

LIBRARY

Brigham Young University
RARE BOOK COLLECTION

Rare
Q942
T948h
1652

LIBRARY

Brigham Young University

DANIEL C. JACKLING LIBRARY
IN THE
FIELD OF RELIGION

W. W. Walker

Ex Libris

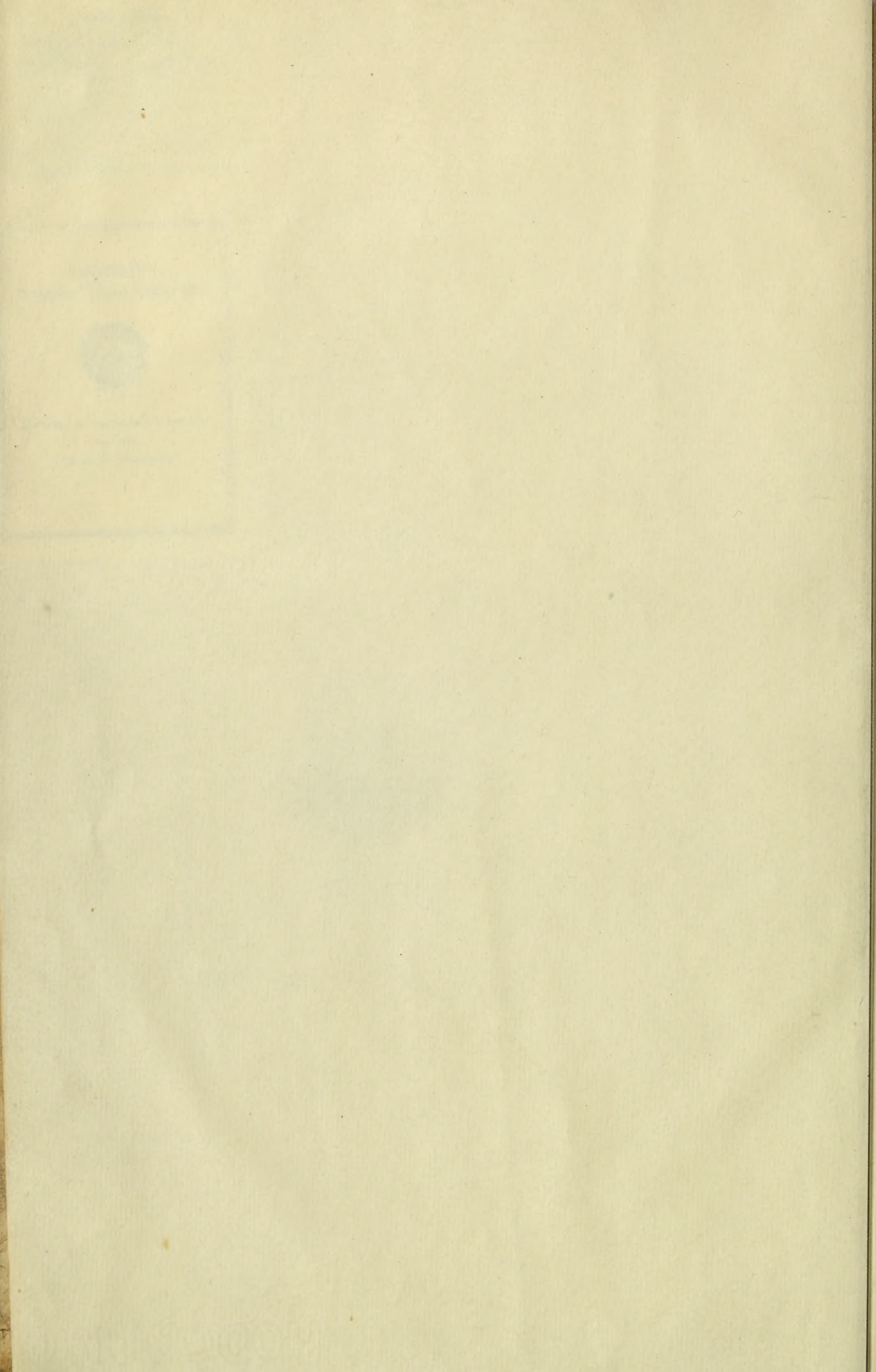
Colin W. Walker

Canterbury

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Brigham Young University

HISTORIÆ

ANGLICANÆ

SCRIPTORES ANTIQUI.

HISTORIA

ANGLO-SAXONICA

SCRIPTORES ANTIQVI

HISTORIÆ
ANGLICANÆ

SCRIPTORES X,

Simeon Monachus <i>Dunelmensis.</i>	Johannes Brompton <i>Jornallensis.</i>
Johannes Prior <i>Hagustaldensis.</i>	Gervasius Monachus <i>Dorobornensis.</i>
Ricardus Prior <i>Hagustaldensis.</i>	Thomas Stubbs <i>Dominicanus.</i>
Ailredus Abbas <i>Rievallensis.</i>	Guilielmus Thorn <i>Cantuariensis.</i>
Radulphus de Diceto <i>Londoniensis.</i>	Henricus Knighton <i>Leicestrensis.</i>

EX

VETUSTIS MANUSCRIPTIS,

Nunc primùm in lucem editi.

ADJECTIS

Variis Lectionibus, Glossario,

Indicéque copioso.

LONDINI,

Typis Jacobi Flesher, sumptibus CORNELII BEE, apud quem
prostant vœnales in vico vulgò vocato Little Britaine.

MDC LII.

HISTORIAE

ANGLICANA

SCRIPTORES X.

Simoon Monachus Dunelmensis.	{	Johannes Brompton Jorwallensis.
Johannes Prior Hagstaldensis.		Gervasius Monachus Dorobornensis.
Ricardus Prior Hagstaldensis.		Thomas Stubbs Dominicus.
Alfredus Abbas Ryswallensis.		Guilielmus Thorn Cantuariensis.
Radulphus de Diceto Londoniensis.		Henricus Knighton Leichwensis.

EX

VETUSTIS MANUSCRIPTIS

Nunc primum in lucem editi.

ADPECTIS

Varia Lectionibus Glossario

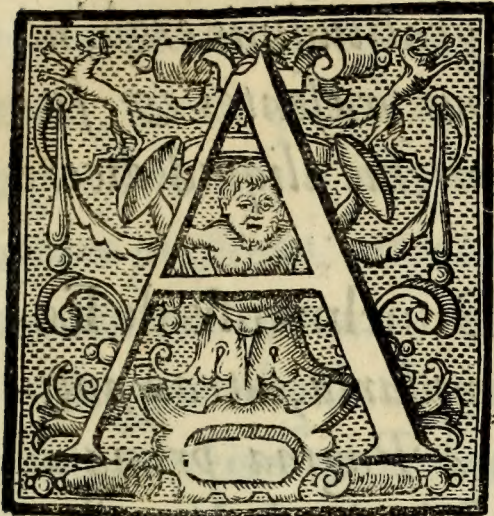
Indicibus copiosis.

LONDON

Typis Johannis Sturges Cornarii Bar. apud quem
prostant opusculi in vico vulgo vocato de la Ruelle.

MDCCLII

LECTORI.

*N*TE decem annos Cornelius Bæe, Bibliopola Londinensis, & sibi & rei literariæ prodesse cupiens, egit mecum de nonnullis Historiis Anglicanis, privatis Bibliothecis latitantibus, publicè edendis, eaq; in re operam meam qualem qualem efflagitavit; Cujus desiderio sine reluctatione statim assensum præbuissem, ni tanto oneri me imparem persensissem; elapso verò tertio & quarto anno, & ab eo denuo interpellatus, neq; alium quempiam provinciam hanc suscepturum animadvertens, amicorū tandem suasionibus, & librarii sollicitationibus victus, quantum mihi temporis privatis negotiis distracto, pene & obruto, impertire liceret, huic operi destinare mecum constitui.

*H*isce igitur totus intentus studiis, cum sex majores codices quos è bibliotheca Cottoniana doctissimus Seldenus (cui hoc opus plurimum debet) nobis suppeditavit, prælo paratos vidi, ruri me continendi necessitas incubuit, operis curâ diligenti viro & in antiquis membranis admodum versato demandatâ, qui cum intellexisset Academiae Cantabrigiensis bibliothecis, & præcipuè apud Benedictinos, (quibus privatis legibus cautum est, ne quid istiusmodi extra Collegii sui cancellos evagari concederent) plures esse manu exaratos libros luce dignissimos, Cantabrigiam concessit, ibiq; ab Academicis summâ cum humanitate tractatus, omnes bibliothecas apertas invenit, libros quosdam integrè transcripsit, alios olim examinatos, ad incudem revocat, & corrigit; variâsq; lectiones seorsim annotat, & in hoc opere promovendo adeo fœliciter invigilavit, ut nihil unquam apud nos tanti saltem conaminis (non quòd aliorum laboribus aliquid detraberem) primo intuitu (absit dicto invidia) adeo omnibus numeris absolutum, prodiisse memini: semper enim aut accurata collatio, & librorum Variæ Lectiones, aut obsoletorum verborum Glossarium, iteratam editionem præstolabantur, quæ omnia doctorum virorum vigiliæ tibi hîc exhibenda curarunt.

De singulis tractatibus (è quibus hoc opus quasi variis centonibus conflatum est) & unde ad manus nostras pervenerunt, & quid in iis præstitimus, tuâ causâ, & gratitudinis ergo, ne nomina eorum posteritatem laterent, quibus præsentibus & futuri tam insigne beneficium acceptum ferent, hic aliquid dicere non gravabor.

SIMEON
Dunelmensis
de ecclesia Dunelmensi, p. 1.

Horum igitur agmen ducat Simeon Dunelmensis de Ecclesia Dunelmensi, cujus duo extant exemplaria, utraq; antiqua & satis eleganter scripta, unum viz. à Pagina prima ad Col. 58. dudum ad monasterium Sanctæ Mariæ de Fontibus in comitatu Richmondiæ pertinebat, jam verò nobilissimum Baronettum Thomam Cotton dominum sibi vendicat, & à Turgoto compositum aliqui credunt, cujus nomen, recenti tamen manu, ei affixum vidi; at cum dictus liber cum Additamentis quæ in fronte & in calce reperiuntur, in bibliotheca publica Cantabrigiensi Simeoni Dunelmensi attribuitur, non potui alium auctorem constituere.

Ejus Historiæ
Col. 75. 79. 85.
continuata per
JOHAN-
NEM Ha-
gustaldensem
col. 257. &
RICHARDUM,
una cum

Ad historias ejus quod attinet tam Archiepiscoporum Eboracensium de obsidione Dunelmi, quàm Regum, una cum additionibus Johannis & Richardi Hagustaldensis, eas nobis dedit codex Benedictinus, neq; aliam uspiam in membranis reperimus, licet & iste non parum discrepat in temporum periodis, ab eo quo usus est Balæus; vide Cent. 2. Script. 98. Cent. 3. Script. 31. 32. & ad finem Cent. 13. p. 169.

de statu & E-
piscopis Hagu-
staldensis Ec-
clesiæ 285.

Richardi autem liber de statu & Episcopis Ecclesiæ Hagustaldensis, & ille de Ecclesia Dunelmensi in unum volumen in publica bibliotheca compinguntur.

Serlo. col. 331.

Quod ad Serlonem monachum, quem & Johannem Serlonem vocatum reperi, &

AILREDUS
de bello Stan-
dardi col. 337. et
de Sanctimoni-
ali apud Wat-
ton col. 415.

Ethelredum sive Ailredum ac Ealredum de bello Standardi, & de Sanctimoniali apud Watton, non nisi unicum nobis occurrebat exemplar, idq; apud Benedictinos, unde Hagustaldensium Historias descripsimus: neque plura ejusdem auctoris de vita Regis Edwardi nancisci potuimus, quod & dignissimo Archiepiscopo Armachano debemus, in quo, cum incredibili doctrina & rara purioris antiquitatis cognitione, quam

De vita Regis
Edwardi
col. 369.

—norunt

Et Tagus & Ganges, forsan & Antipodes :
morum eximius candor, & in instruendo imperitiores mira sua-
vitas, seriâ quadam et episcopali mixta gravitate, certare
dignoscuntur, à quo non parùm me in hoc opere provehendo ad-
jutum profiteor, utpote qui luto hærentem sæpius extraxit, et
deviantem in viam reduxit.

In genealogia Regum Angliæ binis usi sumus codicibus; De genealogia
regum Angliæ
col. 347.
quorum unum idem Antistes; alterum bibliotheca Cottoniana
(novissimis Radulphi de Diceto assutum foliis) nobis contu-
lerunt.

Radulphum de Diceto decanum Londinensem ad fidem RADUL-
PHUS de Di-
ceto Hist. col.
415.
quatuor Manuscriptorum prælo commisimus. Horum primum è
thesauro Cottoniano exscripsimus, exscriptum cum alio optimæ
notæ, & fidei, & (ut videtur) olim in possessione Monaste-
rii sancti Albani, nuperrime Regis, in ædibus sancti Jacobi
nomine insignitis, contulimus: Si quid autem inextricabile ap-
parebat, ad duos alios codices Cottonianos defleximus.

Series causarum inter Henricum ij. et Thomam Cant. sive Series causa-
rum &c.
col. 711.
à Diceto sive ab alio quopiam ejus cultore collecta, in illo tan-
tùm quem sancti Albani fuisse codicem diximus, invenitur.

Johannem Brompton abbatem Jorvalensem sive potius JOHAN-
NES Brom-
pton col. 721.
Jorvalensem, (erat enim Jorval non ignobile cænobium ordi-
nis Cisterciensis in agro Richmondensi, dudum Eborac-
censi nuper Cestrensi Episcopatu) è duobus Manuscri-
ptis erutum habes, Cottoniano, & Benedictino, aucto-
rem à multis desideratum, à paucis visum, at luce certè non
indignum, si non aliàs, quod apud eum leges Saxonica, ver-
sione Latina, tempore saltem Edwardi iij. sub quo scripsit, &
de quo meminit Col. 967.42. conservatæ reperiuntur.

Proximus sequitur Gervasius Dorobernensis, licet ætate GERVA-
SIUS Do-
robernensis col.
1285.
longè præcessit; utpote qui ad monachatum circa annum
Mclxij. & non multò post ad clericatum evectus erat; Cum
verò Gulielmum Thorn ei finitimum, & Thomam Stubs,
res cum eo ejusdem argumenti tractare observavimus, eorum la-
bores connectendos non incongruum duximus; Chronicorum
autem ejus tres antiquos habuimus codices, Cottonianum
unum,

De vitis Ar-
chiepiscoporum
col. 1685.

unum, è libris publicis *Academiae Cantabrigiensis* alium, è Collegio sanctæ & individuae Trinitatis tertium, at de vitis Archiepiscoporum non nisi unum eumque in collegio Corporis Christi quod & sancti Benedicti dicitur, nobis videre contigit.

THOMAS
Stubbs de vitis
Archiepiscoporum Ebor.
col. 1685.

His adjunximus vitas Archiepiscoporum Eboracensium, Thoma Stubbs ut ferunt auctore, quarum duos antiquos libros inspexi, unum scil. in privatis bibliothecis Johannis Moore, viri docti, & in Academia Cantabrigiensis Collegii Caii & Gon: olim alumni, & alterum in D. Simondz D'Eux, venerandæ antiquitatis cultoris eximii, à me non sine honore nominandi; ejus enim libri, collectiones, chartæ, imò tabularia ipsa mihi semper patebant, &, præter eruditissimum equitem D. Henricum Spelmann. (ex humanis sublatum anno MDCxlj. tot ingenii sui monumentis clarum, & ob summam in Deum pietatem, in pauperes charitatem, in amicos benevolentiam nunquam satis laudatum) à nemine me hisce studiis magis adjutum lubens agnosco, cujus mortem (fatis enim concessit die mensis Aprilis anni MDCl.) tu lector mecum defleto, exactam enim de hujus gentis re nummaria disceptationem, huic operi addendam inchoaverat, ubi de valore, speciebus, mutationibus, proportionem (apud nos) auri ad argentum, quis aurum primus percussit, & alia plura recondita nobis se patefacturum spondebat, sed morte præventus vix inceptam reliquit.

Inter hujus membranas Thomas Stubbs de vitis Archiepiscoporum Eboracensium (suppresso tamen auctoris nomine) repertus erat, cujus collatione liber Johannis Moore emendatior & auctior prodiit.

Epistola Radulphi Cantuar. Calixto ij.
Col. 1735.

Epistolam Radulphi Cant. Archiepiscopi ab eo circa annum MCxx. ad Calixtum ij. datam, non alibi extareprehendimus, quàm in bibliotheca publica Cantabrigiensis, unde eam jam publicandam curavimus.

Decreta Papalia col. 1749.

At de Decretis Papalibus non est par judicium, probè enim novimus ea ab Eadmero memorari, & à Malmesburiensi citari, cum tamen in eodem volumine huic conjuncta inveniuntur, hinc etiam non incongruè interferenda censuimus.

Domus

Lectori.

Domus S. Augustini tres habuit cœnobii sui Historicos, Thomam Sprot, (quem in prologo affirmat Willielmus no-
ster ad annum MClxxij. historias suas continuasse, in Chro-
nicis tamen col. 1881. ad annum tantum MCCxxviiij.) hunc
licet alicubi extare non dubito, à me tamen dum hisce rebus
operam navarem, nullo modo acquiri potuisse assero, neque ubi
sit scio: auctoremq; subsequentis Chronologiæ, de quo igitur
pauca dicenda sunt. Hic omnium fusissimus, opus suum in 61.
titulos distribuit, (uti ex annis MCCCxc. MCCCxcj. MCCC
xciv. colligere licet) cujus pars prima, cui Chronologia nostra
anneditur, (quæ tanquam epitome totius instituti formata vi-
detur) post Monasterii demolitionem, pervenit ad manus ma-
gistri Roberti Haer, qui dedit eundem Collegio five Aulæ
sanctæ Trinitatis Cantabrig. ibidem tutò & securè custo-
diendum, hac tamen conditione, ut si in posterum, favente
Deo, monasterium illud reædificari contingeret, tunc Magi-
ster & focii Collegii five Aulæ sanctæ Trinitatis prædictæ,
eundem librum monachis ejusdem cœnobii restitui face-
rent, quoniam ad eos de jure pertinere debet.

*De scriptoribus
Monasterii S.
Augustini,*

scil.

*De Chronologia
col. 2229*

Hoc autem tam nobile à monacho non illiterato inceptum, in
quo Bullæ, Epistolæ, Chartæ Regum, Episcoporum, &c. (non-
nunquam literis ipsius seculi quo datæ dicuntur characterem
imitantibus) continentur, licet fortè digestum, nunquam tamen
absolutum opinor, horum enim titulorum quatuordecem (scil. 1.
de fundatione, 2. de dotatione, & post Petrum primum Ab-
batem, duodecem aliorum vitis, totidem titulis dispositis) tan-
tum integros retinemus, & tunc tit. 15. de Cunredo Abbate
xiv. agere instituit, sed rem ultra titulum parum aut nihil pro-
sequitur, licet folia aliquot vacua relinquuntur, unde sive
morte præpeditus, vel aliter distractus, ibi scribendi rationem
dirupisse arbitror. Hujus verò specimen si quis videre cupit,
consulat conciliorum D. Hen. Spelmanni tom. 1. à pag. 112.
ad pag. 124.

Hunc non multum præcessit Willielmus Thorne, de quo
& in principio iste meminit, omnium (meo saltem judicio) ac-
curatissimus, utpote qui monasterii sui monumenta, non tantum
probè callebat, sed quibus scripsit interfuit, & de rebus domus
suæ

*De WILLI-
ELMO
Thorn. col.
1757*

Col. 2184.22.

suæ cum Urbano vj. agens, solerter admodum se gessit, & Chronica sua debito fine claudebat. In edendo hoc auctore binis usi sumus exemplaribus, quorum unum in Benedictina, alterum in privata mea bibliotheca remanet, quod tamen ultra Col. 2202. lin. 50. non excurrit, ita ut quicquid ab ea linea superadditur omnino Benedictino tribuatur.

HENRICVS
Knighton
col. 2311.

Post Willielmum Thorn (& illam Chronologiam) Henricus Knighton coætaneus collocatur, cujus duo supersunt exemplaria, Cottoniana ambo, alterum alteri adeo simile, ut ab eo desumptum credatur. Decem enim annorum res gestas, quæ col. 2629. desiderantur, non modò non supplet, sed leviora & quæ scriptoris vitio irrepsisse putantur, in eo non emendatiora ponuntur errata: horum ego uno tantum usus sum, quod magis authenticum volunt, neque à vero fortè aberrabit qui illud auctoris authographum fuisse asseveraverit, in orâ enim prioris paginæ, hanc inveni epigraphen cum lemmate, ab ipso (ut videtur) post opus exactum addito.

LAMENTUM COMPILATORIS.

Sum cæcus factus subita caligine tactus

Non opus inceptum jam corrigo forsan ineptum

Me metuo dubium pro veris sæpe locutum

Plus audita loquor quam $\left\{ \begin{array}{l} \text{mihi} \\ \text{modo} \end{array} \right\}$ visa sequor

LAMENTUM COMPILATORIS.

Lector velle meum penses componere verum

Si minus est actum { non velle meum fore factum
 { de me perpendito factum

Me Deus allifit cum vult fanare valebit

In Domino semper stat quod relevabitur æger.

*Depositio Ri-
chardi 2.
col. 2745.*

De actione illa in Richardum secundum nihil est quod addam, nisi eam in Mss^o quodam Bodleiano extare ferunt, & à Thoma Barlow, viro docto, inde transcriptam, bibliopolæque communicatam, à quo jam publici juris factam vides, quam etiam tabulis Parliamentariis concordare asserunt.

*Apologia Ada-
mi Orleton
Wintoniensis
episcopi col.
2763.*

Apologia Adæ Wigorniensis episcopi antiquo Mss^o extrahitur, diversas rerum narrationes ante Edwardum iij. & eo imperante gestarum, continente; unde illius ævo librum collectum liquet, cujus & manus quâ ipsa acta exarantur testis est, & quondam ad fratrem Willielmum de Byhalt pertinuisse constat, ab eo monasterio sancti Augustini donatum, eoq; subverso, post proavum avumq; in manus meas tandem devenisse: Cumque aliud ejus exemplar nusquam extare sciam, libentiùs evulgari

gori curavi, ne *Antistitis* justa defensio pereundi subeat periculum, & ne diutius celatum maneat, quare potentissimus princeps paternæ necis severus ultor, huic non tantum quietè vivere, sed oratoris postea apud Gallum munere fungi, & in opulentiozem episcopatum provehi permiserit.

Jam vides *Le&tor* singulos fontes, è quibus hoc opus in unum jam corpus digestum tibi exhausimus; quod ideo exposuimus, ut si quid emerferit dubii, ipsos scrutari possis. Hoc interim affirmare non dubito, nos de industria ab antiquis codicibus ne unico *lōta* vel apice recessisse, imò eorum scripturam adeo pressè secuti sumus, ut *set*, *aput*, *capud*, *ymago*, atq; istiusmodi plura contra receptam modò scribendi consuetudinem retinuimus, & hoc ne nobis vitio vertas, qui auctores integros, non à nobis reformatos tibi exhibere profitemur.

Restaret jam ut de eorum vitis & scriptis aliquid adjicerem, sed pensum istud à viro longè doctissimo, clarissimo *Seldeno*, absolvi speramus, quem vel nominare est omnimodam ea in re tibi polliceri satisfactionem.

De *Glossario* verbum. Sine quo hoc jejunum & parum *Glossarium*. utile prorsus extitisset opus, illud à *Guilielmo Somnero*, pristinae probitatis & candoris viro, patriarumq; antiquitatum indagatore sagacissimo, & ad hoc linguæ Anglo-Saxonicae peritissimo, in tuam gratiam elaboratum intelligas. Quod si voculae quædam glossatae, his scriptoribus minimè repertae, in eo tamen tibi occurrunt, scias illud non ostentationis, aut ex scientiæ indicandæ affectata gloria, sed à summæ modestiæ & ingenuitatis viro, instantissimis amicorum concessum precibus, ut cum in aliis gentis nostræ historicis illæ tibi fiant obviæ, & à nemine quod scio explicatae, hinc earum sensum eruere possis, in quo tuæ utilitati, non ejus molestiæ consulere studuimus. Istiusmodi sunt *Culvertagium*, *Witereden*, *Tenmantale*, (quarum intellectum non alii quàm ei ego acceptum refero:) ac istiusmodi nonnullæ.

Hæc sunt quorum notitiam tibi acceptam fore, atq; ideo præmittenda, judicavi. Te verò, *Le&tor*, exoratum velim, ut si quid habeas unde secundus harum Historiarum tomus (pro fato prioris in lucem jam emittendus) auctior prodeat, & emen-

Lectori.

* Cornel. Bee. *emendatior, ne graveris* * *Librario candidè impertire : cuius singularem industriam, & expensas, nec vulgares, nec modicas, in perquirendis, transcribendis, corrigendis, antiquis manu exaratis codicibus, hic omnino tacere non potui, nec opinor debui. Vale & frueri.*

ROGER. TWYSDEN.

Ex ædibus meis Can-
tianis, 4. Non. Feb.
M DC L^I_{II}.

Ad Lectorem,

Ioannes Seldenus,

De Scriptoribus hisce nunc primum editis.

Turgoto Episcopo Sanctandream Historia Ecclesiæ Dunelmensis, Simeonis dicta, asseritur. Fus, per Scotiam veterem universam, perquam singulare Keledcorum seu Presbyterorum ostenditur, idemque in Episcopatum illum, Turgoti ævo, seu annis abhinc amplius 530, transivisse adeoque illis tunc prorsus esse ademptum. Scotichronicon à Quo & Quando scriptum, Cænobii Jorevallenfis Origo, Comitum veterum Richmondia series, id genus, è re nata, alia, ut Parerga, subinde intertexuntur.

Scriptorum de rebus Anglicanis veterum insequentium, qui hactenus in supellectile bibliothecarum manuscripta obscurius omnino delituere, Editioni huic, præclaræ illi sanè meritissimoque æstimandæ, utpote, ni fallor nimium, rerum antè actarum Civilisque inde, tam circa Sacra quàm Profana, Disciplinæ liberiùs & seriò eliciendæ amantioribus universis gratissimæ acceptissimæque, Ego quidem nec præfui ipse neque aliter interfui adfuïve, quàm, horis subinde obiter subsecivis, incidentes fortè in manus typorum Schedas aliquot, animi gratiâ, percurrando & Codices nonnullos veteres ei inservientes, in Descriptionem Collationemque cum aliis petitos, indicando communicandoque; ex instructissima scilicet maximè bibliotheca illa Viri undique Nobilissimi Thomæ Cottoni Baronetti, Roberti Equitis & Baronetti, nominisque, ut apprimè meruit ipse, passim celebratissimi, Filii. Eam dico quæ ex MSS. omnigenis, iisque optimæ notæ, constat, atque ex summa tam Patris quàm Filii Humanitate & Indulgentia, mihi nunquam non agnoscendâ, haud minùs usui meo semper patuit quàm si mei ipsius planè fuisset. Simulac autem Typographus destinatos Tomos huic absolverat, instantiùs efflagitare à me cœpit Bibliopola cujus sumptibus eduntur, ut de eis eorùmque Scriptis hisce ac Seculis aliquid præfarer ipse. Officiolo huiusmodi, utpote Homini profectò in quolibet mercis Literariæ genere indies, nec infeliciter, versatissimo, indèque de Literatorum gente haud parùm revera merenti præstando ut deessem, sustinere nequibam. De singulis igitur, ordine suo.

I. Simeon Dunelmensis, monachus ibi Benedictinus & ecclesiæ Præcentor, atque viris illius ævi doctioribus meritò connumerandus, circa partem seculi duodecimi mediam floruit. Quæ de eo aliisve heic conjunctis habent Balæus^a, Pitseus^b, Vossius^c huc describere visum non est, cum nempe biographi illi studiosis sint passim satis obvii. Nondum autem typis editam ejusdem vitam à Joanne Lelando conscriptam prætermittere nolimus. Ea ad hunc modum se habet^d.

Simeon Præcentor Dunelmensis, cum primariis seculi sui monachis jure conferendus, optimè intelligens res Transabrinorum gestas tum scriptorum negligentia socordiaque, prævalentibus tot Danicis bellis, tum iniquitate temporis ita obscuras & in silentio pressas delitere ut brevi ad oblivionem interitumque, nisi eas diligentis aliqua docti investigatoris cura repararet, colligeret, in ordinem referret, pervenirent; quare

^a Cent. 2.
Script. 98.

^b Ætat. 12.
Script. 226.

^c De Historicis Latinis
lib. 2. cap. 51.

^d Ms. de Vitis
script. Anglic.
in Bibliotheca
publica Oxoniensi.

rationem sollicitus apud se inibat, quâ malo instanti occurreret. Multa tandem cogitanti hoc succurrit, imprimis & necessarium & utile, ut reliquias bibliothecarum à Danis spoliatarum anxie disquireret. Nam monachi Lindisfarnenses, Coquedani, Tinomuthenses, Girovenses, Veromutenses, Hagulstadenses, Sinuspharenenses, Vetandunenses, Lestingani, Ripodunenses, Deiro-Sylvani, denique Eboracenses, Danorum tyrannidem misere fugientes, aliquam veteris historiae supellectilem & cognitionis rerum sui temporis secum detulerant & in dies conservaverant quas feliciter aliquando futuras sperabant. Hac omnia perquisivit, invenit, excussit curiosa Simeonis diligentia, atque adeo, ut, antè ardorem studii nulla ex parte remiserit, quàm Historiam gentis Nortabrinæ à tempore Bedæ Giroviensis, ad Stephani tyranni regnum accuratè perduxisset. Non heic decrevi Simeonis encomiastes esse. Ejus immortale opus est, atque adeo erit me reticente. Tantum interim Lectorem admonitum volo, fuisse quendam Rogerium Hovedenum, hominem non indoctum, qui eadem qua ille serie, Historiam deduxit à Beda ad Joannis Regis imperium, quem ob historiam avitam ut meritò probandum putem, ita improbandum, quòd, picta Simeonis prætata, nullâ ejus nominis mentione prorsus habitâ, compilaverit.

^a Comment. in
Cygneam Can-
tionem verb.
Dunolmensis.

Sic ibi ille. Etiam alibi plagii similiter incusat hujusmodi Hovedenum. De Simeone verba faciens, Hujus ego, inquit^a, aliquando Historiam de rebus regis Anglorum legi quam & inchoavit commodè à morte Bedæ, perstringens illustria facta & Anglorum & Danorum spatio quadringentorum & viginti novem annorum ac quatuor mensium, cui & alii viginti anni appendebant autore Joanne Hagulstadensi. Hic mihi non placet Rogerius Hovedenus, vir alioquin laudandus, qui scrinia Simeonis, suppresso ejus nomine, strenuè compilavit, & aliena pro suis, gloriæ avidulus, supposuit. In ore etiam & scriptis aliorum subinde occurrit, Hovedenum adeo Simeonem hunc, tacito nomine, descripsisse compilasseque, ut priorem Annalium ejus partem uti etiam cætera usque in annum, quo finitur Simeon, in parte secunda, cum Simeonis Annalibus velut planè eadem esse velint. Atque ita fieri solet ab hominibus qui libentius de rebus ejusmodi temerè ac oscitantiùs pronuntiant, nec rem ipsam penitus introspicere ac verum sic assequi cordatiùs cupiunt. Id quidem certum est, Simeonis Annalibus usum fuisse Hovedenum, uti & aliis tum Latine tum Anglosaxonice conscriptis, inchoare etiam ipsum ubi desinit Beda, quemadmodum & Simeonem. Sed interim manifestius utrosque consulenti nihil erit quàm innumera passim ab Hovedeno inserta quibus caret Simeon, atque apud hunc itidem perplurima haberi quæ Hovedenus prætermisit. Adeoque planè non tam plagii, quàm Simeonem spectat, reus is habendus, quàm scriptor perquam diligens qui ex compluribus qui antecesserant autoribus, quorum unus erat Simeon hic, unicum opus copiosius seligeret conflaretque; id sanè quod ab optimis omnium seculorum historicis fieri, studiosis est notissimum. Quid quod etiam ipse Lelandus, licet in Simeonis vita (ut jam ostensum est) tantilli eum fecisset atque sub nomine cujusdam Rogerii Hovedeni, plagii arguisset, in eodem tamen Scriptorum vitarum corpore ubi vitam Hovedeni ipsius postmodum inter alias exhibet, nihil omnino ejusmodi memorat? Imò eum, Historiæ suæ nomine, laudi-

^b MS. in bi-
blioth. publica
Oxonienſi.

laudibus effert peregregiis. Mortuo, inquit, Henrico (Rege secundo cujus in aula ut domesticus diu foelicius egerat) omne studium suum ad Historiam scribendam contulit, in quo negotio, si diligentiam, si antiquitatis cognitionem, si sanctam fidem spectes, non modò quotquot seculis rudibus quidem illis præcesserant Scriptores, verumetiam seipsum superavit. Quod si adjunxisset Fidei, quæ prima pars Historiæ est, plusculum Elegantiæ Romanæ, facile palmarium obtinisset. Etiam quod in Simeonis vita habet Lelandus de Historia ejus, de gestis Regum Anglorum, in Stephani Regis tempora perductâ, benè ab ipso corrigitur in commentario illo suo ad Cantionem suam Cygneam, ubi, ut vides, à Bedæ fine, quo incipit ille, numerantur anni 400. & menses 4. Historia Bedæ terminatur anno Christi 731^a. De vero anno mortis ejus, unde sua contexuisse Simeonem hunc perperam nonnulli aiunt, non satis conveniunt Scriptores^b. Pauculis autem ab Historiæ fine annis aut non diu inde post, obiisse illum, certum est. Utcunque verò, nemo non videt, 400 annos & 4 menses exitum historiæ Bedæ sequentes, annos satis complere 1130. Adeoque finis ejus historiæ in posteriora Henrici Regis primi tempora incidit, seu circa quinquennium ante initia Stephani Regis. Lapsus igitur erat heic etiam planè Lelandus in vita ejus, utcunque postmodum in Commentario illo sic à seipso emendatus. Paginas aliquot è Beda & de eo præfixit historiæ huic suæ Simeon^c. Incipit historia ipsa col. 98. *His peractis gaudiis ex sanctissimi doctoris*, unde sumtum est Balæo atque Pitseo *Peractis ex sanctissimi Doctoris* pro initio ejus. Faciunt quidem illi, nescio cur, duos heic Simeonis libros. Qui verò apud illos dicitur, ut alter, per se, ejusdem liber, *Abbreviationes Malmesburiensis*, Annalibus hisce^d per digressionem ab autore inseritur, ubi initium earum idem quod Biographis, *Non indecens opinor si quiddam &c.* Sed mirus interea Balæi memoriæ, in ejusdem vita, lapsus. Cum enim primò ibi verè indicasset (quod & alibi^e paritèr meminit) eum res suas historicas usque in annum 1130 protendisse, pauculis interjectis lineis, *claruit*, inquit (idque etiam in editione utraque^f) *anno ab apparente in carne Dei filio 1164 quo primam finivit historiam, sub Henrico rege Anglorum secundo.* Et quantum ad annum quo sic ab eo claruisse dicitur, sequaces sunt heic, Gesnerus, Simlerus, Possevinus, Pitseus, Wion^g. Certè eum tamdiu superstitem fuisse nondum didici. Nec satis capio illud Balæi, *finivisse tunc historiam*, aliud significare quàm eam illuc pertexam esse. Sed ita anni 34 supra verum historiæ ejus terminum malè excrescunt. Atque hæcenus de Simeonis hujus scripto de Gestis Regum Anglorum.

Quod autem ad Historiam ejus de *Dunelmensi Ecclesia* attinet; tametsi, in Apologia sua præfixa, non solùm *majorum autoritate jussu* eam ipsum se contexuisse fidentiùs profiteatur, verùm etiam *ea quæ sparsim in Schedulis invenire potuit ordinatim collecta digessisse*, Præfationem item, Distinctiones Librorum & Capitum, aliâque aliquot, velut in prævium ei apparatus, adjiciat, quasi citra controversiam opus illud integrum sui ipsius planè fuisset atque ex disjectis Schedis ab ipso, ut autore solo, formatum

^a Beda Hist. Eccles. lib. 5. cap. 24.

^b Vide sis Baron. Tom. 9. ann. 731. §. 23. & Annales ac Biographos hac de re obvios.

^c Vide Col. 86. usque in 98.

^d Col. 135.

^e Cent. 3. Script. 31.

^f Edit. Priori. anno 1548. fol. 87.

^g In Ligno Vitæ lib. 2. cap. 77.

* Lib. i. cap. 14.

^b Malmesbur.
de gestis Pon-
tific. lib. 3.
cap. de Episco-
pis Lindisfar-
nensibus.

^c Lib. 4. cap. 8.
infra col. 54.

congestumque, unde etiam *Historia Simeonis* ab exscriptoribus atque in editione hac alibique securius vocitatur; monendus nihilominus es, Lector, omninò credendum esse, opus illud integrum, eodem ipso ordine à Libri Primi initio usque in finem Quarti, totidemque etiam ubique Verbis Syllabisque (modò excipias variantes subinde, ut in librariorum opera fieri assolet, apices aliquot leviusculos, & Bedæ librorum recensitionem apud Simeonem contractiorem^a, & Capitum lemmata, ac demùm periocham unicam, sed perinsignem, quæ apertissimè malâ fide, ob rationem statim ostendendam, ab ipso Simeone suam in rem plagi-ique commodiùs celandi causâ prætermissa est & expuncta) idem, inquam, ipsum opus antea diligenter compositum fuisse à *Turgoto* illo, monacho Dunelmensi percelebri, qui tum Prioris ejusdem Ecclesiæ per annos viginti, etiam Archidiaconi, Vicarii, Decani, Vicedomini^b ubique Episcopo suo, seu ut ipsius^c sunt verba, *Christianitatis curam per totum Episcopatum agentis*, tum postea Sanctandream in Scotia Episcopi per Septennium, dignitatibus claruit. Is enim ab Oswaldo Rege seu fundamentis Ecclesiæ Dunelmensis historiam illam suam in tempora Guilielmi Rufi Regis media aut circiter seu annum 1097, ut Simeon, deducens, idem ipsum perfecerat, & in Henrici primi annum decimum quintum, seu Christi 1115 (ut mox ostenditur) superstes tunc mortuus est. Audax nimium facinus, ne quid gravius dicam, Simeonis sanè qui scriptoris adeò sibi nuperi vicini ac ejusdem Ecclesiæ tum Collegæ tum Præfecti tantisque dignitatibus clarissimi, opus integrum (demtis quæ diximus) sibi ipsi quasi planè novum idque velut suâ solum Minervâ congestum sic arrogaret. Habetur scilicet in bibliotheca Cottoniana Codex *Turgoti*, ipsius tempore manifestò conscriptus, cui titulus *Libellus de exordio atque procursu istius, hoc est, Dunelmensis Ecclesiæ*. Adjicitur in ora libri, manu non ita multum recentiore, *Liber Sanctæ Mariæ de Fontibus*. In Bibliotheca enim cœnobii illius Fontanensis, in agri Eboracensis parte, Richmondia dicta, siti, olim servabatur & postmodum Cottonianæ, cum aliis optimæ notæ codicibus, donatus est à viro illo præstantissimo Thoma Alleno Oxoniensi, à quo, ut benè etiam memini ipse, pro opere *Turgoti* genuino semper sumebatur. In ipsa item fronte, manu quidem recenti, sed interim Roberti Cottoni, viri ut aliàs undiquaque eximii, ita in scriptoribus ejusmodi ritè feliciterque discernendis versatissimi, annotatur, *Turgotus Prior Dunelmensis autor hujus libri*, ad quod asserendum loci in eo aliqui breviter ibi indicantur. Incipit *Turgotus* à verbis illis *Gloriosi quondam Regis Northanhymbrorum & preciosi martyris Oswaldi &c.* quemadmodum, post Apologiam & reliqua in apparatus antecedentia, quæ ad *Turgotum* nullatenus spectant, incipit Simeon. Eadem dein (sed cum temperamentis quæ diximus) ipsa Vocabula, eadem Syllabæ quæ apud Simeonem, nec omninò aliæ usque in paginam 161, ut numerus ibi habetur, id est usque ad Capitis 22 libri tertii medium aut circiter, juxta distinctionem in editis seu Simeone ipso, ubi nimirum de *Turgoto* fit mentio. Primæ Personæ itidem, ab altero

sine

sine injuriâ nullibi ullatenus assumendæ, usus & frequens & parilis, adeo ut quicquid nomine suo dixisset alter, alter sibi ipsi tribuat, veluti bini Sofiæ. Exempli causâ, in præfationis fine; quæ defectu scriptorum literis non fuerant tradita, seniorum autem veracium relatione qui ea vel viderant vel à patribus suis, viris religiosis fidèque dignissimis qui interfuere sæpius, audierant ad **NOSTRAM** noticiam pervenerunt, vel quæ & **NOS IPSI VIDI-MUS**, his quæ ex aliorum scriptis collecta, adjungenda credimus, verba planè sunt, ut ex sui natura alteri non communicanda, ita nec honestè usurpanda alteri. Sic **AUDIVIMUS** sæpius occurrit, ubi auditionem illam Simeonis fuisse, neutiquam admittendum. Sed verò hujus generis præ aliis est eximium heic illud de contrectato S. Cuthberti corpore^a. Id quod impensè miror sanè haud expunxisse aut præteriisse Simeonem, sed ita securè ac oscitanter retinuisse, ut de se, alterius personam induens, illud obtenderet permitteretve velut in suo ibi dictum, cujus, ob temporis rationem, eum capacem fuisse haud omninò videtur existimandum. Scilicet narratur ibi Cuthbertum moribundum, corpus suum Dunelmensibus permissione & consilio quasi legasse, eoque nomine gratias ei flexis genibus egisse monachos. Cui permissione (inquit scripti autor) **NOS** quoque illi gratias referamus, quibus incorruptum corpus ejus quadringentesimo & octavo decimo dormitionis ejus anno, quamvis indignis, divina gratia videre & manibus quoque contrectare donavit. Dormitionis ejus annus erat Christi 687, quibus adjectis 418 fiunt 1105, quo tempore quidem maxime floruit Turgotus, utpote diu antè Prior Dunelmensis. Sed ægrè nimis concoquendum videtur, Simeonem hunc tunc temporis ex ætate excessisse puerili aut ephebis. Et provectioribus tantum gravioribusque viris corpus illud contrectare etiam tunc permissum, idque rarissimè, certum est. Loco autem libri tertii jam dicto^b, ubi narratur Turgotum itineris à monasterio Gyrvuensi Dunelmum, Aldwino, primo ibi Priori, comitem fuisse, Dunelmique benignè esse exceptum, nec habitum clericalem in monasticum mutare diu voluisse, sed sub magisterio Aldwini degisse, post verba illa, non enim habitum monachicum prius suscipere audebat quàm majori ac diuturniori sese districtione probasset (quæ quidem ut à viro modesto humilique de se dicta sonant) sequitur in codice illo **MS.** Ipse est qui in locum magistri, videlicet Aldwini, succedens, hodie in hac, id est Dunelmensi ecclesia, dudum sibi traditum à Willielmo Episcopo Prioratum tenet. Totum hoc consultò prætermittitur à Simeone, ut sanè in artificiosiori ratione plagii, cui locus hic perinsignis & Index & Clavis est, necessariò oportuit. Et post verba illa districtione probasset, proximè ita sequitur apud Simeonem, *Hic magistrum de Monasterio &c.* Certè etiam in codice alio pervetusto, Turgoto itidem in bibliotheca Cottoniana^c tributo, qui acephalus nihil habet posteriora capitis Quarti libri secundi antevertens, sed tum omnia usque ad finem, quemadmodum Simeon, insequentia, tum Episcoporum Dunelmensium, Ranulphi, Gaufridi, ac Willielmi de Sancta Barbara inde successiones, in eo inquam periocha paritèr illa de Prioratum tunc tenente omninò prætermittitur. Non

^a Lib. I. cap. 10.

^b Col. 45. l. 23.

^c MS. in 4. Cujus facies inscribitur Durham, Ely, Pontfort, fol. 62.

per

^a Ms. in bibli-
otheca Cottoni-
ana anno 1087.
fol. 44. 2.

^b Lib. 4. cap. 7.

^c Ms. in bibli-
oth. Cottoniana,
sed ann. 1109.

^d Thomas
Stubbs, in
Act. Pontif.
Eborac. col.
1712. & 1713.

^e Hector Boe-
thius Hist. Scot.
lib. 6. fol. 92. &
99. 1. Bucha-
nan. lib. 4. reg.
35. Dempster.
in Apparatu
ad Historiam
Scoticam lib. 1.
cap. 13. & in
Hist. Ecclesia-
stic. Scot. lib. 1.
num. 45.

^f Itinerar.
Cambria lib. 2.
cap. 6.

^g Camden. Brit.
pag. 838.

^h Topograph.
Hibernia Dist.
2. cap. 4.

ⁱ De Britanni-
carum Ecclesi-
arum primor-
diis cap. 15.
pag. 636 & c.
& 659.

^k Glossario,
verb. Coldei.

per Libros distinguitur codex ille sed per Capita 96 quorum Lemmata, idem cum Simeonianis satis denotantia, verbis passim ab illis discrepant. Jam verò ex loco illo sic fide pessimâ prætermisso, Historiæ hujus Dunelmensis scriptionis tempus manifestò ostenditur; dum tenebat nimirum *Turgotus* Prioratum Dunelmensem post Aldwini mortem sibi dudum traditum. *Hodie inquit tenet.* Adeoque tempus illud incidit intra vicennium à tempore quo in Priorem electus est. Etenim obiit Aldwinus anno Christi 1087 (seu circa exitum Willielmi Regis primi) cujus in locum suffectus *Turgotus* dignitatem tenuit per annos viginti. Historia Dunelmensis altera, quæ *Turgoto* quidem & Simeone multò recentior est sed ex vetustis monumentis ejusdem ecclesiæ sedulò congesta^a, post Aldwini obitum sic collocatum, *Aldwino*, inquit, *primo Priore monasterii Dunelmensis mortuo*, *Turgotus* ejus discipulus omnium fratrum consensu electus in Prioratu successit, & totius monasterii curam intus & foris, cum Dei tremore, viginti annis nobilitè agebat. Tantundem, si vicennium Prioratus ejus demas, habetur in hisce^b editis. Dein autem inde translatus est in Sanctandream in Scotia Episcopatum. Jam dicta historia recentior; Anno ab incarnatione Domini Millesimo *CXVIII* ac tempore Regis Malcolmi & S. Margarete (id est sub Prioratus ejus vicennii exitum) electus fuit *Turgotus*, Prior Dunelmensis, in Episcopum S. Andreae, consecratusque est Eboraci *III. kalendas Augusti* (à Thoma Archiepiscopo Eboracensi, ut expressim etiam codex Mailrosensis^c, aliique; professione^d eidem subjectionis solenni factâ, ut, seculis in illis, ab episcopis reliquis fieri solitum Scoticanis) & stetit per annos septem. In diebus illis totum jus Keledeorum per totum regnum Scotiæ transivit in Episcopatum S. Andreae. Iste sepultus fuit apud Dunelmum in domo capitulari. Keledei illi (quod obiter notare liceat) fuere quos Culdeorum & Keldeorum nomine vocitant scriptores Scotici^e, id est Dei Cultores. Vox quidem vetustissimis, ut aiunt illi, in Scotia Monachis & Presbyteris Christianismi etiam Primitivi & deinceps universis tributa. Et de eis expressim Hector; *Invaluit id nomen, apud vulgus, in tantum ut Sacerdotes omnes ad nostra penè tempora, vulgò Culdei, i. Cultores Dei sine discrimine vocitarentur.* Dein adjicit, *Pontificem inter se communi suffragio deligebant penes quem divinarum rerum esset potestas.* Is multos deinceps annos *SCOTORUM EPISCOPUS*, uti nostris traditur Annalibus, est appellatus, quod vertit interpres ejus Joannes Belendenus, *Thir Prests be generall votis chesit ane Bischop to have auctoritie and Jurisdiction above them. And he was callit the Bischop of Scotland.* Nomen illud, idem denotans tam in Hibernia, aliisque maris occidui insulis, quàm in Scotia obtinuit. Jacet, inquit Giralduus Cambrensis^f, *extra Lhyn insula modica quam monachi inhabitant religiosissimi quos Cælibes vel Colideos vocant.* Insula illa est quæ *Berdsey*^g jam Anglis vocatur. Et de insula Lacûs Momoniæ borealis, in Hibernia, minori, capellam, esse ait idem^h, cui pauci Cælibes, quos Cælicolas vel Colideos vocant, devotè deserviunt. De iis vide plura apud Jacobum Usserium Armachanumⁱ, & Henricum Spelmannum^k. Thomas

Demp-

Dempsterus; Et sanè secundus iis post Regem ipsum toto regno honor habebatur. Illi Episcopum è suo corpore eligendi potestatem habebant. Sic in Apparatu. Atque in Historia Ecclesiastica, Penes hos ab initio receptæ fidei, stabat Episcoporum electio, nec ullus antistes esse poterat, qui non ex eorum corpore aut per eos electus esset. Sed, in Mantissa Apparatus subjuncta^a, existimat ille eos primò revera fuisse non tam Monachos quàm Canonicos Regulares seu Presbyteros monachatu nondum indutos, idque ex eo quòd in Occidente illo Monachatum seculis in illis primitivis haud ita in usum receptum esse autumat. Quid verò heic totum jus Keledeorum per totum regnum Scotiae diebus in illis, seu Turgoti, ut videtur, Episcopi Sanctandreami tempore, transivisse in Episcopatum S. Andreae denotet, ex jam dictis fortè haud ita est obscurum. Nempe, antea per secula compluria competierat eis, ex Usu seu Confederata inter se Disciplina atque per gentem illam, quæ Christianismum induerat, admissa, Jus sibi Episcopum sive Unicum sive Plures, pro temporis locive discrimine, eligendi, ordinandi, constituendique (non dissimili modo ab eo quo præfectos sibi sive corporati sive coetus qualescunque corporatorum instar qui sunt, eligere, ordinare, constituere variatim pro arbitrio soliti) idque sine Episcopi alicujus, quæ talis, ope singulari velut necessaria; quale quidem in Orientis Ecclesia illa, per secula itidem Christianismi primitiva, Alexandrina, Presbyterorum ibi coetui, in Episcopo sibi sic constituendo parilique, quantum ad Ordinem, Presbyterorum ac Episcoporum potestate admittenda, usitatum est, uti tum ex S. Hieronymo^b, ac commentariis S. Ambrosio^c tributis, tum ex Eutychio Patriarcha Alexandrino^d satis apertè quidem videtur ediscendum, atque à viris aliquot^e summis Reformatorum ultrò inde & instantius nuper assertum est. Sed acriter circa hanc rem, quæ historica est, reluctantur tum ex ipsis Reformatis alii, ordinis utpote per se Episcopalis assertores perquam seduli, tum Pontificii aliquot, in quibus summas agit partes Dionysius Petavius^f, vir quidem doctissimus, qui auctoritatem Eutychii elevans omninò bene credulū lectorem eum postulare dixerat^g, & postmodum, in Appendice Tomi tertii^h de Ecclesiastica Hierarchia viros illos insignes Claudium Salmasium & Davidem Blondellum pluribus, Eutychii causâ, exagitat, me etiam ejusdem editorem simul molliùs perstringens; atque ex vitis Patriarcharum seu Episcoporum Alexandriae, à Severo Ben Masphaho è variis Ægypti monasteriis collectis & ex Coptica lingua & Græca Arabicè anno Martyrum 494 seu Christi 777, id est sub centesimum ante Eutychium annum redditis (ubi paulò aliter scilicet de dignitate Alexandrina seculis in illis Episcopali fit narratio) atque ex aliis ab ipso disputatis, Eutychio fidem satis minutam esse sibi habet persuasum. Sed perpendat judicetque lector æquus. Horridulo ferræ Contentionis Literariæ stidore haud mihi quidquam est insuavius. Abrahamus item Ecchellensis Maronitaⁱ qui Severum illum Petavio, hanc in rem, communicavit, scripsisse profitetur se Responsionem ad Eutychium quam lucem hactenus vidisse nondum mihi diligentius sciscitanti compertum. Certè

^a Pag. 146. Et vide eum Hist. Ecclesiast. lib. 4. cap. 386.

^b Epist. 84. ad Evagrium.

^c In Epist. ad Ephes. cap. 4.

^d In Originibus Ecclesie sue.

^e Claudius Salmasius lib. de Episc. & Presb. & in Apparatu ad Lib. de Primatu Papæ, David Blondellus, alii.

^f In lib. de Episcopis & Presbyteris, & in Theologic. Dogmat. Tom. 3. in libris de Ecclesiastica Hierarchia.

^g De Eccles. Hierarchia lib. 1. cap. 13. §. 18.

^h Subjunctâ Tom. 4. Theologic. Dogmat. lib. 2. cap. 2. §. 3. & 6.

ⁱ In Historia sua Arabum pag. 166. Chronico Orientali Parisiis 1651. inserta.

Culde-

Culdeorum heic in Occidente vetustissimum jus, Alexandrinorum illorum in Oriente Presbyterorum juri morique item vetustissimo videtur planè suppar, idque ut inter Scotos veteres ubique fermè locorum perquam diu receptissimum. Quinimò licet apud Bedam ipsum Scotiae priscæ Christianismi, ut Angliæ suæ, mores diligentius enarrantem, Culdeorum nomen haud satis habeatur expressum, attamen reliquias aliquot seu vestigia ejusmodi Episcopalis juris, veluti ex eorum tunc Presbyterio ut Autore solùm legitimo &, pro constituentium arbitrio, Gubernatore perpetuò pendentis, haud ita obscura exhibet ille, non modò ubi Episcopos, quasi sic creatos aliquot subinde sine locis quibus præessent singularibus inter Scotos memorat, verùm etiam ubi Episcopalem vulgò dictam seu summam in Sacris tum Personis tum Rebus regundis, Abbatibus aliisve ex simplici presbyterii seu Abbatiae jure, ac sine titulo Episcopali, Episcopive, notione vulgari, alicujus indultu aliquo, potestatem ibi competiisse scribit. Inde enim de parili Episcoporum & Presbyterorum, nec diverso ordine, aliisque inde consequentibus seculorum illorum illic obtinentibus, sententia apertissimè cernitur. Etenim ubi de S. Columba agit ille^a, Hiberno illo, Presbytero & Abbate qui Pictos Septentrionaliores Christianismo imbuit, & sub finem seculi sexti mortuus, in Iona insula Scoticana maris occidui, ubi monasterium sibi construxerat, sepultus est, per plurima ait & in Britannia & in Hibernia per discipulos ejus propagata esse monasteria, in quibus omnibus idem monasterium insulanum (jam dictæ insulae Hebridum celeberrimæ, Hii^b illi nominatæ, unde & monasterium illud scriptoribus *Huense* nuncupatum seu *Huense*, nec omninò diversæ ab ea quæ in editis Adamanni Scoti libris^c de S. Columbæ vitæ toties IOVA pro IONA malè exaratur) in quo ipse requiescit corpore, principatum tenet. Habere autem solet ipsa insula (quod etiam tum de Bedæ ipsius tempore tum de seculis anterioribus dictum) Rectorem semper Abbatem presbyterum cujus juri & omnis provincia, & ipsi etiam Episcopi, ordine inusitato, debeant esse subiecti, juxta exemplum primi Doctoris illius, qui non Episcopus sed Presbyter exstitit & Monachus. Inde in Chronologia Saxonica Bedæ ab viro eruditissimo Abraha Wceloco nuper ex codicibus MS. priscis subjuncta^d, legitur Nu rceal beon æpfe on Ii Abboð 7 na Biscop. 7 þan rculon beon underþeodde ealle Scotta Biscopar. þopðan þ Columban þar Abhað, na Biscop; id est, *Hinc, præesse semper debet in Hii insula, Abbas, non autem Episcopus; cui porro omnes Scotorum Episcopi subiaci debent, quoniam Columbanus* (sic enim Columba hic etiam sæpius nuncupatur) *Abbas fuit, non Episcopus.* Et in insula Hii plurimorum, ait Beda^e, caput & arcem habuere Scoti Cænobiorum, velut exemplar reliquis imitandum. Ita verò Abbati Presbytero subiecti Episcopi. Ordine quidem, ait Beda, inusitato, sed qui, ex more ibi vetustissimo seculorumque illic anteriorum disciplina, receptus. Non defuere qui Abbatem hunc Primatem inde Episcoporum omnium Hibernensium habitum esse scripserint^f. Certè & Carolus à S. Paulo Bedæ locum illum, ut de Hibernia insula dictum perperam capit^g. De eadem itidem Insula & jure

^a Hist. Eccles. lib. 3. cap. 4.

^b Vide Camden. in Insulis Brit. pag. 848. & Jac. Uffer. Armachanum in Britannicarum Eccles. Antiq. cap. 15. pag. 697. & 701.

^c Apud Canisium Antiq. lection. tom. 5. part. 2.

^d Anno 563.

^e Hist. Eccles. lib. 3. cap. 21.

^f Notkerus in Martyrolog. 5. Id. Junii. & vide Jacobi Armachani locos antè indicatos.

^g Geographia Sacra pag. 170.

jure monasterii ejusdem jam dicto singulari, idem paulò ante^a; Hujus monasterium in cunctis penè Septentrionalium Scotorum (tam Hibernensium^b quàm qui in Britannia Magna Septentrionali^c) & omnium Pictorum monasteriis non parvo tempore, arcem tenebat regendis^dque eorum populis præerat (cum omnimoda quæ circa Sacra versabatur sive Jurisdictione sive Ordinis ratione; Thomas Stapletonus in versione sua Bedæ Anglicana^e, **had the soveraintie in ruling of their people**) quæ videlicet insula ad jus quidem Britanniae pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum qui illas Britanniae plagas incolunt jamdudum monachis Scotorum (Hibernensium) tradita, eò quòd illis prædicantibus fidem Christi perceperunt. Saxonica versio ibi illud cunctis penè facit simpliciter cunctis. þ minyter, inquit, on eallum nopy Scottum 7 eallum Peohra mynytrum mycelpe tide Ealdrædom (quod planè heic Presbyterium est) 7 heanerre onpeng; Etiam Henricus archidiaconus Huntindoniensis^d; ejus monasterium Septentrionalium Scotorum & omnium Pictorum arcem tenebat. Et dein, de Monasteriis in Hibernia & Anglia etiam plurimis propagatis locutus, in quibus omnibus, adjicit, monasterium Hii principatum tenet. Abbati autem illius insulae omnis provincia, & etiam Episcopi, ordine inusitato, solent esse subjeçti, quia Columba prædicator, non Episcopus fuit, sed Presbyter & Monachus. Et subjungit, Cujus successores, ejus imitatione, valde claruerunt. Scripsit autem Henricus hic, probatissimæ fidei historicus, sub annum 1140e, id est diu post tempus illud quo Keledeorum jus transiisse traditur, ut supra, in Ecclesiam Sanctandreamam, & de monasterio hoc loquitur, ut suo in ævo, veteri illo, etiam in Episcopos, jure utente, quod quidem advertendum est. Nec fortè jure illo hæcenus satis cesserant Abbas ibi & Monachi Presbyteri, tametsi per totum regnum Scotiæ jus illud transactione aliqua publicâ sic transivisse tempore Turgoti aut circiter, in historia illa Dunelmensi tradatur. Quid quod etiam autor, quisquis ille fuerit, Historiæ Jornalensis perperam dici solitæ & Joanni Bromptono tributæ (qua de re mox plura) totidem cum Huntindoniensi verba^f de Insula hac atque Monasterio ejusque jure singulari adhibet verba? ubi^g legendum pro artem tenebat, arcem tenebat, & pro de Ariano^h, de Armachiⁱ. Sed pariter ille ibi tempore sibi præsentem utitur, ac principatum, inquit, tenet, & Episcopi ordine inusitato solent esse subjeçti, quasi dum vixit ille, illud in more retentum. Porro de Presbyterii ibi ac Abbatiae quantum ad hanc rem jure, etiam Beda^k; Ab hac ergo insula, ab horum collegio monachorum, ad provinciam Anglorum instituendam in Christo missus est Aidanus, accepto gradu Episcopatus, quo tempore eidem monasterio Segenius Abbas & Presbyter præfuit. Atque expressius in eodem capite liquet, in confessu ac Concilio Seniorum, id est Presbyterorum quales diximus (versio Saxonica habet gemote heopa pizena, conventu sapientum eorum, quos Beda ipse^l aliique^m majores Scotorum natu appellant; Stapletonus, **the peers of Scotland**, Pares Scotiæ) atque ex eorum decreto, Episcopum, ab eis petente Oswaldo rege Northanhymbrorum, Aidanum pro more apud ipsos, sub Segenio Abbate & Presbytero, S. Columbæ successore, obtinente

^a Hist. Eccles. 3. cap. 3.

^b Vide Iacob. Usserium Armachani de Brit. Eccles. primordiis cap. 15. pag. 700.

^c Antwerpia 1565.

^d Hist. lib. 3. ann. 565.

^e Balæus Cem. 2. script. 82.

^f Infra col. 786.

^g Lin. 17.

^h Lin. 41.

ⁱ Beda lib. 3. cap. 4. Huntindon. loco citato &c.

^k Hist. Eccles. lib. 3. cap. 5.

^l Ibi cap. 3.

^m Florentius Wigorniensis anno 635.

^a Lib. 3. cap. 3.

^b Londini
643.

^c Hist. Eccles.
Sæcul. 7. cap.
31.

^d Appar. lib.
1. cap. 15.

^e Videsis Iacob.
Usserium Ar-
machanum de
Brit. Eccles.
primordiis cap.
15. pag. 697.

^f MS. in bibli-
otheca Cottoni-
ana fol. 3. 1.

^g Scot. Hist. lib.
9. fol. 175 & c.

^h Lib. cap. 17.

ⁱ Ibid. cap. 25.

^k Ibid. cap. 21.
& 22. & vide
Hist. Eccles.
Dunelm. lib. 1.
cap. 4.

^l Ibid. cap. 24.

^m Lib. 3. cap. 28.

ⁿ Malmesbur.
de gest. Pontif.
lib. 2.

esse creatum. Ibidem Beda, Omnium, inquit, qui considebant, ad ipsum ora
& oculi conversi, diligenter quid diceret discutiebant & ipsum esse dignum Epi-
scopatu, ipsum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernunt. Qui
gratiâ discretionis, quæ virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus; sic-
que illum Ordinantes, ad prædicandum miserunt. Id est, planè Episcopum
eum illi, seu Presbyterorum & Abbatis Segenii conventus, Ordinabant.
Saxonica, Hine to Byrceop gehalgodon, illi Episcopum eum consecrabant. Idem^a
paulò antè de Monachis illis verba faciens, Monachus, inquit, ipse Episco-
pus Aidanus, utpote de insula, quæ vocatur Hii, destinatus; ubi editiones puto
cunctæ, æque sane numerosæ, ante Latino-Saxonicam viri doctissimi
Abrahæ Wheloci^b, prodigiosum insulæ habent, ex librariorum incu-
ria, nomen Hydestinatus. Atque inde Nicolao Harpsfeldio^c Hydesti-
natus & Thomæ Dempstero^d Hydestinatus fit insula ac monasteri-
um unde prodiit Aidanus, quasi planè aliud omnino fuisset ab Hii.
Sed hallucinatio egregia est^e. Planissimè legendum Hii, destina-
tus, id est inde ab Abbate & Monachis Presbyteris ibi Constitutus,
Ordinatus, in Episcopi Gradum creatus missusque. Ita expressim
etiam legitur periocha illa è Bedæ MSS. in Historia quam diximus
Dunelmensi recentiori^f. Et Alfredi Regis Saxonica, Eac munuc se ylca
Byrceop Aidan pær he jendeð of ðam ealande 7 of þam mýnstrje ðe Hu 7
nemeð. Adeoque error est manifestissimus, utcunque diu etiam a viris do-
ctis ita receptus. Thomas Stapletonus vertit, **And the Bishop him-
self was a monk of the yle which is called Hydestinate.**
Planè dicendum fuisset, **And the Bishop himself Aidan was a
monk, Appointed or Ordained [to be a Bishop] from the Ile
called Hii.** Alii autem (ut maximè Hector) conventum^g illum seniorum, à
quibus destinatus est seu creatus Aidanus, expressim pro Episcopis seu
eorum Synodo perperam sumunt. Postmodum item de successore ejus
Finano, Successit ei, ait Beda^h, in Episcopatum (Lindisfarnensem scilicet) Finan,
& ipse illò ab Hii Scotorum insula ac Monasterio destinatus (ubi vocabuli illius
idem qui ante usus) ac tempore non pauco in Episcopatu mansit. Atque alibi in
eundem sensum dicitur ille Bedæⁱ, gradum Episcopatus, à Scotis Ordinatum ac
Missum, accepisse. Paritèr Finanus creatus est ut Aidanus, atque alios in An-
glia etiam ille ordinavit^k episcopos. Trumbere item Anglus, episcopus Mer-
ciorum, simul & Lindisfarnensis & mediterraneorum Anglorum, edo-
ctus Bedæ^l dicitur & Ordinatus à Scotis, ubi Alfredi regis versio gehal-
gad pþam ðcortum, consecratus à Scottis. Hæc jam dicta ad seculum se-
ptimum attinent, cujus sub medium seu annum 660, ut expressim Beda^m,
non erat tunc ullus excepto illo Wine (Occidentalium Saxonum seu Wintoniæ
episcopo) in tota Britannia Canonice Ordinatus. In Galliaⁿ enim, juxta cano-
nes receptiores, Ordinatus fuerat ille. Undenam verò nullus præter eum
Canonice in tota Britannia Ordinatus? Planè quoniam ex Seminario
illo Hiiensi seu Presbyterii jure tunc Scotico, secundum jam ostensa,
per successiones reliqui omnes tum superstites creati fuerant. Quæ sanè
res tandem Anglis haud parùm seculis in illis displicuit, unde Oswius
Northan-

Northanhymbrorum & Ecgbertus Cantuariorum reges à Roma petierunt^a viros ejusmodi qui Canonicas Sanctiones hac in re aliisque satis observarent. Hinc tandem Theodorus archiepiscopus Cantuariensis circa annum 670 à Vitaliano Pontifice Romano missus, eas ita invexit observarique curavit, ut Scotiana illa seu Presbyteralis Culdeorum Ordinatio apud Anglos diutius neutiquam admitteretur. Sed verò apud Scotorum Culdeos, maximè in Monasterio illo insulano seu Hiiensi, quod velut caput & sedes primaria eorum erat, jus pristinum vetusque retinebatur. Nec omninò antè mutatum fuerat ex eo quòd, paulò post annum 420, Palladius à Cœlestino Pontifice Romano *ad Scotos*^b in Christum credentes missus, primus ibi factus est inde *Episcopus*, generatim item *Episcopus & Apostolus* Scotorum dictus, & Canonicè Ordinatus. Unde Hector Boethius^c, *Erat Palladius primus omnium qui sacrum inter Scotos egere magistratum à summo Pontifice Episcopus creatus; quum antea populi suffragiis ex Monachis & Culdeis Pontifices assumerentur.* Etiam Buchananus^d, *Creditur Palladius primus, Episcopos creasse.* Nam ad id usque tempus, *Ecclesiæ absque Episcopis per Monachos (seu Culdeos illos) regebantur, minore quidem cum fastu & externa pompa.* Et Mariano, Sigeberto^e, aliis, *Primus Scotorum episcopus vocatur.* Etenim disciplina à Palladio canonica sic introduci cœpta mores, hanc circa rem, adeo ibi receptos, nec abolere quibat nec impedire, ut ex ostensis etiam, si tempora animadvertas, palàm liquet. Et signantiùs quidem *Abbas & Presbyter* vocitari solebat Præfectus monasterii illius Hiiensis, uti aliorum itidem per Scotiam, ut inde denotaretur amplissima ex nominibus illis, juxta jus ejusdem singulare, potestas. Inde etiam Adamannus sub annum 700 *Presbyter & Abbas monachorum qui erant in insula Hii*, ut ex Columbæ successoribus, Bedæ nuncupatur^f, & Sigeberto^g, *Presbyter & Abbas Scotorum*, quod generale apud illos nomen dignitati ejus singulari consonum. Plerique eundem illum faciunt cum eo qui, uti alii monachi, vixit in sanctimonialium monasterio quod^h *Coludi urbem cognominant, urbem item Colodanam, Coludanam, & Coludæ buph;* unde etiam *Coludius* dictus, ut Balæo, Gesnero, Possevino, aliisⁱ. Etiam ordinis eum vocant interdum *Apostolici & monachum sine votis.* Sed Arnoldus Wion^k binos facit Adamannos, alterum Abbatem Hiiensem, alterum Coludium hunc. Dictum autem eum sic esse ait Thomas Dempsterus, *ab urbe Scotia in Mæatis seu Merchia, Ptolemæo Colana (Colania) Bedæ Coldana, & Coludi.* Hodie verò est **Coldinghame**, & non sine sanctitatis opinione, multorum Monachorum pater. Certè non suspicari nequeo in Coludi urbe, quæ id genus etiam aliis heic ejusmodi vocibus denotatur, latere seu obscuriùs exhibere se veterum Culdeorum nomen, utpote eorum frequentia aut solenniori forsan conventu, præ locis aliis, nobilitatâ. Nec ita Colaniæ Ptolemæi (quam etiam alii^l pro **Coldingham** heic accipiunt) ratio ex sono habenda ulla. Beda autem etiam Nyniæ (qui *Nimas* aliis^m dictus & *Ninianus*ⁿ) velut nomine quidem Episcopi Ad Candidam Casam, meminit; loci scilicet in occiduo

^a Beda lib.3. cap.29. lib.4. cap.1 & c.

^b Beda lib.1. cap.13. videsis Th. Dempster. Hist. Eccles. lib.15. ca.998. et Baron. tom.5. ann.429. §.1. & c.

^c Scot. Hist. lib.7.

^d Rer. Scot. lib.5. Rege 42. addeſis Thom. Dempster. hist. Eccles. lib.3. cap.313.

^e Ann.432.

^f Beda lib.5. cap.16.

^g De scriptoribus Ecclesiast. cap.64.

^h Beda lib.4. cap.25. & 19.

ⁱ Vide Th. Dempster. hist. Eccles. lib.1. cap.3.

^k In Ligno Vita li.3. pa.408.

^l Camden. Brit. pag.682. & Ptolemæi editores & c.

^m Alcuin. apud Malmesb. de gest. Pontif. lib.3. in Episc. Candida Casa.

ⁿ Martyrolog. Rom. 16. Septembris. Hector. Boeth. Hist. Scot. lib.7. & c.

^a *Versf. Sax. Bed. hist. Eccles. lib. 5. ca. 24.*

^b *Malmesb. de gest. Pontif. lib. 3.*

^c *Camden. Britan. pag. 693.*

^d *Geograph. 2. cap. 3.*

^e *In Itin. Londinio Luguvallum.*

^f *Apud Guil. Malmesbur. de gestis Pontif. in Episc. Candida Casæ. Chronolog. Sax. Bedæ subjunct. anno 563. Henric. Huntingd. lib. 3. ann. 565.*

^g *Hist. Scot. lib. 7.*

^h *Septemb. 16.*

ⁱ *De rebus gestis Scot. lib. 4. pag. 133.*

^k *Hist. Eccles. lib. 5. cap. 24.*

^l *MS. in biblioth. Cotton. fol. 6. i.*

Angliæ & Scotiæ confinio sic nominati, eò quòd ibi Ecclesiam de lapide, insolito Britonibus more (Nynias) ille fecerit, ut Bedæ verba sunt; unde & Scotis & Anglis eadem notione **White-hearne** etiamnum vocitatur quemadmodum olim Saxonibus æt *Hyrtan Earne*^a unde Episcopi illic etiam *Witternenses* dicti^b. Nec alium esse coniectat vir doctissimus^c ab Novantarum urbe *Λευκοπιβία* Ptolemæo^d sic dicta quæ, pro *Luguvallum* apud Antoninum^e sumpta, ab aliis Carleolum esse existimatur. Coniectura illa maxime nititur securâ nimis lectionis Ptolemaicæ (de qua etiam obiter monere liceat) mutatione. Non solum enim legit ille *Λευκοπιβία*, quasi sic in Ptolemæi legeretur exemplaribus, sed dum de urbe illa disquirat, Quid ergo, inquit, si Candidam Casam, quam Britanni dixerunt, Ptolemæus suo more Græcè *Λευκὸν οἶκον* converterit? id est domicilia candida, pro quo Librarii *Leucopidiam* nobis obtruserunt. Sed verò Ptolemæi codices editi constanter habent heic *Λευκοπιβία* non *Λευκοπιβία* uti etiam codex ejusdem pervetustus optimusque MS. Bibliothecæ Arundellianæ. Conjecturam etiam hanc in Thesauro suo Ortelius ut advertendam exhibet. Atqui, cum certum sit ex ipso Bedæ, nomen illud Candidæ Casæ sub Niniano ob ædes ibi ab eo candidas extructas, primò ortum esse, id est non ante annos post Ptolemæum 450 aut circiter elapsos, quâ fieri possit ut in nomine Ptolemaico domiciliorum illorum candidorum inde ratio fuerit habenda ulla? Adeoque lectio apud eum recepta proculdubio retinenda. Tametsi autem Nynias heic vocetur Episcopus veluti per prolepsin ex sede ibi, dum Bedæ scripsit, episcopali adhibitam, uti etiam ab Alcuino^f aliisque; unde Hæctori^g, *Episcopus dicitur sanctitate & miraculis clarissimus ac Casæ Candidæ pontificalis in Galdia (Galloway) sedis primus institutor, ubi & ædem condidit divo Martino suo avunculo sacram, atque Bellendenus ejus interpres, Saint Niniane the first bisshop of Galloway quhair he biggit ane kirke in the honour of S. Martyne his eyne*; atque etiam in vita ejus inter sanctos *Episcopus*, & in Martyrologio Romano^h *In Scotia Episcopus nuncupatur, & de eo Joannes Lestæusⁱ, Hæctoris sequax, sedem episcopalem in Galdia primus fixit*; nihilominus nomen illud ei sic tributum, neutiquam in Episcopalem, notione vulgari, dignitatem seu Canonicè evectum illum, aut Abbatis aut Presbyteri Ordine superiorem fuisse, indicare saltem apud Bedam, videtur, sed ex Presbyterii & Abbatiae jure illo ibi singulari Episcopali neutiquam inferiori, uti etiam Columbam, tantum præfuisse. Nam expressim postmodum Bedæ, de Loci illius aliorumque episcopatibus sui temporis verba faciens^k, atque episcopos ipsos recensens, *Pechthelm*, inquit, in ea, quæ Candida Casa vocatur; quæ nuper, multiplicatis fidelium plebibus, in sedem pontificatus addita, ipsum Primum habuit Antistitem, ubi Saxonica versio, *7 he pær Dape ptope se æperca bycop, Et is erat loci illius episcopus primus*, quod ad annum spectat 723 adeoque tempora Nyniæ multo recentiora. Et expressim Historia Dunelmensis^l recentior quam diximus; sub annum 664 id est diu post Nyniam, Candida Casa necdum episcopum habuerat. Etiam Malmesburien-

sis in episcopis Candidæ Casæ, licet, apud ipsum, ex Alcuino Ninyas (Nimas ibi legitur) Episcopus generatim vocetur, tamen Ibi, inquit^a, sub extremo Bedæ tempore primus factus est Episcopus Pethelmus, id est secundum jura Episcopalia singularia & receptiora & Canonica quæ alibi plerunque in Christianismo obtinere tunc solebant; utcunque aliis antè, Abbatum & Presbyterorum nomine, aut saltem Episcopi in dignitatem ita singularem, non omninò Canonicè, sed interim pro more loci seculique, erectis, eadem quæ ad Episcopum vulgò sic dictum indèque discriminatum spectare existimabantur, perficere esset in more positum; idque tum quoad Jurisdictionem tum Ordinem. Et quidem postmodum etiam inolevit, ut Abbates illi quales diximus & Presbyteri, in recensione Episcoporum^b, locum, illo nomine pariter, licet revera ex diversâ, juxta jam dicta, Origine & Notione, sortirentur; id est, per prolepsin ex fama potestatis eorum per anteriora tempora, non satis animadversa, ut Episcopi illic vulgares accepti, nominatique. Certè de episcopis illis Scoticanis vetustioribus haud ita juxta Canones receptos, sed à Presbyterio, ut dictum est, simpliciùs ordinatis, nec sedibus, ut aliàs solitum, affixis sed vagantibus qui parochiam non habent, nec scimus (ut de ejusmodi etiam alibi aliis loquuntur Patres Synodi Vernensis^c anno Christi 755 celebratæ) de ordinatione eorum qualiter fuit, mentio expressior insuper habetur in Concilio Cabilonensi^d secundo, anno 813 Christi habito, ubi legitur, sunt in quibusdam locis Scoti qui se dicunt Episcopos esse, & multos negligentes, absque licentia dominorum suorum sive magistrorum presbyteros & diaconos Ordinant: quorum Ordinationem, quia plerunque in Simoniacam incidit hæresim, & multis erroribus subjacet, modis omnibus irritam fieri debere omnes uno consensu decrevimus. Et de hisce videsis etiam plura apud Carolum à S. Paulo^e. Quinimò sanè ex jam dictis conjicere non est absolum, ideò, saltem alias inter rationes, Wilfridum, cum in Archiepiscopum Eboracensem, anno 720, ab omnibus electus esset, primò perstitisse (ut Malmesburiensis^f verba sunt) negare, ne ab episcopis Scottis, vel ab iis quos Scotti Ordinaverant, consecrationem susceperet, quorum communionem sedes aspernaretur Apostolica. Sejunxerat ab illis quidem eum aliòsque schisma eorum de Paschate illud notissimum. Sed accessisse etiam incertam illam ac minimè, juxta sententias alibi receptiores, Canonicam eorum Ordinationem, quâ terræ etiam alienæ nimium ut vides ex Synodo Cabilonensi illa turbarentur, necessum est ut censeamus. Expressim Beda, eos qui Scotos sequebantur, tradit^g Riponensi monasterio ab Alfrido Rege eis tunc dato maluisse cedere quam Pascha Catholicum ceteròsque ritus Canonicos, juxta Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ consuetudinem, recipere; in quibus Ritibus Ceteris dubitandum non est singularem illam Episcoporum Presbyteralem Ordinationem, juxta antè ostensa, locum habuisse planè primarium. Summa demùm est, penes Keledeos illos seu Presbyteros ejusmodi fuisse, per Scotiam veterem, jus, ut tum sine Titulo Episcopali, tum Titulo illo, pro suo inter se arbitrio, ab ipsorum aliquot variatim tributo indutòque, sed ex Presbyterii

^a De gest. Pontific. lib. 3.

^b Vide Ultoniens. Annal. apud Jacob. Vsserium Armach. in Brit. Eccles. Primord. cap. 15. pag. 701.

^c Cap. 13. Binius tom. 3. part. 1. sect. 1. pag. 398. edit. 1618. Sirmondus Concil. Gallican. Tom. 2. pag. 31.

^d Cap. 43. Binius tom. 3. part. 1. sect. 2. pag. 195. Sirmondus Tom. 2. pag. 317.

^e Geograph. Sacra pa. 167.

^f De gestis Pontific. lib. 3.

^g Lib. 5. cap. 20.

^a Epist. 4. Damaso tributa, Leo Magn. Epist. 88. Nicolaus 1. in Epist. ad Rudolphum Bituricensem cap. 1. Dist. 68. c. 4. & 5. & videfis Anton. Augustin. in Juris Pontificii Epitome lib. 6. tit. 1.

^b De vetere Iure Pontificio lib. 1. cap. 6, 7, 8 & c.

^c L. 80. D. tit. de legatis 2. L. 14. D. tit. de rebus creditis l. 7. §. ult. tit. de rebus eorum qui & c.

^d C. 12. Extr. tit. de Excessibus Prælatorum, Innocent. 3. in Concil. Lateran. ca. 60.

^e Videfis Ascan. Tamburinium de Iure Abbatum Disp. 1. 2. & 19. & Tom. 2. Disp. 14.

byterii sui simplici jure præeunte apud illos omninò, neque ex Episcopali aliunde petita consecratione, ullatenus pendente, tam quæ Ordinis quàm quæ Jurisdictionis Episcopalis dici solent liberè præstandi perficiendique; quale quidem etiam Chorepiscopi in Germania, Galliis, alibique, sibi sæpiùs arrogare solebant^a; utcunque eo nomine non semel eò quòd in Canones de Ordinatione Episcopali ab Hominibus introductos, licet non in ipsum jus Divinum, deliquissent, à Pontificibus Romanis damnati fuerint. Certè in Paganismo Romanorum veteri è cujus exemplis, maximè circa Sacra, non pauca in Christianismum variatim desumpta sunt, Sacerdotes omnimodi, quasi nunc diceret Presbyteri, Pontificum itidem ac Ἀρχιερέων nomine, quasi etiam Episcoporum diceret, ex more fruebantur; ita tamen ut juxta Populi Jus Nominationis atque Jus Collegii singulare Institutionis seu Canonice (ut juxta mores nostros dicere liceat) Ordinationis seu Cooptationis aut demùm secundum Jura Principum, in quos jus jam dictum Populi transiit, ab eisdem Pontifex Maximus seu Ἀρχιερεὺς Μέγας uti & collegæ adsciti crearentur. Adeoque Ordo paritèr illis universis ipsique Pontifici Maximo communis idemque erat, licet Gradu seu Dignitate hic ita à Populo seu Principe ac Collegio creatus præcelleret. Compluribus observatu, hanc circa rem, in Roma veteri dignissimis tantundem apertiùs ostendit vir doctissimus Jacobus Guthenius Jurisconsultus egregius^b, quem, si placet, consulas, ubi etiam quod habetur de Pontificum seu Sacerdotum ejusmodi Ἀγ' βίς ad vitam seu perpetuorum jure animadvertendum. Jam verò sub tempora quibus Turgotus in Episcopatum S. Andreæ evehctus est, seu circa annum 1110 Jus illud totum (si historiæ Dunelmensi jam allatæ fides) Keledeis ademptum est translatumque in Episcopatum illum Canonicè undiquaque institutum, adeò ut secundum vim & sensum ejusmodi Ademptionis Translationisque, Keledeorum conventus nullus, quà simpliciter talis, jura illa pristina Episcopalia ex Presbyterii jure pendentia indèque ortum sortita, dein legitimè exercere posset, sed jura illa pristina eorumque appendices universi, aut in Episcopali S. Andreæ sede illa Canonicè velut immergerentur, aut ab ea postmodum semper sibi, sed Canonicè, aut quasi in Canonica sic versa, retinenda essent usurpandaque. Transire enim Jus seu Dominium apud Jurisconsultos^c est sic legitimè Transferri ut ejus ad quem transfertur omnino fiat. Verùm, ut in rebus hujusmodi fieri assolet, quemadmodum tum Chorepiscopi jam memorati, utcunque damnati, juribus Episcopalibus dictis omnimodis nihilominus se, pluribus in locis, audaciùs postea immiscebant, tum Abbates^d etiam, licet non Exempti, parilia sibi, utcunque inhibiti, ex Abbatialis Presbyterii facultate, sibi jura subinde vendicabant (& sanè etiam absque Episcopali dignitate Abbates, quà tales, ex indulto Pontificis Romani, quod planè jus Humanum est, nec aliter atque alia quæcunque jura Humana Divino fundatur, pari cum Episcopis seu pleno tam Ordinis interdum quàm Jurisdictionis semper jure ritè frui, à Jurisconsultis^e

satis

satis conceditur) ita sanè compluribus post Turgoti Episcopatum Sanctandream annis, sexaginta aut circiter, haberi videtur Keledeorum translationi illi per Scotiam juris sui aut renitentium aut illam non satis admittentium, sed jus suum pristinum aut mordicùs retinentium aut enixiùs revocantium, luculentissimum vestigium apud Petrum Blesensem, sub Henrico secundo seu anno 1170 florentem, ubi inseritur epistola ab ipso opinor conscripta^a, nomine Richardi tunc Cantuariensis Antistitis ad Episcopos Angliæ de non admittendis Episcopis illiusmodi exteris ac vagantibus, in qua legitur, *Sed & diebus istis quidam pseudoepiscopi Hibernienses aut Scoticæ linguae simulantes barbariem, cum à nullo impositionem manus acceperint, Episcopalia populis administrant. Et paulò post, Quoniam igitur ex talium administratione in Ecclesia Anglicana multiplex occasio scandali jam emerfit, eosque, quorum ordinatio dubia est, Sacri Canones non admittunt, universitati vestræ mandamus atque præcipimus quatenus per vestras dioceses generaliter prohibere curetis ne tales ministrare permittantur Episcopalia qui Barbaræ Nationis sunt atque Ordinationis incertæ. Sanè apud hosce, Keledeorum jus ipsum vetus aut simile aut demum ejusdem obtentus superstes videtur diu postquam sic transivisse narratur totum eorum jus in Ecclesiam Sanctandream. Sed verò Dempsterus, de Jure eorum illo veteri locutus, id primum, ait in Apparatu^b, in electione Sanctandreani Episcopi Cellachi II abrogatum, translato jure ab iis ad Clerum, Scotichron. lib. VI. cap. XXIV. & postmodum, in Historia Ecclesiastica^c gentis Scotorum, remansisse ait penes illos jus illud, donec Guilielmus Lambertonus à Canonicis electus S. Andreae Episcopatum tenuit, ut in titulis Memorabilibus lib. VII. cap. III. dixi. Sed huic electioni reclamarunt Keldei & maximè Auminus eorum princeps Romam provocavit & eò se contulit, sed incassum. Nam non modò electus approbatus à Pontifice sed omne jus deinceps Keldeis abrogatum, Scotichronicon lib. VI. Anno scilicet 1298. Certè cœnobarum seu Monachorum cœtum in Ecclesia illa, uti in aliis, per secula vetustissima ex Keledeis sic dictis constituisse verum est, si fides scriptoribus Scoticanis qui etiam scribunt Constantinum III, Ethel seu Heddi filium, Scotiæ Regem circa annum 940, summo deposito magistratu in priorum cœtum qui in divi Andreae Apostolici ædibus erant (Cultores Dei ea ætate; id est Keledei) migrantem, tonsuram se cœnobio sacrasse, ut Hectoris verba sunt^d, pro quibus substituit Bellendenus, **he past to the Abbay of saint Andros and scheaf him thair ane chanon.** Joannes autem Fordunius, in Scotichronico MS.^e regno sponte dimisso, religionis in habitu Deo serviens apud Sanctum Andream, Killideorum Abbas effectus, annis quinque vixit. Scilicet post excidium illud Broningsfeldiæ gravissimum, ab Anglis sub Athelstano rege illatum. Habetur etiam Chronicon rhythmicum MS.^f à Scoto mihi anonymo linguâ vernaculâ congestum, idque à seculis vetustissimis usque ad Robertum tertium Regem seu annum 1405, sed tam in capite quàm calce mutilum, ubi, de Constantino hoc habitum apud S. Andream Keledeorum sumente, legitur,*

**Heddis son, callit Constantin,
Kyng was thretty yhers and nine.**

Kyng

^a Petr. Blesensis Epist. 53.

^b Cap. 13.

^c Lib. 1. cap. 45. & videfis Iacob. Vsserium Armachanum de Britannic. Eccles. primordiis cap. 15. pag. 659.

^d Hist. Scot. lib. 11. fol. 217. 48.

^e In bibliotheca Cottoniana lib. 4. cap. 23.

^f Ibidem lib. 6. fol. 97. 2.

Kyng he cessit for to be
 And in Sanct Androis a KYLDE.
 And thar he liffit yhers five
 And Abbot made, ended his lyve.
 Of him thar war thir Verses
 In Latyne Wytten to rehers:
*Constantinus idem cujus pater HED fuit Abbas;
 Bis deca Rex annis vixerat atque decem.
 Andrea Sancti fuit quinquennis in orbe
 Religiosus ibi &c.*

^a *Rer. Scotic.
 lib. 6. Rege 75.*

Atque pro Latinis interserta hujusmodi Apollinis carmina heic illic habet autor hic per plurima. De Rege illo Buchananus^a, *Ejerato sponte magistratu ad Culdeos hoc est Dei Cultores (ita enim illius ætatis homines monachos vocabant) se velut in portum recepit ac reliquos vitæ annos quinque inter eos ad Fanum Andreae transegit.* Adeoque, quantum video, jus illud à Keledeis per universum regnum Scotiæ translatum in Ecclesiam Sanctandream, ita debet intelligi ut quicquid ad reliquos alibi Keledeos, juxta pristina eorum jura attineret, id totum jam ad Keledeos Sanctandream seu illorum cœtum ibi cum Episcopo suo conjunctum transfunderetur. Sed verò dum non secundum historiam quam citavimus Dunelmensem de *diebus illis* in quibus sic translatum est jus illud, id est Turgoti Episcopi ævo seu circa annum 1115, translationis seu cessationis ejusmodi juris collocat ex Scotichronico suo Dempsterus, sed sub annum 1298, perquam mirum mihi videtur, si modo eousque Keledeorum per Scotiam jus pristinum illud singulare durasset, quòd nullam eorum mentionem nedum res juxta jus illud gestas ullas comperiamus apud scriptores Scoticos ubi diligentius Interdictum illud Scotiæ universæ, uti & Angliæ, ab hirudine illa nummorum nequissima, Gualone Cardinale, Innocentii tertii circa annum 1218, seu tempore Alexandri Regis secundi diuque, ut vides, ante annum illum 1298, in Britanniam legato illatum, Excommunicationesque tam Cleri totius, excepto Guilielmo Episcopo Sanctandream in Galliis tunc agente, quàm Populi conjunctas uti & Absolutiones enarrant^b. De *pælati & clericis & omnibus clericis tam Religiosis quàm secularibus* tyrannide Gualonis, etiam Rege & Laicis universis, gravissimâ oppressis; de hisce per se ab Archiepiscopo Eboracensi & Episcopo Dunelmensi, ut alii, alii Sarisburiensi, impetratâ prius à Gualone, uti legato, veniâ, Berwici Absolutis; de illis in ampliore nebulonis prædam, usque dum se nummorum vi redimerent, Interdicto & Excommunicatione constringi jussis; Et demùm de singulis ob intolerabilem rei nequitiam conquerentibus affatim loquuntur. Et Chronicon-Scoticum MS.^c quod diximus Rhythmicum.

^b *Hector. Boeth.
 Scot. Hist. lib.
 13. fol. 282.
 Io. de Fordun
 in Scotichron.
 lib. 6. cap. 23.
 & c. Buchanan.
 Rer. Scotic.
 lib. 7. Rege 94.
 Chronic. Mel-
 rosen. Ms.
 in biblioth. Cot-
 toniana anno
 1217 & c.*

^c *In biblioth.
 Cottoniana
 lib. 7. fol. 131. 2.*

The Archebuschoppe of yorke that yher
 Be autorite and power
 Off the Pope assoiled then
 Alexander our king and his lawit men.

Bot the Bischopis and the Clergy
 Whit he leit in Cursing ly
 Al bot of Saint Andrewis se
 The bischop Willyam; for cause that he
 In the kynrik was of Frauns
 Al the time of this distans
 That was betwyn the realmys twa
 Scotland and Inglande; bath war ya
 Of this dissele. Gut tretois past
 To this legat at the last.
 His power he commytted then
 Tyl twa commiendyt famous men,
 The tane was Priour of Durame
 The tother Archedeyn of york, Gawter be name
 was the tother, and to thir twa
 Furme and power he gaf allwa
 That the Clergi of Scotland
 That in this Cursing was lyande,
 Tham til bring til his presens
 That had but litil til their dispens.
 When thai herde qwhar the Depputis war,
 Bathe hewid and fut and shanks bar
 Sullde kneyl and ask in thar presens
 To be assoilpende of that sentens,
 And bind them til halykirkys law.
 Than fyrst the Deputis sulde til them scaw
 Thar fra them in furtheryng mar
 Thay sulde never be contrar
 To the kynrik of Inglande
 Na to the kyng in it regnande,
 In makyn, helpe, nor in counsaile,
 Favor, rede, nor suppowale,
 Bot gif it war in thar defens
 Under the payne of Reincidens,
 To this thai fand a cawtion
 And tuke thar absolution.
 The Deputis al thus chargit past
 Into Scotlande allsa fast
 Northe attour the watty of Tay
 Til Abbybrothole, and thar bad thai,
 And thar gaf absolution
 As thai had in commission
 To the clerks that come of the Northlandis
 That to them soucht in thar erandis

That thai pure and sympil thoucht
 And litil had to gif, or noucht.
 The bischopis and the gret prelatis
 And rentyt clerks of gret statis
 And the kyngs famyliers,
 Clerks gret, in to thar yhers
 That bundyn war in that sentens,
 He bad them cum til his presens,
 Sin thai war bettyr bodyn to pay,
 He assignyt thaim a set day
 And stode, that was at Allerton
 To take thar Absolution.
 Sum of tha that riche he kende,
 For malis to the cowrt he sende,
 And part he assoilpende thar
 That tyl hym most pleassand war
 Be gifts or be othir thyngs
 As acquyntans, flychts or flechings.
 Al thus he dyssit his malice
 Agayne Scotlande mony wisse.

Cleri per Scotiam tunc universi, ejusque generum singulorum, in jam dictis gerendis, gravissimè turbatorum sic mentio amplissima apud Scriptores illos habetur; nihilo omninò de Keledeorum Jure aut More interea adjecto, utpote diu, ut ostensum est, antè adempto & in ecclesiam Sanctandreamam translato. Haud pauca in Historiis Scotorum occurrunt alia, per intervallum illud à Turgoti ævo ad annum illum 1298, quæ tantundem manifestò satis exhibere videntur; maximè verò quæ sæpiùs in Chronico Melrosensi^a præ aliis reperiuntur de Episcoporum Sanctandreamorum, Glascuensium, Candidæ Casæ, aliorum complurium uti & Abbatum Priorumque per Scotiam electionibus ac circa eas subinde controversiis aliquot subortis, idque per annos tunc retroactos quamplurimos, nullâ omninò Keledeorum interventûs obtentûsve mentione habitâ, nec aliter sanè quàm ut inde planè sit eliciendum Canonicas tunc sanctiones, cum Jure Regio, circa electiones ejusmodi publicè illic per intervallum illud receptas esse, spreto prorsus, si quid è contrà obtenderetur ex veteri illo Keledeorum jure quod sic diu antè disparuisset. Verbi gratia Anno 1253 David, inquit Chronicon illud, *Episcopus S. Andreae ex hac luce transivit, post cujus transitum facta est dissensio in electione, unde facta appellatione Prior Sancti Andreae ex una parte legatos cum suis Canonicis & Rex ex altera parte suos nuncios cum magistro Abel ad Curiam Romanam transmiserunt. Sed magister Abel ut fertur magis diligens suam promotionem quàm Regis aut Regni honorem à summo Pontifice seipsum in Episcopum consecrari fecit & sic à curia discessit. Obiit dominus Gillebertus Episcopus Candidæ Casæ post quem electus est dominus Henricus*

Abbas

^a Ms. in bibliotheca Cottoniana.

Abbas de Sancta Cruce; & de Sancta Cruce factus est Abbas dominus Radulfus ejusdem domus Canonicus. Et dein Anno 1254. Magister Abel, Regis consilio inprimis contradicente, sed postea annuente, Scotiam ingreditur & in Episcopatu suo honorifice suscipitur qui eodem anno ex hac luce eripitur, post quem Magister Gamelinus Regis Cancellarius à Priore & Conventu Sancti Andreae eligitur & à Rege & Consiliariis ejus in Episcopatu confirmatus. De Jure tunc tam Regio quam Canonico, in Electionibus Consecrationibusque, obtinente testimonium est luculentum. Nec omnino Keledeorum juris, quoniam antè publicè evanuerat, vestigium aliquod ibi cernitur. Et ejusmodi sunt in Chronico illo alia perplura. Imò etiam in Joannis Fordunii Scotichronico MS.^a ubi Guilielmus Lambertonus cujus electioni in Episcopatum Sancti Andree reclamasse Keledeos ait è Scotichronico suo Dempsterus, memoratur, hoc tantum de Electione ejus habetur, Obiit reverendae memoriae Dominus Willielmus Fraifar, Episcopus Sancti Andreae, &c. eodem anno III. nonas Novembr. Electus est Willielmus de **Lambirton** ad eandem sedem Episcopalem. Nec quid omninò de Keledeorum aut Aumini provocatione habet is adjectum. Qualinam Dempsterus sit heic usus Scotichronico, fateor me nescire paritèr atque nescio planè, uti & mecum puto alii, unde non pauca ei temerè nimis effusa habeantur. Joannis quidem Fordani (sic eum vocat) ut auctoris Scotichronici meminib^b, cujus continuatorem etiam & exscriptorem facit Magnum Macullochum^c, qui à secretis Guilielmo **Shewes** Archiepiscopo S. Andreae floruit Edinburgi anno 1482. Vixisse autem ait Fordanum suum sub annum 1210 seu tempore Joannis Regis. Pitseus^d item, uti ex eo Dotissimus Vossius^e habet Johannem de Forda vel **Fordeham**, vel **Fordon**, coenobii nempè Fordensis in Devoniam Abbatem, eidem tempori assignatum, cui etiam Scotichronicon MS. in bibliotheca Collegii apud Cantabrigienses Benedictini expressim tribuunt. Sed verò hallucinatio est manifesta. Joannem de Forda, seu Abbatem illum Fordensem tunc vixisse & Joanni Regi ab Confessionibus fuisse satis est meritò receptum. Et opera ejus recensentur à Lelando, Balæo^f, Gesnero, Possevino tum Theologica tum Historica aliquot, quibus Scotichronicon rectè non connumerant illi. Etenim ejus planè alius & seculis aliquot recentior autor erat *Johannes de Fordun* (nec dubitandum quin Scotus fuerit) qui ab origine in Britannia Scotorum suorum historiam suam libris sex usque in annum 1360 aut circiter deducit seu Edwardi tertii tempora plusquam media & Vincentium Bellovacensem etiam & Polychronicon Ranulphi Cestrensis citat^g, unde etiam palam liquet de eorum errore qui sub Joanne rege eum collocant. Initium in MS. Cottoniano est, *Ex variis quippe veterum scriptis Cronographorum intelligitur quod gentis antiquissimæ natio Scotorum à Græcis & Ægyptiorum reliquiis cæteris mari rubro cum rege submersis primum ceperat exordium.* De auctoris nomine præfigitur tristichon ad hunc modum,

Incipies opus hoc Adonai; nomine nostri
Exceptum scriptis dirigat Emanuel.

^a In biblioth. Cottoniana lib. 6. cap. 71.

^b Hist. Eccles. Gent. Scot. lib. 6. cap. 543. & in scriptorum Scot. nomenclatura.

^c Hist. Eccles. lib. 12. ca. 911.

^d Ætat. 13. script. 297.

^e De Historicis Latinis lib. 2. cap. 56.

^f Cent. 3. Script. 66.

^g Lib. 4. cap. 36. &c.

Fauces ornatè ructent, dum verbula nectant.

Et adposita sic hujus explicatio,

J. o. h. a. n. n. e. s. d. e. f. o. r. d. u. n. Subjungitur item,

Compileris nomen superis elementis

Construe, quem, lector, precor ora scandere cælum

Atque Pater Noster offer amore Dei.

In tristicho priori vides literas cujusque vocis initiales compactas *Joannes de Fordun* reddere. Adeoque de nomine ejus planè securi, de ætate qua scripsit haud ita incerti sumus. Sub Edwardo nostro tertio aut Richardo secundo, ne quidem ambigendum. Locus unde nomen sumsit, haberi dicitur in Marni regiuncula Scotiæ mari Orientali obversa. Guilielmus Camdenus^a; *A mari remotior Fordon* locatur cui à Joanne de *Fordon* (maluit ipse *Fordun*) aliqua gloria qui hinc oriundus *Scotichronicon* magno labore sedulò congeßit. Cujus studio recentiores *Scotorum* historici plurimum debent. Codex ille *Fordunii Cottonianus*, non manu Unica exaratus, in fronte prima, ut possessoris nomen, adscriptum habet *Scheves* uti etiam in pagina una & altera sequente, quod sanè mihi pro eodem accipiendum videtur ipso Guilielmo *Schewes*, *Sevesio Buchananob* dicto, qui Archiepiscopus Sanctandreeanus sub annum 1480 seu sub Richardo Angliæ & Jacobo Scotiæ Regibus tertiis quasi Primus (nam vix dici potest Patricius Grahamus, qui antecessit, Archiepiscopus, licet nomen illud Romæ primò impetrasset) à secretis sibi habuit Magnum illum Machullonem *Scotichronici* hujus exscriptorem & continuatorem Dempstero, dictum. Habetur etiam penes virum præstantissimum Jacobum Usserium Armachanum, codex *Scotichronici* ejusmodi MS. acephalus quidem, sed pariter in Edwardi nostri tertii seu Davidis II Regis *Scotorum* tempora deducti; ita tamen ut liber in *Fordunio* jam dicto sextus qui à rebus *Malcolmi III*. incipit, heic velut per se operis singularis initium, utcunque antecendentibus conjunctus, faciat. Neque enim ibi carmen illud librariis in codicum initiis solenne, *Assit principio Sancta Maria meo*, solum habetur, verum etiam titulus adjicitur, *Incipit liber Croniconum regni Scotiæ incipiens ad Malcolmum Canmor maritum Sanctæ Margaritæ Reginæ Scotiæ*. Certè ævo illo *Turgoti* id est *Malcolmi* tertii & *S. Margaritæ* tempore compluria momenti planè gravissimi quæ receptis alibi in Christianismo canonibus moribusque adversarentur reformata fuisse legitur tum in obviis de eis *Scotorum* historiis tum in *S. Margaritæ* vita, licet in illis de *Keledeorum* jure vetusto tunc adempto nihil ullatenus compareat, quale quidem omninò agnoscendum, sive editos sive MS. quos mihi videre contigit, *Scoticarum* rerum scriptores spectes, modò *Dempsteri* nimis incerta excipias; ut de *Annalibus* aliorum *Ecclesiasticis*, qui prorsus itidem heic silent, nihil adjiciamus. Adeoque *Historiæ* illi *Dunelmensi*, quam diximus, terminum prisce *Keledeorum* juris legitimum, utcunque postmodum mordicùs à nonnullis retineretur, omninò debemus. Cæterum à *Keledeis*, quorum causâ, digressionem tantâ non ita opinor

^a *Britannia*
pag. 712.

^b *Rer. Scotic.*
lib. 12.

opinor aut contemnendâ aut intempestivâ usi sumus, ad Turgotum ipsum Historiamque ejus ita ei plagio surreptam redeamus. Dignitatem ejus in Scotia Episcopalem memorat Hector Boethius^a cui dicitur *Sanctissimus eruditissimusque*. Biographi^b etiam & historici alii similiter de dignitate illa loquuntur, ac elogiis eum subinde non imparibus ornant. Idem est qui Florentio Wigornienti dicitur *Thurgodus*, ubi^c eum in Episcopatum illum narrat consecratum. Mortuum igitur esse eum ex superius ostensis liquet anno Christi 1115 & per complures ante annos cum primis sui seculi claruisse. Etiam Simeoni^d dicitur *Episcopus Scottorum* (apud quem itidem eodem moritur anno) & pariter Hovedeno^e; qui planè titulus ante erat ipse Episcopi Keledeorum seu Culdeorum jam memorati, quoties nempe unicum vellent ordinare, velut nationis Primatem. Et sanè titulus ille singularis, Juris Keledeorum superius ostensi in Episcopatum illum translationem, haud parùm sapere videtur. Atque inde sumitur quidem, nec immeritò, viris doctissimis, illo in ævo seu Malcolmi tertii ac Turgoti seculo, id est diebus in illis, ut verba sunt Historiæ Dunelmensis recentioris, primum Episcopos Scoticanos suas habuisse distinctas diœceses, quum antea qui Episcopi, quales diximus, ex Jure Keledeorum essent, locis ut Sedibus assignati, nedum affixi, reperirentur nulli. Guilielmus Camdenus^f; *Scottorum Episcopi munera Episcopalia, quocunque fuerant loco sine discrimine obierunt usque ad Malcolmi tertii tempora, circa annum scilicet restauratæ salutis MLXX, cum suis finibus & limitibus Diœceses essent conscriptæ. Postea decursu temporis hæc constabilita fuit in Scotia hierarchia. Scilicet ea quam ibi recenset Archiepiscoporum & Episcoporum per Scotiam dispositorum. Episcopatus autem ille Sanctandreas qui, ut alii per Scotiam, Antistiti ut Metropolitano suberant Eboracensi idque usque in Jacobi tertii tempora seu annum quasi 1480, tandem non solum in Archiepiscopatum sed & in Primatum totius Scotiæ, titulum sanè translationi in illum veteris Keledeorum juris apprimè consonum, ex indultu Regio & Sixti quarti Pontificis Romani, migravit^g. Sed verò demùm ex eo quod dictum est, ipsum tenuisse Prioratum Dunelmensem tempore quo conscripta est hæc Ecclesiæ illius Historia, manifestum satis fit, intra Prioratus ejus vicennium, id est inter annum 1087 & 1108 conscriptam eam fuisse; quo sanè tempore Simeonem scriptorem fuisse non videtur omninò admittendum; maxime si, ut recipi solet biographis, floruerit ipse anno 1164. Quid quod verba illa, qui dudum sibi traditum Prioratum tenet, id est hodie, jam nunc, dum scribuntur hæc, tenet, seorsim sumpta, satis innuere possent, annis Prioratus ejus prioribus seu etiam ante annum 1090, historiam illam esse saltem inchoatam atque ad locum illum perductam. Dudum enim Electionis tempus heic designans, de tempore paulò ante elapso usurpari solet. Cæterum palàm est ex illo quod antè de contrectati S. Cuthberti corporis tempore advertitur, annum 1105 aut cucurrisse aut velut præterisse dum scriptum hoc molitus est autor, quisquis is fuerit. Adeoque intra Vicennii Prioratus ejus triennium postremum, absolutum est, quod sanè*

^a *Hist. Scottorum lib. 12. fol. 259.2.*

^b *Balans Cent. 2. script. 60. Pitseus Act. 12. script. 178. Vossius de Historicis Latinis lib. 2. cap. 48. Arnoldus Wion Ligno Vite lib. 2. cap. 18. Tho. Dempster. Hist. Eccles. gentis Scot. lib. 18. cap. 1143. Jo. Leslaus Rossensis de Gestis Scottorum lib. 6. Reg. 86.*

^c *Chronic. ann. 1109.*

^d *De gestis Regum ann. 1115.*

^e *Anno 1073.*

^f *Britannia pag. 683.*

^g *J. Fererius in App. ad Hæretorem fol. 389. 2. Jo. Leslaus de Reb. gestis Scotiæ lib. 8. rege 103. Buchanan. rerum Scot. lib. 12.*

Simeonis

^a Vide lib. 4.
cap. 7, 8, & 9.

^b De gestis
Pontificum
lib. 3.

Simeonis scribendi tempus haud parùm videtur antevertere. Haud igitur omninò postmodùm in schedulis sparsim disiectæ jacuere res Dunelmenses Simeonis tempore, nedum ab ipso, ut autore primo, digestæ sunt (ut loquitur ipse in Apologia sua) sed compluribus ante annis, planè ab alio, atque, ut non credere nequeo, ab ipso *Turgoto* conscriptæ & dein à Simeone, sui in gloriam, nomine suo falsò insignitæ. Accedat, licet *Turgoti* nomen ejusque res singulares heic aliquoties occurrant, ut in loco jam antè allato, de eo quod est comitem illum fuisse Aldwino, ac sub magisterio ejus in Prioratu diu degisse, etiam Prioratum postea, idque tempore historiæ hujus conscriptionis eum tenuisse, & alibi^a solenni more in dignitatem illam esse evectum, & demùm amplissimam illam Archidiaconalem &, quantum ad Jurisdictionem, planè Episcopalem dignitatem per Dunelmensem diocesim ab Willielmo Episcopo ei concessam esse, aliæque, ut illud de Bosonis Visione, ad eum spectantia inferantur; elogia nihilominus aut laudes aliquas ei nullibi adjectas esse, sed narrationem simpliciore eis omninò, velut de scriptoris ipsius industria, carentem passim haberi; cum interim nomina alia illic non rarò occurrentia ob Sanctitatem, Mores, Doctrinam aliterve haud parum laudentur elogiisque evehantur. Quod sanè mihi est character inter alios admodùm luculentus, unde facilè elici cernique queat, scriptorem ipsum fuisse, qui ita solus non laudatur. Certè si quis alius de *Turgoto* eadem scripsisset, illum opinor abstinere non potuisse ab encomiis, ut fieri solet, in historia hac ei, quemadmodum reverà meruit, tribuendis. Nec, ut vides, in sui tempora, uti Historiam Regum, Dunelmensem hanc sic ab alio surreptam deducit Simeon, sed in annum tantum 1096 qui in *Turgoti* codice est 1097. Discriminis leviculi genus in Monachorum aliorumque chronologia, etiam dum idem ipsum, pro supputandi diversitate innuitur, solenne. Id autem certum est, mortuo Willielmo Episcopo Dunelmensi cui charissimus erat *Turgotus*, successisse in Episcopatum Ranulphum, tyrannum illum ex aula insignem, cui planè tam pietas sanctitasque *Turgoti* quàm jurisdictio ab Willielmo indulta ejusque in ea severitas adeo erat exosa ut ipse in causa esset primaria Episcopalis illius in Scotia dignitatis accessione, unde nempè Prioratu submoveretur adeoque etiam famam ibi pristinam existimationemque deperderet. Consulas ea de re Gulielmum Malmesburiensem^b. Tametsi autem intra Prioratus ejus vicennium conscriptus esset codex ille Cottonianus (sanè ni conjectura me fallat, etiam autographus ipse, aut tunc unicus) nihilominus in scriptis pluteisve auctoris, quamdiu vixit *Turgotus*, diùque post delituisse illum, nec per exemplaria descripta, juxta edendi tunc morem, omninò publici juris factum esse aut cuiquam fermè cognitum, æquum est ut autumemus. Tantundem certè suadet Simeonis in cujus manus ita delitescens incidit, ingens plagii securitas. Atque ita unicus videtur tunc codex hic, nec inter descriptos in editionem, aliterve atque à Simeone sibi compilatus est, censitus, ut quasi semper inter delitescentes, quantum

tum ad autorem verum, forsan etiam in seculum nostrum, locum habuisse illum sit meritò dicendum. Fato quidem feliciori tandem evenit ipsum codicem simplicem phalerisque apparatus ornatûsque Simeoniani carentem, sed sine Nomine auctoris præfixo (quæ itidem modestia Turgoti erat) è tenebris pristinis ita emeruisse ut bibliothecæ coenobii illius S. Mariæ de Fontibus ordinis Cisterciensis à Thurstano Archiepiscopo Eboracensi fundato donatus esset, ibique dum stetit ipsum coenobium, puto, servatus. Foundationis illius annus erat 1132^a seu decimusseptimus ab obitu Turgoti. Et satis est credibile, haud ita diu post Simeonis mortem, codicem auctoris nomine sic in fronte carentem, in lucem è scriniis sive ipsius sive alterius cujuscumque apud quem celandum voluit, ut Anonymi opus exiisse, de quo juxta morem seculi, disquisitio accuratior nulla. Sanè manus vetusta, quâ librum fuisse monasterii illius in fronte adnotatur, satis indicat, in ipso foundationis illius seculo, illum monachis ibi donatum. Sed verò & mirum est illud, Historiæ MS. quam supra memoravimus Dunelmensi recentiori & seculis à Turgoto & Simeone aliquot elapsis conscriptæ, eandem præfationem ipsam quæ Turgoti est, seu caput primum Simeonis libri primi, præfigi, vocabulis primæ personæ, ut reliquis ubique eisdemque illic syllabis, etiam ut in Simeone, retentis. Vocatur ibi præfatio illa, *Prologus in librum de exordio & statu Ecclesiæ Cathedralis quondam Lindisfarnensis, post Conchestrensis, demum Dunelmensis de gestis Pontificum ejusdem. De Conchestrensis heic titulo consulas Turgotum ipsum^b, Rogerum Hovedenum^c & vitam S. Cuthberti heic^d & in Legendis. Prologum statim sequitur initium hoc historiæ ipsius, Ad ampliorem noticiam supra in prologo dictorum & etiam infra dicendorum, sunt hic aliqua de Northumbriæ provincia, necnon de Regibus qui, ante Sanctum Oswaldum & sedis Episcopalis Lindisfarnensis exordium, in eadem regnabat provincia, præmittenda. E Beda dein, Turgoti historia hac (sed interim nec ipsum nec Simeonem, quantum observavi, ejusdem autorem agnoscens) Henrico etiam Huntindoniensi, Joanne Eboracensi, Ranulphi Polychronico, aliis, compluria in rem suam fusiùs describens, res quidem Angliæ, maximè Septentrionales, nec solum Dunelmenses, diligenter exhibet usque in annum 1194.*

^a Ealredus Rievallensis infra col. 338. Iohannes Hagulstædensis anno 1132. Hist. Iornallensis dicta col. 1028. Guil. Nubrigens. lib. 1. cap. 14.

^b Infra lib. 2. cap. 13, 16, 20. & lib. 3. cap. 1.

^c Part. priore anno 882.

^d In Hist. Cuthberti col. 73.

Atqui apud Scriptores nuperos recipitur, Turgotum nihil aut parùm scripsisse Lingua alia quàm vernacula. Inde Balæus editione in utraque, *Vernacula quidem Lingua coacervavit De Scotorum Regibus lib. 1. Chronica Dunelmensis lib. 1.* (quo forsan ex fama aliqua innuitur codex ipse jam dictus de Exordio Dunelmensis Ecclesiæ, qui planè Chronicon est Dunelmense) *Annales sui temporis lib. 1. Vitam Malcolmi Regis lib. 1. Vitam Margarete Regine.* Citat quidem ille autorem Hectorem Boethium, quasi eadem tradidisset ipse. Certè apud Hectorem, tantùm hac de re legitur^e, eum S. Andreæ Episcopum factum vitam Sanctæ Margarete & Malcolmi Regis conscripsisse vernacula quidem lingua (Joannes Bellendenus vertit in *vulgaire language* quæ planè Turgoto Anglicana erat) *sed non minori elegantia quàm pietate veritatēque.* Attamen etiam Pitseus scripsit, Si Hectori Boethio

^e Hist. Scotorum lib. 12. fol. 259. 2.

^a De Historicis
Latinis lib. 2.
cap. 48. edit. se-
cunda.

^b Scotichronic.
Ms. in bibli-
oth. Cottoniana
lib. 5. cap. 14,
15, 16, 18, 19,
20, 21.

^c Hector. Bo-
eth. lib. 12.

^d Hist. Eccle-
siastic. gentis
Scotorum lib.
18. cap. 1143.

^e Brianus Twi-
nus Antiqui-
tatis Oxoniens.
Apologia lib. 2.
pag. 237. locus
ibi memoratus
habetur in edi-
tis ad initium
lib. 4.

Boethio credimus, linguâ quidem maternâ, sed elegantia quadam Demostheniana, veritate sincerâ. Et libros jam è Balæo memoratos subjungit, ut sic scriptos. Inde etiam Vossius^a de Historicis Anglicanis verba faciens; *Et si præclarè de historia patria meritis sit (Turgotus) tamen vix ei hic locus esse potest quia Britannicâ Linguâ (quæ plerunque pro Cambrica seu Wallica sumitur) scripsit ut Hector Boethius ait, nec quod sciam interpretem Latinum hætenus est nactus, nisi quatenus eum Boethius atque alii exscribunt.* Certè Joannes Fordunius ille^b ita Turgotum sibi autorem adhibet de S. Margareta aliisque ei coævis, id est, ita non semel eorum res ex Turgoto ut ab eo congestas describit, ut vix sit existimandum hunc non Latinè, seu non ipsa quæ affert Fortunius illic vocabula, in Annalibus puto sui temporis, scripsisse. Verbi gratiâ, ubi capitis lemma est, *De felici applicatione Edgari Ethlin in Scotia & sororis suæ Margaretæ, incipit caput, Turgotus; Cernens autem Edgarus Etheling res Anglorum undique perturbari, ascensa navi cum matre & sororibus in patriam reverti quâ natus erat conabatur. Sed summus imperator qui ventis imperat & mari, mare commovit &c.* Lemma capitis proximi est, *De conjugio Malcolmi regis & Sanctæ Margaretæ, quod incipit, Item Turgotus; Rex igitur utcunque Margaretam viderat eamque de regio semine similiter & imperiali genitam esse didicerat, ut eam in uxorem ducere petiit & obtinuit tradente Eadgaro &c.* Dein *De filiis & filiabus quos de Margareta genuit, cujus Lemmatis caput incipit, Turgotus; Huic illustrissimo viro Regi Scotorum Malcolmo ab incarnationis Dominicæ anno MLXX. suæque regenerationis (sic nuncupatur ibi tempus quo regnum paternum unde pulsus erat fugatusque reparavit) XIII, quidam tamen scripserunt anno Domini MLXVII, Margareta, sicut præmissum est, matrimonio copulatur. Genuit autem ex ea sex filios, Edwardum &c. atque ibi quidem interseritur, ut inter Turgoti verba, Qualis verò & quanti meriti fuerat illa beata regina Margareta apud Deum & Homines, vitam ejus laudabilem & mortem ac miracula, Liber inde confectus legentibus declarabit.* Hæc ille. Historiam igitur seu Annales Latinè conscripsit, de Malcolmo, Eadgaro, Margareta, aliis, quâ sic usus est Fordunius, à Margaretæ vitæ seu Legendæ diversam. Nam & idem paulò post, *De illius Magnifici regis Malcolmi virtutum operibus & eleemosynarum largitione sicut in Legenda vitæ beatæ Reginæ Turgotus testatur, hic aliqua breviter recitabo.* Et tunc pauculis interjectis, *Fateor, inquit Turgotus, fateor, magnum misericordiæ Dei miraculum. Mirabar cum viderem interdum tantam orandi Regis intentionem, tantam inter orandum, in pectore viri secularis, compunctionem.* Aliis similibus subjunctis, adjicit ibi *Hæc Turgotus, uti & in sequentibus aliquot pariter ejusdem nomen præfigit ut tam linguæ ipsius ibi exhibitæ quàm rerum narratarum auctoris.* Etiam Dempster^d dicitur eum Vitam Malcolmi & S. Margaretæ (juxta Hectorem) vernaculè edidisse & eleganti stylo, sed *Annales sui temporis Latinè.* Vossius autem operibus ejus adjicit, *Chronica Dunelmensia quæ orditur ab anno DCXXXV. & perducit ad annum MXCVII, quod planè indicat codicem quem diximus (cujus idem initium & finis) ab eo, Turgoto indubitanter tribui, quo nomine itidem aliis^e, à viris apud nos summis edoctis, & demùm eti-*

am

am incomparabili viro Jacobo Usserio Armachano, expressim^a ac non semel citatur, ut præteream heic quod superius de Roberti Cottoni & Thomæ Alleni sententiis memoravimus. Antonio Possevino, Scotus dicitur. Etiam Thomæ Dempstero Bini sunt Turgoti, alter Monachus Mailrosensis, alter hic noster (ni fallor ita in binos temere ab illo dissectus) quorum utrumque inter Scotorum Sanctos atque velut Scotos citra controversiam sibi similis recenset^b. Etiam utrique idem dies festus seu Octobris XXII in Menologio Scotico assignatur. Sed Anglum eum planè nec ignobilem, etiam in juventute clarissimum fuisse dubitare nequeo. Rogerus Hovedenus, ubi de compluribus, maxime ex regionibus septentrionalibus accitis, loquitur qui per Angliam Ecclesias ac Monasteria Danorum irruptionibus diruta & ferme in nihilum passim redacta, enixius Turgoti ævo instauratum ibant, *Horum Turgotus*, inquit^c, erat unus, postea Scotorum Episcopus. Is prosapiam de genere Anglorum non infimo trabens unus erat inter alios obsides qui nuper, subjugatâ Normannis Angliâ, pro tota Lindisseia in Lindicollnio castro custodiebantur. Ille pecunia emolliens custodem cum magno suorum periculo fugit clanculo ad Norwegenses &c. Summa denique est, ex historiâ ejus Dunelmensi sic illi vindicatâ, ipsam etiam in hac Simeonis haberi integram, exceptis ut antè paucissimis aliquot, quæ ex eis quæ supra attulimus dignoscere satis & supplere cuilibet fas est. Præterire autem locum in ea de S. Cuthberti Evangeliorum codice libentè nequivimus, utpote è quo obiter monendum, quod curiosioribus forsitan haud fuerit scitu injucundum. Codicem illum in mari diu demersum postmodum, non sine miraculo, recedente modo insolito æstu, juxta Candidam Casam repertum esse narratur^d, atque ab aquarum injuria omnino illæsum mansisse, etiam in Ecclesia Dunelmensi sic postea servatum. Atque memoratur Eadfridus Episcopus Lindisfarnensis, qui in honorem Cuthberti manu propria scripserat, etiam Ethelwoldus hujus successor qui auro gemmisque perornari jusserat, & demùm Sanctus Bilfridus anachorita qui vota jubentis manu artificis prosecutus egregium opus composuerat, Totidem fermè syllabis idem traditur in historia quam diximus Dunelmensi^e recentiori. Hæc omnia perfecerant illi codici jam dicto, superstite Cuthberto, & honoris ejus causa; dum scilicet Ecclesiæ illius monachi erant Eadfridus & Ethelwoldus, seu sub annum 680. Adeoque scriptus est ac sic ornatus annis abhinc 970 aut circiter. Jam verò monere heic visum est, codicem hunc ipsum, tam vetustum tantique semper ibi pretii habitum, proculdubio etiamnum inter bibliothecæ Cottonianæ Cimelia esse visendum. Nempe habetur ibi perpulcherrimus Evangeliorum illius seculi codex, splendidissimè scriptus ornatúsque, cui Eusebii & Hieronymi præfationes & Canones præfiguntur, interfertâ etiam Saxonica inter lineas versione Aldredi presbyteri, ut ex Saxonice statim allatis liquet. In calce codicis, seu ad Joannis Evangelii finem, adjicitur manu coarva,

^a *Britannicarum Ecclesiarum Antiquit.* cap. 15. pag. 718. 931 &c. loca ibi ex eo adducta sunt in Simeonis editis lib. 3. cap. 9, 15, 22.

^b *Nomenclatura Scotorum scriptorum* pag. 21. *Menologium Scoticum* pag. 27.

^c *Part. priori* ad ann. 1073.

^d *Lib. 2. cap. 12. & 13.*

^e *Ms. in bibliotheca Cottoniana fol. 18. r.*

✠ *Litera me pandat Sermonis fida ministra;
Omnes alme meos fratres voce saluta.*

Ita claudicat versus secundus. Et dein,

- ✠ *Trinus & Unus Deus Evangelium hoc ante secula constituit.*
- ✠ *Mattheus ex ore Christi scripsit.*
- ✠ *Marcus ex ore Petri scripsit.*
- ✠ *Lucas de ore Petri Apostoli scripsit.*
- ✠ *Johannes in prochemio deinde eructavit verbum; Deo donante & Spiritu sancto, scripsit.*

Sequitur ibi scriptum Saxonicum in quo expressa operæ jam dictæ Eadfridi, Ethelwoldi, & Bilfridi in codice illo scribendo ornandoque, juxta quæ Turgotus narrat, mentio, uti & Aldredi presbyteri, tum versionis tum scripti hujus Saxonici reliquorumque conjunctorum, sed post Cuthberti ac Eadfridi obitum, autoris, Saxonica idem indicantia ad hunc modum se habent.

✠ *Ealdrpud Biscop Lindisfarne nensyr æcclesya he þis Boc apprit æt þruma Gode 7 sancte Cudberhte 7 allum ðam halgum ða ðe in eolonde sint. 7 Eðilwald Lindisfarneolondingu hit uto giðryde. 7 gibelbe ssa he sel cuðe; 7 Bilfrid se oncre he gismodade þa gihpino ða ðe utun on sint 7 hit gihjunaðe mið golde 7 mið gimum ac mið sylpe of gyldeð fucnleusfeh; 7 Aldred pperbýter indignur 7 miferpimur (ubi in ora paginæ, *Alfredi natus Aldredus vocor; Bonæ mulieris filius eximius loquor*) mið godes fultume 7 sancti Cudberhtes hit of gloeræde on englisc 7 hine gehamadi mið ðam ðrim dælum. Matheus dæl Gode 7 sancte Cudberhti, Marcus dæl ðam Bisc. 7 Lucas dæl ðem hiorode 7 æhtora seolþes mið to in lade; 7 sancti Iohannis dæl þhine seolþne 7 seouer ona seolþes mið Gode 7 sancti Cudberhti. þ te he hæbbe onfong ðerh godes mæsse on heofnum seel 7 sibb on eorðo forðgeong 7 giðyngðo þisdom 7 jnyttro ðerh sancti Cudberhtes eapnunga.*

✠ *Eadfrid, Oethilwald, Billfrith, Aldred, hoc evangelium Deo & Cuthberto construxerunt & ornaverunt.* Ex hisce puto nemo dubitabit hunc eundem esse ipsum Cuthberti codicem à Turgoto & Simeone sic memoratum, quod, monimentum adeo venerandum quisquis intropexerit, facile satis ut concedat necesse est. Et demum de Simeone Dunelmensi, hætenus.

II De Joanne Priore Hagulstadeni seu de **Herham**, quem elogiis efferunt biographi obvii^a, non est quòd plura dicamus quàm quòd Annalium suorum, quibus Simeonis Historiam de gestis regum per annos viginti quinque continuavit, rebus eum satis fuisse sive coævum sive vicinum adeoque earundem testem esse perquam idoneum. Floruit sub Henrico secundo Rege, etiam, ut interdum volunt, sub Ricardo primo. Sed mirum interea est viro longè præstantissimo aliasque diligentissimo^b, saltem alicui cujus post obitum ejus opera jam prodiit Editio ejus altera de Historicis Latinis, excidisse^c, Joannem hunc Balæo & Pitseo præteritum, cum uterque eorum vitam ejus inter alios exhibeat, & Balæus in editione^d utrâque. Etiam in editione prima^e inter Anglicanos scriptores eum ejusque opera memorans, expressim ipse dixerat,

Alia

^a *Balæus Cent. 3. Script. 31. Pitseus Æt. 12. 261.*

^b *Gerard. 70. Vossius de Historicis Latinis.*

^c *Lib. 3. parte altera pag. 709.*

^d *Priori fol. 94.*

^e *Lib. 2. cap. 52. pag. 374.*

Alia quoque edidisse ex Balæo cognosces. Imò quod mirum magis est, in ipsius editionis secundæ^a libro & capite heic adnotatis eadem ipsa retinentur, sed ut debueret, vocabula, licet alio ibi in loco sic dicatur eum à Balæo præteritum. Hallucinatus autem est Gesnerus cui dicitur, *Scriptisse rerum in Anglia gestarum historias à nono anno Henrici secundi, usque in Richardum primum, cum scilicet haud ultra Stephanum Regem scripsisse eum palàm sit.*

III. Ricardus itidem Prior Hagulstadenſis ævi sui historica hæc sua conscripſit^b. Floruit sub Henrico Rege secundo. Sub Richardo primo mortuus est, seu sub annum 1190.

^b Bal. Cent. 3. script. 32. Gesnerus, Pitseus et 12. script. 262. Vossius De historicis Lat. lib. 2. cap. 52.

IV. De Serlone hoc, Bostonus Buriensis MS.^c Serlo (scripsit) de Oratione Dominica, de Dictionibus dissyllabis lib. 1. Lelandus^d cui quatuor inter Scriptores Angliæ Serlones enumerantur, hunc facit quartum; Serlo denique quartus, inquit, ex Canonico Eboracensi factus monachus Fontanus (cœnobii quod suprà memoravimus S. Mariæ de Fontibus) deinde & Kirchstallensis (**Kirchstede** item locus dicitur in agro Eboracensi) quo dictante, Hugo Kirchostallensis perscripsit res gestas Fontani monasterii, ac originem unà cum incremento Bernardinæ in Anglia sectæ. Sic Lelandus, quem citans Balæus^e quasi ipsius transcriberet verba, alia quæ apud Lelandum non habentur, intermiscet. Claruit sub Henrico secundo seu circa annum 1160. Consulas de eo Chrysostomum Henriquez in Fasciculo Sanctorum^f Ordinis Cisterciensis.

^c Penes Jacobum Usserium Armachanum.

^d Ms. in biblioth. publica Oxoniensi.

^e Cent. 2. script. 91. & vide Cent. 3. script. 81. & Pitseum Et. 13. script. 322.

^f Lib. 2. Distinct. 26. cap. 52.

^g Ms. in bibliotheca publica Oxoniensi.

^h Videſis Rot. Patentium 9 Edwardi 2. part. 1. memb. 5. Rot. Patentium 24 Hen. 6. part. 2. membrana 21 & c.

ⁱ Subjuncta Historia ejus Ecclesiastica.

^k Videſis Baleum Cent. 3. script. 3. Pitseum Et. 12. script. 233.

V. Ailredi seu Ealredi Abbatis cœnobii in agro Eboracensi Rivalensis (is pariter Ethelredus, Aluredus, Adilredus, Elredus, Valredus, aliterque subinde nuncupatur) vitam item scripsit Lelandus^g. Ealredus (sic nomen ejus illi, & benè, exaratur) monachus Rhevesbiensis in provincia Lindiorum (Cœnobium intelligit agri Lincolnienſis **Revesby** dictum, à Guilielmo de Romara Lincolnia olim comite Monachis^h fundatum, ubi cœnobitas fuisse sanctimoniales malè traditur in Joannis Spedi Catalogo, quod nec in Latina ejusdem Nicolai Harpsfeldii versioneⁱ corrigitur) educatus fuit nescio. certè quo casu in Scotia cum Henrico Davidis Scotorum principis filio, usque ad ipsos adolescentiæ annos, quo tempore ad suos in Angliam reversus divertebat ad Rhevesbienses monachos Cisterciensis ordinis, ubi cœlestis vitæ ardore totus inflammatus novæ Religionis jugo sponte collum subdebat, in qua talis tantusque evasit, ut brevi socios ejusdem professionis omnes, omnibus vitæ ornamentis superaret. Accessit ad hæc literarum cognitio quam unà cum Henrico Davidis Scotti filio imbiberat. Quæ res tanto illi postea ad omne genus doctrinæ incitamento fuit, ut nullum scientiæ genus intactum relinqueret. Jamque Abbas solo virtutis nomine factus, tanquam clarissimum suæ religionis Sydus, inter minora Lumina eminebat, monachos exemplo docens, literis purioribus informans; quo factum est ut regni nobilibus non minus quàm suis charus esset, & Abbas secundus Rievallensis designaretur. Atque ne suos tandem abiens desereret, egregia apud illos eruditionis monumenta reliquit, in quibus scribendis præcipuà usus est operâ Gualterii Danielis Diaconi^k, ejusdem

^a Cent. 2. script.

99. Pitf. Æt.

12. script. 227.

^b Apparatu ad

historiam Sco-

ticam, Menolo-

gio Januarii 5.

Hist. Ecclesi-

astic. lib. 5.

cap. 457.

^c De Historic.

Latinis lib. 2.

cap. 51.

^d In Menologio

Cisterciensium

Jan. 12.

^e In Annotat.

ad Usuar-

dum.

^f Ligno Vita

lib. 2. cap. 48.

^g Bal. Cent. 3.

script. 80. Pitf.

Æt. 13. script.

318.

^h De Scriptor.

Ecclesiasticis.

ⁱ Bibliothec.

sanct. lib. 4.

in A.

^k De Historicis

Latinis lib. 2.

cap. 51.

^l Cap. 7.^m Scotiæⁿ Duaci Anno

1631.

^o Tom. 1. Jan. 5.

Collegii monachi, de quo mox plura dicemus, interim connumeraturi libros quos scripsit. Adjectâ dein librorum ejus recensione, quæ & Balæana^a & Pitseana amplior est, pergit Lelandus; Fuit in maximo pretio regnantibus Stephano & Henrico secundo regibus, claruitque post obitum miraculis & in Sanctorum catalogum relatus. Sepulchrum ejus vidi, in ecclesia Rhievallensis cœnobii, auro & argento exornatum. Cum hæc scripsissem incidit mihi suspicio Ealredum in Scotia fuisse natum ac deinde in Angliam pervenisse. At interim nihil temere adfirmo, veritate nondum excussâ. De eo quod est utrum Scotus fuerit an Anglus, consulas Thomam Dempsterum^b. Ut Sancti^c, vita ejus, nomine Alredi habetur in Legenda Sanctorum Anglicanorum Capgravii. Et in menologiis aliquot dies ei assignatur 12 Januarii. Chrysostomus Henriquez^d; In Anglia Sanctus Aelredus Rievallis Abbas, qui postquam dignitates sibi oblatas humiliter contempsisset, omnium virtutum genere decoratus, migravit à seculo, sanctorum numero postmodum ascriptus. Memoratur item Molano^e, Arnaldo Wion^f, aliis. Confundi autem illum à nonnullis bene ibi notat Chrysostomus ille cum Ethelredo Abbate itidem Cisterciensi cœnobii Wardonensis^g in agro Bedfordiensi; quod ex nominis & seculorum utriusque vicinitate evenit. Nec Adilredus Tritemio^h ac Sixto Senensiⁱ memoratus alius est à Wardonensi illo, qui sub Henrico Rege tertio seu anno 1220 floruit. Hic autem Rhievallensis sub Henrico secundo seu anno 1166 quo mortuus est. Videsis de eo etiam Vossium^k, & Chrysostomi Henriquez Phœnicem reviviscentem^l, à quo laudibus perquam eximiis effertur, adjecto etiam è Nicolao Rivallensi monacho veteri qui sub annum 1220 fuit sui seculi poeta, & habetur MS. in S. Victoris bibliotheca Parisiis, encomio ejusdem rhythmico,

Inclitus Aelredus conditus aromate morum,

Et mellis favus & dulcedo fuit Monachorum,

*Flore juventutis hunc Regis * Regia fovit*

Quæque nociva, procul animoque manique removit &c.

Hæc & reliqua ejusmodi de illo ibi occurrentia, è jam dicto Nicolao, cum ejusdem de Ealredo aliis aliquot, antè evulgaverat etiam Joannes Picardus in notis ad Guilielmum Nubrigensem de rebus Anglicis scriptorem. Guilielmus ille Ealredo coævus epistolam præfigit ad E. Abbatem Rievallis qui hic ipse est Ealredus noster. Ejusdem Theologica quædam, circa annos abhinc viginti, typis edidit^m Richardus Gibbonius è Societate Jesu. Et sanè vita quædam Edwardi Confessoris autore Ealredo Anglo monacho & Abbate in Rhievale (qui ipse est hic noster) habetur apud Capgravium & Suriumⁿ. Sed verò tum in principio & fine tum læpius in mediis adeò illa curta & manca est, ut primæ Confessoris illius Vitæ ab Ailredo conscriptæ editionis nomen hæc quæ jam prodit satis mereatur.

VI. Radulphus de Diceto, Dicetensis, itidem nuncupatus, Decanus Londini Paulinus claruisse dicitur etiam sub Joanne Rege seu circa annum

annum 1210. Vir erat sui seculi tum ob doctrinam tum ob pietatem singularem percelebris. Præter biographos editos^a, memorat eum Bostonus Buriensis MS. Radulphus de Diceto Decanus ecclesiæ Sancti Pauli London. Floruit anno Christi 1197, & scripsit librum Cronicorum qui dicitur *Imagines Historiarum*. Cronica sunt *Imagines Historiarum* (quod pro initio, ut fieri solet, adnotatum in editis heic habetur col. 434. atque etiam in MS. Abbreviationum ejus initium idem est, uti & Balæo & Pitseo, quod quidem ab eo sumtum ex Cassiodoro^b) & finit anno Christi 1195, qui numerus biennio est major fine ejus in editis^c hisce cum nomine ejusdem inter alios scriptores memorato, etiam & quinquennio eo qui in optimis MSS. sic reperitur, sed demum quadriennio minor ipso historiæ ejus fine. Inter primarios Angliæ historicos habitus est sub Edwardo primo Rege, quando simul cum Mariano, Guilielmo Malmesburiensi, Hovedeno, Huntingdonio, ad Regum Angliæ in Regno Scotiæ, ut ejusdem dominorum supremorum, jus avitum asserendum, inter alia rei tam explorati juris testimonia, adhibitæ sunt ejus pariter historiæ, qua de re Thomas Walsinghamius^d; in cujus tum Londini tum Francofurti editis perperam vocatur *Radulphus de Luzeto*, uti & apud Poslevinum è *Rizeto*, in MSS. aliquot Polychronici Ranulphi Cestrensis^e de *Byzeto*, & in versione Polychronici Anglicanæ veteri Joannis de Trevisa typis editæ *Ralf le Bruys*, Joanni Rosso Warwicensi^f non semel de *Duceto*, & in Codice veteri^g cui titulus est, *Suppletio Historiæ regum Angliæ quantum ad Reges Saxonum, Danorum & Normannorum extracta per Johannem Wyke de compendio Brevi*, dicitur *Radulphus de Doiceto*; ubi legitur, commendatur ipsa provincia à quodam historiographo, scilicet Magistro Radulpho de Doiceto Decano de Londoniensi ecclesia; qui composuit librum qui dicitur *Imagines Historiarum*, in hunc modum; *Britannia, sicut legitur, inter insulas omnes est vel prima vel maxima; quam natura benignior à Deo reddidit ad inhabitandum acceptam, ut quicquid usus desiderat vel appetit luxus, ex ea proveniat aut aliunde transvehatur ad eam. Advenas etiam quovis desiderio accedentes ad eam allicit, eousque quod si moram in ea faciendi nacti fuerint, qualibet ratione vix ulterius animum repatriandi concipiant. Quod quidem initium est Imaginum Historiarum Radulphi in MSS. aliquibus^h. Laus quidem ut egregia ita & vera satis. Atque ob adeo singulares insularum Britannicarum dotes, ingentemque earundem etiam apud exteros famam, olim à compluribus iisque viris magnis existimatum est, Fortunatarum insularum nomine eas venisse. Cum enim, ut est apud Robertum Avesburiensem (sic Guilielmus Camdenusⁱ; nec verò mihi præstò est Avesburiensis ipse) Clemens VII Pontifex Romanus Ludovicum de Hispania Fortunatarum Insularum Principem designasset (Comitem scilicet Claromontis^k, sub annum 1344, & Philippi Valesii Galliarum Regis apud Pontificem legatum^l; aliis dicitur^m Comes de Telamon, Princeps Fortune item inde vocitatus) & in ejus subsidium delectus in Gallia & Italia haberet, persuasissimum nostris erat, illum Britannia principem designatum esse, & in Britanniam quasi unam de Fortunatis, ut inquit ille, omnem*

^a Bal. Cent. 3.
Script. 62. Pitf.
Æt. 13.
Script. 300.
Vossius de Historicis Lat.
lib. 2. cap. 56.

^b Divinarum
Lectio num lib.
cap. 17.

^c Col. 432. &
vide col. 405.

^d Anno 1292.

^e Lib. 7. cap. 39.

^f Ms. in Bibli-
othec. Cottoni-
ana fol. 76. 2.
232. 2.

^g Ms. in Bibli-
otheca Arun-
delliana, 6. 54.
fol. 91.

^h In bibliotheca
Cottoniana
vol. ampliori.

ⁱ Brit. pag. 3.

^k Mariana de
rebus Hispaniæ
lib. 16. cap. 14.

^l Tho. Walsing-
ham ann. 1344.

^m Hieronym.
Surita Annal.
Aragon. lib. 8.
cap. 4.

istum

istum apparatus fieri. Ipsique viri prudentissimi, nostri apud Pontificem legati ita hanc opinionem imbiberunt, ut statim se Româ subduxerint, & in Angliam, ut suos certiores facerent, advolarint. Nec aliud nunc judicavit, qui Fortunatas & beatas Britanniae dotes penitus noverit. Legati illi ad Pontificem missi sunt ab Edwardo tertio sub annum 1344 ut de Jure ejus in Regno Gallico induciisque cum Philippo Valesio prorogandis finiendisque ab eis illic ageretur. Quin sane & numerosi erant illi & viri perquam illustres qui sic opinionem illam imbiberant. Comites quatuor, Barones sex, adjectis insuper quatuor pluribusque è primariis adeoque pro doctioribus habitis tum Theologis tum Jurisconsultis. Nomina eorum in tabulis illius ævi publicis^a ita habentur; Henricus de Lancastria comes Derbiæ, consanguineus noster charissimus, Richardus Arundellia, Thomas Warwici, Robertus Suffolciæ, Willielmus Huntingdoniæ Comites, Hugo le Despenser, Radulphus de Nevill, Bartholomæus de Burghershe, Johannes le Grey de Ruffin (sic exaratur; sed proculdubio pro Ruthin) consanguineus noster, Reginaldus de Cobham, Thomas de Bradeston, Barones, Magistri Willielmus de Norwico Decanus Lincolnienfis, Johannes de Offord Eliensis, Henricus de Chaddisden Stowensis, & Robertus Herward Tantonienfis Archidiaconi. Alii etiam hisce adjuncti. Certè mirum satis est tot tantisque viros de nomine Insularum Fortunatarum in concessione Pontificia ita sensisse, indeque se ut ex Avesburiensi narratur sic gessisse. Sed verò etiam celebratissimas fuisse olim apud Græcos veteres Latinosque *ἡ νῆσος*, Beatorum, Felicium, seu Fortunatorum insulas, nemo nescit, quæ ita variatim illis intellectæ ut interdum etiam locis, quæ insulæ non essent, ob felicitatem aliquam singularem suspiciendis, nomen illud tribueretur, sicut à Lycophrone in Alexandria, in veteri Epigrammate^b, & à Parmenide aliisque, ut ex Hesychio & Suida liquet, Thebæ Bœotorum seu urbis illius arx *νῆσος* & *νῆσι μακαρίων* nominantur, ob Jovis natales ibi creditos. Aliis insulæ aliquot maris Ægæi sic appellatæ^c. Alii Elysium idem, cum eis faciunt^d, quod in medio inferorum collocabant alii, alii in Lunari circulo, ut Theologi. Nimirum *Fortunata* Vergilio dicta memora sedesque beata, atque arva beata & insulæ divites Horatio^e, pro Insulis Fortunatis, ut beatissimis mortuorum sedibus^f, sumtæ. Ut autem inoleverat apud perplurimos sententia, sedes illas haberi in occiduis telluris partibus seu in Oceano circa *πέλορα γαίης*, ultima Terra, ubi Elysium suum collocat Homerus^g & Insulas Fortunatas, seu Beatorum eadem in notione, Hesiodus^h, ita partes illas occiduas ipsissimas eo nomine fuisse Britannias antiquitus existimatum est, easque insulas seu in eis fuisse ipsum Elysium seu Paradisum. Inde apud Isacium Tzetzem in commentariis ad Lycophronem, uti & Joannem fratrem ad Hesiodum, Fabula quidem, ingenii planè Græcanici, habetur de eis insignis simul & perquam ridicula, sed ejusmodi, ut ex ea opinio apud Græcos admodum hanc circa rem recepta aperte cerni possit. Lycophronem suum qui Thebarum urbem hoc nomine indigitasset, ideo refutat Isacius Tzetz-

^a Rot. Romæ anno 17 Ed. 3. membran. 2. & 3. & Rot. Franciæ 17 Ed. 3. membran. 12. & vide Rot. Romæ 18 Ed. 3. membran. 2. & Th. Walsingham ann. 1343.

^b Isacius Tzetzis ad Lycophronem pag. 155. edit. Basil.

^c Mela lib. 2. cap. 7. Diodorus Siculus lib. 5. cap. 83.

^d Servius ad Æneid. 5. & 6.

^e Epod. 16.

^f Lucian. de vera conscribend. hist. lib. 2. Scholiast. ad Aristoph. Ranas act. 1. scen. 2. Schol. vet. in Horatii Epod. 16 & c.

^g Odyss. 5. & vide sis Sallust. apud Servium in Æneid. 5.

^h In Epy. 2. ημῆρ.

zes quia insulæ illæ Beatorum sunt πρὸς Ὠκεανὸν βαθυδίνειαν, ad Oceanum profundum, juxta Hesiodum aliósque Græcorum scriptores vetustos quos ibi citat. Et dein, Περὶ γὰρ, inquit, τὸ Ὠκεανὸν ὅστιν ἡ Βρετανία νῆσος, μεταξὺ τῆς τε ἐκ δυοῦς κειμένης Βρετανίας, καὶ Θύλης τῆς πρὸς ἀνατολήν, Est enim in Oceano insula illa Brettania, inter Brettaniam illam quæ sita est in Occidente & Thylen quæ ad Orientem magis vergit. Id est, Britannia Magna seu Albion, quam sic collocat ille inter Britanniam alteram seu Parvam, quæ Hibernia est, & Thulen, de cujus situ haud parùm discrepant Chorographi tum veteres tum recentiores. Sed Tzetzi puto heic cum Procopio^a sumitur pro Scandinavia. Et de Thule copiosè nuper præ aliis Isacius Pontanus^b. Hiberniam autem heic alteram esse Britanniam, palàm est, utpote quæ sic itidem Ptolemæo & Dionysio Afro nominatur aliísque tum Græcis Latinis & Arabibus (qua de re alibi^c item diximus) tum Ebræis; unde Rabbi Abraham Ben Chaija in Sphæra sua mundi^d habet, inter בְּרִיטַנְיָה רַבָּה וּבְרִיטַנְיָה קְטַנָּה *insulas maris Oceani*, בְּרִיטַנְיָה רַבָּה *Britanniam Magnam & Britanniam Parvam*, id est planè Albionem & Hiberniam, pro quibus satis infeliciter substituit Oswaldus Schreckenfuchsius interpres, *Parthaniam Magnam & Parthanian Parvam*. Atque illinc etiam insulæ minores innumeræ circumjacentes tam Magnæ quàm Parvæ, Britannicæ dictæ. Joannes autem Tzetzes^e Hiberniam Bretanidum (ut ille cum aliis vocat) Primam, & Albionem, quæ *Αλβείων* illi dicta, secundam seu ut Minorem facit. Pergit autem Isacius Tzetzes; Λέγουσι γὰρ τὰς τῶν ἀποδυνήσκοντων ψυχὰς ἐκφέρει ἀγκομιζέσθαι. πρὸς γὰρ τὴν ἀκτίαν τῆς Ὠκεανοῦ τῆς πρὸς τὴν Βρετανίαν ταύτην νῆσον, ἡδυόμοιοι ἀνδρες ποιεῖται, ὡς ἡκοιοι μὲν Φράγχοις, φόρον γὰρ μὴ τελουῶντες αὐτοῖς ἀφ' οὗ τῆς ἀπαπέμπειν τὰς τῶν τελευτώντων ψυχὰς, ὡς φασίν. Οὗτοι γὰρ ἀπελθόντες ἐν τῇ τῇ αὐτῇ οἰκείᾳς πρὸς ἐσπέραν κατέδουσιν. Αἰρασόμηντοι γὰρ μὲν μικρὸν αἰσθάνοντι τῶν θυρῶν, καὶ φωνῆς ἀκροοῦσιν ὅτι τὸ ἔργον καλῶς αὐτοῖς. Αναστάντες γὰρ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν βαδίζουσιν, εἰς εἰδότες ποῖα ἀγὰρ αὐτοῖς ἀνάσκη. Οἱ αὖτε ἀκράτεις πρὸς ἀσκησάμενας, ἀλλ' οὐ τὰς αὐτῶν, κενὰς μὲντοι ἀνδρῶν, ἐν αἷς εἰσελθόντες καπηλατῶσι, ἐκ αἰσθάνοντι βάρους τῶν πλοίων, ὡς εἰς ὅτι βατῶν, ὅθεν γὰρ ὁρᾶσι. Ποπῇ γὰρ μιᾷ κατὰ μέρος εἰς τὴν Βρετανίαν νῆσον, μέλις ὅτε χερσὶν τῇ ἰδίᾳ ναυσὶ νυκθήμερον κατὰ μέρος διωάμενοι. Κατὰ μέρος γὰρ πρὸς τὴν νῆσον, πάλιν ὅθεν ὁρᾶσι. Φωνῆς γὰρ ἀκροοῦσι τῶν δῆθεν ὑποδεχομένων, τοὺς αὐτῶν ὅτι βάρους ἀπαριθμούντων, αὐτοῖς καὶ παύσαντες καὶ μηδέν, ἐπὶ γὰρ καὶ εἰς αἰτίας καὶ τέχνης καὶ ὀνόματι τῇ κατὰ ἓνα καλούμενων. Οἱ γὰρ τούτων δῆθεν ἀποφορτισάμενοι πάλιν ἐλαφρότεροις τοῖς σκάφεσι μιᾷ ποπῇ πρὸς τὰς οἰκείας αὐτῶν ὑποστέφοι. Εκ τούτου πολλοῖς ἔδοξεν, εἶναι τὰς μακάρων νήσους ἐκφέρει καὶ τοὺς ἀποβεβιωκότας ἐκφέρει ἀναπεριεῖν. Fertur autem Mortuorum Animas illuc transvehi. Nam juxta litus Oceani Brettaniam illam alluentis, homines degunt piscatui assueti qui Francis quidem (Græci recentiores eo nomine Celtas veterum seu Europæ populos indigetare solent) subditi sunt. Tributum autem eis non pendunt, adeo quod transmittant Mortuorum animas, ut ferunt. Hi enim à piscatu redeuntes, sub vesperam in domiciliis suis dormiunt. Et paulò post, fores pulsari sentiunt, & vocem audiunt eos ad opus præstandum invocantem. Surgentes verò ad litus se conferunt, nescientes qualisnam eos urgeat necessitas. Ibi vident naves instructas,

^a Gothic. lib. 2.

^b Chorographic. Dania. de-
script. pag. 582.
& c. 741 & c.

^c In Mari
Claufo lib. 2.
cap. 1.

^d Cap. 6.

^e Chiliad. 8.
cap. 218.

sed

sed non suas, hominibusque vacuas, in quas ingressi remigant, & sentiunt gravitatem navigiorum, perinde atque si ea esset ex vectoribus. Sed neminem interim vident. Impetu autem unico deferuntur ad Brettaniam insulam quò, cum suis utuntur navigiis, vix deferri possunt viginti quatuor horarum spatio. Ad insulam verò delati, rursus neminem vident. Vocem autem audiunt, familiariter eorum vectores excipientium, qui enumerant ipsos & Patres eorum & Matres, & dignitates, & artes & nominatim singulos indicant. Illi autem inde eis exonerati, levioribus navigiis, unico itidem impetu, ad propria redeunt. Hinc est quod compluribus sit existimatum, ibi haberi Beatorum insulas, atque illuc homines cum vitam hanc exuunt, sic transvehi. Parilem habet, ut apud Græcos receptissimam, de Insulis fortunatis narrationem Joannes Tzetzes^a. Εξείσε δὲ φασί, inquit, καὶ τὰς τῶν ἀποβελωνέων ψυχὰς ἀπαπορθεύειν, καὶ φοντες τοιαύτῃ. Illuc aiunt etiam Mortuorum animas transvehi, ad hunc modum scribentes, & dein eadem quæ ex Isacio allata sunt de Britannia subjungit. Ita incolas maritimos seu Piscatores Britanniae Magnae, Charontis officium mortuis universis præstare facit prodigiosa hæc narratio, haud paucis tamen Græcorum credita. Atque inde Fortunatarum insularum nomen Britannicis, seu inter eas nonnullis, ab illis tributum. Et sanè si Tzetzes hosce intelligo, in litore Britanniae magnae volunt reperiri navigia illa animabus onusta, indeque illa cum remigibus rapta, impetu unico, ad Hiberniam adpelli, tunc Scotiam itidem vocitatam. Atque huc spectare videtur illud Claudiani^b,

*Est locus extremum pandit quæ Gallia litus
Oceani prætentus aquis, quo fertur Ulysses
Sanguine libato populum movisse silentum.
Illic Umbrarum tenui stridore volantum
Flebilis auditur questus &c.*

^a Mytholog.
lib. 3. cap. 19.

Et Natalis Comes^c; cum Fortunatae insulae, campique Elysi in ea parte Britanniae (de communi omnium propè præstantiorum scriptorum sententia) quæ est inter occidentem Britanniam & Thulem ad ortum Solis dicerentur; piscatores quidam fuisse in litore maris Oceani narrantur juxta hanc Britanniam insulam &c. Quæ reliqua illic adjicit, uti etiam quæ habet hac de re Antonius Muretus^d, ex Joanne Tzetze in Hesiodum sumta sunt. Floruere Tzetzes illi sub finem seculi duodecimi^e. Et forsan ex Græcorum illa de nomine opinione quam proculdubio didicerant Angli in bello Orientis Sacro inter eos versantes atque ad posteros transmiserant, orta est Legatorum illorum de Insulis Britannicis sententia. Sed verò in concessione illa Pontificia neutiquam Britannicas Fortunatarum nomine intellectas volunt meritò alii. Thomas Walsinghamius^f; Illæ insulae sunt in mari mediterraneo, valde fertiles, quarum incolæ nec sunt Christiani, nec de secta Machometi. Donum utique laude dignum, si possessionem pacificam contulisset. Adnotatur in editorum margine, creatur novus princeps Insularum Balliarum, proculdubio pro Balearium. Sed puto potius illum Mediterraneum, in quo sitæ Baleares, heic adhibuisse pro Atlantico, de cujus insulis Fortunatis statim. Nam certum est tum diu antè Christianismum

^d Var. lect. lib. 5.
cap. 1.

^e Videfis Jo-
ann. in Chili-
ade 11. cap.
385. & Vossi-
um de Histori-
cis Græcis lib.
2. cap. 27.

^f Anno 1344.

in Balearibus receptum esse, tum Fortunatarum voce eas non denotatas. Atqui etiam annalium autor anonymus^a, anno, inquit, Domini MCCC XLIII Pontificis Clementis Papæ VI anno III & Edwardi tertii post conquestum XVIII, XVII die Novembris, dominus Papa creavit unum novum principem qui fuit ambassador domini Philippi de **Ualeys** destinatus domino Papæ & nominatus dominus Lodovicus de Hispania Miles & Soldarius prædicti Philippi, quem idem Papa in ipsius creatione vocavit Principem Insularum Fortunatarum, quarum, seu ad quem effectum hujusmodi facta fuit creatio nescitur adhuc. Utinam ad honorem Anglicorum, quorum prosperitatem idem Papa, ut creditur, intimè non affectat. Ita hic Papæ ipsi & concessioni illi contemporaneus suspicari videtur id de quo legati jam dicti vix dubitare quidem sunt visi. Sed rectius proculdubio illi qui de celebratissimis Insulis Fortunatis in mari Atlantico Africæ obversis seu Canariis (à maxima simul sic omnibus dictis) donationem illam Pontificiam indubitanter sumunt. Ita scriptores Hispanici^b, Gallici^c, alii, ut & Abraham Bzovius^d qui eam in rem Clementis VI epistolam nonam citat. Et mirum sanè dictum, in concessione illius tot solennibus palàm & publicè, nec sine Papæ in consistorio oratione ea de re habitâ^e (cujus thema erat *Faciam principem super gentem magnam*) factæ sensu intelligendo, dubium ejusmodi aut incertum tunc mansisse, ut cujusnam loci Princeps is factus esset adeò ignoraretur. Etiam Franciscus Petrarcha satis concessione tempori vicinus coævusque, non dubitat de Atlantici maris insulis eam tunc captam esse. De illis loquens, nuper, inquit^f, *Clemens VI illi patriæ principem dedit, quem vidimus Hispanorum & Gallorum regum mixto sanguine, generosum quendam virum (Ludovicum illum quem diximus) qui cum eo die Corona ac sceptro per urbem (Avenionem) spectandus incederet, repente tantus cælo imber effluxit, atque ita domum madidus rediit, ut omen esset incubuisse illi verè Pluvialis & aquosæ patriæ principatum. Cui quidem in dominio extra orbem sito, qualiter successerit non novi. Scio tamen quod multa scribuntur & feruntur, propter quæ non plenè Fortunatarum cognomini fortuna conveniat. Sic ille. Lapsu autem memoriæ Henricus Spondanus Apamiarum Episcopus, velut ex Joanne Mariana, ait^g Pontificem Fortunatas insulas, sive Canarias, dictas Alfonso XI Castellæ Regi donâsse, ea lege ut ibi Christianam legem institueret. De nomine demùm illo & *ἡ νῆσος* insulis illis antiquitus signantiisque tributo, obvia satis sunt atque expressissima apud Strabonem^h, Sallustiumⁱ, Florum^k, Plinium^l, Solinum^m, Ptolemæumⁿ, Plutarchum^o, Philostratum^p, Eustathium^q, Isidorum^r, testimonia. Sed in codice Ptolemæi optimo MS. Bibliothecæ Arundellianæ, ita denotantur illæ,*

Αἰθίοπες νῆσος

α

15

Ἡρᾶς νῆσος

α

16

δ'

Πλατῆλα νῆσος

α

17

δ'

Καπρία νῆσος

α

18

ε'

Κανάρια νῆσος

α

19

Πιντῆλα νῆσος

α

20

ε'

ubi discrepantia est tum in aliquarum nominibus, tum in longitudinibus

^a Ms. in Biblioth. Cottonianâ Otho C. 2. pag. 253. 2.

^b Mariana de Reb. Hisp. lib. 16. cap. 14. Hieronym. Surita Annal. Aragon. lib. 8. ca. 4. Garibay lib. 14. cap. 21.

^c Nic. Vignier tom. 3. pag. 510.

^d Annal. tom. 14. ann. 1344. §. 16.

^e Walsingham. ann. 1344.

^f De vita solitaria lib. 2. sect. 6. cap. 3.

^g Auctarium Chronolog. ad Epist. Baronii anno 1346.

^h Lib. 1. & 3.

ⁱ Citat. Acroni in Horat. Epod. 16. & Servio in Æneid 6.

^k Lib. 3. cap. 22.

^l Lib. 6. cap. 32.

^m Polyhist. cap. 59.

ⁿ Lib. 4. cap. 6.

^o In Sertorio.

^p De Vita Apollonii lib. 5. cap. 1.

^q Ad Odyss. 4. pag. 1509.

^r Orig 14. ca. 6.

^s Vide Claud. Salmasium in Plinianis pag. 1297. & Ortel. in Thesau. Geograph. verb. Fortunatæ Insulæ.

bus latitudinibusque, ab editis etiam qui pro correctissimis habentur, nec ea omnino contemnenda. Editorum longitudes sunt $\bar{o}, \bar{\alpha}, \bar{o}, \bar{o}, \bar{\alpha}, \bar{o}$, licet versiones habeant 1, 1, 1, 1, 1, 1. Illinc enim putari locorum ibi longitudes nemo nescit. Sed non pauca sunt in numeris Ptolemaicis quæ ex codice illo emendari possent. Adscribitur ibi manu vetusta جزاير

السعداء *Insulæ Beatorum*. Ita scilicet & جزاير السعادات tantundem denotans, Arabum Geographis, ut Abulfedæ, Achmedi Ben Magad, Chalchafendio, aliis interdum vocitantur; uti etiam sæpissimè جزاير الخالدات

quas innuit Geographiæ Nubiensis autor (is est, Alsheriph Aldrisius, quo nomine aliquoties citatur Abulfedæ & Chalchafendio) ubi ait^a in بحر الظلمات *maris Tenebrarum* (ita Oceanum occidentalem seu Atlan-

ticum Arabes nominant) haberi جزيرتان تسميان بالخالدات quod ver-

tunt Maronitæ duas insulas Perennes vocatas seu Alchalidath. Idem ex A-

bulfeda Fortunatas rectius vertit Jacobus Christmannus^b. Nec nume-

rum earum alium habuit Plutarchus^c, nec, ut puto, Sallustius^d. Sed post-

modum ipse Aldrisius^e etiam Sex eas expressim facit, duabus tantum

interim ut insignioribus (*Masfahan* & *Lacos* vocat) atque unde Longitu-

dines juxta Ptolemæum mensurari solent, nominatim memoratis. Ni-

mirum, neutiquam ab earum meridiano cum Ptolemæo ejusque vulgo

sequace metiuntur Arabes longitudes locorum, sed ab ipso maris At-

lantici seu Africæ litore maximè occiduo, decem Gradibus orientiori,

ut etiam ex Alfragano^f & Abulfeda^g & inde à Jacobo Christmanno^h,

& Roberto Huesioⁱ adnotatis liquet. Atque Arabes alii, sex itidem

cum Græcis aliis & Latinis agnoscunt. Sic Albategnius. In Oceano

occidentali, inquit^k, sunt 6 insulæ, in opposito Terræ Nigrorum, ex inhabita-

tis insulis, quæ vocantur *Insulæ Fortunatorum*, quas paulò ante interpretes ejus

(neque enim eum hætenus Arabicum vidi) appellari ait *Alchalidec* ut

in editione vetustiore^l & *Alchalider* ut in nupera^m. Dubitandum non est

scripsisse Albategnium الخالدات quod nomen Arabibus usitatissimum.

Ubi verò paulò post legitur in Oceano occidentali quod *Amphiterios* appellatur,

persuasum habeo scripsisse illum في بحر العربي ويقول اوقيادوس in mari occi-

dentali quod appellatur *Oceanus*. Prodigium est nomen illud *Amphiterios*.

Et videtur sanè, malâ τὰς اوقيادوس quæ امفيتريوس forsan simularet scri-

ptione interpretem ibi deceptum esse. Neque enim Arabibus nomen ali-

quod ejusmodi Mare illud denotat. Quod verò ad nominis Beatorum in-

sularum harum, sic dictarum, rationem attinet, advertendum est quod ha-

bet vir summus Isaacus Casaubonusⁿ; Ferè fit, ut insulæ vicinæ continenti

in potestate sunt eorum^o qui oppositam oram habent. Itaque Μακρὰν νήσον quum di-

cimus, intelligimus insulas eorum qui extremas continentis partes ad Oceanum occi-

duum incolunt (quemadmodum ferè olim ex Jure Cæsareo, *Præsides In-*

sularum generatim nominati^p, Cycladum in Mari Ægæo & Ionio insula-

rum *Præsides* tantum, ob excellentiam, significasse volunt Jurisconsulti)

quorum quia nota erat felicitas & rerum omnium copia ideò propinquas ipsis insulas

veteres vocarunt *Beatorum insulas*. Atque ita explicat illud Strabonis qui

de

^a Part. I. Climat. 1.

^b Ad Alfragani cap. II. pag. 53.

^c In Sertorio.

^d Fragment. Histor. 6.

^e Part. I. Clim. 2.

^f Chronolog. Element. cap. 3.

^g In præfat. &c.

^h Ad Alfragani cap. 3.

ⁱ De Globis part. 4. cap. 1.

^k De Scientiis stellarum cap. 6.

^l Norimbergæ 1537.

^m Bononiæ

1645.

ⁿ Ad Strabonis lib. I.

^o L. 9. D. tit. de Judiciis.

^p L. 4. aliàs 6. C. tit. de Naviculariis, & Novell. 8. edit. Constantino po- lit. §. 46.

de locis Africae & Hispaniae occiduis beatoribusque atque insulis Fortunatis locutus, adjicit, *ἐν τῷ ᾧ ὀνόματος δῆλον ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐνόμιζον Αἰδαίμονας* *Ἀλὰ τὸ πλησιάζει τοῖς τοῖς χωρίοις*, ex nomine constat eas Fortunatas esse ideò creditas, quòd istis essent locis vicinæ. Sed missis tandem hisce Parergis, in liberriore disquirendi scribendique otio se ultrò satis offerentibus, ad Radulphum Dicetensem redimus. In eodem volumine, quod in bibliotheca Arundelliana Johannem illum **Pyke** antè memoratum habet^a, Chronicon occurrit sanè non contemnendum, ac Radulpho huic manu antiquâ tributum, cujus initium est *Willielmus Bastardus Dux Normannorum, subjugatis Anglis &c.* finis verò in ipso Joannis Regis exitu. Certè hoc ipsum existimo meritò fuisse adhibitum inter ea quæ de Jure illo Angliæ Regum in Regno Scotiæ^b, sub Edwardo primo Rege, ut dictum est, consulebantur. Nam ea de re in Chronico illo MS. testimonia sunt luculentissima. Admittitur autem à biographis, præeunte Balæo, Radulphum hunc citari Joanni Bachoni, seu Baconthorpio^c, in Sententias. Is quidem, ad problema illud reverà satis mirandum, *Christianis deberi Terram sanctam multiplici de causa & ideò Papam posse illam recuperare*, stabiliendum, affert quædam ex *Chronica Hierosolymitana quæ incipit, Terra Sancta* (id est planè ex *Historia Hierosolymitana Jacobi de Vitriaco*) de Heraclii aliorumque tempore usque in Godefridum Boloniensem (de *Boylom* ibi & paulò post *Boylon* dictum) & statim subjungit, *Hæc in Chronicis de domo Sanctæ fidei Norwicensis diæcesis quæ vocantur Imagines Historiarum post medium, ubi agitur de Vullo rege* (*Willielmo* scripserat proculdubio Bachon, sed in rebus hujusmodi negligens erat nimis Chrysostomus Marasca ejus editor) *Cap. Quod autem.* Certè quid sibi velit illud *Hæc in Chronicis de domo &c.* nondum didici. Nec ibi innui Dicetensis Imagines, facile concedet, opinor, quisquis locum illum sive cum Imaginibus ejus heic editis sive Abbreviationibus ejus (nam & illæ Imaginum nomine etiam apud Scriptores subinde veniunt) omninò comparaverit.

^a Fol. 123.

^b *Et vide heic Abbreviat. Chron. ejus anno 1088 &c.*

^c *Prolog. in lib. 4. sentent. Artic. 4.*

VII De Joanne Bromtono (scriptoribus non rarò, Bramptono paritèr dicto) Abbate, ut vocari solet, *Jornallensi*, breviter quidem loquitur Joannes Pitseus^d, atque inde Vossius^e. Scilicet Autoris & Abbatiae ejus nomen afferunt (quod Pitseo est *Jornalensis*, aliàs *Jarnauxensis*, sed Vossio tantum *Jornalensis*) Chroniconque ejus, in Joanne Rege desinens, memorant, temporis quo floruit planè ignari. Nec mihi de Bromtono ipso hætenus quid satis compertum. Frequentiùs in *Antiquitatibus Ecclesiæ Britannicæ*, Joanni Caio, aliisque citatur codex hic nomine *Historiæ Jornallensis*; qua voce sic exarata atque in studiosorum ore passim usurpata sæpius etiam cum vulgo, sed oscitantiùs fateor quàm par erat, historiam hanc citans, usus sum ipse. *Jorvallensis* planè Bromtonus dici debuit à **Jorevall**, seu ut itidem vocatur, **Jerevall** & **Jerevaux**, monasterio Cisterciensi in agro illo qui **Richmondshire** nuncupatur, cujus Abbas hic Joannes. Rectè Chrysostomus Henriquez in *Phœnice Reviviscente* seu *Ordinis Cisterciensis scriptorum Angliæ & Hispaniæ serie*^f, *Jer-*

^d *In Appendice Centuria 2. num. 88.*

^e *De Historic. Lat. lib. 3. cap. 12. pag. 634. edit. altera pag. 708.*

^f *Cap. 47.*

^a Rot. Chartarum 35 Ed. 1. numero 15. Rot. Patentium 5 Rich. 2. part. 1. membrana 14. alibi que sapius.

^b Inquisit. 29. Henrici 8. in actis Curie Augustationis.

^c Lib. 2. distinct. 26. cap. 50.

^d Cap. 20.

^e Ms. in biblioth. Cottoniana. fol. 72.

valla, inquit, Titulo S. Mariae. Fundator Stephanus comes Britanniae & Richmundiae. Abbatia in Richmundia. Id quod accepit à Nicolao Harpsfeldio qui Joannis Spedi Monasteriorum catalogum in Henrico ejus octavo insertum, transtulit Latine. Chrysostomus autem ille statim, *Jornallensis Abbatia*, alii *Jarvaxensem* vocant, in qua Joannes Bromptonus diu egit, & Abbatiale munus exercuit, de quo in nostro Fasciculo, tomo secundo. Et tunc, *Joravallis diœcesis Eboracensis*. *Jornallensis* verò ibi haud omnino est aliud quàm quod vulgò à *Jervallensi*, *Joravallensi*, aut ejusmodi voce aliqua vicina depravatum. Etenim in u facillimè librariis commutari, nemo non videt. In actis veteribus publicis^a sæpiùs nominatur *Abbatia de Jorevall*, à fluvio *Jor*, *vor*, *Uro*, interlabente, & recentius^b illic *Jerevaux*. Adeoque tria illa Nomina apud illum ibi idem ipsum, seu eundem locum & nihil prætereà denotant. Idem Chrysostomus in Fasciculo illo suo^c, nihil omninò novum de Joanne Bromptono affert, sed tantum illud ipsum, eisdemque verbis, quod à Pitseo didicerat, inserit, excepto quod ei dicitur *Jornalensis* aliàs *Jarvauxensis*, quo quidem lectio Pitsei, qui sic puto scripserat, benè corrigitur. Sed & alibi in Phœnice^d suo Chrysostomus ille caput habet integrum de Joanne Bromptono Abbate *Jornallensi*, ubi, Joannes Bromptonus, inquit, ordinis Cisterciensis habitum in Anglia ab adolescentia suscepit qui virtutum & eruditionis meritis factus est Abbas *Jornallensis* aliàs *Jarvaugensis* cœnobii. Fama est hunc multa scripsisse, quorum tamen nihil, quod sciam, extat præter Historiarum opus, quod composuit & suo monasterio dicavit, cui titulum præfixit,

Chronicorum Librum unum; Postquam contigit Britones. Extat Manuscriptus Cantabrigiae, in collegio Sancti Benedicti. Quando autem autor claruerit, ignoratur. Sic ille ibi. Id verò quod dixit ab Joanne Spedo edoctus, de Stephano Comite Britanniae & Richmondiae fundatore cœnobii illius, ita intelligendum, ut neutiquam pro cœnobarum fundatore primario sumendus sit Stephanus ille sed Acharias filius Bardolfi vir dignitatis Equestris qui alio in viciniae loco *Jors* dicto primò ejusdem ordinis cœnobarum monasterium instituerat, quos in Jorevallem postea, adeoque ipsum inde monasterium transferri voluit Stephanus ille Comes circa annum 1160. Sic enim legitur in tabularii prisci Comitum & Comitatus Richmondiae, Comitum veterum tum Britanniae Minoris tum Richmondiae serie, quam, cum scriptoribus plerisque de eis editis haud parum sit dissona, integram inserere simul heic visum est. In Tabulario jam dicto^e habetur,

Genealogia Comitum Richmundiae post Conquestum Angliae.

Eudo Comes Britanniae ante Conquestum Angliae, filius Galfridi Ducis, genuit tres filios successivè post ejus mortem in comitatu Britanniae praesidentes. Alanum scilicet dictum Rufum, vel *Fergaunt*, qui primò venit in Angliam cum Willielmo *Bastard* Duce Normanniae cui idem Willielmus, postquam coronatus fuit in Regem Angliae per Conquestum, auxilio Matildis Reginae suae dedit honorem & Comitatum Comitum Edwini in Eborakshira (Edwini scilicet Merciorum Ducis & Comitum in Annalibus nostris dicti) qui modò vocatur *Richmundshire* & qui adtunc extitit *Geldable*, & postea, Regum

Regum privilegio, in Libertatem est mutatus.

Hic Alanus primo incepit facere Castrum & munitionem juxta Manerium suum capitale de **Gilling** pro tuitione suorum contra infestationem Anglorum tunc ubique exhereditorum, similiter & Danorum, & nominavit dictum Castrum **Richemont** suo ydionate Gallico quod sonat Latine Divitem Montem, in editiori ac fortiori loco sui territorii situatum. Et obiit sine exitu de corpore suo & apud Sanctum Edmundum sepultus est.

Alanus Niger frater suus eidem successit in Honorem Richmundiæ, cujus anno gubernationis XVI, quidam Miles Acharias (memoratur etiam in Actis seculorum vetustiorum publicis^a Akarias hic) filius Bardolfi fundavit Monasterium Ordinis Cisterciensis apud **Fors** in **Wendeslaydale**, quod postea translatum est usque in territorium de **Wutton**, & vocatur Forevallis, per Stephanum postea Comitem Richmundiæ. Et obiit sine liberis.

^a Ann. 12 Hen. 3. in Inspectimus Rot. pat. 5. Rich. 2. part. 1. membrana 14.

Stephanus frater dicti Alani eidem successit in honorem prædictum qui translulit Abbatum de **Fors**^b usque locum qui nunc Forevallis dicitur, genuitque filium nomine Alanum. Et obiit idus Aprilis, anno gratiæ Millesimo CLXIII & sepultus apud Begar, monasterium nempe Britannia Minoris.

^b Thomas Milesius in Catalogo Honoris pag. 590. Augustin. Vincentius pag. 58.

Alanus filius Stephani Comitis eidem successit, qui obiit in Britannia tertio kal. Aprilis, anno gratiæ Millesimo CLXVI.

Conanus filius Alani Comes Britannia & Richmundiæ successit in Honorem Richmundiæ & desponsavit Margaretam sororem Wilhelmi Regis Scocia, ex qua genuit unicam filiam & heredem nomine Constantiam; quam Galfridus frater Ricardi Regis Angliæ desponsavit. Iste Conanus edificavit turrem magnam infra Castellum Richmundiæ. Et obiit in Britannia. Begaræ sepelitur anno MC LXX.

Constantia filia Conani tenuit honorem prædictum & ex Galfrido fratre Regis habuit filium nomine Arthurum quem Johannes Angliæ Rex occidi fecit & Alienoram incarceratam apud **Corf** post mortem Arthuri fratris sui. Postea duxit eam Ranulphus Comes Cestria quæ ab eo propter adulterium divortiata & sine prole generata nupsit cuidam Guidoni de Tearcho ex quibus processit filia nomine Adelia quæ post mortem parentum remansit in custodia Regis Franciæ, quam Rex dedit in matrimonio Domino Petro **Baucterc** Militi suo cum Britannia. Et obiit in Britannia sepulta apud Begar, anno MCC I.

Adelia obiit in Britannia & sepulta apud **Blonarmel**, anno gratiæ MCCXX.

Johannes filius Adeliæ obiit in Britannia, anno Millesimo CCXXIII. Nunquam fuit Comes Richmundiæ.

Johannes filius Johannis Comes Richmundiæ desponsavit Beatricem filiam Henrici Regis (Tertii) de qua genuit Arthurum, Petrum & Johannem. Occisus fuit apud Lugdunum in coronatione Domini Clementis Papæ, anno Domini MCCCX, ibidemque sepultus fuit.

Arthurus Dux sed non Comes Richmundiæ filius suus obiit in Britannia & sepultus apud **Blonarmel**, anno gratiæ Millesimo CCCXI. Johannes frater Arthuri Comes obiit in Britannia & sepultus apud **Blonarmel**, anno MCCCXLI.

Hiscæ paginæ in alterâ conscriptis, in altera proximè sequente, ductu quidem vetusto nec adeò inelegante sedens in campo viridante Guili-

^a Anno 1069.

^b Jo. Leland.
apud Holinshedum tom. 3.
pag. 7. Guil.
Camden. Brit.
pag. 591. Thom.
Millesius Cata-
log. Honoris
pag. 588.

^c Bertrando.
Argentanus
Hist. Britann.
lib. 4. cap. 38.
Gallicè.

^d Loco antè
citato.

^e Britann. pag.
596.

^f Hist. Britann.
lib. 4. cap. 38.
&c.

^g In Genealog.
illustrum Bri-
tannia famili-
arum Gallicè
Parisiis 1619.

elmus Rex primus undique armatus coronatusque & sago rubro binis Leonibus auratis depicto indutus, atque copiis militaribus, velut in Eboraci obsidione^a, stipatus tradit diploma Latifundiorum Edwini Comitibus Alano Britannia Comiti armato itidem & Coronulâ insignito sagoque depicto, pro insignibus Britannia Minoris gentilitiis, Quadratis alternatim Aureis & Cæruleis cum angulari, ejusdem figuræ, muris pontici (*Ermins* dici solet) parte induto, & vexillum similiter ornatum dextrâ tenenti genibusque provoluto. Diploma autem, cui sigillum viride appenditur, vetustum illic legitur; idem scilicet ipsum quod à scriptoribus tum Angliæ^b, tum Britannia minoris^c exhibetur. Sed demùm operæ pretium, puto, erit studiosis qui Dignitatum ejusmodi successione oblectari solent, allata diligentius comparare cum eis quæ eisdem de Comitibus satis diversimodè etiam inter se occurrunt apud Holinshedum^d ex Joanne Lelando, Camdeno^e, Bertrando Argentano^f, Augustino du Paz^g, id genus aliis, ut minorum gentium apud nos recensioes eorundem successio- num, nec illis nec inter se consonas, prætermittam. Sed hæc extra callem. Historiam autem seu Chronicon, Bromtono tributum, ex jam dictis liquet non dicendum *Jornallense* sed *Jorvallense*, idque potius à cœnobio qui ejusdem possessor erat, ut statim dicetur, quàm ab Abbate aut aliquo alio cœnobii scriptore. Fateor equidem olim mihi cum aliis, Joannem illum, Bromtonum seu Bramtonum, Abbatem heic pro Autore etiam securè nimis admissum esse. Cæterùm, re accuratius perspectâ, tum alium omninò fuisse autorem non existimare nequeo, tum Joannis Bromtoni nomen in codice Benedictino repertum, non quidem pro Autore sed pro eo qui, dum Abbas erat, monasterio suo Chronicon illud comparaverat, in causa fuisse cur velut pro Autore ipso Abbas ille divulgaretur. Scilicet ibi, sed manu non antiquâ, legitur; *Liber Monasterii Jorenallensis* (pro *Jorevallisensis*) ex procuratione domini Johannis **Bromton** (vicus sic dicitur in Richmondia unde nomen illud natum) *Abbatis ejusdem loci. Si quis hunc librum alienaverit, delebitur de libro Vitæ.* Quod solenne est Anathematis quo donationes hujusmodi munire in more erat, carmen. Jam verò hinc discimus ex procuratione ejus, Librum hunc natum esse cœnobium illud, neutiquam omninò, illum scripsisse. In fronte autem exemplaris Cottoniani circa annos abhinc ducentos amplius conscripti, manu alterâ, etiam seculi nostri scribitur *Joralanensis historia*, cui alterâ adjicitur à Johanne Bramton Abbate *Jornalensi*. Hinc puto adeò fidentèr scriptoribus receptum est, hunc Chronici fuisse autorem. Et adjectum illud de Bromtoni nomine, videtur quidem illuc accessisse ex illo tantùm quòd de Bromtoni Abbatis procuratione dictum est, perperam sumto. Quid quod, quum Chronicorum Scriptoribus Monasticis solennius nihil fuerit quàm ipsius, in quo degebant, cœnobii singularia aliquot locis opportunis inserere, ne vestigium quidem insertionis ejusmodi in Chronico hoc reperitur? Ordinis quidem Cisterciensis (cujus erat hoc cœnobium) origo illa notiissima anni 1098, in Burgundia in loco qui dicitur *Aylismus* (legendum planè *Molismus*) in diœcesi Cabi-

Cablonensi memoratur scriptori huic^a, quisquis ille fuerit, uti etiam non modò initium ejusdem in Anglia circa annum 1130 in *valle Regali* seu *Rivalle* sed etiam complurium quæ sub id tempus orta sunt ejusdem ordinis apud nos, maximè in agro Eboracensi, monasteriorum fundatio; cum interim nullibi Jorevallensis Abbatia, ejusdem itidem Ordinis, originis fundatorisve nominis, cujus tamen tempora ipsa tractat, apud eum mentio. Unde sanè decernendum videtur scriptorem illum non Jorevallensem omninò, nedum Abbatem fuisse. Nec quidem aut Bostono Buriensi, aut Lelando, aut Balæo, nec veterum puto alicui, memoratur hic Joannes ut scriptor. Adeoque potius Autor Anonymus dicendus, nec Liber quidem Jorevallensis aliter quam quæ cœnobii illius bibliothecæ donatus ibi asservatus est, indeque posteritati depromtus. Nec Joannes Bromtonus Abbas pro Autore sed Procuratore, cujus beneficio nactum est cœnobium Anonymum illum, duntaxat agnoscendus. Pertexere autem historiam suam instituerat Scriptor hic usque in Edwardum primum, sicut ipse expressim ait, licet codices ejus sub initia Joannis desinant. Nec quidem Cottonianus quidquam habet post illa de Richardo rege carmina. Corrigendi autem sunt illic^b tum MSS. tum editi in nomine Galfridi qui vocatur in eis *Galfridus de Nine salvo*. Legendum planissimè de *Vino salvo*, qui Gallis Anglisque suis (nam Anglus erat, unde etiam subinde *Galfridus Anglicus* dicitur) *Vinsaufe* & *Vinesalf* nominari solet. Percelebris is sui seculi poeta fuit, sub Ricardo & Joanne Regibus^c, seu sub annum 1200. Nomen illud sortitum eum esse à libro de Vitibus, Vinis, Fructibus, &c. tutò conservandis inter alios ab ipso diligentius conscripto, qui etiamnum extare dicitur Cantabrigiæ in Archivis Collegii Caii^d, benè quidem conjectavit Joannes Pitseus^e. Habentur autem hexametri versus illi, non in libro aliquo singulari de Richardo Rege, sed in opere penes me aliòsque non rarò MS. necdum opinor typis edito, cui titulum dedit ipse *De Nova Poetria* (sic enim artem Poeticam vocitabant) id est novo, seu reformato tersiorèque poeticè scribendi genere, respectu scilicet habito ad rhythmicum & perquam barbarum genus alterum quod diù antè in usu fuerat. Opus illud, interdum etiam *de artificio loquendi* dictum, dum Romæ agebat, dedicavit Innocentio tertio, è quo ut hominis ingenii Musæque specimina plura cernas, nonnulla huc transcribimus. Innocentium ad hunc scilicet modum salutat;

Papa stupor mundi! si dixerò Papa Nocenti
Acephalum nomen tribuam tibi, si caput addam
Hostis erit nomen metri; tibi vult similari.
Nec nomen metro, nec vult tua maxima virtus
Claudi mensurâ; nihil est quo metiar illam.
Transit mensuras hominum. Sed divide Nomen,
Divide sic nomen. In præfer, & adde Nocenti,
Efficiturque comes metri sic & tua virtus
Pluribus aequatur divisa, sed integra nulli.

Egregius

^a Col. 994.
l. 37.

^b Col. 1280.
l. 11.

^c Bal. Cent. 3.
script. 38.

^d Vide Eclog.
Oxonio-Canta-
brig. Archiv.
Coll. Caii num.
74.

^e Ætat. 12.
script. 275.

Egregius Sanguis te confert Bartholomæo,
 Mite cor Andrea, pretiosa juvenia Johanni,
 Firma fides Petro, perfecta scientia Paulo;
 Ista simul nulli. Superest de dotibus una
 Quam nulli fas est pertingere, Gratia Linguae.
 Augustine tace, Leo Papa quiesce, Johannes
 Desine, Gregori subsiste, quid eloquar omnes?
 Esto quod in verbis aut hic aut ille sit ore
 Aureus & totus resplendeat; os tamen ejus
 Impar est, orisque tui præjudicat aurum.
 Trans hominem es totus. Ubi corporis ista juvenus
 Tam grandis senii? vel cordis tanta senectus
 Insita tam juveni? Quam mira rebellio rerum!
 Ecce senex juvenis! Fidei sub tempora primæ
 Cum dominus Petro præferret amore Johannem,
 Papatu Petrum voluit præferre Johanni.
 In te, Papa modò, nova res hiis accidit annis.

* Sic Ms.

* Cardinales.

Papa senex Petrus*, & Papa juvenia Johannis.
 Sûntque tui* quales talem decuere. Relucent
 Et circumlucent Papam, quasi sidera Solem.
 Tu solus mundo quasi Sol, illi quasi Stella,
 Roma quasi Cælum. Me transtulit Anglia Romam,
 Tanquam de Terris ad Cælum transtulit, ad Vos
 A tenebris velut ad lucem. Lux publica mundi,
 Digneris lucere mihi. Dulcissima rerum,
 Dulce tuum partire tuo. Dare grandia solus
 Et potes, & debes, & vis, & scis; Quia prudens,
 Scis; quia clemens, vis; quia magnus origine, debes;
 Et quia Papa, potes, quia talis es & quia tantus.
 Hic mens subsedit cum fecerit undique gyrum
 Inque suis dandis te prætulit, omnibus unum.
 Totum posse suum tibi destinat, accipe Magne
 Hoc opus exiguum, breve corpore, viribus amplum.

Dein vero orditur opus ipsum quod velut Poetices etiam & Rhetorices
 studiosis speculum sed omninò metricum facit, Inventionem, Dispositi-
 onem Compositionemque Musæ suæ exemplis copiosius docens. Et
 pro carminis exemplo lugubris tantum versus illos de Richardo Rege
 inserit, cum hoc lemmate,

Temporibus luctus his verbis exprime luctum;
 Neustria sub chypeo regis &c.

Et post horum finem seu verba illa quam longa est (nam sic supplendam
 nemo non videt) lacrima mundi, statim sequitur,

Contra ridiculos si vis insurgere, plenè
 Surge sub hac specie, sed lauda ridiculosè;
 Argue, sed lepidè; gere te sed in omnibus aptè;

Sermo tuus dentes habeat; mordaciter illos

Tange, sed irrisor gestus plus mordeat ore.

Atque ad hunc modum reliqua exhibet de arte loquendi monita. Lugubre autem illud ejus carmen admodum est passim hyperbolicum; & proculdubio eo nomine suggillatur à Galfredo Chaucero, ubi in Monialis Presbyteri fabulâ illâ ingeniosâ de Gallo gallinaceo à Vulpe die quodam Veneris surrepto, instituitur ad Venerem, inter alias, querela quod die suo rem adeo atrocem patrari permiserit. Ideo autem quia vulnus mortiferum etiam acceperat Richardus Rex die Veneris, Galfridus, ut vides, hic noster,

O Veneris lacrimosa dies! O Sidus amarum!

Illâ dies tua nox fuit, & Venus illâ Venenum.

Illâ dedit vulnus.

Atque inde Chaucerus, quasi parilis planctus ejusmodi, in Galli hæc causâ, ratio lepidè habenda fuisset;

O Venus that art goddesse of pleasance!

Since that thy servant was this Chanticleere,

And in thy service did all his powere

More for delite, then the world to multiplie,

Why woldest thou suffer him on thy day to die?

O Gaulfride, deer master Soveraine,

That when that worthy king Richard was slaine

With shot, compleinedst his death so sore!

Why ne had I now thy science and thy lore,

The Friday for to chide, as did ye?

For on a Friday, *shortly slaine was he.

Than wold I shew you how that I could plaine,

For Chauntecleres drede and for his paine.

* L. sothli
ex Ms.

Nempè locum illum Galfridi illius respexisse ibi Chaucerum dubitari nequit, quemadmodum nec dubitavit eruditissimus Camdenus^a. Quod autem ad Chronici hujus auctoris tempus attinet; Certè post Edwardi tertii initia floruisse eum, quisquis fuerit, palàm est. Nam obiter memorat ipse^b Joannæ Edwardi ejusdem Regis Sororis & Davidis Regis postea Scotorum secundi sponsalia ex federe inter Anglum & Robertum Brusium Regem Davidis patrem inita, quæ ad annum attinent Edwardi Regis secundum seu Christi 1328 adeoque ad Parlamentum nimis, ob fedus illud cum Scotis, infame, tunc Northamptoniæ habitum. In Buchanani editis^c, depravatè vocatur Joanna illa *Soror Henrici*. Certè nec de Edwardo tertio nec de aliis ibi simul commemoratis loqui videtur scriptor hic, quasi non etiam tempore jam dicto, aliquot saltem annis, recentior fuisset ipse. Plurima ex Hovedeno sumsit. Et locus ille^d qui Sigillo Willielmi Siciliæ Regis caret supplendus est ex Hovedeno^e, etiam & inde corrigenda ibi^f scriptio (& *Logotheta* substituendum pro *Logoteca*) quemadmodum etiam è Gervasio Dorobernensi^g. Alia in subscriptionibus illis tum ut heic habentur tum ut in Ludovici

^a In Reliquiis
Anglicè Lon-
dini 1614.
pag. 322.

^b Anno 1069.
Col. 967. l. 42.

^c Rer. Scotie.
lib. 8. Reg. 97.
Francof. 1592.

^d Col. 1114.

^e Anno 1176.

^f Lin. 31.

^g Col. 1437.
lin. 34.

^a Originale
delle medaglie
pag. 36.

Parutæ Siciliam^a ex Hovedeno, cum sigilli figurâ, sumuntur, benè invicem collata corrigi hinc itidem queunt.

^b Bal. Cent. 3.
script. 48. Pit-
seus Et. 13.
script. 285.
Vossius de Hi-
storicis Lat.
lib. 2. cap. 56.

^c Ms. in bibli-
oth. publica
Oxonienfi.

^d Col. 1291.

^e A Joanne Pi-
cardo ante An-
selmi opera
Col. Agrip.
1612.

VIII. Gervasius Dorobernensis seu Cantuariensis, monachus ibi Benedictinus, floruit sub Joanne Rege, seu anno Christi 1200, biographis^b editis satis laudatus. Claruisse eum anno 1128 hallucinatus scripsit Gesnerus. Lelandus^c autem de eo, Gervasius Dorobernensis monachus Fanum Servatoris, eruditione insignis multâ, illustravit. Studuit, suprà quàm cuiquam credibile, antiquarum rerum cognitioni, quo nomine ingentem historiographorum numerum collegit, præcipuè vero eorum qui res Britannicas & Saxonicas accuratè tractabant. Unde & ipse tandem in harenam descendens periculum ingenii fecit edito volumine planè egregio, in quo tum Britannorum ab origine historiam tum Saxonum & Nortomannorum fortia facta usque ad imperium Joannis Regis Angliæ deduxit, diligentia quidem inexhausta. Deinde, industria non minori, vitas Archiepiscoporum Cantianorum perscripsit. Præterea, ad cumulum addidit librum de Regiunculis Britannie primæ deque sedibus Pontificiis in ea constitutis ac denique de monasteriis in eadem à Nobilitate constructis. Hactenus de Gervasiani ingenii fœtura. Sic Lelandus. Locus verò apud Gervasium habetur perquam singularis, Eadmeri, scriptoris decadibus aliquot annorum eo antiquioris ac celeberrimi, maximè animadvertendus, nec adeò facilè forsan ritè intelligendus, quem præterire heic nequibam. Eadmerum descripsisse ait in opusculis suis (ubi nimirum de Combustione & reparatione Dorobernensis Ecclesiæ agit^d) veterem Ecclesiæ illius, igne, bis ante combustionem de qua Gervasius, etiam & antequam de ea scriberet Eadmerus, consumpta. In descriptione illa, quam verbatim ex Eadmero affert, inter reliqua, Sub medio, inquit ille, longitudinis aule ipsius (Ecclesiæ; Navis ex Jure Pontificio nuncupari solitæ) duæ turres erant prominentes ultra Ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore beati Gregorii papæ altare in medio sui dedicatum habebat, & in latere principale hostium Ecclesiæ quod antiquitus ab Anglis & nunc usque **Suthdure** dicitur. Quod hostium in antiquorum Legibus Regum suo nomine sæpius exprimitur. In quibus etiam omnes Querelas Totius Regni, quæ in Hundredis vel Comitatibus uno vel pluribus, vel certè in Curia Regis non possent legaliter diffiniri, finem inibi, sicut in Curia Regis summi, sortiri debere discernitur. Alia verò turris in plaga aqualionali è regione illius condita fuit, in honorem beati Martini, claustrum in quibus monachi conversabantur hinc inde habens. Et sicut in alia Forenses lites & secularia placita exercebantur, ita in ista adolescentiores fratres in discendo ecclesiastica officia die ac nocte, pro temporum vicibus, instituebantur &c. Hic situs fuerat, inquit, ecclesiæ Cantuariensis veteris. Suo verò tempore, seu sub Henrico primo, omnia ibi nova fuisse ait, utpote à Lanfranco instaurata, postquam incendio perierant. Adeoque etiam instauratum tunc Ostium illud Australe cujus an tunc idem quem memorat ille usus forensis maneret, non satis ex eo liquet. Quoniam in opusculo scripserit hoc Eadmerus, mihi nondum constat. Certè nec in historia ejus Novorum, nec in Anselmi vita Edineri nomine edita^e reperitur. Suspicio equidem S. Wilfridi Archiepiscopi Eboracensis

ensis vitæ ab eo conscriptæ illud esse insertum. Vitam illam nondum vidi. Sed ibi haberi hoc suadet illud quod paulò ante apud eum occurrit de Wilfridi corporis Cantuariam translatione, unde occasio ei sumpta jam allata scribendi. Sed interim perquam mirum videtur illud, *Ostium hoc* seu **Suthdure**, in antiquorum legibus Regum suo nomine sæpe exprimi. Certè *Leges*, quæ nomine illo supremarum Potestatum, in Regimen futurum, Constitutiones ac Sancita denotari solent, quamplurimæ habentur & Anglofaxonice & Latine scriptæ editæque, Regum nempe qui Eadmero heic antiqui dicti, seu Inæ, Alfredi, aliorum etiam usque in Willielmum Primum. Atqui in illis tantum abest ut sæpe nomen Ostii illius exprimatur, ut planè nullibi, sic opinor, illic reperiatur. Adeò fidelis tamen ac gravis mihi scriptor est Eadmerus, ut de re ipsa, quomodocunque intelligi debeat, dubitare nequeam. Nonne igitur alia heic, dum in *Legibus* exprimi ait, *Legum* vocis consideratio ineunda? alia ejusdem notio quærenda? quali quidem admissâ, *In legibus*, juxta notionem ejusmodi, quas plurimis abhinc seculis periisse, nullibique in voluminibus suis jam comparere certum est, nomen hujus Ostii, in rem quam innuit Eadmerus, sæpe exprimi potuerat. Nemo scilicet nescit *Legum* nomine sæpius venire non solum Sanctiones ac Constitutiones, verum etiam virorum prudentum Consulta^a, unde etiam inolevit ut Jurisconsultis Cæsareis, ad Digesta & Codicem scribentibus aut inde quidquam citantibus, solenne olim fuerit hodièque sit, non magis Codicis Constitutiones quàm tot veterum Prudentum Consultorum, Decisionum, Opinionum, id genus aliorum fragmenta in Digestis reperta, nec tamen pro Legibus seu Constitutionibus confirmata, sed utcunque illuc à Justiniano traducta, *Leges* nuncupare, tametsi quidem doctis aliquot^b eo nomine neutiquam fuerint irreprehensi. Sed intereà nonne cum ratione existimari potest, etiam hac notione, fortè Eadmeri ævo satis receptâ, Decisiones forenses ac Judiciorum formulas sub *antiquis* sic illi dictis *Regibus*, sive in actis tunc ipsis publicis sive in Commentariis Privatorum inde descriptis sive in utrisque habitas, ab eo intelligi per verba illa in *Legibus*, quarum sanè, hac notione sumtarum, codices qualescunque compluria ante secula funditus periere, atque cum eis Ostii illius expressio ejusmodi? Quasi dixisset juxta linguam nostram jam usitatam **in the Rolls or Records of the ordinary Courts of Justice, or in the Reports, or Peerbooks, or Lawbooks of the ancient Kings**, quâ notione **the Laws** etiamnum usurpatur. Decisionum, Formularum & Commentariorum id genus illorum temporum vestigia aliqua quidem sed rarò satis habentur in libro illo percelebri **Domesday** dicto ac interdum etiam in Schedis aliquot aliis ubi lites coævæ Regibus illis antiquis memorantur. Sed Ostii hujus in illis, ni fallor, nondum reperta mentio. Nec sanè quidquam quod pro satis integra forensi illiusmodi per secula illa apud Anglofaxes formula sumendum videatur, hætenus vidisse me memini. Conjectare autem, etiam & credere par est, sub *Antiquis* illis *Regibus* seu tam Anglofaxonice quàm Normannis, Ead-

^a Papinian. l. i. D. de legibus.

^b Laur. Valla Elegant. lib. 4. cap. 48. Vacinius à Vacuna lib. 6. Declaratione 79. §. 2.

meri scriptionem hanc antevertentibus, superstites fuisse Formulas ejusmodi & Decisiones ac in Codicum seu Voluminum qualiumcunque corpora, temporum serie, dispositas esse, juxta atque postmodum, idque, ut videtur, exemplo vetustiorum illorum seu more majorum, usque in ævum nostrum usus obtinuit in Annalibus Decisionum ac Disputationum, in Tribunalibus summis habitarum, digerendis, quos non solum **Peerbooks** seu *Annales* ut Regum nomine distingui solitos vocitamus sed etiam signantiùs **Lawbooks** *Legis libros*, ubi planè *Legis* notio haud propriè alia quam ea quâ Decisio, Formula, Disputatio forensis significatur. Neque enim libris in illis Constitutiones, Sanctiones, Statuta, aut quid ejusmodi, quâ tale, aliter atque Judiciis ac Disputationibus subinde necessariò adhibetur, omninò reperitur. Atque ut Jurisconsultis jam nostris habentur codices ejusmodi aut eorundem fragmenta aliquot passim prostantia, idque ab Henrico tertio Rege usque in tempora nostra, eâque sive continuata sive variatim intercisa, ita temporum ab Henrico illo retrò putatorum usque in Willielmum primum, seu per annos 140 actorum, codicibus ejusmodi usi sunt Jurisconsulti apud nos veteres, idque etiam Richardi secundi Regis seculo, seu circa annos abhinc 250, nisi velut hyperbolâ poeticâ fallat Galfredus Chaucerus, vir planè ut aliàs scientissimus ita tum Juris Anglicani peritus tum ejusdem consultorum moribus, libris, studiorumque rationi, maximè in collegio Jurisconsultorum quod *Interius Templum* dicimus, cujus socius ipse erat, perquam adsuetus. In elegantissimis nempe eorum quos fabularum suarum Cantuariensium, sub tempus jam dictum conscriptarum, facit Autores, characteribus, *Servientis ad Legem*, quo nomine primaria Juris Anglicani consultorum dignitas, cis eam quæ eorum est qui pro Tribunali ut Judices summi sedent, veluti Doctoris aut Antecessoris denotatur (licet *Judices* nostros *Doctoribus* & *Servientes Bacalariis* respondere, temerè nimis velit Joannes Rossus Warwicensis^a) mores ac doctrinam describens, interserit,

^a *Ms. in bibliotheca Cottoniana fol. 90. 2.*

In tearmes had he case and dones all

That fro the time of King William was fall.

id est *Temporibus statis*, seu diebus *pro more fastis* (quos **Terms** dicimus) *distinctas causas habuit universas ac Judicia quæ à tempore Willielmi Regis evenère.* Certè æquum est ut itidem sentiamus, tempore Guilielmi Regis seu Eadmeri seculo, Causas ejusmodi Antiquorum tunc Regum, id est, Judicia in tribunalibus eorum lata, è Codicibus qualibuscunque aut Actis Tribunalium illorum publicis edisci potuisse. Et certè notione jam dictâ sumendum illud ibi Eadmeri *in legibus Regum antiquorum* suadet id quod in eis *discerni* dicitur de *Querelis*, quæ *legalitèr non possent alibi diffiniri, finem inibi sortiri debentibus*, qualis locutio non tam Constitutiones Regias seu Leges notione magis vulgari, quàm acta eorum forensia, juxta jam dicta, sapere videtur. Sed verò impensè miranda est Jurisdictionis heic prodigiosa amplitudo, nec sanè minor, ut verba sonant, quàm si dixisset summum ibi, quoad Causas etiam totius Regni

Regni omnimodas, imò & Regiis superius Tribunal Archiepiscopale ibi locum tunc habuisse, idque *in legibus*, quas diximus, discerni. Res quidem aliunde perquam inaudita & Juri, apud majores nostros, tum Regio tum Populi, quale tunc & semper postea viguisse recipitur, undiquaque dissona. At nihilominus habetur etiam, apud Petrum Blesensem, Jurisdictionis ejusmodi Cantuariensis, saltem ejusdem reliquiarum imaginisve sub Henrico secundo Rege ac Thoma Archiepiscopo vestigium sanè luculentum. Degebat Petrus ille, ut minister ac famulus etiam & Archidiaconus^a Cantuariensis, in ædibus Archiepiscopi illius, quod vitæ genus omninò aulicum tunc erat splendidissimùmque. Eo nomine eum acerbius literis insectabatur nescio quis Ludimagister, instantius illum nec sine convitio urgens, ut in Scholas umbratiles & meditandi contemplandique secessus, inde se quantocius reciperet. Quod sanè indignissimè ferens Petrus^b, illum ut procacem nimis ac intempestivum viriliter redarguit. Atque inter reliqua à nobis alibi^c ex eo adducta, collegium ibi florere ostendit etiam Jurisconsultorum, quorum pars ipse magna, & omnes, inquit, *quæstiones Regni nodosæ referuntur ad nos*. Videtis ibi cætera. Sed de hisce porrò viderint perspicaciores. Certè neque in Epistolis Lanfranci, nec Anselmi, nec Joannis Sarisburiensis (in quibus, utpote satis coævis ac generis itidem hieratici hominibus atque res tunc forenses subinde tractantibus, Jurisdictionis, si qua seculis illis istiusmodi fuisset, sive testimonia expressa sive vestigia ut occurrerent, cum ratione esset expectandum) nec quantum scio alibi omninò comperta sunt qualia sive hoc loco Eadmerus sive Petrus Blesensis, veluti sibi seculisque suis notissima, tradidere. Atque adversissima hisce habentur in Constitutionibus illis notissimis Parlamentariis Henrici secundi, seu temporis quo etiam floruit Blesensis, Clarendonensibus^d dictis, ut id genus alia prætermittam. Locus etiam apud Gervasium singularis de *Legibus & Causidicis* primò in Angliam vocatis, dignissimus est qui heic advertatur expliceturque. Notissima est ex historicis obviis, controversia gravissima sub Stephano Rege, inter Theobaldum Archiepiscopum Cantuariensem & Henricum, fratrem Regis, Episcopum Wintoniensem de Jure & Commodo Legationis à latere heic continuo. Eà Romæ acerrimè agitâtâ, oriuntur hinc inde, ut scribit Gervasius, *Discordiæ graves, Lites & Appellationes antea inauditæ*. Tunc **LEGES & CAUSIDICI** in Angliam primò vocati sunt, quorum primus erat magister Vacarius. Hic in Oxonfordia legem docuit &c. De juris tantum Cæsarei, Canonico sive conjuncti sive potius nimium immersi complicatque peritis, eorumque in Anglia tunc Origine locus planè capiendus, uti & de juris ejusdem librorum usu publico, qua de re & de Rogerio illo Vacario heic memorato, fusiùs nos alibi^e. Adjicere heic liceat, quasi statim postea cœptum esse codices, summâ cum diligentia, utriusque Juris jam dicti, Monasteriorum in Anglia aliorumque ibi comparari bibliothecis, quod satis elicere est ex historia MS. Monasterii Petro-

^a Bal. Cent. 13. script. 21.

^b Epist. 6.

^c Dissertat. ad Fletam cap. 8. §. 1.

^d Matth. Parisius anno 1164. Ad finem Quadriologi seu Vitæ Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis, Jo. Sarisburiens. Epist. 159. Goldastus Constit. Imperial. tom. 3. pag. 346. etiam in Chronic. Gervasii col. 1386. Et videtis eum col. 1389. &c. & compara cum Rogero Hovedeno part. 2. ann. 1165. & Gervasium itidem col. 1409.

^e Dissert. ad Fletam cap. 7. §. 3, 4, &c.

burgensis à Roberto de **Swapham** (ut credi solet) tempore Henrici tertii aut circiter conscripta. Scilicet Benedicti Abbatis Petroburgensis, qui cœpit anno 1177 seu 23 Henrici secundi & mortuus est 1194 seu Richardi primi sexto, eximiam dignitatem (charissimus enim erat Richardo Regi consiliarius atque ab eo Pater dici solitus) atque res in Abbatia commodum ab eo gestas is enarrans, describi eum fecisse ait plurimos libros, quos enumerans, partim Theologicos, partim Juridicos alióque, Juridicos ad hunc modum recenset, *Decreta Gratiani*, *Item Decreta Gratiani*, *Summa Ruffini de Decretis*, *Summa Johannis Faguntini de Decretis* (fortè Joannes Faventinus innuitur, apud Gesnerum è Matthæo Dressero memoratus; qui tamen in Nevizani, Gomefii, Fichardi, Zileti, Freymonii, Antonii Augustini, Guidi Panzirolli diligentioribus Jurisconsultorum nominum collectionibus, ni fallor, non omninò reperitur) *Decretales Epistolæ*, *Item Decretales Epistolæ*, *Item Decretales Epistolæ*, cum *summa* sic incipiente, O L I M, *Institutiones Justiniani* (Justiniani) cum *Antenticis & Infortiato*, *Digestum vetus*, *Tres partes*, cum *Digesto Novo*, *Summa Placentini*, *Totum Corpus Juris in duobus voluminibus*. Certè haud parùm tunc apud Anglos crevisse studia Juris utriusque, quæ paulò antè heic incepta sunt, ex hisce difficile non est conjectare. Et de Gervasio, hætenùs.

IX. Sequitur **Thomas Stubbes**, Stobæus itidem interdum dictus. Is suum in ævum, seu in Edwardum tertium annúmve quasi 1360, Pontificum Eboracensium successionem & actus deduxit. Lelandus^a; Thomas Stobæus aliàs **Stobbes** à Leandro Alberto, libro quarto de illustribus Prædicatoriæ sectæ viris, luculentè celebratus est. Scripsit librum cui titulus, *Statutum contra impugnantes Ecclesiasticas constitutiones*; *De stipendiis Prædicatoribus verbi Dei*; *de Perfectione vitæ solitaria*; *De arte moriendi*. Plura de eo habes apud Balæum^b, cujus in librorum illius recensione, is qui heic editus de Archiepiscopis Eboracensibus memoratur. Celebratur itidem à Gesnero, atque ex eo à Possevino, uti & ab Antonio Senensi in Prædicatorum bibliotheca, & demùm à Gerardo Vossio^c in editione Historicorum Latinorum secunda.

^a Ms. in Bibliothec. publica Oxoniensi.

^b Cent. 6. script. 36.

^c Lib. 3. cap. 2.

X. Guilielmius **Thorne** monachus cœnobii Cantuariæ Augustiniani Benedictinus à Lelando MS. Balæo^d, Pitseo^e, Vossio^f, celebratur. Eadem quæ Lelandus habet verba ex eo affert heic Balæus, excepto tamen, mutandum esse ex Lelando illud Balæi, *Eum tanta usum fuisse diligentia in illustrandis sui cœnobii rebus*, quo vix clarius aut antiquius ullum habet Britannia nostra monimentum &c. in eum tanta usum fuisse diligentia in illustrandis cœnobii sui quo vix clarius aut antiquius ullum habet Britannia nostra, monimentis &c. Ita Lelandi sensum & verba ipsa habes. Idem est qui Gesnero & exscriptori ejus frequenti Possevino dicitur Guilielmus **Thorney** & tribuitur anno 1334, qui esse debuit 1380 aut circiter.

^d Cent. 6. script. 63.

^e Et. 14. script. 660.

^f De Historic. Lat. lib. 2. cap. 61. & lib. 3. cap. 3.

XI. Henricus **Knighton** (sic scribi solitus) Canonicus Abbatiae Leicestrensis, sub tempora claruisse dicitur Richardi secundi Regis, in cujus fermè exitum historiam suam ab Willielmo primo præmisso libri primi compendio de rebus aliquot Saxonis & Normannicis, seu in annum 1395 deduxit. Citatur Joanni Rosso Warwicensi^a unde solum tum Lelando tum Balæo notus, nec eorum alterutri visus. Ipsissima, quibus uterque tantundem fatetur, verba de eo Lelandi leguntur apud Balæum^b, è quo etiam eum memorat Gesnerus. Exemplaria ejusdem MSS. habentur bina in bibliotheca Cottoniana, quorum alteri nec ornatus in fronte ullus nec titulus, alteri verò titulus in fronte antiquitus minio conscriptus est *Cronica Leycestrensis*, ubi in ora libri itidem adjicitur, *Compilatio Henrici de Knuyghton Canonici Abbatiae Leycestrensis, de Eventibus Angliae*. Profitetur in præfatione se *Cistrensis* laudistui *Cronographi*, *Libri septimi seriem de verbo ad verbum inscribere proponere*, suaque aliunde allata, quæ quidem fusissima sunt, intermixturum adjecturumque. Id est, Ranulphi monachi Cestrensis Polychronici quod satis universalis est ab initio rerum Historia. Ejus autem liber septimus à Willielmo Rege primo incipiens, in exemplaribus aliquot extenditur etiam in postrema Edwardi Regis tertii tempora seu annum 1377, ut in codicibus Bibliothecæ Arundellianæ aliarumque ac peroptimo penes me ejusdem Codice, cui antiquitus subjicitur, *Explicit liber septimus, Historiæ Policronicae ultimus*, & dein *Præsentem Cronicam compilavit frater Ranulphus Cestrensis monachus*, quæ verba quomodo ab ipso autore sibi primo in libro designata sunt, statim indicabimus. Sed verò in eodem codice ad annum 1344 inceptum, antiquitus adnotatur, *Usque huc scripsit R. seu Ranulphus*. Sic enim antè sæpius Ranulphus ipse se in opere illo innuivult. Exit autem ejusdem liber septimus Knightono^c, annis aliquot antè. Videtis quæ de eo historiæque ejus tempore habent variatim biographi^d. Certè maximo eum apud majores nostros fuisse præ cæteris in pretio, inde satis liquet quòd tot ejusdem codices veteres MSS. ac etiam perpulchrè exarati, in bibliothecis tum publicis tum privatis etiamnum reperiantur, & quòd præ aliis dignus habitus sit annis abhinc quamplurimis qui in Linguam verteretur Anglicanam. Versio illa typis etiam superioribus seculis bis edita est, & ab interprete, Joanne scilicet de Trevisa, etiam in Edwardi quarti initia continuata. Etiam Lelandus in MS. ejus vita laudibus illum impensè efferens & in Polydorum Vergilium velut minoris multo æstimandum & qui veteribus Britanniarum Anglorumque scriptoribus fœdè abusus fuerat acriter, dum vixit ille, invecus, *Plura hîc dicerem*, inquit, *de Polydori arrogantia nisi stomachum ejus timerem, quem tamen non usque adeò timeo quin apertè ausim adfirmare Ranulphum in eruendis mysteriis antiquitatis Britannia* *dis Ἀγ. πασῶν* *illo superiorem fuisse, si spectes provincias in quibus versatus fuit; nempe Salapiam, Davaniam, Luniam, Dorovenianiam*. Sic ille. Quòd vero ad nomen scriptoris hujus verum attinet; id quidem ediscendum monuit ipse è literis initialibus capitum sexdecem Libri primi, satis imitatus etiam hac in re

^a *Ms. in biblioth. Cotton. fol. 112.2.*

^b *Cent. 6. script. 48.*

^c *Lib. 4. col. 2569.*

^d *Balæus edit. priori fol. 144. 2. Cent. 6. script. 12. Gesnerus, Pitseus Et. 14. script. 641. Vossius de Historicis Latinis lib. 3. cap. 2. Arnoldus Wion in Ligno Vita lib. 2. cap. 77.*

Ranul-

Ranulphum Cestrensem cujus adeò est aliàs sequax. Ranulphi nempè mei, ut sæpiùs aliorum, elegantius auro coloribùsque variis ornati frons minio exhibet carmen hoc, seculi sui barbarismo consonum,

Grammata dant prima capitalia nomen Agentis.

Nimirum initiales literæ cujusque Capituli libri primi, usque ad 52, in verba coactæ ita leguntur, *Præsentem Cronicam compilavit frater Ranulphus Cestrensis*, unde tum illud quod antè memoravimus ad codicis mei finem, tum quod verbis totidem apud Pitseum habetur ex codicis alicujus veteris fronte sumtum. Haud ita dispari modo Knightonus literis initialibus capirum XVI libri secundi (nam primus velut apparatus tantum locum sequentibus obtinet) nomen suum ad hunc modum designat, *Henricus Cnitton*, unde etiam Lelandus in vita ejus MS. *Knightoduno* suo suprà scriptum habet *Cnitiodunus*, ut aliam nominis lectionem. Et de hisce tandem satis superque.

Ex ædibus Carmeliticis

Londini X Maii Juliani

MDC LII.

INDEX

INDEX AUTHORUM ET TRACTA-
tuum in hoc volumine.

SIMEONIS Dunelmensis

H istoria <i>Dunelmensis</i> Ecclesiæ	Pag. 1
De archiepisc. <i>Eboraci</i>	Col. 75
De obsidione <i>Danelmi</i>	Col. 79
Historia de gestis regum <i>Anglorum</i>	Col. 85

JOHANNIS Prioris Hagustaldensis

Historia xxv. annorum	Col. 257
-----------------------	----------

RICARDI Prioris Hagustaldensis

Tractatus de statu & episcopis <i>Hagustaldensis</i> ecclesiæ	Col. 285
De Gestis Regis <i>Stephani</i> & de bello <i>Standardii</i>	Col. 310

Serlonis monachi

Descriptio belli inter regem <i>Scotia</i> & Barones <i>Anglia</i>	Col. 331
--	----------

AILREDI Abbatis Rievallensis

Descriptio belli <i>Standardii</i>	Col. 337
Genealogia regum <i>Anglorum</i>	Col. 347
Vita <i>Edwardi</i> Regis & Confessoris	Col. 369
Historia de sanctimoniali de <i>Wattun</i>	Col. 415

RADULPHI de Diceto Decani Londoniensis

Abbreviationes Chronicorum	Col. 429
Imagines Historiarum	Col. 525
Series causæ inter <i>Henr.</i> regem & <i>Thom.</i> archiep.	Col. 711

JOHANNIS Brompton Abbatis Fornallensis

Chronicon ab anno Domini 588. ad ann. Domini 1198.	Col. 725
--	----------

GERVASII monachi Dorobornensis

Tractatus de Combustione & reparatione <i>Cant.</i> Ecclesiæ	Col. 1289
Imagines de discordiis inter monachos <i>Cant.</i> & <i>Baldew.</i> arch.	Col. 1303
Chronica, &c.	Col. 1338
Vitæ Pontificum <i>Cant.</i> Ecclesiæ	Col. 1629

THOMÆ Stubbs Dominicani

Vitæ Eboracensium Archiepiscoporum

Col. 1685

Radulphi archiep. Cant.

Epistola Calixto papæ de primatu

Col. 1735

Decreta papalia de primatu Cant.

Col. 1749

GUILLIELMI Thorn monachi S. Aug. Cant.

Chronica de rebus gestis abbatum S. Aug. Cant.

Col. 1757

Incerti auctoris

Evidentiæ ecclesiæ Christi Cant.

Col. 2207

Chronologia S. Augustin. Cant.

Col. 2229

Sursum redditio abbathiæ S. Aug. Cant.

Col. 2293

HENRICI Knighton Canonici Leicestrensis

Chronica de eventibus Angliæ, &c.

Col. 2311

Depositio Regis Ricardi secundi

Col. 2743

Adæ episcopi Herefordensis

Apologia

Col. 2764

Simeon

S I M E O N
MONACHUS DUNELMENSIS

De { *Dunelmensi Ecclesia.*
Gestis Regum *Anglorum* :

Cum continuatione *Joh. Prioris Hagustaldensis.*

R I C H A R D U S
PRIOR HAGUSTALDENSIS

De { *Statu & episcopis Hagustaldensis Ecclesiæ.*
Gestis Regis *Stephani* & bello *Standardi.*

Nunc primum edita ex MSS. codicibus fideliter collatis.

S I M E O N

MONACHUS DUNELMENSIS

De
Catholice Religionis
Fundamentis

R I C H A R D U S

PRIOR HAGUSTALDENSIS

De
Catholice Religionis
Fundamentis

Notandum est quod

Incipit Apologia Simeonis monachi.

EXordium Dunelmensis ecclesie describere majorum auctoritate jussus, ingenii tardioris & imperitie mihi conscius, non obedire prius cogitaveram: sed rursus obedientie hoc precipientium plusquam meis viribus confidens, juxta sensus mei qualitatem studium adhibui. Ea scilicet quae sparsim in scedulis invenire potui, ordinatim collecta digessi: ut eo facilius peritiores, si mea non placent, unde suae peritiae opus conveniens conscribant, in promptu inveniant. Præterea lectorem petimus, ut tam pro illo qui hoc opus fieri jusserat, quam pro illo qui obediendo jussis id studio & labore perfecit, Domino Jesu Christo preces fundere dignetur. Sed & pro omnibus, quorum hic nomina viderit, divinae pietatis abundantiam invocare meminerit. Vivis quidem postulans sanctae professionis augmentum, et bonae perseverantiae in futuro praeium; & defunctis, ut percepta venia peccatorum, mereantur videre bona Domini in terra viventium. Veruntamen quibus non vacat, vel legere plurima non valent: Hoc si voluerint, legant opus, compendiosa brevitate poterunt scire.

Explicit Apologia Simeonis monachi.

A 2

Incipit

INCIPIIT PRÆFATIO REVERENDI

Simeonis monachi & præcentoris ecclesiæ sancti Cuthberti

Dunelmi, in historia de exordio Christianitatis & religionis totius Northumbriæ, de fide & origine sancti Oswaldi regis & martyris, & de prædicatione sancti Aidani episcopi.

Regnante apud *Northimbros* Christianissimo rege & postea martyre *Oswaldo*, vir eximie sanctitatis *Aidanus*, primus in regno ejusdem regis verbum fidei prædicans, primus *Lindisfarnensis* sive *Dunelmensis* ecclesiæ fuit episcopus, sedemque episcopalem simul & monachicam, ut venerabilis presbiter, & monachus, *Beda* in historia *Anglorum* attestatur, in ipsa ecclesia habitationem jubente rege præfato & cooperante instituit, anno ab incarnatione Domini 635. Ex hac ecclesia omnes ecclesiæ & monasteria provincie *Berniciorum* sumpserunt exordium. Regio enim *Northanhymbrorum* in duas dividitur provincias, *Deiiorum* scilicet & *Berniciorum*. Permanfit autem in præfata ecclesia monachorum congregatio nobilis & religiosa, per 240. annos. Exinde crudelis barbarorum manus innumeris navibus in *Angliam* transvecta, omnia quaquaversum depopulans, etiam reges qui tunc plures erant *Anglorum*, inter quos & *Edmundum* martyrem gloriosum interfecit. *Northanhymbrorum* autem provincias atrocius devastans, omnes ecclesias, omnia monasteria ferro & incendio delevit, adeo ut nullum pene Christianitatis signum post se discedens reliquerit. Vix episcopus supradictæ ecclesiæ *Eardulfus* cum incorrupto sancti *Cuthberti* confessoris corpore fugiens, evasit mortem cum paucis. Porro monachi qui loci reverentia confidentes remanserant de ecclesia extracti, alii in mare ab hostibus submersi, alii captivi abducti, alii detruncati, alii aliis tormentis miserabiliter affecti, omnes simul interierunt. Tali modo monachica congregatio defecit apud corpus sancti *Cuthberti*. Porro jam memoratus episcopus & post eum aliquot sui successores, dominantibus per multos annos in provincia barbaris, cum sacri corporis thesauro incertis huc illucque sedibus vagabantur, nusquam ante faciem barbarorum & gladii imminantis habentes requiem, donec pace reddita, & facta divinitus revelatione, in *Dunelmum*, ubi nunc requiescit, perlatum sit. Peremptis autem, ut dictum est, memoratæ ecclesiæ monachis, parvuli qui inter illos nutriebantur & instituebantur sub disciplina diligenter, quoquo modo evadentes manus hostium, corpus quidem sancti Confessoris comitati sunt: sed tradita sibi districtione paulatim postposita, ecclesiasticam disciplinam odio habuerunt, remissioris vitæ illecebras sequuti. Nec erat qui eos sub ecclesiastica censura coerceret, utpote cultura Dei destructis monasteriis & ecclesiis pene deficiente. Seculariter itaque omnino viventes, carni & sanguini inserviebant, filios & filias generantes. Quorum posteri per successionem in ecclesia *Dunelmensi* fuerunt nimis remisse viventes, nec ullam nisi carnalem vitam quam ducebant, scientes nec scire volentes. Clerici vocabantur, sed nec habitu, nec conversatione clericatum prætendebant. Ordinem psalmorum in canendis horis secundum regulam sancti *Benedicti* institutum tenuerunt. Hoc solum à primis institutoribus monachorum per paternam traditionem sibi transmissum servantes. At *Wilhelmo* majore regnum *Angliæ* adepto, cum ecclesiarum & monasteriorum recalesceret religio, *Walcherus* de clero *Leodiensis* ecclesiæ in præsulatum ecclesiæ *Dunelmensis* fullimatur, vir natu nobilis, sed prudentia & honestate nobilior. Videns in ecclesia nec sui ordinis clericos, nec monachos, graviter indoluit. Quippe quos nec ad emendatiorem vitam, nec ad mores ecclesiasticos corrigibiles invenit. Relegens autem historiam *Anglorum* & vitam sancti *Cuthberti*, quæ utraque venerabilis *Beda* composuit, repperit monachorum congregationem à primo ipsius ecclesiæ præfule *Aidano*, & *Oswaldo* rege, ut supradictum est, ibidem locatam, & ante præsulatum sancti *Cuthberti*, & post, ad corpus ipsius Deo deservisse, donec, sicut dictum est, hostilis impietas eam funditus extinxisset. Cogitans ergo antiquum in ecclesia restaurare servitium, Deum oravit, ut actiones suas aspirando præveniret, & adjuvando prosequeretur. Nec multo post quidam spiritu pauperes monachi in australibus *Angliæ* partibus divinitus commoniti, ut Deo servituri in provincia *Northanhymbrorum* peregrinarentur, ad episcopum venerunt *Walcherum*, rogabantque ut in suo eis episcopatu ubi possent habitare, & si quos forte valerent servituros Deo sibi liceret aggregare. Lærior solito fit episcopus, eosque quasi à Deo sibi missos dulciter amplectitur, & reddita Deo gratiarum actione, benignissime suscipit. Mittenfque illos in *Gyrum* & *Wiramuthe*, duo sui episcopatus loca ubi sanctorum quondam fuerant habi-

Præfatio.

habitationes, ibi præcepit interim manere, sibi que quos possent in Dei famulatum associare, donec processu temporis & maturo consilio constructis habitaculis, eos monachos monachi simul & episcopi *Cuthberti* corpori vicinius adjungeret. Fecerunt ut jusserrat, & reædificantes destructa Sanctorum habitacula, exemplo vitæ, & doctrina nonnullis profuerunt ut mundo abrenunciantes, eos propositi sui comites haberent. Exultat in his vehementer episcopus, quoniam per hos sperabat sacrae religionis augmentum, ubi pene totius honestatis & pietatis invenerat defectum. Interim circa parietes *Dunelmensis* ecclesiæ jactis fundamentis, coepit ædificare habitacula monachorum habitationi congrua. Sed priusquam ea perficeret, crudeli suorum manibus morte præventus est. Cui succedens in episcopatum *Guilielmus*, vir, ut omnes qui eum noverant attestantur, magnæ prudentiæ & consilii, locum ecclesiastica & monastica destitutum observatione ingemuit. Revolvens & ipse antiquorum scripta, ecclesiam illam à monachis, videlicet *Aidano* monacho & pontifice, & à monachis quos secum adduxerat, in primis fundatam repperit, & perfectam: sed à paganis monachos interficientibus primæva servitute destitutam. Itaque decrevit Deo authore antiqua restaurare, quæque prædecessor suus inceperat, ad effectum perducere. Alloquitur primo illos quos in ecclesia invenerat, ut vel clerici regulares, vel monachi fierent, ut quovis ordine disciplinati vitam ducerent. Sed quoniam durum eis erat assueta relinquere, & in veteri mente nova meditari, neutrum admiserunt. Episcopus regi magno *Guilielmo* universa replicans, & quæ in libris scripta de ecclesia sæpedita, & quæ nunc in ea invenerat, mox ab ipso rege ad beatæ recordationis *Gregorium* septimum papam mittitur, tam de his eum consulturus quam de aliis quæ sibi mandaverat. Cui cum de beati patris *Cuthberti* sanctitate quædam licet pauca dixisset, illius per omnia sibi placuit consilium, ut videlicet monachos quos in duobus episcopatus locis *Guiramus*, & *Girwe* invenerat, in unum coram sancto illius corpore congregaret, quia episcopatus parvitas ad tria monachorum cœnobia non sufficeret. Hoc quoque Apostolica confirmando authoritate, regi, archiepiscopis & episcopis *Anglia*, suam super hoc voluntatem remandavit, & consensum. Unde rex valde gavisus, assistentibus totius regni primatibus, præcepit, ut rem quamtocius ad effectum perduceret episcopus. Quod factum est. Evocatis namque de prædictis locis monachis, qui jam Spiritu sancto filios Dei qui erant dispersi in unum congregante, plures commanebant, *Dunelmum* transtulit, ubi morum suorum sicut est consuetudo conversionem profitentes, & stabilitatem, tam præsentis, quam successorum eorum inseparabiliter beati *Cuthberti* corpori astrinxit. Sicque ad illum monachicæ conversationis ordinem non novum instituit, sed antiquum Deo renovante restituit.

Explicit Præfatio.

Incipiunt

Incipiunt capitula libri primi.

- I. **D**E fide & origine sancti Oswaldi, & predicatione sancti Aidani, quae sunt primitiva fundamenta ecclesiae Dunelmi.
- II. Quo anno beatus Oswaldus ecclesiam Lindisfarnensem fundaverit, & quo de hoc seculo migraverit, & de praesulatu Aidani, & integritate brachii sancti Oswaldi.
- III. De obitu sancti Aidani, cujus anima exitus revelatus est oculis beati Cuthberti, & quo tempore Cuthbertus suscepit habitum monachi.
- IV. De Finano episcopo, quomodo regem Merciorum baptizaverit, & eis episcopum de suis ordinaverit, & Ced ab eo consecratus quid fecerit.
- V. Qualiter Colmannus episcopatum dimiserit, & episcopus Tudda obierit, & sibi Eatam successurum impetraverit.
- VI. Quo tempore Eata episcopatum perceperit, & beati Cuthberti conversio facta sit, & quanta spiritali perfectione vitae suae profectum instituerit.
- VII. Quando beatus Cuthbertus Lindisfarnensis ecclesiae prioratum acceperit, & qua dulcedine in anachorese vixerit.
- VIII. Quo tempore sanctus Beda natus sit, & de monasterio illius, & quanta scientia tunc in Anglia claruerit.
- IX. De electione sancti Cuthberti, & quomodo de Farne eductus sit, & ubi consecratus, & quae rex ei Egfridus eo die dederit.
- X. Qualiter in episcopatu sanctus Cuthbertus vixerit, & quomodo de mundo emigraverit, & se ad Lindisfarnensem ecclesiam reduci permiserit.
- XI. Quomodo post undecim sepultura annos corpus ejus incorruptum repertum sit, & de Eadberto episcopo & Ethelwoldo, qui uterque ei in anachorese successit, & qua aetate Beda ejus vitam scripserit.
- XII. De Ethelwoldo episcopo, & cruce lapidea quam fecit.
- XIII. De Ceulfi Regis prosapia, & vita ejus, & patientia.
- XIV. Quo aetate vel tempore sanctus Beda obierit, qualiter vixerit, & quanta scripserit.
- XV. Epistola de transitu sancti Bedae, & ejus conversatione.

Expliciunt capitula libri primi.

Incipiunt capitula libri secundi.

- I. Quando & ubi Ceolfus rex monachus factus sit, & quanta secum dederit, & a quo apud Northam corpus illius delatum sit.
- II. Qualiter quidam de regio genere ad pacem beati Cuthberti confugerit, & inde abstractus sit, & quomodo Kinewlf episcopus pro eo in carcere trusus sit, & de morte sancti Baltherii.
- III. De industria & conversione regis Edberti, & fratris ejus praesulatu, atque ipsius obitu.
- IV. De occisione regis Osulfi, & quo tempore Kinewlf episcopatum Higbaldo dimiserit, & obierit, & quomodo vel ubi rex Elwoldus peremptus sit.
- V. De destructione Ecclesiae Lindisfarnensis & celerit ultione, & de Higbaldo, Egberto & Egredo episcopis, & terris per illos acquisitis.

- VI. De secunda per Danos Lindisfarnensis ecclesiae, & Northimbriae depopulatione, & quo tempore, vel quare Eardulfus episcopus corpus sancti Cuthberti de insula tulerit, & quale servitium deinceps celebratum sit a clericis.
 - VII. Quare femina in ecclesia sancti Cuthberti non intrent, & de excessu sanctimonialium quondam in Collingaham.
 - VIII. De femina quae Cimiterium sancti Cuthberti introiit, quam celeri vindicta punita sit.
 - IX. Item de alia quae per cimiterium cucurrit, quae morte seipsam extinxerit.
 - X. De peste per Danos illata, & de septem portitoribus sancti Cuthberti, et de visione regis Elfredi.
 - XI. Quomodo corpus sancti Cuthberti ad Hyberniam transferri debuit, sed unda in sanguinem conversa tempestate subita redactum sit.
 - XII. De portitoribus sacri corporis ex diutino labore pertasis. Quae nomina eis fuerint. Et qualiter equum, frenum carrumque praedicente S. Cuthberto invenerint, & textum Evangeliorum in mare triduo dimersum illasum receperint.
 - XIII. Quomodo jussu sancti Cuthberti Guthredus sit rex effectus, & de donis ejus, privilegiis & largitionibus.
 - XIV. Item de dignitatibus, & ecclesiae privilegiis.
 - XV. Quid rex Elfredus moriens Edwardo filio suo praeceperit.
 - XVI. De episcopo Cutheardo, & quomodo Eadvard monarchiam perceperit, & de Onlafald qualiter in limite ecclesiae sancti Cuthberti interierit.
 - XVII. De Tilredo episcopo, & de mandato regi Ethelstano per avum suum facto.
 - XVIII. De episcopo Wigredo, & quanta Ethelstanus rex sancto Cuthberto dedit, quando in Scotiam perrexit.
 - XIX. Quomodo sanctus Cuthbertus Sexelmum episcopum pepulit, & de terra sua fugaverit.
 - XX. De morte Edmundi regis, & episcopatu Elfig.
- Expliciunt capitula libri secundi.

Incipiunt capitula libri tertii.

- I. Quomodo Aldunus corpus sancti Cuthberti in Rippum tulerit, & de Werdelau postea in Dunelmum venerit.
- II. Qualiter locus ille habitabilis factus sit.
- III. De contracta quadam sanata in loco ubi beati Cuthberti corpus requieverat.
- IV. Quo tempore Aldunus episcopus ecclesiam in Dunelmo dedicaverit, & quot donariis a potentibus ditata sit.
- V. De Cnut rege, & oratione Alduni episcopi, & morte.
- VI. Qualiter voce ter de sepulchro sancti Cuthberti emissae, Edmundus ipsius ecclesiae clericus ad episcopatum sit provectus, & monachus factus.
- VII. De Elfredo presbitero, quomodo in ecclesia sancti Cuthberti claruerit, & de capillo quem in igne posuit, & de reliquiis sacris pluribus, quas beato Cuthberto revelante in Dunelmum comportavit.
- VIII. Quanta Cnut rex sancto Cuthberto dederit.
- IX. De

IX. De obfessione Dunelmi, & celeri vindicta regis & episcopi Simoniaci, & de Egelrico episcopo, qui thesauros beati Cuthberti sustulit, quomodo punitus sit.

X. De presbitero nocte fornicante, & in crastino missas celebrante, quomodo particulam corporis cum sanguine in nigredinem conversam viderit, & percipiendo nimiam amaritudinem senserit.

XI. Quomodo uxor Tosti comitis puellam in cimiterium beati Cuthberti miserit, & mox infirmata in proximo obierit, et de imaginibus de argentatis.

XII. De quodam in campo obdormiente, cujus collum serpens constrinxit, sed in introitu ecclesie sancti Cuth. semper ab eo dissiliit, qualiter liberatus sit.

XIII. De quodam ad sepulchrum in ore denarios furante, qualiter sit punitus & restitutus.

XIV. De donis Copli comitis.

XV. De Edwardo rege, & W. & de Rodberto Cummin apud Dunelmum occiso, & quomodo aqua maris irrigua cesserint beati Cuthberti corpore ad insulam adveniente.

XVI. De apparitione sancti Osw. & beati Cuthb. & subita morte Gillonis, & ab eis predicta poenultionis.

XVII. De Egelwino episcopo qui partem thesauri tulit, quomodo reductus sit & captus.

XVIII. De electione Walkeri episcopi, sed tamen clerici.

XIX. De rege Wilhelmo, qui beati Cuthberti corpus an Dunelmi quiesceret, explorare voluit, qualiter punitus & fugatus sit.

XX. Quomodo rex W. Ranulfum miserit, ut terram sancti Cuthberti sub tributo redigeret: sed beato Cuthberto vindicante, furiosus sit effectus, & restitutus, & de privilegiis W. regis.

XXI. Qualiter Aldunus de Wincencumb cum duobus fratribus de CobeHam in Northymbriam advenerint, & quomodo ab episcopo Walkero suscepti sint, & fructificaverint.

XXII. De fratre ad Streneshalch pergente, & de fundamine ecclesie beatae Mariae Eboraci, & quomodo Walkerus iterum Aldunum revocaverit, & Weremuthe cum ceteris terris eis adjecerit.

XXIII. De proectu episcopi, & suorum rapina feroci, et qualia tunc quidam de morte reviviscens, de episcopo et ceteris multis viderit, et prädixerit.

XXIV. Qualiter episcopus Walkerus, & ubi occisus & sepultus sit, & quomodo pro eo vindicatum, & ecclesia beati Cuthberti spoliata sit.

Expliciunt capitula libri tertii.

Incipiunt capitula libri quarti.

I. Qualiter W. episcopus electus, & sacratus sit, & quanta vir scientia, probitatis & gratie fuerit.

II. Quomodo clericos de ecclesia beati Cuthberti ejecerit, & autoritate papae, & regis monachos prefatos introduxerit.

III. Quo die et tempore monachos Dun. duxerit, & eos benedixerit, & officia singula eis distribuerit.

IV. De corpore sancti Oswini, & de possessione ecclesie de Wincemuthe & illius violenta ablatione.

V. Quanta W. episcopus acquisierit, & qualem se subditis exhibuerit.

VI. Epistola W. episcopi ad monachos Dunelmenses.

VII. De obitu prioris Alduni, & successione Turgoti.

VIII. De exilio W. episcopi, et quando posuerit fundamenta in Dun. novi monasterii.

IX. Qualia Boso miles de cœnobitis Dunelmensibus viderit, et quanta de obitu W. episcopi prädixerit.

X. Ubi idem W. episcopus obierit, & quomodo Dun. corpus ejus delatum sit.

A Bhoc Anglorum cronica sursum versus usq; ad Adam, lineam generationis regum texunt, sicut Lucam Evangelistam à Domino Jesu factitasse cognovimus. Quod si etiam ego fecero, fortasse non erit supervacaneum, quanquam timendum sit, ne barbaricorum nominum hiatus vulneret aures desuetorum in talibus. Ethelwlfus fuit filius Egbirhti, Egbirhtus Elmundi, Elmundus Easæ, Easæ Eoppæ, Eoppa Ingildi, fratris Inæ regis, qui ambo filii fuere Kenredi, Kenredus Celwaldi, Celwaldus Cudæ, Cuda Cudwini, Cudwinus Ceaulini, Ceaulmus Cinricii, Cinricus Cerditii, qui fuit primus rex Westsaxonum, Cerditius Elefii, Elefius Eflui, Efluius Giwi, Givius Wigii, Wigius Frewini, Frewinus Fridegarii, Fridegarius Brondii, Brondius Beldegii, Beldegius Wodenii: De isto, ut sæpe diximus, processere reges multarum gentium. Wodenius fuit filius Fridewoldi, Fridewoldus Frelafii, Frelafius Finni, Finnus Godwlfii, Godwlfus Getii, Getius Tectii, Tectius Beowii, Beowius Sceldii, Sceldius Sceaf. Iste, ut fertur, in quandam insulam Germaniæ Scandzæ, de qua Jordanes historiographus Gothorum loquitur, ap- pulsus navi sine remige puerulus posito ad caput frumenti manipulo dormiens, ideoque Sceaf nuncupatus, ab hominibus regionis illius pro miraculo exceptus, & sedulo nutritus, adulta ætate regnavit in oppido quod tunc Slaswic, nunc vero Hætheby appellatur. Est autem regio illa Anglia vetus dicta, unde Angli venerunt in Britanniam, inter Saxones & Gothos constituta. Sceaf fuit filius Heremodii, Heremodius Stermonii, Stermonius Hadræ, Hadræ Gualæ, Gualæ Bedwegii, Bedwegius Strefii: Hic, ut dicitur, fuit filius Noë in archa natus.

Anno Dominicæ incarnationis 857. duo filii Ethelwlfii regnum paternum partientes, Ethelbaldus in Westsaxonia, Ethelbirhtus in Cantia regnaverunt. Ethelbaldus ignavus & perfidus patri, ejus thorum polluit, in conjugium Judith novercæ post obitum patris devolutus. Sed post quinquennium, eo defuncto, & Scireburnia condito, totum regnum ad alterum derivatum. Hujus tempore manus piratarum appulsa Hantunam, Wintoniam urbem populosam direptioni dedit.

Anno ab incarnatione Domini 547. Ida regnare coepit, à quo regalis Northanhymbrorum prosapia tenet originem. Eoppa genuit Idam, pater Eoppæ fuit Easæ, pater Easæ Ingui, pater Ingui Angenwi, pater Angenwi Aloth, pater Alothi Benoc, pater Benoci Brond, pater Brondi Beldeg, pater Beldegi Wode, pater Wodeni Freothlas, pater Freothlæ Freothwulf, pater Freothwulfi Fum, pater Fumi Godewulf, pater Godewulfi Beoda.

Ida genuit duodecim filios, sex legitimo connubio, sex concubinis. Adda, Ethelric, Edric, Tendhi, Osmer, Theodoric: hii filii reginæ. Ocga, Alric, Ecça, Osbald, Scor, Sceotheri: hii filii concubinarum.

Ida regnavit 12. annis.

Ada filius Idæ 3. annis.

Ethelric filius Idæ 7. annis.

Theodoric filius Idæ 7. annis.

Ethelfrith filius Ethelrici filii Idæ 24.

Athelfrith septem filios habuit, Eanfridum, Oswaldum,

waldum, Oswinum, Oslac, Oslaf, Offa. Post *Ethelfridum* regnavit *Edwinus* 17. *Edwinus* erat filius *Ella*, qui *Ella* non erat de stirpe *Ide*. Iste est *Ella* de cuius nomine sanctus *Gregorius* alludens, Bene, inquit, vocatur *Ella*, Alleluja enim oportet ibi ad laudem Dei cantari. Interfecto *Edwino*, regnum *Northanhymbrorum* divisum est. *Osricus* qui fuit filius patru *Edwini* *Elfrici* vocabulo tenuit provinciam *Deirorum* uno anno.

Porro *Eanfridus* filius *Ethelfridi* nepotis *Idæ* regnum *Berniciorum* tenuit uno anno.

Oswaldus filius *Ethelfridi* 9. annis.

Oswin filius *Ethelfridi* 28.

Iste *Oswin* in primis regni socium habuit *Oswinum*, de stirpe regis *Edwini*, hoc est, filium *Osrici*, de quo supradictum est. Præfuit *Oswinus* provincie *Dei-rorum* 7. annis. Post *Oswinum* regnavit filius ejus *Egfridus*, qui sanctum *Cuthbertum* constituit episcopum, regnavit 15.

Alfrid frater *Egfridi* 19.

Osred filius *Alfridi* 11.

Cœnred consanguineus 2.

Osric filius *Aldfridi* 11.

Ceolwlf 8.

Iste *Ceolwlf* fuit filius *Cuthwine*. *Cuthwine* filius *Leodwaldi*. *Leodwald* filius *Egwaldi*. *Egwald* filius *Aldhelmi*. *Aldhelm* filius *Ocgæ*. *Ocgæ* filius *Idæ* regis. Iste *Ceolwlf* dimisso regno monachus factus est in *Lindisfarne*. Post *Ceolwlfum*, *Eadbert* filius patru *Ceolwlfi* tenuit regnum 20. annis.

Oswlf filius *Eadberti* uno anno.

Ethelwld Moll 6. annis.

Alcred filius de prosapia *Idæ* 9. annis.

Ethelred filius *Ethelwoldi* 4. annis.

Elfwold filius *Oswlfi* nepos *Eadberti* regis expulso *Ethelredo* tenuit regnum 10. annis. Iste *Ethelwold* injuste à suis occisus, requiescit in *Bertildesham*. Sed in loco quo est occisus, lux cœlitus sæpe visa est, *Osred* filius *Alchredi* uno anno. Iste *Osred* post annum expulsus est de regno dolo circumventus, & postea *Ethelred* filius *Ethelwoldi* de exilio liberatus, regnavit iterum 7. Iste *Ethelred* filios *Elfwoldi* ab *Eboraco* extractos peremit.

Osbaldu regnavit 27. diebus.

Eardulfus 10. annis.

Elfwold duobus annis.

Eanred 33. annis.

Ethelred filius *Eanredi* 9. annis.

Illo occiso regnum tenuit *Osbyht* 13. annis.

Quo postea de regno expulso, *Northumbrani* constituerunt sibi regem non de regia stirpe, vocabulo *Ella*. Quo tempore *Danis* oppugnantibus *Eboracum*, *Northymbri* reducentes *Osbyhtum* in regnum, simul cum illo, & cum *Ella* duobus regibus, contra *Danos* pugnant: sed ambo reges ibi occisi sunt, qui sancto *Cuthberto* suas terras abstulerunt, *Werkew*, *Tillemuthe*, *Billingaham*, *Ileclif*, & *Wigeclif*.

Postea regnavit *Egbert* 6. annis.

Ricsi duobus annis.

Egbert duobus annis.

Guthred rex ex servo 14. annis.

Postea *Reingwold* occupavit terram sancti *Cuthberti* per *Sculam*, & *Onlafbal*. Tunc 22. regnabat *Edwardus* filius *Elfredi* regis. Post *Eadwardum* regem regnavit *Ethelstanus*, qui primus totius Angliæ regnum obtinuit 20. annis.

Post eum frater ejus *Eadmundus* reg. 9. annis.

Post *Eadmundum* frater ejus *Eadred* reg. 10. annis.

Post *Eadredum* *Eadwi* filius *Eadm.* regis uno anno.

Post *Eadwi* *Eadgar* frater ejus 18. annis.

Post *Eadgarum* filius ejus *Edwardus* in *Scestesbiri* 5. annis.

Post *Edwardum* frater ejus *Ethelredus* 39. annis.

Post *Ethelredum* *Edmund* *Irneside* 9. mens.

Post eum *Cnut* 19. annis.

Post *Cnut* *Heraldus* filius ejus 5. annis.

Post eum *Hardecnut* 3. annis.

Post hunc *Eadwardus* 24.

Post hunc *Harald* ad Epiphaniam D. usque ad festum sancti *Calixti*.

Willielmus major 21. annis.

Willielmus minor 13. annis.

Henricus anno ætatis suæ 68. obiit. Regnavit gloriose annis 35. & mensibus 4.

Anglia habet in longitudine 800. miliaria à loco *Penwithstert* vocato, qui situs est 15. leugis ultra *Michael Stowe* in *Cornewalas*, usque ad *Cathenes* trans *Scotiam*. In latitudine habet 300. miliaria à *Depestowe* usque *Dofre*. Habet sedes metropolitanas duas, *Cantuariam* & *Eboracam*. Sedes episcopales 15. *Rovecestriam*, *Londoniam*, *Northwic*, *Cicestriam*, *Wincestriam*, *Searesbiri*, quam *Here-mannus* episcopus permittente rege *Edw.* de duobus episcopatibus, *Ramesbiri* & *Scireburn*, unam fecit. Exceastre quam *Leofricus* episcopus permittente Rege *Edw.* de 2. episcopatibus in *Cornewale* ad sanctum *Germanū*, & *Brideport*, unam fecit. *Bathun*. cujus sedes fuit apud *Welle*, usq; ad dies *Will.* regis secundi, & episcopi *Johannis*. *Wirecestre*, *Hereford*, *Ceastria*, cujus sedes fuit apud *Lichesele* usque ad dies *Will.* regis primi & *Lanfranci* archiepiscopi, & *Petri* episcopi. *Lincolnia*, cujus sedes fuit apud *Dorkecestre*, fuitque dudum divisa in tres episcopatus. Sunt enim in eo octo *Sciræ*, & dimidia. *Hely* quam *Henricus* rex primus fecit sumpta parte de episcopatu *Lincolnia*. *Dunelmum*, cujus sedes fuit apud *Hagustaldensem* ecclesiam, & alia sedes apud *Halie land*, *Karleol*, cui rex *Henr.* primus, & *Turstinus* archiepiscopus, *Aldulfum* episcopum primum præfecit. *Anglia* habet 32. *Sciras* extra *Cumberland* & *Cornwalas*. In *Cornwalas* sunt 7. parvæ *sciræ*. *Scotland*, *Bretland* & *Wict* excipiuntur. Sunt hæc 32. *sciræ* divisæ per tres leges, *Westsexenalaga*, *Denelega*, *Merchenelaga*. *WESTSEXENALAGA* habet 9. *sciras*. *Suthsexia*, *Suthrei*, *Kent*, *Berocscire*, *Wiltescire*, in qua sunt 15. & 8. *Hydæ*, *Sudamtescire*, *Somersetescire*, *Dorsetescire*, *Devenascire*. *DENELAGA* habet 15. *sciras*, *Eboraci scira*, *Snotingahamscira*, *Deorbiscira*, *Leorcestrescira*, *Lincolnescira*, *Norhamtunscira*, *Huntedunescira*, *Grantebrige scire*, *Northfolc*, *Sudfolc*, *Eastflaxe*, *Bedesford scira*, *Hereford scira*, *Midlesexa*, *Bukingeham scira*. *MERCHENALAGA* habet 8. *sciras*, *Hereford scira*, *Gloucestre scira*, *Wirecestre scira*, *Scrob scira*, *Cestre scira*, *Steadford scira*, *Warewic scira*, *Oxeneford scira*. *Anglica Britannia* Oceani insula climatis occidui extremo pene situ ab orbe seclusa, in frigida plaga *Aquilonis* posita, in ultimo ferme orbis margine sita, inter omnes vel prima vel maxima: à quibusdam quia oceano circumgirata est, alter orbis appellatur. Insula singulari amplitudine, omniumque aliarum decus & gloria; quam olim *Karolus* magnus provinciam omnium bonorum fertilitate & copia cameram suam vocabat.

INCIPIT

INCIPIT HISTORIA SANCTÆ ET suavis memoriæ Simeonis monachi sancti Cuthberti Dunelmi, de exordio Christianitatis & religionis totius Northumbria, & de exortu & processu Lindisfarnensis sive Dunelmensis ecclesiæ.

C A P. I.

*De fide & origine sancti Oswaldi, & predicatione
sancti Aidani, quæ sunt primitiva fundamenta ec-
clesiæ Dunelmi.*

Gloriosi quondam regis *Northanimbrorum*
& preciosi martyris *Oswaldi*, ferventissi-
ma in Christo fide hæc sancta Ecclesia,
viz. quæ in Dei laudem & perpetuam sui
tutelam ipsas sacræ venerationis reliquias, incorru-
ptum scilicet sanctissimi patris *Cuthberti* corpus, &
ejusdem regis ac martyris caput venerandum intra
unius loculi conservat hospitium, sui status ac religi-
onis sacræ sumpsit exordium. Licet enim causis exi-
stentibus alibi quam ab ipso sit locata, nihilominus
tamen stabilitate fidei, dignitate quoque & aucto-
ritate cathedræ Pontificalis, statu etiam monachi-
cæ habitationis quæ ab ipso rege & *Aidano* ponti-
fice ibidem instituta est, ipsa eadem ecclesia deo au-
ctore fundata permanet. Quoniam igitur de ipsa
quædam veritate subnixa scribere decrevimus, con-
gruum videtur, ut de fundatoris ipsius præfati scili-
cet regis ingenita secundum carnem nobilitate pauca
præmittamus. Siquidem claris admodum natalibus
est ortus, non solum patre sed etiam avis dignitate re-
gia præcellentibus, fratre quoque uno ante, altero
vero post illum regni apice pollentibus: erat nam-
que filius potentissimi regis *Ethelfridi*, cujus pater
Ethelricus rex, cujus pater *Ida* rex, à quo (ut *Beda*
refert) regalis *Northanymbrorum* prolapia cepit
originem. Nec tantum paterna sed & materna quo-
que origine clarissimam duxit genealogiam, ex sorore
viz. *Edwini* regis procreatus, sed progenitoribus
fidei Christianæ penitus ignaris, ille ut rosa de spinis
effloruit, salutari utique fonte Christo regeneratus,
atque ipsa sacrosancta regeneratione dignissime vi-
vens. Regno enim potitus, gentem sibi subditam
secum mox Christo subdidit, utpote in verbo fidei,
pontifici *Aidano* socius & cooperator existens egre-
gius. Prædicante namque in sua, id est, Scottorum
lingua episcopo, ille qui hanc æque ut suam perfecte
noverat, rex utique regis æterni minister devotus assi-
stere, & fidus interpret fidei ducibus suis, ac ministris
ministrare solebat verba salutis: verum qualis quan-
tusque fuerit, quantæ erga fidei religionem devotio-
nis, quantæque in pauperes misericordiæ ac benigni-
tatis, & quam maxime inter curas regni deditus orati-
oni, quæ & quanta post mortem illius ad indicium
ejus jam cum Christo viventis claruerint miracula, ec-
clesiastica gentis Anglorum *Beda* describente declarat
historia. Porro hic nos id studii occupat ut ex hu-
jus sanctæ, hoc est, ecclesiæ Dunelmensis exordio,
procursu, quæque in præfata historia, aliis quoque
opusculis inveniri poterant, ad memoriam postero-
rum in unum ex ordine compacta, quoddam libelli
corpusculum perficiant. Nonnulla etiam quæ defe-

ctu scriptorum litteris non fuerant tradita, seniorum
autem veracium relatione qui ea vel viderant vel à
patribus suis viris religiosi fideque dignissimis qui
interfuere sæpius audierant, ad nostram notitiam per-
venerunt, vel quæ & nos ipsi vidimus, his quæ ex a-
liorum scriptis collecta sunt adjungenda credimus.

C A P. II.

*Quo anno beatus Oswaldus ecclesiam Lindisfarnen-
sem fundaverit, & quo de hoc seculo migraverit,
& de præsulatu Aidani, & integritate brachii
sancti Oswaldi.*

Anno igitur Dominicæ incarnationis DC. xxxv^o An. Dñi
qui est annus adventus Anglorum in Britanniam 635.
188. adventus vero sancti Augustini tricesimus no-
nus, piissimus rex *Oswaldus* secundo imperii sui an-
no venienti ad se *Aidano* sedem episcopalem in insu-
la *Lindisfarnensi* constituit, ubi & ipse antistes ju-
bente, suffragante & cooperante rege, monacho-
rum qui secum venerant habitationem instituit, hoc
illis rege scilicet & episcopo procurantibus, ut & pon-
tificali auctoritate fides roboraretur novella, & mo-
nachica institutione semper in posterum caperet aug-
mentum religionis observantia, unde sicut legimus &
seniorum traditione percepimus, ad ipsius ecclesiæ
præsulatum monachi solebant eligi, exemplo nimi-
rum primi antistitis *Aidani*, qui & monachus erat, &
monachicam vitam cum suis omnibus agere solebat.
Quod ab anno incarnationis Dominicæ 635° obser-
vatum est usque annum incarnationis ejusdem
1072. quando de clericali ordine in episcopatum
consecratus est vir religiosus de *Lothariorum* gente
Gualcherus. Nam inter episcopos nec commemo-
randum arbitror illum qui multo ante de clero per
Symoniacam heresim ordinatus, sed morte præventus
nullum episcopale officium est facere permissus. At
ut ad propositum redeatur, *Aidanus* ipsius ec-
clesiæ primus & præsul & monachus omnibus sibi
successuris & episcopis & monachis, in via Domini
qua præcesserat se sequendum præmonstravit. Cujus
vitam cum multa laude venerabilis *Beda* prosequi-
tus esset, Ut multa, inquit, breviter comprehendam,
quantum ab eis qui illum novere didicimus, nihil
ex omnibus quæ in evangelicis sive apostolicis sive
propheticis literis facienda cognoverat prætermittere,
sed cuncta pro suis viribus operibus explere curabat.
Hujus præsulatus anno octavo, regni autem sui nono
sanctissimus ac piissimus rex *Oswaldus* primus in to-
ta Berniciorum gente signifer fidei Christianæ &
fundator ecclesiæ *Lindisfarnensis*, ex qua omnium
ejusdem provinciæ ecclesiarum manarunt primordia,
à paganis in bello prostratus occubuit. Cujus caput
in cimiterio ecclesiæ præfate, manus vero cum
brachiis quas rex interfector à corpore præcidi jus-
serat, in urbe regia conditæ sunt: dextera cum bra-
chio votum benedictionis *Aidani* episcopi, per incor-
ruptionem

An. Dñi ruptionem præferente, quæ etiam ad nostram usque ætatem utriusque meritum, regis scilicet atque pontificis gratia suæ incorruptionis ostendit, sicut nostræ hoc est *Dunelmensis* ecclesiæ monachus venerandæ canicie & multæ simplicitatis, vocabulo *Swardebrandus*, qui nuper episcopatum *Willielmo* administrante defunctus est, sæpius se vidisse attestatus est. Nam ut *Beda* narrat, die sancto Paschæ sedente ad mensam rege, cum discus illi argenteus esset appositus epulis regalibus refertus, subito nunciatur multitudinem pauperum in platea federe & eleemosinæ aliquid à rege expectare. Nec mora, dapes sibi met appostas pauperibus deferri, & eundem discum inter eos præcepit minutatim dividi. Quo facto pietatis pontifex qui assidebat delectatus apprehendens dexteram ejus ait, Nunquam inveterascat hæc manus. Porro ossa illius in monasterium quod in provincia *Lindissi* situm est, translata sunt.

CAP. III.

De obitu sancti Aidani, cujus anima exitus revelatus est oculis beati Cuthberti, & quo tempore Cuthbertus suscepit habitum monachi.

PERactis in episcopatu decem & septem annis præsul *Aidanus* viam patrum est ingressus, cui mors temporalis lætum vitæ alterius pandebat introitum. Cujus in Christo sublimium meritorum gloriam, etiam miraculorum quibus & ante & post mortem sublimiter effulserat tertio superius memorata historiæ declarante libro testantur indicia. Hujus ad cœlos felicem triumphum, cœlestium agninum choris eximia cum claritate deducuntibus, ille Israelita in quo dolus non erat, in carne non secundum carnem vivens, ille cujus à puero tota conversatio erat in cœlis, ille inquam conversationis angelicæ juvenis egregius, sanctissimus viz. *Cuthbertus* videre promeruit. Nam cum pastor futurus animarum agens in montibus custodiam pecorum juxta fluvium *Leder* solus secretis pernoctaret in orationibus, jamque studio & amore totus in cœlum raperetur, tantæ gloriæ ac beatitudinis contemplatione dignus habebatur. Qua visione dilectus deo adolescens incitatus, ad subeundum arctioris propositi gradum, ad promerendam inter magnificos altioris præmii gloriam, mane facto statim commendans suis pecora quæ pascibat dominis, perfectioris vitæ gratia monasterium petere decrevit. Anno enim 651. Dominicæ incarnationis 651, ab adventu sancti *Augustini* in Britanniam 55, ex quo autem provincia *Berniciorum* industria regis *Oswaldi* fidem Christi perceperat anno 17, quo pontifex *Aidanus* ad cœlestia transit, qui est annus imperii regis *Oswin* 9, juvenis ille sanctissimus Christo soli famulaturus monasterium *Mailrosense* intravit, susceptus à reverentissimo abbate *Eata*, suggerente eidem *Cuthberto Boisilo* eximia sanctitatis & prophetici spiritus viro, qui ipsum monasterium secundus ab abbate præpositi jure gubernabat. Junctus fratrum consortio qualis quantisque fuerit, quam majoris super cæteros virtutis, per observantiam disciplinæ regularis, per instantiam legendi, operandi, vigilandi, ab omni quod inebriare potest abstinendi & per exercitia cuiusque pii laboris, in libro vitæ ipsius luculento sermone *Beda* prosequitur. Et ut nos plura paucis comprehendamus, factus est monachus, plane monachus, monachus inquam venerabilis ac per cuncta

digne laudabilis, corpore, mente, habitu, castris associatus Dominicis. Hunc beatus *Boisilus* pro infinita sibi puritate ac pia intentione præ cæteris dilexit, & scripturarum scientia erudit, sicut in hac ecclesia servatus codex, in quo eo docente ipse didicerat, per tanta annorum curricula prisca novitate ac decore mirabilis hodieque demonstrat. Translato ad cœlestia *Boisilo*, vir Domini *Cuthbertus* in præpositi officium magistro successit, & quotidiano virtutum profectu æquiparare vel etiam supergredi contendit. Qui quam studiosè verbo & exemplo universos ad cœlestia vocaverit, quam sublimiter miraculorum gloria coruscaverit, quanta gratiæ prophetalis luce præfulserit, qui nosse desiderat, præfatum vitæ ipsius librum legat.

CAP. IV.

De Finano Episcopo, quomodo Regem Merciorum baptizaverit & eis Episcopum de suis ordinaverit, & Ced ab eo consecratus quid fecerit.

SUCCESSIT autem *Aidano* in episcopatum *Finan* ab eadem gente & monasterio unde & prædecessor ejus fuerat missus. Qui in insula *Lindisfarnensi* fecit ecclesiam sedi episcopali congruam, quam tempore sequente reverentissimus archiepiscopus *Theodorus* in honore beati *Petri* apostoli dedicavit, sed episcopus loci illius *Eadbertus* de quo in sequentibus dicemus, ablata arundine plumbi laminis eam totam, hoc est & tectum & ipsos quoque parietes ejus cooperire curavit. Ab hoc episcopo scilicet *Finano* princeps mediterraneorum Anglorum *Peada* in provincia *Northanimbrorum* baptizatus est, & acceptis quatuor presbiteris qui ad docendam baptizandamque gentem illius eruditione & vita videbantur idonei, multo cum gaudio reversus est. Nec multo post rex Orientalium Saxonum *Sigbertus* ab eodem episcopo lavacrum salutis accepit; siquidem provincia illa fidem quam olim expulso *Mellito* antistite abjecerat, industria regis *Oswin*, converso ad fidem Christi rege præfato, recepit, prædicante ibi verbum Christi de natione Anglorum presbitero & *Lindisfarnensis* ecclesiæ monacho *Ceda* à rege *Oswin* illuc in hoc ipsum missa, qui prius etiam apud mediterraneos Anglos verbo prædicationis multum fructificaverat. Cum ergo in provincia Orientalium Saxonum multam Domino ecclesiam congregasset, contigit quodam tempore ut ad *Lindisfarnensem* ecclesiam propter colloquium *Finani* episcopi rediret. Qui ubi prosperatum ei opus evangelii comperit, fecit eum episcopum in gente Orientalium Saxonum. Qui accepto gradu episcopatus rediit ad provinciam & in civitate quæ *Ythancester* appellatur sed & in illa quæ *Tilaburg* cognominatur, quarum prior est in ripa *Pente* amnis, secunda in ripa *Tamensis*, collecto examine famulorum Christi disciplinam vitæ regularis custodire docuit. Tertium quoque monasterium in provincia *Northanimbrorum* in *Lestingahen* construxit & religiosi moribus juxta ritus *Lindisfarnensium* ubi educatus erat, instituit. In quo ipse moriens dedit illud regendum *Ceadda* fratri suo. Qui & ipse monachus erat ecclesiæ *Lindisfarnensis*, unus viz. de discipulis *Aidani*, qui postea jubente rege *Oswin* Eboracensis ecclesiæ ordinatus est episcopus. Nec multo post *Theodoro* archiepiscopo præcipiente, provinciæ Merciorum prælatus in loco qui *Licethfeld* nuncupatur sedem habuit pontificalem.

An. Dñi

C A P. V.

Qualiter Colmannus Episcopatum dimiserit, & Episcopus Tudda obierit, & sibi Eatam successurum impetraverit.

Defuncto autem Finano decimo sui Episcopatus anno, Colmannus & ipse à Scotia missus ad Ecclesiæ regimen successit. Qui tribus annis in Episcopatu exactis, orta dissensione de observatione Paschæ, malens ipse morem suæ gentis sequi, relicto Episcopatu patriam reversus est, anno scilicet pontificatus Scottorum quem gesserunt in provincia Anglorum tricesimo. Quantæ autem parsimonix, cujus continentix fuerint, testabatur etiam locus ille quem regebant, ubi abeuntibus eis excepta Ecclesia paucissimæ domus repertæ sunt. Nil pecuniarum absque pecoribus habebant, siquid enim pecuniæ à divitibus accipiebant, mox pauperibus dabant. Nam neque ad susceptionem potentum seculi, vel pecunias colligi, vel domos provideri necesse fuit, qui nunquam ad Ecclesiam nisi orationis tantum & audiendi verbi Dei causâ veniebant. Rex ipse cum opportunitas exegisset, cum quinque tantum aut sex ministris veniebat, & expleta oratione discedebat. Quod si forte eos ibi refici contingeret, simplicitantum & quotidiano fratrum cibo contenti nihil ultra quærebant. Tota enim fuit sollicitudo tunc doctoribus illis Deo serviendi, non seculo, tota cura cordis excolendi, non ventris. Qui in tantum erant ab omni avaritiæ peste castigati, ut nemo territoria ac possessiones ad construenda monasteria nisi à potestatibus seculi coactus acciperet. Quæ consuetudo per omnia aliquanto post hæc tempore in Ecclesiis Northanhymbrorum servata est. Abiens autem domum Colmannus assumpsit secum partem ossium reverentissimi patris Aidani, partem verò in Ecclesia cui præerat reliquit, & in secretario ejus condi præcepit. Quo patriam reverso suscepit pro illo pontificatum Northanhymbrorum, famulus Christi Tuda, qui apud Scottos austrinos eruditus erat atque ordinatus Episcopus, vir quidem bonus ac religiosus, sed eodem anno superveniente pestilentia, ac provinciam Northanhymbrorum depopulante raptus est de mundo. Porro fratribus qui in Lindisfarnensi ecclesia etiam Scottis abeuntibus remanere maluerunt, præpositus est abbatis jure vir reverentissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat Abbas in monasterio quod vocatur Mailros, quod aiunt Colmannum abiturum petiisse & impetrasse à rege Oswio, eo quod esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo Episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo acceperat. Multum namque eundem Episcopum Colmannum rex pro insita illi prudentia diligebat.

C A P. VI.

Quo tempore Eata Episcopatum perceperit, & beati Cuthberti conversio facta sit; & quanta spirituali perfectione vita suæ profectum instituerit.

664.

ANno ab incarnatione Domini DC. lxi. ex quo autem sedes Episcopatus in insula Lindisfarnensi & monachorum habitatio à studiosissimis Christi cultoribus, rege Oswaldo & pontifice Aidano institutæ sunt anno tricesimo, quo Scotti do-

An. Dñi

num redeuntés ipsam Ecclesiam reliquerant: Abbas Eata ut dictum est cura ipsius Ecclesiæ sive monasterii suscepta, beatum Cuthbertum cum in Mailrosensi monasterio in monachicæ vitæ perfectione jam quartum decimum ageret annum illo transfudit, ut ibi quoque fratribus custodiam disciplinæ regularis, & auctoritate præpositi intimaret, & exemplo virtutis præmonstraret. Cur autem idem locus & supra sub Episcoporum & nunc sub Abbatis regimine fuerit, vel cur ad ipsius Ecclesiæ curam de monachica ut supradictum est, magis quam de clericali professione consuetudo fuerit Episcopos eligendi, in præfato libro quem de vita & virtutibus ipsius patris Cuthberti componit, venerabilis presbiter & monachus Beda commemorat. His enim verbis inter alia loquitur; Neque aliquis, inquit, miretur quod in eadem insula Lindisfarnea cum permodica sit, & supra Episcopi & nunc Abbatis & monachorum esse locum dixerimus, revera enim ita est. Namque una eademque servorum Dei habitatio utroque simul tenet, imò omnes monachos tenet. Aidanus, quippe qui primus ejusdem loci Episcopus fuit monachus erat, & monachicam cum suis omnibus vitam semper agere solebat. Unde ab illo omnes loci ipsius Antistites usque hodie sic Episcopale exercent officium, ut regente monasterium Abbate quem ipsi cum consilio fratrum elegerint, omnes presbiteri, diacones cantores, lectores, cæterique gradus ecclesiastici monachicam per omnia cum ipso episcopo regulam servant. Sed de hoc satis dictum. Vir Domini autem Cuthbertus ad Lindisfarnensem ecclesiam sive monasterium adveniens, mox instituta monachica fratribus vivendo pariter & docendo tradebat, sed & morantem circumquaque vulgi multitudinem, more suo crebra visitatione ad cœlestia quærenda ac promerenda succendebat. Nec non etiam signis clarior effectus, plurimos variis languoribus & tormentis comprehensos orationum instantia præcæ sanitati restituit, nonnullos ab immundorum spirituum vexatione non solum præsens, orando, tangendo, imperando, exorcizando, sed & absens vel tantum orando, vel certe eorum sanationem prædicando curavit. Erant quidam in monasterio fratres qui præcæ suæ consuetudini quam regulari mallent obtemperare custodiæ. Quos tamen ille modesta patientiæ suæ virtute superabat, & quotidiano exercitio paulatim ad melioris præpositi statum convertebat. Erat namque patientiæ virtute præcipuus, atque ad perferenda fortiter omnia quæ vel animo vel corpori adversa ingerebantur invictissimus, nec minus inter tristitia quæ contigissent faciem præterdens hilarem, ut palam daretur intelligi quia interna Spiritus sancti consolatione pressuras contemneret extrinsecas. His & hujusmodi spiritualibus exercitiis vir venerabilis & bonorum quorumque ad se imitandum provocabat affectum, & improbos quosque ac rebelles vitæ regulari à pertinacia sua revocabat erroris. Legant qui scire volunt ipsius vitam, & in uno sancti Spiritus vasculo omnium virtutum considerent exuberare gratiam. Discant tanti viri auctoritate & subjecti & prælati ordinis observantiam doctrinæ ac pietatis excellentiam, mansuetudinis ac severitatis temperantiam. Discant inquam ejus exemplo. Discant qui ei nunc deserviunt monachi sibi præpositis humilitatem exhibere, obedientiam, dilectionem, reverentiam, & omnem ex cordis puritate subjectionem. Discant

An.Dñi ejus magisterio qui illius in prioratu successores sunt, contradicentium injurias modesta virtute patientiæ superare: discant & justitiæ zelo fervere ad arguendum peccantes, & spiritu mansuetudinis modestos esse ad ignoscendum penitentibus. Ipse enim nonnunquam confitentibus sibi peccata sua his qui deliquerant, prior miserans infirmos lachrimas fudit, & quid peccatori esset agendum, ipse justus suo præmonstravit exemplo. Nullus ab eo sine gaudio consolationis abibat, nullum dolor animi quem ad illum attulerat redeuntem comitatus est.

CAP. VII.

Quando beatus Cuthbertus Lindisfarnensis Ecclesie prioratum acceperit, & qua dulcedine in anachorese vixerit.

676. **A**Nno incarnationis Dominicæ DC. lxxvi. qui est annus imperii regis Egfridi sextus, cum vir Domini Cuthbertus in Lindisfarnensis monasterii prioratu duodecimum & eo amplius annum transe-gisset, tandem comitante præfati abbatis sui simul & fratrum gratia anachoreticæ quoque contempla-tionis secreta silentia petiit, ibi sicut ubique conten-dens ut ex bono melior, ex meliore fieret optimus. Ibi quanto ab strepitu mundanæ sollicitudinis li-berior, tanto Deo vicinior. O pater dulcissime, sanctissime, reverentissime, sedebas cum Maria secus pedes Domini, optimam partem eligens, quæ à te non auferetur in æternum. Ibi sitiens anima tua ad Deum fontem vivum concupivit & defecit in atria Domini, ibi cor tuum & caro tua exultaverunt in Deum vivum, ibi gustasti & vidisti quam suavis est Dominus, beatus es quoniam sperasti in eo. Qua ibi meditatione, quo amoris suspirio, quanto studio, quanta compunctione, quantis lachrimarum effu-sionibus cogitasti, optasti, requisisti, petisti, & cum propheta conclamasti, Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Post-positis namque aliis omnibus, tota vita tua hoc so-lum clamabat. Unam petii à Domino, hanc requi-ram, ut inhabitem in domo Domini omnibus die-bus vitæ meæ. Ecce jam beatus cum beatis habi-tas in domo Domini, in secula seculorum laudabis illum. Ubi vero talia vir Domini promeruerat, est insula Farne, quæ hinc altissimo, inde infinito clauditur oceano, tunc aquæ prorsus inops, frugis quoque & arboris, malignorum etiam spirituum frequentia, humanæ habitationi minus accommoda. Verum illo quoque virum Dei comitante miracu-lorum gloria, de rupe saxosa precibus fontem eli-cuit, de tellure durissima segetem produxit, hoste antiquo cum satellitum turba fugato locum ipsum habitabilem fecit. Postquam enim inhabitator sancti Spiritus suam ibidem inhabitationem instituit, in tantum spiritus nequam deinceps ipsam insulam exhorruit, ut qui eam Christo famulaturus ingredi-tur, nullas ex phantasiis dæmonum inquietudines su-stinere dicatur.

CAP. VIII.

Quo tempore sanctus Beda natus sit, & de monaste-rio illius, & quanta scientia tunc in Anglia claruerit.

677. **H**ujus sanctissimi patris solitariæ vitæ anno se-cundo, qui est incarnationis DC. lxxvii. im-

imperii vero regis Egfridi septimus, ex quo vero An.Dñi Theodorus archiepiscopus Britanniam venerat, no-nus, Beda natus est in provincia Northanimbrorum, in territorio monasterii Apostolorum Petri & Pauli quod est ad Wiramura & in Giruum. In quod monasterium cura propinquorum cum esset septem annorum, datus est educandus reverentissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido, anno scilicet deci-mo postquam idem monasterium sancti Petri Apo-stoli fundatum est, ex quo autem sancti Pauli mo-nasterium fuerat inceptum anno tertio. Quæ utra-que monasteria tanta pace & concordia, & eadem familiaritate & fraterna societate fuerant conjuncta, ut sicut ipse Beda postea describit, pro uno in duo-bus locis posito haberentur monasterio. Unde ipse in historia Anglorum unius mentionem faciens, monasterium, inquit, Petri & Pauli quod est ad ho-stium Wiri amnis & juxta amnem Tina in loco qui vocatur in Giruum. Hic itaque infantulus bonæ spei & divina, & seculari litteratura diligenter im-buitur, quandoque Spiritus sancti organum futurus, quo ejus præcordia irradiante in sanctæ universalis Ecclesiæ munimentum, plurimos in Novi & Veteris Testamenti expositionem libros erat compositurus. Et cum in Latina erudiretur lingua, Græcæ quo-que peritiam non mediocriter percepit. Quippe per id temporis in monasterio præfato deditus erat studio, quando Theodorus archiepiscopus, & Adria-nus abbas, qui literis sacris simul & secularibus abundanter ambo erant instructi, peragrata tota Britannia congregantes discipulorum catervam sci-entiæ salutaris cotidie flumina irrigandis eorum cor-dibus emanabant, ita ut etiam metricæ artis, astro-nomiæ, & arithmeticæ ecclesiasticæ disciplinam in-ter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Sic enim de his Beda ipse loquitur, deinde & istud subjungit. Indicio est (inquit) quod usque hodie supersunt de eorum discipulis qui La-cinam Græcamque linguam æque ut patriam in qua nati sunt norunt. Transeunte autem ad cœle-stia patre Cuthberto, ille vitæ ipsius egregius quan-doque scriptor futurus Beda, ætatis jam tunc unde-cim, studii vero in monasterio quatuor habebat annos. Verum de illo latius in sequentibus dice-mus, nunc ad ea unde digressi sumus narrando redeamus.

CAP. IX.

De electione sancti Cuthberti, & quomodo de Farne eductus sit, & ubi consecratus, & qua rex ei Eg-fridus eo die dederit.

678. **A**Nno Dominicæ Incarnationis DC. lxxviii. qui est annus imperii regis Egfridi octavus, Wil-fridus qui totius Northanimbrorum provinciæ pon-tificatum non parvo tempore amministraverat, orta inter ipsum & præfatum regem dissensione ab epi-scopatu pulsus est, & duo in locum ejus episcopi ordinati sunt Eboraci ab archiepiscopo Theodoro qui Northanimbrorum genti præessent. Boza viz. qui Deirorum, & sæpe memoratus abbas Eata qui Berniciorum provinciam gubernaret: hic in civitate Eboraci, ille in Hagustaldensi & Lindisfarnensi ec-clesia cathedram habens episcopalem, ambo de mo-nachorum collegio, in episcopatus gradum asciti. Igitur Eata cum quatuordecim annis ecclesiæ Lin-disfarnensi

An. Dñi disfarrensi abbatis jure præfuisse, duarum ecclesiarum suscepit præsulatum, tertio anno ex quo pater Cuthbertus anachoreticæ sedis adierat solitudinem. Post tres autem annos abcessione Wilfridi, Theodorus ordinavit Tunbertum ad Hagustaldensem ecclesiam, Eata ad Lindisfarnensis ecclesiæ præsulatum per quatuor annos remanente. Quadriennio vero exacto, contigit ut congregata synodo non parva sub præsentia piissimi ac Deo dilecti regis Egfridi juxta fluvium Alnæ in loco qui dicitur Ettwiforda, quod significat ad duplex vadum, cui beatæ memoriæ Theodorus archiepiscopus præfidebat, unanimo omnium consensu ad episcopatum ecclesiæ Lindisfarnensis beatus pater Cuthbertus eligeretur. Qui cum multis legatariis ac literis ad se præmissis nequaquam suo loco posset erui, tandem rex ipse præfatus una cum sanctissimo antistite Trumwino, nec non & aliis religiosis ac potentibus viris insulam navigavit. Conveniunt & de ipsa insula Lindisfarnensi in hoc ipsum multi de fratribus, genu flectunt omnes, adjurant per Dominum, lachrymas fundunt, obsecrant, donec ipsum quoque lachrymis plenum dulcibus extrahunt latebris, atque ad synodum pertrahunt. Quo dum perveniret, quamvis multum renitens unanimia cunctorum voluntate superatur, atque ad suscipiendum episcopatus officium collum submittere compellitur, eo maxime victus sermone, quo famulus domini Boisilus cum ei mente prophetica cuncta quæ eum essent superventura patefecit, antistitem cum futurum prædixerat. Nec statim ordinatio ejus decreta, sed peracta hyeme quæ imminabat completa est. Cum ergo per novem annos in solitaria vita soli Deo vacasset, in pontificatus honorem authore Deo levatur, consecratus Eboraci vii. Kal. Aprilis, in ipso die sancto Paschæ, sub præsentia regis Egfridi, convenientibus ad consecrationem ejus septem episcopis, in quibus beatæ memoriæ Theodorus ordinator ejus primatum tenebat, anno Dominicæ Incarnationis DC. lxxxv. regni Egfridi XII. Electus est autem primo in episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ pro Tunberto qui ab episcopatu fuerat depositus, sed quoniam plus Lindisfarnensi ecclesiæ in qua conversatus fuerat dilexit præfici, placuit, ut Eata reverso ad sedem ecclesiæ Hagustaldensis cui regendæ primo fuerat ordinatus, Cuthbertus ecclesiæ Lindisfarnensis gubernacula susciperet. Cui rex præfatus & Theodorus in civitate Eboraca dederunt totam terram à muro ecclesiæ sancti Petri usque magnam portam versus occidentem, & à muro ipsius ecclesiæ usque murum civitatis versus austrum. Villam quoque Crecam & tria in circuitu ipsius villæ miliaria ei dederunt, ut haberet Eboracum iens, vel inde rediens, mansionem ubi requiescere posset. Ubi monachorum habitationem instituit; & quia illa terra minus sufficiens erat, Lugubaliam quæ Luel vocatur in circuitu quindecim miliaria habentem in augmentum suscepit. Ubi etiam sanctimonialium congregatione stabilita, reginam dato habitu religionis consecravit, & in profectum divinæ servitutis scholas instituit. Aliæ quoque terrarum possessiones ei donatæ sunt, quas hic longum est, & non necessarium ponere, scriptæ sunt enim in cartulis ecclesiæ. At rex Egfridus anno quo fecerat hunc venerabilem patrem ordinari episcopum, cum maxima parte copiarum quas ad devastandam ter-

ram Pictorum secum duxerat, secundum prophetiam ejusdem patris Cuthberti extinctus est apud Nechtanesmere, quod est stagnum Nechtani, die xiii. Kal. Juniarum, anno regni sui xv. cujus corpus in Hii insula columbæ sepultum est.

An. Dñi

CAP. X.

10 *Qualiter in episcopatu sanctus Cuthbertus vixerit, & quomodo de mundo emigraverit, & se ad Lindisfarnensem ecclesiam reduci permiserit.*

Venerabilis autem Cuthbertus susceptum episcopatus gradum ad imitationem beatorum Apostolorum virtutum ornabat operibus. Commisam namque sibi plebem, & orationibus assiduis protegebat, & admonitionibus saluberrimis ad cœlestia vocabat, & quod maxime doctores juvat, ea quæ agendo docebat, ipse prius agendo præmonstravit. Ut enim patri spiritali quondam subiectus exemplum subiectis dederat humilitatis & obedientiæ, Præpositus quoque monasteriorum præpositis formam in se magisterii expressebat, sic episcopus etiam episcopis imitandam vitæ pontificalis normam reliquit. Quapropter qui ei in culmen honoris succedit, vitam quoque imitari studeat, ut dignus successor tanti prædecessoris placita Deo conversatione vices digne peragat. Sollicitus hinc illius vitam consideret, illinc suam: Consideret inquam, ne peccatis oneratus occupet cathedram quam ille universarum effulgens decore virtutum effecerat gloriosam. Namque ut in illius laudem Deo gratias agens ecclesia canit, Castitate angelica, dignitate prophetica, virtute apostolica, omniumque justorum sanctitate insignis enituit. Erat quippe ante omnia divinæ charitatis igne fervidus, patientiæ virtute modestus, orationum devotioni solertissime intentus, affabilis omnibus qui ad se consolationis gratia veniebant, hoc ipsum quoque orationis loco ducens, si infirmis fratribus openi suæ exhortationis tribueret, sciens quia qui dixit, Diliges Dominum Deum tuum, dixit, & diliges proximum tuum. Erat abstinentiæ castigatione insignis, erat gratia compunctionis semper ad cœlestia suspensus. Denique cum sacrificium Deo victimæ salutaris offerret, non elata in altum voce, sed profusis ex inio pectore lachrymis, Domino suo vota commendabat. Duobus autem annis in episcopatu peractis, repetiit insulam ac monasterium suum, mox peracto die solemnī Nativitatis Dominicæ, divino admonitus oraculo, quia dies sibi mortis, vel vitæ magis illius quæ sola vita dicenda est, jam appropiaret introitus. Qui cum duos ferme menses in magna repetitæ suæ quietis exultatione transigeret, correptus infirmitate subita, temporalis igne doloris, ad perpetuæ cœpit beatitudinis gaudia præparari. Tribus enim Hebdomadibus continuis infirmitate decoctus, sic ad extrema pervenit. Siquidem quarta feria cœpit ægrotare, & rursus quarta, finita ægritudine migravit ad Dominum. Qui infirmatus, hæc per Erefridum devotæ religionis presbiterum qui tunc Lindisfarnensi monasterio abbatis jure præfuit, demandavit, dicens, Cum Deus susceperit animam meam, sepelite me in hac mansionem juxta oratorium meum ad meridiem contra orientalem plagam sanctæ crucis quam ibidem erexi. Est autem ad aquilonalem ejusdem

An. Dñi

oratorii partem sarcophagum terræ cespite abditum, quod olim mihi Cudda venerabilis abbas donavit. In hoc corpus meum reponite, involventes in syndone quam invenietis istic. Nolui quidem ea vivens indui, sed pro amore dilectæ Deo femina quæ hanc misit, Veræ viz. abbatissæ ad obvolvendum corpus meum reservare curavi. At fratribus eum rogantibus ut ejus corpus in Lindisfarnensium ecclesia tumultandum transferre, ac secum habere sibi liceret: respondens ille, Et meæ, inquit, voluntatis erat hic requiescere corpore, ubi quantumcunque pro Domino certamen certavi, ubi cursum consummare desidero, unde ad coronam justitiæ sollevandum me à pio iudice spero. Sed & vobis quoque commodius esse arbitror, ut hic requiescam propter incursionem profugorum vel noxiorum quorumlibet. Qui cum ad corpus meum forte confugerint, quia qualiscunque sum, fama tamen exivit de me quia famulus Christi sim, necesse habetis sæpius pro talibus apud potentes seculi intercedere, atque ideo de præsentia corporis mei multum tolerare laborem. At fratribus multum diuque precantibus laboremque huiusmodi gratum sibi ac levem fore asseverantibus, tandem cum consilio locutus vir Domini, Si meam, inquit, dispositionem superare, & meum corpus illo reducere vultis, videtur mihi optimum ut in interioribus Basilicæ vestræ illud tumultetis, quatenus & ipsi cum vultis meum sepulchrum visitare possitis, & in potestate sit vestra an aliqui illo de advenientibus accedant. Gratias egerunt fratres permissioni & consilio illius flexis in terra genibus. Cui permissioni & consilio nos quoque gratias agamus, non solum flexis genibus sed & totis corporibus pariter & cordibus ei suppliciter prostratis. Nos, inquam, illi gratias referamus, quibus incorruptum corpus ejus quadringentesimo & octavo decimo dormitionis ejus anno, quamvis indignis divina gratia videre & manibus quoque contrectare donavit. Agamus inquam gratias, laboremque defendendi confugientes ad illius sepulchrum, dulcedine amoris ejus gratum ac levem ducamus, & omne quicquid nutante seculi statu adversum ingruerit despectui habeamus, dummodo talem ac tantum sacri corporis thesaurum in medio nostri nos habere gaudeamus. Cum vero crescente languore videret tempus suæ resolutionis instare, hunc hæreditarium sermonem, hoc ultimum vale fratribus reliquit, differens pauca sed fortia de pace & humilitate, cavendisque eis qui his oblectari quam oblectari mallent. Pacem, inquit, inter vos semper, & charitatem custodite divinam, & cum de vestro statu consilium vos agere necessitas poposcerit, videte attentius ut unanimes existatis in consiliis. Et cætera quæ in vita illius leguntur, ad fidei charitatisque custodiam, ad vitæ regularis observantiam salubria monita. At ubi consuetum nocturnæ orationis tempus aderat, acceptis sacramentis salutaribus exitum suum munivit, atque elevatis ad cælum oculis, extensisque in altum manibus, intentam super nis laudibus animam, ad gaudia regni cœlestis emisit, biennio in episcopatu suo exacto, anno

687. DC. lxxxvii Dominicæ incarnationis, ex quo autem rex Oswaldus & Aidanus pontificalem sedem, & monachorum habitationem in sæpe dicta insula instituerant quinquagesimo tertio, ex eo vero quo monachicum in Mailros habitum sumpserrat xxxvii

anno, quamvis ab ipso pueritiæ suæ tempore monachus mente semper & actu vixerit. Impositum autem navi venerabile corpus patris, ad insulam Lindisfarnensium fratres retulerunt. Quod magno occurrentium agmine chorisque canentium susceptum est, atque in ecclesia beati Petri Apostoli ad dexteram altaris pettino in sarcophago repositum. Sepulto autem viro Dei tanta ecclesiam illam temptationis aura concussit, ut plures è fratribus loco magis cedere quam talibus vellent interesse periculis, episcopatum ecclesiæ illius anno ipso servante venerabili antistite Wilfrido, donec eligeretur qui pro Cuthberto antistes ordinari deberet. Ordinatus est autem post annum Eadbertus in episcopatum, vir scientia scripturarum divinarum, simul & præceptorum cœlestium observantia, ac maxime eleemosinarum operatione insignis, ita ut juxta legem omnibus annis decimam non solum quadrupedum, verum etiam frugum omnium, atque pomorum nec non & vestimentorum partem pauperibus daret. Eo itaque in pontificatum sullimato, præfata temptationis tempestate sedata, ut scriptura loquitur, ædificavit Hierusalem, id est, visionem pacis Dominus, & dispersiones Israelis congregavit. Qui sanat contritos corde & alligat contritiones eorum.

An. Dñi

CAP. XI.

Quomodo post undecim sepultura annos corpus ejus incorruptum repertum sit, & de Eadberto episcopo & Ethelwoldo qui uterque ei in anachoresi successit, & qua ætate Beda ejus vitam scripserit.

TRANSACTIS autem sepulturæ ipsius annis undecim, aperientes sepulchrum ejus fratres, invenerunt corpus ejus totum quasi adhuc viveret integrum, & flexibilibus artuum compagibus multo dormienti quam mortuo similis. Sed & vestimenta omnia quibus indutum erat non solum intemerata, verum etiam prisca novitate & claritate miranda parebant. Quod ubi viderunt fratres nimio mox timore & tremore sunt percussi, adeo ut vix aliquid loqui, vix intueri auderent miraculum quod apparebat, vix ipsi quid agerent nossent. Extremam autem indumentorum ejus partem pro ostendendo incorruptionis signo tollentes, nam quæ carni illius proxima aderant prorsus tangere timebant, festinarunt referre antistiti quod invenerant. Quæ cum ille & munera gratanter acciperet, & miracula libenter audiret: nam & ipsa indumenta quasi patris adhuc corpori circumdata, miro deosculabatur affectu. Nova inquit indumenta corpori pro his quæ tulistis circumdate, & sic reponite in thecam quam parastis. Scio autem certissime, quia non diu vacuus remanebit locus, qui tanta cœlestis miraculi virtute consecratus est, & quam beatus est, cui in eo facultatem quiescendi Dominus totius beatitudinis auctor atque largitor præstare dignabitur. Hæc & huiusmodi plura ubi multis cum lachrymis & magna compunctione antistes, lingua etiam trememente complevit, fecerunt fratres, ut jusserrat, & involutum novo amictu corpus, novaque in theca reconditum, supra pavementum sanctuarii dignæ venerationis gratia posuerunt. Tulerunt autem fratres partem de capillis ejus, quam more reliquiarum rogantibus amicis dare vel ostendere in

signum

An. Dñi signum miraculi possent. Nec mora, Deo dilectus antistes Eadbertus morbo correptus est acerbo, ac per dies crescente ardore languoris, non multo post (id est) pridie Nonas Maias, etiam ipse migravit ad Dominum, impetrato ab eo munere quod diligentissime petierat, viz. ut non repentina morte sed longa excoctus ægritudine migraret è corpore. Cujus corpus in sepulchro beati patris Cuthberti ponentes, apposuerunt desuper arcam in qua incorrupta ejusdem patris membra locaverant. Hujus vero scilicet beati Cuthberti gloriosissimæ conversationis exordium, progressum, terminum sicut ab his qui cum eo conversati fuerant fratribus indubius testibus didicerat, puro ac simplici sermone Beda explicat, gratia Dei hoc providente ut angelicam vitam quam in extremis mundi partibus vir tantus duxerat, vir tantæ in ecclesia quaque diffusæ auctoritatis scribendo propalaret. Unde convenienter ordinante Deo actum est, ut ossa ipsius defuncti cum corpore ejusdem patris quandoque requiescerent, cujus corporis pios pro Christo labores & incorruptionem post undecim sepulturæ annos, secuturis temporibus manifestando descriperat. Post obitum vero patris Cuthberti, Wilfridus, ut supra dictum est, uno anno ecclesiæ illius episcopatum tenuit. Jam enim Alfrido rege invitante, qui post fratrem Egfridum regnavit, sedem & episcopatum receperat. Deinde Eadbertus per decem annos, post quem Eadfridus per xxii. duo sancti ac digni præfules ecclesiæ præfuerunt. Cujus Eadfridi tempore Beda tricesimo ætatis suæ anno gradu presbiteratus accepto libros suos incepit facere: in quibus faciendis per viginti novem annos, id est ad finem vitæ in lege Domini meditans die ac nocte indefinenter laboravit. Fecit inter alia & sæpe dictum librum vitæ patris Cuthberti ad præfatum episcopum ita scribens. Domino sancto ac beatissimo patri Eadfrido episcopo, sed & omni congregationi fratrum qui in Lindisfarnensi insula Christo deserviunt, Beda fidelis vester conservus salutem. Quia iussistis dilectissimi ut libro quem de vita beatæ memoriæ patris nostri Cuthberti vestro rogatu composui, præfationem aliquam juxta morem præfigerem: & cætera quæ in proemio ejusdem opusculi ipse prosequitur. Ejus vero ostensa in alios beneficia prædicaturus ipse primum in se per curationem linguæ dum ejus miracula caneret, est expertus, sicut in præfatione libelli quem de vita ipsius metro composuit ad Johannem presbiterum ipsemet affirmat. Prædictus itaque reverentissimus pontifex Eadfridus multum fervens amore sui prædecessoris beati Cuthberti, oratorium in suæ anachoreticæ conversationis insula longa jam vetustate dissolutum à fundamentis restauravit, Felgildo tunc ibidem in vita solitaria post Ethelwoldum conversante. Qui videlicet Ethelwoldus cum jam multis annis in monasterio quod dicitur in Hripum acceptum presbiteratus officium condignis gradu condecorasset actibus, successit viro domini Cuthberto in exercenda vita solitaria in insula Farne, mansitque ibidem duodecim annis, ubi & defunctus est, sed in insula Lindisfarnensium juxta præfatorum episcoporum corpora in ecclesia beati Petri apostoli sepultus est.

CAP. XII.

An. Dñi

De Ethelwoldo episcopo, & cruce lapidea quam fecit.

Defuncto Eadfrido episcopo, religiosæ ac modestæ vitæ abbas & presbiter monasterii Mailrosensis Ethelwoldus successit in episcopatum, prædecessorum suorum cathedram per sedecim annos & ipse condignis honore actibus servans. Hic plane antequam monasterium præfatum jure abbatis regeret, beati patris Cuthberti ut in ejus vita legitur, dignus minister extiterat. Fecerat iste de lapide crucem artificis opere expoliri, & in sui memoriam suam in eo nomen exarari. Cujus summitatem multo post tempore dum ipsam ecclesiam Lindisfarnensem pagani devastarent, fregerunt, sed post artificis ingenio reliquæ parti infuso plumbo, ipsa fractura est adjuncta; semperque deinceps cum corpore sancti Cuthberti crux ipsa circumferri solebat, & à populo Northanimbrorum propter utrumque sanctum in honore haberi: quæ etiam usque hodie in hujus, id est, Dunelmensis ecclesiæ cœmeterio stans fullinis, utrorumque pontificum intuentibus exhibet monumentum.

CAP. XIII.

De Ceolvulfi regis profapia, & vita ejus, & patientia.

Anno Dominicæ incarnationis DCC.xxix. pontificatus vero Ethelwoldi quinto, Osricus rex Northanimbrorum filius Alfridi regis vita decessit, cum ipse regni quod undecim annis gubernabat, successorem pro se Ceolvulfum decrevisset, fratrem illius qui ante se regnaverat Coenredi regis. Qui videlicet Ceolvulfus de stirpe quidem Idæ primi regis Northanimbrorum fuerat, sed non de filio ejus Ethelrico rege, de quo gloriosissimi reges Oswaldus & Oswin descenderant, genealogiam duxit: sed de fratre ipsius Ethelrici nomine Oëga originem traxisse invenitur. Fuerat quippe Ceolvulfus filius Cuthæ, cujus pater Cuthwine, cujus pater Liodwal, cujus pater Eggwald, cujus pater Aldhelm, cujus pater Oëga, cujus pater Ida rex. Duodecim namque filios habuit Ida, ex quibus reges Northanimbrorum exorti sunt: Addas, Ethelricum, Theodoricum, Edricum, Theudheri, Osmer, Alricum, Eccam, Osbaldum, Scor, Sceotheri, Oëga, ex cujus propagine fratres, ambo reges, Coenred scilicet & Ceolvulf processerunt. Cujus Ceolvulfi regni principia & processus multis redundare rerum adversantium motibus, sed post aridente pace ac serenitate temporum, plures in gente Northanimbrorum tam nobiles quam privati se suisque liberos depositis armis fategerunt magis accepta tonsura monasterialibus ascribere votis, quam bellicis exerceri studiis, quod etiam ipse rex ut post dicemus facere curavit. Qui quoniam studiis liberalibus erat imbutus, ejus diligentiam legendi & audiendi scripturas sacras & gesta priorum Beda laudibus commendans, historiam gentis Anglorum quam fecerat ei dicavit, ad eum ita scribens. Gloriosissimo regi Ceolvulfo, Beda famulus Christi & presbiter, historiam gentis Anglorum ecclesiasticam quam nuper edideram libentissime tibi desideranti rex, & prius ad legendum ac probandum

729.

An. Dñi bandum transmissi, & nunc ad transcribendum, ac plenius ex tempore meditandum retransmitto, factisque tuæ studium sinceritatis amplector, quo non solum audiendis scripturæ sacræ verbis aurem sedulus accommodas, verumetiam noscendis priorum gestis five dictis, & maxime nostræ gentis virorum illustrium curam vigilanter impendis: & cætera.

C A P. XIV.

Quo ævo vel tempore sanctus Beda obierit, qualiter vixerit, & quanta scripserit.

735. **A**Nno autem Dominicæ incarnationis DCC. xxxv. imperii autem Ceolvulfi vij. episcopatus vero Ethelwoldi, anno xi. illa ecclesiæ catholicæ lucerna ad eam quæ se illuminaverat lucem, illa vena aquæ salientis in vitam æternam ad fontem vivum Deum pervenit, sacrorum scilicet librorum compositor venerabilis presbiter & monachus Beda, defunctus anno ætatis suæ quinquagesimo nono, ex quo autem rex Oswaldus & antistes Aidanus pontificalem cathedram & monachorum habitationem in Lindisfarnensi insula instituerant anno centesimo primo, à constructione vero monasterii Petri apostoli in Wiramuthe lxij. porro à patris Cuthberti transitu lxix. anno. Qui videlicet Beda in extremo quidem mundi angulo vivens latuit, sed post mortem per universas mundi partes omnibus in libris suis vivens innotuit. In quibus terrarum regionumque diversarum situs, naturas, qualitates, subtiliter ac si cuncta ipse peragrasset, plerumque describit, cum ab infantia in monasterio nutritus, totam ibidem usque ad evocationis suæ diem vitam transegerit. Ne vero quisquam aliud quam est de illo nos dicere suspicetur, ipsius de semetipso dicta congruum subungere videtur. Ego inquit Beda famulus Christi & presbiter monasterii beatorum apostolorum Petri & Pauli quod est ad Wiramura & in Gyruum natus in territorio ejusdem monasterii, cum essem annorum septem cura propinquorum datus sum educandus reverentissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido, cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis scripturis operam dedi, atque inter observantiam disciplinæ regularis & quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut dicere, aut docere, aut scribere dulce habui. Nonodecimo autem vitæ meæ anno diaconatum, tricesimo gradum presbiteratus, utrumque per ministerium reverentissimi episcopi Johannis, jubente Ceolfrido abbate suscepi. Ex quo tempore suscepti presbiteratus usque ad annum ætatis meæ quinquagesimum nonum, hæc in scripturam sanctam meam, meorumque necessitati ex opusculis venerabilium patrum breviter annotare, five etiam ad formam sensus & interpretationis eorum superadjuvare curavi. In principium Genesis usque ad nativitatem Isaac, & ejectionem Ismaelis libros tres. In primam partem Samuelis, id est, usque ad mortem Saulis, libros quatuor. De ædificatione templi allegoricæ expositionis sicut & cætera, libros duos. De tabernaculo, & vasis ejus, ac vestibus sacerdotum, libros tres. Item in Regum librum triginta questionum, in Proverbia Salomonis libros tres, & alios tractatus qui in historia Anglorum attitulati sunt. Cum ergo hos libros pervigili studio edidisset, obiit vii. Kal. Junii in Gyruæ, ibique sepultus est, sed post multa annorum curricula,

10 ossa illius inde translata, & cum incorrupto sanctissimi patris Cuthberti corpore sunt collocata. In cujus videlicet Bedæ honorem, porticus ad aquilonalem plagam ecclesiæ sancti Pauli in Gyruæ consecrata, venerandam fidelibus nominis ejus ibidem præstat memoriam. Ostenditur etiam locus hodie ubi de lapide mansiunculam habens, ab omni inquietudine liber sedere, meditari, legere, dictare consueverat & scribere. Transiit autem ipso die 10 solemnem Ascensionis Dominicæ. Cujus nos transitum melius verbis ipsius scribendum putamus, qui ejus discipulus vocabulo Cuthbertus præfatus affuit, ad condiscipulum taliter scribens.

C A P. XV.

Epistola de transitu Bedæ, & ejus conversatione.

20 **D**ilectissimo, inquit, in Christo Collectori Cuthwino Cuthbertus condiscipulus in Deo æternam salutem. Munusculum quod misisti multum libenter accepi, multumque gratanter literas tuæ devotæ eruditionis legi. In quibus quod maxime desiderabam, missas videlicet & orationes sacrosanctas, pro Deo dilecto patre ac nostro magistro Beda, à vobis diligenter celebrari reperi. Unde dilectat magis pro ejus charitate quantum fruor ingenio paucis sermonibus dicere, quo ordine migraret è seculo, cum etiam hoc te desiderasse & poposcere intellexi. Gravatus quidem est infirmitate maxima creberri- 30 mi anhelitus, sine dolore tamen, ante diem resurrectionis Dominicæ, id est, fere duabus ebdomadibus, & sic postea lætus & gaudens gratiasque agens omnipotenti Deo omni die & nocte, imo horis omnibus usque ad diem Ascensionis Dominicæ, id est, septima Kal. Junii vitam ducebat, & nobis suis discipulis quotidie lectiones dabat, & quicquid reliquum erat diei in psalmorum decantatione occupabat, totam quoque noctem in lætitia & gratiarum actione pervigil ducebat, nisi tantum modicus somnus impediret. Evigilans autem statim consueta repetivit, & 40 expansis manibus Deo gratias agere non desinit. O vere beatus vir! canebat sententiam beati Pauli apostoli, Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Et multa alia de sancta scriptura & in nostra lingua, hoc est Anglica, ut erat doctus in nostris carminibus nonnulla dixit. Nam & tunc hoc Anglico carmine componens, multum compunctus aiebat. For- 50 þam neodþepe nenig þyppeth þancey rnot- tpa þonne him þearf rýto ze hýzgene an hýr heonen gange. hþet hýr garte zoder oððe yueleþ, æfter deaþe heonen demed þyppde? Quod ita latine sonat, Ante necessarium exitum prudentior quam opus fuerit nemo existit, ad cogitandum; videlicet antequam hinc profisciscatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter post exitum judicanda fuerit. Cantabat etiam Antiphonas secundum nostram consuetudinem & sui, quarum una est. O rex gloriæ, domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cælos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum patris in nos spiritum veritatis, Alleluiah. Et cum venisset ad illud verbum, ne derelinquas nos orphanos, prorupit in lachrimas, & multum fleuit, & post horam cœpit repetere quæ inchoaverat. Et nos hæc audientes luximus cum illo. Altera vice legimus, altera ploravimus, imo semper cum fletu legimus. In tali lætitia quinquagesimales

An. Dñi

An. Dñi gesimales dies usque ad diem præfatum deduximus, & ille multum gaudebat Deoque gratias agebat quia sic meruisset infirmari. Referebat & sæpe dicebat, Flagellat Deus omnem filium quem recipit. Et multa alia de sancta scriptura; sententiam quoque sancti Ambrosii. Non sic vixi ut me pudeat inter vos vivere, sed nec mori timeo, quia bonum Deum habemus. In istis autem diebus duo opuscula multum memoria digna, exceptis lectionibus quas accepimus ab eo, & cantu psalmorum facere studebat, Evangelium scilicet sancti Johannis, in nostram linguam ad utilitatem ecclesiæ convertit: & de libris rotarum Ysidori episcopi excerptiones quasdam, dicens, Nolo ut discipuli mei mendacium legant, & in hoc post obitum meum sine fructu laborent. Cum venisset autem tertia feria ante Ascensionem Domini, cœpit vehementius ægrotare in anhelitu, & modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum diem ducebat & hilariter dictabat, & nonnunquam inter alia dixit. Discite cum festinatione, nescio quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus. Nobis autem videbatur quod suum obitum bene sciret; & sic noctem in gratiarum actione pervigil duxit. Et mane illucescente, id est, quarta feria præcepit diligenter scribi quæ ceperamus. Et hoc facto, usque ad tertiam horam, ambulavimus deinde cum reliquiis sanctorum, ut consuetudo illius diei postulat. Unus vero erat ex nobis cum illo, qui dixit illi, Adhuc magister dilectissime capitulum unum deest, videtur tibi difficile plus te interrogari? At ille, facile est, inquit. Accipe tuum calamum, & tempera, & festinanter scribe. Quod ille fecit. Nona autem hora dixit mihi, Quædam preciosa in mea capsella habeo, id est, piperem, oraria & incensa: sed curre velociter, & presbiteros nostri monasterii adduc ad

me, ut & ego munuscula qualia Deus donavit illis distribuam. Divites autem in hoc sæculo aurum, argentum, & alia quæque preciosa dare student, ego autem cum multa charitate & gaudio fratribus meis dabo quod Deus dederat. Et allocutus est unumquemque monens, & obsecrans pro eo missas & orationes diligenter facere. Quod illi libenter sponderunt. Lugebant autem & flebant omnes, maxime quod dixerat, quia amplius faciem suam in hoc sæculo non essent visuri. Gaudebant autem quia dixit, tempus est, ut revertar ad eum qui me fecit, qui me creavit, qui me ex nihilo formavit. Multum tempus vixi, bene mihi pius iudex vitam meam prævidit, tempus resolutionis meæ instat, quia cupio dissolvi & esse cum Christo: sic & alia multa locutus, in lætitia diem usque ad vespertum duxit. Et præfatus puer dixit, Adhuc una sententia magister dilecte non est descripta. At ille, Scribe, inquit, cito. Post modicum dixit puer, Modo sententia descripta est. At ille, Bene, inquit, veritatem dixisti, consummatum est. Accipe meum caput, quia multum me delectat sedere ex adverso loco sancto meo in quo orare solebam, ut & ego sedens possim invocare patrem meum. Et sic in pavimento suæ casulæ decantans, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto; cum Spiritum sanctum nominasset, spiritum e corpore exalavit ultimum, ac sic regna migravit ad cœlestia. Omnes autem qui videre beati patris obitum, nunquam se vidisse ullum alium in tam magna devotione atque tranquillitate vitam finisse dicebant. Quia sicut audisti, quousque anima in corpore fuit, Gloria Patri, & alia spiritualia quædam expansis manibus Deo vivo & vero gratias agere non cessabat. Scito autem frater charissime, quod multa narrare possem de eo, sed brevitatem sermonis ineruditio linguæ facit.

An. Dñi

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Quando & ubi Ceolvulfus rex monachus factus sit, & quanta secum dederit, & à quo apud Northam corpus illius delatum sit.

Post dormitionem ejus in Christo anno tertio, rex Ceolvulfus relicto regno & curis mundialibus, voluntaria paupertate secutus est pauperem Christum, ut cum illo quandoque ditaretur in gloria. Eadberto filio patris sui in regnum Northanimbriorum ei succedente. Intravit autem Lindisfarnense monasterium, sancto Cuthberto secum conferens thesauros regios & terras, id est, Breghesne & Wereworde, cum suis appendiciis, simul & ecclesiam quam ibidem ipse ædificaverat. Alias quoque quatuor villas, Wudecestre, Huittingaham, Eadfingham, Eagvulfigham. Accepta itaque tonsura in præfato monasterio monachicam cum monachis vitam ducere, & post imperium regni terrestri, cœlesti regno gaudebat militare. Vbi gloriosæ conversationis consummans terminum, sepultus est. sed succedente tempore ab Ecgrido ejusdem loci antistite, ut post dicemus, ad Northam translatus: decursis posthæc multorum annorum curriculis, ca-

put illius Dunelmum translatum una cum aliis sanctorum reliquiis, in ecclesia sancti Cuthberti, quem semper amaverat, venerabiliter est locatum.

CAP. II.

Qualiter quidam de regio genere ad pacem beati Cuthberti confugerit, & inde abstractus sit; & quomodo Cynevulf episcopus pro eo in carcere trusus sit; & de morte sancti Baltherii.

Regnante post Ceolvulfum quem prædiximus Eadberto, Cynevulf episcopatum ecclesiæ Lindisfarnensis suscepit, quem non parvo quidem tempore sed multis rerum adversantium molestiis vexatus tenuit. Denique Offa de genere regio persequentibus inimicis ad corpus sancti Cuthberti confugerat, indeque post vi abstractus nefanda est nece peremptus. Unde offensus rex Eadbertus episcopum cepit, captum in Bebbamburch teneri præcepit, Friothuberto Hagustaldensi episcopo Lindisfarnensem episcopatum amministrante, donec placato rege de captione relaxatus Cynevulf ad suam rediret ecclesiam. Hujus pontificatus anno xvii. regni vero Eadberti vicesimo

vix

An.Dñi vir Domini & presbiter Baltherus qui vitam anachoreticam in Tiningaham duxerat, viam sanctorum patrum ingressus est, migrando ad eum qui se reformavit ad imaginem Filii sui pridie Nonas Martias.

C A P. III.

De industria & conversione regis Eadberti, & fratris ejus præsulatu, atque ipsius obitu.

Verum intermissa paululum de episcopis narratione, de ipso rege Eadberto breviter aliquid dicendum videtur congruum. Patruī, ut dictum est, Ceolvulfi regis vocabulo Eata filius erat, qui suscepto regno efficacem se valde ac strenuum ad tenendum regendumque imperium exhibebat. Omnibus itaque adversariis, vel sibi subiectis, vel bello prostratis, reges circumquaque morantes Anglorum, Pictorum, Britonum, Scottorum, non solum cum eo pacem servabant, sed & honorem illi deferre gaudebant. Cujus excellentiæ fama, ac operum virtutis longe lateque diffusa, etiam ad regem Franciæ Pipinum pervenit, propter quod ei amicitia junctus, multa ei ac diversa dona regalia transmisit. Anno autem imperii sui vicesimo primo, cum undique pace ac dignitate cum omnium amore ac gratia floreret, filio nomine Osulfo regnum contradidit, seque in clericatu omnipotentis Dei servitio mancipavit, rogatus multum antea ne id faceret à regibus Anglorum, & partem regni sui ejus regno adjicere volentibus, dummodo retinens honorem suo in regno resideret. At ille omnibus divitiis & regnis servitum Dei prætulit; in qua per decem annos usque ad finem vitæ permansit, sepultusque est Eboraci in eadem porticu qua & frater ejus Ecgbertus qui tribus annis ante illum obierat. Iste siquidem Ecgbertus in infantia à patre Eata in monasterium traditus fuerat. Qui proveciori ætate cum fratre Egredo Romam profectus, diaconatus gradum suscepit, mortuoque ibi fratre patriam reversus, regnante Ceolvulfo, atque jubente, primus post Paulinum accepto ab apostolica sede pallio, genti Northanimbrorum in archiepiscopatum confirmatus est, & xxxij. annos tenuit.

C A P. IV.

De occisione regis Osulfi, & quo tempore Cynevulf episcopatum Higbaldo dimiserit, & obierit; & quomodo vel ubi rex Elwoldus peremptus sit.

760. Anno ab incarnatione Domini DCC.lx. præsulatus vero Cynevulfi xxj. Osulf cum post patrem uno anno regnasset, impia nece à sua familia peremptus, Ethelwoldum Mol successorem habuit. Qui ubi sex annis regnaverat, Alchred de stirpe Etrici, filii Idæ regis, in imperium successit. Nono autem anno regni fraude suorum primatum exilio imperium mutavit, pro quo Ethelred filius Ethelwoldi Mol in regnum substitutus est. Quo imperii quarto anno in exilium fugato, Aelfwold filius Osulfi regnum adeptus Northanimbrorum decem annis tenuit. Hujus regni tertio anno qui est ab incarnatione Domini DCC.lxxx. Cynevulf, de quo supra diximus, quadragesimo primo sui episcopatus anno, senio ac labore confectus, cum consensu totius con-

gregationis vices suas in ecclesiæ regimine Higbaldo viro strenuo delegavit, ipse vero liber ab hujusmodi curis, tribus posthæc annis quieti & orationi operam dedit. Quarto autem suæ quietis anno, eo migrante ad Dominum, Higbald ascendens cathedram pontificalem per viginti annos gubernavit. Anno præsulatus ejus sexto, præfatus rex Ethelwoldus à duce suo Sicga miseranda morte peremptus, in loco qui dicitur Scydescester juxta murum, sepultus est in Hagustaldensi ecclesia, fuerat quippe pietatis eximius ac justitiæ, unde in loco occisionis ejus lux cœlitus emissa sæpe à plurimis visa est: cui suus nepos Osfred Alchredi quondam regis filius successit, sed post annum pulsus regno in Euphoniā insulam quæ Pan vocatur, aufugit: & Ethelred de exilio revocatus regnum quod dudum amiserat recepit.

C A P. V.

De destructione ecclesiæ Lindisfarnensis, & celeritudo; & de Higbaldo, Egberto & Egredo episcopis & terris per illos acquisitis.

793. Anno ab incarnatione Domini DCC.xciii. à transitu vero patris Cuthberti, cvij. pontificatus autem Higbaldi xj. qui est annus imperii impiissimi regis Ethelredi quintus, vastatio miserrima Lindisfarnensem ecclesiam sanguine & rapina replens, pene usque ad internicionem delevit. Sed antequam de ipsa vastatione dicamus, de ipso loco antiquorum dicta paucis ponenda putavimus. Sic enim scriptum invenimus; Lindisfarnensis insula octo miliaris se extendit per ambitum, in qua est nobile monasterium quo eximius antistes Cuthbertus cum aliis præsulibus, qui ejus successores dignissimi extiterant, corpore requievit, de quibus apte dici potest quod canitur, Corpora eorum in pace sepulta sunt, & vivent nomina eorum in æternum. Vocatur autem Lindisfarne à fluviolo scilicet Lindis excurrente in mare qui duorum pedum habens latitudinem non nisi cum recesserit mare videri potest. Hæc de ipsa insula, cujus cladem & aliorum quoque sanctorum necem futuram præsignantia, horrenda fulmina, & dracones igneis jactibus per aera vibrantes & volitantes videbantur. Mox eodem anno Pagani ab aquilonali climate navali exercitu Britanniam venientes, hac illacque discurrentes, prædantes, interficiunt non solum jumenta, verum etiam sacerdotes Levitas, chorosque monachorum atque sanctimonialium. Veniunt septimo Iduum Juniarum ad Lindisfarnensem ecclesiam, miserabili prædatione cuncta vastant, sancta pollutis vestigiis calcant, altaria suffodiunt, omnia thesauraria ecclesiæ rapiunt. Quosdam è fratribus interficiunt, nonnullos secum vinctos assumunt, plurimos opprobriis vexatos nudos projiciunt, aliquos in mare demergunt. Verum non impune illa fecerunt, Deo injurias quas sancto Cuthberto irrogaverant maturius vindicante. Denique anno sequente dum portum Egfridi regis, id est, Gyruum vastantes, monasterium quoque ad hostium Domini annis deprædarentur: dux eorum ibidem crudeli nece interiit, nec multo post vi tempestatis eorum collisæ contritæque naves perierunt. Illorum vero quidam fluctibus absorpti, alii qui ad terram vivi quoquomodo fuerant ejecti, mox indigenarum gladio sunt interfecti. Taliter ecclesia Lindisfarnensi vastata, & suis ornamentis spoliata, nihilominus tamen

An.Dñi

793.

An. Dñi in ea sedes Episcopalis, & qui barbarorum manus effugere poterunt, monachi apud sacrum corpus beati Cuthberti, multo post tempore permanerunt. A cuius ecclesiæ depopulatione, nono anno, Higbald completis in episcopatu xxij. annis, defunctus est viij. Kal. Junii, & Egbertus in locum ejus electus & consecratus Eanbaldo archiepiscopo, & Eanberto, & Baldulpho, aliis quoque episcopis in locum qui dicitur Biguella, iij. Idus Junii, ad ejus ordinationem convenientibus, septimum tunc annum imperii agente filio Eardulfi Eardulfo, qui occiso regi Ethelredo successerat. Sed eo decimo regni sui anno de provincia fugato, Aelfwold per biennium illud tenuit. Deinde Eanred filius Eardulfi regis, xxxij. annis imperavit. At Egberto peractis in episcopatu decem & octo annis, defuncto, Heathured successit, & in officio regiminis novem annos transegit. Post quem Egredus vicefimo secundo anno imperii Eanredi regis in præsulatum est fullimatus, vir natu nobilis, & operum efficacia strenuus, qui patris Cuthberti ecclesiam amplius prædecessoribus suis rerum ac terrarum largitionibus locupletare studuerat & honorare. Edificata namque in Northam ecclesia, eaque in honorem sanctorum Petri apostoli, & Cuthberti pontificis, necnon & Ceolvulfi regis, & post monachi dedicata, transtulit illo corpus ejusdem Deo dilecti Ceolvulfi, ipsamque villam cum duabus aliis quas ipse condiderat, eodem nomine nuncupatis Geddeword cum suis appendiciis, ecclesiam quoque & villam quam ædificaverat in loco qui Geinford appellatur, & quicquid ad eam pertinet à flumine Teisa usque Weor, sancto confessori Cuthberto contulit. Duas quoque villas Eleclif & Wigecclif, sed & Billingham in Heorternesfe, quarum ipse conditor fuerat, locis superioribus quæ prædicto confessori donaverat, perpetuo possidendas adjecit. Sexto decimo autem episcopatus sui anno qui est quintus annus regni Ethelredi, qui patri Eanredo successerat, defunctus est, pro quo Eanbertus electus, octo annis ecclesiam gubernavit. Post quem anno 854. ab incarnatione Domini, DCCC. liij. imperii autem Osberti, qui occiso Ethelredo in regnum successerat, anno quinto, Eardulfus, vir magni meriti, cathedræ pontificalis gubernacula suscepit, nec minorem quam proximis Lindisfarnensium, quibusque longe positus episcopatus sui locis pastoralis curæ sollicitudinem impendebat. Quorum Luel quod nunc **Carleol** appellatur, non solum proprii juris sancti Cuthberti fuerat, sed etiam ad sui episcopatus regimen ab Egfridi regis temporibus semper adjacebat. Nemo sane prædecessorum suorum vel successorum usque in præsens in tantum sanctissimi corporis Cuthberti præsentia laboravit: qui cum illo de loco ad locum per septem annos fugitando, inter gladios ubique lævientes, inter barbarorum impetus feroces, inter monasteriorum concremationes, inter rapinas & hominum strages, ejus obsequio amore inseparabili adhæsit, sicut in consequentibus dicitur.

CAP. VI.

De secunda per Danos Lindisfarnensis ecclesia, & Northymbria depopulatione, & quo tempore vel quare Eardulfus episcopus corpus sancti Cuthberti de insula tulerit, & quale servitium deinceps à clericis celebratum sit.

His temporibus coadunati undecumque infinita multitudo populi, Danorum scilicet & Fre-

sonum, aliarumque gentium Paganarum multa classe advecti, hisque regibus ducibus, Haldene, Hinguar, Hubba, Beicgsecg, Guthrum, Olscytello, Amundo, Sidroc, cum alio ejusdem nominis duce, Osberno quoque & Frana, necnon Haraldo adducti, Angliam occupant, cunctamque pervagantes incendio, rapinis, & strage devastant. Subactis ac perditis australium Anglorum pene omnibus provinciis, Northanimbriorum quoque regionem expugnare aggre-
10
10
20
30
40
50
60
duntur. Anno enim ab incarnatione Domini DCCC. lxxij. præsulatus vero Eardulphi, anno quarto decimo, qui est quintus imperii regis Ellæ Northanimbriorum, quem expulso Osberto in regnum substituerant: prædictus paganorum exercitus Kal. Novembris, capta Eboraca hac illacque discurrit, cruore atque luctu omnia replevit, ecclesias longe lateque & monasteria ferro atque igne delevit, nil præter solos sine tecto parietes abiens reliquit, in tantum ut illa quæ in præsentis est ætas ipsorum
20
30
40
50
60
locorum vix aliquod, interdum nullum antiquæ nobilitatis possit revivere signum. In hac quidem vice ultra Tini fluminis ostium non processerant barbari, sed inde Eboracum sunt reversi. At Northanimbriorum populi in tanta necessitate placatis alterutrum regibus suis, scilicet Osberto & Ella, congregatoque exercitu non parvo, hostium vires quoquomodo debilitare conabantur. Igitur duobus regibus & octo comitibus perducti Eboracum duodecimo Kal. Aprilis irrumpunt, quorum quidam intus, alii vero intrinsecus satis pertinaciter agunt. Quorum repentino adventu hostibus aliquantulum perterritis, sed post acriter resistentibus, ex utraque parte atrociter pugnatur. Tandem cum maxima parte suorum ambo præfati reges occubuerunt, & injurias quas ecclesiæ sancti Cuthberti aliquando irrogaverant, vita privati & regno persolverunt. Denique Osbertus Wercword, & Tillemuthe, Ella vero Billingham, Eleclif & Wigecclif, Crecam quoque sacrilego ausu ipsius ecclesiæ abripuerant. Quibus ut dictum est interfectis, regem Northumbris qui supererant Ecgbertum Dani constituerunt, qui eis tantum qui ad septentrionalem plagam fluminis Tini habitabant, sub eorum dominio imperaret. His ita gestis, ab Eboraco ad regnum Merciorum exercitus proficiscitur, sed post annum reversus Eboracum, solita crudelitate grassatur. Inde altero anno divertens duce omnium crudelissimo Inguar, orientales Anglos invadit, sanctissimumque regem Eadmundum diversis pœnis laceratum cum suo pontifice Hunberto peremit. Inter hæc Northumbrani regem suum Ecgbertum & archiepiscopum Vulfhere de provincia expellunt, & quendam vocabulo Ricfig in regnum sibi constituunt. Nec multo post Haldene rex Danorum assumpta de Reoppandune ubi tunc federat plurima parte prædicti exercitus, multa cum classe Tinam ingrediens, circa Tomemuthe hyematurus applicuit, totam ad aquilonalem plagam prædicti fluminis provinciam, quæ pacem eatenus habuerat peracta hyeme depopulaturus. Cujus adventu audito memoratus antistes Eardulfus futuram cladem ecclesiæ Lindisfarnensis, & totius episcopatus ultimam depopulationem prævidens, fugam cum suis arripere meditabatur, sed quid de sacratissimo patris Cuthberti corpore fieret sollicitabatur. Sine illo enim thesauro nusquam esse volebat, five in sua ecclesia residens, five inde discedens. Ascito ergo probandæ sanctitatis viro Eadredo, qui ab eo quod in Luel in monasterio

An. Dñi

867.

An. Dñi monasterio dudum ab ipso Cuthberto institutus educatus officium abbatis gesserit, Lulisc cognominabatur, dum quid potissimum agerent, invicem tractarent, dictorum ipsius patris Cuthberti quæ ultima ab vita hac migraturus suis contradiderat, recordantes, loco magis eligunt cedere quam barbaris collum submittere. Sic enim inter alia suis paterna sollicitudine consuluit, dicens: Si vos, unum è duobus adversis eligere necessitas coegerit, multo plus diligo, ut eruentes de tumulo, tollentesque vobiscum mea ossa recedatis ab his locis, & ubicunque Deus providerit incolæ maneatis, quam ut ulla ratione consentientes iniquitati schismaticorum jugo colla subdatis. Hæc illi relegentes, patrem Cuthbertum cum ista diceret, futurum sui temporis periculum prophetiæ spiritu prævidisse, sibi que reputabant talia mandasse. Tollentes ergo sacrum illud & incorruptum patris corpus, & una cum eo in ejusdem thecæ loculo (ut in veteribus libris invenerunt) collocatas sanctorum reliquias, videlicet, caput Deo dilecti regis ac martiris Oswaldi, antea in ejusdem ecclesiæ cœmiterio sepultum, partem quoque ossium sancti Aidani, nam ut supradictum est, alteram partem Colmannus ad Scotiam rediens secum tulerat; præterea etiam successorum ejusdem patris Cuthberti venerabilium sacerdotum ossa veneranda, scilicet Eadberti, Eadfridi, Ethelwoldi, quorum supra mentionem fecimus. Hæc ergo tollentes, illam nobilem & primam in gente Berniciorum ecclesiam, in qua plurimorum fuerat conversatio sanctorum, illam inquam barbaros fugiendo relinquunt, anno scilicet ab incarnatione Domini, DCCC. lxxv. ex quo autem rex Oswaldus & pontifex Aidanus ipsam ecclesiam fundantes sedem in ea pontificalem cum monachorum congregatione locaverant, CC. xlj. à transitu vero patris Cuthberti, Clxxxix. episcopatus vero Eardulfi anno xxij. Hic est octogesimus tertius annus, ex quo à pyratibus ecclesia illa, ut supra dictum est, sub Higbaldo episcopo devastata, omnesque monachi varia sunt morte necati, præter paucissimos qui quomodo evaserant. Qui etiam hac clade de qua nunc agimus superveniente omnes defecerunt; sed qui inter eos ab ætate infantili in habitu clericali fuerant nutriti atque eruditi, quocunque sancti patris corpus ferebatur secuti sunt, moremque sibi à monachis doctoribus traditum in officiis duntaxat diurnæ vel nocturnæ laudis semper servarunt. Unde tota nepotum suorum successio magis secundum instituta monachorum, quam clericorum consuetudinem canendi horas usque ad tempus Walcheri episcopi, paterna traditione observavit, sicut eos canentes sæpe audivimus, & usque hodie nonnullos de illa progenie narrantes audire solemus. Nec tamen corpori patris ejusdem Cuthberti pontificis simul & monachi, monachorum unquam usque ad prædicti Walcheri tempora sedulitas defuit vel obsequium. Eardulfus denique pontifex & sicut prædecessores ejus monachus, Eadredus quoque monachus & abbas, quoad vixerant, individuo comitatu semper adhærebant. Post quos episcopi sequentes usque ad sæpe dictum Walcherum monachi, sine duobus vel tribus monachis nunquam fuisse noscuntur. Cum ergo episcopus una cum venerandis reliquiis fugiens insulam præfatam & ecclesiam deseruisset: mox & ipsius loci, & totius Northanimbrorum provinciæ sæva depopulatio est secuta, exercitu Danorum ductu Haldene regis crudeliter

An. Dñi ubique debacchante, qui etiam monasteria passim & ecclesias ignibus contradidit, servos ancillasque Dei ludibriis affectos interfecit, & ut breviter dicam, ab orientali mare usque ad occidentales, eadem & incendium continuavit. Unde antistes & qui cum illo sancti patris corpus comitabantur, nusquam locum requiescendi habere poterant, sed de loco ad locum huc atque illuc euntes, & redeuntes, ante crudelium barbarorum faciem discurrebant.

CAP. VII.

Quare fœmina in ecclesia sancti Cuthberti non intrent, & de excessu sanctimonialium quondam in Collingaham.

IN nullam autem pene ecclesiarum quas Confessor beatus, sive ante sive nunc in tempore fugæ vel post, sui sacri corporis præsentia illustravit, ulla usque hodie fœminis esse constat intrandi licentia. Cujus rei consuetudo, ut qua de causa oriri cœperit indicemus, intermisso paulum narrandi ordine, breviter superiora replicemus. Ante paucos sane sui episcopatus annos monasterium in Coldingham per culpam incuriæ flammis absumptum est, quod tamen à malitia inhabitantium in eo contigisse, omnes qui novere, facillime potuerunt advertere. Erant siquidem in eodem loco diversis tamen separatæ mansionibus monachorum sanctimonialiumque congregationes, qui paulatim à regularis disciplinæ statu defluentes inhonesta invicem familiaritate decipiendi occasionem inimico præbuerant. Nam & domunculas quæ ad orandum vel legendum factæ fuerant, in comessationum, potationum, confabulationum, & cæterarum cubilia illecebrarum convertebant. Virgines quoque Deo dicatæ contempta reverentia suæ professionis, texendis subtilioribus indumentis operam dabant, quibus aut seipsas ad vicem sponсарum in periculum sui status adornarent, aut externorum sibi virorum amicitiam compararent: unde merito loco illi & habitatoribus ejus gravis de cœlo vindicta flammis sævientibus facta fuerat. Sed non defuit puniendis admonitio præmissa divinæ pietatis, qua aliquantulum correcti paucis post diebus timere, & seipsos intermissis facinoribus cœperunt castigare. Verum post obitum religiosæ abbatisæ Ebbæ redierunt ad pristinas sordes, imo sceleratiora fecerunt, & cum dicerent Pax & securitas, divinæ ultionis pœna sunt mulctati. Nec multo post vir Domini Cuthbertus episcopali sullimatus cathedra, ne sui vel præsentis vel futuri quandoque tali exemplo Dei super se iram provocarent, omne ab eis fœminarum separavit consortium, ne indiscreta illarum societas servis Dei aliquod sui propositi periculum, & ex eorum ruina inimico generaret gaudium. Omnibus ergo & viris & fœminis consentientibus, omne suis & in præsentis & post futuris temporibus muliebri interdixit consortium, earumque ab ecclesiæ suæ ingressu penitus amovit introitum. Unde in insula sedis episcopalis ejus facta ecclesia quæ lingua indigenarum *Wenechtirche*, id est, viridis ecclesia appellatur, eo quod in campi virentis planitie sita sit, jussit ut illo missas & verbum Dei audituræ mulieres convenirent; ne propius ecclesiæ in qua ipse cum monachis conversabatur unquam accederent. Quæ consuetudo usque hodie diligenter observatur, in tantum, ut nisi metus

hostilis

An.Dñi hostilis vel concrematio loci compellat, nec in cœmeteria quidem ipsarum ecclesiarum ubi ad tempus corpus ejus requieverat mulieribus introire liceat.

C A P. VIII.

De femina quæ cœmeterium sancti Cuthberti introiit quam celeri vindicta punita sit.

Fuerant autem quæ temerario ausu hæc instituta infringere temptaverunt, sed quantum scelus admiserint, mox pœna vindice senserunt. Harum quædam vocabulo *Sungeova*, filii *Benonis*, qui *Gamelo* vocabatur uxor, quæ nocte quadam cum de convivio domum redire vellet, querebatur marito quod viam propter lutosas platearum voragines nusquam mundam habere potuisset. Ad ultimum utrisque placuit, ut per cœmeterium hujus, id est, Dunelmensis ecclesiæ transitum facerent, atque postea hoc peccatum elemosinis expiarent. Cum ergo simul irent, repente cœpit ipsa nescio quid exhorrere, & se jam jamque extra sensum fore clamare. Increpata à marito ut tacens absque ullo timore pergeret, cum jam extra sepem quæ cœmeterium ecclesiæ ambierat, pedem poneret, illico repente cecidit, domumque portata ipsam noctem hujus vitæ terminum habuit.

C A P. IX.

Item de alia quæ per cœmeterium cucurrit, qua morte se ipsam extinxerit.

Sequitur & aliud non dissimiliter factum. Erat namque uxor cujusdam divitis qui postea nobiscum in hac ecclesia in monachico habitu conversatus est, quæ audiens narrari à pluribus variam ecclesiæ ornamentorum pulchritudinem, fœminea aviditate videndi nova succenditur. Nec valens impetum animi refrænare, quæ se præ cæteris mariti potentia extulerat, atripuit iter per ecclesiæ cœmeterium, sed non impune. Postea enim sensum perdidit, suam morsibus linguam præcidit, nec prius infaniam quam propria manu inciso sibi gutture vitam amisit. Nam in domo non facile retineri valens, dum incertis sedibus vagaretur, die quadam inventa est, sub arbore cruentato gutture mortua jacere, & cultellum quo semetipsam extinxerat in manu retinere. Plura quidem contra similem aliarum fœminarum audaciam divinitus ostensa adhuc narrari poterant, sed quoniam ad alia nobis transfundendum est, hæc brevitatis causa de his dicta sufficiant.

C A P. X.

De peste per Danos illata, & de septem portitoribus sancti Cuthberti, & de visione regis Elfredi.

His interpositis ad ea quæ inceperamus ordine narrationis redeamus. Discurrentibus undique Paganis, & per multos annos *Northanimbrorum* provinciam inhabitantibus, Christianus indigenarum populus cum liberis & conjugibus sacrum beati confessoris corpus comitabatur, omnia quæ amiserat, patriam, domos, supellectilem, in uno ipsius

corpore se reputans conservasse, dummodo secum illud habere mereretur. Itaque omnes *Northanimbrorum* partes incertis semper sedibus percurrabant, & tanquam oves ora luporum fugientes, solo sui pastoris ductu & patrocinio confidebant. Nec tamen sacri corporis loculum, nec in quo ferebatur vehiculum passim cuilibet attingere licitum fuerat, sed observata tantæ sanctitatis reverentia, ex omnibus specialiter septem ad hoc ipsum constituti fuerant, ut si quid in his cura vel emendatione indigeret, præter ipsos nemo auderet manum apponere. Unde singuli eorum ex officiis quibus deputati fuerant, positis sibi agnominibus vocari solebant. Inter hæc rex occidentalium Saxonum *Elfredus*, immanes hostium vires ferre non valens, tribus annis in *Glestingensibus* latitavit paludibus. Sed qualiter ibi manifesta visione sanctus ei *Cuthbertus* apparuerit, & ejus suffragante auxilio subactis hostibus regnum receperit, quoniam alibi plene per ordinem scriptum habetur, hic non esse repetendum videtur. Breviter tamen hic memoretur, quod inter admonitiones cæteras & promissa, regnum *Britannie* ei suisque filiis pollicetur. Misericordiam, inquit, & justitiam præcipue diligas moneo, eademque filios tuos servare præ omnibus semper doceto, quoniam me impetrante, Deoque donante, totius *Britannie* imperium vobis concedetur disponendum. Si autem Deo mihi fideles extiteritis, me posthac ad conterendum robur omne inimicorum, inexpugnabile defensionis scutum habebitis. Igitur in crastino juxta promissum sancti de melioribus amicis quingenti circa horam nonam bene armati ad eum venerunt, & post septem dies apud *Acan-dune* *Anglorum* exercitus concurrat. Ubi de hostibus victoria *Elfredus* potitus, per filium suum *Edwardum* regalia dona transmisit sancto *Cuthberto*. Cujus monita ipse *Elfredus*, postque ipsum filii ejus, Deo, & ipsi sancto confessori fideles existendo exequentes, imperii fines latius quam ullus progenitorum suorum extendendo, promissorum ejus effectibus potiti sunt. Quæ tamen in nepote ipsius *Elfredi*, *Ethelstano* maxime sunt completa, qui primus regum *Anglorum* subactis ubique hostibus, totius *Britannie* dominium obtinuit. Cujus quantæ erga sanctum *Cuthbertum*, quantæve illius erga ecclesiam ejus munificentia extiterit, suo loco in sequentibus dicemus.

C A P. XI.

Quomodo corpus S. Cuthberti ad Hiberniam transferri debuit, sed tempestate reductum sit.

Verum ut ad superiora redeamus, episcopus *Eardulfus*, & abbas *Eadredus* tota pene provincia cum thesauro corporis sacri pervagata, propter diuturnum laborem nimio tandem confecti tædio, ut suis finem laboribus & sancto corpori sedem in *Hibernia* quærerent, mutuo inter se consilio diu ventilabant, præsertim quia nullam in tota hac terrâ remanendi ipem habebant. Proinde adhibitis ad hoc quoque de omnibus qui sapientiores erant, & ætate provectiores sui secreta consilii eis pandebant. Placuit itaque illis hoc consilium, & evidenter (inquiunt) in terra peregrina requiescendi locum quærere monemur, quia nisi hoc Dei fuisset voluntas, ipsiusque sancti, proculdubio jampridem & suæ sanctitati locus ad requiescendum condignus, & nobis

An.Dñi bis ad manendum opportunus fuisset provifus. Ergo ad hostium fluminis quod *Dyrmenta* vocatur, omnes simul, epifcopus, & abbas, & populus conveniunt. Ibi navis ad transponendum paratur, venerabile patris corpus imponitur, cum epifcopo & abbate pauci quibus hoc innotuerat confilium ingrediuntur, ceteris omnibus quid agere vellent ignorantibus. Quid plura? Sociis à littore fe fpectantibus valedicunt, fecundis vela flatibus expediunt, recto verius *Hyberniam* ductu proram dirigunt. Quis tunc planctus refidentium? Heu, inquiunt, miferi! nos in hac mifera cur nati fumus tempora? Tu pater & patrone nofter, en tanquam captivus in exilium duceris, nos tanquam oves luporum dentibus, ita miferi & captivi adverfariis exponimur fœvientibus. Nec illi plura, Continuo venti mutantur, fluctus intumefcentes elevantur, & quod nunc erat tranquillum, mare fit tempeftuofum: navisque jam non valens gubernari, huc & illuc inter fluctivagas jaftabatur undas. Qui enim intus erant, velut mortui obriguerant. Interea tres miræ magnitudinis undæ horrifico cum murmure fupervenientes, navem medias pene ufque ad tabulas impleverunt, atque terribili miraculo poftque *Egypti* plagas inaudito, protinus in fanguinem convertebantur. Qua tempeftate dum navis verteretur in latera, cadens ex ea textus Evangeliorum auro gemmisque perornatus, in maris ferebatur profunda. Ergo poftquam fenfu aliquantulum recepto femetipfos qui vel ubi effent recordantur, genua flectunt, veniamque ftulti aufus, toto corpore ad pedes fancti corporis proftati, petunt. Arrepto itaque gubernaculo, navem ad littus & ad socios retorquent, & continuo flantibus à tergo ventis illuc fine aliqua difficultate perveniunt. Tunc qui prius fleverant dolendo, verfa vice plus jam fiebant gaudendo: epifcopus vero cum fociis fuis pudore fimul & dolore non minus lachrimans, toto corpore in terram profternitur, fibique indulgeri obnixius precatur.

CAP. XII.

De portitoribus facri corporis ex diuturno labore pertæfis, quæ nomina eis fuerint, & qualiter equum, frænum carrumque prædicente fancto Cuthberto invenerint, & textum Evangeliorum in mare triduo dimerfum illafum receperint.

INterea populus longo per annorum fpatia labore, famis neceffitate cunctarumq; rerum egeftate compulfus, à comitatu fancti corporis dilabitur, & per loca inhabitata, ut qualitercumque vitam fufstarent difpergitur. Exceptis enim epifcopo & abbate cum fuis admodum paucis omnes difcefferunt, præter illos feptem, qui ejus obfequio corporis familiarius ut dictum eft adhærere femper confueverunt. Hii nimirum fuerunt illi qui deficientibus monachis, nutriti ab eis & educati, ut fuperius diximus, de infula *Lindisfarnenfi* venerandum fancti confefforis corpus funt fecuti, nunquam illud quoufque viverent relicturi. Quorum quatuor qui tribus aliis majores effe videbantur, hæc fuerunt nomina, *Hunred, Stithard, Edmund, Franco*, de quorum ftirpe multi in *Northanimbrorum* provincia tam clerici quam laici fe defcendiffe tanto magis gloriantur, quanto progenitores fui fancto

Cuthberto fidelius deferviffe narrantur. Cum ergo cunctis difcedentibus foli cum tanto thefauro relictis effent, adverfis undique rebus maximas fufstenerunt anguftias, nec tamen quo confilio evaderent quove folatio respirarent excogitare potuerunt. Quid, inquiunt, facturi fumus? Quo patris reliquias ferentes ibimus? Barbaros fugientes per feptem annos totam provinciam luftravimus, jamque nullus in patria fugæ fupereft locus. Ne vero peregrinantes alicubi requiem quæramus, manifefta flagelli caftigatione prohibiti fumus. Super hæc omnia fames dira incumbens quacunque folatium vitæ quærere compellit, fed gladius Danorum ubique fœviens, nobis cum hoc thefauro tranfitum non permittit. Porro fi illo relictis nobififpis providerimus, inquirenti poftmodum ejus populo ubinam fit pafcor & patronus eorum, quid respondebimus? furto an violentia nobis ablatum dicemus? In exilium transportatum, an folum in defertis nunciabimus relictum? Profecto manu illorum iufta confeflim morte interibimus, omnibusque poft futuris feculis infamiam noftri relinquemus, cunctorum maledicta lucrabimur. Tanta rerum anguftia gementibus tandem confuetum piiffimi patroni affuit auxilium, quo & animos eorum mœrore & corpora relevavit labore, quia factus eft Dominus refugium pauperum, adjutor in opportunitatibus in tribulatione. Cuidam namque illorum, videlicet *Hunredo* per vifum affiftens, juffit ut æftu maris recedente, codicem qui de navi, ut fuperius dictum eft, medias ceciderat in undas quærent, fortaffis enim contra hoc quod ipfi fperare poſſent, Deo miferante invenirent. Nam & de illius libri amiffione, maxima illorum mentes perturbaverat mœftitia. Quibus verbis hæc quoque adjungens, Tu, inquit, citius furgens frænum quod in arbore videbis pendere, equo quem non longe hinc invenies oftendere, moxque ad te fponde accurrentem curabis frænare, quem deinceps carrum in quo meum corpus circumfertur trahentem, vos levigato labore fequi valebitis. His perceptis, confeflim fomno expergefactus, vifionem fe vidiffe narravit, moxque aliquos è fociis ad mare quod erat vicinum, librum quem amiferant quæfituros mifit. Per id quippe temporis, in locum qui candida cafa, vulgo autem *Witerna* vocatur, devenerant. Itaque pergentes ad mare, multo quam confueverat longius recessiffe confpiciunt, & tribus vel eo amplius milliariis gradientes, ipfum fanctum Evangeliorum codicem reperiunt, qui ita forinfecus gemmis & auro fui decorum, ita intrinfecus literis & foliis priorem præferebat pulchritudinem, ac fi ab aqua minime tactus fuiffet. Quæ res animos eorum anxios non parum gaudio replevit, virumque memoratum de cæteris quæ audierat, minime dubitare permifit. Pergens ergo frænum ficut per fomnium didicerat in arbore fufpenfum invenit, deinde hac illacque circumfpiciens, paulo remotius caballum rufi coloris confpexit, qui unde vel quomodo in illum folitudinis locum pervenerit, fciri nullatenus potuit. Cui ficut juffus fuerat dum manu elata frænum oftenderet, concite adveniens manibus illius fe fe frænandum obtulit. Quo ad socios perducto, pro patris *Cuthberti* corporis præfentia tanto libentius poftmodum laborare gaudebant, quanto ejus fuffragia nunquam in neceffitate fibi defutura pro certo fciebant. Adjungentes itaque caballum vehiculo, quod illum cœ-

leftem

An.Dñi Iestem thesaurum theca inclusum ferebat, eo securius per quælibet loca sequebantur, quo à Deo sibi proviso equo ductore utebantur. Porro liber memoratus in hac ecclesia quæ corpus ipsius sancti patris habere meruit, usque hodie servatur, in quo nullum omnino ut diximus per aquam læisionis signum monstratur. Quod plane & ipsius sancti *Cuthberti*, & ipsorum quoque meritis qui ipsius libri authores extiterant, gestum creditur, *Eadfridi* videlicet venerandæ memoriæ episcopi, qui hunc in honorem beati *Cuthberti* manu propria scripserat, successoris quoque ejusdem venerabilis *Ethelwoldi*, qui auto gemmisque perornari jusserat, sancti etiam *Bilfridi* anachoritæ, qui vota jubentis manu artificii profecutus, egregium opus composuerat. Erat enim aurificii arte præcipuus. Hii pariter amore dilecti Deo confessoris & pontificis ferventes, suam erga ipsum devotionem posteris omnibus innotescendam hoc opere reliquerunt.

CAP. XIII.

Quomodo jussu sancti Cuthberti Guthredus sit rex effectus; & de donis ejus, privilegiis & largitionibus.

Cum ergo & corpori suo sedem providere, & servientes sibi à longo per septem annos labore vellet respirare, rex impius *Haldene* crudelitatis suæ quam in ecclesiam ipsius sancti, cæteraque sanctorum loca exercuerat, vindictam Deo vindice persolvit. Nam cum insania mentis gravissimus corpus ejus invasit cruciatus, unde etiam fætor exhalans intolerabilis, toti eum exercitui reddidit exosum. Contemptus ergo ab omnibus & projectus cum tribus tantum navibus de *Tina* profugit, nec multo post cum suis omnibus periit. His ita gestis, ad monasterium quod in sua quondam villa vocabulo *Creca* fuit, illud venerabile corpus deferunt, ibique ab abbate cui nomen *Geve* benignissime suscepti, velut in proprio quatuor mensibus residebant. Interea cum exercitus, & qui supererant de indigenis sine rege nutarent, sæpe nominato abbati *Eadredo*, religiosæ conversationis viro ipse beatus *Cuthbertus* per somnium astitit, jamque suorum quieti providens, ei hæc facienda injunxit. Pergens, inquit, ad exercitum *Danorum*, mea te ad illos missum legatione dices, ut scilicet puerum quem viduæ illi vendiderant vocabulo *Guthredum*, filium *Hardecnut*, ubinam sit tibi ostendant. Quo invento & precio libertatis ejus viduæ persoluto, ante totius exercitus frequentiam producat, atque ab omnibus me volente ac jubente, in *Witlesdane* hoc est monte *Oswin* electus, posita in brachio ejus dextro armilla in regnum constituatur. Evigilans ergo abbas rem sociis retulit, moxque profectus jussa per ordinem complevit. Productoque in medium juvene, tam barbari quam indigenæ, reverenter jussa sancti *Cuthberti* suscipiunt, atque unanimi favore puerum ex servitute in regnum constituunt. Quo cum gratia cunctorum & amore regni sede potito, cum sopitis jam perturbationum procellis, tranquillitas redderetur, sedes episcopalis quam in *Lindisfarnensi* insula superius diximus, in *Cuncacestre* restauratur. Translato itaque illuc post quatuor menses de *Creca* beatissimi patris incorrupto corpore, simul & qui Deo servirent ibidem institutis, eximius

antistes *Eardulphus*, vir ubique in prosperis et adversis sancto *Cuthberto* adhærens, primus ibi cathedram pontificalem conscendit: nec parum honoris et donorum illi ecclesiæ rex *Guthredus* contulit, eique qui ex servo se in regem promoverat, devota deinceps humilitate subditus fideliter servivit. Unde cuncta quæ pro privilegiis ecclesiæ suæ ac libertate, atque pro sibi ministrantium sustentatione mandaverat, ille ut promptus minister mox adimplere festinavit. Denique memorato abbati per visum astans ipse sanctus, Dicit, inquit, regi ut totam inter *Wæor* et *Eyne* terram, mihi et in mea ecclesia servientibus, perpetuæ possessionis jure largiatur, ex qua illis ne inopia laborent, vitæ subsidia procurentur. Præcipe illi præterea ut ecclesiam meam tutum profugis locum refugii constituat, ut quicumque qualibet de causa ad meum corpus confugerit, pacem per triginta et septem dies, nulla unquam infringendam occasione habeat. Hæc per fidelem internuntium abbatem audita, tam ipse rex *Guthred* quam etiam potentissimus, cujus superius mentio facta est, *Elfredus*, declaranda populis propalarunt, eaque toto non solum *Anglorum* sed et *Danorum* consentiente ac collaudante exercitu in perpetuum servanda constituerunt. Eos autem qui institutam ab ipso sancto pacem quoquomodo irritare præsumpserint, damno pecuniæ mulctandos censuerunt, ut scilicet quantum regi *Anglorum* pace ipsius fracta debeant, tantumdem ipsi sancto violata ejus pace persolvant, videlicet ad minus octoginta et sedecim libras. Terra quoque quam præceperat, inter memorata duo flumina mox ei donata, communi regum supradictorum et totius populi sententia decretum est, Ut quicumque sancto *Cuthberto* terram donaverit, vel pecunia ipsius empta fuerit, nemo deinceps ex ea cujuslibet servitii aut consuetudinis sibi jus aliquod usurpare audeat, Sed sola ecclesia inconcussa quiete ac libertate cum omnibus consuetudinibus, et ut vulgo dicitur, cum *saca & socna & infangentheof* perpetualiter possideat. Has leges et hæc statuta quicumque quolibet nisu infringere præsumperint, eos in perpetuum nisi emendaverint *Gehenna* ignibus puniendos, anathematizando sententia omnium contradidit. Interjecto tempore aliquanto gens Scottorum innumerabili exercitu coadunato, inter cætera suæ crudelitatis facinora *Lindisfarnense* monasterium sæviens et rapiens invasit. Contra quos dum rex *Guthredus* per sanctum *Cuthbertum* confortatus pugnaturus staret, subito terra dehiscens hostes vivos omnes absorbit, renovato ibi miraculo antiquo, quando aperta est terra et deglutivit *Dathan*, et operuit super congregationem *Abiron*. Qualiter autem gestum sit, alibi constat esse scriptum.

CAP. XIV.

Item de dignitatibus & ecclesiæ privilegiis.

Anno ab incarnatione Domini DCCC. xciiij. Rex *Guthredus* cum non paucis annis prospere regnasset, moriens, privilegia ecclesiæ patris *Cuthberti*, de quiete, de libertate ipsius, de pace confugientium ad sepulchrum ejus à nullo unquam irritanda. Alia quoque in ecclesiæ ipsius munimentum statuta, omnibus post se regibus, episcopis et populis in æternum conservanda reliquit, quæ etiam

An. Dñi usque hodie servantur. Denique ea nemo unquam impune conabatur infringere. Quorum *Scotti* ut præfati sumus cum pacem ejus violassent, subito terræ hiatu absorpti in momento disparuerunt. Alios quoque in simili præsumptionis scelere, quam terribilis vindicta percussit, in sequentibus dicitur. Mortuo *Guthredo*, rex *Elfredus Northanimbriorum* regnum suscepit disponendum. Postquam enim sanctus *Cuthbertus* ei apparuerat, paterno regno, id est, Occidentalium *Saxonum*, et provinciam Orientalium *Anglorum*, et *Northanimbriorum* post *Guthredum* adjecit.

CAP. XV.

Quid rex Elfredus moriens, Edwardo filio suo præceperit.

899. **A**Nno ab incarnatione Domini DCCC. xcix. idem piissimus rex *Anglorum Elfredus* peractis in regno viginti octo annis et dimidio, defunctus est, *Edwardo* filio in regnum patri succedente: qui ab ipso diligentissime admonitus fuerat, ut sanctum *Cuthbertum*, ejusque ecclesiam quam maxime diligendo semper honori haberet, recolendo ex quantis angustiis et calamitatibus patrem eripiens regno restituerit, et plus quam antecessores ejus habuerant, ei subactis hostibus augmentaverit.

CAP. XVI.

De episcopo Cuthardo, & quomodo Edwardus monarchiam perceperit, & de Onlafald qualiter in limine ecclesie sancti Cuthberti interierit.

EOdem anno, quo rex *Elfredus* mortuus est, ille sæpe memoratus antistes *Eardulfus* in senectute bona suorum præmia laborum recepturus ab hac vita migravit, anno scilicet nonodecimo, ex quo factum beati patris *Cuthberti* corpus in *Cuncacestre* translatum fuerat, sui vero episcopatus anno quadagesimo sexto. In cujus loco *Cutheardus*, et ipse coram Deo et hominibus vita probabili commendatus, omnium electione cathedram episcopalem suscepit regendam. Qui magna sollicitudine rerum sufficientiam Deo coram incorrupti corporis præsentia servituris providens, quas et quot villas ipsius sancti pecunia comparatas, prioribus regum donariis adjecerit, ecclesie cartula quæ antiquam regum et quorumque religiosorum munificentiam erga ipsum sanctum continet, manifeste declarat. Itaque *Edwardo* non solum occidentalium *Saxonum*, verum etiam orientalium *Anglorum*, *Northanimbriorum* quoque regna disponente, et *Cutheardo Berniciorum* administrante præsulatum, rex quidam paganus vocabulo *Reingwald*, multa cum classe *Northanimbriorum* partibus applicuit. Nec mora, irrupta *Eboraca*, indigenas quosque meliores vel occidit, vel extra patriam fugavit. Occupavit quoque totam mox terram sancti *Cuthberti*, villasque ipsius duobus suis militibus, quorum unus *Scula*, alter *Onlafald* appellabatur, distribuit. Horum *Scula*, à villa quæ vocatur *Todene* usque *Billingham* sortitus dominium, miseros indigenas gravibus tributis et intolerabilibus afflixit. Unde usque hodie *Eboracenses*, quoties tributum regale solvere coguntur, ei parti terræ sancti *Cuthberti*, quam *Scula*

An. Dñi possederat, in levamentum sui multam pecuniæ imponere nituntur. Scilicet legem deputant, quod paganus per tyrannidem fecerat, qui non legitimo regi *Anglorum*, sed barbaro & alienigenæ, & regis *Anglorum* hosti militabat. Nec tamen quamvis multum in hoc laboraverint, pravam consuetudinem huc usque sancto *Cuthberto* resistente introducere potuerunt. Aliam vero partem villarum *Onlafald* occupavit, qui multo quam socius ejus immaniore & crudeliore se in sui perniciem omnibus exhibebat. Denique cum multis sæpe injuriis episcopum, congregationem, atque populum sancti *Cuthberti* molestaret, prædiaque ad episcopium jure pertinentia sibi pertinaciter usurparet, episcopus volens eum Deo lucrari, Quæso, inquit, pertinacis animi rigorem deponas & ab illicita rerum pervasione ecclesiasticarum jam te cohibeas: Nam si hæc monita spreveris, ipsum confessorum suas suorumque injurias per te irrogatas graviter vindicaturum esse non dubites. At ille contra hæc diabolico spiritu inflatus, Quid, inquit, hujus hominis mortui minas quotidie mihi objicitis? Quid contra me vobis valebit ipsius in quo speratis auxilium? Deorum meorum potentiam contestor, quod tam ipsi mortuo, quam vobis omnibus deinceps inimicissimus ero. At episcopus, omnesque fratres in terram prostrati, à Deo & sancto confessore, superbas illius minas adnullari flagitabant. Jam miser ille ad hostium venerat, jam alterum intra limen, alterum extra pedem posuerat, & ibi tanquam clavis per utrumque pedem confixus, nec egredi, nec regredi valebat, sed immobilis ibi prorsus manebat. Ubi diutius tortus, beatissimi confessoris sanctitatem palam confitebatur, sicque impiam animam eodem in loco reddere compellebatur. Quo exemplo alii omnes conterriti, neque terras, neque aliud quid quod ecclesie jure competebat, quoquomodo ulterius pervadere præsumpserunt.

CAP. XVII.

De Tilredo episcopo, & de mandato regi Ethelstano nunc à patre & prius per avum suum facto.

DEfuncto autem *Cutheardo* cum jam quintum decimum suo in episcopatu ageret annum, substitutus est ad ecclesie regimen bonæ actionis vir *Tilredus*. Cujus pontificatus septimo anno *Edwardo* rege defuncto, filius ejus *Ethelstanus*, suscepta regni gubernacula gloriosissime rexit, primusque regum totius *Britannie* quaquaversum adeptus est imperium, adjuvante atque impetrante hoc apud Deum B. *Cuthberto*, qui avo illius *Elfredi* quondam apparens promiserat: Totius, inquit, *Britannie* regnum filiis tuis me impetrante concedetur disponendum. Denique huic *Ethelstano* pater moriturus universa replicare cepit, quæ & quanta suo patri pietatis beneficia beatus *Cuthbertus* impenderit, qualiter ex latibulis ad quæ metu hostium confugerat, ad bellandum contra hostem prodire jussit, moxque ad illum totius *Anglie* exercitum congregaverit, nec difficulter hoste prostrato, patrio illius regno plurimam *Britannie* partem adjecerit, semperque deinceps promptus illi adiutor extiterit. Idcirco, inquit, fili, tanto patrono tamque benigno liberatori nostro devotum te semper & fidelem exhibe, memor quid filiis *Elfredi* si pietatem & justitiam

An. Dñi. tiam fecerint, si ei fideles extiterint, ipse promiserit. Hæc pii patris monita *Ethelstanus* libenter suscipiens, libentius regno potitus, est executus. Denique ante illum nullus regum ecclesiam sancti *Cuthberti* tantum dilexit, tam diversis tamque multiplicibus regis muneribus decoravit. Unde hostibus passim emergentibus ubique prævalens, omnibus illis vel occisis, vel servitio sibi subactis, vel extra terminos *Britannia* fugatis, majori quam ullus regum *Anglorum* ante illum gloria regnabat. Hujus imperii primo anno qui est annus Dominicæ incarnationis, DCCCC. xix. natus est sanctus *Dunstanus*, qui lxx. ætatis suæ anno regnante *Ethelredo* rege transivit ad Dominum.

CAP. XVIII.

De episcopo Wigredo, & quanta Ethelstanus rex sancto Cuthberto dedit, quando in Scotiam perrexit.

922. **A**Nno incarnationis Dominicæ DCCCC. xxij. *Tilredus* cum in episcopatu jam tredecim annos & quatuor menses egisset defunctus est, & in ejus locum *Wigredus* eligitur episcopus & consecratur. Cujus pontificatus anno decimo *Ethelstanus* rex dum *Scotiam* tenderet, cum totius *Britannia* exercitu, sancti *Cuthberti* patrocinia quærens ejus sepulchrum expetiit, suffragia postulavit, eique diversis speciebus in ecclesiæ ornamentum multa quæ regem deceret donaria contulit, quæ in hac *Dunelmensi* ecclesia usque hodie servata, piam ipsius regis erga ecclesiam sancti patris *Cuthberti* devotionem, & æternam representant memoriam. Quæ & quanta sint, descripta per ordinem cartula comprehendit. His ornamentorum donariis, villarum quoque non minus quam duodecem possessiones ad sufficientiam inibi servientium superadjecit. Quorum nomina quoniam alibi scripta tenentur, hic ea ponere necessarium non habetur. Leges quoque & consuetudines ipsius Sancti quas avus ejus rex *Elfredus* & *Guthredus* rex instituerant, ipse approbavit, & inviolabili firmitate in perpetuum servandas censuit. Oblatione autem facta, eos si qui aliquid ex his auferre vel quoquomodo minuere præsumpissent, gravissimæ maledictionis anathemate percussit, ut scilicet in die judicii cum *Juda* traditore Domini damnationis sententia feriantur. Exercitus quoque jussu regis sepulchrum sancti confessoris xc. vj. & eo amplius libris argenti honoravit. Ita se suisque sancti confessoris patrocinio commendatis, disposito itinere profectus est, fratrem *Eadmundum* multum obtestatus, ut si quid sinistri in hac sibi expeditione eveniret, corpus suum in ecclesiam sancti *Cuthberti* sepeliendum referret. Fugato deinde *Oswino* rege *Cumbrorum*, & *Constantino* rege *Scottorum*, terrestri & navali exercitu *Scotiam* sibi subjugando perdomuit. Quarto post hæc anno, hoc est, DCCCC. xxxvij Dominicæ nativitatis anno, apud *Wendune* quod alio nomine *Wiburnanwerch*, vel *Wiburnanbrige* appellatur, pugnavit contra *Onlaf* *Guthredi* quondam regis filium, qui DC. & xv. navibus advenerat, secum habens contra *Ethelstanum* auxilia regum præfatorum, sc. *Scottorum* & *Cumbrorum*: At ille sancti *Cuthberti* patrocinio confusus, prostrata

multitudine infinita reges illos de regno suo propulit, suisque gloriosum reportans triumphum, hostibus circumquaque tremendus, suis erat pacificus, & in pace postmodum vitam terminavit, fratri *Eadmundo* imperii monarchiam relinquens. Hujus regni anno tertio, *Wigredus* cum decem & septem annos in episcopatu habuisset, defunctus, *Uthredum* habuit successorem. Interim rex *Edmundus* & ipse in *Scotiam* cum exercitu tendens, sancti *Cuthberti* suffragia postulaturus, ad ejus sepulchrum divertit, & ut frater ejus quondam *Ethelstanus* regalibus donis illud honoravit, auro scilicet & palliis, leges quoque illius sicut unquam meliores fuerant firmavit.

CAP. XIX.

Quomodo sanctus Cuthbertus Sexhelmum Episcopum Simoniacum pepulit, & de terra sua fugaverit.

DEfuncto autem *Uthredo* episcopo, *Sexhelm* loco ejus est ordinatus, sed vix aliquot mensibus in ecclesia residens Sancto *Cuthberto* illum expellente aufugit. Cum enim à via prædecessorum suorum aberrans populum ipsius sancti et eos qui in ecclesia ejus serviebant avaritia succensus affligeret, exterritus à sancto per somnium jussus est quantocius discedere. Dum ille differret, secunda nocte vehementius eum increpans festinanter abire jussit, poenam ei intentans si tardaret. Nec sic quidem ille obedire voluit, cum ecce tertio multo quam ante severior illum aggreditur, et quam citius eum aufugere præcepit, nec quicquam de rebus ecclesiæ secum asportare præsumeret, Si aliquandiu tardaret, mortem illi citius affuturam minabatur. Expergefactus de somno coepit infirmari, et ne mortem mox incurreret abire quamvis ægotans festinavit. Dum autem fugiens circa *Eboracum* venisset sanitatem recepit, pro quo *Aldredus* cathedram episcopalem conscendit.

CAP. XX.

De morte Eadmundi Regis & episcopatu Elfsig.

ANno ab incarnatione Domini DCCCC. xlvij. *Edmundo* rege mortuo frater ejus *Eadredus* solum regni conscendit, vir pietatis cultor et justitiæ, qui etiam sicut et fratres ejus ecclesiam sancti *Cuthberti* regalibus donariis visitavit. Mortuo autem *Aldredo* episcopo *Elfsig* pro eo ipsius ecclesiæ gubernacula in *Canecacestre* suscepit ordinatus *Eboraci* ab *Ossetillo* archiepiscopo tempore *Eadgari* regis qui *Edwio* fratri in regnum successerat. Transactis autem in episcopatu suo xxij. annis *Elfsig* defunctus est, pro quo electus est et consecratus episcopus vir eximie religionis *Aldhunus* anno ab incarnatione domini DCCCC. lxxxx. qui est duodecimus annus imperii regis *Ethelredi*, qui post mortem fratris *Edwardi* fraude novercæ suæ miseranda nece perempti, sceptrum regni obtinuit. Erat autem idem antistes prosapia nobilis, sed placita Deo conversatione multo nobilior, habitu sicut omnes prædecessores ejus et actu probabilis monachus. Cujus probitatis laudem à majoribus sibi traditam indigenæ pene omnes ac si eum hodie viderent, prædicare solent.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

Quomodo Aldunus corpus S. Cuthberti in *Rippon* rulerit, & de *Werdelan* postea in Dunelmum venerit, & de nominibus portitorum.

995.

ANNO autem ab incarnatione Domini DCCCC. lxxxv. imperii vero *Ethelredi* regis xvij. idem antistes incipiente jam accepti præfulatus vj. anno, cœlesti præmonitus oraculo, ut cum incorrupto sanctissimi patris corpore quantocius fugiens superventuram pyratum rabiem declinaret, tulit illud Cxij. anno ex quo in *Cunecacestre* locatum fuerat, et inde cum omni qui ejus dicitur populo in *Rippon* transportavit. In qua fuga illud memorabile fertur, quod in tanta multitudine nemo à minimo usque ad maximum ulla infirmitatis molestia affligebatur, sed sine ullo labore, sine ullo incommodo viam gradiendo peragebant. Nec solum homines sed etiam animalia tenera, et nuper quoque nata, (erat enim tempus veris) sana et incolumia sine difficultate et vexatione toto itinere gradiabantur. Post tres autem vel quatuor menses pace reddita, cum venerandum corpus ad priorem locum reportarent, jamque prope *Dunelmum* ad Orientalem plagam in locum qui *Werdelan* dicitur advenissent, vehiculum quo sacri corporis theca ferebatur, ulterius promoveri non poterat. Accedunt plures, sed nil quamvis multum laborantes proficiunt. Quibus adhuc multo plures conjunguntur, sed illud movere nequaquam valebant. Itaque incorrupti corporis theca veluti mors quidam mansit immota. Quo facto, omnibus aperte clarebat, quod ad eum ubi prius fuerat locum se transportari nollet: quo autem transferre deberent ignorabant. Nam ubi tunc fuerunt medio scilicet in campo, locus erat inhabitabilis. Alloquens ergo populum episcopus, præcepit ut omnes simul per triduum jejuniis, vigiliis ac precibus cœlestis ostensionem indicii expeterent, quo cum sacro patris corpore divertere deberent. Quo facto, cuidam religioso nomine *Eadmero* revelatum est, ut in *Dunelmum* illud transferre, ibidemque requiescendi sedem debuissent præparare. Qua revelatione omnibus patefacta, relevati gaudio gratias cuncti egerunt Christo, moxque accedentes paucissimi corporis sancti loculum levaverunt, quod tota prius multitudo nec movere poterat. Itaque ad locum cœlitus ostensum viz. *Dunelmum*, cum lætitia et laude corpus sanctum detulerunt, factaque citissime de virgine ecclesiola, ibidem illud ad tempus locarunt. Ex his autem qui tunc cum sancti confessoris corpore in hunc locum convenerant erat quidam vocabulo *Riggulfus*, qui omne tempus vitæ suæ CC. et decem annos habuerat, quorum quadraginta in monachico habitu ante mortem duxerat. Erat autem nepos *Franconis*, qui ut superius dictum est unus erat de septem qui venerandum patris corpus individuo comitatu sunt sequuti. *Franco* quippe pater erat *Reingualdi*, à quo illa quam condiderat villa *Reiningtun* est appellata. *Reingualdus* vero pater extitit *Riggulfi*, cujus filius *Ethric*, ex cujus *Ethrici* filia progenitus est presbiter *Alchmundus* pater ejus qui nunc usque superest *Elfredi*. Hujus *Franconis*

socius erat ut supra dictum est, *Hunred*, cujus filius *Eadulf*, cujus filius *Eadred* fuerat, qui ut fertur sex annis ante finem vitæ extra ecclesiam nunquam loqui poterat, cum in ecclesia nemo ad cantandum vel psallendum expeditior et promptior esse potuisset. Fuerant nonnulli qui hoc ei putaverant propterea evenisse, ut nulla inutili vel noxia locutione illius lingua macularetur, quæ tam studiose in precibus et psalmodia exercebatur. Hujus *Eadredi* filius erat *Collanus*, cujus filius *Eadred*, cujus filius *Collanus*, ex cujus sorore progeniti sunt *Eilafus*, et qui nunc usque supersunt *Hemmingus* et *Vulfskillus* presbiteri. De his tantum dixisse sufficiat. Nunc ad ea unde digressus est sermo redeat.

CAP. II.

Qualiter locus ille habitabilis factus sit.

Comitans sanctissimi patris *Cuthberti* corpus Cunctus universus populus in *Dunelmum*, locum quidem natura munitum sed non facile habitabilem invenit, quoniam densissima undique silva totum occupaverat. Tantum in medio planities erat non grandis, quam arando et seminando excolere consueverant: ubi episcopus *Aldhunus* non parvam de lapide postea ecclesiam erexit, sicut in consequentibus apparebit. Igitur præfatus antistes totius populi auxilio et comitis *Northanimbriorum Vhredi* adjutorio totam extirpans silvam succidit, ipsumque locum brevi habitabilem fecit. Denique à flumine *Coqued* usque ad *Teisam* universa populorum multitudo tam ad hoc opus quam ad construendam postmodum ecclesiam prompto animo accessit, et donec perficeretur devota insistere non cessavit. Eradicata itaque silva, et unicuique mansionibus sorte distributis, præsul antedictus amore Christi et sancti *Cuthberti* fervens, ecclesiam honesto nec parvo opere inchoavit, et ad perficiendam omni studio intendit. Interea sanctum corpus de illa quam superius diximus ecclesiola in aliam translatum quæ *albaecclesia* vocabatur, tribus ibidem annis dum major ecclesia construeretur requievit.

CAP. III.

De contracta quadam sanata in loco ubi beati *Cuthberti* corpus requieverat.

UBI autem prius jacuerat miracula coruscare et infirmi sanitatem cœperunt recuperare. Transacto namque tempore non parvo, forma quadam de natione *Scotorum* toto corpore ab infantia debilis *Dunelmum* fuerat perducta. Cujus miseriæ nemo tam inhumanus qui non posset condolare. Pedes namque et crura post tergum retorta post se trahebant, atque ita manibus reptando de loco ad locum se miseranda ferebat. Contigit autem ut ad præfatum locum ubi sanctum corpus paucis diebus requieverat, miserabilis illa se trahendo perveniret. Ubi se in suum officium retorquentibus nervis subito illa exilire cœpit et rursus ad terram cadere, et clamore univer-

An. Dñi universos perturbare. Quæ post paululum erecta pedibus suis sanissima constitit, et salvatori suo *Christo* per intercessionem sancti *Cuthberti* gratiarum actiones retulit. Hoc audito, civitas tota festinat ad ecclesiam, signa pulsanur, clerus *Te Deum laudamus* personat, populus suis vocibus in Dei laudem concrepat, *Cuthbertum* vere magnum et Deo dilectum prædicat. Illa vero quæ sanata fuerat, per multas regiones ac nationes discurrit, et iter omne pedes incedendo peregit. Nam et *Romam* gratia orationis adiit, & inde revertens, in *Hyberniam* profecta est, omnibus per factum in se miraculum Dei gloriam & ejus dilecti confessoris sanctitatis ubique prædicans excellentiam. Hoc sane ita factum quemadmodum descripsimus, à quibusdam presbiteris qui viderunt religiosi & ætate provec̃tis & omnino simplicibus frequenter audivimus.

CAP. IV.

Quo tempore Aldunus Episcopus ecclesiam in Dunelmo dedicaverit, & quot donariis à potentibus ditata sit.

Verum ut ad superiora sermo redeat, venerandus antistes *Aldhunus* ecclesiam tertio ex quo eam fundaverat anno pridie Nonas *Septembris* iolenriter dedicavit, cunctisque gaudentibus, & Deum collaudantibus sanctissimi patris *Cuthberti* incorruptum corpus in locum quem paraverat translatum debito cum honore locavit. Taliter usque in præsens cum sancto corpore sedes episcopalis hoc in loco permansit, quæ à rege quondam *Oswaldo* & pontifice *Aidano* primitus in insula *Lindisfarnensi* fuerat instituta. A quo anno scilicet quo *Aidanus* in ipsa insula cathedram conscenderat pontificalem usque annum quo *Aldhunus* eandem in *Dunelmo* ascenderat CCC. lxj. à transitu vero patris *Cuthberti* CCC. ix. computantur anni. Igitur antistes vehementer cum universo populo hujus loci habitatione delectatus exultavit, ubi omnipotens Deus famuli sui corpus requiescere voluit, atque voluntatem suam sicut supradictum est signi ostensione manifestavit & revelatione. Erat sane idem episcopus multæ religionis & humilitatis, verbo & actu bonis omnibus amabilis. Fuerunt per id tempus plurimi qui diversa dona in ornamentum ecclesiæ, & ad sufficientiam inibi sancto confessori ministrantium terras contulerunt. Inter quos unus ex nobilibus vocabulo *Syr* filius *Vlfi* à rege *Ethelredo* impetravit, ut *Dernington* cum suis appendiciis sancto *Cuthberto* donaret. Atque coram rege & præsentibus archiepiscopo *Eboracensi Wlstan*o & episcopo *Dunelmensi Aldhuno* & aliis principalibus viris qui cum rege *Eboracum* convenerant, ita hoc donum firmatum est, ut qui sancto *Cuthberto* auferret æterno anathemate damnaretur. Alias quoque terras supradictus vir adjecit quas alibi descriptas pagina ostendit. His donariis alias terras æterno jure possidendas *Snaculfi Cykelli* filius superaddit, scilicet *Eldbirtg*, *902. Dun*, *Socceburg*, *Witiseby*, cum saca & socna. Sunt autem non nullæ terrarum possessiones quas *Aldhunus* episcopus sui temporis comitibus *Northanimbriorum* dum necessitatem paterentur ad tempus quidem præstitit. Sed violentia comitum qui eis successerunt, pene omnes eas à dominio ecclesiæ alienavit.

CAP. V.

De Cnut Rege, & oratione Alduni episcopi & morte.

Anno incarnationis Dominicæ M. xvij. *Cnut* 1018. regnum *Anglorum* disponente, *Northanimbriorum* populis per xxx. noctes cometa apparuit, quæ terribili prælagio futuram provinciæ cladem præmonstravit. Siquidem paulo post, id est, post triginta dies universus à flumine *Tesa* usque *Twedam* 10 populus dum contra infinitam *Scottorum* multitudinem apud *Carrum* dimicaret, pene totus cum natu majoribus suis interiit. Episcopus audita populi sancti *Cuthberti* miseranda nece, alto cordis dolore attactus graviter ingemuit, & O me, inquit, miserum! ut quid in hæc tempora servatus sum? An ideo huc usque vixi, ut tantam viderem cladem populi? Jam in pristinum sui statum amplius terra non reformabitur. O, inquit, sanctissime, ô dilecte Deo confessor *Cuthberte*, si quid unquam tibi placitum feci, 20 nunc quæso mihi vicem repende. Illam dico vicem, ut tuo populo mortuo non sim ego diutius superstes. Nec multo post consecutus est, quod desiderans oraverat. Post paucos etenim dies morbo correptus obiit, peractis in episcopatu viginti novem annis. Quorum quinque in *Cæstre*, xxiv. autem in *Dunelmo* transegit, qui de ecclesia quam inceperat solam turrin occidentalem imperfectam reliquit. Cujus perfectionem, & dedicationem ejus successor 30 adimplevit.

CAP. VI.

Qualiter voce ter de sepulchro sancti Cuthberti emissa, Eadmundus ipsius ecclesiæ clericus ad Episcopatum sit provec̃tus, & monachus factus.

Defuncto *Aldhano* episcopo, tribus pene annis ecclesia pastoralis destituebatur solatio. Cujus longam destitutionem hi qui in ea fuerant moleste ferentes, facto in unum conventu tractabant quem ex sese ad episcopatum eligere possent. Et dum illorum unicuique durum esset mundi gaudia deferere, blandimenta seculi relinquere, voluptates abjicere, grave erat ad suscipiendum sanctitatis officium consentire. Nam secundum instituta canonum non nisi ex eadem ecclesia pontifices eligi consueverant & nisi honestæ ac religiosæ conversationis esset, sedem sancti *Aidani* & sancti *Cuthberti* aliorumque sanctorum episcoporum nemo facile ausus fuerat conscendere. De hoc itaque illis conferentibus, supervenit ex eorum numero quidam bonæ actionis presbiter vocabulo *Eadmundus*, & unde agerent vel cur tam tristes essent requisivit. Et cum didicisset quod de episcopi electione tractarent, jocosè alloquens, Cur me, inquit, episcopum non eligitis? At illi scientes eum virum religiosum ac idoneum, jocum illius non jocosè accipiebant, sed in ejus electionem omnes concorditer intendebant. Ipse autem primo putavit illos secum joculari, sed ubi eos serio agnovit agere, graviter tulit, seque in nullo, tanto gradu dignum reclamavit. Illis vero ut hoc susciperet insistentibus, Ego, ait, omnino me non esse idoneum agnosco, veruntamen Deo nihil impossibile scio, ipsius & sancti *Cuthberti* voluntas ut de me fiat exoro. Igitur cum ad tumbam sancti confessoris triduo precibus & jeuniis sicut ante semper consueverant intentum 60

An.Dñi tentius orarent, ut quem ad episcopatum vellet eligi aperto declararet indicio, religiosus quidam presbiter, cum missam propter hoc ipsum indictam celebraret, in medio canone quasi de ipso patris sepulchro vocem audivit, quæ tribus vicibus *Eadmundum* episcopum nominavit. Mox presbiter genua suppliciter ante altare flexit, deinde se erigens, nihilominus eandem vocem quam prius, *Eadmundum* ter episcopum nominantem audivit. Missa peracta, quæsit a diacono qui ad altaris sacrificium ei assisterat, utrumne aliquid inter ipsa missæ secreta audisset. Respondens ille, Ter, inquit, nominare *Eadmundum* episcopum audivi, sed a quo vox illa facta fuerit, scire non potui. Presbiter ergo mirantibus & percunctantibus universis, cur in canone contra morem ecclesiæ genua flexisset, rem cum diacono sicut erat aperuit. Tunc omnes pariter Deum in sancto *Cuthberto* collaudantes & gratias agentes *Eadmundum* ecclesiæ suscipere gubernacula compellunt. Hæc sane de illius electione quidam pro vectæ ætatis presbiter solet referre, quemadmodum ab avo suo ipso scilicet diacono, qui tunc Evangelium ad missam legerat, atque ipsam vocem audierat, sæpius se audisse testatur. Igitur *Eadmundus* multo cum honore ad regem *Cnut* deducitur, cujus electioni & ipse congaudens, solenniter etiam ordinari præcepit. At ille cathedram prædecessorum suorum qui monachi fuerant, nullo modo se posse ascendere fatebatur, nisi illos & ipse monachico habitu indutus imitaretur. Quapropter religioso habitu suscepto, honorifice à *Uulstano Eboracensi* archiepiscopo apud *Wintoniam* episcopus consecratur, multumque ab ipso rege diligitur & honoratur. Rediens autem domum, ad monasterium *Borch* divertit, indeque postulans ab abbate accepit quendam monachum in ecclesiasticis officiis simul & regularis disciplinæ observantia excellenter institutum, qui ei semper individuo comitatu adhereret, & monachicæ vitæ disciplinam edoceret. Vocabatur autem *Egelricus*, qui postea ejusdem, hoc est, *Dunelmensis* ecclesiæ fuerat episcopus. Igitur *Eadmundus* nobili prosapia oriundus persona simul & conversatione honorabilis, nemini de sua vita ullam prævæ suspicionis occasionem dederat, & in ecclesiæ regimine valde strenuum se exhibuerat. Ecclesiæ namque hostibus & pravis quibusque multum erat metuendus, bonis vero omnibus humilis & amandus. Nulli potentum timoris causa adlabatur, nullius violentia res ecclesiasticas pessundari patiebatur.

CAP. VII.

De Elfredo presbitero quomodo in ecclesia sancti Cuthberti claruerit, & de capillo quem in igne posuit, & de Reliquiis sacris pluribus quas beato Cuthberto revelante in Dunelmum comportavit.

Sub hoc antistite in ipsa ecclesia claruit quidam presbiter, qui piis & religiosis operibus magnæ apud sanctum *Cuthbertum* familiaritatis extiterat, vocabulo *Elfredus*, filius *Ueston*, qui usque tempus *Egelwini* episcopi permansit. Erat in omnibus sancto *Cuthberto* devotus, vir multum sobrius, elemosinis deditus, in orationum studio assiduus, lascivis & impudicis terribilis, honestis vero & Deum timentibus venerabilis, custos ecclesiæ fidelissimus.

An.Dñi Hunc etiam episcopi timuerunt offendere, quem sancto Confessori tam familiarem noverant esse. Nam cum *Egelricus* episcopus, & qui ei successit frater *Egelwinus*, sed & illi qui cum eis erant monachi cum rebus ecclesiæ quas rapuerant, etiam sacras sanctorum reliquias vellent auferre, & ad sua monasteria transmittere, timor præfati sacerdotis eos ab hac injuria noscitur refrenasse. Singulis noctibus psalterium decantare, quo completo, ad vigiliis nocturnas solebat signum pulsare. Sed & in pueris in Dei servitium educandis multum erat studiosus, quos quotidie cantu & lectione instruere, & ecclesiasticis officiis curabat informare. Hic habuerat unum de capillis sanctissimi patris *Cuthberti*, quem adventantibus sæpe amicis ostendere, & ex illo sanctitatem ejus mirantibus plus admirationis consuevit adicere. Solebat namque impleto prunis ardentibus turibulo, super eas ipsum capillum ponere, ubi diutius jacens, nequaquam consumi poterat: sed candescere, ac velut aurum in igne consueverat rutilare, indeque post longas moras sullatus, in propriam formam paulatim redire. Hoc sane miraculum multi discipulorum ejus, sed & quidam hujus monasterii frater, multæ simplicitatis & humilitatis, nomine *Gamelus*, qui nunc in Christo dormit, sæpius se vidisse attestari sunt. Cum ergo presbiter præfatus honestam ac religiosam ageret vitam, jussus per visionem per antiqua monasteriorum & ecclesiarum loca in provincia *Northanimbriorum* discurrere, ossa sanctorum, quæ in illis sepulta noverat, de terra levavit, ac declaranda populis, ac veneranda supra humum locata reliquit, ossa videlicet *Baltheri*, & *Bilfridi* anachoritarum, *Acca* quoque & *Alcmundi* episcoporum *Hagustaldensium* & regis *Oswini*, nec non etiam abbatissarum venerabilium *Ebbe* & *Ethelgithæ*. De quorum omnium reliquiis aliquam secum partem in *Dunelmum* asportavit, & cum patris *Cuthberti* corpore locavit. Ad *Mailrosense* quoque monasterium per revelationem admonitus proficiscens, ossa sancti *Boisili* qui beati *Cuthberti* magister quondam in eodem monasterio extiterat, inde in ipsius discipuli ecclesiam transtulit, & juxta illius corpus in altero scrinio decenter sicut hactenus habentur condidit. Ad monasterium quoque quod est in *Gyrum*, ubi *Beda* doctorem conversatum, defunctum & sepultum noverat, singulis annis adveniente anniversaria dormitionis ejus die venire, ibique precibus & vigiliis solebat insistere. Quodam tempore juxta morem illo pergens cum aliquot ibidem dies solus in ecclesia orando & vigilando transegisset, nescientibus sociis summo diluculo solus, quod ante nunquam consueverat *Dunelmum* rediit, sui videlicet secreti nullum volens testem habere. Nam cum multis postea vixisset annis, ad præfatum monasterium tanquam jam adeptus id quod concupiverat amplius venire non curavit. Unde sæpius a suis familiariter requisitus, ubinam venerabilis *Beda* ossa requiescerent, certus de re inquisita sic erat solitus respondere. Hoc, inquit, nemo me certius novit. Firmum, o dilectissimi, & procul omni dubio certum habeatis, quod eadem theca quæ sacratissimum corpus patris *Cuthberti* servat, etiam ossa venerandi doctoris & monachi *Beda* contineat. Extra hujus loculi hospitium, nemo quærat portionem ejus reliquiarum. Hæc dicens, familiares suos silentio præcepit tegere, ne scilicet extranei qui tunc in ecclesia ipsa conversabantur, injurias

An. Dñi jurias aliquas machinarentur, quorum summum erat studium reliquias sanctorum, & maxime Bedæ, si quas possent auferre. Unde cum ipse sanctorum ossa cum sancti *Cuthberti* corpore, ut supradictum est, locaret: id omnino occulte facere studebat. Cujus de Bedæ sententiæ concordat etiam illud Anglico sermone compositum carmen: ubi cum de statu hujus loci, & de sanctorum reliquiis quæ in eo continentur agitur, etiam reliquiarum Bedæ una cum cæteris ibidem mentio habetur. Cujus nimirum ea ossa fuisse noscuntur, quæ multis post annis cum in- corrupto patris *Cuthberti* corpore, à cæteris reli- quiiis segregata in lineo sacello inveniebantur locata. Alia quoque multa memoriæ digna de supradicto viro narrantur, quæ specialiter illi sancto *Cuthberto* per manifestam visionem præcipiente faciebat, vel etiam ventura prænunciabat. Innocentia enim & pia illorum simplicitas qui per id temporis erant, plurimum apud ipsum sanctum confessorem valebat, unde illos semper ab hostibus defendere, & ab ad- versariis illatas injurias maturius solebat vindicare.

CAP. VIII.

Quanta Cnut rex sancto Cuthberto dederit.

Hujus sancti præsulis & Deo digni confessoris *Cuthberti* ecclesiam etiam pius & religiosus rex *Anglorum Cnut* multo venerabatur honore, in tantum, ut ad ipsius sacratissimum corpus nudis pe- dibus à loco qui via *Garmundi* dicitur, id est, per quinque milliaria incedens veniret, & ei suisque ser- vitoribus mansionem *Standrope* cum omnibus suis appendiciis libere in perpetuum possidendam dona- ret, id est, *Cnapatun, Scottun, Rabi, Unacharfeld, Efenwda, Alclit, Luterington, Elledun, Ingeltun, Ticelea, Middeltun*. Hæc itaque ea quidem ratio- ne dedit, ut præter eos qui ipsi sancto in ecclesia de- servirent, nemo se intromitteret. Eum autem qui aliter faceret, vel auferre, vel inde minuere præsu- meret, rex ipse cum *Edmundo* episcopo excommu- nicavit, & excommunicando discessuris in die ju- dicii in ignem æternum associavit. Simili ratione idem rex & villam quæ *Brontun* appellatur, sæpe dicto sancto donavit.

CAP. IX.

De obsessione Dunelmi, & celeri vindicta regis, & episcopi Symoniaci, & de Egelrico episcopo qui thesauros beati Cuthberti sustulit, quomodo pun- itus sit.

1035. Anno ab incarnatione Dom. M. xxxv. defuncto *Cnut* cum filius ejus *Haroldus* jam quintum annum in regno, *Edmundus* xx. in pontificatu gere- ret, *Dunecannus* rex *Scottorum* cum immensis copiis adveniens *Danelmam* obsedit, & ad eam expugnandam multum quidem sed frustra laboravit. Nam magna parte equitum suorum ab his qui obside- bantur interfecta, confusus aufugit, fugiens pedites omnes interfectos amisit, quorum capita in forum collata, in stipitibus sunt suspensa. Nec multo post, ipse rex cum jam in *Scotiam* redisset, à suis occisus interiit. Cum autem *Edmundus* xxiiij. an- num sui pontificatus ageret, defunctus est in *Glo- cestre* cum apud regem ibidem moraretur, sed à suis

corpus ejus *Dunelmum* perlatum, honorificæ sepul- turæ est traditum. Quo facto, *Eadredus* qui post episcopum secundus erat, præsulatum illius ecclesiæ primus ex ordine clericali festinabat obtinere. Si- quidem sumpta ex thesauris ecclesiæ pecunia non modica, à rege scilicet *Hardecnut* episcopatum emit, sed episcopale officium facere illum divina ultio non permisit. Intraturus quippe ecclesiam subita infir- mitate corripitur, decidentique in lectum, decimo mense moritur. Quo anno scilicet incarnationis Dominicæ 1042. & ipse rex mortuus est, succedente illi in imperium piissimo *Edwardo Ethelredi* regis & *Emme* filio, episcopatum vero *Danelmensem* ille cujus superius mentio facta est, *Egelricus* suscepit. *Siwardo* cum jam *Eadulfum* comitem interfecisset, totius provinciæ *Northanimbrorum* comitatum ab *Humbra* usque *Twedam* amministrante. Tercio au- tem anno accepti episcopatus *Egelricus* à clericis, eo quod extraneus esset, & contra voluntatem il- lorum electus, de ecclesia expulsus *Siwardum* co- mitem expetiit, & munere oblato ejus gratiam & auxilium contra obstinatos obtinuit. Illius enim timore ac potentia exterriti ac dejecti, sive volen- tes sive nolentes, compulsi sunt episcopo reconciliari, & in sedem sui pontificatus recipere. Habuerat au- tem episcopus secum fratrem suum monachum vo- cabulo *Egelwinum* qui sub eo totius episcopatus cu- ram gerebat, & cum eo alios monachos qui omnes una cum episcopo pecunias & ornamenta ecclesiæ minuere, & inde studuerant abstrahere. Placuerat eidem antistiti ecclesiam in *Canecestre*, quæ cor- rupte nunc *Cestre* vocatur, de ligno factam destru- ere, & pro eo quod aliquando beati *Cuthberti* cor- pus ibidem quieverat, aliam de lapide fabricare. Cum ergo altius terra foderetur, grandis ibidem thesaurus est inventus, quem dudum propter avari- tiam & tyrannidem *Sephelmi*, de quo supra dictum est, secretarius, & pauci cum eo ibidem dicuntur abscondisse. Episcopus itaque tollens ipsam pecu- niam, ad monasterium unde ipse fuerat misit, quam illuc sequi omnino deliberavit. Præmissis enim au- ro & argento, aliisque rebus quas de ecclesia tulerat, decrevit episcopatum dimittere, & fratrem *Egelwinum* in locum suum substituere. Itaque pi- issimo rege *Edwardo* quintumdecimum annum in imperio habente, auxilio & favore comitis *Tostii*, qui *Siwardo* successerat, *Egelwinus* in episcopatum sublimatur. Et *Egelricus* cum jam quindecim an- nos in pontificatu egisset, ad monasterium suum revertitur, ibique in locis palustribus lapide & ligno vias constravit, & ecclesias, aliaque multa ex præ- fata pecunia fabricavit. Regnante autem postmo- dum *Willielmo*, accusatus apud illum quod multas de ecclesia *Dunelmensi* pecunias tulisset reddere no- luit: unde *Londoniam* perductus, & custodiæ depu- tatus, in captione regis est defunctus.

CAP. X.

60 De presbitero nocte fornicante, & in crastino missæ celebrante, quomodo particulam corporis cum san- guine in nigredinem conversam viderit, & perci- piendo nimiam amaritudinem senserit.

Quo adhuc pontificatum regente, res inusitate facta terribili exemplo ministris altaris procul- dubio iram Dei ostendit imminere, si ad sacrosan- ctum

An. Dñi

1042.

An. Dñi Etum misterium sine castitate præsumant accedere. Quidam etenim presbiter vocabulo *Feoccher* non longe ab urbe habens ecclesiam habitabat : sed cum uxori copulatus esset, indignam sacerdotis officio vitam ducebat. Quadam die multi tam nobiles quam privati primo mane ad ipsum locum placitaturi convenerunt, sed ante placitum ut presbiter eis missam celebraret, rogaverunt. At ille qui ipsa nocte cum uxore dormierat, ad sacrum altaris officium accedere formidabat. Itaque negavit se id facturum. Illis autem semel, bis, terque rogantibus sibi missam celebrari, presbyter nimis ex utraque parte angustabatur, hinc verecundia, inde timore. Si enim eis non obediret, verecundabatur illos causam suspicari : si obediret, iudicium timebat iusti iudicis Dei. Vicit tamen humana verecundia divinum timorem ; Itaque missam celebravit. Hora vero qua sacrosancta misteria sumere deberet, in calicem intropexit, & ecce particulam Dominici corporis, quæ juxta morem missa fuerat in calicem, ita cum sanguine in teterrimam speciem commutatam vidit, ut sicut postea fatebatur, magis in calice picis colorem, quam panis & vini conspiceret. Illico reatum intelligens presbiter pallere, & quasi jam tunc flammis ultricibus tradendus cœpit nimium pavere. Præterea multum anxius erat, quid de hoc quod in calice viderat, facere deberet. Exhorrebat illud velut suam mortem sumere. Volebat in terram effundere, sed quoniam consecratum erat, id metuebat facere. Reputans ergo quoniam quicquid faceret, omnipotentis iudicium effugere non valeret, magno cum tremore ac formidine illud sumpsit : sed tantæ amaritudinis fuit, ut nil ad gustandum amarius esse potuisset. Vix missa peracta, confestim equum ascendens ad episcopum festinavit, cujus pedibus prostratus, rem ex ordine retulit. Cui indicta poenitentia, præcepit ut si Deum sibi propitium habere vellet, sinceram deinceps & castam ei vitam offerre studeret. Quod presbiter libenter promissit, & promissum usque finem vitæ caste ac religiose vivendo custodivit. Hoc sane ita factum sicut retulimus, ab ipsius presbyteri filio presbitero & duobus capellanis episcopi qui postea nobiscum in hac ecclesia in monachili habitu conversati sunt, sicut ab ipso in quo factum est, presbitero didicerant, frequenter referentibus, audivimus.

CAP. XI.

Quomodo uxor Tosti comitis puellam in cœmeterium beati Cuthberti miserit, & mox infirmata in proximo obierit, & de imaginibus deargentatis.

Suscepto episcopatu *Egelwinus*, nihilominus ecclesie nihil inferre, imo multo magis quam frater ejus ante illum ornamenta, resque alias saragebat auferre. Verum sicut exitus rerum edocuit, nec ipse hoc impune fecit. Sed de hoc paulo post dicemus. Illo pontificatum regente, supra dictus comes *Tosti* cum *Northanimbrorum* disponderet comitatum, in veneratione semper ecclesiam sancti *Cuthberti* habuit, & donariis non paucis quæ inibi adhuc habentur, ornavit. Ipsa quoque conjux illius *Judith* filia comitis *Flandrensiū Bladwini*, honesta valde ac religiosa, multo plus sanctum *Cuth-*

bertum diligens, diversa ecclesie illius ornamenta contulerat, & adhuc plura cum multis terrarum possessionibus se donaturam promiserat, si ejus ecclesiam intrare & ad ipsius sepulchrum sibi liceret adorare. Sed tantam rem per se non ausa temptare, unam de pedisequis suis cogitaverat pramittere, ut si hoc ipsa impune facere posset, domina post sequens securior ingredi auderet. Puella ergo dominæ suæ voluntate agnita, hora secretiori ad hoc temptandum conata est aggredi. Jam pedem intra cymiterium erat positura, cum subito velut ventorum violentia repelli cœpit, & viribus deficere, & graviter infirmata vix ad hospitium valuit redire, decedensque in lectum, gravi torquebatur cruciatu, tandem dolore cum vita caruit. Hoc facto comitissa vehementer exterrita contremuit, atque humiliter satisfaciendo imaginem crucifixi quæ sicut in sequentibus dicitur à raptoribus suo fuerat spoliata ornatu, imaginem quoque sanctæ Dei genitricis *Mariæ*, & *Johannis* Evangelistæ ipsa & ejus conjux fieri jusserunt, & auro argentoque vestierunt, aliaque perplura ad decorem ecclesie obtulerunt. Quo tempore & illud quod alibi plenius legitur super *Barcmid* miraculum contigit, qui dum pacem sancti perfringere vellet, repente vindicta percussus interiit.

CAP. XII.

De quodam in campo obdormiente cujus collum serpens constrinxit, sed in introitu ecclesie sancti Cuthberti semper ab eo dissiliit, qualiter liberatus sit.

Fuit & alius pravæ actionis vir *Osulfus* vocabulo, in quo factum est quod narrabimus, sicut à multis qui viderant quam sæpe audivimus. Quadam namque die ubi in campo obdormiens expergefactus fuerat, serpentem sibi collum stringere sentiebat. Quem manu comprehendens in terram elisit, sed mox iterum collum ejus complexus circumdedit. Rursum eum ad terram projecit. Sed eodem mox momento ab eodem constringebatur. Ita serpentem sive in ignem, sive in aquam vel in terram semper projicere potuit, sed qualiter mox in ejus collum redierit, scire non valuit. Aliquotiens etiam in particulas ferro consuevit dividere, sed protinus idem ipse serpens collum ejus videbatur constringere. Et imprimis quidem admodum parvus erat, sed paulatim in majus & majus excreverat, nec tamen ulla eum veneni infusione lædebat. Quotiens autem ecclesiam quam sanctissimi Confessoris *Cuthberti* præsentia illustrat, intravit, mox in ipso introitu serpens illum dimittebat, nec quamdiu in ecclesia morabatur, ad eum accedere audiebat. Cum vero exiret, protinus collum ejus complectens stringebat. Itaque dum per multum tempus tale sustinuisset incommodum, invento tandem salubri consilio, tribus continue diebus ac noctibus in ecclesia orans perstitit, & postmodum exiens, à serpentis complexu deinceps liberatus in peregrinationem profectus est, nec unquam postea visus in patria.

An. Dñi

CAP. XIII.

De quodam ad sepulchrum in ore denarios furante,
qualiter sit punitus & restitutus.

Eodem tempore quidam ad solenne sanctissimi
confessoris festum cum domino suo venerat, qui
cum super sepulchrum oblatione advenientium mul-
titudinem denariorum conspiceret, furtum animo
concepit. Itaque accessit & astantes fallendo, dum
quasi sepulchrum oscularetur, quatuor vel quinque
nummos ore attraxit. Nec mora, os illius cœpit in-
tus vehementer ardere, adeo ut sicut postea fateba-
tur ferrum ex igne candens in ore portare sibi vide-
retur. Respuere nummos volebat, sed nec aperire
os poterat. Cum itaque intolerabili cruciatu tor-
queretur, huc atque illuc per ecclesiam mutus dis-
currebat, atque omnes dum insanire putabatur, in
pavorem convertebat. Tandem per medium po-
puli prorumpens de ecclesia, de loco ad locum se
incessabiliter cursibus ferebat: & cum ore non posset,
horrendis motibus & nutibus graviter se cruciari
cunctis ostendebat. Ad ultimum reversus in se, ad
sepulchrum concite recurrit, & prostrato corpore
tota cordis intentione veniam à sancto quaesivit,
res quasunque habuerat obtulit. Cumque jam
suam oblationem super sepulchrum ponens illud
oscularetur, cum ipso osculo de illius ore nummi
super sepulchrum ceciderunt. Taliter ab illo cru-
ciatu liberatus, confestim equum ascendens quant-
ocius abire festinavit, nec unquam postea *Dunel-*
mun rediit. Nam cum sæpius ei à domino suo
multa fuissent oblata, ut secum illo veniret, non so-
lum non venire, sed nec tam prope, ut ecclesiam vi-
deret, ausus fuerat accedere.

CAP. XIV.

De donis Copsi comitis.

Nec solum comes supradictus & illius uxor, sed
etiam familiares illorum erga sancti *Cuthberti*
ecclesiam multum devoti extiterant & munifici.
Quorum quidam vocabulo *Copsi* qui sub *Tosti* toti-
us comitatus curam gerebat, Ecclesiam sancti *Ger-*
mani in *Werscum*, ab *Egelrico* episcopo dedicatam,
& ipsam villam aliasque infra subscriptas terras
sancto *Cuthberto*, & ad sepulchrum ejus servituris
in perpetuum donavit, atque illos qui eis aliquid
ex his auferrent, cum episcopo & aliis qui affuerant
cum diabolo damnandos excommunicavit. In *Wer-*
scum decem carucas terras & dimidiam. In *Thornton*
duas carucas terras. In *Theostcota*
decem bovatas terras. In *Readeclthe* dimidiam ca-
rucatam terram. In *Gilburnham* unam carucatam
terram. In cujus donationis signum etiam scipsum ar-
genteum optulit, qui in hac ecclesia servatus, aeternam
illius facti memoriam retinet. Hic idem *Copsi* po-
stea, quamvis brevi tempore, provincie *Northanim-*
brorum, scilicet illorum qui ad septentrionalem pla-
gam fluminis *Tini* habitant, jubente *Willielmo* rege
procurator est factus.

CAP. XV.

De Edwardo rege, & W. & de Rodberto Cumin
apud Dunelmum occiso, & quomodo aqua maris

irrigua cesserint beati *Cuthberti* corpore ad in-
sulam adveniente.

An. Dñi

1066.

ANno Dominice incarnationis M.lxvj. piissimus
rex *Edwardus*, xxiiij. regni sui anno Nonas
Januarii defunctus est, pro quo *Haroldus* regni
solium ascendit: sed parvo tempore gubernavit.
Ingruentibus enim undique adversis contra fortissi-
mum regem *Norwegensum* primo per duos comites
sed mox terga vertentes, deinde per seipsum non lon-
ge ab Eboraco iniit bellum. Ibi quidem victoria
potitus, sed inde divertens contra potentissimum *Nor-*
mannorum comitem, qui jam in *Angliam* cum
multo exercitu advenerat, dimicavit: sed cum
toto pene Anglorum exercitu occubuit. *Willielmus*
autem regnum adeptus Anglorum, populos *North-*
nimbrorum diu rebelles sustinuit: quibus tertio re-
gni sui anno quendam *Rodbertum* cognomine *Cumin*
comitem præfecit. Quem illi ubi advenientem au-
dierant, omnes relictis domibus fugere parabant.
Sed subito nivis tanta nimietas tantaque hyemis
obvenit asperitas, ut omnem eis fugiendi possibili-
tatem adimeret. Quapropter omnibus idem fuit
consilium, ut aut comitem extinguerent, aut simul
ipsi caderent. Quod episcopus comiti occurrens,
nunciavit, atque ut reverteretur, admonuit. At ille
qui suos rapinis & cædibus sævire permiserat, jam
enim plures ecclesie rusticos interfecerant, datum est
illi ne tunc consilium salutis audiret. Intravit ergo
Dunelmum cum septingentis hominibus, ubique per
domos hostiliter agentibus. Summo autem dilucu-
lo *Northanimbrenses* congregati per omnes portas
irrupunt, totaque urbe discursantes, socios comi-
tis interficiunt. Tanta denique fuit interfectorum
multitudo, ut omnes plateæ cruore atque cadaveri-
bus replerentur. Supererant adhuc non pauci qui
hostium domus, in qua comes erat, defendentes, op-
pugnantium prohibebant accessum. Illi ergo igne
injecto, domum cum his qui intus erant, conati sunt
incendere. Itaque flammarum globis altius voli-
tantibus, turris occidentalis quæ juxta stabat, jam
jamque ab igne cremanda videbatur. Populis er-
go genua flectentibus, & sanctum *Cuthbertum* ut
ecclesiam suam à flammis illæsam servaret, rogan-
tibus: continuo surgens ab oriente ventus, globos
flammarum ab ecclesia rejecit, atque longius omne
abinde periculum repulit. Attamen domo ut cœ-
perat ardente, qui intus erant, quidam concremati,
alii vero dum foras prorumperent, protinus sunt
obtruncati. Ita comite 2. Kal. Feb. cum suis omni-
bus præter unum qui vulneratus evaserat deleto,
rex *Willielmus* graviter offensus, ducem quendam
cum exercitu ut ejus mortem ulcisceretur, direxit.
Cum autem ad *Alvertoniam* venissent, & jam mane
facto *Dunelmum* profecturi essent, tanta nebularum
densitas orta est, ut vix astantes sese alterutrum
videre, viam vero nullo modo valerent invenire.
Stupentibus illis cur hoc esset, & conferentibus in-
vicem quidnam facerent, affuit quidam qui diceret
homines illos quendam in sua urbe sanctum habere,
qui eis semper in adversis protector adesset, quos
nemo impune illo vindicante ledere unquam vale-
ret. Quibus auditis, mox ad propria sunt reversi.
Hii vero ad quos interficiendos missi fuerant, nihil
ex hostibus antequam reversi fuissent, agnoverunt.
Atque ita factum est, Deo eos per sanctum *Cuth-*
bertum miserante, ut prius inimicorum abscessum
quam

An.Dñi quam adventum audirent. Attamen eodem anno rege *Willielmo* cum exercitu *Eboracum* veniente, & omnia circum circaque vastante, episcopus *Egelwinus* & majores natu habito invicem consilio, in corruptum sanctissimi patris *Cuthberti* corpus lxxv. anno ex quo ab *Alduno* in *Dunelmum* perlatum est, tollentes, ad ecclesiam *Lindisfarnensem* fugere coeperunt. Et prima quidem nocte in ecclesia sancti *Pauli* in *Bynum*, secunda in *Wetblington*, tertia in loco qui *Tughala* dicitur, mansit, quarto die ad ipsius insulæ aditum comitante omni ejus populo pervenit. Sed quoniam illo venerant circa vesperam, qua videlicet hora secundum tempus suum circumquaque plenum erat mare, episcopus & quique majores sexui infirmiori & ætati teneriori, ne frigore hyemis quæ solito asperior ingruerat omnes nocte periclitarentur, erat enim paulo ante natale Dominicum, condolentes & condolendo gementes, Quid, inquiunt, faciemus? Ne modo insulam intremus, fluctuum altitudine prohibemur. Nec quo tantam frigoris asperitatem declinemus, manendi locum habemus. Illis ita gementibus, subito mare siccum eis introeundi aditum illo tantum loco recedens permisit, cum circumquaque plenissimum fluctuaret. Mox omnes ingressi, Deo laudes & beatissimo confessori decantantes, siccis pedibus cum sacro sui patroni corpore insulæ littus attingebant. Hoc quoque in illo facto valde fuit mirabile, quod sicut illi qui feretrum tunc portabant, attestari solent, se præcedentes continuo fluctus marini sequerentur, ita ut nec paulatim euntibus præcurrerent, nec concite pergentibus diutius remanerent. Instante autem *Quadragesima*, tranquillitate reddita, sacrum corpus *Dunelmum* reportaverunt, atque reconciliata solenniter ecclesia viij. Idus *Aprilis*, cum laudibus intrantes ecclesiam suo in loco illud reposuerunt. Invenerunt autem imaginem crucifixi in solum dejectam, & à suo ornatu quo à comite supradicto videlicet *Tosti* & ejus conjuge fuerat vestita, omnino spoliata. Hanc enim solam ex ornamentis post se in ecclesia reliquerant, ob hoc videlicet quod difficile in fuga portari poterat, simul sperantes quod propter illam majorem loco reverentiam hostes exhibere vellent. Verum quidam illorum supervenientes, quicquid in ea auri & argenti vel gemmarum invenerant, penitus abstrahentes abierunt. Quo facto rex graviter indignatus, jussit eos perquisitos comprehendi, & comprehensos ad episcopum & presbiteros eorum judicio puniendos perducere. At illi nihil triste eis facientes, permiserunt illæsos abire. Nec multo post, episcopatum regente *Walchero* rex prædictus magnam auri argentique quantitatem, gemmas quoque perplures pretiosas ad ipsius imaginis ornatum transmisit, quibus episcopus partim ipsam sicut hodie cernitur, vestiri fecit, partem pro rerum penuria in suos usus expendit.

CAP. XVI.

De apparitione sancti Oswaldi, & beati Cuthberti, & subita morte Gillonis, & ab eis prædicta pœna ultionis.

Sed ut parumper ad superiora redeatur, in fuga memorata, qua cum sancti patris corpore ad prædictam insulam fugerant, quidam ultra annum

Tinam præpotens *Gillomichael* per contrarium, An.Dñi id est, puer *Michaelis* appellatus, nam rectius puer diaboli nuncuparetur, multas fugientibus injurias irrogavit, iter eorum impediendo, ipsos affligendo, prædas ex eis agendo, & quodcunque mali poterat faciendo. Sed non impune. Locato enim in insula sancto corpore, quidam ex clero provectæ ætatis ab episcopo domum remittebatur, ut videlicet qualiter se res circa *Dunelmum* & illam ecclesiam haberet, diligenter exploraret. Ubi aliquantulum viæ peregerat, incumbente jam nocte paululum medio in campo requiescens, obdormivit, ubi manifestam de interitu præfati viri visionem vidit, quam sicut ipsius verbis frequenter audivimus, ita ex ordine hic scribendam esse judicavimus. Ductus, inquit, *Dunelmum* in ecclesia, ut mihi videbatur, astabam, ubi duos summæ authoritatis viros ante altare versis ad orientem vultibus assistere vidi. Alter ætatis mediæ vir, episcopalibus solenniter vestimentis indutus, habitu venerando, & vultu venerabili magnæ reverentiæ pontificem se monstrabat. Alter à dextris ejus assistens rubicundi coloris pallio circumamictus, facie paululum producta, barba admodum tenui, statura procera, pulcherrimi juvenis formam gerebat. Post aliquod temporis intervallum, reflectentes ab altari oculos per ecclesiam vertunt, cujus desertionem quasi graviter ferens, episcopus ait, Væ tibi *Gospatrice*, Væ tibi *Gospatrice*, ecclesiam meam suis rebus evacuaisti, & in desertum convertisti. Hic enim *Gospatricus* hoc maxime dederat consilium, ut fugientes ecclesiam relinquerent, & ipse maximam ornamentorum ejus partem secum abduxerat. Interea dum cupiens ad illos accedere, nequaquam tamen auderem, juvenis ille digito innuens, moderata voce me nomine meo advocavit, & an nossem quæ esset illa pontificalis persona interrogavit. Cui dum me nescire responderem, Ille est, ait, tuus dominus, sanctus videlicet antistes *Cuthbertus*. Confestim ad ejus pedes prociדי, obsecrans, ut suæ ecclesiæ atque suis miseriis subveniret. Aliquanto post, inclinatis reverenter ad altare capitibus, lento inde maturoque incessu simul procedebant. Atque ubi ad hostium pervenerant, juvenis ille prior egrediens, paululum processit, sed episcopus in ipso hostio substitit. Qui respiciens, meque qui à longe sequebar, advocans, Dic, inquit, *Ernane*, an nosti quis sit juvenis ille? Cui ego: Domine, inquam, non novi. Et ille: Hic, inquit, est sanctus *Oswaldus*. Inde simul ad australem plagam urbis paulo longius progredientes, subsistunt, quo & ego vocatus ab episcopo veni: jussusque deorsum respicere, vallem infinitæ profunditatis plenam animabus hominum vidi. Ubi & memoratus *Gillomichael* pœnis atrocibus torquebatur, & in locis teterrimis prostratus jacebat, & fœnaria falce præacuta ultra citraque transfossus, intolerabiles patiebatur cruciatus. Clamabat miser, & diros ululatus ac flebiles miserabiliter voces sine intermissione emittebat. Nulla erat misero temporis intercapedo, qua vel ad horam à pœna respirare potuisset. Similes cruciatus & cæteri omnes patiebantur. Inquisitus à sancto *Cuthberto* an aliquam ibi agnoscerem: respondi me ibidem agnovisse *Gillonem*. Et ille: Vere, ait, hic est ipse. Mortuus namque his miseriis & doloribus est deputatus. At ego, Domine, inquam, non est mortuus. Sero namque sanus & incolumis in domo sua

An. Dñi sua epulatus est, grandeque convivium nunc illis & illis locis præparatum eum expectat. At ille, Et ego, inquit, dico, vere nunc mortuus est. Ipse enim & alii quos cum eo vidisti quoniam pacem meam fregerunt, & mihi in meis injurias fecerunt, hos cruciatus & hæc tormenta compelluntur sustinere. His dictis evigilavi, statimque ascendens equum, hortatus sum socios, ut mecum festinarent. Mirantibus illis causam tam subitæ festinationis, præfatum hominem mortuum, & à quo illius mortem audierim indicavi. Quod illi credere noluerunt, & me quia credidi deriserunt. Itaque tota nocte pergentes, mane facto, divertimus parumper de via ad proximam ecclesiam audituri missam. Interrogatus, ut solet, à popularibus quos rumores afferrem, prædicti hominis mortem nunciavi. Illi vero quoniam pridie sanum noverant, falsum me dicere responderunt. Sed mox quidam ex illius familia advenientes, donum suum ipsa nocte mortuum nunciabant. Ego diligenter coram omnibus horam mortis ejus inquirens, eadem noctis hora eum mortuum agnovi, qua illum horrendis cruciatibus traditum, sancto mihi ostendente *Cuthberto*, contexi. Cujus tormenta intolerabilia comiti *Cospatrico*, sed & ea quæ de illo à prædicto Sancto audieram dum referrem, pavens ille intremuit; moxque nudis pedibus ad intulam ubi sanctum corpus fuerat, incedens, veniam eorum quæ in eum deliquerat, precibus & muneribus petivit. Verumtamen postea nunquam ei fuerat idem qui prius status honoris: expulsus enim de comitatu, multas, quamdiu vixit, adversantium rerum importunitates & afflictiones pertulit.

CAP. XVII.

De Egelwino episcopo qui partem thesauri tulit, quomodo reductus sit & captus.

REportato in *Dunelmum*, sicut jam dictum est, beatissimi Confessoris corpore, *Egelwinus* xv. sui episcopatus anno partem thesaurorum ecclesiæ secum asportans, *Angliam* relicturus navem ascendit. Sed cum jam cupito itinere versus *Coloniā* navigaret, vento repulsus in *Scotiam* ibidem hyemavit. Inde proficiscens, apud *Ellg* ab hominibus regis capitur, & usque *Abendunam* perductus ex præcepto regis diligenti custodia tenetur. Admonitus frequenter reddere ea quæ de ecclesia tulerat, nihil se inde accepisse juramento affirmabat. Sed dum quadam die manducaturus manus lavaret, ex illius brachiis armilla usque manum cunctis intuentibus delabens, manifesto perjurio episcopum notabat. Itaque jubente rege in carcerem detruditur, ubi dum ex nimia cordis anxietate comedere nollet, fame ac dolore moritur.

CAP. XVIII.

De electione Walcheri Episcopi, sed tamen clerici.

CUM vero post illius decessum ecclesia per annum pontificali ministerio vacasset, anno ab incarnatione Domini M. lxxxij. qui est annus regni *Willielmi 7. Walcherus* de gente *Hlothariorum* natus nobilis, divina & seculari scientia non mediocriter institutus, ab ipso rege eligitur, & ad pontificatum ecclesiæ sancti *Cuthberti* consecratur: vir veneran-

dæ caniciei, sobrietate morum & honestate vitæ tali dignus honore. Ipse quidem excepto illo, de quo supradictum est, *Simoniaco*, & post aliquot menses mortuo, primus post *Aidanum* ex clericali ordine ipsius Ecclesiæ suscepit præsulatum: sed vitæ laudabilis conversatione religiosum præferebat monachum. Qui cum clericos ibidem inveniret, clericorum morem in diurnis & nocturnis officiis eos servare docuit. Nam antea magis consuetudines monachorum in his imitati fuerant, sicut à progenitoribus suis ut supradictum est, qui inter monachos nutriti & educati extiterant, hæreditaria semper traditione didicerant.

CAP. XIX.

De rege W. qui beati Cuthberti corpus an Dunelmum quiesceret explorare voluit, qualiter punitus & fugatus sit.

EXacto tempore aliquanto, rex supradictus de *Scotia* quo cum exercitu venerat, rediens *Dunelmum* intravit: & diligenter interrogans an corpus beati *Cuthberti* ibidem quiesceret, cunctis vociferantibus & jurantibus illud ibi haberi, credere noluit. Decrevit ergo rem visu explorare, habens secum episcopos & abbates, qui eo jubente, id deberent perficere. Jam enim disposuerat, ut si sanctum ibi corpus inventum non esset, nobiliores & natu majores universos obtruncari præciperet. Omnibus itaque paventibus, & Dei misericordiam per sancti *Cuthberti* merita implorantibus, in ipsa omnium Sanctorum festivitate prædicto episcopo missam celebrante, rex cum id quod animo conceperat, jamjamque perficere vellet, repente nimio calore cœpit æstare, & æstuando fatigari, ut vix tolerare tantum calorem potuisset. Festinans ergo de ecclesia exire, relictoque quod ingenti copia præparatum fuerat convivio, equum confestim ascendit, & quousque ad *Tesam* veniret, in cursum urgere non cessavit. Quo indicio magnum Dei confessorum *Cuthbertum* ibi requiescere fatebatur, & populum, Deo prohibente, lædere non permittebatur.

CAP. XX.

Quomodo rex W. Ranulphum miserit ut terram sancti Cuthberti sub tributo redigeret, sed beato Cuthberto vindicante furiosus sit effectus, & restitutus, & de privilegiis W. regis.

POST tempus aliquod quendam vocabulo *Ranulphum* illo miserat, qui ipsius Sancti populum regi tributum solvere compelleret. Quod illi graviter ferentes, scilicet quod novas consuetudines cogerentur subire, consuetum in adversis sancti *Cuthberti* auxilium studebant inquirere. Nocte igitur qua finita tributum populo erat impositurus, beatus *Cuthbertus* ei per somnium assistens, baculo pastorali quem manu gestabat, illum impulit, & autoritate pontificali & vultu minaci increpavit quod illuc ad populum suum affligendum ausus fuisset venire, dicens quod non impune hoc præsumpserit; et nisi cito recederet, pejora passurus esset. Itaque de somno evigilans, tanta detinebatur infirmitate, ut nullo modo de stratu valeret resurgere. Mox coram omnibus quæ viderat & audierat, nar-

An.Dñi ravit, & ut pro se apud sanctum confessorem intercederent, humiliter rogavit, deinceps nil tale in ejus populum præsumenturus, si modo evaderet vivus. Mittens ergo ad ejus sepulchrum pallium, quod huc usque in hac ecclesia in hujus facti memoriam servatur, se illi & suis omnibus fidelem ac devotum servum fore promisit, si nunc culpam & culpæ pœnam sibi dimittere dignaretur. Verum invalescente infirmitate, per diversa episcopatus loca in feretro se circumferri fecit, reatumque suum & vindictam 10 ubique ostendit omnibus. Qui quamdiu in locis ad episcopatum pertinentibus, morabatur, gravi jugiter ægitudine laboravit: cum vero ea derelinquens, ad propria remeare cœpisset, confestim ab infirmitate convaleuit. His & aliis virtutum miraculis per sanctum *Cuthbertum* declaratis, rex ipse *Willielmus* sanctum confessorem & ipsius ecclesiam in magna semper veneratione habuit, & regiis muneribus honoravit, terrarum quoque illius possessiones augmentavit Nam & *Billingham* quam olim ab 20 *Egredo* episcopo conditam sancto *Cuthberto* diximus, quam violentia malignorum abstulerat ipse rex ecclesiæ restituit, & pro sua suorumque filiorum salute ad victum in ipsa ecclesia sancto *Cuthberto* ministrantium quietam, & ab omni aliorum consuetudine liberam in perpetuum possidendam donavit. Leges quoque, & consuetudines ipsius Sancti sicut antiqua regum autoritas stabilierat, ipse quoque suo consensu & autoritate confirmavit, & illibatas ab omnibus servari præcepit.

CAP. XXI.

Qualiter Aldwinus de Wincelcumb cum duobus fratribus de Evesham in Northanhymbriam advenerint, & quomodo ab Episcopo Walchero suscepti sint & fructificaverint.

HIS temporibus quidam in provincia Merciorum presbiter, ac prior in monasterio, quod in *Wincelcumb* situm est, habitu & actione monachus vocabulo *Aldwinus* habitabat, qui voluntariam paupertatem & mundi contemptum cunctis seculi honoribus ac divitiis prætulera. Hic didicerat ex historia *Anglorum* quod provincia *Northanhymbrorum* crebris quondam choris monachorum ac multis constipata fuerit agminibus sanctorum, qui in carne non secundum carnem viventes, cœlestem in terris conversationem ducere gaudebant. Quorum loca, videlicet monasteria, licet jam in solitudinem sciret redacta, desideravit invisere, ibique ad 40 imitationem illorum pauperem vitam ducere. Perveniens ergo ad *Eveshamense* monasterium, desiderium suum quibusdam ex fratribus patefacit, è quibus duos mox in sui propositi societatem sibi adjunxit, quorum alter diaconus, postea presbiter *Elfwins*, alter ignarus literarum vocabatur *Reinfridus*. Quibus abbas ipsorum non aliter abundi licentiam dare voluit, nisi prius *Aldwinum* eis præponeret, & curam animarum illorum ipsi commendaret. Perrexerunt itaque simul pedibus incedentes tres monachi, unum tantummodo secum ducentes asellum, quo libri necessarii & vestimenta sacerdotalia ad divinum celebrandum mysterium ferebantur. Et primo quidem super ripam *Tini* fluminis ad plagam septentrionalem in loco qui dicitur *Wuncacestre*, quod monachorum civitas appella-

tur, habitare cœperunt: qui locus licet ad episcopatum *Dunelmensem* pertineat, juris tamen *Northanhymbrorum* comitis habetur. Quapropter venerandus pontifex *Walcherus* ad illos mittens, rogavit, ut ad se venirent, & sub jure potius ecclesiæ, quam sub jure secularium manendi locum acciperent. Quos advenientes multo cum honore & gaudio suscepit, magnasque Deo gratiarum actiones retulit, quod in hac provincia monachicæ professionis viros ad habitandum suscipere, & sub suo regimine meruisset habere. Dedit ergo eis monasterium beati *Pauli* Apostoli à *Benedicto* quondam abbate constructum in *Wyrum*, quod stantibus adhuc solis sine culmine parietibus vix aliquod antiquæ nobilitatis servaverat signum. Quibus culmen de lignis informibus & sceno superponentes, divinæ servitutis officia ibidem celebrare cœperunt. Factaque sub ipsis parietibus casula, ubi dormirent, & manducarent, religiosorum elemosinis pauperem vitam sustentarunt. Ibi pariter in frigore & fame, & rerum omnium penuria pro Christo residentes degebant, qui in monasteriis quæ reliquerant omnem rerum affluentiam habere poterant. Interea multi exemplo illorum provocati, seculo abrenunciantes, monachicum ab eis habitum susceperunt & sub disciplinæ regularis institutione Christo militare didicerunt. Quorum pauci de ipsa *Northanhymbrorum* provincia, plures vero de australibus *Anglorum* partibus fuerant, qui exemplo *Abrahe* 30 de terra sua & de cognatione sua, & de domo patrum suorum egredientes, terram repromissionis, id est, supernam patriam ingredi desiderabant, religiosæ conversationis magistrum habentes *Aldwinum*. Erat namque mundi contemptor egregius, habitu & mente humillimus, patiens in adversis, modestus in prosperis, ingenio acutus, consilio providus, sermone gravis & actione, Humilibus socius, contra contumaces justitiæ zelo fervidus, semper cœlestia desiderans, & secum quoscunque poterat illuc provocans. Igitur episcopus videns numerum 40 Deo ibidem servientium quotidie augeri, & jam per multa annorum curricula in illis partibus extinctam monachicæ conversationis reviviscere suo tempore lucernam, gratias agens Deo vehementer exultavit, & pastorem illis sollicitudinem, & paternam cum omni affectu impendebat benignitatem. Cum enim eos ecclesiam ipsam reedificare & destructa monachorum habitacula videret velle restaurare, dedit eis ipsam villam *Wyrum* cum suis 50 appenditiis, scilicet *Wreoston*, *Wunneccaton*, *Heathewithe*, *Wabyrn*, *Wibeston*, *Wrostedun*, ut & opera perficere, & sine indigentia ibi possent vivere. Taliter illi ex diversis locis Christo pastore congregante in unum ovile adducti, didicerunt quam bonum sit & quam jocundum, habitare fratres in unum.

CAP. XXII.

De fratre ad Streneshalch pergente, & de fundamine ecclesiæ beatæ Mariæ Eboraci, & quo modo Walcherus iterum Aldwinum revocaverit & Wtreuthe cum ceteris terris eis adjecerit.

CUM autem famulus Christi *Aldwinus* ibidem, sicut jam dictum est, aliquatenus fructificasset, ad alia quoque loca cogitavit transire, & simile opus

An. Dñi opus Domino adjuvante perficere. Igitur constituto fratribus quem communiter ipsi elegerant Priore, proficiscens inde reliquit ibidem socium suæ peregrinationis, de quo supradictum est, *Elfwium*, virum simplicitatis & innocentie merito prædicandum, orationibus & lachrymis jugiter intentum. Tertius vero illorum socius videlicet *Reinfridus* ad **Streoneshalc**, quod **Whitby** appellatur secessit, ubi advenientes suscipiens, monachorum habitationem instituere cœpit, qui post ejus obitum migrantes *Eboracum*, monasterium in honore sanctæ *Maria* semper virginis, quod nunc abbas *Stephanus* strenue regit, construxerunt. At *Aldwinus* de *Gyrvenensi* monasterio egrediens, comitem itineris & propositi in clericali adhuc habitu *Turgotum* habuit, amore tamen & actu vitam monachorum imitantem. Veniens enim *Dunelmum*, benigne ab episcopo susceptus est; et cum ejus intentionem agnovisset, ad præfatum monasterium ab eo missus est, ibiq; submagisterio *Aldmini* clericus inter monachos degebat. Non enim habitum monachicum prius suscipere audebat, quam majori ac diuturniori sese districtione probasset. Hic magistrum de monasterio, ut dictum est, proficiscentem, secutus individuo illi comitatu semper adhærebat. Igitur ad *Mailrosense* quondam monasterium, tunc autem solitudinem, pervenientes, secreta illius loci habitatione delectati, Christo ibidem servientes, cœperunt conversari. Sed cum regi *Scottorum Malcolino*, ad quem locus ipse pertinebat, eorum ibi conversatio innotuisset, graves ab illo injurias pertulerunt & persecutiones, pro eo quod Evangelicum præceptum servantes, jurare illi fidelitatem noluerunt. Inter hæc venerabilis episcopus *Wualcherus* frequentibus eos literis & mandatis rogavit, monuit, adjuravit, ad ultimum cum clero & omni populo coram sacratissimo sancti *Cuthberti* corpore sese illos excommunicaturum minatur, nisi ad se sub sancto *Cuthberto* mansuri reverterentur. Illi ergo excommunicationem magis quam iram regis, quæ mortem eis minabatur, formidantes: nam mori tunc omnino statuerant, locum illum relinquunt, & ad episcopum perveniunt. Quibus statim monasterium beati *Petri* Apostoli in *Wiramutha* donavit, olim sicut habitator ejus ab infantia *Beda* describit, egregium satis ac nobile: tunc autem quid antiquitus fuerit vix per ruinam ædificiorum videri poterat. Ubi de virgis facientes habitacula, quoscunque poterant arctam & angustam viam, quæ ducit ad vitam, secum ingredi docere studebant. Ibi *Aldwinus Turgoto* monachicum habitum tradidit, & ut charissimum in Christo fratrem diligens, verbo & exemplo jugum Christi suave illum portare docuit. Quos episcopus familiari charitate amplectens, sæpius ad colloquium suum evocavit: & interdum suis adhibens consiliis, libentissime illorum dictis dignatus est obedire. Donaverat autem illis ipsam villam *Wiramutham*, cui postea successor ejus *Willielmus* aliam proximam, videlicet **Suthewic** adjecit, ut cum his qui secum erant fratribus, sine magna difficultate ibidem in Christi famulatu possent perseverare. Nam etiam de remotis *Anglorum* partibus illuc aliqui advenientes, monachicam cum eis vitam agere, & uno corde ac una anima Christo didicerunt servire. Tunc ecclesiam sancti *Petri*, cujus adhuc soli parietes semirutæ steterant, succisis arboribus, eradicatis vepribus & spinis, quæ totam oc-

cupaverant, curarunt expurgare: & culmine imposito, quale hodie cernitur, ad agenda divinæ laudis officia sategerant restaurare. Plane à tempore quo à paganis ecclesiæ in provincia *Northanhymbrorum* everse, & monasteria sunt destructa atque incensa, usque tertium annum præsulatus *Wualcheri* quando per *Aldwinum* in ipsam provinciam venientem, monachorum cœpit in illa habitatio reviviscere, 208. computantur anni. Igitur episcopo protegente placidam & quietam vitam monachi duxerunt, quos ille, ut pater benignissimus, toto affectu fovere, & sæpius per semetipsum dignatus est invilere, & ea quibus indigebant sibi largius præbere. Hic quoque si diuturniora hujus vitæ tempora extitissent, monachus fieri, & monachorum habitationem ad sacrum corpus beati *Cuthberti* stabilire decreverat. Unde positis fundamentis, monachorum habitacula ubi nunc habentur *Dunelmi* construere cœpit: sed heu, pro dolor! morte præventus, quod disposuerat perficere nequivit, quod tamen ejus successor, sicut in consequentibus demonstrandum est, perfecit.

CAP. XXIII.

De provectu Episcopi, & suorum rapina feroci, & qualia tunc quidam de morte reviviscens de Episcopo & ceteris multis viderit & pradiixerit.

Hujus strenuitas pontificis, videlicet *Walcheri*, non solum nullum rerum ecclesiasticarum passa est detrimentum, verum etiam in earum augmentum dante sibi rege locum egregium, scilicet **Waltbam** cum ipsius nobili ecclesia, quæ canonicorum congregatione pollet, adquisivit. Comitatum quoque *Northanhymbrorum*, capto à rege comite **Waltbeof**, ipse susceperat disponendum. Et ille quidem per vitæ honestatem, & morum sobrietatem, atque mansuetudinem omnium amore dignus erat; Veruntamen, quoniam suos licenter quæ voluissent, & hostiliter nonnulla facientes non refrænabat, indigenarum animos offendeat. Denique archidiaconus illius multa ex ornamentis ecclesiæ, & pecunias auferens, consanguineis & amicis distribuebat. Milites quoque nimis insolenter se in populo habentes, multos sæpius violenter diripiebant, aliquos etiam ex majoribus natu interficiebant. Quorum pravitates episcopus cum negligeret, & nulla censuræ pontificalis autoritate coerceret, sicut *Hely* quondam propter culpas filiorum interiit, sic & iste propter peccata suorum una die cum illis prostratus occubuit. Sed paulo ante illius mortem idem pene miraculum in provincia *Northanhymbrorum* contigit, quod olim ibidem evenisse *Beda* in historia *Anglorum* describit, ut videlicet quidam de morte resurgeret ad vitam. Qui vocabulo *Eadulphus* non longe à *Dunelmo* in villa quæ **Ravenesworth** dicitur habitans, in ægritudinem decidit, qui sabbato quidam jam die in noctem declinante mortuus est: sed mane ante solis ortum de morte reviviscens, ac subito residens, omnes qui ad suas exequias assederant, pavore nimio ac tremore percullos in fugam vertit. Sed ille fugientes revocans: Nolite, inquit, timere, vere à morte resurrexi. Signo sanctæ crucis signate vos & domum istam. Quo dicto, innumera mox multitudo avicularum de exteriori æde per ostium irrumpens, totam domum in qua sederunt, replevit, quæ nimia importunitate huc atque illuc

An.Dñi volitantes, ipsis pene oculis intuentium se ingerebant. Currens ergo diaconus, quem presbiter ad ecclesiam rediens, ibi dimiserat, aqua benedicta ipsos & domum resperfit: nec mora, omnis illa monstruosa volucrum multitudo ut fumus ex oculis disparuit. Is autem qui de morte surrexerat multa de beatitudine justorum, & de pœna damnatorum quæ de corpore ductus viderat, retulit. Denique aliquos quos ante noverat, cum beatis in sedibus florigeris lætantes se recognovisse dicebat, quibusdam quos adhuc præsens vita retinebat gehennalis tormenti æternos cruciatus jam paratos nuntiabat. Horum unus *Walthefus* habebatur, qui postea cædis episcopi author fuerat, de quo ille quæ viderat, referens, Væ, inquit, væ illi. In ipsius infernalis camini medio præparata est ei mansio. Sedile ferreum æterno igne ignitum eum expectat, quod stridentibus undique flammis multo fragore inextinguibiles jugiter scintillas crepitat. Stant hinc & inde cum cathenis ferreis horribiles ministri, spiritus videlicet maligni, in illam sedem *Walthefum* jam jamque suscepturi, & in æterni ignis incendium atrocius miserum vinculis insolubilibus coartaturi. His dictis, ubinam episcopus & archidiaconus ejus cum suis essent, requisivit. Cui cum dictum esset, in *Dunelmo*: Ille respondens, Omnes, inquit, illi jam perierunt. Episcopus jam defecit, sui que omnes qui nunc extolluntur superbia, jam non esse reputati sunt. At hi qui assederant, scientes episcopum cum suis omnibus incolumem, putabant illum hæc non sana mente dicere. Quos iterum alloquens, Ego, ait, sanum sapio, atque hoc signo an vera sint quæ dico probare poteritis. Si ante vel post proximam feriam tertiam mortuus fuero, scitote universa esse falsa quæ à me audistis: Sin autem in ipsa feria moriar, vera me loquutum proculdubio noveritis. Itaque instante feria tertia, ille defunctus est. Nec multo post, repentina episcopi & suorum omnium interfectione, ea quæ ille prædixerat, vera esse manifestius rerum effectus edocuit. Sed & ille miserabilis, cui tanta gehennæ tormenta jam præparata viderat, scilicet *Walthefus*, post impiam tanti pontificis occisionem, & ipse à suæ uxoris fratre pœnas inferni subiturus occiditur.

CAP. XXIV.

Qualiter Episcopus Walcherus & ubi occisus atque sepultus sit, & quomodo pro eo vindicatum & ecclesia beati Cuthberti spoliata sit.

UT autem qualiter nefanda episcopi sedes peracta sit, ex ordine retexatur, statuto die, quo & hii, scilicet milites antistitis qui fecerant injurias, & qui passi fuerant, in pacem redirent & concordiam, episcopus ipse cum suis ad locum qui *ad caput capra* dicitur, convenit, cui qui ultra *Tinam* habitaverant universi natu majores cum infinita totius populi multitudine in pessimum adunati consilium occurrerunt. Declinans episcopus tumultum, ecclesiolam ipsius loci intravit, ubi convocatis ad se populi primatibus, de utriusque partis utilitate, ac mutua amicitia tractavit. Quo facto, episcopo cum paucissimis suorum in ecclesia remanente, omnes qui advocati fuerant quasi consilio loquuturi, egrediun-

tur: & post paululum clamore tumultuantis turbæ exorto, fit subito sine ullo humanitatis respectu miserabilis ubique cædes hominum. Alii namque milites episcopi sparsim per loca sedentes vel jacentes, utpote nihil mali suspicantes, repente circumdantes interficiunt. Alii ascendentes ecclesiam incendunt, alii evaginati gladiis, & vibrantibus hastis conglobatim ad ostium stantes, neminem vivum exire permittunt. Nam qui intus erant, cum jam vim flammarum sustinere non possent, humiliter peccata sua confessi percepta benedictione cum jam egredierentur, in ipso egressu mox trucidabantur. Ultimus omnium restabat episcopus, graviores ipsa morte sustinens in corde dolores. Intolerabile illi fuit quod suos cum presbiteris & diaconibus ante se vidit extinctos, sciebat, quod nec sibi manus hostium parceret. Inter hæc diversa mortis pœna coartatur, ut quam magis eligat, ipse nesciat. Ignis eum ad arma hostium fugere compellebat, arma repellebant ad ignem. Mors dilata, fuerat ei gravior pœna; Levamentum doloris videbatur ferre, quicquid mortem citius posset inferre. Cum ergo sævientium flammarum vires jam ulterius ferre nequivisset, precibus Deo animam commendans, ad hostium processit, factoque digitis è contra signo crucis, cum jam pallio quo erat indutus, oculos & caput velaret, in ipso hostio, heu, proh dolor! lanceis confoditur, cui etiam mortuo crebra gladiis vulnera infliguntur. Tanta namque fuerat eorum bestialis crudelitas, ut nec eo mortuo satiari potuisset. Hæc detestanda omnibus cædes antistitis, pridie Idus *Maii* feria quinta ante rogationes facta est, peractis in episcopatu suo ix. annis, & duobus mensibus. Cujus occisione audita, fratres *Gyrmenfis* monasterii ascendentes naviculam, ad locum navigarunt, & corpus patris sui & antistitis, vix propter vulnorum frequentiam agnitum, & penitus omni tegmine spoliatum, cum gravi luctu impositum navi ad monasterium detulerunt. Quod *Dunelmum* inde perlatum, non eo quo pontificem decebat funeris obsequio sepulturæ est traditum. Tota namque urbe discursantes illius interfectores furebant, statim enim post illam abhominandam cædem illo advenerant, ut expugnato castello homines episcopi qui supererant, perimerent. At his viriliter se defendentibus, illi non sine suorum detrimento frustrato labore oppugnantes, fatigabantur. Quarto die obsidionis abecedentes, per diversa disperguntur, & universi quos nefanda cædes antistitis Deo & hominibus detestabiles fecerat, aut varia clade consumuntur, aut relictis domibus & possessionibus incertis profugi sedibus exules vagantur. Nec mora, ea quæ gesta fuerant, fama ubique divulgante, *Odo Baiocensis* episcopus qui tunc à rege secundus fuerat, & multi cum eo primates regni cum multa armatorum manu *Dunelmum* venerunt, & dum mortem episcopi ulciscerentur, terram pene totam in solitudinem redegerunt. Miseros indigenas, qui sua consili innocentia domi resederant, plebsque ut noxios aut decollari, aut membrorum detractione præceperunt debilitari. Nonnullis ut salutem & vitam pretio redimerent, crimen falso imponebatur. Quædam etiam ex ornamentis ecclesiæ, inter quæ & baculum pastorem materia & arte mirandum, erat enim de saphiro factus: præfatus episcopus abstulit, qui posito in castello militum præsidio, protinus abscessit.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Qualiter W. episcopus electus & sacratus sit, & quanta vir scientia, probitatis & gratie fuerit.

TRansactis post occisionem *Walcheri* episcopi sex mensibus & decem diebus, anno imperii *Willielmi* xv. abbas monasterii sancti martyris *Vincentii*, *Willielmus* ab ipso rege electus, episcopatum *Dunelmensis* ecclesie quinta Id. *Novembr.* suscepit regendum: ordinatio vero illius aliquanto post, id est, tertio Nonas *Januarii*, videlicet in octavis sancti *Johannis* Evangelistae die Dominica, praesente rege & episcopis totius *Angliae* astantibus, ab archiepiscopo *Eboracensi* *Thoma* solenniter est adimpleta. Hic quidem *Willielmus* in ipso suae juventutis tempore, cum esset de clero *Baiocensis* ecclesiae, in monasterium sancti *Carilefi*, patrem jam multo ante monachum effectum secutus, suscepto habitu monachico, in monastici ordinis observantia singulariter praeter ceteris amore ac studio strenuus habebatur, ideoque ad superiores gradus paulatim ascendens movebatur. Primo enim Prior claustrum, deinde secundus ab abbate major scilicet Prior constituitur, inde ad vicinum praefati martiris monasterium abbas eligitur. Nec multo post nominatus rex, quia ejus industriam in rebus saepe difficillimis probatam habuit, etiam ad episcopatum sicut jam dictum est, ordinante Deo promovit. Erat enim pontificali ministerio satis idoneus, ecclesiasticis & secularibus literis nobiliter eruditus, in divinis & humanis rebus multum industrius, morum honestate ita compositus, ut per id temporis nemo in hac ei putaretur esse praefendus. Inerat illi etiam tanta ingenii subtilitas, ut non facile quis occurreret, qui profundius consilium inveniret. Cum gratia sapientiae, multa ei suppetebat facultas eloquentiae. Erat & memoriae tam tenacis, ut in hoc etiam nimium esset admirabilis. Strenuitate sua atque prudentia non solum ad praedicti regis *Anglorum*, & ad regis *Francorum*, sed etiam ad Apostolici Papae notitiam pervenerat, & gratiam. Gratum erat illis virum talem interdum suscipere: eloquenter simul & sapienter loquentem audire. Cibo ac potu satis erat sobrius, vestimentis semper mediocribus usus, fide catholicus, corpore castus: & quoniam magnae familiaritatis locum apud regem habuerat, monasteriorum & ecclesiarum libertatem in quantum potuit, defendere semper ac tueri curabat.

CAP. II.

Quomodo clericos de ecclesia beati Cuthberti egerit, & auctoritate papae & regis monachos praefatos introduxerit.

IGitur sedem episcopatus sancti *Cuthberti* gratia Dei adeptus, terram illius pene desolatam invenit, locumque quem sacri corporis sui praesentia illustrat, negligentiori quam ejus deceret sanctitatem servitio despicabiliter destitutum conspexit. Nam neque sui ordinis ibi monachos, neque regula-

res reperivit canonicos. Unde gravi moerore confectus, Deum & sanctum *Cuthbertum* sedulo & suppliciter rogavit, ut sibi ad emendandum, quae minus convenientia viderat, consulendo succurrerent, & succurrendo perficerent. Igitur senes & prudentiores totius episcopii homines, qualiter in initio apud sanctum *Cuthbertum* ageretur ab illo exquisiti, sedem illius episcopalem in insula *Lindisfarnensi* fuisse, monachosque tam vivo quam ibidem sepulto venerabiliter servisse responderunt, quorum quocumque assertioni vitae illius libellus & ecclesiastica gentis *Anglorum* concordat historia. Longo dehinc tempore transacto, crudelis barbarorum manus non hunc solum, ut supra dictum est, sed & alia circumquaque loca vastantes, nobilem illius coenobii coetum ausu sacrilego neci tradiderunt. Sed non impune. Nam omnes in brevi justa Dei vindicta terribiliter percussi, a temporalibus ad aeterna cruciandi tormenta sunt praerepti. His ergo perceptis, pristinum ad illius sacrum corpus restaurare pertractans servitium, ne quis quae sui solius molimine fecisset irritanda putaret, regis *Willielmi* & conjugis suae *Mathildis* reginae, & *Lanfranci* *Canuariensis* archiepiscopi consilium petivit. Rex statim ut ex omni parte tam utilis consilii roboraretur consensus, ad papam *Gregorium* tam de his eum consulturum quam de aliis quae mandaverat sibi loquuturum eum misit. Cui cum de beati patris *Cuthberti* sanctitate quaedam licet pauca dixisset, illius per omnia sibi placuit consilium, ut viz. monachos, quos in duobus episcopatus locis *Wiramatha* & *Byrum* invenerat, in unum coram sancto illius corpore congregaret, quia episcopatus parvitas ad tria monachorum coenobia non sufficeret. Hoc quoque Apostolica devotissime confirmando auctoritate, suas per memoratum episcopum literas regi *Willielmo* & *Lanfranco* archiepiscopi direxit, suam ex parte Domini & sancti *Petri* benedictionem illis omnibusque hujusmodi propositum adjuvare conantibus largiens; eos vero, si qui nisu contrario talia debilitare praesumerent, perpetuo eorundem ex parte anathemate, nisi digna satisfactione resipiscerent, feriens. Talem papae consensum cum rex audisset, non mediocriter gavisus, sub testimonio *Mathildis* reginae, *Lanfranci* archiepiscopi, ceterorumque baronum suorum ad hoc peragendum licentiam dedit, imo propere ut perageret episcopo praecipit. Insuper etiam leges sancti *Cuthberti*, quas ipse coram sancto illius corpore sicut unquam meliores sub aliquo priorum fuerant, fide sua sancierat, denuo tunc renovando confirmavit.

CAP. III.

Quo die & tempore monachos Dunelmum duxerit & eos benedixerit, & officia singula eis distribuerit.

ANno ab incarnatione Domini M. lxxxiiij. à 1083. transitu vero patris *Cuthberti* 397. ex quo autem ab *Albhuno* episcopo incorruptum ejusdem patris corpus in *Dunelmum* est perlatum 89. qui

An. Dñi est annus regni *Willielmi* 18. ex quo autem *Aldwinus* cum duobus sociis in provinciam *Northanymbrorum* venerat 10. episcopatus vero *Willielmi* tertio, 7. Kal. Junii, feria sexta memoratus episcopus monachos ex supradictis duobus monasteriis, videlicet Apostolorum *Petri & Pauli*, in *Utramutha* & in *Opzum* simul congregatos in *Dunelmum* perduxit. Quibus tertio die post, id est, ipso sancto die Pentecostes in ecclesiam sancti *Cuthberti* perductis, Apostolici papæ iussionem per auctoritatem sancti *Petri* Apostolorum principis factam, atque excellentissimi regis *Willielmi* voluntatem populis qui convenerant manifestavit. Quo facto, beatissimæ Dei genitrici *Mariæ*, & sanctissimo suo patrono *Cuthberto* monachos commendans, ecclesiam illis & illos ecclesiæ contradidit. Denique mox inter ipsa sacra missæ solennia, secundum morem illos monachicum propositum profitentes, & in eodem loco stabilitatem promittentes benedixit, & ad sacrum sanctissimi patris *Cuthberti* corpus inseparabiliter astrinxit. Eis vero qui prius inibi habitaverant nomen tantum canonicorum habentes, sed in nullo canonicorum regulam sequentes, præcepit, ut si in ipsa ecclesia residere vellent, deinceps in monachico proposito cum monachis vitam agerent. At illi de ecclesia exire quam taliter ingredi maluerunt, præter unum videlicet decanum illorum, cui à filio monacho, vix, ut monachus fieret, persuaderi poterat. Tribus ergo post monachorum professionem factam evolutis diebus, episcopus omnibus illis in unum convocatis, communi consilio monasterii officia, sive negotia his quos graviores, & prudentiores, & ad hoc idoneos perspexit, cum magno Dei timore ac discretione distribuit. Et congruo quidem ordine, à capite, id est, ab altari incipiens, cuidam illorum, scilicet *Leofwino* viro prudenti, & Deum valde timenti, ecclesiæ curam & sancti *Cuthberti* corporis incorrupti custodiam commisit, secretariumque constituit. Deinde *Aldwino*, quem pro insita illi prudentia, & magnæ discretionis moderamine ac morum honestate valde strenuum noverat, intus & foris totius monasterii curam & dispensationem delegavit, & ut sine illius consilio vel prudentia nil ageretur, statuit. Denique terrarum possessiones illorum ita à suis possessionibus segregavit, ut suas omnino ab episcopi servitio, & ab omni consuetudine liberas & quietas ad suum victum & vestitum terras monachi possiderent. Antiqua enim ipsius ecclesiæ hoc exigit consuetudo, ut qui Deo coram sancti *Cuthberti* corpore ministrant, segregatas à terris episcopi suas habeant. Atque ideo rex *Willielmus* & antea sicut jam supradictum est, & nunc cum monachi *Dunelmum* venissent, *Billingham* cum suis appendiciis ad victum specialiter eorum qui in ipsa ecclesia Deo & sancto Confessori ministrant, pro sua filiorumque salute donavit. Episcopus quoque aliquantulum quidem terræ monachis largitus est, veruntamen ut sine indigentia, & penuria Christo servirent, sufficientes ad victum illorum & vestitum terras eis una cum rege ipse providerat, & jam jamque daturus erat. Sed ne id ad effectum perveniret, primo regis ac postea episcopi mors impedimento fuerat.

CAP. IV.

De corpore sancti *Oswini*, & de possessione ecclesiæ de *Utramuthæ*, & illius violenta ablatione.

Ecclesiam sane sancti *Oswini* in *Utramuthæ* jamdudum donantibus *Northymbrie* comitibus monachi cum adhuc essent in *Opzum* possederant, unde etiam ipsius sancti ossa ad se transferentes, in ecclesia sancti *Pauli* secum non parvo tempore habuerunt, quæ postmodum ad priorem locum retulerunt. Deinde præfati antistitis *Willielmi* tempore comes *Northanymbrorum Albrius* hoc donum renovavit, ipsamque ecclesiam cum suo presbitero ecclesiæ sancti *Cuthberti* perpetuo possidendam adjecit. Quæ cum jam per quindecim annos velut deserta sine tecto durasset, eam monachi culmine imposito renovarunt, & per tres annos possederunt. Cum vero postea *Robertus* de *Mulbreio* in comitatum *Albrio* successit, propter inimicitias quæ inter episcopum & ipsum agitabantur, sancti *Cuthberti* monachos de ipsa ecclesia expulit, eamque *Paulo* abbati monasterii sancti *Albani* martyris tradidit. Qui videlicet abbas à *Dunelmensibus* monachis frequenter admonitus, rogatus & prohibitus ne aliena invaderet, audire noluit quin potius suos illuc ad habitandum misit. Quos non multo post ipse secutus, repente ibi infirmitate corripitur: & dum domum redire tentaret, moritur. Ipse quoque comes postea in eadem ecclesia quam sancto *Cuthberto* abstulit, res omnes & honorem cum sui corporis libertate amisit.

CAP. V.

Quanta *W.* episcopus acquisierit, & qualem se subditis exhibuerit.

At vero episcopus *Willielmus* nihil unquam de ecclesia auferebat, quin potius semper inferre, & multis eam ac pretiosis ornamentorum speciebus studebat exornare. Jura quoque ecclesiæ, leges & privilegia strenuitate sua atque prudentia ita Deo adjuvante defendebat & conservabat, ut eo vivente nullius temeritate, nullius violentia infringi vel violari possent. Nam & quasdam terras de quibus semper inter episcopum *Dunelmensem* & comitem *Northanymbrensem* contentio fuerat, ita ecclesiæ liberas & quietas reliquit, ut deinceps aliquas ex his consuetudines præter episcopum exigere nemo debeat vel possit, quod cartulæ ecclesiæ ostendunt. Monachos ipsos ut pater dulcissimus filios charissimos amplectebatur, protegebat, fovebat, ac summa discretione regebat. Sive enim arguebat, sive blandiebatur, amabilis omnibus illis erat, quia illius neque districtio rigida, neque mansuetudo soluta, ita ex altero alterum temperabat, ut severitas illius jocunda, & jocunditas esset severa. Nimium eos diligens, nimium ab eis diligebatur. Ad sui habitus reverentiam, & ad ordinis observantiam, præcipue illos hortabatur. Hoc præsens verbo, hoc absens, missis sapius ad eos literis agere curabat. Hanc illius diligentiam, hoc studium testantur etiam illæ, quæ in illius memoriam servantur in hac ecclesia sacra admonitionis literæ, quas cum regiis impeditus negotiis venire non posset, ipse ad eos direxerat, quarum hic aliquas inserere congruum videtur.

An.Dñi

CAP. VI.

Epistola W. episcopi ad monachos Dunelmenses.

Willielmus Dunelmensis episcopus suis in Christo fratribus, & filiis *Dunelmensibus* cœnobitis, salutem & vivificam benedictionem. Non credo vos discredere quantum mihi displiceat quod vobiscum ut deceret morari non possum. Sed qualicumque modo vel loco peccando laborem, mens tamen in vobis assidue delectata quiescit. Precor ergo ut & vos tribulationes nostras mente quotidie videatis, & imbecillitatem meam devotis orationibus & eleemosinis charitative & sine fastidio sustentetis. Hoc autem præcipiendo precor, & precando præcipio, ut in amorem ordinis vestri fervendo crescat, & ordinem pro nulla necessitate vel causa declinare permittatis, & nulli parcatis in ordine. In ecclesia vero non properando, sed licenter & honeste psalmos & cætera decanteris. Confessiones vestras frequenter Priori faciatis; conventus firmiter & absque ulla retentione ab omnibus teneatur, præter ægrotos & eos qui exterioribus negotiis sunt regulariter deputari. Et quia præsens vobis quæ deberem dicere non valeo, litteras istas unaquaque septimana semel in capitulo recitate, ut & hæc firmitus teneatis, & me in his literis loquentem audiendo Deo diligentius commendetis. Et quia charitas operit multitudinem peccatorum, non solum peregrinis & hospitibus, sed omnibus omnino gentibus veram facite charitatem. Per hæc & per alia bona opera faciat vos & hic sane temporaliter vivere, & perennem gloriam æternaliter possidere, qui vivit & regnat Deus per immortalia secula seculorum.

CAP. VII.

De obitu Prioris Aldwini, & successione Turgoti.

1087.

Anno Dominicæ incarnationis M. lxxxvij. quarto anno adventus monachorum in *Dunelmum* pene transacto, venerandus Prior *Aldwinus* pridie Idus Aprilis terminum vitæ præsentis habuit, anno 14. ex quo primum in *Northanimbriarum* provinciam venerat. De cujus obitu episcopus cum fratribus multum contristatus indoluit, quia erat vir bonus, & modestus, prudentia & consilio ecclesiæ valde necessarius, & in quocunque, ne Deum offenderet, negotio maxime sollicitus. Cujus memoriam ut in suis orationibus monachi *Dunelmenses* indefinenter agant, ipse meritis suis omnino exigit, quem prævium in ipsam provinciam ducem habuerunt, ubi exemplo illius & magisterio habitantes, Christo servire cœperunt. In cujus locum jure prioratus discipulum illius, videlicet *Turgotum* communi fratrum consilio episcopus surrogavit; & totius monasterii curam intus & foris cum Dei timore illum agere imperavit. Eodem anno quo *Aldwinus* est defunctus, rex *Willielmus* cum adhuc de xxij. regni ejus anno v. septimanæ restarent, v. Id. Sept. moriens, *Willielmo* filio reliquit imperium.

CAP. VIII.

De exilio W. episcopi, & quando posuerit fundamenta in Dunelmo novi monasterii.

Hujus sicut & antea patris amicitii antistes præfatus adjunctus, familiariter ei ad tempus

adhærebat: unde etiam *Alvertoniam* cum suis appenditiis rex illi donavit. Post non multum vero temporis per aliorum machinamenta orta inter ipsos dissensione episcopus ab episcopatu pulsus ultra mare secessit, quem comes *Normannorum* non ut exulem, sed ut patrem suscipiens, in magno honore per tres annos quibus ibi moratus est, habuit. Ita monachi *Dunelmenses* sui antistitis destituti solatio, cum multa se adversa passuros formidarent, nec ab aliquo refoverendos sperarent: ita è contrario Deo per sancti *Cuthberti* merita se miserante protegebantur, ut nulla eis adversitas noceret, & ipsum regem erga se satis humanum invenirent. Licet enim in alia monasteria & ecclesias ferocius ageret, ipsis tamen non solum nihil auferebat, sed etiam de suo dabat, & ab injuriis malignorum sicut pater defendebat. Sed & Priori ad se venienti humiliter assurgens, benigne eum suscepit, & ita per omnia sub se quemadmodum sub episcopo curam ecclesiæ cum omni libertate agere præcepit. Hoc tempore refectorium, quale hodie cernitur, monachi edificaverunt. Tertio anno expulsionis episcopi, cum homines regis quoddam in *Normannia* castellum tenentes obsiderentur, & jam jamque capiendi essent, eos episcopus à periculo liberavit, & consilio suo ut obsidio solveretur, effecit. Unde rex placatus, universa quæ in *Anglia* prius habuerat, ei restituit. At ille nequaquam vacuus rediit, sed non pauca ex auro & argento sacra altaris vasa & diversa ornamenta, sed & libros plurimos ad ecclesiam præmittere curavit. Nec multo post ecclesiam 98. anno ex quo ab *Alduno* fundata fuerat, destrui præcepit, & sequenti anno positis fundamentis nobiliori satis & majori opere aliam construere cœpit. Est autem incepta M. xciiij. Dominicæ incarnationis anno, pontificatus autem *Willielmi* 13. ex quo autem monachi in *Dunelmum* convenerant xj. tertio Idus Augusti, feria 5. Eo enim die episcopus, & qui post eum secundus erat in ecclesia Prior *Turgotus* cum cæteris fratribus primos in fundamento lapides posuerunt. Nam paulo ante, id est, quarto Kal. Augusti feria sexta idem episcopus & prior facta cum fratribus oratione ac data benedictione fundamentum cœperant fodere. Igitur monachis suas officinas edificantibus, suis episcopus sumptibus ecclesiæ opus faciebat. Quo tempore memoratum Priorem *Turgotum* ante totius episcopatus populos producens, vices suas etiam super illos ei injunxit, ut scilicet per archidiaconatus officium, Christianitatis curam per totum ageret episcopatum, ita statuens, ut quicumque illi successores fuerint in prioratu, similiter succedant & in archidiaconatu. Quod non sine autoritate vel exemplo fecit, legitur enim in vita sancti *Cuthberti* quod beatus *Boisilus* cum esset præpositus monasterii, de monasterio frequenter exire & populo prædicare consuevit. Cui defuncto discipulus ejus, beatus scilicet *Cuthbertus* successit in præpositi, id est, Prioris officium. Nam qui nunc Prior, à beato *Benedicto* præpositus monasterii appellatur. Secutus ergo exemplum magistri pater *Cuthbertus*, sæpissime propter animarum lucra de monasterio egredi solebat, ut sæpe ebdomada integra, aliquando duabus vel tribus, nonnunquam etiam mente pleno domum non rediret: sed demoratus in montanis plebem rusticam verbo prædicationis simul & exemplo virtutis ad cœlestia vocaret.

Qua-

An.Dñi

1093.

An. Dñi Quapropter memoratus antistes ita constituisse dinoscitur, ut quicumque sancti *Cuthberti* in ipsius ecclesia successores in prioratu fuerint, etiam in prædicationis officium curam agentes Christianitatis eidem succedant.

CAP. IX.

Qualia Bosio miles de cœnobitis Dunelmensibus viderit, & quanta de obitu W. episcopi prædixerit.

Q UO tempore quidam militum episcopi vocabulo *Bosio*, infirmitate correptus, ad extrema pervenisse visus est. Permodicum enim ore & naribus trahens flatum, per tres dies raptus ab humanis rebus quasi mortuus sine ullo sensu permanfit: sed die tertio contra hoc quod sperari poterat ad præsentia rediit. Dicebat itaque multa se vidisse, nec tamen quæ illa fuerint, donec sicut iussus fuerat, Priori retulisset, cuiquam indicare volebat. Recuperata ergo sanitate concitus ad illum venit, secretum ab omnibus loquendi cum eo locum petiit. Ubi projectis vestibus virgas manu gestans nudus ad ejus vestigia procidit, cum lachrimis exclamans, Ad te, inquit, venire, tibi iussus sum peccata confiteri, & meam deinceps, quæ tamen longa non erit, vitam tuo imperio ordinare. Suscipe quæso pœnitentem, & plagis verberum medellam adhibe meorum vulneribus criminum, ut districtum Dei merear evadere iudicium. Itaque multo cum gemitu peccata confessus est, susceptaque pœnitentia, talia cœpit narrare. Ductore, inquit, præeunte, per horrenda simul & amœna loca sequebar. Erant omnes hujus ecclesiæ monachi quodam in loco congregati, ante quos multum ex sese splendoris emittens veneranda crux portabatur, quam omnes vestiti, ordinata solenniter sicut solent processione incedentes & cantantes sequebantur. Omnes in directum nusquam declinantes incedebant, præter duos, qui à recti ordinis linea aliquantulum exorbitabant. Ibant autem omnes contra oppositum sibi immensæ altitudinis murum, in quo nec ostium nec fenestra ulla videbatur. Cogitante me ac mirante cur illo tenderent ubi aditus nullus patebat, ecce repente nescio qualiter omnes intra murum erant. Ego autem foris remanens, huc illucque respexi, si alicubi introspectare possem, & inventa fenestrella, contemplatus sum per illam campum latissimum & vernantium flosculorum mira varietate pulcherrimum, ex quibus admirandi suavis odoris emanabat. Interrogatus à ductore meo, si eos quos ibi vidi, agnoscerem, aio etiam, monachos nostros hic recognosco. Et ille, Dicito, inquit, priori, ut eos ad animarum suarum salutem diligentius hortetur, illos vero duos quos ab ordine suo declinare vidisti, nominatim illi ostende. Re enim vera non parum à via rectitudinis aberrant, quibus magna incumbit necessitas, ut peccata sua purius confessi, emendatiorem vitam ducere festinent. Hucusque etenim puram ac rectam peccatorum suorum confessionem nunquam fecerant. Inde ductus, aspexi per campum latissimum totius hujus provincie indigenas congregatos, qui equis admodum pinguibus sedentes, & longas sicut soliti sunt hastas portantes, earumque collisione magnum facientes strepitum, multa ferebantur superbia. Is ergo qui

me ducebat, an istos recognoscerem inquisivit. Cui dum illum atque illum & postremo universos me recognoscere respondissem, Omnes, ait, isti, jam in proximo peribunt. Nec mora, omnis illa multitudo velut fumus ex oculis evanuit. Quo facto, multo majori quàm priores superbia secuti sunt Francigenæ, qui & ipsi frementibus equis subvecti, & universo armorum genere induti, equorum frementium sonitu & armorum collisione immanem late faciebant tumultum: sed post paululum cum omni ipsorum gloria velut subito terræ hiatu absorpti nusquam comparuerunt. Deinde per extensum aliquot miliaris campum innumeram fœminarum multitudinem intueor, quarum tantam turbam dum admirarer, eas presbiterorum uxores esse, à ductore meo didici. Has, inquit, miserabiles, & illos qui ad sacrificandum Deo consecrati sunt, nec tamen illecebris carnalibus involvi metuerunt, Væ sempiternum & gehennalium flammarum atrocissimum expectat cruciatus. Inde in loco vastæ ac tetrae solitudinis, magna altitudine domum totam ex ferro fabrefactam alpexi, cujus janua dum sæpius aperiretur, sæpiusque clauderetur; ecce subito episcopus *Willielmus* efferens caput ubinam *Gosfridus* monachus esset, à me quæsit. Hic enim, inquit, hic ad placitum mecum adesse deberet. Hunc namque procuratorem sui episcopatus constituerat. Tunc is à quo ducebar, me alloquens, Certe, inquit, scias, episcopum citissime finem vitæ habiturum. Ille quoque quem ipse nominavit tametsi aliquanto tardius eum moriendo sequetur. Tu quoniam adhuc licet brevi tempore in mundo vivere debes, ut iram Dei evadas, confessione peccatorum facta vitam secundum quod Prior tibi ostenderit, corrige, eique universa quæ tibi sunt ostensa, ne dubites manifestare. Hæc & alia quamplura prædictus miles se audisse & vidisse retulit: quæ quam vera sint, paulo post & episcopi & aliorum multorum quos jam finiendos prænuñciaverat mors secuta testimonium perhibet. Duo quoque illi qui ab ordine processionis deviare visi sunt fratres, ejus verbis fidem præbent, quorum vitam Prior subtiliter discutens, hoc quod miles de illis occulte audierat, verum esse ipse invenit.

CAP. X.

Ubi idem W. episcopus obierit, & quomodo Dunelmum corpus ejus delatum sit.

D UM ergo visionis suæ ordinem jubente priore miles episcopo retulisset, ille talia contremiscens, vehementer expavit, atque studiosius deinceps suæ salutis curam gerere cœpit, largiores videlicet elemosinas faciendo, prolixius & intensius orando, nullius negotii gratia privata orationum quotidianarum statuta prætermittendo. Et quidem multo ante suum obitum tempore non parum infirmabatur, verum ipso die nativitatis Domini apud *Vindelesoram* acriori correptus dolore, gravissime per octo dies lethali morbo fatigabatur. Interim multi ad illum venerunt: alii ut in sua necessitate ipsius consilium quærerent, erat enim magni consilii; nonnulli, ut vexatum infirmitate piæ visitationis verbo consolarentur. Quod maxime venerabilis *Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopus *Anselmus* fecit, cujus secreto colloquio de

An. Dñi

An.Dñi de salute animæ ille diu potitus, consolationis & benedictionis gratiam se ab eo percepisse gratulabatur. Tanta infirmitate vexatus, nequaquam tamen longiorem vitam plus quam mortem quæsiuit: sed hoc Deum intentius deprecatus est, ut quod sibi sciret magis expedire, scilicet vel diutius vivere, vel tunc vitam finire, id sibi dignaretur concedere. Die autem octavo, quo circumcisio Dominica celebratur, cum jam instante vespera irrecusabilem mortis sententiam jam jamque adesse sentiret, ea quæ fidelium morientium salus exposcit, sibi postulans, venerandæ memoriæ *Eboracensi* archiepiscopo *Thoma cum Walchelino Wintoniensi*, & *Johanne Bathoniensi* episcopo multum devote officium administrante, ipse catholicam confitens fidem percepit. Quibus & se & filios suos, videlicet hujus ecclesiæ monachos quos multum semper dilexerat, fovendos & protegendos quam maxime commendare studebat. Jacente illo atque suæ evocationis horam expectante, episcopis invicem de loco sepulturæ ejus conferentibus, id conveniens videbatur, ut in ipsa sancti *Cuthberti* ecclesia ejus corpus jure sepeliri deberet, qui ad ipsum Confessoris & episcopi sacrum corpus congregatione monachorum stabilita, ut dignum & placitum Deo servitium ibidem jugiter fieret, quam maxime semper sollicitus fuerat. Quod contra ille clamans, hoc fieri multum prohibuit. Absit, inquit, absit, ut sancti *Cuthberti* ecclesiæ consuetudo quæ ab antiquis temporibus tam solícite hætenus servatur, mei corporis causa solvatur. Nunquam enim in loco quo ejus incorruptum corpus requiescit, alicujus

An.Dñi defuncti corpus non solum non sepeliri, sed nec ad horam inferri licuit. Placuit ergo illis ut in capitulo tumulari deberet, quatenus in loco in quo fratres quotidie congregantur, viso ejus sepulchro charissimi patris memoria in eorum cordibus quotidie renovaretur. Interea ille acrius dolore coactus in mortem pallescere cœpit, jamque instante hora gallicantus, quarto Nonas Januarii, feria quarta, vitæ terminum habuit. Cujus corpus pontificalibus secundum morem vestimentis obvolutum, fratres qui cum eo fuerant, *Dunelmum* transtulerunt. Quod occurrentes monachi, & clerus, omnisque populus, cum mœrore multo & planctu susceptum, usque in ecclesiam sancti *Michaelis* deportaverunt. Ibi namque prima nocte à clero & populo exequiæ illius agebantur. Mane autem factò, ad se monachi corpus transferentes, ipsum diem cum nocte secuta in precibus & psalmorum decantationibus pervigiles transegerunt, atque sequenti die, hoc est septendecem Kal. Febr. in loco quem, ut supradictum est, episcopi providerant, congruo cum honore sepulturæ tradiderunt. Quorum ex tanti patris amissione quantus mœror, quantus luctus, quantusque fuerit fletus, puto hic melius taceatur, quam supra id quod cuiquam credibile sit, aliquid dicatur. Nullus enim, ut reor, tunc inter illos erat, qui non illius vitam, si fieri posset, sua morte redimere vellet. Defunctus est autem M. xcvi. Dominicæ incarnationis anno, cum in episcopatu xv. annos & duos menses minus tribus diebus peregisset, quando & tertius decimus, ex quo in *Dunelmum* congregati fuerant monachi, annus agebatur.

Explicit Historia Simeonis.

Villæ data per Egfridum regem Northanimbrorum S. Cuthberto & successoribus ejus.

685. **A**nno Dominicæ incarnationis DC. lxxxv. congregata synodo juxta fluvium *Alne* in loco qui dicitur *Etetniford*, cui *Theodorus* archiepiscopus *Dorvernensis* præsidebat, cum *Cuthbertus* multis legatariis ac literis ad se præmissis, nequaquam sua insula posset erui, tandem ego *Egfridus* rex *Northanimbrorum* cum antistite *Trumwine* & aliis religiosis viris insulam navigavi, & invitum ad synodum pertraxi, ubi omnium jussione episcopatus officium suscipere compellitur. Cui & omnibus successoribus ejus consilio *Theodori* archiepiscopi & *Trumwini*, & totius concilii pro salute animæ meæ & successorum meorum donavi villam quæ vocatur *Crete*, & tria milliaria in circuitum ipsius villæ. Donavi

etiam civitatem quæ vocatur *Lugubalia*, & in circuitu ejus quindecim milliaria, ut hæc tam ipse quam successores ejus ad Dei servitium in perpetuum habeant, ita sicut ego habui, libera & quietâ, & secundum voluntatem suam disponenda. Ego *Theodorus* archiepiscopus *Dorvernensis* subscripsi. Ego *Bosa* episcopus subscripsi. Ego *Cedd* orientaliū *Saxonum* episcopus subscripsi. Ego *Sexulf* *Merciorum* episcopus subscripsi. Ego *Eata Hagnstaldensis* episcopus subscripsi. Ego *Trumwine* *Pictorum* episcopus subscripsi. Ego *Ceadda Licfeldensis* episcopus subscripsi. Ego *Eadhac Lindissi* episcopus subscripsi. Hæc donatio firmata est tempore *Agathonis* papæ, anno ætatis regis *Egfridi* 40. regni ejus autem 15.

De *Ranulpho* Episcopo, tempore *W. Conq.* & de
aliis aliquot Episcopis *Dunelmensibus*.

De *Ranulpho Episcopo*.

TRibus dehinc annis ecclesia vacante pastore, trecentas annuatim libras rex *W.* in suum de episcopatu transtulit ærarium. A monachis vero nil accipiens, imo largus & beneficus, nil oppressionis & injuriæ illis à quoquam irrogari permisit. Evolutis de quarto anno ab obitu episcopi quinque mensibus, rex *W.* dedit episcopatum *Ranulfo*, qui propter quandam apud regem excellentiam singulariter nominabatur Capellanus regis. Fuerat autem primo cum *Mauricio Londoniensi* episcopo, sed propter decaniam sibi ablatam orto dissidio spe altioris loci se transtulit ad regem. Nec eum fefellit spes. Admixtus enim causis regalium negotiorum, cum esset acrioris ingenii & promptioris linguæ, brevi in tantum excrevit, ut adepta apud regem familiaritas totius *Angliæ* potentes, & natu quosque nobiliores illum super ferret. Totius namque regni procurator constitutus, interdum insolentius accepta abutens potestate, cum negotiis regis pertinacius insisteret, plures offendere parvi pendebat. Quæ res multorum ei invidiam & odium contraxerat. Crebris accusationibus serenum animi regalis ei obnubilare, & locum familiaritatis conabantur interrumpere. Sed cum hic casso labore deficerent, dolis circumventum etiam extinguere machinabantur. Quidam *Geraldus* aliorum, ut dicitur, audacia simul & dolo armatus, ascensa cum paucis navicula, convenit capellanium *Londonia*, suppliciter orans ut ad dominum suum *M.* episcopum infirmantem quantocius properaret, qui in villa sua super ripam *Tamesi* fluminis extremum pene spiritum agens, illius magnopere desideraret colloquium. In argumentum veritatis dixit se naviculam à domino missam adduxisse, qua ad illum velocius transveheretur. Ille nil mali suspicatus, cum paucis suorum intravit navem, quam *G.* recto per alveum fluminis cursu ad mare dirigebat. Quærente capellano, cur tam diu navigantes nusquam diverterent ad littora, fingeant portum paulo longius abesse, ubi aptior esset de navicula egressus in terram. Interea prospiciens majorem medio in flumine navem anchoris stabilitam, quasi suam, ut sibi videbatur, operiri adventum; illico malignæ deceptionis intellexit molimina. Quid plura? In navem suspectam transponitur numerosiore armatorum manum habentem. Jam nulla uspiam evadendi spes. Ipse anulum quem digito gestabat, & notarius suus sigillum illius medium projecerunt in flumen, ne per hæc ubique locorum per *Angliam* cognita, simulataque præcepta hostibus decipientibus transmissa rerum perturbarent statum. Tunc & homines sui emittuntur in terram, valido prius sacramento obligati, ut nulli mortalium quicquam de abducto domino dicerent. Jam navis relicto flumine alta maris ingreditur, & suspensis velis prospero aliquandiu cursu versus meridiem dirigitur.

Interea remotius in prora sedente capellano, de genere mortis illius fit inter nautas conspiratio. Eliguntur duo filii *Belial*, qui eum vel in fluctus projicerent, vel fracto fustibus cerebro enecarent: habituri præcium sceleris optimas, quibus tunc indutus fuerat, vestes. Quorum alter cum negante altero mantellum illius sibi vellet sortiri, protracta inde contentio, intentatam viro distulit mortem. Jamque die altero favens ad votum cesserat navigatio, cum ecce ventus turbinis à meridie surgens totum à profundis sinibus conturbavit mare, noxque repentina obduxit caligine cælum. Jactatur hinc & inde procellis carina, jam non gubernaculo, sed ventis obediens & fluctibus. Nec ulterius procedere, nec littora valebat attingere. Jam rudentibus ruptis, fractoque malo, non tam ferebatur aquis, quam ipsa ferebat aquas. Nihil certius quam mortem expectabant. Sola hæc quantulacunque maris erat licentia, ut unde venerat navis rediret. Quo repellentibus eam undis, deliberata est in *Ranulphum* mortis sententia, ne evadens illatas ulciscatur injurias. Porro quidam secundus in navi à *Geraldo* tantum exhorrens scelus, repente astans, vultuque tristi & lachrimis suffuso, Proh dolor, inquit, *Ranulfe*, jam morieris nostro scelere pessimo. Sed si mihi veniam dederis pravæ conspiracy, hic tui defensor astabo, tuæ vel vitæ vel mortis comes. Tunc ille sicut magnanimus semper erat in periculis, ingenti clamore vociferans, Quid tu, inquit, *Geralde* cogitas? Quid de nobis machinaris? Homo meus es, fidem mihi debes, hanc violare, non tibi cedit in prosperum. Resipisce, & à perniciæ facti ad quod intendis, animum revoca. Quin potius accipe profuturum tibi per omne tempus vitæ tuæ consilium. Pete quantum volueris, ego sum qui plura petitis præstare potero. Et ne discredas promissis, ecce manu affirmo quod polliceor. Ille non tam promissis illectus, quam potentia viri exterritus, consensit: eductumque de navi jam in portum repulsa, honorifico in sua domo quæ littori prominebat procuravit apparatu. Sed nequaquam credulus promissorum, fugæ præsidium iniens, æterno disparuit exilio. *Ranulfus* vero accitis undecunque militibus, multa armatorum manu grandique strepitu deducitur *Londoniam*, omnibus in stuporem versis, ut quem fama divulgaverat extinctum, subito quasi redivivus regalium negotiorum executor resideret. Acceptor dehinc regi, omnes invidorum conatus cassavit, ita undique circumspectus, ut nullorum rege vivo pateret insidiis. Anno ab incarnatione Domini *M.xcix. 9. Non. Junii oct. Pentecostes*, suscepto episcopatu consecratus est in ecclesia sancti *Pauli Londonia*, à *Thoma* majore *Eboracensi* episcopo, sine ulla exactione professionis, sicut & *Willielmus* quondam prædecessor ipsius. Post annum autem & tres eoque amplius menses accepti episcopatus, rege in venatu sagitta interfecto, circumventus ab insidiantibus episcopus, jussu *Henrici* qui fratri successerat 18. Kal. Septembr. capitur, diligentique custodia in turre *Londoniensi* ardetur.

Sed

An.Dñi Sed non multo post, scil. tertio nonis Febr. magna calliditatis arte & suorum clandestino auxilio fugiens noctu, omnem sese terra marique persequendum elusit diligentiam. Veniens ergo *Normanniam* honorifice à duce *Roberto* fratre regis susceptus est, à quo *Luxoviensem* ecclesiam, quæ tunc episcopo vacabat, ad sui suorumque comitum subsidia accepit. Post non multum temporis cum duce præfato armis cum fratre congressuro, multa classe revehitur in *Angliam*, ubi strenuis mediatoribus, pace inter fratres reformata, utriusque partis transfugis ex conditione pacis liber in sua permittitur reditus. Inter quos & *Ranulphus* episcopium quidem suscepit, verum gratiam regis licet magnis & continuis muneribus ad plenum sibi redintegrare nequaquam valuit: sed ut hanc qualitercunque vel simulatitiam mereretur, aggravavit manum super episcopatum immoderatus inde exigens pecunias, quibus & regis familiarium sibi emeret gratiam. Qua de causa fragili fretus juvamine, suæ dioceseos appendicia, scilicet *Carleol* & *Lebittedale* revocare nequibat, quæ illo exulante, cum ecclesia non haberet defensorem, ad suas quidam episcoporum applicaverant. Rex etiam ipse odio ipsius cartam ecclesiæ discindi & annihilari præceperat, quam ad confirmationem possessionum ecclesiæ à rege *Willielmo* impetraverat. Cæterum inerat ei episcopo magnanimitas, quam quondam procurator regni contraxerat ex potentia, ut in conventu procerum, vel primus, vel cum primis semper contenderet esse, & inter honorificos honoris locum magnificentius obtineret, vastiori sæpius clamore & vultu minaci, magis simulare indignationem quam exhibere. Ad hæc facunda ei verborum inventio, quam seriis admiscens jocularia, dubios veri & falsi suspendit auditores. Motus animi quoque interdum levis, nec diutius iram retinens nec lætitiā, ex altero in alterum permutari facilis. Inter hæc plurimum circa suos eminebat beneficiis. Jura libertatis episcopii, secundum vires contra extraneos defendebat. Circa opus ecclesiæ modo intentius, modo remissius agebatur, sicut illi ex oblatione altaris & cœmiterii vel suppetebat pecunia vel deficiebat. His namque sumptibus navem ecclesiæ circumductis parietibus, ad sui usque testudinem erexerat. Porro prædecessor illius, qui opus inchoavit, id decernendo statuerat, ut episcopus ex suo ecclesiam, monachi vero suas ex ecclesiæ collectis facerent officinas. Quod illo cadente cecidit. Monachi enim omisissis officinarum ædificationibus, operi ecclesiæ insistent, quam usque navem *Ranulphus* jam factam invenit. Addit etiam ornamentis ecclesiæ dorsalia, pallia, cappas, casulas, tunicas quoque & dalmaticas, angustias curiæ monachorum, porrecto in longum & latum spacio dilatavit. Pauperibus modo rogatus, modo ultroneus, larga manu fuit beneficus. Urbem hanc licet natura munierit, muro ipse reddit fortiolem & augustiolem. A cancello ecclesiæ ad arcem usque castelli producta murum construxit longitudine. Locum inter ecclesiam & castellum, quem multa occupaverant habitacula, in patentis campi redegit planitiem, ne vel ex sordibus contaminatio, vel ex ignibus ecclesiam attingerent pericula. Diversas *Wiri* fluminis ripas continuavit structo de lapide magni operis ponte arcuato. Condidit castellum in excelsa præruptæ rupis super *Twedam* flumen, ut inde latronum incursus inhiheret, & *Scotto-*

rum irruptiones. Ibi enim utpote in confinio regni *Anglorum* & *Scottorum*, creber prædantibus antepatebat excursus, nullo ibidem quo hujusmodi impetus repelleretur, præsidio locato. Taliter impulsu quodam impatiente otii de opere transibat ad opus, nil reputans factum, nisi factis nova jam facienda succederent. Vivacis animi, & vegeti fuit corporis, in eodem incolumitatis statu usque biennium ante mortem perdurans. Abhinc enim & salus ei paulatim languescere, & acumen sensus cœpit retundi. Aggravatus tandem lethali morbo, ortu dierum canicularum in lectum decidit, eorundemque occasu moriens occidit. Assederant ægrotanti assidue majores ecclesiæ, exhortantes ut præoccuparet faciem Domini in confessione, & faceret sibi amicos de mammona iniquitatis, atque quibus deberet, justa cuique persolveret. Dehinc fit inter pauperes & debitores distributio pecuniæ. Sed quicquid debitoribus, quicquid pecuniarum alicubi vel distributum fuerat, vel repositum, nisi quantum ecclesiæ quædam & pauperes acceperant, totum rex post obitum episcopi per exactores in suos thesauros recolligi iussit. Uno ferme antequam moreretur mense, se in ecclesiam iussit transportari: ubi residens contra altare, ex profundo cordis erumpens in gemitum, circumstantibus modo clericis, & pluribus episcopii hominibus, cœpit altius pœnitere malorum quæ gesserat contra ecclesiam, scilicet quod ejus pristinam libertatem redegerit in servitutem, quod ingenuas illius consuetudines & terras quasdam abstulerit. Et hoc, inquit, non coactus inopia feci: sed cupiditate illectus, plus volui illis nocere, quam potui. Nunc autem & libertatem quam inveni, & quæcumque abstuli, reddo: ut mihi peccatorum meorum pœnitenti veniam indulgeat Deus. Dehinc per anulum altari impositum, omnia restituit ecclesiæ ablata, cartaque sua & sigillo confirmavit restituta.

De Gaufrido Episcopo.

40 ANNO Dominicæ incarnationis M. Cxxix. *Ranulfus* episcopus *Dunelmensis* moritur, episcopatus sui anno 29. regni regis *Henrici* 28. Eo defuncto committitur episcopatus *Dunelmensis* duobus baronibus ad opus regis censum colligentibus. Vacavitque episcopatus per quinquennium. Eo tempore navis ecclesiæ *Dunelmensis* monachis operi instantibus peracta est.

50 Anno Dominicæ incarnationis M. Cxxxiiij. in episcopum *Dunelmensem* eligitur *Gaufridus* regis Cancellarius, qui *Rufus* dicebatur, consecratus *Eboraci* à *Turftino* archiepiscopo *Eboracensi*. Cujus anno tertio Rex *Henricus* moritur, anno Dominicæ incarnationis M. Cxxxvj. Cui mox in regnum nepos ipsius regis ex sorore, *Stephanus* successit, qui laboriosissime regnum *Anglorum* 19. annis tenuit, dissidentibus inter se primatibus totius regni. Dissensionis autem causa hæc erat; quod tempore regis *Henrici*, regnum filia ipsius regis juraverant, quæ dudum imperatrix *Alemannorum*, ea tempestate, comiti *Andegavensium* matrimonio copulata erat. Hac de causa *David* rex *Scottorum*, & comites quique *Anglia*, à rege *Stephano* dissidentes dum sibi invicem adversantur, iniquis quibusque maliciæ exercendæ facultatem tribuerunt, ut major pars regni desolata relinqueretur. Episcopus sane G. primo episcopatus sui tempore depravatus à quibusdam severius cum monachis agere compellitur. Sed non

An.Dñi

1129.

1133.

1136.

multo

An.Dñi multo post in se reversus, libertates & consuetudines tam ecclesiæ quam monachis more prædecessorum suorum indulgit, & Priori ecclesiæ quæcunque vel patrum ecclesiæ autoritas, vel probata servaverat antiquitas, & prisca consuetudo benigne concessit. Ipsius tempore capitulum monachorum, quale hodie cernitur, inchoatum & consummatum est. Moriens vero ornamenta ecclesiæ non mediocria contulit.

De invasore tempore Willielmi 2^{di} Episcopi.

Sed in ipsius obitu contigit ecclesiam gravissimas tempestatum procellas incurrere. Erat enim clericus quidam regis *Scotia* Cancellarius jam pridem eidem ante episcopatum notus, & à secretis, siquidem & eum ab annis adolescentiæ educaverat. Qui paululum ante obitum ejusdem *Dunelmum* veniens, & cum eo familiariter conversatus, cum finem episcopi appropinquare cerneret, familiares quosque clericos, castellanos etiam sibi fide vel sacramentis associat, ut mortuo episcopo eidem castellum committerent. Eo igitur mortuo, ab eisdem extorsit, ut episcopus celaretur donec cum rege *Scotia* loqueretur, ut ipsius adjumento episcopatum acquireret. Proinde quia cadaver aliter teneri non potuit, evisceratus est à suis episcopus, & à monachis absconditus, ne rem cognoscerent, à tertia feria usque ad sextam feriam. Tunc enim eodem à curia reverso, Prior & monachi admittuntur castello jam ad voluntatem ipsius disposito. Erat eo tempore maxima regni turbatio. Siquidem rex *Stephanus* dum comitem *Cestria* in *Lincolnia* obsideret, idem comes furtim egreditur, & sociato sibi comite *Glocestria*, cæterisque imperatricis fautoribus ad urbem regreditur, ubi inter eos prælio facto rex milite destitutus capitur, non tamen absque detrimento capientium. Erat siquidem robustus viribus, & rebus bellicis eo tempore incomparabilis. Eo igitur incarcerato, imperatrix regis *Henrici* filia cum magno favore à *Londoniensibus* excipitur. Quo comperto, rex *Scotia David* ad Curiam ejusdem proficiscitur, secum cancellarium suum ducens, qui pretio ab eodem exegerat, ut ejus causa erga imperatricem ageret. Jamque se *Dunelmensem* electum vocari volebat, quod facile adulatoribus undecunque concurrentibus persuasum est. Denique in curia jam constitutus, tam à rege *Scotia* quam cæteris mediantibus tandem in assensum imperatrix inducitur. Factoque consensu, cum jam jamque se baculo episcopali ab imperatrice investiendum speraret, in ipsa curiæ coadunatione, subito turba exoritur, à regis commota fautoribus, & imperatrix cum suis omnibus aufugit, *Londoniensium* conspiratione comperta. Nec multo post cum imperatrix *Wintonia* moraretur, ibidem à gente *Londoniensium* obsidetur, qui reginam evocaverant, & ei *Londoniam* tradiderant. Illic congressione facta à baronibus hinc inde pro partis utriusque favore confluentibus, *Rodbertus* comes *Glocestria* capitur, rex *Scotia* fugatur, cæteri quique huc illucque disperguntur. Hac vero captione contigit, ut rex liber dimitteretur. Rege *Scotia* repatriante, Cancellarius prædictus *Dunelmi* remansit per tres annos quibus vacabat episcopatus, operibus prætendens, quo respectu episcopatum desideraverit, nisi quantum eum spes honoris adipiscendi refrænabat. Multa in episcopatu cupiditatis, imo crudelitatis signa reliquit. Monachis

tamen jocundus semper & affabilis erat, à quibus se promovendum sperabat. Sed eum sua spes fefellit. Secundo siquidem anno, ex consilio capituli Prior ecclesiæ *Eboracum* proficiscitur, communicato primitus consilio, ut quem ipse cum majoribus ecclesiæ eligeret, ad hunc cæteri domi residentes animum intenderent excommunicatis primitus ex sententia capituli *Willielmi* fautoribus. Deinde vero legati *Romam* diriguntur, domino papæ causam indicaturi. A quo accepto eligendi quem vellent, præcepto, convenientes in ecclesia *Eboracensi*, quia in *Dunelmensi* convenire non poterant, convocatis religiosis quibuscumque de episcopatu personis, prior & ejusdem ecclesiæ archidiaconus cum cæteris ejusdem ecclesiæ decanum in episcopum eligunt anno Dominicæ incarnationis M. Cxlv. Erat eo tempore Dominus *Wintoniensis*, Apostolicæ sedis legatus, cujus ope & consilio maxime innitebantur *Dunelmenses* contra invasorem episcopatus. Qui & ab eodem pridem excommunicatus est cum fautoribus suis. Præsentatum itaque sibi electum *Dunelmensem*, suscepit honorifice, regemque fratrem suum scilicet ad assensum electionis inclinavit, & comitante gratia ejusdem debito cum honore consecravit septem episcopis assistantibus xij. Kal. Julii. Consecratus vero *Eboracum* rediit, & in invasores ecclesiæ suæ sententiam excommunicationis propalavit. Mox vero quidam de baronibus episcopatus se eidem ut domino subdiderunt. E quibus *Rogerus* quidam de *Coinariis* continuo munitionem quandam in episcopatu firmavit, ubi si opus esset, episcopus reciperetur, ad sui suorumque tuitionem. Quo non multo post episcopus à suis venire compellitur, si forte invasores ecclesiæ resipiscere voluissent. Nec interim vacabant castellani *Dunelmenses* quin prædas ducerent, militibus, qui ad episcopum confluebant, occurrerent, & ad eum transeuntibus impedimento forent. Si qui vero locupletiores inde conjuncti fuissent, qui ad episcopum suum confugere voluissent, tormentis continuo affiebantur donec se pecuniis redemissent. Fiebat itaque diebus singulis perscrutatio ingens, & quicumque di-
tior, calumniæ vicinior erat. Conducti enim ab invasore milites pro libidine cuncta faciebant, & dum cupiditati modis omnibus satisfacere satagunt pecunias singulorum tormentis & pœnis exquisitis extorquent. Miseranda tunc erat urbis facies, cum per domos singulas urbis tormenta innumera cerneret, tanquam si diversorum temporum tyranni quique in unum confluxissent. Cerneret alios eculeis distendi, alios per verenda sursum trahi, alios techis parvissimis lapidibus substratis includi, & pene quassari. Alios vero in hyeme validissima nudos extra domos vinciri, pedibus infra domos trunco inclusis. Inter hos & ipse qui castellum tradiderat, pœnis inmanissimis ab eodem extinctus est, nepos scilicet episcopi, debitum sancto *Cuthberto* persolvens supplicium, qui invasorem ipsius ecclesiæ infra castellum ad ipsius ecclesiæ detrimentum recepit. Adjecit & hæc invasoris impietas, ut quoscunque monachos erga episcopum benevolentiores ab ecclesia removeret. Quod ex hujusmodi cepit occasione. Confluentibus enim ad episcopum undecunque militibus, siue spe lucri seu etiam ipsius episcopi exhortationibus & reverentia honestatis illius & religionis, erat enim & religione præcipuus, & præcellens prudentia, à baronibus totius episcopatus invitatus compellitur vires experiri confluentium, si forte vel

An.Dñi

1144.

An. Dñi vel terroro humano cederet, qui divino dedignabatur cedere. Subito igitur *Dunelmi* astantes cum militum valida manu, in proximo *Dunelmi* municipium firmare statuunt, unde cominus hostibus infra urbem constitutis congredierentur. Quod ne perficeretur, impedimento fuit comes de *Ricbemand*, qui mercede conductus ab ecclesiæ invasore, egit nunciis clandestinis ut episcopus abscederet: alioquin se superventurum minabatur. Cessit episcopus, quia ei vires ad resistendum Comiti non suppetere, & alibi munitio à suis firmata est vj. ab urbe miliario. Ubi militibus congregatis per aliquantum temporis resedit, militibus quotidie ad urbem recurrentibus, & vires hostium infirmare certantibus. Nec multum proficere poterant militibus *Dunelmensibus* occurrentibus, & satis superque strenue agentibus, qui quocunque divertissent, vel superiores vel pares existebant. Perseveravit hæc rerum turbatio inter episcopum *Dunelmensem* & episcopatus invasorem per annum integrum & menses quatuor. Quibus completis, cum jam virtus deficeret humana, nec spes adversarios subigendi restaret, nisi ope & auxilio divino, subito ostensione divini miraculi terrentur adversarii, unde suæ vitæ metu & divinæ terrore animadversionis invasa relinquere compelluntur. Dum enim prioribus facinoribus nova cumulant super ecclesiam in honorem beati *Iohannis* evangelistæ fabricatam castellum ad munimentum partis suæ firmare satagunt, subito nepos ejusdem miles egregiæ virtutis in ipsa operis inchoatione, ultione divina imminente, & beati Evangelistæ, infirmitate correptus vix ad urbem revertitur, ubi dæmonio traditus vexari cœpit, quousque animam miserabiliter exhalaret. Alter etiam nepos ejus jam pridem infirmitate subitanea diem clauserat ultimum. Nec multo post milites quique totius episcopatus cum baronibus congregati castellum illud quod supra ecclesiam firmatum erat obsident: nec multo post, injecto igne, obseffos quosdam igne conflagrarunt, quosdam ad deditionem compulerunt. Multi præterea ipsi invasori familiariter adhærentes subitis intercepti casibus, utraque morte præventi sunt. Ex his vero qui ecclesiam sancti *Cuthberti* violaverant, pene nullus evasit, quin infra breve terminum pacis violatæ debitas sibi pœnas persolverent. Ecclesiam enim hac occasione violari contigit. Cum majores totius episcopii ipsum secum ducentes episcopum urbi, sicut præmisimus, vicinarentur, ut in proximo municipium facerent ad urbis obsidionem, quia ecclesia supra vallem qua urbs cingitur collocata videtur, metuentes ne forte clanculo milites in ecclesiam admitterentur, utpote monachis episcopo suo faventibus, primo per alios monachos convenit, ut suos in Ecclesia custodes admitterent. Sed hoc monachis durissimum videbatur, excommunicatis ecclesiæ delegare custodiam. Proinde se infra ecclesiam recipientes valvas ecclesiæ claudunt, excommunicatis introitum interdicentes ecclesiæ, ipsi vero in oratione prosternuntur. Cum ecce sonitus aures eorum pullat militibus januas excidentibus. Alii vero per scalas adeuntes fenestras effractis fenestris introeunt, & valvas sociis aperunt. Deinde ecclesia duobus militibus ab ipso violatore committitur, monachis se infra officinas proprias cohibentibus, nec in ecclesia vel psallere præsummentibus, vel orare propter excommunicatorum præsentiam. Miseranda prorsus & deffenda rerum

facies, ecclesiam illam celeberrimam in solitudinis vastitatem redactam, ut nec orandi monachis locus pateret, sed illius desolationem repræsentaret, de qua scriptura commemorat. *Et Jerusalem non inhabitatur, sed erat sicut deserta, nec erat qui ingrederetur & egrederetur de natis ejus.* Perseveravit hæc desolatio anno uno & hebdomadibus septem. Denique sinistris suorum eventibus territus invasor ecclesiæ, cœpit occasionem quærere iram potius divinam evadere, quam ecclesiæ quam læserat, satisfacere. Veniente itaque in provinciam illam archiepiscopo *Eboracensi*, eum mox ille excepit, & castellum cuidam ex baronibus *Rogero* scilicet de *Coineriis* in fidelitatem sancti *Cuthberti* servandum commisit, ipse munitionem, quam dudum ut præmisimus idem *Rogerus* firmaverat, ad sui suorumque tuitionem suscipiens. Taliter in sedem suam episcopus admittitur, & in statum pristinum redintegratur ecclesia, anno Dominicæ incarnationis M. Cxlv. secundo anno consecrationis ejusdem episcopi *W. secundi*. Novem deinceps in episcopatu vixit annis, multa in episcopatu adversa sustinens, tam propter regis *Scotiæ* exactiones non justas, quam propter vicinorum latrocinia, & depredationes non tam crebras quam pene continuas. Ipsius temporibus dormitorium monachorum perfectum est. Vixit in episcopatu annis 9, mensibus quatuor, diebus quinque. Transiit Idus *Decembris* tam annis plenus quam moribus: vir & religione & prudentia plurimum laudabilis, posteris quoque imitabilis, in divinis rebus à pueritia exercitatus, & ad officium episcopatus sufficienter idoneus: canitie quidem venerabilis, sobrietate tamen victus & vitæ continentia morumque gravitate venerabilior.

De electione & ordinatione Hugonis episcopi.

Anno Dominicæ incarnationis M. Cliv. anno regis *Stephani* 18. papatus *Eugenii* 9. adventus *Anglorum* in *Angliam* 703. Indict. 1. Epactæ 23. Concurrentes 3. Reg. 5. Ciclo decennio vº 14. 7º die post obitum *Willielmi* episcopi, 11 Kal. *Februarii*. electus est in Episcopum *Hugo Eboracensis* ecclesiæ thesaurarius & archidiaconus, convenientibus quibusque religiosis personis totius episcopatus, in capitulum *Dunelmensem*. Qui regi *Stephano* præsentatus suscipitur electione capituli concessa, ordinatio tamen paululum remorata est zelo domini *Eboracensis* archiepiscopi tunc *Henrici*, qui non solum electioni assensum non adhibuit, quinimo sententiam maledictionis in priorem & archidiaconum nimis inconsulte intorsit. Quod tamen quia & præcipitanter & irrationabiliter nimis egerat in irritum cessit: siquidem prior & archidiaconus dominum papam tunc temporis *Anastasium* adeuntes honorifice concessa & confirmata electione suscipiuntur, & ordinato à domino papa episcopo cum gaudio remeant ad propria. Nactus episcopatum ad munitionem sui suorumque castellum super *Twedam* fluvium contra *Scottorum* irruptiones præcepto regis ædificavit, quod pridem à *Ranulpho* quondam *Dunelmensi* episcopo ædificatum à *Scottorum* exercitu destructum fuerat. Plura vero ædificia in episcopatu fecit; necnon in ipsa urbe sedis suæ, vereribus destructis, nova & insignia fecit ædificia. In ecclesia sane sedis suæ in qua corpus beatissimi *Cuthberti* requiescit, ornamenta multa dedit, ecclesiam quoque in-

An. Dñi

1144.

1154.

An. Dñi signi opere produxit, & tam longiorem quam clariorem reddidit, addito de longinquo marmore quo totum decoraretur ædificium, multiplicatis insigni pictura fenestris vitreis circa altaria. Præterea vero quoddam feretrum nimis speciosum, auro purissimo & argento mundissimo optime fabricatum, lapidibusque pretiosis opere mirifico adornatum construxit, in quo viri venerabilis Bedæ presbyteri, & Girmensis monachi ossa, cum multorum aliorum sanctorum reliquiis collocavit.

Hæ reliquie in Dunelimenſi continentur ecclesia.

Corpus sancti patris Cuthberti cum carne & ossibus totum integrum, quasi adhuc esset vi-

100
vus. Caput sancti Oswaldi regis & martyris, quod locatum est in scrinio cum corpore sancti Cuthberti. Inventa sunt quoque cum corpore ipsius sancti patris, Ossa sancti Aidani, Edberti, Edfridi, Ethelwaldi episcoporum, Balterii & Bilfridi anachoritarum. Corpus venerabilis Bedæ presbyteri & doctoris. Ossa sanctarum fœminarum Ebba & Elfgitha. Corpus & vestimenta sancti Boisili, qui fuerat magister sancti Cuthberti. Ossa & capilli sancti Ethelwoldi presbyteri qui successit S. Cuthberto in anachoreſi. Caput Ceolwſi regis & postea monachi in Lindisfarnenſi ecclesia. An. Dñi

Incipit historia de sancto Cuthberto, & de commemoratione locorum regionumque ejus priscae possessionis, à primordio usque nunc temporis.

IN nomine Dei summi de sancto Cuthberto, & de commemoratione locorum, regionumque ejus priscae possessionis, à primordio usque nunc temporis, hoc modo incipit. In prima sua juventute quando sanctus Cuthbertus erat vigilans super pecora domini sui prope aquam quæ vocatur **Leder**, in spiritu orabat ad Dominum, sicut ei mos erat semper ab infantia sua, & semper ei fuit, quamdiu vixit cum hominibus. Erat autem etiam sibi mos semper intrare in frigidissimam aquam secreto, & suo solo consilio. Et hoc primum fuit miraculum sibi divinitus ostensum, quod cum dormientibus sociis suis super pecora vigilaret, & in modum crucis positus oraret, vidit animam beati Aidani Lindisfarnenſis episcopi ab angelis in cælum deferri. Et statim mane facto, noluit amplius custodire pecora, sed domino suo reddidit, & ad monasterium quod **Mellros** vocatur ivit, & ad pedes sancti abbatis Boisili cum magna devotione cecidit, & ei quicquid viderat de anima beati episcopi diligenter indicavit: & statim tonsa & coronato capite, monachus effectus est, & postea theoricam actualeque vitam usque in finem vitæ suæ bene custodivit. Tunc sanctus abbas Boisil statim notum fecit regi Osvingia sanctam visionem beati Cuthberti, & quod plenus esset spiritu sancto. Tunc rex & omnes meliores Angli dederunt sancto Cuthberto omnem hanc terram quæ jacet juxta fluvium **Bolbenda** cum his villis **Suggarſple**, & **Hesterbob**, & **Gistafadan** & **Maquirſun**, & **Cliftun**, & **Scerbedle**, & **Coltwela**, & **Eltherburna**, & **Thornburnum**, & **Scotadium**, & **Batban**, & **Pinethran**. Et ipse sanctus abbas sub testimonio ipsius regis monasterium Mellros cum omnibus suis appendentiis ut haberet illud proprium post diem obitus sui. Quo mortuo idem sanctus Cuthbertus post eum abbas extitit, & diu ibi vixit, verbum Dei evangelizans, & multitudinem magnam baptizans. Tandem disposens arctius vivere inde exivit, & in quandam remotam insulam nomine **Pharne** se contulit, & ibi per novem annos se quasi in carcere conclusit pugnans contra humani generis hostem, ne mens sua à

Deo averteretur: & ibi erat cum eo Spiritus sanctus, sicut nunc est, & semper erit. In hac eadem insula diu moratus est sanctus Aidanus episcopus tempore Penda regis filii Wibbindi, quibus successit rex Osvingius. Eodem tempore defunctus rex Ospegius est, & regnavit pro eo filius ejus Egfridus. Quo regnante Theodorus archiepiscopus Eboracensis & omnis populus communi consilio, & una concordia, sanctum Cuthbertum fieri episcopum apud **Hestaldesham** acclamaverunt. Ille vere omnibus modis renitebatur, se peccatorem & episcopatu indignum asserens, & se in sua insula arctissime concludens exemplo beati Gregorii papæ, qui cum peteretur episcopus à Romanis, fugit, & non nisi per vim rediit, secundum illud Evangelicum. *Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.* Tunc rex Egfridus & archiepiscopus Theodorus, & omnis populus congregata synodo, communi consilio decreverunt, ut eum vellet nollet de insula educerent, & in episcopatu subrogarent. Quod & factum est. Raptus enim à populo juxta Eboracam civitatem ad villam quæ vocatur **Alua** deductus. Ubi accepto ab omnibus fidelitatis sacramento ad Eboracam civitatem honorifice est perductus, & in ecclesia beati Petri Apostoli à Theodoro archiepiscopo est ordinatus. In qua ordinatione fuerunt septem episcopi, **Ceadde** & **Cedde**, & quatuor alii sancti Episcopi. Eadem die Eata Episcopus Lindisfarnenſis, & sanctus Cuthbertus communi consilio Egfridi regis & archiepiscopi & illorum septem episcoporum, & omnium majorum sedes suas commutaverunt. Sicque Eata apud **Hestaldesham** sedit, sanctus vero Cuthbertus propter priorem conversationem Lindisfarnensem cathedram obtinuit. Et hic est Lindisfarnenſis terræ terminus; A fluvio **Tweoda** usque ad **Phapnamuðe**, & inde superius usque ad illum locum ubi hæc aqua quæ vocatur **Pharned** oritur juxta montem **Whberndune**, & ab illo monte usque ad fluvium qui vocatur **Womte**, & inde usque ad fluvium qui vocatur **Will**: & tota terra quæ jacet ex utraque parte ipsius fluminis **Womte**, usque ad illum locum ubi oritur. Et illa terra ultra **Tweoda**,

An. Dñi *Tweoda*, ab illo loco ubi oritur fluvius *Edra* ab aquilone, usque ad illum locum ubi cadit in *Tweoda*, & tota terra quæ jacet inter istum fluvium *Edra*, & alterum fluvium qui vocatur *Leder* versus occidentem, & tota terra quæ jacet ab orientali parte istius aquæ, quæ vocatur *Leder*, usque ad illum locum ubi cadit in fluvium *Tweoda* versus austrum: & tota terra quæ pertinet ad monasterium sancti *Balthere* quod vocatur *Tinningaham* à *Lombornore* usque ad *Escemuthe*. Et rex *Egfridus* & *Theodorus* archiepiscopus dederunt sancto *Cuthberto* in *Eboraca* civitate totam terram quæ jacet à muro ecclesiæ sancti *Petri*, usque ad magnam portam versus occidentem, & à muro ecclesiæ sancti *Petri*, usque ad murum civitatis versus austrum. Dederunt etiam ei villam quæ vocatur *Creca*, & tria milliaria in circuitu ipsius villæ, ut ibi mansionem haberet quotiens ad *Eboracam* civitatem iret, vel inde rediret. Et ibi sanctus *Cuthbertus* congregationem monachorum posuit, & abbatem ordinavit. Et quia videbatur parva terra, adjecit civitatem quæ vocatur *Luel*, quæ habet in circuitu quindecim milliaria, & in eadem civitate posuit congregationem sanctimonialium, & abbatissam ordinavit, & scholas constituit. Postquam vero sanctus *Cuthbertus* suscitavit puerum à mortuis in villa quæ vocatur *Exanforda*: dedit ei rex *Egfridus* terram quæ vocatur *Cartmel* & omnes *Britanni* cum eo, & villam illam quæ vocatur *Suthgedluit*, & quicquid ad eam pertinet. Hæc omnia sibi à sancto *Cuthberto* commissa bonus abbas *Cineferth* filius *Cyging* sapienter ordinavit, sicut voluit. Ea tempestate pugnavit *Egfrid* rex contra regem *Merciorum Vulfhere* filium *Pendici*, & cæso exercitu illius ipsum vicit, & in fugam uno tantum comitante puerulo convertit. Et hoc obtinuit per auxilium sancti *Wilfrithi*, qui cum eo fuit, maxime vero per orationes sancti *Cuthberti* qui absens erat. Post hoc bellum dedit *Egfridus* rex sancto *Cuthberto* *Carrum*, & quicquid ad eam pertinet. Et habuit eum in summa veneratione quamdiu vixit, ipse & tota sua cognatio, donec eo defuncto venerunt *Scaldingi*, & *Eboracam* civitatem fregerunt, & terram vastaverunt. Post hoc successit in regnum *Ceolwulf* filius *Cuthwini*, qui etiam se sancto *Cuthberto* subdidit, & dimisso regno cum uxore pro amore Dei se cum magno thesauro ad monasterium *Lindisfarnense* contulit, barbam deposuit, coronam accepit, & S. *Cuthberto* villam nomine *Mercesworthe* cum suis appendiciis dedit. Et hii sunt termini istius villæ. Ab aqua quæ vocatur *Lina*, usque ad *Cocwuda*, & inde usque ad civitatem quæ vocatur *Brincemele*, & à *Cocwuda* usque ad *Hfodscelfe* versus orientem, & ab *Alna* usque in dimidiam viam inter *Cocwud* & *Alna*. Hoc tempore obiit sanctus *Cuthbertus*, & successit *Ezred* episcopus, qui transportavit quandam ecclesiam olim factam à beato *Aidano* tempore *Oswaldi* regis, *Lindisfarnensis* insula ad *Northam*, ibique eam reædificavit, & illuc corpus sancti *Cuthberti* & *Ceolwulfi* regis transtulit, ipsamque villam sancto Confessori dedit cum duabus aliis villis, *Gedwearde*, & altera *Gedwearde*, & quicquid ad eas pertinet, *Adunaque* usque ad *Tefegedmuthe*, & inde ad *Wiltuna*, & inde ultra montem versus austrum. Postea idem sanctus episcopus *Egred* ædi-

ficavit ecclesiam apud villam quæ vocatur *Geatnford*, & dedit eam sancto *Cuthberto*, & quicquid ad eam pertinet, à flumine *Tese* usque ad *Wheor*, & à via quæ vocatur *Deorestrete* usque ad montem versus occidentem. Et ultra fluvium *Tese* tria milliaria versus austrum: & sex versus occidentem. Et idem episcopus ædificavit duas villas, *Fleclif*, & *Wlgeclif* ultra *Tese* & *Willingham* in *Heopcepnerepne*, & dedit eas sancto *Cuthberto*. Post hæc *Hosbertus* rex abstulit sancto *Cuthberto* duas villas *Mercesworthe* & *Tellemuthe*. Sed post spacium unius anni eripuit Deus ab eo vitam & regnum. Cui successit rex *Elle* qui bene promisit sancto Confessori, sed male egit: nam abstulit ab eo *Willingham*, & *Fleclif*, & *Wlgeclif*, & *Creca*, & ideo ira Dei & sancti Confessoris accensa est super eum. Nam *Ubba* dux *Freslorum* cum magno *Danorum* exercitu in regnum ejus venit, & in sancto die *Palmarum* apud *Eboracam* civitatem applicuit. Quod cum audisset *Elle*, qui tunc propter odium sancti *Cuthberti* in *Creca* morabatur, cum magna superbia surrexit, exercitum cum fratre suo *Osberto* congregavit, in hostem irruit: sed mox ira Dei & sancti Confessoris perterritus, cæso exercitu corruit, vitamque & regnum perdidit, sicut olim contigit *Sauli* regi filio *Cis*, qui cum bene promississet Deo & *Samueli* propheta, mentitus est, & male egit: & ideo in pugna contra *Philisteos* cum filio suo *Jonatha*, & melioribus filiorum *Israel* cecidit. Iccirco caveant reges & principes, ne mentiantur, & ne quid auferant sancto *Cuthberto*, nec consentiant auferentibus. Quia, ut ait sanctus *Paulus*, *Non solum peccant qui faciunt, sed qui consentiunt*. Priusquam *Scaldingi* venirent in *Anglicam* terram dederunt *Ceolwulfus* rex & episcopus *Esdred* sancto *Cuthberto* quatuor villas, *Wodecestre*, & *Willingham*, & *Eadwulfincam*, & *Eg-wulfincam*, & ecclesias harum villarum consecravit idem episcopus. Occiso *Elle*, & fratre ejus *Osberto* nullus de cognatione eorum regnavit, obtinente hoc apud Deum sancto *Cuthberto* in quem multum peccaverant, quia *Scaldingi* omnes prope *Anglos* in meridiana, & in aquilonali parte occiderunt, ecclesias fregerunt & spoliaverunt. Igitur *Haldene* rex *Danorum* in *Tinam* intravit, & usque *Wypceponda* navigavit, omnia vastans, & contra sanctum *Cuthbertum* crudeliter peccans. Sed mox ira Dei & sancti Confessoris super eum venit. Nam adeo cœpit insanire ac fatere, quod totus exercitus suus eum à se expulit, & longe in mare fugavit, nec postea comparuit. Eo tempore sanctus *Cuthbertus* apparuit in nocte sancto abbati *Delvercestre* nomine *Eaddred*, talia ei injungens firmiter: Vade, inquit, super *Tinam* ad exercitum *Danorum*, & dic eis ut si volunt mihi obedientes esse, ostendant tibi eniptitium quendam puerum cuiusdam viduæ nomine *Gudred*, filium *Hardacnut*, & summo mane tu da, & totus exercitus pro eo precium vidux. Et hora tertia legale precium, hora vero sexta duc eum ante totam multitudinem, ut eum regem eligant. Hora vero nona duc eum cum toto exercitu super montem qui vocatur *Disptgedune*, & ibi pone in brachio dextro armillam auream, & sic eum omnes regem constituent. Dic etiam ei postquam rex effectus fuerit, ut det mihi totam terram inter *Tinam* & *Wiram*,

An. Dñi

An.Dni & quicumque ad me confugerit, vel pro homicidio, vel pro aliqua necessitate, habeat pacem per 37. dies & noctes. Hac visione certus, & rationabili beati Confessoris præcepto roboratus, ad barbarum exercitum sanctus ille abbas confidenter properavit, à quo honorifice exceptus eo ordine quo sibi injunctum fuerat fideliter executus est. Nam & puerum illum invenit, redemit, & magno totius multitudinis favore, regem constituit, terram & pacem accepit. Tunc *Eardulfus* episcopus detulit ad illum exercitum, & ad illum montem corpus sancti *Cuthberti*, super quod juravit ipse rex: & totus exercitus pacem & fidelitatem, donec viverent, & hoc jusjurandum bene servaverunt. Igitur exercitus ille quem *Ubba* dux *Fresonum*, & *Healdena* rex *Danorum* in *Anglicam* terram adduxit, in tres partes divisus est: una *Eboracam* civitatem re-ædificavit, terram in circuitu coluit, & ibi remansit. Alia vero quæ terram *Merciorum* occupavit, & tertia, quæ terram australium *Saxonum* invasit, per tres annos multa mala egerunt, omnesque regii generis interfecerunt, præter solum *Elfredum* patrem *Eadvardi* regis, qui his tribus annis in *Glestigiensi* palude latuit, in magna penuria. Quadam igitur die cum totam familiam suam misisset piscatum, præter uxorem, & unum familiarem ministrum, peregrinus quidam affuit, ad eum intravit, cibum petiit. Quod cum ex humana condescensione ei charitative largiri præcepisset, & nihil ibi esse ad totum diurnum victum, præter unum panem, & parum vini à ministro didicisset, Deo gratias egit, & utriusque medietatem ei libenter impartiri iussit. Quod cum minister devote impleisset, & de gratiarum actione illius domino suo retulisset, citissime reversus, panem quidem integrum, & vinum repperit: illum vero non invenit, nec quomodo per paludes illas venisset, vel redisset, maxime cum ibi navis non esset, investigare potuit. Super hoc autem non parum admirante *Alfredo*, & cogitante, ecce hora diei nona reversa est piscatu familia, cum tribus navibus omnino plenis piscibus, asserentes plus illa die cepisse, quam tribus annis quibus morati sunt in palude. Lætus igitur, & de hoc eventu sollicitus, diem istum lætius & abundantius solito transegit. Factaque nocte cum uxore sua dormitum ivit. Illa vero somno occupata, dum *Elfredus* de diurno eventu sollicitus vigilaret, ecce lumen magnum sicut sol refulsit, & in ipso lumine senex sacerdos infusus nigris quidem capillis habens in dextera manu Evangelii textum auro gemmisque ornatum, apparuit, vigilantem benedixit, & ab eo diligenter inquisitus quis esset, & quomodo nominaretur, Chare, inquit, *Elfrede*, lætus esto: ego sum ille cui hodie cibum præbuidisti charitative, vocor autem *Cuthbertus* Christi miles. Esto robustus, & attende diligenter quæ dixerim tibi, & læto animo: nam ego deinceps ero scutum tuum, & amicus tuus, & defensor filiorum tuorum. Et nunc dicam tibi quid post hoc sit agendum. Surge summo diluculo, sona fortiter cornu tribus vicibus, ut inimici tui audiant & expavescant, & circa horam nonam habebis quingentos viros armatos: & hoc signo credas, quod post septem dies habebis Dei dono, & meo auxilio totum hujus terræ exercitum apud montem *Standune*, in auxilio tuo paratum. Sicque contra hostes tuos pugnabis, & sine dubio eos superabis.

Post hæc esto lætus & robustus sine timore, quia Deus tradidit inimicos tuos in manibus tuis, & totam istam terram, & regnum hæreditarium tibi & filiis tuis, & filiis filiorum tuorum. Esto fidelis mihi, & populo meo, quia tibi & filiis tuis data est tota *Albion*. Esto justus, quia tu es electus rex totius *Britannia*. Sit tibi Deus misericors, & ego sic tibi ero amicus tuus, ut nullus adversarius adversum te possit prævalere. Et hæc omnia acta sunt secundum hoc quod Spiritus sanctus dixit per os *David* prophetæ, *Dominus à dextris tuis confregit in die ira sua reges*. Et alibi. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. Tunc *Elfredus* gratias egit Deo, & sancto *Cuthberto* propter misericordiam eorum, & perpetuum auxilium, secundum hoc quod dixit Deus ad *David* per os *Samuelis* prophetæ. *Juravit Dominus, & non poenitebit eum*. Et alibi. *Filii tui, & filii filiorum tuorum sedebunt super sedem tuam*. Sic visitavit, confortavit, docuit, juvit iste sanctus Confessor Christi *Cuthbertus Elfredum*, sicut olim, ut in *Anglica* historia legitur, sanctus *Petrus Eadwino* regi pagano crucem auream dextra gestans apparuit, se *Petrum* principem esse Apostolorum asseruit, coronam ostendit, & ut paganismum relinqueret, præcepit, & sic eum ubique victorem futurum prædixit, sicut etiam *Samuel David* regi fecit. Deinceps *Elfredus* rex fuit fortis, & lætus, quia sciebat se ubique fore victorem, quam diu viveret, per donum Dei, & auxilium patroni sui sancti *Cuthberti*. Itaque facto mane surrexit, ad terram navigavit, cornu suo tribus vicibus signum dedit, quo sonitu omnes amici ejus sunt exaltati: inimici vero humiliati. Itaque secundum verbum Dei circa nonam ipsius diei horam, congregatis ad eum quingentis de melioribus & charioribus amicis suis publice narravit, quid præcedenti nocte vidisset, & à sancto Confessore audisset, & qualiter ab eo confortatus esset. Asseruit etiam illis quod per donum Dei, & auxilium sancti *Cuthberti*, cui deinceps deberent merito obedire, hostes vincerent, & terram hæreditario jure obtinerent. Ammonuit eos etiam, ut secundum doctrinam beati *Cuthberti*, fugerent avaritiam, invidiam, longam iram, adulteria, perjuriam, homicidia, et omnia mala: et ut essent Deo fideles, patientes, humiles, hospitales, eleemosinarii, misericordes, modesti, et ut haberent inter se sanctam fidem, et justitiam, et veritatem. Ammonuit etiam filium suum *Eadwardum* qui ibi erat, quod si vellet esse fidelis Deo et sancto *Cuthberto*, non ei esset timendum de inimicis suis. Tunc secundum verbum viri Dei, *Elfredus* in hostes irruit, eosque superavit, et regnum *Britannia* accepit, sancteque et juste omnibus in commune bonus, pauperibus et divitibus, bonis et malis, amicis et inimicis, secundum Evangelicum præceptum. His et aliis quamplurimis virtutibus insignitus, postquam intellexit finem vitæ sibi adesse, diu regnans, et bona confectus senectute, vocavit hunc eundem filium suum *Eadwardum*, et per eum transmisit sancto *Cuthberto* duas armillas, et aureum thuribulum, monuitque eum diligenter, ut amaret Deum, et sanctum *Cuthbertum*, et speraret in eis, sicut et ipse semper speravit, et adhuc maxime sperabat. Igitur antequam Deus hunc fidelem sibi regem de hac vita vocaret, addita sunt quædam prædia ecclesiæ sancti Confessoris. Nam *Ethred* supradictus

An. Dñi Etus abbas emit à prefato rege *Gudred*, et à *Danorum* exercitu, qui sibi sub eo terram diviserant, has villas, *Seletun*, *Moretun*, duas *Geodene*, *Holam*, *Hotan*, *Twillingatun*, et eas sancto *Cuthberto* contulit. Eodem quoque tempore bonus episcopus *Eardulfus* et abbas *Eadred* tulerunt corpus sancti *Cuthberti* de *Lindisfarnensi* insula, et cum eo erraverunt in terra, portantes illud de loco in locum, per septem annos, et tandem pervenerunt ad fluvium qui vocatur *Cleruntmathe*, et illud ibi in navi posuerunt, ut sic per proximum mare in *Hybenniam* transveherent. Tunc omnis populus ejus, qui cum diu erat secutus dolens quod eripiebatur pius eorum patronus, stans in littore flebat, et ululabat, eo quod et ipsi relinquebantur captivi, et captivus adducebatur eorum dominus. Tunc Deus magnum miraculum ostendit pro amore dilecti sui Confessoris: Orta siquidem in mari horribili tempestate, maximæ tres undæ in navim ceciderunt, et statim, mirabile dictu, aqua illa in sanguinem est conversa. Quo viso, episcopus et abbas ad pedes sancti viri ceciderunt, et timore perterriti, ad littus quantocius sunt reversi, et sanctum illud corpus ad *Crecam* detulerunt, et ibi à bono abbate, nomine *Geve*, charitative excepti quatuor mensibus manserunt, et inde sanctum corpus ad *Cunecestre* transtulerunt. Eo tempore obiit rex *Elfredus*, et *Eardulfus* episcopus. Tunc *Eadwardus* diu sapienter à patre edoctus in regnum successit, et illud sapienter rexit, et *Cutheard* episcopalem cathedram apud *Cunecestre* accepit. Eodem tempore *Cutheardus* episcopus fidelis emit de pecunia sancti *Cuthberti* villam quæ vocatur *Ceddesheld*, et quicquid ad eam pertinet, præter quod tenebant tres homines, *Aculf*, *Edelbriick*, *Fritblaf*. Super hoc tamen habuit episcopus et *Sacam* et *Soenam*. Emit etiam idem episcopus de pecunia sancti *Cuthberti* villam quæ vocatur *Wedlington*, cum suis appendentiis, *Pederton*, *Grobba*, *Twile*, *Wedlington*, *Slliceburne*, *Commer*. Tempore ejusdem *Edwardi* regis *Tilred* abbas de *Heribam* villam quæ vocatur *Iodene* australem emit. Cujus dimidiam partem dedit sancto *Cuthberto*, ut esset frater in ejus monasterio, alteram apud *Northam*, ut ibi abbas esset. Eodem tempore *Bernardus* presbiter dedit villam suam nomine *Twillingatun*, sancto *Cuthberto*, ut esset frater in ejus monasterio. Hiis diebus *Elfred* filius *Biritulfinci* fugiens piratas venit ultra montes versus occidentem, et quæsit misericordiam sancti *Cuthberti*, et episcopi *Cutheardi*, ut præstarent sibi aliquas terras. Tunc episcopus *Cutheardus* pro charitate Dei, et amore sancti *Cuthberti* præstitit illi has villas, *Esington*, *Seletun*, *Morew*, *Moredene*, *Iodene*, duas *Scoton*, *Iodene* australem, *Holam*, *Hotan*, *Twillingatun*, *Billingham*, cum suis appendiciis, *Scarusatan*. Has omnes villas, sicut dixi, præstitit episcopus *Elfredo*, ut sibi & congregationi fidelis esset, & de his plenum servitium redderet. Quod & fideliter fecit, donec *Regenwaldus* rex venit cum magna multitudine navium, occupavit terram *Aldredi* filii *Eadulfi*, qui erat dilectus regi *Eadwardo*, sicut & pater suus *Eadulfus* dilectus fuit regi *Elfredo*. Fugatus igitur *Eldredus* in *Scotiam* ivit, *Constantini* regis auxilium quæsit, illum contra *Regenwaldum* regem apud *Corebrige* in prælium adduxit. In quo prælio, nescio quo peccato

Agente, paganus rex vincit, *Constantinum* fugavit, *Scotos* fudit, *Elfredum* sancti *Cuthberti* fidelem, & omnes meliores *Anglos* interfecit, præter *Ealdredum*, & fratrem ejus *Uhtred*. Quibus fugatis & tota terra superata, divisit villas sancti *Cuthberti*, & alteram partem versus austrum dedit cuidam potenti militi suo qui vocabatur *Scula*, à villa quæ vocatur *Iodene*, usque ad *Billingham*. Alteram vero partem dedit cuidam qui vocabatur *Onalafballa*, *Iodene*, usque ad fluvium *Weorram*. Et hic filius diaboli inimicus fuit, quibuscunque modis poruit, Deo & sancto *Cuthberto*. Quadam itaque die cum plenus immundo spiritu cum furore intrasset ecclesiam sancti Confessoris, astante episcopo *Cutheardo*, & tota congregatione, Quid, inquit, in me potest homo iste mortuus *Cuthbertus*, cujus in me quotidie minæ opponuntur? Juro per Deos meos potentes *Thor*, & *Orhan*, quod ab hac hora inimicissimus ero omnibus vobis. Cumque episcopus, & tota congregatio genua flecterent ante Deum & sanctum *Cuthbertum*, & harum minarum vindictam, sicut scriptum est, *Mihi vindictam, & ego retribuam*, ab eis expeterent: conversus ille filius diaboli cum magna superbia & indignatione voluit egredi. Sed cum alterum pedem posuisset jam extra limen, sensit quasi ferrum in altero pede sibi altius infixum. Quo dolore diabolicum cor ejus transigente, corruit, suamque peccatricem animam diabolus in infernum trahit. Sanctus vero *Cuthbertus* sicut justum erat, terram suam recepit. Tempore supradicti *Edwardi* regis, dedit *Wulfear* filius *Hmeordinci* sancto *Cuthberto* villam, quæ vocatur *Bennetohalle*. Eodem tempore *Edred* filius *Rixinci* equitavit versus occidentem, ultra montes, & interfecit *Eardulfum* principem, ejusque uxorem rapuit contra pacem & voluntatem populi, & ad patrocinium sancti *Cuthberti* confugit. Et ibi tribus annis mansit, cum pace colens terram sibi à *Cutheardo* episcopo, & à congregatione præstitam, à *Cunecestre*, usque ad *Dozwente* fluvium, & inde usque ad *Werram* versus austrum, & inde usque ad viam quæ vocatur *Dozescrete* in occidentali & australi parte, & villam super *Wese*, quæ vocatur *Beagenforda*, & quicquid ad eam pertinet. Hanc terram idem *Edred* cum fidelitate sancti *Cuthberti* tenuit, & censum fideliter reddidit, donec supradictus *Regenwaldus* rex congregato iterum exercitu apud *Corebrige* pugnavit, ipsumque *Edred*, & maximam *Anglorum* multitudinem interfecit, et victor effectus, totam illam terram quam *Edred* tenuerat sancto *Cuthberto* abstulit, et dedit *Esbrido* filio *Edred*, et fratri suo *Eltano* comiti, qui in hoc prælio robusti bellatores fuerunt. Tandem maledictus ipse rex cum filiis, et amicis suis periit, nihil de his quæ sancto Confessori abstulerat secum præter peccatum tulit. Eo tempore *Eadwardus* rex plenus dierum, et confectus bona senectute filium suum *Ethelstanum* vocavit, eique regnum suum tradidit, et ut sanctum *Cuthbertum* diligeret, et supra omnes sanctos honoraret, diligenter inculcavit, notificans ei qualiter patri suo regi *Elfredo* in paupertate, et in exilio misericorditer subvenisset, et qualiter eum contra omnes hostes viriliter juvisset, et quomodo sibi met ipsi in omnibus necessitatibus suis evidentissime promptissimus semper adjutor fuisset. Qua ammonitione facta feliciter obiit. Igitur *Ethelstanus* rex magnum exercitum

An.Dñi exercitum de australi parte eduxit, et versus aquilonalem plagam in *Scotiam* illum secum trahens ad oratorium sancti *Cuthberti* divertit, eique regia munera dedit, et inde hoc scriptum testamento composuit, et ad caput sancti *Cuthberti* posuit.

Carta regis Ethelstani.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Ego *Ethelstanus* rex, do sancto *Cuthberto* hunc textum Evangeliorum, 2. casulas, et unam albam, et unam stolam, cum manipulo, et unum circulum, et tres altaris cooperimenta, et unum calicem argenteum, et duas patenas, alteram auro paratam, alteram Græco opere fabrefactam, et unum thuribulum argenteum, et unam crucem auro et ebore artificiose paratam, et unum regium pillium auro textum, et duas tabulas, auro et argento fabrefactas, et duo candelabra argentea, auro parata, et unum missalem, et duos Evangeliorum textus, auro et argento ornatos, et unam sancti *Cuthberti* vitam, metricè et prosaice scriptam, et septem pallia, et tres cortinas, et tria tapetia, et duas coppas argenteas cum cooperculis, et quatuor magnas campanas, et tria cornua, auro et argento fabrefacta, et duo vexilla, et unam lanceam, et duas armillas aureas, et meam villam dilectam *Wyrmathe* australem cum suis appendentiis, id est, *Werton*, *Wissen-tun*, *Sylces*, *Wyrthe*, duas *Wrotheboppas*, *Brydene*, *Seham*, *Seton*, *Daltun*, *Daldene*, *Weseldene*. Hæc omnia do sub Dei et sancti *Cuthberti* testimonio, ut si quis inde aliquid abstulerit, damnetur in die iudicii cum *Juda* traditore, et tradatur in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus. Implevit etiam prædictas cuppas pecunia optima, et jussu ipsius obtulit totus exercitus ejus sancto *Cuthberto* 12. hundred, et eo amplius. Fratrem vero suum *Eadmundum* de sanctitate et fidei patrocinio sancti Confessoris diligenter prius edoctum fraterne commonuit, ut si quid sinistri sibi in hac expeditione eveniret, corpus suum sancto *Cuthberto* referret, et ei illud in die iudicii depræ-

sentandum commendaret. Post hæc abiit, feliciter pugnavit, prospere rediit, sapienter multis annis postea regnavit, tandem feliciter obiit. Quo defuncto *Eadmundus* frater ejus in regnum successit, magnum exercitum rursus congregavit, et in *Scotiam* properavit. In eundo tamen ad oratorium sancti *Cuthberti* divertit, ante sepulchrum ejus genua flexit, preces fudit, se et suos Deo et sancto Confessori commendavit, exercitus sexaginta libras optulit: ipse vero manu propria duas armillas aureas, et duo pallia Græca, supra sanctum corpus posuit: pacem vero et legem quam unquam meliorem habuit, omni terræ sancti *Cuthberti* dedit, datam confirmavit: et factus quasi alter *Abraham*, qui properans in hostes panem et vinum *Melchisedech* obtulit, Finita oratione multotiens se et totum exercitum beato Confessori commendans abiit.

De situ Dunelmi, & de sanctorum reliquiis qua ibidem continentur carmen compositum.

Is ðeorþurh, Bneome, ðeond bneotenrice
Isteppa ze rtaþolad rtanar ymbutan pun-
dum? ze paxen, peop, ymbeop nað, eayþum,
ðtponze, 7 ðer inne punaþ feola firta, Kin,
Onflooda ze monze 7 ðarze pexen is puda
fartepn, micel, pinnad in ðem pycum pylða
ðeor monze in deopedalum deopna nuzerum?
Is inþepe byrteac beapnum gecyþed, ðe ap-
fersta eadiz Cutberh 7 ðer clene cynnin-
zer hearud Orpalder engle leo, 7 aidan bir-
cop, Eadberh 7 Eadfrith 7 ðelezeferer?
Is ðene nine midð heom? 7 þelpolo bircop, 7
Bneoma boceþa, Beda 7 Boril abbot, ðe clene
Cupbert on gecheþe leode, lurtun, 7 þe-
pir lapa pel zenom, Eardneþ 7 ðem eadize
imuhem minyrtpe un apimeda peliquia ðe
monia pundum ze purþaþ, ðer ðe pprit,
ðetzer mid ðene drihner perðomer
byðeþ?

*Incipit Epistola Simeonis monachi Ecclesiæ sancti Cuthberti
Dunelmi ad Hugonem Decanum Eboracensem de
Archiepiscopis Eboraci.*

HÆc charissime pater & domine *Hugo* ecclesiæ *S. Petri* decane, ego *Simcon* servorum *S. Cuthberti* servulus sicut in veteribus libris hinc & inde invenire potui, de successione pontificum *Eboracensis* ecclesiæ breviter annotavi, jussa vestra paternitatis utinam tam efficaciter prosecutus quam libenter. Præterea quod vos scire delectat, istos virtutum viros simul contemporaneos in ecclesia fuisse legimus *Northanimbriorum*. *Wilfridum* qui ætatis septuaginta annos habuit, episcopatus autem xlv. *Ceadda*, *Bosan*, *Eathan*, *Cuthbertum*, *Iohannem*, præclaræ sanctitatis pontifices. Præter hos ejusdem temporis erat beatus *Benedictus* constructor monasteriorum *Petri & Pauli* in *Wlramathe* & in *Grynum*, idem nutritor ab infantia & abbas venerabilis *Beda*

doctoris. *Hilda* quoque abbatisa hoc tempore claruit. Ut autem aliquanto latius nobis noster *Beda* innotescat. Natus est anno ab incarnatione Domini DC. septuagesimo septimo anno qui est nonus annus adventus *Theodori* in *Britanniam*, uno anno post primam expulsionem beati *Wilfridi*, sancto *Cuthberto* tunc solitariam vitam agente. Natus est autem in territorio monasterii præfati, & cum esset septem annorum, traditus est a parentibus præfato abbati *Benedicto*, atque ut ipse de se attestatur, omnem usque ad finem vitæ in ejusdem monasterii habitatione peregit ætatem. Videtur autem quibusdam incredibile, quod in extremo mundi angulo vir qui nunquam maria transfretaverit ob addiscendam sapientiam, scholas philosophorum non frequentaverit, tanta eruditione clareat, tanta

An.Dñi tanta librorum compositione ubique mundo innotescat: sed hoc non esse mirandum, ipse docet qui inter DC. beatæ vitæ & mirabilis scientiæ monachos enutritus; quicquid scientiæ singuli habuerant, omne hoc ipse in unum sui cordis vasculum Spiritu sancto illuminante contraxerat. Habuerat præ oculis & copiam omnis generis librorum quos abbas suus *Benedictus* inter alia diversa ornamenta donatione apostolicorum *Vitaliani*, & *Agathonis* in monasterium suum contulerat. Præterea erat & eo tempore quo magna scientiæ studia floruerant in *Anglia*, quando *Theodorus* archiepiscopus & *Adrianus* abbas, peragrata insula, quaquaversum *Anglorum* gentes commorabantur scholas sacrarum simul & seclarium literarum instituebat, ut quicumque cuperent erudiri haberent in promptu magistros qui docerent. Unde ipse *Beda* loquens de his: Indicio est, inquit, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis qui Latinam Græcamque linguam æque ut propriam in qua nati sunt norunt. Ab his eorum discipulis prudens institutus adolescens in lege Domini meditabatur die ac nocte, ut etiam suos doctores ipse doctior supergrederetur. Ostendit ipse quod nec *Franciam*, nec *Italiam*, nec *Græciam* discendi gratia adierit, dicens ubi & à quibus quæ scripserat didicerit. Scribit enim in primo libro expositionis super *Cantica Canticorum*, In hoc opere lectorem admoneo, ne me superfluum judicet qui de natura arborum sive herbarum aromaticarum quæ in hoc volumine plurimæ continentur, juxta quod in literis antiquorum didici latius explicare voluerim; feci namque hoc non arrogantia studendo sed meæ meorumque imperitiæ consulendo, qui longe extra orbem, hoc est, in insula maris oceani nati sumus & nutriti: & quæ in primis partibus orbis, *Arabia* dico, & *India*, *Iudea*, & *Aegypto* geruntur, non nisi per eorum qui interfuerunt scripta nosse valemus. Anno ætatis suæ quinquagesimo nono languescens die Ascensionis Dominicæ, cum jam exitus ejus instaret, cœpit in oratione dicere antiphonam, *O rex glorie! Domine virtutum*, &c. usque ad finem. Adjunctaque laude sanctæ Trinitatis, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, cum nominatione Spiritus sancti, suum emisit spiritum, Anno Dominicæ incarnationis DCC. xxxv. qui est septimus annus *Ceolvulfi* regis, ad quem nuper ediderat historiam gentis *Anglorum*. Sepultus est eodem in loco quo gloriose conversatus, scilicet in *Cyruum*: sed postea ossa illius ad corpus sancti *Cuthberti* sunt translata.

627. **A**Nno ab incarnatione Domini DC. xxvij. Rex *Eadwinus* prædicante *Paulino* baptizatus est. Qui *Paulinus* per sex annos continuos verbum Dei in *Northanimbrorum* provincia prædicabat. Anno enim DC. xxxiiij. occiso rege *Cantiam* unde venerat rediit. Ipse *Eboracensis* primus præsul ab *Honorio* papa pallium acceperat ordinatus à *Iusto* archiepiscopo. Recedente *Paulino* *Eboracensis* ecclesia per triginta annos proprium non habuit episcopum, sed *Lindisfarnensis* ecclesiæ præsules *Aidannus*, *Finanus*, *Colmannus* & *Tuda Northanimbrorum* provinciæ administraverunt pontificatum. Tertio autem anno episcopatus *Colmanni*, qui est tricesimus annus pontificatus *Scottorum* in *Anglia*, finito conflictu de observantia Paschali, missus est *Wil-*

fridus ab *Alfrido* rege in *Gallias*, ut ordinaretur episcopus cum esset annorum circiter triginta. Quo adhuc transmarinis in partibus demorante consecratus est in episcopatum *Eboracensis* ecclesiæ, jubente rege *Oswino*, *Ceadda* vir sanctus & tribus annis sublimiter regens ecclesiam. Dehinc ad monasterium suum in *Uestingaen* secessit accipiente *Wilfrido* pontificatum totius *Northanimbrorum* provinciæ. Interea mortuo rege *Oswino* successit filius ejus *Ecgfridus* in regnum. Qui post beatam *Etheldridam* quam nomine tenus conjugem primo duxerat, *Ermenburgam* sortitus est in matrimonium. In cujus corde malignus hostis sibi hospitium fecerat, ubi odiorum & invidiæ contra beatum *Wilfridum* conficiens fomenta, per linguam mulieris accendit animum regis ad expulsionem usque pontificis. Sed quia rex pontificem de sua sede præter consensum *Theodori* archiepiscopi pellere nequibat, mandavit archiepiscopo ut adesset. Auditis quas accusatores finxerant causis pulsus est ab episcopatu *Wilfridus* anno ab incarnatione Domini DC. lxxvij. qui est annus sui episcopatus duodecimus, & per decennium exulavit. Secundo autem anno regni *Alfridi*, qui post fratrem *Ecgfridum* regnavit, sedem & episcopatum recepit. Sed post quinque annos denuo accusatus ab eodem rege & plurimis episcopis præsulatus pulsus est. Tertio decimo secundæ expulsionis suæ anno *Hagustaldensis* ecclesiæ recepit episcopatum, beato *Johanne* jam pro defuncto *Bosan Eboraci* substituto. Quatuor post hæc annis supervixit beatus *Wilfridus* habens in episcopatu xlv. annos. Post quem suscepit præsulatum *Hagustaldensis* ecclesiæ venerabilis ejus presbiter *Acca*. Beatus vero *Johannes* cum majore senectute minus episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatum *Eboracensis* ecclesiæ *Wilfrido* presbitero suo, ipse ad monasterium quod in silva *Deiroom* est secessit, ibique in pace vitam terminavit, mansit autem in episcopatu xxxiiij. annis. At *Wilfridus* peractis sui episcopatus xv. annis, successorem habuit *Egbertum*, virum de regio semine nobilem & industrium. Qui post *Paulinum* primus ab apostolica sede accepit pallium septimo, anno regni *Ceolvulfi* regis, centesimo tertio anno post discessum *Paulini*, hoc est anno Dominicæ incarnationis DCC. xxxv. quo anno venerabilis Doctor *Beda* obiit in *Cyruum*. Porro archiepiscopus *Egbertus* xxxij. anno accepti episcopatus defunctus successorem habuit *Albertum*, qui septimo accepti episcopatus anno ab *Adriano* papa acceperat pallium septimo anno *Alcredi* regis. Quo videlicet *Alberto* xiiij. anno sui præsulatus obeunte, *Eanbaldus* ordinatur pro illo anno Dominicæ incarnationis DCC. lxxx. regnante *Aelfwaldo*. Anno autem Dominicæ incarnationis DCC. xcvi. *Eanbaldus* xvij. sui archiepiscopatus anno moriens, alterum *Eanbaldum* qui ejusdem ecclesiæ presbiter fuerat successorem reliquit regnante rege *Osredo*. Post *Eanbaldum* *Vulfius* rex archiepiscopatum, *Eanredo* regnante: moriens autem *Vulfius*, *Wimundum* habuit successorem præfato rege regnante: Cui xvj. episcopatus sui anno morienti, *Vulfhere* successit in archiepiscopatum. His temporibus infinita barbarorum manus, *Inguar* scilicet, & *Ubba*, & *Haldana*, cum omni exercitu *Danorum* & *Noragenorum* navibus adducta in *Angliam*, ferro & igne omnia vastaverunt. *Eboracum* veniens ob-

pugnabat

An.Dñi pugnabat civitatem, vastantes omnia per circuitum. Paulo ante adventum illorum *Northanimbrani* expulerant regem suum, substituto in regnum *Elia* quodam regii seminis extraneo. Sed instante necessitate revocaverunt expulsum, & tam ille quam alius qui pro eo substitutus fuerat coadunatis totis viribus *Northanimbrorum* apud *Eboracum* bella contra hostes agentes, non sine magna inimicorum strage. Reliquis qui superfuerant, pagani praeferunt sub dominio suo regem *Ecgbertum* reconciliatis ab eis hostibus. Inter has strages remotius se agebat episcopus *Vulferius* apud *Adoingeham* in occidentali parte *Eboraci* in valle quae vocatur *Wierberdale*, super ripam fluminis *Wier*, inter *Oteleiam* & castellum de *Scipetun*. Hac tempestate passus est sanctus martyr *Eadmundus*. Post septem annos *Northanimbrani* uno conspirantes consilio regem suum *Ecgbertum* cum episcopo *Vulfere* de finibus suis propulerunt, & quendam *Richsig* in regnum restituerunt. Deinde post annum *Ecgberto* rege defuncto in sedem suam & ecclesiam revertitur episcopus. Qui xlvij. accepti episcopatus anno vita discedens *Ethelbaldum* habuit successorem, anno incarnationis Dominicae DCCCC. *Ethelbaldus* vero quarto postquam acceperat pontificatum anno pallium accepit regnante *Eadwardo* filio *Elfridi* regis. Defuncto autem *Ethelbaldo* successit *Lothewardus*: post quem *Vulstannus* rexit ecclesiam regnante *Ealdredo* fratre *Ethelstani* regis. Obiit autem DCCCC.lv. Dominicae incarnationis anno. Cui successit *Oschitellus*, & per sexdecim annos ecclesiam regens habuit successorem *Edwaldum*, regnante *Eadgaro* regis *Eadmundi* filio. Obiit DCCCC.lxx. Dominicae incarnationis anno. Sed cum idem *Edwaldus* quietiorem vitam diligeret, *Oswaldus* suscepit ecclesiae regimen anno incarnationis Dominicae DCCCC.lxxj. sequenti autem anno *Romam* veniens, a papa *Benedicto* pallium accepit. Post *Oswaldum* isti sibi ordine successerunt, *Aldulfus*, *Vulstannus*, *Eelfricus*, *Kinsius*, *Aldredus*, *Thomas*, *Girardus*, *Thomas*, *Turstinus*, *Willielmus*, *Henricus*, *Rogerus*.

Simeon de obsessione Dunelmi, & de probitate *Uethredi* Comitis, & de Comitibus qui ei successerunt.

Anno ab incarnatione Domini DCCCC.lxix. regnante rege *Anglorum* *Ethelredo*, *Malcolmus* rex *Scottorum* filius *Kynedi* regis congregato totius *Scotiae* exercitu provinciam *Northanimbrorum* caedibus & incendiis devastans, *Dunelmum* obsidione circumdedit. Quo tempore *Alduno* episcopatum ibidem regente, *Waltheof* qui Comes fuerat *Northanimbrorum* sese in *Webbanburt* incluserat. Fuerat enim nimiae senectutis, ideoque in hostes nihil virtutis facere poterat. Cujus filio scilicet *Uethredo* magnae strenuitatis juveni & militiae aptissimo filiam suam nomine *Ecgfridam*, *Aldunnus* episcopus dederat uxorem, & has villas de terris ecclesiae sancti *Cuthberti*, scilicet, *Bermetun*, *Skirningheim*, *Elton*, *Carlton*, *Heaclif*, *Heseldene*, cum ea sub illa conditione donavit, ut ejus filiam quamdiu viveret in conjugio cum honore semper servaret. Videns juvenis praefatus terram ab hostibus devastatam, & *Dunelmum* obsi-

dione circumdatam, & contra hoc patrem suum nihil agere, adunato exercitu *Northimbrorum* & *Eboracensium* non parva manu, *Scottorum* multitudinem pene totam interfecit, ipso rege vix per fugam cum paucis evadente. Interfectorum vero capita elegantiora crinibus, sicut tunc temporis mos erat, perplexis fecit *Dunelmum* transportari, eaque a quatuor mulieribus perlota per circuitum muros in stipitibus praefigi, mulieribus autem quae ea laverant mercedem dederant vaccas singulis singulas. His auditis, rex *Ethelredus* vocato ad se juvene praefato, vivente adhuc patre *Waltheof*, pro merito suae strenuitatis & bello quod tam viriliter peregerat, dedit ei comitatum patris sui, adjungens etiam *Eboracensium* comitatum. Reversus autem *Uethredus* domum filiam *Alduni* episcopi dimisit, & quia eam contra hoc quod promiserat & juraverat abjecit, pater puellae, videlicet episcopus, terras supradictas ecclesiae quas cum ea donaverat ab *Uethredo* recepit. Dimissa sicut dictum est episcopi filia, *Uethredus*, civis divitis nomine *Styr* filii *Ulf* filiam nomine *Sigen* duxit uxorem, quam pater suus ideo ei dedit ut *Turbrandum* sibi inimicissimum interficeret. Postea vero illo, scilicet *Uethredo*, proficiente magis & magis in re militari, rex *Ethelredus* filiam suam *Elsgivam* ei copulavit uxorem. Ex qua habuit filiam *Aldgitham*, quam pater in conjugium dedit *Maldredo* filio *Crinan Tein*, ex qua *Maldredus*, *Cospatricum* patrem *Dolphini* & *Walteofi*, & *Cospatrici*. Filiam autem *Alduni* episcopi quam Comes *Uethredus* dimiserat, quidam *Tein* in *Evervicschire*, *Kilvert* filius *Ligulsi* accepit uxorem, de qua genuit filiam nomine *Sigrigam*, quam accepit uxorem *Arkil* filius *Ecgfrida*, ex qua genuit filium nomine *Cospatricum*. Qui *Cospatricus* accepit uxorem filiam *Dolfini* filii *Tarfini*, de qua genuit *Cospatricum*, qui nuper debuerat pugnare contra *Walteof* filium *Eilsi*. *Kilvert* filius *Ligulsi* dimisit filiam *Alduni* episcopi scilicet *Ecgfridam*, quam episcopus pater ejus jussit statim *Dunelmum* venire. Quae patris sui jussis obtemperans cum *Bermetun*, & *Skirningheim*, & *Elton*, quas in propria manu habebat, rediit, & ecclesiae, & episcopo suas proprias terras secum reddit, & postea velamen accepit, quod & bene servavit usque ad extremum sui diem, & sepulta in coemiterio *Dunelmensi* diem retributionis expectat. Ut autem de morte *Uethredi* Comitis dicatur aliquid, paululum ad superiora redeundum est. *Swein* rex *Danorum* fugato in *Normanniam* rege *Anglorum* *Ethelredo* regnum ipsius invasit. Sed post breve tempus illo mortuo, rex *Ethelredus* in regnum suum rediit, copulata sibi in conjugium *Emma Ricardi* Comitis *Normannorum* filia. Post aliquantulum temporis *Cnut* filius supradicti regis *Danorum* *Swein*, cum infinita multitudine veniens in *Angliam* regnaturus, ad supradictum Comitem misit *Uethredum*, rogans, ut ad suum auxilium contra regem *Ethelredum* cum omnibus quos posset sibi occurreret, totum honorem suum & multo majorem sub ipso habiturus si eum adjuvaret. Erat enim idem Comes magnae potentiae, utpote comitatum *Eboracensium* & *Northanimbrorum* habens. At ille nullo modo id facere volens respondit: pessimi hominis esse talia contra dominum & generum suum facere. Nullius rei gratia, inquit, hoc agere volo, quia nec debeo; *Ethelredo* regi quamdiu vixerit fidem servabo.

An.Dñi vabo. Est enim dominus meus & focer, cuius dono divitias & honores satis habeo. Illius traditor nunquam ero. Itaque *Cnut* nullum de *Vethredo* auxilium habuit. Defuncto autem rege *Ethelredo*, cum totius *Angliae* regnum *Cnut* arripuisset, ad prædictum Comitem misit præcipiens, ut ad se sicut ad dominum suum veniret. Ille accepta securitate eundi & redeundi perrexit. Die statuto cum intrasset ad regem de pace locuturus, per insidias cuiusdam potentis nomine *Turebrant* cognomento *Hold*, milites regis qui post velum extensum per transversum domus absconditi fuerant, subito proficientes loricati in *Witheal* Comitem cum suis xl. viris principalibus qui secum intraverant obtruncaverunt. Quo occiso, frater ipsius *Eadulf* cognomento *Cudel*, ignavus valde & timidus ei successit in comitatum. Timens autem ne *Scotti* mortem suorum quos frater ejus, ut supradictum est, occiderat, in se vindicarent, totum *Lodoneium* ob satisfactionem & firmam concordiam eis donavit. Hoc modo *Lodoneium* adjectum est regno *Scottorum*. Sed *Eadulfo* post modicum mortuo, *Aldredus* quem prædictus Comes *Vethredus* genuerat ex *Ecfrida Alduni* episcopi filia de qua supradictum est, solius *Northumbria* comitatum suscepit, patrisque sui interfectorem interfecit *Turebrandum*. Hujus *Turebrandi* filius *Carl* & *Aldredus* Comes gravibus exagitati calumpniis, dum hinc & inde utrinque infidiarentur, tandem amicorum instantia reducti in concordiam, alterna sese satisfactione mediantibus amicis placabant: atque adeo in amorem alterutrum sunt adunati, ut fratres adjurati *Romam* simul tenderent. Sed diutina maris tempestate impediti, coeptum iter relinquentes domum sunt reversi. *Carl* magnifice satis & accurate Comitem suscepit in domum suam, sed post exhibita convivia dum eum nihil mali suspicantem quasi honoris gratia deduceret, in silva quæ *Risewde* vocatur interfecit, ubi usque hodie locum occisionis ejus parvula de lapide crux ostendit. Interjecto tempore nepos *Aldredi* Comitis Comes *Waltheof*, erat enim filius filiae illius, missa multa juvenum manu avi sui interfectionem gravissima clade vindicavit. Erant namque filii *Carl* convivantes

simul in domo fratris sui majoris in *Seteringetun* non longe ab *Eboraco*; quos inopinate qui missi fuerant præoccupantes sæva clade simul peremerunt præter *Cnutonem*, cui pro insita illi bonitate vitam permiserunt. *Sumerlede* qui usque hodie superest ibi non aderat. Deletis filiis & nepotibus *Carli* reversi sunt, multa in variis speciebus spolia reportantes. Sed ut ad superiora redeat stilus. Comes *Aldredus* genuit quinque filias, quarum tres eodem nomine *Ælfleda* vocabantur, quarta *Aldgitha*, quinta *Etheldritha* nominabatur. Ex una *Ælfledarum* *Siwardus* Comes genuit Comitem *Waltheofum*. Et cum ipsa *Ælfleda* esset Comitissa quoniam erat filia *Aldredi* Comitis, & ipse filius *Vethredi* Comitis & filiae *Alduni* episcopi, acclamavit ipsa jure hæreditario has supradictas terras, *Bernetun*, *Kyrningein*, *Eltun*, *Carlton*, *Heaclif*, *Heseldene*, quas Comes *Siwardus* maritus suus ei donavit, & filio suo *Waltheof* comitatum *Northymbro- rum* dedit, sicut ipsius *Waltheofi* avus scilicet Comes *Aldredus* habuerat. Mortuo *Siwardo* Comite & Comitissa *Ælfleda* filia *Aldredi* Comitis terra surgente terræ illæ vastatae sunt. Post multum tempus *Arkil* filius *Ecgfrida* de quo supra dictum est, qui acceperat uxorem *Sigridam* filiam *Kilverti*, & *Ecgfrida* filiae *Alduni* episcopi, sibi arripuit illas terras jam vastatas & inhabitavit. Uxor vero illius *Sigrida* moriens, dedit *Heseldene* sancto *Cuthberto*, & *Heaclif*, & *Carlton*, quas adhuc ecclesia possidet. *Arkil* filius *Fridegisti*, & *Eadulf* Comes, *Arkil* filius *Ecgfrith*, hi tres habuerunt *Sigridam*. Postea *Willielmo* rege veniente in *Angliam*, ipse *Arkillus* fugiens exul factus est. Sicque iterum terra ipsa vastata remansit. His ita peractis, quidam *Tein* in *Covertwicschire* nomine *Orm*, filius *Gamellonis* accepit uxorem unam ex quinque filiabus *Aldredi* Comitis *Etheldritham*, ex qua genuit filiam nomine *Ecgfridam*, ex qua *Eilsi* de *Teise* genuit *Waltheof*, & duos ejus fratres, & *Edam* sororem eorum. Et quia illa *Ecgfrida* erat de genere *Aldredi* Comitis, & filiae *Alduni* episcopi, hæreditario jure ipsa *Ecgfrida* cum marito suo *Eilsi* arripuit *Bernetun* & *Skirningein*.

An.Dñi

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

INCIPIT HISTORIA SANCTÆ ET
 suavis memoriæ *Simeonis* monachi & præcentoris ecclesiæ
 sancti *Cuthberti Dunelmi* de regibus *Anglorum & Da-*
corum, & creberrimis bellis, rapinis & incendiis eorum; post
 obitum venerabilis *Beda* presbyteri fere usque ad obitum
 Regis primi *Henrici* filii *Willielmi Nothi* qui *Angliam*
 adquisivit, id est CCCC.xxix. annorum & iv. mensium.

*Incipit passio sanctorum Ethelberti atque Ethelredi
 regie stirpis puerorum.*

An. Dñi
 616.

ANno ab incarnatione Dominica DC.xvj.
 qui est xxj. ex quo sanctissimus *Augu-*
stinus cum sociis ad prædicandum missus
 est, *Ethelbert* rex *Cantuariorum* post re-
 gnum temporale quod L. & vj. annis gloriosissime
 tenuerat, æterna cœlestis regni subiit gaudia. Erat
 autem idem rex filius *Irmirici*, cujus pater *Octa*,
 cujus pater *Oiric*, cujus pater *Hengest*, qui cum
 filio suo *Oisc* à *Wirtigerno* rege invitatus *Britanni-*
am primus intravit, ut *Beda* luculento describit ser-
 mone. *Eadbaldus* vero filius *Ethelbyrhti* regni gu-
 bernacula suscepit, qui genuit duos filios *Eormen-*
redum atque *Erconbyrhtum*. *Eadbaldus* rex transi-
 ens ex hac vita, *Erconberto* sceptrum dereliquit im-
 perii. Hic primus regum *Anglorum* in toto regno
 suo idola relinqui ac destrui præcepit; simul & je-
 junium quadraginta dierum observari principali
 auctoritate jussit, cui natus est filius nomine *Ecgber-*
tus. Natiq̃ue sunt *Eormenredo* *Ethelbertus* atque
Ethelredus; Quorum vitam & passionis triumphum
 in exordio nostræ historiæ placet inferere, & glori-
 am sanctitatis eorum demonstrare.

ERat namque rex *Ethelbyrhtus* perfectus in im-
 perio gloriosæ potestatis, qui delectatus sum-
 mopere verbis divinæ agnitionis, tinctus est bap-
 tismate salutis. Cujus studio vel sagaci auxilio ubi-
 que ecclesiarum Dei diffusus est status, & rerum
 suarum collatione fidelium roboratus extitit con-
 ventus. Unde regni monarchia solertissime pro sibi
 illato posse disposita, vocante (sequi enim inter
 omnia fecerat) justii remuneratoris clementia, carna-
 libus privatur, & ad ardua ætheris cum sanctis
 regnaturus sustollitur. Huic vero in regiminis sum-
 ministracione succedit filius *Eadbaldus*, sicut supe-
 rius præfati sumus, de quo procreantur bini regali
 stirpis filii, *Eormenredus* & *Erconbyrhtus*, quo-
 rum junior imperialis principatum regni patre dis-
 ponente suscepit. Post autem *Erconbyrhti* deces-
 sum, filius ipsius nomine *Ecgbyrhtus* illud potenter
 gubernavit. *Eormenredus* vero major absque impe-
 rii dominio in hujus caducalis vitæ permansit vo-
 lubili studio: cui justo ex justissima conjugē nati
 sunt filii duo, qui nutriti in herili cœlestis regis pa-
 latio, multimodis sunt ditati æternæ gloriæ munere
 regio, quorum unus onomate nitiuit *Ethelredus*, al-
 ter vero vocabulo fulsit *Ethelbyrhtus*. Namque in
 eorum natali sanctissimo, cuncti ut remur lætati sunt
 beatorum spirituum ordines in cœlo, quia quos in

terris destinari conspiciebant, ipsos fortiores post
 hujus vitæ gravia certamina ad se redituros vide-
 bant. Gavisa est telluris sublimitas, se ornari sen-
 tiens duplicis doni gratia, & quia ex nimio multa-
 tur contrariorum infortunio, se semper sperat in-
 meliorari tali subsidio. Gratulatur insuper & ma-
 ter sancta ecclesia, dum sui tanto sponsi illustratur
 dotalicio, quo & meritorum luce melius resplen-
 deat, & semper in sanctioris rectissimum æquitatis
 culmen crescat. Hujus nempe præcellentis doctrinæ
 utero traditi, ut sine accuratis disciplinæ magistra-
 lis loquamur eloquentiis, primo omnium in fere-
 nissimo sanctæ meditationis illius sacrario, nitido
 salutaris aquæ sunt abluti baptisterio, in cujus puri
 septem gradibus liquoris, septem sunt sortiti dona
 Spiritus sancti, episcopali benedictione perfusi, &
 sancto crismate delibuti. Quibus undique decen-
 tissime fulti, vivere studuerunt virgines & corpore
 sancto tenerimi, septenis dierum curriculum, ut
 septem septies agmentatis & monade supposito, sin-
 gularis in præsentī vita adquirerent fructum jubelei,
 hoc est annum æternæ felicitatis. Hoc deinde insi-
 gnum illustri cura virtutum duplicato corpore &
 anima, post peractum vitæ cursum, fructum ca-
 perent centesimum sacratissimis virginibus conse-
 cratum. Egregia namque insignes forma sanctita-
 tis, aptissimis devincti caritatis radiis, cernuæ locu-
 pletes humilitatis officiis, invincibilis ter beati pa-
 tientia titulis, largis pro posse fungentes elemosina-
 rum studiis, indeficientis præcordialibus oratio-
 nis compri privilegiis, & plurimis patris spirituum
 debriantur bonitatum speculis. Quia ergo planta-
 ria virtutum naturaliter eis insita pro nostra capa-
 citate prælibavimus, nunc brevi notationis serie
 aggredi temptamus, qualiter ad gaudia cœlestis
 patriæ per coronam martyrii vocantur.

IGitur utrisque eorum parentibus ab hujus vitæ
 miseria decedentibus cum adhuc juvenilis poti-
 rentur imbecillitate ætatis, *Ecgberhto* regi germano
 consobрино suo sunt traditi, qualiter & solertis
 prudentiæ educarentur exercitiis, & humanæ infir-
 mitatis sustentarentur solatiis. Talibus vero pio-
 rum conaminibus non defuere iniquæ venena jacula-
 tionis, quæ semper adversus filios Dei per filios
 diffidentia telis invidia armatur. In regali namque
 palatio homo quidam peccati & filius inventus est
 perditionis, membrum diaboli necnon domus *Za-*
buli, qui seculi vanis tumidus pompis, munificen-
 tiaque regali redimitus, nec Deum timebat nec ho-
 minem reverebatur. Hic cum principe cum pro ni-
 mia ambitione honoris super omnes consiliis frues-
 retur,

An.Dñi retur, tum pro fætido humanæ levitatis favore in vanum tollebatur. *Aman* super *Mardocheum* ignicomis mortiferæ vexationis furcis stimulabatur, quibus ipse postmodum insperate vinctus suspenderetur. Vocabatur porro convenienti sibi nomine *Thunur*, quod Latina interpretatione sonat, tonitrus. Furiis namque teterrimorum spirituum morbidis indefinenter vexabatur, quorum horridis fragoribus in inferni tartarum demergeretur. Videns ergo felices quos supra taxavimus vivere feliciter, sordidarum scabenti deturpatum meditationum prurigine, in cœnofo mentis impiæ volutabro cœpit cogitare, quibus adinventionum ruderibus eos neci posset tradere. Unde canino dente apud plurimos aulicorum eorum præconia præsumebat rodere, vecordique in calumpnia ipsorum duci talia proferte. Cum rex serenissime strenua mente, sollerti opere, perspicacis sensus validudine ac vigorabili tui potentatus lance, largissima regnorum tuæ majestati subjacentium sinuamina prudentissimo æquitatis disponantur libramine, est quam preciosum, ut non tantum stabili nunc virga regni recte moderetur, sceptrumque orbis status gubernetur, quam pulcherrimæ tuæ propagini prospiciat incolume pacis decus. Non enim tantum tui cura sollicitationum nebulis agitareris, nisi clarissimorum tuæ dignitatis successorum speciebus natorum optimis delectareris. Quapropter opere precium ducimus, ut semita tranquillitatis eis prospera redimatur, quo & res publica ipsis successura nullo turbinum fluctu quatiatur, nullis discordiarum angoribus vacilletur. Cuncta eis bonis omnibus exuberans arrideat felicitas, letitiæ pleniter inditis perseverabilis affluat jocunditas. Videre autem videor, ut magna hujus salubritatis oriatur penes te injuria, quia nutris cum diligentia qui aliquando sibi usurpare præsumunt tui regni fastigia, mutabuntque; diligenter eis exhibes talia, in tui tuorumque posterorum inutilia. Ex assistentibus tuæ celsitudinis loquor Ethelredo & Ethelbyrhto tyrunculis, qui magis in aumento tuæ liberorumque crescunt dampnationis quam cujuslibet tuæ protectionis. Ergo perquisita directi ominis scientiola qua æqua promoveatur in eos rationis sententiola; consultum communis crederem esse utilitatis tuæ, ut aut eos in longinquum dirigi exilium jubeas regionis, aut citissime tradi mihi snas jugulis. Rege hæc dissimulante, utraque se nolle denegante, illo tamen obnixè ut fieri permetteret stimulante, & hoc sæpius repetente, dum tepide & non argute prohibuit, audaciæ temeritatem ut perderentur intulit. O quam subdola semper in insontes perfidorum calliditas! O quam inmitis fraudulentorum in innocentes sævicia! Nulla lenis gratiatissima pietatis cura, non eis ulla mansuetudinis intersunt viscera. Sola quæ meditantur acerba, quæ portant venenis similia. Quid plura? mortifera idem in se ipsum armatur pestifer turbo nequitia, qua absente regis præsentia manus nifus est extendere in Deo cernua innocentium colla.

HAC igitur invidi persecutoris insectatione martyres Christi coronati sunt palma victoriæ, & à Christo suscepti in prædio perhennis vitæ lætantur cum angelis cœlestis patriæ. Preciosa vero tantorum membra agonistarum jussit inhonestis subselliorum locis humo contegi regalium, credens late re diu cunctis quod peregerat stupidæ commentum

perversitatis nequitia scelesti interemptoris. Porro nullo eis indulto fletus suspirio, nullo decem cordarum reboante officio, non hymnorum pulcherrimo *Ambrosiano* titulo, nec *Gregoriano* potitis dulcis armoniæ organo; non defuere summæ deitatis tamen multiplicis virtutis exenia.

10 ETenim intempesta noctis quiete visa est divinitus chorusca super aulam palatii regis fulsisse luminis columpna, quæ illustratione insolita plures turbavit ex regis familia. Dantesque fragorem clamoris in admiratione nimia expergefactus est rex, & hoc minime cognoscens surrexit à stratus sui cubiculo, & iter paravit ad nocturnales matutinarum hymnos. Cum digressus à domo, videt orbem novi splendoris incanduisse albedine, cujus procreatio diffuebat à præfato lucis mirabili solio. Enimvero tam recentis stupefactus intuitu, mentis agitari cœpit sollicitus Rex cogitationibus, & ubi essent 20 quos pridie præviderat, & de confabulatione perendendorum martyrum quam minister iniquitatis cum eo jamdudum habuerat, movebatur siquidem meditatione acerrima. Tunc celerrime ascito tanti criminis auctore sciscitatur qua forent propinqui sui positi regionis longinquitate, quorum non fruebatur præsentia inclita pulchritudine. Iniquissimo sane furdas his punctationibus aures præbente carnifice, atque *Cain* voce superbo mentis supercilio se nescite turpiore grunniente, minaci vultu quippe ut 30 perterritus divinæ lucis claritate, ei fertur talia inculcavisse, *Tu mihi plurima de eis semper sermocinatus es bonis contraria, tu de eorum exilio mala, tu de internicione nefaria, tu adversus eos multa mordebaris insania. Tibi pleniter enarrare nostræ sollertiæ oportet nequissime, qualiter inveniantur quos gravi insectabaris odii zelo, corrupta mente.* Ad hæc ille furcifer sentina malitiæ fætidus: *Sub tua, inquit, mortua eorum jacent cadavera loco sedis domus.* Princeps quid ageret? Percussus namque 40 timoris ingenti turbine, quia in parte torquebatur mordaci macula alis conscientia, dum fortiter non restitit bonitatis hosti, & quia vindicare nequibat quod peractum injuste fuerat, stupens inhærebat, in quantumque poterat pœnitebat. Aurora itaque diei terris illucescente, convocatis quibus ad præsens innitebatur comitibus regnique sui principibus cum episcopis, in quibus supereminebat archipræsul *Dorovernensis* multæ beatitatis vir, vocabulo *Deus dedit*, ad locum præfatorum innocentum concitus 50 pergit, terram suffossorio avellit, corporaque sanctissima indecenter jugulata ac inhoneste condita detegit. Heu quam furda aure tunc mentis constitit si non flevit, cum filios avunculi sui innocentes perditos conspexit! Heu quam ferreo usus est pectore si dum propinquos carnis suæ felici sanguinis vidit tinctos rubore, non tangitur cordis dolore! Heu quam gravi lacrimarum potuit suffundi imbre, dum tantæ nobilitatis flores inclitos tam futili vidit traditos sepultura!

60 Igitur cum hominum exequiis etiam non defuerunt magnalia perpetuæ deitatis. Coronatos namque in regni æternitatis solio etiam hic visitare dignatur miro potentia suæ miraculo. Talia gerebantur in villa regali quæ vulgari dicitur *Casterlge* pronunciatione. Cum ergo sanctorum preciosissima innocentum corpora terræ secreto forent superstatu-
ta

An.Dñi

An. Dñi

ta feretro, propositum est ut delata in urbem *Cantia*, Christi sepelirentur in monasterio; & moveri non quiverunt ab illo in quo statuta fuerant loco. Propositum est ut ad S. *Augustini* ferrentur ecclesiam, siquidem levare nequiverunt. Ad plurima quoque & honorabilia portare decreverunt loca & tumbis appositarum manuum deficiebant brachia. Tandem salubri reperto consilio, ut ad famosissimum gestarentur monasterium *Waserinense* vocitatum, tam citissime agilitatis insperato levantur officio, ut nihil honoris videretur in gestamine diu desiderato. Quo cum perventum fuisset, cum pulcherrimis hymnorum cantilenis, lenibusque psalmorum melodiis, multis resonantibus choris & jubilationum cymbalis suscipiuntur, tradunturque principalem retro aram sepulturae decenti. Hic multis annorum curriculis eis positus, excelsus Dominus qui humilia respicit & alta à longe cognoscit, eos creberrimis ditare miraculis voluit, de quibus duo posterorum notitiae nunc popalare praesenti sermone [statuo.]

Accidit ut quidam alterius bonis cecatus ovem *A*cujusdam pauperis tolleret secretius, quam gestans in humeris, ligatis pedibus, deferre gliscebatur secus arcisterium sanctorum martyrum, sed non potuit. Portari ibidem potuit, sed dehinc vehi non valuit. Reus itaque hujus scelerosis continuo frustratur flatu vitali, prosterniturque mortuus, humi ovem viventem habens in manibus, eo insequente cui furtum fuerat illatum. Recipit innocens proprium, dimittit reum morte praeventum subitanea sanctorum ultione innocentum. Continuo currens ad aditum sciscitatur si peremerit latronem illum: à nullo mortali didicit jugulatum. Acceptaque licentia reportandi quod suum fuerat, latus & hilaris revertitur in sua, Deo ac sanctis ejus multas gratias agens.

Igitur quoniam passiones sanctorum martyrum prout potuimus strictim praelibavimus, restat quomodo divina ultio super iniquissimum Judicem piissimae necis eorum auctorem pervenerit, breviter tangamus. Fuerat eis ex paterno maternoque foror procreata semine *Eormenburga* vel *Domneva* nomine, quam habebat in conjugium copulationis legitimae Rex *Merciorum Mearwoldus* nomine, quam *Ecgberhtus* rex ad se misso legationis suae gerulo disposuit vocare. Quae veniens, suscipitur ab omnibus primatibus illius regionis uti dignum erat honorabili perspicuae ambitionis dignitate. Decernens itaque eam honorare, ut quodcumque vellet honestatis sibi competentis in potestatis suae ditione rogaret, & sine mora acciperet, sancta mulier humili responsione subinfert, ut tantum terrae illi concederet quantum cerva quam sibi nutrierat, in una die divino instinctu pede peragraret. Rex vero gratanter continuo jubet in crastinum praeparari comitum agmen, quo fretus, navibus ad insulam *Tenet* dictam faceret callenti. Quo positi, ipsaque cum cerva insulam navigio ingressa, viam cerva lustrandi arripit, à principeque & Christi famula cum plebe militari insequuntur equis. Jam ex parte quam plurima circumita, nefandus carnifex turbatur invidia, & quasi pro fidelitate Regis cui nichil remanere videbatur ex ipsius vastitate amena, cepit quasi in viis ejus compatiens garrula talia, *Cum cuncta peragas perspicacis prudentiae gubernaculo, quare hoc brutum animal sicut aliquid magni gerat sequeris incessu devorissimo?* His dictis, deitatis summis percussus jaculis, ex sonipede ruit. Continuo suscipitur cum armis equoque nimis nimiumque infelix *Thunor* novo terrae hiatu, ac nimio terrore rex cum omni-

bus suis commilitonibus correptus, operiri concite jubet horrendo lapidum acervo ipsius corpus, anima perhenni servata incendio, baratri cenosis ignibus, de quibus dictum est poenae, *Transibunt anima de poenis nivium ad calorem nimium*. Qui locus à transeuntibus *Thunerhlep* vocatur talique vocabulo potitur. Talibus stupidae mortis officiis infano lanista utente, ac pro deliciis tormentorum poenas luente, praedicta fera quantum divina voluntas concessit, eis comitantibus iter fecit, & sic gradum fixit mirantibus cunctis. Rex quod sponponderat, viso territus miraculo fecit, manu propria formavit, sicquedomum rediit.

Mulier vero sanctae virtutis amica ac Deo valde electa, in hac insula ecclesiam almae Dei genitricis *Mariae* perpetuae virginis in memoria innocentum *Christi* martyrum fratrum suorum constituit, filiamque suam bonae indolis virginem *Mildrydam* appellatam, ecclesiasticis in transmarinis partibus disciplinis eruditam, postmodum ibi constituit, cum septuaginta sanctimonialibus à sancto archiepiscopo *Deusdedit* consecratis, inibique congregavit. Ibi ergo beatae genitrix *Mildrytha* post excurium plurimorum annorum, post exhibitionem bonarum virtutum, post aedificationem plurimarum mentium virorum & virginum quas in Christo confortavit, cum lampade justitiae à Christo meruit audire, *Surge, propera amica mea, veni de Libano, veni, coronaberis*. Cujus anima ad caeli deducta palatium, à Christo percipit inmarcescibilia victoriae dona, cum eo sanctisque ejus regnatura in perhenni gloria. Sane in monasterii regimine succedit inclita ejus soboles, quam educaverat decentissime, nobilis & in Christi servitio non deficiens *Mildrytha* praedicta, sanctissima virgo, multa fulgens miraculorum gratia.

Unde unum narramus miraculum, quod sine dubio confirmat quia fecerat ei Dominus plurima quae sunt mortalibus inedicibilia. Quadam namque temporis serie lassescens membris pro nimia laboris diuturnitate quiescebat in lectulo, modo dico gravata sopore: cui assistit angelus Domini in columbae specie residens in ejus capite, ut eam tueretur à malignorum spirituum illusionem. Haec beata virgo, sicut ejus felix genitrix, bona relinquens sequacibus vestigia, omnipotente spirituum patre ejus animam sumente, terra plorante, caelo gaudente, vivit in aeterna beatitudine, sacratissimo ipsius corpore in templo beatae Dei genitricis *Mariae* perpetuae virginis digniter in condigno loco tradito sepulturae. Praeterea dum spurcissimi persecutoris piorum martyrum subitum mortis interitum statuimus describere, postmodum infleximus oculos ad veneranda fororis neptisque eorum gesta, quibus infimul Christus fuit vivere, & mori lucrum, cujus gratia ad alia narranda eo succurrente est properandum, retinentes ordinem narrationum.

In exordio hujus operis genealogiam regum *Cantuariorum* strictim praelibavimus, nunc *Northanhymbrorum* libet demonstrare, ut ad eorum tempora valeamus pervenire de quibus non est narratum post obitum reverentissimi sacerdotis *Beda*.

Ida rex annis regnavit xj. quo abstracto *Glappa* uno regnavit anno, quem secutus *Adda*, octo annis tenuit regni fastigia. Illo vero penetrante ima pro meritis, *Ethelric* regnum adeptus est terrenum, quod tenuit vij. annis. Is secreta inferni visitans *Theoderico* imperia dereliquit, qui bis binis annis regnum tenens, regnum simul perdidit & vitam, tendens in externas ire tenebras, quo pressus gravidis colla catenis cogitur nunc miserum cernere regnum. Post

An. Dñi

An.Dñi hunc *Frithuwold* adeptus est sceptrum regni vij. annis, qui subtractus à seculo monarchiam regni dereliquit Regi *Husso*. Ipse vero vij. annis jura imperii tenens, didicit per se verum esse quod sequitur,

*Mors spernit altam gloriam,
Involvit humile pariter & celsum caput,
Æquatque summis infima.*

Octavus in regno refulsit *Ethelfryth* fortissimus regum, qui xx. & viij. annis regno potitus vita & regno est privatus. Huic successit *Edwinus* rex, qui fidem Christianitatis percipiens, rex & martyr cœlos penetravit pro meritis, xvij. annis regnum conservans cum honore summæ potestatis. *Oswaldus* vero post hunc regnum *Northanhymbrorum* Christianissimus suscepit, quod & octo annis tenuit: qui supernæ civitatis gaudia petens, & cœli secreta scandens, regnum post ipsum *Oswinus* rex suscepit ad tuendum xx. & viij. annis. Quo ablato ab imis ad supera, *Egfrido* commisit terrena imperia, qui regnum xv. annis tenuit. Quo à *Pictis* interfecto, quia injuste vastaverat *Hiberniam*, regnavit pro eo *Alfridus* frater ejus xix. annis. *Alfrido* vero successit filius ejus *Osredus* xj. annis. Quo occiso, *Coenredus* regni gubernacula suscepit xj. annis. Cui in regnum successit *Osricus* xj. annis. *Osrico* vero successit *Ceolwlfus* frater *Coenredi* viij. annis. Huic *Beda* historiographus *Anglorum* historiam destinavit. In regni statu regis prædicti *Egfridi* anno iv. constructum est quoddam nobile monasterium in *Witremuthe*, & anno vij. regni ejusdem natus est *Beda* magnus. Sed qualiter id factum sit veriloquus *Beda* testatur in vita beatissimi abbatis sui *Benedicti* atque *Ceolfredi*, quam ipse lenibus exaravit verbis, quæ in plerisque habetur descripta locis. Edificatus est idem locus & in honore Principis apostolorum *Petri* consecratus. Sed & aliud est cœnobium constructum in veneratione Doctoris gentium *Pauli* in loco qui dicitur *Et Gyruum*. His dictis, libet huic nostro operi inferere quædam quæ gesta sunt in diebus istorum abbatum, ut hi qui vitam illorum non legerunt, audiant quanta Christianitatis flamma refulsit illis diebus in his ipsis regionibus, ut ait *Beda* in suis dictionibus.

Fuit vir vitæ venerabilis gratia *Benedictus* & nomine, ab ipso pueritiæ suæ tempore cor gerens senile, ætatem quippe moribus transiens nulli animi voluptati dedit. Nobili quidem stirpe gentis *Anglorum* progenitus, sed non minori nobilitate mentis ad promerenda semper angelorum consortia suspensus. Denique cum esset minister *Oswii* Regis, & possessionem terræ suo gradui competentem illo donante perciperet, annos natus circiter xx. & v. fastidivit possessionem caducam ut acquirere posset æternam. Despexit militiam cum corruptibili denativo terrestrem, ut vero regi militans regnum in superna felicitate mereretur habere perpetuum. Reliquit domum, cognatos & patriam propter Christum & propter evangelium, ut centuplum acciperet & vitam æternam possideret. Respuit nuptiis servire carnalibus, ut sequi valeret agnum virginittis gloria candidum in regnis cœlestibus. Abnuiliberos carne procreare mortales, prædestinatus à Christo ad educandos ei spiritali doctrina filios cœlesti in vita perhennes. Dimissa ergo patria *Romam* adiit, beatorum apostolorum quorum desiderio semper ardere consueverat adorare curavit, ac patriam mox reversus, studiosius ea quæ viderat ecclesiasticæ vitæ instituta, diligere, venerari & qui-

bus potuit prædicare non desuit. Profectus est dehinc ad limina sanctorum apostolorum tempore *Vitaliani* papæ, qui inde egrediens ad *Lirinensem* insulam se monachorum cœtui tradidit, tonsuram accepit, ubi per biennium institutus, rursus beati *Petri* amore devictus sacra ejus limina repedare statuit. His diebus apostolicus papa *Theodorum* episcopum atque *Adrianum* abbatem cum viro Dei *Benedicto* ad *Anglicam* direxit gentem. Quot vero *Benedictus* divina volumina, quantas beatorum apostolorum sive martyrum Christi reliquias attulit, quis annunciet? Rex vero *Egfrid* his diebus regnum *Northanhymbrorum* pio moderamine tenuit. In cujus conspectu tantam invenit gratiam summæ clementiæ, ut confestim ei terram septuaginta familiarum de suis largiretur prædiis, & monasterium inibi primo pastori ecclesiæ facere præciperet ad hostium fluminis *Wiri* ad lævam, anno ab incarnatione Domini DC. lxxiv. indictione secunda, anno autem iv. imperii ejusdem regis. Deinde cementarios adquisivit, vitrique factores invitavit, & omnia quæ necessaria erant copiose est adeptus. Qui quinquies, ut liber vitæ ejus demonstrat, est profectus ultra maris salsi gurgites, qui tanta munera, & tanta attulit dona in omnibus speciebus, ut præ multitudine nequeant referri.

Igitur venerabilis *Benedicti* virtute, industria ac religione rex *Egfridus* non minimum delectatus, terram quam ad construendum monasterium ei donaverat, quia bene ac fructuose ordinatam conspexit, quadraginta adhuc familiarum data possessione augmentare regali munere curavit. O benigna clementia Christi, o clemens pietas Regis, quæ non solum libens contulit sua bona bonis, verumetiam data possessione augmentare curavit, ut illud impleretur quod legitur, *Nonne cor nostrum ardens erat in eo!* Væ inimicis Christi, væ qui destruunt, qui comburunt templa Dei. Comburantur & ipsi ubi vermes eorum non moriuntur, & ignis non exstinguitur. De his nunc taceamus, & quid gestum sit læti dicamus. Peractis bisseis mensibus, coadunati sunt monachi numero ferme decem & vij. præposito ac presbytero eis constituto *Ceolfrido*.

B*enedictus* vero Jesu Christi famulus consultu, imo etiam jussu præfati regis *Egfridi*, aliud construxit monasterium in honore sanctissimi *Pauli* apostoli non procul ab altero constitutum; ea duntaxat ratione, ut una utriusque loci pax & concordia, eadem perpetuo familiaritas conservaretur & gratia, ut sicut, verbi gratia, corpus à capite per quod spirat non potest avelli, caput corporis sine quo non vivit nequit oblivisci: ita nullus hæc monasteria primorum apostolorum fraterna societate conjuncta, aliquo ab invicem temptaret disturbare conatu. Constituit denique religiosus vir Domini *Benedictus* reverentissimum *Ceolfridum* monasterio sancti *Pauli* apostoli, & *Eosterwinum* præfecit abbatem in cœnobio sancti *Petri* apostoli. Ipse vero *Benedictus* iccirco hoc gessit, ut regularis custodia semper servaretur, ne propter illius laboris profectio-nem minus custodiretur sanctæ disciplinæ monarchia. Et ipse magnus abbas *Benedictus*, sicut de illo beatus papa *Gregorius* scribit, xij. abbates sub se præfecit sine caritatis detrimento, imo pro augmento. Suscepit igitur *Eosterwinus* curam monasterii regendi nono ex quo fundatum est anno, permansitque in ea usque ad obitum suum annis iij. vir ad seculum nobilis. Sed insigne nobilitatis non

An.Dñi

ad

An.Dñi ad jactantiae materiem, ut quidam, despectumque aliorum, sed ad majorem, ut Dei servum decet, animi nobilitatem convertens. Patruelis quippe erat abbatis sui *Benedicti*. Sed amborum tanta ingenuitas, talis mundanae ingenuitatis fuit pro nihilo contemptus, ut neque iste monasterium ingressus aliquem sibi præ cæteris ob intuitum consanguinitatis aut nobilitatis honorem quærendum, neque ille putaret offerendum, sed æquali cum fratribus lance boni propositi juvenis gloriabatur se singularem per omnia servare disciplinam. Et quidem cum fuisset minister *Egfridi* regis, relictis semel negotiis secularibus, depositis armis, assumpta militia spirituali, tantum mansit humilis fratrumque similimus aliorum, ut ventilare cum eis & triturare, oves vitulasque mulgere, in pistrino, in orto, in coquina, in cunctis monasterii operibus jocundus & obediens gauderet exerceri. Sed & abbatis nomine assumpto, idem animo qui prius manebat ad omnes, juxta id quod quidam sapiens admonet, dicens, *Rectorem te constituerunt, noli extolli; sed esto in illis quasi unus ex illis*. Erat enim mitis, affabilis & benignus omnibus, & quidem ubi opportunum competeat, peccantes regulari disciplina coercens, sed magis tamen ingenta diligenti consuetudine sedulus admonens, ne quis peccare vellet, & limpidissimam vultus ejus lucem, nubilo sibi suæ iniquitatis abscondere. Sæpe procurandis monasterii negotiis alicubi digrediens, ubi operantes invenit fratres, solebat eis confestim in opere conjungi, vel aratri gressum stiva regendo, vel ferrum malleo domando, vel ventilabrum manu concutendo, vel aliud quid gerendo. Erat enim & viribus fortis juvenis, & lingua suavis, sed animo hilaris & beneficio largus, & honestus aspectu. Eodem quo fratres cæteri cibo, semper eadem vescebatur in domo. Ipso quo priusquam abbas esset, communi dormiebat in loco, adeo ut etiam morbo correptus, & obitus sui certis ex signis jam præsciis, duos adhuc dies in dormitorio fratrum quiesceret. Nam quinque reliquos usque ad exitus horam, dies, in secretiore se æde locabat; Qua die quadam egrediens & sub divo residens, accitis ad se fratribus cunctis, more naturæ misericordis osculum pacis eis flentibus ac de abscessu tanti patris & pastoris mœrentibus dedit. Obiit autem per nonas Martias noctu, fratribus matutinæ psalmodiæ laude vacantibus: viginti quatuor annorum erat cum monasterium peteret, xij. in eo vixit annis, vij. presbyteratu functus est annis, iiij. ex eis monasterii regimen agebat, ac sic terrenos artus moribundaque membra relinquens, cœlestia regna petivit, ut duo diademata capiti imponeret secundum nominis sui palmam, hoc est *Easter* & *Wine*, verum Pascha ipse inclitus percipiendo, quod est verum epinicion. Verum his de vita venerabilis *Easterwini* breviter prælibatis, redeamus ad ordinem narrationis.

Constituto illo abbate monasterio beati *Petri* apostoli, constituto & domino *Ceolfrido* monasterio beati *Pauli*, non multo post temporis spacio *Benedictus* impiger miles Domini quinta vice de *Britannia* *Romam* accurrens, innumeris sicut semper ecclesiasticorum donis commodorum locupletatus rediit.

Nec multo post etiam felix *Benedictus* morbo cœpit ingruente fatigari, quo per triennium languore paulatim accrescente, paralisi dissolutus est infirmitate, ut ab omni prorsus factus sit parte præmortuus inferiorum membrorum, superioribus solum,

An.Dñi sine quorum vita vivere nequit homo, ad officium patientiæ virtutemque reservatis. Studebant in dolore semper auctori gratias referre utrique abbates, *Benedictus* scilicet atque *Sigfridus*, semper Dei laudibus fraternisve hortatibus vacare.

Multa quidem fratribus colloquebatur, sed & hoc sedulus eisdem solebat iterare mandatum, Ne quis in electione abbatis generis prosapiam, & non magis vivendi docendique probitatem putaret esse quærendam. At ubi uterque abbas lassatus infirmitate diutina jam se morti vicinum, nec regendo monasterio idoneum fore conspexisset, tanta eos namque affecit infirmitas carnis ut perficeretur virtus Christi in eis.

Cum vero quadam die desideratus eis, se invicem priusquam de hoc seculo migrarent, videre & alloqui, *Sigfridus* in feretro deportaretur ad cubiculum ubi *Benedictus* & ipse suo jacebat in grabato, eisque uno in loco ministrorum manu compositis, caput utriusque in eodem cervicali locaretur lacrimabili spectaculo, nec tantum habuere virium ut propius posita ora ad osculandum se alterutrum conjungere possent. Inito *Benedictus* cum eo cumque universis fratribus salubri consilio, acciit abbatem *Ceolfridum*, quem monasterio beati *Pauli* apostoli præfecerat, virum videlicet sibi non tam carnis necessitudine quam virtutum societate propinquum, & cum utrique monasterio cunctis faventibus atque hoc utilissimum judicantibus præposuit patrem, salubre ratus per omnia ad conservandum pacis unitatem concordiamque locorum, si unum perpetuo patrem rectoremque tenerent; commemorans sapius *Israelitici* regni exemplum, quod inexterminabile semper exteris nationibus inviolatumque perduravit, quamdiu unis eisdemque suæ gentis regēbatur à ducibus. At postquam præcedentium causa peccatorum inimico ab invicem est certamine direptum, periiit paulisper, & à sua concussa soliditate defecit.

igitur postquam cuncta complessent quæ Dei erant, revolutis mensibus duobus, primo venerabilis ac Deo dilectus abbas *Sigfridus* pertransito igne & aqua tribulationum temporalium, inductus est in sempiternæ quietis refrigerium, introivit in domum regni cœlestis in holocaustis perpetuæ jubilationis.

Benedictus vero victor vitiorum deinde adjunctis aliis mensibus quatuor, victus infirmitate carnis ad extrema pervenit. Tunc virtutum patrator egregius ut purpuraret terminum sui exitus, catervas contempsit inimicorum funditus. Qui sacræ fidei militiam proferens, qui dispensationis suæ talenta sustollens, qui egregiæ castitatis fructus in manibus retinens, qui oleum recondidit in thalamo cordis, ut dignus existeret sancta sanctorum intrare, jubeleique anni remissionem percipere.

Nox ruit hybernis algida flatibus,

Die mox sancto, nascitura æternæ felicitatis serenitatis & lucis.

Suscepit sanctus Domini servus Dominici corporis & sanguinis sacramentum, hora exitus sui instante pro viatico & sic anima illa sancta longis flagellorum feliciū excocta atque examinata flammis, luteam carnis fornacem deserit, & supernæ beatitudinis libera pervolat ad gloriam. Sextodecimo postquam monasterium fundavit anno quievit in Domino pius Confessor, pridie Iduum Januariarum.

Ceolfridus vero abbas illustris per omnia vir acutus ingenio, actu impiger, maturus animo, religionis fervens zelo, pius sicut & supra meminimus, jubente

An. Dñi

bente pariter & juvante *Benedicto*, monasterium beati *Pauli* apostoli vij. annis fundavit, perfecit, rexit, ac deinde utrique monasterio, vel, sicut rectius dicere possumus, in duobus locis posito uni monasterio beatorum apostolorum *Petri* & *Pauli*, xxvij. annis solerti regimine præsuit, & cuncta quæ suus prædecessor egregia virtutum opera incepit, ipse non legnius perficere curavit. Statuit igitur plurima altaria, fecit & oratoria, & vestimenta omnis generis ampliavit, tresque bibliothecas adquisivit, duas utriq; monasterio reliquit. Privilegium monasterio à papa *Sergio* accepit, quod perlatum & coram synodo patefactum, magnifici regis *Alfridi* subscriptione est confirmatum. At ubi post multam regularis observantiæ disciplinam, post incomparabilem orandi pfallendique solertiam, post mirabilem & coercendi improbos fervorem & modestiam consolandi infirmos, post insolitam rectoribus escæ potusque parcitatem, & habitus vilitatem, vidit se jam senior & plenus dierum non ultra posse subditis spiritualis exercitii vel docendo, vel vivendo præfigere formam, multa diu secum mente versans, utilius decrevit, dato fratribus præcepto, ut juxta sui statuta privilegii, juxtaque regulam sancti abbatis *Benedicti*, de suis sibi ipsi patrem qui aptior esset eligerent. Obnitentibus licet primo omnibus & in lacrimas singultusque genua cum obsecratione crebra flectentibus, factum est quod pius pater desideravit.

Eligitur igitur *Hwetbyrhtus*, vir bonus & justus, qui erat discipulus abbatis *Sigfridi*, ad cujus consecrationem *Acca* episcopus invitatus est, qui illum solita in abbatis officium benedictione confirmavit. Profectus est beatus vir *Ceolfrius* ad limina sanctissimi principis apostolorum, sed priusquam ibidem pervenire potuisset, tactus est infirmitate, qua & mortuus est. Pervenit autem *Lingonas* miles emeritus circa horam diei tertiam vij. Kal. Octob. ut diximus, applicavitque in pratis ejusdem civitatis. Contigit autem Dei dispositione, ut ipso die circa horam decimam migraret ad Dominum. Cujus beatum corpus sepultum est in ecclesia sanctorum martyrum *Spensippi*, *Elenisippi*, & *Melenisippi*, ubi multa signa & sanitates patratae dinoscuntur, donante eo qui sanctos suos & in præsentem certantes juvare, & in futuro consuevit victores coronare.

Hæc autem quæ scripta sunt ex dictis beatissimi *Beda* excerptimus. Jam ratum videtur ut de eo quid loquamur, reminiscens memoriam sanctitatis ejus, & gratias ei referentes pro suis laboribus. Ait enim de annalibus, hoc est de rebus singulorum annorum.

*Me legat annales cupiat qui noscere menses,
Tempora dinumerans ævi viteque caduca.*

*Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur,
Alternant elementa vices, & tempora mutant.*

*Accipiunt augmenta dies noctesque vicissim,
Tempora sunt florum, retinet sua tempora messis.
Sic iterum spisso vestitur gramine campus.*

Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi.

Tempora sunt vite, sunt tristia tempora mortis.

Tempus & hora volat. Momentis labitur ætas.

Omnia dat, tollit minuitque volatile tempus.

Ver, æstas, autumnus, hyems, redit annus in annum.

Hos claros versus venerabilis edidit auctor

Beda sacer, multum nitido sermone coruscans.

Versus quoque quos de die judicii composuit ad episcopum *Accam*, hoc in loco libet caraxare. De quorum positione strictim nescientes instruere, obsecro scientibus oneri non sit.

Lamentatio *Beda* presbyteri.

An. Dñi

Inter florigeras fecunda cespidis herbas,
Flamine ventorum resonantibus undique ramis
Arboris umbrifera, mæstus sub tegmine solus
Dum sedi, subito planctu turbatus amaro,
Carmina præ tristi cecini hac lugubria mente;
Utpote commemorans scelerum commissa meorum,
Et maculas vitæ, mortisque inamabile tempus,
Judicii que diem horrendo examine magnum,
Perpetuamque reis districti judicis iram,
Et genus humanum discretis sedibus omne,
Gaudia sanctorum, nec non pœnasque malorum.
Hæc memorans mecum, tacito sub murmure dixi,
Nunc rogo, nunc vena fontes aperite calentes.
Dumque ego percutiam pugnis rea pectora, vel dum
Membra solo sternam meritosque ciebo dolores,
Vos precor effusis lacrimis non parcite statim,
Sed mæstam falsis faciem perfundite guttis,
Et reserate nefas Christo cum voce gementi.
Nec lateat quicquam culparum cordis in antro,
Omnia quin luci verbis reddantur apertis
Pectoris & lingue, carnis vel crimina sæva.
Hæc est sola salus animæ & spes certa dolendi,
Vulnera cum lacrimis medico reserare superno,
Qui solet allisos sanare & solvere vinctos,
Quassatos nec vult animos infringere dextra,
Nec lini tepidos undis extinguere fungos.
Nonne exempla tibi pendens dabat in cruce latro,
Peccati quantum valeat confessio vera,
Qui fuit usque crucem sceleratis impius actis,
Mortis in articulo sed verba precantia clamat,
Et solo meruit fidei sermone salutem
Cum Christo, & portas paradisi intravit apertas?
Cur rogo mens tardas medico te pandere totam,
Vel cur lingua taces venia dum tempus habebis?
Auribus omnipotens te nunc exaudit apertis:
Ille dies veniet iudex dum venerit orbis,
Debebis qua tu rationem reddere de te.
Snadeo prævenias lacrimis modo judicis iram.
Quid tu in sorde jaces scelerum caro plena piaculis?
Cur tua non purgas lacrimis peccata profusis,
Et tibi non oras placida fomenta medela,
Fletibus assiduus, est dum data gratia flendi?
Pœnituisse juvat tibi nunc & flere salubre est:
Æternus fuerit placidus te vindice iudex,
Nec Deus athereus bis crimina vindicat ulli,
Spernere tu noli venia tibi tempora certa.
Quanta malis maneant etiam tormenta memento,
Vel quod celsithronus metuendus ab arce polorum
Adveniet iudex rationem reddere cunctis,
Præcurrent illum vel qualia signa, repente
Terra tremet, montesque ruent, collesque liquefcent,
Et mare terribili confundet murmure mentes,
Tristius & cœlum tenebris obducitur atris,
Astra cadunt, rutilo & Tytan tenebrescit in ortu,
Pallida nocturnam nec præstat Luna lucernam,
De cœlo venient & signa minantia mortem;
Tum superum subito veniet commota potestas,
Cœtibus angelicis regem stipata supernum.
Ille sedens folio fulget sublimis in alto,
Ante illum rapimur collectis undique turmis,
Judicium ut capiat gestorum quisque suorum.
Sis memor illius, quis tum pavor ante tribunal
Percutiet stupidis cunctorum corda querelis,
Dum simul innumeris regem comitata polorum
Angelica advenient cœlestibus agmina turmis

Atque

An.Dñi Atque omnes pariter homines cogentur adesse,
 Qui sunt, qui fuerant, fuerint, vel quique futuri,
 Cunctaque cunctorum cunctis arcana patebunt,
 Quod cor, lingua, manus tenebrosis gessit in antris,
 Et quod nunc aliquem verecundans scire verebar,
 Omnibus in patulo pariter tunc scire licebit.
 Insuper impletur flammis ultricibus aër,
 Ignis ubique suis ruptis regnabit habenis,
 Et quo nunc aër gremium diffundit inane,
 Ignea tunc sonitus perfundet flamma feroces,
 Festinans scelerum savas ulciscere causas:
 Nec vindex ardor cuiquam tunc parcere curat,
 Sordibus ablutis veniat nisi ab omnibus illuc.
 Tunc tribus & populi ferient rea pectora pugnis;
 Stabit uterque simul timidus pauperque potensque,
 Et miser & dives simili ditione timebunt.
 Fluvius ignivomus miseros torquebit amare,
 Et vermes scelerum mordebunt intima cordis.
 Nullus ibi meritis confidit iudice praesens,
 Singula sed nimis percurrit pectora terror,
 Obstupet attonito simul impia turma timore.
 Quid caro, quid facies illa quid flebilis hora,
 Qua modo va misera servire libidine gaudes,
 Luxuriaque tua stimulis te agitabis acutis?
 Ignea tu tibi met cur non tormenta timebis
 Demonibus dudum fuerant quae parta malignis?
 Quae superant sensus cunctorum & dicta virorum,
 Nec vox ulla valet miseras edicere poenas.
 Ignibus aeterna nigris loca plena gehennae,
 Frigora mixta simul ferventibus algida flammis.
 Nunc oculos nimio flentes ardore camini,
 Nunc iterum nimio stridentes frigore dentes,
 His miseris vicibus miseri voluntur in evum,
 Obscuras inter piceas caligine noctes,
 Vox ubi nulla sonat durus nisi fletus ubique;
 Non nisi tortorum facies ibi cernitur ulla,
 Non sentitur ibi quicquam nisi frigora, flammae,
 Fator & ingenti complet putredine nares.
 Os quoque flammivomo lugens implebitur igne,
 Et vermes lacerant ignitis dentibus ossa,
 Insuper & pectus curis torquetur amaris,
 Cur caro luxurians sibimet sub tempore parvo,
 Atro perpetuas meruisset carcere poenas,
 Lucis ubi miseris nulla scintilla relucet,
 Nec pax, nec pietas, imo spes nulla quietis
 Flentibus arridet, fugiunt solatia cuncta,
 Auxilium nullus rebus praestabit amaris,
 Latitiae facies jam nulla videbitur illic,
 Sed dolor & gemitus, stridor, pavor, & timor horrens,
 Tedia, tristitia, trux indignatio, languor,
 Errantesque animae flammis in carcere caco.
 Noxia tunc huius cessabunt gaudia secli,
 Ebrietas, epula, risus, petulantia, jocus,
 Dira cupido, tenax luxus, scelerata libido,
 Sompnus iners, torporque gravis, desidia pigra,
 Illicita & quicquid modo delectatio carnis,
 Et caca scelerum vertit vertigine mentem,
 Tunc cecis merget flammis sine fine misellos.
 O felix, o nimium semperque in secula felix!
 Qui illas effugiet poenarum prospere clades,
 Cum sanctisque simul letatur in omnia secla,
 Conjunctus Christo caelestia regna tenebit,
 Nox ubi nulla rapit splendorem lucis amena,
 Non dolor aut gemitus veniet, nec fessa senectus,
 Non sitis, esuries, non somnus, non labor ullus,
 Non febres, morbi, clades, non frigora, flammæ,
 Tedia, tristitia, cura, tormenta, ruina,

Fulmina, nimbus, hiems, tonitrus, nix, grando, procel-
 Angor, paupertas, moeror, mors, casus, egestas: (la,
 Sed pax & pietas, bonitas, opulentia regnant,
 Gaudia, letitia, virtus, lux, vita perhennis,
 Gloria, laus, requies, honor & concordia dulcis,
 Insuper omne bonum cunctis Deus ipse ministrat,
 Semper adest, praesens cunctos fovet, implet, honorat,
 Glorificat, servat, veneratur, diligit, ornat,
 Collocat altithrono, latoque in sede polorum
 10 Præmia perpetuis tradens caelestia donis,
 Angelicas inter turmas sanctasque cohortes,
 Vaticinis junctos Patriarchis atque Prophetis,
 Inter Apostolicas animis letantibus arces,
 Atque inter roseis splendentia castra triumphis,
 Candida virgineo simul inter & agmina flore,
 Quae trahit alma Dei genitrix, pia virgo Maria,
 Per benedicta patris fulgenti regna paratu,
 Inter & ecclesiae sanctos natosque patresque,
 Inter & aethereum caelesti pace senatum.
 20 Quid rogo quid durum seculo censetur in isto,
 Utque illas inter liceat habitare cohortes
 Sedibus & superum semper gaudere beatissimis,
 Ac Dominum benedicere secla per omnia Christum?
 Incolumem mihi te Christus, charissime frater,
 Protegat, & faciat semper sine fine beatum.
 En, tua jussa sequens cecini tibi carmina flendi,
 Tu tua fac promissa precor, sermone fideli
 Commendans precibus Christo modo meque canentem.
 Vive Deo felix, & dic vale fratribus almis,
 30 Acca pater, trepidi & pavidum reminiscere servi,
 Meque tuis Christo precibus commenda benignis.

His peractis gaudiis, ex sanctissimi doctoris An-
 glorum rivulis, libet ex ipsius historia fun-
 damentum assumere huius operis, incipientes ab ul-
 tima ipsius praedicti viri sententia, & sic annos Do-
 mini consignantes, & regum tempora cauta ratione
 disponentes, cæterorumque fidelium vitam & mira-
 cula breviter pro posse describentes optamus sum-
 mopere cum ipsis aeternae retributionis palmam à
 Christo percipere, sic enimvero in calce suae histo-
 riae, ait beatus & veriloquus Beda, ut in exordio
 huius libri constat conscriptum.

Anno Dominicæ incarnationis septingentesimo
 xxxij. Byrthwaldus archiepiscopus longa con-
 sumptus ætate, defunctus est die 5. Iduum Janua-
 riarum, qui sedit annos xxxvij. menses vj. dies xiiij.
 & in ecclesia sancti Petri sepultus. Pro quo anno
 eodem factus est archiepiscopus vocabulo Tatwine
 50 de provincia Merciorum, cum fuisset presbyter in
 monasterio quod vocatur Briodun. Consecratus
 est autem in Doroverni civitate à viris venerabili-
 bus Daniele Ventano, & Inghualdo Londoniensi, &
 Aldwino Licetfeldensi, & Adulfo Rofensi antisti-
 tibus, die x. Junii mensis dominica; vir religione
 & prudentia insignis.

Itaque in praesenti ecclesiis Cantuariorum Tat-
 wine, & Hrofsensi Eldulfus episcopi praesunt.
 Porro provinciae orientalium Anglorum Eadbertus
 & Headdolao episcopi. Provinciae occidentalium
 Saxonum, Daniel & Forthere episcopi. Provinciae
 Merciorum, Ealdwine episcopus. Et eis populis
 qui ultra amnem Sabrinam ad occidentem habi-
 tant, Walstod episcopus. Provinciae Wicciorum,
 Wilfridus episcopus. Provinciae Lindisfarorum,
 F 3 Cym-

An. Dñi *Cynibertus* episcopus præest. Episcopatus *Vette* Insulæ ad *Danielem* pertinet episcopum *Venta* civitatis. Provincia australium *Saxonum* jam aliquot annis absque episcopo manens, ministerium sibi episcopale ab occidentalium *Saxonum* antistite quærit. Et hæ omnes provinciæ cæteræque australes ad confinium usque *Humbre* fluminis, cum suis quæque regibus *Merciorum* regi *Ethilbaldo* subiectæ sunt. At vero provinciæ *Northanhymbrorum* cui rex *Ceolvulfus* præest, quatuor nunc episcopi præsulatum tenent, *Wilfred* in *Eboracensi* civitate, *Ethelwaldus* in *Lindisfarnensi* ecclesia, *Acca* in *Hagustaldensi*, *Wethelmus* in ea quæ *Candida casa* vocatur; quæ nuper multiplicatis fidelium plebibus in sedem pontificatus addita, ipsum habet primum antistitem. *Pictorum* quoque natio [tempore] hoc fœdus habet pacis cum gente *Anglorum*, & catholica pacis, ac veritatis cum universali ecclesia particeps existere gaudet. *Scotti* qui *Britanniam* incolunt suis contenti finibus, nil contra gentem *Anglorum* insidiarum moluntur aut fraudium. *Brittones* quamvis & maxima ex parte domestico sibi odio gentem *Anglorum* & totius catholicæ ecclesiæ statum Pascha minus recte moribusque improbis impugnent, tamen & divina sibi & humana prorsus resistente virtute, in neutro cupitum possunt obtinere propositum, quippe qui quamvis ex parte sui sint juris, nonnulla tamen ex parte *Anglorum* sunt servitio mancipati. Qua arridente pace ac serenitate temporum, plures in gente *Northanhymbrorum*, tam nobiles quam privati, se suosque liberos depositis armis satagunt, magis accepta tonsura monasterialibus ascribere votis, quam bellicis exercere studiis.

HÆc quæ diximus ex dictis beatissimi *Bede* sacerdotis & historiæ hujus gentis scriptoris strictim assumpsimus. Is denique cum esset vij. annorum, cura propinquorum datus est educandus reverentissimo abbati *Benedicto* ac deinde *Ceolfredo*, quorum vitam ipse adultus postmodum glorioso explicuit titulo. Cunctum vero vitæ suæ tempus in ejusdem monasterii, hoc est in *Gyruum* habitatione peragens, omnem meditandis scripturis operam dedit, atque inter observantiam disciplinæ regularis & quotidianam cantandi in ecclesia curam, temper ipse ter beatus aut discere, aut docere, aut scribere, dulce habuit. Si cuilibet ejus gesta peramplius & perfectius cognoscere voluerit, legat capitulum xxv. historiæ *Anglorum* gentis, quo quibit diligenter investigare quam solers, quam prudenter erat eruditus. Nos vero opus ac negotium solerti cura, Christi clementia succurrente, peragemus sic exorando,

*Spiritus alme veni, sine te non diceris unquam,
Munera da linguæ qui das in munere linguas.*

732. **A**Nno ab incarnatione Domini DCC. xxxij. ut præfati sumus, *Berthwaldus* archiepiscopus est defunctus. Eodem anno *Tatwine* est consecratus archiepiscopus nonus *Dorovernensis* ecclesiæ, *Ethilbaldo* rege *Merciorum* quintumdecimum agente annum imperii. Ipso quoque anno *Ceolvulfus* rex captus, attonsus & remissus est in regnum. Erat vero miro scripturarum studio imbutus, ut *Beda* testatur in exordio sui prohemii veridicus. *Acca* episcopus eodem anno de sua sede est fugatus, & *Cyneberht*

Lindisfarorum ecclesiæ antistes obiit. Ipso autem anno *Alric* & *Efc* cum aliis plurimis occisi sunt die x. Kal. Septemb. v. feria.

ANno DCC. xxxiiij. *Tatwine* archiepiscopus accepto ab apostolica autoritate pallio, ordinavit *Alwig* & *Sigfrid* episcopos. Ecclipsis facta est solis xix. Kal. Septemb. circa horam diei tertiam, ita ut pene totus orbis solis quasi nigerrimo & horrendo scuto videretur esse cohoptus.

ANno DCC. xxxiiij. luna sanguineo rubore est perfusa, quasi hora integra ij. Kal. Februarii circa gallicantum. Dehinc nigredine subsequente ad lucem propriam est reversa. Eodem anno *Tatwine* archiepiscopus nonus *Dorovernensis* civitatis in *Cantia* obiit die iij. Kal. Augusti. Primus ipsius civitatis episcopus erat *Augustinus* gloriosus doctor totius regni, ac egregius fundator Christianitatis, vel Christianæ fidei & religionis. Qui ad supernæ civitatis gaudia sublevatus, sceptrum tanti fastigii dereliquit *Laurentio*. Is pro meritis supernis allectus civibus, dispensationem catholicæ ecclesiæ commendavit *Mellito* episcopo. *Mellitus* denique post laborum suorum certamina tanquam miles emeritus cœlestium donorum consecutus est præmia. Post eum quarto in loco *Justus* succedit, qui in Domino Deo confisus ad montem virtutum secundum nominis sui palmam transmigravit victoriosus. Secutus est ipsum *Honorius*, hoc est honore plenus, qui officium sibi commissum bene ministrans, poli culmina conscendit pro meritis. *Deusdedit* cathedram ascendit sexto in loco, qui patrum secutus vestigia, hæres factus est in cœlesti curia. Deinde *Theodorns* doctissimus exurgens, septimum locum gloriose exornavit. *Berthwaldus* octavo succedit loco, quem secutus est *Tatwine* episcopus sicut præfati sumus. Eodem anno ordinatus est *Friothuberht* *Hagustaldensis* ecclesiæ episcopus sub die vj. Idus Septembris.

ANno DCC. xxxv. *Nothelmus* archiepiscopus ordinatus est, & *Egberhtus* *Eboraci* antistes primus post *Paulinum* accepto ab apostolica sede pallio genti *Northanhymbrorum* in archiepiscopatum confirmatus est. *Beda* doctor obiit in *Gyruum*.

ANno DCC. xxxvj. *Nothelmus* pallio à Romano pontifice suscepto, ordinavit tres episcopos; *Cuthbertum* videlicet, *Heordwaldum* & *Ethelfridum*.

ANno DCC. xxxvij. *Aldwine* qui & *Wor* episcopus defunctus est; & pro eo *Hwicca* & *Tocca* *Mercis* & *Midilanglis* sunt consecrati antistes. Eodem anno regnum *Northanhymbrorum* *Ceolvulfus* dimisit, & monachus apud *Lindisfarnensem* insulam factus est, & pro eo *Eadberht* filius patris ejus successit.

ANno DCC. xxxviij. *Snebriht* orientalium *Saxonum* Rex obiit.

ANno DCC. xxxix. *Ethelheard* rex occidentali-um *Saxonum* defunctus est, & pro eo *Cuthred* frater ejus rex constituitur. Ipso quoque anno *Nothelm* archiepiscopus post annos iv. accepti episcopatus

An.Dñi scopatus diem obiit in pace, & *Aldulf Hrofenſis* eccleſiæ episcopuſ diem clauſit ultimuſ.

740.

ANno DCC. xl. *Erhelwald Lindisfarnenſis* eccleſiæ antiſtes migravit ad Dominuſ & *Kynwlf* in episcopatuſ ſubrogatuſ eſt. Eodem vero anno reverendæ memoriæ *Acca* episcopuſ ſublevatuſ eſt in regionem viventiuſ. Erat ipſe beatuſ ſtrenuiſſimuſ actuſ, & coram Deo & hominibuſ magnificuſ. In eccleſiaſtica quoque inſtitutioniſ reguliſ ſollertiſſimuſ extiterat, & uſque dum præmia piæ devotioniſ capiat exiſtere non deſiſtit. Utpote qui à pueritia in clero ſanctiſſimi atque Deo dilecti *Boſa Eboracenſis* episcopuſ nutrituſ atque erudituſ eſt. Deinde ad *Wilfriduſ* episcopuſ ſpe melioriſ propoſiti adveniēſ, omnem in ejuſ obſequio uſque ad obituſ ejuſ explevit ætatem. Cum quo etiam *Roman* veniēſ, multa illic quæ in patria nequiverat eccleſiæ ſanctæ inſtituta utilia didicit, & ſuiſ ſubjectiſ tradidit. Subſtollitur ſanctuſ de præſenti ſeculo xiiij Kal. *Novembris*, cujuſ perducitur ſpirituſ ab Angelis ad bravium ſupernæ felicitatiſ, corpore vero ejuſ ad orientalem plagam extra parietem eccleſiæ *Hagustaldenſis*, quam xxiv. annis pontificali rexit dignitate, ſepultuſ eſt. Duæque cruceſ lapideæ mirabili celatura decoratæ poſitæ ſunt, una ad caput, alia ad pedes ejuſ. In quarum una, quæ ſcilicet ad caput eſt, literiſ inſculptuſ eſt, quod in eodem loco ſepultuſ ſit. De quo loco poſt annos pluſquam CCC. depoſitioniſ ſuæ à quodam præſbytero divina revelatione tranſlatuſ eſt, ac in eccleſia intra feretrum condigno honore poſituſ eſt. Ubi uſque hodie in magna veneratione habetur. Ob cujuſ ſanctitatiſ meritum omnibuſ demonſtranduſ caſula & tunica & ſudariuſ, quæ cum ſanctiſſimo ejuſ corpore in terra poſita erant, non ſolum ſpeciem ſed etiam fortitudinem priſtinam uſque in hodiernuſ diem ſervant. Inventa eſt etiam ſuper pectus ejuſ tabula lignea in moduſ altariſ facta ex duobuſ ligniſ claviſ argenteiſ conjuncta, ſculptaque eſt in illa ſcriptura hæc: *Alme Trinitati. agie. ſophie. Sancta Maria.* Utrum vero reliquiæ in ea poſitæ fuerint, vel qua de cauſa cum eo in terra poſita ſit ignoratur. Attamen abſque rationabili devotioniſ cauſa, ſummæ venerationiſ cultu cum ſancto ejuſ corpore nequaquam eſſe condita creditur. Veſtimenta vero ejuſ prædicta fratres ejuſdem *Hagustaldenſis* eccleſiæ aliquotiēſ populo monſtrare ſolent, à quo cum omni devotione deoſculantur. Plurima vero miracula de ſancto *Acca* etiam vulgo narrantur, quæ omnia ſcripto explicare perlonguſ eſt. Aliqua tamen de illiſ memoriæ breviter commendare libet, videlicet quam mirabiliter ac terribiliter adverſariuſ ſuoſ pacem eccleſiæ in qua requieſcit infringere temptanteſ, vel ipſam eccleſiam fundituſ evertere molienteſ, crebro cohercuerit, & qualiter reliquiæ de corpore ſuo furtim auferre volentibuſ ſæpiuſ obſtiterit. Fuit frater quidam in præfata *Hagustaldenſi* eccleſia *Aldreduſ* nomine, qui nunc in Chriſto requieſcit, vir veraciſſimuſ & moruſ probitate conſpicuſ, ſed & in ſcripturiſ ſanctiſ bene erudituſ, qui tale miraculuſ de ſancto *Acca* in ſemetipſo patratuſ fratribuſ ejuſdem eccleſiæ narrare ſolebat. Cum ipſe adhuc eſſet adoleſcēſ, nutrituſque in domo fratriſ ſui cujuſdam præſbyteri qui ſæpe fatam *Hagustaldenſem* regebat eccleſiam, antequam donatione venerabiliſ memoriæ *Thomæ ſecundi Eboracenſiſ* archiepiscopuſ canoniciſ regularibuſ qui ibi-

dem uſque hodie Deo ſerviunt tradita eſſet, placuit eidem fratri ſuo oſſa reverenda ſancti *Accæ* adhuc cum pulvere corporiſ mixta ſeparare, ſeparatimque in theca quam in hoc paraverat recondere. Proſtat ergo venerabileſ reliquiæ ſuper altare ſancti *Michaeliſ* in aſtuali porticuſ eccleſiæ ſituſ depoſuit, ibique oſſa de pulvere collegit & in ſyndone munda involuta in theca recondidit, & dum eam in choruſ ubi ſtare debebat deferret, porticuſ illuſ cum reliquiſ quæ remaſerant, prædicto fratri ſuo tuendam delegavit. Qui ſoluſ ibi remanēſ cœpit inter ſe cogitare, quia magno munere etiam præcella quælibet eccleſia ſe ditatam crederet, ſi vel unuſ de oſſibuſ tam glorioſi confectoriſ haberet. Propoſuit ergo ad altare accedere, & perquirere ſi forte aliquid de minutis oſſibuſ in pulvere relictuſ invenire poſſet, quod penes ſe reponēſ alicui eccleſiæ ad honorem Dei & ſancti *Accæ* donaret. Sed id irreverenter perpetrare non auſuſ, priuſ humiliſ procumbēſ ſeptē pœnitentialeſ pſalmuſ devote cantavit, Deuſ exorāſ quatinuſ tale furtuſ ei non diſpliceret, quod non ſacrilega mente ſed piæ devotioniſ & venerationiſ gratia facere cogitabat. Poſt hanc orationem ſe erigēſ, quod propoſuerat explere temptabat. Cumque hoſtiuſ interioriſ porticuſ in qua erant venerandæ reliquiæ, appropinquafſet, ecce ſubito calor quidam quaſi igniſ vaporantiſ de ore clibani ardentis, ei obviuſ fuit, eumque magno timore percuſſuſ retroire coegit. Ille vero credēſ hoc ei ideo contigifſe, quod cum minori devotione quam deberet tantam rem aſſequi vellet, ſolo tenuſ iteruſ proſtratuſ, multo uberioreſ & devotioreſ præceſ quam antea fecerat Domino fudit, quatinuſ quod devote deſiderabat digne adipiſci valeret. Poſt aliquantuſ itaque intervalluſ ſurgēſ, cum timore & reverentia magna ad hoſtiuſ porticuſ acceſſit, ſed multo ardentiore calore quam antea de illa egrediente, reperiſſuſ eſt. Quo facto intelligēſ non eſſe voluntatem Dei ut aliquid de reliquiſ ſancti *Accæ* furtim aſportaret, tertio id temptare non auſuſ eſt. Sed & aliud miraculuſ de eodem Deo dilecto confectore non eſt ſilentio prætereunduſ, quod multi qui uſque hodie ſuperſunt per reliquiæ ejuſ patratuſ eſſe teſtantur. Cum veniſſet ad præfatam *Hagustaldenſem* eccleſiam quidam canonicuſ regulariſ & ſacerdoſ, ſcilicet *Edricuſ*, qui illuc primuſ canonicoruſ à viro venerabili *Thoma* archiepiscopuſ miſſuſ eſt, invenit acervuſ de terra congeſtuſ juxta majuſ altare quod infra cancelloſ eccleſiæ erat, quem inde auferre volēſ, effodere eum cœpit. De quo cum aliquam partem fodiſſet, reperit thecam ligneam non admoduſ magnam. Quam aperiēſ, invenit duoſ ſigilla plumbea, inſculptiſ literiſ quid intuſ continerent intimantia. In quoruſ altero ſcriptuſ erat, quod de ſancto *Acca* reliquiæ intro haberentur. Mox ergo illud confringēſ, invenit pulverem cineri ſimillimuſ, nonnullaque oſſa de ſancto ejuſ corpore pulveri immixta, quæ inde tollēſ in honeſtiori theca repoſuit. Erat tunc temporis paupercula quædam ſanctimonialiſ femina in ipſa villa, quam prædictuſ frater pro ſimplicitate ejuſ & innocentia vitæ oppido diligebat. Iſta multo tempore extiterat cæca, ita ut ad eccleſiam, & ubicuſque neceſſe ire habebat, ſemper ab alio duceretur. Quadam die repente venit in cor fratriſ præfati taliſ cogitatio, Ut unuſ de oſſibuſ illiſ quæ nuper invenerat, in aqua benedicta abluere

An.Dñi

An. Dñi abluere deberet, mulierique de ipso lavacro dare, ut inde oculos suos lavaret, si forte Deus meritis sancti Confessoris sui *Acca* intercedentibus, lumen oculorum hoc venerando lavacro ei restituere dignaretur. Fecitque ille quod divino instinctu ammonitus, sicut postea claruit, faciendum cogitaverat. Abluensque unum de ossibus in aqua benedicta, mulieri dedit, præciens ei quatinus de illa oculos suos lavaret. Quæ cum ita fecisset, quasi post duarum horarum spacium per merita & intercessionem sancti *Acca* visum recepit. Fuit alter quidam homo pauper in eadem villa cujus guttur intercutaneo morbo in tantum intumuerat, ut nec loqui nec manducare posset. In cujus ore cum idem frater de ipsa aqua parum infudisset, repente post unius horæ spatium disrupa est cutis ex inferiori parte tumoris, sicque exeunte tumore sanatus est. Qualiter vero *Malcolmus* rex *Scottorum* ab invasione pacisque violatione ecclesiæ *Hagustaldensis*, sancto *Acca* cæterisque sanctis qui in ea requiescunt, meritum suorum præsidii illam conservantibus cohercitus sit, silentio tegere nimis impium est. Licet enim vulgo etiam notissimum sit, tamen ne penitus cum tempore à memoria hominum transeat, notitiæ posterorum scripto tradendum est. *Malcolmus* igitur rex *Scottorum* homofcilicet ferocissimus mentemque bestialem gerens, *Northumbrensem* provinciam crebra irruptione misere devastare solebat, plurimosque de illa viros & mulieres captivos in *Scotiam* deducere. Qui cum quadam vice cum numerosiore solito exercitu fines provinciæ illius, eam devastaturus, ingressus fuisset, provinciales ejus adventum audientes, fere omnes ad ecclesiam *Hagustaldensem* cum rebus suis quas secum portare poterant sub protectione sanctorum in illa quiescentium confugerunt. Quod ut *Malcolmus* comperit, proposuit illo pergere, omnesque qui eo confugerant expoliare: ipsamque ecclesiam funditus evertere. Quod audiens presbyter ejusdem ecclesiæ, perrexit obviam ei, ammonuitque illum ne tantum nefas in sanctos Dei ecclesiæ illius patronos committere præsumeret. At ille ejus spernens monita, eum à se cum injuria projecit. Qui ad ecclesiam festinato rediens, omnes qui ibidem confugerant in commune exhortatus est, gloriosos sanctos Dei, sub quorum præsidium confugerant, instanter deprecari, quatinus illos solita pietate sua à tam inmani hoste Scottisque bestiis crudelioribus protegere dignarentur. Et fecerunt ita. Nocte vero sequenti cum idem presbyter præ tristitia in soporem decidisset, apparuit ei vir quidam vultu & habitu venerandus, qui ab eo sciscitabatur quasi ignorans causam tantæ tristitiæ. Cumque pro hostium imminentium sævitia se pavere respondisset. Ait illi, Ne timeas, quoniam antequam illucescat, rete meum in fluvium mittam, per quod omnino *Scottorum* transitus impeditur. Hæc cum dixisset evanuit. Mane autem facto, inventus est amnis qui *Tyna* dicitur, absque pluviarum inundatione & ventorum violentia, in tantum excrevisse, ut absque navis amminiculo minime transiri posset. Præterea eadem nocte & die sequenti tanta repente nebula accidit, ut maxima pars exercitus supradicti Regis per tenebras dispersa à se invicem dilaberetur, ita ut plures ad aquilonem, multi ad orientem, nonnulli quoque ad meridiem, aperte miraculo divino confusi per intercessionem sanctorum *Hagustaldensis* ecclesiæ,

cum magna festinatione tenderent. Rex vero *Malcolmus* cum illa particula exercitus sui quæ cum eo remanserat veniens, omnem transmeandi copiam sibi negatam vidit. Resedit ergo supra ripam fluminis, expectare volens donec aqua diminueretur ut transire posset. Sed cum tribus diebus expectasset, aquamque absque omni pluviae amministrazione cotidie magis ac magis crescere videret, tam evidenti miraculo perterritus, cum magna festinatione recessit: sicque ab ejus crudelitate omnes qui ad præfatam *Hagustaldensem* ecclesiam confugerant, meritis sanctorum in illa requiescentium crepti sunt.

Sed nunc ad historicam narrationem prætermisam redeamus. Ipso vero anno quo sanctus *Acca* episcopus ad cælestia migravit, *Armine* filius *Eadulfi* occisus est, die x. Kal. Jan. feria vij. Refert historia vel cronica hujus patriæ, quod eodem anno *Cuthberht* undecimus *Dorovernensis* ecclesiæ archiepiscopatum suscepit. At vero post *Aldulfum* *Hrofensis* ecclesiæ *Dun* sacerdotium assumpsit.

Anno DCC. xlv. monasterium in *Eboraca* civitate succensum est ix. Kal. Maii, feria i. 741.

Anno DCC. xlv. factum est prælium inter *Pictos* & *Brittones*. 744.

Anno DCC. xlv. visi sunt in aere ictus ignei aquales nunquam ante mortales illius ævi viderunt; & ipsi pene per totam noctem visi sunt, Kal. scilicet *Januarii*. Eodem quoque anno, ut quidam refert, dominus *Wilfridus* secundus *Eboraca* civitatis episcopus migravit ad Dominum iij. Kal. Maii. Nos vero dicimus quod priusquam *Beda* suam historiam explicuisset, translatus sit ille primus *Wilfridus* ex hoc mundo ad celsitudinem æternæ visionis. Ipsi quoque diebus *Lundonia* civitatis episcopus nomine *Ingwald* de *Egypto* hujus sæculi translatus est. Eadem tempestate antistes in *Wiccum* defunctus est. Etiam anno eodem *Herebald* abbas obiit. His temporibus floruit sanctus anachorita *Guthlacus*. 745.

Anno DCC. xlix. *Elfwald* rex orientalium *Anglorum* defunctus est, regnumque *Hunbeanna* & *Alberht* sibi diviserunt. 749.

Anno DCC. l. *Eadberht* rex *Kynimlfum* episcopum in urbem *Bebban* captivum adduxerat, basilicamque beati *Petri* obsidere fecit in *Lindisfarnea*. *Offa* filius *Aldfridi* quoque [ad] reliquias sancti *Cuthberti* pontificis innocens coactive accurrebat, pene defunctus fame de ecclesia sine armis abstractus est. Eodem anno *Alwih* episcopus translatus est ad alterius vitæ contemplationem, & *Aldulf* diaconus ejus ordinatur in episcopum. *Cuthred* autem rex occidentalium *Saxonum* surrexit contra *Ethilbaldum* regem *Merciorum*. 750.

Anno ab incarnatione Dominica DCC. liij. eclipsis Lunæ facta est pridie Kal. Augusti. Quia mentio facta est de hac re, libet ignorantibus pandere quid sit eclipsis, id est deliquium vel defectus Lunæ. Eclipsis Lunæ est quotiens in umbram terræ Luna incurrit, non enim suum lumen habere dicitur, sed à sole illuminari putatur. Eclipsis Lunæ non nisi plena id est xv. erit. Defectus solis nunquam nisi ortu Lunæ fieri solet. Certum est, inquit 752.

An.Dñi inquit *Plinius*, defectum Solis non nisi novissima, id est xxx. primave fieri Luna, quod coitum vocant. Omnibus autem annis fieri utriusque fideris defectus statutis diebus, horis, sub terra. Nec tamen cum superne fiunt ubique cerni possunt, aliquando propter nebulam, sæpius globo terræ obstante convexitatibus mundi. Eclipsis solis est quotiens Luna xxx. ad eandem lineam qua sol vehitur pervenit, eique se objiciens Solem obscurat. Nam deficere nobis Sol videtur dum illi orbis lunæ opponitur.

754. **A**Nno DCC. liv. *Bonifacius* archiepiscopus qui & *Winfrius*, *Francorum* martyrio coronatus est cum l. tribus.

755. **A**Nno DCC. lv. *Cuthred* rex occidentalium *Saxonum* obiit, cujus regni sceptrum *Sigberht* accepit.

756. **A**Nno ab incarnatione Dominica DCC. lvj. *Eadberht* rex xvij. anno regni sui, & *Unust* rex *Pictorum* duxerunt exercitum ad urbem *Alc-wyth*. Ibique *Brittones* inde conditionem receperunt, prima die mensis *Augusti*. Decima autem die ejusdem mensis interit exercitus pene omnis quem duxit de *Onoma* ad *Pitwanbirig*, id est ad novam civitatem. Eodem anno *Balthere* anachorita viam sanctorum patrum est secutus migrando ad eum qui se reformavit ad imaginem filii sui. Luna autem xv. sanguineo rubore superducta vij. Kal. *Decembris* xv. ætate, id est, plena luna. Sicque paulatim decrescentibus tenebris ad lucem pristinam pervenit. Nam mirabiliter ipsam lunam sequente lucida stella & pertransiente, tanto spacio eam antecedeat illuminatam, quanto sequebatur antequam esset obscurata.

757. **A**Nno DCC. lvii. *Ethelwald* rex *Merciorum* à suis tutoribus fraudulenter interfectus est. Eodem vero anno *Merci* bellum inter se civile inierunt. *Bearnred* in fugam verso, *Offa* rex victor extitit.

758. **A**Nno DCC. lviii. *Eadberht* rex *Northymbro-rum* sponte contulit filio suo regnum sibi à Deo collatum, nomine *Osulfo*, qui uno anno regnum tenuit, amisit, perdidit. Quia occisus est nequiter à sua familia juxta *Mechil Wlongtune* ix. Kal. *Augusti*.

759. **A**Nno DCC. lix. *Ethelwald*, qui & *Moll* dictus erat, regnare incipit nonas *Augusti*. Cujus tertio anno inchoante, gravissimum juxta *Eldunum* secus *Melros* gestum est bellum vij. idus *Augusti*, in quo cecidit *Oswine* post triduum prima feria. *Ethelwald* vero Rex, qui *Moll* est nominatus, victoriam sumpsit in bello. Ipso quoque anno *Unust* *Pictorum* rex defunctus est.

762. **A**Nno DCC. lxij. *Ethelwald* rex præfatus accepit reginam *Etheldrytham* Kal. *Novembris* in *Cateracta*.

764. **A**Nno DCC. lxiv. nix ingens gelu ligata omnibus retro seculis incomparabilis, à principio hiemis pene usque ad medium veris terram oppressit. Cujus vi arbores oleraque magna ex parte aruerunt, ac marina animalia multa inventa sunt mortua. Eodem

quoque anno *Ceolwlf*, quondam rex tunc domini nostri *Jesu Christi* servus monachusque obiit. Huic vero regi *Beda* historiographus veridicus direxit epistolam, sic inchoando. *Gloriosissimo Regi Ceolwlf* *Beda* famulus *Christi* & presbyter. *Historiam gentis Anglorum quam nuper edideram, libentissime tibi desideranti rex, & prius ad legendum & nunc ad scribendum ac plenius ex tempore meditaturum transmitto.* Anno eodem multæ urbes monasteria- que atque villæ per diversa loca, necnon & regna repentino igne vastatæ sunt, verbi gratia *Stret-burg*, *Venta* civitas, *Homwic*, *Londonia* civitas; *Eboraca* civitas, *Donacester*, aliaque multa loca illa plaga concussit, ut illud impleteretur quod scriptum est, *Erit terra motus.* Eodem anno *Frehelm* presbyter & abbas obiit, & episcopus *Merciorum* gentis nomine *Totca* defunctus est. Et *Eadberht* pro eo ordinatus est episcopus. His quoque temporibus *Frithwald* episcopus *Candidæ casæ* ex hoc seculo migravit, pro quo *Phectwine* loco illius episcopus subrogatur.

ANno DCC. lxv. ignei ictus in aere visi sunt, quales quondam apparuerunt tempore nocturno Kal. *Januar.* ut superius prænotavimus. Eodem anno *Ethelwald* regnum *Northanhymbrorum* amisit in *Winchanheale* iij. Kal. *Novembris*, Cui *Alfred* profapia *Idæ* regis exortus, ut quidam dicunt, successit in regnum. Quo anno *Hemeli* *Merciorum* episcopus obiit, cujus vice *Cuthfrid* ordinatus est episcopus in *Licetfeldan*. Eademque tempestate *Bregwine* archiepiscopus *Cantia* civitatis ex hac vita substractus est, cui *Lamberht* successit vice regiminis. *Aldulf* quoque antistes in *Lindisse* eodem anno hanc vitam dereliquit, aliamque petivit. Post quem *Ceolwlf* electus & consecratus est.

ANno DCC. lxvj. *Egberht* archiepiscopus *Eboracæ* civitatis in pace *Christi* requievit xij. Kal. *Decembris*, xxxiv. anno episcopatus sui: & *Frithuberht* *Hagustaldensis* ecclesiæ antistes eodem anno de hac mortali carne migravit ad veræ lucis perennitatem x. Kal. *Januarii*, episcopatus sui anno xxxij.

ANno DCC. lxvij. *Alberht* *Eboracæ* civitatis & *Alchmund* *Hagustaldensis* ecclesiæ ordinati sunt episcopi vij. Kal. *Mai*. Eodem tempore *Alberht* ad *Ealdsexos* ordinatus est episcopus, & *Ceolwlf* in *Lindissi* antistes consecratus est. Ipso quoque anno *Etha* anachorita feliciter in *Cric* obiit, qui locus distat ab *Eboracæ* civitate x. miliaris.

ANno DCC. lxviii. *Eadberht* quondam rex, tunc autem clericus, decimo anno amissionis regni sui in clericatu Deique omnipotentis servicio apud *Eboracum* feliciter spiritum emisit ad superos xij. Kal. *Septembris*. Eodem anno *Pipin* Rex *Francorum* mortuus est, & *Hadwine* ordinatus est episcopus ad *Machni*. Atque *Alfred* rex eodem tempore accepit reginam *Osgearn*.

ANno DCC. lxix. *Ceteracte* succensa est ab *Earnredo* tyranno, & ipse infelix eodem anno incendio periit Dei judicio.

An.Dñi
771.

ANno DCC. lxxj. *Sibald* abbas obiit & *Egric* & *Leſtor* de hoc instabilis vitæ cursu migravit ad consortium electorum quo percipit epinicion perpetuum. His diebus *Offa* Rex *Merciorum* *Hestingorum* gentem armis subegerat. Eodem quoque anno *Karlmon* famosissimus Rex *Francorum* subita præventus infirmitate defunctus est. Sed & frater ejus *Karl* cum dimidium prius patris obtinuit principatum, totius regni monarchiam & *Francorum* fastigium populorum dehinc est indeptus invicta fortitudine.

772.

ANno DCC. lxxij. *Pictel* dux & *Swithulf* abbas obierunt in Domino. *Carl* quoque *Francorum* rex collecta manu valida & bellicosus suæ majestatis viris conjunctis, *Saxonum* gentem est ingressus. Multisque ex principibus ac nobilibus viris suis amissis, in sua se recepit.

773.

ANno ab incarnationis Dominica DCC. lxxij. *Hadwinus* *Migenſis* ecclesiæ antistes sublatus est, & *Leuthfriht* pro eo est subrogatus episcopus. *Wlfhaeth* quoque hoc anno abbas *Beverlacenſis* diem Domini videre desideravit, cui & concessum est, quem subsequutus est. Eodem tempore *Alberht* *Eboraca* antistes ecclesiæ pallii ministerium ab *Adriano* papa sibi directum accepit.

774.

ANno DCC. lxxiv. *Eadwlf* dux ex hujus vitæ naufragio subtrahitur, & eodem tempore *Alcredus* rex consilio & consensu suorum omnium, regis familiæ ac principum destitutus societate, exilio imperii mutavit majestatem. Primo in urbem *Bebban*, postea ad regem *Pictorum* nomine *Cynoh*, cum paucis fugæ comitibus secessit. *Bebba* vero civitas urbs est munitissima, non admodum magna, sed quasi duorum vel trium agrorum spatium, habens unum introitum cavatum, & gradibus miro modo exaltatum. Habet in summitate montis ecclesiam præpulchre factam, in qua est scrinium speciosum & preciosum. In quo involuta pallio jacet dextera manus sancti *Oswaldi* regis incorrupta, sicut narrat *Beda* historiographus hujus gentis. Est in occidente & in summitate ipsius civitatis fons miro cavatus opere, dulcis ad potandum & purissimus ad videndum. *Ethelredus* quoque filius *Ethelwaldi* pro eo regnum suscepit: qui tanto honore coronatus vix quinque annos tenuit, veluti declarat subsequens sermo scriptoris. Eadem tempestate *Karl* *Francorum* rex invictissimus nobilissimam *Longobardorum* urbem *Ticinam* longa obsidione vexatam, simul cum ipso rege *Desiderio* ac totius *Italiae* imperio, cepit.

775.

ANno DCC. lxxv. Rex *Pictorum* *Cynoth* ex voragine hujus cœnulentis vitæ eripitur & *Eadwlf* dux per insidias fraudulenter captus, post spacium exigui temporis occiditur, sepelitur, obliviscitur. *Ebbi* quoque abbas vectigal morti dedit, egrediens & pergens ad eum qui mortuus vitam perpetuam concedit. *Karl* denique rex ut præfati sumus bellicosissimus *Francorum* cum omni exercitus sui virtute vallatus, confortatus, glorificatus, gentem *Saxonum* est ingressus. centuriatus atque legionibus stipatus, quam magnis & inedicibilibus regionem præliis gravissimis vastavit, igne ferroque debacchans, quia erat consternatus animo. Urbes denique duas

Sigeburht & *Aresburht* atque provinciam *Bobmeri* olim à *Francis* oppressam suo potenter adjecit summo imperio. An.Dñi

ANno DCC. lxxvij. *Pechtwine* episcopus *Canadida* caſe xij. Kal. *Octobris* migravit ex hoc seculo ad æternæ salutis gaudium, qui eidem ecclesiæ xiv. annis præfuit. Cui *Ethelbyrht* successit. 777.

ANno iv. *Ethelredi* Regis, scilicet anno DCC. lxxvij. tres duces, *Aldwlf* videlicet, *Cynwlf* & *Eoga* eodem rege præcipiente fraude necati sunt ab *Ethelbaldo* & *Heardberhto* principibus iij. Kal. *Octobris*. Quid gestum sit anno DCC. lxxix. sequens declarabit sermo. 778.

ANno igitur DCC. lxxix. *Ethelredo* expulso de regali folio & in exilium fugato, cogitur mortuos inire modos, miseræque habere querelas. *Elfwald* vero filius *Oswlfi* *Ethelredo* expulso regnum *Northanhymbrorum* suscepit, tenuitque x. annis. Erat enim iste rex pius & justus, ut sequens demonstrabit articulus. 779.

ANno DCC. lxxx. *Osbald* & *Athelheard* Duces congregato exercitu *Bearn* patricium *Elfwaldi* regis in *Seletune* succenderunt ix. Kal. *Januarii*. Eodem anno *Alberht* archiepiscopus ex hac luce migravit ad æternæ lucis perennitatem, *Eanbaldo*, se adhuc vivente, ad eandem sedem ordinato. *Cynwlf* quoque episcopus eodem anno relictis secularibus curis, *Higbaldo* gubernacula ecclesiæ cum electione totius familiæ commisit. Eodem etiam anno *Eanbald* episcopus pallium ab apostolica sede sibi directum accepit; qui eo suscepto in episcopatum solenniter est confirmatus. 780.

ANno DCC. lxxxj. *Hibaldus* consecratus est episcopus. *Alchmundus* *Hagustaldensis* ecclesiæ præsul, eximie religionis & magnarum vir virtutum, postquam xij. annis fullimenter præfatam rexisset ecclesiam, regnante gloriosissimo *Northanhymbrorum* rege *Elfwaldo*, anno iij. regni ejus, vij. idus *Septembris* huic vitæ modum fecit, qui pro meritis æternæ beatitudinis est particeps factus. Sepultus vero est juxta prædecessorem suum reverendæ memoriæ sanctum *Accam* episcopum. De quo loco post annos plusquam CCL. divina revelatione translatus est hoc modo. Tempore illo fuit quidam *Dregmo* in territorio *Hagustaldensis* ecclesiæ, Deum valde timens, & elemosinarum operibus, prout facultas sibi suppeditabat, haut segniter deditus, ac per omnia à comprovincialium moribus vita discordans. Erat enim miræ simplicitatis & innocentie homo, ac erga sanctos Dei devotionis & venerationis inmensæ. Quapropter eum omnes vicini sui in magno honore habebant, illumque verum Dei cultorem appellabant. Huic itaque quadam nocte in stratu suo quiescenti apparuit quidam vir pontificali infusa decoratus, virgamque pastorem in manu tenens. Cum qua eum pulsans, sic ait illi, Surge, vade & dic *Elfred* filio *Westneor* presbytero *Dunelmensis* ecclesiæ, quatinus plebe coadunata territorii *Hagustaldensis*, transferat corpus meum de loco illo ubi sepultus sum, ac intra ecclesiam in honestiori loco reponat. Dignum est enim illos venerationem ab omnibus in terris accipere, quos rex regum dignatus

An. Dñi tus est in cœlis stola gloriæ & immortalitatis induere. Quem cum ille interrogasset, Domine tu quis es? Ille respondit, Ego sum *Alchmundus* ecclesiæ *Hagustaldensis* episcopus, qui eidem loco quartus post beatum *Wilfredum* gratia Dei præfui. Corpus vero meum juxta prædecessorem meum venerandæ memoriæ sanctum *Accam* episcopum positum est. Ad quod transferendum tu quoque cum presbytero simul adesto. Hæc cum dixisset, disparuit. Mane autem facto, homo ille cum magna festinatione ad præfatum presbyterum perrexit, quicquid vidisset, quodve mandatum ei deferre iussus esset, per ordinem ei indicavit. Qui lætus admodum effectus, convocavit plurimam populi multitudinem, rem notam eis faciens, diemque statuit quo venerabiles reliquias transferrent. Die ergo statuta presbyter præfatus ad sepulchrum accedens, illud à terra denudari præcepit. Quod cum factum esset, adjuvante se viro illo cui revelatio facta fuerat, populorum turbis hinc inde stantibus, veneranda ossa de tumulo collegit, lintheoque involuta ac in scrinio recondita super feretrum collocavit. Et quia pro tantæ veneratione diei sacrosanctas hostias Domino offerendi hora transierat, posuerunt eum nocte illa in porticu sancti *Petri* ad orientalem plagam ipsius ecclesiæ *Hagustaldensis*. Sequenti die cum canticis, & hymnis, & missarum solemnibus in ecclesiam illum transferre statuentes. Nocte vero illa prædictus sacerdos excubias circa venerabiles reliquias cum clericis suis celebrans, cæteris alto sompno depressis, accedens ipse scrinium aperuit, unumque de minutis ossibus, partem videlicet digiti unius, clanculo auferens penes se reposuit, cupiens illud ecclesiæ sancti *Cuthberti Dunelmensis* ad honorem Dei & sancti *Alchmundi* conferre. Luce itaque terris reddita, ad transferendum corpus alimicum plurima populi multitudo convenit. Cumque jam hora tertia appropinquaret, jubente presbytero, manus apponentes feretrum levare conati sunt, sed illud movere minime valebant. Repulsis igitur his qui primi accesserant, judicatisque quasi indignis tanti patris reliquias suis humeris deferre, accesserunt alii, qui sicut & priores casto labore defecerunt. Deinde aliis & aliis se ingerentibus, à nullo penitus moveri valebat. Animo vero consternati seseque mutuo intuentes omnes qui aderant, mirabantur rei novitatem stupentes. Tunc sacerdos illius reatus se ipsum causam esse nesciens, exhortatus est omnes Deum deprecari, quatinus illis revelare dignaretur pro qua culpa hoc eis contigisset. Et factum est. Illis autem in ecclesia pernoctantibus, Deumque pro jam dicto negotio exorantibus, apparuit iterum sanctus *Alchmundus* eidem homini, cui prius apparuerat forte tunc infra ecclesiam irruente subito sopore prægravato, & cum aliquantum severo vultu ait ad eum. *Quid est quod facere voluistis? Putastis membris defectum me in ecclesiam referre, in qua Deo & sancto Andreæ apostolo ejus integro corpore & spiritu servivi? Surge ergo, & contestare coram omni populo ut corpori meo citius restituatur quod inconsulte inde ablatum est, alioquin me de loco in quo nunc sum nullatenus movere poteritis.* Et cum hæc dixisset, ostendit ei manum suam medietate unius digiti carentem. Facta autem die, vir ille in medio populi astans, quid sibi nocte illa revelatum fuisset universis propalavit, vehementi verborum invectione multari

dignum esse indicans quicumque hoc facere præsumpisset. Tunc sacerdos se deprehensum cernens, in medium profuit, & qua de causa quave intentione hoc perpetrasset, omnibus patefecit. Restituensque sancto *Alchmundo* quod pie devotionis gratia ei abstulerat, congrua satisfactione veniam illico impetravit. Et accedentes clerici qui aderant, absque ulla vi levaverunt eum, ac in ecclesia transtulerunt iij. Nonas Augusti, ubi usque hodie à fidelibus condigno honore veneratur, ad laudem & honorem domini nostri Jesu Christi. *Tilberhtus* namque sanctus pro eo in episcopatum subrogatur, consecratur elevaturque in solio episcopalis cathedræ in loco qui appellatur *Wulfswelle*, hoc est fons lupi. Actum est hoc vj. Non. Octobris.

An. Dñi **A** Nno DCC.lxxxiiij. qui est annus quintus *Elfwaldi* regis, *Werburbg* quondam regina *Merciorum*, tunc vero abbatissa, defuncta est, semper cum Christo ut credi fas est victura. Ipso quoque tempore *Kimvulf* episcopus de quo supra diximus, anno pontificatus sui quadagesimo dereliquit terrestria, qui ad supernam feliciter migravit patriam.

An. Dñi **A** Nno DCC.lxxxvj. qui est annus *Elfwaldi* regis octavus, *Botuune* venerabilis abbas *Ripensis* ecclesiæ in conspectu astantium fratrum ergastulum hujus laboriosæ vitæ deseruit, mercedem jubilei anni percipiendo. Ipso quoque obeunte, *Alberht* pro eo abbas præelectus & consecratus est. Eodem anno *Aldulf* consecratus episcopus ab *Eanbaldo* archiepiscopo, *Tilberhto*que & *Hygbaldo* præsulibus, in monasterio quod dicitur *Et-Corabriga*, multisque muneribus ac donis ditatus, honorifice ad suam ecclesiam est remissus. His diebus *Ricthryth* regina dudum jam tunc abbatissa, optata percepit munera alterius vitæ, deferens coram sacris optutibus Domini oleum cum lampadibus. Ea tempestate *Kimvulf* occidentalium *Saxonum* rex à perfido tyranno *Kynbeardo* lugubri interfectus est morte, & ille crudelis interemptor ab *Osredo* duce in ultione Domini sui inmisericorditer interemptus est, regnumque occidentalium *Saxonum* *Brihtric* accepit. Tempore illo legati ab apostolica sede à domino *Adriano* papa ad *Britanniam* directi sunt, in quibus venerabilis episcopus *Georgius* primatum tenuit, qui antiquam inter nos amicitiam & fidem catholicam quam sanctus *Gregorius* papa per beatum *Augustinum* docuit innovantes, honorifice suscepti sunt à regibus & à præsulibus sive à principibus & primatibus hujus patriæ, & in pace domum reversi sunt cum magnis donis, ut iustum erat.

An. Dñi **A** Nno DCC.lxxxvij. Synodus congregata est in *Pincabala* iij. Non. Septembris. In quo tempore *Alberht* abbas *Hripensis* ex rapidis flatibus hujus seculi spiritum emisit ad superos æternæ felicitatis jubilos. Mox vero ablato ipso *Sigred* ordinatur pro eo.

An. Dñi **A** Nno DCC.lxxxviij. *Elfwaldus* rex conjuratione facta ab ejus patricio *Sicgan* nomine, miserabili occisus est morte ix. Kal. Octobris in loco qui dicitur *Scythlescester* juxta murum. Corpus vero exinii regis ad *Hehstealdesige* cum magnis monachorum cuneis & clericorum cantilenis perlatum

An. Dñi

783.

786.

787.

788.

An.Dñi perlatum est, & in ecclesia sanctissimi *Andreae* apostoli honorifice sepultum est, quam construxit dignissimus pater *Wilfridus* archiepiscopus ad laudis præconium supradicti apostoli. Præcellit opus ipsius cœnobii cætera ædificia in gente *Anglorum*, licet multa sint & inedicibilia in plerisque locis; sed in eo loco longitudines latitudinesque atque pulchritudines excellunt. In quo cœnobio sunt parietes variis coloribus exornati, & historiæ depictæ, sicut supradictus *Wilfridus* episcopus instituit. Verum etiam domnus *Acca* qui post ipsum illum locum gubernavit, glorioso compsit ornatu. Sepulto rege ut prædiximus regnavit *Osred* filius *Alcredi* regis nepos ejus pro eo unum annum. In loco vero quo *Elfwaldus* rex justus interfectus est, cœlitus lux emissæ dicitur videri à plurimis. Constructa est ibidem ecclesia à fidelibus illius loci, atque in honore Dei & sanctorum *Cuthberti* episcopi, & *Oswaldi* regis & martyris consecrata.

790. **A**Nno DCC. xc. *Ethelredus* de exilio liberatus est, & iterum per gratiam Christi regni solio est subtrōnizatus. *Osredus* autem rex dolo suorum principum circumventus & captus ac regno privatus, attonsus est in *Eboraca* civitate, & postea necessitate coactus exilium petit. Cujus anno secundo *Eardulf* dux captus est & ad *Ripū* perductus, ibique occidi jussus extra portam monasterii à rege præfato. Cujus corpus fratres cum *Gregorianis* concentibus ad ecclesiam portantes, & in tentorio foris ponentes, post mediam noctem vivus est in ecclesia inventus. Eodem anno *Badulf* ad *Candidam casam* ordinatur episcopus in loco qui dicitur *Dearrabaleh*, quod interpretari potest, locus dominorum. Anno vero priori *Ethelberht* episcopus sua sede relicta, sancto *Tilberhto* episcopo jam obeunte, prædictus præsul episcopatum *Haugstaldensis* ecclesiæ accepit in propriam dominationem.

791. **A**Nno DCC. xcj. filii *Elfwaldi* regis ab *Eboraca* civitate vi abstracti, & de ecclesia principali per promissa fallaciæ abducti, miserabiliter sunt perempti ab *Ethelredo* rege in *Monwaldremere*, quorum nomina *Oelf* & *Oelfwine* fuere. Eo quoque anno *Lamberhtus Dorovernensis* ecclesiæ archiepiscopus ex hac lucis tenebrositate transmigravit ad veræ lucis beatitudinem. Abbas vero *Ethelberhtus Hludensis* monasterii ad eandem sedem est electus & ordinatus episcopus.

792. **A**Nno DCC. xcij, *Karolus* rex *Francorum* misit sinodalem librum ad *Britanniam* sibi à *Constantinopoli* directum; In quo libro, heu, pro dolor! multa inconvenientia & veræ fidei contraria reperientes, maxime quod pene omnium orientalium doctorum non minus quam trescentorum vel eo amplius episcoporum unanima assertione confirmantur imagines adorare debere, quod omnino ecclesia Dei execratur. Contra quod scripsit *Albinus* epistolam ex autoritate divinarum scripturarum mirabiliter affirmatam, illamque cum eodem libro, et persona episcoporum, ac principum nostrorum regi *Francorum* attulit. Ipso denique anno *Osredus* de exilio sacramentis & fide quorundam principum clam de *Eufania* venit, ibique deficientibus ab eo suis militibus captus est à rege præfato, scilicet *Ethelredo*, atque eo jubente occisus in loco

qui dicitur *Aynburg* xvij. Kal. Octobris. Corpus vero ejus ad hostium *Tyni* fluminis perlatum est, & in basilica ejusdem eximii cœnobii sepultum. Eodem anno *Ethelred* rex accepit reginam *Elfedam* filiam *Offæ* regis *Merciorum* iij. Kal. Octob. apud *Cataractam*.

793. **A**Nno DCC. xcij. qui est annus *Ethelredi* regis quartus, dira prodigia miseram *Anglorum* terruere gentem. Si quidem fulmina abhominanda, & dracones per aera, igneque ictus sæpe vibrare & volitare videbantur; quæ scilicet signa famem magnam, & multorum hominum stragem pessimam atque inedicibilem, quæ subsequuta est, demonstrare. Ipso quoque anno *Sicga* dux qui interemit *Elfwaldum* regem interiit propria nece, cujus corpus ad insulam *Lindisfarnensem* perlatum est ix. Kal. Maii. *Lindisfarnensis* insula magna est per ambitum, verbi gratia viij. vel amplius miliaribus se extendens. In qua est nobile monasterium quo eximius *Cuthbertus* antistes positus erat cum aliis præsulibus qui ejus successores dignissimi extiterant. De quibus dici congruenter potest quod canitur, *Corpora sanctorum in pace sepulta sunt*. *Lindis* dicitur flumen quod excurrit in mare duorum pedum latitudinem habens, quando *ledon* fuerit, id est, minor æstus, & videri potest: quando vero *malina* fuerit, id est, major æstus maris, tunc nequit *Lindis* videri. Oestus oceani lunam sequitur, tanquam ejus aspiratione retrorsum trahatur in accessum, ejusque impulsu retracto refundatur. Qui quotidie bis affluere & remeare unius semper horæ dodrante & semiuncia quæ est dimidia transmissa videtur, ut *Beda* testatur. Sicut enim luna quatuor punctis spatio quotidie tardius oriri, tardius occidere, quod pridie orta est vel occiderat, solet: ita etiam maris uterque æstus sive diurnus sit & nocturnus, seu matutinus & vespertinus, ejusdem pene temporis intervallo tardius quotidie venire, tardius redire non desinit. Punctus vero, quinta pars est horæ. Quinque enim puncti horam faciunt. De concordia maris & lunæ sic quidam cecinit rhetor, id est, *Aldelmus* præsul.

*Nunc ego cum pelago fatis communibus insto,
Tempora reciprocis convolvens menstrua cælis.
Ut mihi luciflua decrescit gloria forma,
Sic augmenta latex cumulado gurgite perdit.*

Farne autem insula, qua beatissimus *Cuthbertus* heremiticam duxit vitam, non tanta est ut *Lindisfarne*; sed est posita in mare, magnis exturbata fluctibus diebus & noctibus.

His strictim dictis, ad ordinem revertamur narrationis. Eodem sane anno pagani ab aquilonali climate navali exercitu ut aculeati crabones *Britanniam* venientes, hac illacque ut dirissimi lupi discurrentes, prædantes, mordentes, interficientes non solum jumenta, oves & boves, verumetiam sacerdotes Levitasque chorosque monachorum atque sanctimonialium, veniunt, ut præfati sumus, ad *Lindisfarnensem* ecclesiam, miserabili prædatione vastant cuncta, calcant sancta pollutis vestigiis, altaria suffodiunt, & omnia thesauraria sanctæ ecclesiæ rapiunt. Quosdam è fratribus interficiunt, nonnullos secum vinctos assumunt, per plurimos opprobriis vexatos nudos projiciunt, aliquos in mare demergunt. Aptè de illis dicitur quod sequitur.

Fortuna

An. Dñi

*Fortuna vices premit insontes,
Debita sceleri noxia poena,
Ab perversi resident cello more solio,
Sanctaque calcant injusta vice colla nocentes,
Latet obscuris condita virtus clara tenebris,
Justosque tulit crimen iniqui.*

Illis vero recedentibus, & de præda vel malis actibus gratulantibus, quid eis fortuna sequentis anni advexit stilus fidelis demonstrabit.

794.

ANno DCC. xciiij. prædicti pagani portum *Ecgfridi* regis vastantes, monasterium ad hostium *Doni* annis prædarunt. Sed sanctus *Cuthbertus* non sine punitione eos sinebat abire. Princeps quippe eorum ibidem crudeli nece occisus est ab *Anglis*, & post exigui temporis spacium vis tempestatis eorum naves quassavit, perdidit, contrivit, & per plurimos mare operuit. Nonnulli itaque ad littus sunt ejecti, & mox interfecti absque misericordia. Et recte illis hæc contigerunt, quoniam se non lædentes graviter læserunt. His diebus *Colcu* presbyter & lector ex hac luce migravit ad Dominum, quo percipit laudem felicitatis pro laboribus terrenis. Ea tempestate *Ethelheard* quondam dux, tunc autem clericus, in *Eboraca* civitate defunctus est Kal. Augusti. *Adrianus* papa venerandus eodem anno sublevatus est ad dei visionem vij. Kal. Januarii, qui sedit annos xxvj. menses x. dies xij. Est quoque in ecclesia sancti principis apostolorum *Petri* sepultus, & super sepulchrum platoma parieti infixæ, gesta bonorum ejus aureis literis & versibus scripta. Hoc marmor ibi *Karolus* rex ob amorem & memoriam prædicti patris facere jussit, regali fretus diademate.

795.

ANno DCC. xcv. idem rex fortissimus *Karolus* cum manu valida *Hunorum* gentem armis vastando subegerat, eorum principe fugato, & ipsius exercitu superato vel perempto, sublatis inde xv. plaustris auro argentoque palliisque olofericis preciosis repletis, quorum quodque quatuor trahebant boves. Quæ omnia idem rex propter victoriam à Domino sibi concessam Christi ecclesiis atque pauperibus dividere præcepit, grates Deo referens cum omnibus secum pugnantibus.

796.

ANno DCC. xcvi. qui est annus vij. *Ethelredi* regis, *Alric* quondam dux, tunc clericus, in *Eboraca* civitate defunctus est. Et paulo post, id est, v. Kal. Aprilis ecclipsis lunæ facta est inter gallicinium & auroram. Eodem vero anno *Ethelredus* rex occisus est apud *Cobze* xiiij. Kal. Maii, anno vij. regni sui; *Osbald* vero patricius à quibusdam ipsius gentis principibus in regnum est constitutus, & post xxvij. dies omni regis familie ac principum est societate destitutus, fugatusque & de regno expulsus, atque ad insulam *Lindisfar-nensem* cum paucis secessit, & inde ad regem *Pictorum* cum quibusdam à fratribus navigio pervenit. *Eardulf* enim, de quo supra diximus, filius *Eardulfi* de exilio vocatus, regni insulis est sublimatus, & in *Eboraca* in ecclesia sancti *Petri* ad altare beati apostoli *Pauli*, ubi illa gens primum perceperat gratiam baptismi, consecratus est vij. Kal. Junii. Et non multo post, id est, vij. Kal. Augusti, *Offa* rex potentissimus *Merciorum*, postquam xxxix. annos regnavit, defunctus est; Cui successit in regno

An. Dñi

10 filius ejus *Ecgferth*, qui eodem anno morte superveniente debitum neci invitus concessit. *Coenwulf* quoque pater sancti *Kenelmi* martyris dehinc diadema regni *Merciorum* suscepit gloriose, tenuitque invicta virtute potenti vigore sui potentatus. Ipso quoque anno *Coenwulf* in *Lindisse* vitæ hujus tempora contempsit, futuri seculi consolationem expectans. Et paulo post, id est, iiij. Idus Augusti, *Eanbaldus* archiepiscopus obiit in monasterio quod dicitur *Etlete*, corpusque ejus magno comitante agnine ad *Eboracam* civitatem portantes, in ecclesia beati *Petri* apostoli sepultum est honorifice. Statim vero alter *Eanbaldus* ejusdem ecclesiæ presbyter in episcopatum est electus, convenientibus ad ordinationem ejus *Ethelberto* & *Hygbaldo*, atque *Badwifo* episcopis in monasterio quod dicitur *Sochsburg* xvij. Kal. Septemb. die Dominica.

20

ANno DCC. xcviij. *Eanbaldus* ille posterior accepto ab apostolica sede pallio in archiepiscopatum genti *Northanhymbrorum* solempniter confirmatus est vj. Idus Septembris, qua die celebratur solempnitas, id est, nativitas sanctæ *Mariæ*, de qua poeta ait,

Splendet honore dies, est in quo virgo Maria

Stirpe David regis procedens edita mundo.

30

Eodem anno *Ethelbertus Hagustaldensis* episcopus, defunctus est xvij. Kal. Novemb. in loco qui dicitur *Bartun*, cujus corpus ad *Hestaldesige* est perlatum, & venerabiliter à fratribus ipsius cœnobii sepultum. Electus vero est pro eo *Headred* in episcopatum, & post excursum paucorum dierum, hoc est, iiij. Kal. Novembris ab *Eanbaldo* archiepiscopo, & *Hygbaldo* episcopo spiritali honore ordinatus est in loco qui nuncupatur *Wdusforda*.

40

ANno DCC. xcviij. conjuratione facta ab interfectores *Etheldredi* regis, *Wada* dux in illa conjuratione cum eis bellum inierunt contra *Eardwlfum* regem in loco qui appellatur ab *Anglis* *Willingahoth* juxta *Malalege*, & ex utraque parte plurimis interfectis *Wada* dux cum suis in fugam versus est, & *Eardwlfus* rex victoriam regaliter sumpsit ex inimicis. Eodem anno *Londonia* igne repentino cum magna hominum multitudine consumpta est. His tempestatibus *Kenwlf* rex *Merciorum* cum omni exercitus sui virtute provinciam *Cantuariorum* ingressus, miserabili prædatione penè usque ad internecionem potenter vastavit. Captus est eodem tempore *Eadberht* rex *Cantuariorum*, cujus oculos præcepit avelli rex *Merciorum*, & manus in misericorditer præcidi, præ superbia & fraude ipsorum. Deinde Domini suffragio potitus, adjecit imperium ipsius regni suo imperio, imponens sibi coronam in capite, sceptrumque in manu. Eodem quoque anno qui est annus iiij. *Cenwlf* prædicti regis, synodo congregata in loco qui appellatur *Pincanhalth* præfidente *Eanbaldo* archiepiscopo aliisque quamplurimis principalibus & ecclesiasticis viris, multa de utilitate sanctæ Dei ecclesiæ gentisque *Northanhymbrorum* omniumque provinciarum consiliati sunt, & de observatione Paschalis festi, & Judiciorum divinorum atque secularium, quæ in diebus justorum regum & ducum bonorum atque sanctorum episcoporum aliorumque sapientum, monachorum scilicet atque clericorum, quorum prudentia, & justitia, atque divinis artibus

50

G

status

797.

798.

An.Dñi status regni Northanhymbrorum suaviter & inedicibiliter redolebat his temporibus. Rationabili vero consilio providebant, ut de honore ecclesiarum Dei fervorumque ejus necessitatibus disputarent & servitium Domini augerent, ut pro his mercedem æternæ retributionis bonam perciperent. Præcepit dominus antistes Eanbaldus recitari quinque synodorum fidem, de quibus in historia Anglorum sic habetur.

Suscipimus sanctas & universales quinque synodos beatorum & Deo acceptabilium patrum sicut presentis libri continet textus. Glorificamus sane & adoramus atque veneramur Dominum nostrum Jesum Christum sicut isti glorificaverunt, nihil addentes vel subtrahentes. Et anathematizamus corde & ore quos anathematizaverunt prædicti patres, glorificantes Deum Patrem omnipotentem sine initio, & Filium ejus unigenitum ex Patre generatum ante secula, & Spiritum sanctum procedentem ex Patre & Filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hii quos supra memoravimus, sancti Apostoli, & Prophetae, & Doctores, & nos credimus, propter quod & locuti sumus. Hos itaque prædictos patres nos pie atque orthodoxe juxta divinitus inspiratam doctrinam eorum professi credimus constanter, & confitemur secundum sanctos patres proprie, & veraciter Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem in Unitate consubstantiali, & Unitatem in Trinitate, hoc est, unum Deum in tribus subsistentibus personis consubstantialibus, æqualis gloria & honoris. His dictis & confirmatis reversi sunt ad propria, laudantes Deum pro omnibus beneficiis suis.

Hujus fidei integritatem sic alibi esse descriptam legimus, per quam salvari speramus sicut cæteri justii confidebant.

Cum Pater in Verbo sit semper & in Patre Ver-
Sicque unus Verbi Spiritus atque Patris :
Sic de Personis tribus est tibi non dubitandum,
Unum ut tota fide confiteare Deum.

Et infra :

Corde Patris genitum creat, & regit omnia Verbum,
Nec tamen est aliquid quod sine Patre gerat.
Unus enim amborum motus, ratio una, voluntas,
Par virtus, idem spiritus, unus amor.

Et juxta :

Sic magnus Deus est de se, valet, & manet in se,
Cui summum & proprium est semper id esse quod est.
Splendet enim verum vero de lumine lumen,
Ut genitum agnoscens noverit ingenitum.

Una trium deitas, una est essentia ab uno ;
Idem est cum Verbi Spiritus atque Patris.
Nullum opus abjunctum, nulla est non æqua potestas :
In cunctis unum sunt tria principium.

De orthodoxa Fide hæc pertractantes ad historiæ nostræ narrationem redeamus.

799.

ANno DCC. xcix. naves plurimæ in mari Britannico vi tempestatis quassatæ sunt atque concussæ vel collisæ, & cum magna multitudine hominum sunt dimerisæ. Eodem anno Brorda Merciorum princeps qui & Hildegils vocatur, defunctus est. Abbas vero vocitatus More Atilthegno præfecto suo lugubri morte interemptus est. Moll quoque dux paulo post jussione urgente Eardwlf

regis occisus est. Ipso quoque tempore Osbald An.Dñi quondam dux & patricius & ad tempus rex, tunc vero abbas, diem suscepit ultimum, cujus corpus in ecclesia Eboracæ civitatis sepultum est. Aldred vero dux interfecto Etheldredi regis à Thorbtundo duce in ultionem domini sui ejusdem regis interfectus est. Quid gestum sit eodem anno, referre libet. Romani quoque inter se dissecabantur, & magnam dissensionem habebant, in qua Leonem papam sanctissimum apprehenderunt ligaveruntque, 10 cujus lingua inter maxillas duriter protracta & in gutture crudeliter extensa præcisa est ab ipsis. Eruerunt & oculos prædicti pontificis radicitus, quæ res cunctis cernentibus crudele spectaculum est factum. Dehinc absque ulla humanitate semivivum eum relinquentes, inconsulte domum reversi sunt. Sed magnus conditor orbis ex alto cuncta intuens, quem quia respicit omnia solus verum possumus dicere solem, non sic suum contemp- 20 pit fidelem famulum. Omnipotens igitur Dominus post pauci temporis interstitium sic eum salu- tifero sanavit antidoto, ut postmodum videre clare & loqui posset, prorsus ab eo expellens caligines oculorum, & concedens ei pristinæ sanitatis linguam, ut penitissima edere verba prædicationis valuisset, & omnia officia honorifice implere.

Cesset inscitia nubilus error,

Cessent profecto mira videri ——— universa

opera Domini. Hoc miraculum repente diffusum est per cardines quadrati orbis, ad gloriam & laudem Christi nominis ut ab omnibus ubique prædicetur & laudetur quia mirabilis est Deus in sanctis suis.

ANno DCCC. Headred Hagustaldensis ec- 800. clesiæ præful, anno tertio episcopatus sui regiminis diem vidit extremum, pro quo Eanbryth electus est & ordinatus episcopus in loco qui dicitur apud Cettingaham. Eodem anno Alchmund filius Alcredi regis, ut dicunt quidam, à tutoribus Eardwlf regis est apprehensus, ejusque jussione cum suis profugis occisus est. Tempore quoque eodem ante natale Domini ix. Kal. Januarii ventus ingens ab Africo vel à Favonio exurgens, suo inenarrabili flatu urbes, multæ domus, ac villæ per plurimam per diversa loca sunt destructæ & ad solum dirutæ : arbores quoque innumera radicitus evulsæ, & ad terram prostratæ sunt. Quo anno inundatio maris ultra terminos suos profluxit, illud secum obliviscens quod dicit Psalmus, Ter- 50 minum posuisti quem non transgredientur. Facta est & magna pecorum strages in locis diversis. Carolus quoque eximie virtutis rex Francorum paulo ante ipso anno cum magna exercitus sui multitudine Romulæ urbis moenia ingreditur, ibique per aliquot menses demoratus est, locaque sancta frequenti visitatione adorat, ditat, exornat munere regali. Præcipue vero ecclesiam beati Petri apostoli necnon & sancti Pauli donis exornavit regalibus, auro scilicet & argento, gemmisque preciosis. Leonem quoque venerabilem papam magnifice muneravit, ejusque adversarios dispersit, quosdam extinxit vel exilio damnavit, nonnullos interfecit qui contra eum impie conjurationem promoverunt. His atque aliis quamplurimis rebus ordinatis, ipse armipotens imperator quæ ad honorem & correptionem ecclesiarum Christi Christianorumque po- pulorum

An. Dñi pulorum pertinebant, in die natalis domini nostri Jesu Christi ingreditur cum ducibus & magistratibus & militibus in ecclesiam sanctissimi principis apostolorum *Petri*, in qua à Domino *Leone* papa purpura regaliter induitur, cui corona aurea capiti inponitur & regale sceptrum in manibus datur. Hanc dignitatem ipso die meruit ab omni populo percipere, ut imperator totius orbis appellaretur & esset. Eo quoque tempore legati *Græcorum* cum magnis muneribus à *Constantinopoli* directi ad eum veniebant, rogantes ut illorum susciperet regnum & imperium. Similiter legati ab *Hierosolimis* à *Christianis* populis ibi manentibus missi, Romamque venientes, vexillum argenteum inter alia munera regi ferentes, clavelque locorum sanctorum Dominicæ resurrectionis aliorumque ei optulerunt, obnixè flagitantes ipsorum esse susceptorem & defensorem. Rogabant eum ut Christianæ religioni subdita sancta cœnobîa conservaret, regeret ac defenderet, & contra insurgentes gentes exurgeret bellica virtute & regali majestate. Annuit benignissimus Rex beatis precibus qui ad se confluerant, & non solum se paratum esse ad devincendos inimicos in terra, verum etiam in mari, si necessitas compulisset. Intellexit beatas fore res publicas, si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel si earum rectores studere sapientiæ contigisset. Is ad urbem *Ravennam* perveniens, ad *Aquas* deinde perrexit, de his omnibus cum suis optimatibus tractaturus.

801. **A**Nno DCCC. j. *Edwine*, qui & *Eda* dictus est, quondam dux *Northanhymbrorum*, tunc vero per gratiam salvatoris mundi abbas in Dei servitio roboratus velut miles emeritus diem clausit ultimum in conspectu fratrum xvij. Kal. Febr. Sepultus est quoque in monasterio suo quod appellatur *Et Gegenforda* honorifice in ecclesia. His temporibus *Eardulf* rex *Northanhymbrorum* duxit exercitum contra *Kenwlfum* regem *Merciorum* propter susceptionem inimicorum ejus. Qui & ipse congregans exercitum secum aliarum promovit auxilia provinciarum plurima, longa inter eos expeditione facta. Tandem cum consilio episcoporum ac principum *Anglorum* ex utraque parte pacem inierunt per gratiam regis *Anglorum*. Factaque firmissimæ pacis concordia inter eos, quam sub jurejurando in evangelio Christi ambo reges confirmaverunt, Deum testem atque fidejussorem interponentes, ut in diebus eorum quam diu vita potirentur præsentî & regni essent insulis suffulti, pax firma veraque inter eos amicitia inconcussa & inviolata persisteret. Contigit in illis esse completum quod legitur,

*Gratius astra nitent, ubi nothus
Desinit imbriferos dare sonos;
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.*

Astra splendebant gratius; hoc est, principes gaudebant profusius dum reges pacem dabant inter se clementius. *Nothus* ventus est calidus qui solet imbriferos dare sonos. Ut dies roseos agit equos; id est, totius regni status exultabat dum serena redierunt tempora illius ævi mortalibus, gratia Domini largiente, qui tempestatibus & choruscis præstat quietudinis serenitatem,

*Et numeris elementa ligat, ut frigora flammis,
Arida convenient liquidis, ne purior ignis
Evolet, aut mersas deducant pondera terras.*

Eodem anno *Hathuberht* *Lundonia* civitatis anti-

stes vitæ hujus contempsit tempora. Et paulo post An. Dñi magna pars vici ipsius repentino igne consumpta est.

ANno DCCC. ij. ab incarnatione Dominica *Brichtric* occidentalium rex qui eidem genti x. & vij. annis nobilissime præfuit, defunctus est, cujus imperium & regnum post eum *Ecgberht* ex regali illius gentis prosapia suscepit ac tenuit. Rex autem *Brichtric* occidentalium *Saxonum* accepit sibi in conjugium *Eadburgam* quæ erat filia Regis *Merciorum* nomine *Offa*, qui vallum magnum inter *Britanniam* atque *Merciam*, id est de mari usque ad mare facere imperavit. Cumque filia Regis esset multis suffulta honoribus, miris se extollebat ambitionibus, quæ more paterno tyrannice vivere cœpit, & omnem hominem execrari. Sicque ut omnibus esset perosa, non solum ducibus & magistratibus, verumetiam cunctis populis. Omnes religiosos viros ad Regem semper accusare non cessavit, & ita maledicta virum suum constrinxit blanditiis, ut illos quos accusare cœpit, aut vita aut regno privaret; & si à rege impetrare non posset, veneno eos clam disperdere non distulit. Erat eodem tempore quidam prædices adolescens, præamabilis regi prædicto & carus, quem cum accusare vellet ad regem & minime prævaleret, veneno ipsum ipsa malivola necavit. De quo veneno cum ipse rex inscîenter gustasset, periit. Neque etiam illa venenum regi proposuerat dare sed puero, quem princeps ducum præoccupans, ambo necis poculum biberunt, ambo gustu amarissimo perierunt. Quo ex hoc seculo perempto venefica illa nequissima timore perterrita fugiendo ultra mare est egressa, cum innumerabilibus thesauris, Regem adiens *Francorum* famosissimum *Karolum*. Ad quem cum ante solarium astaret & regi deferret munera preciosa, sic est eam affatus. *Elige Eadburg quem velis, me aut filium meum qui mecum in solario astat.* At illa sine deliberatione stulte respondit, dicens, *Si mihi optio daretur filium tuum magis eligerem quam te, quia junior esse videtur.* Cui rex *Carolus* ita respondisse fertur, *Si me eligeres haberes filium meum, sed quia illum elegisti, nec me nec illum propitium habebis.* Contulit tamen illi propter improbitatem ejus optimum monasterium in quo deposito seculari habitu sub specie hypocritissima indumento sanctimonialium assumpto perpauca fungebatur annis; sicut enim execrabilis & flebilis ipsa nequiter & irrationabiliter in propria vixit regione: ita multo nequius, miserabilius & irrationabilius in terra aliena vixisse deprehenditur.

Æstas (ut quidam ait) *Cererem fervida siccet,
Remeat pomis gravis autumnus,
Hiemum defluus irrigat imber:*

sed hujus pessimæ reginæ mentem nec pulchritudo æstatis, nec algor hiemis valuit à libidine cohibere. Namque interstitio peracto, dum quæ sancta erant exerceret, ut quidam æstimabant, à quodam suæ propriæ gentis ignobili viro constuprata est.

*Cedat inscitia nubilus error,
Cessent profecto mira videri*

Mulierem, inquit, in adulterio deprehensam.

Nichil itaque est quod admirere, nichil occultum quod non sciatur. Post hæc præcipiente magno *Carolo* Imperatore projecta est cum magno mentis tædio & angore à suo sancto monasterio: quæ in paupertate & miseria vitæ suæ tempora vituperabiliter ad finem perduxit. Quæ ad ultimum uno servulo

An.Dñi comitata, cotidie mendicans per domos & per civitates atque castella, in *Pavia* miserabiliter obiit. Defuncto rege glorioso *Brichtrico*, occidentalis regni suscepit post ipsius obitum regnum & imperium *Egbertus* Rex, qui ex regali illius gentis prosapia exortus, diadema totius regni capiti imposuit maximo sceptro redimitus. Erat enim strenuissimus vir & potens, multaque regna suo subjecit imperio. Regnavit annis xxxvj. Et *Egberto* successit *Ethelwlfus* filius ejus potentissimus. Cui successit filius ejus *Ethelbaldus*. Deinde frater suus *Ethebyrtus*. Post quem frater suus *Ethelredus*. Post hunc frater eorum *Elfredus*. Denique *Ethelwlf* habuit ex conjugē sua nobili iv. filios, scilicet *Ethelbaldum* & *Ethelbirtum* & *Ethelredum* & *Alfredum*, qui omnes sibi invicem in regnum successerunt.

803. **A** Nno DCCC. iij. *Hibaldus* episcopus obiit, & *Egbertus* ei successit.

830. **A** Nno DCCC. xxx. *Celnodus* consecratus est episcopus & *Felgildus* abbas obiit, & *Egredus* episcopus factus est.

846. **A** Nno DCCC. xlvj. *Eanbertus* episcopatum suscepit.

849. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. xlix. Exortum est lumen ē tenebris, *Elfredus* rex *Anglorum* natus est in regali villa quæ ab *Anglis* *Manetinge* appellatur, cujus genealogia tali serie contextitur. *Elfred* rex filius erat *Ethelwlf* regis, qui fuit *Egberti*, qui fuit *Alhmundi*, qui fuit *Affa*, qui fuit *Eoppa*, qui fuit *Ingild*. *Ingild* & *Ine* fratres fuerunt. *Ine* rex famosissimus erat per totius fines gentis *Anglorum*, qui occidentalium regionum regna regaliter regebat, & peractis in regno plurimis annis *Romam* perrexit, relinquens patriam & regnum præsens ut cum Christo possideret æternum, quod ei concessit divinæ majestatis imperium. Hii fuerunt filii *Coenredi*, qui fuit *Ceolwold*, qui fuit *Cuda*, qui fuit *Cuderwine*, qui fuit *Ceawlm*, qui fuit *Cinric*, qui fuit *Creoda*, qui fuit *Cerdic*, qui fuit *Elesa*, qui fuit *Gewis*, à quo *Britones* totam illam gentem *Gewis* nominant, qui fuit *Brand*, qui fuit *Belde*, qui fuit *Woden*, qui fuit *Frithwald*, qui fuit *Frenalaf*, qui fuit *Fridreawulf*, qui fuit *Geta*, quem jam dudum pagani pro Deo venerabantur. Cujus *Sedulius* poeta insignis mentionem faciens in Pascali carmine, ita exorsus est.

Cum sua Gentiles studeant fragmenta poetæ

Grandisonis pompare modis tragicoque boatu

Ridiculaque Geta sen qualibet arte canendi, &c.

Qui *Geta* fuit *Cetwa*, qui fuit *Beaw*, qui fuit *Seldwa*, qui fuit *Heremod* qui fuit *Itermod*, qui fuit *Haira*, qui fuit *Wala*, qui fuit *Bedwig*, qui fuit *Sem*, qui fuit *Noe*, qui fuit *Lamech*, qui fuit *Matusalem*, qui fuit *Enoch*, qui fuit *Malaleel*, qui fuit *Canaan*, qui fuit *Enos*, qui fuit *Seth*, qui fuit *Adam* primi hominis. Mater vero Regis *Elfredi* *Osburg* appellata est, quæ erat religiosa nimium fœmina nobilisque ingenio, quam nobilitatem exornavit prudentia mentis. Erat quoque pater ejus *Oslac* vocitatus, qui fuit pincerna *Ethelwlf* regis devotus atque fidelissimus. Ortus enim fuit de *Gothis* & *Intis* de semine *Staph* & *Wihgar* duorum fratrum. His sic prælibatis jam pro posse susceptum exequamur negotium suscepti operis.

A Nno Dominicæ incarnationis DCCC. l. nati-
vitatē *Elfredi* iij. *Ceorl* Comes pugnavit contra *Danos*, & Christiani victoriam de inimicis adepti sunt. *Dani* quoque hiemaverunt in insula quæ vocatur *Scepige*, id est insula ovium. Eodem anno magnus exercitus paganorum venit cum trescentis quinquaginta navibus in hostium *Tamensis* fluminis. Qui *Doroberniam*, id est *Cantuariorum* civitatem depopulati sunt, & *Berhtulfum* *Merciorum* Regem cum omni exercitu suo qui ad præliandum contra illos venerat, in fugam verterunt. Post hæc audaces *Dani* effecti, exercitus omnis ipsorum ad *Suthrige* est congregatus. Quod audiens bellipotens *Ethelwlfus* rex *Saxonum*, congregavit & ipse exercitum copiosum, & filius suus *Ethelbaldus* cum eo in loco qui dicitur *Aclea*, id est, in campo quercus. Cumque decus Angligenæ gentis armis splenderet resulantibus, diutissime pugnaverunt *Angli* cum *Danis*, fortiter repugnantes quia viderunt atrociter regem bellare ipsorum, ideo fortiores hostibus facti sunt in bello. Cumque diutissime viriliter decertarent, & acerrime animoseque ex utraque parte pugnatum esset, maxima pars paganæ multitudinis funditus deleta atque occisa est, ita ut numquam in aliqua regione in una die ante nec post tanti occubuerunt in morte. Christiani vero ipso die victoriam honorifice tenuerunt, & loco funeris dominati sunt, grates reddentes Domino in hymnis & confessionibus.

A Nno Dominicæ incarnationis DCCC. li. *Ethelstannus* Rex & *Alchere* Comes magnum paganorum exercitum invenerunt in *Cantia* in loco qui dicitur *Et Sandwic*, quem ibidem Deo auxilium concedente prope occiderunt, & ex navibus eorum novem rapuerunt, cæteri per fugam terrore percussi fugerunt.

A Nno Dominicæ incarnationis DCCC. liij. nati-
vitatē *Elfredi* v. *Burhred* *Merciorum* rex per nuncios deprecatus est *Ethelwlfum* occidentali-um *Saxonum* Regem ut ei auxilium conferret, quo mediterraneos *Brittones* qui inter *Merciam* & mare occidentale habitabant dominio suo subdere posset, qui contra eum frequenter reluctabantur. Rex autem *Ethelwlf* legatione ejus accepta exercitum movit, stipendia distribuit, cum *Burhredo* rege intrepidus ad bellum exiit. Mox ut ingressus est ad gentem illam devastandam, cepit, occidit subdiditque Regi *Burhredo*, qui gratias agens dimisit eum cum gaudio ad propria remeare. Eodem anno *Ethelwlfus* rex filium suum *Elfredum* cum magno nobilium militum agmine constipatum *Romam* transmisit. Quo tempore beatus papa *Leo* apostolicæ sedis præerat; qui præfatum infantem ordinans unxit in regem, & in filium adoptionis sibi met accipiens confirmavit, & ad patriam atque ad patrem cum benedictione sancti *Petri* apostoli direxit. Ea tempestate *Alchere* Comes & *Wada* cum *Cantuariis* & *Suthrigiis* contra paganorum exercitum duriter pugnavit in insula quæ Saxonica lingua *Tened* dicitur, Britannico sermone *Ruim* appellatur. Primitus Christiani victoriam habuerunt, sed prolongato diu prælio ex utraque parte plurimi corruerunt, multique in flumine suffocati sunt & occisi, inedicibilis multitudo. Duces vero prædicti ambo ibidem occubuerunt pro

An.Dñi
851.

852.

853.

An.Dñi pro gentis suæ liberatione. *Ethelwlfus* rex glorioſæ potestatis ipſo anno poſt feſtivitatem ſanctæ reſurrectionis Chriſti, filiam ſuam *Burhredo* regi *Merciorum* tradidit cum magna gloria, ut regibus moſ eſt, in villa quæ dicitur *Et Cippanhama*, quo nuptiis peractis reginæ præcepit nominis dignitatem.

854. **A**Nno Dominicæ incarnationis DCCC.liv. *Wlfere* archiepiſcopus pallium ſuſcepit, & *Eardulf* ſuſcepit epiſcopatum *Lindisfarnenſem*.

855. **A**Nno DCCC. lv. nativitatſ præfati regis vij. paganorum exercitus tota hieme in inſula *Scepiſe* hiemaverunt. Quo tempore *Ethelwlfus* rex decimavit totum regni ſui imperium pro redemptione animæ ſuæ & antecſſorum ſuorum. Ipſo vero anno cum magno honore ad limina principis apoſtolorum proſectus eſt, habens ſecum *Elfredum*, eo quod illum magis diligeret quam cæteros. Suſceptus eſt rex *Anglorum* ab apoſtolico viro decenter, quo moratus eſt anno integro orationibus & elemoſinis inſiſtens diligenter. Eo quoque ad patriam revertente, filio ſuo *Ethelbaldo* & *Scirburnenſi Ealbaſtano* epiſcopo & plurimis aliis perſoſus erat. Vixit ergo *Ethelwlfus* rex clementiſſimus annis duobus poſtquam *Romuleas* adire ſedes cœpit. Qui inter alia præſentis vitæ bona & ſtudia regaliſ operis, de ſuo tranſitu præmeditatus eſt, ne filii ſui poſt obitum ſuæ vitæ diſceptarent, epiſtolam ſatiſ eleganti compoſitione compoſuit, quæ omnia quæ ſui juris erant diſtribuit. Per omnem hæreditatem ſuæ terræ ſemper in decem menſis unum pauperem aut indigenam vel peregrinum cibo & potu ſive veſtimento juſſit adjuvari vel paſci, pro ſe & pro omnibus ſucceſſoribus ſuis. *Romam* quoque pro redemptione animæ ſuæ treſcentas mancuſas portari præcepit, centum ad limina ſancti *Petri* ſpecialiter ad emendum oleum, & centum ad honorem ſancti *Pauli*, centum uni-verſali papæ apoſtolico. Deſuncto igitur *Ethelwlfo* rege glorioſo, filiuſ ejus *Ethelbald* contra Jeſu Chriſti interdium & Chriſtianorum traditionem, ac contra omnium Paganorum conſuetudinem thorum patris ſui aſcendens, *Inditham Karoli Francorum* Regis filiam cum magna infamia in matrimonium duxit, effræniſque duobus & dimidio annis occidentaliſ *Saxonum* poſt nobiliſſimi patris ſui obitum imperii gubernacula rexit.

860. **A**Nno DCCC. lx. nativitatſ *Elfredi* clitonis inſignis xij. *Ethelbald* deſunctus eſt atque in *Scireburna* ſepultus. Quo ablato è ſeculo, *Ethelbyrht* ipſius frater haſ provincias ſuo regno adjunxit, hoc eſt *Cantiam* & *Suthrigam*, *Suthſexam* quoque cum omnibus villis & territoriis ut juſtum erat. In ipſius quoq; regni ſtatu magnus paganorum exercitus de mari adveniens *Wintoniam* civitatem hoſtiliter invadens depopulatus eſt. Exercitus vero prædictus cum reverteretur cum ingenti præda ad naves, *Oſric* digniſſimus dux *Hantunnenſium* cum ſuis populis advenit, & *Ethelwlf* Comes inſignis cum *Bearrocenſibus* viriliter occurrit cum inmenſo exercitu, conſertoque prælio pagani paſſim trucidantur ab *Angliſ* ſufful-tis à ſpiritibus angelicis. Cumque diutius hoſtes di-riſſimi ſtare nequirent præ vulneribus, cadebat cru-deliter perplurima multitudo, alii per latibula den-sarum veprium ſe abdentes, nonnulli muliebriter fugam arripientes. *Angli* vero loco funeris fortuna

arridente dominati ſunt. *Ethelbyrht* itaque rex quinque annis regnum ſibi commiſſum pacifice & amabiliter atque honorabiliter gubernavit, qui cum magno ſuorum principum, epiſcoporum omniumque populorum dolore viam univerſitatſ adiit, relin-quens terreni regni monarchiam alterius cœpit eſſe particeps. Sepultus eſt igitur juxta fratrem ſuum in *Scireburnan*, quo expectat conſolationem futuræ reſurrectionis.

ANno DCCC. lxiv. pagani hiemaverunt in inſula quæ appellatur *Wened*, quæ circumda-tur undique maris flumine. Qui firmum cum *Cantuariis* pepigerunt fœdus, quibus *Cantuarii* pecu-niam pro fœdere ſervato reddere promiſerunt. In-terea tamen *Dani* vulpino more noctu clam caſtris erumpentes, fœdereque dirupto, & promiſſionem pecuniæ ſpernentes, paucis diebus extiterunt quieti. Sed ô nefas! totam orientalem plagam *Cantiæ* gentis depopulati ſunt. Sciebant majorem pecuniam ſe furti-va præda quam pace adepturos, quod & factum eſt.

SEquenti vero anno, hoc eſt DCCC. lxvj. nativi-tatis autem *Elfredi* xvij. *Ethelred* frater *Ethelbyrti* regis occidentaliſ *Saxonum* regni governa-cula ſuſcepit. Eodem anno magna paganorum claſſis de *Danubia Britannia* fines introiit, & ſic ad regnum orientaliſ *Anglorum*, quod *Saxonico* di-citur eloquio *Caſtengle* hiemavit, ibique ipſe co-pioſus exercitus equeſtris factus eſt, equitantes & diſcurrentes hac illac, prædam diripientes enormem, non parcentes viris vel feminis vel viduis nec virgi-nibus. Hiſ diebus *Elfredus* clito jugi meditatione cœpit divinis imbui doctrinis, qui miro patris ma-triſque amore ſupra omnes fratres ſuos ab ipſiſ di-ligebatur cunabulis. Creſcente denique illo corpore in puerili ætate, forma cæteriſ ſuis fratribus decen-tior videbatur, vultuque inſignis renitebat & ver-bis refulſit egregiis. Cervino quoque deſiderio æſtu-abat ſui cordis penitralia ſuffundi, & thalamum pectoris ſacriſ literiſ imbui. Sed pro dolor! parentum ac nutritorum incuria illiteratus permansiſt uſque ad duodecimum ſuæ ætatiſ annum. *Saxonica* quoque poemata glorioſus adoleſcens & futurus rex die noctuque diſcere ſtudit, eratque dociliſ, in arte venatoria indiſtriſ, in omni peritiâ incomparabiliſ. Cum ergo quadam die ejus digniſſima genitrix, ſibi & fratribus ſuis quendam *Saxonicum* poemati-cæ artiſ librum oſtenderet, ait eiſ, Quiſquis cariſſimi filii veſtrum iſtum potuerit codicem citius diſcere, dabo ei ipſum. At ille divina inſpiratione inſtinctus & pulchritudine principalis literæ exhilaratus, ita matri reſpondit. Verene, ſic ait matri ſuæ, dabis? Ad hæc illa arridens & gaudens atque affirmans, Dabo, inquit, dabo. Mox autem tulit librum de manu ſuæ genitriciſ, magiſtrum adiit, libellum oſtendit, & legit præceptore oſtendente. Poſt ſpa-tium non longi temporis venit ante præſentiam di-lectæ matriſ, librumque memoriter recitavit. Ipſa vero grates inmenſas reddit ſalvatoriſ gratiæ, agno-ſcens gratiam Dei eſſe in mente juveniſ. Poſt hæc inflammatus divini amoris deſiderio pſalmos per-plurimos curſumque diurnum, id eſt celebrationes horarum, didicit ipſe devotus, quos in uno volumine congregatos die noctuque in ſinu ſuo inſeparabiliter portabat. O felix hominum genus! ô rex prudens! geſtas geſtantiem, ſapientiæ claves vehiſ; ſapien-tiam

An. Dñi riam diligis, sapiens eris, faciens iudicium & iustitiam in terris. O clerici, attendite & videte regem in sinu libri deferre die noctuque; vos vero nec legem Dei scitis nec scire vultis. Præcipue idem, rex factus, iugebat filium suum, id est animum, quod liberalibus non fuerat artibus instructus.

867.

ANno DCCC. lxvij. nativitatibus *Elfredi* Regis xix. prædictus paganorum exercitus de orientalibus *Anglis* ad *Eboracam* Civitatem migravit, quæ in aquilonali ripa *Humbrensis* fluminis sita est. Eodem tempore maxima inter *Northanhymbrorum* populos discordia erat succensa, & apte, quia qui odium diligit odium inveniet. His diebus *Northanhymbrorum* gens legitimam suæ gentis regem, *Osbyht* vocitatum onomate, de regno hostiliter expulerunt, & tyrannum quendam nomine *Alla* super apicem regni constituerunt; venientibus super regnum paganis, consilio divino & optimatum adminiculo discordia illa sedata est. Rex vero *Osbyht* & *Alla* adunatis viribus congregatoque exercitu *Eboracum* adeunt opidum: Quibus advenientibus classica multitudo confestim fugam arripiunt; quorum fugam & pavorem Christiani cernentes, fortiores ipsis inventi sunt. Pugnatum est satis crudeliter ex utraque parte, quo ambo reges occubuerunt. Reliqui vero qui evaserunt, pacem cum *Danis* pepigerunt. Ipso autem anno *Ealstán Scireburnensis* ecclesiæ episcopus viam & vitam deseruit temporalis seculi, postquam episcopatum per annos quinquaginta honorabiliter rexerat, qui in pace ecclesiæ quiescit, sepultus decenter in sede sui episcopatus.

868.

ANno DCCC. lxviij. *Elfredi* regis xx. uxorem accepit de *Mercia*, nobilem scilicet genere, filiam *Ethelredi Gainorum* Comitum qui cognominabatur ab *Anglis* *Ducel*, eo quod erat corpore magnus & prudentia grandævus. Ea tempestate prædictus paganorum exercitus *Northanhymbras* reliquit, *Snotingaham* pessimo adventu visitavit & adiit, quæ civitas *Britannico* sermone *Ælignoceban* interpretatur, Latina interpretatione speluncarum domus dicitur. Quo in loco hospites infidiosi eodem anno hiemare, quorum adventus omnibus populis satis erat ingratus. Audiens autem eorum adventum arripotens rex *Merciorum* *Burhred* appellatus, & omnes optimates, consilium habuit cum suis comitibus & commilitonibus & omni populo sibi subiecto, qualiter inimicos bellica virtute exuperaret sive de regno expelleret. Direxit & nuncios veloci cursu ad *Elfredum* insignissimæ virtutis virum, & ad *Ethelredum* fratrem ejus, ut ei fraternum ostenderent adminiculum quo possent victrici fortitudine eos debellare. Quod ipsi quasi intrepidi leones agere non distulerunt. Tunc incitus *Elfredus* rapidis cæpit præceptis exercitum congregare, illud corde tenus recordans. *Nunquam dives agit qui trepidus gemens sese credit egentem*. Nequaquam potens vir agit quod desiderat qui trepidus constat, & qui se putat egentem, id est miserum, si agat quod optat viriliter decertando. Frater ejus simili succensus furore usque ad *Snotingaham* perveniunt parati adversus temptamina stare. Pagani vero munitione arcis muniti bellum promittunt, acies struunt, numerosum exercitum ostendunt, sed tremebundi clavis cernentes visibus Christianum populum

in centenis & millenis millibus adversariis resistere sacris ducibus exhortantibus. Tandem per gratiam omnipotentis Domini cessavit ventus turbinis, sedata sunt corda iniquorum, pacem rogantes & fœdus à Christianis, ac si ipsi tali propitio Christo mente exorarent.

*Rapidos Rector comprime fluctus,
Et quo cælum regis immensum
Firma stabiles fœdere terras.*

Facta est inter Reges & paganos pax, & segregati ab invicem, sicut oves ab hœdis sequestrantur.

ANno DCCC. lxix. ætatis vero *Elfredi* xxi. præfatus exercitus rursus ad gentem *Northanhymbrorum* profectus est, ibique anno integro permansit debacchans & infaniens, occidens & perdens per plurimos viros ac mulieres.

SEquenti vero anno dum Solis jubar mundi perlustraret orbem & annus advenisset DCCC. lxx. ab incarnatione Domini, tunc refulsit tempus quo *Elfred* rex vicesimum primum habuit annum. *Danorum* vero enormis multitudo, & ut ita dicam, legionum catervæ congregatæ sunt, ita ut multa viderentur milia affore, & sicut de mille in xx. miriadas excrevisset. Pervenit dehinc per *Merciam* in orientales *Anglos*, & in civitate quæ dicitur *Æthelford*, intrepidus hiemavit. Rex autem *Eadmundus* ipsis temporibus regnavit super omnia regna orientalium *Anglorum*, vir sanctus & iustus, sicut finis ejus sanctissimæ vitæ probavit eventus. Eodem vero anno rex prædictus contra ipsum exercitum atrociter & viriliter cum suis pugnavit. Sed quia misericors Deus eum præcivit per martyrii coronam ad cœlestis gloriæ coronam pervenire, ibidem gloriose occubuit. De cujus passionis honore libet aliqua historiæ nostræ inferere, ut sciant & agnoscant filii hominum quam terribilis est *Christus* filius Dei in consiliis hominum, & quam glorioso triumpho exornat quos hic passionis titulo excruciat, ut illud impleatur, *Non coronatur quis nisi legitime certaverit*. Rex autem *Eadmundus* imperium orientalium *Anglorum* suscepit devotus, quod & tenuit dextra forti potentia, Deum omnipotentem semper adorans ac glorificans pro omnibus bonis suis quibus usus fuerat. Eodem anno quo rex & martyr insignis per coronam martyrii supernæ felicitatis gaudia subiit, *Ceolnoth* archiepiscopus *Dorobernia* civitatis viam veritatis adiit, qui in eadem civitate est sepultus à clericis.

ANno Domini incarnationis DCCC. lxxj. nativitatibus *Elfredi* gloriosi regis *Saxonum* xxi. exolæ memoriæ paganorum exercitus orientales *Anglos* deseruit, qui regnum occidentalium *Saxonum* adiit, veniens ad villam regiam quæ dicitur *Et Redingum* in meridianam, *Tamensis* fluminis ripam, in illa plaga quæ nuncupatur ab incolis ipsius patriæ *Bearrocc* scire. Tertio vero die quo ibi advenerunt inimici *Anglorum* comites eorum cum magna multitudo in parte illius fluminis equitaverunt, prædamque immensæ multitudinis acceperunt. Quidam autem ex ipsis vallum inter *Tamensem* & *Kennetam* flumina facere studuerunt; sed consilium eorum & opus *Danorum* dissipatum est per auxilium *Anglorum*, ut impleretur in eis illud scolasticum;

Quam-

An.Dii

*Quamvis se Tyrio superbit ostro,
Comet & niveis [caput] lapillis,
Invisus tamen omnibus pollet.*

Et aliud:

*Quis illos igitur putet beatos,
Quos miseri tribuant honores?*

Cumque perversi raptores viriliter operibus desudarent, advenit protinus *Ethelwlf Bearrocensis* regionis incliti vigoris dux cum suis agminibus centuriatus, & trilicis toracis circumdatus. Cernens autem multitudinem barbarorum princeps Christianorum populorum, dixit suis, *Horum numerosus est exercitus, sed tamen est spernendus. Qui si aliquando contra nos aciem struens valentior incubuerit, noster quidem dux, qui Christus est, fortior illis est.* Obviant denique Christiani Danis confidentes in tuitione Christi nominis, dux præfatus suos hortatur præcipue ut resisterent adversariis, constitutus cum suis inclitis legionibus in loco qui appellatur *Englateld*. Ubi dimicatum est satis atroci bello, quo ex utraque parte ceciderunt vulnerati multi & occubuerunt. Occubuit ibidem quidam princeps *Danorum* cum magna multitudine sui exercitus; cæteris fuga elapsis, Christiani victoriæ palmam adepti sunt, & loco funeris dominati sunt.

His ita peractis, post, bis binis dierum curriculum expletis rex præpotens *Ethelredus* ac frater ejus *Elfred* adunatis exercitibus copiosis, ut regum est potestas & virtus, ad *Readingum* venerunt, desiderantes aut gloriose vivere in regno, aut in bello occumbere pro Christo. Cumque armipotens rex *Ethelred* cum fratre dilectissimo ad portam arcis pervenissent, cadendo & prosternendo hostes ante & retro, pagani e contra cadebant hostica rabie resistentes. Sed heu pro dolor! victoriam eo die inimici *Anglorum* assumebant. *Ethelwlfus* quoque *Bearrocensis* qui prius ut leo fremuit in bello, tunc cum cæteris fidelibus occubuit in Christo. Quo dolore & verecundia *Anglorum* populus commotus, auxilium implorabant angelorum, ut eis dignarentur impendere adminiculum divini adiutorii. Iterum enim vero post quatuor dies contra præfatos inimicos exercitum commovent, arma arripiunt, statuant legiones in loco qui dicitur *Etsceldum*, quod Latine *mons fraxini* potest reverenter interpretari. Ibi autem totis viribus & plena voluntate ad prælium prodeunt viri famosi ad bella fortissimi. Dani quoque ut sunt astuti in duas se turmas dividentes viriliter pugnare cum suis. Habebant & ipsi duos reges multosque duces, qui cauta ratione utentes, mediam partem exercitus duobus regibus concedebant, dimidiam vero omnibus ducibus. Quod *Angli* cernentes constituunt & ipsi duas turmas, & construunt machinas & machinatorum propugnacula. *Elfred* autem rex promptissime cum suis legionibus procedit ad bellum, sciens proculdubio non in multitudine hominum affore victoriam, sed Dei in miseratione & misericordia. Rex quoque *Ethelred* in tentorio erat in oratione constitutus, missam & quæ Dei sunt sollicitè audiendo. Quæ sancta mysteria regi & Christiano populo multum proficiebant, uti in sequentibus ostendetur.

Decreverant ergo Christiani populi & *Angli* devotissime audacter committere contra inimicos bellum, & ut *Ethelred* rex fortissimus principum

An.Dii

contra legiones dimicaret cum suis miriadis, unus videlicet rex *Anglorum* contra duos *Danorum*. *Elfred* vero rex cum suis ducibus & commilitonibus, satrapis & populis debuit contra omnes paganorum duces belli sortem sumere, ut decretum est. Quibus res publica utrisque regibus & populis satis bene complacuit. Quibus ita firmiter ab utraque parte dispositis, cum rex *Ethelred* in oratione diutius moraretur, & pagani parati ad locum certaminis citius advenissent, *Elfred* tunc secundus in regno non potuit hostiles diutius acies sufferre, nisi eos aut bello superaret aut morte. Repente vero consternatus animo irruit super aggregatas multitudines *Danorum* cum sacris agminibus *Anglorum*: venit autem rex præcinctus armis & orationibus, qui intuitus exercitum fratris satis eleganter esse ordinatum, quasi *Judas* bellicosus processit ad bellum. Dimicatum est virili intentione ab utrisque partibus, quo in loco ceciderunt quinquagena & centeni necnon milleni. Qui pro patriis legibus & patria ceciderunt, perducti sunt, ut credi libet, ad patriam æternæ felicitatis. Alii vero ad eum perducti sunt, de quo dictum est, *Ipse est caput omnis injustitiæ*. Reges autem non solum verbis populum constantem hortabantur, verumetiam armis hostes bellica virtute prosternebant. Tandem Dani videntes suorum corruisse sociorum agmina, turbati sunt, admirati sunt, commoti sunt, timorque immensus apprehendit eos. Erant enim divino percussi Dani timore infra cordis cubacula, impetus *Anglorum* diutius non ferentes in ipso concilio. Qui opprobriosam arripientes fugam, laxatis gladiis dextras dederunt, pacemque petierunt. Extendentes reges gladios vix sedaverunt populum bellicantem. Fugerunt hac illac ignobile vulgus, quos per totius diei horas *Angligentis* persecutus est populus. Multa milia prostrata sunt in illa die; quorum interitum pii reges cernentes, gloriam dixerunt Deo inmensam qui eis talem ipso die contulit victoriæ palmam. Cecidit quoque ibi *Bergsegg* rex & hii duces cum eo, dux *Sidroc* veteranus comes, de quo illud aptatur, *In veterate dierum malorum*. Corruit ibidem dux *Sidroc* junior atque *Ostern* dux militiæ, duxque *Frana*, duxque *Harald* cum suis agminibus; qui latam & spaciosam viam arripientes descenderunt in profundum lacu. Viam disciplinæ nescierunt, nec intellexerunt, semitas ejus, à facie illorum longe facta est.

Bello peracto glorioso, reges & omnis populus in mento repletus est tripudio, videntes *Danorum* fugam & *Anglorum* constantiam. Post quatuordecim dierum excursum, rex *Ethelred* præstantissimus ignorans annum jubilei habere remissionem, adjutus fidelissimo auxilio fratris sui coadunavit exercitum, congregavit spolia, divisitque arma & dona per plurima suis commilitonibus. Sciebant pro certo ipsi principes populorum beatas fore res publicas, si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel si earum rectores studere sapientiæ contigisset. Congregati sunt rursus ad bellum *Angli* atque Dani, quibus cum durissimum esset illatum robur, pagani victoriam prope assumpserunt. Eodem vero anno rex *Ethelred* plenus ætate & perfectus in bonitate, post perpetrationem insignium bellorum futuræ vitæ & perpetui regni felicitatem cepit videre cum rege seculorum in terra viventium. Subtracto ab hoc seculo rege prædicto, mox *Elfredus* à ducibus

An. Dñi & à præfulibus totius gentis eligitur, & non solum ab ipsis verum etiam ab omni populo adoratur ut eis præfesset ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Adepto regni gubernaculo totius gentis semper bellicosus refulsit, & victor in omnibus bellis, fortuna arridente Christo-que faciente. Rebella- vit contra eum prædictus exercitus satis acerrime, qui *Anglorum* intuentes austeritatem, & suam cognoscentes imbecillitatem, terga in fugam verterunt. Sed pro dolor! per audacitatem persequentium reversi rursus ad prælium sunt provocati, capientes victoriæ munus, & loco fune- ris sunt dominati. Ipso quoque anno *Saxones* cum iisdem paganis pacis concordiam pepigerunt, ea ratione ut ab eis discederent.

872. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxij. nativitatibus *Elfredi* regis xxiiij. præfatus paganorum exercitus *Londoniam* adiit, ibique hiemavit, cum quo *Mercii* pacem pepigerunt.

873. **A** Nno DCCC. lxxiiij. nativitatibus autem *Elfredi* regis *Anglorum* xxiiij. sæpe memoratus exercitus *Londoniam* deserens ad *Northanhymbrorum* regionem profectus est, ibique hiemavit, cum quo iterum *Mercii* pacem pepigerunt.

874. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxiiij. nativitatibus autem *Elfredi* regis *Anglorum* xxv. supra memoratus exercitus *Lindissem* provinciam deseruit, *Merciam* adiit, & in *Hripadun* hiemavit. *Burhredum* quoque *Merciorum* Regem de regno depulerunt, & ad *Romam* exire compulerunt xxij. regni sui anno. Qui postquam *Romam* adierat, non diu vixit seculo, quoniam pervenit ad eum qui est vera vita, sepultusque honorifice est in ecclesia sanctæ *Mariæ* genitricisque Domini nostri Jesu Christi semper virginis, expectans ejus adventum secundum, quando bonis iusta præmia largiter concedit, malis dira dispensat supplicia. *Dani* quoque post hujus expulsi- onem regnum *Merciorum* suo dominio subdiderunt. Commendaverunt illud cuidam militi ipsius gentis nomine *Ceolwifo*, ea ratione ut quando vellent, rursus absque dolo, absque malo haberent.

875. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxv. nativitatibus autem *Elfredi* regis xxvj. prædictus exercitus *Repadun* deseruit, seseque in duas partes divisit. Una pars cum *Haldene* ad regionem *Northanhymbrorum* secessit, & eam vastavit, & hiemavit juxta flumen quod dicitur *Tyne*, & totam gentem suo dominatui subdidit, & *Pictos* atque *Stretduccenses* depopulati sunt. *Eardulfus* episcopus & abbas *Eadredus* de *Lindisfarnensi* insula corpus sancti *Cuthberti* tollentes per ix. annos ante faciem barbarorum de loco ad locum fugientes, cum illo thesauro discurrerunt. Altera quoque pars ipsius classis cum *Gutthrum*, & *Oscytel*, & *Amund* regibus paganorum, ad locum qui dicitur *Grantabrie* pervenit, ibique hyemavit. Rex vero *Elfred* navali prælio confortatus sex naves invenit in mari, cum quibus fortiter debellans, unam cepit, cæteri fugerunt timore perculsi.

876. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxvj. nativitatibus autem *Elfredi* regis xxvij. præfatus exercitus nocte de *Grantabrie* exiens, castel-

lum quod dicitur *Merham* intravit. Quorum subitum adventum rex *Saxonum* prænoscent, fœdus cum eis pepigit, ea conditione ut ab ejus regno discederent, obsides accipiendo. Ipsi vero more solito obsides & juramenta non servantes, nocte quadam fœdere dirupto ad *Exancestriam* diverterunt, quod *Britannice* dicitur *Cairwisc*, Latine, *Civitas aquarum*.

877. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxvij. nativitatibus autem *Elfredi* xxvij. exercitus ipse nefandus *Grancester* dereliquit, *Cippanham* regiam villam adiit, ibique hiemavit. *Elfred* vero rex his diebus magnas sustinuit tribulationes & inquietam vitam agebat. Rex *Elfredus* aperto confortatus oraculo per sanctum *Cuthbertum*, contra *Danos* pugnavit, & quo ipse sanctus jusserrat tempore & loco, victoria potitus est, semperque deinceps hostibus terribilis & invincibilis erat, sanctumque *Cuthbertum* præcipue honori habuerat. Qualiter hostes vicerit paulo post hic legitur.

Eodem denique anno *Inguar* & *Healsilene* cum bis denis ac ternis navibus, de *Demetica* regione in qua hiemaverant egressi ut lupi feroces, post multas ibi Christianorum strages patratas, post combustiones cœnobiorum ad *Domniam* enavigaverunt, & ibi à regis ministris fortissimis cum mille ducentis viris occisi sunt ante arcem *Cynwith*, quia in eadem arce per plurimi regis famuli, ut dictum est, se concluderant causa refugii. Rex autem *Elfred* in Domino Deo confisus, cum paucis agminibus stipatus, fecit arcem in loco qui appellatur *Ethelingalge*, in quo habitans cum suis commilitonibus hostes frequenter infatigabiliter contrivit ab arce. Hoc egit tempore resurrectionis Domini nostri Jesu Christi; qui egressus ab arce, viribusque susceptis, post septem videlicet septimanis dierum & monade, hoc est quinquaginta diebus suppletis, venit ad petram *Ecgberti* quæ est in orientali parte saltus qui *Anglico* eloquio dicitur *Mucelparlu*, Latine vero *magna silva*, *Britannico* more *Coitmapur*. Ibi ergo obviaverunt regi dilectissimo omnes accolæ *Sumortunenses* ac *Wiltunenses*, necnon *Hantunenses*, visoque lætati sunt immenso cordis tripudio, quasi redivivum ipsum suscipientes. Post tertium vero diem venit cum immenso exercitu ad locum qui dicitur *Co-derandun*, quo juxta immensas paganorum phalanges invenit paratas cum densa multitudine ad bellum. Exorto solis jubare limpidissimo, rex & omne decus suæ plebis induerunt se bellicis ornatis, scilicet trilici toraca fidei, spei, charitatisque Dei. Hii exurgentes à solo audacter provocabant in-celebres ad bellum, de clementia conditoris sperantes securi ac vallo minuti astantis regis, cujus vultus ut angeli splendentis refulsit. Commiserunt ergo bellum per longa tempora diei utrique populi, quorum voces & collisiones armorum per longa terrarum spatia audita sunt.

Cernens igitur speculator insignis desuper penetral sui terreni regis desiderium, concessit ei angelicæ potestatis suffragium. Is denique potitus victoria hostes suos prostravit, gratias reddens summo salvatori cum cordis lætitia. Cumque ibidem rex cum suis legionibus arrideret, inimici qui remanserant ipsius magnis ejulatibus deflerent.

An.Dñi flerent ob famis & frigoris austeritatem atque tanti regis timorem, rogant pacis clementiam qui eam semper impugnabant. Promittunt obsides, & iuramenta in dextris extendunt. Auscultans hæc omnia rex, suatim motus clementia concedit cuncta petita. Rex vero ipsorum *Guthrum* onomate, Christianum se velle fore testatus est: qui sub manu piissimi regis in baptismatis purgatione regaliter susceptus est. Tinctus est idem *Guthrum* baptisinate salutis cum aliis viris electis xxx. quem rex *Saxonum* in filium adoptionis accepit. Qui postquam baptizatus est duodenis noctibus cum ipso mansit in magna gloria, cui spiritualis pater multa & inedicabilia largitus est dona, ac omnibus qui Christianitatis fidem perceperunt.

879. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxix. nativitatis *Elfredi* regis xxvij. prædictus paganorum exercitus de *Cippanham* ut promiserat consurgens *Cirencestre* adiit, quæ *Britannico* appellatur elogio *Cairceri*, ibique per unius anni cursum mansit. Ipso quoque anno immensus venit paganorum exercitus de ultramarinis climatibus in *Tamenfi* fluvio: qui adunatus est supradicto cuneo, complices effecti, quod pravorum est. Eclipsis inter nonam & vesperam facta est eodem anno.

880. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxx. nativitatis autem *Elfredi* regis gloriosi xxix. sæpe memoratus paganorum exercitus à *Cirencestre* egressus ad orientales accessit *Anglos*; ipsamque regionem dividentes inhabitare cœperunt. Pagani qui in *Fulanham* hiemaverant, *Britannicam* deseruerunt insulam, *Franciam*que visitare cœperunt pessima agnitione, quo uno anno permanserunt.

881. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxxj. nativitatis autem *Elfredi* regis xxx. præfatus exercitus equis ascensis in *Francorum* finibus devenit, quod mirabile videri potest quod insubiles hostes contra tam fortem bellicosumque populum auderent insurgere. At tunc feroces *Franci* invicta fortitudine à castellis, & opidis, & civitatibus atque turribus viriliter progredientes, more leonum succensi sunt ira, videntes nefarias sceleratorum potestates emergere, gaudio lætitiæque exultare malos, jacere bonos terrore prostratos, innocuos flere, nocentes exultare. Inito consilio prudenti audaces *Franci* bellum iniere durissimum cum paganis. Finito prælio *Franci* cum triumpho reversi sunt. Pagani equis acquisitis hac illac equitabant. His diebus plurima in eadem gente monasteria concussa sunt ac desolata. Nam & fratres cœnobii sanctissimi *Benedicti*, ipsius reliquias à tumulo quo locatæ fuerant immensa pulchritudine secum auferentes, hac illac discurrebant.

882. **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxxij. nativitatis autem *Elfredi* gloriosi regis xxxj. paganorum exercitus suas naves per flumen quod dicitur *Mele* in *Francigena* gentis regionem pertraxit, & ibi hiemavit uno anno. Eodem denique anno, *Elfred* rex *Saxonum* audacissimus ducum navali prælio suffultus, contra paganicas naves in mari congressus est. Ex quibus ipse equilocus duas potenti virtute naves exuperavit, occisis omnibus qui in eis erant. His exuperatis principum princeps

grates reddidit dignas sospitatis auctori. Quid deinde gestum sit referre libet. Principes duarum navium post hæc cum omnibus sociis valde vulneravit, qui depositis enerviter armis, curvis poplitibus precibusque supplicibus dedere se regi magno, quamdiu scintillula vitalis caloris eis arrideret.

10 **S** Equenti anno, hoc est, DCCC. lxxxij. nativitatis vero *Elfredi* famosissimi regis xxxij. ipse nec nominandus exercitus naves suas per flumen quod appellatur *Scald* pertraxit, ibique uno mansit anno. *Guthred* ex servo factus est rex, & sedes episcopalis in *Cunkecestra* restauratur.

20 **A** Nno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxxij. nativitatis denique *Elfredi* famosissimi regis xxxij. indignissimus exercitus in duas se turmas segregavit. Una quidem in orientalem *Franciam* perrexit, altera ad *Britanniam* veniens *Cantiam* adiit quæ *Rosecestrer* dicitur. Ante hujus portam castellum pagani fecerunt, nec tamen civitatem expugnare potuerunt, quia cives illius civitatis se viriliter defenderunt, quoadusque defensor totius regni *Elfred* rex cum magno exercitu supervenit. Adveniente subito rege, ad naves suas *Dani* confestim confugiunt, concussi terrore, relicta sua arce & equis quos de *Francia* secum adduxerant, necnon captivis quos de *Francia* de eadem gente ceperant. Eodem tempore & anno ipse armipotens rex classem suam de *Cantia* plenam bellatoribus in orientales direxit *Anglos*. Cumque ad hostium *Sture* fluminis adveniret, confestim tredecim naves paratæ ad bellum paganorum obviaverunt eis, qui hinc inde acriter pugnantes, pagani omnes occisi, omnesque naves cum omni pecunia eorum captæ sunt. Qui autem fugere poterant ex *Danis*, catervatim congregare undique naves, conseroque navali prælio cum *Anglis* ubi dormiebant sompno inerti, occisi sunt, inermis multitudo: quibus illud aptatur congruenter quod legitur, *Multi claudunt visus cum aspicere debent*.

40 Ipso nempe anno magnus exercitus paganorum de *Germania* in regionem antiquorum *Saxonum* supervenit, contra quos adunatis undique bellicis viris, id est, *Saxones* atque *Frixones* viriliter atque fortiter pugnare, in quibus duobus bellis Christiani populi divinæ pietatis clementia concedente victoriam habuere.

50 Ea tempestate sanctissimæ memoriæ præsul *Marinus* universitatis viam arripuit transmittendo spiritum unde prius venerat. Is denique scolam *Saxonum* in *Romana* urbe pro amoris affectu benignissimi regis *Elfredi* constituit ab omni tributo [liberam] qui etiam multa dona ipsi transmisit, inter quæ dedit illi partem sanctissimæ crucis in qua Dominus noster *Iesus Christus* pro universali hominum salute pependit. Nati sunt ergo regi filii & filia satis perspicui ac decoræ formæ, quorum quarumque nomina hic sunt deslorata. *Eadward* & *Ethelward*, *Ethelfled* & *Ethelgifu*, atque *Elfthrid*. *Eadward* vero filius regis, & *Ealsthrid* soror ejus, semper in curia regis cum magna nutritorum atque nutricum diligentia sunt nutriti. Nam & psalmos, & *Saxonicos* libros & carmina studiose didicere. *Ethelward* itaque junior filius ejus ludis literariæ disciplinæ subditus emicuit cum plurimis militum puerulis, nobilibus scilicet & ignobilibus. *Ethelfled* soror

An.Dñi

883.

884.

An.Dñi foror eorum *Eadredo Merciorum* principi in matrimonio copulata est; foror quoque ipsorum *Ethelgyfa* monasticæ vitæ ferulis subjuncta est. Hiis temporibus fideliter glorioseque regimine rexit ecclesiam Christi *Plegmundus* archiepiscopus, qui venerandus vir sapientiæ fructibus renidebat, præditus bis binis columnis, justitiæ videlicet, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis. *Warfridus* vero regni sceptrum *Wigornensis* civitatulæ eodem tempore purpurabat devotissimo cordis ingenio. Qui imperio regis jussus atque expetitus librum dialogorum *Gregorii* in *Saxonicam* linguam evertit, aliquando sensum ex sensu elegantissime interpretatus est. *Ethelstanum* quoque & *Wermlsum* sacerdotes insignes de *Mercia* ad se invitarat, eo quod hi præstantius atque perfusus in divinæ legis eruditione pollebant: Hos præcipuo amoris honore dilexit, honoravit; quorum doctrina & eruditione magnificatus est rex pacificus super omnes reges terræ.

886.

ANno Dominicæ incarnationis DCCC.lxxxvj. nativitatis vero *Elfredi* regis gloriosi xxxv. nec nominandus exercitus *Danorum* iterum in occidentaliū *Francorum* regionem venit, qui applicuerunt in flumine quod *Sigene* dicitur. *Parisiū* quoque civitatem adiit ibique hiemavit: transitum pontis civibus prohibuit. Sed Deo adminiculum veri auxilii concedente, & civibus viriliter se protegentibus munitionem irumpere non potuit. Eodem tempore rex *Anglorum* post incendia urbium stragesque populorum, *Londoniam* permaximam civitatem honorifice restauravit & habitabilem fecit, quam *Ethelredo* præcipuo duci *Merciorum* commendavit servandam. Omnes vero *Angli* & *Saxones* qui prius ubi ubi erant dispersi cum paganis aut à captivitate liberati venerunt sponte ad regis præsentiam, sponte se suo Domino inclinantes. Ipse autem ut erat clementissimæ mentis cunctis indulgit patrociniū suæ benignitatis.

887.

ANno Dominicæ incarnationis DCCC.lxxxvij. nativitatis autem *Elfredi* incliti regis xxxvj. supradictus exercitus *Parisiū* civitatem relinquens venit ad *Sigene*, deinde ad hostium fluminis quod *Materre* nominatur, exhinc ad locum qui *Cazendest* villa regia pervenerunt: in quo loco hiemaverunt integro anno. Sequenti vero sane anno in hostio fluminis quod appellatur *Jona* intraverunt, non sine magno regionis dampno, & illic morati sunt uno anno. Ipso denique tempore *Elfredus* rex *Saxonum* divino instinctus munere legere & interpretari sacros apices potuit. Erat itaque multis tribulationibus hujus mundi afflictus, quamvis in regia foret potestate constitutus. Nam etiam de *Jeroselima* à *Bel* patriarcha epistolas & dona illi diversa directæ vidimus & legimus. Qualiter dilatavit regni sui imperia, & renovavit urbium mœnia, atque civitatum munitiones roboravit quæ erant dirutæ, & quæ non erant fecit, quis urbana facundia suffultus possit labiis exultationis edicere? Sancta quoque loca qualiter ditavit ornamentis & regalibus donis quis enunciet? Perturbatus erat frequenter animo contra principes & pentecomarchos & omne genus perversorum, quoniam ipsi noluerunt eum sequi in studiis quibus ipse desudabat. Sed tamen ille solus divino suffultus aminiculo, regni gubernacula velut præcipuus gubernator na-

vim suam, hoc est, vitam suæ gloriose mentis ad portum pacifici paradisi studuit transferre. Solebat frequenti memoria hoc retinere quod canitur,

*Quisquis volet perhennem
Cantus ponere sedem,
Stabilisque nec sonori
Sterni flatibus Euri.*

Et infra:

*Quam tenet ruinis hujus seculi status,
Miscens aquora ventus.
Tu conditus quieti,
Felix robore valli,
Duces serenus ævum,
Ridens ætheris iras.*

Hæc spirituali indagine secum rex piissimæ mentis revolvens, inedicibilibus bonitatum fructuum actibus redolebat. Diebus solempnibus festis quanta munera suis episcopis & ducibus atque militibus contulit, quis enarrat? Tunc pauperes jubilando exultabant; tunc orphani & viduæ nimio gaudio cordis applaudebant. Noverat illud scolastici. *Tunc est preciosa pecunia cum translata fuerit in alios; largiendi usu desinit possideri.* Cœpit denique assidue non solum episcopos æthereâ claritate nitentes admonere, ut populi delicta corrigerent, & vulgarem stultitiam castigando acrius cohercerent: & non solum pastores admonuit populorum, verum etiam ducibus & dilectissimis ministris præcepit, ut semet ipsos ad communem totius regni utilitatem sapientissime suppeditarent.

Fecerat idem rex monasterium præpulchrum in loco qui dicitur *Ethelgaige*, [cui] vicina occidentali limite arx munitissima præfati regis imperio & operatione confita est. In quo cœnobio diversi generis monachos undique congregavit, & in eodem loco collocavit. Aliud quoque constituit monasterium juxta orientalem portam civitatis quæ *Sceftesburg* appellatur, satis habitationi sanctimonialium habile, in quo filiam suam *Ethelgyfam* devotam Deo virginem abbatissam constituit. Tanta enim dona & possessiones ambobus concessit monasteriis, ut sufficeret eis ad victum & ad vestitum quamdiu vita comes afforet.

His quæ supra retulimus pleniter firmiterque peractis, sæpe nominatus rex *Elfredus* solito suo more intra suæ mentis thalamum cœpit sagaci ingenio pertractare, & pertractando ruminare illud quod in divinis scriptum est literis. Si, inquit, recte offeras, & recte non divides, peccasti. Et illud medullitus est præmeditatus quod ait *Salomon* sapientissimus regum: *Cor sane regis in manu Domini est omnipotentis.* Censum quoque suum trifarie divisit, ita ut istic liber prætitulari. Primæ partis sectionem sui census, bellatoribus annualiter largitus est. Secundam, operatoribus quos ex multis gentibus aggregaverat. Tertiam, advenis undique ad se venientibus; sciens illud corde tenus, *Hilarem datorem diligit Deus.* Erat enim vero in multis & in multifariis tribulationum stimulis constitutus quamvis in regia esset potestate subtronizatus.

ANno Dominicæ incarnationis DCCC.lxxxvij. 888. *Becca* princeps *Romam* detulit eleemosynam regis *Elfredi*. Illo itinere obiit *Ethelsuith* foror ejusdem regis, & sepulta est in *Pavia*.

An. Dñi

890.

ANno DCCC. xc. *Beornhelm* abbas elemosinam Regis *Elfredi* & occidentalium Saxonum *Romam* pertulit. Eodem anno *Guthrum* rex *Northanhymbrorum* obiit. Hunc, sicut superius legitur, rex *Elfredus* elevavit de baptismate, & vocavit eum *Ethelstan*. Quo anno præfatus exercitus à *Sigene* perrexit *Sanlandan* quod est situm inter *Britanniam* & *Galliam*. Sed à *Brittonibus* in fugam versi, plures in amne proximo submersi sunt.

891.

ANno DCCC. xcj. *Heathured* suscepit episcopatum.

892.

ANno DCCC. xcij. *Eboracensis* episcopus *Wlfhere* obiit anno sui archiepiscopatus xxxix.

893.

ANno DCCC. xcij. orientales *Saxones* & *Northumbrenses* obsides dederunt, & juraverunt Regi *Elfredo* fidelitatem contra prædictos paganos qui jam in *Angliam* reversi fuerant.

894.

ANno DCCC. xciv. exercitus prædictus qui obsedit *Granceastre* vastavit omnia circa *Cisfacestre*. Sed non multo post ab his qui erant in civitate in fugam versi sunt, multi occisi & multæ ex navibus eorum captæ. Hoc anno *Guthred* Rex obiit.

899.

ANno DCCC. xcix. *Elfredus* rex obiit cum regnasset annis xxvij. cui filius *Edwardus* successit, diligenter à patre admonitus ut præcipue sanctum *Cuthbertum* honoraret. *Eardulfus* quoque episcopus in *Cunceceastre* obiit, quo corpus sancti *Cuthberti* transfulerat, cum quo per ix. annos ante paganorum exercitum multo cum labore & penuria de loco ad locum fugerat. Huic *Cuthbertus* in episcopatum successit.

900.

ANno DCCCC. *Ethelbald* ordinatus est in episcopatum *Eboracensis* ecclesiæ.

901.

ANNO DCCCC. j. *Osbrith* regno pulsus est.

902.

ANNO DCCCC. ij. *Brehtsig* occisus est.

906.

ANno DCCCC. vj. Rex *Edwardus* necessitate compulsus pacem firmavit cum orientalibus *Anglis* & *Northanhymbrensis*.

910.

ANno DCCCC. x. *Angli* & *Dani* pugnaverunt apud *Teontanbole*. Rex *Edwardus* *Londoniam* & *Oxnaforda* & quæ ad eam pertinent suscepit, quo anno multa piratarum manus circa *Sabrinam* flumen crudeliter vastando grassata est, sed ibi citius tota pene interiit.

912.

ANno DCCCC. xij. *Reingwald* rex & *Oter* Comes & *Osunl* *Cracabam* irruperunt & vastaverunt *Dunblin*.

914.

ANno DCCCC. xiv. *Niel* rex occisus est à fratre *Sihirico*.

919.

ANno DCCCC. xix. Rex *Inguald* irrupit *Eboracum*.

An. Dñi

920.

ANno DCCCC. xx. Rex *Sihtricus* infregit *Debennport*.

ANno DCCCC. xxij. *Edwardus* rex mortuus est, relinquens imperium filio suo *Ethelstano*.

923.

ANno DCCCC. xxv. *Wigredus* episcopus consecratur ad episcopatum sancti *Cuthberti*.

925.

ANno DCCCC. xxvij. *Ethelstanus* rex de regno *Brittonum* *Gudfridum* regem fugavit.

927.

ANno DCCCC. xxxij. Rex *Ethelstanus* iussit *Eadwinum* fratrem suum submergi in mare.

933.

ANno DCCCC. xxxiv. Rex *Ethelstanus* cum multo exercitu *Scotiam* tendens, ad sepulcrum sancti *Cuthberti* venit, illius patrocinio se suumque iter commendavit, multa ac diversa dona quæ regem decerent ei optulit & terras, æterno igni contradens cruciandos quicumque ei aliquid ex his subtraxerint. Deinde hostes subegit, *Scotiam* usque *Dunfoeder* & *Wertermorum* terrestri exercitu vastavit, navali vero usque *Catenes* depopulatus est.

934.

ANno DCCCC. xxxvij. *Ethelstanus* rex, apud *Wendune* pugnavit, regemque *Onlafum* cum DC. & xv. navibus, *Constantinum* quoque regem *Scottorum*, & regem *Cumbrorum*, cum omni eorum multitudine in fugam vertit.

937.

ANno DCCCC. xxxix. *Ethelstanus* rex obiit, cui frater suus *Edmundus* in regnum successit, quo anno rex *Onlaf* primo venit *Eboracum*, deinde ad austrum tendens, *Hamtonam* obsedit. Sed nichil ibi proficiens, vertit exercitum ad *Tameweorde*, & vastatis omnibus per circuitum, dum rediens ad *Leграceastre* perveniret, occurrit ei rex *Edmundus* cum exercitu. Nec erat pugna difficilis, quoniam duo archiepiscopi *Odo* & *Wlstan* placatis alterutrum regibus pugnam sedaverant. Pace itaque facta, terminus utriusque regni erat *Metlingastrete*. *Edmundus* ad australem partem, *Onlaf* ad aquilonalem regnum tenuerunt.

939.

ANno DCCCC. xli. *Olilaf* vastata ecclesia sancti *Balteri* & incensa *Tiningaham*, mox periit. Unde *Eboracenses* *Lindisfarnensem* insulam depopulati sunt, & multos occiderunt. Filius vero *Sihtrici* nomine *Onlaf* regnavit super *Northanhymbrorum*.

941.

ANno DCCCC. xliij. *Northumbri* regem suum *Onlaf* de regno expulerunt.

943.

ANno DCCCC. xlv. *Edmundus* rex expulsus duobus regibus regnum optinuit *Northanhymbrorum*.

945.

ANno DCCCC. xlvij. *Edmundus* rex occisus est & frater ejus *Edredus* regnum suscepit, cultor justitiæ & pietatis. Moxque *Northumbriam* circuiens totam possedit, sed post juratam ei fidelitatem *Northymbrenses* quendam *Danum*, *Eiricum* præfaciunt regi.

948.

Anno

An. Dñi

950.

ANno DCCCC. i. *Eadredus* Rex vastata *Northymbria* cum jam rediret, *Northymbrenses* erumpentes extremos exercitus regis peremerunt. Statuit rex reducto exercitu provinciam penitus delere, sed indigenæ abjecto quem constituerant rege, *Eadredum* citius muneribus placarunt.

951.

ANno DCCCC. ij. *Onvel* rex *Brittonum* obiit.

952.

ANno DCCCC. lii. defecerunt hic reges *Northanhymbrorum*; & deinceps ipsa provincia administrata est per Comites.

953.

ANno DCCCC. liij. Comes *Osulf* suscepit comitatum *Northanhymbrorum*.

955.

ANno DCCCC. lv. *Eadredo* rege defuncto successit *Eadwinus* filius *Edmundi* qui ante eum regnavit.

956.

ANno DCCCC. lvj. Beatus *Dunstanus* abbas ab *Eadwino* expellitur.

957.

ANno DCCCC. lvij. Mortuo *Eadwino* frater ejus *Eadgarus* successit in regnum, qui magnæ devotionis extitit erga Dei cultum, ideoque in pace & honore servientibus sibi octo regibus regnum tenuit xvij. annis. Post quem filius ejus *Eadwardus* regnavit, qui dolo novercæ suæ interfectus *Scestonia* requiescit. Cui successit frater suus *Ethelredus* pater *Eadwardi* regis quem susceperat ex *Emma*.

Sequitur recapitulatio superiorum de rege *Elfredo*. Deinde successio regum per ordinem qui & qualiter ad regnum pervenerunt *Anglorum*, de historia *Willielmi Malmesburia*.

NON indecens opinor si quiddam quod regi *Eadgaro* divinitus ostensum est, stilo commendem. Venerat in saltum venationis feracem, utque sit plerumque, sociis ad insequendas feras per devia dispersis, solus remanserat. Itaque continuatione cursus ad egressum nemoris perveniens, constitit, sodales operiens. Nec mora, gravante nutantia lumina sompno pedes efficitur, ut transacti laborem diei temperaret modicæ quietis voluptas. Jacebat ergo sub mala silvatica stratus, ubi penduli per circuitum rami foliatam effecerant cameram. Lassitudine itaque suadente, rivus subter scatebris loquacibus fluens soporem invitabat, cum canis femina, cui cura ferarum vestigia insequi, pregnans & juxta pedes accubans, dormitantem exterruit. Namque matre tacente catuli alvo inclusi latratus multiformes & sonoros reddidere, quodam nimirum sui carceris gaudio incitati. Hoc monstro attonitus, dum ad cacumen arboris oculos intendit, videt poma unum & alterum delapsa in fluvium. Quorum collisione bullis aquatilibus inter se crispantibus, vox articulata insonuit *Wel his the*, id est, bene est tibi. Nec multo post, undarum voluminibus agentibus, urceolus super aqua apparuit, & post urceolum urceus exundans aqua. Nam alter vacuus. Et quamvis crebro gurgitis impulsu major minorem urgeret, ut scilicet aquas suas in illum infunderet,

nunquam tamen optinere potuit quin urceolus vacuus recederet, iterumque quasi superbo gestu victor urceum impeteret. Domum itaque regressus, ut dicit psalmista, exercitabatur & scopebat spiritum suum. Sed convenit eum mater ut serenaret frontem & animum, sibi studio futurum ut à parte Domini qui nosset ænigmata inspiratione sua patefacere. Quo ammonitu, retulit ille mœstitiā, & solvit in otia curas, conscius maternæ sanctitatis cui soleret Deus multa revelare. Erat ea vocabulo *Elfgifa* bonis operibus intenta, pietate & dulcedine prædita, ut etiam reos quos tristis sententia Judicium palam dampnaverāt ipsa occulte redimeret. Preciosus amictus qui plerisque mulieribus est leno solvendi pudoris, illi erat suppellex munificentiae, ut quamlibet operosam vestem conspecto statim largiretur pauperi. Speciem corporis & artificium manuum in ea quoque livor laudaret, cum nichil reprehendere posset. Hæc igitur intimis medullis vaticinium combibens postero mane filio dixit. Latratus catulorum quem matre quiescente dedere, significat, quod post obitum tuum quiescentibus illis qui modo valent & vivunt, nondum nati nebulones contra Dei latrabunt ecclesiam. Sane quod unum pomum secutum est alterum, ita ut ex collisione secundi in prius videretur vox sonuisse *Wel his the*, hoc innuit, quod ex te, qui modo arbor es totam inumbrans *Angliam*, duo procedent filii, fautores secundi extinguunt primum. Tunc diversæ partis incentores dicent pueris utrisque *Wel his the*, quia mortuus regnabit in cœlo, vivus in seculo. Jam vero quod urceus major minorem implere non poterat, hoc designat, quod gentes aquilonales quæ numerosiores sunt quam *Angli*, *Angliam* post mortem tuam impetent. Et quamvis crebro-compatriotarum adventu ruinas suas suppleant, nunquam hunc angulum mundi poterunt implere, quin potius *Angli* nostri cum maxime victi videbuntur, eas expellent, eritque sub suo & Dei arbitrio usque ad præfinitum tempus à Christo. Hujus vaticinii veritatem lectio posterior patefaciet. Considerari ergo debet parentis & prolis indubitata sanctitas, quod alter viderit ænigma vigilans sine obstaculo, & altera solverit problema de longe porrecto prophetiæ oculo.

Viderat quondam sompni revelatione seculi illius felicitatem *Brihtwaldus Wiltunensis* episcopus, viderat & annuntiaverat. Nam dum tempore Regis *Cnutonis* cœlestibus apud *Glestoneiam* lucubraret excubiis, subissetque illum cogitatio, quæ frequenter angebat, de regia stirpe *Anglorum* pene deleta, hæc meditati sopor irrepsit. Et ecce in superna raptus videt apostolorum principem *Petrum*, ipsum *Eadwardum* qui tunc in *Northmannia* exulabat, in regem consecrare, celibe designata vita, & certo xxiv. annorum numero regni computato. Eidemque conquerenti de posteritate respondere, Regnum *Anglorum* est Dei, post te providit regem ad placitum sui.

Tempore hujus ultimi *Edwardi* Regis *Angliæ* in confinio *Britannia* & *Normannia* portentum visum est in una vel potius duabus mulieribus. Duo erant capita, quatuor brachia, & cætera gemina omnia usque ad umbilicum. Inferius duo crura, duo pedes, & cætera omnia singula. Ridebat, comedebat, loquebatur una, flebat, esuriebat, tacebat altera. Ore gemino manducabatur, sed uno meatu digerebatur. Postremo una defuncta supervixit altera, portavit pene

An. Dñi pene triennio viva mortuam, donec & mole ponderis & nidore cadaveris ipsa quoque defecit. Putatum est à quibusdam & literis etiam traditum, quod hæ mulieres *Angliam* & *Normanniam* significaverunt. Quæ licet spaciis terrarum sint divisæ, sunt tamen sub uno dominio unitæ. Hæ quicquid pecuniarum avidis faucibus inforbuerint, in unam lacunam defluit, quæ sit vel principum avaritia, vel circumpositarum gentium ferocia. Mortuam & pene exhaustam *Normanniam* ingentibus pecuniis sustentat *Anglia*, donec & ipsa fortassis succumbat exactorum violentia: felix si unquam in libertate respirare poterit, cujus inanem jamdudum persequitur umbram, nunc gemit calamitatibus afflictæ, pensionibus addictæ.

Hanc prophetiam idem rex *Edwardus* moriens exhibuit, quam hic per anticipationem dicam. Cum enim biduo elinguis jacuisset, die tertio post soporem graviter & profunde suspirans; Deus, inquit, omnipotens, si non est fantastica illusio sed verax visio quam vidi, da mihi facultatem eam astantibus exponendi, aut è converso. Ita mox expedita loquela; Duos, inquit, modo monachos vidi mihi assistere, quos adolescens olim in *Normannia* videram religiosissime vixisse & Christianissime obisse. Hi se Dei nuntios præfati, talia ingessere. Quoniam primores Angliæ, duces, episcopi & abbates non sunt ministri Dei sed diaboli, tradidit Deus hoc regnum post obitum tuum anno uno & die uno in manu inimici, pervagabunturque demones totam hanc terram. Cumque ego hæc me ostensurum populo dicerem, illumque pœnitentia facta liberandum præmissis exemplo *Ninivitarum* promitterem. Neutrum, aiunt, erit, quia nec ipsi pœnitebunt, nec Deus eis miserebitur. Et quando, inquam, tantarum calamitatum remissio sperari poterit? Tunc, inquiunt, quasi si arbor viridis succidatur in medio, & pars abscisa deportetur à stipite trium jugerum spatio, cum sine quolibet amminiculo suo iterum connexa trunco cœperit & floribus pubescere & fructus protrudere ex coalescentis succi humore pristino; tunc demum poterit sperari talium malorum remissio.

Hujus vaticinii veritatem quamvis cæteris timentibus tunc *Stigandi* archiepiscopi risus excipisset dicentis, *Vetulum accedente morbo nugas delirare*. Hujus ergo vaticinii veritatem nos experimur. Quod scilicet *Anglia* exterorum facta est habitatio & alienigenarum dominatio. Nullus hodie *Anglus* vel dux, vel pontifex, vel abbas. Advenæ quique divitias & viscera corrodunt *Angliæ*, nec ulla spes est finiendæ miseræ.

848.

ANno ab incarnatione Domini DCCC. xlvij. *Angulsaxonum* rex *Elfredus* in illa plaga quæ nominatur *Barrocsire* nascitur, cui genealogia tali serie contextitur. *Elfredus* rex erat regis occidentalium *Saxonum* filius *Athelwulfi*. Qui fuit *Ecgberti*. Qui fuit *Ealhmundi*. Qui fuit *Ease*. Qui fuit *Eoppa*. Qui fuit *Ingles*. *Ingles* & *Ine* ille famosus occidentalium rex *Saxonum*, germani duo fuerunt. Qui *Ine* *Romam* perrexit, & ibi vitam præsentem finiens, cœlestem patriam cum Christo regnaturus adiit, sicut *Beda* in gestis *Anglorum* narrat. Qui fuerunt filii *Coenred*. Qui fuit *Ceolwald*. Qui fuit *Cutha*. Qui fuit *Cuthwine*. Qui fuit *Ceanlin*. Qui fuit

Cinric. Qui fuit *Creoda*. Qui fuit *Cerdic*. Qui An. Dñi fuit *Elesa*. Qui fuit *Esla*. Qui fuit *Gewis*, à quo *Britones* totam illam gentem *Gewis* nominant. Qui fuit *Wig*. Qui fuit *Freawinc*. Qui fuit *Freothgar*. Qui fuit *Brand*. Qui fuit *Bealdeag*. Qui fuit *Woden*. Qui fuit *Frithewald*. Qui fuit *Frealaf*. Qui fuit *Frithewulf*. Qui fuit *Fingoldwulf*. Qui fuit *Geta*. Quem *Getam* jamdudum pagani pro Deo venerabantur. Cujus *Sedulius* poeta insignis mentionem faciens in pascali carmine ita exorsus est,

*Cum sua gentiles studeant signenta poeta,
Grandisonis pompare modis tragicoque boatu,
Ridiculove Getæ, seu qualibet arte canendi, &c.*

Qui *Geta* fuit *Ceatuna*. Qui fuit *Beau*. Qui fuit *Sceldwa*. Qui fuit *Heremod*. Qui fuit *Itermod*. Qui fuit *Harra*. Qui fuit *Wala*. Qui fuit *Beading*. Qui fuit *Sem*. Qui fuit *Noe*. Qui fuit *Lamech*. Qui fuit *Matussalam*. Qui fuit *Enoch*. Qui fuit *Malaleel*. Qui fuit *Cainan*. Qui fuit *Enos*. Qui fuit *Seth*. Qui fuit *Adam*. Mater quoque *Elfredi Osburh* nominabatur, religiosa nimis femina, nobilis, ingenio nobilis & genere, quæ erat filia *Oslac* famosi pincernæ regis *Athelwulfi*. Qui *Oslac Gothus* erat natione, ortus enim erat de *Gothis* & *Jutis* de semine scilicet *Stuf* & *Wühgar* duorum fratrum & etiam comitum, qui accepta potestate *Veſtæ* insulæ ab avunculo suo *Cerdic* rege & *Cinric* filio suo consobrino eorum, paucos *Britones* ejusdem insulæ accolæ quos in ea invenire potuerunt in loco qui dicitur *Withgarabuth* occiderunt. Cæteri enim accolæ ejusdem insulæ aut occisi erant, aut exules, aut fugerant.

ANno DCCC. lj. *Karl Domnania* Comes contra paganos pugnavit in loco qui dicitur *Min-canbeorh*, & Christiani victoriam habuerunt. *Dani* quoque hiemaverunt in insula quæ vocatur *Sce-pige*, id est, insula *Ovium*. Eodem anno magnus exercitus paganorum venit cum trescentis quinquaginta navibus in hostium *Tamensis* fluminis; qui *Doroberniam*, id est, *Cantuariorum* civitatem depopulati sunt, & *Berthulfum Merciorum* regem cum omni exercitu suo qui ad præliandum contra illos venerat in fugam verterunt. Post hæc audaciores *Dani* effecti, exercitus omnis ipsorum ad *Suthrige* est congregatus. Quod audiens bellipotens *Athelwulfus* rex *Saxonum* congregavit & ipse exercitum copiosum, & filius ejus *Ethelbaldus* cum eo, in loco qui dicitur *Aclea*, id est, in campo *quercus*. Cumque decus *Angligene* gentis armis splendesceret resultantibus, diutissime pugnaverunt *Angli* cum *Danis*, fortiter repugnantes, quia viderunt fortiter regem suum bellare, ideo fortiores hostibus facti sunt in bello. Cumque diutissime viriliter decertarent, & acerrime animoseque ex utraque parte pugnatum esset, maxima pars paganæ multitudinis funditus deleta atque occisa est, ita ut nunquam in aliqua regione in una die, nec ante, nec post tanti occubuerunt in morte. Christiani vero ipso die victoriam honorifice tenuerunt, & loco funeris dominati sunt; grates reddentes Domino in hymnis & confessionibus.

851.

ANno DCCC. lij. rex *Merciorum Berthulfus* vita decessit, cui in regnum *Burhredus* successit. Ipso anno *Ethelstannus* rex, & *Alchere* Comes

853.

H

magnum

An. Dñi magnum paganorum exercitum invenerunt in *Cantua* in loco qui dicitur *Sandwic*, quem ibidem Deo auxilium concedente prope totum occiderunt, & ex navibus eorum novem rapuerunt, ceteri per fugam terrore perculsi fugerunt.

853. **A**Nno DCCC. liij. nativitatibus *Elfredi* 5. *Burhredus* rex *Merciorum* per nuncios deprecatus est *Athelwulfum* occidentalium *Saxonum* regem ut ei auxilium conferret, quo mediterraneos *Britones*, qui inter *Merciam* & mare occidentale habitant, dominio suo subdere potuisset, qui contra eum immodice reluctabantur. Nec segnius *Athelwulfus* rex legatione ejus accepta exercitum movens *Britanniam* cum *Burhredo* rege adiit, statimque ut ingreditur gentem illam devastans dominio *Burhredi* subdit. Quo facto, domum redit. Eodem anno *Athelwulfus* rex præfatum filium suum *Elfredum* cum esset annorum quinque, magno nobilium & etiam ignobilium numero confitutum honorifice *Romam* transmisit. Quem sanctus *Leo* papa sui patris rogatu ordinans unxit in regem, & in filium adoptionis sibi accipiens, confirmavit, & ad patrem cum benedictione remisit.

854. **A**Nno DCCC. liij. nativitatibus regis *Elfredi* vj. *Wlfere*, regnante rege *Osberto* super *Northimbros*, suscepto pallio confirmatus est in archiepiscopatum *Eboracensem*, & *Eardulf* suscepit episcopatum *Lindisfarnensem*. Quo pertinebant *Lugubalia*, id est, *Luel*, nunc dicitur *Carleil*, & *Portham* quæ antiquitus *Abbanford* dicebatur. Omnes quoque ecclesiæ ab aqua quæ vocatur *Tweda* usque *Tinam* australem, & ultra desertum ad occidentem pertinebant illo tempore ad præfatum ecclesiam, & hæ mansiones *Carnham* & *Culterham*, & duæ *Geddeword* ad australem plagam *Teineta* quas *Egredus* episcopus condidit: & *Mailros*, & *Ligbzeithingham*, & *Coziercorn* ad occidentalem partem, *Edwinesburch*, & *Pelferham*, & *Aldham*, & *Linnigaham*, & *Coldingaham*, & *Willemuthe*, & *Portham* supradictam. *Wertheword* quoque ipsius ecclesiæ possessio erat, donante rege *Ceolwulfo* cum omnibus appendentiis suis. Hanc enim mansionem ipse rex abrenuntians mundo, secum ecclesiæ *Lindisfarnensi* contulit, in qua monachus effectus cœlesti regno militavit. Cujus corpus postea delatum in ecclesiam supradictæ villæ *Portham* multis ibidem, ut fertur ab habitatoribus ipsius loci, claruit miraculis. Hoc rege jam monacho facto efficiente, data est *Lindisfarnensis* ecclesiæ monachis licentia bibendi vinum vel cervisiam: ante illud tempus non nisi lac vel aquam bibere solebant, secundum antiquam traditionem sancti *Aidani* primi ejusdem ecclesiæ antistitis & monachi, qui cum illo de *Scotia* venientes, ibidem donante rege *Osvaldo* mansionem acceperant, & cum magna districtione futuræ vitæ fervientes degere gaudebant. Præterea memoratus *Egredus* episcopus edificans ecclesiam in loco qui dicitur *Celnesford*, donavit eam sancto *Cuthberto*. Condidit etiam *Willingeham* in *Heorternysse*, & duas alias villas, *Fleclisse* & *Willegeclisse* ad australem plagam fluminis *Taise*, quas sancto *Cuthberto* ad victum sibi servantium dedit: similiter & *Wudecestre*, & *Wottingeham* & *Cadulkingaham*, & *Gwillingeham*, donante rege

Ceolwulfo antiquitus *S. Cuthberti* fuerunt. Quo anno An. Dñi *Ealchere* Comes cum *Cantuariis* & *VVada* dux cum *Suthriis* in insula *Thenet* acriter bellum inierunt contra paganos. Et primo quidem congressu Christiani victores extiterunt; sed prolongato diu prælio, plurimis ex utraque parte peremptis gladio, nonnullis etiam in mari suffocatis, tandem utrique duces occubuerunt. Hoc anno *Athelwulfus* occidentalium *Saxonum* rex tradidit nuptum filiam suam *Merciorum* regi *Burhredo* in villa regia quæ vocatur *Cippanhame*, cum affluentia rerum omnium.

855. **A**Nno DCCC. lv. magnus paganorum exercitus tota hieme in insula *Sceapege*, id est, insula ovium, hiemaverunt. Eodem anno *Athelwulfus* rex decimam totius regni sui partem ab omni regali servitio & tributo liberavit, & in sempiterno graphio in cruce Christi pro animæ suæ redemptione & antecessorum suorum uni & trino deo immolavit. Sicque magno cum honore *Romam* perrexit, filiumque suum *Elfredum*, quem plus ceteris dilexit, quem ut antea *Romam* miserat, etiam nunc secum illo deducens, anno ibidem integro remoratus est. Quo peracto, ad patriam suam remeavit, afferens secum *Juditham* *Karoli Francorum* regis filiam. Vixit ergo *Athelwulfus* rex duobus annis postquam *Romam* rediit. Qui inter cetera bona quæ gessit opera, omni anno trescentas mancufas denariorum *Romam* portare præcepit. Centum in honore sancti *Petri* ad emendum oleum quo implerentur omnia luminaria illius ecclesiæ in vespera *Pasce*, & similiter in gallicantu. Centum etiam in honore sancti *Pauli* Apostoli eadem de causa. Centum quoque mancufas universali Papæ Apostolico.

Defuncto autem illo & apud *Wintoniam* sepulto *Ethelbaldus* filius ejus duobus ac dimidio annis occidentalium *Saxonum* post patrem regni gubernacula rexit, qui contra *Jesu Christi* interdictum & *Christianorum* traditionem ac contra omnium paganorum consuetudinem, thorum patris sui ascendens *Juditham* *Karoli Francorum* regis filiam cum magna infamia in matrimonium duxit. Sanctissimus Deoque acceptus eadem tempestate *Eadmundus* ex antiquorum *Saxonum* prosapia oriundus, fidei Christianæ cultor veracissimus, *Eastengla* provincie nactus est culmen regiminis.

860. **A**Nno DCCC. lx. rex *Ethelbaldus* defunctus & in *Scireburna* sepultus, & *Ethelberht* frater suus *Cantiæ* & *Suthregiam*, *Suthseaxan* quoque suo dominio, ut justum erat, subjunxit. In cuius diebus magnus paganorum exercitus de mari adveniens, *Wintoniam* civitatem hostiliter invadens, depopulatus est. Cui cum ad naves cum ingenti præda reverterentur *Osric Hamtunensium* Comes cum suis, & *Ethelwulfus* Comes cum *Bearrocensibus*, viriliter obviaverunt, confertoque prælio pagani passim trucidantur, & cum diutius resistere non possent, muliebrem fugam arripiunt, & Christiani loco funeris dominati sunt.

Ethelberht itaque quinque annis regno pacifice & amabiliter atque honorabiliter gubernato, cum magno suorum dolore viam universitatis adiit, & in *Scireburnan* juxta fratrem suum honorifice sepultus requiescit.

An. Dñi

863.

ANno DCCC. lxiiij. sanctus *Smithunus* episcopus *Wintoniensis* hoc anno transivit ad Dominum.

864.

ANno DCCC. lxiiij. pagani hiemaverunt in insula *Thenet*, firmumque fœdus cum *Cantuariis* pepigerunt, quibus *Cantuarii* pecuniam pro fœdere servando reddere promiserunt. Interea tamen vulpino more pagani noctu clam castris erumpentes, fœdere dirupto & promissionem pecuniæ spernentes, sciebant enim majorem pecuniam se furtiva præda quam pace adepturos, totam orientalem *Cantia* plagam depopulati sunt.

866.

ANno DCCC. lxxvj. *Ethered* regis *Ethelberti* frater occidentalium *Saxonum* regni gubernacula suscepit. Eodem anno magna paganorum classis, ducibus rege *Haldano*, *Inguar* & *Hubba*, de *Danubia Britanniam* advenit, & in regno orientalium *Anglorum* quod *Saxonice* *Castangle* dicitur, hiemavit, ibique ille exercitus maxima ex parte equester factus est, equitantes & discurrentes hac illac, prædam diripientes enormem, non parcentes viris vel fœminis, viduis nec virginibus. His diebus *Elfredus*, id est, clito *Atheling*, jugi meditatione cœpit divinis imbui doctrinis; qui miro patris matrisque amore supra omnes fratres suos ab ipsis diligebatur cunabulis. Crescente denique illo corpore in puerili ætate, forma cæteris fratribus suis decentior videbatur, vultuque insignis renitebat, & verbis refulsit egregiis. Cervino quoque desiderio æstuabat sui cordis penetralia suffundi, & thalamum pectoris sacris literis imbui: sed proh dolor! parentum ac nutritorum incuria illiteratus permansit usque ad duodecimum suæ ætatis annum. *Saxonica* quoque poemata gloriosus adolescens & futurus rex die noctuque discere studuit, eratque docilis, in arte venatoria industris, in omni peritia incomparabilis. Cum ergo quadam die ejus dignissima genitrix sibi & fratribus suis quendam *Saxonum* poematice artis librum ostenderet, ait eis, *Quisquis charissimi filii vestrum istum potuerit codicem citius discere, dabo ei ipsum*. At ille, divina inspiratione instinctus & pulchritudine principalis literæ exhilaratus, ita matri respondit, *Vere*, sic ait matri suæ, *dabis?* Ad hæc illa ardens & gaudens atque affirmans, *Dabo*, inquit, *dabo*. Mox autem tulit librum de manu suæ genitricis, magistrum adiit, libellum ostendit, & legit, præceptore ostendente. Post spatium non longi temporis venit ante præsentiam dilectæ matris, librumque memoriter recitavit. Ipsa vero grates immensas reddit gratiæ Salvatoris, agnoscens gratiam Dei esse in mente juvenis. Post hæc inflammatus divini amoris desiderio, psalmos per plurimos, cursumque diurnum, id est, celebrationes horarum, didicit ipse devotus, quos in uno volumine congregatos, diu noctuque in sinu suo inseparabiliter portabat. O felix hominum genus! O rex prudens! gestas gestantem, sapientiæ claves vehis, sapientiam diligis, sapiens eris, faciens judicium & justitiam in terris. O clerici attendite & videte regem in sinu librum deferre die noctuque; vos vero nec legem Dei scitis, nec scire vultis. Præcipueque idem rex factus lugebat filium suum, id est, animum, quod liberalibus non fuerit artibus instructus.

ANno DCCC. lxxvij. prædictus paganorum exercitus de orientalibus *Anglis* ad *Eboracam* civitatem migravit, quæ in aquilonali ripa *Humberæ* fluminis sita est, omniaque vastaverunt usque *Tinemutham*. Eo tempore maxima inter *Northumbros* discordia diabolico instinctu orta fuerat, sicut semper populo qui odium incurrerit evenire solet. Nam *Northumbri* eo tempore legitimum regem suum *Osbyrth* nomine, regno expulerant, & tyrannum quendam *Ella* nomine non de regali prosapia progenitum, super regni apicem constituerant. Sed advenientibus paganis, consilio divino & optimatum amminiculo pro communi utilitate discordia illa aliquantulum sedata est. *Osbyrth* & *Ella* adunatis viribus congregatoque exercitu *Eboracum* opidum adeunt. Quibus advenientibus, pagani confestim fugam arripiunt, & intra urbis mœnia se defendere procurant. Quorum fugam & pavorem *Christiani* cernentes, etiam intra urbis mœnia eos persequi, & murum frangere instituunt. Quod & fecerunt. Non enim tunc adhuc illa civitas firmos & stabilitos muros illis temporibus habebat. Cumque *Christiani* murum, ut proposuerant, fregissent, eorumque magna pars in civitatem simul cum paganis intrassent, pagani dolore & necessitate compulsi super eos atrociter irrumpunt, cedunt, fugant, prosternunt intus & extra. Hoc factum est xij. Kal. Aprilis, feria vj. ante Dominicam palmarum. Illic maxima ex parte omnes *Northumbrensum* cæsi occisus duobus regibus deleti occubuerunt: reliqui vero qui evaserunt pacem cum paganis pepigerunt. Quibus peractis, prædicti pagani sub suo dominio regem *Egbertum* præfecerunt. *Egbertus* vero regnavit post hæc super *Northumbros* ultra *Tine* vj. annis. Eodem anno *Ealhstan* episcopus *Scireburnensis* ecclesiæ est defunctus, & in *Scireburna* sepultus.

An. Dñi

867.

ANno DCCC. lxxvij. Cometis visa est manifestissime hoc anno. Venerabilis rex *Elfredus* secundarii tamen tunc ordine fretus, uxorem de *Mercia*, nobilem scilicet genere, filiam *Athelredi Gamorum* Comitum qui cognominabatur *Mucil* subarravit & duxit. Cujus fœminæ mater *Eadburg* nominabatur, de regali genere *Merciorum* regum; venerabilis scilicet fœmina & per multos annos post obitum viri sui castissima vidua letotenus permansit. Eodem anno prædictus paganorum exercitus *Northumbros* relinquens, in *Merciam* venit, & *Snotingham* adiit, quod *Britannice* *Tiggnocabanc* interpretatur, Latine autem *Spe-luncarum domus*, & in illo loco eodem anno hiemaverunt. Quibus illic advenientibus, confestim *Buthred Merciorum* rex, omnesque gentis ejusdem optimates, nuntios ad *Etheredum* occidentalium *Saxonum* regem, & ad fratrem ejus *Elfredum* dirigunt, suppliciter obsecrantes, ut sibi auxiliarentur, quo possent contra præfatum pugnare exercitum. Quod & facile impetraverunt. Nam illi fratres non segnius promissione congregato ex omni parte sui immenso exercitu, *Merciam* adeunt, & usque ad *Snotingham* bellum unanimiter quærentes perveniunt. Cumque pagani tuitione arcis muniti, bellum dare negarent, & *Christianis* frangere murum non suppetebat, pace inter *Mercios* & paganos facta, duo illi fratres, *Eltheredus* rex & *Elfredus*, cum suis cohortibus domum reversi sunt.

868.

An.Dñi
869.

ANno DCCC. lxx. præfatus paganorum exercitus iterum ad *Northanhumbros* equitans, adiit civitatem *Eboracam*, ibique anno integro mansit.

870.

ANno DCCC. lxx. supra memoratus paganorum exercitus per *Merciam* in orientales *Anglos* transivit, & in loco ibi qui dicitur *Theodford* hiemavit. Eodem anno sanctissimus orientalium *Anglorum* rex *Eadmundus*, ut in sua legitur passione, ab *Inguaro* rege paganissimo Indictione ij. xij. Kal. Decembris die dominico martyrizatus est. Cum quo & *Humbertus* episcopus occiditur. Quo etiam anno *Ceolnothus Dorubornensis* archiepiscopus defunctus est, cui successit *Etheredus*.

871.

ANno DCCC. lxxj. exoræ memoriæ paganorum exercitus orientales *Anglos* deserens, regnumque occidentalium *Saxonum* adiens, venit ad villam regiam quæ dicitur *Readingum* in meridiana *Tamesis* fluminis ripa sita, in illa pagæ quæ dicitur *Bearroscira*. Tertioque adventus sui die, duo Comites eorum cum magna illius parte in prædam equitaverunt, aliis vallum inter duo flumina *Tamesem* & *Cynetam* à dextra parte ejusdem villæ regie facientibus. Quibus *Athelwulf Bearroccensis* pagæ comes cum suis in loco qui *Anglice Englatfeld*, Latine *Anglorum campus* dicitur, obviavit. Ubi animose pugnatum est ex utraque parte. Cumque ibi diu utrique resisterent, altero paganorum Comite occiso, & maxima exercitus parte deleta, cæterisque fuga elapsis, *Christiani* victoriam accipientes loco funeris dominati sunt. His ita ibi gestis, post quatuor dies *Ethered* rex & *Alfred* frater ejus adunatis viribus congregatoque exercitu, *Readingum* adierunt. Cumque usque ad portam arcis pervenissent, cædendo & prosternendo quoscumque de paganis extra arcem invenissent, pagani non segnius certabant lupino more: totis portis erumpentes, totis viribus bellum perquirunt, ibique diu & atrociter ex utraque parte dimicatum est. Sed prohi dolor! *Christianis* demum terga vertentibus, pagani victoriam accipientes loco funeris dominati sunt. Ibique *Ethelwulfus* præfatus Comes inter cæteros occubuit. Quo dolore & verecundia *Christiani* commoti, iterum post quatuor dies contra præfatum exercitum in loco qui dicitur *Escendun*, quod Latine *mons fraxini* interpretatur, totis viribus & plena voluntate ad prælium prodeunt. Sed pagani in duas se turmas dividentes, æquali testudine bellum parant. Habebant enim tunc duos reges multosque Comites, concedentes mediam partem exercitus duobus regibus, & alteram omnibus Comitibus. Quod *Christiani* cernentes, etiam ipsi exercitum in duas turmas dividentes, testudines non segnius construnt, sed *Elfred* citius & promptius cum suis ad locum prælii venit. Nimirum erat enim tunc suus frater *Ethered* rex in tentorio in oratione positus, audiens missam, nimiumque affirmans se inde non discessurum, antequam sacerdos missam finiret, & divinum pro humano nolle deferere servitium. Et ita fecit. Quæ regis *Christiani* fides multum apud Deum valuit, sicut apertius declarabitur in sequentibus. Deceverant ergo *Christiani*, ut *Ethered* rex cum suis copiis contra duos paganos reges sumeret prælium: *Elfred* vero frater suus cum suis cohori-

tibus contra omnes paganorum duces belli sortem sumere debere sciret. Quibus ita firmiter ab utraque parte dispositis, cum rex diutius in oratione moraretur, & pagani parati ad locum certaminis citius advenissent, *Elfred* tunc secundarius, cum diutius hostiles acies ferre non posset, nisi aut bello retrorsum cederet, aut contra hostiles copias ante fratris adventum in bellum prorumperet, demum viriliter aprino more *Christianas* copias contra hostiles exercitus, ut ante proposuerant, quamvis rex adhuc non venerat, dirigens, divino fretus consilio & fultus adiutorio, testudine ordinabiliter condensata, confestim contra hostes vexilla movet. Tandem rex *Etheredus*, finitis quibus occupatus erat orationibus, advenit, & invocato magno mundi principe, mox se certamini dedit. Sed hoc in loco nescientibus intimandum est, quod ille locus certaminis belligerantibus inæqualis erat. Nam pagani editiorem locum præoccupaverant, *Christiani* ab inferiori loco aciem dirigebant. Erat quoque in eodem loco una spinosa arbor, brevis admodum, circa quam hostiles inter se acies cum ingenti omnium clamore, illi perperam agentes, isti pro vita & dilectis atque patria pugnaturi, hostiliter conveniunt. Cumque aliquandiu animose nimiumque atrociter hinc & inde utrique pugnarent, pagani divino judicio *Christianorum* impetum diutius non ferentes, maxima parte suorum occisa, obprobriosam fugam cepere. Quo in loco alter de duobus paganorum regibus, & quinque Comites occisi occubuerunt, & multa millia illorum in eodem loco, & insuper per totam campestem *Ascendun* latitudinem ubique dispersa & occisa corruerunt. Ceciderunt ergo illic *Bagseg* rex, *Sidroc* senex Comes, *Sidroc* junior Comes, *Osbern* Comes, *Freana* Comes, *Harold* Comes, & totus paganorum exercitus usque ad noctem, & etiam usque ad diem sequentem, quousque ad arcem qui evaserant pervenerunt, in fugam versus est. His ita ibi gestis, iterum post quatuordecim dies *Ethered* rex una cum fratre *Alfredo* adunatis viribus contra paganos pugnaturus *Basengas* adiit. Quibus hostiliter convenientibus, & diu simul certantibus, pagani victoria potiuntur. Rursus duobus evolutis mensibus rex *Etheredus* & frater ejus *Elfredus* cum paganis qui se in duas diviserant turmas, apud *Pere-tun* pugnantes, diu victores existunt, adversariis omnibus in fugam versis. Sed illis in prælium redeuntibus, multi ex his & ex illis corruunt, & pagani victoriam accipientes loco funeris dominantur. Eodem anno post Pasca rex *Etheredus* regno quinque annis per multas tribulationes strenue atque honorabiliter cum bona fama gubernato, viam universalitatis adiit. Quo defuncto, germanus suus *Elfredus* regnare cœpit.

ANno ab incarnatione Domini DCCC. lxxj. hic poetarum *Saxonicorum* peritissimus, in servitio Dei vigilantissimus, & in exequendis judiciis indagator erat discretissimus. Cui regina sua *Elswitha* duos filios, *Eadwardum* & *Egelwardum*, & tres filias, *Egelsledam Merciorum* dominam, *Ethelgeovam* sanctimonialem, & *Ethelfthritam* peperit. Expleto uno mense quo regnare cœpit, in monte qui dicitur *Wiltun* contra paganos cum paucis acerrime belligeravit. Sed prohi dolor! hostes victoria potiuntur. Nil enim mirandum quod *Christiani* parvum

An. Dñi parvum in prælio numerum habebant. Erant enim in uno anno octo præliis contra paganos attriti, in quibus unus rex paganorum & novem duces cum innumeris cohortibus occisi sunt.

872. **A**Nno DCCC. lxxij. defuncto *Huuiciorum* episcopo *Alchuno*, sanctæ *Wigornensis* ecclesiæ nutritus, & vir in divinis scripturis doctissimus, *Wefrithus* vij. Idus Junii die Pentecostes ab *Atheredo Dorobernia* archiepiscopo antistes est ordinatus. Qui jussu regis *Elfredi* libros dialogorum beati papæ *Gregorii* de Latinitate in *Saxoniam* linguam transtulit. *Northumbri* suum regem *Egbertum* & suum archiepiscopum *Wlfere* expulerunt. Præfatus exercitus paganorum *Londoniam* adiit, ibique hiemavit, cum quo *Mercii* pacem pepigerunt.

873. **A**Nno DCCC. lxxij. sæpe memoratus exercitus *Londoniam* deferens, in *Northanhymbrorum* regionem primum perrexit, & ibi hiemavit in pago quæ dicitur *Lindesig*, apud *Torchasiam*, cum quo iterum *Mercii* pacem pepigerunt. *Egbertus* rex *Northanhymbrorum* moriens successorem habuit *Ricsig*, qui regnavit tribus annis; & *Wlfere* in suum archiepiscopatum receptus est.

874. **A**Nno DCCC. lxxij. supra memoratus exercitus *Lindissi* deferens *Merciam* adiit, & hiemavit in loco qui dicitur *Reopedun*. *Burhtredus* rex *Merciorum* *Romam* adiens expulsus ab eis anno regni sui xxij. ibi defungitur, & in scola *Saxonum* in ecclesia sanctæ *Mariæ* sepelitur.

875. **A**Nno DCCC. lxxv. supra memoratus exercitus *Reopedune* deferens, in duas se divisit turmas. Cujus altera pars cum *Halfdene* in regionem *Northanhymbrorum* perrexit, & totam *Northanhymbrorum* regionem suo dominio subdidit, ac omnia monasteria destruxit.

Eardwlfus episcopus *Lindisfarnensis* & abbas *Eadredus* corpus sancti *Cuthberti* de insula *Lindisfarnensi* tollentes, per septem annos passim vagabantur. Altera pars exercitus cum *Guthrum* & *Oskitel* & *Amundo* tribus regibus apud *Granthebzige* hiemavit. Rex vero *Elfredus* navali prælio confortatus, sex naves in mari invenit; cum quibus fortiter debellans unam cepit, cæteri fugerunt timore percussi.

876. **A**Nno DCCC. lxxvj. rex paganus *Halfdene* *Northanhymbrorum* regionem sibimet & suis divisit. Rex *Ricsig* *Northanhymbrorum* moritur, & secundus *Egbertus* regnat super *Northumbros* ultra annum *Tyne*.

Rollo primus *Normannorum* dux, qui & *Rodbertus*, cum suis *Normanniam* penetravit xv. Kal. Decembris. Præfatus paganorum exercitus nocte de *Granthebzige* exiens, castellum quod dicitur *Werham* intravit. Quorum subitum adventum rex *Saxonum* cognoscens, fœdus cum eis pepigit, ea conditione ut ab ejus regno discederent, obsides accipiendo. Ipsi vero solito more obsides & juramenta non servantes, nocte quadam, fœdere disrupto, ab *Grancestre* diverterunt, quod *Britannice* dicitur *Cairwist*, Latine, *Civitas aquæ*.

ANno DCCC. lxxvij. exercitus ipse nefandus *Exancestriam* dereliquit, *Cippanham* villam regiam adiit, ibique hiemavit. *Elfredus* vero rex his diebus magnas sustinuit tribulationes, & inquietam vitam agebat. Tandem aperto confortatus oraculo per sanctum *Cuthbertum*, contra *Danos* pugnavit, & quo ipse Sanctus jusserat tempore & loco victoria potitus est, semperque deinceps hostibus terribilis & invincibilis erat, sanctumque *Cuthbertum* præcipue honori habebat. Qualiter hostes vicerit paulo post hic legitur.

Eodem denique anno *Ingnar* & *Haldene* reges cum bis denis ac ternis navibus de *Demetica* regione in qua hiemaverant, egressi ut lupi feroces, post multas ibi strages *Christianorum* patratas, post combustiones cœnobiorum, ad *Domniam* enavigaverunt, & ibi à ministris regis *Elfredi* fortissimis cum mille ducentis viris occisi sunt ante arcem *Cymwith*, quia in eadem arce per plurimi regis famuli se concluderant causa refugii. Rex autem *Elfred* in Domino Deo confusus, cum paucis agminibus stipatus, fecit arcem in loco qui appellatur *Ethelingalge*, in quo habitans cum suis commilitonibus, hostes frequenter infatigabiliter contrivit ab arce. Hoc egit tempore resurrectionis Domini nostri *Jesu Christi*; qui egressus ab arce viribusque susceptis, post, septem videlicet septimanis dierum & monade, hoc est, quinquaginta diebus suppletis, venit ad petram *Egberti*, quæ est in orientali parte saltus, qui *Anglico* eloquio dicitur *Mucel pudu*, Latine vero *magna silva*; *Britannico* more *Coitmapur*. Ibi vero obviaverunt regi dilectissimo omnes accolæ *Summertunenses* ac *Wiltunenses*, necnon *Hamtunenses*, visoque eo lætati sunt immenso cordis tripudio, quasi redivivum ipsum suscipientes. Post tertium vero diem venit cum immenso exercitu ad locum qui dicitur *Eode-randun*, quo juxta immensas paganorum phalanges invenit paratas cum densa multitudine ad bellum. Commiserunt ergo bellum per longa tempora diei utrique populi, quorum voces & collisiones armorum per longa terrarum spatia audita sunt. Rex denique *Elfredus* Dei adjutorio potitus victoria, hostes suos fortiter prostravit, gratias reddens summo salvatori cum magna cordis lætitia. Cumque ibidem rex cum suis legionibus arrideret, & inimici qui remanserant magnis ejulatibus deflerent, ob famis & frigoris austeritatem atque tanti regis timorem, rogant pacis clementiam qui eam semper impugnabant, promittunt obsides & juramenta in dextris. Auscultans hæc omnia rex suatum motus clementia concedit cuncta petita.

ANno DCCC. lxxvij. paganorum rex *Guthrum* cum xxx. electissimis de exercitu suo viris ad *Elfredum* regem in loco qui dicitur *Aarl* pervenit, quem rex in filium adoptionis suscipiens de fonte sacri baptismatis elimavit, multisque muneribus ditavit: eique post interfectionem sancti *Eadmundi Eastangliam* tradidit.

ANno DCCC. lxxix. sæpe memoratus paganorum exercitus à *Cirenceastre* ut promiserat egressus, ad orientales accessit *Anglos*, ipsamque regionem dividentes, inhabitare cœperunt. Ipso quoque anno immensus venit paganorum exercitus de ultramarinis climatibus in *Tamensi* fluvio, qui adunatus est

An.Dñi supradicto cuneo, complices effecti quod pravorum est. Eclipsis solis inter nonam & vesperam facta est eodem anno. Prædictus paganorum exercitus eodem anno transmarinas quoque regiones adiit, & apud **Gant** uno anno demoratus est.

881. **A**Nno DCCC. lxxxj. Paganorum exercitus invadens *Franciam* bellum iniit cum indigenis. Post quod bellum equis undecunque raptis hac illacque advehuntur, omnia devastantes, quod mirabile videri potest, quod visibiles hostes contra tam fortem bellicosumque populum auderent insurgere. Inito consilio prudenti, audaces *Franci* bellum inire durissimum cum paganis, victoresque extiterunt. Finito prælio, *Franci* cum triumpho reversi sunt, pagani equis acquisitis hac illacque equitabant. His diebus plurima in eadem gente monasteria concussa sunt ac desolata. Nam & fratres cœnobii sanctissimi *Benedicti*, quod *Floriacum* dicitur, ipsius reliquias à tumulto quo locatæ fuerant immensa pulchritudine, secum auferentes hac illacque discurrebant.

882. **A**Nno DCCC. lxxxij. exercitus prædictus in ulteriora *Francia* per flumen *Mese* navibus traducitur, & uno anno ibi hiemavit. Eodem anno rex *Elfred* navali prælio configens contra paganorum naves, vicit, & duas cepit, occisis omnibus qui in eis fuerant. Post hæc etiam principes duarum navium multis vulneribus afflixit, donec armis depositis cum supplici prece sese illi dederent.

883. **A**Nno DCCC. lxxxij. præfatus paganorum exercitus occupans **Cundoth**, ibidem per annum grassatur. Exercitus vero qui ducente rege *Halfdene Northumbriam* invaserat, pereunte Dei iudicio ipso tyranno, sine duce remanserat, occiso sicut supradictum est, ipso *Halfdene & Inguar* cum xxij. navibus apud *Domnaniam* à ministris *Elfredi* regis. Jam subactis sibi indigenis terræ, dominium usurpavit, ibique manere paravit, & vastatas *Northumbria* provincias incolere. Tunc sanctus *Cuthbertus* abbati *Eadredo* (qui pro eo quod in *Lucl* habitavit *Lulisc* cognominabatur) assistens per visionem præcepit, ut episcopo & omni exercitui *Anglorum* atque *Danorum* diceret, quatinus *Guthredum* filium *Hardecnut*, quem *Dani* vendiderant in servum cuidam viduæ apud *Hwittingaham*, dato precio, redimerent, & redemptum sibi in regem levarent: regnavitque super *Eboracum*; *Egbert* vero super *Northimbros*. Quod factum est tredecimo anno regni *Elfredi* regis. *Guthredo* itaque ex servo omnium consensu in regem promotus, sedes episcopalis quæ prius erat in *Lindisfarnensi* insula instauratur in **Cestre**, quæ antiquitus vocabatur **Cunecestre**, post septem annos transmigrationis ex insula *Lindisfarnensi*. Est autem locus ille inter *Dunelmum* & *Extoldefam*, sex milibus passuum distans à *Dunelmo*. Tunc & legem pacis quam ipse sanctus *Cuthbertus* per prædictum abbatem mandaverat, ut scilicet quicumque ad corpus illius confugerit, pacem à nullo infringendam per xxxvij. dies habeat, tam rex *Guthredus* quam rex *Alfredus* perpetuo conservandam confirmarunt. Quam si quisquam quoquo modo violaverit, sicut pacem regis fractam, nonaginta sex libris multandum censuerunt. Ad hoc in augmentum

prioris episcopatus, totam inter *Tyne & Teisam* præfari duo reges omnium consensu sancto *Cuthberto* terram perpetuo possidendam addiderunt. Quicumque autem hæc statuta quocumque ingenio infringere temptaverit, hunc infernalibus pœnis tradendum perpetuo anathemate dampnarunt. Jam enim multo ante defecerat episcopatus *Hagustaldensis* ecclesiæ.

10 **A**Nno DCCC. lxxxiiij. *Marinus* papa scolam *Saxonum* in *Roma* morantium pro amore & deprecatione *Elfredi* regis ab omni tributo & telone liberavit benigne, qui etiam multa dona prædicto regi transmisit. Inter quæ dedit ei non parvam illius sanctæ crucis partem in qua Dominus noster *Iesus Christus* pro hominum salute pependit. Eadem tempestate idem præsul sanctissimus viam universitatis adiit, transmittendo spiritum ad Deum qui dedit illum. Prædictus paganorum exercitus per flumen *Suine* adiens *Embenum*, ibi per annum grassatur.

20 Hujus regis *Alfredi* tempore venit *Angliam* *Johannes Scottus* vir perspicacis ingenii & multæ facundiæ, qui dudum relicta patria *Francia* ad *Carolum Calvum* transierat. A quo magna dignatione susceptus, familiarium partium habebatur. Transigebatque cum eo tam seria quam joca, individuique comes & mensæ, & cubiculi erat. [Erat] multæ facetiæ ingenuique leporis, quorum exempla hodieque constant, ut sunt ista. Assederat ad mensam contra regem ad aliam mensæ partem. Procedentibus poculis consumptisque ferculis, *Carolus* fronte hilarior post quædam alia, cum vidisset *Johannem* quiddam fecisse quod *Gallicanam* comitatem offenderet, urbane increpuit & dixit, *Quid distat inter Sottum & Scottum?* Retulit ille sollempne convitium in auctorem, & respondit, *Hæc mensa tantum*. Quid hoc dicto facetius? Interrogaverat rex de differenti morum studio, respondit *Johannes* de loci distante spacio. Nec vero rex commotus est, quia miraculo scientiæ ipsius captus, adversus magistrum nec dicto insurgere vellet, sic enim eum usitate vocabat. Item cum regi convivanti minister patinam obtulisset, quæ duos pisces prægrandes adjecto uno minusculo contineret, dedit ille magistro, ut accumbentibus duobus juxta se clericis departiretur. Erant illi giganteæ molis, ipse perexilis corporis. Tum qui semper aliquid honesti comminiscebatur, ut læticiam convivantium excitaret, retentis sibi duobus majoribus, unam minorem duobus distribuit. Arguenti iniquitatem partitionis regi, Imo, inquit, bene feci & æque. Nam hic est unus parvus, de se dicens, & duo grandes, pisces tangens. Itemque ad eos conversus, Hic sunt duo magni, clericos innuens, & unus exiguus, piscem nihilominus tangens. *Caroli* ergo rogatu ierarchiam *Dionysii Areopagite* in Latinum de Græco, verbum è verbo transtulit. Quo fit ut vix intelligatur Latina litera, quæ volubilitate magis Græca quam positione construitur nostra. Composuit etiam librum, quem *peri physion merimnoi*, id est, de naturæ divisione, titulavit, propter perplexitatem quarundam quæstionum solvendam bene utilem, si tamen ignoscatur ei in quibusdam, quibus à Latinorum tramite deviauit, dum in Græcos acriter oculos intendit. Quare & hæreticus putatus est, scripsitque contra eum quidam *Florns*.
Sunt

An.Dñi

884.

An.Dñi Sunt enim revera in libro *periphysion* perplurima, quæ nisi diligenter discutiantur, à fide catholicorum abhorrentia videantur. Hujus opinionis particeps fuisse cognoscitur *Nicholaus* papa, qui ait in Epistola ad *Carolus*. *Relatum est apostolatu nostro, quod opus beati Dionysii Areopagitæ, quod de divinis nominibus vel celestibus ordinibus Græco descripsit eloquio, quidam vester Johannes genere Scottus nuper in Latinum transtulerit. Quod juxta morem nobis mitti, & nostro judicio debuit approbari; præsertim cum idem Johannes, licet multa scientia esse prædicetur, olim non sane sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur.* Propter hanc ergo infamiam tæduit eum *Francia*, venitque ad Regem *Elfredum*. Cujus munificentia illectus & magisterio ejus, ut ex scriptis Regis intelligitur, *Melduni* resedit. Ubi post aliquot annos, à pueris quos docebat graphiis foratus animam exiit, tormento gravi & acerbis, ut dum iniquitas valida & manus infirma sæpe frustraretur & sæpe impeteret, amaram mortem obiret. Jacuit aliquamdiu inhonora sepultura in beati *Laurentii* ecclesia, quæ fuerat nefandæ necis conscia. Sed ubi divinus favor multis noctibus super eum lucem indulgit igneam, ammoniti monachi in majorem transtulerunt ecclesiam, & ad sinistram altaris posuerunt.

885.

Anno DCCC. lxxxv. exercitus prædictus in duas se turmas divisit, una in orientalem *Francia* secessit, altera rediens in *Cantiam*, civitatem *Rovecestra* obsedit. Sed viriliter repugnantibus civibus, donec rex *Elfredus* cum manu valida superveniens scilicet paganos eos ab obsidione compulit ad naves, qui eodem anno ætate redeunt in *Galliam*. Quo anno classis ab *Elfredo* rege missa ad defensionem locorum circa *Eastangliam* xvj. navibus piratarum captis ad hostium fluminis *Stur*, universos interfecerunt. Sed dum reverterentur domum, obviam habuerunt barbarici exercitus infinitam navium multitudinem, cum qua diutius cum dimicatum esset, *Dani* victores extiterunt. Quo anno *Carlemannum Alemannorum* occidentalium *Francorum* regem in venatione singulari congressu aperdente dilacerans occidit. Cujus frater *Lodovicus* præcedenti anno defunctus fuerat, etiam ipse Rex *Francorum*. Fuerant enim ambo filii *Lodovici* Regis *Francorum*, qui supra memorato anno quo eclipsis solis facta est decessit. Ipse quoque filius *Caroli Calvi* regis *Francorum* erat, cujus filiam *Juditham* rex occidentalium *Saxonum Ethelwlfus* duxit reginam. Quo anno magnus paganorum exercitus de *Germania* in regionem antiquorum *Saxonum* navibus advehitur: Contra quos adunatis viribus *Saxones* & *Frisones* bis uno anno inierunt bella, & victoria sunt potiti. Eodem anno *Carolus Alemannorum* Rex occidentalium *Francorum* regnum, & omnia regna quæ sunt inter mare *Tirrenum* & finem maris qui antiquos *Saxones* & *Gallos* dividit, voluntario omnium consensu, præter *Armo-ricanum* regnum accepit. Hic *Carolus* filius erat *Lodovici* regis, *Lodovicus* germanus *Caroli* regis *Francorum* patris prædictæ *Judithæ*, qui duo germani fuerunt filii *Lodovici*. *Lodovicus* vero ille filius fuit *Caroli* magni illius famosi atque sapientissimi, qui fuit filius *Pipini* regis.

10

20

30

40

50

60

Anno DCCC. lxxxvj. *Marinus* papa obiit. Memoratus exercitus qui prius in orientalium *Francorum* regionem secesserat, iterum ad occidentales *Francos* rediens, per flumen *Sequanæ* pervenit *Parisi*; ubi per annum obsidens civitatem, civibus viriliter defendentibus, munitionem irrumperere non potuit. *Elfredus* rex post incendia urbium stragesque populorum, *Londoniam* honorifice restauravit, & habitabilem fecit, quam etiam *Etheredo Merciorum* Comiti commendavit servandam. Ad quem regem omnes *Angli* & *Saxones* qui prius ubique dispersi fuerant, aut cum paganis sine captivitate erant, venerunt, & voluntarie dominio suo se subdiderunt.

Anno DCCC. lxxxvij. supradictus exercitus *Parisi* deferens, nichil ibidem agere prævalens, classem per *Sequanam* usque locum qui *Caziei* dicitur direxit, ubi per annum grassantes, anno sequente hostium fluminis *Iona* subintrarunt, magnoque regionis dampno per annum ibi morati sunt. Hoc anno *Karolus* Rex *Francorum* sexta postquam ab *Earnulfo* filio fratris sui de regno expulsus fuerat ebdomada moritur. Quo defuncto, regnum in quinque divisum est, sed principalior pars provenit *Earnulfo*, cui alii quatuor fidelitatem sponte sua juraverunt, subjectionemque exhibuerunt, quia nullus eorum ex paterna progenie legitimus regni illius poterat esse hæres præter solum *Earnulfum*, apud illum enim remansit imperium. Talis autem erat regni divisio. *Earnulfus* optinuit regiones ad orientem *Hreni* fluminis, *Hrodulfus* mediterraneum regnum, *Odo* occidentale, *Beorngarus* & *Vuido* *Longobardiam*, omnesque regiones quæ ex illa montis sunt parte. Sed hæc inter se ita divisa regna magnis sese mutuo concusserunt bellis, alterque alterum se regno pepulerunt reges. Hoc anno *Ethelhelm* Comes *Wiltunensium* elemosinam Regis *Elfredi* detulit *Romam*.

Anno DCCC. lxxxvij. Inter alia multa bona quæ rex *Elfredus* gessit, duo monasteria construit nobilia; unum monachorum in loco qui dicitur *Etheling aegæ*, id est nobilium insula, ubi diversi generis monachis coadunatis, primitus *Johannem* presbyterum & monachum, genere *Eald-saxonum*, abbatem constituit. Aliud quoque monasterium juxta orientalem portam *Sceafftesbyrig* habitationi sanctimonialium habile idem rex ædificare imperavit, in quo propriam filiam *Ethelgeofam* devotam Deo virginem abbatissam constituit. Quæ duo monasteria terrarum possessionibus omnibusque divitiis locupletatim ditavit.

Anno DCCC. lxxxix. *Etheredus Dorobernensis* Archiepiscopus obiit, cui *Pleigmundus* successit.

Anno DCCC. xcj. *Guthrum* rex, quem ut præfati sumus, de sacro fonte rex *Elfredus* suscipiens nomen ei *Healstan* imposuit, hoc anno obiit. Hic in orientali *Anglia* cum suis habitavit, & provinciam illam post martyrium sancti Regis *Eadmundi* primitus incoluit & possedit.

Anno DCCC. xcij. *Wlfere* archiepiscopus *Eboracensis* obiit anno sui archiepiscopatus xxxix.

Anno

An.Dñi 886.

887.

888

889.

891.

892.

An.Dñi

893.

ANno DCCC. xcij. Rex paganus *Hesten* cum lxxx. parrionibus hostium *Tamensis* fluminis intrans, munitionem sibi in regia villa quæ *Middeltun* dicitur ædificavit.

894.

ANno DCCC. xciv. *Guthred* rex *Northymbro-
rum* obiit. Pagani qui *Northymbriam* incoluere cum *Elfredo* rege pacem juramentis stabilire.

895.

ANno DCCC. xcv. pagani naves suas per fluvium *Tamensem* & postmodum per amnem *Ligeam* sursum traxerunt, sibi que munitionem prope ipsum amnem xx. miliaris à *Londonia* ædificare ceperunt.

896.

ANno DCCC. xcvi. æstatis tempore magna pars civium *Lundoniensium* & de vicinis locis quamplures munitionem quam sibi pagani ædificaverant destruere moluntur. Sed illis fortiter resistentibus, *Christiani* in fugam vertuntur, quatuor-
que de ministris Regis *Elfredi* occiduntur.

897.

ANno DCCC. xcviij. Paganorum exercitus in *Eastanglia* & *Northymbria* residentium furtivam prædam circa maris ripas agentes, terram occidentalium *Saxonum* graviter vexabant, maxime longis celeribusque navibus, quas ipsi ante plures annos fabricaverant. Adversum quos bis longiores, altiores, celeriores minusque nutantes ex præcepto regis *Elfredi* fabricantur naves, quarum violentia prædictæ hostium superari possent. Quibus in mare missis, mandat rex, ut quos capere possent vivos caperent, & quos vivos capere nequirent occiderent. Unde actum est ut eodem anno xx. naves *Danicorum* piratarum caperentur. Quorum quidam occiduntur, quidam ad regem vivi ducuntur, & in patibulo suspenduntur.

898.

ANno DCCC. xcviij. *Rollo* primus *Normannorum* dux cum exercitu suo *Carnotensem* civitatem obsedit. Sed episcopus ejusdem urbis *Waltelinus Ricardum Burgundie* ducem & *Ebalum Pictavensem* Comitem in suum advocans auxilium, tunicam sanctæ *Mariæ* in manibus ferens, *Rollonem* ducem divino nutu fugavit, & civitatem liberavit.

899.

ANno DCCC. xcix. *Angul-saxonum* rex *Elfri-*
du piissimi regis *Athelwulfi* filius xxix. annis sexque mensibus regni sui peractis, Indictione iv. mortem obiit v. Kal. Novembris, & *Wintonia* in novo monasterio sepultus est. Huic filius successit *Eadwardus*, cognomento senior, litterarum cultu patre inferior, sed dignitate, potentia pariter & gloria superior. Nam, ut in sequentibus clarebit, multo latius quam pater fines regni sui dilatavit. Siquidem civitates & urbes multas ædificavit, nonnullas vero destructas reædificavit. Totam *Eastaxoniam*, *Eastangliam*, *Northymbriam*, pluresque etiam *Mercie* provincias quas *Dani* multo possederant tempore, manibus illorum extorsit. *Merciam* post obitum suæ germanæ *Egelsfledæ* totam optinuit & possedit. *Scottorum*, *Cumbrorum*, *Stretgledunalarum* omnesque occidentalium *Brittonum* reges in deditionem accepit. Reges & duces ab eo prælio victi cæsi-
que quamplurimi. Ex muliere nobilissima

Egcuinna filium suum primogenitum *Ethelstanum*, An.Dñi ex regina autem sua *Edgiva* filios tres, *Edwinum*, *Eadmundum*, *Edredum*, filiamque Deo devotam virginem *Eadburgam*, tresque insuper habuit filias. Quarum unam *Otto Romanorum* imperator octogimus nonus, alteram vero in conjugem habuit rex occidentalium *Francorum Carolus*. Cujus amitam *Juditam Caroli* scilicet Imperatoris filiam uxorem duxit rex occidentalium *Saxonum Ethelwlfus*. Tertiam autem filiam in uxorem habuit rex *Northymbro-
rum Sithricus*. Hoc anno *Erdulfus* episcopus *Lindisfarnensis* obiit, cui *Tuthred* successit. Pullus est etiam *Osbert* à regno.

ANno Domini DCCCC. *Ethelbald* archiepi-
scopus *Eboracensis* ordinatur. 900.

ANno DCCCC. iij. strenuissimus dux *Athul-*
fus Ealhswithæ reginæ matris regis *Eadwardi* germanus, & venerabilis abbas de *Scotia Virgilius* obierunt. Sanctus etiam presbyter *Grimboldus* magnæ sanctitatis vir, unusque magistrorum *Elfredi* regis, gaudia scandit regni cœlestis. 903.

ANno DCCCC. iv. *Cantuarienses* cum multitudine piratarum *Danicorum* in loco qui *Holme* dicitur pugnaverunt, & victores extiterunt. 904.

ANno DCCCC. v. Religiosa Christi famula *Ealhswitha* regina mater regis *Eadwardi* vita decessit, quæ sanctimonialium monasterium *Wintonia* construxit. 905.

ANno DCCCC. vi. paganorum exercitus de *Eastanglia* & *Northymbria* invictum esse regem *Eadwardum* scientes, pacem cum eo faciunt, in loco qui lingua *Anglorum* *Þringasford* dicitur. Eodem anno *Rollo*, qui & *Robertus*, primus dux *Normannorum* decessit. Cui *Willielmus* filius ejus *Longa*
spata successit. 906.

ANno DCCCC. viij. Civitas quæ *Kairleir*
Brittannice, & *Legacestre* dicitur Saxonice, jussu *Etheredi* ducis & *Egelsfledæ* restaurata est. 908.

ANno DCCCC. x. sancti *Oswaldi* regis & martyris ossa de *Bardonig* in *Merciam* translata sunt. Rex invictissimus *Eadwardus*, quia pactum quod secum *Dani* pepigerant prævaricati sunt, *West-Saxonum* & *Merciorum* exercitum in *Northymbriam* misit. Qui cum illo venissent, per quadraginta ferme dies eam devastare non cessantes, quam plures *Danorum* occiderunt, & reges ducesque eorum cum rege *Eadwardo* pacem quam fregerant redintegrare compulerunt. 910.

ANno DCCCC. xj. in provincia *Sterffordensi*
in loco qui dicitur *Teotenhale* inter *Anglos* & *Danos* insigne prælium actum est; sed *Angli* potiti sunt victoria. 911.

ANno DCCCC. xij. eximia vir probitatis, dux
& patritius, dominus & subregulus *Merciorum* *Etheredus* post nonnulla quæ egerat bona decessit. Post cujus mortem uxor illius *Egelsfleda* regis *Elfredi* filia, regnum *Merciorum*, (exceptis *Lundonia* & *Oxenaforda*, quas suus germanus rex *Ead-*
wardus

An.Dñi *wardus* sibi retinuit) haut brevi tempore strenuissime viij. annis tenuit.

913. **A**Nno DCCCC. xiiij. *Egelsfleda Merciorum* Domina ij. Non. Mai, cum exercitu ad locum qui *Sceargete* dicitur venit, ibidemque arcem munitam construxit, dehinc in occidentali plaga *Sabrinae* fluminis in loco qui dicitur *Wtge* aliam ædificavit.

914. **A**Nno DCCCC. xiv. ætatis initio *Egelsfleda Merciorum* domina cum *Mercensibus* ad *Comwirthig* perrexit, ipsamque urbem restauravit. Deinde *Steffordam* tetendit, & in septentrionali plaga *Stouve* amnis arcem construxit.

915. **A**Nno DCCCC. xv. defuncto *Hwiciorum* episcopo *Werfertho* magnæ sanctitatis & scientiæ viro, *Ethelhunus* successit. *Egelsfleda Merciorum* domina urbem condidit quæ *Eadesbirig* vocatur, & in fine autumpni alteram quæ *Marawit* nominatur.

916. **A**Nno DCCCC. xvj. rex invictissimus *Eadwardus* ante festivitatem sancti *Martini Bedefordem* adiit, & eam cum inhabitatoribus ejus in deditionem accepit, ibidemque per xxx. dies moratus, urbem in australi plaga amnis *Use* condi præcepit.

917. **A**Nno DCCCC. xvij. *Egelsfleda Merciorum* domina in terra *Brittonum* ad expugnandam arcem apud *Byrcenanmere* misit exercitum. Qui expugnata arce, uxorem regis *Brittonum* cum xxxiv. hominibus captivos in *Merciam* adduxerunt.

918. **A**Nno DCCCC. xvij. *Egelsfleda Merciorum* domina ante Kal. Augusti *Derbeiam* infringendo expugnavit, ipsamque provinciam tenuit. Cujus ministri iv. de carioribus in porta urbis fortiter pugnantes occisi sunt.

919. **A**Nno DCCCC. xix. *Egelsfleda Merciorum* domina, insignis prudentiæ & justitiæ virtutisque eximie femina, viij. anno ex quo sola regnum *Merciorum* strenuo justoque rexit modamine, xix. Kal. Julii obiit, & unicam filiam suam *Elwinnam* ex *Etheredo* subregulo susceptam, hæredem regni reliquit. Cujus corpus *Glawornam* delatum in ecclesia sancti *Petri* est honorifice tumulatum.

920. **A**Nno DCCCC. xx. rex *Eadwardus* misit in *Northanhymbrorum* regionem *Merciorum* exercitum ut urbem *Mannecester* restaurarent, & in ea fortes milites collocarent. Post hæc *Elwinna* neptæ suæ potestatem regni *Merciorum* penitus ademit, & in *Westaxoniam* duci præcepit. Eodem anno rex *Northanhymbrorum* *Sihtricus* occidit *Niellum* fratrem suum, & infregit *Debennport*.

921. **A**Nno DCCCC. xxj. rex *Scottorum* cum tota gente sua & *Regnaldus* rex *Danorum* cum *Anglis* & *Danis* *Northymbriam* incolentibus, rex etiam *Streddedunalarum* cum suis Regem *Eadwardum* seniore sibi in patrem & dominum elegerunt, firmumque fœdus cum eo pepigerunt.

ANno DCCCC. xxij. Clito *Ethelwardus* regis *Eadwardi* germanus xvij. Kal. Novembris defunctus *Wintoniam* defertur & sepelitur. *Hwiciorum* episcopo *Athelhuno* defuncto *Wilferthus* successit.

ANno DCCCC. xxiv. invictissimus rex *Anglorum* *Eadwardus* senior, qui cunctis *Britanniæ* incolentibus *Anglorum*, *Scottorum*, *Cumbrorum*, *Danorum* pariter & *Brittonum* populis gloriosissime præfuit, post multas res egregie gestas, regni sui anno xxiv. in regia villa quæ *Fearnun* nominatur, Indictione xv. ex hac vita transiens, *Ethelstano* filio regni gubernacula reliquit. Cujus corpus *Wintoniam* delatum, in novo monasterio regio more sepelitur. *Ethelstanus* vero in *Kingestune*, id est in villa regia, in regem levatur, & honorifice ab *Ethelmo Dorobernensi* archiepiscopo consecratur. Cujus temporibus oritur puer strenuus *Dunstanus* in *Westaxonia* finibus.

ANno DCCCC. xxv. strenuus & gloriosus rex *Anglorum* *Ethelstanus* sororem suam cum magno honore & gloria *Northymbrorum* regi *Sihtrico Danica* stirpe progenito in matrimonium dedit. Eodem anno *Wigred* episcopus *Lindisfarnensis* consecratur.

ANno DCCCC. xxvj. *Northanhymbrorum* rex *Sihtricus* vita decessit, cujus regnum rex *Ethelstanus*, filio illius expulso *Guthfertho*, qui patri in regnum successerat, suo adjecit imperio. Omnes etiam reges totius *Albionis*, regem scilicet occidentaliū *Brittonum* *Huval*, dehinc regem *Scottorum* *Constantinum*, regemque *Wentorum* *Wuer* prælio vicit & fugavit. Hii omnes ubi se viderunt non posse strenuitati illius resistere, pacem ab eo petentes, in loco qui dicitur *Camotun* iv. idus Julii convenerunt, datoque sacramento firmum cum eo fœdus pepigerunt.

ANno DCCCC. xxix. *Hwiciorum* episcopo *Wilfertho* defuncto successit *Kinewoldus*.

ANno DCCCC. xxxij. vir eximie sanctitatis *Frithestanus* episcopus *Wintoniensis*, ordinato pro se in episcopatum viro religioso *Brinstano*, *Wintoniæ* resedit.

ANno DCCCC. xxxij. sanctus *Frithestanus* obiit. Rex *Ethelstanus* jussit fratrem suum *Edwinum* in mare submergi.

ANno DCCCC. xxxiv. strenuus rex *Anglorum* *Ethelstanus*, quia rex *Scottorum* *Constantinus* fœdus quod cum eo pepigerat dirupit, classica manu pervalida & equestri exercitu non modico, ad *Scotiam* proficiscitur. Qui prius sepulchrum sancti *Cuthberti* adiens eumque terrarum & aliarum rerum regali donatione honorans, *Scotiam* usque *Dunfoeder* & *Wertermorum* terrestri exercitu vastavit, navali vero usque *Cathenes*, eamque maxima ex parte depopulatur. Unde vi compulsus rex *Constantinus* filium suum obsidem cum dignis muneribus illi dedit, paceque redintegrata rex in *Westaxoniam*

An.Dñi 922.

924.

925.

926.

929.

932.

933.

934.

An.Dñi niam rediit. Sanctus *Byrnstanus* eodem anno obiit.

935. **A**Nno DCCCC. xxxv. religiosus monachus *Elfegus* cognomento *Calvus*, beati *Dunstani* propinquus, suscepit episcopatum *Wintoniensis* ecclesie.

937. **A**Nno DCCCC. xxxvij. *Hiberniensium* multarumque insularum rex paganus *Anlafus* à socio suo rege *Scottorum* *Constantino* incitatus, hostium *Humbrae* fluminis valida cum classe ingreditur. Cui rex *Ethelstanus* fraterque suus *Clito* *Eadmundus* in loco qui dicitur *Brunanburh* cum exercitu occurrerunt, & prælio à diei principio in vespere tracto, quinque regulos septemque duces, quos adversarii sibi in auxilium conduxerant, interfecerunt, tantumque sanguinis quantum eatenus in *Anglia* nullo in bello est fustum, fuderunt, & reges *Anlafum* & *Constantinum* ad naves fugere compellentes, magno reversi sunt tripudio. Illi vero summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecuti, cum paucis redeunt in sua.

940. **A**Nno DCCCC. xl. strenuus & gloriosus rex *Anglorum* *Ethelstanus*, xvi. regni sui anno, Indictione xliii. vi. kal. Nov. feria quarta, apud *Glavornam* vita decessit, & ad *Maidulfi* urbem delatus, honorifice est tumulatus. Cui frater suus *Eadmundus* xviii. ætatis suæ anno in regnum successit.

941. **A**Nno DCCCC. xli. *Northimbrenses* fidelitati quam magnifico regi *Anglorum* *Eadmundo* debebant infidelitatem præferentes, regem *Noreganorum* *Anlafum* sibi in regem elegerunt. Eodem anno *Ricardus* vetus suscepit comitatum *Normannie*, & tenuit lii. annis. Fuit ipse filius *Willielmi* Comitis, cujus pater fuit *Rollo* primus *Normannorum* Dux. *Wigredus* episcopus obiit, & *Getredus* successit.

942. **A**Nno DCCCC. xlii. magnificus rex *Anglorum* *Eadmundus* quinque civitates, *Lindicolniam*, *Snothingam*, *Deorbeiam*, *Leogarecestram*, & *Stanfordam* manibus *Danorum* penitus extorsit, totamque *Merciam* in sui potestatem redegit. Hic dei servo *Dunstano* summus, & ejus consiliis fuit gloriosus, à quo diversis honoribus sullimatus, *Glestonia* in qua educatus est, abbatis jure præficitur.

943. **A**Nno DCCCC. xliii. magnifico Regi *Eadmundo* cum sua regina sancta *Elsgiva* filium peperisset *Eadgarum*, sanctus abbas *Dunstanus* audivit quasi in sullimi voces psallentium, atque dicentium, Pax *Anglorum* ecclesie exorti nunc pueri nostrique *Dunstani* tempore. Eodem anno idem rex *Anlafum* regem cujus supra meminimus, de lavacro sanctæ regenerationis suscepit, regioque munere donavit; & parvo post tempore *Reignoldum* *Northanhymbrorum* regem dum ab episcopo confirmaretur tenuit, sibi in filium adoptavit.

944. **A**Nno DCCCC. xliiii. magnificus rex *Anglorum* *Eadmundus* duos reges, *Anlafum* regis videlicet *Sihtrici* filium, & *Reignoldum* *Guthferti* filium, de *Northymbria* expulit, eamque suæ ditioni subegit.

ANno DCCCC. xlv. magnificus rex *Anglorum* *Eadmundus* terram *Cumbrorum* depopulatus est, illamque Regi *Scottorum* *Malculmo* eo tenore dedit, ut terra marique sibi fidelis existeret.

10 **A**Nno DCCCC. xlvj. magnificus rex *Anglorum* *Eadmundus*, die festivitatis sancti *Augustini* *Anglorum* doctoris, dum in regia villa quæ Anglice *Buclescirce* dicitur, suum dapiferum è manibus pessimi cleptoris *Leonem*, ne occideretur, vellet eripere, v. annis viique mensibus regni sui peractis, Indictione liii. vij. kal. Junij, feria iij, ab eodem interficitur & *Glastoniam* delatus à beato *Dunstano* abbate sepelitur. Cui *Edredus* frater suus in regnum successit, & à sancto *Odone* archiepiscopo in *Kingestune* rex est consecratus.

20 **A**Nno DCCCC. xlvij. *Aldredus* qui post *Uchredum* fuit episcopus, obiit, & *Ailsi* ei successit.

ANno DCCCC. xlix. *Wlstanus* *Eboracensis* archiepiscopus proceresque *Northymbrenses* omnes in villa quæ dicitur *Waddenesclyf* egregio regi *Anglorum* *Edredo* fidelitatem juraverunt; sed non illam diu tenuerunt, nam quendam *Danica* stirpe progenitum, *Eyricum* nomine, super se regem leverunt.

30 **A**Nno DCCCC. l. per infidelitatem *Northymbrensi*um egregius rex *Anglorum* *Eadredus* totam *Northymbriam* devastat, in qua devastatione monasterium quod dicitur in *Witpum* à sancto *Wilfrido* episcopo quondam constructum, igne est combustum. Redeunte vero domum rege, exercitus de *Eboraca* erumpens civitate in loco qui dicitur *Catefford* de extrema parte exercitus regis multam stragem dedit. Unde rex nimis offensus voluit illico redire, & totam illam terram penitus delere. Verum hoc cognito, *Northymbrenses* timore perterriti, *Tricum* quem sibi regem præfecerant, abjecerunt, regis injurias honoribus, detrimenta muneribus expleverunt, ejusque offensam pecunia non modica placaverunt.

50 **A**Nno DCCCC. li. sanctus *Elfegus* cognomento *Calvus* *Uventanus* episcopus, qui beatum *Dunstanum* Monachus & presbyteratus gradu decoravit, huic vitæ modum fecit; cui *Elfsinus* in episcopatum successit. *Omel* quoque rex *Brittonum* obiit.

ANno DCCCC. lii. inclitus rex *Anglorum* *Eadredus* *Eboracensem* archiepiscopum *Wlstanum* in *Juthanbyrig* artam posuit in custodiam, quia frequenter apud eum certis ex causis accusabatur.

ANno DCCCC. liii. *Wlstano* *Eboracensi* archiepiscopo à custodia soluto, episcopalis honor apud *Dorreceastre* restituitur.

60 **A**Nno DCCCC. liv. egregius rex *Anglorum* *Eadredus* x. anno regni sui agrotavit, & desperatus est. Qui missa celeri legatione, confessionum suarum patrem beatum scilicet *Dunstanum* abbatem accersivit, quo festine ad palatium tendente, & medium jam iter peragente, vox desuper clare sonuit, ipso audiente, Rex *Eadredus* nunc in pace quiescit.

Ad

An.Dñi

945.

946.

948.

949.

950.

951.

952.

954.

955.

An.Dñi Ad hanc vocem equus cui insedit pondus vocis Angelicæ ferre non valens, abique ulla fessoris læsione cum interitu suo in terram corruit. Regis autem corpus *Wintoniam* deferretur, & ab abbate ipso *Dunstano* in veteri monasterio sepulturæ honestissimæ traditur. Cujus frater Clito *Edvius*, regis scilicet *Eadmundi* & sanctæ *Ealgive* reginæ filius, Monarchiam imperii suscepit, & eodem anno in *Bingestune* ab *Odone Doroberniæ* archiepiscopo rex consecratus est.

956. **A** Nno DCCCC. lvi. Beatus *Dunstanus* abbas à rege *Anglorum Edvino* pro iustitia proscriptus, mare transivit, & in monasterio quod *Blandunum* dicitur, sub exilii sui tempore mansionem accepit. *Wlstanus Eboracensis* archiepiscopus vii. kal. Jan. defunctus in *Windalan* tumulatur. Cui vir reverendus successit *Oshtellus*.

957. **A** Nno DCCCC. lvij. Rex *Anglorum Edvius*, quoniam in commisso regimine insipienter egit, à *Mercensibus* & *Northymbrensibus* contemptus, relinquitur, & suus germanus *Clyto Eadgarus* ab eis rex eligitur, sicque res regum se juncta est, ut flumen *Tamenſe* regnum determinaret amborum: Mox rex *Mercensium Eadgarus* beatum *Dunstanum* abbatem cum honore & gloria de exilio revocavit. Excursio dehinc parvi spaci tempore, pastor *Wigornensis* ecclesiæ *Ceonwaldus* vir magnæ humilitatis & monasticæ professionis defungitur. Pro quo beatus *Dunstanus* ad episcopatum eligitur, & ab *Odono Doroberniæ* archiepiscopo consecratur.

958. **A** Nno DCCCC. lvij. Sanctus *Odo Doroberniæ* archiepiscopus regem *Westſaxonum Edvinum* & *Elgivam*, vel quia ut fertur propinqua illius extitit, vel quia illam sub propria uxore adamavit, ab invicem separavit. Eodem anno idem archipræsul, vir quidem clarus ingenio & virtute laudabilis, spiritu quoque prophetiæ pollens, humanis excessit rebus, angelorum manibus ad paradysum deductus. Huic successit *Wentanus* episcopus *Elfinus*; & pro ipso ad episcopatum *Wintoniensis* ecclesiæ ordinatus est *Brithelmus*.

959. **A** Nno DCCCC. lix. *Elfinus Dorobernensis* archiepiscopus dum *Romam* pro petendo pallio tenderet, in Alpini montibus gelu niveque obstrictus defecit. Rex *Westſaxonum Edvius* iiii. annis regni sui peractis, defunctus, *Wintonia* in novo monasterio est sepultus. Cujus regnum suus germanus rex *Mercensium Eadgarus*, ab omni *Anglorum* populo electus, anno ætatis suæ sextodecimo, adventus vero *Anglorum* in *Britanniam* quingentesimo decimo, trecentesimo autem sexagesimo tertio ex quo Sanctus *Augustinus* & socii ejus *Angliam* venerunt, suscepit, divisaque regna in unum copulavit. *Brithelmus Dorsetensium* episcopus ad patriarchatum *Cantuariæ* sedis eligitur. Sed quia ad tantam rem minus erat idoneus, jussus à rege *Cantuariæ* discedit, atque ad relictam nuper ecclesiam suam redit. Dehinc beatus *Dunstanus* ecclesiæ *Wigornensis* episcopus, ex respectu divino & sapientum consilio, primæ metropolis *Anglorum* primas & patriarcha instituitur. A quo & cæteris sapientibus ipse rex *Anglorum Eadgarus* decenter instructus, passim improbos oppressit, rebelles sub asperitatis correctione redarguit, justos & modestos dilexit, de-

structas dei ecclesias renovavit, & ditavit; abjectis ex pœnobiis clericorum naviis, ad laudem summi creatoris monachorum & sanctimonialium catervas aggregavit, & plusquam xl. monasteria cum eis constitui præcepit; quos omnes ut fratres honorabat, & ut filios charissimos diligebat, ammonens per se pastores quos ipsis præposuit, ut illos regulariter & irreprehensibiliter vivere ammonerent, quatinus *Christo* & Sanctis ejus in omnibus placerent.

10 **A** Nno DCCCC. lx. Sanctus *Dunstanus* ad *Romuleam* urbem profectus Indictione iij. pallium à *Johanne* papa suscepit, sicque per pacis itinera ad patriam remeavit. Paucis exinde mensibus interjectis, regalia petit limina, januam regiæ pietatis suggestionem preceque pulsât humilima, ut religiosum, mitem humilemque monachum sui prædecessoris *Odonis* fratrualem beatum *Oswaldum*, quem in timore divino sanctisque virtutum operibus verissime probaverat excrevisse, promoveret ad pontificale decus *Wigornensis* ecclesiæ. Annuit rex *Eadgarus* quod sanctus petebat *Dunstanus*, & ab ipso intro-nizatur ad summum sacerdotium beatus *Oswaldus*.

A Nno DCCCC. lxij. Sanctus *Ethelmoldus* venerabilis abbas à beato *Dunstano* educatus, mortuo *Brithelmo* episcopatum *Wintoniensis* ecclesiæ suscepit. Et eodem anno jussu regis expulsis clericis vetus monasterium cum monachis instituit. Hic namque regem cujus eximius erat consiliarius ad hoc maxime provocavit, ut clericos à monasteriis expelleret, & monachos sanctimonialesque in eis collocari juberet.

A Nno DCCCC. lxiiij. Rex *Anglorum* pacificus *Eadgarus Ordgari* ducis *Domnanie* filiam post mortem viri sui *Elfwoldi* gloriosi ducis orientalium *Anglorum* in matrimonium accepit, ex qua duos filios *Eadmundum* & *Egelredum* suscepit. Habuit etiam prius ex *Egelfleda* candida *Ordmeri* ducis filia *Eadwardum* postea regem & martyrem, & de sancta *Wlthriha* virginem deo devotissimam *Eagitham*. Eodem anno rex idem monachos in novo monasterio, & in *Wideltune* collocavit, & illis *Ethelgarum*, istis *Cymewardum* abbates constituit.

A Nno DCCCC. lxvij. Rex *Anglorum* pacificus *Eadgarus* in monasterio *Rumelſige* quod avus suus rex *Anglorum Eadwardus* senior construxerat sanctimoniales collocavit, sanctamque *Merwinam* super eas abbatissam constituit.

A Nno DCCCC. lxviij. *Aldredus* episcopus apud sanctum *Cuthbertum* in *Cunecacestre* vita decessit. Cui *Elfinus* in episcopatum successit.

A Nno DCCCC. lxix. Rex *Anglorum* pacificus *Eadgarus* sancto *Dunstano Dorobernensis*, & beato *Oswaldo Wigornensis*, & sancto *Ethelmoldo Wintoniensis* ecclesiæ episcopis præcepit, ut expulsis clericis in majoribus monasteriis per *Merciam* constructis monachos collocarent. Unde sanctus *Oswaldus* sui voti compos effectus, clericos *Wigornensis* ecclesiæ monachilem habitum suscipere renuentes de monasterio expulit; consentientes vero hoc anno ipso teste monachavit; eisque *Winfimum* magnæ religionis virum loco decani præfecit.

An.Dñi

970.

ANno DCCCC. lxx. sanctæ ac venerabiles antistitis *Suithuni* reliquæ, peractis à sepultura ejus centum & decem annis, Indictione xiiij, idus Julii, feria sexta, sullatæ sunt de monumento à sancto *Ethelwoldo* venerabili præfule, & ab *Elfstano Glastoniensis*, & ab *Ethelgaro* Novi monasterii abbatibus, & in basilica apostolorum *Petri & Pauli* decentissime sunt reconditæ.

971.

ANno DCCCC. lxxi. Clito *Eadmundus* regis *Eadgari* filius obiit, & in monasterio *Rumestige* honorifice est sepultus. Non multum post *Ordgarus* dux *Domnania* focer regis *Eadgari* decessit, & in *Crancestre* est sepultus.

972.

ANno DCCCC. lxxij. Rex Anglorum pacificus *Eadgarus* Novi monasterii ecclesiam à patre suo *Eadmundo* inceptam, à se vero perfectam honorifice dedicari præcepit. Defuncto *Eboracensi* archiepiscopo *Oskeytello*, suus propinquus sanctus *Oswaldus Wiggornensis* episcopus pro eo in archiepiscopum eligitur.

973.

ANno DCCCC. lxxij. Rex Anglorum pacificus *Eadgarus* anno ætatis suæ xxx. Indictione v. idus Mai, die Pentecostes, à beatis præsulibus *Dunstano* & *Oswaldo* & à cæteris totius Angliæ antistitibus in civitate *Acamanni* benedicitur, & cum maximo honore & gloria consecratur, & in regem inungitur. Interjecto deinde tempore, ille cum ingenti classe septentrionali *Britannia* circumnavigata, ad *Legionum civitatem* appulit. Cui subreguli ejus octo, *Kynath* scilicet rex *Scottorum*, *Malcolm* rex *Cumbrorum*, *Maccus* plurimarum rex insularum, & alii v. *Dufnald*, *Siferth*, *Huval*, *Jacob*, *Nichil*, ut mandaverat occurrerunt, & quod sibi fideles & terra & mari cooperatores esse vellent juraverunt. Cum quibus die quadam scapham ascendit, illisque ad remos locatis, ipse clavum gubernaculi arripiens, eam per cursum fluminis *De* perite gubernavit, omnique turba ducum & procerum simili navigio comitante, à palatio ad monasterium sancti *Johannis Baptiste* navigavit. Ubi facta oratione, eadem pompa ad palatium remeavit. Quod dum intraret, optimatibus fertur dixisse, tunc demum quemque suorum successorum se gloriari posse regem Anglorum fore, cum, tot regibus sibi obsequentibus, potiretur pompa talium honorum. Sanctus *Oswaldus* pallium à *Stephano* centesimo xxxiiij. papa suscepit.

974.

ANno DCCCC. lxxiiij. Hoc anno terræ motus per totam *Angliam* factus est maximus.

975.

ANno DCCCC. lxxv. *Anglici* orbis basileus, flos & decus antecessorum regum, pacificus Rex *Eadgarus*, non minus memorabilis *Anglis* quam *Romulus* Romanis, *Cirus* Persis, *Alexander* Macedonibus, *Arsaces* Parthis, *Karolus magnus* Francis, postquam cuncta regaliter consummavit, anno ætatis suæ xxxij. regni autem illius in *Mercia* & *Northymbria* xix. ex quo vero per totam *Angliam* regnavit xvi. Indictione iij. viij. idus Julii, feria quinta ex hac vita transiens, filium suum *Eadwardum* & regni & morum hæredem reliquit. Corpus vero illius *Glastoniam* delatum, regio more est tu-

mulatum. Is itaque dum viveret iij. DC. robustas sibi congregaverat naves. Ex quibus Paschali emensa sollempnitate omni anno mille CC. in orientali, mille ducentas in occidentali, mille CC. in septentrionali insulæ plaga coadunare, & ad occidentalem cum orientali classe, & illa remissa ad borealem cum occidentali, ipsaque remissa cum boreali ad orientalem classem renigare, eoque modo totam insulam omni ætate consueverat circumnavigare, viriliter hoc agens ad defensionem contra externos regni sui, & suum suorumque ad bellicos usus exercitium. Hieme autem & vere infra regnum usquequaque per omnes provincias *Anglorum* transire, & quomodo legum jura & suorum decretorum statuta à principibus observarentur, neve pauperes à potentibus præjudicium passi opprimerentur, diligenter solebat investigare. In uno fortitudini, in altero justitiæ studens, in utroque rei publicæ & regni utilitatibus consulens. Hinc hostibus circumquaque timor, & omnium sibi subditorum erga eum excreverat amor. Cujus decessu totius regni status est perturbatus, & post tempus lætitiæ, quod illius tempore stabat pacifice, cœpit tribulatio undique advenire. Nam princeps *Merciorum* *Elfere* quampluresque regni primates magnis obcæcati muneribus, abbates cum monachis de monasteriis in quibus rex pacificus *Eadgarus* eos locaverat, expulerunt, & clericos cum uxoribus suis introduxerunt. Sed huic vesaniæ viri timorati dux orientalium Anglorum *Ethelwinus* dei amicus, & suus germanus *Elfwoldus*, & *Brithnothus* Comes vir religiosus resisterunt, & in synodo constituti, se nunquam ferre posse, dixerunt, ut monachi eicerentur de regno qui omnem religionem tenuerunt in regno. Congregato dein exercitu, monasteria orientalium Anglorum maxima strenuitate defenderunt. Dum hæc aguntur, de rege eligendo magna inter regni primores oborta est dissensio. Quidam namque Regis filium *Eadwardum*, quidam vero fratrem illius elegerunt *Egelredum*. Quam ob causam archipræsules *Dunstanus* & *Oswaldus* cum coepiscopis, abbatibus ducibusque quamplurimis in unum convenerunt, & *Eadwardum*, ut pater suus præceperat, elegerunt, electum consecraverunt, & in regem unxerunt. Cometis stella autumnali tempore visa est.

ANno DCCCC. lxxvi. fames valida *Angliam* invasit. 976.

ANno DCCCC. lxxvij. in *Eastanglia* apud villam quæ *Cirding* nominatur maxima synodus celebratur. Dehinc apud *Kalne* regiam villam dum alia celebraretur, totius Angliæ majores natu qui ibidem congregati fuerant, excepto sancto *Dunstano*, de solario quodam corruerunt. Quorum quidam mortui sunt, quidam vero mortis periculum vix evaserunt. 977.

ANno DCCCC. lxxviii. Rex Anglorum *Eadwardus* jussu novercæ suæ *Elfthridæ* reginæ in loco qui *Corresgeate* dicitur à suis injuste occiditur, & apud *Werham* non regio more sepelitur. Cujus frater *Egelredus* Clito egregius, moribus elegans, pulcher vultu, decorus aspectu, Indictione vi. die Dominica xvij. kal. Mai post Paschalem festivitatem à sanctis archipræsulibus *Dunstano* & *Oswaldo* & decem episcopis in *Wyngestune* ad regni fastigium 978.

An.Dñi fastigium est consecratus. Nubes per totam *Angliam* media nocte, nunc sanguinea, nunc ignea visa est; dehinc in radios diversos & colores varios mutata circa auroram disparuit.

979. **A**Nno DCCCC. lxxix. dux *Merciorum Elferus* cum multitudine populi *Werham* venit, sanctumque corpus preciosi regis & martyris *Eadwardi* de tumultu sullevari præcepit. Quod dum esset nudatum, sanum atque incolume ab omni clade & contagione est inventum. Lotum deinde novisque vestimentis indutum, ad *Sceftoniam* est delatum, & honorifice tumulatum.

980. **A**Nno DCCCC. lxxx. *Suthamtonia* à *Danicis* piratis devastatur, & ejus cives omnes fere vel occisi, vel captivi sunt abducti. Nec multo post *Teneland* insulam idem devastavit exercitus. Quo etiam anno civitatis *Legionum* provincia à *Norwegensibus* piratis devastatur.

981. **A**Nno DCCCC. lxxxj. Sancti *Petroci* Confessoris monasterium in *Cornubia* devastatum est à piratis qui anno præterito *Suthamtoniam* devastarunt. Qui deinde in *Domnania* & in ipsa *Cornubia* circa ripas maris frequentes prædas agebant.

982. **A**Nno DCCCC. lxxxij. ad provinciam *Dorsetensium* tres naves applicuerunt piratarum, & *Portland* devastaverunt. Civitas *Londonia* igne cremata est.

983. **A**Nno DCCCC. lxxxij. Dux *Merciorum Elferus* regis *Anglorum Eadgari* propinquus decessit, ejusque ducatum filius suus *Alfricus* suscepit.

984. **A**Nno DCCCC. lxxxiiij. Sanctus *Ethelwoldus Wintoniensis* episcopus Indictione ij. Kal. Augusti è seculo migravit. Cui successit *Bartholomæus* abbas *Elfeus*. Hic in monasterio cui *Deorhyst* vocabulum est, religionis susceperat habitum.

986. **A**Nno DCCCC. lxxxvj. Rex *Anglorum Egelredus* propter quasdam dissensiones civitatem *Hrofi* obsedit. Et visa capiendi illam difficultate, iratus discessit, & terras sancti *Andreae* Apostoli devastavit. Dux *Merciorum Alfricus* *Alferi* ducis filius ab *Anglia* expellitur.

987. **A**Nno DCCCC. lxxxvij. Hoc anno duæ retro seculis *Anglorum* genti incognitæ pestes, scilicet febris hominum, & lues animalium quæ *Anglice Scitta* vocatur, Latine autem fluxus interreaneorum dici potest, totam *Angliam* plurimum vexaverunt, & clade pervalida tam homines afficiendo quam animalia penitus consumendo per omnes fines *Anglia* inedicibiliter delæxerunt.

988. **A**Nno DCCCC. lxxxviii. *Weredport* à *Danicis* piratis devastatur. A quibus etiam satrapa *Domnania* *Goda* nomine & miles fortissimus *Strenwoldus* cum aliis nonnullis perimuntur. Sed tamen ex illis plurioribus occisis *Angli* loco dominantur funeris. Beatus *Dunstanus* archiepiscopus Indictione prima xiiij. Kal. Junii sabbato ex

hac vita transivit, & supernæ civitatis sedem petivit, pro quo *Ethelgarus Seolefigensis* episcopus archiprælulatum suscepit, unoque anno tribusque mensibus tenuit.

ANno DCCCC. xc. defuncto *Elffio Lindisfarnensi* episcopo, *Aldunnus* succedit. 990.

ANno DCCCC. xcj. *Ethelgaro* archiepiscopo *Cantiae Siricus* successit. Hoc anno *Gippelwic Dani* depopulati sunt. Quorum duces fuerunt *Justin* & *Guthmund* filius *Steytan*: cum quibus non multo post strenuus dux orientalium *Saxonum Brithnodius* juxta *Meldunam* prælium commisit. Sed utrinque infinita multitudine occisa, ipse dux occubuit, *Danica* vero fortuna vicit. Quo insuper anno *Sirici Dorobernensis* archiepiscopi, & ducum *Ethelwardi* & *Alfrici* consilio, *Danis* tributum quod erat decem millia librarum primitus datum est, ut à crebris rapinis, cremationibus & hominum occisionibus quas circa ripas maris frequenter agebant, desisterent, pacemque firmam cum eis tenerent. Sanctus *Oswaldus* archiepiscopus monasterium *Rameselege*, quod ipse & Dei amicus dux orientalium *Anglorum Ethelwinus* construxerunt, divino adjutus auxilio & confortatus amminiculo, vj. Idus Novem. feria iij. consecravit. 991.

ANno DCCCC. xcij. Sanctus *Oswaldus* archiepiscopus Indictione v. ij. Kal. Martii, feria secunda, transiens ex hac vita regni cœlestis gaudia conscendit, & *Wigorne* in ecclesia sanctæ *Mariæ* quam ipse à fundamentis construxerat, requiescit. Cui venerabilis *Medeshamstudenensis* abbas *Aldulfus* successit. Nec diu post excessum beati *Oswaldi* egregiæ dux memoriæ *Ethelwinus* Dei amicus defunctus est, & *Rameselege* honorifice sepultus. 992.

ANno DCCCC. xcij. Hoc anno prædictus exercitus *Danorum* *Wegbanburh* infregit, & omnia quæ in ea sunt reperta secum asportavit. Dehinc ad hostium *Humbra* fluminis cursum suum dirigens, in *Lindesege* & in *Northymbria* multis villis incensis hominibusque caesis, magnam prædam cepit. Contra quos provinciales quamplures conglobati properanter ascenderunt. Sed cum prælium essent commissuri, duces exercitus, *Frana* videlicet, *Frithegift* & *Godwinus*, quia ex paterno genere *Danici* fuerunt, suis insidiantes, auctores fugæ primitus extiterunt. 993.

ANno DCCCC. xciiij. *Anlafus* rex *Noreganorum*, & *Suanus* rex *Danorum*, die natalis sanctæ *Mariæ* xciiij. trieribus *Londoniam* advehuntur: quam mox effringere & incendere conantur, sed Dei suæque genitricis *Mariæ* juvamine non sine parvo sui exercitus detrimento à civibus repelluntur. Unde furore simul & tristitia exasperati, eadem die recesserunt inde, & primitus in *Eastsexonia* & *Cantia* circaque ripas maris, deinde in *Suthsaxonia* *Suthamtunen*que provincia villas incendunt, agros devastant, & sine respectu sexus quamplures ferro & flamma absumunt, prædamque ingentem agunt. Ad postremum vero equos sibi rapientes, multasque per provincias debacchando discurrentes, ne sexui quidem muliebri vel

An.Dñi vel innocua parvulorum pepercerunt ætati, quin universos atrocitate ferina contraderent morti. Tunc rex *Egelredus* procerum suorum consilio ad eos legatos misit, promittens tributum & stipendium ea conventionem illis se daturum, ut à sua crudelitate omnino desisterent. Qui petitioni regis acquiescentes, ad suas reversi sunt naves, & sic ad *Suthamton* totus congregatus exercitus ibidem hiemaverunt. Quibus de tota *Westfaxoniam* stipendium dabatur, de tota vero *Anglia* tributum quod erat *xvj.* librarum dependebatur. Interca jussu regis *Egelredi Wintoniensis* episcopus *Elfegus*, nobilisque dux *Ethelwardus* regem *Anlafum* adierunt, obsidibusque datis illum ad regiam villam *Andeafaran* ubi rex manebat, cum honore deduxerunt. Quem rex honorifice suscepit, confirmari ab episcopo fecit, sibi in filium adoptavit, regioque munere donavit. Ille vero se non amplius ad *Angliam* cum exercitu venturum regi *Ethelredo* promisit, & ad naves postea rediit, æstateque imminente ad patriam devedtus, sua promissa bene custodivit. *Ricardus* primus dux *Normannorum* obiit, cujus filius *Ricardus* uno anno successit. Post quem frater ejusdem *Robertus*.

995. **A** Nno DCCCC. xcv. *Aldunus* episcopus transfudit de *Cestre* in *Dunholm* corpus sancti *Cuthberti*.

996. **A** Nno DCCCC. xcvi. *Elfricus* *Dorabernie* archiepiscopus consecratus est.

997. **A** Nno DCCCC. xcviij. *Danorum* exercitus qui remanserat in *Anglia*, circumnavigata *Westfaxoniam* hostium *Sabrina* fluminis intravit, & nunc septentrionalem *Britanniam*, nunc *Cornubiam*, nunc in *Domniam* *Wlecepoorth* devastavit, villisque quampluribus incensis multas hominum strages dedit. Deinde *Penwithstoezt* regirato, in hostium fluminis *Tamira* *Domniam* & *Cornubiam* sequestrantis devedtus, navibus profudit, nulloque prohibente usque ad *Lidefondam* suum incendium continuavit, & cædes hominum reiteravit. Ad hæc etiam *Ordulsi* *Domniam* primatis monasterium quod *Labihoce* nominatur combussit, ingenti præda onustus ad naves repedavit, eodemque in loco hiemavit.

998. **A** Nno DCCCC. xcviij. memoratus paganorum exercitus hostium fluminis quod dicitur *Frome* appulsus, *Dorsetaniam* maxima ex parte devastavit. Dein frequenter insulam *Veetam* adiit, sæpe *Dorsetaniam* repetiit, moreque solito prædæ institit, & quotienscunque in *Veeta* jacuit, de *Suthfaxoniam* & *Suthamtonensi* provincia sibi victum accepit. Adversus tantam tempestatem multociens congregatus est exercitus; sed quotienscunque prælium essent commissuri, *Angli*, aut insidiis aut aliquo infortunio impediti, terga verterunt, & hostibus victoriam dederunt.

999. **A** Nno DCCCC. xcix. sæpeditus exercitus paganorum hostium *Tamensis* fluminis ingressus, per flumen *Medewege* *Roveestre* advehitur, eamque paucis diebus obsidione cinxit. Ad quos repellendos conglobati *Cantuarienses*, asperum cum eis prælium ineunt; sed multis ex his & illis cæsis,

Dani loco dominantur funeris. Hinc equites effecti, occidentalem *Cantiam* plagam ferme totam sunt demoliti. Qua re cognita, rex *Anglorum* *Egelredus* suorum primatum consilio, & classem, & pedestrem congregavit exercitum. Verum dum paratæ essent naves, duces exercitus de die in diem moram cæptis innectentes, populum graviter vexabant. Ad ultimum vero nec classica, nec pedestris manus quicquam communis utilitatis agebat præter populi laborem, pecuniæ perditionem, hostium incitationem.

10 **A** Nno ab incarnatione Domini millesimo, *Danorum* classis præfata, hoc anno *Normanniam* petit, & sequenti anno ad *Angliam* reversa pejora prioribus egit. Rex *Ethelredus* terram *Cumbro- rum* fere totam depopulatus est. Hic suæ classi mandavit, ut circumnavigata septentrionali *Britannia*, in loco constituto sibi occurreret. Sed vi ventorum præpedita, non potuit. Insulam tamen quæ *Pontege* dicitur devastavit.

20 **A** Nno M. j. memoratus paganorum exercitus de *Normannia* *Angliam* revedtus, hostium fluminis *Care* ingreditur, & mox ad expugnandum urbem *Exancestram* egreditur. Sed diu manum illius destruere moliretur, à civibus urbem viriliter defendentibus repellitur. Unde nimis exasperatus [more] solito villas succendendo, agros depopulando, homines cædendo per *Domniam* vagatur. Quare *Domnanienses* & *Summerseatenenses* in unum congregati in loco qui dicitur *Penho* certamen cum eis ineunt. Sed *Angli* pro militum paucitate *Danorum* multitudinem non ferentes, fugam capeunt, illi vero multa strage facta victores existunt. Deinde adeptis caballis, per totam fere *Domniam* pejora prioribus mala gesserunt, ingentique prædæ capta naves repetierunt. Inde ad *Veetam* insulam cursum direxerunt, & modo in ea, modo in *Suthamtonia*, modo in *Dorsetania*, nullo obistente diu solitæ prædæ instituerunt; & in homines ferro, & in villas igne sunt in tantum grassati, ut cum illis nec classica manus navali, nec pedestris exercitus certare auderet prælio terrestri. Iccirco & regi non parva mœstitia, & populo inedicibilis inerat tristitia.

50 **A** Nno M. ij. Rex *Anglorum* *Egelredus* habito consilio cum regni sui primatibus utile duxit à *Danis* dextras accipere, illisque ut à malis cessarent stipendium dare, & placabile tributum solvere. Hujus rei gratia dux *Leoffius* ad eos est transmissus. Qui cum venisset, stipendium & tributum ut acciperent flagitavit. Illi vero legationem ejus libenter amplectentes, petitis adqueverunt, & pro tenenda pace quantum tributi sibi dependeretur, statuerunt. Nec diu post *xxiiij.* librarum illis perfolvebantur. Interca idem dux *Leoffius* nobilem virum *Easie* summum regis præpositum occidit. Unde rex ira succensus, patria illum expulit. Eodem anno *Emmam*, *Saxonice* *Elgiam* vocatam, ducis *Normannorum* primi *Ricardi* filiam, rex *Egelredus* duxit uxorem, de qua idem rex *Eadwardum* regem, necnon *Alfredum* *Godmini* Comitum longo post tempore dolis interemptum procreavit. *Aldulfus* archipræsul *Eboracensis* coepiscopis, abbatibus, presbyteris, monachis, religiosi quoque viri aggregatis sancti *Oswaldi* archipræsulis ossa anno regis *Anglorum* *Ethelredi* *xxv.* Indictione *xv.* *xviij.* Kal. Maii, feria

An.Dñi

1000.

1001.

1002.

An. Dñi feria iiij. è tumulto levavit, & in scrinio quod paraverat honorifice locavit. Et non multo post, id est, pridie nonas Maias ipse defunctus, in ecclesia sanctæ *Mariæ Wigornæ* est sepultus. Cui successit abbas *Wlstanus*. Quo etiam anno rex *Egelredus* omnes *Danos Angliam* incolentes majores & minores utriusque sexus occidere iussit, quia illum suosque primates vita regnoque privare, & totius *Angliæ* dominium suæ ditioni conati sunt subdere.

1003. **A**Nno M. iiij. Hoc anno rex *Danorum Suanus* per insilium, incuriam, & traditionem *Normannici* Comitis *Hugonis* quem regina *Emma Domnania* præfecit, civitatem *Excestram* infregit, spoliavit, murum ab orientali usque ad occidentalem portam destruxit, & cum ingenti præda naves repetiit. Post hæc autem, cum *Wiltoniensem* provinciam devastaret, fortis exercitus de *Suthamtunensi* & *Wiltonensi* congregatus provinciis, viriliter & constanter adversus hostes pugnaturus ascendit. Sed cum tam prope essent exercitus ut alter alterum videre quivissent, *Alfricus* dux supra memoratus qui loco ducis *Anglis* tunc exiit, antiquas artes statim prodidit, & simulata infirmitate vomere cœpit, dicens se infirmitatem magnam incurrisse, & ob hoc cum hostibus dimicare nequivisse. Cujus inertiam & timiditatem ut vidit exercitus, à suis inimicis sine pugna divertit mœstissimus. Unde dictum est in antiquo proverbio. *Tremiscente duce in pralio ceteri omnes praliatores efficiuntur pavidiore.* *Suanus* autem videns *Anglorum* inconstantiam ad civitatem *Wiltoniam* suam duxit exercitum, eamque devastavit & incendit: simili quoque modo *Serasbyriam* consumpsit; & post, suas naves repetiit.

1004. **A**Nno M. iiij. rex *Danorum Suanus* cum sua classe *Northwic* advectus, illam devastavit & incendit. Tunc magnæ strenuitatis dux *Eastanglorum Ulfketel* quia ex improviso venit, nec contra eum spatium congregandi exercitum habuit, cum majoribus *Eastangliæ* habito consilio pacem cum eo pepigit. Verum ille disrupto fœdere tertia post hæc ebdomada cum copiis suis latenter è navibus profiliens *Theofordam* invasit, devastavit, nocte una in ea mansit, diluculo incendit. Quo cognito, dux *Ulfketel* quibusdam de provincialibus mandavit ut hostium naves confringerent. At illi vel non audebant, vel iussa perficere negligebant. Ipse vero interim quam citius potuit clam suum congregans exercitum, adversus hostem audacter ascendit. Quibus ad naves repedantibus, non æqua manu militum illis occurrit, durissimumque cum eis prælium commisit. Multisque ex his & ex illis cæsis, nobiliores quique de *Eastangliæ* corruerunt, *Dani* vero vix evaserunt. Sed si vires *Eastanglorum* jam adessent, nullo modo naves suas repeterent. Ut enim ipsi testati sunt, durius & asperius bellum in *Angliæ* nunquam experti sunt quam illis dux *Ulfketel* intulerat.

1005. **A**Nno M. v. Hoc anno dura magnaue fames *Angliam* invasit. Quapropter rex *Danorum Suanus Danubiam* revertitur, post non longum tempus reversurus.

1006. **A**Nno M. vj. *Alfricus Dorobornensis* archiepiscopus obiit, cui *Wintoniensis* episcopus *El-*

fegus successit; & pro illo *Kenulfus* episcopus An. Dñi. tum suscepit. Mense *Julio Danorum* classis innumera *Angliam* advecta, portum *Sandicum* subiit, & eade & incendio quæque consumens, modo in *Cantia*, modo in *Suthsaxonia* maximam prædam egit. Ob hoc rex *Egelredus* de *Mercia* & *Westfaxonia* exercitum congregavit, & cum eis fortiter dimicare statuit. Sed illi cum eo palam configere nullatenus voluerunt, verum nunc in his, nunc in illis locis rapinas frequentes exercebant, & mox ad naves solito repedabant, eoque modo per totum autumpnum *Anglorum* vexabant exercitum. Quo domum redeunte, nam hiems imminabat, illi cum enormi præda *Vectam* insulam adiere, & ibidem usque ad nativitatem Domini mansere. Qua adveniente, quia rex tunc temporis in *Scrobesbyriensi* provincia morabatur, per *Suthamtunensem* provinciam ad *Barrocsire* venerunt, & *Radingum*, *Walingafordam*, *Ceolesegiam*, vicosque complures combusserunt. Inde moventes, *Cascesdune* transito *Cwichelmestawe* adierunt. Unde per aliam viam revertentes, juxta *Kenetan* incolas loci paratos ad prælium offenderunt, statimque cum eis commiserunt, illosque fugaverunt, & postmodum cum præda quam ceperant, ad naves repedarunt.

1007. **A**Nno M. vij. Hoc anno rex *Anglorum Egelredus* cum consilio primatum suorum nuncios ad *Danos* legans, eis nuntiare mandavit, quod sumptus & tributum eo tenore illis dare vellet, ut à rapinis desisterent, & pacem cum eo firmam tenerent. Cujus postulationi consenserunt; & ex eo tempore de tota *Angliæ* sumptus illis dabatur, & tributum quod erat xxxvj. librarum persolvebatur pro pace tenenda. Quo etiam anno rex *Ethelredus Edricum* quendam cognomento *Streone Merciorum* constituit ducem.

1008. **A**Nno M. viij. rex *Anglorum Ethelredus* de atrescentis & decem cassatis unam trierim, de novem vero lorica & cassidem fieri, & per totam *Angliam* naves intente præcepit fabricari. Quibus paratis, electos milites in eis cum alimentis posuit, & ut ab exteriorum irruptionibus fines regni sui defenderent, illas ad *Sandicum* portum congregavit. Eo tempore frater perfidi ducis *Edrici Streone Brithricus* homo lubricus, ambitiosus & superbus, apud regem injuste accusavit *Suthsaxonicum* ministrum *Wlnothum*. Qui ne caperetur mox fugam iniit, & viginti navibus acquisitis, circa ripas maris rapinas frequentes exercebat. Ubi autem regiæ classi nunciatum est, quod si quis vellet, illum facile capere posset, lxxx. trieribus assumptis, ad persequendum illum *Brithricus* profectus est. Sed cum diu prospere navigasset, subito validissima tempestas obhorta naves diverberavit, conquassavit, & in aridam projecit, quas *Wlnothus* non multo post exussit. Ea re cognita, rex cum ducibus & proceribus domum rediit, classis vero jussu illius *Londoniam* adiit, sicque totius populi maximus labor petiit.

1009. **A**Nno M. ix. *Danicus* Comes *Turkillus* sua cum classe ad *Angliam* venit. Exinde mente Augusto alia classis *Danorum* innumerabilis, cui præerant duces *Hemmingus* & *Eilafus* ad *Tene-*
land

An. Dñi **land** insulam applicuit, & prædictæ classi sine dilatione se junxit. Deinde ambæ *Sandicum* portum subeunt, & è navibus proficientes civitatem *Cantuariam* hostiliter adeunt, eamque infringere cœperunt. A quibus mox cives *Cantuarienses* cum orientalibus *Cantuariis* dextras petentes acceperunt, & eis iij. libras pro firma pace dederunt. Illi autem naves repetentes, ad *Vectam* insulam cursum direxerunt. Deinde in *Suthsaxonia* & *Suthamtunensi* provincia circa ripas maris uti consueverant frequenter prædam egerunt, & villas quamplures incenderunt. Quocirca rex *Egelredus* de tota *Anglia* exercitum congregavit, & per provincias mari vicinas adversus illorum irruptiones locavit. Sed illi pro hoc non destiterunt quin pro fitu ubique locorum rapinas agerent. Quadam igitur vice dum illi solito longius à mari prædatum descenderent, & onerati præda redirent, viam qua ad suas naves reversuri erant rex præoccupavit, multis armatorum milibus instructus, & ut totus erat exercitus, mori vel vincere paratus. At perfidus dux *Edricus Streone* gener regis (habuit enim in conjugio filiam ejus *Egitham*) & insidiis & perplexis orationibus ne prælium inirent, sed ea vice suos hostes abire permetterent, modis omnibus allaboravit. Suasit & persuasit, & à manibus *Anglorum* Danos ut patriæ proditor eripuit, & abire permisit. Illi vero ab eis divertentes, magno cum gaudio ad suas regressi sunt naves. Post hæc, emensa sancti *Martini* festivitate in *Cantiam* devecti, in *Tamensi* flumine hyemalem stationem elegerunt, & sumptus de *East Saxonia* aliisque provinciis utrique ripæ fluminis vicinis sibi rapuerunt. Sæpe etiam civitatem *Londoniam* aggressi expugnare moliti sunt. Sed à civibus non sine parvo suorum detrimento repulsi sunt.

1010.

Anno M. x. memoratus *Danorum* exercitus mense *Januario* navibus exilientes, per saltum qui dicitur *Ciltern Oxenefordam* adeunt, eamque devastantes incendunt, & sic in utraque parte *Tamensis* fluminis in revertendo prædam agunt. Quibus cum nunciatum fuisset exercitum adversus illos *Londonia* congregatum, & cum eis prælium commissurum, pars exercitus per septentrionalem ripam gradientis, in loco qui dicitur *Stane* transivit, & in unum collecti, prædæque ubertate ditati, per *Suthregiam* ad suas repedarunt naves, quas tempore quadragesimali, dum consisterent in *Cantia*, refecerunt. Post Pascha *East Angliam* advecti, & juxta *Gipeswic* navibus egressi, ad locum qui *Ringemere* dicitur, ubi ducem *Ulfketellum* cognovere cum exercitu confedisse, perrexerunt, & durum cum eo prælium iij. non. Mai commiserunt. Sed cum pugna vehemens esset, *East Angli* terga vertunt, quodam *Danico* ministro *Turkillo Mirenheafed* cognomento fugam primitus incipiente. Verum *Grantebrycenses* viriliter pugnantes diu restiterunt, victi demum fugerunt. In eo prælio gener regis *Ethelredi*, *Ethelstanus*, nobilis minister *Oswinus* cum filiis, *Wlfricus* *Leofwini* filius, *Edvins* *Elfici* germanus, & multi alii nobiles ministri, populusque innumerabilis corruerunt. *Dani* vero loco funeris dominati, *East Angliam* optinuerunt, & equites effecti tribus mensibus per totam provinciam discurrere, prædas agere, villas cremare, homines & animalia non cessabant trucidare. In paludibus etiam id idem per omnia fecerunt. Exhinc *Theod-*

fordam, & *Grantebryce* devastantes cremavere. An. Dñi His gestis, pedites navibus devecti, equites vero equis subvecti, *Tamensem* fluvium repetierunt. Paucis diebus interjectis, iterum deprædaturi exierunt, & recto tramite ad *Oxenefordensem* provinciam tetenderunt, eamque primitus, deinde *Buccinganensem*, *Bedefordensem*, *Heortfordensem* provincias villasque cremando, homines & animalia trucidando depopulati sunt, & post ad naves suas cum ingenti præda regressi sunt. Post hæc circa festivitatem sancti *Andree* Apostoli *Northamptoniam*, & in circuitu ejus quantum volebant, igni tradiderunt, & inde *Tamensem* fluvium transeuntes, *West Saxoniæ* adierunt, & *Caningamersæ*, majorique parte *Wiltoniensis* provincie cremata, solito more cum præda magna suas ad naves circa nativitatem Domini reversi sunt.

Anno M. xj. in boreali parte *Thamesis*, *East Anglia*, *East Saxonia*, *Middle Saxonia*, *Heortfordensi*, *Buccingahanensi*, *Oxenefordensi*, *Bedefordensi*, *Grantebrycensi* provinciis, medietate quoque *Hunrendonensis* provincie, magnaue parte *Northamtunensis* pagi: in australi vero plaga *Tamensis* fluminis, *Cantia*, *Suthregia*, *Suthsaxonia*, *Suthamtunensi*, *Wiltoniensi*, *Barroscirensi* provinciis à memorato *Danorum* exercitu ferro flammaque demolitis, rex *Anglorum* *Egelredus* & regni sui primates ad illos miserunt legatos, pacem ab eis petentes, & ut à depopulatione desisterent stipendium & tributum eis promittentes. Quibus auditis (ut rei probavit exitus,) non sine dolo & simulatione, oblatis consenserunt. Licet enim eis affluenter sumptus pararetur, & ad sua vota tributum penderetur, non tamen destiterunt, quin turmatim per provincias ubivis discurrentes villas devastarent, rebus suis miseros quosdam spoliarent, quosdam vero necarent. Ad ultimum inter nativitatem sanctæ *Mariæ* & sancti *Michaelis* festivitatem *Cantuariam* circumvallantes, obsederunt. Vicefimo autem obsidionis die per insidias *Almeri* archidiaconi, quem sanctus *Alfegus* ne morti traderetur prius eripuit, pars civitatis incenditur, exercitus ingreditur, urbs capitur. Alii ferro jugulantur, alii flammis consumuntur, plures quoque de muris præcipites dantur, nonnulli per verenda suspensi deficiunt. Matronæ crinibus per plateas civitatis distractæ demum flammis injectæ moriuntur. Parvuli à matrum uberibus avulsi aut lanceis excipiuntur, aut superacto carro minutatim conteruntur. Interea archipræsul *Alfegus* capitur, vincitur, tenetur, & variis modis afficitur. *Almarus* abbas monasterii sancti *Augustini* abire permittitur. Capiuntur *Godwinus* *Hrofensis* episcopus, *Leofruna* abbatisa monasterii sanctæ *Mildrythæ*, *Elfredus* regis præpositus, monachi quoque & clerici, populusque utriusque sexus innumerabilis. Exhinc ecclesia *Christi* spoliata comburitur; grex monachilis, & turba virilis, sed & muliebris, necnon infantilis decimatur. Novem trucidantur, decimus vitæ reservatur. Quatuor monachis, & Dccc. viris decimatorum summa perficitur. Populo cæso, urbe spoliata, & tota cremata archipræsul *Alfegus* vinctus extrahitur, impellitur, graviter sauciatur, ad classem ducitur, post in carcerem retruditur, ibique vij. mensibus affligitur. Interea ira Dei in homicidam populum desavians, ex eis duo milia per diros internorum cruciatus prostravit. Cateri quoque simili modo

An. Dñi modo percussi, à fidelibus commonentur ut pontifici satisfaciant. Sed differunt. Prævaluit interim clades, & nunc denos, nunc vicanos, nunc plures absumpsit.

1012.

ANno M. xij. perfidus dux *Edricus Streone*, & omnes *Anglia* primates utriusque ordinis, ante Pascha *Londonia* congregati sunt, & ibi tam diu morati sunt quousque tributum *Danis* promissum, quod erat xlvij. librarum, persolveretur. Interea sacrosancto Dominicæ requiei sabbato archipræsuli *Alfego* à *Danis* proponitur conditio, ut si vita & libertate velit potiri, iij. librarum persolvat. Illo nolente, necem ejus usque ad aliud sabbatum protelant. Quo adveniente, adversus illum exarserunt ira magna, & quia vino nimis inebriati fuerant, & quia prohibuerat ne quis pro sua redemptione quicquam eis daret. Proinde de carcere ducitur, ad eorum concilium pertrahitur. Mox illi de sedibus profiliunt, averfis securibus illum dejiciunt, lapidibus, ossibus, bovinis capitibus obruunt. Ad ultimum quidam *Thrum* nomine quem confirmarat pridie, impia motus pietate securim capiti illius infixit. Qui statim in Domino xij. Kal. Mai obdormivit, & victorem spiritum cum triumpho ad cælum direxit. Cujus corpus die sequenti *Londoniam* deferitur, à civibus honorifice suscipitur, & ab episcopis *Eadnotho Lindicolniensi*, & *Alfhuo Londoniensi*, in ecclesia sancti *Pauli* sepelitur. Post hæc tributo soluto & pace juramentis firmata, *Danica* classis ut prius erat congregata longe lateque dispergitur. Sed cum rege xlv. naves remanere, eique fidelitatem jurare, & adversus externos *Angliam* se defensuros eo tenore promittere, ut eis victum tegimenque præberet.

1013.

ANno M. xiiij. *Lisfingus* archiepiscopatum *Dorobernia* suscepit. Mense Julio rex *Danorum* *Suanus* cum valida classe ad *Sandicum* portum est appulsus, ibique paucis diebus moratus discessit, & *Eastanglia* circumnavigata hostium *Humbra* fluminis intravit: de quo in flumen *Trentam* intravit, & *Gainesburh* navigavit, ubi & castra posuit. Cui sine cunctatione Comes *Uthredus*, & *Northymbrenses*, & *Lindisenses* primitus, deinde *Faburgenses*, mox etiam omnis populus qui habitabat in septentrionali plaga *Wetlingastrete*, id est, strata quam filii *Wetle* regis ab orientali mari usque ad occidentale per *Angliam* straverunt, deditionem optulerunt, & pace cum illo stabilita obsidibusque datis fidelitatem ei juraverunt. Quibus præcepit, ut equos & alimenta suo exercitui pararent. His expletis, & classe cum obsidibus *Canuto* filio suo commendata, sibi electos auxilios de deditis sumens, adversus australes *Mercios* expeditionem movit, & pertransita *Wetlingastrete* suis edictum posuit, videlicet, ut agros devastarent, villas cremarent, ecclesias spoliarent, quicquid masculini sexus in manus veniret, sine respectu misericordiæ jugularent, foeminas ad suam libidinem explendam reservarent, & omnia quæ possent mala peragerent. Quibus ita facientibus & rabie ferina debacchantibus, venit *Oxenefordam*, & illam citius quam putavit optinuit, obsidibusque acceptis festinato *Wintoniam* properavit. Quo cum venisset, crudelitatis ejus magnitudine cives *Wintonienses* perterriti, pacem cum eo sine mora fecerunt, & obsides quos vel quot expetiit dederunt. Quibus acceptis, ver-

sus *Londoniam* movit exercitum. De quo multi in *Tamenfi* fluvio summersi interierunt, quia nunquam pontem neque vadum quærere voluerunt. Cumque *Londoniam* venisset, multis modis illam vel dolo capere, vel vi expugnare conatus est. Sed rex *Anglorum* *Egelredus* cum civibus & juvamine *Danici* Comititis *Turchilli* sæpe memorati, qui secum tunc temporis intus erat, muros urbis viriliter defendit & illum abegit. Qui repulsus, primo *Walingafor-dam*, dein *Batan*, obviam quæque more solito rapiendo & demoliendo adiit, ibique exercitum suum refrigerando confedit. Tunc venit ad eum *Eihelmarus Domnanie* Comes, & cum eo occidentales ministri, & pace cum illo facta, obsides illi dederunt. Quibus omnibus ad velle peractis, ad suam classem reversus, ab omni *Anglorum* populo rex (si jure queat rex vocari qui fere cuncta tyrannice faciebat) & appellabatur, & habebatur. Cives etiam *Londonienses* obsides illi miserunt, & pacem cum eo fecerunt. Metuebant enim furorem illius in tantum super se exardescere, ut omnibus rebus suis ablatis vel oculos illorum erui, vel manus vel pedes detruncari juberet. Quod cum vidisset rex *Egelredus*, reginam *Emmam* cum thesauris *Normanniam* ad suum fratrem secundum *Ricardum* *Normannorum* Comitem, & filios suos *Eadwardum* & *Elfredum* cum magistro illorum *Elfhuno Londoniensi* episcopo, & *Alfium Medeshamstudensem* abbatem naviter misit. Ipse vero cum *Danica* classe quæ in *Tamenfi* jacebat in loco qui *Greenewit* nominatur aliquantisper mansit, & post ad insulam *Veetam* devectus, nativitatem Domini in illa celebravit. Qua peracta, *Normanniam* devehitur, & à *Ricardo* Comite honorifice suscipitur, cum quo *Rothomagi* omnem incolatus sui exegit tempus cum magnis opum apparatus. Interea *Suanus* tyrannus suæ classi sumptus affluenter parari, & tributum fere importabile solvi præcepit, similiter per omnia Comes *Turchillus* classi quæ apud *Greenewit* jacebat solvi mandavit. Et super hæc omnia uterque illorum quotienscumque eis libuerat prædas egerunt, & multa mala fecerunt.

ANno M. xiiij. *Suanus* tyrannus post innumera & crudelia mala quæ vel in *Anglia* vel in aliis terris gesserat, ad cumulum suæ dampnationis ex opido ubi corpus preciosi martyris *Eadmundi* incorruptum requiescit (quod nemo prius audebat facere ex quo id opidum datum fuerat memorati Sancti ecclesiæ) grande tributum ausus est exigere. Quod si cito non penderetur, se proculdubio ipsum opidum cum opidanis concrematurum, ipsius martyris ecclesiam funditus everfurum, clericos variis modis cruciaturum minatus est sapissime. Insuper frequenter ipsi martyri multis modis detrahere, & illum nil sanctitatis habere fuit ausus dicere. At quia modum suæ malitiæ noluit ponere, ultio divina non permisit blasphemum diutius vivere. Denique imminente vespera diei qua in generali placito quod apud *Gainesburh* tenuerat hæc eadem minitans reiteravit, cum *Danorum* cuneis circumvallatus esset densissimis, sanctum *Eadmundum* ex adverso venientem solus vidit armatum. Quem cum vidisset expavit, & nimio cum clamore vociferari cœpit, *Succurrite*, inquit, *commilitones*, *succurrite*, ecce sanctus *Eadmundus* me venit occidere. Et hæc dicendo acriter à Sancto confossus

An. Dñi

1014.

An. Dñi cuspide, de emissario cui infederat decidit, & usque ad noctis crepusculum magno cruciatus tormento iij. Non. Februarii miserabili morte vitam finivit, & apud *Eboracum* sepultus fuit. Quo mortuo, filium ejus *Canutum* sibi regem constituit classica manus *Danorum*. At majores natu totius *Anglia* ad regem *Ethelredum* pari consensu nuncios festinanter misere, dicentes, se nullum plus amare vel amatu-ros esse quam suum naturalem dominum, si ipse vel rectius gubernare, vel mitius eos tractare vellet quam prius tractaverat. Quibus auditis, *Eadwardum* filium suum cum legatis suis ad eos dirigens, majores minoresque gentis suæ amicabiliter salutavit, promittens se illis mitem devotumque dominum futurum, in omnibus eorum voluntati consensurum, consiliis acquieturum, & quicquid sibi vel suis ab illis probro vel dedecore dictum vel contrarie factum fuerat, placido animo condonaturum, si omnes unanimiter & sine perfidia illum recipere vel- lent in regnum. Ad hæc cuncti benigne responde- runt. Dein amicitia plenaria ex utraque parte & pacto & verbis confirmatur. Ad hæc principes se non amplius *Danicum* regi admissuros in *Angli- am* unanimiter sponderunt. His gestis, ab *Anglis* in *Normanniam* mittitur; rex festinato quadragesi- mali tempore reducit, & ab omnibus honorabili- ter excipitur. Interea *Canuto* & *Lindisfensibus* con- venit, ut caballis exercitui suo paratis, prædatum simul descenderent. Sed antequam essent parati, venit illo rex *Egelredus* cum exercitu valido, & *Ca- nuto* cum classica manu expulso *Lindesegiam* totam depopulans flammisque consumens omnes incolas quos poterat occidit. Ille vero fugæ præsidio cele- riter arrepto, versus austrum cursum dirigens, brevi *Sandicum* ad portum est appulsus, & obsides qui de tota *Anglia* patri suo dati fuerant in terram ex- posuit, illorumque manibus truncatis, auribus am- putatis, naribus præcisus abire permisit, & dein- ceptus profectus est *Danemarchiam* anno sequenti reversurus. Super hæc omnia mala rex *Egelredus* classi quæ apud *Greenwic* jacuit, tributum quod erat xxx. librarum pendi mandavit. Mare littus egreditur iij. Kal. Octobris, & in *Anglia* villas quamplurimas innumerabilemque populi multitudi- nem summersit.

1015.

Anno M. xv. Hoc anno cum apud *Oxenefordam* magnum haberetur placitum, perfidus dux *Edricus Streone* digniores & potentiores ministros ex *Seovenburgensibus* *Sigeferthum* & *Morkarum* filios *Earngrumi* in cameram suam dolo suscepit, & occulte illos ibi necare jussit. Quorum facultates rex *Ethelredus* accepit, & derelictam *Sigeferti Al- githam* ad *Maidulfi* urbem deduci præcepit. Quæ cum ibi custodiretur, venit illuc *Eadmundus* Clito, & contra voluntatem sui patris illam sibi uxorem accepit, & inter assumptionem & nativitatem san- ctæ *Mariæ* profectus ad *Fisburghintos*, terram *Sige- ferthi* & *Morkari* invasit, ac populum illarum sibi subjugavit. Eodem tempore *Canutus* rex *Danorum* cum magna classe ad *Sandicum* portum venit, & mox *Cantiam* circumnavigata hostium *Frome* flu- minis introivit & in *Dorsetania* & *Summerseatania* *Wiltoniensique* provincia magnam prædam egit. Tunc quia rex *Ethelredus* apud *Coltham* agrota- vit, *Eadmundus* Clito filius ejus in sua parte, & dux insidiis & dolo plenus *Edricus Streone* in sua ma-

gnum congregaverunt exercitum. Sed cum in unum convenirent, modis omnibus insidias *Clito* dux te- tendit, illumque dolo perimere temptavit. Quibus cognitis, mox ab invicem discesserunt, & locum suis inimicis dederunt. Non diu post idem dux de regia classe xl. naves *Danicas* militibus instructas sibi allexit, & *Canutum* adiens ipsius dominio se man- cipavit. Idem *Westsaxones* datis obsidibus fecerunt; & post exercitui caballos paraverunt.

An. Dñi

10

Anno M. xvj. rex *Danorum* *Canutus* & perfidus dux *Edricus Streone* cum multo equitatu am- nem *Tamensem*, in loco qui *Cricgealada* dicitur, transeuntes, ante Epiphaniam Domini *Merciam* ho- stiliter intraverunt, & multas villas in *Warwiciand* provincia populates incenderunt, & omnes quos in- venerant occiderunt. Quod ut audivit Clito *Ead- mundus*, cognomine *Ferreum latus*, exercitum fe- stinato congregavit. Sed cum congregatus esset, cum *Westaxonis* & *Danis* nolebant congredi *Mercen- ses*, nisi cum illis essent rex *Egelredus* & cives *Lun- donienses*. Quapropter expeditione dimissa, unus- quisque redit in sua. Festivitate vero transacta, ite- rum *Eadmundus* Clito majorem congregavit exerci- tum. Quo congregato, nuncios *Lundoniæ* misit, rogans patrem suum, ut cum omnibus quos habere poterat, sibi quam citius posset occurreret. Qui, multis pugnatoribus coadunatis, illi festinanter oc- currit. Sed cum exercitus in unum convenissent, in- citatum est regi, quod nisi præcaveret sibi, quidam ex suis auxiliariis essent illum tradituri. Idcirco mox, exercitu dimisso, *Lundoniæ* rediit, Clito ve- ro in *Northymbriam* ivit. Unde putabant nonnulli, quod adhuc adversus *Canutum* congregare majore- m vellet exercitum. Sed sicut *Canutus* & *Edricus* ex una parte, ita ille & *Vihredus Northymbro- rum* Comes provincias sunt populati nonnullas. Nam prius *Staffordensem*, deinde *Scrobesbyriensem* & *Legacestrensem* provincias devastare, quia ad- versus *Danorum* exercitum ad pugnam exire nolu- ere. Interea *Canutus* & *Edricus Streone* primitus *Buccingabanensem*, *Bedesfordensem*, *Huntendunen- sem*, *Northamtunensem*, *Lindicolnensem*, *Snotinga- hannensem* provincias, dein *Northymbriam* depop- ulantur. Quo cognito, Clito *Eadmundus* populati- one dimissa ad patrem suum *Lundoniæ* properavit. Comes vero *Vihredus* domum festinanter rediit, & necessitate compulsus ad *Canutum* cum omnibus *Northymbrensis* se contulit, & obsides ei dedit, & tamen ejus jussu vel permissu à *Turebrando* nobili & *Danico* viro est peremptus, & cum eo *Turketel- lus Navena* filius. Quo patrato, *Canutus* *Eiri- cum* pro *Vihredo* Comitem posuit, & post alacer versus austrum per aliam viam regressus, ante Pa- schalem festivitatem suas cum omni exercitu naves repetiit. Eo tempore rex *Anglorum* *Egelredus*, xiv. Indictione, ix. Kal. Mai. feria ij. *Lundoniæ* defun- ctus est, post labores magnos & multas vitæ suæ tribulationes, quas super eum venturas regalis con- secrationis suæ die post impositam coronam prophé- tico spiritu sanctus ei prædixerat *Dunstanus*. Quo- niam, inquit, aspirasti ad regnum per mortem fratris tui innocentis quem occidit ignominiosa mater tua, propterea audi verbum Domini, Hæc dicit Dominus, Non deficiet gladius de domo tua sciens in te om- nibus diebus vita tua, interficiens de semine tuo, quousque regnum tuum transferatur in regnum alie-

1016.

An. Dñi *alienum, cuius ritum & linguam gens cui præsides non novit. Nec expiabitur nisi longa vindicta peccatum tuum, & peccatum matris tuae, & peccatum virorum qui interfuerunt consilio ejus nequam.* Corpus autem illius in ecclesia sancti Pauli apostoli honorifice sepultum est. Cujus post mortem episcopi, abbates, duces & quique nobiliores Anglia in unum congregati pari consensu in dominum & regem sibi *Canutum* elegere, & ad eum in *Suthamptonia* venientes omnemque progeniem Regis *Egelredi* coram illo abnegando repudiantes, pacem cum eo composuere, & fidelitatem illi juravere. Quibus & ille juravit, quod & secundum Deum & secundum seculum fidelis esse vellet eis dominus. At cives *Londonienses* & pars nobilium qui eo tempore consistebant *Lundonia*, *Clironem Eadmundum* unanimi consensu in regem levare. Qui solii regalis summatus culmine intrepidus *Westfaxoniam* adiit sine cunctatione, & ab omni populo magna susceptus gratulatione, suæ ditioni eam subegit citissime. Quibus auditis, multi *Anglorum* populi magna cum festinatione illi se dederunt voluntarie. *Canutus* autem interim cum tota classe circa *Rogationes Lundoniam* devehitur. Quo cum venissent, in australi parte *Tamensis* magnam ferobem foderunt, & naves suas in occidentalem plagam pontis traxerunt. Dein urbem alta lataque fossa & obsidione cingentes, ingressum & egressum cunctis intercluserunt, ac eam frequenter expugnare moliti sunt. Sed à civibus illius viriliter resistentibus procul à muribus repelluntur. Quapropter obsidione ad tempus dimissa, exercitusque parte ad naves custodiendas relicta, *Westfaxoniam* abierunt propere, & regi *Eadmundo Ferreo lateri* spacium congregandi exercitum non dederunt. Quibus tamen ille cum exercitu quem in tantillo spacio congregarat Dei fretus auxilio audacter in *Dorsetania* occurrit, & in loco qui *Peomum* vocatur juxta *Gillingham* cum eis congressus vicit, & eos in fugam vertit. Post hæc media æstate transacta, denuo majori quam prius exercitu congregato, fortiter configere statuit cum *Canuto*. Cui occurrit in *Hwintia* in loco qui *Scearstan* nominatur. Ubi exercitum pro loco & copiis instruit, optimum quemque in primam aciem subducit, cæterum exercitum in subsidiis locat, unumquemque nominans appellat, hortatur, rogat ut meminerint se pro patria, pro liberis, pro conjugibus atque suis domibus certare, & optimis sermonibus militum animos accendebat. Deinde tubicines canere & cohortes paulatim incedere jubet. Idem facit hostium exercitus. Ubi eo ventum est ubi ab illis prælium committi posset, maximo clamore cum infestis signis occurrunt, lanceis & gladiis pugna geritur, maxima vi certatur. Interea rex *Eadmundus Ferreum latus* in prima acie comminus acriter instabat, omnia providebat, multum ipse pugnabat, sæpe hostem feriebat, strenui militis & boni Imperatoris officia simul exquebatur. Sed quia *Edricus Streone* dux perfidissimus, & *Almarus dilectus*, *Algarusque* filius *Men*, qui ei auxilio esse debuerant cum *Suthamptoniensibus* & *Wiltoniensibus* provincialibus, innumeraque populi multitudine hic in parte *Danorum* fuerant, ejus exercitus nimis laborabat. Attamen primo die belli, Lunæ scilicet die, tam durum tamque cruentum exitit prælium, ut uterque exercitus præ lassitudine diutius non valens pugnare, sole jam deficiente & oc-

cidente, ab invicem sit digressus spontanea voluntate. Sed postera die Rex *Danos* protereret omnes, si perfidi ducis *Edrici Streone* non essent infidiae. Siquidem cum pugna vehemens esset, & *Anglos* fortiores esse cerneret, cujusdam viri regi *Eadmundi* facie capillisque simillimi, *Osmeari* nomine, capite amputato, & in altum levato, exclamat, *Anglos frustra pugnare, dicens, Vos Dorsetenses, Domnani, Wiltonienses, amisso capite precipites fugite. En domini vestri caput Eadmundi basilei hic teneo manibus, cedite quamtocius.* Quod ubi *Angli* acceperunt, magis atrocitate rei quam fide nuncios terrentur. Unde factum est, ut inconstaniores quique paululum à fuga abessent. Sed illico quod rex viveret comperto, animos tollebant, & in *Danos* acrius incedebant, ex illisque multos prostrabant, fumis cerrantes viribus usque ad crepusculum noctis. Qua adveniente, ut pridie sunt digressi spontanee. At ubi plerumque noctis processit, *Canutus* à castris suos abire silentio jussit, & versus *Lundoniam* iter arripiens, ad naves repedavit, ac non multo post *Lundoniam* reobsedit. Ubi autem dies advenit, & rex *Eadmundus Ferreum latus* *Danos* fugisse comperit, majorem congregaturus exercitum, in *Westfaxoniam* revertitur. Cujus stremitatem videns sororius ejus perfidus dux *Edricus*, ut naturalem dominum illum requisivit, & pace cum eo redintegrata se fidelem ei permansurum juravit. Itaque exercitu vice tertia congregato, *Londonienses* cives ab obsidione rex liberavit, *Danos* ad suas naves fugavit, post biduum *Tamensem* in loco qui *Brentford* nominatur transfretavit, cum *Danis* tertio prælium commisit, & fugatis eis victor exitit. Ea vice multi *Anglorum* populi, dum incautius flumen transirent, demerguntur. Exinde rex numerosiorem congregaturus exercitum in *Westfaxoniam* properat, *Dani* vero *Lundoniam* repetunt, obsidione illam cingunt, & ex omni parte oppugnant, sed Deo juvante nil omnino proficiunt. Ob quam rem cum sua classe recedentes inde, amnem qui *Arenne* dicitur, intrant, & navibus exilientes prædatum in *Merciam* pergunt, obvios quosque cædunt, more solito villas incendunt, prædam agunt, post ad naves redeunt. Pedestres in flumen, quod *Medewage* nuncupatur, navibus devehuntur, equestres vero vivam prædam per terram minant. Interea rex *Eadmundus Ferreum latus* exercitum fortem de tota Anglia quarto congregavit, & in loco ubi prius *Tamensi* fluvio transmeato, in *Canti-* am citius intravit, ac juxta *Ottasfordam* cum *Danis* pugnam inivit. At illi non ferentes impetum ejus terga verterunt, & cum suis equis in *Scepege* fugerunt. Ex quibus tamen omnes quos comprehendere potuit, occidit, & ni perfidus dux *Edricus Streone* suis infidiis & insiliis eum apud *Cangelesford* ne suos persequeretur hostes retineret, eo die plena potiretur victoria. Quo in *Westfaxoniam* reverso, *Canutus* suas copias in *Eastfaxoniam* trajecit, & iterum prædandi causa *Merciam* repetiit, & pejora prioribus exercitum facere jussit. Illi autem satis impigre jussa peragunt, & omnibus qui in manus venerant obruncatis, villis quam plurimis incensis, agris depopulatis, prædæ uberrate ditati ad naves repedant festini. Quos rex *Anglorum Eadmundus Ferreum latus* cum exercitu quem de tota Anglia contraxerat infecutus, in monte qui *Astandun*, id est mons asini, nominatur, abeuntes est consecutus. Ibi festine tripli-

An.Dñi triplicibus subsidiis aciem instruit. Deinde singulas turmas circuiens monet atque obtestatur, uti memores pristinae virtutis atque victoriae, sese regnumque suum à *Danorum* avaritia defendant; Cum his certamen fore quos antea vicerunt. Interea *Canutus* paulatim in æquum locum suos deducit: at contra rex *Eadmundus* aciem sicuti instruxerat velociter movet; & repente signo dato *Danos* invadit. Summa vi utrinque dimicatur. Ex his & illis multi cadunt. Verum perfidus dux *Edricus Streone* videns aciem *Danorum* inclinatham, & *Anglos* habituros victoriam, ut prius *Canuto* promiserat, cum *Magesetensibus* & exercitus parte cui præerat, fugam capeffit, & dominum suum regem *Eadmundum* & *Anglorum* exercitum dolis circumvenit, & *Danis* victoriam suis insidiis dedit. Occisus est in ea pugna *Alfricus* dux, *Godwinus* dux, *Ulfketellus Eastanglorum* dux, *Ethelwardus* dux filius ducis *Eastanglorum Ethelwini* Dei amici, totusque fere globus nobilitatis *Anglorum*, qui nullo in bello majus unquam vulnus quam ibi acceperunt. *Eadnothus* quoque *Lindicolienfis* episcopus & *Wilsus* abbas qui ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, interfecti sunt. Interjectis post hæc paucis diebus, cum rex *Eadmundus Ferreum latus* cum *Canuto* adhuc vellet congregi, perfidus dux *Edricus* & quidam alii id nullo modo sinebant fieri, sed illi consilium dabant, ut pace facta cum *Canuto* regnum divideret. Quorum suggestionibus licet invitatus ad postremum cum consentiret, recurrentibus internuntiis & obsidibus ad invicem datis ambo reges ad locum qui *Deorhirst* nominatur in unum conveniunt. *Eadmundus* cum suis in occidentali ripa *Sabrina*, *Canutus* vero in orientali cum suis confedit. Deinde uterque rex in insulam quæ *Dlanege* appellatur & est in ipsius fluminis medio sita, trabariis advehitur. Ubi pace, amicitia, fraternitate & pacto & sacramentis confirmata, regnum dividitur. Deinde armis mutatis & vestibus, tributoque quod classicæ manui penderetur statuto, abinvicem discesserunt. *Dani* tamen cum præda quam diripuerant suas ad naves redierunt, cum quibus pacem dato precio cives *Londonienses* fecerunt, & eos secum hyemare permiserunt. Post hæc rex *Eadmundus Ferreum latus* circa festivitatem sancti *Andreae* apostoli xv. Indictione decessit *Londonia*, sed cum avo suo rege pacifico *Eadgaro* sepultus est *Glastonia*. Cujus post mortem Rex *Canutus* omnes episcopos, & duces necnon & principes cunctosque optimates gentis *Angliae Londonie* congregari jussit. Qui cum venissent ante eum, quasi nesciens interrogavit eos sagacissime qui fuerunt testes inter eum & *Eadmundum* quando conventionem amicitiae & divisionem regni inter ipsos fecerunt, qualiter ipse & *Eadmundus* de fratribus & filiis ejusdem inter se locuti fuissent, utrum fratribus & filiis ejusliceret in regno occidentalium *Saxonum* post patrem eorum regnare, si *Eadmundus* moreretur vivente illo. At illi coeperunt dicere, se proculdubio scire, quod rex *Eadmundus* fratribus suis nullam portionem regni sui nec se spirante neque moriente commendasset. Dixeruntque hoc se nosse, *Eadmundum* regem velle *Canutum* adiutorem & protectorem esse filiorum ejus donec regnandi ætatem habuissent. Verum illi testante Deo falsum perhibuerunt testimonium, & fraudulenter mentiti sunt, æstimantes illum sibi & mitiorem esse propter

mendacium eorum, & se ab eo precium sumere An.Dñi magnum. Ex quibus falsis testibus quidam non post multum tempus ab eodem rege interfecti sunt. Tunc rex *Canutus* post supradictam interrogationem conatus est à præfatis optimatibus fidelia juramenta recipere. At ipsi juraverunt illi, quod eum regem sibi eligere vellent, eique libenter obedire, & suo exercitui vectigalia dare, & accepto pignore de manu sua nuda cum juramentis à principibus *Danorum*, fratres & filios *Eadmundi* omnino despexerunt, eosque reges esse negaverunt. Unus autem ex ipsis præfatis Clitonibus erat *Edvius* egregius ac reverentissimus regis *Eadmundi* germanus, quem ibidem cum consilio pessimo exulem esse debere constituerunt. Et cum audisset *Canutus* rex adulationem supradictorum & despectionem quam fecerunt in *Edvium*, gaudens introivit in cameram suam, vocansque ad se perfidum ducem *Edricum*, sciscitatur ab eo quomodo decipere valuisset *Edvium*, ut mortis subiret periculum. Qui respondens dixit, scire se quendam virum nomine *Ethelwardum* qui se facilius eum in mortem tradere quivisset, cum quo colloquium habere posset, illique nimiam mercedem promittere. Cognito autem viri nomine, vocavit eum rex ad se, astutissime dicens. Sic & sic allocutus est me dux *Edricus*, dicens, te posse seducere *Edvium* Clitonem ut occidatur. Modo acquiesce consiliis nostris, & potieris omni honore & dignitate patrum tuorum, & quære mihi caput ejus, & eris mihi carior fratre germano. Ille vero dicebat se velle eum quærere ut interficeretur si ullo modo valuisset. Verumtamen nondum illum necare volebat, sed propter excusationem hoc promittebat. Erat enim ille ex nobilissimo genere *Anglorum* ortus.

Anno M. xvij. hoc anno rex *Canutus* totius *Angliae* suscepit imperium, & xix. annis potenter tenuit, idque in quatuor partes divisit: *West-saxoniam* sibi, *Eastangliam* *Turkillo* Comiti, *Merciam* *Edrico* duci, *Northymbriam* *Irco* Comiti. Fœdus etiam cum principibus & omni populo ipse & illi cum ipso percusserunt, & amicitiam firmam inter se juramentis stabilierunt, omnesque veteres inimicitias postponentes sedaverunt. Deinde consilio perfidi ducis *Edrici* rex *Canutus* Clitonem *Edvium* regis *Eadmundi* germanum qui rex appellabatur rusticorum exlegavit. Verum sequenti tempore cum rege pacificatus est *Edvius*. *Edvius* vero Clito deceptus illorum insidiis quos eatenus amicissimos habuit, jussu & petitione regis *Canuti* eodem anno innocenter occiditur. Dedit etiam consilium *Edricus*, ut Clitunculos *Eadwardum* & *Eadmundum* regis *Eadmundi* filios necaret. Sed quia magnum dedecus sibi videbatur ut in *Anglia* perimerentur, parvo elapso tempore ad regem *Suavorum* occidendos misit; qui, licet fœdus esset inter eos, precibus illius nullatenus acquiescere voluit, sed illos ad regem *Ungariorum Salomonem* nomine misit nutriendos, vitæque reservandos. Quorum unus scilicet *Eadmundus* processu temporis ibidem vitam finivit. *Eadwardus* vero *Agatham* filiam *Germani* Imperatoris *Henrici* in matrimonium accepit, ex qua *Margaretam Scottorum* reginam, & *Christinam* sanctimonialem virginem & Clitonem *Eadgarum* suscepit. Mense Julio rex *Canutus* derelictam regis *Egelredi* reginam *Emmam* in conjugium

An.Dñi **g**ium accepit, ex qua genuit *Ardecnutum* regem, & filiam *Gunildam*, quæ nupsit *Henrico Romano-*
rum Imperatori, ac in natiuitate Domini cum esset *Londonia*, perfidum ducem *Edricum* in palatio iussit occidere, quia timebat insidiis ab eo aliquando circumveniri, sicut domini sui priores *Egelredus* & *Eadmundus* frequenter circumventi sunt; & corpus illius super murum civitatis prohiçi ac insepultum præcepit dimitti. Cum quo dux *Northmannus* filius *Leofvini* ducis, frater scilicet *Leofrici* Comit-
10 is, & *Ethelwardus* filius *Agelmari* ducis, & *Brihticus* filius *Elfegi* *Domnaniensis* satrapæ sine culpa interfecti sunt. *Leofricum* pro *Northmanno* suo germano rex constituit ducem, & eum postmodum valde carum habuit.

1018. **A** Nno M. xviii. Hoc anno de tota *Anglia* lxxij. & de *Londonia* xv. libræ exercitui *Danorum* sunt persolutæ. *Aldunus* episcopus *Dunholmenfis* obiit. Ingens bellum apud *Carrum* gestum est inter *Scottos* & *Anglos*, inter *Huftredum* filium *Wal-*
20 des Comitem *Northymbro-*rum, et *Malcolmum* filium *Cyneth* regem *Scottorum*. Cum quo fuit in bello *Eugenius Calvus* rex *Lutinen-*
30 *sium*. *Angli* & *Dani* apud *Oxenefordam* de lege regis *Eadgari* tenenda concordæ sunt effecti.

1019. **A** Nno M. xix. Hoc anno rex *Anglorum* & *Da-*
40 *norum* *Canutus* *Danemarchiam* adiit, & ibi per totam hiemem mansit.

1020. **A** Nno M. xx. *Canutus* rex *Anglorum* *Angliam* rediit, & in Paschali festiuitate apud *Cirece-*
50 *stram* magnum Concilium habuit. *Eadmundus* suscepit episcopatum *Danelmens-*
60 *fem*. *Livingus* *Dorober-*nie archiepiscopus vita decessit, cui *Agelnothus* qui *Bonns* appellabatur nobilis viri *Agelmari* filius successit. Eodem anno ecclesia quam rex *Canutus* & Comes *Turkillus* in monte qui *Assandun* dicitur construxerant, illis præsentibus à *Wlstan-*
70 *o* *Eboracensi* archiepiscopo & multis aliis episcopis cum magno honore & gloria dedicata est.

1021. **A** Nno M. xxj. *Canutus* rex *Anglorum* & *Dano-*
80 *rum* ante festiuitatem sancti *Martini* *Turkil-*
90 *um* sæpeditum Comitem cum uxore sua *Egitba* expulit *Anglia*. *Algarus* orientalium *Anglorum* episcopus obiit, cui *Aldwinus* successit.

1022. **A** Nno M. xxij. *Agelnothus* *Dorobernia* archie-
100 piscopus *Romam* iuit, quem *Benedictus* papa magno cum honore suscepit, & pallium illi dedit.

1023. **A** Nno M. xxiiij. corpus sancti *Elfegi* martyris de *Londonia* *Doroberniam* est translatus. *Wl-*
110 *stanus* *Eboracensium* archiepiscopus *Eboraci* v. Kal. Junii feria iij. defungitur, sed corpus ejus *Heli* defertur, & ibi sepelitur. Cui successit *Alfricus* *Winton-*
120 *iensis* præpositus.

1026. **A** Nno M. xxvj. *Alfricus* *Eboracensis* archiepi-
130 scopus *Romam* iuit, & à *Johanne* papa pallium suscepit. Obiit *Ricardus* secundus dux *Norman-*
140 *orum*. Cui successit *Ricardus* iij. qui eodem anno mortuus est: cui *Robertus* frater ejus successit.

An.Dñi **A** Nno M. xxvij. cum regi *Anglorum* & *Dano-*
1027 *rum* intimatum fuisset, quod *Norregani* regem suum *Olavum* propter ejus simplicitatem & mansuetudinem, æquitatem & religiositatem nimis vilipenderent, multum auri & argenti quibusdam illorum misit, multis rogans petitionibus, ut illo spreto & abjecto deditionem illi facerent, ac illum super se regnare permitterent. Qui cum ea quæ misisset auiditate magna suscepissent, ei remandari iusserunt, ad illum suscipiendum se paratos fore quancumque vellet venire.

A Nno M. xxviii. *Canutus* rex *Anglorum* & *Da-*
1028 *norum* l. navibus magnis *Norregam* deuectus, *Olavum* regem de illa expulit, sibi que eam subjugavit.

A Nno M. xxix. *Canutus* rex *Anglorum*, *Dano-*
1029 *rum* & *Norreganorum* ad *Angliam* rediit, & post festiuitatem sancti *Martini* *Danicum* Comitem *Hacum*, qui nobilem matronam *Gunildam* sororis suæ & *Wyrgeorni* regis *Winidorum* filiam in matrimonium habuit, quasi legationis causa in exilium misit. Timebat enim ab illo vel vita privari, vel regno expelli.

A Nno M. xxx. prædictus Comes *Hacum* in mari
1030 *aperiit*. Quidam tamen dicunt, eum fuisse occisum in *Orcada* insula. Sanctus *Olavus*, quem *Canutus* rex expulerat, rex & martyr, *Haroldi* regis *Norreganorum* filius, in *Norrega* injuste perimitur à *Norreganis*.

A Nno M. xxxj. *Canutus* rex *Anglorum* & *Da-*
1031 *norum* & *Norreganorum* de *Danemarchia* magno cum honore *Romam* iuit, & sancto *Petro* apostolorum principi ingentia dona in auro & argento aliisque rebus preciosis optulit, & à *Johanne* papa, ut scolam *Anglorum* ab omni tributo & telone liberaret, impetravit, & in eundo et redeundo largas pauperibus elemosinas erogavit, ac multas per viam clausuras, ubi telon à peregrinis exigebatur, ingenti precio dato dissipavit, vitæque suæ & morum emendationem ante sepulchrum apostolorum Deo devovit.

A Nno M. xxxij. Ecclesia sancti *Eadmundi* re-
1032 *gis* & martyris hoc anno dedicata est. In qua rex *Canutus* monachos posuit ejectis presbyteris. Ignis multis in locis per *Angliam* desævit. *Elfsige* *Wintoniensis* episcopus obiit. *Elfwinus* presbyter Regis successit.

A Nno M. xxxiiij. magnæ religionis & modestiæ
1033 *vir*, *Leoffsus* *Hwictiorum* episcopus in episcopali villa *Kemesa* xiv. Kal. Septembris feria iij. obiit, & ut credi fas est ad cœlica regna migravit. Cujus corpus in ecclesia sanctæ *Mariæ Wigornæ* tumulatur honorifice. In cujus sedem *Perscorensis* abbas *Brithtegnus*, filius videlicet sororis *Wlstan* *Eboracensis* archiepiscopi, levatus est.

A Nno M. xxxiv. *Malcolm* rex *Scottorum* obiit,
1034 *cui Machetbad* successit.

An. Dñi

1035.

ANno M. xxxv. *Canutus* rex *Anglorum* ante suum obitum super *Norreganos Suanum* filium suum regem constituit. Super *Danos* vero *Hardecnutum* suum et *Emma* reginæ filium regem locavit. *Haroldum* vero filium suum ex *Hamtonensi Elgiva* procreatum regem *Anglorum* constituit, & postea hoc anno ij. idus Novembris feria iv. apud *Sceftesbiriā* vitā decessit. Sed *Wintonia* in veteri monasterio satis honorifice sepelitur. Quo tumultato, regina *Algiva* ibidem resedit. *Haroldus* vero adepta regia dignitate, misit *Wintoniam* constipatores suos celerrime, & gazarum opumque quas rex *Canutus* ei reliquerat majorem melioremque partem ademit illi tyrannice, spoliataque dimisit ibidem ut cœperat residere, atque consentientibus quamplurimis majoribus natu *Angliæ* quasi justus hæres cœpit regnare, non tamen ita potenter ut *Canutus*, quia justior hæres expectabatur *Hardecnutus*. Unde brevi post tempore regnum sorte dividitur *Angliæ*, et *Haraldo* pars septentrionalis, *Hardecnuto* provenit australis. Obiit *Rodbertus* dux *Normannorum*, cui successit *Willielmus bastard* filius ejus in puerili ætate.

1036.

ANno M. xxxvj. innocentes Clitones *Alfredus* et *Eadwardus*. *Agelredi* quondam regis *Anglorum* filii, de *Normannia* ubi cum *Ricardo* avunculo suo manserant tempore longo, multis *Normannicis* militibus secum assumptis, in *Angliam* paucis transvecti navibus ad suæ matris colloquium, quæ morabatur *Wintonia*, venerunt. Quod indigne graviterque ferebant potentes nonnulli, quia, licet injustum esset, *Haraldo* multo devotiores extiterunt quam illis, maxime ut fertur Comes *Godwinus*. Hic quidem *Alfredum*, cum versus *Londoniam* ad regis *Haroldi* colloquium, ut mandaratur, properaret, retinuit et artam in custodiam posuit. Sociorum vero illius quosdam disturbavit, quosdam catenavit, & postea cæcavit, nonnullos cute capitis abstracta cruciavit, et manibus ac pedibus amputatis multavit, multos etiam vendere jussit, et mortibus variis ac miserabilibus apud *Gildefordam* sexcentos viros occidit. Sed illorum nunc animas in paradiso creditur gaudere cum sanctis, quorum corpora tam crudeliter sine culpa perempta sunt in arvis. Quo audito, regina *Elgiva* filium suum *Eadwardum* qui secum remansit, cum magna festinatione *Normanniam* remisit. Deinde *Godwini* et quorundam aliorum jussione ad insulam *Elig* Clito *Alfredus* strictissime vinctus ducitur. Sed ut ad terram navis applicuit, in ipsa mox eruti sunt oculi ejus cruentissime, et sic ad monasterium ductus monachis traditur custodiendus. Ubi brevi post tempore de hac migravit luce, et in australi porticu in occidentali parte ecclesiæ corpus ejus sepelitur debito cum honore, anima vero paradisiaca fruitur amœnitate.

1037.

ANno M. xxxvij. *Haroldus* rex *Merciorum* et *Northymbrorum* ut per totam regnaret *Angliam* à principibus et omni populo rex eligitur. *Hardecanutus* vero quia in *Danemarcia* moras innoxuit, et ad *Angliam* ut rogabatur venire distulit, penitus abicitur. Cujus mater *Algiva Anglorum* quondam regina hiemis initio sine misericordia expellitur *Angliā*, quæ rate mox parata in *Flandri-*

am transvehitur, et à nobili Comite *Baldwino* cum honore suscipitur. Is ut talem virum decuit, quamdiu necessitas poposcerat ei necessaria grater ministrare curavit. Eodem anno paulo ante magnæ religionis vir *Avicus Eoveshamensis* decanus obiit.

1038.

ANno M. xxxviij. *Agelnothus Dorubernensis* Archiepiscopus iv. Kal. Novembris vita decessit; cujus obitus die viij. *Agelricus Suthsaxonie* præsul obiit. Petierat enim à Deo ne post mortem dilectissimi sui patris *Agelnothi* in hac luce diu viveret. Cui *Grimketel* in episcopatum, *Agelnotha* vero regis capellanus *Edsius* in archiepiscopatum successit. Decessit etiam eodem anno *Wigornensis* episcopus *Brihtegus* xij. Kal. Jan. feria quarta, cui successit *Livingus*.

1039.

ANno M. xxxix. Hoc anno hiems extitit durissima. *Brithmarus Licetfeldensis* episcopus obiit, cui *Wlsius* successit. *Hardecanutus* rex *Danorum Flandriam* decessit ad matrem suam *Elgivam* venit. Obiit *Haroldus* rex *Anglorum* filius *Canuti* regis.

1040.

ANno M. xl. *Haroldus* rex *Anglorum* obiit *Londonia* et in *Westmonasterio* sepelitur. Quo sepulto, proceres ferme totius *Angliæ* legatos ad *Hardecanutum Brugæ* ubi cum matre sua morabatur mittentes, et se bene facere putantes, rogaverunt eum ut *Angliam* veniret et scepra regni susciperet. Qui, lx. navibus paratis et *Danicis* militibus instructis, ante mediam æstatem *Angliam* advehitur, et gaudenter ab omnibus suscipitur, regni-que solio mox sullimatur. Sed sui imperii tempore nil egit dignum potestati regis. Nam mox ut regnare cœpit, injuriarum quas vel sibi vel suæ genitrici suus antecessor fecerat rex *Haroldus*, (qui frater suus putabatur) non inmemor, *Alfricum Eboracensem* archiepiscopum, *Godwinum* Comitem, *Styr* majorem domus, *Edricum* dispensatorem, *Trouhd* suum carnificem et alios magnæ dignitatis viros, *Londoniam* misit, et ipsius *Haroldi* corpus effodere et in gronnam prohicere jussit. Quo cum projectum fuisset, id extrahere et in flumen *Tamense* mandavit proicere. Brevi autem post tempore à quodam captum est piscatore, et ad *Danos* adlatum sub festinatione, in cimiterio quod habuerunt *Londonia* sepultum est ab ipsis cum honore. Quibus actis, octo marcas unicuique suæ classis remigi, & duodecim unicuique gubernatori de tota *Anglia* præcepit dependi, tributum videlicet tam grave ut vix aliquis id posset persolvere. Quapropter omnibus qui prius adventum ejus desiderabant magnopere, factus est exosus summopere. Ad hæc etiam pro nece sui fratris *Alfredi* adversus *Godwinum* Comitem et *Wigornensem* episcopum *Livingum*, accusantibus illos *Alfrico Eboracensi* archiepiscopo et quibusdam aliis, exarsit ira magna. Idcirco episcopatum *Wigornensem* *Livingo* abstulit, & *Alfrico* dedit. Sed sequenti anno ablatum *Alfrico* *Livingo* secum pacificato benigne reddidit. *Godwinus* autem regi pro sua amicitia dedit trierem fabrefactam, rostrum deauratum habentem, armamentis optimis instructam, decoris armis electisque octoginta militibus decoratam; quorum unusquisque habebat duas in suis brachiis aureas armillas sedecim uncias pendentes, lorica trilecem, indutam in capite cassidem

An. Dñi dem ex parte deauratam, gladium deauratis capulis renibus accinctum, *Danicam* securum auro argentoque redimitam in sinistro humero pendentem, in manu sinistra clipeum, cuius umbo claviq̃ue erant deaurati, in dextra lanceam quæ lingua Anglorum a *Tegar* appellatur. Insuper etiam non sui consilii nec suæ voluntatis fuisse, quod frater ejus cæcatus fuisset, sed dominum suum regem *Haroldum* illum facere quod fecit iussisse, cum totius fere Angliæ principibus & ministris dignioribus, regi juravit.

1041.

A Nno M. xli. Hoc anno rex Anglorum *Hardecarnutus* suos huscarlas misit per omnes regni sui provincias ad exigendum quod indixerat tributum. Ex quibus duos *Eadar* scilicet & *Turstan Wigornenses* provinciales cum civibus seditione exorta, in cuiusdam turris *Wigornensis* monasterii solario (quo celandi causa confugerant) iiii. non. Mai. feria ij. peremerunt; unde rex ira commotus, ob ultionem necis illorum *Thuri* mediterraneorum, *Leofricum* Merciorum, *Godwinum* Westsaxonum, *Simardum* Northymbrorum, *Roni* Mageletensium & ceteros totius Angliæ comites, omnesque ferme suos huscarlas cum magno exercitu, *Alfrico* adhuc *Wigornensem* pontificatum tenente, illo misit, mandans ut omnes viros si possent occiderent, civitatem depredatam incenderent, totamque provinciam devastarent. Qui die veniente vespere idem Novembrium & civitatem & provinciam devastare ceperunt, idque per iiii. dies agere non cessare; sed paucos vel e civibus vel provincialibus ceperunt aut occiderunt, quia præcognito adventu eorum provinciales quoquo locorum fugerant. Civium vero multitudo in quandam modicam insulam in medio *Sabrina* fluminis sitam, quæ *Beterege* nuncupatur, confugerant, & munitione facta tam diu se viriliter adversus suos inimicos defenderunt, quoad pacem recuperata, libere domum licuerit eis redire. Quinta igitur die, civitate cremata, unusquisque magna cum præda rediit in sua, & regis statim quievit ira. Non multo post *Eadwardus Egelredi* quondam regis Anglorum natus, de *Normannia* ubi multis exulabat annis, venit Angliam, & à fratre suo *Hardecarnuto* rege susceptus honorifice, in curia sua mansit.

1042.

A Nno M. xlii. Rex Anglorum *Hardecarnutus*, dum in convivio in quo *Osgodus Clapa* magnæ vir potentiæ filiam suam *Githam Danicæ* & præpotenti viro *Torio*, *Prudanc* cognomento, in loco qui dicitur *Lambithe*, magna cum lætitia tradebat nuptui, lætus, solipes & hylaris cum sponsa prædicta & quibusdam viris bibens staret, repente inter bibendum miserabili casu ad terram corruit, & sic mutus permanens vj. idus Junii feria iij. expiravit, & in *Wintoniam* delatus juxta patrem suum regem *Canutum* est tumulatus. Cujus frater *Eadwardus* annitentibus maxime Comite *Godwino* & *Wigornensi* præfule *Livingo*, *Lundonia* levatur in regem. Cujus pater *Egelredus*, cuius pater *Eadgarus*, cuius pater *Eadmundus*, cuius pater *Eadwardus* senior, cuius pater *Elfredus*. *Eadmundus* episcopus obiit. Cui *Edredus* per pecuniam in episcopatum successit, & decimo mense moritur.

1043.

A Nno M. xliiij. *Eadwardus* ab archipræsulibus *Edsio* Doroberniensi & *Alfrico* Eboracensi, aliisque ferme totius Angliæ præsulibus, prima die Paschæ, iij. nonas Aprilis unguitur in Regem *Wintonia*. Eodem anno xliiij. diebus ante festivitatem sancti An-

drea apostoli festinato rex cum comitibus *Leofrico*, An. Dñi *Godwino* & *Simardo* de civitate *Glawornæ Wintoniam* venit inproviso, & ut illi consilium ei dederant, suæ genitrici quicquid in auro & argento, gemmis, lapidibus aliive rebus preciosum habuerat, abstulit, vel quia priusquam rex esset effectus, vel post, minus quam volebat illi dederat, & ei valde dura extiterat. Defuncto *Eadwardo* *Egelricus* suscepit episcopatum *Dunelmensem*, *Simardo* amministrante comitatum *Northanhymbrorum*.

10

A Nno M. xliiij. *Alwoldus* *Londoniensis* præsul, qui & ante episcopatum & in episcopatu abbatibus jure *Eveshamensi* cœnobio præfuit, cum pontificatum amministrare pro sua infirmitate minus sufficeret, *Eveshami* residere voluit, sed fratres loci illius ad id omnino consentire noluerunt. Quapropter ablatis ex maxima parte libris & ornamentis quæ ipse eidem contulerat loco, & quibusdam ut fertur quæ alii contulerant, ad monasterium *Ramese* secessit, & omnia quæ attulit sancto contulit *Benedicto*, ibique reledit, & hoc anno viij. kal. Augusti feria iij. defungitur, ibidemque sepelitur. In generali Concilio quod eodem tempore celebratum est *Lundonia*, religiosus *Eveshamensis* monachus *Vlmarus*, qui & *Manni*, ut abbatibus jure suo monasterio præficeret, eligitur, & iij. idus Augusti feria vj. ordinatur. Eodem anno nobilissimam *Gunhilda* regis *Vortgerni* & sororis *Canuti* regis filia, & Comitum *Hacum* & post *Haroldi* morte viduata, cum duobus filiis *Hemungo* & *Turkillo* expellitur Angliam. Quæ *Flandriam* devecta, in loco qui *Brige* dicitur aliquandiu reledit, & sic *Danemarchiam* adiit.

20

30

40

A Nno M. xlv. *Brithmoldus* *Viltoniensis* episcopus obiit, cui regis capellanus *Hermannus* de *Lotharingia* oriundus successit. Quo anno rex Anglorum *Eadwardus* ad *Sandicum* portum congregavit classem prævalidam contra *Magnum Norreganorem* regem Angliam adire disponentem, sed bellum à *Suano* rege *Danorum* illi illatum iter impedivit.

A Nno M. xlvj. *Livingus* *Hwiccorum*, *Demnæ* & *Cornubiæ* præsul x. kal. Aprilis die Dominica obiit. Cujus post decessum regis Cancellario *Leofrico* Britannico mox *Cridiatunensis* & *Cornubiensis* datus est præsulatus, & *Aldredus* qui primo monachus *Vintoniensis*, post abbas *Tavistokensis* extitit, *Hwiccorum* pontificatum suscepit. *Osgodus* *Clapa* expellitur Angliam. *Magnus* *Norreganorum* rex sancti *Olavi* regis filius fugato rege *Danorum* *Suano*, sibi *Danemarchiam* subjugat.

50

60

A Nno M. xlvij. nix in occidente tanta cecidit ut silvas quoque frangeret. *Alwinus* *Vintoniensis* episcopus obiit, in cuius sedem *Stigandus* sublimatur. *Suano* rex *Danorum* suos legatos misit ad *Eadwardum* regem Anglorum, & rogavit ut sibi classem mitteret contra regem *Magnum Norreganorum*. Tunc Comes *Godwinus* consilium regi dedit, ut saltem 50. naves militibus instructas ei mitteret; sed quia *Leofrico* Comiti & omni populo id non videbatur consilium, nullum ei mittere voluit. Post hac *Magnus* rex *Norreganorum* classem multa & valida confectus, cum *Suano* prælium commisit, & multis milibus utrimque occisis, illum de *Danubia* expulit, & post in illa etiam regnavit, atque tributum sibi

1044.

1045.

1046.

1047.

An.Dñi sibi non modicum pendere Danos coegit, ac non multo post obiit.

1048. **A**Nno M. xlviii. *Suanus* Danubiam recepit & *Haroldus Harvager Siwardi* regis *Norreganorum* filius, & ex parte matris frater sancti *Olavi*, patruus scilicet *Magni* regis *Norregam* repetiit, brevique post tempore suos nuncios ad regem *Eadwardum* misit, & pacem amicitiamque illi optulit & recepit. Terræmotus kal. Mai die Dominica extitit magnus *VVigorna*, *Wic*, *Deorbeia*, & multis aliis locis. Mortalitas hominum & animalium multas occupavit Angliæ provincias, & ignis aerius, vulgo dictus silvaticus, in *Derbernensi* provincia & quibuldam aliis provinciis villas & segetes multas ustulavit.

1049. **A**Nno M. xlix. *Leo* papa 145. Iste est *Leo* ille qui novum cantum de sancto *Gregorio* papa fecit. *Henricus* imperator innumerabilem congregavit exercitum contra *Flandrensiem* Comitem *Baldwinum*, maxime eo quod apud *Neomagum* suum palatium combussisset atque fregisset pulcherrimum. In qua expeditione fuit *Leo* papa, & de multis terris nobiles, & magnifici viri quam plurimi. *Suanus* etiam rex *Danorum* ut Imperator illi mandarât, cum sua classe ibi aderat, & ea vice fidelitatem Imperatori juravit. Misit quoque ad regem *Anglorum Eadwardum*, & rogavit illum, ne *Baldwinum* permetteret effugere si vellet ad mare fugere. Iccirco cum magna classe rex *Sandicum* portum adiit, & ibi tamdiu mansit quoad Imperator de *Baldewino* omnia quæ voluit habuisset. Interea *Suanus* comes *Godwini* Comitis & *Gytha* filius, qui relicta prius *Anglia*, eo quod *Eggivam Leonensis* monasterii abbatissam quam corruerat in matrimonium habere non licuerit, *Danemarchiam* adierat, navibus octo rediit, dicens cum simulatione se cum rege fideliter amodo remansurum. Cui *Beorn* comes filius avunculi sui *Danici* comitis *Ulf* filii *Spracling* filii *Ur* ac frater *Suani* *Danorum* regis promisit, se à rege impetraturum ut suus ei comitatus redderetur. Pacificato itaque cum Imperatore *Baldwino* Comite, comites *Godwinus* & *Beorn* xlii. navibus *Pevenesea* regis licentia sunt devecti. Reliquam vero classis partem domum redire iussit, paucis secum navibus ibi retentis. Cui cum nunciatum fuisset quod *Osgodus Clapa* cum xxix. navibus in *Ulpe* jaceret, de navibus quas remisit quot potuit revocavit. *Osgodus* autem uxore sua quam apud *Brigge* commiserat recepta, vi. navibus *Danemarchiam* rediit. Aliæ vero *Eastfaxoniam* adeuntes, præda circa promontorium *Eadulfi* rapta non modica redibant: verum eas in redeundo sava corripuit tempestas, omnesque summerfit, exceptis duabus quæ in transmarinis partibus captæ sunt, occisis omnibus qui in illis erant. Dum hæc agebantur, *Suanus* comes *Pevenesea* venit, & consobrinum suum *Beorn* Comitem cum dolo rogavit, ut ad *Sandicum* portum secum iret, & ut illi promiserat eum cum rege pacificaret. Qui consilius in consanguinitate, tribus tantum sociis assumptis cum illo proficisci cepit. At ille ad *Wosanhant* ubi naves ejus erant eum duxit, & in navim introductum duris mox loris vinciri iussit, ac secum tamdiu habuit donec ad hostium *Derte* veniret. Ubi illo occiso & in altam fossam projecto terraque obruto dimiserunt illum; sex naves, quarum duas paulo post ceperunt *Heastingenses*, & occisis qui fuerunt in eis naves ad *Sandwich* condu-

centes regi optulerunt. *Suanus* vero ad *Flandriam* An.Dñi duabus fugiens navibus ibi mansit quoad *Wigornensis* episcopus *Aldredus* illum reduxit & cum rege pacificavit. Eodem anno sanctus *Leo* papa rogatu eximie religionis abbatis *Hermari* in *Franciam* venit, habens in comitatu suo præfectum & digniores quosque *Romuleæ* urbis, & sancti *Remigii Franco-*
rum apostoli monasterium *Remis* constitutum maximo cum honore dedicavit, & postmodum in ipsa urbe magnam synodum archiepiscoporum, episcoporum & abbatum sex diebus celebravit. In qua fuit *Aldwinus Ramesigensis* abbas & abbas monasterii sancti *Augustini* à rege *Anglorum Eadwardo* illo directi.

ANno M. l. rex *Scotie Machethad* *Rome* argentum spargendo distribuit. *Edsius Doroburnensis* archiepiscopus obiit, cui *Rodbertus Lond-*
niensis episcopus genere *Normannus* successit. *Hermannus Wiltoniensis* episcopus & *Aldredus Wigorn-*
ensis episcopus *Romam* iverunt.

ANno M. li. *Elfricus Eboracensis* archiepiscopus *Suthwelle* defunctus, in monasterio *Wurh* sepelitur. Cui regis capellanus *Kinsus* successit. Rex *Eadwardus* absolvit Anglos à gravi vectigali scilicet lxxx. librarum xxxvii. anno ex quo pater suus rex *Egelredus* primitus id *Danicis* solidariis solvi mandavit. Post hæc mense Septembri *Bononiensis* Comes *Eustacius* senior qui sororem *Eadwardi* regis *Godam* nomine in conjugium habuerat, paucis *Dor-*
raverniam applicuit navibus. In qua milites ejus cum stolide & insipienter sibi hospitia quærent, unum è civibus peremerunt. Quod videns ejus concivis ulciscitur illum occiso milite uno. Ob quam causam Comes & sui nimis irati, viros & mulieres quam plures armis interfecerunt, pueros & infantes suorum pedibus equorum contriverunt. Sed ubi cives ad obsistendum concurrere viderunt, turpem fugam ineuntes vix evaserunt, septem ex sociis illorum peremptis, & ad regem *Eadwardum* qui tunc temporis *Glaworna* morabatur, fugerunt. Talia geri in suo comitatu comes *Godwinus* graviter ferens, nimiaque commotus ira, de toto suo comitatu, scilicet de *Cantia*, *Suthsaxonia* & *VWestfaxonia*, & filius ejus primogenitus *Suanus* de suo, id est de *Oxenefordensi*, *Glawornensi*, *Herefordensi*, *Summerseatonensi*, *Bearrucscirensi* provinciis, alterque filius ejus *Har-*
oldus de suo comitatu, videlicet de *Eastfaxonia*, *Eastanglia*, *Huntendunensi* & *Grantebrigeni* provinciis innumerum congregaverunt exercitum. Quod regem *Eadwardum* non latuit. Iccirco nunciis ad *Leofricum Mercensium* & *Siwardum Northymbro-*
rum Comites festinato missis, rogavit ut ad se in magno periculo constitutum cum omnibus quos habere poterant venire accelerarent. Illi autem primo cum paucis venerunt. Sed ubi cognoverunt quomodo se habuit res, per suos comitatus celeres miserunt veredarios, & magnum congregaverunt exercitum. Similiter & *Rodolphus* Comes *Gode* sororis *Eadwardi* regis filius de suo comitatu quot potuit congregavit. Interea *Godwinus* & filii ejus cum suis exercitibus post nativitatem sanctæ *Mariæ* in *Glawornensem* provinciam venientes in loco qui dicitur *Langetreo* castra metati sunt, & legatis *Glawornam* ad regem directis Comitem *Eustachium* & socios ejus, insuper & *Normannos* & *Bononienses* qui castellum in *Dor-*
rubernia dominio tenuerunt, sub denunciatione belli reposcebant.

An. Dñi repoccebant. Ob id autem ad tempus rex perterritus & in angore magno constitutus, quid ageret ignorabat penitus: sed ubi exercitum Comitum *Leofrici*, *Simardi* & *Rodulfi* adventare comperit, se nullatenus *Eustachium* alioque requisitos traditurum constanter respondit. Quo audito, vacui redeunt legati. Quibus abeuntibus, exercitus *Glawornam* intravit, ita inflammatus & concordi animo ad pugnam paratus, ut statim si rex permetteret, cum exercitu *Godwini* pugnam inire vellet: at quia de tota *Anglia* quique meliores in sua & illorum parte erant coadunati, Comiti *Leofrico* & quibusdam aliis magnum videbatur insilium, ut ipsi cum suis compatriotis bellum inirent, sed obsidibus ad invicem datis, rex & *Godwinus* die constituto ad placitandum *Londonia* convenirent. Probato consilio & nunciis intercurrentibus, obsidibus datis & acceptis, dux in *Vexsaxoniam* rediit. Rex vero de tota *Mercia* & *Northymbria* copiosiorum exercitum congregavit, & secum *Londoniam* duxit. *Godwinus* autem & filii ejus ad *Suthweorze* venire cum magna *Vestfaxonum* multitudine: sed quia suus ab eo paulatim defluerat exercitus, placitum inire cum Rege non audebat, verum nocte superveniente fugam iniit. Quare manefacto, rex in suo concilio & omnis exercitus unanimi consensu illum & quinque filios ejus exules fore decreverunt. Qui mox cum conjugē sua *Gytha* & *Tofti* cum uxore sua *Juditha*, filia videlicet *Baldwini Flandrensis* Comitis, ac duo alii ejus filii *Suannus* & *Gyrth*, ad *Thornege* ubi navis ejus parata fuerat venerunt. In qua tantum auri & argenti aliarumque rerum pretiosarum quam illa portare potuit festinanter impo-
nentes, eamque citatim conscendentes, ad *Flandrensi-um* Comitem *Baldwinum* cursum direxerunt. Porro *Haroldus* & *Leofwinus* filii ejus *Brycstowam* ad-
euntes, navem quam frater illorum *Suannus* sibi para-
verat, conscenderunt, & in *Hiberniam* transeunti sunt. Reginam vero *Eadgitham* rex propter iram
quam adversus patrem suum *Godwinum* habuerat, repudiavit, & cum una pedissequa ad *VVarewellam*
eam sine honore misit, & abbatisse custodiendam commendavit. His gestis, *Normannicus* Comes
VVillielmus cum multitudine *Normannorum Angliam* venit. Quem rex & socios ejus honorifice sus-
cepit, & magnis multisque donatum muneribus ad *Normanniam* remisit.

1052. Anno M. liij. *Elgiva* Emma coniux regum
Aegelredi et *Kanuti* ij. non. Marcii *Wintonia* obiit,
& ibi sepulta est. Eodem anno *VValensium* rex *Gryf-
finus* magnam partem *Herefordensis* provincie de-
populatus est. Contra quem provinciales illi et de
castello quamplures *Normanni* ascenderunt. Sed
multis ex illis occisis, ille victoriam habuit, et secum
prædam magnam abduxit. Hæc pugna facta est eo-
dem die quo ante tredecim annos fratrem Comitis
Leofrici *Edwinum* *VValenses* per insidias interfece-
runt. Parvo post hæc tempore *Haroldus* Comes et
frater ejus *Leofwinus* de *Hybernia* redeuntes, et ho-
stium *Sabrina* navibus multis intrantes, in confinio
Summerseatania et *Dorsetania* applicuerunt, et illis
in partibus villas ac agros deprædati sunt multos.
Adversus quos et de *Domnania* et *Summerseatania*
quamplures congregati ascenderunt: sed eos vicit
Haroldus, cæsis ex illis plusquam xxx. nobilibus
ministis cum aliis multis. Deinde ad naves cum
præda rediit, et mox *Penwithsteort* circumnaviga-

vit. Tunc rex *Eadwardus* xl. naves alimentis ele-
ctisque militibus instructas ad *Sandicum* portum
festinato misit, et eos adventum *Godwini* Comitis
operiri et observare jussit; sed tamen ignorantibus
omnibus ille cum paucis navibus reversus in *Cantua-
rienses*, deinde *Suthsaxones*, *Eastsaxones*, *Suth-
regienses* et omnes *buthsecarlas* de *Heastinga* et
ubique circa ripas maris alioque nonnullos in
adjutorium sibi allexit. Hii omnes uno ore aut vive-
re aut mori se paratos fore sibi promiserunt. Quod
ubi regie classi quæ ad *Sandicum* portum jacebat
innotuit, illum insequuntur: Verum ipse fugiens eva-
sit, et quo in loco potuit se occultavit. Illi vero ad
Sandicum portum sunt revecti, et inde *Londoniam*
sunt reversi. Hoc cognito, Comes *Godwinus* ad
Vectam insulam revehitur, et circa ripas maris tam
diu vagabatur, donec ad illum filii ejus *Haroldus* et
Leofwinus sua cum classe venirent. Sed ex quo in
unum convenerant, a deprædatione et populatione de-
sistebant, victum tamen exercitui suo cum res expo-
sceret sumebant. Circa ripas autem maris et ubi-
cumque locorum omnes quos poterant sibi in adju-
torium allicientes, et *buthsecarlas* omnes quos obvi-
os invenerant secum legentes, versus *Sandicum* por-
tum cursum direxerunt. Quo cum venissent, Regi
Eadwardo tunc temporis *Lundonia* demoranti, illo-
rum adventus nunciatur. Qui nunciis propere missis
omnibus qui a se non defecerant mandavit, ut in ad-
jutorium sui venire maturarent, at illi nimis tardantes,
ad tempus non venerunt. Interea cum sua classe
Godwinus Comes adversus cursum *Tamenfis* de-
vectus, die exaltationis sanctæ crucis feria ij. ad
Suthweorze venit, et ibi tam diu expectavit quoad
maris accessus veniret. Interim quoddam per inter-
nuncios cives *Londonienses* quos variis pollicitatio-
nibus prius illexerat convenit, & ut omnes fere quæ
volebat omnino vellent facere, effecit. Inde rebus
omnibus dispositis & ordinatis, reumate adveniente,
festinanter anchoras sustulerunt, ac nullo in ponte
obstante per australem fluminis crepidinem sursum
navigaverunt. Venit & pedestris exercitus, ac se per
oram fluvii ordinatim disponens spissam terribi-
lemque fecit testudinem. Deinde classem versus
aquilonalem ripam vertit, quasi regis classem cir-
cumdare vellet. Habebat enim & rex classem ac nu-
merosum pedestrem exercitum, sed quia ibi & cum
rege & cum *Godwino* erant perpauci qui fortitudinis
aliquid haberent, nisi tantum *Angli*, pugnare ad-
versus suos propinquos & compatriotas pene omnes
abhorrebant. Unde quique sapientiores ex utraque
parte inter regem & ducem pacem redintegrantes
exercitum ab armis discedere jusserunt. Mane au-
tem facto, concilium rex habuit, pristinumque ho-
norem pleniter reddidit *Godwino* & uxori suæ filiisque
omnibus excepto *Suano*. Ille enim ductus pœniten-
tia, eo quod ut prælibavimus consobrinum suum
Beorn occiderat, de *Flandria* nudis pedibus *Jerusa-
lem* jam adierat; indeque rediens invaliditudine ex ni-
mio frigore contracta, mortuus est in *Licia*. Filiam
quoque ducis *Edgitham* reginam digniter rex rece-
pit, ac pristinae dignitati restituit. Facta igitur con-
cordia paceque firmata, omni populo rectam legem
promiserunt, & omnes *Normannos* qui leges iniquas
adinventerant & injusta judicia judicaverant mul-
taque regi insilia adversus *Anglos* dederant, exlega-
verunt. Paucos tamen, scilicet *Rodbertum* diaconem,

An. Dñi

An.Dñi & generum ejus *Ricardum* filium *Scrob*, *Alveredum* regis fratorem, *Anfridum* cognomento *Ceo-kesfot*, & quosdam alios quos plus ceteris rex dilexerat, eique & omni populo fideles exstiterant, in *Anglia* remanere permiserunt. Porro *Rodbertus Doru-bernia* archiepiscopus, & *Lundonia* præsul *Willielmus*, & *Ulf Lincolnienfis* antistes cum suis *Normannis* vix evadentes mare transierunt. Sed *Willielmus* propter suam bonitatem parvo post tempore revocatus in suum episcopatum recipitur. *Osbernus* vero cognomento *Pentecoste* & focius ejus *Hugo* sua reddiderunt castella, & Comitibus *Leofrici* licentia per suum comitatum *Scotiam* adeuntes, à rege *Scottorum Macbeotha* suscepti sunt. Eodem anno in nocte festivitatis sancti *Thome* apostoli tantus tamque vehemens exitit ventus, ut multas ecclesias domusque dirueret, & innumerabiles arbores frangeret vel radicitus eruerit.

1053.

A Nno M. liij. *Grifini* regis australium *Walen- sium* frater *Res* nomine, propter frequentes prædas quas egit, in loco qui *Wulendum* dicitur jussu Regis *Eadwardi* occiditur, & *Glawornam* caput ejus ad regem in vigilia Epiphaniæ domini est allatum. Eodem anno dum secunda Paschalis festivitatis celebraretur feria *Wintonia*, *Godwino* Comiti solito regi ad mensam assidenti, suprema evenit calamitas. Gravi etenim morbo ex improvise percussus mutus in ipsa sede declinavit. Quod filii ejus, Comes *Haroldus*, *Tosti* & *Gyrth*, videntes, illum in regis cameram portabant, sperantes eum post modicum de infirmitate convalescere: sed ille expers virium quinta post hæc feria vita decessit xvij. kal. Mai, & in veteri monasterio sepultus est. Cujus ducatum suscepit *Haroldus* filius ejus, & ejus Comitatus datus est *Algaro* *Leofrici* Comitis filio.

1054.

A Nno M. liij. strenuus dux *Northymbrorum* *Siwardus* jussu regis *Eadwardi* et equestri exercitu et classe valida *Scottiam* adiit, et cum rege *Scottorum Macbeotha* prælium commisit, ac multis milibus *Scottorum* et *Normannis* omnibus quorum supra mentionem fecimus occisis, illum fugavit, et *Malcolmum* regis *Cumbrorum* filium ut rex jussu regem constituit. In eo tamen prælio suus filius et multi *Anglorum* et *Danorum* ceciderunt. Mortuo *Godwino Wincelcumbensi* abbate *Aldredus Wigornensis* episcopus in festivitate sancti *Keneilmi* *Godricum* *Godmanni* regis capellani filium loco ejus abbatem constituit. Deinde magnis cum exenniis idem episcopus regis fungitur legatione ad Imperatorem. A quo simul et *Hermannus Coloniensis* archipræfule, magno susceptus honore, ibidem per annum integrum mansit, et regis ex parte Imperatori suggestit, ut legatis *Ungariam* missis inde fratruelem suum *Eadwardum*, regis videlicet *Eadmundi Ferrei* lateris filium, reduceret, *Angliamque* venire faceret.

1055.

A Nno M. lv. *Siwardus* dux *Northymbrorum* *Eboraci* decessit, et in monasterio *Calmanho* quod ipse construxerat sepultus est. Cujus ducatus *Tostio* *Haroldi* ducis germano datus est. Non multo post rex *Eadwardus* habito *Lundonia* concilio *Algarum* Comitem filium *Leofrici* Comitis sine culpa exlegavit. Qui mox *Hiberniam* petiit et xvij. piraticis navibus acquisitis, rediit et *Griffinum* regem *Walenfium* adiit, eumque petivit, ut contra regem

Eadwardum sibi esset in auxilium. Ille statim de An.Dñi toto regno suo copiosum exercitum congregans, *Algaro* præcepit, ut loco constituto sibi et exercitui cum suis copiis occurreret. Quibus in unum convenientibus, fines *Anglorum* depopulaturi *Herefordensem* provinciam intraverunt. Contra quos timidus dux *Rodolphus* regis *Eadwardi* sororis filius, exercitum congregans, et duobus miliaris à civitate *Hereforda* ix. kal. Novembris illis occurrens, *Anglos* contra morem in equis pugnare jussit. Sed cum prælium essent commissuri, Comes cum suis *Francis* et *Normannis* fugam primitus capeffit; quod videntes *Angli*, ducem suum fugiendo sequuntur. Quos adversarii fere omnes insecuti CCCC. vel quingentos viros ex eis peremerunt, multosque vulneraverunt. Deinde victoria potiti, rex *Griffinus* & Comes *Algarus* *Herefordam* intraverunt, & vij. canonicis qui valvas principalis basilicæ defenderant occisis, ac monasterio quod verus *Christicola* antistes *Ethelstanus* construxerat cum omnibus ornamentis & reliquiis sancti *Agelberti* regis & martyris aliorumque sanctorum combusto, & nonnullis è civibus necatis, multisque captivatis, civitate etiam spoliata & cremata prædæ ubertate ditati redierunt. Quod ubi regi innotuit, de tota mox *Anglia* exercitum congregari jussit. Cui *Glaworna* congregato, strenuum ducem *Haroldum* præfecit. Qui devote jussis obtemperans, *Griffinum* & *Algarum* impigre insequitur, ac fines *Walanorum* audacter ingressus, ultra *Straddale* castra metatus est. Sed illi quia virum bellicosum & fortem ipsum sciebant, cum eo committere bellum non audentes in *Suthwalias* fugerunt. Quo comperto, majorem exercitus partem ibi dimisit, mandans eis, ut suis adversariis si res exposceret viriliter resisterent. Cum cætera vero multitudine *Herefordam* rediens vallo lato & alto illam cinxit, portis & seris munivit. Interea legatis intercurrentibus *Griffinus* & *Algarus* & *Haroldus* & qui cum illis fuerant, in loco qui *Wyligefleage* dicitur conveniunt, & pace data & accepta firmam amicitiam inter se pacti sunt. Quibus patrat, classis *Algari* Comitis *Legaceastram* devecta, stipendium quod eis promiserat expectavit. Ipse vero ad Regem venit, & ab eo suum comitatum recepit. Eo tempore religiosus vir *Tremerin* *Walonius* antistes decessit. Hic multo tempore vicarius *Ethelstani* *Herefordensis* præfule extitit, postquam ipse ministerium episcopale per se implere nequivit. Erat enim per annos xij. oculorum lumine privatus. *Hermannus* *Wiltonia* provincie præsul offensus quia ei sedem episcopalem transferre de villa quæ *Reamnesbyrig* dicitur ad abbatiam *Mealmesbirienfem* rex nollet concedere, episcopatum dimisit, marique transfretato apud sanctum *Bertinum* monachicum habitum suscepit, ibique in ipso monasterio tribus annis mansit.

50

60

A Nno M. lvj. obiit *Henricus Romanorum* Imperator, cui successit *Henricus* filius ejus. Magnæ vir sanctitatis *Herefordensis* episcopus, *Ethelstanus* iij. Idus Febr. in episcopali villa quæ *Wos-sanbyrig* vocatur decessit. Cujus corpus *Herefordam* delatum, in ecclesia quam ipse à fundamentis construxerat est tumulatum. Cui *Leofegarius* ducis *Haroldi* capellanus successit. Qui eodem anno xvj. Kal. Julii à *Grifino* *Walanorum* rege in loco qui *Glastbyrig* vocatur cum clericis suis & vicecomite *Agelnotho* & multis aliis occisus est. Mansit autem

1056.

An.Dñi autem in episcopatu xj. septimanis & quatuor diebus. Quo perempto, *Aldredo Wigornensi* præsuli donec antistes constitueretur, commissus est episcopatus *Herefordensis*. Post hæc idem episcopus & Comites *Leofricus* ac *Haroldus* cum rege *Eadwardo Walanorum* regem *Griffinum* pacificaverunt. Ecclesiarum amator, pauperum recreator, viduarum & pupillorum defensor, oppressorum subventor, virginitatis custos Comes *Agelwinus* ab *Aldredo Wigornensi* episcopo ante suum obitum monachizatus ij. Kal. Septembris apud *Deorhyrste* decessit, sed in monasterio *Percorensi* honorifice sepultus quiescit. *Dunholmenfis* episcopus *Agelricus* episcopatu sponte relicto, ad monasterium suum quod dicitur *Burh*, ubi nutritus & monachus est factus, secessit, ibique annis xij. deguit. Cui ejusdem monasterii monachus frater ipsius *Agelwinus* in episcopatum successit.

1057. **A**Nno M.lviij. Clito *Eadwardus* regis *Eadmundi ferrei lateris* filius, ut ei mandarat suus patruus rex *Eadwardus*, de *Ungaria* quo multo anno ut prædiximus in exilium missus fuerat, *Angliam* venit. Decreverat enim rex illum post se regni heredem constituere. Sed ex quo venit, parvo post tempore vita decessit *Londonia*. Excellentis vir memorie, laudabilis Comes *Leofricus* ducis *Leoffini* filius, in propria villa quæ *Womleage* dicitur ij. Kal. Septembris in bona senectute decessit, & *Covantreo* sepultus est honorifice. Quod monasterium inter cætera bona quæ in sua vita gessit opera, ipse & uxor ejus Dei cultrix sanctæque *Maria* semper virginis amatrix devota nobilis Comitissa *Godiva* de suo patrimonio à fundamentis construxerunt, & id terris sufficienter locupletaverunt, ornamentis variis adeo ditaverunt, ut in *Anglia* tanta copia auri & argenti, gemmarum lapidumque pretiosorum in nullo inveniretur monasterio, quanta tunc temporis habebatur in illo. *Leonenfe* etiam & *Wanlocense* cœnobium, sanctique *Johannis Baptiste*, ac sanctæ *Wereburgæ* virginis monasteria in *Leogeceastre* sita, & ecclesiam quam *Lincolniensis* præsul *Eadnothus* in loco famoso qui sanctæ *Mariæ Stou* Anglice, Latine vero sanctæ *Mariæ* locus appellatur, construxit, pretiosis ditaverunt ornamentis. *Wigornense* quoque monasterium terris, & *Eoveshamnense* ædificiis, ornamentis variis terrisque locupletaverunt. Hujus itaque Comitissæ sapientia quamdiu vixit, regibus omnique *Anglorum* populo multum profecit. Cujus ducatum filius suus *Algarus* suscepit. *Heca* præsul australium *Saxonum* obiit: pro quo *Agelricus* monachus ecclesiæ *Christi Cantuariensis* eligitur.

1058. **A**Nno M.lviiij. *Algarus* Comes *Merciorum* à rege *Eadwardo* secundo exlegatus est, sed regis *Walanorum Griffini* juvamine & *Norreganica* classis amminiculo quæ ad illum venerat ex improviso, cito per viam suam comitatum recuperavit. *Aldredus Wigornensis* episcopus ecclesiam quam in civitate *Glaworna* à fundamentis construxit, in honore principis Apostolorum *Petri* honorifice dedicavit, & postea regis licentia *Wlstanum Wigornensem* monachum à se ordinatum abbatem constituit ibidem. Deinde præsulatu *Wiltoniensis* ecclesiæ qui sibi ad regendum commissus fuerat dimisso, & *Hermann*o cujus supra meminimus reddito, mare

transiit, & per *Pannoniam* quæ nunc *Ungaria* dicitur profectus est *Hierosolimam*; quod nullus archiepiscoporum vel episcoporum *Angliæ* eatenus dinoscitur fecisse.

ANno M.lix. *Nicolaus* civitatis *Florentina* episcopus papa eligitur, & *Benedictus* ejicitur. *Kins* *Eboracensis* archiepiscopus, & *Egelwinus Dunelmensis* episcopus, & *Tosti* Comes *Eboraci* deduxerunt regem *Malcolmum* ad regem *Eadwardum*.

ANno M.lx. *Henricus* rex *Francorum* obiit, cui filius ejus primogenitus *Philippus* successit. *Wyllensis* episcopus *Duduc* obiit, cui successit *Gisa* regis capellanus, ambo de *Lotharingia* oriundi. *Eboracensem* archiepiscopus *Kinsus* xj. Kal. Januarii *Eboraci* obiit, cujus corpus ad monasterium quod *Burh* dicitur delatum honorifice est tumulatum. Pro quo *Wigornensis* episcopus *Aldredus* ad archiepiscopatum in nativitate Domini eligitur, & *Herefordensis* præsulatus qui ei propter suam industriam fuerat commissus, capellano *Egithæ* reginæ *Vvaltero Lotharingo* est datus.

ANno M.lxj. *Aldredus Eboracensis* archiepiscopus cum *Tostio* Comite *Romani* ivit, & à *Nicolao* papa pallium suscepit. Interim rex *Scotorum Malcolmus* sui conjurati fratris, scilicet *Comitis Tostii* comitatum ferociter depopulatus est, violata pace sancti *Cuthberti* in *Lindisfarnensi* insula. Eodem anno *Nicolaus* papa obiit, *Alexander* papa 149. successit.

ANno M.lxij. *VVlstanus* vir venerandus, pontifex *VVigornensi* ecclesiæ præficitur. Hic Deo amabilis regione *Merciorum* in provincia *VVarevicensi* parentibus religiosis oriundus, patre videlicet *Eastano*, matre vero *VVlfsgeova* nomine, in nobili autem monasterio quod *Burh* nominatur, literis & ecclesiasticis officiis optime extitit imbutus. Qui ambo, scilicet parentes ejus, in tantum religioni studebant, ut longe ante finem vitæ castitatem professi, se abinvicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gauderent. Quorum exemplo ipse adolescens incitatus, matre id maxime persuadente, seculum reliquit, atque in eodem *VVigornensi* monasterio, quo & ante pater Deo servierat, monachicum habitum & ordinem à venerabili *Brihtego* ejus ecclesiæ episcopo suscepit, à quo etiam in gradum tam diaconatus quam presbyteratus ordinatus est; statimque in ipso initio arduam & omni religiositate plenam vitam arripiens, in vigiliis, jejniis, orationibus, omni-que virtutum genere subito admirandus apparuit. Hinc ob morum disciplinam primo magister & custos infantium aliquandiu constituitur. Deinde ob tollertiam ecclesiastici officii cantor simul & thesaurarius ecclesiæ ex præcepto seniorum efficitur. Nactus vero occasionem liberius Deo serviendi ex commissa sibi custodia ecclesiæ, totum se contemplativæ vitæ dedit, die noctuque in ea aut orationi, aut divinæ lectioni insistens, bidui triduique jejunio assidue corpus macerans, sacris vigiliis in tantum deditus, ut non modo diem & noctem, sed & aliquando (quod à nobis vix crederetur si non ab ipsius ore hoc audissemus) iij. dies cum noctibus absque sompno transigens, fere exsiccato cerebro, periculum

An. Dñi periculum incurreret, nisi sopore prælibato naturæ satisfacere maturaret. Denique & cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisterniis membra ad ioporem fovebat, sed super aliquod scamnum ecclesiæ libro in quo orabat sive legebat caput sustentans paulisper se reclinabat. Post aliquod autem tempus defuncto *Agelwino* Priore monasterii, ipse vir reverendus Prior & pater congregationis ab *Aldredo* episcopo ponitur. Quod officium valde laudabiliter adimplens, prioris conversationis austeritatem minime reliquit; imo ut cæteris exemplum bene vivendi daret, multipliciter adauxit. Deinde post aliquot annorum curricula electo ad archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ ipso *Aldredo* *VVigornensis* ecclesiæ episcopo, fit unanimis consensus tam cleri quam etiam totius plebis in ejus electione, rege videlicet *Eadwardo* annuente ut quem sibi vellent præfulem eligerent. Contigit namque eo tempore & legatos sedis Apostolicæ ejus electioni interesse, *Armenfredum* scilicet *Sedunensem* episcopum, & alium qui à domno Papa *Alexandro* pro responsis ecclesiasticis ad regem *Anglorum* *Eadwardum* missi regio præcepto *VVigornæ* per totam fere quadragesimam degebant, expectantes responsum suæ legationis ulque ad curiam regalem proximi Paschæ. Hii videntes dum ibi morabantur ejus laudabilem conversationem, in ejus electione non tantum consentiebant, imo tam clerum quam populum maxime ad hoc instigabant, suæque auctoritate ejus electionem firmabant. Illo vero obstinatissime renuente, seque indignum acclamante, & cum sacramento etiam affirmante, se multo libentius decollationi quam tam altæ ordinationi succumbere velle; cum sæpe & frequenter à pluribus viris religiosis & venerabilibus personis super his circumventus ad consentiendum minime persuaderi posset, tandem à viro Dei *Vulfo* incluso, qui tunc plus xl. annis solitariam vitam egisse noscebatur, acriter pro inobedientia & obstinacia correptus, divino etiam miraculo territus, consentire cum maximo cordis dolore compulsus est, atque die decollationis sancti *Johannis Baptista* electione canonice confirmata & episcopatu suscepto, Dominico die quo nativitas sanctæ *Mariæ* ab ecclesia celebrabatur, consecratus, vita & virtutibus clarus, *VVigornensis* ecclesiæ præsul effulsit. Consecratus est igitur episcopus ab *Aldredo* *Eboracensium* archiepiscopo, eo quod *Stigando* *Doroberniæ* archiepiscopo officium episcopale tunc à domno Apostolico interdictum erat, quia *Roberto* archiepiscopo vivente archiepiscopatum suscipere præsumpsit: canonica tamen professione præfato *Dorobernensi* archiepiscopo *Stigando* non suo ordinatori *Aldredo* facta. Insuper & ipse *Eboracensis* archiepiscopus ordinator ejus, coram rege & regni optimatibus, ipso *Stigando* factitante, propter subsequendum calumpnias profiteri jussus est, se nullum jus ecclesiasticæ seu secularis subjectionis super eum deinceps velle clamare, nec propter quod ab eo consecratus est, nec quia ante consecrationem ejus monachus factus est. Facta est autem hæc illius ordinatio anno ætatis suæ plus quinquagesimo, regni vero regis *Eadwardi* anno xx. indictione xv.

1063. An. Dñi **A** Nno M. lxiij. strenuus dux *VVestaxonum* *Haroldus*, jussu regis *Eadwardi*, post nativi-

tatem Domini equitatu non multo secum assumpto, de *Glaworna* ubi rex tunc morabatur, ad *Rudelant* multa cum festinatione profectus est, ut regem *VValanorum* *Griffinum*, propter frequentes depopulationes quas in *Anglorum* finibus agebat ac verecundias quas domino suo regi *Eadwardo* sæpe faciebat, occideret. At ille, ejus adventu præcognito, fugam cum suis iniit, navem ascendit, & vix evasit. *Haroldus* vero ut eum fugisse comperit, palatium incendere, & naves ejus cum armamentis comburere jussit, eodemque die rediit. Sed circa rogationes de *Byrctome* classica manu profectus, magna ex parte terram *VValanorum* circumnavigabat. Cui frater suus Comes *Tostius*, ut rex mandarat, cum equestri occurrit exercitu, & viribus simul junctis regionem illam depopulari cœperunt. Unde *VValani*, qui & *Brittones*, coacti datis obsidibus se dederunt, & se tributum illi daturos promiserunt, regemque suum *Griffinum* exlegantes abjecerunt.

1064. An. Dñi **A** Nno M. lxiiij. rex *Brittonum* *Griffinus* Non. Augusti à suis interficitur, & caput ejus caputque navis ipsius cum ornatura Comiti *Haroldo* mittitur. Quæ mox ille regi detulit *Eadwardo*. Quibus gestis, suis fratribus *Blechgento* & *Rithwalano* rex terram *Brittonum* dedit. Cui & *Haroldo* Comiti fidelitatem illi juraverunt, & ad imperium illorum mari terraque se fore paratos, ac omnia quæ prius de terra illa regibus anterioribus fuerant pensa, obedienter se pensuros sponderunt.

1065. An. Dñi **A** Nno M. lxv. reverendus vir *Agelminus* *Dunholmenfis* episcopus, sancti *Oswini* regis quondam *Berniciorum* ossa in monasterio quod juxta hostium *Tina* fluminis situm est, de tumulo levavit, transactis à sepultura ejus CCC. & xv. annis, & in scrinio cum magno honore locavit. Strenuus dux *VVestaxonum* *Haroldus* in terram *Brittonum* in loco qui *Portascith* nominatur mense Julio magnum ædificari jussit ædificium, & multa quæ pertinent ad esum & potum illuc congregari mandavit, ut dominus suus rex *Eadwardus* illic aliquandiu venationis causa degere posset. Sed *Caradoc* filius regis *Suthwalanorum* *Griffini*, quem ante paucos annos *Griffinus* rex *Northwalanorum* occiderat, ejusque regnum invaierat, cum omnibus quos habere poterat, die festivitatis sancti *Bartholomei* Apostoli illuc venit, & operarios fere cunctos cum illis qui eis præerant peremit, & omnia bona quæ ibi congregata fuerant abstulit. Deinde post festivitatem sancti *Michaelis* archangeli v. non. Octobris feria ij. *Northymbrenses* ministri *Ganielbarn*, *Dunstanus*, filius *Agelnothes*, *Gloineorn* filius *Heardulfi* cum CC. militibus *Eboracum* venerunt & pro execranda nece nobilium *Northymbrensum* ministrorum *Gospatrici*, quem regina *Egitha* germani sui *Tostii* causa in curia regis quarta nocte Dominicæ nativitatis per insidias occidi jussit, & *Gamelii* filii *Orni*, ac *Ulsi* filii *Dolsini*, quos anno præcedenti *Eboraci* in camera sua sub pacis fœdere per insidias Comes *Tostius* occidere præcepit, necnon pro immensitate tributum quod de tota *Northymbria* injuste acceperat, eodem die primitus illius *Danicos* *huscarlas*, *Amundum*, & *Raveneshearum* de fuga retractos, extra civitatis muros, ac die sequenti plusquam CC. viros ex curialibus illius in

An. Dñi in boreali parte fluminis *Humbra* peremerunt. *Ærarium* quoque ipsius fregerunt, ac omnibus quæ ipsius fuerant ablatis, recesserunt. Omnis dehinc fere comitatus illius in unum congregati, *Haroldo Westsaxonum* duci & aliis quos rex *Tostii* rogatu pro pace redintegranda ad eos miserat, in *Northamptonia* occurrerunt. Ubi prius, & post apud *Oxenfordam* die festivitatis apostolorum *Simonis & Jude*, dum *Haroldus* & alii quamplures Comitem *Tostium* cum eis pacificare vellent, omnes unanimi consensu contradixerunt, ac eum cum omnibus qui legem iniquam statuere illum incitaverant, exlegaverunt, & post festivitatem omnium Sanctorum cum adiutorio Comitis *Edwini* de *Anglia* *Tostium* expulerunt. Qui mox cum uxore sua *Baldwinum Flandrensi* Comitem adiit, & apud sanctum *Audomarum* hiemem exegit: & jussu regis *Morkarus Northumbris* est præelectus Comes. Post hæc, rex *Eadwardus* paulatim agrotare cæpit. In Nativitate vero Domini curiam suam ut potuit *Londonia* tenuit, & ecclesiam quam ipse à fundamentis construxerat die sanctorum *Innocentium* in honore sancti *Petri* apostolorum principis cum magna gloria dedicari fecit.

1066.

ANno M. lxxvj. Anglorum decus pacificus rex *Eadwardus Ethelredi* regis filius, postquam xxij. annis, mensibus vj. & xxvj. diebus potestate regia præfuit *Anglis Saxonibus*, Indictione iiij. pridie nonas Januarii, *Epiphania* Domini vigilia, feria v. mortem obiit *Londonia*, et in crastino sepultus regio more, ab omnibus qui tunc affuere non sine lacrimis plangebatur amarissime. Quo tumulto, subregulus *Haroldus Godwini* ducis filius, quem rex ante suam decessionem regni successorem elegerat, à totius *Anglia* principibus ad regale culmen electus, die eodem ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo in regem est honorifice consecratus. Qui mox ut regni gubernacula suscepit, leges iniquas destruere, æquas cœpit condere, ecclesiarum ac monasteriorum patronus fieri; episcopos, abbates, monachos, clericos colere simul ac venerari; pium, humilem, affabilemque se bonis omnibus exhibere; malefactores exosos habere: nam ducibus, satrapis, vicecomitibus, & suis in commune præcepit ministris fures, raptos, regni disturbatores comprehendere, & pro patriæ defensione ipsemet terraque marique desudare. Eodem anno viij. Kal. Mai, stella cometis non solum in *Anglia*, sed etiam ut fertur per totum mundum visa, per vij. dies splendore nimio fulgebat. Non multo post Comes *Tostius* de *Flandria* rediens ad *Vestam* insulam applicuit, & postquam insulanos sibi tributum & stipendium solvere coegerat, discessit, & circa ripas maris donec ad *Sandicum* portum veniret, prædas exercuit. Quo cognito, rex *Haroldus* qui tunc *Londonia* morabatur, classem non modicam & equestrem exercitum congregari præcepit. Ipse vero *Sandicum* portum adire parabat, Quod dum *Tostio* nunciatum fuisset, de *buthsecarlis* quosdam volentes, quosdam nolentes secum assumens, recessit, & cursum ad *Lindoriam* direxit. In qua villas quamplures incendit, multosque homines neci tradidit. His cognitis, dux *Merciorum Edwinus*, & *Northymbrorum* Comes *Morkarus* cum exercitu advolant, illumque de regione ipsa extrudunt. Ille autem inde discedens, regem *Scottorum Malcol-*

mum adiit, & cum eo per totam æstatem mansit. An. Dñi
Interea rex *Haroldus* ad *Sandicum* portum venit, ibique classem suam expectavit. Quæ cum fuisset congregata, *Vestam* insulam adiit. Et quia *Normannorum* Comes *Willielmus*, *Eadwardi* regis consobrinus in *Angliam* cum exercitu venire parabat, tota æstate & autumnus adventum illius observabat. Ad hæc etiam pedestrem exercitum locis opportunis circa ripas maris locabat. Adveniente itaque navitate sanctæ *Mariæ*, victu deficiente, & classicus, & pedestris exercitus domum rediit. Quibus gestis, cum classica manu pervalida, scilicet plus quingentis magnis navibus *Haroldus Harvager* rex *Norreganorum* frater sancti *Olavi* regis, in hostio *Tine* fluminis inprovise applicuit. Ad quem Comes *Tostius* ut prius condixerat suam cum classe venit, & citato cursu hostium *Humbra* fluminis intraverunt, & sic adversus cursum *Use* fluminis navigantes, in loco qui *Richale* dicitur applicuerunt, & *Eboracum* gravi pugna optinuerunt. Quod ubi regi *Haroldo* innotuit, versus *Northymbriam* expeditionem propere movit. Sed priusquam rex illuc veniret, duo germani Comites, videlicet *Edwinus* & *Morkarus* cum ingenti exercitu in vigilia sancti *Mathei* apostoli feria iiij. in boreali ripa *Use* fluminis juxta *Eboracum* apud *Fulford* cum *Norreganis* prælium commisere, & in primo belli impetu viriliter pugnantes, multos prostraverunt. At postquam diu certatum est, *Angli Norreganorum* impetum non sufferentes, haud sine parvo detrimento suorum terga dedere, multoque plures ex illis in fluvio demersi fuere quam in acie cecidere. *Norregani* vero loco dominantur funeris, & obsidibus D. de *Eboraca* sumptis, ad naves repedarunt, relictis in ea de suis Cl. obsidibus. Verum quinto post hunc die, id est, vij. Kal. Octobris, feria ij. rex *Anglorum Haroldus* multis milibus pugnatorum armis bellicis instructorum *Eboracum* veniens, & *Norreganis* in loco qui *Stanfordbriege* dicitur occurrens, in ore gladii regem *Haroldum* Comitemque *Tostium* cum majori parte sui exercitus occidit, ac plenam victoriam licet acerrime repugnatum fuisset, habuit. Filium autem ejus *Olavum* & Comitem de *Orcada* insula *Paulum* nomine, qui ad naves custodiendas cum exercitus parte fuerant dimissi, acceptis prius ab eis obsidibus & sacramentis, cum xx. navibus & reliquiis exercitus in patriam redire libere permisit. Interea dum hæc agentur, & rex omnes inimicos suos autumnaret detritos fuisse, nunciatum est ei, *Willielmum* consobrinum regis *Eadwardi* & Comitem gentis *Normannica*, cum innumera multitudine equitum, fundibalariorum, sagittariorum, peditumque advenisse, utpote qui de tota *Gallia* sibi fortes auxilios conduxerat, & in loco qui *Debenesea* dicitur suam classem appulisse. Unde rex statim versus *Londoniam* suam movit exercitum magna cum festinatione, & licet de tota *Anglia* fortiores quosque præliis duobus bene sciret jam cecidisse, mediamque partem sui exercitus nondum venisse, quam citius tamen potuit in *Suthsaxonia* suis hostibus occurrere non formidavit, & novem miliaris ab *Heastinga* ubi sibi castellum firmaverant priusquam tertia pars sui exercitus ordinaretur, xj. Kal. Novembris, sabbato, cum eis prælium commisit. Sed quia arto in loco constituti fuerant *Angli*, de acie se multi subtraxere, & cum eo perpauci constantes

WILLIEL-
mus I. Rex.

corde remanere. Ab hora tamen diei tertia usque noctis crepusculum suis adversariis restitit fortissime, & seipsum pugnando tam fortiter defendit & tam strenue, ut vix ab hostili interimi posset agmine. At postquam ex his & ex illis quamplurimi corrui-
ere, heu ipsemet cecidit crepusculi tempore! Comites etiam Gyrth & Leofwinus fratres illius cecidere, & fere nobiliores totius Anglie. *Willielmus* vero Comes cum suis *Hastings* rediit. Regnavit autem *Haroldus* mensibus novem & diebus totidem. Cujus morte audita, Comites *Edwinus* & *Morkar-*
us qui se cum suis certamini subtraxerunt *Londoniam* venire, et sororem suam *Alditham* reginam sumptam ad civitatem *Legionum* misere. *Aldredus* autem *Eboracensis* archiepiscopus, et idem Comites cum civibus *Londoniensibus* et *buthsecarlis* clitonem *Eadgarum* *Edwini* regis ferrei lateris nepotem in regem levare voluere, et eum eo se pugnam in-
turos promissere. Sed dum ad pugnam descendere se multi paravare, Comites suum auxilium ab eis retraxere, et cum suo exercitu domum redire. In-
terea Comes *Willielmus Suthsaxoniam, Cantiam, Suthamtunensem* provinciam, *Suthregiam, Middel-*
saxoniam, Herefordensem provinciam devastabat, et villas cremare, hominesque interficere non cessabat donec ad villam quæ *Beorham* nomina-
tur veniret. Ubi *Aldredus* archiepiscopus, *Wl-*
stanus Wigornensis episcopus, *Walterus Here-*
fordensis episcopus, Clito *Eadgarus*, Comites *Ed-*
winus et *Morkarus*, et de *Londonia* quique nobiliores cum multis aliis ad eum venerunt, et datis obsidibus illi deditioem fecerunt fidelitatemque juraverunt. Cum quibus et ipse fœdus pepigit, et nichilominus exercitui suo villas cremare, et rapinas agere permisit. Appropinquante igitur *Dominicæ* nativitatæ festivitatis, cum omni exercitu *Londoniam* ut ibi in regem sullimaretur, adiit. Et quia *Strigandus Cantuariensis* archiepiscopus ab apostolico papa calumpniatus est passum non suscepisse canonicè, ipsa nativitatæ die, quæ illo anno ij. feria evenit, ab *Aldredo Eboracensium* archiepiscopo in *Westmonasterio* consecratus est honorifice, prius ut idem archipræsul ab eo exigebat, ante altare sancti *Petri* apostoli coram clero & populo jurejurando promittens, se velle sanctas Dei ecclesias ac rectores illarum defendere, necnon & cunctum populum sibi subiectum juste ac regali providentia regere, rectam legem statuere & tenere, rapinas injustaque judicia penitus interdiceret.

Ut autem sciatur origo causæ qua *Willielmus Angliam* bello appetiit, breviter quæ paulo ante gesta sunt repetantur. Otto inter regem *Eadwardum* & Comitem *Godwinum* gravi, ut supra dictum est, discidio, exul ab *Anglia* cum suis omnibus Comes expellitur. Cui postmodum gratiam regis requirenti ut ei repatriare liceret, nullo modo rex concordari voluit, nisi primo, quibus sibi securitas pararetur, obsides haberet. Qua de causa *Wlno-*
thus filius ipsius *Godwini*, & *Hacan* filius *Suani*, filii sui, obsides dantur, ac in *Normanniam* *Williel-*
mo *batardo* Comiti filio *Rodberti* filii *Ricardi* fratris matris suæ custodiendi destinantur. Elapso dehinc tempore cum jam *Godwinus* Comes esset mortuus, *Haroldus* filius ejus petit à rege ire *Norman-*
niam, & fratrem suum atque nepotem qui obsides ibidem tenebantur liberare, & liberatos secum patriam reducere. Cui rex, Hoc, inquit, non fiet

per me, verumtamen ne videar te velle impedire, *Williel-*
mus I. Rex. permitto ut eas quo vis, & experiaris quid possis: presentio tamen te in nihil aliud rendere, nisi in detrimentum totius *Anglici* regni & obprobrium tui. Nec enim ita novi Comitem mentis expertem ut eos aliquatenus velit concedere tibi, si non præscierit in hoc magnum proficuum sui. Ascendit itaque *Haroldus* navem, quæ tempestate valida ejecta cum omnibus quæ secum ferebat in *Pontivum* fluvium qui *Maia* vocatur, à Domino terræ illius pro ritu loci captivitati illius addicitur. Constrictus ergo *Haroldus* quemlibet ex vulgo promissa mercede illectum clam ad Comitem *Normannia* dirigit exponere quid illi contigerit. Hoc ille audito, protinus festinato per nuncios mandat domino *Pontivi*, *Haroldum* cum suis ab omni calumpnia liberum sibi quantocius mitti, si pristina illius amicitia amodo sicut hucusque vellet potiri. Sed cum ille hominem dimittere nollit, iterum à *Willielmo* in mandato accepit se necessario *Haroldum* missurum, alioquin certissimum sciret, *Willielmum* *Normannia* Comitem armatum pro eo abducendo cum suis usque novissimum quadrantem *Pontivum* quantocius aditurum. Talibus ille minis exterritus, mittit virum cum sociis, qui à *Willielmo* multum honorifice suscipitur, & audito cur patria exierit, Bene quidem rem processuram si in ipso non remaneret, *Willielmus*, respondit. Tenuit ergo virum aliquot diebus circa se, satisque humanum se ac familiarem illi exhibuit, ut hujusmodi re animum ejus in suos conatus alliceret. Cui tandem aperuit quod in mente habuit. Dicebat itaque regem *Eadwardum* quando secum juvene olim juvenis in *Normannia* demoraretur, sibi interposita fide sua pollicitum fuisse, quia si rex *Anglie* foret, jus regni in illum jure hæreditario post se transferret. Et subdens ait, Tu quoque si mihi te in hoc ipso amminiculaturum sponderis, & insuper castellum *Dofris* cum puteo aquæ ad opus meum te facturum, sororemque tuam quam uni de principibus meis dem uxorem, te ad me, tempore quo nobis conveniet, destinaturum, necne filiam meam te in conjugem accepturum promiseris, tunc & modo nepotem tuum, & cum in *Angliam* regnaturus venero, fratrem tuum incolumem recipies. In quo regno si tuo favore fuero confirmatus, spondeo quia omnia quod a me rationabiliter tibi petieris obtinebis. Sensit *Haroldus* periculum undique, nec intellexit qua evaderet nisi in omnibus voluntati *Willielmi* acquiesceret. Acquievit itaque. At ille ut omnia rata forent, prolatis Sanctorum reliquiis ad hoc *Haroldum* perduxit, quatinus super illas jurando testaretur, se cuncta quæ convenerant inter eos opere completurum. His ita gestis, *Haroldus* recepto nepote reversus est patriam. Ubi vero quid acciderit, quid egerit regi percunctanti narravit, *Norme* dixi tibi, ait, me *Willielmum* nosse, & in illo itinere tuo plurima mala huic regno contingere posse? Magnas in hoc tuo facto calamitates presentio genti nostræ venturas, quas concedat mihi queso pietas superna ne diebus meis veniant. In brevi post hæc obiit rex *Eadwardus*, & juxta quod ipse ante mortem statuerat, in regnum ei successit *Haroldus*. Cui *Willielmus* mandavit, ut, quamvis violata fide cætera non servasset, si tamen filiam suam duceret uxorem, leviter ferret, alioquin se promissam regni successionem armis sibi vindicaturum proculdubio sciret. At

WILLIEL- At ipse, nec illud quidem facere se velle, nec hoc
MUS I. Rex. formidare, dixit. Unde *Willielmus* indignatus,
magna spe vincendi ex hac *Haroldi* iniustitia est
animatus. Parata igitur classe non modica cum
nongentis navibus *Angliam* petit, confertoque gravi
prælio *Haroldus* in acie concidit, & *Willielmus*
victor regnum optinuit. De quo prælio testantur
adhuc *Franci* qui interfuerunt, quoniam licet va-
rius casus hinc inde extiterit, tamen tanta strages
ac fuga *Normannorum* fuit, ut victoria qua potiti
sunt, vere & absque dubio Dei iudicio sit ascri-
benda, qui puniendo scelus perjurii ostendit se non
Deum volentem iniquitatem.

An.Dñi
1067.

A Nno M. lxxij. adveniente quadragesima rex
Willielmus *Normanniam* repetiit, ducens se-
cum *Dorobernensem* archiepiscopum *Strigandum*,
Glestonensem abbatem *Agelnothum*, *Eadgarum*
clintonem, Comites *Edwinum* & *Morkarum*, *Wal-*
thevum *Simardi* ducis filium, nobilem satrapam
Agelnothum *Cantuariensem*, & multos alios de pri-
matibus *Anglie*; fratremque suum *Odonem* *Baio-*
ensem episcopum, & *Willielmum* filium *Osberni*
quem in *Herefordensi* provincia Comitem consti-
tuerat, *Anglie* custodes relinquens, castella per loca
firmari præcepit. *Wlfrus* *Dorkecestrensis* qui &
Lincolniensis episcopus decessit *Wintonia*, sed se-
pultus est *Dorkecestre*. Eo tempore exiit quidam
præpotens minister *Edricus* cognomento *Silvaticus*
filius *Alfrici* fratris *Edrici* *Streone*. Cujus terram
quia dedere se regi dedignabatur, *Herefordenses*
castellani & *Ricardus* filius *Scrob* frequenter va-
staverunt. Sed quotienscumque super eum irue-
rant multos è suis militibus & scutariis perdid-
erunt. Idcirco ascitis sibi in auxilium regibus *Wa-*
lanorum, *Bleshgento* videlicet & *Ritwado*, idem vir
Edricus circa assumptionem sanctæ *Mariæ* *Herc-*
fordensem provinciam usque ad pontem amnis
Luce devastavit, ingentemque prædam reduxit.
Post hæc hieme imminente rex *Willielmus* de *Nor-*
mannia *Angliam* rediit, & *Anglis* importabile tri-
butum imposuit. Dein in *Domnaniam* hostiliter
profectus, civitatem *Exeacestram* quam cives &
nonnulli *Anglici* ministri contra illum retinebant,
obsedit, & cito infregit. *Githa* vero Comitissa scili-
cet mater *Haroldi* regis *Anglorum*, ac soror *Suani*
regis *Danorum* cum multis de civitate fugiens eva-
sit, & *Flandriam* petiit. Cives autem dextris ac-
ceptis regi se dedebant.

1068.

A Nno M. lxxij. duo papæ in *Roma* facti sunt,
id est, episcopus *Parmensis* qui expulsus est,
& episcopus de *Luca*, qui papa permansit. Post
Pascha Comitissa *Matildis* de *Normannia* venit
Angliam, quam die Pentecostes *Aldredus* *Ebor-*
acensis archiepiscopus consecravit in reginam. Post
hæc, *Marleswen* & *Gospatric*, & quique *Northum-*
brana gentis nobiliores regis austeritatem devitan-
tes, & ne sicut alii in custodiam mitterentur formi-
dantes, assumptis secum *Eadgaro* *Clitone* & matre
sua *Agatha*, duabusque sororibus suis *Margareta*
& *Christina*, navigio *Scotiam* adierunt, ibidemque
regis *Scottorum* *Malcolmi* pace hiemem exegerunt.
Rex autem *Willielmus* cum exercitu suo *Snotin-*
gaham venit, ubi castello firmato *Eboracum* per-
rexit, ibidemque duobus castellis firmatis quin-
gentos milites in eis posuit, & in civitate *Lincolnia*

aliisque locis castella firmari præcepit. Dum hæc **WILLIEL-**
agerentur, *Haroldi* regis filii *Godwinus*, *Eadmun- **MUS I. Rex.**
us, *Magnus* de *Hibernia* redeuntes in *Sumerse-*
tania applicuerunt. Quibus *Eadnothus* qui fuit
Haroldi regis stallarius occurrit cum exercitu, &
cum eis prælio commisso cum multis aliis occisus
est. Illi vero potiti victoria, de *Domnania* & *Cor-*
nubia præda rapta non modica in *Hiberniam* re-
dierunt.*

An.Dñi
1069.

A Nno M. lxxix. Cœnobium sancti *Germani* de
Selebi sumpsit exordium. Misit rex *Willi-*
elmus *Northymbris* ad aquilonalem plagam *Tine*
Comitem *Rodbertum* cognomento *Cumin* tertio
regni sui anno. At illi omnes in unam coacti sen-
tentiam ne alienigenæ dominio subderentur, statue-
runt, aut illum interficere, aut ipsi simul omnes in
ore gladii cadere. Cui appropinquant *Dunelmensis*
episcopus *Agelwinus* occurrens, insidias sibi præca-
vere præmonuit; sed ille neminem hoc audere æsti-
mans despexit ammonentem. *Dunelmum* cum multa
militum manu ingressus permisit suos hostiliter ubi-
que agere, occisis etiam nonnullis ecclesiæ rusticis,
susceptus est autem ab episcopo cum omni huma-
nitate & honore. At *Northymbri* tota nocte fe-
stinantes *Dunelmum*, summa vi diluculo per por-
tas irrumpunt, & socios Comitis inparatos ubique
locorum interficiunt. Atrociter nimis res geritur,
prostratis per domos & plateas militibus, domum
episcopi in qua Comes fuerat susceptus, aggredi-
untur pugnantes, sed cum non ferrent jacula defen-
dentium domum cum inhabitantibus concremave-
runt. Tanta fuit interfectorum multitudo, ut omnia
pene urbis loca replerentur cruore. Nam de septin-
gentis hominibus nemo præter unum evasit. Hæc
cædes facta est v. Kal. Februarii feria iij. Quo
anno, ante nativitatem sanctæ *Mariæ* *Suani* regis
Danorum filii *Haroldus*, *Canutus*, & patruus eo-
rum *Osbernus* Comes, & episcopus eorum *Christia-*
nus, Comesque *Turkillus* CC & xl. navibus de
Danubia venientes, in hostio *Humbrie* fluminis ap-
plicuerunt. Ubi eis *Clito* *Eadgarus*, Comes *Wal-*
thevus, & *Marlessuem* multique alii cum classe
quam paraverant occurrerunt. Affuit & *Cospatri-*
cus Comes cum totis viribus *Northymbrorum*, una-
nimiter omnes contra *Normannos* congregati. De
quorum omnium adventu *Eboracensis* archiepisco-
pus *Aldredus* valde tristis effectus, in magnam de-
cidit infirmitatem, & decimo anno sui archiepisco-
patus iij. Idus Septembris feria vj. ut Deum ro-
gaverat, vitam finivit, & in ecclesia sancti *Petri* est
sepultus. Octavo post hunc die, scilicet xij. Kal.
Octobris, sabbato, *Normanni* qui castella custodie-
bant, timentes ne domus quæ prope castella erant,
adjumenta *Danis* ad implendas fossas castellorum
essent, igne eas succendere cœperunt, Qui nimis
excrecens totam civitatem invasit, monasteriumque
sancti *Petri* cum ipsa consumpsit. Sed ultione di-
vina citissime vindicatum est in eis gravissime. Nam
priusquam tota civitas esset combusta, *Danica*
classis supervenit feria ij. & hinc *Dani*, illinc *Nor-*
thymbrani expugnantes castella eadem die infrege-
runt. Et plus tribus milibus ex *Normannis* truci-
datis, *Willielmo* *Malot* qui tunc vicecomitatum ge-
tebat, cum sua conjuge & duobus liberis, & *Gile-*
berto de *Gant* aliisque perpaucis vitæ reservatis, na-
vès *Dani* cum innumeris manubiis, suasque sedes
repetie-

WILLIEL- repetierunt *Northymbri*. Quod ubi regi *Williel-*
mus I. Rex. *mo* innotuit, exercitu mox congregato in *Northym-*
briam efferato properavit animo, eamque per to-
 tam hiemem devastare, hominesque trucidare, &
 multa alia non cessabat agere. Interea nunciis ad
Danicum Comitem *Osbernum* missis, spopondit se
 clanculo daturum illi non modicæ summam pecuniæ,
 & permissurum licenter exercitui suo victum circa
 ripas maris rapere, ea tamen interposita conditione,
 ut sine pugna discederet peracta hieme. Ille au-
 tem auri argentique cupidus, non sine magno de-
 decore sui petitis concessit.

Normannis Angliam vastantibus, in *Northim-*
bria & in quibusdam aliis provinciis anno præce-
 denti, sed præsentī & subsequenti fere per totam
Angliam, maxime per *Northymbriam*, & per conti-
 guas illi provincias, adeo fames prævaluit, ut ho-
 mines humanas, equinas, caninas, & catinas carnes,
 & quicquid usus abhorret, cogente inedia comede-
 rent, alii vero in servitutem perpetuam sese vende-
 rent, dummodo qualitercumque miserabilem vitam
 sustentarent, alii extra patriam profecturi in exilium
 medio itinere deficientes, animas emisserunt. Erat
 horror ad intuendum per domos, plateas & itinera
 cadavera humana dissolvi, & tabescentia putredine
 cum fœtore horrendo scaturire vermibus. Neque
 enim supererat qui ea humo cooperiret, omnibus
 vel extinctis gladio & fame, vel propter famem pa-
 ternum solum relinquentibus. Interea ita terra
 cultore destituta, lata ubique solitudo patebat per
 novem annos. Inter *Eboracum* & *Dunelmum* nus-
 quam villa inhabitata, bestiarum tantum & latronum
 latibula, magno itinerantibus fuere timori. Cum
 hæc *Eboraci* circum circaque rex ageret, *Agelwinus*
Dunelmensis episcopus & optimates populi ti-
 mentes ne propter occisionem & Comitē, & *Nor-*
mannorum apud *Eboracum* gladius regis innocentes
 æque ut nocentes pari clade involveret, unanimi
 consilio tollentes sancti patris *Cuthberti* incorruptum
 corpus, fugam ineunt iij. Idus Decembris feria vj.
 Primam mansionem habuerunt in *Girbūm*, secun-
 dam in *Wetlingetun*, tertiam in *Tuggahala*, quar-
 tam in *Healande*. Sed circa vesperam, cum ple-
 num undique mare advenientibus prohiberet in-
 gressum, ecce subito sui recessu liberum præstitit
 introitum, ita ut nec festinantes aliquanto tardius
 sequerentur fluctus marini, nec tardantes aliquanto
 citius præcurrerent. Cum autem terram attigis-
 sent, ecce refluxum mare sicut ante totas arenas ope-
 ruerat. Interea regis exercitus etiam per loca quæ-
 que inter *Tesam* & *Tine* diffusus, vacuis ubique
 domibus solam invenit solitudinem, indigenis fugæ
 præsidium quærentibus, vel per silvas & abrupta
 montium latitantibus. Tunc & ecclesia sancti
Pauli in *Girbūm* flammis est consumpta; *Dunel-*
mensis ecclesia omni custodia & ecclesiastico servitio
 destituta spelunca erat pauperum & debilium, &
 ægotantium, qui cum fugere non poterant, illuc
 declinantes fame ac morbo deficiebant. Instante
 vere, redeunte ad *Suthymbriam* rege, *Agelwinus*
 episcopus cum omni populo transactis in *Calande*
 tribus mensibus & aliquot diebus, regreditur
 cum thesauro sancti corporis, dispositis in rede-
 undo quas habuerant in exeundo mansionibus,
 atque viij. Kalend. Aprilis expurgata prius ab
 omni contaminatione ecclesia, ac pontificali-
 bus officiis, & benedictione reconciliata, cum

hymnis & laudibus intrantes sacrum suo in loco **WILLIEL-**
 corpus reponunt. **mus I. Rex.**

An. Dñi
1070.

ANno M. lxx. *Willielmi Herefordensis* Comitē,
 & quorundam aliorum consilio tempore qua-
 dragesimali rex *Willielmus* monasteria totius *An-*
glia perscrutari, & pecuniam quam ditiores *Angli*
 propter illius austeritatem & depopulationem in eis
 deposuerant, auferri & in ærarium suum iussit de-
 ferri. *Egelwinus* episcopus rediens de fuga, perpe-
 tuam animo meditabatur fugam. Videns namque
 res *Anglorum* undique turbari, exteræ gentis cujus
 nec linguam, nec mores noverat, grave sibi metuens
 dominium, decrevit episcopatu dimisso quaquā
 posset advena sibi providere. Itaque navis ei præ-
 parata rebus necessariis impositis prosperum expe-
 ctabat ventum in portu *Weremuthensi*. Fuerant
 ibidem eo tempore & aliæ naves nonnullæ, qua-
 rum ductores erant *Clito Eadgarus* cum matre *Ag-*
atha & duabus fororibus *Margareta* & *Cristina*,
Simard, *Barn*, *Marlesswein*, *Alfwinus* filius *Nor-*
manni, & alii quamplures, qui post expugnatio-
 nem castellorum *Eboraci*, *Danis* in sua revertenti-
 bus, quoniam eis auxilio fuerant, indignationem
 regis sibi metuerant, *Scotiam* ire profugi parabant,
 ibique navigationem prosperam præstolabantur.
 Per idem tempus infinita *Scotorum* multitudo du-
 cente *Malcolmo* rege per *Cumbrelant* traducta,
 versus orientem divertens, universam *Tesedale*
 & ejus finitima loca ultra citraque feroci vastavit
 depopulatione. Ubi autem ventum est ad locum
 qui dicitur Anglice *Hundzedeskelde*, Latine au-
 tem *Centum fontes*, trucidatis ibidem quibusdam
 gentis *Anglicæ* nobilibus, rex parte exercitus reten-
 ta, partem per viam qua venerant, cum infinita
 præda domum remisit. Hac scilicet calliditate ut
 cum totus hostis putaretur abiisse, miseros indigenas
 qui sese suæque propter hostilem metum latibulis
 quibus poterant tute conservaverant, secure in villas
 suas domosque regressos, ipse subito præoccuparet
 incursum inprovistos. Quod & factum est. Nam de-
 populata *Clybelande* ex parte, repentina depo-
 pulatione occupat *Heortternisse*, indeque per ter-
 ras sancti *Cuthberti* ferociter discurrens, omnes
 omnibus rebus, nonnullos etiam ipsis privat ani-
 mabus. Tunc & ecclesiam sancti *Petri* apostolo-
 rum principis in *Weremuthe*, flamma suorum ipso
 inspectante consumpsit. Alias quoque ecclesias
 cum his qui in eas confugerant concremavit. Ubi
 cum circa ripas fluminis equitaret, deque altiori
 loco suorum crudelia in miseros *Anglos* facinora
 prospiciens, tali spectaculo animos & oculos pasce-
 ret, nuntiatum est illi Clitonem *Eadgarum* suasque
 sorores regis stirpis puellas decoras, pluresque alios
 prædites de suis sedibus profugos in illum por-
 tum applicuisse navibus. Datis ergo dextris veni-
 entes ad se benigne alloquitur, eisque cum suis
 omnibus regni sui habitationem quamdiu vellent
 cum pace donavit firmissima. Inter has *Scotorum*
 vastationes ac rapinas, *Gosparricus* Comes (qui ut su-
 pradictum est, a rege *Willielmo* comitatum *Northan-*
hymbrorum precio assecutus fuerat) accitis auxilia-
 toribus strenuis atroci depopulatione *Cumbrelant*
 invadit. Peracta cæde & incendio cum magna
 præda revertitur, seque cum sociis in munitionem
Wabbanburch firmissimam conclusit. Ex qua sa-
 pius prorumpens, vires hostium debilitavit. Erat
 enim

WILLIELMUS I. REX. enim eo tempore *Cumbreland* sub regis *Malcolmi* dominio, non jure possessa sed violenter subjugata. Auditis ille (cum adhuc flamma suorum ardentem sancti *Petri* ecclesiam spectaret) quæ *Cospatrius* in suos fecerat, vix præ furore se ipsum ferens, iussit suis, ut nulli *Anglica* gentis ulterius parcerent, sed omnes vel necando in terram funderent, vel captivando sub jugum perpetuæ servitutis abducerent. Qua licentia accepta, miseria etiam erat videre quæ in *Anglos* faciebant: senes & vetulæ alii gladiis obtruncantur, alii ut porci ad esum destinati lanceis confodiuntur. Rapti ab uberibus matrum parvuli in altum aera projiciuntur, unde recidentes lancearum acuminibus excipiuntur hastilibus confectim solo infixis; hac crudelitate pro ludorum spectaculo delectabantur bestiis crudeliores *Scotti*. Sic innocens ætas cælum ascensuras, inter cælum pendens & terram, emittit animas. Juvenes vero & juvenulæ, & quicumque operibus ac laboribus idonei videbantur, ante faciem hostium vincti compelluntur, ut perpetuo exilio in servos & ancillas redigantur. Horum quædam dum, pluiquam vires ferrent, currendo ante ora compellentium fatigarentur, illico ruentes in terram, eundem locum casus & mortis habebant. Hæc *Malcolmus* considerans, nullis miserorum lacrimis, nullis gemitibus fledebatur ad misericordiam, sed potius iussit ut amplius perurgerentur eundo. Repleta est ergo *Scotia* servis & ancillis *Anglici* generis, ita ut etiam usque hodie nulla non dico villula, sed nec domuncula sine his valeat inveniri.

Reverso *Scotiam* *Malcolmo*, *Egelwinum* episcopum versus *Coloniam* incipientem navigare, mox ventus surgens contrarius in *Scotiam* reppulit. Quo etiam *Clitonem* *Eadgarum* cum sociis supranominatis prospero pervexit cursu. Cujus *Eadgari* sororem *Margaretam* rex *Malcolmus* consensu propinquorum illius, matrimonio sibi junxit, foeminam regali prosapia nobilem, sed prudentia & religione multo nobiliorem. Cujus studio & industria rex ipse, deposita morum barbarie, factus est honestior atque civilior. Ex qua sex filios suscepit, *Eadwardum*, *Eadmundum*, *Eadgarum* regem, & *Alexandrum* regem, *Ethelredum*, *David* regem, & duas filias *Mahildam* *Anglorum* reginam, & *Mariam* quam *Eustachius* Comes *Bononia* in conjugium accepit. Concilium magnum in octavis Paschæ *Wintonie* celebratum est, jubente & præsentente rege *Willielmo*, domino *Alexandro* papa consentiente, & per suos legatos *Hermenfredum* *Sedunensem* episcopum, & presbyteros *Johannem* & *Petrum* Cardinales sedis apostolicæ suam auctoritatem exhibente. In quo Concilio *Stigandus* *Dorobernia* archiepiscopus degradatur tribus ex causis, scilicet quia injuste episcopatum *Wintonia* cum archiepiscopatu possidebat; & quia vivente archiepiscopo *Rodberto* non solum archiepiscopatum sumpsit, sed etiam ejus pallio quod *Cantuaria* remansit, dum vi & injuste ab *Anglia* pulsus est, in missarum celebratione aliquandiu usus est; & post, à *Benedicto* quem sancta *Romana* ecclesia excommunicavit, eo quod pecuniis sedem apostolicam invasit, pallium accepit. Ejus quoque frater *Agelmarus* *Eastanglorum* episcopus est degradatus. Abbates etiam aliqui ibi degradati sunt, operam dante rege, ut quamplures ex *Anglis* suo honore privarentur, in quorum locum suæ gentis personas surrogaret, ob confirmationem

scilicet sui quod noviter adquisierat regni. Hinc & **WILLIELMUS I. REX.** nonnullos tam episcopos quam abbates, quos nulla evidenti causa, nec Concilia, nec leges sæculi dampnabant, suis honoribus privavit, & usque ad finem vitæ custodiæ mancipatos detinuit, suspicione ut diximus tantum inductus novi regni. Itaque in hoc Concilio dum cæteri trepidi, utpote regis agnoscences animum, ne suis honoribus privarentur, timerent, venerandus vir *Wlstanus* *Wigornensis* episcopus possessiones quamplures sui episcopatus ab *Aldredo* archiepiscopo, dum à *Wigornensi* ecclesia ad *Eboracensem* transferretur, sua potentia retentas, quæ tunc eo defuncto in regiam potestatem deveniant, constanter proclamabat, expetebat, justitiamque inde fieri tam ab ipsis qui Concilio præerant quam à rege flagitabat. At quia *Eboracensis* ecclesia non habens pastorem qui pro ea loqueretur muta erat, judicatum est ut ipsa querela sic remaneret quousque archiepiscopo ibi constituto qui ecclesiam defenderet, dum esset qui ejus querelæ responderet, ex objectis & responsis posset evidenti ac justius judicium fieri. Sicque tunc ea querela ad tempus remansit. Die autem Pentecostes rex apud *Windsoriam* venerando *Baiocensi* canonico *Thoma* *Eboracensis* ecclesiæ archiepiscopatum, & *Walcelino* suo capellano *Wintoniensis* ecclesiæ dedit præsulatum. Cujus jussu mox in crastino prædictus *Sedunensis* episcopus *Hermenfredus* synodum tenuit, *Johanne* & *Petro* præfatis Cardinalibus *Romam* reversis. In qua synodo *Agelricus* *Suthsaxonum* pontifex non canonice degradatur, quem rex sine culpa mox apud *Peatleasbeorge* in custodiam posuit. Abbates etiam degradati sunt quamplures. Quibus degradatis, rex suis capellanis *Arfasto* orientalium *Anglorum* præsulatum & *Stiganda* *Suthsaxonum* dedit episcopatum. Nonnullis etiam *Normannicis* monachis dedit abbatias. Et quia *Dorobernensis* archiepiscopus depositus, & *Eboracensis* erat defunctus, jussu regis in octavis Pentecostes ab eodem *Armenfredo* *Sedunensi* episcopo sedis Apostolicæ legato ordinatus est *Walcelinus*. Imminente autem festivitate sancti *Johannis Baptiste*, Comes *Osbernus* cum classe quæ in *Humber* flumine hiemaverat, *Danemarchiam* adiit, sed frater suus rex *Danorum* *Suanus* illum propter pecuniam quam contra voluntatem *Danorum* à rege *Willielmo* acceperat, exlegavit. Vir strenuissimus *Edricus* cognomento *Silvaticus*, cujus supra meminimus, cum rege *Willielmo* pacificatur.

Post hæc rex de *Normannia* accito *Lanfranco* *Cadomensi* abbate, genere *Longobardo*, viro undecunque doctissimo, omnium liberalium artium divinarumque simul ac secularium literarum scientia peritissimo, consiliis quoque ac gubernatione rerum mundialium æque prudentissimo die Assumptionis sanctæ *Mariæ* archiepiscopum constituit *Cantuariensis* ecclesiæ, & in festivitate sancti *Johannis Baptiste* die dominica consecrari fecit *Cantuariæ*. Consecratus est autem ab episcopis *Gysone* *Willensi*, & *Waltero* *Herefordensi*, qui ambo *Roma* à *Nicholao* papa ordinati sunt, quando *Aldredus* *Eboracensium* archipræsul pallium suscepit. Vitabant enim à *Stigando* qui tunc archiepiscopatu *Dorobernia* præfidebat ordinari, quia illum noverant non canonice pallium suscepisse. *Hermannus* autem *Searesbyriensis* episcopus cum quibusdam aliis ejus interfuit consecrationi. Deinde *Lanfrancus* *Thomam* *Eboracensem*

WILLIELMUS I. REX. censum consecravit episcopum. His gestis reverendi *Wlstan* Wigornensis episcopi mota est iterum querela, episcopo jam consecrato *Thoma* qui pro Eboracensi loqueretur ecclesia, & in Concilio in loco qui vocatur *Pedreda* celebrato coram rege ac Doroberniæ archiepiscopo *Lanfranco*, & episcopis, abbatibus, Comitibus & primatibus totius Angliæ terminata est. Siquidem non solum vir dei *Wlstanus* proclamatas & expetitas possessiones recepit, sed & suam ecclesiam deo donante ac rege concedente ea libertate liberam suscepit qua primi fundatores ejus eorumque successores ipsam liberaverant.

An. Dñi
1071.

ANno M. lxxj. *Lanfrancus* & *Thomas* Romam iverunt & ab *Alexandro* papa pallium suscepunt. Comites *Edwinus* & *Morkarus*, quia rex *Willielmus* eos in custodiam ponere voluit, latenter e curia ejus fugerunt, & aliquandiu contra illum rebellaverunt. Verum ubi quod cœperunt, sibi non prospere cessisse viderunt, *Edwinus* regem Scottorum *Malcolmum* adire decrevit, sed in ipso itinere à suis insidiis perpeffus, occiditur: *Morkarus* vero & *Herewardus* vir strenuissimus cum multis aliis *Heli* insulam navigio petierunt, in ea hiemare volentes. *Agelwinus* quoque Dunelmensis episcopus & *Siwardus* cognomento *Barn* de Scotia renavigantes illo advennerant: sed hoc audito, rex cum *buthlecarlis* in orientali plaga insulæ omnem illis exitum obstruxit, & pontem in occidentali duum miliariorum longum fieri jussit. At illi ubi se viderunt sic esse inclusos, repugnare desistebant, & omnes, excepto *Herewardo*, qui per paludes cum paucis evasit, regi se dedebant. Qui mox episcopum *Agelwinum* *Abandoniam* missum in custodia posuit, ubi in ipsa hieme vitam finivit. Comitem vero cæterosque per Angliam divisos partim custodiae mancipavit, partim manibus truncatis vel oculis erutis abire permisit. *Walcherum* vero Dunelmensi ecclesiæ rex præfecit episcopum, de clero *Leodicensis* ecclesiæ. Invitatus namque ab ipso rege venerat ad illum, profapia clarus, honestus moribus, divinx ac secularis scientiæ gratia præditus. Quem *Eilaf* huscarl apud regem præpollens honore, cum aliis principalibus viris perduxit *Eboracum*, ubi jussu regis occurrens Comes *Cospatricus* suscepit pontificem perducendum usque *Dunelmum*: venit autem in ecclesiam suæ sedis media quadragesima.

1072.

ANno M. lxxij. post assumptionem sanctæ *Mariæ* rex *Willielmus* habens in comitatu suo *Edricum* cognomento *Silvaticum*, cum navali & equestri exercitu *Scotiam* profectus est ut eam suæ subjugaret dirioni. Graviter namque rex Scottorum *Malcolmus* eum offenderat, quia ut supradictum est anno præterito regni sui terminos atrociter depopulatus fuerat. Sed ubi rex Anglorum *Scotiam* intraverat, rex *Malcolmus* ei in loco qui dicitur *Abernithi* occurrit, & homo suus devenit. Rediens autem inde *Willielmus* *Cospatricum* comitatus honore privavit, inponens illi quod consilio & auxilio affuisset eis qui Comitem cum suis in *Dunelmo* peremerant, licet ipse ibidem præsens non fuisset, & quia in parte hostium fuisset cum *Normanni* apud *Eboracum* necarentur.

Sed hic paulatim redeamus ad superiora, gratia Comitum Northymbrensiū, quatinus statu regum Northanthymbrorum deficiente, à quibus ceperit provincia illa administrari Comitibus, agnoscat.

Ultimus regum provinciæ illius fuit *Eiricus*, quem **WILLIELMUS I. REX.** Northymbrenses violata fide quam Regi *Eadredo* juraverant, sibi regem fecerunt. Quare offensus rex jussit ut tota provincia funditus vastaretur. Ilico Northymbrenses expulso rege suo atque occiso à *Maccus* filio *Onlasi*, juramentis & muneribus placaverunt regem *Eadredum*, commissa provincia *Osulfo* Comiti. Qui postea regnante *Eadgaro* socium accepit *Oslacum*. Deinde *Osulfus* ad aquilonalem plagam *Tinæ*, *Oslac* vero super *Eboracum* & ejus fines curas amministrabat. His successit *Walthes* senior, qui successorem habuit filium *Uhtredum*. Is cum regnante *Agelredo* rex *Canutus* hostiliter invaderet Northymbriam, necessitate compulsus se cum suis ad *Canutum* contulit; factoque juramento & obsidibus datis, peremptus est à quodam Dano prædivite *Thurebrando* cognomento *Hold*, permittente *Canuto*. In cujus locum frater ejus *Eadulf* *Cutel* substituitur. Reliquerat autem Comes *Uhtredus* tres filios, *Aldredum*, *Eadulfum*, *Cospatricum*, quorum duo primi Comites fuerunt Northymbrorum, alter post alterum. Tertius vero sine Comitatus honore habuit filium *Uhtredum*, cujus filius erat *Eadulfus* cognomento *Rus*, qui postea ducem se exhibuit eorum qui *Walcherum* episcopum occiderunt; ipseque dicitur sua illum interfecisse manu: sed mox & ipse à femina occisus, sepultus est in ecclesia apud *Geddewerde*; sed post à *Turgoto* quondam Priore Dunelmensis ecclesiæ & archidiacono talis inde spurcitia projecta. Post *Eadulfum* *Cudel* *Aldredus* filius præfati Comitum *Uhtredi* suscepto comitatu in vindictam patris occisi homicidam *Thurebrandum* occidit. Cujus *Thurebrandi* filius *Carl* & præfatus Comes *Aldredus*, dum vitæ suæ invicem insidiarentur, tandem repacificantur: sed non multo post *Aldredus* nil mali suspicans, dolo in silva quæ *Risewode* vocatur, à *Carl* conjurato sibi fratre occiditur. Post fratris interitum *Eadulfus* Comes efficitur Northymbrensiū, qui, cum superbia extolleretur, Brittones satis atrociter devastavit: sed tertio post anno cum ad *Hardecannum* reconciliandus in pace venisset, interfectus est à *Siwardo*, qui post illum totius provinciæ Northanthymbrorum, id est ab *Humbræ* usque *Tuedam*, comitatum habuit. Cui mortuo successit *Tosti*. Quo, propter graves injurias quas intulerat, à Northymbrensiū de Anglia expulso, ducatus illius *Morkaro* committitur à rege *Eadwardo*, & postmodum à Rege *Willielmo*. *Morkarus* vero quoniam alias gravibus negotiis impeditus fuerat, comitatum ultra *Tynam* tradidit *Osulfo* adolescenti filio præfati Comitum *Eadulfi*. Capto postmodum & custodiae mancipato *Morkaro*, rex *Willielmus* comitatum *Osulfi* commisit *Copsio* qui erat partis *Tostii* Comitum, viro consiliario & prudenti. Pulsus à *Copsio* de comitatu *Osulfus*, in fame & egestate silvis latitans & montibus, tandem collectis quos eadem necessitas compulerat sociis *Copsium* in *Pyweburne* convivantem concludit. Qui inter tumultuantes turbas lapsus dum lateret in ecclesia proditus, incendio ecclesiæ compellitur usque ad hostium procedere, ubi in ipso hostio manibus *Osulfi* detuncatur, quinta ebdomada commissi comitatus, iij. idus Martii. Mox sequenti autumno, & ipse *Osulfus* cum in obvii sibi latronis lanceam præceps irrueret, illico confossus interit. Quo mortuo, *Cospatricus* filius *Maldredi* filii *Crinani* *Willielmum* regem adiens, multa emptum pecunia adeptus est comitatum Northymbrensiū

WILLIEL- brensum. Nam ex materno sanguine attinebat ad
mus I. Rex. eum honor illius comitatus. Erat enim ex matre
Algitha filia *Uhtredi* Comititis, quam habuit ex
Algiva filia *Agelredi* Regis. Hanc *Algitham* pater
dedit in conjugium *Maldredo* filio *Crinani*. Tenuit
autem comitatum donec rex causis ex supradictis ei
auferret. Fugiens ergo ad *Malcolmum* non multo
post *Flandriam* navigio petit. Cui post aliquantum
tempus *Scotiam* reverso, donavit ei rex supradictus
Dunbar cum adjacentibus terris in *Lodoneio*, ut ex
his, donec latiora redirent tempora, se suosque pro-
curaret. Iste *Cospatricus* est pater *Dolfini*, *Walthevi*
& *Cospatrici*. Post *Cospatricum* datus est comitatus
Walthewo *Simardi* Comititis filio. Quo postmodum
capto, commissa est cura Comitatus *Walchero* epi-
scopo usque in diem occisionis suæ. Inde rex dedit il-
lum honorem *Albrico*. Quo in rebus difficilibus pa-
rum valente, patriamque reverso, idem rex *Rodberto*
de *Mulbreio* dedit comitatum *Northymbrensem*, sed
eo capto rex junior *Willielmus*, hodieque rex *Hen-*
ricus *Northymbriam* in sua tenet manu.

His ad notitiam personarum per excessum interpo-
sitis, ad continuandam interrupti ordinis seriem sti-
lus revertatur. Dejecto ab honore *Cospatrico*, *Wal-*
theovus in comitatum sustollitur, ei ex patris ac ma-
tris prosapia debitum. Fuerat enim *Simardi* Comi-
tis filius ex filia quondam Comititis *Aldredi* *Elfleda*.

Eodem tempore, scilicet quo rex reversus de *Scotia*
fuerat, in *Dunelmo* castellum condidit, ubi se cum
suis episcopus tute ab incurstantibus habere potuisset.
Fuerunt autem amicissimi sibi que mutuo acclives
Walcherus episcopus & *Walthewus* Comes. Unde
una cum episcopo & in synodo presbyterorum resi-
dens, humiliter & obedienter prosequabatur quic-
quid pro corrigenda in suo comitatu Christianitate
statutum ab episcopo fuisset.

An. Dñi
1073.

A Nno M. lxxiiij. In hoc anno omnia juxta cur-
sum solis & lunæ habentur sicut in anno xv.
Tiberii in quo baptizatus est Dominus, id est dies
baptismatis viij. idus Januarii, die Dominico Epipha-
niæ, & secunda feria, initium ieiunii ejus xl. diebus.
A baptismo itaque Domini in anno xv. *Tiberii*
hucusque sunt revoluti duo magni cicli, hoc est mille
lxxiiij. anni. Rex Anglorum *Willielmus* civitatem quæ
vocatur *Cinomanis*, & provinciam ad illam perti-
nentem, maximo Anglorum auxilio quos de *Anglia*
secum duxerat sibi subjugavit. Clito *Eadgarus* de
Scotia per *Angliam* venit in *Normanniam*, & cum
rege se repacificavit. Comes *Walthewus* missa ma-
nu valida *Northymbrensum*, necem avi sui *Aldredi*
Comitis crudeliter ulciscitur: siquidem filios *Carl* qui
eum occidi fecerat, apud *Seteringetun* simul
convivantes gladius insidantium consumpsit.

1074.

A Nno M. lxxiiij. *Hildebrandus*, qui & *Grego-*
rius, Romanus archidiaconus papa est electus
& factus. Iste papa synodo celebrata, ex decreto
sancti *Petri* apostoli & sancti *Clementis* aliorumque
sanctorum patrum & banno interdixit clericis, maxi-
me divino ministerio consecratis, uxores habere vel
cum mulieribus habitare, nisi quas *Nicena* synodus
vel alii canones exceperunt. Decrevit quoque sub
sententia sancti *Petri* ut cum *Simone* mago dampna-
retur non solum emptor & venditor cujuscumque of-
ficii, ut puta episcopatus, abbatix, præposituræ, decaniæ
vel decimationis ecclesiæ, sed & quicumque consentiret

eis. Dominus enim dixit, *Gratis accepistis, gratis* **WILLIEL-**
date. **mus I. Rex.**

Tres de provincia *Merciorum* monachi pauperes
spiritu, divinitus missi in provinciam *Northanhym-*
brorum, venerunt *Eboracum*, petentes ab *Hugone* fi-
lio *Baldrici*, qui tunc vicecomitatum gerebat, ut eis
ducem itineris inveniret, usque locum qui *Dunke-*
ceastre, id est monachorum civitas appellatur, qui
nunc *Novum castellum* nominatur. Quo per con-
ductum venientes, ad tempus ibidem morati, cum
nullum antiquæ servorum *Christi* ibi congregationis
reperirent vestigium, diverterunt ad *Girnum*, ubi
ruinis vix ostendentibus quid antiquitus fuerint,
monachorum cum semirutis ecclesiis visebantur
ædificia multa, episcopo *Walchero* summa cum gra-
tulatione illos suscipiente, & necessaria præbente.
Horum nomina fuerunt. Prior eorum ætate & mo-
ribus erat *Aldwinus*: secundus *Ealfwius*: tertius
Rinfridus. Ex his tribus tria in regione *Northym-*
brorum instaurata sunt monasteria. Unum *Dunelmi*
apud patris *Cuthberti* sacrum & incorruptum cor-
pus in honorem sanctæ *Mariæ* virginis. Aliud *Ebo-*
raci in honorem ejusdem dei genitricis *Mariæ*, ubi
de ecclesiola factum nobile cœnobium. Primum ab-
batem habuit *Stephanum*; secundum *Ricardum*;
tertium *Gaufridum*; quartum *Severinum*; quintum
Clementem, qui & in præsentem. Tertium autem in
loco qui quondam *Streneshald*, id est sineus fari,
nunc *Witebi* appellatur. Ibi sedit primus abbas
Willielmus, ij. *Nicholaus*, iij. *Benedictus*, iiij. *Ri-*
cardus, qui nunc superest. Denique postquam sæ-
vissima paganorum devastatio gladio ac flamma ec-
clesias ac monasteria in cineres redegerat, deficiente
pene Christianitate, vix aliqua ecclesiæ, & hæ vir-
gis fœnoque contextæ, sed nulla uspiam monasteria
per CC. annos reædificabantur, tepescente paulatim
fidei religione, cultu vero religionis penitus deficien-
te; Monachorum nomen erat provincialibus inau-
ditum. In stuporem vertebantur cum quemlibet
monachilis habitus & vitæ forte conspicerent. Sed
prædictis tribus viris inter illos habitare incipienti-
bus, incipiebant & ipsi de bestiali vita mores in me-
lius commutare, illis ad restauranda sancta loca
opem impendere, ipsi per se semirutas ecclesias restau-
rare & renovare, vel etiam in quibus antea non
erant locis novas ædificare; Multi de seculari vita
etiam in monachilem militiam concurrere. Sed hic
pauci ex comprovincialibus, plures vero de remotis
Anglia partibus fama illorum acciti eis adjunge-
bantur unanimes. Horum *Turgotus* erat unus, po-
stea *Scottorum* episcopus. Is prosapiam trahens de
genere Anglorum non infimo, unus erat inter alios
qui nuper subjugata *Normannis* *Anglia*, obsides pro
tota *Lindefia* in *Lindicolino* castro custodiebantur.
Ille pecunia emolliens custodiam, cum magno suo-
rum periculo fugit clanculo ad *Norwegenses*, qui
tunc apud *Grimesbi* navem mercatoriam usque
Norwegiam oneraverant. In qua navi etiam legati
Willielmi regis *Norwegiam* mittendi subvectionem
sibi paraverant: jamque navis illa totis avolans velis
terras aspectibus substraxerat, cum ecce fugitivus
obles regis ab inferioribus navis partibus ubi *Nor-*
wegenses eum absconderant, in medium erumpens, le-
gatos eorumque socios in stuporem vertit. Nam
ubique locorum perquisitus fuerat, etiam in navi ea-
dem exactores regis scrutinia fecerant, sed calliditas
abscondentium delusit oculos perscrutantium. Ita-
que

WILLIEL-
mus I. Rex.

que legati instabant, ut depositis velis navem cum fugitivo regis ad *Angliam* quoquo modo reflecterent. *Norwegenses* acius repugnabant ut cœpta velificatio prospero navem cursu in antea perferret. Fit partium altercatio, ita ut adversus se invicem armarentur: sed quod major vis erat *Norwegensium* citius compressa est audacia legatorum, quantoque magis terræ propinquabant, tanto magis illis se humiliabant. Veniens autem illo juvenis fugitivus quam honeste se & caste agebat, nobilibus & optimatibus gratus apparebat. Pervenit & ad notitiam regis *Olavi*; qui quoniam valde religiosus erat, sacros codices inter manus tractare, & litteras inter regni curas sæpe consuevit addiscere; sæpe etiam sacerdoti ad altare assistere, & induentem vestimenta sacra adjuvare, aquam manibus fundere, & cætera hujusmodi devote peragere. Audito itaque quod clericus de *Anglia* venisset, quod magnum tunc temporis videbatur, eum ad discendos psalmos quasi magistrum sibi exhibuit. Inter hæc satis superque habundabat rebus, regis virorumque nobilium largitate, proaffluentibus. Compungebatur sæpe animus illius ad contemptum mundi, & ubi poterat convivia lætantium declinans solitariis delectatur in lacrimis, orans deum ut eum dirigeret in viam salutis. Sed quia religiosa desideria dum differuntur sæpe mutantur, ab illo statu paulatim animus defluebat, quem iocunditas seculi ex successu rerum ad se trahebat. Sed quia invitatus sponte venire noluit, quandoque compulsus domum cœlestis patrisfamilias intravit. Post aliquot namque annos patriam cum multa pecunia renavigabat, sed medio in mari navi prævalida tempestate dissoluta, rerum omnium jacturam pereuntibus sociis sustulit, solam vitam cum v. vel vi. aliis vix cum multo labore servavit. Veniens *Dunelmum* ad orationem, *Walchero* episcopo omnia circa se acta exposuit, & quia monachilis propositi animum gereret indicavit. Quod episcopus satis hilariter suscepit, mittensque ad *Aldwinum* de quo supradictum est, Hunc, inquit, filium meum precor & jubeo suscipias, atque monachili habitu indutum vitam quoque monachilem servare doceas. Quem susceptum ille regulariter probavit, & probato monachicum quandoque habitum tradidit, atque ita verbo informavit & exemplo, ut eidem defuncto jubente *Willielmo* episcopo in *Dunelmensis* ecclesiæ succederet prioratum, quem per xx. annos strenue administravit, xij. diebus minus; anno enim episcopatus *Ranulfi* qui *VWillielmo* successit viij. impetrante *Alexandro* rege *Scottorum*, ab *Henrico* rege *Anglorum* assumitur ad episcopatum ecclesiæ sancti *Andrea* in *Scotia*; in qua est sedes primatis totius gentis *Scottorum*. Sed per annum & eo amplius dilata est ejus ordinatio propter dissensiones *Eboracensis* ecclesiæ atque ecclesiæ sancti *Andrea* *Scotie*. Illa namque ordinationem & subjectionem primatis *Scottorum* sibi ex quodam quasi jure exigit, ista vero è diverso affirmat ex nullo antiquitatis vel consuetudinis jure aliquid se debere. Sed ne diutius pastore [viduata] vacillaret ecclesia, rogatus à rege *Scottorum* rex *Henricus* præcepit, ut *Eboracensis* archiepiscopus *Thomas* junior hunc sine ulla subjectionis exactione consecraret, salva utriusque ecclesiæ auctoritate, ut postea ubi & quando & à quibus ratio exigeretur, debitus finis controversiam utriusque partis dirimeret. Veniens ergo sic consecratus *Scotiam*, cum causis emergentibus digne non posset episcopale officium exercere,

Romam ire disposuit, ubi consilio & judicio domini *Willielmi* papæ *Paschalis* vitam suam transigeret. Sed ne id ad effectum perduceret, invalescentibus inter ipsum & regem causis, præ angustia spiritus decidit in melancholiam. Unde accepta licentia remorandi ad tempus *Dunelmi* propter infirmitatem, vigilia apostolorum *Petri & Pauli* venit ad *Weremutham*, ubi quondam ab *Aldwino* habitum monachi susceperat; ubi mane ut poterat missa celebrata, ad sanctum *Cuthbertum* proficiscitur, ibique in lectum decidens, modo lentis, modo nimis præparatur febribus ad exitum, & hoc per duos menses & quatuor dies. Instante autem hora exitus cum diceret sicut poterat orando in pace factus est locus ejus & habitatio ejus in *Syon*, & laudate Dominum in sanctis ejus, intra manus fratrum suorum animam exhalavit ij. kal. Aprilis feria tertia hora tertia, Anno episcopatus ejus viij. transacto & duobus mensibus & x. diebus, impetrato munere à deo quod sedulo rogaverat, ut apud sanctum *Cuthberti* corpus animam redderet. Sepultus est autem in Capitulo. Cujus corpus interpositum corpus *Walcheri* episcopi habet ad austrum, *Willielmi* episcopi ad aquilonem. Obiit autem anno ab incarnatione Dominica M. C. xv.

His per excessum dictis revertatur ad ordinem intermissum stilus.

Eodem anno quo *Hildebrandus* papa prædictum celebravit Concilium, *Herefordensis* Comes *Rogerus* filius *Willielmi* Comitis *Eastanglorum* Comiti *Rodulfo* contra præceptum regis *Willielmi* sororem suam conjugem tradidit, nuptialq; permagnificas cum plurima multitudine optimatum in *Grantebrycensi* provincia in loco qui *Txninga* dicitur, celebrantes, magnam conjurationem plurimis assentientibus contra regem *Willielmum* ibi fecerunt, Comitemque *Walthoeum* suis insidiis præventum secum conjurare compulerunt. Qui innox ut potuit *Lanfrancum Dorobernensem* archiepiscopum adiit, pœnitentiamque ab eo pro facto licet non sponte sacramento accepit, ejusque consilio regem *Willielmum* in *Normannia* degentem petiit, eique rem ex ordine pandens, illius misericordiæ ultro se dedit. Verum illi supra memorati principes conjurationis cœptis operam daturi sua castella repetiere, rebellionemque adoriri omni conatu cum suis fautoribus cœpere. Sed *Herefordensi* Comiti ne *Sabrina* transvadata *Rodulfo* Comiti ad locum destinatum cum suo exercitu occurreret, restitit *Wlstanus VVigornensis* episcopus cum magna militari manu, & *Angelwinus* abbas *Eoveshamensis* cum suis, ascitis sibi in adjutorium *Ursone* vicecomite *VVigorne* & *VValtero* de *Laceio* cum copiis suis & cætera multitudine plebis. At vero *Rodulfo* Comiti prope *Grantebryge* castra metanti *Odo Baiocensis* episcopus frater regis & *Goffridus Constantiensis* episcopus congregata magna copia tam *Anglorum* quam *Normannorum* ad bellum parati occurrerunt. Ipse autem suos conatus infirmari cernens, multitudinem resistentium veritus, ad *Northwic* clanculo refugit, & castello suæ conjugi & militibus suis commendato, ascensa navi de *Anglia* ad minorem *Britanniam* fugit. Quem fugientem adversarii illius insecuti, omnes quos de suis comprehendere poterant, vel interemerunt, vel diversis modis debilitaverunt. Deinde principes castellum tam diu obsiderunt quoad pace data permissu Regis Comitissæ cum suis exire de *Anglia* liceret. His gestis, rex autumnali tempore de *Normannia* rediens Comitem *Rogerm* in custodi-

WILLIELMUS I. Rex. am posuit. Comitem etiam *Walthoeum* licet ab eo misericordiam petierit custodiæ tradidit. *Egitha* quondam *Anglorum* regina Decembri mense decessit *Wiltonie*, cuius corpus iussu Regis *Lundoniæ* delatum, juxta corpus domini sui regis *Eadwardi* honorifice est in *Westmonasterio* tumulatum. Ubi rex proxima nativitate Domini curiam suam tenuit, & ex eis qui contra illum cervicem erexerant, de *Anglia* quosdam exlegavit, quosdam erutis oculis vel manibus truncatis deturpavit. Comites vero *Walthoeum* & *Rogerum* judiciali sententia dampnatos artiori custodiæ mancipavit.

1075.

A Nno M. lxxv. Dum clerici magis eligerent anathemati subjacere quam uxoribus carere, *Hiltibrandus* papa, ut per alios si posset eos castigaret, præcepit ut nullus audiret missam conjugati presbyteri, sic.

Gregorius papa, qui & *Hiltibrandus*, servorum dei servus, per totum *Italicum* regnum & *Teutonicum* debitam sancto Petro obedientiam exhibentibus, apostolicam benedictionem. Si qui sunt presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui jacent in crimine fornicationis, interdiximus eis ex parte omnipotentis dei & auctoritate sancti Petri introitum ecclesiæ usque dum emendent & poeniteant: si qui autem in peccato suo perseverare maluerint, nullus vestrum officium eorum auscultare presumat, quia benedictio illorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per prophetam, Maledicam, inquit, benedictionibus vestris.

Comes *Walthoeus* jussu regis *VVilhelmi* extra civitatem *Vintoniam* ductus, indigne & crudeliter securi decapitatur, & in eodem loco terra obruitur; sed processu temporis deo sic ordinante, corpus ejus de terra levatur & magno cum honore *Crulant* deportatur, & in ecclesia honorifice tumulatur. Hic cum adhuc temporali frueretur vita, arca positus in custodia, ea quæ gesserat inique incessanter deflevit & amarissime, vigiliis, orationibus, jeuniis & elemosynis deum studuit placare. Cujus memoriam voluerunt homines in terra delere, sed creditur vere illum cum sanctis in cælo gaudere, prædicto archipræsule piæ memoriæ *Lanfranco*, à quo confessione facta poenitentiam acceperat, fideliter attestante, qui & impositi criminis, supradictæ scilicet conjurationis, illum immunem affirmabat esse, & quæ in cæteris commisisset, ut verum Christianam poenitentialibus lacrimis deflevisse, seque felicem fore si post exitum vitæ illius felici potiretur requie. Post quem cura comitatus committitur *VValchero* episcopo. Post hæc mari transito, rex in *minorem Britanniam* suam movit expeditionem, & castellum *Radulfi* Comitis quod *Dol* nominatur, tam diu obsedit, donec *Francorum* rex *Philippus* illum inde fugaret.

1076.

A Nno M. lxxvi. rex Danorum *Suanus* bene literis imbutus obiit, cui filius suus *Haroldus* successit.

1077.

A Nno M. lxxvij. *Rodbertus VVilhelmi* Regis primogenitus, eo quod *Normanniam*, quam sibi ante adventum ipsius in *Angliam*, coram *Philippo* rege *Francorum* dederat, possidere non licebat, *Franciam* adiit, & auxilio *Philippi* regis in *Normannia* magnam frequenter prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, & patri suo

non parvam molestiam & anxietatem inferebat. **WILLIELMUS I. Rex.**

A Nno M. lxxvij. fundata est abbatia sanctæ *Mariæ Eboraci*.

1078.

A Nno M. lxxix. rex *Scottorum* *Malcolmus* post assumptionem sanctæ *Mariæ Northymbriam* usque ad magnum flumen *Tyne* devastavit, multos occidit, plures captivavit, cum præda magna rediit. Rex *VVilhelmus* filio suo *Rodberto* ante castellum *Gerbothret*, quod ei rex *Philippus* præstiterat, dum pugnam intulerit, ab ipso vulneratus in brachio, de tuo ejectus est emissario. Sed mox ut illum per vocem cognovisset, festinus descendit, ac illum suum caballum ascendere jussit, & sic illum abire permisit. Ille autem multis suorum occisis, nonnullisque captis, ac filio suo *VVilhelmo* cum multis aliis vulnerato, fugam iniit. Venerandus vir *Rodbertus*, qui per ministerium reverentissimi *VVigornensis* episcopi *VVlstan* gradum presbyteratus suscepit, à *Lanfranco* archipræsule *Dorobernia*, ad *Herefordensem* ecclesiam iij. kal. Januarii die dominica episcopus ordinatur *Cantuaria*.

1079.

A Nno M. lxxx. *Dunholmensis* episcopus *VValcherus* genere *Lotaringus* in loco qui dicitur *Gotesheved* id est ad caput capræ, ij. idus Mai, feria v. à *Northymbrensis* est occisus, in ultionem necis *Ligulsi* nobilis generosique ministri. Hic itaque vir late per *Angliam* possessiones multas ex hæreditario jure possedit. Sed quia ubique locorum *Normanni* incessanter ea tempestate operam dabant suæ feritati, cum suis omnibus ad *Dunholme* se contulit, quia sanctum *Cuthbertum* corde sincero dilexit. Habuit autem in conjugio *Algitham* filiam *Aldredi* Comitis, ex qua procreavit filios *Uchthredum* & *Morekarum*. Hujus *Algithe* soror fuit *Elfreda* mater *VValthoevi* Comitis. Unde ipse Comes consobrinum suum parvulum prædictum *Morkarum* deo nutriendum monachis in *Girva* dedit. Quo tempore ipse Comes erat apud *Tinemuthe*, quem locum simul cum prædicto parvulo ipsis monachis commisit disponendum. Cujus pater *Ligulfus* ab episcopo in tantum diligebatur, ut absque illius consilio majores secularium negotiorum causas nullatenus agere vellet aut disponere. Ob quam rem suus capellanus *Leobwinus*, quem in tantum exaltaverat, ut in episcopatu & in comitatu fere nil sine illius arbitrio ageretur, invidiæ stimulis succensus, & propter suam potentiam tedis superbiæ nimis inflatus, se contra prædictum virum arroganter erexit; quapropter nonnulla ejus judicia atque consilia floccipendebat, omnibusque modis annullare sudabat. Frequenter etiam coram episcopo non sine minis cum eo litigans, illum verbis probrosis sæpius ad iracundiam provocabat. Quadam itaque die cum idem vir *Ligulfus* ab episcopo vocatus ad consilium, legalia quæque & recta decerneret, obstinatius ei *Leobwinus* obstitit, & loquelis illum contumeliosis exacerbavit. Sed quia ille respondit ei durius solito, de placiti loco discessit ilico, & evocans ad se *Gilebertum*, cui præsul quia suus propinquus erat, comitatum *Northymbrensem* sub se regendum commiserat, ut se vindicaret obnixè rogavit, & *Ligulfum* quam citius posset morti tradere maturaret. Ille autem confestim iniquis petitionibus acquiescens, suis & episcopi & ejusdem *Leobswini* militibus in unum coadunatis, ad villam ubi tunc *Ligulfus* morabatur,

1080.

WILLIEL- rabatur, nocte quadam perrexit, ac illum cum sua
mus I. Rex. familia fere tota in domo propria injuste peremit.
Quo cognito, graviter antistes ex corde suspiravit
intimo, & capitis de capite extracto, & in terram
projecto, *Leobwino* qui tunc præsens aderat, tristis
dixit continuo. *Tuis Leobwine factionibus dolosis*
acta sunt hæc & insidiis stolidissimis. Iccirco volo te
scire pro certo, quia & me, & te, omnemque familiam
meam tua lingua peremisti gladio. Hoc dicto, in ca-
stellum se proripuit festinato, confestimque nunciis
per totam *Northymbriam* missis, omnibus nunciari
curavit, se necis *Liulfi* conscium non fuisse, quin
potius ejus occisorem *Gilebertum*, omnesque socios
ejus de *Northymbria* penitus exlegasse, ac paratum
fore semet ipsum purgare secundum judicium Pon-
tificale. Deinde missis intercurrentibus, ille paren-
tesque occisorum pace adinvicem data & accepta,
locum & diem quo convenire & inter se pacem fir-
miorem facere possent statuere. Quo adveniente,
loco constituto in unum convenere. Verum cum il-
lis episcopus sub divo placitare noluit, sed in eccle-
siam quæ ibi erat, cum suis clericis ac honorabili-
oribus militibus intravit. Et consilio habito, semel
& iterum de suis quos voluit pro pace facienda foras
ad eos misit. At illi nequaquam petitis adquie-
scebant, quia *Liulsum* illius jussione peremptum
fuisse pro certo credebant. Nam *Gilebertum* ejus-
que socios nocte post necem propinqui sui proxima,
non solum in domum suam *Leobwinus* familiariter
& amicabiliter suscepit, verumetiam episcopus
ipse illum ut prius in suam gratiam familiamque
recepit. Unde omnes qui [ex] parte antistitis foris
inventi sunt, primitus occiderunt, paucis fuga re-
servatis. Quo viso, ut hostium furori satisfaceret,
propinquum suum præfatum *Gilebertum*, cujus ani-
ma quærebatur, præsul de ecclesia jussit exire.
Quem egredientem milites repugnaturi è vestigio
sunt secuti. Sed mox ab hostibus undique gladiis
et lanceis appetiti, in momento sunt perempti. Du-
obus tamen *Anglicis* ministris propter consanguini-
tatem pepercerunt. *Leobwinum* quoque *Dunelmen-*
sem decanum, quia sæpius episcopo adversus illos
multa dederat insilia, et clericos alios statim ut
egressi sunt, occiderunt. Episcopus autem ut intel-
lexit illorum furorem nulla ratione iri mitigatum
quivisse, nisi caput et auctor totius illius calamita-
tis occideretur *Leobwinus*, rogavit illum egredi for-
ras. Sed cum penitus ut egrederetur ab illo extor-
quere nequiret, ad ecclesiæ januas ipsemet accessit,
sibi que vitam concedi poposcit. Quibus renuenti-
bus, caput suæ clamidis limbo cooperiens foras exi-
vit, & mox inimicorum gladiis percussus occubuit.
Deinde *Leobwinum* egredi jusserunt. Quo nolente,
ecclesiæ tecto parietibusque ignem imponere. At
ille potius ustulatione quam occisione vitam eli-
gens finire, flammam aliquandiu sustulit. Sed cum
seiniustus esset exilivit, et frustatim concisus nequitia
suæ poenas exsolvendo, miser interiit. Ob quorum
detestandæ necis vindictam, rex *Willielmus* eodem
anno devastavit *Northymbriam*, missio illuc *Odone*
Baiocensi episcopo cum multa militari manu. Quo
anno idem rex *Willielmus* autumnali tempore *Rod-*
bertum filium suum *Scotiam* contra *Malcolmum*
misit. Sed cum pervenisset ad *Egglesbryth*, nullo
confecto negotio reversus, castellum novum super
flumen *Tyne* condidit. *Willielmus* suscepit episco-
patum *Dunelmensem* v. idus Novembris, sed iv. no-

nas Januarii à *Thoma Eboracensi* archiepiscopo WILLIEL-
consecratur apud *Glocestre*. mus I. Rex.

Henricus Imperator *Hiltibrandum* papam in
Pentecosten *Mogontia* decernit deponendum, et *Wi-*
bertum Ravennæ urbis episcopum in natali sancti
Johannis Baptista pro eo fecit papam.

10 An. Dñi
1081. **A** Nno M. lxxxj. *Henricus* rex hostiliter *Romam*
adversus *Hiltibrandum* papam adiit, oppu-
gnans eam, non tamen intravit.

1082. **A** Nno M. lxxxij. multis homicidiis & prædati-
onibus inter *Henricum* regem et *Hiltibrandum*
papam actis, in nocte *Palmarum* multi sunt occisi.
Rex *Willielmus* fratrem suum *Odonem Baiocensem*
episcopum, *Normannia* in custodia posuit.

1083. **A** Nno M. lxxxiiij. *Henricus* rex urbem *Roma*
infregit et cepit, *Wibertum* in sede apostolica
constituit. *Hiltibrandus* vero *Beneventum* adiit,
ubi usque ad obitum suum deguit. *Henricus* au-
tem in *Teutonicam* patriam rediit. Seditio nefanda
inter monachos et indigne nominandum abbatem
Turstinum Glastonia facta est, quem rex *Williel-*
mus de monasterio *Cadomi* nulla prudentia instru-
ctum eidem loco abbatem præfecerat. Hic inter cæ-
tera stultitiæ suæ opera, *Gregorianum* cantum asper-
natus, monachos cepit compellere, ut illo relicto
cujusdam *Willielmi Fiscannensis* cantum discerent
et cantarent. Quod dum ægre acciperent, quippe
qui jam tam in hoc quam in cætero ecclesiastico of-
ficio secundum morem *Romane* ecclesiæ infenuerant,
subito armata militari manu illis ignorantibus, qua-
dam die in capitulum irruit, monachos nimio terrore
fugientes in ecclesiam, ad altare usque persequi-
tur, jaculisque et sagittis cruces et imagines ac fe-
retra sanctorum manus militaris transfigens, unum
etiam monachum sacrum amplexantem altare lan-
cea transverberans interemit, alium ad altaris cre-
pidinem sagittis confossum necavit. Cæteri vero
necessitate compulsi scamnis et candelabris ecclesiæ
fortiter se defendentes, licet graviter vulnerati, mi-
lites omnes retro chorum abegerunt. Sicque fa-
ctum est, ut duo occisi, quatuordecim vulnerati, ex
monachis, nonnulli etiam de militibus fauciat exi-
sterent. Hinc moto judicio, dum maxima abbatis
esse culpa patuit, rex eundem abbatem summovit,
et in monasterio suo in *Normannia* posuit. De mo-
nachis vero quamplures per episcopatus et abba-
tias jussu regis custodiendi disperguntur. Cujus post
mortem idem abbas iterum abbatiam suam à filio
ejus rege *Willielmo* quingentis libris argenti emit,
et per ecclesiæ possessiones aliquot annis pervaga-
tus, longe ab ipso monasterio, ut dignus erat, miser
vitam finivit. Regina *Matildis* iv. Non. Novem-
bris feria v. decessit in *Normannia*, et *Cadomi* est
sepulta. Hoc anno monachi primum in *Dunelmum*
convenerunt.

1084. **A** Nno M. lxxxiv. *Hiltibrandus*, qui et *Grego-*
Arius, papa obiit. Rex *Anglorum Willielmus*
de unaquaque hida per *Angliam* vj. solidos accepit.

1085. **A** Nno M. lxxxv. eximia vir probitatis et vene-
rationis *Perfcorensis* abbas *Eadmundus* xvij.
Kal. Julii die Dominica in senectute bona decessit,
et à venerabili *Glawornensi* abbate *Serlone* est se-
pultus.

WILLIELMUS I. rex. pultus. Cui successit *Glawornensis* monachus *Turstinus*. Eodem anno rex *Danorum Canutus* filius *Suani* cum classe valida et auxilio socii sui *Rodberti Flandrensis* Comitis (habuit enim filiam ejus uxorem) in *Angliam* venire paratus erat. Unde rex *Willielmus* de tota *Gallia* solidariis peditibus et sagittariis multis milibus conductis, et nonnullis de *Normannia* sumptis, autumpnali tempore *Angliam* rediit, et eis per totum regnum divisis, episcopis, abbatibus, Comitibus, Baronibus, vicecomitibus ac regiis præpositis victum præbere mandavit. Sed ubi cognovit suos inimicos impeditos fuisse, partem exercitus remisit, partem secum per totam hiemem retinuit, et in nativitate Domini *Glawornia* curiam suam tenuit. Ubi tribus suis capellanis *Mauricio Lundoniensem*, *Willielmo Theodfordensem*, *Rodberto Cestrensem* dedit præsulatum.

An. Dñi
1086.

ANno M.lxxxvj. *Willielmus* rex fecit describi omnem *Angliam*, quantum terræ quisque; baronum suorum possidebat, quot feudatos milites, quot carucas, quot villanos, quot animalia, imo quantum vivæ pecuniæ quisque possidebat in omni regno suo, à maximo usque ad minimum, & quantum redditus quæque possessio reddere poterat; & vexata est terra multis cladibus inde procedentibus. Et in ebdomada Pentecostes suum filium *Henricum* apud *Westmonasterium*, ubi curiam suam tenuit, armis militaribus honoravit. Nec multo post mandavit, ut archiepiscopi, episcopi, abbates, Comites, barones, vicecomites cum suis militibus die Kalendarum Augustarum sibi occurrerent *Searesbyriae*. Quo cum venissent, milites illorum sibi fidelitatem contra omnes homines jurare coegit. Eo tempore *Clito Eadgarus* licentia à rege impetrata, cum CC. militibus, mare transiit & *Apuliam* adiit. Cujus germana virgo *Christina* monasterium quod *Rumesia* nuncupatur intravit, & vestem sanctimonialis habitus suscepit. Eodem anno animalium pestis, & magna extitit aeris intemperies.

1087.

ANno M.lxxxvij. Hoc anno reliquiæ sancti *Nicholai* de *Mirrea* in *Barensem* transferuntur civitatem. *Aldwinus* Prior *Dunelmensis* decessit. Ferox flamma urbes multas, ecclesiam quoque sancti *Pauli* apostoli cum majore & meliori parte *Lundonia* consumpsit. *Dani* suum dominum regem *Canutum* vj. idus Julii sabbato in quadam ecclesia martyrizaverunt. *Cicestrensis* episcopus *Stigandus*, abbas sancti *Augustini Scolandus*, abbas *Bathoniensis Alsus*, & abbas *Perscorensis Turstinus* decesserunt. Ante assumptionem sanctæ *Mariæ* rex *Willielmus* in *Franciam* cum exercitu venit, & oppidum quod *Mathun* nuncupatur & omnes ecclesias in eo sitas, duosque reclusos igne succendit, indeque in *Normanniam* rediit. Sed in ipso reditu dirus viscerum dolor illum apprehendit, & magis ac magis de die in diem gravabat. Cum autem ingravescente ægitudine diem sibi mortis imminere sensisset, fratrem suum *Odonem Baiocensem* episcopum, Comites vero *Morkarum* & *Rogerum*, *Sivardum* cognomento *Barn*, & *Wlnothum* regis *Haroldi* germanum, quem à pueritia tenuerat in custodia, & omnes quos vel in *Anglia* vel in *Normannia* custodiae manciparat, laxavit. Deinde filio suo *Willielmo* regnum tradidit *Angliæ*, & *Rodberto* filio suo primogenito, qui tunc exulabat in *Francia*, comitatum

concessit *Normannia*. Et sic cœlesti viatico munitus, postquam xx. annis, mensibus x. & xxviij. diebus genti *Anglorum* præfuit, v. iduum Septembrium regnum cum vita perdidit, & *Cadomi* in ecclesia sancti *Stephani* prothomartyris, quam ipse à fundamentis construxerat bonisque ditaverat, sepultus requiescit. *Willielmus* autem filius ejus *Angliam* festinato adiit, ducens secum *Morkarum* & *Wlnothum*. Sed mox ut *Wintoniam* venit, illos ut prius fuerant, custodiae mancipavit. & vj. Kal. Octobris die Dominico in *Vestmonasterio* à *Lanfranco Dorubernia* archiepiscopo in regem consecratus est. Deinde *Vintoniam* rediens, thesauros sui patris, ut ipse jusserat, per *Angliam* divisit, scilicet quibusdam principalibus ecclesiis x. quibusdam vj. marcas auri, quibusdam minus. Ecclesiis etiam in civitatibus vel villis sitis per singulas denarios lx. dari; Cruces, altaria, scrinia, textos, candelabra, situlas, fistulas, ac ornamenta varia gemmis, auro, argento lapidibusque preciosis redimita, per ecclesias digniores ac monasteria jussit dividi. Ejus quoque germanus *Rodbertus* in *Normanniam* reversus, thesauros quos invenerat, monasteriis, ecclesiis pauperibus pro anima patris sui largiter divisit: & *Ulfum Haroldi* quondam regis *Anglorum* filium, *Dunehaldumque* Regis *Scottorum Malcolmi* filium, à custodia laxatos, & armis militaribus honoratos, abire permisit.

ANno M.lxxxviij. Hoc anno inter primates *Angliæ* orta est discordia. Pars etenim nobilium *Normannorum* favebat regi *Willielmo*; sed minima; pars vero altera favebat *Rodberto* Comiti *Normannorum*, & maxima, cupiens hunc sibi asciscere in regnum; fratrem vero ejus aut fratri tradere vivum, aut regno privare peremptum. Hujus execranda rei principes extiterunt *Odo* episcopus *Baiocensis* qui & erat Comes *Cantuariensis*, & *Goffridus* episcopus *Constantinensis*, & *Rodbertus* Comes *Moritunensis*, & *Rogerus* Comes *Scrobbsbyriensis*, & excellentiores principes totius *Angliæ*, excepto *Lanfranco* archiepiscopo. Execrabile hoc factum tractaverunt clam in quadragesima, statimque post Pascha cœpit quisque circa se vastare, rapere, omnia deprædare, castella munire fossis & victu. *Goffridus* episcopus *Constantinensis* & *Rodbertus* de *Mulbei* ierunt *Bycestoue*, ubi habebant castrum fortissimum, & omnia devastabant usque locum qui vocatur *Bathan*. Procereque de *Hereforda* & de *Scrobbsbyria* cum multitudine *Walsensium* perrexerunt usque *Wigornam*, omnia ante se vastantes, & igne consumentes. Cogitaverunt etiam quod castrum & ecclesiam vellent accipere, quod videlicet castrum tunc temporis commendatum erat *Wlftano* venerabili episcopo. Quando episcopus ista audivit, valde contristatur, & cogitans quid consilii inde haberet, vertit se ad Deum suum, & rogat ut respiciat ecclesiam suam & populum suum ab hostibus oppressum. Hæc eo meditante, familia ejus exiit de castro, & acceperunt & occiderunt ex eis quingentos viros, & alios in fugam verterunt. *Rogerus Bigot* intravit castrum de *Porthwic*, & omnes vicit in malum. *Odo* episcopus per quem ista mala cœperunt, perrexit *Cantium*, & villas regias vastavit, necnon & omnium qui regi fidem tenuerunt terras depopulatus est, & castrum *Hrofense* obfirmavit. Hoc audito, rex fecit convo-

An. Dñi
1088.

WILLIELMUS II. rex. care *Anglos*, & ostendit eis traditionem *Normannorum*, & rogavit ut sibi auxilio essent, eo tenore, ut si in hac necessitate sibi fideles existerent, meliorem legem quam vellent eligere, eis concederet, & omnem injustum scottum interdixit, & concessit omnibus silvas suas & venationem. Sed quicquid promisit, parvo tempore custodivit. *Angli* tamen fideliter eum juvabant. Congregavit igitur rex exercitum ut iret *Hrovecestram*, ubi putabat *Odonem* episcopum esse. Venientes autem ad *Tonebyrge* invenerunt castrum obfirmatum contra regem. Sed viriliter *Angli* insilientes in illud, destruxerunt totum castrum, & qui intus erant manus regi dederunt. His ita actis, rex cum exercitu vertit iter versus castrum de *Peveneseia*, jam enim *Odo* episcopus recessit à *Rovecestria*, & intrabat castrum illud. Quem rex secutus, obsidebat castrum per sex integras septimanas cum magno exercitu. Dum hæc fiunt in *Anglia*, *Rodbertus* Comes *Normannia* congregat magnum exercitum, & parat eum in *Angliam* mittere, mox secuturus, quasi de *Anglia* per *Odonem* episcopum & cæteros qui ex sua parte ibi erant securus. Sed Rex *Willielmus* jam mare munerat suis piratis, qui venientes in *Angliam* tot occiderunt & in mare merferunt, ut nullus sit hominum qui sciat numerum pereuntium. Interim dum hæc fiunt in mare, *Odo* episcopus & qui cum eo erant, fame coacti, reddentes castrum de *Peveneseia* promiserunt cum jurejurando se *Angliam* exituros, nec amplius intraturos nisi rege *Willielmo* præcipiente, castrum quoque *Hrofense* ante reddi-turos. Sed cum venisset *Hrovecestre* cum hominibus regis, qui ex parte regis deberent castrum recipere, statim cum eisdem ab his qui in castello erant ponitur in vinculis. Quidam asserebant hoc factum esse calliditate episcopi. In hoc certe castro erant strenui milites, & pene tota nobilitas *Normannia*. Erat ibi *Eustachius* juvenis *Boloniensis* Comes, & multi nobiles *Flandrenses*. His itaque à Rege auditis, venit cum exercitu *Hrovecestram*, & obsedit civitatem; & parvo peracto spatio, hii qui intus fuerunt se reddiderunt, & cum dedecore ejecti sunt de *Anglia*, & ita episcopus qui fere fuit secundus rex *Anglia*, honorem amisit irrecoverabiliter. Sed episcopus veniens *Normanniam* statim à *Rodberto* Comite totius provinciae curam suscepit: Cujus ordinem causæ libellus in hoc descriptus aperte ostendit. Etiam *Dunholmensis* episcopus *Willielmus* viij. anno sui episcopatus & multi alii de *Anglia* exierunt.

An. Dñi
1089.

A Nno M. lxxxix. *Dorobernensis* archiepiscopus *Lanfrancus* ix. Kal. Junii, feria v. obiit. Eodem anno iij. idus Augusti sabbato circa horam diei tertiam, terræmotus permaximus extitit per *Angliam*.

1090.

A Nno M. xc. Rex *Anglorum Willielmus* junior fratri suo *Rodberto* *Normanniam* adimere, & suæ ditioni cupiens subicere, primo castellum *Walteri* de sancto *Waterico*, & castellum quod vocatur *Albamarle*, deinde alia castella sibi conduxit, & in eis milites ut *Normanniam* devastarent, posuit. Qua re visa, & suorum infidelitate cognita, Comes *Rodbertus* legatis ad regem *Francorum Philippum* dominum suum missis, illum in *Normanniam* venire fecit, unumque de castellis in quo milites fratris sui

fuerunt, ipse & rex obsederunt. Quod cum regi **WILLIELMUS II. rex.** *Willielmo* nunciatum esset, non modica pecuniæ quantitate regi *Philippo* occulte transmissa, ut obsidione dimissa domum rediret, flagitavit & intravit.

A Nno M. xcj. mense Februario rex *Willielmus* junior *Normanniam* petit, ut eam fratri suo *Rodberto* abriperet. Sed dum ibi moraretur, pax inter illos ea conventionione facta est, ut Comes Regi Comitatum de *Owe*, *Fescannum* abbatiam in monte sancti *Michaelis* sitam, & *Keresburch*, & castella quæ à se defecerant, bono animo concederet. *Cinomanicam* vero provinciam & castella quæ tunc Comiti in *Normannia* reluctabantur, illius dominio rex subjugaret. Omnibus etiam *Normannis* terras quas in *Anglia* ob fidelitatem Comitis perdiderant, redderet, & tantum terræ in *Anglia* quantum conventionis inter eos fuerat, Comiti daret. Ad hæc etiam inter se constituerunt, ut si Comes absque filio legali matrimonio genito moreretur, hæres ejus esset rex, modoque [simili] per omnia si Regi contigisset mori, hæres illius fieret Comes. Hanc conventionem xij. ex Regis & xij. ex parte Comitis Barones juramento firmaverunt. Interim germanus eorum *Henricus* montem sancti *Michaelis* cum omnibus militibus quos habere poterat, intravit, Regisque terram devastavit, & ejus homines quosdam captivavit, quosdam expoliavit. Ea propter rex & Comes exercitu congregato per totam quadragesimam montem obsederunt, & frequenter cum eo prælium commiserunt, & homines & equos nonnullos perdiderunt. At rex cum obsidionis diutinæ pertæsus fuisset, impacatus recessit. Et non multo post *Eadgarum* Clitonem honore quem ei Comes dederat privavit, & de *Normannia* expulit. Interea mense Maio rex *Scottorum Malcholmus* cum magno exercitu *Northymbriam* invasit, si successus successisset ulterius processurus, & vini *Anglia* incolis illaturus. Noluit Deus, et ideo ab incepto est impeditus. Quo rex audito, cum fratre suo *Rodberto* rediit *Angliam* mense Augusti. Nec multo post cum classe non modica et equestri exercitu *Scottiam* profectus est, ut *Malcolmum* debellaret. Veniens *Dunelmum*, episcopum *Willielmum* restituit in sedem suam, ipso post annos tres die quo eam reliquit, scilicet iij. idus Septembris. Sed antequam rex intrasset *Scotiam*, paucis diebus ante festivitatem sancti *Michaelis*, fere tota demersa est classis, multique de equestri exercitu fame et frigore perierunt. Cui rex *Malcholmus* cum exercitu in provincia *Loidis* occurrit. Quod videns Comes *Rodbertus*, Clitonem *Eadgarum* quem rex de *Normannia* expulerat et tunc cum rege *Scottorum* degebat, ad se accersivit. Cujus auxilio fretus, pacem inter Reges fecit, ea conditione, ut *Willielmo* sicut patri suo obedivit *Malcholmus* obediret, et *Malcholmo* xij. villas quas in *Anglia* sub patre illius habuerat *Willielmus* redderet, et xij. marcas auri singulis annis daret. Sed pax inter eos facta non multo tempore duravit. Ipsum etiam *Eadgarum* cum rege *Willielmo* Comes pacificavit. Idibus Octobris feria iv. turrim *Wincelcumbensis* ecclesiæ vehemens ictus fulminis concutiens, parietem juxta culmen ample perforavit, unamque de trabibus discidit, caputque imaginis Christi fortiter percussum in terram dejecit, & crus ejus dextrum fregit. Imago etiam sanctæ

**WILLIEL-
MUS II. rex.** *Æ* Maria quæ juxta crucem stabat, ictu percussa ad terram decidit. Magnus deinde fumus cum nimio fœtore subsecutus, totam ecclesiam replevit; & tam diu duravit, quoad loci illius monachi, cum aqua benedicta & incensu & reliquiis sanctorum officinas monasterii, psalmos decantando, circumirent. Nec minus xvj. Kal. Novembris feria vj. turbo veniens ab affrico pervalidus, *Lundonia* plusquam sexcentas domos & ecclesias quamplures concutiendo diverberavit. In ecclesia quoque sanctæ *Maria* quæ dicitur *ad arcum* irruens, in ea duos homines occidit, & tectum cum tignis in altum levans, & huc illucque diu per aera ferens, tandem sex de tignis eo ordine quo tecto prius infixæ erant, tam alte in terram defixit, ut de quibusdam eorum septima, de quibusdam vero octava pars apparet. Erant enim xxvij. vel xxviii. pedum longitudinis.

Post hæc rex de *Northymbria* per *Merciam* in *Westaxoniam* rediit, & secum fere usque ad nativitatem Domini Comitem retinuit. Sed conventionem inter eos factam illi persolvere noluit. Quod Comes graviter ferens, x. Kal. Jan. die cum *Clitone Eadgaro Normanniam* repetiit.

Erant duo, ut in *Anglia* ferebatur, qui dicebantur *Romani* pontifices à se invicem discordantes, & ecclesiam Dei inter se divisam post se trahentes, *Urbanus* scilicet qui primum vocatus *Odo* fuerat episcopus *Ostiensis*, & *Clemens* qui *Wibertus* vocatus fuerat archiepiscopus *Ravennensis*. Quæ res ut de aliis mundi partibus fileamus, per plures annos ecclesiam *Angliæ* in tantum occupavit, ut ex quo *Gregorius*, qui & *Hiltibrandus*, defunctus fuit, nulli loco papæ usque ad hoc tempus subdi vel obedire voluerit. Sed *Urbanum* pro vicario beati *Petri Italia Galliaque* jam receperat.

An. Dñi
1092.

A Nno M. xcij. Civitas *Londonie* maxima ex parte incendio conflagravit. *Osmundus Searesbyriensis* episcopus ecclesiam quam *Searesbyria* in castello construxerat, cum adjutorio episcoporum *Walcelini Wintoniensis* & *Johannis Bathoniensis* non. Aprilis feria ij. dedicavit. Antistes etiam *Remigius* qui licentia regis *Willielmi* senioris episcopalem sedem de *Dorkeceastre* mutaverat ad *Lindicolniam*, constructam in ea ecclesiam pontificali cathedra dignam dedicare volebat, quia sibi diem mortis imminere sentiebat. Sed *Thomas Eboracensis* archiepiscopus illi contradicendo resistebat, affirmans eam in sua parochia esse constructam. At rex *Willielmus* junior pro pecunia quam ei *Remigius* dederat, fere totius *Angliæ* episcopis mandavit, ut in unum convenientes septenis idibus Mai ecclesiam dedicarent. Sed biduo ante diem statutum occulto Dei judicio ipse episcopus *Remigius* migravit è seculo, & ecclesiæ per hoc remansit dedicatio. His actis, rex in *Northimbriam* profectus, civitatem quæ Britannice *Cairleil*, Latine *Lugubalia* vocatur, restauravit, & in ea castellum ædificavit. Hæc enim civitas, ut illis in partibus aliæ nonnullæ, à *Danis* paganis ante CC. annos diruta, & usque ad tempus id mansit deserta.

1093:

A Nno M. xciiij. Rex *Willielmus* junior in regia villa quæ vocatur *Alvestan* vehementi percussus infirmitate, civitatem *Glawornam* festinanter adiit, ibique per totam quadragesimam languosus

jacuit. Qui, cum se putaret cito moriturum, ut ei **WILLIEL-
MUS II. rex.** Barones sui suggererunt, vitam suam corrigere, ecclesias non amplius vendere nec ad censum ponere, sed illas regia tueri potestate, irrectas leges destruere, ac rectas statuere, Deo promisit. Archiepiscopatum *Cantuarie*, quod ipse in manu sua tenuit, *Anselmo Beccensi* abbati qui tunc in *Anglia* morabatur, & Cancellario suo *Rodberto, Bloet* cognomento, *Lindicolniensem* dedit præsulatum. Ecclesia nova *Dunelmi* est incepta iij. idus Augusti feria v. episcopo *Willielmo*, & *Malcholmo* rege *Scottorum*, & *Turgoto* Priore ponentibus primos in fundamento lapides. Rex *Scottorum Malcholmus* die festivitatis sancti *Bartholomæi* apostoli regi *Willielmo* juniori, ut prius per legatos inter eos statutum fuerat, in civitate *Glaworna* occurrit, ut, sicut quidam primatum *Angliæ* voluerunt, pace redintegrata stabilis inter eos amicitia firmaretur. Sed impacati abinvicem discesserunt. Nam *Malcholum* videre, aut cum eo colloqui, præ nimia superbia & potentia *Willielmus* despexit. Insuper etiam illum, ut secundum judicium tantum Baronum suorum in curia sua rectitudinem ei faceret, constringere voluit, sed id agere nisi in regnorum suorum confiniis, ubi reges *Scottorum* erant soliti rectitudinem facere regibus *Anglorum*, & secundum judicium primatum utriusque regni, nullo modo *Malcholmus* voluit. Post hæc in sole signum apparuit valde mirabile: Et Comes *Scrobbsbyriensis Rogerus*, & *Wido* abbas sancti *Augustini*, & *Paulus* abbas monasterii sancti *Albani* decesserunt. Iste *Paulus* contra interdictum monachorum *Dunelmensium* ecclesiam de *Tynemuthe* quam ipsi possederant, per violentiam *Rodberti* Comitis ingressus, tactus ibidem infirmitate, rediens in itinere in *Seteringtun* juxta *Eboracum* moritur. Rex *Scottorum Malcholmus* & primogenitus filius ejus *Eadwardus* cum multis aliis, in *Northymbria* die festivitatis sancti *Bricii*, à militibus *Rodberti Northimbrorum* Comitis occisi sunt. In cujus morte justitia judicantis Dei aperte consideratur, ut videlicet in illa provincia cum suis interiret, quam sæpe ipse vastare avaritia stimulante consuevit; quinquies namque illam atroci depopulatione attrivit, & miseros indigenas in servitutem redigendos abduxit captivos. Semel *Eadwardo* regnante, quando *Tosti* Comes *Eboracensis* profectus *Romam* fuerat. Iterum regnante *Willielmo*, quando etiam *Clivelandam* depopulatus est. Tertio regnante eodem rege *Willielmo* usque *Tynam* progressus, post cædes hominum & concremationes locorum multa cum præda revertitur. Quarto regnante *Willielmo* juniore, cum suis copiis infinitis usque *Cæstram*, non longe à *Dunelmo* sitam, pervenit, animo intendens ulterius progredi. Sed adunata contra eum militari manu non multa metu ipso citius revertitur. Quinto cum omni quo potuit exercitu in ultimam deducturus desolationem, *Northymbriam* invasit, sed juxta flumen *Alne* perimitur cum primogenito suo *Eadwardo*, quem hæredem regni post se disposuerat. Exercitus illius vel gladiis confoditur, vel qui gladios fugerunt inundatione fluminum, quæ tunc pluviis hiemalibus plus solito excreverant, absorpti sunt. Corpus vero regis cum suorum nullus remaneret qui terra illud cooperiret, duo ex indigenis carro impositum in *Tynemuthe* sepelierunt. Sicque factum est ut ubi multos vita & rebus & libertate privaverat, ibidem ipse Dei judicio

WILLIEL- cio vitam simul cum rebus amitteret. Cujus morte
mus II. rex. cognita, regina *Scottorum Margareta* tanta affecta
est tristitia, ut subito magnam incideret infirmita-
tem. Nec mora, presbyteris ad se accersitis, eccle-
siam intravit, eisque peccata sua confessa, oleo se
perungi cœlestique muniri viatico fecit. Deum assi-
duis & precibus intentissimis exorans, ut in hac
ærumnosa vita diutius illam vivere non permitte-
ret. Nec multo tardius exaudita est. Nam post
tres dies occisionis regis, soluta carnis vinculis, ut
creditur ad gaudia transivit æternæ salutis. Quippe
dum viveret, pietatis, justitiæ, pacis & caritatis cul-
trix extitit devota, frequens in orationibus corpus
vigiliis & jejuniis maceravit, ecclesias & monaste-
ria ditavit, servos & ancillas Dei dilexit & honora-
vit, esurientibus panem frangebatur, nudos vestie-
bat, omnibus peregrinis ad se venientibus hospitia,
vestimenta & alimenta præbebat, & Deum tota
mente diligebat. Qua mortua, *Dusenaldum* Regis
Malcholmi fratrem *Scotti* sibi in regem elegerunt,
& omnes *Anglos* qui de curia Regis extiterunt, de
Scotia expulerunt. Quibus auditis, filius regis
Malcholmi Dunechan regem *Willielmum* cui tunc
militavit, ut ei regnum sui patris concederet, petiit,
& impetravit, illique fidelitatem juravit. Et sic ad
Scotiam cum multitudine *Anglorum* ac *Normanno-*
rum properavit, & patrum suum *Dusenaldum* de
regno expulit, & in loco ejus regnavit. Deinde non-
nulli *Scottorum* in unum congregati, homines illius
pene omnes peremerunt. Ipse vero vix cum paucis
evasit. Veruntamen post hæc illum regnare permi-
serunt, ea ratione, ut amplius in *Scotiam* nec *Anglos*
nec *Normannos* introduceret, sibi que militare per-
mitteret. Duo soles in cœlo visi sunt longe à se invi-
cem distantes.

Convenientibus ferme totius *Anglie* episcopis, in
quibus *Thomas Eboracensis* archiepiscopus prima-
tum tenebat, *Anselmum Beccensem* abbatem ij.
Non. Decembris consecraverunt antistitem. Eodem
anno *Willielmus* Comes de *Owe* auri ingenti victus
cupiditate, & promissi honoris captus magnitudine,
à naturali domino suo *Rodberto Normannorum* Co-
mite cui fidelitatem juraverat, defecit, & in *Angli-*
am ad Regem *Willielmum* veniens, illius se dominio
ut seductor maximus subjugavit.

An. Dñi
1094.

Anno M. xciv. Comes *Normannorum* *Rodber-*
tus fratri suo regi *Willielmo* juniore per lega-
tos mandavit, pacem quam inter se firmaverant
se non diutius esse servaturum. Insuper illum voca-
vit perfidum & perjurum, nisi conventionem inter
illos in *Normannia* factam esset ei persoluturus.
Ob hanc causam rex circa Kal. Febr. *Heastingas*
adiit, & dum ibi moraretur ecclesiam de *Bello* in
honorem sancti *Martini* dedicari fecit. Ubi etiam
Herbertum Theotfordensem episcopum pastoralis ba-
culo privavit: latenter enim *Urbanum* papam adire,
& ab eo pro episcopatu quem sibi, & abbatia quam
patri suo *Rodberto* ab ipso rege *Willielmo* mille libris
emerat, absolutionem querere voluit. Dein media
quadragesima rex *Normanniam* petiit, ad fratris col-
loquium sub pace statuta venit, sed impacatus ab
eo recessit. Denuo in campo *Marcii* convenere, ubi
illi qui sacramentis inter illos pacem confirmavere,
regi omnem culpam imposuere. At ille nec culpam
agnoscere, nec conventionem voluit persolvere. Ic-
circo nimis irati discesserunt impacati. Comes qui-

dem *Rotomagum* perrexit, Rex vero ad *Owe* rediit
& in illo resedit, solidarios undique conduxit, au-
rum, argentum, terras quibusdam primatum *Nor-*
mannia dedit, quibusdam promisit, ut à germano
suo *Rodberto* deficerent, & se cum castellis suæ di-
tioni subicerent. Quibus ad velle suum patratis, per
castella quæ vel prius habuerat, vel quæ tunc con-
duxerat, suos milites distribuit. Interea castellum
quod *Bures* vocatur expugnavit. Comitibus milites
in illo captos partim in *Angliam* custodiendos mi-
sit, partim in *Normannia* custodiæ mancipavit, &
fratrem suum multis modis vexans, exhæredare la-
boravit. At ille necessitate compulsus, dominum su-
um regem *Francorum Philippum* cum exercitu *Nor-*
manniam adduxit, qui *Argentinum* castellum obse-
dit, & ipso die obsessionis DCC. milites regis *Wil-*
lielmi cum bis totidem scutariis & castellanis omni-
bus qui intus erant, sine sanguinis effusione cepit,
captosque in custodia tam diu custodire mandavit,
donec quisque se redimeret: Et posthæc in *Franc-*
iam rediit. Comes vero *Rodbertus* castellum quod
Holm nuncupatur, obsedit, donec *Willielmus Pe-*
verel & DCCC. homines qui id defendebant illi
se dederent. Quod cum regi innotuit, nunciis in
Angliam missis, xx. pedonum in *Normannia* sibi
jussit in auxilium mitti. Quibus ut mare transirent
Hastinge congregatis, pecuniam quæ data fue-
rat eis ad victum, *Rannulfus Flambart* præcep-
to Regis abstulit, scilicet unicuique x. solidos, &
eos domum repedare mandavit, pecuniam vero
regi transmisit. Interea gravi & assiduo tributo, ho-
minumque mortalitate præsentis & anno sequenti
tota vexabatur *Anglia*. Ad hæc etiam primitus
Northwalani, deinceps *Westwalani* & *Suthwalani*
servitutis iugo quo diu premebantur excusso, &
cervice erecta, libertatem sibi vindicare laborabant.
Unde collecta multitudine castella quæ in *VWest-*
walania firmata erant frangebant, & in *Cestrensi*,
Scrobberienfi & *Herefordensi* provincia frequenter
villas cremabant, prædas agebant, & multos ex *Ang-*
lis & *Normannis* interficiebant. Fregerunt & ca-
stellum in *Menania* insula, eamque suæ ditioni sub-
iciebant. Interim *Scotti* regem suum *Dunechan*, &
cum eo nonnullos, suasu & hortatu *Dusenaldi* per
insidias peremerunt, omnes *Anglos* de *Scotia* eici-
entes, & illum sibi regem rursus constituerunt. Post
hæc rex *Willielmus* iv. Kal. Januarii *Angliam* re-
diit, & ut *VValanos*, id est *Brittones*, debellaret. mox
exercitum in *VValoniam* duxit, ibique homines &
equos perdidit multos.

Anno M. xcv. vir venerabilis & valde amira-
bilis vitæ *VVlstanus* episcopus sanctæ *VVigor-*
nenfis ecclesiæ, ab adolescentia divinis mancipatus
serviciis, post multos sancti sudoris agones, quibus
pro gloria regni cœlestis adipiscenda magna mentis
devotione & humilitate sedulus Deo servivit inten-
tissime, die mensis Januarii xvij. migravit è seculo,
lustro suæ ætatis xvij. sui vero pontificatus septimi
lustri anno tertio. Miroque modo ipsa sui transitus
hora, suo quem specialiter dilexerat amico *Rodberto*
Herefordensi episcopo, in oppido quod *Criccelad*
vocatur, in visione apparuit, illique ad se tumulan-
dum *VVigornam* properare mandavit. Anulum eti-
am cum quo pontificalem susceperat benedictionem,
neminem Deus passus est digito extrahere, ne post
mortem vir sanctus suos videretur fallere, quibus
prædixe-

An. Dñi
1095.

WILLIELMUS II. rex. prædixerat sapissime, nec illum vita comite se velle perdere, nec etiam sepulturæ suæ die.

Pridie Non. Aprilis in nocte visæ sunt stellæ quasi de cælo cadere. *Walterus Albinensis* episcopus sanctæ *Romanæ* ecclesiæ legatus ab *Urbano* papa missus ante Pascha venit *Angliam*, pallium, pro quo rex *Willelmus* anno præcedente miserat, illi deferens. Quod juxta condictum die Dominica, quæ erat iv. idus Junii, ab eodem *Cantuariam* super altare Salvatoris delatum, ab *Anselmo* assumptum est, atque ab omnibus pro reverentia sancti *Petri* suppliciter deosculatum.

Vir magnæ religionis *Herefordensis* episcopus *Rodbertus* vj. Kal. Julii feria iij. obiit. Huic prædictus *Vigornensis* episcopus *Wlstanus* xxx. die postquam de hoc seculo migravit denuo in visione apparuit, eumque pro sui negligentia & ignavia acriter corripuit, ammonuitque ut tam de suæ vitæ quam sibi subjectorum emendatione quam vigilantissime posset studeret. Quod si faceret, dicebat eum omnium peccaminum à Deo posse veniam cito promereri, adjunxitque quod non diu in cathedra qua tunc sedebat sedem haberet, sed secum si vigilantior esse vellet coram Deo convivari deberet. Puerant enim hii ambo patres nimia caritate in Dei dilectione, & ad se invicem conjuncti, ideoque credi fas est ipsum qui prius de hoc seculo ad Deum migravit, sollicitudinem sui dilectissimi egisse quem in hoc seculo reliquit, & ut quantocius simul ante Deum gauderent, operam dedisse.

Northymbrensis Comes *Rodbertus* de *Mulbrei* & *Willelmus* de *Owe* cum multis aliis regem *Willelmum* regno vitæque privare, & filium amitæ illius *Stephanum* de *Albamario* conati sunt regem constituere. Sed frustra. Nam ea re cognita, rex exercitu de tota *Anglia* congregato, castellum prædicti Comitis *Rodberti* ad hostium *Tine* fluminis situm per duos menses obsedit, & interim quadam munitiuncula expugnata, ferme omnes meliores Comitis milites cepit, & in custodiam posuit. Dein obsessum castellum expugnavit, & fratrem Comitis & equites quos intus inveniebat, custodiæ tradidit. Post hæc ante *Webbanbyrig*, id est, urbem *Bebbe* reginæ, in quam Comes confugerat, castellum firmavit, idque *Malveisin* nominavit, & in illo militibus positis in *Suthymbriam* rediit. Post cujus discessum Comiti *Rodberto* vigiles novi castelli promissere in id se permissuros illum intrare, si veniret occulte. Ille autem lætus effectus, quadam nocte cum xxx. militibus ut id perageret, exivit. Quo cognito, equites qui castellum custodiebant illum insequentes, ejus exitum custodibus novi castelli per nuncios intimaverunt. Quod ille nesciens, die quadam Dominica temptavit peragere cæpta. Sed nequivit, deprehensus enim erat. Eapropter ad monasterium sancti *Oswini* Regis & martyris fugit. Ubi sexto die obsessionis suæ graviter in crure est vulneratus dum suis adversariis repugnaret, quorum multi perempti, multi sunt vulnerati. De suis quoque nonnulli vulnerati, omnes sunt capti: ille vero in ecclesiam fugit. De qua extractus, in custodiam est positus. Interea *Walenses* castellum *Muntgumeri* fregerunt, & *Hugonis Scrobbsbiria* Co-

mitis homines in illo nonnullos occiderunt. Unde **WILLIELMUS II. rex.** rex iratus, expeditionem cito mandavit, & post festivitatem sancti *Michaelis* exercitum in *Waloni-* am duxit, ibique homines & equos quamplures perdidit. Qui inde reversus, Comitem *Rodbertum* ad *Webbanburgh* duci, & ejus oculos erui jussit, nisi uxor illius ac propinquus ejus *Moreal* castrum redderent. Qua necessitate compulsi castellum reddiderunt: Comes autem forti custodia mancipandus ad *Windleforam* est ductus. *Moreal* vero factæ traditionis causam regi detexit.

Anno M. xcvi. *Dunelmensis* episcopus *Willelmus* apud *Windleforam* in curia Regis iv. Non. Januarii feria ij. obiit, sed *Dunholme* est sepultus. Octavis Epiphaniæ apud *Serasberiam* celebrato Concilio, *Willelmi* de *Owe* in duellio victi oculos eruere, & testiculos abscidere, & dapiferum illius *Willelmum* de *Aldri* filium amitæ illius traditionis conscium, jussit rex suspendi. Comitem vero *Odonem* de *Campania*, prædicti scilicet *Stephani* patrem, *Philippum* *Rogeri Scrobbsbirien-* sis Comitis filium, & quosdam alios traditionis participes in custodiam posuit.

Urbanus papa venit in *Galliam* & apud *Clarum montem* quadragesimali tempore synodo celebrata, ad *Turcos*, *Saracenos*, *Turcopolos* aliosque paganos debellandos, *Jerusalem* proficisci hortatus est *Christianos*. Cujus hortatu mox in ipsa synodo Comes sancti *Egidii* *Raimundus* & cum eo multi alii Christi cruce signati peregrinationem se pro Deo subituros, & quod suaserat peracturos, ipoponderunt. Quibus auditis, de *Italia*, *Germania*, *Gallia*, *Anglia* cæteri Christiani ad eandem profectionem certatim se paravere. Quorum duces & primates extitere *Podiensis* episcopus cum aliis episcopis quampluribus, *Petrus* monachus & heremita, *Hugo magnus* *Philippi Franco-* rum Regis germanus, dux *Lothariensis* *Godefridus*, *Carnotensis* Comes *Stephanus* de *Blanio*, *Normannorum* Comes *Rodbertus*, *Flandrensis* Comes *Rodbertus*, duo germani *Godefridi* ducis *Bononi-* ensis Comes *Eustachius* & *Baldwinus*, prædictus Comes *Raimundus*, *Boamundus* *Rodberti* *Wiscardi* filius.

Sanson Vigornensis episcopus ab *Anselmo* *Dorobernia* archiepiscopo *Lundonia* in ecclesia sancti *Pauli* apostoli xvij. Kal. Julii dominica die consecratur. Post hæc Comes *Normannorum* *Rodbertus* cum *Jerusalem* proficisci cum aliis animo proponeret, nunciis in *Angliam* missis germanum suum regem *Willelmum* petiit, ut inter se pace reintegrata illi x. marcas argenti præstaret, & ab eo *Normanniam* in vadimonium acciperet. Qui mox petitioni ejus satisfacere gestiens, indixit majoribus *Angliæ*, ut quisque illorum pro posse sibi pecuniam festinanter accommodaret. Iccirco episcopi, abbates, abbatissæ aurea & argentea ecclesiæ ornamenta fregerunt. Comites, barones, vicecomites suos milites & villanos spoliaverunt, & regi non modicam summam auri & argenti detulerunt. Ille autem mense Septembris mare transiit, pacem cum germano fecit vj. DC. lxxvj. libras illi præstitit, & ab eo *Normanniam* in vadimonium accepit.

WILLIEL-
MUS II. rex.An. Dñi
1097.

ANno M. xcviij. Rex *Anglorum Willielmus* quadagesimali tempore *Angliam* rediit, & post Pascha cum equestri & pedestri exercitu secundo profectus est in *Waloniā*, ut omnes masculini sexus internicioni daret. At de eis vix aliquem capere aut interimere potuit, sed de suis nonnullos, & equos perdidit multos. Post hæc Clitonem *Eadgarum* ad *Scotiam* cum exercitu misit, ut in ea consobrinum suum *Eadgarum Malcolmi* regis filium, patruo suo *Dusfenaldo* qui regnum invaserat expulso, regem constitueret. Christiani ceperunt *Niceam* civitatem xiiij. Kal. Julii sabbato. Stella quæ cometis dicitur iiij. Kal. Octobris per xv. dies apparuit. Nonnulli signum mirabile, & quasi ardens in modum crucis eo tempore se vidisse in cælo affirmabant. Mox inter regem & *Dorobernensem* archiepiscopum *Anselmum* orta dissensione, quia ex quo archipræsul effectus est, synodum tenere, & prava quæ per *Angliam* pullulaverant non licuit corrigere, mare transivit, & ad tempus in *Gallia* mansit, & post ad papam *Urbanum Romanum* perrexit. Rex autem circa festivitatem sancti *Andreae de Anglia Normanniam* profectus est. Eximie vir religionis monasterii sancti *Eadmundi* abbas *Baldwinus*, genere Gallus, ij. Kal. Jan. obiit. *Cisterciense* cœnobium sumpsit exordium.

1098.

ANno M. xcviij. *Wintoniensis* episcopus *Wacelinus* iiij. Non. Jan. die Dominica obiit. Æstatis tempore rex *Anglorum Willielmus* junior civitatem quæ *Cinomanis* vocatur, magnamque partem illius provincie per vim suæ ditioni subegit. Interea Comes *Hugo de Scrobberia Menaviā* insulam, quæ consuevit vocitatur *Anglesege*, & cum eo Comes *Hugo de Cestre* cum exercitu adierunt, & multos *Walanorum* quos in ea ceperant, occiderunt, quosdam vero manibus vel pedibus truncatis testiculisque abscisis excæcaverunt. Quendam etiam provecæ ætatis presbyterum nomine *Cenredum*, à quo *Walani* in his quæ agebant consilium accipiebant, de ecclesia extraxerunt, & ejus testiculis abscisis, & uno oculo eruto, linguam illius absciderunt. Sed die iiij. miseratione divina illi reddita est loquela. Eo tempore rex *Norreganorum Magnus* filius regis *Olavi* filii regis *Haroldi Harvagi*, *Orcadas* & *Menavias* insulas cum suo adjecisset imperio, paucis navibus advectus illuc venit. At cum ad terram rates appellere vellet, Comes *Hugo de Scrobberia* cum multis armatis militibus in ipsa maris ripa illi occurrit, & ut fertur, mox ab ipso rege sagitta percussus, vij. die quo crudelitatem in præfatum exercuerat presbyterum, interiit. *Antiochia* civitas à *Christianis* iiij. Non. Junii feria iiij. capta est: in qua, paucis diebus transactis, lancea qua mundi salvator in crucis pendens patibulo vulneratus fuit, *Andrea* apostolo sanctorum mitissimo revelante, in ecclesia sancti *Petri* apostoli inventa est. Cujus inventione Christiani animati, iiij. Kal. Julii feria ij. secum illam deferentes, de civitate exierunt, & cum paganis prælio commisso, *Curbarā* principem militiæ *Soldani Persie*, & *Turcos*, *Arabas*, *Sarracenos*, *Publicanos*, *Azimatos*, *Persas*, *Agulanos*, & alias multas gentes in ore gladii fugantes, multis milibus ex eis occisis, Dei virtute plenam victoriam habuerunt. Splendor insolitus per totam fere noctem v. Kal.

Octobris emicuit. Eodem anno ossa regis & mar-
tyris *Canuti* à *Danis* de tumulto levata, in scrinio
honorifice sunt collocata. *Rogerus* dux *Apulie* adu-
nato grandi exercitu *Capuanam* civitatem à sua
ditione resilientem obsedit. *Urbanus* papa comi-
tante secum *Dorubernensi* archiepiscopo *Anselmo*,
ut illi mandarat, ad Concilium quod apud *Barum*
Kal. Octobris celebrari constituit, proficiscitur. In
quo Concilio plurima de fide Catholica ab Apo-
stolico disserta sunt facunda ratione. Ubi etiam
mota quæstione ex parte *Græcorum* evangelica au-
thoritate probare volentium Spiritum sanctum pro-
cessionem non habere nisi tantum à Patre, præfatus
Anselmus sic de negotio tractavit, disseruit, absol-
vit, ut in ipso conventu nemo existeret qui non
inde sibi satisfactum consentiret.

10

20

30

40

50

60

ANno M. xcix. *Urbanus* papa iiij. ebdomada Pa-
schæ magnum Concilium tenuit *Roma*. In quo
recisis recidendis, & statutis statuendis, in adversarios
sanctæ ecclesiæ excommunicationis sententiam in
omnes laicos investituras ecclesiarum dantes, &
omnes easdem investituras de manibus illorum ac-
cipientes, necnon omnes in officium sic dati honoris
hujusmodi consecrantes, cum toto Concilio papa
intorsit. Eosque anathematis vinculo colligavit,
qui pro ecclesiasticis honoribus laicorum hominum
homines fiunt, dicens, *Nimis execrabile videri ut
manus quæ in tantam eminentiam excreverant, ut
quod nulli angelorum concessum est, Deum cuncta
creantem suo signaculo creent, & eundem ipsum pro
redemptione & salute totius mundi summi Dei pa-
tris optutibus offerunt, in hanc ignorantiam detru-
dantur, ut ancilla fiant earum manuum quæ die ac
nocte obscenis contactibus inquinantur, sive rapinis,
ac injuste sanguinum effusioni addictæ, commac-
lantur. Fiat, Fiat, ab omnibus est acclamatum, &
in his Concilium consummatum. Post hæc archi-
episcopus *Lugdunum* perrexit. Rex *Anglorum*
Willielmus junior in *Angliam de Normannia* rediit,
& in festivitate Pentecostes *Londoniæ* curiam suam
tenuit, ac *Rannulfo*, quem negotiorum totius regni
exactorem constituerat, *Dunelmensem* episcopatum
dedit, quem *Thomas Eboracensis* archiepiscopus ibi
mox consecravit in ecclesia sancti *Pauli* in octavis
Pentecostes Non. Junii. Idus Julii feria vj. *Jeru-
salem* à *Christianis* capta est; & post hæc xj. Kal.
Aug. eadem feria *Lothariensis* dux *Godefridus* ab
omni exercitu in regem est electus. *Urbanus* papa
iiij. Kal. Augusti feria v. obiit. *Christiani* cum
Amiravisso principe militiæ & secundo in potestate
regia totius regni regis *Babilonia*, ante civitatem
Ascalonam ij. Idus Augusti eadem feria bellum ha-
bentes maximum, Christo largiente potiti sunt vi-
ctoria. *Paschalis* vir venerandus qui ab *Hiltibrando*
papa presbyter fuerat ordinatus, à *Romano* populo
Idus Augusti electus, die sequenti, id est, xix. Kal.
Septemb. feria j. in papam est consecratus. Tertio
Non. Novembris mare littus egreditur, & villas &
homines quamplures, boves & oves innumeras de-
merfit. *Osmundus Searesbiriensis* episcopus iiij.
Non. Decemb. feria vj. obiit.*

An. Dñi
1099.

1100.

ANno M. C. *Clemens* papa, qui & *Wibertus*,
obiit. Constituuntur in *Jerusalem* canonici
xxxiiij. in monasterio in quo sepulchrum Domini
continetur, à *Godefrido* rege ejusdem urbis & pa-
triarcha

WILLIEL- triarcha *Wiberto*. Idibus Julii die Dominica ec-
 mus II. rex- clesia quam venerandæ memoriæ abbas *Serlo* à
 fundamentis construxerat *Glaworna*, ab episcopis
Samfone Wigornensi, *Gundulfo Hrofsensi*, *Gerardo*
Herefordensi, & *Herveio Bancorensi* dedicata est
 magno cum honore. Deinde iij. Non. Augusti fe-
 ria v. Indictione viij. rex *Anglorum Willielmus* dum
 in nova forresta quæ lingua *Anglorum* *Wtene* nun-
 cupatur venatu fuisset occupatus, à quodam *Franco*
Waltero cognomento *Tirello* sagitta incaute directâ
 percussus vitam finivit, & *Wintoniam* delatus in
 veteri monasterio in ecclesia sancti *Petri* est tuni-
 latus. Nec mirum, ut populi rumor affirmat, hanc
 proculdubio magnam Dei esse virtutem & vindi-
 ctam. Antiquis enim temporibus, *Eadwardi* scili-
 cet regis & aliorum *Anglie* regum prædecessorum
 ejus, eadem regio incolis Dei cultoribus & ecclesiis
 nitebat uberrime, sed jussu regis *Willielmi* senioris,
 hominibus fugatis, domibus semirutis, ecclesiis de-
 structis, terra ferarum tantum colebatur habitatio-
 ne, & inde ut creditur causa erat infortunii. Nam
 & antea ejusdem *Willielmi* junioris germanus *Ri-*
cardus in eadem forresta multo ante perierat; &
 paulo ante suus fratruelis *Ricardus*, Comititis scili-
 cet *Normannorum Rodberti* filius, dum & ipse in
 venatu fuisset, à suo milite sagitta percussus inte-
 riit. In loco quo rex occubuit præcis temporibus
 ecclesia fuerat constructa, sed patris sui ut prædixi-
 mus tempore erat diruta. Eiusdem regis tempore,
 ut ex parte prætitulatum est, in sole, luna, & stellis
 multa fiebant signa. Mare quoque litus persæpe
 egrediebatur, & homines, & animalia summerfit,
 villas & domos quamplures subvertit. In pago qui
Warroscire nominatur, ante occisionem illius,
 sanguis de fonte tribus septimanis emanavit. Mul-
 tis etiam *Normannis* diabolus in horribili specie
 se frequenter in silvis ostendens, palam cum eis de
 rege, & *Ranulfo*, & quibusdam aliis locutus est.
 Nec mirum. Nam illorum tempore fere omnis le-
 gum filuit justitia, causisque sub justitio positis,
 sola in principibus imperabat pecunia. Denique
 eadem tempestate nonnullis regis voluntati magis
 quam justitiæ obedientibus, *Ranulfus* contra jus
 ecclesiasticum & sui gradus ordinem, (presbyter
 enim erat) ad censum primitus abbatias, dehinc
 episcopatus quorum patres è vita discesserant, no-
 viter accepit à rege, & inde singulis annis illi per-
 solvit non modicam summam pecuniæ. Cujus astu-
 tia & calliditas tam vehemens exitit, & parvo
 tempore adeo excrevit, ut placitatorem ac totius
 regni exactorem rex illum constitueret. Qui tanta
 potestate accepta, ubique locorum per *Angliam*
 ditiores ac locupletiores quosdam rerum terrarum-
 que ablatione multavit, pauperiores autem gravi
 injustoque tributo incessanter oppressit, multisque
 modis & ante episcopatum, & in episcopatu majores
 minoresque communiter afflixit, & hoc usque ad
 regis ejusdem obitum. Nam eo die quo occisus pe-
 riit, *Dorubernensem* archiepiscopatum *Wintonien-*
sem & *Searesbiriensem* præfulatus in manu sua te-
 nuit. Regnavit idem rex xij. annis minus xxxviij.
 diebus. Cui successit junior frater suus *Henricus*,
 & mox Non. Augusti die Dominico in *Westmona-*
sterio à *Mauricio Londoniensi* episcopo in regem est
 consecratus. Qui consecrationis suæ die, sanctam
 Dei ecclesiam, quæ fratris sui tempore vendita &
 ad firmam erat posita, liberam fecit, ac omnes ma-

las consuetudines & injustas exactiones quibus re-
 gnum *Anglie* injuste opprimebatur, abstulit, pacem
 firmam in toto suo regno posuit & teneri præcepit,
 legem regis *Eadwardi* omnibus in commune reddi-
 dit cum illis emendationibus quibus pater suus il-
 lam emendavit, sed forestas quas ille constituit &
 habuit, in manu sua retinuit. Nec multo post *Du-*
nelmensis episcopum *Ranulfum Londonie* in turri
 custodiæ mancipavit, & *Dorubernensem* archiepi-
 scopum *Anselmum* de *Gallia* revocavit. Interea
 ab *Jerusalem* domum redierunt Comites, *Rod-*
bertus Flandrensis, & *Eustachius Bononiensis* pri-
 mitus, dein *Normannorum* Comes *Rodbertus* cum
 uxore quam sibi in *Sicilia* desponsaverat, repatria-
 vit. Interim rex *Anglorum Henricus* majores natu
Anglie congregavit *Londonie*, & regis *Scottorum*
Malcolmi & *Margareta* reginæ filiam, *Matildem*
 nomine, in conjugium accepit; quam *Doruber-*
nenfis archiepiscopus *Anselmus* die Dominica festi-
 vitatis sancti *Martini* reginam consecravit & coro-
 navit. Venerandæ memoriæ & vir religionis eximæ,
 affabilis omnibusque amabilis *Eboracensis* archiepi-
 scopus *Thomas* xiiij. Kal. Decembris die Dominica
 ex hac vita decessit *Eboraci*. Cui successit *Herefor-*
densis episcopus *Gerardus*.

An. Dñi
1101.

A Nno M. Cj. *Henricus* rex tenuit curiam suam
Londonie in nativitate Domini, ubi interfuit
Lodovicus electus rex *Francorum*. *Dunelmensis*
 episcopus *Ranulfus* post nativitatem Domini de
 custodia magna calliditate evasit, mare transiit,
Normannorum Comitem *Rodbertum* adiit, eique
 suasit, ut *Angliam* hostiliter adiret: nec minus per-
 plures hujus terræ principes, missis ad eum legatis,
 rogaverunt ut *Angliam* festinato veniret, coronam
 & regnum illi promittentes. Civitas *Glaworna* cum
 principali monasterio & aliis viij. Idus Junii feria
 v. incendio conflagravit. Comes *Normannorum*
Rodbertus equitum sagittariorum & peditum non
 parvam congregans multitudinem, in loco qui *Nor-*
mannica lingua dicitur *Ulersport* naves coadu-
 navit. Quibus rex cognitis, *buthsecarlis* præcepit
 mare custodire & observare, ne quis de partibus
Normannia fines adiret *Anglie*. Ipse vero innu-
 merabili exercitu congregato de tota *Anglia*, non
 longe ab *Heastinga* castra posuit in *Suthsaxonia*.
 Autumabat enim pro certo, fratrem suum illis in
 partibus nave appulsurum. At ille consilio *Ranulfi*
 episcopi, quosdam de regis *buthsecarlis* adeo rerum
 diversarum promissionibus fregit, ut fidelitate quam
 regi debebant postposita, ad se transfugerent, &
 sibi ad *Angliam* duces existerent. Paratis igitur
 omnibus, cum exercitu navium conscendit, & circa
 ad vincula sancti *Petri* in loco qui *Northelmuth*
 dicitur appulit, statimque versus *Wintoniam* exer-
 citum movens, apto in loco castra posuit. Cujus
 adventu cognito, quidam de primoribus *Anglie*
 mox ad eum, ut ante proposuerant, transfugere:
 quidam vero cum rege ficta mente remansere. Sed
 episcopi, milites gregarii & *Angli* animo constanti
 cum illo perstiterunt, unanimiter ad pugnam parati
 cum ipso descendere. Verum sapientiores utriusque
 partis, habito inter se salubri consilio, pacem in-
 ter fratres ea ratione composuere, ut iij. marcas
 argenti singulis annis rex persolveret Comiti, &
 omnibus suos pristinos honores, quos in *Anglia*
 pro Comitis fidelitate perdiderant, restitueret gra-
 tuito,

HENRI-
cus I. Rex.

tuito, & cunctis quibus honores in *Normannia* causa regis fuerant ablati, Comes redderet sine pretio. Quibus pacatis, regis exercitus domum, Comitis vero pars in *Normanniam* rediit, pars in *Anglia* secum remansit. Filius *Eustachii* senioris Comitis *Bononiensium* *Godefridus* rex *Ierosolimorum*, qui præpotens extiterat dux *Lothariensium*, diem clausit ultimum, & in ecclesia *Golgothana* sepultus requiescit. Cujus post obitum *Christiani* unanimi consilio ejus germanum sibi in regem elegerunt *Baldwinum*. Arcem, quam in occidentali *Sabrina* fluminis plaga, in loco qui *Wzige* dicitur lingua *Saxonica*, *Agelfleda Merciorum* Domina quondam construxerat, fratre suo *Eadwardo* seniore regnante, *Scrobbsberiensis* Comes *Rodbertus* de *Belesmo* *Rogeri* Comitis filius contra regem *Henricum* (ut exitus rei probavit) muro lato & alto restaurare cæpit. Cæpit etiam in *Walonia* ædificare aliam in loco qui *Carrocone* dicitur.

An. Dñi
1102.

ANno M. Cij. supradictus Comes *Rodbertus* de *Belesmo*, qui comitatum etiam *Pontivenfis* pagi rexit eo tempore, ac in *Normannia* castella possedit quamplurima, civitatem *Scrobbsbiriam* & castellum in ea situm, castella quoque *Arundel* & *Tychill* alimentis, machinis, armis, militibus ac peditibus contra regem *Henricum* firmiter munit. Muros quoque ac turres castellorum, videlicet *Wzige* & *Carrocone* die noctuque laborando & operando perficere modis omnibus festinavit. *Walanos* etiam suos homines ut promptiores sibi que fideliores ac paratiores essent ad id perficiendum quod volebat, honoribus, terris, equis, armis incitavit, variisque donis largiter donavit, sed conatus illius & opera nimis cito sunt impedita. Infidiis enim & conatibus ejus per certa indicia detectis, publicum hostem rex illum pronuntiavit. Idcirco mox *Brittonibus* & *Normannis* quos tunc habere potuit in unum congregatis, ipse & suus germanus *Arnoldus* partem *Steadfordensis* pagæ vastaverunt, ac inde jumenta & animalia multa hominesque nonnullos in *Waloniam* abduxerunt. At rex sine dilatione castellum ejus *Arundel* primitus obsedit, & castellis ante illud firmatis recessit. Deinde *Rodbertum* *Lincolniensis* civitatis episcopum cum parte exercitus *Tychill* obsidere jussit. Ille autem *Wzige* cum exercitu pene totius *Angliæ* obsedit, machinas ibi construere & castellum firmare cæpit. Interim *Brittones*, in quibus fiduciam magnam *Rodbertus* habuerat, ut juramenta quæ illi juraverant irrita fierent, & ab illo penitus deficerent in illumque consurgerent, donis modicis facile corrupit. Infra xxx. dies civitate omnibusque castellis redditis, inimicum suum *Rodbertum* superavit, & ignominiose de *Anglia* expulit. Germanum quoque illius *Arnoldum* paulo post pro sua perfidia simili sorte dampnavit. Post hæc, in festivitate sancti *Michaelis* rex fuit *Londonia* apud *Westmonasterium*, & cum eo principes omnes regni sui ecclesiastici & secularis ordinis. Ubi duos de clericis suis duobus episcopis investivit, *Rogerm* videlicet Cancellarium suum episcopatu *Seafresberiensis*, & *Rogerm* *Lardarii* suum pontificatu *Herefordensi*. Ubi etiam *Anselmus* archiepiscopus tenuit magnum Concilium de his quæ ad Christianitatem pertinent, confidentibus secum archiepiscopo *Eboracensi* *Gerardo*, *Mauricio* *Londoniensi*, *VVillielmo* electo episcopo *VVin-*

toniensi, *Rodberto* episcopo *Lincolniensi*, *San-*
sone VVigornensi, *Rodberto Cestrensi*, *Johanne Ba-*
thoniensi, *Herberto Norwicensi*, *Radulfo Cice-*
strensi, *Gundulfo Hrofensi*, *Herveio Bancorensi*, &
duobus investitis Ro. & Ro. *Osburnus* autem episcopus *Exoniensis* infirmitate detentus interesse non potuit. Sed & *Ranulfus Dunelmensis* huic Concilio non interfuit. In hoc Concilio plures abbates *Francigena* & *Angli* sunt depositi, & honoribus privati quos injuste acquisierunt, aut in eis inhoneste vixerunt. Scilicet *VVido Perscorensis*, *Aldwinus Ramesensis*, & ille de *Tavistoca*, *Haimo de Cernel*, & ille de *Wiceleni*, *Agelricus de Mideltona*, *Godricus de Wurbh*, *Ricardus de Heli*, & *Rodbertus* de sancto *Eadwundo*. Presbyteris quoque concubinæ interdictæ sunt. Unde plures eorum ostia ecclesiarum obleraverunt, omittentes omnia officia ecclesiastica. Præfatus *Rogerus Herefordensis* ecclesiæ episcopus electus, *Londonia* infirmitate percussus mortuus est, & cancellarius reginæ *Reinelmus* nomine loco illius pari investitura subrogatus est. Rex *Anglorum* *Henricus* *Mariam* *Matildis* reginæ sororem *Eustachio Bononiensium* Comiti nuptum tradidit.

HENRI-
cus I. Rex.

10

20

30

40

50

60

ANno M. Cij. magna discordia facta est inter regem *Henricum* & *Anselmum* archiepiscopum, eo quod archiepiscopus nollet consentire ut rex daret investituras ecclesiarum, neque consecrare neque communicare iis, quibus jam rex dederat ecclesias, quia Apostolicus sibi & omnibus hoc interdixerat. Unde rex præcepit *Gerardo* archiepiscopo *Eboracensi* quatinus consecraret episcopos quibus ipse rex dederat investituras, scilicet *VVillielmum Giffardum*, & *Rogerm* qui fuit capellanus ejus cui jam dederat *Seafresberiensis* ecclesiam. *Gerardus* præceptum regis suscepit, sed *VVillielmus* causa justitiæ illud & benedictionem archiepiscopi *Gerardi* sprexit. Quare regis judicio suis omnibus expoliatus, eliminatur à regno, ceteri vero inconsecrati remanserunt. *Reinelmus* autem paulo ante episcopatum *Herefordensem* regi reddidit, quia intellexit se Deum offendisse in hoc quod de manu laici alicujus investituram ecclesiæ suscepisset. Post hæc, rex tenuit curiam suam in Pascha *VVintonia*. *Anselmus* archiepiscopus post multas injurias & diversas contumelias quas passus est, rogatus à rege perrexit *Romam* v. Kal. Maii, sicut ei & regi convenit, habens in comitatu *VVillielmum VVintoniensem* ecclesiæ electum antistitem, & abbates de abbazia depositos, *Ricardum Heliensem* & *Aldwinum Ramesensem*. *Rodbertus* Comes *Normannia* venit in *Angliam* loqui cum fratre suo, & antequam redisset de *Anglia* pardonavit ter mille marcas argenti quas rex sibi omni anno per conventionem debuit. In provincia etiam quæ nominatur *Bearroscira* in loco qui dicitur *Wearstede* visus est à multis sanguis effluere de terra. Eodem anno iij. Idus Augusti magna intemperies venti facta est, quæ tantum dampnum fecit in fructibus terræ per *Angliam*, quantum qui tunc vixerunt retroactis temporibus nunquam viderunt.

An. Dñi
1103.

1104.

ANno M. Cij. venerandi abbates *Walterus Eveshamensis* xij. Kal. Febr. & *Serlo Glocestrensis* iij. Non. Martii obierunt. Rex *Anglorum* *Henricus* tenuit curiam suam apud *Westmonasterium* in Pentecosten. Tertia feria, id est, vij. Idus

HENRI-
cus I. Rex.

Idus Junii, quatuor circuli visi sunt circa solem albi coloris circa horam vj. quisque circulus sub alio quasi essent picti. Mirati sunt omnes qui tunc viderunt, quia nunquam antea talia visa sunt ab aliquo illorum. *Willielmus* Comes de *Moreteon* exheredatus est de tota terra sua quam habuit in *Anglia*. Non facile potest narrari miseria quam sustinuit isto tempore terra *Anglorum* propter exactiones regias. Corpus sancti *Cuthberti* episcopi ob quorundam incredulitatem ablatum, pontificante *Ranulfo* episcopo, ostensum est, & à *Radulfo Sagiensi* abbate postmodum *Hrosensi* episcopo, & deinde *Cantuariensi* archiepiscopo, & à fratribus *Dunelmensis* ecclesie certò indicio incorruptum inventum est, & ita flexilibus artubus ut magis dormienti quam mortuo similis videretur, presente *Alexandro* Comite postea *Scottorum* rege & multis aliis, post annos depositionis suae CCC. & xvij. & v. menses, & xij. dies, qui est annus quintus *Henrici* regis & episcopatus *Ranulfi* vj. ab origine mundi fuerant transacti v CCCvii.

An. Dñi
1105.

Anno M. Cv. rex *Anglorum Henricus* transivit mare. Omnes autem pene *Normannorum* majores ad ejus adventum spreto Comite domino suo & fide quam ei debebant, in aurum & argentum regis, quod ipse de *Anglia* illuc portaverat, cucurrerunt, eique castra munitasque civitates & urbes tradiderunt. Ille vero *Balocas* cum ecclesia sanctae *Mariæ* quæ intus erat combussit, & *Cadomum* fratri suo abstulit, & post *Angliam* rediit, quia *Normanniam* totam sibi subjugare nequiverat, ut copiosiori pecunia fretus rediens anno sequenti quod residuum erat exheredato fratre suo sibi subiceret. Comes *Willielmus* de *Moreteon* ubicunque potuit nocuit rebus & hominibus regis propter honorem suum quem in *Anglia* perdiderat.

1106.

Anno M. Cvj. *Rodbertus* Comes *Normannia* venit in *Angliam* ut loqueretur fratri suo *Henrico* regi, quem invenit apud *Northantun*. Tunc Comes quæsit ab eo, ut redderet sibi ea quæ acceperat super eum in *Normannia*. Cui rex omnia contradixit. Quare Comes iratus recessit, & mare transivit. In prima autem septimana quadragesimæ, vj. feria, xiiij. Kal. Martii in vespere ostensa est quædam insolita stella, & per xxv. dies eodem modo eademque hora visa est lucere inter austrum & occidentem. Parva enim visa est & obscura, sed splendor qui de ea exivit valde erat clarus, & quasi ingens trabes de orientali & aqilonali parte claritas ingessit se in eandem stellam. Quidam dixerunt se plures insolitas stellas eo tempore vidisse. In cœna autem Domini nocte visæ sunt duæ lunæ paulo ante diem, una in oriente, altera in occidente, & utraque plena, & erat eo die xiiij. luna. Quo anno facta est nimis execrabilis contentio inter *Henricum* Imperatorem *Romanorum* & filium ejus *Henricum*. Et eodem anno mortuus est idem Imperator cum L. annis regnasset, cui successit filius ejus *Henricus*. Rex *Anglorum Henricus* ante Augustum mensem transivit mare, vadens in *Normanniam*, cui fere omnes primi *Normannorum* se dederunt, excepto *Rodberto* de *Belesmo*, *Willielmo* de *Moreteon* & paucis aliis qui se tenebant cum Comite *Rodberto*. Rex *Anglorum Henricus* in assumptione sanctæ *Mariæ Beccum* venit, ubi ipse

HENRI-
cus I. Rex.

& *Anselmus* archiepiscopus in unum convenerunt, & tandem omnia quæ in diversa traxerant pacem invenerunt. Non multo post idem archiepiscopus jussu & rogatu regis *Angliam* rediit. Congregato exercitu rex ad quoddam castrum Comitis de *Moreteon* quod vocatur *Tenercebrei* perrexit, & obedit illud. Interim dum ibi moraretur venit Comes frater regis *Rodbertus* super eum cum exercitu suo in vigilia sancti *Michaelis*, & cum eo *Rodbertus* de *Belesmo*, & Comes *Willielmus* de *Moreteon*; sed jussu & victoria facta est regis. Ibi captus est *Rodbertus* Comes *Normannia*, & *Willielmus* Comes de *Moreteon* & *Rodbertus* de *Stutavilla*. *Rodbertus* autem de *Belesmo* in fugam versus est, *Willielmus Crispinus* captus & plures alii cum eo. His ita gestis, rex subegit sibi totam *Normanniam*, & secundum suam voluntatem dictavit, & hoc per litteras *Anselmo* archiepiscopo indicavit.

Anno M. Cvij. *Eadgarus* rex *Scottorum* vj. Idus Januarii obiit, cui *Alexander* frater suus successit. *Normannia* sub regia pace disposita, duceque *Normannorum Rodberto* & Comite *Moretonii Willielmo* in *Angliam* sub captione præmissis, rex ipse ante Pascha in regnum suum reversus est. In Kal. Augusti conventus omnium episcoporum, abbatum & procerum regni *Londonie* in palatio regis factus est, & per tres dies absente *Anselmo* archiepiscopo inter regem & episcopos satis actum est de ecclesiarum investituris, quibusdam ad hoc nitentibus, ut rex eas faceret more patris sui & statutis sui, non juxta præceptum & obedientiam Apostolicam. Nam papa *Paschalis* in sententia quæ inde promulgata fuerat firmus stans, concesserat omnia, quæ *Urbanus* papa æque ut investituras interdixerat; ac per hoc regem sibi de investituris consentaneum fecerat. Dehinc presente *Anselmo* astante multitudine annuit rex & statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per dationem baculi pastoralis, vel anuli quisquam de episcopatu aut abbazia per regem vel quamlibet laicam manum in *Anglia* investiretur: concedente quoque *Anselmo*, ut nullus in pralationem electus pro hominio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur. *Gerardus Eboracensis* archiepiscopus sua manu imposita manui *Anselmi* pollicitus est, se illam subjectionem & obedientiam ipsi in archiepiscopatu exhibiturum, quam *Herefordensi* ecclesie ab eo sacrandus episcopus promiserat. *Willielmus Wintoniensis*, *Herefordensis Reinelmus*, *Searesberiensis Rogerus*, *Willielmus Excestrensis*, & *Urbanus Glamorgacensis* ecclesie quæ in *Walonia* est, electi episcopi simul *Cantuariam* venerunt, & in die Dominica quæ fuit iij. Idus Augusti pariter ab *Anselmo* consecrati sunt, ministrantibus sibi in hoc officio suffraganeis ipsius sedis. *Gerardus* etiam *Eboracensis* archiepiscopus eorum consecrationi, rogatu *Anselmi*, interfuit. Nullus fuit certe tunc temporis qui meminisset retroactis temporibus tot simul pastores electos & ordinatos in *Anglia*, nisi regis *Eadwardi* senioris tempore, quando *Plegmundus* archiepiscopus vij. episcopos vij. ecclesiis in una die ordinavit. Hoc etiam anno *Mauricius Londoniensis* episcopus, *Ricardus* abbas *Helyensis*, *Rodbertus* abbas de sancto *Edmundo*, *Milo Crispin*, *Rodbertus* filius *Hamonis*, *Rogerus Bigot*, & *Ricardus de Redvers* vita decesserunt.

Anno

HENRI-
cus I. Rex.An. Dñi
1108.

ANno M. Cviiij. *Hrofsensis* episcopus *Gundulfus* obiit Non. Martii. Rex *Anglorum Henricus* pacem firmam legemque talem constituit, ut si quis in furto vel latrocinio deprehensus fuisset suspenderetur. Monetam quoque corruptam & falsam sub tanta animadversione corrigi statuit, ut nullus qui posset deprehendi falsos denarios facere, aliqua redemptione, quin oculos & inferiores corporis partes perderet, juvari valeret. Et quoniam sapissime dum denarii eligebantur, flectebantur, rumpebantur, respuebantur, statuit, ut nullus denarius vel obulus, quos & rotundos esse instituit, aut etiam quadrans, integer esset. Ex quo facto magnum bonum toti regno creatum est, quia ipse rex hæc in secularibus ad relevandas terræ ærumpnas agebat. *Gerardus Eboracensis* archiepiscopus obiit, pro quo *Thomas Beverlacensis* ecclesiæ præpositus, & prædecessoris sui *Thomæ* fratruelis eligitur. *Philippus* rex *Francorum* obiit, cui *Lodowicus* filius suus successit. Rex *Anglorum Henricus* mare transivit. *Anselmus* archiepiscopus, ut rex rogaverat, *Ricardum Londoniensem* ecclesiæ electum pontificem in capella sua apud *Waggham* consecravit, ministrantibus ei in hoc officio iiij. aliis episcopis, (accepta ab eo prius consueta professione de obedientia & subjectione sua,) *Willielmo* scilicet *Wintoniensi*, *Rogero Searesberiensi*, *Radulfo Cicestrensi*, *Willielmo Excestrensi*. Post hæc *Cantuariam* venit, & *Radulfum Sagiensem* abbatem virum religiosum pro *Gundulfo* ad *Hrofsensem* ecclesiam iiij. Idus Augusti consecravit. *Ricardus* vero *Londoniensis* antecessorum suorum more honoravit ipso die matrem suam ecclesiam *Cantuariensem* honesto munere.

Hæc sunt statuta de archidiaconibus, presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, & canonicis secularibus, quæ anno Dominicæ incarnationis M. Cviiij. statuerunt, *Anselmus* archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Thomas* electus archiepiscopus *Eboracensis* cum eo, omnesque alii *Angliæ* episcopi in præsentia gloriosi regis *Henrici* assensu baronum suorum.

Statutum est ut presbyteri, diaconi, subdiaconi, caste vivant, & fœminas in domibus suis non habeant præter proxima consanguinitate sibi junctas, secundum hoc quod sancta *Nicena* Synodus defini- vit. Illi vero presbyteri, diaconi, subdiaconi, qui post interdictum *Londoniensis* Concilii fœminas suas tenuerunt, vel alias duxerunt, si amplius missam celebrare voluerint, eas à se omnino sic facient alienas, ut nec illæ in domos eorum, nec ipsi in domos earum intrent. Sed neque in aliqua domo scienter conveniant, neque hujusmodi fœminæ in territorio ecclesiæ habitent. Si autem propter aliquam honestam causam eas colloqui oporteat, cum duobus legitimis testibus extra domum colloquantur. Si vero in duobus, aut in tribus legitimis testibus, vel publica parochianorum fama aliquis eorum accusatus fuerit, quod hoc statutum violaverit, purgabit se adjunctis secum ordinis sui idoneis testibus, vj. si presbyter, iiij. si diaconus, ij. si subdiaconus fuerit. Cui autem hæc purgatio defecerit, ut transgressor sacri statuti judicabitur. Illi autem presbyteri qui divini altaris & sacrorum ordinum contemptores præelegerint cum mulieribus habitare, à divino officio remoti, omnique ecclesiastico beneficio privati extra chorum ponantur, infames pronuntiati. Qui vero rebellis & contemptor fœ-

minam non reliquerit, & missam celebrare præsum- pserit, vocatus ad satisfactionem si neglexerit, viij. die excommunicetur. Eadem sententia archidiaconos & canonicos omnes complectitur, & de mulieribus relinquendis, & de vitanda earum conversatione, & de distractione censuræ si statuta transgressi fuerint. Jurabunt archidiaconi omnes quod pecuniam non accipient pro toleranda transgressione hujus statuti, nec tolerabunt presbyteros quos scient fœminas habere, missam cantare, vel vicarios habere: similiter decani facient. Qui vero archidiaconus vel decanus hoc jurare noluerit, archidiaconatum vel decaniam perdet. Presbyteri vero qui relictis mulieribus, Deo & sacris altaribus servire elegerint, xl. dies ab officio cessantes, pro se interim vicarios habebunt, injuncta eis pœnitentia secundum hoc quod episcopis eorum visum fuerit.

ANno M. Cix. *Dorubernensis* archiepiscopus *Anselmus* xj. Kal. Maii feria iiij. *Cantuaria* obiit, & sequenti die, quæ fuit cœna Domini, honorifice sepelitur. Rex *Anglorum Henricus* circa Rogationes *Angliam* rediit, & curiam suam apud *Westmonasterium* in Pentecosten tenuit. *Thomas Eboracensis* ecclesiæ archiepiscopus electus, à *Ricardo Londoniensi* episcopo v. Kal. Julii *Londonia* consecratur, & post ab *Ulrico* Cardinali pallium quod sibi Papa miserat iiij. Kal. Augusti die Dominica *Eboraci* suscepit, & ipso eodem die *Turgotum Dunelmensem* Priorem ad episcopatum sancti *Andree* de *Scotia* qui dicitur *Cenrimunt* consecravit. Eodem anno rex abbatiam *Heliensem* ad episcopalem mutavit sedem, & *Herveium Bancornensem* episcopum eidem ecclesiæ præfecit. Stella cometa visa est mense Decembris circa lacteum circulum, crinem in australem cœli dirigens plagam.

ANno M. Cx. Rex *Anglorum Henricus* filiam suam *Henrico* Imperatori in conjugem dedit; & misit eam à *Dobere* usque ad *Witland* in initio quadragesimæ, quod fuit iiij. Idus Aprilis. Eodem anno diversa per *Angliam* signa monstrata sunt. Terræmotus *Scrobberesberia* factus est maximus. Fluvius qui *Trenta* dicitur apud *Snotingham* à mane usque ad horam diei tertiam spatio unius miliarii exsiccatum est, ita ut homines sicco vestigio per alveum incederent. Stella cometa vj. Idus Junii apparuit, & per iiij. ebdomadas visa est lucere.

ANno M. Cxj. *Henricus* rex *Teutonicorum Romanam* venit, *Paschalem* papam cepit, & in custodia posuit. Sed postmodum ad pontem via *Salaria* ubi *Paschalem* festivitatem in campo celebraverunt, pacem cum eo fecit. Hoc autem modo reconciliatio inter regem & dominum papam facta est. Et hoc est juramentum regis.

Ego *Henricus* rex liberos dimittam iiij. vel v. feria proxima dominum papam, & episcopos, & Cardinales, & omnes captivos, & obsides qui pro eo vel cum eo capti sunt, securos perducere faciam intra portas *Transiberina* civitatis, nec ulterius capiam aut capi permittam eos qui in fidelitate Domini papæ *Paschalis* permanent, & populo *Romano*, & *Transiberina* & *Insula* civitatis pacem & securitatem servabo tam per me quam per meos, et in personis, & in rebus, qui pacem mihi servaverint.

Domnum

HENRI-
cus I. R. x.An. Dñi
1109.

1110.

1111.

HENRICUS I. Rex. domnum papam *Paschalem* fideliter adjuvabo ut papatum quiete & secure teneat. Patrimonia & possessiones *Romane* ecclesie quae abstuli restituam, cuncta quae habere debet more antecessorum meorum recuperare & tenere adjuvabo bona fide, & domino papae *Paschali* obediam, salvo honore regni & imperii, sicut catholici imperatores catholicis pontificibus *Romanis*. Haec omnia servabo bona fide sine fraude & malo ingenio. Et isti sunt iuratores ex parte ipsius regis. *Fredericus Colonienfis* archiepiscopus. *Gebehardus* episcopus *Tridentinus*. *Burchardus Monasteriensis* episcopus. *Bruno Spirensis* episcopus. *Albertus* Cancellarius. Comes *Herimannus*. *Fredericus* Comes Palatinus. *Berengarius* Comes. *Fredericus* Comes. *Bonifacius* Marcio. *Albertus* Comes de *Blandriaco*. *Fredericus* Comes. *Godefridus* Comes. *Warnerius* Marcio.

Conventio 2. inter Papam & Regem.

Dominus papa *Paschalis* secundus concedet domino regi *Henrico*, & regno ejus, & privilegio suo sub anathemate confirmabit & corroborabit, episcopo vel abbate libere electo sine symonia assensu regis, quod dominus rex cum anulo & virga investiat. Episcopus autem vel abbas a rege investitus libere accipiat consecrationem ab episcopo ad quem pertinuerit. Siquis vero a clero & populo eligatur, nisi a rege investiat, a nemine consecratur: & archiepiscopi, & episcopi libertatem habeant consecrandi a rege investitos. Super his etiam dominus papa *Paschalis* non inquietabit regem *Henricum*, nec ejus regnum & imperium.

Hoc Sacramentum est ex parte Papae.

Dominus papa *Paschalis* non inquietabit dominum regem *Henricum*, nec ejus imperium vel regnum de investitura episcopatum vel abbatiarum, neque de injuria sibi illata & suis, neque aliquod malum reddet sibi vel alicui personae pro hac causa. Et penitus in personam regis *Henrici* nunquam anathema ponet; nec remanebit in domino papa quin coronet eum sicut in ordine continetur, & regnum & imperium officii sui auxilio eum tenere adjuvabit pro posse suo, & hoc adimplebit dominus papa sine fraude & malo ingenio. Haec sunt nomina illorum episcoporum & cardinalium qui praecepto domni papae *Paschalis* secundi privilegium & amicitiam sacramento confirmaverunt domino imperatori *Henrico*. *Petrus* Portuensis episcopus. *Centinus* Sabinienfis episcopus. *Rodbertus* cardinalis sancti Eusebii. *Bonifacius* cardinalis sancti Marci. *Anastasius* cardinalis sancti Clementis. *Gregorius* cardinalis sanctorum apostolorum *Petri & Pauli*. Item *Gregorius* cardinalis sancti Crisogoni. *Johannes* cardinalis sanctae Potentianae. *Risus* cardinalis sancti Laurentii. *Reinerus* cardinalis sanctorum Marcellini & Petri. *Vitalis* cardinalis sanctae Balbinae. *Duizo* cardinalis sancti Martini. *Teodaldus* cardinalis sancti Johannis et Pauli. *Johannes* diaconus sanctae Mariae in scola Graeca.

Istud est Privilegium domni Papae quod fecit Imperatori de investituris episcopatum.

P*aschalis* episcopus servus servorum Dei charissimo in Christo filio *Henrico* glorioso *Tentoni-*

corum regi, et per Dei operis gratiam *Romanorum* imperatori Augusto, salutem et apostolicam benedictionem. Regnum vestrum sanctae *Romane* ecclesiae singulariter cohaerere dispositio divina constituit. Praedecessores vestri probitatis cum prudentiae amplioris gratia *Romane* urbis coronam et imperium consecuti sunt. Ad cujus videlicet coronae & imperii dignitatem tuam quoque personam, fili charissime *Henrice*, per sacerdotii nostri ministerium divina majestas provexit. Illam igitur dignitatis praerogativam quam praedecessores nostri vestris praedecessoribus catholicis Imperatoribus concesserunt, & privilegiorum paginis confirmaverunt, nos quoque dilectioni tuae concedimus, & praesentis privilegii pagina confirmamus, Ut regni tui, episcopis vel abbatibus libere praeter violentiam & symoniam electis investituram virgae & anuli conferas; post investitionem vero canonice consecrationem accipiat ab episcopo ad quem pertinuerit. Si quis autem a clero & populo praeter tuum assensum electus fuerit, nisi a te investiat, a nemine consecratur. Sane episcopi vel archiepiscopi libertatem habeant a te investitos episcopos vel abbates canonice consecrandi. Praedecessores enim vestri ecclesias regni sui tantis regalium suorum beneficiis ampliarunt, ut regnum ipsorum episcoporum maxime vel abbatum praesidiis oporteat communi, & populares dissensiones quae in electionibus saepe contingunt, regali oporteat maiestate compesci. Quamobrem prudentiae & potestativae curae debes sollicitius imminere, ut *Romane* ecclesiae celsitudo & ceterarum salus praestante Domino beneficiis & serviciis conservetur. Si qua igitur ecclesiastica vel secularis persona hanc nostrae concessionis paginam temerario ausu pervertere temptaverit, anathematis vinculo nisi resipuerit innodetur, honoris quoque ac dignitatis suae periculum patiat. Observantes autem misericordia divina custodiat, & personam potestatemque tuam ad honorem suum & gloriam feliciter imperare concedat.

His conventionibus & juramentis inter dominum Papam & Imperatorem in *Paschali* festivitate facta est concordia. Deinde *Romae* idus Aprilis Imperator venit. Quem Papa in ecclesia sancti *Petri* missam celebrans Imperatorem consecravit, & ei omnibusque suis absolutionem fecit, & omnem injuriam sibi factam condonavit. Rex *Anglorum* *Henricus Flandrenses* qui *Northymbriam* incolebant cum tota suppellectili sua in *Waloniam* transtulit, & terram quae *Ros* nominatur incolere praecipit. Novum autem monasterium quod infra murum *Wintoniae* erat, agente *Willielmo Wintoniae* episcopo, rex extra murum construi jussit, & non multo post mare transiit. Hoc anno hiemps asperissima, fames valida, mortalitas hominum, pestis animalium agrestium simul & domesticorum, & strages avium extitit permaxima.

Actio Concilii contra haesim de investitura.

Anno M. Cxij. Anno pontificatus domni papae *Paschalis* secundi xij. Indictione quinta, An. Dñi
1112.
mense Martio, xv. Kal. Aprilis celebratum est *Roma* Concilium *Lateranis* in basilica *Constantiniana*. In qua cum dominus papa resedisset cum archiepiscopis, episcopis, & cardinalibus, & varia multitudine clericorum & laicorum, ultima die Concilii
M facta

HENRI- facta coram omnibus professione catholicæ fidei,
cus I. Rex. ne quis de fide ipsius dubitaret, dixit: *Amplector omnem divinam Scripturam, scilicet Veteris ac Novi Testamenti, legem à Moyse scriptam, & à sanctis Prophetis. Amplector iiij. Evangelia, vij. canonicas Epistolas. Epistolas gloriosi doctoris beati Pauli Apostoli, sanctos canones Apostolorum, iiij. Concilia universalia sicut iiij. Evangelia, Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanum, Calcedonenſe. Antiochenum Concilium, & decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & præcipue decreta domini mei pape Gregorii vij. & beate memoria pape Urbani. Quæ ipsi laudaverunt laudo; quæ ipsi tenuerunt teneo; quæ confirmaverunt confirmo; quæ dampnaverunt dampno; quæ repulerunt repello; quæ interdixerunt interdico; quæ prohibuerunt prohibeo in omnibus & per omnia, & in his semper perseverabo.* Quibus expletis surrexit pro omnibus Gerardus Engolismensis episcopus legatus in Aquitania, & communi assensu domini papæ Paschalis totius Concilii coram omnibus legit hanc Scripturam.

Privilegium illud quod non est privilegium sed vere debet pravilegium dici, pro liberatione captivorum, & ecclesiæ à domino Paschali papa per violentiam regis Henrici extortum, nos omnes in hoc sancto Concilio cum domino papa congregati canonica censura & ecclesiastica auctoritate iudicio sancti Spiritus dampnamus, & irritum esse judicamus atque omnino quassamus, & nequid auctoritatis & efficacitatis habeat penitus excommunicamus. Et hoc ideo dampnatum est quia in eo privilegio continetur, quod electus à clero & populo à nemine consecratur nisi prius à rege investatur, quod est contra sanctum Spiritum & canonicam institutionem.

Perlecta vero hac Carta, acclamatum est ab universo Concilio, Amen. Amen. Fiat. Fiat. Archiepiscopi qui cum suis suffraganeis interfuerunt hii sunt. *Johannes patriarcha Veneticus. Sannes Capuanus. Landulfus Beneventanus. Almaphitanus. Regitanus. Hidrontinus. Brundulfinus. Capſanus. Girontinus & Graci. Rosanus & archiepiscopus sanctæ Severinæ. Episcopi quoque Petrus Portuensis. Leo Hostiensis. Cono Prænestinus. Gerardus Engolisinus. Galo Leonensis. Legatus pro Bituricensi & Vienensi archiepiscopis. Rogerus Wulturnensis. Gaufridus Senensis. Rollandus Populienſis. Gregorius Terracinenſis. Willielmus Trojanus. Gibinus Siracusanus, Legatus pro omnibus Siculis, & alii fere C. episcopi. Siguinus & Johannes Tusculani episcopi cum essent Romæ illa die Concilio non interfuerunt, qui postea lecta dampnatione pravilegii consenserunt & laudaverunt.* Hoc anno, scilicet M. Cxij. *Thomas archiepiscopus Hagustaldensem ecclesiā pene in solitudinem redactam, & in portionem cujusdam præbendæ ecclesiæ Eboracensi datam doluit. Hanc ut honestaret frequentia religiosorum Kalend. Novembris posuit in ea canonicos regulares, quibus præfuit primus Prior Aschatillus canonicus de Hunteſduna, vir omnibus amabilis. Samson Wigornensis episcopus iiij. Non. Mai die Dominica obiit. Rex Anglorum Henricus Comitem Rodbertum de Belesmo captum in Keresburga mense Octobri in custodia posuit.*

HENRI-
cus I. Rex.
An. Dñi
1113.

A Nno M. Cxiiij. monachi *Tironenses* in *Angliam* venerunt x. annos antequam *Savinienſes* venerunt in *Angliam*. Monachi *Tironenses* in terra *David* regis *Scotie* apud *Seleschirche* venerunt, & ibi per annos xv. manserunt. Civitas *Wigornæ* cum principali ecclesia, & omnibus aliis, & castello xiiij. Kal. Julii feria v. igne cremata est. De monachis unus monasterio utilissimus cum duobus ferventibus & xv. de civibus igne combusti sunt. Rex *Anglorum* *Henricus* mense Julio *Angliam* rediit, & Comitem *Rodbertum* de *Belesmo* de *Normannia* ductum apud *Werham* in artificina posuit custodia. *Teulfus* regis capellanus *Wigornensem* episcopatum apud *Windseshoram* suscepit.

1114.

A Nno M. Cxiiij. *Henrico* Romanorum Imperatori *Mathildis* filia regis *Anglorum* *Henrici* viij. Idus Januarii *Mogontie* desponsata et in Imperatricem est consecrata. *Thomas Eboracensis* archiepiscopus vir eximie religionis vj. Kal. Martii feria iiij. obiit. Qui cum cæteris sanctarum virtutum operibus, etiam in virginitatis puritate perrexit ad Dominum. Quanta vero morum probitate et vitæ innocentis puritate ante episcopatum et in episcopatu eniruerit, nullis humanis verbis digne explicari posse arbitror. *Hroſensis* episcopus *Radulfus* vj. Kal. Mai die Dominica ad archiepiscopatum *Cantuariensem* apud *Windseshoram* eligitur. Civitas *Ciceſtra* cum principali monasterio per culpam incuriæ iiij. Non. Mai, feria iiij. flammis assumpta est. *Turſtinus* regis capellanus ad *Eboracensem* archiepiscopatum die Assumptionis sanctæ *Mariæ* eligitur *Wintonia*, et *Arnulfus* abbas de *Wurh* ad *Hroſensem* ecclesiā eligitur episcopus. Rex *Anglorum* *Henricus* postquam exercitum in *Waloniam* duxit, ante festivitatem sancti *Michaelis* mare tranſiit. Fluvius *Medewage* vocatus per nonnulla miliaria vj. Idus Octobris ita à se defecit, ut in medio alveo sui etiam parvissimæ naves ob penuriam aquæ elabi aliquatenus minime possent. *Tamisia* nihilominus illa die eidem defectui patuit. Nam inter pontem et regiam turrin sub ponte etiam in tantum fluminis ipsius aqua diminuta est, ut non solum equis, sed et innumera hominum, et puerorum multitudo illud pedibus transvaderent, aqua vix genua eorum attingente. Duravit hic aquæ defectus à medio noctis præcedentis usque in profundas tenebras noctis subsequæ. Similem quoque aquarum defectum ipso die apud *Gernemutham*, et in aliis locis per *Angliam* certo relatu contigisse didicimus.

1115.

A Nno M. Cxv. Hoc anno hiemps exitit asperissima, ita ut omnes fere per *Angliam* pontes glacie frangerentur. Imperator *Henricus* postquam *Coloniā* diu obsedit, et multos suorum campeſtri prælio perdidit, pacem apud civitatem missam juramento fecit. *Radulfus Dorubernensis* archiepiscopus ab *Anselmo* sanctæ *Romanæ* ecclesiæ legato v. Kal. Julii die Dominica pallium suscepit *Cantuarie*, ubi fuere congregati episcopi totius *Angliæ*. Ipsoque die magno cum honore consecratus est *Teulfus Wigornensis* ecclesiæ episcopus. *Wilfridus* episcopus de sancto *David* in *WValonia* obiit. Usque ad illum episcopi extiterunt *Brittonici*. In octavis apostolorum magnum Concilium à *Cono Romana* ecclesiæ Cardinali

HENRICUS I. Rex. Cardinali *Catalannis* celebratum est. In quo excommunicavit episcopos qui Concilio non interfuere, quosdam vero degradavit, & plurimos abbates baculis privatos deposuit de sedibus, ecclesiasticum illis interdicens officium. Rex *Anglorum Henricus* mediante Julio mense *Angliam* rediit. *Turgotus* quondam *Dunelmensis* ecclesie Prior, nunc autem episcopus *Scottorum*, rediens *Dunelmum* ibidem vitam finivit. *Bernardus* reginae Cancellarius ad ecclesiam sancti *David* in *Waloniam* praesul eligitur. *Reinelmus Herefordensis* episcopus circa festivitatem omnium Sanctorum obiit. Pro quo *Goffridus* regis capellanus eligitur. *Radulfus* archiepiscopus *Cantuariensis Arnulfum* abbatem de *Burh* ad *Hrofensem*, & *Gaufridum* ad *Herefordensem* ecclesiam die sancti *Stephani* Martyris episcopos ordinavit in ecclesia *Christi Cantuarie*.

An. Dñi
1116.

A Nno M. C. xvi. *Griffinus* filius *Res* verno tempore *Waloniam* praedam egit & castella incendit, quoniam rex *Angliae Henricus* particulam de terra patris sui ei dare noluit. Conventio optimatum & baronum totius *Angliae* apud *Searesberiam* xiii. kal. Aprilis facta est. Qui in praesentia regis *Henrici* homagium filio suo *Willielmo* fecerunt, & fidelitatem ei juraverunt. Habita est ibi causa de querela quae inter archiepiscopum *Cantuariensem Radulfum* & electum pontificem *Eboracensem Turstinum* per integrum annum veritata fuerat. Hic electus cum ab ipso pontifice moneretur, ut ecclesiae *Cantuariensi* faceret quod debebat, & benedictionem suam ecclesiastico more susciperet, respondit, Benedictionem quidem se libenter suscipere velle, sed professionem quam exigebat nulla ratione facturum praeterquam beatus papa *Gregorius* constituit. Nam ipse talem legem inter duos archiepiscopos *Angliae* posuit, sed & *Honorius* papa vi. post eum similiter, ut neuter alteri subjectionis professionem faceret, nisi tantum ut qui prior ordinatus esset quandiu viveret prior haberetur: quod proprium est servorum dei, ut vera humilitate sibi invicem acclives sint, & nullus super alium primatus ambitionem exercere velit, sicut Dominus noster verae humilitatis praedicator & amator, discipulos suos de hac re litigantes redarguens, dixit eis, *Qui major est vestrum erit omnium minister*. Nullus siquidem post beatum *Augustinum* (qui non tam archiepiscopus quam apostolus *Anglorum* dicendus est) archiepiscoporum *Cantuariensium* primatum totius *Angliae* sibi vindicare praesumpsit usque ad *Theodorum* archipraesulem, cui propter singularem in ecclesiastica disciplina sollicitiam omnes *Angliae* episcopi subici consenserunt, sicut *Beda* in ecclesiastica historia *Anglorum* testatur, ita scribens de eo. *Is primus in archiepiscopis cui omnes Britanniae episcopi manus dare consenserunt*. Quamobrem *Turstinus* nullam aliam subjectionis professionem *Cantuariensi* pontifici facere voluit, nisi quam beatus papa *Gregorius* instituit. Rex autem *Henricus* ubi advertit *Turstinum* in sua sententia stare, aperte protestatus est, illum aut morem antecessorum suorum tam in professione facienda quam in aliis dignitati ecclesiae *Cantuariensis* ex antiquo jure competentibus executurum, aut episcopatu *Eboracensi* cum benedictione funditus cariturum. His auditis, ille sui cordis consilio inpraemeditatus credens, renunciavit pontificatui, spondens regi & archiepiscopo se dum viveret illum non reclamatu-

rum, nec aliquam calumpniam inde moturum qui-
cunque substitutus fuisset. *Owinus* Rex *Brittonum* occiditur, & rex *Anglorum Henricus* mare transiit, comitante secum *Turstino* electo *Eboracensi* archiepiscopo, sperante se revestituram sui pontificatus recuperaturum, & ex regio jussu benedictionem ab archiepiscopo sine exactione professionis adepturum. Circa mensem Augusti reversus à *Roma Anselmus*, qui pallium archiepiscopo *Cantuariae* *Roma* deulerat, venit *Normanniam* ad Regem *Henricum* litteras Apostolici deferens, quae illi vices apostolicas in *Anglia* amministrare concedebant. Quod regno *Angliae* brevi innotuit. Unde communi consilio reginae & nobilium quorumlibet *Angliae*, *Cantuariensis* archiepiscopus *Radulfus* emensa festivitate nativitatis sanctae *Mariae* mare transiit, regem adiit, illumque *Rotomagi* consistentem reperit, & cum ipso de negotiis pro quibus venerat juxta rerum ordinem diligenter agens, ad consilium ejus *Romani* itineris viam ingreditur.

A Nno M. C. xvij. secundum regis *Henrici* praeceptum apud *Cirencestram* novum opus est inceptum. Apud *Longobardiam* magno terrae motu facto, & ut testati sunt qui novere, xl. dierum spacio durante, plurima domorum aedificia corruere, & quod visu dictuque constat mirabile, villa quaedam pergrandis mota est repente de statu proprio, jamque ab omnibus in longe remoto consistere cernitur loco. *Mediolani* dum patriciae dignitatis viri de re publica tractantes sub una residerent turri, auribus omnium vox foras insonuit, unum ex illis nomine vocans, & festinato exire rogans. Quo tardante, persona quaedam coram apparuit, quae unatum virum ut egrederetur prece optinuit. Exeunte illo, turris repente cecidit, & omnes qui ibidem aderant casu miserabili oppressit. In kal. Decembris extiterunt nimia tonitura & fulgura: quae secuta sunt magna pluviarum inundatio & grandinis congelatio, & iij. idus Decembris luna quasi sanguinea & postea obtenebrata apparuit. *Rodbertus Cistrensis* episcopus obiit, & *Gilebertus* abbas *Westmonasterii*.

A Nno M. C. xviii. sacrae memoriae *Paschalis* papa xiii. kal. Febr. defungitur, & loco ejus *Johannes* quidam *Caita* natus substituitur, & mutato nomine *Gelasius* est nuncupatus. Hic in monasterio montis *Cassini* ab infantia monachus nutritus, & adultus in ministerio venerabilium apostolicorum *Desiderii*, *Urbani* & *Paschalis* assiduus fuerat Cancellarii officio functus. Rex vero *Tentonicus*, qui & *Romanus* Imperator, audito papam huic vitae decessisse, *Romam* advolat, & *Bracarensem* episcopum jam anno praeterito ab eodem papa *Beneventi* excommunicatum, cedente ab urbe *Gelasio*, papam instituit, & ex *Burdina* *Gregorium* nominat. *Mahildis* regina *Anglorum* apud *Westmonasterium* kal. Maii obiit, & in ipso monasterio decenter sepulta est. Comes de *Mellant* *Rodbertus* obiit. Plures *Normannorum* quam Regi *Henrico* juraverant fidelitatem postposuerunt, & ad regem *Franciae Lodovicum* principesque ejus adversarios, scilicet ipsius naturalis domini sui non veriti justitiam se transtulerunt. Praefatus papa *Gelasius* per mare *Burgundiam* venit, & adventus ejus mox toti *Galliae* innotuit. Cujus in *Gallias* missa haec est epistola.

HENRI-
cus I. Rex.

Gelasius episcopus servorum dei servus venerabilibus fratribus, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, clericis, principibus & ceteris per Galliam fidelibus, salutem & apostolicam benedictionem. Quia vos Romana ecclesie membra estis, quae in ea nuper acta sunt dilectioni vestra significare curavimus. Siquidem post electionem nostram dominus Imperator furtive & inopinata velocitate Romam veniens, nos egredi compulit. Pacem postea minis & terroribus postulavit, dicens se facturum quae posset ubi nos ei juramento pacis certitudinem faceremus. Ad quae nos ista respondimus. De controversia qua inter ecclesiam & regnum est, vel conventioni vel justitiae libenter acquiescimus loco & tempore competenti, videlicet vel Mediolani vel Cremonae in proxima beati Lucae festivitate, & fratrum nostrorum iudicio vel consilio, qui à deo sunt iudices in ecclesia constituti, & sine quibus haec causa tractari non potest. Et quoniam dominus Imperator à nobis securitatem quarit, nos verbo & scripto ista promittimus, nisi ipse interim impediat: alias enim securitates promittere nec honestas ecclesiae, nec consuetudo est. Ille enim die videlicet post electionem nostram quadragesimo quarto Bracarensem episcopum anno praeterito à domino praedecessore nostro Paschali papa in Concilio Beneventi excommunicatum, in matris ecclesiae invasionem ingessit. Qui etiam dum per manus nostras olim pallium acceperat, eidem domino nostro & catholicis successoribus ejus, quorum primus ego sum, fidelitatem juravit. In hoc tanto facinore nulum de Romano clero, deo gratias, Imperator socium habuit. Sed Guibertini soli, Romanus de sancto Marcello, Centius qui dicebatur sancti Grisogoni, & Euzacius qui per Daciam multo tempore debachatus est, tam infamem gloriam celebrarunt. Vestra igitur experientiae litterarum praesentiam precepto mandamus, ut super his communi per dei gratiam deliberatione tractantes, ad matris ecclesiae ultionem communibus praestante deo auxiliis, sicut oportere cognoscitis, accingamini. Data Caithæ xvii. kal. Febr.

His discurrentibus per provincias litteris, excitati potentes quique cum mediocribus occurrere Apostolico, & certatim parabant interesse concilio quod ipse disposuit se media Quadragesima Remis celebraturum. Hoc anno ecclesia quaedam in Anglia apud villam quae vocatur Momersfeld à Goffrido Herefordensi episcopo dedicata, omnes qui ad dedicationem venerant domum redibant. Verum post aeris serenitatem quae prius extiterat nimia, repente cum tonitruo orta est tempestas nimia. Qua percussi quidam in itinere, dum loco in quem venerant cedere non valerent, subsistebant. Erant numero 5. tres viri & duae feminae. Quarum una ictu fulmineo percussa occubuit, altera vero ab umbilico usque vestigia pedum misere percussa & ignita decidit, viris dumtaxat vix vitae reservatis. Quinque etiam caballi eorum fulmine percussi interierunt.

An. Dñi
1119.

ANno M. Cxix. Gelasius papa apud Cluniacum obiit, ibidemque sepelitur. In cuius locum Cardinales alique Romani qui eum illuc secuti fuerant, Guidonem Viennensem archiepiscopum substituant, eumque Calixtum nominant. Dumque in Burgundia haec geruntur, apostolatus Romanae ecclesiae à suprascripto Gregorio administratur. Super his duobus ita in papatum sullimatis, orbis concussus in studia partium dividitur, atque aliis hunc, aliis

istum favore prosequentibus, gravi ecclesia scandalo percellitur. Goffridus Herefordensis episcopus iiij. non. Febr. & Herbertus Northwicensis xi. kal. obierunt. Terrae motus in pluribus locis per Angliam factus est iiij. kal. Octobris, die dominica circa horam diei tertiam. Calixtus papa xiiij. kal. Novembris generale Concilium instituit Remis. Ad hoc Concilium multiplex factus est archiepiscoporum, episcoporum, abbatum & principum diversarum provinciarum concursus, cum clericorum ac laicorum plebium numerosa multitudo. Numeratae sunt ibi personarum pastoralium virgae CCC. xxiiij. Inter quos & Turstinus Eboracensis ecclesiae archiepiscopus electus, vix quandoque licentia à rege impetrata, propter suum proficiscitur negotium. Praemiserat autem rex legatum suum ad Apostolicum, quatinus inter alia & hoc ei diceretur, ne Eboracensem electum aut ipse consecraret, aut ab alio nisi ab archiepiscopo Cantuariensi, uti moris esse solebat, sacrari aut juberet aut permetteret. Ad hoc Apostolicus; Ne putet, inquit, rex me de negotio de quo agit secus acturum quam ratio exigit. Nec enim me ad hoc mea fert voluntas, ut Cantuariensis ecclesia justam dignitatem humiliem. Sed mane facto dominici diei praecedentis diem praestituti Concilii, Turstino ad benedictionem pontificatus parato, legati Cantuariensis archiepiscopi praesumptuose calumpniati sunt, consecrationem Eboracensis archiepiscopi à Cantuariensi debere fieri archipraesule. Ad quod Apostolicus; Nullam, inquit, injustitiam ecclesia Cantuariensi facere volumus, sed salva illius dignitate, quod proposuimus, exequemur. Consecratus est itaque ab apostolico. Postera die residentibus ordine in Concilio ecclesiasticorum graduum personis, assidente quoque Rege Francorum Ludovico multisque aliis principalibus viris, ex consensu cunctorum renovantur patrum statuta de statuendis, & recisa de recidendis, quorum hic sunt quinque capitula.

Quae sanctorum patrum sanctionibus de pravitate symoniaca stabilita sunt, nos quoque sancti Spiritus iudicio & auctoritate sedis apostolicae confirmamus. Si quis ergo vendiderit aut emerit vel per se vel per quamlibet summissam personam, episcopatum, abbatiam, decanatum, archidiaconatum, presbyteratum, praeposituram, praebendam, altaria vel quaelibet ecclesiastica beneficia, promotiones, ordinationes, consecrationes, dedicationes ecclesiarum, clericalem tonsuram, sedes in choro, aut quaelibet ecclesiastica officia, & vendens & emens dignitatis & officii sui ac beneficii periculo subiaceat. Quod nisi resipuerit, anathematis mucrone perfossus ab ecclesia dei quam laesit modis omnibus abscondatur.

Episcopatum, abbatiam aut quarumlibet ecclesiasticarum possessionum investituram per manum laicam fieri penitus prohibemus. Quicumque igitur laicorum deinceps investire praesumpserit, anathematis ultioni subiaceat. Porro qui investitus fuerit, honore quo investitus est absque spe recuperationis omnimodis careat.

Universas ecclesiarum possessiones quae liberalitate regum, largitione principum vel oblatione quorumlibet fidelium eis concessae sunt, inconcussas in perpetuum & inviolatas esse decernimus. Quod si quis eas abstulerit, aut invaserit, aut potestate tyrannica detinuerit, juxta illud beati Symmachii capitulum anathemate perpetuo feriat.

Nullus

HENRY-
cus I. Rex.

HENRICUS I. Rex. Nullus episcopus, nullus presbyter, nullus omnino de clero ecclesiasticas dignitates vel beneficia cuilibet & quasi jure hæreditario derelinquat. Illud etiam adicientes præcipimus, ut probaptismatis, crismatis, olei sacri & sepulturae acceptione & infirmorum visitatione vel unctione nullum omnino precium exigatur.

Presbyteris, diaconibus & subdiaconibus concubinarum & uxoribus contubernia prorsus interdiximus. Si qui autem hujusmodi reperti fuerint, ecclesiasticis & officiis priventur & beneficiis. Sane si neque [sic] intmunditiam suam correxerint, communione careant Christiana.

Hæc Concilii decreta Imperatori *Henrico* cum non longe abesset ex Concilio, primum per honestas personas, ad ultimum per ipsum Apostolicum mandantur, ut ante separationem Concilii notum esset, utrum ecclesiis per regnum & singulas quasque sibi subjectas provincias consentiat *Canonicas electiones*, videlicet ut episcopi & abbates eligantur ab ecclesia, & *liberas consecrationes*, ut ubi & à quibus oporteat electi consecrentur, & *investituram ecclesiarum*, ut per investituram pastoralis virgæ & anuli per hostium Christum ingrediantur, & *investituram rerum ecclesiasticarum*, ut de rebus ad ecclesias pertinentibus nichil omnino sibi laicalis exigat persona. Ad hæc ille respondit, nichil in his se prætermisurum quod sui juris esse suorum sibi contulit antiqua consuetudo progenitorum. Quandoque tamen flexus auctoritate generalis Concilii, tria illa priora concessit, ultimum vero, scilicet *investituram rerum ecclesiasticarum*, concedere noluit. Quapropter reverso ad Concilium papa, excommunicatus decernitur. Quod cum quidam in Concilio agre ferrent, sententiam protulit Apostolicus, ut, qui in hoc scandalizarentur, exeuntes à fratrum consortio separarentur: proposito de illis septuaginta exemplo, qui cum de carne Domini manducanda & sanguine bibendo scandalizarentur, retro abierunt, & jam cum illo non ambulabant. Et quoniam, inquit, qui non colligit cum Domino spargit, & qui non est cum eo adversus illum est, illam inconfutilem tunicam desuper contextam, scilicet sanctam ecclesiam, qui nobiscum sentiendo indiscissam servare nolunt, dissentiendo à nobis discindere contendunt. Talia sermocinante Apostolico, illico omnes in eundem cum cæteris contentum reducti, in Imperatorem *Henricum* excommunicationis sententiam jaculantur. Tandem post dies aliquot dissoluto Concilio, offensus rex *Anglorum Turstino* archiepiscopo, quod præter consentum suum se ab Apostolico consecrari fecisset, interdixit ei reditum in omnem suæ dominationis locum. Post hæc papa *Calixtus Gisorsium* venit; quo ad ejus colloquium rex *Anglorum* occurrit. Acta sunt multa inter illos, quorum gratia par erat tantas convenisse personas. Inter quæ rex à papa impetravit, ut omnes consuetudines quas pater suus in *Normannia* & in *Anglia* habuerat sibi concederet, & maxime ut neminem aliquando legati officio in *Anglia* fungi permetteret, si non ipse, aliqua præcipua querela exigente quæ ab episcopis regni sui terminari non posset, hoc fieri à papa postularet. Quibus omnibus pro statu temporis definitis, papa rogat regem *Turstino* amicum fieri, eumque pontificatui ad quem ipsum sacraverat pro amore suo restitui. At rex hoc se dum viveret non facturum in sua fide spondidisse confessus est. Ait. *Ego Apostolicus sum, & si feceris quod po-*

stulo ab hac fidei sponsione te absolvam. Tractabo de hoc ait, & quod consilii mei tenor invenerit tibi notificabo. Hinc à papa recessit. Cui per internuncios de negotio ita respondit. *Pro amore vestro qui tantopere postulatis, ea conditione Turstinum admitto in pontificatum, ut subjectionem quam prædecessores ejus fecerant, ecclesia Cantuariensi faciat, aliter me regnante Eboracensi ecclesie non præsidebit.* His ita gestis abeunte Apostolico *Turstinus* remansit in *Gallia*. *Willielmus* filius Regis *Henrici* & *Mahildis* reginæ accepit uxorem filiam Comitis *Andegavensium*.

Anno M. C. xx. Rex *Anglorum Henricus* & **An. Dñi**
rex *Francorum Ludovicus*, post multa suarum **1120.**
parcium detrimenta, die præstituta ineunt colloquia. Quo ex consensu concordie peracto, jussu regis *Henrici* filius ejus *Willielmus* facto regi *Francorum* hominio *Normannia* sub illo suscipit principatum. Ita redeuntibus in pacem regibus, tota tumultuantis *Normannia* seditio comprimitur, & qui contra dominum suum *Henricum* regem arma levaverant, curvata sub ejus dominium cervice redeunt; & quoniam in concordia Regum facienda archiepiscopus *Turstinus* vigilantem se ac diligentem exhibuit, hac sui efficacia proniorem ad sese recipiendum regis animum inflexit. Ad hoc epistola apostolici ad regem jam parantem redire in *Angliam* directæ, *Turstinum* archiepiscopum suscipere & in suam præcepit ecclesiam omni postposita excusatione restituere. Sed ad hoc præceptum quid potissimum respondeat rex distulit donec redisset in *Angliam*; ubi congregato Concilio quid facto opus esset, maturius perquiret. *Normannia* principes, jubente rege, filio suo *Willielmo* jam tunc xvij. annorum hominum faciunt, & fidelitatis securitatem sacramentis affirmant. Itaque rex omnibus qui contra se insurrexerant vel devictis vel repacificatis, cunctisque ad votum prospere peractis, quinto profectionis suæ anno necdum completo, lætior solito, in *Angliam* multo [navigio] revehitur. Delegaverat autem filio cunctoque illius comitatui navem qua nulla in tota classe videbatur melior, sed ut eventus ostendit, nulla infelicior. Patre namque præeunte, paulo tardius sed infelicius sequebatur filius. Nave quippe non longe à terra in ipso velificationis impetu super scopulos in ipso exitu delata ac dissoluta, filius regis cum omnibus qui secum erant interiit vi. kal. Decembris, feria v. noctis initio apud *Barbasslot*. Mane facto, thesaurus regis qui in navi fuerat invenitur per harenas; corpora vero pereuntium nulla. Perierunt cum filio regis frater suus *Ricardus* nothus Comes, cum filia Regis quæ fuerat uxor *Rotronis*, & *Ricardus* Comes *Cestrensis* cum uxore sua nepte Regis, sorore *Theobaldi* Comitis nepotis regis. Perit & *Othoel* magister filii regis, & *Goffridus Ridel*, & *Rodbertus Malduit* & *Willielmus Bigot*, multique alii principales viri. Nobiles quoque feminae quamplures cum regis pueris non paucis, militaris numeri C. xl. & nautarum L. cum tribus gubernatoribus navis. Solus quidam macellarius tabula naufragii pendens evasit. Rex vero prospero cursu *Angliam* attingens, alium portum intrasse putabat filium, sed die tertio de illius interitu tristi perturbatur nuncio. Et quidem primo subito casu veluti pusillanimis deficiebat; sed mox dissimulato dolore, regis animos ex contemptu resumpsit fortunæ. Illum quippe solum ex legitimo conjugio susceptum regni post se hæredem constituerat.

HENRI-
cus I. Rex.An. Dñi
1121.

ANno M. Cxxj. Concilio totius Anglia ante purificationem sanctæ Mariæ apud Windesore adunato, Henricus rex filiam Godefridi Ducis Luvania Adelinam matrimonio sibi junxit. Ricardus capellanus regis ad Herefordensis, & Rodbertus Peccator alius capellanus ad Coventrensis ecclesiæ præsulatum eligitur. Herbertus elemosynarius Westmonasterii sancti Petri [in abbatem] ejusdem loci eligitur. Edmerus Cantuariensis ecclesiæ monachus præcedenti anno electus ad episcopatum ecclesiæ sancti Andrea gentis Scottorum, deposita intentione regendi episcopatum, revertitur ad locum suum. Guilielmus de Campellis Catalawensis episcopus viij. diebus ante exitum suscepto habitu monachico vita decedit xv. Kal. Februarii. Eodem anno Henricus rex facto longa terræ intercissione fossato à Torkesteie usque Lincolniam per dirivationem Trentæ fluminis fecit iter navium. Ranulfus Dunelmensis episcopus murum incepit à boreali parte cancelli ecclesiæ, & perduxit ad arcem usque castelli. Tunc & castellum apud Northam incepit, super ripam Tmeda, in loco qui Ethamesforda dicitur.

Monachi Dunelmenses facta de ecclesia quæ est in Tynemutha proclamatione in capitulo sancti Petri Eboraci præsentibus episcopis Turstino prædicto, Ranulfo Dunelmensi & Homo sancti Ebroini aliisque multis, hanc sui juris fuisse conquesti sunt ex concessione Walthæosi Comitis, quando consobrinum suum, scilicet materteræ suæ filium, Morkarum puerum parvulum eis ad nutriendum Deo in Gyrwensi monasterio contradidit. Quem sic eis in ipsa ecclesia de Tynemutha commendatum, inde ad Gyrum navigio ipsi monachi perducentes, diligenter nutrire, & in Dei servitium educare studuerunt. Ab hoc, inquit, tempore nostri fratres monachi Gyrwenses curam illius loci susceptam gesserunt, Edmundo ac postmodum Eadredo monachis illorum ipsi ecclesiæ deservientibus cum presbytero Elwaldo, qui & Canonicus Dunelmensis ecclesiæ fuerat, unde & ad Dunelmum quotiens suæ vicis ebdomada imminabat, ad celebrandas per ebdomadam missas transire consueverat. Wilmarum quoque nostræ congregationis monachum aliosque per vices fratres qui ibidem officia divina peragerent, illuc de Girwa transmissos meminimus. Ossa sancti Oswini etiam ut placuit pro tempore ad se in Gyrum fratres nostri transfulerunt, indeque in priorem locum cum voluerunt reportarunt. Postremo cum Albrinus honorem comitatus suscepisset, ipse quoque nobis in Dunelmum translatis, eundem locum donavit. Unde mox ex capituli totius sententia monachus noster Turchillus illuc mittitur, qui renovato ecclesiæ ipsius culmine, per multum tempus habitavit ibidem, donec postea à Rodberto de Mulbreio Comite, propter odium quod contra episcopum Willielmum habuerat, per ministros ipsius Comitis Gumerum & Rodbertum Taca violenter expelleretur. Non multo post abbas monasterii sancti Albani Paulus prædictam ecclesiam à Comite impetravit, quam visurus cum venisset Eboracum, Turgotus qui tunc Dunelmensis ecclesiæ prioratum gerebat, missis illuc monachis & clericis, in præsentia archiepiscopi Thomæ senioris, multarumque magnæ reverentiæ personarum, canonica illum auctoritate prohibuit, ne locum juris ecclesiæ Dunelmensis sibi usurparet, & sic sacrorum canonum & fraternæ carita-

tis violator existeret. At ille indigna respondens, illud prohibitum nichili pendit. Sed cum illo pervenisset, correptus infirmitate, dum rediret, non longe ab Eboraco in Seterintun vitam terminavit. Taliter ecclesiam de Tynemutha amisimus.

Hæc querimonia facta Eboraci media ferme Quadragesima, replicatur paulo post in ebdomada paschali feria iv. idus Aprilis Dunelmi coram magno conventu principum virorum, qui tunc forte propter negotia quadam illuc confluerunt, scilicet Rodbertus de Brys, Alanus de Perceio, VValterus Espec, Forno filius Sig: Rodbertus de Vituila. Odardus vicecomes Northymbrensum cum majoribus ejusdem comitatus, alique quamplures. Coram horum frequentia cum suas monachi depromerent querelas, ecce Harnoldus de Perceio, vir genere & divitiis notus, & in veritate asserenda constans, exurgens, in testimonium veritatis affirmabat coram omnibus, & audisse se & vidisse Comitis pœnitentiam super hanc injuriam quam sancto Cuthberto violenter irrogaverat. Cum, inquit, captus Comes in loco quem sancto Cuthberto abstulerat, propter inflicta sibi vulnera in feretro delatus esset Dunelmum, rogavit ut sibi liceret ad orandum ecclesiam intrare. Quod cum sibi à baronibus non permetteretur, in lacrimas resolutus, & ad ecclesiam respiciens cum gemitu, ait. O sancte Cuthberte, juste has calamitates patior, quia in te & in tuos peccavi. Hæc est tua super meam vitam nequitiam vindicta. Precor te sancte Dei miserere mei. His auditis, omnes injuste actum esse contra Dunelmensem ecclesiam dicebant: & licet res in præsentem corrigi nequiverit, tamen prudenter hanc calumpniam pro futuro tempore coram tot virorum frequentia factam asseriebant.

Epistola Calixti papæ super Turstinum directæ ad regem Henricum & Radulfum Cantuariensem archiepiscopum, ipsi episcopale atque sacerdotale interdicit officium, & tam in matrice Cantuariensi quam Eboracensi ecclesiis cum suis parochiis, divina omnia officia celebrari, cum sepultura mortuorum prohibet, præter baptismum infantum & pœnitentias morientium, nisi infra unum mensem post acceptionem ipsius epistolæ Turstinus sine exactiōe professionis in suam restituatur ecclesiam. Quare à rege revocatus in Angliam, mox in suum reduci-
tur archiepiscopatum.

Hoc anno peracto paschali festo Calixtus papa cum multa manu ab urbe digressus tamdiu Sutrinam civitatem obsedit, donec & Burdinum & locum ipsum cepisset: sic epistola subdita planius edocet.

Calixtus episcopus servus servorum Dei, dilectis fratribus & filiis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, & ceteris tam clericis quam laicis beati Petri fidelibus per Gallias constitutis, salutem & apostolicam benedictionem. Quia derelinquit populus Domini legem ejus & in judiciis ejus non ambulat, visitat Dominus in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Paterna tamen conservans viscera pietatis, de sua confidentes misericordia non relinquit. Diu siquidem peccatis exigentibus per illud Teutonicorum regis idolum, Burdinum videlicet, fideles ecclesiæ conturbati sunt, & alii quidem capti, alii usque ad mortem carceris maceratione afflicti sunt. Nuper autem festis paschalibus celebratis, cum peregrinorum & pauperum cla-

HENRI-
cus I. Rex.

HENRICUS I. Rex. clamores nos ferre penitus non possemus, cum ecclesie fidelibus ab urbe digressi sumus, & tandem Sutrinam civitatem obsedimus, donec divina potentia & supradictum ecclesie inimicum Burdinum qui diabolo nidum ibidem fecerat, & locum ipsum in nostram omnino tradidit potestatem. Rogamus itaque caritatem vestram, ut pro tantis beneficiis una nobiscum regi regum gratias referatis, & in catholica matris ecclesie obedientia & servitio constantissime maneatis, retributionem debitam in presenti & in futuro ab omnipotente Domino per ejus gratiam recepturi. Rogamus etiam ut has litteras nostras alter alteri presentari, omni remota negligentia, faciatis. Data Sutrii vj. Kal. Mai.

Uxor quondam *Willielmi* summersi filii regis *Henrici* filia *Fulconis* Comitis *Andegavensis*, rogante patre, remittitur patriam à Rege. Filii regis *Walanorum* audita summersione *Ricardi* Comitis *Cestrensis*, incensis duobus castellis multisque interfectis, quædam in illo comitatu loca graviter depopulati sunt. Unde rex indignatus de tota *Anglia* producto exercitu infinito ad devastandam *Walaniam* intendit, sed cum ad *Snawedun* pervenisset, rex *Walanorum* muneribus & obsidibus petitis regi *Anglorum* placato reconciliatur, moxque exercitus domum remittitur.

An. Dñi
1122.

ANno M. Cxxij. in vigilia natalis Domini *Aventus* validus & insolitus non solum domos, sed etiam tures dejecit lapideas. *Turstinus* archiepiscopus exigens à *Johanne Glasguensi* episcopo professionem & subjectionem; cum hoc ille facere nolleret, eum suspendit ab officio episcopali. Mox ille *Romam* proficiscitur, ubi cum sese in causa sua non videret procedere, *Jerosolymam* profectus, per aliquot ibidem menses benigno patriarchæ hospitio demoratur, ejusque sæpius vices in pontificali ministerio exequitur.

Abbas Cluniacensis Pontius, qui divinitus ad regimen monasterii est assumptus, vir ut fertur optimæ conversationis, à sibi commissa congregatione criminatus apud apostolicum *Calixtum* libentissime accepit ab illo regimine deponi: ordinato autem in ejus locum alio abbate, ilico sese ultro expurgans sacramento, ante sacrum corpus beati *Petri* accusatores falsa sibi objecisse convicit. Graviter tulit Apostolicus tantum virum inconsulte sine culpa depositum, moxque præcepit, ut sua auctoritate recepta ad pristinum monasterii sui regimen revertetur. At ille respondit, ipsam mortem se malle eligere quam *Cluniacensis* monasterii curam repetere. Hinc dolente etiam Apostolico *Jerosolimam* profectus, honorifice magno cunctorum gaudio excipitur: ubi supra portam quæ dicitur *Aurea*, sibi faciens mansionem, secretam in divina contemplatione gaudet ducere vitam. Porro qui pro eo fuerat abbas surrogatus, non multo post ut *Cluniam* venit mortuus est. *Pontius* vero legatariis & litteris ab Apostolico missis jubetur redire ad gubernationem monasterii sui. Sed nullo modo à sua singulari poterat abstrahi conversatione. *Sibilla* regina *Scottorum* filia *Henrici* regis subita morte decessit iv. idus Julii.

Calixtus papa & *Henricus* imperator discurrentibus inter illos maturis & fidelibus viris, post longas dissensiones & rerum detrimenta in pacem & concordiam redierunt, Sicut litteræ per regna & pro-

vincias directæ contestantur; quantum exemplaria hic in præsentia subduntur.

HENRICUS I. Rex.

Ego *Calixtus* episcopus servus servorum Dei, tibi dilecto filio *Henrico* Dei gratia Romanorum Imperatori *Augusto* concedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni qui ad regnum pertinent in presentia tua fieri absque symonia & omni violentia, ut si qua inter partes discordia emergerit, metropolitani & provincialium judicio vel consilio, saniori parti assensum & auxilium prebeas. Electus autem regalia à te accipiat, & quæ ex his jure tibi debet faciat. Ex aliis vero partibus imperii consecratus, infra sex menses regalia per scriptum à te recipiat, & quæ ex his jure tibi debet faciat, exceptis omnibus quæ ad ecclesiam Romanam pertinere noscuntur. De quibus vero querimoniam mihi feceris & auxilium postulaveris, secundum officii mei debitum auxilium prestabo. Do tibi veram pacem & omnibus qui in parte tua sunt vel fuerunt tempore hujus discordie.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis ego *Henricus* Dei gratia Romanorum Imperator *Augustus* pro amore Dei & sanctæ Romanæ ecclesie & domini *Calixti* papæ, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & sanctis Dei apostolis *Petro* & *Paulo* sanctæque catholice ecclesie omnem investituram per anulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesiis quæ in regno vel imperio meo sunt canonicam fieri electionem & liberam consecrationem. Possessiones & regalia beati *Petri* quæ à principio hujus discordie usque hodiernam diem sive tempore patris mei sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ ecclesie Romanæ restituo, Quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter jurabo. Possessiones etiam omnium aliarum ecclesiarum & principum & aliorum tam clericorum quam laicorum quæ in terra ista amisse sunt, consilio principum vel justitia, quæ habeo reddam, quæ non habeo ut reddantur fideliter jurabo. Et do veram pacem domino papæ *Calixto* & sanctæ Romanæ ecclesie & omnibus qui in parte ipsius sunt vel fuerunt, & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulaverit fideliter jurabo. Et de quibus mihi fecerit querimoniam, debitam sibi justitiam faciam. Hæc omnia acta sunt consensu & consilio principum quorum nomina subscripta sunt. *Alberti* Moguntiensis archiepiscopi. *Frederici* Colonienfis archiepiscopi. *Brunonis* Treverensis archiepiscopi. *Arduini* Ratisbonensis episcopi. *Ottonis* Bambergenfis episcopi. *Brunonis* Spirensis episcopi, & aliarum multarum ecclesiasticarum personarum ac secularium.

Hac concordia per gentes & populos ubique divulgata, mittuntur etiam litteræ ab Apostolico omnibus archiepiscopis episcopis per regiones & provincias, ut omni excusatione postposita festinent occurrere ad Concilium quod dominus Apostolicus *Roma* celebraturus erat xv. Kal. Aprilis.

Hoc anno rex *Henricus* post festum sancti *Michaelis* *Northymbranas* intrans regiones ab *Eboraco* divertit versus mare occidentale, consideraturus civitatem antiquam quæ lingua *Brittonum* *Cairleil* dicitur, quæ nunc *Carleol* Anglice, latine vero *Lugubalia* appellatur, quam data pecunia castello & turribus præcepit muniti. Hinc rediens *Eboracum*, post graves civium & conprovincialium inplacitationes reversus est *Suthymbriam*. *Radulfus* *Cantuariensis* archiepiscopus obiit xij. Kal. Octobris.

Anno

HENRI-
cus I. Rex.An. Dñi
1123.

ANno M.Cxxiiij. *Stephanus Comes Bononicensis*, postea rex *Angliæ*, dedit abbati *Gaufrido Savinnensi* villam scilicet *Tulket* in provincia quæ vocatur *Agmundernes* super ripam fluminis *Ribble* ad abbatiam construendam ordinis sui, tempore *Calixti* papæ; & ibi fere per tres annos permanserunt. Rex *Jerusalem Baldewinus* secundus apud *Antiochiam* dolo à paganis capitur, & tribus fere annis tenetur sub custodia. Comes *Andegavensium Fulco* reposcit à Rege *Anglorum Henrico* terras, urbes & castella quæ in dotem fuerant data filix ipsius Comitis quando eam filius regis, qui jam summersus est, acceperat uxorem. Quod cum rex non libenter annueret, aliam filiam suam dedit uxorem *Willielmo* filio *Rodberti* Comitis *Normannorum* fratris regis, promittens juveni auxilium, ut quacumque in parte paterni honoris fieret hæres. Rex autem ne quid adversi ex hoc sibi pararetur, habito cum suis apud *Waddestoc* quod Latine dicitur silvarum locus consilio, filium suum nothum *Rodbertum* & Comitem *Cestrensem Ranulfum* cum multa militari manu transmisit in *Normanniam* propter locorum custodias.

Johannes Bathoniensis episcopus in die natalis Domini subito post prandium dolore cordis correptus sequenti die moritur. Non multo post, id est tertio die post Epiphaniam, *Rodbertus Bloet Lincolnensis* episcopus cum seorsum à cæteris rex & ipse incolumis equitantes colloquerentur consilio, subito quasi moriens decidit equo. Quem cadentem dum Rex exciperet, undique accurritur, & episcopus jam nichil loqui prævalens, ad hospitium deportatus postera die moritur.

Deinde cum apud *Glawornam* in purificatione sanctæ *Mariæ* Curiam suam rex teneret, ex præcepto regis initur à majoribus *Angliæ* consilium de constituendo ad ecclesiam *Cantuariensem* archiepiscopo. Sed cum ad hanc diversas, diversi personas eligerent, dissensio innexuit moram electioni. Prior namque *Cantuariensis* ecclesiæ cum honestioribus personis aderat qui electionem ecclesiæ super quasdam ex ordine monachico personas convenisse nunciabant, quarum quæcumque regi & ejus consilio placeret, eam ecclesiæ præfici postulabant. At episcopis totius *Angliæ*, qui omnes fuerant ex clericali ordine, reclamantibus nolle se monachum habere primatem, cum æque probos & idoneos ad ecclesiasticum regimen haberent clericos: responderunt legati *Cantuariensium*. A tempore, inquit, sancti *Augustini*, qui utique monachus hujus ecclesiæ primus fuerat præsul, ad regimen illius usque in præsens semper monachi eligebantur pontifices. Deinceps quoque annuente Deo consuetudo servabitur antiqua. Sed rege favente episcopis ut non monachi eligerentur, quatuor clerici proponuntur in medio, ut in quemcunque illorum electio *Cantuariensium* conveniat, is ex præcepto Regis ad archiepiscopatum ascendat. Ergo quoniam antiquum electionis morem eis servare non licuit, necessitate impellente ad unum illorum quatuor clericorum se conferunt, scilicet *Willielmum* de *Curbellio*, quem modestæ vitæ virum ac litteris bene eruditum familiarem habuerant, utpote cum venerandæ memoriæ archiepiscopo *Anselmo* sæpiissime ac familiariter conversatum. Fuerat autem primo *Dunelmensis* ecclesiæ episcopi *Rannulfi* clericus, postea meliorandæ

vitæ gratia apud *Cice* regularis Canonicus effectus, *Henricus* tandem ad archiepiscopatum promovetur. Electus est itaque à monachis, cui dum *Turstinus Eboracensis* archiepiscopus secundum consuetudinem offerret ut eum ipse ordinaret; *Si me, inquit, ut primatem totius Angliæ volueris ordinare, libenter me manibus vestris inclinabo, sin autem, inconsulte contra morem antiquum nolo ordinari.* Qui non multo post, id est 5 Kal. Marcii, jubente rege consecratus est *Cantuariæ* à suis suffraganeis. Statimque postea tam ipse quam *Turstinus* Romam proficiscuntur, quisque pro sua causa acturus. Rex autem misit *Bernardum* episcopum de sancto *David*, & abbatem monasterii sancti *Eadmundi Anselmum* nepotem *Anselmi* archiepiscopi & *Polochinum* abbatem *Glastoniensem* fratrem *Radulfi* archiepiscopi cum *Willielmo* archiepiscopo, & in sua legatione ad Apostolicum, & ut ipsius archiepiscopi si quid adversi oboriretur parti adessent. Interea

Johannes Glasguensis episcopus ab Apostolico revocatus ab *Jerosolymis* Romam, præcipitur redire ad suum episcopatum. *Godefridus* capellanus reginæ qui cum illa de *Teutonia* venerat in *Angliam*, à rege *Henrico* eligitur episcopus ad ecclesiam *Bathoniensem*, & *Alexander* nepos *Rogeri Salesberiensis* episcopi ad *Lincolniensem* ecclesiam.

Celebratum est *Romæ* Concilium CCC. episcoporum xv. Kal. Aprilis, præsidente papa *Calixto* secundo. Renovata sunt ibi statuta majorum de agendis & prohibendis: Quorum capitula scire volentibus subscripta inveniuntur.

Sanctorum patrum exempla sequentes, & officii nostri debito innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in ecclesia Dei vel promoveri auctoritate sedis apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis vero in ecclesia ordinationem vel promotionem taliter adquisierit, acquisita careat prorsus dignitate.

A suis episcopis excommunicatos, ab aliis episcopis, abbatibus & clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.

Nullus in episcopum nisi canonice electum consecret, quod etsi præsumptum fuerit, & consecratus & consecrator absque recuperationis spe deponatur.

Nullus omnino archidiaconus aut archipresbyter siue præpositus vel decanus, animarum curam vel præbendas ecclesiæ sine iudicio vel consensu episcopi alicui tribuat. Immo sicut sanctis canonibus constitutum est, animarum cura & rerum ecclesiasticarum dispensatio in episcopi iudicio & potestate permaneat. Si quis vero contra hoc facere, aut potestatem quæ ad episcopum pertinet sibi vindicare præsumpserit, ab ecclesiæ liminibus arceatur.

Ordinationes quæ à *Eurdino* hæresiarcha postquam à *Romana* ecclesia est dampnatus, Quæque etiam à pseudo-episcopis per eum postea ordinatis factæ sunt, nos esse irritas judicamus. Nullus etiam in præpositum, nullus in archipresbyterum, nullus in decanum nisi presbyter, nullus in archidiaconum nisi diaconus ordinetur.

Presbyteris, diaconibus & subdiaconibus concubinarum & uxorum contubernia penitus interdiciamus, & aliarum mulierum cohabitationem præter quas *Nicena* synodus propter solas necessitudines habitare permisit, videlicet matrem, sororem, amitam vel materteram, aut alias hujusmodi, de quibus nulla juste valeat oriri suspicio.

Præterea

**HENRI-
cus I. Rex.** Præterea juxta beatissimi papæ *Stephani* sanctionem statuimus, ut laici quamvis religiosi sint nullam tamen de ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem; sed secundum apostolorum canones omnium ecclesiasticorum negotiorum curam episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispense. Si quis ergo principum vel aliorum laicorum dispositionem seu donationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur.

Conjunctiones consanguineorum fieri prohibemus, quoniam eas & divinæ & seculi prohibent leges. Leges enim divinæ hoc agentes & eos qui ex eis prodeunt non solum eiciunt, sed etiam maledictos appellant. Leges vero seculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos itaque patres nostros sequentes infamia eos notamus, & infames esse censemus.

Eis qui *Jerosolimam* proficiscuntur, & ad Christianam gentem defendendam & tyrannidem infidelium destruendam efficaciter auxilium suum præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos, familias atque omnia bona eorum in beati *Petri* & *Romane* ecclesiæ protectionem sicut à domino nostro *Urbano* papa statutum fuit suscipimus. Quicumque ergo ea distrahere vel auferre quamdiu in via illa morantur præsumpserint, excommunicationis ultione plectantur. Eos autem qui vel pro *Jerosolimitano*, vel pro *Hispanico* itinere cruces sibi in vestibus posuisse noscuntur & postea dimisisse, cruces iterate assumere & viam instanti Pascha usque ad proximum sequens Pascha perficere apostolica auctoritate præcipimus, alioquin ex tunc eos ab ecclesiæ introitu sequestramus, & in omnibus terris eorum divina officia, præter infantum baptismum & morientium poenitentias, interdiciamus.

Quicumque monetam falsam se sciente fecerit aut studiose expenderit, tanquam maledictus & pauperum oppressor virorum & turbator civitatis à fidelium consortio seperetur.

Si quis Romipetas & peregrinos apostolorum limina & aliorum sanctorum oratoria visitantes capere, seu rebus quas ferunt spoliare, & mercatores novis teloneorum & pedaticorum exactionibus molestare temptaverit, donec satisfecerit communione careat Christiana.

His synodalibus decretis subscriptis & confirmatis, Imperatorem *Henricum* per legatos suos & scripta, secundum præmissum scriptorum tenorem promittentem se sanctæ *Romane* ecclesiæ justa servaturum, generalis Concilii sententia ab excommunicationis absolvit vinculo, quo in *Remensi* Concilio fuerat ligatus.

Peracto Concilio, memorati duo *Anglorum* archiepiscopi ingrediuntur *Romam*. Sed *Eboracensis* prævenit *Cantuariensem*. Paucis post diebus *Cantuariensis* superveniens difficilem ad pallii impetrationem habuit accessum, impeditus ex his quæ sibi ibidem opposita fuerant; scilicet, Quod in curia quæ à cruore dicitur, ibi enim sanguinum judicia fiunt, sit electus; Quod non communi consensu ecclesiæ *Cantuariensis* sit ad ejus regimen promotus; Quod se ab *Eboracensi* archiepiscopo *Turstino*, sicut mos antiquus exigebat, non passus sit ordinari; Quod primus ex ordine clericali monachis ejusdem ecclesiæ consenserit præponi; *Augustinus* enim monachus omnes suos successores usque ipsum *Wil-*

lielmum habuit monachos. Sed his objectionibus tandem gratia Imperatoris præfati & *Henrici* regis *Anglorum*, qui per legatos suos strenui intercessores erant, repressis, suscepto sollempniter pallio querebatur in audientia totius Senatus *Romane* ecclesiæ, *Cantuariensem* ecclesiam à sua dignitate per surreptionem archiepiscopi *Eboracensis* degeneratam, quæ à primo ejusdem episcopo *Augustino* usque ad *Radulfum* qui ante ipsum *Willielmum* fuerat, totius *Angliæ* primatum gerebat, quem nunc obnixè orabat ecclesiæ, cui & antiqua consuetudo & servata per tot annos privilegiorum auctoritas hunc concesserat. Ad hoc *Turstinus* ex consulto respondit, se ad Concilium licet occurrere non potuerit *Romam* evocatum, nec tunc congruenter posse respondere, ad quod non fuerat summonitus, præsertim cum *Eboracensis* ecclesiæ ibidem privilegia secum non haberet, sine quibus ratio non permetteret disceptandi inde suscipere negotium. Quapropter infectis negotiis utrique redeunt domum, quos ex jussu domini papæ legati *Romane* ecclesiæ secuturi essent in *Angliam*; quibus præsentibus congregato totius *Angliæ* Concilio, memoratis archiepiscopis ecclesiarum suarum privilegia propalantibus, sua utrique parti decernente justitia reformarentur jura. *Willielmus* electum *Lincolniensis* ecclesiæ *Alexandrum* & electum *Bathoniensis* *Godefridum* consecravat. *Cantuariæ*. Rex *Henricus* hoc anno proxima post Dominicam Pentecostes ij. feria transfretavit in *Normanniam*, ut si quid adversi per *Willielmum* fratris sui filium oboriretur, sicut jam futurum ei nunciabatur, ipse regia reprimeret virtute. Interjectis autem non omnino iv. mensibus *Galerannus* Comes de *Mellant* & sui omnes, relicto rege, castella sua munientes ea contra regem tenuerunt. Rex vero convocato exercitu, oppido Comitum quod *Brienne* vocatur combusto turrem solam quam capere non valuit relinquens, aliud ejus oppidum, scilicet *pontem Audomari* quod vulgo vocatur *Puntaldemer*, flammis combussit, omnibus in circuitu per xx. & eo amplius miliaria vastatis & incensis, ut hostes quid mali facerent non invenirent. Castellum autem illius oppidi septies viginti milites per vij. ebdomadas obsessi contra regis exercitum defenderunt. Videns autem rex se non ut disposuerat proficere, ligneam turrem quam *Bersreit* vocant erexit. Qua ad castellum arte deducta, desuper præliatores sagittas & ingentes lapidum moles super inclusos jaciebant. Altitudine xxiv. pedum super murum præsidii eminebat machina, unde sagittarii & alabastarii præliabantur. Obsessi non valentes ulterius ferre vires desuper pugnantium, deditione facta exierunt: quos rex quemque quo voluit abire permisit. Milites vero quos rex de *minori Britannia* conduxerat, incenso oppido prædicto terram suffodientes, invenerunt in cistis multa quæ cives prævidentes periculum in subterraneis recondiderant, aurum, argentum, vestes preciosas, pallia, piper, gingiberum, & alia hujusmodi. Quæ universa sibi tollentes abierunt. Habitatores autem illius oppidi reconciliato sibi rege, cum jam ruinas oppidi cœpissent reedificare, Comes præfatus subito quicquid fuerat igne injecto in favillas vertit. Præter supradictos & alii procerum nonnulli discedentes à Rege suas munitiones contra illum ope firmiori & numero pugnatorum instaurant. Quarum quasdam rex vi aggrediens recepit, quas-

HENRI- dam vero velut inexpugnabiles reliquit. Crebras
cus I. Rex. irruptiones à *Willielmo* sui fratris filio sustinuit, qui
plus *Fulconis Andegavensium* Comititis foci sui
viribus nitebatur quam propriis. Rex autem magis
suorum suspectus est prodicionem, quam extraneo-
rum expavit incursum. Ob istiusmodi dissensiones
& rerum difficultates, gravibus *Anglia* est attrita
exactionibus pecuniarum, quæ ad negotia regis
peragenda omni populo indicebantur. *Teodulfus*
Wigornensis episcopus, & *Radulfus Cicestrensis* epi-
scopus obierunt. Habitum est Concilium apud *Bi-*
turicas v. Idus Decembris.

An. Dñi
1124.

A Nno M. Cxxiiij. *Alexander* rex *Scottorum*
obiit vj. Kal. Mai, cum regnasset xvij. annis,
& tribus mensibus. Cui frater ejus *David* succe-
dens, regnum quod frater suus laboriosissime tenuit,
mox ille sine contradictione susceptum quaqu-
versum inclinum sibi & quietum tenuit. Ipso au-
tem anno *Alexander*, iiij. ante suam mortem men-
sibus in episcopatum ecclesiæ sancti *Andrea* quæ
in *Scotia* est, fecit eligi *Rodbertum* priorem Cano-
nicorum regularium apud *Sconam*. Sed ejus or-
dinatio multo est tempore dilata propter subjectionem
debitam quam ab illo secundum consuetu-
dinem exigebat *Turstinus Eboracensis* archiepi-
scopus. *Scotti* autem econtra dicebant stulta gar-
rultate, hoc nulla debere fieri auctoritate vel con-
suetudine. Comes de *Mellant* prædictus dum pas-
sim inconsulte castella quæ contra regem munie-
rat circumiret, captus ab insidiantibus cum suis
non paucis diligenti artatur custodia. *Calyxtus*
papa Idus Decembris obiit, pro quo *Ostiensis* epi-
scopus mutato juxta morem priorum de *Lamberto*
in *Honorium* nomine in papatum substituitur.
Magna fuit per *Angliam* fames, ut passim per ur-
bes, per villas, & viarum transitus exanimata mi-
serabili horrore cadavera inhumata resolverentur
in tabem.

1125.

A Nno M. Cxxv. Imperator *Henricus* cum im-
perasset xx. annis, sine filiis obiit. Unde tres
à primatibus regni sunt propositi, ut quilibet eo-
rum eligeretur in regnum. *Lipoldus* sororius Impe-
ratoris defuncti, & nepos ejus *Frethericus*, & *Lo-*
tharius dux *Saxonum*. *Lipoldus* opponens senectute-
tem & filiorum numerum, ne per illos si ipse pro-
moveretur in regnum regni fieret divisio, à se re-
pulit imperium. *Frethericus* cum se velut regni
hæredem ex debito ingereret, eo magis abicitur
quo ejus avunculus omnibus exosus habebatur.
Lotharius vero concorditer ab omnibus eligitur.
Quod ipse quasi ratiocinando & etiam lacrimando
dum niteretur repellere, apud *Aquasgrani* unctus
in regem, *Frethericum* magna vi sese impugnan-
tem bello fugavit, & ejus quasdam munitiones
cepit. Is magno moderamine & justitia disposuit
regnum & imperium.

Imperatrix defuncto marito, amissis quibusdam
quas in dotem acceperat munitionibus, ad patrem re-
diit in *Normannia*. *Johannes Cremensis* accepta ab
Apostolico super *Britanniam* legatione, cum diu in
Normannia retentus esset à rege, tandem permissus
in *Angliam* transvehitur, & ab ecclesiis honorifice
excipitur, juxta quod ipse commendaticias in hoc
ipsum ad illas ab Apostolico acceperat litteras, qua-
rum inferius exemplaria hic ponuntur.

Honorius episcopus servus servorum Dei dilecto *HENRI-*
filio *Johanni* presbytero Cardinali Apostolica sedis cus I. Rex.
legato, salutem & Apostolicam benedictionem.
Quemadmodum bonorum filiorum est subjecta devo-
tionis humilitate patribus obedire, ita patrum interest
benigne caritatis affectu filiis providere. Curam
igitur & sollicitudinem tibi à prædecessore nostro
felicitis memoria papa *Calyxto* in *Angliæ* regno
commisam providentia dilectionis tue committi-
mus. Obsecramus autem in Domino ut tanquam
sapiens & discretus Romanæ ecclesiæ filius, quæ ad
honorem Dei & sedis Apostolicæ pertinent honesta-
tem studiosius opereris. Data Laterani Idibus
Aprilis.

Honorius episcopus servus servorum Dei dilectis
fratribus & filiis, archiepiscopis, episcopis, abbati-
bus, proceribus, & ceteris tam clericis quam laicis
per *Angliam* constitutis, salutem & Apostolicam
benedictionem. Quamvis in extremis terrarum po-
sit, ad *Petri* tamen Apostoli curam Christianæ
fidei vos facit universalitas pertinere. Cum enim
Petro dictum est, Pasce oves meas, pasce agnos meos,
profecto nulla ovium, nullus agnorum exceptus est
ad Christi consortium pertinentium qui non *Petri*
commisus sit pastioni: speciali præter hoc sorte re-
gnum *Angliæ* beato *Petro* & Romanæ ecclesiæ per-
tinere sanctissimi patris nostri *Gregorii* papa au-
thoritas, & beati *Augustini* prædicatio manife-
stat. Hoc igitur dispositionis debito provocamur
vobis scilicet longe positus sollicitiore diligentia pro-
videre. Quamobrem charissimum filium nostrum
Johannem cardinalem sanctæ Romanæ ecclesiæ sa-
cerdotem in partem nostræ sollicitudinis evocantes
vices ei nostras in partibus vestris commisimus.
Qui nimirum de ecclesiarum correctione ac stabi-
litate, de religionis augmento, & de ceteris quæ
probanda vel improbanda visa fuerint, cum vestre
dilectionis auxilio, cooperantibus sanctorum Apo-
stolorum patrocinis, pertractabit. Rogamus ergo
vos, & monemus, atque precipimus, ut eum tan-
quam sancti *Petri* vicarium reverenter suscipiatis,
humiliter audiat, atque ad ipsius vocationem syno-
dales cum eo conventus sollempniter celebretis,
quatenus per ipsius & vestram industriam in re-
gno vestro quæ corrigenda sunt corrigantur, quæ
firmanda sunt sancto inspirante Spiritu firmentur.
Data Laterani ij. Idus Aprilis.

Super *Scotiæ* quoque regnum idem *Johannes* le-
gati suscepit officium, Apostolico super hoc regi
ipsius gentis has litteras mittente.

Honorius episcopus servus servorum Dei, dilecto
filio *David* illustri *Scottorum* regi salutem &
apostolicam benedictionem. Oportet devotos & hu-
miles beati *Petri* filios quæ ad honorem sanctæ Ro-
manæ ecclesiæ spectare cognoverint attentius operari.
Unde nobilitati tue rogando mandamus, ut dilectum
filium nostrum *Johannem* cardinalem cui vices no-
stras in partibus illis commisimus reverenter susci-
pias & honores. Episcopos etiam terre tue cum ab
eo vocati fuerint, ad Concilium suum facias con-
venire. Controversia quæ inter *Turstinum* *Ebora-*
censem archiepiscopum, & episcopos terre tue dis-
agitata est, eidem legato nostro diligentius indagan-
dam discutiendamque committimus, finitam vero
sententiam apostolicæ sedis judicio reservamus. Data
Laterani Idibus Aprilis.

Hac auctoritate *Johannes* prædictus circuiens
Angliam

**HENRI-
cus I. Rex.** Angliam, etiam ad regem Scottorum David per-
venit apud fluvium *Tmedam*, qui *Northymbriam* &
Loidam determinat in loco qui *Rochesburh* no-
minatur. Ubi officio legationis peracto, rediens
apud *Londoniam* celebravit Concilium, quod de
capitulis subter annexis habetur in hunc modum.

An. Dñi
1126.

ANno ab incarnatione Dominica M. Cxxvj.
pontificatus autem domni papæ *Honorii* se-
cundi, anno primo regnante piissimo & glorioso
Henrico Anglorum rege *VWillielmi* magni filio,
anno vero regni ipsius xxv. celebrata est synodus
Londonia in ecclesia beati *Petri* Apostolorum prin-
cipis apud *Westmonasterium* mense Septembri no-
na die ejusdem mensis, ubi post multarum discussio-
nem causarum promulgata sunt hæc capitula & ab
omnibus confirmata, numero xvij. Præfuit autem
illi synodo *Johannes de Crema* sanctæ Romanæ &
Apostolicæ ecclesiæ de titulo sancti *Grisogoni* pres-
byter, cardinalis, & prædicti domni papæ *Honorii*
in *Angliam* legatus, cum *Turstino Eboracensi*, &
VWillielmo Cantuariensi archiepiscopis, & cum
episcopis diversarum provinciarum numero xx. &
abbatibus circiter xl. & cum innumera cleri, & po-
puli multitudine.

Sanctorum patrum vestigiis inhaerentes quen-
quam in ecclesia per pecuniam ordinari auctoritate
Apostolica prohibemus.

Interdicimus etiam ut pro crismate, pro oleo, pro
baptismate, pro poenitentia, pro visitatione infirmo-
rum seu unctione, pro communione corporis Christi,
pro sepultura nullum omnino precium exigatur.

Statuimus præterea, & Apostolica auctoritate
decernimus, ut in consecrationibus episcoporum vel
abbatum benedictionibus seu in dedicationibus
ecclesiarum non cappa, non tapeta, non manutergi-
um, non baccinia, & nil omnino per violentiam nisi
sponte oblatum fuerit, penitus exigatur.

Nullus abbas, nullus Prior, nullus omnino mo-
nachus, vel clericus ecclesiam, siue decimam seu
quælibet beneficia ecclesiastica de dono vel manu
laici sine proprii episcopi auctoritate & assensu sus-
cipiat. Quod si præsumptum fuerit irrita erit
donatio hujusmodi, & ipse canonicæ ultioni sub-
jacebit.

Sancimus præterea ne quis ecclesiam sibi siue
præbendam paterna vendicet hæreditate, aut suc-
cessorem sibi in aliquo ecclesiastico constituat be-
neficio. Quod si præsumptum fuerit, nullas vires
habere permittimus dicentes, cum Psalmista, *Deus
meus, pone illos ut rotam qui dixerunt, Hæreditate
possideamus sanctuarium Dei.*

Adicientes quoque, statuimus ut clerici qui ec-
clesias seu beneficia habeant ecclesiarum & ordi-
nari, quo liberius vivant subterfugiunt, cum ab
episcopis invitati fuerint, si ad ordines promoveri
contempserint, ecclesiis simul & beneficiis earum
priventur.

Nullus in decanum, nullus in Priorem nisi pres-
byter, nullus in archidiaconum nisi diaconus pro-
moveatur.

Nullus in presbyterum, nullus in diaconum nisi ad
certum titulum ordinetur: Qui vero absolute fuerit
ordinatus, sumpta careat dignitate.

Nullus abbas, nullus omnino clericus vel laicus
quemquam per episcopum in ecclesia ordinatum
absque proprii episcopi judicio præsumat eicere.

Qui autem secus facere præsumpserit, excommuni-
cationi subiaceat.

**HENRI-
cus I. Rex.**

Nullus episcoporum alterius parochianum ordi-
nare vel judicare præsumat; unusquisque enim suo
domino stat aut cadit, nec tenetur aliquis sententia
à suo non iudice prolata.

Nemo excommunicatum alterius præsumat in
communione suscipere: quod qui scienter fecerit,
& ipse communione careat Christiana.

10 Præcipimus etiam ne uni personæ in ecclesia ar-
chidiaconatus aut diversi tribuantur honores.

Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, canoni-
cis, uxorum, concubinarum, & omnium omnino
feminarum contubernia auctoritate Apostolica in-
hibemus, præter matrem, aut sororem, vel amitam,
siue illas mulieres quæ omnino careant suspitione.
Qui decreti hujus violator extiterit, confessus vel
convictus, ruinam proprii ordinis patiatur.

20 Usuram & turpe lucrum clericis omnimodis pro-
hibemus. Qui vero super crimine tali confessus fue-
rit aut convictus, à proprio gradu deiciatur.

Sortilegos, ariolos, & auguria quæque sectantes
eisque consentientes excommunicari præcipimus, per-
petuaque dampnatus infamia.

Inter consanguineos seu affinitate propinquos us-
que ad septimam generationem matrimonia con-
trahi prohibemus: si qui vero aliter conjuncti fue-
rint, seperentur.

30 Interdicimus etiam ut viri proprias uxores de
consanguinitate impetentes, & testes quos adducunt,
non suscipiantur, sed prisca patrum in omnibus ser-
vetur auctoritas.

His taliter sinodali decreto confirmatis, *Johan-
nem Romam* revertentem comitantur ab ipso evo-
cati *Turstinus Eboracensis* archiepiscopus, & *Willi-
elmus Cantuariensis*, de suis causis in Apostolica au-
dientia acturi. Monetarii totius *Anglia* principales
deprehenso adulterinos scilicet non puros ex argento
fecisse denarios, jussu regis simul *Wintonia* congre-
40 grati omnes una die amputatis dextris evirantur.

ANno M. Cxxvij. *Henricus* rex cum filia Im-
peratrice iij. idus Septembris rediit in An-
gliam. *Turstinus Eboracensis*, & *VWillielmus Can-
tuariensis* archiepiscopi redeunt Roma. *VWillielmus*
quidem legatus Apostolici per *Angliam*, sed *Tur-
stinus* in statu quo fuerat revertitur.

An. Dñi
1127.

50 **A**Nno M. Cxxviii. mutata est abbatia de *Se-
lechirche* ad *Kelchou* juxta *Rochesburc*, &
fundata est ecclesia sanctæ *Mariæ* prædictis mona-
chis *Turonensibus*, ubi eam pius rex *David* magnis
muneribus ditavit, multis ornamentis ornavit, præ-
diis & possessionibus amplis nobiliter dotavit. Rex
Anglorum Henricus tenuit curiam suam apud
Windereforam in nativitate Domini. Transiit inde
Londoniam, ubi in circumcissione Domini jubente
illo archiepiscopi, episcopi, abbates, rexque *Scotto-
rum David*, Comites & Barones totius *Anglia*
juraverunt, ut filia suæ Imperatrici fide servata
regnum *Anglia* hæreditario jure post eum serva-
rent, nisi ipse moriens filium de legitimo matrimo-
nio sui hæredem relinqueret. Regina quoque ju-
raverunt, ut quæcunque rex illi donasset, rata sem-
per custodirent ac immutata.

Carlo Comes Flandrensis in Quadragesima dum
missam audiens in oratione procumberet, circum-
ventus

HENRI-
cus I. Rex.

ventus ab insidiantibus ante morte præventus est, quam mortem inferentes nosse poterat. Cui fratrius regis *Henrici Willielmus*, filius scilicet *Rodberti* fratris ejus, in comitatus honorem successit *Ludowici* regis *Francorum* adjutus quam maximo auxilio. Antea quidem *Fulco Andegavensium* Comes prædicto juveni suam desponsaverat filiam, sed propter consanguinitatem quam rex *Henricus* eis inesse jurari fecerat, divortio facto timentem insidias regis *Anglorum* patruum scilicet sui juvenem rex *Francorum* suscipiens, data sibi in conjugium sorore reginæ affinitate sibi associavit, & ob id in prædictum comitatum sustulit, jure sibi à parte matris paternæ attinentem. Siquidem *Baldwini Flandrensis* Comitis filiam rex *Willielmus* duxerat, ex qua *Willielmum* & *Henricum* reges procreavit, & *Rodbertum* Comitem *Normannorum*, cujus filius erat *Willielmus* prædictus. Rex *Henricus* intendens animum ad obtinendum comitatum præfatum quasi hæreditario sibi jure debitum, à nepote, sicut jam diximus, est præventus. Quare ne quid adversi ex nepote sibi aboriretur, Comitis *Andegavensium*, cui prius fuerat inimicus, expetiit amicitias, cupiens filiam suam quondam Imperatricem filio ejus matrimonio jungere. Quod ubi tandem utrisque complacuisse, præmissam filiam in *Normanniam* ipse paulo post vij. Kal. Septembris sublecutus est, remque ad effectum perduxit, eo tenore, ut regi de legitima conjuge hæredem non habenti mortuo gener illius in regnum succederet.

An. Dñi
1128.

Anno M. Cxxvij. prædictus Comes *Flandrensis* bis in una septimana congregiens cum hostibus parva manu superavit plurimos. Sed paulo post obsidens castellum sibi repugnantium, dum successu vincendi insolens crebrius victos fugientesque repeteret, vulneratus letaliter in confinio brachii & manus, triduo supervivens, moritur vj. Kal. Augusti. Cujus ex placito regis *Francorum* rex

Henricus hæres ex debito consanguinitatis factus, *Henricus* comitatum sub se disponendum tradidit *Theodoro* li-
neam affinitatis ducenti ex Comitibus *Flandrensis*.
Ranulfus Dunelmensis episcopus peractis in episcopatu xxix. annis, & tribus mensibus, & vij. diebus, finem fecit vitæ Non. Septemb.

An. Dñi
1129.
Anno M. Cxxix. *Willielmus Gifard Vintoniensis* episcopus obiit. Rex *Henricus* absoluto de captione Comite de *Mellant Gualaranno*, cunctisque sibi quæ sua fuerant præter munitiones redditis, redintegrata inter se & regem *Francorum* concordia, accepto *Flandrensis* comitatu, filia quoque sua eximperatrice Comiti *Andegavensium* copulata, omnibusque quaquaversum hostibus vel victis, vel repacificatis, arridente sibi undique prosperitate, multo navigio idus Julii in *Angliam* est reversus. Fluxerant dies pauci, cum ecce nunciatur regi filiam suam à marito repudiatam, abjectamque sine honore paucis admodum comitibus redisse *Rothomagum*. Quæ res animos regis acriter perturbavit. Post festum autem sancti *Michaelis* comitantibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & pene totius *Anglie* primatibus venit *Vintoniam*, ibique filio sororis suæ *Henrico* qui apud *Cluniacum* ab infantia nutritus erat monachus, *Vintoniensis* ecclesiæ dedit episcopatum, adjuncta ei in augmentum honoris abbatia *Glastonia*, quam prius ad procurationem sui à rege acceperat. Datus est & episcopatus *Conventrensis* qui & *Cestrensis* *Rogero* nepoti *Goffridi Dedintun*, qui ut dignior tanto esset honore tribus hunc marcarum milibus promeruit. Ordinati sunt autem xv. Kal. Dec. *Cantuarie* à *Willielmo* ejusdem ecclesiæ archiepiscopo.

Explicit Historia suavis & sancta memoria
Simeonis monachi & pracentoris ecclesiæ
sancti Cuthberti Dunelmi annorum
CCCC. xxix. & mensium quatuor.

INCIPIT

Incipit Historia Johannis Prioris Hagustaldensis Ecclesiæ xxv. annorum.

An. Dñi
1130.

ANno M. Cxxx. *Aschetillus* primus Prior ecclesiæ *Hagustaldensis* obiit xv. Kal. Aprilis. In quem pro urbana morum elegantia, honestate, tam clericorum quam laicorum confluerant vota. Qui & eundem locum sub vastitate hostili in solitudinem redactum, operosis officinis, Canonicos suos rebus necessariis, claustrum quoque honestis institutis plene procuraverat. Substituit loco ejus *Turstinus* archiepiscopus eodem anno electum à fratribus Cameraarium ejusdem loci *Rodbertum Biseth*, litteratum & disciplinatum.

1131.

ANno M. Cxxxj. *Henricus* rex ascivit ad episcopatum *Herefordensem* *Rodbertum* Priorem de *Lanton*. Qui in canonica prius professione regulari insistens disciplinæ, eandem domum regularibus institutis aliis domibus fecit imitandam. In episcopatu quoque causis episcopalibus episcopalis sollicitudinis instantia invigilans, singularem sanctæ actionis auctoritatem & reverentiam in regno promeruit.

1132.

ANno M. Cxxxij. *Valterus Espec* vir magnus & potens in conspectu regis & totius regni, monachos *Cisterciensis* observantiæ directos à *Bernardo* abbate *Clarevallis* recepit & posuit in solitudine *Blachoum* secus aquam *Rie*, à qua cœnobium eorum *Rievallis* dicitur. Cum quibus missus est *Willielmus* primus abbas eorum, vir consummatæ virtutis & excellentis memoriæ apud omnes posteros. Horum æmulantes arduum propositum insolitæ conversationis, *Ricardus* Prior cœnobii sanctæ *Mariæ Eboraci* & seniores ejusdem loci cum eo, non sine seditiosa contradictione sui abbatis *Galfridi* & conventus, egressi sunt eodem anno vj. Kal. Januarii, & construxerunt cœnobium de *Fontibus* juxta *Ripum*, dante eis possessionem *Turstino* archiepiscopo. In qua præfuit primus eorum abbas prædictus Prior *Ricardus*, vir in ecclesiasticis negotiis experientissimus.

1133.

ANno M. Cxxxij. mense Augusto ante assumptionem sanctæ *Mariæ* apud *Eboracum* à *Turstino* archiepiscopo consecrati sunt episcopi *Galfridus* cancellarius regis *Henrici* ad episcopatum *Dunelmensem*; *Aldulfus* Prior de *Nostlia* ad urbem *Harleol*, quam rex *Henricus* initiavit ad sedem episcopalem, datis sibi ecclesiis de *Cumberland* & *Westmariland*, quæ adjacuerunt archidiaconatui *Eboracensi*. Dedit etiam simul *Henricus* rex episcopatum de *Heli Nigello* nepoti *Rogeri* episcopi de *Searesbiri*, iij. Non. ejusdem mensis Augusti circa meridiem fere dimidiæ horæ spacio facta est eclipsis solis, luna xxvij. feria iij. rege *Henrico* transfretante in *Normanniam*, ubi & mortuus est.

1134.

ANno M. Cxxxiiij. *Rodbertus* dux *Normannia* obiit, quem rex *Henricus* frater ejus sub custodia tenuit usque ad diem mortis suæ.

An. Dñi
1135.

ANno M. Cxxxv. ab adventu *Normannorum* in *Angliam* lxxix. *Henricus* rex anno ætatis suæ lxxij. de quadam murena comedens ægrotavit, & mortuus est in quadam forresta *Normannia* quod dicitur *Leuns* apud sanctum *Dionysium* iij. Non. Decembris feria ij. Regnavit autem gloriose annis xxxv. & mensibus iij. Corpus vero ipsius sicut præceperat in *Angliam* transectum, apud *Radingas* sepultum est. Quod monasterium ipse construxit, & cum munificentia regali reddituum conventu monachorum ornavit. Construxit & aliud cœnobium, id est *Cirecestam*, quarto ante obitum suum anno, in quo cum opulentia rerum necessariarum canonicos regulares instituit. Post quem princeps non surrexit alius qui sic injustas regni exactiones interdiceret, subjectos in pace & modestia sapientiæ disponderet, personas ecclesiasticas reverenter excoheret, pauperes & religiosos sumptuosis eleemosynis foveret. Quo mortuo, continuo emerferunt homines scelesti & peccatores, cuncta jura justitiæ & pacis dissipantes, & ad direptiones, & cædes, incendia, & alia flagitia hostiliter proruentes.

1136.

ANno M. Cxxxvj. *Stephanus* Comes *Bononiensis*, filius sororis *Henrici* regis, frater *Teobaldi* Comitis de *Blavio* & *Henrici* episcopi *Wintonia*, sumpsit insulas regni kal. Jan. consentientibus in ejus promotionem *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo, & clericorum & laicorum apud *Londonias* universitate. In cujus consecrationis celebritate omisum est dari osculum pacis. Indignatus super ejus imperio *Galfridus* Comes *Andegavensis*, qui filiam regis *Henrici* habuit uxorem, & hæredem ex ea nomine *Henricum*, plurima in *Normannia* perturbare cœpit. *David* quoque rex *Scotia* avunculus ejusdem Imperatricis, non inmemor sacramenti quod ipse & universitas regni *Henrico* regi super successione ejus juraverat, continuo insurrexit in regnum *Anglia*, & citius munitiones *Cumberlandia* & *Northimbria* cum populis adjacentibus optinuit usque *Dunelmum*, præter *Babbanburch*. Accepit etiam fidelitates & obsides à nobilioribus, quod conservarent fidem nepti suæ. Occurrit ei rex *Stephanus* in capite jejunii Non. Febr. apud *Dunelmum*, ibi commoratus diebus xv. *David* quoque rex in *Novo castello* se recepit. Habita igitur colloquutione de pace inter eos, *Henricus* filius regis *Scotia* fecit homagium regi *Stephano* apud *Eboracum*, in augmentum Honoris de *Hunedun* datis ei *Dunecastra* & *Harleol*. Cæteras munitiones & terras quas occupavit rex *David*, restituit. In paschali vero festivitate rex *Stephanus* heundem *Henricum* in reverentia præferens, ad dexteram suam sedere fecit. Iccirco *Willielmus* archiepiscopus *Cantia* & quidam procures cum *Ranulfo* Comite *Cestria* in juvenem contumeliosa locuti, à curia regis se amoverunt. Rex autem *David* receptum filium suum noluit ad regem *Stephanum* remittere. *Walani* etiam finitima loca *Anglia* devastantes, duos barones *Ricardum Filium* *Rogeri* & *Paganum Filium* *Johannis* occiderunt;

N

qui

STEPHANUS Rex. qui tamen citius pacem cum rege *Stephano* fecerunt. *Ranulfus* quoque Comes *Cestrie* expeditionem faciens in regionibus *Walanorum* interceptus ab eis cum quinque militibus vix salutis reservatus est, reliquis omnibus trucidatis. *Baldwinus* quoque de *Redvers* rebellantem in *Excestra* opido suo obsedit, & ad deditionem coegit rex *Stephanus*, & à regno exlegavit. Eodem anno *Innocentius* papa litteris ab Apostolica sede directis eundem regem *Stephanum* in negotiis regni confirmavit. Harum tenore litterarum rex instructus, generali convocato Concilio bonas & antiquas leges, & justas consuetudines præcepit conservari, injustitias vero cassari. Interfuerunt huic Concilio *Willielmus* archiepiscopus *Cantuariae*. *Hugo* archiepiscopus *Rothomagensis*. *Henricus* episcopus *Wintonia*. *Rogerus* episcopus *Searesberia*. *Alexander* episcopus *Lincolniensis*. *Nigellus* episcopus *Heli*. *Everardus* episcopus *Normicensis*. *Simon* episcopus *Wirecestrensis*. *Bernardus* episcopus sancti *David*. *Andoenus* episcopus *Ebroicensis*. *Ricardus* episcopus *Abrincensis*. *Rodbertus* episcopus *Herefordensis*. *Johannes* episcopus *Rovencestriae*. *Aldulfus* episcopus *Barleol*. Mense Augusto rex *Stephanus* transfretavit, inimicitiis *Galfridi* Comitis *Andegavensis* commonitus. Eodem anno mense Novembri *Willielmus* archiepiscopus *Cantuariensis* defunctus, in sua civitate sepultus est.

An. Dñi
1137.

ANno M. Cxxxvij. *David* rex *Scotie Northymbriam* devastare proposuit. Convenit citius multitudo Comitum & procerum *Angliae* ad Novum castellum ejus conatibus occurrere. *Turstinus* quoque archiepiscopus *Eboracensis* quamvis multo confectus senio locutus est cum rege *Scotie*, & filio ejus apud *Rochesburch*, & impetravit inducias usque ad reditum regis *Stephani* de *Normannia*. Facta itaque pace cum Comite *Andegavensi* rex *Stephanus* per biennium in adventu Domini reversus est in *Angliam*. Veneruntque legati regis *Scotie* postulantes *Northymbriam* dari filio ejus *Henrico*: quod abnuente rege *Stephano*, solutæ sunt induciæ.

1138.

ANno M. Cxxxviii. fundata & facta est illa inclita abbatia sanctæ *Mariae* de *Bechlunda* ante nativitatem Domini à nobili viro *Rogero* de *Molbreio*, qui eam prædiis & possessionibus magnisque pasturis & silvis optime fundavit. Quarto idus Januarii *Willielmus* filius *Dunecan* nepos regis *David* antelucana præruptione constanter partem exercitus cui præfuit, effudit circa opidum *Uere*, & cœpit expugnare & persequi. Rex vero *David* cum majori veniens comitatu cum balistis & machinis multis, in virtute magna expugnavit opidum tribus ebdomadis. *Jurdanus* vero de *Busse* nepos *Walteri Espec* magister militum opidanorum invicta constantia animorum militarium omnes conatus regis sprexit & contrivit. Signiferum enim regis & multos alios singulis diebus mactaverunt. Rex igitur *David* dispositis qui obsidioni insisterent, præmisit *Willielmum* filium *Dunecan* cum *Scottis* in *Northymbriam*, qui in die conversionis sancti *Pauli* veniens in villa *Waredun*, quæ est contermina locis *Hagustaldensibus*, cum suis copiis confedit. Progressus vero de agminibus cum suis quidam *Scottus*, homo potens & dives in terra nativitatis suæ, per

Tinam fluvium spe prædæ ad ecclesiam *Hagustaldensem* pertendere velle visus est. Irruerunt in eum juvenes *Hagustaldenses*, & sociis ejus in fugam actis, eundem per corpus transfixum acriter relutantem ruere compulerunt. Mota est super hoc indignatio per cunctum exercitum *Scottorum*, qui in ultione cædis ejus festinabant irruere super ecclesiam *Hagustaldensem*, & extirpare eam funditus cum habitatoribus ejus. Revocavit autem eos *Willielmus* filius *Dunecan* sollicitus pro loci illius tuitione. Subsecutus est rex *David* cum filio & copiis suis, & in *Chorebrige* usque post Purificationem sanctæ *Mariae* consistens, res provinciae proturbare non omisit. Deferens tamen dignitati & antiquitati ecclesiæ *Hagustaldensis* pacem ei, & omnibus qui confugerant ad eam conservavit. *Scottos* illuc dirigens, ne quis hostili animo irrumperere præsumeret. Incredibile relatu est quæ scelestæ & flagitiosæ & blasphemæ in Deum, & abusive ipsius humanitatis exercitus ille *Scottorum* egerit. Plena erant omnia cædibus, direptionibus & incendiis. Non miserta est barbaries illa pupillo, aut orphano, seni, aut pauperi. Non pepercit sexui, ætati aut ordini, conditioni cujusquam vel professioni. Prægnantes cum parvulis dissecuerunt, virgines & viduas, occisis cunctis maribus, funiculis colligatas nudas catervatim sub jugo servitutis in *Scotiam* abegerunt. Veruntamen rex quotquot sibi in partem de præda obvenerunt, *Rodberto* Priori *Hagustaldensi* restituit in pignus libertatis. Sanctuaria quoque Domini *Scotti* confregerunt, & in sacris locis violenta, obscena, & abominanda irreverenter perpetraverunt. Ex quibus duo hostio confraeto oratorii sancti *Michaelis* ex boreali parte *Tinæ* fluminis extulerunt quæ reppererunt. Adjacet autem basilica hæc ecclesiæ *Hagustaldensi*. Qui continuo exagitati furis coram exercitu per avia discurrentes, unus sibimet os lapidibus conterens, alter in *Tinæ* fluminis natatoriis se suffocans, uterque fœdo interitu perierunt. Persecuti sunt postea trans *Tinam* provinciales qui confugerant ad solitudines, & in loco qui dicitur *Tametseld* irruentes in multitudinem totius provinciae quietam & securam, omnes trucidaverunt, & prædam copiosam abduxerunt. Reversus est tandem rex cum suis in sua, & *Stephanus* rex in Quadragesima cum militaribus copiis adveniens ad *Uere* in terram regis *Scotie* præcepit suos cedere & persequi. Rex vero *David* colligens se & suos haud procul intra quandam paludem minutam valde & prorsus inaccessibilem circumquaque, nisi per angustias cujusdam senitæ, præcepit civibus de *Rochesburch* magnanimitè excipere regem *Angliae* intra urbem si adveniret. Observavit enim tempus & nocturnas oportunitates ut irrueret in eum. Certus quippe fuit socios sibi fore condictæ prodicionis plurimos de proceribus *Anglorum* exercitus, qui & ad conflictum clandestinis consiliis conspirantes concitaverunt eum. Notæ autem factæ sunt insidiæ regi *Stephano*, qui parans reditum iratus coegit *Eustachium* reassignare in manu sua munitionem de *Bahanburch*; & in *Angliam* festinus regressus est.

Post Paschalis ebdomadæ sollempnitatem iterum rex *David* *Scotie* in *Northymbriam* expeditionem movit, & circa maritima, quæ erant reservata à priori exterminio, cuncta disperdidit. Progressus etiam usque

STEPHANUS REX. usque ad *Novum castellum* præmisit suas copias circa *Dunelmum* erga *Teisam* crudelia & hostilia agere. Inde divertens ad *Porhaam* castrum episcopi *Dunelmensis*, quod obsideri fecit, & citius oppidanos ad deditionem compulit, ipsumque oppidum subruere præcepit. Interim *Willielmus* filius *Dunecan* circa *Clitherhou* cædens & persequens, procinctum militiæ *Anglorum* in turmis quatuor, sibi occurrentem excepit. Quem prima congressionis constantia in fugam actum internicioni dedit, multamque prædam & multitudinem captivitatis adduxit. Hoc bellum factum est inter *Anglos*, *Pictos* & *Scottos* apud *Clitherhou* feria vj. die xv. ante nativitatem sancti *Johannis Baptistæ* anno prædicto, id est M. C. xxxviii.

Post hos dies milites de *Merch* egressi ministros & vehicula cum victualibus regis rapuerunt intra oppidum retrudentes. Sed & in filium Regis *Henricum* impetum facientes & in socios ejus, quosdam occiderunt, quosdam vulneraverunt sive ad redemptionem exposuerunt. Rex ea moleste ferens iterata eos obsidione dampnavit, segetes eorum in agris vastans & cuncta solatia denegans. Quibus prorsus non nisi per inopiam victualium prævalere potuit, hac enim coacti necessitate ex præcepto Domini sui *Walteri Espec* circa festum sancti Martini per Dominum *Willielmum* primum abbatem *Rievallenses* oppidum dediderunt: in quo residuum ad esum nichil repertum est, nisi unus caballus vivus, & alter in sale. Eo rex xxiii. caballis donatos cum armis suis dimisit liberos, oppidum funditus evertens.

Eodem anno & eodem tempore, scilicet in autumno, rex *David* junctis viribus ad *Eboraci* sciriam iter direxit, duobus baronibus suis ad obsidendum *Merch* cum multitudine interim dimissis. Adjunxit se ei commilitonem cum sua militari manu *Eustachius* filius *Johannis*, cui Rex *Stephanus* *Bahanburch* abstulerat. Habuit autem idem in *Northymbria* castrum munitissimum *Alnewich*, & aliud in *Eboraci* sciria, scilicet *Maaltun*. Profecti sunt itaque per *Bahanburch*. Et juvenes ejusdem loci temere præsumentes de munitione valli quod extruxerant ante castrum, conviciis exagitabant *Scottos* pertranseuntes. Applicuerunt se ilico *Scotti* animo concitati ad vallum diruendum, & citius intus proruentes quotquot apprehenderunt occiderunt. Præfuit per idem tempus ecclesiæ *Eboraci* sanctæ memoriæ *Turstinus* archiepiscopus, animi constantia inter adversa & prospera invincibilis, annis gravis, corpore debilis, ut lecto gestatorio eveheretur quo occasio rerum urgeret. Qui evocatos ad se proceres *Eboraci* sciriæ ad instantiam resistendi pastoralis prudentiæ providentia animavit. Venit etiam *Bernardus* de *Baillolio* in exercitiis militaribus vir experientissimus, directos à rege *Stephano* ducens secum milites in hoc opus. Sumpta perinde magnanimitate ex communi deliberatione per sacramenta ad constantiam & securitatem sese invicem obligaverunt. Triduo igitur jejuniis & elemosynis Domino repropiciati, & archiepiscopali absolutione & benedictione communiti, omnes pari proposito animi instructi usque ad oppidum *Tresc* progressi sunt. Inde *Rodbertus* de *Brus* & *Bernardus* de *Baillolio* ad Regem *Scottiæ* super *Teisam* profecti sunt, *Henrico* filio ejus comitatum *Northymbrie* pollicentes, & eum ab hac impugnatione cessare commonentes. Noluit acquiescere rex. Iccirco *Rodbertus* absolvit se ab homagio quod ei fecerat pro baronia quam tenuit de eo in *Galewegia*, & *Bernar-*

10 dus à fide quam ei dudum promisit, sicque ad socios regressi sunt. Qui omnes procedentes secus *Al-* 20 *tertun* in campo quodam de feudo sancti *Cuthberti Standart*, id est malum navis erexerunt, vexillum sancti *Petri* & sancti *Johannis* de *Beverlaco* & sancti *Wulfridi Ripum* in eos suspendentes & corpus Domini super inponentes, ut esset signifer & dux prælii eorum. Misit ergo cum eis archiepiscopus *Turstinus Radulfum Nonellum* episcopum suffraganeum suum, & viros disciplinatos qui ad penitentiam susci- 30 perent, & de spe futuræ vitæ per satisfactionem instruerent. Ipse archiepiscopus à principibus ab hac profectione ad pugnam consultius revocatus, orationibus & obsecrationibus in afflictione magna & contritione cordis instabat cum suis clericis, donec renunciatum ei fuit, quantum ereptionis gratiam populo suo præstitit deus. Igitur in octavis assumptionis sanctæ *Mariæ* xi. kal. Septembris feria ij. universus exercitus circa *Standard* convenit, ne quis de fuga præsumeret, equis procul amotis: omnes au- 40 tem mori aut vincere pro patria unanimiter decernentes. Fuerunt autem principes hii in honoribus & dignitatibus præminentes. *Willielmus* de *Albamarla*. Comes *Walterus* de *Gant*. *Rodbertus* de *Brus*. *Rogerus* de *Mulbrai*. *Walterus Espec*. *Willielmus* de *Perci*. *Bernardus* de *Baillolio*. *Ricardus* de *Curceio*. *Willielmus Fossard*. *Robertus* de *Sturhavilla*. *Ilbertus* de *Lesceio*. Hunc ipsum & patrem ipsius *Rodbertum* de *Lesceio* *Henricus* rex ejecit à regno 50 *Angliæ*. Mortuo rege, *Willielmum Transversum* qui ex datione regis *Honori* scilicet *Pontifraccto* præfedit, miles quidam paganus de *Honore* illo occidit, & iste *Ilbertus* *Honorem* jure patrimonii possedit. Affuit etiam cum suis copiis de *Nothingaham* scira *Willielmus Peverel* & *Rodbertus* de *Ferers* de *Derbiscira*. *Galfridus Halsalin*. Accessit etiam rex *Scottiæ* cum suis legionibus stipatus in prælium. *Scottis* in prima acie dispositis, id sibi ex nativa dignitate reclamantes quasi unus. Nudi ipsi & pene inermes progressi adversus cuneos loricatedos, & iccirco invulnerabiles. Circa regem steterunt equestres ordines militaribus armis instructi. Fide dignum rex arbitratu est vincere vel mori pro sacramento quod juravit hæredibus *Henrici* Regis, & universitas *Angliæ* cum eo. *Scotti* itaque & *Picti* vix à prima hora 60 initi conflictus usque ad tertiam perstiterunt, videntes se confodi & consui sagittis, & obrui & opprimi. Qui omnes à campo dilapsi sunt sarcinas suas à se reicientes. In ignominiam hujus rei vocatus est locus ille *Waggamor*. Continuo constantia residui exercitus proturbata & infirmata est. Propterea seniores festinantes compulerunt regem equos repolcere & cum sua conferta acie discedere, ne & ipse cum suis cederet in ruinam. Exercitus quoque *Eboraci* non est persecutus recedentes, sed unusquisque ad propria regredi festinavit. Plurimi vero *Scottorum* ignari locorum aberrantes, ubicunque reperti sunt jugulati sunt. Ipsæ etiam acies *Scottorum* & *Pictorum* ubi ad invicem in reditu concurrerunt, infelici hostilitate concertantes sese suffocaverunt. Rex igitur in regnum suum receptus convocatos ad se *Scottos* & *Pictos*, multa massa pecuniarum multavit, acceptis obsidibus & sacramentis ab eis, quod in omni conflictu & periculo fideliter cum eo & pro eo peristerent. Rex etiam *Angliæ* lætatus super his successibus suis *Willielmum* de *Albamarla* Comitem in *Eboraci* sciria fecit, & *Rodbertum* de *Ferers* Comitem in *Derbiscira*.

ANno M. C. xxxij. stella Cometis octavo idus Octobris fere per vij. dies apparuit. Maxima pars *Lundonia* civitatis in ebdomada Pentecostes igne combusta est anno xxxij. ex quo rex *Anglorum Henricus* regnare cepit feria iij. Die etiam ipso secundum anni revolutionem quo frater & prædecessor illius *Henrici willielmus* scilicet *Ruffus* rex interfectus est, & ipse *Henricus* primo regni sui suscepit gubernacula, iij. non. Augusti tale constat spectaculum. Cum igitur rex prædictus *Henricus* circa maris litus transfretandi causa moraretur vento per sæpe ad transfretandum existente secundo, tandem die præfato circa meridiem cum ad mare transiturus perrexisset, suorum, ut mos est regibus, constipatus militum turmis, subito in aere nubes apparuit, quæ tamen ejusdem quantitatis per universam *Angliam* non comparuit. In quibusdam enim locis quasi dies obscurus videbatur, in quibusdam vero tantæ obscuritatis erat ut lumine candelæ ad quodlibet agendum ipsa protecti homines indigerent. Unde rex latusque regium ambientes & alii quamplures mirantes, & in cælum oculos levantes, solem ad instar novæ lunæ lucere conspexerunt, qui tamen non diu se uno modo habebat. Nam aliquando latior, aliquando subtilior, quandoque incurvior, quandoque erectior, nunc solito modo firmus, modo movens, & ad modum vivi argenti motus & liquidus videbatur. Afferunt quidam eclipsim solis factam fuisse; quod si verum est, tunc sol erat in capite draconis & luna in cauda, vel sol in cauda & luna in capite in 5. signo, id est leone, in xvii. gradu ipsius signi. Erat autem tunc luna xxvii. Eodem etiam die & eadem hora stellæ plurimæ apparuere. Neque enim die eodem cum naves ad prædicti regis transitum paratæ in litore anchoris firmarentur, mari pacatissimo ventoque modico persistente, cujusdam navis magnæ anchoræ à terra quasi vi aliqua subito avulsæ sunt, navisque commota multis mirantibus eamque tenere nitentibus nec valentibus sibi proximam navim commovit, & sic octo naves vi ignota commotæ sunt, ut nulla illarum illæsa remansisset. Multi etiam dixerunt se eodem die & circa eandem horam vidisse in *Eboracensi* provincia ecclesias quamplures quasi sudore pervalido madefactas. Hæc omnia iij. non. Augusti quarta etiam feria, ut dictum est, contigerunt. Sexta etiam feria ejusdem septimanæ, scilicet pridie non. ejusdem mensis, summo mane in pluribus *Angliæ* partibus terræ motus factus est magnus. Fuerunt etiam qui dicerent se in subsequenti ebdomada feria ij. vj. videlicet idus mensis ejusdem, cum luna foret iij. ipsam vidisse primam qualis in tali ætate esse solet, parvoque intervallo vespere ejusdem se ipsam vidisse magnam, ad modum scuti rotundi valdeque rutilantis. Dicebant quoque plures se ipsa nocte vidisse duas lunas inter se quasi longitudine hastæ unius distantes. Rex autem *Henricus* mare transiens reliquit *Angliam*, petiit *Normanniam*, non ulterius vita comite rediturus vel visurus *Angliam*. Mense Novembri civitas *Wigornia*, ut crebro solet, incendio conflagravit.

Eodem anno mortuus est *Petrus Leo*, qui in inimicitias *Innocentii* papæ factione sua à quibusdam intrusus apostolicus in urbe, per viij. annos *Romanam* incubabat ecclesiam. *Innocentius* vero libera auctoritate in urbe sicut prius in orbe ecclesiasticæ monarchiæ præfedit dignitati. Qui & generali de-

creto omnes *Petri Leonis* scismatis complices ab *STEPHANUS* omni ecclesiastico ordine & honore depoluit, & ne quis sedem Apostolicam simili præsumptione in posterum usurparet sub anathemate interdixit. Directus est autem ab eodem papa legatus *Angliæ* & *Scotiæ Albericus Hostiensis* episcopus, natione Gallicus, professione monachus *Cluniacensis*, & in eodem cœnobio, supprioris officio ad disponendas regulares observationes prælatus monachis cunctis, excellentia virtutis & plenitudine eruditionis instructus. Veniens vero in *Angliam* adjunxit sibi socios sui laboris *Rodbertum* episcopum *Herefordensem* & *Ricardum* primum abbatem de *Fontibus*. Profectusque ad regem *Scotiæ* reverenter receptus est à fratribus *Hagustaldensis* ecclesiæ, & *Aldulfus* episcopus cum eo. Ante triduum autem adventus ejus ad locum illum *Eadgarus* filius *Cospatrici* Comitissæ cum satellitiis suis eruperat è castris regis *Scotiæ*, prædam agens de quadam villa territorii *Hagustaldensis*. Irruerunt etiam in quandam villam fratrum *Hagustaldensis*, interfectisque tribus hominibus fratrum & capta præda ejusdem vici, Priorem *Hagustaldensem* quem contigit eadem nocte ibi adesse, contumeliis & ludibrio dehonestaverunt. Super injuria hac satis compatiens animo legatus regem exposulavit apud *Barlel*, & ad correctionem violentiæ hujus animos regios adduxit. Per triduum vero cum episcopis & principibus regni *Scotiæ* qui ei ex regio præcepto ibi occurrerant, quæ corrigenda erant correxit, & quæ statuenda erant statuit. *Aldulfum* episcopum in gratiam ejusdem regis & in sedem suam de *Barlel* recipi impetravit. *Johannem Glasgensem* episcopum qui omisso episcopali officio apud *Tironas* monachatus se contradiderat, ex Apostolica auctoritate revocavit. *Scottos* quoque & *Pictos* in hoc sibi acquiescentes habuit, ut infra festum sancti Martini omnem captivitatem ad *Barlel* reducerent & libertati donarent, nullusque eorum ecclesias violare, femineo sexui vel pueris vel senibus cadem inferre ulterius præsumeret. Ipsi etiam regis genibus provolutus ab hostilitate eum usque ad festum sancti Martini cessare compulit. His ibi ita dispositis, in die sollempni sancti Michaelis ad *Hagustaldensem* ecclesiam reversus, in *Suthangliam* profectus est. Siquidem *Northymbria* universa inculta & in solitudinem redacta fuit. Quotquot enim supererant, vel ad asylum monasteriorum confugerant, vel per solitudines delituerant, potentes intra oppida se concluderant. Igitur ex auctoritate Apostolici præcepti ad festum S: Nicholai apud *Lundonias* in *Westmonasterio* convenerunt ad eundem legatum *Albericum* episcopi, abbates & primores regni, anno pontificatus *Innocentii* papæ ix. & regni *Stephani* regis tercio, vacabat ecclesia *Cant:* & dominus *Turstinus* archiepiscopus *Eboracensis* infirmatus pro se direxit *Willielmum* decanum suum. Interdicensque legatus quæ interdici, & sanciens quæ sanciri ecclesiasticæ necessitatis exposcebat ratio, summonuit eos *Romæ* affare domino papæ media *Quadragesima*. Deposito etiam abbate de *Cruland* *Godefridum* Priorem de *Sancto Albano* loco ejus & *Adam* electum ad *Bellum* juxta *Hastings* benedixit abbates. Ventilata est & causa electionis *Cantuariensis* ecclesiæ, cujus electum scilicet *Theodaldum* Abbatem *Becensem* in eandem sedem consecravit archiepiscopum circa epiphaniam Domini. Regem quoque *Angliæ* super reformanda pace cum Rege *Scotiæ* plurima prece

STEPHANUS REX. prece sollicitavit. Cooperata est votis ejus domestica instantia *Matildis* regina *Anglorum*, lege consanguinitatis avunculo suo regi *Scotie* salva pace mariti sui nequaquam ingrata: siquidem rex *David* duas sorores habuit *Mariam* & *Matildem* quæ nupsit *Henrico* regi, *Mariam* vero Comes *Bononiensis* accepit in matrimonium, & genuit ex ea hanc *Matildem* hæredem suam. Hanc enim cum comitatu *Bononiensi* *Stephanus* rex duxit uxorem: habuitque ex ea filios *Eustachium* & *Willielmum*, qui in imatura morte absque liberis defuncti sunt. Eodem anno quidam vir potens in *Northymbria* recepit in sua possessione apud castrum quod dicitur *Northpath* monachos de *Fontibus* viij. non. Jan. qui construxerunt cœnobium scilicet *Novum monasterium* vocatum. Quibus hoc ipso anno circa Epiphaniæ diem, *Galfridus* episcopus *Dunelmi* benedixit abbati *Rodbertum* sanctum virum. Quos libenter fovit prædictus vir scilicet *Rannulfus* de *Merlai*.

An. Dñi
1139.

ANno M. Cxxxix. præfatus legatus *Albericus* post octabas Epiphaniæ reversus est, prosequens iter ejus usque *Romam* *Theobaldus* archiepiscopus *Cantie* pro pallio & episcopus *Rosensis* & *Simon Wigornensis*, *Rogerus Coventrensis*, *Rodbertus Excecestrensis*. Reliquos episcopos rex ab hac protectione excusatos habuit propter perturbationes regni undique emergentes. Instantia vero reginæ *Anglorum* pax convenit inter duos reges, *Henrico* filio regis *Scotie* apud *Dunelmum* accipiente comitatum *Northymbrie*. Confirmata est hæc concordia per reginam & *Henricum* filium regis *Scotie* apud *Dunelmum* v. idus Aprilis coram Comitibus & Baronibus *Anglie* datis obsidibus à *Scotis* in firmamentum fidei. Profectus est autem cum regina *Henricus* Comes ad regem *Anglie* ad *Notingham*, & obsequens ei per æstatem inpenas munificas fecit. Qui & accepit conjugem *Ada* sororem *Willielmi* Comitis de *Warene* & *Walaran* Comitis de *Mellant* & *Rodberti* Comitis de *Legecestria*, habuitque ex ea filios *Melcolmum*, *Willielmum* & *David*. Reverso itaque *Theobaldo* archiepiscopo cum suis suffraganeis à domino Apostolico, *Henricus Wintoniensis* episcopus confirmatus est sedis Apostolicæ legatus. *Roma* vero defunctus est vir approbatæ virtutis *Ricardus* primus abbas de *Fontibus*, quem *Turstinus* archiepiscopus ad Apostolicum pro se direxit legatum. Obiit etiam *Andoenus Ebroicensis* episcopus frater ejusdem *Turstini* archiepiscopi apud *Peretun* sumpto habitu canonicorum sepultus. Mortui sunt & *Walterus* de *Gant* & *Rodbertus* de *Ferers*. Accidit eodem anno ut ad curiam regis convenirent *Rogerus* episcopus de *Searesberie*, *Alexander* episcopus *Lincolniæ* & *Nigellus* episcopus de *Beli* scilicet nepotes ejusdem *Rogeri*, orta que seditione ministri episcoporum inter cæteram turbam ceciderunt quendam nepotem *Alani* Comitis de *Richimunt*, qui & mortuus est. Devoluta est iccirco ab eodem Comite coram Rege calumpnia in episcopos, factione eorum seditionem excitatam in insidias salutis regis. Dilapsus est citius à curia clandestina fuga *Nigellus* episcopus ad suas munitiones. Et aggravata manus regis ad ulciscendum in episcopos *Rogerm* & *Alexandrum*, quos interdicto eis prorsus cibo coegit ad deditionem castrorum suorum cum thesauris suis copiosis in eis confertis. Sed & alia indigna contra honestatem pontificalis excellentiæ irreverenter

egit in eos. Factumque est eo tempore ut laici insurgere in magnam contumaciam & contumeliam adversus sanctam ecclesiam & ecclesiasticas personas. Iccirco *Henricus* legatus convocatis ad *Wintoniam* archiepiscopo *Theobaldo* & episcopis *Anglie* cum cæteris Christianæ sollicitudinis ministris, circa mensem Septembrem decreta omnino necessaria & in cunctis sæculis valde utilia statuit. His enim usque in hodiernum diem ecclesiastica severitas potenter ulciscitur in eos, qui vel in læsionem clericorum manus nepharie iniciunt, vel res ecclesiæ diripiunt sive excommunicationi subjacent, vel in ea obeunt, quoniam quidem his provulgatis decretis, multorum insolentia & præsumptio rebellis spiritus mansuescere didicit & sanctuario Domini deferre. Eodem anno mortuus est *Rogerus* episcopus *Searesberie*, cujus filium scilicet Cancellarium regis rex in inimicitias patris à regno ejecerat. Sic in novissimis in eo humiliata est gloria pristinarum rerum; ad cujus arbitrium in diebus *Henrici* regis spectaverat omne regni negotium. Secundus enim à Rege in regno præminebat universis iudicibus & principibus. Successit ei in sede *Salesburiensi* *Joscelinus* archidiaconus *Wintoniensis*. Et factum est, applicuit in *Angliam* *Aaliz* imperatrix filia *Henrici* Regis uxor *Galfridi* Comitis *Andegavensis*. Quam rex *Stephanus* citius obsessam intra quoddam castellum & ad deditionem coactam, ex indiscreta animi simplicitate ad *Bristonam* libere ire permisit, suscepit eam frater ejus *Rodbertus* Comes & milites qui erant in munitionibus scilicet *Gloucestra*, & *Milo* in *Hereford* & *Brien* filius Comitis in *Walingaford* cum adjacentibus populis ejus opere obsecuti sunt. Emerfitque per eam in *Anglia* perturbatio valde gravis, & infirmatum est firmamentum regni *Stephani* regis.

ANno M. Cxl. sanctæ memoriæ *Turstinus* archiepiscopus dissolutionem sui corporis imminere præsensit, senio confectus & laboribus longis contrafectus. Assumptus enim ad regimen *Eboracensis* ecclesiæ anno M. Cxliij. in assumptione sanctæ *Mariæ* bonum certamen constanter certavit pro ea, fidem perseveranter servavit, cursum victoriose consummavit, quoniam à rege non exiguis est afflictus inimiciis propter professionem quam *Cantuariensibus* facere non acquievit, maluitque ipsi electioni renunciare quam ecclesiæ suæ antiquam libertatem casare. Egressusque à facie Regis, apud exterarum nationum crevit in turbam magnam amicorum scilicet procerum & honestarum mulierum officiose peregrinationi ejus obsequentium. In quibus & præ quibus majori devincta ei devotione animi fuit *Adela* Comitissa *Carnotensis* soror *Henrici* Regis & mater *Stephani* Regis & *Theobaldi* Comitis.

ANno M. Cxli. *Calixtus* papa Concilium *Remis* instituit xliij. kal. Novembris. Fuit autem dominus præfatus *Turstino*, unde & omnes adversariorum conatus adversus eum sanioris sententiæ consultu prævertit, siquidem Apostolicus intercedentibus Cardinalibus eum in archiepiscopum sollempni consecratione & liberi pallii datione confirmavit; Qui & regis contradictionem omnemque *Cantuariensium* reclamationem irritam duxit. Datis etiam ei ad votum privilegiis, interdixit in posteris sæculis, ne *Cantuariensis* exigere, neve *Eboracensis* professionem facere præsumeret. Directa que est domini Aposto-

STEPHANUS Rex. lici epistola anno M. Cxxi. ad regem & ad Radul-
fum archiepiscopum Cantie, ne quis divini ministerii
cultus in ecclesiis Cantie & Eboraci five in parrochiis
eis adjacentibus celebraretur, præter baptisma par-
vulorum & pœnitentiam morientium, nisi Turstinus
infra unum mensem post acceptam epistolam hanc
fine exactione professionis in Eboracensem recipere-
tur sedem. Idcirco citius in Angliam est à Rege re-
vocatus, & in ecclesiam suam fullimiter intronizatus.
Qui receptus, præ fastu honoris nichil remisit à disci-
plina sanctæ conversationis & proposito mentis; In
victu enim & vestitu & cæteris regularis vitæ institu-
tis ubique prætulit frugalitatem pontificalis honesta-
tis. In distribuendis elemosynis & misericordiis pau-
perum, in diebus sacerdotii ejus, rarus fuit inventus
similis ipseus. Qui & frequens in orationibus gratia-
rum lachrimarum in celebratione missarum habuit à
Domino. Idem cilicio ad carnem indutus, inter cre-
bras confessiones à corporali vindicta sibi non peper-
cit. Instantia ejus cotidiana sollicitudo animarum
fuit. Viros disciplinatos & eruditos officiis ecclesia-
sticis præficere, per eos ecclesiastica negotia dispone-
re, viciosorum lenocinia zelo pastoralis demetere.
Hospitalis in hilaritate, exorabilis in subjectos cum
rectitudine, rigidus in repugnantes sine crudelitate.
Biennio ante electionem ejus ad instituta regularis
ordinis initiatam Hagustaldensem ecclesiam terris,
possessionibus & donariis magnis auctam ad bonum
statum divini ministerii promovit. Qui & monachis
cœnobii de Fontibus, cujus fundator fuit, simili sedu-
litate munificentie deservivit. In ecclesia Eboracensi
& in aliis ecclesiis ob recordationem ejus in magna
veneratione habentur reposita exennia quæ illis con-
tulit larga manu plurima & preciosa. Sic homines su-
os terras & domum suam disposuit in tranquilla pa-
ce & rerum opulentia, sic ecclesiarum & ecclesiasti-
carum personarum libertates, dignitates, immunitates
conservavit, provexit ad cotidiana religiosa incremen-
ta, ut plane dixerim divinam sapientiam ei coopera-
tam. Rarus in his diebus qui sic religiosas personas
reverenter excolat, beneficiis provehat, locis indignis
sumptuosis elemosynis frequenter subveniat. Sentiens
igitur in se vitalem tepescere virtutem, disposuit sa-
pienter domui suæ, mercedes ministrantibus sibi per-
solvendo, ablata restituendo, de singulis quibusque
rebus prudenti procuratore recogitando. Convoca-
tisque in sua capella Eboracensis ecclesiæ sacerdoti-
bus, facta coram eis sollempniter confessione, coram
altari sancti Andrea nudus humi expositus, corpora-
lis vindictæ disciplinam profusis lacrimis ex contrito
corde ab eis suscepit, memorque voti sui quod juvenis
apud Cluniacum fecerat, ad monachos Cluniaca
professionis apud Pontemfractum profectus est, pro-
sequentibus eum senioribus ecclesiæ Eboracensis &
laicis plurimis: siquidem in die conversionis sancti
Pauli habitum & benedictionem monachi sollemp-
niter suscepit, & residuis diebus quibus supervixit,
de salute animæ remissus non fuit. Anno igitur ab in-
carnatione Domini M. Cxl. & ab adventu Norman-
norum in Angliam lxxv. & regni Stephani 5. & ar-
chiepiscopatus sui xxvi. & mense vi. viij. idus Febr.
feria 5. circumstantibus majoribus ecclesiæ Ebo-
racensis & aliis religiosiis viris; imminente hora suæ vo-
cationis, ipse vigilias pro defunctis celebravit ix. le-
ctionem ipse legit: versum responsi; Dies illa dies ira
subjunxit, signanter expresse ad singula verba inge-
miscens; Terminatisque laudibus, convocatis mona-

chis universis & orantibus, reddit spiritum, & in ec-
clesia sancti Johannis Evangelistæ ante magnum al-
tare condigno honore sepultus est. Evolutis post hæc
aliquot diebus cuidam archidiacono suo Galfrido
Turcople viro celebris peritiæ in scolari eruditione in
sompnis quiescenti astitit, pontificalibus sollempniter
præcinctus infulus: cui sciscitanti, Estne spes salvatio-
nis tuæ pater mi? respondit.

Vivere carne mori fuerat, sed carne resolvi

Est modo vera salus, vita beatam mihi.

Post plurimos etiam annos monachis volentibus
corrigere quippiam circa locum sepulturæ ejus, re-
motus est lapis superpositus, nullumque signum cor-
ruptionis inventum est in carne ejus five vestimentis.
Post mortem ejus continuo emerfit insolentia & indi-
sciplinata diffensionis vaga licentia in clericos impu-
densque contemptus, irreverentia laicorum adversus
ecclesiasticas leges & personas, Regniue integritas
dissoluta est, quia unicuique quod libuit licuit. Eo-
dem anno Henricus Comes cum conjugē sua ad re-
gem Angliæ profectus est. Insurrexit in inimicitias
in eum Ranulfus Comes Cestrie propter Karlel &
Cumberland quam jure patrimonii sibi reposcebat,
voluitque eum in reditu cum armata manu involve-
re. Rex vero reginæ precibus commonitus ab inten-
tato periculo tutatum eum patri & patriæ restituit,
transpositaque est indignatio hæc in insidias reginæ
salutis. Ranulfus enim Comes omnes munitiones
Lincolniæ occupavit sibi. Alanus Comes nocturno
furto ascendens per murum irrupit cum suis in castel-
lum de Galclint, posseditque castellum ipsum cum
thesauro copioso ejecto. Willielmo de Albanib cum
suis. Idem Alanus Comes Rikemundie firmavit ca-
strum ad Hotun, scilicet terram episcopi Dunelmi, &
aggravata est manus ejus super Ripun & homines
loci illius. Ipse enim & alii quique potentes viri tu-
lerunt quæcunque in horreis, & in aliis rebus Tursti-
nus archiepiscopus reservaverat successorī suo necessa-
ria prout quisque conterminus fuit terris archiepis-
copalibus.

ANNO M. Cxlij. Post mortem Turstini archi-
episcopi clerici Eboracenses secundum desideria
cordis sui varia & vaga sententia circumacti fuerant
toto anno super electione facienda. Elegerant au-
tem persuadente legato Henrico Wintonie nepo-
tem regis Stephani Henricum de Coilli. Qui quia
præfuit abbatiæ Kadomensis, noluit dominus apo-
stolicus eum præfici archiepiscopatu nisi renun-
ciaret priori honori. Mense Januario iterum de
electione tractantes, in personam Willielmi Thesau-
rarii, plurimi consenserunt. Interfuit Willielmus
Comes Eboracensis sollicitus super promotione ejus.
Apparuit autem hora eadem super eos in aere
magnum signum crucis per longitudinem & latitu-
dinem ecclesiæ sancti Petri protensum. Adversa-
tus est electioni huic magister Walterus Lundenien-
sis archidiaconus cum lociis suis archidiaconibus,
quem proficiscentem ad regem idem comes interce-
perat & in castro suo de Wiham incluserat. Perdu-
ctum itaque electum ad Lincolniam rex libenter
suscepit, & in terris & possessionibus Eboracensibus
confirmavit. Siquidem eodem mense Januario in
Lincolniæ Ranulfus Comes Cestrie cum suis con-
juratōne facta obfirmavit animum suum in perse-
cutionem regis & regni. Auditus autem fuerat ter-
ræ motus in eadem urbe infra natale Domini.
Innotuit

STEPHANUS Rex. Innotuit regi *Stephano* citius conspiratio hæc. Qui festinus improvisus affuit, & Comitem obsedit. Egressus est Comes nocte de turre in qua inclusus fuit, & profectus ad *Rodbertum* Comitem *Glaoucestræ* cujus filiam habuit uxorem, eum & familiam Imperatricis sibi contraxit in auxilium, & *Walanos* pariter. Persuaserunt regi Seniores viri congregare exercitum, sese inermes ad regis colloquium occurrisse, non ad prælii procinctum profitentes. Aspernabatur Rex clamans eos pueros imbelles, nichil huiusmodi ausuros in eum. Delinitus enim erat juvenum Comitum favoribus regi verbo faventium, vires adversariorum consilio & auxilio foventium. Igitur in die Purificationis sanctæ *Marie* accesserunt *Rodbertus* Comes *Glaoucestræ*, *Ranulfus* Comes *Cestrie*, *Willielmus* de *Romar* frater ejus in manu valida: Fuitque *Rodbertus* dux & dispositor prælii. Rex quoque produxit suos socios in pugnam. *Alanus* Comes de *Richemund* cum suis conflictu nondum inito regi & prælio renunciavit. *Willielmus* Comes *Eboraci* à pugna elapsus Regem periculo exposuit. Adversarii iccirco sumpta fidenter audacia resistentes trucidaverunt. Capti sunt autem *Bernardus* de *Baillel*. *Rogerus* de *Mulbrai*. *Ricardus* de *Curceio*. *Willielmus* *Fossart*. *Willielmus* *Peverel*. *Willielmus* *Clerfeith*, & multi alii. Multi cæsi, dispersi tandem universi, etiam & *Waleran* Comes de *Mellant*. Stetit autem rex in acie quasi leo fortiorum fortissimus ad nullius perterritus occursum. Dissecuitque omnes ad congressum sese opponentes donec comminueretur gladius in manibus ejus. Posuit vero in manu ejus securem *Danicam* quidam civis *Lincolniæ*. Nec facile dictu est quanto spiritu fortitudinis ipse imminuit adversariis. Viditque tandem omnibus sociis suis pene dispersis se solum residuum fore, nemo tamen ut comprehenderetur præsumpsit manus inicere in eum. *Ranulfum* Comitem aliquid intentare volentem in eum ipse securi in capite impetiit, genibusque in terra sese excipientem non plus sapere debere quam oportuit sapere docuit. Ad arbitrium itaque ejus vocatus est *Rodbertus* Comes consanguineus ipsius, cui filio regis *Henrici* ipse rex sui corporis deditionem facere adquevit. Ductus est igitur ad *Wistton* ibique sub custodia positus est. *Willielmus* de *Clerfeith* prudenter elapsus de manibus Comitis *Ranulfi*, in *Whichehill* castrum suum se recepit, frequentique procinctu proturbavit Comitem ipsum & socios ejus. *Gilebertum* de *Gant* tunc adolescentulum captum cum rege compulit idem Comes ducere neptem suam uxorem. *Alanum* Comitem de *Richemunt* evocatum ad colloquium suum *Ranulfus* Comes apprehendit, & castrum de *Galdint* & thesaurum in eo repertum sibi reconfigare coegit multa famis afflictione, & alia egit in eum molesta. Castrum de *Notingham* Imperatrix *Adela* exegit à *Willielmo* *Peverel*, & imposuit custodem in eo *Willielmum* *Pamel* cum militibus suis. Alios potentes viros captos cum rege absolvit sub pecuniariæ redemptionis sponcione. Tradiditque se plurima regni portio, acquiescentibus *Henrico* legato & *Theodbaldo* archiepiscopo dominio ejusdem Imperatricis; pariter & *Lundonia* & *Wintonia* civitas. Vacavit sedes *Lundonia*, & ad ipsius favorem *Rodbertus* de *Sigillo* qui fuit Cancellarius regis *Henrici*, tunc monachus de *Redingas* vir bonus ad regimen illius sedis accitus est. Post Pascha *Galfridus* episcopus

Dunelmi defunctus est. Super quo parentes ejus tantum habentes, evisceratum & sale conspersum & infusum eum inhumatum reservaverunt, donec sub auctoritate *David* Regis *Scotia* in munitionibus *Dunelmi* reciperent *Willielmum* *Cumin* Cancellarium ejusdem regis. Fuerat enim idem *Willielmus* clericus & alumnus ejusdem *Galfridi* episcopi in obsequiis *Henrici* Regis. Videns itaque *David* rex multa competere in Imperatricis neptis suæ promotionem, post ascensionem Domini ad eam in *Suthangliam* profectus est. Divertensque ad *Dunelmum* receptus est in oppidum, præcipitque omnia arbitrio Imperatricis reservari; *Willielmum*que *Cumin* rerum gerendarum curam interim gerere. Venit itaque rex ad neptem suam, plurimosque ex Principibus sibi acquiescentes habuit ut ipsa promoveretur ad totius regni fastigium. Illa vero nequaquam secuta consilium regis, feminea levitate erecta in quoddam regii animi fastidium, contumacibus comminationibus principes contristavit. In regem quoque *Stephanum* truculenta se acturam professæ est. Iccirco *Henricus* legatus *Wintoniensis* episcopus frater regis *Stephani* aversus est ab ea, plurimique in inimicitias adversus eam concitati sunt. *Lundonienses* etiam eam ex urbe ejecerunt, plurimusque in regno tumultus exortus est, dissidentibus adversus se alterutrum his qui cum Imperatrice perseveraverunt, & qui ei renunciaverant. Rexit autem familiam regis *Stephani* *Willielmus* *Dipre* homo *Flandrensis*, & *Pharamus* nepos reginæ *Matildis* & iste *Bononiensis*. Regina omnibus supplicavit, omnes pro ereptione mariti sui precibus, promissis & obsequiis sollicitavit. Et Deus superbæ restitit, humili vero dedit gratiam. Etenim imperatrix collectis viribus suis cum rege *Scotia* & *Rodberto* Comite ascendit in *Wintoniam*. Audiens milites suos inclusos in regia munitione expugnari à militibus legati, qui erant in mœnibus illius. Quam receptam in civitate regina adveniens cum suis obsedit: adjunxitque se ei in hoc opus *Henricus* legatus & *Lundonienses*, & de die in diem conveniens principum regni multitudo, cum quibus & *Ranulfus* Comes *Cestrie*. Adversus quem concitatum est murmur in exercitu timentium dolum, iccirco aufugit ad obsessos. Cumque obsidio in dies protraheretur, fame afflictæ est multitudo. Emissi sunt autem ducenti milites cum *Rodberto* filio *Edæ* & *Henrici* regis notho & *Johanne* Marascaldo, ut conducerent in urbem eos qui comportabant victualia in ministerium Imperatricis & eorum qui oblessi fuerant. Quos persecuti *Willielmus* *Dipre* & pars exercitus usque ad *Warewella* (ubi est congregatio sanctimonialium) & milites, & omnem apparatus qui erat copiosus abduxerunt. Nota facta sunt hæc his qui in urbe erant. Qui jam non in concertatione sed in fuga spem salutis gerentes, egressi sunt, ne forte victores cum *Willielmo* *Dipre* ad socios regressi sumpta fiducia ex cotidianis successibus aliquid subitum in eos excogitarent. Et Imperatrix quidem non sine magno conflictu & plurima difficultate crepta est. Emeruit in propugnatione ejus *Galfridus* *Boterel* frater *Alani* Comitis de *Richemunt* celebrem laudem, extremos sociorum recolligans & incursum hostium magnanimiter excipiens & potenter relidens. Rex vero *Scotia* amissis pene universis sociis imminens periculum evasit, & in regnum suum festinanter se recepit. Abscondit enim

STEPHANUS
Rex.

STEPHANUS REX. eum quidam filiolus suus *David Holifard* commilito eorum qui urbem *Wintoniam* obsederant. Iccirco qui regem anxie requisierunt non invenerunt. *Rodbertus* Comes in angustiis cujusdam pontis interceptus & retentus est. Et non multo post, id est circa festum sancti *Martini* habito ad alterutrum deliberativo consensu Rex *Stephanus* regno restitutus est, & *Rodbertus* Comes liber dimissus est suis.

Henricus episcopus *Wintonia* legatus ad audientiam domini Apostolici direxit *Willielmum* electum *Eboracensem*. Interpellabant enim eum *Willielmus* abbas *Rievallis* & *Ricardus* abbas de *Fontibus* secundus, *Cuthbertus* Prior de *Giseburn*, *Wallefus* Prior de *Cirkaham* & *Rodbertus Hospitalis*, quod pecuniaria sponfione ambierit ad honorem hunc. *Rodbertus* quoque *Bisech* Prior *Hagustaldensis* audita electione ejus statim domum suam exposuit & fratres, & sub *Bernardo* Abbate *Clara vallis* monachatus se contradidit.

An. Dñi
1143.

Anno M. Cxliij. *Ricardus* confirmatus est Prior *Hagustaldensis* secundum electionem fratrum per manum *Willielmi* decani & capituli *Eboracensis*. Siquidem his diebus *VWillielmi* electi *Eboracensis* causa audita est in consistorio papæ *Innocentii*. Affuit & magister *Walterus Lundoniensis* archidiaconus præ manibus scriptas gerens allegationes abbatum & Priorum in eum. Tandem datum est præceptum, ut in dominica tertia quadragesimæ sequenti anno, super quæstione hac, & qui affuerant tunc & qui abfuerant, illuc concurrerent. *Willielmus Painel* magister militum in *Potingaham* movit militarem manum ad *Suthwellam*, volens irrumpere vallum quo conscripta ecclesiæ sanctæ *Maria* muniebantur, & prædam agere. Viriliter egit multitudo provinciarum quæ confugerat illuc in propugnatione loci. Perit etiam in ictu sagittæ miles quidam ex hostili numero quiddam arrogans adversus locum hunc locutus. Profectus est itaque idem *Willielmus* ad Imperatricem, ut cum numero militum revertens locum ipsum expugnaret. Et ecce sub nocturnis tenebris secundum adinventionem duorum juvenum qui molendinis præerant, milites *Willielmi Peverel* conscendentes per clivum arcis, oppidum optinuerunt, omnesque qui Imperatrici faverunt de *Potingaham* ejecerunt. Post Pascha rex *Stephanus* prosequente eum regina sua *Mathilde* venit *Eboracum*, militaresque nundinas à *Willielmo* Comite *Eboraci* & *Alano* Comite de *Richemunt* adversus alterutrum conductas solvit; habuitque in votis pristinas suas injurias ultum ire, & regnum ad antiquam dignitatem & integritatem reformare. Præventus vero infirmitate copias militum quas contraxerat remisit ad propria. His diebus *Rodbertus* de *Brus* obiit. *Willielmus* quoque *Cumin* ex datione imperatricis dominatus in rebus episcopalibus *Dunelmensibus* plurimos plurimum afflixit. Potestas ejus quiddam tyrannicum sapuit. *Ranulfus* archidiaconus *Dunelmensis* nepos *Ranulfi* episcopi *Dunelmi*, vir præclaræ probitatis, in ecclesiasticis necessitatibus egressus est, malens exulare quam intrusioni qua *Willielmus Cumin* ad episcopalem dignitatem spiravit acquiescere. Secutus est eum citius *Rogerus* Prior ejusdem ecclesiæ, vir sanctissimi meriti, à primævis annis enutritus in claustralibus institutis. Nec multo post in ecclesia *Du-*

nelmensi interdictum est divinum officium, cessavitque in ea omne divinum canticum. STEPHANUS REX.

Anno M. Cxliv. secundum tenorem præcepti An. Dñi 1144. Apostolici *Willielmus* abbas *Rievallis*, *Ricardus* abbas secundus de *Fontibus*, *Cuthbertus* Prior *Giseburne*, *Wallefus* Prior de *Kirkaham* & *Rodbertus Hospitalis* *Roma* convenerunt, cum quibus *Walterus Lundoniensis* archidiaconus & *VWillielmus* Cantor *Eboracensis*. Astitit & *VWillielmus* electus cum suis coadjutoribus. Adversus quem coram apostolico processerunt in causam hi qui eum appellaverant. Summa vero querelæ eorum in hoc niti videbatur, quod *VWillielmus* Comes *Eboracensis* in Capitulo *Eboracensi* præcepit ex hore regis hunc *VWillielmum* eligi. Iccirco decrevit apostolicus, ut si decanus *Eboracensis* *VWillielmus* juraret hoc Regis præceptum ad Capitulum per Comitum nequaquam perlatum, hunc ad consecrationem sollempniter posse admitti, si tamen & ipse pro se fidem daret, datione pecuniæ hunc honorem se non appetisse. Impetratum etiam fuit vice decani aliam approbatam personam ad sacramentum posse substitui. *Rogerus* Prior *Dunelmensis* & *Ranulfus* archidiaconus directa legatione ad Apostolicum, ei afflictiones ecclesiæ *Dunelmi* exposuere. Cujus auctoritate freti convocaverunt ad se apud *Eboracum* in capella sancti *Andrea* quæ est sita secus ecclesiam sancti *Petri*, paucos de personis diocesis *Dunelmensis*, quos vix habere poterant propter persecutionem *VWillielmi Cumin* in media Quadragesima. Consenserunt ergo omnes in electione *VWillielmi* decani *Eboracensis*, qui his diebus cuidam Concilio apud *Lundoniam* intererat. Erat enim grandævus, scientia litterarum, prudentia animi, & honestate conversationis episcopali dignus officio. Remeanti vero occurrentes apud *Wintringaham* super flumen *Humbram* in ecclesiam eum assumptes, consilii sui negotium manifestarunt, & quamvis multum renitente & adversante in eo consensum suæ electionis confirmaverunt invocatione divinæ gratiæ. Super promotione ejus facta est dilatio, quia *Henricus* episcopus *VVintoniensis* legatus in *Normanniam* transfretavit. Ad cujus reditum circa pentecosten ipse electus cum personis *Dunelmensibus* *VVintoniam* adierunt. Impetrato igitur assensu legati, & per eum regis super eo, in octabis sancti *Johannis Baptiste* cum sollempni reverentia, cooperantibus novem episcopis, consecratus est in ecclesia sancti *Swithini*. Apostolicus vero posuit *VWillielmum Cumin* sub anathemate; & archidiaconatus ejus quem habuit in *VVigornensi* ecclesia sine spe reposcendi alii datus est. Qui super his exasperatus, in clericos & laicos quoscunque comprehendit instar immanissimi prædonis grassatus est, totamque pecuniam exhausit provinciarum. Non erat princeps neque dux qui ejus violentias comprimeret. Erat autem miles quidam *Rogerus* de *Coincneris* vir bonus & fidelis, hic non acquievit communicare actibus *VWillielmi Cumin*. Unde in possessione sua scilicet in *Wiscopun* firmavit sibi munitiunculam, quia locus congruebat circumcinctus palude. In hac receptus est *VWillielmus* episcopus, fuitque positus in mœnore, quia vidit homines & res episcopales affligi. *Henricus* Comes filius regis *Scotia* & *Alanus* Comes *Richemundi* pecuniis *VWillielmi Cumin* corrupti

STEPHANUS corrupti episcopum cassis obsequiis saepe deluse-
 nus Rex. rant. Venit idem episcopus cum multitudine ad
Dunelmum, ecclesiam sancti *Egidii* vallo circum-
 cingere elaborans, ut haberet locum illum ad mu-
 nimen sui. Et monachi qui inclusi erant occultum
 aditum paraverant, per quem episcopum cum
 suis introducere proposuerant. Innotuit res *VVil-*
lielmo Cumin; qui cum satellitiis suis armatis
 irruens, violenter irrupit in monasterium, mona-
 choſque circa corpus beati *Cuthberti* prostratos
 in angustia spiritus reperiens iussit trucidari, li-
 cet nullus acquiesceret. Reposuitque illic custodes
 & arma. His etiam temporibus plurimi plurimis
 in locis similes intulere violentias ecclesiis & eccle-
 siasticis personis. *Galfridus* enim de *Magna villa*
 ejectis monachis monasterio de *Ramesbi* abusus
 est vice castri. Comes *Eboracensis Willielmus* inimi-
 citiis afflictiſ *Ranulfi* Comitis *Cestriae* & *Gileberti*
 de *Gant*, monasterium sanctae *Mariae* de *Brel-*
linton castrum sibi fecit. *Alanus* etiam Comes
 de *Richemunt*, apud *Ripun* armatus cum ar-
 matis irrumpens in ecclesiam, *VVillielmum* ar-
 chiepiscopum secus corpus beati *VVilfridi* irreve-
 renter dehonestavit. Qui *VVillielmus* a trans-
 marina regressus professione mense Septembris
 apud *VVintoniam* secundum Apostolici decretum
 legati constitit iudicio, confidentibus cleri *Angliae*
 nobilibus. Instabat pro eo multitudinis deside-
 rium non tam deposcentis, quam exigentis eum
 consecrari. Non apparuit ibi quisquam qui ad-
 versus eum mutire praesumeret. Mandatus ad
 hunc conventum *VVillielmus* episcopus *Dunel-*
mensis, directo responsali excusavit se per urgen-
 tes *Willielmi Cumin* perturbationes. Vice ejus
 surrexerunt *Radulfus Nuel* episcopus de *Orcadis*,
Severinus abbas *Eboracensis*, & *Benedictus* abbas
 de *Witebi*, satisfacturi cum electo & pro electo.
 Consecratus est itaque a legato, scilicet *Henrico*
 episcopo *Wintonienſi*, vj. Kal. Octobris *Williel-*
mus archiepiscopus *Eboracensis*, multis collatan-
 tibus super ejus promotione. Hoc anno obiit
 papa *Innocentius*: substitutus est pro eo *Celesti-*
nus vir grandaevis, supra vires quaedam animo con-
 cipiens adversus *Rogerum* Regem *Siciliae* propter
 eandem *Siciliam* quae juri Apostolici compete-
 bat. Fuerat autem alumnus *Andegavensium*, eo-
 rumque manus corroborare in depressionem regis
Stephani proposuerat. Qui & hac de causa in
 inimicitias *Henrici* episcopi *VVintoniensis* conci-
 tabatur. Obiit *Milo* Comes *Herfordiae* in vigilia
 natalis Domini, venatui insistens & sagitta transfixus.
 Obiit & *Adam* de *Brus*.

autem sensum juvenis quidam cementarius & STEPHANUS
 perit, qui propugnacula in muris ecclesiae constru-
 xit. Percussus est & ipse miles passione, & morte
 subsequente citius multatus est. Quo mortuo, con-
 cidit spes & fiducia *VVillielmi Cumin*. Jam-
 que modestius sapere didicit, & velle reconcili-
 ari episcopo priusquam de eo similis expeteretur
 vindicta. Mediante ergo *Willielmo* archiepiscopo
VVillielmus episcopus & *VVillielmus Cumin* con-
 venerunt in foedus pacis, ut *Ricardus Cumin* te-
 neret de episcopo *Alvertun* & totum illum hono-
 rem, caetera de integro resignarentur in manu epi-
 scopi. Erat autem iste *Ricardus* nepos *VVilliel-*
mi Cumin frater illius *VVillielmi* defuncti. Die
 itaque sancti *Lucae* Evangelistae episcopus in sedem
 episcopalem intronizatus per manum *VVillielmi*
 archiepiscopi, & *VVillielmus Cumin* cum multi-
 tudine sua absolutus est. Prosecuta est tamen eum
 debita ultionis poena a Domino. Post aliquot enim
 dies miles quidam *Robertus* de *Mundavilla*, in
 quem & in uxorem ejus, scilicet filiam *Galfridi*
 episcopi *Dunelmensis*, idem *VVillielmus Cumin* ne-
 quiter egerat, percussit nepotem ejusdem *VVilliel-*
mi Osbertum adolescentem militem amantissimum
 omnibus qui in obsequio *Henrici* Comitis filii
 Regis *Scotiae* fuerunt, & militem cum eo *Stepha-*
num potentem viribus & strenuum inter socios
VVillielmi Cumin. Ipsum etiam *VVillielmum Cu-*
min *Ricardus* de *Luvetot* comprehendit, & per mul-
 tos dies in carcere tormentis gravibus & poenis af-
 flixit. *Stephanus* rex Imperatricem in *Drenesford* ob-
 sedit, ipsius deditioem potius quam oppidi appetens.
 Ipsa vero in nivibus niveis involuta linteis beneficio
 noctis adjuta effugit, & in *Walingaforda* salvata est.

Anno M. Cxlvj. *Hicmarus* episcopus Car- An. Dñi
 adinalis directus ab apostolico *Lucio* legatus 1146.
 venit in *Angliam*, habens pallium *VVillielmo*
 archiepiscopo destinatum. Moram autem fecit
 per negligentiam idem *VVillielmus* occurrere ei,
 circa alia minus necessaria occupatus, ut consuetu-
 dinem habuit; Fuerat enim filius *Herberti VVin-*
toniensis Thesaurarii *Henrici* Regis, enutritus
 semper in deliciis & divitiis, & raro labori assue-
 tus; benignitate tamen animi innocentis & li-
 beralitate plebi valde karus. Obiit itaque *Lu-*
cius papa, rexitque apostolicam sedem *Eugenius*,
 abbas observationis *Cisterciensis*, prius vocatus
Bernardus. Defunctus est etiam *VVillielmus* pri-
 mus abbas *Rievallis*, usque in hodiernum diem
 pro meritis consummatae virtutis apud posteros re-
 verendae memoriae habitus. Praesuit pro eo *Mauri-*
cus, a puero educatus in clauſtro *Dunelmensi* mo-
 nachus, & ad disciplinam rigoris *Cisterciensis* voto
 perfectionis se transferens. Quo post modicum of-
 ficio abbatis eodem fervore perfectionis renuncian-
 te, substitutus est pro eo *Ethelredus* abbas, prae-
 ninentem gratiam in sermone sapientiae adeptus
 a Domino. Defunctus est & *Ricardus* secundus
 abbas de *Fontibus*. Transtulit ad regimen illius
 loci *Bernardus* abbas *Clarae vallis*, *Henricum*
Murdac abbatem *Vallis clarae*, excellentia qui-
 dem generis sed potius praecellentem frugalitate
 conversationis, ante monachatum, sub venerabili
 archiepiscopo *Turſtino* tam in *Eboracensi* ecclesia
 quam in circumjacenti provincia ex dono paren-
 tum honoribus & divitiis locupletatum. Re-
 sumpta

An. Dñi
 1145.

Anno M. Cxlv. *Henricus* episcopus *VVin-*
toniensis *Romam* profecturus apud *Clunia-*
cum moratus est. Interim *Celestinus* papa obiit,
 cui *Lucius* successit, non adeo austerum spiritum
 animi gerens. In conspectu ejus praedictus *Hen-*
ricus episcopus gratiam reperit, & eorum quos
 Imperatrix adversus eum direxit illuc allegationes
 accusationum infirmavit. Legati tamen nomen &
 officium non optinuit. His diebus juvenis miles
VVillielmus nepos *VVillielmi Cumin* cum favore
 multorum edoctus res militares disponere & ne-
 gotia populi amministrare, apud *Perrington* ec-
 clesiam sancti *Johannis* Evangelistae vallo circum-
 cinxit, & custodiam militum ibi disposuit. Perdidit

STEPHANUS Rex. sumpta itaque confidentia convenerunt qui ad-
verlati fuerant *Willielmo* archiepiscopo, & cum
eis iste *Henricus* plurimum præsumens sibi de gra-
tia Apostolici. Quibus instantibus in appellatione
adversus eundem archiepiscopum *Eboraci*, *Hic-*
marus revocatus *Romam* rediit, palliumque repor-
tavit.

An. Dñi
1147.

ANno M. Cxlvij. *Willielmus* archiepiscopus
Eboracensis apostolicum *Eugenium* adiit,
officii sui plenitudinem, id est pallium postulatu-
rus. Astipulabantur ei instanter suffragia *Romani*
senatus. Scripsit vero adversus eum *Bernardus*
abbas *Clare vallis*, cui apostolicus quasi peccatum
arriolandi reputavit repugnare, & quasi scelus ido-
latræ nolle acquiescere. Fuitque in angustia ani-
mi positus dum frustrata *Romanorum* sententia
abbatis consulto præfert satisfacere. Præcepit ita-
que tandem eundem *Willielmum* ab officio episco-
pali cessare, donec *Willielmus* episcopus *Dunelmi*
decanus quondam *Eboracensis* secundum decre-
tum *Innocentii* papæ sacramento suo huic con-
troversie finem daret. Videns ergo idem *Williel-*
mus conatus suos nequaquam prosperari, ad *Ro-*
gerum Regem *Sicilia* cognatum suum divertit, &
cum *Rodberto* Cancellario ejusdem regis oriundo
de *Anglia*, scilicet in *Salesberia*, plurimis diebus
commoratus est. Erat autem *Rodbertus* idem poten-
tissimus inter amicos Regis, pecuniosus & donatus
honoribus magnis. Afflictione ejusdem *Willielmi*
permoti quidam milites consanguinei ejus, quan-
dam possessionem monachorum de *Fontibus* cum
copiis opum quæ ibi congestæ conservabantur in-
cenderunt. Facta est super hoc querela coram A-
postolico, qui plurimum voluit posse manus in eun-
dem *Willielmum* inicere & ulcisci. His temporibus
orta simultate inter *Theobaldum* archiepiscopum
Cantie & *Henricum* episcopum *Wintonie*, ipsi ad-
versum alterutrum Apostolicum appellaverunt; scri-
ptisque directis & exeniis sumptuosis papam & se-
natum quisque pro se prævenire studuit. Interdixit
etiam archiepiscopus episcopo episcopale & sacerdo-
tale officium. Industria tamen Regis *Stephani* epi-
scopus frater ejus in gratiam archiepiscopi receptus
est. Super quo archiepiscopus præsens offensam A-
postolici incurrit, quia eo inconsulto hoc factum
est; animus enim Apostolici cum Rege *Stephano*
& fratre ejus *Henrico* episcopo non fuit. Præminuit
his diebus in clero *Romano* *Rodbertus Pullanus* Can-
cellarius Apostolicæ sedis, in omni sapientia & do-
ctrina experientissimus, *Britannia* oriundus, ab in-
eunte ætate philosophiæ deditus, ejusque optentu
episcopalem honorem ab *Henrico* Rege oblatum
respuens, victum & vestitum habens his contentus
fuit.

1148.

ANno M. Cxlviii. *Ludovicus* rex *Francia* zelo
Christianæ fidei paganam multitudinem ex-
pugnaturus *Jerosolymam* profectus est, peregre
proficiscente cum eo regina sua *Alienora* filia
Willielmi Ducis *Aquitannia*. Profecta est cum
eo pene infinitas quædam ex universitate regno-
rum & provinciarum Christiani cultus, pari propo-
sito ducta.

Periit in hac profectioe *Willielmus* de *Waren*
Comes à paganis interceptus, qui custodiam poste-
ram Christiani exercitus observabat. Perierunt &

nobiles principes de transmarinis partibus, & multi-
tudo plurima cum eo. Promeruit celebrem gloriam
Rogerus de *Mulbrai*, singulari certamine de quo-
dam pagano tyranno triumphans. *Eugenius* papa
in *Gallis* Concilio præsidens *Willielmum Eboracen-*
sem generali edicto ab archiepiscopatus *Eboracensis*
officio & beneficio ammovendum censuit. Qui etiam
directa epistola ad *Willielmum* episcopum *Dunelmi*
& capitulum *Eboracensem*, infra dies xl. acceptæ
epistolæ loco ejus virum litteratum, discretum, reli-
giosum eligendum decrevit. Eundem itaque *Wil-*
lielmum de *Sicilia* reversum *Henricus* episcopus
Wintonie ad se tulit, eique non nisi quasi archi-
episcopo officiosissime cotidianum ministerium præ-
rogavit. Qui in toto tempore humiliationis suæ non
protulit murmur, non querimoniam, sed corde tacito
mens sibi conscia conservavit patientiam. Adversus
æmulos non oblocutus est, immo ab obloquentibus
animum & auditum avertit. Nullus ex sociis adeo
frequens & continuus assedit lectioni, institit orati-
oni, totus enim immutatus est in virum alterum.
Igitur secundum Apostolici decretum in suburbio de
Richemund apud ecclesiam sancti *Martini* in vi-
gilia S. *Jacobi* apostoli convenerunt majores cleri
Eboracensis ecclesiæ & dioceseos, de electione archi-
episcopi tractaturi. Noluit enim *Willielmus* episco-
pus *Dunelmi Eboracum* venire, quia infestus ei fuit
Willielmus Comes *Eboraci*, à quo sub vi anathe-
matis episcopus exigebat *Ovenden* & alias posses-
siones ecclesiæ *Dunelmensis* sibi præreptas à Co-
mite. Factaque est dissensio inter eos de qualitate
personæ eligendæ. *Rodbertus* enim de *Gant* cancel-
larius regis & decanus, & *Hugo Putheacensis* ne-
pos regis, & thesaurarius, quos *Willielmus* archi-
episcopus promoverat ad honores in ecclesia *Ebo-*
racensi & pars cum eis consenserunt in electione ma-
gistri *Hylarii* clerici Apostolici. *Willielmus* autem
episcopus *Dunelmensis*, *Aldulfus* episcopus de *Har-*
leol, *Willielmus* de *Ango* Cantor *Eboraci* & ar-
chidiaconi & pars residua cum eis *Henricum Mur-*
dac abbatem de *Fontibus* prætulerunt in electione.
Litem hanc eorum diremit Apostolicus consecrans
Henricum archiepiscopum *Eboracensem* apud civi-
tatem *Treveris* in octabis sancti *Andree* dominica
secunda Adventus Domini. *Hylarius* vero ex Apo-
stolici præcepto jam fuit consecratus episcopus ec-
clesiæ *Cicestria*. Qui *Hylarius* in ministerio *Hen-*
rici Wintonie episcopi plurimum gloriæ precium
emeruit. Postea ad ministerium Apostolici trans-
latus, in reddendis & prosequendis causis advoca-
tus disertissimus & juris consulti peritus in curia
Romana fuit. Defunctus est eodem anno *Johannes*
episcopus *Glasguensis*, propter excellentiam virtutis
David regis *Scotia* familiarissimus, sepultusque est in
ecclesia de *Geddeswirth*. In qua Conventum regula-
rium clericorum ipse disposuit. Electus pro eo *Her-*
bertus Abbas de *Ralceio*, vir & ipse strenuus, conse-
cratus est à papa *Eugenio* apud *Antisiodorum*. Obiit
Alexander episcopus *Lincolniæ*. Obiit & *Rodbertus*
Comes *Glawornia* filius nothus *Henrici* Regis.

60

ANno M. Cxlix. *Malachias* archiepiscopus *Hy-*
bernica plenus fide & Spiritu sancto mandatus
ab Apostolico venit, iter faciens per *Angliam*, be-
nefaciens multis consilio salutari in verbo doctrinæ:
profectusque ad *Claram vallem*, infirmatus iiij. No-
nas Novembris sanctissimo fine quievit in Domino.

Qui

STEPHANUS Rex.

An. Dñi
1149.

STEPHANUS Rex. Qui qualiter ab ineunte ætate vixerit, quia regem Domini pavit in innocentia cordis sui, & intellectibus manuum suarum deduxit, Bernardus abbas Clara vallis fideli scribit relatu. Rodbertus quoque episcopus Herefordensis in transmarinis partibus cum Apostolico consistens infirmatus obiit, quem clerici ejus propter reverentissimum vitæ ipsius meritum inde reportatum ad sedem episcopalem sepelierunt. His temporibus civitas Holisponis in Hispania circumcincta obsidione & expugnatione à Christianis capta est. In qua ejectis idolatris sedem episcopalem resuscitaverunt. Henricus archiepiscopus Eboracensis in Angliam venit; quem recipere rex Stephanus & civitas Eboracensis non acquievit; factaque est confusio maxima infidelitatis in ea. Quisquis enim ad eum egredi præsumeret, à civitate, si in manus civium recideret, cum tormento & dampno rerum quas habebat ejectus est. Præbendæ in fiscum regium redactæ sunt, & homines sancti Petri violentiis & direptionibus expositi. In Ripun Henricus archiepiscopus se recepit, & in Hugonem Puteacensem thesaurarium anathematis sententiam dedit, & in omnes in civitate Eboraci consistentes. Willielmum quoque Comitem Eboracensem, & omnes à se disidentes pari pœna multavit. Hugo vero thesaurarius in Eboracensi ecclesia principans, nichil de ecclesiasticis serviciis omitti permittens, Henricum archiepiscopum & ei obsequentes pari instantia excommunicari fecit. Facta est fœda in archiepiscopatu super hac re dissensio & zeli contentio. Willielmus episcopus Dunelmi Henricum archiepiscopum sollempniter excepit. Cui venienti ad regem David in Karleolum, Addulfus episcopus ejus urbis parem reverentiam exhibuit. His temporibus Henricus episcopus Wintonie, in expensis opulentis, & gloria divitiarum multa Romam profectus, à minis adversariorum coram Apostolico potenter se evoluit. A quo postulatus papa scripsit Henrico archiepiscopo, ut in Hugonem Puteacensem nepotem ejus mitius ageret. Qui Hugo thesaurarius interim episcopales possessiones Wintonie, & castra cum militari manu ipse militans defendebat. Cujus complicum contentio in hac ejus remotione quietius egit in Henricum archiepiscopum.

An. Dñi 1150. **A** Nno M. Cl. Henricus filius Galfridi Comitis Andegavis & Adele Imperatricis, ad Pentecosten venit Karleol. Excepit eum rex David cum reverentia magna & sumptuosa præparatione opulentæ munificentie. Militiæ enim cingulo donavit eum, cooperantibus sibi Henrico filio suo & Ranulfo Comite Cestrie. Remisit autem idem Ranulfus indignationem qua Karleol sub patrimoniali jure reposcere contineverat, fecitque homagium eidem regi David. Convenit enim sermo inter eos ut pro Karlel haberet honorem de Lanecastre; filiusque Ranulfi Comitis ducturus foret uxorem unam de filiabus Henrici filii regis Scotie. His diebus rex Stephanus venit Eboracum, munitunculamque Coldre in manus civium diruendam tradidit. Pollicitatione enim magnarum pecuniarum adventum regis illuc impetrare, terrore opidanorum, ex illa parte urbe ingredi vel egredi non præsumentes. Et rex David & tyro Henricus dux Normannie, & Ranulfus Comes Cestrie in unam sententiam convenerunt, junctis viribus in regem

Stephanum pergere. Processitque rex David cum copiis suis ad Lanacastrea, & Henricus prædictus cum eo, ibi enim Ranulfus Comes promisit cum collectis agminibus suis occurrere illis. Qui nichil eorum quæ condixerat profectus, avertit propositum eorum. Idcirco Henricus dux in patriam suam reversus, in militaribus se exercuit disciplinis; viribus corporis prævalidus, moribus quiddam senile præferens. Fuitque inter eum & Eustachium filium regis Stephani æmulatio alternæ probitatis, erant enim ambientes ad ejusdem regni honorem. Quem Eustachium pater suus rex ad militiæ fasces celebriter extulit, adjutus favore & munificentis Henrici episcopi Wintoniensis fratris sui. Et Stephanus rex suggerentibus civibus Eboracensibus ad Beverlacum divertens, pecuniaria pœna in homines loci illius ultus est, qui Henricum archiepiscopum eo inconsulto in villam recipere præsumperunt. Revocatus est autem ne castrum ibi construeret, beati Johannis evidenti revelatione contritus & comminatione. Reversus vero ad Eboracum, ab optimatibus singillatim secundum uniuscujusque personæ qualitatem exegit & pecuniæ quantitatem. Fuit etiam in regno magnum dispendium, unusquisque enim ad adinventionis suæ libitum corrumpit monetæ & numismatis precium.

Post regis abcessum venit filius ejus Eustachius Eboracum, divinaque officia in eo cessare reprens, clericos de divinis ministeriis nil omittere coegit. Scripsit super hoc Henricus archiepiscopus papæ anxie querelam. Eodem anno Rodbertus de Chenehai archidiaconus ecclesiæ de Lincolnia assumptus ad regimen ejusdem ecclesiæ, episcopus consecratus est. Rex etiam Francia Lodovicus à Jerosolimitana protectione in sedem regni reversus est.

A Nno M. Clj. Rodbertus de Sigillo episcopus Londoniensis in episcopalibus officiis sancte conversatus inter reficiendum gustans uvæ veneno illitas obiit. Defuncti sunt & in eadem refectioe ei adjuncti plurimi eruditi, magni nominis viri. Successit pro eo Ricardus archidiaconus Londonia, eloquentia præditus valde commendanda: cujus novissima plena erant mœrore; obmutescens enim plurimis annis tandem tristi fine periit. Gilebertus episcopus Olisponis prædicans in Angliam plurimos sollicitavit in Hispaniam proficisci Ispalim obsessuros & expugnaturus. Circa hæc tempora, Ranulfus Comes Cestrie quiddam præscarum insidiarum renovare velle in regem Stephanum deprehensus, artissimæ custodiæ est traditus. Qui & expositus plurimo tormento & afflictione Lincolniam & alias munitiones suas regi restituit. Post multos autem dies dato pro se obside Gileberto de Clara Comite nepote suo, à vinculis ipse solutus, omnia quæ promiserat irrita fecit, obsidemque periculo exposuit. Qui & anxius super ablatis sibi munitionibus id solum adinvenit remedium, de Normannia revocare Henricum ducem in Angliam, cui etiam ad optinendum regnum pollicitus, fuit suam operam & multorum consensum. Applicuit igitur in Angliam dux Normannie Henricus, divertitque in ecclesiam littori contiguam oraturus. Ingrediensque basilicam subito obvium habuit ministrum altaris, acceptumque à presbytero celebrante divina misteria osculum pacis oblatum ab eo primus omnium ipse accepit. Contulit

STEPHANUS Rex.

An. Dñi 1151.

STEPHANUS REX. se ad eum *Rodbertus* Comes de *Legacestria*, & senioris consilii quidam proceres regni, videntes in eo sapientiam Dei ad faciendum iudicium. Qui vero volebant sibi posse licere quæ temere libebant, ab eo declinabant. *Hugo Putheacensis* thesaurarius *Eboracensis* apud *Jarum* ab anathemate absolutus, in gratiam *Henrici* archiepiscopi receptus est. Filius quoque Regis *Stephani Eustachius* solus cum solo *Henrico* archiepiscopo locutus omnem inimiticiam remisit.

An. Dñi
1152.

ANno M. Cliij. *Stephanus* rex & *Henricus* archiepiscopus convenerunt in gratiam: remissaque est in alterutrum adversus omnes cuncta querela. Idemque archiepiscopus in die Conversionis sancti *Pauli* in sede sua *Eboracensi* magnifice receptus est. Privilegia dignitatum, libertatum, immunitatum ab Apostolicis ecclesiæ *Eboracensis* antiquitus collata ipse redempta super altare optulit. Qui & sub anathemate interdixit, ne quis ea de novo ab ecclesia illa alienare præsumeret. *Willielmus* enim archiepiscopus & privilegia, & multa alia preciosa de thesauro ecclesiæ *Eboracensis* pro pecuniis quas in profectionibus suis ad *Romam* insumperat, nummulariis exposuerat. Igitur quæ proposuit, in ecclesia *Eboracensi* dispositis, *Henricus* archiepiscopus citius *Romam* adiens, cum *Eugenio* papa Paschale festum celebravit, directus intercessor ad eum super negotiis regis & regni. In quibus præcipuum fuit, ut *Eustachius* filius regis Apostolica auctoritate confirmaretur hæres regni. His diebus appulit apud *Tynamutha* in *Northymbria* *Johannes* presbyter Cardinalis directus Apostolicæ sedis legatus cum palliis *Hybernensibus* directis. Excepit eum *Willielmus* episcopus *Dunelmi* cum reverentia. Scripsit autem *David* regi *Scotia* significans de se & de causa adventus sui, expetens conductum ejus in *Hyberniam*. Et rex tunc cum exercitu suo confirmavit *Willielmum* filium *Dunecani* nepotem suum in honorem de *Scriptun*, & *Crasna*, munitiunculamque ab hostibus constructam effregit, ejectisque militibus diruit. Peccaverunt ibi *Scotti* in direptionibus ecclesiarum, pro quibus rex dato unicuique ecclesiæ calice argenteo satisfacit. Auditis litteris domini Cardinalis, rex festinanter occurrit apud *Karlel*, præmittens ad eum Cancellarium suum apud *Hagustaldensem* ecclesiam; in ea enim idem Cardinalis excellenter susceptus est, & cum eo quidam episcopus *Hyberniæ*. Venientem itaque ad se Cardinalem circa festum sancti *Michaelis*, rex & filius ejus *Henricus* Comes officiose susceperunt, ejusque favorem expensis & obsequiis devotis emeruerunt. Profectus inde in *Hyberniam* quatuor pallia certis sedibus distribuit, gentemque in ea legi nuptiarum non assuetam plurimum correxerit. Venerat autem idem Cardinalis presbyter in præcedenti anno ad regem *Angliæ*, cui non acquievit rex conductum præstare nisi fidem daret se in hac profectione regno *Anglorum* nullum dampnum quærere. Reversus est ob hunc sermonem cardinalis ad Apostolicum indignans; fuitque super hoc *Romana* Curia ingrata regi. *Galfridus* Comes *Andegavensis*, princeps potens & prudens valde in disponenda republica sua, obiit, filium suum *Henricum* ducem *Normanniæ* hæredem suæ virtutis & honoris dimittens. Cui in augmentum divitiarum additus est ducatus *Aquitanniæ*. Causa

enim consanguinitatis factò divortio inter *Ludovicum* regem *Francia* & *Alienoram* reginam suam, iste *Henricus* accepit eam uxorem cum ducatu supradicto. Erat enim ipsa hæres unica *Willielmi* ducis patris sui.

An. Dñi
1153.

ANno M. Cliij. *Johannes* presbyter cardinalis legatus, in *Hybernia* propter quæ missus fuerat dispositis, post Pascha reversus est ad regem *Scotia* propter devotissimum reverentiæ obsequium plurimo sibi dilectionis affectu devinctum. *Stephanus* vero rex prioris repulsæ suæ poenitens, eundem cardinalem ad se rogavit venire, pollicens ei de priori injuria se velle satisfacere. Eisdem diebus *Matildis* regina *Angliæ* uxor *Stephani* regis obiit, sepultaque est in villa regia *Fetresham*, in qua conventum monachorum & mansionem eorum ipsa disposuerat. Post Pentecosten defunctus est cognatus ejus *Henricus* Comes filius *David* regis *Scotia*, modestissimi spiritus princeps, homo disciplinatus, & timoratus, & devotus in misericordiis pauperum; sepultusque est in monasterio monachorum apud *Calcehon* secus *Rochesburgh*, quod *David* pater ejus construxerat. Rex autem *David* dissimulato mœrore super interitu reginæ *Angliæ* neptis suæ & filii sui unici tulit continuo *Melcholum* primogenitum filii sui, & dato ei rectore *Dunecan* Comite cum exercitu copioso, jussit eundem puerum per provincias *Scotia* circumduci & proclamari hæredem regni. Juniores vero filium *Willielmum* ipse assumens venit ad *Novum castellum*, acceptisque obsidibus à principibus *Northymbriæ* omnes ejusdem pueri dominio subditos fecit. Decessit & *Theobaldus* Comes *Palatinus* nepos *Henrici* regis & frater *Stephani* regis, multorum cœnobiorum constructor, munificus in peregrinos & pauperes, princeps pacis & justiciarum, utilissimus in moderanda republica totius regni *Francia*. *Henricus Eboracensis* archiepiscopus venit ad *Hagustaldensem* ecclesiam, moratusque est ibi in possessione sua per plurimos dies æstatis. Querelam etiam fecit apud *Karleol* regi *David* super forestam suam quam vastaverunt homines regis qui operabantur in argentaria. Zelo etiam legis ductus, dum esset ibi, canonicis in eadem ecclesia plurimam austeritatem quarundam institutionum superaddere studuit. Idem in præbendis ecclesiæ sancti *Oswaldi* apud *Glancestria* canonicos regulares induxit, prælato eis Priore *Unfredo* litterato & religioso de conventu *Lantonie*. Qui & de præbendis ecclesiæ sancti *Johannis Beverlaci* idem propositum animi mortuo *Turstino* præposito gessit, quod tamen cita morte præventus consummare non potuit. Eodem anno *Willielmus* episcopus *Dunelmi* sanctæ memoriæ obiit, idus Novembris. Post cujus obitum continuo emerferunt incrementa tribulationum adversus clericos & laicos in episcopatu *Dunelmensi*. Clerici enim prorsus eluctabantur omne præceptum & mandatum *Henrici* archiepiscopi dissimulare, & absque ejus præjudicio quod valde pertimescebant episcopum sibi prævidere. *Rogerus* etiam de *Conigneriis* vice patris sui *Rogeri* jam defuncti munitionis *Dunelmensis* & terrarum potestatem agens, in procinctu militari augmentum gloriæ juveniliter sibi quærens, homines episcopatus pecuniaria exactio- ne sæpe gravavit, eisque causa direptionis apud alios frequentius fuit.

Anno

STEPHANUS
NUS REX.STEPHANUS
NUS REX.An. Dñi
1154.

ANno M. Clij. apud *Dunelmum* in die sancti *Vincentii* martyris *Laurentius* Prior, *Wazo* & *Ranulfus* archidiaconus universalesque cleri consenserunt in electione *Hugonis* thesaurarii *Eboracensis*, & per responsales suos *Wazonem* archidiaconem, & *Nicholaum* Priorem de *Bzincaburch* rem gestam citius *Henrico* archiepiscopo apud *Beverlacum* denunciaverunt. Archiepiscopus vero electionem improbens, accessumque responsalium ad se praveniens, diluculo ipse missam de Spiritu sancto celebravit, Prioremque, & archidiaconos anathemate dampnavit. Exortusque est tumultus multus adversus archiepiscopum super repulsa hac. Siquidem in capite jejunii apud *Eboracum* convenerunt ad archiepiscopum Prior & archidiaconi *Dunelmi*, & magister *Laurentius* & *Nicholaus* Prior, quos pariter excommunicaverat, sese absolvi postulantes electionemque suam canonum firmitate niti constanter astruentes. Insurrexerunt etiam in murmur cives *Eboraci*, cum eis, contumelias regie majestatis vociferantes in eum. Idcirco archiepiscopus festinavit egredi ab urbe, & non est regressus in eam usque ad diem mortis suæ. Qui nec propter preces *Eustachii* filii regis venientis ad eum apud *Beverlacum* de sententia hac aliquid remisit. Dum hæc gererentur, *Hugo* electus in *Suthanglia* moratus non se immiscuit jurgio huic. Et clerici quidem *Dunelmi* videntes Apostolici gratiam archiepiscopo arridere, neque de rege neque de quocumque alio ad munimen sui præsumpsere. Verumtamen post multas difficultates absoluti sunt, adjecti mandatis *Theobaldi* archiepiscopi *Cantuariensis* legato sedis Apostolicæ. Mense Augusto *Hugo* venit *Eboracum*, & archiepiscopum sibi propitium non habuit, cui capitulum *Eboracense* consilium vel auxilium ferre non præsumpsit. Fretus itaque scriptis *Theobaldi* archiepiscopi & aliarum approbatarum personarum *Angliæ* ipse cum clericis *Dunelmi* præsentiam papæ adiit. Magister vero *Laurentius* divertens ab eis, apud sanctum *Albanum* monachorum se contradidit institutis, post paucos annos à rege *Henrico* monachis *Westmonasterii* sullimenter prælatus, amoto abbate *Gervasio* filio regis *Stephani*, qui res loci illius juveniliter dissipavit. Eodem anno *David* rex *Scotiæ* apud *Karrel* pressus infirmitate ix. Kal. Junii obiit, cujus memoria per omnes generationes in benedictione est. Similis illius principis in diebus nostris non fuit; divinis devotus officiis, singulis diebus omnes canonicas horas, etiam vigiliis defunctorum audire non prætermittens. Prædicabile quidem in eo, quod in spiritu consilii & fortitudinis barbaræ gentis suæ feritatem sapienter moderatus est: quod in ablucendis pedibus pauperum frequens, alendisque eis & vestiendis misericors fuit: quod cœnobita *Saltehou*, *Mailros*, *Peubothle*, *Holmcoltran*, *Jeddewerth*, *Crag*, & hæc quidem cis mare *Scotiæ* sita, terris & redditibus ad sufficientiam locupletata ipse construxit; præter ea quæ in *Scotiæ* & in aliis locis

bona operatus est. Qui etiam apud exteras nationes; peregrinos, religiosos & seculares suis munificentis donavit. Gloriosius dixerim, quod frugalitate cotidiana victus & vestitus, sanctitate honestæ conversationis, disciplina morum etiam viris cœnobialibus se imitabilem præbuit. Regnavit autem xxix. annis, corpusque ejus ad *Dunfermelin* delatum in sepulchro regum *Scotiæ* sepultum est, ubi & sancta *Margareta* regina mater ejus requiescit. De quo fertur, quia mare quod adjacet *Dunfermelin* procellosis ventorum æstuavit fragoribus; naufragium minitans transfretare cum corpore volentibus: posito vero corpore regis in navi, mare quievit à fervore suo. Cumque corpus in aliud litus à navi exponeretur, mare iteratis agitatum est æstibus tempestatum. Tollens igitur omnis populus terræ *Melcholum* filium *Henrici* Comitissæ filii ipsius *David* regis apud *Scotiæ* sicut consuetudo illius nationis est, puerum admodum duodenarium constituerunt regem pro *David* avo suo. De quo veraciter dici potest, Cum semine eorum permanent bona, hereditas sancta nepotes eorum. *Northymbria* vero subjecta fuit *Willielmo* fratri ejus. Obiit *Eustachius* filius regis *Stephani*; & *Henricus* episcopus *Wintoniæ* instantius promotiones *Henrici* ducis excoluit. Quo mediante, frater ejus *Stephanus* rex & *Henricus* dux datis acceptisque sacramentis abinvicem convenerunt in fœdus sub vinculo pacis. Confirmatumque est inter eos, quod *Henricus* dux negotia regni disponderet, hæresque regni post regem *Stephanum* haberetur, idemque *Henrico* episcopo *Wintoniæ* ut patri acquiesceret de causis agendis in regno. Qui & *Willielmo* filio regis *Stephani* cum comitatu de *Waren* conservatis ei quæ ex hæreditario jure ei competebant, scilicet comitatus duo in *Angliæ* principatum super negotia regni ei contraderet. Consenserunt in hoc omnes principes regni, humiliatique sunt sub manu regis *Stephani* qui adversati sunt ei. Continuo exiit edictum ab eis per omnes provincias violentias comprimere, direptiones interdici, milites conductitios & sagittarios exterarum nationum à regno eici, munitionesque quas quisque in sua possessione post mortem *Henrici* regis construxerat dirui. Justitia ergo & pax ubique in regno revocata est. Obiit *Simon Silvanestensis* Comes *Northamptoniæ*, & *Ranulfus* Comes *Cestriæ*. Obiit *Eugenius* papa, successit ei *Anastasius* vir grandævus. *Bernardus* quoque abbas *Clare vallis*, quem unctio spiritus docuit de omnibus, defunctus est. *Henricus* etiam archiepiscopus *Eboracensis* apud *Beverlacum* pridie idus Octobris obiit, cujus corpus ad *Eboracum* delatum, in sepulchro pontificum ejusdem ecclesiæ conditum est. De quo in hoc opere quoddam miraculum mirabile, & in his diebus fere fatu & relatu incredibile, inferere volumus, sicut vir vitæ venerabilis *Ethelredus* abbas *Rievallis* stilo veraci & lenibus exaravit verbis. Vide post pag.

Explicit opus Johannis Prioris xxv. annorum.

[Faint, illegible text in the left column, likely bleed-through from the reverse side.]

[Faint, illegible text in the right column, likely bleed-through from the reverse side.]

Ricardus Prior Hagustaldensis, de statu & Episcopis Hagustaldensis Ecclesiæ.

Incipit Prologus operis sequentis.

De tempore Regum.

Generali nomine regio *Northanhymbro- rum* tempore regum vocabatur quicquid erat ab *Humbra* flumine usque ad alium fluvium qui vocabatur *Tweda*. Hæc autem subdivisa erat in duas provincias, scilicet in *Deiram* quæ ab *Humbra* incipiens, ad *Tesam* fluvium terminabatur; & in *Berniciam* quæ à *Tesa* usque ad *Twedam* protendebatur. Unde etiam quidam reges *Northanhymbro- rum* regnabant super solos *Deiros*, sicut *Elie*; quidam super solos *Bernicios*, sicut *Adda* filius ejusdem *Elle*; quidam super utrosque, sicut *Edwinus* filius ejusdem *Elle*, & sanctus *Oswaldus*, & post eum frater ejus *Oswinus*. A tempore cujus *Oswii* utraque regio sub uno regno remansit.

De tempore Consulum.

Deinde tempore Consulum cœpit vocari *Northumbria* terra illa quæ erat inter *Tinam* & *Twedam*. Hodierno vero tempore provincia *Northanhymbro- rum* appellatur terra illa quæ à fluminibus *Tina* & *Derewentione* incipit. Sunt etenim illi fluvii metæ ex illa parte inter terram sancti *Cuthberti* & comitatum *Northumbria*, quæ usque ad *Twedam* perveniens, ab occidentali parte habet *Westmeriland* & *Cumberland*, & ab orientali, mare, quod *Oceanus* dicitur. Illæ autem supradictæ provinciæ diversis temporibus *Christi* fidem susceperunt. Namque anno Dominicæ incarnationis DC. xxvij. regni vero sui xj. rege *Edwino* in die Paschæ *Eboraci* baptizato per beatum *Paulinum* sancti papæ *Gregorii* discipulum, *Deira* ad fidem *Christi* catholicam conversa est, & ab eisdem eodem anno ecclesia in honore sancti *Petri* Apostoli in *Eboraco* fundata est. At deinde vij. annis transactis, hoc est, Dominicæ incarnationis anno

DC. xxxiiij. per prædicationem sanctorum *Oswaldi* regis ac martyris, & *Aidani* episcopi *Bernicia* Christianitatem suscepit. Mox autem eodem anno ipsi fundaverunt ecclesiam *Lindisfarnensem* in honore sancti *Petri* Apostolorum principis. Deinde xl. annorum curriculo transcurso circa Dominicæ incarnationis DC. lxxiiij. annum, à beatæ memoriæ *Wilfrido Eboracensi* episcopo, in honore S. *Andree* Apostoli *Hagustaldensis* ecclesia fundata est. Igitur hæc solæ supradictæ tres ecclesiæ in tota gente *Northanhymbro- rum* episcopali dignitate primitus in antiquo tempore celebres fuerunt. Inter quas *Hagustaldensis* licet erat tempore posterior, non tamen in possessionum habundantia, vel in ornamentorum copia, vel in dignitatum gloria inferior habebatur, excepto quod *Eboracensis* semper erat metropolitana; quoniam prædictus pater *Wilfridus* & beata *Etheldrida* regina, cum & in terrenarum divitiarum opulentia ditissimi & in Dei cultu devotissimi essent, summa mentis intentione ac tota animi alacritate hanc magnificare & exaltare sategerunt. Igitur sanctus *Wilfridus* episcopalem sedem in ea sedit primus. Quo expulso & exulante, *Tunbertus*, *Eata*, *Johannes* in eadem sibi per ordinem successerunt. Deinde ipse pater rediens, plene illam recuperavit. In qua post mortem suam sanctum *Accam* presbyterum suum successorem habuit. Isti igitur & alii sancti ac venerabiles viri qui prædictæ ecclesiæ episcopali jure præfuerunt, gloriosa vita ac conversatione sua prædicabili illam illustrem ac laudabilem reddiderunt. Quinetiam de factis & dictis suis quam plurima memorabilia, & in ea & in aliis locis post se reliquerunt. Quæ fere omnia tam regionis crebra vastitas, quam temporis longa vetustas delevit. Pauca tamen quæ in antiquorum scriptis sparsim invenimus, prout potuimus in unum collegimus. In quibus quanta & qualis illa ecclesia antiquitus fuerit, qui ex minimis majora perpendere exercitati sunt, saltem aliqua ex parte cognoscere possunt.

Explicit præfatio operis sequentis.

Incipiunt Capitula.

CAP. I.

Quomodo, & à quibus, & quando Hagustaldensis ecclesia sit edificata; & quare *Hestol- desham* sit appellata.

II.

Quare quibusve causis in tempore beati *Wilfridi* duo episcopi ad ecclesiam *Eboracensem* consecrati fuerunt, ad quam ipse electus & consecratus fuit.

III.

De constructione & mirabili opere Hagustaldensis ecclesiæ.

IIII.

De aliis ecclesiis ejusdem loci: de surdo muto &

tineoso per miraculum sancti Johannis sanato.

V.

De pace inviolabili per unum miliare circumquaque ipsius ecclesiæ, & de auctoritatibus & de confirmationibus archiepiscoporum & episcoporum, de privilegiis apostolicorum, & de libertatibus regum, de largitionibus principum eidem ecclesiæ collatis, & de terminis episcopatus ecclesiæ ipsius.

VI.

Quomodo beatus *Wilfridus* ad episcopatum accesserit, siue in episcopatu se habuerit.

VII.

Quod sancta *Etheldrida* dedit sancto *Wilfrido*, quem

quem familiariter & specialiter diligebat, **Woldesham** cum circumjacente regione quam à rege **Ecfrido** in dotem acceperat, ut ibi episcopatum sibi faceret.

VIII.

De prima expulsionem sancti Wilfridi Eboracensis archiepiscopi.

IX.

Quoto anno ab incarnatione Domini sanctus Cuthbertus ad conversionem venit, & quomodo abbas Eata ecclesiam Lindisfarnensem ad regendum sicut Melrosensem recepit, & qualiter sanctum Cuthbertum de Melros ad Ripum transtulit, ac deinde ad Lindisfarnensem ecclesiam ut in Prioris auctoritate praeisset redire fecit.

X.

Quomodo sanctus Cuthbertus ad ecclesiam Hagustaldensem electus fuit, & quare Lindisfarnensem recepit, & de iij. sanctis episcopis qui contemporanei fuerunt.

XI.

Quomodo sanctus Wilfridus post expletionem octo annorum primae expulsionis suae episcopatum Hagustaldensem recepit; sanctus vero Johannes de Hagustaldensi ecclesia translatus Eboracensem suscepit.

XII.

De secunda sancti Wilfridi exultatione & revocatione, ac ejus felici morte.

XIII.

Recapitulatio annorum praedictorum sanctorum episcoporum Johannis & Wilfridi.

XIII.

Quando sanctus Acca presbyter, vir strenuissimus, coram Deo & hominibus magnificus, cantator peritissimus, in litteris sacris doctissimus, ecclesiam Hagustaldensem suscepit, & quam mirifico ac multifario decore adornavit, & magnificis muneribus ampliavit, & multimoda largitate ditavit.

XV.

Quomodo sanctus Acca episcopus de sede sua fugatus est, & quod in testimonium sanctitatis ejus sudarium, casula & tunica, quibus corpus ejus involutum fuerat, cum pristina pulchritudine & fortitudine post multa temporum curricula reperta sunt.

XVI.

De temporibus trium episcoporum, scilicet Frendberti, Alcmundo, & Tilberto.

XVII.

De miserabili morte Elfwaldi regis Northumbriae, & regno regis Osredi, & de synodo apud **Aclech**.

XVIII.

De curriculo annorum trium episcoporum, videlicet Ethelberto, Headredo, & Eanberto: & quomodo Ethelbertus sedem suam in Candida casa reliquit, & ecclesiam Hagustaldensem suscepit.

XIX.

De ordine, & numero, & annorum curriculo Hagustaldensium episcoporum ante devastationem miserrimam & desolationem maximam regionis Northumbriae factam à rege Haldano Danamarchiae.

Expliciunt Capitula libri primi.

Incipiunt Capitula libri secundi.

CAP. I.

Quomodo Eardulfus episcopus & abbas Eadredus de insula Lindisfarnense incorruptum corpus sancti Cuthberti exportaverunt, & per vij. annos de loco ad locum cum illo discurrerunt.

II.

Quomodo per Eardulfum Lindisfarnensem episcopum, Hagustaldensis episcopatus apud Cestriam restauratur, & qualiter postea per Aldunum episcopum ad Dunelmum corpus sancti Cuthberti transportatur.

III.

Quod Hagustaldensis ecclesia ex illa antiqui honoris prerogativa hanc libertatem optinet, quod nec propter synodum, nec propter crisma, nec propter aliquam causam episcopo Dunelmensi aliquod debitum debet, nisi forte ob aliquam ecclesiasticam causam discutiendam ipse episcopus ecclesiae mandaverit, & tunc Prior vel frater aliquis ipsius ecclesiae veniet.

IIII.

Quod ecclesia Hagustaldensis nunquam patronorum suorum, episcoporum scilicet sanctorum Eatae, & Accae, & Alchmundi, & ceterorum venerabilium praesulum Fredberti & Tilberti divina pietate protegente sit deserta, nec unquam eorum sacris reliquiis sit destituta.

V.

Quomodo illa quondam inclita & multiplici cultu possessionis & religionis magnifica, Hagustaldensis videlicet ecclesia ecclesiae Eboracensi cum quadam villa nomine **Holm** in praebenda sit data.

VI.

De quadam re digna memoriae archiepiscopi Thomae, & de eo quod Deus non per offensionem ad iram est provocandus, sed potius per bonam operationem ad misericordiam inclinandus, ut suae creaturae misereatur propiciatus.

VII.

De electione secundi Thomae Eboracensis archiepiscopi.

VIII.

Quando Hagustaldensis ecclesia post secundam devastationem à rege Danorum Haldano factam, ut praedictum est, ad religionem est conversa.

IX.

Quomodo Ailanus presbyter pater Etheldredi abbatissae Rievallis praedictam ecclesiam liberam & quietam Deo obtulit; in manu Prioris Rodberti Biset, per pulchrum philaterium cum magna devotione reddidit.

X.

Quomodo praedictus presbyter apud sanctum Cuthbertum Dunelmi habitum monachilem suscepit, & qualia dona ad decorem domus Domini secundus Thomas Eboracensis archiepiscopus praedictis canonicis donavit.

XI.

De morte pie memoriae praedicti Thomae Eboracensis archiepiscopi, & de ejus successore Turstino, & de bonis quae praefatis canonicis fecit.

XII.

De libertatibus regum & largitionibus principum, ac de elemosynis aliorum fidelium.

XIII.

XIII.

Quanta venerationis ac dignitatis Hagustaldense monasterium apud antiquos fuerit, quam mirifice fundatum, quam magnifice ornatum, & quam gloriosissime exaltatum extiterit.

XIIII.

De pace quæ à regibus & principibus Hagustaldensi ecclesiæ & omnibus ad eam confugientibus antiquitus data fuerit, & quæ vindicta illis sit injuncta qui eam infregerint.

Expliciunt Capitula.

Incipit quædam brevis Annotatio bonæ memoriæ Ricardi Prioris Hagustaldensis ecclesiæ, de antiquo & moderno statu ejusdem ecclesiæ, & de pontificibus ejusdem ecclesiæ.

CAP. I.

Quomodo, & à quibus, & quando Hagustaldensis ecclesiæ sit edificata, & quare Hestoldesham sit appellata.

EST in Northanhymbrorum provincia haud procul à Tina flumine ad austrum sita villa quædam, nunc quidem modica & raro cultore habitata, sed ut antiquitatis vestigia testantur, quondam ampla & magnifica. Hæc autem à rivulo ibi decurrente, & quandoque ad modum torrentis exuberante Hestilo nomine, Hestoldesham quasi prædium Hestilo vocatur. Beata vero regina Etheldreda, Anna regis orientaliū Anglorum filia, primo australium Girvisorum principi nomine Tunberto, sed illo post modicum defuncto, deinde Ecfrido Northanhymbrorum regi desponsata fuit. Quæ tamen integritatis virginalis gloriam semper intactam Deo protegente servavit. Hæc itaque sancto Wilfrido quem plurimum dilexit, illi inquam jam esistenti Eboracensi episcopo prædictam villam cum circumjacente regione, circa annum Dominicæ incarnationis DC. lxxiiij. in perpetuam eleemosinam dedit, ut eam episcopali cathedra fullimaret, quam ipse primus, & post eum alii jure ecclesiastico sederent.

CAP. II.

Quare quibusve causis in tempore beati Wilfridi duo episcopi ad ecclesiā Eboracensem consecrati fuerunt, ad quam ipse electus & consecratus sit.

Igitur Eboracensem ecclesiā ad quam primo electus & consecratus fuerat, sed illo demorante vel potius exulante in transmarinis partibus, alii pro eo in eadem consecrati sunt antistites, illis eam tandem concessisse creditur. Ipse vero tum ob amorem dilectissimæ dominæ suæ, prædictæ scilicet reginæ, tum propter secretiorem & quietiorem vitam quam ibi agere poterat, tum quia in illis partibus Christianitatis religio rudis adhuc & novella erat, tum etiam quia ex decretis patrum noverat, absque magna necessitate non licere unum episcopum duos episcopatus simul possidere, tum quia Agatho papa in Romano Concilio ei laudaverat, ut ipsius consilio in Eboracensi ecclesia alius pro eo episcopus substitueretur, & ipse novum episcopatum suum possideret & restauraret, ad prædictum locum construendum & ædificandum omnem curam & operam suam impendit. Quod autem cultus fidei

Christianæ tener adhuc in partibus illis erat, ex hoc maxime manifestum est, quia quasi circa xl. annos antea, fidem Christi regio illa susceperat; Gens quippe Berniciorum per prædicationem sanctorum Oswaldi regis & martyris, & Aidani Lindisfarnensis episcopi anno Dominicæ incarnationis DC. xxxiiij. ad fidem Christi conversa est.

CAP. III.

De constructione & mirabili opere Hagustaldensis ecclesiæ.

Sanctus igitur Wilfridus circa Dominicæ incarnationis annum DC. lxxiiij. & ætatis suæ quasi xl. & episcopatus sui quasi x. & regni Ecfridi quasi iiij. in prædicta villa ecclesiā in honorem Dei & sancti Andreae Apostoli ad rependendum beneficium quod ejus intercessione consecutus est, artificiosissima structura construxit. Nam cum primo Romanam venisset, ejus ecclesiā frequentans de remissione peccatorum suorum pro qua instantius orabat, per hoc certificari postulabat, si de ingenii sui tarditate & linguæ suæ rusticitate ipsius interventu absolvi mereretur. Nec mora, precibus dilecti Apostoli sui tantam gratiam fidei suo contulit propicia Dei bonitas, ut ad quælibet discenda promptissimam ingenii vivacitatem, & ad quælibet intellecta explicanda congruam sermonis fecunditatem se habere sentiret, ut postea per innumerabilium animarum salutem quas Deo lucratus est, efficacissime in sancta ecclesia claruit.

Descriptio Hagustaldensis Ecclesiæ.

Igitur profunditatem ipsius ecclesiæ criptis & oratoriis subterraneis, & viarum anfractibus, inferius cum magna industria fundavit. Parietes autem quadratis, & variis, & bene politis columnis suffultos, & tribus tabulatis distinctos immensæ longitudinis & altitudinis erexit. Ipsos etiam & capitella columnarum quibus sustentantur, & arcum sanctuarii historiis, & imaginibus, & variis celaturarum figuris ex lapide prominentibus, & picturarum, & colorum grata varietate mirabilique decore decoravit. Ipsum quoque corpus ecclesiæ aperticulis & porticibus undique circumcinxit, quæ miro atque inexplicabili artificio per parietes, & cocleas inferius & superius distinxit. In ipsis vero cocleis, & super ipsas ascensoria ex lapide & deambulatoria, & varios viarum anfractus modo fursum,

modo deorsum artificiosissime ita machinari fecit, ut innumera hominum multitudo ibi existere, et ipsum corpus ecclesie circumdare possit, cum à nemine tamen infra in ea existentium videri queat. Oratoria quoque quam plurima superius et inferius secretissima et pulcherrima in ipsis porticibus cum maxima diligentia et cautela constituit, in quibus altaria in honore beatæ dei genitricis semperque virginis *Marie* et sancti *Michaelis* archangeli sanctique *Johannis* Baptistæ et sanctorum Apostolorum, Martyrum, Confessorum atque virginum, cum eorum apparatibus honestissime præparari fecit. Unde etiam usque hodie quædam illorum ut turres et propugnacula supereminent. Quas autem et quorum Sanctorum reliquias, et quas et quam religiosas personas, et quantam ministrorum copiam deo devote servientium ibi congregaverit, et quam magnifice et religiose preciosis thesauris librorum, vestimentorum et quorumcumque utensilium et cæterorum ornamentorum usui sanctæ ecclesie congruentium ipsam basilicam interius ornaverit, nostræ exiguitatis fermociunculus explicare non sufficit. Atrium quoque templi magnæ spissitudinis et fortitudinis muro circumvallavit. Præterquam in alveo lapideo aquæductus ad usus officinarum per mediam villam decurrebat. Multiplicem autem et copiosissimam ædificiorum structuram quæ vastatio & vastitas delevit superseديمus, cum tamen fundamenta plurima adhuc ibi passim reperiantur; sicut enim antiquæ historiæ et cronica testantur, inter ix. monasteria quibus prædictus præsul pater et patronus præerat, et inter omnia alia totius *Angliæ* artificiosa compositione et eximia pulchritudine hoc præcellebat. Denique citra Alpes nullum tale tunc temporis reperiri poterat.

CAP. IV.

De aliis ecclesiis ejusdem loci, de surdo muto & tinea per miraculum sancti Johannis sanato.

Sunt autem præterea in eadem villa duæ adhuc aliæ ecclesiæ, una haud procul à muro matris ecclesie mirandi operis, et ipsa scilicet in modum turris erecta et fere rotunda, à quatuor partibus totidem porticus habens, in honorem sanctæ *Mariæ* semper virginis dedicata. Altera in honore sancti *Petri* Apostoli, aliquantulum remotior. Est etiam oratorium quoddam in veneratione sancti *Michaelis* archangeli dedicatum ultra flumen *Tina* in monte ripæ ejusdem amnis imminenti, qui Anglice *Crne-thou*, Latine mons aquilæ dicitur, ad septentrionem situm. Ubi etiam sanctus *Johannes* primo prædictæ, deinde *Eboracensis* ecclesie episcopus, mutum et tinea sanasse legitur. Ibi quoque dei miseratione et Sanctorum suorum intercessione virtutes et miracula et morborum curationes usque hodie crebro fiunt. Unde etiam moderno tempore dum *David* rex *Scotie* graves inimicitias exercens contra *Stephanum* regem *Angliæ Northumbriam* devastaret, duo *Picti* de ejus exercitu forte ad idem oratorium venientes, hostium ejusdem fregerunt, et quod ibi invenerunt secum abstulerunt; sed vindicta dei non defuit, nam mox dæmoni traditi sensu privantur, et prout furor eorum illos exagitabat, in conspectu omnium passim per nemora et rura discurrentes, alter ipse sibi os primo lapidibus conterens, deinde amputatis femoribus, alter seipsum in *Tina* fluvium submergens, uterque mise-

rabili ter utraque morte dampnati perierunt. Igitur idem locus in magna veneratione habetur, & cum creberrime aliis temporibus, præcipue tamen in vigilia & natali sancti *Johannis* Baptistæ innumeris tam sanorum quam infirmorum hominum turbis frequentatur. A prædicta autem villa quasi per unum miliare distat. Has vero tres ecclesias sanctus *Wilfridus* incepisse creditur, sed beatæ memoriæ *Acca* pontifex successor ejus illas consummavit. Unam, ut supradictum est, ad honorem sanctæ *Mariæ* semper virginis, & aliam ad honorem sancti *Michaelis*; quia ejusdem Domine intercessione & ipsius archangeli visitatione, de quadam sua maxima infirmitate quam in *Gallia* apud *Meldun* passus est convaluit. Tertium vero ad sancti *Petri* apostoli honorem, quia tocies ad ejusdem sedem pro necessitatibus suis remeans, per ipsum ab ipsius successoribus honorifice susceptus, de omnibus injuste sibi adversantium calumpniis cum magno honore est liberatus. Præter has autem multas alias & hostilis crebra destructio, & plurima temporum revolutio consumpsit.

CAP. V.

De pace inviolabili per unum miliare circumquaque ipsius ecclesie, & de auctoritatibus & de confirmationibus archiepiscoporum & episcoporum, & de privilegiis Apostolicorum, de libertatibus regum, de largitionibus Principum eidem ecclesie collatis, & de terminis episcopatus ecclesie ipsius.

Hoc quoque monasterium sæpèdictus pater ex liberalitate & auctoritate Regum ac Principum pace excellenter nobilitavit; Omnibus namque venientibus & redeuntibus circumquaque per unum miliare ab ipsa ecclesia pacem inviolabiliter custodiri & suo tempore fecit, & posteris contuendam constituit. Quod institutum auctoritate & privilegiis *Romane* sedis Apostolicorum & archiepiscoporum & episcoporum & Regum & Principum tam *Scotie* quam *Angliæ* confirmatum, quæ privilegia in eadem sunt ecclesia, hodierno quoque [tempore] immutabiliter conservat, & deo propitio perpetually conservabit. Sunt etiam ibi quædam loca à quatuor partibus ipsius ecclesie, quæ quasi signa & metæ ipsius pacis publicæ à populo ex nomine designantur, infra quæ nulli licet aliquem temerario ausu invadere. Quam institutionem si forte aliquis temerarius infringere audebit, & magnæ pecuniæ dampno obnoxius erit, & perpetuo anathematis gladio ab ecclesia seperabitur, nisi per ipsam ecclesiam ad congruam satisfactionem venerit. Unde ut in gestis antiquorum & modernorum reperiri potest, tempore pacis & belli innumeras hominum catervas cum eorum substantiis ab hostili invasione & gladio conservavit. Ut autem quidam ferunt, ab oriente mare, à meridie *Tesa* fluvius, ab occidente *Werberhala*, à septentrione *Alna* fluvius, *Hagustaldensis* episcopatus termini fuerunt. Prædicto vero patri facile erat in dei opere tot & tantas impensas facere. Nam cum ix. monasteriorum pater, & plurimarum & ampliarum & regionum & divitiarum possessor esset, in tanto honore & reverentia habebatur, ut quam plurimi abbates & abbatissæ se suæque cœnobii suæ custodiæ subicerent & commendarent; alii vero post mortem suam eum sibi successorem suisque rectorem substi-

substituerent. Insuper etiam insignissimorum principum nobilitas filios karissimosque parentes suos ejus urbanitati & sanctitati committebant, ut institutionis suae eruditione nobilitati in provectiore aetate, aut secundum doctrinam & consilium sanctissimi praefuli deo in perpetuum servirent, aut ad antecessorum suorum dignitates jure successionis promoverentur. De *Roma* quoque & *Italia* & *Francia* & de aliis terris ubicumque invenire poterat, cementarios & quoslibet alios industrios artifices secum retinuerat, & ad opera sua facienda secum in *Angliam* adduxerat. Ad maiorem autem evidentiam, quomodo praedictus pater ad episcopatum accesserit, & in episcopatu se habuerit, breviter & summatim repetatur.

CAP. VI.

Quomodo beatus Wilfridus ad episcopatum accesserit, sive in episcopatu se habuerit.

ANno igitur Dominicae incarnationis DCIxiij. regnante *Oswio*, *Colmanno Northanhymbrorum* episcopo, de Paschali observantia in communi Concilio a sancto *Wilfrido* qui tunc temporis praesbyter erat, superato, & ideo ad patriam suam reverso, *Tuda* pro eo ordinatur episcopus, sed mox defunctus est. Eodem igitur, id est DCIxiij. Dominicae incarnationis & regni *Oswii* vicesimo secundo & aetatis suae quasi xxx. anno, unanimi consensu praedicti regis & filii ejus *Alfridi* & sapientum regni, in idem concordante clero & populo, ad *Eboracensem* ecclesiam sanctus *Wilfridus* eligitur, & ab *Alfrido Gallias* mittitur, ut ibi quod tunc in *Anglia* non poterat, canonice episcopalem consecrationem suscipere. Qui jussu Regis *Franciae* ad quem missus erat, ab *Agilberto* olim *Gemisorum* sed tunc *Parisiace* civitatis episcopo, cum eo convenientibus aliis undecim episcopis, in *Compendio* regio opido cum magno honore consecratus est. Cumque redire tardaret, quidam invidentes beato *Wilfrido* ob victoriam quam de *Colmanno* habuit, *Oswio* Regi persuaserunt, ut alium loco ejus episcopum consecrari faceret. Quorum insilio Rex infatuatus, *Ceddum* abbatem coenobii de *Westingaham* ad se vocavit, et eum *Cantium* ordinandum misit. Sed archiepiscopo *Densdedit* defuncto, divertens ad occidentales *Saxones*, et a *Wino* eorum episcopo episcopus ordinatus est, rediensque *Eboracensem* ecclesiam tribus sublimiter annis rexit. Verum sancto *Wilfrido* secundo post electionem suam anno revertenti, ut rumor innotuit, *Ceddum* sedis suae cathedram praecipasse nichil omnino turbatus, sed placito vultu et hilaris pectore coenobium suum in *Ripum* repetiit, ibique cum magna mentis stabilitate secretius deo devote tribus annis servivit, nisi quod quandoque a *Wlfario* rege *Merciorum* et *Egberto* rege *Cantuariorum* ad episcopalia officia in eorum regionibus, quae tunc episcopis carebant, exercenda, magnis precibus invitabatur. Expleto vero quadriennio, hoc est Dominicae incarnationis DC. lxiix. et regni *Oswii* vicesimo septimo et episcopatus sancti *Wlfridi* sexto anno, a *Vitaliano* Papa ad *Cantuariensem* archiepiscopatum consecratus *Theodorus* in *Angliam* venit. Ex cujus jussu eodem anno *Cedda* ab episcopatu deposito, et ad coenobium suum in *Westingaham* redeunte, sanctus *Wilfridus* suae, hoc est *Eboracensis*, necnon et omnium *Northanhymbrorum* episcopatum suscepit cu-

ram. Itaque eo tempore ille solus pontifex erat in toto regno Regis *Oswii*, id est in tota gente *Deiorum* et *Berniciorum*, et etiam super *Britones* et super *Scottos* de *Lindisfarnensi* insula, et super *Pictos*, quia *Candida Casa* nondum episcopum proprium habuerat.

CAP. VII.

Quod sancta Etheldrida dedit sancto Wilfrido, quem familiariter & specialiter diligebat, Westoldesham cum circumjacente regione, quam a Rege Egfrido in dotem acceperat, ut ibi episcopatum sibi faceret.

INterea vero Dominicae incarnationis DCIxx. & episcopatus sancti *Wilfridi* vij. & regni sui xxix. anno, mortuus est Rex *Oswius*, cui eodem anno filius ejus Rex *Egfridus* in regnum successit. Hic beatam *Etheldridam*, ut praedictum est, nomine tenus conjugem duxerat. Haec vero assensu Regis mariti sui circa regni ejusdem iij. & circa Dominicae incarnationis DCIxxiiij. & circa episcopatus sui decimum annum dedit sancto *Wilfrido*, quem familiariter & specialiter diligebat, *Westoldesham* cum circumjacente regione, quam a Rege *Egfrido* in dotem accepisse creditur, ut ibi episcopatum sibi faceret. Quod & ipse sicut supradictum est fecit. Ipsa vero perpetuae virginitatis integritate servata, postquam duodecim annis praefato Regi sic copulata fuerat, vix impetrata licentia ab eo, suscepto habitu religionis a sancto *Wilfrido*, effecta est sanctimonialis in coenobio *Ebbe* ipsius Regis ainitae. Post hanc autem accepit Rex *Ermenburgam* in conjugem. In cujus corde sathanas contra praedictum Episcopum odiorum & invidiae fomenta conflans, per linguam ipsius usque ad expulsionem pontificis animum Regis accendit.

CAP. VIII.

De prima expulsionem sancti Wilfridi Eboracensis archiepiscopi.

ANno igitur Dominicae incarnationis DCIxxvij. & regni *Egfridi* viij. & sui pontificatus xv. ab *Egfrido* Rege de episcopatu suo sanctus *Wlfridus* pulsus est, & viij. annis exulavit. Interim vero in loco ejus a *Theodoro* duo episcopi ordinantur, *Bosa* ad *Eboracensem* & *Eata* ad *Hagustaldensem* & pariter ad *Lindisfarnensem*, & utraque simul tribus annis rexit. Sed expleto triennio, ad solam *Lindisfarnensem* remansit, & eam tribus annis & dimidio gubernavit. Iste vero *Eata* magnae sanctitatis & religionis vir erat, & abbas coenobii *Maitrosensis*, & in magna veneratione & auctoritate & inter fervos dei & inter potentes seculi habebatur. Erant quoque in consorcio cui ille praerat, quam plurimi sancti viri, sed *Boisilus* sub eo Praepositi officio fungens, virtutum culminibus & spiritu prophetiae pollens, inter ceteros fratres praeminebat.

CAP. IX.

Quoto anno ab incarnatione Domini sanctus Cuthbertus ad conversionem venit, & quomodo sanctus abbas Eata ecclesiam Lindisfarnensem ad regendum

dum sicut Mailrosensem recepit, & qualiter sanctum Cuthbertum de Melros ad Ripum transtulit, ac deinde ad Lindisfarnensem ecclesiam ubi in Prioris auctoritate praeesset, redire fecit.

Igitur fama bonitatis eorum cognita, sanctus Cuthbertus anno Dominicæ incarnationis DCli. & regni Oswii ix. eorum exemplo & doctrina imbui cupiens, in Mailrosensi monasterio factus est monachus. Huic quoque Eata pro bonitatis & sanctitatis reverentia rex Oswius post mortem Tude episcopi fratres Lindisfarnensis ecclesiæ commendaverat, ut sicut Mailrosensi ita & Lindisfarnensi monasterio abbatis jure praeesset. Unde & sanctum Cuthbertum utpote monachum suum primo transtulit de Mailros ad ecclesiam suam quam ei Rex Alfridus dederat in Ripum, deinde ad Lindisfarnensem ecclesiam ut Prioris auctoritate praeesset, sicut in vita ejus legitur. Hic igitur beatus pater & episcopus Eata venerandus, postquam ut supradictum est ad solum Lindisfarnensem episcopatum regendum remansit, ad Hagustaldensem ordinatus est pro eo Tunbertus, cui cum tribus annis praeuisset depositus est.

CAP. X.

Quomodo sanctus Cuthbertus ad ecclesiam Hagustaldensem electus sit, & quare Lindisfarnensem recepit, & de iiij. sanctis episcopis qui contemporanei fuerunt.

Anno igitur Dominicæ incarnationis DCxxxiiij. regni vero Egfridi xiiij. monachatus sui xxxv. anachoreseos ix. hoc est anno proximo post depositionem Tunberti, electus est pro eo circa hyemem ad eandem, i.e. ad Hagustaldensem ecclesiam S. Cuthbertus, sed quia ille maluit ei præfici in qua conversatus fuerat, venerabili Eata episcopo & abbate suo reverso ad Hagustaldensem, ad quam primo, ut prædictum est, episcopus ordinatus fuerat, in Paschali sollemnitate Eboraci in præsentia Regis Egfridi à Theodoro ad Lindisfarnensem ecclesiam ordinatur. Hoc eodem anno Rege Egfrido circa Pentecosten occiso, mox frater suus nothus Alfridus pro eo regnavit. Hujus autem regni principio, id est Domini incarnationis DCxxxv. defuncto venerabili Eata & in Hagustaldensi ecclesia honorifice sepulto, episcopatum ejus suscepit sanctus Johannes, cui uno anno præfuit; secundo autem anno regni Alfridi qui est etiam secundus annus ordinationis sancti Cuthberti, contemporanei pontifices fuerunt idem sanctus Cuthbertus & sanctus Wilfridus. Uno enim tempore isti quatuor sancti pontifices fuerunt, Wilfridus Eboracensis, Cuthbertus Lindisfarnensis, Eata Hagustaldensis & ei succedens Johannes.

CAP. XI.

Quomodo sanctus Wilfridus post expletionem viij. annorum primæ expulsionis suæ episcopatum Hagustaldensem recepit, sanctus vero Johannes de Hagustaldensi ecclesia translatus Eboracensem suscepit.

Igitur eodem anno expletis octo annis primæ expulsionis suæ à Roma, Britanniam reversus sanctus

Wilfridus, auditis epistolis Apostolici Agathonis sedem & episcopatum suum Hagustaldensis ecclesiæ recepit. Sanctus vero Johannes de Hagustaldensi translatus Eboracensem ecclesiam regendam pro defuncto Bosan suscepit, eamque laudabiliter xxxiiij. annis rexit. Deinde cum pro majore ætate episcopali officio minus sufficeret, ordinato in episcopatu Eboracensis ecclesiæ Wilfrido presbytero suo, ipse ad monasterium suum quod apud Beverli in silva Deirorum est secessit, ibique deo digna conversatione iiij. annis in pace majori vivens, anno ab incarnatione Domini DCCxxi. regni vero Osrici iiij. nonas Mai beato fine quievit in Domino, sepultusque est in eodem monasterio in porticu sancti Petri.

CAP. XII.

De secunda expulsionem sancti Wilfridi, exulatione & revocatione, ac ejus felici morte.

At beatæ recordationis supradictus Wilfridus post quinque annos præfato rege scilicet Alfrido & plurimis episcopis cum falso accusantibus de transgressionem præceptorum Theodori Cantuariensis archiepiscopi item de præfatu suo pulsus est. Interim vero sanctus Johannes utramque ecclesiam, scilicet Eboracensem & Hagustaldensem, procuravit: sed postquam tredecim annis secundo exulavit, à Romana sede item Angliam remeans, lectis litteris Johannis papæ, Alfrido mortuo & Osredo filio suo pro eo regnante, primo anno regni ipsius præfatum suum in Hagustaldensi ecclesia honorifice recuperavit, sicque quatuor annis in pace transactis, xlv. annos in episcopatu habens in monasterio suo in provincia Undalum anno Dominicæ incarnationis DCCix. & regni Osredi v. feliciter agonem suum consummavit in Domino, corpusque ejus ad ecclesiam suam in Ripum perlatum ibidem juxta altare beati Petri apostoli ad austrum positum est.

CAP. XIII.

Recapitulatio annorum prædictorum sanctorum episcoporum Johannis & Wilfridi.

Fuerunt itaque anni vitæ sancti Wilfridi circiter lxxv. annos, præcessitque in episcopatu sanctum Johannem supramemoratum xxij. annis, manseruntque simul in episcopatu xxiiij. annis. Postquam vero defunctus est sanctus Wilfridus, supervixit sanctus Johannes in episcopatu quidem x. annis & vi. mensibus & xiii. diebus, de quibus nulla mentio fit in compoto annorum in historia Anglorum. Forsitan ideo quia non conficiunt annum. Postquam vero episcopatum dimisit ut prædictum est, tribus annis privatam egit vitam. Quod autem sic se habuerint isti patres, & per annos episcopatu suorum & regum, & per annos de ordinatione sancti Wilfridi & de morte sancti Johannis suprapositos & in historia Anglorum annotatos, evidentissime probari potest. Si quis autem eorum vitas plenius nosse desiderat, vel historias Anglorum vel libellos de vita ipsorum conscriptos legere vel audire studeat.

CAP. XIV.

Quando sanctus Acca presbyter, vir strenuissimus, coram deo & hominibus magnificus, ecclesiam Hagustaldensem suscepit, & quam mirifico ac multifario decore adornavit, & magnificis muneribus ampliavit.

SUscipit vero eodem, id est DCCix. Dominicæ incarnationis & regni *Offridi* v. anno pro sancto *Vilfrido* episcopatum *Hagustaldensis* ecclesiæ *Acca* presbyter ejus, vir & ipse strenuissimus, & coram deo & hominibus magnificus, qui & ipsius ecclesiæ suæ quæ in beati *Andree* apostoli honorem consecrata est, ædificium multifario decore ac magnificis ampliavit operibus. Dedit namque operam ut acquisitis undecumque reliquiis beatorum Apostolorum & martyrum *Christi*, in veneratione illorum poneret altaria, distinctis porticibus in hoc ipsum intra muros ejusdem ecclesiæ. Sed & historias passionis eorum, una cum cæteris ecclesiasticis voluminibus, summa industria congregans, amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit; necnon & vasa sancta & luminaria aliaque hujusmodi quæ ad ornatum domus dei pertinent, studiosissime paravit. Cantorem quoque nomine *Masan*, qui à successoribus discipulorum beati Papæ *Gregorii* in *Cantia* fuerat cantandi sonos edoctus, ad se suosque instituendos accersivit, ac per annos xij. tenuit, quatenus & ea quæ illi non noverant carmina ecclesiastica doceret, & ea quæ quondam cognita longo usu vel negligentia inveterare cœperunt, hujus doctrina pristinum renovarentur in statum. Nam & ipse venerabilis episcopus *Acca* cantator erat peritissimus, quomodo etiam in litteris sacris doctissimus & in catholicæ fidei confessione castissimus, in ecclesiasticæ quoque institutionis regulis sollertissimus extiterat, & usque dum præmia piæ devotionis acciperet existere non destitit, utpote qui à pueritia in clero sanctissimi ac deo dilecti *Bosan Eboracensis* archiepiscopi nutritus atque eruditus fuit. Deinde ad *Vilfridum* episcopum spe melioris propositi adveniens, omnem in ejus obsequio usque ad obitum illius explevit ætatem. Cum quo etiam *Romam* veniens, multa illic quæ in patria nequiverat, ecclesiæ sanctæ institutioni utilia didicit, & suis subiectis tradidit. Hucusque verba venerabilis *Beda* presbyteri de eo quem miro venerationis & dilectionis affectu excolebat & amplectebatur. Unde etiam precibus & epistolari exortatione ipsius episcopi provocatus, & propter ipsum & ad ipsum explanationem super *Lucam* & *Marchum* evangelistas & quædam alia scripsisse cognoscitur. Rexit autem prædictam ecclesiam xxiiij. annis.

CAP. XV.

Quomodo sanctus Acca episcopus de sede sua effugatus sit, & quod in testimonium sanctitatis ejus sudarium, casula & tunica, quibus corpus ejus involutum fuerat, cum pristina pulcritudine & fortitudine post multa temporum curricula reperta sunt.

ANno vero Dominicæ incarnationis DCC. xxxij. & regni *Ceolwulfi* iiij. & episcopatus sui xxiiij. de sede sua fugatus est, & ut quibusdam videtur

postea viij. annis vixit. Nam anno Dominicæ incarnationis DCCxl. & Regni *Eadberti* iiij. sicut historia testantur, xij. kal. Novembris de præsentī seculo sublatus est, cujus spiritus ab angelis perductus est ad bravium supernæ felicitatis. Qua autem urgente necessitate pulsus sit, vel quo diverterit, scriptum non reperi. Sunt tamen qui dicunt quod eo tempore episcopalem sedem in *Candida* inceptorit & præparaverit. Hujus vero sacrum corpus cum honore tanto patri congruo traditum est sepulturæ juxta secretarium suæ, id est *Hagustaldensis* ecclesiæ. Deo autem volente declarare merita dilecti famuli sui, cum post multa temporum curricula ejus sepulchrum aperiretur, in argumentum magnæ sanctitatis & testimonium incommutabilis gloriæ ejus, sudarium lineum & casula & tunica sericæ, quibus illud sacrum corpus indutum & involutum fuerat, non solum pulcritudinem, sed quod multo mirabilius est, pristinam fortitudinem incommutabiliter conservasse reperta sunt. Hæc autem dei magnalia videre desiderantibus, in eadem specie & decore quasi incorruptibilia perseverantia etiam usque hodie in eadem ecclesia ostenduntur. Virtutes autem & miracula quæ per eum & per alios fideles servos suos, quorum reliquæ ibidem continentur, deus crebro operatur, hic supersedemus, alibi dicturi prout ipse nobis dederit.

CAP. XVI.

De temporibus trium episcoporum, scilicet Frethberti, Alcmundo & Tilberto.

POST illum autem anno Dominicæ incarnationis DCCxxxiiij. & regni *Ceolwulfi* vi. vi. idus Septembris ordinatus *Fredbertus Hagustaldensis* ecclesiæ præsulatum suscepit. Anno vero Dominicæ incarnationis DCClxvj. & regni *Alcredi* ij. & episcopatus sui xxxiiij. x. kal. Januarii glorioso fine migravit ad Dominum. Hunc autem subsequutus sanctus *Alcmundus* anno Dominicæ incarnationis DCClxvij. & regni *Alcredi* secundo, octavo kal. Mai consecratur in antistitem. Qui Dominicæ incarnationis DCClxxxj. & regni *Elfwaldi* iiij. & episcopatus sui xij. anno, vij. idus Septembris extremum diem clausit in Domino. Post hunc vero dilectus pater *Tilbertus* in episcopatum subrogatur, anno eodem, hoc est Dominicæ incarnationis DCClxxxj. & regni *Elfwaldi* iiij. & sexto nonas Octobris consecratur, elevaturque in folio episcopalis cathedræ in loco qui appellatur *Wilseswelle*, hoc est fons lupi. Hic cum *Eanbaldo* archiepiscopo & *Higbaldo* præfule in monasterio quod *Cozabrigæ* dicitur *Aldulfum* episcopum consecravit.

CAP. XVII.

De miserabili morte Elfwaldi Regis Northumbriæ, & regno Regis Osredi, & de synodo apud Aethel.

EPiscopatus quoque hujus anno viij. & Dominicæ incarnationis DCClxxxviiij. *Elfwaldus* rex *Northanhymbrorum* postquam decem annis regnavit, conjuratione facta ab ejus patricio *Siga* nomine, miserabili morte xi. kal. Octobris occisus est juxta murum in loco qui *Cithlescester* dicitur. Et regnavit *Osredus Alcredi* Regis filius ejusdem *Elfwaldi* nepos uno pro eo anno. Quo etiam anno iiij. kal. Octobris

Octobris synodus fuit in loco qui dicitur *Aclech*. In loco vero quo præfatus Rex occisus est lux cœlitus emissa sæpissime à plurimis visa est. Unde à fidelibus illius loci ibidem ecclesia est constructa, & in honore dei & sanctorum *Cuthberti* episcopi & *Oswaldi* Regis & martyris consecrata. Corpus vero eximii Regis cum magnis monachorum & clericorum cuneis ad *Hestoldeſham* perlatum est, & in ecclesia sancti *Andree* apostoli cum magno honore sepultum. Præfuit igitur *Haugustaldensi* ecclesiæ *Tilbertus* viij. annis, & Dominicæ incarnationis DCClxxxix. & regni *Osfredi* primo anno migravit de hac vita, sepultusque est in eadem ecclesia.

CAP. XVIII.

De curriculo annorum trium episcoporum, videlicet *Ethelberto*, *Headredo* & *Anberto*, & quomodo *Ethelbertus* sedem suam in *Candida Casa* reliquit & ecclesiam *Haugustaldensem* suscepit.

Eodem anno, hoc est DCClxxxix. Dominicæ incarnationis anno, *Ethelbertus* sede sua in *Candida Casa* relicta, *Haugustaldensem* episcopatum suscepit, cui octo annis præfuit, & Dominicæ incarnationis DCCxcviij. & secundo anno postquam *Eardulfus* item est redditus regno xviij. kal. Novembris mortuus est in loco qui dicitur *Bartun*, cuius corpus ad *Hestoldeſham* perlatum est, & à fratribus ipsius cœnobii venerabiliter sepultum. Eodem anno electus est pro eo *Headredus* in *Haugustaldensem* episcopatum, & post excursum paucorum dierum iij. kal. Novembris ab *Eanbaldo* archiepiscopo & *Higbaldo* episcopo ordinatus est in loco qui *Wudaforda* dicitur, & prædictam ecclesiam tribus annis regens Dominicæ incarnationis DCCC. & iij. anno postquam item regnavit *Eardulfus* defunctus est. Pro quo *Eadbertus* vel *Osbertus* electus & ordinatus est in loco qui *Ethingaham* dicitur anno Dominicæ incarnationis DCCC. ac eidem ecclesiæ xiiij. annis præfuit.

CAP. XIX.

De ordine & numero & annorum curriculo *Haugustaldensium* episcoporum ante devastationem miserimam & desolationem maximam regionis *Northymbrie* factam à Rege *Haldano* *Danarmarchia*.

Ordo *Haugustaldensium* episcoporum, & quot annis fuerunt episcopi.

Primus *Wilfridus* ——— xlv. annis

Secundus *Eata* ——— vij.

Tunbertus ——— iij.

Quartus *Johannes* ——— j.

Hi autem tres sibi mutuo successerunt dum ab *Egfrido* Rege pulsus sanctus *Wilfridus* prima vice viij. annis exulavit.

Quintus sanctus *Acca* ——— xxiiij.

Sextus *Fredbertus* ——— xxxiiij.

Septimus sanctus *Alcmundus* ——— xiiij.

Octavus *Tilbertus* ——— viij.

Nonus *Ethelbertus* ——— vij.

Decimus *Headredus* ——— iij.

Undecimus *Eanbertus* vel *Osbertus* ——— xiiij.

Duodecimus *Tilferdus*. Sed tempus episcopatus hujus ignoratur.

Itaque episcopatus *Haugustaldensis* ecclesiæ incipiens circa DClxxiiij. Dominicæ incarnationis annum duravit Cxliij. annis, excepto ultimo episcopo cuius tempus ignoratur, scilicet usque ad DCCC. xiiij. annum Dominicæ incarnationis. Et nota quod liij. annis cessavit ante devastationem provincie *Northanhymbrorum*, quæ DCCCclxxv. anno Dominicæ incarnationis ab *Haldene* *Dano* facta est: qui sumpta tertia parte exercitus paganorum qui totam *Angliam* occupaverant, cum multa classe *Tinam* ingrediens, circa *Tinamuthe* applicuit, & inde proficiens flamma & ferro in exterminium omnia duxit.

Explicit liber primus.

Incipit Secundus Liber.

CAP. I.

Quomodo *Eardulfus* episcopus & abbas *Eadredus* de insula *Lindisfarnensi* incorruptum corpus sancti *Cuthberti* exportaverunt, & per viij. annos de loco ad locum cum illo discurrerunt.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. lxxv. & ex fundatione *Lindisfarnensis* ecclesiæ CCxli. ab obitu sancti *Cuthberti* Clxxxix. & ex quo *Haugustaldensis* ecclesiæ episcopi defecerunt liij. & prioris vastationis lxxxiiij. & episcopatus *Headulfi* xxij. à Rege *Danorum* *Haldane* ut prædictum est *Northumbria* devastata, prædictus *Eardulfus* episcopus & Abbas *Eadredus* de insula *Lindisfarnensi* incorruptum corpus sancti *Cuthberti* cum maxima parte thesauri illius ecclesiæ exportaverunt, et ante faciem barbarorum

per viij. annos de loco ad locum cum illo discurrerunt. Deinde in villam nomine *Crecam* venientes ibi liij. mensibus resederunt. Tandem vero redeuntes ad villam olim *Kunkacestram* ac nunc *Cestram* vocatam deveniunt, ibique cum reliquiis quieverunt. Et quia sicut supradictum est jam multo tempore *Haugustaldensis* ecclesiæ sedes vacaverat, quippe ut quidam ferunt *Tilferdus* ultimus ejus episcopus in itinere versus *Romam* defunctus erat, et propter violentiam persecutionum non erat qui in illa regione illi succederet, et episcopatum ejus pro eo susci-peret, in parochia ipsius præfatus *Eardulfus* episcopalia officia exercere cœpit; sicque ibi xviij. annis supervixit. Cui defuncto viij. episcopi ibidem ex ordine successerunt.

C A P.

CAP. II.

Quomodo per Eardulfum Lindisfarnensem episcopum Hagustaldensis episcopatus apud Cestram restauratur, & qualiter postea per Aldunum episcopum corpus sancti Cuthberti transportatur.

ITaque anno Dominice incarnationis DCCC. lxxxiiij. & ab obitu sancti Cuthberti Cxcviij. regnante Guthredo, per Eardulfum Lindisfarnensem episcopum & ejus successores Hagustaldensis episcopatus apud Cestram restauratur, & Cxv. annis ibidem mansit. Anno vero Dominice incarnationis DCCCC. xcv. ab obitu sancti Cuthberti CCCxj. regni vero Ethelredi xvij. pontificatus vero sui vj. Aldwinus episcopus per visionem ammonitus propter superventuram pyratum rabiem, cum populo loci illius corpus sanctissimi Confessoris inde ad Ripum tempore veris transportavit. Post iij. autem vel iiij. menses pace reddita cum ad Cestram remeare proponerent, ad orientalem plagam Dunelmi de loco qui *Werdelaun* dicitur, vehiculum sanctarum reliquiarum nullo modo promoveri potuerunt. Sed post triduanum jejunium per visionem eis revelatum est, ut ad locum ubi nunc Dunelmum est divertentes ibi requiescerent. Sicque factum est. Hoc igitur modo cum sancto corpore episcopalis sedes quæ apud *Hesteldesham* fuerat per successores Lindisfarnensium episcoporum primo apud Cestram, deinde apud Dunelmum usque ad præsens permanit. Si quis autem hæc plenius nosse desiderat, in gestis Dunelmensium episcoporum reperire poterit.

CAP. III.

Quod Hagustaldensis ecclesia ex illa antiqui honoris prerogativa hanc libertatem optinet, quod nec propter synodos, nec propter crisma, nec propter aliquam causam episcopo Dunelmensi aliquod debitum debet, nisi forte ob aliquam causam discutiendam ipse episcopus ecclesie mandaverit, & tunc Prior vel frater aliquis ipsius ecclesie veniet.

AB anno itaque quo pontifex Aidannus episcopalem cathedram apud Lindisfarnen primus sedit, usque ad annum quo Aldannus episcopus apud Dunelmum episcopatum incepit, computantur anni CCClxj. à transitu sancti Cuthberti CCCix. Ex quo vero Hagustaldensis episcopatus per sanctum Wilfridum incoavit usque ad annum quo Aldannus eundem apud Dunelmum primo instauravit, circiter CCCxxxij. annos fuisse creditur. Hæc igitur, id est Hagustaldensis ecclesia ex illa antiqui honoris prerogativa hanc libertatem & auctoritatem optinet, quod nec propter synodum, nec propter crisma, nec propter aliquam ecclesiasticam causam episcopo Dunelmensi, vel ejus archidiacono, vel illorum ministris, aliquod debitum sive aliquam consuetudinem debet, nisi forte ob aliquam ecclesiasticam causam discutiendam ipse episcopus ecclesie mandaverit, & tunc Prior, vel aliquis frater ipsius ecclesie ad illum veniet. Quod si episcopus Dunelmensis sive archidiaconus forte propter aliquam causam ad Patra prædictæ ecclesie sacrum oleum dare renuerit, ex decreto Eboracensis metropolitani licet illi ab Eboracensi ecclesia illud

accipere; licet etiam illi clericos suos ad ordinandum quocumque vult mittere. Hoc quoque privilegium ex antiquo tempore eam habere constat, quod de quolibet Dunelmensis vel alterius episcopatus loco quorumlibet defunctorum corpora cum justis oblationibus illorum tumulanda suscipere possit, qui dum viverent se fratribus ecclesie traderunt, & apud eos locum quiescendi elegerunt. Ex regum quoque, & archiepiscoporum, & episcoporum, & principum liberalitate, & confirmatione hanc libertatem optinet, quod nusquam pro traditione vel commercio propriarum rerum suarum aliquod tributum sive aliquam consuetudinem solvit. Igitur, sive in civitatibus & urbibus, sive in opidis & villis, & portibus, ministri ejus ad opus ipsius ecclesie, vel fratrum illius aliquid vendant sive emant, vel cum pecunia eorum de loco ad locum transeant, sine omni exactione & consuetudine id agere solent & debent.

CAP. IIII.

Quomodo ecclesia Hagustaldensis nunquam patronorum suorum episcoporum, scilicet sanctorum Eata & Accæ & Alchmundi, & ceterorum venerabilium præsulum Fredberti & Tilberti divina pietate protegente sit deserta, nunquam eorum sacris reliquiis sit destituta.

ANno M.Cxiiij. Dominice incarnationis ecclesia sancti Andrea Apostoli Hagustaldensis ad religionem conversa est. Nam cum multis annorum curriculis cum circumjacente regione sæpius deprædata & depopulata & diu deserta mansisset, nunquam tamen patronorum suorum ejusdem ecclesie episcoporum, scilicet sanctorum Eata, & Accæ, & Alchmundi, & ceterorum venerabilium præsulum Fredberti & Tilberti divina pietate protegente, nunquam, inquam, eorum sacris reliquiis destituta est. In quadam enim porticu juxta secretarium ejusdem ecclesie versus australem partem reliquie sancti Eata decenter in una theca collocatæ quiescebant. A quo autem, vel quo tempore de terra elevata fuerint, à nobis ignoratur. De sanctis autem Accæ & Alchmundo legitur, quod Elferdus filius Weston, vir quidem strenuus, & Dunelmensis ecclesie secretarius tempore Egelmini ejusdem ecclesie episcopi, divino præmonitus oraculo de terra levaverit eos, & intra ecclesiam in remotioribus partibus collocaverit. Postea vero procedente tempore, in secretario ejusdem ecclesie Accæ quidem ad dextrum cornu altaris, & Alchmundus ad sinistram honestius ac decentius in duobus arcubus positi sunt. Deinde crescente devotione fidelium, ambo simul multo convenientius & honorabilius retro & juxta altare, ut in præfenti cernitur, in una theca sunt collocati. Venerabilium quoque patrum Fredberti & Tilberti reliquie in eodem loculo cum illis continentur. Quis autem eos de terra levaverit non est in nostra notitia. Sed quia cum prædictis patribus ubique inventi sunt, pariter cum illis levatos fuisse creditur. In illa autem theca quæ ad austrum sita est sunt reliquie sancti Eata. In alia vero versus aquilonem posita sanctorum corporum Accæ & Alchmundi pulvis conservatur. Sunt etiam ibi multe aliæ reliquie cum suis inscriptionibus, quæ postea eidem ecclesie sunt datæ.

CAP. V.

Quomodo illa quondam inclita, & multiplici[cultu] possessionis, & religionis magnifica, Hagustaldensis videlicet ecclesia ecclesia Eboracensi cum quadam villa nomine Holm in prabenda sit data.

Hujus autem ecclesie tanto celesti thesauro ditata sub primo *Thoma Eboracensi* archiepiscopo, quidam secularis presbyter nomine *Eillanus* curam egit. Sed non multo post idem archipræful eam cum quadam villa nomine *Holm* dedit in præbendam *Eboracensi* ecclesie cuidam canonico ecclesie sancti *Johannis Beverlacensis* qui *Ricardus de Maton* vocabatur. Sub quo quidem presbyter nonime *Eillanus* prædicti *Eillani* filius eidem ecclesie sumministravit, et pro suo servicio quandam partem beneficiorum habuit. Mansit itaque in hoc miserabili statu usque ad obitum ejusdem *Girardi* illa quondam inclita & multiplici cultu possessionis & religionis magnifica, sed tunc ob incolarum perfidiam & malitiam gravi secularium & carnalium hominum oppressione divulsa ac pessundata. Successit autem prædicto *Girardo* in *Eboracensi* archiepiscopatu secundus *Thomas*, vir quidem magna generis nobilitate præclarus, sed multo præclarior elegantior morum probitate. Namque pater ejus *Samson* fuit de nobilissima *Normannorum* prosapia oriundus, vir & ipse magnificus, & primo *Willielmi* regis *Anglorum* capellanus, & *Baiocensis* ecclesie thesaurarius. Cui etiam *Ricardus* filius ejusdem *Samsonis* postea pontificali dignitate præfuit, deinde idem *Samson Wigornensis* episcopus extitit. Supradictus vero primus *Thomas Eboracensis* archiepiscopus multimoda urbanitatis laude famosissimus, egregiaque strenuitatis & prudentie gloria dignissimus, prædicti *Samsonis* frater & prænominati sequentis *Thome* patruus fuit.

CAP. VI.

De quadam re digna memoria archiepiscopi Thomæ, & de eo quod Deus non per offensionem ad iram est provocandus, sed potius per bonam operationem ad misericordiam inclinandus, ut sue creature misereatur propitiatus.

In hoc igitur secundo *Thoma* viro perspicuo laudabilem nature dotem multimoda virtutum insignia affatim exornabant. Ingenii naturalem vivacitatem, litterarum scientia & sermonis facundia commendabant. Largiendi dapnilitatem, grata vultus hilaritas ac prompta animi benignitas magnificabant. Super egenorum inopia, mœstorum tristitia, afflictorum miseria, quam ineffabiliter totus visceribus compassionis & charitatis effluebat, ac de eximia morum ejus elegantia æstimavi potius filere quam parum dicere. Cumque præpotentum & prædivitum parentum, & amicorum non modica copia præmineret, & dulci juventutis gratia floreret, ac dignitatem & honorem ingenti gloria præluceret, & divitiarum magna habundantia præpolleret, supra graves & frequentes epatis molestias quas longo tempore patiebatur, prudentiam medicorum consulit. At illi complexionis ejus conspersionem, & causam, & modum morbi diligentissime explorantes, nisi pudicitie fræno soluto naturalem carnis explendo voluptatem frequentaret, cum nullo modo sani-

tatem recuperare posse constanter confirmabant. Quorum consilium prorsus abiciens, & ne quis tale quid ei amplius suggerere auderet, cum anathemate interdicens, tale responsum memoria dignum eis cum magna mentis constantia reddidisse fertur. *Absit, inquit, absit à me, ut pro hac momentanea corruptibilis carnis salute æterna salutis auctorem ac datorem scienter offendam. Non enim per offensionem ad iram est provocandus, sed potius per bonam operationem ad misericordiam inclinandus, ut sue creature misereatur propitiatus.* Tunc præcepit largas eleemosinas dari, & ipse copiosissimo lacrimarum imbre faciem perfusus, ad orationem cum magna devotione se convertit, quod & more solito facere consuevit, & toto mentis affectu quem inter sanctos Dei præcipue diligebat & excolebat, in suum auxilium sanctum *Johannem* Confessorem *Beverlacensis* ecclesie patronum sæpius iterando invocavit. In hac autem præposituræ dignitate eo fungebatur tempore, apud quam tunc cum agrotasse contigerat, sed mox per intercessionem sanctissimi Confessoris Deo auxiliante sanitatem recuperavit: sicque pudicitia conservata, in puritate virginitatis de hac vita migrasse pro certo creditur. Cum prædictis autem virtutum insignibus tantam gratiam illi propicia Dei contulerat pietas, ut tam divitibus quam pauperibus gratissimus, & charissimus esset. Unde quocumque adveniebat, miro favore & gaudio suscipiebatur, venerabatur, diligebatur.

CAP. VII.

De electione secundi Thomæ Eborac. archiepiscopi.

Anno igitur Dominicæ incarnationis M Cviij. & regni *Henrici* ix. quo desiderante & unanimi consensu, & desiderio cleri & populi in *Eboracensem* archiepiscopatum electus, pontificalis officii dignitatem quantum potuit bonis operibus adimplere cum magna cura & diligentia satagebat. Cumque archiepiscopatus monasteria frequenter visiteret, & in eis pro suis viribus, & pro locorum congruentia Dei servitium exaltaret, contigit quoque eum sæpius visitandi gratia ad *Hagustaldense* monasterium devenire. Unde Deo inspirante cœpit crebrius ad memoriam reducere, illud quondam possessionum, & dignitatum magnificentia opulentissimum, & cultu religionis notissimum, ad quam miserrimum statum devenisset. Igitur ob sanctorum ibi quiescentium merita declaranda, Deo miserante super ejusdem dejectione magno compassionis dolore condoluit, ac de ipsius resuscitatione ipse sedulo excogitare, & cum suis diligenter tractare ac retractare cœpit. Cognita autem ipsius voluntate quamplures, & maxime quidam de suis clericis ei dilectissimi & familiarissimi, omnibus modis quibus poterant ad hoc perficiendum ipsius animum accenderunt.

CAP. VIII.

Quando Hagustaldensis ecclesia post secundam devastationem à rege Danorum Haldano ut prædictum est factam, ad religionem est conversa.

Anno igitur ab origine mundi v CCCxv. ab incarnatione Domini M. Cxij. ex quo vero *Eboracensis*

Eboracensis ecclesia per prædicationem sancti *Paulini* archiepiscopi fundata archiepiscopalem cathedram suscepit CCCC. lxxxvj. ex quo autem per prædicationem sanctorum *Oswaldi* regis & martyris, & *Aidani* episcopi *Bernicia* suscepit fidem CCCC.lxxx. ab adventu *Normannorum* in *Angliam* xlvij. regni *Henrici* xiiij. qui est archipræfatus ipse quintus, sæpeditus *Thomas* consilio & auxilio capituli sui, videlicet ecclesiæ sancti *Petri Eboracensis*, de manu prædicti *Ricardi de Maton* præfatam ecclesiam *Hagustaldensem* liberavit. Consensu quoque ipsorum canonicorum in prædicta *Eboracensi* ecclesia unam portionem de communi eorum pro liberatione ipsius illi dedit. Nec mora, eodem anno ad kal. Novembris duxit illuc canonicos regulares, quibus cum suis consuetudinibus & cum omnibus ad eam pertinentibus, quietam & liberam, sicut ipse eam in suo dominio habuerat, ecclesiam tradidit, sicut cartæ ipsorum testantur. Supradictus vero presbyter junior *Eilanus* curam parochiæ cum maxima parte beneficiorum, & unam carrucatam terræ cum quibusdam mansis in ipsa villa de *Hestaldasham*, & vj. bovatas terræ in *Elnewic*, scilicet dotem ipsius ecclesiæ cum magna pace & honore de ipsis canonicis longo tempore tenuit. Nam quamvis sæpe & jure poli & fori ei supradicta auferre possent, & quamvis multociens magnis penuriis etiam victualium angustarentur, nunquam tamen hoc facere voluerunt, ne ipse de illis five juste five injuste conqueri, & famam eorum in aliquo violare posset. Unde divina pietas, apud quam suorum patientia nunquam perit, tandem illorum inopiæ miserta, absque omni scandalo & cum magno honore illis sua restituit.

CAP. IX.

Quomodo Ailanus presbyter pater Ethelredi abbatis Rievallis prædictam ecclesiam liberam & quietam Deo optulit: in manu Rodberti Prioris Biset per pulchrum phylacterium cum magna devotione reddidit.

Quadam enim vice apud *Dunelmum* ægrotare incipiens, quorundam sapientum consilio *Rodbertum* Priorem ipsorum canonicorum mandavit. Cui mox ut venit, prædictam ecclesiam & quicquid de ipsa tenuerat liberum & quietum de se, & de omnibus hominibus ad se pertinentibus, sponte sua & cum magna devotione reddidit. Multiplices etiam gratiarum actiones ipsi & ejus canonicis pro innumeris beneficiis egit, quia non ut capellanum sed ut patrem suum eum inter se familiariter tractaverant. Sed quia pœnituit illum ecclesiasticis rebus diu abusum fuisse, quibus Dei servi rectius sustentari debuerant, quomodo melius hanc redditionem facere posset excogitavit. Fecit igitur illam cum quodam pulchro filaterio, scilicet cruce argentea in qua sanctorum Confessorum & episcoporum *Accæ* & *Alchmundi* reliquiæ continebantur. Obnix quoque deprecatus est, ut hujus rei gratia perpetuum memoriale in ipsa ecclesia conservaretur. *Willielmus* quoque abbas de *Riesvalle*, & *Ethelredus* monachus ejus & filius ipsius *Eilani*, & de ecclesia sancti *Cuthberti Mauricius* supprior, & *Aldredus* secretarius, & *Henricus* monachus, & de ipsa *Hagustaldensi* ecclesia quidam canonicus nomine *Ri-*

cardus, & duo filii ejusdem *Eilani*, *Samuel* & *Ethemoldus*. Hi omnes ad hoc ibi convenerant, ut in eorum præsentia, & testimonio hæc fierent, & sic absque omni reclamatione & contradictione factum est.

CAP. X.

Quomodo prædictus Ailanus presbyter apud sanctum Cuthbertum Dunelmi habitum monachilem suscepit, & qualia dona ad decorem domus Domini secundus Thomas Eboracensis archiepiscopus prædictis canonicis donavit.

Anno autem Verbi incarnati M. Cxxxvij. ex quo autem canonici ipsam ecclesiam habuerant xxvj. & *Turstini* archiepiscopi xxv. facta sunt hæc. Deinde ingravescente morbo apud sanctum *Cuthbertum*, quem semper in mira veneratione habuerat, habitum monachilem sumpsit. Exinde per aliquot dies in magna & sui recognitione, & cordis contritione, & peccatorum deploratione Dominici corporis perceptione munitus vitam suam ibidem finivit. Præterea prædictus *Thomas* archiepiscopus dedit canonicis iij. villulas & unum molendinum super *Tinam* fluvium, cum omnibus ad ea pertinentibus sicut ea in suo dominio habuerat, & unum miliare anguillarum per annum, & quædam alia ut privilegia eorum facta ab ipso archiepiscopo & à capitulo sancti *Petri Eboracensis* ecclesiæ testantur. Concessit quoque eis ad vestitum ipsorum centum solidos per annum. Dedit quoque eis libros, & vestimenta, & plurima alia ad decorem domus Dei necessaria; & si diutius vivere posset multa plura dedisset. Quippe eos & eorum ecclesiam, quantum ratione poterat, ardenti desiderio fullimare proponebat.

CAP. XI.

De morte pie memoria prædicti Thomæ Eboracensis archiepiscopi, & de ejus successore Turstino, & de bonis quæ præfatis canonicis fecit.

Anno igitur Dominicæ incarnationis M. Cxiiij. & regni *Henrici* xv. & archiepiscopatus ejus vij. sæpe prænominato *Thomæ* xiiij. kal. Martii, feria iij. apud *Beverlacum* viam universæ carnis ingresso, & apud *Eboracum* cum digno honore sepulto, *Turstinus* *Henrici* regis capellanus, eodem anno, die Assumptionis sanctæ *Mariæ* apud *Wintoniam* electus in archiepiscopum successit. Hic autem inter innumeras & gravissimas adversitates quibus diu & creberrime pulsatus est, animum invictissimum & constantissimum gerebat. His igitur tandem superatis & optato fine consummatis, celebrem cognitionis famam & magnæ venerationis laudem apud plurimas gentes merito probitatis suæ adeptus est. Erat quippe vir magnæ castitatis, & prudentiæ, honestatis & justitiæ, & multarum virtutum fulgore perspicuus, & in ecclesiasticarum causarum negotiis, ac in suorum tuitione defensor optimus, & in eleemosinarum largitionibus dispensator prudentissimus. Præterea cujusque religionis homines magno devotionis affectu & auctoritatis rigore adjuvabat & protegebat. Cum igitur omnes ecclesias religionis diligeret, specialius tamen prædi-

etiam Hagustaldensem ecclesiam diligebat & protegebat, unde & possessiones, & consuetudines, & dignitates illius non solum sua auctoritate confirmavit, verum etiam sua liberalitate auxit. Nam præter reliquias plurimorum sanctorum, & libros, & vestimenta, & duo paria candelabrorum, unum argenteum, & aliud cupreum & deauratum, & præter multa alia ornamenta sanctæ ecclesiæ, & cætera plurima dona; dedit illi ecclesiæ & canonicis ejusdem in perpetuam eleemosinam, consilio & consensu capituli sancti Petri Eboracensis, unam præbendam in eadem Eboracensi ecclesia, & ad vestitum eorum centum solidos per annum de archidiaconatu de *Wescubinc*, & in ipsa villa de *Hestaldesham* quandam partem terræ in qua homines eorum manent, & unum agrum inter *Acundam* & *Tinam* fluvium, & aliam partem terræ ibidem ad dilatandam suam propriam mansionem, & terram ubi hospitale factum est, & villam unam, scilicet *Dotoland*, & utranque *Grottendunam*, & quietum pastum porcis ipsorum, & villicorum suorum de terra sancti Andrea. Præterea quasdam decimas eis concessit. De quibus omnibus tam ipsius quam capituli ecclesiæ S. Petri Eboracensis, & duorum regum Angliæ Henrici & Stephani privilegia facta sunt, quæ cum suis bullis in ipsa ecclesia conservantur. Habetur quoque ibi de confirmatione ejusdem ecclesiæ privilegium Calixti papæ & Eugenii papæ.

CAP. XII.

De libertatibus regum, & largitionibus principum, ac de eleemosinis aliorum fidelium.

Sunt etiam ibidem plurimæ cartæ & alia insignia de terris quæ liberalitate et eleemosinis hominum eidem ecclesiæ sunt datæ. Inter quos David rex Scotiæ et Henricus filius ejus dederunt eis unum mansum in *Carlel*, et in eadem villa, aliud mansum. *Rodbertus* de *Setun* cum *Richald* matre sua dedit eis dimidium cujusdam villæ quæ vocatur *Ache-wic*. Et *Walleus* et *Alanus* filius ejus iiij. bovatas terræ et unum mansum ad piscationem halecium in *Eltadala*; et *Forno*, et *Ivo* filius ejus duas bovatas terræ; et *Sunnulfus* presbyter, unum mansum in *Eboraco*. *Willielmus* filius *Ulf* iiij. bovatas terræ in *Geveldala*. *Randulfus* de *Merlai* unoquoque anno x. solidos donec eos in terra ponat. *Riched* mater *Rodberti de la Val* dedit iterum Deo et ecclesiæ sancti Andrea Hagustaldensis, et canonicis ibi Deo servantibus, aliam medietatem de *Ache-wic* in perpetuam eleemosinam liberam et quietam de se et de omnibus qui ad eam pertinent, cum omni illo jure quod ipsa habebat super eam. *Stephanus* rex Angliæ unoquoque anno xl. solidos ad emendum vinum.

CAP. XIII.

Quanta venerationis ac dignitatis Hagustaldense monasterium apud antiquos fuerit, quam mirifice fundatum, quam magnifice ornatum, & quam gloriosissime exaltatum extiterit.

Illud nobile Hagustaldense monasterium quantæ venerationis ac dignitatis apud antiquos fuerit, qui et historiam Anglorum, et gesta veterum Nor-

thanhymbrorum studiose legerit vel audierit, evidenter scire poterit. Namque gloriosissimi atque potentissimi Northanhymbrorum regis *Ecfridi* consilio, et auxilio, ac sanctæ *Etheldredæ* petitione atque donatione à beatæ memoriæ *Wilfrido Eboracensis* pariter et ipsius Hagustaldensis ecclesiæ pontifice mirifice fundatum, magnifice ornatum atque gloriosissime exaltatum fuit. Ab illo igitur tempore et sanctæ Romanæ ecclesiæ auctoritate, et archiepiscoporum, et episcoporum donatione et attestatione, et regum, et consulum, ac principum liberalitate atque confirmatione inter cætera prærogativarum suarum insignia quibuslibet reis ad ejus defensionem confugientibus firmam pacem conferre et conservare cognoscitur. Sunt etenim ab orientali et australi, ab occidentali et aquilonali parte ipsius ecclesiæ, quædam certa loca, et quidam termini evidentes antiquitus instituti, et ab incolis bene cogniti, infra quos pacem adeuntes, et de pace redeuntes, vel eos, vel quicquam de substantia eorum nulli licet infestare sive temerario ausu contingere.

CAP. XIII.

Quam pacem dederunt reges ecclesiæ Hagustaldensi.

SI quis igitur quemlibet cujuscunque facinoris aut flagitii reum et convictum infra quatuor cruces quæ sunt extra ipsam villam de *Hestaldesham* capit et retinet, universali judicio ij. hundredh emendabit. Si vero infra villam, iij. hundredh. Si vero infra muros atrii ecclesiæ, vj. hundredh. Si autem infra ecclesiam, xij. hundredh. Si vero infra valvas chori, xvij. hundredh. Pœnitentia quoque de singulis sicut de sacrilegiis injuncta. In hundredh viij. libræ continentur. Quod si aliquis vesano spiritu agitatus diabolico ausu quemquam capere præsumperit in cathedra lapidea juxta altare quam Angli vocant *Fristol*, id est, cathedram quietudinis vel pacis, vel etiam ad feretrum sanctarum reliquiarum quod est post altare, hujus tam flagitiosi sacrilegii emendatio sub nullo judicio erit, sub nullo pecuniæ numero claudetur, sed apud Anglos *botoles*, id est, sine emendatione vocatur. Hæ emendæ nichil ad archiepiscopum nisi ipse præsens in villa fuerit dum hujusmodi forisfacturæ contigerint, sed potius ad ipsius ecclesiæ canonicos pertinent. Sciendum autem quod quamvis supradicta loca pacis metas esse diximus, tamen piæ memoriæ *Thurstinus Eboracensis* archiepiscopus bis, scilicet semel cum *Hudard* vicecomite, et alia vice contra *Walterum de Biwella* quendam capellanum *Bernardi de Ballol*, in conspectu et audientia multorum sapientum et nobilium virorum dirationavit, quod ex illa parte qua prædicta villa à *Tina* fluvio circumdatur, à medio impetu ipsius fluminis incipit pax præfatæ ecclesiæ; unde duo prædicti viri judicio coacti sunt quosdam homines cum sua substantia ipsi archiepiscopo reddere, quos ad pacem ecclesiæ fugientes in supra nominato loco annis capere ac retinere ausi fuerant. Quo facto, emendas ecclesiæ, et archiepiscopo, et canonicis fecerunt: sed quia propter frequentes et nimias inundationes in medio fluminis infigi non poterant, quæ ibi poni debuerant, in ripa ipsius cruces positæ sunt.

Explicit descriptio Hagustaldensis Ecclesiæ.

INCIPIT

INCIPIIT HISTORIA PIÆ MEMORIÆ

Ricardi Prioris Hagustaldensis ecclesiæ, De Gestis regis

Stephani, & de bello Standardii.

An. Dñi
1135.

ANNO Verbi incarnati M.Cxxxv. ab adventu vero *Normannorum* in *Angliam* lxiix. *Henricus* Rex *Angliæ* anno ætatis suæ lxxv. de quadam murena comedens ægrotavit, & mortuus est in quadam foresta *Normanniæ* quæ *Leuns* dicitur apud sanctum *Dionysium* iv. non. Decembris feria ij. Regnavit autem gloriose annis triginta v. & mensibus iv. Corpus vero ipsius, sicut præceperat, in *Angliam* transectum, apud *Radingas* sepultum est. Unde statim justitia & pax, quæ cum eo diu regnaverant, in *Normannia* & *Anglia* pariter cum illo occubuerunt. Et justitiæ patrocinate quod solum tunc ubique regnabat, violentiæ & rapinæ, cædes & deprædationes, inauditiæ crudelitates & innumera calamitates loco pacis ac justitiæ suam tyrannidem latenter & patenter exercuerunt. Hæc autem omnia mala post mortem ejus tanto exuberantius & vehementius prævaluerunt, quanto majori potentia & districtiori justitia in vita sua plures deprefferat, aggravaverat, spoliaverat, exhereditaverat, exiliaverat. Unde nacti occasionem quam ardentem desideraverant, singuli se vindicare festinabant, dum quicquid mali agere poterant eis impune facere licebat. Ea tempestate *Willielmus* cognomento *Transversus* qui honorem *Fracti pontis* (sic enim quoddam oppidum nominatur) ex dono *Henrici* regis habuerat, à quodam milite homine suo *Pagano* nomine, apud ipsum oppidum letali vulnere percussus, post triduum in habitu monachili mortuus est. Et quem patri suo *Roberto* de *Lesci* rex *Henricus* abstulerat, *Ilbertus* de *Lescio* filius ejus mox eundem honorem recuperavit. Et per *Angliam* & per *Normanniam* similiter pluribus eadem tempestate contigit. Rex autem nobilis *Henricus* in juvenili ætate magna virtutis probitate laudabilis, in adversitatum periculis sæpe vexatus, in militaribus congressionibus optime exercitatus fuit. Erat namque vir consilii & providentiæ, sagacitatis ac prudentiæ, mente constans, animo audax, in sermone verax, in promissis efficax, in minis pertinax, in amicitia perseverans, in odio perdurans, in adversis patiens, in prosperis temperans, facundia disertus, justitia rigidus; in judicio æquus, inimicis pessimus, amicis optimus. Igitur post fratrem suum *Willielmum* regnum *Angliæ* adeptus, ducatumque *Normanniæ* à germano suo *Roberto* Comite mira arte acquisivit, & utriusque negotia magna sapientia disposuit, ac omnes sibi adversantes ineffabili calliditate superavit. Nobiles plerisque propter eorum perfidiam depreffit; ignobiles vero multos quos probos ac sibi fideles invenit, amplis honoribus sullimavit. Bonas quoque leges & consuetudines regis *Edwardi* prædecessoris ac cognati sui restauravit, & prout ei videbatur sua sapientia & auctoritate emendatas & corroboratas, in regno suo rigide & constanter tam à divitibus quam à pauperibus observari fecit. Raptores quoque ac fures & latrones ac maleficos atque falsæ monetæ factores & studiosos expensores gravi animadversione puniri fecit. Igitur in diebus ejus tempora pacis floruerunt, ac plura monasteria in quibus

antea non erant, ad religionem monachorum, ac præcipue canonicorum regularium conversa sunt. Unde & ipse duo cœnobîa, unum monachorum apud *Radingas*, ubi & ipse sepeliri voluit, & alterum Canonicorum apud *Cirecestram* instituit, & regali munificentia ditavit, ac utrisque juxta ordines suos abbates præfecit. Monasterium vero *Radingas* ipse favore suo provexit, & in lumine basilicam pulcherrimi operis erexit, & cum regali potestate reddituum, conventu & numerositate monachorum ornavit. Construxit etiam cœnobium *Cirecestræ* quarto ante obitum suum anno, in quo cum opulentia rerum necessariarum Canonicos regulares collocavit. In religiosos & in pauperes laudabili largitate & congrua veneratione enituit. Post quem non surrexit princeps alius qui sic injustas regni exactiones interdicere, omnes sibi subjectos in pace & modestia sapientiæ disponderet, personas ecclesiasticas reverenter excoleret, pauperes & inopes sumptuosis elemosinis foveret. Duas reginas habuit, primam nomine *Matildam* filiam *Malcolmi* Regis *Scotie*, ex qua unam filiam genuit: quæ primo Imperatori *Henrico Alemanniæ* ac deinde *Gaufrido Andegavensium* Comiti in conjugium data est. Unum quoque filium nomine *Willielmum* ex eadem habuit, qui cum maxima nobilitate *Angliæ* & *Normanniæ* in mari summersus est. Alteram vero Reginam post mortem *Matildis* nomine *Adelizam* filiam *Godefridi* Ducis *Luvaniæ* accepit, sed hæc sterilis permansit. In fornicatione autem & adulterio plures liberos habuit. Namque hæc duo vicia, scilicet luxuria & amor pecuniæ, in eo nimis dominabantur. Unde ejus exemplo plurimi corrupti sunt. Hic autem, sicut prædictum est, paulo antequam iniretur in *Normanniam* existens, de quadam murena comedit, unde mox ægrotare cœpit & mortuus est. Quo mortuo, continuo emerferunt homines scelesti & peccatores, cuncta jura justitiæ & pacis dissipantes, & ad direptiones & cædes, incendia & alia flagitia hostiliter proruentes. Ipse enim in principio regni sui, sicut prædiximus, leges justas & libertates populo dedit, carta confirmavit, sigillo corroboravit, & in ærario suo apud *Wintoniam* conservari præcepit, sicut sequens articulus aperte demonstrabit.

Henricus Dei gratia rex Anglorum, omnibus fidelibus suis tam Francigenis quam Anglicis totius Angliæ salutem. Sciatis me misericordia Dei & communi consilio baronum regni Angliæ ejusdem regni regem coronatum esse. Et quia regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu Dei & amore quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei ecclesiam inprimis liberam concedo. Ita quod nec eam vendam nec ad firmam ponam, nec mortuo archiepiscopo vel episcopo vel abbate aliquid accipiam de dominio ecclesiæ vel de hominibus donec successor in eam ingrediatur. Et omnes malas consuetudines quibus regnum Angliæ injuste opprimebatur, inde aufero. Quas malas consuetudines expono hic parte.
Si aliquis Baronum meorum vel Comitum sive aliorum qui de me tenent mortuus fuerit, hæres suus

non redimat terram suam sicut faciebat tempore fratris mei, sed legitima & iusta relevatione relevabit eam. Similiter homines baronum meorum legitima & iusta relevatione relevabunt terras suas de dominis suis. Et si quis baronum vel aliorum hominum meorum filiam suam nuptui tradere voluerit, sive sororem sive neptem sive cognatam, mecum inde loquetur. Sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det, excepto si eam jungere vellet inimico meo. Et si mortuo barone vel alio homine meo filia hæres remanserit, illam dabo consilio baronum meorum cum terra sua. Et si mortuo marito uxor remanserit ejus, & sine liberis fuerit, dotem suam & maritacionem habebit, & eam non dabo marito nisi secundum velle suum: si vero uxor cum liberis remanserit, dotem quidem & maritacionem suam habebit dum corpus suum legitime servaverit, & eam non dabo nisi secundum velle suum, et terræ liberorum custos erit, sive uxor sive alius propinquorum qui iustius esse debebit. Et præcipio ut barones mei similiter se contineant erga filios vel filias vel uxores hominum suorum. Monetagium commune quod capiebatur per civitates & per comitatus, quod non fuit tempore Regis *Edwardi*, hoc ne amodo sit omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius sive alius cum falsa moneta, iustitia recta inde fiat. Omnia placita & omnia debita quæ fratri meo debebantur condono, exceptis rectis firmis meis, & exceptis illis quæ pacta erant pro aliorum hæreditatibus, vel pro eis rebus quæ iuste aliis contingebant. Et si quis pro hæreditate sua aliquid pepigit illud condono, & omnes relevationes, quæ pro rectis hæreditatibus pacta erant. Et si quis baronum vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disponet pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod si ipse præventus vel armis vel infirmitate pecuniam suam non dederit vel dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut parentes & legitimi homines ejus eam pro anima ejus dividant, sicut melius eis visum fuerit. Quod si perfidia vel sceleris convictus fuerit, sic emendet. Et si quis baronum vel hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in misericordia pecuniæ suæ sicut faciebat tempore patris mei vel fratris, sed secundum forisfacti modum ita emendabit sicut emendasset retro à tempore patris mei in tempore aliorum antecessorum meorum. Murdra etiam retro ab illa die qua in regem coronatus fui omnia condono. Et ea quæ amodo facta fuerint, iuste emendentur secundum lagam regis *Edwardi*. Forestas communi consensu baronum meorum in manu mea ita retinui sicut pater meus eas habuit. Militibus qui per loricas terras suas deserviunt, terras dominicatum carrucarum suarum quietas ab omnibus geldis & ab omni opere proprio dono meo concedo, ut sicut tam magno gravamine alleviati sunt, ita equis & armis se bene instruant, ut apti sint & parati ad servitium meum & ad defensionem regni mei. Pacem firmam in toto regno meo pono, & teneri amodo præcipio. Lagam Regis *Edwardi* vobis reddo cum illis emendationibus quibus pater meus eam emendavit consilio baronum suorum. Si quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum regis *Willielmi* fratris mei cepit, totum cito reddatur absque emendatione. Et si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem inventum fuerit graviter

mihi emendabit. Teste *Mauricio* *Lundoniensi* episcopo, & *Willielmo* electo *Wint.* episcopo, et *Gerardo* *Herfordensi* episcopo, et *Henrico* Comite, et *Simone* Comite, & *Waltero* Comite, *Gisardo* et *R. de Muntfort*, et *Eudone* dapifero, et *Rogero Bigoto*. Valete.

Hæc autem de eo succincte dicta ad præsens sufficiant; si quis autem plenius nosse desiderat actus ejus, & quomodo se in regno habuerit, inronicis de gestis *Anglorum* invenire poterit. *Henrico* autem regi mox *Stephanus* Comes *Bononia* nepos ejus ex sorore sua Comitissa de *Blois*, & frater *Theobaldi* Comitis, in regnum successit.

Anno igitur Dominicæ incarnationis M. CXXXVI. à primoribus regni cum favore cleri ac populi *Stephanus* Comes *Bononia* electus, à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo in natali Domini apud *Lundonia* in regem consecratur. Hujus autem regni primordia & processus tot ac tantis redundavere rerum adversantiumurbationibus, ut quid de eis scribi debeat, quæve habitura sint singula finem, nondum sciri valeat. Ipse autem rex licet innumeris & maximis adversitatibus undique coartatus, semper tamen animo constans, vultu hilaris & quasi de victoria jam securus, hostium suorum conatus & minas, subdolorum versutias ac perfidorum fraudes, & temporalium rerum licet maximatum amissiones, quasi non sentiret vel parum perpenderet, deridebat. Quæ ejus confidentia & securitas adversariis suis stuporem & confusionem, suis vero vigorem & audaciam & consolationem conferebat. Erat quoque vir tantæ mansuetudinis & benignitatis, ut etiam inimici ejus ad ipsum conversi præter spem suam in illo misericordiam invenirent. Maximas igitur familias de militibus stipendiariis collegit, per quos negotia sua in *Normannia* & *Anglia* ageret. Nam *Galfridus* Comes *Andegavensis* qui Imperatricem scilicet filiam *Henrici* regis, quæ sic vocata est postquam Imperatori nupsit, in conjugio habebat, cujus filio *Anglia* ac *Normannia* jurata fuit, mox ut eum in regem electum esse cognovit, plurimas regiones deprædavit ac destruxit, & multa castella in *Normannia* contra illum cepit ac tenuit. Similiter & *David* rex *Scotia* ejusdem dominæ avunculus, in provincia *Northanhymbrorum* v. oppida, scilicet *Lugubatiæ* quod Anglice *Carlel* dicitur, & *Carrum* quod ab *Anglis* *Werch* dicitur, & *Alnawic* & *Porham* & *Novum castellum* mox circa natale Domini cum magno exercitu præoccupavit ac tenuit. Sed *Babanburch* minime habere potuit. Fidelitates quoque & obsides de potentioribus & nobilioribus ejusdem regionis ad conservandam fidem Imperatrici nepti suæ accepit. Proposuit etiam *Dunelmum* aggredi: sed *Stephanus* rex ad caput *Jejunii* quod illo anno nonis Febr. contigit, cum maximo exercitu illuc veniens, xv. diebus ibi moratus est. Tandem vero in eadem provincia habita colloctione & pace facta inter duos reges, *Henricus* filius *David* regis *Scotia* homagium *Stephano* regi apud *Eboracum* fecit. Deditque rex illi cum comitatu patris sui *Huntadun*, *Carlel* & *Donacastram* cum omnibus quæ ad ea pertinent; & ait quidam aiunt qui se huic conventioni interfuisse testantur, promisit illi quod si comitatum *Northanhymbria* alicui dare vellent, prius calumpniam *Henrici* filii Regis *Scotia* super eo iuste in sua curia judicari faceret. Reddidit quoque *David* rex *Scotie*

Stephano

An. Dñ
1136.

Stephano Regi Angliæ iv. prædicta castella sua quæ invaserat, nam quintum scilicet *Cartel* datum erat ei, redditis obsidibus & utriusque partis hominibus in eadem pace concordatis. Fuit quoque *Henricus* filius regis *Scotie* ad curiam *Stephani* Regis Angliæ in proxima pascha quam apud *Lundoniam* festive tenuit, cum maximo honore susceptus, atque ad mensam ad dexteram ipsius regis sedit. Unde & *Willielmus* archiepiscopus *Cantuariensis* se à curia subtraxit, & quidam proceres Angliæ erga regem indignati coram ipso *Henrico* calumpnias intulerunt. De qua re *David* rex *Scotie* valde indignatus recepto filio suo noluit eum quamvis sæpius mandatum ad curiam regis remittere. Eodem autem anno *Walani* multum de terra *Stephani* Regis Angliæ devastaverunt, & duos de baronibus suis, *Ricardum* Filium *Rogerii*, & *Paganum* Filium *Johannis*, in regione illorum infidiose occiderunt. Sed mox cum eo concordati sunt. Eodem quoque anno *Baldewinus* de *Redvers*, quia non potuit quendam honorem habere quem à Rege postulaverat, *Excestram* oppidum suum contra illum firmavit. Rex vero devastata terra ejus, post diutinam obsidionem oppidum per vim cepit, & illum captum de Angliæ & Normannia exlegavit. At ille ad *Gaufridum Andegavensem* Comitem & ad Imperatricem ejus uxorem confugit. Eodem quoque anno *Innocentius* Romanæ sedis Apostolicus *Stephano* Regi Angliæ litteras suas transmisit, quibus eum Apostolica auctoritate in regno Angliæ confirmavit. Quarum exemplar hoc est.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio *Stephano* illustri Anglorum Regi salutem & apostolicam benedictionem. Rex regum & dominus dominantium in cujus manu sunt omnium potestates & omnia jura regnorum, ex incomprehensibili supernæ providentiæ dispensatione quando vult mutat tempora & transfert regna. Sicut enim attestatur propheta, Dominatur excelsus in regno hominum, & cui voluerit dat illud. Quot commoditates, quanta jocunditatis tranquillitas, quantumque justitiæ censura in regno Angliæ & ducatu Normanniæ regnante filio nostro gloriosæ memoriæ *Henrico* rege vixerunt, eo humanis rebus exempto oculata fide perclaruit. Cum enim idem esset religiosorum virorum amator, pacis & justitiæ cultor, viduarum & orphanorum propitiis consolator, & eorum qui impotentia defendere se non poterant pius defensor: Ipso sublato de medio, prout accepimus, turbata est religio in regno Angliæ, & nullum mandatum pacis seu justitiæ in adiutorio regali vigeat, atque atrocitatem tantorum scelerum comitabatur impunitas. Ne autem diutius grassando in populum Dei debachari posset dira feralitas, inclinata est ad preces religiosorum virorum divine miseratio pietatis, & tantis flagitiis potenter occurrens, quemadmodum venerabilium fratrum nostrorum, archiepiscoporum, episcoporum earundem regionum & amatorum sanctæ Romanæ ecclesiæ, gloriosi Francorum Regis & illustris viri Comitis *Theobaldi* scripta testantur, & industrium virorum nobis indicavit assertio, communi voto & unanimi assensu tam procerum quam etiam populi, te in regem eligere & à præsulibus regni consecrari providit. Nos cognoscentes vota tantorum virorum in personam tuam præeunte divina gratia convenisse, pro spe etiam

certa & beato *Petro* in ipsa consecrationis tue die obedientiam & reverentiam promississe, & quia de præfati regis prosapia prope posito gradu originem traxisse dinosceris, quod de te factum est gratum habentes, te in specialem beati *Petri* & sanctæ Romanæ ecclesiæ filium affectione paterna recipimus, & in eadem honoris & familiaritatis prerogativa qua prædecessor tuus egregiæ recordationis *Henricus* à nobis coronabatur, te propensius volumus retinere.

Igitur *Stephanus* his & aliis modis in regno Angliæ confirmatus, episcopos & proceres sui regni regali edicto in unum convenire præcepit, cum quibus hoc generale Concilium celebravit.

Ego *Stephanus* Dei gratia, assensu cleri & populi in regem Angliæ electus, et à *Willielmo* Cantuariensi archiepiscopo & sanctæ Romanæ ecclesiæ legato consecratus, & ab *Innocentio* sanctæ Romanæ sedis Pontifice confirmatus, respectu & amore Dei sanctam ecclesiam liberam esse concedo, & debitam reverentiam illi confirmo. Nichil me in ecclesia vel rebus ecclesiasticis simoniace acturum vel permissurum promitto. Ecclesiasticarum personarum & omnium clericorum & rerum eorum justitiam & potestatem & distributionem bonorum ecclesiasticorum in manu episcoporum esse perhibeo & confirmo. Dignitates ecclesiarum privilegiis earum confirmatas, & consuetudines earum antiquo tenore habitas inviolate manere statuo & concedo. Omnes ecclesiarum possessiones & tenurias quas illa die habuerunt qua *Willielmus* Rex Angliæ avus meus fuit vivus & mortuus, sine omni calumpniantium reclamazione eis liberas & absolutas esse concedo. Si quid vero de habitis vel possessis ante mortem ejusdem regis quibus modo careat ecclesia deinceps resederit, indulgentiæ & dispensationi meæ vel restituendum vel discutiendum reservo. Quæcunque vero post mortem ipsius Regis liberalitate regum, largitione principum, oblatione vel comparatione vel qualibet transmutatione fidelium eis collata sunt confirmo. Pacem & justitiam me in omnibus facturum & pro posse meo conservaturum eis promitto. Forestas quas *Willielmus* rex avus meus & *Willielmus* secundus avunculus meus instituerunt & habuerunt mihi reservo. Cæteras vero omnes quas *Henricus* rex superaddidit ecclesiis & regno, quietas reddo & concedo. Si quis episcopus vel abbas vel alia ecclesiastica persona ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit vel distribuenda statuerit, firmum manere concedo. Si vero morte præoccupatus fuerit, pro salute animæ ejus ecclesiæ consilio eadem fiat distributio. Dum vero sedes propriis pastoribus vacuæ fuerint, ipsæ & omnes earum possessiones in manu et custodia clericorum vel proborum hominum ejusdem ecclesiæ committantur, donec pastor canonice substituat. Omnes exactiones et injustitias et mescheningas, sive per vicecomites vel per alios quolibet male induetas, funditus extirpo. Bonas leges et antiquas et justas consuetudines in hundris et placitis et aliis causis observabo, et observari præcipio et constituo. Hæc omnia concedo et confirmo salva regia et justa dignitate mea. Teste *Willielmo* Cantuariensi archiepiscopo, et *Hugone* archiepiscopo Rotomagensi, et *Henrico* episcopo Wintoniensi, et *Rogero* episcopo Saresberienfi, et *Alexandro* episcopo Lincolnensi, et *Nigello* episcopo Eliensi, et *Erbr* episcopo Norwicensi,

et Simone episcopo Wirecestrensi, et Bernardo episcopo sancti Davidis, et Audoeno episcopo Ebr. et Ricardo episcopo Abrincensi, et Roberto episcopo Herefordensi, et Jobanne episcopo Rovencestrensi, et Adelmo episcopo Carleolensi, et Rogero Cancellario, et Henrico nepote Regis, et Roberto Comite Glocestrie, et Willielmo Comite Warennæ, et Radulfo Comite Cestrie, Rogero Comite Warawicensi, Ro: de Ver, Milone de Gloc. Roberto de Olli, Briano filio Comitis Constabil. Willielmo Martel, Hug: Bigot, Hunfrido de Buhun, Simone de Belloc: dapiferis, Willielmo de Alb. Martel de Alb: pincernis, Roberto de Fer: Willielmo Peverel, Sim: de Silvanecti, Willielmo de Albania, Hugone de S. Claro, Ilberto de Leceio, apud Oxenford anno scilicet ab Incarnatione Domini M. Cxxxvj. sed regni mei primo. His et aliis modis statim in primo anno confirmatus Stephanus in regno Anglie etiam hujusmodi leges et consuetudines regno suo dedit et concessit, et constanter promisit quod eas cum suis firmissime servaret. Eodem anno propter bellum Comitis Andegavensis mense Augusti in Normanniam Stephanus rex transfretavit. Et Willielmus Cantuariensis archiepiscopus mense Novembris defunctus in sua civitate sepultus est.

An. Dñi

1137.

ANno igitur proximo, id est M. Cxxxvij. pacis sceleris rupto, statim post Pascha David rex Scotia exercitum suum congregans Northymbriam devastare proposuit. Sed ex præcepto regis Stephani tunc in Normannia existentis, maxima pars Comitum & Baronum Anglie cum magno exercitu militum ad Novum castellum quod est in Northumbria venit, illi resistere parata, si regnum Anglie invaderet. Tandem per internuncios datis & acceptis induciis, usque ad proximum adventum Domini post xl. dies ad propria redierunt. In adventu autem Domini Stephano regi redeunti de Normannia, postquam data magna pecunia à Comite Andegavensi biennii inducias acceperat, legati David regis Scotia & Henrici filii ejus mox affuerunt illi suas inducias reddentes, nisi Henrico comitatum Northymbria daret. At rex petitioni illorum minime annuit.

1138.

ANno igitur M. Cxxxviii. iv. idus Januarii Willielmus filius Dunecan nepos David Regis cum parte exercitus ipsius David Castellum quod Carrum dicitur in terra Regis Anglie antelucanis insidiis invasit, deprædataque circumquaque regione, illud expugnare cœpit. Deinde ipse rex cum Henrico filio suo & cum majore exercitu illuc adveniens, & omnium virium suarum conatus explorans, balistis & aliis machinis & variis assultibus oppidum expugnare aggressus est, ac deinde illud iij. ebdomadis obsedit. Sed nichil profecit, immo Deo auxiliante omnis ejus conatus in contrarium illi conversus est. Nam milites & alii qui in castello erant, se & oppidum optime defendentes, signiferum ejus & alios multos de hominibus suis in conspectu ejus interfecerunt, & multos plures vulneraverant. Cernens autem rex laborem suum illic cassari, & sibi suisque grave dampnum de die in diem crescere, indignatione et ira inflammatus, tandem oppido relicto ad Northymbriam devastandam cum omni multitudine sua properavit. Igitur ille detestandus exercitus, omni paganorum genere atrocior, nec Deo

nec hominibus reverentiam deferens, tota provincia deprædata, utriusque sexus cuiusque ætatis & conditionis homines passim trucidavit, villas, ecclesias, domos destruxit, spoliavit, accendit. Namque languentes in grabatis, ac mulieres prægnantes & parturientes, & in cunis infantes, & alios innocentes inter ubera & in sinibus matrum suarum cum ipsis matribus, & decrepitos senes & defectas anus & cæteros qualibet occasione debiles, ubicunque inveniebant, in ore gladii trucidaverunt, vel lanceis suis confixerunt. Et quanto miserabiliore mortis genere illos disperdere poterant, tanto plus gratulabantur. Unde apertissime ibi impletum esse videtur quod psalmista conquerendo deflebat, dicens, *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam*: et cætera quæ in illo psalmo sequuntur. Fertur etiam quod in quodam loco multos parvulos congregatos occiderunt, eorumque sanguinem in quendam rivum quem antea præcluserant effundendo collegerunt, sicque ipsam aquam cruentatam, immo jam ex maxima parte cruorem biberunt. Dicunt etiam quod in ecclesiis crucifixos quanto turpius poterant in Christi ignominiam & ipsorum confusionem demembraverunt, & altaria suffoderunt, & juxta & super ipsa clericos & innocentes laceraverunt. Unde non immerito iterum cum propheta gemendo proclamare possumus, *Deus repulisti nos & destruxisti nos, iratus es, sed nondum misertus es nobis*; et cætera quæ ibi sunt. Coadunatus autem erat iste nefandus exercitus de Normannis, Germanis, Anglis, de Northymbranis et Cumbriis, de Teswetadala, et Lodonea, de Pictis qui vulgo Galleweiensis dicuntur et Scottis; nec erat qui eorum numerum sciret. Infiniti enim absque omni mandato aut deprædandi amore, aut occasione ulciscendi, aut sola voluntate nocendi qualibet regio illa habundabat se supradictis commiscuerunt. Igitur per provinciam discurrentes & nemini parcentes, exceptis oppidis & maritima regione quæ ex orientali parte est, fere totam Northymbriam usque ad Tinam fluvium hac vice ferro & flamma vastaverunt. Illam autem in reditu suo destruere proposuerant. Quædam etiam pars exercitus illius pertransiens Tinam & in solitudinibus innumeros homines perimens, maximam partem terræ sancti Cuthberti ad occidentalem plagam eodem modo devastavit. Dum autem hæc à suis fierent, rex Scotia cum multitudine non modica apud Corabrigam morabatur. Hac tempestate in terra Ranulphi de Merlai de observantiis Cisterciensium destructum est quoddam cœnobium eodem anno constructum, & plurima alia gravissimis vexationibus sunt oppressa. Unde & illud cœnobium quod ad Tine fluminis hostium situm est quod Anglice Tinemuthe dicitur, ut sibi & illic existentibus pro præsentis necessitate pacem redimeret, Regi Scotia & suis xxvij. marcas argenti persolvit. In hac autem procellosæ tempestatibus rabie illud nobile monasterium Hagustaldense, quanvis in medio concursu & quasi in via illius nefandi exercitus & supradictorum malorum situm undique ab eis coangustaretur, tamen ob declaranda merita sanctorum Andrea apostoli & Wilfridi episcopi & confessoris advocatorum ejus, & cæterorum patronorum scilicet sanctorum Accæ et Alcmundi et Eata episcoporum et confessorum, et aliorum sanctorum in eadem ecclesia

ecclesia quiescentium, Deo auxiliante, suis et omnibus ad illud refugientibus pacem firmissimam exhibuit, et omnibus illis contra omnes hostiles impetus tutissimum asilum extitit. Verumptamen primo *Picti* ad *Tinam* fluvium juxta eandem villam fluentem cum maximo impetu irruentes, ipsam sicut et alia destruere proposuerant. Sed mox antequam prædictum annum transirent, à compatriotis duo de numero illorum sunt interfecti. Quod cæteri cernentes, exterriti retrorsum abierunt. Præterea duo de eadem gente *Pictorum* devenerunt ad quoddam oratorium sancti *Michaelis* archangeli ex eadem boreali parte *Tinae* fluminis situm, quod ad prædictam *Haugustaldensem* ecclesiam pertinebat. Frangentes igitur ejus hostium, quod ibi repperunt secum abstulerunt. Sed vindicta Dei non defuit. Nam mox dæmoni traditi, sensu privantur, et prout furor illos exagitabat, in conspectu omnium per nemora et rura nocte et die passim discurrentes, alter ipse sibi os primo lapidibus conterens, deinde à quodam abscessu femoribus, alter seipsum in *Tina* submergens, uterque miserabiliter utraque morte dampnati perierunt. His ita factis, alii de exercitu pavefacti, prædictæ *Haugustaldensis* ecclesiæ possessiones non sunt amplius ausi invadere. Igitur *David* rex *Scotia* et *Henricus* Comes filius ejus illi monasterio et fratribus illius et omnibus ad illud pertinentibus, suam perpetuam pacem de se et de omnibus suis concesserunt, idque per sua privilegia quæ in eadem ecclesia conservantur confirmaverunt. Hoc tantummodo interjecto, ut ipsi sibi et suis mutuam pacem servarent. Illa itaque nobilis basilica à sancto *Wilfrido* fundata, antiquæ consuetudinis dignitatem retinens, in hac et in aliis bellorum et discordiarum tempestatibus, innumeris tam pauperibus quam divitibus facta est tutissimum asilum, quibus vitæ subsidium et rerum suarum conservationem contulit. Interea circa purificationem *S. Mariae Stephanus* rex *Anglia* cum ingenti multitudine Comitum et Baronum, et cum maximo exercitu equitum et peditum venit. Quod ubi rex *Scotia* cognovit, relicta *Northymbria* cum exercitu suo ad terram suam properavit; divertitque ad *Carrum*, et postea intravit terram suam, et in quibusdam solitudinibus haud procul à *Rochasburgh* cum exercitu suo latuit, insidiis regi *Anglia* præparatis. Speravit enim quod ille in *Rochasburgh* hospitaretur. Præceperatque ejus civibus, ut quasi fidem illi servaturi eum benigne susciperent: sed et præcepit, ut quando ipse noctu cum suo exercitu superveniret, et multitudo militum quos in oppido posuerat subito erumperet, et cum civibus ei occurreret, omnes in unum congregati undique regem *Anglia* incautum circumvallantes, eum cum suis omnibus extinguerent. Sed Deus qui videt cogitationes quam vanæ sunt, has insidias ad nichilum redegit. Nam rex *Angliae* *Twedam* transiens fluvium, ad *Rochasburgh* non divertit, sed magna parte terræ Regis *Scotia* deprædata atque succensa, tum quia multi ex militibus suis nec armis indui volebant nec bella gerere; erat enim initium Quadragesimæ; tum quia rex *Scotia* et sui ei in bello occurrere non audebant, tum quia exercitui suo victus deficiebat, cum suis ad *Suthangliam* rediit. Verum peracta paschali sollempnitate, mox in proxima ebdomada feria vj. sæpeditus rex *Scotia* cum nefando exercitu suo iterum in *Northumbriam* re-

diit, et primo maritimam provinciam quam alia vice intactam reliquerat, et præter hanc si forte aliquid aliud alibi illæsum præterierat, ac deinde maximam partem terræ *S. Cuthberti* in orientali plaga inter *Dunelmum* et mare, non minori furore et crudelitate quam supradictum est destruxit. Plurima quoque prædia monachorum Deo ac *S. Cuthberto* die et nocte servientium, et hac et alia vice pariter cum suis cultoribus similiter consumpsit. Sed sanctus *Cuthbertus* tandem suorum misertus est. Nam dum sui hæc agerent, rex cum suis militibus haud procul à *Dunelmo* perhendinabat. Ubi gravi seditione propter quandam feminam orta, *Picti* ipsum Regem cum suis extinguere minabantur. Quo pavore dum valde anxaretur, ecce falso rumore divulgatur maximum exercitum de *Suthanglia* adventare. Igitur cibus suis relictis qui tunc parati erant, nemine persequente versus terram suam cum omnibus suis fugit, & ad oppidum de *Northam* quod in terra *S. Cuthberti* est divertit, illudque obsidens, variis modis & machinis expugnare & capere temptavit. Dumque ibi in obsidione moraretur, *Willielmum* filium *Dunecan* nepotem suum cum *Pictis* et parte exercitus sui in expeditionem ad *Eboracensem* scyram transmisit. Quo pervenientes, & propter peccata populi victoriam optinentes, possessiones cujusdam nobilis cœnobii quod in *Suththernessa* situm est, et provinciam quæ *Crasna* dicitur, ex magna parte ferro & flamma destruxerunt. Igitur nulli gradui, nulli ætati, nulli sexui, nulli conditioni parcentes, liberos & cognatos in conspectu parentum suorum, & dominos in conspectu servorum suorum & e converso, & maritos ante oculos uxorum suarum quanto miserabilius poterant prius trucidaverunt, deinde, proh dolor! solas nobiles matronas & castas virgines mixtim cum aliis feminis & cum præda pariter abduxerunt. Nudatas quoque & turmatim resticulis & corrigiis colligatas & copulatas lanceis & telis suis compungentes, ante se illas abegerunt. Hoc idem in aliis bellis, sed in hoc copiosius fecerunt. Deinde illis cum præda dispartitis, quidam eorum misericordia commoti aliquas ex eis ecclesiæ sanctæ *Mariae* in *Carlel* liberas tradiderunt. Verum *Picti* & multi alii illas quæ eis obvenerunt secum ad patriam suam duxerunt. Denique illi bestiales homines adulterium & incestum ac cætera scelera pro nichilo ducentes, postquam more brutorum animalium illis miserrimis abuti pertæsi sunt, eas vel sibi ancillas fecerunt, vel pro vaccis aliis barbaris vendiderunt. Hæc autem ut rex *Scotia* cognovit, ipse cum suis magno exultavit gaudio, ac prædictum castrum solito acrius impugnare aggressus est. Oppidani vero primo optime se defenderunt; verum deinde, tum quia pauci erant, et plures ex illis vulnerati fuerant, quippe ix. tantum milites erant, tum quia à domino suo *Gaufrido Dunelmensi* episcopo nullum auxilium sperabant, tum quia in talibus conflictibus parum exercitati erant, attoniti deditionem regi fecerunt, cum & vallum optimum esset, & turris fortissima, & eis victualia habundarent. Igitur milites & alii qui erant in oppido magnum vituperium incurrerunt, quia castrum male custodientes nimis cito defecerunt. Nec solum illi, sed & dominus illorum, quia non pro sua oportunitate & temporis necessitate castrum suum muni-erat. Milites cum suis *Dunelmum* redierunt. Rex igitur

igitur recepto oppido & sumpto cibo, qui satis copiose ibi repertus est, mandat episcopo *Dunelmensi*, quod si relicto *Stephano* rege *Angliae* vellet suae parti fidelitatem jurare, castrum suum illi redderet, & dampna quae ei fecerat restauraret. Abnegat episcopus. Fecit ergo rex oppidum destrui. Dum autem circa Rogationes haec ibi agerentur, milites de oppido *Carrum* exeuntes, quae juxta illos advehebantur & revehebantur, victualia regis *David* una cum vehiculis & ministris infra oppidum suum rapuerunt. Rex ergo nimia inflammatus ira, illos obsidere cum omni multitudine sua festinavit, & oppidum machinis & quibuscunque potuit modis expugnare iterum aggressus est. Sed Deo auxiliante, omnis conatus ejus incassum cecidit. Insuper etiam per plures suorum vulnerati & laesi sunt ab eis, & nonnulli interfecti. Similiter & in congressionibus quas ante hanc obsidionem cum *Henrico* filio regis conferuerant, quosdam occiderant, alios vulneraverant vel retinuerant, & de eis redemptionem acceperunt. Benedictus Deus per omnia, qui protegit pios, & tradidit impios. Videns autem rex se frustra circa oppidum laborare, segetes per agros consumi fecit. Deinde de sua & de quibuscunque terris potuit copiosiore quam unquam antea habuerat, coadunari exercitum fecit. *Eustachius* quoque *Filius Johannis* unus de Baronibus regis *Angliae*, quoddam munitissimum castellum quod *Alnewit* dicitur in *Northumbria* habens, qui diu clanculo regi *Scotiae* faverat, hac vice manifeste perjurus, naturali domino suo scilicet rege *Angliae* abnegato, ipse cum omni virtute sua contra regnum *Angliae* *Scottis* auxilium ferebat; unde non minimam multitudinem belligerantium secum ducens, ad destruendam *Eboracensem* scyram cum rege *Scotiae* profectus est, & suum alterum castellum nomine *Maltun* munitissimum & in eadem provincia juxta fluvium *Dereventionem* haut procul ab *Eboraco* situm, de quo in sequentibus dicendum est, Regi *Scotiae* & suis tradere disposuerat. Rex igitur *David* duobus tagnionibus, id est baronibus suis cum gente eorum obsidione *Carrum* commendata, cum maxima parte sui exercitus ad oppidum quod *Wahanburg* dicitur profectus est. Ubi ante castrum quodam vallo capto fere centum homines interemit. Deinde circa illud & circa *Wilford* oppidum *Willielmi Bertram*, et in pluribus locis per *Northumbriam* segetibus vastatis fluvium *Tine* pertransiit. Intransque in terram *S. Cuthberti*, quae nondum ad eum venerat sui exercitus partem expectavit. Nec mora, ex ejus edicto *Picti* & *Cumbri* & homines de *Carlel* & de circumjacente regione ad illum convenerunt. Congregato igitur toto exercitu suo, quia nimius & insuperabilis ei videbatur, revera enim grandis erat, plusquam xxvj. milia hominum habens, nimio exultavit gaudio. Elevatumque est cor ejus & suorum, ac in se & in sua multitudine spem suam ponentes, nec ad Deum ullum respectum habentes, nimis indignanter ac superbe locuti sunt. Nec solum *Eboracensem* scyram, sed et maximam portionem *Angliae* in exterminium dare et meditabantur et minabantur. Non enim aliqua numerositate praesumere vel posse sibi resistere aestimabant. His autem infra octabas nativitatis sanctae *Mariae* ita gestis, rex cum suo exercitu *Dunelmum* praeteriens usque ad *Tesam* fluvium segetes depopulari, villas et ecclesias quas

alia vice intactas reliquit, more suo frangi, depradari, succendi fecit. Pertransiens quoque *Tesam* idem facitare coepit. Verum divina pietas lacrimis innumerabilium viduarum, orphanorum & miserorum pulsata, illum tantam impietatem diutius impune exercere non est passa. Quippe dumque se suosque ad hujusmodi nequitiam praepararet, omnis ejus apparatus et quid agere et quo tendere proposuerat, et fama praekonante et certis nuntiis intercurrentibus, homines *Eboracensis* scyrae non latuit. Igitur barones illius provinciae, scilicet *Turstinus* archiepiscopus, qui, ut consequenter apparebit, maxime se de hoc negotio intromisit, et *Willielmus* de *Albamarla*, *Walterus* de *Gant*, *Robertus* de *Brus*, *Rogerus* de *Mulbrai*, *Walterus* *Espec*, *Ilbertus* de *Lesceio*, *Willielmus* de *Perci*, *Ricardus* de *Curci*, *Willielmus* *Fossard*, *Robertus* de *Stutavilla* & ceteri potentes & sapientes viri *Eboracum* conveniunt, & quid consilii in hac tempestate habere deberent, inter se diligenter tractaverunt. Cumque plurimi propter prodicionem in qua multi esse aestimabantur de sese mutuo diffidentes haesitarent, & cum principem et conductorem belli non haberent, (nam *Stephanus* rex dominus eorum ea tempestate non minoribus angustiis in *Suthanglia* circumventus ad praesens ad eos venire non poterat) cum paucis tantae numerositati occurrere formidarent, pene a sua ac patriae suae defensione omnino deficere videbantur, nisi *Turstinus* eorum archiepiscopus, magnae constantiae atque probitatis vir, sermone ac consilio suo illos animasset. Quippe cum esset pastor animarum illorum, non more mercennarii infestante lupo de fuga sibi praesidium sperabat, sed potius super gregis sui dispersione ac pernicie atque patriae suae destructione gravissimo compassionis dolore fauciatus, omni studio & conatu tantis malis remedium quaerebat. Unde & ex divina auctoritate quae ei commissa fuerat, & ex regia potestate quae illi tunc in hoc negotio tradita erat, & de illorum fidelitate ac probitate eos fideliter admonuit, ne a pessima barbarie per ignaviam se omnes una die prosterni sinerent, sed potius cuncti pariter cum suis per veram poenitentiam Deo reconciliati, & ad eum toto corde conversi, cujus iram se promeruisse tot ac tanta mala testabantur, fiducialiter ac viriliter pro tanta necessitate agerent. Quod si devote facerent, de misericordia Dei praesumens, eos victores fore praenunciabat. Namque illa pessima gens potius Deo ac sanctae ecclesiae quam ipsis, quantum poterant adversabantur, & ideo injustam, immo sceleratam causam pugnandi habebant. Ipsorum vero causa justa ac piissima erat, quippe pro sanctae ecclesiae ac suae patriae defensione periculo se obiciebant. Et si forte Deo placeret sine aliquorum illorum occasu hoc discrimen non posse peragi, tali intentione pugnantibus non mors formidanda, sed potius optanda erat. Promisit etiam eis quod suae diocesis presbyteros singulos cum crucibus & parochianis suis pariter cum illis in bellum procedere faceret, & quod ipse cum suis bello interesse, Deo disponente, cogitabat. Circa eundem tumultum temporis *Bernardus* de *Baiol* quidam de proceribus ejusdem provinciae cum multitudine equitum a rege *Angliae* missus ad eos venit. Qui & ex parte regis & sua ad idem animos eorum multum accendit. Igitur mandato regis & archiepiscopi sui ammoniti, omnes

omnes unanimiter ad unum consilium confirmati, singuli ad sua revertuntur. Post modicum vero unusquisque cum suis munitis ac bellicis armis instructi iterum *Eboracum* conveniunt. Itaque post acceptam privatam poenitentiam, illis pariter & omni populo archipræsul triduanum cum eleemosinis indixit jejunium, ac deinde absolutionem, & benedictionem Dei, & suam eis sollempniter tribuit. Et quamvis præ nimia infirmitatis & ætatis debilitate ubi necesse erat in lecto gestaretur gestatorio, ipse tamen ad animos eorum accendendos in prælium cum illis ire voluit. At illi ipsum remanere fecerunt, obsecrantes ut in orationibus & eleemosinis, vigiliis & jeuniis, & in cæteris quæ ad Deum pertinent pro eis intercedere satageret; ipsi vero pro ecclesia Dei, & pro illo qui ejus minister erat, prout ipse eos adjuvare dignaretur, & sicut illorum ordo exigebat, libenter contra hostes pugnarent. Tunc crucem suam, & sancti *Petri* vexillum, ac suos homines tradidit eis. At illi ad opidum quod *Erest* vocatur iverunt. Inde vero *Robertum de Brus*, & *Bernardum de Baiol*, ad regem *Scotia* terram sancti *Cuthberti*, ut supradictum est, jam devastantem miserunt; qui cum summa humilitate ac benignitate eum obsecraverunt, ut saltem extunc à sua crudelitate cessaret. Quod si illorum consilio adquiesceret, quem postulaverat comitatum *Northumbria* *Henrico* filio suo se impetraturos à rege *Anglia* firmissime promiserunt. At ille corde obstinato cum suis pariter & eorum verba sprexit, & eos indignanter derisit. Itaque *Robertus* reddito homagio quod ei fecerat, & *Bernardus* fidelitate quam una vice ab eo deprehensus illi juraverat, ad suos socios reversi sunt. Omnes igitur proceres illius provincie, & de *Potingaham* scyra, *Willielmus Peverel*, & *Ganfridus Halsalin*, & de *Derbia* scyra *Robertus de Ferers*, & alii principales & sapientes viri sese adinvicem sacramentorum obligatione asscurant & confirmant, quod nullus eorum quamdiu eum adjuvare posset in hoc negotio alium desereret, & ita cuncti aut simul morerentur aut vincerent. Eodem tempore misit archiepiscopus eis *Radulfum* cognomento *Novellum Orcadensium* episcopum cum quodam de archidiaconibus suis & aliis clericis, qui populis cotidie ad eos undique catervatim confluentibus, vice sua & poenitentiam injungeret, & absolutionem daret. Misit quoque eis presbyteros cum parochianis suis sicut eis promiserat. Dum itaque adventum *Scottorum* expectarent, ecce redeuntibus prænunciis quos ad explorandum præmiserant, regem cum exercitu suo jam *Tesam* fluvium pertransisse, & more suo jam suam provinciam destruentem cognoscunt. Ergo eum summa festinatione eis occurrunt. Pertransientesque villam quæ *Albartun* dicitur, ad campum qui duobus miliaris ab ea distabat summo mane pervenerunt. Mox autem aliqui eorum in medio cujusdam machinæ quam ibi adduxerant, unius navis malum crexerunt, quod *Standard* appellaverunt: Unde *Hugo Sotevagina Eboracensis* archidiaconus,

Dicitur à stando standardum, quod stetit illic

Militiæ probitas vincere sive mori.

In summitate vero ipsius arboris quandam argenteam pixidem cum corpore *Christi*, & sanctorum *Petri* Apostoli, & *Johannis Beverlacensis*, & *Wilfridi Ripensis* Confessorum ac pontificum vexilla

suspenderunt. Hoc autem ideo fecerant, ut *Iesus Christus* Dominus noster per præsentiam sui corporis eis dux belli esset, quod pro ejus ecclesia ac sua patria defendenda susceperant. In hoc quoque suis providentes, ut si aliquo casu à se disjungerentur & elongarentur, evidens & certum signum haberent quo ad suos socios reverterentur, & ubi auxilium recuperare possent. Deinde vix se bellicis armis instruxerant, cum ecce rex *Scotia* cum toto exercitu suo ad præliandum paratissimo ac promptissimo cominus adesse nunciatur. Itaque maxima pars equitum equis relictis fiunt pedites. Horum electissimi mixti cum sagittariis in prima acie præordinantur. Cæteri vero præter prælii ordinatores & incentores, cum baronibus juxta & circum *Standard* in pectore belli condensantur. Reliqua autem multitudo undique conglomerata eos circumvallabat. Equestris vero cohors & equi militum ne à clamore et strepitu *Scottorum* exterrerentur, paulo longius abducti erant. Similiter vero ex parte adversariorum ipse rex et pene omnes sui sunt effecti pedites, equi eorum remotius servabantur. In fronte belli erant *Picti*, in medio rex cum militibus et *Anglis* suis; cætera barbaries undique circumfusa fremebat. Dumque tali ordine ad præliandum procederent, ecce *Standard* cum vexillis haud procul aspicitur, moxque ipsius regis ac suorum corda ingenti pavore et horrore obstupuerunt. Obstinati tamen in malitia sua cœpta mala perficere sategerunt. Igitur in octabis Assumptionis sanctæ *Mariæ* xj. kal. Septemb. feria ij. inter primam et tertiam hujus prælii conflictus initus et finitus est. Nam statim in primo congressu innumeris *Pictis* interfectis cæteri projectis armis turpem fugam inierunt. Campus cadaveribus repletur, quamplurimi capiuntur, rex et alii omnes terga dederunt. Denique de tanto exercitu, omnes aut cæsi sunt, aut capti, aut sicut oves percusso pastore dispersi. Mirumque in modum quasi sensu alienati non minus in circumjacentes regiones hostium suorum à patria sua elongando, quam adversus patriam suam revertendo fugerunt. Sed ubicumque sunt reperti, tanquam oves occisionis sunt interfecti. Justoque Dei judicio qui multos miserabiliter interemerant ac insepultos reliquerant, ipsi multo miserabilius trucidati, nec patrio, nec peregrino more sepulchri usi, canibus, avibus, ac feris expositi, aut lacerati et discepti sunt, aut sub divo contabuerunt et computruerunt. Rex quoque qui paulo ante præ nimia mentis elatione et exercitus sui numerositate cœli sidera vertice tangere videbatur, et ideo vel totam, vel maximam partem *Anglia* in exterminium ducere minabatur, mox inglorius ac paucis comitatus cum summa confusione & ignominia vix vivus evasit. Itaque divinæ ultionis virtus in hoc quoque manifestissime clauit, quod victorum exercitus inestimabiliter major erat quam vincientium. Nec intersectorum numerus ab aliquo aestimari potest. Nam, sicut plures testantur, de illo exercitu qui de sola *Scotia* exiit, plusquam x. millia defuisse à reversis recensiti sunt. Nam per diversa loca *Deirorum*, *Berniciorum*, *Northanhymbrorum*, *Cumbrorum*, & aliarum provinciarum, post bellum multo plures sunt interempti quam in bello sunt interfecti. At *Anglorum* exercitus paucis de suis amissis Deo auxiliante victoria expedit potitus, sumpta præda quæ satis copiosa ibi reperta est, brevi fere totus dissolvitur, & unusquisque

ad propria revertens, vexilla quæ acceperant, cum gaudio & gratiarum actione ecclesiis sanctorum reconfignant. Quippe cum cultioribus vestibus, & omnibus divitiis suis ad hoc bellum quasi ad regales nuptias processerant. Deinde quidam baronum ad opidum *Eustachii* quod *Maltun* vocatur, de quo supradictum est, cum parte exercitus diverterunt, villaque destructa illud obsederunt. Tempore namque belli ex præcepto prædicti domini sui milites ex illo eruperant, atque plurimas villas flamma consumpserant. Tandem datis & acceptis vii. dierum induciis obsidio remansit: solus autem ille locus in quo prædictum prælium factum est, sancti *Cuthberti* erat, cum totus circumjacens campus alterius juris esset. Quod divina dispensatione, sed tamen præter intentionem belligerantium, accidit. Namque facile datur intelligi, quod divina pietas noluit diutius esse inultum scelus quod in terra sanctissimi ac dilectissimi Confessoris & pontificis sui commiserant, immo more consueto citius vindicavit. Hujus autem facti rumor ubi aures regis *Angliae* attigit, valde lætus effectus est. Unde etiam quia audivit eos se viriliter in hoc negotio habuisse, *Willielmum* de *Albamarla* in *Eboracensi*, & *Robertum* de *Ferrers* in *Derbiensi* scyra Comites fecit. Notandum quoque quod & sibi, & suis, & in *Suthanglia* & in *Normannia*, contra suos adversarios pugnantibus circa idem tempus similiter optime contigit. Rex autem *Scotia* recepto *Henrico* filio suo, & relictis suis qui sparsim de pugna, non ut confortes, sed potius sicut hostes inimicissimi fugerant, obsidionem apud *Carrum* corroboravit. Namque *Angli*, & *Scotti*, & *Picti*, & cæteri barbari ubicumque casu se inveniebant, quicumque prævalebant alios mutuo vel trucidabant, vel vulnerabant, vel saltem spoliabant, & ita iusto Dei iudicio æque à suis sicut ab alienis opprimebantur. Rex igitur his cognitis graves calumpnias & exactiones in suos intorsit, & infinitam pecuniam ex eis extorsit. Nec non firmiter quam unquam antea fecerat sacramentis & obsidibus illos sibi obligavit, quod nunquam amplius eum in bello desererent. Deinde opidum *Carrum* machinis, ac novis instrumentis, & pluribus modis capere temptavit. At opidani machinis machinas frangentes, ex regis hominibus multos variis mortibus peremerunt, & plurimos vulneraverunt, unum tantum de militibus suis amittentes. Quippe de castello exiens, & in sua probitate nimium confidens, & ideo temerarie audax, dum incautus circa fractionem cujusdam machinæ moraretur, à multitudine *Scottorum* oppressus & extinctus est. Videns itaque rex omnem conatum suum nichil prævalere, sed potius sibi suisque multum nocere, machinis remotis, & congressionibus dimissis, suos licet invitos, opidum diligenter obsidere coegit. Quippe propter magna dampna, & angustias, ac penurias quæ sæpe ibi perpeffi fuerant, diuturnæ obsidionis pertæsi erant.

Ea tempestate quidam pestilentes quibus omne studium & gaudium erat scelera excogitare ac perpetrare, ut malignitatis suæ desideria efficacius consummarent, detestabili concordia in unum conveniunt. Hujus vero execrabilis sodalitiæ *Eadgarus* filius nothus *Cospatrici* Comitis, & *Robertus* & *Uttred* filii *Meldred* principales ac duces erant. Igitur rapacitate stimulante, & impunitate patrocinante, ac furore exagitante, more luporum quæ-

ritantes prædam quam devorarent, per *Northymbriam* discurrerunt. Pertranseuntes quoque *Tinam* fluvium, in terram sancti *Cuthberti* pervenerunt. Sed non invento ibi quod possent vel auderent rapere, vacua manu reversi sunt. Ergo in quadam villa parochiæ *Hagustaldensis* ecclesiæ quæ *Herintun* dicitur, prædam quam invenerunt abstulerunt. Deinde interpositis duabus noctibus idem prædones aliam villam *Digentun* vocatam invaserunt. Hæc autem propria villa erat canonicis prædictæ ecclesiæ, & ab *Hestaldasham* versus orientem vii. miliaris distabat. Igitur interfectis ibi iij. de servientibus ipsorum Canonicorum, & multis convitiis Priori illorum illatis, qui forte eadem nocte ibidem supervenerat, cum præda discesserunt. Et hoc præter spem eorum ipsis canonicis accidit: Namque rex *Scotia*, ut supradictum est, ipsis & omnibus hominibus & omnibus rebus, & parochiæ illorum, & nominatim huic villæ ipsorum de se & de omnibus suis firmissimam pacem dederat. Circa idem tempus quidam *Albericus Hostiensis* episcopus in illas partes venit, quem *Innocentius Romana* sedis Apostolicus ut legationis officio in *Anglia* & *Scotia* fungeretur miserat. Erat autem vir iste natione *Gallicus*, professione monachus, observatione *Cluniacus*, divina ac seculari eruditione perspicuus, in ecclesiasticis negotiis optime exercitatus, facundia præclarus, consilio providus, & quod his omnibus majus est, in habitu et vultu, denique in omni conversatione et actione sua, magnæ mansuetudinis ac religionis documentum præferebat. Hic igitur primo apud *Cluniacum* ad conversionem veniens, propter prudentiam ac religionem suam supprior ibi effectus est. Unde ad ejus providentiam omnis regularium observationum diligentia maxime pertinebat. Deinde in *Francia* apud *Parisius* in cella quæ dicitur ad *S. Martinum de campis* Prioris officium strenue aliquandiu explevit. Post aliquot vero annos quia fratribus suis valde necessarius ac dilectus erat, iterum ad supprioratus dignitatem domum revocatus est. Exinde vero ad *Vergelense* cœnobium electus est, ut ei abbatis jure præset. Deinde ad *Hostiensis* ecclesiæ præsulatum canonica electione sublimatus est. Hujus autem ecclesiæ episcopis ex speciali antiqui honoris prærogativa constitutum est ipsum Apostolicum consecrare. Iste igitur, ut supra dictum est, in *Angliam* veniens, de statu sanctæ *Romane* matris ecclesiæ omnibus ejus fidelibus filiis magnum gaudium attulit. Namque dominus papa supranominatus universis catholicæ ecclesiæ filiis cartam suam per illum direxit. In hac autem referebat quomodo dum navis *S. Petri* diutissime ac gravissime fluctibus inimicorum occupata et operata præcipitaretur, atque scopulis scismaticorum conquassata ac dilacerata pessundaretur, de salutis suæ reparatione jam pene desperare cogebatur, quia ineffabilis desolatio atque detestabilis abominatio, qua à primogenito sathanæ, scilicet *Petroleone* et ejus fautoribus, miserabiliter afflicta est vii. annis continuis duravit. Nec opus est eam describere, cum fere ab universo orbe cognita sit atque desleta. Verumptamen immensa *Christi* pietas, quæ quasi dormire atque eam peccatis nostris exigentibus penitus neglexisse videbatur, à suis fidelibus precum & lacrimarum instantia pulsata ac tandem excitata, omnem pelagi furorem, ventorum favitiam, tempestatum rabiem potenti virtutis suæ imperio compescuit:

pescuit: mutans itaque procellam ejus in auram lenitatis, in portu tranquillitatis, & in gaudio securitatis illam requiescere fecit. Porro omnium inimicorum suorum superbiam, & gloriam in conculcationem & ignominiam convertit, ac omnium sibi adversantium colla suæ potestatis imperio subjecit. Unde non inmerito cum Psalmista proclamare possumus: *Domine Dominus noster, quam ammirabile est nomen tuum in universa terra; quoniam elevata est magnificentia tua super cælos.* Exceptis autem his litteris quæ in hunc modum de recuperatione pacis & unitatis sanctæ Romanæ ecclesiæ, & de reparatione Apostolicæ potestatis & dignitatis loquebantur, alias litteras regibus *Anglia*, & *Scotia*, & *Turstino* archiepiscopo *Eboracensi*, (quippe tunc temporis *Cantuariensis* metropolis proprio pastore carebat) & episcopis, atque abbatibus, ac prælatis sanctæ ecclesiæ utriusque regni à prædicto papa directas, de auctoritate suæ legationis attulit. Igitur ab his omnibus honorifice susceptus est. Abbatem etiam *Molemsmi* cœnobii cum pluribus monachis de transmarinis partibus secum adduxit, & quendam alterum nomine *Ricardum* illius monasterii abbatem quod dicitur ad *Fontes*, magnæ religionis & auctoritatis virum, mox ut in *Angliam* venit ad se convocavit. Hos igitur egregiæ discretionis, & virtutis viros viæ & vitæ suæ comites ac testes inseparabiliter habuit, ut & illorum consilio & auxilio quæ tractanda erant tractaret, ac eorum testimonio conversationis ejus honestas commendabilior redderetur. Ecclesias igitur episcopatum & cœnobium tam clericorum quam monachorum fere per totam *Angliam* visitando pertransivit, & à singulis sollempniter receptus est. Tandem vero usque ad *Dunelmum* pervenit. Eodem tempore *Willielmus Cumin*, *David* regis *Scotia* cancellarius, de supradicto bello fugiens captus, et incarceratus ibidem detinebatur. Quem mox de carcere eripiens, domino suo liberum reddidit. Igitur habens secum duos episcopos, *Rodbertum Herefordensem*, et *Adthelmsum Carlelensem*, et iiij. abbates, ac plurimos clericos per solitudinem ad *Hagustaldense* cœnobiū pervenit. A fratribus autem loci illius satis honorabiliter susceptus, de dampno quod in occisione hominum suorum et in deprædatione terræ suæ, ut prædiximus, illis recenter acciderat, multum diligenter eos consolatus est. Deinde per *Northymbriam* et *Cumberland* iiij. die ante festum sancti *Michaelis* ad *Carlel* pervenit, ibique regem *Scotie* cum episcopis, abbatibus, Prioribus, baronibus suæ terræ reperit. Illi vero diu à *Cisalpina*, imo fere ab universa ecclesia discordantes, exolæ memoriæ *Petroleoni* et apostasiæ ejus nimium favisse videbantur. Tunc vero divina gratia inspirati, mandata *Innocentii* papæ et legatum ejus omnes unanimiter cum magna veneratione susceperunt. Igitur triduo cum eis de suæ legationis negotiis diligenter tractavit. Et quoniam cognovit quod *Johannes Glesguensis* episcopus curam animarum quam habuerat nulli commiserat, et sine licentia ac clanculo episcopatum suum reliquerat, et nulla evidente necessitate cogente apud *Tironam* monachus effectus est, de illo definivit, ut regius nuncius cum ipsius et regis pariter litteris pro eo mitteretur, et si redire noller, sententia super illum daretur. Et ita factum est. Convenit quoque regem de reformanda pace inter eum et regem *Anglia*, et hujus

rei gratia ad ejus pedes cecidit, scilicet ut sanctæ ecclesiæ, et sui ipsius, et suorum misereretur, quibus tot et tanta mala fecerat. Sed vix inducias impetravit, quod nullum exercitum et nullum malum, excepta obsidione quæ circa *Carrum* erat, ante festum sancti *Martini* in terram regis *Anglia* induceret. Hoc etiam apud *Pictos* impetravit, quod omnes puellas ac mulieres captivas quas habere possent, ante eundem terminum ad *Carlel* reducerent, et eas ibi libertati redderent. Ipsi quoque et omnes alii firmissime ei promiserunt, quod nullo modo ecclesias amplius violarent, et quod parvulis, et femineo sexui, et ex infirmitate et ætate debilibus parcerent, et omnino neminem nisi sibi resistentem amplius occiderent. Rex quoque cum Priore de *Hestaldesham* qui illuc cum legato venerat, antequam illum interpellaret de dampno ipsius et fratrum suorum locutus, illud multum planxit, et promisit quod totum restitui faceret, et insuper de injuria quæ illis et eorum ecclesiæ facta fuerat, et de interfectione hominum suorum eis rectum facere suos cogeret. Quod et ex magna parte fecit. Nam et eorum, et hominum suorum pecunia fere tota redita est. His ita factis, legatus ipso die festivitatis sancti *Michaelis* inde discedens, per *Hestaldesham* et *Dunelmum*, in *Suthangliam* rediit, narravitque *Stephano* regi *Anglia* suisque quid apud *David* regem *Scotia* et suos profecerat. Rex autem *Scotia* post paucos dies per quosdam qui de opido *Carrum* exierant cognovit, quod illi qui in opido erant gravissima ciborum penuria jam angustabantur. Unde eos arctius custodiri præcepit. Nec hoc falsum erat. Namque milites qui intus erant præ inopia victualium equos suos interfecerant, ac sale conditos jam ex maxima parte eos comederant, nec tamen adhuc opidum reddere volebant, imo cibo eorum jam penitus deficiente, armati de castello exire, et per medios hostes irrumpere, seque quoadiu possent defendere cogitaverant, nisi Deus interim eis aliud consilium providisset. Igitur circa festum sancti *Martini*, *Willielmus* abbas de *Riesvalle* in provinciam illam veniens, ex parte *Walteri Espec*, cujus illud, ut supradictum est, opidum erat, eis certissime dixit, quatinus regi *Scotia* illud traderent. Noverat enim bene quomodo præ penuria victualium jam nimia angustia macerati fuerant. Rex igitur interveniente abbate xxiiij. equos eis dedit, ac illos cum armis suis abire permisit, opidumque receptum mox destrui fecit. Supranominatus vero legatus, ut prædictum est, per episcopatus, ac monasteria ad curiam regis *Anglia* reversus quendam alium legatum qui nuperrime à domno Papa *Innocentio* venerat ibidem repperit. Igitur *Turstinum Eboracensem* archiepiscopum, & omnes episcopos, atque abbates, ac Priores canonicorum per totam *Angliam* summoneri fecerunt, ut ad festum sancti *Nicholai* in civitate *Lundonia* ad generale Concilium convenirent. Quibus præfinito tempore ac loco cum *Stephano* rege *Anglia* congregatis, de ecclesiasticis causis cum illis ambo legati tractare cœperunt. *Albricus* tamen priorem locum optinuit. Fuit autem Concilium hujusmodi.

ANno ab incarnatione Domini M. Cxxxviiij. An. Dñi pontificatus autem domni papæ *Innocentii* secundi anno ix. regnante piissimo & illustrissimo *Stephano* rege *Anglorum* H. magni regis nepote, anno

anno vero regni ipsius tertio, celebrata est synodus *Lundonia* in ecclesia sancti *Petri* apostolorum principis apud *Westmonasterium* mense Decembris, tertia decima die ejusdem mensis; ubi post multarum discussionem causarum, promulgata sunt hæc Capitula & ab omnibus confirmata, numero xvij. Præfuit autem illi synodo *Albricus Hostiensis* episcopus, & prædicti domni papæ *Innoc.* in *Angliam* & *Scotiam* legatus, cum episcopis diversarum provinciarum xvij. & abbatibus circiter xxx. & cum innumera cleri & populi multitudine. Vacabat autem tunc temporis *Cantuariensis* ecclesia, & infirmabatur *Turstinus Eboracensis* archiepiscopus, *Willelmum* tamen ecclesiæ sancti *Petri Eboracensis* decanum, cum quibusdam clericis suis illuc direxit. Sunt autem hæc Capitula.

Sanctorum patrum canonica instituta sequentes auctoritate Apostolica interdiciamus, ut pro crismate, pro oleo, pro baptismo, pro poenitentia, pro visitatione infirmorum, seu desponsatione mulierum, seu unctione, pro communione corporis *Christi*, pro sepultura, nullum omnino precium exigatur. Quod qui præsumpserit, excommunicationi subjaceat.

Sancimus etiam ut ultra octo dies corpus *Christi* non reservetur, neque ad infirmos, nisi per sacerdotem, aut per diaconem, aut necessitate instante per quemlibet cum summa reverentia deferatur.

Item, Apostolica auctoritate sancimus, ut in consecrationibus episcoporum, vel abbatum benedictionibus, non cappa, non indumentum ecclesiasticum, neque quicquam ab episcopo vel à ministris ejus exigatur. Et in dedicationibus quoque ecclesiarum, non tapetæ, non manutergium, non bacina, nichilque omnino præter procurationem sacris canonibus institutam requiratur.

Si quis episcopus in diocesi sua per alium episcopum ecclesiam consecrari fecerit, Apostolica auctoritate prohibemus ne quid inde ultra procurationem ejusdem episcopi exigat.

Nullus omnino de manu laici ecclesiam seu quæcumque ecclesiastica beneficia accipiat. Cum autem investituram per episcopum aliquis acceperit, præcipimus ut super Evangelium juret, se nichil propter hoc per se, vel per aliquam aliam personam dedisse alicui vel promisisse. Si autem præsumptum fuerit, irrita hujusmodi donatio erit, & tam dator quam acceptor ultioni canonicæ subjaceat.

Sancimus præterea ne quis ecclesiam, seu quælibet beneficia ecclesiastica paterna sibi vendicet hæreditate, aut successorem sibi in ecclesiastico constituat beneficio. Quod si præsumptum fuerit irritum fore decernimus, cum Psalmista dicentes, *Deus meus, pone illos ut rotam qui dixerunt, Hereditate possideamus sanctuarium Dei.*

Clericos à non suis episcopis absque literis proprii episcopi ordinatos, à susceptorum officiis ordinum inhibemus: solique Romano pontifici eorundem plenaria restitutio reservetur nisi religionis habitum susceperint.

Sanctorum patrum vestigiis inhærentes, presbyteros, diaconos, subdiaconos, uxoratos, aut concubinos, ecclesiasticis officiis & beneficiis privamus, ac ne quis eorum missam audire præsumat Apostolica auctoritate prohibemus.

Fœneratores clericos, & turpia lucra sectantes, & publica secularium negotia procurantes, ab officio &

beneficio ecclesiastico nichilominus removendos esse censuimus.

Si quis clericum, aut monachum, vel sanctimonialem, vel quamlibet ecclesiasticam personam occiderit, incarceraverit, vel nefarias ei manus intulerit, nisi tertio summonitus satisfecerit, anathemate feriatur. Neque quisquam ei præter *Romanum* pontificem, nisi mortis urgente periculo modum poenitentiae finalis injungat. Si autem impoenitens mortuus fuerit, corpus ejus inhumatum remaneat.

Si quis res ecclesiarum mobiles vel immobiles violenter usurpare præsumpserit, nisi post canonicam vocationem emendaverit, eum excommunicari præcipimus.

Apostolica auctoritate prohibemus, ne quis absque licentia episcopi sui in possessione sua ecclesiam, vel oratorium constituat.

His subjungimus quoque auctoritatem *Nicholai* papæ dicentis, Cum discreti sint milites *Christi* à militibus seculi, non convenit militem ecclesiæ seculo militare per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire. Denique, sicut turpe est laicum missas facere, sacramenta corporis & sanguinis *Christi* conficere, ita ridiculum & inconueniens est clericum arma sustollere, & ad bella procedere, cum *Paulus* apostolus dicat, *Nemo militans Deo implicat*, &c.

Item adiciamus hoc decretum *Innocentii* papæ dicentis *Victorico Rotomagensi* archiepiscopo; monachi diu morati in monasteriis si postea ad clericatum pervenerint, non debent aliquatenus à priore proposito deviare: sicut in monasteriis positi fuerunt, ita & in clericatus ordine degere debent, & quod diu servaverunt, id in altiori gradu positi amittere non debent.

Prohibemus etiam Apostolica auctoritate sanctimoniales, variis seu grisiis, sabellinis, marterinis, hereminis, beverinis pellibus & anulis aureis uti, sive torturam capillorum & compositionem capillorum facere. Hujus decreti quæ inventa fuerit violatrix anathemati subjaceat.

De omnibus primitiis rectas decimas dari Apostolica auctoritate præcipimus; quas qui reddere noluerit, anathematis in eum sententia proferatur.

Sancimus præterea, ut si magistri scholarum aliis scholas suas pro precio legendas locaverint, ecclesiasticæ vindictæ subjaceant.

In hoc autem concilio tractatum est de archiepiscopo ad *Cantuariensem* ecclesiam eligendo, quæ, ut supradictum est, tunc proprio pastore carebat. Tandem vero post proximam Epiphaniam hæc causa finem habuit, cum *Beccensis* cœnobii abbas nomine *Theobaldus* electus præfatæ ecclesiæ archiepiscopus à supradicto *Alberico* consecratus est. In eodem autem Concilio depositus est abbas de *Cruiland*, & Prior ecclesiæ sancti *Albani* martyris nomine *Godefridus*, & alter in loco ejus restitutus, & abbatia quæ est juxta *Hastings* quæ dicitur ad bellum abbas nomine *Adam* electus est: quos utrosque prædictus *Albericus* benedixit. Invitavit quoque omnes episcopos & abbates plurimos *Anglia* ad generale Concilium quod dominus papa *Innocentius* ad medium Quadragesimæ *Roma* celebraturus erat. Dum autem hæc agerentur, de pace reformanda inter duos reges sapissime ac diligentissime cum pluribus, & maxime cum regina *Anglia*

Anglia tractavit. Postquam vero ipsius reginæ mentem ad hanc rem perficiendam valde esse accensam intellexit, ipsa mediante, ac feminea calliditate, atque protervitate instante, ipsum regem crebro de eadem re interpellavit, quem primo durum & quasi hanc reconciliationem aspernentem invenerunt. Quippe plures de baronibus suis quibus ex discordia eorum gravia dampna contigerant, solliciti ei persuaserant, ut nullo modo pacem cum rege *Scotiæ* faceret, imo se viriliter de illo vindicaret: verumtamen feminei pectoris ardor vinci nescius, quibuscumque potuit modis nocte ac die stimulando non destitit, donec regium animum ad suam voluntatem detorsit. Namque avunculum suum *David* regem *Scotiæ*, & *Henricum* filium ejus atque suum cognatum vehementer amavit, ac ideo tantopere marito suo regi *Angliæ* eos pacificare curavit. Præfatus itaque legatus ubi rem eo modo procedere vidit, audacius regem convenit de illa meliore spe concepta, ac de cæteris causis suis se intromisit.

An. Dñi
1139.

ANno igitur M.Cxxxix. perfectis negotiis suis in *Angliā* sæpeditus legatus, mox post octabas Epiphaniæ cum suis ad mare reversus transfretavit. Nam ad prædictum Concilium domini papæ tempore congruo pervenire properavit. *Theobaldus* quoque *Cantuariensis* archiepiscopus, & *Earnulfus* *Rofensis*, & *Simon* *Wigornensis*, *Rogerus* *Coventrensis*, *Robertus* *Excestrensis*. Isti v. episcopi, & cum illis iiij. abbates, pro omnibus episcopis & abbatibus *Angliæ* ad idem Concilium iverunt. Namque rex *Stephanus* propter turbationem regni sui, quæ gravis tunc iminebat, plures illuc mittere noluit. Præterea bonæ memoriæ *Turstinus* *Eboracensis* archiepiscopus, & propter Concilium, & propter quædam alia privata negotia quæ per illum facere disponebat, *Ricardum* abbatem de *Fontibus* eximie virtutis virum, de quo superius mentionem fecimus, illuc direxit. Namque sicut vulgo dicebatur, de sede sua seipsum deponere, & germanum fratrem suum *Andoenum* nomine *Ebroicensem* episcopum pro se archiepiscopum *Eboraci* constituere cogitaverat. Sed interim dum hæc parabantur, & nuncius ejus infectis negotiis *Romæ* defunctus est, & frater ipsius sumpto ante mortem suam religioso habitu canonicorum apud *Peretun* ibidem de hac vita migravit.

Verum *Cantuariensis* archiepiscopus cum suo pallio, & prædicti episcopi, & abbates finito Concilio, & confectis negotiis suis sani & incolumes redierunt. Mox autem postquam sæpenominatus legatus ab *Angliā* discessit, intercurrentibus nuntiis inter duos reges pax facta est hoc modo. *Stephanus* rex *Angliæ*, cum omnibus terris suis quas antea habebat *Henrico* filio *David* regis *Scotiæ*, comitatum *Northumbria*, exceptis duobus opidis, scilicet *Novo castello* & *Bahanburg*, concessit; hæc enim in manu sua retinuit. Sed pro ipsis opidis quantum urbes eorum valebant, in *Suthanglia* illi dare debebat. Præcepit quoque ut barones qui de comitatu tenebant, quicunque vellent, de Comite *Henrico* terras suas recognoscerent, & salva fidelitate quam ei juraverant, illi homagia facerent. Quod & plerique fecerunt. Rex autem *Scotiæ*, & *Henricus* filius ejus, cum omnibus suis, extunc quamdiu viverent *Stephano* regi *Angliæ* per omnia pacifici & fidelissimi existere debebant. Et ut de fidelitate eorum securior esset, filium *Cospatrici* Comitis, & filium *Hugonis* de *Morvilla*, & filium *Fergusi* Comitis, & filium *Mel*: & filium *Mac*: scilicet quinque Comitum de *Scotiā* ei obsides dare debebant. Leges quoque, & consuetudines, & statuta quæ rex *Henricus* avunculus ejus in comitatu *Northumbria* statuerat, per omnia ibi immobiliter custodire debebant. Hæc autem concordia ab *Henrico* filio regis *Scotiæ*, & ab eorum baronibus coram *Matilde* regina *Angliæ*, & multis Comitibus & Baronibus de *Suthanglia*, v. idus Aprilis *Dunelm* confirmata est. Hoc quoque diligenter distinctum est, quod *Henricus* Comes, neque super terram sancti *Cuthberti*, neque super terram sancti *Andrea* de *Hestaldasham* scyze, quia ad archiepiscopatum *Eboracensem* pertinebat, ullum jus habere debebat. Deinde cum regina ad curiam regis *Stephani* profectus, apud *Notingham* eum invenit. Confirmatisque ab illo quæ apud *Dunelmum* fecerant, per totam æstatem in *Suthanglia* demorans, & curiam regis frequentans, in servicio ejus magnas impensas fecit. Eodem anno *Walterus* de *Gant*, sumpto habitu monachili apud *Barthanaia*, & *Robertus* de *Ferrers* qui fuit Comes de *Derbia* scyra, defuncti sunt.

Explicit bellum Standardii.

INCIPIT DESCRIPTIO SERLOXIS

Monachi fratris Radulfi Abbatis de Parco, de bello
inter Regem Scotia & Barones Anglia.

David ille manu fortis sceptrum tenens Scoticum,
Armatorum multa manu regnum intrat Angli-
Sed cum Tyfan contra suum transit infortunium (cum,
Quem invadit vix evasit Stephani Standardium.
Ex adverso namque situs belliger Standardius,
Eminebat circumseptus strenuis militibus.
Scotti vero dum grassando efferant immaniter,
Ad congressum belli primum terga vertunt pariter.
Truces quoque Gawedeneses tremebundi fugiunt,
Et quas prius extulerunt caudis nates comprimunt.
Solutus ille manu fortis paucis cum militibus
Confidenter haesit campo tanquam leo Parthicus.
Nam hostili ferro mori ratus est honestius,
Quam cruore non effuso dare tergum hostibus.
Unde moras cedere usque dimicando nexuit,
Donec suis passim cassis pene morti patuit; (dus,
Et tunc quamvis Martis dextram non fugit ut timi-
Sed cum hostes prevalerent vitavit ut providus.
Sic, sic Judas Machabeus divertit à praelio,
Cum Lissias prevaleret pugnans pro Antiocho:
Supra vires quippe suas volens pugnam ducere,
Par est ut quis ultus velit mortis poenam solvere.
Refert Maro quod cum Dares viribus non parceret,
Hunc Entellus fractus senex cum cantela vinceret.
Corporales quoque vires cum mentis audacia,
Minus erunt efficaces sine Dei gratia.
Nam cum Deus nuncupetur Deus exercituum,
Ejus ope qui non pugnat frustra vibrat gladium.
Ergo nullus ascribendum imputet ignaviae,
Quod rex David bello cessit Christo belli iudice.
Verum Angli fugientes ut amentes barbaros
Insequuntur, atque sternunt ut canes lepusculos.
Tunc abjecta manticarum mole cum viatico,
Plus timore sunt repleti quam pane vel caseo.
Seminantur hinc per agros panes atque casei,
Crudae carnes & illotae velut canis usui.

Utrum enim crudam carnem sive coctam comedant,
Nil differre sed utramque licitam existimant.
Nec equina carne vesci minus ducunt licitum,
Quam eorum quae mugitum praebent animalium.
Porro locum competenter Baggamorum nuncupant,
In quo Scotti mendicosas sarcinas exuerant,
Decem ferme dilatatur campus miliariis,
Quem replese perhibetur manticarum sarcinis.
Et revera res monebat sarcinas deponere,
10 Quo perniciosiori cursu possent Anglos fugere.
O non virtus hac humana sed Dei potentia,
Per quam pauci plane viri C. fugant milia!
Huc accedit quod in libro legitur Levitico,
Cum praecepta percepisset Moyles à Domino.
Alienos, inquit, C. quinque vestrum abigent,
Deciesque mille viros vestri C. arguent.
Quod & nostris accidisse liquido temporibus,
Triumphalis protestatur Anglorum Standardius,
O Psalmistae in veritate praepollens eloquium!
20 Deum dicens esse justum, & ejus iudicium.
Nam qui prius jactitabant Angliam subvertere,
Versa vice sunt ab Anglis cassi tristi funere,
Et Anglorum affectantes opibus substitui,
Hiis suisque Dei nutu contigit destitui:
Set quot erant fugientes mortem vix evaserant,
Opes certe reputabant quod non occubuerant.
Hiique via, fame, ferro fessi, pressi, saucii,
Vivi suis diffidebant domibus restitui.
30 Quidam tamen lento pede venerunt ad propria,
Sed nil secum attulere nisi fata tristia.
Quam ob causam singulorum uxor cum familia,
Luxit virum cladem passum, nec adeptum spolia.
Prohibentque viros suos praeliari denuo,
Malohet patric imprecantes Anglis & Standardio.
Cum Borea flatus Anglis foret immoderatus,
Illius est flatus aura meliore fugatus.

A I L R E D I

ABBATIS RIEVALLENSIS

H I S T O R I A,

D E

{ Bello Standardii tempore *Stephani* Regis.

{ Genealogia Regum *Anglorum*.

{ Vita & miraculis *Edwardi* Regis & Confessoris, &c.

Nunc primum edita ex Mss. fideliter collatis.

ALFRED

ABBATIS RIEVALLENSIS

ИСТОРИЯ

295

1873

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

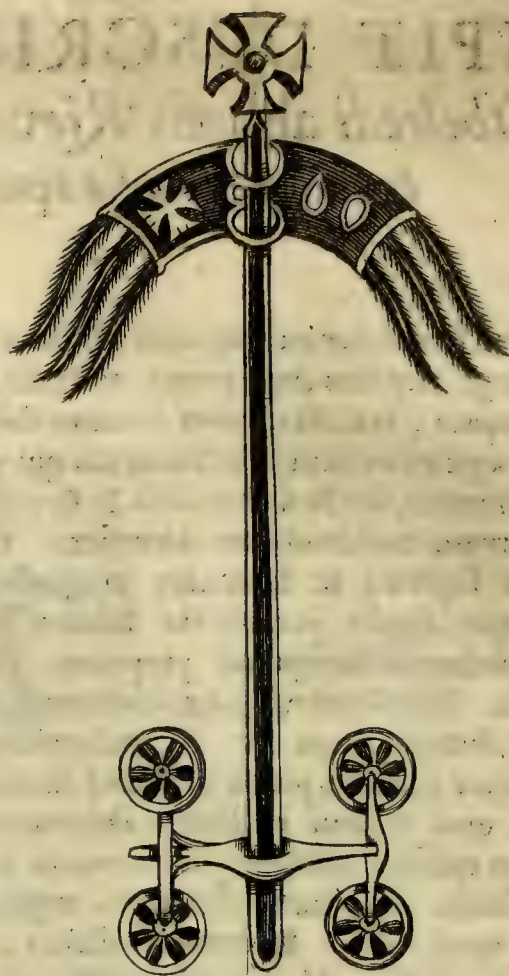
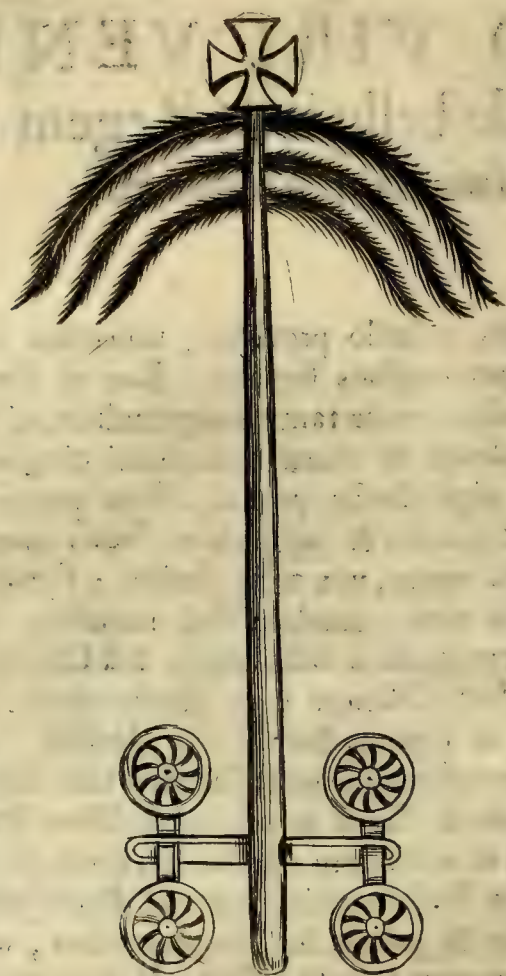
INCIPIT DESCRIPTIO VIRI VENERA-
bilis *Ethelredi* abbatis *Rievallensis*, de bello inter Regem *Scotiae*
& Barones *Angliae* apud *Standardum* juxta *Alvertonam*.

An. Dñi
1138.

ANno Dominicæ incarnationis M. Cxxxviiij. rege *Stephano* circa partes australes occupato, rex *Scottorum* innumerabilem coegit exercitum, non solum eos qui ejus subjacebant imperio, sed & de insularis & *Orcaden-sibus* non parvam multitudinem accersiens. Qui cum maxima superbia & ferocitate progrediens, omnem borealis *Angliae* partem aut subdere sibi, aut cæde incendioque depopulari proposuit. Non latuit proceres *Transhumbranos* ejus adventus, qui hortatu, & summonitione & *T.* archiepiscopi, & *Walteri Espec* (de quo postea dicemus) in unum convenientes, ejus conatui resistere decreverunt. Igitur parvum quidem numero, sed armis & viribus robustissimum exercitum adunarunt, regiumque signum quod vulgo **Standard** dicitur, in campo latissimo juxta *Alvertonam* constituentes, illic hostes excipere decreverunt. Sed & *Turstinus* archiepiscopus per totam diocesim suam edictum episcopale proposuit, ut de singulis parochiis, presbyteris cum cruce & vexillis reliquisque sancto-rum præcuntibus, omnes qui possent ad bella procedere, ad proceres properassent, ecclesiani *Christi* contra barbaros defensuri. Erant itaque in australi exercitu primi principes *Willielmus* Comes *Albemarum* juvenis tunc strenuissimus & in armis multum exercitatus, habens secum tam de *Ponciis* quam de *Morinis* milites plurimos non minus astutia militari quam animi virtute præstantes. *Walterus* quoque de *Gant* morti jam ultima senectute vicinus, vir mansuetus & pius, qui & ipse validissimam manum de *Flandrensibus* & *Normannis* adducens, tam sapientia quam pondere sermonum reliquam multitudinem plurimum animavit. *Ilbertus* sane de *Laci* non segnis, nec cum paucis advolavit, qui tempore regis *Henrici* exulans, quanto fuerat laboribus ærumpnisque assuefactus, tanto stabat in hac necessitate securus. Sed & *Rodbertus* de *Brus* licet regem *Scotiae* plurimum dilexisset, gentibus tamen suis in hac necessitate non defuit, qui cum optimo juvene filio suo *Adam* tam validam manum adduxit, ut non solum viribus, sed & decore simul, ac juventute omnem multitudinem plurimum decorarent. Tantus autem fervor resistendi *Scotis* cunctos arripuit, ut etiam *Rogerum de Molbrai* adhuc puerulum exercitui interesse fecissent, tam decenter tamen ut tali ætati conveniebat, inter ceteros sapientissime collocatum. Cum quo universa terræ suæ militia, quæ profecto nec sapientia, nec virtute, nec numero ceteris videbatur inferior, cum tanta devotione convenit, ut minor ætas domini sui nullum exercitui videretur asferre dispendium.

Affuit & *Walterus Espec* vir senex & plenus dierum, acer ingenio, in consiliis prudens, in pace mo-

destus, in bello providus, amicitiam sociis, fidem semper regibus servans. Erat ei statura ingens, membra omnia tantæ magnitudinis, ut nec modum excederent & tantæ proceritati congruerent. Capilli nigri, barba prolixa, frons patens & libera, oculi grandes & perspicaces, facies amplissima, tracticia tamen, vox tubæ similis; facundiam quæ ei facilis erat, quadam soni majestate componens. Erat præterea nobilis carne, sed Christiana pietate nobilior. Nempe cum liberis careret hæredibus, licet ei nepotes strenui non deessent, de optimis tamen quibusque possessionibus suis *Christum* fecit hæredem. Nam in loco amœnissimo *Kircham* nomine monasterium regularium condidit clericorum, multis illud donariis ornans & ditans possessionibus: insuper & palatia sua, thalamos suos, cellaria sua, in servorum *Christi* habitacula commutans. *Cisterciensem* quoque ordinem, cujus vix famam audierat *Anglia*, favente sibi glorioso rege *Henrico* in has partes advexit, suscipiens fratres de monasterio nobilissimo *Clarevallis* per manum Deo dilecti abbatis *Bernardi*. Qui venientes in *Angliam* anno ab incarnatione Domini M. Cxxxij. nacti locum in valle profundissima super ripam *Rie* fluminis, unde ipsum monasterium *Rievallis* nomen accepit, multos suæ religionis fama ad optimorum studiorum æmulationem incitaverunt, unde in brevi multiplicati super numerum, plurima in regno utroque, *Anglia* scilicet & *Scotiae*, cœnobîa condiderunt. Nam prædictus *Walterus* nec dum tantis satiatus beneficiis, in territorio *Wardunensi* famosissimum per eosdem fratres fundavit monasterium. Porro eodem anno adventus eorum in *Angliam* quidam monachi de ecclesia beatæ *Maria Eboracensi Cisterciensem* puritatem & paupertatem zelantes, auxilio freti venerabilis *Turstini* archiepiscopi, relinquentes divitias & delicias monasticæ puritati contrarias, maxima paupertate, miro fervore vj. kalend. Januarii *Fontanense* cœnobium creaverunt. Deinde prædictorum se fratrum ordini plenius conjungentes plura & ipsi per insulam *Britannicam* nobilia monasteria fundaverunt. *Waverlenses* quoque fratres qui hætenus quasi in angulo latuerant, cognito quod ejusdem essent ordinis, *Cisterciensium* monasteriorum numerum auxerunt. Ita alii ab ipsis *Rievallensibus* procreati, alii eorum exemplo provocati, multis cœnobîis clariorem insulam reddiderunt. Unde non inmerito cœnobium *Rievallense*, ceteris quæ in *Anglia* sunt ejusdem ordinis, fama & religione præcellit. Hæc autem omnia bona quis dubitet viro illi strenuissimo ascribenda, tantorum fructuum semen deprocul advexit, & locum in quo seminaretur invenit. Hic igitur cum ab universo exercitu, tum propter ætatem, tum propter sapientiam, patris more coleretur, ascendens machinam quam circa

regium Signum fabricaverant, supereminens universo populo ab humero & sursum, hac oratione dejectos quadam formidine erexit animos, promptos acius inflammavit. « Non inutile est (inquit) viri fortissimi si senem juvenes audiat; me dico qui multorum temporum vicissitudine, mutatione regum, & diversis bellorum eventibus didici & praterita revolvere, & æstimare præsentia, & secundum praterita de præsentibus, secundum præsentia de futuris capere conjecturam. Et certe si omnes qui me audiunt, saperent, & intelligerent, & ea quæ nobis hodie ventura sunt, præviderent, silentem libentius, & sompno meo requiescerem, vel luderem aleis, aut confligerem scacis, vel si ea ætati meæ minus congruerent, legendis historiis operam darem, vel more meo veterum gesta narranti aurem attentius commodarem. Nunc autem video plerosque de prælio certos, incertos de victoria fluctuare animo, timere vehementer ne paucitatem nostram immensæ copię Scottorum absorbeant; cum non ex multitudine victoria pendeat, sed vel viribus adquiratur, vel justis votis, causaque honesta ab omnipotente impetretur. Ego sane considerans qua ratione, qua causa, qua necessitate, qui adversus quos hodie dimicamus, sto intrepidus, tam securus de victoria quam de prælio certus. Cur enim de victoria desperemus, cum victoria generi nostro quasi in feudum data sit ab altissimo? Nonne proavi nostri maximam Gallie portionem cum paucis invasere militibus, & ab ea cum gente etiam ipsum Gallie nomen eraserunt? Quotiens ab eis Francorum est fusus exercitus, quotiens à Cenomanensibus, Andegavenensibus, Aquitanensibus pauci de multis victoriam reportarunt? Certe patres nostri & nos hanc insulam quam quondam victoriosissimus Julius non sine multa suorum strage post multos annos vix tandem optinuit, in brevi edomuvimus, in brevi nostris subdidimus legibus, nostris obsequiis mancipavimus. Vidimus, vidimus oculis nostris, regem

« Francie cum universo suo exercitu nobis terga
« vertentem, optimos quosque regni ejus proceres
« à nobis captos, alios redimi, alios mancipari vinculis, alios carcere condemnari. Quis Apuliam, Siciliam, Calabriam, nisi noster Normannus edomuit? Nonne uterque Imperator eadem die eadem fere hora terga vertit Normannis, cum alter adversus patrem, alter adversus filium dimicaret? Quis igitur non rideat, potius quam timeat, quod adversus tales vilis Scottus semundis natibus pugnaturus occurrit? Isti sunt, isti sunt utique qui nobis quondam non resistendum sed cedendum putarunt, cum Anglie victor Willielmus Laodomam, Calatriam, Scotiam, usque ad Abernith penetraret, ubi bellicosus ille Malcolmus deditione factus est noster, & nunc victores suos, Dominos bello provocant; lanceis nostris, gladiis nostris, telis nostris nudum obiciunt corium; pelle vitulina pro scuto utentes: irrationabili mortis contemptu, magis quam viribus animati. Quid ergo hastarum illarum quas eminus intuemur nimia longitudo nos terret? Sed lignum fragile est, ferrum obtusum, dum ferit perit, dum impingitur frangitur, vix ad unum ictum sufficiens. Excipe illud saltem baculo, & inermis Scottus astitit. An multitudinem expavescimus? Sed quanto vincendorum major numerus, tanto vincitibus gloria major. Taceo quid de ipso numero sentiam, ne futuræ gloriæ nostræ detrudere aliquid videar. An pro causa diffidimus? Sed non injustum bellum pro rege nostro suscipimus, qui regnum non ut hostes calumpniantur invasit debitum, sed suscepit oblatum, quem populus petiit, quem clerus elegit, quem unxit pontifex, quem in regnum Apostolica confirmavit auctoritas. Sed ut interim de rege taceamus, nullus certe justum negabit quod pro patria arma suscipimus, quod pro uxoribus nostris, pro liberis nostris, pro ecclesiis nostris dimicantes imminens periculum propulsamus. Urget enim necessitas.

Recolite

« Recolite quid in *Transfinanis* partibus egerint, nec
 « mitiora sperate si vicerint *Scotti*. Taceo cædes,
 « rapinas, incendia, quæ humano quodammodo more
 « exercentur ab hostibus, talia dicam, qualia nec fa-
 « bulæ ferunt, nec narrant historiæ à crudelissimis
 « acta tyrannis. Dicam, inquam, si non præ nimio
 « horrore sermo defecerit, aut auditor aufugerit.
 « Nulli ætati, nulli ordini, nulli omnino sexui peper-
 « cerunt. Nobiles tam pueri quam puellæ ducti sunt
 « in captivitatem. Pudica matrimonia incredibili li-
 « bidine vexata sunt. Parvuli jactati in aera, & acu-
 « leis lancearum excepti delectabile spectaculum
 « *Galwensibus* præbuerunt; prægnans mulier per me-
 « dium secabatur, tener fœtus extractus ab utero,
 « impia manu ad saxum allidebatur. Lassati inno-
 « centium cæde, illotis cultellis quibus miserorum
 « effuderant viscera, carnes quas vorarent incide-
 « bant, humanumque sanguinem miscentes aqua,
 « crudeli poculo sitim sedabant, dicentes se felicissi-
 « mos quos in illud tempus fortuna servaverat quo
 « *Gallorum* sanguinem bibere potuissent. Casu in-
 « venti sunt in eadem domo plures parvuli. Stabat
 « *Galwensis*, & unum post unum utroque pede arri-
 « piens caput allidebat ad postem. Quos cum in
 « unum coegisset acervum, ridens versus socium, *Ecce*,
 « inquit, *quot hodie Gallos solus occidi*. Horreo dice-
 « re quomodo ingressi sunt templum dei, quomodo
 « polluerunt sanctuarium ejus, quomodo salutis
 « Christianæ sacramenta pedibus conculcaverunt.
 « Quid agitis, o viri fortissimi? Non adversus homi-
 « nes dimicatis sed adversus bestias, quibus nihil hu-
 « manitatis, nihil inest pietatis; quos cælum horret,
 « quos abominatur terra, quos execrantur maria,
 « quos ipsa mundi lumina detestantur; quos non ob
 « aliud terra non absorbit, nec fulminavit cælum,
 « nec maria submerferunt, nisi ut vestris victoriis ser-
 « varentur, vestris manibus interirent. Consecrate
 « manus vestras in sanguine peccatorum: felices
 « quorum hodie manus ad suas ulciscendas injurias
 « *Christus* elegit. Festinate, & nefandum hoc sangui-
 « num hominum genus terris obruite, inferis sepelite,
 « ne si diutius vixerint, sol lumen abscondat, cælum
 « neget pluvias, fruges quadam ariditate marcescant.
 « Cogitare regem absentem, quantumque vestræ ac-
 « cedat gloriæ, cum reportaveritis de rege sine rege
 « triumphum; Vestra erit curia, vestrum erit regnum,
 « vestris consiliis omnia tractabuntur, per quos ho-
 « die regi regnum, regno pax, paci gloria perquire-
 « tur, fatebitur rex se hodie manibus vestris iterum
 « coronatum. Secure igitur congregiamur, cum no-
 « bis sit causa justior, manus fortior, quos urget ne-
 « cessitas, quos gloria provocat, quibus divinum
 « auxilium præsto est, cum quibus tota cœlestis curia
 « dimicabit. Aderit *Michael* cum angelis suam ul-
 « turus injuriam, cujus ecclesiam humano sanguine
 « fœdaverunt, cujus altare superposito capite huma-
 « no polluerunt. *Petrus* cum Apostolis pugnabit pro
 « vobis, quorum basilicas nunc in stabulum, nunc in
 « prostibulum converterunt. Sancti martyres vestra
 « præcedent agmina, quorum incenderunt memorias,
 « quorum alta cædibus impleverunt. Virgines sanctæ
 « licet pugnae dubitent interesse, pro nobis tamen
 « oratione pugnabunt. Amplius dico, ipse *Christus*
 « apprehendet arma & scutum, & exurget in adjuto-
 « rium nobis. Ipsi enim veniunt ad nos in superbia,
 « nos cum humilitate procedimus. Illi carnes ra-
 « ptas quas voraverunt eructant, nos post sacra jeju-

« nia *Christi* carne & sanguine faginamur. Illos hi-
 « striones, saltatores & saltatrices, nos crux *Christi*
 « & reliquæ Sanctorum antecedunt. Sed quid mo-
 « ror? Certe aut vincendum nobis est, aut morien-
 « dum. Quis enim victoriæ *Scottorum* se velit esse
 « superstitem, ut videat uxorem suam *Scottorum* sub-
 « jacere libidini, parvulos suos lanceis perforari?

Hæc dicens vertit se ad Comitem *Alhemarum*,
 dataque dextera, Do, inquit, fidem, quia hodie aut vin-
 cam *Scottos*, aut occidar à *Scottis*. Quo similiter vo-
 to cuncti se proceres constrinxerunt. Et ut spes fugæ
 cunctis penitus tolleretur, equos omnes longius amo-
 ventes, pedestri more congregi decreverunt, aut mori
 aut vincere cupientes. Rex interim coactis in unum
 Comitibus, optimisque regni sui proceribus cœpit
 cum eis de belli ratione tractare; placuitque plurimis,
 ut quotquot aderant armati milites & sagittarii cun-
 ctum præirent exercitum quatinus armati armatos
 impeterent, milites congregarentur militibus, sagittæ
 sagittis obviarent. Restitere *Galwenses*, dicentes sui
 esse juris primam construere aciem, primum in ho-
 stes impetum dare, sua probitate reliquum animare
 exercitum. Periculosum dicebant alii, si in primo
 aggressu inermes armatis occurrerent, quoniam si
 belli vim non sustinens, primus cuneus laberetur in fu-
 gam, etiam fortium corda facile solverentur. *Gal-
 wenses* nichilominus insistebant, jus suum sibi concedi
 postulantes.

« Quid enim, inquiunt, O rex formidas, & tui-
 « cas illas ferreas quas eminus cernis nimium expave-
 « scis? Nobis certe sunt latera ferrea, pectus æreum,
 « mens timoris vacua, quorum nec pedes fugam, nec
 « unquam vulnus terga sensere. Quid Gallis apud
 « *Cliderhou* profuere lorica? Nunquid non inermes
 « isti ut dicunt, illos & loricas proicere, & negligere
 « galeas & scuta relinquere coegerunt? Videat igi-
 « tur prudentia vestra O rex, quale sit in his habere
 « fiduciam, quæ in necessitate magis sunt oneri quam
 « consolationi. Nos apud *Cliderhou* de loricatis
 « victoriam reportavimus, nos hodie & istos animi
 « virtute pro scuto utentes lanceis prosternemus.

His dictis, cum rex militum magis consiliis ad-
 quiescere videretur, *Malisse Comes Stradarnie*
 plurimum indignatus, Quid est, inquit, O rex quod
Gallorum te magis committis voluntati, cum nullus
 eorum cum armis suis me inermem sit hodie præcessu-
 rus in bello? Quæ verba *Alanus de Perci* magni
Alani filius nothus, miles strenuissimus & in milita-
 ribus negotiis probatissimus, ægre ferens, conversus
 ad Comitem, Grande, inquit, verbum locutus es, &
 quod hodie pro vita tua efficere non valebis. Tunc
 rex utroque compescens, ne tumultus hac alterca-
 tione subito nasceretur, *Galwensium* cessit voluntati.
 Alteram aciem filius regis & milites sagittarii que
 cum eo, adjunctis sibi *Cumbrensibus* & *Tevidalensi-
 bus* cum magna sagacitate constituit. Erat autem
 adolescens pulchra facie, & decorus aspectu, tantæ
 humilitatis ut omnibus inferior videretur, tantæ au-
 ctoritatis ut ab omnibus timeretur; tam dulcis,
 tam amabilis, tam affabilis, ut ab omnibus dilige-
 retur. Tam castus corpore, in sermone tam sobrius,
 in cunctis moribus tam honestus, tam assiduus in ec-
 clesia, orationi tam intentus, tam benivolus circa
 pauperes, contra malefactores tam erectus, sacerdo-
 tibus & monachis sic prostratus, ut & in rege mona-
 chum & in monacho regem prætere videretur.
 Erat præterea tantæ probitatis, ut in illo exercitu
 nullus

nullus fuerit similis ei siue hostes impetendo, siue impetentes magnanimiter sustinendo, cæteris ad insequendum fortior, ad repellendum acrior, ad fugam tardior. Conjunxerat se ei ejusque interfuit aciei *Eustacius filius Johannis* de magnis proceribus *Anglie*, regi quondam *Henrico* familiarissimus, vir summæ prudentiæ & in secularibus negotiis magni consilii, qui à rege *Anglorum* ideo recesserat, quod ab eo in curia contra patrium morem captus, castra quæ ei rex *Henricus* commiserat, reddere compulsus est; ob quam causam offensus, ut illatam sibi ulcisceretur injuriam, ad hostes ejus sese contulerat. Tercium cuneum *Laodonenses* cum insularis & *Lavernanis* fecerunt. Rex in sua acie *Scotos* & *Muranenses* retinuit, nonnullos etiam de militibus *Anglis* & *Francis* ad sui corporis custodiam deputavit. Et sic quidem aquilonalis ordinatur exercitus.

Et australes quoniam pauci erant in unum cuneum sapientissime glomerantur. Nam strenuissimi milites in prima fronte locati lancearios & sagittarios ita sibi inferuerunt, ut militaribus armis protecti tanto acius quanto securius vel in hostes irruerent, vel exciperent irruentes. At proceres qui maturioris ætatis fuerunt, ut cæteris præsidio forent, circa signum regium constituuntur, quibusdam altius cæteris in ipsa machina collatis. Scutis scuta junguntur, lateribus latera conferuntur, laxatis vexillis eriguntur lanceæ, ad solis splendorem lorice candescunt, sacerdotes sacris vestibus candidati, cum crucibus reliquiisque Sanctorum exercitum ambiebant, & sermone simul & oratione populum decentissime roborabant. Tunc *Rodbertus de Brus* vir grandævus & magnarum opum, moribus gravis, sermone rarus, qui cum dignitate quadam & pondere loquebatur, qui cum esset de jure regis *Anglorum*, à juventute tamen regi *Scotie* adhærens, ad maximam ejus familiaritatem profecerat. Ipse igitur ut vir veteranæ militiæ, & talium negotiorum latis gnarus, naturali sagacitate periculum quod regi imminabat prospiciens, antiquæ amicitie intuitu accepta à sociis licentia regem adiit, aut bellum dissuadens, aut ab eo more patrio legitime recessurus. Erat enim obligatus ei non solum amicitia sed & fidei necessitate. Cum igitur regem cominus aspexisset,

“Assum, inquit, O rex, fidelis tuus, daturus nunc
“consilium honorabile tibi, regno tuo utile, liberis
“tuis in posterum profuturum. Non enim sapientis
“est, O rex, rerum tantum initia, non etiam exitus
“finesque prospicere, & pro solis præsentibus præteritorum memoriam vel futurorum providentiam ambolere. Adversum quos hodie levas arma, & hunc
“innumerum ducis exercitum? Adversum *Anglos*
“certe & *Normannos*. O rex, nonne isti sunt quorum semper & consilium utile, & auxilium promptum, gratum insuper obsequium invenisti? ex quo
“rogo te, domine mi, tantam fidem invenisti in *Scottis*, ut tam secure tibi tuisque *Anglorum* demas
“consilium, auxilium abroges *Normannorum*, quasi
“soli tibi sufficiant *Scotti* etiam contra *Scotos*. Nova tibi est in *Walensibus* ista securitas, qui eos hodie armis petis per quos hætenus amabilis *Scottis*,
“terribilis *Galwensibus* imperasti. Putasne igitur O
“rex, quod æquis oculis aspiciet cælestis illa majestas, quod illos insistis absumere per quos tibi tuisque
“regnum procuratur, & securitas in regno? Quibus
“copiis quibusve auxiliis frater tuus *Dunecanus*
“*Donenaldi* prostravit exercitum, & regnum quod

“invaserat tyrannus recepit? Quis *Eadgarum* fratrem tuum, immo plusquam fratrem, nisi noster exercitus, regno restituit? Tu ipse rex cum portionem regni quam idem tibi frater moriens delegavit, à fratre *Alexandro* reposceres, nostro certe terrore, quidquid volueras sine sanguine impetrasti. Recolle præterito anno cum adversus *Malcolmum* patrem ni odii & persecutionis hæredem *Anglorum* auxilium flagitares, quam læti, quam alacres, quam ad auxilium prompti, quam proni ad periculum *Walæ* teris *Espec* aliique quamplures *Anglorum* proceres tibi apud *Carleolum* occurrerint, quot paraverint naves, quæ arma intulerint, qua juventute munierint, quomodo omnes tuos terruerint hostes, donec nec ipsum *Malcolmum* proditum caperent, captum vincirent, vinctum traderent. Ita terror noster ipsius quidem membra sed magis *Scottorum* animos vinxit, omnique spe præficiendi frustrata audaciam abstulit rebellandi. Quicquid igitur odii, quicquid inimicitiarum adversum nos habent *Scotti*, tui tuorumque est causa, pro quibus contra eos totiens dimicavimus, quibus ademimus spem rebellandi, tibi & tuæ per omnia subdidimus voluntati. Rideant proinde *Scotti*, quod tu eis de nobis ultionem procuras, cum nihil aliud habeant quod ulciscantur in nobis, nisi quod te tuosque dileximus, tibi tuisque fidem servavimus, quod armis nostris, scutis nostris, ipsis etiam corporibus nostris tua proteximus viscera, tibi regnum servavimus. Parce itaque, O rex, parce tibi, parce regno tuo, parce præ omnibus juvenum splendidissimo filio tuo, cui hodie nudatum consilio & cunctis auxiliis spoliatum proditioni *Scottorum* exponis & obicis furori. Cave præterea ne involvaris peccatis hominum impiorum, de quorum manibus cades parvulorum, prægnantium luctus, sacerdotum injuria, ipsius etiam divinitatis contemptus exquiritur. Adversus quos non unius *Abel*, sed innumerabilium innocentium sanguis clamat de terra. Vidisti, O rex, abominationes pessimas quas fecerunt hi. Vidisti inquam, vidisti, horruisti, flevisti, pectus tutudisti, clamasti contra tuum id fieri præceptum, contra tuam voluntatem, contra tuum decretum. Ostende nunc verà te dixisse ut eos à simili revoces iniquitate, ut reversi sine te puniantur si sine te talia commiserint. Et hæc satis essent, si conatui tuo nullus obsteret, vel de victoria certitudo constaret. Nunc autem stat contra te non contempnendus exercitus, quanto tuo numero minor, tanto armis viribusque robustior. Nescis, O rex, quam sit periculosa desperatio, quando & mors certa est, sed stat adhuc de genere mortis electio. Certe si viceris moriemur. Moriemur inquam nos, morientur parvuli nostri; sacerdotes nostri in altaribus jugulabuntur; uxores nostræ turpi libidine scædabuntur. Elegimus proinde vel vincere vel mori gloriose, quamvis nulla nobis sit de victoria dubitatio. Hinc dolor meus, hinc lacrimæ, quod dulcissimum dominum meum, amantissimum amicum meum, antiquum socium meum, in cujus amicitia senui, cujus munificentiam in munerum multimodorum largitione, in prædiorum quoque & multarum possessionum collatione expertus sum, post juveniles ludos quibus simul exercitati sumus, post armorum negotia quibus nobis in multis periculis semper affuimus, post splendida convivium quæ utrique unius regnum ministravit, post delicias quas utrisque avium ferarumque venatio

« natio contulit, aut mori periculose aut indecenter
« fugere contemplantur.

His dictis, lacrimis & singultibus interceptus est sermo loquentis. Et rex naturali pietate commotus in lacrimas solvebatur, jam jamque ibat in pactum. Sed *Guillelmus* regis nepos, vir magni animi, & belli præcipuus incentor superveniens, ipsum *Rodbertum* cum maximo furore arguit proditoris, regemque à sententia flexit. At ille nichil moratus, vinculum fidei quo eatenus regi astrictus fuerat, patrio more dissolvens, ad suos non sine dolore revertitur; & statim soluta statione erectis lanceis aquilonalis procedit exercitus. Sequitur lituum stridor, tubarum crepitus, fragor lancearum percutientium alteram ad alteram; tremit terra, fremit cælum, eccho vicini montes collesque resultant: Interea *Radulfus* episcopus *Orcadensis*, quem illo miserat archiepiscopus *Turstinus*, stans in eminentiori loco, cum populo præliandi necessitatem in remissionem peccatorum indixisset, tundentes pectora, erectis manibus divinum auxilium precabantur. Factaque super eos absolute, episcopus benedictionem sollempni voce adjecit, cunctis alta voce respondentibus amen, amen. At *Galwensium* cuneus more suo ter ululatum diræ vocis emittens, tanto impetu irruunt in australes, ut primos lancearios stationem deserere compellerent, sed vi militum iterum repulsi, in hostes animum viresque recipiunt. Ubi vero ferri lignique soliditate *Scoticarum* lancearum est delusa fragilitas, eductis gladiis cominus decertare temptabant. Sed australes muscæ de cavernis pharetrarum ebullientes, & instar densissimæ pluvie convolantes, & in obstantium pectora, vultum, oculos quoque importunius irruentes, conatum illorum plurimum retardabant. Videres ut hericium spinis, ita *Galwensem* sagittis undique circumseptum, nichilominus vibrare gladium, & cæca quadam amentia proruens nunc hostem cedere, nunc inanem æ rem cassis ictibus verberare. Et jam-jam percussi pavore extremi quique dissolvebantur in fugam, cum inclitus adolescens filius regis cum sua superveniens acie in adversum sibi cornu leonina se ferocitate proripuit, ipsaque globi australis parte instar cassis aranæ dissipata, obstantes quosque cædendo ultra regium signum progressus est, ratusque reliquum exercitum secutum iri, ut hostibus fugæ præsidium tolleret, equorum stationem invasit, disperfit, ac retro usque ad duo stadia redire coegit. Hujus igitur admirabili impetu plebs inermis perterrita labebantur. Sed cujusdam prudentis viri figmento, qui caput unius occisi in altum erigens regem clamabat occisum, revocati, vehementius solito irruunt in obstantes. Tunc *Galwenses* imbrem sagittarum, gladios militum ulterius non sustinentes, fugam ineunt, occisis prius duobus eorum ducibus *Wlgrico* &

Dunenaldo. Porro *Laodensium* cuneus primum vix impetum expectans statim dissolutus est. Tunc rex dissiliens equo, & procures qui cum eo erant, adversus hostes processerunt. Sed *Scotti* ob cæterorum fugam pavidum ex omni lapsi parte regali aciei fugere cœperunt, ita ut in brevi lapsis cæteris pauci circa regem persisterent. Procedit contra eos *Anglorum* exercitus, ipsum certe regem cum omnibus suis vel occisurus vel capturus, nisi milites regem fugam omnimodis abjurantem, vi sublatum equo regredi compulissent. Tunc hi qui fugerant videntes regale vexillum, quod ad similitudinem draconis figuratum facile agnoscebatur, reverti, scientes regem non cecidisse sed redire, ad ipsum reversi terribilem insequentibus cuneum creaverunt. Interea ille adolescentum decus, militum gloria, senum delicia, filius regis respiciens retro, vidit se cum paucis in mediis relictum hostibus, vertensque se ad unum de sociis & subridens, *Fecimus*, inquit, quod potuimus, & certe quantum in nobis est vicinus. Nunc consilio non minus opus est quam virtute. Nec est aliud majus animi constantis indicium quam in adversa fortuna non frangi, & quando non potes viribus, consilio superes inimicum. Projectis itaque signis quibus à cæteris dividimur, ipsis nos hostibus inferamus quasi insequentes cum ipsis, donec prætergressi cunctos ad paternum cuneum quem eminens video in suo vigore manentem cedere necessitati, quamtocius veniamus. His dictis, calcaribus tonipodem urgens medios interfecat hostes, donec anteriores transgressus, mitiori incessu equum allevat. Et ut noveris quam securum in adversis & providum gessit animum, cæteris militibus armorum onera ubiubi proicientibus, optimus juvenis laboris patiens sustinuit, donec ad pauperis cujusdam tugurium veniens, evocato pauperculo exiit se torace, proiciensque ad pedes hominis, *Accipe*, inquit, vir quod mihi est oneri, tua consulat necessitati. At rex jam longe processerat, jam ordinate terribiliter incedens ut quosdam de insequentibus capiens, cæteros qui instabant plurimum deterreret, sicque ad *Carleolum* usque perveniens, ibi de se jam securus, sed de filio pavidus per biduum nil aliud agens expectabat. Tertia tandem die diu desideratum sanum & incolumem filium recepit. *Anglorum* sane procures diu insequentes, innumerabiles tam *Scottos* quam *Galwenses* interfecerunt, de militibus vero multos ceperunt. De singulis autem partibus singuli milites corruerunt. Sane *Anglorum* duces omnes sani incolumesque reversi, & circa *Walterum Espec*, quem ducis & patris loco venerabantur conglobati, immensas gratias deo omnipotenti pro insperata victoria retulerunt.

Explicit descriptio Ethelredi abbatis.

Incipit Epistola Abbatis *Rievallensis Ailredi* ad illustrem
Ducem H. set postmodum *Anglorum* regem.

Illustrissimo Duci *Normannorum & Aquitanorum* & Comiti *Andegavensium* *Henrico*, frater
A. servus servorum Christi qui in *Rievall* sunt,
salutes & orationes. Adeo secundum naturam
virtus est, viciū contra naturam, ut virtutem lau-
det & approbet etiam viciosus, viciū vero si hu-
manæ rationis sequatur iudiciū nec viciosus excu-
set. Nam & viciū quasi semetipsum ob innatam si-
bi turpitudinem erubescens, semper latebras quærit
& optat secretum: cum econtra virtus suæ sibi pul-
critudinis & honestatis conscia ad omnem tripudiet
& exulter aspectum, ob solam humilitatem publicum
fugiens & humanum testimonium horrens. Quoni-
am igitur animæ rationali naturaliter inest amor vir-
tutum, odium viciorum, quicumque bonis moribus
virtutisque studuerit, facile sibi omnium illicit & indi-
nat affectum. Hinc est, vir illustrissime, quod te
multorum qui te oculis non viderunt mentibus inpres-
sit fama virtutis, cum admirationi sis universis nec
minus delectationi; in tali ætate tanta sapientia, in
tantis deliciis tanta continentia, in tantis negotiis
tanta providentia, in tali fullimitate talis severitas,
in tali severitate talis benignitas.

Quis enim non obstupeat juvenem pro regno cer-
tantem abstinere rapinis, cædibus parcere, cavere in-
cendia, nullum gravamen inferre pauperibus, pacem
& reverentiam ecclesiis & sacerdotibus conservare?
Unde non inmerito *Andegavensium* gloria, *Norman-*
orum tutela, spes *Anglorum*, *Aquitanorum* decus
ab omnibus prædicaris. Hoc tantum superest, ut
Ihesum Christum horum munerum largitorem agno-
scas & exoptes conservatorem. Ego vero considerans
de quorum progenie originem duxeris, gratias[ago]
Domino deo meo quod pro talibus talis nobis filius,
quasi novus quidam splendor, illuxit, in quo cum
omnium antecessorum virtutes convenerint, maxi-
me tamen in te spiritum Christianissimi regis *David*
gaudeo quiescere; unde divina providentia actum
existimo, ut illius mundissimæ manus baltheo te
cinxerunt militari, per quas Christi gratia virtutem
tibi castitatis illius, humilitatis & pietatis infun-
deret. Quoniam autem recenti morte illius con-
tristatus, vitam ejus & mores sicut nunc amor, nunc
timor, nunc spes, nunc dolor meum variant affectum,
non hystoriando sed lamentando, brevi stilo collegi,
te quasi pietatis illius hæredem intimi cordis dilecti-
one suscipiens, ipsam tibi lamentationem destinare
curavi. In qua cum laudabilem ejus vitam & pre-
ciosam legeris mortem, illam imiteris ut ista conse-
qui merearis. Omnis enim laus in fine canitur, nec
inchoantibus præmium promittitur, sed perseveranti-
bus datur. Omnipotens deus conservet in te & auge-
at gratiam suam, excellentissime & illustrissime
Domine.

De sancto Rege Scottorum David.

Religiosus & pius rex *David* migravit è mundo;
qui licet dignum tali animæ locum invenerit,
mors tamen ejus planctum nobis indicit. Quis enim
non lugeat virum tam necessarium mundo rebushu-

manis exemptum, nisi is qui rebus humanis pacem in-
videt & profectum? Rex enim iste mansuetus,
rex justus, rex castus, rex humilis, quis facile dixerit,
quid utilitatis humanæ vitæ contulerit; quem man-
suetudo amabilem, justitia terribilem, castitas com-
positum, humilitas communem fecerat? Quæ om-
nia si in privato quolibet laude dignissima judican-
tur, quanto magis in rege cui potestas dat licere
quodlibet; cuius viciis facile favent inferiores, proni
ad imitandum, prompti ad adulandum, cum & inpu-
nitas præstet audaciam, libido vero acuat & accen-
dat luxuriam? Scimus enim eum regnum non appe-
tuisse sed horruisse, magisque illud ob alienam ne-
cessitatem suscepisse quam dominandi libidine victum
avide invasisse, unde & obsequia illa quæ à gente
Scottorum in novella regum promotione more patrio
exhibentur ita exhorruit, ut ea vix ab episcopis susci-
pere cogeretur.

Sublimatus vero in regem, nichil superbum in
moribus, nichil in verbis crudele, nichil inhonestum
præferbat in factis, unde tota illa gentis illius bar-
baries mansuefacta tanta se mox Regi benivolentia
& humilitate substravit, ut naturalis oblita sævitia,
legibus quas regia mansuetudo dictabat colla sub-
mitteret, & pacem quam eatenus nesciebat gratanter
exciperet, unde non inmerito dilectus à deo & ho-
minibus videbatur; dilectus à deo plane, qui statim
in ipsis regni sui iniciis ea quæ dei sunt diligenter ex-
ercuit, in ecclesiis construendis, in monasteriis fun-
dandis, quæ & ampliavit possessionibus & honoribus
cumulavit. Cum enim ipse in toto *Scottorum* reg-
no tres vel quatuor tantum inveniret episcopos, ec-
clesiis cæteris sine pastore tam morum quam rerum
dispendio fluctuantibus, ipse tam de antiquis quas
reparavit, quam de novis quas ipse erexit decedens
novem reliquit. Monasteria autem ordinis *Clunia-*
censis, *Cisternicensis*, *Tyronicensis*, *Arcensis*, *Premon-*
stracensis, *Belvacensis*, non pauca, non parva plena
fratribus dimisit. Inter quos sic fuerat quasi unus ex
ipsis & bona laudans, & si qua minus laudanda
emergebant verecundiæ dissimulans, subtractus om-
nibus, sollicitus pro omnibus, multa largiens & nichil
exigens. O dulcis anima quo abisti? quo recessisti?
Ubi oculi illi pleni pietatis & gratiæ, quibus & con-
gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus con-
suevisti?

Vidi ego oculis meis cum aliquando paratus ire
venatum pede in scansili posito equum vellet ascende-
re, ad vocem pauperis audientiam sibi dari postulan-
tis, quod pedem retraxerit, relictoque equo & re-
gressus in aulam, eadem die ad propositum non re-
versurus, causam pro qua fuerat appellatus benigne
& pacienter audierit. Consueverat præterea ad osti-
um aulæ regiæ sedens pauperum & vetularum, quæ
certis diebus de singulis quocumque veniebat regio-
nibus vocabantur, causas diligenter audire, & singu-
lis cum multo sæpe labore satisfacere. Nam sæpe li-
tigabant cum illo, & ipse cum illis, cum ipse nollet
contra justiciam personam pauperis accipere, & ipsi
nollent rationi quod ostendebat acquiescere. Deni-
que si contingeret ut sacerdos, vel miles, vel mona-
chus,

chus, vel dives vel pauper, vel civis vel peregrinus, vel negotiator vel rusticus cum eo haberet sermonem, ita cum singulis de suis negotiis & officiis conveniret & humiliter differebat, ut singulus quisque sua eum tantum curare putaret, & sic omnes jocundos & ædificatos dimitteret. Tactus quippe infirmitate qua fuerat carne solvendus, feria quarta, id est tercio-decimo kalendas Junii, cum intellexisset dissolutionem sui corporis imminere, vocatis familiaribus suis quod de se ipse sentiebat incunctanter exposuit. At illi more humano consolabantur ægrotum, vitam illi & sanitatem penitus promittentes. Sed cum feria sexta morbus ingravesceret, & ei standi simul & incedendi facultatem vis languoris adimeret, accersitis clericis virisque religiosis, Dominici corporis sacramentum sibi dari postulavit. Parantibus illis efferre quod jusserat, prohibuit ille, dicens, se ante sacrosanctum altare sacrosancta misteria percepturum. Igitur clericorum ac militum manibus in oratorium deportatus, post missarum sollempnia venerandam sibi crucem, quam nigram vocant, produci sibi petiit adorandam.

Est autem crux illa longitudinem habens palmæ de auro purissimo mirabili opere fabricata, quæ in modum techæ clauditur & aperitur. Cernitur in ea quædam Dominicæ crucis portio, (sicut sæpe multorum miraculorum argumento probatum est) Salvatoris nostri ymaginem habens de ebore densissime sculptam, & aureis distinctionibus mirabiliter decoratam. Hanc religiosa Regina *Margareta* hujus Regis mater, quæ de semine regio *Anglorum* & *Hungariorum* exitit oriunda, allatam in *Scotia* quasi munus hæreditarium transmisit ad filios. Hanc igitur crucem omni *Scottorum* genti non minus terribilem quam amabilem cum Rex devotissime adorasset, cum multis lacrimis peccatorum confessione præmissa, exitum suum cœlestium misteriorum perceptione munivit. Deinde relatus in thalamum, venientibus sacerdotibus ut sacræ unctionis sacramenta comple-
rent, assurrexit ut potuit, ac de lectulo in terram se deiciens, salutare illud officium cum tanta devotione suscepit, ut clericos paulo festinancius psallentes, manu simul ac sermone compelleret, singulis verbis ipse intenderet, ipse singulis orationibus responderet. Omnibus igitur rite peractis, cum maxima carnis ac mentis quiete diem expectavit extremum, suos diligenter obtestans, quatenus mox ut ipse decederet mortem suam omnibus propalarent. Quanto citius enim, inquit, mors mea innotuerit, tanto citius amicorum meorum beneficiis aliquid michi consolationis pietas divina præstabit. In hac ei devotione dies clauditur, cui sequentem in magna tranquillitate continuavit & noctem.

Die autem Dominica quæ Christi ascensionem præcedebat, id est nono kal. Junii illucescente, cum sol iste noctis tenebras emergens radiis suæ lucis abigeret, ipse à corporis tenebris ad veræ lucis gaudia commigravit, cum tanta tranquillitate ut videretur non obiisse sed obdormisse, cum tanta devotione ut inventus sit utrasque manus junctas simul supra pectus suum versus cœlum erexisse. Subvenite Sancti dei, occurrите angeli Domini, suscipite animam vestro dignam consortio, collocate eam in sinu *Abrahæ* cum *Lazaro* quem non despexit sed fovit, cum sanctis Apostolis & martyribus, quorum memorias diligenter extruxit & coluit, cum Christi sacerdotibus & Confessoribus quos in suis successoribus &

basilicis veneratus est, cum sanctis virginibus quarum pudicitiam imitatus est, cum mundi contemptoribus quos sibi mammona iniquitatis constituit, quibus se Christi nomine cum omni humilitate substravit. Assit ei illa misericordiæ mater quæ quanto cæteris constat esse potentior, tanto ipsius pietas sit efficacior. Ego autem licet peccator & indignus memor tamen beneficiorum tuorum, dulcissime Domine & amice, quæ michi ab ineunte ætate mea impendisti, memor gratiæ in qua me nunc ultimo suscepisti, memor benivolentiæ qua me in omnibus petitionibus exaudisti, memor munificentiæ quam exhibuisti, memor amplexuum & osculorum in quibus me non sine lacrimis omnibus qui aderant admirantibus dimisisti, libo & pro te lacrimas meas resolvo, affectum meum & totum spiritum meum refundo. Hoc pro te Deo meo sacrificium offero. Hanc beneficiis tuis vicissitudinem rependo. Et quia hoc minimum est, ibi mens mea ex intimis medullis tui recordabitur, ubi pro salute omnium Patri cotidie Filius immolatur.

De genealogia Regum Angliæ, & Regis David Scotiæ.

Quoniam de optimis moribus religiosi regis *David* pauca descripsimus, dignum duxi genealogiam, quæ & tua est Dux illustrissime *Henrice*, breviter veraciterque subtexere, ut cum videris quanta fuerit antecessorum tuorum probitas, qualis in eis virtus innotuerit, qualis splenduerit pietas, agnoscas etiam quam naturale tibi sit abundare divitiis, florere virtutibus, victoriis illustrari, & quod his omnibus præstat, Christiana religione & justitiæ prærogativa fulgere. Est enim ad optimos mores optinendos maximum incentivum, scire se ab optimis quibusque nobilitatem sanguinis meruisse, cum ingenuum animum semper pudeat in gloriosa progenie degenerem inveniri, & contra rerum sit naturam de bona radice fructus malos pullulare. Sicut igitur in veracissimis & antiquissimis hystoriis vel cronicis potui reperire, à te ipso virorum clarissime exordium sumens, & per gloriosissimam matrem tuam aviamque clarissimam ascendens breviter usque ad ipsum *Adam* patrem cunctorum mortalium lineam tibi tuæ cognationis ostendam, ut postmodum omissis antiquissimis quorum hystorias vetustas ipsa delevit, per excellentiores Angliæ reges, eorum sullimiora quæque gesta summatim tangendo redeamus, ut cum videris tantam eorum gloriam morte ac vetustate perisse, eosque pro vitæ meritis cœleste præmium quod perire non potest meruisse, discas semper divitiis gloriæque mundiali præferre justiciam, ut post vitam temporalem pervenias ad æternam. Amen.

Tu igitur vir optime, filius es gloriosissimæ Imperatricis *Matildis*, cujus fuit mater Christianissima & excellentissima Anglorum regina *Matildis* filia sanctissimæ femina reginæ *Scottorum* *Margareta*, quæ nominis sui splendore morum sanctitatem præferbat. Hujus pater *Edwardus*, qui fuit filius *Edmundi* regis invictissimi, cujus pater *Edelred*, cujus pater *Aedgarus* pacificus, cujus pater *Eadmundus*, cujus pater *Edwardus* senior, cujus pater nobilis *Aluredus*, qui fuit filius *Adelwlf* regis, qui fuit regis *Egbrichti*, cujus pater *Alchmundus*, cujus pater *Essa*, cujus *Eppa*, cujus pater *Ingles*, cujus frater fuit famosissimus rex *Ine* nomine, quorum pater *Ceonred*, qui fuit filius *Ceolwald*, qui fuit *Cutha*, qui

qui fuit *Cuthwine*, qui fuit *Ckenlin*, qui *Cheuric*, qui fuit *Creoda*, qui fuit *Cecrdic*, qui fuit *Elefa*, qui fuit *Eda*, qui fuit *Gewis*. Iste fuit caput gentis suæ, à quo & tota gens illa nomen accepit. Hujus pater fuit *Wig*, cujus pater fuit *Frewine*, cujus pater *Fredgar*, cujus pater *Brand*, cujus pater *Bealdag*, cujus pater *Woden*. Qui fuit filius *Fredewald*, qui fuit *Freolof*, qui fuit *Frederewlf*, qui fuit *Fingondwlf*, qui fuit *Geta*, qui fuit *Gearwa*, qui fuit *Ben*, qui fuit *Celdwa*, qui fuit *Heremod*, qui fuit *Itermod*, qui fuit *Hathra*, qui fuit *Wala*, qui fuit *Beadwig*, qui fuit *Sem*, cujus pater *Noe*, cujus pater *Lamech*, cujus pater *Matufale*, cujus pater *Ennoc*, qui fuit filius *Malaleel*, qui fuit *Cainan*, qui fuit *Enos*, qui fuit *Seth*, qui fuit filius *Adam* patris omnium.

Seth natus est pro *Abel* quem occidit *Cain*. Sicut autem in *Abel Christi* passio, ita & in *Seth Christi* est resurrectio figurata. *Seth* enim Ebraicum nomen est, & lingua Latina dicitur, *resurrectio*. Ab hoc igitur *Seth* ducitur generatio usque ad *Enoch*, qui vivus à Deo translatus cum sancto *Helya* Antichristi præstolatur adventum. Inde venit ad *Noe*, qui solus cum filiis & uxoribus meruit mundo pereunte salvari, cujus primogenitus *Sem* à patre meruit benedici. Dicunt *Judei* hunc fuisse sacerdotem summi Dei, & postea *Melchisedech* fuisse vocatum, qui in figura sacerdotii nostri panem offerebat & vinum, unde in psalmis *Christo* dicitur, *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Ab isto igitur *Sem* genealogia ducitur usque ad *Woden*, qui tantæ auctoritatis fuit apud suos, ut feriam, quartam quam *Romani* gentiles diem *Mercurii* appellabant, ejus nomini consecrarent; quæ consuetudo ab *Anglis* hodieque servatur, vocant enim eundem diem *Wodnesdei*, id est diem *Woden*.

Porro à *Woden* linea cognationis tuæ tenditur usque ad *Getam*; qui & ipse tantæ sapientiæ & virtutis habitus est, ut à paganis pro Deo coleretur. Unde proceditur ad Christianissimos reges *Anglia*, *Ingles* & *Ine*. Quorum *Ine* cum potentissimus regum *Anglia* esset, relicto regno peregrinus profectus est *Romam*, ibique feliciter peregrinans, tandem ad cœlestem mansionem feliciter conscendit. Ab *Ingles* vero linea cognationis tuæ tenditur usque ad *Ebriktum*, qui tantæ fuit probitatis, ut universam *Angliam* ex Australi parte *Humbræ*, quæ pluribus regibus eatenus divisa subjacuerat, suo subjugaret imperio, & ita primus omnium monarcha *Anglia* diceretur.

De Edelwlfio Rege.

Cujus filius fuit *Edelwlf* futuri certe generis sui splendidissimum caput, & de qua sanctissimi fructus orirentur preciosissima radix. Hic in regno terreno semper meditabatur cœleste, ut manifeste daretur intelligi, eum non victum cupiditate set caritate provocatum, alienæ necessitati regnando consulere, non suæ voluntati dominando satisfacere. Erat enim pater orphanorum & iudex viduarum, ecclesiarum defensor, propagator monasteriorum. Elemosinis sane sic operam dabat ut totam terram suam pro *Christo* decimaret, & partem decimam per ecclesias monasteriaque divideret. Tandem cum multo apparatu *Romam* profectus integro anno ibi perendinavit, loca sancta frequentans, vigi-

liis & orationibus vacans, elemosinas multas pauperibus erogans. Set & ecclesiis beatissimorum *Petri* & *Pauli*, ipsique summo pontifici pro regia munificentia plurima largitus est munera. Et sic cum multarum virtutum stipendiis reversus in *Angliam*, post biennium regnum inter filios sapienter divisit. Per singula territoria sua pauperes alendos ac vestiendos distribuit, thesauros suos misericorditer dispersit & dedit pauperibus; ex quibus non modicam portionem ecclesiis apostolorum *Roma* & summæ sedis episcopo delegavit, & sic in senectute bona collectus est ad patres suos, regnum certe non amittens set mutans, temporale deferens & æternum adipiscens.

De piissimo Rege Alfredo.

Cujus filius fuit illud *Anglorum* decus, regum gemma, virtutum exemplar *Aluredus*, ceteris fratribus suis junior ætate sed annosior virtute, unde & à patre plus cunctis fratribus amabatur, ob morum scilicet suorum similitudinem, & spiritalis cujusdam gratiæ privilegium quæ in eo adhuc puero mirabiliter refulgebat. Unde eum pater cum adhuc puerulus esset, cum multis militibus maximisque donariis *Romam* misit, ut sanctissimorum apostolorum precibus commendaretur, & à summo pontifice benediceretur: venerabilis autem summus sacerdos *Leo* qui tunc ecclesiæ *Romane* præfuit, vultum & statum pueri contemplatus, cum in eo divinæ præsentiam majestatis scintillantium virtutum indiciis persensisset, tempus & ætatem regnandi regiæ unctionis sacramento præveniens, sicut quondam sanctus *Samuel* puerum *David*, ita eum in Regem sanctissimus præsul devotissime consecravat. Verum postmodum cum patre *Romam* repetens, paternorum bonorum in omnibus cooperator & adiutor esse promeruit. Hic ab ipsa pene infantia sua legere & discere dulce habuit, circa ecclesias assiduus, in orationibus frequentissimus, obediens parentibus, sociis humilis ac devotus. Ita meditabatur in ætate puerili quod senex devotus impleret. Denique portionem psalterii in qua maxime delectabatur parvo volumine scriptam in sinu semper circumferebat, ut quod pectus illud interius ruminabat, ab exterioris sui hominis pectore non recederet.

Cum vero post mortem fratrum suorum, cum quibus aliquo tempore regnavit, ad eum totum regnum hæreditario jure transisset, nullimior omnibus factus est omnium servus, ut posset dicere cum propheta, *Exaltatus autem humiliatus sum, & non sum confusus*. Ita se bonis amabilem, impiis terribilem, ecclesiarum ministris pavidum, amicis & sociis jucundum, pauperibus mitem & largum exhibuit, ut videretur omnium hominum moribus ac naturæ congruere, omnibus utilis ac necessarius esse. Et quod nunc raro invenitur in terris, illam maximam regis credidit dignitatem, nullam in ecclesiis *Christi* habere potestatem. Illa, inquit, regnantis dignitas si se in regno *Christi* quæ est ecclesia, non regem sed civem cognoscat, si non in sacerdotes legibus dominetur, set *Christi* legibus quas promulgaverunt sacerdotes humiliter subiciatur. Porro *Constantini* imperatoris piissimi imitabatur exemplum, qui cum urbi præfuisset & orbi, ad *Christi* fidem conversus tantam sacerdotibus reverentiam exhibebat, ut cum ad eum aliquando episcopi scriptas cartulis querimonias

monias adversus invicem detulissent convolvens eas in sinu jusserit igne consumi, "Non est meum, in-
 "quens, de sacerdotibus judicare, vocansque epi-
 "scopos, inquit, Patres sanctissimi nolite iudicio
 "contendere, præsertim apud nos, de quorum erra-
 "tibus vestrum est judicare. Sed si quid inter vos
 "ortum fuerit quæstionis, modeste tractetur in ec-
 "clesia, ne aliquid quod vestram sanctitatem de-
 "deceat ad eorum qui foris sunt notitiam trans-
 "feratur. Ego quempiam certe si de ordine vestro
 "cernerem cum muliere peccantem, proprio eos pal-
 "lio operirem ne qua religioni vestræ iniis detra-
 "hendi daretur occasio. Hujus itaque aliorumque
 regum sanctorum beatus *Aluredus* secutus exem-
 plum, ipsius mundi principis adversum se provoca-
 vit invidiam. Denique sicut quondam sanctum *Job*,
 ita hunc Satan petiit ad temptandum, Nunquid, in-
 quiens, *Aluredus* frustra colit Deum? Et Dominus
 ad eum, Ecce in manu tua sunt cuncta quæ possidet,
 tantum ne in eum extendas manum tuam.

Egressus itaque Satan à facie Domini inmisit ei
 inimicos pessimos, *Dacos* scilicet & *Frisones*, à fide
Christi alienos: qui cum multa classe venientes in
Angliam, maximam regni portionem rapinis in-
 cendiisque consumunt. Quos cum rex strenuissimus
 sæpius repulisset, permixti sunt tandem prævalere,
 totamque in tantum occupare provinciam, ut rex
 Christianissimus fuga sibi consulens, exutus regno
 cum paucissimis familiarium suorum in silvis ac pa-
 ludibus delitesceret, ac suam suorumque vitam pisci-
 um captura transigeret. In omnibus his non pecca-
 vit *Aluredus* labiis suis, nec stultum quid contra
 Deum locutus est. Nec tantum tristabatur quod
 regnum amiserat, quantum gratulabatur quod va-
 candi Deo tempus congruum & locum opportunum
 invenerat. Sed hætenus Christi miles fuerat com-
 probandus. Quadam igitur die cum sociis in præda
 piscium occupatis, in tuguriunculo residens medita-
 retur in lege Dei, ymnisque Davidicis proscriptionis
 suæ solaretur injuriam, affuit quidam in habitu
 peregrino vir venerandi vultus stipem humiliter pe-
 tens. At rex ut erat vultu hilaris animoque jocun-
 dus, utrasque ad cælum erigens manus, Gratias, in-
 quit, Deo, qui pauperem suum in paupere visitavit,
 qui licet dat omnibus affluenter, & non inproperat,
 dignatur tamen & quod dedit exigere, & quod exe-
 gerit restituere cum usura. Sed quid ageret servus Dei?
 Nichil præter unum panem & in amphora vini mo-
 dicum habebat: vocat itaque ministrum, & Heus,
 inquit, ô puer, quid faciemus? *Christus* adest, qui
 quondam thesauros regios in suis pauperibus visita-
 bat, hujus paniculi nostri poculique parvissimi non
 dedignatur angustias. Frange itaque, cito frange esu-
 rienti panem istum & vinum divide; totius victus
 nostri partem mediam Christus accipiat, michi ac
 familiolæ meæ pars media reservetur. Gratias egit
 regis munificentia pauper, nullumq; paludibus im-
 pressum relinquens vestigium vel discessit vel evanuit.

Inventus in conclavi panis integer, viniq; in am-
 phora pristina quantitas regem erigit in stuporem,
 cum ecce hii qui piscatum ierant redeunt, tantam
 piscium multitudinem attulerunt, ut præcedens mi-
 raculum sequentis magnitudine augetur. Sequenti
 nocte cum psalmis & orationibus ac salubri medi-
 tatione vigilias protelasset, in sompnum tandem re-
 solutus, videt virum prope assistere, facie splendi-
 dissima, nigro capillo, oculis lucentibus, quem pon-

tificalia illustrabant insignia, librum auro gemmi-
 que fulgentem in pectore præferentem. Qui cum ei
 de diligendo Deum, de servanda justitia, de mise-
 ricordia in pauperes, de reverentia in sacerdotes
 monita sacra dedisset, ipse iterum adjecit. Patienti-
 am tuam, ô mi *Alureda*, Christus ex alto prospiciens,
 laboribus tuis & ærumnis finem impoluit. Mane
 itaque facto cum ad proximum navigaveris litus,
 cornuque proprio ter insonueris, aderunt tibi fortes
 auxiliarii de amicis tuis optimis, quorum consilio
 cum reliquum exercitum congregaveris, aggredere
 hostes, victoria sine dubio illustrandus. Sic Sanctus.

At rex palpitantibus oculis in eum respiciens,
 Quisnam es tu, inquit, ô beatissime, qui exuli huic
 tam boni nuntii bajulus advenisti? Et sanctus
Cuthbertus ait, Vocor *Lindisfarnensis* quondam epi-
 scopus, tui tuæque gentis curam gerens: cui die
 hesternæ ut tuæ mentis propositum devotionemque
 probarem, tuum hospiciolum visitanti panem vi-
 numque, totum scilicet victum tuum, misericorditer
 divisisti. Scias igitur te tuosque filios me patroci-
 nante, si tamen ambulaveritis in viis Domini, totius
Anglia monarchiam obtenturos. Memento autem
 mei cum bene tibi fuerit. Et his dictis lux cum lo-
 quente disparuit. Mane autem cum amicorum oc-
 cursu, reliqui quoque exercitus qui sequebatur ad-
 ventu, rex nocturnæ promissionis sensisset effectum,
 post amplexus & oscula & fusas super invicem lacri-
 mas, rex in medio stans tali oratione suum ani-
 mavit exercitum.

"Gratias ago Deo meo, commilitones, qui non
 "amovit orationem meam & misericordiam suam à
 "me. Ipse enim percutit & sanat, mortificat & vi-
 "viscat, pauperem facit & ditat, humiliat & sub-
 "levat, ipse Dominus faciens pacem & creans ma-
 "lum, ipse Dominus faciens omnia hæc: hætenus pro
 "peccatis nostris flagellans flagellavit nos Deus,
 "set morti non tradidit nos. Respexit iterum in ora-
 "tionem humilium & non sprexit precem eorum.
 "Ecce illo miserante reliquæ *Anglorum* salvæ
 "fient. Quis dubitet? Quis nos de tot latibulis
 "evocavit, de tot regionibus congregavit, & inter
 "paganorum frementes copias timore deposito ad
 "hoc colloquium quosdam singillatim, quosdam
 "cum sociis venire coegit? Agnoscite ergo quia ho-
 "stes nostri conturbati sunt & commoti sunt, tre-
 "mor apprehendit eos. Non enim in virtute sua aut
 "fortitudine manuum suarum prævaluerunt super
 "nos, set dextera Dei & virga furoris ejus non tam
 "in nos quam in nostra peccata desævians, paganorū
 "ulius est crudelitate, in purgationem & non in destru-
 "ctionem. Ecce iterum oculi Domini super nos, &
 "aures ejus ad preces nostras. Viriliter proinde agite
 "& confortetur cor vestrum, quoniam secundum mul-
 "titudinem dolorum nostrorum quos hætenus per-
 "pessi sumus, consolationes ejus lætificabunt animas
 "nostras. Cogitate qui adversum quos qua ratione,
 "qua insuper necessitate pugnamus. Christiani con-
 "tra paganos, pii contra impios, contra superbos,
 "contriti corde & humiles spiritu dimicamus. Et qua
 "ratione. Ecclesias certe destruxerunt, altaria suffo-
 "derunt, non ætati, non ordini, non denique sexui pe-
 "percerunt. Præterea non aliena petimus, sed nostra
 "repetimus. Nostra nobis eripuerunt, nostra possi-
 "dent, nostra luxuriose consumunt, nostra in idolorum
 "suorum sacrificiis expendunt. Certe si necessitatem
 "quæris pugnandi, audi breviter. Ne ulterius gentes

« Christiano nomini irreverenter insultent, ne Deo ve-
 « ro idola præferant, ne quod nostris peccatis exigen-
 « tibus de nostris tociens victoriam reportarunt, dæ-
 « monum quos colunt virtuti ascribant. Postremo
 « ne diripiantur uxores nostræ, ne captiventur filii,
 « ne virgines violentur, ne impii & perversi totam
 « *Anglorum* nobilitatem ad degenerem transferant
 « servitutem. Quoniam igitur suscepimus de manu
 « Domini duplicia pro omnibus peccatis nostris jam
 « probati, jam examinati, jam purgati congregia-
 « mur secure, cum nobis sit & fides certior & causa
 « iustior, quos Christus invitat, quos pietas provo-
 « cat, quos urget necessitas, quibus Christus adest,
 « quibus favent angeli, quibus sancti præsto sunt,
 « quibus de cælo oracula divina resultant.

Hæc cum dixisset, nocturnæ visionis cunctis audi-
 dientibus retexit oraculum. Quo audito, acclama-
 vit populus: Dominus dabit virtutem & fortitudi-
 nem plebi suæ, benedictus Deus. Statimque cor-
 repta armis in hostes ruunt. Et mox sicut fluit cera
 à facie ignis, sic perierunt pagani à facie Dei. Ster-
 nuntur, fugantur, dissipantur. Relictoque nomina-
 tissimo vexillo suo quod quia dæmoniaco instinctu
 corvina effigie deformaverant *Raven* vocabant:
 quotquot manus persequentium evadere potuerunt
 silvarum quæsiere latibula. Ab illa die deinceps
 erat *Aluredus* vir in cunctis prospere agens, quo-
 niam Dominus erat cum illo, & omnia opera ejus
 dirigebat, donec fugatis hostibus vel subactis requi-
 esceret terra post Dominum & post *Aluredum* ter-
 vum ejus. In diebus autem pacis non ocio torpuit,
 aut vanis spectaculis ociosive discursibus tempus
 perdidit, sed legere, & scribere, & sacros apices in
 linguam *Anglicam* vertere laborabat. Erant pa-
 rabolæ ejus plurimum habentes ædificationis, sed
 & venustatis & jocunditatis. Leges Christianissi-
 mas & scripsit & promulgavit, in quibus fides
 ejus & devotio in Deum, sollicitudo in subditos,
 misericordia in pauperes, justitia circa omnes cun-
 ctis legentibus patet. In restaurandis ecclesiis quas
 inopia manus everterat, in reparandis, ditandis, or-
 nandis monasteriis desudabat. Inter quæ duo no-
 bilissima monasteria, unum monachis in loco qui
 dicitur *Coelingeheie*, alterum fæminis in civitate
 quæ *Scestebyrig* dicitur, multis sumptibus condi-
 dit, multis possessionibus ditavit, multis donariis
 adornavit. Per maximam præterea curam gerebat,
 ne à Vicecomitibus & ministris pauperes opprime-
 rentur, & indebitis exactionibus gravarentur. Unde
 celebre factum est nomen ejus per universum orbem,
 etiam in magna urbe *Roma*: quippe qui donaria
 multa ac largissimas elemosinas sæpe mittebat
 Apostolorum ecclesiis & ipsi summo pontifici. Sum-
 mus vero pontifex tantam devotionem gratanter
 amplectens, piis precibus ejus inclinatus scolarum
Saxonum ab omni tributo & telonio absolvit. Sed
 & donaria plurima, insuper & partem ligni Domi-
 nici regi transmisit. Audiens etiam famam ejus
Jerosolimitanus patriarcha, & ipse regem preciosis
 exeniis muneravit. Sane de annuo censu qui ei pen-
 debatur iustissima distributione ordinavit, ut pars
 tertia bellatorum deputaretur stipendiis pars tertia in
 mercedem & victum operariis cederet, pars vero ter-
 cia regis muneribus quæ munificentissime adveni-
 entibus tam divitibus quam pauperibus largiri con-
 sueverat, servaretur. Qualiter autem sui meminerit
 peregrini, *Dunelmensis* ecclesiæ libertas & possessio

hodieque demonstrat. Rex igitur *Aluredus* cum re-
 gnasset xxix. annis & mensibus sex, de regno terreno
 ad regnum cœleste transcendit: *Aedwardum* filium
 suum, regni morumque suorum relinquens hæredem.

De rege Edwardo seniori.

ERat autem in scientia litterarum patre minor,
 sanctitate vero non multum inferior, sed supe-
 rior potestate. Multo enim latius quam pater re-
 gni sui fines dilatavit, urbes & novas condidit, &
 dirutas renovavit. Impiissimam *Dacorum* gentem
 quam pater ejus non expulerat, rebellantem sibi
 multis contritam præliis vel fugavit penitus, vel
 misera servitute compressit, & insulæ faciem in an-
 tiquæ pulchritudinis speciem reformavit. Adjecit
 etiam decoris plurimum soror regis *Aelfleda*, sexu
 quidem fœmina, sed animo ac virtute plus viro, quæ
 exceptis his quas rex ædificaverat urbes construxit,
Brunesburch, *Buge*, *Scorgate*, *Thamewyrthe*,
Swaford, *Coebirath*, *Werewicum*, *Cirel-*
birith, *Warebirich*, *Runconere*, *Liecestre*. Ipsa
 pugnavit contra *Walenses* & vicit, & *Derebi* ex-
 pugnavit & cepit. Tantaque fortitudine emicuit,
 ut à pluribus rex diceretur. Igitur rex *Edwardus*
 vir mansuetus & pius, omnibus amabilis & affabi-
 lis, adeo omnium in se provocabat affectum, ut
Scotti, *Cumbri*, *Walenses*, *Northumbri*, & qui re-
 manserant *Daci*, eum non tam in dominum & regem
 quam in patrem cum omni devotione eligerent.
 Tanta dehinc modestia regebat subditos, tanta
 justitia inter proximum & proximum judicabat, ut
 contra veritatem non dico nichil velle sed nec posse
 videretur: unde fertur quibusdam iratus dixisse,
Dico vobis, si possem vicem vobis reddidissem. Quid
 non posset rex in subditos, dominus in servos, potens
 in infirmos, dux in milites? Sed quicquid non di-
 ctabat æquitas, quicquid veritati repugnabat,
 quicquid non permittebat justitia, quicquid regiam
 mansuetudinem non decebat, sibi credebat impossi-
 bile. Ipse novum monasterium *Wintonia* fundavit,
 & mater ejus sanctissima fœmina *Elfwida* monaste-
 rium virginum in eadem civitate construxit. Vixit
 autem rex *Aedwardus* in regno viginti quatuor
 annis: & genuit filios & filias. Ex nobilissima fœ-
 mina *Egwina* filium suum primogenitum *Adel-*
stanum. Ex regina *Aedgiva*, *Aedwinum*, *Edmun-*
dum, *Edredum*, & quatuor filias; quarum prima
Edburga in Dei sponsam eligitur & consecratur.
 Altera ab *Ottone Romanorum* imperatore in matri-
 monium sumitur. Tertia ad *Karolum* regem *Fran-*
corum ab eo ducenda destinatur. Quartam rex
Northanhymbrorum in matrimonium sortitur.

Ferunt quidam regem aliquando inter missarum
 solempnia factum in excessum mentis contra morem
 suum risisse. Mirantibus qui aderant, & tempore
 oportuno causam sciscitantibus, ait rex: Convenit
Dacis & *Northgensibus* prædatum venire in *An-*
gliam. Congregata in portu magna navium mul-
 titudine, illatis quoque armis conportatisque ciba-
 riis navigaturis necessaria parabantur. Et jam na-
 vigandi tempus advenerat, jam ventis vela, velis
 naves fuerant committendæ, cum ecce unusquis-
 quam de domo vicina portui cum calice pleno meda-
 egrediens, procures invitat ad potum. Rident illi,
 instat ille. Tandem probrosum eis nomen si non
 vel semel biberent inprecatus, cunctos pellexit à
 navi. Dumque calix succederet calici, assiduita-
 teque

teque bibendi succenderetur aviditas, ebrietas in loquacitatem, loquacitas prorupit in litem, lis *Dacorum* provocat & armat in pugnam. Fit tumultus inter convivas; dum cæca quadam amencia quisque in socium irruit, nesciens cui parceret, & quem feriret ignorans. Inter mutuas igitur cædes dum alii sternerentur, alii vulnerarentur, quidam fuga vitam reservant, quidam ascensis navibus maria secant, sicque dispersi omnes, ab intentione propositoque deficiunt. Hæc risus mei causa, quoniam risum fecit michi Dominus, & quicumque audiet corridebit michi. Spero autem in Deo meo, quoniam temporibus meis *Angliam* alienigenæ non gravabunt. Cerne quæso regiam mentem quanta lux divinitus illustraverit: longe posita sensit, præsentia neglexit, & futura prospexit.

De rege Edelstano.

Dormivit autem cum patribus suis rex *Edwardus*, & regnavit *Edelstanus* filius ejus pro eo; ambulavitque in viis patrum suorum, non declinavit ad dextram neque ad sinistram; eandem in Deo fidem, in subditos gratiam, circa ecclesias devotionem, circa pauperes misericordiam, circa Dei sacerdotes retinens reverentiam. Contra hunc reliquæ *Dacorum* more suo nefandum erigunt caput, sed contriti sunt sub pedibus ejus & redacti in pulverem. Rebellerunt ei *Northymbri* & *Scotti*, & fœdus quod cum eo pepigerant prævaricati sunt. Rex vero cum maximum congregasset exercitum, terra marique inpios expugnaturus progreditur. Cum autem venisset in provinciam *Lindisse*, obviam habuit pauperum & mediocrium turbam non modicam. Sciscitanti unde venissent, respondent de *Beverlaco*, ubi ad visitandas beati *Johannis* reliquias spe obtinendæ salutis advenerant. Quæsit rex, si quem voti sui obtinuissent effectum: & unus illorum, Ego, inquit, cæcus natus ad sanctissimi viri corpus lumen recepi. Et alter: Ego claudus ex utero matris sancti *Johannis* orationibus ut ipse vides sanus incedo. Audiens autem hæc & his similia rex Christianissimus, Magnus est, inquit, iste *Johannes*. Et utile credo in hoc magno negotio tanti viri nobis conciliare gratiam & auxilium implorare. Quoniam igitur fas non est talem nos regni nostri invisitatum præterire patronum, præcedat exercitus noster via regia, ego cum paucis sepulcrum ejus de quo tanta audio, ejus misericordiam invocaturus adire curabo. Veniens deinde ad Sancti tumulum rex illustrissimus, post excubias more patrio celebratas, post orationes corde supplici fusas, cum pavementum devotissimis lacrimis perfudisset, protractum è vagina cultellum sacris inposuit altaribus, Ecce, inquiens, beatissime *Johannes*, sponsonis meæ vadimonium, ut cum auxilio tuo subactis hostibus cum prosperitate rediero, digno illud precio redimam, & quoad vixero, tibi gratus & devotus existam. Revertitur deinde ad exercitum suum rex, & mox hostium fines potenter invadit. Et jam tempus advenerat præliandi, cum præcedenti nocte rex oppressus sompno, sanctum *Johannem* sibi aspicit assistentem, & ut secure congrederetur hortantem. Devotionem, inquiens, tuam quam circa sepulcrum meum exhibuisti, gratanter amplectens, oravi pro te Deum meum, & exaudivit vocem meam. Observa igitur, & audi vocem

meam; ut ambules in viis patrum tuorum, & inimicus ero inimicis tuis, & affligentes te affligam, & custodiet te gratia Dei. Hæc dicens, disparuit. Mane autem factò, rex in hostes irruit, potitusque victoria regem *Scotia* ad deditionem coegit. Cumque situm terræ illius non parvo tempore explorasset, accepto obside regis filio, reversus est *Eboracum*. Inde tendens *Beverlacum*, cultellum suum multarum possessionum maximæque libertatis largitione redemit. Cum autem vixisset postea sexdecim annis regnando mortuus est; & regnavit *Edmundus* frater ejus pro eo.

De nobili rege Edmundo.

ERat autem patris *Edwardi* in omnibus imitator; homo simplex & rectus, & timens Deum, & usque ad finem vitæ suæ permanens in innocentia sua. Promotus vero in regnum zelo zelatus est pro fide *Christi*, nimisque ægre ferens paganorum reliquias cultura idolorum regni sui fœdare decorem, quinque nobilissimas civitates, *Lincolniam*, *Leicestriam*, *Stanfordiam*, *Snotingham*, *Derebi*, quas eatenus incoluerant, de manibus eorum extorsit, omnique infidelitate abrasa Christianæ fidei lumine illustravit. Purgato autem ab alienigenis regno, & sibi in omni parte subjecto, monasteriorum & ecclesiarum maxime curam habuit, consilio sanctissimi *Dunstani*, & statuenda statuit, & corrigenda correxit. Hic *Glastingberi* beato *Dunstano* ut in monachorum habitationem fundaretur commisit, & multa alia bona sancto *Dunstano* cooperante disposuit. Cum igitur *Anglia* sub tanto patre magis quam rege pace magna & gloria floreret, inmatura ejus morte, quam exactis in regno quinque annis & septem mensibus nefanda proditione incurrit, subito dolore & timore emarcuit.

De Edredo rege.

Successit ei in regnum frater suus *Edredus*, & ambulavit in viis fratris sui; beati *Dunstani* consiliis in omnibus obediens, & justissimis legibus subditos regens. Erat enim tantæ probitatis, ut rebellantes sibi *Northymbros* & *Scottos* facile vicerit, & in pristinam subjectionem sine magno labore redegerit. Hujus laudabilem vitam mors preciosa conclusit. Cum enim ad regem ægotantem beatus *Dunstanus* vocaretur, in ipso itinere audivit vocem angelorum in cœlo dicentium, Rex *Edredus* nunc obdormivit in Domino.

De Edwino rege.

Post quem suscepit regnum *Anglorum* *Edwinus* filius *Edmundi* regis, nec ambulavit in viis patrum suorum, sed in sancta illa progenie novus quidam *Herodes* emerfit, qui cujusdam *Herodiadis* mulieris, videlicet impiissimæ contra Deum, contra leges, contra ipsius jura naturæ adulterinis abutebatur amplexibus, & consilia nequissima sequebatur. Nec defuit spiritus *Johannis* qui in sancto viro *Dunstano* & regem argueret adulterantem, & adulteram dignis invectionibus verberaret. Quæ *Jezebelitico* spiritu incitata nostri *Helyæ* moliebatur interitum, fuissetque voti sui compos si non Sanctus præmunitus à Spiritu exilium patriæ prætulisset. Rex vero cum

hujus nequissimæ deceptus consiliis, nec iuste, nec prudenter regnasset, maxima regni sui parte exiit, quæ mox ad fratrem ejus *Edgarum* transfertur. Tandem compunctus renunciavit adulteræ, & consiliis sanioribus utebatur. Recordatus enim est Dominus patrum suorum regum, scilicet Christianissimorum, & ne quis de sacra illa stirpe periret, occasionem qua salvaretur invenit. Cum enim defunctus ab inmundis spiritibus traheretur ad pœnam, quidam dæmonum mortem ejus quasi de infelicitate persecutoris sui gavisuro sancto nuntiat *Dunestano*. Qui mox resolutus in lacrimas tam diu ante misericordem *Ihesum* pro eo supplicans, & plorans procubuit, donec à dæmonibus liberatus veniam quoniam Sanctus petiit obtineret.

De Edgardo rege pacifico.

Defuncto igitur rege *Edwino*, frater ejus *Edgarus* successit. Erat enim filius *Edmundi* nobilissimi regis, qui fuit *Edwardi* senioris Christianissimi principis, qui fuit *Elfredi* victoriosissimi ducis. Iste *Edgarus* cunctis prædecessoribus suis felicior, nulli sanctitate inferior, omnibus morum suavitatem præstantior, quasi stella matutina in medio nebulae, & quasi luna plena in diebus suis luxit. Iste *Anglis* non minus memorabilis quam *Cirus Persis*, *Karolus Francis*, *Romulusve Romanis*. Hic enim regnum *Anglorum* cœlesti quadam pace composuit, & multarum linguarum gentes, unius fœdere legis conjunxit, unde ei cum *Salomone* commune vocabulum fuit, ut Pacificus quod *Salomon* interpretatur communi omnium voce diceretur. Nec mirum. Ipso enim nativitatis suæ tempore angelos concinentes beatus *Dunestanus* audivit; Pax *Anglorum* ecclesiæ hujus pueri qui nunc natus est tempore. Sicut igitur aurora transactæ noctis tenebras radiis suæ claritatis depellit, ita hujus sanctissimi regis promotione per omnem *Angliam* nox infidelitatis expellitur, irarum & discordiarum tenebræ propelluntur. Tanta enim in verbis, in vultu, in moribus, interioris suavitatis indicia præferebat, ut Deo cooperante tota ei insula sine sanguine manus daret, & ad subdendum se ei *Scotia*, *Cumbria*, *Wallia* libens accurreret. Eo namque regnante sol videbatur esse serenior, maris unda pacatior, terra fecundior, & totius regni facies abundantiori decore venustior. In diebus illius non tormenta, non cruces, non exilium, nec proscriptio quantum boni principis vel levis timebatur offensa. Omnibus igitur per *Angliam* in eundem dilectionis spiritum concurrentibus, rex in ecclesiis construendis & ornandis, in monasteriis fundandis & ditan-dis, curam & operam inpendebat. Denique per regnum *Anglorum* quadraginta construi fecit monasteria, & alia monachis, & alia virginibus deputavit. *Glastingebiri* quod pater ejus fundaverat ipse perfecit. *Abbandune*, *Burch*, *Toznei*, *Ramesete*, & in *Wiltune* monasterium virginum magno studio condidit, multa diligentia illustravit. *Hyeme* & vere infra regnum suum usquequaque per singulas provincias transire solebat, judicia, mores, actus ministrorum & principum diligentius explorare, quomodo legum jura & suorum statuta decretorum servarentur subtilius investigare, ne pauperes à potentibus præjudicium passi opprimerentur, sollicite præcavere. Præparaverat naves to-

bustissimas, numero tria milia, sexcentas; quibus redeunte æstate omnem insulam ad terrorem extraneorum, & ad suorum exercitationem cum maximo apparatu circumnavigare provincias consueverat. Inter hæc semper cum episcopis virisque doctissimis, de lege Dei & sacris litteris conferebat, & quod ipse discere poterat, subditos docere non solum verbo sed etiam exemplo satagebat. Cumque diligenter episcoporum, clericorum, monachorum, vitam & mores investigatione prudentissima didicisset, vocatis ad se ecclesiarum & monasteriorum patribus, cum eis hujusmodi sermonem habuit.

Sermo Regis Edgari ad Clerum.

Quoniam magnificavit Dominus facere misericordiam suam nobiscum, dignum est, patres reverentissimi, ut innumeris beneficiis illius dignis respondeamus operibus. Neque enim in gladio nostro possidemus terram, & brachium nostrum non salvavit nos, sed dextra ejus & brachium sanctum ejus, quoniam complacuit illi in nobis. Justum proinde est, ut quia omnia subjecit sub pedibus nostris, subiciamus illi & nos animas nostras; & ut hii quos nobis subdidit, ejus subdantur legibus non segniter elaboremus. Et mea quidem interest laicos cum æquitatis jure tractare, inter virum & proximum suum justum judicium facere; punire sacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopem de manu fortiorum ejus, egenum & pauperem à diripientibus eum. Sed & meæ sollicitudinis est, ecclesiarum ministris, gregibus monachorum, choris virginum, & necessariis procurare, & paci eorum & quieti consulere. De quorum omnium moribus ad vos spectat examen; si vivunt continenter, si honeste se habent ad eos qui foris sunt, si in divinis officiis solliciti, si ad docendos populos assidui, si victu sobrii, si habitu moderati, si in judiciis sunt discreti. Pace vestra loquor, reverendi patres, si ista solerti scrutinio curassetis, non tam horrenda & abhominanda ad aures nostras de clericis pervenissent. Taceo quod nec illis est corona patens, nec tonsura conveniens, quod in veste lascivia, in gestu insolentia, in verbis turpitudinis, interioris hominis loquuntur insaniam. Præterea in divinis officiis quanta sit negligentia, cum sacris vigiliis vix interesse dignentur, cum ad sacra missarum sollempnia ad ludendum magis quam psallendum congregari videantur. Dicam, dicam, quod boni lugent, mali rident, dicam dolens (si tamen dici potest) quomodo diffuant in commensationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudiciis, ut jam domus clericorum putentur prostibula meretricum, & concubitorium hystrionum. Ibi aleæ, ibi saksus & cantus, ibi usque ad medium noctis spatium protractæ cum clamore & horrore vigiliæ. Sic, sic patrimonia regum, eleemosinæ pauperum, immo quod magis est, illius preciosi sanguinis precium profligatur. Ad hoc igitur exhausserunt patres nostri thesauros suos; ad hoc fiscus regius detrahit redditibus multis detumuit; ad hoc ecclesiis Christi agros & possessiones regalis munificentia contulit, ut deliciis clericorum meretrices ornentur, luxuriosa convivia præparentur, canes & aves ac talia ludicra comparentur? Hæc milites clament,

„ mant, plebs subinmurmurat, mini cantant & sal-
 „ tant; & vos negligitis, vos parcitis, vos dissimu-
 „ latis? Ubi gladius *Levi* & zelus *Symeonis* qui
 „ ut scorto abutentes filia *Jacob Sichimitas*, eorum
 „ habentes figuram qui *Christi* ecclesiam pollutis
 „ actibus fœdant, etiam circumcisos succiderunt?
 „ Ubi spiritus *Moyfi* qui caput vituli adorantibus
 „ etiam domesticis sui sanguinis non pepercit? Ubi
 „ pugio *Finees* sacerdotis qui fornicantem cum
 „ *Madianita* confodiens, sancta hac æmulatione
 „ Deum placavit iratum? Ubi spiritus *Petri* cujus
 „ virtute perimitur avaritia, hæresis simoniaca
 „ condempnatur? Æmulamini ô sacerdotes, æmu-
 „ lamini vias Domini & justitias Dei nostri. Tem-
 „ pus faciendi contra eos qui dissipaverunt legem
 „ Dei. Ego *Constantini*, vos *Petri* gladium habe-
 „ tis in manibus. Jungamus dexteras, gladium
 „ gladio copulemus, ut eiciantur extra castra leprosi,
 „ ut purgetur sanctuarium Domini, & ministrent in
 „ templo filii *Levi*, qui dixit patri & matri, Ne-
 „ scio vos, & fratribus suis, Ignoro vos. Agite
 „ quæso sollicitè ne pœniteat nos fecisse quod feci-
 „ mus, dedisse quod dedimus, si viderimus illud
 „ non in Dei obsequium set in pessimorum luxuri-
 „ am impunita libertate consumi. Moveant vos
 „ sanctorum reliquæ, quibus insultant: veneranda
 „ altaria, ante quæ insaniunt. Moveat vos anteces-
 „ sorum nostrorum mira devotio, quorum eleemosi-
 „ nis vesania clericorum abutitur. Proavus meus,
 „ ut scitis, totam terram suam ecclesiis & monaste-
 „ riis decimavit. Sanctæ memoriæ attavus meus
 „ *Aluredus* ut ecclesiam ditaret, non thesauris suis,
 „ non patrimonio, non sumptibus, non redditibus par-
 „ cendum putavit. Avus meus *Edwardus* senior
 „ quanta contulerit ecclesiis vestram paternitatem
 „ non latet. Pater meus & frater ejus quibus do-
 „ nariis *Christi* altaria cumulaverunt meminisse vos
 „ decet. O pater patrum *Dunestane*! contemplare
 „ quæso patris mei oculos ab illa lucida cœli plaga
 „ in te radiantes, audi querulas ejus voces cum
 „ quadam pietate in tuis auribus resonantes. Tu
 „ michi pater *Dunestane*, tu michi de construendis
 „ monasteriis, de ecclesiis ædificandis, consilium
 „ salubre dedisti, tu michi adjutor in omnibus &
 „ cooperator extitisti: te quasi pastorem & episco-
 „ pum animæ meæ, morumque meorum custodem
 „ elegi. Quando tibi non parui? Quos unquam
 „ thesauros tuis consiliis prætulî? Quas possessiones
 „ te præcipiente non sprevi? Si quid pauperibus
 „ dandum existimabas, præsto fuit. Si quid con-
 „ ferendum ecclesiis judicabas, non distuli. Si quid
 „ monachis clericisque deesse querebaris, supplevi.
 „ Æternam dicebas esse eleemosinam, nec aliam
 „ fructuosiore quam quæ monasteriis ecclesiisque
 „ confertur, qua & Dei servi sustentantur, & quod
 „ superest pauperibus erogatur. O præclara ele-
 „ mosina! O dignum precium animæ! O peccatis
 „ nostris salubre remedium, quod à sinu *Sibilla* in
 „ peregrini muris pellicula fœtet, quod aures ejus
 „ ornat, quod componit digitulos, quod corpus de-
 „ dicatum in bysso stringit & purpura. Hicne est
 „ eleemosinarum mearum fructus? Hicne est de-
 „ siderii mei tuæque promissionis effectus? Quid
 „ huic patris mei querimoniam respondebis? Scio,
 „ scio, Cum videbas furem non currebas cum eo,
 „ nec cum adulteris portionem tuam ponebas. Ar-
 „ guisti, obsecrasti, increpasti. Contempra sunt

„ verba: veniendum est ad verbera. Habes hic te-
 „ cum venerabilem patrem *Edelwaldum Wintoni-*
 „ „ *ensem* episcopum, habes reverentissimum præsidem
 „ *Wigornensem Oswaldum*: vobis istud committo
 „ negotium, ut episcopali censura & auctoritate re-
 „ gia turpiter viventes de ecclesiis eiciantur, & or-
 „ dinate viventes introducantur.

Sciens igitur beati præfides manum regis bo-
 nam secum, ab ecclesia *Wintoniensi*, *Wigornienfi*
 pluribusque aliis inhoneste viventes expulerunt, in-
 troducentes viros religiosos, qui novo quodam splen-
 dore universam insulam illustrarunt. O vere tunc
 beata *Anglorum* ecclesia, quam innumerabilium
 monachorum & virginum adornabat integritas,
 quam devotio plebium, moderatio militum, æqui-
 tas judicum, terræ fecunditas lætificabat! Exul-
 tabat rex beatissimus suis temporibus ordinem su-
 um rerum omnium invenisse naturam, cum homi-
 nes Deo, terra homini, cœlum terræ, justitia, fructu,
 aerum temperie debitum præstaret officium. Et ut
 noverimus quanta eum Deus, etiam in hac vita, bo-
 norum operum mercede donaverit, cum aliquando
 ad maximam ejus festivitatem Reges, Comites mul-
 tarumque provinciarum procures convenissent, qua-
 dam die naves jussit parari, gratum habens eccle-
 siam beati *Johannis Baptiste* orationis obtentu na-
 vigio petere. Cum igitur Comitibus & satrapis na-
 ves plurimas delegasset, ipse cum octo regibus sibi
 subditis navem unam intravit: ad octo autem re-
 mos regibus totidem collatis, ipse in puppe sedens
 gubernatoris officio fungebatur. Dicit sane non po-
 test cum quanta gloria, cum quibus divitiis cele-
 brata est illa festivitas, cum viderentur ipsa elemen-
 ta ejus nutui deservire, quem creatoris sui cerne-
 bant cum maxima devotione imperiis obedire:
 set heu! nichil in terrenis æternum, nichil in cadu-
 cis stabile, nichil in mortalibus immortale. Trans-
 lato enim ad cœlestia regna rege *Aedgaro*, in regno
 terreno filius ejus *Edwardus* successit, qui injuste
 ab impiis interfectus, tum ob vitæ sanctitatem, tum
 ob mortis acerbiteriam Sancti nomen & meritum
 Deo donante promeruit.

De rege Ethelredo.

Cui frater ejus *Edelredus*, filius scilicet *Edgari*
 & reginæ, in regnum successit, & à sancto *Du-*
 „ *nestano* aliisque *Anglorum* episcopis inungitur &
 „ consecratur. Qui à beato *Dunestano* tale fertur
 50 accepisse oraculum: Quoniam Angli in sanguinem
 fratris sui regis sanctissimi conspiraverunt, non
 deficiet ab eis sanguis & gladius, donec supervē-
 niens populus ignota lingua eos in exterminium &
 in ultimam redigat servitutem. Novissime tamen
 visitabit eos Dominus. Regnante igitur rege præ-
 dicto *Daci* supervenientes magnam terræ partem
 igne ferroque vastaverunt. Tunc rex missis in *Nor-*
 „ *manniam* nuntiis *Emmam* filiam *Ricardi* ducis sibi
 60 in uxorem dari & petiit, & accepit, cum jam de
 filia *Torethi* nobilissimi Comitum filium suscepisset
Edmundum. Ex *Emma* deinde duos habuit filios,
Edwardum & *Alfredum*, de quibus postea dice-
 mus. Tunc rex fortior solito, omnes per *Angliam*
Dacos una die eademque hora missis epistolis jussit
 interfici. Quod *Daci* transmarini audientes in fu-
 rorem versi, duce *Suano* cum innumerabili exercitu
Angliam intrantes, diffusi sunt per provincias &
 dispersi,

disperfi, non ordini, non sexui, non ætati parcentes, nec ab ecclesiarum, vel monasteriorum sacris & sanctuariis manus sacrilegas continentes. Quibus cum rex strenuissimus sæpius restitisset, prodicione tandem suorum factus inferior, reginam cum puerulis suis *Normanniam* misit, quos ipse postmodum exutus regno secutus est. Sed *Suanus Dacus* vel subita morte præventus, vel à sancto *Edmundo* invisibili pœna percussus, cum apud inferos crudelitatis suæ stipendia recepisset, revocatus ab *Anglis* *Edelredus* regni infulis sullimatur, & iterum contra *Dacos* virtute potens erigitur. Contra quem *Cnuth* filius *Suani* rex *Dacorum* paternum odium exercere non desit. *Edelredus* autem cum laboriosissime set strenuissime regnasset triginta & septem annis, *Lundoniis* obiit, *Edmundum* filium suum laboris & regni relinquens heredem.

De rege Edmundo cognomento Ferreo latere.

DE cujus mirabili fortitudine quicquid dicere minus esset; unde ob invincibile robur corporis *Pensyde*, id est *Ferrei lateris*, nomen accepit. Sagitta ejus nunquam abiit retrorsum, & gladius ejus non est reversus inanis. Contra hostes leoninæ feritatis, erga suos columbinæ simplicitatis; quo nemo fortior, set quo nemo suavior; quo nullus audacior, set quo nemo cautior; quo in adversis nemo securior, set quo in prosperis nemo temperantior. Porro *Dani*, & qui à rege defecerant *Angli*, *Cnuthum* sibi in regem elegerunt, set strenuissimus rex *Edmundus* cum exercitu suo sicut leo rugiens terram circuiens, regiones plurimas quas occupaverat *Cnuth* in deditionem nullo obistente recepit: verum quotiens cum eo pugnaverit, quotiens ejus fugaverit exercitum, quotiens vocatam à partibus transmarinis validam manum cum paucis, imo pene solus prostraverit, quotiens denique nefandam gentem exterminasset, & in nichil redeigisset, nisi quidam patriæ proditores obstitissent, nimium est huic operi inferere; cum non dico meus, sed & *Virgiliannus*, vel etiam *Homericus* sub tanta materia sensus deficeret. Sæpiissime enim convenientibus cum magno exercitu utrique regibus in pugnam, vel *Edmundus* semper vicit vel nullus. Nonnunquam quippe à mane usque ad vesperam Marcio campo certantes, cum *Cnuth* multitudine, viribus præstaret *Edmundus*, irruentibus tenebris cæsis utrimque innumerabilibus sine victoria recedebant, ad similem ludum eundemque exitum die crastina reversuri. Pertæsus tandem uterque exercitus, cum viderentur cotidie vires *Edmundo*; numerus ex partibus transmarinis adcrescere *Cnutho*, qui & hoc ipsum sibi timens astute machinabatur, utriusque procures ad colloquium cogunt. Inter quos cum quidam cæteris major natu surrexisset, dari sibi silentium postulavit.

“ Cupio, inquit, o viri cordati, his periculis nostris præbere consultum; qui quidem vobis sapientia minor sum, set ut hæ rugæ & hii cani testantur ætate superior; & forte quod ingenium non habuit, usus docuit; & quod negavit scientia, contulit experientia. Multa certe vidimus & cognovimus, multa insuper patres nostri narra-
“ verunt nobis, & non immerito exigimus audientiam, ut de certis & apertis non dubiam proferamus sententiam. Periculosa res agitur; mala

“ patimur, pejora cernimus, pessima formidamus.
“ Quotidie pugnamus nec vincimus, sed nec vincimur, immo vincimur & nemo vincit. Quomodo enim non vincimur, qui vulnerati, qui oppressi, qui fatigati, qui viribus destituti, qui armis spoliati; nec fugimus cum non sit qui impetat, nec impetimus cum utrimque virtus deficiat? Usquequo finis horum mirabilium? quando ab hoc labore requies, ab hac tempestate tranquillitas, ab hoc timore securitas? Invincibilis est certe *Edmundus* ob mirabilem ejus fortitudinem. Invincibilis & *Cnuth* propter fortunæ favorem. Nos conterimur, nos jugulamur, nos dissipamur, nos amittimus pignora dulcia, nos suaves necessitudines morti exponimus. At hujus laboris quis fructus, quis finis, quod precium, quod emolumentum, quod quæso nisi ut cæsis utrimque militibus duces compulsi necessitate componant, vel certe soli sine milite pugnent? Quare non modo?
“ Certe dum vivimus, dum spiramus, dum superest exercitus, id ageretur utilius, honestius, securius. Rogo quæ est ista insolentia, immo violentia, immo infania? *Anglia* quondam multis subjeta regibus, & gloria floruit, & divitiis abundavit. O ambitio! quam cæca semper, quæ totum cupiens totum amittit! Quare rogo non duobus sufficit quod quinque olim regibus satis fuit? Quod si eis tanta inest dominandi libido, ut *Edmundus* parem, *Cnuth* dedignetur superiorem; pugnent, quæso, soli qui soli cupiunt dominari, certent pro corona soli qui soli cupiunt insigniri. Ineant ipsi duces duelli discrimen, ut vel sic alter vincatur, ne si sæpius pugnent exercitus, omnibus interfectis non sint quibus imperent milites, non sint qui adversum extraneos regnum defendant.

Parante illo adhuc plura proferre, in mediis, ut ita dicam, faucibus totus ei populus verbum obcludit, vociferans & dicens, *Aut pugnent ipsi aut componant*. Delatam ad ipsos sententiam procerum reges probant. Convenientibus itaque utrique cum exercitu suo super ripam *Sabrina* fluminis, *Edmundus* cum suis in occidentali, *Cnuth* cum suis in orientali ripa confedit. Est autem insula in ipsius fluminis medio sita quæ *Holenghege* appellatur, ad quam reges transvecti splendidissimis protecti armis utroque spectante populo ineunt singulare certamen. At ubi hastarum robur tam virtute impingentium quam fortissimorum objectu clipeorum depexit, extractis gladiis sese cominus impetunt. Pugnatum est acriter dum *Eadmundus* virtus, *Cnuth* fortuna juvaret; circa galeata capita gladii tinniunt, collisione metallorum scintillæ prorumpunt; ubi vero robustissimum illud pectus *Edmundi* ex ipso ut assolet bellandi motu ira incanduit, sanguine incalcescente fit robustior, dexteram elevat, vibrat ensen, ac tanta vehementia in caput obstantis ictus iterat, ut spectantibus non tam percutere quam fulminare videretur. Ad singulos enim ictus inter ensen & galeam ignis erumpens, non modo apparere sed insuper accendere videbatur. Sentiens autem *Cnuth* breviori halitu sibi vires deficere cogitat de pace juvenem convenire: sed ut erat astutus timens ne si defectus suus innotesceret juveni, pacis verbum nec audiret quidem; totum intra se colligens spiritum, & quicquid habuit virium omniconatu intendens, virtute mirabili uno impetu irruit in

in *Edmundum*, & mox se paululum retrahens rogat juvenem subsistere modicum, & sibi dicere volenti præstare auditum.

Ille ut erat suavis animi, demissa ad terram scuti parte inferiori, leniter in superiori procubuit, ac supinato in dextera gladio ad verba loquentis attendit. Tunc *Cnuth*, « Hactenus, inquit, regni tui cupidus, nunc virorum fortissime tui certe ipsius cupidior sum, quem non dico regno *Anglorum* set uni-
« verso utique orbi video præferendum. Michi *Dacia* cessit, michi succubuit *Normegia*, michi rex
« *Suavorum* manus dedit, & mei conatus inpetum
« quem nullum mortalium sustinere posse credebam,
« tua mirabilis virtus jam plus semel elusit. Quo-
« circa, licet me ubique victorem futurum fortuna
« promiserit, ita tamen me tua mirabilis probitas il-
« lexit ad gratiam, ut supra modum te & amicum
« cupiam & regni consortem exoptem; utinam & tu
« mei cupidus sis, ut ego tecum in *Anglia*, tu me-
« cum in *Dacia* regnes. Certe si fortunæ meæ tua
« virtus accesserit, pavebit *Normegia*, tremebit
« *Suavia*, ipsa assueta bellis *Gallia* trepidabit.
Quid plura? Annuvit *Edmundus*, & *Cnutho* de regni
divisione consentit. Cessit enim verbis qui non ces-
serat gladiis, & oratione flectitur qui armis flecti non
poterat. Depositis itaque armis in oscula ruunt,
utroque exercitu exulante, Clero etiam *Te deum lau-*
damus clara voce personante. Deinde in signum fœ-
deris vestem mutant & arma, reversique ad suos mo-
dum amicitie pacisq; præscribunt, & sic cum gaudio
ad sua quisq; revertitur. His ita gestis, quidam proditor
partis *Danice* volens se gratum *Cnutho* præstare,
regi *Edmundo* molitur insidias. Nec oportunum
quo regem occideret locum inveniens, nefandissi-
mum ac turpissimum insidiarum excogitat genus.
Sub purgatoria namque domo sese occultans, regem
ad requisita naturæ nudatum inter celanda percussit,
relietoque ferro scelestissimus ac turpissimus homici-
da confugit. Stansque ante regem *Cnuthum*, *Salve*
inquit, *Rex solus*. Sciscitanti cur eum tali salutatione
salutasset, rem intulit. Cui rex, Quoniam, inquit, me
tali obsequio gratificandum putasti sustollam caput
tuum super omnes proceres *Anglie*. Jussitque abici-
di caput ejus & in sullimiori porta *Lundonia* suspen-
di. Mortuus est itaque strenuissimus rex *Edmundus*
& in *Glastingebiri* cum avo suo *Edgaro* sepelitur.
Volens deinde *Cnuth* tam fratres *Edmundi* qui in
Normannia exulabant quam filios ejus puerulos *Ed-*
mundum & *Edwardum* spe regni penitus privare,
jubet adesse summos regni proceres, quaritque ab eis
quæ fuerit inter ipsum & *Edmundum* in regni divi-
sione conventio, quem scilicet sibi designaverit rex
Edmundus hæredem, quem filiis adhuc infantibus
custodem deputaverit, quid de fratribus suis *Alure-*
do & *Edwardo* præceperit. At illi ut regi placerent
mendacium præferunt veritati, oblitque justitiæ ob-
litique naturæ insurrexerunt in innocentes testes ini-
qui, & mentita est iniquitas sibi. Itaque proprii san-
guinis proditores dicunt regem *Edmundum* sibi
pocius curam regni filiorumque suorum delegasse,
cum ipse fratres suos hæredes designaverit & eis pue-
rulorum custodiam deputaverit. Quoniam igitur
adulantes regi mentiti sunt in caput suum, gladius
eorum intravit in corda eorum, & à *Cnutho* quem
alienigenam naturalibus dominis prætulērunt, con-
fractus est arcus eorum. Cum enim monarchiam in-
sulæ faventibus illis obtinisset, omnes qui primi in

illo fuere consilio exterminavit, & quotquot de regio
femine superstites repperit, vel regno pepulit vel occi-
dit. At puerulos filios *Edmundi* ferire metuens
præ pudore, ad regem *Suavorum* eos interficiendos
transmisit. Rex vero *Suavorum* nobilium puerorum
miseratus ærumpnam, ad *Hungariorum* regem eos
destinat nutriendos. Quos ipse benigne accepit, be-
nignius fovit, benignissime sibi in filios adoptavit.
Porro *Edmundo* filiam suam dedit uxorem; *Edwardo*
filiam germani sui *Henrici* imperatoris in matrimoni-
um junxit. Set paulo post *Edmundus* de temporalibus
ad æterna transfertur. *Edwardus* sospitate & prospe-
ritate fruitur.

De sancto Edwardo Rege Confessore ac virgine.

Interea mortuo *Cnuth* & filiis ejus qui regnave-
runt post eum, accersitur ad regnum *Anglorum*
Edwardus frater *Edmundi*, filius *Edelredi*, qui sicut
diximus in *Normannia* exulabat. Nam frater ejus
Alfredus proditione, ut putatur, *Godwini* in *An-*
glia crudeli morte perierat. Veniens igitur in *An-*
glia *Edwardus* ab universo clero & populo cum
maxima exultatione suscipitur, & *Wintonie* die san-
cto *Paschæ* ab archiepiscopis *Cantuariensi* & *Eborac-*
ensi cunctisque fere regni episcopis in regem ungi-
tur & consecratur, & ambulavit viis patris sui *Ed-*
gari, homo mansuetus & pius, magis pace quam ar-
mis regnum protegens, habebat animum iræ victo-
rem, avaritiæ contemptorem, superbiæ expertem.
Qui cum pacem tam à suis quam ab extraneis obti-
nuisset, & vicinis regibus & principibus gratus &
amabilis extitisset, dirigit nuntios ad Romanum Im-
peratorem, rogans, ut nepotem suum scilicet, filium
fratris sui *Edmundi ferrei lateris*, debiti sibi regni fu-
turi hæredem mittere dignaretur. Imperator au-
tem regis nuntios gratanter excipiens, non parvo
tempore summo cum honore detinuit. Tandem pa-
ratis navibus & omnibus quæ navigaturis necessaria
videbantur allatis, *Edwardum* cum uxore sua *Agat-*
ha germani sui filia liberisque ejus, *Edgaro* *Edeling*,
Margareta atque *Christina*, cum magna gloria ac
divitiis sicut rex petierat ad *Angliam* mittit. Qui
prospero cursu in *Angliam* veniens, tam regem quam
populum suo lætificabat adventu. Sed post paucos
dies vita discedens, gaudium in luctum, risum mu-
tavit in lacrimas. Nec multo post ipse rex cum no-
bile monasterium quod in occidentali parte *Lundo-*
nie in honore beati *Petri* fundaverat cum maxima
gloria dedicari fecisset, exactis in regno viginti tri-
bus annis & mensibus sex & viginti septem die-
bus, in vigilia *Epiphaniæ* felici morte vitam lauda-
bilem terminavit, totamque insulam lacrimis ac do-
lore replevit. Quo in prædicto monasterio ut tan-
tum virum decebat, tumulto, quidam *Edgarum*
Edeling cui regnum jure hæreditario debebatur,
regem constituere moluntur. Sed quia puer tanto
honore minus idoneus videbatur, *Haraldus* Comes
de genere proditorum, cujus erat & mens astutior &
crumena facundior & miles copiosior, sinistro omni
regnum obtinuit.

Quomodo rex Willielmus successit Haraldo.

Audiens namque *Willielmus* Dux *Normanno-*
rum nullum de regio femine set *Haraldum*
consobrini sui regis *Edwardi* regnum invasisse, quod
ei

ei & jure consanguinitatis & antiquæ inter ipsum & *Edwardum* conventionis, sed & ipsius *Haraldi* cum sacramento sponsonis justius debebatur, contracto à partibus transinarinis innumerabili exercitu in *Angliam* venit, & dei judicio ipsum *Haraldum* regno simul & vita privavit. Cernens autem *Edgarus* *Edeling* res *Anglorum* undique perturbari, accensa navi cum matre & sororibus reverti in patriam quam natus fuerat conabatur, set orta in mari tempestate in *Scotia* applicare compellitur. Hac occasione actum est ut *Margareta* regis *Malcolmi* nuptiis tradere-
 10 tur, cujus laudabilem vitam & mortem preciosam liber inde editus satis insinuat: soror ejus *Christina* in Christi sponsam benedicatur. Cujus sane cordis fuerit rex iste *Malcolmus*, unum ejus opus quod nobili rege *David* referente cognovi, legentibus declarabit. Delatum est ei aliquando, quendam de suis proceribus summis de eo occidendo cum suis hostibus convenisse: imperat rex delatori silentium, filuit
 20 & ipse, proditoris qui forte tunc abierat expectans adventum. Qui cum ad curiam cum magno apparatu regi insidiaturus venisset, jubet summo mane rex omnes venatores adesse cum canibus. Et jam aurora noctem abegerat cum rex vocatis ad se cunctis proceribus & militibus, venatum ire festinat, venitque ad latam quamdam planiciem quam in modum coronæ densissima silva cingebat. In cujus medio colliculus quidam quasi turgescere videbatur, qui diverforum colorum floribus pulchra quadam varietate depictus, fatigatis venatu militibus gratum singulis
 30 diebus præbebat accubitus. In quo rex cum cæteris superior constitisset, secundum legem venandi quam vulgus *tristam* vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, ut obsessa undique bestia ubicumque eligeret exitum, inveniret exitum. Ipse vero suum secum retinens proditorem secessum ab aliis solus cum solo abcessit. Ab omnium vero remotus aspectu, substitit rex, & aspiciens in eum,
 40 "Ecce, inquit, ego & tu mecum solus cum solo, si milibus protecti armis, equis vecti similibus. Non est qui videat, non est qui audiat, non est qui alteri nostrum suffragium ferat; si igitur vales, si audes, si cor habes, imple quod proposuisti, redde hostibus meis quod promissisti; si me occidendum putas, quando melius, quando securius, quando liberius, quando tandem viriliter? An venenum parasti? set muliercularum hoc est, quis nesciat. An insidiaris lectulo? hoc possunt & adulteræ. An
 50 ferrum ut occulte ferias occultasti? hoc sicariorum, non militis est, nemo est qui dubitet. Age potius quod militis, age quod viri, & solus cum solo congrederi, ut saltem proditio tua turpitudine careat quæ infidelitate carere non poterat. Hactenus vix ille sustinuit, & mox verbis ejus quasi gravi percussus fulmine de equo corruit, projectisque armis ad pedes regis cum lacrimis ac tremore cucurrit. Cui rex, *Noli*, inquit, *timere, nichil à me patieris mali*. Qui cum ei de cætero fidelem se & amicum præstito sacramento nominatisque obsidibus promississet, tempore oportuno revertuntur ad socios, quæ fecerant vel dixerant nulli loquentes. Set ad propositum revertamur. Nati sunt reginæ *Margareta* sex filii & duæ filiæ. Quorum tres, *Edgarus* scilicet, *Alexander*, & generis sui splendor *David*, reges fuerunt. *Edgarus* homo erat dulcis & amabilis, cognato suo regi *Edwardo* per omnia similis, nichil tyrannicum, nichil durum, nichil avarum in suos exercens,

sed cum maxima caritate & benivolentia subditos regens. Porro *Alexander* clericis & monachis satis humilis & amabilis erat, cæteris subditorum supra modum terribilis, homo magni cordis, ultra vires suas se in omnibus extendens. Erat autem litteratus, & in ordinandis ecclesiis, in reliquiis sanctorum perquirendis, in vestibus sacerdotalibus librisque sacris conficiendis & ordinandis studiosissimus, omnibus etiam advenientibus supra vires liberalissimus; circa pauperes vero ita devotus ut in nulla remagis delectari, quam in eis suscipiendis, lavandis, alendis vestiendisque videretur.

Quid vero de rege *David* sentiamus in descriptione præmissa utcumque digessimus. Horum soror *Matildis* gloriosissimo regi *Anglorum* nupsit *Henrico*. De cujus admirabili gloria animique virtute, quamque fuerit in officiis divinis sacrisque vigiliis assidua ac devota, in tanta insuper potestate quam humilis, qui scribere voluerit, alteram nobis *Hester* nostris temporibus declarabit. Quod nos facere omisimus & propter materiæ magnitudinem, & propter harum rerum minorem adhuc cognitionem; Unum tamen illius referam opus quod ex ore sæpe nominandi & nunquam obliviscendi *David* regis audivi, per quod qualis fuerit circa pauperes *Christi*, satis ut arbitror elucescet. Cum, inquit, adolescens in curia regia servirem, nocte quadam in hospicio meo cum sociis meis nescio quid agens, ad thalamum reginæ ab ipsa vocatus accessi. Et ecce domus plena leprosis & regina in medio stans, depositoque pallio cum se lintheo præcinxisset, posita in pelvi aqua cœpit lavare pedes eorum & extergere, exterosque utrisque constringere manibus & devotissime osculari. Cui ego, Quid agis, inquam, O Domina mea? Certe si rex sciret ista, nunquam ostium leproforum pedum tæbe pollutum suis dignaretur labiis osculari. Tunc ipsa subridens, Pedes, ait, regis æterni quis nesciat labiis regis morituri esse præferendos? Ego certe iccirco vocavi te frater karissime, ut meo exemplo talia discas operari; sumpta proinde pelvi fac quod me facere intueris. Ad hanc vocem vehementer expavi, & nullo modo id me pati posse respondi. Necdum enim sciebam Dominum, nec revelatus fuerat michi spiritus ejus. Illa igitur cœptis insistente, ego mea culpa ridens ad socios remeavi. Soror hujus beatissimæ *Maria* nomine *Eustacio Boloniensi* Comiti traditur in uxorem. De hac igitur excellentissima & Christianissima regina nata est *Matildis*, quæ primum imperatori *Romano*, deinde nobilissimo *Andegavensium* Comiti nupsit *Ganfrido*. De *Maria* vero orta est *Matildis* quæ nuptui traditur tunc Comiti *Mauritanie*, nunc vero regi *Anglorum* *Stephano*. Porro rex *David* tradente rege *Henrico* uxorem duxit *Matildam* filiam *Wallevis* Comitis & *Judithæ* quæ fuit neptis primi Regis *Wilhelmi*, de qua suscepit filium *Henricum* virum mansuetum & pium, hominem suavis spiritus & lactei cordis, & dignum per omnia qui de tali patre nasceretur. Cum quo ab ipsis cunabulis vixi & puer cum puero crevi, cujus etiam adolescentiam adolescens agnovi, quem juventutis flores pulsanter sicut patrem suum quem præ cunctis mortalibus dilexi, jam senili flore fulgentem ut *Christo* servirem corpore quidem set nunquam mente vel affectu reliqui. Hæ sunt autem quæ adhuc supersunt de hac sancta generatione reliquæ. De imperatrice *Matildi* tu vir splendidissime, quem nunc *Normannorum* & *Aquitano-*
 60 *rum*

norum Ducem, Andegavensium Comitem, Anglie vero gaudemus heredem. Fratres etiam tui Gaufridus & Willielmus, de quibus bona speramus, quibus etiam bona optamus. De regina Matildi & pio Rege Stephano Willielmus, Guarennie & Bolonie Comes. De Henrico Malcolmus, Willielmus & aviti nominis haeres David. Quorum infantiae misereatur deus, miserearis & tu, quem totius generis tui caput nobilissimum pietas divina constituit. Sit tuus super eos pius aspectus, dulcis affectus, & in quibuscunque tui indiguerint operis effectus. Tibi enim ab avo tuo, qui te praecunctis dilexit hominibus, derelicti sunt orphani, pupillis tu eris adjutor cui est & aetas ro-

bustior, & manus validior, & sensus exercitior. Ego autem in calce libri obsecro deum meum, ut ex munere misericordiae ejus tales tibi sint mores, actus tam sancti, vita tam casta, mens tam libera cupiditatis, tam expers superbiae, tam crudelitatis ignara, erga pauperes tam humilis & jocunda circa dei cultum tam devota, ut habeamus aliquid aeternae memoriae dignum quod ministerio litterarum de te ad posteros transmittamus. Omnipotens deus conservet in te & augeat gratiam suam, excellentissime & illustrissime Domine.

Explicit liber bonae memoriae A. Abbatis de Rievallae de prosapia Regis Henrici editus.

VITA SANCTI EDWARDI REGIS ET CONFESSORIS.

Incipit prologus dompni *Aelredi* abbatis *Rievallensis* in vitam sancti *Edwardi* Regis & Confessoris.

Multis veterum studio fuisse didicimus, illustrum virorum qui suis florere temporibus actus vitamque describere, stiloque illorum perpetuare memoriam, quorum beatitudo perpetua putabatur. Sed & plurimum posteris profuturum arbitrabantur, si nec eos laterent, qui essent imitandi. Nichil enim magis ad aemulationem perfectionis animum humanum provocat & accendit, quam quorumlibet perfectorum legere vel audire virtutes, mores addiscere, gloriam aestimare; cum impossibile sibi nullus debeat arbitrari, quod alium fecisse cognoverit; nec possit haesitare de praemio si bene vixerit, quod alium qui bene vixerat, legerit assequutum. Hinc est quod Dominus ac Salvator noster ex quo mundus salutarem suscepit fidem, inter multos infirmos quosdam voluit esse perfectos, quorum industria alii traherentur ad fidem, vel ad mores optimos incitarentur. Ita usque ad haec infelicia tempora in quibus crebrescunt vicia, & rarescunt virtutes, semper pro patribus tales nati sunt filii, doctrina quorum indocti quique instruerentur, auctoritate fulcirentur, informarentur exemplo. Verum praecunctis civitatibus regnisve terrarum, de sanctitate Regum suorum *Anglia* gloriatur, quorum alii coronati martyrio, de terreno ad coeleste regnum migraverunt; alii exilium patriae praefidentes, mori pro Christo peregre delegerunt; nonnulli posito diademate, disciplinis se monasticis subdiderunt; quidam in iustitia & sanctitate regnantes, prodesse subditis quam praesse maluerunt. Inter quos velut sydus eximium gloriosus rex *Edwardus* emicuit, qui quasi stella matutina in medio nebulae, & quasi luna plena in diebus suis luxit. Hujus vitam miraculis insignem, a mea parvitate, jubente venerabili patre *Laurentio Westmonasterii* abbate, utcumque literis traditam, tibi gloriosissime rex *Henrice* credidi destinandam, ut scias quanti sit apud deum meriti, cum quo regnat in coelis, quem tuis temporibus te regiam auctoritatem praebente, sancta mater ecclesia summius extollendum judicavit in terris. Imitanda

enim est tanti regis tanta justitia; mirari dulce est in tot divitiis & deliciis tanta continentia: de sancta ejus progenie traxisse carnis originem, *Henrici* nostri specialis est gloria. Ipsum te nobis in totius *Angliae* consolationem credimus promississe, ipsum te prophetica parabola jam in extremis agentem didicimus designasse, in quem velut lapidem angularem *Anglici* generis & *Normannici* gaudemus duos parietes convenisse. Sed haec alias. Nunc autem, rex illustrissime, qui tanti patris regnum duplici jure sumpisti, de cujus patre simul ac matre regnum ac generosum sanguinem meruisti, ejus te precibus crebro commendes, ejus te sedulo protectioni committas, imitari quoque satagas ejus sanctitatem, ut aeternam cum eo optineas felicitatem. Amen.

Explicit prologus; Incipit Praefatio ejusdem ad Laurentium Abbatem Westmonasterii.

Dilecto ac diligendo & intimis visceribus amplectendo venerabili patri & domino dompno *Laurentio Westmonasterii Abbati*, frater *Elredus* fratrum qui sunt in *Rievallae* inutilis servus, debitam in Christo dilectionem. Factus sum insipiens, tu me coegisti. Quis enim ego, aut qualis ego, vel quae scientia mea, vel qualis facundia mea, ut sanctum Regem *Edwardum* virum cunctis seculis admirandum, meis literis proditum, meis commendatum sermonibus, mea orationum declamatum, efferre velles in publicum, & materiam cui succumberet eloquentia *Tulliana*, meo committere sensui, non tam illustrandam quam offuscandam? Cui hoc ascribendum? fidei, an affectui? Cur non & utrique? Et ego neutrum judicans contempnendum, conjunxi meam tuae fidei, affectum affectui, & hinc desiderio, illinc presumptione concepta, inspexi codicem quem mihi tua dignatio tradidit transferendum. Et ecce reperio hominem supra hominem, hominem qui in diebus suis placuit deo & inventus est justus, qui concepto semine salutari, nec tricesimo sexagesimo contentus, ad virginitatis centesimum

num fructum perfectionis emulator ascendit. Ejus igitur fidei me totum committens, ejus obsequiis me totum dedens, de cujus auxilio precibusque confidens, non solum quod tua sancta paternitatis urgeret præceptum, sed quod ex humilitatis simul & simplicitatis ejus inspectione, illiceret concepta devotio, feci quod potui. Et vinum illud propheticum germinans virgines de vase veteri utcumque in vas novum, etsi non adeo subtile, simplicibus tamen non minus utile transfudi. A sensu sane illius codicis non recedens, pauca quæ vel ex Chronicis veracissimis transtuli, vel ex veterum certa & vera relatione didici, non inutiliter ut mihi videtur apposui. Epistolas etiam privilegio regis & Romani pontificis, expositionem quoque extremi problematis, sic inferenda putavi, ut & competenter in suo ordine legi, & sine aliqua possint sententiæ interruptione taceri. In laboris mei premium tuæ sanctæque congregationis quæ in obsequiis tanti regis sub tuo militat tribunatu, pro peccatis meis preces & hostias flagitans, ut quod meis meritis non debetur, æterna mihi vita tam preciosi Confessoris opitulatione donetur.

Explicit præfatio. Incipit vita sancti Edwardi Regis Anglorum.

De sua generositate & sanctitate.

GLoriosi ac Deo dilecti regis Edwardi vitam literis tradituri, ex verbis beatissimi Petri Apostolorum principis sumamus exordium. Qui centurionis vocationem admirans, In veritate, inquit, comperi, quod non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum, & operatur justitiam, acceptus est illi. In omni itaque gente, in omni ordine, in omni gradu, in omni dignitate novit Dominus qui sunt ejus, & miseretur cui voluerit, & misericordiam præstat in quem sibi placuerit. Attingens à fine usque ad finem fortiter, & disponens omnia suaviter. Neque enim ex sui ipsius natura vel paupertas præstat, vel adimunt divitiæ sanctitatem; neque perfectum obscuritas, nec claritas reprobum facit; nec claudit libertas, nec reseat servitus paradysum. Primus patriarcharum Abraham & dives scribitur & perfectus, cujus fides admirabilis, obedientia imitabilis, in rerum omnium copia prædicatur. Joseph dominus Aegypti constitutus à Rege, universo orbi præbuit castitatis exemplum. Sanctus Job qualis in divitiis fuerit, earum probavit adeptio; quem morbus corporis, temptatio uxoris, amicorum exprobratio spectabili reddidit patientia clariorem. Rex David, quo nemo dicitur sed nemo sanctior, quo nemo sublimior sed nullus humilior, & inter thesauros innumeros sepelitur, & inter amicos dei cæteris gratior computatur. Nemo proinde miretur si Edwardus noster & Rex dicatur & Sanctus, quem cernimus & in divitiis egenum, & in deliciis sobrium, in purpura humilem, & sub corona aurea seculi contemptorem. In quibus omnibus non tam altus videtur esse natus, in sanctissimis & excellentissimis regibus ex quibus traxit materiam carnis, totius habuerunt exemplum sanctitatis. A famosissimo quippe & Christianissimo rege Aluredo, quem omnium regum Angliæ sanctus Leo papa in ipsa urbe Roma consecravimus & unxit in regem, generatione sextus; inter eos vero qui ex ejus stirpe regnaverunt successione decimus, utriusque numeri sortitus est fructum, qui

robustissime portans pondus diei & æstus, habuit in operis perfectione senarium. & ad vesperam meruit cœlesti patrefamilias largiente denarium. Post Aluredum igitur nunc filiis patribus succedentibus, nunc fratribus post fratres regnantibus, in regem tandem Edgarum omnium felicitas simul & sanctitas videtur esse transfusa, qui omnes sicut sanctitate ita & honore vicit & gloria. In hujus ortu referuntur angeli cecinisse, & Angliam pacem ejus temporibus promississe. Quocirca tum pro cœlesti oraculo, tum pro ipsius effectu oraculi, commune cum Salomone sortitus est nomen, pacificum regni illius statum resimul & nomine. Hujus filius rex strenuissimus Ethelredus Emmam Ricardi nobilissimi ducis Normannici filiam duxit uxorem, ut ex duplicata utriusque generis sanctitate soboles sanctior crearetur. Quales namque fuerunt incliti Normanniæ duces gloriosissimæ hujus reginæ frater & nepos, Ricardus scilicet & Robertus, laudabilis eorum vita & mors nichilominus preciosa declarat. Hiis Edwardus noster natalibus ortus, generosum sanguinem & sapientia nobilitavit & vita. Sed jam qualia fuerint sanctitatis ejus primordia, qualis progressus, quis finis diligenter inspicendum, & ad multorum ædificationem stilo ducimus illustrandum.

Quomodo necdum natus, in regem fuerat electus.

Cum igitur gloriosus Rex Ethelredus ex filia præclarissimi Comitis Thoreti filium suscepisset Eadmundum cognomento Ferreum latus, ex regina autem Emma Aluredum, beatus Edwardus inter viscera materna conclusus utrique præfertur, agente eo qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, qui dominatur in regno hominum, & cui voluerit dat illud. Fit magnus coram rege episcoporum procerumque conventus, magnus plebis vulgique concursus, & quia jam futuræ cladis indicia læva præcesserant, agitur inter eos de regni statu tractatus. Deinde rex successorem sibi designare desiderans, quid singulis quidve omnibus videretur explorat. Pro diversorum diversa sententia res pendebat in dubio. Alii enim Eadmundum, ob invictissimum robur corporis, cæteris æstimant præferendum: alii ob virtutem Normannici generis Aluredum promovendum tutius arbitrantur. Sed futurorum omnium præcius, prioris brevissimam vitam, alterius mortem immaturam prospiciens, in puerum necdum natum universorum vota convertit. Utero adhuc clauditur & in regem eligitur, non natus natis præfertur, & quem necdum terra susceperat, terræ dominus designatur. Præbet electioni rex consensum, lati præbent proceres sacramentum, & inusitato miraculo in ejus fidelitate jurarunt qui utrum nasceretur ignorarunt. Tua sunt hæc opera Christe Jesu, qui omnia operaris in omnibus, qui electum & dilectum tibi ante mundi constitutionem plebis tuæ rectorem hiis indicis declarasti, quem licet per illos non tamen illi sed tu potius elegisti. Quis enim non videat nec aptum usui, nec conveniens tempori, nec consonum rationi, nec humano ferendum fuisse sensui, ut omissis filiis legitimis & adultis, hostili gladio imminente, parvulus necdum natus eligeretur in regem, quem in tali necessitate nec hostes metuerent nec cives revererentur. Sed omnipotens Deus spiritum prophetiæ voci simul & affectui plebis infudit, præsentia mala spe futuræ consolationis temperans,

ut scirent omnes in totius regni consolationem regem futurum, quem ab ipso Deo plebe nesciente quid fecerit, nullus dubitaret electum.

Quomodo cum matre in Normanniam exulabat.

Natus itaque beatus puer sacri baptismatis unda perfunditur, & sacro perunctus crismate Christo plenius incorporatur, effectusque sancti Spiritus domicilium, in ejus disciplina nutritur. Irruentibus paulo post in Angliam barbaris, & maximam insulæ portionem eade incendioque vastantibus, regina cum filiis in Normanniam transponitur; ut rex gravi sarcina sollicitudinis liberatus, tanto audacius hostes vel propelleret vel exciperet, quanto de uxore simul filiusque securus, nichil eis adversi ex cujusquam prodicione timeret. Crevit autem puer *Edwardus* & confortatus est, fuitque Dominus cum eo & omnia ejus opera dirigebat. Vivebat in avita domo inter pueros puer, immunis tamen ab hiis viciis quibus vel ætas illa vel hominum genus illud implicari solet. Agebat parvulus quendam honestis ac maturis moribus senem, corpore castus, sermone rarus, simplex actu, purus affectu, quo mira benivolentia officiisque gratiosis omnium sibi coætaneorum conciliaret affectum. Jam in illa ætate frequentare ecclesiam dulce habuit, crebrius orationi incumbere, sacris missarum interesse sollempniis, visitandis monasteriis operam dare, quos sanctiores sciebat sibi monachos in amicitiam copulare: quorum duo quos familiariori amplectebatur affectu, ipsi in extremis agenti apparuisse dicuntur, ut in sequentibus edocebimus.

Quid de eo & regno ejus cuidam episcopo revelabatur Glastoniæ.

Sæviebat interim gladius hostilis in Anglia, cædisbus & rapinis omnia replebantur, ubique luctus, ubique clamor, ubique delolatio. Incenduntur ecclesiæ, monasteria devastantur, & ut verbis prophetici utar, *Effuderunt sanguinem sanctorum in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.* Sacerdotes suis fugati sedibus, sicubi pax & quies aliqua in monasteriis vel locis desertis inveniebatur communem miseriam deplorantes delitescabant. Inter quos vir venerabilis *Brychtwaldus Wintoniensis* episcopus cœnobium *Glastoniense* mœrens ac tristis ingressus, orationibus vacabat & psalmis. Qui cum aliquando pro regni plebisque liberatione preces lacrimasque profunderet, quasi in hæc verba prorumpens, *Et tu, inquit, Domine usque quo? usque quo avertis faciem tuam, oblivisceris inopia nostra & tribulationis nostra? Sanctos tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & non est qui redimat neque qui salvum faciat. Scio Domine, scio, quia omnia que fecisti nobis, in vero iudicio fecisti; sed nunquid in æternum proiciet Deus & non apponet ut complacitior sit adhuc? Eritne Domine Deus meus, eritne finis horum mirabilium? aut in æternum tuus in nos mucro deserviet & percuties usque ad interuersionem?* Inter preces tandem & lacrimas fatigatum sopor suavis excepit; viditque per sompnum cœlestem chorum cum lumine beatissimumque Petrum in eminentiori loco constitutum, dignum tantæ majestati habitum præferentem. Visebatur ante eum vir præclari vultus in forma decenti regalibus ami-

ctus insigniis; quem cum propriis manibus apostolus contecrasset & unxisset in regem, monita salutis adjecit, præcipueque celibem vitam commendans, quot esset annis regnaturus aperuit. Obstupefactus præsul tanti novitate miraculi, petit sibi à Sancto visionis hujus misterium revelari, de statu insuper regni & instantis sine periculi apostolicum exegit oraculum. Tunc Sanctus vultu placido intuens intuentem, *Domini, inquit, o præsul, Domini est regnum, & ipse dominabitur in filiis hominum. Ipse transfert regna & mutat imperia, & propter peccata populi regnare facit ypocritam. Peccatum peccavit populus tuus Domino, & tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum qui oderunt eos. Sed non obliviscetur misereri Deus, nec continebit ira sua misericordias suas. Erit enim, cum dormieris cum patribus tuis sepultus in senectute bona, visitabit Dominus populum suum & faciet redemptionem plebis sue. Eliget enim sibi virum secundum cor suum qui faciet omnes voluntates suas, qui me opitulante regnum adeptus Anglorum Danico furori finem imponet. Erit enim acceptus Deo & gratus hominibus, amabilis civibus, terribilis hostibus, utilis ecclesiæ. Qui cum præscriptum terminum regnandi in justitia & pace compleverit, laudabilem vitam sancto fine concludet. Quæ omnia in beato Edwardo completa rei exitus comprobavit. Expergefactus pontifex rursus ad preces lacrimasque convertitur: & licet felicitatem suæ gentis non esset ipse visurus, de malorum tamen sine certus effectus, gratias agens Deo plurimum gratulabatur. Factus igitur animæquior, populis pœnitentiam prædicabat, quibus Dei misericordiam non defuturam constantissime pollicebatur.*

De initiis regni ejus, & de fratre, & nepotibus ejus.

Stabat adhuc spiritus procellæ & exaltati sunt fluctus ejus, externisque malis accessit civilis discordia, adeo ut quis cui crederet, quis cui mentis suæ secreta committeret nesciretur, Plena erat proditoribus insula: nusquam tuta fides, nusquam sine suspitione amor, sermo sine simulatione. Tandem eo usque proditio civilis & astutia processit hostilis, ut defuncto rege magna pars insulæ legitimis abdicatis hæredibus *Cnutoni* qui regnum invaserat manus darent, peremptoque invictissimo rege *Ead-mundo* paterni honoris simul & laboris hærede, etiam filios ejus adhuc in cunis agentes barbaris mitterent occidendos. Exhinc cum *Cnutoni* omnia pro voto cessissent, timens ne hæres legitimus regnum quod sibi jure debebatur, aliquando *Normannica* fultus virtute repolleret, ut ducis sibi arctius colligaret affectum, *Emmam* defuncti regis relictam duxit uxorem. Emenso autem tempore *Alfredus, Edwardi* frater, ob maternum colloquium in Angliam transvectus, inaudita crudelitate ab hostibus civibusque perimitur. Tunc *Edwardus* omni humano destitutus auxilio, vivebat exul patriæ sed non justitiæ, regni non fidei, honoris non virtutis. Timebat impiorum, quas læpe fuerat expertus, insidias, & ne à suis proderetur, vel ab hostibus emeretur ad mortem plurimum formidabat. Invento autem consilio saluari, more suo Deo prosternitur, & hujusmodi verbis suam deplorans solitudinem, *Ecce, inquit, Domine, non est mihi auxilium in me, & necessari-*

mei recesserunt à me. Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt & steterunt. Pater meus post multos labores rebus humanis excessit, fratres meos crudelitas persecutorum absorbit, nepotes in exilium acti sunt, mater amuli nostri nuptiis tradita ex hoste mihi vitricum fecit. Ita relictus sum ego solus, & querunt animam meam. Sed tibi Domine derelictus sum pauper, pupillo tu eris adjutor. Tu quondam Eadwinum nobilissimum gentis nostræ virum expositum morti mirabili modo & vita reservasti & regno. Tu illud decus Angliæ sanctum Oswaldum regem factum ex exule, per signum crucis reddidisti cunctis hostibus fortiorem. Si igitur fueris mecum & custodieris me, & reduxeris me in regnum patris mei, eris tu mihi semper in Deum, & beatus Petrus apostolus in patronum: cujus sanctissimas reliquias in urbe qua cum suo coapostolo requiescit, te annuente, te regente, te comitante, me visitaturum promitto. Dixerat, & exhinc vir beatus fide robustior, spe alacrior, expectans expectavit Dominum, & non est confusus ab expectatione sua. Cunctone enim rebus humanis exempto, filiisque ejus immatura morte præreptis, Angli Danico jugo quasi ab Ægyptia servitute liberati, beatum Edwardum cui necdum nato tota insula fidem fecerat, in regem elegerunt, quem cum summo honore maximoque omnium tripudio receptum in Angliam, archiepiscopi Cantuariensis scilicet & Eboracensis cum universis fere Angliæ episcopis unxerunt & consecraverunt in regem. Quæ tunc Anglis gloria, quæ tunc in commune lætitia, cum redisse cerneretur antiqua felicitas, & quæ fere desperabiliter plorabatur, amissam reciperet in Edwardo populus pacem, proceres gloriam, ecclesia libertatem. Tunc elevatus est sol, & luna stetit in ordine suo, quando Edwardo gloria & honore coronato, sacerdotes sapientia & sanctitate fulgebant, monasteria omni religione pollebant, clerus in officio suo, populus stabat in gradu suo; videbatur etiam terra fecundior, aer salubrior, sol serenior, maris unda pacatior, Quoniam diu rege pacifico regnante, in uno vinculo pacis omnia convenirent, ut nichil pestilentiosum esset in aere, nichil in mari tempestuosum, in terra nichil infæcundum, nichil inordinatum in clero, nichil in plebe tumultuosum. Fama tantæ felicitatis ipso fumente imperium, ad vicina quæque regna defertur. Reges & Principes pro tanta rerum mutatione admiratione procelluntur, & cum tanto rege fœdus inire, amicitias jungere, pacem componere gratulantur. Imperator Romanus cujus cognatam regis nepos filius Eadmundi ferrei lateris, unus è duobus quos exilio Cnuto dampnaverat, uxorem duxit, tantæ regis fœlicitati congaudens, missis nunciis artiori eum sibi amicitia fœdereque conjunxit. Rex Francorum ei sanguinis propinquitate vicinus, pacis factus est interventione vicinior. Sic beato Edwardo noscitur convenire, quod de Salomone sacra scriptura commemorat, Cuncti reges terræ desiderabant videre faciem ejus, & audire sapientiam illius. Sola tamen Dacia adhuc spirans & anhelans cædes, Anglorum interitum minabatur; verum quis fuerit tanti conatus finis sequentia declarabunt.

De ejus veneranda conversatione & moribus.

IN his omnibus vir beatus in gloriam non est elatus humanam, sed Dei in se bonitatem altius re-

cognoscens, illud sapientis sedulo meditabatur, Principem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis. Hanc sibi vivendi formam proponens, suis se domesticis præbebat æqualem, sacerdotibus humilem, plebi gratum, compatiens miseris, largum egenis. Mira illi circa Dei cultum devotio, mira in ecclesiis & monasteriis construendis & reparandis sollicitudo. Nulla apud eum personarum acceptio, sed judicabat in justitia pauperes, & arguebat in æquitate pro mansueris terræ: Et cum esset rex fullimis solio, auro decoratus & ostro, erat tamen pater orphanorum & judex viduarum. Thesaurus ejus totius orbis res publica videbatur, pauperum commune ærarium, quoniam rex totum quod habebat non suum æstimans esse sed omnium, si petebatur præbebat, si accipiebatur tacebat; verecundus acceptor, dator hilaris, qui nunquam obliviscatur accepti, sed dati protinus. Lucebat in ipso etiam corpore interioris spiritus sanctitatis, cum singularis quædam suavitas appareret in vultu, gravitas in incessu, simplicitas in affectu. Sermo ejus ex quadam dignitate & hilaritate compositus, & Christi semper & beatæ matris ejus nominis suavitate conditus, nunc terrens, nunc blandiens, nunc erudiens, nunc consolans proferebatur. Nullus unquam eum vidit aut inflatum superbia, aut ira effrænatum, aut dehonestatum gula; qui quidem ob innatam sibi simplicitatem & circa omnes sinceritatem falli forte aliquando potuit ut ignorans excederet: sed nec impelli ira nec concupiscentia illici ut scienter delinqueret. Nam pudicitiam in eo laudare non est necesse, quæ ei in exilio grata, in adversitate socia, in prosperis comes individua perseverabat. Præterea supra humanum modum pecuniæ contemptor, nec in earum amissione tristior, nec in adeptione videbatur hilarior. Sane hujus tantæ virtutis unum ponamus exemplum, per quod mira ejus simplicitas & cordis tranquillitas, inexpugnabilis insuper lenitas apparebit. Quod celebri sermone vulgatum Anglorum universo orbi innotuit: aliis regis simplicitatem ammirantibus, aliis laudantibus ejusdem sanctitatem.

Quomodo fur eo inspiciente thesauros ejus furatus sit.

Recumbebat aliquando lectulo rex gratia quiescendi; sed aliqua ut fieri solet cogitatio sompnum suspenderat. Accessit ad thecam ædituus in qua æs regium servabatur, & aliquid pro tempore sicut ei videbatur aut sustulit aut reposuit. Deinde archam oblitus claudere, quippiam operis alias facturus egreditur. Animadvertit hoc puer pauperculus, qui, ut dicitur, ad mensas scutellis recolligendis operam daret, & ad thecam accedens, haustum non parvum nummismatum numerum in sinu recondit, & exiens, quo tutum interim arbitrabatur reposuit. Reverius denuo, rege inspectante facinus, iteravit. Quod cum tertio attemptasset, cernens ut credo rex in spiritu jamjamque thesaurorum adesse custodem, & furis volens cavere periculum, Importune, inquit, agis ô puer. Si mihi credis tolle quod habes & fuge, quoniam per matrem Domini si venerit Hugelinus, (hoc enim erat regii Cubicularii nomen,) nec unum tibi nummum relinquet. Fugit puer, nec à rege proditus nec fugatus. Jam pedem fur extulerat, & ecce minister rediens & thesauros regios reperiens

riens compilatos obstupuit, pallor vultum, tremor corpus invasit. Angustiam cordis & furorem mentis clamor & suspiria prodiderunt. Surgit rex, & quasi nesciens quid acciderit, causam perturbationis hujus inquit. Quam cum à Camerario didicisset, *Tace*, inquit, *forte ille qui cepit plus hiis nobis indignuit; habeat sibi, nobis sufficit quod remansit.* Rogo quid hoc rege perfectius, quid hoc simplicius oculo? quid tali mente lenius, qui sua furari vidit & tacuit, insuper furi consiluit ad salutem? Ut volet quisque accipiat, ego quod cæcos illuminavit, quod curavit claudos, quod ab adversa valitudine multos eripuit, huic ejus simplicitati & patientiæ æstimo postponendum. Hiis ut æstimo non inutiliter insertis, ad narrationis ordinem redeamus.

De castis nuptiis, & virginitate ejus & regina.

Confirmato Edwardi regis imperio, omnibusque summa pace ac prosperitate compositis, proceres de successionem solliciti, regem de uxore ducenda conveniunt. Stupet rex thesauro metuens suo, qui in vase fictili reconditus, facile poterat calore dissolvi. Sed quid ageret? si obstinatius obniteretur, timebat ne propositi sui proderetur dulce secretum: si suadentibus præberet assensum, naufragium pudicitiae formidabat. Tandem oportune & importune insistentibus tutius cedere ratus, hujusmodi verbis suam Domino pudicitiam commendabat. *Jesu bone, tua quondam misericordia tres pueros in flammis Caldaicas illas servavit. Per te Joseph relicto pallio nepharia meretrici, cum titulo castitatis evasit. Ammirabilis Susannæ constantia tua virtute de impudicis presbiteris triumphavit. Sancta Judith castitas singularis, quæ inter regias dapes & facundos calices Holofernis nec ladi potuit nec temptari, femineam manum in perniciem nephandi capitis ferro muniens, urbem exemit obsidioni. Et quod excellit hiis omnibus, tu unicam illam spem mundi dulcissimam dominam meam, matrem tuam, & conjugem esse voluisti & virginem, nec conjugii sacramentum castitatis solvit signaculum.* Ecce ego servus tuus & filius ancillæ tuæ, qualitercumque dilector tuus & unica matris tuæ, non quidem ad tantæ majestatis tuæ aequalitatem presumptuosus aspiro, sed ad aliquam hujus tantæ rei similitudinem timens suspiro. Tu ergo Domine meus fili virginis Domine meæ, Tu Domina mea virgo & mater Domini mei succurrite, quatenus sic maritale suscipiam sacramentum ut pudicitia periculum non incurram. Rege igitur procerum voluntati consensum præbente, quærebatur virgo quæ & sanguinis nobilitate & morum honestate tanti regis esset apta complexibus. Erat inter potentes Angliæ omnium potentissimus Comes Godwinus, vir magnarum opum sed astutiæ singularis, regum regnique proditor, qui doctus fallere & quælibet dissimulare consuetus, facile populum ad cujuslibet factionis inclinabat assensum. Sed sicut spina rosam genuit Godwinus Edwardam, quæ quidem ex ipso habuit materiam carnis, sed à Dei spiritu magisterium sanctitatis. Hanc dilecto suo Christus præparaverat Edwardo, inspirans ei ab ipsa infantia castitatis amorem, odium viciorum, virtutis affectum. In annis puellaribus gravitatem prætendens anilem, publicum fugiens secreta thalami frequentabat. Ubi non dissoluta ocio, nec onerosa fastidio, legere aut operari mani-

bus consuevit, ornare miro artificio vestes, sericis aurum intexere, quæque rerum imitari pictura; tali opere ac meditatione vitare lasciviam, colloquia juvenum devitare. Erat præterea pulchra facie, sed morum probitate pulchrior multo. Itaque Godwinus volens sibi regis animum quem ob necem fratris proditionesque non paucas non parum metuebat, vincire artius, egit per amicos suos regisque secretarios, ut filiam suam regiis nuptiis dignaretur. Sed & illi qui Domino suo artiori inhærebant affectu, prodicionem Conitis quam sæpe fuerant experti plurimum formidantes, hoc ipsum pernecessarium regi arbitrabantur. Ita non eadem licet intentione, omnes in eandem sententiam convenere. Ex utriusque divitiis paratur nuptiale convivium, complent pontifices sacramentum, benedicunt puella in uxorem & in reginam coronatur. Convenientibus igitur in unum, rex & regina de castitate servanda paciscuntur, nec huic fidei alium quam Deum testem æstimant adhibendum. Fit illa conjux mente, non carne; ille nomine maritus, non opere. Perseverat inter eos sine actu conjugali conjugalis affectus, & sine defloratione virginitatis castæ dilectionis amplexus. Diligit ille sed non corrumpitur, diligitur illa nec tangitur, & quasi nova quædam Abisac regem calefacit amore, nec dissolvit libidine, mulcet obsequiis, sed desiderii non emollit. Et ne aliquis huic regis virtuti fidem deroget, sciat hoc temporibus illis per totam Angliam sic divulgatum & creditum, ut de facto certi plerique de intentione certarent. Quidam namque nichil nisi carnem & sanguinem sapientes, simplicitati regis hoc imponebant, quod compulsus generi se miscuerit proditorum, & ne proditores procrearet, operi supersederet conjugali. Sed si consideretur amor quo se complectebantur, facile contempnitur talis opinio. Hoc idcirco inferendum putavi, ut sciatur neminem tunc de regis continentia dubitasse, cum de causa taliter disputaverint. Præbet certè regis castitati testimonium puritas mentis, quæ ab omni fæce vicii pulsan-
50
60
tantis eliquata, & longe posita quasi præsentia contemplari & futura potuit quasi præ oculis sita cognoscere, sicut sequens capitulum declarat.

Quomodo in spiritu regem Daciæ divino judicio vidit submersum.

Aderat dies pro diei illius recordatione festivus, quo ad renovandam faciem terræ spiritus Domini replevit orbem terrarum, & purgatis mentibus discipulorum, divinus ignis illapsus eos & illuminavit ad scientiam, & liquefecit ad gratiam, & induravit ad pœnam. Ea die rex beatus divinis laudibus devotus assistebat, exterius quidem sceptro insignis, veste splendidus, regio diademate coronatus, interius vero quod in hiis honoris erat arbitrabatur ut stercora, quod sacramenti, sustinebat pro conscientia. Affuit Angliæ tota nobilitas in vestitu deaurato circumdata varietate, sacram diei solemnitate & regiam majestatem simul honore quo poterant venerantes. Igitur inter sacra missarum solemnities quæ in ecclesia beati Petri celebrabantur, totum se in se colligens & spiritualibus temporalia cuncta postponens, in sacrificium illud quod pro salute omnium offerebatur intendit animum, & sibi gratiam, pacem populo, omnibus veniam suppliciter precabatur. Et ecce hora illa qua spiritalis alimonia
S
assisten-

assistentibus tradebatur, subito rex vultu hylarior & erectior oculis, in risum modicum, servata tamen regia gravitate, dissolvitur. Mirari qui aderant, nec sine causa; præter consuetudinem id ei accidisse sciebant. Peractis autem omnibus quæ ad tanti cultum diei pertinere videbantur, risus sui causam hii qui animadverterant sibi petunt exponi. Ille ut erat miræ simplicitatis, simpliciter quærentibus simpliciter omnia confitetur: *Convenit, inquit, Dacis cum rege suo antiquum facinus iterare, & quam nobis propitia divinitas largita est infestare quietem. In percussione quippe nostra qua castigans castigavit nos Dominus, ignorantes Dei justitiam & suam extolles virtutem dixerunt, Manus nostra excelsa & non Dominus fecit hac omnia. Quia vero Deus patribus nostris iratus Dacorum nos tradidit potestati, suis id viribus tribuentes, facile hoc ipsum & nunc fieri posse arbitrabantur, nescientes quia qui percutit ipse & sanat, & qui mortificat ipse vivificat, & qui deducit ad inferos ipse & reducit. Igitur rex Dacus, coactio in unum exercitu, hodierna die ventis pro voto flantibus naves parari præcepit. Comportantur cibaria, arma navibus inferuntur, nauta armamenta expediunt, vertis sedibus milites collocantur. Jam naves velis & vela ventis fuerant committenda, cum ea hora qua mihi facies serenabatur, rex iniquus ob nimiam superbiam quasi semetipsum non sustinens, & pedes & crura sinuose divaricans, cum incautius unum pedem extendisset, è prora labitur, & statim abissus vallavit eum, & pelagus cooperuit caput ejus. Ita ille nobis lacum aperuit & effodit eum, & cecidit in foveam quam fecit. Percussit Dominus caput de domo impii, maledixit sceptris ejus & universo exercitui ejus venientibus ut turbo ad dispergendum nos. Sicut absciso capite membra omnia contabescunt, ita submerso principe nequam exercitus dispergitur. Spero autem in Domino Deo meo & in dulcissima matre ejus, quod temporibus meis nullum habebit conatus eorum effectum. Hac sunt quæ Christo revelante cognovi, & vidi & risi & gavisus sum. Risum enim mihi fecit Dominus, & quicumque audierit conridebit mihi. Notatur tempus & hora. Mittuntur in Daciam nuntii, de omnibus diligenter inquirunt, inveniuntque sic omnia hora eadem accidisse qua beatissimo regi fuerant cœlitus revelata. Fama autem tanti crebrescente miraculi, cecidit timor super omnes qui audierunt verbum. Et scientes quia Deus ipse pro *Edwardo* pugnaret, tam *Daci* quam cæteræ nationes intercurrentibus nuntiis & muneribus fœdus cum eo pepigerunt.*

Proceres regni de voto suo solvendo alloquitur, & nuntii Romam diriguntur.

Succedentibus prosperis rex beatus nequaquam suæ sponfionis est oblitus, nec in die bonorum immemor fuit malorum. Sed cogitans & recogitans quanta sibi fecerit Dominus, qui ditavit egenum, sublimavit humilem, inglorium coronavit, parat reddere vota quæ distrinxerunt labia ejus. Parat sumptus, separat donaria, vocatisque totius regni primatibus, habuit cum eis hujusmodi vel de statu regni, vel de sua peregrinatione sermonem.

“Benedictus Deus qui magnificavit misericordiam suam facere nobiscum, qui visitavit in virga

“iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra, pietatem suam non amovit à nobis. Ecce quomodo deposuit potentes, & exaltavit humiles, quomodo esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes. Per me reges regnant, ait ipse, & principes iusta discernunt. Non excidit à nobis quomodo irruentibus in hæreditatem nostram barbaris, facti sumus obprobrium vicinis nostris, subfannatio & illusio hii qui in circuitu nostro sunt. Aliis namque interfectis, aliis fugatis, aliis jugo ignominiosæ servitutis oppressis, nichil fere honoris, nichil gloriæ nostro generi reliquerunt. Tandem defuncto patre meo, fratribus peremptis, actis in exilium nepotibus, cum hostibus nostris in omnibus fortuna faveret, mihi profecto nichil spei superesse videbatur. Ego vero contra spem in spem credens, & Domini misericordiæ me totum dedens, peregrinationem meam ad sanctorum Apostolorum limina vovi, & deinceps divinæ me protectioni dispositionique commisi. Ille autem respexit in orationem meam & non sprevit precem meam, & abstulit obprobrium meum, & restituit me in regnum patris mei; insuper cumulavit divitiis, auxit gloria, donis cœlestibus illustravit. Ipse sine sanguine rebelles subegit, hostes subvertit, & omnia nostra amabili quadam composuit pace. Absit, absit ut tot & tantis ejus beneficiis inveniamur ingrati, quin potius de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in justitia & veritate. Faciamusque quod ait propheta, *Vovete & reddite Domino Deo vestro. Decernite ergo mecum, quomodo me peregrinante regnum subsistat Anglorum, qua lege, qua pace, quo iure dice omnia disponantur: quis cui præferatur regioni, quis castra, quis urbes, quis privata, quis publica negotia procuret. Erit autem unus omnium custos & protector Deus, & pacem quam dedit ipse servabit, nobiscum proficiscens, & vobiscum remanens, qui & vos custodiat & me re-ducatur.*

Ad hanc vocem tota illa multitudo contremuit, & interiorem produnt lacrimis suspiriisque dolorem. Jam jamque manus *Danica* timebatur quam ejus meritis evaserant, jam jamque deletum iri totam patriam formidabant. Erupit sermo in populum, & ecce clamor, ecce tumultus, & quasi jam sævirent incendia, plena lacrimis insula videbatur. Videres pauperes nunc manus extendere ad cœlum, nunc rursus in terram ruere, & quasi morituros fame si rex discederet, de sepultura tantum & tumulo cogitare. Tunc omnes in commune vociferantes in regem, se non deferendos, se non exponendos gladiis, patriam hostibus non prodendam, nec dimittendum pacis obsidem quem Deo dante receperant, nec pro uno ut putabatur bono tot admittenda pericula allegabant. Imperant pontifices, rogant proceres, plebs extorquet, ut si non omittendum iter istud censuerit, censeat vel differendum. Tunc ille tot lacrimis, tot vocibus, tot precibus se urgeri sentiens, diu interpretatem & desiderium fluctuabat, quia & voto supersedere periculosum, & tantorum precibus flexibusque non cedere inhumanum arbitrabatur. Tandem quid aptius esset Deo scire desiderans, peregrinationem non quidem dimittendam sed differendam interim consultius æstimabat, donec Apostolicæ auctoritatis consilio & voluntate consulta, ex ejus sententia aut votum redimeret aut impleret. Hii auditis,

ditis, tanta fuit omnibus divitibus pauperibusque lætitia, ut *Edwardum* suum rursus sibi redditum, rursus revocatum exilio æstimarent. Agit unusquisque pro gradu suo, pro officio suo, pro facultate sua, ut regem dilationis non tædeat, aliis orationes, elemosinas aliis, suam etiam pro eo peregrinationem nonnullis promittentibus. Dirigendi mox ad sedem apostolicam eliguntur legati archiepiscopus *Eboracensis Aelredus*, episcopus *Wintoniensis Hermannus*, Abbates præterea duo spectatæ religionis, cum pluribus aliis tam clericis quam laicis. Parantur interim necessaria; susceptoque à rege mandato ad urbem proficiscuntur. Credendum Dei actum providentia ut regii responsales congregatam ibi synodum maximam reperirent, in qua præsidente beatæ recordationis papa *Leone* de negotiis ecclesiasticis tractabatur. Gaudet in eorum adventu illa sanctorum præclara societas, & quasi sibi missum de cælo solatium, tantorum patrum præsentiam susceperunt; magnum Dei munus judicantes quod à finibus terræ tales viri tali tempore tali conventui occurrissent. Igitur patre beatissimo præcipiente, nuncii causam pro qua venerant dicturi procedunt in medium, patribus qui assidebant præbentibus cum summa devotione silentium. Exponunt desiderium regis & regni periculum, dispendium pacis, clamorem pauperum, lacrimas orphanorum, obductam etiam necdum recentis plagæ cicatricem asserebant, quæ *Danica* rabie *Anglis* inflicta, si rex discederet, acrior timebatur. Silentibus nunciis, sonuit in ore omnium gratiarum actio & vox laudis. Prædicatur circa Deum regis, circa regem plebis devotio. Mirantur mansuetudinem *David*, prudentiam *Joseph* cum divitiis *Salomonis* in tali principe convenisse. Tandem summo pontifice dictante sententiam, omnes in commune decernunt pro pace regni, pro utilitate ecclesiæ, pro necessitate pauperum & quiete monasteriorum, regem auctoritate Dei & beati *Petri*, præsentis etiam sacratissimæ synodi, à voti hujus vinculo solempniter absolvendum, expensas paratas itineri pauperibus erogandas. In voti recompensatione construendum in honore beati *Petri* regis copias monasterium, vel aliquod destructum à barbaris reparandum. Exhinc legatarii oblati muneribus quæ Sanctorum ecclesiis rex sanctus direxerat, accepta benedictione pontificis cum literis apostolicis læti repatriant: Transvectique in insulam in conspectu Concilii quod propter hoc ipsum regia potestas coegerat, epistolam tradiderunt.

Rescriptum Pape.

Leo episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio *Edwardo* Anglorum Regi salutem & apostolicam benedictionem. Quoniam voluntatem tuam laudabilem & Deo gratam agnovimus, gratias agimus ei per quem reges regnant & principes iusta decernunt. Sed quia prope est Dominus in omni loco omnibus invocantibus eum in veritate, & sancti Apostoli cum suo capite conjuncti unus spiritus sunt & pias preces aequaliter audiunt; Et quia constat periclitari regionem Anglicam ex tua discessione qui freno justitiæ tuæ seditiosos ejus motus cohibes, ex auctoritate Dei & sanctorum Apostolorum & sanctæ synodi absolvimus te à peccato illius voti pro quo Dei offensam times, & ab omnibus negligentis & iniquitatibus tuis, ea nimirum potestate usi quam Dominus in beato *Petro* concessit nobis dicens, Quacunque solveritis super terram soluta erunt

& in cælis. Deinde præcipimus tibi sub nomine sanctæ obedientiæ & penitentiæ, ut expensas quas ad iter istud paraveras pauperibus eroges, & cœnobium monachorum in honore sancti *Petri* apostolorum principis aut novum construas, aut vetustum augeas & emendes, & sufficientia victualium fratribus de tuis redditibus constituas; quatenus dum illi assidue inibi Deum laudaverint, & sanctis augeatur gloria & tibi indulgentia. Cui loco quicquid contuleris vel collatum est vel conferetur, ut ratum sit Apostolica auctoritate præcipimus, & ut semper habitatio monachorum sit, & nulli laicæ persone nisi regi subdatur. Et quacunque privilegia ibi constituere volueris ad honorem Dei pertinentia, concedimus & robustissima auctoritate confirmamus, & infractores eorum æterna maledictione dampnamus.

De visione quæ apparuit cuidam incluso de ipso rege.

DE sponsalibus regis literisque pontificis oraculum cœleste concurrat, quod non longe agentibus nunciis viro cuidam sancto quid *Roma* egissent nescienti, Apostolorum principe sibi apparente, personuit. Erat vir iste dilectus Deo & hominibus, qui specu subterraneo multis annis inclusus, suorum erat meritorum stipendiis jam vicinus. Huic *Petrus* beatissimus in visione noctis assistens, cum metum vocis ac vultus lenitate depulisset, « Rex, inquit, « *Edwardus* pro voto quo te cum adhuc exularet « astrinxerat, pro regni etiam pace plebisque consilio, pro pauperum quoque necessitate preceque sollicitus, *Romanam* ecclesiam de omnibus credit consulendam. Noverit ergo se mea auctoritate ab hac alligatione solutum, & de cœnobio ad mei honorem nominis construendo à summo pontifice suscepisse salutare mandatum. Incunctanter itaque literis Apostolicis fidem habeat, præceptis obediat, consiliis adquiescat. A me enim egressus est sermo, quem sibi quondam patronum elegit, me comitem, gratiæ largitorem. Est autem mihi locus in occidentali parte *Londoniæ*, à me electus, mihi dilectus, quem quondam mihi propriis manibus consecravi, mea nobilitavi præsentia, divinis insuper miraculis illustravi. *Thorneia* nomen est loci, qui quondam ob peccata populi barbarorum traditus potestati, pauperimus ex divite, humilis ex sublimi, ex nobili factus est contemptibilis. Hunc rex me præcipiente in habitaculum monachorum suscipiat reparandum, fullimandum ædificiis, possessionibus ampliandum. Non erit ibi aliud, nisi domus Dei & porta cœli. Ibi erigenda est scala, per quam descendentes & ascendentes angeli, preces & vota hominum Deo perferant, & referant gratiam. Inde ascendentibus referabo januam paradisi, ut ex officio quod meus mihi injunxit Dominus ac salvator, & ligatos absolvam, & absolutos suscipiam, & quam eis delictum obcluserat, justificatis patriæ portam cœlestis aperiām. Tu autem omnia quæ à me audisti & didicisti literis tradens, mitte qui perferat regi, ut Dei munere duplicato, & de absolutione securior, & in præcepti executione devotior, in mei autem dilectione & obsequio reperiatur propensior. Hiis dictis, lux cum loquente disparuit. Ille nichil moratus, ac cito notario, quæ viderat vel quæ audierat, scedula literisque

commisit, & tradens epistolam bajulo, ad curiam quæ multis tunc milibus aberat, ut ei fuerat imperatum direxit. Ea igitur die, loco eodem, in eodem Concilio quo legati redeuntes ab urbe apostolicum retulere mandatum, epistola etiam viri Dei regi præsentata profertur in medium. Lectoque sancti papæ Leonis Rescripto, loco sequenti beati senis apices recitantur. Voce exteriori ac jubilo interiori benedicatur Deus in donis suis, & laudatur in omnibus operibus suis. Mirantur omnes regis sanctitatem, amplectuntur apostoli gloriam, confirmantur in fide, spe à terrenis ad cœlestia attolluntur, in Dei amore sincerius accenduntur. De oraculi veritate nulla potuit esse cunctatio, cum in *Wigornensi* provincia vir ille ab hominum conversatione seclusus, quid *Roma* egerint, quid in mandatis acceperint, quandove redierint, scire non nisi Deo revelante potuit. Tunc rex lætus & alacer, ut ei fuerat constitutum, pecuniam quam in peregrinationis suæ solatium procuraverat disperfit & dedit pauperibus, operique injuncto intendens animum thesauros effudit. Insuper & tributum illud gravissimum quod tempore patris sui primo classi *Danica* pendeatur, postmodum vero fisco regio annis singulis inferebatur, regia liberalitate remisit, & ab onere hoc importabili in perpetuum *Angliam* absolvit. Unde sancto huic regi non inconvenienter aptatur quod scriptum est, *Beatus vir qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris. Inventus sane sine macula ob privilegium castitatis. Post aurum non abiit, quod potius disperfit; Nec speravit in thesauris, quos in Dei opere non tam minuit quam consumpsit. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua, reddens cæcis visum, & claudis gressum, fugans febres, & paraliticos sanans, & diversas hominum valitudines curans. Ex quibus aliqua huic operi dignum ducimus inferenda.*

De contracto quem rex sanctus portando curavit.

CUM in civitate regia in palacio juxta beati Petri basilicam rex pacificus aliquando moraretur, supervenit vir quidam miserabilis Hybernicus genere, secundum proprietatem linguæ illius vocabulo *Gillelmichel*, pedis utriusque privatus officio. Nervi enim in poplite contracti, ad posteriores corporis partes crura retorserant, tali natibus inhæserant, immerfi carnibus pedum articuli à lumbis ejus & deorsum corpus omne perverterant. Porrectis terra tenus manibus scammis suppositis repebat, & factus sibimet ipsi gravis, trahebat se post se, miserabile spectaculum intuentibus præbens & multorum in se provocans pietatem. Accessit ad cumulum infelicitatis rei inopia familiaris, ob quam famis injuria & inclementia aeris tabe simul ac macie semefium corpus illud affecerant. Hic igitur cum Curia irrepsisset, & se Regis Cubiculario obtulisset, Itane, inquit, *Hugoline* non me respicies? non misereberis? non te movebit unius hominis tanta calamitas? Et ille. Quid me vis facere? Cui pauper, Sexies, inquit, sanctorum apostolorum limina in urbe qua requiescunt, ita miserabiliter repens ut tu ipse nunc aspicias, visitavi, sanitatem vero necdum promerui, quam tamen mihi *Petrus* beatissimus non negavit sed distulit, socium in hoc miraculo habere volens *Edwardum*, quem sibi novit in omnibus esse devotum. Jam enim nunc septimo profecturus ad urbem,

ab ipso sancto Apostolo in mandatis accepi, regem adire, apostolicum perferre præceptum, ut me suo sacro subvectum dorso ad ecclesiam ejus quæ palacio vicina est perferat, recepturum si id fecerit meritis ejus membrorum meorum integram sanitatem. Hæc ubi nunciata sunt regi, agit Deo gratias, seque pariturum apostolo, nec inopi defuturum sed præbiturum obsequium ut in mandatis acceperat, pollicebatur. Scitatus mox æger accessit. Rex ut ipiritalis ille asinus fortis ac cubans in terminis supposuit humeros suos ad portandum. Audite hæc omnes gentes, auribus percipite qui habitatis terrarum. Congregamini ad spectaculum, quale Circus nullus unquam præbuit, nec theatrum finxit. Pendet ab humero tanti Principis plenus sordibus pauper, squalidis manibus brachiisque squamosis regium illud pectus collumque complectitur. O monile omni gemma splendidius, ô torquem omni preciosiore auro, omni electro fulgentiorem. Interea ex assistentibus ridebant nonnulli, alii à paupere illum regem jocabantur, alii justi simplicitatem & mansuetudinem fatuitatem interpretabantur. Ecce novus *David* saltus & plausus: ecce novus *Michol* contemptus & risus. Quibus tamen erat mens sanior, felicior eum sub tali sarcina quam sub corona aurea judicabant. Tu enim *Christe Jesu*, tu in paupere portabaris, qui quondam in paupere quem *Martinus* texerat tegebaris. Sed hoc tunc oraculo, hoc nunc miraculo prodidisti. Cum itaque oneratus nobili illo onere rex paululum processisset, subito nervi quos inveteratus ille morbus contraxerat extenduntur, meatus sanguinis quos venarum rigor obcluserat, referantur, rigantur ossa, carnes marcidæ recalciscunt. Emergunt à carne articuli, pedes solvuntur à natibus. Distendit homo crura poplite jam flexibili, sanieque cum sanguine profluente, vestis regia ornatur potius quam fœdatur. Jam tunc satis esse clamant omnes sanatum languidum, enus ob sordes ulcerum jam deponendum. Ille memor præcepti quod susceperat, firenarum cantus obturata aure pertransiit, ingressusque ecclesiam, ante sanctum altare holocaustum quod detulerat Deo ac beato *Petro* resignat. Suscepit ab humeris sancti pauperem magnæ religionis vir ipsius sacrista ecclesiæ nomine *Godricus*, lotisque membris ulceribusque curatis, paulo post sanum & incolumem dimisit. Stetit supra pedes suos homo, ac solidatis basibus ejus & plantis, regi præsentatur. A quo itineris suscepto viatico, benedicens Deum profectus est *Romam*, acturus beato *Petro* Apostolo gratias, & sancti Regis merita prædicaturus ubique. Ad tanti testimonium miraculi, scamna quibus miser ille repens inniti consueverat, in ecclesia suspenduntur, gratum spectantibus præbentia spectaculum, & Regis sanctitatem advenientibus ostendentia. Hoc profecto miraculum ad diligenda simul & veneranda beati *Petri* merita maximum sancto Regi præbuit incentivum, & ad opus quod in ejus nomine inchoaverat consummandum & desiderium ignivit & illexit affectum. Verum præ cæteris quæ beato *Petro* per *Angliam* consecrata sunt loca, hunc potissimum restaurandum elegit, quia non solum ut supra diximus cœlestis visionis oraculo, sed etiam antiquissimi attestatione miraculi istum ei didicit præ omnibus cariorem. Quod licet præter materiam esse videatur, ad ostendendam tamen Regis in hac electione industriam, huic operi nostro credimus inferendum.

*De ecclesia Westmonasterii quam sanctus
Petrus dedicavit.*

TEmpore quo rex *Aedelbertus* qui regnavit in *Cantia*, prædicante beato *Augustino* fidei sacramenta susceperat, nepos quoque ejus *Sebertus* qui orientalibus *Anglis* præfuit, fidem eodem episcopo evangelizante suscepit. Hic *Londonis*, quæ regni sui metropolis habebatur, intra muros ecclesiam in honore *Pauli* beatissimi construens, episcopali eam sede voluit esse sullimem. Cui sanctus *Mellitus* quem beatus papa *Gregorius* cum pluribus aliis miserat in adjutorium *Augustino*, merito simul & honore pontificali primus omnium præfuit. Volens autem rex utrique apostolo se gratum præstare, in occidentali parte ejusdem civitatis extra muros, in honore beati *Petri* monasterium insigne fundavit, multis illud donariis ornans & ditans possessionibus. Venerat autem tempus quo ecclesia in eo fuerat dedicanda, paratisque omnibus pro loco, pro tempore, pro monasterii dignitate, agente etiam ea nocte in tentoriis episcopo, dies craftina præstolabatur. Magna plebis expectatio, quæ adhuc rudis in fide, hiis solempniis interesse non solum pro devotione, sed etiam pro ammitatione gauderat. Eadem nocte piscatori cuidam in *Thamensis* fluvii, qui eidem monasterio subterfluit, ulteriori ripa, in habitu peregrino beatus apostolus *Petrus* apparens, promissa mercede transponi se ab eodem & petiit & promeruit. Egressus autem è navicula piscatore cernente ecclesiam ingreditur; & ecce subito lux cœlestis emicuit, miroque splendore collustrans omnia, noctem convertit in diem. Affuit cum apostolo multitudo supernorum civium egredientium & ingredientium, & choris hymnidicis præeuntibus melodia cœlestis insonuit. Omnia plena lumine, omnia referta dulcedine. Aures angelicæ vocis mulcebat jocunditas, nares indicibilis odoris fragrantia perfundebat, oculos lux cœlestis illustrabat. Videbantur quasi mixta terrena cœlestibus, humana conjuncta divinis, & quasi in scala *Jacob* angeli descendentes & ascendentes in illis sacris solempniis visebantur. Quid plura? Peractis omnibus quæ ad ecclesiæ dedicationem pertinent solempniis, redit ad piscatorem piscium piscator egregius hominum. Quem cum divini luminis fulgore perterritum alienatum pene sensibus reperisset, blanda consolatione hominem sibi, animum reddidit rationi. Ingredientes cymbam simul uterque piscator, inter loquendum apostolus hominem huiusmodi quibus se quondam magister suus conveniens verbis, Nunquid, ait, pulmentarium non habes? Tum, inquit, inconsuetæ lucis perfusione stupidus, tum expectatione tui detentus, nichil cepi, sed promissam à te mercedem securus expectavi. Ad hæc apostolus, Laxa nunc, inquit, retia ad capturam. Paruit imperanti piscator, & mox implevit rete piscium maxima multitudo. Quibus ad ripam extractis, *Hunc*, inquit, apostolus qui ceteris magnitudine precioque præcellit, *Mellito* ex mea parte piscem defer episcopo. Pro nautica vero mercede cetera tibi tolle. Ego sum *Petrus* qui loquor tecum, qui cum meis concivibus constructam in meo nomine basilicam dedicavi, episcopalem benedictionem meæ sanctificationis auctoritate præveni. Dic ergo pontifici quæ vidisti & audisti, tuoque sermoni signa parietibus impressa

testimonium perhibebunt. Superfedeat igitur dedicationi, suppleat quod omisimus, *Dominici* videlicet corporis & sanguinis sacrosancta mysteria, populumque erudiens sermone & confirmans benedictione, notificet omnibus hunc locum me crebro visitaturum, hic me fidelium vocibus & precibus affuturum. Sobrie vero, iuste & pie in hoc loco viventibus cœli januam reseat. Hiis dictis, clavicularius cœlestis disparuit. Et jam nocturnis tenebris finem dedit aurora, cum beato *Mellito* ad futuræ dedicationis celebranda mysteria processuro, cum pisce piscator occurrit. Quem cum episcopo resignasset, omnia quæ ei ab apostolo fuerant mandata prosequitur. Stupet pontifex, reseatque sacræ basilicæ valvis, videt pavimentum utriusque alphabeti inscriptione signatum, parietem bisseis in locis sanctificationis oleo litum, tot cereorum reliquias duodenis crucibus inhærere, & quasi recenti resperione adhuc cuncta madescere. Nichil ulterius ambiguitatis de hiis quæ piscator astruxerat, in cujusquam animo potuit residere, cujus assertioni signa cœlestia testabantur. Refert hæc episcopus populo, & mox una vox omnium pullat cœlos laudantium Deum & benedictum, qui ad fidem omnium confirmandam, in hujus templi sanctissimi dedicatione cœli terræque patriam unam fecit rempublicam. Dant fidem miraculo piscatoris illius tota successio, quæ sicut à patre acceperant, totius emolumenti quod eis ars illa deinceps contulit, beato *Petro* eique servientibus offerre decimas non defunt. Unus tamen semel fraudem ausus inferre, mox tam diu artis caruit beneficio, donec confessus reatum, & ablatum restitueret, & promitteret correctionem.

*De responsalibus iterum ad dominum Papam
directis per ipsum regem sanctum.*

Hæcum beatus *Edwardus* relatione ac scriptis veterum didicisset, concaluit cor ejus intra eum; & ad præfatum monasterium ædificiis & ornamentis, dignitatibus etiam ac possessionibus altius extollendum in meditatione ejus exarsit ignis. Quæ ut futuris temporibus firma & integra illibataque durarent, Apostolica auctoritate omnia credidit confirmanda. Præterea inter crebra miracula quibus cotidie illustrabatur, inter pacis gaudia quibus fruebatur, in humilitatis solidissima petra consistens, semper pavidus, semper suam erat fragilitatem suspectus. Beatus profecto vir qui semper metuit Dominum, & in mandatis ejus voluit nimis. Ideo gloria & divitiæ in domo ejus, & justitia ejus manet in æternum. Jam à voto Apostolica auctoritate absolutus, & adhuc tamen de ipso sollicitus, iterato ad Apostolorum limina legatos parat dirigere, iterato Apostolicam majestatem consulere, iterato id ipsum vel aliud quid in voti recompensatione sibi poscit injungi. Emerferant & aliæ causæ in *Anglorum* ecclesia, de quibus ea sedes præcipue fuerat consulenda, de qua specialiter dictum est, Quia portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Itaque rex sanctus de omnibus curam gerens, omnia secundum catholicæ veritatis regulam fieri volens, omnibus etiam prodesse desiderans, ut ipse de suis securior efficereur, & aliis ad salutem doctrina Apostolica præberetur, cum *Aeldredo Eboracensi* archiepiscopo duo mittuntur in pontifica-

tum electi, *Guiso* scilicet ad ecclesiam *Wellensem*, *Walterus* vero ad *Herefordensem*. Qui præsente eo cum quo venerant archiepiscopo, à domino papa munere consecrationis suscepto, in Concilio quod in *Lateranensi* palacio, Dei ut credimus tunc nutu, forte convenerat, cum cæteris patribus honorifice confederunt. Dein tempore oportuno cum literas regis in medium protulissent, cætera quæ eis fuerant imperata adiciunt. Favet votis regis sanctitatis summi pontificis totiusque sacri conventus unanimis rationabilisque sententia. Acceptaque sancti patris epistola, nichil omnino adversi toto illo itinere passi cum summo tripudio regi patriæque redduntur.

Literæ regis ad *Nicholaum* papam directæ.

Summo universalis ecclesie patri *Nicholao*, *Edwardus* gratia Dei Anglorum rex, debitam subjectionem & obedientiam. Glorificamus Deum quia curam habet electæ sue ecclesie, quando in loco boni prædecessoris vos optimum successorem constituit. Quapropter iustum iudicamus apud vos velut ad solidam petram acuere, & probare omnes bonas actiones nostras, & vestram notitiam atque societatem in bono habere, quatinus eas donationes & privilegia quæ optinuimus apud prædecessorem vestrum, renovetis & angeatis nobis; videlicet, ut quod ille injunxerat nobis sub nomine obedientie & penitentia propter votum quod voveram ire Romanam, & in remissionem omnium peccatorum meorum, construere cœnobium monachorum in honore Apostoli Petri, ratum faciatis, & privilegia possessionum, & dignitatem ejusdem loci confirmetis, renovetis, atque angeatis, & in perpetuum immutabilia stare decernatis. Ego quoque pro modulo meo, angeo & confirmo donationes & consuetudines pecuniarum quas sanctus Petrus habet in Anglia, & ipsas pecunias collectas cum regalibus donis mitto vobis, ut oretis pro me, & pro pace regni mei, & continuam ac sollempnem memoriam instituatis totius gentis Anglicæ coram corporibus sanctorum Apostolorum.

Privilegium domini *Nicholai* Papæ.

Nicholaus episcopus, servus servorum Dei, gloriosissimo ac piissimo, omnique honore dignissimo, speciali quoque filio nostro *Edwardo* Anglorum regi, visitationem omnimodam, salutem mellifluam & benedictionem Apostolicam. Omnipotenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornavit ac decoravit erga beatum Petrum Apostolorum principem, & nobiscum habere dilectionem, & in omnibus Apostolicis consentire censuris. Literas igitur vestre nobilitati transmittimus, & per eas societatem sanctorum Apostolorum & nostram vobis damus, orantes misericordiam illius qui est Dominus omnium & rex super omnia solus, ut ipse participem vos faciat ex omnibus si qua sunt coram Deo bonis operibus nostris, & fratres nos, & socios in dilectione constituat in omni tempore amplius, ac non minorem partem nostri obsequii reconstituet in suo regno quam nobismet ipsis provenire optamus. Erimus etiam deinceps pro vobis sine dubio orantes assidue, ut ipse Deus vobis subiciat hostes & inimicos qui contra vos voluerint insurgere, & confirmet vos in paterno

solio ac propria hereditate, & beatus Petrus sit vobis custos & adiutor in omni tribulatione. Claret enim Anglorum reges pro reverentia & devotione quam exhibuerunt beato Petro Apostolo, gloria & honore floruisse, ac ipsius patrocinio famulos triumphos obtinuisse. Cujus beati Apostoli meritis, vestro desiderio & voluntati omnipotens Deus præstet effectum, & confirmet vobis paterni regni imperium, & tribuat incrementum, & post præsentis vite decursum, perducatur ad æternum permanentis glorie imperium. Renovamus ergo, & confirmamus, & augemus vobis privilegia vestra; scilicet, ut absolutus sitis ab illo voto quod timebatis, & ab omnibus aliis peccatis & iniquitatibus vestris, auctoritate illius qui me licet indignum sanctæ sue præesse voluit ecclesie. Præterea, illi loco quem sub nomine sanctæ penitentia construendum & meliorandum suscepistis, quoniam, ut fertur, primam antiquitus consecrationem à beato Petro Apostolo accepit, cuius licet indigni vicarii sumus, & quia regia antiquitus sedes est, ex auctoritate Dei, & sanctorum Apostolorum, atque hujus sanctæ Romanæ sedis, & nostra concedimus, permittimus, & solidissime confirmamus, ut amplius in perpetuum regia constitutionis & consecrationis locus sit, atque repositorium regaliū insignium, & habitatio perpetua monachorum, qui nulli omnino persone nisi regi subdantur, habeantque potestatem secundum regulam sancti Benedicti per successores eligere idoneos abbates, neque introducat per violentiam extranea persona, nisi quam concors congregatio præesse elegerit. Absolvimus etiam eum locum ab omni servitio, dominatione episcopali, ut nullus episcopus illuc introeat ordinaturus vel præcepturus aliquid, nisi ex consensu & petitione abbatis & monachorum. Et habeat idem locus liberum præcinctum, id est, ambitum & cimiterium mortuorum circa se absque episcopali, vel cujuslibet respectu, vel exactione. Et omnia quæ ad libertatem & exaltationem loci illius, ad honorem Dei pertinentia, per nostram auctoritatem accedere possunt, promptissima & pluri voluntate concedimus. Possessiones autem quas antiqui reges, seu quicunque alii homines, vos quoque & vestri barones ad eundem locum contulistis, & cartas quæ ex eis factæ sunt, divina & nostra auctoritate roboramus, & ratas ac stabiles esse decernimus. Et infractores, vel earum invasores, vel diminutores aut dispersores, venditores etiam æterna maledictione cum Juda proditore dampnamus, ut in beata partem non habeant resurrectione: sed à beato Petro Apostolo se judicandos sciant, quando sedebit cum suis coapostolis iudicans duodecim tribus Israel. Vobis vero & posteris vestris regibus committimus advocationem & tuitionem ejusdem loci, & omnium totius Angliæ ecclesiarum, ut vice nostra cum consilio episcoporum & abbatum constituas ubique quæ iusta sunt. Scientes per hoc vos recepturos dignam mercedem ab eo, cuius regnum & imperium non desinet nec minuetur in seculum. Lectis igitur Apostolicæ majestatis apicibus, exultavit in gaudio rex beatissimus, omnique sollicitudine quam ex voti obligatione contraxerat exiit, cunctaque regni negotia ducibus proceribusque committens, totum se divinis mancipabat obsequiis. Quanto autem se corporalibus subtrahebat, tanto luminosius se spiritualibus indidit theoriis. Unde crebro cœlestium secretorum revelatione & spiritualium

lium visionum suavitate meruit refoveri, sicut sequentia declarabunt.

Quomodo super altare Iesum Christum in sacramento cum quodam Comite vidit.

IN monasterio namque beati Petri apostoli quod construendum ampliandumque susceperat, ante altare in honore Trinitatis Deificæ consecratum, sacrosanctis redemptionis nostræ mysteriis rex Christianissimus assistebat. Affuit cum omni reverentia spiritusque dulcedine nominandus Comes *Lefricus*, cuius memoria in benedictione est, cum uxore *Godgiva* interpretationem sui nominis magnifice rerum executione complente, interpretatur enim *bonum donum*, vel quod ipsam quasi bonum donum ecclesiæ suæ profuturam *Christus* attulerat, vel quod ipsa fidei ac devotionis Deo munus acceptissimum continue offerebat. Cum tali ergo sui lateris socia Comes sanctissimus in Dei opere semper intentus, multorum cœnobiorum fundator extitit, & sobrie & iuste & pie in omnibus vivens, possessionum suarum & thesaurorum *Christum* fecit hæredem. Hic ergo à latere regis paululum tamen semotus astabat, dignus per omnia qui tanti talisque miraculi conscius & testis existeret. Agitur in altari cœleste mysterium, manibus sacerdotis divina sacramenta tractantur. Et ecce speciosus ille forma præ filiis hominum *Christus Iesus* in ara consistens, oculis utriusque visibiliter corporalibus apparuit, sacraque dextera super regem extensa, signum sanctæ crucis eum benedicendo depinxit. At rex demisso capite divinæ adorabat præsentiam maiestatis, humiliatoque corpore tantæ benedictioni reverentiam exhibebat. Comes vero quid in animo regis ageretur ignorans, volensque regem tantæ visionis esse participem, cœpit velle ad illum usque procedere. Verum rex quid in mente Comitum volebatur intelligens, Sta, inquit, *Lefrice*, sta, quod tu vides video & ego. Inde ad preces lacrimasque conversi, inebriabantur ab uberitate domus Dei, & torrente voluptatis ejus potabantur. Post finem officii conferunt de cœlesti visione sermonem, & cœlesti pabulo saginati, dies diei eructat verbum, suspiriisque crebro sermonem interrumpentibus, *Tenunc*, ait rex, *mi Lefrice*, *per ejus quem vidimus maiestatem obtestor, ne quoadusque vixerimus sermo iste proferatur in publicum, ne vel nos in perniciem nostram ob favorem vulgi pulset elatio, vel fidem derogat dictis infidelium amulatio*; Domini sui in hiis sequutus exemplum, qui coram discipulis transfiguratus, descendit illis de monte, *Nemini*, ait, *dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat*. At Comes discedens à curia, divina ut creditur inspiratione edoctus, ita Domini sui servavit imperium, ut tantæ virtutis sublimitas posteros non lateret. Veniens itaque ad monasterium *Wigornense*, viro cuidam religioso eadem qua se rex obligaverat adjuratione constricto referat in confessione sermonem, rogans ut literis tradat tantæ visionis archanum, talique recondat in loco, ut & præsentis lateat, & futurorum notitiæ non depereat. Annuit vir ille sanctus petentis affectui, scedulæque mandatum ordinem visionis cum Sanctorum reliquiis in theca recondidit. Et jam à sancti regis obitu multum temporis fluxerat, cum divino ut credimus nutu, nullo hominis

actu theca reperitur aperta. Cumque fratres de Sanctorum reliquiis diligenter disquirerent, reperiunt scedulam & evolvunt; nolentesque tantum latere thesaurum, in auribus populi cuncta legerunt. Ita, quod rex voluit esse celatum, Dei est providentia propalatum, ut & regis humilitas probaretur, & nichilominus prodito miraculo fides credentium confirmaretur.

De glandibus & vermibus regio tactu à quadam fœmina expulsa.

EXhinc crebrescunt miracula, signa multiplicantur, & ad regis merita sublimius declaranda manus omnipotentis extenditur. Adolescentula quædam tradita nuptiis duplici laborabat incommodo. Nam faciem ejus morbus deformaverat, amorem viri sterilitas proles ademerat: sub faucibus quippe quasi glandes ei succreverant, quæ totam faciem deformi tumore fœdantes, putrefactis sub cute humoribus, sanguinem in saniem vertebant, inde nati vermes odorem teterrimum exhalabant. Ita viro incutiebat morbus horrorem, sterilitas minuebat affectum. Vivebat infelix mulier odiosa marito, parentibus onerosa. Rarus ad eam vel amicorum accessus propter fætores, vel aspectus viri propter horrorem. Hinc dolor, hinc lacrimæ, hinc die noctuque suspiria, cum ei vel sterilitas obprobrium, vel contemptum infirmitas generaret. Industriam medicorum avertēbat inopia. Quid ageret misera? Quod solum supererat, ubi humanum deerat divinum precabatur auxilium, quasi in illam illius æquæ miseræ mulieris vocem erumpens, *Peto Domine ut de vinculo improperii hujus absolvas me, aut certe super terram eripias me*. Jubetur tandem in sompnis adire palacium, ex regis manibus sperare remedium, quibus si lota, si tacta, si signata foret, reciperet ejus meritis sanitatem. Expergescens mulier, sexus simul & conditionis oblita, prorumpit in curiam, regis se repræsentat obrutibus, exponit oraculum, auxilium deprecatur. Ille more suo victus pietate, nec sordes cavit, nec fætorem exhorruit. Allata denique aqua, partes corporis quas morbus fœdaverat propriis manibus lavit, locaque tumentia contrectans digitis, signum sanctæ Crucis impressit. Quid plura? Subito rupta cute, cum sanie vermes ebulliunt, resedit tumor, dolor omnis abcessit: ammirantibus qui aderant tantam sub purpura sanctitatem, tantam sceptrigeris manibus inesse virtutem. Paucis vero diebus substitit in Curia mulier regis ministris necessaria ministrantibus, donec obducta vulneribus cicatrice incolumis rediret ad propria. Verum ut nichil deesset regi ad gloriam, pauperculæ nichil ad gratiam, donatur sterili inopina fecunditas, ventrisque sui desiderato fructu ditata, facile sibi mariti gratiam conciliavit.

De ceco per manuum ejus lavaturam sanato.

DIversa esse munera gratiarum, nec omnia omnia consecutos, beatissimo Paulo decēte didicimus. *Alii*, inquit, *per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ per eundem Spiritum, alii fides, alii gratia sanitarum*. Hoc præcipue munus curationum licet plenius per Dei spiritum rex Christianissimus habuisset, in illuminandis

tamen

tamen cæcis speciali gratia præfulgebat, ob interioris ut creditur hominis puritatem, ut cui mundicia singularis defæcaverat cordis obtutus, ipse in aliis exteriorum propelleret tenebras oculorum. Cæcus quidam satis notus in populo, cum multo jam tempore ademptæ sibi lucis flevisset incommodum, placuit Salvatori uno eodemque miraculo, & regis propalare virtutem, & calamitatem pauperis temperare. Docetur itaque miser oraculo lumen amissum se ejus meritis adepturum, si limpha, qua rex ipse, faciem perfudisset. Ad manum igitur tractus cum ad palacium pervenisset, cubiculariis retulit visionem. Quam cum illi piissimo principi suggestissent, obstupuit ille, plurimumque indignatus, illusum fantasmatibus hominem, nichil tale à peccatore sperandum, apostolicæ hoc esse virtutis, nec fidem sompniis adhibendam asseruit. Referunt illi, non usquequaque fidem sompniis derogandam, cum *Joseph & Daniel* nocturna visione futura didicerunt, & nutricius *Christi* fugiendum cum puero vel redeundum, angelo in sompniis apparente, cognoverit. Adiciunt Deum cui subest cum voluerit posse, quando voluerit, quibus voluerit, per quos voluerit, opem ferre miseris; nec hominis esse præceptis resultare divinis, nec cuiquam quod ipse providerit negare remedium. Itaque cum inter humilitatem & pietatem regis animus in parvo tempore fluctuasset, nisi inopportunitati petentium cessisset humilitas, nec partes suas pietas deseruisset: instabat hora qua ob sollempnem omnium Sanctorum vigiliam processurus ad ecclesiam rex, ut fieri solet, manus ablueret. Recepta in pelvi aqua, cum rex sacris interesset missarum sollempniis, citatur à ministris cæcus, infundunt aquam orbiculis oculorum, lavant faciem, & per merita sancti regis divinam precantur adesse virtutem. Mira res: quasi nova nobis *Siloes* de regis manibus profluxisset, referatis palpebris haurit lucem, & ad insuetum solis splendorem stupefactus circumspicit omnia, & mundum sibi quasi denuo redditum gratulatur. Magnitudo lætitiæ lacrimas excussit; in ore astantium gratiarum actio & vox laudis insonuit. Ingreditur oratorium homo acturus Deo gratias, & cum aliis, divinis astabat obsequiis. Videbatur nec agnoscebatur, & aliis dicentibus quia ipse est, aliis non, sed similis ejus est, ipse affirmabat se esse quod erat. Intuetur alter alterum, alter alterum convenit, cum illis inter se musitantibus missa clauditur, egressusque oratorium rex ab obviis ministris excipitur. Audito miraculo, retorquet ad ecclesiam gressum, vocatoque ad se viro; Verene, inquit, vides o homo? Respondit, Vere domine mi rex. Et quid, inquit, me vides facere? Respondit ille: Dilectam mihi manum tuam extendis domine mi. Cui ille, Et modo quid? Et pauper ad eum, A medio, inquit, digito indicem dividens quasi oculis minitaris. Jam nunc tercio responde inquit, & quid agam edicito. Cui ille, Barbam, inquit, complecteris rex. Tunc sanctus prorumpens in lacrimas ante sanctum altare decubuit, gratias agens danisque Deo totum, nichil sibi, illud proclamabat *Davindicum*, *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

De alio ceco similiter per beatum virum illuminato.

Non potuit latere quod tali loco, tali tempore, à tali persona actum fuerat, & vir ille cui

lux fuerat restituta, stipe regia sustentatus in curia, multo tempore supervixerit. Narratur ubique, per aquam qua rex manus abluerat, hominem oculorum amisisse caliginem. Gaudet *Anglia* prophetam sibi præesse, non regem, qui & morbos curaret & ventura prædiceret, qui & judicaret terram in justitia & populos in æquitate. Erat autem vir quidam *Lincolnie* civitatis municeps cui casus vel morbus lumen ademerat, vitæque suavitatem absorbuerat. Hinc nata tristitia. Et jam agenti in tenebris tercius effluerat annus, cum tantæ virtutis fama in spe recuperandæ sanitatis erigitur, & quasi in semetipsum reversus, *Quid est hoc*, inquit? *quid moror? Propheta in Anglia est, & ego cæcus sum. Ego in tenebris sedeo, & in tenebris ambulo, cum hic juxta me lux nova sanctitatis resplendet, & in rege nostro Apostolica virtus emineat.* Accidit inter hæc hominem sompno sopiri, & ecce in visione nocturna citum ei remedium promittitur, si eadem qua cæcum curatum didicerat medicina, & ipse potiretur. Nichil ulterius hæsitans vir accessit ad Curiam, & à cubiculariis desideratum sibi munus & dari petiit & promeruit. Abluitur facies lavacro salutari, & mox tenebris diuturnis lux optata succedit. Agit gratias homo, & ipse deinceps regis sanctitatis assertor ad patriam revertitur, summam suis reportans cum sanitate lætitiā.

De quodam ceco regio tactu similiter curato.

Accidit aliquando regale palacium construi in loco cui *Wubeham* nomen est. Missa est à magistris operum ad ligna cædenda rusticorum non parva manus. Qui post laborem cibo satiati, cum sol meridiano fervore inclementius æstua-
ret, huc illucque dispersi per umbras, dederunt membra quieti. Post modicum vero cæteris ad opus injectum alacriter redeuntibus, adolescens quidam *Wulfwinus* nomine surrexit à somno, apertisque oculis nichil videbat. Contorquet miserum caput hac atque illac, fricat frontem manu, digitis oculos tergit, sed non extergit caliginem. Intellexit tandem se privatum lumine, & mox in clamorem lacrimasque prorumpens, socios advocat, casum exponit. Præbent illi quale possunt ejus infelicitati solatium, & manuducatum præstantes reducunt ad propria: sedit in tenebris, & umbra mortis annis uno de viginti, & ecce tempus miserendi ejus. Die quadam infelicitatem suam miserabiliter deploranti, matrona quædam honestæ vitæ gravis moribus miserum consolatura advenit. Quæ dum de statu ejus ut multis moris est, percunctata fuisset, & ille prout tunc animo habebat, respondisset: *Ego, inquit illa, missa sum ad te boni nuncii bajula, quod si fueris absque ulla dubitatione sequutus, tibi mox excussis tenebris lux amissa reparabitur.* Cœpit homo gestire præ gaudio, & virtute majora promittens, tale meruit à muliere responsum accipere. *Oportet te, inquit, mi amice, ecclesias numero octoginta nudis pedibus & absque lineis circumire, Sanctorum cum summa humilitate postulare suffragia, & sic fide non ficta, spe certa, hylari spiritu ad palacium properare recepturum ex regis manibus pristinam sanitatem.* Ille nil moratus, ductore petito, sicut ei fuerat iniperatum ecclesias visitavit, & sic fide plenus Curiam ingressus quærebat qui eum principi nunciaret. Pertæsi omnes multi-

multitudine adventantium pauperis neglexere clamorem, insuper increpabant eum ut taceret. Et ille cæci illius Evangelici imitator egregius multo magis clamabat. Victi tandem pulsantis importunitate ministri, ejus causam referunt regi. Ille jam hiis assuetus operibus, *Veniat, inquit, quis enim ego sum qui contrister & non potius exultem, si meis manibus licet indignis promissum beneficium pauperi pietas divina contulerit?* Vocatus affuit vir captus oculis, & rex tinctis aqua digitis linit faciem, & orbiculis tenebrosis signum crucis impressit. Affuit mox gratia Salvatoris, & inter manus regis ab oculis utrisque ubertim sanguis effluxit, serenavit pupillas, tumorem deposuit palpebrarum. Sic homo redditus luci & astantem sibi intuens regem, *Video te, inquit, domine mi rex, & facies tua tanquam facies angeli stantis ante me.* Egit rex gratias Deo, ipsumque regii palatii juxta ecclesiam beati *Petri* apostoli quoad viveret, jussit esse custodem. Vixit autem usque ad *Willielmi* magni tempora, virtutis *Edwardi* testis expertus.

De tribus cæcis & uno monoculo per beatum virum illuminatis.

Miranda quidem hæc, sed plus miranda sequuntur. Inventi sunt ante fores palatii viri quatuor unius oculi fruantes solatio. Nam tribus omni privatis unus præibat monoculus, in modico plane fidelis, ut multa recipere mereretur. Compatitur tantis eadem calamitate laborantibus quidam de palatinis, qui ex regiiis manibus tantam videns exisse virtutem, portionem aquæ qua fuerat lux cæco restituta, fide plenus pio furto surrepsit, credens illam etiam in plurimis operatum iri, quod in uno tam evidenter eam viderat & efficaciter operatam. Egreditur ad miseros vir fidelis, rogat eos confidere in Domino, & per merita sancti regis reparandam sibi credere sanitatem. Deinde adhibito lavacro tenebrosas pauperum facies lavit, signavit pollice, & non ut sua Deus, sed beati *Edwardi* merita respicere dignaretur, oravit. Affuit statim manus Domini, & reſeratis palpebris lumen desideratum infudit. Nox eis in diem vertitur, & facies tenebrosa solis splendore perfunditur. Ita septem lucernæ ex virorum quatuor fronte lucentes, *Edwardum* nostrum clariorem cunctis seculis reddiderunt. Hæc de cæcis quibus visum restituit, interim scripsisse sufficiat, ut in hoc ultimo miraculo quo de lucernis septem fecimus mentionem, regem sanctum septiformi Spiritus sancti gratia doceamus esse repletum; cui spiritus timoris Domini, depulsis superbix tenebris, humilitatis oculum referavit; cui infidelitatis cæcitate deterſa, fidei lumen spiritus pietatis infudit; quem spiritus scientiæ, fugata caligine falsitatis, lumine veritatis illustravit; quem spiritus fortitudinis cunctis tam corporalibus quam spiritualibus reddidit hostibus fortioſiorem; qui tenebris ignorantix pulsus, per spiritum consilii lumen discretionis optinuit; quem de terrenis ad cœlestia, de corporalibus ad spiritualia, de nocte mundi hujus ad contemplationem cœlestium luminum spiritus tranſtulit intellectus; quem prophetiæ lucis gratia, & divinorum cognitione consiliorum spiritus sapientiæ muneravit. Merito proinde luce septemplici exteriores hominum oculos depulsa cæcitate perfudit, qui septem

oculorum lumine qui in agro cœlesti visi sunt, interiorius illustrari promeruit.

Quid de duobus filiis Godwini Comitis rex prophetaverat.

Sed jam aliqua de hiis quæ ei sunt de futuris vel secretis cœlestibus revelata, Deo nobis facultatem tribuente ponamus. Sedebat ad mensam aliquando rex beatus, & à latere ejus Comes *Godwinus* pater reginæ, de quo superius fecimus mentionem. Hujus duo filii pueri adhuc *Haroldus* & *Toſtinus* ludentes coram eis, cum unus ex illis acrius quàm expetebat ludi suavitas insurrexisset in alterum, ludum verterunt in pugnam. Et ecce *Haroldus* vehementius in fratrem irruens, utramque manum capillis ejus inseruit, prostratumque nisi citius eriperetur, virtute superior suffocasset. Tunc rex versus ad ducem, *Nichilne, inquit, aliud ô Godwine, nisi simplicem in hiis vel ludum puerorum, vel pugnam contemplaris?* Et ille, *Nichil aliud domine mi rex.* Longe, ait, aliud mea mihi mens loquitur, & quid hiis futurum sit pueris per hoc mihi bellum revelatur. Emenſis quippe puerilibus annis cum in virum uterque profecerit, utriusque pectus adversus invicem livor aduret, & primum circumventionem insidiisque privatis quasi ludere videbuntur, ad ultimum fortior infirmioſiorem proſcribet, rebellantem proſternet, & prioris mortem post modicum sequens alterius calamitas expiabit. Quæ omnia sic completa tota *Anglia* teste probantur. Nam *Toſtinus* ab *Haroldo* fugatus, cum paulo post ipse in regnum successisset *Edwardo*, comitante se rege *Normagiæ* *Haroldo* cognomento *Harfager*, multa classe cum exercitu multo contra fratrem pugnaturus applicuit in *Angliam*. Contra quos aciem producens *Haroldus*, victor extitit, *Toſtinus* in bello proſternitur, rex *Normagiæ* lapsus fuga in unam navim cum paucis sese recepit. Eodem anno *Haroldus* ipse regno spoliatus *Anglorum* aut misere occubuit, aut ut quidam putant pœnitentiæ tantum reservatus evasit.

De miserabili morte Godwini Comitis.

Sed quia iterato sermonem incidimus de *Godwino*, inferendum arbitror quemadmodum eum prodicionum suarum donatum stipendiis divini judicii ultrix ira consumpserit, detestandique facinoris quod in regem fratremque ejus commiserat, populo spectante ipsam quam meruerat pœnam exolverat. Ille enim simplicitate regis abutens, multa in regno contra jus & fas pro potestate faciebat, & ad lux iniquitatis consensum sæpe regis animum inclinare temptabat. Tandem eouſque ejus processit astutia, ut omnes fere regis cognatos & amicos quos de *Normannia* vel adduxerat vel vocaverat, tam episcopos quam aliarum dignitatum clericos & laicos, fraude, dolo, circumventionem de patria perturbaret, credens sibi cuncta pro votis [successura] si necessariis nudatus amicis suis tantum uteretur rex consiliis. At *Edwardus* pro loco, pro tempore, pro religione cuncta dissimulans divinis vacabat obsequiis, Dei justiciam tantam ducis ultum iri maliciam prædicens, aliquando etiam illud ipsum ipsi *Godwino* non tacens. Die itaque quadam quæ populo celebris habebatur, cum rex præſente *Godwino* mensis regalibus assideret,

fideret, inter prandendum unus ministrorum in obicem aliquem inmoderatus uno pede inpingens pene lapsum incurrit, quem tamen pes alius recto gressu procedens iterum in statum suum nichil injuriæ passum erexit. De hoc eventu pluribus inter se loquentibus, & quod pes pedi subvenerit gratulantibus, Comes quasi ludendo intulit, Sic est frater fratrem adjuvans, & alter alteri in necessitate subveniens. Et rex ad ducem, Hoc, inquit, meus mihi fecisset, si *Godwinus* hoc permisisset. Ad hanc vocem *Godwinus* expavit, & tristem admodum præferens vultum, Scio, ait, o rex, scio, adhuc de morte fratris tui tuus me accusat animus, nec adhuc eis æstimas discredendum, qui me vel ejus, vel tuum vocant proditorem: sed secretorum omnium conscius Deus judicet, & sic buccellam hanc quam manu teneo guttur meum faciat pertransire & me servet illæsum, sicut nec tuæ proditiōis reus, nec de fratris tui nece michi conscius existo. Dixerat, & buccellam inferens ori, usque in gutturis medium protraxit. Temptat interius trahere, nec valuit; temptat emitte, sed hæsit firmitus. Mox meatus quibus ducebatur spiritus obcluduntur, evertuntur oculi, brachia rigescunt. Intuetur rex infelicitate morientem, & ultionem sentiens in eum processisse divinam, astantes alloquitur, Extrahite, inquiens, canem istum. Occurrunt filii, protractumque de sub mensa thalamis inferunt, ubi post modicum debitum proditori sortitus est finem.

Quid ei Dominus de septem dormientibus spiritualiter revelaverit.

NON satis ammirari possum quænam fuerit causa quod eo tempore quo cultu regio clarior, quo procerum circumfusus comitatu severior, quo lautioribus epulis intuentium æstimatione videbatur effusior, habundantiorum spiritualium revelationum gratiam meruerit; sed nimirum homo in facie, Deus autem videt in corde. Portabat certe gladium, sed pro officio; utebatur regalibus, sed pro sacramento; multo stipatus milite incedebat, sed pro necessitate; sullimis in convivio residebat, sed pro consuetudine. Felix qui hiis omnibus sic usus est ut non sit abusus, corpus tradens terrenis, & cœlestibus spiritum miscens. Hinc quod in die Dominicæ resurrectionis imperiali stola circumdatus, cum dextram sceptrum, caput ornaret corona, jam cœlestis agni carnibus faginatus regiam accessit ad mensam, spiritualibus magis quam carnalibus epulis reficiendus. Timens enim, ut arbitror, ne forte mensa fertilior, cultus festivior, pompa splendidior, animum cœlo intentum sibi vel modicum inclinaret, artius solito se collegit ad se, & ponens præ oculis Deum, omnia hæc terrena arbitrabatur ut stercore, cum subito vultus ei plus solito serenabatur, interiorque lætitia labia solvebat in risum, rursusque solita gravitate resumpta, obscuriorem faciem præferebat. Mirabantur qui astantes & qui residebant, & licet ex hiis quæ acciderant secretum aliquid regi divinitus revelatum nequaquam ambigerent, nemo tamen audebat eum interrogare quid accidisset. Finito tandem convivio mensisque sublatis, rex beatissimus thalamum ingreditur, regium depositurus ornatum. Sequutus eum Comes *Haroldus*, accitoque uno episcoporum & abbatum uno, simul regem super hoc sermone conveniunt. Tunc

ille: Beatus, inquit, ejus est nomen Domini spes ejus, & non respexit in vanitates & insanias fallas. Quantum enim se quisque vanis subtraxerit, tantum veris artius inhærebit. Ecce quidem ego interfecundos calices & pingua fercula ac radiantis metalli splendorem recordatus sum Domini Dei mei, & effudi in me animam meam, dilatoque sinu mentis oculus interior speciali perfusus lumine radios usque *Ephesiorum* civitatem mira celeritate porrexit, & usque in montem *Celion* progressus, sanctorum septem dormientium quiescentium in spelunca proprietatem vultuum, membrorum quantitatem, qualitatem vestium expressione manifestissima contemplatus est. Hæc dum interiorem risu significante lætitiâ luminoso corde conspicerem, subito me cernente à latere dextro super quod multis quieverant annis in sinistram se latus virtute vertentes divina, dirum mortalibus omen hac laterum mutatione suorum signarunt. Exhinc enim, ut in Evangelio scriptum est, *Surget gens contra gentem, & regnum adversus regnum, & erunt pestilentia, & fames, & terra motus magni erunt per loca.* Hiis quippe septuaginta annis, tantum enim temporis in sinistro latere repausabunt, visitabit Dominus iniquitatem plebis suæ, tradens eos in manus gentium, ut dominantur eorum qui oderunt eos. Inimici namque nominis Christi in Christianos insurgent, servi Domini rebellabunt, reges insidiabuntur regibus, & principibus principes, & in omnibus terris ultor injuriæ Christi mucro defæviet. Obstupuerunt omnes qui audiebant verbum, & quia extra orbem positi de septem dormientibus nichil audierant, inquirentibus qui essent & unde, rex vitam illorum, & nomina, & passionem, & dormitionis modum exposuit. Quibus auditis, inito consilio ut fidem posteris facerent, ad explorandam sermonis veritatem, dux militem, episcopus clericum, abbas monachum, cum regis epistola ad Imperatorem *Constantinopolitanum* dirigendos putant. Qui ubi ad urbem regiam pervenerunt, ab Imperatore honorabiliter suscepti sunt. Lectis autem literis exultavit in gaudio spiritus ejus, & thesauros Graciæ Anglis divinitus revelatos plurimum gratulabatur. Mittuntur *Ephesum*, & ex Imperatoris mandato, episcopus cum clero & populo præcedunt legatos, introductisque cum aromatibus in speluncam, Sanctorum corpora facies & vestes, & ipsos in latere sinistro repausantes ostendit. Et ecce timor magnus irruit super eos videntes omnia signa in martiribus in Græcia, quæ rex sanctus in *Anglia* Dei Spiritu docente didicerat. Facta itaque oratione oblatisque muneribus, cum summa prosperitate repatriant, Græcis exultantibus in hiis quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos, nunciis tam *Anglorum* regi quam plebi inauditum miraculum, & fidei certum reportantibus argumentum. Regem non fefellit oraculum, quoniam ipso ad regnum cœleste translato, cuncta terrarum regna commota sunt. *Siria* paganis subjecta, destructa monasteria, diruta à fundamentis ecclesiæ, plena funeribus omnia, morte principum *Græcorum*, *Romanorum*, *Francorum*, *Anglorum*, & regna cætera perturbata. Liqueat igitur regem sanctissimum, spiritu prophetiæ gratia ampliore ditatum, cui uno eodemque tempore & patuere præterita, neclatuere præsentia, futura quoque nichilominus revelantur.

De anulo quem sanctus rex beato Johanni Evangelista dedit, & quomodo eundem receperit.

INterea rex sanctus ævo jam gravis militiæ suæ stipendiis parabatur, augebatur ei in dies circa Deum & Dei matrem affectio, circa sanctos Dei devotio, inter quos beatissimum *Petrum* ut specialem patronum suum venerabatur, discipulum illum quem diligebat *Iesus*, ob singulare privilegium castitatis mira mentis dulcedine amplectebatur. Apud Deum pares arbitrabatur utrosque, cum alteri totius ecclesiæ primatum Christus contulerit, alteri suavitatem sui amoris copiosius indulerit. Quod isti defuit de primatu, supplebat affectus, & quod ille minus habuit ex affectu, collata dignitas recompensabat. Unde congrue simul vocantur à Christo, simul in monte fuere cum Christo, simul missi sunt ad cœnaculum grande stratum ut Pascha pararetur Christo, simul ad monumentum currebant ut Christi resurrectio probaretur, simul ascendebant in templum ad horam orationis notam ut claudus curaretur. Et quid hoc apostolo dulcius, qui à pectore *Iesu*, & ab uberibus ejus inebriabatur sapientia, & dilectionis ejus lacte potabatur? Hæc & hiis similia beatus *Edwardus* admiratione diligenti perpendens, post apostolorum principem hunc amicum *Iesu* artius diligebat, ejus libens insistebat obsequiis, frequens ei sermo de ejus excellentia, frequens de illius virginitate meditatio. Accidit autem ut ecclesia in honore ipsius apostoli constructa Deo sub nominis ipsius titulo consecraretur. Præfuit dedicationi rex beatus, & ob honorem Evangelistæ latus divinis officiis assistebat. Cum igitur processionem sequens multo milite stiparetur, subito quidam in habitu peregrino clamabat ad regem, aliquid elemosinæ pro sancti *Johannis* amore sibi postulans impartiri. Injecit mox rex manuum crumenæ, sed ille jam in opus simile omnia quæ fuerant illata consumpserat. Instat peregrinus, multiplicat preces. Vocat thesaurarium rex, sed obfistente turba non affuit. Angebatur animo sanctus, & quid faceret ignorabat. Tandem anuli reminiscens qui digitum ambiebat, festinanter abstractum peregrino perrexit. Ille tantæ munificentie gratias agens, vel recessit, vel disparuit. Accidit postea viros duos ad adorandum Salvatoris sepulchrum *Jerosolymam* proficisci, qui die quadam à publica strata declinantes devia quæque sequuti sunt. Et ecce sole ruente dies clauditur, aer suffunditur tenebris: viri quid agerent, quo diverterent, non occurrit. Illis itaque subsistentibus, & de hiis quæ acciderant conferentibus, grex juvenum albis ornatus præterit intuentes, duobus præcedentibus cereis interfecantibus mira luce noctis obscurum. Sequebatur præeuntes adlaterantibus eum viris duobus senex quidam nivea cæsarie venerandus, cui & mira vultus suavitatis & innata gravitas conferret gratiam, venustatem augeret. Hic juvenes respiciens modicum substitit, Et heus! inquit, ô viri, quinam estis vos, & unde estis? Quæ vobis patria, quis rex, quæ lex? quæ peregrinationis vestræ causa? Ad quem illi, Natale solum nobis *Anglia* est, Rex *Edwardus*; Christianis legibus subditi, sacratissima Dominicæ passionis & resurrectionis loca visitare disponimus. Sed hodie casu divertentes à focis, ut verum fatea-

mur venerabilitati tuæ, ubinam loci sumus, quis suscipiat hospicio, quis debitam humanitatem exhibeat ignoramus. Tunc senex ut erat hylaris vultu, facieque jocunda, intuens intuentes, Sequimini me, inquit, & Dominus tribuens omnia vobis necessaria procurabit. Gratias agentes illi, & senem comitati, nobilissimam ingressi sunt civitatem. Susceptis hospitio mensa paratur, lautissimeque refecti dant membra quieti. Mane facto, egredientes senex comitatur, & extra urbem jam positos, hujusmodi verbis alloquitur. « Viri fratres, cum summa
10 « prosperitate vos repatriaturos non dubitetis, quoniam
« niam prosperum iter faciet vobis Deus salutarium
« nostrorum, & ego ob amorem regis vestri in omni
« via hac qua gradiemini, firmabo super vos oculos
« meos. Ego enim sum *Johannes* Apostolus &
« Evangelista, discipulus ille quem diligebat *Iesus*,
« qui ipsum regem vestrum ob meritum castitatis
« summa dilectione complector, quem rogo vice
20 « mea salutetis; & ne derogat fidem oraculo, hunc
« ei anulum quem mihi in dedicatione ecclesiæ
« meæ in habitu peregrino apparenti tribuit resignate,
« denunciantes ei obitus sui instare diem,
« quem infra sex menses visitans visitabo ut mecum
« sequatur agnum quocunque ierit; in quo cum
« mentis integritate carnis mundicia & morum
« pulchritudo convenit. Dixit; & statim viri in loco
se quem ipsi delegerant invenerunt. Cum summa autem alacritate ad patriam revertentes, repræsentant anulum regi, exponunt oraculum, & seorsum
30 ab aliis conferunt de regis fine sermonem: statim ad nomen *Johannis* rex prorupit in lacrimas, & cum de omnibus quæ viderant vel audierant diligentius inquisisset, cum gratiarum actione nuncios remisit ad propria.

De infirmitate regis, & monasterii sui dedicatione Westmonasterii.

TAli igitur edoctus oraculo beatus *Edwardus* obitum suum longe ante præscivit, unde & postmodum ad patriam profecturus, ydoneos nuncios, preces videlicet & lacrimas, sedulo præmittebat. Sed & larga manu thesauros distribuit, faciens sibi
40 « amicos de mammona iniquitatis, qui eum reciperent in æterna tabernacula. Verum constructam jam beati *Petri* basilicam ante obitum suum voluit dedicari, pulchram operum suorum consummationem æstimans, si ecclesiam quam in peccatorum
50 « suorum remissionem & voti recompensationem renovandam susceperat, pontificali benedictione in vita sua cerneret consummatam. Appropinquabat dies festus cæteris lætior, quo Salvator noster *Iesus* trabea mortalitatis indutus, de utero virginali tanquam de thalamo sponsus processit; in quo
60 « *Anglorum* tota nobilitas ad regis curiam debuit convenire, & regi more suo sceptris simul & corona decorando assistere. Cogitans ergo quemadmodum posset ipsa consecratio sollempnius exhiberi, decrevit festivitate peracta regali, die sanctorum *Innocentium* celebritatem istam compleri. Cum in ipsa nocte Dominicæ nativitatis febre corripitur, & mox instans jocunditas vertitur in dolorem, festivitas in fletum mutatur. Dissimulavit tamen, duplici ut arbitror consolatione præventus. Nam & transitum suum ad superna imminere sentiebat, & dulcissimæ nativitatis dulcissimi *Iesu* sacra sollempnitas mentem

mentem ejus plurimum jocundabat. Igitur tribus diebus victor naturæ, & de ipso morbo triumphans regalia instrumenta sustinuit, & sollempni convivio inter episcopos, & proceres cum qua potuit alacritate resedit. Tercio autem die sentiens vocationis suæ tempus adesse, jubet ut paratis omnibus die crastina consecraretur ecclesia. Paravit & ipse donaria, varia protulit ornamenta, diversa vasorum genera sepeavit, descripsit possessiones, quibus omnibus sanctissimum illud oratorium & dotaretur & ornaretur & ditaretur. Illucescebat igitur sanctorum *Innocentium* jocunda festivitas, & convenientibus in unum episcopis, cunctisque regni proceribus sacra dedicationis sollempnitas inchoatur. Rex quantum validus permittebat favebat officio, sed regina omnia disponens, omnia procurans, sollicita de omnibus, intenta omnibus, utriusque vicem implevit. Peractis itaque omnibus pro tanta sollempnitate, quasi diceret rex Consummatum est, inclinat in lectulo caput, & exhinc cepit gravi dolore fatigari. Tunc mœror & luctus omnium, una vox plangentium. Præsentiebant plures ejus in morte desolationem patriæ, plebis exterminium, totius *Anglicæ* nobilitatis excidium, finem libertatis, honoris ruinam.

De visione quam vidit in extremis.

Circumstant palatini, ante lectum regina prosternitur, artus frigescens proprio gremio fovet. Cum ecce vel resolutus in sompnum, vel ægritudinis more depressus, vel quod credibile est, in mentis raptus excessum, biduo fere jacebat exanimis. Tandem quasi de gravi sompno evigilans aperuit oculos & resedit, erectisque in cœlum manibus, "Deus, inquit, omnipotens, in cujus ditione sunt cuncta posita, qui nosti omnia antequam fiant, regna transferens & mutans imperia, & reddens iniquitates patrum in filios, si ea quæ mihi revelata sunt ex veritatis luce processerunt, præsta voci meæ vocem virtutis, & da sermonem rectum & bene sonantem in os meum, ut enarrem mirabilia tua, & discant qui me audiunt timere te, & in spiritu humilitatis & in animo contrito placare faciem tuam, ut poeniteat te super malo quod proposuisti facere populo huic. Mira res; vix orationi finem dederat, & ecce robur corpori, voci virtus accessit, resolvit linguam gratia quam vinxerat ægritudo. Mirantur qui aderant, quomodo is qui pressus paulo ante morbo vix poterat ab ipsis audiri, subito vocem extulit, ac vires pristinas, sonumque clariorem sermo recepit. Assumpta igitur parabola vir beatus refert verbis luculentissimis hujusmodi visionem. "Cum adolescens in *Normannia* exularem, grata mihi semper exitit bonorum amicitia, & qui cumq; in sacris monasticæ religionis ovilibus videbantur meliores, hi mihi erant cæteris familiiores. "Inter quos viros duos speciali quadam michi devinxerant caritate conversationis honestas, vitæ sanctitas, suavitas morum, verborum affabilitas. Hos frequentius visitabam, quam dulcia faucibus meis eloquia eorum, super mel & favum ori meo. Sic quidem vivebam, & in talibus vita spiritus mei. "Hos ante plurimos annos translatos ad cœlos vidi mihi paulo ante in sompnis assistere, quid genti meæ post obitum meum sit futurum ex dei mihi mandato referentes. Impleram dicunt Anglorum nequiciam, & iniquitas consummata iram provocat, accelerat vindictam. Sacerdotes prævaricati

"sunt pactum Domini, polluto pectore & manibus inquinatis sancta contrectant, & non pastores sed mercenarii exponunt lupis oves, non protegunt, lac & lanam quærunt non oves, ut detrulos ad inferos mors & pastores depascant & oves. Sed & principes terræ infideles, socii furum, prædones patriæ, quibus nec Deus timori est, nec lex honori, quibus veritas oneri, jus contemptui, crudelitas delectationi. Itaque nec servant prælati justitiam, nec subditi disciplinam. Et ecce Dominus gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, & paravit illum. Ostendetur deinceps populo huic iram & indignationem, immissiones insuper per angelos malos, quibus traditi sunt anno uno & die uno, igne simul & gladio puniendi. Hæc illi. "Ego vero ob intemptatam meæ genti calamitatem dolens atque suspirans, & inquam, Cœlestium secretorum conscii, si conversi egerint poenitentiam nunquid non ignoscet deus & relinquet post se benedictionem? Poenitentia certe prolata ore dei in *Ninivitas* suspendit sententiam, quæ etiam imminentem impiissimo *Achab* debetam ultionem. Suadebo igitur genti meæ ut poeniteant de præteritis & caveant de futuris, & sic forte miserebitur deus, ut non inducat super eos malum hoc grande, sed qui punire præparavit adversos, recipiat in gratiam solita bonitate conversos. Nequaquam, inquiunt, quoniam induratum est cor populi hujus, & oculi obcæcati & aures aggravatæ, ut nec audiant corripientem, nec intelligant ammonentem, nec terreantur minis, nec beneficiis provocentur. Hiis eorum verbis dum mihi major accresceret sollicitudo, Itane, inquam, in perpetuum irascetur deus, & non apponet ut complaceat? Quando tot tristibus læta succedent? aut tot adversa qualis consolatio temperabit? Quale sperandum est in hiis malis remedium, ut sicut illinc terret & contristat afflictio, ita hinc aliquantulum mulceat divinæ miserationis promissio? Ad hæc sancti tale mihi problema proponunt. Arbor quælibet viridis à suo trunco decisa ad trium jugerum spatium à radice propria separatur, quæ cum nulla manu hominis cogente, nulla urgente necessitate, ad suum truncum reversa in antiquam radicem sese receperit, resumptoque succo rursum floruerit & fructum fecerit, tunc sperandum est aliquod in hac tribulatione solatium, & de ea quam prædiximus adversitate remedium. Hæc cum dixissent, ipsi cœlo, ego vobis redditus sum. Assidebat narranti visionem regina, *Robertus* etiam sacri cultos palatii, dux *Haraldus* frater reginæ, *Stigandus* etiam qui ascendit cubile patris sui, & maculavit stratum ejus, vivente adhuc archiepiscopo *Roberto* cathedram *Cantuariensem* invadens; ob quod à summo pontifice suspensus paulo post crepuit & effusa sunt omnia viscera ejus. Is ad vocem narrantis obdormivit, nec terretur oraculo, nec fidem habuit prophetanti, sed potius regem confectum senio delirare submurmurans, ridere maluit quam lugere. At cæteri quibus erat mens sanior flebant ubertim & suspirabant, qui nichil secus quam ipse dixerat, aut à sacerdotibus aut à principibus fieri non ignorabant. Recordantur hæc ipsa summo sæpius narrata pontifici, ipsumque persæpe tum per legatos tum per epistolas eorum vesaniam increpasse, regemque ac reginam hiis malis curandis diligentiam adhibuisse, sed profecisse nichil. Experti sunt tandem regem sanctum hæc non de suo spiritu propheta-

phetasse, quando rex *Haraldus* qui contra iurjurandum quod *Willielmo* Duci fecerat regnum invaserat, ab ipso victus in prælio *Anglicæ* libertati finem dedit, initium servituti. Unde quidam præmissam similitudinem dicunt, pro impossibili regem statuisse, illi maxime qui totam *Anglorum* nobilitatem sic deperisse lugebant, ut ex ea gente nec rex, nec episcopus, nec abbas, nec princeps quilibet vix in *Anglia* cerneretur.

Expositio problematis à rege propositi.

Michi sane alia mens est consideranti sanctissimum virum *Dunstanum* & ipsam calamitatem prædixisse, & consolationem nichilominus promississe. Potest proinde sic non inconvenienter exponi. *Arbor* hæc regnum *Anglorum* significat, decorum gloria, divitiis deliciisque fecundum, excellentia regis dignitatis summe. *Radix* ex qua totus honor iste processit regum semen fuit, quod ab *Alfredo*, qui primus *Anglorum* à summo pontifice unctus & consecratus in Regem fertur, recta successionis linea usque ad sanctum *Edwardum* descendit. *Abscisa* est arbor à trunco, quando regnum à genere regali divisum, ad aliud semen translatum est. *Ad spacium trium jugerum hæc facta est separatio*; quia in trium regum temporibus nulla fuit novis cum antiquo semine regali communio. *Haraldus* enim successit *Edwardo*, & *Willielmus Haraldus*, & *Willielmus* junior patri *Willielmo*. *Accessit ad radicem arbor*, quando gloriosus rex *Henricus* in quem totum regni decus transfusum est, nulla necessitate cogente, nulla spe lucri urgente; sed ex infuso ei amoris affectu abneptem *Edwardi Matildem* duxit uxorem, semen regum *Normannorum* & *Anglorum* coniungens, & interveniente opere conjugali de duobus unum faciens. *Floruit sane arbor*, quando de utroque semine imperatrix *Matillis* processit. *At tunc fructum fecit*, quando de ipsa noster *Henricus* velut lucifer matutinus exoritur, quasi lapis angularis utrumque populum copulavit. Habet nunc certe de genere *Anglorum Anglia* Regem, habet de eadem gente episcopos & abbates, habet & principes, milites etiam optimos, qui ex utriusque seminis conjunctione procreati aliis sunt honori, aliis consolationi. Si cui hæc displicuerit expositio, aut aliter ipse exponat, aut aliud tempus quo hæc expleantur expectet, ne propheta prophetæ inveniatur contrarius; nec credatur sanctum *Edwardum* negasse quod novimus sanctum *Dunstanum* promississe. His forte non inconvenienter inferis, ad narrationis ordinem redeamus.

De morte sancti Regis & exequiis.

Sciens itaque Rex quia appropinquavit hora ejus ut transiret ex hoc mundo ad Christum, jubet suos à fletibus temperare, nec lætitiā quam spes parturiebat inutili quadam interpolare tristitia. Et quasi hiis verbis astantes conveniens, *Si diligeretis* inquit, *me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, promissa fidelibus gaudia percepturus, non meis meritis sed gratia Domini salvatoris qui miseretur cui voluerit, & misericordiam præstat in quem sibi placuerit: vos autem amicum persequimini precibus, & obfidentibus iter meum ad supera psalmis elemosinisque resistite, quoniam licet ab hiis superari fides*

crucifixi non posset, vix tamen quispiam ita perfectus est, ut vel impedire eum vel verrere non temperet. Reginam deinde fratri proceribusque commendans, ejus plurimum laudabat obsequium, & pudicitiam prædicabat, quæ se quidem uxorem gerebat in publico, sed sororem vel filiam in occulto. Imperat etiam quatinus omnia quæ ei dotis nomine munificentia regali contulerat, firma ei semper & illibata permaneant. Sed & eos qui eum de *Normannia* sequuti fuerant, indigenis sedulo commendabat, sive præligerent repatriare eum gratia, sive tum honore subsistere. In ecclesia sane beati *Petri Apostoli* quam à fundamentis ipse construxerat, sepulturam sibi fieri postulavit, suumque transitum mox omnibus propalari, ne mortis suæ cognitione dilata, orationum quoque suffragia differrentur. Omnibus igitur sicut oportebat dispositis, jubet sanctus sacerdotes cum ecclesiæ ministris adesse, & mox exitum suum *Dominici* corporis & sanguinis perceptione munivit. Cernensque reginam inter ceteros flentem uberius & crebrius suspirantem, *Noli*, inquit, *flere filia mea, non enim moriar sed vivam, recedensque de terra morientium, credo videre bona Domini in terra viventium.* Totum se demum commendans Deo, in fide Christi, sub sacramentis Christi, in spe promissorum Christi, senex & plenus dierum migravit à seculo, & puram relinquens purus spiritus carnem auctori spirituum in æternum victurus conjungitur; Cui cœli cives obviant, cui claviger æthereus cœlum reseat, cui verax sui executor promissi discipulus ille quem amavit *Iesus Johannes* occurrit, cum quo virgine virgo sequetur agnum quocumque ierit. Obiit autem anno incarnationis Domini millesimo sexagesimo sexto cum regnasset viginti tribus annis, mensibus sex, & viginti septem diebus, Indictione quarta, pridie Nonas Januarii: cum quo tota pariter *Anglorum* felicitas ruit, perit libertas, vigor omnis interiit. Dici non potest quantus mox omnes timor invaserit, occupaverit moeror, quomodo totam quoque insulam tenebrosus quidam horror impleverit, stabant[ad] exuvias lacras regis cognati ejus & amici, cum subito cadaver exanime quoddam futuræ beatitudinis præferret insigne, cujus vultus cœlesti rubore perfusus omnium assistentium in se convertebat aspectus. Mirantur omnes, sed nudati corporis gloria ausit admirationem quod niveo candore coruscans ita resplenduit, ut virginis illius decus etiam incredulos latere non posset. Parantur interim regales exequiæ, preciosis lintheis & optimis palliis corpus involvitur, pauperes Christi copiosis elemosinis sollevantur. Assunt pontifices, sacerdotum & clericorum frequens turba occurrit, duces regni cum Comitibus proceribusque conveniunt, agmina concurrunt monachorum, innumeralis multitudo utriusque sexus de vicis & civitatibus ad regis exequias convolarunt. Hinc psalmi resonant, illinc lacrimæ gemitusque prorumpunt; ubique gaudia mixta dolori; cum omnes & in regem cernerent unde gauderent, & in se sentirent unde dolerent. Deferunt ad ecclesiam illud pudicitiae templum, virtutis domicilium, offertur pro eo sacrificium salutare. Et sic in loco quo ipse decreverat honorifice sepelitur, in die novissimo beata resurrectione donandus per *Iesum Christum* Dominum nostrum, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Incipit Liber Secundus.

De contracto ad ejus tumulum sanato.

Rebus humanis exemptus quam potens fuerit in divinis beatus *Edwardus* mundum latere non potuit, cum nec virginei corporis virtus vel terra obrui, vel lapide claudi, vel cum ipso potuerit corpore sepeliri: vis enim quæ latebat in membris erupit in miraculis, quoniam dum cæcis visum, claudis gressum, infirmis sanitatē restituit, preciosam in conspectu Domini mortem *Ed.* certis indiciis declaravit. Inter pauperes quos in vita sua sanctus aluerat fuit quidam *Normannici* generis *Rudolphus* nomine, qui nervis in poplite contractis, pedibus etiam ad celanda retortis, non solum naturali privabatur incessu, sed & genibus repere, ut ejusmodi debilibus moris est, dolore obsistente non valuit. Novum solacii genus adinvenit magistra necessitas, vas cavatum in formam pelvis acquirit, cui nates cum coherentibus membris iniciens & sibi artius colligans anteriora manibus sustentabat, posteriora quasi per terram navigando trahebat. Rege igitur ad superiora translato, cum alimenta solita misero defecissent, molestius cœpit etiam debilitatem membrorum sustinere. Recolens autem viri dei qui eum vivens aluerat, cujus sanctitas ammiranda nec ipsum latere potuit, fide plenus suæ insidens naviculæ, infra octavum suæ depositionis diem ad sancti regis sepulchrum applicuit. Ibi regem quasi viventem conveniens, "Tu non es, inquit ille, qui corruptibili adhuc carne circumdatus debiles & ægrotos cœlesti virtute curabas? Et ego quidem, domine mi, membrorum dispendium lenius te vivente ferebam, cum hac mihi causa cibi, potus, deliciæ vestesque necessariæ copiosissimæ præstarentur. At nunc infirmitatis inopia cumulante miseriam, aut tu quid mihi faciendum sit, quo divertendum, cujus supplicanda majestas, cujus pietas expetenda non taceas: aut ipse solito medicam manum adhibeas, ut quia ad spirituales quibus nunc frueris mihi fas non est aspirare delicias, membra mihi quibus corporales acquiram potenti virtute restituas. Dixerat, & ecce mox sanctitas regis emicuit, effluit gratia, pietas invocata resplenduit: vis enim quædam occulta subito nervos extendens in naturalem statum crura pedesque retorquet, evulsisque à carne articulis sanguis profluit, paulatimque succo resumpto, arida prius ossa pristinum robur recipiunt. Gaudent astantes eandem in mortuo quam in vivente viderant effuluisse virtutem, & exhinc sacras *Edwardi* regis reliquias & visitare frequentius & propensius honorare satagebant, scientes eis ad sanandos infirmos morbosque pellendos Apostolicam gratiam non deesse. Porro vir ille receptis viribus stetit super pedes suos, gratias agens Deo & sancto *Edwardo*, qui post primam gratiam qua debile corpus aluerat, etiam nunc secundam adiciens, ipsam debilitatem amoverat.

De sex cæcis & septimo monoculo ad ejus sepulchrum illuminatis.

Diximus beatum *Edwardum* specialem in illuminandis cæcis dum ad viveret habuisse virtutem, hanc ei gratiam morte interveniente non esse subtractam sequens capitulum declarabit. Adhuc de morte tritennarium pro rege celebrabatur officium, cum sex cæci unum sequuti monoculum ad sepul-

chrum regium properarunt. Mirabile spectaculum, cum alter ab altero traheretur, & unus præcedens oculis viris septem ducatum præstaret. Ab illo ergo quo gressus omnium regebatur, ante sacri corporis repositorium collocati, suam cum lacrimis exponunt miseriam, opem flagitant, contra diuturnæ caliginis tadium beatissimi Regis poscunt auxilium. Nec difficile putant in regione lucis quam nulla nox interpolat constituto, à domino lucis mortalibus corporibus lucem impetrare terrenam; nec minoris eum meriti choris immixtum angelicis arbitrantur, quam fuerat cum membris esset corruptibilibus involutus. Illis itaque in oratione persistentibus clementia divina non defuit, quæ & Sancti sui merita latius propalaret, & desideratum miseris solatium non negavit. Subito enim is qui dux fuerat cæterorum, caritatis suæ stipendium lumine duplicato recepit, sociosque respiciens, videt & ipsos novi luminis infusione splendere. Intuentur se mutuo, & unus ab alio sciscitatur an videat, stupent omnes & quasi extra se positi, nesciebant quia verum est quod fiebat, existimabant enim se visum videre. Tandem in semetipsos reversi, & magnam multitudinem divinæ bonitatis experti, erumpunt in vocem exultationis & confessionis, multis accurrentibus & ammirantibus præ gaudio, & laudantibus deum in sancto suo *Edwardo*. Illi autem qui munus salutare acceperant gratias agentes deo ad propria remearunt, beatissimi regis merita prædicantes & virtutem ejus argumento visibili comprobantes.

De victoria Regis Haraldi per beati Regis merita.

Interea *Haraldus*, *Godwini* filius, regnum quod secundum fidem sacramenti debuerat servasse *Willielmo* Regis *Edwardi* consobрино, sibi nec jure debitum nec natura, irreverenter usurpans, malum quod *Anglis* secundum sancti Regis oraculum Dominus præparaverat, transgressione pacti & fidei acceleravit latione. Ut autem attenuatis viribus facilius ab hiis quos injuste provocaverat hostibus vinceretur, suscitavit ei à parte aquilonis inimicos, *Haraldum*, cognomento *Harfan*, *Norwagienorum* regem, & *Tostinum* fratrem suum quem de *Anglia* ipse expulerat, & tempore regis *Edwardi* exulabat in *Flandria*. Hi cum magna classe per *Humbram* ad *Eboracum* properantes, cum exercitum *Northanhimbrorum* prælio exceperant, potiti victoria magnam de obsistentibus stragem dederunt. Hæc ubi *Haraldo* nunciata sunt, exercitum copiosum ex omnibus finibus *Anglie* collegit, cum nocte quadam abbati cuidam religioso qui *Ramesiensi* præerat monasterio, *Alxi* nomine, beatus *Edwardus* in sompnis apparuit. Cujus cum majestatem vir sapiens expavisset, ille blande consolatus hominem; "Vade, inquit, & dic *Haraldo* ut homines qui contra jus & fas regni hujus fines invadunt aggrediatur secure, ego enim ero dux & protector exercitus, quoniam justitiæ hujus gentis deesse non possum, per quem reportabit vice hac de hoste triumphum. Et ne verbis tui is fidem derogat secretum ei sui cordis ostende ut cum ei [quod] nullo conscio menteolvebat edixeris, non hæc tuæ adinventioni sed meæ promotioni ascribat. Nocte quidem præterita cum dolore torqueretur, licet eum non parum urgeret molestia imminens, siluit tamen, reputans apud se si publicaret languorem, quod & suis futurus esset contemptui & hostibus irrisioni. Hæc secum, verum quia

“ quia nunc sanitate succedente languori ab illa peste
 “ convaluit, de meo præsumentis auxilio, contra bar-
 “ baros iustum bellum suscipiat, & ab imminente pe-
 “ riculo suos compatriotas eripiat. Exurgens à
 sompnis vir venerandus adiit *Haraldum*, exponit
 oraculum, & ne furriperet hæsitatio, secretum illud
 quod sanctus iusserat operiri ipso multum ammiran-
 te referavit. Tunc ille cœlesti promissione factus au-
 dacior, in manu valida usque ad provinciam *Eboracensem*
 progrediens, in loco qui tunc *Steinforde-
 brigge*, nunc autem ex rei eventu etiam *Pons belli* di-
 citur, hostes offendit: confertoque prælio dux uter-
 que prostermitur, rex videlicet *Normagenorum* &
 frater proprius *Anglici* regis *Tostinus*, peneque totus
 eorum deletus est exercitus. Itaque quod de duobus
 fratribus adhuc pueris longe ante prædixerat, &
 quod recenti visione vir sanctus promiserat, una
Haraldi victoria completum esse nemo qui ambigat.
Quomodo cæcus beatum Edwardum vidit de sepul-
cro exire, & ita visum recepit.

Fuit præterea in monasterio beati *Petri* Apostoli
 juvenis haud ignobilis, decorus quidem forma
 sed utriusque fideris privatus officio. Hujus compa-
 tientes miserie qui tunc præerant cœnobio, camp-
 nas cum quibus fratres ad quælibet agenda scitaban-
 tur pulsare iusserunt, & cæteras horas certis quibus-
 cumque sollempniis deputatas cimbolorum sonitu
 designare. Agebat igitur vir ille creditum sibi pru-
 denter officium, frequentabat ecclesiam, orationibus
 crebro insistebat, & beati regis merita adesse sibi se-
 dulo precabatur. Accidit autem die quadam æstivo
 tempore, dum fratres hora meridiana quiescerent, &
 ut ipse decumbens in oratorio daret membra quieti,
 & ecce videt in sompnis beatum *Edwardum* egredi
 de sepulchro seque respicientem; deinde sompnolentiæ
 arguens hominem, jubet ei pulsando finem sompno
 facere, & fratres ad horam orationis nonam, quæ
 jam pene transierat, excitare. Hæc cum ei monita
 sanctus dedisset, videt ipsum regem coronatum ad
 altare procedere. Quem cum diligenter intuens, in
 splendorem illius corulci luminis oculos infixisset, visio
 beata disparuit. Expergefactus juvenis subito aperuit
 oculos, & hausto lumine redditam sibi pristinam sen-
 sit sanitatem. Detexit visionem fratribus, & attestati-
 one miraculi fidem verbis fecit, omnibus ammiran-
 tibus & benedicientibus deum in operibus suis, qui
 beato *Edwardo* post mortem dedit melius vivere, &
 ossa ejus mortua de loco suo miris operibus pululare.

*De injusta beati Wulstani depositione, & de justa
 ejusdem per beatum Regem restitutione.*

Beneplacitum est Domino super timentes eum, &
 in eis qui sperant super misericordia ejus. Hoc &
 beati præsulis *Wulstani* simplex justitia, & sancti
 Regis *Edwardi* potens magnificentia sequenti mira-
 culo declararunt. Cum enim rex *Willielmus* totam
 insulam subdidisset, ac rebelles quosque vel expul-
 sisset ab insula, vel mancipasset vinculis, vel servitute
 oppressisset, cœpit etiam cum suis de ecclesiasticis
 tractare negotiis. Fecit igitur synodum congregari
 præsentibus Apostolicæ sedis legatis *Hermenfrido*
Sedunensi episcopo, & presbiteris Cardinalibus *Jo-*
hanne & *Petro*. A quibus *Stigandus*, qui ut superi-
 us diximus pollutis pedibus sanctuarium dei concul-
 caverat, omni gloria & honore spoliatus, & à rege
 perpetuo carcere condemnatus est. Successit huic in
 cathedra *Cantuariensi* Abbas *Lanfrancus* vir un-

decum que doctissimus, omnium etiam liberalium
 artium divinarumque simul ac secularium literarum
 peritissimus. Hic igitur quasi constitutus à Deo ut evel-
 leret & dissiparet & disperderet, & ædificaret & plan-
 taret, ecclesiam *Anglorum* ad novam quandam speciem
 revocare legationis suæ fultus auctoritate conatur.
 Cœpit autem mox corrigenda corrigere & statuenda
 statuere, clericis etiam & monachis honestiorem vi-
 vendi formam præscribere. Apud hunc vir domini
 10 *Wulstannus* simplicitatis & imperitiæ accusatur, &
 quasi homo ydiora & sine literis deponendus, rege
 consentiente veluti hoc ipsum præscribente, decernitur.
 Igitur in synodo quam apud *Westmonasterium* rege
 præsentem celebravit *Lanfrancus*, inter cætera quæ
 tractavit negotia, jubet venerabilem virum bacu-
 lum resignare cum anulo. At vir domini nec vultu
 mutatus nec animo, erexit se, & virgam pastorem
 manu tenens; “ Vere, inquit, domine archiepisco-
 “ pe, vere scio quia nec hoc honore dignus sum nec
 20 “ huic ydoneus oneri nec sufficiens labori: sciebam
 “ hoc cum me clerus eligeret, cum episcopi cogerent,
 “ cum me dominus rex meus *Edwardus* ad hoc offi-
 “ cium invitaret. Ipse auctoritate sedis Apostolicæ
 “ in meos humeros hoc onus refudit, & per hunc ba-
 “ culum me episcopali gradu investiri præcepit. Et
 “ nunc pastorem tu virgam exigis quam non
 “ tradidisti, officium adimis quod non contulisti. Et
 “ ego quidem insufficientiam non ignorans, & tuæ
 30 “ sanctæque synodi sententiæ cedens resignabo bacu-
 “ lum, sed non tibi, sed ei potius cujus eum auctori-
 “ tate suscepi. Hæc cum dixisset, cum suis accessit
 ad lapidem quo gloriosissimi regis exuvie claudaban-
 tur, & stans ante sepulcrum; “ Tu scis, inquit, do-
 “ mine mi *Edwarde*, quam invitus hoc onus suscepe-
 “ rim, quotiens subterfugerim, quotiens me cum
 “ quæreret absentaverim. Fateor insipiens factus
 “ sum, sed tu me coegisti. Nam licet non deesset fra-
 “ trum electio, plebis petitio, voluntas episcopo-
 40 “ rum, gratia procerum, hiis tamen omnibus tua
 “ præponderavit auctoritas, tua magis urgebat vo-
 “ luntas. Et ecce novus rex, nova lex, novus pontifex
 “ nova jura condunt, novas promulgant sententias.
 “ Te erroris arguunt qui iussisti, me præsumptionis
 “ qui consensi. Et tunc quidem falli potuisti ut ho-
 “ mo, sed nunquid modo conjunctus deo? Non igi-
 “ tur illis qui exigunt quod non dederunt, qui cum
 “ sunt homines fallere possunt & falli, sed tibi qui
 “ dedisti, qui jam inductus in ipsam veritatem er-
 “ roris vel ignorantie tenebras evasisti, tibi inquam
 50 “ resigno baculum, tibi curam eorum quos mihi
 “ commendasti dimitto, tibi secure eos committo cu-
 “ jus merita non ignoro. Hæc cum dixisset, ele-
 vata paululum manu, in lapidem quo sanctum corpus
 tegebatur infixit baculum, “ Accipe, inquiens, do-
 “ mine mi rex, & cui libuerit trade illum. Et sic
 descendens ab altari exutus pontificalibus inter mo-
 nachos ipse monachus simplex resedit. Ammiraba-
 bantur omnes cernentes virgam immerfam filici, &
 quasi radicibus niteretur, neque ad dextram neque ad
 60 sinistram declinare. Temptant eam quidam evellere,
 sed illa stabat immobilis. Fit in turba murmur &
 musitatio, accurrunt undiq; videntesq; magnalia dei
 stupent, hærent, nunc procedunt paululum, nunc gressu
 sistunt, nunc extendunt manum, nunc retrahunt, nunc
 quomodo ferrum inhæreat lapidi terræ decumbentes
 explorant, nunc erecti se invicem coartantur ut vide-
 ant. Res defertur in synodum. Sed *Lanfrancus* dictis
 fidem

fidem non adhibens, accersito ad se *Gumulfo Roffensi* episcopo viro venerabili & religioso, jubet ut accedens ad sepulchrum, baculum quem Sanctus deposuerat proferat in medium. Paret superiori præsul inferior, sed inventa est fortior virginei licet extincti corporis virtus, quam viventis episcopi manus. Ista baculum temptat evellere, quem illa licet inferior loco sed potestate superior, quasi à parte inferiori vi quadam mirabili teneretur, filici facit immobiliter inhaerere. Tunc præsul *Lanfrancus* novitate miraculi stupefactus, & regem volens tantæ ammirationis esse participem, mittit qui eum in synodum evocarent. Advenienti cum proceribus assurgit *Lanfrancus*, simulque ad Regis tumulum properantes, facta oratione manum apponit pontifex, baculum temptat erueri, sed obistente sancti Regis virtute conatus ejus desiderato caret effectu. Exclamat rex, plorat pontifex, uterque resonat gloriam Deo, laudes *Edwardo*, cujus in beati *Wulstani* promotione non errasse judicium certis indiciis declarabatur. Tunc *Lanfrancus* ad Sanctum accedens, “ Vere, inquit, justus dominus & “ justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus, vere “ cum simplicibus graditur, & cum simplicibus ser- “ mocinatio ejus. Derisa est à nobis tua frater ju- “ sta simplicitas, sed eduxit quasi lumen justitiam “ tuam & judicium tuum tanquam meridiem. Plan- “ gendæ tenebræ quibus involuti dicimus malum “ bonum & bonum malum. Erravit, erravit in te “ frater judicium nostrum, & suscitavit Deus in rege “ suo spiritum suum, qui nostram evacuaret sententi- “ am, & simplicitatem tuam Deo gratam omnibus “ propalaret. Auctoritate proinde qua fungimur, “ immo divino judicio quo vincimur, curam qua “ te inconsultius exuimus iterum tibi committimus “ & imponimus, scientes experti quoniam melius est “ modicum justo super divitias peccatorum multas. “ Melius plane modicum literaturæ cum fide quæ “ in simplicitate cum dilectione operatur, super di- “ vitias sapientiæ & scientiæ secularis, quibus multi “ vel ad vanitatem humanæ laudis vel in avaritiam “ turpis quæstus abutuntur. Accede igitur, frater mi, “ accede ad dominum tuum, immo & nostrum: cre- “ dimus enim quod sancta ejus dextera quæ nobis “ baculum negavit, tibi laxata manu facile resignabit.

His auditis, sanctus pontifex sua usus simplicitate paruit imperanti, & accedens ad altare, “ Ecce, in- “ quit, ego domine mi *Edwarde*, ecce ego qui me tuo “ commisi judicio, qui me tuæ sententiæ subdidi, cui “ baculum quem concesseras resignavi. Quid nunc “ tibi placet, quid vis, quid discernis? servasti certe “ dignitatem tuam, meam purgasti innocentiam, tu- “ am magnificentiam prodidisti. Si igitur adhuc de “ me tua stat antiqua sententia redde baculum, aut “ si mutata est, cui tradatur ediffere. Hæc dicens, levi tactu virgam temptat evellere; quæ manum ejus sequuta, ac in molli luto fuisset impressa defiliit. Accurrunt rex simul & archiepiscopus, prostrati veniam postulant, & se sancti viri orationibus commendant. At ille qui didicerat à Domino *Jesu Christo* mitis esse & humilis corde, ipsis æque prosternitur, & à tanto se pontifice benedici precatur. Quæ tunc inter sanctos episcopos lacrimæ, quæ suspiria, quam humilis de ipsa benedictione fuerit contentio, quis facile dixerit? Tandem mutuo benedicentes & manibus se tenentes in synodum redeunt cunctis exultantibus, multis autem & flentibus præ gaudio, omnibus au-

tem in commune Deum in suis sanctis mirabilem prædicantibus. Rex vero in amorem cognati sui & prædecessoris accensus, sanctissimum ejus sepulchrum theca de argento simul & auro fabrefacta, sicut in præsentiarum cernitur, miro studio decoravit.

De prima ejus translatione & corporis incorruptione.

CUM igitur hiis atque hujusmodi miraculis sanctus floreret *Edwardus*, erat inter fratres frequens de ejus sanctitate confabulatio. De die in diem circa tantum patronum cunctorum augebatur affectus, quo ad revisendas sanctas ejus reliquias magis ac magis incitabantur. Erat & inter eos amica quædam plærumque contentio, aliis affirmantibus virgineam carnem regis corruptionis expertem, integram & illibatam in sacro sui corporis hospitio detineri: aliis præ timore indicentibus illis de tanta præsumptione silentium, ne forte hac spe frustrata, facile tanti Confessoris gloria posset imminui. Cum enim, inquit, apostolorum, martyrum, innumerabiliūque sanctorum corpora sint resoluta in cineres, si hoc ipsum natura operetur in *Edwardo*, nec à nobis minus amandus, nec Deo minus videri debet acceptus. Hæc cum ante virum venerabilem ipse monasterii abbatem *Gillebertum* cognomento *Crispyn* disputatio verteretur, discernit tanti patroni corpus omnimodis visitandum, & quid de hiis sentiendum sit, certis indiciis explorandum. Statuit igitur diem quo sancti viri reliquæ proferentur in medium, ut istorum fidei, illorum consuleretur affectui. Vocat autem ad hoc cœleste spectaculum personas honestas & religiosas, inter quas *Roffensis* episcopus *Gumulfus*, de quo superius fecimus mentionem, speciali gratia simul & gloria præminebat. Itaque tricesimo sexto anno ex quo rebus humanis excesserat, accedunt ad tumulum sancti viri qui ad hoc fuerant invitati, sullatoque lapide quo sarcophagum claudabatur, tanta odoris fragrantia omnium naribus, ut & ecclesia repleretur, & in sepulchro aromata scaturire putarentur. Primum deinde pallium quo sacratissima membra fuerant involuta, pristinam venustatem & integritatem reservasse conspiciunt. Spe deinde gloriæ potioris animati, extracto pallio cætera ornamenta vestesq; considerant, & omnia solida invenerunt & integra. Producunt brachia, plicant digitos, articulos explorant, & omnia sana, omnia flexibilia & antiquo reperiuntur vigore firmissima. Investigant postremo carnis integritatem pariter & colorem, quæ vitro purior, nive candidior, futuræ resurrectionis gloriam præferebat. At cum desideratam faciem ejus attingere omnes pariter timuissent, præfatus episcopus *Roffensis* testimonio conscientiæ vel amoris factus audacior, sudario quo caput sanctissimum tegebatur manum iniecit, & à parte inferiori descendens, barbam beata canicie niveam fide plenus extraxit, eam ac si viveret mento firmitus inhaerere persentiens. Delectatus miraculo & desiderio ignitus pilum unum extrahere sibi que servare conatur: sed hæsit firmitus, nec sequitur voluntatem effectus. Animadvertit hoc *Gillebertus*, & episcopum blande corripiens; “ Sine, “ inquit, pater, nec tanti regis velis infestare quietem, “ nec integritati ejus quam *Christus* huc usque servavit aliquid minuire. Ad hæc episcopus. “ Optime, inquit, loqueris abba. Non tamen conatum hunc meum præsumptioni deputes sed devotioni, cum reliquiarum ejus vel modicam portionem, si mihi copia præstaretur, *Cræsi* opibus prætulissem. “ Sed

« Sed quia regius animus aliquid sibi detrahi dedi-
gnatur, habeat sibi omnia sua, & cum integritate
sua diem beatæ resurrectionis expectet. Itaque
retento pallio quo sanctissima ejus membra fuerant
involuta, aliud æque preciosum apponunt, diligenter-
que curatam glebam illam dulcissimam suo recon-
dunt in thalamo. Ubi per ejus merita plurima præ-
stantur beneficia; ex quibus ad laudem Domini no-
stri Jesu Christi pauca de pluribus credimus subne-
ctenda.

De puella ad ejus tumultum sanata.

SANCTISSIMUS *Helyseus* propheta à pueris plus
Squadraginta derisus, sua maledictione ultus in-
juriam, universos bestiis tradidit puniendos. Magum
impiissimum *Helymam* apostolos blasphemantem
beatus *Paulus* subita cæcitate dampnavit. Injuri-
am igitur sanctis suis illatam in se redundare *Chri-*
stus declarat, *Qui vos, inquit, audit me audit, &*
qui vos spernit me spernit. Hoc in suo Dominus *Je-*
sus ostendit *Edwardo*, ejus detrahentes sanctitati
cum magna severitate puniens, obsequentes ei be-
neficiorum collatione remunerans. Erat in civitate
matrona nobilis, *Matildis* nomine, artis purpurariæ
peritissima, quæ regum divitumque vestes ornare
auro, illustrare gemmis, picturis & floribus opere
polimito variare consueverat. Commiserat ei opus
non mediocris precii nobilissima quædam ac ditissi-
ma femina, quæ Comiti *Glovernia* nuptum tra-
dita paulo minor à regina habebatur, cæterisque
per *Angliam* Comitissis sicut divitiis, ita cultu vesti-
um nitebatur excedere. Instabat cotidie non solum
ut artificiose sed etiam ut celeriter omnia compleren-
tur. Aderat interea beati regis & martyris *Ed:* hujus
nostri principis patrui præclara sollemnitas, qui ab
impiis sine culpa peremptus, creditur innocentia
martyrio coronatus. Fluctuabat animo sapiens illa
mulier, & cum operis dilationem superbissimæ femi-
næ indignationem sibi crederet parituram, & san-
ctissimam festivitatem labore prohibito violare divi-
næ ultionis timeret esse materiam, Respicens igitur
sociam operis adolescentulam, Quid tu, inquit,
inter laboris hujus necessitatem & sancti Regis *Ed-*
wardi festivitatem decernis? Nam vacare dispendio-
sum, operari autem in tanta festivitate arbitror peri-
culosum. Subridens juvencula: « Istene est *Edwar-*
« *dus* quem apud *Westmonasterium* hæc rustica mul-
« titudo veneratur ut regem? Rogo quid mihi & illi?
« vacent alii & suis cantibus vel plangent mortuum
« vel honorent, ego non magis pro eo quam pro ru-
« stico quolibet inceptum opus si jusseris prætermittam.
Expavit domina & incaluit cor ejus & in me-
ditatione ejus ignis exæstuans erupit in vocem in-
crepationis & indignationis, & quasi diabolico præ-
ventam spiritu blasphemam durissimis sermonibus
verberaret. Ridebat pedissequa, & dominæ suæ
simplicitatem irridens, blasphemiam blasphemias
cumulabat; cum subito multis astantibus paralyti
morbo corripitur, & os blasphemum usque ad dexte-
ram aurem retortum eam officio linguæ quo fuerat
abusa privavit: spumant labia, stridet dentibus &
arescit, miserabilique membrorum sinuamine corpus
omne torquetur. Hæc cum materfamilias juvenulæ
cerneret justo Dei judicio contigisse, dolor indigna-
tionis, luctus iræ successit. Flebat illa & domus ejus
tota, & quæ objurgaverat blasphemantem, misera-
tur tot tormenta & tam intolerabilia patientem. Res-

innotuit civitati. Accurrunt multi, aut dominam con-
solaturi, aut pedissequam admiraturi. Quærenti au-
tem quid factum opus sit, astat persona quædam satis
ut videbatur veneranda, hortabatur ut impositam
navi miseram ad ipsius quem blasphemaverat cor-
pus sanctissimum deportarent, ejus meritis receptu-
ram remedium, ob cujus injuriam illatum sibi sen-
serat tam immane supplicium. Dixit, & factum est
ita. Delata est ad sancti Regis sepulchrum mulier
infelix, accensoque ad ejus mensuram cereo, domina
ejus vigiliis & orationibus insistebat. Luctus & eju-
latus multus circa illam, quoniam insanabilis vide-
batur dolor ejus, pessima plaga illius. Una & sola
spes omnium pietas *Edwardi*, qui didicerat à Do-
mino *Jesu* retribuere bona pro malis, dilectionem
pro odio. Torquebatur ergo tota nocte illa, cæteris
flentibus & orantibus. Orabant & pro ea fratres
monasterii, quorum Præpositus sollempnes super
eam letanias cum magna devotione edidit. Pugna-
bant in conspectu piissimi Regis oratio & ægritudo,
iniquitas famulæ peccatricis & fides dominæ mise-
rantis, magnitudo criminis & multitudo doloris.
Vicit tandem *Jesum* meritis beati regis illa à qua
vinci solet misericordia, quæ mox in languida ob-
vians veritati sententiam quam illa dictaverat sua
lenitate temperavit. Itaque cum in dolore nocti
continuasset & diem, hora qua laudibus vespertinis
sacra illius festivitas diei claudebatur, inter psallen-
tium voces & gemitus orantium subito reddita sibi
sanitate intuebatur astantes, flentes ammirabatur,
ubi esset, quid passa, quo delata, quæ tanti doloris
causa sermone recepto requirit. Os quippe quod
morbus contraxerat, ad naturalia loca reversum,
formæ pristinae simul & sanitati donatur. Audiens
autem cuncta quæ acciderant erupit in lacrimas;
os, lingua, mens, sensus confessionem personant, &
interiorem contritionem crebra suspiria prodiderunt.
Tunc misericordiam & judicium cantabant qui ad-
erant Domino, qui percutit & sanat, mortificat &
vivificat, deducit ad inferos & reducit. Illa vero
gratias agens Deo & ejus beatissimo servo *Edwardo*,
cum domina sua incolumis remeavit ad propria.
Quandocumque deinceps nomen gloriosi Regis au-
diebat, tanto corripiebatur timore, ut pallor vultum
offunderet & cætera membra tremor occuparet.

*De quodam fratre à febre quartana per sanctum
Regem liberato.*

ERAT præterea in monasterio quo sanctæ ejus re-
liquiæ servantur frater quidam *Osbertus* nomine,
cujus sincerissimam vitam decorabat scientia, illu-
strabat facundia, philosophia tam secularis quam ec-
clesiastica fullimius extollebat. Hic aliquando circa
medium mensis Julii quartana febre correptus, per
menses sex adeo vexabatur, ut natura morbo jam-
jamque cessura videretur. Exesæ carnes, sanguis
exhaustus, ossa suis vacuata medullis simulacrum
magis quam hominem præferebant. Aderat Domi-
nicæ nativitatis cunctis mortalibus amplectenda sol-
lemnitas, & vir ille duplici molestia fatigatur, cum
& vi febrium torqueretur, & hiis gaudiis non in-
teresse festivis ipsis ei febribus amarius videretur.
Intulit itaque fides vim naturæ, & devotio de mor-
bo triumphat, virumque Dei sacratissimis inter-
esse vigiliis contra spem omnium compulerunt. Et
jam circa gallicantum ut ea die consuevit ecclesia,

missa celebratur, & evangelium, quo virginalem partum, pastorum vigilias, excubias angelorum sanctus *Lucas* evangelista describit, recitatur, cum ille parvuli qui natus est nobis humilitatem, matris & virginis pietatem summa cum devotione considerans, totumque in lacrimas resolutus, & interiori lætitia miro modo perfunditur, & exteriori quadam suavitate membra marcida refoventur. Psallit, spiritu psallit & mente; orat, spiritu orat & mente; & inter matrem & filium, inter sinum & præsepium, pia cogitatio cum loquutione discurrit. Extinctam credit quam diu pertulerat passionem; quam tamen pius *Iesus* ut *Edwardi* sui merita propalaret, suspenderat quidem sed non extinxerat. Biduo namque ob devotionem viri febres quadam virtute conclusæ divina, die tercio severius solito miserum corpus invadunt, & se artubus, nervis, juncturis quoque, imis etiam visceribus infundentes, doloribus, ac tortionibus tam interiora quam exteriora illius omnia dissecabant. In hiis tormentis cum dies posterior præcedenti videretur esse crudelior, advenit dies desiderata, qua gloriosissimus princeps *Edwardus* post gloriam temporalem Christo remunerante meruit æternam. Hora igitur illa qua pro tanti regis memoria immolabatur sacrificium salutare, accessit ad Sancti tumultum languidus, & prostratus solo, quasi jam extremum spiritum emissurus indoluit. Deus meus, quæ tunc suspiria, qui gemitus, qui singultus miserum illud corpus concutiebant! Qualia ei verba dolor dictabat, suggerebat fides; spes componebat! Nunc quasi rationando provocat, nunc supplicando compellat. « Et tu, inquit, Domine usquequo? usquequo oblivisceris me in finem? usquequo avertis faciem tuam à me? ubi sunt rogo magnalia tua quæ narraverunt nobis patres nostri, opera quæ operatus es in diebus eorum? Itane qui alienis didicisti misereri semper & parcere, tibi servantibus, tuis deputatis laudibus, tuis obsequiis mancipatis claudes viscera pietatis? Itane corpus quod regia munificentia hætenus aluisti, nunc febribus consumendum exposuisti? Et utinam consumendum cito; sed heu! heu! depascor & non consumor, torqueor & non morior; vita dolori est nec finitur, mors desiderio nec conceditur. Sed quid facio, quasi iudicio contendens tecum cum misericordiam petam, nec præsumam de iudicio? Obsecro proinde bone rex, amantissime princeps, dulcis patrone, moveat illa viscera tua piissima servuli tui tantus dolor, & oculo quo longe posita cernere consuesti, quid in hiis miserendis visceribus meis agatur diligentius contemplare, & quam intolerabiliter à frigore nimio ad calorem nimium transeam. O! ô tremor horribilis, ardor indicibilis! Attende Domine dulcissime, attende & vide, si est dolor sicut dolor meus. Si indignum iudicas sanitate, vel dolorem termina morte. Inter hæc verba, singultus lacrimæque prorumpunt, nec ulterius res verbis agitur sed affectibus. Deinde expletis missarum sollempniis surgit ab oratione; & ecce dolor omnis abcesserat, & quasi novo perfusa refrigerio vigorem pristinum membra cuncta resumpserant. Cæpit etiam cogitare de cibo, & statim pulso fastidio, vis appetitiva ad cibi desiderium excitatur. Quid plura? Perfectæ redditus sanitati tanto dehinc devotius sancti Confessoris obsequiis & laudibus insistebat, quanto fuerat in se ipso virtutem ejus expertus.

De quodam milite ab eodem morbo sanato.

ERat vir iste scriba doctus in regno cœlorum, & sæpe sermonem jussus facere in populo, proferebat de thesauro suo nova & vetera. Accidit autem post recuperatam tali miraculo sanitatem, ut anni orbita natalis anniversariam denuo sanctissimi regis memoriam revocaret. Confluxerat de civitate non minima multitudo, ut & singulis annis consueverat, tam vigiliis quam missarum sollempniis ob ipsius gloriam interesse gaudebat. Frater igitur iste ab abbate secundus sacris indutus vestibus ad altare missam celebraturus accessit. Post lectionem autem sancti Evangelii, conversus ad populum, habuit ad eos de regis sanctitate simul & virtute sermonem. Prædicabat vir Dei ejus humilitatem, laudabat patientiam, pudicitiam extollebat. Quanti vero meriti fuerit apud Deum, certis miraculorum astruit argumentis. Postremo virtutem ejus quam anno præterito senserat in se ipso produciens in medium, omnes ad pietatem, multos etiam ad suspiria lacrimasque commovit. Affuit miles quidam regalis custos palatii *Gerinus* nomine, qui typo quartano per dies & menses supra modum fatigatus, frustra in medicos multa consumpserat. Nam morbus nec sibi nec suis parcens, sacculum pecunia, sanguine corpus ejus exhauserat: spiritus ejus attenuatus est, & solum sibi videbatur superesse sepulchrum. Audiens autem hunc virum per merita beati *Edwardi* simili exemptum passioni, conceptæ fidei spes successit, & cor pavidum caritas ignivit. Hiis omnibus factus alacrior, ad sepulchrum regis nocte sequenti accensis cereis excubias celebravit. Erat autem vigilia Dominicæ apparitionis, & nox triplici jucunditate sollempnis, in qua & fides gentium, & baptismatis sacramentum, & miraculorum Christi commendatur initium. In conventu fratrum hymni resonant & concrepant lectiones, *Gerinus Edwardo* totus intentus lacrimas offert, & multiplicat preces: *Edwardus Gerinum, Christus* exaudivit *Edwardum*, & opere uno, regem gloria & honore sublimem, *Gerinum* reddit febribus extinctis incolumem.

De femina quam absentem sanavit.

REgulus ille cujus filius infirmabatur *Capharnaum* ad sanandum eum necessariam corporis Domini præsentiam ratus, minus fidelis ipsius Salvatoris sententia judicatur. Porro fidem centurionis ob id maxime Israëlicæ religioni novimus ab ipso Christo prælatam, quod cum ad pueri illius paralytim depellendam suum spondidisset adventum, divinam ejus majestatem fide plenus attendens, *Nequaquam*, inquit, *Domine, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus*. Hujus fidei similitudinem sanctimonialis quædam femina in monasterio *Berchigensi* zelata, beati regis *Edwardi* merita sua reddidit fide clariora. Laborabat enim & ipsa quartanæ febris incommodo, & jam ei secundus in ipso languore transiens annus spem recuperandæ sanitatis ademerat. Die vero quadam cum matutini soporis quiete membra marcida refocillaret, videbat in sompnis se cum suorum comitatu ad patriam propriam parentesque revisendos iter arripuisse. Et cum paululum processissent, rogat unus aliquis ut divertat, ad *Westmonasterium*, quatinus

tinus ibi cibo potuque refecti laborem itineris facilius sustinerent. Et, Quomodo, inquit illa, ad eos divertam quorum nec faciem unquam vidi nec nomina novi, nec in ratione dati & accepti cuiquam illorum aliquando communicavi? Et ille, Est ibi, inquit, nobilis rex *Edwardus*, cuius si cum devotione ac fide sepulchrum inviseris, facile tibi à Domino Deo suo refectiorem qua corpus tuum pristinum vigorem recipiat impetrabit. Evigilans igitur mulier sompnumque retractans surrexit de stratu, baculoque imbecilla membra sustentans, ingreditur oratorium & coram altari prosternitur. Septem quoque Psalmos qui poenitentiales dicuntur, cum summa cordis contritione decantans sollemnes addit Letanias; devotis quoque precibus sanctum regem conveniens, « Credo, inquit, Domine, para-
« tam mihi apud sanctum sepulchrum tuum, secun-
« dum quod mihi promissum est, si illud adiero,
« sanitatem; sed quid opus est hoc labore meo,
« immo periculo meo? Erit enim non parvum meæ
« quietis dispendium vecturam querere, viaticum
« procurare, socios itineris providere, præcipue in
« eundo & redeundo audire multa, multa videre
« quæ mentem extollant & adimant gravitatem, &
« vel ipsa nugari, vel otari, vel talia facientes at-
« tendere. Quid igitur necesse est ut sacri corporis
« tui præsentiam quæram, cum spiritu præsens sis,
« & cimenti creatorem angusta sit omnis creatura?
« Scio certe, scio quod in ea luce quæ penetrat
« omnia, mea tibi patet miseria, & cum sis parti-
« ceps summæ illius potestatis, si voluntas affuerit,
« non deerit facultas. Dic proinde verbo & sana-
« bitur ancilla tua. Hæc & huiusmodi cum in ma-
« gna cordis angustia declamasset, ad lectum doloris
« sui timens & tremens revertitur; erat enim dies qua
« tremebundæ illius accessionis expectabatur hora.
« Sed illa, ut ita dicam, lento pede progrediens parum
« vel nichil molestiæ intulit patienti. Animæquior
« exhinc facta mulier ad rogandum regem beatissi-
« mum se totam convertit, & post biduæ quietis
« solatium quartanæ passionis timebatur accessus.
« Incumbente autem hora illa terribili oratorium
« rursus ingreditur, & præmissis psalmis lacrimas ite-
« rat & multiplicat preces. Quid plura? Et illum
« diem transigit sine molestia. Cum autem terciæ
« tribulationi eodem quo prius occurrisset antidoto,
« perfectæ reddita sanitati, sancto regi *Edwardo* quo-
« ad vixerit gratiarum retulit actiones.

De monacho à triplici morbo curato.

NEc silentio tegendum arbitror quod uni servo-
rum *Westmonasterii*, viro religioso & honesto,
per merita beati regis pietas divina contulerit. Miro
quidem vir iste circa beatum *Edwardum* tenebatur
affectu, & nominis illius recordatio super mel ei
dulcis erat, & memoria sanctitatis ejus super mel
& favum, unde cum gratiarum actione quinque pro
ejus anima cotidie psalmos decantabat. Accidit
autem ut triplici fatigaretur molestia, nec alia quam
cælestis speraretur medicina. Post minutionem
namque circa vulnusculum collectus sanguis & coa-
gulatus in pessimum apostema duruerat, & vicina
quoque loca dolor invadens, suo brachium vigore
privaverat, hanelo præterea cor cruciabatur spiritu,
& pectus angustum cum magna difficultate alitum
emittebat. Sed & pedem tumor intolerabilis occu-

pans officium ejus pene totum ademerat. Appro-
pinquabat dies annua revolutione sollemnis, qua
rex sanctus ad cælestia regna migravit, cum ille
tanto laborans incommodo desideratam cunctis
lætitiâ solito mæstior expectabat. Eadem vero
nocte tempore opportuno cum ad signa pullanda ob
honorem regis alacriter fratrum turba concurreret,
ipse valetudine pressus tristis sedebat, quod nichil
poterat hilaritatis exhibere, nec fratribus in tanto
labore præstare solatium. Illis igitur cordas summa
cum devotione trahentibus, æstuabat vir sanctus
& semetipsum jam ferre non sustinens, Itane, inquit,
mi *Edwarde*, non subvenies, & huic desiderio meo
vires negabis? Adesto quæso, surgo enim, & me
fratrum choris interféro. Arrepta vero una corda-
rum, morbumque contempnens, toto nisu manibus
traxit utrisque. Statim apostemate rupto, concre-
tus ille putridus sanguis erupit, sedatoque tumore
dolor omnis abcessit. Sublata igitur una trium
molestia, de pectoris anxietate sollicitus, exper-
tam jam regis sancti virtutem, fide certior & spe
cepit alacrior contemplari. Moris autem erat illi,
fratribus post vigilias ad strata redeuntibus in ec-
clesia remorari, & ante quoddam altare secretius
psalmis orationibusque vacare. Eadem vero nocte
qua sibi divinam in brachii sui curatione senserat
affuisse præsentiam, ad dulces quas solitus fuerat
frequentare latebras devotus accessit. Prostratus-
que Deo & sancto Confessori suo *Edwardo*, pro ac-
cepto beneficio agit gratias, supplicat pro non ac-
cepto. Nec præsumptioni sed fidei ascribendum,
quod triplicari sibi cælestia munera precabatur.
Instat igitur, plorat & orat, lætus pro brachio, sed
pro pectore tristis. Inter orandum autem, è cor-
pore sudor copiosus egrediens spiritum reddidit so-
lito fortiozem. Pectus deinde cælesti quodam rore
perfusum solitam recepit sanitatem. Superat adhuc
pedis angustia, quæ eum fratrum suorum interesse
conventui non sinebat. Itaque cum in cella infir-
morum cum alio quodam seniore decumbens, die
quadam circa solis occasum mutua se collatione
reficiunt, & inter colloquendum beati regis virtu-
tem suavi sermone commemorant. Tunc ille qui
jam fuerat duplici morbo curatus, Quam magna,
inquit, multitudo potentiæ ejus frater carissime,
quam ego peccator in memet ipso expertus audeo
dicere, quia quicquid voluerit, à Domino Deo suo
facile impetrabit. Sic ei miraculum quod in se fue-
rat operatus exponens, pedem extendit intolerabili
quodam tumore deformem; &, Si hunc, ait, pedem
mihi sublato dolore sanasset, nichil est quod ulte-
rius petendum ab eo æstimassem. Hiis sermonibus
se consolantes, sole ruente lectulis sese recipiunt.
Mane autem facto, surgens is cui pes doluerat, so-
lito manum apponit dolori, sed nichil in pede quod
vel timeret vel doleret inveniens, sensit se per bea-
tum *Edwardum* perfectæ sanitati donatum. Excla-
mat cum gaudio, & pandens sociis tam cælesti mi-
raculum, ad amandum dulcius, & laudandum de-
votius, & expressius extollendum tanti meriti pa-
tronum omnium corda commovit, ad laudem &
gloriam Domini nostri *Jesu Christi*, cui est honor in
secula seculorum. Amen.

*Explicit vita sancti Edwardi Regis & Confes-
soris, cum miraculis ejusdem.*

De quodam Miraculo mirabili, autore *Aluredo*
Abbate *Rievallensi*.

Miracula Domini & manifesta divinæ pietatis indicia scire & tegere, portio sacrilegii est. Quod enim esse potest præsentibus ad consolationem, ad ædificationem posteris, omnibus ad devotionem, indignum est cunctorum notitiæ deperire. Sed plerumque multorum nos terret ineptia, qui vel invidia tabescentes, vel infidelitate languentes, de his quæ bona sunt, vix de quoquam suis credunt oculis, ad credendum vero de quolibet ea quæ mala sunt, levi tactu aurium inducuntur. Hinc est quod rem mirabilem & nostris seculis inauditam tibi potissimum, pater amantissime, credidi revelandam, cujus sancta simplicitas bene sentire de omnibus, de nullo absque certis indiciis finistram aliquid suspicari consuevit. Nulla sit de verborum veritate cunctatio, cum ea quæ dicenda sunt, ex parte propriis oculis viderim, omnia autem mihi tales personæ retulerint, quas nec ætatis maturitas, nec spectata sanctitas, ulla sinerent ratione mentiri.

Inter monasteria virginum quæ vir venerabilis ac Deo dilectus, pater & presbyter *Gillebertus* per diversas *Angliæ* provincias miro fervore construxit, unum in provincia *Eboracensi* situm est in loco qui aquis & paludibus septus ex re nomen accepit. Dicitur enim *Wattun*, id est, *humida villa*. Qui quondam, ut refert in historia *Anglorum* venerabilis presbyter *Beda*, magno sanctarum mulierum pollebat examine: ubi & beatus pontifex *Joannes*, puellam ob incautam sanguinis diminutionem fere desperatam, salubri tactu & oratione sanavit. Quoniam igitur in eodem loco prædicti patris industria renovatur antiqua religio, antiqua nichilominus miracula renovantur. Ita quippe ibi Christi ancillæ, inter cotidiana manuum opera consuetudinemque psallendi, spiritualibus mancipantur officiis ac cœlestibus intersunt theoriis, ut pleræque quasi valedicentes mundo & omnibus quæ mundi sunt, sæpe in quosdam indicibiles rapiantur excessus, & angelicis videantur interesse choris. Crebra eis cum bonis spiritibus confabulatio, à quibus nunc corripuntur, nunc erudiuntur, nunc de certis necessariisque præmuniuntur. Tanta inter eas videtur dilectio, tanta proinvicem sollicitudo, ut cum una obierit, cæteræ nunquam cessent à precibus, donec vel de pœna ejus, vel de gloria certum eis aliquid eluxerit. Inde est quod non solum ut fieri solet in sompniis, sed & visibiliter carneis oculis mortuæ vivis appareant, & nunc pœnam, nunc gloriam quam singulæ meruerunt exponant. Contigit aliquando unam optimæ apud omnes opinionis, relicto corpore ad cœlestia commigrasse. Diligebatur ab omnibus, sed ab una specialius colebatur. Instat precibus illa, ut ei virginis meritum divina pietas non celaret. Revoluto anni circulo, dies depositionis ejus anniversarius vertebatur. Solitas orationes puella multiplicat. Accenditur desiderio, uberrim lacrimis irroratur. Interim pro defunctæ excessibus immolanda salutaris hostia parabatur. Sacerdotes debitum officium prosequuntur. Conversa ad al-

10 tare Christi virgo desiderii sui præstolabatur effectum: cum ecce radius solis de superioribus ad inferiora demissus ante gradum altaris sese locavit. Intuetur diligentius illa, & mox virginem quam dilexerat, nimio splendore coruscantem ipsi radio conspicit insidere. Obstupuit & obrigit, & loquente spiritu, carnea lingua tacebat. Quia vero sopitis quodammodo sensibus corpus stabat immobile, accessum virginis, ut evidentius cerneretur, solo desiderio flagitabat. Mox radius solis à loco quo subsisterat elevatus, accessit propius, & ante faciem virginis stans vultum quem concupierat amanti præbuit cominus contemplandum. Ita ineffabili perfusa gaudio finem cœlestis præstolabatur officii. Cum vero missa voce diaconi clauderetur, illa ad se, radius ad superiora revertitur. His extra propositum præmissis, ad ea quæ proposuimus enarranda transeamus.

20 Pontificante in ecclesia *Eboracensi* sanctæ ac piæ recordationis *Henrico*, puella quædam quatuor ut putabatur annorum, ejusdem sancti patris precibus in eodem monasterio suscipitur nutrienda. Quæ mox ut infantilem excessit ætatem, cum puellaribus annis puellarem induit lasciviam. Nullus ei circa religionem amor, nulla circa ordinem sollicitudo, circa Dei timorem nullus affectus. Petulans illi oculus, sermo indecens, lascivus incessus. Incedebat sacro tecta velamine, sed nichil tali dignum habitui prætendebat in opere. Corripitur verbis, sed non corrigitur; urgetur verberibus, sed non emendatur. Furabatur magistrarum oculis horas, ut vel indulgeret otio, vel signis inordinatis diffunderet, aut vacaret fabulis, aut inutile aliquid aliis suaderet. Disciplina ordinis premebatur, & ad exterioris hominis honestatem utcumque servandam coge-
30 batur invita. Omnia ei ex timore constabant, ex amore nichil. Et jam nubilis facta, interioribus exteriora, otiosa quietis, feriis ludicra præponebat. Accidit autem ut fratres monasterii quibus exteriorum commissæ est cura, quippiam operis facturi ingrederentur monasterium feminarum. Quod illa perpendens accessit propius, & curiosius ipsorum opera contemplabatur & vultus. Erat inter eos adolescens cæteris formosior facie, & ætate nitidior. Injecit in illum oculos misera, ipse vero intendebat in eam. Aspiciunt se oculo blandiori; & mox serpens tortuosus, utriusque pectus ingrediens, latiferum insibilat per cuncta vitalia virus. Res primum nutibus agitur, sed nutus signa sequuntur. Tandem
40 rupto silentio conferunt de amoris suavitate sermonem. Accendunt se mutuo, spargunt utrimque seminaria voluptatis, libidinis incentiva. Et ille stuprum meditabatur, illa vero postea dicebat, de solo cogitabat amore. Interim coalescunt affectus. Sed ut sibi liberius colloquerentur vel se fruerentur uberrius, de loco vel tempore in unam coiere sententiam. Abicientibus itaque arma lucis, nox placebat obscurior. Publicum fugitantibus locus secretior gratus habetur. Dat signum prædæ impiissimus prædo,
50 ut ad sonitum lapidis quem vel in parietem vel tectum

etum ædis in qua pausare consuevit, infelix se jactaturum promittit, de ejus adventu certissima egredietur ad eum. Ubi tunc pater G. tuus in custodia disciplinæ vigilantissimus sensus? Ubi tot tam exquisita ad excludendam vitiorum materiam machinamenta? Ubi tunc illa tam prudens, tam cauta, tam perspicax cura, & circa singula ostia, fenestras, angulos tam fida custodia ut sinistris etiam spiritibus negari videretur accessus? Elusit totam industriam tuam pater una puella, quia *nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* Fecisti vir beate, fecisti quicquid potuit homo, quoniam sic expediebat. Sed sicut nemo potest corrigere quem Deus despexerit, ita nemo potest servare quem non ille servaverit. Et tu infelix quid agis? quid cogitas? quid tam attente aures ad tegulas erigis? Ubi timor, ubi amor, ubi illius sanctæ congregationis reverentia? ubi beati pontificis qui te huic monasterio tradidit suavis memoria? Nichil horum à tanto te revocat scelere. Deletis his omnibus, solus in corde turpis vivebat affectus. Surgis misera, pergis ad hostium. Conantem egredi vis divina repellit; temptans iterum, sed nihil proficisci. Regressa modicum beatæ virginis solitas vigilias cum duodecim lectionibus celebrasti. Quid ultra tibi facere debuit Christus & non fecit? O mira cordis excæcacio! Quid denuo moliris egressum? Ecce dimitteris instar *Balaam* secundum desideria cordis tui, ut eas in adinventionibus tuis. Oportet te duci in *Babylonem*, ibi forte curaberis. Quid plura? Heu! egreditur. Claudite aures virgines Christi, oculos operite. Egreditur *Christi* virgo, adultera post modicum reditura. Egreditur, & quasi columba seducta non habens cor, mox accipitris excipitur unguibus. Prostermitur, os ne clamarret obstruitur, & prius mente corrupta carne corrumpitur. Experta voluptas nefas compulit iterare. Cum hæc sæpius agerentur, sorores sonitum quem crebro audiebant admirantes fraudem suspicabantur. Illa maxime patuit suspicioni, cujus mores omnibus solebant esse suspecti. Fuga etiam juvenis suspicionem adauxit. Cum enim concepisse se adultero prodidisset, timens ne & ipse proderetur, relicto monasterio ad seculum ire perrexit. Tunc matronæ sapientiores puellam conveniunt. Illa ulterius celare non valens confitetur excessum. Stupor autem apprehendit omnes quæ audiebant verbum. Exarsit mox zelus in ossibus earum, & aspicientes se mutuo, complofis manibus irruunt super eam: extractoque ab ejus capite velo, aliæ tradendam flammis, aliæ vivam excoriandam, aliæ inpositam stipiti suppositis carbonibus assandam putarunt. Fervorem adolescentium compescebant matronæ. At tamen spoliatur, extenditur, etiam absque ulla miseratione flagellis atteritur. Præparato ergastulo vincitur, intruditur; singulis pedibus duo anuli cum suis cathenulis inducuntur: quibus duæ non parvi ponderis cathenæ insertæ, quarum una inmani trunco clavis infigitur, altera per foramen extracta foris fera concluditur. Sustentatur pane & aqua; cotidianis obprobriis saturatur. Interea tumens uterus evolvit conceptum. O quantus tunc erat luctus omnium! quanta præcipue virginum lamenta sanctarum, quæ suo timentes pudori unius crimen in omnibus metuunt impingendum, etiam quasi jam expositas se omnium oculis illudendas, quasi omnium traditas dentibus corrodendas sentirent! Flebant

omnes, flebant singulæ; nimioque dolore succensæ iterum irruunt in captivam. Et nisi maturiores conceptui pepercissent, vix aliquando ab ejus pœna quiescerent. Illa universa hæc mala patienter sustinet, majoribus se dignam clamat tormentis, credere se tamen cæteras pro ejus infidelitate nihil mali passuras. Deliberant quid de his agendum. Si expelleretur, in omnium hoc redundare infamiam, imminereque non parvum omnium animabus periculum, si destituta solatio mater cum sobole mortis discrimen incurreret: si servaretur, partum non posse celari clamabant. Tunc una, Optimum, inquit, est, ut nequissimo juveni sua meretrix adulterino foetu grvida commendetur, ejusque dimittatur curæ cujus consensit nequitia. Ad hæc infelix; Si hoc vobis poterit esse remedio, licet sciam hoc mihi futurum exitio, ecce adolescens nocte illa, hora illa, in loco nostræ iniquitatis conscio, mihi sicut promissum occurret; vestri tunc erit arbitrii me tradere illi. Sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat. Continuo rapiunt verbum de ore ejus. Jam jamque spirantes ultionem in juvenem, quærent ab ea de omnibus veritatem. Confiteretur illa; affirmans vera esse quæ dixerat. Tunc magister congregationis, ascitis quibusdam è fratribus, rem aperit. Jubeatque ut nocte illa unus tectus velamine caput, designato loco federet, alios occulte præsentibus adesse ut venientem exciperent, attrectatumque fustibus vinctum tenerent. Dixit & factum est ita. Adolescens quid cum sua ageretur ignorans, non solum mente, sed etiam habitu secularis, advenit. Et ardens libidine, mox ut velamen aspexit, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, irruit in virum quem feminam esse putabat. At hi qui aderant, amarum ei cum baculis conficientes antidotum, conceptam febrem extinguunt. Res deferretur ad virgines. Mox quædam zelum Dei habentes etsi non secundum scientiam, ulcisci cupientes virginitatis injuriam, petunt à fratribus juvenem sibi per modicum tempus dimitti, quasi secretum aliquid ab eo cognituræ. Susceptus ab eis, prosternitur ac tenetur. Adducitur quasi ad spectaculum, illa malorum omnium causa: datur ei in manibus instrumentum, ac propriis manibus virum abscidere invita compellitur. Tunc una de astantibus, arreptis quibus ille fuerat relevatus, sicut erant fœda sanguine in ora peccatricis projecit. Vides quo zelo urebantur æmulatrices pudicitia, infectatrices immunditiæ, *Christi* præ omnibus amatrices. Vides quo modo istum mutilando, illam obprobriis & contumeliis infectando *Christi* ulciscuntur injuriam. Ecce gladius *Levi*, æmulatio *Simeonis*, qui violatæ castitatis ultores, nec circumcisis putant esse parcendum. Ecce zelus *Phinees* sacerdotis, qui æternum sacerdotium fornicantium nece promeruerit. Hic etiam sapientia *Salomonis* elucet, qui virginem *Abisac* ad concubitum postulantem in proprium fratrem mortis sententiam promulgavit. Non laudo factum sed zelum; nec probo sanguinis effusionem, sed tantam contra turpitudinem sanctarum virginum æmulationem extollo. Quid non paterentur, quid non facerent pro castitate servanda, quæ tanta potuerunt pro ulciscenda? Sed ut ad propositum redeamus. Abscisus fratribus redditur, mulier in carcerem confusa retruditur. Hactenus misera mulier, infelicitatis tuæ historiam scripsimus, deinceps quem-

quemadmodum super te *Christi* stillaverit misericordissima pietas stilo prosequamur; ubi enim abundavit peccatum superabundavit & gratia. Jam exacta ultione, tepesciente zelo, ad *Christi* vestigia sacrae virgines provolvuntur. Plorant & orant, ut loco parceret, verecundiae virginali confuleret; infamiae occurreret, periculum propulsaret. Et illae quidem cotidie precibus & lacrimis divinam clementiam provocabant. Peccatrix vero pia illa viscera *Jesu* doloribus & obprobriis, contumeliis quoque quas patiebatur commovebat. O bone *Jesu*, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime & miserando manifestas: si te praesente quondam in carne, una misera mulier tanta afficeretur miseria, quid ageret illud pium pectus, in quo sicut omnis sapientiae & scientiae, ita omnes thesauri misericordiae quieverunt? Audiant justi, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in laetitia. Audiant peccatores, ut nunquam de illius bonitate desperent, qui sic exercet iudicium ut non deserat misericordiam. Respexisti bone *Jhesu*, respexisti, & tot ancillarum tuarum aemulationem & timorem, & unius peccatricis tuae afflictionem. Jam infans in ventre vivebat, lac ex uberibus ubertim fluebat; adeo etiam uterus intumescere videbatur ut putaret geminos parituram. Plumbeus color oculos circumfundit, faciem pallor invadit, & nunc vacuatis humore mamillis, post modicum solito liquore replebantur. Jam eam vix capiebat ergastulum, jam partui necessaria praeparantur. Cavent quantum possunt ne fletus infantis partum prodat. Et ecce intempestae noctis silentio cum se misera sopori dedisset, videt in sompniis assistere sibi pontificem, per quem, ut praediximus, in eodem monasterio divinis est officiis mancipata, amictum pallio, & monachico habitu subinduto. Cumque severiori oculo aspiceret in eam, Quid est, inquit, quod me cotidie maledicis? Negavit illa nimio timore perterrita. Tunc sanctus, Verum est, ait, cur negas? Videns se deprehensam mulier, respondit. Vere domine, quia tu me huic monasterio tradidisti, in quo invenerunt me tanta mala. Ad haec antistes: Tibi hoc potius imputato quae peccata tua necdum ut oportet patri spirituali propalasti. Sed vide ut quam citius poteris confitearis, & hoc a me suscipiens in mandatis, ut hos psalmos cotidie *Christo* decantes. Et mox ei numerum & nomen psalmorum describens disparuit. Evigilans illa, & animae quior facta, visionem & psalmos commendat memoriae. Sequenti vero nocte cum jam putaretur paritura, & amara videretur horae illius expectatio, plus tamen timeretur ipsa partus editio, iterum venerabilis pontifex in sompniis apparuit, desperanti duas secum adducens venusta facie mulieres. Accessit ad miseram praesul, & super genua sua capite ejus supinato, pallio quo amiciebatur vultum operuit, increpans eam & dicens: Si fuisses vera confessione purgata, cerneres manifeste ea quae aguntur. Nunc quidem senties beneficium, sed modum & qualitatem facti scire non poteris. Erecta post modicum videt mulieres infantem, ut sibi videbatur, candido coopertum lintheo in ulnis ferentes discedentem sequi pontificem. Expergefata nihil ponderis sensit in ventre. Attrectat manu corpus, & totum vacuum

reperitur. Mane autem facto, assunt custodes, respicientes in illam, vident detumuisse uterum, vultum, puellarem, ne dicam virginalem, induisse decorem, oculos perspicaces, plumbeum deposuisse colorem. Et mox quasi propriis non credentes oculis; Quid est hoc, inquiunt? An tot sceleribus tuis & hoc addidisti, ut tuum interficeres infantem? Statimque angustum ergastulum illud in quo cathenata sedebat evertunt. Nihil ibi latere pateretur angustia carceris, suppellectilis vilitas, tenuitas stramentorum. Et quid, inquiunt, misera, num peperisti? Ipsa se nescire respondit. Et ubi est, aiunt, infans tuus? Respondit, Nescio. Referensque visionem, nihil amplius se scire professa est. Non credunt rei novitate perterritae. Palpant uterum, & ecce tumori successerat tanta gracilitas, ut dorso ventrem adherere putares. Temptant ubera, sed nihil humoris eliciunt ex eis. Nec tamen parentes, fortius premunt, sed exprimunt nihil. Per singulos artus currunt digiti, explorant omnia; sed nullum signum partus, nullum conceptus indicium repperunt. Vocantur aliae, & post illas aliae, & unum inveniunt omnes. Sana omnia, munda omnia, pulchra omnia: nihil tamen decernere, nihil sine patris auctoritate judicare praesumunt. Adhuc tenetur in vinculis, adhuc circa pedes ferrum durat, stridunt cathenae. Duos divinae ministros clementiae sibi advenisse conspexit: Et unus cathenam qua artius stringebatur arrepta, socio comitante discessit. Sorores vero advertentes mane deesse cathenam mirantur, causam inquirunt, audiunt, sed parum credentes scrutatae sunt omnem suppellectilem ejus, sed nihil inveniunt. Paulo post inveniunt de ejus pedibus unum de vinculis cecidisse. Quod invenientes integrum, & in ea firmitate qua fuerat fabrilibus instrumentis, pedibus ejus innexum, admiratae sunt valde. Sed quid multis morer? Eodem ordine a caeteris absoluta, pes tantum unus uno compede tenebatur. Interea sanctus pater adveniens, cum evidentibus signis ac veracissimis testibus omnia didicisset, sicut est mirae humilitatis homo, meam parvitatem de his omnibus credidit consulendam. Veniens igitur ad nostrum monasterium servus *Christi*, cum mihi aperuisset secreto miraculum, rogat ut ancillis *Christi* meam non negarem praesentiam. Libens annui. Cum vero tam me quam itineris mei socios humanissime ac jucundissime suscepisset, imus ad cubiculum illud intra cubiculum ubi illa in suo antro sedebat inclusa. Assunt plures tam virgines quam viduae aetate jam graves, sapientia & discretione pollentes, spectabiles sanctitate & in regularibus disciplinis multum exercitatae. Quae cum nobis omnia retulissent, coepi compedem propriis manibus attrectare, intellexique quod nec ab aliis nec ab ista sine Dei virtute posset absolvi. Quaedam autem nec dum timore deposito quaesierunt a nobis, si alia ei vincula deberent inponi. Prohibui, importunum hoc asserens, & quoddam infidelitatis indicium. Expectandum potius, & sperandum quod is qui eam liberavit ab aliis, ab hoc quoque quo adhuc tenetur eripiet. Patre praeterea praecipiente, relata sunt nobis multa aeterna memoria digna, quibus manifeste datur intelligi, quia beneplacitum est Domino super timentes

timentes eum , etiam in eis qui sperant super
misericordia ejus. Igitur cominendantes nos san-
ctis orationibus earum , & eas prout potuimus
verbo Domini consolantes , ad nostrum monaste-
rium regressi sumus , laudantes & glorificantes
Dominum in omnibus quæ audivimus & vidimus,
& sanctæ virgines narraverunt nobis. Post pau-
cos dies allatæ sunt nobis viri illius venerabilis
litteræ , quibus significavit nobis , illam quæ
eam invenimus vinctam compedem cecidisse , & 10
quid facto deinceps opus esset meam indignita-
tem consuluit. Ego vero inter alia hæc pauca

verba rescripsi. *Quod Deus mundavit tu ne com-
mune dixeris ; & quam ipse absolvit, tu ne li-
gaveris.* Hæc ideo tibi karissimo meo longe ab
his partibus remoto maxime scribendum putavi,
ut & invidis occasionem tollerem, & tamen Christi
gloriam non tacerem. Vale.

*Explicit quoddam miraculum mirabile, de-
scriptum à viro venerabili Ethelredo ab-
bate Rievallensi, de quadam sanctimoniali
femina de Wattun.*

lucrosos cum, etiam in eis qui sunt
nuptiales cum. Igitur committantur
eis orationes cum, et eis prout porum
verbo Domini orationes, ad nullum monas-
rium regere lumen, laudantes et glorificantes
Dominum in omnibus eius audientibus et videns
et sanctis virginibus narraverunt. Post
eos dies aliter sunt nobis viri illius venerabilis
homo, quibus et ministravit. Illi qui
cum invenimus vitam compendit occidit, et
quid facit deinde opus eius non intelligit
non continet. In vero autem hoc facit

etiam in eis qui sunt
nuptiales cum. Igitur committantur
eis orationes cum, et eis prout porum
verbo Domini orationes, ad nullum monas-
rium regere lumen, laudantes et glorificantes
Dominum in omnibus eius audientibus et videns
et sanctis virginibus narraverunt. Post
eos dies aliter sunt nobis viri illius venerabilis
homo, quibus et ministravit. Illi qui
cum invenimus vitam compendit occidit, et
quid facit deinde opus eius non intelligit
non continet. In vero autem hoc facit

Expositio quodam
scriptoris a quo non
fuit. Expositio, in quibus
fuit de. Expositio.

RADVLPHI de DICETO

D E C A N I

LONDONIENSIS

{ Abbreviationes Chronicorum
&
{ Ymages Historiarum :

Nunc primum editæ ex Mss. codicibus fideliter collatis.

RAVALLIN de DICELO

1844

LONDON

Printed by J. G. & Co. 10, St. Paul's Churchyard

&

W. G. & Co. 10, St. Paul's Churchyard

Printed by J. G. & Co. 10, St. Paul's Churchyard

RADULFUS DE DICETO LUNDONIENSIS

Decanus, in Opusculo sequenti brevissime multarum
commemorat ymagines Historiarum.

PROLOGUS.

ANnos ab initio mundi seriatim expas-
sos per temporum annotationes provida
ratione percurrens, annum à tempore
gratiæ M. Clxxxviiij. trimetam constitue
seculi primam & secundam ætatem notulis nume-
rorum exarans paucissimis. A diebus autem *Abrahe*
postquam homines ad vocabulum arrogantius aspi-
rarunt, pro latitudine terræ, pro magnanimitate
virorum, pro virium amplitudine, limites regno-
rum extendere procurarunt ardentius. Ut itaque
citius ad memoriam revoces, anno tali tale quid
accidisse per unius incrementum in x. per decen-
narium multiplicationem in milia, rerum faci-
lius poteris habere noticiam. Quicquid igitur inter
computandum occurrerit, ordine terno distingue,
vetustissima, vetera, moderna, quasi mansu-
culis tribus non irreverenter recollige. Sumens igitur
principium à principio, quid Hebraica veritas,
quid interpretes Lxx. vel ante legem fenserint in
annorum supputationibus, vel sub lege, pari devo-
tione, pari fide dijudica. Sicque si modernos ali-
quis invidiæ stimulis agiturus notare præsumperit,
tu tamen antiquitati reverentiam habe, cujus
sunt adoranda vestigia, cui reverentiam non in-
pendere temeritati proximum est, arrogantia ple-
num. Rursus, ut per gratiam mediatoris Dei si-
mul & hominum in ecclesia graciosus existas, à
tempore gratiæ studiosius sacræ paginæ recolas ex-
positores, catholicis applaudas ystoriographis, *Ro-*
manorum instituta Pontificum, insignes regum vi-
ctorias, elementorum portentuosæ prodigia, singu-
larium inauditos eventus & casus insolitos, egre-
gie facta, civiliter dicta, redigentes in cronicam
distinctius animadvertas. Si placuerint, poteris imi-
tari. Si duxeris reprobandos, vitandi sunt cum
modestia. Si contraria scripserint, præcipitantis est,
si vel *Orosium Eusebio*, vel *Dionysium Mariano*,
vel *Bedam Tertulliano* leviter anteponas. Debes
etiam meminisse, traditum à majoribus & cautum

in cathalogo virorum illustrium, *Clementem* pa-
pam, modo secundum, modo tertium, modo quar-
tum nominatum à *Petro*. Sed nos si *Lino*, *Cleto*
conservemus honorem annorum in serie sicut eis
concorditer exhibent nostri patres in canone Missæ,
profecto possumus vitare ruinam. Set ultra posse
nostrum est, vel in his, vel in sequentibus ad annum
usque millesimum centesimum quadragesimum se-
ptimum, quantum ad annos Dominicales solvere
dissonantiam. Rursus licet inter modernos reputem
me novissimum, forsan alterius litteratoris jamjam
emergentis in lucem locum indignus usurpo: qui
voto satisfaciens meo, quociens ei plenius innotuerit
in opusculo sequenti manifestum errorem deprehen-
sum annorum in calculo, manum apponat. Excessum
poterit abolere festinata correctio, si pura fuerit in
reprehensione fraternæ caritatis intentio. Pro va-
rietate negotiorum & conditione stili, narraciun-
cula sæpius intercidenda. Si brevis, aperta, proba-
bilis auribus insonuerit: saltem in hoc redimat
cultus coloratoris defectum, si vel in aliquo pro-
moneatur accessum. Si quid autem hebetis sensus
oratio, turgidum importaverit, vel inflatum; si
vel arida, vel exargui verborum junctura dejecti-
or emarcuerit; si translatio dictionum inpudens
offenderit auditorem; si vocalium hiulca collisio
subsannationem extorserit, manum rursus apponat.
Sed antequam veniat ad titulum sequentis volumi-
nis, nomina virorum illustrium, & diversa tempora
quibus maxime floruerunt, prologos etiam ali-
quorum adactos inveniet, ut ei si facile non occur-
rerint spatiosa volumina, saltem ibi summam
reperiat, quidve fenserint, quidve reliquerint
posteris memoriale per secula. Quicquid igitur in
margine positum, instar volatilis gloriæ repererit
infra, totum illud non dubitet sumptum ab Hy-
storiographis, quorum copiam non habuimus cum
primo cœpinus ad Cronicam scribendam manum
extendere.

De viris illustribus quo tempore scripserint.

Trogus Pompeius à tempore Nini Regis Assiriorum usque ad annum viceſimum nonum Hircani principis Judæorum hystoriam digessit.

Valerius Maximus urbis Romæ cæterarumque gentium facta simul & dicta memoratu digna scripsit anno incarnati verbi xvij.

Philo scriptor insignissimus quanta Judæis acciderint mala quinque voluminibus exponit anno incarnati verbi xxxvij.

Josephus ab exordio mundi usque ad annum incarnati verbi septuagesimum nonum scripsit antiquitatum libros viginti.

Justinus philosophus Trogi Pompeii abbreviator scripsit eodem anno.

Josephus Romam veniens ob ingenii gloriam statum Romæ meruit, scribens libros vij Judaica captivitatis anno ab incarnatione Lxxij.

Julius Africanus breves temporum annotationes per generationes & regna scribit anno incarnati verbi C. Lxij.

Agellius scribit anno C. nono decimo.

Egisippus libros hystoriarum usque ad annum incarnati verbi C. Lxxxij.

Tertullianus presbiter Cartagiensis vir acris ingenii & vehementis scripsit anno C. xcv.

Eusebius scripsit à quadragesimo tercio anno Nini Regis Cronica. Hystoriam autem ecclesiasticam ab incarnatione domini scribit usque ad annum incarnati verbi CCC. xxvij.

Eutrophius Romanam Hystoriam scribit à tempore Jani & Saturni usque ad annum incarnati verbi CCClxxvj.

Paulus Diaconus addit vj. libros Romane Hystoriae.

Jeronimus cronica sua ab anno incarnati verbi CCC. xxvij. inchoata anno CCC. lxxx. terminat.

Ethicus Cosmographus à Jeronimo translatus est.

Hylarius Pictavensis episcopus scripsit anno incarnationis CCC. lxxix.

Sigisbertus cronographiam incipit anno incarnationis CCC. lxxxj.

Jeronimus librum illustrium virorum anno incarnati verbi CCC. xcij. scripsit.

Ruffinus Aquileiensis presbiter Hystoriam ecclesiasticam terminat anno incarnationis CCC. xcix.

Augustinus ab initio mundi librum inchoans de civitate dei scribit usque ad annum incarnati verbi CCCC. xliij.

Johannes Crisostomus scripsit anno incarnati verbi CCCC. xliij.

Orosius scribit septem libros Cronographiae Augustino anno incarnationis CCCC. xv.

Hystoria tripartita à Socrate, Theodorito, Zozomeno edita terminatur anno incarnationis CCCC. xlvi.

Prosper Aquitanicus Leonis papæ primi notarius Cronica sua digessit ab initio mundi usque ad annum incarnati verbi CCCC. lix.

Idacius Lenica civitatis Hispaniarum episcopus Cronica sua perduxit à primo Theodosii magni Consulatu, inchoata usque ad annum incarnati verbi CCCC. xc.

Gennadius Massiliensis episcopus Cronica sua de viris illustribus ab anno incarnati verbi CCC. xcij. usque ad annum CCCC. xc. perduxit.

Cassiodorus de institutione divinarum litterarum scripsit anno incarnati verbi D. xxxij.

Justinianus legislator libros de incarnatione Domini edidit, quos etiam per diversas provincias misit anno incarnati verbi D. xl.

Jordanis archiepiscopus Ravennensis contexit Hystoriam de origine Gothorum anno incarnati verbi D. li.

Victor Tunnutensis urbis episcopus in Affrica, Hystoriam ab initio mundi scribit usque ad annum incarnati verbi D. lxxvj.

Paulus Cassinensis Hystoriam Longobardorum terminat anno incarnati verbi D. lxxij.

Gilda Britonum gesta flebili sermone descripsit, anno incarnationis D. lxxxj.

Gregorius Turonensis archiepiscopus Hystoriam Francorum digessit, anno incarnati verbi D. xcij.

Ysidorus Hispalensis episcopus cronica sua digessit ab initio mundi usque annum incarnati verbi DC. xj.

Beda scripsit Hystoriam Anglorum anno incarnati verbi DCC. xliij. Cronicam vero suam ab initio mundi usque ad annum incarnati verbi DCC. xxxliij.

Hamonius Floriacensis Cronica sua scribit à tempore Nini Regis usque ad annum incarnati verbi DCCC. xliij.

Luithbrandus diaconus Ticinensis ecclesiae Hystoriam Longobardorum scribit anno incarnati verbi DCCC. xcj.

Regino abbas Parmiensis Cronica sua à nativitate Domini inchoata perduxit usque ad annum incarnati verbi DCCCC. x.

Uvindichindus Hystoriam Saxonum anno incarnati verbi DCCCC. lxxvij. scripsit.

Odo primus abbas Cluniacensis Cronica digessit, ab exordio mundi usque ad annum incarnati verbi DCCCC. lxxxvij.

Marianus Scotus Cronica sua digessit, ab incarnatione Domini usque ad annum incarnati verbi, M. lxxix.

Ivo Carnotensis episcopus Regularum exceptiones ecclesiasticarum in unum corpus adunavit anno incarnati verbi M. xc.

Sigisbertus Gemblacensis Cronica sua anno ab incarnatione Domini CCC. lxxxj. inchoata perduxit usque ad annum M. C.

Magister Hugo de sancto Victore Cronica sua digessit, ab initio mundi usque ad annum incarnati verbi M. C. xxij.

Robertus abbas sancti Michaelis de Monte in Normannia chronica sua digessit, usque ad annum incarnati verbi M. C. xlviij.

Radulfus Lundoniensis ecclesie decanus, ab incarnationis anno M. Cxlviij. librum qui dicitur, YMAINES HISTORIARUM inchoavit & perduxit ad annum usque M. Cxcij.

Post

[Post hæc addit centones quosdam ex 1. Justino, 2. Hieronimo de Josepho, 3. Egesippo, 4. Augustino de Civitate dei, 5. Orosio, 6. Eusebio, 7. Beda, 8. Roberto de Monte, 9. Hugone de sancto Victore; eoque claudit cum instituti sui proposito, quod tantum impressum non invenitur, & sic loquitur.]

Prologus Radulphi de Diceto in abbreviationes Cronicorum.

Cronica sunt ymages hystoriarum brevissimæq; commemorationes temporum. Annorum itaque seriem, regnorum casus, persecutiones ecclesiæ, scilicet conflictationes, Conciliorum statuta, sub brevitate claudamus; quæ regnum Angliæ maxime videntur contingere, latius prosequentes.

1. Quibus ergo temporibus, ubi vel quorum ministerio Reges Anglorum munus consecrationis & Regni diadema susceperint.

2. Quantis ecclesia Cantuariensis juxta Romanorum pontificum instituta gaudeat munimentis.

3. Qualiter Andegavia proficiens & succrescens fines suos dilataverit in inensum.

4. Quid inter Regnum & sacerdotium temporibus Anselmi, Thomæ, Cantuariensium archiepiscoporum emerferit quæstionis: Quo fine quieverit controversia diutius inter Regem Henricum secundum & filios suos habita, diligens lector inveniet in sequentibus. Opus siquidem præsens plurimum à compendio mutuatur; quantum ratio finit, adeo sub moderatione repressum, ut nec prodiga sit in eo copia, nec obscura brevitatis, nec concinitas tædiosa.

[Tum demum Chronologia succincta quedam ab initio mundi ad tempora Gregorii magni per urrit; Quæ omnia cum in aliis auctoribus jam dudum editis reperiantur, neque rebus Anglicis (quas illustrare suscepimus) aliquid lucis afferant, visum est hic omittere ut librarii expensis & lectoris tædio consulamus.]

patrum, contra canonum decreta novum sibi nomen usurpare præsumit? Utinam vel sine imminutione unus sit qui vocari appetit Universalis. Si igitur illud nomen in ecclesia sibi quisquam arripit, quo caput se bonorum omnium facit, universa ergo ecclesia, quod absit, à statu suo corrumpitur, quando is qui appellatur Universalis cadit. Quid est igitur quod nos hujus vocabuli gloriam & oblatam non querimus, & alter sibi hanc arripere non oblatam præsumit? Quia vero non causa mea sed Dei est; quia non solus ego sed tota turbatur ecclesia, quia pia leges, quia veneranda synodus, quia ipsa etiam domini nostri Ihesu Christi mandata superbi atque pompatici cujusdam sermonis inventione turbantur, piissimus Imperator locum secet vulneris, atque resistentem agrum angustet vinculis auctoritatis.

Hucusque Gregorius Turonensis archiepiscopus Hystoriam Francorum digessit. Iste Gregorius in extremis agens, Canonicis suis præcepit. Nunquam libros meos aboleri faciat aut rescribi, quasi quædam legentes ut quædam prætermittatis; sed immutata omnia, vobiscum illibata permaneant.

Quadam nocte Mauricius Imperator dum in stratu suo quiesceret, videt per somnium ante se æneam astatem Salvatoris effigiem quæ erat ante palatii sui portam. Ex qua emissæ est vox ad eum dicens, Date Mauritium. Et tenentes eum quidam judicarii ministri exhibuerunt ei. Tunc ait ad eum Salvatoris ymago. Ubi vis reddam tibi mala quæ meruisti? Hic an in futuro seculo? Et ille; O amator hominum Domine, hic potius quam in illo. Tunc iussit divina vox tradi eum & Constantiam ejus uxorem & omnem ejus cognationem Foca militi. Focas autem factus Imperator Mauricium, uxorem ejus & quinque filios interfecit.

Focas Imperator.

Gregorius Focæ Augusto. Gloria in excelsis Deo, qui juxta quod scriptum est immutat tempora, transfert regna, qui dominatur excelsus in regno hominum, & cui voluerit ipse dat illud. In omnipotentis quippe dei dispensatione sunt alterna vite mortalis moderamina. Nam aliquando cum multorum peccata ferienda sunt, unus erigitur per cuius duriciam tribulationis iugo subjectorum colla premantur. Quod in nostra diutius afflictione probavimus. Aliquando vero cum misericors deus merentia multorum corda sua consolatione confovere discernerit, unum ad culmen regiminis provehit, & per ejus misericordie viscera cunctorum in mentibus sua gratiam exaltationis abundantia roborari citius credimus, qui benignitatem vestre pietatis ad Imperiale fastigium pervenisse gaudemus. Latentur cæli, latetur & exultet terra, de benignis actibus vestris universus rei publicæ vehementer afflictus hucusque populus hilarescat. Comprimantur iugo vestre dominationis superba mentes hostium, animi subjectorum depressi vestra misericordia releventur, virtus gratiæ cælestis vos inimicis terribiles faciat, pietas subjectis benignos. Quiescat felicissimis tem-

An. Dñi
596

597

598

Hamonius
lib. 3.
lib. 4. cap.
3.

Registrolib.
13. cap. 25.
lib. 11. c.
pist. 36.

An. Dñi Gregorius papa.

589. Mauricius Augustus sanxit, ut quisquis publi-

590. cis amministrationibus fuerit implicatus, ad ecclesiasticum officium ei venire non liceat, nec in monasterium converti, licet ejus rationes possint per monasterium fieri, possit etiam agi ut ab eo loco in quo

591. suscipitur, ejus quoque debita suscipiantur. Quam

592. constitutionem vehementer expavit papa Gregorius,

593. in hæc verba scribens Imperatori. Dicit tibi Deus.

2. epist. 61. Ego te de notario Comitem excubitorum, de Comite Casarem, de Casare non solum Imperatorem sed etiam patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tue manus commisi, tuque milites tuos à servitio meo subtrahis? Item Gregorius Imperatori Mauricio.

594. Petrus claves regni cælestis accepit: Petro totius

5. cap. 30. ecclesiæ principatus committitur, & tamen univers-

Gregor. lib. 4. epist. 32. Indist. 13. salis episcopus non vocatur, & vir sanctissimus

consacerdos meus Johannes Constantinopolitanus

episcopus universalis episcopus vocari conatur. Ex-

clamare compellor & dicere, O tempora, o mores!

Ecce cuncta in Europæ partibus barbarorum juri

tradita sunt, & tamen sacerdotes vanitatis sibi nomina expetunt & novis ac prophanis vocabulis

595. gloriantur. Nunquid ego hac in re causam propriam defendo? Nunquid specialem injuriam vendico? Causam defendo omnipotentis dei, Causam uni-

versalis ecclesiæ. Quis est iste qui contra statuta

An. Dñi poribus vestris in universa republica prolata sub
causarum ymagine prada pacis. Redeat cunctis in
rebus propriis securapossessio, sine timore quislibet
habeat quæ non sunt suis fraudibus acquisita.
Reformetur jam singulis sub imperio vestro liber-
tas sua. Nam hoc inter Reges gentium & Impera-
tores rei publicæ distat, quod Reges gentium domini
servorum sunt, Imperatores vero rei publicæ domini
liberorum.

Leg. lib. 13. Gregorius Papa Leontia Augusti. Qua lingua 10
cap. 32. loqui, quis animus cogitare sufficiat quantas Deo
Lib. 11. e- gratias debeamus quod tam dura longi temporis
pist. 44. pondera cervicibus nostris amota sunt, & Imperi-
alis culminis lene jugum rediit quod libeat portare
subjectis? Reddatur ergo creatori cunctorum ab
ymnidicis angelorum choris in cælo gloria, persol-
vatur ab hominibus in terris actio gratiarum, quo-
niam universa res publica quæ multa mœroris per-
tulit vulnera jam nunc vestra consolationis invenit
fomenta. Vos omnipotens Deus in amore catholice
fidei faciat defensores suos quos ex opere benigno
fecit Imperatores nostros. Infundat in vestris men-
tibus zelum simul & mansuetudinem, ut pio sem-
per fervore valeatis & quicquid in Deum exce-
ditur non inultum relinquere, quicquid etiam in
vos delinquitur parcendo tolerare. Rogare debui
forsitan ut ecclesiam beati Petri quæ nunc usque
gravibus insidiis laboravit haberet vestra tran-
quillitas specialiter commendatam. Sed quoniam
scio quod omnipotentem diligitis, non debeo petere
quod ex benignitate vestre pietatis exhibetis eti-
am sponte.

600. Augustinus à Gregorio papa transmissus in An-
gliam Ædelbertum Cantie regem ad fidem Chri-
sti convertit.

Amonius
lib. 3. Ob pestem inguinariam papa Gregorius letaniam
instituit septiformem. In primo nâque choro fuit
clerus omnis. In secundo, omnes Abbates cum mo-
nachis suis. In tertio, omnes Abbatissæ cum suis
congregationibus. In quarto, omnes infantes. In
quinto, omnes laici. In sexto, omnes viduæ. In
septimo, omnes conjugatæ. Richaredus rex Wisi-
gothorum Toleti synodum congregavit adversus
Arrianos.

Gregorius papa Ædelberto regi Anglorum. Glo-
riose fili, gratiam illam quam accepisti divinitus
sollicita mente custodi. Christianam fidem in popu-
lis tibi subditis festinanter extende, zelum tue re-
verentis in eorum conversione multiplica, cultus
ydolorum insequere, sanorum ædificia destrue. Deus
enim ipse vestre gloriæ nomen etiam posteris glo-
riosius reddet, cujus vos honorem queritis, reser-
vatis in gentibus. Sic Constantinus quondam pi-
issimus imperator Romanam rempublicam revo-
cans à perversis cultibus ydolorum omnipotenti
Deo subdidit. Unde factum est ut antiquorum
principum nomen suis ille vir laudibus vinceret,
& præcessores suos in bono semper opere superaret.

Gregorius Papa Bertæ Regina Anglorum. Omni-
potentem Deum benedicimus qui conversionem gen-
tis Anglorum mercedi vestre dignatus est propitius
reservare. Nam sicut per Helenam recordanda me-
moriam matrem piissimi Constantini Romanorum
Imperatoris ad Christianam fidem corda Romano-
rum accensa sunt, sic per gloriæ vestre studium in
Anglorum gente misericordiam Dei confidimus ope-
rari.

Gregorius Papa Augustino Anglorum episcopo. An. Dñi
Quis narrare sufficiat quanta latitia in omnium
corde fidelium fuerit exorta, quod gens Anglorum
operante omnipotentis gratia & tua fraternitate
laborante, expulsis errorum tenebris sanctæ fidei
luce perfusa est; quod mente integerrima jam
calcat ydola quibus prius vesano timore subiacebat,
quod omnipotenti Deo puro corde substernitur, quod
à pravi operis lapsibus sanctæ prædicationis regulis
ligatur, quod præceptis divinis animo subjacet &
intellectu sublevatur: quod usque ad terram se in
oratione humiliat, ne mente jaceat in terra. Cujus
hoc opus est nisi ejus qui ait, Pater meus usque mo-
do operatur, & ego operor?

Gregorius animam Imperatoris Trajani gentilis
à pœnis inferi liberavit, Antiphonarium regulariter
centonizavit, Kerrieleton & Alleluia cantari præce-
pit ad Missam. In canone Missæ tria verba superad-
didit; scilicet, Dies nostros in tua pace disponas. Ab
æterna damnatione nos eripias. In electorum tuorum
grege connumereres.

Augustinus ivit Arelas, & ab Ethero civitatis
ejusdem Archiepiscopo genti Anglorum episcopus
consecratus est. Reversusque Britanniam misit con-
tinuo Romam Laurentium presbiterum & Petrum
monachum; qui beato Gregorio gentem Anglorum
fidem Christi suscepisse ac se episcopum factum esse
referrent. Beatus vero Gregorius misit cum præfatis
legatariis plures cooperatores ac verbi ministros.
In quibus primi & præcipui erant Mellitus, Justus,
Paulinus, Ruffinianus. Misit etiam literas in qui-
bus significat se ei pallium direxisse, simul & insinuat
qualiter episcopos in Britannia constituere debuif-
set. Scribens in hæc verba: Quia nova Anglo-
rum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam eodem
Domino largiente & te laborante perducta est,
usum tibi pallii in ea ad sola missarum solennia
agenda concedimus, ita ut per loca singula xij.
episcopos ordines qui tue subiaceant ditioni, qua-
tinus Lundoniensis civitatis Episcopus semper in
posterum à synodo propria debeat consecrari, atque
honoris pallium ab hac sancta & apostolica, cui Deo
auctore deservio, sede recipiat. Ad Eboracum vero
civitatem te volumus Episcopum mittere quem ipse
judicaveris ordinare. Ita dumtaxat ut si eadem ci-
vitas cum finitimis locis verbum Dei receperit,
ipse quoque xij. Episcopos ordinet, & Metropolitani
honore perfruat. Quem tamen tue fraternitatis
volumus dispositioni subjacere. Post obitum vero
tuum ita Episcopis quos ordinaverit præsit ut Lun-
doniensis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit
vero inter Lundoniæ & Eboracæ civitatis Episco-
pos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior
habeatur qui prius fuerit ordinatus. Tua vero fra-
ternitas episcopos quos ordinaveris qui vel per E-
piscopum Eboracæ fuerint ordinati, sacerdotes eti-
am totius Britannia subjectos habeat.

Gregorius Papa Theodorico Regi Franciæ. Quo-
niam Augustino reverentissimo Fratri nostro dum
ad Anglorum gentem proficisceretur excellentia ve-
stra multa bona noscitur impendisse, gratias magnas
exolvimus, petentes ut & monachis quos ad eun-
dem fratrem nostrum dirigimus uberius vestra
beneficia ministretis, ne quas in itinere cepto vobis
patrocinantibus difficultates inveniant.

Gregorius Papa Brunichildæ Regina Franciæ.
Sicut Episcopo vivente quem ab amministrazione
officii

602.
Beda lib. 1.
cap. 27.

603.

604.

Registro
lib. 11.
cap. 34.

Registro
lib. 13.
cap. 4.

An. Dñi officii sui non culpa sed aegritudo subduxit, alium ipsius loco sacri nullo modo permittunt canones ordinari, sic si nullo tempore redit ad sana mentis officium quem capitis gravat infirmitas, queri persona debet decorata moribus & vita, quæ curam animarum gerere, quæ causam & utilitates ejusdem ecclesie salubri valeat ordinatione disponere.

Beda lib. 2. cap. 3. Augustinus ordinavit Mellitum Episcopum in civitate Landonia, Justum in civitate Rosensi.

Beda lib. 2. cap. 3. Edelbertus Rex construxit ecclesiam Sancti Pauli Landonia.

605. Augustinus pro se ordinavit Laurentium Episcopum. Et Episcopos Britannia convocavit ad colloquium.

606. Sabinianus Papa.

607. Pauper quidam cum a nautis peteret elemosinam nec acciperet, dicente nauclero, Desiste elemosinam petere a nobis qui nichil hic præter lapides habemus; Cum subjecisset pauper, Omnia ergo vertantur in lapides, Quicquid manducabile in navi erat in lapides convertum est, colore & forma rerum earundem permanente.

608. Bonifacius Papa. Hic optinuit apud Focam Imperatorem ut ecclesia Romana caput esset omnium ecclesiarum, quia ecclesia Constantinopolitana scribebat se esse primam omnium ecclesiarum. Hoc in Concilio sexaginta duorum Episcoporum decrevit sub anathemate.

609. Bonifacius Papa. Hic optinuit a Foca Cæsare vetus fanum quod Panteon vocabatur, consecrari ecclesiam.

610. Bonifacius Papa.

611. Ysidorus Yspalensis Episcopus ab initio mundi usque huc Cronica sua digessit.

612. Heraclius Imperator. Hic portas Caspias quas Alexander Macedo clauserat aperuit, & C. quinquaginta M. milites auro loricatorum adducens contra Saracenos qui erant ducenta milia pugnare volebat. Sed de exercitu Heraclii quinquaginta ij. M. in stratu gladio Dei mortua sunt.

614. Deusdedit Papa.

Beda lib. 2. cap. 6. Mellitus Landonia ejectus & Justus Rosensis Gallie partes consilio Laurentii archiepiscopi adierunt, quos sequi volentem Laurentium Petrus apostolus flagellis affecit. Quo audito, Ethebaldus Rex relicta ydolatria Mellitum & Justum revocavit.

615.

616.

617. Laurentius Archiepiscopus Cantuariensis.

618.

619. Bonifacius Papa.

620. Cadvallo Rex Britonum.

621. Mellitus archiepiscopus Cantuariensis.

622. Cenwallus Rex Westsaxonum.

Post Laurentium Mellitus fit archiepiscopus Cantuariensis, qui laborabat podagra.

Syrois Rex Persarum Cosdroen patrem suum perimit.

Honorius Papa.

623.

624.

625.

626. Justus Cantuariensis archiepiscopus.

Beda lib. 2. cap. 9. Ordinatus est Paulinus Eboracensis archiepiscopus a Justo Cantuariensi archiepiscopo.

Sicut Cantia subicitur Rome quod ex ea fidem accepit, ita Eboracum subicitur Cantuarie quæ eo prædicatores misit. Sicut igitur sedes Cantuarie prima fuit in fide, prima sit in honore.

An. Dñi Post Mellitum Justus Rosensis Episcopus fit Archiepiscopus Cant. Cui Bonifacius papa Justo scilicet Cantuariensi archiepiscopo scripsit in hæc verba.

Auctoritate beati Petri præcipientes firmamus ut in Dorobernia civitate semper in posterum metropolitanus totius Britannia locus habeatur, omnesque provincie regni Anglorum præfati loci metropolitana ecclesia subiciantur.

10 Paulino prædicante Eadwinus Rex Norranximbrorum baptizatus est, & præfectus Lindocolnia baptizatus est a Paulino similiter.

628.

Post Justum Honorius fit archiepiscopus Cantuarie, quem consecravit Paulinus

in civitate Lincolnia; ad quos scripsit Honorius papa in hæc verba. Cum Dorobernensis antistes vel Eboracensis de hac vita transierit, is qui superest habeat potestatem alterum ordinandi.

630.

631.

Scripsit etiam Honorius papa Honorio Cantuariensi archiepiscopo. Tuae jurisdictioni subici præcipimus omnes Anglia ecclesias & regiones, & ut in civitate Dorobernia Metropolitanus locus & honor Archiepiscopatus & caput omnium ecclesiarum Anglorum semper in posterum servetur.

30 Rex Eadwinus interfectus est a Cedvalla & Penda Regibus.

Turbatis rebus Norranximbrorum Paulinus in Cantiam rediit, & factus Rosensis Episcopus ibi obiit.

Dagobertus Rex Francorum.

Severinus Papa.

Iohannes Papa.

Oswaldo Regi Northanhimbrorum a Scotis missus est Aidanus Episcopus.

40 Evangelizante Birino ab Honorio Papa prædicandi gratia in Angliam missus, Kinegils Rex occidentalium Saxonum cum sua gente credidit; Quem de fonte baptismi exeuntem Rex suscepit Oswaldus. A quibus Regibus idem Pontifex civitatem Dorecestra ad faciendam inibi sedem episcopalem accepit.

Sigesbertus infans filius Dagoberti Regis a sancto Amando baptizatur, ubi cunctis tacentibus ipse infans quadraginta dierum Amentespondit.

50 Hoc tempore fuit Macometus propheta magnus, cui cultum deitatis exhibent Saraceni.

635.

Theodorus papa.

636.

637. 638. 639. 640. 641.

Erchembertus Rex Cantuariorum in regno suo destruit ydola.

Oswaldus Rex occisus est a Penda Rege Merciorum.

60 Sancta Osida filia Fredewaldi & Wilburge filia Pende Regis, uxor fuit Siheri, quam Hecca & Baldwinus Episcopi orientalium Anglorum Deo dedicaverunt.

643.

Constantinus Imperator Constantinopolitanus. Kenewaldus filius Keneglisi Regis Ecclesiam Wintonie construxit, in qua sedes pontificalis est.

Clodovens Rex Francie.

646.

647.

Mar.

- An. Dñi *Martinus* papa.
 648. Hic congregavit Concilium in quo *Sergius Paulus* & *Cyrus* damnati sunt.
 649. *650. 651. 652.*
 653. Post *Honorium Deusdedit* fit archiepiscopus *Can-
 tuariensis* ab *Ytamaro Rofensi* episcopo consecratus.
 Vacabat enim tunc episcopatus *Lundoniensis* mor-
 tuo *Cedda*.
654.
 655. *Seburch* regina *Westaxonum*.
 656. *Eswine* rex *Westaxonum*.
 657. *Deusdedit* archiepiscopus *Cantuaria*.
658.
 659. *Eugenius* papa.
 660. *Kenwine* rex *Westaxonum*.
 661. *Vitalianus* papa.
 662. Abhinc *Francorum* Regibus à solita fortitudine
 & scientia degenerantibus, regni potentia disponeba-
 tur per Majores domus, Regibus solo nomine re-
 gnantibus; Quibus moris erat principari quidem
 secundum genus, & nil agere vel disponere præter-
 quam irrationabiliter edere & bibere domique mo-
 rari, & Kal. Maii præfidere coram tota gente & fa-
 lutari, obsequia & dona accipere & rependere, &
 sic secum usque ad alium Maium permanere.
 663. *Francorum* rex *Lotharius*.
 664. *Balfridus* rex *Northanhimbrorum Wilfridum*
 665. Abbatem *Ripensis* monasterii ad regem *Galliarum*
 mittens episcopum sibi rogavit ordinari. *Wilfrido*
 adhuc in transmarinis partibus demorante conse-
 cratus est in Episcopatum *Eboriaci* à *Wine* civitatis
Wentane præfule *Cedda* vir sanctus.
 666. *Wine* civitatis *Wentane* Episcopus à rege *Kene-
 walcho* de suo præfultu pulsus, ad regem *Merci-
 orum Wilphere* secessit, & ab eo adquisita per pecu-
 niam sede civitatis *Lundonia*, ejus episcopus man-
 sit usque ad terminum vitæ suæ; Et ideo inter
Lundonienses episcopos non connumeratur quia
Lundoniensem ecclesiam titulatam non habuit.
Francorum rex *Theodoricus*.
 667. *Cadvaladrus* rex *Britonum*.
 668. *Theodorus Tharso Cilicie* natus, seculari & ec-
 clesiastica philosophia præditus, Græce & Latine
 sufficienter instructus, ordinatus est *Rome Doro-
 bernensis* archiepiscopus à papa *Vitaliano*. Cui *Vita-
 lianus* scripsit in hæc verba. *Commendamus tua
 sagacissimæ sanctitati omnes ecclesias in insula Bri-
 tanniæ positas.*
Constantinus Imperator.
Adeodatus papa.
Theodorus archiepiscopus *Cantiæ* venit. Is pri-
 mus in archiepiscopis *Dorobernensibus* erat cui om-
 nis ecclesia *Anglorum* manus dare consentiret. Ita-
 que perlustrans universa ordinavit locis opportunis
 episcopos, & ea quæ minus perfecta repperit his
 quoque juvantibus corrigebat. In quibus & *Ced-
 dam* episcopum *Eboracensem* à *Wine Wentane* ci-
 vitatis præfule ordinatum cum argueret non fuisse
 rite consecratum, respondens ipse voce humillima,
Si me, inquit, nosti episcopatum non rite suscepisse,
*libenter ab officio discedo, quippe qui neque me un-
 quam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientia
 causa jussus subire hoc quamvis indignus consensi.*
 At ille audiens humilitatem responsionis ejus, dixit
 eum episcopatum dimittere non debere; sed ipse
 ordinationem ejus denuo catholica ratione consum-
 mavit.

- 671. 672. An. Dñi 673.*
Cedwalla rex *Westaxonum*.
674.
Theodorus in *Anglia* synodo habita constituit
 multa ecclesiæ utilia. Hic *Theodorus* scripsit pœ-
 nitentialem librum mirabili & cauta discretionem di-
 stinguens modum singularum culparum.
 Regina *Northanhimbrorum Etheldreda* diu po-
 stulans maritum suum regem *Ecgfridum* ut relictis
 10 seculi curis in monasterio Regi Christo servire per-
 mitteretur, ubi vix aliquando impetravit, mona-
 sterium sanctæ *Ebbæ* sancti *Oswaldi* germanæ in-
 travit, & velamen sanctimonialis ab antistite *Wil-
 frido* suscepit.
Ine rex *Westaxonum*.
676.
Donus papa.
678.
Agatho papa.
 20 Sancta *Ermenburga* uxor *Merewaldi* regis
Merciorum peperit tres filias, sanctam *Milburgam*,
 sanctam *Mildridam* & sanctam *Mildgydham*,
 unumque filium *Merefin* eximie sanctitatis pu-
 erum.
Francorum rex *Theodoricus*.
Theodorus Dorobernensis archiepiscopus in loco
 qui dicitur *Beorhthorð* episcoporum cogit Concili-
 um, in quo *Wilfridus Northanhimbrorum* archi-
 episcopus per proprios legatarios fuit. Affuerunt
 30 etiam alii *Anglorum* episcopi, de termino Paschæ
 & aliis necessariis ecclesiæ negotiis tractaturi, ut in
Anglorum reperitur hystoria.
 Offensus *Wilfrido* *Merciorum* episcopo per me-
 ritum cujusdam inobedientiæ *Theodorus Doro-
 bernensis* archiepiscopus eum de episcopatu deposuit,
 & in loco ejus *Saxulfum* episcopum ordinavit
 constructorem & abbatem monasterii quod dicitur
Burch in regione *Girviorum*.
 40 Tum etiam orientalibus quibus eo tempore præ-
 fuerunt *Sebbe* & *Sigghere* in civitate *Lundonia* de-
 functo *Cedda*, *Erkenwadam* episcopum constituit.
 Cujus viri & in episcopatu & ante episcopatum
 vita & conversatio fertur fuisse sanctissima. Hic fe-
 cit duo monasteria, unum sibi, alterum sorori.
 Suum *Certeseie* dicitur: quod amminiculo *Frithe-
 waldi* subreguli opulentia rerum & monachis im-
 plevit. Sororis cœnobium appellatur *Berkingum*,
 ubi ipsa prima Abbatisa fuit.
 50 Orta inter regem *Ecgfridum* & archiepiscopum
Eboracensem Wilfridum dissensione, pulsus est idem
 antistes à sede sui episcopatus, & duo in locum
 ejus substituti sunt, *Bosa* monachus & *Eata* Abbas
Mailrosensis. *Bosa* in civitate *Eboraci*, *Eata* in
Haugustaldensi sive *Lindisfarnensi* ecclesia.
 Ordinati sunt *Bosa* & *Eata Eboraci* à *Theodoro*
archiepiscopo Dorobernensi.
 Pulsus ab episcopatu *Wilfridus* Romanque itu-
 rus, ubi navem conscendit flante *Favonio Fresiam*
 est pulsus. Ubi primus opus Evangelicum cepit, &
 60 multa milia barbarorum ad fidem convertit, hye-
 memque ibidem cum nova Dei plebe feliciter
 exegit.
 Sexta Sinodus universalis *Constantinopoli* con-
 gregatur; in qua *Georgius Constantinopolitanus*
 episcopus ab errore *Monothelitarum* revocatur.
Macharius vero *Antiochenus* & cuncti duas volun-
 tates & operationes in unam Christi personam ne-
 gantes

An.Dñi gantes anathematizantur. In hac synodo fuerunt episcopi ducenti octoginta novem.

682. *Agatho* papa contra monochilitas *Roma* synodum celebravit Cxxv. episcoporum, in qua *Wilfridus Eboracensis* archiepiscopus absolutus est.

Wilfridus episcopus *Frisiam* reliquit, *Romam* adiit, ubi *Benedicti* papæ, & plurimorum episcoporum iudicio absque crimine accusatus fuisse, episcopatuque inventus est dignus fuisse; qui *Britanniam* rediens, provinciam *Suthsaxonum* Christo credere fecit.

Obit beata *Etheldrida Heljensis* abbatissa, cui soror ejus *Sexburh* successit in ministerium.

Merciorum provincia in quinque parochias divisa. *Bosel* à *Theodoro* archiepiscopo *Dorobernensi* ad *Wictiam* præsul ordinatur, habens sedem episcopatus in civitate *Wigornia*. *Cuthwinus* ad *Licetfedensem*. *Saxulfus* ad mediterraneam *Angliam*, habens episcopatus sedem in civitate *Leogora*. Ad *Lindensem* provinciam *Ethelwinus*, sedem episcopatus habens in *Lindeseia*. Ad *Suthangliam* *Ecla*, habens episcopatus sedem in *Dorchecestre*.

683. In *Anglia* claret *Etheldreda* regina, quæ duobus viris nupta virgo permanfit. Cujus mortuæ corpus post undecim sepulturæ suæ annos incorruptum inventum est.

Theodorus archiepiscopus cæterum episcoporum interfuerunt Concilio *Egfridus Nor-* doctorumque plurimorum col-
thanhymbrorum, & *Adelredus rex* legit in loco qui dicitur *Beth-*
Merciorum, & *Wlfus rex Estanglo-* feld, ut cujus essent singuli fi-
um, *Lotharius rex Cantuariorum*. dei sciret.

Clotario regi *Franciæ* successerunt *Theodericus* & *Chidericus*.

Beda cum esset vij. annorum *Bischo* abbati datus est educandus.

Post annos tres abscissionis *Wilfridi* ad ecclesi-
am *Hagustaldensem*, *Thumbertum* remanente *Eata*
ad *Lindisfarnensem*, & *Trumwine* ad terram *Pictorum* *Theodorus* archiepiscopus ordinavit. *Eath-*
dum de *Lindissei* reversum *Ripensi* præfecit ecclesiæ.

684. *Leo* papa.

685. *Benedictus* papa.

Theodorus Dorobernensis archiepiscopus *Cuthbertum* *Eboraci* consecravit episcopum *Lindisfarnensem*.

686. *Johannes* papa.

Wilfridus iterum à præfulatu expellitur, & mediterraneorum *Anglorum* suscipit episcopatum, & *Ostorch Wictiorum* consecravit episcopum, quia *Theodorus* archiepiscopus jam defunctus erat.

687. *Chonon* papa.

Cadwaladrus rex *Britonum* à *Sergio* papa confirmatus, migravit ad Dominum.

688.

689. *Sergius* papa.

Justinianus imperator secundus.

690. *Brechtwaldus* abbas de *Raculf Dorobernensium* electus antistes, consecratus est à *Godwino* metropolitano *Walliarum*.

Sergius papa universis episcopis *Britanniæ*. Vobis insinuamus quod dilectissimus frater *Brechtwaldus* *Cantuariorum* provincia præsul, juxta ritum præscæ consuetudinis primatum totius *Britanniæ* sortitus, cum sacro pallis usu ac venerabilis *dalmatica* illis demandatus est: mandantes ut eidem archiepiscopo primatum gerenti efficaciter obediat.

691. 692. 693. 694. 695. 696.

Justinianus imperator sextam synodum nititur infirmare.

Leo imperator.

Hyldebertus rex *Francorum*.

Synodus *Aquileie* facta quintam universalem synodum à *Justiniano* imperatore, & *Virgilio* papa *Constantinopoli* celebratam suscipere diffidit.

Tiberius imperator.

700.

701.

Johannes papa.

703.

Johannes papa.

Episcopatus *Dorecestrie* divisus est in duas parochias; una data *Danieli*, id est, *Wintona*: altera *Adelmo*, id est, *Siresburnia*.

Mortuo rege *Elfrido*, *Wilfridus* ad propriam sedem revertitur.

Justinianus iterum imperator.

Sisinnius papa.

Constantinus papa.

Chored & *Offa* reges *Anglorum* *Romam* veniunt, ibique in monachis attonsi regi regum militaverunt.

Beda xxx. ætatis suæ anno gradu presbyteratus accepto, libros suos incepit; in quibus componendis xxix. annis laboravit.

Sanctus *Egwinus Wictiorum* episcopus, cum rege *Merciorum* *Kinred*, & *Offa* rege orientalium *Saxonum* *Romam* veniens, ut monasterium quod in territorio *Wigornensi* construxerat, ab improborum irruptione securius redderet, epistolam privilegii à papa *Constantino* impetravit.

Wilfridus sanctus meritis & nomine magnus, Quindecies ternos postquam egit episcopus annos, Transit, & gaudens cælestia regna petivit, Artatus multis post tempora longa periclis.

710.

711.

Adelardus rex *Westsaxonum*,

Romanorum Philippicus.

Hoc tempore *Beda* scripsit hystoriam *Anglorum* ad *Ceomlfum* regem *Northanhimbrorum*.

Gregorius papa secundus.

Hic constituit ut quadragesimali tempore jejunium missarumque celebritas fieret, quod ante eum non erat.

Romanorum imperator *Anestafius*.

Mortuo *Daguberto* *Franci* *Danielem* clericum in regem levaverunt, atque *Chilpericum* nuncupant, contra quem *Karolus Martellus* pugnam iniit, atque in fugam compulit.

Hic finita est successio *Merovingorum*.

Nam post transmigrationem generationis ex filia *Clotarii* regis *Ansbertus* genuit *Arnoldum*; *Arnoldus* genuit *Arnulfum*, *Arnulfus* genuit *Anseisum*, *Anseisus* genuit *Pipinum*, *Pipinus* genuit *Karolum Martel*.

Sancta *Cuthberth* monasterium virginum Deo devotarum, in loco qui dicitur *Winburna* construxit.

716.

Theodosius imperator.

Leo imperator.

719.

720.

721.

722.

Ab initio mundi usque ad annum ab incarnatione Domini septingentesimum tricesimum quartum, *Beda* chronica sua perduxit.

725.

726.

727.

728.

729.

Gudredus rex *Westsaxonum*.

Gregorius

An.Dñi

697.

698.

699.

702.

704.

705.

706.

707.

708.

709.

712.

713.

714.

715.

717.

718.

723.

724.

730.

- An.Dñi
731. *Gregorius* papa iij.
Tatwinus fit archiepiscopus *Cantuaria*, cui *Gregorius* papa scripsit in hæc verba: *Præcipimus ut omnis homo totius Angliæ tibi obediat, & te sciat esse primatem totius insula.*
732. *Lotharius* rex *Francorum*.
733. *Dorobernensi* archiepiscopo *Thatwine* defuncto, *Nothelmus* ecclesiæ *Lundoniensis* presbyter in archiepiscopatum successit.
734. Sacerdos venerabilis *Beda* viij. kal. Junii migravit ad Dominum. Qui quousque anima in corpore fuit, *Gloria Patri*, & alia quædam spiritualia expressis manibus dicendo, non cessabat Deo gratias agere. Cum autem cantando *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, Spiritum sanctum nominasset, spiritum à corpore exalavit ultimum.
735. 736. 737. 738. 739.
Nothelmus Dorobernensis archiepiscopus, à *Gregorio* papa pallium suscepit, qui australibus *Saxonibus Wilfrido* cum pace domum reverso, *Eadri-
thum* præfecit antistitem.
740. *Chilpericus* rex *Francorum*.
Gregorius papa constituit in missa quorum solennitas hodie; & reliqua usque largitor admitte.
Karolus Martel *Raginfredo* civitatem dedit *Andegavensem*. *Pipinum* filium suum *Papiam* direxit, ut juxta morem *Liubrandi* regis *Longobardorum* capillum succideret; quem incidens *Liubrandus*, pater effectus est *Pipini*.
741. *Aquensi* urbe à *Saracenis* desolata, corpus beatæ
742. *Mariæ Magdalene* à *Gerardo* Comite *Burgundie* ad cœnobium *Viceliacum* à se constructum transfertur.
743. 744. 745. 746.
Paulus Cassinensis scribit hucusque.
747. *Karlomannus* filius *Pipini* regis, à *Zacharia*
748. papa in monachum tonsoratur.
749. *Cuthbertus* archiepiscopus *Cantuariensis*.
750. Collige breviter quot reges *Francorum*, & quot
Majores domus fuerint ab anno DC. lxiij. usque
huc, & invenies in sequenti.
Sigebertus rex *Westaxonum*.
Anno siquidem DC. lxiij. *Ebroinus* Major domus primo super *Lotharium* regem *Francorum*; postmodum super *Theodoricum* regem fratrem *Lotharii* principabatur. *Theodoricus* vero rex propter insolentiam *Ebroini* à *Francis* repudiatur, & frater ejus *Hyldericus* in regnum collocatur. *Hildericus* major domus erat *Wlfobaldus*. Postea occiso *Hylderico*, *Theodoricus* regno restituitur, & *Leudesius* major domus efficitur. Rursum *Ebroinus* *Leudesium* majorem domus perimit; *Clodoveum* quendam fingens esse filium *Lotharii* regis regem sibi facit. *Wlfobado* majore domus mortuo, *Pipinus* pater *Karoli Martel* principatur in *Austria*. *Ebroinum* majorem domus *Ermenfridus* perimit. *Warato* pro *Ebroino* major domus statuitur sub rege *Theodorico*. *Waratone* quoque mortuo *Bertarius* fit major domus sub rege *Theodorico*.
Zacharias papa.
Pipinus autem primo sub *Theodorico* rege, postmodum sub *Clodoveo* rege, solus toti regno principatur. *Grimoaldus* filius *Pipini* in aula *Hyldeberti* regis major domus statuitur. *Grimoaldo* mortuo, *Theodomaldus* nepos *Pipini* sub *Hyldeberto* rege major domus efficitur. Mortuo *Hyldeberto* *Francorum* rege, *Clodoveus* filius ejus regnat post eum.

Franci Chilpericum regem statuunt, & *Raginfredum* majorem domus. *Lothario* rege mortuo qui successit *Clodoveo*, *Karolus Martellus* major domus *Chilpericum* regem sibi facit. Mortuo *Chilperico* idem *Karolus Theodoricum* sibi facit regem. *Theodorico* mortuo regnat *Hyldericus*; pro quo *Pipinus* filius *Karoli Martelli* in *Francia* principatur, & post novem annos *Hyldericus* rex in monachum tonsoratur.

- 10 *Pipinus* rex *Francorum*. 751.
752.
Stephanus papa. Hic *Pipinum* unxit in regem. 753.
Kinewlfus rex *Westaxonum*. 754.
Constantinus imperator synodum congregat trecentorum triginta episcoporum, & de ymaginibus deponendis contra orthodoxos tyrannizat. 755.
756. 757
Ynor filius *Cadwaladri*, & *Ynor* nepos ejus *Saxones* inquietaverunt. 758.
20 *Breominus* fit archiepiscopus *Cantuariæ*. 759.
Paulus papa. 760.
Jambertus abbas sancti *Augustini*, *Dorobernensem* electus antistes, benedictionem & pallium à papa *Paulo* suscepit. 761.
30 *Pipinus* rex *Agentium*, *Petragicæ* & *Engolismum* devastat. 762.
Judei ymaginem *Jesu* Salvatoris nostri invenientes in domo cujusdam *Judei* ibi relictam à quodam Christiano eam deponunt, & omnia obprobria quæ *Judei* *Jhesu Christo* intulerunt imagini ejus inferebant; tandem lancea latere ejus aperto exivit de eo sanguis & aqua. Quod illi supposita ampulla suscipientes, omnes infirmos in synagoga sua collectos sanabat. Quod cum vidissent *Judei* baptizati sunt omnes. Passio autem *Dominicæ* ymagine celebratur singulis annis 5. idus *Novembris* apud *Berithum*. 763.
40 In præsentia *Pipini* regis, inter *Græcos* & *Romanos* celebratur synodus de sancta Trinitate & sanctorum ymaginibus. 764.
765.
766.
767.
Pipino successit *Karolus* filius ejus, pro felicitatis magnitudine cognominatus *Magnus*. 768.
Constantino papa schismatico oculis privato *Stephanus* papa constituitur. Hic synodum *Romæ* congregat, & ordinatos à *Constantino* schismatico reordinat.
769. 770. 771. 772.
50 *Adrianus* papa. Hic ad tuendas res ecclesiæ *Karolum Romam* accersit; quo pergens *Papiam* obsedit; ibique relicto exercitu *Romam* pervenit, sanctam resurrectionem ibi peregit; postea rediens *Papiam* cepit. Iterumque *Romam* rediit, synodum constituit cum *Adriano* papa aliisque centum quinquaginta tribus religiosiis episcopis & abbatibus. In qua *Adrianus* papa, cum universa synodo dedit ei jus eligendi pontificem, & ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque patriciatus. Insuper archiepiscopos & episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere diffinivit, & ut nisi à rege laudetur & investiat, episcopus à nemine consecratur. 773.
60 *Karolus* rex *Desiderium* regem *Papie* perpetuo exilio damnat. *Veronem* capit urbem. *Forum Julii* subjugat. Duos clericos *Romam* misit, ut autenticum cantum à *Romanis* discerent & *Gallos* docerent.

An. Dñi *Brietricus rex Westsaxonum.*

774. 775.

776. *Winthichindus dux Saxonum à Karolo subjugatur.*

777. *Leo imperator Constantinopolitanus.*

778. *Karolus in Hispania Caesar-Augustam delet, Panpilonem subicit.*

779.

780.

781. *Leo imperator cum insaniret cupiditate circa preciosos lapides, adamavit magnam sanctæ Sophia coronam, & accipiens portavit eam, & exierunt carbunculi in capite ejus, & captus à febre mortuus est.*

782. *Trene imperatrix Constantinopolitana, cum filio suo Constantino.*

783.

784.

785.

786.

787. *Adelardus Wintoniensis episcopus fit archiepiscopus Cantuariensis.*

Offa rex Merciorum interfecto rege Adelberto contraxit inimicitias cum Cantuaritis. Jambertum quoque Dorobernensem archiepiscopum primatu spoliare, regnumque Merciorum archiepiscopatu insignire affectans, epistolis ad Adrianum papam directis egit, ut pallio Adulfum Lichesfeldensem episcopum efferret, omnesque Merciorum episcopos, scilicet Wigornensem, Legecestrensem, Cidnacestrensem, Herefordensem ei subjugaret, & præterea duos orientalium Anglorum episcopos, scilicet Elmanensem & Dummoccensem. Stetit autem hæc perversitas toto prælatus Jamberti tempore; sed Adelardus successor Jamberti in contrarium impetravit rescriptum à Leone papa, cujus exemplum infra positum est.

Signum crucis in vestibus hominum apparuit.

Sanguis de cælo & terra profluxit.

788. *Karolus rex Romam venit, Eregisus dux Beneventi gratiam ejus redimit.*

Instantia Tharasi patriarchæ Constantinopolitani, & Adriani papæ, secundo apud Nicheam universalis synodus CCCL. episcoporum congregatur, & hæresis execrantium ymagines Dei in perpetuum abdicatur, in præsentia Trenes & filii ejus Constantini.

Thassilo dux Baioaria, Hardericus dux Austrasiorum, Adelgisus filius Desiderii regis, Sclavonenses etiam contra Karolum venientes, aut perimuntur, aut exilantur.

789.

790. *Karolus rex in Egypto, in Siria, in Affrica, sed præcipue in Ierosolimis liberalitate eleemosinarum Christianis pauperibus solatiabatur.*

791. *Constantinus matrem suam Trenem imperio privat.*

In dormitorio beati Martini Turonensis in Castello novo duo angeli ingressi sunt; unus extendebat indicem, alter monachum quem ille ostenderat percutiebat. Unus vigilans solus evasit, dicens, Adjuro te per nomen omnipotentis Dei ne me percutias. Monachi illi, ut refert sanctus Odo, nimis delitiose vivebant, & sericis inducebantur vestibus, calciamenta erant vitrei coloris.

792. *Pipinus Karoli regis ex concubina filius, adversus patrem insurgens tonloratur & monachatur.*

793. *Ædbrietus rex Westsaxonum.*

Inventio sancti Albani à rege Offa kalend. Augusti.

Rex Offa eadem die kal. Augusti, qua die beatus Albanus inventus fuit, Willegodum abbatem

primum monachis introductum ecclesiæ beati Albani præfecit, & sub regulari vita vivere instituit. Willegodo successit Edricus abbas secundus. Edrico Wlfigus, abbas tertius. Wlfigo Wlnothus, abbas quartus. Wlnotho Elfridus, abbas quintus. Edfrido Wlfinus, abbas sextus. Wlfino Elfricus, abbas septimus. Elfrico Eldredus, abbas octavus. Eldredo Edmarus, abbas nonus. Edmaro Eluricus, abbas decimus. Hic factus est archiepiscopus Cantuarie. Cui successit in abbazia sancti Albani Leofricus abbas undecimus, frater ipsius Elurici.

Kinewlfi regis anno primo Ethelboldo regi Mercæ successit Bronred in regnum; sed brevi. Offa enim eodem anno aufugavit eum, regnavitque super Merciam xxxix. annis. Offa juvenis nobilissimus, fuit filius quidem Wingferd, filii Canwlf, filii Osmod, filii Epa, filii Wibba, filii Creada, filii Cynewald, filii Cnibba, filii Tcil, filii Com. filii Angelren, filii Offa, filii Wermund, filii Witlat, filii Woden. Offa rex strenuissimus fuit; vicit namque Kentenses prælio; vicit etiam Westsexas prælio; vicit quoque Northanhymbros prælio. Offa vir religiosus fuit. Transtulit namque sancti Albani ossa in monasterium quod construxerat multisque modis ditaverat. Deditque vicario beati Petri Romanæ urbis pontifici redditum statutum de singulis domibus regni sui in æternum. De quo reddito singulis annis per universam Britanniam colligendo, & sanctæ Romanæ ecclesiæ pro stabilitate regni sui, & salute communi transmittendo decrevit, ut quantum in terra sancti martyris Albani provenerit, ab his quibus injunctum fuerit ab abbate ipsius monasterii undecunque collectum nullatenus alias asportetur, sed altari beati Albani fideliter oblatum, ad utilitatem ejusdem ecclesiæ secundum quod abbas decreverit inviolabiliter expendatur.

Karolus rex non solum patria lingua, sed etiam peregrinis linguis eruditus, barbara & antiquissima carmina quibus veterum regum bella, actus canebantur scripsit, & memoriæ mandavit. Inchoavit etiam grammaticam patrii sermonis. Mensibus anni juxta propriam, id est, Teutonicam linguam vocabula imposuit. Ventos etiam duodecim propriis nominibus appellavit, cum antea quatuor tantum cardinales venti nominarentur.

Karolus rex extruxit basilicam Aquisgrani; ad cujus structuram columnas & marmora devehit fecit à Roma & Ravenna.

Adelbertus rex orientalium Anglorum, Offa regis Merciorum jussione, & Cynedriha reginæ nefaria persuasione vita privatus est capitis abscissione.

Leo papa; qui mox clavem confessionis sancti Petri cum vexillo Romanæ urbis Karolo regi misit.

Leo papa Adelardo archiepiscopo Doroberniæ.

T*ibi Adelarde tuisque successoribus omnes Anglorum ecclesias, sicut à priscis temporibus fuere, imperpetuum in ipsa tua metropolitana sede per subjectionis cognitionem irrefragabili jure concedimus optinendas. Si quis vero, quod non optamus, contra hanc diffinitionis nostræ vel apostolici privilegii auctoritatem venire temptaverit, ex apostolica auctoritate statuimus, ut si archiepiscopus vel episcopus fuerit ex ordine presulatus sit dejectus: similiter presbyter, vel diaconus, aut alius quilibet minister sacri ministerii si fuerit, ab ordine sit depositus; si autem ex numero laicorum fuerit, tant*

An. Dñi.

794.

795.

796.

An. Dñi tam rex quam princeps, aut qualibet magna sive parva sit persona, sacra communicationis participatione se noverit alienum.

797. Irene imperatrix filium suum *Constantinum* oculis & imperio privat.

798. Sol obtenebratus est per dies xvij.

799. Leonem papam celebritatem letaniæ majoris agentem *Romani* capiunt, linguam ei & oculos evelunt; cui voce & visu reddito divinitus, iterum ei oculos & linguam eruunt.

800. In mense Julio aspera & gelu concreta bis fuit pruina, sed nichil fructibus nocuit.

Wluredus Dorobernensium electus antistes, *Roma* consecratus est à Leone papa.

801. *Romani* quia Leonem papam indigne tractaverant, à rege Karolo damnantur.

Quoniam Irene imperatrix excæcato imperatore *Constantino* filio suo *Romanis* imperabat, uno omnium consensu Karolo regi imperatorias laudes acclamant, eumque per manum Leonis papæ coronant, *Cæsarem* & *Augustum* appellant.

Hamon.
lib.3.

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, Karolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico imperatori Romano, vita & victoria.

Immutato ordine regnorum immutandus est etiam ordo titulorum, quia abhinc sub uno comprehendendum est regnum Francorum & Romanorum; & Constantinopolitanum regnum distinguendum est à regno Romanorum.

Ex quo *Bisantium Thracia* civitas à primo *Constantino* in novam ampliata, & in regiam urbem est exaltata & translata, in illam omni Romana dignitatis gloria in sedem *Romani* imperii dedicata, & nova *Roma* est appellata; Evolutis annis circiter quadringentis sexaginta octo, diviso à *Constantinopoli Romano* imperio, Karolus primus Francorum imperat *Romanis* annis xiiij.

802. Karolo imperatori rex Persarum elephantem mittit.

803.

804. *Avares* qui & *Huni*, quicquid pecuniæ & thesauri per secula multa congesserant, totum victoriæ Francorum cessit.

805. *Avares* non ferentes infestationem Sclavorum, à Karolo imperatore inter *Sabariam* & *Charantanum* impetraverunt habitandi locum, ibique sine regni nomine refederunt sub ditione Francorum.

Karolus imperator indignantibus contra se imperatoribus Constantinopolitanis propter invidiam imperatorii nominis à Romanis sibi impositi, crebris legationibus eos sibi conciliabat.

806. Karolus inter filios suos partitionem regni facit, & inde testamentum factum sua & Leonis papæ auctoritate confirmat.

807. Chumeidamiras missus ab Aaron rege Persarum ad excindendam *Liciam*, cum venisset *Mirram*, nesus *S. Nicholai* contere *Archam*, pro ea contrivit aliam, & pro temeritate incurrens vindictam, subsequente inevitabili tempestate classem amisit totam.

808. Temporibus Karoli imperatoris, inter Græcos & Romanos in Italia primo conflictus habitus est. Secundo in Italia inter Francos & Avares. Tertio inter Avares & Baioarios. Quarto inter Avares & Francos; & in omnibus locis Karolus suis provenisse victoriam lætatus est.

Alcuinus de Britannia oriundus magister deliciosus regis Karoli, scientia literarum præpollet in

Gallia; cujus præcipue magisterio ipse rex omnes An. Dñi liberales artes didicit. Hic multa scripsit; inter quæ eminent libri de sancta Trinitate scripti ad ipsum regem.

Karolus imperator per manum Pauli Diaconi sui decerpens optima quæque de scriptis catholicorum patrum, lectiones unicuique festivitati convenientes per circulum anni in ecclesia legendas compilari fecit.

10 Hic liberos suos ita censuit instituendos, ut tam filii quam filiæ primo liberalibus studiis quibus & ipse operam dabat erudirentur; filias vero lanificio, colo ac fuso, ne per otia torperent, inpendere jussit operam. Hamon. lib.3.

Pippinus rex Italia Venetiam bello sibi subigit, & non multo post Mediolani obiit; & Karolus imperator Venetiam Nicheforo reddit. 809.

Karolus in tres partes regni sui tres exercitus misit; unum trans Albiam qui Hylviones debellavit; unum in Pannoniam qui reliquias Hunorum & Sclavos compressit; unum contra Britones qui eorum perfidiam contudit, & ubique sibi victoria provenit. 810.

Karolus imperator rerum suarum hæredem Christum testamento facit, & quicquid in re mancipi habebat, in tres partes divisit. Terciam eorum pauperibus & famulantibus palatio delegavit, Duas vero partes in partes xx. & unam subdivisit; & metropolitanis episcopis qui totidem sibi suberant distribuit, ut metropolis ecclesia terciam assignatæ sibi partis haberet, & duas inter suffraganeos episcopos divideret.

Nomina Archiepiscoporum civitatum quæ erant sub Karolo.

Roma.	Besontio.
Ravenna.	Lugdunus.
Mediolanum.	Vienna.
Forum Julii quæ & Aquileia.	Rothomagus.
	Remis.
Gradus.	Arelas.
Colonia.	Daranthasia.
Maguntia.	Ebredunum.
Juvanum quæ & Salzburch.	Burdegala.
Treveris.	Turonis.
Senonis.	Bithurice.

40

50

60

Tercia partis quam integram reservari voluit, iiij. factæ sunt subdivisiones: una earum addita est duabus supradictis partibus. Secunda filiis & filiabus divisa est. Tercia usibus pauperum. Quarta usibus famulantium.

Maguntia pons quingentorum passuum longitudinis trans Rhenum, quem Karolus imperator per x. annos ingenti labore & mirabili opere de lignis construxerat, ita ut in perpetuo durare posse videretur, ita tribus horis conflagravit, ut ne una quidem hastula super aquam remaneret. 811.

Karolus imperator Ludovico filio suo coronam imperialem imposuit, et Bernardum filium Pippini regis, regem Italia facit. 812.

Karolus imperator per totas Gallias Concilia super statu ecclesiarum ab episcopis celebrari edicit: Unum fuit Maguncie, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillonis, quintum Arelatha. 813.

Karolus imperator gloriosus, regno et imperio suo pacato et dilatato, statu quoque ecclesiæ sancte et religiose ordinato moritur, et sepelitur Aquisgrani anno 814.

An. Dñi anno ætatis suæ septuagesimo secundo; qui pro magnitudine operum agnominatus est Magnus; Cujus vitam *Alcuinus* descripsit. Post quem *Ludovicus* Pius filius ejus imperavit annis viginti sex.

Ædricus rex *Westaxonum* *Bernulfum* regem *Merciorum* vicit apud *Hyllendune* in *Midelfexia*.

815. Romanorum *Ludovicus* Imperator.

816. *Stephanus* papa. Iste obiit *Ludovico* in magno campo *Remensium*, & sequenti dominica unxit eum in Imperatorem, & coronam capiti *Hymigarde* reginæ imposuit.

817. *Paschalis* papa.

818. Temporibus *Ludovici* Imperatoris floruit *Theodolphus Aurelianensis* episcopus. Hic insimulatus

819. multis criminibus apud Imperatorem *Andegavis* est

820. exilio relegatus. Contigit autem ut ibidem die palmarum veniret Imperator. Et cum secus domum

821. qua tenebatur episcopus processio pertransiret, præ-

822. sente Imperatore illos pulcherrimos versus, qui nunc

823. usque ea die psalluntur, à se editos per fenestram de-

cantavit, *Gloria laus & honor tibi sit rex Christe*

&c. quibus Imperator emollitus eum à vinculis ab-

solutum priori gratiæ redonavit.

Hoc tempore floruit

824. *Eugenius* papa.

Mortua *Yrmigardi* Regina *Ludovicus* *Judith* fi-

liam *Welfi* ducis *Baioaria* duxit, ex qua genuit

825. *Karolum calvum*. *Ludovicus* Imperator *Karolo*

826. *calvo* filio suo *Franciam* partemque *Burgundia* co-

827. ram filiis suis dedit.

828. Qui prius vocati sunt Reges *Westaxonum* ab-

829. hinc vocandi sunt Reges *Anglorum*.

830. *Edelmolfus* rex *Anglorum*.

Valentinus papa.

Gregorius papa qui & *Leo* papa iiij.

831. Tres filii *Ludovici* Imperatoris reginam *Judith*

832. separantes ab eo, *Pippinus* in *Aquitaniā*, *Ludo-*

833. *vicus* in *Bavariā* perrexit, *Lotharius* vero patrem

834. ad *Aquisgranum* palatium duxit; ubi Imperator epi-

scoporum judicio arma deposuit, & ad agendam pœ-

nitentiam inclusus est.

835. *Ludovicus* patrem suum Imperatorem ab inclusi-

one eiecit & in sedem imperialem restituit.

836. *Gregorius* papa consummatam novæ urbis fabri-

837. cam solenniter dedicavit. Eamque urbem *Leonian-*

838. *am* appellavit; vel à *Leone* tercio hujus nominis

papa, qui hujus operis fundamenta olim jecerat, vel

à se ipso quia & ipse *Leo* quartus dictus est.

839. *Feologildus Dorobernensis* archiepiscopus.

840. *Ceododus Dorobernensis* archiepiscopus.

841. *Ludovicus* & *Karolus* copiis congregatis apud

Fontaniacum fratrem *Lotharium* bello vicerunt.

Tres fratres regnum *Francorum* inter se divise-

runt.

842. *Karolus* accepit occidentalia regna à *Britannico*

oceanò usque ad *Mosam* fluvium, in qua parte ex-

tunc & modo nomen *Francia* remansit. *Ludovico*

orientalia regna cesserunt, omnis scilicet *Germania*

usque ad *Reni* fluenta, & aliquæ trans *Renum* civi-

tates cum adjacentibus pagis propter vini co-

piam.

843. *Lotharius* qui major natus erat & Imperator ap-

pellabatur, omnia *Italia* regna tenuit cum ipsa

Roma.

Adelmolfus rex *Anglorum*.

Karolus calvus rex *Francorum*.

Hamonius Cronica sua hic terminat.

De origine Comitum Andegavensium.

Fuit vir quidam de *Armorica Gallia* in pago *Redonico* nomine *Torquatus*, quem *Karolus calvus* illius forestæ quæ *Nidus Merula* nuncupatur forestarium constituit. Hic genuit *Tertullum*. *Tertullus* quidem acer ingenio fortunam suam animi amplitudine supervadens in *Franciam* abiit sub rege *Karolo* militaturus. Quem *Karolus calvus* ob merita sua karissimum habens, uxorem ei dedit filiam Ducis *Burgundia* nomine *Petronillam*, cum beneficio in *Landonensi* castro & aliis terris in pago *Gastinensi* & aliis locis per *Franciam*. Qui genuit *Ingelgerium*.

Michael Imperator *Constantinopolitanus*.

Normanni sub *Bier* filio Regis *Danemarchia* & magistro ejus *Hastungo* *Franciam* infestant, & usque *Parisiis* navigio veniunt.

Edulfus rex *Westaxonum* tributum sancto *Petro* solvit quod vocatur *Romescoth*. Hic in juventute sicut legitur fuit episcopus *Wintonia*.

Leo papa iiij. hujus nominis.

Ad quem *Athemulfus* Rex *Anglorum* filium suum *Aluredum* magno nobilium numero constipatum honorifice *Romam* transmisit. Quem *Leo* papa rogatu sui patris ordinans, unxit in Regem.

Sergius papa.

Si de unctiōe Regum *Angliæ* contrarium aliquid inveneris, qua hic vel in sequenti reperieris, in autentico libro condam.

Theodericus episcopus *Londonia*.

Athemulfus Rex *Anglorum* decimam totius regni sui partem ab omni regali servicio liberavit, *Romam* perrexit, filium suum *Aluredum* secum duxit, anno integro *Roma* moratus est. Interim *Adelbaldus* filius suus adversus patrem conspiravit, *Roma* redeuntem non admisit. Adunatum itaque antea regnum, inter patrem & filium dividitur. *Adelmulfus* igitur *Judith* filiam *Karoli calvi* Regis *Francorum* quam à patre suo in *Francia* acceperat, reginam sibi sociavit.

Normanni per mare *Britannicum* ostia *Ligeris* ingressi, urbem *Nannetem* invadunt, episcopum sabato sancto *Pasce* baptismum celebrantem trucidant, clerum & populum perimunt; Inde *Andegavis*, deinde *Turonis* occupant, & ut tempestas omnia diruunt, Templum etiam sancti *Martini* incendunt.

Æthelbaldus Rex *Anglorum*.

Benedictus papa, adversus quem *Anastasius* præsulatum invadit.

853.

854.

855.

Ludovicus Imperator *Romanus*.

857.

Nicholaus papa.

Æthelbricht Rex *Anglorum*.

Numenius Rex *Britonum* regnum *Francorum* infestans, à sancto *Maurilio* quondam *Andegavensi* episcopo baculo percussus in capite periit.

Lotharius Rex *Waldradam* pelicem superduxit conjugi suæ *Theberge*, consentientibus sibi archiepiscopis *Gunthario Coloniensi* & *Tiegando Treverensi*, quos papa *Nicholaus* ab ordine movit, excommunicavit, uti tantum laicali communione concessit.

Æthered Rex *Anglorum*.

865.

866.

867.

Adrianus papa.

X

869

An. Dñi

844.

845.

846.

847.

848.

849.

850.

851.

852.

856.

858.

859.

860.

861.

862.

863.

864.

868.

- An. Dñi 869. 870. 871.
 872. *Aluredus* rex *Anglorum* quem *Leo* papa *Roma* consecraverat, mortuis tribus suis fratribus nunc primum cœpit regnare.
Basilus Imperator *Constantinopolitanus*.
Lotharius rex *Romani* ad *Adrianum* papam se excusatum vadit, à quo dum pro comprobatione innocentie suæ, ad examinationem corporis & sanguinis Domini, tam ipse quam optimates regni invitati fuissent, & ipse & omnes qui corpus Domini cum eo temere præsumperunt accipere, infra ipsum annum perierunt; Ipso statim in redeundo *Placentia* defuncto.
Ethelredus *Dorobernensis* archiepiscopus. Hic *Chevellianus* episcopum *Landavia*, & post *Liban* episcopum *Landavia*, & post *Lunverd* episcopum sancti *David* *Cantuarie* consecravit.
Karolus calvus rex *Francorum* *Karlomanum* filium suum ad apostasiam lapsum excæcavit.
 873. *Johannes* papa.
Normanni ducem habentes *Bier* cum per xx. annos *Galliam* infestassent, in patriam suam reversi, intestino bello perierunt.
 874. *Locustæ* *Galliam* depopulantur innumerabiles, cæteris locustis majores.
 875. 876.
 877. *Karolus* Imperator *Romanus*.
 878.
 879. *Ludovicus balbus* rex *Francorum*.
 880. *Ludovicus balbus* moriens reliquit uxorem gravidam quæ peperit *Karolum simplicem*.
Ludovici balbi ex concubina *Ludovicus* & *Karlomanus* dicti regnum interim *Francorum* inter se diviserunt, regnantes annis quinque.
Ingelgerius juvenis alacer & miles optimus dominam pagi *Gastinensis*, matrem sibi spiritualem, de adulterio falso impetitam monomachico certamine liberavit, & ob id factum egregium apud *Landonense* castrum casamentum ejus plurimum augmentatum est. Postea vero *Ludovicus* filius *Karoli calvi* vicecomitatum *Aurelianensem* & præfecturam *Turonorum* & dimidium *Andegavis* comitatum ei in casamento donavit. Ultra *Meduanam* alter Comes habebatur. Rursus *Adalardus* & *Rauno* ambo germani fratres, *Thuronensem* & *Andegavensem* pontifices neptem suam *Aelendim* nomine cum alodiis suis, scilicet *Ambazio*, *Busenciaco*, & *Castellione* ei in conjugium copularunt. Qui post gravia bella insignesque victorias concessit in fatum, sepultusque est in ecclesia beati *Martini* *Castri novi*.
 881. *Ethelredus* archiepiscopus *Cant.*
 882. *Normanni* duce *Rollone* adjunctis sibi *Danis* *Franciam* & *Lotharingiam* pervagantes *Ambianis*, *Atrebatum*, *Cameracum*, *Turnacum*, fines *Morinorum* & terram circa *Scaldum* flumen devastant. Postmodum ostium *Sequane* penetrantes,
 883. *Rotomagum* obsident.
 884. 885.
 886. *Marinus* papa.
 887. *Leo* Imperator *Constantinopolitanus*.
Suithelmus *Syreburnensis* episcopus.
 Hic elemosinam Regis *Aluredi* ad sanctum *Thomam* in *Indiam* derulit, indeque prospere rediit.
 888.
 889. *Adrianus* papa.
 890. *Franci* neglecto *Karolo simplici* Regem sibi præficiunt *Odonem* ducem *Aquitania*.

- Arnulfus* Imperator *Romanus*.
Odo rex *Francorum*.
 Ab hoc tempore *Luitprandus* *diaconus* *Ticinensis* ecclesie hystoriam suam orditur.
 892. 893.
Franci *Karolum simplicem* in regnum revocant, & *Remis* à *Fulcone* archiepiscopo in Regem benedici faciunt.
Stephanus papa.
Berno ex *Comite* abbas *Gigniacensis* cornobii à se fundati construxit *Cluniacum* in cellam *Gigniacensem*.
Pleiemundus fit archiepiscopus *Dorobernia*.
Edwardus rex *Anglorum* est consecratus in Regem à *Pleiemundo* *Dorobernensi* archiepiscopo apud *Kingestune*.
 Huic etiam Regina sua *Alfleda* duos filios peperit, *Hathelstanum* & *Adwinum*, & sex filias, quarum *Eadsteda* & *Ethelhilda* sanctimoniales apud *Wiltonam* requiescunt. *Eadivam* vero habuit conjugem *Otto* *Romanorum* Imperator. *Eadhildam* autem *Karolus simplex* rex *Francorum*. Sanctam *Eadhildam* *Sithricus* rex *Nortanhymbrorum*. *Hugo magnus* filius *Roberti* ducis *Parisiensium* duxit quartam, id est *Ealsgifam*. Regina vero sua *Ediva* peperit ei *Edmundum* & *Edredum* & sanctam *Eadburgam* quæ apud *Wintoniam* requiescit.
Karolus simplex rex *Francorum*.
Formosus papa. Hic cum esset episcopus *Portuensis*, à *Johanne* papa viij. usque ad laicalem habitum degradatus est, jurans se non amplius *Romam* intraturum nec episcopatum urbis suæ repetiturum; Quem post *Marinus* papa successor *Johannis* restituit. *Arnulfus* Imperator *Romani* venit, & cum non esset à *Romanis* admissus *Romam* obsedit.
Lepusculo forte versus urbem fugiente & exercitu cum clamore nimio sequente, *Romani* timentes se de muro proiciunt, & hostibus murum ascendendi locum faciunt; sic *Roma* capta, *Arnulfus* in Imperatorem benedicitur.
Fulco *Remorum* archiepiscopus perimitur jussu *Baldemini* *Flandrensi* Comitis à *Winemaro* satellite suo, pro eo quod abbatiam Sancti *Vedasti* *Atrebatensis* à *Karolo simplice* acceperat quam *Baldemini* ante invaserat.
Bonifacius papa.
Stephanus papa.
Arnulfus Imper. consumptus pediculis expiravit.
Stephanus papa ordinationes *Formosi* papæ devocavit in irritum. Legitur enim quia ipse & non *Sergius* papa corpus *Formosi* à sepulchro in Concilio protractum & papali veste exutum laicali induit, & absicis tribus digitis dexteræ manus ejus, in *Tyberim* præcipitari fecit; Quem à piscatoribus inventum & in basilica sancti *Petri* deportatum quædam Sanctorum ymagines adorasse & venerabiliter salutasse palam omnibus visæ sunt.
Romanus papa.
Ludovicus Imperator *Romanus*.
 60 *Theodorus* papa. Hic contra *Stephanum* papam sentiens reconciliavit ordinatos à *Formoso*.
Johannes papa.
 Hic ad confirmandam *Formosi* ordinationem, Synodum septuaginta quatuor episcoporum apud *Ravennam* congregavit.
Benedictus papa.
Leo papa. Contra hunc *Christophorus* surgit.
Constantinus

An. Dñi 891.
 894.
 895.
 896.
 897.
 898.
 899.
 900.
 901.
 902.
 903.
 904.
 905.
 906.
 907.

- An. Dñi
908. *Constantinus Imperator Constantinopolitanus.*
909. *Sergius papa.*
Rollo civitatem Carnoti obsedit, sed episcopus ejuldem urbis Walterius nomine tunicam sanctæ Maria virginis in manibus ferens Rollonem fugavit.
Frithestanus ad Wintoniensem, Æthelstanus ad Cornubiensem, Westannus ad Scireburnensem, Athelmus ad Wellensem, Eadulfus ad Cridiensem, Bernechus australibus Saxonibus, Kenulfus ad civitatem Dorchester à Pleimundo Dorobernenfi archiepiscopo uno die Cantuarie ordinati sunt Pontifices.
Formosus papa omnibus episcopis Angliæ. Sicut ex scriptis beati Gregorii papæ ejusque successoribus tenemus, in Dorobernia civitate Metropolitim sedemque primam episcopalem constat esse; & sicut beatus papa Gregorius primo vestra gentis episcopo Augustino omnes Anglorum episcopos esse subiectos constituit, sic nos Pleimundo Dorobernenfi archiepiscopo ejusque successoribus legitimis eandem dignitatem confirmamus.
910. *Regino abbas Pruniensis Chronica sua à nativitate Domini inchoata usque ad hunc annum perduxit.*
911.
912. *Baptizatus est Rollo dux Normannorum cum multitudine gentis suæ virorum illustrium à Franco-ne Rothomagensi archiepiscopo. Factaque est pax inter Karolum Regem Franciæ & Rollonem, deditque ei Karolus filiam suam Gislam; Qua mortua sine filiis Rollo accepit Popam prius repudiatam uxorem, filiam scilicet Widonis Comitis Silvanectensis, de qua genuit Willielmum Longam spatam.*
Fulco Ruffus filius Ingelgerii integrum comitatum Andegavensium & abbatias sancti Albini & sancti Sergii quæ antea Regis dominicæ fuerant adeptus est. Qui duxit uxorem nomine Rocillam Garnerii filiam, cum tribus castellis, scilicet Lochis, Vilenstras & Lahaia. Iste genuit tres filios, Guidonem, qui factus est episcopus Sueffonensis; Ingelgerium, qui interfectus est à Normannis; & Fulconem, qui vocatus est bonus. Fulco Ruffus senex & plenus dierum mortuus est & sepultus in ecclesia beati Martini juxta patrem suum.
913.
914. *Athelmus Wellensis episcopus Dorobernenfis levatur archiepiscopus.*
915. 916.
917. *Willielmus Longa spata Rolloni successit in ducatu Normanniæ.*
918. *Anastasius papa.*
919. *Lando papa.*
920. *Johannes papa.*
Henricus Imperator Romanus.
921.
922. *Karolus simplex Robertum Ducem Parisiensium regnum invadentem Francorum cum multis peremit, & se & Franciam Henrico regi Teutonico qui ei auxilio fuerat submittit. Lotharingia regnum reddit.*
923. *Edelstanus filius Edwardi regnavit annis xvj. consecratus ab Athelmo Dorobernenfi archiepiscopo apud Kingestune.*
Wlfeimus Wellensis episcopus fit archiepiscopus Dorobernenfis.
Karolus simplex rex Francorum à Comite Hereberto captus, in custodiam Perona truditur ob ne-

- cem Roberti ducis Parisiensium ab eo perempti.* An. Dñi
Rex Henricus Transfrenanus agrarios milites recensens, edixit ut octo eorum in agris & nonus in urbe moraretur, ut octo in agris & sibi & nono laborarent, nonus vero in urbe terciam partem omnium frugum illorum reservaret in ædibus à se ad hoc extructis, ut in bello nichil alicui eorum deesset, urbelque rebus & viris plenæ essent.
Karolus simplex in custodia Hereberti moritur. 925.
10 *Radulphus regnat in Francia.* 926.
Ludovicus filius Karoli simplicis transit in Angliam, quem anno sequenti rex Æthelstanus avunculus suus accepto prius jurejurando à Francorum legatis, in Franciam cum quibusdam episcopis & alijs fidelibus suis dirigit. Qui susceptus à Francis, apud Laudunum ab Artallo archiepiscopo coronatur. 627.
Leo papa. 929.
930.
931.
20 *Frethestanus Wintoniensis episcopus ordinato pro se in episcopatu Brinstano, Wintonia resedit. Hic Frethestanus cotidie Missam pro defunctorum requie cantavit, nocte cimiteria circumivit, pro animarum salute psalmos cantavit. Quadam vice hoc agens, dum expletis omnibus subjungeret requiescant in pace, subito voces quasi exercitus infiniti è sepulchris audivit respondentium Amen.* 932.
Bellum inter Willielmum Longam spatam & Riculphum. 933.
30 *Johannes papa.* 934.
Leo papa. 935.
Stephanus papa. 936.
Odo episcopus Malmesburia eligitur in Dorobernensem archiepiscopum. Sed ille quia nondum amicisset monachum, constantius cœpit reniti nemajorum maiorem ambitione sua turbare videretur. Nul- lum enim viderant ad id tempus archiepiscopum, nisi monachili scemate indutum fuisse. Sed cum regiæ voluntati episcoporum omnium assensus accederet, tandem propositi sui rigore edomito, transito mari apud Floriacum monachilia suscepit, & Angliam rediens, in Cantuariensi archiepiscopatu magnam apud Adelstanum regem gratiam obtinuit. 937.
Eadmundus rex Anglorum consecratus est ab Odone Dorobernenfi archiepiscopo apud Kingestune. 938.
Oto imperator Romanorum. 939.
Stephanus papa. 940.
Marinus papa. 941.
40 *Occiditur Willielmus Longa spata dux Normannorum filius Rollonis nequitia & traditione Arnulfi Comitis Flandrensis. Cum enim idem Arnulfus Herlewino Comiti Pontivi monasteriolum castrum, tradente quodam proditore, abstulisset, uxorem ipsius Herluini cum filiis ad regem Angliæ mittit; Cujus calamitati dux Normannorum Willielmus compassus, collecta non modica manu monasteriolum pugnando recepit, & ex militibus Arnulfi quos intus invenit nonnullos interemit, quosdam vero propter uxorem ipsius Herluini recipiendam reservavit. Unde Arnulfus efferatus invitans ducem ad colloquium trucidari fecit apud Pinchinniacum.* 942.
Ricardus dux Normannorum. 943.
60 *Orta dissensione inter principes de varietate legis, utrum deberent avis supersticibus filii filiorum post patres defunctos hæreditare, an exhæredatis fratribus deberet hæreditas ad patruos redire, Ex regis Otonis omniumque principum sententia cognitio ve-* 944.
ritatis 945.

An. Dñi ritatis commissa est gladiatorio iudicio; Cessitque victoria his qui cenfebant fratrum filios debere cum patribus hereditare.

947. *Eadredus* frater *Athelstani* consecratus est ab *Odone Dorobernensi* archiepiscopo apud *Kingestune*.

948. *Odo* archiepiscopus *Cantuariensis* in *Northan-*

949. *hymbros* profectus, patris *Wilfridi* reliquias à *Ri-*

950. *pensi* ecclesia transtulit apud *Cantuariam*.

Stephanus & *Constantinus* Imperatores filii *Romani* Imperatoris agre ferentes se juxta patris sui severitatem à juvenili levitate choereri, patrem de palatii solio deponunt, & tonso capite ad vicinam insulam in qua cœnobitæ philosophabantur transmittunt.

Dum rex *Ludovicus* moraretur *Rothomagi*, *Hai-*
grolfus *Normannus* qui *Baiocis* præerat mandat ei quod ad eum venturus esset condicto tempore, vel loco si rex ad illum locum accederet; veniente denique rege ad locum denominatum, *Aigrolfus* cum multitudine *Normannorum* advenerat, invadensque focios regis pene cunctos interemit; rex solus fugam iniit. Qui *Rothomagum* veniens comprehensus est ab aliis *Normannis* quos sibi fideles esse putabat, & sub custodia detentus. Sed tandem filio suo obside dato cum *Widone Suefforum* episcopo, rex à *Normannis* dimittitur.

951. *Stephanus* & *Constantinus* post patris depulsionem, à *Constantino* filio *Leonis* Imperatoris tonsis capitibus, ad idem monasterium ad quod patrem suum *Romanum* Imperatorem transmiserant, & ipsi ad philosophandum transmittuntur cum monachis.

952. *Agapitus* papa.

953. *Edwinus* filius *Edmundi* rex *Anglorum* consecra-

954. tus ab *Odone Dorobernensi* archiepiscopo apud

955. *Kingestune*.

956. *Liudulfus* filius Imperatoris *Ostons* primi instin-

957. ctu *Conradi* ducis contra patrem suum rebellat.

958. *Lotharius* rex *Francorum*.

959. *Fulco bonus* tertius Comes *Andegavensium* in

ecclesia sancti *Martini* in castello novo Canonicus ascriptus fuit. In festis Sancti ejusdem in choro inter psallentes clericos cum veste clericali, & sub disciplina eorum astabat. Hospitabatur apud mediocrem aliquem ex clericis, & domum ipsius magno cultu & sumptu venustabat ut in decessu suo tenuis hospes ditatus remaneret. Contigit quodam tempore regem *Francorum* *Lotharium* apud *Turonium* civitatem in festo sancti *Martini* æstivalis affore; affuit autem & Comes *Andegavorum* in habitu clericali, & quæ dei sunt in choro cæteris devotior celebrabat: ob hoc nobiles Palatini lateri regis adherentes, cum ipso rege cœperunt deludendo dicere, quod Comes *Andegavorum* ut presbyter canebat, rex autem *Francie* cum aliis deludens nobile opus viri derisit. Quo audito, Comes *Andegavorum* litteras hujusmodi formam habentes scripsit; Regi *Francorum* Comes *Andegavorum*. Noveritis domine quod rex illiteratus est asinus coronatus. Composuit idem reverendæ memoriæ Consul hystoriam duodecim responsionum cantu & melodia luculentam, in honore beati *Martini*. Quodam tempore cum ecclesiam beati *Martini* procul aspiceret, sicut semper solitus fuerat equo defiliit, ac flexis genibus toto corpore prostratus in terra diutius oravit. Cum surgeret ab oratione vidit à dextris hominem aspectu horribilem, leprosa impetigine miserabiliter occupatum,

& manum mittens ad loculum misericordiam leproso volebat impendere. Cui leprosus ait, Non domine mi. Non indigeo modo hujusmodi indulgentia; sed quia pedibus lepra corrosis nec ipse ire nec ab alio deferri ad ecclesiam Confessoris præ nimia ægritudine possum, necessitas michi ac vobis voluntas esset, quatinus tu ipse me deferres, forsitan ibi invenirem aliquem dei hominem, qui pro redemptione peccaminum in conventu leproforum michi necessaria administrari juberet. Quo audito, Comes proprio mantello diligenter leprosum ac devote involvit, ac cæteris partim illudentibus, partim stupentibus, propriis humeris pium pondus fere per 2. leugas deferens, ad ecclesiam beati *Martini* devenit. Quo peracto, forma leprosi tam à pondere deferentis quam ab oculis intuentis evanuit. Cumque Comes sequenti nocte in clericali habitu in choro beati *Martini* juxta decanum resideret, divinitus obdormivit. Interea quidam vir reverendus habitu, prætextus stola candida, habens in comitatu leprosum, dixit: Ego sum *Martinus* dominus tuus; iste leprosus est Christus quem tu sæpius in membris suis pie fovisti, sed hodie in sua persona & capite humeris portans honorasti. Dum rediret *Andegaviam* sicut dicitur, apparuit ei angelus dicens, successores suos ad nonam generationem dominationis suæ fines semper in inmensum extendere. Iste *Fulcopius* tres filios habuit, quorum primogenitus *Gaufridus* consulatum rexit; alter *Guido* nomine episcopus *Podii* fuit, cui etiam *Rogo* junior benignitate *Hugonis* Regis in episcopatu *Podii* successit. Contigit quodam tempore in festo beati *Martini* hyemalis cum de manu episcopi Missam canentis, corpus & sanguinem Christi acciperet, rediens in choro levi tactus incommodo, inter manus clericorum sociorum suorum exspiravit. Sepultusque est in eadem ecclesia juxta patrem suum. *Dunstanus* abbas *Glastonia* dum Regem *Edwinum* ab erroribus revocaret, à Rege proscriptus mare transiit.

Edgarus rex *Anglorum*.

Dunstanus abbas ab eo revocatus ecclesiæ *Wigornensis* electus antistes consecratus est ab *Odone* *Cantuariensi* archiepiscopo apud *Cantuariam*.

Odo primus abbas *Cluniacensis*.

Johannes papa.

Rex *Aedgarus* *Lundoniensem* ecclesiam proprio pastore viduatam commisit regendam *Dunstano* *Wigornensi* episcopo. Et sic *Dunstanus* *Lundoniensem* ecclesiam commendatam habuit & non titulatam. Qui *Dunstanus* *Wilsinum* abbatem instituit apud *Westmonasterium* instructo ad xij. monachos cœnobiolo in loco ubi quondam *Mellitus* *Lundoniensis* episcopus ecclesiam sancto *Petro* fecerat.

Odoni archiepiscopo successit *Elsinus* *Wentanus* episcopus; qui dum *Romam* pro petendo pallio tenderet, in Alpibus genu constrictus defecit.

Brihtelmus *Wellensis* episcopus eligitur ad archiepiscopum, sed reprobatur.

Johannes papa.

Dunstanus *Wigornensis* episcopus concordi omnium episcoporum assensu pressus fit archiepiscopus *Cantuariæ*. Qui *Oswaldum* *Wigornensem* episcopum consecravit, qui post factus est archiepiscopus *Eboracensis*; & quia *Dani* *Northanymbriam* vastaverant simul obtinuit episcopatum & archiepiscopatum.

An. Dñi Otto rex Romam veniens
 967. Dum venit ante fores jurat prius urbis honores,
 Post, homo fit papa, quo sumit dante coronam.
 968. Leofwinus qui octavus extitit Legecestrensis episcopus conjunxit episcopatus Lindisfarorum, qui nunc dicitur Lincolnienſium & Legecestrenſium.
 Eadgarus rex Anglorum ab archiepiscopis Dunſtano Dorobernenſi & Oswaldo Eboracenſi consecratus est in regem, peracta septenni pœnitentia, in civitate Acheman; qui duos filios Eadmundum & Egelredum ex Elfritha Ordgari ducis filia suscepit. Habuit etiam prius ex Egelfleda Edwardum postea regem & martyrem; & de Wilfrida, virginem Deo devotam Editham.
 Collecta à tota Italia episcoporum synodo, Johannes de nefariis causis infamatur, qui dum se excusatum venire cunctatur, Leo adhuc laicus electione omnium & consensu imperatoris papa substituitur; sic Leo fecit ordinationes & alia quæ erant Apostolica. Nec longum, Romani alterata fide apud imperatorem papam recipiunt Johannem. Ille synodo collecta Leonem deposuit, & ejus gesta cassavit; statutumque est, synodum à Leone habitam non nominandam synodum, sed prostibulum favens adulteris. Quicumque ergo eo ordinante erant damnati, jussi sunt suam ipsorum proſcriptionem præſentare in carta, hæc continente, *Pater meus nichil sibi habuit, nichil michi dedit*: & sic depositi remanserunt in illis gradibus quos habuerant nondum à Leone ordinati.
 Johannes papa se cum uxore cujusdam oblectans à diabolo in tempore percutitur, ac sine viatico Dominico obiit.
 Romani contra juramentum quod imperatori fecerant, se nunquam electuros papam sine ejus, & sine filii ejus Ottonis consensu, Benedictum papam constituunt.
 Benedictus papa.
 Imperator Roma obsessa adeo Romanos afflixit, ut Leonem papam se recepturos promitterent; sic Benedictus reicitur.
 Leo papa.
 Arnulfo Flandrenſium Comiti Baldewinus filius ejus successit.
 Emma uxor Ricardi primi ducis Normannia, filia Hugonis Magni absque liberis moritur. Ipse vero quandam virginem nomine Gonnor ex Danorum proſapia ortam in matrimonio desponsavit, ex qua genuit Ricardum qui ei successit, & Robertum postea archiepiscopum Rothomagiſ, & Malgerum Comitem Curbuliensem, alioſque duos & tres filias, Emmam scilicet quæ postea Edelredo regi Anglorum nupſit, de qua idem rex genuit Edwardum & Aluredum. Secundam, Haduſ nomine, uxorem Goisfridi Britannorum Comitis. Tercia fuit Matildis, uxor Odonis Comitis. Genuit etiam duos filios & totidem filias ex concubinis; quorum unus Godefridus, alter vero dicebatur Willielmus. Horum prior Comes fuit Aucenſis. Quo defuncto, accepit frater ejus eundem comitatum, quem adhuc hæredes ejus jure poſſident ſucceſſionis, licet Comes Briornenſis Gilebertus filius prædicti Godefridi eundem comitatum parumper tenuerit antequam occideretur à Radulfo de Waceio filio Roberti archiepiscopi Rothomagenſis.
 969. Johannes papa.
 Regina Francorum Gerberga mater Lotharii

regis, & Amudis uxor Hugonis Pariſienſium Comitum, quorum filius fuit Hugo Capet qui postea regnavit in Francia, occurrerunt Ottoni imperatori fratri suo apud Aquisgranum.

Hoc tempore Danis qui Christum Ihesum & ydola simul colebant, cum Popone clerico in convivio altercantibus super cultura Dei & Deorum; Danis asserentibus Ihesum Christum quidem esse Deum, Deos vero majores & antiquiores esse illo, Popone econtra affirmante Ihesum Christum solum verum Deum esse, unum in substantia, trinum in personis. Rex Danorum Araldus condixit clerico ut fidem propositam à se probaret testimonio veritatis: quod annitente clerico, ingentis ponderis ferum valde ignitum inanibus illius ferendum apponitur. Quod cum clericus usque ad placitum omnium tulisset absque ulla læsione, rex penitus abjecta ydolatria suos ad colendum verum solum Deum convertit: clericus vero ad episcopatum promotus est.

Johannes papa.

Oto junior à Johanne papa cum patre suo coronatur.

973.

974.

Rex Edgarus consilio Dunſtani archiepiscopi & Ethelwaldi Vintonienſis episcopi, à majoribus ecclesiis clericos expulit, & monachos induxit.

Johannes papa Dunſtano Dorobernenſi archiepiscopo: *Primum tuum in quo tibi ex more antecessorum tuorum vices apostolica sedis exercere convenit, ita tibi ad plenum confirmamus, sicut beatum Augustinum, ejusque successores Dorobernenſis ecclesie pontifices habuisse dinoscitur.*

Johannes imperator Constantinopolitanus.

Edwardus regis Eadgari filius consecratus est à Dunſtano Dorobernenſi, & Oswaldo Eboracenſi archiepiscopis apud Kingestune.

Stephanus papa.

Windigindus hystoriam Saxonum usque ad hunc annum conscripsit.

Gaufridus iiij. Comes Andegavenſium. Hic filius Fulconis boni ob insignia summi & singularis meriti, à rege Rodberto in præliis signifer, & in coronatione regum Dapifer, tam ipse quam ejus hæredes constituuntur. In diebus illis Hasten Danus tribus annis Gallias infestans, tandem in vallem amenam & pulcherimam inter locum qui mons Morentius dicitur, & Parisius cum xv. milibus Danorum fixit tentoria. Cujus præſumptionis timore rex Robertus in solennitate Pentecostes proceres suos undequaque Parisius congregare disposuit, videns sibi nullam fieri cum illo copiam pugnandi, cum Franci intra mœnia urbis refugere compulsi, foras erumpere non erant ausi. Singulis igitur diebus Ethewlfus Danus veluti alter Goliath agminibus Francorum exprobrans, ante urbem Parisiacam singulare duellum ab aliquo Francorum exigens veniebat; à quo cum complures milites ex fortioribus & nobilioribus Francorum duello devicti & perempti essent; rex dolore commotus, ne quis amplius contra eum exiret prohibuit. Gaufridus Comes Andegavis cum certissime virtutem & crudelitatem prædicti Dani didicisset, fingens se ad colloquium cujusdam amici sui abſcondite ire, suis ut eum in Landorenſi castro quod suum erat expectarent præcepit. In crastino consul furtivus viator egreditur uno solo milite cum duobus armigeris se-

An. Dñi

970.

971.

972.

975.

976.

977.

978.

An. Dñi cum retento, & non longe à *Parisiaca* urbe burgum sancti *Germani* devitans, à molendinario quodam navigium sibi parari impetravit; in cujus domo nocte illa dormivit. Facto mane, clamore *Dani* audito, Comes infrenuit, & armatus cito equum ascendit, relictis in navi fociis solus ei obviavit. Comes itaque perforato hostis pectore *Danum* prostravit, & abstracto ipsius proprio gladio velut alter *David* caput abscidit, & domino navis qui eum transvexerat caput ut in civitatem deferat tradidit; ipse clandestinus in *Landonensi* castro ad suos rediit. Bajulus capitis venit in urbem, & rege præsente nomen & personam militis qui *Danum* interfecerat se firmat ignorare; *Dani* recesserunt confusi. Venerunt itaque principes convocati *Parisiis*. *Gaufridus* Comes indutus tunica illius panni quem *Franci* grisetum vocant, inter principes sedebat. Molendinarius ad hoc convocatus à rege Comitem agnovit, cujus arrepta tunica regi & cæteris ait, Hic cum hac griseta tunica sternendo *Danum Francorum* obprobrium abstulit. Rex deinceps ut *Gaufridus Grisa tunica* vocaretur edixit. Venerunt *Dani* circa *Suessionis* regionem, secuti sunt *Franci*; & cum de bello tractarent ordinando, negotium illud *Andegavensi* commiserunt *Gaufrido*. Ordinatae sunt itaque sex acies; rex postremus cum acie sua gradiebatur. *Gaufridus* qui suum deferebat vexillum properus affuit, *Danisque* miles audacissimus obstitit. Ad illius primipilaris impetum *Franci* animo resumpto in *Danos* irruunt unanimiter. Exterriti sunt autem *Dani* præ timore nimio, & repente cuneis eorum labantibus fugæ se commiserunt. Rursus quidam *Tentonicus* de *Suevia Ethelredus* nomine, qui de genere *Pharamundi* & *Clodovei* descenderat, regnum *Francorum* jure hæreditario exigebat; Qui auxilio *Othonis* regis *Italiae Lotharingiam* & superiores partes *Franciae* impugnabat. Conquerebatur in propatulo de fœderatis pactionibus quas *Hugo* rex in præsencia *Henrici* ducis *Lotharingia* & *Ricardi* Comitis *Normannia*, & *Gaufridi Andegavis* in quodam colloquio fecerat, scilicet quod regnum *Francorum Hugo* sibi dimitteret, ita duntaxat ut sibi ducatum totius *Franciae* daret, sicut dux *Hugo* olim possederat; quod prædicti principes, ut aiebat, & multi alii magnates fide sua pepigerant. *Gaufridus Grisa tunica* aliis dubitantibus surrexit, & ait: Perjurii nusquam volo redargui, nec patiar ut nobis domineris. Regem, meque & socios meos de fide mentita defendo. *Bertoldus* frater ducis *Saxonia* vir factus ad unguem pro *Theutonico* duellum arripit. Ventum est ad prælium. Primo impetu neuter cecidit, sed *Bertoldus* dum equum giraret, à Comite lancea graviter inter scapulas vulneratur. Ad ultimum rupta lorica *Bertoldi Gaufridus Grisa tunica* victor extitit. Qui zonam beatæ *Mariæ* virginis quam regina *Francia* confanguinea ejusdem eidem pugnatoiro contulerat *Luthis* posuit. Genuit autem plures filios, quorum junior *Mauritius* nomine cæteris patre superstite mortuis supervixit. Ipse vero *Gaufridus Grisa tunica* viam universæ carnis ingrediens, sepultus est in ecclesia beati *Albini Andegavis*.

Otto imperator Romanus.

979. Occiditur rex *Edwardus* à noverca sua *Ethelfrida*.

980. *Athelredus* frater *Edwardi* regis ex patre *Eadgaro* à *Dunstano* & *Oswaldo* archiepiscopis, & de-

cem episcopis consecratus est apud *Wingestune*. An. Dñi

Abhinc de Constantinopolitano imperio taceatur.

Abhinc de nominibus Romanorum pontificum taceatur usque ad tempus Nicholai papa secundi.

Otto imperator *Apuliam* & *Calabriam Italia* provincias ad jus regni *Gracorum* appendentes transferre ad imperium *Romanum* conatur; sed *Græci* auxilio *Saracenorum Ottonem* superant.

982. 983. 984. 985.

Odo primus abbas *Cluniacensis* ab exordio mundi usque huc *Cronica sua* digessit. 986.

Lotharius rex *Francorum* obiit, & successit *Ludovicus* filius ejus, qui sicut quidam dicunt nono anno regni sui obiit sine filiis. *Karolus* autem frater *Lotharii* præfati regnum *Francorum* obtinuit. 987.

Eodem vero anno *Hugo Chapet* contra *Karolum* hunc ultimum rebellavit. Cernens itaque *Hugo Chapet* quod nullo modo posset *Karolum* vincere, consilium habuit cum *Ascelino* traditore *Lauduni* pontifice, & ejusdem Confiliatore *Karoli*. Tradens itaque *Ascelinus Laudunum Hugoni Chapet* cunctis quiescentibus *Carolus* cum uxore sua captus est intus, atque civitate *Aurelianis* in carcere recluditur, nondum enim unctus erat in regem *Hugone* contradicente. Qui reclusus *Aurelianis*, duos filios *Carolus* & *Ludovicum* genuit. Eodem vero anno ipse *Hugo* dux cognomento *Chapet* unctus est in regem civitate *Remis*, *Robertumque* filium suum in ipso anno diademate fullimari fecit apud *Noviomum*. In diebus illis, *Arnulfus* frater præfati *Karoli* natus tamen de concubina ecclesiam *Remorum* gubernabat. Huic *Hugo* ordinatus rex plurimas insidias tetendit, cupiens exterminare omnem progeniem *Karoli*. Qui congregans Concilium in civitate *Remis Arnulfum* degradari fecit, atque *Aurelianis* cum præfato *Carolo* custodiæ mancipavit, dicens, Non debere ex concubina natum pontificali infula fullimari; in cujus locum *Gerbertum* monachum philosophum consecrari fecit, eo quod fuerat magister *Roberti* regis filii sui. Quo audito, *Romanus* pontifex episcopos qui ordinationi *Gerberti*, & *Arnulfi* degradationi consenserant, à sacerdotali honore suspendit. Misitque *Leonem* abbatem à sede Apostolica ad *Seguinum* archiepiscopum *Senonum*; qui vice sua in civitate *Remis* congregaret Concilium. Collecto igitur Concilio prædictus *Arnulfus* jam tertium annum in vinculis agens cum honore reponitur in sede propria. *Gerbertus* vero intelligens quod pontificatus honorem usurparet injuste, pœnitentia ductus judicabat se indignum tali honore. Per idem tempus electione *Othonis* imperatoris & acclamatione populi, idem *Gerbertus* suscepit episcopatum *Ravennæ* urbis. Quo per plures annos ibidem residente, *Romano* papa defuncto, à populo urbis *Romæ* acclamatur sibi dari pontifex. Qui assumptus de *Ravenna* constituitur Apostolicus in urbe *Romana*, unde monasticum illud dictum est,

Transit ab R. Gerbertus ad R. post papa vigens R.

Dunstano archiepiscopo successit *Ethelgarus* australium *Saxonum* episcopus. 988.

989.

Athelgaro archiepiscopo successit *Syricius Wiltoniensium* episcopus, qui expulsis à *Cantuaria* clericis monachos induxit. 990.

991.

Odilo Cluniacensis abbas, cum reprehenderetur quod 992.

An.Dñi quod in peccantes misericordior iusto esse videretur, Si damnandus sum, inquit, malo damnari de misericordia quam de duritia.

993.

994. Siricio Dorobernie archiepiscopo mortuo, successit Alfricus Wiltunensium episcopus. Hic Blederi episcopum Landavia, & Tramerin episcopum sancti David, & Elnodum episcopum sancti David Cantuariæ consecravit.

995. Robertus rex Francorum mortuo patre suo rege Hugone Chapet solus regnat.

Obiit primus Ricardus dux Normannie, filius Willielmi filii Rollonis, cui successit filius ejus secundus Ricardus.

Circa hoc tempus Hinguar & Hubba Angliam vastaverunt, corpulque sancti Cuthberti ab Eardulfo Lindisfarnensi episcopo in Dunelmum perlatum est, & sedes episcopalis ibidem constituta, quæ retro temporibus fuerat in Lindisfarne insula quæ Haligeland appellatur.

996. Hoc tempore incluso quodam indicante loca eructantia flammaram incendia, quæ ab incolis ollæ Vulcani nominantur, prope Siciliam sunt inventa, in quibus voces & terrores dæmonum, ejulatus etiam audiuntur plangentium, quod animæ damnatorum eriperentur de manibus eorum per elemosinas & preces fidelium. Hoc itaque comperto, abbas Cluniacensis Odilo constituit per omnia monasteria sibi subjecta, ut sicut primo die Novembris solennitas omnium Sanctorum agitur, ita sequenti die memoria omnium in Christo quiescentium celebretur. Qui ritus ad multas ecclesias transiens, fidelium defunctorum memoriam sollemnizari fecit.

Mauritius quintus Comes Andegavia duxit uxorem de Alviensi pago filiam Hamerici Consulis Sanctonici, neptem Raimundi Pictavenensis Comitis, ex qua Fulconem Nerram genuit. Surrexit in eum Landricus Dunensis auxilio Odonis Campaniensis, auxilio etiam Geldoini Salmuriensis; qui cum eis viriliter restitisset, præoccupatus morbo naturæ concessit: sepultusque jacet in ecclesia sancti Albini juxta patrem suum.

997. Rex Anglorum Egelredus habito consilio cum regni sui primatibus utile duxit à Danis, post diutinam eorum infestationem dextras accipere, illisque ut à malis cessarent placabile tributum solvere.

999. Quod ubi Danis complacuit statutum est eis tributum xxiiiij. librarum.

1000. Eodem anno Emmam Saxonice Elfgivam vocatam, ducis Normannorum primi Ricardi filiam, rex Egelredus duxit uxorem.

Aldulfus archipræsul Eboracensis, coepiscopis & religiosi viris congregatis, sancti Oswaldi archipræsulis ossa è tumulo levavit; nec multo post ipse defunctus Wigornia est sepultus, cui successit abbas Wlstanus. Rex Egelredus omnes Danos Angliam incolentes, majores & minores utriusque sexus occidere jussit in die festivitatis sancti Bricii, quia totius Angliæ dominium suæ ditioni conati sunt subdere.

1001. Otto imperator Romæ Crescentem patricium bello aggreditur, sed victus Crescens, & ex fuga retractus capitur, vilique jumento averse impositus circumducitur, & paulatim membris truncatur, ad ultimum ante urbem suspenditur.

1002. Otto imperator degens Romæ, dum cum Romanis

se remissius agit tractans qualiter jura regni & ecclesiæ ad antiquum statum reformaret, Romani per hoc ad contemptum ejus adducti, subito contra eum conspirant, & aliquot militum ejus peremptis eum in palatio obsident, unde per industriam Henrici ducis Baviaria, & Hugonis marchionis Italia, simulato pacto vix extractus, Roma recedit cum Silvestro papa. Et quia uxor Crescentis imperatorem spe regnandi ad amorem sui pellegerat, dolens pro ejus discessu, venenum ei misit, quo ille consumptus inter remeandum in Italia moritur. Milites transalpini corpus imperatoris defuncti cum insignibus imperii ad Galliam referentes, crebris Italarum incursum lacessiti, armis sibi viam parant. Sed cum jam res in tuto esse putaretur, dux Baioaria Henricus, injuriato Heriberto Colonienstem archiepiscopo, à cujus ore omnes pendebant, insignia regni ab eo violenter extorsit, quasi jure hæreditario sibi competentia. Erat quippe filius Henrici ducis qui fuit genitus de Henrico fratre primi Ottonis imperatoris. Henricus igitur dux conciliatis sibi animis quorundam principum regni, ungitur in regem à Willigiso Maguntino archiepiscopo.

Henricus imperator Romanus.

1003.

Alfegns Wintoniensis episcopus fit archiepiscopus Cant.

1004.

Rex Dacorum Suein occisionem suorum in Anglia ferens indigne, cui Deus regnum Anglia destinaverat, cum navibus multis, & gentibus crudelissimis venit in Angliam apud Norwicum, eamque combussit. Rex Anglorum Egelredus pro bono pacis tributum xxxvj. librarum persolvit Danis.

1005.

1006.

30 Fulco Nerra, cui consuetudo fuit animas Dei jurare, juvenis adhuc, collecto exercitu ultra Blesim profectus ad castrum Dunum devenit. Itaque præmissis Ambaziensibus Andegavi Dunenses coangustaverunt, & plurimos gladio necaverunt: victor igitur rediens Fulco Ambazio domum Landrici obsedit, quam Gaufridus Grifa tunica eidem hæreditario possidendam contulerat. Landricus & sui ab Ambazio expelluntur, & domus Landrici recepta funditus deletur. Fulco castrum Locas, & Ambaziacum Lisoio ad custodiendum tradidit.

1007.

1008.

1009.

1010.

40 Interea Conanus comes Britannie, Fulconem sciens ab Andegavi abcessisse, ad curiam regis Aureliani ire disposuit, filiis suis ut Andegavim infestarent præcepit. Dum Fulco & Conanus Aureliani regem expectarent, Fulco in quadam domo ad requisita naturæ secessit. In thalamo ejusdem domus 50 à Fulcone solo pariete diviso, Conanus venit, qui sibi aperit quod filii sui quarto die usque ad portas Andegavis omnia demoliendo discurrent. Quo audito, Comes ad succursum suorum festinat, fingentique Landonensi castro suo ire, nocte & die equis sæpe mutatis equitat, suis in via ut se sequantur imperat. Britones statuto die usque ad portas urbis securi impetuosè currunt; Fulco & latitantes sui in eos securos celerrime irruunt, alios prosternunt, alios in fugam conversos insequuntur. Nam regressu Consulis cognito, resistendi nec ad momentum constantiam habuerunt inimici; ita dispersi, quo quisque potuit citissime diffugerunt. Mortui sunt in illo conflictu duo filii Conani innumerique pedites perempti. Alii duo cum multis aliis baronibus, & militibus, & peditibus capti. Fulco autem statim ad curiam regis citissime redit, & ipso die quo rex venerat, ipse & quidam suis mil-

les

An. Dñi les equitans varium equum *Alani* primogeniti filii *Conani* ante aulam regiam descenderunt. Quasitum est à *Britonibus* quomodo equus ab illis habeatur, verumque auditur & *Conano* nunciatur. Deslet *Conanus*, casum suorum coram rege lamentatur. Ab episcopis pax quæritur & mediante rege *Roberto* & *Ricardo Normannia* duce, qui *Juditam* filiam *Conani* habebat uxorem, concordia efficitur. *Alanus* primogenitus *Conani* cum fratre suo redimitur, omnes capti dato competenti precio liberantur & à *Fulcone* consulatus ultra *Meduanam* quiete & pacifice possidetur. Postmodum vero inter ipsum *Conanum* & prædictum *Fulconem Andegavorum* Comitem exortum est indissolubile jurgium, ita ut crebris suorum invicem depopulationibus ac sanguinis effusionibus laceffiti, ad ultimum inirent cominus prælium. Cum igitur diu multumque vicissim sibi mala quæ poterant irrogassent, ab utroque decretum est, ut in loco qui *Concretus* dicitur, quisque illorum cum suo exercitu die constituto advenientes prælii certamen inirent. Sed *Britonum* exercitus cogitata fraudis decipula partem *Fulconis* exercitus nequiter prostraverunt. In prædicto denique loco ubi certamen ineundum fuerat clam prævenientes plerique *Britonum*, ibique nimium astute profundum atque perlongum fodere vallum, ramisque arborum densatim super insertis imposita videlicet hostibus mulpula recesserunt. Die igitur constituto juxta condictum dum illuc uterque cum suo exercitu adveniret, atque acies utraque jam in procinctu videretur informata, gens *Britonum* callida fraudisque propriæ conscia, simulat se velle fugam arripere, ut avidius demergerent hostem in latentem mulpulam. Quod cernens *Fulconis* exercitus, cupiensque expedite super eos irruere, corruit pars ex eis non modica in foveam *Britonum* astu paratam. Illico autem conversi *Britones* qui prius fugam simulaverant, inhianteque super *Fulconis* exercitum irruentes, asperima quamplures ex eis cæde necaverunt. Ipsum etiam *Fulconem* pulsum de equo in terram loricatum dejecerunt. Qui exurgens nimio accensus furore dictis suos relevat, exacuitque suorum animos. Hi vero velut turbo vehementissimus per densas segetes impellentes omnem exercitum *Britonum*, eos crudeli nimium cæde mactaverunt. Deletoque pene universo exercitu *Britonum*, ipsum etiam *Conanum* illorum principem truncatum dextera vivum capientes *Fulconi* reddiderunt. Quo potito victoria & reverso ad propria, non illi postmodum quispiam *Britonum* molestus exitit. Cum circumquaque in diversis præliorum eventibus humanum fudisset sanguinem, metu gehennæ territus sepulchrum *Salvatoris Jerosolimis* adiit, & inde rediens, ex uxore sua *Gaufridum Martellum* & filiam *Adelam* nomine genuit. Postea idem *Fulco* gratia peregrinationis *Romam* venit, & à papa *Sergio* benedictione accepta, iter eundi *Jerusalem* rursus arripuit; sub conductu vero *Jerusalem* ducitur, portam tamen urbis intrare non potuit, ad quam peregrini ut intrarent violenter dare urgebantur. Dato autem precio tam pro se quam pro aliis *Christianis* ad portam sibi prohibitam morantibus, urbem celeriter cum omnibus intravit, sed sepulchri claustra eis prohibuerunt. Nempe cognito quod vir alti sanguinis esset, deludendo dixerunt, nullo modo alio ad sepulchrum optatum pervenire posse, nisi super illud &

cruce[m] Dominicam mingeret. Quod vir prudens An. Dñi licet invitus annuit. Quasita igitur arietis vesica purgata atque mundata, & optimo albo vino repleta, quinetiam apte inter ejus femora posita est, & Comes discalciatus ad sepulchrum Domini accessit, vinum super sepulchrum fudit, & sic ad libitum cum omnibus sociis intravit, & fufis multis lacrimis peroravit. Interim dum esset in peregrinatione, *Gaufridus Martellus* filius ejus quem custodem comitatus reliquerat, adversus patrem insurgit, munitiones *Andegavorum* usurpat, patrem redeuntem excludit. Controversia protracta diutius, tandem viris intercurrentibus religiosus filius patri reconciliatur. Ut autem *Fulco* quæ fecerat mala corrigeret, & Deo gratum munus offerret, *Lochis* juxta *Angerem* fluvium bello loco scilicet ecclesiam in honore sancti Sepulchri monachos cum abbate imponens ibi construxit. Anno & dimidio quo *Fulco* moratus fuerat in peregrinatione *Odo Campaniensis*, & *Geldovius Salmuriensis* terram, & homines *Fulconis* affixerunt. *Fulco* oppidum quod *Monstricardum* vocatur componit. Ad cujus deletionem, *Odo* multos milites & pedites *Blevis* congregat. *Fulco* ab *Ambazio* discedens, prope *Pontilevium* venit. *Herebertus Cenomannensis* Comes, amicus *Fulconis*, juxta ripas *Cari* equitans *Benregio* castra fixit. Quid plura? acies ordinantur. Milites *Odonis* impetus *Andegavorum*, & ictus *Cenomannorum* sustinere non ferentes, protinus versi sunt in fugam. Ita fere vj. tam captis quam pereimptis reliqui evaserunt. Sequenti anno *Fulco* ad distringendam urbem *Turonicam* oppidum in monte *Budelli* statuit. *Odo Campaniensis* adjuncto sibi *Salmuriensi* *Geldovio* munitionem illam obsedit. *Fulco Ligerim* transmeat, & festinus tota nocte equitans, summo diluculo *Salmurium* defensoribus vacuum intrat, & totum oppidum confestim cepit, & arcem postmodum. *Fulco* inde abiens *Viennam* transit, & montem *Basonis* obsidet. *Odo* ab obsidione montis *Bodelli* secessit, *Fulco* ad *Lochas* rediit: sic uterque remisso exercitu quievit. Rex *Robertus Constantiam* filiam *Willielmi Arelatensis* Comitis, natam de *Blanca* sorore *Fulconis*, accepit uxorem, quam idem rex consilio *Hugonis Belvacensis* Comitis odiosam habebat. Factum est, ut die quadam rex in silvam venatum iret, & *Hugo* Comes cum illo. Duodecim igitur milites missi à *Fulcone Andegavorum* Comite, avunculo scilicet reginæ *Constantia*, *Hugonem* supradictum ante regem trucidaverunt. Rursus *Fulco* montem *Basonis* obsedit & cepit, & senescallo suo *Lisoio* neptem *Supplicii Thesaurarii* uxorem dedit. Cui etiam *Ambazium* cum omnibus appenditiis suis donavit. Et sic terra *Fulconis* usque ad obitum suum in pace siluit. Bis jam *Jerusalem* perrexerat. Tercio autem itinere peracto rediens, intra *Metensem* urbem diem clausit extremum. Corpus autem illius conditum aromatibus, apud *Lochas* sepultum est.

1011.

60 Hoc anno persolvebatur *Danis* tributum de *Anglia* xlviii. librarum. 1012.

Sacro sancto Dominicæ requiei sabbato archipræsuli *Alfego* à *Danis* proponitur conditio, ut si vita & libertate velit potiri iiii. librarum persolvat. Illo nolente, necem ejus usque ad aliud sabbatum protelant. Quo adveniente, adversus illum exarserunt, ira magna; Et quia vino nimis inebriati fuerant,

rant, & quia prohibuerat ne quis pro sua redemptione quicquam eis daret, de carcere ducitur, ad eorum concilium pertrahitur. Mox illi è sedibus profiliunt, averfis securibus illum deiciunt, lapidibus, ossibus bovinis obruunt. Ad ultimum quidam *Thrum* nomine quem confirmarat pridie impia motus pietate, securim capiti illius infixit. Qui statim in Domino xij. kal. Maii obdormivit. Cujus corpus die sequenti *Lundoniam* deferretur, & ab episcopis *Alfhuno Lundoniensi*, & *Eadnotho Lincolnensi* in ecclesia sancti *Pauli* sepelitur.

Livingus, qui & *Ethelstanus Wellensis* episcopus archipræsulatum *Dorobernia* suscepit.

1013.

In cimiterio Magni martyris in *Saxonia*, quibusdam choream ducentibus & cantilenas seculares perstreptentibus in nocte natalis Domini, sacerdos primam missam inchoans imprecatus est dicens: Placeat Deo & sancto Magno ut ita cantantes permaneat usque ad annum. Qui sic permanserunt: quos nec frigus, nec calor, nec fames, nec sitis, nec lassitudo per annum affecit. Anno evoluta, *Herbertus Coloniensis* archiepiscopus manus eorum solvit, & ante altare Magni martyris reconciliavit; tribus eorum statim morientibus, xv. per triduum dormientibus.

Rex *Danorum Suenus* qui dira fame *Angliam* perurgente *Danemarchiam* petierat, iterum reversus cum ingenti classe ad *Sandicum* portum est appulsus. Qui tyrannidem suam exercens ubique, totam *Angliam* in brevi sibi subiecit: Cives etiam *Lundonienses* datis obsidibus pacem cum eo fecerunt. Quod videns rex *Egelredus*, præmissa regina sua *Emma*, cum filiis suis *Edwardo* & *Aluredo* & eorum magistro *Alfhuno Londoniensi* episcopo, ad fratrem reginæ secundum *Ricardum Normannorum Ducem*, ipse subsequens *Normanniam* venit, & à *Ricardo* duce cum honore suscipitur. Hoc tempore *Ricardus* dux *Normannorum* ducit uxorem *Judith* nomine sororem *Goisfredi* ducis *Britannorum*, de qua tres filios genuit, *Ricardum*, *Robertum*, & *Willielmum*; totidemque filias, quarum una nomine *Adeliz* *Reinaldo Burgundionum Comiti* nupsit, altera *Baldwino Comiti Flandrensi*, tertia virgo obiit.

1014.

Suenus tyrannus post innumerabilia mala quæ in *Anglia* gesserat, ex oppido, ubi preciosi martyris corpus *Eadmundi* incorruptum requiescit, quod nemo prius audebat facere grande tributum cum minis ausus est exigere. Denique imminente vespere diei purificationis sanctæ *Mariæ*, apud *Geagnessburgh*, in generali placito quod tenuerat hæc eadem minitans reiteravit, cum *Danorum* cuneis circumvallatus densissimis sanctum *Eadmundum* ex adverso venientem solus vidit armatum. Quem cum vidisset expavit, & nimio clamore vociferari cœpit, Succurrite, inquit, commilitones, succurrite, ecce sanctus *Eadmundus* me venit occidere: & hæc dicendo, acriter à sancto confossus cuspidem, de emissario cui insederat decidit, & usque ad noctis crepusculum magno cruciatus tormento, iij. non. Februarii miserabili morte vitam finivit. Siquidem in provincia quæ dicitur *Castlere* quidam nobilis *Wlmarus* tanto languore jacebat percussus, ut nullo membrorum suorum officio nec linguæ quidem per triduum uteretur. Cum quadam nocte parentes circumstantes exitum præstolarentur, recuperata virtute in sessum se erigens voce gratulabunda dixit. Hac nocte & hac hora sancti *Eadmundi* lancea transverberatus, rex *Suenus*

oppetiit. Quod cum dixisset, in lectulo recubans ultimum flatum emisit.

Mortuo igitur *Sueno*, filium ejus *Canutum* sibi regem constituit classica manus *Danorum*. At majores natu totius *Angliæ* ad regem *Egelredum* pari consensu miserunt dicentes, se nullum plus amatuos quam suum dominum, si eos mitius solito vellet tractare. Quibus auditis, Rex *Egelredus* misso ad eos *Edwardo* filio suo, se in omnibus eorum voluntati consensurum promisit. Ab *Anglis* itaque in *Normanniam* mittitur. Rex festinato, tempore quadragesimali reducitur, & *Canutum* cum *Lindisfensibus* qui *Canuto* favebant bello devicit, & eum classica manu abire coegit anno sequenti reversurum.

Rex *Anglorum Egelredus* ix. kal. Maii *Lundonia* defunctus est post multas vitæ suæ tribulationes, quas super illum venturas regalis consecrationis die post impositam coronam prophetico spiritu sanctus ei prædixerat *Dunstanus*: Quoniam, inquit, aspiravit ad regnum per mortem fratris tui quem occidit mater tua, propterea audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus, non deficiet de domo tua gladius sæviens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens de semine tuo quousque regnum tuum transferatur in regnum alienum, cuius ritum & linguam gens cui præsidet non novit; nec expiabitur nisi longa vindicta peccatum tuum & peccatum matris tuæ, & peccatum virorum qui interfuerunt consilio ejus nequam. Corpus autem illius in ecclesia sancti *Pauli* Apostoli honorifice est sepultum. Cujus post mortem episcopi, abbates quique nobiliores *Angliæ* *Canutum* in regem elegere. At cives *Lundonienses* & pars nobilium qui tunc erant *Lundonia*, *Edmundum Ferreum* latus dictum regis *Egelredi* filium in regem levare. Consecratus autem est à *Livingo Dorobornensi* archiepiscopo apud *Lundoniam*. Rex igitur *Edmundus* filius *Egelredi* cum *Canuto*, & plerisque ducibus *Anglorum*, quos *Eadricus Streona* dux perfidissimus, qui patriæ suæ semper anelabat insidiis, à rege in *Danorum* partem averterat, multociens bellum commisit & victoriam fere semper optinuit; sed tandem consilio suorum coactus, pace facta cum *Canuto* regnum divisit, & apud *Deorhith* ambo convenerunt, Corona tamen regni *Edmundo* remansit. Post hæc rex *Edmundus* nocte sequentis diei festivitatis sancti *Andree* *Lundonia* perimitur dolo *Eadrici Streone* perfidissimi ducis, veru ferreo in secreta naturæ transfixus dum in secessu resideret. Ille enim dux *Eadricus* quendam in loca stercoreis abscondit, qui regem egesturum veru confoderet; sic defunctus rex *Edmundus*, cum avo suo rege pacifico *Eadgaro* sepultus est *Glestone*. *Canutus* vero à primatibus regni in regem eligitur, fratribus *Eadmundi* & filiis abjectis & repudiatis.

Canutus totius *Angliæ* suscepit imperium. Consecratus est autem à *Livingo Dorobornensi* archiepiscopo apud *Lundoniam*, regnumque in quatuor partes divisit, *Westaxoniam* sibi, *Eastaxoniam* *Turkillo Comiti*, *Merciam* *Eadrico duci*, *Northymbriam* *Hyreo Comiti*.

Canutus rex consilio *Eadrici Edwardum* & *Edmundum* regis *Edmundi* filios necare proposuit; sed quia magnum dedecus sibi videbatur ut in *Anglia* perimerentur, ad regem *Suevorum* occidendos misit; qui precibus illius nullatenus adquiescens, illos ad regem *Ungarorum Salomonem* misit nutriendos,

1015.

1016.

1017.

endos. Quorum unus, scilicet *Edmundus*, ibidem vitam finivit. *Eadwardus* vero *Agatham* filiam Germani Imperatoris *Henrici* in matrimonium accepit; ex qua *Margaritam Scottorum* reginam & *Eagarum* suscepit.

1018. Rex *Canutus* derelictam regis *Egelredi* reginam *Elfgivam* in conjugium accepit, ac in nativitate Domini cum esset *Lundonia*, perfidum ducem *Edricum* in palatio iussit occidere, quia timebat insidiis ab eo aliquando circumveniri sicut Domini sui priores *Egelredus* & *Edmundus*, quorum diutina prodicione alterum vexavit, alterum interfecit.

Leoffius Thorneiensis Abbas suscepit episcopatum *Wigornensis* ecclesiæ.

Hoc anno de tota *Anglia* lxxij. & de *Lundonia* x. D. libræ exercitui *Danorum* sunt persolutæ, & cum rege *Canuto* xl. naves remansere; cæteræ vero *Danemarchiam* sunt reductæ.

Angli & *Dani* apud *Oxenefordam* de lege regis *Eadgari* tenenda concordēs sunt effecti.

In *Frisonia* *Deoderico* Comite filio *Arnulfi Gandavensis* debellante *Frisones* in vindicta patris sui ab eis occisi, *Godefridus* dux ad eum debellandum ab Imperatore mittitur, & conferto prælio repente voce nescitur unde emissā, Fugite fugite, cunctis fugientibus multi à paucis *Frisonibus* perimuntur, dux vero capitur.

1019. Rex *Anglorum* & *Danorum* *Canutus* *Danemarchiam* adiit & per totam hyemem mansit ibi.

1020. *Livingus* *Doroberniæ* archiepiscopus obiit, cui *Ethelnothus* qui *bonus* appellabatur nobilis viri *Agelmari* filius successit. Hic *Joseph* episcopum *Landavia*, & *Bleduc* episcopum sancti *David Cantuarie* consecravit.

Rex *Canutus* consilio cleri & procerum & maxime *Elfgivæ* reginæ suæ constituit monachos in monasterio quod *Wadricesworth* vocatur, in quo rex & martyr *Edmundus* incorrupto corpore requiescit.

Hoc anno ecclesia quam rex *Canutus* & Comes *Turkillus* in monte qui *Essendun* dicitur construxerant, illis præsentibus à *Wlstan*o Eboracensi archiepiscopo & multis aliis episcopis dedicata est.

Defuncto *Alfhuno Lindisfarnensi* episcopo, tribus pene annis pastoralis destituebatur solatio. Facto in unū conventu cum de episcopi electione tractaretur, religiosus presbyter quidam *Eadmundus* supervenit, & joco dixit, *Cur me episcopum non elegistis?* Cujus jocum non jocosè accipere qui aderant, sed elegerunt illum, & triduo indicto jejunio sancti *Cuthberti* super hoc velle quærebant. Celebrante presbytero Missam ad caput ipsius sancti, in medio canone quasi de ejusdem patris sepulchro vox audita est, quæ tribus vicibus *Edmundum* episcopum nominavit.

1021. *Alfwinnus* orientalium *Anglorum* episcopus primus Ecclesiam sancti *Edmundi* ædificare cœpit.

1022. *Athelnodus Dorobernensis* archiepiscopus *Romam* ivit quem *Benedictus* papa cum honore suscepit & pallium illi dedit.

1023. *Wlstanus* Eboracensis archiepiscopus *Eboraci* defungitur, sed in *Heli* sepelitur. Qui cum quodam tempore orationis causa illuc veniens, in capite processionis episcopali more baculo pastorali staret innixus, terramque subito usque ad medium pene sui baculus intraret, ipse de rei admirans eventu suæ ibi requiei prophetavit præsagium, pluribus dicens audientibus. Hæc requies mea in seculum seculi: hic

habitabo. Jacet ergo in *Helyensi* ecclesia ubi de infixione baculi suam prædixit sepulturam. Cui successit *Alfricus Wintoniensis* præpositus.

Corpus sancti *Alfegi* martyris de *Lundonia Doroberniam* est translatum.

1024.

Post mortem *Judith* accepit *Ricardus* secundus dux *Normannorum* uxorem nomine *Papiam*, & genuit ex ea 2. filios, *Malgerum* Archiepiscopum *Rothomagensis*, & *Willelmum* Comitem de *Archis*.

10 Idem *Ricardus* exercitum *Normannorum*, per tertium *Ricardum* filium suum usque ad *Milmandum* castrum juxta *Alpes* duxit, & idem castrum viribus *Normannorum* cepit, & *Hugonem* Comitem *Cabilonensem*, dominum ejusdem castri, qui *Rainaldum Burgundionum* Comitem, trans fluvium *Araris*, generum ejusdem *Ricardi* in vinculis tenebat, ad liberationem ejus coegit. Dedit etiam idem *Ricardus* secundus duas villas in *Normannia*, scilicet *Welleber* super *Sequanam*, & *Cambaium* in *Oximensi* pago antecessoribus *Symonis* Comitis *Vilcasini*, ut liceret exercitum *Normannie* transire per terram suam ad supradictam expeditionem peragendam.

1025.

1026.

Ricardus secundus dux *Normannorum* obiit, successit ei filius ejus *Ricardus* tertius. Hic genuit *Nicholaum*, postea Abbatem sancti *Andoeni*, qui primo anno ducatus sui mortuus est. Cui successit *Robertus* frater ejus, qui genuit *Willelmum* de *Herleua*, non sponsata, qui postea *Angliam* conquistavit.

30 Cum regi *Anglorum*, & *Danorum* *Canuto* intimatum fuisset, quod *Norregani* regem suum *Olavum*, propter ejus simplicitatem, & mansuetudinem, æquitatem, & religiositatem nimis vilipenderent, multum auri & argenti quibusdam illorum misit, rogans ut illo spreto deditiōem sibi facerent, ac super se regnare permitterent. Qui cum aviditate munera suscipientes ei remandaverunt, ad illum suscipiendum se paratos fore quandocumque vellet venire. Sequenti igitur anno L. navibus magnis *Norregani* devectus rex *Canutus*, *Olavum* regem de illa expulit, sibi que eam subjugavit, & tertio anno ad *Angliam* rediit.

1027.

Mortuo *Baldewino* cum barba, Comite *Flandrensi*, successit ei *Baldewinus* qui vocatus est de *Insula*, qui duxit *Alam* filiam *Roberti* regis *Francorum*, ex qua genuit *Balduinum*, & *Robertum* *Frisonem*, & *Mahildem* quam *Willelmus* dux *Normannie* duxit, de qua genuit *Robertum*, *Willelmum*, *Ricardum*, *Henricum*; & filias *Ceciliam*, *Eliz*, *Constantiam*, *Adelam*; quæ nupsit *Stephano* Comiti *Blesensi*.

50 De probitate & potentia *Canuti* regis *Anglorum*, pauca sunt perstringenda; nec enim ante eum tantæ magnitudinis rex fuerat in *Anglia*. Erat autem dux totius *Datie*, totius *Anglie*, totius *Norwagie*, simul & *Scotie*. Extra numerum vero bellorum quibus maxime splenduit, tria gessit eleganter. Primum, quod filiam suam Imperatori *Romanorum* ineffabilibus divitiis maritavit. Secundum, quod *Romam* pergens omnes malas exactiones in via, quæ per *Gallias* tendit, quæ vocantur *thelonea*, vel *transversa*, data pecunia sua diminui fecit usque ad medietatem. Tertium, quod cum maximo vigore floreret imperii, sedile suum in littore maris cum ascenderet statui iussit. Dixit autem mari ascendenti: *Tu mea ditionis es, & terra in qua sedeo mea est,*

est,

est, nec fuit qui impune meo resisteret imperio. Impero igitur tibi ne in terram meam ascendas, ne vel vestes vel membra dominatoris tui madere præsumas. Mare vero de more conscendens pedes ejus & crura sine reverentia madefecit: Rex igitur resiliens, ait, *Sciant omnes habitantes orbem, vanam & frivolum regum esse potentiam, nec regis quempiam nomine dignum, præter eum cujus natu cælum, terra, mare legibus obediunt æternis.* Rex igitur *Canutus*, qui à quibusdam *Cnut* dicitur, nunquam postea coronam auream cervici suæ imposuit, sed super ymaginem Domini quæ cruci affixa erat, posuit eam in æternum ad laudem Dei regis magni.

1028. 1029.

1030. Sanctus *Olavus* rex, & martyr, *Haroldi* regis *Norreganorum* filius, in *Norrega* injuste perimitur à *Norreganis*.

1031. *Canutus* Rex de *Danemarchia* magno cum honore *Romam* ivit, & sancto *Petro* ingentia dona obtulit, & à *Johanne Papa* ut scolarum *Anglorum* ab omni tributo & theloneo liberaret impetravit, & antesepulchrum apostolorum vitæ suæ emendationem Deo devovit. Scripsit etiam ad *Ethelnothum* Metropolitanum, & ad omnes episcopos, & primates totius *Angliæ* in hæc verba. *Præcipio & obtestor omnes meos episcopos, & regni præpositos per fidem quam Deo & mihi debetis, quatenus faciatis, ut antequam ego in Angliam veniam omnia debita qua Deo secundum legem antiquam debemus sint persoluta, scilicet elemosina pro aratris, & decime animalium ipsius anni præcreatorum, & denarii quos Roma ad sanctum Petrum debemus, sive ex urbibus, sive ex villis; & mediante Augusto decime frugum, & in festivitate sancti Martini primitiæ seminum ad ecclesiam, in cujus parochia quisque degit, qua Anglice *Sprekeat* appellatur.*

Robertus rex *Francia* obiit, cui successit filius ejus *Henricus*.

1032. Constructam basilicam apud *Bedriceswrdam* *Dorobernensis* archipræsul *Agelnothus* consecravit in honore sancti *Edmundi* regis & martyris.

1033. *Robertus* & *Ricardus* minuendæ domo multitudinis causa hoc tempore à *Normannia* *Francorum* digressi *Apuliam* expetunt, & *Italiam* inter se dissidentibus dum contra alterum auxilium præstant, hac oportunitate *Italos* callide & fortiter debellant, & successus urgendo suos nomen suum dilatant, & futuræ prosperitatis sibi viam parant.

Britheagus *Perforensis* Abbas filius sororis *Wlstan* *Eboracensis* archiepiscopi, *Wicciorum* factus est episcopus.

Herluinus *Beccensis* ecclesiæ primus Abbas de militia ad monachatum venire desiderans, in fundo sui juris qui *Burnevilla* dicitur, monasterium in honore sanctæ *Mariæ* construxit, & ibidem est Abbas constitutus: sed quia locus inaquosus erat, in vallem ad rivum qui *Beccus* dicitur secessit, & ibi in honore ejusdem matris Domini nobile cœpit ædificare cœnobium, & primo *Lanfrancum*, deinde *Anselmum*, ambos postmodum *Cantuariæ* archiepiscopos, secum associavit.

1035. *Canutus* rex ante suum obitum filium suum & *Alfgivæ* reginæ, *Suenum* scilicet, super *Norreganos* regem constituit, super *Danos* etiam suum & *Alfgivæ* filium *Hardecnutum* regem constituit. *Haroldus* vero dixit se filium esse *Canuti* & *Alfgivæ*; li-

cet id minime verum esset, dicunt enim filium cujusdam futoris illum fuisse, & *Alfgivam* reginam illum rege nesciente in filium sibi adoptasse, & quasi regis filium fecisse nutriti. Eodem modo dicunt *Suenum* esse filium cujusdam presbyteræ.

Henricus Imperator *Romanus*.

Imperatores ab antiquis temporibus modo *Roma*, modo *Constantinopoli* rei publicæ commodis inhiantes, in quo maxime fecerint sibi nomen, & notariis notum est, & redactum in actis; itaque *Julii* *Cæsaris* strenuitatem, felicitatem *Augusti*, *Titi* liberalitatem, innocentiam *Traiani*, *Constantini* fidem, *Theodosii* pœnitentiam, magisterium *Iustiniani*, *Caroli* magnanimitatem, facerem *Henrici* poteris admirari, poteris approbare, poteris æmulari, dum te mundus agnoverit imperiali collocatum in sede.

Imperatoris *Henrici* fuit in curia diaconus quidam qui litterarum peritiam & elegantiam vocis vicio corporis deformabat, vehemens mulierum amator. Cui quadam nocte solenni volutato cum meretricula, cum hoc ad Imperatoris conscientiam pervenisset, mandat Imperator, ut ad evangelium publice legendum se præparet. Diaconus accessum altari pro peccati conscientia subterfugiens obtemperare detrectat. Imperator instat & urget ut Diaconi probet constantiam, & ait, Quia michi parere non vis in obsequio tam facili, terram meam ex eas. Diaconus amplexus sententiam, cum sarcinis recessit ab urbe. Quem missis cum festinatione nunciis revocat Imperator dicens, Quia pluripenderis Dei timorem quam meas minas, episcopatum habeto qui primus vacaverit, tantum renunties amori meretricula.

Idem Imperator sororem habens sanctimonialem, eam suo deesse lateri non patiebatur. Cum autem quidam clericus curialis quadam nocte cum sanctimoniali cupitis frueretur amplexibus, & diutius se voluptas protenderet, illuxit dies, & ecce totam terram nix operuerat; ne vero clericus deprehenderetur, juxta votum suum monialis dorsum ascendit & extra curiam est eVectus. Imperator autem per fenestram forte prospiciens, clericum equitantem aspexit, vacantem episcopatum eidem dedit; quem modeste redarguens & auribus insusurrans dixit, Vide ne ulterius mulierem inequites. Sororem autem Abbatissam constituit dicens, Vide ne clericum amplius equitantem patiaris.

Idem Imperator venaturus silvam adiit, Missam auditurus, sacerdos ultra modum deformis erat. Imperator secum tacitus cogitabat quare Deus tam deformem hominem Sacramenta sua conficere sine-ret. Mox cum ad versum tractus ventum esset, Scitote quoniam ipse est Deus, sacerdos socordiam pueri ministrantis increpitans respexit, & concitatore voce quasi cogitanti Imperatori responderit dixit, Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Quo dicto percussus Imperator, propheticum virum æstinians, invitum & renitentem sullimavit in episcopum.

Idem Imperator Pentecosten apud *Magnuntiam* celebravit: *Fuldensis* autem Abbas privilegium habet, ut in præcipuis festivitibus sedeat Imperatoris ad dexteram, igitur inter cubicularios Abbatis & Archiepiscopi de ponendis sedibus oritur controversia. Pars altera sedes accipere, pars saxa jacere, pars properat enses evaginare. Sic furore per ecclesiam grassante sanguine pavementum inundat; sed episcopis mediantibus pax reformatur. Solennis dies agitur,

An. Dñi

agitur, cantibus festivis infistitur, sequentia quæ sic incipit *sancti spiritus* cum ultimo versu, scilicet, *hunc diem gloriosum fecisti*, percantatur. Cum autem hinc inde chori conticissent, vox ab aere lapsa late satis intonuit, *Hunc diem bellicosum ego feci*. Imperator itaque dapes regias quæ tam sibi quam curialibus paratæ fuerant pauperibus erogavit, & pauperibus diem gloriosum fecit.

Quidam de genere senatorio duxit uxorem, convivium sodalibus fecit; ludo vacaturus in Martium campum exivit. Anulum sponsalitiæ aræ statuae, quæ digitum habebat extentum, in digito posuit. Post ludum anulum repetens, invenit statuae digitum ad volam usque curvatum. Intempesta nocte rediit ad statuam; & digitum iterum extentum & anulum surreptum miratus est. Cumque se juxta conjugem collocasset, sensit quiddam nebulosum & densum inter illam & se volutari, quod sentiri posset nec videri posset: hoc obstaculo prohibitus ab amplexu, vocem etiam audivit: *Mecum concumbe, nam hodie me desponsasti. Venus ego sum, digito cujus anulum imposuisti, quem habeo nec reddam alicui*. Tunc juvenis habito cum amicis consilio, cuidam *Palumbo* presbytero suburbano nigromanticis artibus instructo, rem ex ordine pandit. Qui grandi victus mercimonio, compositam juveni tradit epistolam dicens: *Vade illa noctis hora foras urbem ad compitum, stans tacite considera, transibunt hominum figura utriusque sexus. Quicquid ad letitiam pertinet vel tristitiam, in illorum videbis & vultibus & gestibus. Nullum illorum compellabis, & si loquatur tecum non respondeas. Sequetur illam turbam quidam reliquis statura procerior & forma corpulentior. Huic tacitus epistolam trades legendam*. Juvenis presbyteri jussu complevit. Inter cæteros transeuntes vidit mulierem ornatu meretricio mulam inequitantem. Ultimo qui dominus videbatur protenta manu tacitus porrexit epistolam; Dæmon notum sigillum non ausus contemnere legit scriptum. Moxque brachiis in cælum elatis, *Deus*, inquit, *omnipotens quamdiu patieris nequitias Palumbi presbyteri!* Mox à latere suo missi satellites anulum à *Venere*, plurimum tergiversata, vix tandem extorquent. Ita juvenis sine quovis obstaculo potitus est uxoris amore. Sed *Palumbus* cum dæmonis clamorem ad Deum de se factum audisset, finem dierum sibi præsignari præsensit. Quocirca membris omnibus ultro truncatis, confessus est papæ coram populo flagitia multa.

Circa dies istos fuit *Gregorius* papa vj.

Hic arma undecumque & equos conquistavit, milites adornavit, & primum basilicam beati *Petri* præoccupans, raptos oblationum, vel extinxit, vel effugavit, & prædia omnia & oppida multis temporibus amissa, in antiquum jus reformavit. Ita pax per multorum segnitiam exulans, per unum hominem in patriam rediit. Unde *Quirites* rapto assueti sanguinarium illum vocabant. Cardinales etiam cum beatus ille valetudine decumberet, ausu temerario eum ammonerent ne se in ecclesia beati *Petri* cum cæteris Apostolicis tumulari præciperet, quam tot hominum cædibus fœdasset. Quibus ille; *Omnia committamus divino examini. Corpus meum antecessorum meorum more compositum, ante januas ecclesie sistite. Januæ seris & repagulis damnentur. Si deus voluerit ut ingrediar, applaudetis miraculo: si minus, de cadavere meo facite quod vestris insederit*

animis. Cum ille spiritum efflasset extremum, ante portas seris occlusas exanimis præfuls exuvias deportant. Sed mox divinitus turbo emissus omnia repagulorum obstacula dirumpens, valvas etiam ipsas vehementi patefactas impetu ad parietem impulit. Populus astans acclamat in gaudium, pontificis corpus cum patribus celebri veneratione locatur.

10 Circa dies istos *Eustachius* cum *Gernovagis* Comes *Bolonienfium* *Ydam* *Godefridi* ducis *Bolonie* primogenitam duxit uxorem, ex qua tres filios sustulit. *Eustachium*, qui patri successit in comitatu, *Godefridum*, quem tempore procedente subacta *Jerusalem Christiani* communiter elegerunt in Regem; *Baldewinum* qui fratri *Godefrido* succedens consecratus est rex *Jerosolimorum*. *Yda* siquidem Comitissa tribus his filiis suis munus nutritionis exhibuit. Nam credidit esse contra naturam imperfectum, atque dimidiatum matris genitus, parere statimque partum à se proicere jam viventem, jam hominem, jam matris officia implorantem. Credidit etiam naturam feminis mammarum ubera quasi quosdam venustiores nævulos liberorum alendorum, & non ornandi pectoris causa dedisse. Sunt enim matres prodigiosæ, quæ fontem illum sanctissimi corporis humani generis educatorem arefaciunt & extinguunt, quæ partus suos deserunt, ablegant à sese, nutriendos aliis dedunt, vinculum illud coagulumque animi atque amoris, quod parentes cum filiis consociat intercindunt. Ille namque vigor maternæ flagrantiae sensim atque paulatim restringitur, & omnis impatientissimæ sollicitudinis strepitus conflescit, neque multo minor commendati ad nutricem aliam filii, quam morte amissi oblivio.

30 Mortuo jam *Canuto* & *Wintonia* in veteri monasterio sepulto, misit Rex *Haroldus Wintoniam*, & opum quas rex *Canutus Alfgiva* reliquerat meliorem partem ademit, & quasi justus hæres non tamen cunctis consentientibus cœpit regnare. Sed in brevi regnum *Anglie* sorte dividitur, & *Haroldo* pars 40 septemtrionalis, *Hardecnuto* provenit australis.

Obiit *Robertus* dux *Normannie* frater tercii *Ricardi*, ab *Jerosolimis* rediens, apud *Niceam* civitatem. Cui successit *Willelmus Bastard* filius ejus in puerili ætate, qui *Angliam* postea conquistavit; pater *Willelmi* regis *Rufi*, & *Henrici*.

Innocentes clitones *Aluredus* & *Eadwardus* 1037. *Ethelredi* regis quondam filii, de *Normannia*, ubi cum *Ricardo* avunculo suo manserant tempore longo, multis *Normannicis* militibus secum assumptis in *Angliam* paucis transvecti navibus, ad suæ matris colloquium, quæ morabatur *Wintonia*, venerunt. Quod indigne ferebant potentes nonnulli, qui, licet injustum esset, *Haraldo* multo devotiores extitere quam illis; maxime Comes *Godwinus*. Hic quidem *Aluredum* cum versus *Eundoniam* ad regis *Haroldi* colloquium ut mandaratum properaret, retinuit, & artam in custodiam posuit; sociorumque illius quosdam disturbavit, quosdam cathenavit & postea cæcavit; nonnullos cute capitis abstracta cruciavit, & 60 manibus ac pedibus amputatis multavit; multos etiam vendi jussit, & mortibus variis apud *Gyldefordam* sexcentos viros occidit. Quo audito, regina *Elfgiva* filium suum *Eadwardum* qui secum mansit, cum festinatione *Normanniam* scilicet remisit. Deinde *Aluredus* *Godwini* & aliorum jussione ad insulam *Helv* ducitur; ubi oculis ejus erutis, monachis traditur custodiendus.

Haroldus

An. Dñi

A. Gellius
l. 13.

An. Dñi 1038. *Haroldus rex Merciorum & Northanhymbrorum*, ut per totam regnaret *Angliam* à Principibus & omni populo eligitur. *Hardecanutus* vero quia in *Danemarchia* moras innexuit penitus abicitur. Cujus mater *Elfgiva* Regina hyemis initio sine misericordia expellitur *Anglia*. Quæ in *Flandriam* transvecta, à nobili Comite *Baldewino* cum honore suscipitur.

1039. *Ethelnothus Dorobernia* archiepiscopus vita decessit; Cui regis capellanus *Eadfinus* in archiepiscopatum successit.

Mortuo *Alfrico Estanglorum* episcopo, *Stigandus* regis capellanus pro eo episcopus est constitutus, sed postmodum ejecto *Stigando Grimketel* Sursaxonum episcopus pro eo substituitur.

Constantia mater *Henrici* regis *Francorum* novercalibus incitata machinamentis, filium suum regem à regno *Francorum* expellere modis omnibus attemptavit.

Stigandus australium *Saxonum* episcopatum tenuit, & fratri suo *Egelmaro* orientalium *Anglorum* præsulatum adquisivit.

1040. *Gaufridus Martellus* post mortem patris sui consulum adeptus est, & in *Ambaziaco* milites multos cum *Lisoio* posuit qui *Turc-nim Blesimque* vastarent, & ad ultimum omnibus copiis suis congregatis *Turonicam* urbem obledit, quam *Henricus* rex *Francorum* ablata à filiis *Odonis Campaniensis Theobaldo* & *Stephano* eidem *Martello* contulerat. Dimisit tamen *Martellus* *Lisoium* senescallum suum *Ambaziaco*, cum CC. militibus & mille quingentis peditibus, qui vias custodirent ne *Blesenses* ad ejus exercitum libere descenderent. Comes *Theobaldus* cum infinita gente per *Pontilevium* transiens juxta *Monstricardum* ad flumen *Cari* descendit, & in pratis sancti *Quintini* ante *Bluream* tentoria fixit. *Martellus* relicta obsidione *Laudiaco* monte prima die eis obviavit. In crastino *Blesenses* ex castris prouunt, *Andegavenses* à *Laudiaco* eis econtra procedunt: cumque jam se invicem contuerentur, *Martellus* per sex acies exercitum suum distribuit, totumque de Comite transiens se in militem, alios lancea, alios ense persequitur. *Theobaldini* impetus *Andegavorum* non ferentes in fugam versi scapulas dederunt. Qui cum *Martello* erant omnes in ferrum ruunt, ipso præ omnibus fortissime & fugante fugientes & prosternente. *Theobaldus* itaque cum D. & lxxx. militibus in nemore quod *Braium* dicitur capitur & abstrahitur, *Stephanus* frater *Theobaldi* arrepta fuga cum aliquibus militibus evasit. *Theobaldus* cum esset in vinculis, & pro eo nullam argenti & auri *Martellus* redemptionem vellet accipere, *Thuronim* pro sua liberatione concessit. Quindecim sacramenta juravit *Theobaldus* propria manu Consuli *Gaufrido*, & xx. Barones castellenses cum eo & xl. milites vavassores eisdem verbis quibus & ipse.

Willelmus Pictavia Comes comitatum *Sanctonicum* suum esse dicebat, & vi occupatum tenebat quia patru sui fuerat. *Martellus* eundem consulum reclamabat quia avi sui fuerat, cujus hæredes

(absque liberis mortui erant, & ideo ad hæredes sororis avi sui honorem debere reverti affirmabat. Denique hujus litigii causa *Martellus* cum *Willelmo* pugnare disponens, oppidum quod *Caput Multone* dicitur cum exercitu adiit, *Willelmus Martello* & suis occurrit. *Pictavenses* tremefacti duce suo graviter vulnerato respirandi locum non habebant. *Martellus* igitur fugientes insequitur, *Pictavensis* Comes vulneratur & capitur, *Andegavenses* eade peracta reversi sunt in campo, & ibi intra tentoria nocte illa quieverunt. *Pictavensis* Comes consulum *Sanctonicum* quietum concessit *Gaufrido Martello*, & multis pecuniis datis liber à captione qua illum *Martellus* spacio trium annorum tenuerat, ad propria remeans ipso in anno finem vitæ habuit. In diebus illis *Willelmus Dux Normannorum Herbertum Cenomannicum* consulem nimis impugnabat, cui *Martellus* auxiliator & tutator fuit; & iccirco dux *Normannorum* qui *Angliam* adquisivit multa perpeffus est à *Martello*. *Gaufridus Martellus* cum filios non haberet, neporibus suis *Gaufrido Barbato* & *Fulconi Rechin*, filiis scilicet *Adhele* sororis suæ & *Alberici* Comitis de *Gastineis*, bona sua dereliquit. *Andegaviam* & *Sanctonas Fulconi*, *Turonicam* cum *Landonensi* castro *Barbato* donavit. Edificavit autem cœnobium sanctæ *Trinitatis* apud *Windocinum* castrum. Uxor vero ejus edificavit ibidem in supercilio montis ecclesiam sancti *Georgii* canonicosque imposuit, & *Capellam Consulis* vocari præcepit. *Gaufridus* etiam Comes perfecit ecclesiam sancti *Nicholai* in suburbio urbis *Andegavis*, quam pater ejus *Fulco* inceperat nec perfecerat; ibidemque sepultus quiescit.

Haroldus rex *Anglorum* obiit *Lundonia*, & in *Westmonasterio* sepelitur. Quo sepulto, proceres *Anglie* ad *Hardecanutum* in *Flandriam* apud *Bricge* ubi cum matre sua morabatur mittentes, eum in regem gaudenter susceperunt. Consecratus est autem ab *Ethelnotho Dorobernensi* archiepiscopo apud *Lundoniam*. Qui mox ut regnare cœpit, injuriarum quas vel sibi vel genitrici suæ fecerat rex *Haroldus* non inmemor, *Aluricum Eboracensem* archiepiscopum, *Gowinum* Comitem, *Styr* majorem domus, & alios magnæ dignitatis viros *Lundoniam* misit, & ipsius *Haroldi* corpus effodere & in gronnam proicere jussit. Quod cum projectum fuisset, id extrahere & in flumen *Tamense* mandavit proicere. Brevi autem post à quodam piscatore ad *Danos* allatum est, & in cimiterio quod habuerunt *Lundonia* sepultum est apud sanctum *Clementem*.

Eadwardus Egelredi quondam regis *Anglorum* filius, de *Normannia* ubi multis exulaverat annis venit in *Angliam*, & fratre suo *Hardecanuto* rege susceptus honorifice in curia sua mansit.

Hardecanutus dum apud *Lambithe* in convivio cum magna lætitia bibens staret, repente inter bibendum miserabili casu in terram corruit, & sic mutus permanens vj. idus Junii expiravit, & *Vintoniam* delatus juxta patrem suum *Canutum* est tumulatus. Cujus frater *Eadwardus*, annitentibus maxime Comite *Gowino* & *VVigornense* præfule *Livingo*, *Lundonia* levatur in regem. Cujus pater *Egelredus*, cujus pater *Eadgarus*, cujus pater *Edmundus*, cujus pater *Eadwardus* senior.

Elfinus fit archiepiscopus *Cantuarie*.

Eadwardus ab archipræfulibus *Eadfino Dorobernensi* & *Alurico Eboracensi* aliisque præfulibus

An. Dñi *Anglia* prima die Paschæ unguitur in Regem, *Wintonia*.

Roma corpus *Pallantis* repertum est, ad capud cuius ardens est inventa lucerna quæ nullius flatus violentia, nullius liquoris aspergine valeret extinguere. Quod cum multi mirarentur, unus stilo subtrus flammam foramen fecit, sic aer introductus ignem extinxit.

1044. *Ailwardus Londoniensis* præsul, qui & ante episcopatum, & in episcopatu abbatis jure *Eveshamensi* cœnobio præfuit, cum pontificatum amministrare pro sua infirmitate minus sufficeret, ad monasterium *Ramese* secessit ibique resedit.

Capellanus Regis *Stigandus* præsulatum *Englie* suscepit.

1045. Apud *Valesdune* commissum est bellum inter *Henricum* Regem *Francorum* & proceres *Normannorum*.

Benedictus qui simoniace papatum invaserat, cum esset rudis litterarum, alterum ad vices ecclesiastici officii exequendas, secum Papam *Silvestrum* consecrari fecit. Quod cum multis non placeret, tercius superducitur *Gregorius*, qui solus vices duorum implebat.

1046. *Roma* uno contra duos, & duobus contra unum de papatu altercantibus, rex *Henricus* contra eos *Romam* vadit, & eis canonica & Imperiali censura depositis, *Clemens* præsidet, & ab eo rex *Henricus* in Imperatorem benedicatur, jurantibus *Romanis*, se sine ejus consensu nunquam papam electuros.

Aldredus Statuitocensis abbas *Wicciorum* pontificatum suscepit.

1047. Nix tanta in Occidente cecidit ut silvas frangeret.

Leffstanus abbas ecclesiæ sancti *Albani* xij.

1048. *Leo* papa.

Hic cum ad capeffendam sedem Apostolicam *Romam* tenderet, audivit voces angelorum canentium, Dicit Dominus, Ego cogito cogitationes pacis & non afflictionis. Hic de multis sanctis cantus composuit; & multa fecit & scripsit utilia ecclesiæ. Hic cum in papatu pauperem leprosum ante fores offendisset, eum foris diligenter collocavit in lecto suo; quem cum referato ostio non invenisset, in pauperem se Christum suscepisse obtupuit.

1049. Concilium habitum est apud *Viceliacum*, in quo *Wlwinus Lincolnensis* episcopus interfuit.

Leo papa magnam synodum archiepiscoporum, episcoporum & abbatum in *Francia* Remis lex diebus celebravit. In qua fuit *Ailwinus Ramesiensis* abbas, & abbas monasterii sancti *Augustini*, à Rege *Anglorum* *Eadwardo* illo directi.

1050. *Eadsius Dorobernensis* archiepiscopus obiit. Cui *Robertus* primo abbas *Gemeticensis*, tunc vero *Lundoniensis* episcopus & genere *Normannus* successit.

Sperafocus abbas *Abendonensis* *Lundonia* præsulatum suscepit; sed antequam esset consecratus à Rege *Edwardo* est ejectus. *Ramesiensis* ecclesiæ ædificator fuit sanctus *Oswaldus Eboracensis* archiepiscopus, cooperante *Agelwino* quodam *Anglorum* Comite.

1051. *Aluricus Eboracensis* archiepiscopus *Suthwealla* defunctus est, & *Medelthastoe*, i. *Burh* sepelitur; Cui Regis capellanus *Kinsigius* successit.

Rex *Edwardus* absolvit *Anglos* à gravi vectigali tricesimo octavo anno ex quo pater suus rex *Egel-*

redus primitus id *Danicis* solidariis solvi mandavit. An. Dñi

Rex *Edwardus* reginam *Eadgitham* filiam ducis *Godwini* propter iram quam adversus patrem suum eo quod patriam sæpius infestavit habuerat, repudiavit, & cum una pedissequa ad *Werewellam* eam sine honore misit & abbatisse custodiendam commendavit.

10 *Willelmus* dux *Normannorum Angliam* venit; quem rex *Edwardus* & socios ejus honorifice suscepit, & magnis multisque donatum muneribus ad *Normanniam* remisit.

Willelmus regis capellanus *Lundoniensem* episcopatum qui *Sperhafoco* prius datus fuerat suscepit.

Comes *Godwinus* & filii sui *Haroldus* & *Leofwinus* allectis sibi in auxilium *Butsecarlis* qui portus nauticos custodire debebant, cum ingenti classe *Lundoniam* venire. Rex igitur *Eadwardus* collecto exercitu festinanter eis obviam venit. Sed quia ibi & cum Rege & cum *Godwino* perpauci erant nisi tantum *Angli*, pugnare adversus propinquos & compatriotas pene omnes abhorrebant. Unde sapientiores quique ex utraque parte inter Regem, & ducem pacem redintegrabant; & sic *Godwinus* pristino restitutus est honori. Filiam quoque ejus *Eadgytham* Reginam digniter rex recepit. Facta igitur concordia populo rectam legem promiserunt, & omnes *Normannos* qui leges iniquas invenerant exlegaverunt; paucos tamen quos plus cæteris rex dilexerat, eique & populo fideles extiterant, in *Anglia* permanere concesserunt. Sed archiepiscopus *Dorobernia* & *Lundonia* præsul *Willelmus* & *Ulf Lindicolniensis* antistes cum suis vix evadentes mare transierunt. Sed *Willelmus* propter suam bonitatem parvo post tempore revocatus in suum episcopatum recipitur.

40 *Stigandus* qui quondam dimisso *Anglorum* orientalium episcopatu sullimiorum gradum meditatus *Wintoniensem* invaserat, innocentis regis *Edwardi* simplicitatem circumveniens, vivente *Roberto* archiepiscopo *Cantuariensem* archiepiscopatum obtinuit.

50 *Edwardus* rex secunda paschali feria cum *Wintonia* ad mensam federet, *Godwinus* socer suus recumbens juxta eum dixit. Sape tibi rex falso delatum est me proditori tue invigilasse, sed si deus cæli verax & justus est, hoc panis frustulum concedat ne michi guttur pertranseat, si unquam te perdere vel cogitaverim. Deus autem verax & justus audivit vocem proditoris, & mox eodem pane strangulatus, mortem prægustavit æternam.

60 *Henricus* rex *Francorum* ob improprium *Willelmi* ducis *Normannorum*, quibus semper invidabant *Franci*, ex quo arva *Neustrie* occidentalis cœperunt incolere, *Normanniam* est aggressus duobus hostium agminibus. Unum ad *Calcivum* subvertendum territorium direxit, cui fratrem suum *Odonem* præfecit; Alteri vero cum *Gaufrido Martello* Comite scilicet *Andegavensium*, ad demolendum comitatum *Ebroicensem* ipse præfuit. Dux igitur *Willelmus* nobili tactus dolore milites protinus elegit, quos ad comprimendos *Calcii* subverfores direxit. Ipse autem cum suorum nonnullis contra regem se contulit. Venientes vero *Normanni* ad *Francos* reppererunt eos apud *Mortuum mare*; Cum quibus ilico mane commissum bellum in continua

An. Dñi cæde ad usque nonam ab utrisque est protractum : novissime autem *Franci* victi fugerunt. At dux *Willelmus* audito eventu certaminis *Henricum* regem tali conterritu legatione. Nuntius enim ducis regalibus castris appropinquans, in quodam proximo monte noctu stans fortiter clamare cœpit, *Rodulfus de Toenia nominatus sum, vobisque defero lugubre nuntium. Ad Mortuum mare currus vestros cum carris ducite, & inde cadavera carorum vestrorum reportate.* *Franci* quippe *Normannorum* militiam experiri super nos venerunt, eamque multo quam voluissent majorem invenerunt. *Odo* regis frater turpiter fugatus est, & *Wido Pontivi Comes* captus est. Reliqui omnes aut capti, aut perempti sunt, aut obnixè fugientes vix evaserunt. Hoc ex parte ducis *Normannorum* renunciate regi *Francorum*. Rex ut infortunium suorum audivit, à *Normannica* infestatione, quam citius valuit retro pedem retraxit.

1055. *Victor* papa.

1056. *Romanorum* *Henricus* filius *Henrici* Imperatoris.

1057. *Sivardus* Comes *Northanhymbrorum* & *Hunte-*
1058. *duneshire* profluvio ventris ductus ait, *Pudor est me tot in bellis mori non potuisse, sed vaccarum mortui cum dedecore reservari. Induite me lorica mea, præcingite gladio, scutum in læva, securim auratam in manu ponite, ut modo militis moriar.* Et sic ut dixerat armatus, honorifice spiritum exalavit.

Eadwardus regis *Edmundi ferrei lateris* filius, ut ei mandarant patruus suus, de *Hungaria*, quo in exilium missus fuerat, *Angliam* venit. Deceverat enim rex *Edwardus* illum post se regni hæredem constituere; sed ex quo venit parvo post tempore decessit *Lundonia*.

Comes *Leouricus* & uxor sua *Godiva* monasterium de *Coventrea*, de patrimonio suo construxerunt à fundamentis, & preciosis locupletaverunt ornamentis. Ecclesiam etiam quam *Lindicolnensis* præsul *Eadnotus* in loco famolo qui dicitur *Mariestou* construxerat, quamplurimis ditaverunt ornamentorum muneribus.

Aldredus Wigornensis episcopus ecclesiam in civitate *Glavorna* à fundamentis construxit, & in honore Apostolorum principis *Petri* ædificavit, & postea regis licentia *Wlstanum Wigornensem* monachum à se ordinatum abbatem constituit ibidem.

Nicholas papa.

In pago *Brachatenfi* juxta *Tornachum* multitudines colubrorum altrinsecus congregatæ, prodigioso prælio inter se concurrunt, & multis utrinque occisis, victa pars fugiens in cavo arboris se abscondit; altera pars videntium more insequens cum sibilo circumstreperebat, donec circumvecto ab hominibus igne concremata sunt.

Eboracensi archiepiscopo *Kinsgio* successit *Vigornensis* episcopus *Aldredus*. Et *Herefordensis* præsulatus qui ei propter suam industriam fuerat commissus, Capellano *Eadgyda* reginæ datus est *Waltero Lotharingo*.

Henrico regi *Francorum* *Philippus* filius ejus successit.

Aldredus Eboracensis archiepiscopus cum *Tosti* Comite *Romani* ivit, & à *Nicholao* papa pallium suscepit.

Ubi etiam *Gysa Vellensis* & *Walterus Herefordensis*, ab ipso papa episcopi ordinati sunt. Usque ad tempus *Johannis* successoris istius *Gysa* omnes episcopi *Vellensis* ecclesiæ sedes suas *Vellis* habuerunt.

Alexander papa.

Wlstanus pontifex *Wigornensi* ecclesiæ præfinitur. Hic cum esset Prior *Wigornensis* monasterii consecratus est ab *Aldredo Eboracensium* archiepiscopo, eo quod *Stigando Dorobernæ* archiepiscopo officium episcopale tunc à domino Apostolico interdictum erat, quia *Roberto* archiepiscopo vivente archiepiscopatum suscipere præsumpsit; canonica tamen professione archiepiscopo *Stigando*, non suo ordinatori *Aldredo* facta. Insuper & ipse *Eboracensis* archiepiscopus ejus ordinator, coram rege & optimatibus regni, ipso *Stigando* factitante, propter subsequens calumpnias profiteri jussus est, se nullum jus ecclesiasticæ subjectionis super eum velle clamare, nec propter quod ab eo consecratus est, nec quia ante consecrationem ejus monachus factus est.

Haroldus tunc temporis transiens in *Flandriam*, tempestate compulsus venit in *Pontivam* insulam. Quem captum consul *Ponticus Guido Wilhelmo* duci *Normanniæ* reddidit. *Haroldus* autem juravit *Wilhelmo* se filiam ejus ducturum, & *Angliam* post mortem *Edwardi* ad opus ejus servaturum; sed cum reversus fuisset in *Angliam*, perjurii crimen elegit.

1064.

1065.

An. Dñi
1059.

1060.

1061.

1062.

1063.

Anno

Anno milleno sexageno quoque seno,
Anglorum mete flammæ sensere cometa.

HAROLDUS
DUS rex.

Pacificus rex *Eadwardus* Epiphaniæ Domini vigilia mortem obiit *Lundonia*, & sepultus est apud *Westmonasterium*. Quo tumultuato subregulus *Haroldus Godwini* filius, quem rex ante suam decessionem regni successorem elegerat, à totius *Anglia* primatibus ad regale culmen electus, eodem die ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo in regem est consecratus.

Eodem anno stella cometis non solum in *Anglia*, set etiam, ut fertur, per totum mundum visa, viij. kal. Maii per vij. dies splendore nimio fulgebat.

Rex *Haroldus* cum ingenti classe *Vestam* adiit insulam. Et quia *Normannorum* dux *Willielmus Eadwardi* regis cognatus in *Angliam* cum exercitu venire parabat, tota æstate & autumpno adventum illius observabat. Ad hæc etiam pedestrem exercitum locis opportunis circa ripas maris locabat. Adveniente itaque Nativitate sanctæ *Maria* classicus & pedestris exercitus domum rediit. Quibus gestis cum classica manu plusquam quingentis magnis navibus *Haroldus Haravaghe* rex *Norreganorum* frater sancti *Olavi* regis, in ostio *Tine* fluminis applicuit. Ad quem *Tostius* Comes ut prius condixerant suo cum classe venit; & inde cursum moventes in loco qui *Richale* dicitur, pariter applicuere. Quod ubi regi *Haroldo* innotuit, versus eos expeditionem propere movit, & *Norreganis* in loco qui *Stanford-bryge* dicitur occurrens, regem *Haroldum* & *Tostium* comitem suum cum maiore parte exercitus sui occidit.

Interea dux *Normannorum Willielmus*, cum consilium *Angliam* adeundi petisset, & omnes *Normannie* barones audisset unanimes, gavisus est valde. Quibus ad se iterum consiliandos euntibus, *Willielmus* filius *Osberni* dapifer ducis interfuit. Qui gravissimum iter ad *Angliam* capeffendam gentemque fortissimam *Anglorum* perhibens, contra paucissimos in *Angliam* ire volentes acerrime litigavit. Quod quidam proceres audientes valde gavis, fidem dederunt ei ut quod ipse diceret omnes concederent. Ingressus igitur ante eos coram duce ait, Paratus sum in hac expeditione cum meis omnibus devote proficisci. Oportuit ergo omnes *Normannorum* principes verbum ejus prolequi sicut promiserant ei. Classis igitur maxima ad portum sancti *Valerici* est præparata. Cum autem rex *Anglorum Haroldus* vir bellis accerrimus apud *Eboracum* post occisionem regis *Normania* & *Tosti* fratris sui lætus pranderet, & omnes suos inimicos autumaret fuisse detritos, nunciatum est ei *Willielmum* Comitem gentis *Normannica*, cum innumera multitudine, utpote qui de tota *Gallia* sibi fortes auxiliaturos conduxerat, in loco qui *Pevenesa* dicitur, classem suam applicuisse, & apud *Hastinges* castellum construxisse. Rex igitur non segnis advolans versus *Lundoniam* suum movit exercitum; & licet de tota *Anglia* fortiores quosque in præfato prælio sciret jam cecidisse, mediamque partem sui exercitus nondum convenisse, quam citius tamen potuit in *Suthsaxonia* suis hostibus occurrere non formidavit, & novem miliaribus ab *Hastinga* priusquam tertia pars exercitus sui ordinaretur, ij. idus Octobris sabbato cum eis prælium commisit. Set quia arto

in loco constituti fuerant *Angli*, de acie multi se subtraxere, & cum eo perpauci constantes corde remanere. *Willielmus* autem quinque catervas equitum splendide promovit in hostem. Quibus terribiliter dispositis, quidam nomine *Tailefer* dudum antequam coirent bellatores ensibus jactatis ludens coram gente *Anglorum*, dum in eum omnes stupe-
rent, quendam vexilliferum *Anglorum* interfecit. Secundo similiter egit. Tercio idem agens, & ipse interfectus est. Tunc incipit letifera nubes sagittarum, tonitruum sequitur ictuum, insilit ignita collisio galearum & ensium. Cum ergo rex *Haroldus* totam gentem suam in una acie strictissime locasset, & quasi castellum inde struxisset, impenetrabiles erant *Normannis*. Docuit igitur dux *Willielmus* gentem suam fugam simulare. Fugientes autem ad quandam foveam magnam dolo protectam deveniunt, ubi multus eorum numerus corruens oppressus est. Dum igitur *Angli* in sequendo persistunt, acies principalis *Normannorum* mediam catervam *Anglorum* pertransiit. Quod videntes qui persequabantur, per foveam prædictam redire compulsi, ibidem ex magna parte perierunt.

Docuit igitur dux *Willielmus*, ut non in hostem directe set in aera sagittas sagittarii sursum mittentes hostilem cuneum sagittis cæcarent; quod *Anglis* magno fuit detrimento. Viginti autem equites strenuissimi fidem suam invicem dederunt, quod *Anglorum* catervam prorumpentes, signum regium quod vocatur *Standart* acciperent. Quod dum facerent, plures eorum occisi sunt. Pars autem eorum via gladiis facta, *Standart* asportavit.

Interea totus ymber sagittarum cecidit circa regem *Haroldum*; & ipse in oculo ictus corruit, crepusculi tempore. Irrumpens autem multitudo equitum regem interfecit vulneratum; necnon comites *Gyrth* & *Leovine* fratres ejus cum eo, & fere nobiliores totius *Anglia*. Et *Normannis* à Deo victoria conceditur die sabbati in festo sancti *Kalixti* papæ.

Fredericus abbas xij. ecclesiæ sancti *Albani*.

Aldredus Eboracensis archiepiscopus, & Comites *Eadwinus*, & *Morkardus* qui se certamini subtraxere, & *Clito Edgarus* quem in regem post *Haroldum* levare voluerunt, necnon *Wlstanus Wigornensis*, & *Walterus Herfordensis*, & de *Lundonia* quique nobiliores cum multis aliis, duci *Willielmo* provincias hostiliter devastanti apud *Bercamstede* occurrerunt, datisque obsidibus deditionem facientes fidelitatem juravere. Et post in die Nativitatis Domini, feria ij. apud *Westmonasterium* consecratus est in regem *Anglia* dux *Normannorum Willielmus*.

— tritus cui casside crinis

Ad diadema venit. Rutilum cui *Cæsaris* ostrum,
Deposito torace datur. Sceptroque replenda
Mucrone est vacuata manus. —

Consecratus autem est ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo, quia *Stigandus Cantuariensis* archiepiscopus tanquam scismaticus ab *Alexandro* papa suspensus erat. Vacabat enim tunc sedes *Lundoniensis*.

Quod autem rex *Willielmus* regnum adeptus est non subito eventu, aut incerto casu, sed provido Dei judicio contigit. Nam tempore *Edwardi* regis orta est gravis dissensio inter ipsum regem *Edwardum* & *Godwinum* Comitem *Cantie*, patrem scilicet *Haroldi*. *Godwinus* tandem cum rege pacificatus

An. Dñi
1067.

WILLIEL- ficatus dedit regi obsides *Wlnothum* filium suum, **MUS I. rex.** & *Hacum* filium *Sueni* filii sui. Quos rex *Edwardus* in *Normanniam* custodiendos *Willielmo* Comiti transiit. Post mortem vero *Godwini*, *Haroldus* petivit à rege quatinus cum licentia ejus transfretaret in *Normanniam*, fratrem suum & nepotem datos obsides repetiturus. Cui rex ait, Ad detrimentum totius *Angliae* transfretabis. *Haroldus* navem ascendit, & in *Pontivum* fluvium non prospero cursu perveniens, à domino illius terræ captivatur, & ad *Willielmum* Comitem *Normannorum* transmittitur. Post aliquot dies, *Willielmus* Comes ait *Haroldo*. Rex *Anglorum Edwardus* sororius tuus dum adhuc esset juvenis nutritus mecum in *Normannia*, interposita fide sua pollicitus est, quod si rex *Angliae* foret, & sine liberis decederet, in me jus hæreditarium regni transferret. Tu ergo si te in hoc amminiculaturum michi sponderis, & castellum apud *Douram* cum puteo aquæ ad opus meum feceris, & sororem tuam uni de principibus meis dederis in uxorem, filiamque meam *Alam* in conjugem te accepturum juraveris, tunc & modo nepotem tuum, & cum in *Angliam* regnaturus venero, fratrem tuum incolumem recipies. Prolaris itaque sacrosanctis reliquiis juravit *Haroldus*, se cuncta quæ *Willielmus* Comes proposuerat opere completurum. Et sic *Haroldus* accepto nepote suo reversus in *Angliam*, cum intra paucos dies rex *Edwardus* obisset, contempto sacramento regni diadema suscepit *Haroldus*. Ad quem dux *Normannorum Willielmus* cum direxisset nuntium, respondit. Soror mea quam juxta conditum expetis mortua est. Quod si corpus ejus quale nunc est vult Comes habere, mittam ne judicer sacramentum violasse. Castellum *Dofris*, & in eo puteum aquæ licet nesciam cui explevi. Regnum quod necdum fuit meum, quo jure potui dare vel promittere? Si de filia sua quam debui in uxorem ut asserit ducere agit; super regnum *Angliae* mulierem extraneam inconsultis principibus me nec debere, nec sine grandi injuria posse adducere noverit. Reversus nuntius responsa retulit Domino suo. Quibus ille auditis, iterum ei amica familiaritate mandavit, quatenus aliis omiſſis servata fidei sponſione saltem filiam suam uxorem duceret, alioquin promissionem successionis regni armis sibi proculdubio sciret se vendicaturum. At ipse nec illud quidem se facere velle, nec hoc formidare respondit.

Fulco Rechin primus *Stephano Blesensi* hominagium fecit, & *Philippo* regi *Francorum Landonense* castrum, & totum comitatum de *Gastineis* concessit. *Fulco* plures duxit uxores; filiam *Lancelini* de *Belgenceio*, ex qua orta est Comitissa *Britannia*. Post mortem filiae *Lancelini*, duxit *Ermengardim* filiam *Erkenbaldi Fortis* de *Borbono*; ex qua genuit *Gaufridum Martellum*. Qua dimissa, ex sorore *Ammalrici* de *Monte forti* Comitis *Ebroicarum*, *Fulco Rechin* genuit *Fulconem*. *Gaufridus Martellus* filius *Fulconis Rechin*, cum patre suo rupes *Corbonis* obsedit, & fumo cepit. *Elizabeth* sororem suam ex matre sua & *Willielmo* Comite *Galviniaci* ortam *Hugoni* de *Calvo monte* uxorem dedit, & cum ea *Ambaziacum* totum ei concessit. Idem *Martellus* cum rege *Angliae Willielmo Rufo* sæpe conflixit, multaue municipia in *Normannia* vastavit & succendit. Idem insidiis novercæ suæ apud *Candecastrum* occisus adhuc patre suo

vivente, sepultus est in ecclesia sancti *Nicholai Andegavis*. **WILLIEL-**
MUS I. rex.

Adveniente quadragesima rex *Willielmus Normanniam* repetiit, ducens *Dorobernensem* archiepiscopum *Stigandum*, *Glestonie* abbatem *Egelnothum*, clitonem *Eadgarum*, Comitem *Eadwinum*, & multos alios de primatibus *Angliae*; fratremque suum *Odonem Baiocensem* episcopum, & *Willielmum* filium *Osberni* quem *Herefordia* Comitem constituerat, *Angliae* custodes relinquens, castella per loca firmari præcepit.

Abbatia de *Bello* construitur à rege *Willielmo*. Imminente hieme rex *Willielmus* de *Normannia Angliam* rediit, & *Anglis* importabile tributum imposuit. Deinde in *Devoniam* hostiliter profectus civitatem *Exceſtariam* sibi rebellem obsedit & infregit.

Roma duobus de papatu contendentibus *Alexander* cum suam purgasset innocentiam de symonia recipitur, *Cadalus Parmensis* episcopus reprobatur: unde dictum est, **An. Dñi**
1068.

Cadalus in *Parma* *Parmae* fuit arcus & arma;

Cadalus occubuit, *Parma* ruina fuit.

Matildis uxor regis *Willielmi* consecratur in reginam *Anglorum* die *Pentecostes* ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo.

Malcholfus rex accepit *Margaretam* sororem *Edgari*.

Principes *Northanhymbrorum Willielmi* regis ferocitatem timentes, clytone *Eadgaro* secum assumpto, *Scotiam* adierunt. Invitaverunt *Danos*, cum ducentis xl. navibus *Angliam* infestarunt. Quod audiens *Aldredus Eboracensis* archiepiscopus, præ dolore diem clausit extremum. **1069.**

Hinc *Normannis*, hinc *Northanhymbris*, hinc *Danis Angliam* incurſantibus, in *Anglia* fames prævaluit.

Marianus à *Scotia* in *Gallias* veniens, *Colonia* factus monachus, primo apud *Fuldam*, post apud *Maguntiam* inclusus, hucusque cronica sua digessit. **1070.**

Rex *Willielmus* monasteria totius *Angliae* perſcrutari, & pecuniam quam ditiores *Angli* in eis deposuerant auferri, & in ærarium suum jussit deferri.

Concilium magnum in octavis Paschæ *Wintonia* celebratum est, jubente & præſente rege *Willielmo*, *Alexandro* papa consentiente, & per suos legatos *Hearmenfredum Sedunensem* episcopum, & presbyteros cardinales *Johannem* & *Petrum* suam auctoritatem exhibente. Ubi *Stigandus Dorobernensis* archiepiscopus degradatur tribus ex causis; quia episcopatum *Wintonia* cum archiepiscopatu injuste possidebat, & quia vivente archiepiscopo *Roberto*, non solum archiepiscopatum sumpsit, set etiam ejus pallio quod *Cantuarie* remansit, dum injuste pulſus est ab *Anglia*, in missarum celebratione usus est, & post à *Benedicto* quem *Romana* ecclesia excommunicavit, eo quod pecuniis sedem apostolicam invasit, pallium suscepit. Nonnullos tam episcopos quam abbates quos nulla evidenti causa nec concilia, nec leges sæculi damnabant, honoribus suis rex *Willielmus* privavit, & usque ad finem vitæ custodiæ mancipatos detinuit. In hoc Concilio *Wlſtanus Wigornensis* episcopus, possessiones quamplures sui episcopatus ab *Aldredo* archiepiscopo dum à *Wigornensi* ecclesia ad *Eboracum* transferretur, sua potentia retentas, quæ tunc eo defuncto deven-

WILLIEL- devenerant in regiam potestatem viriliter procla-
mus I. rex- mabat iusticiamque inde fieri flagitabat. Set ju-
dicatum est, ut ipsa querela sic remaneret quo-
usque in *Eboracensi* ecclesia constitueretur archi-
episcopus qui pro ea loqueretur. Die autem Pen-
tecostes rex apud *Windsoriam* venerando *Baiocensi*
canonico *Thoma Eboracensem* archiepiscopatum, &
Walchelino suo capellano *Wintoniensis* ecclesie de-
dit præsulatum, & *Stigando* capellano suo episco-
patum *Suthsaxonum*, qui mutavit sedem in *Ci-
cestriam*.

An. Dñi 1071. Post hæc, accito de *Normannia* *Lanfranco Ca-
domensi* abbate, genere *Longobardo*, viro undecum-
que doctissimo, omnium liberalium artium, divina-
rumque simul ac secularium litterarum scientia pe-
ritissimo, consiliis quoque ac gubernatione rerum
mundialium æque prudentissimo, die Assumptionis
sanctæ *Mariæ* archiepiscopum constituit *Cantuari-
ensem*; & in festivitate sancti *Johannis Baptista*,
die Dominica consecrari fecit *Cantuarie*. Conse-
cratus est autem à *Gisone Wellensi*, & *Waltero He-
refordensi*, qui ambo *Roma* à *Nicholao* papa ordi-
nati sunt, quando *Aldredus Eboracensis* archiepi-
scopus pallium suscepit. Vitabant enim à *Stigando*
qui tunc archiepiscopatu *Dorobernensi* præsidebat
ordinari, quia eum noverant non canonice pallium
suscepisse. *Hermannus* etiam episcopus, qui jam
præsulatus sedem à *Scireburna* transtulerat *Sares-
buriam*, cum quibusdam aliis ejus interfuit conse-
crationi. Deinde *Lanfrancus Thomam Eboracen-
sem* consecravit episcopum. Quo consecrato, reve-
rendi *Wlstan Wigornensis* episcopi mota est iterum
querela; & in Concilio in loco qui vocatur *Pe-
dreda* celebrato coram rege & *Dorobernia* archi-
episcopo, & primatibus totius *Angliæ*, Dei gratia
amminiculante est terminata. Cunctis siquidem
machinamentis non veritate stipatis, quibus *Thomas*
ejusque fautores *Wigornensem* ecclesiam deprimere,
& *Eboracensi* ecclesie subicere, ancillamque facere
modis omnibus satagebant, justo Dei judicio at-
tritis, ac scriptis evidentissimis penitus adnichila-
tis, non solum vir Dei *Wlstanus* proclamatus, &
expetitas possessiones recepit, sed & suam ecclesiam
Deo adjuvante, & rege concedente, ea libertate li-
beram suscepit, qua fundatores ejus rex *Aluredus*,
Edwardus senior, *Athelstanus*, *Edmundus*, *Eadredus*,
& *Eadgarus* ipsam liberaverant.

Lanfrancus Herewardum Landavia episcopum
Cantuarie consecravit.

Lanfrancus pro pallio *Romam* iens, *Thomam* ar-
chiepiscopum *Eboracensem*, quem ipse facta sibi de
subjectione sua canonica professione *Cantuarie*
consecraverat, & *Remigium Lincolnensem* episco-
pum comites itineris habuit. Qui *Romam* perve-
niens *Alexandro* papæ præsentatur. Cui papa ad
se intranti assurgens, eum ut gressum figeret dulci-
ter hortatus est. Ac deinde subdens, Honorem, in-
quit, exhibuimus tibi, non quem archiepiscopatu
tuo, sed quem magistro, cujus studio sumus in illis
quæ scimus imbuti, debuimus. Hinc quod ad te
pertinet ob reverentiam beati *Petri* te exequi par
est. Residente ergo illo, *Lanfrancus* progressus
humiliat se ad pedes ejus, sed mox ab eo ad oscu-
lum erigitur. Sequenti luce calumpniatus est co-
ram papa memoratus *Thomas*, cum præfato *Remi-
gio*, quod neuter illorum jure fuerit promotus ad
pontificatum. Prior quia sacri canones filios pres-

biterorum quos religionis ordo non ornat, à sacro- WILLIEL-
rum ordinum promotione removeant. Alter vero, MUS I. rex.
pro eo quod facta conventionem illud à *Willielmo*
post rege facto emerit officium, videlicet quod ei
in excidium *Angliæ* properanti multifaria inten-
tione ac multiplicibus impensis deservierat. At il-
lis qua se excularent probabilem causam non ha-
bentibus, redditis baculis & anulis cum cura pon-
tificiali, ad petendam misericordiam reversi sunt.
10 Quorum precibus sese *Lanfrancus* medium inici-
ens, eos multarum rerum scientia fultos novo regi
novis in regni dispositionibus pernecessarios osten-
dit. Quibus auditis, conversus ad eum papa, Tu
videris, inquit: pater es patriæ illius, ac per hoc
industria tua consideret quid expediat. Virgæ pa-
torales quas reddiderunt ecce hic sunt, accipe illas
atque dispensa prout utilius Christianitati regionis
illius agnoscere poteris. At ille susceptis illis, ilico
in præsentia domini papæ, revestivit præfatos viros
20 quemque sua. Deinde in *Angliam* cum sociis re-
versus, primas totius regni confirmatus est. Cujus
tempore per totam terram religio quamplurimum
aucta est in novis monasteriorum ædificiis. Quo-
rum structoribus ipse primum exemplum præbens
ecclesiam *Christi Cantuariensem*, cum omnibus of-
ficiis quæ infra murum ipsius curiæ sunt, cum ipso
muro ædificavit.

Robertus Fricensis Flandriam cepit.

Rex *Willielmus* audito quod Comites *Morga-* An. Dñi
rius, & *Siwardus Barn*, & *Egelvinus Dunholmen-* 1072.
sis episcopus latenter in *Helyensem* insulam confu-
gerant, in orientali insulæ plaga omnem illis exi-
tum obstruxit, & pontem duum miliariorum in oc-
cidentalibus fieri jussit, & omnes excepto *Herewardo*
viro strenuissimo qui cum paucis per paludes evasit,
sibi dedicionem facere coegit.

Generale Concilium regni Anglorum de jure
& primatu *Dorobernensis* ecclesie
super *Eboracensem*.

50 A Nno ab incarnatione Domini nostri *Jhesu*
Christi M. lxxij. pontificatus autem Domini
Alexandri papæ xj. regni vero *Willielmi* gloriosi
regis *Anglorum*, & ducis *Normannorum* vj. ex præ-
cepto ejusdem *Alexandri* papæ annuente eodem
rege, in præsentia ipsius, & episcoporum atque ab-
batum ventilata est causa de primatu quem *Lan-
francus Dorobernensis* archiepiscopus super *Ebo-
racensem* ecclesiam jure suæ ecclesie proclamabat, &
de ordinationibus quorundam episcoporum, de
quibus ad quem specialiter pertinerent certum mi-
nime constabat. Et tandem aliquando diversis di-
versarum scripturarum auctoritatibus probatum,
atque ostensum est, quod *Eboracensis* ecclesia *Can-
tuariensi* debeat subiacere, ejusque archiepiscopi
ut primatis totius *Britannia* dispositionibus in hiis
quæ ad Christianam religionem pertinent in omni-
bus obedire. Subjectionem vero *Dunelmensis*,
60 hoc est, *Lindisfarnensis* episcopi, atque omnium
regionum à terminis *Licifeldensis* episcopii, & *Hum-
bra* magni fluvii, usque ad extremos *Scotia* fines,
& quicquid ex hac parte prædicti fluminis, ad pa-
rochiam *Eboracensis* ecclesie jure competit, *Can-
tuariensis* metropolitanus *Eboracensi* archiepiscopo
ejusque successoribus inperpetuum optinere conce-
sit. Ita ut si *Cantuariensis* archiepiscopus Concili-
um

WILLIEL- um voluerit congregare, ubicumque visum ei fuerit, **MUS I. rex.** *Eboracensis* archiepiscopus sui praesentiam cum omnibus sibi subiectis ad nutum ejus exhibeat, & ejus canonicis dispositionibus obediens existat. Quod autem *Eboracensis* archiepiscopus professionem *Cantuariensi* archiepiscopo facere etiam cum sacramento debeat, *Lanfrancus Dorobernensis* archiepiscopus ex antiqua antecessorum consuetudine ostendit, sed ob amorem regis *Thomae Eboracensi* archiepiscopo sacramentum relaxavit, scriptamque tantum professionem recepit, non praedudicans successoribus suis, qui sacramentum cum professione à successoribus *Thomae* exigere voluerint. Si archiepiscopus *Cantuariensis* vitam finierit, *Eboracensis* archiepiscopus *Doroberniam* veniet, & eum qui electus fuerit cum cæteris praefatae ecclesiae episcopis ut primatem proprium jure consecrabit. Quod si archiepiscopus *Eboracensis* obierit, is qui ei successor eligitur, accepto à rege archiepiscopatus dono *Cantuariam* vel ubi *Cantuariensi* archiepiscopo placuerit accedet, & ab ipso ordinationem canonico more suscipiet. Huic constitutioni consenserunt praefatus rex, & archiepiscopus *Lanfrancus Cantuariensis*, & *Thomas Eboracensis*, & *Hubertus sanctae Romanae ecclesiae* subdiaconus, & praefati *Alexandri* papae legatus, & cæteri qui interfuerunt episcopi & abbates. Ventilata est autem hæc causa prius apud *Wentanam* civitatem in Paschali sollemnitate in capella regia quæ sita est in castello: postea in villa regia quæ vocatur *Windlefore*; ubi & finem accepit in praesentia regis, episcoporum, abbatum diversorum ordinum qui congregati erant apud curiam in festivitate Pentecostes.

Quintus *Baldewinus Flandrensi* insulanum Comes pater *Matildis* uxoris regis *Anglorum Willielmi* habuit duos filios, *Baldewinum* & *Robertum*. Quorum uterque uxorem accepit vivente patre eorum. Nam *Baldewinus* primogenitus habuit uxorem Comitissam *Hamaucensem*, ex qua genuit duos filios, *Ernulfum* & *Baldewinum*. *Robertus* autem accepit conjugem relictam *Florentii* Comititis *Frisiae*, quæ unicam ex *Florentio* habebat filiam. Quam *Robertus* longe facere volens à paterna hæreditate dedit eam *Philippo* regi *Francorum*, & ita comitatus *Frisiae* remansit ei cum matre puellæ, unde cognominatus est *Frisio*. Decessit autem ante mortem patris sui *Baldewini* *Baldewinus* Comes *Hamaucensis*, & successit *Ernulfus* filius ejus primogenitus. Tandem hoc anno mortuo Quinto *Baldewino* Comite *Flandriae* cum *Ernulfus* Comes *Hamaucensis* deberet ei succedere, utpote nepos ex primogenito ejus filio, & ad hoc etiam niteretur *Philippus* rex *Francorum* veniens in auxilium ejus, & *Matildis* regina *Anglorum* mittens ei *Willielmum* filium *Osberni* cum armata militum manu, cujus filia nupsit *Cnutoni* regi *Danorum*, de qua *Cnuto* genuit *Karolum* postea *Flandrensi* Comitem: *Robertus Frisio* adjuncto exercitu *Henrici Romanorum* & *Alemannorum* imperatoris improvise super eos irruens, fugato *Philippo* rege *Francorum*, *Ernulfum* nepotem suum, & *Willielmum* *Osberni* Comitem *Herefordiae* peremit die Dominico septuagesimæ: & hac de causa *Flandriam* usque ad suum obitum possedit.

Post Assumptionem sanctæ *Mariae*, rex *Anglorum Willielmus* *Scotiam* profectus est ut eam subjugaret. Cui rex *Scottorum Malcolmus* in loco

qui dicitur *Abernitici* occurrit, & hominum sibi fecit. **WILLIEL-**

MUS I. rex.

Rex *Anglorum Willielmus* civitatem quæ dicitur *Cenomannis*, & provinciam illam maxime *Anglorum* adjutorio sibi subjugavit.

An. Dñi
1073.

Gregorius papa vij.

1074.

Hic cum esset *Romanus* archidiaconus, vocatus *Hiltibrandus*, creatus est Apostolicus.

Gregorius papa celebrata synodo symoniacos anathematizavit, uxoratos sacerdotes à divino removit officio, & laicis missam eorum audire interdixit; novo exemplo, & ut multis visum est inconsiderato praedudicio contra sanctorum patrum sententiam, qui scripserunt quod sacramenta quæ in ecclesia fiunt; baptismus, crisma, corpus & sanguis Christi, Spiritu sancto latenter operante ebrundem sacramentorum effectum, seu per bonos, seu per malos, intra Dei ecclesiam dispensentur; tamen quia Spiritus sanctus mystice illa vivificat, nec bonorum meritis amplificantur, nec peccatis malorum attenuantur. Ex qua re tam grave oritur scandalum, ut nullius hæresis tempore sancta ecclesia graviore scismate discissa sit, his pro justitia, illis contra justitiam agentibus. Porro continentiam paucis tenentibus, aliquibus eam modo causa quæstus ac jactantiae simulantibus, multis incontinentiam perjurio, aut multipliciori adulterio cumulantibus; ad hæc; hac oportunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines, & se ab omni ecclesiastica subjectione excutientibus: laici sacramenta temerant, & de his disputant; infantes baptisant, sordido humore aurium pro sacro oleo & crimine utentes, in extremo vitæ viaticum Dominicum, & usitatum ecclesiae obsequium sepulturae, à presbiteris conjugatis accipere parvi pendunt, decimas presbiteris deputatas igni cremant; & ut in uno cætera perpendas, laici corpus Domini à presbiteris conjugatis consecratum sæpe pedibus conculcaverunt, & sanguinem Domini voluntarie effuderunt.

Herefordensis Comes *Rogerus*, filius *Willielmi*, *Eastanglorum* Comiti *Radulfo* contra præceptum regis *Willielmi* sororem suam conjugem tradidit, nuptiasque cum plurima multitudine optimatum in *Grantebregensi* provincia, in loco qui dicitur *Ixninga* celebrantes, magnam conjurationem plurimis assentientibus contra regem *Willielmum* ibi fecerunt, Comitemque *Walteofum* suis insidiis præventum secum conjurare compulerunt. Qui mox ut potuit *Lanfrancum Dorobernensem* archiepiscopum adiit, poenitentiamque ab eo pro facto licet non sponte sacramento accepit, ejusque consilio regem *Willielmum* in *Normannia* petiit, eique rem ex ordine gestam pandens, illius misericordiae ultro se dedit. *Herefordensi* vero Comiti ne trans *Sabrinam* *Radulfo* occurreret, restitit *Wlstanus Vigornensis* episcopus, & *Egelwinus Eveshamensis* abbas cum *Ursone* Vicecomite *Vigorniae*, & *Waltero de Laceio*. *Odo* vero *Baiocensis* episcopus frater regis, & *Gaufridus Constantiensis* episcopus, cum exercitu ad minorem *Britanniam* *Radulfum* fugere compulerunt. Rex autem *Willielmus* de *Normannia* reversus, eorum qui in illum conjuraverant quosdam exlegavit, quosdam erutis oculis vel manibus truncatis deturpavit.

Comites vero *Walteofum* & *Rogerus* sententia judiciali dampnatos arciori custodiæ mancipavit.

1075.

Set

WILLIELMUS I. rex. Set *Walteofum* extra civitatem *Wintoniam* ductum indigne rex decapitari, & in eodem loco terra iussit obrui. Set processu temporis corpus ejus de terra levatur, & magno cum honore *Crulant* sepeliendum deportatur. Post hæc rex *Willielmus* in minorem *Britanniam* transiens castellum *Radulfi* Comititis quod *Dol* dicitur, tam diu obsedit donec

An. Dñi *Francorum* rex *Philippus* illum inde fugaret.

1076. *Radulfus* Comes exivit de *Anglia*.

1077. *Robertus Willielmi* regis primogenitus eo quod *Normanniam* quam sibi ante adventum ipsius in *Angliam* coram *Philippo* rege *Francorum* dederat, possidere non licebat, *Franciam* adiit, & auxilio *Philippi* regis in *Normannia* magnam frequenter prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, & patri suo non parvam molestiam & anxietatem inferebat.

Paulus abbas ecclesiæ sancti *Albani* xiiij.

Gelu magnum & glacies validissima à kal. Novembris usque in medio Aprilis.

1078. Ecclesia *Becci* x. kal. Decembris in honore sanctæ *Mariæ* dedicata est ab archiepiscopo *Cantuaria Lanfranco*; cujus operis ipse post abbatem *Herlewinum* primum lapidem posuit.

1079. Rex *Willielmus* filio suo *Roberto* ante castellum *Gerberrei* quod rex *Philippus* præstiterat dum pugnam intulit, ab ipso vulneratus in brachio à suo dejectus est emissario: set mox ut illum per vocem cognovit, festinus descendit; ac illum suum caballum ascendere iussit, & sic abire permisit. Ille autem multis suorum occisis, nonnullis captis, ac filio suo *Willielmo* cum multis vulnerato, fugam iniit. Maledixit igitur rex *Roberto* filio suo; quam maledictionem antequam moreretur evidenter perpessus est.

1080. Rex *Willielmus* duxit exercitum suum in *VValliam*, & eam sibi subdidit. *Odonem* episcopum fratrem suum in carcerem posuit postea.

1082. Multis homicidiis inter *Henricum* regem & *Hiltibrandum* papam peractis in nocte palmarum multi sunt occisi.

1083. *Henricus* urbem *Rome* infregit & cepit, & *VVibertum* in sede apostolica instituit.

Hiltibrandus vero *Beneventum* adiit, ubi usque ab obitum suum deguit.

Obiit *Matildis* regina filia *Baldewini* Comititis *Flandrensis*, uxor *VVillielmi* regis *Angliæ*.

1084. 1085. 1086.

1087. Rex *VVillielmus* curiam suam in nativitate Domini tenens *Glavorna*, tribus suis capellanis, *Mauricio* scilicet *Lundoniensem*, *VVillielmo Theodorsensem*, *Roberto Cestrensem* dedit præfultum.

Idem rex *VVillielmus* misit justiciarios suos per unamquamque scyram, id est, provinciam *Angliæ*, & inquirere fecit per jusjurandum quot hydæ, id est, jugera uni aratro sufficientia per annum essent in unaquaque villa, & quot animalia. Fecit etiam inquire quid unaquæque urbs, castellum, vicus, villa, fluven, palus, silva redderet per annum. Hæc autem omnia in cartis scripta delata sunt ad regem, & inter thesauros reposita usque hodie servantur.

In ebdomada Pentecostes suum filium *Henricum* apud *Westmonasterium* armis militaribus Rex *Willielmus* honoravit. Nec multo post, convocatis tam clero quam Baronibus apud *Sereasberie* omnes sibi fidelitatem contra omnes homines jurare à rege coacti sunt.

Desiderius, qui & *Victor*, papa contra *Clementem* **WILLIELMUS II. rex** est factus.

Translatio sancti *Nicholai* archipræsulis à *Myrrea* metropoli *Græcorum* ad *Barum* civitatem *Apuliæ*.

Willielmus rex obiit, successerunt filii Willielmus in Angliam, Robertus in Normanniam.

An. Dñi 1088. **R**ex *Willielmus* regnum *Francia* devastans castrum nobile quod vocatur *Maante* combussit, & ecclesias quæ ibi erant, plebemque multam, & duos anachoritas sanctos igni tradidit: sed in ipso reditu dirus viscerum dolor illum apprehendit. Cum autem diem sibi mortis imminere sensisset, fratrem suum *Odonem*, & omnes quos in *Anglia* vel *Normannia* custodiæ mancipaverat laxavit. *VVillielmus* omnibus consulibus *Normannia* fortior fuit, omnibus *Anglorum* regibus potentior, omnibus prædecessoribus suis laude dignior. Erat autem sapiens sed astutus, locuples sed cupidus, gloriosus sed famæ deditus, ad castella solus omnes fatigabat construenda. Si cervum aut aprum quis caperet oculos ei eruebat, amabat enim feras tanquam pater esset ferarum. Huic *Normannia* hæreditarie provenerat, *Cenomanniam* armis adquisierat, *Britanniam* sibi acclivem fecerat, Super *Angliam* solus regnaverat, *Scotiam* sibi subjugaverat, *VValliamque* reverendus in suam acceperat. Terris vicinis terrori inerat. Pacis autem tantus auctor fuerat, quod puella auro onusta regnum *Angliæ* pertransire posset impune. *VVillielmus* hic mirabilis terram suam sic divisit, *Roberto* primogenito suo *Normanniam*, *Willielmo* secundo filio suo *Angliæ* monarchiam, *Henrico* thesauri copiam. Pro quo cum *Robertus* partem ei *Normannia* vendidisset, thesauro habito, quod ei vendidit iterum abstulit. Rex igitur *Willielmus* postquam xx. annis, mensibus x. & xxviiij. diebus, genti *Anglorum* præfuit, v. idus Septembris die *Jovis* regnum cum vita reliquit, & *Cadomi* in ecclesia sancti *Stephani* quam ipse à fundamentis construxerat, sepultus requiescit. Uxor vero sua *Matildis* abbatiam sanctimonialium ibidem construxit, ubi & ipsa requiescit.

Willielmus filius regis *Willielmi Angliam* festinato adiit, ducens secum *Wlnothum* & *Morkarum* quos pater suus laxavit. Set mox ut *Wintoniam* venit, eos custodiæ mancipavit.

Sexto kal. Octobris, die Dominico, in *Westmonasterio* à *Lanfranco Dorobernæ* archiepiscopo jam dictus *Willielmus* consecratus est in regem.

Deinde *Wintoniam* rediens, thesauros patris sui, ut ipse jusserat, per *Angliam* divisit ecclesiis in civitatibus, vel villis, per singulas denarios xl. dedit, cruces, textos, scrinia, ac varia ornamenta gemmis & auro redimta per ecclesias digniores, & monasteria dividi iussit. Ejusque germanus *Robertus* in *Normanniam* reversus, thesauros quos invenerat, pro anima patris sui largiter divisit, & *Ulfum Haroldi* quondam regis filium à custodia laxavit, & armis militaribus honoratum abire permisit.

Hoc anno inter primates *Angliæ* magna est orta discordia. Pars enim nobiliorum *Normannorum* favebat regi *Willielmo*, sed minima. Pars vero altera

**WILLIEL-
mus II. rex.** tera Roberto Comiti, set maxima, cupiens hunc sibi
asciscere in regnum, fratrem vero aut fratri tradere
vivum, aut regno privare peremptum. Hujus exe-
crandæ rei principes extiterunt *Odo* episcopus *Baiocensis*, qui tunc erat Comes *Cantuariensis*, *Robertus*
etiam frater ejus. Intererat etiam prædicto consilio
cum *Roberto* nepote suo Comite *Northymbrie* *Gaufridus* episcopus *Constantiensis*, *Villelmus* episco-
pus *Dunholmenfis*. Episcopus igitur *Baiocensis* mu-
nita *Rovecestria* misit *Normanniam*, exhortans Co-
mitem *Robertum* venire in *Angliam*, nuncians ei re-
gnum paratum & coronam. Missi itaque viri auxili-
arii à Comite *Roberto* in *Angliam*, ab *Odone Rove-
cestram* receperunt custodiendam. Quorum prima-
tes erant *Eustachius* junior Comes *Bolonia*, & *Ro-
bertus de Belesmo*. Quo audito, rex *Villelmus*
vocat quos sibi credit fidos, vadit *Lundoniam*, belli
tractaturus negotia. Congregato igitur quantum
poterat *Normannorum*, set maxime *Anglorum* pe-
destri & equestri licet mediocri exercitu, tendere
disposuit *Rovecestriam*, set *Tunibrigiam* cui præ-
erat *Gilebertus* filius *Ricardi* contrariam sibi inve-
nit. Qua in biduo expugnata, *Gilebertum* vulnera-
tum ad deditionem coegit. Audito Regis adventu
Rovecestriam, adiit *Odo* castrum fratris sui *Roberti*
Moritonensis Comitis, scilicet *Pevenesa*. Inito itaq;
salubri consilio rex patrum suum eoque persequi-
tur, & oblesso ibidem utroque patruo, propter locum
munitissimum ad expugnationem indies laborat.
Interim circumquaque per *Angliam* tempestas sævit
bellica. *Rogerus* in castello suo *Arunel* Comitis
Roberti operiebatur adventum. *Gaufridus* episco-
pus *Constantiensis* in castello suo *Bristoa*, cum nepo-
te suo *Roberto de Mubraio*, qui *Batoniam* & ejus
provinciam igne succendit; deinde procedens *Yvel-
cestriam* obledit, sed repulsi inde abcessit. *Vil-
lelmus de Owe Glavornam*, *Robertus* filius *Balde-
mini de Exacestra Devoniam*, *Hugo de Grente*
Maisnilo Legercestræ provinciam, *Rogerus Bigo-
tus Estangliam* deprædati sunt. *Bernardus de No-
vo Mercato*, *Rogerus de Laceio*, *Radulfus de Mor-
tuo Mari Vigorniam* invadunt. Sed pater reveren-
dus *Wlstanus* jam quodam modo alter *Moyse* pa-
rat se, viriliter staturus pro populo & civitate sua,
pro imminente periculo fundens precamina, exhor-
tans subditos ne desperent de Deo qui non pugnat
gladio neque hasta. *Normanni* interim rogant epi-
scopum *Wlstanum*, ut ab ecclesia ad eos transiret in
castellum. Ipse vero pro regis fidelitate petitioni eo-
rum adquevit. Castellani igitur & cives licentia
episcopi hostibus trans *Sabrinam* occurrunt. Qui-
bus inquit, Ite filii, ite in pace, ite securi cum Dei
& nostra benedictione. Confidens ego in Domino
spondeo, vobis non hodie nocebit gladius. Alacres
ergo omnes unanimiter hostibus occurrunt. Hostes
vero contumaciter episcopi spernentes mandata, in
terram ipsius posuerunt incendia, unde gravi eos
episcopus à circumstantibus coactus percussit ana-
themate. Res miranda, & Dei virtus, & viri boni-
tas. Nam statim hostes tanta membrorum percuti-
untur debilitate, tanta oculorum attenuantur caci-
tate, ut vix arma ferre valerent, nec socios nec hos-
tes agnoscere. Cæduntur pedites, capiuntur milites.
Cæteris fuga elapsis, regis fideles sine ulla dimini-
tione suorum remeant ad propria, gratias Deo &
episcopo referentes.

n. Dñi 1089, *Lanfrancus* inter alia bona sua viginti quinque

maneria ecclesiæ *Cantuariensi* restituit. Ecclesiam *Willelmus II. rex.*
Rosensem ipse instauravit, & in ea episcopum ordi-
navit *Beccensem* monachum nomine *Hernostum*, in
cujus consecratione inventus est evangelii versus, Ci-
to proferte stolam primam, & cætera. Quod cum
audisset *Lanfrancus* prædixit eum cito moriturum,
& sic contigit nondum anno completo. Abbatiam
quoque sancti *Albani* restituit in primum statum,
in qua posuit Abbatem *Paulum*, qui ibi ordinem
Becci instituit sicut usque hodie est.

Willelmus rex *Anglorum* regni sui ulcisci para-
tus injurias quas frater suus *Robertus* ingesserat,
muneribus datis adquisivit sibi castellum sancti
Walerici, & *Albamarle*, & *On*, & *Fiscannum*.
Suorum autem infidelitate cognita, Comes *Robe-
rtus* regem *Francorum Philippum* in *Normanniam*
venire fecit, set à *Willelmo* Rege non modica pe-
cuniæ data quantitate in *Franciam* remeavit.

Yvo Carnotensis episcopus regularum exceptiones
ecclesiasticarum in unum corpus adunavit huc
usque.

Johannes Wellensis episcopus natione *Turonicus*,
sedem præsulatus transtulit *Batoniam*, regis con-
sensu.

Rex *Anglorum Willelmus* cum fratre suo *Robe-
to* concordiam fecit. Eo tamen pacto ut castra illa
quæ frater ab eo adquisierat regi remanerent. Hoc
etiam inter se statuerunt, Si alter sine hærede more-
retur, superstiti remaneret defuncti hæreditas. Post
hæc simul venerunt in *Angliam*. Deinde in *Scoti-
am* contra *Malcolmum* regem, qui hostiliter *Nor-
himbriam* invaserat, profecti sunt; sed tandem in
provincia *Loidis* pacificantur ea conditione, ut *Wil-
lelmo* regi sicut patri suo olim *Malcolmus* obediret,
& *Malcolmo* xij. villas quas in *Anglia* sub patre suo
habuerat *Willelmus* redderet, & xij. marcas auri
singulis annis daret.

Erant duo sicut ferebatur qui dicebantur *Romani*
pontifices, à se invicem discordantes, & ecclesiam
Dei inter se divisam trahentes; *Urbanus* scilicet,
qui primum vocatus *Odo*, fuerat episcopus *Ostiensis*,
& *Clemens* qui *Wibertus*, archiepiscopus *Ravennan-
sis*. Quæ res per plures annos ecclesiam *Anglia* in
tantum occupavit, ut ex quo *Gregorius* qui & *Hil-
tibrandus* defunctus fuit, nulli loco papæ usque ad
hoc tempus subdi, vel obedire voluerit.

Antistes *Remigius*, qui licentia regis *Villelmi*
senioris episcopalem sedem de *Dorcacestra* mutave-
rat *Lindicolnia*, constructam in ea ecclesiam ponti-
ficali cathedra dignam dedicare volebat. Set *Tho-
mas Eboracensis* archiepiscopus illi contradicendo re-
sistebat, affirmans eam in sua parochia esse constru-
ctam. At rex *Villelmus* junior fere totius *Ang-
lia* episcopis mandavit, ut in unum convenientes
vi. idus Maii ecclesiam dedicarent. Sed biduo ante
diem statutum episcopus *Remigius* migravit à secu-
lo, & ecclesiæ per hoc remansit dedicatio. His actis,
rex in *Norhimbriam* profectus civitatem *Carleul*
restauravit, quæ à *Danis* paganis ante CC. annos
diruta usque ad id tempus mansit deserta.

Rex *Willelmus* in regia villa quæ vocatur *Alwe-
stan* vehementi percussus infirmitate civitatem *Gla-
vornam* festinanter adiit, ibique per totam quadra-
gesimam languosus jacuit. Qui cum se putaret cito
moriturum, ut ei sui Barones suggererunt, vitam su-
am corrigere, ecclesias non amplius vendere, nec ad
censum ponere, set illas regia tueri potestate, rectas

leges

An. Dñi
1090.

1091.

1092.

1093.

WILLELMUS II. rex. leges statuere Deo promisit. Suadetur ei ut de matre totius regni, ecclesia scilicet *Cantuariensi* cogitet, & eam à pristina viduitate & calamitate per institutionem pontificis releveret. Unde *Anselmo Beccensi* Abbati, qui quarto anno oppressionis *Anglicane* ecclesie invitatus, immo districta interpellatione ab *Hugone Cestrensi* Comite, multisque aliis *Anglorum* principibus, qui eum animarum suarum advocatum elegerant, insuper etiam pro communi utilitate coactus, *Angliam* ingressus est, *Dorobornensem* archiepiscopatum concessit, & Cancellario suo *Roberto Bloet, Lindicolnensem* dedit præsulatum.

Acta sunt hæc anno præsentis ij. non. Martii prima dominica Quadragesimæ. Præcepit itaque rex ut investiretur *Anselmus* omnibus ad archiepiscopatum pertinentibus, atque ut civitas *Cantuarie* quam *Lanfrancus* suo tempore in beneficio à rege tenebat, & abbatia sancti *Albani* quam non solum *Lanfrancus*, set & antecessores ejus habuisse noscuntur, in alodium ecclesie Christi *Cantuariensis* pro redemptione animæ suæ perpetuo jure transirent.

Obiit *Paulus* Abbas & restaurator ecclesie sancti *Albani*.

Convenientibus ferme totius *Anglie* episcopis, quibus intererat *Thomas Eboracensis* archiepiscopus, *Anselmum* pridie Non. Decembris consecraverunt antistitem. Verum cum ante ordinandi pontificis examinationem, *Walchelinus Wentanus* episcopus rogatu *Mauricii Londoniensis* episcopi cujus hoc officium est, ecclesiastico more electionem scriptam legeret, mox in primo versu *Thomas Eboracensis* graviter offensus, eam non jure factam conquestus est. Nam cum diceretur, » Fratres & coepiscopi mei, vestrae fraternitati est cognitum quantum » temporis est ex quo accidentibus variis eventibus, » hæc *Dorobornensis* ecclesia totius *Britannie* metropolitana sit viduata pastore: subintulit dicens. » Si » totius *Britannie* metropolitana; ecclesia *Eboracensis* » quæ metropolitana esse scitur, metropolitana non » est. Et quidem ecclesiam *Cantuariensem* primatem » totius *Britannie* esse scimus, non metropolitanam. Quod auditum ratione subnixum esse intellectum est. Tunc mutata scriptura, pro totius *Britannie* metropolitana, totius *Britannie* primas scriptum est, & omnis controversia conquievit. Itaque sacrauit illum ut primatem totius *Britannie*. Cum igitur inter sacrandum pro ritu ecclesie textus evangelii super eum ab episcopis apertus tentus, & peracta consecratione fuisset inspectus, hæc in summitate pagine sententia reperta est. Vocavit multos, & misit servum suum, & cæperunt omnes excusare.

Hic suscepit *Herbertus* pontificatum ecclesie *Norb.*

An. Dñi
1094.

Herbertus qui cognominatur, *Losenga* ex abbate *Ramesie* empto præsulatu, *Teodensis* ecclesie factus est episcopus. Verumptamen erroneum impetum abolevit pœnitentia; *Romam* namque profectus symoniacum baculum & anulum deponens, indulgentia clementissimæ sedis iterum recipere meruit. Domum vero reversus sedem episcopalem transportavit ad *Normicum*, ibique monachorum congregationem instituit.

1095.

Vir venerabilis vitæ *Wlstanus* episcopus ecclesie *Wigornensis* migravit è seculo, anno à primo seculi die certa scripturæ ratione v. CC. xix. Cujus transitus hora, suo quem specialiter dilexerat amico *Roberto Herefordensi* episcopo, in opido quod *Cricce-*

lad vocatur in visione apparuit, illique ad se tumulandum *Wigornam* properare mandavit. Anulum etiam cum quo pontificalem susceperat benedictionem neminem passus est digito extrahere, ne post mortem suos videretur fallere, quibus prædixerat sæpissime, nec illum vita comite se velle perdere, nec etiam sepulturæ suæ die.

Walterus Albanensis episcopus *Romane* ecclesie legatus ante pascha venit in *Angliam*, pallium pro quo rex *Willelmus* ad *Urbanum* papam miserat illi deferens. Quod iij. idus Junii die dominica ab eodem *Cantuariam* super altare delatum ab *Anselmo* assumptum est, atque ab omnibus ob reverentiam beati *Petri* suppliciter deosculatum.

Urbanus papa Concilium tenuit apud *Clarum montem*, *Hiltebrandi* decreta renovat; *Philippum* regem *Francorum*, qui vivente uxore sua superducebat alterius viventis, scilicet *Fulconis Andegavensium* Comitis uxorem, excommunicat.

Circa diluculum pridie Non. Aprilis stellæ videntur labi de cœlo. Inter quas cum unam magnam labi quidam in *Francia* stuperet, notato loco cum aquam ibi fudisset, fumum cum fervoris sono inde exire magis stupuit.

Northimbrensis Comes *Robertus* de *Mulbraio*, & *Willelmus* de *Auco*, cum multis aliis, regem *Willelmum* regno vitæque privare, & filium amitæ illius *Stephanum* de *Albamarno*, conati sunt regem constituere. Set rex congregato exercitu castella ejus obsedit, milites illius cepit; ipse vero à monasterio sancti *Oswini* quo fugerat à militibus regis captus est, & in custodia positus. Rex igitur non multo post illum ad *Babbenbyri*, castellum scilicet ipsius Comitis duci, & ejus oculos erui jussit, nisi uxor ejus & propinquus ejus *Moreal* castrum redderent. Qua necessitate compulsi castellum reddiderunt. Comes autem forti custodiæ mancipandus ad *Vindeforam* est ductus. *Moreal* vero factæ traditionis causam regi detexit.

Octavis Epiphaniæ apud *Saresberiam* celebrato Concilio, *Villelmi de Auco* in duello victi oculos eruere, & testiculos abscidere, & dapiferum illius *Villelmum* de *Alderi* filium amitæ illius rex jussit suspendi. Comitem *Odonem* de *Campania* prædicti *Stephani* patrem, & quosdam alios traditionis participes in custodiam posuit.

Urbano ut dictum est in *Gallia* synodum celebrante, & ad debellandos paganos *Ierosolimam* proficisci Christianos exhortante, occidentales populi dolentes loca sancta à gentibus prophanari, innumerales una inspiratione commoti undique concurrunt, firmissima pace interim composita, Judæos vero ad credendum in Christum compellunt, credere nolentes bonis privant, urbibus eliminant. Hortatu siquidem præfati papæ mox in ipsa synodo Comes sancti *Egidii Raimundus*, & cum eo multi alii cruce Christi insigniti sunt. Hujus Dei exercitus primates extiterunt *Podiensis* & *Ostiensis* episcopi, *Hugo magnus*, *Philippi* regis *Francorum* germanus, *Dux Lothariensis Godefridus*, *Anselmus de Ribodi monte*, *Carnotensis* Comes *Stephanus*, *Flandrensis* Comes *Robertus*, duo germani *Godefridi Ducis Boloniensis* Comes *Eustachius* & *Baldwinus*, prædictus Comes *Raimundus*, *Beomundus Roberti Wiscardi* filius, *Normannorum* Comes *Robertus*; qui nuntiis in *Angliam* missis germanum suum regem *Willelmum* petiit, ut illi pace redintegrata x^m. marcas argenti præstaret, & ab eo *Norman-*

WILLELMUS II. rex.

An. Dñi
1096.

**WILLIEL-
mus II. rex.** *niam* in vadimonium acciperet. Qui mox petitioni
ejus satisfacere gestiens, à majoribus *Anglia* non
modica pecunia accommodata mense Septembri
mare transiit, & vi. DCLxvi. illi præstitit, & ab eo
Normanniam vadem accepit.

Ricardus de Albeneio xv. Abbas ecclesiæ san-
cti *Albani*.

Anselmus Dorobernia Archiepiscopus consecravat
Wigornensem episcopum *Samsonem Lundonia*, in ec-
clesia sancti Pauli xvij. kal. Julii die Dominica.

**An. Dñi
1097.** Primum bellum Christianorum fuit ad pontem
Farfar fluminis ix. kal. Martii. Secundum apud
Nicheam, quam & ceperunt xij. kal. Julii. Cepe-
runt & *Laodiciam*. Cum vero essent plusquam
CCC. M. armatorum, tanta eis suppetebat copia,
ut aries uno nummo, bos vix xij. nummis venderetur.
Cum igitur post vij. ebdomadas & iij. dies in-
de *Antiochiam* tenderent, diviso exercitu, circum-
dederunt unum eorum exercitum CCC. lx. equi-
tum, & *Arabes* quorum non erat numerus. Mittitur
ergo ad alium exercitum. Bellum igitur geritur
horrendum in quo *Christiani* vehementer attriti
sunt. Quibus jam fugam meditantibus occurrit *Ro-
bertus Dux Normannia* clamans: Quo milites? quo
fugitis? Equi eorum sunt nostris velociore, melius
est bene mori quam male evadere. Me sequamini.
Dixerat, & in quendam paganorum regem lanceæ
direxit aciem, quæ lignum & æs & corpus æque dif-
fidit; stravitq; secundum & tertium. Igitur *Tancre-
dus, Boamundus, Ricardus de Principatu, Robertus de
Ansa* non segnius indulgent ictibus, cum ecce *Hugo
Magnus, & Anselmus de Ribemunt* cum magna ca-
terva alium prævolantes exercitum, defessos paga-
nos recentes fundunt; visis igitur ex insperato tot ho-
stibus, pagani fugæ indulgent, *Christicolæ* vero vi-
ctoria potiri sunt licet dampnosa, primo die Julii.
Deinde venerunt ad *Eracheam*, inde ad *Tharsum*
quæ subdita est *Baldewino* Comiti mirifico. *Atene*
vero & *Mamistra Tancredo*. Dux *Normannia* quan-
dam civitatem *Symeoni, Raimundus & Boamundus*
aliam *Petro de Alpibus* commiserunt. Tandem ve-
nientes ad pontem ferreum, *Antiochiam*, quæ caput
est *Syria*, obsederunt xij. kal. Novembris. In Fe-
bruario, congregato mirabili paganorum exercitu
ad pontem ferreum apud castellum *Areth*, nostri sex
acies in eos direxerunt; sed maxima vis paganorum
eos tam acriter invasit, ut paulatim jam cederent.
At *Boamundus* bellorum arbiter, *Robertus* etiam
filius *Gerardi* signifer, velut leones prouunt inter
hostes. Dux igitur *Normannorum* gladio caput cu-
jusdam magni viri, & dentes, & collum, & hume-
ros usque in pectora diffidit. Dux *Godefridus* quen-
dam medium secavit. Dum igitur pars terræ ceci-
disset, partem domini ferebat equus inter paganos.
Quo monstro perterriti, simul cuncti fugientes, in
iram dampnationis abierunt.

Ortum, vitam, promotionem *Anselmi Beccensis ab-
batis in archiepiscopum Cantuariensem, quidve
questionis emerferit inter ipsum & reges An-
glorum, ij. Willelmum scilicet, & Henricum, edo-
cebunt sequentia.*

A*nselmus* genere *Longobardus Augusta* civita-
tis indigena, patrem *Gundulfum*, matrem ha-
buit *Hermerbergam*. Litteras edoctus à puero bo-
nos imbibit mores cum litteris, adolescentioris ætatis

**WILLIEL-
mus II. rex.** laxiores habenas intra puræ conscientia secreta refle-
ctens, in hoc studuit firmare propositum, ut ab honesto
non reflecteret animum. In humilitate simul & scien-
tia litterarum choævos undequaq; transcendens, *Al-
pium* juga transcendit, invigilans per triennium libe-
ralibus disciplinis in *Gallia*. Transiens in *Norman-
niam* adhæsit *Lanfranco* Priori *Beccensi*, scholas
publicas Abbatis *Herlemini* permissu, vel jussu re-
genti tunc temporis. Sanam cujus doctrinam atten-
dens, & mundialibus curis ex toto renunciâns habi-
tum monachalem suscepit, annum ætatis agens vi-
cesimum septimum. Quos imitari debuerat clau-
stralibus institutis artatus, bonis operibus jugiter in-
hærendo cura sollicitiore prævenit, in tantum, ut in-
structionem desiderare fraternam juxta morem no-
viorum fratribus ad hoc deditis videretur super-
fluum, cum ipsi crederent in tanto conventu meri-
to perfectioribus præferendum. Cum jam in claustro
continuum transegisset triennium, *Lanfrancus* Ab-
bas primo *Cadomensis* effectus, post *Dorobernensem*
consecratus antistes, in prioratu *Beccensi* successorem
reliquit *Anselmum*. Abbati postmodum *Herlewi-
no*, fratrum unanimi concurrente consensu, curæ pasto-
ralis in virga successit *Anselmus*. Postremo rex *An-
glorum* secundus *Willelmus* ad extrema fere perdu-
ctus set ad tempus fervore caritatis accensus, anno
iij. post decessum *Lanfranci*, de consilio *Cantuari-
ensis* ecclesiæ tractatum coepit habere cum suis. Con-
silio quorum set maxime procerum, Abbatem *An-
selmum* è *Normannia* celerius evocatum, procura-
vit in archiepiscopum fullimari. Quem invitum &
modis omnibus quoad licuit renitentem, concurrenti-
bus omnium votis suffraganei *Cantuarie* consecra-
runt, pridie nonas Decembris, cum ageret annum
ætatis suæ sexagesimum. Rex in corpore convale-
scens, ægrotare coepit in anima. Nam in propriis fa-
cultatibus dispergendis effusior, alienas perscrutari
non destitit. Tandem ad sanctuarium Dei currens
M. libras argenteorum fiscalibus commodis appli-
candas ab archiepiscopo petebat instantius, causam
allegans ut sibi videbatur justissimam, quoniam gra-
tis in promotione sua promptum præbisset assensum.
Archiepiscopus vero trahens ad indifferentiam ante
promotionem, vel post, talem ob causam numerare
pecuniam, pari sententia feriendum decrevit u-
trumque. Sed quia regis saccos implere non poterat
nisi prius bonam conscientiam evacuasset, elegit
potius regis indignationem incurrere quam dispen-
dium famæ, quam periculum animæ, quam confu-
sionem in posterum, quam imprecationem multo-
rum in ecclesia Dei subire. Sed ad officium suum
juxta morem ecclesiasticum plenius exequendum, à
rege licentiam petiit adeundi papam *Urbanum* pro
pallio. Rex ad *Urbani* nomen statim vehementer
incanduit, nam quia tunc temporis ecclesia *Romana*
laborabat in schismate, *Vviberto Ravennate* metro-
politano per violentiam Imperatoris *Henrici* nimis
impudenter intruso, suum erat in regno suo quem
vellet papam eligere, nec erat alterius Apostolicum
etiam nominare. Tractus in causam ob eam causam
archiepiscopus læsæ majestatis reus arguitur. Ex
adverso steterunt episcopi quidam archiepiscopo de-
bitam subtrahentes obedientiam, quam etiam, in
fraterna caritate nolentes persistere, quotquot erant
excepto *Rofensi Gundulfo*, sustinuerunt in propriam
abjurare perniciem. Inimicitias igitur archiepiscopo
denunciatis, non alia ratione sibi vel suis partem se-
curitatem

Willielmus II. rex. curitatem agnoscere potuit per internuncios, nisi protestaretur in medium quod *Urbani* papæ non amplecteretur mandatum. Aliquot subinde diebus elapsis *Valterus Albanensis* episcopus afferens pallium archiepiscopo, papam *Urbanum* & Regem reconciliavit, quibus tamen insertis conditionibus edisserat pro certo qui novit. Quid autem accepto pallio rursus ad petendam licentiam visitandi papam *Urbanum* secundo terciove coegerit Archiepiscopum, satis innuit indulta licentia let non licentiosa. Nam si cepto desisteret, si propositis evangeliis repromitteret, se nec Apostolorum limina visitaturum, nec pro negotio quovis *Romane* sedis audientiam appellaturum, tunc poterat & suis & rebus suorum cum omni tranquillitate prospicere, poterat & regni majoribus in omni dominatione præesse: sin autem, poterat transfretare sed inconsultius & sine spe revertendi recedere. Discedens archiepiscopus à conspectu Concilii venit *Cantuariam*, quid reportaret à curia publice manifestans. Ascensuro navem apud *Dovoriam* *Willielmus de Warewast* familiarissimus regis irreverenter accurrit, & pecuniam non in ore sacrorum solummodo, sed in ipsius archiepiscopi manibus & clivellis improbus perscrutator perquirens, non invento quod quæsierat, sollicitudinem delusam invenit. Poterat hoc alteri verecundiam latam ingerere, sed nec sic ab archiepiscopo vel verbum amaritudinis, vel signum offensionis, vel notam confusionis potuit extorquere. Transfretationem ejus publicæ potestatis apparitores ilico prosequuntur: Ecclesiæ bona fiscalibus ratiociniis addicentes, & deducentes in irritum quicquid consilio maturiore statuerat archiepiscopus. Limina visitans apostolorum ab *Urbano* papa maximo cum honore receptus est *Laterani*, cum quo postmodum in *Barensi* Concilio *Græcorum* à fide catholica dissidentium confutavit errorem. Habito *Romæ* Concilio quo rursus idem papa resedit *Urbanus* interfuit, in quo laicos investituras ecclesiarum more pristino conferentes & eas accipientes à laicis, & taliter post acceptum honorem munus consecrationis impendere præsumentes à communione fidelium synodalis auctoritas decrevit extorres.

A Concilio rediens archiepiscopus, dum exilium æquanimitè *Lugduni* subiret effluxit triennium; prope cujus finem vitæ finem Rex Anglorum *Willielmus* incurrit. Cui frater suus *Henricus* successit in regno. Sed nec in moribus, nec in proposito, nam ilico revocavit archiepiscopum & liberam rerum suarum amministrationem habere permisit. Cum autem de consilio vacantium ecclesiarum per *Angliam* ab exilii sui tempore primo tractatus haberetur diffusior, investituram earum regiam dignitatem contingere regni contendebant majores. In contrarium sentiebat archiepiscopus, Concilii supradicti fideliter instituta recensens. Ut autem debitam libertatem ecclesiis conservaret, per duos annos & dimidium gravissimis est affectus injuriis. Tandem ut Regis indignationem mitigaret in aliquos, sicut petebatur consensit ut cum nunciis Regis *Romam* proficisceretur, & regni negotia quæ libertatem ecclesiæ non opprimerent procuraret cum eis. Qui venientes *Romam*, invenerunt *Urbano* successisse *Paschalem*. Qui cum adventum archiepiscopi, nuntiorum etiam Regis audisset, intellexisset & causam, nec investituram ecclesiarum, nec quicquam aliud quod Regem ecclesiarum offenderet *Henrico* Regi concessit. Infecto ne-

gotio nuntiis redeuntibus dum *Lugdunensium* limites attigissent, *Willielmus de Warewast* ex parte regis inhibuit archiepiscopo ne rediret in *Angliam* nisi suum esset propositum ad instituta supradicti Concilii non respicere; sed amicam juri consuetudinem antiquitus introductam & utentium approbatam consensu modis omnibus conservare. Sustitit igitur Archiepiscopus *Lugduni* manens, ubi quasi in icola virtutum præsidens magisterio sanctæ conversationis enituit. Bonis itaque suis denuo confiscatis, annus elapsus est & dimidius. Postmodum archiepiscopus à Rege rogatus intravit *Normanniam*. Cum autem *Becci* Rex & archiepiscopus convenissent, sub audientia virorum illustrium tanquam in jure professus est Rex se nichil juris vel sibi vel hæredibus suis in posterum in ecclesiarum investituris vendicaturum, nec in electionibus faciendis aliquid aliud quam solum assensum, sicut sacrorum canonum censura præscribit. Quibus in hunc modum pacificatis est regressus in *Angliam* archiepiscopus, ubi dum in causa Dei, dum in causa matris ecclesiæ victoriosissimum reportasset triumphum, in bona quiete consenuit.

Henrico Regi Anglorum Anselmus archiepiscopus. In litteris vestris quas nuper accepi mandavit michi vestra dignatio quod nullum hominem libentius in regno vestro velletis habere quam me, si vellem ita vobiscum esse sicut archiepiscopus Lanfrancus cum patre vestro fuit. Ad quod respondeo, quia neque in baptismo neque in aliqua ordinatione mea promisi me servaturum legem vel consuetudinem patris vestri aut Lanfranci archiepiscopi sed legem Dei & omnium ordinum quos suscepi. Quapropter si vultis me sic esse vobiscum ut possim vivere secundum legem Dei & ordinem meum, & si me revestitis secundum eandem legem Dei de omnibus rebus quas de archiepiscopatu meo accepistis postquam à vobis discessi, quas si præsens essem non deberetis me nolente accipere, & hoc michi promittitis, paratus sum redire ad vos in *Angliam*, & servire Deo, & vobis & omnibus michi commissis secundum officium à Deo michi injunctum ipso adjuvante. Sed quia causa non est mea sed Dei michi ab ipso commendata, timeo diu differre clamorem ad Deum facere. Quapropter precor, obsecro ne me cogatis dolentem & invitum clamare, Exurge Deus & causam tuam judica.

Paschalis papa Anselmo archiepiscopo.

In Concilio quod nuper habuimus, ex communi fratrum & coepiscoporum sententia deliberatum est, Regis consiliarios qui ad investitura flagitium ipsum impellunt, & eos qui ab eo investiti sunt, ab ecclesiæ liminibus repellendos quia de libera facere ancillam conantur. Quam nimirum sententiam nos Spiritus sancti judicio in Comitum de Melvento & ejus complices promulgavimus, & eandem ipsam in eos qui sunt investiti à Rege, ejusdem sancti Spiritus judicio confirmamus. Regis vero sententia ea ex causa dilata est, quia suos ad nos nuntios in præteriti pasche tempore debuit destinare.

Henrico Regi Anselmus archiepiscopus.

Audio quod vestra excellentia vindictam exercet super presbyteros Angliæ & forisfacturam exigat ab eis, quod non servaverunt præceptum Concilii quod ego cum vestro favore tenui apud *Lundoniam* cum aliis episcopis & Religiosis personis. Quod hætenus inauditum & inusitatum est in ecclesia Dei de ullo Rege vel de aliquo Principe. Non enim

WILLIELMUS II. rex. enim pertinet secundum legem Dei huiusmodi cultum vindicare nisi ad singulos episcopos per suas parochias, aut si ipsi episcopi in hoc negligentes fuerint, ad archiepiscopum & primatem. Precor igitur vos sicut karissimum dominum cuius animam diligo plus quam presentem vitam corporis mei, & consulo sicut vere fidelis corpori & anime vestra, ne vos contra ecclesiasticam consuetudinem in tam grave peccatum mittatis, & si jam inceperitis ut omnino desistatis.

Paschalis episcopus Gerardo Eboracensi archiepiscopo. Sedis apostolica benignitas delinquentes filios novit diutius tolerare, ut eorum excessus debita possint correctione curari. Hoc de te Romana jamdudum fecit ecclesia, set tuos adhuc excessus corrigere contempsisti. Ipse etiam nosti quia ea spe tue promotioni condescendimus, ut ad ressecanda regni Anglorum contagia fratri nostro Anselmo Cantuariensi archiepiscopo adiutor & cooperatore adesses. Nostra vero mansuetudinis oblitus, nec eundem fratrem adjuvare curasti, nec pro officii tui debito iniquitati regia obviasti, immo fervorem diceris adhibere. Nos tamen adhuc sedis apostolica mansuetudine sustinemus, eo nimirum tenore, ut excessus tuos corrigas, vitam emendes prateritam, & nobis sicut dignum est satisfacias. Noveris autem Regis consiliarios, Comitem videlicet de Mellent & eos qui ad investitura flagitium Regem impellunt, in Concilio quod praterita quadragesima celebravimus, sancti Spiritus iudicio ab ecclesiarum liminibus esse repulsos, & in eos qui investituras acceperunt eandem sententiam esse firmatam. Quod per te omnibus annuntiari precipimus. Regis vero Sententia ea ex causa dilata est, quia suos ad nos nuntios in praterita Pascha tempore debuit destinare.

Paschalis episcopus Girardo Eboracensi. Quamquam prave adversum nos, immo contra matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam te non ignoremus egisse, presentibus tamen litteris tibi mandamus ut professionem tuam venerabili fratri nostro Anselmo Cantuariensi archiepiscopo facere non negligas. Audivimus enim Thomam quondam predecessorem tuum ex hac eadem re contentionem movisse, & cum in presentia Domini Alexandri papa ventilata esset, ex precepto ejus diffinitione habita post varias quaestiones Lanfranco predecessori suo & successoribus suis eandem professionem fecisse; unde & nos quod tunc temporis diffinitum est volumus auctore Deo firmum illibatumque servari.

Paschalis papa Anselmo archiepiscopo.

Eos qui investituras acceperint aut investitos benedixerint aut hominia Regi fecerint suscipito, & eos absolvo vice nostra, Quos vel ipse benedicas vel a quibus volueris benedici precipias.

Rex *Willelmus* dum in nova foresta venaretur, venit ei nuntius a *Cenomannia* dicens ei familiam suam ibi obsideri. Ilico rex ad mare veniens naves introiit. Cui nautae, Cur regum fortissime intollerabili tempestate maris alta laceffis, & mortis imminens periculum non formidas? Quibus rex: De rege fluctibus submerso non audiui. Ergo mare transiens spreto periculo nichil dum viveret egit unde tantam famam haberet. *Cenomanniam* veniens *Helyam* consulem turpiter fugavit, & in *Angliam* iterum transiit.

Obsessa igitur *Antiochia* in tantum attenuati sunt

Christiani propter omnium rerum penuriam, ut in *Henricus I. rex.* toto exercitu vix C. boni equi invenirentur, & tamen quamvis ex desperatione multi sese subtraxerint, multi etiam repatriaverint, nono mense obsidionis iij. Non. Junii capta *Antiochia*, Christiani a paganis verla vice obsessi tanta fame afflicti sunt, ut vix aliqui ab humanis carnibus abstinere, set confortati a deo per inventam ipsius lanceam *Andrea* Apostolo revelante in ecclesia beati *Petri*, ipsa lancea eos praecedente obessoribus concurrunt, & *Cirbaram* principem militiae aliosque fugantes, multis milibus occisis plenam victoriam habuerunt iij. kal. Julii. Commissa *Antiochia* Duci *Boamundo*. Christiani propter discordiam Principum in *Syriam* profecti expugnatis *Marra* & *Barra* tanta ibi rursum fame affecti sunt, ut corpora *Saracenorum* jam fatentia comedere compulsi sint.

Christianis *Turcos* fortiter debellantibus, contigit apud *Archas* castrum cis *Hierosolimam* viij. mansionibus situm, multos eorum perire, & *Anselmum* de *Ribemont* in capite lapide percussum occumbere. Exercitus autem dei in interiora profectus eam subjugaverunt indicto urbibus tributo, multisque qui se subtraxerant ad eos recurrentibus, tandem pervenerunt *Jerosolimam*, eaque obsessa, cum laborarent pro victus & maxime pro aquae penuria, omnes ex communi decreto nudis pedibus cotidie orando circuibant *Jerosolimam*. Octavo ergo talis humiliationis die, obsidionis autem xxxix. capta est *Jerosolima*, idus Julii, vj. feriā; & in templo *Salomonis* & in porticu ejus Christiani cum Paganis vij. bello conferto tanta in eis caede bachati sunt, ut sanguine occisorum equitarent pane ad genua equorum. Civitate igitur ordinata & Principibus de reditu jam agentibus, ecce *Turci* occurrerunt cum C. equitum & CCC. peditum. Quibus cum occurrisset exercitus Domini non plusquam V. equitum & XV. peditum, *Saraceni* solo Christianorum impetu territi, omnes projectis armis fugerunt. Et hoc octavo bello iij. kal. *Augusti* caesa sunt C. Paganorum. In porta vero *Ascalonia* ubi bellum fuerat suffocati sunt ad duo milia.

Cœnobium *Cisterciense* incipitur. Principium ordinis dealbati in *Burgundia*, in loco qui dicitur *Molismus*. *Robertus* abbas condens monasterium viros religiosos ibi congregavit, indicens eis ut secundum regulam beati *Benedicti* labore manuum suarum viverent. Illis autem nolentibus, recessit ab eis cum xij. monachis, & *Cistercium* adiens monasterium ibi fundavit. Ex cujus fonte multi rivuli religiositatis postea ut videmus emanaverunt.

Hucusque *Sigisbertus Gemblacensis* monachus cronica sua digessit.

Rex *Anglorum Willelmus* dum in nova foresta venaretur, in die sancti *Petri* ad vincula a *Waltero Tirello* sagitta percussus occubuit & *Wintonia* tumultatur in ecclesia sancti *Petri*.

Henricus frater regis *Willelmi* consecratus est rex *Anglorum* apud *Westmonasterium* a *Mauricio Lundoniensi* episcopo Non. *Augusti*, cum quo *Thomas* archiepiscopus *Eboracensis* coronam capiti regis imposuit.

Godefridus dux *Lothariensium* & Princeps *Jerosolimorum* diem clausit extremum.

Henricus rex *Anglorum* uxorem duxit *Mathildem*

HENRICUS I. rex. dem filiam *Malcolmi* regis *Scottorum*, & episcopatum *Wintonia* dedit *Willelmo Giffardo*. *Rannulfum* autem *Dunhelmensem* episcopum custodiæ mancipavit in turrim *Lundonia*.

Thome Eboracensi archiepiscopo successit *Girardus Herefordensis* episcopus.

1101. Paschalis papa regi *Henrico* litteris interdixit ecclesiarum investituras aliquibus dare.

1102. *Henricus* rex *Rob. de Beleasmo* expulit ab *Anglia* *Anselmus* archiepiscopus *Lundonia* Concilium tenuit, ubi depositi sunt abbates, de *Persore*, de *Tavestoc*, de *Ramesei*, de *Burc*, de *Cernel*, de *Mideltune*.

Robertus dux *Normannia* venit in *Angliam*, & regis prudentia condonavit regi iij. Marcas quas rex debuit ei per annum.

1103. Magna discordia orta est inter regem *Henricum* & *Anselmum* archiepiscopum, eo quod archiepiscopus nollet consentire, neque consecrare, neque communicare hiis quibus jam rex dederat ecclesias. Unde rex præcepit *Girardo Eboracensi* archiepiscopo, quatinus consecraret episcopos, quibus rex dederat investituras. *Girardus* præceptum regis suscepit, sed *Willelmus Giffard* quem consecrare debebat, causa justiciæ *Girardi* sprevit benedictionem. Quare regis judicio eliminatur à regno. Cæteri in consecrati remanserunt. *Reinelmus* Cancellarius reginæ paulo ante episcopatum *Herefordensem* regi reddidit, eo quod de manu illius investituram suscepit.

Anselmus archiepiscopus post multas injurias & contumelias quas passus est, rogatu regis perrexit *Romam* sicut ei & regi convenit, habens secum *Willelmum Wintoniensem* electum, & abbates depositos *Ricardum Elyensem* & *Aldwinum Ramesiensem*. Quibus *Romam* venientibus, contigit *Anselmum* quædam ibi contra regem eloqui in quibus *Ricardus* sibi suffragaturum æstimabat. *Ricardus* vero pro rege agens omnes archiepiscopi calumpnias refellebat. Cujus rei rumor adventum ejus in *Angliam* præveniens, regis gratiam plenissime ei restauravit.

1104. *Willelmus* Comes de *Moritonio* causa perfidiæ ab *Anglia* exhereditatus in *Normanniam* discedens, regis *Henrici* hominibus werram calamitate refertam inflixit.

1105. Filius *Henrici* Imperatoris à patre aversus, quocunque potest ab eo avertit, & sub optentu rei publicæ meliorandæ & restaurandæ ecclesiæ, in eum insurgit.

1106. Rex *Anglorum* *Henricus* veniens in *Normanniam* fere omnes principes *Normannorum* subjugavit, exceptis *Roberto de Beleasmo*, *Willelmo de Moritonio* & paucis aliis.

Rex *Anglorum* *Henricus Beccum* venit, ubi ipse & *Anselmus* archiepiscopus in unum convenerunt, & tandem omnia quæ in diversa traxerant, pacem & concordiam invenerunt. Et idem archiepiscopus jussu & rogatu regis *Angliam* redit.

Congregato exercitu rex *Anglorum* *Henricus* ad quoddam castrum Comitum de *Moritonio*, quod vocatur *Tenerchebrai*, perrexit & obsedit. Interim venit Comes *Robertus* frater regis super eum cum exercitu suo in vigilia sancti *Michaelis*, & cum eo *Robertus de Beleasmo* & Comes *Willelmus de Moritonio*. Sed jus & victoria facta est regi. Ibi captus est *Robertus* Comes *Normannorum* & Comes de *Moritonio* & *Robertus de Stutevilla*. *Robertus* de

Beleasmo in fugam versus est, & *Willelmus Christi-* **HENRICUS I. rex.**
pinus captus. His ita gestis rex subegit sibi totam *Normanniam* & secundum voluntatem suam dictavit.

Henricus filius Imperatoris contra jus naturæ in patrem insurgens, quam indigne eum tractaverit declarat epistola ex ore ipsius patris scripta ad *Philippum* regem *Francorum*.

10 Imperatore *Henrico* morante *Leodi*, filius ejus *Aquisgrani* venit, & volens venire *Leodium* contra patrem suum v. feria *Dominicæ* eternæ præmisit suos præoccupare pontem apud *Winsatum*, ne quis sibi venienti obstaret. Sed militibus patris concurrentibus ad exoccupandum pontem, milites filii à ponte repelluntur, aliis eorum captis, aliis in *Mosam* demersis, aliis occisis; inter quos etiam *Bruno* Comes occisus est. Sic filius contra patrem veniens rediit inglorius.

1107. *Coloniensibus* fidem imperatori servantibus, at eorum archiepiscopo filium imperatoris contra patrem suum animante, *Colonia* obsessa oppugnatur, sed non expugnatur. Interim imperator *Leodi* moritur, ejusque ei filius *Henricus* succedit. Qui postea duxit *Matildem* puellam nobilem vix quinquennem regis *Anglorum* *Henrici* filiam.

Normannia sub regia potestate disposita, duceque *Normannorum* *Roberto* & Comite *Moretonii* *Willelmo* in *Angliam* sub captione præmissis, ipse ante pascha in regnum suum reversus est.

30 Pridie kal. *Augusti* conventus omnium episcoporum, abbatum & procerum *Lundonia*, in palatio regis factus est, præsentante *Anselmo* archiepiscopo. Ibi annuit rex & statuit, ut ab eo tempore in reliquum nunquam per donationem baculi pastoralis vel anuli quisquam de episcopatu, aut abbacia per regem vel quamlibet laicam manum in *Anglia* investiretur. Concedente quoque *Anselmo*, ut nullus in prælationem electus, pro hominio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur.

40 *Girardus Eboracensis* archiepiscopus sua manu imposita manui *Anselmi* ut ipse volebat, interposita fide sua pollicitus est, se eandem subjectionem & obedientiam ipsi & successoribus ejus in archiepiscopatu exhibiturum, quam *Herefordensis* ecclesiæ ab eo sacrandus episcopus illi promiserat.

Willelmus Wintoniensi, *Rogerus Searesbyriensi*, *Reinelmus Herefordensi*, *Willelmus Excestrensi*, & *Urbanus Clamorgatensi* ecclesiæ quæ in *Waloniam* est electi episcopi, simul *Cantuaria* die dominica iij. idus *Augusti* ab *Anselmo* consecrati sunt.

50 *Thomas* eligitur ad archiepiscopatum *Eboracensem*. **1108.**

Ricardus de Belmeis *Lundonia*: electus consecratur ab *Anselmo* archiepiscopo, apud *Pagabam* multis suffraganeorum præsentibus.

Philippo regi *Francorum* *Lodovicus* successit. **1109.**

Anselmus minister ecclesiæ *Cantuariensis* *Thomas* electo archiepiscopo *Eboracensi*.

60 **T**ibi *Thoma* in conspectu omnipotentis dei ego *Anselmus* archiepiscopus *Cantuariensis* & totius *Britanniæ* primas loquor, loquens ex parte ipsius dei. Sacerdotale officium, quod meo jussu in parrochia mea per suffraganeum meum suscepisti tibi interdico, atque præcipione te de aliqua cura pastoralis ullo modo presumas intrromittere, donec à rebellionem quam contra ecclesiam *Cantuariensem* ince-

**HENRI-
cus I. rex.** pisti discedas & ei subjectionem quam antecessores
tui, Thomas videlicet & Girardus archiepiscopi,
ex antiqua antecessorum consuetudine professi sunt,
profitearis. Quod si in hiis quæ cepisti magis perse-
verare quam ab eis desistere delegeris, omnibus epi-
scopis totius Britanniae sub perpetuo anathemate in-
terdico, ne tibi ullus eorum manus ad promotionem
pontificatus imponat, vel si ab externis promotus
fueris, pro episcopo, vel in aliqua Christiana com-
munionem te suscipiat. Tibi quoque Thoma sub eo-
dem anathemate ex parte Dei interdico, ut nun-
quam benedictionem episcopatus Eboracensis susci-
pias, nisi prius professionem quam antecessores tui
Thomas & Gerardus ecclesie Cantuariensi fecerunt
facias: si autem episcopatum Eboracensem ex toto
dimiseris, ut officio sacerdotali quod jam suscepisti
utaris, concedo.

Anselmus Cantuariensis archiepiscopus migravit
ad dominum. Cujus vitam laudabilem, cujus actus
eximios, cujus transitum ab hac luce cœlestem ad pa-
triam crebra miraculorum insignia prosequuntur,
& ad opera misericordiae successores invitant.

Dominica die quæ fuit v. kal. Julii convenerunt,
jubente rege, Ric. Lundoniensis, Willemus Winto-
niensis, Rad. Rosensis, Herebertus Norwic. Radul-
fus Cicestrensis, Rannulfus Dunelmensis & Her-
vens Pangornensis episcopi, in ecclesia sancti Pauli
Lundonie pro consecratione Thome. Inter solitam
ergo examinationem suo loco professionem de subje-
ctione & obedientia sanctæ ecclesiæ Dorobernensi ex-
hibenda, Ricardus episcopus Lundoniensis qui
Thomam erat sacraturus ab illo exegit. Professio
igitur sicut erat sigillata sibi coram omnibus oblata
est, fractoque sigillo evoluta, & lecta ab eo est ita:
« Ego Thomas Eboracensis consecrandus metropo-
« litanus profiteor subjectionem & canonicam obe-
« dientiam sanctæ Dorobernensi ecclesiæ, & ejus-
« dem ecclesiæ Primati canonice electo & consecra-
« to, & successoribus suis canonice intronizatis, salva
« fidelitate Domini mei Henrici regis Anglorum,
« & salva obedientia ex parte mea tenenda, quam
« Thomas antecessor meus sanctæ Romanæ ecclesiæ
« ex parte sua professus est. Intererat huic officio
Prior ecclesiæ Dorobernensis Conradus nomine, &
ex monachis ejusdem loci quamplurimi, qui pro hoc
ipso quoniam res eos quam maxime respiciebat illo
convenerant. Lectam itaque professionem, cum à Tho-
ma sibi oblatam Ricardus antistes Lundoniensis
accepisset, eam nominato Priori & fratribus tra-
didit.

Rex Henricus abbatiam Elyensem ad epi-
scopalem mutavit sedem, & Hervem ibi præ-
fecit.

1110. Fulco Comes Andegavorum Sibillam filiam
Helyæ Comitis Cenomannensem, quam unicam &
hæredem reliquerat, accepit uxorem, & comitatum
cum illa: sic igitur Andegavia dominationem in po-
pulos circumquaque diffusos extendens, dotaliciis in-
crementis multo felicius terminos dilatavit quam cæ-
dibus luctuosis. Ad affinium namque bona hæredi-
tario possidenda, sic civiliter aspiravit, ut fœdus ini-
ens cum finitimis, & per sanguinem, iniens etiam &
cum sanguine, sic in acquirendo rerum dominio feli-
citer triumphavit, ut manus immunes conservaret à
sanguine. Felix jactura dum maribus sublatis de
medio, sexus muliebri in copulum transiret Andega-
vensium, & beatæ pacis stabilitate perpetua frueretur;

tur; Moyfi legislatoris instituta recensens, qui juben-
te Domino, quinque filiabus Saphaat paternam hæ-
reditatem pro virili porcione distribuit, & inter
alias tribus in funiculo distributionis numerari de-
crevit.

Henricus rex Teutonicus Romam venit, Pascha-
lem Papam in custodiam posuit, sed postmodum ad
pontem viæ salariæ ubi Paschalem festivitatem in
campo celebraverunt pacem cum eo fecit. Papa ve-
ro post lectum evangelium tradidit ei in oculis em-
nium principum privilegium de investitura episcopa-
tuum, vel abbatiarum, tam per anulum quam per
virgam, scilicet ut regni ejus episcopis vel abbatibus
libere electis investituram conferat anuli & virgæ,
postea vero consecrentur electi ab episcopis ad quos
pertinuerint.

Decessit Robertus Consul Flandriæ, cui Baldemi-
nus filius ejus successit, juvenis omnino strenuus armis.

Willemus Comes Pictaviæ qui vocatus est face-
tus, multa sustinuit à filio suo Willemo.

Radulfus Rosensis episcopus vj. kal. Maii ad ar-
chiepiscopatum Cantuariensem apud Windlesoram
eligitur.

Turstanus regis capellanus ad Eboracensem ar-
chiepiscopatum die Assumptionis eligitur Wintoniæ.

Radulfus archiepiscopus ab Anselmo Domini
papæ legato v. kal. Julii pallium suscepit, & ipso die
Teolfum Wigornensem episcopum apud Cantuari-
am consecravit, Bernardum quoque reginæ Cancellari-
um Menevensis electum antistitem consecra-
vit apud Westmysterium xij. kal. Octobris.

Turstanus Eboracensis electus cum à Radulfo
archiepiscopo moneretur, ut ecclesiæ Cantuariensi
faceret quod debebat, & benedictionem suam eccle-
siastico more suscipere, respondit; Benedictionem
quidem se libenter suscipere velle, sed professionem
quam exigebat nulla ratione facturum. Rex autem
Henricus ubi advertit Turstanum in sua pertinacia
stare, aperte protestatus est illum aut morem ante-
cessorum suorum, tam in professione facienda, quam
& in aliis dignitati ecclesiæ Cantuariensis ex antiquo
jure competentibus executurum, aut episcopatu Ebo-
racensi cum benedictione funditus cariturum.

Dedicata est ecclesia sancti Albani v. kal. Ja-
nuarii feria iij. ab archiepiscopo Rotomagensi Gau-
frido, & Ricardo de Beaumeis Lundoniensi, & Rober-
te Blohet Lincolnensi, & Rogero Salesburiensi, &
Rannulfo Dunelmensi episcopis, præsentem rege Henri-
co. A quo eadem ecclesia dotata est de terra de Bis-
sopescoate, & regina Marilde, & multis Anglorum
& Normannorum Baronibus. Ricardo abbate ejus-
dem ecclesiæ omnia necessaria procurante & largi-
ter dispensante ad laudem domini nostri Jhesu Chri-
sti et beati Albani.

Monasterium sancti Albani dedicatum est à Ro-
berto Lincolnensi episcopo præsentem rege Henrico.

Venit rex Francorum et auxiliarii sui cum exercitu
suo in Normanniam; ubi cum una nocte mansissent,
formidantes regis Anglorum adventum propere re-
cesserunt.

Regis Francorum et regis Anglorum longa con-
certatio gravissime regem vexavit utrumque, donec
Baldevinus Flandriæ Comes apud Ouletaliter vul-
neratus est.

Gelasius papa.

Baldewino regi Jerosolima primo Baldewinus
successit.

HENRICUS I. rex. *Matildis* regina mater imperatricis obiit.
An. Dñi 1119. Rex *Henricus* pugnavit contra regem *Francorum*: præposuerat quidem rex *Francorum* aciem procerum, cui præerat *Willielmus* filius *Roberti* ducis *Normannie* fratris *Henrici* regis. Ipse vero cum maximis viribus in sequenti erat agmine. Rex vero *Henricus* in prima acie proceres suos constituerat. In secunda, cum propria familia eques residebat. In tertia, filios suos cum summis viribus pedites collocaverat. Igitur acies prima *Francorum* agmen procerum *Normannie* statim equis depulit & dispersit. Postea vero aciei qua rex *Henricus* inerat collidens, & ipsa est dispersa. Acies itaque regales ad invicem acerrime pugnaverunt. Interim *Willielmus Crispinus* miles magnanimus regis *Henrici* caput bis gladio percussit. Cumque lorica impenetrabilis esset, magnitudine tamen ictuum aliquantulum capiti regis inserta est ut sanguis prorumperet. Rex vero animi fervore commotus, percussorem suum ita repercussit, ut mole ictus equitem & equum prosterneret. Qui mox ante regios pedes captus est. Acies vero pedestris mox percussura ex adverso surrexit. Quod *Franci* videntes, horrore insperato liquefacti terga dederunt. *Henricus* autem rex victor perstitit in campo.

Obiit *Ricardus* de *Albincio*, abbas ecclesiæ sancti *Albani* xv.

Calixtus papa instituit Concilium *Remis*. Ad quod missi sunt à rege *Henrico* quidam episcoporum *Anglie* & *Normannie*: *Turstanus* etiam electus *Eboracensis* archiepiscopus, à rege licentiam illuc eundi obtinuit, interposita tamen fide, ut benedictionem episcopalem à papa non reciperet. Qui ad papam veniens, posthabita sponione *Romanos* in causam suam largitatis officio transtulit, & per eos ut à papa consecraretur impetravit. Episcopi enim *Anglie* nondum ad concilium venerant. Quod ut regi innotuit, *Turstano* omnem locum dominationis suæ interdixit.

Regni principes *Ierosolimitani* directis nunciis *Fulconem Andegavensium* Comitem sollicitaverunt, quatinus loca *Dominicæ* passionis adiret, filiam regis *Baldewini* quam unicam & hæredem reliquerat, accepturus uxorem. Quibus acquiescens Comes, filio suo *Gaufrido Plantegenest* hæreditatem reliquit, *Ierosolimam* adiit, super solium *David* regis in *Ierosolima* collocatus est, Christi crucis inimicos attrivit. Quod igitur incepit, viriliter sui successores [*Baldewinus* & *Almaricus*] suo tempore suppleverunt. Quorum strenuitas ordine successorio gubernacula regni *Ierosolimitani* nanciscens, & *Idameorum* compescuit ferocitatem, & *Babilonem* factam rebellem sub ditione redegit, & *Alexandriam* reddidit tributariam, & in nominis sui celebritate totius populos orientis effecit attonitos.

Baldewinus Comes *Flandrie* per vulnus quod in *Normannia* recepit, decessit. Cui successit *Karolus* filius *Canuti* regis *Dacorum*.

Gaufridus de *Gorram* abbas ecclesiæ sancti *Albani* xvj.

1120. *Willielmus* filius regis submersus est.

1121. Rex *Henricus* duxit *Adelis* filiam ducis *Lovannie*, quæ à *Radulfo Cantuariensi* archiepiscopo consecrata est apud *Windlesoram*.

Kalixtus papa *Mauricium*, quem vocatum *Gregorium* *Henricus* imperator papam constituerat, cepit, & monachavit.

Radulfo Cantuariensi archiepiscopo, *Willielmus* **HENRICUS I. rex.** de *Curbvil* Prior sanctæ *Osida* successit: electus apud *Glavornam* in Purificatione beatæ virginis. An. Dñi 1122. Consecratus autem est apud *Cantuariam* à *Willielmo Wintoniensi* episcopo xiiij. kal. Marcii. **1123.** *Ricardus Lundoniensis* episcopus laborabat paralyti.

Willielmus archiepiscopus pro petendo pallio *Romam* ivit. *Turstanum Eboracensem* archiepiscopum, & *Bernardum Menevensensem* episcopum secum duxit: & in reditu *Lincolniensem* electum *Alexandrum Cantuariæ* consecravat xj. kal. Augusti. *Godefridum* vero *Batoniensem* electum consecravat in ecclesia sancti *Pauli Lundonia* vij. kal. Septemb.

Calixtus papa concilium *Remis* congregavit; deinde venit in *Normanniam* loqui cum *Henrico* rege apud *Gisors*; magnus sacerdos cum magno rege.

Galerannus Comes de *Mellent*, & *Hugo* de *Munfort*, capti sunt à *Willielmo* de *Tancarville* camerario regis. **1124.**

Honorius papa. [Ementulati monetarii.]

Willielmus archiepiscopus *Cantuariensis* dedit episcopatum *Rovecestrie* *Johanni* archidiacono suo. **1125.**

Johannes de *Crema* presbiter cardinalis concilium celebravit *Lundonia*.

Simon Wigornensis electus viij. idus Maii, die videlicet *Ascensionis Wigornæ* suscipitur; & postea sabbato ebdomadæ *Pentecostes* presbiter ordinatur, & in crastino consecratur: & postmodum xj. kal. Julii denuo *Wigornie* suscipitur & intronizatur.

Rex *Anglorum* *Henricus* apud *Windlesoram* natalem Domini celebravit, ubi cum *Turstanus Eborac.* archiepiscopus in æqualitate archiepiscopi *Cant.* regem vellet coronare, iudicio omnium repulsius est, & ad eum coronam regni nichil pertinere, una omnium sententia concorditer promulgavit. Lator insuper crucis quam in regis capella coram se deferri iussit, extra capellam cum cruce eiecius est. **1126.**

Primates *Anglie* regnum juraverunt imperatrici, & primus inter omnes *Stephanus* Comes *Bolonia*.

Gaufridus Plantegenest Comes *Andegavorum* duxit imperatricem. **1127.**

Ricardo Lundoniensi episcopo, *Gilebertus Universalis* successit, consecratus à *Willielmo* archiepiscopo *Cantuariensi* xj. kal. Februarii.

Willielmus Cantuariensis archiepiscopus congregavit concilium apud *Westmosterium*. *Turstanus Eboracensis* archiepiscopus directis nunciis ac litteris rationabili causa ostendit se conventui ipsi interesse non posse.

Conflictus habitus est inter *Willielmum Longam* *Spatam* Comitem *Flandria* & *Theodoricum* de *Anseis*. *Theodoricus* autem conversus est in fugam. *Willielmus* Comes fauciatus in manu, parvo post obiit.

Hucusque magister *Hugo* de *Sancto Victore* cronica sua digessit. **1128.**

Henricus rex *Anglorum* in *Galliam* cum exercitu perhendinavit apud *Essparlum* viij. diebus. *Hugo* electus abbas sancti *Augustini*, benedictionem accepit à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo apud *Cicestriam*.

Henricus Glestoniensis abbas factus est episcopus *Wintonie*. **1129.**

Ecclesia sanctæ *Trinitatis Cant.* à *Willielmo* archiepiscopo dedicata est præsentem *Henrico* rege. **1130.**

Innocentius papa.

Intrusus

STEPHANUS rex. Intrusus est *Petrus Leonis*, & dictus est *Anacletus*, qui regem *Rogerum Sicilia* consecravit.

An. Dñi 1131. *Innocentius* papa transivit in *Franciam*: unde *Romam Petrus habet, totum Gregorius orbem.*

1131. *Philippus* filius *Ludovici* regis *Francorum* jam rex factus, dum cornipedem ludens agitare, obvium suum habuit. Cui cum pedes equi offenderent, cecidit, & fractis cervicibus expiravit. Et eodem mense sacratus est frater ejus *Ludovicus* in regem ab *Innocentio* papa in concilio *Remis* habito.

1132. *Nigellus Helyensis, Gaufridus Dunelmensis, Robertus Herefordensis* facti sunt episcopi.

1133. Mense Martio natus est *Cenomannis Henricus*, primogenitus *Gaufridi Plantagenest Comitis Andegavorum, & Matildis imperatricis*. Quod cum rex *Henricus* audisset, convocatis regni sui principibus filiam suam & hæredes filiae suae sibi successuros instituit. Dispositionem suam omnes observaturos astrinxit, sacramento corporaliter praestito. *Stephanus* filius *Ala* sororis suae primus praestitit sacramentum apud *Westminsterium*.

1134. Rex *Henricus* in *Normanniam* transiens, dedit episcopatum *Baiocensem Ricardo* nepoti suo: *Abriensem* vero *Ricardo de Beaufort*.

Robertus Curtesofa frater regis obiit.

Gilebertus Universalis episcopus *Lundonia* obiit.

1135. Rex *Anglorum Henricus* cum regnasset xxxv. annis, iij. etiam mensibus, decessit apud sanctum *Dionisium* in silva *Leonum*. Et in *Anglia* sepultus est apud *Radingum*.

Nomina castellorum quæ in *Normannia* ex integro fecit *Henricus* rex, in margine ipsius provinciae hæc sunt: *Drincurcis. Novum mercatum. Vernolium. Nonanticurtis. Benmulins. Colmia mons. Pons Ursonis.* Fecit etiam castrum sancti *Dionisii* in *Leons*. *Vallem Rodulii. Turrem Ebroicarum. Turrem Alenter. Turrem Osteriarum. Turrem sancti Johannis* juxta *Montem sancti Michaelis*.

Monasterium *Radingarum* fecit in *Anglia*. Monasterium *Canonicorum* apud *Cirecestre*. Monasterium de *Prato* apud *Rothomagum*. Monasterium de *Mortuo Mari*.

Stephanus Comes *Bolonia* audita morte regis *Henrici* avunculi sui, transfretavit in *Angliam*, & à *VVillielmo Cantuariensi* archiepiscopo consecratus est in regem apud *Lundoniam*.

Hugo Bigod senescallus regis veniens in *Angliam*, coram archiepiscopo *Cantuariensi* sacramento probavit, quod dum rex *Henricus* ageret in extremis, ortis quibusdam inimicitias inter ipsum & imperatricem, ipsam exhaeredavit, & *Stephanum Bolonia* Comitem hæredem instituit.

VVillielmus Cantuariensis archiepiscopus nimis credulus verbis Senescalli, *Stephanum Moritonii* Comitem consecravit in regem apud *VWestminsterium*.

1136. Imperatrix castella quædam obtinuit in *Normannia* post mortem regis, scilicet *Argentonium & Dansfrunt*.

Audita morte regis *Henrici*, Comes *Andegavia* & uxor ejus imperatrix absque ulla difficultate castella *Normannia* optinuerunt.

Stephanus rex in paschalibus apud *VWestminsterium* concilium congregavit, fidelitates exegit, regis *Henrici* thesauris in nullo pepercit, in munus largitione nimis effusus.

Vocati sunt ad concilium *VVillielmus* decanus *Lundonia*, simul & canonici. Cum autem haberetur tractatus de consilio *Lundoniensis* ecclesiae tunc vacantis, nec in aliquem possent unanimiter convenire, recesserunt à decano canonicorum multi, citra conscientiam ejus *Anselmum* abbatem in episcopum eligentes. Canonici vero quos decanus habebat secum in mensa diebus singulis appellaverunt, nec regis occurrerunt offensam. Canonici quidem alii quia quod fecerant tam regi quam toti concilio videbatur iniquum, regis indignationem plurimam meruerunt, quorum aliqui bonis suis spoliati sunt.

Stephanus rex exercitum suum duxit apud *Excestriam* quam obsedit & cepit. *Baldewinum de Riveers* exhaeredavit.

VVillielmus Cantuariensis archiepiscopus obiit.

Stephanus rex transiit in *Normanniam*, & foedus iniit cum rege *Francorum*.

20 Focariae quorundam canonicorum qui seculares dicuntur raptæ sublimes, ad turrin non sine dedecore gravi pertractæ sunt, & ibidem constrictæ multis diebus. Quæ quidem nec sine ludibrio corporis, nec sine dispendio famæ, nec sine numeratione pecuniæ redierunt ad propria.

Gaufridus Comes *Andegavensis* ingressus *Normanniam* regi *Stephano* trevias dedit, accipens ab eo ij. marcas argenti singulis annis per tres annos.

30 *Ludovico Grosso* regi *Francorum* mortuo successit *Ludovicus* filius ejus, uxorem accipiens *Alienor* filiam *VVillelmi* ducis *Aquitanorum*, ex qua genuit duas filias, quas duo filii magni Comitis *Theobaldi, Henricus* scilicet & *Theobaldus*, acceperunt uxores, primogenitus primogenitam.

40 *VVillielmo* decano *Lundonia* consanguinei sui maxime restiterunt, non quæ Dei sed quæ mundi sunt sapientes. Secum igitur clanculo thesauros asportantes ecclesiae *Lundoniensis*, secum etiam suum assumptum electum multa subfarcinatum pecunia *Rome* papam *Innocentium* invenerunt, & *Petrum Leonis* scismaticum. Quid in tanto turbine rerum aura marsupii rubiginosi potuisset efficere probavit eventus. Nam illis in *Angliam* revertentibus, electus eorum *Anselmus* in ecclesia doctoris gentium *Pauli* sollempni processione receptus est. A clericis exegit obedientias, possessiones omnes ad ecclesiam pertinentes, castellum quoque de *Storteford* in sua dominatione recepit, & agens potestative licenter à militaribus viris homagia, relevationes, ab hominibus inferioris manus fidelitates extorsit.

50 *David* rex *Scotorum* innumerabilem congregavit exercitum tendens in *Angliam*. *Turstanus Eboracensis* archiepiscopus, auxilio *Northanhymbrorum* ei restitit, fixo *Standart* apud *Albertune* ubi xij M. *Scotorum* occisa sunt.

Ordingus Prior apud sanctum *Edmundum* in abbatia successit *Anselmo*.

60 Magister *Radulfus de Langeford*, & *Ricardus de Belmeis*, fratres & concanonici, clerique domestici, *VVillielmi* decani *Lundonia* reddituri causas appellationis, tam à domino papa quam ab *Americo* cancellario benigne recepti sunt in consistorio. Causa diutius ventilata suffraganeorum omnium *Cantuariensis* ecclesiae testimoniis robur accepit. *Turstanus* etiam *Eboracensis* archiepiscopus domino papæ scripsit in hæc verba.

Significavit nobis paternitatis vestra dilectio de vita & opinione *Anselmi abbatis sancti Edmundi*

STEPHANUS rex. aliquid inquirere, & vobis renunciare. Ad quod vobis rescribimus, quod si vitam & opinionem ejus sequamur, multo tutius est eum ab abbacia remove, quam in Lundeniensi ecclesia promovere. Cum igitur dominus papa super quaestione proposita longum cum Cardinalibus habuisset tractatum, Albericus Hostiensis episcopus quod sequitur pronunciavit in publicum, "Quoniam electio canonorum Lundeniensium citra conscientiam & assensum decani facta fuit, cujus est officium in eligendo pastore suo de jure primam vocem habere, nos eam auctoritate beati Petri devocamus in irritum.

Ricardus de Belmeis consummata decani sui causa redit ad propriam suam causam, cujus advocatus sic inchoat. Postquam Rogerus archidiaconus Middelsexie fati munus implevit, Ricardus Lundeniensis episcopus, Ricardo filio fratris sui WALTERI de Belmeis archidiaconatum concessit, licet Ricardus nondum plene pubes existeret. Willelmus decanus Lundonia filius Adelinae sororis memorati pontificis, praedicto Ricardo stallum assignavit in choro, sedem in capitulo. Paucis diebus elapsis Willelmus decanus tractatum habens cum peritioribus, & avunculi sui factum in melius reformari procurans, ad hoc animum inflexit episcopi tam per se quam per Priorem de Chich, ut in Hugonem capellanum episcopi, custodiam archidiaconatus ad tempus usque certum transferret, quousque memoratus Ricardus, tam sibi, quam rebus suis, quam archidiaconatui potuisset sollicitus providere. Quod capellanus se facturum, & modis omnibus observaturum sine fraude propositis Evangeliiis repromisit. Tractu temporis episcopo Ricardo rebus humanis exempto, Gilebertus Universalis in episcopatum successit. Advenit etiam tempus quo Ricardus de Belmeis suffragantibus annis & meritis exigentibus posset etiam in episcopum sublimari. Capellanus Hugo saepe conventus ut Ricardo restitueret archidiaconatum, velut in memor sacramenti fideique transgressor consilium suum in alterius mutavit injuriam. Nam in oculis episcopi Lundeniensis se videns gratiam invenisse, frivolas semper invenit occasiunculas. Universalis defuncto, sua spes omnis cum episcopo sepelitur. His in audientia communi propositis, dominus papa litteras direxit episcopis tam Lincolnensi quam Herefordensi. Quibus de causa cognoscentibus, susceptis Ricardi probationibus, Hugo spoliatus est, Ricardus in integrum restitutus.

Anselmus ab ecclesia Lundeniensi semotus vix in suam abbatiā recipitur Ordino repulso.

Dominus papa curam ecclesiae Lundeniensis Henrico commisit Wintoniensi episcopo cum gratia regis.

Abbericus Hostiensis episcopus, & Apostolicæ sedis legatus in Angliam veniens, concilium habuit apud Westmāsterium.

Henricus Wintoniensi episcopus mandato Legati Ricardum de Belmeis ordinavit diaconum in ecclesia sancti Pauli. Ipsa die dum ordines celebrarentur, Theobaldus Beccensis abbas ab episcopis electus est in archiepiscopum Cantuariensem. Electionem factam in publico recitavit Alexander Lincolnensis episcopus; praesente Jeremia Priore Cantuarie consecratus est Theobaldus ab ipso legato. Qui Romam proficiscens, pallium suscepit ab Innocentio papa in concilio Romae habito.

Willelmus decanus Lundeniensis migravit ad Dominum. STEPHANUS rex.

Rex Stephanus Saresberiensem, Lincolnensem episcopos cepit, quoniam ipsi sua castella reddere noluerunt. An. Dñi 1139.

Ranulfus clericus Helyensis episcopi conjurationem fecit ad Normannos omnes interficiendos.

Habitu est Pisi concilium.

Imperatrix venit in Angliam.

Nigellus Helyensis episcopus expellitur à regno.

Turstino Eboracensi archiepiscopo successit Willelmus.

Stephanus rex obsedit Lincolniam. Cum autem die Purificationis rex ad missam cereum suum offerret, contractus est: pisis etiam cecidit super altare cum corpore Christi.

Captus est rex, & ductus ad imperatricem, in custodia positus apud Britowe.

Imperatrix à Lundeniensibus recipitur in Dominam, per quam Robertus de Sigillo factus est Lundeniensis episcopus.

Imperatrix à Lundeniensibus expulsa turrim obsedit Wintoniensi episcopi. Regina, Willelmus Tyrensis cum Lundeniensibus fecerunt Imperatricem inde recedere. Captus est Comes Robertus frater Imperatricis in Exaltatione sanctæ Crucis. Habita mutua compensatione compeditorum, hinc Rex, hinc Comes à vinculis absoluti liberi recesserunt.

Rex Stephanus obsedit imperatricem apud Oxenefordiam.

Celestinus papa.

Stephanus rex Gaufridum de Magni villa cepit in curia sua. Qui ut liberaretur reddidit turrim Lundonia & castella sua.

Lucius papa pallium misit H. Wintoniensi episcopo, cui proposuerat assignare vij. episcopos.

Gaufridus Comes Andegavensis receptus Rothomagi turrim obsedit & cepit, & extunc dux Normannorum appellatus est.

Eugenius papa.

Aput Carnotum carri lapidibus, annona, lignis onusti tracti sunt humeris hominum.

Rex Stephanus cepit in curia sua Ranulfum Cestrensem Comitem. Postmodum ut liberaretur dedit obsidem Gilebertum Comitem de Clare filium sororis suæ: sicque postmodum rex Stephanus Lincolnia coronatur.

Eugenius papa Parisius veniens, Girardum Sagenensem episcopum, qui sicut dicebat in volutabro sanguinis sui fuerat consecratus, duci Normannia reconciliavit circa Pascha. Postmodum in Letania majore sollempni processione dominus papa receptus est apud sanctam Genovefam praesente rege Francorum. Clerici domini papæ servientes etiam ibi vulnerati sunt. In ultionem excessus tanti ferventium ecclesiae subversa sunt ædificia rege jubente. Canonici regulares positi sunt ibi tractu temporis.

Circa tempus istud cometa diebus multis apparuit in occidente, vicinum aërem spaciis circumquaque diffusis chruscantibus radiis in immensum illuminans.

Aimericus ecclesiae Romanae cancellarius nepotem habuit vocabulo Petrum. Qui suffragiis avunculi sui, citra tamen conscientiam Ludovici regis Francorum, in archiepiscopum Bituricensem electus, à domino papa consecratus est. Quod rex in injuriam regiae dignitatis factum vehementer indignans, iracundia calore

STEPHANUS calore succensus est, & propositis publice sacro-
nus rex. sanctis reliquiis in praesentia multorum iuravit,
quod praedictus archiepiscopus quoad rex viveret,
in civitatem nunquam intraret *Bituricam*. Sic per
triennium persona regis interdicto subjacuit. In
quamcunque civitatem, castellum, vel vicum intra-
bat, celebratio divinorum suspendebatur. Tandem
abbate *Clarevallesi Bernardo* persuadente, cor re-
gis ad hoc est inclinatum, ut reciperet archiepisco-
pum, & pro transgressione perjurii se repromitteret
Jerusalem profecturum. Igitur convocatis regni
principibus in parascue rex signo sanctae crucis hu-
merum insignivit, & infiniti cum eo. Per totam
Galliam fit descriptio generalis, non sexus, non or-
do, non dignitas quempiam excusavit, quin auxi-
lium regi conferret; cujus iter multis inprecationi-
bus persequabantur.

Sugerius abbas de sancto *Dionisio* deficienti-
bus aliis regni principibus solus in se regni suscepit
custodiam.

Lexoviensis, *Attrebatensis*, *Lingonensis* episcopi
profecti sunt *Jerusalem* cum rege *Francorum*.

Obiit *Gaufridus* de *Gorram* abbas ecclesiae sancti
Albani xvj.

Milo de *Cheverusa* vir illustris missus *Con-*
stantinopolim litteras imperatoris attulit quae se-
quuntur.

Manuel in Christo Deo fidelis rex *Porphiro* geni-
tus, celsus, sublimis, & imperator *Romanorum*
fortis, semper *Augustus*, ad praenobilissimum
regem *Francorum*.

Nobilissime rex, delata est imperio meo missa
littera tua nobilitatis atque sublecta, in qua
scripsisti imperio meo quia disposuisti exire in viam
Dei, & expetisti per imperium meum concessionem
viae transitusque, simul & emptionem. Cum audisset
igitur imperium meum vestram monitionem, gratam
habuit hanc & gavisum est in huiusce auditu. Crede
namque, semper cupiebat huiusmodi hominem videre
qualis est tua nobilitas, & jungi & colloqui ei, & si
est Dei voluntas & veniat tua nobilitas, in magnam
acceptationem erit hoc imperii mei. Ne speret ergo
tua nobilitas impedimentum ab imperio meo repperi-
re. Cum magna enim leticia accepturum est imperi-
um meum tuam nobilitatem, & oportune viam tuam
preparaturum, & transitum extructurum, & pani-
geriam, id est, conventum rerum venalium. Erro-
son. i. vale. Missa ab a Deo salvata civitate mense
Augusto, *Indictione ix*.

Radulfus *Gubium* abbas sancti *Albani* xvij.

Rex *Francorum* profectus est *Jerusalem*.

Eugenius papa *Remis* concilium congregavit.

Theobaldus *Cantuariensis* archiepiscopus venit ad
Concilium sine licentia regis; quare bonis suis
omnibus spoliatus est. Suffraganei sui suspensi sunt
a domino papa quia rege prohibente non venerant.

Hilarius *Cistrensis* episcopus *Stephanum* regem
excusans audivit a domino papa: Putabamus te fi-
lium creasse *Romane* ecclesiae, sed creavimus in te
sagittam & gladium.

Canonici regulares positi sunt apud sanctam
Genovevam.

An. Dñi *Robertus* de *Casnei* *Legercestrensis* archidiaconus,
1147. vir simplicitatis & humilitatis magnae, de communi

totius ecclesiae *Lincolniensis* assensu, creatus est *Lin-*
colniensis episcopus per manum *Theobaldi* *Can-*
tuariensis archiepiscopi, paucis diebus elapsis post
jejunium septimi mensis.

Robertus abbas sancti *Michaelis* de Monte in
Normannia *Chronica* sua digessit usque ad annum
incarnati Verbi 1147.

Radulfus *Lundoniensis* ecclesiae decanus in opusculo
sequenti brevissime multarum commemorat yma-
gines *Historiarum*, incipiens ab Incarnatione anno
M. cxlvij.

AB incarnatione Domini nostri *Ihesu Christi*
quid per annos mille centum quadraginta sep-
tem annalibus inferendum decrevit antiquitas ex-
PLICITUM EST. Abhinc vero quid *Henricus* *Galfredi*
Plantagenest Comitis *Andegavorum* & *Matildis*
imperatricis filiae regis *Anglorum* *Henrici* primo-
genitus, milicie cingulo donatus tempore suo memo-
riale reliquerit, est inferendum. Nec te moveant
ad aliquam querelandi materiam supputationes an-
norum succedaneis gradibus excrecentes, licet non
sint conformes eorum excursus: sed recordare quod
anni cujusque continencia non semper passibus aequis
incedat: sed vel pro singularium raritate, vel pro
rerum capacitate gestarum nunc ardetur capitulis
restrictioribus, nunc effusioribus choruscet suffra-
giis ad fortuitos casus plenius evehendos, ad statum
ecclesiae roborandum, ad victorias principum decla-
randas, ad pacem omnium jugiter recolendam, &
semper provehendam in melius.

Henricus accinctus est militaribus.
Ludovicus rex *Francorum* & *Alienor* regina
rediere *Jerusalem*.

Yemps maxima.

Everium est monasteriolum *Geraldi* *Berlai*.

Henricus factus est dux *Normanniae* & Comes
40 *Andegavie*.

Civitas *Andegavia* quem situm habeat.

Gaufridus *Plantagenest* sepultus est *Cenomannis*.

Fredericus fit rex *Tentonicus*.

Celebratum est divortium inter regem *Franco-*
rum & reginam *Alienor*.

Henricus relictam regis *Francorum* *Alienor*
duxit uxorem.

Aquitania rerum affluit opulentiis.

Obsederunt *Franci* novum *Mercatum* in *Nor-*
50 *mannia*, sed infecto negotio redierunt.

Henricus dux *Normannorum* veniens in *Angli-*
am, obsedit *Palmebires*.

Johannes *Papiro* Cardinalis transiit in *Hyberniam*.

Ricardus de *Belmeis* consecratus est *Cantuarie*
a *Theobaldo* archiepiscopo.

David regi *Scottorum* successit *Melcolmus* ne-
pos ejus.

Stephanus rex *Anglorum* & *Henricus* dux *Nor-*
mannorum concordēs effecti sunt.

Ludovicus rex *Francorum* duxit uxorem filiam
60 *Adelfunsi* regis *Hyspaniae*.

Rogerus rex *Siciliae* successorem reliquit *Willel-*
lum filium suum.

Willelmus *Eboracensis* archiepiscopus degradatus,
restitutus est.

Rogerus *Cantuariensis* archidiaconus creatus est
archiepiscopus *Eboracensis*.

Henricus

An. Dñi
1148.

1149.

1150.

1151.

1152.

1153.

1154.

- An. Dñi
1155. *Henricus dux Normannorum consecratus est rex Anglorum à Theobaldo Cant. archiepiscopo.*
Thomas archidiaconus Cantuariensis factus est regis Cancellarius.
Adrianus papa litteras novo regi direxit.
Alienor regina peperit filium quem vocavit Henricum.
Fredericus rex Alemannorum ab Adriano papa consecratus est in imperatorem.
Sex castella Wintoniensis episcopi Henrici diruta sunt.
Wilhelmus Peverel exheredatus est.
Castellum de Burge regi redditum est.
1156. *Rex Henricus transfretans applicuit apud Witsand.*
Wilhelmus rex Sicilia civitatem Barum evertit.
Alienor regina peperit filiam quam vocavit Matildem.
1157. *Wilhelmus rex Sicilia cepit Sibillam.*
Alienor regina peperit filium apud Oxeneford quem vocavit Ricardum.
1158 *Henricus rex Anglorum coronatus apud Wigornam coronam super altare posuit.*
Alienor regina peperit filium quem vocavit Gaufridum.
Nova moneta in Anglia.
Thomas regis Cancellarius procuravit ut Henricus primogenitus regis Anglorum Margaritam filiam regis Francorum sponfam acciperet.
Ludovicus rex Francorum in ecclesiis cathedralibus per Normanniam sollempni processione receptus est.
Rex Anglorum venit Parisius, receptus in palacio regis.
1159. *Rex Anglorum obsedit Tolosam.*
Post Adrianum papam Alexander papa creatus est.
Exortum est scisma.
Wilhelmus Bolonia Comes in reditu Tholose obiit.
1160. *A rege Francorum & Anglorum in Alexandrum papam consensum est. Imperator Octavianum recepit.*
Regina Francorum in puerperio mortua est.
Ludovicus rex Francorum, Alam filiam Theobaldi Comitis accepit uxorem.
Inter filium regis Anglorum septennem, & filiam regis Francorum triennem matrimonium celebratum est.
1161. *Ricardus Coventrensis archidiaconus ex patre Roberto Cestrensi pontifice procreatus consecratus est ejusdem sedis episcopus.*
1162. *Alienor regina peperit filiam quam vocavit Alienor.*
Thomas Cantuariensis archidiaconus, & regis Cancellarius electus est in archiepiscopum, Cantuaria consecratus est à Henrico Wintoniensi episcopo nomine Lundoniensis ecclesie tunc vacantis.
Thomas Cantuariensis archiepiscopus regium sigillum remisit in Normanniam.
1163. *Henricus rex in Angliam rediit.*
Thomas Archiepiscopus ad instantissimam regis postulationem invictissimus tandem concessit archidiaconatum Cantuariensem Gaufrido Ridel.
Clarembaldus abbas electus sancti Augustini restitit archiepiscopo, rege non contradicente.
Gilebertus Herefordensis episcopus translatus est ad Lundoniensem ecclesiam.

- Henricus de Essexia victus in duello exheredatus est.*
Thuronis Concilium celebratum est.
Thomas archiepiscopus sedit à dextra parte, Rogerus Eboracensis à sinistra.
Alexander papa rosam auream quam gestavit Dominica qua cantatur Latere Ierusalem, Ludovico regi Francorum transmisit.
Rogerus Comes de Clara pro tenemento de Tenebruge Thome restitit archiepiscopo.
Wilhelmus de Ros inventus est in muneribus subeundis regem agnoscere non archiepiscopum.
Thomas archiepiscopus Wilhelmu de Hemesford excommunicavit, rege non certiorato.
Rex consuetudines quas avitas appellant à Domino papa petiit confirmari, sed non optinuit, archiepiscopo resistente.
Apud Clarendunam ad regni consuetudines observandas coacti sunt episcopi.
An. Dñi
1164. *Thomas archiepiscopus ab obligatione quam super hoc inierat absolutus est à domino papa.*
Exauertoratos propter flagitium clericos rex dicebat curiæ tradendos ilico puniendos, archiepiscopo contradicente.
Philippus de Broie canonicus de Bedeford, propter homicidium pulsus est à regno per biennium.
Archiepiscopus inscio rege navem ascendit, propter quod regiam incurrit offensam.
Johanne Marescallo deferente querelam adversus archiepiscopum, contrariam reportavit sententiam archiepiscopus.
Thomas archiepiscopus apud Porhamptune adversus episcopos appellavit, & nocte sequente recessit cum tribus solummodo comitantibus eum, navicula fragili transvectus in Flandriam.
Adversus archiepiscopum directi sunt nuntii quindecim, qui Senonis venerunt ad Dominum papam.
Regina Francorum peperit filium quem vocavit Philippum.
1165. *Alienor regina peperit filiam quam vocavit Johannam.*
Reginaldus Coloniensis archiepiscopus venit in Angliam.
Quidam pravi dogmatis disseminatores expulsi sunt ab Anglia facie cauteriata.
1166. *Thomas archiepiscopus venit Viceliacum die Ascensionis, & observatores consuetudinum quas avitas appellant in Anglia sollempniter excommunicavit.*
Regi Anglorum Thomas archiepiscopus scripsit in hæc verba, Desiderio desideravi.
Suffraganei Cantuarienses scripserunt archiepiscopo.
Thomas archiepiscopus scripsit Gileberto Lundoniensi episcopo.
Alienor regina peperit filium quem vocavit Johannem.
Alexander papa privilegium indulgit archiepiscopo Thome.
60 *Wilhelmus Papiensis, & Johannes Neopolitanus audituri causam regis & archiepiscopi, infecto negotio redierunt.*
Ludovicus rex Francorum per iiij. annos in expensis providit archiepiscopo Thome.
Matildis filia regis nupsit Henrico Duci Saxo-nico.
1167. *A Normannis Calvus Mons vicinus Gisors succensus*

census est, in ultionem rex Francorum combussit Andelei villam archiepiscopi Rothomagensis, & ipsa die rediit in Franciam, amissis in itinere plusquam mille de suis.

An. Dñi 1168. Alexandro papæ magnates Theutonici regni scripserunt, Cum Clerum plurimum, &c.

Alexandro papæ Gilebertus Lundeniensis episcopus, Mandatum vestrum pater, &c.

Conanus Britannie Comes jure successorio comitatum utrumque Britannie recipiens, ex sorore Willielmi regis Scottorum filiam reliquit hæredem.

1169. Alexander papa regi Anglorum, Quam paternè, &c.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus Gileberto Lundeniensi episcopo, Excessus vestros, &c.

Alienor filia regis Anglie nupsit Adelfunso regi Castelle.

Alexander papa regi Anglie, Serenitatē tuam, &c.

Inter Anglie regem, & Archiepiscopum paci reformanda: multi multociens operas impenderunt. Ad ultimum Vivianus & Gratianus Cardinales.

Rex Anglorum & archiepiscopus in quali quali concordia convenissent, nisi quia rex archiepiscopo signum pacis in osculo dare penitus abnegasset.

1170. Alexander papa Gileberto Lundeniensi episcopo, Sententiam excommunicationis suscipiens absolveris ab archiepiscopo Rothomagensi. Quod & factum est apud Rothomagum in die Paschæ.

Interdictum est Rogero Eboracensi archiepiscopo ne manum apponeret consecrationi regis Anglorum Henrici; similiter & episcopo Lundeniensi.

Henricus filius regis Henrici consecratus est in regem à Rogero archiepiscopo xiiij kal. Iulii.

Rex & archiepiscopus concordiam inierunt procurante pacem Rotrodo Rothomagensi archiepiscopo.

Alexander papa Rogero Eboracensi archiepiscopo, & Hugoni Dunelmensi episcopo, Cum filium suum, &c.

Alexander papa episcopis Anglie, Cum karissimus filius, &c.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus Domino papæ, Adductus est nobis, &c.

Dum Thomas Cantuariensis archiepiscopus tenderet versus Wadestoc ad videndum novum regem, & hospitaretur apud Suthewerc, obvios habuit nuncios ejus interdicentes ei ne progrediretur.

1171. Die natalis Domini Thomas archiepiscopus Cantuariensis sermonem habens ad populum excommunicavit Nigellum de Sachevill, & Robertum de Broc.

Quinta die natalis Domini immolatus est archiepiscopus coram altari sancti Benedicti.

Hugo Terraconensis archiepiscopus interfectus est cultello.

Missi sunt nuncii regis Anglorum ad dominum papam, qui eum excusarent & ejus innocentiam allegarent.

In Britania minori interfectus est Hamo Leonesis episcopus.

Irradiare cœperunt miracula in honorem gloriosi martyris Thomæ.

Lundeniensis episcopus absolutus est à Nivernensi, & Beluacensi episcopis, & abbate de Pontine.

Rex pater appulsi est in Angliam.

Domino papæ Willielmus Senonensis archiepisco-

pus, Vestro Apostolatu pater sancte &c.

Rex pater intravit Yberniam.

Cantuariensis ecclesia cessavit fere per unum annum.

In nocte natalis Domini auditum est tonitruum. An. Dñi

Rex faciens pacem cum Ybernensibus transfretavit in Angliam, & statim cum festinatione qua potuit transvectus est in Normanniam.

10 Rotro Rothomagensis archiepiscopus, & episcopus Ambianensis mandato domini papæ purgationem Lundeniensis episcopi susceperunt.

Postquam rex Anglorum appulsi est in Normanniam statim accessit ad Albertum & Theodinum Cardinales & legatos, absolutionem petens ab eis petiit & impetravit.

Rotro Rothomagensis archiepiscopus Margaritam filiam regis Francorum reginam Anglie consecravit, & diadema regni capiti filii regis imposuit.

20 Adelfunsus rex Arragonum Reimundus Comes sancti Egidii, Girardus de Vienna Comes de Moriana venerunt ad curiam regis apud Montem Ferrum.

Comes sancti Egidii fecit homagium Henrico patri regis.

Rex pater regis & filius ab invicem discordes facti sunt.

30 Lundeniensis episcopus transfretavit, referens has literas. Albertus & Theodinus clero Anglie, Inspirante illo &c.

Radulfus de Warnavilla regis factus est Cancellarius.

Walterus de Constantia factus est sigillifer.

Septies viginti Flandrenses irrumperentes in Normanniam submersi sunt prope Pasceium.

Rex fieri liberas concessit electiones.

Vintoniensis & Elyensis electi in suis intronizantur ecclesiis die Ascensionis.

40 Ricardus Doverensis Prior, electus est Cantuariensis archiepiscopus.

Thomas prothomartyr Cantuariorum canonizatus est, ab omnibus decantatum est Te Deum laudamus.

Ludovicus rex Francorum obsedit Vernolium.

* Castellum de Albemarle expugnatum est à rege filio.

Rex pater æquanimiter ferens omnia morabatur Rothomagi.

50 Rex Francorum audiens regis patris adventum, à Vernolio cum festinatione recessit.

Subversæ sunt à rege patre portæ civitatis Legecestrie.

Wilhelmus rex Scottorum, cum pro parte vastasset Angliam coactus est repatriare.

Comes Legecestrie captus est apud sanctum Edmundum.

Apud Dolensem urbem capti sunt à rege patre quinque viri magnates, & quater viginti milites de familia filii sui.

60 Nicholas subdiaconus à domino papa directus in Angliam infinitam congregavit pecuniam.

Rex filius Sagiensem urbem invasit.

Rex pater apud urbem Santonicam veniens, tres ibi munitiones sibi subjugavit.

Flandrenses in auxilium regis filii venientes in Angliam, vastaverunt Norwicum.

Ricardus Wintoniensis electus ab Anglis, missus est

1172.

1173.

1174.

est in *Normanniam*, ut regem patrem suum revocaret ad regnum.

Rex veniens in *Angliam*, eam pro maxima parte sibi rebellantem invenit, & veniens *Cantuariam*, dum vota persolveret orationum beato *Thoma* martyri, à militia sua captus est rex *Scotorum*. Rex postmodum cum totam pacificasset *Angliam*, xxxiii. die navem ascendit ducens secum regem *Scotorum*. Et veniens *Rothomagum* eam invenit obfessam.

Amaurico regi *Ierosolimitano* *Baldewinus* filius ejus successit.

Audientes *Franci* regem patrem adventasse, machinis suis ignem appoluerunt, & infecto negotio recesserunt cum dedecore.

Tussis universum orbem infecit.

Ricardus Cantuariensis electus *Romam* veniens, archiepiscopus, primas, apostolicæ sedis legatus institutus est.

Alexander papa scripsit *Lupo* regi *Valentie* pro liberatione *Christianorum*; & *Ricardum Cantuariensem* electum consecravit episcopum.

Robertus Cameracensis electus interfectus est.

An. Dñi 1175. *Wilhelmus* rex *Scotie* jure belli captus dedit obfides.

[*Philippus Comes Flandrensis* crucem accepit.]

Everfa sunt castella per *Angliam*.

Wilhelmus de *Brausa* multos *Walensum* apud castellum de *Bergeveni* interfecit.

[*Hugo Cardinalis* venit in *Angliam*.]

Philippus Comes Flandrensis *Walterum de Fontibus* cum *Ysabele* comprehensum jussit interfici.

1176. *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus male tractatus est aput *Westmonasterium* in concilio quod *Hugo Petrileonis* habuit, quia legati voluit sedere ad dexteram.

Rex *Anglorum* à kalendis *Aprilis* usque ad novarum frugum abundantiam, decem milibus hominum penuria laborantium invenit necessaria.

Fredericus imperator *Mediolanum* vastavit.

1177. *Johanna* filia regis *Anglia* nupsit *Willemo* regi *Sicilie*.

Manuel imperator *Constantinopolitanus* à *Sultano Iconii* domino, gravi jactura suorum affectus est.

Jurgium inter reges tam *Castelle* quam *Navarre* sopitum est judicio curiæ regis *Anglorum*.

Canonici *Walthamenses*, qui seculares appellati sunt, subintroductis regularibus sunt amoti.

Fredericus Imperator abrenuncians scismati dextravit *Alexandrum* papam aput *Venecias* ad ecclesiam sancti *Marci*.

Gaufridus filii regis Cancellarius submersus est.

Ventus irruens silvas evertit.

1178. Nix maxima.

Valla maxima facta de cespitibus diruta sunt in maritimis vi ventorum.

Wilhelmus abbas *Ramesiensis* translatus est ad *Cluniacensem*.

Castellum *Radulfi de Doloribus*, ad ducem spectat *Aquitanicum*, non ad regem *Francorum*.

Albertus Comes de *Marchia* regi *Anglorum* suum vendidit comitatum.

Ricardus de Luci in honorem sancti *Thome* martyris fundavit Abbatiam aput *Luenes*.

Rex *Anglorum* in *Angliam* veniens visitavit sepulchrum sancti *Thome*.

Wilhelmus Remensis archiepiscopus venit in *Angliam*, sancto *Thoma* martyri vota soluturus orationum.

Rex *Anglorum* *Gaufridum* filium suum cingulo militari donavit aput *Wdestoche*.

Fredericus imperator ab *Italia* rediit in *Tentonicam*.

10 *Saladinus* conflictum habens cum *Christianis* lorica rejecta camelum cursorium ascendit, & fuga sibi consuluit.

Johannes Strumensis scismaticus reconciliatus est.

Fredericus imperator aput *Arelas* quartam imperii sui sedem, diadema suscepit die nativitatis beatæ virginis.

Alexander papa judicium possessionum à rege terminandum permisit.

Rex filius regis per triennium in conflictibus *Gal-* An. Dñi 1179. *licis* perseveravit.

20 *Rogerus* Abbas electus sancti *Augustini* anulum, mitram & cirotecas suscepit aput *Tusculanum*.

Synodus trecentorum decem episcoporum est habita *Roma*.

Agnes filia *Ludovici* regis *Francorum* nupsit *Alexio Manuelis* imperatoris filio.

Ricardus dux *Aquitannorum* subvertit *Taileburg* castellum *Gaufridi de Racuna*.

Ludovicus rex *Francorum* sancto *Thoma* vota soluturus orationum intravit *Angliam*, per triduum moram faciens *Cantuaria*.

30 *Henricus* rex *Anglorum* instituit tres episcopos, regni totius archijusticiarios.

Septem spicæ pullulaverunt in culmo uno.

Cadvalanus a curia rediens sub conducto regis, interfectus est.

Ludovicus rex *Francorum* trigamus ex tertio matrimonio filium procreavit *Philippum*.

Henricus rex *Henrici* regis *Anglia* filius *Remis* interfuit coronationi *Philippi* regis *Francorum* sororii sui.

40 *Anastasius* imperator *Constantinopolitanus* coronam auream & tunicam bracciam misit *Clodoveo* regi *Francorum*, ei conferens res regnandi.

Alexander papa Presbytero *Johanni Indorum* regi litteras misit, & nuncium direxit *Philippum Medicum*.

Wilhelmus de Magna villa filiam Comitis *Albemarle* duxit uxorem. 1180.

Conradus Marchio *Christianum* archiepiscopum *Maguntinum* conjecit in vinculis in rupe sanctæ *Christine*.

Philippus rex *Francorum* *Judeos* expulit à regno suo.

Henricus rex *Anglorum* direxit nuntios regi *Francorum* *Ricardum Wintoniensem* episcopum, & *Walterum de Constantia* regis sigillarium.

Clericorum *Lemovicensium* bona confiscata sunt, quia *Sebrandum Pictavensem* decanum elegerant citra conscientiam regis & filii sui.

60 *Philippus* rex *Francorum* *Margaritam* filiam *Baldewini* Comitis *Hamaucensis* duxit uxorem aput *Truncum*, quam unxit in reginam *Guido Senonensis* archiepiscopus aput sanctum *Dionisium*.

Ludovicus rex *Francorum* sigilli sui potestate privatus est.

Inter *Philippum* regem *Francorum* & matrem suam est orta discordia.

Fordus

Fœdus inierunt *Philippus* rex *Francorum* & *Henricus* rex *Anglorum*.

Philippus rex *Francorum* Comitem *Cabilonensem*, & *Humbertum* de *Bello Loco*, quoniam ecclesiam Dei persequebantur, exercitu congregato perdomuit.

Ludovicus rex *Francorum* sepultus est apud *Abbatiam Barbel* quam ædificavit.

Nova moneta formæ rotundæ fabricatur in *Anglia*.

An. Dñi 1181. Rex *Francorum Philippus* consilio regis *Anglorum* se totum supposuit.

Philippus Comes *Flandrensis* & *Stephanus* de *Sacro Caesaris* conspiraverunt adversus regem *Francorum Philippum*.

Tres filii regis *Anglorum* præstiterunt succursum.

Humbaldus Hostiensis episcopus papa creatus est *Lucius* papa tertius.

1182. *Gaufridus* filius regis *Lincolniensis* electus, renunciavit electioni.

Henricus rex *Anglorum* quadraginta duo milia marcarum terræ *Ierosolimitana* distribuit.

Post dies *Manuelis* imperatoris *Andronicus* nepos ejus *Constantinopolin* veniens, *Alexium* imperatorem creatum invenit, & ei fidelitatem juravit.

Bona *Rogeri Eboracensis* archiepiscopi confiscata sunt, dum ageret in extremis.

Henricus Dux *Saxonum* exheredatus est.

Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, *Waleranum Rofensem* electum regalium possessorem instituit, præsentem *Ranulfo* regni Iusticiario.

1183. *Gualternus* de *Constantiis Oxenefordensis* archidiaconus, electus est in episcopum *Lincolniensem*; [consecratus est *Andegavis*.]

Rex filius regis apud *Marcel* in *Turonia*, diem clausit extremum, sepultus est autem *Rothomagi*.

Magister *Gerardus* vocatus *Puella*, consecratus est *Coventrensis* episcopus.

Gualternus Lincolniensis episcopus, die dominica qua cantatur *Gaudete in Domino*, sua sollempniter collocatur in sede.

1184. *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus diem clausit extremum apud *Hallinges* villam *Roffensis* episcopi.

Gualternus Lincolniensis episcopus electus est in archiepiscopum *Rothomagensem*.

Circa dies istos Dux *Saxonum* venit in *Angliam* cum familia sua.

Baldewinus Wigornensis episcopus electus est in archiepiscopum *Cantuariensem*.

Saladinus scripsit domino papæ.

Sifidin rex *Egypti* scripsit domino papæ.

Eraclius patriarcha *Ierosolimitanus* venit in *Angliam*.

Baldewinus rex *Ierosolimitanus* scripsit patriarchæ *Ierosolimitano*.

Filia regis *Portugalis* nupsit *Philippo Flandrensi* Comiti.

Macemut inter reges *Africanos* maximus obsedit sanctum *Treneum*.

Apud *Veronam* domino papa præsentem *Ravennas* Patriarcha perditionem terræ *Ierosolimitanæ* cunctis exposuit.

Lucius papa scripsit regi *Anglorum* pro subventionem terræ *Ierosolimitanæ*.

Philippus Colonienfis archiepiscopus venit in *Angliam*, & coronata civitate sollempni processio-

ne receptus est in ecclesia sancti *Pauli*.

Fredericus imperator *Henrico* filio suo primogenito regni diadema fecit imponi prope *Maguntiam*.

Ordo militum rubeum enseni habentium pro signo, confirmatus est.

Eraclius patriarcha & *Rogerus* magister domus An. Dñi hospitalis venerunt in *Angliam*. 1185.

10 *Gualternus Rothomagensis* electus cum per annum, & eo amplius sedisset in ecclesia *Lincolniensi*, *Rothomagi* receptus est.

Regi *Anglorum* datum est consilium ad salutem animæ suæ sicut sui dicebant, tutius præesse regno suo, quam peregre proficisci.

Reges *Francorum* & *Anglorum* per triduum fecerunt moram apud *vallem Rodoli*.

Iohannes filius regis cingulo militari donatus, apud *Windlefores* transiit in *Hyberniam*.

In *Hysspania* est fluvius *Hibernus* à quo dicti sunt *Hybernenses*.

20 *Wilhelmus* rex *Scotorum* factus est Comes *Huntendune*.

Hybernenses transeuntes in *Scotiam* vocati sunt *Scoti*.

Dominus papa confirmavit electionem *Baldewini Cantuariensis* electi.

Monachi sanctæ *Trinitatis*, & sancti *Augustini* se mutuis processionibus visitarunt in rogationibus.

Herebertus oriundus in *Midelfexia* transitum faciens in *Sicilia*, *Consensanus* creatus est archiepiscopus, & postmodum obrutus à terræ motu.

30 *Wilhelmus* rex *Siculus* imperium infestavit *Constantinopolitanum*, transitum habens per *Duratum*.

Gilebertus Lexoviensis archidiaconus creatus est episcopus *Rofensis*.

Andronicus imperator interfectus est.

Cursac Angeli creatus est imperator.

Henricus Dux *Saxonum* rediit in *Saxoniam* patrimonio contentus.

Pax reformata est inter regem *Francorum*, & Comitem *Flandrensem* apud *Albemarle*.

Humbertus Mediolanensis archiepiscopus creatus est papa vocatus *Urbanus* iij.

Henricus rex *Tentonicus* duxit uxorem filiam *Rogeri* primi *Siculi* regis. 1186.

Viennensis archiepiscopus coronavit *Fredericum*.

Aquileiensis patriarcha filium ejus.

Urbanus papa scripsit episcopis *Angliæ*.

Reges *Francorum* & *Anglorum* conveniunt prope *Gisortium*.

50 Rex *Angliæ* munitiones *Aquitannie* quibus vellet commisit.

Wilhelmus de Ver consecratus est *Herefordensis* episcopus.

Gaufridus Dux *Britanniæ* filius regis *Anglorum*, sepultus est *Parisiis* in ecclesia majore.

Margarita soror regis *Francorum* nupsit *Bela* regi *Hungariæ*.

Hugo Gratianopolitanus genere consecratus est episcopus *Lincolniæ*.

60 *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus venit in *Angliam*.

Radulfus de Vallibus interfectus est à *Henrico de Ver*.

Guido Jopenfis Comes consecratus est rex *Ierosolimorum*.

Baldewinus archiepiscopus *Cantuariensis* sollempni processione receptus est in ecclesia sancti *Pauli*. 1187.

Pauli Lundo: die dominica qua cantatur *Letare Jerusalem.*

Constantia Comitissa *Britannia* die Paschæ peperit filium quem vocavit *Arturum.*

Crux Domini capta est prope *Tyberiadem.*

Margarita regina *Francorum* peperit filium quem vocavit *Ludovicum.*

Albertus Cancellarius *Romanus* creatus est papa vocatus *Gregorius octavus.*

Ricardus Comes *Pictavorum* primus inter proceres crucem suscepit.

An. Dñi 1188. Reges *Francorum* & *Anglorum* crucem susceperunt.

Ricardus Barre Lexoviensis archidiaconus directus est ab *Anglorum* rege nuntius Imperatoribus *Romano* & *Constantinopolitano* & regi *Hungariae.*

Gaufridus de *Liziniaco* quendam familiarissimum *Ricardum* Comitem interfecit.

Reddita est *Jerusalem* *Saladino.*

Boamundus Comes *Tripolitanus* amens factus est & expiravit.

Fredericus Imperator litteras direxit *Saladino.*

Inter reges *Francorum* & *Anglorum* habitum est colloquium prope *Bonmulins.*

Ricardus Wintoniensis episcopus diem clausit extremum.

1189. Mandato regis *Radulfus* de *Diceto* Decanus *Lundonia* transfretavit.

Fredericus Imperator apud *Reinesburg* iter peregrinationis arripuit.

Henricus rex *Anglorum* diem clausit extremum apud *Chinun*, sepultus est apud *Fontem Ebraldi.*

Civitas quæ *Silvia* vocatur à Christianis in *Hispania* subjugatur.

Ricardus Comes *Pictavorum* quia contra patrem suum arma moverat, absolutus est ab archiepiscopis tam *Cantuariensi* quam *Rothomagensi* apud *Sagium*, qui veniens apud *Rothomagum* à *Waltero Rothomagensi* archiepiscopo, ducatus *Normannie* potestatem accepit per ensen & vexillum.

A patre transeamus ad filium quem adversa ne frangerent prospera sapius evexerunt. *Ricardus* igitur rex *Anglorum* ad expiandas atroces injurias quas in patrem commiserat, dum tenderet *Jerusalem* expertus est multociens in terra labores, in mari pericula. Set in itinere ne deficeret aurum, à *Siculis*, à *Cypris* & *Agarenis* in conflictibus singulis reportavit triumphum. Ut autem rediret ad cor & medelam suis excessibus collatam sentiret, à peregrinatione revertens in carcerem est retrusus, ad redemptionem compulsus est, status interversionem incurrit. In *Angliam* rediens præter spem suorum fidelium in favore magno tam cleri quam populi diu desideratus advenit. Regno suo per dei gratiam in brevi pacificato transit in *Normanniam*, & intra paucos dies multos ex suis qui dum in vinculis teneretur ad suos hostes transfugerant potenter edomuit, ut à *Vernolio* quousque dirigatur iter ad *Crucem Karoli* nullus ei rebellis existat.

Ad coronationem *Ricardi* regis *Anglorum* conveniunt iiij. archiepiscopi. Convenit etiam episcoporum multitudo.

Ricardus rex *Anglorum* *Cysterciensibus* contulit annuos redditus centum marcarum ad procurandum Capitulum.

Habitus est generalis conventus apud *Pipewelle* pro consilio vacantium ecclesiarum.

Decanus & Canonici *Lundonia* lx. marcas expensarum nomine quas fecerant, receperunt à fisco.

Treverensis archiepiscopus sepultus est apud sanctum *Andream Northamtune.*

Obsederunt *Aconem* Christiani in fine *Augusti*. *Wintoniensis* & *Saresbiriensis* electi consecrati sunt in capella sanctæ *Katerinae.*

Convenit quod capella de *Hachetuna* per unum sacerdotem amministretur.

Wilhelmus rex *Scotorum* regi *Anglorum* numeravit decem milia marcarum.

Tancredus factus est rex *Siciliae.*

Ricardus Lundoniensis & *Wilhelmus Elyensis* electi consecrati sunt apud *Lameiham.*

Baldewinus archiepiscopus peregre profecturus vices suas *Lundoniensi* commisit episcopo.

A peregrinantibus interfecti sunt *Judei.*

Aput *Aconem* sunt tria cimiteria.

Margarita regina *Francorum* laborans in partu mortua est.

Episcopi facti sunt Comites, facti sunt vicecomites.

Hugo Coventrensis episcopus quia vicecomitatum susceperat suspensus est.

Clemens papa confirmavit electionem *Gaufridi Eboracensis* electi.

Quomodo divisus est exercitus apud *Aconem*; qui duces extra vel intus.

Ansericus de *Monte regali* moriens detexit proditionem quam fecit tam ipse quam *Franci.*

Wilhelmus Elyensis episcopus intra triduum constitutus est *Roma* domini papæ legatus, & apud *Baionam Angliae* Justiciarius.

Rex *Francorum* iter suum direxit versus *Januensem* urbem, rex *Anglorum* versus *Marsiliam.*

Wilhelmus Angliae legatus convocavit episcopos apud *Glavornam.*

Fredericus Imperator submersus est in fluvio qui vocatur *Safet.*

Ricardus rex *Anglorum* nuntios domini papæ suscepit in portu *Romano.*

Baldewinus archiepiscopus, *Hubertus Saresbiriensis* episcopus & *Ranulfus* quondam *Angliae* Justiciarius, à sinistra reliquerunt *Siciliam*, applicuerunt apud *Tyrum* inveniunt *Aconem* obsessam.

Tres machinæ quas Christiani construxerant ad everisionem *Acon*, ab igne qui *Gracus* dicitur à *Saracenis* injecto combustæ sunt. Et sic civitas *Acon* tunc liberata fuit.

Christiani panis inedia laborantes insultum fecerunt in *Saracenos* die festo sancti *Jacobi.*

Reges *Francorum* & *Anglorum* appulsi sunt apud *Messanam.*

Habitus est regionale Concilium apud *Westminster.* Prædedit *Wilhelmus* Apostolicæ sedis legatus, *Ricardus Lundoniensis* episcopus sedit ad dexteram.

Tancredus rex *Siculus* numeravit regi *Ricardo* primum unciam auri vigesies mille, secundo totidem uncias.

Conradus Marchio de *Monte Ferario* *Sibillam* filiam *Amaurici* regis à viro disjunctam accepit uxorem.

Alienor regina cum per iiij. dies moram fecisset cum

cum *Ricardo* rege filio suo rediit in *Angliam*.

Inter regnum & sacerdotium orta quæstione in *Normannia*, consensu partium finis qualis qualis appositus est.

Baldewinus archiepiscopus *Cantuariensis* agens in extremis *Hubertum Saresbiriensem* episcopum testamenti sui constituit executorem.

An. Dñi 1191. *Hubertus Saresbiriensis* episcopus scripsit *Lundoniensi* episcopo.

Jacinctus inter diaconos primus creatus est papa, vocatus *Cælestinus* papa tercius.

Cælestinus consecravat *Henricum* imperatorem.

Civitas Tusculanum à Romanis est diruta.

Robertus filius *Senescalli Normannia* creatus est *Wigornensis* episcopus.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus à *Sicilia* rediens in *Angliam* mandato regis inter *Justiciarios* factus est primus.

Reges *Francorum* & *Anglorum* navem ascenderunt apud *Messanam* visitaturi *Jerusalem*.

Rex *Anglorum* apud *Rodos* applicuit & postmodum apud *Cyprum*, & *Cursac* qui se vocabat Imperatorem *Cypri* subjugavit.

Rex *Francorum* applicuit apud *Acon*.

Cancellarius interdixit archiepiscopo *Rothomagensi* ne tenderet *Cantuariam*.

Rex *Anglorum* multas naves habens in comitatu applicuit apud *Acon*.

Gaufridus Eboracensis electus *Turonis* consecratus est, qui rediens in *Angliam* captus est apud *Doveram*.

Habitu est colloquium apud pontem de *Lode*.

Wilhelmus Helyensis episcopus veritus à facie Comitis *Johannis* locum sibi causabatur suspectum, & exterritus versus *Lundoniam* iter direxit fugiendo.

Rogerus de Planes interfectus est.

Insertum est Capitulum de *Arvando*.

1192. *Reginaldus Batoniensis* episcopus nominatus à monachis *Cantuariensibus* *Cantuariensis* electus, diem clausit extremum.

Rex *Francorum* rediens *Jerusalem* receptus est *Parisiis*.

Marchio confossus est ab *Arsacidis*.

Henricus Campania Comes *Marchionis* relictam duxit uxorem.

Caterva *Saracenorum* capta est.

Rex *Anglorum* *Jopen* quem ceperant *Saraceni* recuperavit.

Inter *Christianos* & *Saracenos* data sunt induciæ.

Savaricus electus est in episcopum *Bathoniensem*.

Regem *Anglorum* dux *Austrie* comprehendit apud *VVenam*.

1193. *Johannes* Comes *Moritonii* munitiones multas firmavit in *Anglia*.

Dux *Austrie* vendidit regem *Anglorum* imperatori.

Rex *Anglorum* retrusus est in loco qui dicitur *Trivallis*.

Hubertus Saresbiriensis episcopus, electus est in archiepiscopum *Cantuariensem*.

Redemptio regis excrevit ad centum milia librarum argenti.

Hugo Cestrensis episcopus spoliatus est apud *Doveram*.

Celebratum est divortium inter regem *Francorum* & reginam.

Hubertus Cantuariensis electus sua sollempniter collocatur in sede.

Walterus Rothomagensis transfretavit in *Almanniam*. An. Dñi 1194.

10 *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus scripsit *Radulpho* decano *Lundonia*.

Rex solutus est à carcere.

Pactiones initæ sunt plures inter imperatorem & regem.

Confligentibus duce *Lovania* & Comite *Hammocense* duci cessit victoria.

De regibus *Sicilie*.

Rex *Anglorum* sollempni processione receptus est *Colonia*.

20 Rex veniens in *Angliam* receptus est *Lundonia* coronata civitate.

In octavis paschæ regni diadema suscepit *Vintonia*, & veniens in *Normanniam Vernolium* invenit obsessum.

Herbertus Cantuariensis archidiaconus electus est in episcopum *Saresbiriensem*.

Rex *Francorum* subvertit Castellum quod vocatur *Funteines*.

30 *Andegavenses* castellum quod vocatur *Mons mirabilis* subverterunt.

Filius regis *Navarra* venit in auxilium regi *Anglorum*.

Rex *Francorum* prope *Vindocinum* veniens recessit exterritus.

Rex *Anglorum* cepit *Taileburg* & totam terram Comitis *Engolismensis*.

Absolutus est dux *Austrie* præstito juramento quod stabit mandato domini papæ.

Treugæ datæ sunt inter reges.

40 *Johannes Lugdunensis* archiepiscopus venit in *Angliam*.

A rege *Francorum* *Philippo* directi sunt nuncii iij. ad *Anglorum* regem *Ricardum*.

Piscis quidam vocatus vulgo *Crassus* piscis appulsus est apud *Edulvesnase*.

Ricardus rex *Anglorum* fidelibus suis salutem Noveritis compositionem factam inter Dominum *Rothomagensem* archiepiscopum & cives *Rothomagi*.

50 *Ricardus* rex *Anglorum* Decano & Canonicis *Turonensibus*.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus *Radulfo* decano *Lundonia*.

Philippus rex *Francorum* Bailivis suis salutem.

Rogerus de genere *Normannorum* primus in *Sicilia* rex creatus est.

Die festo sancti *Stephani* dux *Austrie* cecidit equo.

60 *Henricus* imperator & rex *Sicilie* *Waltero Rothomagensi* archiepiscopo.

Hubertus Cantuariensis archiepiscopus legatus creatus est.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei.

Cælestinus episcopus *Eboracensi* archiepiscopo.

Wilhelmus Elyensis episcopus *Radulfo* de *Diceto* decano *Lundonia*.

Ricardus rex Anglorum Ricardo Lundoniensi
An. Dñi episcopo.

1196.

Waltero Rothomagensi archiepiscopo Radulfus
decanus *Lundonia*, *Suus ille quondam.*

Philippus rex Francorum tres litteras scripsit archiepiscopo *Rothomagensi*.

Ricardus rex Anglorum episcopo *Eboracensi*, *Significamus vobis.*

Walterus Rothomagensis archiepiscopus Radulfo
decano *Lundonia*, *Licet nobis.*

Circa dies istos aquarum inundatio.

Circa dies istos, Iniquitatem & contradictionem.

Johannes decanus Rothomagensis electus in episcopum. *Walterus Rothomagensis archiepiscopus Radulfo* decano *Lundoniensi*, *Discretionem vestra.*

1197.

Willelmus Helyensis epis. Dum *Romam* tenderet.

Circa dies istos episcopo *Cameracensi*. *Johanne* defuncto tres sunt electi &c.

Cælestinus papa *H. Cantuariensi archiepiscopo*,
Cum de agro Domini.

Robertus Prior Elyensis electus est abbas ecclesiæ sanctæ dei genitricis apud *Eboracum*.

Rex Anglorum Ricardus castellum sancti *Vale-rici* succendit.

Ymbrium infusio triduana per *Angliam*.

Philippus Dunelmensis electus consecratus est *Rome*.

Marchadens episcopum *Belvacensem* & *Willelmum* de *Morlei* cepit in bello.

Notum sit universis hoc scriptum visuris, quod hoc est fœdus, & conventio inter *Ricardum* regem *Anglie* & *Philippum* Comitem *Flandria*.

Ab ea die qua *Willelmus Helyensis* episcopus prope *Pictavim* in abbacia de *Pinn* sepultus est.

Cælestino papa tercio defuncto *Lotharius* diaconus Cardinalis papa creatus est.

Innocentius papa tercius *Waltero Rothomagensi archiepiscopo*. *Cum emergentium litigia quasticum &c.*

Sanguis pluit undatim apud *Andeleium*.

Gaufridus Cestrensis electus *Cantuarie* consecratus est.

Otoni nepoti regis *Anglorum Ricardi* redditum est *Aquisgranum*. vj. idus *Julii* consecratus est in regem.

In marchia principales defensivæ locorum prope munitionem illam quæ vocatur *Castellum Matildis* &c.

Ricardus Lundoniensis episcopus tercius defunctus est.

Villa sancti *Andomari* reddita fuit Comiti *Flandria*.

Ricardus rex Anglorum intravit terram regis *Francorum* cum exercitu.

Ymagine

Ymagine Historiarum autore Radulfo de Diceto.

An. Dñi.
1148. **H**enricus Gaufridi Plantegenest Comitis Andegavorum primogenitus cingulo militari donatus est à rege Scottorum David in festo Pentecostes apud Karliul.

Ludovicus rex Francorum & regina Alienor rediere Jerusalem.

1149. Hyems maxima.

Theobaldus Comes Blesensis donavit cingulo militari Gaufridum filium Gaufridi Plantegenest Comitis Andegavorum.

1150. Everfo monasteriolo quod tribus annis obsessum fuerat, Gaufridus Plantegenest reddidit ducatum Normannia Henrico filio suo.

Ludovicus rex Francorum accepit homagium Henrici filii Gaufridi Plantegenest de ducatu Normannia & comitatu Andegavia.

Civitas igitur Andegavensium antiquorum industria montis in edito collocata consistit, in mœnibus vetustissimis gloriam fundatorum recensens; in quadris lapidibus, modernorum parcitatem accusans; in tenaciori cemento, sabuli condiendi periciam penitus deperisse prætendens. Pars urbis hominum manu facta munitior vergit ad notum. Natura loci pars inexpugnabilis respicit ad occasum. Quaque latus occidentale vicinatur australi, domus surgit spaciosissima, digna satis in nomen transire palatii, si thalami regio sumptu, regia disciplina, regio moderamine recenter extructi non excreverent in immensum. Hinc ad aquas præterfluas, hinc ad montana vitibus consecrata prospectum habentes. Rursus ut civitas multo capacior milia hominum concurrentia sub una confœderatione concluderet, montem positum in vicino populis ad inhabitandum exposuit. Quorum si fortunam attendimus, felicius incolunt suburbana quam urbem. Quod si devotionem quam erga deum, erga sacrosanctam ecclesiam ea gens exhibuit, ab antiquo revolvatur attentius, sanctorum memorie plurimorum, ibidem in Christo quiescentium, celebres illis habentur in locis. Nec adeo facile quocumque reperies tot domos religiosas & piis deputatas collegiis, & principum liberalitate ditatas, & in regularibus disciplinis informatas attente. Rursus ut opportunitatem loci commoditas aquarum illustret, si de quantula Ligeris remotione queraris, inter medium montium quos memoravimus nobilis fluvius infuit Meduana. Qui cum intumuerit instar maris in hyeme, sub æstate rarefcit, arenosis angustatus in alveis. Ut autem liberum civibus commeatum offerret, terra, lignis, lapidibus comportatis construi super aquas in habitaculis ergasteria toleravit, sic ex opposito sibi respondentia, sic fere sub aqua contiguatione disposita, quod pontem medium ex maxima parte ligneum quasi solidam redigant in plateam. Transeuntibus quidem assidue patefactam sed Phœbo non perviam. In qua quid usus desideret, quid luxus deposcat, abunde reperiet transitus per eam compendiosus.

Dum Gaufridus Plantegenest Comes Andegavorum rediret Parisius à curia regis Francorum, concessit in fata apud Castrum Lidii, sepultus est autem Cenomannis in ecclesia sancti Juliani.

Fredericus nepos Conradi dicti Romani Imperatoris fit rex Teutonicus.

Celebratum est divortium inter regem Francorum & reginam Alienor.

10 Henricus dux Normannorum & Comes Andegavorum duxit Alienor relictam regis Francorum, & sic factus est dux Aquitanorum.

Igitur Aquitania rerum affluens opulentiis multiplicibus, sic orbis occidui partes distinctas antiquitus antecellit, ut inter Galliarum provincias felicior & fecundior tradatur ab ystoriographis. Quæ suos licet agros cultui, suas etiam vites propagationi, sua denique nemorosa venatui noverit optime respondere, nichilominus appellationis originem mutuatur ab aquis.

Id solum forte supputans inter delicias numerandum, quod procreat aqua salubrior vel gurgiti remittendum, vel levandum in aera. * Ga- * Aquitania dicitur co

rumna siquidem decurramus ad ortum, quod præ cæteris Galæquoreas properantem ad undas, decurramus etiam ad montes Pireneos; Quic- liz provinciis fontibus

quid itaque fuerit inventum interjacens à Quæ à Garumna flumine ad Pireneos montes extenditur, & obliqua Ligeris cursu quæ eam ex parte terminat, pene in orbem cingitur.

30 bus repromittat impunitatem, an sit magis in fide stabilis an in sermone labilis, morem gentis ignorans poterit ignorare. Quæ cum ad superbiam hostium edomandam instanter institerit, & post belli sudores in bona quiete perstiterit, ilico tota defluit in voluptatem. Sic palato deserviens ut in saporibus distinguendis, conficiendis & discernendis privilegio gratiæ singularis effulgeat, sic linguæ satisfaciens, ut in talibus condiendis licet mordacibus plurimum habeat civilitatis annexum. Itaque Pictavienses in vulgari- rum elu carniū bovinā avidius amplectuntur.

40 Cum vero piper & allium mixtum in mortarium detruduntur, ad condimentum utriusque caro recens nunc succum exigit pomorum silvestrium, nunc à viminibus pampino coætaneis jus deposcit extortum, nunc uvarum liquorem desiderat primitivarum. Cum dies venerit indulgentior campestria nec fastidiunt, nec nimis appetunt affectuose. Sed anathem vel laqueolo comprehensam vel obvolutam reticulo devote requirunt; quam ad ignem lignorum viridum studiose appositam satis tractant delitiose. 50 Laxatis retibus piscium in capturam si lautiora casus obtulerit, quod quidem raro non evenit, nunc extrahitur sturgio regium reservandus in cibum, nunc flumini latenter immerfas murana labitur in insidias. Quæ quamvis alias gustum sui suspectissimum reddat, illis tamen in locis absque delectu personarum & potus hinc dicio- ribus hinc paupertinis indifferenter mensis apponitur.

Obiit Radulphus abbas xvij. ecclesiæ sancti Albani.

60 Ludovicus rex Francorum, Eustachius filius regis Stephani, Henricus Comes Campaniensis, Robertus Comes Perticensis in Normannia castellum Novi mercati cum suis auxiliariis obsidentes, dum Henrici ducis adventum ut obsessis succurreret intellexissent, interventu religiosorum datis induciis infecto negotio recesserunt. Dux vero fratrem suum Gaufridum

STEPHANUS. dum persequens in *Andegaviam*, ipsum ad petendas coegit inducias.

Robertus de Gorram abbas ecclesie sancti *Albani* xvij.

Johannes Papirio Cardinalis legatione fungens in *Hyberniam*, quatuor ibi constituit archiepiscopos, qui dum transitum habuisset per *Angliam* fidelitatem juravit regi *Stephano*.

Gaufridus Artur fit episcopus sancti *Asaph*. Regina *Matildis* regis *Stephani* uxor sepelitur apud *Faveresham*.

Pullulante pernitiola doctrina *Henrici* hæretici, maxime in *Guasconia*, suscitavit Dominus spiritum puellæ junioris in illa provincia, ad eandem hæresim confutandam. Per triduum namque in unaquaque septimana jacebat absque voce, sensu, etiam absque flatu, & rediens postmodum ad se, dicebat beatam *Mariam* orare pro populo Christiano, & beatissimum *Petrum* docuisse se orthodoxam fidem. Exinde de fide nostra sapienter & catholice disserebat, & præcipue hæresim *Henrici* convincens, plurimos ab eo seductos ad sinum sanctæ matris ecclesie revocabat.

1152. *Henricus* dux *Normannorum* intravit *Angliam* in manu valida infra octabas Epiphaniæ, castellum de *Malmesburi* obsedit, & milites intus obseffos ad deditionem coegit.

Ricardus de Belmeis archidiaconus de *Migdelsexe* *Lundoniensis* electus antistes, consecratus est *Cantuarie* à *Theobaldo* archiepiscopo, omnibus fere episcopis *Anglie* præsentibus. *Henricus* vero *Wintoniensis* episcopus, dum esset absens, archiepiscopo scripsit in hæc verba.

Temporis brevitæ, improvisa vocatio, transitus suspecti, improba prædonum molestia, medicamentis sollicitudo adhibita excusabiles paternitati vestre nos reddunt. Electioni vero factæ & consecrationi faciendæ benignum ex affectu præbemus assensum. Quoniam quidem persona & moribus pollet, & industria viget & scientia floret, credimus quod in domo Dei plantata, adjutrice divinitate, florebit & faciet fructum.

David regi *Scottorum* successit *Melcomus* nepos ejus.

Eustachius filius regis *Stephani* sepelitur apud *Faveresham*.

Anastasius papa.

Bernardus Clarevallensis abbas migravit ad Dominum.

1153. *Alienor* Duci *Normanniæ* peperit *Willielmum*. *Henricus* *Eboracensis* archiepiscopus obiit.

Evenit quod minime credebatur, dissensio regni non dirimeretur in gladio. Partibus evocatis hinc & inde transactio celebrata est. Diligentia intervenit archiepiscopi *Cantuariensis*, & auctoritas plurimum operata est. *Wintoniensis* episcopi profuit sollicitudo. Coepiscoporum assensus non defuit, defuit procerum & consilium & consensus; Et ut nostri majores videantur à legibus aliquid accepisse novi, aliquid sumpserunt à legibus. Ducem siquidem *Normannorum* rex in filium arrogavit; Ei & in eum jus suum transtulit & potestatem, sibi quoad vixerit regie dignitatis solam ymaginem reservavit. Et si propheticum illud attenderis, jam se induit genitore, jam Ducem arrogavit in filium. In participem regni & postmodum successorem universi Ducem recipient. In rege ducem, in duce regem singuli venerabuntur.

Et ut regem *Stephanum* nunc regem intelligas, anti-qua regni privilegia restaurare proponit. Regalia passim à proceribus usurpata recipiet, munitiones suis fundatæ temporibus diruentur, quarum numerus usque ad undecies centum quindecim excrevit. Ut autem ad minora recurras, prædiis assignabit colonos, insularios ædificiis, nemoribus saltuarios, feris ditabit indagines, ovibus decorabit montana, pascua replebit armentis. Clerus nunc demum dominabitur, pacis tranquillitatem indicet, muneribus sordidis non gravabitur. Ab extraordinariis vacationem habebit. Defensivæ locorum seu vicecomites locis statuentur statutis. Non in votum exercendæ cupiditatis abibunt. Non quemquam ex odio persequentur. Non gratificabuntur amicis, non indulgentiis crimina sullebunt, suum cuique reservabunt ex integro. Metu poenarum nonnullos afficient, Præmiorum exhortatione plurimos excitabunt. Fures terrebuntur in furca: Prædones sententia capitali plectentur. Milites caligati gladios suos in usum vomeris ligonisque convertent. A castris ad aratra, à tentoriis ad ergasteria *Flandrensium* plurimi revocabuntur, & quas nostratibus operas indixerunt dominis suis ex necessitate persolvent. Quid multis? ab excubiis fatigati à communi læticia respirabunt. Innocens & quieta rusticitas ocio relevabitur. Negotiatores commerciorum vicissitudo locupletabit. Forma publica percussa eadem in regno celebris erit ubique moneta.

30 *Ludovicus* rex *Francorum* duxit uxorem filiam *Adelfunsi* regis *Hispania*; Caput regni hujus regis civitas est *Toletum*. Quem quia principatur regulis *Arragonum* & *Galicia*, Imperatorem *Hispaniarum* appellant.

Rogerus rex *Sicilia* successorem reliquit *Willielmum* filium suum, qui duxit filiam *Garfie* regis *Navarrorum*.

40 *Willielmus* quondam *Eboracensis* archiepiscopus depositus ab *Eugenio* papa, restitutus est per *Anastasium*. Plures hoc modo restitutos fuisse declarant exempla. *Johannes Crisostomus* à duabus synodis fuit judicatus, sed iterum fuit restitutus. *Marcellus* episcopus *Anchira Galatia* depositus fuit & iterum restitutus. *Asclepius* dijudicatus à synodo ecclesiam suam postea recepit. *Lucianus* episcopus *Adrianopolites* dampnatus à papa *Julio* ecclesiam suam recepit. *Cirillus Jerosolimitanus* episcopus depositus fuit, postea reconciliatus est. *Policromium* pontificem *Sixtus* papa dampnavit, & iterum ipse eum reconciliavit. *Innocentius* papa *Fortunatum* dampnavit episcopum, sed ipse eum postea ecclesie suæ restituit. *Misentium* episcopum à *Felice* papa dampnatum *Gelasius* papa ecclesie suæ restituit. *Leoncius* dum esset presbyter depositus fuit, sed postea in *Antiochena* ecclesia Patriarcha extitit. *Gregorius* iij. papa *Theodosium* quem *Eugenius* ejus antecessor presbyterii honore privaverat, ecclesie *Signine* consecravit episcopum. *Ibas* episcopus dijudicatus fuit, sed iterum ecclesie suæ restitutus est. *Rothadum* episcopum *Suessionis* ecclesie condemnatum & *Sofrenum* *Placentinum* episcopum merito reprobatum *Nicholaus* papa ambos reconciliavit. *Johannes* papa viij. *Photinum* *Neophotinum* à papa *Nicholao* depositum in patriarchatu *Constantinopolitano* restituit. *Formosum* *Portuensem* episcopum quem *Johannes* papa viij. deposuerat *Marinus* successor *Johannis* restituit. *Arnulfum* *Remensem* archiepiscopum

STEPHANUS rex.

1154.

Ivo Carnotensis episcopus.

HENRI- cum Hugo Chapet rex Francorum degradari fecit, quem Marinus papa ecclesie Remensi restituit. Aimarum Viennensem archiepiscopum, quem Innocentius 2. in Pisano concilio deposuerat, Adrianus papa restituit.

Rogerus Cantuariensis archidiaconus die festo sancti Paulini in Eboracensem archiepiscopum consecratus est à Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo apud Westmonasterium. Sed professionem non fecit.

Rex Stephanus viij. kal. Novembris obiit & sepultus est apud Faveresham, quod monasterium ipse à fundamentis ædificaverat. Quo audito, dux Normannorum Henricus venit Barbestuvium, & ibidem per unum mensem ventum expectavit, & vij. idus Decembris in Angliam veniens, xiiij. kal. Jan. die dominica ante natale Domini apud Westmonasterium ab omnibus electus & in regem unctus est à Theobaldo archiepiscopo Cantuariensi, præsentem archiepiscopum Eboracensem & aliis episcopis Angliæ. Rogerus Eboracensis archiepiscopus manum non apposuit.

Hic est Henricus secundus rex Anglorum, cujus mater Matildis imperatrix, cujus mater Matildis regina Anglorum, cujus mater Margarita regina Scottorum, cujus pater Edwardus, cujus pater Edmundus ferreum latus, cujus pater Adelred, cujus pater Edgarus Pacificus, cujus pater Edmundus, cujus pater Edwardus senior, cujus pater nobilis Aluredus, qui fuit filius Edmudi regis, qui fuit filius [regis] Egbrichi, cujus pater Alcmundus, cujus pater Effa, cujus pater Eppa, cujus pater Ingles, cujus frater fuit famosissimus rex Ine nomine, quorum pater Keonred qui fuit filius Ceomald, qui fuit Cutha, qui fuit Cuthwinum, qui fuit Cheluin, qui fuit Cheuric, qui fuit Creoda, qui fuit Ceordic, qui fuit Elesa, qui fuit Ecla, qui fuit Genuis. Iste fuit capud gentis suæ, à quo & tota illa gens nomen accepit. Hujus pater fuit Wig, cujus pater fuit Frewine, cujus pater Freodegar, cujus pater Brand, cujus pater Bealdaes, cujus pater Woden, qui fuit Frederewald, qui fuit Freolf, qui fuit Fredewlf, qui fuit Fringoldwlf, qui fuit Geta, qui fuit Geatwa, qui fuit Ben, qui fuit Sceldwa, qui fuit Heremod, qui fuit Itermod, qui fuit Bathka, qui fuit Wala, qui fuit Beadwid, qui fuit Sem, cujus pater Noe.

Thomas Cantuariensis archidiaconus Beverlaci præpositus canonicus in diversis per Angliam ascriptus ecclesiis, regis factus est Cancellarius.

Ludovicus rex Francorum orationis causa perrexit ad sanctum Jacobum.

Adrianus papa.

Adrianus episcopus servus servorum dei, Karissimo in Christo filio illustri Anglorum regi salutem, & Apostolicam benedictionem.

Laudabiliter satis & fructuose de glorioso nomine propagando in terris & æternæ felicitatis premio cumulando in cœlis, tua magnificentia co-

gitat, dum ad dilatandos ecclesiæ terminos, ad declarandam indoctis & rudibus populis Christianæ fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpanda sicut catholicus Princeps intendis, & ad id convenientius exequendum consilium Apostolicæ sedis exis & favorem. In quo facto quanto altiori consilio & majori discretione procedes, tanto in eo feliciorem progressum te præstare Domino confidimus habiturum, eo quod ad bonum exitum semper & finem soleant attingere quæ de ardore fidei, & religionis amore principium acceperunt. Sane Hiberniam & omnes insulas quibus sol justiciæ Christus illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ receperunt, ad jus beati Petri & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quod tua etiam nobilitas recognoscit, non est dubium pertinere, unde tanto in eis libentius plantationem fidelem & germen deo gratum inserimus, quanto id à nobis interno examine districtius prospicimus exigendum.

Significasti siquidem nobis, fili in Christo karissime, te Hyberniam insulam, ad subdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde extirpanda velle intrare, & de singulis domibus annuam unius denarii beato Petro velle solvere pensionem, & jura ecclesiarum illius terre illibata & integra conservare. Nos itaque pium & laudabile desiderium tuum favore congruo prosequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum & acceptum habemus, ut pro dilatandis ecclesiæ terminis, pro vitiorum restringendo decursu, pro corrigendis moribus & virtutibus inserendis, pro Christianæ religionis augmento insulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem dei & salutem illius spectaverint exequaris, & illius terræ populus honorifice te recipiat, & sicut dominum veneretur, jure nimirum ecclesiarum illibato & integro permanente, & salva beato Petro & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ de singulis domibus annua unius denarii pensione.

Si ergo quod concepisti animo effectu duxeris prosequente complendum, stude gentem illam bonis moribus informare, & agas, tam per te quam per illos quos ad hoc fide, verbo, & vita idoneos esse perspexeris, ut decoretur ibi ecclesiæ, plantetur & crescat fidei Christianæ religio, & quæ ad honorem dei & salutem pertinent animarum taliter ordinentur, ut & à Deo sempiternæ mercedis cumulum consequi merearis, & in terris gloriosum nomen valeas in seculis optinere.

Natus est Lundonia pridie kal. Martii festi An. Dñi 1155. filius Henrico regi Anglorum ex regina Alienor, & vocatus est Henricus; quem Ricardus Lundoniensis episcopus baptizavit.

Robertus decanus Saresberienensis Exoniensium electus antistes, consecratus est à Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo.

Fredericus rex Alemannorum ab Adriano papa consecratus est [in] imperatorem in ecclesiæ beati Petri.

Henricus Wintoniensis episcopus absque licentia regis recessit ab Anglia; ideoque sex castella ejus diruta sunt.

HENRICUS II. rex. *Willelmus Peverel de Potingeham* causa veneficii quod fuerat propinatum *Ranulfo* Comiti *Cestrie* exheredatus est.

Turris *Glocestrie*, castellum de *Bruges* & *Wigemor* quæ *Hugo* de *Mortuo mari* contra regem firmaverat, regi reddita sunt.

An. Dñi 1156. Rex *Henricus* transfretans aput *Doveram* applicuit aput *Wiltand*; ad quem venit *Rothomagi*, *Theodoricus Flandriensis* Comes, & Comitissa *Sibilla* regis amita.

Willelmus rex *Sicilie* civitatem *Barum* funditus evertit, *Gracos* superavit, civitates & castella quæ perdiderat in jus proprium revocavit, cum *Adriano* papa fecit pacem, concedendo ei consecrationes episcoporum regni sui.

In pago *Parisiensi* monasterio *Argentoilo* capa Salvatoris, sicut dicitur, inventa est.

Henricus rex *Anglorum* cepit castellum *Mirabellum* & *Chinonem* longa obsidione, *Loisdunum* vero redditum est ei.

Regina *Alienor* peperit filiam regi *Anglorum*, quam vocavit *Matildem*.

1157. *Willelmus* rex *Sicilie* cepit *Sibillam* civitatem sitam inter *Affricam* & *Babylonem*.

Regina *Alienor* peperit filium aput *Orenneford* quem vocavit *Ricardum*.

Henricus rex *Anglorum* transfretavit in *Angliam*, & *Melchomus* rex *Scotorum* reddidit ei civitatem *Carleul*, castrum *Baenburg*, *Novum castrum super Tinam*, & comitatum *Lodonensem*.

Terricus Comes *Flandrensis* & *Sibilla* Comitissa perrexerunt *Ierosolimam*.

1158. *Henricus* rex *Anglorum* coronatus aput *Wigornam*, post celebrationem divinorum coronam super altare posuit, nec ulterius coronatus est.

Regina *Alienor* peperit filium *Gaufridum*.

Nova moneta in *Anglia*.

Thomas regis cancellarius in apparatu magno venit *Parisi*, *Margaritam* filiam regis *Francorum* accepturus uxorem *Henrico* filio regis *Anglorum*.

Gaufrido fratre regis *Anglorum* mortuo rex statim transfretans recepit *Nannetem*.

Ludovicus rex *Francorum* ut aput sanctum *Michaelem* in *Normannia* vota solveret orationis, transitum habuit per *Normanniam*; in ecclesiis cathedralibus cum sollempni processione receptus; honoratus à singulis & multis oneratus muneribus.

Rex *Anglorum* iterum invitatus à rege *Francorum* venit *Parisi*, receptus in palatio regis; rege *Francorum* & regina in clauetro canonicorum beatæ virginis hospitantibus.

1159. Rex *Anglorum* *Henricus* duxit exercitum versus *Tolosam*, & cepit castella fortia vicina ejus, rege *Francie* commorante interim jugiter in *Tolosa*, & ob reverentiam præsentis ipsius, dictus est rex *Anglie* ipsam civitatem *Tolosam* non assiluisse. Rex enim *Francorum* ob gratiam Comitis sancti *Egidii* cujus sororem *Constanciam* Comes uxorem duxerat, & jam ex ea liberos susceperat, à *Tolosa* non recedebat: unde duo reges inimici facti sunt.

Adrianus papa obiit. Scisma de electione duorum paparum.

Alexander papa.

Gulielmus Comes *Bolonie* filius regis *Stephani*, & novissimus hæres ipsius, cui rex totam hæreditatem patris sui in *Anglia* & in *Normannia* concessit, in reditu *Tolosa* obiit.

A rege *Francie* & à rege *Anglie* in *Alexandrum* **HENRICUS II. rex.** papam consensum est. Imperator vero *Alemannie* cum clero suo recepit *Octavianum*, & missis ad reges *Francorum* & *Anglorum* nunciis, ut eundem papam reciperent petiit, nec impetravit. **An. Dñi 1160.**

Maria abbatissa de *Rumelie*, filia regis *Stephani*, nupsit Comiti *Matheo*, ex quo sustulit duas filias.

Regina *Francorum*, filia *Athelfunsi* imperatoris *Hispaniarum*, de partu filia mortua est, incolumi filia.

Rex vero *Ludovicus* non observato tempore luctus, infra quintum decimum diem, *Alam* filiam Comitis *Theobaldi* duxit uxorem, quam *Samson Remensis* archiepiscopus ungere noluit in reginam, quia sororem ejusdem *Ala* propter consanguinitatem separaverat à *Philippo* fratre memorati regis.

Henricus rex *Anglie* *Margaritam* filiam regis *Francorum*, quam aput se habebat in custodia, *Henrico* filio suo desponsari fecit, & castellum de *Gisors* diu desideratum, & jam ante ex condito duorum regum custodia militum templi usque ad diem illarum nuptiarum commissum optinuit. Quod quia præpropere, ut dicunt, factum est, rex *Francie* & fratres uxoris ejus indignati, regi *Anglie* inimici facti sunt, & adversari cœperunt. Ad dedecus itaque regis *Anglie*, rex *Francie* & Comes *Theobaldus* cum auxiliariis suis, *Calvum montem* situm inter *Blesim* & *Ambazium* firmaverunt. Rex autem *Anglie* cum suis festinus adveniens rege *Francorum* & Comite *Theobaldo* fugatis castrum obsedit, & intra paucos dies ad deditionem coegit: capti sunt autem intus quinquaginta quinque milites *Theobaldi*. Celebratum est autem matrimonium inter filium regis *Anglorum* septennem & filiam regis *Francorum* triennem, auctoritate scilicet *Henrici Pisani*, & *Willelmi Papiensis* presbyterorum cardinalium, & Apostolicæ sedis legatorum. Hoc autem factum est apud *Novum Burgum* iij. non. Novembris.

Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus dum adhuc viveret, dederat in mandatis quatinus *Bartholomeum Exoniensem* electum *Cantuarie* consecraret *Walterus Rosensis* episcopus. Et licet morte mandatoris finitum fuisset mandatum, tamen quia *Ricardus Lundoniensis* episcopus laborabat paralisi, *Henricus* etiam *Wintoniensis* episcopus, vicarius *Lundoniensis* ecclesiæ, morabatur aput *Cluniacum*, tunc temporis *Rosensis* episcopus memoratum consecravat episcopum.

Ricardus Coventrensis archidiaconus, ex patre *Roberto Cestrensi* pontifice consecratus est ejusdem sedis episcopus ab archiepiscopo *Theobaldo*. Non igitur vel à sacris ordinibus, vel à parochialibus curis, vel ab ecclesiis cathedralibus, vel etiam ab ipso papatu filii sacerdotum, si probabilis vitæ fuerint sunt arcendi. *Felix* itaque tercius natione *Romanus* ex patre *Felice* presbytero summus pontifex fuit. Item *Agapitus* natione *Romanus* ex patre *Gordiano* presbytero summus pontifex fuit. *Gelasius* natione *Affer* ex patre *Valerio* episcopo summus pontifex fuit. *Silverius* natione *Campanus* ex patre *Ormisda Romano* episcopo summus pontifex fuit. *Deusdedit* natione *Romanus* ex patre *Stephano* subdiacono summus pontifex fuit. *Theodorus* natione *Græcus* ex patre *Theodoro* episcopo summus pontifex fuit. *Nicholaus* natione *Anglicus* ex patre presbytero summus pontifex fuit, vocatus *Adrianus* papa iij.

Ludovicus

1161.

Ivo Carnotensis episcopus.

HENRICUS II. rex. *Ludovicus rex Francorum, & Henricus rex Angliae*, copiis armatorum undique congregatis, cum jam campestre praelium inter eos imminere putaretur, prope *Fretevallem* amici facti sunt.

An. Dñi 1162.

Anglorum regina filiam peperit apud *Rothomagum*, cui nomen suum impoluit & vocavit *Alienor*.

Ricardus secundus *Lundoniensis* episcopus, obiit iiij. non. Maii.

Episcopi, abbates totius *Angliae* mandato regis fidelitatem juraverunt *Henrico* primogenito filio suo. *Thomas* autem cancellarius primus omnium ei fecit homagium salva fide regis quamdiu viveret, & regno praesse veller.

Concordia inter ecclesiam beati *Albani* & ecclesiam *Lincolniensem*.

Sopita est discordia & amicabili fine terminata inter ecclesiam beati *Albani* & ecclesiam *Lincolniensem*; *Roberto de Chenei* episcopo *Lincolniensi* agente, & *Roberto de Gorram* abbate sancti *Albani* defendente: in praesentia *Henrici* secundi filii *Matildis* imperatricis regis *Angliae*, & archiepiscoporum, *Thomae Cantuariensis* & *Rogeri Eboracensis*, & episcoporum, *Henrici Wintoniensis*, *Willielmi Norwicensis*, *Jocelini Salesberiensis*, *Bartholomei Exoniensis*, *Hylarii Cicestrensis*, *Hugonis Dunelmensis*, *Ricardi Coventrensis*, *Gileberti Herefordensis*, *Godefridi de sancto Asaph*, & Comitum, *Roberti Leicestrensis* senioris, *Hugonis Bigot Norfol. Willielmi de Arundel*, & procerum, *Ricardi de Luci*, *Ricardi de Humaz*, *H. filii Ger.* & abbatum, *Laurentii Westm. Willielmi Rames. Gregorii Malmesb. Reginaldi Perfore*, *Clementis Eborac.* & archidiaconorum, *Gaufridi Cantuar.* & *Ricardi Pictavenfis*, Apud *Westmonasterium* octavo idus Marcii, feria sexta, proxima eo anno ante Dominicam Dominicæ Passionis.

Fredericus imperator *Romanus*, *Ludovicus* rex *Francorum* prope *Crisopolim* convenerunt, ut ecclesiæ *Romanæ* scisina sedarent, & quis esset præferendus decernerent.

Clero totius provinciae *Cantuariorum* generaliter *Lundoniae* convocato, praesente *Henrico* filio regis & regni justiciariis, *Thomas Cantuariensis* archidiaconus & regis cancellarius, nemine reclamante, sollempniter electus est in archiepiscopum. Electionem factam sine aliqua contradictione recitavit *Henricus Wintoniensis* episcopus apud *Westminster* in refectorio monachorum iiij. feria ante Pentecosten. Electus autem sabbato Pentecostes ordinatus est in presbyterum in ecclesia *Cantuariensi* à *Waltero Rosenfi* episcopo, in ordinationibus & in dedicationibus faciendis ecclesiæ *Cantuariensis* vicario. Sequenti die Dominica, consecratus est à *Henrico Wintoniensi* episcopo vice *Lundoniensis* ecclesiæ tunc vacantis; quod ad jus suum spectare dicebat *Rosenfis* episcopus, sed non obtinuit.

Nunciis ad dominum papam directis, quem ad *Gallias* descendentem *Willielmus de monte Pessulano* tanquam ligium dominum suum receperat honorifice, celeri relatione perlatum est, quod suffraganei *Cantuariensis* ecclesiæ sibi pastorem elegerant, qui concurrentibus omnium votis jam à propria synodo fuerat consecratus. Acceptum fuit verbum istud in auribus domini papæ. Litteris igitur episcoporum, litteris etiam Prioris & conventus sanctæ *Trinitatis*, litteris quoque regis in medium recitatis, sub audientia cardinalium in consistorio postulatione facta

facilis & jocundus juxta petitionem ab omnibus datur assensus. Pallium itaque cum ea gravitate, cum ea rememoratione, cum ea sollempnitate qua consueverant nunciis est commissum, quod *Thomas* archiepiscopus in sede *Dorobernensi* conditionibus solitis involutus & sacramento constrictus, ab altari

10 majore suscepit. Postquam autem induit vestes summis sacerdotibus Domino disponente collatas, habitum sic mutavit ut mutaret & animum. Nam curiæ curis interesse non approbans, ut eximeretur à curia, vacans orationi superintendens ecclesiæ suæ negotiis, nuntium in *Normanniam* regi direxit, renuncians cancellariæ, figillum resignans. Quod altius in cor regis ascendit, in se solum causam resignationis tam subitæ retorquentis. Audierat namque quod *Maguntinus* archiepiscopus in *Tentonica* sub rege, quod *Coloniensis* archiepiscopus in *Italia* sub imperatore nomen sibi vendicent archicancellarii. [Qui] nec promiscuis actibus æstimant turbari rerum officia, si gestant in dextera baculum pastorem, & ad expediendas regni vel imperii necessitates, & pacem ecclesiæ procurandam propensius accinguntur, dummodo cancellarius curiæ sinistro lateri figillum allateret nunc regis, nunc imperatoris, qui dicitur *Prothonotharius*.

Henricus rex *Angliae* finibus *Normannorum*, *Britonum*, *Cenomannensium*, *Andegavorum*, *Turonensium*, & *Aquitanorum* ad voluntatem suam dispositis, in *Angliam* rediens apud *Hamonis portum* applicuit viij. kal. Februarii, plurimum *Walensibus* imprecans, & *Johanni Marefcallo*, qui nunquam regem *Angliam* intraturum juxta pseudo-prophetarum archana fatis imprudenter asseveraverant.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus obviam regi veniens, receptus est in osculum, set non in plenitudinem gratiæ, sicut vultus statim averfus omnibus qui convenerant patenter ostendit.

Thomas ex archidiacono *Cantuariensi* sumptus ad archiepiscopatum, ad instantissimam regis postulationem diutius distulit archidiaconatum transferre. Transtulit tandem sicut rex petiit, sed gratiam regis ad tempus subtractam ut videbatur sibi, postmodum redintegratam non ad plenum agnovit.

Clarembaldus abbas electus sancti *Augustini* benedictionem ab archiepiscopo *Thoma* quærebat accipere, sed in ecclesia propria, sed sine professione, sed spe cuiusvis in posterum subjectionis prorsus adempta. Cum autem rex se verbis hujusmodi non opposuerit, partibus antiquitatis in finibus stare persuadens, & eas omnibus modis quibus ratio fieri potuisset inducens, alteram inclinatio videbatur in partem.

Actum est de consilio *Lundoniensis* ecclesiæ, qualiter autem res processerit docebunt sequentia. Actum est autem pridie non. Marcii.

Alexander papa Capitulo *Lundoniensi*.

60 Ex litteris karissimi in Christo filii nostri *Henrici illustris* Anglorum regis, & venerabilis fratris nostri *Thomæ Cantuariensis* archiepiscopi, atque ex relatione dilecti filii nostri *Radulfi* ecclesiæ vestre archidiaconi accepimus, quod idem rex desiderat plurimum & requirit, quod venerabilis frater noster *Herefordensis* episcopus ad vestram ecclesiam transferatur, ut in eadem ecclesia curam gerat & solli-

HENRICUS II. rex.

Johanne thesaurario Eboracensi. Adam abbate Eveshamensi. Johanne Salesberiensis. Jordano Cicestrensis. Simone monacho Cantuariensi. Magistro Arnulfo.

An. Dñi 1163.

HENRI- sollicitudinem pastorem. Hac utique causa & ne-
tus II. rex. cessitate nobis ab eodem rege proposita, quod Lundo-
 nienfis civitas regalis sedes sit, & ipse rex diutur-
 norem ibidem consueverit, & longiorem moram
 habere, & ibi frequentes Baronum ac procerum de
 toto regno soleant esse conventus. Quanto autem
 predicta regia civitas inter alias regni civitates
 magis est nobilis & famosa, tanto ecclesiam ipsam
 ab honestiori, & tam in divino quam in humano
 jure prudentiori prafatus rex regi desiderat & po-
 stulat gubernari. Nam cum ipse memorato fratri
 nostro consilium de anime sue salute commiserat,
 cum cum sibi necesse est desiderat habere presentem.
 Unde nos ei tanquam karissimo filio nostro, per
 omnia & in omnibus in quibus secundum Deum pos-
 sumus deferre volentes, & ejusdem fratris nostri
 episcopi religionem, honestatem & litteraturam dili-
 gentius attendentes, voto & proposito ipsius regis
 in hac parte, si tamen vos eundem episcopum unani-
 miter postulaveritis, duximus annuendum.

Translatio Herefordensis in Lundonensem iiij.
 kal. Maii celebrata est, & in sede sua Lundonensis
 episcopus juxta desiderium totius capituli sollempni-
 ter introductus est.

Robertus de Wintonia cum Henrico de Essex
 certamine singulari congregiens victoriam reporta-
 vit. Henricus autem notam infamiae simul & ex-
 hæredationis jacturam incurrens, indulgentia prin-
 cipis habitum monachalem suscepit apud Ra-
 dingham.

Alexander papa Concilium congregavit Turonis
 in ecclesia sancti Mauricii xij. kal. Junii. Ad cu-
 jus vocationem per Theodinum sanctæ Romanæ ec-
 clesiæ subdiaconum factam per manum regis An-
 glorum venerunt archiepiscopi, venerunt episcopi,
 venerunt abbates & priores. Infirmitas tres epi-
 scopos excusavit, scilicet Wintonensem, Lincolni-
 ensem, & Batonensem. Thomas autem Cantuari-
 ensis archiepiscopus cum suffraganeis suis sedit ad
 dexteram in Concilio. Cum Dunelmensi quem uni-
 cum habet suffraganeum Eboracensis archiepiscopus
 sedere jussus est ad sinistram.

Alexander papa Ludovico regi Francorum.

Ex antiqua Romanorum pontificum institutione
 noscitur processisse, quod media quadragesima ea
 Dominica qua cantatur Lætare Jerosolima con-
 sueverunt ipsi florem aureum non gratia tempora-
 lis delectionis propriis manibus annua semper revo-
 lutione gestare. Flos namque Christum regem ex-
 primit ac designat, qui de seipso loquitur dicens,
 Ego flos campi, & lilium convallium. Aurum vero
 regem merito dicitur denotare. Rubor autem quo
 aurum coloratum est & suffusum, redemptoris signi-
 ficat passionem, de quo legitur: Quis est iste qui
 venit de Edom tinctus vestibus de Bosra? Et ite-
 rum: Quare rubrum est indumentum tuum, &
 vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Odor
 hujus floris resurrectionem & gloriam ejus præfi-
 gurat. Hac sunt, fili karissime, quæ in isto flore
 noveris figurari. Petimus autem, & totis affecti-
 bus exoptamus, ut ille flos aureus qui omnes reges
 & principes antecedit, immo per quem reges regnant,
 & prudentes decernunt justitiam, terrenum tibi re-
 gnum diuturno tempore sua ineffabili pietate con-
 servet, & æternum in illa felici retributione ju-
 storum misericordia largiatur.

Comes de Clara Rogerus à Thoma Cantuariensi

archiepiscopo vocatus xj. kal. Augusti apud Westmo-
 nasterium ad homagium sibi faciendum de castello
 de Tenebrunge, & de pertinentibus ad castellum,
 archiepiscopo duriores opposuit adversarium, re-
 spondens totum illud feodum in servitio militari
 & publicis pensionibus persolvendis regem potius
 attendisse quam archiepiscopum.

Malcolmus rex Scottorum, Resus australium prin-
 cept Walensium, Andoenus aquilonarium, & qui-
 que majores de Cambria fecerunt homagium
 regi Anglorum & Henrico filio suo kalend. Julii
 apud Wdestoke.

Inquisitio generalis est facta per Angliam, cui
 quis in servicio seculari de jure teneretur obnoxius.
 Inventum est autem in Cantia procurantibus justiciariis
 quod Willelmus de Ros in munere quolibet
 subeundo regem deberet agnoscere non [Thomam]
 archiepiscopum: sic odium personæ redundavit in
 dampnum ecclesiæ.

Johannes thesaurarius Eboracensis, consecratus à
 domino papa Pictavensis episcopus in Concilio
 Turonensi, professionem fecit archiepiscopo Bur-
 degalensi.

Thomas archiepiscopus vacantem ecclesiam Aine-
 fordie contulit in Laurentium: Willelmus villæ do-
 minus sibi vendicans jus patronatus in eadem ec-
 clesia Laurentium expulit, archiepiscopus eum ex-
 communicavit. Quod quia minime certiorato rege
 fecisset, maximam regis indignationem incurrit.
 Afferit namque rex juxta dignitatem regni, quod
 nullus capitaneorum, nullus militans regi, nullus mi-
 nister regis, nullus scilicet, ut vulgariter loquar, de
 rege tenens in capite castellum, villam, vel præ-
 dium, citra conscientiam regis est excommunican-
 dus ab aliquo, ne si super hoc rex cercioratus non
 fuerit, ignorantia lapsus communicet excommunica-
 to; capitaneum suum venientem ad se, vel invi-
 tans ad osculum, vel recipiens in consilium.

Rogerus Wigornensis electus, consecratus est à
 Thoma Cantuariensi archiepiscopo apud Cantuari-
 am vij. kal. Septembris.

Rex Anglia nuntios ad dominum papam confi-
 nia scismaticorum in Gallia declinantem direxit, A.
 scilicet Luxoviensem episcopum, & R. Pictavensem
 archidiaconum. Qui sævitiam maris & fluctuum
 intra spacium trium mensium experti sexies, dum
 ad regni consuetudines auctoritate summi pontifi-
 cis roborandas plurimum elaborassent, nec in ali-
 quo profuissent, in ultimo reditu suo regis animum
 adversus plurimos magis ac magis exasperatum mi-
 tigare non potuerunt.

Ex mandato regis, concurrentibus episcopis, &
 proceribus apud Clarendone vij. kal. Februarii
 post inmensos tractatus rex tandem ad hoc animos
 prælatorum inflexit, ut regni consuetudines archi-
 episcoporum & episcoporum auctoritate firmaren-
 tur & scriptis. Quod Thomas Cantuariensis archi-
 episcopus dum ad cognitionem summi pontificis
 pertulisset, ab obligatione quam inierat absolutio-
 nem petiit & impetravit.

Rex Anglorum volens in singulis, ut dicebat,
 maleficia debita cum severitate punire, & ordinis
 dignitatem ad iniquum trahi compendium incon-
 gruum esse considerans, clericos à suis justiciariis
 in publico flagitio deprehensos episcopo loci red-
 dendos decreverat, ut quos episcopus inveniret obno-
 xios, præsentem justiciario regis exauctoraret, & post
 curiæ

An. Dñi
 1164.

HENRI- curia traderet puniendos. In contrarium sentiebant
cus II. rex. episcopi, quos enim exauctorarent à manu laicali
 contendebant protegere, alioquin bis judicaretur
 in idipsum. Huic controversiæ præstitit occasionem
Philippus de Broc, canonicus de *Bedeford*, qui tra-
 ctus in causam propter homicidium, in iusticiarium
 regis verbum protulit contumeliosum. Quod cum
 coram archiepiscopo negare non posset, præbendæ
 suæ multatus est beneficio, pulsus est à regno per
 biennium.

Archiepiscopus *Romam* profecturus aput *Romenel*
 infcio rege navem ascendit, vento contrario rejectus in
Angliam; in quo plurimum regis offensam incurrit.

Tractus in causam *Iohanne Marefcallo* regi de-
 ferente querelam pro quodam manerio archiepisco-
 patus, quod à multis temporibus, ut dicebatur, in-
 concusse possederat archiepiscopus; tandem post
 longas fatigationes in quibusdam articulis contra-
 riam reportavit sententiam, & regi iudicatum solvi
 sufficientissime cavit, in quingentis libris habita-
 taxatione.

Thomas Cant. archiepiscopus super actum quem
 egerat in cancellaria tractus in causam præsentiam
 suam exhibuit aput *Norhamtunam* iij. idus Octob.
 Convenerunt illuc Episcopi, Comites, Barones toti-
 us regni, mandato regis urgente. *Rogerus Ebor-*
acensis archiepiscopus vocatus advenit. Et quoniam
 episcopatum, abbatiarum tempore suo vacantium
 bona de jure cancellariæ suæ fuerant deputata cu-
 stodiæ, quoniam regis ulterior familiaritas penes
 cancellarium excreverat, eo usque ut castellaniam
 de *Eya*, & castellaniam de *Bercantlede* pluribus
 annis libere possedisset & disposuisset pro velle, per-
 ceptorum summam in ratiocinium venire consenta-
 neum juri pluribus videbatur, & à capite rationem
 reddendam ordinariam reputabant; licet ante con-
 secrationem suam archiepiscopus ab *Henrico* filio
 & hærede regis, & à iusticiario regni liber & abso-
 lutus ab omni ratiocinio fuisset assignatus episcopis.
 Cum autem absolutionem factam hoc modo de vo-
 luntate regis, & mandato probari non posset, ad-
 versus episcopos ne eum injuste condemnarent ju-
 dicio appellavit, & ab eis itidem appellatus est.
 Sed proceres licet adversus eos processerit appellatio,
 & sub anathemate prohibiti sunt in patrem & judi-
 cem suum ferre sententiam, nichilominus tamen in
 eum, nec confessum, nec convictum, sed privilegium
 ecclesiæ protestantem & suum, sententiam interse-
 runt; sic archiepiscopus in artificio positus, multis
 affectus injuriis, & obprobriis laceratus, & episcopo-
 rum destitutus consilio, crucem quam manu tenebat
 in altum erigens discessit à curia. Nocte sequente,
 villam latenter egrediens ab aspectibus hominum
 diebus se * subtrahens & noctibus iter peragens,
 post dies aliquot ad portum *Sandicum* pervenit, na-
 vicula fragili transvectus in *Flandriam*.

* Cum tri-
 bus. Ro-
 berto de
 Cava. Es-
 canan. Ro-
 gero de
 Brai.

Eborac. archiepiscopus. *Lundoniensis*
episc. *Cicestrensis* episc. *Wigornensis*
episc. *Exoniensis* episc. *Lexovensis*
episc. *Sagiensis* episc. *Pictavensis* ar-
chidiaconus. *Waltham.* decanus. *Je-*
hannes Oxenford. *Johannes Cymin.*
Comes de Arundel. R. de sancto
Walerico. *Henricus* camerarius. *Hugo*
de Gundevillis.

Domino papæ directi sunt à rege nuncii post
 archiepiscopum *Senonis* in
 Consistorio sic loquentes:
 " Inter *Thomam* archiepisco-
 " pum & regem *Anglorum*
 " controversia versabatur. De
 " utriusque voluntate dies
 " præfigitur, ut in ea iusticia
 " mediante illorum contro-
 " versia terminetur. Ad eandem diem ex præcepto
 " regio archiepiscopi, episcopi, & cæteri ecclesiarum

" prælati convocantur, ut quanto generalior esset
 " Concilii celebratio; tanto manifestior fieret frau-
 " dis & malitiæ denudatio. Constituta die Ca-
 " tholici principis aspectui se præsentavit regni tur-
 " bator & ecclesiæ. Qui de suorum meritorum
 " qualitate non securus, Dominicæ crucis armat
 " se signaculo tanquam ad tyranni præsentiam ac-
 " cessurus. Nec tamen regia majestas modo of-
 " fenditur, sed causæ suæ iudicium episcoporum fi-
 " dei committit, ut sic ab omni suspicionem libere-
 " tur. Restabat ut episcopi causam iudicio termi-
 " narent, ut sic dissidentes in gratiam fœderarent, &
 " dissensionis eorum materiam sepelirent. At ob-
 " viat adversarius & obicit, quoniam ipsum coram
 " rege stare iudicio, esset Apostolicæ sedis & digni-
 " tatis diminutio; ac si nesciat quod etsi in illo ju-
 " dicio aliquantulum ecclesiæ dignitati derogare-
 " tur, dissimulandum erat pro tempore ut pax ec-
 " clesiæ redderetur. Obicit iterum patris sibi no-
 " men, ascribens quod arrogantiam videtur redo-
 " lere, quod filii in patris dampnationem minime
 " debuerant convenire: sed necessarium erat ut pa-
 " tris superbiam filiorum humilitas temperaret, ne
 " post patrem in filiis patris odium parentaret.

Datum est in mandatis à rege nuntiis suis qua-
 tinus à latere domini papæ mitti duos in *Angliam*
 postularent, qui causam non ecclesiasticam inter re-
 gem & archiepiscopum *Norhamtuna* ventilatum,
 & si quam aliam de novo contigisset emergere,
 remoto appellationis obstaculo præsentem rege præ-
 sente archiepiscopo terminarent.

Cum autem nuncii regis prævenissent archiepi-
 scopum *Senonis*, de cuius adventu nichil certi fue-
 rat auditum in curia; quod petebatur ab eis, juri
 consentaneum & rationi minime videbatur. Nam
 cum præsens non esset archiepiscopus, in ejus inju-
 riam quicquam statuere, nec canonicum videbatur,
 nec ordinarium.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus, in domini
 papæ præsentia constitutus, sic exorsus est.

" Ad audientiam tuam, pater sanctissime, con-
 " fugio, ut qui ecclesiæ libertatem tanto tui disci-
 " mine redemisti, eam vel solam, vel maximam
 " meæ persecutionis causam attendas, quod exem-
 " plo tuo usus sum. Dolui enim statum ecclesiæ
 " labefactari paululum, & jura ejus in avariciam
 " principum dissipari, & occurrendum credidi mor-
 " bo venienti. Et quo plus illi domino meo cui
 " post Deum cætera debeo me sciebam obligatum,
 " eo tutius iniquis ejus instigationibus arbitrabar
 " resistendum, donec obtinuerunt illi, & serenitatem
 " ejus obfuscaverunt michi. Exinde, ut moris est
 " aput principes, criminationes & calumpnias in-
 " jecerunt in occasionem persecutionis meæ, & ego
 " eici malui quam subscribere. Accessit enim his
 " malis, quod vocatus sum ut coram rege tanquam
 " laicus satisfacerem, & unde michi resistendi suf-
 " fragia speraveram sum destitutus. Animadverti
 " dominos & confratres nostros episcopos istos pro
 " aulicorum arbitrio in me paratos animadver-
 " tere. Ita cunctis incurstantibus fere suffocatus ad
 " tuæ pietatis audientiam quæ nec in extremis neg-
 " ligi, respiravi: sub qua demonstraturus asto, me
 " nec ibi fuisse iudicandum, nec ab illis. Nam
 " quid aliud hoc esset patres, nisi vestra jura vobis
 " subtrahere? quid aliud quam spiritualia tempo-
 " ralibus submittere? Semel natum hoc, exemplum
 " esset

HENRI-
cus II. rex

“ esset ad multa. Ideoque credidi firmiter resiten-
 “ dum, quod affectus proclivior nocendi nasceretur,
 “ si prius debilitatem agnoscerent. At inquit,
 “ *Reddenda erant Cæsari quæ Cæsaris erant.* Sed
 “ etsi in pluribus obtemperandum regi, in illis ta-
 “ men obtemperandum non est quibus efficitur ne
 “ rex sit. Non essent illa Cæsaris sed tyranni, in
 “ quibus etsi non pro me, pro seipsis ei resisterent.
 “ Numquid eorum persecutionem merui, pro qui-
 “ bus tantis occurribus me opposueram? Obtinuis-
 “ sem si voluissent illi; sed male caput agit si à
 “ membris destituitur, quineciam si oculi linguam
 “ contra caput assumant. Si bene prævidissent in
 “ se perniciem machinabantur, & episcoporum usi
 “ sunt principes auxilio in eorum servitute. Quæ
 “ hæc tanti odii causa fuerat, ut pro me extinguen-
 “ do se ipsos extinguerent? Ita dum spiritualia pro
 “ temporalibus negligunt, deficiunt in utrisque.
 “ Quid, quod me etiam reclamante & audientiam
 “ istam appellante patrem suum in iudicio dampna-
 “ re ausi sunt? Condescende igitur, pater sanctissi-
 “ me, in fugam meam, & persecutionem, & me ali-
 “ quando magnum fuisse reminiscere tempore tuo,
 “ & propter te injuriis laceratum. Utere rigore
 “ tuo, coherce illos quorum instinctu nomen hujus
 “ persecutionis obrepit. Nec domino regi horum
 “ aliquid imputetur, qui hujus machinationis po-
 “ tius est minister quam repertor.

An. Dñi

1165.

Regina *Francorum* peperit filium quem vocavit
Philippum.

Regina *Alienor* peperit filiam quam vocavit
Johannam.

Hoc eodem anno Indictione xiiij. con-
 currentibus quatuor anno Communi
 Godefridus episcopus de sancto Asaph
 in basilica sancti Albani, ad majus
 altare præsentem abbatem Roberto & to-
 to conventu in cena Domini crisma
 consecit, & oleum sanctum, & cætera
 quæque episcopalia quæ ad diem ipsum
 pertinere videbantur, fultus virtute
 privilegiorum loci sollempni peregit
 officio.

Alexander papa rediens in
 Italiam Romæ recipitur, &
 inde transit Beneventum.

Rege morante apud West-
 msterium, Reginaldus Colo-
 niensis archiepiscopus venit in
 Angliam, accepturus uxorem
 Henrico duci Saxonie Ma-
 rildem primogenitam filiam
 regis. Cui cum magnates re-

gni sollempniter occurrissent, Robertus Comes Le-
 gecestria justiciarius regis illum archiscismaticum in
 osculum non recepit. Eversa sunt passim altaria
 super quæ missam illi celebrarunt scismatici.

1166.

Quidam pravi dogmatis disseminatores tracti
 sunt in iudicium apud Drenesford, præsentibus & episcopis. Quos à fide nostra de-
 vios, & in examine superatos facies cauteriata no-
 tabiles cunctis exposuit expulsos à regno.

Rex Angliæ transfretavit circa initium Quadra-
 gesimæ.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus, cum per
 dies plurimos moram fecisset apud Pontiniacum,
 transiens inde venit Vicelaicum repente, & die
 Ascensionis videntibus populis qui ad diem festum
 convenerant, ascendens in pulpitem, consuetudinum
 quas in regno Anglorum avitas appellant observa-
 tores, & defensores, & instigatores accensis candelis
 excommunicavit: scilicet Ricardum de Luci. Ri-
 cardum Pictavensem archidiaconum. Jocelinum de
 Bailul. Alanum de Novilla, & plures alios. Illi
 autem & absentes, & non vocati, & indefensi, sicut
 dicebant, missis ad archiepiscopum nuntiis appella-
 runt & intraverunt ecclesiam. Qui postmodum
 mandato cardinalium Johannis Neapolitani & Wil-

elmi Papiensis absoluti sunt à Godefrido episcopo
 sancti Asaph. Alanum vero Lundoniensem absol-
 vit episcopus præstito sacramento quod in eundo
 Jerusalem transiret per dominum papam, & sta-
 ret ejus mandato.

Ricardo Pictavensi archidiacono, quærenti consi-
 lium ab amico, sic rescriptum est inter cætera.

Si tactus inconsulto calore Thomas Cantuarien-
 sis archiepiscopus, præter principis voluntatem, præ-
 ter conscientiam suffraganeorum à regno exierit, ve-
 niens contra sacramentum ut dicitis, revera perju-
 rium incurrisset nisi summi pontificis in hoc sibi pa-
 tronizaretur auctoritas; & extortum ab archiepi-
 scopo sacramentum devocasset in irritum. A regno
 quidem exiit, set ea quam de communi suffraganeo-
 rum & conventus Cantuariensis assensu in consecra-
 tione acceperat, se potestate non exiit. Nec enim
 incorporalia locis tantum coartantur discretis, nec
 regione aliqua circumscribitur quod persone coha-
 ret. Ad tempus itaque cessit possessionibus, set nec
 ad tempus juri renuntiavit. Omnes igitur intra
 suam provinciam constitutos, prout ratio flagitave-
 rit potest vocare, potest suspendere, potest excommu-
 nicare; videte an vos ut suum possit corripere paro-
 chianum. Episcopatus Batoniæ vos matris excepit
 ab alvo, ibi usque ad virum perfectum totam decur-
 ritis ætatem, ibidem possessionibus adeptis canonice
 episcopo loci debitam exolvistis obedientiam. Imposi-
 tum capiti jugum nondum excussistis ab humeris.
 Si præter aliorum fortunam honore duplici decora-
 tum vos in suo sinu collocavit ecclesia Pictavorum,
 nichil detrimenti accessit Cantuariensi ecclesiæ,
 set honoris quamplurimum. Nec enim ejus mo-
 menti est archidiaconatus vel thesauraria, ut quem
 eximat à jurisdictione alterius. Dummodo alibi
 habeat domicilium, habeat & possessiones suo nomi-
 ne titulas. Secundum leges dignitas episcopalis,
 vel patriciatus filium liberat à patria potestate.
 Secundum canones episcopale culmen alium eximit
 à jurisdictione alterius coepiscopi, nisi aliter fuerit
 metropolitanus. Cum igitur Cantuariensem de jure
 vestrum intelligam metropolitanum, si vos non ti-
 muit indiscrete ligare, vos timeatis ligari pronun-
 tiatione injusta. Non quidem nisi reum ligat sen-
 tentia: verumptamen ecclesiastica disciplina con-
 temptorem illaqueat. Set dicitis, In nullo deliqui.
 Ad vocationem archiepiscopi venire non supersedit
 mandatum ipsius in aliquo non præterii. Quod
 in me statuit contra ordinem, ex ordine & regu-
 lari jure me nequaquam involvit. Videte ne con-
 tra juris formam vobis jus dicere videamini. Ca-
 vete ne si alias legis auxilium implorare velitis
 vobis opponatur in jure, Frustra legem invocat qui
 legem impugnat. Si reprehenditis pastoris judici-
 um, in legem profecto committitis. Erubescit qui-
 dem lex filios patrum castigatores statuere. Rur-
 sus si contenditis trahi ad culpam archiepiscopi,
 quod in vos absentem, non vocatum, non contumacem,
 sententiam præcipitaverit cum non essetis in culpa.
 Licet aliud delictum non præcesserit, incurritis ex
 ipsa reprehensione delictum, quodque prius omni
 vacuum erat à culpa, è vestigio fit in ipsa re-
 clamazione culpabile. Restat igitur, amice ka-
 rissime, multo esse consultius amplecti sententiam
 cum humilitate, quam assumere tumorem super-
 bie ad perniciem plurimorum. Malo enim exemplo
 populus semper ad pejo a proclivior facilis incitatur
 ad

HENRI-
cus II. rex

HENRI- ad pœnam, quam bonæ conversationis odore pertrahi
cus II. rex. valeat ad coronam.

Regi Anglorum Thomas Cantuariensis archiepi-
scopus.

Desiderio desideravi videre faciem vestram, & loqui vobiscum. Multum quidem propter me set maxime propter vos, ut visa facie mea reduceretis ad memoriam servicia quæ dum essem in obsequio vestro exhibui vobis devote juxta animi mei conscientiam, sic me Deus adjuvet in examine ultimo quando omnes astabunt ante tribunal ipsius recepturi prout gesserunt in corpore sive bonum sive malum, & ut moveremini pietate super me quem oportet mendicando vivere inter alienos, licet tamen Dei gratia cum habundantia victualia habeamus: Estque nobis consolatio multa quod dicit apostolus, Omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patientur; & propheta, Non vidi justum derelictum, nec semen eius quærentem panem. Propter vos tribus ex causis, tum quia Dominus meus estis, tum quia rex meus, tum quia filius meus spiritualis. Eo quod Dominus, debeo & offero vobis consilium meum, quod tamen debet episcopus, secundum honorem Dei & sanctæ ecclesiæ domino. Eo quod rex, teneor vobis ad reverentiam & commonitionem. Eo quod filius, officii ratione ad castigationem & cohortationem. Inunguntur reges tribus in locis, in capite, in pectore, in brachiis. Quod significat gloriam, sanctitatem & fortitudinem. Qui antiquis temporibus justificationes Dei non observabant, & prævaricati sunt mandata ejus, his sublata est gloria, scientia, fortitudo, & eorum generationi, exemplo Pharaonis, Saulis, Salomonis, Nabugodonosor aliorumque quamplurium. Qui vero post delictum humiliaverunt se Domino, his Dei gratia accessit cum omnibus supradictis habundantius, perfectius, sicut David, Ezechiae, aliisque quamplurimis. Audiat itaque, si placet, dominus meus consilium fidelis sui, commonitionem episcopi sui, castigationem patris sui, ne cum scismaticis de cætero habeat aliquam familiaritatem vel communionem, nec cum eis aliquid contrahat. Notum est enim toti fere mundo quam devote, quam honorifice Dominum papam receperitis, quantum ecclesiam Romanam foveritis & honoraveritis, quantumque etiam Dominus papa & ecclesia Romana personam vestram dilexerint, honoraverint atque in quibuscunque potuerint secundum Deum vos exaudierint. Memorque sitis professionis quam fecistis & posuistis scriptam super altare apud Westmonasterium, de servanda ecclesia Dei libertate, quando consecratus fuistis & unctus in regem. Ecclesiam itaque Cantuariensem, à qua promotionem & consecrationem accepistis, in eum statum restituatis & dignitatem, in quibus fuit temporibus prædecessorum vestrorum & nostrorum. Alioquin pro certo sciatis quia divinam severitatem & ultionem sentietis.

Thomæ Cantuariensi archiepiscopo venerabili patri & domino, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi, & persona per eorundem dioceses locis variis constituta, debitam subjectionem & obedientiam. Quæ vestro pater in longinquo discessu inopinata rei ipsius novitate turbata sunt, vestra sperabamus humilitate & prudentia, in pacis pristina serenitatem cooperante gratia revocari. Erat quidem nobis solatio, quod post discessum vestrum ad id fama perve-

nit divulgante, vos scilicet in transmarinis agentem nil altum sapere, vos in dominum nostrum regem aut regnum ejus nulla machinatione insurgere, set sponte susceptum paupertatis onus cum modestia sustinere, lectioni & orationi insistere, præteritorumque jacturam temporum jejuniis, vigiliis lacrimisque redimere, & spiritualibus occupatum studiis ad perfectum beatis virtutum incrementis ascendere. Ad pacis bona reformanda vos studiis hujusmodi gaudebamur insistere. E quibus spes erat vos in cor domini nostri regis hanc posse gratiam desuper evocare, ut vobis iram regia pietate remitteret, & illatas in decessu, & ex decessu vestro injurias ad cor de cætero non revocaret. Erat amicis vestris & benivolis ad ipsum aliquis, dum hac de vobis audirentur, accessus, & ob reconciliandum pro vobis supplicantes benigne sustinuit. Jam vero quorundam relatione didicimus, quod ad memoriam anxie revocamus, vos scilicet in eum comminatorium emisisse, quo salutationem omittitis, quo non ad obtentum gratiæ consilium precesve porrigitis, quo non amicum quid sentitis aut scribitis, sed intentatis minis interdictum aut præscisionis elogium in eum jam dicendum fore proponitis multa severitate. Quod si quam dure dictum est tam fuerit severe completum, quæ turbata sunt non jam speramus ad pacem redigi, set in perbenne quoddam odium & inexorabile pertimescimus inflammari. Insedit alte cunctorum mentibus, quam benignus dominus rex vobis extiterit. In quam vos gloriam ab exili provexerit, & in familiarem gratiam tam lata vos mente susceperit, ut dominationis suæ loca quæ ab boreali oceano Pireneum usque porrecta sunt, adeo potestati vestra cuncta subjecerit, ut in his solum hos beatos reputaret opinio, qui in vestris poterant oculis complacere. Et ne vestram gloriam mobilitas mundana posset concutere, vos in eis quæ Dei sunt voluit immobiliter radicare. Et dissuadente matre sua, & regno reclamante, ecclesia Dei quoad licuit suspirante & ingemiscere, vos in eam qua potiti estis dignitatem modis omnibus studuit sullimare, sperans se de cætero regnare feliciter, & ope vestra & consilio summa securitate gaudere. Ne vero in Dominum regem, & regnum ejus, ne in nos, & commissas nobis ecclesias & parochias, in Domini papæ dampnum sanctæque Romanæ ecclesiæ dedecus, & detrimentum, nostræque confusionis augmentum manum vestram temptetis extendere, remedium appellationis nobis opponimus; & qui contra metum gravaminum in facie ecclesiæ viva jamdudum voce ad dominum papam appellavimus, iterato jam nunc ad ipsum scripto etiam appellamus, & appellationis terminum diem ascensionis Dominicæ assignamus; quanta quidem possumus devotione supplicantes, ut inito salubriori consilio vestris ac nostris laboribus expensisque parcatis, causamque vestram in hoc ut remedium habere queat, ponere studeatis. Valere vos optamus in Domino patre.

Thomas Cantuariensis ecclesiæ humilis minister G. Lundeniensi episcopo, quod semel hoc iterum, Sic transire per bona temporalia, ut non amittat æterna. Mirandum & vehementer stupendum, virum prudentem & sacris litteris eruditum, præsertim religionem habitu præferentem, adeo manifestè, ne dicam, irreverenter & timore Dei postposito, adversari veritatem, justiciæ resistere & ad omne fas nefasque confundendum statum sanctæ ecclesiæ quam ipse fundavit

HENRI fundavit altissimus velle evertere. Quid enim aliud
CUS II. rex. est primo recognoscere debitam nobis subjectionem
 & subjectioni coherentem obedientiam promittere,
 demum ne obedire debeas ad appellationem convola-
 re? Numquid apud me sunt est & non, dicit aposto-
 lus? sed neque apud apostoli deberent esse discipulum.
 Sperasne te habiturum defensorem ad non obedi-
 dum, illum, qui vindicandi omnem inobedientiam &
 officium accepit & preceptum? Male est sapere de
 eo & ipsum graviter offendere. Poterant te retar-
 dare ab huiusmodi presumptione quas jam passus es
 prima & secunda repulsio: viva vox quippe tua Se-
 nonis primum, & deinde tue littere ad persuaden-
 dum compositae expertae sunt, quam firmiter stet,
 quam sit vicarius Petri, quem non precibus, non do-
 nis, non comminationibus vel promissis movere po-
 tuisti. Sed tercio attemptandus est ut Domini sui
 exemplo tercia à temptatione triumphum reportet.
 Quis pater videt filium aberrare & tacet? Quis
 virga non percutit ne gladium incurrat? Desperat
 pater de filio quem comminatione non corripit vel
 flagello. Absit autem ut tecum sentiamus, domi-
 num nostrum impatientem correptionis ad extermin-
 nationem apostasia lapsurum. Non enim patris cœ-
 lestis plantatio eradicabitur. Navem concutit sa-
 vissima tempestas, clavum teneo & ad sompnum me
 vocas? Congeris & statuis ante oculos nostros bene-
 ficia nobis à domino nostro rege collata, & de exili
 commemoras me ad summa provectum. Ut autem his
 aliquantisper respondeam, in insipientia mea tamen;
 De quo exili putas? si tempus quo me ministerio suo
 prestituit respicias, archidiaconatus Cantuariensis,
 prepositura Beverlaci, plurimae ecclesiae, praebendae
 nonnullae, alia etiam non pauca quae nominis mei e-
 rant possessio tunc temporis, adeo tenuem ut dicis
 quantum ad ea quae mundi sunt contradicunt me
 fuisse. Quod si ad generis mei radicem & progeni-
 tores meos intenderis, cives quidem fuerunt Lundo-
 nienenses, in medio concivium suorum habitantes sine
 querela, nec omnino infimi. Sed ut aliquando mundi
 tenebris semotis judicemur à lumine veritatis, quid
 gloriosius nasci de mediocribus vel etiam de infimis,
 an de mundi magnatibus & honoratis, cum dicat
 apostolus, In honestiora membra nostri corporis abun-
 dantior circumdamus honore? Stemmata quid faciunt?
 ait gentilis poeta. Quid habet dicere Christianus
 episcopus & religiosus? Sed fortassis de exiguitatis
 meae memoria notam confusionis mihi obicere volui-
 sti. Potuit autem fieri aliquas personas ecclesiasticas
 ad eandem promotionem ut solet aspirantes suspi-
 rasse cum se sentirent ab ea quam conceperant spe de-
 cidere, qui & hodie fortassis in ultionem sui casus
 praesentis dissensionis auctores sunt & consilarii.
 Sed va illi per quem scandalum venit. Illud quod
 dicis, dominum regem paratum esse ad satisfaci-
 dum, quo sensu intelligis? Illos, quorum se Deus di-
 cit patrem & Judicem, orphanos, viduas, pupillos,
 innocentes, & omnino huius quae nos movet con-
 troversia ignaros vides proscribi, & taces? Cleri-
 cos exterminari, & non reclamationes? Alios bonis suis
 spoliari & contumeliis affici, & non contradicis?
 servientes meos in vincula conici & teneri, & ob-
 mutescis? Matris tuae Cantuariensis ecclesiae bona
 diripi, & non resistis? Me patrem tuum gladiis cer-
 vici meae jamjam imminentes vix evasisse, & non
 doles? sed quod deterius est, cum persecutoribus me-
 is & etiam in me, & Dei & ecclesiae ipsius, & hoc

non in occulto, stare non erubescis? Estne hoc satis- **HENRI-**
 facere, perpetrata mala non corrigere & malis dete- **CUS II. rex**
 riora de die in diem adicere? Sed fortassis illud in
 contrarium intelligis, ut sit satisfacere, voluntati eorū
 deservire, secundum illud, Inebriabo sagittas meas
 sanguine eorum. Sed dicis mihi, Pater mi, De qui-
 bus me calumpniaris absolvo me paucis. Tunica
 mea timeo. Verum est fili mi, & nimis verum quod
 respondes, & ideo gladium non habes. Quod enim
 10 scribis ipsum paratum stare iudicio regni sui, quasi
 condigna satisfactio sit hac: Quis est in terra vel
 etiam in cœlo qui de divina dispositione praesumat
 iudicare? Humana judicentur, divina penitus in-
 concussa relinquuntur. Quanto melius frater mi,
 illi salubrius, tibi securius intimares ei & persuade-
 re modis omnibus elaborares voluntatem Dei, de
 conservanda pace ecclesiae suae, de non appetendis
 20 his quae concessa non sunt ejus amministrationi, de
 honorandis sacerdotibus Dei, nec qui sunt attendat,
 sed cujus servi sunt. Sciat ergo & intelligat te in-
 timante dominus meus rex, quia qui dominatur in
 regno hominum, set & angelorum dñas sub se pote-
 states ordinavit, Principes & Sacerdotes, unam ter-
 renam, alteram spirituales; unam ministrantem,
 alteram praesistentem; unam cui potentiam conces-
 sit, alteram cui reverentiam exhiberi voluit. Qui
 vero his vel illis de jure suo subtrahit, Dei ordinati-
 oni resistit. Nec praesumat dominus noster rex Judi-
 ces suos velle iudicare. Terrenis enim potestatibus
 30 non sunt commissae claves regni cœlorum, sed sacer-
 dotio. Illud etiam te suggerente commemoretur
 Domino nostro, dignum memoria & imitatione,
 quod in ecclesiastica hystoria legimus de Constanti-
 no imperatore. Cui cum oblata fuissent scriptae accu-
 sationes contra episcopos, accusationis quidem libel-
 los accepit, & accusatos convocans in eorum aspe-
 ctu eosdem incidit, dicens, Vos dii estis à vero Deo
 constituti, ite & inter vos causas vestras disponite,
 quia dignum non est ut nos homines judicemus
 40 Deos. O magnum imperatorem, o discrete regnan-
 tem in terra, quae aliena sunt non usurpantem, &
 regnum aeternum in cœlo promerentem! Studeat
 itaque Dominus noster rex tantum; tam discretum,
 tam felicem imitari Principem, cujus & memoria
 laudabilis frequentatur in terris, & vita perpetua
 & gloriosa habetur in cœlis.

Alienor regina peperit filium quem vocavit Jo-
 hannem.

50 Thomas archiepiscopus suffraganeis suis.

Fraternitatis vestra scriptum, quod tamen de
 prudentiae vestrae communi consilio non facile
 credimus emanasse, nuper ex insperato suscepimus,
 cujus continentia plus videtur habere mordacitatis
 quam solatii, & utinam magis esset emissum de pie-
 tatis studio, de caritatis affectu, quam de obedientia
 voluntatis. Caritas enim non querit quae sua sunt,
 set quae Jesu Christi. Erat quippe de jure officii ve-
 stri, si veritatem habet evangelium, quod quidem ha-
 bet, si recte agitis ejus officium, si fideliter ejus ne-
 gotium geritis cujus representatis figuram, magis
 eum timere qui potest corpus & animam mittere in
 gehennam, quam qui potest corpus occidere, magis
 obedire Deo quam hominibus, patri quam domino,
 ejus exemplo qui factus est patri obediens usque ad
 mortem. Unum vobis dico, ut salva pace vestra lo-
 quar,

HENRI quar, multo tempore filii expectans si forte in-
cus II. rex raret vobis Dominus ut resumeretis vires, qui con-
 versi estis retrorsum in die belli, si forte saltem ali-
 quis ex omnibus vobis ascenderet ex adverso, oppo-
 neret se murum pro domo Israel, simularet saltem
 inire certamen contra eos qui non cessant cotidie ex-
 probrare agmini Dei. Expectavi, non est qui
 ascendat. Sustinui, non est qui se opponat. Judicet
 ergo Deus inter me & vos, & requirat ecclesia con-
 fusionem de manibus vestris, quam velit nolit mun-
 dus, necesse est firmiter stare in verbo Domini in quo
 fundata est, donec veniat hora ejus ut transeat de
 hoc mundo ad patrem; Ut itaque veniamus ad rem.
 Dicite fratres, Exciditne à memoria vestra quid
 ageretur mecum, & cum ecclesia Dei dum adhuc
 essem in Anglia, quid in exitu meo, quid post exi-
 tum, quid etiam agatur diebus istis, quid maxime
 apud Norhamtunam, cum iterum judicaretur Chri-
 stus in persona mea ante tribunal praesidis, cum ar-
 taretur Cantuariensis ob injurias sibi & ecclesiae
 Dei passim illatas & sine delectu Romanam appel-
 lare audientiam. Quis umquam vidit, audivit
 Cantuariensem judicari, condemnari, cogi ad fide-
 jussionem in curia regis à suis praecipue suffraga-
 neis? Si nobis recedentibus & in discessu nostro tur-
 bata sunt prout dicitis omnia, sibi imputet qui cau-
 sam dedit, qui hoc procuravit. Facientis proculdu-
 bio culpa hac est non recedentis, persequentis non de-
 clinantis injurias. Nobis adhuc de more expectan-
 tibus in curia si forte nobis aliquid opponeretur, ad
 nostros accessum est officiales. Interdictum est eis, ne
 in aliquo nobis sub temporalibus obedirent, ne nobis
 vel nostris quicquam ministraretur ab ipsis citra
 mandatum regis & conscientiam. Proscripti
 & ipsi clerici cum laicis, viri cum mulieribus,
 mulieres cum infantibus in cunabilis. Ad-
 dicta sunt fisco bona ecclesiae, patrimonium cruci-
 fixi, pars pecuniae conversae est in usus regios, pars
 in usus episcopi Londoniensis. Quod si ita est, exi-
 gimus ab eo, praecipientes ei in virtute obedientiae,
 quatinus infra xl. dies post istarum susceptionem
 litterarum, quicquid inde tulit vel in usus ecclesiae
 suae conversum est, remota omni occasione & dila-
 tione infra tempus praenominatum in integrum nobis
 restituat. Nolite fratres, nolite jura regni & eccle-
 siae confundere. Discreta quidem sunt potestates
 istae, quarum una vim & potestatem sortitur ex
 alia. Legite scripturas & invenietis quot & qui
 periere reges, qui nisi sunt sibi sacerdotale officium
 usurpare. Provideat ergo discretio vestra, ne ob
 istam pressuram divinam vos atterat injuriam, quam si
 venerit non fugietis de facili. Consulite conscientias
 vestras, advertite formam electionis, consensum
 omnium ad quos spectabat electio, assensum Principis
 per filium suum, & per eos qui ad hoc missi sunt
 cum omnibus regni primatibus. Si aliquis eorum
 contradixit, si reclamavit vel in aliquo, loquatur
 qui novit, dicat qui conscius est. Si vero turbatus
 inde fuerit aliquis, non dicat pro sua molestia toti
 regno & ecclesiae factam fuisse injuriam. Litteras
 quoque Domini regis & omnium vestrum diligen-
 tius attendite, postulantes nobis cum multa instan-
 tia pallium & optinuisse. Appellatis ut dicitis.
 Numquid hac appellatione potestis suspendere au-
 thoritatem nostram, ne in vos aut ecclesias vestras
 severitatis disciplinam exerceamus, si delicti enormi-
 tas hoc exigit? Advertite diligentius si hac sit

legitima appellatio, & quae sit hujus appellationis **HENRI**
 forma. Scimus quod omnis appellans aut suo nomine **cus II. rex**
 appellat, aut alieno: si suo, aut gravamine quod ei in-
 fertur vel quod timet sibi inferri. Certum tenemus
 quod nullum gravamen vobis, Deo gratias, adhuc à
 nobis illatum est unde debeat ad appellationis con-
 fugere remedium; nec credimus vos ad praesens ha-
 bere causam adversum nos aliquam, quae speciali-
 ter vestra sit. Si contra metum gravaminum ne quid
 de cetero statuam in vos vel ecclesias vestras, videte
 si sit iste metus qui debeat venire in homines. con-
 stantissimos, si hac sit appellatio quae debeat suspen-
 dere omnem auctoritatem & potestatem nostram
 quam habemus in vos & ecclesias vestras. Si alie-
 no appellastis nomine; Aut Domini regis, aut alte-
 rius. Si non alterius, Domini regis. Si Domini
 regis, certe nosse debuerat discretio vestra quoniam
 introducta sunt appellationes ad propulsandam in-
 juriam, non ad inferendam, ad sollevandos oppressos,
 non amplius opprimendos. Præterea discretionem
 vestram latere non credimus, quoniam non solent
 audiri appellantes, nisi quorum interest, aut qui-
 bus mandatum est, aut qui negotium gerunt alie-
 num. Interestne vestra ut non coherceantur delin-
 quentes adversus ecclesiam? absit. Immo certe con-
 trarium. Si vero qui subvertit ecclesiae libertates,
 qui bona ipsius invadit & occupat ac in suos con-
 vertit usus, in sui defensionem minime super hoc
 auditur appellans, multo minus & pro eo appellan-
 tes. Ergo nec Domino regi suffragatur appellatio à
 vobis pro ipso edita, nec videtur prodesse pro ipso
 emissæ, unde sicut in hoc casu appellare non potest
 nec mandare, sic nec vos super hoc mandatum ab
 ipso suscipere. Non tamen hoc ideo dicimus quod
 quicquam circa personam Domini regis, vel ter-
 ram suam, circa personas & ecclesias vestras un-
 quam inordinate fecerimus, vel per Dei misericor-
 diam facturum sumus; Credebamus siquidem si recte
 intelligitis, si cupitis utiliter ecclesiae subvenire, de
 nimis ordinata & longa patientia magis à vobis
 culpari, quam de severitatis mora commendari.
 Mora enim trahit ad se periculum, quia nimis or-
 dinata patientia plus habet remissionis quam com-
 mendationis, plus vicii quam virtutis; & inde est
 quod breviter vobis dicimus & affirmamus constan-
 ter, Dominum nostrum regem nullatenus injuste fo-
 re gravatum, si adversus eum à Domino papa & à
 nobis ipsis legitime litteris & nunciis sæpius con-
 ventum satisfacere cum posset, nolentem severitatis
 censura processerit.

Obiit Robertus abbas ecclesiae sancti Albani xviii.
 Alexander papa Thome Cantuariensi archiepisco-
 po. Frater in Christo karissime Thoma Cantuarien-
 sis archiepiscopo, de fratrum nostrorum consilio tuis
 justis petitionibus debita benignitate duximus annu-
 endum, atque prædecessorum nostrorum felicitis re-
 cordationis, Pascalii & Eugenii Romanorum ponti-
 ficum, vestigiis inherentes, tam tibi quam tuis legi-
 timis successoribus Cantuariensis ecclesiae primatum
 ita plenum concedimus, sicut à Lanfranco & Ansel-
 mo aliisque ipsorum prædecessoribus constat fuisse
 possessum. Quicquid etiam dignitatis seu potestatis
 eidem sanctae Cantuariensi seu Dorobernensi ecclesiae
 pertinere cognoscitur, presentis scripti pagina cau-
 firmamus, sicut à temporibus beati Augustini præ-
 decessores tuos habuisse Apostolica sedis auctoritate
 constat.

HENRI-
cus II. rex.

Radulfus Felgenarum Dominus principes *Ar-*
moricorum ex maxima parte suam traxit in partem,
Regem *Anglorum* inquietaturus. Sed cum ipse *Ra-*
dulfus viribus esset longe inferior, & confederati sibi
regis videntes exercitum solo metu tabescerent, cum
à *Francis* etiam ipse consilium, & auxilium expetis-
set, & expectasset sicut promiserant, nec in aliquo
subvenissent, coactus est ad deditionem; turris
ejus subversa est, milites intus capti. Quæ con-
gregaverat, exercitui Regis in direptionem cesse-
runt.

Wilhelmus Papiensis, Johannes Neapolitanus
Cardinales à latere summi Pontificis destinati, re-
gem, & archiepiscopum convocaverunt apud *Mun-*
mirail, & licet archiepiscopus eos in partem regis
inclinatiores sensisset, rem tamen in iudicium ea ra-
tione deduci concessit eis publice residentibus, ut se-
cundum ordinem ecclesiasticum, tam sibi quam suis
prius fieret ablatorum in integrum restitutio.
Nec enim spoliatus subire iudicium voluit, nec
cogi potuit aliqua ratione. Quod cum illi nec
vellent nec possent, infecto negotio redierunt ad
curiam.

Ludovicus rex Francorum venit *Pontiniacum*,
& ne quid in *Anglia* fieret in perniciem ordinis *Cy-*
sterciensis, *Thomam* archiepiscopum cui jam per bi-
ennium *Pontiniacenses* omnem exhibuerant huma-
nitatem *Senonis* secum deduxit, & in expensis suffi-
cientiam apud sanctam *Columbam* invenit per iiij.
annos.

Collectam *Jerosolimitanorum* usibus destinandam
truncus in singulis deputatus ecclesiis adacta sera con-
clufit, præstato per *Angliam* publice sacramento,
denarios iiij. à singulis marcatis emungens.

An. Dñi
1167.

Robertus episcopus *Lincolniensis* vir humilita-
tis magnæ migravit ad Dominum vij. kal. Fe-
bruarii.

Matildis filia regis nupsit *Henrico* Duci *Saxoni-*
co. Comes de *Arundel*, Comes de *Struguil*, illi
præbuerunt ducatum, & alii plures.

Simon abbas ecclesiæ sancti *Albani* xix.

Hoc anno die *Ascensionis* Domini xj. kal. Junii in
Capitulo sancti *Albani*, præsentem *Roberto* Comite
Leicestrie totius *Anglie* Justiciario & assensum re-
gis *Henrici* senioris præbente, unanimi omnium qui
aderant consensu, & consona voluntate electus est
dominus *Symon* monachus ejusdem monasterii in
abbatem ipsius ecclesiæ, & ab episcopo *Lundoniensi*
Gileberto, professione prius sanctæ *Romane* ecclesiæ
facta, eadem die *Ascensionis* in ecclesia beati *Alba-*
ni ante majus altare solemniter benedictus.

Rex *Francorum* & rex *Anglorum* facti sunt dis-
cordes. A *Normannis* *Calvus mons* vicinus *Gisors*
succensus est. Multi milites, multi cives ibi capti
sunt. In ultionem hujus facti rex *Francorum* villam
campestem *Rotbomagensis* archiepiscopi scilicet
Andeli combussit, & ipsa die rediit in *Franciam*,
amissis in itinere plusquam mille de suis. In *Pertico*
postmodum multi milites *Francorum* capti sunt à
Normannis, tandem duo reges pacificati sunt. *Ri-*
cardus siquidem filius regis *Anglorum* Dux *Aqui-*
tannia filiam regis *Francorum* accepit in sponsam.
Comes *Patricius* in *Aquitannia* princeps militiæ
regis *Anglorum* lancea confossus obiit.

1168.

Alexandro papæ scriptum est in hæc verba.

Cum clerum plurimum & Principes Imperator
ad concilium suum in sollempnitate *Pentecostes* ad-

unasset, sabbato & ij. feria tractatum est de pace *HENRI-*
& concordia inter vos & eum reformanda. Ad cus II. rex.
hac superveniens *Coloniensis* electus in medio omni-
um protestatus est; Domine Imperator consilia quæ
adversus papam *Alexandrum* huc usque captastis
ad destitutionem ejus nichil tibi profuerunt, nichil
ei nocuerunt. Sed si consilio meo adquieveritis in
promptu erit & *Alexandri* dejectio & papæ nostri
Paschalis exaltatio, si vos scilicet *Alexandri* obedi-
entiam & eo decedente cujusque de parte ejus electi
abjuraveritis. Placuit Imperatori forma consilii:
Tunc ait *Magdaburgensis*. Si dominus *Coloni-*
ensis primus omnium abjuraverit *Alexandrum*, & ju-
raverit quod ordinationem suam & consecrationem
à *Paschali* recipiet, de secreto animi sui certiores
nos reddet. Adquievit Imperator. Cumque *Colo-*
niensis ita primo jurare jussus detrectaret, ve-
hementer accensus Imperator ait. En apparet
quod tanquam proditor & traditor operatus sis
adversus me & animam meam. En apparet
quod sanum consilium michi dedit *Maguntinus*
defuncto *Octaviano* dicens, quod cum me Domi-
nus eo mortuo à periculo maximo liberasset, ca-
verem michi ne me iterum periculo consimili in-
volverem; Unde tibi missis mandatis scripsi, ne me
inconsulto de substituendi pontificis electione quic-
quam tractares; tu vero clam me auctoritate tua
istum elegisti. Tandem *Coloniensis* primus &
absolute juravit in supradictam formam, postmo-
dum Imperator obedientiam vestram, & cujusque
de parte vestra electi abjuravit.

Alexandro papæ *G. Lundoniensis* episcopus.

Mandatum vestrum pater in Christo karissime
debita veneratione suscipientes, ilico filium ve-
strum Dominumque nostrum karissimum, illustrem
regem *Anglorum* adivimus, & juxta vestri formam
mandati diligenter & intente convenimus. Ipse
vero correptionem vestram cum multa gratiarum
actione suscipiens, multa animi temperantia mul-
taque modestia consequenter respondit ad singula. In
primis asserens mentem suam à vobis se nullatenus
avertisse, nec id unquam propositi mente concepisse,
quin dum vos sibi patrem rebus ipsis cognoverit,
vos ut patrem diligit, & sanctam *Romanam* eccle-
siam ut matrem veneretur, & foveat & sacris jussi-
onibus vestris, salva sibi sua regni sui dignita-
te, humiliter obtemperet & obediat. Verum in appel-
lationibus ex antiqua regni sui institutione, id sibi
vendicat honoris & honeris ut ob civilem causam
nullus clericorum regni sui ejusdem regni fines exe-
at, nisi an ipsius auctoritate & mandato jus suum
optinere queat prius experiendo cognoscat. Quod si
non optinuerit, ad excellentiam vestram ipso in nullo
reclamante cum volet quilibet appellabit.

Thomas archiepiscopus excommunicavit *Alanum*
de *Nuville*, quia *Wilhelmum* capellanum archiepi-
scopi tenebat in vinculis.

Ex quo reges in minori *Britannia* desierunt præesse,
duo Comites in eisdem locis principari cœperunt.
Sed quoniam omnis potestas impatiens semper con-
fortis erit, sese variis sæpe dissensionibus affligerunt.
Conanus tandem jure successorio nactus Comitatum
utrumque, dum in fata concederet, ex sorore regis
Scottorum filiam reliquit hæredem. Quam rex *An-*
glorum filio suo *Gaufrido* uxorem accipiens, & in pace
passim per *Britanniam* statuenda studiosus existens,
clerum terræ illius sibi conciliavit & populum.

Alexander

HENRI-
CUS II. rex.An. Dñi
1169.

Alexander papa regi Anglorum.

Quam paterne & benigne regiam sapius excellentiam convenerimus, & per litteras, & nuntios frequentius exortati fuerimus, ut venerabilem fratrem nostrum Thomam Cantuariensem archiepiscopum tibi reconciliare deberes, ac sibi ac suis ecclesiis, cum ceteris ablatis, restituere, sullimitatis tua prudentia nequaquam ignorat cum id fere toti Christianitati publicum & manifestum existat. Unde quoniam in hoc hucusque proficere minime potuimus, nec animi tui motum blandis & lenibus emollire, tristes & dolentes efficimur, & nos spe & fiducia nostra frustrati dolemus, præsertim cum te sicut karissimum filium in Domino diligamus, cui in hoc grave periculum imminere videmus. Duritiam itaque tuam sicut hactenus contra justitiam & salutem nostram non duximus ulterius supportandam, nec præfato archiepiscopo os de cetero aliqua ratione claudemus, quin officii sui debitum libere consequatur, & suam & ecclesie sue sibi commissa injuriam ecclesiastica severitatis gladio ulciscatur.

Gilebertus Lundoniensis episcopus ad sententiam archiepiscopi declinandam circa initium quadragesimæ convocato clero & populo in ecclesia sancti Pauli Romana sedis audientiam appellavit. Verum Thomas Cantuariensis archiepiscopus super hoc minime cercioratus, ipsum in die palmarum apud Claramvallem sollempniter excommunicavit.

Thomas Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus, & Apostolica sedis Legatus, G. Lundoniensi episcopo utinam vero fratri, declinare à malo & facere bonum. Excessus vestros dum licuit supportavimus; & utinam mansuetudo patientie nostræ quæ nobis supra modum dampnosa extitit, in totius ecclesie perniciem non redundet. Set quia patientia nostra semper abusi estis, neque dominum papam, neque nos in verbo salutis vestra voluistis audire, set obduratio vestra semper in deteriora excrevit, vos urgente necessitate officii, & ratione juris persuadente ex justis & manifestis causis anathematis sententia percellentes excommunicavimus, & à corpore Christi quod est ecclesia, donec condigne satisfaciatis amputavimus. Precipimus ergo in virtute obedientie, in periculo salutis, dignitatis & ordinis, quatinus prout ecclesia forma præscribit, ab omnium fidelium communione abstineatis, ne vestra participatio Dominicum gregem contamineat ad ruinam, qui vestra doctrina erudiendus, & exemplis reformatus erat ad vitam.

Thomas Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus, & Apostolica sedis Legatus, decano, archidiacono, & clero Lundoniensis ecclesie salutem, & à communione excommunicatorum fideliter abstinere. Vestram non debet latere prudentiam quod fere totus Latinus orbis agnovit, quam inique sumpta oportunitate ex causa scismatis generalis G. Lundoniensis episcopus frater noster utinam verus in causa ecclesie versatus sit, & pacem ejus studuerit perturbare. Supportavimus eum in multa patientia, qua ille semper abutens jugis inobedientie crimen multiplicatis excessibus incorrigibiliter cumulavit. Nos ergo quibus ultra dissimulare non licuit, eum urgente necessitate officii, & ratione juris persuadente publice excommunicavimus, & vobis precipimus in virtute obedientie, & in periculo ordinis, & salutis, ut à communione ejus, sicut Christi fideles, decet, prorsus abstineatis.

Lundoniensis episcopus licet secundum quorundam consilium tutus esset appellationis munimine, quam ante latam sententiam excommunicationis interposuerat, ulius saniori consilio mandatum archiepiscopi patienter sustinuit, & abstinuit ab ingressu ecclesie.

Alienor filia regis Angliæ nupsit Adelfunso regi Castella.

Alexander papa regi Angliæ.

Serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus, & exortamur in Domino, necnon in remissionem tibi peccatorum ex parte Dei omnipotentis, & beati Petri apostolorum principis & nostra injungimus, ut Thomam archiepiscopum pro Deo & ecclesia sua, & honore tuo, necnon & totius regni tui in gratiam & amorem tuum omni indignatione & rancore deposito, clementer recipias; & Deum in hac parte vincere, ac tuam vinci voluntatem sustineas, ut idem Deus & Dominus noster Jhesus Christus, qui se in illo à te susceptum fuisse proculdubio reputabit, eodem dicente, Qui vos recipit, me recipit; & qui vos spernit, me spernit: regnum terrenum per tempora longiora tibi tranquillum conservet, & dies diuturniores cum desiderata jocunditate concedat. Ut autem spem & fiduciam quam de te percepimus, plenius comprobemus, dilectos filios nostros Gratianum & Vivianum ad regie sullimitatis presentiam duximus destinandos, per quos excellentie tue voluntatem nostram viva voce latius intimamus, magnificentiam tuam rogantes attentius, monentes quatinus eosdem pro ecclesie Dei reverentia, & honore beati Petri & nostro benigne sicut decet recipias.

Inter Angliæ regem & archiepiscopum paci reformandæ multi multam multotiens operam impenderunt. Ad ultimum missos fuisse duos à latere summi pontificis superioribus litteris accepistis. Et qui nec meritis præcedentibus, nec offensis intra viscera materna conclusos, Jacob dilexit, & Esau reprobavit, ipse Deus sic instituit animos Viviani & Gratiani, ut à primordio legationis injunctæ statim alter regem, statim alter archiepiscopum modis omnibus fovere proponeret, & quorum erat potestas æqualis eosdem variis disjungebat affectus, nec finis potuit invenisse concordēs qui ab initio vota conceperant tam diversa. Set sicut penes regem Gratianus gratiam non invenit, sic nec penes archiepiscopum aliqua vivit in memoria Vivianus. Cum igitur tractaturi de pace, se conspectui regio præsentassent apud Baiocas in Normannia, postque tractatus immanis pax esse in januis crederetur ab omnibus, litteras illis direxit Willielmus Senonensis archiepiscopus, in quibus continebatur, ne sine conscientia ipsius, sicut in mandatis à domino papa susceperant, in reconciliatione facienda procederent. Sic infecto negotio duo legati summi pontificis à regis curia recesserunt.

Circa festum sancti Michaelis Lundoniensis episcopus transfretavit, suam domino papæ præsentiam exhibiturus, & causas redditurus appellationis.

In octabis sancti Martini habitum est colloquium inter regem Francorum & regem Angliæ proxime Parisius, ubi præfens fuit archiepiscopus Cantuariensis, sed se regis Anglorum minime conspectui præsentavit. Cumque diu tractatum esset de pace facienda inter regem & archiepiscopum, quoniam ad hoc qui convenerant videbantur inniti, ne

HENRI-
cus II. rex

prætextu regie dignitatis libertas ecclesiæ deperiret, novo genere obligationis sic novam confederationem involvere contendebant, ut simul & debita Deo reverentia impenderetur in omnibus, & jus regium nichilominus conservaretur illæsum, cum constet pro certo, quod in observatione regie dignitatis libertas, aut dignitas ecclesiastica non gravetur. Siquidem dignitas ecclesiastica regiam provehit potius quam adimit dignitatem, & regalis dignitas ecclesiasticam potius conservare quam tollere consuevit libertatem. Etenim quasi quibusdam sibi invicem complexibus dignitas ecclesiastica & regalis concurrunt, cum nec reges salutem sine ecclesia, nec ecclesia pacem sine protectione regia consequatur. Consilio itaque regis Francorum, episcoporum & procerum, archiepiscopus petitionem suam redactam in scedula regi Anglorum porrexit, continentem hæc verba. *Hoc petimus à domino nostro rege juxta mandatum & consilium domini papæ, quatinus pro amore Dei & domini papæ, & honore sanctæ ecclesiæ, ac salute sua & heredum suorum recipiat nos in gratiam suam, & concedat nobis, & omnibus qui nobiscum & pro nobis exierunt de regno suo, pacem suam & plenam securitatem de se & suis sine malo ingenio, & reddat nobis ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine & libertate in qua eam melius habuimus postquam facti sumus archiepiscopus, & possessiones omnes quas habuimus, ad tenendum & habendum ita libere, & quiete, & honorifice, sicut ecclesia, & nos eas liberius & honorificentius tenuimus & habuimus postquam promoti sumus in archiepiscopum; & similiter nostris; & omnes ecclesias, & præbendas ad archiepiscopum pertinentes qua vacaverunt postquam exivimus de terra, ut faciamus de eis sicut de nostris prout nobis placuerit similiter habere permittat.*

Duobus articulis plenum non præbuit assensum rex Angliæ. Nec enim nomine restitutionis, cum archiepiscopum non expulerit, juxta dignitatem regni quicquam debebat exolvere, nec bonorum vacantium possessiones quas jam dederat certis personis in irritum devocare. Sed ut legibus alligatum se principem profiteretur in medium, coram rege Francorum paratus erat archiepiscopo per omnia satisfacere, vel si contendere decrevisset, judicium in palatio Parisiensi subire proceribus Gallie residentibus, aut Gallicana ecclesia partes suas interponente, seu scholaribus diversarum provinciarum æqua lance negotium examinantibus. Et ita rex Angliæ qui prius odium in se plurimorum conflaverat, in hoc verbo plurimum favorem adeptus est. Itaque rex Anglorum & archiepiscopus in qualiquali convenissent concordia, nisi quia rex archiepiscopo dare signum pacis in osculo penitus abnegasset, & abjurasset, omnem aliam securitatem arbitrato boni viri paratus offerre, paratus præstare.

An. Dñi
1170.

In natali Domini rex tenuit curiam suam apud Nannetensem urbem, præsentibus episcopis & baronibus totius Britannie, ubi fidelitatem sibi & filio suo Gaufrido communiter juraverunt. Sequenti quadragesima rediens in Angliam, multis suorum subita maris tempestate periclitatis, ipse magno divinæ pietatis munere evasit incolumis.

Lundoniensis episcopus dum tenderet Romam, sibi per totam Burgundiam insidias præparari multorum certa didicit relatione. Qua de causa per viam multo longiorem & difficiliorem iter arripuit, tran-

situm habens per *Rupem Amatoris*, per sanctum *Henricum Willhelmum*, per *Montem Pessulanum*, per sanctum *Egidium*, & post transiens Alpihus veniens ad sanctum *Ambrosium*, litteras domini papæ suscepit.

Alexander papa G. Lundoniensi episcopo.

Rothomageni archiepiscopo & Exoniensi episcopo dedimus in mandatis, ut te recepto juramento, quod nostro super his pro quibus in te sententia lata est debeas parere mandato, nostra vice absolvant, ita quidem, ut pro eo quod excommunicatus fueras, nullum ordinis, aut officii, seu dignitatis periculum, neque aliquam infamia notam debeas sustinere.

Lundoniensis episcopus ad absolutionem aspirans, & rediens cum festinatione, sollempniter absolutus est apud Rothomagum in die Paschæ.

Circa idus Julii, Rogerus Eboracensis archiepiscopus, Hugo Dnnelmensis episcopus, & omnes suffraganei Cantuariensis ecclesiæ vocati à rege, venerunt Lundoniam, quibus dominus papa litteras direxit continentes hæc verba.

Alexander papa, Eboracensi archiepiscopo, & universis Angliæ episcopis. Illius dignitatis & majoritatis ecclesiam Cantuariensem ab antiquo fuisse audivimus, ut reges Angliæ ab ejusdem archiepiscopis inungi consueverint, & in promotionis sue principio coronari. Proinde siquidem est quod nos tum officii nostri debito, tum consideratione venerabilis fratris nostri Thomæ ejusdem sedis archiepiscopi, viri siquidem religiosi, honesti, & discreti ecclesia jam dicta jura & dignitates antiquas illibatas & integras conservare volentes, universitati vestre auctoritate Apostolica penitus inhibemus, ne quisquam vestrum novo regi coronando, si forte hic casus emergerit, absque memorati archiepiscopi vel successorum suorum, & ecclesiæ Cantuariensis conniventia contra antiquam ejus consuetudinem & dignitatem manum apponere, qualibet occasione præsumat, aut id aliquatenus attemptare.

Xiiij. kal. Julii, Henricus primogenitus filius Henrici regis Angliæ, consecratus est in regem apud Westmonasterium à Rogero Eboracensi archiepiscopo.

Rex post coronationem filii transfretavit.

Habitu est colloquium apud Munmirail inter regem & archiepiscopum, ubi præsens fuit rex Francorum, & Bernardus de Corilo, Prior etiam de Monte Dei. Post multa cum perventum est ad osculum, quia dixit archiepiscopus, In honore Dei vos osculor, ab osculo quasi conditionaliter involuto recessit rex. Nam sicut nostri majores formulas juris suspectissimas habebant in jure, sic rex semper in verbis archiepiscopi conscientiam habentis purissimam quasdam clausulas causabatur, scilicet nunc, salvo ordine meo, nunc, salvo honore Dei, nunc, salva fide Dei.

Item apud Fractam vallem rex Francorum, W. Senonensis archiepiscopus & episcopus Nivernensis venerunt. Cum autem rex & archiepiscopus secessissent in partem, bisque descendissent, & bis ascendissent, bis stapham rex tenuit archiepiscopo.

Item apud Ambazium singulis ad simplicem intellectum reductis rex & archiepiscopus concordiam inierunt, procurante pacem Rotrodo Rothomagensi metropolitano.

Henricus rex Angliæ, filio suo Henrico regi Angliæ salutem. Sciatis quod Thomas Cantuariensis archiepiscopus pacem mecum fecit ad voluntatem meam

HENRI- meam. Et ideo precipio ut ipse & sui pacem ha-
cus II. rex. beat, & faciatis habere ei & suis qui pro eo exie-
 runt de Anglia, omnes res suas bene, & in pace, &
 honorifice sicut habuerunt tribus mensibus antequam
 exiret ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis
 de melioribus & antiquioribus militibus de Honore
 de Saltode, & eorum sacramento faciatis re-
 cognosci quid ibi habetur de feodo archiepiscopa-
 tus Cant. & quod recognitum fuerit esse de feodo
 ejus ipsi archiepiscopo habere faciatis. Teste Rotrodo
 archiepiscopo Rothomagensi apud Chinun. Hac
 igitur securitate archiepiscopus rediens in Angli-
 am kal. Decembris, appullus est apud Sandicum
 portum.

Archiepiscopus statim ut appullus est, misit Ebo-
 racensi archiepiscopo apud Doumam litteras domini
 papæ hæc verba continentes.

Alexander papa, R. Eboracensi archiepiscopo, &
 H. Dunelmensi episcopo. Cum filium suum rex ve-
 ster coronari voluerit, contempto Thoma Cantuari-
 ensi archiepiscopo, ad cuius officium de antiquo jure
 noscitur pertinere, per manum tuam frater archi-
 episcope, in aliena provincia diadema regni ei fecit
 imponi. In coronatione autem illius, nulla ex more
 de conservanda ecclesia libertate cautio est præstita,
 vel, sicut aiunt, exacta. Set potius juramento asse-
 ritur confirmatum, ut regni consuetudines quas avi-
 tas dicunt, sub quibus dignitas periclitatur ecclesie,
 illibata debeant omni tempore conservari. In quo
 etsi multum prænominati regis vehementia nos con-
 turbat, amplius tamen de vestra & aliorum co-
 episcoporum vestrorum possumus infirmitate moveri,
 qui, quod dolentes dicimus, facti sicut arietes non
 habentes cornua, abiistis absque fortitudine ante fa-
 ciem subsequenti. Et si enim licere forte hoc tibi,
 frater archiepiscope, in propria provincia potuisset,
 quomodo tamen in aliena provincia, & illius præ-
 cipue qui exulare pro iustitia, & fere solus exire
 voluit, & dare gloriam Deo tibi licuerit, nec de
 ratione possumus, nec de sanctorum patrum consti-
 tutionibus invenire. Unde quia juxta verbum
 propheta factum est in vobis perversum quid ultra
 omnes alias provincias in usurpationibus suis, &
 post tam iniquas consuetudines juramento firma-
 tas non adjecistis resumere scutum fidei, ut staretis
 pro domo Domini in die prelii, set posuistis corpus
 vestrum in terram, ut per vos fieret via transeunti,
 ne si diutius tacuerimus una vobiscum in die ju-
 dicii dampnationis sententia involvamus, auctori-
 tate sacrosanctæ Romanæ ecclesie, cui auctore Deo
 ministramus, ab omni officio episcopalis vos suspen-
 dimus dignitatis.

Rursus Thomas Cantuariensis archiepiscopus mi-
 sit litteras domini papæ G. Londoniensi & Joco-
 lino Salesburiensi episcopis auram prosperam ex-
 pectantibus apud Doumam, cum Rogero Eboracensi
 archiepiscopo, continentes hæc verba.

Alexander papa, venerabilibus fratribus, Lun-
 doniensi, Salesburiensi, Exoniensi, Cestrensi, Rosen-
 si, de sancto Alaph, Landaveni, episcopis. Cum ka-
 rissimus filius noster Henricus rex vester filium su-
 um coronari voluerit, & hoc de antiquo jure ad
 Cantuariensem noscatur archiepiscopum pertinere,
 vos jam dicti fratris nostri auctoritate & reveren-
 tia quam sibi & ecclesie sue debetis postposita,
 ad coronationem illius favorem & ministerium præ-
 buistis, nulla de conservanda ecclesia libertate præ-

stita, vel etiam exacta, sicut dicitur, cautione; **HENRI-**
 quinimo sustinistis potius, ut juramentum ab illo **cus II. rex.**
 de conservandis consuetudinibus præstaretur. Nec
 tamen hoc ideo dicimus, quia dum adhuc essemus
 in Francia, in multis eundem regem liberalem sen-
 serimus ac devotum, sed ob hoc non debemus omit-
 tere quin tantis nos transgressionibus, & pro glo-
 ria Dei, & pro salute ipsius & vestra, zelo recti-
 tudinis opponamus. Nunc igitur quia seculari-
 um hominum culpa nullos magis quam desides
 prelatos negligentesque respiciunt, qui multam
 sæpe nutriunt pestilentiam dum necessariam adhi-
 bere negligunt medicinam, & post expectationem
 diuturnam nullo dolore contra vos ipsos, nullo fer-
 vore contra iniquas illas usurpationes insurgitis:
 nos de commissa nobis à Domino potestate, de au-
 thoritate Apostolicæ sedis, cui licet immeriti Deo
 disponente servimus, ab omni episcopali vos suspen-
 dimus dignitate. Illos autem vestrum Lundo-
 niensem videlicet & Salesburiensem episcopos, qui
 pro impetrata apud nos gratia, juxta spem nostram
 ad reconciliationem magis laborare debuerant, &
 à jam dicti archiepiscopi gravamine abstinere, si
 præfate coronationi favoris sui ministerium præbue-
 runt, in sententiam anathematis revocamus.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus postquam
 intravit Angliam scripsit domino papæ litteras,
 in quibus inter alia hæc continebantur verba. Ad-
 ductus est nobiscum ex mandato domini regis Jo-
 hannes decanus Salesburiensis. Qui cum videret
 Reginaldum de Warennæ, & Gervasium de Core-
 nelle Vicecomites scilicet in Cantia, & Ranulfum
 de Broc, & armatos plures accelerantes ad navi-
 gium nostrum, ut adventantibus vim inferrent,
 timens ne si quid nobis aut nostris mali inferretur
 in domini regis redundaret infamiam, obviam pro-
 cessit armatis, denunciatis eis ex parte domini re-
 gis, ne nos aut nostros laderent. Quia hoc esset
 ipsum regem cum quo pacem feceramus notam
 prodicionis incurrere. Postquam autem ad ecclesi-
 am nostram cum magna devotione cleri & populi
 suscepti pervenimus, incontinenti nos officiales re-
 gis adierunt, denuntiantes ex parte ipsius, ut sus-
 pensos episcopos, & excommunicatos absolveremus,
 quia quod contra eos factum fuerat in regis re-
 dundabat injuriam, & in eversionem consuetudi-
 num regni, promittentes episcopos provincie nostra
 post absolutionem venturos esse ad nos, & juri se
 salvo honore regni libenter parituros. Quibus re-
 spondimus, quod si Londoniensis & Salesburiensis
 episcopi jurarent coram nobis in forma ecclesie se
 mandato nostro parituros, nos pro pace ecclesie,
 & reverentia domini regis absolveremus eosdem.
 Quod cum episcopis referretur, responderunt, ju-
 ramentum hujusmodi, nisi ex voluntate regis, non
 debere præstari.

Evocavit rex senas personas vacantium ecclesia-
 rum in Anglia, ut consilio eorum contra consuetu-
 dinem regni, fratribus suis absentibus, in altero
 regno electiones fierent episcoporum.

Dum Thomas Cantuariensis archiepiscopus ten-
 deret ad videndum faciem novi regis, qui tunc
 temporis morabatur apud **Widestor**, honorifice re-
 ceptus est à Londoniensibus, & cum esset hospitatus
 apud **Suthwerc** xv. kal. Januarii venerunt ad eum
 nuntii novi regis interdicentes ex parte ipsius regis
 ne progrediretur ad videndum regem, set ad suam

HENRI reverteretur ecclesiam. Functi sunt officio legationis
Cus II. rex. hujusce *Jocelinus Castellanus* frater reginæ *Alissa*,
Thomas de Turnebu, *Hugo de Gundevilla*. Rever-
tens itaque *Cantuariam* ibidem natalitios dies cele-
brare disposuit, concurrentibus undique clericis di-
versorum locorum quos diversa trahebant negotia.

An. Dñi

1171.

Die natalis Domini *Thomas Cantuariensis* archi-
episcopus, sermonem habiturus ad populum ascendit
in pulpitu. Sermonem completo, orationibus consuetis,
scilicet pro domino papa, pro rege, pro pace populiq;
salute fufis ad Dominum, *Nigellum de Sacheville*
violentum incubatorem ecclesiæ de *Herges*, & vica-
rium ejusdem ecclesiæ, *Robertum* quoque de *Broc*,
qui equum quemdam ipsius archiepiscopi victualia
deferentem ad dedecus & ignominiam ejus decur-
taverat, accensis candelis sollempniter excommu-
nicavit.

Quinta die natalis Domini circiter horam vesper-
tinam, dum archiepiscopus cum clericis suis reside-
ret in thalamo, *Willelmus de Traci*, *Reginaldus fili-
us Ursi*, *Hugo de Morevilla*, *Ricardus Brito* de
Normannia venientes, tanquam furia infecti subito
thalamum irruerunt, denunciantes ex parte regis
moram in *Normannia* facientis, ut episcopos *Ang-
lia* suspensos officio restitueret, excommunicatos
absolveret. Quibus respondit, Non esse judicis in-
ferioris ut superioris sententiam solvat, & quod nul-
li hominum liceat infirmare quod apostolica sedes
decreverit. Attamen si *Lundoniensis* & *Salesburien-
sis* episcopi suo mandato se parituros juramento fir-
marent, eos pro pace ecclesiæ & reverentia domini
regis absolveret. Illi ira incandescentes & scelus ne-
farium quod in mente conceperant, ad effectum per-
ducere properantes, cum impetu recesserunt. Archie-
piscopus vero monentibus clericis suis, & hora diei
vespertina urgente, majorem intravit ecclesiam vespe-
ros decantaturus. Quatuor itaque nefandi satellites
supradicti interim militaribus armis induti e vestigio
subsecuti sunt archiepiscopum. Qui cum venissent
ad ecclesiam, ostia ipsius ecclesiæ sicut præceperat ar-
chiepiscopus invenerunt aperta. Neque enim, ait, ec-
clesiam Dei quæ cunctis universaliter debet esse re-
fugium, turbato ordine commutabimus in castel-
lum. Turbis undique confluentibus, prædicti quatu-
or ecclesiam irreverenter ingressi cœperunt clamare,
Ubi est proditor regis? ubi est proditor regis? ubi
est archiepiscopus? Cum autem archiepiscopus no-
men audisset archiepiscopi, à tertio gradu presbiterii
vel quarto quem jam conscenderat, eis obviam re-
gressus est, dicens, Si quæritis archiepiscopum ecce
me in promptu habetis. Quibus acerrima propo-
nentibus, ait: Ego mori paratus sum, vitæ præfe-
rens assertionem justitiæ, libertatem ecclesiæ. Rogo
tamen ut mei non sint obnoxii pœnæ, sicut nec fue-
runt incitatores causæ. Dum autem nefandi satelli-
tes strictis insurgerent gladiis, ait, Deo & beatæ
Maria, & sanctis hujus ecclesiæ patronis, & beato
Dionisio commendo me ipsum, & ecclesiæ causam.

Annus mil-
lenuscente-
nus septua-
genus
Primus e-
rat, Primas
quo ruit
euse Tho-
mas.

Immolatus itaque coram altari letale vulnus ex-
cepit, ea corporis parte quam olei sacri perfusio spe-
cialius Domino consecraverat, & qui pro libertate
cleri tociens caput exposuit & oculos erexit ad cœ-
lum, inclinato capite percussus occubuit.

Robertus de Broc & sui complices archiepiscopi
supellectilem, clericorum vestes & ministrorum, of-
ficinarum etiam utensilia diripuerunt. Equos
omnes quos in stabulo reppererunt dominico datos

in rapinam celeriter abduxerunt. Corpus autem ar-
chiepiscopi quod à dextris altaris sancti *Benedicti*
decubuerat in pavimento, ante majus altare sub ipso
diei crepusculo deportatum est. Ubi quod ad noti-
tiam cubicularii solius devenerat, astantibus venit in
lucem. Licet enim archiepiscopus habitum mona-
chalem, quem à tempore multo satis occulte suscepe-
rat canonicali habitu suppressisset, carnem attritam
cilicio femoralibus cilicinis edomare curabat. Et ut
breviter aliqua complectamur quæ divinitus ordina-
ta concurrerant, quoniam archiepiscopus ob tuen-
dam ecclesiæ libertatem labores, exilium, propin-
quorum proscriptionem, mortem etiam sustinere de-
creverat, ut negotium tale suo Marte discurreret, die
Martis recessit à curia regis apud *Norhamt.* ut su-
perius diximus. Die Martis transfretavit, exilium
subiturus in *Gallia*. Consilio domini papæ rever-
tens in *Angliam* die Martis appulsus est. Die Mar-
tis occubuit manibus impiorum confossus. Die
Martis translatus est. Sequenti die Mercurii summo
mane nefandus rumor increbuit, quod nefandi car-
nifices archiepiscopi corpus abstrahere à sacro loco
condixerant, & canibus decerpendum vel avibus
extra muros proicere. Abbas itaque de *Boxeleia*,
Prior & conventus *Cantuariensis* ecclesiæ pruden-
tium consilio statuerunt, ut id maturiori traderent
sepulturæ; quod nec aquis abluendum aliquibus vi-
debatur, præsertim cum longa satis abstinencia fu-
erit clarificatum, abstersum cilicio, proprio purifica-
tum in sanguine.

Hugo Terraconensis archiepiscopus proferens
contumeliæ verbum in quendam mediæ manus ho-
minem, interfectus est cultello.

Rex *Anglia* tunc temporis in *Normannia* mora-
batur apud *Argentonium*, cum ad ejus notitiam ru-
mor infaustus quibusdam perferentibus penetravit:
Qui statim in primis nefandi sermonis iniciis ad
omnia lamentationum & miseriarum genera con-
versus, regiam prorsus majestatem quasi cilicio &
cinere commutavit. Omnipotentem Deum testem
vocans in animam suam, quod opus nefarium, nec
sua voluntate, nec conscientia commissum est, nec
artificio perquisitum. Nisi forte in hoc delictum sit,
quod adhuc minus diligere credebatur archiepisco-
pum. Super hoc quoque se judicio ecclesiæ prorsus
exposuit, & humiliter suscepturum se quicquid in eo
fuerit statutum salubriter repromisit.

Missi sunt nuncii à Domino rege summo pontifici
qui regem excusarent & ejus innocentiam allega-
rent, quos nec Dominus papa videre, nec ad oculo-
rum nec ad pedes voluit admittere. Nuncios qui se-
cundo venerunt aliqui Cardinalium receperunt, set
verbo tantum. Diu ergo in amaritudine suorum spi-
rituum conturbati, his qui eos fidelius diligebant
omnimodo supplicarunt, ut eorum interventu Do-
minus papa saltem aliquibus illorum audientiam in-
dulgeret, sed minime profecerunt. Instante igitur
quinta feria ante Pascha, in qua de consuetudine Ro-
manæ ecclesiæ solet Dominus papa publice, vel ab-
solvere, vel excommunicare: quibusdam silentiariis
Domini papæ perferentibus, ad aures nuncio-
rum pervenit, quod eadem die immutabiliter
Dominus papa decreverat in regem *Anglia* nomi-
natim, & in totam terram suam cismarinam &
transmarinam de communi fratrum consilio Inter-
dicti ferre sententiam, & ea quæ lata fuerant in ar-
chiepiscopum *Eboracensem*, ea etiam quæ fuerant
promulgata

HENRI
Cus II. rex.

**HENRI-
cus II. rex.** promulgata in *Lundoniensem* & *Salesburiensem* episcopos confirmare. Sic in artissimo positi nuntii regis, quibusdam Cardinalibus intercedentibus significaverunt Domino papæ, se accepisse in mandatis à Domino rege, quod jurarent in præsentia ejus, regem statutum mandato suo, & hoc etiam juraturum in propria persona legatis suis præsentibus, scilicet *Alberto* Cardinali tituli sancti *Laurentii* in *Lucina*, & *Theodino* Cardinali tituli sancti *Vitalis*, quos Dominus papa missurus erat in *Normanniam*. Sicut ergo nuntii regis petierunt, sic & juraverunt & interdicti declinaverunt sententiam. Nuntii vero archiepiscopi *Eboracensis*, & episcoporum *Lundoniensis* & *Salesburienfis* juraverunt, quod domini sui starent mandato Domini papæ, & hoc jurarent. Eadem tamen die generaliter excommunicavit Dominus papa sceleratissimos interfectores *Cantuariensis* archiepiscopi, & omnes qui consilium, vel auxilium, vel assensum præbuerunt, & omnes qui eos in terra sua aut reciperent aut foverent. Illi nihilominus in provincia *Northanhymbrorum* moram fecerunt per annum aput *Græfburg*.

In *minori Britannia* *Hamo Leonensis* episcopus, per *Guidomarum* filium fratris sui *Guidomari* interfectus est.

Willelmus Trenchevail interfectus est in ecclesia sanctæ *Mariæ Magdalene* aput *Bedercum*.

Circa pascha Dominus *Jesus Christus* qui in sanctis suis semper est, & ubique mirabilis, gloriosissimi martyris sui *Thomæ Cantuariensis* archiepiscopi vitam laudabilem, & insuperabilem in morte constantiam crebris cœpit irradiare miraculis, ut qui protuenda libertate periclitantis ecclesiæ suam, & suorum proscriptionem tot annis sustinuit, dignum cognoscatur ab omnibus reportasse triumphum.

Circa initium *Augusti* *Lundoniensis* episcopus à sententia excommunicationis in quam ipsum Dominus papa quia novi regis interfuit coronationi revocaverat, à *Nivernensi* episcopo, à *Beluacensi* episcopo, & ab Abbate de *Pontinne* absolutus est. Hoc autem factum est prope *Gisfortium* aput *Calvum montem*; nondum tamen episcopali restitutus fuit officio.

Octavo idus *Augusti* rex pater regis appulsus est in *Angliam*, qui visitavit in transitu *Henricum Wintoniensem* episcopum in extremis agentem; qui eum pro morte gloriosi martyris increpavit durissime. Ob quam mortem ipsum multa prædixit adversa passurum. Episcopus itaque senex & plenus dierum vi. idus *Augusti* migravit ad Dominum.

Domino papæ *Willelmus Senonensis* archiepiscopus. Vestro Apostolatu pater sancte data est omnis potestas in cœlo & in terra. Gladius anceps in manibus vestris super gentes, & super regna. Videte Domine & considerate quem vindemiaverunt ita. Ecclesia siquidem *Cantuariensis*, immo ecclesia generalis sanguine rorantes lacrimas, & amaritudine aspersas à finibus terræ in conspectu tuo effundit, etenim posita est quasi signum ad sagittam, facta est obprobrium vicinis suis, & qui vident eam movent capita sua super ipsam, dicentes, Ubi est Deus eorum? Ipsa autem gemens & conversa retrorsum clamat in auribus Domini exercituum. Vindica Domine sanguinem servitui, & martyris *Cantuariensis* archiepiscopi, qui occisus est, immo pro libertate ecclesiæ crucifixus. Verbum pater sancte horren-

um, facinus prodigiosum, enorme flagitium factum est in diebus nostris; Quod quicumque audierit tinnient ambæ aures ejus. Proinde sicut omnis ecclesia sanctorum astruit, ipsum facit martyrem causa pariter & pœna, & dolor passionis illata. Causa est rigor ecclesiastica censura, quia pro lege Dei sui certavit usque ad mortem. Vestra igitur interest pater clementissime remedium adhibere præteritis, & providentiam futuris. Quis enim locus tutus est si rabies tyrannica Sancta sanctorum cruentat, & ad columnas ecclesiæ vicarios dilacerat? Insurgant ergo ecclesiasticae leges, armentur jura cœlestia. Introeat in conspectu vestro ultia sanguinis gloriosi qui de *Anglia* clamat. Clamabit siquidem non solum terra, set & cœlum. Sic vestro consulite dolori, ut honestati pariter vestra, & saluti ecclesiæ consulatis.

Rex pater regis navibus undique congregatis intravit *Hyberniam* xv. kal. Novembris. *Lismorensis* episcopus & apostolicæ sedis legatus, archiepiscopi & episcopi receperunt eum in regem & in dominum, & fidelitatem ei juraverunt. *Regulus de Limelie*, *Regulus de Chorc*, *Regulus* ille qui dicebatur *Monoculus*, fecerunt ei homagium. *Rodericus* autem *Regulus de Connat*, quia regio quam inhabitabat inaccessibilis est paludibus nimis interjacentibus, in quibus nec vada commoda, nec pervii montes, nec navigatio tuta est, supersedit occurrere.

Rothro Rothomagensis archiepiscopus, & episcopus *Ambianensis* susceperant in mandatis à Domino papa, quod congruo loco & tempore diem præfinitionem *Eboracensi* archiepiscopo, & ejus purgationem susciperent. *Eboracensis* itaque pluribus secum assumptis, in festo sancti *Nicholai* aput *Albamarle*, sacramento præstito purgavit innocentiam suam, quod ante coronationem novi regis ut supra diximus, litteras prohibitionis à Domino papa transmissas, nequaquam susceperat, & quod regi patri de regni consuetudinibus observandis, quas avitas vocant, se non obligaverat, & quod mortem gloriosi martyris *Thomæ* quondam *Cantuariensis* archiepiscopi, neque verbo, neque scripto, neque facto scienter procuraverat; & sic est ad officii sui plenitudinem restitutus.

Cantuariensis ecclesia post necem gloriosissimi martyris continuis diu perstitit in lamentis. Et quia cum gladiis virum justum persequendo carnifices ab ingressu ecclesiæ gressus illicitos minime cohibuerant, ipsum etiam pavementum ecclesiæ, plebis undique concurrentis pulverulentis gressibus & lutosis, debuit contraxisse squalorem. Et quoniam justum sanguinem effundendo Deo reverentiam non exhibuerant, suspensa est celebratio divinorum. Et quoniam percusso pastore dispersæ sunt oves, detractis ab altaribus ornamentis, nudatis parietibus circumquaque tota loci facies induerat solitudinem, Et quoniam communis lætitia cleri & populi crebris versa est in gemitibus, sonitum campanarum qui ad psallendum horis invitabat statutis oportuit intermitteri. Anno ergo integro minus novem diebus illa nobilis & excellens ecclesia cessans à divinis, archiepiscopo suo quem per crebra miraculorum insignia glorificatum jam noverat, ad terrorem carnificum lugubres exsolvit exequias. Ad vocationem itaque matris suæ *Dorobernensis* ecclesiæ suffraganei conveniunt in festo beati *Thomæ* apostoli, ut ecclesiam longa suspensione consternatam, juxta mandatum summi

HENRI- summi pontificis in statum pristinum reformarent.
cus II. rex. Illius *Juda Machabei* laudabilia sequentes vestigia, qui manibus impiorum profanatum in terra sanctuarium Dei cum ymnis & laudibus expiavit, faciem templi coronis aureis & cultibus preciosis exornans, & quoniam mirificavit Dominus sanctum suum facta est *Cantuarina* lætitia magna in clero gloriam victoriosissimi martyris attendente. E diverso etiam factus est populorum concursus clamantium, & dicentium, Vindica Domine sanguinem qui effusus est. *Bartholomæus Exoniensis* episcopus juxta petitionem *Cantuariorum* Missam sollempnem celebraturus, & sermonem habiturus ad populum, ut diebus exactis in doloribus lætitiæ celebris solamen opponeret, sic exorsus est, *Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes latificaverunt animam meam.*

An. Dñi
 1172. In nocte natalis Domini tonitruum in *Ybernia*, tonitruum in *Anglia*, tonitruum in omni regno *Francorum* auditum est generale subitum & horrible, portendens aliquid magnum, novum & inusitatum.

Dum rex moram faceret in *Ybernia*, *Hugo de Saintemore* & *Radulfus de Faie* avunculus reginæ *Alienor*, consilio sicut dicitur ejusdem reginæ, regis filii regis animum à patre suo cœperunt avertere, suggerentes incongruum videri quibuslibet regem esse, & dominationem regno debitam non exercere.

Recentium esus carniū & haustus aquæ tam insolitus quam incognitus, plures de regis exercitu panis inedia laborantes fluxu ventris afflixit in *Ybernia*.

Ab ingressu regis in *Yberniam* xx. continuis ebdomadibus de regno suo, vel de aliqua parte dominationis suæ quæ tam longe lateque diffunditur, ad ipsum rumor aliquis minime penetravit, nec etiam quia ventus adversabatur potuit penetrare.

Cum autem intellexissent *Ybernienses*, in quantum circa pacem statuendam & conservandam regis *Angliæ* tota versaretur intentio, qui nec indulgentiis crimina sullevabat, nec in mortem alicujus præcipitabat sententiam, sub edicto vocati conveniunt ad ipsum, rogantes quæ ad pacem sunt. Et quoniam inter eos publica potestas constituta non fuerat, quæ metu poenarum impunitatem minime repromitteret, cum patres suos mutuis cædibus interfectos sapissime doluissent, ut in virtute regis pax fieret in diebus suis, ei & in eum jus suum transtulerunt & potestatem. Archiepiscopi & episcopi plebis sibi commissæ plurimum, & in plurimis attendentes errorem, set in his maxime quæ circa matrimonium à majoribus definita noscuntur, quæ *Anglia* recipit & observat, se firmiter amplexuros, & inviolabiliter executuros promittunt. Et ut in singulis observatio similis regnum colligaret utrumque, passim omnes unanimi voluntate, communi assensu, pari desiderio regis imperio se subiciunt. Omnibus igitur hoc ordine consummatis in concilio habito apud *Lismor*, urbes, & castella quæ rex in suam redegerat potestatem fidei deputavit custodiæ. Et quoniam ipsum varia trahebant negotia, die Pasce sub ipso diei crepusculo navem ascendit, & in crastino appulsus est in *Waliā* prope sanctum *David*. Inde progressus recto itinere, nec declinans ad dextram, nec ad sinistram, set incedens tanquam diplomate venit ad *Porcestre*, ubi navem ascendens *Angliam* salutavit

à limine, sicq; felici navigatione transectus intravit *Normanniam*. Quod cum ad regis *Francorum* notitiam pervenisset, vociferans ait: Rex *Angliæ* modo in *Ybernia*, modo in *Anglia*, modo in *Normannia*, volare potius judicandus est quam vel equum, vel navem conscendere.

Rotro Rothomagensis archiepiscopus, & episcopus *Ambianensis* in mandatis susceperant à domino papa, quatinus congruo loco & tempore *Lundoniensis* episcopi purgationem susciperent. Ab ipsis igitur *Lundoniensis* episcopus evocatus, viris religiosis pluribus secum adjunctis, juravit quod mortem gloriosi *Thomæ* martyris, neque facto, neque verbo, neque scripto procuravit scienter. Suo itaque restitutus officio apud *Albemarle* kal. Maii ad suam cum gaudio remeavit ecclesiam.

Postquam rex *Anglorum* appulsus est in *Normanniam*, statim cum festinatione accessit ad dominum *Albertum* & *Theodinum* Cardinales, & apostolicæ sedis legatos ad partes illas à Domino papa transmissos. Post longos tandem & inmensos tractatus, primo habitos apud *Saviniacum*, post apud *Abrincas* in præsentia legatorum juravit dominus rex mortem gloriosissimi martyris *Thomæ*, nec voluntate sua, nec conscientia perpetrata fuisse, nec suo artificio perquisitam. Sed quoniam malefactores ex verbis quæ iracundiæ calore succensus minus caute protulerat, occasionem sumpserant virum sanctum interficiendi, cum omni humilitate petiit absolutionem ab eis, petiit & impetravit. In facie igitur ecclesiæ sollempniter absolutus, juxta voluntatē & mandatum Cardinalium promisit, quod ab instanti festo Pentecostes usque in annum tantam pecuniam daret, unde ad arbitrium fratrum templi CC. milites ad defensionem terræ *Ierosolimitanæ* per annum perquirerentur. Promisit etiam quod licebit appellationes libere fieri, & quod consuetudines quæ suis temporibus contra libertatē ecclesiæ fuerant introductæ, revocabuntur in irritum, & quod possessiones *Cantuariensis* ecclesiæ, quæ post egressum sanctæ recordationis archiepiscopi fuerant ei ablatae, restituerentur in integrum. Et quod clericis & laicis utriusque sexus qui pro archiepiscopo *Thomæ* de regno exierant, cum pace regis libere redire licebit, & bona sua recipere. Et hoc totum promittere & facere, ex parte Domini papæ regi injunctum est in remissionem omnium peccatorum suorum. Rex filius regis idem quod pater suus juraverat & promiserat, juravit & promisit.

Sequenti *Augusto* rex filius regis & uxor ejus *Margarita* filia regis *Francorum* appulsi sunt in *Angliam*, habentes in itinere comites *Rotro Rothomagensis* archiepiscopus, *Egidium Ebroicensis* episcopus, & *Gaufridum Præpositum Carnotensem*. Archiepiscopus itaque memoratus xij. kal. Septembris apud *Wintoniam* *Margaritam* reginam *Angliæ* consecravit, & diadema regni capiti filii regis imposuit, ministrantibus sibi episcopo *Ebroicensi*, & aliquibus suffraganeis *Cantuariensis* ecclesiæ. Juxta petitionem & voluntatem regis *Francorum*, interdictum fuerat *Eboracensi* archiepiscopo, *Lundoniensi* & *Salesburiensi* episcopis, ne coronationi vel interessent, vel eam impedire quaqua ratione præsumerent.

Kal. Septembris convocato clero apud *Windlefores*, actum est de consilio *Cantuariensis* ecclesiæ, set quibusdam causis intervenientibus negotium illud iuspensum est.

Henricus

HENRICUS II. rex. *Henricus rex Anglia, Johanni filio suo cognomento sine terra, vix bene septenni filiam primogenitam Humberti Comitis de Moriana quam ex relictâ Henrici Saxonici Ducis sustulerat, ipsam accepit.* Et quia spes masculinæ proles nulla supererat, quatuor castella Comitis, quæ vel natura loci, vel artificio manuum munitiora reputabantur, juxta voluntatem regis deputata sunt custodiæ.

An. Dñi 1173. *Adelfunsus rex Aragonum, Reimundus Comes sancti Egidii, Girardus Comes Viennensis, Humbertus Comes de Moriana tanquam ex condicito convenerunt ad Curiam regis Angliæ apud Montem ferandum in Arverniam ij. idus Februarii. Fuit & ibi Henricus rex filius regis Henrici. Procerum, equitum, civium, quos varia trahebant negotia, multitudo numerosa non defuit, ubi gazæ multiplices, & ab antiquis congestæ temporibus sumptibus regis, affluentia expensarum, donariorum multiplicitate possent exinaniri, ni thesaurorum acervus quos Anglia destinaverat excreveret in immensum. Prædictis itaque viris illustribus partes suas interponentibus, Comes sancti Egidii fecit homagium regi Anglorum Henrico patri regis Henrici, salva fide Lodovici regis Francorum. Sibi suisque prospicere volens in futurum hæredibus, comitatum Tolosanum ex hoc & deinceps Aquitanico Duci in servicio militari, multisque aliis præstationibus in scripto redactis obnoxium futurum esse sacramento firmavit. Sed quia Ricardus Dux Aquitaniæ cui facturus erat homagium Comes sancti Egidii, tunc temporis præsens non erat, usque ad octavas Pentecostes negotii complementum dilationem accepit.*

Willelmus Norwicensis episcopus vir religiosus, & humilis xvij. kal. Febr. obiit.

Clarembaldus Abbas electus sancti Augustini, quia bona monasterii dissipaverat, quia male vivendo subditis delinquendi dabat exemplum, quia proletarius testimonio multitudinis comprobatus est, mandato Domini papæ ab Exoniensi & Wigornienſi episcopis degradatus est.

VI. Non. Marcii suffraganei *Cantuariensis ecclesiæ, ut de archiepiscopi electione tractarent, sub edito vocati venerunt Lamehedam, & quoniam Lamfrancus, Anselmus, Theobaldus, in ea sede tam late floruerant, id idem fortunæ loci quodammodo deputantes, in Rogerum Beccensem abbatem si non unanimiter saltem voce tenus concorditer conveniunt. Orta est tunc primum controversia quis electionem pronuntiaret in publico. Suffraganeis hoc ad jus episcopi Lundoniensis ab antiquo pertinere dicentibus, Cantuariensibus è contrario monachis asserentibus Priorem suum hac in re potius præferendum. Pro bono itaque pacis ne quid in absentia regis oriretur discidium, salvo jure partium Ricardus Pitavensis archidiaconus electionem in omnium auditorio recitavit. Abbas electus hoc intelligens, in Normannia coram rege in præsentia Cardinalium Alberti & Theodini, electioni factæ sicut prædiximus penitus contradixit. Hoc eum fecisse religionis obtentu suspicabantur nonnulli, ab aliis dicebatur quod spiritus pusillanimitate contractus se imparem oneri tanto protestatus sit.*

Henricus rex filius regis abiens in consilio impiorum animum suum avertit à patre, & ab Argentonio noctu recedens, domesticis patris sui qui ei necessaria ministrabant ignorantibus, ad focerum suum Ludovicum regem Francorum, transitu habito per Mauri-

taniæ castrum scilicet Comitis Perticensis secessit x. kal. Aprilis. Ipsa nocte pater suus dormiens apud Alentium, cum subito expergefactus transfugium filii cognovisset, paucissimis secum assumptis equum ascendit, & transitum habens per marchiam suam, & castellorum custodes præmuniens equis sæpe mutatis sub ipso diei crepusculo venit Gisortium, quod filio suo regi Ludovicus rex Francorum cum filia sua Margarita nomine dotis contulerat. Ricardus Dux Aquitaniæ, Gaufridus Dux Britanniæ juniores filii regis consilio matris suæ reginæ, scilicet Alienor, sicut dicitur, fratrem potius elegerunt sequi quam patrem. Fiunt undique conjunctiones, fiunt rapinæ, fiunt incendia. Et ut à tempore sumamus auspiciū, eo tempore sumpsit arma filius contra patrem, quo quibuscumque locis ob reverentiam Dominicæ passionis arma Christiani deponunt. Dissensio talis exitu felici claudi non potest, quoniam si liber Judicum, si liber Regum, si liber Ysaïæ prophetæ diligentius evolvatur, in exterminio filiorum insurgentium in parentes à parricidio poteris quolibet abstertere.

Libros lege, scripturis invigila, consule prudentiores, & paucula quæ sub brevitate succincta perstringere procurabimus ante oculos habere.

Septe Galadites vir fortissimus & filius meretricis habuit filios, qui postquam creverant, ejecerunt à se patrem dicentes, Non potest is hæres esse quoniam de adultera matre natus est. Qui fugiens à facie filiorum congregavit inopes & latrocinantes & fecit salutem in Israelem. Filiorum itaque memoria perit, ut nec eorum teneantur vel nomina.

Absalon filius regis David, misit exploratores ad universas tribus Israel, dicens, Statim ut audieritis clangorem buccinæ dicite, Regnabit Absalon in Ebron. David rex fugiens egressus est pedibus suis, & universa domus ejus de Ierosolima. Factumque est prælium in saltu Effraym, & cæsus est ibi populus Israel qui adhærebat Absalon, ab exercitu David. Accidit autem ut occurreret Absalon servis David sedens mulo. Cumque ingressus ejus fuisset mulus subter condensam quercum, adhæsit caput ejus quercui, & illo suspenso inter cælum & terram mulus cui infederat pertransivit. Tulit Joab tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalon.

Sennacherib rex Assiriorum reversus à Ierosolima quam obsederat mansit in Ninive. Cumque adoreret in templo, Adramelech & Asarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum. Quibus in exilio morientibus, Esferradon frater eorum regnavit in loco patris sui.

Si gentilium spatiosa volumina diligens lector diligenter attenderit, orientalium facta recensens, filios in parentes, parentes in filios sæpius insurrexisse reperiet.

Primus omnium Ninus rex Assiriorum, veterem gentilium morem imperii nova cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos terminos usque Libiæ perdomuit. Hujus magnitudinem quæsitæ dominationis Ninus continua possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior transiret ad alios, & proxima quæque victoria sequentis fieret instrumentum, totius populos orientis subegit. Ninus moriens impuberem filium Niniam & Semiramidem reliquit uxorem. Semiramis impuberi filio

HENRI- nec ausa fuit imperium tradere, nec ipsa palam
cus II. rex. tractare, set simulat se pro *Nini* conjugis filium,
pro femina puerum. Nam & utrique statura medi-
Trogus ocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qua-
Pompeius litas matri filioque consimilis. Igitur brachia, crura
libro I. virilis vestis, caput thiara regit: sic primis initiis se-
xum mentita puer esse credita fuit. Magnas deinde
res gessit, amplitudine quarum ubi superatam putat
invidiam, quæ sit quemve se simulasset fatetur: nec
hoc illi regni dignitatem ademit, set admirationem
auxit, quod mulier non feminas modo virtute, sed
viros etiam anteiret. *Semiramis Babiloniam* con-
didit, *Ethiopiam* subjugavit, bellum *Indis* intulit.
Ad postremum cum filii sui concubitum expetisset,
ab eodem interficitur. Post cujus mortem filius ejus
Ninia paterno contentus imperio studia belli depo-
suit. Et veluti sexum cum matre mutasset, à viris
raro visus in feminarum turba consenuit. Ejus ex-
emplum posteris sui secuti responsa gentibus per inter-
nuncios dabant. Sic *Assirii* tenuerunt imperium
mille trecentis annis.

Jeronimus Dicunt *Judæi Nabugodonosor Eulmerodag* fili-
super Ysai- lium suum misisse in carcerem, & eum ibi cum rege
am. *Iudææ Joachim* in vita patris sui fuisse. Mortuo pa-
tre cum non auderet regnum suscipere, dicens, Pater
meus quando vult moritur & resurgit, consilio *Ioachim*,
trecentas aves de diversis partibus mundi ex-
quisivit, & corpus patris effossum in minutias discerpfit,
& unicuique partem alligavit. Dixit enim *Ioachim*,
Cum hæ aves simul convenerint reviviscet pater tuus.

Trogus *Bubaris* cum *Amineta* rege *Macedonum* con-
Pomp. libro gressurus depositis hostilibus animis in affinitatis
vij. jura succedit, filiam *Amineta* regis uxorem accipi-
ens. *Aminetas* ergo insignis industria cunctisque vir-
tutibus Imperatoris instructus, ex *Euridice* tres fi-
lios sustulit, *Alexandrum*, *Perdicam*, & *Philippum*
Alexandri Macedonis patrem. *Aminetas* insidiis
Euridicis uxoris, quæ nuptias suas *Bubari* genero
suo pacta regem occidendum & regnum adultero
tradendum susceperat, circumseptus, *Alexandro* re-
gnum tradidit primogenito filiorum. Nec multo
post, *Alexander* insidiis *Euridicis* matris appetitus
occubuit. *Perdica* quoque frater ejus insidia-
rum pari fraude decipitur. Indignum prorsus libidi-
nis causa liberos à matre vita privatos, quam suo-
rum contemplatio scelerum liberorum suppliciis ven-
dicaverat.

Idem libro *Artaxerxi* regi *Persarum* ex pellicibus centum
x. quindecim fuere filii, set tres tantum justo matri-
monio procreati, *Darius*, *Aralratus* & *Ochus*. Ex
his *Darium* contra morem *Persarum*, aput quos rex
non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater re-
gem vivus fecit, nichil æstimans quod in filium con-
tulisset, sinceriusque gaudium ex procreatione cap-
turus si suæ majestatis insignia vivus in filio conspex-
isset: acceptis insigniis regni *Darius Astasiam* uxo-
rem patris sui fœdere nuptiali jungendam sibi dari,
sicut & regnum, postulavit à patre. Quod pater pri-
mo se facturum dixerat; mox pœnitentia ductus, ut
honeste negaret quod temere promiserat, solis eam
sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus vi-
ris pudicitia imperatur. Hinc exacerbatus *Darius*,
facta cum quinquaginta ex fratribus suis conjura-
tione in patrem, dum insidias parat, deprehensus
cum fratribus pœnas parricidii diis paternæ majesta-
tis cultoribus dedit. Conjuges quoque omnium cum
liberis interfectæ sunt. Post hæc *Artaxerxes* ex do-

lore morbo contracto decedit, rex quam pater **HENRI-**
cus II. rex. felicior.

Cum senex *Metridates* rex *Ponti* à *Farnace* filio **Idem libro**
suo teneretur obsessus, morique compelleretur, ve- **xxxvij.**
nenum hausit; set infusa pestis visceribus nichil ei no-
cere potuit. Puer namque sæpe tutorum passus insi-
dias, exquisitis se stagnaverat remediis ut etiam vo-
lens perire veneno non posset.

10 *Alexander* rex *Egyptiorum* cum suam matrem **Idem libro**
Cleopatram occultatis insidiis interfecisset, in ul- **xxxix.**
tione tantæ facinoris à civibus suis regno expel-
latur.

Eucratides rex *Bractianorum* cum *Indiam* in po- **Idem libro**
testatem rede-gisset, à filio quem sibi socium regni **xlj.**
fecerat interficitur. Qui non dissimulato parricidio,
velut hostem non patrem interfecisset, per sangui-
nem ejus currum egit, & corpus abici jussit.

20 *Orodes* rex *Parthorum* triginta filios ex pellicibus
habens, cum multæ pellices, ex quibus generata tanta
juventus erat, pro suis quæque animum regis obside-
bat, fatum *Parthia* efficit in qua dum quasi sol-
lempne est reges parricidas haberi, ut sceleratissimus
omnium *Fraates* nomine rex statueretur. Itaque **Idem l. 42.**
statim quasi nollet mori patrem interfecit, fratres
quoque triginta trucidat. Set nec in filiis cessant par-
ricidia, nam cum infestos sibi optimates videret, ne
esset qui nominari rex posset adultum filium inter-
fici jubet.

30 Parricidia quæ prænotavimus perpetrata sunt an-
te incarnationem Domini, & à *Trogo Pompeio* litter-
is commendata. *Aristobolus* impatiens materni
dominii, matrem cum filiis minoribus vinculavit in
carcere, nec tamen regnavit *Aristobolus* nisi per an-
num, eo quod matrem fame peremerat in vin-
culis.

Herodes rex *Judæorum* *Alexandrum* filium suum **Josephus**
secum *Romam* traxit, & veneni sibi parati reum aput **libro xvij.**
Augustum Cæsarem postulavit. Qui patri reconcili- **Antiquita-**
atus, dum iterum ipsi propinasset venenum, occisus. **tum.**
est à patre.

40 Si vis scire post passionem Christi quoto anno ab
incarnatione Domini patres adversos filios insurrex-
erint, vel filii adversus parentes notatum in sequenti-
bus poteris invenire.

Hormisda rex *Persarum* gladii potestatem exer-
cens in subditos, & metu pœnarum ab illicitis revoca-
re contendens, à *Persis* captus & excæcatus est. *Cos-*
droe filius suus hoste quovis infestior & ad cæcitatem
paternam oculos non reflectens, dum nimis aspiraret
ad regnum non timuit incurrere parricidium. Excu- **Gregorius**
sator filius inter parricidas si priusquam populus **Turonensis**
patris oculos eruiisset ipse simul cum oculis vitam **archiepisco-**
ademit & patri. **p.**

Syrois filius secundi *Cosdroe* regis *Persarum* **Regino ab-**
avum suum *Hormisdam* regem excæcatus à *Persis*, **bas Pru-**
interfectum à filio semper ante oculos habens, pa- **ensis.**
trem suum *Cosdroem* interfecit: In nece patris avo
suo non dubitans exequias celebrare.

60 Quid actum sit aput orientales dignum culleo
parricidalis supra posuimus. Quid actum sit *Romæ*
dum adhuc gentilitatis involveretur errore breviter
adjungamus.

Nero persequens Christianos etiam matrem occi- **Enschius li-**
dit, & ut ei pœna vel remissior meritis infligeretur **bro ij. capi-**
interfecit seipsum, & adhuc in ultionem matris **tulo vicesi-**
omnis in eo familia *Cæsaris Augusti* consumpta **simo quinto.**
est.

HENRI- Si fidei Christianæ cultores suos *Roma*, suos *Con-*
cus II. rex. *stantinopolis* imperatores enumeraverit, & ipsorum
fortunas investigaverit diligenter, immoderata do-
minandi libido filios ad dejectionem paternam ani-
masse, filios orbem sæpius concussisse docebitur.

Constantinus imperator *Constantinopolitanus*, ma-
Windichin- trem suam *Trenem* imperio privat. *Trene* impera-
cus Saxo- trix super erepto sibi imperio femineo dolore abusa,
nicus. *Constantinum* filium suum oculis & imperio privat,
& sola annis tribus imperat.

Romani qui ab imperatore *Constantinopolitano*
jamdiu animo desciverant, nunc accepta occasionis
opportunitate quia mulier, excæcato imperatore
Constantino filio suo, eis imperabat, uno omnium
consensu *Karolo* regi imperatorias laudes acclamant,
eumque per manum *Leonis* papæ coronant *Casa-*
rem, & *Augustum* appellant.

An. Dñi *Pipinus Karoli Magni imperatoris Romani filius*
791. naturalis gibboque deformis, vana spe regni à ma-
joribus terræ illectus, contra patrem suum conju-
rationem fecit; qui consilio detecto tonsoratur &
monachus efficitur. Sociorum ejus alii decollantur,
alii suspenduntur.

833. *Ludovicus Pius* imperator *Romanus*, filius *Ka-*
roli Magni, *Karolo Calvo* filio suo quem ex *Judith*
filia *Welfonis* sustulerat, *Alemanniam*, & maximam
partem regni, coram filiis suis ex *Ermingardi* sub-
latis, *Lothario* scilicet & *Ludovico* & *Pipino*, con-
cessit; unde tres indignati sunt & insurrexerunt in
patrem, & eum bello captum in carcere detruse-
runt. Quod facinus fraterno inter se discidio &
bello apud *Fontaniacum* habito postmodum ex-
piarunt.

Lotharius imperator *Romanus* nepos *Karoli*
Magni, patrem suum *Ludovicum* imperatorem car-
cerali custodiæ mancipavit. Quod ne videatur ali-
quibus impunitum mansisse dum *Lotharius* libe-
ros non sustulerit, post *Karolum Calvum* fratrem
suum juniorem de rege *Francorum* creatum impe-
ratorem, barbaries incompota *Baiovariorum*, tam
regnum *Germaniæ*, tam regnum *Longobardorum*
quam etiam ipsum imperium, non ordine succes-
sorio semper, set electione communi frequentius &
optinet, & optinuit.

883. *Karolus* junior *Ludovici Germanorum* regis
filius à dæmonio graviter in præsentia patris &
optimatum ejus vexatur, & in ipsa vexatione confi-
tetur hoc ideo sibi contigisse quia contra patrem
suum conspiracyonem facere moliebatur.

852. *Luidulfus Ottonis Romani imperatoris filius*, in-
stinctu *Conradi* ducis contra patrem suum rebella-
vit, *Reinesburc* cepit, & multas alias urbes & prin-
cipes à patre avertit. Rex illum intra *Maguntiam*
conclusum obsidet. *Luidulfo* ad gratiam patris re-
ducto, *Conradus* dux Dei & imperatoris trans-
fuga ad *Hungaros* se contulit, & ibi mortuus est.
Luidulfus sine spe regni mansit, nullum relinquens
hæredem.

1106. *Henricus* filius *Henrici* imperatoris *Romani* con-
Marianus surgens in patrem venit *Aquisgranum* imperatore
Scotus. morante apud *Leodiam*, & in v. feria Dominicæ
cœnæ præmisit suos præoccupare pontem apud *Win-*
satum, ne quis sibi venienti obstaret. Sed militi-
bus patris concurrentibus ad exoccupandum pon-
tem, à ponte milites filii repelluntur; aliis eorum
captis, aliis in *Mosam* mersis, aliis occisis: sicque
filius contra patrem veniens rediit inglorius. Qui

licet patri succederet, in hujus facti vindictam sine
liberis decessit.

Stephanus & *Constantinus* imperatores *Constan-*
tinopolitani ægre ferentes se juxta patris severita-
tém à juvenili levitate coherceri, dispositis in pa-
lacio insidiis patrem suum imperatorem *Romanum*
nomine de palatii solio deponunt, & tonso ei ca-
pite ad vicinam insulam ad philosophandum trans-
mittunt.

10 Ipsi vero post patris depulsionem à *Constantino*
filio *Leonis* imperatoris, tonsis capitibus ad idem
monasterium ad quod patrem suum transmiserant,
& ipsi ad philosophandum transmittuntur cum
monachis.

Si quid in partibus occidentis, vel in regnis, vel
in coniciis, veneranda patrum memoria culleo di-
gnum parricidaliter perpetratum agnoverit, illud ad
filiorum terrorem ne facinus in patres excogitent,
nos sub occidente positi ponamus ad ultimum:
20 ponamus etiam qui parentes adversus filios in-
surrexerunt.

Lotharius rex *Francorum* filius *Clodovei* primi
regis in *Francia* Christiani, *Crannium* filium suum
contra se diu rebellantem, & cum patri resistere non
posset in *minorem Britanniam* fugientem persecutus
est. *Conobrum* itaque ducem *Britonum* auxiliari-
um filii *Lotharius* rex peremit. *Crannium* vero
captum cum uxore & filiabus igne consumi fecit.

Karolum Calvum regem *Francorum* domestica
30 calamitas in filiis suis afflixit. Siquidem *Karolo-*
mannum in clericatu usque ad diaconatus officium
profectum, ipse pater cepit & excæcavit, pro eo
quod ad apostasiam conversus, & omni genere no-
cendi regnum perturbans alter quidem *Julianus* ef-
fectus erat.

Constancia mater *Henrici* regis *Francorum*, no-
vercalibus incitata machinamentis, filium suum re-
gem à regno *Francorum* expellere modis omnibus
attemperavit.

40 Rex *Burgundia* *Sigismundus*, qui monasterium
Agaunensium construxerat, filium suum *Sigericum*
peremit, malo novercæ illius consilio usus. Qui
competenti pœnitentiæ se addicens, & martyribus
Agaunensibus se totum devovens, quod dignus fue-
rit venia testatur crebra post mortem ejus multis
concessa sanitatum gratia, & per eum febricitanti-
bus indulta curatio.

Levigildus rex *Wisigottorum* filium suum *Ermi-*
nigildum hostili persequens animo, eum dampna-
50 vit exilio. Et quoniam *Arrianæ* communioni par-
ticipare noluit, nocte sancta Paschæ in carcere se-
cui occidit.

Ethelwlfus rex *Anglorum* pater *Aluredi* magni
regis in *Anglia*, *Roma* rediens ubi vota orationum
persolverat, à filiis suis *Theodbaldo* & *Ethelredo* re-
pulsus est: sed post multas inquietationes regno in-
ter patrem & filios partito pacificati sunt. Duobus
itaque filiis *Ethelwlfis* sine liberis decedentibus, *Alu-*
redus qui cum patre steterat, totius regni suscepit
gubernacula.

Alfridus Oswii regis *Northanhymbrorum* filius
insurrexit in patrem. Set cum viribus esset inferior,
& à regno patrem expellere nullo conamine potu-
isset, *Pendam* regem *Merciorum* *Oswaldi* regis &
martyris interfectorem suam traxit in partem. *Penda*
vero cum xxx ducibus xxx. secum legiones habentibus
interfectus est ab *Oswio*.

Robertus

HENRI-
cus II. rex.

An. Dñi
950.

Item Win-
dichindus.

954.

563.

Gregorius
Turonensis
archiepisc.

872.

Item Win-
dichindus.

1037.

Magister
Hugo de S.
Victore.

800.

Item Gre-
gorius.

589.

Item Greg.

851.

Marianus
Scotus.

Historia

Britonum
9. cap. ante
finem libri

HENRI- *Robertus Curtabosa* primogenitus filius regis *Wil-*
cus II. rex. *elmi Bastard*, eo quod *Normanniam* quam sibi
Sigisbertus. ante adventum ipsius in *Anglia* coram *Philippo*
rege *Francorum* dederat possidere non licebat, *Franciam*
abiit, & auxilio *Philippi* regis in *Normannia*
magnam frequenter prædam agebat. Pater ergo
pugnam cum filio iniit ante castellum *Gerberai*, qui
à filio vulneratus in brachio, & ab equo dejectus
filio maledixit. Quam maledictionem filius in
carcere moriens, & nullum hæredem relinquens
evidenter incurrit.

An. Dñi

1010.

Item Sigis-

bertus.

Fulco Nerra Comes Andegavensium *Jerosoli-*
nam proficiscens, *Gaufrido Martello* filio suo co-
mitatum usque ad reditum custodiendum commisit.
Filius itaque proceres, equites, cives, & populum
animavit in patrem. Votis orationum completis
pater rediens est repulsus à filio. Fit discursus per
patriam, cædibus & rapinis infistitur. Pater in an-
gustia positus, castella, villas, & prædia suis fauto-
ribus se daturum spondit. Et ut totum recipe-
ret, totum quod filius possidebat, fere totum di-
stribuit. Quod in suum revocare dominium, sibi
postmodum, vel adhuc alicui successorum non li-
cuit. Filius tandem patri reconciliatus patri succes-
sit. Set parricidii quod excogitaverat pœnas luens,
sine liberis decessit.

1112.

Robertus
abbas.

Willelmus Comes Pictaviensium uxori suæ pel-
licem superinduxit vocatam *Amalbergun*. *Willel-*
mus Comitis primogenitus matris injurias ulisci
proponens insurrexit in patrem. Inter quos lite
protracta diutius dampnosum *Aquitania* transegit
septennium. Tandem filius jure belli captus, à pa-
tre recipitur in concordiam; set cum lex humana fi-
lios erubescat patrum castigatores statuere, quia
patrem indigne tractaverat, in sepulchro patrum
suorum filius sepeliri non meruit, set peregre pro-
ficiscens aput sanctum *Jacobum* in *Galicia* diem
clausit extremum.

Ad vocationem regis patris *Gilebertus Lundoni-*
ensis episcopus in *Normanniam* transfretavit. Rex
itaque cum cardinalibus, cum episcopo, cum dome-
sticis & familiaribus suis, de consilio vacantium ec-
clesiarum in *Anglia* compendiosum habens tracta-
tum, *Lundoniensem* cum festinatione remisit litteras
deferentem continentes hæc verba.

Albertus & Theodinus presbyteri, cardinales,
& Apostolica sedis legati, dilectis in Christo
fratribus, clericis, & monachis vacantium eccle-
siarum in *Anglia*, Oculos habere semper ad
Dominum. Inspirante illo à quo bona cuncta pro-
cedunt inductus est dominus rex, ut ecclesia vestra
secundum Deum celeriter ordinentur. Mandamus
itaque vobis ut remoris contentionibus & diversis
partium studiis, cum bonarum & religiosarum con-
silio personarum, de personis quæ à sacris canoni-
bus nullatenus respuantur, electiones facere matu-
retis, & taliter in tam necessario negotio proceda-
tis, ut & Deus in omnibus honoretur, & saluti ani-
marum vestrarum ac paci regni utiliter videatur
esse provisum. Nos sane in procinctu itineris con-
stituti brevi pagina caritatem vestram ad id quod
expedit duximus commonendam; vos intendite ut
per privatam commotionem aut gratiam alicujus ec-
clesiastica utilitas non debeat impediri.

Adulfus de Warnevilla Rothomagensis sacrista,
thesaurarius *Eboracensis*, constitutus est *Anglia* can-

cellarius. Qui modum vivendi parum à privato **HENRI-**
dissimilem, quem prius semper habuerat, non im-
mutavit, malens *Waltero de Constanciis* canonico
Rothomagensi vices in curia regis committere, quam
circa latus principis militantes, expensis profusiori-
bus, lautioribus mensis ad sui gloriam nominis pro-
pagandam per dies singulos invitare.

Septies viginti *Flandrenses* irruptione facta prope
Pasceium, beneficio pontis intraverunt *Normanni-*
am; clangor lituorum, populi clamor, armatorum
discursus evestigio locum repleverunt eundem. Et
sic *Normanni* viriliter resistentes eos quamtocius
cogitare de reditu coegerunt. Sed pons quo transi-
tum prius habuerant à muliercula quadam effra-
ctus, in subsidium aquas opposuit profundissimas.
Quibus involuti *Flandrenses* universi submersi sunt.
Quod audiens *Ludovicus rex Francorum*, ait, Pro
Normannis elementa decertant. Nam alio tem-
pore cum intrassem *Normanniam*, pars exerci-
tus mei quamplurima pro aquæ penuria periit:
nunc nimiam possumus habundantiam aquarum
causari.

Ad instantiam cardinalium *Alberti & Theodini*,
Henricus rex pater regis in *Anglicana* ecclesia
fieri liberas electiones & permisit & scripsit. Pro-
inde vacantium ecclesiarum conveniente clero sub
paucorum interstitio dierum, *Ricardus Pictaviensis*
archidiaconus ad *Wintoniensem*, *Gaufridus Cant.* archi-
diaconus ad *Elyensem*, *Gaufridus Lincoln.* archi-
diaconus ad *Lincolniensem*, *Reginaldus Sarebiri-*
ensis archidiaconus ad *Batonensem*, *Robertus Oxe-*
nosfordensis archidiaconus ad *Herefordiensem*, ad
Cicestrensem ecclesiam *Johannes* ejusdem loci decanus
electus est aput *Westmonasterium*, præsentente justicia-
rio regis, & assensum præbente.

Wintoniensis, *Elyensis* electi xvj. kal. Junii, die
scilicet Ascensionis Domini, in jam sibi addictis
sollemniter intronizantur ecclesiis, seque possessio-
nibus ecclesiasticis immunes homagia fidelitates
episcopo debitas à laicis sibi subditis & exegerunt,
& receperunt, non tamen ab omnibus.

Litteræ regis patris, litteræ cardinalium directæ
sunt in *Angliam* pridie non. Julii, plurimum ex-
hortantes, ut de consilio *Cantuariensis* ecclesiæ
communiter ageretur. Suffraganeis igitur super hoc
conferentibus, *Odo* Prior sanctæ Trinitatis, & sanior
pars conventus inauditum quiddam de novo cœ-
perunt constanter asserere, quod & de suo collegio
subrogandus esset antistes, & quod esset ab ipsis in
publico nominandus. Et quia regis patris intere-
rat plurimum diebus illis electionem concorditer
celebrari, semotis duobus à multitudine monacho-
rum, *Odone* scilicet Priore *Cantuariensi*, *Ricardo*
Priore *Dovorensi*, cum eos monachi præsentassent
Episcopis, ad sui Prioris electionem unanimiter aspi-
rantes, *Gilebertus Lundoniensis* episcopus confur-
gens in medium, cum prius ad laudem *Odonis* Prio-
ris plurima congestisset, de communi consilio co-
episcoporum aliam declinavit in partem, dicens,
Nos *Ricardum* Priorem eligimus, quem manibus
comprehendens incepit alta voce, Te Deum lauda-
mus, multitudinem clericorum undique confluenti-
um eandem animavit in vocem. Expletis ergo sollem-
nibus quæ in applausu sunt hujusmodi, *Cantuari-*
ensis electus sicut omnes prius electi fidelitatem
regis

HENRI- regis juraverant, sic & ipse juravit salvo ordine suo ;
CUS II. rex. nulla prorsus de regni consuetudinibus observandis
habita mentione. Hæc acta sunt apud *Westmona-*
sterium in capella sanctæ *Katerina*, præsentem iusti-

Hugo de Gornai, tam pater quam filius, & qua-
ter xx. milites cum eis non tam inimicorum virtute
quam infidiis intercepti, capti sunt à rege filio.
Castrum succensum est: *Burgenses* ad redemptionem
compulsi.

Ipsa die qua de consilio *Cantuariensis* ecclesiæ
pertractatum est, apices summi pontificis in communi
audientia recitati sunt, continentes hæc verba.

Alexander papa, venerabilibus fratribus, ar-
chiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis aliis
ecclesiarum prælatis, & universo clero & populo
per Angliam constituto, salutem, & Apostolicam
benedictionem. Redolet Anglia fragrantia & vir-
tute signorum qua per merita illius sancti & re-
verendi viri Thomæ quondam *Cantuariensis* archi-
episcopi, omnipotens Dominus operatur, & universa
ubique letatur Christiana religio, pro eo quod ille
qui est mirabilis & gloriosus in Sanctis Sanctum
suum post mortem glorificavit. Cujus vita lauda-
bilis multa fulsit gloria meritorum, & tandem
martyrio consummata est certaminis gloriosi. Quam-
vis autem dubitare de sanctitate ejus non possit qui
ejus vitam & laudabilem conversationem attendit,
& gloriosam considerat passionem, voluit tamen
Salvator & Redemptor noster ejus sanctitatis in-
signia magnificis post mortem suam irradiare mira-
culis, ut qui pro Christo insuperabilis virtutis
constantia necessitates & pericula pertulit, sui la-
boris & certaminis in aeterna beatitudine cognosca-
tur ab omnibus percepisse triumphum. Nos audi-
tis innumeris & magnis miraculis qua jugiter per
illius merita universitas narrat fidelium, & super
his, non sine magno gaudio, per dilectos fratres no-
stros Albertum tituli sancti Laurentii in Lucina,
& Theodinum sancti Vitalis presbiteros, cardina-
les, & Apostolica sedis legatos, qui eadem miracula
tanto perspicacius didicerunt, quanto amplius loco
sunt vicini, præcipue certiores effecti, & plurimum
aliarum testimonio personarum fidem sicut debui-
mus adhibentes, prædictum archiepiscopum sollempni-
ter in ecclesia, magno ibidem clericorum & laico-
rum collegio præsentem, in capite jejunii deliberato
fratrum nostrorum consilio canonizavimus, ipsum-
que decrevimus Sanctorum cathologo ascribendum.
Universitatem itaque vestram monemus, & aucto-
ritate qua fungimur districte precipimus, ut na-
talem prædicti gloriosi martyris die passionis ejus
sollemniter sub annis singulis celebretis, & apud
eum votivis orationibus satagatis veniam peccato-
rum promereri, ut qui pro Christo in vita exili-
um, & in morte virtutis constantia passionis mar-
tyrium pertulit, fidelium jugi supplicatione pul-
satus pro nobis apud Deum intercedat. Dat. Signiæ
iij. idus Martii.

Apicibus vix bene perlectis, ad laudem ipsius
martyris, & certaminis gloriosi triumphum, omnes
quotquot convenerant, levaverunt vocem in sulli-
me, dicentes, *Te Deum laudamus*. Et quoniam
suffraganei debitam patri reverentiam ei, aut exuli,
aut ab exilio revertenti, aut etiam reverso non ex-
hibuerant, ut suum omnibus publice confiterentur

errorem, injustitiam, & iniquitatem, ab ore unius
episcopi omnium episcoporum est expressa confessio,
quod in oratione laudibus annexa satis evidenter
apparuit, cujus fuit hic tenor. *Adesto Domine sup-*
plicationibus nostris, ut qui ex iniquitate nostra
reos nos esse cognoscimus, beati Thomæ martyris tui
atque pontificis intercessione liberemur.

Maria soror sancti *Thomæ* martyris, mandato
regis patris, & contemplatione fratris, facta est ab-
batissa *Berchingensis*.

Robertus Comes *Legecestrie* mutuam accipiens
undequaque pecuniam & verba pacis habens, ve-
nit *Lundoniam*, transfretandi licentiam à iusticia-
riis impetravit, similiter & *Willelmus* camerarius de
Tancarvilla petiit licentiam transfretandi. Uterque
sacramento corporaliter præstito regis patris fide-
litatem juravit, sed subito trans mare currentes, cœ-
lum ilico mutaverunt & animum. Nam cum au-
dissent quæ fiebant in terra, cœperunt & ipsi de
transfugio cogitare. *Johannes* siquidem Comes de
Soeneis, *Hugo* Comes *Cestrensis*, *Robertus* Comes
de *Mellent*, *Jocelinus* *Crispin*, *Gilebertus* de *Ti-*
veleres, *Robertus* de monte forti, *Willelmus* *Patri-*
cus, *Hasculfus* de sancto *Hylario*, *Radulfus* do-
minus *Felgeriarum*, & plures mediæ manus homi-
nes, quos ex justis & probabilibus causis rex pa-
ter exheredaverat, regis filii cesserunt in partem,
non quia causam ejus justiore attendere, set
quia rex pater regis titulos dignitatis ampliare
procurans superborum & sullimium colla calcaret,
castella patriæ suspecta vel everteret, vel in suam
redigeret potestatem; Bonorum occupatores quæ su-
am ad mensam quasi ad fiscum ab antiquo perti-
nere noscuntur, patrimonio proprio contentos esse
debere constanter assereret, & etiam cogeret; Pro-
ditionis reos dampnaret exilio; Raptores sententia
capitali puniret, fures terreret in furca; Pauperum
oppressores pecuniæ jactura mulctaret.

Sexto idus Junii *Cantuariensis* electus, occurren-
tibus episcopis electis, clero, populo apud *Cantua-*
riam sollempni processione receptus est. Actum est
ipsa die de consecrationibus faciendis in crastino:
set litteræ regis filii regis episcopis quibusdam, &
Priori transmissæ fuerunt impedimento. In quibus
continebatur quod citra conscientiam & assensum
ejus, in regno cujus diadema susceperat, electiones,
consecrationes, intronizationes fieri non debebant;
quod quia factum fuerat jam ex parte sub præ-
sentia cardinalium *Alberti* & *Theodini*, qui cum
licentia regis patris & gratia, quem principem
Christianissimum & dixerunt & scripserunt, à *Nor-*
mannia jam recesserant, appellaverat, & adhuc per
epistolam appellabat. Sic intermissis consecrationi-
bus quique redierunt ad propria.

Ludovicus rex *Francorum* ad *Normanniam* pe-
nitens devastandam, innumerabilem congregavit ex-
ercitum octabis sancti *Johannis Baptiste*. Auxilia-
riis undique concurrentibus primo impetu statuit
delere *Vernolium*. Fixis circumquaque tentoriis,
quam ex parte primos experiretur conatus missis
exploratoribus cœpit inquirere. Reportatum est,
castrum inaccessibile, utpote fossatis circumdatum,
cinctum muris, propugnaculis obfirmatum, viris
bellicosus ebulliens, radiantibus armis refertum,
victualibus multis abundans, & nisi longa obsidio
fame coarctaverit multitudinem intus obsessam,
Franci poterant inani labore consumi, vel atteri

**HENRI-
cus II. rex** prorsus irreparabili jactura. Ad sumptus igitur exercitui providendos, relatio necessaria domicilio cujusque transmittitur. Per totam *Galliam* fit descriptio generalis. Nullus immunitate gaudebat. A sedente in folio usque ad laborantem in mola, vel in prostibulo dormientem, manum extendere videbantur regii exactores. Non sexus, non ordo, non dignitas à muneribus sordidis vacationem habebat. Persona fortunæ injuria miserabilis si vel agellulum possideret vel asinum, urgebatur conferre. Hujuscemodi passim imprecabantur expeditioni, qui ut exercitui necessaria ministrarent, distrahere patrimonialia cogebantur.

Rex filius *Philippum Flandrensem* Comitem, *Matheum* fratrem suum Comitem *Bolonensem*, multis & magnis promissionibus emollos inigatione regis *Francorum* suam traxit in partem. Qui quamtocius multitudinem armatorum sub edicto vocantes, primoribus *Flandriae* renitentibus, intraverunt cum eo *Normanniam* in superbia magna. Castellum itaque de *Albamarle*, quod sine quorundam ignominia dici non potest, est celeriter expugnatum. *Willelmus* Comes dominus ejusdem castri, Comes *Simon*, & alii plures capti sunt intus, & ad redemptionem compulsi. Qui duo prodicionem ab aliis non à suis factam captionis suæ traxerunt in culpam. Castello juxta voluntatem Comitis custodiæ deputato obsederunt *Drivencurt* castrum munitissimum, & militibus electis commissum. Sed quoniam ubi caput languidum est, membra robusta suum non possunt exercere vigorem, expugnatum est & ipsum armis eisdem, assultu consimili, eo infortunio quo & castellum de *Albamarle*, & similiter custodiæ deputatum. Cum inde progredierentur versus castrum *Arches*, *Bolonensis* Comes in festo sancti *Jacobi* à quodam marchione vulneratur ad mortem. Quod divino judicio factum esse pro certo cognoscimus. Nam quia propositis & tactis sacrosanctis reliquiis, inter quas & manus sancti *Jacobi* præsentialiter habebatur, quinquennio jam transacto in festo sancti *Jacobi* fidelitatem patris regis juraverat, & sicut modo apparuit in omnium oculis dejeraverat, in ultionem tanti sceleris, in die festo sancti *Jacobi* letali vulnere percussus est. *Philippus* Comes de reditu festino sollicitus, cum victoria simul, & cum gaudio remeasset ad propria, nisi quia prodicionis nota suos denigraret successus, & nisi quia mors fratris quæ imminebat dubios belli eventus sibi repromitteret in futurum. Rediit itaque per comitatum *Aucensem* quem rex filius potestati suæ jam totum subjecerat.

Rex pater eo tempore morabatur *Rothomagi*, ut populo videbatur æquo animo ferens quæ fiebant in terra. Frequentius solito venatui totus indulgens, venientibus ad se vultum hylaritatis prætendens, aliquid extorquere volentibus patienter respondens. Hi quos ab annis puerilibus enutrierat, hi quos donaverat cingulo militari, hi quos domesticos prius habuerat & in consiliis familiarissimos, cotidie dilabebantur ab eo, credentes ejus dejectionem futuram in brevi: Filii dominationem arbitantes procedere juxta regis *Francorum* & principum voluntatem. Qui ut causam ejus foverent attentius eum cum tanta sollicitudine, cum tantis expensis, cum tanto discrimine promovere curabant, se, sua suosque contemplatione ipsius diversis generibus morcium, rapinis, deprædationi-

bus, & incendiis incunctanter exponere minime dubitantes. **HENRI-
cus II. rex**

Ut audivit rex pater *Philippum Flandrensem* Comitem à *Normannia* recessisse, quantum potuit subito congregavit exercitum, ut si regem *Francorum* intra fines *Normannia* repperisset, prælium iniret cum illo.

Obsesso *Vernolio* idus *Julii*, an lignis, an lapidibus undique comportatis *Franci* fossatum repleverint, & redegerint in planitiem, noli quærere. Ne quæras etiam an ad subvertendum castrum erexerint machinas muris altis etiam altiores, an impetus faciendo resistentes attriverint, an fundis *Balearibus* lapides jaciendo dejecerint propugnacula. Nam quotiens parati ad pugnam *Franci* muros appropinquare condixerant, à *Normannis* gravi semper affecti jactura repellebantur.

Intra septa *Vernolii* burgum quoddam à divitibus mixtim & pauperibus inhabitatum, alto clausum muro, certis distinctum limitibus, proprio designatum vocabulo, *Burgum* videlicet *Reginae*, quoniam à tempore obsidionis pauperum & debiliū intus fuerat multitudo conclusa, fame cepit periclitari. Quod cum ad regis *Francorum* noticiam pervenisset, *Burgi* portas sibi petiit aperiri, lege proposita, quod si quis intra triduum proximum subveniret *Burgo* conclusis, quod impossibile judicabat, ab omni læsione servarentur indemnes. Hoc observandum legitime, *Robertus* Comes frater regis *Francorum*, *Henricus* Comes de *Campania*, *Theobaldus* Comes *Blesensis*, nomine regis *Francorum* sacramento firmarunt.

Henricus rex *Angliae* secum habens *Rothomagensis* archiepiscopum, episcopos plures, Comitem *Willelmum* de *Mannavilla*, *Ricardum* Comitem de *Esstriguil*, qui nuper ab *Hybernia* venerat, proceres plurimos, multitudinem armatorum tam equitum quam peditum, quos ab urbibus & castellis salva ipsorum custodia jam evocaverat, impiger ad succurrendum *Burgo* conclusis, & ipsa die qua datæ fuerunt induciæ, ipsa die qua rex *Francorum* receptus est intra *Burgum*, marchionum catervis, *Brebantinorum* cohortibus faciem suam præcedentibus, figit tentoria loco castris idoneo, sed ab exercitu *Francorum* aliquantisper remoto, scilicet apud *Conchas*. In crastino dispositis aciebus, & quæ ad pugnam necessaria videbantur ex ordine pertractatis, nuntios dirigit in mandatis habentes verbis pacificis dicere regi *Francorum*, quatinus à *Normannia* cum indemnitate suorum recederet, alioquin visitaret eum ipsa die set in manu robusta. Quod audiens rex *Francorum* cum sciret regem *Angliae* fortissimum esse & amaro animo, veluti si uria raptis catulis in saltu sæviat, fuga suis nec dicam sibi consulere potius quam pugnare decrevit, & sic veritus à facie regis *Angliae* conventionis oblitus quam inierat cum *Burgensibus*, & inmemor sacramenti, *Burgum* succendit, spolia diripit, captivos abducit, & equum velociorem ascendens intra *Galliam* se cum festinatione recepit. Impedimenta *Francorum* *Normannis* supervenientibus & obsessis, data sunt in prædam. Quæ esculenti & poculenti causa fuerant, ad exercitum *Francorum*, sive plaustris, sive quadrigis, sive bigis, sive summaris comportata *Brebantinis* & marchionibus in direptionem cefferunt v. idus *Augusti*.

Obsessa est *Legecestria* v. non. *Julii*. Sumptibus

HENRI- bus expensis laboribus in obsidione consumptis, **cus II. rex.** commodum inde proveniens non satis æqua lance respondit; fortuito casu pro maxima parte civitate combusta, cives tractaverunt de pace. Marcis itaque trecentis à civibus numeratis & regis thesauro appensis, data est eis licentia recedendi & abeundi quo vellent, compositis farcinis, dummodo vel in urbibus, vel in castellis, vel in villis regiis habitandi locum assumerent. Illis abeuntibus, subversa sunt portæ civitatis, pars murorum destructa. Militibus castello conclusis datæ induciæ usque ad festum sancti Michaelis. Et sic soluta est obsidio v. kal. Augusti.

R Ex Scottorum Willelmus quæ in provincia Northanhymbrorum avo suo regi David fuerant donata, tradita, cartis confirmata, quæ etiam fuerant ab ipso tempore longo possessa, reperens à rege patre sed repulsam inveniens, congregavit exercitum, habens multitudinem infinitam Galwalensium, agilem, nudam, calvitie multa notabilem, sinistrum latus munientem cultellis, armatis quibuscumque formidandis, jaculis jaciendis & dirigendis in longinquum manum habentem aptissimam, lanceam longam cum ad bellum progreditur erigentem pro signo. Per fines itaque Hugonis episcopi Dunelmensis securum transitum habens, rex Scotiæ cepit Angliam depopulari, succendere villas, innumerabilem congregare prædam, captivas abducere mulierculas, à prægnantium uteris infantes semivivos abstrahere. Ad propulsandam ergo tantam & talem injuriam, Angliæ magnates arma cum ea qua fieri potuit acceleratione sumentes regem Scotiæ subito fugam arripere coegerunt & infra Scotiam se recipere. Qui sequentes ejus vestigia totum Loheneis vastaverunt incendio, quicquid repertum est extra muros datum est Angliis in direptionem. Et sic ad petitionem regis Scottorum datis induciis usque ad festum sancti Hylarii magnates Angliæ cum victoria redierunt.

Robertus Comes Legecestrie consumpta pecunia quam ab Angliæ secum asportaverat reversurus in Angliam, & per Flandriam transitum habens, cum uxore, cum supellectile venit apud Witsant, ubi tam Normannorum quam Flandrensium, tam equitum quam peditum, plurima comitante caterva navem ascendit, & velis in altum expassis appulsus est in Suthfolc apud Waletonam 3. kalendis Octobris. Qui navibus cum festinatione remissis, ad expugnandum castrum in supercilio montis constructum diebus iiij. laboravit, & licet Comitem Hugonem Bigod, & quotquot poterat congregare cum machinis in auxilium habuisset, excelsæ turri muris fundatæ fortissimis nocere non potuit. Inde progrediens, post aliquot dies iiij. scilicet idus Octobris castellum de Hageneth invasit, cepit, succendit, xxx. fere milites intus captos ad redemptionem coegit. Regrediens ad Hamelinge ham cum mora ejus onerosa Hugoni Bigod domino castri videretur, set uxori ipsius Hugonis plurimum odiosa, necessitate compulsus ad Legecestriam visitandam animum direxit & gressum: subitum igitur iter arripens proposuit à læva relinquere burgum sancti Edmundi. Quod exercitum regis patris qui tunc temporis ad patriam conservandam inibi morabatur latere non potuit. Stipatus milite multo Comes & paratus ad pugnam, in tribus milibus Flandrensium armatorum quos viæ participes tunc habebat confi-

debat non minimum. Verum si milites regis militibus Comitum conferantur, regalium numerus militiam Comitum excedet in quadruplum. Si vero capita capitibus sub æqua dinumeratione respondeant, si armatorum hinc inde copiam tam equestrem quam pedestrem æqua lance quis colligat, multo plures erant cum Comite quam qui steterant ex adverso. Inito ergo certamine & ictibus ictuum multiplicitate repulsis, post varios belli eventus Comes, Comitissa, quotquot Normannorum & Francorum cuneis venerant capiuntur, xvj. kal. Novembris. Flandrensium pars major occiditur, pars quædam submergitur, minima pars ad vincula subeunda pertrahitur. Hugo de Castello capitur, & Walterus de Wabelle.

R Ege patre moram faciente Rothomagi nuntiatum est, electam regis filii regis militiam apud Dolensem urbem à Brebantinis suis circumclusam. Qui statim equi dorsum insiliens, & eum calcaribus urgens, prima nocte apud Tenerchebrai paululum dormiendo quievit. Sequenti mane in Britanniam veniens, scilicet ad Dol, militiam filii per dies aliquot repugnantem insimul comprehendit. Inimicorum suorum multitudo permaxima priusquam veniret à Brebantinis fuerat interempta. Captus est Comes Cestrensis, Radulfus dominus Fulgeriarum, Radulfus de Haia, Willelmus Patritius, Hasculfus de sancto Hylario, & cum istis fere quater viginti milites.

Cantuariensis electus habens in comitatu Batoniensem electum Romam profectus est.

Congregatus est infinitus exercitus apud Colecestriam, apud sanctum Eadmundum, apud Gipestwic, ad superbiam Hugonis Comitum reprimendam. Qui cum posset sicut plurimis videbatur expugnari de facili, quia Flandrensium multitudo quæ ad eum confluxerat, si fuisset in castello conclusa, pro penuria victualium deperisset, pro pudor! Angliæ magnates interventu pecuniæ, sicut dicitur, datis & acceptis induciis usque ad octabas Pentecostes securum xiiij. milibus Flandrensium armatorum per Essexam, per Cantiam invenerunt conductum, & naves ad transfretandum paratas apud Douvam.

Nicholaus Romana ecclesiæ subdiaconus à domino papa transmissus ab archiepiscopis, episcopis, abbatibus, abbatissis, prioribus, archimandritis plurimam collegit pecuniam in usus ecclesiæ laborantis in scismate convertendam.

R Ex filius regis Comitem Theobaldum, Comitem Perticenssem, Comitem de Soenis, & cum eis milites fere quingentos habens in comitatu Sagiensem urbem invasit; sed civibus etiam sine principe, etiam sine duce viriliter resistentibus nichil profecit.

Rogerus de Munbrai regis patris à fidelitate recedens in Axiholme castellum ab antiquo constructum, set nunc temporis dirutum reedificavit. Multitudo Lincolnensium in eam insulam transvecta navigio castellum obsedit, constabularium cepit, milites intus inclusos pro aquæ penuria laborantes, ad deditionem coegit iiij. non. Maii. Rursus castellum intra dies paucissimos subversum est.

R Ex pater dubitans ne vel rex filius, vel quilibet alii marchiarum vicinantes intra suos fines irrumperent & Normanniam devastarent, eam domesticis familiaribus, & fidelibus suis lateri suo jugiter prius adherentibus custodiendam commisit.

HENRI-
cus II. rex.

An. Dñi
1174.

HENRI- Ipse vero duobus solummodo secum assumptis, sci-
cus II. rex. licet *Aluredo de Vavaci*, *Gaufrido Esturmi*, qua fi-
de sui stare cum eo proposuerant experiri proponens,
ingressus *Cenomanniam* 2. kal. Maii *Cenomannicis*
undique confluentibus, & ad suum per omnia para-
tis obsequium, si vel bellum ingrueret, vel aliud
immineret discrimen, vel etiam mortis instaret pe-
riculum. Transiens ergo per patriam, multis mili-
tum stipatus catervis, animos suorum in se corrobo-
rans, de finibus terræ muniendis & defendendis pro-
ceres terræ illius satis exortans, cum attigisset *An-*
degavia fines, universos remisit, duos quos præno-
minavimus habens in comitatu. *Andegavenses* ce-
lerius, & celebrius *Cenomannicis* occurrerunt regi,
multo enim devotius, multo alacrius, multo instan-
tius ad omnia quæ rex proponeret se suo submise-
runt arbitrio. Omnibus inibi pro voluntate com-
pletis diem Pentecostes *Pictavis* celebravit:
ubi cum audisset, *Ricardi* filii sui militiam urbem
Santoniam occupasse, sumptis secum *Pictaviensibus*
ad eam liberandam cucurrit. Milites illi, nec Deo,
nec ecclesiæ sanctæ reverentiam exhibentes, ma-
jorem ecclesiam cum facibus & laternis ingressi sunt,
& ipsam in castellum subito redigentes, armis &
viâualibus impleverunt. Cum autem rex citius
quam milites credidissent urbem appropinquasset,
& in tribus eam munitionibus nimis confidere satis
edoctus fuisset, ad invadendum totus incubuit. Præsi-
dium itaque primum quod in ingressu civitatis fue-
rat ab antiquo constructum subjugavit inprimis.
Deinde progrediens aggressus est fortuna consimili
capitellum; præsidium majus set præsidio primo
multo antiquius. Ad ultimum accessit ad majorem
ecclesiæ militibus multis & armatis refertam, op-
pressam à sagittariis, à lenocinantibus conculcatam.
Accessit illud, attendens quod in religionem divi-
nam committitur in omnium fertur injuriam. Ac-
cessit, inquam, non ut ecclesiam impugnaret, non
ut violaret, non ut contaminaret, set potius ut eam
emundaret à sordibus. Extraxit ab ecclesia viola-
tores ecclesiæ. Extraxit, nam frustra legem invo-
cat qui legem impugnat. Capti sunt intus tam in
hac scilicet munitione quam in duabus aliis mi-
lites circiter Lx. Sagittarii circiter CCCC. Præ-
scius eorum quæ fiebant in *Flandria* cogitabat de
reditu. Sex viris illustribus *Aquitanniam* defen-
dendam & conservandam commisit. In confinio
Nannetensium & *Andegavensium* præsidium quod-
dam vocatum *Ancenis* opere sumptuoso construxit,
ubi quid faber lignarius & sciret & posset manife-
stum fecit. *Andegaviam*, *Cenomanniam*, & maxime
castellum *Ancenis*, *Mauritio* de *Creun* tradidit
custodiendum. Veniens in *Normanniam* quos mar-
chiæ suæ præfecerat, & quos constituerat custo-
des castrorum sub edicto vocavit apud *Bon-*
nam villam.

Philippus Comes *Flandrensi* præfente *Ludo-*
vico rege, præsentibus regni *Francorum* majo-
ribus, juraverat tactis sacrosanctis reliquiis, quod
infra xv. dies post instans festum sancti *Johannis*
intraret *Angliam* in valida manu, & eam regis filii
regis subiceret potestati. Hac fiducia tractus rex
filius ij. idus *Julii* venit apud *Witsand*, *Radul-*
fum de la Haie cum militia multa transmissurus
in *Angliam*. *Flandrensis* Comes CCCxviij. non
dicam expeditos vernaculos, set milites probatissi-
mos, & à *Flandrensi* multitudine selectos, ad

transfretandum præmisit. Qui postquam appulsi sunt **HENRI-**
in *Angliam* apud *Airewellam* xvij. kal. *Junii* so-
cus II. rex. ciis eorum pro maxima parte periclitatis, ilico *Co-*
mitem Hugonem secum assumptes invaserunt *Nor-*
wicum, ceperunt, prædati sunt, infinitam inde pe-
cuniam asportarunt, multos abduxerunt captivos,
& ad redemptionem gravissimam coegerunt xiiij.
kal. *Julii*.

Iusticiarii regis videntes mala quæ fiebant in ter-
10 **R**a, cum multos nuntios transmississent nec quic-
quam certi de reditu regis patris in *Angliam* susce-
pissent, ad ultimum necessitate compulsi de commu-
ni consilio transmississent *Ricardum Wintoniensem*
electum, quem pro certo sciebant cæteris multo fa-
miliarius, multo ardentius, multo instantius locutu-
rum cum rege, gentis suæ dampna, necessitates, pericu-
la fidelius expositurum, procerum similitudines, civium
instabilitatem, acclamationem vulgi frequenter in
deteriora proclivem, cupidam novorum, ad motus
20 quolibet reprimendos difficillem, securius ostensu-
rum. Electus itaque celeri navigatione transvectus
invenit regem apud *Bonam villam* generale collo-
quium cum *Normannis* habentem in festo sancti
Johannis.

Normanni Wintonienses electi adventum intelli-
gentes & causam, dixerunt, Cum *Angli* tot emi-
terunt nuntios & istum nunc dirigunt, quid am-
plius aliud transmissuri sunt ad regem re-
vocandum in *Angliam* nisi turrin *Lundo-*
30 *niæ*?

Rex nuntium talem cum debita veneratione sus-
cipiens, quantam fidem verbis ejus habuerit proba-
vit eventus. Nam ipsa die de limitibus patriæ mu-
niendis & conservandis, de custodia castellorum
cum familiaribus suis pertractans se cum tota domo
sua præparavit ad reditum: Reginam *Alienor*, regi-
nam *Margaritam*, filium & filiam, *Johannem* &
Johannam, & uxores filiorum suorum intra paucos
dies secum adducens. Comitum quoque *Cestrensem*,
40 *Legecestrensem* Comitissam, & alios plures quos ha-
bebat in vinculis ante faciem suam præmisit apud
Barbesfle, ubi plurimis navibus religatis plurima tur-
ba morabatur regis transfretationem expectans.
Brebantinorum Marchionum innumera manus cum
armis & impedimentis transfretavit apud *Ostream*.
Cum autem rex festinasset ad portum octavo Idus
Junii avulsis à littore navibus summo mane navem
ascendit, velis igitur in altum expansis visæ sunt undæ
multo intensius intumescere. Ventus enim ad ho-
ram increvens & remissus ad horam transitum ea
50 die nautis reddebat suspectum. Quorum facies regi
visa suppressior aliquid innuit dubitationis subesse.
Set cum rex ventum ex directo venire, navem cur-
sum in *Angliam* via recta dirigere, flatus creberri-
mos vehementer ingravescere didicisset, erectis in cœ-
lum luminibus palam omnibus ait, Si quæ ad pacem
sunt cleri & populi habeam in proposito, si pacem in
adventu meo reformandam rex cœlorum disposuit,
tunc pro sua misericordia portum michi indulgeat
60 salutis: si autem fuerit aversus & regnum in virga
visitare decreverit, nunquam michi datum sit vel
fines regionis attingere. Orationem ejus auditam
sui satis præsumere potuerunt, quoniam ipsa die qua
navem ascenderat hora diei vesperscente cum in-
deimnitatem rerum apud *Hamonis portum* appulsus
est. Extunc utens tenui diætâ, pane scilicet & aqua,
rerum curam disponendarum emittens, abstinens à
civitatum

HENRI- civitatum ingressu quousque vota orationum apud
us II. rex. *Thomam* martyrem gloriosum cum devotione per-
 solveret. Interjacens itaque spacium cum accelerati-
 one pertransit. Cum autem appropinquasset *Cantua-*
riam, equo defiliens & regiam prorsus majestatem
 sequestrans, nudus pedes, faciem peregrinantis, faci-
 em poenitentis, faciem supplicantis assumens iij. idus
 Junii vj. feria pervenit ad majorem ecclesiam. Inde
 cum affluentia lacrimarum, cum gemitibus & suspi-
 riis peccit martyris gloriosi sepulchrum. Ubi toto
 corpore prostratus manibus expansis diutius in orati-
 one permansit. Interim ore *Lundoniensis* episcopi
 sermonem habentis ad populum rex publice prote-
 status est, Deum testem vocans in animam suam,
 quod mortem archiepiscopi nec mandavit, nec voluit,
 nec artificio perquisivit. Sed quoniam interfectores
 ex verbis suis non satis circumspēcte prolatis occasio-
 nem sumpserant, ab episcopis qui præsentes tunc ade-
 rant absolutionem petebat, & carnem suam discipli-
 næ supponens virgiscæsus est, à singulis viris religiosis,
 quorum multitudo convenerat, ternos ictus vel eti-
 am quinos excipiens. Surgens ab oratione, vestibus
 relumptis quas prius exuerat, muneribus preciosis
 preciosissimum martyrem honoravit, assignans insu-
 per annuos redditus xl. libras ad luminaria jugiter
 circa martyrem in venerationem martyris concin-
 nanda. Sic reliquum diei, totam quoque noctem
 sequentem in amaritudine animæ suæ transegit, de-
 ditus orationi, vigiliis deditus, jejunium usque in
 tertium diem continuans. Et quia spiritus contribu-
 latus, cor contritum & humiliatum acceptissimum
 deo sacrificium est, cum tociens ad exemplum regis
David clamando repetierit, *Peccavi Domino, pecca-*
vi Domino, audire meruit à propheta, *Dominus*
quoque transtulit peccatum tuum: Quin martyrem
 sibi placabilem jam reddiderit, quin peccatum ejus
 translatum possimus prædicare securi, non est qui du-
 bitet. Nam ipsa die sabbati qua indulgentiam sibi
 dari postulabat à martyre, sepulcrum martyris fre-
 quenter deosculans, tradidit Deus *Willelmum* regem
Scottorum in manus suas, custodiæ mancipatum apud
Richemont, ut adimpleretur illud propheticum, *Da-*
bitur maxillis ejus frenum quod in Armorico sinu
fabricabitur, sinum vocans Armoricum castellum
 de *Richemont*, ab Armoricis principibus & nunc &
 ab antiquis temporibus hæreditario jure possessum.
 Ipsa etiam die sabbati rex filius, navibus quas con-
 gregaverat ad transfretandum in *Angliam* dissipatis,
 coepit redire in *Galliam*.

Votis orationum cum tanta devotione completis,
 rex pater regrediens aliquantulam fecit moram *Lun-*
donia, regni majores illuc sibi reperiens occurrisse.
 Inde progrediens manu valida xiiij. kal. *Augusti*
 venit ad *Huntendoniam*, & castellum ab viij. idus
 Maii satis viriliter obsessum & longa diutius obsidio-
 ne circumquaque vallatum, in deditionem accepit
 xij. kal. *Augusti*. Milites Comitis *Leicestriae*
 dominum suum à vinculis quibus gravissime preme-
 batur eruere cupientes, munitionem *Leicestriae* & de
Muntforel & de *Grobi* potestati regiæ submiserunt
 xj. kal. *Augusti*.

Resus princeps *Waliae* cum multitudine *Walensium*
 obsedit *Stutesberie*. Proceres *Northanhymbrorum*
 ducem habentes *Lincolniensem* electum filium regis
Malefart castellum scilicet *Rogeri de Molbrai* viri-
 bus subjugarunt. Cum autem rex turinis militum
 undique confluentibus apud sanctum *Edmundum*

maximum congregasset exercitum, de communi con- **HENRI-**
 filio duo castella *Hugonis Bigod* Comitis de *Nor- **cus II. rex.**
folke, *Framingeham* scilicet & *Bungeie*, simul obli-
 dere decrevit. Comes vero quingentos secum mili-
 tes habens & multitudinem armatorum, quia viribus
 erat longe inferior, & aliquem sibi posse succurrere
 desperabat, habito tractatu cum illa paucitate suo-
 rum quæ secum remanserant, omnes quidem fere sui
 jam ab eo recesserant, necessitate compulsus datis
 10 obfidibus, milibus marcarum appensis pacem regis
 emeruit, viij. kal. *Augusti* homagium regi fecit, fi-
 delitatem juravit & rursus in suam ligantiam rediit.
 Multitudo *Flandrensiū* quam *Philippus* Comes
 venturus in *Angliam* sicut disposuerat, sicut tactis
 sacrosanctis reliquiis regi *Francorum* constanter pro-
 miserat, ante faciem suam præmisit, (præstito sacra-
 mento quod amplius *Angliae* fines cum hostili manu non
 ingrederetur,) cum licentia regis repatriavit. Milicia
 regis filii regis cui præerat *Radulfus de la Haie* li-
 20 bera cum armis & impedimentis recessit. Nuncii
 missi sunt à *Roberto* Comite de *Ferires* & à *Rogero*
 de *Molbrai*, quorum castella tunc obsidebantur, sci-
 licet *Estutesberie* & *Tresc*, requirentes pacem*

Willelmus Comes *Glocestriae* & *Ricardus* Comes
 de *Clare* gener ejus de quibus habebatur suspicio,
 quod in partem adversam declinare proponerent, oc-
 currerunt regi, suo per omnia parituri mandato. Sic
 igitur in articulo temporis per intercessionem san-
 ctissimi *Thomæ* martyris, rex pater per omnia regni
 sui confinia potentissimus viij. idus *Augusti* navem
 ascendit apud *Porcestre*, ducens secum regem *Scotto-*
rum, Comitem *Leicestrensem*, Comitem *Cestren-*
sem, *Hugonem de Castello*, quos habebat in vinculis.
 Et prospera navigatione transvectus iij. idus
 30 *Augusti* venit *Rothomagum* quam invenit ob-
 sessam.

Amaurico regi *Jerolimitano* *Baldewinns* filius
 suus adhuc in puerilitate constitutus & corpore plu-
 rimum extenuatus successit.

Ludovicus rex *Francorum*, *Henricus* rex filius,
Philippus Comes *Flandrensis*, viribus undequaque
 collectis innumerabilem congregarunt exercitum.
 Et à sinistris *Sequanam* relinquentes, à parte sep-
 temtrionali *Rothomagum* obsederunt xi. kal. *An-*
gusti, id habentes in animo, ut quod anno præterito
 transgressio sacramenti denigraverat apud *Vernolium*
 dum obsideretur à *Francis*, quod nota proditiōis
 obfuscaverat apud *Driencurt* dum à *Flandrensibus*
 obsideretur, totum illud subacta *Rothomagus* colora-
 40 ret. *Normanni* respectu multitudinis quæ superve-
 nerat pauci, viriliter restiterunt, & propugnaculis in-
 nixi murorum, hostes de foris agmine facto muris
 appropinquantes & confidentes in machinis, modo
 quadratis lapidibus, modo sudibus præcutis, modo
 longissimis trabibus in præcipitium ruere coegerunt;
 set ne requies ulla daretur obsessis, & ut vires suas
 distinctius & animosius experirentur, nunc vicaria
 successione *Flandrenses* cedebant, *Francis* prope-
 rantibus ad certamen; nunc respirantibus *Francis*
 aciores insurgebant *Flandrenses*, omni nisu murum
 cupientes suffodere. In tali concertatione gens utra-
 que dampno semper affecta non illud suo set suorum
 principum infortunio deputabat, qui præter rationa-
 bilem causam alienos irrumpere fines ausu temerario
 præsumebant. *Normanni* cum regis patristunc in
 50 *Anglia* triumphantis causari possent absentiam, in
 subsidium principis fidem, justiciam, veritatem sibi
 principes

**HENRI-
cus II. rex.** principes elegerunt, sub quibus certum expectantes triumphum nec minis adversantium, nec ullo perturbari potuerunt incursu; crebras invasiones, congressus acerrimos constantissime superantes. Augebatur cotidie numerus *Normannorum* victualibus abundantium. E contrario plures fame periclitantes per dies singulos ab exercitu dilabebantur. Diebus multis in discrimine multo decursis, dum rex *Francorum* regem patrem in manu valida *Rothomagum* adventasse certis relationibus didicisset, versus est in stuporem, & metuens ne sicut fama jam increbruerat rex pater limites *Francorum* irrumpens obsideret *Parisius*, quomodo solveretur obsidio salvis corporibus tractavit cum suis. Itaque de communi consilio tam *Franci* quam *Flandrenses* ignem machinis apponentes, avulsis tentoriis, mapalia succedentes & pergulas non sine detrimento famæ xxix. kal. Septembris recesserunt ab urbe, minis, jactationibus, sacramentis, de diruenda *Rothomago* tam incaute tociens interpositis suspensis ad tempus. Extremam partem castrorum marchiones impugnantem instanter, arma plurima necnon & impedimenta diripuerunt in prædam.

Theodoricus Aufesienfis hæredibus aliis deficientibus hæres ipse nactus comitatum *Flandrensem* occiso *Willelmo* Comite *Flandrensum* Longa spata consobrino suo, ex Comitissa sua *Sibilla* amita regis *Henrici Anglorum* genuit filium vocabulo *Petrum*. Qui post dies patris cum ad ecclesiam *Cameracensem* regendam electus annis pluribus præfuisset eidem, & redditus percepisset, metuens ne si *Philippus* Comes frater suus sine liberis degens à *Normannis* confossus occumberet, hæreditas transferretur ad externos, ab inermi militia transiit ad armatam, & cingulo militari donatus, donativum antecessoribus suis à *Normannia* debitum, scilicet aut mortem aut vulnus tempestive recepit. Nam sicut *Baldewinus* Comes *Flandrensum* quondam interfectus est à *Normannis*, & sicut *Matheus* Comes *Boloniensum* ipsius *Petri* frater anno præterito letale vulnus excepit apud castellum *Arches*, sic & ipse *Petrus* in obsidione *Rothomagi* gravissime vulneratus cum *Philippo* fratre suo recessit exterritus.

Cantuariensis electus dum *Romam* tenderet scismaticorum insidias declinare proposuit. Sub hisdem diebus universus orbis infectus ex aeris nebulosa corruptione stomacho catarrum causante generalem tussim, ad singulorum perniciem, ad mortem etiam plurimorum inmissam vehementer expavit. Diebus itaque nataliciis *Placentia* celebratis, quia transitus sibi per *Tusciam* plurimum haberetur suspectus *Januensem* divertit ad urbem, ubi navem ascendens xix. kal. Februarii maris sævitiam, fluctuum elationem, procellarum fragores, piratarum incursus frequenter expavit. Novem ergo diebus in tali voluptate decursis appulsi sunt apud civitatem veterem scilicet *Centum cellis*. Inde sub paucorum interstitio dierum *Romam* visitans, & fines ejus pertransiens papam petiit *Alexandrum*, tunc temporis residentem *Anagni*. Nuncios quoque regis filii regis qui causam appellationis quam ipse per suas *Cantuarie* litteras interposuerat venerant prosecuturi, sibi plurimum adversantes invenit in curia. Qui cum à regno *Francorum* originem traxerint, ibique rerum ac fortunarum suarum summam constituerint, & in *Ludovici* regis *Francorum* & ecclesiæ *Gallicanæ* patrocinio spem sui negotii reposuerint, concinnabant

dolos; acuebant linguas, ad convitia convolabant, **HENRI-
cus II. rex.** adversus electiones factas in *Anglia* citra conscientiam & consensum regis filii regis proponebant quam plurima, ad infamandas electorum personas totis viribus inhiabant; Demum cuius præferendus esset assensus in jam factis electionibus vel in posterum faciendis, an regis patris an regis filii, diutius actitatum est, & in consistorio ventilatum, & sicut ex eventu apparuit æqua lance terminatum in fine. Verum ne criminum concinnatores aera verberasse viderentur in vanum, & commenticiis fraudibus minimum profuisse, *Cantuariensis* electus suam purgavit innocentiam, Quod pro electione sua nec ante electionem, nec post aliquid dederat vel promiserat. Quod etiam sacramentum regis fidelitatis præstiterat non simpliciter set apposita scilicet illa sollempni clausula quam apponunt episcopi de consuetudine, *salvo ordine suo*. Rursus quoniam de origine sua fuerat interfectus tractatus prolixior, viri plures discreti quorum multitudo stabat cum ipso *Cantuariensi* electo, propositis evangelii juraverunt, quod in electione ipsius vel ante electionem non audierant ipsum nisi de legitimo matrimonio conceptum & editum. His itaque peractis iij. Non. Aprilis ejus electio confirmata est. Cum autem *Cantuariensis* hoc modo se purgaverit, aliquam infamiae notam sustinere non debet, cum *Damasus* papa, *Symacus* papa, *Pelagius* papa, *Leo* papa, *Alexander* papa, *Sixtus* papa, criminibus variis impetiti suam purgaverint innocentiam & post in ecclesia Dei columpnæ perstitierint firmiores fundatæ supra firmam petram.

Alexander pontifex magnæ & alimæ *Rome*, glorioso *Valentia* regi *Lupo*, cœlestis creatoris notitiam & bene placitum ei servitium exhibere. Cum omnes unum Deum patrem habeamus in cœlis, ipsum solum totis visceribus colere, tota debes virtute diligere, qui tantam tibi super *Saracenorum* gentes & regna contulit potestatem. Cum autem omnes liberos natura creasset, nullus conditione natura fuit subditus servituti. *Cantuariensis* archiepiscopus positus est super candelabrum ut luceat coram hominibus, & ad solatium cleri de clero assumptus est ad ecclesiasticam libertatis speciale subsidium, ad omnium regimen, ad munimen, ad tutamen *Anglorum*, cum in unam eandemque personam intra paucos dies tria concurrerint archiepiscopus, primas, Apostolica sedis legatus.

Alexander papa Ricardo *Cantuariensi* archiepiscopo. Intuitu caritatis & ea consideratione quia te quamquam immeriti in episcopum propriis manibus consecravimus, & tibi plenitudinem contulimus potestatis, de fratrum nostrorum consilio tuis justis petitionibus benignitate debita duximus annuendum, atque predecessorum nostrorum pie memorie Paschalis & Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inherentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus *Cantuariensis* ecclesiæ primatum ita plenum concedimus, sicut à *Lanfranco* & *Anselmo* aliisque ipsorum predecessoribus quondam *Cantuariensibus* archiepiscopis fuisse possessum constat.

Juramentum.

Ego juro per patrem & filium & spiritum sanctum me nullius favore personæ, neque commodo aliquo interveniente testari, sed hoc quod in quæstionem venit scio, & per memet ipsum cognovi.

Antiquorum

HENRI- Antiquorum innovatio privilegiorum, & intuitu
cus II. rex. sanctissimi *Thome* martyris novorum facilis impe-
 tratio, *Dorobernensem* archiepiscopum ad reditum
 properare, pluribus causis concurrentibus suaserunt:
 Qui cum licentia Domini papæ, cum gratia Cardina-
 lium recedens à curia, vij. kal. Julii apud *Sturam*
 in *Romania* trierem ascendit, & post aliquot dies
 appulsus est *Janua*. Juga quoque montium cum
 prosperitate transcendens, intra valles *Moriana* in
 ecclesia sancti *Johannis*, & in vigilia sancti *Johannis*
 baptistæ *Batoniensem* electum consecravit, archiepi-
 scopo *Tarentasie* præsentem manum etiam apponente,
 accepta prius purgatione *Batonienfis* electi, quod
 mortem beati *Thome* neque verbo, neque facto, ne-
 que scripto procuravit scienter. Alii juraverunt quod
 sicut oppinabantur conceptus fuit, priusquam *Joceli-*
nus pater suus ad gradum sacerdotii promove-
 retur.

Archiepiscopus *Batonienfi* comitatus episcopo
Burgundie promontoria, campestria *Gallia*, *Nen-*
stria littora, cum aliqua remotione transcendit,
 pertransiit, attigit, & propositum habens in *Angli-*
am transfretandi peciit *Barbari fluctus* portum,
 ubi rex pater regis à nave descendens, & ad obse-
 sam *Rothomagum* liberandam, ad superbiam hosti-
 um elidendam & dexteræ Dei virtute penitus pro-
 sternendam toto mentis ardore festinans, eum in ho-
 spitio visitavit. Archiepiscopus celeri navigatione
 transvectus tendens *Lundoniam*, à magnatibus *Ang-*
lie quorum inibi multitudo convenerat receptus est
 honorifice iij. non. Septembris. Sed quia se prosperis
 soleant inmiscere frequenter adversa, cum suæ
 cursum peregrinationis feliciter consummasset, sub
 ipso reditu suo *Cantuariensis* ecclesia subito, pro
 dolor! conflagravit incendio Non. Septembris. Va-
 cantium ecclesiarum principales personæ quosque sibi
 pastores elegerunt sub edicto vocantur. Et quoniam
 adversus *Elyensem* electum nuncii regis filii regis
 coram summo pontifice plurima propoluerant, in quo
 sua gravari videbatur oppinio apud bonos & graves
 viros, in capella sanctæ *Katerina* de *Westmonasterio*
 in communi audientia suam purgavit innocentiam,
 quod mortem archiepiscopi *Thome*, neque verbo,
 neque facto, neque scripto procuravit scienter, &
 quod in sacris ordinibus constitutus, nec aliquam
 duxit, nec ductam cognovit. Omnibus itaque fere
 confirmatis electionibus kal. Octobris suffraganei
 suo communiter occurrerunt archiepiscopo iij. Non.
 Octobris apud *Cantuariam*. Qui sua sollempniter
 constitutus in sede, ipsa die generale proposuit
 electis edictum in hæc verba. *Hodie abstinebitis*
& cras Deo volente consecrabitur. Hora congrua
 consecrationis instante, *R. Wintoniensis*, *R. Elyensis*
 archidiaconi, cum Officiales episcoporum dicantur,
 ad suum spectare contendebant officium electiones
 factas in ecclesiis, quarum dispositio sibi fuerat pro
 parte commissa, dum in partem sollicitudinis sint
 admissi, præsentare metropolitano, sollempnem illam
 postulationem receptam in scriptis publice recitare.
Walterus Wintoniensis, *Salomon Elyensis*, Priores
 in contrarium sentiebant. Quam enim in ecclesiis ca-
 thedralibus, ubi canonici divinis mancipantur obse-
 quiis, decani sibi vendicant dignitatem: hanc si mo-
 nachorum conventus in episcopali sede præmineat,
 sibi jure possunt vendicare Priores. Sed ut omnis in
 posterum amputetur occasio litigandi de interlocuto-
 ria Metropolitanæ sententiæ, de suffraganeorum as-

senfu, de coniventia cleri, *Wintoniensis*, *Elyensis* **HENRI-**
 electi, ad Priorum suorum præsentationem recepti, **cus II. rex.**
 ad Priorum suorum postulationem episcopi consecra-
 ti sunt ij. non. Octobris, & cum ipsis eadem die
Herefordensis, *Cicestrensis* electi pariter consecrati
 sunt.

Gaufridus Lincolnensis electus quia nec dominus
 papa, nec archiepiscopus suam confirmaverant ele-
 ctionem transfretavit viij. idus Octobris juxta con-
 silium patris sui regis, *Romanam* ecclesiam vel in
 propria persona visitaturus, vel ad ipsam nuntios
 transmissurus.

R *Obertus* super cujus manum Comes incumbebat
Philippus, thesaurarius *Turonensis*, *Flandria*
 cancellarius, præpositus in ecclesiis ascriptus diversis
 per *Flandriam*, tandem *Atrebatensis*, ad ultimum
Cameracensis electus, ut obsequium *Ludovico* regi
Francorum præstaret, adversus regem *Anglorum*
Philippum Comitem ad perniciem multam *Flan-*
drensi instigavit, filios regis *Anglorum* animavit
 in patrem. Qui ut mala quæ fecerat etiam in vita
 reciperet, mandato *Jacobi* de *Avennis* interfectus est
 apud *Edenen* prope *Valentinianas* iij. non. Octo-
 bris. Qui vitam pro certo miserabili morte finiens
 à vilissimis est detruncatus latrunculis.

Franci sumptibus tædiosis affecti, *Flandrenses* à
 suorum interemptione deterriti, dampna suis illata
 conferebant adinvicem. Et tam isti quam illi se
 suæque penitus inutili labore consumi videntes, à
Normannorum infestatione propositum revocarunt,
 à limitum incursione pedem cohibentes & manum.
 Et ut suæ tranquillitati prospicerent, filios regis *Ang-*
lorum ad gratiam patris reducere summo opere stu-
 duerunt: filios sane quos si paternam maledictionem,
 odium cleri, populorum imprecationem incurrisse
 contendas, ætatis beneficio merentur absolvi, si post-
 quam ad viriles annos pervenerint, pœnitentia jugis,
 satisfactio digna, patri debitus honor exhibitus cum
 devotione præterita commissæ diluerit.

Rex *Anglorum Henricus* regis pater à discursu
 per patriam, ab incendio populari, pauperum à ra-
 pinis, ab injuriis viduarum, ab orphanorum pressu-
 ris, à vinculis captivorum, à virginum raptu sed à
 sanguinis effusione, quam maxime revocare subje-
 ctos regia dignum majestate dijudicans, à tyrannide
 semper oculos deflexit & animum. Illam insuper, il-
 lam humiliationem insolitam *Francorum* atque
Flandrensi & propositum reformandæ pacis inter
 ipsum & filios, ex inpotentia resistendi procedere mi-
 nime dubitavit. *Francos* igitur vel dona ferentes evi-
 tasse debuerat, & ad ulciscendas tam atroces injurias
 quas frequenter intulerant viribus totis insurgere,
 nisi quoniam in hostium hujuscemodi qualibet hu-
 miliatione & fœdere subornato, filios suos quos plu-
 rimum aberrasse totus fere mundus agnoverat, ad fru-
 gem melioris vitæ posse revocare, certa consideratio-
 ne præviderit. Filios sane quos affectu tanto dilexe-
 rat, quos tantarum effecerat dominos nationum,
 quos ad edomandas gentes & æquo moderamine gu-
 bernandas, quos ad tyrannorum terrorem & exter-
 minationem hostium, usque ad summi honoris fasti-
 gium sine aliqua cessatione provehere satagebat.
 Hostibus itaque suis verba pacis habentibus, & ad
 suum venire colloquium desiderantibus, inter urbem
Turonicam & *Ambazium* v. idus Octobris oc-
 currit. Quid actum sit ibi docebunt sequentia.

Rex *Anglorum* fidelibus suis salutem. *Noverit*
dilectio

HENRI-
cus II. rex.

dilectio vestra quod pacem dei gratia feci cum rege Francorum, & filiis meis, & hominibus meis, ad honorem dei & meum. In pactioe autem est quod primogenito filio meo dabo singulis annis xv. m. libraram Andegavensium & duo castella in Normannia ad voluntatem meam. Ricardo vero medietatem reddituum Pictaviae, & duo castella, unde michi nocere non possit. Gaufrido, medietatem reddituum Britanniae, excepta media. Homines autem mei omnes qui me dereliquerunt reversi sunt, filiis meis presentibus & illis precipientibus, in homagium & ligantiam meam, & juraverunt michi fidelitatem contra omnes homines. Qui & terras suas habebunt quas habebant, quando à me recesserunt. Rex vero Scotiae & Comes Legecestriae & Comes Cestriae, & alii qui mecum conventionem fecerunt, vel obsides dederunt ante diem pacis huius, in voluntate mea sunt & extra conventionem filiorum meorum. Illi autem quos habeo qui nec obsides dederunt, nec aliquam fecerunt conventionem, per bonam securitatem ad petitionem filii mei liberabuntur. Omnia vero castella quae habebam, vel homines mei in omnibus terris meis in initio guerra, reddita sunt michi. Et illa quae infortiata fuerunt contra me, ad illum rediguntur statum in quo fuerunt, quando guerra incepit.

Hostibus itaque profligatis cum milites nongentos lxx. in manus regis patris Henrici Dominus tradidisset, exacta pecunia nullum ad redemptionem coegit. Quinimmo datis obsidibus vel fidei sponsione devinctos laxavit à vinculis: paucis arciori detentis custodia, quorum facinus enorme, quorum perfidia detestabilis principem mansuetissimum provocasset ad iram & de supplicio cogitare compelleret.

Rex filius è contrario jure belli captos à se vel à suis auxiliariis modis quibuscumque interceptos, numerantes pecuniam relaxabat. Quorum omnium numerus centenarium excedebat in paucis.

Wintoniensis, Elyensis episcopi sicut sub uno Principe contemporanei, sicut in palatio regis fuere primi, praecellentes, praecipui, sicut in ecclesia Levitici ordinis sorte pariter insigniti, sicut ad regimen ecclesiarum concorditer evocati, sic in una hora communiter consecrati, sic in uno eodemque die suis sollempniter sunt in sedibus constituti iij. idus Octobris.

Archiepiscopus ad ecclesiarum visitationem, ad exequendum injunctae legationis officium iter arripens ix. kal. Novembris in ecclesia sancti Pauli Lundoniae sollempni processione, primo receptus est. Visitans Waltamensem ecclesiam Guidonem, ejusdem loci decanum, licet absentem, licet indefensum, quia notoriis pluribus impetum, ab officio decanatus & presbyteratus suspendit. Et cum sibi debitam patri reverentiam per suam provinciam passim impendissent, sancti Oswaldi Glocestrensis clericos speciali rescripto summi pontificis à sua jurisdictione sicut asserabant exemptos rebelles invenit. Quos dum animadversione gravi percelleret, Rogerus Eboracensis archiepiscopus inde graviter offensus ipsum per internuntios ad sedem Apostolicam appellavit. Provinciae finibus peragratis ex parte, Wintoniam veniens in monasterio virginum Deo dicatarum abbatissam praefecit de collegio Wintoniensi assumptam, nomine Claritiam. Quod æquo ani-

mo sustinere non potuit universitas monialium HENRI-
agre ferentium sibi liberam electionem non in-
dultam fuisse, & emendicatis aliunde suffragiis
usum esse archiepiscopum ad injuriam domus suae,
cum in conventu suo plerumque personae ad suscipien-
dum honorem hujusmodi, sicut affirmabant, con-
stanter inveniri possent ydoneae.

Pride non. Novembris circa mediam noctem per unius horae spacium, & eo amplius tota cœli facies ab aquilonari parte sanguineo visa est rubore suffundi.

Willelmus rex Scottorum in Normannia tentus in vinculis apud Faleseiam aliquam consolationem accepit in turba non modica visitatus à suis; Episcoporum igitur & abbatum, Comitum & Baronum regni sui communiter utens consilio, in pago Constantiensi apud Valonias vj. idus Decembris cum rege Anglorum pacem fecit in hunc modum.

Rex Scotiae devenit homo ligius regis Anglorum de Scotia & de omnibus terris suis, & fidelitatem ei fecit ut ligio domino suo sicut alii homines sui ipsi facere solent. Similiter fecit homagium Henrico regi filio suo & fidelitatem, salva fide regis patris sui. Omnes vero episcopi & abbates & clerus terra regis Scotiae & successores sui facient regi Angliae sicut ligio Domino fidelitatem de quibus habere voluerit sicut alii episcopi sui ipsi facere solent. Similiter Henrico filio suo & heredibus illorum. Concessit etiam rex Scotiae, & David frater ejus & Barones & alii homines sui regi, quod ecclesia Scotiae talem subjectionem amodo faciet ecclesia Angliae qualem solebat tempore Regum predecessorum suorum. Comites etiam, Barones & alii homines de terra Regis Scottorum de quibus habere voluerit rex Angliae, facient homagium ei contra omnem hominem, & fidelitatem ut ligio domino sicut alii homines sui ipsi facere solent, & H. regi filio suo & heredibus illorum, salva fide regis patris sui. Similiter heredes regis Scotiae & Baronum, & hominum suorum homagium & ligantiam facient heredibus regis contra omnem hominem. Præterea rex Scotiae & homines sui nullum amodo fugitivum de terra regis receptabunt in Scotia vel in alia terra sua nisi voluerit venire ad rectum in curia regis & stare judicio curiae; sed rex Scotiae & homines sui eum capient, & quam citius poterunt reddent eum regi in Angliam vel justiciariis suis. Præterea homines regis habebunt terras suas, quas habere debent & habebant de regibus Scotiae & hominibus suis. Pro ista conventionem & fine firmiter observando regi & Henrico filio suo & heredibus illorum à rege Scotiae & heredibus suis, liberavit rex Scotiae regi castellum de Rokelburg & castellum de Berelwic. Præterea episcopi, Comites & Barones & omnes homines Scotiae conventionaverunt regi, quod si rex Scotiae aliquo casu recederet à fidelitate regis, quod ipsi cum rege tenebunt sicut cum ligio domino contra regem Scotiae, & episcopi sub interdicto ponent terram regis Scotiae donec ad fidelitatem regis redeat.

Fredericus Imperator Romanus in manu forti penetraturus Italiam valles Moriane simulata pace pertransiit. Alpibus vero transcensis Sen-
sam succendit, circumjacentem provinciam devastavit,

**HENRI-
cus II. rex.** stavit, urbem *Alexandriam* ad injuriam sui nominis à *Longobardis* constructam kal. Novembris obsidione vallavit.

Gaufridus Plantagenest Comes *Andegavensium* cum quadam *Cenomannici* generis consuetudinem habens non usquequaque licitam, filiam genuit *Emmam*, quam *David Norwalsium* princeps regis *Anglorum Henrici* sororem intelligens, eam uxorem à fratre sibi dari summa precum instantia vix tandem obtinuit. Volens suæ posteritati si filios procreaverit factum quendam ex regali stirpe descendere, & terrorem incutere *Walensibus* aliis affinitatis novæ prætextu.

Intronizationem *Batonensis* episcopi *Dorobernensis* archiepiscopus, dum officio fungeretur legationis, visitando provinciam suam præsentia multo sollempniores effecit viij. kal. Decembris, & futuris reddidit memorialem.

An. Dñi
1175. *Willelmus* rex *Scotie* datis obsidibus in *Normannia* tercio idus Decembris in *Angliam* rediit, liberæ satis deputatus custodiæ, quousque castella de quibus convenerat & sicut convenerat regis *Anglorum* arbitrio fidei deputarentur custodiæ.

Eversa sunt passim per *Angliam*, per *Normanniam* castella quorundam, quos tempore dissensionis inter patrem & filium diutius habitæ pauperum oppressores fuisse regi patri constabat, & cum acervo lapidum congestorum ad extruendas turres insolentiam congestisse, cumulasse jactantiam, arrogantiam evexisse, & sic ex ipsis lapidibus quasi quendam assumpsisse tumorem & spiritum elationis traxisse.

Ut filii regis *Anglorum* quos à sacris paternis consiliis pravorum extraxerant pristinam familiaritatem reciperent & redirent in gratiam, ad omnem sinistram suspicionem penitus amovendam homagium atque ligantiam patri suo facere modis omnibus institerunt. Quod factum est primitus *Cenomannis* à *Ricardo* & *Gaufrido* junioribus filiis. In *Normannia* postmodum à rege filio kal. Aprilis apud *Burum*.

Ad expiandas atroces injurias quas *Anglis* & *Normannis* sine causa *Flandrenses* frequenter intulerant, *Philippi* Comitis urgente mandato, Comes ipse, *Petrus* frater ejus & innumera multitudo cum eis signo crucis humeros insignire salubri consilio statuerunt iij. idus Aprilis, loca *Dominicæ* passionis congruo tempore visitaturi. Attendentes illam stragem *Flandrensi* quam Comes *Leircestrensis* jure belli captus apud *sanctum Edmundum* memorialem reliquit, in suum redundare discrimen, & animas interfectorum lamentis continuis ante tribunal superni Judicis injustitiam Comitis protestari.

Reges *Anglie* quos anno præterito capere latitudo regni non poterat, confederatos adinvicem navis eadem transvexit in *Angliam* viij. idus Maii. Horis ad prandendum statutis per dies singulos eadem mensa refecit; thalamus idem quiescentium artubus mimistravit fomenta. Ad visitationem votivam *Cantuaria* faciendam, *Thomas* martyr egregius pariter invitavit utrumque v. kal. Junii. Pariter quidem invitavit nisi quod rex pater in vigiliis, in afflictionibus, in oratione pernoctans jejunium usque in diem tertium continuasset.

* Habitu est *Contilium* regionale *Lundoniis* apud *Westmusterium* xv. kal. Julii præsidente *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo & Apostolicæ sedis legato. *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus Concilio non interfuit, nec qui ejus absentiam allegarent transmisit,

cum juxta priscam consuetudinem ad votationem *Cantuariensis* ecclesiæ, vel interesse debuerit, vel justam absentiam causam per nuntios & per epistolam probabiliter allegare. Statuta Concilii si bene revolaveris perpaucæ reperies, quæ tibi corpus canonum incorporare non possit.

Univerfis *Anglia* fere majoribus apud *Westmusterium* convocatis xij. kal. Junii præsentem rege filio lectæ sunt litteræ continententes hæc verba.

10 Henricus rex pater regis fidelibus suis salutem. Gratias ago Deo omnipotenti, & omnibus Sanctis, quorum gratia licet non de meis meritis, supra id quod credi posset me visitavit & exhilaravit. Venit ad me filius meus rex H. apud *Burum*, & die Martis proxima ante ramos palmarum, cum archiepiscopo *Rothomagensi* & *Baiocensi* & *Abricensi* & Red: episcopis, & cum Comitibus & Baronibus & fidelibus meis quam plurimis, cum multa lacrimarum effusione & singultibus multis prostravit se ante pedes meos misericordiam postulans cum humilitate, & veniam de his quæ commiserat erga me ante guerram, & in guerra, & post guerram, ut paterna ei pietate condonarem. Rogavit etiam cum omni humilitate & quanta potuit devotione, quatinus homagium ejus & ligantiam acciperem sicut dominus & pater, asserens se nunquam crediturum indignationem meam sibi condonatum, nisi idem ei facerem quod & fratribus suis feceram, ad eorum pacientiam & humilitatis instantiam. 30 Ego autem motus pietate & intelligens eum ex corde loqui & tandem esse compunctum & erga me humiliatum, iram ei remisi & indignationem meam, & penitus eum in gratiam paternam admisi, suscepto ab eo homagio & sacramento super sanctas reliquias appositas, quod fidem michi servabit contra omnes homines, & consilio meo in omnibus agendis suis de cetero adquiescet, & quod hominibus meis & suis qui michi servierunt in guerra ista nec malum inde perquiret quam diu vixerit, set eos honorabit & promovebit sicut fideles meos & suos, & quod de consilio meo totam domum suam & totum statum suum ordinabit, & de cetero in omnibus operabitur. De hoc autem dedit michi plegios & fidejussores R. *Rothomagensis* archiepiscopus, H. *Baiocensem*, R. *Abricensem*, S. Red: episcopos, & Comitem *Willelmum* de *Mandevilla* & Barones meos quamplurimos qui presentes erant. Promisit autem confidenter quod de eodem daturus est michi fidejussores Dominum regem Francorum, 50 Comitem *Flandrensem*, & *Ricardum* fratrem suum & *Gaufridum* Comitem, *Henricum* Comitem, *Theobaldum* archiepiscopum *Cantuariensem* & *Eboracensem*, episcopos, Comites, & Barones citra mare & ultra mare, hac conditione, quod si à prædicta conventionem (quod absit) exierit, mecum contra eum unanimiter stabunt & nullum ei auxilium, vel consilium nisi ad me revertendi præstabunt. Igitur ipsa die præstita sunt sacramenta sicut supra scriptum est, dati sunt etiam fidejussores regi patri.

60 *Reginaldus* Comes *Cornubie* *Henrici* primi regis filius naturalis diem clausit extremum apud *Radingam* kal. Julii, ibique sepultus quiescit.

Habita dispensatione à domino papa circa personam electi *Lincolniensis* tam ætatis quam nativitatibus, electio confirmata est à *Cantuariensi* archiepiscopo, à *Lundoniensi* & *Wigorniensis* episcopis apud

Solius papa est Concilium generale Romanæ ecclesiæ & Constantinopolitane est Concilium universale.

HENRI-
CUS II. rex.

Wadestoc vij. idus Julii. Electus autem reversus est in *Angliam* xv. kal. Augusti, & sollempni processione receptus est apud *Lincolniam* kalend. Augusti.

Willelmus junior de *Brainfa Walensium* multitudinem in castello de *Bergeveni* calide convocata ad audienda regni statuta, ne quis scilicet viator cniplum deferret, vel arcum, sententia capitali dampnavit, sed ut hujusmodi prodicionem honestatis velamine palliatam intelligas, hoc fecit in ultionem avunculi sui *Henrici de Hereford*, quem ipsi quondam in sabbato sanctæ Paschæ crudeliter interfecerant.

Vacantium abbatiarum Priores cum magna parte conventuum sub edicto vocati sunt apud **Wadestoc** viij. idus Julii. Rex igitur habito tractatu cum archiepiscopo, cum episcopis, sic in abbatibus substituentis canonum observavit censuram, ut emendicatis aliunde suffragiis uteretur, arbitrans forsitan quod si de corpore proprio locis in singulis crearentur pastores, regis dignitatis auctoritas vacillaret; motum in electionibus alienum sequens non proprium.

Philippus Comes *Flandrensis Walterum de Fontibus* cum *Isabela* Comitissa, sicut dicitur, in adulterio deprehensum, ictibus clavarum jussit interfici ij. idus Augusti, & ejus cadaver caput habens inversum in sella secessui deputata pedibus religatis ad furcas propere præparatas properavit suspendi; ut etiam nichil crudelitati deesset, & ut plene sæviret in mortuum, sic ignominiose suspensum fractis parietibus sub edicto datum est exponi publicis aspectibus concurrentium.

Inquisitio generalis facta per *Angliam* pari discrimine Comites, Barones, milites, privatorum quoque multitudinem infinitam involvit. Omnes quidem hi jurisjurandi religione minus reverenter artati, modo regi, modo justiciariis publicarunt quos à tempore diffensionis inter regem patrem & filium habitæ vitæ ferarum insidias tetendisse vel auditu solo perceperant. Hoc ergo prætextu multi clericorum quos sola fama respererat, venatoriis occupationibus irretitos fuisse, jussu vicecomitum ad forum civile pertrahebantur, archiepiscopo vel episcopis non reclamantibus. Quorum quidam ut regiam indignationem evaderent offerentes pecuniam audiebantur.

Adam canonicus *Parisiensis* electus in episcopum sancti *Asavi*, consecratus est à *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo apud *Westmonasterium* iij. idus Octobris.

Willelmus abbas de *Burgo* multis impetitus notoriis, & in præsentia *Cantuariensis* archiepiscopi testimonio multorum convictus sententiam depositionis accepit iij. kal. Novembris.

Hugo *Petrileonis* sancti *Angeli* diaconus cardinalis, & Apostolicæ sedis legatus, quia præstitit auctoritatem trahendi clericos ante judicem secularem pro forisfacto forestæ, & pro laico feodo, ut infra infausta navigatione transvectus in *Angliam* vj. kal. Novembris regibus in equitatu magno celeriter occurrentibus in vigilia Sanctorum omnium sollempni processione receptus est *Wintoniæ*, à domino papa sibi plenitudine potestatis indulta, quam equus niveus, quam cætera repræsentant insignia specialiter soli *Romano* pontifici dedicata.

Henricus Remensis archiepiscopus, regis filius **HENRI-** & regum frater, 2. idus Novembris diem clausit **CUS II. rex.** extremum.

Quia diocesis *Cantuariorum* coartata limitibus unico fuerat ab antiquis temporibus archidiaconatu contenta, ut hujusmodi fortassis jacturam aliquo saltem remedio relevaret archiepiscopus, & liberalissimam liberalitatem suam prædicabilem modernis offerret, ultimis his diebus intra spatium trium mensium tres instituit archidiaconos, nullo trium per hunc decursum temporis concedente in fata.

Odo Prior *Cantuariensis* electus in abbatem sancti *Martini de Bello*, bellum statim circa suæ promotionis initium indixit episcopo diocesano. Nam à metropolitano benedictionem accepit. Quod sibi licere jure legationis asserens archiepiscopus, nil in præjudicium ecclesiæ *Cicestrensis* egisse dicebat.

Johannes decanus *Saresberiensis* tandem concordii *Norwicensium* ore, regis assensu, archiepiscopi coniventia, cardinalis auctoritate vocatus ad episcopatum apud *Cignesham* vj. kal. Decembris, ecclesiam orientalium *Anglorum* suscepit regendam, consecratus à *Cantuariensi* archiepiscopo apud *Lamehadam* xix. kal. Januarii.

Circa dies istos castellum de *Huntindona*, de *Waletona*, de *Legecestria* & *Grobi*, de *Stutesbers*, de *Dudeleia*, de *Trest*, & alia plura pariter corrue- runt in ultionem injuriarum quas * domini castel- * Rex Sce-
lorum regi patri frequenter intulerant, ut quos par-
facinus inquinaverat, pœna similis coherceret.

Rex ad filiorum necessitates oculos paternos deflectens, regem filium à debitis quibus gravissime premebatur exoneravit.

Quicquid ministri regis patris à præteritis tribus annis per *Normanniam*, per *Cenomanniam*, per *Andegaviam* in usus regios convertendum, esculenti vel poculenti causa receperant, venit in ratiocinium. Regis ergo thesauris ad solutionem plenius faciendam plenissime referatis creditores dimissi sunt.

Rex juxta consilium filii sui regis coram episcopis, comitibus, baronibus, militibus, & aliis hominibus suis in hoc consentientibus constituit justiciarios in sex partibus regni sui, in unaquaque tres, qui juraverunt quod suam cuique justitiam conservabunt. Hoc autem factum est apud *Norhamtunam* vij. kal. Februarii.

Walterus Prior electus *Wintoniensis* in abbatem *Westmonasterii*, benedictionem accepit ab episcopo *Lundoniensi*, professionem fecit, mitram & cyrothecas quas prædecessor suus *Laurentius* emeruerat, sed morte præventus nunquam receperat, de manu episcopi *Lundoniensis* suscepit, & post in conventu episcoporum mitratus incescit. Cæterum *Hugo Petrileonis Romana* sedis legatus, apud *Westmonasterium* minus reverenter receptus sicut ei visum est abbatem ab usu mitræ, Priorem ab introitu chori suspendit vj. kal. Marcii.

Mandato cardinalis, clero totius *Angliæ* generaliter *Lundonia* convocato die Dominica qua cantatur *Latare Iherusalem*, cum de statuendis vel refecandis tractatus esset habendus communis, adversus *Cantuariensem* archiepiscopum insurrexit *Eboracensis*, dicens illa verba *Gregorii* sic scribentis: *Sit inter Lundoniæ & Eboracensis civitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ille prior habeatur qui prius fuerit ordinatus, de Cantuariensi & Eboracensi intelligenda esse.* Quare cœpit

Ab. sancti
Augustini.
Ab. de Bello
Ab. Hydensis
Ab. Abendun
Ab. Westmo-
nasteriensis.
Ab. Hul-
mensis.
Ab. Torneia.
Ab. Croi-
landa.
Ab. Salopes-
beri.
Ab. Abbo-
desberi.
Ab. Mu-
cheleneia.

Savericum.
Nicholaum.
Hereber-
tum.

* Rex Sce-
tie.
Hugo Bigod
Comes Le-
gecestria.
Comes de
Ferrerres.
Gervasius
Paganel.
Rogerus de
Munbrai.

An. Dñi
1176.

HENRI- cœpit constanter asserere, quod ipse quia prius fue-
cus II. rex. rat ordinatus sedem suam poneret in concilio Cardinalis ad dexteram. *Cantuariensis* econtra dicebat, ecclesiam *Cantuariensem*, illius dignitatis & majoritatis ab antiquis fuisse temporibus, ut secundum statuta patrum, juxta munimenta regum, secundum privilegia *Romanorum* pontificum sibi jure vendicet *Anglia* totius primatum. Quociens etiam in conventibus publicis sive regem, sive legatum *Romanum*, utroque metropolitano præsente, traditur aliquo tempore præsuisse, totiens traditur *Cantuarienses* archiepiscopos sedisse ad dextram. Duobus igitur archiepiscopis in hunc modum controversantibus & suffraganeis *Cantuariensis* ecclesiæ metropolitano viriliter assistentibus, accidit v. feria Cardinalem in capella sanctæ *Katerina* de *Westmosterio* cathedram collocare. Superveniens *Cantuariensis* archiepiscopus *Elyensi* pontifice procurante vix aliquantulo tempore sedit ad dexteram, sed concurrente turba, set ingravescente tumultu, set conviciis hinc & hinc discurrentibus, set invalescentibus minis, set personis quorundam inflictiis verberibus, cum nimia festinatione cardinalis recessit. *Eboracensis* autem in corpore proprio male tractatus, ut dixit, atroces injurias, insultus acerrimos, percussuras enormes, vestium patentes scissuras sub præsentia regis & cardinalis in caput præsulis *Elyensis* refudit. Hac occasione mutux factæ sunt appellationes hinc inde, concilium omissum est. Cardinalis in propatulo claustrum de *Westmosterio* sermonem habens ad clerum & populum, quia suis & nostris, ut dixit, peccatis exigentibus, quæ ad utilitatem, quæ ad libertatem, quæ ad pacem ecclesiæ fuerant statuenda non poterat ordinare, licentiam recedendi petiit: videntibus cunctis insignia legationis deposuit, sed postmodum regis precibus emolitus quæ deposuerat iracundiæ calore succensus, episcoporum consiliis acquiescens, ipsa die resumpsit.

Alexander papa.

Antiquam Eboracensis ecclesiæ dignitatem integram conservari auctore Domino cupientes, & prædecessorum nostrorum felicitis memoria Calixti, Honorii, Innocentii & Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhaerentes, auctoritate Apostolica prohibemus, ne aut Cantuariensis archiepiscopus ab Eboracensi professionem quamlibet exigat, aut Eboracensis Cantuariensi exhibeat, neque, quod penitus à beato Gregorio prohibitum est, ullo modo Eboracensis Cantuariensis ditioni subiaceat. Sed juxta ejusdem patris constitutionem ista inter eos honoris distinctio conservetur, ut prior habeatur qui prius fuerit ordinatus.

Gaufridus Beverlaci præpositus archidiaconus *Eboracensis*, appensis undecies centum marcis argenti, regis filii regis factus est cancellarius. Quod autem numeratæ pecuniæ summa conclusa est sub undenario, non est forsitan à misterio penitus alienum.

Andegavia Cenomannia finibus panis inedia laborantibus rex pater regis à kal. Aprilis usque ad futurarum frugum habundantiam, decem milibus hominum diebus singulis alimenta sufficienter invenit. Quicquid etiam vel in horreis, vel in cellis vinariis, vel in promptuariis regis usibus insularii reservaverant, mandato regis totum piis collegiis & pauperibus erogatum est.

Ricardus Comes de *Striguil Dermucii*, quon-

dam *Dublinensium* regis gener, aditum *Anglis* **HENRI-**
cus II. rex. fines *Hybernensium* invadendi primus omnium patrefecit, illatas locero suo frequentissimas & atroces ulciscens injurias, cui dum exequias celebrasset hujusmodi, dum magna jam ex parte subjugasset *Hyberniam*, inmatura morte præventus, diem clausit extremum non. Aprilis, filium vix plene triennem ex filia memorati regis sullatum relinquens hæredem.

Bulgarinus Comes *Engolismensis* stipatus cohorte nepharia *Brebantinorum* in manu hostili *Pictaviam* visitare præsumpsit. Cæterum *Johannes Pictavensis* episcopus auxiliariis undique convocatis, stipendiariorum numerositate collecta, juncto sibi *Theobaldo Chabot* qui princeps erat militiæ *Ricardi* ducis *Aquitanorum* cum patre suo rege tunc temporis moram in *Anglia* facientis, plebem sibi commissam de manibus inimicorum decrevit eripere. Nefariis igitur illis everforibus castellorum, agrorum depopulatoribus, incentoribus ecclesiarum, monialium oppressoribus, ordinatis quatuor aciebus prope *Berbezeacum* occurrerunt. In campetribus plures trucidarunt in ore gladii, partem non modicam cremaverunt, in arcem conclusam sibi fuga reliqui consulentes, impedimenta reliquerunt in prædam. *Pictavenses* itaque non tam gladio, non tam galea protecti quam divino nutu, quattuor tantum de numero suorum percussis hostium cuneos penetrarunt illæsi. Sicque salus in manu clericorum data satis evidenter ostendit, plerisque non animos deesse sed arma.

Ad summonitionem regis, rege filio moram in partibus transmarinis agente, tam prælati ecclesiarum quam regni proceres, generaliter convenerunt *Lundonia*. Nunciis itaque quos rex *Sicilie* *Wilhelmus* apparatu magno transmiserat, filiam regis *Johannam* sibi jungi lege maritali petens in conjugem, habito tractatu communi responsum est viij. kalend. Junii. Mentio siquidem futurarum & repromissio nuptiarum exactis hinc inde sacramentis in animam utriusque regis in necessitatem conjugii futuri redacta est. Ad foedus etiam & arcus ineundum, & efficacius provehendum, & sollempnius contrahendum cum rege *Siculo*, rex nuntios in *Siciliam* expeditos direxit. Qui postquam de donatione propter nuptias assignanda certiores extiterint, festinent ad reditum. Hæc acta sunt in præsentia cardinalis, archiepiscopis assidentibus & episcopis, cleri procerumque roborata consensu.

F *Reidericus* imperator *Romanus*, ut nomen sibi faceret ultra nomen magnorum qui sunt in terris, intravit *Italiam* in manu forti. *Mediolanensium* itaque civitatem fodrum antiquitus institutum paratam agnoscere, sed recusantem aliud subire, minus patienter audivit. Quam, quia munerum extraordinariorum immunitate gaudebat, quia se pristinae libertatis animabat in vocem, vallabat obfidione: maxima capitis diminutione dampnavit, & sullatis omnibus quæcumque preciosa repererat, abiit qualem qualem victoriam non absque nota prodicionis, ut aiunt, consequutus. Labentibus aliquot annis in angustia temporis civitas reedificata est, tutissimis munita præfidiis. Quod audiens imperator, *Papiensibus* secum assumptis & *Hastensibus*, adjacentes *Mediolano* depopulatus est agros, vastavit segetes, vineas extirpavit. Cæterum *Mediolanenses*

HENRICUS II. rex. *Mediolanenses, Placentini, Brixienfes, Veronenses* videntes mala quæ fiebant in terra, mori pro patria decreverunt, vel patriam in libertate tueri. Parati ergo ad pugnam, occurrerunt imperatori iij. kal. Junii prope *Ticinum*. Qui qualiter magnis excidit ausis docebunt sequentia.

Mediolanenses, Bononiensibus victoriam, & de hostibus liberationem.

Notum sit vobis nos ab hostibus nostris gloriosum reportasse triumphum. Interfectorum vero, submersorum, captivorum non est numerus. Scutum imperatoris, vexillum, crucem & lanceam habemus. Aurum & argentum multum in clitellis ejus repperimus; & spolia hostium accepimus, quorum estimationem non credimus à quoquam posse diffiniri. Quæ quidem nostra non reputamus, sed ea domini papæ & Italiorum communia esse desideramus. Captus est in prælio dux Bertoldus, & nepos imperatricis, & frater Colonienfis archiepiscopi; aliorum autem infinitas captivorum numerum excludit, qui omnes Mediolani detinentur. Si liceat evagari vel semel in urbis Romæ prima fundatione cujusmodi signum apparuerit, vide, nonne vultur? Et ecce rapacitati semper studuere Romani. Dum prima jacerentur fundamenta Constantinopolis, qua melioribus condita est auspiciis, quid apparuerit, iterum vide, nonne phoenix? Et hæc quidem civitas in deliciis affluens, pollens in ædificiis, in sericis vernans, ab initio cultui mancipata divino, jugo nunquam fuit hostilitatis attrita. Dum primo Mediolani mœnia ponerentur quid apparuerit, rursus vide. Nonne sus laniger?

Sydonius.

Romuleos refugis Bizantinofque fragores,
Atque sagittifero mœnia fracta Tiro.
Murus Alexandri, tenet caput Antiochique,
Spernis Helycæ berfica tecta domus.
Rura paludicolæ tempnis populosa Ravennæ
Et quæ lanigero de sue nomen habent.

num quasi ex media parte laneum. Igitur si vicissitudinem rerum diligenter attenderis, si qualiter civitas hæc jaculis impetita, confixa sagittis, arietibus perforata, conquassata balistis, hostili tandem conflagravit incendio, setarum asperitatem intelliges ejus excidium pretendisse. Rursus si fideliter animadverteris in ejusdem urbis readificatione quod gaudium fuerit clericorum, quantus civium applausus, quanta matronarum lætitia, quantum in choreis tripudium, advertes proculdubio candorem laneæ, velleris suavitatem in sue lanigero post incommoda destructionis beneficium restitutionis Mediolanensibus figurasse.

Hugo Petrileonis suæ legationis in Angliam cancellato cursu v. non. Julii transfretavit; quid ei debeat Anglorum ecclesia cupida libertatis, sequentis breviculæ referat continentia.

Domino papæ rex Anglorum.

Propter reverentiam sanctæ Romanæ ecclesiæ, atque devotionem quam erga eam, & paternitatem ac dilectionem vestram, & fratrum vestrorum habemus, & semper habuimus, licet plurimum resisterent & reclamarent regni nostri majores & magis discreti, ad instantiam viri discreti & sapientis Hugonis Petrileonis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis, Apostolica sedis legati, amici & cognati nostri, capitula quæ subscripta sunt, in regno nostro tenenda concessimus. Videlicet quod clericus de cetero non trahatur ante judicem secularem in persona sua de aliquo criminali, neque de aliquo

forisfacto, excepto forisfacto forestæ meæ, & excepto laico feodo unde michi vel alii domino seculari laicum debetur servicium. Concedo etiam quod archiepiscopatus, episcopatus, & abbatiæ non teneantur in manu mea ultra annum, nisi urgente necessitate & evidenti de causa quæ propter hoc non fuerit inventa, ut diutius teneantur. Concedo etiam quod interfectores clericorum qui eos scienter, vel premeditati interfecerint, convicti vel confessi coram justiciario meo, præsentem episcopum vel ejus officiali præter consuetam laicorum vindictam, suam & suorum de hereditate quæ eos contingit perpetuam sustineant exheredationem. Concedo etiam quod clerici non cogantur facere duellum.

Ecclesiæ Carnotensis personæ spectabiles Cantuariam in comitatu magno venerunt xj. kal. Augusti. Votis igitur orationum feliciter adimpletis, ad honorem Dei, ad obsequium matris Domini, ad solamen exulum propter justiciam acceptabiles immolarunt hostias. Johannem namque à Saresberia gloriosi Thomæ martyris quondam allateralem exilii socium, angustiarum participem, passionis testem certissimum, quem ecclesia Carnotensis elegerat unanimiter requirebant attentius; Capituli Carnotensis, regis Francorum, Senonensis archiepiscopi litteris publice recitatis fidem & auctoritatem suæ postulationi præstantibus. Quibusdam itaque vices Cantuariensis archiepiscopi tunc absentis supplentibus, collegio monachorum sanctæ Trinitatis in albis sedente, viris etiam pluribus discretis, honestis, & litteratis ibidem congregatis in domino suum electum ab Anglorum subjectione liberum & absolutum receperunt cum ymnis, & canticis, & læticia magna, tam illinc quam hinc in articulo temporis cursu placido navigantes tanquam ventis imperarent & mari. Consecratus est autem Senonis à Mauritio Parisiensi episcopo vj. idus Augusti, Carnoti sollempniter intronizatus est in Assumptione beatæ virginis.

Venerabili domino suo & patri Johanni Dei gratia Carnotensi electo, pastoralis curæ sollicitudinem gerere ad salutem. Quod natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Hinc est quod magnificat anima nostra Dominum, & in Deo spiritus noster exultavit, quia vos nobis in pastorem electum non revelavit caro & sanguis, set pater noster qui in cælis est, visitans nos oriens ex alto. Sane tam dissona hominum vora, tot varias mentium voluntates adunare non potuimus nisi spiritus unitatis, adeo ut indubitanter sit evidens eum quem Spiritus revelavit cœlitus destinatum. Curia cœlesti gaudium intulisse credimus, quod beatæ virginis ecclesia per Spiritum sanctum concipiens, dilectum Deo & hominibus pastorem genuerit. Acclamantibus itaque omnium votis desideratum sibi postulat, & ad dilectum, & ad electum sibi incunanter aspirat Carnotensis ecclesia, sponsique desiderio jam languescens, Osculetur me, inquit, osculo oris sui. Urgeat amor Christi eum qui regis filia desideratur amplexibus, & stimulis salutaribus compungatur qui ad Dei filios propagandos Christi gener eligitur. Erubescat regnum cœlorum solus ingredi cui divini germinis pompa gloriosa promittitur, & qui coronam auream creditur meruisse, gloriosi labore officii mereatur aureolam. Mittimus ergo ad vos ex capitulo nostro personas spectabiles, decanum videlicet, cantorem & cancella-

HENRI- cancellarium qui universitatis nostra mentem vo-
cus II. rex. bis offerant, & personam vestram postulantem
vestri adventus desiderium viva vobis voce de-
nuntient.

Ludovicus Dei gratia rex Francorum, Amico
suo karissimo magistro Johanni de Saresberia
Carnotensi electo salutem cum sincera dilectione.
Quod capitulum Carnotense de consilio domini
Senonensis archiepiscopi Apostolica sedis legati, di-
vino potius, ut credimus, instinctu vos in pastorem
& dominum pari voto & assensu sollempniter
& canonice elegerunt, gratum ducimus & acce-
ptum: tum beati Thomæ martyris consideratione,
cujus familiaritatem meritis vestris meruistis adi-
pisci, tum morum & scientie vestre contempla-
tione. Ea propter discretionem vestram monemus
& precamur attentius, quatinus electioni de vobis
facta benignum præbentes assensum, tam sollempni,
& tam laudabili tantæ ecclesiæ vocationi præsentie
vestre exhibitione satisfacere maturetis, ne nostrum
& archiepiscopi Senonensis qui ad hoc fideliter &
efficaciter consummandum laboravit diutius suspen-
datur desiderium, & spes ecclesiæ Carnotensis mora
prolixiori torqueatur. Valete.

Willelmus Comitis Theobaldi filius adhuc juve-
nis electus in episcopum Carnotensem, & labenti-
bus aliquot annorum curriculis creatur Senonensis
archiepiscopus, ecclesiæ Carnotensem indulgentia
domini papæ tempore longo commendatam obti-
nuit, auxit possessionibus. Qui postmodum sedis
infulas dignioris, diciois, nominationis, ut dicunt,
non ambiens, ad instantem Remensium postulatio-
nem de Celtica Gallia migravit in Belgicam. Api-
cibus siquidem Apostolicis perurgentibus in beati
Remigii cathedra collocatus est vj. idus Augusti,
usum pallii quod prius habuerat licet locum muta-
verit non immutans. Eo quidem habendus transla-
tione facta prædicabilior quod ad industriam,
magnanimitatem, modestiam tanti viri Romana re-
spexit ecclesiæ, nec tam generositatem parentum, vel
Ludovici regis affinitatem, seu reginæ Francorum,
scilicet Ale sororis ejusdem Willelmi desiderium,
quam in archiepiscopi moribus honestatem atten-
dit. Sic Perigenes in Petris ordinatus episcopus
translatus est in Chorintum. Dosideum Selentia epi-
scopum Alexander Antiochenus episcopus in Thar-
sum Cilitie transmutavit. Reverentinus ab Archis
Phenice in Tyrum transmutatus est. Johannes de
Gordolima mutatus est in Proconixum. Palladius
ex Helenopoli mutatus est in Asponam. Alexan-
der ex alia Helenopoli in Andronopolim mutatus est.
Gregorius Nazanzenus prius civitatis Cappadocia
fuit episcopus, deinde à beato Basilio in Azianco
constitutus est. Miletius prius Sebastice ecclesiæ
præfuit, postea Antiochiæ præsul est constitutus.
Theusebius ab Apania Asia transfertur in Endoxio-
polim. Policarpus de urbe Antapristena Misie in
Nicolim Thracie mutatus est. Jerophilus de
Trapezoboli Frisie transmutatus est in Palatino-
polim Tracie. Silvanus à Philopoli Tracie mu-
tatus est in Troadam. Herveius Bengornensis
episcopus translatus est in Elyensem episcopum.
Gilebertus Herefordensis episcopus translatus est in
Lundoniensem.

Henrico Dei gratia nobilissimo regi Anglorum,
speciali amico suo, Willelmus eadem gratia
rex Siciliæ, ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ

salutem. Honorabiles magnificentie vestra nuntios. **HENRI-**
recepimus honorifice, quorum insinuatione nobis in- **cus II. rex.**
notuit, quod præsentibus & jubentibus vobis tres
nobiles & spectata fidei viri de regno vestro in
anima vestra consummationem matrimonii inter
nos & filiam vestram juraverint. Qui & po-
stulaverunt instantius ut idem

10 manu propria juraremus. Quod Quod jurandum sit in animam
quia regno nostro semper & nostris & non in anima, perpenditur
fuit progenitoribus insuetum, per- ex sequentibus. Ne tradideris
sonaliter jurare non duximus ex- me in animas tribulantium me.
pedire. Quare prædicti nuntii Ne tradat eum in animam ini-
vestri quæsierunt, ut sicut ab ho- micorum ejus. Captabunt in
animam justis.

20 norabilibus personis feceratis illud in anima vestra
jurari, sic & nos similiter in anima nostra fieri
faceremus. Nos equidem, & quod à nostris nuntiis
in vestra præsentia constitutis super concessione ma-
trimonii ex parte nostra juratum est, ratihabitione
firmamus, & quod vobis præsentibus in anima ve-
stra juratum est, grato assensu recepimus, ac si ma-
nu propria jurassetis, cum unum & idem putemus
sacramentum quod vel manu propria sit, vel in
anima jubentis & præsentis juratur. Post hac nuntii
vestri juraverunt, quod postquam nuntii nostri cum
galeis ad partes sancti Egidii pervenerint, quam-
primum id vobis innotuerit nobilissima filia vestra
eis bona fide quam citius poterit assignabitur nostro
feliciter matrimonio copulanda. Vestra itaque in-
tererit & vobis cedet ad gloriam celeriter exequi
30 que iniciati matrimonii perfectionem desiderant.
Dat. Pannormi xxij. die Augusti.

Johanna junior filia regis Siculo regi nuptura vj.
kal. Sept. transfretavit, sumptus, & impensas, & iti-
neri necessaria, copiam quoque ministrorum providit
Ricardus Wintoniensis episcopus. Regis ex decreto
viri spectabiles assignati sunt viæ comites, qui-
dam usque ad sanctum Egidium, quidam mon-
tes Siculos & palatium ascensuri Pannormita-
num, nec prius cogitaturi de reditu quam illam
40 nuptialem pompam, & in consortium conjugalis
thori regni diademate Siculum regem insignitum
conspexerint.

Dux Aquitanorum Ricardus captis jure belli plu-
ribus adversariorum, castellis quoque duobus ever-
sis Engolismenses armis edomuit. Bulgarinum
namque Comitem & complices suos, ut regis An-
glorum indignationem evaderent, in Angliam trans-
fretare coegit. Ad pedes itaque provoluti regis pa-
tris misericordiam consecuti sunt apud Wintoniam
50 xj. kal. Octobris.

Universa castella per Angliam & per marchiam
totam, ad imperium regis patris deputata sunt
custodiæ.

Guido præpositus Antifiodorensis Senonensem
electus antistes, consecratus est à Johanne Car-
notensi episcopo vj. kal. Octobris.

Willelmus Comes Glocestria dum filium non ha-
beret, ægre ferens hæreditatem inter filias dividen-
dam, Johannem filium regis hæredem instituit apud
60 Windleshoze iiij. kal. Octobris.

Ricardus Wintoniensis episcopus regis patris tra-
ctaturus negotia transfretavit, in forensibus, & in
his quæ ducis Normannorum pertinent ad dignita-
tem cura sibi totius Normanniæ deputata. Qui
cum in danda sit eleemosina studiosus, sic oculos
ad hominum conditionem reflexit, ut misericors erga
pauperes, & divitum facultates diligenter disqui-

HENRI-rens, diligentiam fiscalibus commodis impenderet
cus II. rex- exactissimam.

Wilhelmus de Aubini Comes de Arundel iiii. idus
Ostobris obiit apud Waverleie. Sepultus autem est
apud Winundeham xliij. kal. Novembris.

Petrus Prior de Weneloc Menevensis electus,
facta prius professione tam Ricardo Dorobernensi ar-
chiepiscopo quam successoribus ejus canonice sub-
stituendis de canonica subjectione, Cantuarie con-
secratus est à Gileberto Lundeniensi episcopo, astan-
tibus sibi Waltero Rosensi, Rogero Wigornensi epi-
scopis vij. idus Novembris.

Filia regis Anglorum nunciis Siculi regis maris
& fluctuum expertis sævitiam in conspectu virorum
illustrium assignata est apud sanctum Egidium v.
idus Novembris per manum Iohannis Norwicensis
episcopi, sicut ipse Pannormi promiserat x. kal.
Septembris.

Adelfonfus gener regis rex Castella, Santius
avunculus Adelfonfi rex Navarrorum discordes
adinvicem, tam hinc quam illinc post dampna fre-
quenter illata tandem in regem Anglia compromi-
serunt, & directis in Angliam nunciis se staturos
regis patris arbitrio juraverunt. Sub iisdem die-
bus nuncium Manuelis Constantinopolitani, nunci-
um Frederici Romani imperatoris, nuncium Wil-
helmi Remensis archiepiscopi, nuncium Henrici du-
cis Saxonici, nuncium Philippi Flandrensi Com-
mitis, quos varia trahebant negotia, tanquam ex
condicto simul in curia regis Anglorum conspiceres
2. idus Novemb. apud Westmonasterium.

Johannes Norwicensis episcopus, mandato regis
in Siciliam suspectissimo tempore proficiscens, sæpe
variis est affectus incommodis. Nam dum Romam
recto petere debuisset itinere si non in scismate per-
stitissent Lombardi, pars australis qua transitus sibi
relictus est in subsidium, panis plurimum laborabat
inedia. Pabula jumentorum vix aliquo quæstu
procurabantur. Iter habens per Arverniam jacen-
tium in plateis, & fame tumentiumangebatur cla-
moribus. Valentiam urbem ingressus adhuc in bo-
na valitudine manens, in venalibus disquirendis
fidem hospitem causabatur. Ad noctes pertrahen-
das insomnes lectisternia pulices vendicabant. Ebre-
dunensium fines præteriens, Jani montis declinans
confinia, limites attingens Italicos, dum equis Janua
relictis se mari commisisset Tirreno, promuntoria
Januensium, marina Pysanorum, Veneris portum
& Herculis, ostii Tiberini fluentia velis in altum
expassis, à sinistra relinquens urbem applicuit
Gagetanam.

Exin pro varietate locorum vario desudans na-
vigio, modo sagittario, modo lintre, nec tam utens
velo quam remo, ducatum Apulie, Capua princi-
patum, evexa Calabrie, cum aliqua remoratione
pertransit. Regium & Messanam urbes Pharo
conterminas hinc & illinc de vicino respiciens. Ut
autem maris pericula post everfionem Tlii Trojanis
quondam tendentibus in Ytaliā haut prorsus in-
cognita non omittam, Palinuri discursus, Scylla
scopulos, Caribdis voraginem non intrepidus evita-
vit. Nec enim ad momentum suo versabatur in
animo quod mare multociens evertitur in momento.
Proinde nusquam quies, nusquam securitas, fervor
nimius navigationem dampnabat. Metuendus pi-
ratarum incurfus constantissimo cuilibet incussisset
timorem. Remigantium illæ notabiles immundiciæ

provocabant ad nauseam. Intima præcordiorum pe-
stilens inficiebat aer. Quid enim inter tot disci-
mina gentem regionis externæ dixeris incurrisse pe-
riculi, dum apud Siculos idibus Augusti tunc tem-
poris effluentibus folium in arboribus, in vite pam-
pinus, arundines in palustribus prorsus exaruerint.
Dum divertebatur ad litus, lintres vix viij. tantum
capaces animarum advesperascente die fluctibus ex-
trahebantur. De reficiendis ergo corporibus cura
propensior sub divo discumbere multis ebdomadi-
bus satis ægre sustinuit. Ad quiescendum vero de
noctibus nunc lapis durior stramentorum repensabat
mollitiem, nunc indulgentior tractus maris offere-
bat harenam, & sternere lectum in sabulo magistra
necessitas edocebat.

Diebus plurimis in tali voluptate decursis dum
Pannormum intrasset episcopus, tribus sibi junctis
ejusdem consortibus legationis intra paucos dies à
Siculo rege congruum excepit responsum. Utrum
autem Sicilia, vel à tribus montibus, vel juxta fi-
tum regionis à forma triangula Trinacria nuncu-
pata sit, dum ex otio quærere debuisset inæqua-
lem perlevisit autumpnum. Duo quidem è sociis
quos memoravimus sorte communi sunt subtracti
de medio. Tertius febre gravi correptus lectum
incidit ægitudinis. Episcopus itaque solus lega-
tione feliciter adimpleta, dum regis filiam Siculis
assignasset apud sanctum Egidium, in Angliam
rediens venit ad regem in vigilia natalis apud
Notingeham.

Illā nuptialis pompa Siculi regis & filia regis
Anglorum, urbem multipliciter illustravit Pannor-
mitanam. Ad desponsationem namque simul &
coronationem reginae sollempnius consummandam,
concurrentibus tam archiepiscopis quam episcopis,
tam Comitibus quam Baronibus, tam clero quam
populo, Walterus ejusdem sedis archiepiscopus cele-
bravit divina idibus Februarii.

Manuel in Christo Deo fidelis imperator, Por-
phirogenitus, divinitus coronatus, sublimis,
potens, excelsus, semper Augustus & moderator Ro-
manorum Connianus, Nobilissimo regi Anglorum
dilecto amico suo salutem & omne bonum. Imperio
meo belli gravamen sustentante postrema cohortes
universæ Græcorum, & Latinorum, & reliquarum
omnium gentium conglobata quæ jaciebantur ab ini-
micis tela non sustinentes, impactione utuntur,
& ita violenter ferebantur, dum in adjacentem illic
collem quasi ad propugnaculum festinarent se præ-
cedentes impellunt nolentes. Multo autem elevato
pulvere ac perturbante oculos, & neminem permit-
tente videre quæ circa pedes erant, in præcipitium
quod aderat profundissima vallis, alius super ali-
um, homines & equi sic incontinentem portati cor-
ruunt, & alii alios conculcantes adinvicem interi-
muntur, non ex gregariis tantum quidam sed ex
clarissimis, & ex ipsis intimis meis consanguineis.
Sultanus videns quod post tanta quæ acciderant ex-
ercitibus nostris, imperium meum sicut oportuum
erat rem dispensavit ut rursus ipsum invaderet,
mittens supplicat imperio meo, & deprecatoriis usus
est sermonibus, & requirit pacem ipsius, promit-
tens omnem adimplere imperii mei voluntatem, &
servitium suum contra omnem hominem dare, &
omnes qui in regione sua tenentur captivos absol-
vere, & esse ex toto voluntatis nostræ. Ibidem
ergo

HENRI-
cus II. rex.

Peloro.
Lilibeo.
Ethna.

Ric. de
Chanvil.
Baldew.
Bulot.
Paris Ar-
chid.

An. Dñi
1177.

HENRI- ergo per duos dies integros in omni potestate mo-
cus II. rex. rati sumus.

Henricus Dei gratia rex Angliæ, & dux Nor-
manniæ & Aquitanniæ, & Comes Andega-
viæ, karissimis amicis suis regibus Castellæ &
Navarræ salutem. Sicut ex literarum vestrarum
tenore & nuntiorum vestrorum relatione cognovi-
mus, placuit utrique vestrum querimonias inter
vos habitas super quibusdam castellis & terris cum
earum terminis & pertinentiis iudicio nostro ter-
minari. Nos vero nunciis vestris ea qua decuit
veneratione susceptis pacem inter vos honori Dei,
& toti Christianitati plurimum profuturam at-
tendentes, divinæ pietatis & communis utilitatis
intuitu negotium hoc in nos suscepimus. Fidelibus
itaque à vobis communiter electis, & procuratori-
bus, & advocatis causarum vestrarum in præsentia
nostra, & episcoporum, & comitum, & baronum
nostrorum constitutis, petitiones & allegationes
utriusque partis diligenter audivimus & intellexi-
mus. Proponebant siquidem hii quibus causa Adel-
fonsi regis Castellæ commissa fuerat, Sancium
regem Navarræ memorato regi Castellæ, dum ad-
huc pupillus esset & orphanus, castella & terras,
scilicet Logronium, Navarret, Anthlena, Aptol,
Agosio, cum omnibus terminis & pertinentiis suis
que pater suus die qua decessit, & ipse post aliquot
annis quiete possederat, injuste & violenter abstu-
lisse, unde & eorum sibi fieri restitutionem postu-
labant. Illi vero quibus causa Sancii regis Na-
varræ commissa fuerat, nichil eorum qua ab aliis
proposita fuerant contradicentes, asserebant A. præ-
fatum regem Castellæ, S. prænominato regi Na-
varræ, castella scilicet Legin, Portel, & castellum
quod tenet Godin per werram & injuste abstu-
lisse parte altera in nullo sibi contradicente, eorum
sibi fieri restitutionem pari petebant instantia. Præ-
terea in scripto vestro continebatur communi, vos
trewias inter vos usque in septennium fide interpo-
sita firmasse, & hoc ipsum nuncii vestri in iure pa-
lam sunt protestati.

Habito igitur cum episcopis, comitibus & baro-
nibus nostris, cum deliberatione consilio, pacem inter
vos ad fidem Christianorum propagandam, & ad
inimicorum Christi confusionem necessariam fore
considerantes, plenam etiam tam ex scriptis vestris
quam nuntiorum assertionibus fiduciam concipien-
tes, quod in pace firmanda & conservanda consilio
nostro & præcepto parebitis, ante iudicii pronun-
tiationem super prædictis querelis & trewis man-
davimus vobis per nuncios nostros, & consulimus,
& præcipimus, & adhuc etiam præsentis scripto
mandamus atque præcipimus, ut pacem inter vos
firmetis fideliter & in perpetuum observetis. Su-
per querelis vero prætaxatis, de castellis & terris,
cum omnibus terminis suis & pertinentiis hinc inde
violenter & injuste ablati, cum nichil contra vio-
lentiam utrimque objectam à parte alterutra re-
sponderetur alteri, nec quicquam quo minus resti-
tutiones quas petebant faciendæ essent allegaretur,
plenariam utrique parti supradictorum qua in iure
petita erant fieri restitutionem adjudicavimus.
Adjunximus etiam ex iudicio trevias præfatas
inter vos, ut prædictum est, fide firmatas, sicut ex
scripto vestro & nuntiorum vestrorum publica con-
fessione in iure facta nobis constitit, usque ad
constitutum inter vos terminum inviolabiliter obser-

vandas. Volumus itaque & præcipimus pro bono **HENRI-**
pacis, ut rex A. filius noster donet S. regi Na-
varræ avunculo suo, singulis annis usque ad de-
cennium tria milia Marabontinorum ad tres ter-
minos in anno Burgis recipienda, scilicet ad finem
quatuor primorum mensium post prædictam resti-
tutionem utrimque factam M. Marab. Et ad fi-
nem quatuor mensium proximo sequentium M.
Marab. Et ad finem quatuor mensium tertio se-
quentium M. Marab. ita ut singulis annis sequenti-
bus de x. post prædictam restitutionem solvantur tria
milia Marab. ad eosdem terminos, & in loco præno-
minato. Præterea nuncii utriusque vestrum jurave-
runt ante sententia pronuntiationem vos prædictum
iudicium nostrum tam in restitutionibus quam trewis
firmiter observaturos. Et nisi feceritis quod corpora
sua reddent in manum & potestatem nostram.

Guido Bengornensium electus antistes, consecra-
tus est à Ricardo Cantuariensi archiepiscopo apud
Ambresberi idus Maii.

A Motis ab ecclesia Waltamensi canonicis quos
seculares vocant, quia licentiam nimis vagam
in seculo quidam ipsorum habuerant, sicut Guido
decanus ejusdem ecclesiæ regi frequenter suggesse-
rat, subinducti sunt regulares auctoritate summi
pontificis sub præsentia regis patris in vigilia Pen-
tecostes. Ea quidem est vis malis moribus, ut in-
nocentiam multitudinis devenissent scelera pauco-
rum, cum è contrario bonorum raritas flagitia mul-
torum nequeat excusare. Radulfus Cirecestrensis
canonicus ipsa die de manu Lundoniensis episcopi
curam ecclesiæ supradictæ recipiens, ipsi tanquam
diocesiano de canonica subiectione servanda, se
verbis obligavit expressim, & fratribus congregatis
assignatus Prior, ab eodem episcopo sollempniter est
collocatus in sede.

Philippus Comes Flandrensiū, & Comes Wil-
helmus de Magna villa profecti sunt Ierosolimam.

Alexander papa episcopis Angliæ.

Nono kal. Augusti Fredericus imperator venit
ad ecclesiam beati Nicholai, que per unum
miliare à Veneciis distat, & ibi tam ipse quam ar-
chiepiscopi, episcopi, & alii principes Teutonici re-
gni abrenuntiantes scismati, per fratres nostros
episcopos & cardinales de mandato nostro absolutio-
nis beneficium meruerunt, & deinde venerunt Ve-
necias, & ibi ante ecclesiam beati Marci prædictus
imperator nobis sicut summo pontifici obedientiam
& reverentiam humiliter & reverenter exhibuit, &
recepto à nobis pacis osculo nos devote dextravit,
& cum reverentia qua decuit, & devotione usque
ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero
die in festo beati Jacobi ab eodem imperatore ro-
gati ad prædictam ecclesiam sancti Marci sollemp-
nia celebraturi missarum accessimus, & nobis il-
luc venientibus præfatus imperator extra ecclesiam
obviam venit, & dextro latere nostro devote suscepto
nos in ecclesiam introduxit, & peractis missarum
sollempniis nos usque ad ipsius ecclesiæ portam dextra-
vit, & cum ascenderemus palefridum nostrum ibi
paratum staffam tenuit, & omnem honorem & re-
verentiam nobis exhibuit, quam prædecessores ejus
nostris consueverint antecessoribus exhibere.

Legatos regis Anglorum à Sicilia redeuntes, dux
Burgundiæ spoliavit, illud parum attendens
— — — Sanctum populis per secula nomen
Legatum. — — —

HENRI- Rex pater regno juxta voluntatem suam dispo-
cus II. rex. sito, transfretavit xv. kal. Septembris.

Ego Ludovicus rex Francorum, & ego Henricus rex Angliæ volumus ad omnium notitiam pervenire, nos Deo inspirante promississe & jurasse, quod simul ibimus in servitium Christianitatis & crucem suscipiemus ituri Jerosolimam. Volumus etiam quod omnes sciant, quod sic sumus & amodo volumus esse amici, quod uterque nostrum alterutri nostrum conservabit vitam & membra, & terrenum honorem contra omnes homines pro posse suo. Et si quæcunque persona alterutri nostrum malum facere præsumperit, ego H. juvabo L. regem Francorum dominum meum contra omnes homines pro posse meo, & ego L. juvabo H. regem Anglorum contra omnes homines pro posse meo, sicut hominem & fidelem meum, salva fide quam debemus hominibus nostris quamdiu ipsi nobis fidem servabunt. Hæc acta sunt apud Nonnancurt vij. kal. Octobris.

Gaufridus regis filii regis cancellarius, dum ab Anglia tenderet in Normanniam, passus naufragium submersus est, & plusquam CCC. cum eo iij. kal. Octob. Hyems secuta est tempestuosissima, submersæ sunt naves multorum, milia hominum infinita perierunt in fluctibus.

Illuxerunt choruscationes toti regno Anglorum iij. kal. Decembris.

Ventus vehemens eruens silvas, ædificia subruens venit ab austro kal. Decembris.

An. Dñi Nix maxima.

1178.

In maritimis valla maxima de cespitibus constructa maris ab inundatione dirupta sunt, maxime versus Aquilonem. In colle pecudes & armenta pluribus in locis fluctibus involuta sunt aquilone flante, sexto idus Januarii.

Willelmus abbas Ramesiensis Cluniacensium curam suscipere detrectans multis diebus, ad ultimum adquevit, diciorem non ambiens abbatiam nisi quod hæc cujus erat collocandus in sede, dum abbatias plures suæ subici noverit dispositioni, quandam ex hoc sibi vendicet prærogativam, ut prælatus Cluniacensis non abbas solummodo nominandus sit, set archiabbas.

Ricardus Wintoniensis episcopus, dum per annum & dimidium fiscalia diligenter recensens toti Normannia præfuisse, duodecimo kal. Aprilis in Angliam rediit.

Alexander papa, scismaticis ad unitatem ecclesiæ redeuntibus, sollempni processione receptus est Romæ die Dominica qua cantatur Letare Jerosolima.

Castellum Radulfi quod à doloribus nominis appellationem sortitur, fundatum est in pago Biturico, ducis Aquitannorum de prisca consuetudine mandatis obtemperans. Hujus itaque castelli dominus dum ageret in extremis filiam parvulam reliquit heredem, quam rex pater Anglorum, cum castellis, & villis, & omnibus ad eam spectantibus, fidei custodiæ commendatam tempore congruo nuptui congruo collocabit.

Comes de Marchia sub ditione Ducis Aquitannici constitutus, cum liberos non haberet cognatis ordine successorio suam aspirantibus ad hæreditatem, duriores opposuit adversarium. Nam cum haberet in voto visitare loca Dominicæ passionis, & ultimos dies suos ibidem explere, patrimonium suum multis & firmissimis munitionibus insignitum

Anglorum regi distraxit, appensis in precium sex milibus marcis argenti, quadraginta vecturis ituri tanto necessariis ad precii quantitatem adaectis.

Longa disceptatio quam archiepiscopus Cantuariensis in præsentia domini papæ per nuntios suos contra electum sancti Augustini super controversia benedictionis habuit, de communi consilio fratrum per diffinitivam sententiam ita decisa est, quod Cantuariensis archiepiscopus ipsum & successores suos in monasterio sancti Augustini absque exactione obedientiæ contradictione postposita benedicat. Dat. Laterani xv. kal. Maii.

Ricardus de Luci justiciarius regis in Anglia fundamenta jecit iij. idus Junii ad construendam ecclesiam, & conventui Regularium consecrandam in honore Thomæ martyris gloriosi, loco qui vocatur Westwode in Rosensi territorio.

Rex Anglorum pater, cum per provincias omnes suæ subditas jurisdictioni quæ vel Francorum limitibus, vel montibus Pireneis, vel Britannico vicinatur oceano munitiones obtinuisset, & omnia disposuisset pro velle, rediit in Angliam idus Julii, sub ipso reditu visitans sepulchrum Thomæ martyris gloriosi.

Willelmus Remensis archiepiscopus, ut orationum vota Thomæ martyri glorioso persolveret, in comitatu magho venit Cantuariam vj. kal. Augusti. Rex Anglorum, episcopi plures multi proceres occurrerunt, & sic maximo cum honore susceptus in palatio regis Londoniæ sumptibus regiis triduum celebravit. Cum autem ei rex exeniorum nomine vasa plurima concupiscibilia transmississet, præter Francorum consuetudinem ab omnibus manum cohibuit; quædam tamen quæ non usque ad muneris consequentiam extenderentur in signum dilectionis à rege recipiens.

Rex Angliæ pater Gaufridum filium suum ducem Britannia cingulo militari donavit apud Westoc viij. idus Augusti.

Fredericus imperator Romanus Italiam sibi rebellem intelligens, & cum Lombardis iterum in campo configere, nisi prius resumptis viribus, non esse tutum considerans, transiens Alpibus regnum repetit Teutonicum; sed ut sinistros eventus aliquo saltem elatæ mentis titulo coloraret, & posteris suis memoriale relinqueret, quousque sui fines imperii dilatarentur, ad plagam meridianam in Assumptione beatæ virginis coronatus est Arelate.

Christiani prope Jerosolimam cum Agarenis congressum habentes victoriam reportarunt, sicut nuntius Jerosolimitani regis ob id ipsum fideliter referendum directus Anglorum regi signanter ostendit, quæ viderat & audierat asseverans constanter.

Saladinus Egyptum & Syriam sua redigens sub potestate, Babiloniam & Damascum per violentiam occupavit, Christiani nominis gravissimus persecutor. Cum autem Comes Flandrensis, & Comes Willelmus de Magna villa militum non modicam multitudinem à Jerosolimis evocassent, ut Agarenos Antiochia vicinantes contererent, pridie non. Novembris vj. feria castellum Hareng obsidione vallarunt. Saladinus vero non elatus generositate set armis, civitatem sanctam Jerosolimam hominibus aptis ad bellum vacuatam existimans, infinitum congregavit exercitum, & in multitudine gravi

HENRI- gravi fines *Ascalonitarum* irrumpens fixit tentoria
CUS II. rex. loco qui vocatur *Rama*. Rex, patriarcha, paucitas
 illa militum qui cum eis, qui vel in templo, qui
 vel in hospitali remanserant, cum aliquantula mul-
 titudine pugnatorum in angustia temporis ad bel-
 lum se præparant. Qui non in hasta vel gladio,
 non in arcu confidentes vel pharetra, sed ad solum
 divinæ pietatis recurrentes auxilium, Dominicæ
 crucis animati simul & armati vexillo, de nocte
 properanter *Agarenis* occurrunt. Illud attenden-
 tes, quod est facile concludi multos in manus pau-
 corum, & quod non est in conspectu Dei differen-
 tia vincere, vel in multis, vel in paucis. Facto mane
 cum sol in clipeos aureos refulsisset, & monticuli
 cujusdam ascensus *Christianos* eminentiores efferret,
Agarenis in planitie per turmas suas distinctis &
 ordinatis ad pugnam, numerus infidelium fideliter
 intuentibus videbatur excedere fere fideles in cen-
 tuplum. Edocti sunt itaque *Christiani* magistra
 necessitate novum adinvenire remedium. Illos ete-
 nim iiij. ordines quos prius ad dimicandum para-
 verant, unum redegerunt in cuneum: sicque genti-
 bus eos undique circumvallantibus assultus acerrim-
 os exceperunt constanter. Dum hæc sub tanto
 discrimine gererentur, & *Christianis* pro vita res
 esset, *Odo* magister militiæ templi *Judas* alter *Ma-*
chabeus xx quater & iiij. ordinis sui milites secum
 habens in comitatu, se recepit in partem cum suis
 crucis signaculo communitis. Qui simul omnes
 quasi vir unus, calcaribus indulgentes invasione fa-
 cta non ad sinistram declinantes vel dexteram, aci-
 em illam in qua *Salahadinum* militibus multis præ-
 esse cognoverant, viriliter aggrediuntur, penetrant
 incunctanter, incessanter affligunt, dissipant, colli-
 dunt & conterunt. *Salahadinus* admiratione facti
 percussus est. Videntque suos undique dispersos,
 undique conversos in fugam, undique datos in ore
 gladii, fuga sibi consulere procuravit, & lorica cum
 acceleratione deiciens, camelum ascendit cursorium
 vix cum paucis evadens, posteris suis illud memo-
 riale relinquendum non dubitans. Unus mille per-
 sequebatur, & duo fugarunt decem milia. Sic po-
 titi sunt victoria *Christiani*, nutu divino fortitu-
 dine gentium dissipata vij. kalend. Decembris
 vj. feria.

Johannes Strumensis in scismate vocatus papa
Calixtus papalia deposuit ornamenta iiij. kal.
 Septembris, *Alexandri* papæ provolutus ad pedes.

F *Fredericus* imperator *Romanus* varias regnorum
 imperio subditorum metas pro varietate lingua-
 rum distinguens, *Longobardos*, *Baioarios*, *Austra-*
sios, *Burgundiones*, diligenter recensuit, & juxta nu-
 merum quatuor populorum edoctus est plenius qua-
 tuor sibi competere diademata. Quæ simul im-
 perio consolidata *Romano*, *Fredericum* in conspectu
 regum magnificant. Cui *Burgundia* regnum à
 multis retro temporibus usque nunc subpresso regis
 nomine per Comites administratum, nomine dotis
 non est dubium accrevisse, suis hæredibus hæredita-
 rio jure legitime devolvendum, non per electionem
 sicut Imperiale culmen plerunque transfertur, in
 quempiam conferendum. Et licet *Fredericus* in
 adversis hucusque semper extiterit constantissimus,
 vir tamen uxorius reputatur à multis, quærens in
 omnibus quomodo placeat uxori. Rediens siqui-
 dem ab *Italia*, ne quid imperatrici deesset ad glo-
 riam, in terra nativitatæ suæ capiti suo fecit imponi

diadema *Burgundia*, die nativitatæ beatæ virginis, **HENRI-**
 in urbe *Vienna*; *Burgundia* quidem, quam *Italia* **CUS II. rex.**
 vicinam intelligas ad arcendos hostes ab ea parte
 cacumina montium, præcipitia vallium in modum
 exceptionis opponere. *Burgundia* quidem, quam in
 planitie multa per intervalla spectabilem *Araris*
 atque *Rodani* fluentia lætificant. *Burgundia* qui-
 dem, quam aqua salubrior plerisque locis alto lacu
 conclusa, post capturam piscium copiosam reficien-
 dis corporibus indulgere frequenter invitat. *Bur-*
gundia quidem, quam *Agannensis* fundator mo-
 nasterii *Sigismundus* & rex & martyr, multis rexit
 feliciter annis.

Sol passus est eclypsim idibus Septembris.

Alexander papa *Lundoniensi* &
Wintoniensi episcopis.

N *Os* attendentes quod ad regem pertineat
 non ad ecclesiam de possessionibus judicare, ne
 videamur juri & dignitati karissimi in Christo filii
 nostri *H. illustris* Anglorum regis detrahere, qui si-
 cut accepimus commotus est & turbatur, quod de
 possessionibus scripsimus, cum earum judicium ad se
 asserat pertinere, volumus & fraternitati vestre
 mandamus, ut regi possessionum judicium relinqua-
 tis. Data *Tusculani* kal. Octobris.

Comes Willemus de *Magna villa Jerosolimis*
 rediit viij. idus Octobris. Qui peregre profectus
 sicut altaria multarum per *Angliam* ecclesiarum
 habuerat in memoria, sic & rediens habuit in vene-
 ratione pannos, quos civitas *Constantinopolis* vocat
 Imperiales, passim locis distribuens religiosis.

H *Enricus* rex filius regis *Anglia* regnum egre-
 diens, in conflictibus *Gallicis*, in expensis pro-
 fusioribus transiegit triennium. Qui dum per id
 temporis circumquaque *Francorum* limites properus
 peragrasset regia majestate seposita, totus est de rege
 translatus in militem, & flexis in gyrum frænis, in
 congressibus variis reportavit triumphum: sui no-
 minis celebritatem favor popularis evexit, suorum
 in computatione gestorum hylarior fama senem
 censuit admirando victorias, quem lapsum in nego-
 cio beneficium adhuc minoris ætatis in integrum re-
 stitueret. Sic igitur in negotiis militaribus occu-
 pato, dum nil ei deesset ad gloriam navem ascen-
 dens apud *Witsand* in *Angliam* rediit iiij. kal.
 Martii, cum honore debito receptus à rege patre.

A *Ugustinus* Anglorum apostolus archiepisco-
 pus *Dorobernensis*, prope *Cantuariam* sepul-
 turæ sibi locum elegit abbatiam inibi provida suc-
 cessorum dispositione fundatam, & abbatem impo-
 situm debitam archiepiscopis *Cantuariensibus* obe-
 dientiam per annos quingentos legimus exsolvisse.
 Diebus his ultimis *Rogerus* à collegio sanctæ *Tri-*
nitatis ad supradicti loci curam in abbatem assum-
 ptus ab *Alexandro* papa v. kal. Februarii, *Tuscu-*
lani benedictionem, & in signum emancipationis
 indultæ mitram, anulum, cirothecas suscepit.

Alexander pontifex, magnæ & alme *Roma* glorioso
Valentia regi *Lupo*, cœlestis creatoris notitiam ac
 beneplacitum ei servitium exhibere.

Cum superna & incomprehensibilis providentia
 majestatis super gentes innumeras tibi commi-
 serit dominatum, licet sacramenta fidei *Christiana*
 minime tua celsitudo suscepit, tamen sicut ad nos
 usque fama pervenit, cultores et fideles *Christi* qua-
 dam speciali prerogativa diligis et honoras, et eis
 familiaritatis gratiam nosceris non modicam ex-

HENRI-hibere. Tuam igitur excellentiam rogamus et ex-
cus II. rex. hortamur instantius, ut Christianos qui nunc apud
te captivi tenentur ad nos per gratiam tuam liberos
absolutosque remittas, ut omnipotens pater creator
omnium temporale tibi regnum amplifcet et conser-
vet in terris, et illud quod erit sine fine mansu-
rum, per sacramenta fidei Christianæ, post exitum
hujus vite largiatur in cælis redemptor omnium
cujus nomen est benedictum in secula.

Albertus ecclesiæ Romanæ subdiaconus **Alexan-**
dri papæ nuncius venit in *Angliam*. Qui præstita
fidelitate de regia dignitate servanda cum licentia
regis visitans majores ecclesias, archiepiscopis, epi-
scopis, abbatibus, de convocandis ad concilium
generale submonitorias patentes ostendit. Alios
ætas maturior, alios imbecillitas corporis, alios
clandestinis pactationibus involuta numeratio nec
dicam pecuniæ reddidit excusatos. Solus *Wintoni-*
ensis episcopus ad instantiam regis *Francorum* ho-
noratæ quieti donatus est. **Albertus** igitur *Lacia-*
liter incedens per *Angliam*, aliquibus in evectione
vel mora locis in pluribus tridua visus est ho-
nerosus. A quodam etiam auctoritatis non con-
temnendæ viro minus reverenter receptus quam vel-
let, ei pro qualitate delicti pœnam, ut ait, compe-
tentem inflixit, his verbis; Ut digne pro meritis
remuneretur, ipsum Apostolica qua fungimur au-
thoritate suspendimus. Dignum namque & rationi
consentaneum est, ut pœna docente addiscat omni-
modam reverentiam & obedientiam exhibere præ-
latis. **Albertus** postmodum ad preces inclinatus
quorundam, novum genus pœnæ novus examinatore
culparum indixit his verbis. *Juratoria prius cau-*
tione recepta quod nostro pareret mandato, jejunium
trium quadragesimarum injunximus ei pro culpa.

Synodus CCC. x. episcoporum est habita *Rome*
xliij. kal. Aprilis in patriarchio *Lateranensi*;
plurima memoriæ plurimum commendanda statuta
sunt ibi, de quibus saltem inferamus paucissima.

Multarum possessoribus ecclesiarum quos ambi-
tio cæca perurit severius occurrendum est. Nam
cum inde dissolutionis materiam & vagationis in-
currant, unius tantum ecclesiæ curam suscipere de-
bitam, uni provisionem impendere canonica com-
pellantur censura.

Ecclesias interdicto subpositas in anno semel ape-
riant *Templares* vel *Hospitalarii*, set non ibi corpora
sepelire præsumant.

Filiam **Ludovici** regis *Francorum* **Agnetem**
Alexio filio **Manuelis** imperatoris *Constantino-*
politani fœdere nuptiali jungendam in comitatu
magno circa Pascha transmissam audivimus. Velit
Dominus Deus ut auspicio meliori quam filia **Ka-**
roli magni *Constantino* nupserit imperatori, sine li-
beris decedens in matrimonio.

Dux *Aquitannorum* **Ricardus** multis sæpe la-
cessitus injuriis, tandem ad superbiam **Gan-**
fridi de Rancuna penitus edomandam, auxilia-
riis undequaque collectis kal. Maii castellum de
Taileborch obsidione vallavit. Opus desperatissi-
mum, & quod suorum nullus antecessorum attem-
ptare præsumpsit. Castrum igitur supradictum ante
dies istos hostium cuneis prorsus incognitum, tri-
plici vestitum fossato, muri triplicis incentivo re-
bellioni dicatum, armis, feris, repagulis instructum
sufficenter, turribus per intervalla seriatim dispo-
sitis insignitum, comportato lapide manuali muni-

tum in propugnaculis, habundans in victualibus, **HENRI-**
refertum milibus hominum ad pugnam ydoneis, cus II. rex
minime ducis *Aquitannorum* expavit adventum.
Sed postquam ipse dux regionem hostiliter introivit,
dotes prædiorum abduxit, succidit vites, succendit
villas, reliqua demoliendo vastavit, in castelli con-
finio fixit tentoria, machinas prope murum erexit,
opidanos nichil tale præmeditatos vehementer ex-
terrui. Quibus quia res ignominie plena videba-
tur, tot elatæ mentis, tot virtutis probatæ milites
intra muros sine maxima reclamacione concludi, de
communi consilio placuit ut foras erumperent, ex-
ercitum ducis impeterent ex improviso. Quod cum
ad ducis notitiam devenisset, in arma ruere suos
edocuit, retrorsum cedere compulit opidanos. Il-
lis in ingressu portarum hinc & hinc acriter confi-
gentibus, quid equus, quid lancea, quid ensis, quid
galea, quid arcus, quid balista, quid umbo, quid
lorica, quid sudes, quid clava certantibus conferant,
experimento cedebat. Opidanis itaque principalis
cohortis in qua dux præerat assultus acerrimos su-
stinere non ultra valentibus, set intra muros cer-
tatim sese recipientibus, dux impiger invasione fa-
cta se pariter intra villam inmiscet cum hostibus
Rogationum feria tertia. Nusquam locus diffugii,
per plateas hinc inde discurritur, rapinis insisti-
tur & incendiis; ab his quos fortuna benignior in-
ternitioni subtraxerat, ad principale præsidium tan-
quam ad asilum confugitur. Castelli dominus
Ascensionis Dominicæ die sollempni compellitur ad
deditionem: facies universa murorum intra dies
paucissimos complanatur. Alia passim castella per
patriam conscia rebellionis, incentiva superbiæ, præ-
donibus receptacula par infra mensem unum subi-
ere discrimen. Omnibus igitur ad votum comple-
tis dux *Aquitannorum* transfretavit in *Angliam*,
cum honore maximo receptus à patre.

Junior filia *Mathei Boloniensis* Comitis nupsit
filio ducis *Lovania*.

Rogerus Wigornensis episcopus, v. idus Augusti
rebus humanis exemptus est.

Ludovicus rex *Francorum* magnificentiam præ-
decessorum animi liberalitate transcendens, sanctæ
recordationis **Thome** quondam archiepiscopi *Can-*
tuariensis exilium pluribus annis intra *Galliam Cel-*
ticam cum æquanimirate decursum facultatibus suis
habundantius relevavit, Christo sedulum exhibere
sperans obsequium dum oculos pietatis attollens
respiceret archiepiscopum. Exulem itaque brachiis
intimæ caritatis amplexus dum viveret, jam mar-
tyrio coronatum, jam triumphantem in cælis, jam
in terris patrocinantem hominibus, sicut crebra mi-
raculorum indicia longe lateque diffusa passim at-
testantur per orbem, sua corporali præsentia, cum
omni devotione summopere venerari decrevit, ut
ejus meritis & intercessionibus à regno mutabili
transire mereatur ad regnum sine fine mansurum.
Angliam igitur quam nec ipse, nec suorum aliquis
antecessorum aliquo tempore, vel hostili manu, vel
ingressu pacifico visitaverat, nomen peregrinantis as-
sumens & habitum, turba nobilium comitante per-
modica, devotissime visitavit. Rex *Anglorum* pater
Henricus subitum ejus subito prænoſcens adventum
obviam progressurus cum incessisset diplomate, regi
Francorum navem apud *Doveram* egredienti, festi-
nanter occurrit xij. kal. Septembris iij. feria. Quic-
quid honoris ab aliquo potuit vel excogitari, potuit
vel

HENRI- vel impendi, totum *Francis* exhibitum est. Concur-
CUS II. rex. rentibus undique tam archiepiscopo quam episco-
 pis, tam comitibus quam baronibus, tam clero quam
 populo, sollempnis processio majorem ecclesiam il-
 lustravit attentius in ymnis & canticis & lætitia
 summa, tanti principis applaudens adventui v. feria.
 Quantum auri vel argenti *Gallicana* munificentia
 titulos in oblationibus factis evexerit, ne sit qui non
 credat defuit qui scribar. Centum autem vini mo-
 dios à rege, vel hæredibus suis annuatim solven-
 dos *Parisiis* imperpetuum ob martyris reverenti-
 am, & in usus *Cantuariensis* collegii convertendos,
 memoria commendemus. Cum fama semper in
 deteriora proclivior *Romanos* nota, cupiditatis
 asperferit, ad aviditatem ipsorum explendam, si
 præsentibus fuissent, regis *Anglorum* gazæ multiplices
 & thesaurus ab antiquo congestus in exeniis *Can-*
tuaria faciendis expassus, & expositus in commune,
 plene sufficerent, si traxissent eos non orationum vo-
 ta set lucra. Sed ne *Franci* viderentur aliquibus
 aliud quæsisse quam martyrem, manum cohibentes
 à munere martyrium aliquod forsitan pertulerunt in
 mente. Sic rex in jejuniis, in orationibus, in vigiliis,
 cum penes *Cantuarios* triduum consummasset, &
 exeniola quædam in signum dilectionis accepisset à
 rege, vij. kal. Septembris rursus navem ascendit
 aput *Doveram* die Dominica.

Rex pater *Anglorum* his plurimum quærens
 prodesse qui minimum possunt, vicecomites
 publicis functionibus & ratiociniis involutos com-
 modis propriis invigilantes invenit. Quare de com-
 muni salute magis & magis sollicitus, certis in locis
 jurisdictiones aliis fidelibus suis in regno commisit,
 ut cognitus per provincias publicæ potestatis ad-
 ventus terrorem incuteret delinquentibus fiscalia
 supprimentes, & quæ principis læderent majestatem
 regiam indignationem incurrerent. Ferarum cubi-
 lia temerariis ausibus incurfantes, vel muleta re-
 primeret, vel carceralis custodia maceraret diutius.
 Metus pœnæ profugos absterret, animadversio
 gravis percelleret interceptos, homicidæ suspendio
 punirentur, proditores dampnarentur exilio; levio-
 ribus in flagitiis deprehensi truncatione membrorum
 notabiles redderentur. Invasores locorum vigor
 compesceret judiciarius, enormitatem dampni satis-
 factio maturata sarciret.

Rursus aliquot temporum labente curriculo, rex
 intentissimus ad justiciam singulis exhibendam, ut
 artius subditis provideret fidem voluit experiri mul-
 torum. In variis namque professionibus amatores
 justiciæ sollicitius investigans, quem munera non
 corrumpere inter hominum milia requirebat; &
 sic animum à proposito non immutans, circa perso-
 nas mutabiles immutabilem semper sæpe mutavit
 sententiam. Quantum itaque claustralis professio
 querelas pauperum relevaverit, quantum cinguli
 militaris auctoritas restiterit potentioribus, & vi-
 vere jure communi coegerit, novit calamitas op-
 pressorum. Nam abbates modo, comites modo,
 capitaneos modo, domesticos modo, familiarissimos
 modo, causis audiendis & examinandis præposuit.
 Rex denique cum tot fideles suos conditionibus
 tam diversis obnoxios publicis utilitatibus præfecis-
 set, nec alicujus publice retractasset sententiam,
 suffragium aliud commodis privatorum utilius non
 inveniens, oculos erexit ad cælum, & de terrestribus
 cogitans, & aliquid mutuans à cœlestibus, sic homi-

nibus providere curavit, ut homines ab hominum **HENRI-**
 generalitate secerneret, qui licet viverent inter ho- **CUS II. rex.**
 mines superintendentes hominibus, aliquid habe-
 rent, aliquid sentirent, aliquid auderent plus homine.
 Transcens igitur omnibus quæ mutabilitati potè-
 rant subjacere de facili, rex ad sanctuarium Dei re-
 currens, *Wintoniensem*, *Elyensem*, *Normicensem* epi-
 scopos archijusticiarios regni, set certis in locis ea
 forsitan consideratione constituit, ut si cæteri quos
 longe prius præmiserat ipsum regnantem in terra
 minus reveriti fuerint, isti saltem Deum regem re-
 gum, hominum creatorem, judicem conscientiarum,
 operum retributorem revererentur attentius & ar-
 dentius, ut nec ad sinistram declinantes, vel ad
 dexteram, nec opprimerent in judicio pauperem, nec
 causam divitis ob acceptionem muneris colorare
 præsumerent. Itaque si se negotiis secularibus con-
 tra canonum instituta præfules immiscuerint, & ob
 hoc trahantur in causam, regis instantiam, regis in-
 tentionem piam, suam actionem Deo placendam,
 plurimis profuturam, ab hominibus collaudandam
 rigori canonum instanter opponant: sic reatum cul-
 pæ fraternæ caritatis intuitus poterit mitigare. Con-
 silium tamen est, ut ad *Rogeri* bonæ memoriæ quon-
 dam episcopi *Saresberiensis* opus laudabile frequen-
 ter recurrant, qui simili devotione constrictus non
 se prius professus est regni justiciarium, quam ab
 ecclesia *Romana*, quam ab *Anselmo*, *Radulfo*, *Wil-*
helmo Cantuariensibus archiepiscopis, juxta tempo-
 rum successionem cum obedientia virtute sibi fuerit
 hoc onus impositum. Ab episcopis igitur supra-
 dictis, & à conjugibus eorundem querelis justitia
 mediante decisis, reservatis quibusdam ad princi-
 pis audientiam, regi ratio redditur administrationis
 vj. kal. Septemb. aput *Westmonasterium*.

Ut annum præsentem annum benignitatis in-
 telligas, post hyemis nimiam siccitatem, post
 asperos pruinarum incursus, post flatus aquilonares
 toto tempore verno continuos, post fulgura discor-
 rentia circa medium regionis à partibus occidentis
 in orientem, repente placidus imber idibus Junii
 faciem irrigavit agrotum, animos colonorum in sa-
 tionalibus nullam spem reponentium consternatos
 felici commutatione resuscitans. Fructibus arborum,
 foetibus animalium qui nondum prorsus deperie-
 rant, grata sumministrans fomenta. Temperies ita-
 que desuper illapsa benignius sementivam radici-
 unculis vix aliquantulum innitentem, roris & plu-
 viæ succedaneis irrigationibus fecunditati restituit.
 Solaris quoque radii fomes intensior, & proventi-
 bus fructuariis permultum accommodus jugera prius
 arentia, tantam ad ubertatem ex insperato reduxit,
 ut locis in pluribus septem spicas in uno culmo con-
 spiceres. Eventu tali satis debes esse communitus
 aliquid aliud subitum, insperatum, insolitum tuis
 forsitan imminere diebus. Rursus, gratia cœlestis hoc
 anno terrenas potestates in eam erga subditos affe-
 ctionem induxit, ut singulis querelas habentibus
 tam in foro civili quam ecclesiastico sancta consi-
 deratione prospectum esse non dubites. Eo namque
 decursum est, ut in comitiis, sicut supra diximus, rege
 procurante præsideant præfules, & disceptationibus
 quæstionum forensium quæ sanguinis pœnam non
 irrogant, audientiam suam accommodent. Rursus,
 ad consistorium archiepiscopi *Cantuariensis*, si veri-
 tas tibi comes fuerit, cum animi tranquillitate potes
 securus accedere pro merito causæ calculum reporta-
 re.

turus. Ne sui siquidem assessores quos in dandis consiliis & litibus dirimendis habet assiduos à via veritatis exhorbent, & in pecuniæ corruptelam partium studia litigantium universi negotii spem universam reponant, cur & quando terribiles in medium proponi scripturas civiliter introductum sit memoriter tenuerunt. Nam omnes communi sponfione devincti tactis sacrosanctis evangelis publice juraverunt, nemine deferente, se conservaturos in posterum modis omnibus suas manus immunes à munere. Promisit illud idem archiepiscopus in verbo veritatis apud *Pageham*.

C*Advallanus* in *Sudgallia* principatum aliquem habens, fines inter *Anglos* & *Britones* limitatos antiquitus sæpe transgressus est, & marchiam violenter incurfans & cædibus hominum inhianter anelans, totius vitæ cursum studuit in rapinis & in irruptionibus crebris transigere. Qui tandem tractus ante regem & multorum clamoribus impetitus, ibidem dum à rege sub ipsius regis ducatu securus, set pro scelerum immanitate semper deterritus remeasset, obiter hostium interceptus insidiis interfectus est decimo kal. Octobris. Quod quia plurimum in regis majestatis redundavit injuriam, qui prius juxta jus publicum jure debuerat pro meritis tociens excepisse suspendium, pro reverentia regis cujus redibat à curia *Cadvallanus*, ne jus publicum læderetur, à jure publico tutum debuit habuisse præsidium, quousque se reciperet intra terminum à Principis indulgentia securitati plenæ præfixum. Si quis autem hujus insoliti casus terreatur exemplo dum nil simile diebus nostris acciderit, dum hoc rex non reliquerit impunitum, dum in ulciscendo pœna modum excesserit, ad curiam regis vocatus si fuerit accedat intrepidus. Sibi namque *Galenses* solatiari possunt adinvicem, quod mors unius ex suis multorum in mortibus marchionum *Anglis* lugubres & *Normannis* exosas excepit exequias. Cædis itaque conscios & quos fama consentiens suspectos reddidit & publicum examen probavit obnoxios animadversio gravis involvit, quibusdam in patibulo cruciatis bonorum proscriptione dampnatis, quibusdam in abditis nemorum miseram ducere vitam coactis.

L*udovico* regi *Francorum* circa fœdera nuptiarum ultimis in diebus fors arrisit benignior; Trigamiam inter contractus legitimos, & pro tempore felicissimos computandam *Francorum* annalibus inferendum esse recensens, dum ad suscipiendam in trigamia sobolem masculinam, regum in folio collocandam aspiraverit affectio conjugalis. Rex igitur ex matrimonio tam primo quam secundo susceptis quatuor filiabus solummodo, tandem ex tercio quod cum *Adela* magni *Theobaldi* Comitis *Blesensis* filia contraxit, multo felicius feliciter filium procreavit, desideratum à populis, à clero devotius & propensius expetitur. Qui quartum decimum agens annum, undique concurrentibus & occurrentibus tam archiepiscopis, tam episcopis quam regni principibus quorum desiderandus erat assensus, more regio, *Remis* recipitur pridie kal. Novembris & ad omnium hominum hæreditario jure suo regimini subdendorum solamen, patrocinium ac moderamen, omnium in sollempnitate Sanctorum, ut ab omnibus adversis ipsorum omnium mereatur protectione defendi, consecratus est in regem per manum *Guillelmi Remensis* archiepiscopi, regis etiam ejusdem avunculi.

Philippus itaque rex *Francorum* in coronatione

sua, tam in gladio præferendo quam in regis dapibus apponendis *Philippum Flandria* Comitem privilegium habuit ministerialem, utentem duplici jure, paterno videlicet & uxorio.

H*enricus* rex *Henrici* regis *Anglia* filius & *Philippi* regis *Francorum* sororius regis consecrationi *Remis* interfuit, solius affinitatis incitatus & invitatus intuitu. Dum enim *Britannia* pæne nomen orbis alterius mereatur, dum divisos orbe *Britannos* frequenter audieris, restat ut & id audias, quod nullus *Britannia* vel *Anglia* rex quempiam regem *Francorum* aliqua specie subjectionis, aliquo tempore superiorem agnoverit: set is potius habitus sit inter eos amicitiarum nexus, ut in epistolis intercurrentibus se fratres appellare decreverint, quod etiam *Karolus* magnus *Karolus* gratia dei rex *Francorum* & postquam ei laudes imperatorias acclamarunt *Romani* legitur observasse. Prædictis ergo sollempnibus rex *Henricus* interesse decernens, illam nobili-um adunationem singulari suæ præsentis prærogativa plurimum illustravit, & in ore populorum

per *Gallias* futuris temporibus reddidit prædicabilem. In qua nimirum illud inventum est memoriæ commendabilius, quod diadema capiti novi regis impositum ne rex infra minorem adhuc constitutus ætatem gravaretur sub onere, manibus propriis sustentaverit rex *Anglorum*, rejecta clamide paratior ad obsequium. Illud innuens, quod si tempore procedente *Francis* necessitas incubuerit securi debeant ejus implorare subsidium, à quo tale receperint sub ipsa sui regis consecratione suffragium.

A*nastasius* Imperator *Constantinopolitanus* *Clodoveo* regi *Francorum*, regis dignitatis insignia, coronam scilicet auream & tunicam bracteā transmissit, eidem concessa per litteras potestate regnandi. Sic *Clodoveus*, angelo crisma ministrante de cœlo per beatum *Remigium* *Remis* regalem recepit sollempniter unctionem, cujus successores in regno *Francorum* non juxta lineam consanguinitatis ordine successorio successerunt assidue, set pro nationum varietate primitus ^(a) *Merovingi*, postmodum ^(b) *Præfectorii*, demum agnominati sunt ^(c) *Capiticii*, qui postquam Majores domus in *Francia* principari cessarunt, persistentes in Christi fide fideles fidem fidelissimam subditorum experti sunt, in tantum ut in regio diademate *Galliarum* favore debito sublimati, præsentis vitæ cursum non gladio, non veneno, sed sorte communi pacifice consummaverunt.

A*lexander* papa karissimo in Christo filio *Presbitero Johanni* illustri & magnifico *Indorum* regi salutem, & *Apostolicam* benedictionem. Audiveramus jampridem referentibus multis & etiam fama communi, quomodo cum sis Christianam professionem professus piis velis operibus indefinenter intendere. Sed dilectus filius noster *Philippus* Medicus qui de intentione propria & proposito tuo, cum magnis & honorabilibus viris tui regni se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus constanter nobis retulit, se manifestius ab his audivisse, quod tue voluntatis sit & propositi erudiri catholica & apostolica disciplina, & ad hoc ferventer

Henricus rex.

^(a) à tempore *Mervei* regis.

^(b) à tempore *Pipini* qui ex præfecto palatii factus est rex.

^(c) à tempore *Hugonis* Capet regis.

HENRI- ferventer intendas, ut tu & cuncta plebs tua
cus II. rex. sublimitati commissa nichil unquam videamini in
 fide vestra tenere quod à doctrina sedis Apostolica
 dissentiat. Illud etiam ad commendationem tue
 virtutis accedit, quod sicut pradietus Philippus se
 à tuis asserit audivisse, ferventi desiderio cuperes in
 urbe habere ecclesiam & Jerusalem altare ali-
 quod ubi viri prudentes de regno tuo manere pos-
 sent, & Apostolica plenius instrui disciplina, per
 quos tu & homines regni tui doctrinam ipsam fa-
 cilis recipere & tenerent. Nos autem vos ab his
 articulis in quibus erratis à Christiana & catho-
 lica fide revocare volentes, prafatum Philippum ad
 tuam magnitudinem mittimus, per quem de arti-
 culis Christiane fidei in quibus tu & tui à nobis
 discordare videmini in proximo per Dei gratiam
 eruditus, nichil prorsus timere poteris quod de erro-
 re tuam, vel tuorum salutem impediat, vel in vo-
 bis nomen Christianitatis obfuset.

An. Dñi **1180.** **Willelmus de Magnavilla** Comes *Exsexia* plene
 gratiam regis *Anglorum* adeptus, in plenitudine
 magna diviciarum, & deliciarum sibi fœdere nuptiali
 conjunxit *Hadewisam* Comitissae *Albemarle* primoge-
 nitam. Dos igitur & donatio propter nuptias locis
 in pluribus, æquis passibus incedentes, hinc & inde
 sollempniter repromissæ sunt. *Albemarlenfis* itaque
 comitatus ad tuendos *Normannia* fines ab antiquo
 statutus & nunc dotalibus instrumentis insertus, ne
 quid minus à munificentia regali descenderet, cum
 omnibus pertinentiis suis cismarinis & transmarinis,
 per internuntios regis est in dotem à rege collatus.
 Quia vero duorum comitatum *Exsexia* scilicet &
Albemarle geminati fasces in unam eandemque per-
 sonam Comitissae *Willelmi* concurrunt, ut in fide con-
 jugalis thori *Willelmus de Magnavilla*, magna fi-
 dei sponfione devinctus semper fidelius perseveret,
 Abhinc dum ad regis præsentiam accessurus seorsum
 à cæteris voce præconia requireretur ex nomine jure
 Comes censendus est *Albemarle*. Feliciores eventus
 in tempora proventuros prælagio felici sufficienter
 commonitus, quia dies illa sollempnis, dies nuptialis,
 die plenæ lunæ, die festo beati Felicis illuxit. Acta
 sunt hæc apud castellum *Pleizet* in *Exsexia* nono
 decimo kal. Februarii.

Circa dies istos *Conradus* filius Marchionis de
Monteferario Christianum archipræfulem *Ma-*
gentinum & archicancellarium imperatoris in *Ita-*
lia coniecit in vinculis, in rupe sanctæ *Christine*.

Mandato *Philippi* regis *Francorum* *Judei*
 quocunque loco per *Franciam* domicilium
 contraxissent, dum sabatizarent & in nullo regem
 offenderent xv. kal. Februarii sunt artæ mancipati
 custodiæ; sed tandem xv. milia marcarum fisco sol-
 ventes quasi beneficio restitutionis in integrum re-
 spirarunt.

Quoniam sub Principe novo sub rege puero con-
 filia malignantium fortius invalescunt, ne quid regi
Francorum *Philippo* *Franci* suggererent in injuriam
Normannorum, quorum finitimis semper est su-
 specta potestas & per orbem terrarum gloria prædi-
 cabilis, rex *Anglorum* *Henricus* occurrendum in
 tempore maturiore consilio procuravit. Cujus rei
 curam ad regis instantiam *Ricardus Wintoniensis*
 episcopus in se suscipiens, tercio nonas *Marci* trans-
 fretavit secum habens legationis consortem magi-
 strum *Walterum de Constanciis* sigillarium regis.
 Qui venientes *Parisi* *Ludovicum* regem pressum

senio reppererunt ægritudinis decumbentem in **HENRI-**
 lecto. **cus II. rex.**

Clerici *Lemovicenses* citra conscientiam & af-
 sensum *Henrici* regis *Anglorum* & *Ricardi*
Ducis Aquitanorum Sebrandum ecclesiæ *Picta-*
vensis Decanum in episcopum elegerunt. In ultio-
 nem talis excessus eorum bona confiscata sunt, do-
 mus subversa, succisæ vites. Quod cum ad *Alexan-*
dri papæ noticiam pervenisset, dedit in mandatis ar-
 chiepiscopo *Bituricensi* *Guarino* quatinus de causa
 cognosceret, & mediante justitia terminaret. Venien-
 tes ad archiepiscopum clerici *Lemovicenses* eum mor-
 tuum invenerunt. Sed ne laborasse viderentur in va-
 num archipresbyter *Brivatenfis* domini papæ literas
 adhuc clausas interuit manu defuncti, dicens, Quod non
 potuit vivus expleat vel defunctus. Cujus & meritis &
 intercessione, sicut dicitur, pacem regis & ducis episco-
 pus *Lemovicensis* emeruit.

Henricus rex filius regis venit in *Angliam* kal.
 20 Aprilis & cum honore maximo receptus à patre re-
 liquis præsentibus sacrosanctis juravit apud *Radin-*
gam, quod dispositionem paternam in omnibus se-
 queretur, vel in donatione villarum, vel castellorum,
 vel beneficiorum quorumlibet, quæ præsentem quadam
 continebantur in Carta. Quo facto, rex pater apud
Portesmne, rex filius apud *Douram* transfretaverunt.
 Rex autem pater in urbe *Cenomannica* pascha proxi-
 mum celebravit.

Philippus rex *Francorum* *Margaritam* filiam
 30 *Baldewini* Comitissae *Hamaucensium* ex *Mar-*
garita sorore *Philippi Flandrensis* Comitissae duxit
 uxorem apud *TRUNCUM*. Nuptiæ celebratæ sunt apud
BATPAUMES. Quid igitur in expletione matrimonii
 tam sollempnis memoriæ commendandum audivi-
 mus; A locorum nominibus res ibi gestæ frequenter
 inditos de supernis sortiuntur eventus. Quid itaque
Balac filius *Sephor* dixerit *Balaam* filio *Beor* recor-
 dare, dixit enim complofis manibus. Ad maledicen-
 dum inimicis meis vocavi te quibus è contrario ter-
 40 ciobenedixisti. Nos igitur si per *Truncum* fœcundi-
 tatem in sobole, si per manus complofas gaudium
 maritali sub fœdere præsignari dixerimus, attonitos
 forsitam auditores reddemus. *Henricus Silva-*
nectensis episcopus tam apud *Truncum*, quam apud
Batpaumes celebravit divina.

Guido *Senonensis* archiepiscopus *Margaritam*
 50 *Philippo* regi *Francorum* conjugatam unxit in
 reginam apud *Sanctum Dionysium* die scilicet *Ascen-*
sionis. Altiterunt autem ei suffraganei *Mauricius*
Parisiensis, *Manasses Aurelianensis*.

Ludovicus rex *Francorum* quia jus suum & pote-
 statem in *Philippum* regem transtulerat, ne quid in
 regno statueret citra filii conscientiam, sigilli sui po-
 testate privatus est.

Inter regem *Philippum* & matrem suam *Alam-*
 ortis adinvicem inimiciciis, castella, quæ nomine do-
 nationis propter nuptias fuerant reginæ collata de re-
 gis mandato, regis invaserunt ministri, custodibus
 castellorum violenter ejectis. Sed postmodum rex
 60 & mater ad arbitrium regis *Anglorum* concordiam
 inierunt, in colloquio quod habitum est inter ipsos
 reges prope *Gisortium* vigilia scilicet *Apostolo-*
rum.

Ego *Philippus* Dei gratia rex *Francorum* & ego
Henricus eadem gratia rex *Anglorum*, ad omnium
 volumus tam præsentium, quam futurorum pervenire
 noticiam, quod fœdus & amicitiam fide media
 &

HENRI- & sacramento innovavimus, quam dominus meus
CUS II. rex. rex Francorum, & ego Henricus rex Anglorum firmaveramus inter nos apud Lueri in presentia Petri Cardinalis & Ricardi Wintoniensis episcopi, & ut inter nos tollatur amodo omnis materia discordie, concessimus adinvicem, quod de terris & possessionibus, & de omnibus aliis rebus quas habemus modo alter adversus alterum nichil amodo petet excepto eo de Avernia de quo inter nos est contentio, & excepto feodo de Castro Radulfi, & exceptis minutis feodis & divisis terrarum nostrarum de Berri si homines nostri quid inde interceperint, vel inter se vel adversus alterum nostrum. Si autem super his que superius excepta sunt per nosmet ipsos convenire non poterimus, ego Philippus rex Francorum elegi tres episcopos & tres Barones, & ego Henricus elegi tres episcopos & tres Barones, qui hoc inter nos dicent, & nos eorum dicto bona fide firmiter stabimus. Hac autem omnia suprascripta nos observaturos & fide & sacramento promissimus. Acta sunt hac iiij. kal. Julii inter Gisortium & Triam.

Comes Cabilonensis & Hubertus de Bello Loco conspiraverunt adversus Abbatem Cluniacensem, & adversus plures in partibus illis ecclesiarum & cœnobiorum prælatos. Ad quorum tyrannidem reprimendam Philippus rex Francorum auxiliis undique congregatis movit exercitum. Cujus ad votum cum omnia successissent, & paci providisset ecclesiarum, reversus est.

Ludovicus rex Francorum gravi tactus infirmitate Parisius, quicquid in auro vel argento, quicquid in geminis vel anulis, quicquid in vestibus preciosis vel ornamentis regalibus possidebat coram se jussit afferri. Sicque juxta consilium episcopi Parisiensis & duorum abbatum sancti Germani sanctæ Genovefæ pauperibus erogari præcepit. Qui quarto decimo kal. Octobris diem clausit extremum sepultus in monasterium Cisterciensis ordinis quod vocatur Barbellum, quod ipse propriis sumptibus ædificaverat.

Philippus Aymari natione Turonicus mandato regis in Angliam veniens numismatis innovandi procuracionem suscepit. Hyemali siquidem festo beati Martini moneta veteri reprobata nummus in forma rotunda commercii hominum passim est per regnum expositus. Philippus itaque dum fisci commodis totus invigilare deberet, & debita cohercione retundere falsariorum argutias, de culpa lata monetariorum graviter accusatus, si regiam indignationem evasit indulgentia principis liberatus à pœna, revocatus à rege sine nota minime repatriavit.

An. Dñi Quatuor reges in uno prælio simul legimus corruisse, sed quatuor reges ad unum colloquium pacificos convenisse, pacificos recessisse perraro reperimus. Philippus rex Francorum, rex Anglorum Henricus, rex Henricus filius regis Anglorum, rex Scottorum Wilhelmus ad colloquium pacifici conveniunt, pacifici recesserunt.

Rex Francorum Philippus suo commorantium in palatio crebris inculcationibus frequenter accepit qualiter rex Anglorum Henricus regnum suum tam late diffusum, à tam barbaris nationibus Scotis videlicet & Walensibus inhabitatum ex ultima parte pacifice gubernaret: ut igitur in amministrazione regni tanti Principis informaretur exemplo, de sententia communi domesticorum inclinatio-

trahebatur, ut prædicti regis consilio se totum supponeret: Quod & factum est.

HENRI-
CUS II. rex

Rex pater Anglorum cum totam Normanniam filii sui regis dispositioni supponeret, & ad nutum ejusdem filii ministros in ea constitueret, & eundem filium Philippi regis Francorum si necessitas id exigeret protectorem relinqueret, omnibus provinciis ad suam jurisdictionem spectantibus pro voluntate sua compositis & bona pace gaudentibus, in Angliam rediit viij. kal. Augusti, sanctum Thomam visitans orationum causa.

Philippus Comes Flandrensiū audiens qualiter rex Francorum Philippus, rex Anglorum Henricus confœderati fuissent, quotquot Francorum, quotquot Flandrensiū potuit adversarios suscitavit domino suo ligio. Rem eo devenisse prænuncians, ut eorum munitiones vel subverterentur vel pro regis arbitrio deputarentur custodiæ. Fredericum etiam Imperatorem Romanum, nunc per nuntios, nunc in propria persona sollicitavit attentius, ut adversus regem Francorum insurgeret & imperii limites dilataret usque scilicet ad mare Britannicum. Comes itaque Philippus domini sui regis non respiciens ad ætatem, & immemor sacramenti quod sub audientia tot & tantorum Ludovico regi præstiterat de filio suo rege custodiendo, protegendo, legaliter instruendo, quanto potuit exercitu congregato Noviomenses attrivit, fines Silvanectensium depopulatus est, succendit villas, vineas extirpavit.

Comes Stephanus castelli dominus quod Sacrum Cesaris appellatur jus naturæ transgrediens sic ad injuriam regis Francorum nepotis sui tyrannidem exercere decrevit, ut ad diminutionem regis dignitatis castellum sancti Bricii quod allodii jure fuerat ab antiquo possessum, Comitris Flandrensis dominationi subiceret, & homagiū faciens prædicto Comiti de præfato castello quod prius liberum fuerat invecundius tanquam in servitutē redigeret.

Humbaldus Hostiensis episcopus electus in Apostolicum vocatus est Lucius papa iiij.

Henricus rex filius regis, Dux Aquitanorum Ricardus, Gaufridus Dux Britonum fœcundæ matris gloria memorialis, absentiam patris sui regis Anglorum virtute magna supplere volentes, ut consiliis malignantium innocentiam Philippi regis Francorum opprimere nequiter intenduntium viribus totis occurrerent, copiosum undique congregarunt exercitum, & viribus junctis ad auxilium prædicti regis unanimiter accurrerunt. Comitem itaque

Stephanum castelli quod dicitur Sacrum Cesaris dominum execrabilem edomare prima facie decreverunt. Cujus bona, villæ, castella, possessiones intra paucos dies cesserunt in direptionem. Juga boum circiter quinque milia data sunt Brebantinis in prædam. Cum itaque prædictus Comes viribus esset inferior & regibus nequirit resistere, nepotis sui regis provolutus ad pedes, delicti veniam humiliter impetravit. Inde progredientes duo reges & sui, Duce in Burgundia, Campania Comitissâ, utriusq; regis sororem & eorum complices viribus impares dampnis affecerunt gravissimis. Inde regredientes Flandrensiū Comitem retrocedere compulerunt. Qui veritus à facie regis Henrici filii regis Anglorum intra castellum de Crespi sese recepit, & nisi consilia familiarium regis Anglorum fraudulentem, sicut dicitur, præpedissent, in castello conclusus pro penuria victualium intra dies paucissimos coactus fuisset ad deditiōem.

Rogerus

HENRI-
cus II. rex. *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus viam univer-

An. Dñi
1182. *Anfridus Henrici regis Anglorum* filius eccle-
siæ *Lincolniensis* electus, dum à Domino papa
fuisse ejus electio confirmata, cum eidem ecclesiæ per
vij. annos pacifice præfuisse, & ecclesiæ bona dispo-
suisse pro velle, nec ei questio moveretur in aliquo,
præsentibus tam rege, tam archiepiscopo quam epi-
scopis pluribus, electioni sponte renunciavit apud
Merlebergam in epiphania Domini. Qui prius à
patre suo fratre suo rege consentiente fuerat sollemp-
niter institutus *Angliæ* Cancellarius.

Rex *Anglorum Henricus* ætatis annum inchoans
quadragimum nonum dum mentis & corporis in-
columitate vigeret, dum regnum suum undique tran-
quillæ pacis commoditatibus frueretur, apud *Wal-*
tham episcopi *Wintoniæ* regni convocavit majores.
Itaque præsentibus illis & approbantibus quam-
dam pecuniæ suæ partem in causas pias erogare de-
crevit, necessitatibus *Ierosolimitanorum* imprimis
propensius providere procurans. Quadraginta si-
quidem duo milia marcarum argenti, quingentas
marcas auri distribuit. Quo facto, quinto non. Mar-
cii transfretavit apud *Portesmuæ*.

Rex *Francorum Philippus*, regis *Anglorum* tam
pater quam filius, *Philippus Comes Flandrensis*, &
qui consiliis ejus passim in regno *Francia* à fidelita-
te Domini sui recesserant, post clausum pascha *Sil-*
vanectis conveniunt. *Henricus Albanensis* epi-
scopus Domini papæ legatus interfuit. *Wilhelmus*
quoque *Remorum* archiepiscopus & episcopi multi.
Quid actum sit tibi docebunt sequentia.

Rex *Anglorum Ricardo Wintoniensi* episcopo
salutem.

Philippus Comes Flandrensis reddidit regi Fran-
corum *Perefont*, & rex idem castrum episcopo
Suessionensi, & episcopus *Agathæ* quæ fuit uxor
Hugonis de Oisi, quod eam hereditarie contingit te-
nendum de ipso episcopo, & episcopus de rege. Civi-
tas quoque *Ambianis* concessione regis *Francorum*
remanet episcopo *Ambianensi* de ipso rege tenenda, &
si Comes Flandrensis quicquam calumpniabitur in
ea, episcopus *Ambianensis* inde ipsi Comiti plenitudi-
nem justitiæ in curia sua vel in curia regis exhibe-
bit. Comes *Claremontis* & *Radulfus de Chuci* rema-
nent ex toto in manu regis *Francorum* liberi omnino
à Comite Flandriæ. *Philippus* quoque Comes Flan-
drensis clamavit quietum regem *Henricum* filium me-
um de omnibus conventionibus quæ inter eos erant.
Concessit etiam ut *Barones Flandrenses* plenarie fa-
ciant michi servitium meum quod michi debent de
feodo quod de me tenent, & quod feoda illa sine recu-
peratione amittant nisi servicia mea michi fecerint.
Convenit etiam ibidem inter nos, quod nullus ex su-
is amittet terram in *Flandria* propter servitium me-
um si mihi servire in terram meam venerit. Omni-
bus igitur ad pacem reductis, quotquot à fidelitate
regis *Francorum* recesserant consilio regis *Anglorum*
& opera redierunt in ejus ligantiam. Dampna tam
hinc quam illinc illata mutua compensatione deleta
sunt.

Johannes Porphyrogenitus imperator *Constantino-*
politani apud *Antiochiam* veneno periit: duos
filios relinquens superstites. *Manuel* filius junior
favore *Græcorum* factus est imperator. Primogenitus
disparuit filium habens *Andronicum*. Circa dies
istos cum *Manuel* per annos circiter xl. regnasset

Constantinopoli moritur, *Alexium* quem ex filia **HENRI-**
Reimundi Principis Antiochia procreaverat succes-
sorem relinquens. *Andronicus* prædictus pace simu-
lata *Constantinopolim* venit, *Alexio* fidelitatem in
ecclesia sanctæ *Sophiæ* juravit, ejusque capiti regni
diadema præsentibus cunctis imposuit, eumque sca-
pulis suis impositum per mediam civitatem equita-
torio more portavit. Post aliquantulum temporis
10 *Andronicus* mutato consilio *Prothosalvaston* cru-
deli morte peremit, imperatricem *Alexii* scilicet
matrem extinxit, quotquot imperatori *Manueli* fi-
deles esse cognoverat interfecit, imperium usurpavit,
Alexium ut fertur submersit, uxorem ejus *Agne-*
tem, *Ludovici* scilicet *Francorum* regis filiam, sibi
matrimonio copulavit.

Rogerus Eboracensis archiepiscopus dum adhuc
viveret ab *Alexandro* papa privilegium im-
petravit, quod si quis clericus suæ jurisdictioni sup-
positus agens in extremis testamentum conficeret, let
20 propriis manibus bona propria non distribueret, ini-
ciendi manus in bona defuncti facultas esset archie-
piscopi. Quoniam itaque quod quisque juris in al-
terum statuerit, uti debet eodem jure, post mortem
archiepiscopi quæcunque reperta sunt suis in archi-
vis reposita iusto Dei judicio confiscata sunt, quorum
summa fuit undecim milia librarum argenti monetæ
veteris, & aurei trecenti, una cuppa aurea, vij. argen-
teæ, ciffi ix. argentei, tres cuppæ mazerinæ, tria sal-
30 saria argentea, xl. coclearea argentea, viij. scutellæ
argenteæ, discus magnus argenteus, pelves argenteæ.

Henricus Dux Saxonum *Matildem* filiam re-
gis *Anglorum* primogenitam habens in con-
jugem, insurrexit in *Philippum Colonensem* archie-
piscopum, & eum enormibus dampnis affecit. Archi-
episcopus copiis undique congregatis viriliter Duci
restitit, Imperatoris auxilium adeptus & gratiam.
Res tandem eo processit, ut Principum totius impe-
rii calculo sentenciali prolato, Dux exilium cogere-
tur subire. Qui veniens in *Normanniam* ad socerum
40 suum, habens secum ducissam, habens & duos filios
Henricum & *Otonem*, habens & filiam nubilem,
tertius namque filius *Lotharius* nomine remanserat
in *Teutonica*, receptus est honorifice, plusquam per
tres annos continuos habundanter exhibitus profusi-
oribus epulis & regali munificentia.

Walterus Rosensis episcopus obiit.

Ricardus *Cantuariensis* archiepiscopus vij. idus
Octobris quamplurimis undique viris concur-
rentibus religiosus in *Rosensi* capitulo præfens,
50 pontificis inibi canonice substituendi gerebat in ani-
mo sollicitudinem. Prior igitur & conventus ecclesiæ
Rosensis ab archiepiscopo petita licentia, quibuslibet
aliis è collegio suo semotis sese quodam in salutato-
rio receperunt consilium habituri communiter: ubi
vota votis forsan contraria, diem diutius protraxe-
runt. In electione tandem episcopi forma quondam
à patribus orthodoxis generaliter introducta, sic
observata fuit ea die districtius, ut emendicatis ali-
unde suffragiis uterentur *Rosenses*. Post longos
60 namque tractatus habitos separatim cum diversis
sæpe personis, *Gualerammum Baiocensem* archidia-
conum allateralem archiepiscopi clericumque dome-
sticum archiepiscopo, sicut diximus, in capitulo
præfidente sollempniter elegerunt. Archiepiscopus
autem evangelii textum in manibus habens in spiri-
tualibus curam episcopatus commisit electo, per anu-
lum etiam eundem electum instituit regalium posses-
sorem.

HENRI-
cus II. rex.

forem. Præfens erat ibi regni Justiciarius in institu-
tione *Rofensis* episcopi regi nil vendicans. Nam si
consuetudo memoriam hominum sursum versum
excedens diligentius exquiratur, profecto reperies
quod *Rofensis* episcopus, non ut alii per regnum epi-
scopi vel abbates, in regis præstationibus regi seu
vicecomiti tenetur obnoxius, quinimmo duntaxat
archiepiscopo soli, vel officialibus suis in quibuscumque
functionibus publicis pro tempore satisfaciet.

Ricardus Cantuariensis archiepiscopus necessari-
is ecclesiæ suæ causis urgentibus transfretavit apud
Doveram idus Novembris, & in sabbato sequentis
decimi mensis *Rofensem* electum ordinavit presby-
terum, & sequenti die Dominica eundem episcopum
apud *Lexovium* consecravat.

An. Dñi
1183.

Canonici *Lincolnienses* edictis sibi propositis,
tam à rege quam ab archiepiscopo, die Domini-
ca qua cantatur *Jubilate*, convenerunt in capitulo
Lincolniæ. Quibus ibi tractatum communem ha-
bentibus, de consilio matris suæ longo tempore jam
vacantis *Walterus de Constantiis* ejusdem loci ca-
nonicus & archidiaconus *Oxenfordensis*, à canoni-
cis, qui præfentes tunc aderant, præsentibus regis &
archiepiscopi nunciis, communiter est in episcopum
Lincolniensem electus. Sed quoniam rex, archie-
piscopus, *Walterus* tunc temporis agebant in trans-
marinis, de communi fratrum decreto quid actum
fuerat in capitulo directis nunciis ad eos perlatum
est. Electione sollempniter confirmata, de permis-
sione *Cantuariensis* archiepiscopi *Johannes Ebroi-
censis* episcopus prædictum electum presbyterum
ordinavit in sabbato pentecostes, quem postmodum
Cantuariensis archiepiscopus episcopum consecravat
Andegavis in ecclesia sancti *Laudi*.

Obit *Simon Abbas* ecclesiæ sancti *Albani* de-
cimimus nonus.

De morte regis Henrici filii regis Henrici.

Guarinus Abbas ecclesiæ sanctæ *Albani* vi-
cesimus.

Quinque
Fulcones
fuerant
Comites in
Andegavia.

Fulco Rufus filius *Ingelgerii*.

Fulco Bonus filius *Fulconis Rufi*.

Fulco Nerra filius *Mauricii Comitis*.

Fulco Rechin filius *Alberici Comitis de Gasti-
neis*.

Fulco filius *Fulconis Rechin* affinitate conjun-
ctus est *Helyæ Comiti Cenomannensium Sibillam*
filiam ejus unicam & hæredem ducens uxorem. Ex
qua genuit *Galfridum Plantagenest* tam patris
quam avi materni legitimum successorem. In ma-
trimonio Comitis *Sibilla* defuncta, ne quid ipsi *Ful-
coni* deesset ad gloriam, cum nominis sui fama per
orbem laciùs claresceret, à regni *Ierosolimitani*
principibus unanimiter evocatus in solio *David* ma-
gni regis sollempniter collocatus est, *Millesendem*
Baldemini secundi regis filiam unicam & hæredem
uxorem accipiens; ex qua duos genuit filios, post pa-
trem ordine successorio reges in *Ierosolima*, *Baldemi-
num* & *Amalricum*. *Gaufridus* magnanimitate *Ful-
conis* & industria roboratus, adeo paternis successi-
bus incitatus est, ut & ipse de semine regio compa-
rem affectaret sibi fœdere nuptiali jungendam.
Matildem itaque regis *Anglorum Henrici* pri-
mi filiam unicam & hæredem accepit uxorem. Quæ
cum prius *Henrico* nupsisset Imperatori, terque cum
ipso pariter in consortium imperatoris majestatis
Romæ coronata fuisset, licet ex eo prolem aliquam

non sustulerit, nihilominus tamen post mortem Im-
peratoris de mariti prærogativa semper enituit, HENRI-
cus II. rex
quoad vixit sibi nomen retinens Imperatricis. Igitur
ex imperatrice *Gaufridus Comes* procreavit *Henri-
cum* secundum. Qui cum ætatis annum ageret de-
cimum quintum cingulo militari donatus est ab a-
vunculo matris suæ *David* rege *Scotorum* apud
Karlui in festo pentecostes. Ætatis anno xvij. du-
catum adeptus est *Normannia* quam pater suus
10 viribus *Andegavorum* accinctus de manibus *Ste-
phani* regis *Anglorum* potenter extorserat. *Gaufri-
dus Comes* in ætate virili feliciter undequaque tri-
umphans lectum incidit ægritudinis. Inque solo ma-
terno sibi locum eligens sepulturæ, dum apud castrum
Lidii diem clausisset extremum sepultus est *Ceno-
mannis* in ecclesia sancti *Iuliani*. Mortuo *Gaufrido*,
filius ejus *Henricus* ætatis annum inchoans xix. *Wil-
helmi Comitis Pictaviensium* primogenitam *Alienor*
alienatam à thoro *Ludovici regis Francorum* & sub
20 examine *Sampsonis Remorum* archiepiscopi propter
cognitionē disjunctam, sibi thori participem sociavit,
cum ea simul *Aquitannici* ducatus optinens princi-
patum. Postmodum *Henricus* secundus à nativita-
te sua xxij. annis fere decursis post mortem *Stephani*
regis in regem *Anglorum* consecratus est. Et ut titu-
los plures ab antecessoribus emanantes sub una
clausula sub unius persona complectamur paucissi-
mis, *Henricus* rex *Anglorum*, Dux *Normannorum*
& *Aquitannorum* & Comes *Andegavensium* avo
30 materno tam in sobole procreanda quam in sobole
numerosa multo felocior, ex legitimo matrimonio
sex filios sustulit, & tres filias, fœcunditatem matris
Alienor alienis etiam generationibus prædicabilem
offerentes. Ex filiis autem duobus in pueritia subla-
tis de medio, quatuor & superstitēs & incolumes in
spem magnam virium exercendarum succrescunt, &
in hostibus prosterneendis, & mores antecessorum, &
actus imitari non cessant, & in nationibus diversis
per orbem quæ juxta dispositionem paternam suo re-
gimini deputantur, cum moderatione justitiæ vir-
gam directionis assumere strenuis repromittunt ope-
40 ribus. *Henricus* horum quatuor primogenitus in re-
gem *Angliæ* consecratus est. *Ricardus Comes*
Pictaviensis est assignatus à patre. *Galfridus*
tocius *Britanniæ* nactus est principatum. *Johannes*
de promissione patris & provisione securus diversas
Hyberniæ portiones si desuper ei datum fuerit in
monarchiam reducet. Filia vero tres regis ut dixi-
mus, & *Alienor*, alienationem à nativo solo forsitan
50 eo sustinent æquanimius, quod de semine regio pro-
creata nupserint regiæ stirpis viris illustribus. Quo-
rum nomina licet subiticeam populos quibus præfunt
præterire non convenit. Hinc etenim *Saxones*, hinc
Hyspanos, hinc *Siculos* debita coheritione refranant.
Inter hos itaque populos victu, vestitu, moribus, ha-
bitatione tam remotos ab *Angliæ* filias regis *An-
gliæ* commorantes barbaries faxea *Saxonum*, du-
buis *Yspanorum* sub *Agarenis* conflictus, tyrannis
effera *Siculorum* poterant in continuum horrorem
60 inducere, nisi generositas aviæ suæ *Matildis* Impera-
triciis, & in ejus formineo corpore virile pectus ne-
ptibus suis tolerantia semitas, & apertas patientiæ
vias imitabiles præmonstrassent. Set ut sexus infir-
mior in aliquo firmiter relevaret filias *Alienor*, alie-
num aerem sub annis tenerrimis imbiberunt, ibidem
enutritæ salubrius, diversitatem quoque facilius alie-
narum sunt edoctæ linguarum. Cum igitur ad nu-
tum

HENRICUS II. rex. tum regis patris fors humana fere responderet in singulis, ne quid consentaneum paci præteriret intactum, suæ studuit posteritati prospicere. De pace namque firmitus inter filios statuenda sollicitus, & fratrum discidium generationibus multis naturaliter insitum evitare procurans, regem filium petiit ut de ducatu sinus *Armorici* quem *Gaufridus* frater suus cum *Constantia* filia *Conani* Comitis unica simul & hærede legitima dotis nomine possidebat, homagium ejus reciperet & ligantiam. Hoc etenim vinculo debitæ subjectionis exhibitorio de liberalitate regum *Franciæ* Comites *Britanniæ* ducibus *Normannorum* ab antiquis temporibus tenentur astricti. Quod pater petiit factum est *Andegavis*. Postmodum ad hoc potius pater operam dedit operosissimam, ut idem rex filius *Ricardo* fratri suo ducatum concederet *Aquitanniæ*, tam ab ipso *Ricardo* quam à suis hæredibus tractu temporis irrefragabiliter possidendum. Tunc demum rex filius patri suo patenter ostendit se Baronibus *Aquitannicis* contra *Ricardum* fratrem suum confederationibus multis astrictum. Inductus ea fuerat occasione quod *Ricardus* castellum de *Clerevals* à retroactis temporibus constitutum sub ditione Comitum *Andegavensium*, in injuriam suam munitionibus multis contra suam firmaverat voluntatem. Sed ne patris indignationem incurreret, quod pater petebat se facturum spondit apud *Mirabellis*, dummodo *Ricardus* homagio sibi præstito ligantia facta fidelitatem sibi tactis sacrosanctis reliquiis repromitteret. Ad hanc vocem *Ricardus* vehementer excaudit, incongruum esse dicens, ut dicitur, cum eodem ex patre, cum eadem ex matre traxisset originem, si fratrem primogenitum aliqua specie subjectionis superiorem agnosceret, set sicut ipsi fratri suo regi lege primogenitorum bona debebantur paterna, sic in bonis maternis æqua lance successionem legitimam vendicabat. Rex pater hoc audiens iracundiæ calore succensus adversus *Ricardum* dura proposuit, & ut ad edomandam *Ricardi* superbiam rex filius totus insurgeret instanter indixit. *Gaufridum* quoque *Britanniæ* ducem, ut cum fratre suo rege domino suo ligio fideliter staret commovit. Sic rex filius movit arma non insurgens in patrem sicut assererat constanter, sed *Pictaviensibus* veniens in auxilium quos *Ricardus* indebitis vexationibus, & violenta dominatione premebat, *Pictaviensibus* inquam, qui de jure communi se suo subdendos regimini, nec alicui fratrum suorum eo superstitite contendebant. Habitis itaque frequenter inter se colloquiis cum nulla spes haberetur de pace, copiosum rex filius undique congregavit exercitum, & à facie patris sui declinans ad quem de jure noverat tuitionem *Aquitannicæ* regionis spectare dum viveret, dum infra paucos dies cum *Ricardo* fratre suo prinia facie, cum etiam auxiliariis suis quicumque, vel quanticumque, vel quotquot essent congregari decrevisset, ejus vita velut à te-xente præcisâ spem multorum præcidit sub ipso militantium, & expectantium post mortem patris regnare cum ipso; siquidem in flore suæ juventutis cum à nativitate sua compleisset xxviiij. annum additis xiv. septimanis & sex diebus, intra *Gasconiam* in illo tractu terræ quæ *Turonnia* dicitur, aput castellum *Martel* inter populos satis barbaros in festo sancti *Barnabæ* communi sorte rex filius est substractus de medio: Sententiam illam judicio prudentium virorum approbandam relinquens,

quæ filios dum insurgunt in patres quibus debent quod sunt, quod vivunt, quod bonis expectant locupletari paternis, dignos exhæredatione pronunciat. Itaque si varios casus regnorum, si rebelliones illicitas filiorum temerariis ausibus insurgentium in parentes interfertas annalibus diligenter revolveris, profecto repperies filios post patrum inquietationes, vel ordine mortalitatis turbato fati munus implese; vel si quis eorum forte patri successerit, confidenter asserimus, quod paternam hæreditatem ad quam venire per incendia, per depopulationes, per homicidia maturavit præpropere, suum ad filium non transmisit, digna factis recipiens, ut qui patris sui vitam & nomen conatus est prorsus extinguere, cum filiis & in filiis totus insimul pereat, sui seminis etiam oblitterata memoria dampnetur post mortem. Corpus regis, quas habuit in sua consecratione lineis vestibus crismate delibutis diligentius involutum, in libitina reponitur, & impositum humeris commilitonum suorum per vicos, per castella, per civitates concurrentibus undique populis deportatur, quousque *Cenomannis* intraret, & in choro beati *Juliani* deponeretur. Majores itaque civitatis illius cum acclamatione multitudinis subito proruentes, corpus regis, quoniam avus suus paternus eodem in loco quiescit, ipsum inibi terra cum festinatione defossa sepelierunt. Sed postmodum reclamante *Roberto Rothomagensi* decano, quia dum rex viveret sibi sepulturæ locum elegerat, inde translatus est, & in metropolitana sede *Rothomagi* prope majus altare versus aquilonem cum honore tanto principi congruo tumulatur.

Cantuariensis archiepiscopus agens in transmarinis, cum *Lincolniensem*, *Rofensem*, sancti *Asavi* diversis temporibus, & diversis in locis consecrasset episcopos, ecclesiæ suæ consummatis negotiis in *Angliam* rediit iij. idus Augusti.

M Agister *Gerardus* vocatus *Puella*, canonicus *Saresberiensis*, & inter domesticos archiepiscopi nominatissimus, in episcopum *Cestrensem* eligitur, & legitimo septimi mensis jejunio presbiteratus gradum adeptus post paucos dies *Coventrensis* consecratur episcopus. In ea quidem diocesi plures ab antiquo sedes habitæ sunt episcopales; temporibus *Britonum*, aput *Cestriam*; temporibus antiquorum *Saxonum*, aput *Lichesfeldiam*; temporibus *Danorum*, & *Normannorum* aput *Coventreiam*.

V Alterus *Lincolniensis* episcopus in *Angliam* veniens, die dominica qua cantatur *Gaudete in domino*, sua sollempniter collocatur in sede.

Gerardus Coventrensis episcopus cum septimanis x. & vij. sedisset, in fata concessit.

An. D. 1184.

R *icardus Cantuariensis* archiepiscopus *Lundoniæ* veniens, in ecclesia beati *Pauli* celebravit divina die Conversionis. Qui post paucos dies in lectum incidens ægritudinis cum sedisset annis novem, & xlv. septimanis & v. diebus diem clausit extremum aput *Hallinges* villam *Rofensis* episcopi xiiij. kal. Martii.

Cum vacante sede *Rothomagensi* tractatus esset habendus de substitutione pontificis, rex, suffraganei, plures religiosæ personæ convenerunt in unum. Decanus in capitulo cum fratribus residebat. Post longos ergo tractatus habitos tam in capitulo quam ante regem, quibusdam adinvicem dissentientibus quorum esset electio juxta canones, à jure communi re-

E c

cessum

Moritur
rex Henricus
regis
Henrici
filius
anno
etatis
suæ
vicesimo
octavo.

HENRI- cessum est, & in arbitros compromissum: sicque cum
cus II. rex. omnium pace quali quali *Walterus Lincolnensis*
episcopus electus est in archiepiscopum.

Rex *Anglorum* cum omnes provincias suæ jurisdictioni suppositas pro velle suo disposuisset, & omnes subditi sibi jocunda pace gauderent, cum licentia regis *Francorum*, & gratia transitum habens per *Flandriam* venit in *Angliam* iij. idus Junii. Circa tempus hoc dux *Saxonum* cum familia, cum suppellectile sua regnum intravit *Anglorum*; & infra paucos dies ducissa *Wintonia* filium peperit quem vocavit *Willelmum*.

Paucis diebus elapsis litteræ directæ sunt in hæc verba.

Lucius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus; episcopis *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis; & dilectis filiis Priori & conventui ejusdem ecclesiæ salutem & Apostolicam benedictionem. Quanta in ecclesiis quæ propriis sunt pastoribus destitutæ scandala soleant, & gravamina suboriri, dum deest illis cura regiminis quo fervetur in eis integritas caritatis, multorum experimenta nos edocent, & vos ipsi sicut credimus multis hoc ipsum rerum eventibus didicistis. Ne igitur mater vestra *Cantuariensis* ecclesiæ quæ jam non modico tempore proprio pastore vacavit dampnum aliquod vel gravamen ex diuturnitate suæ destitutionis incurrat, mandamus vobis & districtè præcipimus, quatinus omni gratia & timore postposito sine ullius occasionis & appellationis obstaculo infra duos menses post harum susceptionem in personam ydoneam convenire nullatenus omittatis, quæ vobis possit in archiepiscopum eligi, & secundum statuta sacrorum canonum ordinari.

Ad summi pontificis commonitionem & vocationem regis suffraganei monachi *Cantuarienses*, plures undique concurrentes viri religiosi convenerunt apud *Radingum* pridie non. Augusti tractaturi de consilio *Cantuariensis* ecclesiæ. Post longos vero tractatus quos frequenter rex habuit, modo cum episcopis, modo cum monachis, dum ab episcopis monachi recessissent, & à domini papæ mandato recessum est. Rursus eisdem personis, & ob eandem causam, & eodem modo convenientibus apud *Windleforam*, eventus priori prorsus consimilis habitus est x. kal. Novembris. Itidem urgente mandato regis omnes superscriptæ personæ conveniunt *Lundoniis*. Sed quid ibi sit actum in adventus Domini Dominica prima sequentia declarabunt.

Patri suo & domino sanctissimo summo Dei gratia pontifici *Lucio*, omnes *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganei episcopi salutem, quæ nunc est, & quam speramus à Domino. Verum est domine quod mandastis, quod nobis in memoriam paternæ pietate induxistis, Dampno sæpe cedit ecclesiarum cum eis suum caput abesse contigerit, verum citius alleviatur cum horum ad quos hoc spectat officium prudentia & providentia in melius reformatur. Unde nobis Apostolica jussione mandatum est, ut convenientes in unum nos & ipsius ecclesiæ monachi ecclesiæ *Cantuariensi* provideremus, nec ullam ei quæ jamdiu pastore caruit jacturam incurrere permitteremus. Factum est ut imperastis, & nos jamtercio convenimus, ut omni postposito timore & amore super hoc quod mandastis ageremus. Inspirante siquidem gratia Dei nobis omnibus id venit in mentem, ut dominum *B. Wigornensem* episcopum

ipso virtutum quas enumerare longum est splendore irradiatum nobis singuli nominaremus, & singuli singulis nominando gauderemus. Cum igitur in hunc unum vota nostra concurrissent, & hæc omnibus fama percrebuisse, favor tantus exortus est, ut singularum ecclesiarum quæ in provincia *Cantuariensi* nominandæ sunt personæ, cum magna cleri & populi multitudine ea die *Lundoniis* aderant, ut tantæ communicarent exultationi & operi tam desiderabili consentirent. Nos vero in hoc proposito fixi permanentes, tribus ipsa die vicibus monachis *Cantuariensibus* qui in ipso erant monasterii ambitu consistentes mandavimus, ut ipsi venirent ad nos & se nobis jungerent, nec mandati vestri executionem in aliquo turbare præsumerent. Cumque res ista dilationem non admitteret, tum propter vestræ jussionis urgentiam, tum propter publicam regni necessitatem, non contradicentibus monachis, set personam *B. Wigornensis* episcopi plurimum commendantibus, invocato Spiritu sancto eundem *B. communi omnium voto in archiepiscopum elegimus, et ei nos tota mente devovimus; unde preces humiles suppliciter vestræ porrigimus, ut factò huic quo nichil nobilius, nichil in regno Angliæ à multo jam tempore Deo placentius actum est, benignum si placet præbeat assensum, et nos vobis omni gratiarum actione obnoxios de cætero jugiter habeatis.*

Gilebertus Lundoniensis episcopus electionem factam recitavit in publico.

Rex in instantia temporis incedens fere tanquam diplomate venit *Cantuariam*, et primo visitans beatum *Thomam*, postmodum intravit capitulum sanctæ Trinitatis, ad hoc animos monachorum inclinans ut redirent *Lundoniam*. Itaque die Dominica qua cantatur *Gaudete in Domino*, *Cantuariensis* electus præsentibus rege præsentibus monachis *Cantuariensibus* dixit, se nunquam intraturum *Cantuariensem* ecclesiam, nisi cum pace monachorum et totius ecclesiæ *Cantuariensis*. Sicque rex et electus à capitulo *Westmonasterii* pariter recesserunt.

Alanus Prior sanctæ Trinitatis, & monachi *Cantuarienses* in *Westmonasterii* capitulo residentes dixerunt, Nos electionem ab episcopis factam nullam reputamus, set ego Prior *Alanus* ad cujus hoc spectat officium, & fratres nostri præsentibus de communi totius ecclesiæ *Cantuariensis* assensu *Baldewinum Wigornensem* episcopum in archiepiscopum *Cantuariensem* eligimus. Incepit itaque Prior alta voce *Te Deum laudamus*. Soli monachi laudes Domino reddiderunt, & apprehensum electum suum ante majus altare duxerunt, complentes sollempnia quæ fieri solent in electionibus.

Sanctissimo patri & domino *L. Dei gratia summo pontifici A. Prior* & conventus ecclesiæ *Cantuariensis* salutem, atque devotissimæ subjectionis & obedientiæ famulatum. Cum ecclesiæ nostræ suo esset viduata pastore, placuit Deo & eminentiæ vestræ, & benignissimo principi nostro, ut talis eligeretur antistes, qui oneri & honori tanto videretur ydoneus, atque archiepiscopale officium prudenter & sufficienter impleveret. Inspirante igitur & cooperante Spiritu sancto, vota nostra & omnium concurrerunt in patrem nostrum reverentissimum dominum *B. Wigornensem* episcopum, virum litteratum, providum in ecclesiasticis, in temporalibus circumspectum,

HENRI- Etum, in episcopali amministratione, in longa reli-
cus II. rex. gione & sanctis moribus approbatum. Vestra igitur paternitati humiliter supplicamus, quatinus juxta desiderium nostrum, & totius ecclesie Anglicane ipsius electionem confirmare velitis, ut in amministratione ad quam Domino disponente vocatus est, de manu misericordie vestra suscipiat plenitudinem potestatis. Vitam vestram conservet Dominus per tempora longa.

R Ecurramus ad alia quae circa dies istos nobis alia regiones annalibus inferenda manifestius obtulerunt, & à partibus orientis sumamus exordium.

Rex Salahadinus omnium regum orientalium potentissimus domino pape.

P Ræsentata fuit nobis cartula de sanctitate vestra quoniam nos scimus & credimus quod sitis in majori officio de hoc mundo, & scimus quod Deus vobis tantam gratiam dederit ut sedeat in tanta magnitudine. Scimus autem quod omnes Christiani vobis obediunt, & vos pertimescunt. Hæc cartula nobis data & præsentata fuit per manum Oliveri Vitalis vestri legati, & propter vestrum honorem, & timorem eum honoravimus, & quicquid facere potuimus diligenter fecimus, & ante nos in secreta camera venire fecimus, & quicquid sibi placuit dicere ex vestra parte diligenter audivimus, & vestra cartula per omnia placuit nobis, & eam accepimus bono animo & alacri vultu, & cognovimus magnum amorem quem apud nos habetis, & certos nos fecit de magna amicitia quæ inter nos est, & quicquid vestra cartula & prædictus legatus locutus fuit de pace habere cum omnibus Christianis & ut omnes captivos dimitteremus, per omnia placuit nobis & gavisi sumus; & Christiani qui sub jugo vestro sunt dimittant omnes nostros captivos, & nos omnes captivos Christianos quos habemus nostra benignitate dimittemus. Notum sit vestrae magnitudini quod Christiani qui à nobis detenti sunt, sunt gentiles & nobiles viri: ac milites nostri qui à Christianis detenti sunt, sunt rustici & minimi atque vilissimi homines: & si placet vobis nos appreciabimus captivos nostros quos habemus, & Christiani apprecient suos, & quæ pars minus habuerit restituatur ei ab altera. Deus scit quod quando vestras cartulas & legatos à vestra magnitudine transmissos vidimus, per omnia gavisi sumus & gratias referimus Deo. Cætera secretiora præfato Olivero commisimus in quem multum confidimus, & valde super his bonam fidem eum habere cognovimus. Unde pro certo habeatis quod quicquid cum vobis ipse tractaverit, de mandato nostro, & bona voluntate procedit.

Domino pape Sisidin rex.

L ucio Dei gratia universali Christianorum papæ excellentiori domino totius Christianitatis, cujus ditioni omnis Christianitas est subdita, tanquam meliori amico quem habet in tota Christianitate, à rege justitiæ Sisidin domino totius multitudinis Sarracenorum hæc carta dirigitur. In nomine Domini piissimi & misericordissimi recepimus litteras vestras tanquam melioris amici quem in tota Christianitate habemus, cui super omnibus obeditur, per manus nuncii vestri Jani Danduli, quem nobis jussimus præsentari, & eum honoravimus, & diligenter litteras vestras inspeximus, & verba quæ ex parte vestra nobis legatus vester retulit attenti-

us intelleximus, ex cujus dictis accepimus vestra voluntatis existere modis omnibus observare, quæ cum beatæ memoriæ prædecessore vestro A. firmiter stabilivimus super negotio inter Christianos & Sarracenos ad redemptionem omnium captivorum quos in nostra servari fecimus captivitate. In litteris vestris vidimus contineri, quod omnis vobis Christianitas obediret, & nemo audeat vestris contraire præceptis, & quod à vobis ordinaretur, ratum & inviolabile servaretur; cognoscentes voluntatem vestram, quod præsens negotium circa dominum & fratrem meum, debeam promovere, regem victoriosissimum, servatorem suæ promissionis, & auctorem justitiæ Salahadin dominum legis, & omnium Sarracenorum, suscitatore legis Sarracenorum, cujus dies Deus augeat & potentiam magnificet; & ut compositionem juxta petitionem vestram studeam perficere & executioni mandare. Cum pervenit ad nos legatus vester cum litteris vestris, erat frater noster rex victoriosissimus in partibus Tyri, ubi successit ei contra hostes suos secundum votum suum, cui Deus tantam his temporibus victoriam contulit, quod omnem terram à Damasco usque Niniven subjugavit, cui omnes vicinitate loci propinqui, & Sarracenorum universæ potestates obediunt, cujus expeditioni volente Deo adhæserunt infinitæ nationum multitudines ut serviant ei, qui tanta manu hostes persequitur quanta nullus prædecessorum suorum inimicos suos valuit impugnare, nobis vestram aperuit voluntatem, & preces vestras nobis optulit, quibus incontinenti curavimus obtemperare, & quicquid petitioni vestra expediat vestro intuitu circa fratrem nostrum studuimus obtinere, & transmissa vobis in fratre nostro responsione accepimus rege victorum, cujus potentiam Deus exalter. Quod si Christiani qui habitant in Jerosolima cum rege suo, & in omni parte Tyri vestris obedierint præceptis cum universa Christianitate, & ordinationem inter nos factam servaverint secundum voluntatem vestram pro facienda pace, & pro dimittendis captivis qui servantur in carceribus nostris compediti, & nos observare promittimus ea omnia quæ ad istam faciendam pacem à nobis postulatis. Set si præfati Christiani de partibus Tyri & Jerosolima vestris præceptis non obedierint, nos immunes erimus à culpa, & quod pacem non servaverimus, nobis deinceps non poterit imputari; & Deus inspector omnium reddet unicuique nostrum secundum opus suum, & secundum quod veritatem nititur & justiciam observare. Inspiret vobis & nobis Deus præoperante gratia sua illud operari, quod ad salutem omnium Christianorum & Sarracenorum prospiciat. Utinam. Amen. Scripta fuit hæc carta pridie kal. Aprilis anno Machometi D. lxx. octavo. Gratias agimus Deo soli, & Machometo prophetæ magno.

Ad atroces injurias & crebras incursiones quibus Sarraceni regnum opprimere Jerosolimitanum contendunt animosius retundendas, de communi decreto Christianorum inibi commorantium, patriarcha, magister militiæ Templi, Prior Hospitalis ad auxilium perquirendum in partibus occidentis transfretarunt.

R everendo in Christo patri & domino E. Dei gratia sanctæ Resurrectionis ecclesie patriarchæ, magistro quoque Templi A. & magistro sanctæ domus Hospitalis Ierusalem R. dilectis suis B.

HENR I-
cus II. rex

per eandem rex *Ierosolimitanus* salutem & continuis successibus habundare. Literas in quibus universos vos sanos & hylares *Brundisium* applicuisse cognovimus, gaudenter recepimus. Cujus rei cognitio spiritum meum lætatem reddidit & jocundum. *Salahadinus* circiter nonum aut decimum diem intrante Julio terram *Crati* intravit, & per tres ebdomadas fines ejus vastavit & deprædavit, & cibaria collegit & congregavit. Vigilia sancti *Petri* ad vincula civitatem *Crati* intravit, castrum obsedit, & per iiij. septimanas tenuit obfessionem quatuordecimque petrarias erexit. Cognito adventu nostro *Salahadin* petrarias suas, & vias quas extruxerat ipse combussit, iterque arripiens, *Neapolin* venit, & villam vastavit atque cremavit quæ igne potuit consumere. Hujus adventum comperientes viri & mulieres villæ illius fugerunt ad castrum & salvati sunt. Exinde progrediens, perrexit ad civitatem quæ vocatur *Sebasten*. Fugitque populus ad villam non ut resisterent, set quia fuga alias non imminebat. Hanc confusionem videns episcopus ejusdem civitatis acceptis induciis *Salahadino* obviam exiit, villamque suam & ecclesiam lxxx. captivis redemit. Inde recedens, venit *Arabiam*, eamque destruxit viris ac mulieribus captivatis. Postea venit ad magnum *Gerinum*, fugitque omnis populus ad castrum, & ipse perfodi fecit & dirui, paucisque captivatis, mulieres & parvuli in ore gladii mortui sunt, set & villa igne consumpta est. A qua recedens, venit per parvum *Gerinum*, quæ villa templi erat, eaque omnino vastata recessit per quoddam castrum Hospitalis quod *Belverium* dicitur, quibusdam qui foris exierant captis, & quibusdam interfectis recessit ad propria.

Philippus Comes *Flandrensis* *Adelfonsum* regem *Portugalsensem* per internuncios sapius sollicitavit, ut *Beatricem* filiam suam quam hilarior fama concupiscibilem forma filiabus regum australium præferebat, sibi matrimonio copulandam transmitteret. Rex habito tractatu cum suis, cum aliqua remotione Comitum petitionibus satisfecit. Naves itaque directas à *Flandria* gazis *Hyspanicis*, scilicet auro, vestibus deauratis, preciosis lapidibus, ferreis pannis, & habundantiis omnium omnis generis victualium maturius oneravit. Sicque filia regis felici navigatione transvecta sine magna difficultate *Rochelie* portum intravit, nuncios regis *Anglorum* eo loco reperiens, qui statim in omnibus itineri necessariis sufficientiam omnem impendere procurarunt, quæ de situ terrarum & transitu maturiore stimulo muliebri compulsæ cognovit, ab exitu navium intermedium viæ quousque *Flandrensi* fines attingeret, totum fere regis *Angliæ* jurisdictioni suppositum. Regis igitur filia Comes nimio succensus amore, venientibus *Hyspanis* in equitatu magno, dignum duxit festinanter occurrere. *Beatricem* vero superius tociens memoratam Comes in facie commilitonum suorum, & in præsentia multitudinis quæ convenerat sibi fœdere nuptiali conjunxit.

Circa nativitatem beati *Johannis*, rex *Gaminus* adduxit regem *Macemut* regem regum *Sarracenorum* cum xxxvij. regibus; & primo obsederunt sanctum *Hyreneum*, & tribus diebus & tribus noctibus pugnauerunt, tandem dejectis muris irruerunt. Qui autem muros interius defendebant, se intra turrem receperunt ut ibi protegerentur. Nocte

vero sequenti, venit episcopus *Portugalsensis* cum *HENR I-*
filio regis, & occiderunt xv. milia *Sarracenorum* & *cus II. rex.*
regem *Gaminum*; & posuerunt corpora occisorum ubi murus erat dejectus, ut per ea loco muri defenderentur. In crastino autem, scilicet in die sanctorum *Johannis* & *Pauli*, archiepiscopus sancti *Jacobi* xx. milia hominum duxit, & in aurora diei occidit de *Saracenis* xxx. milia. Postea in die sanctæ *Margaretæ* *Sarraceni* occiderunt x. milia mulierum & puerorum ad *Alcubaz*; & illi qui fuerunt in opido de *Alcubaz* occiderunt tres reges cum omni exercitu suo. Postea *Macemut* vigilia sancti *Jacobi* audivit quod rex *Galicia* venerat ut solus cum solo dimicaret, & cum præparasset se ad præliandum, dum equum suum vellet ascendere, ter de eo lapsus est, & ita mortuus est. Mortuo autem illo omnis exercitus relicta omni pecunia in fugam conversus est. Rex vero *Portugalsensis* ex his qui in bello capti erant, scilicet de *Sarracenis*, dedit servos qui ministrarent cementariis, ferentes lapides & cementum ad reparandas ecclesias, & de pecunia fecit thecam sancti *Vincentii* auream. Postea venerunt infinitæ galeæ ad *Ulixibonam*, & duxerunt unam navem quæ dicitur *Dromund*. In illa fuit talis machina, quod per ipsam *Sarraceni* debebant armati ire & redire ultra muros civitatis *Ulixibonæ*. Sed Deo dante quidam in aqua se *Dromundo* subposuit, eamque perforavit, & perforatam submersit, et usque ad muros machinam traxit, & eam ibi suspendit. Mane factò *Sarraceni* se ita esse delusos videntes fugerunt, & quotquot Christianos extra muros invenerunt abduxerunt & captivaverunt.

Quarto die intrantis Novembris confedentibus *Verone* in ecclesia majori papa & imperatore, cardinalibus & plerisque ecclesiæ rectoribus *Ravennas* in serie sermonis sui casum & perditionem terræ *Ierosolimitanæ* omnibus exposuit, & ad succurrendum in peccatorum remissionibus cujuslibet generis homines evocare curavit.

Lucius papa tertius illustri Anglorum regi.

E A quæ credimus ad salutem tuam & exaltationem regis celsitudinis pertinere, tanto libentius tuæ sublimitati suggerimus, quanto tui nominis gloriam cum incremento salutis & pacis sincerioribus semper affectibus exoptamus. Hinc est quod tuæ celsitudinis pietatem præsentibus duximus litteris admonendam, ut amorem Dei ante oculos cordis tui salubri consideratione proponens, & amorem piæ recordationis *Ludovici* regis *Francorum* ad mentem revocans & reducens, bonum quoque tranquillitatis & pacis quæ inter te & karissimum in Christo filium nostrum illustrem *Francorum* regem communiter desideratur attendens, circa statum in Christo karissimæ nostræ *M. reginæ*, relicte videlicet bonæ memoriæ *H. filii* tui piæ habeas providentiam & cautelam, ut in dote sua & donatione propter nuptias ita cum ea componas, quod ei & his qui pro ea sunt, murmurandi vel conquerendi materiam non relinquo, nec tu ipse propter hoc aput patrem orphanorum & judicem viduarum districtioris iudicii sententiam pertimescas. Quia igitur ad instantiam quorundam amicorum suorum super certa pecuniæ quantitate ei satisfacere decrevisti, rogamus excellentiam tuam, & exhortamur in Domino atque in peccatorum tuorum remissionem injungimus, quatinus ei ad interventionem nostram pro pacis caritatisque custodia summam congruam secundum

HENRI- cas II. rex. cundum quod *Petrus Bermundi* nobis ex parte tua significavit decenter adaugeas, & eam sibi in certis assignare redditibus non omittas, ita quod ipsa solacii hujus consolatione recepta possit in pace consistere, & tu pro impensæ benignitatis effectu indeficiens præmium ab omnipotenti Domino debeas expectare.

Philippus Coloniensis archiepiscopus habens socium in itinere *Philippum* Comitem *Flandriae* venit in *Angliam*, beato *Thomæ* vota soluturus orationum. Archiepiscopo rex occurrens, & Comiti, petiit ab eis ut transitum facerent usque *Lundoniam*. In eorum adventu, quod ante non vidimus, civitas coronata fuit, gaudium, honor & tripudium per omnes civitatis plateas. Archiepiscopus sollempni processione receptus est in ecclesia doctoris gentium *Pauli*. Susceptus est etiam apud *Westmonasterium* ipsa die sollempni processione sumptibus regiis, expensis effusioribus, lautioribus cibis omnem ultra sufficientiam abundantibus, per quinque dies infra regis palatium hospitatus. Sed an recesserit donatus multis muneribus est superfluum quærere.

Circa dies istos *Fredericus* imperator *Romanus* concilium habens prope *Maguntinam* urbem, regni *Theutonici* diadema capiti filii sui primogeniti fecit imponi.

ORdo militum in *Hispania* consistentium, & habentium in proposito pro viribus suis *Sarracenos* atterere, quem signum ensis rubei distinguit à cæteris militibus, confirmatur à domino papa.

Jocelinus Saresberiensis episcopus obiit xiiij. kal. Decembris.

Philippus Coloniensis archiepiscopus *Angliam* exiens, auxilium repromisit, ut Comes *Flandriae* *Baldewinum* Comitem *Hamaucensium* sororium ipsius Comitis socerum *Philippi* regis *Francorum* contereret & humiliaret. Itaque statim totus de pontifice translatus in militem *Henricum Lovanie* ducem, alios plures spectabiles genere, viribus affluentes, in exercitu copiosos, qui per homagium ecclesiæ *Coloniensi* tenentur astricti, sub articulo temporis congregavit, & militaribus armis accinctus prædicti Comitis terram irrupit, villas succendit, homines captivavit, ecclesiis non pepercit, immo dampnis affecit gravissimis. *Willelmus* de *Magna villa* Comes *Essexie* veniens in auxilium Comiti *Flandriae* domino suo, multos *Hamaucensium* traxit in exterminium.

Ernaldus magister militiæ templi *Verone* moritur.

An. Dñi 1185. **E***Raclius* patriarcha sanctæ Resurrectionis, & *Rogerus* magister sanctæ domus Hospitalis *Jerusalem*, tendentes in occidentem, & per *Italiam* transitum facientes & *Galliam*, nec à domino papa, nec ab imperatore *Romano*, nec à rege *Francorum* aliqua plene consolatoria receperunt. Navigantes in *Angliam*, venerunt ad regem apud *Radingum*. Et cum itineris tam longinqui, tam à seculis inauditi causas exposuissent, & civitatis sanctæ prophetarum oraculis illustratæ desolationem enarrassent per ordinem, regem & omnem illam multitudinem quæ convenerat ad suspiria provocarunt & lacrimas. Deferebant quidem in manibus memorialia nativitatis *Ihesu Christi*, passionis, resurrectionis, scilicet claves turris *David*, vexillum sanctæ crucis, claves sancti sepulchri. Quibus omnibus rex maximam reverentiam exhibuit.

A Beo die quo primum fuit sua collocatus in sede *Walterus Lincolniensis* episcopus apud *Lincolniam*, ad illum usque diem quo *Rothomagi* sollempni processione receptus est in archiepiscopum, annus effluxit, & xj. septimanæ diesque quinque.

Ad vocationem regis, *Cantuariensis* electus & *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganei, *Dunelmensis* episcopus, abbates conventualium locorum prælati, comites & barones *Lundonia* convenerunt apud *Fontem clericorum* xv. kal. Aprilis. Rex itaque, patriarcha, magistro sanctæ domus Hospitalis *Jerusalem* audientibus, omnes suos fideles qui convenerant adjurationibus multis astrinxit, ut quod animæ suæ salutem crederent expedire proferrent in medium. Ad hoc enim suum cor inclinatum dicebat, ut quod acciperet ex eorum consilio modis omnibus observaret. Datum est igitur sub deliberatione quid esset consultius, vel quod rex in propria sua persona *Ierosolimitanis* succurreret, vel *Anglorum* regno cujus gubernationem in facie matris ecclesiæ dudum susceperat, adhuc præesse nulla ratione desisteret. Ad illa siquidem tria quæ rex quilibet consecrandus promittit aliqui recurrebant. Promittit namque se præcepturum & opem pro viribus impensurum, ut ecclesiæ Dei, populusque *Christianus* veram pacem in omni tempore servet. Promittit etiam quod rapacitates & omnes iniquitates omnibus gradibus interdiceret. Promittit adhuc quod in omnibus judiciis æquitatem & misericordiam præcipiet. Sapius ergo visum est universis, & animæ regis multo salubrius, quod regnum suum debita cum moderatione gubernet, & à barbarorum irruptionibus, & à gentibus exteris tueatur, quam salutem consulat orientalium in propria sua persona. De filiis suis aliquid certum statuere cum essent absentes incongruum videbatur. Rex igitur, patriarcha, *Dunelmensis* episcopus, magister Hospitalis, & multitudo cum eis apud *Doveram* mari transitu, diem Paschæ *Rothomagi* celebraverunt.

Rex *Francorum* audito regis *Angliæ* adventu cum festinatione venit apud vallem *Ruil*: reges ubi se mutuo verbis pacificis salutaverunt, & in colloquiis familiaribus institerunt per triduum.

Johannes filius regis à patre militaribus armis accinctus apud *Windlefores* pridie kal. Aprilis in *Hyberniam* transfretavit. In *Hybernia* *Hugo de Laceio* dominus provincie quæ *Media* vocatur, interfectus est à *Malua Miadaich* infimæ manus homine viij. kal. Augusti.

Hybernia post *Britanniam* omnium insularum est optima, quæ quamvis *Britannia* divitiis cedat; latitudine, salubritate, serenitate præstat. Quæ sicut versus *Aquilonem* brevior est, ita versus meridiem trans illius fines protenditur. Hæc autem proprie patria *Scotorum* est. Nam sicut legitur, *Aegyptiis* in mari rubro submersis, illi qui super fuerunt expulerunt à se quendam nobilem *Sciticum* qui debebat apud eos ne dominium super eos invaderet.

Expulsus ille cum familia sua pervenerunt ad aras *Philistinorum*, & per lacum salinarum, & montana *Syriæ* transierunt per *Mauritaniam*, & ad columnas *Herculis* navigaverunt per *Tyrenum* mare, & pervenerunt ad *Hispaniam*, & ibi per annos habitaverunt multos, & progenies eorum est multiplicata nimis. Inde venerunt *Hyberniam* post

HENRI- annos mille duobus additis à transitu filiorum Israel
cus II. rex. per mare rubrum: & inde pars eorum egressa, ter-
ciam in Britannia Britonibus & Pictis gentem ad-
diderunt. Pars eorum quæ remansit in Hybernia
Navarri vocantur, & adhuc eadem utuntur
lingua.

In Hyssania fluvius est Hyberus, à quo dicitur
Hybernia, dicuntur & Hybernenses.

Cum Symon Comes filius Symonis Comitis de Nor-
hamtonia sine liberis decessisset, rex reddidit comitatū
Huntendonia cum omnibus pertinentiis suis, Willielmo
regi Scottorum qui fuit filius Henrici Comitis filii
regis David, qui fuit filius Malcolmi, filii Dunec.
f. Bethoc. filix Malc. f. Kinath. f. Malc. f. Duve-
nald. f. Constantini. f. Kinath. f. Elpini. f. Echah.
f. Ethafind. f. Echdach. f. Duvenald. Bric. f. Ech-
each. Binde. f. Edaim. f. Cobran. f. Dovengart. f. Fer-
gus Mor. f. Erch. f. Ecchac. Munremor. f. Engussa-
fit. f. Fechemeth. Aslingith. f. Enegussa. Buthini.
f. Fethelmech. Romaich. f. Sencormach. f. Cruith-
linthe. f. Findachai. f. Akirkirre. f. Ecchach. An-
doth. f. Fiachrach. Catinail. f. Ecodach. Riecle. f.
Conere. f. Mogalama. f. Lugnag. Etholach. f. Corbre.
Crumgring. f. Dare Dromor. f. Corbre Finmor. f. Co-
neremor. f. Eclers. Keol. f. Ewein. f. Ellela. f. Jair.
f. Dethath. f. Sin. f. Rosin. f. Ther. f. Rether. f.
Rowein. f. Arindil. f. Mane. f. Forgso. f. Feredach.
f. Ellela. Earin. f. Fiachac. Fimmora. f. Enegussa.
Turbinig. f. Firketharocht. f. Firrocht. f. an Roth.
f. Firalmal. f. Lamcure. f. Liecham. f. Ecchach. Al-
dethan. f. Elela Cassieclai. f. Conlecha. f. Ireto. f.
Melge. f. Cobthai. Cailbrech. f. Hugune Mor. f. Ec-
chach. Rothai. f. Duach Lotharai. f. Fiechach. Bob-
gai. f. Sinon Bricht. f. Eon. dulf. f. Etheon. f. Gla-
chas. f. Noethath. Fail. f. Elchatha. Olchaim. f.
Sirne. f. Dein. f. Demail. f. Rothotha. f. Ogmam. f.
Enegus. Olmucatha. f. Fiachach. Labraim. f. Smir-
nai. f. Sinrecha. f. Embatha. f. Thiernai. f. Faleg.
f. Etheor. f. Jair. Olfacha. f. Ermon. f. Michel.
Espaine. f. Bile. f. Neande. f. Brige. f. Bregain. f.
Bratha. f. Deatha. f. Erchatha. f. Aldoith. f. Node.
f. Nonael. f. Eber. Scot. f. Geithel. Glas. f. Neoil.
f. Fenias. Farseth. f. Owan. f. Glonin. f. Lamin. f.
Etheor. f. Achnomman. f. Thoe. f. Boih. f. Rein. f.
Mair. f. Etheth. f. Abiur. f. Artheth. f. Haoith. f.
Aora. f. Jara. f. Israu. f. Esrau. f. Richaith. Scot.
f. Gomer. f. Japeth. f. Noe.

A regione quadam quæ dicitur Scitia, dicitur
Scita, Sciticus, Scoticus, Scotus, Scotia. Similiter
à regione quadam quæ dicitur Getia, dicitur Geta,
Geticus, Gothicus, Gotus, Ostrogotus, Witfigotus.

Lucius papa iij. B. Cant. archiepiscopo.

Quanto de persona tua laudabilis conversatio-
nis odor & probata honestatis opinio jamdu-
dum ad nostram noticiam plenius emanarunt, tanto
nos & fratres nostri majori gaudio exultamus in
Domino, & omnipotenti Deo gratiarum exsolvimus
actiones quod Cantuariensem ecclesiam solita mi-
seratione respiciens te ad regimen ipsius vocavit, ut
qui in pluribus probatus fueras & fidelis inven-
tus, invitante Domino ad altiora conscendens, odo-
ramenti virtutum tuarum plures reficias ad sa-
lutem, & commendanda opera tua eo preciosius eni-
tescant, quo excellentiorem locum obtinueris digni-
tatis. Credimus enim factum esse à Domino, &
est acceptabile in oculis nostris, quod cunctorum
vota in electionem tuam divinitus inspirata consen-

serunt, & te apice dignitatis ad quam tanquam **HENRI-**
Aaron à Deo es vocatus, uno ore & consonis voci-
bus dignissimum protestantur. Inde siquidem fuit
quod nuntios excellentie regie, & tam suffraganeo-
rum quam capituli ecclesie Cantuariensis viros
utique providos & discretos alacri mente & debita
benignitate suscepimus, & electionem tuam quam
ex literis quas gestarunt, & relatione propria cano-
nicam esse cognovimus ac Deo & hominibus appro-
batam, habita deliberatione cum fratribus nostris
sub congrua celeritate, & gratia curavimus con-
firmare. Pallium præterea plenitudinem pontificalis
officii fraternitati tue concessimus, & ipsum per di-
lectum filium Transmundum notarium, & fami-
liarem nostrum & sub alis nostris ab antiquo nutri-
tum duximus transmittendum.

Cantuariensis archiepiscopus sua sollempniter est
collocatus in sede die festo sancti Dunstani. Rursus
sollempni processione receptus archiepiscopus apud
sanctum Augustinum, ibi celebravit divina, cui mi-
nistravit abbas ejusdem loci Rogerus, mitratus ince-
dens ad processionem vij. kal. Junii.

Familiaritas à diebus multis emortua revixit in-
ter ecclesias Cantuariæ; Nam cum dies rogati-
onum instarent, in jejuniis, in obsecrationibus, in mis-
sarum sollempniis sese mutuo visitarunt earundem
conventus, vicissitudine processionum exhibita.

Herebertus Anglicus natione natus in **Wodel-**
sex, transitum faciens in Siciliam assensu regis
Willemi creatus est in Calabria Consensanus archie-
piscopus. Cum autem illic terræ motus fieret mag-
nus, prædictus archiepiscopus cum clero, cum fami-
lia, cum magna parte civium obrutus est, Castella
pleraque subversa, milia populorum contrita.
Quædam civitas Adriatico mari contigua de nocte
populo quiescente corruit in profundum. Item in
Anglia circa partes aquilonares factus est terræ mo-
tus; In locis aliquibus ædificia corruerunt.

Sol passus est eclipsem post horam nonam kal.
Maii.

Willemus rex Siculus gener regis Anglo-
rum copiosum congregavit exercitum, ut
Andronicum qui tam nefariis, tam atrocibus, tam
execrandis abominationibus perpetratis imperium
usurpavit Constantinopolitanum contereret, exerci-
tum inquam ad hoc astrictum sacramento corpora-
liter præstito, quod continuum ager in castris trien-
nium, prærogatis anni primi stipendiis. Sex itaque
viros illustres inter principes regni sui divitiis, viribus,
magnanimitate præstantes ad hoc opus præfecit, ut
omnem armatum militem, equestrem scilicet & cali-
gatum, ad quem inveniendum cum belli necessitas
ingruit, tam ipsi quam alii regionis totius capitanei
de jure tenentur obnoxii, congregarent. Sicque re-
gis secum stipendiarios assumentes numerus quorum
excrevit ad lxxxv. peditum, & equitum milia xxx.
condixerunt ut Bulgariam totam virtute magna
contunderent, obsidione vallarent Constantinopolim,
portas irrumperent, in ore gladii vindicarent Andro-
nici fraudes fraudulentissimas. Igitur coacta classe
non modica, navibus infinitis quæ vulgariter vel ga-
lex, vel sagittariæ, vel onerariæ cum certis nominibus
distinguntur, undique congregatis, se pelago commi-
serunt, & prospero sub eventu navigationis applicue-
runt Duratium. Cujus ilico cives animo consterna-
tos & tanta pugnatorum multitudine circumseptos,
quod nullis ante temporibus efficere potuit quis-
quam

HENRI- quam regum *Sicilie*, coegerunt ad deditionem.
CUS II, rex. *Gilebertus Lexoviensis* archidiaconus electus est

in *Rofensem* episcopum, aput *Offesford* septimo decimo kal. *Augusti*, gradum autem presbyteratus ascendit xj. kal. Octobris aput *Lameheiam*. *Cantuaria* consecratus est à *Baldewino Cantuariensi* archiepiscopo iij. kal. Octobris.

Circa dies istos proditor *Andronicus* imperator *Constantinopolitanus* interfectus est.

Cursac Angeli ex sorore *Manuelis* imperatoris progenitus creatus est imperator.

Rex *Francorum* regem *Anglorum* infirmitate tactum visitavit v. idus *Novembris* aput *Belveir*, faciens ibi moram per triduum.

Circa dies istos dux *Saxonicus Henricus* imperatoris impetrata licentia rediit in *Saxoniam*, suo tantum contentus patrimonio, misericordiam imperatoris expectans.

Rex *Francorum*, rex *Anglorum*, *Remensis* *Coloniensis* archiepiscopi, Comes *Flandrensis*, & infiniti cum eis venerunt aput *Albemarlam* vij. idus *Novembris*, ubi reformata pax est inter regem *Francorum* & Comitem *Flandrensem*. Set minime complementum accepit quousque suum imperator *Romanus* adhiberet assensum.

Lucius papa vij. kal. *Decembris* *Verone* sepultus est.

Humbertus Mediolanensis archiepiscopus ipsa die *Cardinalium* assensu communi papa creatus est vocatus *Urbanus*, kal. *Decembris* coronatus est in ecclesia sancti *Petri* montis in supercilio collocata.

Henricus rex *Teutonicus* ducens secum *Philippum Flandrensem* Comitem venit ad patrem suum cum multis in *Italiam*, natalitios dies ibidem celebraturus.

Johannes filius regis *Anglorum* vocatus *Hybernie dominus* in *Angliam* rediit xvj. kal. *Januarii*.

An. Dñi 1186. Inter *Henricum* regem *Teutonicum* & *Constantiam* filiam *Rogeri Siculi* regis, amitam vero *Wilhelmi* regis *Siculi* generi regis *Anglorum* matrimonium celebratum est.

Sexto kal. *Februarii* *Viennensis* archiepiscopus *Fredericum* imperatorem *Romanum* *Mediolani* coronavit. Eodem in die *Aquileiensis* patriarcha coronavit *Henricum* regem *Teutonicum*, & ab ea die vocatus est *Cesar*. Quidam episcopus *Teutonicus* coronavit *Constantiam* amitam *Wilhelmi* regis *Siculi* generi regis *Anglorum*. Hæc acta sunt in monasterio sancti *Ambrosii*.

Urbanus papa B. *Cantuariensi* archiepiscopo & omnibus per *Cantuariensem* provinciam constitutis.

Defuncto pia recordationis papa *Lucio* tractatus habitus est à fratribus de successoris electione. Cum itaque plures in ecclesia dei viri venerabiles & prudentes, in quos eorum vota consultius ut credimus & dignius potuissent concurrere, ad insufficientiam nostram oculos intenderunt, & factum est sicut Domino placuit, ut nos quibus ad tante dignitatis fastigium nec vires, nec merita suffragantur, in patrem sibi eligerent & pastorem. Nos vero ne ex dilatione negotii vel pertinacia reluctandi, aliquod in ecclesia periculum proveniret consensimus licet inviti inuncti oneris subire laborem.

Urbanus papa fratribus suis episcopis & omnibus per *Cantuariensem* provinciam constitutis.

HENRI-
CUS II, rex.

Nos *Anglicanam ecclesiam* paternæ considerationis oculis intuentes, ad salutem ipsius & spirituales in Christo profectus, communi consilio fratrum nostrorum decrevimus ordinandum, ut venerabilis frater noster B. *Cantuariensis archiepiscopus* de cuius meritis & virtute, sapientia pariter & doctrina ecclesia universa congaudet, ministerio legationis accepto vices nostras ad honorem ecclesie, & totius regni salutem & pacem per subditam sibi provinciam exequatur.

Dux *Burgundia Widonem* castellanum de *Vergeio* diebus multis obsidione vallavit. *Wido* confugiens ad regem *Francorum* castrum & castellaniam totam ejus potestati subjecit. Dux vero tale factum trahere volens ad injuriam imperatoris *Romani*, nulla ratione potuit impetrare quod imperator sui fines transgrederetur imperii. Sic rex *Francorum* castrum pacifice possidet memoratum.

Rex *Francorum*, rex *Anglorum*, Comes *Flandrensis*, Comitissa *Campanie*, *Margarita* regina *Henrici* regis filii regis *Anglorum* relicta convenerunt prope *Gisorcium* vj. idus *Marcii*. Redacta sunt ad pacem & concordiam, quæ vertebantur inter regem *Francorum* & Comitem *Flandrie* de toto tenemento *Radulfi* quondam Comitis *Viromandorum*. Quineciam quæstio quæ mota fuerat inter regem *Anglorum* & prædictam reginam tam super dote sua quam super donatione propter nuptias, amicabili compositione finem accepit.

Luna passa est eclipsim xvj. kal. *Maii* noctis hora prima.

Sol passus est eclipsim xj. kal. *Maii* hora prima diei.

Rex *Anglorum Aquitannici* tractus munitiones, natura locorum, vel hominum artificio tutiores in sua potestate recipiens, eas pro velle suo custodiæ deputavit. Et licet hoc *Ricardum* Comitem *Pictavensium* graviter forsan offenderet, cum tamen in nullo reclamantem invenit pater suus. Itaque cum *Andegavia*, *Turonia*, *Cenomannia*, *Britannia*, *Normannia* jocundæ pacis tranquillitate gauderent, rex redit in *Angliam* navigationis cursum consummans feliciter aput *Hamonis* portum v. kal. *Maii*. Regina cum rege transfretavit eadem in navi. Sub enavigatione rex *Wintoniensem* episcopum visitavit aput *Herewelle* sub ipsa nocte quiescens *Wintonia*.

Cantuariensis archiepiscopus dum tenderet ad videndum regem, ei rex festinanter occurrit omnem patri debitam exhibens venerationem, & antecessorum consuetudinem hoc in humilitatis exemplo transcendens.

Archiepiscopus sollempni processione receptus *Wintoniensem* ecclesiam suæ legationis illustravit primordio kal. *Maii*, duplicis Apostolorum festivitatis auspicio subjectos invitans ad dilectionem dei simul & proximi.

Willelmus de *Ver* spectabilis genere die festo sancti *Laurentii* consecratus est *Herefordensis* episcopus aput *Lameheith*, *Willelmus* etiam Prior ipsa die consecratus est episcopus sancti *Asavi*.

Gaufridus dux *Britannie* filius regis *Anglorum*, cum à nativitate sua compleisset annum xxviij. xiiij. kal. *Septembris* diem clausit extremum sepultus autem est *Parisius* in ecclesia beate virginis intra chorum canonicorum scilicet in sede majori. Reliquit autem idem *Gaufridus* ex uxore sua *Constantia*

HENRI-
cus II. rex.

stantia filia Conani ducis Britannia duas filias.
Margarita soror Philippi regis Francorum relicta bonæ memoriæ regis Anglorum Henrici filii Henrici regis Anglorum in comitatu magno recessit Parisius viij. kal. Septembris. Quam Bela Hungaria, Dalmatia, Croatia, Rammaque rex suscepturus est in uxorem.

Ad vocationem regis & archiepiscopi Ricardus decanus Lincolnia sui que capituli pars præcipua convenerunt apud Egenesham viij. kal. Junii. Post tractatus autem super consilio Lincolnienfis ecclesiæ diutius habitos, tandem Hugo genere Burgundio, natione Gratianopolitanus Prior ordinis Cartusienfis in Anglia pluribus episcoporum præsentibus Lincolnienfis est electus antistes. Nuntiis itaque directis in Burgundiam cœnobio Cartusienfi, Prior & conventus ejusdem loci gratum electioni factæ præbuerunt assensum. Sic Hugo prædictus votis plurium concurrentibus die festo sancti Mathei Lincolnienfis est consecratus episcopus apud Westmonasterium in capella sanctæ Katerina.

Willelmus de Norhalla Glocestria archidiaconus in Wigornensem electus episcopum, ipsa die munus consecrationis accepit ab archiepiscopo Baldewino. Radulfus siquidem Prior Wigornensis postulationem illam sollempnem, quæ fieri solet in consecrationibus episcoporum, & quam ipse Radulfus in negotio simili jam quater interposuerat, viriliter adimplevit. In facie namque Theobaldi, Thomæ, Ricardi, Cant. archiepiscoporum juxta temporis excursum, ordine successorio quatuor Johannem, Aluredum, Rogerum, Baldewinum præsentarat episcopos. Nunc autem ut à pentateuco Moyse mutuatus aliquid videretur, quinto loco præsentavit Willelmum.

Urbanus papa B. Cant. archiepiscopo.

Presentium tibi auctoritate mandamus quatinus ea quæ de jure ecclesiæ tuæ per prædecessorem tuum inveneris injuste subtracta legitime revoces, & in ipsius ecclesiæ utilitatem convertas. Nos enim quod in hac parte à te factum fuerit ratum habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter observari. Item tibi mandamus ut liceat tibi ecclesiæ in honore beatorum martyrum Stephani & Thomæ, sicut gloriosus martyr Thomas disposuerat, in honore beati Stephani construere, tam in honorem sancti Thomæ quam sancti Stephani, & de ydoneis ordinare personis quibus beneficia quæ ad sustentationem eorum constitueris debeas canonice assignare. Item fraternitati tuæ mandamus ut quarta parte oblationum, quæ ad reliquias beati martyris Thomæ offeruntur, monachorum usibus concessa, quarta fabricis ecclesiæ deputata, quarta pauperibus erogata, aliam quartam liceat tibi in alia opera bona pro tuæ voluntatis arbitrio ordinare. Dat. Verona kal. Octobris.

Johannes cantor Exoniensis creatus est Exoniensis episcopus à Baldewino Cantuariensi archiepiscopo iij. non. Octobris.

Gualterus Rothomagensis archiepiscopus ad procurandam pacem provinciæ suæ, ne limites iniquorum insidiis & irruptionibus turbarentur, die festo sancti Dionisi locutus est cum rege Francorum, à quo vix cum aliqua spe pacis recedens & per Flandriam transitum habens applicuit apud Dovoram xv. kal. Novembris.

Rannulfus Anglorum Justiciarius, Gilebertus Rofensis episcopus, Bernardus de sancto Walerico, Rogerus regis elemosinarius fungentes officio legationis invenerunt Noviom regem Francorum, à quo minus forsitan reverenter recepti quam tantorum Principum majestatem deceret, scilicet & illius à quo mittebantur & illius ad quem dirigebantur, nil in responsis aliud receperunt quam verba paci parum respondentia. Tandem rex Francorum à latere suo duos milites mediæ manus homines, Gazium de Pyfiaco, Gerardum de Furnival cum prædictis nunciis direxit in Angliam. Quibus rex Anglorum occurrens ne mala pro malis retribueret, eos cum omni veneratione suscepit: summa petitionis Francorum hæc fuit ut si Ricardus Comes Pictavenfis ab infestatione Comitum sancti Egidii temperaret, ab infestationibus essent immunes Normanni.

Radulfus filius Hugonis de Vallibus habitationem habens cum patre suo prope Gisfortium intra limites regis Francorum, Willelmum de Magna villa Comitem illustrem Albemarle verbis dehonestavit amaris. In ultionem contumeliæ postmodum Henricus de Ver interfecit Radulfum iij. kal. Decembris. Quod in injuriam regis Francorum esse factum aliqui reputantes, Garnerium quendam Anglorum regi familiarissimum & intra muros Gisfortii domicilium à diebus multis habentem paratis insidiis crudeliter trucidaverunt, ut sic paria delicta compensatione mutua delerentur.

30 Urbano summo pontifici Theutonici regni tam archiepiscopi quam episcopi, cum debita devotione & subjectione reverentiam.

Cum divinæ dispensationis gratia Apostolicæ sedis antistitem & totius sanctæ catholicæ ecclesiæ pastorem, & patrem dignissimum de altitudinis suæ consilio vos providerit, universi & singuli quorum par affectus & eadem vota dinoscuntur, paternæ sanctitati vestræ cum filiali reverentia tanto devotius assurgimus quanto amantissimam personam vestram sincera in Domino caritate diligimus, & jura ecclesiarum de prudentiæ vestræ perfectione manutenere, & tranquilliori pace foveri indubitanter speramus. Inde utique est quod habita hinc inde consideratione tam devotionis, qua sanctæ Romanæ ecclesiæ & vestræ paternitati tenemur, quam fidelitatis & singularis dilectionis, qua domino nostro imperatori & imperio per sacramentum astringimur, super discordia quæ inter ecclesiæ & imperium morbosus cœpit radicibus pullulare, in intimis animæ visceribus conturbamur, non immerito dolentes duorum acies gladiorum in adversum collidi, quorum mutuis ut deceret auxiliis ecclesiarum paci, justiciis imperii, totius orbis commoditati accuratius fuerat providendum.

60 Serenissimus imperator Fredericus celebrata novissime sollempni curia nobis cæterisque Principibus imperii, tam clericis quam laicis, & nobilibus ac magnatibus proposuit & graviter conquestus est, quod in ipsa dilectionis fiducia quam erga personam ejus & imperium vos habere confidebat, quamque erga personam vestram & sanctam Romanam ecclesiæ firmissime conceperat, cum illustrem filium suum Romanorum regem quem tanquam unicum diligit filium, quasi in signum consummatæ jam pacis quibuslibet expositum periculis, pro defensione & libertate Romanæ ecclesiæ quanta potuit velocitate transmisit,

HENRI- transmisit, inimicicias & gravamina adversus eum
cus II. rex. quod de vestra tamen paternitate minime credidisset
studiosius exercueritis, si in facto Cremonensium quos
tanquam bannitos & publicos hostes imperii vestram
decurt reverentiam evitare, contra honorem imperii
familiariter collegeritis, dehortando civitates univer-
sas *Italia* ab auxilio ferendo & expeditione pro-
movenda. Episcopis quoque tam litteris quam nun-
ciis sub pœna officii sui & beneficii pariterque ana-
thematis interminatione districtius inhibendo, ne
vel adjutorium ei facerent aut quovis modo secum
comparere præsumerent.

Quas profecto litteras quidam ex nobis viderunt
& perlegerunt, super facto tanto vehementius admi-
rati quanto timendum non fuerat, sub dilectionis
specie hujusmodi inimicitias palliare. Maxime au-
tem de facto Treverensis ecclesiæ subjunxit, de quo
nec poterat credi, nec opinione concipi, ut eo quem
accepit sine unquam foret concludendum. Nam si
secundum ordinationem vestram idem factum in-
convulsum permanere deberet, videtur imperium de-
membrationem & maximam sui juris imminutio-
nem incurrisse, præsertim cum nulli antecessorum
suorum ab aliquo antecessorum vestrorum factum
fuisse antiquitatis reportet memoria, quod episco-
porum quispiam in regno *Theutonico* consecrationem
prius quam regalia per sceptrum imperiale receperit,
quod quidem rationi non derogans in hæc usque tem-
pora ulus approbatus celebri firmitate conservavit,
sed hanc imperii justiciam infringendam per vos aut
aliquatenus permutandam dominus imperator non
credidit, cum attestatione venerabilium virorum
quos ejusdem viri sponsores ad eum remisistis, mani-
festum est dominum *Fulmarum* nunquam vos con-
secraturum in verbo Domini firmiter promiseritis.
Cæterum in archiepiscopatu *Mediolanensi* injurias
multo ex tempore per vos imperio factas in publico
proposuit. Ea namque sedes quanto in *Ytalia* major
& excellentior perhibetur, tanto virum prudentem
& utilem in ea requirit & magis necessarium habet.
Sed ut asserit antistitem ecclesiæ usum regaliū im-
perio à pluribus annis denegastis. Adjecit insuper,
quantis exactionum oneribus universæ de imperio
per vestros ecclesiæ subjaceant, videlicet ut tam ec-
clesiæ quam cœnobîa, quibus vel panis cotidianus
non sufficit, in erogatione pecuniæ, in pastu familia-
rum, in stabulatione equorum, ratione ecclesiæ super
omnem possibilitatem suam deservire compellantur.

Hæc siquidem & plura his serenissimus dominus
noster imperator in facie sollempnis curiæ suæ, nobis
cæterisque Principibus suis proposuit, ostendens evi-
denter quod tales injurias ad gravamen personæ
suæ & imminutionem honoris imperii nec possit, nec
debeat sustinere; unde & nos qui de conservando &
manutenendo jure & honore imperii ipsi & illustri
filio suo *Rogero* regi *Augusto* per sacramentum tene-
mur, nichilominus quoque reverendæ matri nostræ
sanctæ *Romane* ecclesiæ dilectionis & obedientiæ de-
bito astringimur, & paternam sanctitatem vestram
in intimi cordis sinceritate complectimur, excellenti-
am vestram obnixè rogantes, totius humilitatis &
filialis devotionis studio deprecamur, quatinus ad
laudem dei & pacem ac unitatem ecclesiæ dei &
imperii, quæ nunc toti mundo desideranda venit &
exoptanda, ea quæ ad gravamen imperii facta di-
noscuntur, quoniam ea à vobis sustineri aut sub silen-

tio præteriri fidei vestræ sinceritati nullatenus conve-
niet, saniori ut expedit consilio permutari faciatis.
Veraciter siquidem à domino imperatore intelleximus
& pro ipso testamur, quod paratus est & semper fuit
ad faciendam justiciam & recipiendam, & super his
quæ adversus imperium ecclesiæ proposuit, justiciæ,
amicabili compositioni aut arbitratui bonorum viro-
rum assensum indubitanter præbere. Propter quod
venerabiles viros litteratura præditos, prudentia, &
discretionem conspicuos sanctitati vestræ duximus
transmittendos, paternam benignitatem vestram pro-
pensius exorantes, quatinus Apostolicæ mansuetu-
dinis caritate ea quæ ex parte nostra proposuerint
clementer audire dignemini, ac verbis eorum fidem
indubitatam adhibere.

Guido Comes *Joppensis* *Pictavensis* genere *Si-*
billam regis *Almarici* filiam unicam & hære-
dem habens uxorem consecratus est rex *Jerosolimo-*
rum in *Augusto* mense.

Intra natalicios dies *Octavianus* Cardinalis, *Hu-* An. Dñi
go Cestrensis electus habituri legationem in *Hyber-* 1187.
niam sicut dicebant, cum in aliquibus locis per *An-*
gliam sollempni processione recepti fuissent signa fe-
rentes papalia, nec in aliquem aliquid statuisent,
ab *Anglia* recesserunt apud *Doveram* transfre-
tantes.

Henricus rex *Anglorum* regno suo gaudente
pacis jocundæ commoditatibus xiiij. kal. Marcii
transfretavit apud *Doveram*, transitum habens per
Flandriam. Qui die tertia surgens à castello quo-
dam quod vocatur *Hesding* venit in *Normanniam*
apud *Driencurt*.

Gilebertus Foliot *Lundoniensis* episcopus die festo
sancti *Vitalis* martyris, sollempni processione receptus
Lundonia vixit in episcopatu xxiiij. annis mensibus
x. diebus xvij. Diem autem clausit extremum
xij. kal. Marcii litera G.

B. Cantuariensis archiepiscopus & Apostolicæ se-
dis legatus die Dominica qua cantatur *Latate Jeru-*
salem sollempni processione receptus est in ecclesia
beati Pauli *Lundonia*. Feria quoque v. post ramos
palmarum crisma consecravit in eadem ecclesia. Die
vero paschæ celebravit ibidem divina.

Idem archiepiscopus custodibus episcopatus *Lundo-*
*nien*sis scripsit in hæc verba.

Pervenit ad audientiam nostram quod cum G.
bonæ memoriæ *Lundoniensis* episcopus occasione
controversiæ inter *Philippum* clericum de *Hormedon*
& *Adam* de *Sanford* motæ, ecclesiam de *Hormedon*
in manum suam recepisset sequestratam, ipso episco-
po defuncto ratione custodiæ circa episcopatum *Lun-*
doniensem in temporalibus vobis commissæ, quasi de
spiritualibus curam receperitis, clavem prædictæ ec-
clesiæ vobis tradi exegistis, & capellanum ejusdem
ecclesiæ quia clavem vobis tradere noluit suspendi-
stis. Viri siquidem estis & prudentes & discreti, &
utinam fines commissæ vobis custodiæ non excedatis;
Scitis enim quod in ipsa custodia de spiritualibus re-
bus dispensandis nullam habetis auctoritatem. In-
hibemus ergo vobis firmiter injungentes ne de cætero
ratione custodiæ vestræ aliquid de spiritualibus re-
bus vobis usurpare præsumatis, & dilectum filium
nostrum G. archidiaconum *Middlesexia* in cujus ar-
chidiaconatu consistere dicitur eadem ecclesia, ipsius
ecclesiæ quam præfatus episcopus habuit custodiam
habere permittatis. Valete.

HENRI- *Constantia Britania* Comitissa quam maritus suus
cus II. rex. filius regis *Anglorum Gaufridus* vita decedens
reliquerat gravidam, die sancto paschæ, scilicet iiij. kal.
Aprilis, peperit filium, quem *Britones* vocaverunt
Arturum.

Urbanus papa iiij. *B. Cantuariensi* archiepiscopo.

Dilecti filii nostri Prior & quidam fratres ejus
monachi ecclesiæ tibi commissæ ad nostram præ-
sentiam venientes, de ecclesiâ quam ædificare cœpisti,
tantum sibi & eidem ecclesiæ proposuerunt dispen-
dium proventurum, quod nisi fuerit ab ejus constru-
ctione cessatum, præscripta ecclesiâ suæ honestatis &
status miserabile suscipiet detrimentum. Sane cum
per Dei gratiam litteratus sis & in religione diutius
conversatus, ignorare non debes, sicut nec te credimus
ignorare, quomodo propter scandalum, à bonis est
interdum operibus abstinendum. Nos autem sollici-
te providere volentes, ne inter te & fratres tuos re-
maneat materia jurgiorum, cum non possint conve-
nienter obsequiis divinis intendere, qui sunt conten-
tionibus dediti, de consilio & deliberatione fratrum
nostrorum monemus fraternitatem tuam, manda-
mus & districte præcipimus, quatinus donec causa
cognita statuamus quid de ipsa ecclesiâ fieri debe-
at, occasione, contradictione & appellatione postpo-
sita, ab illius novæ ecclesiæ constructione & canoni-
corum institutione desistas, & etiam ab exactione
fraternitatis quam ob favorem ipsius diceris statuisse,
litteris aliis non obstantibus à sede Apostolica im-
petratis. Si quid autem contra nostram prohibiti-
onem fuerit attemptatum, Apostolica auctoritate ir-
ritamus.

In pago *Bituricensi* prope castellum *Radulsi*,
quod à doloribus traxit agnomen, dum reges *Fran-*
corum & Anglorum copiosum undique congregassent
exercitum, & aciebus ordinatis ad pugnam accinge-
rentur hinc inde, die Martis scilicet vigilia sancti
Johannis, ne Martis tam subito dubios experirentur
eventus, ad annos usque duos fere belli negotium
induriatum est, dampnis hinc inde datis mutua com-
pensatione deletis.

Margarita regina *Francorum* *Philippo* regi pe-
perit filium quem *Ludovicum* vocavit.

Templares omnibus Christi fidelibus scripserunt in
hæc verba.

Quot & quantis calamitatibus ira dei, peccatis
nostris exigentibus, nos in præsentis flagellari
permiserit, nec litteris, nec flebili voce, proh dolor!
explicare valemus. Turci enim inmensam suarum
gentium multitudinem congregantes Christianorum
nostrorum fines acriter invadere cœperunt; Contra
quos nostrarum gentium phalanges coadunantes in-
fra octavas *Petri & Pauli* v. scilicet & iiij. non.
Julii in eos congregi, et versus *Tyberiadem*, quam vi-
olenter castro solo relicto ceperant, iter arripere præ-
sumpsimus. Cumque in scopulis pessimis nos impu-
lissent, nos ita acriter expugnaverunt, quod cruce
sancta capta & rege nostro magistroque nostro captis
& omni multitudine nostra fere interfecta, & fra-
trum nostrorum, ut in veritate credimus, eodem die
ducentis & triginta decollatis, exceptis illis lx. qui
prima die Maii interempti fuerunt, vix dominus Co-
mes *Tripolis*, & dominus *Reginalus Sydonis* do-
minus siquidem *Balianus*, & nos de illo miserabili
campo evadere potuimus. Deinde Christianorum
nostrorum sanguine debaccati versus civitatem *Acon*

cum cinni multitudine sua venire non distulerunt: **HENRI-**
Quam violenter capientes totam fere terram inva- cus II. rex.
serunt *Jerusalem, Ascalon, Tyro* nobis & Christia-
nitati adhuc solis relicti. Istas etiam civitates om-
nibus earum fere civibus in prælio interfectis, nisi di-
vinum, & nobilium virorum præsto sit auxilium, nul-
lo modo retinere poterimus. Civitatem etiam *Ty-*
rensem in præsentiarum acriter obsidentes, violenter
die noctuque expugnare non cessant. Tanta est eo-
rum copia quod totam terræ faciem à *Tyro* usque
Jerusalem, & usque *Gaza* velut formicæ frequen-
ter existentes cooperuere.

Albertus genere *Beneventanus* ecclesiæ Romanæ
Cancellarius *Urbano* iiij. defuncto papa creatus
viiij. kal. Novembris, vocatus etiam *Gregorius* viij.
scripsit in hæc verba.

Nos de consueta sedis Apostolicæ misericordia
duximus statuendum, ut litteræ prædecessoris nostri
domini Urbani pape à tribus mensibus ante ipsius
obitum destinate pro justitia faciendâ & litigiis
dirimendis, quæ tamen manifeste alicujus præjudi-
cium non continent aut calumpniæ equitatis, eun-
dem habeant tempore nostræ amministrationis effe-
ctum, quem habere si adhuc ille viveret debuissent.
Cessante igitur exceptione de mandatoris morte
perficite quod ille mandavit agendum, & nemo ad
nos pro excusatione hujusmodi à concepta per illum
de sua justitia obtinenda fiducia cogatur vacuus
laborare. Dat. Ferraræ.

Hic cum sedisset duobus mensibus diem clausit
extremum. Substitutus est ei *Paulus Prænestrinus*
episcopus genere *Romanus* vocatus *Clemens* tercius,
xiiij. kal. Januarii.

Ricardus filius regis *Anglorum* Comes *Pictaviæ*
primus inter proceres regni *Francorum*, crucis sig-
num suscepit de manu *Bartholomei Thuronensis*
archiepiscopi, non expectato patris sui consilio nec
voluntate.

Rex *Francorum* & rex *Anglorum* inter *Gisor-* An. Dñi
tium & Tryam colloquium habituri xij. kal. 1188.
Februarii convenerunt. Post longos itaque tracta-
tus rex *Anglorum* primo crucem suscepit de manibus
archiepiscoporum, *Tyrensis* scilicet & *Rothamagensis*.
Postmodum rex *Francorum* crucem suscepit de
manibus archiepiscoporum *Tyrensis* & *Remensis*, &
postmodum *Philippus* Comes *Flandriæ* & infiniti
cum eis. Convenit etiam inter eos ut omnes de terra
regis *Francorum* cruces rubeas susciperent: de terra
regis *Anglorum* albas: de terra vero Comitissæ *Flan-*
driæ virides.

Rex *Anglorum* post susceptionem crucis famili-
arem clericum suum *Ricardum Barre Luxo-*
viensem archidiaconum direxit imperatoribus tam
Romano quam *Constantinopolitano*. Direxit etiam
eundem *Ricardum Bela* regi *Hungarorum*, scribens
in hæc verba.

Venerabili & excellentissimo Principi Frederico dei
gratia Romanorum imperatori semper Augusto,
Henricus eadem gratia rex Angliæ, Dux Nor-
manniæ & Aquitanniæ & Comes Andegaviæ, in
eo regnare per quem reges regnant.

Quoniam imperatoriam majestatem super his
congratulari confidimus, quæ ad honorem Dei
& exaltationem ecclesiæ suæ disponuntur, excellen-
tiæ vestræ notum facimus nos & karissimum nobis in
Christo amicum *Philippum* regem *Francorum*, &
multos

HENRI- multos proceres utriusque regni cum magna arma-
cus II. rex. torum multitudinis crucem ad servitium Dei as-
 sumpsisse. Hoc precipue intendentes ut Deo duce
 terra sancta nostrae humilitatis amminiculo ab his
 oppressionibus releveretur, quibus hodie ad opprobri-
 um Christiani nominis dinoscitur miserabiliter præ-
 gravari. Et quoniam in proposito habemus per ter-
 ras imperii vestri transire, rogamus vos tanquam
 Christianissimum Principem, quatinus securum tran-
 situm nobis & his qui nobiscum votum simile obtu-
 lerunt in terris vestrae potestati subiectis præbeatis,
 & mercatum victualium locis competentibus in oc-
 cursum nostrum convenire faciatis, ad honorem Dei
 & vestrum, & totius imperii securitatem. Quid au-
 tem super hoc vestrae placuerit majestati, per fidelem
 & familiarem clericum nostrum *Ricardum Barre Luxoviensem* archidiaconum, quem ob hanc cau-
 sam ad vestram destinavimus praesentiam, vestra
 nobis significare velit dignatio.

Fredericus Dei gratia *Romanorum* imperator sem-
 per *Augustus* karissimo fratri *Henrico* illustri regi
Angliae salutem & dilectionem.

Noveris laudabile propositum tuum quod te sus-
 cepisse suggeris ad servitium Dei facien-
 dum nobis plurimum complacere, unde ad illud
 servitium perficiendum tibi consilium & auxilium
 in Christi nomine promittimus, forumque victuali-
 um tibi & illis qui tecum ad Dei honorem milita-
 bunt prompta voluntate & prono desiderio, Deo co-
 operante, secundum petitionem tuam providebimus,
 maxime autem in societate karissimi amici nostri
Philippi regis *Francorum*, & ea durante gratia
 qua nos invicem intelligimus associatos.

Glorioso & potentissimo Principi *Cursac Angeli*
 Dei gratia *Romanorum* imperatori semper *An-*
gusto, à Deo coronato, *Henricus* eadem gratia
 rex *Angliae*, Dux *Normanniae* & *Aquitanniae*, &
 Comes *Andegaviae*, gaudium & gloriam cum sa-
 lute sempiterna.

Quoniam imperii vestri potentiam amplissi-
 mam ad defensionem fidei catholicae, & ad
 honorem Christiani nominis credimus & confidi-
 mus specialiter & laudabiliter invigilare, non inme-
 rito gloriae vestrae ea significanda duximus, quae ad
 sacrosanctae ecclesiae honorem & exaltationem divina
 providentia, in regno nostro, & in regno karissimi
 nobis *Philippi* illustris regis *Francorum* voluit ope-
 rari. Imperatoriae itaque notificamus majestati nos
 & praenominatum illustrem regem *Francorum* pro-
 ceresque utriusque regni cum innumera bellatorum
 multitudinis signaculum crucis suscepisse & propo-
 situm firmasse, ut omnipotenti Deo serviamus ad con-
 fusionem inimicorum sanctae crucis in sancta terra
Jerusalem, ut nostrae humilitatis interventu terra illa
 eliminata *Paganorum* spurcia pristinum decorem
 & debitum splendorem Deo annuente recipiat. Quod
 quoniam in omni nostro proposito & maxime in fa-
 mulatu Dei omnipotentis excellentiae vestrae consilio
 praemuniri volumus & juvari, attentius exoramus
 quatinus oculos majestatis vestrae ad nos & ad
 principes, & ad alios qui Deo duce nobiscum mili-
 tabunt reducat, nobisque sublimitas vestra secu-
 rum & quietum transitum & victualium copiosum

mercatum in terris & provinciis nobilissimo imperio
 subjacentibus liberaliter & benigne provideat, ad
 honorem Dei omnipotentis & gloriam vestri nominis
 & ad imperii securitatem, quam de pacifico ingres-
 su nostro & de transitu innocuo praestare parati su-
 mus, prout *Ricardus Barre Luxoviensis* archidiacono-
 nus clericus noster fidelis & familiaris eminentiae
 vestrae ex parte nostra plenius exponet.

10 *Cursac Angeli* Dei gratia *Romanorum* imperator
 semper *Augustus*, à Deo coronatus, *Henrico* ea-
 dem gratia regi *Angliae*, Duci *Normanniae* &
Aquitanniae & Comiti *Andegaviae* salutem &
 benivolentiam.

Rogavit nobilitas tua ut nostri imperii consili-
 um & auxilium haberet in servitio Dei om-
 nipotentis contra Sarracenos, & ut securum haberes
 transitum cum exercitu tuo & sufficientem merca-
 tum victualium, per loca imperii transiturus. Ad
 quod respondemus. Propositum tuum bene placitum
 est Deo & imperio nostro, quoniam laudabile est, &
 quod omnes Christiani laudare debent, & adjuvare.
 Ideoque prudentiae tuae & probitati gratulantes,
 tibi & his qui in comitatu tuo venturi sunt secu-
 rum transitum & copiosum concedimus mercatum
 secundum formam litteris tuis insertam, unde ad
 praesentiam tuam mittimus *Constantinum* & *Ni-*
cholaum ministros sacri palatii, ut tecum tractent
 de securitate & forma pacis servandae imperio, & si
 eam praestiteris securitatis formam quam ipsi portant
 centies milies bene veneris sicut alter dominus &
 socius imperii, & tu cum toto comitatu tuo fideliter
 consilio imperii instructus eris qualiter insidias
 Turcorum debeas declinare, & qua cantela eos possis
 invadere & expugnare.

40 Venerabili & karissimo fratri *Bele* Dei gratia
Hungariae, *Dalmatiae*, *Croatiae* *Ramaque* regi *H.*
 eadem gratia rex *Angliae*, Dux *Normanniae* &
Aquitanniae & Comes *Andegaviae* salutem & sin-
 ceram dilectionem.

Quoniam jam pridem intelleximus regiam ve-
 stram nobilitatem Deo & sanctae ecclesiae
 plurimum esse devotam, excellentiae vestrae significare
 volumus, nos & karissimum amicum nostrum *Phi-*
lippum regem *Francorum* multosque proceres utri-
 usque regni nobiscum ad honorem Dei & ad ipsius
 servitium signaculum sanctae crucis suscepisse, ad hoc
 maxime aspirantes ut civitas sancta, quae quondam
 domina gentium hodie sedet in tristitia, nostrae hu-
 militatis obsequio, Deo tamen operante & cooperan-
 te, ad pristinum statum & ad debitam regni digni-
 tatem revertatur. Et quoniam in tanto proposito
 vestro consilio, & auxilio providentiae inniti vo-
 lumus & desideramus, rogamus attentius quatinus
 securum transitum per regnum vestrum & terras ei
 cohaerentes nobis & fidelibus nostris praeparare be-
 nigne & liberaliter velitis, necnon & forum victua-
 lium nobis sufficiens locis oportunis, ad honorem Dei
 & vestrum & regni vestri securitatem, nobis libera-
 litas vestra faciat provideri. Beneplacitum sane ve-
 strum de hac petitione & de aliis quae *Ricardus Barre*
Luxoviensis archidiaconus clericus noster fami-
 liaris & fidelis ex parte nostra vobis proponet, per
 eundem nobis si placet significetis.

Vene-

HENRI-
cus II. rex.

Venerabili amico suo & fratri karissimo H. Dei gratia illustri regi Anglia, Duci Normannia et Aquitania et Comiti Andegavia, Bela eadem gratia Hungaria, Dalmatia, Croatia, Ramaque rex diu et feliciter regnare.

Certissimum habeatis quod regia magnificentia propositum collaudamus & approbamus, quoniam discretionis vestrae & probitatis diligentia & sollicitudinis interventu, sicut credimus & confidimus, ecclesia Dei & terra sancta desolata solatium percipiet, & laudabile subsidium, ad honorem Dei & gloria vestra perpetuum incrementum. Nos itaque gaudio magno gaudentes, quod de proximo speramus & expectamus oportunitatem vobis serviendi & vos honorandi, regia vestra magnificentia vires & opes regni nostri exponimus, vestramque petitionem obuiis manibus & hylari mente excipientes, mercatum victualium & copiam prout regionis ubertas per Dei misericordiam proventura poterit sustinere, benigne & devote concedimus & promittimus.

Circa dies istos Gaufridus de Liziniaco quendam familiarissimum Ricardi Comitis Pictavorum structis insidiis interfecit. In ultionem tanti delicti Comes provocatur ad arma, set susceptae crucis non inmemor hominibus Gaufridi crucis signaculo volentibus insigniri pepercit, in ore gladii trucidavit non paucos, in deditionem plura castella suscepit. Gaufridus regis Anglorum fultus auxilio simul et pecunia sicut dicitur, Comiti restitit, set parum profecit. Hac de causa Comes animum suum alienavit a patre. Comes transitum faciens in Vasconiam Comitis sancti Egidii lacessitus injuriis, intra breve temporis spatium copiis Brebantiorum vallatus prope Tolosam castella subjugavit xvij. Rex autem Francorum ferens indigne quod Comes Pictavorum Ricardus regnum suum hostiliter impugnaverit eo non diffidato, nec certiorato, castellum Radulphi de Doloribus in Biturica situm xvj. kal. Julii intravit latenter, ad faciendam sibi fidelitatem omnes inhabitantes coegit. Quod ignominiosum Principi tanto videtur fuisse, praeteritum cum rex Anglorum post susceptionem crucis transfretaturus in Angliam, regi Francorum totius terrae suae custodiam reliquisset, et ipse bona fide suscepisset custodiendam. Subinde rex Francorum castellanos quosdam Anglorum regi subjectos, in suam partem tam minis quam promissis attraxit. Quod audiens rex Anglorum, circa festum sancti Jacobi transfretavit. Infinitum congregavit exercitum Anglorum, Marchionum Walensium, et Armoricanorum. Sed omnes hos intra Normanniam in tentoriis habitantes et intra Franciam irruptiones facere plurimum affectantes multis diebus compescuit. Tandem habitum est inter reges colloquium inter Gisorsium et Tryam xvij. kal. Septembris, quod per triduum protractum est. Cum autem ab invicem reges recessissent discordes, rex Francorum arborem quandam Gisorio vicinam, set intra fines Francie radicam praecipit incidi. Rex autem Anglorum in crastino recedens Gisorio, transitum etiam habens per Vernonem, Franciam intravit hostiliter, et usque Meduntam omnia demolitus est.

Post subactam Jerusalem in exaltatione sanctae crucis, pro liberatione Guidonis regis Jerusalem et pro liberatione Theodorici magistri militiae templi,

Eraclius patriarcha Ierosolimitanus & Barisannus HENRI-Neapolitanus. & Reginaldus dominus Sydoniorum cus II. rex Saladino reddiderunt Jerusalem, Aschalonam, & castellum quod dicitur Baron, & Gazam, & Galatididem, & Blancam Guardam, & turrim militum, & castellum Arnoldi, & Petram Platan, & Neapolim, et Gibilinum, et Joppen. Convenit etiam quod unusquisque homo qui posset solvere Saladino v. bisantia, et femina quae posset solvere duo bisantia et dimidium, et puer qui posset solvere unum bisantium et dimidium eruerentur a manibus Saracenorum, et conductum haberent ad transeundum usque Tyrum. Postmodum xx. milia hominum ducti sunt in captivitatem apud Damascum; Et statim frater regis liberatus est, et post pascha sequens liberatus est rex et magister militiae Templi.

Buamundus Comes Tripolitanus xv. diebus elapsis postquam capta fuit Jerusalem, proditione reus, amens factus est et expiravit.

Prope dies istos litterae Saladino directae sunt in hac verba.

Fredericus Dei gratia Romanorum imperator & semper Augustus, & hostium imperii magnificus triumphator, Saladino praefidi Sarracenorum quondam illustri exemplo Pharaonis fugere Irahalem.

Devotionis tuae litteras multis retro temporibus ad nos destinatas super arduis negotiis, tibi quidem si fides verbis subfuisset profuturis, prout maiestatis nostrae decuit magnificentiam suscepimus, et epistolarum alloquiis magnitudini tuae consulere dignum duximus. Nunc vero quia terram sanctam prophanaasti cui aeterni regis imperamus imperio in praefide Iudaeae, Samariae, Palaestinarum, in tanti sceleris presumptuosam et plectibilem audaciam debita animadversione decernere, imperialis officii sollicitudo nos admonet. Quamobrem nisi occupatam terram et omnia restituas, adjuncta satisfactione sacris Constitutionibus, pro tam nephariis excessibus taxata, ne minime legitimum videamur quærere bellum, a capite kalendarum Novembris evoluti anni spacio terminum praestituimus, ad experiendam belli fortunam in campo Taneos in virtute mirificae crucis et in nomine veri Ioseph. Vix enim credere possumus hoc te latere quod ex scriptis veterum et in historiis antiquis nostri temporis factum redolet. Numquid scire dissimulas ambas Aethiopias, Mauritaniam, Persiam, Syriam, Parthiam ubi Parthi Crassi nostri Dictatoris fata sunt praematurata, Iudaeam, Samariam, Maritimam, Arabiam, Caldeam, ipsam quoque Aegyptum, ubi pro dolor! civis Romanus Antonius, vir insignis virtute praeditus, citra nitorem temperantiae, et secus quam deceret militem, a tanto culmine rerum emissum minus sobriis Cleopatrae inserviebat amoribus? Numquid etiam scire dissimulas Armeniam et innumerabiles alias terras nostrae ditioni subjectas? Norunt haec reges qui cruore gladii Romani sunt crebrius inebriati. Et tu quidem in ipsa rerum experientia Deo auctore intelliges quid nostrae victrices aquilae, quid cohortes diversarum nationum, quid furor Theutonius etiam in pace arma capeffens, quid caput indomitum Reni, quid juvenus quae fugam nunquam novit, quid procerus Bavarus, quid Suevus astutus, quid Franconia circumsperta, quid in gladio ludens Saxonia, quid Turingia, quid Westfalia, quid agilis Brebantia,

HENRI- Brebantia, quid nescia pacis Letaringia, quid in-
cus II. rex. quida Burgundia, quid Alpini falices, quid Spi-
sania in amento prævolsans, quid Boemia ultro
mori gaudens, quid Bolenia suis feris ferior, quid
Austria, quid Stricia, quid Bugrensia, quid partes
Illirica, quid Leonardia, quid Tuscia, quid An-
caristana Marcia, quid Venetus proretha, quid
Spinanus naclerus, denique qualiter dextera no-
stra quam senio arguis effœtam gladio vibrare di-
dicerit, dies illa plena lætitiæ & jocunditatis, &
reverentiæ triumpho Christi præfixa te docebit.

IN octavis sancti Martini colloquium habitum
est prope Bonmulins inter reges Franciæ & An-
glie quod procuraverat Ricardus Comes Pictave-
rum. Cum ventum est ad colloquium proposuit rex
Francorum quod ea quæ post crucem susceptam
ceperat, Anglorum regi restitueret, & post, omnia
manerent in eo statu quo fuerunt ante crucem susce-
ptam. Rex Anglorum respondit, Melius esse firmam
pacem inire tam cleri, quam Baronum consilio,
quam litem protrahere forte dampnosam. Quod au-
diens Comes Pictavorum penitus contradixit. Sibi
quidem videbatur incongruum quod hac servata
conditione Cadurcum redderet, & totum comita-
tum, & alia multa de dominio suo quæ mille marcis
vel amplius valebant per annum pro feudo de ca-
stro Radulfi, & de castello de Hissondin & Crasai,
quæ sua non erant dominia sed erant de se tenenda.
Transivit ad aliud Comes Pictavorum petens à pa-
tre suo quatinus sororem regis Franciæ sibi daret in
uxorem, & terram suam sibi velut herædi suo face-
ret juramento firmari. Quod & peti fecit per re-
gem Francorum. Rex Anglorum respondit se nulla-
tenus hoc facturum in tali statu, quoniam hoc potius
videretur facere coactus quam spontaneus. Post hæc
Comes Pictavorum videntibus cunctis hominagium
fecit regi Francorum de toto tenemento patris sui
quod pertinet ad regnum Franciæ, salvo tenemento
patris, quam diu viveret, & salva fide quam patri
debebat. Sicque finitum est colloquium treugis
prorogatis ad festum usque sancti Hylarii.

Ricardus Wintoniensis episcopus cum sedisset an-
nis xiiij. & xj. septimanis xj. kal. Januarii di-
em clausit extremum. Sepultus est autem Win-
tonie.

An. Dñi - Exercitus Saladini confectus est ante Antiochi-
1189. am. Princeps Antiochiæ currit singulis diebus an-
te Halap. Margaritus cepit Jafam & omnes Tur-
cos interfecit qui erant in ea, scilicet quinque mi-
lia, & viij. admiratos cepit. Cepit etiam Gibe-
let & omnes occidit. Dominus Mullæ major Saladi-
no infestat Saladinum. Dominus etiam Merendim,
Cilif dominus de Baldac major omnibus Turcis in-
festat Saladinum pro posse suo. Sciatis etiam quod
Soldanus Iconii maritavit filiam suam filio Sala-
dini, & Saladinus filiam suam filio Soldani, & be-
ne notum est qualiter Kutepez filius Saladini inter-
fecit uxorem suam filiam Soldani. Est autem certa
& indubitabilis, sicut dicunt omnes, prophetia Da-
nielis Constantinopolitani, quod eo anno quo annun-
tatio Domini in die Paschæ continget Franci restau-
rabunt terram promissionis, & stabulabunt equos
suos in palmatia de Baldac, & figent tentoria sua
ultra arborem siccam, & lolium separabitur à tri-
tico. Certissime quoque noveritis quod vadum in-
ventum est in brachio sancti Georgii.

Verum est nec celandum est quod Soldanus exo-

sum habet imperatorem Constantinopolitanum, quia **HENRI-**
non solvit ex una parte quadringentas libras auri **cus II. rex.**
quas solebat ei solvere singulis annis postquam fuit
imperator, & ex alia parte trecentas. Notate fra-
tres verbum illud quod imperator Constantinopoli-
tanus quandoque nobis dixit, quod oculus non falli-
tur. Aliud vobis dicimus per gratiam Dei, quod tot
Turci capti sunt apud Sur, quod Turci duo vende-
bantur pro uno bisantio. Saladinus dixit quan-
doque in tentorio suo Eustatio Patricii & Baliani,
qui habebat uxorem regis Jerusalem, quod Comes
Tripolis tradidit ei totam terram promissionis. Et
sciatis quod apud imperatorem plus honoris exhibe-
tur nunciis Saladini in palatio quam omnibus aliis
in summa dignitate locatis. Saladinus etiam tradi-
dit omnes ecclesias terre promissionis nunciis impe-
ratoris Constantinopolitani, ut in eis serviatur se-
cundum consuetudinem Græcam. Nec est fides in
aliquo Græco etiam si manu juraverit. Noveritis
etiam quod Saladinus assensu imperatoris Constan-
tinopolitani misit Constantinopolim ydolum suum,
ut ibi publice adoraretur, set per gratiam Dei captum
est in mari à Januensibus, & cum ipsa navi du-
ctum est Tyrum. Nunc autem de novo publica fa-
ma est quod exercitus Saladini confectus est ante
Antiochiam.

Verbum autem illud quod senex Græcus de Astra-
lix dixit domino Waltero templario, unde cateri
Græci offensi fuerunt, nunc implebitur, sicut dicunt,
quod Latini imperabunt & dominabuntur in civita-
te Constantinopoli, quia scriptum est in porta aurea
quæ non fuit aperta ducentis annis retro, Quando
veniet rex flavus occidentalis ego per me ipsam ape-
riar. Sciatis quod Assen vir ille probissimus in
veste imperiali toxicatus est. Imperator promisit
Saladino C. galeas, & Saladinus ei dedit totam
terram promissionis si imperator impedierit viam
Francorum. Verissime vobis dicimus quod si ali-
quis accipit crucem Constantinopoli statim capitur,
& in carcerem mittitur. Hæc autem prophetia &
astronomia Turcorum, quod infra hoc triennium una
pars Turcorum gladio peribit, altera fugiet, ultra
arborem siccam, tertia vero baptizabitur. Scimus
autem quod Saladinus nullum Turcorum invenit,
qui audeat edificare in terra promissionis vel fa-
miliam suam inducere propter timorem venientium
Francorum. Die dominica qua recessit de Constan-
tinopoli venerunt certi nuncii, quod exercitus Sa-
ladini confectus est ante Antiochiam, & capti sunt
frater Saladini & filius ejus. Ipsa autem die qua
recessi præcepit imperator eliminari omnes Latinos
ab omni imperio suo. Et sciatis quod per gratiam
Dei de terra Iconii sunt boni Erminii quinque mi-
lia, & xxv. admirati parati ire cum Francis ad
defensionem Christianitatis, & liberationem terre,
in qua natus & mortuus est Dominus Jesus
Christus.

Cantuariensi archiepiscopo Cunradus filius Marchi-
onis de Monte Ferrario salutem.

Turbantur elementa & catholice fidei deroga-
tur, cum Ierosolimitana sedes apostolice sedi
subtrahitur. Nam sicut ex quatuor mundi machina
creditur elementis constare, sic à quatuor sedibus
Apostolica fulgente orthodoxorum fides ferebatur
gubernari. Sed cecidit Alexandria, & flos ejus pe-
nitens deficcatur. Perit Ierosolima & Christianorum

HENRICUS II. rex. in heretia à Sarracenis vilissime pertractatur, quia loca sacra facta sunt prophana. Fœdatur namque Dominicum sepulchrum, destruunt Calvariæ locum, nativitatem contempnunt, & virginis *Mariæ* sepulchrum de valle *Josaphat* eradicarunt. *Antiochena* quidem sedes in extremis laborare dinoscitur. *Constantinopolitana* quippe *Romana* sedi nullam exhibet reverentiam: Maximam quippe capitis diminutionem sedes patitur Apostolica, cum civitates & libertates amittit, & suo jure privatur. Amisit quippe ramos, quomodo fructus portabit? Hæc autem omnia Christianorum desidia noscuntur evenisse. Sed eminentia mala Christianorum cordium debent penetrare archana.

Lugenda & lamentanda est *Jerusalem* civitas sancta quæ suis est expoliata cultoribus. Habitatores ejus peccatis exigentibus sub tributo *Saladini* reducti censu capitis soluto longe à regno sunt ejecti. Muri *Jerusalem* viduati sunt de heremitis habitatoribus suis. Deus quasi malorum nostrorum pullulatione secessit, & *Machumet* successit, & ubi Christus per constitutas diei & noctis horas deprecabatur, nunc *Machumet* excelsa voce laudatur. Quæ autem & quanta pro Christianorum salute in *Tyro* sustinuerim, satis clementiæ vestræ credo propalatum. Et quia *Tyrum* conservavi & conservo *Guidoni* de *Lisignaco* quondam regi & magistro Templi, & cismarinis magnatibus molestum est & importabile, & meo invident & derogant nomini, & per se, & suos juvamina omnia subtrahere, & quod gravius est, elemosinam regis *Angliæ* Templi Magister subtrahit; unde & Deo & vobis conqueri cum lacrimis non desisto. De Hospitalariis vero Deo & vobis gratias uberes expono, qui bene incipientes in eadem perseverant, & ultra elemosinam regis *Angliæ* de propriis plusquam octo milia *Brab.* in obsequio *Tyri* expendidere. Vestræ igitur non desisto supplicare paternitati quatenus calamitatum *Jerusalem* misereri dignemini, ut reges confortetis, populos commoneatis, ut patrimonium *Ihesu Christi* vendicetur, expulsi & exhereditati in integrum restituantur, captivorum vincula solvantur, & terra sacratissima Salvatoris pedibus calcata, vestra potentia vestroque pio eloquio de paganorum potestate liberetur. Præsentium quidem latores magistrum *Bandanum* nomine providum Cancellarium meum, & secretarium ac fidelem, & *Johannem* probum militem, ac michi familiarem ad vos transmittito, quos speciales meos legatos cognoscatis, quibus in his quæ pro me vobis dixerint tanquam præsens loqueretur credere non dubitetis. Exoro etiam, ut auxilia & consilia vestra pietatis intuitu, & mei contemplatione eis tribuere dignemini. Data *Tyro* xij. kal. Octobris.

Xij. kal. Aprilis Capitulo *Lundonia* litteræ directæ sunt in hæc verba. *B. Cantuariensis* archiepiscopus dilectis filiis *Radulfo* decano, & capitulo *Lundonia* salutem & benedictionem. Variis occupationibus detenti, & præcipue ut pax inter reges *Anglorum* & *Francorum* reformetur & pro subventionem crucis Christi, quæ ab ejus inimicis detinetur, in partibus cismarinis moram facimus. Nolentes autem ut hac occasione ecclesiis in provincia nostra pastoribus destitutis minus provideatur, mandamus vobis, & districtè præcipimus quatenus viij. de canonice vestris sanioris & melioris consilii ad nos mittatis, ut sint coram nobis in *Normannia* in Do-

HENRICUS II. rex. minica qua cantatur *Isti sunt dies*, cum litteris rati-
habitionis capituli vestri, ad eligendum vobis per
Dei gratiam pastorem ydoneum. Valete.

Henricus rex *Angliæ* *Radulfo* decano, & capitulo *Lundonia* salutem. Mando vobis quod ad mandatum venerabilis patris nostri *B. Cantuariensis* archiepiscopi & cari & fidelis mei *Ranulfi* de *Glanvilla* faciatis viij. canonicos ecclesiæ vestræ quos ad hoc magis ydoneos esse videritis, ad me venire ubi fuero die Dominica qua cantatur *Isti sunt dies*, cum litteris Capituli vestri de ratihabitione super hoc quod ipsi fecerint de episcopo eligendo ad ecclesiam vestram.

Harum auctoritate litterarum transfretavit Decanus, & cum eo pars capituli magna. Qui venientes in *Normanniam* moram fecerunt per septimanas fere xiiij.

Post Pascha sequens inter reges *Francorum* & *Anglorum* & Comitem *Pictavorum* bis habitum est colloquium prope *Feritatem Bernardi*. Sed ad ultimum post longos tractatus inimici recesserunt ab invicem.

Rex *Francorum* & Comes copiis undique congregatis, intra paucos dies *Feritatem* prædictam, montem *fortem*, *Baalum*, *Bellum montem* fractis irruptionibus occupaverunt. A municipalibus circumquaque Comiti fit deditio castellorum. *Gaufridus* de *Meduana*, *Guido* de *Valle*, *Radulfus* dominus *Fulgeriarum* transfugerunt ad Comitem.

Rex *Anglorum* intra *Cenomannum* resedit, non archiepiscoporum, non episcoporum, non Baronum, non familiarium consiliis adquiescens. Quod ut intellexerunt rex *Francorum* & Comes, arma moverunt, tamen in proposito non habentes urbem obsidione vallare. Quod forte reputans rex *Anglorum*, mente consternatus, licet procures plurimos, armatorum multitudinem tam equitum quam peditum, animos etiam universorum ad resistendum paratos haberet, *Cenomannum* refertam omni genere victualium dereliquit. In crastino sancti *Barnabæ* vehementis ignis à parte regis *Anglorum* injectus intra modicum temporis suburbana consumpsit. Rex *Francorum* & Comes *Ricardus* muris appropinquantes portas invenerunt apertas, & intra majorem ecclesiam sollempni processione recepti sunt, inhabitantibus tam clero quam populo repromiserunt omnem & servaverunt indemnitate. Intra domos regias quæ repererant comederunt & biberunt, sed non dico quod inebriati sint. Turris constructa prope portam quæ respicit ad Aquilonem, circa decimum diem mandato regis *Anglorum* regi *Francorum* est reddita. Tandem pax inter tantos Principes consilio magnorum reformata fuit in hunc modum. *Anglorum* regi restituentur omnia tam castrum *Radulfi* quam alia post crucem susceptam ablata, scilicet intra *Bituricam* provinciam, regi *Francorum* numerabuntur xx. milia marcarum, expensarum nomine quas fecerat circa castellum *Radulfi*. Prædicti reges & Comes in manu *Remensis* archiepiscopi fidem dederunt, quod in media quadagesima convenient apud *Viceliacum*, votum peregrinationis quod inierunt profecturi nisi communis consilii mutatio, vel corporis infirmitas virorum opinionis bonæ testimonio probata fuerit impedimento. *Aelis* soror regis *Francorum* vel archiepiscopo *Cantuariensi*, vel *Rothomagensi*, vel Comiti *Willelmo* de *Magna villa* custodienda tradetur; quæ post reditum à peregrinatione juxta consilium regis *Francorum*

HENRICUS corum tradetur nuptui collocanda. Rex Francorum
 cus II. rex. pro magnis expensis quas fecit apud castrum Ra-
 dulphi de Doloribus hostilitatis tempore, xx. milia
 marcarum recipiet ab archivis regis Anglorum.
 Comes Ricardus recipiet securitates de Baronibus
 salva fide patris ejus. Omnes noviter ad Comitem
 conversi remanebunt in Comitis fidelitate, quousque
 pater suus iter peregrinationis arripuerit. Ad præ-
 scriptæ summæ pacis observationem fide tenentur
 Reges, & Comites & Barones utriusque partis.
 Facta sunt autem hæc in vigilia Apostolorum Petri
 & Pauli inter Turonem & Aza. Postmodum rex
 Anglorum hominagium fecit regi Francorum.
 Quicquid etiam in Arvernia vel ipse vel antecesso-
 res sui possederant, quietum clamavit regi Franco-
 rum.

Ecce rex Anglorum Henricus qui tot populos
 viriliter edomuerat, qui victoriam semper reportave-
 rat ab inimicis, pro dolor! juxta prophetiam Mer-
 lini maxillis suis dari frænum cognoscere potuit, dum
 quod prædecessores sui tenuerant hæreditabiliter
 in Arvernia dominio subjecit alterius, dum transfu-
 gas suos Galfridum de Meduana, Guidonem de
 Valle, Radulfum de Filigeriis intra sinum habitan-
 tes Armoricum, qui sinus transitum facientibus à
 Britannia versus Franciam se pacificum & comea-
 bilem offerebat, vitatis finibus Normannorum, in li-
 gantiam & potestatem filii sui Ricardi, vellet noller,
 transire concessit.

Circa dies istos die festo sancti Georgii Frederi-
 cus imperator Romanus loca passionis Domini-
 cæ visitaturus peregrinationis iter arripuit apud Rei-
 nesburg, transitum per Hungariam & Bulgariam
 sicut proposuerat habiturus.

Rex Anglorum Henricus cum regnasset annis
 xxxiiiij. additis xx. septimanis & octo, diebus
 etiam quinq; gravi tactus incommodo lecto decubu-
 it, & in octavis apostolorum diem clausit extremum
 apud Chinonem. Sepultus autem est apud Fontem
 Ebraldi. Turonensis, Treverensis archiepiscopi ce-
 lebraverunt obsequium sepulturæ. Comes Ricardus
 exequiis paternis interfuit.

Epitaphi-
 um Regis.

Tumulum regis superscriptio brevis exornat.

Sufficit hic tumulus cui non suffecerat orbis,
 Res brevis est ampla cui fuit ampla brevis.

Rex Henricus eram, mihi plurima regna subegi,
 Multiplicique modo, Duxque Comesque fui:
 Cui satis ad votum non essent omnia terra
 Climata, terra modo sufficit octo pedum.

Qui legis hæc pensa discrimina mortis, & in me
 Humane speculum conditionis habe.

Quod potes instanter operare bonum, quia mundus
 Transiit, & incantos mors inopina rapit.

Matildis ducissa Saxonie filia regis tercio idus
 Julii diem clausit extremum.

Circa dies istos à partibus Aquilonis naves plu-
 rimæ fulcantes mare Britannicum fœdus inie-
 runt cum Anglis quos apud Dertefmu reppererunt.
 Itaque communi consilio xv. kal. Iunii se pelago
 commiserunt, cum essent naves xxxvij. onerifera
 multum, & hominum multorum capaces. Postque
 varios rerum eventus iij. kal. Iulii venerunt Ulixi-
 bonam. Rex autem Portugalesis intelligens quod
 naves essent refertæ tam hominibus quam armis ad
 pugnandum ydoneis, & omni genere victualium

munitissimæ, supplicavit ut ei venirent in auxilium,
 ad subjugandam civitatem quandam nomine Silvi-
 am, quam Silvius Aeneas construxerat, & de no-
 mine suo vocaverat Silviam, conferens eis in adju-
 torium xxxvij. galeas & alias naves quæ sagittariæ
 nuncupantur quamplurimas, & pactum iniit cum eis
 tam ipse quam tres episcopi sui præstito sacramento,
 quod quicquid vel auri, vel argenti, vel victualium
 civitate subacta possint acquirere, suos in usus redi-
 gerent, & solam urbem regis potestati subigerent.
 Ab Ulixibona recedentes xvij. kal. Aug. Silviae por-
 tum intraverunt impulsis ad terram navibus, fixisq;
 tentoriis urbem obsidione vallarunt munitam turri-
 bus, sicut dicitur, circiter quadraginta; numerus erat
 Christianorum ad pugnam præparatorum tria milia
 quingenti. Tertia die sequenti muris appropinquan-
 tes insultum fecerunt acerrimum, suburbium irrupe-
 runt, fontem etiam duplici muro circumdatum, ha-
 bentem barbicanam novem turribus circumseptam,
 à quo fonte cives sustentabantur ne siti perirent, ob-
 struxerunt terra, fimo, lapidibus. Gentiles aquæ pe-
 nuria laborantes animo consternati sunt. Princeps
 civitatis vocatus Alcad regem adiit Portugalesem,
 qui cum exercitu supervenerat set Christianis nul-
 lum præstabat auxilium, regique tam sui quam ci-
 vitatis fecit deditionem ignorantibus Christianis.
 Subacta fuit civitas viij. idus Septembris plusquam
 lx. virorum ad pugnam aptorum referta. Qui gladio
 corruentes orcho transmissi sunt, tredecim milibus
 utriusque sexus inventis superstitibus qui de suo se-
 cum nec quid minimum asportantes, sed ejusdem ge-
 neris pannis in signum servitutis induti versus Sibi-
 liam transmigrandi plenam receperunt securitatem.
 Sic virtute Dei patris omnipotentis sine dampno
 Christianorum triumphatum est de paganis. Civi-
 tate tandem sordibus & ydolatriis emundata, die
 nativitatis beatæ Mariæ Portugalesis episcopus
 Macomeriam in honore beatæ virginis dedicavit,
 præficiens ibidem episcopum qui de partibus Flan-
 dria causa peregrinationis advenerat.

Ricardus Comes Pictavorum dispositis Ricar-
 donibus quæ tam ad pacem, quam securi- dus I. rex.
 tatem Aquitannia, vel Andegavia, vel
 Turonia, seu Cenomannia spectare potius
 videbantur, à morte patris septimanis tribus emen-
 sis intravit Normanniam, & apud Sagium Cantua-
 riensem Rothomagensem invenit archiepiscopos. Sed
 quia post crucem susceptam arma moverat contra
 patrem, à prædictis archiepiscopis beneficium abso-
 lutionis promeruit. Inde Rothomagum veniens ab
 archiepiscopo Rothomagensi tam ensen quam ve-
 xillum de ducatu Normannia, proceribus multis præ-
 sentibus, in ecclesia beatæ virginis ante majus altare
 suscepit, & inde tendens in Angliam apud Wintoni-
 am in assumptione beatæ virginis sollempni proces-
 sione receptus est.

Alienor regina quæ per annos plurimos artæ fue-
 rat deputata custodiæ, statuendi quæ vellet in re-
 gno potestatem accepit à filio. Datum siquidem est
 in mandatis regni Principibus, & quasi sub edicto
 generali statutum, ut ad reginæ nutum omnia dispo-
 nerentur. Itaque diebus istis propheticum illud ve-
 nit in lucem quod ambiguitate verbi latuerat.
 Aquila rupti fœderis tertia nidificatione gaudebit.
 Aquila siquidem appellata quoniam duas alas ex-
 pandit

RICARDUS I. rex. pandit super duo regna, tam *Francorum*, quam *Anglorum*: Sed à *Francis* propter consanguinitatem disjuncta fuit per divortium, ab *Anglis* vero per custodiam carceralem à thoro viri segregata fuit. Custodiam dico sedecim annis continuatam. Sic *Aquila rupti fœderis* utrobique. Quod autem additum est, *tercia nidificatione gaudebit*, sic potes intelligere. Primogenitus filius *Alienor* reginæ *Willelmus* ætate puerili decessit, *Henricus* filius reginæ secundus sublimatus in regem hostiliter congressurus cum patre, naturæ debitum solvit. *Ricardus* filius tercius *tercia nidificatione* notatus maternum nomen in singulis intendebat extollere. Qui quoniam patri restitit, & *Francorum Normanis* semper adversantium partes fovere non minimum videbatur, nominis sui famam apud bonos & graves viros denigratam attendit. Sed ut tantos excessus redimeret, matri suæ quem poterat honorem exhibere curavit, ut in obsequio materno quod in patrem commiserat deauratum omnibus appareret.

Gaufridus Helyensis episcopus cum sedisset annis xiiij. additis septimanis xlv. diebus eciam tribus xij. kal. Septembris *Wintonia* rebus humanis exemptus est. Qui quoniam intestatus decessit ejus bona confiscata sunt universa. Pecuniam numeratam habebat repositam tria millia marcarum argenti, ducentis marcis prædicto numero superadditis. Suppellectilis suæ numerus tam in auro quam in argento, tam in equis quam in vestibus preciosis, tam in blado quam in instauramentis in immensum excrevit.

Equos *Henrici* regis quos in stabulis Abbatiarum *Alienor* regina deputatos audivit erogatione pia distribuit. Vicecomitum forestariorum rapacitates gravi poenarum cohibuit interminatione.

AD vocationem archiepiscopi *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganei *Lundoniæ* conveniunt iij. Non. Septembris ad coronationem novi regis. Convenerunt eciam Abbates & conventualium ecclesiarum Priores. Mater Comitis *Alienor* regina de vocatione omnium Comitum, Baronum, Vicecomitum fuit sollicita. De numero vel nominibus episcoporum duximus supersedere. *Cantuariensis*, *Rothomagensis*, *Treverensis*, *Dublinensis* archiepiscopi de diversis partibus convenerunt. Comes itaque *Pictavorum Ricardus* hæreditario jure promovendus in regem, post tam cleri quam populi sollempnem & debitam electionem, involutus est triplici sacramento, scilicet quod opem impendat pro viribus, ut ecclesia Dei populusque *Christianus* veram pacem optineat, quod interdicit omnibus rapacitatem, quod in Iudiciis æquitatem præcipiet & misericordiam. *Cantuariensis* archiepiscopus celebravit divina. Quia vero tunc temporis *Lundoniensis* vacabat ecclesia, *Radulfus de Diceto Lundoniensis* ecclesiæ Decanus tam in oleo sancto quam in crismate ministravit archiepiscopo. Sollemnibus expletis in plenitudine magna divitiarum & deliciarum & profusioribus cibis, pax *Judeorum*, quam ab antiquis temporibus semper obtinuerant, ab alienigenis interrumpitur. Occisi sunt aliqui *Judeorum*, plurimi spoliati, domus eorum pro maxima parte flammis exustæ, synagogæ datæ dedecori. Quod quia de nocte factum est, nec ad scientiam regis potuit pervenire, qui vel esset tanti facinoris incentores vel coadjutores, ultio dilationem accepit.

RICARDUS rex *Anglorum* ut promotionis suæ primordium Domino consecraret, primum & præcipuum judicavit *Cisterciensibus*, singulis annis ad Capitulum generale de diversis terrarum spatiis convenientibus, C. marcas annuas assignare. Quod vero statuit ymaginis suæ signaculo communivit.

HABITUS est generalis conventus juxta dispositionem regis, & archiepiscopi xvij. kal. Octobris apud *Pipewelle*, ut de consilio vacantium per *Angliam* ecclesiarum haberetur tractatus. *Ricardus* igitur *Elyensis* canonicus *Lundoniensis*, ecclesiæ *Lincolniensis* decanus, archidiaconus *Helyensis*, domini regis thesaurarius, ad *Lundoniensem* ecclesiam; *Godefridus de Luci* sancti *Martini Lundonia* Decanus ad *Wintoniensem*; *Hubertus Walteri* decanus *Eboracensis* ad *Saresburiensem*; *Willelmus de Longo campo*, Domini regis Cancellarius, ad *Helyensem* electi sunt episcopi.

DEcanus & canonici *Lundonienses*, ut eligerent episcopum, ad mandatum regis patris transfretaverunt. Qui redeuntes in *Angliam*, expensarum nomine lx. marcas receperunt à fisco.

TREVERENSIS archiepiscopus in *Anglia* moriens, apud sanctum *Andream* sepultus est *Norhamtonia*.

Domino papæ *Theobaldus* præfectus & *Petrus Leonis* salutem.

REX *Ierusalem*, *Templarii*, *Hospitalarii*, archiepiscopus *Pisanorum*, & plures *Pisani* iij. die in fine Augusti, contra voluntatem domini Marchionis & archiepiscopi *Ravennensis* ecclesiæ aliorumque Christianorum *Acræ* in obsidione devenerunt. Qui advenientes ita forti manu civitatem circumfuderunt quod nullus *Saracenorum* ingredi poterat vel exire. Exinde tertia die post, *Saladinus* adveniens in manu vehementi, & brachio extento in fratrem regis & Hospitalarios insultum faciens, illorum acies ita coangustavit, ut intrantibus civitatem & exeuntibus viam patefaceret. Christiani vero nostri nimio pavore perterriti parumper cesserunt, & in cacumine montis vicini se receperunt. *Saladinus* vero cum centum milibus militum eos infra montem, quo exire non poterant circumclusit; rex vero *Ierosolimitanus* videns se ab hostibus undique circumventum, *Tyrum* ad dominum Marchionem, & archiepiscopum, & alios milites quibus factum ejus displicuerat legatos transmisit, deprecans ut ad facti sui imperitiam respectum non haberent, set quia angustia ei erant undique incontinenti subvenirent. Marchio vero depressioni Christianitatis compaciens, cum archiepiscopo cum mille militibus & cum xxvj. milibus peditum in auxilio Christianorum vij. die in fine Septembris per aquam devenerunt. *Saladinus* vero in adventu eorum pavescens per unum miliare in pede cujusdam montis se retro recepit. Quarta vero die mensis Octobris intrantis, bellum contra *Saracenos* inivimus. Rex cum *Hospitalariis* & *Francigenis* aciem unam constituerunt. In secunda acie fuit dominus Marchio, & archiepiscopus *Ravennensis*, & hos cum eis. In tertia fuerunt *Antegrani*, & *Pisani*, & *Theutonici*. In quarta fuerunt *Templarii*, *Catellani* & quidem *Theutonici*. Et in tentoriis remanserunt frater regis, & *Jacobus de Avennis*. Nos insimul collecti constituimus nobiscum iiii. militum habentes C. peditum. *Saladinus* autem habebat contra nos C. militum. Nos autem

RICARDUS autem signo sanctæ crucis armati, circa horam diei
 DUSI. rex. terciam bellum inchoavimus, & Deo partem no-
 stram fovente usque ad tentoria sua illos fugantes in
 ore gladii secuti sumus, & vij. acies *Saracenorum*
 turpiter confringendo deturbavimus: filium *Saladi-*
ni nomine *Baldemum* mortificavimus, *Tacaldi-*
num fratrem *Saladini* ad mortem vulneravimus, &
 illum jam mortuum pro certo reputamus. Quin-
 quies centum de militibus *Saladini* interfecimus
 præter prædicta. Dum ita contra *Saladinum* pugna-
 remus v. militum à civitate exierunt, & in nos insul-
 tum ex improvise fecerunt. *Saladinus* vero videns
 suos coadjutores ita nos pæne aggredientes, vires
 suas in nos acuit. Nos vero ex utroque latere an-
 gustiati *Saladinum* sustinendo, alios viriliter debel-
 lando, vellent nollent, nos in tentoriis recepimus.
 Magister tamen *Templariorum*, & plures de nostris
 eodem die sunt interfecti.

Philippus Dei gratia *Francorum* rex amico & fide-
 li suo ac fratri *Ricardo* regi *Anglorum* salutem
 & dilectionis sinceritatem.

Noverit vestra dilectio quod ad subventionem
 terre *Ierosolimitanæ* nostrum hanelat & fer-
 vet propositum, Deoque nostrum in *Ierosolimitanis*
 partibus exhibere servitium votis affectamus ple-
 nissimis. Sane dudum de verbis vestris, & ad præ-
 sens de vestrorum relatione nuntiorum intellexi-
 mus, quod propositum & voluntatem habeatis eun-
 di *Ierusalem*. Voluntatem igitur vestram, & propo-
 situm super hoc nunciis nostris presentium latori-
 bus, vice nostri asscurari faciatis: Nosque per
 litteras vestras patentes super hoc certificetis. Idem
 vero nuncii nostri super hoc vobis securitatem præ-
 stabunt, vobisque nostras tradent litteras patentes.
 Act. ab incarnatione Domini M. C. lxxxix^{no}. an-
 no, mense Octobris.

Wintoniensis, *Saresbiriensis* electi, consecrati
 sunt apud *Westmonasterium* in capella san-
 ctæ *Katerine* xj. kal. Novembris.

Iohannes Anagniensis tituli sancti *Marci* pres-
 byter Cardinalis, apostolicæ sedis legatus applicuit
 apud *Doveram* xij. kal. Decembris. Interdictum est
 ei die sequenti per reginam *Alienor* ne procederet,
 quoniam citra conscientiam regis regnum suum in-
 traverat. Substitit igitur ibi non absque tædio per
 xij. dies sumptibus archiepiscopi: pax interim re-
 formata fuit inter archiepiscopum & monachos
 suos præsentem rege, præsentibus episcopis, abbatibus,
 clero, Baronibus & populo multo iij. kal. Decemb.
 Convenit enim quod in capella de *Haketun* non
 ministrabitur per canonicos, set per unum so-
 lummodo sacerdotem, non habebit capella baptiste-
 rium, vel cimiterium. Prior etiam quem archiepi-
 scopus citra conscientiam conventus instituerat, in-
 stitutioni suæ cessit. Quod legatus audiens gravissi-
 mum habuit, quoniam ob pacem reformandam ve-
 nerat. Sed tamen permissu regis *Cantuariam* veni-
 ens sollempni processione receptus est, bis ibi per-
 noctans.

Rex *Scociæ* *Wilhelmus* veniens *Cantuariam*, du-
 ces habens itineris *Eboracensem* electum, *Lin-*
colniensem episcopum, hominagium regi fecit, gratiam
 in oculis regis invenit numeraturus x. marcarum ad
 hoc, ut omnia tenementa sua, ligantias etiam homi-
 num suorum quas de condicito nostro regi facere re-
 promiserant in sua potestate reciperet.

Iohannes Comes Moritonii frater regis coram re- **RICARDUS**
 ge, coram legato, coram episcopis gravem querelam **DUSI. rex.**
 deposuit, quod archiepiscopus post appellationem
 factam ad sedem apostolicam totam terram suam
 sub interdicto concluderat, quoniam filiam *Willel-*
mi Comitis *Gloucestræ* duxerat in uxorem. Quod
 audiens legatus appellationem suam confirmavit,
 & terram suam relaxavit ab interdicto.

Si promissionibus pecuniarum infra spacium iij.
 10 mensium novo regi factis, & cautione fidejussoria
 roboratis, in anno saltem sequenti, sequens numeratio
 responderet, *R. rex Anglorum* universas prædecessor-
 um suorum supergrederetur divitias. Qui cum de
 regni dispositione pauca cum paucis tractasset apud
veram xix. kal. Ianuarii transfretavit, navem exiens
 ipsa die prope *Graveling*.

Wilhelmus de Magna villa Comes tam *Essexiæ*
 quam *Albemarle* viam universæ carnis ingressus
 est xvij. kal. Decembris.

20 Circa dies istos *Wilhelmus* rex *Siculus* gener re-
 gis *Anglorum* absque legitima sobole moriens,
Tancredum genere sibi propinquum habuit succes-
 sorem regni.

A tempore crucis susceptæ decimatio generalis
 rerum mobilium, facta per *Angliam* ad subventio-
 nem terræ *Ierosolimitanæ*, tam clerum quam popu-
 lum exactione violenta perterrit, sub elemosinæ
 titulo vicium rapacitatis includens.

30 *Philippus* Dei gratia *Francorum* rex, & *Ricardus*
 eadem gratia rex *Angliæ*, *Dux* *Normanniæ* &
Aquitaniæ, & *Comes* *Andegaviæ*, omnibus fide-
 libus ad quos litteræ istæ pervenerint, in Domino
 salutem.

Noverit universitas vestra quod inter nos fir-
 miter convenit, & de consilio Prælatorum ec-
 clesiæ & principum terrarum nostrarum disposui-
 mus, ut iter *Ierosolimitanum* ducentem Domino si-
 mul perficiamus, & uterque nostrum alteri bonam
 40 fidem, & bonum amorem se servaturum promisit.
 Ego *Philippus* rex *Francorum*, *Ricardo* regi *Anglo-*
rum, tanquam amico & fidei meo: Et ego *Ricar-*
dus rex *Anglorum*, *Philippo* regi *Francorum*, tan-
 quam domino meo & amico. Statuimus itaque,
 ut omnes cruce signati in terris sub nostra potestate
 constitutis, infra octavas paschæ vel nos præcedant,
 vel in termino illo nobiscum eant, nisi de voluntate
 & conscientia nostra remanserint. Si vero aliqui ali-
 ter remanere præsumpserint, & personæ excommu-
 50 nicationi, & terræ eorundem subicientur interdicto
 auctoritate Prælatorum terrarum utriusque nostro-
 rum. Volumus etiam, statuimus & præcipimus, ut
 qui terris nostris præerunt, si opus fuerit mutua sibi
 subventionem succurrant. Eorum autem bona qui
 iter *Ierosolimitanum* vel nobiscum, vel ante nos ar-
 ripuerint, ita illæsa & intacta permaneant tanquam
 nostra propria. Et si quis eis injuriam irrogaverit,
 Iusticiarii & Bailivi nostri faciant emendari, quan-
 tum de jure poterint secundum consuetudinem ter-
 rarum nostrarum. Si vero aliquis in aliqua terra-
 rum nostrarum guerram movere præsumpserit in ab-
 sentia nostra nobis, vel alicui de terris nostris, & ad
 justitiam se non offert, primo excommunicetur, &
 post excommunicationem nisi infra xl. dies forisfa-
 ctum suum emendaverit, decernimus ut ipse & hæ-
 60 redes ejus imperpetuum exheredentur. Feudi au-
 tem illius qui per forisfactum suum exheredatus
 fuerit

RICARDUS I. rex. fuerit transeant in proprietatem & dominium propinquioris domini à quo feodi movebunt. Præterea quicumque in aliqua terrarum alterutrius nostrum forisfecerit, & forisfactum emendare noluerit, in terra alterius non receptetur. Et si ibi inventus fuerit, Iusticiariis terræ illius in qua deliquit reddatur. Ad hæc autem quæ supradiximus observanda, Iusticiarios, & bailivos nostros sibi invicem volumus & præcipimus teneri, & obligari usque ad reditum nostrum sub tenore juramenti, & fidelitatis quam nobis præstiterunt. Acta sunt hæc xxx. die Decembris aput Nonancurt.

Hæc quidem constitutio generalis inter duos reges habitæ, quoniam inita fuit die Sabbati sicut asserunt homines, non obtinuit firmitatem, set in aliud usque tempus die festo sancti *Johannis Baptiste* sequente, scilicet die dominica peregrinationis initium Domino consecravit.

Alexander papa iij. *Ricardo Elyensi* archidiacono. *Audio landabili multorum testimonio, quod scientia litterarum, & honestis moribus sis adornatus, tibi de consueta clementia, & benignitate sedis apostolicæ indulgemus, ut si aliqua ecclesia, annuente Deo, te ad beneficium vel dignitatem quamlibet vocaverit, non obstante quia non es de legitimo matrimonio natus, libere valeas ad beneficium vel dignitatem assumi.*

An. Dñi 1190. **R**icardus *Lundoniensis*, *Willelmus Elyensis* electi pridie kal. Ianuarii consecrati sunt aput *Lamehedam*. *Lundoniensis* episcopus ipsa die sua sollempniter est collocatus in sede sub præsentia xij. episcoporum.

Willelmus Elyensis episcopus in epiphania Domini, concurrentibus episcopis multis ad diem festum, intronizationem suam in apparatu magno sollempnem effecit. Tunc demum ad notitiam suam & episcoporum pervenit violatum fuisse sepulcrum *Gaufridi* prædecessoris sui, quoniam anulus pontificalis quem sepulturæ traditus habebat in digito fuerat latenter substractus. In pulpitu igitur ascendentes episcopi, violatores tam facientes quam consentientes sub anathemate concluderunt.

Baldemius *Cantuariensis* archiepiscopus peregre profecturus, de communi consilio suffraganeorum suorum vices suas episcopo *Lundoniensi Ricardo* cōmisit. *Rofensis* episcopus ab antiquo vicarius archiepiscopi, tam in territorio *Cantia*, quā in ecclesiis maneriorū archiepiscopi curam pastoralē suscepit.

Multi per *Angliam* tendere *Ierosolimam* properantes, prius in *Iudeos* insurgere decreverunt, quam invaderent *Sarracenos*. Igitur viij. idus Februarii, *Judæi* quotquot inventi sunt in domibus propriis aput *Norwicum* trucidati sunt; aliqui refugium habuerunt in castellum. Nonis Marci, tempore scilicet nundinarum aput *Stanford* occisi sunt multi. Septimo decimo kal. Aprilis apud *Eboracum*, sicut dicitur, fere quingenti neci traditi sunt, mutuis sese vulneribus appetentes. Malebant enim à propria gente percuti, quam manibus incircumcisorum perire. xv. kal. Aprilis, scilicet in ramis palmarum, sicut dicitur, quinquaginta septem jugulati sunt aput *Sanctum Edmundum*. Ubique reperti sunt *Judæi* manibus peregrinantium percussi sunt, nisi qui municipaliū eruebantur auxilio. Necem *Judæorum* tam funestam, tam exitialem viris prudentibus placuisse credendum non est, cum *Daviticum* illud auribus nostris frequenter occurrat, *Ne occidas eos*.

Vide quotiens *Ierusalem* vel tributum solvit, vel eversa fuit. **R**ICARDUS I. rex.

Ioat rex *Iuda* regnavit tribus mensibus in *Ierusalem*, & solvit *Pharaoni* *Nechao* regi *Ægypti* C. talenta argenti, & unum talentum auri.

Ieconias tribus annis solvit tributum *Nabuchodonosor* primo, ab eodem tandem interfectus est, & extra murum projectus.

Nabuzardan princeps exercitus regis *Babilonis* *Nabuchodonosor* vastavit *Ierusalem*, succendit domum Domini, & domum regis, & totam *Ierusalem* in circuitu.

Antiochus illustris ascendit *Ierosolimam*, & intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit omnia vasa concupiscibilia, & sublati omnibus abiit in terram suam.

Magnus Pompeius Ierosolimam obsedit, quam vix tercio mense cepit, xij. milibus *Iudæorum* occisis. Cæteros in fidem accepit, muros civitatis evertit, cujus circuitus iij. m. passuum dicitur fuisse.

Ierusalem est capta temporibus *Vespasiani*, vel *Tyti*, die mensis octavo Septembris.

Ierusalem ad fidem conversa fuit Christi temporibus *Constantini* primi qui fuit *Helena* filius.

Post tempus imperatoris *Heraclii* propheta magnus fuit aput *Sarracenos* *Machometus*, cujus tempore subjugata fuit *Ierusalem*.

Anno milleno centeno quo minus uno

Ierusalem Franci capiunt virtute potenti.

Saladinus Ierusalem subjugavit.

Margareta regina *Francorum Parisius* laborans in partu diem clausit extremum, & in ecclesia majore beatæ virginis inter reginas *Francorum* prima sepulturam accepit. Ipsa die duo reges tam *Francorum* quam *Anglorum* habentes colloquium, suæ peregrinationis initia distulerunt ad festum usque beati *Johannis Baptiste*. Quod fataliū conjectores eventuum Deo plurimum displicuisse dixerunt, reginæ mortem in argumentum trahentes.

Episcopi temporis hujus se negotiis secularibus immiscentes, & comitatus affectantes seu vicecomitatus vel castellanias, *Rogerum* quondam bonæ memoriæ *Saresburiensem* episcopum revocent ad memoriam. Qui plurimum sollicitatus à rege *Henrico* non se prius permisit institui regni Iustitiarium quam auctoritas summi pontificis, assensus & beneplacitum *Anselmi*, *Radulfi*, *Willelmi Cantuariensis* archiepiscoporum, ad subeundum hoc onus eum impellerent.

Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus Ricardo Lundoniensi episcopo.

Cum essemus aput *Rothomagum* venerabilem fratrem nostrum *Hugonem Coventrensem* episcopum, qui contra dignitatem ordinis episcopalis officium sibi vicecomitatus usurpaverat, & propter alias quasdam causas rationabiles suspendimus; postmodum relaxationis beneficium promeruit, & litteris patentibus ad dominum regem directis nobis firmiter promisit, quod vicecomitatus quorum curam susceperat, in manum domini regis infra xv. dies post pascha resignabit, nec se de cætero hujusmodi officiis immiscebit, quæ episcopalem dignitatem dehonestant. Sed & super aliis articulis litteras patentes, quas vobis mittimus, nobis exhibuit, & appellationi renunciavit. Vos itaque secundum discretionem vobis à Deo datam ascitis venerabili fratre nostro *G. Rofensi* episcopo, & clericis nostris, & aliis quos ad hoc evocandos decreveritis, di-

RICARDUS I. rex. em certum & locum congruum prædicto episcopo super præfatis articulis constituatis, & quod justum fuerit, & ecclesiæ nostræ, & nostræ dignitati congruere videritis, statuere non omittatis. Valete. Et quod præfatus episcopus scripto promisit ipsum exequi faciatis.

Ricardo Lundeniensi episcopo, Hugo Coventrensis episcopus.

NOverit discretio vestra quod venerabili patri nostro B. Cantuariensi archiepiscopo firmiter promissimus, quod super querela monachorum de Coventria & capella sancti Michaelis de Coventria, & super universis querelis quas adversus nos proposuit, iudicio vestro omni appellatione & contradictione postpositis parebimus, assignatis nobis loco & tempore convenientibus & advocatis illis auctoritate vestra quos ad earum querelarum decisionem videritis esse necessarios. Ne autem ab hac promissione nostra resilire valeamus eam sigilli nostri testimonio roboramus.

Gaufridus Henrici regis secundi filius in archiepiscopum Eboracensem electus est Eboraci. Factam electionem Hamo præcentor ejusdem ecclesiæ recitavit in publico, quia tunc temporis absens erat decanus causa reipublicæ. Post dies aliquot prædictus electus venit ad fratrem suum regem Ricardum apud **Wipswelle**. Baldwinus Cantuariensis archiepiscopus ordinationem & consecrationem electi prædicti clamabat ad jus ecclesiæ Dorobernensis spectare. Johannes episcopus Candida casæ suffraganeus Eboracensis ecclesiæ prædictum electum in presbiterum ordinavit, Fulmarus Treverorum archiepiscopus assistit ordinationi.

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus suffraganeis Eboracensis ecclesiæ, & dilectis filiis universis, Abbatibus, Prioribus, & Populo, & Clero per Eboracensem provinciam constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Per litteras karissimi in Christo filii nostri R. illustris Anglorum regis, & venerabilis fratris nostri H. Dunelmensis episcopi, & dilectorum filiorum Eboracensis Capituli, & multorum religiosorum conventuum ipsius diocesis, intellecto, quod idem Capitulum Eboracensis ecclesiæ dilectum filium Gaufridum fratrem prædicti regis, voto unanimi & pari consensu in patrem & archiepiscopum elegerunt, & quod dilectus filius noster J. tituli sancti Martini presbyter cardinalis apostolicæ sedis legatus, sicut ex ipsius litteris plenius intelleximus, electionem ipsam auctoritate legationis qua in Anglia fungebatur confirmaverit; considerantes etiam quod Eboracensis ecclesiæ quæ pastoris consilio diutius destituta in multis ex defectu prælati dispendium passa fuerit, per ejus sollicitudinem & potentiam ad statum poterit reparari meliorem, electionem ipsam sicut concorditer facta est, & ab eodem legato nostro confirmata, præsertim cum pia memoria Alexander papa prædecessor noster circa personam ejus dispensaverit, ratam habemus, & de fratrum nostrorum consilio auctoritate sedis apostolicæ confirmamus. Monemus igitur universitatem vestram, & per apostolica scripta mandamus quatinus ipsi cœu prælato vestro reverentiam & honorem quem prædecessoribus suis exhibuistis, sine refragatione impendere studeatis, ut propterea valeatis apud Deum & homines merito commendabiles appa-

rere. Dat. Laterani non. Marcii pontificatus nostri anno iiij.

RICARDUS I. rex.

Exercitus Christianorum ante Aconem
hoc modo situs est.

ANte montem Musardi supra mare sunt Genevenses. Post illos sunt Hospitalarii. Post quos est Marchio montis Ferrarii. Post illum Comes Campania Henricus. Deinde Guido Dumpere. Post illum Comes Brevensis. Post quem Comes de Baro. Deinde Comes Ebalunfis. Postea Comes Robertus de Drou, et episcopus Beluacensis. Postea episcopus Besenceve. Juxta quem versus planum est Comes Theobaldus, et Comes de Claromonte, et Hugo de Gurnai, et Otho de Tresoni, et Florentius de Hangi, et Walchelinus de Ferrariis. Deinde Florentini. Post quos episcopus Saresberiensis et Anglici. Deinde dapifer Flandriæ, cum Johanne de Neele, et Odone de Hame, et aliis Flandrensis. Postea episcopus Cambraiensis, et dominus Ysoldone, et Vicecomes Turonia. Deinde rex de Jerusalem cum Galfrido et Aimaro fratribus ejus, et Hugo de Thabari et fratribus ejus, Radulfo, et Othone, et Wilhelmo. Deinde Templarii, et Iaco de Avennes. Post illum Landegrave et Comes de Galres, cum Alemannis, et Dacis, et Theutonicis, et Frisonicis. Inter quos ad Magumeriam posuit tentoria dux Suavia. Post super Turonem patriarcha et episcopus Acharonis, et episcopus Bethleem, et Vicecomes de Castello Eraud, et Reginaldus de Sagitta, et Amfridus de Turona. Sub Turona, ex-cambiatores. Postea super portum archiepiscopus Pisanus cum Pisanis. Extremo Lombardi.

Circa dies istos cum primum obsessa fuisset Acon, Wilhelmus quidam Anglicus natione, capellanus Radulfi de Diceto decani Lundeniensis, dum tenderet Ierosolimam, astrinxit se voto, quod si prospero cursu portum intraret Acon, sancto Thoma martyri sumptibus suis juxta facultatem possibilitatem capellam construeret, et procuraret ibidem ad honorem martyris cimiterium consecrari. Quod et factum est. Multis igitur ad capellæ servicium undique concurrentibus, iudicio Christianitatis ipse Wilhelmus Prioris nomen accepit. Qui dum se militem Christi toto servaret in corpore, præcipue pauperum curam habebat, et sepeliendis corporibus tam fataliter decumbentibus quam interfectis gladio, diligentiam omnem et operam strenuissime satagebat impendere. Magni Tobie se successorem proximum humanis aspectibus repræsentans. Est et aliud ibi cimiterium quod vocatur Hospitale Alemanorum. Est et tertium Poliandrum antiquius cæteris quod sancti Nicolai dicitur, in quo, priusquam obsidio solveretur, hominum milia centum additis xxiiij. milibus per unius circulum anni tumulata sunt.

Alienor regina filii sui Ricardi regis iter prosecutura maris pericula declinavit, transitum habens per montem Iani, per Italia plana, per illos celebres orbis concursus ad dominum papam Romæ.

IN Acone sunt isti principes: Caracos, quem Corboram fecit militem ad obsidionem Antiochiæ; Ille nutritiv Saladinum. Post eum Gemaladin, Gurgi, Suchar, Suncordeodar, Belhageffemin, Fecardinceras, Cerantegadin.

Isti sunt principes exercitus Saladini. Saladinus et iiij. fratres ejus: Safedin, Felkedin, Sefelsalem, Melcalade;

RICARDUS I. rex. *Melcalade. Et iij. filii Saladini, Miralis, Melcalez, Melcalexis, et duo nepotes ejus.*

Tecabedin, Benefemedin, Coulin, Claifar, Bederrin, Mustop, Hazadinnerfel.

Tecabedin in sua potestate habet Ioramenses, Rotasenses, Birenses.

Benefemedin sub se habet Persas, Turcos, Hemsienses.

Saladinus sub se habet Alapitos, Damacenos.

Miralis sub se habet Alexandriam, Damiet, & totam terram ultra Eufraten usque mare rubrum, & ultra versus Barbariam.

Metalez sub se habet Babiloniam & Keire.

Quatuor fratres Saladini sub se habent Abesiam, & Leemen, & Mauros, & Nubiam.

Caifar est admiratus Ascalonia.

Bedredin est admiratus Nazareth, & Neopolis, & Ramille, Mustop, Lice, & Baruth.

Hazadinnerfel, montis Regalis et Gracci.

Chorisin, cujusdam partis Armenia.

Saladinus dominus est omnium.

Anserius de monte Regali ad mortem suam detexit traditionem quam fecerunt idem Anseri, et episcopus Balvacensis, et Comes Robertus frater ejus, et Guido Dumpere, et Landegrave, et Comes de Gelres, unde ipsi ceperunt à Saladino triginta duo milia Bizantium et centum marcas auri. Et præterea habuit Landegrave iij. camelos, & duos leopardos, et iij. accipitres, et aliis donis distulerunt prædicti principes insultum, et permiserunt castella nostra cremari.

Clemens papa Wilhelmo Eliensi episcopo salutem.

Juxta commendabile desiderium et salubrem postulationem karissimi in Domino filii nostri Ricardi illustris regis Anglorum, fraternitati tuæ legationis officium in tota Anglia, Wallia, tam per Cantuariensem quam Eboracensem archiepiscopatum, et in illis partibus Hybernæ, in quibus nobilis vir Johannes Comes Moritonensis frater ipsius regis jurisdictionem habet et dominium, auctoritate duximus apostolica committendum. Dat. Laterani non. Junii pontificatus nostri anno iij.

Ricardus rex Anglorum omnibus fidelibus suis salutem.

Mandamus vobis, & præcipimus quod sicut de nobis confiditis, & sicut vos ipsos & omnia vestra diligitis, sitis omnino intendentes dilecto & fideli Cancellario nostro Elyensi episcopo super omnibus quæ ad nos spectant, & pro ipso faciatis sicut pro nobismet ipsis faceretur, de omnibus his quæ vobis ex parte nostra dixerit. Teste me ipso apud Baionam vi. die Junii.

Duo reges tam Francorum quam Anglorum circa nativitatem beati Iohannis Ierosolimam profecturi convenerunt apud Viceliacum.

In festivitate beati Petri quæ dicitur Ad vincula, Wilhelmus Elyensis episcopus Apostolicæ sedis legatus convocavit multos apud Glocestriam.

Rex Francorum versus Iannensem civitatem iter arripuit; Rex Anglorum versus Massiliam.

Fredericus imperator Romanus annum agens in imperio quadragesimum, dum Ierosolimam tenderet per Bulgariam, et ab Yconio transitum faceret versus Antiochiam, in fluvio quodam qui vocatur

Sapheth, exercitu suo toto salubriter transeunte, solus equo suo decidens submersus est viij. kal. Augusti.

Ricardus rex Anglorum navem ascendit apud Massiliam vigilia S. Laurentii. Qui dum æquora fulcaret, in portu Romano nuntios domini papæ, scilicet Hostiensem episcopum, et alios plures occurrentes sibi recepit. Sed ad postulationem domini papæ Romam renuit visitare, prope Capuam intrans Apuliam.

Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Hubertus Saresberiensis, et Ranulfus de Glanvilla quondam Anglicani regni justiciarius, itinere recto tendentes versus Ierosolimam, à sinistra reliquerunt Siciliam, et post pericula multa tandem apud Tyrum applicuerunt circa festum sancti Michaelis.

Ignis ille qui dicitur Græcus ignis, à Saracenis intra civitatem Acon obsessis tres machinas quas Christiani sumptibus magnis construxerant ad subvertendam urbem, in articulo temporis funditus concremavit, et omnia redegit in cinerem iij. non. Maii.

Die festo sancti Iacobi Christiani quidam mediæ manus homines, sicut dicitur ad decem milia, victualium penuria laborantes ut famis detrimentum effugerent, non habentes principem, neque rectorem, insultum fecerunt in Saladinum & suos, & nisi Radulfus Colecestrensis archidiaconus, vir tam inermi militia quam armata probatus, cum forti manu suorum Christianis auxilium præstitisset, omnes in ore gladii corruissent.

Philippus rex Francorum applicuit apud Messanam xvj. kal. Octobris & hospitatus est in palatio regis Tancredi.

Ricardus rex Anglorum ix. kal. Octobris ibidem applicuit, & habito cum rege Francorum colloquio rex Francorum navem ascendit, & quoniam ventus erat contrarius ipsa die rediit. Interim nuntii Ricardi regis quos ad Tancredum regem direxerat redierunt iij. kal. Octobris ducentes secum Johannam quondam Sicilia reginam, & pridie kal. Octobris transiit fluvium qui dicitur Far, & in Calabria cepit locum munitissimum qui dicitur Labamare, & posuit in eo sororem suam, & postea rediit Messanam, & in crastino cepit castellum inter Calabriam & Messanam quod dicitur monasterium Griffonum. Griffones insultum facientes in Hugonem Brunum ab Anglorum rege repulsi sunt, qui clausis januis civitatis ad propugnacula murorum stantes homines & equos regis Anglorum occiderunt, & quosdam illorum vulneraverunt; rex Ricardus portas civitatis confregit, & maximam illius civitatis partem cepit, & homines suos infra civitatem hospitari fecit iij. non. Octobris. Et tercio non. dederunt obsides ei majores civitatis de pace servanda.

Habitu est regionale Concilium apud Westmonasterium præfidente Wilhelmo Elyensi episcopo & apostolicæ sedis legato idibus Octobris. Ricardus Lundoniensis episcopus iij. juxta pristinam regni consuetudinem ad dexteram legati sedem optinuit: Godefridus Wintoniensis episcopus ad sinistram.

Rex Tancredus dedit regi Ricardo pro quietâ clamantia rerum omnium quas petebat, unciarum auri xx. milia. Dedit etiam Tancredus unciarum

RICARDUS I. rex. ciarum auri totidem milia regi Ricardo pro bono pacis & quiete clamantia Divisæ quam *Willelmus* rex fecerat patri suo *Henrico* regi, & pro matrimonio quod erat contrahendum inter *Arturum* Britannia ducem et filiam *Tancredi*, Rex *Ricardus* prædictum *Arturum* hæredem suum instituit, si sine prole discesserit. Firmavit etiam quoddam castellum prope *Messanam* quod vocavit *Mategriffum*. *Margaritus* et *Jordanus Delpin* prædictæ civitatis custodes abierunt furtive ducentes secum familiam suam totam. Præterea rex *Ricardus* quietum clamavit *Wreth* in omnibus terris suis. Rex *Franconum* quietum clamavit regem *Anglorum* de sorore sua ducenda, numeratis sibi decem milibus librarum. Clamavit etiam clamantem quietam imperpetuum quam habebat de *Gisors*, et de toto *Welkesin*.

Sibilla regina *Jerusalem* mortua, soror ejus unica quæ nupserat *Hainfrido de Turan*, à viro suo per divortium est disjuncta, quam *Marchio de monte Ferario* duxit uxorem. Juratores in causa divortii fuerant *Balisant* matris reginæ defunctæ maritus, *Paganus de Kaiphas*, *Reginaldus Sidonis* civitatis quondam dominus; desponsata fuit prædicta soror reginæ ab episcopo *Beluacensi*. Judices in causa divortii fuerunt *Aconensis* episcopus, et alius quidam episcopus de terra *Ierosolimitana*. Die vero nuptiarum *Marchionis* pincerna *Silvanectensis*, nepos scilicet *Comitis de Claro monte*, cum decem et vij. aliis militibus, et xv. fervientibus equitibus à *Saracenis* interceptus est.

Alienor regina cum per iiij. dies moram fecisset cum filio suo recessit versus *Angliam*, relinquens *Berengariam* filiam regis *Navarre* quam ducturus erat uxorem. Quarto idus Aprilis ascendit rex *Ricardus* navim cum exercitu suo cum CL. navibus et vij. et buceis xxiiij. et galeis xxxix. et duxit secum *Johannam* sororem et prædictam *Berengariam*.

Omnibus Christi fidelibus clerus totius Normannia salutem.

Ad universitatis vestrae noticiam volumus pervenire, contentionem motam inter matrem nostram *Rothomagensis ecclesiam*, procurante eam in absentia reverendi patris nostri *W. archiepiscopi J. de Constantiis Rothomagensi decano*, & *Willelmum filium Radulfi Senescallum Normanniæ*: super quibusdam capitulis de quibus ecclesia Dei conquerebatur, sub presentia nostra & baronum domini regis, assistentibus quoque quam pluribus Normanniæ ministris hoc tandem sine conquievisse.

In primis, determinatum est de clericis, quod nulla occasione à secularibus potestatibus capientur, nisi pro homicidio, furto, & incendio, vel hujusmodi enormi flagicio quod ad placitum gladii pertineat, & tunc cum requisiti fuerint ab ecclesiasticis iudicibus quieti reddentur in ecclesiastica curia iudicandi.

Item, generaliter omnes de fidei lesione, vel juramenti transgressione quæstiones in ecclesiastico foro tractabuntur. Super trenga vero violatione antiqua consuetudo & cartarum *H. & R. illustrum regum Angliæ* tenor observabitur.

Item, Quæstiones de dote vel donatione propter nuptias quando mobilia vel se moventia petentur, ad ecclesiam referentur. Quæstio vero super eisdem de

immobilibus dominis nostris regi & archiepiscopo determinanda reservatur.

RICARDUS I. rex.

Item, in conventualibus ecclesiis, Abbates, vel Priores, aut Abbatisa cum assensu diocesani episcopi eligentur.

Item, nulla fiet recognitio in foro seculari super possessione quam viri religiosi vel quacunque ecclesiastica persona xx. annis vel amplius possederint. Similiter nulla fiet recognitio si carta vel alio modo elemosinatam esse possessionem probare poterint. Sed ad ecclesiasticos iudices remittentur.

Item, distributio eorum qua in testamento relinquuntur auctoritate ecclesiæ fiet, nec decima pars ut olim subtrahetur. De bonis vero clericorum et si dicantur fuisse usurarii, vel quocunque genere mortis præventi, nichil pertinet ad secularem potestatem, sed episcopali auctoritate in pias causas distribuentur.

Item, quicquid laici in vita sua donaverint, vel quocunque titulo à se alienaverint et si usurarii fuisse dicantur, post mortem non revocabitur. Quæ vero post mortem non alienata inveniuntur, sed recognitum fuerit ipsos tempore mortis fuisse usurarios, confiscabuntur.

Item, si mortuus habuerit aliquod vadium unde sortem suam perceperit, portio ipsius libera ad eum qui invadiavit, vel ad hæredes ipsius revertetur. Idem fiet de portionibus uxoris & filiorum ejus post mortem ipsorum.

Si quis vero subitanea morte vel quolibet alio fortuito casu præoccupatus fuerit, ut de rebus suis disponere non possit, distributio bonorum ejus ecclesiastica auctoritate fiet.

Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus quicquid in usus necessarios terræ *Ierosolimitanae* dum ageret in extremis legaverat erogandum, post obitum suum *Hubertus Saresberiensis episcopus*, quem testamenti sui coram familiaribus & domesticis ordinaverat executorem, fideliter erogatione pia distribuit, & de castrorum excubiis summe sollicitus militibus xx. fervientibus 50. sicut decreverat archiepiscopus, juxta consuetudinem regionis per dies plurimos statutis temporibus debita persolvit stipendia, pauperum semper agens curam, erga destitutos auxilio reflectens oculos misericordiae; per omnia boni præsulis implens officium.

Venerabili domino & patri in Christo karissimo *R. Dei gratia episcopo Lyndonensi*, *H. eadem gratia Saresberiensis episcopus* salutem, & tam devotæ quam debitæ dilectionis constantiam.

Noverit dilectio vestra quod villa *Acon* post insultus plurimos adhuc nobis fortiter restitit, nec à nobis adhuc expugnari potuit, quia gentibus, muris & machinis satis erat munita. Et *Saladinus* ex alia parte circa nos undique exercitum suum quasi in obsidione tenebat. Verum de exercitu ejus sicut certissime accepimus, plures recesserant corporis invaliditudine laboribus & expensis supra modum gravati, nec prece, nec precio, vel etiam minis diutius poterant retineri. In exercitu illo vir alicujus probitatis eo tempore, sicut dicebatur, inveniri poterat, quem *Saladinus* in villam *Aconis* transponeret, ut alios vel membris mutilatos, vel corpore debilitatos extraheret. Et de nostris versa vice diversi in diversa loca se retraxerant, ut sibi

contra

An. Dñi
1191.

RICARDUS contra multimodam expeditionis incommoditatem consulerent, & sic tam subtractione virorum quam amissione ibidem mortuorum, exercitus ibidem Christianitatis multum erat diminutus. Verumptamen Christiani de consolatione Christi confidentes, labores & molestias obsidionis predictæ usque in adventum regum nostrorum sperant se posse sustinere. Hoc dicimus si circa Pascha venerint: si enim diutius venire distulerint, & ad sumptus pecunia deficiet, & spes terrena consolationis evanescet. Hæc de statu obsidionis Achonis.

Ricardus rex Anglorum, Willielmo Marefcallo, G. filio Petri, & H. Bard. & W. Briverr. apparibus.

SI forte cancellarius noster negotia regni nostri, juxta consilium vestrum & aliorum predictorum quibus curam regni nostri commisimus, fideliter non tractaverit, precipimus ut secundum dispositionem vestram de omnibus agendis regni nostri, tam de castellis quam de escaetis, absque omni occasione faciatis.

Walterus archiepiscopus Rothomagensis à Sicilia rediens, venit in Angliam v. kal. Maii apud Soreham, litteras deferens in hæc verba.

Ricardus rex Anglorum Willielmo cancellario suo, G. filio Petri, W. Marefcallo, & H. Bard. & W. Briverr. apparibus.

SCiatis quod quia nos diligimus venerabilem patrem nostrum Walterum Rothomagensis archiepiscopum, & de eo ad plenum confidimus, eum de peregrinatione sua, de consilio & assensu summi pontificis, propter consilium & defensionem regni nostri ad vos transmittimus, quoniam constat apud nos, ipsum esse ad hoc idoneum, & quia eum virum esse cognovimus prudentem, & discretum, & nobis semper fidelem: unde vobis mandamus & firmiter precipimus, quatinus in procurandis negotiis nostris, & in custodiendo & defendendo regno nostro, communicato cum eo in omnibus negotiis nostris consilio operemini; Volentes & precipientes quod quamdiu ipse erit in Anglia, & nos in peregrinatione Dei erimus, ipse pariter in omnibus cum consilio vestro, & vos cum suo. Vobis etiam mandamus quod ea quæ sibi vobis de archiepiscopatu Cantuariensi exponenda commisimus faciatis, sicut ipse vobis ex parte nostra proponet. Teste meipso xxiiij. die Februarii apud Messanam.

Tercio kal. Aprilis rex Francorum navem ascendit apud Messanam cum tribus tantummodo navibus. Pacificati prius fuerant rex Anglorum & ipse.

Clemente papa tercio rebus humanis exempto facinorosus inter diaconos ecclesiæ Romanæ primus, ne scisma subitum in ecclesia Dei consurgeret, se fieri papam vix tandem consensit, quem Octavianus Ostiensis episcopus die Paschæ consecravit episcopum, qui vocatus est Celestinus papa tercius.

Celestinus feria secunda Paschali Henricum regem Teutonicum & Longobardorum consecravit imperatorem Romanum.

Paschali feria iiij. Romani civitatem Tusculanam funditus diruerunt.

Robertus Lincolnensis canonicus, filius unicus et hæres Willielmi senescalli Normannia, mandato

Clementis papæ Cantuaria consecratus est episcopus Wigornensis iiij. nonas Maii à Willielmo sedis apostolicæ legato, vj. episcopis Dorobernensis ecclesiæ suffraganeis astantibus prædicto legato.

Celestinus papa iiij.

Modis omnibus inhibemus ne in capella de Haketune quam apostolica condempnavit auctoritas de cetero celebrentur divina: set potius capella ibidem, ut dicitur, erecta funditus destruat. Et sicut à patribus nostris decretum esse dinoscitur, canonicorum institutionem revocantes in irritum, eos denuntietis & teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumpserunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ Clementis incurrisse noscuntur, cautius faciatis ab omnibus evitari donec ecclesiæ satisfactione competenti exhibita, per nos mercantur absolvi.

Rex Anglorum Ricardus in magna gloria naves ascendit iiij. idus Aprilis apud Messanam et circa xx. diem Rodos insulam subintravit, et in civitate v. diebus mansit, et postmodum v. diebus transcurfis apud Cyprum applicuit loco qui vocatur Limezun. Cursac autem dominus terræ, qui se vocabat imperatorem, tam armata quam forti manu regi portum prohibitorius occurrit, et quam plurimos hominum suorum afflictos afflixit, spoliavit naufragos, et in carcerem fame perituros reclusit. Hinc igitur in tantæ vindictam injuriæ rex Anglorum ira succensus iniit cum hoste jam dicto congressum, festinam adeptus victoriam. Ipsum victum et vinctum tenuit, et filiam suam unicam, totamque insulam Cypri cum universis munitionibus suæ subdidit ditioni. Cursac cum rege pactum iniit, ne ferreis detineretur in vinculis. Quod & factum est. Sed rex pactum observans eum compedibus artari fecit argenteis, et in castello prope Tripolim quod vocatur Margeth retrudi præcepit. Filiam autem ejus secum retinuit cum duabus reginis in thalamo regis honorifice custoditam.

Situs Cypri talis est. Primo venit ad Bassam quæ caput est regionis versus meridiem. Secundo venit ad Limezun. Tercio venit ad Famagust, dictam, quasi civitatem Augusti. Postea caput S. Andreae versus septentrionem extenditur, et è regione respicit Armeniam. Postea venit ad Cheri, quo naves ascendunt Jerosolimam visitaturi.

Rex Francorum iter suum dirigens versus Jerosalem in paschalibus die Sabbati, scilicet xij. kal. Aprilis applicuit apud Acon. Quid vero totus exercitus Christianorum per vij. septimanas in afflicto civitatem profecerit, tota Christianitas quæ præsens erat novit et recolit.

Waltero Rothomagensi archiepiscopo Willielmus Elyensis episcopus. Convenimus vos apud Lundoniam qua occasione Cantuariam adire velletis, et id à vobis in responsis accepisse meminimus, quod quoniam monachos Cantuarienses audieratis vobis offensos, ut scilicet de causis offensionis si qua esset inquireretis, et de Prioris depositione certitudinem haberetis. Verum datum est nobis intelligi vos alia consideratione Cantuariam festinare, videlicet ut cum monachis illis de archiepiscopo eligendo tractetis. Et valde nec mirum admirati sumus quod quasi captata absentia nostra velitis

RICARDUS velitis id facere, cum sine nobis fieri nec possit, nec
debeat, qui et toti regno vice regia præsidemus,
et jure cancellariæ nostræ archiepiscopatum illum
in manu nostra cum omnibus ecclesiæ pertinentiis
habemus. Cum igitur super tam magno et arduo
negotio à quo summopere totius regni pendet dispo-
sitio, sine domini regis, aut nostra nunc temporis
præsentia tractari non debeat; discretionem et honori
vestro consulimus et mandamus, ex parte domini re-
gis districtius inhibentes, ne propter hanc aut propter
aliam quamcumque causam *Cantuariensem* ecclesi-
am adeatis, donec vobiscum loqui possimus. Non
enim cum patientia vel rancoris dissimulatione hæc
proferremus.

Ricardus rex *Anglorum* habens in comitatu
suo xiiij. magnas naves quas *Buccas* vocant,
triplici velorum expassione dum æquora fulcarent
notabiles, habens C. alias naves onerarias, habens
etiam L. galeas triremes, se vento commisit apud
Cyprum, et inter navigandum navem quandam
quam *Saphadinus Salaadini* frater *Babilonie* do-
minus sumptibus magnis extruxerat, ut *Sarracenis*
apud *Acon* obsidione vallatis succursum præstaret,
casu fortuito velificantem inspexit, refertam omni
genere victualium, armis bellicis ad quoslibet sub-
eundos congressus instructam, ignis Græci, serpen-
tium ignitorum plena vasa plurima continentem,
sicut dicebatur, hominum M. quingentorum suffra-
gio roboratam. Instructis igitur in articulo tem-
poris omnibus ad prælium navale necessariis, galea-
rum concursu circa navem undique fit insultus acer-
rimus, quæ venti destituta suffragio stabat immo-
bilis. Quidam itaque remigantium illius aviculæ
quæ mergus dicitur tractus exemplo, natans subtus
aquas accessit ad navem, et eam terebro perfora-
vit. Audierat forsitan qualiter *Eleazarus* tempore
Machabeorum se subposuit elefanti circa quem
belli pondus undique confluebat, et eum percutiens
in ventrem occidit. Oppressus est & ipse ser Judæo-
rum gerens negotium. Remigans autem Christum
habens in corde, rediens ad galeam incolumis sua
refedit in sede. Modico tractu temporis aqua sub-
intrans omnia tabulata transcendit, & hominibus
qui prius in propugnaculis confidebant, evadendi
spem omnem prorsus abscedit. Quorum M. ccc.
Ricardus rex *Anglorum* in mari submergi præcepit
reservando cc. Acta sunt hæc viij. idus Junii.
Rex iter suum prospero cursu dirigens, ad portum
quo tendebat appropinquavit. Litorum itaque
stridor, ductilium clangor tubarum, horribilis cor-
nicinum strepitus litora repleverunt. Personabat
terra, quod & *Christianorum* animos animavit ad
pugnam, & *Sarracenis* obsessis gravissimum terro-
rem incussit, magnum principem advenisse declarans.
Rex portum intravit *Acon* vj. idus Junii.

Cum autem duo reges circa civitatem *Acon* ma-
chinas crexissent, & petriarias suas muro proximas
collocassent, & magnitudine lapidum muros penitus
attrivissent, in stuporem sunt versi *Sarraceni* nul-
lam habentes fiduciam resistendi. Qui communi-
cato cum suis consilio cœperunt tractare de pace,
talibus initis pactionibus, quod *Salaadinus* sanctam
crucem certâ die restitueret, & *Christianos* captivos
mille quingentos quos habebat in vinculis liberos
abire permetteret. Sic civitas cum armis & impe-
dimentis *Sarracenorum*, salvis tantum corporibus
ipsorum, regibus duobus est reddita iij. idus Julii.

Veniente die statuto nihil horum quæ promiserat *Salaadinus* implevit. In ultionem igitur excessus tanti
circa duo milia secenti *Saraceni* capitis animadver-
sione multati sunt; paucis de nobilioribus reten-
tis, pro dispositione regum pondere vinculorum
artatis.

Subjugata civitate rex *Francorum* ad propria re-
dire proposuit quasi toto negotio consummato.
Quod audiens rex *Anglorum*, quicquid in argento
vel auro, quicquid in victualium congregatione,
quicquid in armis, vel equis, vel navibus congre-
gaverat, se pro parte dimidia regi *Francorum* tan-
quam domino suo communicaturum optulit, & sub
quavis securitate firmiter repromisit. Set quoni-
am ipse reditum suum immutabiliter ordinaverat
in animo suo, suis reclamantibus, toto *Christiano-*
rum exercitu graviter consternato, cum paucis suo-
rum repatriaturus navem ascendit. Postquam rex
Francorum recessit, ilico ruinis & scissuris mutorum
civitatis *Acon* reparatis, ipsa civitate fossatis &
muro plenius communita, rex ad promovendum
Christianitatis negotium, & prosequendi voti sui
propositum versus *Jopen* iter arripuit, & cum eo
dux *Burgundia* cum *Francigenis* sibi subditis, Co-
mes *Henricus* cum suis, & alii multi Comites, &
Barones, & populus innumerus. Cum autem inter
Acon & *Jopen* plurimum esset spatium & tractus
viarum prolixior, apud *Casarcam* tandem cum multo
sudore gravique jactura suorum rex imperterritus
venit; & ipse *Salaadinus* in eodem itinere multos
de suis amisit.

Cum itaque populus Dei respiraret ibidem ali-
quantulum apud *Jopen*, iter propositum audacter
prosecutus est. Et cum illius anterior custodia pro-
cederet apud *Assur*, *Salaadinus* cum vehementi
Saracenorum incurfu super ultimam aciem impe-
tum faciens, divinæ miserationis gratia favente so-
lum à iij. turmis *Christianorum* à fronte sibi virili-
ter occurrentibus compulsus est in fugam, ipsumque
fugientem per unam leucam vel circa præcedentes
turme *Christianorum* plene persecutæ sunt, tan-
tamque stragem de nobilioribus *Saracenis* quos
Salaadinus habuerat, vigilia nativitatis beatæ vir-
ginis prope scilicet *Assur* quantam *Salaadinus* an-
nis xl. transactis antea non sustinuit una die. Nos
vero de nostris illa die gratia Dei nullum amisimus
nisi virum optimum, & suis meritis universo karissi-
mum exercitui *Jacobum de Avenes*, qui per plu-
res annos in exercitu *Christiano* quasi columpna to-
tius exercitus in omni sinceritate promptus extitit
& devotus. Deinde Domino ducente rex *Anglo-*
rum *Jopen* pervenit, eandemque villam fossatis &
muro firmavit, habens in proposito *Christianitatis*
negotium ubique pro posse suo viriliter promovere.

Willelmus Dei gratia *Elyensis* episcopus
Vicecomiti *Suffexie*.

Precipimus tibi quod si *Eboracensis electus* ap-
plicaverit ad aliquem portum in balliva tua, aut
aliquis nuntiorum ejus, eum retineri facias donec
mandatum nostrum inde receperis. Et similiter
precipimus quod litteras domini pape aut ali-
cujus magni viri qui illuc venerint retineri
facias.

Bartholomeus *Turonorum* archiepiscopus man-
dato summi pontificis *Galfridum Eboracensem*
electum consecravit episcopum, *Turonis* in ecclesia
beati

R I C A R - beati *Mauritii* xv. kal. Septembris, sex suffraga- **D U S I. rex.**
 neis suis assistentibus. *Henricus Baiocensis* episcopus interfuit consecrationi. Abbas majoris monasterii sancti *Martini* pallium deferens à domino papa transmissum, prædictum electum solitis involvit conditionibus; scilicet quod legatos *Romanæ* ecclesiæ cum veneratione suscipiet, quod deferet appellationibus, quod visitabit *Romanam* ecclesiam singulis tribus annis, vel per se, vel per proprium nuncium. Dum archiepiscopus in *Angliam* tenderet, in portu quodam applicuit qui *Dovera* nuncupatur xvij. kal. Oct. Quem sub enavigatione sua, clericos eciam suos soror *Elyensis* episcopi quæ castellum custodiebat mandato, sicut dicitur & creditur, *Elyensis* episcopi per sex dies cum armatorum multitudine fecit in prioratu sancti *Martini* nequiter obsideri, coartavit etiam in tantum, ut vix ei medio tempore victualia possent emendicata conferri. Malitia perfidorum in deterius proriente, milites *Elyensis* episcopi quos habebat familiarissimos *Albericus de Marines*, & *Alexander Puintel* cum armatorum multitudine venerunt ad prædictam ecclesiam loricati, gladios habentes in manibus evaginato, & irruentes in ecclesiam, irruentes in archiepiscopum, firmiter injunxerunt ut de regno sine mora, sine dilatione navigaturus in *Flandriam* cum suis exiret. Quod facere recusans, stolam gerens in collo, bajulans crucem in manibus ab altaris cornu, per pedes, per crura, per brachia, colliso capite super pavimentum violenter extrahitur per viam lutosam, per immunda loca, cum clericis suis & viris religiosi qui de partibus multis ad ipsum videndum confluerant, perductus est in castellum xiiij. kal. Octobris, ubi per viij. dies est retrusus in carcerem. Quod audiens *Lundoniensis* episcopus utens fere diplomate cum festinatione qua potuit venit ad cancellarium; à quo post multas supplicationes vix tandem optinuit, episcopatu suo toto sub cautione fidejussoria quasi loco pignoris obligato, liberationem archiepiscopi. Carcerem egrediens archiepiscopus vj. kal. Octobris, eadem via qua tractus fuerat rediit cum prædictis insignibus, scilicet cum stola, cum cruce per viam lutosam, per immunda loca, quousque sancti *Martini* rediret ad monasterium, & Deo sanctoque *Martino* gratias agens à populis undique confluentibus cum exultatione magna susceptus est. *Lundoniam* veniens, archiepiscopus sollempni processione receptus est in ecclesia doctoris gentium vj. non. Octobris, cui dominus *Lundoniensis* episcopus *Ricardus* tam sibi quam suis, omnem quam potuit humanitatem exhibuit in expensis effusioribus.

Ricardo Lundoniensi episcopo, *Johannes*
Comes Moritonii salutem.

Sicut diligitis honorem Dei, & ecclesiæ, & domini regis, & regni, & meum, sitis ad pontem de Lodene die sabbati proxima post festum S. Michaelis inter Radinges & Windesforam, quia Deo volente ibidem vobis obvius ero tractaturi de quibusdam magnis & arduis negotiis domini regis & regni.

Sabbati dies ad colloquendum præfixus infortunium aliquod exinde provecturum intelligere dedit quampluribus; Diebus siquidem sabbatorum præstita sacramenta, sicut arbitrantur nonnulli, raro robur optinent firmitatis.

Itaque cancellarius habens in custodia *Windesfora* castellum, silvarum opaca, viarum angustias, equitum & peditum in armis confidentium, & ad Comitum undique confluentium multitudinem, *Henrici* quoque de *Ver*, cujus exheredationi, sicut dicebatur, ipse præstiterat occasionem, latentes insidias, prædictum etiam pontem à castello nimis remotum plurimum causabatur, & sic in diem usque lunæ pertractum est colloquium. Media die Dominica tam archiepiscopi, *Rothomagensis* scilicet & *Eboracensis*, quam episcopi quotquot apud *Radingum* convenerant ut interessent colloquio, candelis accensis ascenderunt in pulpitem, & omnes qui consilium, vel auxilium, vel mandatum dederunt, ut archiepiscopus *Eboracensis* extraheretur ab ecclesia, tractaretur indigne, retruderetur in carcerem, terribiliter anathematizaverunt, & à consortio sanctæ matris ecclesiæ sequestraverunt, & nominatim *Albericum de Marines*, & *Alexandrum Puintel*. Die Lunæ Comes ad omnem sinistram suspicionem tollendam, in loco tutissimo prope *Windesforam* sicut petierat cancellarius ad colloquium venire proposuit, cancellario repromittens omnimodam securitatem per manum episcopi *Lundoniensis*. Et quoniam apud *Estanes* hospitari decreverat ipsa die, familia sua mane surgens & irruentium formam assumens, gressu concito properabat impetum observans in omnibus. Quod audiens cancellarius, contritus est à facie Comitum, quem cum ira magna sua sequi vestigia reputabat, & trepidanti consimilis elongavit, non dico fugiens, quousque cum armis & impedimentis & familia sua *Lundonia* turrim intraret in pede planis turris equos suos stabulans, & in ipsis domibus ad convalescendum antiquitus deputatis, ad imminentem sicut credebat obsidionem se præparans. Comes audiens quod fecerat cancellarius, venit & ipse *Lundoniis* ipsa die receptus ad hospitandum in domibus *Ricardi* filii *Reineri*. *Rogerus de Planes* in tota terra *Johannis* Comitum Justiciarius graviter vulneratus à quodam *Radulfo de Bello Campo* quem cancellarius cingulo militari donaverat, kal. Novembris diem clausit extremum. Sequenti die Martis ut inimicitia quas Comes & Cancellarius incurrerant, suo Marte discurrent, Comes *Johannes*, tam archiepiscopi quam episcopi, tam Comites quam Barones convenerunt in Capitulo S. *Pauli* *Lundonia*, pulsata campana quæ populum solet ad conveniendum urgere. Post longos ergo tractatus adinvicem habitos *Johannes* Comes primus fidelitatem regis *Ricardi* juravit. Deinceps archiepiscopi duo, postmodum omnes episcopi: solus episcopus *Lundoniensis* addidit juramento, *Salvo ordine suo & justitia ecclesiastica*. Juraverunt eciam Comites & Barones quotquot convenerant. Omnes prædicti magnates juraverunt communam *Lundoniam*.

Die Mercurii *Willelmus Postard* Prior *Westmonasteriensis*, concurrentibus omnium votis, electus est in abbatem ante regis justiciarios episcopo *Lundoniensi* præsentem. Quem episcopus duxit ante majus altare sancti *Petri*. Decantato *Te Deum laudamus* episcopus consuetam orationem super prostratum electum subjunxit, & in sedibus deputatis abbati sollempniter intronizavit, & campanarum cordas manibus electi contradidit. Deinde transitum faciens episcopus in capitulum electum ducens, electionem factam episcopali confirmavit auctoritate præsentem toto conventu, concurrentibus populis per regulam sancti

RICARDUS sancti *Benedicti* per *Evangelii* textum electo curam animarum commisit.

Die *Jovis* habitum est colloquium ab orientali parte turris *Lundoniensis*. Præfens fuit Comes, Cancellarius archiepiscopi prædicti, pontifices, Comites & Barones. Assensu communi diffinitum est, ut omnia castella quæ pro libitu suo Cancellarius custodiæ familiarium suorum commiserat redderentur, & inprimis Turris *Lundoniensis*. Quod se facturum Cancellarius iurijurandi præstita religione promisit. Castella vero tria quæ de manu regis *Ricardi* receperat Cancellarius, scilicet castellum de *Dovera*, castellum de *Cantebrige*, castellum de *Hereford* in *Wallia* per manum Cancellarii custodirentur, datis obsidibus à castellanis quos ibi constituerat Cancellarius de fidelitate regis servanda. Die *Veneris* Cancellarius turrim egrediens, cum universa suppellectile sua transitum fecit apud *Bermundeseiam*. *Henricus* & *Osbertus* Cancellarii fratres & *Mathæus* camberrarius dati sunt in obsidatum quousque redderentur castella. Juraverat enim Cancellarius quod ante castellorum redditionem regnum non egrederetur.

Die sabbati Cancellarius transitum faciens apud *Doveram*, duces habuit in itinere *Gilebertum* *Roffensem* episcopum & *Henricum* de *Cornhella* *Cancie* vicecomitem. Die dominica *Lundoniensis* episcopus juxta petitionem conventus *Westmonasteriensis* benedixit abbati ante majus altare sancti *Pauli*. *Lundoniensis* episcopus & abbas *Benedictus* ipsa die sollempni processione recepti sunt apud *Westmonasterium*, & hora prandendi pariter in refectorio confederunt. Die *Jovis* sequente Cancellarius reputans oculos cæcare nautarum, qui se ventorum habere notitiam gloriantur plerumque, sumpsit habitum muliebrem, sed gressum in corpore vel incessum alterare non potuit quin vir potius appareret quam mulier. Itaque deprehensus à nautis facie detecta cognoscitur, rapitur, trahitur, & vix à manibus muliercularum abstractus custodiæ deputatur, quousque communi decreto *Justiciariorum* regni qui *Lundoniis* residebant, libertatem acciperet abundi quo vellet, præmonitus tamen & summonitus ut quod in præfato colloquio prope turrim prius juraverat prius effectui manciparet. Cancellarius *iiij. kal. Novembris* navem ascendens & in *Normanniam* iter dirigens, apud portum ulteriorem applicuit.

A*rvandus* in natura diligendi non habuit perfectam, & fidelium consilia despiciens fortunæ per omnia ludibrium fuit. Denique non eum cecidisse set tam diu stetisse plus miror, se multociens adversa perpeffum gloriabatur, & ruituram ejus temeritatem miserabantur amici. Præfecturam primam quam habuit in provincia gubernavit cum magna popularitate, consequentem cum magna populatione; denique pressus æris alieni sub onere, sibi successuros optimates æmulabatur, colloquia cunctorum ridebat, consilia rimabatur, officia contempnebat. Tandem odii publici mole vallatus, & prius cinctus custodia quam potestate discinctus, captus destinatusque pervenit *Romam*. Ilico tumens quod prospero cursu *Tusciæ* litus enavigasset, elementa sibi famulata jactabat. Interea legati provincie magna rerum verborumque scientia præditi, prævium *Arvandum* accusaturi nomine publico, publicis decretalibus infecuntur, quem incautum & consiliis sodalium repudiatis, sibi soli temere fidentem responso præ-

cipiti contendebant involvere. Quibus agnitis *Arvandus* proripit in convitia subita, dicens, Abite de-
generes, *Arvando* satis conscientia sua sufficit, vix illud admittere dignabor ut in actione repetundarum advocati michi præstentur. Pauci medii dies, *Arvandus* concitato gradu mediis prope judicium finibus ingeritur. epistolam quandam quæ proponebatur ad ejus confusionem se dictasse professus est. Acclamatur ab accusatoribus, conclamatur à Judicibus reum se majestatis læsæ teneri confitentem. Confestim *Arvandus* privilegiis geminæ præfecturæ quam per quinquennium repetitis fascibus rexerat exauctoratus, publico carceri deputatus est. Cum duceretur addictus miser non miserabilis erat.

Si vindicari in aliquos severius contra Theodosius, nostram consuetudinem pro causâ intuitu jusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam aut excipere sententiam, set per dies xxx. super statu eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sane accipiat vinciatque custodia & excubiis sollertibus vigilantiter observet.

Quidam juvenis de domo domini *Lundoniensis* episcopi spiritum habens in avibus cœli ludere, nisum suum docuit cercellas affectare propensius. Itaque juxta sonitum illius instrumenta quod à *Ripatoribus* vocatur *tabur* subito cercella quædam alarum remigio perniter evolavit. Nisus autem illulus lupum quendam natantem in locis sub undis crispantibus interceptit, invasit & cepit, & super arida per spatium sicut visum est *xl. pedum* se cum nova præda recepit. Episcopus insoliti casus novitate permotus nisum & lupum futuris seculis memorialem Comiti *Johanni* transmisit *xj. kal. Novembris*. Ipsa die tractatum est de consilio *Cantuariensis* ecclesiæ sicut rex *Ricardus* mandaverat. Convenerunt episcopi, convenerunt & monachi. Post longos tractatus negotium tandem dilationem accepit.

Celestino papa suffraganei Cantuariensis ecclesiæ debitam subjectionem.

Cum ad nostram pervenisset noticiam *Baldewinum*, patrem nostrum *Cantuariensem* archiepiscopum, apud *Acon* viam universæ carnis ingressum, verentes ne monachi sanctæ *Trinitatis* in archiepiscopo substituendo sibi quippiam vendicare præsumerent, de communi consilio venerabilem fratrem nostrum *Ricardum Lundoniensem* episcopum, ad quem electi nominatio de jure dinoscitur pertinere præmissimus apud *Cantuariam*. Junctus est ei comes in itinere quidam regis *Justiciarius*. Igitur in ecclesia *Cantuariensi* præsentibus monachis & audientibus *Romane* sedis audientiam appellavit, inhibens ex parte summi pontificis ne quid in electione facienda præsumerent attemptare citra conscientiam episcoporum & etiam citra regis assensum. Postmodum autem ut nobis archipræsulem eligeremus, ad vocationem domini *Lundoniensis*, qui decanatum optinet inter suffraganeos, convenimus *Lundoniis*, conveniunt & monachi; Dilationem accepit electio quibusdam dissensionibus ad invicem emergentibus. Dominus itaque *Lundoniensis* totius *Anglicanæ* vicem gerens ecclesiæ rursus *Romane* sedis audientiam appellavit, *R.* episcopo *Bathonensi* cum reliquis episcopis contra monachos appellante. Paucis diebus elapsis constituimus accedere *Cantuariam*, ut sub præsentia tam cleri quam populi, tam episcoporum quam monachorum archiepiscopum eligeremus.

RICARDUS, diem ad hoc faciendum constituentes iiii. non. Decembris. Interim autem Comes *Moritonii* domini regis frater & dominus *Rothomagensis*, *Bathoniensis*, *Rofensis*, *Herefordensis*, *Menevensis*, *Coventrensis*, episcopi cum pluribus regni magnatibus pro quibusdā magnis regni negotiis transitum fecerunt usque *Cantuariam*. Cumque super negotiis ipsis in palatio *Cantuariensis* archiepiscopi residentes tractarent, ingressi sunt coram eis G. dictus Prior & quidam monachorum, & manus inicientes in *Bathoniensem* & cum electum suum nominantes de medio residentium sustulerunt. Quos memorati præsules & regni proceres evestigio subsecuti, denuo vestram appellaverunt præsentiā v. kal. Decembris.

An. Dñi 1192. **R**eginaldus *Bathoniensis* episcopus sedit annis xvj. & xx. sex septimanis & duobus diebus, Qui nominatus à monachis *Cantuariensibus* *Cantuariensis* electus, transcurtis à die nominationis xxix. diebus, die natalis anno bisextili feria iiii. diem clausit extremum apud *Dogemeresfeld* in territorio *Wintoniensi*. Sepultus est autem in ecclesia sua *Bathonia*, prope majus altare die festo sancti *Thoma* martyris.

Rex *Francorum* à finibus rediens *Ierosolomitani* vj. kal. Januarii *Parisi* sollempni processione receptus est. Sed utrum honestam, utrum causariam, utrum ignominiosam fuerit missionem consecutus à castris, qui pro certo novit edisserat.

Conradus Marchio de monte *Ferario* iiii. kal. Maii confossus est ab *Arsacidis* apud *Tyrum*.

Henicus *Campania* Comes nepos *Ricardi* regis *Anglorum* filiam *Amauricii* regis quam Marchio sibi copulaverat quali quali modo duxit uxorem iij. nonas Maii. Totam quoque terram sicut unquam aliquis regum *Ierosolimitanorum* possederat melius quam Christiani recuperaverant in potestatem recepit.

Caterva *Saracenorum* dum à *Babilonia* tenderet *Ierusalem*, omni genere victualium habundans & armis, intercipitur à Christianis. Quod quisque *Francorum* diripuerat suos cessit in ulus. Quod *Templares*, quod *Hospitalarii*, quod exteræ gentes invaserant, cessit ad arbitrium regis *Anglorum*.

Pridie idus Maii rex *Anglorum* veniens ante *Darum*, quod rex *Amauricius* in dampnum & injuriam *Babiloniorum* firmaverat, quod & postmodum *Salaadinus* in potestatem suam redegerat, castellum obsedit, & infra quartam diem hominum plusquam quinque milia capto castello captivavit.

Pridie kal. *Augusti* captum est opidum *Jopen* à *Saracenis*.

Kal. *Augusti* rex *Anglorum* impiger ut Christianis succurreret, in arma proruens cum tribus galeis decem secum habens milites ante *Jopen* applicuit, & *Saracenos* expugnans *Jopen* sua sub potestate redegit. *Saraceni* resumptis viribus cum audissent regem venisse cum paucis, ut eum vivum caperent irruerunt. Quibus rex resistens viriliter, in ore gladii multos percussit eorum.

Quarto idus *Augusti*, scilicet vigilia sancti *Laurentii* datae sunt induciæ. Tota maritima scilicet *Tyris*, civitas *Acon*, casellum *Hymberi*, *Cayphas*, *Cesarea Philippi*, *Jopen* & casellum *Medianum* cesserunt in partem Christianorum. Civitas *Ascalon*, de qua scriptum est, *Ascalon*, *Ascalon*, tibi in ore gladius & erit usque ad consummationem seculi, de communi tam Christianorum quam *Sara-*

cenorum assensu diruitur. *Montana* cesserunt in potestatem *Saracenorum*. Christianis est data potestas intrandi *Ierusalem* dummodo venirent inermes. Set *Tyrensis* archiepiscopus sub interdicto conclusit omnes qui sub conductu *Saracenorum* visitarent *Ierusalem*, & ibidem vota persolverent orationum.

Hinc inde datis induciis à sequente pascha per tres annos, per tres menses, per tres ebdomadas, per tres dies, per tres horas nemini venit in dubium non esse dictum ociose, *Funiculus triplex difficile rumpitur*. Et ut quod *Saraceni* fecerunt robur in posterum firmitatis optinere non dubites, in signum pacis emiserrunt sagittam. Intelligi dantes, in die non esse timendum à sagitta volante.

DUM rex *Ricardus* peregrinaretur in *Syria*, dum vacaret in *Anglia* sedes *Cantuariensis*, *Savaricus* *Norhamtoniensis* archidiaconus & thesaurarius *Saresbiriensis*, à *Bathoniensibus* monachis, *Wellsensibus* clericis reclamantibus electus est in episcopum. *Walterus* *Rothomagensis* archiepiscopus *Iusticiarius* regni præbuit regis assensum. *Savaricus* *Romam* veniens mandato summi pontificis ordinatus est presbiter in patriarchio *Lateranensi*; Manum consecrationis apposuit *Albanus Albanensis* episcopus xij. kal. Octobris.

Die festo sancti *Michaelis* duæ reginæ, scilicet tam *Anglia* quam *Sicilia*, navem ascenderunt apud *Acon*. Rex vero navem ascendit die festo sancti *Dionisii*. Circa sancti *Martini* festum applicuit in *Romania*, scilicet in loco qui dicitur *Cuurefy*, qui jurisdictioni subicitur imperatoris *Constantinopolitani*. Postmodum relictis magnis navibus duas galeas ascendit & applicuit in *Sclavonia*. Cum autem transisset *Veneciam* & *Aquileiam*, terram Ducis *Austria* subintravit. A quo captus est in civitate quæ *Wena* dicitur xij. kal. Januarii.

Regem *Anglorum* Dux *Austria* comprehendit apud *Wenam*. Qui licet pedes regis in compedibus non humiliaverit, importunitate tamen custodum plus ad malam mansionem perduxit, quam si duris artasset in vinculis. Homines siquidem regionis illius barbariem maxime redolentes, horrent verbis, habitu squalent, immundiciis feculescunt, ut intelligas eorum cohabitationem ferinam potius quam humanam.

Johannes *Moritonii* Comes cum audisset fratrem suum regem tentum in vinculis illectus est spe magna regnandi. Multos itaque per totum regnum alliciens plurima promittebat, munitionibus suis celeriter obfirmandis intendebat sollicitus, mare transiens foedus iniit cum rege *Francorum*, ut *Arturum* ducem *Britannie* nepotem suum, ab ea spe quam *Britones* super ejus promotionem conceperant prorsus excluderet.

Pridie kal. *Marcii* *Salaadinus* diem clausit extremum.

Feria iij. post ramos palmarum dux *Austria* regem *Anglia* tradidit imperatori *Romano* sub pactione pecuniæ persolvendæ.

Postmodum ut imperator ad immoderatam pecuniæ quantitatem nomine redemptionis solvendam regem *Anglorum* terroribus, & exemplis impelleret, eum retrudi præcepit in loco qui *Trivallis* dicitur, à quo carcere nullus ante dies istos exivit, qui vinctus ibidem intravit, de quo dicit *Aristoteles* libro quinto, *Bonum est mactare patrem in Trivallis*. De quo loco rursus metricè scriptum est.

Sunt

An. Dñi 1193.

RICARDUS I. rex. *Sunt loca, sunt gentes quibus est mactare parentes
Vel mos vel pietas, cum sera supervenit atas.*

Hoc igitur non fortuito set ultione divina provisum est & salubriter ordinatum, ut *Ricardus* rex ad poenitentiam & satisfactionem congruam revocaretur, super excessu quo patrem suum carnalem *Henricum* regem decumbentem in lecto, tam auxilio quam consilio regis *Francorum*, aput urbem *Cenomannicam* obsidione vallavit, & licet eum ferro non mactaverit corporaliter, eum tamen crebris & sævis assultibus compulit inde recedere.

Ricardus Dei gratia rex *Anglorum* dum teneretur in vinculis, & de consilio vacantis ecclesiæ *Cantuariensis* sanctam in animo gereret sollicitudinem scripsit in hæc verba.

Ricardus Dei gratia rex *Anglorum* karis & fidelibus suis *R.* eadem gratia *Lundoniensis* episcopo, *Cantuariensis* ecclesiæ decano & universis *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis salutem.

V*estra volumus libenter fraternitati consulere & Cantuariensem ecclesiam, quæ vestrum omnium mater & caput est, de persona ydonea Deo, nobis & vobis & toti regno nostro accepta, quæ ad pacem & tranquillitatem sanctæ ecclesiæ, & regni nostri aspiret, in quantum ad nos pertinet ordinare.*

Commonitoriis igitur hujuscemodi lectis in medium, ad vocationem domini *Lundoniensis* plures episcopi convenerunt, quidam suæ causam absentiae satis probabilem, vel per litteras, vel per nuncios allegarunt. Convenerunt ad vocationem ejus plures locorum conventualium principales personæ. Dies dominica præfinita fuit electioni scilicet tertio kal. Junii. Mater itaque domini regis *Alienor* regina, *Walterus* quoque *Rothomagensis* archiepiscopus capitalis *Angliæ* Justiciarius & alii regni magnates ad regni pacem integre conservandam, omnem studuerunt impendere sollicitudinem, quodam palliatæ pacis umbraculo suum velare propositum intendentes, ut sub quadam quali quali concordia partium studia diversissima jungerentur, quorum semper fuerant corda disjuncta. De justiciariorum dispositione *Gaufridus* Prior *Cantuariensis* & monachi, qui cum eo *Lundoniam* venerant, *Cantuariam* adierunt, ubi *Thomas* gloriosus prothomartyr *Cantuariensium* sanguine proprio tinctam sibi purpuram conquistavit. Et ut in terris grande sibi nomen facerent, die sabbati prædictam præcedentis dominicam prævenerunt episcopos, *Hubertum* quondam decanum *Eboracensem*, quem aliquo spiritu revelante prævoverant ab episcopis eligendum, suum nominantes electum.

Viri quidam mediæ manus homines in Capitulo *Cantuariæ* præfidentes tanquam Justicarii, nominationi factæ præbuerunt assensum. Monachi prævenerunt episcopos, sabbatizantes non sabbato mentis set temporis. De quo dicit *Moses* filiis *Israel*, *Erit vobis hodie sabbatum requietionis, & affligetis animas vestras.* De quodam alio longe dissimili sabbato loquitur alibi propheta dicens, *Dabit dominus Deus sabbatum pro sabbato*, scilicet pro pace temporali pacem æternam. Monachi cum exultatione magna recedentes à capitulo, magnam intraverunt ecclesiam, laudes debitas sicut sibi videbatur Domino decantantes *Te deum* scilicet *laudamus*. Ab eorum mentibus excidisse non debuit, quod cum aliquis in Abbatem electus, est sua collocandus in sede, me-

diocri voce psalmus excurritur quinquagesimus, commissorum pristinam perpetrationem revocans ad memoriam, non alicujus gloriæ temporalis titillationem importans. Monachi prævenerunt episcopos set non in benedictionibus dulcedinis; nec enim in tanto monachorum collegio repertus est aliquis, qui post suorum expletionem votorum populis ad propria reversuris, in fine sollempnem de jure posset dare benedictionem. *Hubertus* à monachis *Cantuariensibus* prænominatus in sabbato renuntiet diabolo per poenitentiam, ne sub ejus jugo retineatur. Die dominica, die constituta, die sanctificata *Hubertus Saresbiriensis* episcopus ab episcopis electus est in archiepiscopum. Electionem factam *Lundoniensis* episcopus in publico recitavit apud *Westmonasterium*, in sede regia, loco celebri, loco faciendis electionibus archiepiscoporum à multis temporibus consecrato.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus capitalis *Angliæ* justiciarius dedit assensum, & auctoritate regia factam confirmavit electionem. Igitur *Lundoniensis* episcopus juxta suorum dignitatem prædecessorum, & Deo laudes persolvendas exsolvit, & benedictionem omnibus qui convenerant gratanter exhibuit. *Saresbiriensis* episcopus electus ab episcopis in archiepiscopum, in præsentem judicium justum cunctis exhibeat, futurum judicium timeat semper, & misericordiam consequetur, ubi vix justus salva-bitur, voce jocunditatis in fine glorificatus, Intra scilicet in gaudium Domini tui, transeat in vitam æternam ubi videbitur deus deorum in *Syon*, ubi cum sanctis deum laudet, videat & adoret.

Totius *Alemannie* generalis conventus magnates solummodo comprehendens, habitus est aput *Warmatiam* tercio idus Julii. Tractatum est ibi de redemptione regis *Anglorum*: Tandem sub audientia plurimorum propalatum est precium apreciati, quem apreciavit *Henricus* imperator *Romanus* ab *Austriæ* Duce *Limpoldo*, scilicet quinquaginta milia marcarum argenti. Sed ut imperator egregius fœnerator legitimarum usurarum summam, quæ per annum æquiperantur forti per unum diem in duplum excederet, centum milia marcarum sibi suo tempore solvendarum extorsit à rege.

Summa redemptionis regis *Anglorum* est argenti centum milia librarum, ad pondus *Coloniæ* monetæ publice probatæ. Quæ pecunia certis temporibus & distinctis quinquaginta datis obsidibus persolvetur.

Cum de redemptione regis agendum sit, quam devotionem ei sui fideles exhibuerint proferamus in medium, incipientes à domo Dei. Majores quidem ecclesiæ thesauros ab antiquis congestos temporibus, ecclesiæ parochiales argenteos calices præmiserunt; archiepiscopos, episcopos, abbates, Priores conventualium ecclesiarum, Comites, Barones quartam partem annuorum reddituum, Monachos *Cistercensium*, Canonicos ordinis albi totam lanam unius anni, Clericos viventes de decimis decimam partem de redditibus provenientem statutum est assensu communi persolvere.

Cessit *Alemannis* in admirationem non minimam quod tam crebri fiebant concursus Episcoporum, Abbatum, Comitum & Baronum, aliorum etiam mediæ manus hominum, quos de tam diversis, de tam remotis nationibus unius hominis jurisdictioni subjectis desiderium trahebat videndi regem, de reditu-

RICARDUS cujus in toto regno suo fere desperabatur à singulis. Et cum diversi diversa reportarent rescripta, scripsit in hæc verba.

Ricardus rex Anglorum, Waltero Rothomagensi archiepiscopo.

Quotiescunque nuncios in Angliam ad vos destinamus, & illis litteras de fide eis adhibenda super his quæ vobis ex parte nostra proponunt committimus, hac intentione hoc facimus, ut super his quæ ad commodum & honorem nostrum cedunt eis fides adhibeatur: super his autem quæ ad honorem, aut utilitatem nostram non contingunt, eis fides nullatenus adhibeatur.

Hugo Cestrensis episcopus vocatus à rege sicut dicebat, cum magnis exenniis, quæ summo studio præparaverat, antequam *Alemannia* periculis se committeret, interceptus est in itinere. Nam prope *Cantuariam* de nocte quiescens comprehensus est, bonis omnibus spoliatus est. *Mathæus de Clera* municeps principalis castelli de *Dovera* præstitit auctoritatem prædonibus; sed excommunicatus nominatim tam ab archiepiscopo, quam ab episcopis omnibus accensis candelis, an suum excessum congrua satisfactione relevaverit, ignoratur.

Philippus rex *Francorum* uxorem duxit fororem regis *Danemarchiæ*. Sed quia divortium inter ipsos sollemniter celebratum est, ex insperato, plus hoc in ore populorum versatur, quam quod apud urbem *Ambianensem* in assumptione beatæ virginis nuptiæ regales præcesserant. A rege disjuncta regina maluit *Suessionis* inter sanctimoniales degere, quam lares paternos in *Danemarchia* visitare.

Nunciis quos archiepiscopus ad dominum papam pro pallio suo petendo direxerat redeuntibus, affuit inter eos quidam *Episcopellus* nomine deferens pallium. Habitus est itaque generalis conventus episcoporum *Cantuariæ*, nonis Novembris, ad sollemnem archiepiscopi susceptionem & intronizationem. Convenerunt & aliæ conventualium ecclesiarum personæ principales. Ordinatis igitur quæ fiunt in applausibus hujuscemodi, dextravit archiepiscopum *Lundoniensis* episcopus, sinistravit *Wintoniensis*, & sic in sede sua sollemniter collocatus est, & receptus in osculum. Ordinata processione rursus itum est obviam *Episcopello* pallium deferenti. Qui veniens ante majus altare, triplici sacramento quod ab antiquis temporibus introductum est, adauctis quibusdam novis verborum formulis involvit archiepiscopum, quas opusculo præsentis superfluum duximus interferere. Moram fecit *Episcopellus* cum archiepiscopo per aliquod tempus, multos multis onerans verbis, nec multis ad ultimum honoratus exenniis.

Walterus *Rothomagensis* archiepiscopus dum per annos duos, & anni tercii quartam partem administrasset regni negotia, specialis *Angliæ* Justiciarius, non ambulavit in magnis, à munere manus excuciens, clamores æqua lance judicans. Qui vocante rege transitum fecit in *Alemanniam*. Transitum etiam fecit & mater regis *Alienor* regina. Sub ipso transitu suo *Colonia* celebrantes Epiphaniam.

An. Dñi *Walterus Rothomagensis archiepiscopus Radulfo*
1194. Decano *Landoniensi*.

Noverit dilectio vestra, quod postquam ad dominum nostrum karissimum illustrem regem

Anglorum accessimus nemini scripsimus in *Anglia*, nec aliqua usque ad crastinum sancti *Blasii* audivimus quæ essent digna relatu, & vobis scribere deberemus. Eo vero die misericors Dominus populum suum apud *Maguntiam* in liberatione domini regis visitavit. Nobis enim domino regi eadem die usque ad horam nonam assistentibus, *Maguntinus* & *Coloniensis* archiepiscopi inter dominum imperatorem, & dominum regem & ducem *Austriæ*, pro liberatione regia verba proferentibus, post multas anxietates & labores idem archiepiscopi qui studio maximo ad liberationem regiam operam adhibuerant, coram domina regina, & nobis, & *Bathoniensi*, & *Elyensi*, & *Sanctonensi* episcopis, & multis aliis magnatibus, ad dominum regem accesserunt ei breve verbum & jocundum proferentes. Erat siquidem quod dominus imperator ei significavit, quod eum in custodia sua diu tenuerat, set eum liberum dimittebat, & absolutum, ut sui ipsius de cætero haberet potestatem,

Liber & explicitus ad sua vota suus.

Circa dies istos *Henricus Henrici Ducis Saxonici* primogenitus, nepos *Ricardi* regis *Anglorum*, filiam unicam & hæredem *Conradi Palatini Comititis* duxit uxorem.

Pactiones initæ sunt plures inter imperatorem & regem, ad persolvendam non spectantes pecuniam, sed ad statum regis intervertendum: inter quas quicquid insertum est ab initio viciosum, quicquid contra leges, contra canones, contra bonos mores indubitanter conceptum, licet ex parte regis & suorum fidelium ad hoc observandum fuerit jusjurandum adauctum, emissa licet patencia scripta, licet in mundum universitatis recepta, licet à partibus absoluta, quia tamen contra jus elicitæ, robur firmitatis optinere non debent in posterum, nec ullo tractu temporis convalescere.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus, & *Baldewinus Watch*, & alii quidam dati sunt in obfidatum pro decem milibus marcarum, quæ rex tenebatur ad præsens persolvere, quousque persolverentur. Et hoc se fideliter observaturos, nec egressuros ab *Alemannia* citra conscientiam imperatoris, præstita jurisjurandi religione sollemniter confirmaverunt.

Tancredus rex *Siciliæ*, *Rogerus* etiam filius ejus sublimatus in regem, intra paucos dies rebus humanis exempti sunt. *Wilhelmus* vero filius *Tancredi* puer adhuc, regni diadema suscepit.

Rex *Anglorum* ad instantem *Adulfi Coloniensis* archiepiscopi petitionem *Coloniæ* veniens, in ipsius palatio cum honore summo receptus est, in sumptibus magnis, in epulis profusioribus ibidem moraturus per triduum. Die vero tertia procuravit archiepiscopus, ut rex in ecclesia beati *Petri* missam audiret. Archiepiscopus itaque deposita majestate sua præcentoris assumens officium, & stans in choro cum cantoribus cæteris illam sollemnem missam sollemniter inchoavit. Nunc scio vere quia misit Dominus angelum suum, & eripuit me de manu *Herodis*.

Rex prospero cursu tendens in *Ang.* applicuit apud *Sandwicum* die Dominica, scilicet xij. kal. Aprilis feria iiij. coronata civitate cum exultatione magna tam cleri quam populi sollemnii processione receptus est in ecclesia sancti *Pauli Landoniæ*. Tendens inde versus *Notingham*, postquam venit infra triduum, obsessos omnes rejectis armis misericordiam expetentes in deditionem recepit. Pascha celebravit

RICARDUS I. rex. lebravit apud *Norhamtoniam*. In octavis Paschæ regni diadema suscepit de manibus *Huberti Cantuariensis* archiepiscopi *Wintonia*, *Willelmus* rex *Scotia* præfens fuit. Die festo sanctorum *Nerei & Achillei*, navem ascendit apud *Portesmues*. In *Normannia* quiescens, apud *Bruis* mane surgens obvium habuit fratrem suum *Johannem*, qui procidens ad pedes ejus misericordiam petiit, & invenit. Tendens versus *Vernolium*, regem *Francorum* audivit castellum obsidione vallasse, nec in petrariis erigendis, nec in magnis lapidibus comportandis, nec in machinis subvehendis, nec in murorum suffossionibus excavandis, nec in obsessorum corporibus affligendis per dies octo cessasse. Tunc temporis instabat dies ille magnus, celebris ille dies, majestati dies altissimæ dedicatus, dies optabilis toti mundo, dies inquam pentecostes, populo Christiano per orbem terrarum venerandus ubique. Quo tempore *Franci* quondam cathedralium visitationibus ecclesiarum obnoxii loca sancta contendebant adire. Sacerdotes ordinis secundi, cum ymnis & laudibus, cum vexillis & crucibus suas præcedebant plebeculas; choreæ virginum, juvenum evagationes, civium & plebeiorum oculos demulcebant: sed quia

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus, nunc villarum depopulationibus, nunc deprædationibus armentorum, nunc incendiis, nunc cædibus, nunc homicidiis invigilare curabant. Et ne laborantes die sancto pentecostes reportasse victoriam futuris temporibus memorialem, & suis annalibus inferendam computarentur, audierunt sub ipso noctis crepusculo quod rex *Anglorum* accinctus esset ad pugnam, & in crastinum superventurus. Quo rumore perterriti potius elegerunt fugere, quam pugnare; cum suo dampno semper, cum suo semper obproprio, recedentes à castris.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus marcarum decem milibus persolutis ab *Alemannia* rediens Ascensionis dominicæ die sollempni, sollempni processione receptus est in ecclesia sancti *Pauli Lundonia*, sermonem habens ad populum. Expletis missarum sollempniis in domo domini *Lundoniensis*, cum lautarum affluentis epularum receptus est honorifice. Secunda feria Pentecostes navem ascendit, transiturus in *Normanniam* iij. kal. Junii.

Canonici *Saresbirienses* Decanum non habentes ad præfens, à rege prius impetrata licentia, fratrem suum & concanonicum *Herebertum Cantuariensem* archidiaconum, assensu communi sollempniter in episcopum elegerunt. Electionem factam in publico recitavit *Walterus* præcentor: electioni factæ præbuit rex assensum, quam & *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus auctoritate propria confirmavit apud *Saresberiam*. iij. kal. Maii sabbato pentecostes prædictus electus presbyter ordinatus est. Sequenti dominica, consecratus est episcopus ab *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo apud *Westmonasterium*, in capella sanctæ *Katerine* nonis Junii. Pridie idus Junii sollempni processione receptus est apud *Saresberiam*, & sua sollempniter collocatus in sede per archiepiscopum.

Rex *Francorum* sub quali quali festinatione recedens *Vernolio*, ne nil videretur egisse, municipiolum quoddam situm prope *Rothomagum*, quod ex fonticulis ebullientibus appellatum est *Fontes*, obsidione vallavit. Obseffi sunt intus milites iij. servientes xx. nihil minus arbitantes, quam

tantum principem ad tam exilem locum cum exercitu toto divertere. Recolere poterant, si litteras nosset, illud à *Lucano* poeta metricè scriptum:

— Dignum te *Cæsaris* ira
Nullus honor faciet.

Præmissis igitur assultibus ardentissimis rex quarto die portas irrupit, evertit castellulum, cuncta diripuit. Inde reveritus vires *Rothomagensium* ne forte *Vernolensium* animis accenderentur & factis, intra fines suos cum aliqua saltem victoriola sese recepit.

Circa dies istos *Andegavenses* castellum *Willelmi Gobet* fundatum prope *Feritatem Bernardi* quod vocatur *Mons mirabilis*, obsederunt, ceperunt, & funditus diruerunt.

Postquam rex *Francorum* recessit *Vernolio*, rex *Anglorum* veniens *Thuronis* à Castelli novi *Burgensibus*, ubi requiescit beatus *Martinus*, duo milia marcarum exeniorum nomine suscepit nulla coactione præmissa. Tendens inde versus *Bellum locum* qui situs est intra fines *Thuronie*, castellum de *Luches* quod rex *Francorum* obsidatus nomine receperat in potestatem à bailivis regis *Anglorum* dum teneretur in vinculis, ne conventionem quam cum eo fecerant transgredierentur, & quindecim militibus, & quater viginti servientibus cum alimonie sufficientia custodiendum commiserat, rex *Anglorum* obsedit, & intra paucos dies viriliter expugnavit.

Circa dies istos filius regis *Navarra* veniens in auxilium *Anglorum* regi, copiosum congregavit exercitum, & centum quinquaginta balistarios habens, terram *Gaufridi de Rancuna*, terram Comitum *Engolismensis* penitus devastavit.

Rex *Francorum* fines intrans *Turonia*, prope *Vindocinum* fixit tentoria. Quo cum regem *Anglorum* cognosceret supervenisse, summo mane tentoriis avulsis cum festinatione *Fractam Vallem* repetiit. Rex autem *Anglorum* eum subsecutus est, & quadrigas ipsius, Comitum, & Baronum, & Magnatum sub eo militantium impedimenta tota, sub captione conclusit. Aurum & argentum in scriniis, & in aliis locis repositum, tentoria quoque, balistas & innumeras res, æstimatio quarum in immensum excrescit, sine dampno suo cepit & secum reduxit.

A festo Pentecostes quo rex *Francorum* *Philippus* à *Vernolio* nocte recedens fuga sibi consuluit, elapsi sunt dies xxxvij. ad illum usque diem quo quiescens prope *Vindocinum* exterritus summo mane cum gravi jactura suorum castellum *Duni* tremefactus irrupit.

Henricus Romanus imperator *Ricardo* regi *Anglorum*.

Dilectionem tuam scire volumus quod fideles tui *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus, & *Bathoniensis* episcopus, & *Robertus de Turneham* multa supplicatione nobis institerunt, quatinus *Otonem* nepotem tuum nobiscum equitare permitteremus. Sed quoniam pater ejus Dux *Saxonum* nobis suspectus est cujus malitiam veremur, petitiones eorum admittere noluimus. Sed tui ducti favore hæc eis indulsumus, quod idem *Otto* de die trēs servientes habiturus est, qui ei serviant & assistant.

Circa dies illos *Alexius* quidam naturalis filius, sicut dicebatur, *Manuelis* quondam Imperatoris *Constantinopolitani*, Græcus genere, Græcorum in-

RICARDUS numerabili multitudo congregata, transiit in *Bulgariam*, & hostiliter aggressus *Constantinopolim*, *Cursac* imperatorem captum, excæcatum, ementulatum carcere damnavit perpetuo, sedem occupans imperialem.

Ricardus rex *Anglorum* cum à nativitate sua compleisset annum vicesimum secundum, à patre suo matre consentiente, creatus est dux *Aquitano- rum*. *Gaufridus* itaque de *Rancuna* multis eum lacecessit injuriis. Sed *Ricardus* collectis viribus *Taileburg* obsidione vallavit, & faciem universam murorum intra dies complanavit paucissimos. Annus ab incarnatione Domini M. Clxxix. tunc temporis effluebat. Rursus modo transiit in *Pictavi- am*, & intra paucos dies *Taileburg*, & totam terram *Gaufridi* de *Rancuna*, totamque terram Comitum *Engolismensium* sua sub potestate recepit, ut à castello *Vernolii* quousque veniatur ad crucem *Karoli* nullus ei rebellis existat.

Celestinus papa *Veronensi* episcopo.

Volumus, & per apostolica scripta mandamus atque precipimus, quatinus à duce *Austriæ* juramentum recipias, cum alia cautione quam expedire noveris, quod mandatis nostris quæ sibi per te, vel litteras, aut nuntium, vel nuntios nostros fecerimus, per omnia sine fraude parebit. Quo recepto, in ejus virtute sibi precipias, ut obsides regis *Anglorum* universos absolvat. Conditiones omnes quas exegit ab ipso relaxet, & oblata sibi per eum, & suos, & quæ de ipsius regis iniqua redemptione percepit sibi per universa restituens, eosdem obsides faciat cum securitate ad propria remeare, & ut amodo talia non attemptet. Nichilominus etiam de injuria & dampnis congrue satisfaciatur irrogatis. His demum rite completis & peractis, ei & suis absolutionis munus impendas, & interdictum cui erat ipsius terra subjecta relaxes. Illud etiam eidem duci & suis nichilominus præstita sibi absolutione sub debito prædicti juramenti precipias, quod quam citius poterunt ad partes *Jerosolimitanas* accedant, & tanto tempore moram in servicio *Christi* faciant, quanto præfatus rex in captione dinoscitur extitisse. Quod si non observaverint, ipsum & suos in eandem excommunicationis sententiam appellatione remota reducas. Dat. Romæ apud sanctum Petrum viij. idus Junii, pontificatus nostri anno quarto.

Rex *Anglorum* edicto generali convocavit magnates omnes suæ jurisdictioni subpositos *Cenomanis*, ubi fidem *Anglorum* in adversitate sua semper sibi gratiosam, integram & probabilem plurimum commendavit.

TReugæ datæ sunt inter reges *Francorum* & *Anglorum*; sed comatus negotiatorum interdictum est hinc & inde. Revixit his diebus regis *Pharaonis* memoria, qui populis undique confluentibus & *Ægyptum* intrare desiderantibus venale frumentum exposuit, ne manus avara supprimeret quod commerciis hominum cum tempus exigit est communicandum.

Johannes thesaurarius *Eboracensis* electus in episcopum *Pictavensem*, ab *Alexandro* papa iij. consecratus est episcopus in abbazia *Dolensi*, quæ fundamentum habet in diocesi *Bituricensi*, die scilicet festo sanctæ *Teclæ* virginis. Sedit autem *Pictavensis* episcopus annis viginti, tredecim septima-

nis & uno die. Translatus ad *Lugdunensem* ecclesiam, ibi sedit archiepiscopus per decem annos & viginti novem septimanas.

Cui successit in archiepiscopatu *Reginaldus* filius *Gigonis* Comitum *Forensis*. *Johannes* autem archiepiscopus in *Angliam* veniens sancto *Thoma* martyri vota persolvit orationum apud *Cantuariam* in nativitate beatæ *Mariæ*.

Circa dies istos statuit rex *Anglorum* certis quibusdam interpositis conditionibus ad commodum fisci pertinentibus, ut milites passim per *Angliam* in locis congruis undique concurrentes, vires suas flexis in girum frænis experiantur, ea consideratione fortassis inductus, ut si bellum adversus *Agarenos*, vel adversus finitimos movere decreverit, si vel gentes exteræ regnum hostiliter præsumperint infestare, vegetiores, agitatores, exercitiores reddantur ad prælium. Dum itaque dispositio militaris certa die certo loco tirocinio deditos evocat ad giramen, *Anglos* militaribus armis instructos, in gladiis ex-
rendis, in ictibus cumulandis, in verberibus aggra-
vandis, in vulneribus infligendis, noveris exercitatos. Sed eosdem levium vibratio lancearum non tam
agiles reddit ad dimicandum, quam luxur epularum
effusior sumptuosos divulgat, & in luminaribus pro-
curandis, & accendendis prædicat officiosos. Ju-
ventus igitur cupida laudis sed non pecuniæ, sub-
jugatos armis nequaquam atterit carcerali custo-
dia, vel ad redemptionem immoderatam exquisitis
tormentis impellit, sed captos jure belli sola fidei
sponsione devinctos abire permittit, redituros cum
fuerint requisiti.

A Rege *Francorum* *Philippo* directi sunt nuncii iij. ad *Anglorum* regem *Ricardum* verbis utentes pacificis, de regnorum commoditatibus tractaturi cum rege, ne populos utriusque regis potestati subjectos, quorum hauriendo tam argentum quam aurum loculos vacuaverant, bellicis cladibus, & sanguinis effusione prorsus attererent. Domino siquidem suo beneplacitum esse constanter asseverabant, ut ambigua fata totius controversiæ quæ vertitur inter ipsos sub certamine singulari foritum quinque virorum hinc & inde dirimerentur, populis utriusque regni confidentibus & expectantibus eventum rei, judicium declararet gladiatorium quid super jure regis utriusque, regis æterni federet in animo. Consultatio simul & conditio placuit *Anglorum* regi quamplurimum, dummodo rex *Francorum* quintus inter suos, rex *Anglorum* itidem inter suos quintus, paritate servata corporum & armorum æqua lance configerent.

Circa dies istos piscis quidam vocatus vulgo *Cerassus* piscis vi ventorum & impulsu maris appulsus est apud *Cadulnesuase*, villam scilicet canonicorum sancti *Pauli Lundonia*. Cumque quaestio moveretur, utrum ad regem an ad canonicos piscis spectare deberet; inspectis à capitali justiciario regni *Lundoniensis* ecclesiæ privilegiis, sententiatum est piscem non ad regem set tam ad Decanum quam ad Capitulum spectare debere.

Ricardus rex *Angliæ* omnibus fidelibus suis salutem.

Noverit universitas vestra compositionem factam inter dominum *Walterum* *Rothomagensem* archiepiscopum & canonicos ejusdem ecclesiæ, & civitates *Rothomagenses* in hunc modum, quod murus & scoppe

RICARDUS I. rex. *scoppe atrii ecclesie infra proximum natalis Domini diem per eosdem cives reficiantur, per visum senescalli Normanniæ & bailivorum nostrorum in eo statu in quo erant quando diruti fuerunt. Hæc acta sunt apud Argentonum vigilia sancti Martini.*

Ricardus rex Angliæ decano & canonicis Tunonia, & cæteris clericis omnibus, tam religiosis scilicet quam aliis universos redditus eorum quos confiscaverat in manu domini legati benigne reddidit. Hæc acta sunt apud Alençonam die festo sancti Martini.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus Radulfo decano Londoniæ salutem.

Impetrata per dominum legatum & nos rectitudine reddituum ecclesiasticarum personarum de terra domini regis Francorum quos confiscaverat, dominus legatus & nos ad regem Francorum duximus laborandum, ut precibus & exhortationibus nostris nobis redditus nostros & cæteris ecclesiasticis personis de terra domini regis Anglorum suos redditus quos ceperat restitueret. Hæc acta sunt Senonis.

Philippus rex Francorum bailivis suis salutem.

Sciatis quod dilectum nostrum Walterum venerabilem Rothomagensis archiepiscopum in gratiam & amorem nostrum recepimus. Inde est quod vobis mandamus & precipimus, quatinus visis præsentibus litteris deliberetis in vestra potestate universas res dicti archiepiscopi & canonicorum Rothomagensium, & monachorum, & monialium, presbiterorum, & clericorum Normannorum, & in pace de cætero habere permittatis. Et si aliquis amodo eis aut rebus suis molestiam sive dampnum intulerit, quamtocius faciatis emendari. Precipiat etiam militibus quos idem archiepiscopus vobis nominabit, ut erga eundem archiepiscopum faciant sicuti solent & debent. In eadem forma scripsit omnibus bailivis suis & baronibus in quorum potestate redditus nostri & ecclesiasticarum personarum Normanniæ erant.

Rogerus de genere Normannorum primus in Sicilia regio diademate sullimatus suo sculptum in sigillo monasticum illud jactabat,

Apulus & Calaber, Siculus michi servit & Afer.

Qui cum ageret in extremis, reliquit filium & filiam *Willelmum & Constantiam*; annus millenus centesimus quinquagesimus quartus tunc temporis effluebat. *Henricus rex Teutonicus* eandem *Constantiam* duxit uxorem, anno tam millesimo tam centesimo quam octogesimo sexto fluente. *Henricus* postmodum imperator creatus secum ducens imperatricem *Constantiam*, deficientibus aliis hæredibus omnium ad regnum *Sicilie* pertinentium hæredem legitimam, duplicem congregavit exercitum; hinc equestrem & pedestrem per viarum angustias laboriosissime gradientem; illinc remigantium multitudinem copiosissimam in armis bellicis plurimum confidentem. Sicque *Januensium & Pisanorum* tam auxilio quam consilio roboratus *Bonifacium* marchionem de monte Ferrato totius navigii sui quod excreverat in inmensum signiferum ordinavit. *Bonifacius* itaque dum æquora sulcaret intrepidus & Salertinos pro viribus paratos resistere cognovisset, irruit super eos, & non modica strage per-

acta victoriam reportavit, urbem succendit, prædavit, ecclesiis non pepercit, ecclesiam sancti *Marthæ* violenter intravit, asportavit thesaurum, sine delictu cives in ore gladii trucidavit, quosdam truncavit capite, quosdam suspendit patibulo, mulieres omnes indifferenter prostituit. Civitate vastata, transit in *Siciliam*; civitates omnes in deditio-nem accepit. *Willelmus Tancredi* regis filius in ætate puerili sublimatus in regem, cum matre sua præsidium adiit, sicut fertur, tutissimum, castrum scilicet sancti *Johannis*. Imperator *Henricus* iter dirigens ad urbem *Pannormitanam*, in sede metropolitana sollempni processione receptus est. x. kal. Novemb. regni diadema suscepit.

Die festo sancti *Stephani* prothomartyris dum apud *Gratiam* dux *Austrie Limpoldus* dies natalicios celebraret, & juxta consuetudinem regionis sui corporis agilitatem inter suos ostenderet commilitones de plano militaribus armis accinctus, flexis in gyrum frænis equo cecidit, & pedis attritione subita fauciatus ad necem, urgentissima tandem necessitate compulsus, consilio medicorum pede truncatus est, ut qui regis *Anglorum Ricardi Jerosolima* redeuntis, & crucis adhuc mortificationem in corpore suo gestantis, & animum habentis ad terram sanctam redire, pedes constrinxerat, nec licentiam abeundi quo vellet habere permetteret, in ultionem tanti facinoris pede proprio mulctaretur juxta sententiam *Petri Ravennatis*, qui de filio prodigo scribens inter cætera dixit, *Luxuria, ventri, gula famis tortor apponitur, ut ultrix ibi pœna seviet ubi pœnalis reatus exarserat.*

Hoc anno *Guarinus* abbas cum præfuisset ecclesiæ beati *Albani* annis undecim & octo mensibus octoque diebus obiit plenus dierum iij. kal. Maii. Sepultusque est à *Gilleberto Rosensi* episcopo die apostolorum *Philippi & Jacobi*. Cui successit *Johannes* abbas 21. ejusdem monasterii monachus in capitulo *S. Albani*, nullo contradicente electus in præsentia *Huberti Cantuariensis* archiepiscopi Apostolicæ sedis legati, & totius *Angliæ* justiciarii, nec non in præsentia multorum tam procerum quam abbatum & clericorum, ipso justiciario assensum regis *Ricardi* præbente xij. kal. Augusti. Quem electum *Ricardus London. episc.* sollempniter in pontificalibus benedixit in ecclesia beati *Albani* ad majus altare in præsentia totius conventus, & pontificalibus ornamentis indutum in sua sede sollempniter collocavit iij. kal. Augusti.

Henricus Dei gratia Romanorum imperator & semper Augustus, & rex Siciliæ dilecto amico suo W. Rothomagensi archiepiscopo salutem & dilectionem.

Scientes honestatem tuam de magnificentia nostræ felicibus successibus plurimum gratulari, significamus discretionis tuæ quod nos per Dei gratiam totum regnum *Sicilie & Apulie* in pace possidemus. Cum autem quosdam magnates regni qui nobis satis contrarii primo extiterunt gratiam nostram recuperassent, ipsi postmodum nefandam prodicionem contra personam nostram machinati sunt. Sed quia nichil opertum quod non reveletur, gratia Dei proditio illa fuit detecta, & quorundam proditorum prodicione manifestata, unde omnes eos pariter jussimus captivari, & in vinculis detineri. Ad cujus nostræ prosperitatis augmentum divina operante

RICARDUS I. rex. operante clementia, dilecta consors nostra Constantia illustris Romanorum imperatrix Augusta in die beati Stephani prothomartyris peperit nobis filium. Tu itaque nostrae jocunditati congaudendo de tuo & terrae statu nos certifies. Dat. apud S. Marcum xiiij. kal. Febr.

Hubertus Cantuariensis archiepiscopus plenitudinem potestatis in officio legationis inauditam à seculis communi favore cardinalium universorum afsecutus est, sicut docent sequentia.

Celestinus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri H. Cantuariensi archiepiscopo Apostolica sedis legato salutem & apostolicam benedictionem.

Sinceritas devotionis & fidei consuetæ quam Anglicana semper ecclesia circa sacrosanctam Romanam ecclesiam consecravit, in tua sicut bene confidimus prudentia & virtute reffloruit, & placiti fervoris accepit acceptabile incrementum. Talis enim ad Romanam ecclesiam tuæ fraternitatis emanavit opinio, quæ & tuæ honestatis odore nos recreet, & constantiæ quam habes vigore confortet, ita ut confidentiam quam de tua probitate concepimus in nostro jam apercius opere declarem. Supplicante itaque karissimo in Christo filio nostro R. illustri rege Anglorum & universis suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ, ut Anglicana ecclesia legatum apostolicæ sedis pro suis & regni profectibus optineret, tum pro devotione quam ad Cantuariensem ecclesiam pro meritis illius gloriosi martyris haberemus, tum etiam tuæ probitatis & honestatis intuitu, eorum precibus assensum præstitimus & favorem. Maxime quia multum credimus ecclesiæ & regni utilitatibus expedire, si talem in ministerio supradicto regio illa recipiat, qualem prædicti regis & episcoporum instantia de conversionis merito & fidei devotione commendat. Ideoque nos ad honorem Dei, & ecclesiæ Cantuariensis salutem, & pacem per totum regnum Angliæ, non obstante exceptione vel privilegio venerabili fratri nostro Eboracensi archiepiscopo, vel alii facto, officium tibi legationis concedimus, per apostolica tibi scripta mandantes quatinus illam cum fraternæ obedientiæ humilitate suscipias, & secundum datam tibi cœlitus facultatem, ad emendandum ea quæ necesse est emendari, & statuenda ea quæ fuerint statuenda, debitæ diligentiam manum auctoritate ipsius legationis apponas. Ita nimirum in omnibus reverentiam matris tuæ Romanæ ecclesiæ prompta devotione custodiens, ut pro defectu ministerii quod tibi lata committit tuis etiam facias operibus latiore. Dat. Laterani xv. kalend. Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

Celestinus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Eboracensi archiepiscopo, & universis episcopis, & dilectis filiis, abbatibus, prioribus, & aliis ecclesiarum prælatis per regnum Angliæ constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

Divina sapientia inscrutabilis altitudo quæ sacrosanctam Romanam ecclesiam in huius mundi latitudine stabilivit; ita regimen & gubernationem ipsius immutabili provisione disposuit, ut ad eam salubriter gubernandam plurimos assumeret in partem sollicitudinis, quamvis pronunti-

tis ecclesiastica firmamento unus acciperet plenitudinem potestatis. Voluit enim ut secundum quod eam alloquitur in propheta, pro patribus ejus filii nascerentur qui super omnem terram principes constituti virtutum meritis, & verbo doctrina rudes ad fidem, profectos ad justitiam erudiret. Unde sacrosancta Romana ecclesia, cui super ceteras concidit ecclesiæ magisterium, pium ad alias habens materna provisione respectum, providit ab initio & laudabili eatenus consuetudine custodivit, ut de diversis mundi partibus ad earum ministerium adimplendum viros prudentes ascisceret, quorum auctoritas & doctrina sub Romani pontificis moderamine constituta, quod ipse non poterat, procul distantibus ecclesiis ministraret. Unde nos qui, licet insufficientibus meritis, in sublimi sumus ejusdem specula constituti, patrum nostrorum vestigiis inherentes, ita intendimus cum Dei adiutorio injunctum nobis ministerium circa proximas ecclesias agere, ut his à quibus etiam positione distamus oportuna debeat providentia non deesse. Spiritualliter autem ad præsens Anglicanam ecclesiam paterne considerationis acie intuentes, ad salutem ipsius & spirituales in Christo profectus, communi consilio fratrum nostrorum decrevimus, ut venerabilis frater noster H. Cantuariensis archiepiscopus de cuius meritis & virtute, sapientia pariter & doctrina ecclesia universalis cogitet, ministerio legationis accepto vices nostras ad honorem ecclesiæ, totius regni salutem & pacem, per totum regnum Angliæ, non obstante exemptione vel privilegio tibi, aut ecclesiæ tuæ, frater archiepiscopo, vel alii facto, libere exequatur. Præsentium itaque auctoritate universitati vestra per apostolica scripta præcipientes mandamus, quatinus eidem tanquam apostolica sedis legato reverentiam impendatis debitam & honorem.

Willelmus Elyensis episcopus, Radulfo decano Lundoniæ. Mittimus ad vos litteras quas Vetus de monte misit duci Austriæ de morte Marchisii in hæc verba.

Limpoldo duci Austriæ Vetus de monte salutem.

Cum plurimi reges & principes ultra mare Ricardum regem Angliæ & dominum, de morte Marchisii inculpant, juro per Deum qui in æternum regnat, & per legem quam tenemus, quod in ejus mortem nullam culpam habuit. Est causa siquidem mortis Marchisii talis: unus ex fratribus nostris in unam navim de Salteleia ad partes nostras veniebat, & tempestas illum forte apud Tyrum impulsit, & Marchisius fecit illum capere & occidere, & magnam ejus pecuniam rapuit. Nos vero Marchisio nuntios nostros mandavimus. Mandavimus quod pecuniam fratris nostri nobis redderet, & de morte fratris nostri nobiscum se concordaret, & noluit, necnon & nuncios nostros sprexit, & mortem fratris nostri super Reinaldum dominum Sydonis posuit; & nos tantum fecimus per amicos nostros, ut in veritate scivimus quod ipse fecit illum occidere, & pecuniam rapere. Et iterum alium nuntium nostrum nomine Edrisum ad eum misimus, quem in mari mergere voluit; sed amici nostri illum à Tyro festinanter recedere fecerunt, qui ad nos cito pervenit & ista nobis nuntiavit. Nos quoque ex hora illa Marchisium occidere desideravimus, tuncque duos fratres ad Tyrum misimus, qui eum

RICARDUS I. rex. eum aperte & fere coram omni populo Tyri occiderunt. Hæc autem fuit causa mortis *Marchisii*; & bene dicimus vobis in veritate, quod dominus *Ricardus* rex *Angliæ* in hac morte *Marchisii* nullam culpam habuit, & qui propter hoc domino regi *Angliæ* malum fecerunt, injuste & sine causa fecerunt. Sciatis pro certo quod nos nullum hominem hujus mundi pro mercede aliqua, vel pro pecunia occidimus, nisi nobis malum prius fecerit. Et sciatis quod litteras istas fecimus in domo nostra ad castellum nostrum *Messiac* in dimidio Septembris coram fratribus nostris, & sigillo nostro eas sigillavimus anno ab *Alexandro* M. & D. & V. Nos vero harum transcriptum litterarum vobis de cujus dilectione plenum habemus experimentum duximus destinandum, ut de illo agatis inronicis vestris.

Ricardus Dei gratia rex *Angliæ*, *Ricardo* eadem gratia *Lundoniensi* episc. salutem.

Licet à plerisque magnatibus & familiaribus nostris suaderetur, ne curam & administrationem regni nostri ei penes quem summa spiritalis gladii & potestas in regno nostro consistebat crederemus, venerabili tamen patri nostro *H. Cantuariensi* archiepiscopo, plerisque in contrarium adniventibus, regni nostri custodiam fiducialiter duximus committendam, ecclesiarum praelatos in ea veneratione habentes, ut nichil de eis meriti jura nostra fidei eorum secure ac fidenter credamus, sperantes quod cum indulgentius forte quam prædecessores nostri, & benignius viros ecclesiasticos habuerimus, aliquid in juris nostri præjudicium non debeant attemptare vel sustinere præsumi. Sane sicut ex quorundam relatione didicimus, *Prior* & *Monachi Dunelmenses* clandestinam electionem nobis inconsultis & irrequisitis facere præsumpserunt. Quod si ita est, in regiam majestatem nostram non modicum est offensum: unde sinceritati vestræ decrevimus esse mandandum, quod sollicita provisione curretis, ne id juris & dignitatis quod nostri progenitores in electionibus episcoporum *Angliæ* habuerunt, & nos habere debemus, in aliquo minuat, ne humanitatis & benignitatis nostræ ecclesiasticis personis indulgentius exhibita pœnam in honoris nostri dispendio sentiamus. Non enim aliqua ratione sustineremus quod à præfatis monachis, vel ab aliis quicquam cum detrimento honoris nostri in electione episcopi fieret. Et si forte factum esset quin in irritum revocaretur incontinenti.

Celestinus Papa *Senonensi* Archiepiscopo salutem.

Cum in regno *Gallie* catholici semper æquitatis cultores divina fuerint principes institutione promoti à sacrosancta *Romana* ecclesia, cujus fidem & unitatem servarunt, quadam sunt prærogativa privilegium benedictionis & gratiæ consecuti. Quorum quidem exaltationem & gloriam nos etiam adhuc in minori officio constituti, & libenter promovimus & libentius consulimus promovendam. Nunc autem in apostolatus culmine provocati, karissimum in Christo filium nostrum *Philippum* illustrem regem *Franciæ*, recondendæ memoriæ prædecessorum suorum tam bonitate quam prudentia successorem, paternæ sumus caritatis brachiis amplexati, dignis eum titulis honorare, & quantum cum Deo possu-

mus exaltare propensius cupientes. Cæterum cum fama hilaris & jocunda de matrimonio inter karissimos filios nostros in Christo prædictum illustrem *Franciæ* regem & *J.* reginam illustrem sororem karissimi in Christo filii nostri *K.* regis *Danorū* illustris sollempniter & rite contracto prius ad noticiam sedis apostolicæ pervenisset, & postmodum de ipso matrimonio ad pravam suggestionem quorundam tale quid ordine turbato non sine honestatis ecclesiasticæ læsione fuisse præsumptum audivimus, de quo & propter injuriam Deo & propter infamiam consulentibus & consentientibus irrogatam, non modicum contristamur: & quidem si magnitudo regia considerasset attentius, attendissent & secum nihilominus qui hujus præsumptionis cooperatores fuerunt quantum sit matrimonii sacramentum, non fuisset ut credimus hoc modo processum. Constat enim cuique divinam paginam revolvendi, quod ipse Dominus matrimonium instituit, & in paradiso ante peccatum ad officium propter sobolem propagandam, dicens, Crescite & multiplicamini & replete terram; & extra paradysum ad remedium post peccatum propter fornicationem vitandam. Unde ipse primus homo spiritu sancto afflatus inquit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori, & erunt duo in carne una. Quanta sit etiam matrimonii dignitas & quam circumspecta debeat ad tractandum de eo procedere gravitas, Dominus innuit, Qui cum interrogatus fuisset si licitum esset uxorem dimittere, & quæsitum esset ab eo super hæreditate duorum fratrum communiter dividenda, in uno tacens & in altero sic respondens, Quicumque dimiserit uxorem suam præter causam fornicationis mœchatur. Per hoc nimirum ostendit quod ecclesia in cognitione matrimoniorum quasi cæteris difficiliore, cum majori quam in aliis procedere debeat gravitate. Et cum ipse alibi dicat, Quod Deus conjunxit homo non separet, adverti potest quam graviter ille delinquat, & quantum sit ei ab ira ventura timendum, per quem tanti sacramenti Christi & ecclesiæ religio perturbatur. Præterea non est à temeritatis vicio alienum, quod in tam arduo & difficili negotio non fuit censura sedis apostolicæ requisita, per quam vel ipsum canonicè finiretur, vel committeretur aliquibus qui idem servato juris ordine secundum statuta canonica terminarent. Hic revera contra sanctorum patrum veneranda Concilia processum est manifeste, qui majores & difficiliore quæstiones ab universis ad sedem apostolicam censuerunt debere perferri, quod usque in hodiernum diem non solum à *Gallicana* ecclesia præterquam in præsentis articulo, verum etiam à longe remotioribus devotissime observatur. Ut autem inde aliquantulum ordiamur. Nonne hoc negotium de præcipuis & magis arduis unum esse dignoscitur: utpote quod tam inter eximias regales personas, & à progenitorum regali prosapia descendentes, super causa tam difficili vertitur, ut secundum statuta patrum deberet Auditorio *Romane* ecclesiæ reservari. Si hoc & alia privilegia hujus sedis beati *Petri* cui nos licet inmeriti præsidemus, quique remotissimi etiam barbari custodiunt illibata, quanto diligentius ea servare tenentur constituti propius & Latini, & qui de beneficiis prædictæ sedis copiosius & frequentius sustentantur? Non utique mediocriter errat qui privilegio beati *Petri* obviare non timet, & canonicis sanctionibus contraire. Verum prælati ecclesiæ qui huic rei favorem aut consilium præbuerunt,

RICARDUS I. rex. runt, etsi non ob aliud saltem metu poenae debuerunt ab huiusmodi abstinere, & illud specialiter sollicita mente revolvere quod in sacris canonibus de *Thengaldo Treverensi* & *Guntaro Coloniensi* archiepiscopis legitur qui depositionis sententia meruere percelli, pro eo quod in matrimoniali causa *Lotharii regis* & *Teberga* uxoris ejus normam æquitatis nequiter temerantes sanctiones canonicas excesserunt. Quod vero hic fuerit æque vel magis excessum, ex ipsa rei evidentia demonstratur. Nam cum regina per verba præsentis temporis expresso utrinque consensu, hinc inde primo præstitis juramentis, sacerdotali benedictione sicut est consuetudinis accedente, postquam fuit in reginam inuncta & honorifice coronata, præfato regi matrimonialiter copulata & etiam cognita sicut fertur, nichil debuit contra ipsam indefensam & ignorantem quid penitus ageretur, utpote linguæ *Francorum* ignaram, tam inordinabiliter à quolibet attemptari. Nos vero qui ipsum regem catholicum & ecclesiæ *Romane* valde devotum ab inclitæ memoriæ progenitoribus suis specialiter in visceribus caritatis habemus, volentes animæ suæ saluti & integritati famæ magis consulere quam ei male suadentium satisfacere voluntati, per dilectum filium *Cent.* subdiaconum notarium nostrum apostolicæ sedis legatum ad hoc specialiter missum & litteras nostras rogavimus excellentiam ejus, monuimus & attentius fuimus exhortati, ac ei in remissione injunximus peccatorum, ut illud evangelii attentâ consideratione revolvens quo dicitur nihil prodesse homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat, dum tempus haberet de animæ suæ salute esset sollicitus, & prædictam uxorem suam quam à se consilio iniquo amoverat, quamque generositatis egregiæ ac multæ decus honestatis adornat, maritali affectione tractaret, nec illis aures contra hoc accommodare curaret, qui quæ sua sunt non quæ Jhesu Christi quærentes, ad imitationem hominis inimici qui in agro bene seminato zizania resperfit; Pro lucro reputant si possint inter aliquos odium & discordiam seminare. Sed idem rex legatum prædictum & litteras nostras devotione qua decuit sicut accepimus non recepit. Nos autem sicut novit Dominus licet propter hoc simus conturbati, pro salute tamen animæ ejus de qua nos oportet propensius cogitare amplius contristamur, volentes ipsum ea semper efficere, quæ & creatori suo placere debeant, & suæ animæ dispendium non incurrat. Inde est quod publicum instrumentum super genealogia ex parte venerabilium fratrum nostrorum *Lunden.* archiepiscopi & suffraganeorum ejus nobis transmissum, & famam publicam attendentes, sententiam illam Divortii contra ordinem juris prolatam, de fratrum nostrorum consilio cassantes & penitus irritantes, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus si supradictus rex suæ conditionis oblitus ea vivente aliquam superducere forte voluerit, vos auctoritate freti apostolica id eidem inhibere firmiter procuretis. Dat. *Laterani* iij. idus *Martii* pontificatus nostri anno vº.

Celestinus episcopus servus servorum Dei, Venerabilibus fratribus Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis Legato Hub. & suffraganeis & dilectis filiis ecclesiarum prelati in provincia Cant. constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

Misericors & miserator Dominus qui ut humani generis lapsum sua misericordia restauraret, de utero virgineo carnem sumere ac mortis non dubitavit subire discrimen, nolens nos quos de tenebris & umbra mortis sua morte redemit, nostrorum meritum exigentia iterum manibus tradi inimici, omnem filium quem recipit miserando castigat, monitis nos aliquando, quandoque flagellis corripit, & cum meritis & peccatis nostris talia & majora deberi conspiciamus, ad meliorem vitam facilius & libentius inclinamus. Verum cum diebus nostris in tantum excreverit malicia modernorum, ut nec sacre scripturæ monitis nec infirmitatis nostræ corripiamur flagellis, manum suam super nos in tantum voluit aggravare, ac terram nativitatis suæ, quod sine cordis amaritudine non possumus explicare, in manibus tradere paganorum, ut cum propheta merito deplorantes *Deus venerunt gentes in hereditatem*, &c. auribus nostris audierimus, quod quibusdam etiam ad majorem compunctionem datum est intueri morticina sanctorum in escas tradita volatilibus cœli, & sanguinem eorum in potum bestiis terræ. Audientes pariter abominationem desolationis factæ in loco sancto, cum ibi sicut dicitur ab *Agarenis* factum sit prostibulum meretricum ubi quondam mensa panum fuerat & propositio sancta, & ibi sit usque hodie stabulum jumentorum ubi corpus Christi & sepulchrum extitit & à fidelibus percipi consuevit. Signum etiam salutare, videlicet sacratissimum lignum crucis in quo apostolus typice gloriabatur cum diceret, Nos autem gloriari oportet in cruce Domini nostri Jhesu Christi in quo est salus, vita & resurrectio nostra, per quem salvi & liberi sumus; in exterminio terræ illius peccatis Christiani populi exigentibus in illorum potestatem devenit, qui crucifixum cum cruce pariter detestantur & filios ecclesiæ totis conatibus persequuntur. *Jerusalem* præterea quondam pacis visio, & terra veteribus patribus repromissa, in qua Dominus noster pro nobis pati voluit, & certa suæ divinitatis argumenta monstrare, quæ etiam quondam à Christianæ fidei professoribus consueverat devotissime ac frequentissime visitari, calcatur pedibus iniquorum & illorum spurcicia inquinatur, quibus olim & timori fuerat & horrori, ut solita gloria & divitiis spoliata, & religiosi viduata & deserta cultoribus ad se ipsam conversa deploret, *Quomodo sedet sola civitas plena populo, facta est quasi vidua Domina gentium.* Quis igitur *Christicola* tantæ desolationis non inmemor lacrimas teneat? Quis hujus calamitatis audita miseria non condoleat columbæ gementi? Quis hujus immoderati doloris consolationem recipiat? cum non sit qui consoletur ecclesiam lacrimantem ex omnibus caris ejus. Accingimini ergo fratres ad verbum Dei populis evangelizandum & gloriam. Accingantur quibus licet materiale gladium in persecutores fidei exercere, ut injuriam crucis vindicta celeri ulciscantur. Accingantur quibus datum est solis orationibus & contemplationibus vacare, ut Dominum possint assidua oratione placare. Ecce enim expedit nos Sathanas ut in hac turbatione cribraret sicut triticum. Ecce qui nunc cum Christo non fuerit, juxta evangelicæ auctoritatis doctrinam ipse erit aversus. Et quem ad præsens crucifixi non movebit injuria, in signo non confidat alterius salutari. Nec aliquorum volumus prudentiam admirari, si diversi mundi principes qui ad expugnandam gentem *Saracenicam* hæcenus in

R I C A R - hasta & gladio sunt profecti, quasi nihil penitus pro-
DUS I. rex. fecerunt, quia non hasta & gladio salvos facit Domi-
 nus de sua misericordia confidentes, sed in multitu-
 dine miserationum suarum salvabit eos. Nec nostra
 merita haecenus usque adeo profecerunt ut iratum
 Dominum ad misericordiam provocaverimus & me-
 delam: licet enim quondam filii *Israel* ad vindican-
 dam mortem uxoris *Levite* de monte *Effraim* con-
 tra tribum *Benjamin* ascenderunt Domino præcipi-
 ente armati; non tamen prius eos potuerunt aliqua-
 tenus superare quam ab illis semel & secundo fugati
 excessus suos & iniquitatem propriam purgavissent.
 Ascendite igitur spe ad cor altum karissimi, ut in mi-
 rabilibus suis exaltetur Dominus. Effundite coram
 illo corda vestra ut adiciat misereri Deus, & servet in
 ira misericordiam suam, & post tempestatem &
 fletum exultationem inducat. Sumant crucis signa-
 culum qui haecenus arma militaria inter Christianos
 populos assumpserunt, nec desperent de paucitate
 nec in multitudine gloriantur. Si enim ad defensionem
 terræ nativitatis Christi, passionis, resurrectionis
 & ascensionis ipsius cum humilitate debita voluerint
 festinare, Dominus conterens bella qui currus & ex-
 ercitus *Pharaonis* projecit in mare, docebit manus
 eorum ad prælium & digitos ipsorum ad bella, &
 multitudinem paganorum ut paleam ante faciem
 venti protinus exsufflabit, & ut lutum platearum de-
 lebit eos. Vos autem fratres archiepiscopo & episco-
 pi quibus post summæ sedis pontificem cura est uni-
 versorum & animarum sollicitudo commissa, præ-
 cibus instantibus ad Dominum incessanter subjectos
 vobis populos, ut assumpto crucis signaculo ad con-
 fundendos & confutandos persecutores Christianæ fi-
 dei accingantur, prædicationibus assiduis laboretis.
 Speramus siquidem, & vos ipsi sperare debetis, quod
 Dominus in verbo prædicationis & orationis vestræ
 rete laxabit, & tales ad defensionem orientalis pro-
 vinciæ propicius excitabit, quorum potius exigentia
 meritorum quam armorum fiducia exurget Deus &
 inimici dissipabuntur ipsius, & fugient à facie ejus
 qui oderunt eum. Nos autem illis qui pro divinitatis
 amore laborem hujus professionis assumere & quan-
 tum in se fuerit implere studuerint, de indulto nobis
 à Deo auctoritatis officio illam remissionem impo-
 sitæ poenitentiae per sacerdotale ministerium facimus,
 quam prædecessores nostri noscuntur suis temporibus
 statuisse, ut videlicet qui corde contrito & humi-
 liato spiritu laborem hujus itineris assumpserint, &
 in poenitentia peccatorum & fide recta decesserint,
 plenam suorum criminum indulgentiam, & vitam
 propter hoc consequantur æternam. Sive autem
 supervixerint sive mortui fuerint, de omnibus pecca-
 tis suis de quibus fuerint recte confessi impositæ sa-
 tisfactionis relaxationem de omnipotentis Dei mi-
 sericordia, & apostolorum *Petri* & *Pauli* auctori-
 tate & nostra se noverint habituros. Bona quoque
 ipsorum ex quo crucem acceperint cum familiis suis
 sub sanctæ *Romanæ* ecclesiæ, necnon & archiepisco-
 porum atque aliorum prælatorum ecclesiæ Dei pro-
 tectione consistant, & nullam de his quæ in sus-
 ceptione crucis quiete possederint, donec de ipso-
 rum reditu vel obitu certissime cognoscatur, sustine-
 ant quæstionem, sed bona ipsorum integra interim
 remaneant & quietas. Illi autem qui in subsidium
 terræ illius de bonis suis transmiserint, de peccatis
 suis veniam consequantur juxta suorum modera-
 mina prælatorum. Verum tibi, frater archiepisco-

pe, cui sollicitudo legationis regni *Anglorum* est
 ab apostolica sede commissa, honeris hujus labo-
 rem duximus injungendum: mandantes ut apud
 karissimum in Christo filium nostrum *Ricardum*
Anglorum regem illustrem, ut ad defensionem terræ
Jerusalem milites & pedites bene instructos
 transmittat, assiduis exhortationibus labores, &
 provinciam circueis *Anglicanam* opportunis & im-
 portunis prædicationibus instes, ut pro defensione
 Christianitatis assumpto crucis signaculo terram vi-
 sitent transmarinam. Vobis autem fratres episcopi,
 & dilecti filii ecclesiarum prælati, præsentium au-
 ctoritate mandamus, ut dictum archiepiscopum ve-
 strum, tanquam apostolicæ sedis legatum, benigne
 recipere, ac honorifice pertractare curetis, & monitis
 ejus & mandatis salubribus obedire. Dat. *Late-
 rani* viij. kalend. Augusti, pontificatus nostri anno
 quinto.

W. Rothomagensis archiepiscopus Radulpho
decano Lundeniensi.

An. Dñi
 1196.

Expertis sapiens sinceritatem dilectionis qua nos
 in visceribus Christi amplectimini, & affectio-
 nem pia mentis qua nobis compatimini, sicut per-
 sonam vestram tenerius diligimus, ita & prolixius
 & confidentius angustias anime meæ, & statum
 nostrum actaque à nobis in colloquio inter regem
 Francorum & regem *Anglorum* habito nuntiamus.
 Venientibus itaque nobis ad colloquium infra octa-
 vas *Epiphaniæ* inter reges habitum, primo die rex
Anglorum à mane usque ad vespem, tum per se,
 tum per nuncios episcopos, abbates, & barones sup-
 plicavit cum omni instantia efflagitans, ut nos &
 capitulum nostrum fidejuberemus pro eo, quod nisi
 scilicet præcise & integre singula capitula, sicut in
 autentico inter ipsum & regem Francorum confecto
 continentur observaret, ad solutionem ij. marcarum
 regi Francorum faciendam teneremur, super spon-
 sione etiam facta litteras sigillis nostris inpressas
 præberemus. Quia vero autenticum non inspex-
 ramus cujus mentio litteris nostris inprimi debue-
 rat, tanquam illi coherentibus, & vigorem si quem
 habitura erant contrahentibus, corisco cooperto, &
 scripto nobis ignoto assensum nobis præbere, vel il-
 lud confirmare, quod detectum tenebamur abhor-
 rere detestari & redarguere minime volumus. Ita-
 que rege & satrapis ejus instantibus nichilque
 proficientibus, nobisque in proposito persistentibus,
 circa vespem facta est nobis copia autentici. Quo
 à decano & quibusdam ex nostris inspecto, compe-
 rimus inter cetera hæc in eo inserta esse, videlicet
 « Non licere archiepiscopo Rothomagensi in terras,
 « vel homines regis Francorum, seu regis Anglo-
 « rum, interdicti vel excommunicationis sententi-
 « am dictare, præter assensum iij. clericali-
 « ab ipsis regibus pro voluntate sua eligendorum,
 « & super capud archiepiscopi ponendorum. Quod
 si lata fuerit, ad eos spectabit cognitio sententiæ
 utrum tenere debeat vel non. Quod si injustam
 esse protulerint, rex in cujus terram vel homines
 ecclesiasticam exercuerat sententiam, ad mobilia
 & immobilia archiepiscopi manus extendet, & ea
 in proprios usus convertet donec sententiam relaxa-
 verit, & ei secundum arbitrium dictorum iij. pri-
 matum satisfecerit. Annexum est in autentico à
 regibus jurejurando & sigillorum suorum muni-
 mine confirmato, « Ut illata ecclesiis seu quibus-
 cumque

RICARDUS I. rex. « cumque personis ecclesiasticis, seu viris religiosis
 « injuria damna remittantur, & interdicti vel
 « excommunicationis sententia propter hac lata,
 « sine ulla satisfactione solvantur. Tamenormi-
 bus autem contra Dei ecclesiam perspectis & audi-
 tis, ilico in omnes inventores & fautores illius exe-
 crabilis authentici exceptis duobus duntaxat per-
 sonis regum, sententiam excommunicationis tulimus,
 constanter authentico contradicentes, & pro nobis,
 & ecclesia, provinciaque nostra universa appellan-
 tes. Secundo die colloquii precibus regiis, tum alle-
 gationibus superficialibus et palliatis, tum minis et
 contumeliis additis, circa nonam cruce Dominica
 pracedente innumeraque multitudine nos quasi ad
 spectaculum sequente, et nobis causam ecclesie Dei
 agentibus favente, accessimus et stetimus coram
 rege Francorum quarentes ab eo, si salva integri-
 tate ordinis nostri, et juris, et potestatis ecclesie
 Rothomagensis concederet nobis fidejubere pro rege
 Angliæ. Quo clamose contradicente nosque oppro-
 briis et contumeliis multiplicibus lacescente, re-
 cessimus ab eo, et paulo post à colloquio. In crastino
 per episcopum Ebroicensem et quosdam clericos no-
 stros postulavimus à rege licentiam remeandi ad
 ecclesiam nostram. Ad quam cen ad asilum prope-
 ravimus. Ubi cum quiesceremus, et nocte sabbati
 membra sopori dedissemus, ecce duo milites à latere
 regis missi nobis ex parte ejus dixerunt, quod mane
 coram eo compareremus. Intelligentes autem illum
 omni modo cum genusflexione etiam nobis facienda,
 adhibita caterva pontificum, abbatum, comitum,
 baronum velle satisfacere voluntati sue, et prae-
 pue voluntati regis Francorum, habito maturiori
 consilio malimus nocte & clam recedere quam
 periculum libertatis et juris ecclesiastici, cum
 dispendio fama & bonæ conscientie incurrere.
 Sicque duobus tantum, scilicet clerico & uno
 serviente comitati Cameracum venimus, ubi mo-
 ram facimus adhuc, expectantes dubios rerum
 eventus, et per Dei gratiam status nostri in me-
 lius commutationem, parati propter justitiam
 qualibet adversa sustinere. In tantis itaque tri-
 bulationibus & angustiis constituti, & injuriis
 & oppressionibus afflicti, discretionem vestram sup-
 plicamus attentius, quatinus nostris passionibus
 tanquam amici & devoti vestri condoleatis, et
 quid nobis in tantis articulis constitutis agen-
 dum sit, consilium vestrum recurrentibus literis
 & auxilium exhibitione operis velit efficaciter
 impartiri.

Reverendo patri dominoque Waltero Dei gra-
 tia Rothomagensi archiepiscopo, suus ille quon-
 dam fidelis et adhuc fidelissimus salutem, et de-
 bitam patri et domino cum omni devotione reve-
 rentiam et obedientiam.

Quod tacito nomine proprio vobis scribimus,
 illud efficit traditum generaliter,
 An nescis longas regibus esse manus?

Cum itaque tres sunt ecclesie persecutiones, vio-
 lenta, fraudulenta, deceptoria: primam Rothoma-
 gensis ecclesie bona, clericorum vestrorum possessio-
 nes dissipasse cognovimus. Personam quoque ve-
 stram illicitis fidejussionibus involvendam infe-
 stasse quamplurimum. In tantum ut ad declinan-
 das tyrannorum versutias coacti sitis regnum Ale-
 mannicum subintrare, à quo cum per Dei gratiam

ad propria redieritis cum triumpho, cantabitur ab **RICARDUS I. rex.**
 occurrentibus vobis canticum novum, canticum jo-
 cunditatis & læticiæ, canticum metricè compo-
 situm, quod est hujusmodi.

Felix homo Qui pro domo
 Dei murum se futurum
 dicto facto
 publicat,
 Ante reges pravas leges
 execrando detestando
 cælum sibi
 vendicat.

Nos interim vestris & vestrorum deprædationibus
 intimo cordis affectu compatimur, & ad Dei cle-
 mentiam recurrentes attentius genibus flexis Domi-
 num deprecamur cotidie dicentes,

Serva clerum rex insignis,
 Votis tentum laude dignis,
 Ne consumat vorax ignis
 Tua laudi deditos.
 Legem pone regnaturis,
 Si statutis instent duris,
 Ad radicem stat securis,
 Motus frenans vetitos.

Valere vos optamus in Domino karissime pater.

Philippus rex Francorum W. Rothomagensi
 archiepiscopo.

Nosse vos volumus quoniam adventum vestrum
 & moram vestram per terram nostram pluri-
 mum desideramus, & nos ballivis nostris præcipi-
 mus, ut vos & vestros per terram nostram salvo
 conducant.

Ricardus rex Angliæ W. Rothomagensi
 archiepiscopo.

Noverit sanctitas vestra quod vobis nullatenus
 deesse volumus, vel valemus in quacumque
 necessitate fueritis constituti. Et si jacturam ali-
 quam vel dampnum occasione nostri incurratis,
 nullo modo poterimus omittere, quin dampna ve-
 stra & jacturam vobis refarciri faciamus. De ad-
 ventu vestro ad nos consilium de vobis accipite
 quid expedire videritis; & gratum habebimus
 quod super hoc vestra sanctitas duxerit statuen-
 dum. De loquela versus dominum regem Fran-
 corum, scilicet de quietatione clericorum & laico-
 rum, cum eo sermonem habeatis. Set animum ve-
 strum consulite, & providete, utrum id ei exponere
 ex parte vestra, vel ex parte nostra, tanquam id
 nobis inconsultis & ignorantibus per vos fuisset
 procuratum.

Ricardus rex Angliæ, H. Cantuariensi
 archiepiscopo.

Noveritis quod dilectus noster et decanus Ro-
 thomagensis, vir benignus, modestus, discre-
 tus, et secundum Deum ambulans in presentia no-
 stra et clericorum vestrorum, in episcopum Wigorni-
 ensem sollempniter et canonice ab eis quorum intere-
 rat est electus: unde vos rogare duximus quatinus
 electionem illam ratam habeatis et gratam, eamque
 confirmare velitis. Scientes pro certo quod jus ve-
 strum, et ecclesia vestra dignitatem integra conser-
 vari volumus et illaesa.

Pilippus

RICARDUS I. rex. Philippus rex Francorum W. Rothomagensi archiepiscopo.

MEmores sumus quod dilectos & fideles nostros Anselmum Decanum Tyronensem, & Ursonem Camerarium ad vos transmisisimus, per quos vobis nostra voluntas innotuit, videlicet quod in nostro eratis amore & gratia, & quod vobis Andeleium, & aliam terram vestram, & alia que ad vos pertinebant libere reddideramus. Illud idem vobis mandamus, & in ampliori gratia & amore de die in diem proficiscitis. Pro certo etiam vos scire volumus quod si in terram nostram venire volueritis, terra nostra vobis & omnibus vestris patens est & parata, sicut specialissimis clericis nostris & amicis.

W. Rothomagensis archiepiscopus Radulfo Decano Londonia.

Licet nobis deliberatione provida tacito nomine scriberetis, nostri tamen stilum cognovimus amatoris, & inter legendum tanta fuimus consolatione relecti, ut præteritæ tribulationis inmemores vestra frui præsentia videremur. Jocundum quidem nobis & delectabile fuit semper, quicquid ex ore vestro, vel de calamo procedebat. Sed nunc consolationes vestræ superant quicquid supra dorsum nostrum fabricaverunt peccatores. Et ne forte tribulatio nostra vos ultra mensuram affligat, hoc de statu nostro certissimum teneatis, quod in prosperitate qualibet numquam fuimus lætiores, quam nos præsentis adversitatis tempora reddiderunt. Quippe mundus iste cotidie semetipso deterior doctor est disertissimus vitæ nostræ, ut semper ejus gaudia declinantes ex ipsius asperitatibus discamus perpetuis consolationibus inherere, & nunquam delectari in eo quod est labile & caducum, & ibi fixa sint corda nostra ubi sunt vera gaudia & mansura. Et nihil erit in hoc mundo quod nos terreat vel molestat, dum ei fide firmissima militemus cujus sumus sive vivimus, sive moriamur. Verumptamen si respiciendum est ad præsentis temporis blandimenta, pro liquido habeatis, quod causa nostra ex temptatione præterita nobis spondet proventus felicioris eventum, & ex litteris quas super hoc domino Cantuariensi missimus constare poterit, quod ex primitiis prælibatis libertatem debitam in proximo per Dei gratiam consequemur.

W. Rothomagensis archiepiscopus Radulfo Decano Londoniensi.

Vobis amice amantissime viro scienti infirmitates, viro olei & misericordiæ, revelavimus causam ecclesiæ Dei & nostram amaritudinem spiritus & tribulationes quæ invenerunt nos nimis, cujus flentis & sedentis nobiscum in tristitia verba consolationis satiaverunt & lætificaverunt animam nostram. Porro post tristitia sabbata felix irradiavit dies, & per Dei gratiam luctus noster jam conversus in gaudiolum, convertetur in gaudium, gaudium inquam magnum valde. Quarta enim feria post ramos palmarum dominus rex Franciæ nos venientes Pontisaram honorifice suscepit, in nobis Deum venerans; in accessu benigne obviam exiens, in penetralia domus suæ introducens, nosque præcedere cogens ibidem nos in amaritudine spiritus positos jocundo suo colloquio & secretiori, promissioneque multi-

plici de honoris nostri conservatione, Sacerdotalis dignitatis & libertatis ecclesiasticæ adjecta, recreans & refovens, in recessu nos liberaliter & humiliter in viam nostram deducens. Et quia non sufficit bonum inchoasse & non consummasse, animæque esurienti nulla est satietas, ne ridiculi haberemur, ne communi consilio fratrum & coepiscoporum & cæterorum prudentium virorum obviaremus, in anteriora totam speim in Domino ponentes nos extendimus de contingentibus pro modulo virium nostrarum nihil emittentes. Cum igitur in vigilia Apostolorum Philippi & Jacobi Parisius venissemus, paululum progressi, dominum regem invenimus cum fratre B. de Vicenis, ad quem accedentes, divina præordinante clementia, gratiam, immo cumulum gratiæ, mensuram inquam gratiæ refertam & super effluentem invenimus in oculis ejus. Exponentes enim ei statum nostrum, & cum suspiriis, & in amaritudine cordis, & in persona Christi constanter petentes consilium & auxilium ejus, quatinus ministerio ejus adiceret Deus, ut sacrosancta ecclesia multiplici oppressione resurgeret, abrogatis & deletis quibusdam capitulis contra nos, immo Deum, & ecclesiam, in nephando illo cyrographo conscriptis: Demisso vultu, gerens personam Christi, sicut vere poenitentis, nobisque ex intimis cordis compatiens, voce mansueta, voce misericordiæ plena, voce caritatis qua nos amplecti videtur expressiva, in hæc verba prorupit. » Noveritis dilecte archiepi-

Circa dies istos aquarum inundatio subita, vehemens, & fluctibus procellosis involvens omnia circa Sequanam adjacentia tam lignea quam lapidea, Philippum regem Francorum, Mauricium Parisensem episcopum Parisius commorantes non parum exterruit. Rex forsitan statuit intra se; Ne me demergat tempestas aquæ, nec obsorbeat profundum, salvabor in monte. Relinquens ergo palatium suum, Ludovicum quoque filium secum assumens, cum domestica familia sua pernoctare decrevit apud sanctam

RICAR- sanctam *Genovesam*, episcopus autem dixit, *Ad*
 DUS I. rex. *animam meam intraverunt aquae*; sed ut sibi provi-
 deret & suis, apud sanctum *Victorem* quievit.

Circa dies istos iniquitatem & contradictionem in civitate *Lundonia* vidi saepius habitam inter divites & pauperes, ob distributionem munerum subeundorum ad fisci commodum secundum facultatem cuiusque factam multociens inaequaliter, sicut dicebatur à multis. Hujus dissensionis signifer fuit quidam *Willelmus* filius *Osberti*, contra dignitatem regiam populum saepius convocans, & multos sub sacramento constringens. Fratrem suum quoque carnalem, duos etiam alios opinionis integre viros, tanquam regiae proditoris reos in conventiculis suis ad mortem usque persequebatur. Ad ultimum in ecclesia Doctoris gentium *Pauli* seditionem, conclamationem, tumultuationem multociens concitavit. Cum autem publicae potestatis indignationem adversus se graviter excitatam suis meritis exigentibus intelligeret, intra turrinam cuiusdam ecclesiae pertinentis specialiter ad archiepiscopum sese conclusit, locum sacrum in castellum commutans. Postmodum videns concurrere multitudinem armatorum, ut proximam mortem fugeret, intra templum gloriose virginis ignem iniecit, & locum Domino consecratum flammis discurrentibus pro parte combussit. Extractus ab ecclesia, perductus est ad turrinam *Lundoniae* calculum reportans diffinitivum, & ut unius poena, metus possit esse multorum, de communi sententia procerum vestibus expoliatus, manibus vinctis à tergo, pedibus longis funibus colligatis, equi ministerio per mediam civitatem trahitur ad furcas prope *Tiburnam*. Suspensus est itaque, ferreis constrictus catenis ne cito corrueret. Appensi sunt cum eo novem ejusdem litis consortes, ut quos par facinus aequarat, & inquinaverat, similis poena constringeret. Ob pacem ergo totius regni sollicitius & securius procurandam & conservandam, de justiciarii principalis decreto multorum mediae manus hominum filii, vel propinqui dati sunt in obsidatum, in diversis per patriam munitionibus carcerali custodiam mancipandi, pauperes congrua satisfactione pro vicinorum arbitrio satisfecerunt.

W. Rothomagensis archiepiscopus, *Radulfo* Decano *Lundoniensi*.

Agredientibus iter arduum & angustum, per quod ab hujus valle plorationis est per varios casus, & multa discrimina rerum ad coelestis eminentiam patriae redeundum, Dominus nunquam à misericordiae proposito recedens, tanquam innixus adhuc scalae *Jacob*, manum consolationis porrigit ne lassescant. Ipse quidem aspera dirigit in vias planas, defectuum conscius humanorum, dum forte gradus ascensionum difficiles steriles minantur laborantium sudores, ut ad perseverantiam promoveat fatigatos, quos in stadio discurrentes bravi dilatatio suspendit. Multae tribulationes, sicut ecclesiae Dei satis universaliter innotuit, nobis per Dei gratiam hoc iter ingressis obicem posuerunt, qualiter videlicet dum in domo Domini cum fratribus vellemus unanimis habitare, inimicus homo inter clericos & laicos nostrae urbis discordias seminavit: unde tot germina maliciae pullularunt, quae nondum potuerunt ab eorum cordibus extirpari; subinde regum hostilitas subintravit, quae redditus & possessiones ec-

clesiae nostrae deforis invadens, gloriam ejus abintus RICAR-
 malicia civium denigratam ad enormem confusio- DUS I. rex.
 nem, & paupertatem redegit. Nec contentus est malignus spiritus nobis in exterioribus adversari, sed & in caput nostrum ille adversarius cui nulla sufficit iniquitas calcaneum erexit, & reges nostros adeo veneficae suggestionis artificio reddidit insensatos, ut catholicae professionis immemores quatuor nobis vel-
 10 lent superponere primates, & nostrae jurisdictionis potentiam sub eorum ministerio sepelire. Statuerunt etiam quod de omnibus damnis quae passa fuerat ecclesia per eos, ipsos absque compensatione praemissa redderemus liberos & immunes, & sub jurejurando firmaverant nos ad hoc iuribus & injuriis
 20 coercere; unde sicut audivistis, potius elegimus pauperes exulare, quam ecclesiam nobis sine ruga & macula commissam pateremur corrumpi, ut eam ancillam de libera, & de gloriosa ignobilem redderemus. Dum itaque propter Deum extremam exilii
 30 fortunam subissemus, & forte quibusdam propter aestus persecutionis importabiles lassescere videremur, dominus supposuit manum suam cui derelictus est pauper, & ventis imperans & mari procellam statuit in auram; nec potuerunt reges in rebellionem proposita morari, cum ipse aliter disposuerit in cujus manu corda sunt regum. Sed favente Deo compuncti sunt, & ad cor penitus redierunt adeo, ut sicut
 40 lex Compositionis inter eos ipsos initae diffinivit, ecclesia nostra in damnorum suorum recompensationem annuo & perpetuo quingentarum librarum redditu sit ditata. Abbates vero pro quorum damnis nos opponebamus, nobis litteris suis patentibus ediderunt, quod dominus rex *Angliae* eos securos reddidisset, quod eis satisfaceret competenter. Adhuc & pro minoribus ecclesiasticis personis relaxationem interdicti, quod propter hoc in terra regis
 50 *Francorum* posueramus suspendentes, litteras domini regis *Angliae* habuimus, quibus firmissime promittebat se damnificatis omnibus ad nostrum arbitrium recompensationem debitam praestitutum. Nos igitur diligenti cum episcopis & viris prudentibus deliberatione praemissa praefatam sententiam duximus relaxandam. Tandem vero, multis tamen ante
 60 dilationibus impediti, cum & utriusque regum benivolentia, & assensu in libertate pristina solidati, cum suffraganeorum nostrorum, & totius ecclesiae nostrae flagitatione & consilio ad nostram sumus ecclesiam per Dei gratiam reversi; in qua nunc valeamus, & volumus adjuvante Domino, prout honestati pastoralis congruit, praesulari. Factumque est Domino disponente, quod Dominica qua cantatur *Dominus illuminatio mea*, fuimus in ecclesia nostra ab universo clero & populo sollempniter recepti: & à plerisque felix est auspiciis annotatum, quod quasi denuo consecrati iterum ad pontificalem cathedram nobis esset sub eodem cantico procedendum, quo pridem fuimus ad *Lincolniensis* episcopatus gradum apud *Andegavim* consecrationis oleo delibuti. Et multo nostrae restitutionis honorem laetitia festi-
 70 vior illustravit, quod in urbe *Rothomagensi* karissimos fratres nostros, & coepiscopos *Lincoln. Saresburiensem*, & *Exoniensem* casus inopinatus coegit, qui nobis ab exilio revertentibus gratiae societatis solatia reddiderunt. Et hanc saltem caritatis vicem vobis reddere volebamus, ut qui nostrae persecutionis condolendo participes fuistis, in nostrae consolationis apicibus legatis: quod utcumque vobis communicare

RICARDUS I. rex. municare noster spiritus concupiscit, quod exhibere-
mus libentius præsentia corporali.

Johan. Decanus Rothomagensis assensu communi Wigornensium electus est in episc. Wigornensem. Quem Hubertus Cantuariensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus, suffraganeis suis de consuetudine solemniter convocatis consecravit prope London. in Abbatia quæ dicitur Hamma, xii. kal. Novemb.

Circa dies istos **W.** Rothomagensis archiepiscopus Romam profectus est, consilium habiturus cum domino papa Cælestino super causa quæ vertebatur inter ipsum archiepiscopum, & dominum Ricardum regem Anglorum & **W.** Luxoviensem episcopum, in matricem ecclesiam, & ipsum archiepiscopum violenter insurgentem.

Hubertus Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus totius Angliæ primas, & apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo filiis Decano, & Capitulo Eboracensi, & universis Capitulis, Abbatibus & Prioribus Eboracensis provinciæ salutem, & benedictionis gratiam salutarem.

Volens universalis ecclesiæ sponsus ut sponsa ejus valeret uberius, totius salutem ex integritate partium resultare, inter alias eam sui portionem, quam sub occiduo sole plantatam meminit, in extento virtutis suæ brachio solidare curavit, & apostolica visitationis oleo delibutam, perpetuari nexu fœdere suo capiti colligare. Verum quia ipso in Romana ecclesia quæ caput est omnium residente membrorum indemnitati providetur cautius, & inferior universitas è specula sublimiori facilius dirigatur in salutem; quod ipse personaliter implere non valuit supplere voluit in ministro. Sed nec ad ecclesiam Anglicanam vice apostolica visitandam, de nationibus exteris quemquam assumpsit, de corpore ipsius elegit super quem adiutorium ejus poneret, ex quo quia filio nulla in matrem iniqua dominatio grassaretur. Nobis itaque non ex virtutum vel scientiæ merito in hoc ministerium evocatis, & jurisdictione per universum regni ambitum dilatata, in suscepti officii executionem pro tenore diffinito particulares ecclesias in regno disposuimus circumire, semper, & studiosius id agentes ne vel conscientia & post facto remorderet interius, vel fama exterius laboraret. Sub Dei testimonio loquimur confidenter asserentes, quia pro legationis exercitio nihil amaritudinis conscientia representat; exoptantes etiam ne famæ obsequium fides veritatis excedens, vel pervertat honesta, vel contraria superaddat. Hunc autem per Dei gratiam fructum collegimus ex labore, quod præter obsequium sicut speramus altissimo præstitum, in conspectu domini papa servitus nostra suavitatem odoris effudit, qui post litteras super indulta legatione transmissas consequenter & alias destinavit; in quibus & jocunda nostri famulatus commendatione usus est, & ministerio nostro ferventem in forma qua incepimus processum injunxit. Sane quos de provincia nostra visitavimus, considerantes opera nostra certatim, & sponte scripserunt in testimonium veritatis, dignum ducentes Romanæ sedis & nostræ visitationis modum, & sui visitoris diligentiam intimare. Quia igitur & penes vos in nullo ad legationem contingentibus credimus excessisse, vestraque insinuatione quod rei veritas habet, in hac parte pulcrius innotescit, universitatem vestram

exoramus cohortantes in domino, & qua fungimur auctoritate firmiter injungentes, quatinus zelo rectitudinis & veritatis quæ Deus est, singula capitula provincia vestra singula congregationes domino papa, quæ de nostra legatione cognoverint fideliter protestentur, quomodo vices apostolicas executi fuerimus apud omnes, qualiter agro dominico in messis abundantiam excolendo commissæ falcis ministerium curavimus adhibere. Cum his etiam volumus Romanæ sedis cercius à singulis designari, quantum nobis in causa procurationis impenderint, vel quatenus eis occasione legationis fuerimus onerosi. Quod ideo sub hac forma fieri mandamus, quia sicut de securitate nostra confidentes rei hujus fidele testimonium formidare non possumus, sic nec poteritis quæ vobis super articulis memoratis constiterint salva honestatis conscientia subticere. Præterea quia redditus Eboracensis archiepiscopatus postquam ipse archiepiscopus à possessione cecidit, redditusque Dunelmensis episcopatus, dum vacavit, certissime vestris ex mandato regis confiscatos, & per ministros publicos, qui ad hoc specialiter constituti fuerant, sicut moris est in regno, in regios usus duntaxat integre devolutos, præfatis attestationibus distente subungi volumus hujus seriem, & certitudinem veritatis.

Omnes ecclesiæ conventuales in Eboracensi provincia constitutæ, domino papæ scribunt à paribus in hunc modum. „ Veritatis filii non essemus si rogati veritati testimonium perhibere postponeremus. Parumque refert in delicto an quis verum tacendo in fraudem alterius supprimat, vel in alterius præjudicium falsum asseverando eximat. Requisite igitur à venerabili patre & domino **H.** Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, quatinus visitationis suæ modum, & diligentiam dignum duceremus sedis Romanæ intimare, sublimitati vestræ zelo rectitudinis, & veritatis quæ Deus est notum facimus, & quæ de legatione sua cognovimus fideliter protestamur. Quod cum apud nos visitationem suam exerceret, vices apostolicas diligenter executus fuit, agrum dominicum fructuosum in messis abundantiam excoluit, nihil nobis moleste intulit, nihil à nobis exegit, sed in omnibus verbis & operibus modeste se habuit, in nullo onerosus nobis existens. Præterea noverit excellentia vestra quod villas, & possessiones Eboracensis archiepiscopatus, postquam dominus Eboracensis eas possidere desuit, per publicos ministros regis confiscatas fuisse, & omnes redditus & proventus ipsarum in regios duntaxat usus devolutos fuisse.

W. Rothomagensis archiepiscopus Radulfo decano Londoniensi.

Discretionem vestram satis innotuit quantis tribulationibus, & jacturis Rothomagensis ecclesia diutius sit vexata. Et nos hac omnia dominum nostrum regem pariter attendere sperabamus, ut saltem nobis & ecclesiæ condolentis animum exhiberet. Ipse vero potius favens prævaricationibus aliorum, patrimonium ecclesiæ solum & unicum Andeleium scilicet occupavit, & contra prohibitionem nostram in insula nostra munitiones edificare cepit, in capite præsumens quod in membra poterit tractu temporis perniciosus redundare. Ipsum

RICARDUS I. rex.

quidem sicut decuit tam per nos quam per alios semel, & secundo, & tercio convenimus diligenter ut desisteret ab incepto, & de damnis villarum nostrarum à suis incendio consumptarum, & de aliis damnis nobis & ecclesie nostra illatis per ipsum & suos satisfactionem debitam exhiberet, & capellaniam nostram de Blia quam per annum & eo amplius in manu sua tenuit, nobis cum fructibus inde perceptis restitueret. Ipse vero quasdam responsiones argutas quidem sed minus efficaces nec ratione subnixas pretendens, semper perstitit in incepto, nec nostros monitus exaudivit. Certe si misereri vellet & parcere vita nostra, Andeleio pepercisset; quod nostris & pauperum necessitatibus unicum subsidium habebamus. Hoc autem prefatam enormitatem inexcusabilem reddidit, quod post nostram prohibitionem & monitus non solum insulam nostram detinet occupatam, verumetiam de novo maximam partem dominici nostri post insulam nostram occupans, illud fossatis & barbicanis munire contendit. Nos igitur invasionem manifestam nimis crescere cernentes, iterum ad dominum nostrum regem cum omni humilitate accessimus. Et ne quid cum impetu & minus discrete facere videremur, adjunctis nobiscum maioribus ecclesie nostre, instanter & affectuose supplicavimus quatinus misericorditer ageret nobiscum, & insulam nostram & dominicum nostrum quod usurpaverat nobis restitueret, & damna nostra & nobis & ecclesie nostra illata resarciret. Adjecimus etiam, quod nisi infra tertium diem quem ei assignavimus, super prædictis satisfaceret, ulterius non possemus tantam pertinaciam clausis oculis præterire & relinquere impunitam. Ad hæc ut contritio adderetur contritioni, & ecclesia nostra intestino affligeretur bello, W. Lexoviensis episcopus spiritu superbia caterisque pestibus herebi impulsus adversus eam matrem suam suum erexit calcaneum, à qua cum consilio venerabilium fratrum & coepiscoporum nostrorum, pro multiplicibus ejus excessibus & inobedientia contumaci, præmissa multiplici ammonitione ut ad viam veritatis rediret, in interitum carnis vinculo anathematis meruit innodari. Cum itaque modis aliquibus non potuerimus dominum nostrum regem vel prece vel monitis ad emendationem convertere, & terminus sine aliqua satisfactione elapsus sit, multiplici necessitate & prudentum virorum consilio monemur ascendere ex adverso, & in proposito firmissimo habemus ulterius non pati tot & tantas injurias impunitas, nisi dominus noster errorem tantum maturaverit revocare. Cæterum contra episcopum Lexoviensem iter ad sedem Apostolicam urgere compulsi, die Jovis proxima post festum omnium Sanctorum coepimus proficisci, sperantes per Dei gratiam faciem ejusdem episcopi coram summo pontifice reddere confusam. Cujus excessus intolerabiles nos invitos ut diximus coegerunt, ut eum animadversione dignissima puniremus. Vos autem per Dei misericordiam exoramus, ut nobis fraterna compassionis animum rependatis, & vestris nos juvetis orationibus apud deum.

DE cantore Lincolnensi Waltero Map in Oxnefordensem archidiaconum translatione facta, Willelmus Blesensis subdecanus Lincolnie de liberalitate mera pontificis subrogatus est in præcentorem. Cum autem de subdecani substitutione tractatus haberetur prolixior inter Concanonicos, nec per

biduum in unam possent convenire personam, episcopus utens propria potestate Ricardum Kentensem canonicum ejusdem ecclesie subdecanum instituit, & ei sedem debitam assignavit vel assignari præcepit, tam in choro quam in capitulo, Doctoris gentium Pauli subnixus auctoritate laudabili, qui modis omnibus persuasit quiddam in ecclesia Dei salubriter observandum, scilicet Zelus & contentio tolerantur de medio, sit pax in desiderio.

Willielmus Heliensis episcopus Cancellarius regis dum Romam tenderet, completis à die consecrationis suæ vij. annis & triginta diebus diem clausit extremum apud Pictavim. Sepultus autem est in abbazia quadam ordinis Cisterciensis, quæ vocatur abbazia de Pinu.

Archiepiscopus Cantuariam veniens incommodo gravi tactus est, ut die natalis Domini divina celebrare non posset, qui per Dei gratiam convalescens dies natalicios explevit ibidem. Tractatum igitur habiturus cum Priore, cum monachis, intravit Capitulum xij. kal. Februarii, sicut dicitur, omnes domesticos, bajulum etiam crucis relinquens pro foribus, unus è monachis Johannes de Dovera prævius extitit cruce suscepta. Quid autem actum sit in congregatione tanta per triduum, ignoratur à multis. Solum hoc celebriter divulgatum est, Pacificus intravit Archiepiscopus, pacificus exiit regni Justiciarius, nec enim inventum est aliquid in toto Collegio, quod publici cognitoris ecclesiastici, vel civilis animadversionem expeteret.

Circa dies istos episcopo Cameracensi Johanne rebus humanis exempto tres sunt electi, Walterus, Nicholaus, Stephanus, & infra quadraginta dies defuncti sunt.

Celestinus episcopus servus servorum Dei Huberto Cantuariensi archiepiscopo.

CUM de agro Domini lolium messem triticeam oppressurum falce sit Apostolica ressecandum, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatinus abbate de Torneie, tam ab amministrazione, quam ab officio abbatiæ amoto, monachis auctoritate nostra sublato appellationis obstaculo licentiam tribuas in abbatem personam idoneam eligendi. Ad hæc ne prædicti abbatis excessus remaneat impunitus, volumus & præsentium tibi auctoritate mandamus, quatinus auctoritate nostra ipsum capi facias, & tam diu carcerali custodiæ mancipari, donec super hoc nostræ receperis beneplacitum voluntatis. Dat. Laterani pridie nonas Maii pontificatus nostri anno quinto.

Robertus Prior Helyensis Cancellarii frater xiiij. monachis cum Capituli sui litteris à Collegio sanctæ Dei genitricis apud Eboracenses antiquitus instituto directis, xvj. kal. Aprilis coram regni Justiciario sollempniter electus est in abbatem apud Westmonasterium. Quem Hubertus Cantuariensis archiepiscopus Apostolicæ sedis legatus benedixit apud Colecestriam in abbazia sancti Johannis x. kal. Aprilis. Sua postmodum sollempniter est collocatus in fede iij. nonas Aprilis.

Rex Anglorum milite multo stipatus castellum sancti Valerici succendit, adjacentem prædavit provinciam, quinque navium hostibus suis victualia deferentium gubernatores suspendit in patibulo. Quæ repperit in navibus comportata familiarum suarum distribuit xvij. kal. Maii.

Imbrium

RICARDUS I. rex. Imbrium infusio triduana per Angliam multos exterruit.

Philippus Dunelmensis electus à domino papa consecratus est *Laterani* xij. kal. Maii.

Marchadeus nephariis *Brebatinorum* vallatus catervis episcopum *Beluacensem*, *Willelmum* de *Merlou*, multosque cum eis jure belli captos & durissimis constrictos in vinculis transmisit *Rothomagum* xiiij. kal. Junii.

Notum sit universis hoc scriptum visuris, quod hoc est fœdus & conventio inter Ricardum regem Angliæ, & Baldewinum Comitem Flandriæ & Hamoia consanguineum suum. Quod idem rex Angliæ pacem aut treugas cum rege Francorum non faciet nec facere poterit absque voluntate & assensu ejusdem Comitis. Nec idem Comes faciet aut facere poterit pacem aut treugam cum rege Francorum absque voluntate & assensu prædicti regis Anglorum. Et si forte de voluntate & assensu utriusque pax aut concordia fieret inter regem Francorum & eos, & rex Francorum postmodum alterutrum guerraret, tenerentur prædicti rex Anglorum & Comes ad mutuum subsidium, & auxilium sibi invicem conferendum prout melius potuerunt, & sicut fecerunt tempore quo fœdus istud inter eos contractum est. Et sciendum est quod hoc fœdus & conventio non solummodo duratura est tempore guerra, set imperpetuum inter eos & hæredes eorum qui terras ipsorum tenebunt post eos, sive pax fuerit sive guerra. Ita quod si rex Angliæ hoc fœdus & hanc conventionem non observaverit, illi qui juraverunt hoc fœdus & hanc conventionem tenendam pro rege Angliæ, mittent se in captione præfati Comitis infra mensem postquam id bona fide scierint, non expectata submonitione dicti Comitis. Similiter si dictus Comes hoc fœdus & hanc conventionem non observaverit, illi qui juraverunt hoc fœdus & hanc conventionem tenendam pro ipso Comite, mittent se in captione dicti regis Angliæ, infra mensem postquam id bona fide scierint, non expectata summonitione dicti regis Angliæ. Hoc juravit pro ipso rege bona fide tenendum *Johannes* Comes *Moritonii* frater ipsius regis & in animam ejusdem regis. Et pro se ipso juravit idem Comes in animam suam: & Comes *Flandriæ* *Baldewinus* juravit propria manu hoc fœdus & hanc conventionem tenendam bona fide. Hinc inde multi testes sunt quos enumerare longum est. Acta sunt hæc apud Insulam *Andeleii*.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus dilecto & speciali amico *Radulpho* decano *Lundoniensi*.

Benedictus Dominus qui non amovit orationem nostram & misericordiam suam à nobis, dans nobis & ecclesiæ nostræ pacem in præfenti, in futuro per gratiam suam daturus pacem super pacem. Noverit caritas vestra quia nos semper in visceribus Christi tenerius amplexati estis, per excambium auctoritate domini papæ & curiæ *Romane*, cum etiam consilio multorum virorum prudentium, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, virorum religiosorum & jurisperitorum initiatum: labore, sollicitudine & mediatione Domini *Cantuariensis* archiepiscopi, episcopi *Wigorniensis* & electi *Heliensis* consummatum, inter Dominum regem & nos & ecclesiam nostram, ad honorem ipsius & commodum reformatam esse. Omnes enim intelligentes situm *Andeleii* paci ineptum, & guerra vicinum & expositum,

Domino etiam regi ad acquisitionem & defensionem terræ suæ valde congruum; Afferentes etiam nobis auctoritates non tantum super commutatione reddituum ecclesiarum, sed etiam de translatione sedium hostilitate cogente conscriptas, nos ad excambium cum Domino rege faciendum induxerunt. Sic itaque ne nota singularitatis, superbiæ & protervitatibus notari possimus, consilio tot & tantorum adquevimus xvij. kal. Novembris; Et ea die suscepti sumus in ecclesia nostra, præfente domino *Cantuariensi* archiepiscopo, episcopo *Wigorniensis*, omnibus etiam episcopis *Normanniæ*, abbatibus multis & magnatibus multis.

Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ, Aquitaniæ, Comes Andegaviæ, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Justiciis, Senescallis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris, & omnibus baillivis & fidelibus suis salutem.

Cum sacrosancta ecclesia sponsa sit regis regum, & unica dilecta illius per quem reges regnant & principes gubernacula possident, tanto ampliore ei volumus devotionem & reverentiam exhibere, quanto certius non regiam tantum sed omnem à domino Deo esse credimus potestatem. Unde sicut venerabilis *Rothomagensis* ecclesia, quæ inter universas terrarum nostrarum plurima celebritate dinoscitur enitere, pro rerum necessitate vel temporum nostris ducit utilitatibus oportuna diligentia consulendum: sic nos ejusdem matris nostræ commodis & augmentis digna compensatione dignum ducimus respondere. Sane villa de *Andeli* & quibusdam aliis adjacentibus locis quæ erant *Rothomagensis* ecclesiæ minus sufficienter firmatis, inimicis nostris in terram nostram *Normanniæ* per eadem loca patebat ingressus, per quæ incendiis & rapinis necnon & aliis hostilitatis lævitiis, in eandem terram nonnunquam licentius grassabantur. Quocirca venerabili patri nostro *Waltero* archiepiscopo & capitulo *Rothomagensis* debitum habentibus, ad nostra & prædictæ terræ nostræ damna respectum, facta est permutatio inter ecclesiam *Rothomagensis* & archiepiscopum *Rothomagensis* *Walterum* ex una parte, & nos ex altera parte de manerio de *Andeli* in hac forma. Scilicet quod idem archiepiscopus de conscientia & voluntate domini papæ *Celestini* tercii & de assensu capituli *Rothomagensis* ecclesiæ, & coepiscoporum suorum, & cleri ejusdem archiepiscopatus concessit, & in perpetuum quietum clamavit nobis & hæredibus nostris prædictum manerium de *Andeli*, cum novo castello de *Rupe* & cum foresta & cum omnibus pertinentiis aliis & libertatibus suis, exceptis ecclesiis & præbendis & feodis militum, & excepto manerio de *Fraxinis* cum pertinentiis suis: quæ omnia idem archiepiscopus *Rothomagensis* & sibi & successoribus suis retinuit, cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus suis, & cum omni integritate sua imperpetuum. Ita quod tam milites quam clerici & omnes homines tam de feudo militum, quam de præbenis sequentur molendina de *Andeli* sicut consueverunt & debent, & moltura erit nostra; archiepiscopus autem & homines sui de *Fraxinis* molent ubi idem archiepiscopus volet. Et si noluerint molere apud *Andeli* dabunt molturas suas sicut alii ibidem molentes. In excambium autem prædicti manerii de *Andeli* cum pertinentiis, concessimus & in perpetuum quietam clamavimus ecclesiæ *Rothomagensis*, & prædicto archiepiscopo

RICARDUS I. rex. episcopo & successoribus suis omnia molendina quæ nos habuimus *Rothomagi* quando hæc permutatio facta est, integre cum omni sequela & molutura sua, sine aliquo retinemento eorum quæ ad molendina pertinent vel ad moluturam, & cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus quas solent & debent habere; Nec alicui alii licebit molendinum ibidem facere, ad detrimentum prædictorum molendinorum; Et debet archiepiscopus solvere elemosinas antiquitus statutas de eisdem molendinis. Concessimus eis villam de *Diepe* & villam de *Buteiles* cum omnibus pertinentiis, & libertatibus & liberis consuetudinibus suis, exceptis elemosinis constitutis in manerio de *Diepe* à nobis & antecessoribus nostris, quarum summa est ccclxxij. libræ *Andegavensium*, quæ debent solvi per manum prædicti archiepiscopi & successorum suorum his quibus assignatæ sunt. Concessimus eidem manerium de *Loures*, cum omnibus pertinentiis & libertatibus & liberis consuetudinibus suis cum ministerio de *Loures*, salvis ad opus nostrum venatione nostra & destructione forestæ, ita tamen quod non sit in riguardo. Concessimus etiam eis totam forestam de *Alibermont*, cum feris & omnibus aliis pertinentiis & libertatibus suis sicut eam habuimus. Hæc autem omnia in excambium prædicti manerii de *Andeleio*, cum prædictis pertinentiis data habebunt ecclesia *Rothomagi*, & prædictus archiepiscopus & successores sui in perpetuum, & cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus suis sicut prædictum est. Homines autem prædicti archiepiscopi de præfato excambio habebunt omnes libertates & liberas consuetudines quas habuerunt homines de *Andeleio*, dum manerium illud esset in manu ipsius archiepiscopi. Hæc etiam omnia quæ idem archiepiscopus in hoc excambio recepit, Warantizabimus nos & hæredes nostri ecclesiæ *Rothomagi*, & prædicto archiepiscopo & successoribus suis in perpetuum contra omnes homines. Ita quod si aliquis excambium aliquod est recepturus pro aliquo prædictorum, quæ memoratus archiepiscopus hic recepit, nos vel hæredes nostri faciemus illud excambium, & ecclesia *Rothomagi* hæc omnia prædicta in perpetuum pacifice possidebit. Nos vero quantum potest rex excommunicamus, & concedimus quod incurrat indignationem Dei omnipotentis quicumque contra hoc facinus venerit. Testibus his, *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo, *Johanne Wigornensi*, *Hugone* Conventrensi, *Savarico* Batoniensi, *Henrico* Baiocensi, *Lisardo* Sagiensi, *Willielmo* Lexoviensi, *Willielmo* Constantinensi, *Willielmo* Abrincensi electo, *R.* sanctæ Trinitatis de monte *Rothomagi*, *Reginaldo* sancti Wandregeri, *Victore* sancti Georgii, *Arturo* ulterioris portus, *Osberto* de *Pratellis*, de *Augo*, de *Cornéville*, abbatibus. *Johanne* Comite de *Moritonio*, *Otone* Comite *Pictaveni*, *Radulpho* Comite de *Albemarla*, *Radulfo* Comite de *Augo*, *Willielmo* Marescallo Comite de *Striguil*, *Willielmo* filio *Radulfi* Senescalli *Normanniæ*, *Roberto* de *Turn*: Senescallo *Andegaviæ*, *Willielmo* de *Humet* Constabulario *Normanniæ*, *Hugone* Brun, *G.* de *Lisinnan*, *Willielmo* de *Rupibus*, *Radulpho* de *Tancarvilla*, *W.* Martel, *Radulpho* Tesson, *G.* de *Sai*, *Giliberto* filio *Reinfredi*, *Roberto* de *Harecort*, et multis aliis. Data per manum *Eliensis* electi *E.* vices Cancellarii tunc agentis apud *Rothomagum*, anno ab incarnatione Domini M. C. xc. xvj. die Octobris, anno regni nostri octavo.

Walterus Rothomagensis archiepiscopus karissimo & speciali amico suo Rad: Lundoniensi decano se totum, & cum silentio præstolari adventum Domini.

Sicut testantur sacra eloquia, Væ illis qui perdidērunt sustinentiam. Sustinuimus mala sic castigati, apprehendimus disciplinam parati in flagella domini; aporiati sed non destituti; temptati rapinis; asperitatibus maris, intemperiei aeris, malignantium insidiis expositi, sed non defecimus: Dominus enim ne collideremur supposuit manum suam. Imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Oculo misericordiæ suæ nos respexit, & ecclesiam nostram, & cessavit quassatio, pace reddita ecclesiæ. Dominus enim in cujus manu corda sunt regum, cor domini tetigit, ut desiderio desideraret quæ ad pacem essent, & ampliacionem *Rothomagensis* ecclesiæ. Cujus votum & desiderium Dominus prospiciens, labore, sollicitudine & ministerio domini *Cantuariensis* & *J. Wigornensis* episcopi & *E. Eliensis* electi effectui mancipavit. Istis enim mediantibus & inter partes discurrentibus, per excambium domino regi ad tuitionem, & adquisitionem terræ suæ accommodum, ecclesiæ *Rothomagensi*, & nobis saluberrimum & honestum, ut puta voluntati domini papæ & curiæ *Romane*, necnon & aliorum multorum archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, clericorum & aliorum virorum religiosorum, & jurisperitorum consentaneum, pax inter regem & nos & ecclesiam nostram reformata est. In quo excambio ecclesia *Rothomagensis* juxta veridicam assertionem omnium comprovincialium in quingentis libris & eo amplius excrevit. Hæc autem commutatio scriptis autenticis anathemate à domino rege, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, sacerdotibus innumerabilibus in violatores prolato, testibus etiam magnatibus omnibus *Normanniæ* adhibitis, ut perpetuam & incommutabilem optineat firmitatem, & ecclesia *Rothomagensis* pace gaudeat inviolabili et irrefragabili, roborata et confirmata est, Auctoritate et scripto autentico domini papæ, per gratiam Dei ad preces et instantiam domini regis et aliorum magnatum et prælatorum ecclesiæ corroboranda. Hæc autem dignum duximus vobis exponenda quia semper nobiscum flevistis, et compassi estis, ut cum gaudentibus gaudeatis, eo quod concupiscentes semper concupieritis ea quæ Dei sunt, augmentum et honorem sanctæ ecclesiæ, cujus instantia cotidiana sollicitudinem vestram esse credimus.

A Be ea die qua *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus mandato regis transfretaturus à *Lambeia* recessit, ad eum usque diem quo revertens in *Angliam* locum rediit ad eundem vj. idus Novembris, septimanæ viginti completæ sunt additis vj. diebus. Archiepiscopus cum rege moram faciens in *Normannia*, multorum necessitatibus providit et utilitatibus. Episcopum itaque *Beluacensem* fascibus geminis, Episcopi scilicet et Comitis, juxta suorum prærogativam antecessorum, sicut jactat antiquitus decoratum, militaribus armis accinctum, captum jure belli durissimis audivit constrictum in vinculis, Quem per gratiam regis cum multa supplicatione multo levioribus vix arctari promeruit. *Rothomagensis* ecclesiam à divinorum celebratione suspensam reconciliavit. Sollempiter fœdus ineundum inter regem *Anglorum*, et *Baldewinum Flandrensum*

RICARDUS I. rex. *sum* Comitem, & successores eorum certis distinxit capitulis. Inter dominum regem & *Walterum Rothomagensis* archiepiscopum paci reformandæ sollicitudinem impendit operosissimam, sicut rei probavit eventus: sicut etiam excambium *Andeleii* datum ecclesiæ *Rothomagensi* perpetuo duraturum manifeste declarat

An. Dñi 1198. *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus clericos quos *Hugo Cestrensis* episcopus ejectis monachis apud *Coventreiam* collocaverat, summi pontificis auctoritate munitus amovit, monachos reintroducens ibidem xv. kal. Febr.

Ab ea die qua *Willielmus Eliensis* episcopus in abbacia de *Pinu* sepultus est, ad eum usque diem quo decanus *Saresberiensis Eustachius* electus est in *Eliensem* episcopum xxvij. septimanæ fluxerunt. Ab electione facta sollempniter apud *vallem Rodoli* die festo beati *Laurentii* martyris ad illud usque tempus quo prædictus electus in *Angliam* veniens, ab archiepiscopo *Huberto* munus consecrationis accepit viij. idus Marcii, xxx perfectas computamus ebdomadas. Electionem in *Normannia* factam, præsentationem, postulationem factam apud *Westmonasterium* in capella sanctæ *Katerina* Prior *Elyensis* *Johannes* complevit, die Dominica qua cantatur *Latere Jerusalem*. Astiterunt archiepiscopo ix. episcopi.

Celestino papa tertio rebus humanis exempto *Lotharius Cardinalis* diaconus electus est in summum pontificem vi. idus Januarii, vocatus *Innocentius* papa tercius, nono kal. Marcii presbyter ordinatus est. In cathedra sancti *Petri* consecratus est episcopus, & in sancti *Petri* cathedra collocatus.

Eustachius decanus *Saresberiensis* in episcopum *Elyensem* electus viij. idus Marcii, consecratus est apud *Westmonasterium*.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri *Waltero Rothomagensi* archiepiscopo, salutem & apostolicam benedictionem.

Cum emergentium litigia questionum vix possint sine alterutrius litigantium lesione judicialiter diffiniri, set quando partes inter se super mota questione honeste conveniunt, tanto libentius compositioni eorum præsidium apostolicum impartimur, quanto per hoc neutrum ledimus, & amplius utrumque juvamus. Intelleximus siquidem tam ex litteris tuis quam karissimi in Christo filii nostri *Ricardi Angliæ regis illustris*, & plurium aliorum, quod super discordia qua inter te & eundem regem super villam *Andeliaci*, cum rupe ac insula mota fuerat, regia serenitas evangelicum illud attendens, Qui se humiliat exaltabitur, & quanto major es humilia te in omnibus, humiliavit magnificentiam suam & severitatem regiam passus est emolliri, ut ad honorem ejus cui servire regnare est amicabilem tecum compositionem iniret, & in utilitatem *Rothomagensis* ecclesiæ molendina qua habuit apud *Rothomagum*, cum villis de *Diepa*, & *Boteiles*, & manerio de *Loures*, cum omnibus pertinentiis, & libertatibus suis, & ministerio de *Loures*, & foresta de *Alihermont*, sicut in autentico ejusdem regis confecto exinde plenius continetur, tecum perpetuo commutaret. Nos igitur permutationem ipsam sicut amicabiliter facta est, & ab utraque

parte recepta, & autentico ipsius regis exprimitur, **RICARDUS I. rex.** auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem hujus nostræ confirmationis evidentiam, autentice cum ipsum de verbo ad verbum nostris duximus litteris exprimendum, quod tale est. « *Ricardus Dei* gratia rex *Angliæ*, dux *Normannia*, *Aquitannia*, Comes *Andegavia*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Senescallis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris, Bailivis, & omnibus fidelibus suis salutem. Cum sacrosancta ecclesia sponsa sit regis regum & unica dilecta illius per quem reges regnant, & principes gubernacula possident, tanto ampliore ei volumus devotionem & reverentiam exhibere, quanto certius non regiam tantum, set omnem à Domino Deo esse credimus potestatem. Unde sicut venerabilis *Rothomagensis* ecclesia quæ inter universas terrarum nostrarum plurima celebritate dinoscitur enitere, pro rerum necessitate vel temporum nostris ducit utilitatibus oportuna diligentia consulendum: sic nos ejusdem matris nostræ commodis & augmentis digna compensatione dignum ducimus respondere. Sane villa *Andeliaci* & quibusdam aliis adjacentibus locis quæ erant *Rothomagensi* ecclesiæ minus sufficienter firmatis, inimicis nostris in terram nostram *Normannia* per eadem loca patebat ingressus, per quæ incendiis & rapinis, necnon & aliis hostilitatis sævitiis in eandem terram nonnunquam licentius grassabantur. Quocirca venerabili patre *Waltero* archiepiscopo & capitulo *Rothomagensi* debitum habentibus ad nostra & prædictæ terræ nostræ dampna respectum, facta est hæc permutatio inter ecclesiam *Rothomagensis* & archiepiscopum *Rothomagensis Walterum* ex una parte, & nos ex altera parte de manerio de *Andeli* in hac forma, Scilicet quod idem archiepiscopus de conscientia & voluntate domini papæ *Celestini* tercii, & de assensu capituli *Rothomagensis* ecclesiæ, & coepiscoporum suorum, & cleri ejusdem archiepiscopatus concessit, & in perpetuum quietum clamavit nobis & hæredibus nostris prædictum manerium de *Andeli*, cum novo castello de *Rupe*, & cum foresta, & cum aliis omnibus pertinentiis & libertatibus suis, exceptis ecclesiis, præbendis et feodis militum, et excepto manerio de *Fraxinis* cum pertinentiis suis, quæ omnia idem archiepiscopus ecclesiæ *Rothomagensi*, et sibi, et successoribus suis retinuit, cum omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus suis, et cum omni integritate sua imperpetuum. Ita quod tam milites quam clerici, et omnes homines tam de feodis militum quam de præbendis sequentur molendina de *Andeli*, sicut consueverunt, et debent, et moltura erit nostra. Archiepiscopus autem et homines sui de *Fraxinis* molent ubi idem archiepiscopus volet, et si voluerint molere apud *Andeli* dabunt molturas suas sicut alii ibidem molentes. In escambium autem prædicti manerii de *Andeli* cum pertinentiis concessimus, et imperpetuum quietam clauimus ecclesiæ *Rothomagensi* et prædicto archiepiscopo et successoribus suis, omnia molendina quæ nos habuimus *Rothomagi*, quando hæc permutatio facta fuit, integre cum omni sequela et moltura sua sine aliquo retinimento eorum

« quæ

RICARDUS I. rex. " quæ ad molendina pertinent vel ad molturam, et
 " cum omnibus libertatibus et liberis consuetudini-
 " bus quas solent et debent habere. Nec alicui
 " alii licebit molendinum facere ibidem ad detri-
 " mentum prædictorum molendinorum; et debet
 " archiepiscopus solvere eleemosinas antiquitus sta-
 " tutas de eisdem molendinis. Concessimus etiam
 " eis villam de *Diepe*, et villam de *Boteiles*, cum
 " omnibus pertinentiis et libertatibus et liberis
 " consuetudinibus suis, exceptis eleemosinis consti-
 " tutis in manerio de *Diepe* à nobis et antecessori-
 " bus nostris quarum summa est trecentæ et septua-
 " ginta duæ libræ, quæ debent solvi per manum
 " prædicti archiepiscopi et successorum suorum his
 " quibus assignatæ sunt. Concessimus etiam eisdem
 " manerium de *Louers* cum omnibus pertinentiis
 " et libertatibus et liberis consuetudinibus suis,
 " cum ministerio de *Louers*, salvis ad opus nostrum
 " venatione nostra, et destructione forestæ, ita ta-
 " men quod non sit in rewardo. Concessimus etiam
 " eis totam forestam de *Aliermont*, cum feris et
 " omnibus aliis pertinentiis et libertatibus suis sicut
 " eam habuimus. Hæc autem omnia in escambium
 " prædicti manerii de *Andeli*, cum prædictis perti-
 " nentiis data habebunt ecclesia *Rothomagensis*, et
 " prædictus archiepiscopus et successores sui im-
 " perpetuum, cum omnibus libertatibus et liberis
 " consuetudinibus suis sicut prædictum est. Ho-
 " mines autem prædicti archiepiscopi de prædicto
 " escambio habebunt omnes libertates et liberas
 " consuetudines quas habuerunt homines de *An-
 " deli* dum manerium illud esset in manu ipsius
 " archiepiscopi. Hæc etiam omnia quæ idem ar-
 " chiepiscopus in hoc escambio recepit, warantiza-
 " bimus nos et hæredes nostri ecclesiæ *Rothoma-
 " gensis*, et prædicto archiepiscopo et successoribus
 " suis imperpetuum contra omnes homines, ita
 " quod si aliquis escambium aliquod est receptu-
 " rus pro aliquo prædictorum quæ memoratus ar-
 " chiepiscopus hic recepit; nos vel hæredes nostri
 " faciemus illud escambium, et ecclesia *Rothoma-
 " gensis* hæc omnia prædicta imperpetuum pacifice
 " possidebit. Nos autem quantum rex potest ex-
 " communicamus, et concedimus quod incurrat
 " indignationem omnipotentis Dei quicumque con-
 " tra hoc factum venerit. Multi sunt testes.

VIII. idus Maii pluit sanguis undatim super
 ædificantes turrim apud *Andeleium* in territorio *Rothomagi*.

Gaufridus Cestrensis electus ad petitionem &
 præsentationem *Joberti Coventrensis* Prioris *Can-
 tuariae* consecratus est xj. kalend. Julii. Sollem-
 pnia celebravit *Hubertus Cantuariensis* archiepi-
 scopus.

Othoni nepoti regis *Anglorum Ricardi* redditum
 est *Aquisgranum* quod obsederat vj. idus Julii.
 In crastino desponsavit unicam filiam & hæredem
 ducis *Brebantie* septennem. Quarto vero idus
 ejusdem mensis coronatus est ab *Adulfo Colonensi*
 archiepiscopo, & sedem ascendit *Augustorum*.

In marchia principales defensivæ locorum prope
 munitionem illam quæ vocatur *Castellum Matildis*
 ad pugnam accincti concurrerunt hostiliter. In
 prima caterva *Walensium* collocati sunt pedites
 tantum. In secunda, pedites & equites. In tertia,
 tantum equites. In prima caterva *Francorum* col-
 locati sunt pedites. Equites in secunda. Totum

robur exercitus in tertia fuit caterva. Sub primo
 congressu terga verterunt *Walenses*, quorum ipolia
 data sunt in rapinam. Multi capti sunt, interfecti
 quamplures, quorum numerus excrevit, sicut dici-
 tur, ad tria milia pugnatorum, die festo sancti mar-
 tyris *Ypoliti*. Propheticum igitur illud impletum
 est, *Catuli rugientes stragem non minimam ex ob-
 stantibus facient.*

Comes *Flandriae* venit ante villam sancti *Audo-
 mari* cum exercitu suo vij. idus septembris, & vil-
 lam obledit per tres septimanas.

Ricardus bonæ memoriæ *Lundoniensis* episcopus
 tercius cum sedisset annis octo, mensibus octo, die-
 bus decem, diem clausit extremum iij. idus
 Septembris.

Dum Comes prædictus esset in obsidione, venit
 nuntius regis *Franciae* litteras ex parte regis ferens
 dicentes, quod si castellanus & burgenſes villam
 suam tenere & defendere possent, erga Comitem
 usque pridie kal. octobris, ad succurrendum eis cum
 exercitu magno die illa veniret: si non veniret,
 castellanus & burgenſes de villa sua ad melius
 quod possent facerent. Sicque reddita fuit villa
 Comiti.

Ricardus rex *Anglorum* intravit terram regis
Francorum cum exercitu magno v. kal. Octobris,
 & cepit castellum de *Curtelles*, & *Buriz*, & terci-
 um castrum *Sirefontanum*. Die crastina rex *Fran-
 corum* venit de *Mantua* cum CCCC. militibus, &
 servientibus, & communis suis, ad succurrendum ca-
 stro de *Curtelles*, quod non putavit esse captum.
 Rex igitur *Anglorum* ex quo eum venire cognovit,
 insecutus est eum in fugam conversum, & in tanta
 districtione posuit in portam *Gisortii*, quod pons
 fractus est sub illo, submersis de suis xx. militibus.
 Interim rex *Angliae* propria lancea prostravit *Ma-
 thæum de monte Morentii*, & *Alanum de Rusci*,
 & *Falconem de Gilervall*, & captos detinuit. Et
 capti sunt cum eis usque ad C. milites, & servi-
 entes, quorum non est numerus. Dextrarii capti
 sunt ducenti, quorum septies viginti cooperti fue-
 runt ferro.

Hubertus Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopus
 totius *Angliae* primas, dilectis in Christo filiis
 decano & capitulo ecclesiæ sancti *Pauli London.*
 salutem, gratiam, & benedictionem.

Quia vos & ecclesiam vestram sincere diligi-
 mus, & ea efficiendi quæ vobis & eidem ec-
 clesiæ vestræ ad honorem cedant & utilitatem, prom-
 ptam gerimus voluntatem, ideo quantis potuimus
 apud dominum regem precibus pro vobis institimus,
 ut desolata ecclesiæ vestræ pastorem annueret idone-
 um provideri. Quod sui gratia ad supplicationem
 nostram annuit, sicut ex litteris ejus perpendere
 poteritis, quas vobis ut septem ex capitulo vestro ad
 eum & ad nos in octavis sancti *Andree*, cum litte-
 ris ratihabitionis capituli pro electione facienda
 mittantur transmittit. Quapropter vobis manda-
 mus & consulimus, quatinus ad terminum in litte-
 ris ipsius domini regis nominatum, secundum quod
 in eisdem litteris continetur, septem ex vobis ad eum
 & ad nos cum litteris ratihabitionis patentibus
 transmittatis: ita quod W. præcentor ecclesiæ vestræ
 qui nobiscum in *Normannia* moratur septimus ex
 eis nominetur.

Ricardus

JOHAN-
NES rex.

Ricardus Dei gratia rex Anglie, dux Normannia, Aquitannie, Comes Andegavia, dilectis sibi Decano & Capitulo sancti Pauli Lundonie salutem.

An. Dñi
1199.

Sciatis quod bonum animum & bonam voluntatem habemus consulendi ecclesie vestre qua pastore suo desolata est. Unde ob reverentiam sancti Pauli in cuius honore ecclesia vestra fundata est, & ad petitionem domini Cant. archiepiscopi ei in pastore providere volumus. Et ideo vobis mandamus, quod mittatis ad nos septem de discretioribus canonicis ecclesie vestre, & coram predicto archiepiscopo, ita quod sint ad nos in octavis sancti Andrea cum litteris vestris de rato ad eligendum idoneum pastorem, secundum Deum & libertatem ecclesie vestre. Teste meipso apud rupem Andeleii ix. die Novembris.

Ab apostolo Petro cui dictum est à Domino nostro Ihesu Christo, Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, in cathologo summorum pontificum labentibus annorum curriculum, Innocentius papa tercius qui modo sedet inventus est centesimus octogessimus quartus: Inventum est & aliud non leviter prætereundum, Thomas Cantuariensis archiepiscopus prothomartyr in Anglia temporibus Normannorum, ob triumphalem sui sanguinis effusionem apud Lambeyam in nemine suo fundatam, omnium hominum veneratione condignam magnificavit ecclesiam, quam Baldwinus inchoavit archiepiscopus, quam & Hubertus Baldwinus successor Innocentio papa tercio monachis Cantuariensibus (si fas est dicere) nimium & subitum impendente favorem, sumptibus propriis, pro dolor! demolitus est ad confusionem multorum. Data fuit Petro potestas ædificandi, potestas multiplicandi, potestas transferendi sedes, sed qua lege, quo canone sit indulta licentia diruendi locum sanctum, iudicet ipse qui potestatem dedit ædificandi.

Wilhelmus genere Normannus, ecclesie Lundoniensis canonicus, ad postulationem Radulfi de Diceto decani Lundoniensis, munus consecrationis accepit apud Westmonasterium in capella sanctæ Katerina per manum Huberti Cantuariensis archiepiscopi, præsentibus tredecim episcopis, x. kal. Junii.

Ricardus rex Anglorum cum regnasset annis novem, mensibus sex, diebus decem & novem, in Aquitannico ducatu, Lemovico territorio, castello Chaluz vij. kal. Apr. à Petro Basili sagitta percussus est; & postmodum vij. idus Aprilis die Martis, vir operi Martio deputatus, diem clausit extremum apud prædictum castellum. Sepultus autem est apud Fontem Ebraldi secus pedes patris sui regis Henrici secundi.

Johannes Hibernie dominus fratris sui Ricardi regis hæres legitimus, de ducatu Normannia per enses & gladium potestatem accepit apud Rothomagum per manum Walteri Rothomagensis archiepiscopi vij. kal. Maii. Qui cum venisset in Angliam Ascensionis Dominicæ die sollempni sollempniter est unctus in regem apud Westmonasterium per manum Huberti Cantuariensis archiepiscopi vj. kal. Junii.

Johannes rex Anglie sub ipso coronationis suæ

JOHAN-
NES rex.

inicio visitans sanctum Thomam & postea sanctum Eadmundum, dies Pentecostes egit apud Norhamtoniam. Qui postea collecta multitudine militum, & peditum, & navium, apud Sorham transfretavit xiiij. kal. Julii. Celebratum est divortium inter Johannem regem Anglie & filiam Comitis Glocestrie in Normannia, ab episcopis Lisoriensi, Baiocensi, Abrincensi, & aliis episcopis qui interfuerant, quam ipse tempore patris permissione Romane ecclesie duxerat in uxorem cum Comitibus de Glocestria, de Sumerfatum, de Devenesire, de Cornewaille, & aliis quampluribus per Angliam Honoribus. Set ille sublimioris thori spe raptatus, consilio pravorum eam abegit, unde magnam summi pontificis, scilicet Innocentii tercii, & totius curiæ Romane indignationem incurrit, præsumens temere contra leges & canones dissolvere quod eorum fuerat auctoritate colligatum.

Dominus Johannes rex Anglie Arturum filium fratris sui Galfridi Comitis Britannie venientem ad se, & ejus se per omnia subicientem voluntati, minus caute dimisit à se. At ille transfudit se ad regem Francie, qui eum, bonis ejus inhians, facit nutrire cum filio suo Parisius.

Bellum factum est horribile inter Petrum Com. Nivernensem & Herveum de Donziaco prope abbatiam S. Laurentii, non longe à Donziaco, iij. non. Aug. Set Comes prædictus cum coterellis quos regi Francie ei utpote cognato suo in subsidium miserat, victus aufugit. Nec multo post prædictus Comes conniventia regis Francie dedit filiam suam unicam & hæredem prædicto Herveo in conjugem cum comitatu, retentis sibi quoad viveret Antifiodoro & Turneire, cum omni honore Antifiodorensi & Turnerensi.

Concilium actum est apud Dign in Burgundia, præsidente Petro de Chapes presbytero cardinali, Dominica secunda adventus Domini, qua scilicet cantatur populus Syon. Ubi ad vocationem prædicti cardinalis convenerunt archiepiscopi, episcopi, abbates & Priores omnes à mari Britannico usque ad Alpium juga, ut de resumenda relicta regis Francie, sorore videlicet illustris regis Danemarchie tractarent, & prædictum regem ad eam resumendam compellerent, vel terram ejus interdicto supponerent, set in eo negotio meticolose continentiar fucis infecti sententiam differentes recesserunt.

Eclipsis lunæ facta est ij. non. Januarii media nocte per tres horas: postmodum in ruborem sanguinis conversa est, emittens à se radios velud ignis. Magister Malgerius domini regis Ricardi medicus à monachis Wigornensibus nominatus in episcopum Wigornensem, cum non esset de legitimo matrimonio natus, confirmatio electionis ejus accepit dilationem; qui Romam veniens, consecratus est apud sanctum Petrum ab Innocentio papa iij. die sanctæ Trinitatis.

Hoc anno facta est pax inter Philippum regem Francie & Johannem regem Anglie. Ludovicus filius regis Francie duxit filiam regis Hispaniarum neptem regis Anglie in uxorem. Cui rex Anglie dedit in maritagium totam terram suam de Berri & de Auvernia, castella etiam & honores plurimos tam in Normannia quam in Gasconia & aliis pluribus locis. Comes Flandrensis & Comes Bolonia, uterque cum uxore sua, acceperunt cruces eundi Jerusalem. Terra regis Francie sub interdicto posita est

JOHAN- est ab archiepiscopo *Rothomagensi* & episcopo *Pi-*
NES rex. *Etavensi* de præcepto summi pontificis, quia noluit
 accipere uxorem suam, & mansit sub interdicto à
 media Quadragesima usque ad festum sanctæ *Ma-*
riae Magdalene. Dilata sententia in personam ipsi-
 us regis, ut sic facilius animi ejus emollirent duri-
 tiam. Sub hoc tempore magister *Philippus Ro-*
mana ecclesiæ notarius *Londonis* moram faciens do-
 mibus religiosiis circumquaque consistentibus ex-
 actione hospicii sui plurimum extitit onerosus.

Per totam *Angliam* de præcepto summi pontifi-
 cis, quadragesima pars omnium reddituum, mobili-
 um & immobilium, tam clericorum quam domo-
 rum religiosarum ad subventionem, ut dicebatur,
 terræ *Ierosolimitana* ascripta per manum prædicti
Philippi transmissa, nisi forte *Romani* naturali &
 insitæ sibi cupiditati abrenunciaverint, his quorum
 usibus perquisita est, nunquam est ad plenum resti-
 tuenda. Celebratum est concilium apud *Westmo-*
nasterium xiiij. kal. Octobris, præsidente *H. Can-*
tuariensi archiepiscopo, præsentibus episcopis *W.*
Lundoniensi, *G. Rofensi*, *H. Saresberienſi*, *J. Oxoni-*
ensi, *R. Elyensi*, *G. Coventrenſi*, *K. Bangornensi*,
 episcopo *Landavensi*, *R. de sancto Asaph*, *G. electo*
Herefordensi, cum abbatibus & prioribus diversi
 ordinis qui ad vocationem Domini *Cantuariensis*
 eo convenerant, ut de causis ecclesiasticis tractarent.
G. Prior Cantuariensis sedit ex opposito contra do-
 minum archiepiscopum à latere episcopi *Roffensis*.
 Archiepiscopus *Eboracensis* concilio non interfuit
 cum esset in *Anglia*, ne qui ejus allegaret absen-
 tiam, cum juxta præcorum consuetudinem ad voca-
 tiones *Cantuariensis* concilio teneretur interesse, vel
 justam absentiae suæ causam allegare. Dominus
Lincolniensis à *Roma* rediens gravi tactus infirmi-
 tate, tunc temporis apud vetus templum *Lundoniis*
 lecto decubuit. Dominus *Wintoniensis* & dominus
Cicestrenſis corporis sui infirmitatem prætendentes
 litteratorie se excusaverunt. Vacabat tunc sedes
Normicensis. Dominica sequenti, scilicet viij. kal.
 Octobris, consecratus est in episcopum *Hereforden-*
sem Gilo de Bruse, & in episcopum *Norwicensem*
J. de Grai domesticus clericus regis, in capella san-
 ctæ *Katerina* à domino *H. Cantuariensi* archiepi-
 scope præsentibus pluribus ejus suffraganeis.

Dominus *J. rex Angliæ* habens in proposito du-
 cere in uxorem filiam regis *Portugalsium* cujus
 fama animum ejus pellegerat, ad eam perquiren-
 dam transmisit à *Rothomago* illustres & magnificos
 viros, scilicet episcopum *Lisoiensem*, *Willelmum de*
Stagno, *Radulfum de Ardene*, *Hubertum de Burch*,
 & alios plures, tam de *Anglia* quam de *Norman-*
nia. Set ipse eorum saluti minus forte quam regi-
 am deceret magnificentiam consulens, dum essent
 in itinere, ipsis nec præmunitis desponsavit *Ysabel*
 filiam unicam & hæredem Comitis *Engolismensis*,
 quæ prius, ut dicebatur, concessa erat cuidam no-
 bili viro de *Pictavia*, scilicet *Hugoni le Brun*, un-
 de maxima postmodum inter eos simultas exorta
 est, & statim fecit illam coronari in reginam apud
Westmonasterium à domino *H. Cantuariensi* archie-
 piscopo viij. idus Octobris & ipse rex eadem die pa-
 riter coronatus est.

Hoc anno circa festum sancti *Michaelis*, causa
 quæ vertebatur inter *Cantuariensem* archiepiscopum
 & monachos super capella de *Lambeya* reædifican-
 da, & ecclesiis, & exeniis, quæ monachi ab archi-

episcopo petebant, tandem post longas deceptatio- **JOHAN-**
 nes & allegationes, & testium hinc inde pro- **NES rex.**
 ductiones coram venerabilibus *Lincolniensi* & *Eli-*
ensi episcopis & abbate sancti *Eadmundi*, à summo
 pontifice de communi partium assensu ad causæ
 hujus decisionem delegatis, partibus in arbitros con-
 promittentibus eosdem, scilicet qui fuerant delegati,
 cautione hinc inde præstita quod appellatione ces-
 sante eorum starent arbitrio, hoc modo finem
 accepit, omni scilicet spe revertendi canonicis ab-
 lata secularibus imperpetuum, si dominus archi-
 episcopus voluerit, liceat sibi apud *Lambeya* capel-
 lam ædificare, in qua ponat canonicos ordinis
Pramustrenſis xiiij. ad minus, xx. ad plus; qui
 tamen in nominatione archiepiscopi cum sedes
Cantuariensis vacaverit nunquam audientur. Su-
 per ecclesiis vero, personæ igitur eas qui tenebant
 tunc temporis quoad vixerint libere & pacifice
 possideant, solventes monachis memoratis annua-
 tim assignatas possessiones sibi. Quibus defunctis
 media pars omnium proventuum omnium eccle-
 siarum cedent in usus monachorum, media pars
 in usum vicarii, qui tamen per archiepiscopum
 instituetur; exenia vero possideat archiepiscopus
 libere, & quiete, & pacifice tota vita sua. Post
 mortem vero ejus sit inter successores ejus & mo-
 nachos rediviva disceptatio, & cui datum fuerit
 vel judiciali diffinitione, vel amabili composi-
 tione, vel alio quovis juris ordine, ejus conver-
 tantur in usum. Hoc arbitrium primo ab ipsis
 arbitris apud *Westmonasterium* intra se statutum,
 postmodum apud *Cantuariam* Dominica proxi-
 ma ante festum *Omnium Sanctorum*, iij. scilicet
 kalend. Novembris, à domino *Elyensi* in publico
 prolatum præsentibus partibus, præsentibus etiam
 totius *Angliæ* primoribus, Episcopis scilicet, Abba-
 tibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, & aliis
 domini regis fidelibus qui eo convenerant ad de-
 cidendam tam diuturnæ dissensionis nebulam inter
 patrem & filios.

Feria iij. sequente, vigilia scilicet *Omnium*
Sanctorum, auditum est tonitruum subitum &
 horribile, aliquid magni portendens. *Hugo Lin-*
colniensis genere *Burgundio* natione *Gratiano-*
politanus, cum sedisset annos xv. die xv. à *Roma*
 rediens, apud vetus templum *Lundoniis* diem
 clausit extremum kalend. Decembris. Deinde
 iij. die sequente, corpus ejus ad sedem suam pro-
 latum, sollempni processione ibidem receptum est
 in præsentia duorum regum, archiepiscoporum tri-
 um, omnium episcoporum *Angliæ*, abbatum &
 Priorum diversi ordinis, & aliorum regni magna-
 tum, quos illic domini regis præsentia simul &
 propria negotia de diversis regni partibus deduxe-
 rant. Dominus rex natalicios dies celebravit apud
Geldesford. Cum sedes ecclesiæ *Westmonasterii* va-
 caret, ne monachi emendicatis aliunde suffragiis ute-
 rentur, *Radulfum* natione *Lundoniensem*, cogno-
 mento de *Arundel*, Priorem de *Hurle* apud *Nor-*
hamthoniæ in abbatem sibi elegerunt ii. kal.
 Decembris; Electioni factæ dominus rex qui præ-
 sens aderat, & dominus archiepiscopus assensum
 præbuerunt. Electus vero munus benedictionis ac-
 cepit à domino *W. Londoniensi* episcopo in ecclesia
 Doctoris gentium, Dominica qua cantatur *Gaudete*,
 & eadem die in sede sua sollempniter est collo-
 catus.

JOHAN^{us} NES rex. Dominus rex dies Paschales egit apud *Cantuarium* sollempniter, ibi cum regina sua instinctu archiepiscopi coronatus est sub presentia plurimorum & magnorum virorum quos domini archiepiscopi liberalitas invitaverat.

Terræ motus magnus factus est in partibus *Sumerfet* & *Norfete* xj. kal. Junii circa horam diei sextam, ita ut stantes prostraret. Dominus rex ortis simultatibus inter ipsum & Comitem *Antensem*, cum videret terram suam transmarinam tumultuari, collecta multitudine militum transfretavit apud *Portesmu*; nec multo post decessum ipsi regina transfretavit. Quidam monachus transmarinus cum iter ageret versus sanctum *Eadmundum*, subito percussus fulmine cum equo suo apud *Novum mercatum* interiit nullam omnino habens læsionem, corpus ejus apud sanctum *Eadmundum* delatum est. *Theobaldus* Comes *Campanie* expletis à diebus nativitatis suæ xxj. annis, diebus xj. obiit *Tretas*; juxta fratrem suum sepultus est.

Hoc anno longa disceptatio super institutione Prioris *Lewensis* inter *Abbatem* de *Cluniaco* & Comitem de *Warennæ*, *Cantuariensi* archiepiscopo, & *Elyensi*, & *Cicestrensi* episcopis, à summo pontifice commissis, tali fine conquievit, scilicet cum Prioratus *Lewensis* vacaverit infra xv. dies mittet dominus Comes nuncios suos cum monachis *Lewensibus* *Cluniacum* propter Priorem. Abbas vero duos eliget secundum Deum ubicumque ei placuerit in ordine *Cluniacensi*, excepto majore Priore *Cluniacensi*, & Priore de *Karitate*, quos utiliores & magis necessarios domui *Lewensi* conveniant, & nuntiis Comitibus presentabit. Ipsi vero unum

JOHAN^{us} NES rex. è duobus absque tergiversatione & dolo quemcumque voluerint accipient, & absque difficultate in domo *Lewensi* Priorem instituent. Quando Prior sic institutus, liberam habebit administrationem tam in interioribus quam exterioribus admonendi & admovendi. Nec poterit de cætero admoveri nisi certa & rationabili causa. Nec poterit abbas *Cluniacensis* exigere nisi antiquam pensionem C. solidorum.

Subita & improvisa aquarum inundatio pluribus in locis per *Angliam* facta est, unde plures homines submersi sunt, & domus everse, maxime apud *Excestre*, & sanctum *Ivonem*. *Johannes Salernitanus* presbyter & cardinalis, à summo pontifice transmissus, tam *Hybernie* quam *Scotie* legatus, transitum habens per *Angliam*, sollempni processione receptus est in ecclesia Doctoris gentium *Pauli* pridie kal. Septemb.

Ad vocationem domini regis *H. Cantuariensis* archiepiscopus transfretavit apud *Sorham* xix. kal. Januarii. Vocati sunt etiam quatuor de causa *Elyensis*, *Salisburyensis*, *Lundoniensis*, *Normicensis* episcopi. Abbas de sancto *Eadmundo*, de *Westmonasterio*, de *Theokesbiria*.

Colloquium habitum est inter regem *Francie* & regem *Anglie* viij. kal. Aprilis in *Normannia* prope *Andeleium*, in loco qui dicitur *Gulet*.

Hucusque protraxit satis magnifice *Chronica* prescripta magister *Radulfus* de *Diceto* decanus *Lundoniensis* ecclesie, qui qualis fuerit eloquentia sollerti Lectori satis potest liquere ex pluribus factis & dictis quæ idem magister proprii ingenii verbis enarrando exposuit.

SERIES

SERIES CAUSÆ INTER HENRICUM regem & Thomam archiepiscopum.

Omissis omnibus quæ vel in juventute, vel in archidiaconatu, vel in prepositura, vel in officio Cancellaria Thomas egerit de quo scribere proposuimus, discordiam inter Henricum regem Anglorum Matildis imperatricis filium & eundem promotum in Cantuariensem archiepiscopum protractam diutius, sub certis capitulis breviter sine laudabili concludamus.

Thomas creatus archiepiscopus, regis resignavit sigillum.

Archiepiscopus ad postulationem regis distulit archidiaconatum Cantuariensem transferre.

Clarenbaldus sine professione quærebat benedictionem accipere, regem habens fauctorem.

Comes de Clara Rogerus homagium facere noluit archiepiscopo, rege consentiente.

Willelmus de Ros regem, non archiepiscopum agnovit ut dominum.

Willelmus Einesfordia dominus Laurentium expulit ab ecclesia, quem excommunicavit archiepiscopus rege non certiorato.

Nuncii regis consuetudines quas avitas appellant, à Domino papa roborari non impetraverunt.

Ab archiepiscopis & episcopis confirmatæ sunt regni consuetudines.

Philippus de Broe canonicus Bedefordia propter maleficium est expulsus à regno.

Johannes Mareschaldus archiepiscopo pro manerio quodam adversarius, instructus est in curia regis.

Archiepiscopus adversus episcopos appellavit & ab eis appellatus est.

Archiepiscopus tractus in causam ante legatos Willelmum Papiensem, et Johannem Neapolitanum ablaturum petiit restitutionem, sed non impetravit.

Rex archiepiscopo dare signum pacis in osculo penitus abnegavit et abjuravit.

Archiepiscopus post pacem factam in Angliam rediens, plures armatos occurrentes invenit.

Quæ circa personam archiepiscopi die Martis quater evenerint, invenietur.

Willelmus Senonensis archiepiscopus domino papæ litteras direxit.

Ab episcopis concurrentibus ecclesia Cantuariensis reconciliata fuit.

Thomas archiepiscopus canonizatus est à Domino papa Alexandro.

Quotiens inter archiepiscopos Cantuarienses tibi Thomas prothomartyr in Anglia Normannorum temporibus inter legendum occurrerit, totiens ejus vitam laudabilem, actus eximios, exilium, passionem, in morte constantiam & post transitum ab hac luce cælestem ad patriam crebra miraculorum insignia sub silentio non pratereas.

Clero totius provinciæ Cantuariorum generali-
ter Lunden. convocato, præsentem Henrico filio
regis et regni justiciariis, Thomas Cantuariensis archidiaconus, & regis Cancellarius, nemine reclamante solenniter electus est in archiepiscopum. Electionem factam sine aliqua contradictione recitavit Henricus Wintoniensis episcopus apud Westmonasterium in refectorio monachorum quarta feria ante Pentecosten. Electus autem, sabbato pentecostes ordinatus est in presbiterum in ecclesia Cantuariorum à Waltero Rosensi episcopo, in ordinationibus & in dedicationibus faciendis ecclesiæ Cantuariensis vicario. Sequenti die Dominica consecratus est ab Henrico Wintoniensi episcopo, vice Lundeniensis ecclesiæ tunc vacantis, episcopo Lundeniensi Ricardo secundo rebus humanis exempto; quod ad jus suum spectare dicebat Walterus Rosensis episcopus; sed non obtinuit.

Nunciis ad dominum papam directis quem ad Gallias descendente Willelmus de Monte Pessulano tanquam dominum ligium suum receperat honorifice, celeri relatione perlatum est, quod suffraganei Cant. ecclesiæ sibi pastorem elegerant, qui concurrentibus omnium votis jam à propria synodo fuerat consecratus. Acceptum fuit verbum istud in auribus domini papæ. Litteris igitur Episcoporum, litteris etiam Prioris & Conventus sanctæ Trinitatis, litteris quoque regis in medium recitatis, sub audientia Cardinalium in Consistorio postulatione facta, facilis & jocundus juxta petitionem ab omnibus datur assensus. Pallium itaque cum ea gravitate, cum ea remoratione, cum ea solempnitate qua consueverant nunciis est commissum, quod Thomas archiepiscopus in sede Dorobernensi conditionibus solitis involutus & sacramento constrictus, ab altari majore suscepit. Postquam autem induit vestes summis sacerdotibus Domino disponente collatas, habitum sic mutavit, ut mutaret & animum. Nam curiæ curis interesse non approbans, ut eximeretur à curia, vacans orationi, superintendens ecclesiæ suæ negotiis, nuntium in Normanniam regi direxit, renuncians Cancellariæ, sigillum resignans. Quod altius in cor regis ascendit, in se solum causam resignationis tam subitæ retorquentis. Audierat namque quod Maguntinus Archiepiscopus in Theutonica sub rege,

rege, quod Colonienſis archiepiſcopus in Italia ſub Imperatore nomen ſibi vendicent archicancellarii. Qui nec promiſcuis actibus æſtimant turbari rerum officia, ſi geſtant in dextera baculum paſtorales, & ad expediendas regni vel imperii neceſſitates & pacem eccleſiæ procurandam propenſius accingantur, dummodo Cancellarius curiæ ſiniſtro lateri ſigillum allateret nunc Regis nunc Imperatoris, qui dicitur *Prothonotarius*.

Thomas Cantuarienſis archiepiſcopus obviam regi veniens cum rediret in *Angliam*, receptus eſt in oſculum ſed non in plenitudinem gratiæ. Sicut vultus ſtatim averſus omnibus qui convenerant patenter offendit.

Thomas ex archidiacono *Cantuarienſi* ſumptus ad archiepiſcopatum, ad inſtantiffimam regis poſtulationem diutius diſtulit archidiaconatum transferre. Tranſtulit tandem ut rex petiit. Sed gratiam regis ad tempus ſubtractam, ut videbatur, ſibi poſtmodum redintegratam non ad plenum agnovit.

Clarembaldus abbas electus ſancti *Auguſtini* benedictionem ab archiepiſcopo *Thoma* quærebat accipere, ſed in eccleſia propria, ſed ſine profeſſione, ſed ſiſpe cujuſvis in poſterum ſubjectionis prorsus adempta. Cum autem rex ſe verbis huiusmodi non oppoſuerit, partibus antiquitatis in finibus ſtare perſuadens, & eas omnibus modis quibus id fieri potuiſſet inducens, alteram inclinatioꝝ videbatur in partem.

Capitula quæ ſequuntur quare infra in hoc codice anno M. Clxij.

Alexander papa Capitulo *Lundoniænſi*. Ex litteris kariffimi in Chriſto filii noſtri *Henrici* illuſtris *Anglorum* &c.

Alexander papa Concilium congregavit *Turonis* in eccleſia ſancti *Mauricii* xij. kal. Junii; Ad cujus vocationem &c.

Inquiſitio generalis eſt facta per *Angliam*, cui quis in ſervicio ſeculari de jure teneretur obnoxius &c.

Comes de *Clara* *Rogerus* ab archiepiſcopo *Thoma* vocatus ad homagium ſibi faciendum de caſtello &c.

Thomas Cant. archiepiſcopus *Willelmum* de *Ei-neſford* parrochianum ſuum ſacrilegii reum à liminibus ſanctæ marci eccleſiæ ſequeſtravit, & præcepit ab omnibus evitari, quod quia minime certiorato rege, & cætera quæ ſequuntur.

Rex *Angliæ* nuncios ad Dominum papam conſignificaticorum in *Gallia* declinantem direxit *A.* ſcilicet *Luxoviænſem* episcopum, & *R. Pictaviænſem* archidiaconum. Qui ſavitiæ maris & fluctuum intra trium menſium &c.

Ab archiepiſcopis & episcopis confirmare ſunt regni conſuetudines.

Ex mandato regis convenientibus episcopis & pro-

ceribus regni apud *Claredunam* viij. kal. Febr. poſt immenſos tractatus rex tandem ad hoc animos prælatorum inflexit, ut regni conſuetudines archiepiſcoporum & episcoporum auctoritate firmarentur & ſcriptis. Quod *Thomas Cantuarienſis* archiepiſcopus dum ad cognitionem ſummi pontificis pertuliſſet, ab obligatione quam inerat abſolutionem petiit & impetravit.

10 Philippus de *Broe* propter maleficium expulſus eſt ab *Anglia*.

20 Rex *Anglorum* volens in ſingulis ut dicebat maleſicia debita cum ſeveritate punire, & ordinis dignitatem ad iniquum trahi compendium incongruum eſſe conſiderans, clericos à ſuis juſticiariis in publico flagitio deprehenſos episcopo loci reddendos decreverat, ut quos episcopus inveniret obnoxios præſente judiciario regis exauctoraret, & cætera quæ ſequuntur ſub eodem numero infra.

Thomas archiepiſcopus *Romam* profecturus apud *Romenel* inſcio rege navem aſcendit, vento contrario rejectus in *Angliam*; in quo plurimum regis offenſam incurrit.

30 *Thomas Cantuarienſis* archiepiſcopus tractus in cauſam *Johanne* Mareſchallo regi deferente querelam, in quibuſdam capitulis contrariam reportavit ſententiam, & regi judicatum ſolvi cavit in quingentis libris habita taxatione.

Archiepiſcopus appellavit & appellatus eſt.

Thomas Cant. archiepiſcopus ſuper actu quem ageret in Cancellaria tractus in cauſam, præſentiam ſuam exhibuit apud *Norhant* : iij. idus Octobris. Convenerunt illuc episcopi, & cætera quæ ſequuntur infra ſub eodem numero.

40 Nuncii à rege directi poſt archiepiſcopum & contra archiepiſcopum, in Conſiſtorio habuerunt hæc verba. Inter *Thomam* archiepiſcopum & regem *Anglorum* controverſia verſabatur, & cætera quæ ſequuntur infra ſub eodem numero.

Eborac. archiepiſcopus. *Lund.* episcopus. *Ciceſtrenſis* episcopus. *Wigornienſis* episcopus. *Exanenſis* episcopus. *Luxoviænſis* episcopus. *Sagienſis* episcopus. *Pittavenſis* archidiaconus. *Walthamienſis* Decanus. *Johannes Oxenford.* *R. de S. Valerio.* *Johannes Cumin.* *Henn.* Camerarius. *Willelmus* Comes de *Clara.* *Hugo* de *Gund.*

50 Datum eſt in mandatis à rege nunciis ſuis quatinus à latere domini papæ mitti duos in *Angliam* poſtulerent qui cauſam non eccleſiaſticam, & cætera ſicut infra ſub eodem numero.

Thomas Cantuarienſis archiepiſcopus in Domini papæ præſentia conſtitutus ſic exorſus eſt. Ad audientiam tuam pater ſanctiſſime confugio, & cætera ſicut infra, ſub eodem numero. M. Clxv.

60 *Thomas Cantuarienſis* archiepiſcopus cum per dies plurimos moram feciſſet apud *Pontiniacum*, tranſiens inde venit *Vizeliacum* repente, & die Aſcenſionis videntibus populis, qui ad diem feſtum convenerant, aſcendens in pulpituꝝ conſuetudinum, & cætera ſicut infra ſub incarnationis Dominici tali numero M. Clxvj.

Ricardo Pictavensi archidiacono quærenti consilium ab amico Radulfo scilicet de Diceto, sic rescriptum est inter cætera. Si taciùs inconsulto calore Thomas Cantuariensis archiepiscopus, & cætera sicut infra sub eodem numero.

Regi Anglorum Thomas Cantuariensis archiepiscopus. Desiderio desideravi, & cætera sub eodem numero.

Thoma Cantuariensi archiepiscopo venerabili patri & domino, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi & personæ per eorundem dioceses locis variis constitutæ debitam subjectionem & obedientiam. Quæ vestro pater in longinquo discessu inopinata rei ipsius novitate, & cætera sicut infra in serie litterarum sub eodem numero.

Thomas Cant. archiepiscopus G. Lundoniensi episcopo, quod semel hoc iterum, Sic transire per bona temporalia ut non amittat æterna. Mirandum & vehementer stupendum, & cætera sicut infra in serie sub eodem numero.

Thomas Cant. archiepiscopus suffraganeis suis. Fraternitatis vestræ scriptum quod tamen de prudentiæ vestræ communi consilio non facile credimus emanasse, nuper ex insperato, & cætera sicut infra in serie usque ad Non tamen hoc ideo dicimus.

Alexander papa Thoma Cant. archiepiscopo. Frater in Christo karissime Thoma Cant. archiepiscopo de fratrum nostrorum consilio tuis justis petitionibus debita benignitate duximus annuendum, atque prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Paschalis & Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus Cantuariensis ecclesiæ primatum ita plene concedimus sicut à Lanfranco & Anselmo, aliisque ipsorum prædecessoribus constat fuisse possessum. Quicquid etiam dignitatis seu potestatis eidem sanctæ Cantuariensi ecclesiæ pertinere cognoscitur præsentis scripti pagina confirmamus, sicut à temporibus beati Augustini prædecessores tuos habuisse Apostolicæ sedis auctoritate constat.

Willelmus Papiensis, Johannes Neapolitanus Cardinales à latere summi pontificis destinati, regem & archiepiscopum Thomam convocarunt apud Muntinvail, & licet archiepiscopus eos in partem regis inclinatiores, & cætera sicut infra sub tali numero.

An. Dñi 1166. *Ludovicus rex Francorum venit Pontiniacum, & ne quid in Anglia fieret in perniciem ordinis Cisterciensis, Thomam archiepiscopum, cui jam per biennium Pontiniacenses omnem exhibuerant humanitatem, Senonis secum deduxit, & in expendiis sufficientiam apud Sanctam Columbam invenit per iiij. annos.*

Alexander papa regi Anglorum. Quam paterne, & benigne regiam sæpius excellentiam convenimus &c. quare infra sub tali numero.

Gillebertus Lundoniensis episcopus ad sententiam archiepiscopi Thomæ declinandam circa initium quadragesimæ convocato clero & populo in ecclesia

sancti Pauli Lund. Romana sedis audientiam appellavit; verum Thomas Cantuariensis archiepiscopus super hoc minime certioratus ipsum in die palmarum apud Claramvallem solemniter excommunicavit.

Thomas Dei gratia Cant. archiepiscopus & Apostolicæ sedis legatus G. Lundoniensi episcopo, utinam vero fratri, declinare à malo & facere bonum. Excessus vestros dum licuit supportavimus &c. quare infra.

Thomas Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus, & Apostolicæ sedis legatus, decano, archidiacono & clero Lundoniensis ecclesiæ, salutem & à communione excommunicatorum fideliter abstinere. Vestram non debet latere &c. 1169.

Lundoniensis episcopus licet secundum quorundam consilium tutus esset appellationis munimine quam ante latam sententiam excommunicationis interposuerat, usus saniori consilio mandatum archiepiscopi Thomæ patienter sustinuit & abstinuit ab ingressu ecclesiæ.

Alexander papa regi Angliæ. Serenitatem tuam per Apostolica scripta rogamus, monemus & exhortamur in Domino, necnon in remissionem tibi peccatorum &c. Infra sub præscripto numero.

Inter Anglorum regem & archiepiscopum paci reformandæ multi multam multotiens operam impenderunt. Ad ultimum missos fuisse &c. Infra sub eodem numero.

In Octabis sancti Martini habitum est colloquium inter regem Francorum, & regem Angliæ proxime Parisius &c. Infra sub eodem numero.

Duobus articulis plenum non præbuit assensum rex Angliæ. Nec enim nomine restitutionis cum archiepiscopum non expulerit &c.

In nocte natalis Domini tonitruum in Hybernia, tonitruum in Anglia, tonitruum in omni regno Francorum auditum est generale, subitum & horribile, portendens aliquid magnum, novum & inusitatum. 1170.

Rex pater rediens in Angliam multis suorum subita maris tempestate perditis, ipse magno divinæ pietatis munere evasit incolumis.

Alexander papa Eboracensi archiepiscopo & universis Angliæ episcopis. Illius dignitatis et majoritatis ecclesiam Cantuariensem ab antiquo fuisse audivimus, ut reges Angliæ ab ejusdem ecclesiæ archiepiscopis inungi consueverint &c. quare infra sub eodem numero.

Habitu est colloquium apud Muntinvail inter regem et Thomam archiepiscopum, ubi præsens fuit rex Francorum & Bernardus de Corilo, Prior etiam de Monte Dei &c. Quare infra sub numero M. Clxx.

Item apud Fractam vallem rex Francorum W. Senonensis archiepiscopus, et episcopus Nivernensis venerunt: Cum autem rex et Thomas secessissent in partem, bisque descendissent et bis ascendissent

diffent, bis stapham rex tenuit archiepiscopi.

Item apud *Ambazium* singulis ad simplicem intellectum reductis, rex et archiepiscopus concordiam inierunt, procurante pacem *Rotrodo Rotomagensi* metropolitano.

Henricus rex *Anglie* filio suo *H.* regi *Anglie*, Sciatis quod *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus pacem fecit mecum &c. quare infra sub eodem numero.

Archiepiscopus statim ut appulsus est misit *Eboracensi* archiepiscopo apud *Doveram* litteras Domini papæ hæc verba continentes.

Alexander papa *R. Eboracensi* archiepiscopo et *H. Dunelmensi* episcopo. Cum filium suum rex vester coronari voluerit contempto *Thoma Cantuariensi* archiepiscopo &c. quare infra sub eodem numero.

Rursus *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus misit litteras domini papæ *G. Lundoniensi*, et *Joscelino Salesberien* episcopis, auram prosperam apud *Doveram* expectantibus cum *Rogero Eboracensi* archiepiscopo continentes hæc verba. *Alexander* papa venerabilibus fratribus *Lundoniensi*, *Salesberien*, *Exoniensi*, *Cestrensi*, *Rofensi*, de sancto *Asaph*, *Landaven* episcopis. Cum karissimus filius noster rex vester *Henricus* filium suum coronari voluerit &c. quare infra sub eodem numero.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus postquam intravit in *Angliam* scripsit domino papæ litteras, in quibus inter alia hæc continebantur verba. Adductus est nobiscum ex mandato domini regis *Johannes* decanus *Salesberien*; Qui cum videret *Reginaldum* de *Warena* &c. quare infra sub eodem numero.

Cum *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus tenderet ad videndam faciem novi regis qui tunc temporis morabatur apud *W. deffoc* honorifice susceptus est à *Lundoniensibus* &c. quare sub numero.

An. Dñi 1171. Die natalis domini *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus sermonem habiturus ad populum, ascendit in pulpitem. Sermonem &c.

Quinta die natalis Domini circiter horam vespertinam, dum archiepiscopus cum clericis suis resideret in thalamo, *Willelmus* de *Traci*, *Reginaldus* filius *Ur*si, *Hugo* de *Morevill*, *Ricardus Brito*, et cætera quæ sequuntur, quare infra sub numero *M. Clxxj*.

Thomas Cantuariensis archiepiscopus sedit annis octo, mensibus sex, diebus viginti octo.

Circa Pascha dominus *Jhesus Christus*, qui in sanctis suis semper est et ubique mirabilis, gloriosissimi martiris sui *Thomæ Cant.* archiepiscopi vitam laudabilem et insuperabilem in morte constantiam crebris cœpit irradiare miraculis, et cætera quæ sequuntur, quare infra.

Domino papæ *Willelmus Senonensis* archiepisco-

pus. Vestro Apostolatu pater sancte data est omnis potestas in cælo et in terra &c.

Rex pater regis navibus undique congregatis intravit *Hyberniam* xv. kal. Novembris &c.

Cantuariensis ecclesia post necem gloriosissimi martyris *Thomæ* continuis diu &c. Hæc omnia quare infra sub numero incarnationis Dominica *M. Clxxj*.

Rotro Rotomagensis archiepiscopus & episcopus *Ambianensis* in mandatis susceperant à Domino papa, quatinus congruo loco & tempore *Lundoniensis* episcopi purgationem &c. An. Dñi 1172.

Postquam rex *Anglie* appulsus est in *Normanniam* statim cum festinatione accessit ad dominum *Albertum* & *Teodinum Cardinales* & Apostolicæ sedis legatos ad partes illas à domino papa transmissos. Post longos tandem & immensos tractatus primo habitos apud *Saviniacum*, post apud *Abrincas*, in præsentia legatorum juravit rex mortem gloriosissimi martyris *Thomæ* nec voluntate sua, nec conscientia perpetrata fuisse, nec suo artificio perquisitam. Sed quoniam malefactores ex verbis quæ iracundiæ fervore succensus minus caute protulerat, occasionem sumplerant virum sanctum interficiendi, cum omni humilitate petiit absolutionem ab eis, petiit & impetravit. In facie igitur ecclesiæ solenniter absolutus, juxta voluntatem Cardinalium promisit, quod ab instanti festo *Pentecostes* usque in annum tantam pecuniam daret, unde ad arbitrium fratrum Templi CC. milites ad defensionem terræ *Jerosolomitane* per annum perquirerentur. Promisit etiam quod licebit appellationes libere fieri, & quod consuetudines quæ suis temporibus contra libertatem ecclesiæ fuerant introductæ revocabuntur in irritum, & quod possessiones *Cant.* ecclesiæ quæ post egressum sanctæ recordationis archiepiscopi *Thomæ* fuerant ei ablata restituerentur in integrum. Et clericis & laicis utriusque sexus qui pro archiepiscopo *Thomæ* de regno exierant, cum pace regis libere redire licebit & bona sua recipere. Et hoc totum promittere & facere ex parte domini papæ regi injunctum est in remissionem omnium peccatorum suorum. Rex filius regis idem quod pater suus juraverat & promiserat juravit & promisit.

Canonizatio sancti *Thomæ* martyris.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis & dilectis filiis ecclesiarum Prælati & universo clero per *Angliam* constituto, salutem & Apostolicam benedictionem. Redolet *Anglia* fragrantia & virtute signorum quæ per merita illius sancti & reverendi viri *Thomæ* quondam *Cantuariensis* archiepiscopi Dominus operatur, et universa lætatur ubique fidelium Christiana religio, pro eo quod ille qui est mirabilis et gloriosus in sanctis sanctum suum post mortem clarificavit. Cujus vita mirabilis multa fuit gloria meritorum, et tandem consummata est martyrio certaminis gloriosi. Quamvis autem de sanctitate ipsius dubitare non possit, qui ejus vitam et laudabilem conversationem attendit et gloriosam considerat passionem, voluit tamen salvator et redemptor

demptor noster ejus sanctitatis insignia post mortem suam magnificis irradiare miraculis, ut qui pro Christo insuperabilis virtutis constantia necessitates et pericula pertulit, sui laboris et certaminis in æterna beatitudine cognoscatur ab omnibus suscepisse triumphum. Nos autem auditis innumeris et magnis miraculis, quæ jugiter per sancti viri illius merita fieri universitas narrat fidelium, et super his non sine magno gaudio per dilectos filios nostros *Albertum* sancti *Laurentii* in *Lucina*, et *Teodinum* tituli sancti *Vitalis* presbyteros Cardinales Apostolicæ sedis legatos, qui eadem miracula tanto perspicacius didicerunt, quanto amplius sunt loco vicini, præcipue certiores effecti, et plurium aliarum personarum testimonio fidem sicut debuimus adhibentes, prædictum archiepiscopum solenniter in ecclesia magno ibidem clericorum et laicorum collegio præsentem, in capite *Jejunii*, deliberato fratrum nostrorum consilio canonizavimus, ipsumque decrevimus sanctorum cathalogo ascribendum. Universitatem itaque vestram monemus, et auctoritate qua fungimur districte vobis præcipimus, ut natale prædicti gloriosi martyris die passionis suæ solenniter annis singulis celebretis, et apud ipsum votivis orationibus fatagatis veniam peccatorum promereri, ut qui pro Christo in vita exilium et in morte virtutis constantia passionis martyrium pertulit, fidelium jugi supplicatione pulsatus pro nobis apud Dominum intercedat.

Majores regni Francorum quam affectionem habuerint erga beatum Thomam archiepiscopum Cantuariensem dum viveret, eodem canonizato solenniter ostendere decreverunt, Cantuariam venientes nomine peregrinationis assumpto.

Willelmus Remensis archiepiscopus venit in Angliam sancto Thomæ martyri vota soluturus orationum. An. Dñi 1178.

Ludovicus rex Francorum orationum vota sancto Thomæ persolvit, cui per iiij. annos necessaria ministravit Senonis a pud sanctam Columbam, per triduum moram faciens Cantuaria. 1179.

Johannes Lugdunensis archiepiscopus venit in Angliam, & cum summa devotione, cum summa veneratione vota solvit orationum sancto Thomæ martyri. 1194.

Post passionem sancti Thomæ martyris antequam ejus canonizatio pervenisset ad regem, rex intravit Hyberniam, ubi moram aliquandiu faciens et suam in populos dominationem extendens, non ab Angliæ regno, non à Normannia, non à minore Britannia, non ab Andegavia, non à Pictavia xx. continuis ebdomadibus audivit rumores, et quia ventus contrarius plurimum adversabatur audire non potuit aliqua ratione. 1172.

F I N I S.

CHRONICON
JOHANNIS BROMTON
Abbatis Jornalenfis

Ab Anno Domini 588. quo S. *Augustinus* venit in *Angliam*
usque mortem Regis *Ricardi I.* scilicet
Annum Domini 1198.

Nunc primum editum ex MSS. codicibus fideliter collatis.

CHRONIC
JOHANNIS BRONTON
Abbas Fontenensis

Abbas Fontenensis
Joannis Bronton
Abbas Fontenensis

Fontenensis

JORALANENSIS HISTORIA

à Johanne Brompton Abbate Fornalensi conscripta.

Postquam contigit Britones modo Wallicos, à quodam duce eorum Gwallone, sive à Galles Reginula sic vocatos, (qui anno Domini centesimo sexagesimo secundo, tempore Lucii regis totius Britanniae, qui ecclesiam Westmonasterii primo construxit, per religiosos doctores Faganum & Duvianum monachos ab Eleutherio Papa ad prædicandum eis missos, ad fidem Christi, quæ nunquam postmodum in toto inter eos defecerat, conversi fuerant, loco xxvii. Pontificum ydolorum quos Flamines vocaverunt, & trium archiflaminum tunc temporis in Britannia existentium, tot episcopis catholicis & archiepiscopis ordinatis, cum eorum archipræsulibus Theono videlicet Lundeniensi & Thadioceo Eboracensi, ecclesiis omnibus eis subjectis usque ad humum destructis,) per infideles regulos & paganos de genere Saxonum, à regno Britanniae quod à Bruto usque ad Cadwaladrum duobus milibus & septuaginta sex annis sub centum duobus regibus duraverat, expelli, & ad partes Cambriae sive Walliae fugari: missus est beatus Augustinus Anglorum doctor, & cum eo plures alii viri religiosi à beato Gregorio Papa & doctore ecclesiae in Britanniam, ut dictis regulis & populo Anglorum pagano eis subjecto, (qui Saxones vocabantur,) sanctum Dei evangelium prædicarent: qui Saxones post Cadwaladrum regem Britonum, Britonibus suis ut dictum est expulsis, per multos annos cum tribus vel quatuor regibus Danorum, usque ad regem Wilhelmo Bastard conquestorem totius Angliae regnaverunt. Et quia Galfridus Monemutensis superius in libro de gestis Britonum vulgariter dicto le Brut, per ipsum de Britannico sermone in Latinum translato, modum adventus ipsius Augustini, qui tempore Edelberti regis Cantiae genti Anglorum cum sociis suis prædicaturus advenit, non ad plenum memoriae mandavit, Ideo primo de causa devotionis, quam dictus Papa Gregorius erga populum Anglorum gessit, cujus gratia ipsum Augustinum ad eos misit; Et postmodum de ipsius Augustini & sociorum suorum adventu, & quo anno Domini, ac conversione dicti regis Edelberti, & quorundam aliorum regulorum; ac etiam de aliis per ipsum Augustinum & quosdam socios suos gestis, de quibus ut videtur ipse Galfridus scribere non curavit; Et etiam qualiter regnum Angliae, aliquando inter septem reges, aliquando inter quinque divisum, circa tempus regis Adelstani, sub regimine unius ultimo devenit; Et postmodum de ipso rege Adelstano, & ejus successoribus tam Danis & Anglis, quam Normannis, usque ad regem Edwardum primum post conquestum, filium regis Henrici filii regis Johannis, hunc libellum, licet non plenarie de temporibus dictorum regulorum & eorum gestis pro defectu librorum certiorari potui, ad meum tamen proprium solatium, & aliorum, gesta regum scire volentium, non meo ingenio nec opere sed aliquantulum labore, prout in diversis libris & cronicis reperi in scriptis, manu propria compilavi.

De causa devotionis quam beatus Gregorius Papa erga populum Anglicanum habuit, cujus gratia beatum Augustinum in Britanniam misit, primo restat (ut superius in prologo promisi) aliquid enarrare.

Beatus Gregorius urbe Romana senatoria stirpe progenitus, cujus pater Gordianus, mater vero Silvia dicebantur, cum post obitum patris disponendarum rerum suarum liberam haberet facultatem, sex monasteria in Sicilia construxit: septimum vero intra moenia Romanae urbis sub honore sancti Andreae Apostoli in proprio domate fabricavit. In quo relictis indumentis sericis auro gemisque radiantibus, in quibus sub Urbano prætorum mundo septem annis deservierat, vili monastico habitu tegebatur. Et quadam die dum beatus Gregorius per forum urbis Romanae transivit, invenit quosdam pueros forma pulcherrimos, vultu venustos, capillorum nitore perspicuos esse venales. Interrogat igitur mercatorem, de qua illos patria attulisset. Qui respondit; De Britannia, cujus incolæ simili candore resurgent. Interrogat iterum si Christiani sunt. Cui mercator, Non, set Paganis erroribus implicati tenentur. Tunc Gregorius intimo corde longa trahens suspiria ait, Heu pro dolor, quod tam lucidi vultus homines auctor nunc possidet tenebrarum! Interrogabat insuper quod esset vocabulum gentis illius. Cui ille, Anglici vocantur. Bene inquit Anglici, quia Angelicos vultus habent. Rursum interrogavit quod nomen haberet ipsa provincia. Ait mercator, Provinciales illi Dei-ri vocantur. Et Gregorius, Bene, inquit, Dei-ri, quia de ira Dei sunt eruendi. Tunc de nomine regis interrogat. Ait mercator, quod Elle diceretur. At Gregorius ad nomen alludens ait, Bene Elle, qui alleluia in partibus illis decantari oportet. Qui mox ad summum accedens pontificem, cum multa instantia & precibus vix optinuit, ut ad illos convertendos in Britanniam mitteretur. Cumque jam iter cum aliis sociis arripuisset, Romani de ejus absentia plurimum perturbati Papam adeunt, & eum taliter alloquuntur. Petrum offendisti, Romam destruxisti, quia Gregorium dimisisti. Sicque Papa perterritus ad eum revocandum continuo nuncios destinavit. Cum Gregorius jam trium dierum iter peregisset, & in quodam prato divertens quædam cæteris quiescentibus lectitaret, locusta superveniens quam percurrerat paginae saltum dedit, eumque à legendo quiescere sic coegit. Tunc ille ex consideratione sui nominis, ait, Locusta hæc dici potest quasi Loco sta. Quod spiritu prophetico dicens, statim comites adhortatur velocius proficisci. Sed supervenientibus apostolicis nunciis redire compellitur, licet de hoc plurimum tristaretur. Tunc Papa ipsum à monasterio suo abstraxit, & suum diaconum Cardinalem ordinavit, ac ipsum postea in Constantinopolim Apocrisarium direxit, ubi hortatu Leandri Hispaliensis episcopi Moralia Job inchoavit, quæ postmodum factus Papa perfecit.

Et

Et circa idem tempus idem *Gregorius Enticium Constantinopolitanum* episcopum *Tiberio* præsente super hæresi devicit. Scribebat autem *Enticius* corpus nostrum in resurrectione impalpabile, & ventis aerique subtilius esse futurum, contra illud Dominicum *Palpate*, &c. Quodam tempore contigit quod *Tiberis* fluvius alveum suum egressus in tantum excrevit, ut super muros urbis influeret, & plurimas domos everteret. Tunc etiam per *Tiberim* fluvium multitudo serpentium, cum dracone magno in modum trabis validæ in mare descendit. Qui à fluctibus præfocati, & ad litus projecti totum aerem sua putredine corruerunt. Unde evestigio plaga pessima quam *Inguinariam* vocant secuta est. Ita etiam ut corporali visu sagittæ cœlitus venire, & singulos quosque percutere viderentur: & primo omnium *Pelagium* Papam perculit, & sine mora extinxit. Postmodum vero in reliquum vulgus ita desævit, ut subtractis habitatoribus domos plurimas in urbe vacuas relinqueret. Sed quia ecclesia Dei sine rectore esse non poterat, *Gregorium*, licet totis viribus renitentem, plebs omnis elegit. Cum ergo benedici deberet, & lues populum devastaret, sermonem ad populum fecit, processionem & letanias cantandas instituit, & ut omnes Deum attentius orarent admonuit. Cum ergo Deum omnis congregatus exoraret, in tantum lues ipsa desævit, ut in una hora octoginta homines spiritum exalarent. Sed nequaquam cessavit populum admonere, ut ab oratione nunquam desisterent, donec pestem ipsam divina misratio propulsaret. Finita processione fugere voluit, sed nequivit, quia die nocteque portas urbis propter eum vigiles observabant. Tandem mutato habitu à quibusdam mercatoribus optinuit, ut in quodam dolio super quadrigam de urbe abducerent. Qui mox silvas expetiit, cavernarum latibula requisivit, & diebus latuit ibi tribus, verumtamen dum solícite quæreretur, columna lucis perfulgida à cœlo dependens super locum in quo latitabat apparuit. In qua columpna angelos ascendentes & descendentes quidam reclusus aspexit. Moxque sub universo populo capitur, trahitur, & summus Pontifex consecratur.

Et quia adhuc *Romam* pestis prædicta vastabat more solito, per processionem cum letania septiformi quodam Paschali tempore placare instituit iram Dei. Septiformis autem ideo dicta est, quia in primo choro fuit omnis clerus. In 2º. Abbates cum monachis. In 3º. Abbatissæ cum omnibus congregationibus suis. In 4º. omnes infantes. In 5º. omnes laici. In 6º. omnes viduæ. In septimo omnes conjugatæ. Et ante istam processionem ymaginem beatæ *Mariæ* semper virginis, quæ est ut aiunt adhuc *Rome*, quam *Lucas* arte medicus & pictor egregius formasse dicitur, & eidem virgini similima per omnia perhibetur, cum omni fecit reverentia deportari. Et ecce tota aeris infectio & turbulentia ymagini cedebat, ac si ipsam ymaginem fugeret & ejus præsentiam ferre non posset. Sed post ymaginem mira serenitas, & aeris puritas remanebat. Tunc in aere ut fertur juxta ymaginem auditæ sunt voces angelorum canentium; *Regina cœli latere, alleluya, quia quem meruisti portare, alleluya, resurrexit, sicut dixit, alleluya*. Et quia illa hora beatus *Gregorius* vidit super castrum Incerscii angelum Domini, qui gladium cruentatum manu sua tenebat, quod in dicto angelorum cantu canitur, ad-

junxit, dicens, *Ora pro nobis Deum, alleluya*. Et statim angelus gladium detergens in vaginam revocabat, & sic pestis illa cessavit: unde & canticum illud *Canticum angeli* deinceps vocatum est. Hic Papa *Gregorius* ecclesiis *Romanæ* urbis in remissionem peccatorum humani generis, singulis diebus xl. statuit fieri stationes devotioni fidelium celebrandas. Et ne erroris antiqui semen de cætero pullularet, ymaginibus dæmonum capita & membra fecit generaliter amputari, ut per hoc extirpata radice hæreticæ pravitatis palma ecclesiasticæ veritatis plenius exaltaretur, & addit in missa, *Diesque nostros in tua pace disponas*: Et supra corpora Apostolorum *Petri* & *Pauli*, à Papa sive à Cardinalibus fecit jugiter celebrari. Et cum apud sanctam *Mariam* majorem in die Paschæ missam celebraret, & *Pax Domini* pronunciaret, angelus Domini alta voce respondit, *Et cum spiritu tuo*; unde Papa apud ecclesiam in die Paschæ, quando stationem facit non sibi cum dicit *Pax domini*, in hujus miraculi testimonium respondetur. Tempore hujus Papæ *Gregorii Mauricius* Imperator sanxit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ad ecclesiasticum officium ei venire non liceat, nec in monasterium converti. Quam constitutionem Papa *Gregorius* vehementer expavens, Imperatori scripsit in hæc verba. *Dicit tibi Deus, Ego te de notario Comitem excubitorum, de Comite Casarem, de Casare non solum Imperatorem, sed etiam patrem Imperatorum feci, Sacerdotes meos tuis manibus commisi, Tuque milites tuos à servicio meo subtrahis, &c.* Iste tandem *Gregorius Augustinum*, & alios cum eo Religiosos in *Angliam* misit, qui eos suis precibus & meritis (ut inferius patebit) ad fidem convertit.

ANno gratiæ quingentesimo octogesimo octavo *Mauricio* imperante, quarto decimo anno Imperii sui, qui quinquagesimus quartus ab *Augusto* imperavit, misit servus Dei *Gregorius Augustinum*, et alios plures cum eo monachos prædicaturos in *Angliam*, anno adventus *Anglorum* in *Britanniam* circiter centesimo quinquagesimo. Qui jussis pontificalibus obtemperantes, cum *Angliam* appropinquarent, horrore maximo in mirum percussi, redire domum potius, quam adeo feram gentem cujus nec linguam noscebant adire, cogitabant. Nec mora, *Augustinum* (quem episcopum ordinandum si ab *Anglis* susciperentur Papa *Gregorius* disposuerat) domum remittunt, qui à beato *Gregorio* humili supplicatu optineret, quod tam incertam peregrinationem adire non deberent. Quibus ille exhortatorias mittens litteras, eos in opus verbi Dei divino confisos auxilio suadet proficisci. Roborati igitur beati patris confirmatione *Britanniam* prædicatores perveniunt. Erant tunc in *Britannia*, sic à *Bruto* rege dicta, sive in *Anglia* ab *Angela* filia Ducis cujusdam *Saxonie* sic vocata, septem reges, videlicet *Cancia*, *Estsaxia*, *Estanglia*, *Westsaxia*, *Mercia*, *Northumbria*, et *Suthsaxia*, qui in septem partibus *Anglia*, per certas metas inter eos appositas regnaverunt.

REgnum vero *Cancia* quod totam *Canciam* continebat, incepit ab *Anglis* et *Saxonibus*, quorum duces fuerunt *Hengistus* et *Horsa* fratres, quibus donatur *Thanatos* Insula;

Insula; unde post mortem *Hengisti* primus rex qui ibi regnavit vocabatur *Osca*, cui successit *Otha*, cui successit *Hirmericus*, cui successit filius suus *Ethelbertus*, qui primo & vicinis regibus ridiculose pullabatur. Sed post consulcius agens, in brevi victor effectus: quosdam alios *Angliae* regulos, in tantum submitit quod usque ad flumen de *Humbre*, quo meridiani & septentrionales *Anglorum* populi dirimuntur, fines sui imperii extendebat. Tempore autem istius *Ethelberti* regis *Cantie*, in *Thanatos* Insula, quae ad orientalem *Cantie* plagam sita est, servus Dei *Augustinus* & ejus socii applicarunt, viri ut ferunt ferme xl. Missis interpretibus regi *Ethelberto* praedicto *Augustinus* mandavit, se de *Roma* venisse ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus aeterna in caelis gaudia, & regnum sine fine cum Deo vivo & vero futurum sine ulla dubietate promisit. Rex vero haec audiens, manere illos in ea quam adierant insula, & eis necessaria ministrari jussit, donec videret quid de illis facere justum esset. Nam & antea fama Christianae religionis ad eum pervenerat, utpote qui & uxorem habebat Christianam de gente *Franconum* reginam vocabulo *Berte*, quam ea conditione a parentibus acceperat, ut ritum fidei & religionis suae, cum episcopo quem ei adiutorem dederant nomine *Ledbardo*, inviolatum haberet licentiam observare. Post dies vero paucos venit ad insulam rex, & residens sub divo, jussit *Augustinum* cum suis sociis ad suum ibidem venire colloquium. Noluit enim eos ad se in aliquam domum introire, ne veteri usi augurio in superventu suo aliquid maleficae artis habuissent, ut sic eum praedicando deciperent. At illi non daemoniaca sed divina virtute praediti veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, & ymaginem Domini Salvatoris in tabulis depictam, letaniasque cantantes pro sua simul, & eorum propter quos, & ad quos venerant salute aeterna Domino supplicabant. Cumque *Augustinus* ad jussionem regis residens verbum ei vitae una cum omnibus qui aderant ei comitibus praedicaret, Respondit rex ille dicens. Pulcra sunt quidem verba & promissa quae affertis; sed quia nova sunt et incerta statim assensum tribuere non hiis possum, relictis eis quae tanto tempore cum omni gente *Anglorum* servavi. Verum quia de longe huc peregrini venistis, et ea quae vera et optima, ut intelligitis nobis communicare desiderastis, nolumus vobis molesti esse, quin potius benigno vos hospicio recipere curamus, et quae vestri vestro sunt necessaria ministrare, nec prohibemus quin omnes quos potestis fidei vestrae religionis praedicando societis. Dedit ergo eis mansionem in civitate *Dorobernensi*, quae imperii sui totius erat metropolis, eisque ut promiserat cum administratione victus temporalis liberam dedit licentiam praedicandi. Fertur autem appropinquantes civitati more suo cum cruce et ymagine magni regis Domini nostri Ihesu Christi, hanc letaniam consona voce modularentur. *Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus, & ira tua a civitate ista, & de domo tua sancta, quam predicavimus. Alleluia.*

Ingressi igitur urbem vitam Apostolicam primitivae ecclesiae imitantes, conversatione caelesti et dulcedine doctrinae multos ad fidem et baptismi lavacrum converterunt. Baptisabant autem missasque celebrabant in ecclesia sancti *Martini* ad orientem ipsius civitatis, facta antiquitus a *Britannis*, in qua

regina praedicta consueverat adorare, et ubi rex inter alia delectatus vita mundissima sanctorum, et ostensione miraculorum ad fidem conversus, in sanctae Trinitatis nomine et fide ecclesiae baptizatur. Tunc coeperunt innumeri Christi ecclesiae uniri, quos quidem rex arcus diligebat, nullum tamen ad fidem cogere volebat. Didicerat enim a suae salutis praedicatoribus servitium Christi voluntarium, et non coactum esse debere. Locum vero sedis episcopalis congruum possessionesque varias offerre Christi famulis non tardabat. Pergens igitur vir Dei *Augustinus Arelas*, et ibi ab archiepiscopo ejusdem civitatis *Ethereo* juxta praecipuum Papae archiepiscopus ordinatus, in *Britanniam* reversus est. Misitque *Laurencium* presbiterum *Romae* per quem rem gestam summo pontifici mandavit et gerenda, novem quaestionibus consuluit. Contra quas Papae scripta recepit, quae quia prolixa sunt, in Decretis vel Canonibus lector quaerat et inveniet. Misit Papa *Gregorius Augustino* episcopo tunc tempore illo ab urbe *Romana* verbi Dei cooperatores & ministros plures. In quibus primi & praecipui erant *Mellitus*, *Iustus*, *Paulinus* & *Ruffinianus*. Misit etiam per eos vasa & indumenta, codices & ornamenta ecclesiis necessaria. Misit etiam literas, quarum iste est textus.

Reverentissimo & sanctissimo fratri Augustino coepiscopo Gregorius servus servorum Dei.

Cum certum sit pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia aeterni regis praemia reservari, nobis tamen eis necesse est bonorum beneficia tribuere, ut in spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia nova *Anglorum* ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam eodem domino largiente, & te laborante perducta est, usum tibi pallii in ea, ad sola missarum sollemnia agenda concedimus, ita ut per loca singula xij. episcopos ordines qui tuae subiaceant ditioni, quatinus *Lundoniensis* civitatis episcopus semper imperpetuum a Sinodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium a sancta & Apostolica, cui Deo auctore deservio, sede percipiat. Ad *Eboracam* vero civitatem volumus episcopum mittere quem ipse judicaveris ordinare. Ita duntaxat ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque xij. episcopos ordinet & Metropolitanus perfruatur honore. Cui quoque si vita comes fuerit pallium tribuere Domino favente disponimus, quem tamen tuae fraternitatis dispositioni volumus subjacere. Post obitum vero tuum ita episcopis quos ordinaverit praesit, ut *Lundoniensis* episcopi nullo modo jaceat ditioni. Sit vero inter *Lundonia* & *Eboraca* civitatis episcopos imperpetuum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prius fuerit ordinatus. Communi consilio & cordis actione quaeque sunt pro proximi zelo agenda disponant unanimiter, recte sentiant, & ea quae senserint non sibi met discrepando perficiant. Tua vero fraternitas non solum episcopos quos ordinaveris, neque hos tantummodo qui per *Eboracensem* episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes *Britanniae* sacerdotes habeat domino nostro Ihesu Christo subiectos, quatinus ex lingua & tuae vitae sanctitate, & recte credendi, & bene vivendi formam percipiant; atque officium suum fide ac moribus exequentes, ad caelestia cum Dominus voluerit regna pertingant. Deus te incolumem

lumem custodiat reverentissime frater. Data die decimo kalendarum Juliarum imperante domino nostro *Mauricio Tiberio* piissimo Augusto anno septimo decimo.

Ecce per istas litteras intelligi potest quantæ humilitatis iste papa *Gregorius* existit, qui cum esset summus pontifex & dominus orbis imperatorem Dominum suum vocabat, & primus omnium pontificum se *servum servorum Dei* in litteris suis scripsit. Cum autem legati prædicti *Britanniam* peterent, dominus papa *Gregorius* post eos litteras destinavit. In quibus quam studiosus erga salutem gentis nostræ fuit aperte demonstrat, ita scribens.

*Dilectissimo filio Mellito abbati Gregorius
servus servorum Dei.*

Post discessionem congregationis nostræ quæ tecum est valde sumus suspensi reddit, quia nichil de prosperitate vestri muneris audisse nos contigit. Cum ergo Dominus omnipotens vos ad reverentissimum virum fratrem nostrum *Augustinum* episcopum perduxerit, dicite ei, quod diu mecum de causa *Anglorum* cogitans tractavi, videlicet quod phana ydolorum destrui in eadem gente minime debeant, sed ipsa quæ in eis sunt idola destruantur; aqua benedicta fiat & eisdem phanis aspergatur, altaria construantur, reliqua componantur; quia si phana eadem bene constructa sint, necesse est ut à cultu dæmonum in obsequium veri Dei debeant commutari, ut dum gens ipsa eadem phana sua non videt destrui, de corde errorem deponat, & Dominum cognoscens verum & adorans, ad loca quæ consuevit familiariter currat. Et quia boves solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet eis etiam hæerere, & aliqua solemnitas immutari. Et die dedicationis vel nataliciis sanctorum martirum, quorum illic reliquæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias quæ de phanis commutata sunt, de ramis arborum faciat, & religionis encenniis solemnitatem celebret; nec diabolo jam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate sua gratias referant, & dum eis aliqua sic exterius gaudia reservantur, ad interiora gaudia facilius valeant consentire: nam diris mentibus simul omnia abcidere impossibile esse non est dubium; quia & is qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, non autem saltibus elevatur. Sic *Israelitico* populo in *Aegypto* dominus siquidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorum usus, quæ diabolo solebant exhibere, in cultu proprio reservavit; ut eis in suo sacrificio animalia immolare præciperet, quatinus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud renovarent, ut si ipsa essent animalia quæ consueverant immolare, vero tamen Deo hæc & non ydolis immolantes, jam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri nostro necesse est dicere, ut ipse in præsentem illic positus perpendat, qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime fili. Dat. die xv. kal. Julii, imperante domino nostro *Mauricio Tiberio* piissimo Augusto anno xix. post consulatum ejusdem domini nostri anno xvij. indictione quarta.

Augustino etiam super miraculis suis misit epistolam ne in eis extolleretur, hiis verbis.

Scio, frater karissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente quam eligi voluit miracula ostendit, unde necesse est de eodem dono cælesti ut timendo gaudeas, & gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet quia *Anglorum* anima per exteriora miracula ad interioram gratiam pertrahuntur: pertimescas vero ne inter signa quæ fiunt infirmus animus presumptione se elevet, & unde foras in honorem tollitur inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etiam debemus quia discipuli cum gaudio redeuntes à predicatione dum cælesti magistro dicerent, Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subjecta sunt, protinus audierunt, Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis. In privata enim & temporali letitia mentem posuerant qui de miraculis gaudebant, sed de privata ad communem, de temporali ad eternam letitiam revocantur; quibus dicitur: In hoc gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Non enim omnes electi miracula faciunt, & tamen eorum nomina in cælo tenentur ascripta. Verum etenim discipulis esse gaudendum non debet, nisi de eo bono quod continue cum omnibus habent, & in quo finem letitie non habent. Restat itaque, frater karissime, ut inter ea quæ operante Domino exterius facis, semper te interius subtiliter judices ac subtiliter intelligas, & temetipsum quis sis, & quanta sit in eadem gente gratia pro cuius conversione etiam faciendorum dona percepisti signorum: & si quando te creatori nostro seu per linguam, sive per opera reminisceris deliquisse, semper hoc ad memoriam revoces, ut surgentis cordis gloriam memoria reatus premat. Et quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi sed illis putes donata pro quorum tibi salute collata sunt.

Ethelberto quoque papa *Gregorius* dona in diversis speciebus, ut temporalibus donis extolleret quem gratiæ cælestis muneribus consignaverat, misit, simul & epistolam in hæc verba.

Domino gloriosissimo atque præcellentissimo filio *Ethelberto* regi *Anglorum* *Gregorius* episc &c.

Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus quibus prælati fuerint dona pietatis sue impendat. Quod *Anglorum* genti factum cognovimus, cui vestra gloria idcirco est præposita, ut per bona quæ vobis concessa sunt, subjecta etiam vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo gloriose fili, eam quam accepisti divinitus gratiam solita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum conversione multiplica, ydolorum cultus persequere, phanorum ædificia evertē, subditorum mores ex magna vite mundicia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica, ut illum retributorem invenias in cælo cuius nomen atque cognitionem dilataveris in terra: ipse enim vestra quoque gloria nomen posteris gloriosum reddet, cuius vos honorem quaritis, & servatis in gentibus. Sic etenim *Constantinus* quondam piissimus imperator Romanus, rempublicam à perversis ydolorum cultibus revocans, omnipotenti Deo & domino nostro *Ihesu Christo* se cum subditis populis tota ad eum mente convertit; unde factum est, ut antiquorum principum

pum nomen & suis vir laudibus vinceret, & tanto in opinione quanto in bono opere superaret praedecessores suos. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem unius Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti regibus ac sibi met subjectis festinet infundere, ut & antiquos gentis suae reges laudibus ac meritis transferat; & quanto in subjectis suis etiam aliena peccata deterferit, tanto etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reverentissimus frater noster Augustinus episcopus monasterii regula doctus, sacra scriptura scientia repletus, bonis auctore Deo operibus praeclitus, quaque vos admonet libenter audite, devote peragite, studiose in memoria reservate, quia si vos eum in eo quod pro omnipotente Deo loquitur audieritis, idem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudiet. Si vero, quod absit, verba ejus postponitis, qualiter eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in fervore fidei stringite, atque nism illius virtute quam vobis divinitas tribuit adjuvate, ut regni sui vos ipse faciat esse participes, cuius vos fidem in regno vestro recipi feceritis & custodiri. Præterea scire gloriam vestram volumus, quia sicut in scriptura sacra ex verbis Dei omnipotentis agnoscimus, praesentis mundi terminus jam juxta est, sanctorum regnum venturum est quod nullo unquam sine poterit terminari. Apropinquante mundi eodem termino multa imminet quae ante non fuerunt, videlicet immutationes aeris, terroresque de caelo, & contra ordinationem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiae, terrae motus per loca, quae tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies omnia subsequuntur. Vos itaque si qua ex his venire in vestra terra cognoscitis, nullo modo vestram animam perturbetis, quia idcirco haec signa de fine seculi praemittuntur, ut de animabus vestris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, ut venturo iudicio inveniamur in bonis ecclesiae actibus preparati. Haec nunc, gloriose fili, pauca locutus sum, ut cum Christiana fides in regno vestro excreverit, nostra quoque apud vos locutio latior excrecat, & tanto plus loqui libeat quanto se in mente nostra gaudia de gentis vestrae perfecta conversione multiplicat. Parva exennia transmisi, quae vobis parva non erunt cum à nobis ex beati Petri apostoli benedictione fuerint suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam quam coepit perficiat, atque vitam vestram hic per multorum annorum curricula extendat, & post longa tempora in caelestis vos patriae congregatione suscipiat. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat. Dat. die xv. kal. Julii, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno xix. post consulatum ejusdem domini anno xviii. indictione iii.

Augustinus autem in regia civitate ecclesiam suam quam olim fideles Romani construxerant, in sedem sibi & successoribus suis, in honorem Salvatoris consecravat. Rex vero ecclesiam Petri & Pauli ad orientem civitatis construxit & ditavit, in qua archiepiscoporum & regum Cantiae corpora poni possint; cuius primus abbas Petrus presbiter fuit, qui legatus in Galliam missus dimersus est in sinu maris qui vocatur Amsleot, & ab incolis loci ignobili traditur sepulturae. Sed omnipotens Deus ut qua-

lis meriti fuit demonstraret, omni nocte super sepulcrum ejus lux caelestis apparuit, donec animadvertentes vicini qui videbant sanctum fuisse virum qui ibi esset sepultus, & investigantes unde vel quis esset, corpus abstulerunt, & in Bononia civitate juxta honorem tanto viro congruum in ecclesia posuerunt. Augustinus autem Justum in Cantia episcopum in civitate quam Anglici à quodam principe nomine Ros vocant Roncestriam ordinavit, in qua rex Ethelbertus apostoli Andrea ecclesiam fecit, fastamque territorii & possessionibus ampliavit.

Sexcentesimo gratiae anno transacto magnus papa Gregorius cum sedisset annis xij. mensibus vj. & diebus x. & omelias numero xl. composuisset, Registrum pastorem & Job & Ezechielem exposuit, plenus bonis operibus ab hoc seculo ad caeli gloriam emigravit, & in ecclesia beatorum Petri & Pauli ante secretarium sepelitur, ubi Epitaphium hujusmodi invenitur.

Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere quod valeas vivificante Deo.
Spiritus astra petit, lati nil jura nocebunt,
Cui vita alterius mors magis ipsa via est.
Pontificis summi clauduntur membra sepulcro,
Qui tamen innumeris vivit ubique bonis.
Anglos ad Christum vertit pietate magistra,
Multiplicans fidei semina gente nova.
Sic consul Domini factus latare Gregori,
Jamque triumphalis jam tibi laurus adest.

Et licet iste papa Gregorius vita & scientia fuerit praeclarus, multos tamen & maxime post mortem habuit detractores. Nam post mortem suam totam regionem maxima fames invasit, unde pauperes quos liberaliter Gregorius pascere solebat, ad successorem suum venientes, dicebant, Domine, quos pater noster Gregorius solebat pascere, tua sanctitas fame non sinat perire. Quibus verbis papa indignatus semper taliter respondebat. Si Gregorius ad famam suae laudis cunctos populos curavit suscipere, nos autem vos non possumus pascere: sic semper eos vacuos remittebat. Unde sanctus Gregorius ter ei apparuit, & ter blande de sua tenacia & detraxione sine detractione corripuit. Sed ille de nullo se emendare curavit; unde illi quarto apparens terribiliter eum corripuit & redarguit, & in capite letaliter percussit, cuius dolore vexatus in brevi vitam finivit. Dum autem adhuc praedicta fames instaret quidam Gregorio ceperunt detrahare, asserentes quod totum thesaurum ecclesiae tanquam vir prodigus consumpsisset, unde ob hujus vindictam ad suos libros comburendos ceterorum animos inclinarunt. Quorum dum quosdam combussissent, & ceteros comburere velent, Petrus diaconus ejus familiarissimus, cum quo quatuor dialogorum libros disputaverat, traditur vehementissime restitisse, asserens hoc ad ejus delendam memoriam nil valere, cum in diversis mundi partibus exemplaria tenerentur: adjungens inde, magnum sacrilegium esse tot & tales libros tanti patris exurere, super cuius caput ipsum spiritum sanctum in similitudine columbae frequentissime perspexisset. Tandem eos in hanc sententiam adduxit, ut si illud quod dixerat jurejurando firmans mori continuo meruisset, ipsi à librorum exustione desisterent: si vero mori non meruisset, set superstes post suum testimonium extitisset, ipse quoque

quoque combustoribus manus daret. Fertur enim *Gregorium* sibi dixisse, quod si miraculum de visione columbæ publicaret, post hoc vivere non valeret. Itaque cum apparatu diaconi Evangeliorum librum bajulans, venerabilis Levita *Petrus* adveniens, mox ut tactis sacrosanctis Evangeliiis *Gregorii* sanctitati testimonium perhibuit, à dolore mortis extraneus spiritum inter verba veræ confessionis efflavit.

Circa idem tempus misit *Augustinus* virum perfectum & probatum sanctum *Mellitum* ad orientales *Saxones*, ut eis verbum vitæ prædicaret. Orientales autem *Saxones* quorum provincia dicitur *Cæsar*, per aquam *Thamesia* à *Cancia* dirimuntur, quorum metropolis est *Londonia*, multorum terra & mari venientium civitas & refugium populorum. Ibi tunc temporis *Sebertus* nepos dicti *Ethelberti* regis *Cancia* sub eodem avunculo suo regnabat, quia omnibus, ut prædictum est, usque ad *Humbram* tunc temporis imperabat. Re igitur bene prosperata, & rege *Seberto* cum populo suo ad fidem converso, fecit rex *Ethelbertus* in *Londonia* ecclesiam beati *Pauli* ad sedem episcopi, multis prædiis eam ditans, in qua idem *Mellitus* digne est pontifex constitutus. Eo tempore *Augustinus* adiutorio *Ethelberti* regis usus, cum *Mellito* & *Iusto* episcopis, episcopos sive doctores maximos & *Britonum* provinciae sacerdotes in loco qui usque hodie lingua *Anglorum* *Augustinesok*, id est, quercus sive robur *Augustini* appellatur, in confinio *Britonum* & occidentalium *Saxonum* ad suum colloquium convocavit. Cumque de celebratione *Paichæ* contra *Scotos* & *Britones* certaret, & illi victissimæ rationi assentire nollent, assertionem suam ita per miraculum confirmavit: Cæco *Anglico* in communi adducto ad sanandum ex conventionem ad alterutræ partis confirmationem. Quem cum pontifices eorum curare non possent, *Augustinus* genua flectens coram omnibus, ad totius gentis veram suæ rationis ostensionem cæcum illico illuminavit. Tunc *Britanni* & *Scoti* inducias petentes, à quodam qui eis prudens & religiosus videbatur quid esset agendum consilium pecierunt. Quibus ille dixit, Si servus Dei est assentite ei. At illi, Unde hoc poterimus dinoscere? Tunc ille, Si mitis est & humilis corde servus est vere Dei. At illi, Quomodo humilis utrum sit poterimus scire? Quibus ille, Si vobis assurrexerit humilis habeatur. Si autem cum plures numero sitis vobis assurgere spreverit, & vos spernite illum. Cui igitur cum venissent, *Augustinus* Romano more in sella residens, eis non assurrexit: unde illi objurgantes & discordes abierunt. Quibus *Augustinus* prædixit, Quod si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum forent cum hostibus accepturi, & si secum nationibus *Anglorum* viam vitæ prædicare dedignassent, per horum manus ultionem essent mortis passuri. Quod post mortem sancti *Augustini*, ut prophetando eis prædixerat, tempore *Edelfridi* regis *Northamborum* qui eos debellavit, divino agente iudicio per omnia postmodum est patratum. De quo inferius inter reges *Northumbrie* planius est notatum.

Post *Augustinus* adhuc vivens *Laurencium* in archiepiscopum *Dorobernia* successorem suum ordinavit, exemplo beati *Petri* qui beatum *Clementem* simili modo suum ordinaverat successorem, ne se defuncto status ecclesiæ *Anglicanæ* tam rudis vel

ad horam pastore destitutus interim vacillaret. Et postquam Deo dilectus *Augustinus* in episcopatu suo xv. annis sedisset, in Domino obdormivit, qui juxta ecclesiam beatorum *Petri* & *Pauli*, quia necdum perfecta erat nec dedicata, est sepultus. Sed cum postmodum dicta ecclesia à successore suo *Laurentio* dedicata fuisset, in porticu ejus aquilonari decenter translatus est, ubi archiepiscoporum omnium corpora usque ad *Theodorum* sunt sepulta; nam plura porticus capere nequirit. Scriptum vero est in tumba sancti *Augustini* hujusmodi Epithaphium. *Hic requiescit dominus Augustinus Dorobernensis archiepiscopus, qui olim huc à beato Gregorio Romanæ urbis pontifice directus, & à Deo operatione miraculorum suffultus, ut Ethelbertum regem ac gentem illius ab idolorum cultu ad Christi fidem perduxit, & completis in pace diebus officii sui defunctus est vij. kalend. Junii eodem rege regnante.*

De isto sancto *Augustino* legitur, quod cum in comitatu *Oxonia*, in villa quæ dicitur *Cumpton* ad prædicandum semel venisset, accessit ad eum presbyter ejusdem villæ, dicens, Pater sciatis quod miles hujus fundi dominus sæpe à me monitus non vult ex hiis quæ sibi Deus dedit decimas persolvere, & excommunicationis sententiam ei comminatus magis eum repperi obstinatum. Quod audiens *S. Augustinus* militi ad se vocato dixit, Quid hoc fili audio de te? Cur decimas tuas Deo & ecclesiæ non reddis? Nescis quia decimæ non sunt tuæ sed Dei? Cui miles iratus respondit, Quis terram coluit aut seminavit? Nonne ego? Sciant omnes quia ejus erit decimus manipulus cujus sunt & novem. Cui *Augustinus*, Noli fili ita loqui. Scias enim quod si juxta fidelium consuetudinem non decimaveris, excommunicabo te. Et conversus ad altare ut celebraret, coram omni populo dixit, Præcipio ne aliquis excommunicatus missæ interfuit. Quo dicto, in ipso introitu ecclesiæ cadaver sepultum se erigens cæmeteriumque egrediens, quamdiu sanctus *Augustinus* missam celebravit immobile ibi stabat. Quo viso, fideles ibi præsentis fere extra se positi venientes ad beatum *Augustinum* referunt ei factum. Quibus ait, Nolite pavere. Sed crux cum aqua benedicta nos præcedat, et videamus quid hoc est. Præcedens autem *Augustinus* cum populo venit cum eis ad ingressum cæmeterii, videntque cadaver dixit, Præcipio tibi in nomine Domini ut indices michi quis sis. Cui respondit mortuus, Cum ex parte Dei juberet ne aliquis excommunicatus missæ interesset, angeli Dei qui itineris tui assidue comites existunt, ejecerunt me de loco ubi sepultus fueram, dicentes, Quod amicus Dei *Augustinus* carnes fatentes projici de ecclesia Dei iussit. Ego enim tempore *Britonum* antequam gentilium *Anglorum* furor hanc vastasset regionem, hujus villæ patronus fui. Et licet sæpius ab hujus ecclesiæ presbitero monitus, decimas meas nunquam dedi, tandem ab eo excommunicatus mortuus sum, & inferno detrusus. Quo audito, ipse sanctus & omnes qui aderant multum flevit. Et dixit *Augustinus*, Scis locum ubi sepultus fuit presbiter qui te excommunicavit? Quo respondente, In hoc eodem cæmeterio requiescit. Præcede nos, dixit *Augustinus*, & locum nobis ostende. Præcessit defunctus, & venit ad locum quendam prope ecclesiam ubi nullus sepulturæ signum apparebat. Et sequente se *Augustino*

Augustino, & populo toto dixit: Ecce locus, hic fodite & presbyteri ossa invenietis. Ex præcepto igitur beati *Augustini* foderunt, & in profundo ossa pauca invenerunt præ temporis diuturnitate in ariditatem conversa. Quærente *Augustino* si hæc essent ossa presbyteri, respondit defunctus, Etiam. Tunc *Augustinus* orans diutius dixit, Ut sciant omnes quia mors & vita in manibus Dei sunt cui nichil est impossibile, in ejus nomine surge, opus enim de te habemus. Quo dicto, videbant omnes præsentem pulverem pulveri uniri, & ossa nervis compaginari, & ipsum surgere. Quo ante *Augustinum* stante dixit *Augustinus*. Cognoscis istum frater? Respondit, Novi pater: & utinam non nossem. Cui *Augustinus*. Tu eum excommunicasti. Cui respondit, Utrique & merito. In omnibus enim ecclesiæ semper extitit decimarum retentor, & multorum flagitiorum usque ad diem ultimum patrator. Cui *Augustinus*, Nosti frater quia misericors est Deus, unde & vos misereri oportet creaturæ & imagini Dei quæ ejus sanguine redempta tam diu pœnas inferni sustinuit. Tunc tradidit illi flagellum, & flexis ante illum genibus absolutione flebiliter petita, mortuus commissa mortuo relaxavit. Quo absoluto, præcepit *Augustinus* ut ad sepulchrum rediret, & diem præstolaretur ultimum. Qui statim ad sepulchrum reversus, in cinerem mox est resolutus. Tunc ait *Augustinus* presbytero, Quanto tempore hic jacuisti? Qui respondit, C. L. annis & eo amplius. Et ille, Quomodo, inquit, huc usque fecisti? Respondit, Bene & in æternæ vitæ deliciis. Et *Augustinus*, Visne, ait, ut orem Dominum quatinus ad nos revertaris, & animas à diabolo deceptas nobiscum prædicando ad suum creatorem reducas? Absit, ait, à te pater, quod me à quiete mea perturbatum ad laboriosam seculi vitam facias reverti. Tunc *Augustinus* presbytero dixit, Vade karissime & quiesce in pace, simulque ora pro me & universa ecclesia sancta Dei. Qui mox sepulchrum intrans cinis effectus est. Tunc vocato ad se militi *Augustinus* dixit, Quid est fili, adhuc vis decimas tuas Deo reddere? Tremefactus autem miles procidit ad pedes ejus, flens & reatum suum confitens, & veniam petens, relictisque omnibus & coma deposita sanctum *Augustinum* omnibus diebus vitæ suæ secutus est, & in omni sanctitate diem clausit extremum, et æternæ felicitatis gaudium intravit.

Circa hoc tempus *Heraclius* imperator portas *Caspias* aperuit, et C. L. milites contra *Saracenos* eduxit. Sed de exercitu *Heraclii* Lij. à Deo sternuntur.

Post decessum vero beati *Augustini* *Laurentius* archiepiscopus *Dorobernensis* successor suus fidem fundatam strenue auxit, non solum novæ ecclesiæ *Anglorum* curam gerens, sed etiam *Britonum* et *Scottorum* qui in observatione Paschæ errabant: Quibus, cum *Mellito* et *Iusto* episcopis suffraganeis suis, misit epistolam in hæc verba.

Dominus fratribus karissimis episcopis vel abbatibus per universam *Scotiam*, *Laurentius*, *Mellitus*, et *Iustus* episcopi, servi servorum Dei, &c.

Dum nos sedes Apostolica more sicut in universo orbe terrarum, in hiis occiduis partibus ad prædicandum gentibus paganis dirigeret, atque in hanc insulam contigit nos introisse, antequam

cognosceremus credentes qui juxta morem universalis ecclesiæ ingrederentur, in magna reverentia sanctitatis tam Britones quam Scotos venerati sumus. Sed cognoscentes Britones Scotos meliores putavimus, Scotos per *Daganum* episcopum & *Columbanum* abbatem nichil discrepare à Britonibus in eorum conversione didicimus. Nam *Daganus* episcopus ad nos veniens, non solum cibum nobiscum, sed nec in eodem hospicio quo vescebamur sumere voluit.

Mellitus episcopus *Londoniensis* *Romam* profectus concilio *Bonifacii* papæ interfuit, in quo de vita & quiete monachorum tractavit. Hic *Bonifacius* iij. à beato *Gregorio* templum *Pantheon*, quod nunc dicitur *Sancta Maria rotunda*, ubi multociens à dæmonibus percuciebantur Christiani, à *Foca* imperatore sibi donari impetravit, quod mirabiliter ad honorem *Cibiles* matris deorum & *Neptuni* dei maris dedicatum erat, ut ipse posset illud in honorem beatæ *Mariæ* virginis, & *Sanctorum omnium* dedicare. Quod *Cæsar* ei concessit, & ipse papa cum *Romano* populo in die kal. Novembris illud dedicavit, & statuit ut in illo die *Romanus* pontifex missam ibi sollempniter celebraret, & populus communionem corporis & sanguinis Domini nostri *Ihesu Christi* accipere deberet, & hanc festivitatem in honore genitricis Dei, & omnium *Sanctorum*, & cœlestium Spirituum celebrare, & defuncti sequenti die per omnes ecclesias totius mundi sacrificium & servitium plenum pro redemptione habeant animarum. Dictus vero *Ethelbertus* rex *Cancie* qui secundum quosdam dicitur *Edelbertus*, postquam Lvj. annis regnaverat, obiit DC. xvj. gratiæ anno: qui in prædicta ecclesia *Petri* & *Pauli* *Dorobernia* est sepultus. Hic vir maximus & eximius inter cætera bona quæ fecerat *Judiciorum* decreta scribi fecerat genti suæ.

E*thelberto* autem rege defuncto *Ethelbaldus* filius ejus infidelis successit, & uxorem patris sui duxit, unde multi ad primum vomitum redierunt. Rex tamen crebra mentis vesania puniebatur.

Circa idem tempus prædictus rex *Sebertus* orientalium *Saxonum*, id est *Estsaxie*, viam universæ carnis ingressus, tres filios paganos regni hæredes reliquit; qui cum essent idolatræ derisorie *Mellito* episcopo *Londoniensi* in missarum sollempniis dicebant, Quare non nobis panem nitidum porrigis, quem patri nostro dabas, & populo adhuc donas? Quibus ille respondebat, Si velitis abluere fonte illo salutari quo & pater vester ablatus est, potestis etiam panis sanctissimi cujus ille participabat esse participes: Si autem lavacrum vitæ contempnitis, nullatenus valetis percipere panem vitæ. At illi, Nolumus, inquiunt, fontem illum intrare, quia illo non est opus nec illum volumus habere, sed tamen refici volumus pane illo. Cumque diligenter ac sæpe ab illo episcopo essent ad sacrum baptismum ammoniti & prædicati, quod nullo modo fieri posset ut absque sacrosancta purgatione quis sacrosanctæ oblationi communicet, ad ultimum furore commoti aiebant, Si non vis assentire nobis in tam facili causa quam petimus, non poteris jam in nostra provincia commorari. Unde eum à regno *Estsaxie* expellentes cum suis abire jusserunt. Qui sic expulsus *Canciam* venit, quid in hiis agendum esset cum *Laurentio* archiepiscopo &

Iusto Roffensi præsule tractaturus. Qui super hoc tractantes communi consilio decreverunt, quod sanius esset, ut omnes libera mente patriam relinquerent, & alibi Domino deservirent, quam sine fructu inter rebelles fidei barbaros residerent. Discesserunt itaque primo *Mellitus* et *Iustus*, atque ad partes *Gallia* recesserunt, rerum finem ibi expectare interim disponentes. Sed non post multo tempore dicti tres fratres reges *Estsaxia* qui *Mellitum* episcopum praconem veritatis à se expulerant et cultibus dæmonum serviebant, contra gentem *Gemiseorum* in prælum egressi, omnes simul cum sua militia corruerunt. Et licet illi pravitatis auctores essent perdit, vulgus tamen ad scelus ydolatriæ exercitatum statim corrigi non valebat, nec postea ad fidem et caritatem quæ est in Christo Ihesu sine novo prædicationis juvamine revocari. Cum vero *Laurencius* archiepiscopus *Mellitum* et *Iustum* esset secuturus et *Britanniam* relicturus, ipsa nocte in ecclesia beatorum *Petri* et *Pauli*, de qua frequenter jam dixi, stratum parare pro requie sibi iussit, et cum ibi multas preces et lacrimas pro statu ecclesiæ ad Deum fudisset, et demum membra ad requiescendum posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus apostolorum princeps *Petrus*, et multis illius tempore noctis secreto flagellis illum artioribus afficiens, apostolica districtione sciscitabatur, quare gregem sibi creditum relinqueret, et cui pastorum oves Christi in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret. An mei, inquit, oblitus es exemplum, qui pro parvulis Christi quos michi in signum dilectionis commendaverat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremo mortem autem crucis ab infidelibus et inimicis Christi cum Christo pertuli coronandus. Hiis ammonitus *Laurencius*, mox *Ethelbaldo* regi *Cancia* omnia revelavit. Rex autem nimio terrore perterritus, non legitimo abdicatione connubio baptizatur, mittensque ad *Gallias*, *Mellitum* et *Iustum* episcopos revocavit. *Iusto* vero à *Roffensibus* recepto, *Mellitum* *Londonienses* abjecerunt, idolatris magis pontificibus servire gaudentes. Rex autem *Ethelbaldu* non erat tantæ potestatis quantæ pater suus erat, ut ipsum *Mellitum* episcopum invitis restituere posset eis. *Laurencius* tandem archiepiscopus postquam xvj. annis sedisset tempore regis *Ethelbaldi* prædicti obiit: cui dictus *Mellitus* *Londoniensis* episcopus successit.

Tunc ipse *Mellitus* archiepiscopus *Dorobernensis* et *Iustus Roffensis* episcopus, cum magno labore ecclesiam *Anglorum* regebant. Erat autem *Mellitus* podagricus, sed mentis gressibus sanus, carne nobilis sed mente nobilior: unum autem virtutis ejus opus erat, quod flammis urbem consumentibus ipse se obviam ferri iussit, et statim orando flammarum impetus destruxit. Et postquam ipse *Mellitus* v. annis archiepiscopus sedisset, ad gaudia transit sempiterna, et juxta sanctum *Augustinum* prædecessorem suum sepultus est, pro cuius meritis Deus multa et varia miracula operatur. Isto vero *Mellito* in Domino defuncto *Iustus Roffensis* episcopus in archiepiscopatu *Dorobernensi* successit. Cui *Bonifacius* papa immediatus successor papæ *Densdedit* pallium cum hiis litteris destinavit.

Dilectissimo fratri *Iusto Bonifacius*, &c.

Quam devote, quam etiam vigilanter pro Christi Evangelio elaboraverit vestra fraterni-

tas, non solum epistola directæ à vobis tenor, imo indulta insuper operi vestro perfectio indicavit, nec enim omnipotens Deus, aut sui nominis sacramentum, aut vestri laboris fructum deseruit, dum ipse prædicatoribus Evangelii fideliter repromisit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Susceptis namque apicibus filii nostri *Ethelbaldi* regis reperimus, quanta sacri eloquii eruditione ejus animum ad veram conversationis & indubitata fidei credulitatem fraternitas vestra perduxerat: pallium itaque per latorem præsentium fraternitati tuæ direximus, quod videlicet in sacrosanctis celebrandis mysteriis utendum licentiam impertimus. Concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum exigente oportunitate, ita ut Christi Evangelium plurimorum annunciatione in omnibus quæ necdum conversæ sunt gentibus dilatetur. Deus te incolumem custodiat dilectissime frater.

Iustus vero archiepiscopus *Dorobernensis* pallio recepto *Paulinum* episcopum ordinavit, ut ipse regi *Northumbria*, et ejus populo verbum Evangelicum prædicaret. Quod et ipse *Paulinus* fecit, unde *Edwino* rege *Northumbria* cum populo suo ad fidem converso, postea archiepiscopus *Eboracensis* factus est. Et nota quod iste *Paulinus* fuit primus archiepiscopus *Eboracensis* post adventum sancti *Augustini*. Unde iste *Paulinus* post decessum *Iusti Dorobernensis* archiepiscopi *Honorium* archiepiscopum ibi fecit, ut inter reges *Northumbria* plenius invenitur. Qui quidem *Honorius* archiepiscopus *Dorobernensis* postquam xxvj. annis, diebus lv. sedisset, ad Dominum feliciter migravit: cui successit *Densdedit*, qui cum decem annis sedisset, et sedes per tres annos vacasset, *Theodorus* *Rome* in archiepiscopum *Dorobernia* ordinatur. Postquam autem *Ethelbaldu* rex *Cancia* xxv. annis regnasset, vitam hujus sæculi terminavit, cui *Ercombertus* filius ejus in regno *Cancia* successit.

Gloriosus rex *Cancia* *Ercombertus* filius regis *Ethelbaldi* sanctam *Sexburgam* filiam *Anne* regis orientalium *Anglorum*, id est *Estanglia*, duxit in uxorem. Quæ licet cœlesti desiderio præventa mallet monasterium quam palacium, ecclesiam quam matrimonium, Christi servitium quam mundiale imperium intrare, à parentibus tamen dicto regi *Ercomberto* divina operante gratia nupta fuit. Nam nati sunt illi filii reges, *Vigebertus* sive *Ethelbritthus*, & *Lotharius* Deo amabiles; filia quoque sanctissimæ, sancta scilicet *Ermenilda*, & sancta *Ercongeca*, quarum prior scilicet *Ermenilda*, glorioso regi *Merciorum* *Wolfero* juncta est, quæ iplendidissimam Christi gemmam sibi peperit *Wereburgam*. Altera vero scilicet *Ercongeca*, amore sacre religionis monasteria petiit transmarina, ubi virgo requiescens claris à Christo suscepta miraculis se ostendit. Ista insignis regina *Sexburga* ita crebro instinctu virum suum regem *Ercombertum* excitabat, quod omnia idola quæ sub prioribus regibus adhuc erant residua, ab universo regno suo cum omni ritu paganissimo funditus exterminavit, & monasteria ampliavit. Primus etiam quadragessimale jejunium ita omnibus indixit, ut violatoribus decerneret vindictam. Qui cum xxiiij. annis regnasset, in Domino requievit. Post cuius mortem uxor sua *Sexburga*, Deo amabilis, ad monasterium

sterium *Eliense* se transtulit, ubi soror sua sancta *Etheldreda* tunc ibidem abbatissa Deo in omni mundicia deservivit, qua septennio completo ex quo gradum abbatissae susceperat ab hoc seculo ad coeli gaudia assumpta, sancta *Sexburga* soror ejus Dei electione & omnium sororum unanimi petitione sibi successit, ubi inter innumera gratiarum Christi karismata eam altius accendit ad virtutum praemia *Etheldreda* germanae suae virginalis gleba post sexdecim annos sepulturae suae inventa totaliter incorrupta. Postquam vero sancta *Sexburga* monasterium de *Ely* in omni sanctitate perfectae religionis per aliquot annos gubernaverat, ab hujus vitae arumpna duci meruit ad gaudia sempiterna, & in ecclesia *Eliensi* cum sorore sua *Etheldreda* & filia sua *Ermenilda* jacet in Domino consepulta. Hujus regis *Erconberti* cognatae fuerunt sanctae virgines *Mildreda* & *Milburga*: prima veneratur apud sanctum *Augustinum*, et secunda apud *Wenlok* in comitatu *Salopiae*. Praedicto vero *Erconberto* rege *Cantiae* defuncto, successit in regno eodem filius suus *Egebertus*, cujus tempore facta est insula familiare philosophiae domicilium. Hic *Egebertus* rex sanctos *Ethelbertum* & *Ethelbritthum* patrum filios agens vel patiens interemit, tamen poenituit, et sancti martires jacent apud *Ramesey*. Huic *Egeberto* cum per novem annos regnasset, successit frater ejus *Lotharius*; cujus tempore anno regni sui septimo sub die xv. kal. Octobr. indictione viij. *Theodorus* Dei gratia archiepiscopus *Britanniae* insulae et civitatis *Dorobernensis*, una cum eo sedentibus ceteris episcopis *Britanniae* insulae in loco qui Saxonice *Hatfelde* nominatur, post conversionem omnium provinciarum *Britanniae*, Concilium de Fide Catholica habuit et tractatum; ut inferius inter reges *Suthsaxiae* quorum gens cum insula *Veeta* ultimo conversa fuit, de praedicto concilio plenius est notatum. Iste etiam *Theodorus* archiepiscopus scripsit librum qui vocatur *Poenitenciale*.

Postmodum *Lotharius* rex *Canciae* impiger in pugna australium *Saxonum* quos contra eum *Eadrik* filius *Egeberti* fratris sui aggregaverat vulneratus inter inmanes plagas medendas quas acceperat, xij. regni sui anno defunctus est. Et sic post eum idem *Eadrik* anno uno & dimidio *Canciam* sine amore & reverentia *Kentensium* gubernavit: unde *Cedwalla* rex *Westfaxiae* anno regni sui primo, adjutorio fratris sui *Wolf* usus quorum neuter adhuc baptizatus erat, *Canciam* ingressus est, & eam nullo obistente undique deprædavit. Postmodum vero idem *Cedwalla* anno regni sui secundo, dictum *Wolf* fratrem suum ad petitionem suam, & juvenes cum eo strenuissimos, eo quod lucrum anni praeteriti gloriosum, & famae precium non exosum ipsum allexerant, ad *Canciam* praedandam iterum destinavit: Qui illuc pergens nullos sibi resistentes inveniens, terram praedando in solitudinem redegit, ubi Christi servos inmerito nimis affligens eorum sensit merito maledicta; nam cum hostes effeminatos abduceret, & nihil sibi pro viribus praevideret, in domum quandam longe à suis cum xij. tantum militibus irruit praedatus, ubi inopinata multitudo circumventus, quia armis leviter cædi non poterat, in ipsa domo igne cum suis militibus est crematus. Sic periit ille flos juvenum, & exercitus ab illa patria rediit juvenilis. Quod audiens frater ejus *Cedwalla* rursus *Canciam* ingressus est, ubi mirabili cæde &

rapina faciat, cum quid caderet, vel raperet, infra breve nullatenus inveniret, ad sua saevus vindex rediit magnus victor. Post hæc *Cedwalla* rex *Westfaxiae*, de hiis & aliis male commissis poenitens *Romae* perrexit, ubi à *Sergio* Papa baptizatus, & monachus factus, infra septem dies in albis in Domino requievit, & ibi in ecclesia sancti *Petri* sepelitur, ut inferius inter reges *Westfaxiae* plenius est notatum.

10 Circa hoc tempus *Theodorus Dorobernensis* archiepiscopus, de quo superius tactum est, postquam multa bona fecisset anno episcopatus sui xxij. vitam hujus seculi terminavit. Cujus loco *Brithwoldus* primo Abbas *Raculf* electus est, & archiepiscopus consecratus. Et nota quod usque ad hoc tempus *Romani* fuerunt archiepiscopi, & tunc primo *Angli* esse archipraesules incepterunt. Iste vero *Brithwoldus* archiepiscopus quendam *Thobiam*, Latina, Graeca, & Saxonica lingua multipliciter instructum
20 *Roffensem* episcopum ordinavit.

Postmodum *Withredus* legitimus rex *Canciae* anno regni *Ina* regis *Westfaxiae* sexto in regno *Canciae* religione & industria confortatus, gentem suam de invasione extranea liberavit. Anno regni istius *Withredi* regis *Canciae* primo, *Ina* rex *Westfaxiae* combustionem dicti *Wolf* cognati sui vindicare volens, terribiles deduxit in *Canciam* acies ordinatas. *Withredus* rex *Canciae* non cum feroci arrogantia nec minis freudentibus, sed pacifica supplicatione & magna dulcedine obvians, regi fero persuasit, ut à *Kentensibus* pro nece juvenis pecuniae acciperet summam magnam. Et sic lite finita & pace firmata abhinc semper in pace regnavit. Qui tandem anno regni sui xxxij. viam universae carnis ingressus tres filios, *Egfredum*, *Edbrihtum*, & *Cuthredum*, regni haeredes reliquit.

Circa hoc tempus *Thobias Roffensis* episcopus, *Theodori* archiepiscopi & abbatis *Adriani* discipulus exspiravit, cui successit *Aldulphus*. Tempore istius *Aldulphi Roffensis* episcopi, cum dictus *Brithwoldus Dorobernensis* archiepiscopus xxxvij. annis sedisset, in Domino obdormivit. Cujus loco *Tatwinus* qui apud *Bredone* in regno *Merca* presbyter fuerat à viris beatæ memoriae *Igwoldo Londoniensi*, *Daniele Wintoniensi*, *Aldulpho Roffensi*, & *Aldewino Lichefeldensi* episcopis, in archiepiscopum *Doroberniae* consecratur, qui sedebat annis tribus. Hujus tempore obiit *Beda*. *Tatwino Dorobernensi* archiepiscopo successit *Notelinus* primo *Londoniensi*, qui in archiepiscopatu suo quinque annis sedebat. *Notelino* successit *Cuthbertus* qui xvij. annis sedebat. *Cutherto Dorobernensi* archiepiscopo successit *Lyzegwinus* qui sedit annis tribus. *Lyzegwino* successit *Lambertus* abbas sancti *Augustini* qui xxvij. annis cum persecutione magna sedit. *Lamberto* archiepiscopo successit *Adelardus* primo *Wyntoniensi*, cui papa omnes episcopos subjecit, annis xij. in archiepiscopatu suo sedit. *Adelardo* archiepiscopo successit *Wolfredus* qui *Roma* à *Leone* papa consecratus, xxxviiij. annis sedit. *Wolfredo* archiepiscopo successit *Theologildus*, tribus annis sedens. *Theologildo* archiepiscopo successit *Ceonodus*, qui x. annis sedit. *Ceonodo* archiepiscopo successit *Athelredus* archiepiscopus, qui *Edwardum* primum in regem *Angliae* consecravit, sicut inferius post divisionem regnorum invenietur. Hic

de consensu regis quinque episcopatus episcopis destitutos inter *Westfaxones* restauravit, qui cum xxxiiij. annis sedisset, in Domino feliciter requievit. Cum autem dicti tres hæredes quos prædictus *Withredus* rex *Cancia* in regno eodem, ut dictum est, reliquerat per xliij. annos inter eos in toto regnassent, *Baldredus* rex *Cancia* regni gubernaculum suscepit; qui cum xvij. annis ibidem regnasset, demum anno Domini DCCC. xxij. per *Eadbrictum* regem *Westfaxia* à regno *Cancia* fugabatur. Et sic iste rex *Eadbrictus* regnum *Cancia* sibi subjugavit.

De conversione regum Cancie & eorum subditorum pertractata, restat de regis Estfaxie, & ejus populi conversione, & de quibusdam ibidem per aliquos reges gestis aliquid breviter pertractare.

Regnum orientalium Saxonum, id est, *Estfaxia*, quod à *Cancia* per aquam *Thamesia* dirimitur, cujus metropolis est *Londonia* civitas magna, multorum terra & ponto venientium refugium populorum, incepit multum post *Hengistum*, eo fere tempore quo incepit regnum orientalium Anglorum à rege *Erkwin*, qui primo in *Estfaxia* regnavit. Cui successit rex *Sledda*, cui *Sebertus* rex, qui sub avunculo suo *Ethelberto* tunc temporis rege *Cancia* filio regis *Hirmerici* ibidem regnavit, ad quem, dicto *Ethelberto* rege *Cancia* per beatum *Augustinum* ad fidem converso, idem *Augustinus* virum perfectum & probatum *Mellitum* nomine destinavit, ut verbum vitæ sibi & populo suo prædicaret. Et cum ipse *Sebertus* rex *Estfaxia* cum gente sua per prædicationem ipsius *Melliti* ad veræ fidei agnitionem gratia sancti Spiritus operante conversus fuisset, dictus *Ethelbertus* rex *Cancia*, ecclesiam in honore beati *Pauli* pro sede episcopali in civitate *Londonia* fundavit & eam multis prædiis ditavit, in qua dictus *Mellitus* digne est episcopus constitutus, sicut superius inter reges *Cancia* satis plenarie est notatum.

Rege autem *Seberto* mortuo, successerunt ei in regno *Estfaxia* tres filii sui pagano ritu irretiti, videlicet *Sexredus*, *Sewardus*, & *Sigebertus*. Qui cum essent ydolatræ derisorie dicto *Mellito Londoniensi* episcopo in missarum solempniis dicebant; Quare non nobis panem nitidum porrigis quem patri nostro dabas, & populo adhuc donas? Quibus ille respondebat, Si velitis illo sacro fonte ablui quo pater vester ablutus fuit, illius sanctissimi panis cujus ille participabat participes esse potestis: si autem lavacrum vitæ contempnitis, nullatenus valetis percipere panem vitæ. At illi, Nolumus, inquit, fontem illum intrare, quia illo non est opus, nec illum volumus habere, & tamen refici volumus pane illo. Cumque dictus episcopus hoc sæpius eis negasset, & diligenter ab eo ad sacram baptismi essent ammoniti & prædicati, quod nullo modo fieri posset, ut absque sacrosancta purificatione quis sacrosanctæ oblationi communicet, ad ultimum furore commoti dixerunt, Si non vis assentire nobis in tam facili re quam petimus, ulterius nobiscum in ista provincia non manebis. Unde eum cum suis à regno *Estfaxia* expulerunt: qui

sic expulsus *Cancia* venit, quid in hiis agendum esset cum *Laurencio* archiepiscopo sancti *Augustini* successore, & *Iusto Roffensi* episcopo tractaturus; ubi *Ethelbaldus* rex *Cancia* infidelis, qui uxorem patris sui *Ethelberti* regis jam mortui duxerat, pro tunc regnavit, ut superius de ista materia inter reges *Cancia* invenire poteris satis plene. Sed postmodum non multo tempore transacto, dicti tres fratres ydolatræ qui dictum *Mellitum* episcopum præconem veritatis à se & episcopatu suo expulerant, & dæmonum cultibus serviebant, contra gentem *Gewiseorum* in prælium egressi, omnes simul cum sua milicia corruerunt. Quibus sic iusto Dei judicio interfectis, vulgus regni per eos ad scelus ydolatriæ exercitatum statim corrigi non valebat, nec postmodum ad fidem & caritatem quæ est in Christo *Ihesu*, sine novo prædicationis juvamine & sancti Spiritus spiramine revocari, quia *Mellitum* eorum episcopum nunquam postea *Londonienses* inter eos recipere voluerunt, ut superius inter reges *Cancia* tempore dicti regis *Ethelbaldi* propter seriem unius & alterius regni *Cancia* videlicet & *Estfaxia* processus continuandam, plene est notatum.

Dictis tribus fratribus idolatris ut præmittitur pereemptis, successit in regno *Estfaxia* rex *Sibertus*, cujus tempore ipse & orientales sui *Saxones*, qui olim, ut dictum est, *Mellitum* episcopum à se expulerant, ad fidem modo subsequenti iterum sunt conversi. Cum autem *Osmy* rex *Northumbria* fidelis ad istum *Sibertum* ut ad amicum suum veniret, & ab eo inter alia de fide prædicaretur, ipse *Sibertus* rex *Estfaxia* demum conversus à *Finiano* episcopo in vico *Ad murum* qui à mari orientali xij. distat miliaribus baptizatur. Et *Ceadda* à regno *Merca*, id est, à *Widdelengle* vocatus, super *Estfaxiam* episcopus factus est, qui maxime in civitate *Stanceastre*, quæ est in ripa *Penta* amnis, & in *Wilaburgh*, quæ est in ripa *Tamesis* baptizabat. Cum autem ille *Ceadda* episcopus cuidam consuli pro illicito conjugio omnem inhibuisset communionem, rex *Sibertus* hoc parvi pendens & contempnens cum eo pranduit. Revertensque post prandium rex de commisso dolens, veniam petendo ad pedes episcopi sibi cecidit obviantis. Quem jacentem episcopus iratus virga tangens eum prædixit in ipsa domo qua comederat moriturum; unde postea contigit, quod consul prædictus & frater ejus ipsum regem in ipsa domo ut episcopus sibi prædixerat necaverunt; qui se id fecisse dixerunt quia mitis & parcens hostibus nimis erat. Huic autem *Siberto* rex *Smythelyn*, à *Ceadda* *Estfaxia* episcopo in regno *Estanglia* in *Redlisham*, id est, marisco *Rondly* baptizatus, quem *Adelwoldus* rex *Estanglia* frater regis *Anne* de lavacro sancto cepit.

Circa idem tempus quidam *Adelwoldus* *Deirorum* rex filius *Osmaldi* eidem *Ceadda* episcopo apud *Lestingham* locum tribuit monasterii faciendi. Quo constructo, cum ille *Ceadda* tempore mortalitatis ab *Estfaxia* rediret, vitam ibi in Domino terminavit. Post *Smythelin* autem regem *Estfaxia* cum *Sighere* & *Sehby* ibi regnarent, *Sighere* & gens sua pro præfata mortalitate ad idola sunt reversi, tunc *Wolferus* rex *Merciorum* *Faruman* episcopum ad eos mittens ipsos ad fidem per eum feliciter

feliciter revocavit. Tempore istorum regum *Sig-
here & Sebbi*, *Theodorus* archiepiscopus *Dorover-
nia* sanctum *Erkenwaldum* *Londoniensem* episco-
pum ordinavit, cujus soror fuit beata *Ethelburga*
abbatissa de *Werkpyng*, cui abbatissæ successit *Hil-
delitha*, ad quam sanctus *Aldelinus* *Westaxonum*
episcopus scripsit librum de Virginitate. Rege au-
tem *Sighere* rebus humanis exempto, *Sebbi* rex
monachus apud sanctum *Paulum* *Londonia* factus
est. Quibus successerunt *Sigebardus* & *Sinefredus*,
& istis successit rex *Offa*, qui iter ad terram san-
ctam arripuit. Post istum *Offa* regem *Estsaxia*
sanctus *Edmundus* cognatus ejus de *Saxonia* veni-
ens, apud *Wury* in regem *Estanglia* coronatur, &
simul cum hoc per dictum regem *Offa* cognatum
suum regnum *Estsaxia* occupavit. Et quia regnum
Estanglia variis modis per diversa tempora di-
versis regnis subiectum erat, quia nunc reges
Westsaxia, nunc reges *Cantia* illud in dominio te-
nebant, & nunc alicui, nunc aliquibus illud dabant,
ita quod aliquando unus rex erat ibi, aliquando
multi reguli, iste sanctus *Edmundus* sub rege *West-
saxia* ibidem regnavit; De cujus persecutione &
morte, imo verius martirio, inferius post istum tra-
ctatum de divisione regnorum plenius dicitur.

*Modo sequitur de conversione Orienta-
lium Anglorum.*

Regnum autem *Estanglia* sive *Estanglorum*,
id est, *Orientalium Anglorum*, post regnum
Cantia & ante regnum *Westsaxia* incepit
ab *Uffa* rege, cui successit rex *Ticulus*.
Isti duo non fuerunt multum potentes; quibus suc-
cessit potentior aliis rex, rex *Redwaldus*. *Redwaldo*
vero defuncto filius suus *Erpwaldus* in regno *Est-
anglia* successit. Qui hortatu *Edrini* regis *Nor-
thumbria* sibi amicissimi fidem suscepit. Et qui-
dem pater ejus *Redwaldus* jamdudum fidem in
Cancia susceperat, sed frustra: Nam rediens do-
mum à quibusdam perversis & uxore sua seductus
altare Christi & dæmonis in uno & eodem phano
habebat, quod rex ejusdem provinciae *Atelwolf*,
qui venerabilis *Beda* ætate fuit, usque ad suum
tempus perdurasse testatur: utcumque *Erpwaldus* rex
fidelis non multo tempore postquam credidit à
quodam viro gentili *Gilberto* nomine est occisus.
Erpwaldo vero rege *Estanglia*, ut dictum est, oc-
ciso, successit ei in regno eodem rex *Sigebertus*
frater ejus Christianissimus, qui per *Felicem* epi-
scopum conversus cæteros cum eodem fecit in Do-
mino Christianos. Quem quidem *Felicem* de *Bur-
gundia* ortum illuc *Honorius Dorovernensis* archi-
episcopus, qui *Iusto* archiepiscopo successit, causa
miserat prædicandi. Tamen dicitur secundum quos-
dam quod iste rex *Sigebertus* in *Gallia* exulans pro-
vincia, tempore dicti regis *Redwaldi* fuerat bapti-
satus. Qui postmodum in *Angliam* rediens & rex
factus, ut in *Gallia* viderat, scholas *Felice* episcopo
se juvante instituit. Ad quem sanctus *Furceus* de
Hibernia veniens, & sibi & genti suæ prædicans, ab
eo nobiliter est susceptus. De isto *Furceo*, *Beda*
libro tercio de historia *Anglorum* istam subsequen-
tem narrationem valde utilem sic enarrat.

Furceus verbo & facto præclarus de corpore edu-
ctus, vidit non solum majora beatorum gaudia, sed
contra sanctos viros spirituum malignorum maxi-

ma certamina, quibus crebris accusationibus iter
cœleste sibi præcludere contendebant, nec quic-
quam proficiebant angelis protegentibus ipsum bo-
nis. Et cum in altum esset elevatus, jussus est ab an-
gelis qui eum ducebant respicere deorsum in mun-
dum. At ille oculos ad inferiora deflectens, vidit quasi
vallem tenebrosam subtus se in imo positam, & qua-
tuor ignes in aere non multo abinvicem distantes.
Et cum quævisset ab angelis ipsum ducentibus qui
essent illi ignes, responsum accepit, quod hii ignes mun-
dum essent consumpturi; & dixit, Unum ignem esse
mendacii, quia tanquam mendaces non implemus quæ
in baptismo promissimus abrenunciare, viz. *sathanæ* &
omnibus operibus ejus. Alterum vero ignem *cupidi-
tatis*, cum divitias mundi præponimus cœlestium a-
mori. Tercium *dissensionis*, cum animos proximorum
eciam in supervacuis rebus offendere non formida-
mus. Quartum *impietatis*, cum inferiores spoliare
& eis fraudem facere pro nichilo ducimus. Cre-
scentes vero paulatim illi quatuor ignes usque ad
invicem se extenderunt atque coadunati sunt in
immensam flammam. Cumque appropinquasset,
pertimescens ille dixit angelo. Domine, ecce ignis
michi appropinquat. At ille, Quod non incendiisti
non ardebit in te, nam etsi terribilis ac grandis vi-
detur esse iste ignis, tamen juxta merita operum
singulos examinat, quia uniuscujusque cupiditas in
hoc igne ardebit. Sicut quis enim in corpore ardet
per illicitam voluptatem, ita solutus corpore arde-
bit per debitam pœnam. Tunc vidit unum de tri-
bus angelis qui eum ducebant, præcedentem, ignis
flammam dividere, & duos ab utroque latere cir-
cumvolantes ab ignium se periculo defendere. Vi-
dit eciam dæmones per ignem volantes incendia bel-
lorum contra justos struere. Sequuntur autem ad-
versus ipsum accusationes malignorum spirituum,
defensionesque spirituum bonorum. Copiosior au-
tem visio cœlestium agminum, sed eciam sanctorum
virorum de sua vocatione quos olim gradu sacerdo-
tum non ignobiliter potitos fama jam vigilante
compererat, à quibus non pauca, quæ vel ei vel
omnibus qui audire vellent multum salutaria essent,
audivi. Qui cum verba finissent, & cum angelicis
spiritibus ipsi quoque ad cœlos redissent, remanse-
runt cum beato *Furceo* præfati tres angeli qui eum
ad corpus referrent. Cumque præfato igni maximo
apropinquarent, divisit quidam angelus sicut prius
flammam ignis. Sed vir Dei *Furceus* ubi ad pa-
tefactum usque ad januam inter flammis pervenit,
arripientes immundi spiritus unum de eis quos in
igne torrebant, in eum ipsumque jactaverunt, & con-
tingentes humerum maxillamque ejus accenderunt,
cognovitque hominem, & quod vestimentum ejus
morientis acceperat, tunc ad memoriam reduxit.
Quem angelus statim apprehendens in ignem reje-
cit. Dicebatque hostis malignus, Nolite repellere
quæ ante recepisti, nam sicut bona illius peccatoris
suscepisti, ita de pœnis ejus particeps esse debes.
Cui angelus, Non propter avaritiam sed propter
animam ejus salvandam suscepit. Cessavitque ignis,
& conversus ad eum angelus, Quod, inquit, incen-
disti, hoc arsit in te. Si enim in peccatis hujus
mortui pecuniam non accepisses pœna ejus in te non
arderet; & plura locutus est, Et quid erga salutem
eorum qui ad mortem eorum pœnitent esset agen-
dum salubri sermone docebat. Qui præfatus vir
Dei *Furceus* postea in corpore restitutus omni tem-

pore vitæ suæ signum incendii quod in anima pertulit visibile cunctis in humeris & in maxilla portavit; mirumque in modum quod anima in occulto passa sit, caro palam præmonstrabat.

Dictus autem rex *Sigebertus* tantum Deo adhæsit, ut regno *Egnice* cognato suo commendato, monasterium intraret, & tonsuram acciperet monachorum. Qui postmodum per multos annos contra *Pendam* regem *Merciorum* exire coactus, non nisi virgam manu in prælio habebat; ubi cum dicto rege *Egnice* cognato suo & exercitu suo est occisus. *Felix* autem episcopus *Estanglorum* prædicator sedem episcopalem primus apud *Dimmok*, ponens villam ex nomine suo *Felixstowe*, id est, *Felstowe* vocavit; ubi cum xvij. annis sedisset, in pace ibidem in Domino requievit. Et dicitur secundum quosdam quod iste sanctus *Felix* usque *Saham* translatus fuit, & demum postea usque *Rameseye* deferretur, ubi inter sanctos Dei solempniter veneratur. Et memorandum quod apud *Dimmok* sive *Felixstowe* xiiij. episcopi sederunt. Deinde sede usque *Eltham* translata ibi duodecim episcopi sederunt. Postmodum translata fuit sedes usque *Thetfordiam* ubi tres episcopi sederunt. Et demum *Herbertus* episcopus sedem transtulit usque *Normicum*, ubi à dicto *Herberto* usque ad dominum *Johannem* de *Cly* episcopum, duodecim episcopi sederunt.

Post reges *Sigebertum* & *Egnice* cognatum suum, ut dictum est peremptos, successit in regno *Estanglie* *Anna* filius *Egnice*: vir quidem bonus & bonæ sobolis pater. Nam iste *Anna* nobiles & sanctas habuit filias, sanctam videlicet *Edelburgam*, quam cum filia uxoris suæ *Secrid* ad monasterium de *Wugg* Deo serviendam destinavit, ubi dicta *Edelburga* merito virtutum *Brugensis* abbatissa facta est, & ibi in Domino quiescit. Aliam etiam habuit filiam, sanctam videlicet *Sexburgam* quam Christianissimo regi *Cancie* *Ercomberto* nobilissime maritalavit, de qua superius inter reges *Cancie* plenius est notatum. Terciam etiam habuit filiam, sanctam scilicet *Etheldredam*, cujus laudes *Beda* veracissimus historiographus descripsit. Quæ cum puellares jam annos laudibilis vitæ processu transgisset, & fama volitante tam animi ejus sanctitudo quam corporis pulcritudo longe lateque celebris existeret, à *Tonberto* principe australium *Girviorum* in conjugii consortium postulatur. Quod illa perhorrens, diu recusat, diu denegat, utpote quæ in virginali pulcritudine cursum præsentis vitæ implere optabat. Sed parentum auctoritas vincit, immo verius ejus animi sententiam divina mutavit providentia, quæ eam præsciebat ex matrimonii sarcina gloriosiori castitatis laurea coronandam. Desponsatur itaque licet invita, & conjugali copulæ alligatur. Quo facto, permanet virgo sub memorato sponso post modicum temporis desponsationis ejus defuncto. Postea datur ad conjugium unamini voluntate parentum *Effrido* regi *Northambimbrorum*, cujus conforcio duodenis annis usa, perpetuæ tamen virginitatis integritate mansit gloriosa. De cujus vitæ sanctitate & glorioso fine plenius inter reges *Northumbrie* inferius dicitur. Harum etiam soror secundum quosdam fuit sancta *Withburga* quæ apud *Derham* in *Northesfolchia* per longum tempus in ecclesia jacuit tumulata. Sed postea regnante glorioso rege *Edgaro* *Brithnotus* primus abbas monasterii *Eliensis* de consensu ejusdem regis, & insti-

gatione ac consilio beati *Ethelwoldi*, tunc temporis *Wintoniensis* ecclesiæ episcopi, illam virgineam glebam sanctæ *Withburgæ* integram & incorruptam repertam clamculo ab ecclesia de *Derham* cum suis hominibus & ministris ad hoc ibi adductis sub noctis silentio, populo illius loci ignorante, cum tumba abstulit qua jacebat, & tumbam precioso corpore infra illam contento vehiculo præparato impositam armatorum cuneis hinc inde munivit, & sic viginti miliariis terrestri via decursis, usque ad fluvium in villa quæ dicitur *Branduna*, cum illo cœlesti thesauro prospere pervenit, ubi navem cum preciosa præda dictus abbas & sui ingressi, remis & armamentis navalibus incumbunt. Et licet post modicum intervallum *Derhamenses* veritate rei gestæ deprehensa, illos cum multitudine armatorum velociter insequentes ripas dicti fluvii hinc inde occupabant, & in abbatem & suos obprobria & tela jaciebant, Dei tamen adjutorio & virginis favore illæsi ab illis evadunt. Applicantes itaque ad insulam quæ dicitur *Udbythseye*, gloriosum virginis corpus vehiculo simul cum tumba impositum ad *Eliense* monasterium, occurrente & applaudente ejusdem loci tam clero quam populo, monachis quoque obviam præcedentibus & festive canentibus deportarunt, ac ibidem cum veneratione qua decuit collocarunt. Dicitur etiam quod istarum sororum frater fuit sanctus *Ironimus*, qui apud sanctum *Edmundum* veneratur. Et cum iste *Anna* rex *Estanglie* per x. annos regnasset, à perfido *Penda* rege *Merciorum* qui patrem suum, ut dictum est, prius occiderat, est peremptus.

Post regem *Annam*, *Adelherus* frater suus in regno *Estanglie* successit, qui in bello, cujus auctor ipse fuit, contra *Oswinum* regem *Northumbrie* cum perfido *Penda* fratris sui *Anna* peremptore existens, cum suis militibus est occisus. Cui *Athelwoldus*, *Athelwulfus*, *Alfwoldus*, *Berna*, & *Adelredo* reges in regno *Estanglie* successive regnaverunt. *Adelredo* autem ultimo dictorum regum *Estanglie* defuncto, *Ethelbertus* filius ejus unicus & hæres à studio literarum subito ad curas terrarum raptus, cum omnium voto unanimique desiderio in regni solum sublimatur. Iste rex *Ethelbertus* hæc & hujusmodi Scripturæ testimonia secum recolligens, *Quanto major es humilia te: In omnibus humiliamini sub potenti manu Dei: Qui se humiliat exaltabitur*: Et illud ex beatæ virginis cantico, *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles*: humilitatem in corde suo specialiter & præcipue radicavit, & eam quasi cæterarum virtutum fundamentum in se locavit. Præterea recolens & ratione nominis attendens, quod à regendo rex dicitur, eo quod se primum, deinde populum sibi subditum regere debeat; pius itaque rex, clemens, & misericors pupillo & orphano calumpniam fieri, & sanguinem innocentem effundi non permittens, in dubiis absolvere quam condemnare pronior longe fuit. In certis autem & sententia danipnatis semper pœnam mitigare paratus, dolens plurimum quociens dolorem vel pœnam cuiquam inferre rigore justitiæ tenebatur: gaudens econtra nec mediocriter exultans quociens præmia conferre & beneficia spargere potuisset. Accedentes autem ad eum ad regiam dignitatem jam elevatum tam proceres regni sui quam prælati, super uxore ducenda regi-

regiaque prole fuscitanda ipsum primum in privato, deinde palam & publice convenerunt.

Ipse vero qui à pueritia fixum in animo radicatumque habuerat virginitatem corporis sui Deo dedicare, fructumque centesimum expectare, quantum & quamdiu potuit renuit omnino, distulit & recusavit. Legerat etiam, & tam ex Ethicis quam Theologiae paginis notum habuerat, matrimoniorum quanta sunt onera. Legerat insuper fatuarum mulierum inercias, deformium fastidia, formosarum & generosarum fastus & superbias, adulteria, plerumque prolem incertam, vel evidenter alienam, & inter secreta thori & thalami domesticas amaritudines, molestias, & anxietates, iras, rixas, zelotropias graves & suspiciones. Legerat hæc, inquam, & ex hiis collegerat pectora quidem in quibus hæc regnant parum habere pacis, plurimum autem perturbationis. Porro invalescentibus tandem eorum insultibus, quoniam oportune instabant & importune, sciens quia contra omnes sapere quasi desipere est, sciens etiam illud, *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis*: quanquam vix & invitus eorum denique voluntatibus se obtemperandum duxit & decrevit, timens tamen; hæc ratio eum præcipue induxerat ad consensum, quod si regnum ob ejus defectum aliquando forte hærede careret, hostiles ea occasione incursus, excidium pariter & exterminium pati posset. Accedens ad eum denique Comes *Oswaldus* qui inter consiliarios ipsius ei fide & familiaritate fuit præcipuus, eumque super *Offa Merciorum* regis, viri in occidentalibus insulæ finibus magnifici, filia unica atque legitima ducenda cum instantia magna secreto convenit. Ipse vero quamquam invitus ad hujusmodi consilia declinans respondit, Se cum matre sua adhuc superstitè regnique proceribus inde in brevi consilium habiturum. Quibus ad diem certum convocatis, omnium fere assensus *Oswaldi* consilio concordavit. Mater sola, vel quia filiarum attentius quam filiorum matres conjugia maturare solent, vel potius mente præfaga malorum, illud penitus dissuadebat. *Ethelbertus* autem vir bonus & justus, ne muliebri consilio terræ suæ primatibus pertinaciter resistere videretur, obtemperaturum eorum voluntatibus se concessit.

Missa autem mane devote ut assolet & diligenter audita, gratiaque sancti Spiritus invocata, cum magno comitatu regioque sicut decuit apparatu iter arripuit indilate. Sed cum equum suum ascendere debuisset, terra sub pedibus ejus cum astantium omnium plurima admiratione & terrore, quasi terræ motu facto tremuit aliquandiu, & concussa quievit. Ipse vero jactans in Domino curam suam, ei que revelans viam suam qui non dereliquit sperantes in se, inmotus omnino & interritus iter aggredi minime formidavit. Et cum aliquantulum processisset, sole obscurato tantæ & tam atræ tenebræ itinerantes subito operuerunt, ut neque seipsos adinvicem, neque viam ullam jam videre valuissent, donec piis sancti regis *Ethelberti* precibus & devotis orationibus radii solares sunt restituti. Clamabat enim ad Dominum, & ad terram prostratus humiliter dicebat. *Notum fac michi Domine viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam.* Nec mirum si signa quæ in morte Christi apparuerunt, ante mortem hujus membri Christi ejusdemque dilecti tandem præfagientia contigerunt. Terra

quippe quasi scelus abhorrens quod jam iminebat, mota est: sol autem obscurans, tanquam ne videret faciem avertit. Vel terræ motus ille terræ regnique commotionem & desolationem quæ ab ortu *Ethelberti*, multis annorum curriculum sub regulis & tyrannis usque ad regis *Edmundi* tempora duravit, aperte potuit significare. Sol vero lucem subtrahens ipsum ab hac luce in proximo subtrahendum manifesto indicio declaravit. Cum itaque longius iter agendo ad vicum in *Merciorum* regno qui *Villa australis* ab incolis vocabatur jam pervenisset, die ad vesperam vergente ibidem pernoctare statuens, in loco campestri tentoria figi jussit. Præmiserat autem viros discretos atque disertos cum regis donariis & exenniis, quæ et regem dare regemque recipere cum honore deceret, adventum ejus causamque sui adventus *Offæ* regi nunciantes.

Eadem vero nocte cum membra fatigata labore sopori dedisset, visiones terribiles valde vidit; videbatur enim eum videre totum aulæ suæ regie fastigium à summo deorsum culmine corruere, cornuaque thalami sui in quo quiescere solebat, tam tecto quam parietibus subito lapsu in terram cadendo coëminui; et alia quædam non minus horrenda vidit, quæ Comes *Oswaldus* sibi à rege relata consolandi et obsequendi gratia interpretari benignius satagebat. Ipse vero tacite cuncta considerans, et intrepidè se et suam causam ex toto Deo commisit. In crastino vero reversis ad eum nunciis tam propriis quam ab *Offa* rege transmissis, qui ei veniendi securitatem cum gratia regis et benevolentia reportabant. Præmissis itaque primo rediis, deinde clitellariis, et sarcinis, et saginariis multis, cum servantium tam peditum scilicet quam equitum turbis, ipse militum agmine pulcherrimo septus, competenti est ordine subsequutus. Post longos itaque viæ labores cum ad curiam *Offæ* rex *Ethelbertus* perveniret, famâ tanti adventus divulgata, virgo *Althrida* *Offæ* regis filia, ab alto per fenestram solario regem *Ethelbertum* juvenem januas intrantem, et milites suos cœpit diligentet more muliebri eo quo intrabant ordine intueri. Quo facto, ad matrem puellâ reversa juvenis formam, juventutis elegantiam, proceres illustres, milites insignes, comitatum et apparatus incomparabilem, et visa omnia, et forsâ visis majora sibi referre inchoabat. Quibus auditis, animoque diutius anxie revolutis regina muliebri plena tam hastutia quam malicia regem *Offam* virum suum eadem nocte per hujusmodi verba convenit.

“Maturo tibi rex in hoc articulo et valde maturando opus est consilio. Nosti quod orientali-
“um *Anglorum* tyranni *Merciorum* populis ab
“antiquo imperare desiderant. Nosti antiquas
“gentium inimicitias et mutuas plerumque regno-
“rum subjectiones: fallor si non juvenem istum plus
“ambitus quam amor huc adduxit, sub uxoris nam-
“que ducendæ prætextu & palliatæ amicitie co-
“lore captata tuæ senectutis occasione callidus in
“hos fines explorator & expugnator advenit. Non
“itaque ducendi sed seducendi causa hospes acces-
“sit, nec hospitis cum tanta militum & armato-
“rum copia, sed verius hostis ymaginem ille gerit.
“Sed esto quod filiam nostram duxerit, & hac præ-
“cipue causa in partes istas advenierit, tunc jure
“quodam successionis & hæreditatis quæ jam ipsum
“quasi cum hærede contingeret, in mortem tuam
“cotidie

"cotidie anelaret, totumque sibi quod in pace
 "nunc possides jugiter appetere, & modis omni-
 "bus adquirere non cessaret. Flagellum itaque
 "tibi rex fabricas & flagitium paras, si talem tibi
 "constituas successorem: nichil aliud namque re-
 "stat si hunc tibi generum ordinaveris, nisi ut re-
 "gni tui vitæque pericula non evites, vel saltem
 "sub tanto insidiatore & successore timide & tre-
 "pide de cætero regnabis; & orientalis illa servi-
 "tus per te, quod absit, in hos fines liberos indu-
 "cetur. Porro si repulsam passus & offensus abce-
 "dat, non minus periculum proculdubio rex evites,
 "terrarum namque vestrarum aditus & exitus
 "jam novit, exploratore non indigens alieno;
 "ætatis tuæ defectum & infirma nostra considera-
 "vit, occasionem confusionis & repulsæ præstendit,
 "bellumque vobis statim indicet, & ad extermi-
 "nium vestrum sive mortem accelerabit. In has
 "itaque perplexitates adventus hujus hospitis nos
 "induxit, unde necesse est, ut vel tua per ipsum in
 "brevis destructio accedat, vel per te ejus matura
 "peremptio ordinetur. Finitoque reginæ sermone,
 "post longa suspiria rex tandem in hæc verba
 "prorupit. "Angustias undique graves tua nobis
 "ratio regina depingit, ex qua video quidem &
 "evidenter intelligo, quod hinc nobis periculum, in-
 "de turpitudine similiter versatur.

Cumque demum de morte regis *Ethelberti* ad
 suggestionem reginæ tractaretur, advocatis ad con-
 silium proceribus paucis & privatis, ac muliebri
 industria ad favorem prius allectis, omnes in sen-
 tentiam mortis viri innocui consenserunt, dum ta-
 men illud procul à militaribus ejusdem turbis se-
 cretoque & sine tumultu fieri posset. Profiliens
 ergo in medium vir sanguinis ad scelus omne para-
 tus cui nomen *Gwymbertus*, qui ob familiaritatem
 olim in domo patris sui cui ministrabat cum ipso
 juvene contractam, se melius alio facinus illud posse
 promissit effectui mancipare. Qui mercede statim
 constituta pecuniaque suscepta, hospicium regis
Ethelberti fraudulenter adivit, monens & consu-
 lens ei, ac ex parte regis denuncians, quatinus ad
 ipsum ilico privatus & absque militari strepitu
 negotium pro quo venerat ad votum expediturus
 adveniat, regis enim infirmitas ac debilitas, sicut
 in dolo asserebat, tumultus & turbas hominum re-
 cusabat. Juvenis autem *Ethelbertus* rex quia ni-
 chilo pravitatis unquam excogitaverat vel expleve-
 rat, nichil hinc penitus pravi suspicando, fidem di-
 ctis adhibuit, gladioque suo solum accinctus, pro-
 ditorem prævium innocens omnino & immaculatus,
 hostia licetorem, victima carnificem, agnus lupum
 ad regis usque palacium mortisque suæ locum sub
 nocturno silentio est secutus. Venientibus igitur il-
 lis ad divortium tanto sceleri magis idoneum & ad
 hoc provisum, exilientibus *Gwymberti* complicibus,
Ethelbertus rex capitur & ligatur, eique nomen Do-
 mini jugiter invocanti spiritumque suum in manus
 Dei commendanti, sui que ipsius extracto gladio ca-
 put *Gwymbertus* crudeliter amputavit, & illud
 cruore perfusum regi & reginæ ilico præstavit;
 A vita itaque istius seculi raptus est *Ethelbertus*,
 ne malignitas intellectum ejus bonum mutaret, &
 fictio animam ejus deciperet. Raptus est, inquam,
 ne centesimi fructus gloria & virginittatis honore,
 quam semper appetiit, ullo mundi contagio frau-
 daretur. Et sicut quædam aliæ referuntur historiae

in juvenem regem *Ethelbertum* forma insignem pe-
 tulantes oculos incesta regina uxor *Offæ* conjecit,
 quem quia nullatenus ad consensum inclinare va-
 luit, tanquam uxor *Putefar* secunda, *Josephum* al-
 terum in *Ethelberto* reperiens, quasi vipera aculeis
 exagitata totum virus evomuit in vindictam; sicque
 mater filia invidens, & propter repulsam tanti viri
 quasi confusa plurimum erubescens, vitam viri san-
 cti morte crudeli muliebri malicia statuit terminare.
 Quoniam sicut in Ecclesiastico legitur, *Non est ca-
 put nequius super caput colubri, & non est ira su-
 per iram mulieris.* Et in eodem, *Brevis est mali-
 cia hominis super maliciam mulieris.* Passus est
 igitur sanctus rex *Ethelbertus* virgo simul & mar-
 tir, palmam victoriosus utramque reportans,
 xiiij. kalend. Junii; cujus meritis & precibus De-
 us in diversis *Angliæ* partibus miracula multa &
 varia operatur.

Audito igitur principis casu tam inopinato, *Al-
 thrida* virgine revelante, militibus *Ethelberti* regis
 ad propria reversis, eadem virgo prophetico spiritu
 repleta matri quasi divina comminatione futura
 prædixit. Et primo de filio suo *Egfrido* per trien-
 nium non victuro regnoque ipsius non stabiliendo.
 De ipsa etiam regina turpi morte in brevi mori-
 tura, & ultra tres menses non victura, & ante mor-
 tem suam demonibus arripienda, & linguam suam
 dentibus propriis corrodenda. Quæ omnia sicut
 prædicta fuerant postea evenerunt. Virgo igitur
Althrida quæ & secundum quosdam dicitur *Al-
 frida*, castitatem corporis sui Deo devovens, ad pa-
 lustres *Croylandiæ* tanquam ad heremum curavit
 finaliter se transferre, ubi contemplationi penitus &
 devotioni dedita, talari tunica induta, in omni sancti-
 tate vitæ permansit, eligens magis abjecta esse in
 domo Domini, quam habitare in tabernaculis pec-
 catorum. Amputato igitur sancti regis *Ethelberti*
 capite, corpus efferri cum capite rex *Offa* præce-
 pit, & in ripa fluminis in comitatu *Herefordiæ*
 quod *Luggo* dicitur, occulte sine scitu hominum
 sepeliri. Cum igitur ministri corpus feretro impo-
 suissent, tantæ levitatis inventum est, ut levitatem
 ipsam magno pro miraculo ferendique facilitatem
 impii quoque satellites habuissent. Et cum ad lo-
 cum destinatum pervenissent, corpus cum capite juxta
 regis *Offæ* edictum ignobili sepulturæ & tanto viro
 indebitæ tradiderunt. Sed quia non fuit Dei vo-
 luntas ut tam sanctum corpus ibi occultaretur, co-
 lumpna lucis sole splendidior eadem nocte ab ejus
 sepulcro in cælum usque protendebatur, quam scin-
 tillæ & radii chruscantes velut omnia in girum de-
 vorantur sequebantur. Tercia vero nocte beatus rex
Ethelbertus nobili cuidam & prædiviti viro *Brith-
 frido* nomine in lecto quiescenti apparuit, præcipi-
 ens ei ut corpus effossum ad locum qui *Stratus
 waye* dicebatur efferret, & juxta monasterium eo-
 dem loco situm illud recondere cum honore, &
 traderet sepulturæ, nomenque suum & mortis cau-
 sam eidem exponens.

Experrectus autem à somno ut oculos vir ille
 apparuit, totam cælesti lumine domum conspexit
 illustratam, virumque sanctum qui ei apparuerat
 cum toto jubaris splendore disparuisse. Hiis autem
 visis & auditis, surgens *Brithfridus* à cubiculo, non
 mediocri gavisus lætitia, multiplices divinæ majes-
 tati quod ipsum tanta visione lustrasset gratias in-
 timo corde fudit, adjunctoque sibi socio particeps
 laboris

laboris & præmii viroque probò cui nomen *Egmun-*
us, ad locum pariter ipsi accesserunt, effossumque
 corpus propriis decenter manibus ablutum & sindo-
 ne regali postindutum, in quodam curriculo extule-
 runt. Quo factò, cum de corpore regio læti pluri-
 mum & exhilarati fuissent, pro capite tamen non-
 dum invento mœstitiâ non minimam habuerunt.
 Sed fusis ad Dominum communiter orationibus, ca-
 put non procul à corpore ubi non sperabatur Deo
 revelante inventum est, & statim ad corpus in fere-
 tro collocatum. Cumque feretrum versus locum de-
 stinatum prosequerentur, contigit ut ad caput à re-
 da in terram forte dilapsum, quidam per undecim
 annos oculorum orbatus officio obiter offenderet, &
 statim desiderati luminis gaudium recuperaret. Qui
 confestim caput erigens, deoque & sancto *Ethelber-*
to elata voce gratias agens, currum euestigio secutus
 est. Et cum aliquantulum processisset, ad *Brithfri-*
dum & *Egmundum* qui fatigati itinere parumper re-
 pausabant, gratulanter accessit, caputque ab ipsis
 perditum & ab eo miraculose repertum eisdem re-
 stituens, rem gestam & luminis gratiam per egregii
 martiris merita recuperatam ipsis exposuit lætabun-
 dus. Quibus auditis, *Brithfridus* & *Egmundus*
 maximo repleti gaudio deum, qui tam mirabilis est
 in sanctis suis & magnus in omnibus operibus suis,
 glorificare non cessarunt. Et sic procedentes usque
 ad locum præsignatum ibidem corpus sanctissimum
 honorifice sepelierunt, in loco videlicet qui tunc An-
 glisce *Fernelega*, Latine interpretatum *salus filicis*
 dicebatur, nostris vero temporibus à comprovinciali-
 bus *Herefordia* nuncupatur.

Et *Affer* Historicus veraxque relator gestorum re-
 gis *Alfredi* dicit, quod crescentibus circa martiris
 sepulcra loca virtutum & prodigiorum signis, rex
Offa duos episcopos quibus præcipuam fidem habe-
 bat, ad investigandum istorum eventuum certitudi-
 nem *Fernelegam*, quæ nunc *Herefordia* dicitur, de-
 stinavit. Contigit autem tunc quendam potentem
 virum & magnificum, qui finibus *Lidburie* borialis
 & montis *Gumeri*, & aliis partium illarum terris
 amplissimis dominabatur, ad locum eundem eadem
 hora causa recuperandæ sanitatis de quadam passio-
 ne qua vexabatur per merita martiris advenisse: pa-
 tiebatur enim continuam capitis concussionem; unde
 & ab eventu ejusdem passionis super eum sortitus ag-
 nomen *Egwinus quatiens caput* vocabatur. Qui
 cum nocte eadem ad sepulcrum sancti regis *Ethel-*
berti vigiliis & obsecrationibus devote & humiliter
 deserviret, demum divina dispositione demisso capi-
 te parumper obdormivit. Sed à sompno post pusil-
 lum experrectus & undique circumspiciens, quæsit
 à suis ubi esset ille bonus vir qui caput ei tam libera-
 liter in gremio sustinuerat dormienti. Cum autem
 responsum accepisset quod neminem vidissent, & sa-
 nitatem se recepisse sentiebat, quia post dormitio-
 nem illam caput suum quiete & absque motu quoli-
 bet enormi jam regebat, statim exurgens Deo &
 martiri *Ethelberto* *Lidburiam* borialem cum omni-
 bus integre pertinentiis suis laudabili munificentia
 largitus est, dicens. Quia rem sub cælo quam magis
 desiderabam, sanitatem scilicet, contulit michi martir
 insignis, re à me ideo quam in terris plus dilexi, *Lid-*
buria videlicet, dignus est imperpetuum remunerari.
 Hæc autem prima terrarum omnium, ut asserunt, fuit
 quæ beato *Ethelberto* collata fuerunt. Rex autem
Offa de hijs & aliis virtutibus & prodigijs multis

jani certus, superbiam suam ad tantam humilitatem
 & pœnitentiam reduxit, quod decimam partem om-
 nium rerum suarum ecclesiæ sanctæ dedit, & ut fertur
 aliorum fidelium exemplo provocatus terras pluri-
 mas circa *Herefordiam* martiri contulit, quas & ec-
 clesia *Herefordensis* usque in hodiernum diem tenet.
 Monasterium quoque sancti *Albani* & alia quæ-
 dam egregia fertur per *Angliam* fundasse cœnobîa &
 ditasse. Et sic demum *Romam* profectus & Apo-
 stolorum limina devore veneratus, multisque ibidem
 ecclesiæ consilio causa pœnitentiæ egregie gestis, ad
 vitæ correctionem condignamque compunctionem
 gratia cooperante signis & miraculis extitit provoca-
 tus: nam, ut dicitur communiter, illum centum qui
Romæ pœny sive *Petrespeny* vocatur, Deo & beato
Petro & Domino papæ qui tunc fuerat & successoribus
 suis primo contulit pro perpetuo atque dedit.

Quo defuncto, *Egfridus* filius suus vix per an-
 num & centum quadraginta dies pro patre regna-
 vit, & sic completum est quod prophetice virgo *Al-*
thrida sive *Alfrida* prædixerat, quod post necem
 martiris *Ethelberti* tribus nequaquam annis *Merc-*
ciorum populis imperaret. Hijs & hujuscemodi sig-
 nis beatus *Ethelbertus* de die in diem magis innotu-
 it, quousque *Merciorum* rex *Milefridus* sanctita-
 tem viri Dei fama vulgante cognovit. Qui & quem-
 dam episcopum suum virum simplicem & sanctum,
 de cujus diligentia plurimum confidebat, ad lo-
 cum destinavit, jubens de morte martiris & causa, ac
 de miraculis & signis ibidem, meritis ejusdem à
 Deo declaratis diligens ei scrutinium facere, rerum-
 que gestarum prudenti indagine certitudinem repor-
 tare. Quo factò, regis innocentis interitum quem
 didicit magnaliaque Dei multa, nec solum ea quæ
 audivit, verum & illa quæ ibidem oculis conspexit,
 suo Principi nunciavit. *Milefridus* igitur rex hijs
 auditis, quamquam in remotis regni sui partibus tunc
 temporis ageret, transmissa ad locum eundem pecu-
 nia multa, ecclesiam egregiam lapidea structura ad
 laudem & honorem beati martiris à fundamentis in-
 cepit, & pia devotione Domino auxiliante perfecit, &
 in eodem loco primus regum omnium episcopum con-
 stituens, eandem ecclesiam cathedrali dignitate sub-
 limavit, quam terris plurimis & prædijs amplis, pallijs
 oloericis & ornamentis egregijs regia quoad vixit
 munificentia ditare quidem non cessavit.

Post sanctum *Ethelbertum* martiri laureo in flo-
 re juventutis suæ ut dictum est coronatum, reg-
 num *Estanglia* per aliquot annos cum commotione
 & desolatione, sub regulis & tyrannis usque ad ad-
 ventum sancti *Edmundi* regis turbatum duravit,
 quia illud regnum nunc reges *Westsaxie*, nunc reges
Cancie in dominio tenebant, nunc alicui vel aliqui-
 bus illud dabant, unde aliquando unus rex ibi erat,
 aliquando multi reguli, ultimus tamen *Anglorum*
 sanctus *Edmundus* sub rege *Westsaxie* ibidem regi-
 navit, qui de Saxonia veniens apud *Wurp* in regem
Estanglia coronatur, de cujus persecutione & morte
 sive martirio multa post divisionem regnorum restant
 inferius dicenda. Quo interfecto, *Godrim Dacus*
 ibidem regnavit. Postea *Daci* regnum minutum par-
 titi sunt, fuitque sub eis usque dum regi *Edwardo*
 pro maxima parte subjectum erat, & sic demum
 illud regnum *Estanglia* dominio *Westsaxie* contin-
 gebat.

Regnum occidentalium *Saxonum* five *West-saxonum*. *Westfaxia*, quod antiquitus *Gemisse* five regnum *Gemiseorum* vocabatur, incepit à rege *Sardic*, cui successit rex *Henricus*, cui *Kemelinus*, cui *Ceolricus*, cui *Kenwolfus*, cui rex *Kenglis* successit. Cujus tempore ecce fama suavissimæ opinionis sancti *Birini* presbyteri de civitate *Romana* nati ad aures *Honorii* summi pontificis usque pervenit, qui ipsum *Birinum* ad se vocatum qualem fama audierat, talem, imo meliorem reperiens, per *Asterium* qui tunc sibi ad eorum *Genuensem* episcopum, eum ad episcopatus egressum officium sine mora. Tunc beato *Birino* honorifice sublimato, venerandus papa *Honorius* antedictus mandatum dat, ut sibi *Britanniam* quæ adhuc maxima ex parte paganis involvebatur erroribus provinciam legat, quam verbo fidei & vitæ exemplo confirmet. Qui benedictione accepta mandatum implere festinans, decursis multarum terrarum spaciis pervenit ad mare, ubi navem ascensurus divina celebrat misteria pro se suisque offerens Deo pia libamina hostiæ salutaris. Urgente & instante navigationis articulo navem ascendit; tolluntur arma, ventus insurgit, navis unda tumultante succurritur. Dederat siquidem prædictus papa *Honorius* beato *Birino* pallulam super quam corpus Christi consecrabat, corpusque Dominicum in eadem involutum; quod collo suspensum semper secum portabat, inter sacrandum super sanctum altare ponere consueverat. Sedato itaque tanto tanti apparatus tumultu reminiscitur beatus *Birinus* se quod carius sibi erat amisisse, & in littore unde ascenderat tumultu præpeditum prædictam pallulam reliquisse. Quid multa? fide armatus in mare descendit, & Deo duce per mare quasi per aridam securus incedit. Compos voti & accepto quod reliquerat, via qua venerat reversus, reperiit ventis inutilibus navem stantem quam reliquerat per vada marina quasi volantem. Intravit pontifex & inventus est non unam stillicidii guttam in vestimento suo habere. Expavere qui in navi erant miraculum, eumque cultorem Dei fatentur & adorant ut Deum. Tunc beatus *Birinus* intelligens eos à spiritu sancto visitatos interius, evangelizabat illis catholicam fidem. Nec mora ydolatriæ abrenunciantes se credere confitentur, & quod præciperet perficere pollicentur. Benedixit aquam, denique resperxit super eos & baptisati sunt, fidem sanctæ Trinitatis corde & ore profitentes. Sopore in eis divinitus immisso non unus præter solum pontificem de tanta multitudine superfuit qui vigilaret. Illo vero qui non dormitabit neque dormiet iter navis dirigente, ad optatum pervenitur portum, ubi vir Dei triduo commoratus fidem sanctæ & individuae Trinitatis cunctis qui aderant indefinenter prædicavit. Erant autem ex hiis qui eum ibidem audiebant multi ad fidem catholicam prius per prædicationem beati *Augustini* conversi.

Erat autem ibidem mulier quædam annosa quæ jam per multum tempus nec videre quid nec audire prævalebat, cui de nocte in lecto suo quiescenti per visum significatum est, ut ad beatum antistitem celeriter ire debeat, quia ille sanaturus est eam, & sibi foret medicina. Quid plura? surgit muliercula & parat ducem qui gressus ejus regat, ad servum Dei ire conscendit: & cum coram eo pervenisset, rogat nesciens quem precatur. Intellexit vir Deo plenus

desiderium mulieris. pietate motus dexteram levat, auribus & oculis signum crucis opponit; nec mora, dissolvitur cæcitas, redditur visus, vicio surditatis eliso reparatur auditus. Mirantur omnes & gaudent, magnalia Dei prædicant, servum Dei veneratione attollunt. Itaque beatus *Birinus* inde egressus gentem *Gemiseorum* paganissimam ingrediens, eos & *Kynglis* eorum regulum baptizavit.

Contigit autem pulcre tunc temporis sanctum *Oswaldum* regem *Northumbria* affuisse, eumque de sacro lavacro suscepisse, cujus filiam ipse *Oswaldus* erat in conjugem accepturus. Ambo autem reges *Birino* civitatem *Dorcæ*, id est *Dorkecestre*, ad sedem ibi episcopalem faciendam donaverunt, ubi postea constructa ecclesia & dedicata, idem episcopus sepultus est. Et post multos annos tempore *Hedde* episcopo episcopatu inde in *Wentam* civitatem, quæ *Vincestria* vocatur agente translato, in ecclesia *Petri & Pauli* positus est. Defuncto autem rege *Kenglis* successit filius ejus *Cenwaldus*, qui fidem renuit, nec impune. Repudiata enim sorore *Pende* regis *Merciorum* quam duxerat, aliamque ducens, bello victus est & ab illo regno pro tempore privatus, triennioque apud *Annam* fidelem regem orientalium *Anglorum* exulans, fidem iterum recognovit. Cumque postea *Cenwaldus* regno esset restitutus, constituit episcopum *Ailbertum* natione Gallicum, gratia tunc legendi de *Hibernia* venientem. Sed postea rex nisi *Anglicum* tantum sciens, barbara lingua confusus, *Wyne* suæ linguæ episcopum in *Gallia* ordinatum in sua provincia introduxit, quam in duas parochias, id est dioceses dividens, *Wyne* tribuit sedem *Wentæ*, unde *Ailbertus* quod hæc ipso inconulto ageret offensus *Galliam* rediit, & episcopatu *Parysius* accepto illum usque ad obitum suum tenuit. Postmodum idem rex *Cenwaldus* *Wyne* ab episcopatu *Wentæ* expellebat, qui ad *Wolferum* regem *Merciorum* secedens, ab eo *Lundoniensis* civitatis precio sedem emit, ejusque episcopus usque ad obitum suum mansit. Carente igitur provincia *Gemiseorum* pastore, cum rex hostibus & dampnis ideo sæpius affligeretur, pro *Ailberto* antedicto *Parisiis* destinavit: Qui episcopatum illum demittere nolens, nepotem suum *Lentherium* ei misit. Hic in *Angliam* veniens, à *Theodoro Dorovernensi* archiepiscopo successore *Densdedit* in episcopum ordinatus, episcopatum *Gemiseorum* longo tempore solus rexit.

Cenwaldo rege occidentalium *Saxonum* defuncto, successerunt ei *Sexburc* regina uno anno regnans & *Egwyn* duobus annis; Quibus successit *Kentwinus* cujus tempore anno regni sui quinto sub die xv. kalend. Octobris Indictione viij. *Theodorus* antedictus Dei gratia archiepiscopus *Britannia* insulæ, & civitatis *Dorovernensis* una cum eo sedentibus cæteris episcopis *Britannia* insulæ, in loco qui vocabulo *Saxonico Hatfelde* nominatur, post conversionem omnium provinciarum *Britannia*, consilium de fide catholica habuit & tractatum, ut inferius inter reges *Southsaxie*, cujus gens cum insula *Vectæ* ultimo conversa fuit, plenius est notatum.

Kentwino vero rege *West-saxonum* defuncto successit ei *Cedwalla*, qui viribus & auxilio *Wulfe* fratris sui *Kestam* insulam fecit suam. *Wulfe* namque frater ejus laudabilis & graciosus erat ac terribilis viribus & aspectu decorus, & ideo omnibus erat amabilis & famæ prærogativa clarissimus. Perrexerunt igitur fratres prædicti in *Kentensem* provinciam,

am, causa virium suarum exercendarum & famæ etiam ampliandæ, qui quamvis plures eorum predecessores & populus omnis Christiani essent, nondum tamen erant sacro lavacro baptizati. Ingressus igitur *Canciam* non obistente aliquo totam provinciam sunt prædati. *Cedwalla* namque cum regnum *Cancia* invaderet, *Lotharius* rex ejusdem moriens deseruit regnum suum, qui impiger in pugna australium *Saxonum*, quos contra eum *Eadrik* filius *Egberti* agregaverat, inter inmania vulnera quæ acceperat medenda defunctus est, ac post eum idem *Eadrik* anno uno & dimidio *Canciam* sine reverentia & amore *Kentensium* gubernavit. *Cedwalla* rex *Westsaxia* anno regni sui secundo petitione fratris sui *Wolfe* ipsum & juvenes cum eo fortissimos, eo quod lucrum anni præteriti gloriosum & famæ precium non exosum ad *Canciam* prædandam ipsum allexerant, iterum destinavit. Qui illuc pergens, nec aliquos sibi resistentes inveniens, terram prædando in solitudinem redegit, & Christi servos inmerito affligens eorum sensit merito maledicta, nam cum hostes effeminatos duceret & nichil sibi pro viribus prævideret, in domum quamdam longe à suis cum xij. tantum militibus irruit prædaturus, ubi inopinata multitudine circumventus quia armis cædi non poterat, in ipsa domo igne cum suis xij. militibus est combustus, sic periit ibi flos juvenum & exercitus ab illa patria rediit juvenilis. Hæc audiens frater ejus *Cedwalla* rursus *Canciam* ingressus est, ubi mirabili cæde & innumera faciatu rapina, cum quid caderet vel raperet minime inveniret, ad sua sævus vindex rediit magnus victor. Cumque iste rex *Cedwalla* duobus annis regnasset, regnum suum propter deum & regnum perpetuum abdicans, *Romam* petiit, illud gloriæ singularis sibi æstimans si ibi mori posset & à summo pontifice baptisari. *Sergius* ergo papa eum baptisans, ex nomine Apostoli eum *Petrum* vocavit. Rex vero secundum votum suum infra vij. dies in albis xij. kalend. Maii viam universæ carnis ingressus ibi in sancti *Petri* ecclesia sepelitur, super cuius tumbam hoc epythaseum scriptum est.

Culmen, opes, sobolem, pollentia regna, triumphos,

Eximios proceres, mœnia, castra, lares,

Quaque patrum virtus & quæ convicerat ipse,

Cedwall armipotens liquit amore Dei.

Ut Petrum sedemque Petri rex cerneret hospes,

Cujus fonte meras sumeret alvus aquas.

Splendificumque jubar radianti carperet haustu,

Ex quo vivificus fulgor ubique fluit.

Percipiens alacer rediit præmia vite,

Barbaricam rabiem nomen & inde suum

Conversus convertit ovens, Petrumque vocari

Sergius antistes jussit ut ipse pater.

Fonte renascentis quem Christi gratia purgans

Protinus allatum vexit in arce poli.

Mira fides regis, mira clementia Christi,

Cujus consilium nullus adire potest.

Sospes enim veniens suppremo ex orbe Britanni,

Per varias gentes, per freta, perque vias,

Urbem Romuleam vidit, templum venerandum

Aspexit letus mystica dona rogans.

Candidus inter oves Christi sociabilis ibit,

Corpore nam tumultum, mente superna tenet.

Commutasse magis sceptrorum insignia credas,

Quem regnum Christi promernisse vides.

De isto rege *Cedwalla* alia pauca hic non tacta tam de hiis quæ gessit antequam ad regiam excellen-

tiam sublimatus fuerat quam post, adhuc restant breviter inter reges *Southsaxia* inferius pertractanda.

Cedwalla vero rege *Westsaxonum* ut præmittitur *Roma* defuncto, *Ine* post eum in eodem regno xxxvij. annis nobiliter regnavit. *Ine* fuit filius *Cenred* filii *Ceomolde* & frater *Chinewolde*, qui ambo fuerunt filii *Cudwyne*, fratris *Chealyng*, fratris regis *Kenryk*, fratris regis *Cerdic*, à quo istud regnum *Westsaxia* incepit. Anno hujus regis *Ine* secundo *Theodorus Doroverensis* archiepiscopus, qui *Roma* ordinatus fuerat postquam multa bona fecisset, & librum qui vocatur *Pœnitentiale* scripisset, anno episcopatus sui xxij. vitam hujus seculi terminavit. Cui *Brithwoldus* primo Abbas in archiepiscopatu successit, ut superius inter reges *Cancia* plenius notatur. Eo tempore duo reges, scilicet *Wycherd* & *Wedbard*, non tam secundum regiam stirpem, quam invasionem in *Cancia* simul erant. Anno *Ine* regis sexto *Withredus* legitimus rex *Kentensis* in regno suo religione, & industria confortatus gentem suam de invasione extranea liberavit, ac xxxij. annis nobiliter & pacifice regnum *Cancia* gubernavit. Et cum eodem anno *Ine* rex *Westsaxonum* combustionem dicti *Wolf* cognati sui, (de cujus combustione supra inter reges *Cancia* tempore regis *Eadrik* plenius habetur) dum esset in expeditione aquilonali, vindicaturus acies terribiles in *Cancia* deducere ordinasset, dictus *Withredus* rex *Cancia* non cum feroci arrogantia nec minis ferventibus, sed pacifica supplicatione obvians, regi fero persuasit ut à *Kentensibus* pro morte juvenis pecuniæ acciperet summam magnam, & sic lite sedata & pace stabilita dictus *Ine* in suâ patriâ est reversus, & dictus rex *Kentensis* abhinc semper in pace regnavit. Supradictus rex *Ine* consilio *Aldelmi* episcopi construxit monasterium *Glasconia*, quod splendide duravit usque ad tempora Danorum diebus *Aluredi* regis, quod tandem sub patre *Dunstano* ope regum *Edmundi* & *Edgari* in libris, ornamentis, fundis egregie reparatum est usque ad tempora *Normanorum*. Caterum extunc quo infortunio nescio semper pessimis infracta est laboribus, quinetiam Abbates loci rerum gloria elati tyrannos se exhibent, foris tumidi sed invalidi, intus crudeles & incommodi, quod potissime liquet ex facto Abbatis *Thurstini* tempore regis *Willielmi* primi. Illuc translata sunt corpora sanctorum, *Hilde* Abbatissæ, *Colfridi* abbatissæ *Girviensis*, aliqua ossa *Aidani* episcopi quæ advexit *Edmundus* rex. *Ine* anno regni sui xx. episcopatum *Southsaxia* qui unus esse solebat, in duo divisit, unde partem orientalem à filvis *Damel* episcopatum *Wentæ* tenuit, partem vero occidentalem *Aldelmus*, cui *Aldelmo* mortuo successit *Forhere*.

Ine anno regni sui xxvj. contra *Cheolredum* regem *Merca*, apud *Bonybury* adeo strenue præliavit ut neutra pars victa, cui eorum clades detestabilior contigerat nesciatur. *Ine* anno regni sui xxxvj. exercitum suum in *Southsaxiam* promovit, & contra *Southsaxos* potenter & victoriose pugnavit, *Ealbrith* quem prius de castro à rege *Ine* constructo quod dicitur *Tantune* fugaverat in illo prælio extinguendo. Et post hæc licet potens & magnus inter reges extitit, ut felix tamen Deo deservire desiderans, regnum *Ade-lardo* cognato suo reliquit, & deinde in terris peregrinans *Romam* petiit, & ibi monachus factus moriens stipendia cœlestia merebatur. Iste rex *Ine* dum regnavit.

navit Institutiones five leges genti suæ condidit solemnes, quas in isto libello cum suis primo capitulis inferere dignum duxi.

CAP. I.

De regula ministrorum Dei.

II.

De infantium baptismo.

III.

De opere diei Dominica.

IV.

De cyricseattis.

V.

De fugientibus ad ecclesiam.

VI.

De pugna in domo regis vel in ecclesia, vel in domo Aldermanni, vel Baronis, vel in Gavelgilda, in domo vicini vel in campo vel in potatione.

VII.

De furto viri unde uxor nesciat neque liberi.

VIII.

Qua etate cavendum sit à furto.

IX.

De postulatione recti.

X.

De vindicantibus antequam rectum postulent.

XI.

De roboria & violenta captione.

XII.

De illis qui compatriotas suos emunt.

XIII.

De fure capto.

XIV.

De illis qui coram episcopo testimonium suum vel vadium infringunt.

XV.

De differentia inter fures, cohortem & exercitum.

XVI.

De accusatis de holp, id est, cohorte.

XVII.

De heretaynes, ducentibus exercitum.

XVIII.

De fure in vinculis regis.

XIX.

De fure occiso.

XX.

De carne furtiva.

XXI.

De cirlisco fure capto.

XXII.

De colono regis fiscalino.

XXIII.

De ignoto in nemore deviante.

XXIV.

De colono vel villano alicujus qui est fur.

XXV.

De mera advena occisi.

XXVI.

De fare Anglico.

XXVII.

De mercatoribus aliquid ementibus.

XXVIII.

De nutritura inventi pueri.

XXIX.

De puero in occulto procreato.

XXX.

De fure capto cum furto.

XXXI.

De prestantibus gladium vel lanceam vel equum ad homicidium domini.

XXXII.

De Cirlicis forbannitis.

XXXIII.

De emente feminam & precium retinente.

XXXIV.

De mera malisci.

10

XXXV.

De mera malisci stabularii regis.

XXXVI.

De presente ubi aliquis fuerit occisus.

XXXVII.

De interficiente furem.

XXXVIII.

De fure capto & dimisso vel furto celato.

XXXIX.

De culpa cirlicis hominis de furto suspecti.

20

XL.

De femina qua per ceorlum puerum habeat & ipse abeat.

XLI.

De discedente à domino suo sine licentia.

XLII.

De villani mansione claudenda.

XLIII.

De plegio negando.

XLIV.

30

De villanorum pascuis claudendis.

XLV.

De animalibus sepes vicinorum frangentibus.

XLVI.

De nemoris combustione.

XLVII.

De succidentibus ligna in nemore alterius.

XLVIII.

De ligno truncato sub quo xxx. porci stare possunt.

XLIX.

De borgi fractura.

40

L.

De homine de furto vel relecto culpato.

LI.

De firmatione & mera fractione.

LII.

Non debet advocari ad servum si furtivum intercietur.

LIII.

De illo qui propter forisfactum in servitutem transit.

LIV.

50

De obviante porco in pasnagio suo.

LV.

De pasnagio capiendo.

LVI.

De compositione sidercundi hominis cum rege vel Aldermanno regis, pro familia sua vel cum domino pro servo & libero.

LVII.

De sidercundo expeditionem regis supersedente.

LVIII.

60

De accusatione alicujus occulti.

LIX.

De forisfangio furtivi hominis.

LX.

De accusato de homicidio & negare voluerit.

LXI.

De precio ovis cum agno suo.

LXII. De

LXII.

De animali infirmo vendito.

LXIII.

De nativo in cuius domo animal furatum inveniatur.

LXIV.

De emendatione cornu vel oculi bovis vel vacca.

LXV.

De bobus conductis.

LXVI.

De Ciricseactis ubi dande sunt.

LXVII.

De accusato pro delicto & iterum fuit accusatus.

LXVIII.

De homine sidercundo mutante mansionem suam.

LXIX.

De habente xx. hidas & mutante mansionem.

LXX.

De virgata terra ad gablum accipiendum.

LXXI.

De homine sidercundo fugato.

LXXII.

De ovis termino cum vellere suo.

LXXIII.

De wera twihundi kominis.

LXXIV.

De decem hundis quid debet reddi ad corredium.

LXXV.

De homicida accusato primo negante, post confitente.

LXXVI.

De weregildi furis forisfango.

LXXVII.

De furto quod vetus est una nocte.

LXXVIII.

De servo Walisco Anglicum occidente.

LXXIX.

De furtivi capitalis forisfango.

LXXX.

De occidente filiolum vel patrinum alicujus.

EGO Ine Dei gratia Westsaxonum rex, exhortatione & doctrina Conredis patris mei, & Hedde episcopi mei, & Herchenwoldi episcopi mei, & omnium Aldermannorum meorum & seniorum sapientum regni mei, multaque congregatione servorum Dei, sollicitus de salute animarum nostrarum & de statu regni mei, constitui rectum conjugium & iusta iudicia pro stabilitate & confirmatione populi mei benigna sedulitate celebrari; & nulli Aldermanno vel alicui de toto regimine nostro conscripta iudicia liceat abolere.

CAP. I. Sax. 1. Editione Cantab.

Inprimis precipimus ut ministri domini rectam discipline sancta regulam iuste custodiant. Postea volumus ut totius conjugia populi sint & iudicia devote conservata.

I I. Sax. 2.

Puer infra xxx. noctes baptizetur; & si non sit, xxx. solidis emendetur; si moriatur sine baptismo, emendetur tota pecunia.

I I I. Sax. 3.

Si servus operetur dominica die per preceptum domini sui, sit liber, & dominus emendet xxx. solidos ad Witam. Si servus sine testimonio domini sui operetur, corium perdat. Si liber operetur illa die jussu domini sui, perdat libertatem suam.

I V. Sax. 4.

Ciricsceatta reddita sint in festo sancti Martini;

si quis hoc non compleat, sit reus lx. solidorum, & duo decuplo reddat ipsum ciricsceattum.

V. Sax. 5.

Si quis sit mortis reus, & ad ecclesiam fugiat, vitam habeat, & emendet sicut rectum consulet. Si quis corium suum forisfaciat, & ad ecclesiam incurrat, sit ei verberatio condonata.

VI. Sax. 6.

Si quis pugnet in domo regis, totius pecunia sua sit reus, & sit in arbitrio regis utrum vitam habeat vel non. Si quis in ecclesia pugnet C. xx. s. emendet, & alios lx. emendet pro wyta. Si autem in gavelgilda, id est, in gablum red-dente domo fiat, vel in gebures, xxx. solidos culpa iudicetur, & ipsi geburo vj. s. Et licet in mediis campis sit dimicatum, C. xx. s. wyta reddantur. Si quilibet in potatione decertent, & alter eorum cum patientia sustineat, reddat alius xxx. s. forisfacti.

VII. Sax. 7.

Si quis furetur sic ut uxor ejus nesciat hoc, neque pueri sui, reddat wyta lx. s. Si in testimonio & conscientia totius familiae sua furetur, trans-eant omnes in servitutem.

VIII. Sax. 7.

Puer decem annorum debet scire, ne furtim faciat.

IX. Sax. 8.

Si quis sibi rectum roget coram aliquo Schirmanno vel alio iudice & habere non possit, & accusatus vadium recti dare nolit, emendet xxx. s. & infra vij. noctes faciat ei rectitudinem.

X. Sax. 9.

Si quis vindicet antequam rectum sibi postulet, quodcumque per vim ceperit reddat, & emendet xxx. s.

XI. Sax. 10.

Si quis inter commerciones regni nostri robariam & violentam captionem faciat, reddat ipsam robariam, & persolvat, & emendet lx. s. pro wyta.

XII. Sax. 11.

Si quis compatriotam suam emat servum vel liberum, licet reus sit ultra mare, solvat eum wera sua.

XIII. Sax. 13.

Si fur capiatur vel vitam suam weregildo redimat.

XIV. Sax. 12.

Si quis coram episcopo testimonium suum & vadium mentiatur, xxx. s. emendet.

XV. Sax. 13.

Fures nominamus ad septem homines vel octo. Holp, id est, cohortem vel satellites usque ad xxv. demces esthere, id est, exercitus.

XVI. Sax. 14.

Qui de Holp fuerit accusatus abneget per C. xx. hidas vel sic emendet.

XVII. Sax. 15.

Qui herethaynus, id est, conducens exercitus fuerit accusatus, weregildo, id est, natalis sui precio se redimat, vel secundum weram suam neget, & debet esse medietas jurantium per hullgonges, id est, xij. hyndos.

XVIII. Sax. 15.

Fur postquam est in vinculis regis non habet hanc abnegationem.

XIX. Sax. 16.

Qui furem occiderit, debet inderitare cum juramento, quod illum culpabilem & de vita forisfactam occidisset, & non solvat.

XX. Sax. 17.

Qui furtivam carnem invenerit occultatam, si audeat liceat ei invenire jurejurando quod sua sit. Qui investigabit eam, habeat *fmeldefeo*, id est, pecuniam indicationis vel delaturam.

XXI. Sax. 18.

Cirlicus homo qui saepe fuerit accusatus de furto, & deinceps inveniatur reus in capitali vel in alia manifesta culpa, truncator ei manus vel pes.

XXII. Sax. 19.

Regis gernerat, id est, colonus fiscalinus si vera sua sit, xij. hundil, id est, duodecies c. s. potest jurare per lx. hidas, id est, pro hominibus vj. si sit *hulsgenga* i. e. xij. hind. vel husbanda.

XXIII. Sax. 20.

Si quis alienigena vel ignotus sine via vadat in nemus, ut nec ore clamet, nec cornu sonet, pro fure sit occisus; & solvatur ipsius occisi *congildonibus* vel domino suo; si celaverit, & fiat deinceps quandoque notum, tunc ampliabit mortuo ad juramentum quod licet parentibus suis purgare eum.

XXIV. Sax. 21.

Si tuus gernerat i. e. colonus vel villanus furatus fuerit & amittas eum, si habeas plegium admone eum de angildo. Si non habeas, redde tu angildum, & non sit ei in aliquo remissius.

XXV. Sax. 22.

Si homo alienigena occidatur, habeat rex duas partes *weræ* sue, terciam partem habeant filii vel parentes sui. Si parentes habeat, dimidiam habeat rex, dimidiam consocii regis. Si autem abbas vel abbatissa inter sit, dividant eodem modo cum rege. *Wealh* qui *gabulum* reddit c. xx. s. filius ejus c. s. servus lx. s. *Somhwilne* l. s. *servitorium* xij. s.

XXVI. Sax. 23.

Si Anglicus furetur qui forisfacturam inservierit, suspendatur & non solvatur domino suo. Si occidatur, non solvatur parentibus suis, si non intra xij. menses eum redemerint. *Weath*, si habeat v. hidas est *fixhinde*.

XXVII. Sax. 24.

Si mercator in populis emat aliquid, faciat hoc coram testibus. Si quid furtivum intercietur super mercatorem, & hoc coram bonis testibus non emerit, juret secundum *witam* quod nec furti conscius vel coadjutor fuerit in eo, vel emendet xxxvj. s. *witæ*, i. e. forisfacturæ emendationi.

XXVIII. Sax. 25.

Ad inventi pueri victum primo anno vj. s. reddantur, secundo anno xij. s. tercio anno xx. s. deinceps secundum precium suum.

XXIX. Sax. 27.

Qui in occulto puerum genuerit, & celaverit, non habeat pueri ipsius *weram* si occidatur, sed rex & dominus suus.

XXX. Sax. 26.

Qui furem ceperit habeat inde x. s. & rex ipsum furem; & parentes ejus abjurent ejus factioni. Si repugnet aut aufugiat, reus sit *witæ*: Si negare velit, abneget secundum modum pecunie *witæ*.

XXXI. Sax. 28.

Qui gladium prestat ad homicidium, si occidatur homo, reddat terciam partem compositionis

ejus. Qui lanceam presterit, dividat *weram*. Qui equum presterit, totum reddat.

XXXII. Sax. 29.

Si cirlicus homo forisbanniti firmationis accusetur, per suam ipsius *weram* neget. Si non possit, persolvat eum *vera* sua, & saepe *Siwman* etiam sic per *weram* suam.

XXXIII. Sax. 30.

Si quis emat sibi feminam preciumque non compleat, reddat ipsam pecuniam & persolvat, & emendet plegio sicut erit infractio plegii sui.

XXXIV. Sax. 31.

Si homo Waliscus habeat terræ *hidam*, *vera* sua est c. xx. s. Si dimidiam habeat, lxxx. s. Si nullam habeat, lx. s.

XXXV. Sax. 32.

Regis equi waliscus qui nunciare possit ad eum *weregildum* ejus est cc. s.

XXXVI. Sax. 33.

Qui in collegio fuerit ubi aliquis occisus sit, adcredulitet se quod eum non percussit, vel emendet secundum occisi *weregildum*. Si *weregildum* ejus est cc. s. emendet l. s. & idem rectum fiat de carnis genitis.

XXXVII. Sax. 34.

Qui furem occiderit, liceat ei probare jurejurando quod eum fugientem pro fure occidit, & parentibus ipsius occisi juret *unceases ax*, i. e. sacramentum sine electione vel nominatione. Si concealaverit & fuerit deinceps manifestum, tunc persolvat eum. Si ad illum hominem vocetur qui prius abjuraverat vel abjurare vult, perneget secundum modum *witæ* & precium pecunie. Si nolit abjurare, emendet ipsum *mainad*, i. e. perjurium dupliciter.

XXXVIII. Sax. 36.

Qui furem ceperit, vel captum reddiderit, vel ipsum dimiserit, vel furtum celaverit, reddat ipsum furem secundum *weram* suam. Si *Aldermanus* sit, perdat comitatum suum.

XXXIX. Sax. 37.

Cirlicus homo qui fuerit saepe inculpatus de furto, & postea culpabilis inventus in capitali vel aliter in manifesto reus, amputetur ejus manus, vel spes.

XL. Sax. 38.

Si Ceorlus & femina puerum simul habeat, & abeat homo *viam* suam, habeat mater puerum & nutriet, reddantur ei vj. s. ad nutriendum; vacca in aestate, bos in hyeme; custodiant parentes ejus hoc primum capitale donec puer excreverit.

XLI. Sax. 39.

Si quis discedat a domino suo sine licentia, vel in alium comitatum se transferat, & deinceps inveniatur, redeat illuc ubi antea fuit, & emendet domino suo lx. s.

XLII. Sax. 40.

Ceorles *weordyg*, i. e. rustici curtillum debet esse clausum aestate simul & yeme, Si disclausum sit & introeat alicujus vicini sui capitale per suum apertum, nichil inde recipiat, sed educat & patiatur dampnum suum.

XLIII. Sax. 41.

Plegium licet homini purgare, si sciat quod rectum faciat.

XLIV. Ceorli

XLIV. Sax. 42.

Ceorli habeant herbagium in communi vel aliam compascualem terram vel divisam claudendam, & quidam eorum partem suam clauserunt, quidam vero non, & comedant eorum compascuales acras vel herbagium, eant tunc illi quorum porta fuerit, & emendent illis qui partem suam clausam habeant dampnum quod factum sit, & acquirant sibi de captali sic rectum sicut congruum sit.

XLV. Sax. 42.

Si vero animal sit quod sepes frangat, & aliquod introeat, & dominus cuius animal est nolit ipsum custodire vel non possit, capiat hoc in cuius acra obviabit, & occidat, & recipiat agenfriga corium ejus & carnem, & paceatur de cætero.

XLVI. Sax. 43.

Si quis in nemore trabem combusserit, & notum denique fuerit in actore, solvat plenam witam, & emendet lx. s. quia ignis est fur.

XLVII. Sax. 43.

Si quis in nemore multa ligna ceciderit, & postea compareat, solvat tria ligna unumquodque xxx. s. neque amplius cogitur per legem solvere quotquot fuerint, quia securis acclamatix potius est quam fur.

XLVIII. Sax. 44.

Si quis lignum truncabit sub quo xxx. porci stare possint & compareat, xxx. s. emendet ad witam.

XLIX. Sax. 46.

Borgi fractura debet emendari C. xx. s. regis & episcopi ubi sedes ejus est. Aldermanni lxxx. s. thayni regis lx. & fidercundi hominis terram habentis xxxv. aut per id negare.

L. Sax. 47.

Quando aliquis inculpatur quod furtum fecerit vel furtivum aliquid firmaverit, tunc debet per lx. hidas, id est, per vj. homines abnegare si juramento dignus sit. Si vero Anglicus in furto compellabitur neget dupliciter. Si sit Waliscus non sit iusjurandum eo amplius.

LI. Sax. 47.

Omni homini liceat firmationem & weræ fractionem negare si possit & velit.

LII. Sax. 48.

Si aliquid furtivum intercietur non debet advocari ad servum.

LIII. Sax. 49.

Si quis propter forisfactum suum noviter inservierit, & accusetur quod furtum fecerit antequam in servitutem transierit, tunc habeat compellator verberationem suam in eo, perducatur enim ad verbera secundum capitale suum.

LIV. Sax. 50.

Si quis obviet porco sine licentia in pasnagio suo, capiat iudicium vj. s. & inverteret quod sapius non fuerit ibi secundum capitale precium; si fuerit illinc bis, det ij. s.

LV. Sax. 50.

Si pasnagium capiatur de porcis de tridigitali tercius, de duodigitali quartus, de thumelo quintus.

LVI. Sax. 51.

Si homo fithercundus agat cum rege vel cum regis Aldermanno pro familia sua, vel cum domino suo pro servo vel libero, non habeat ibi aliquam witæ

redditionem ea vice, quia noluit eos prius à malo domi castigare.

LVII. Sax. 52.

Si homo fithercundus terrarius expeditionem suam perfedeat, emendet C. xx. s. & perdat terram suam; Non habens terram, lx. s. Ciriliscus, xxx. s. pro fridwita.

LVIII. Sax. 53.

Qui de occultis actionibus fuerit accusatus neget CC. xx. hid. aut CC. xx. s. emendet.

LIX. Sax. 54.

Si homo furtivus intercietur super aliquem, & sit ille mortuus qui vendidit eum homini super quem intercietur, advocet tamen ipsum ad mortui tumulum, sic aliam pecuniam sicut sit; & juret per lx. hidas quod ea mortua manus vendidit ei; & per hoc iusjurandum wita remaneat, & reddatur interciatus domino suo. Si tunc sciat, quis mortui pecuniam hereditavit appellet in ipsam pecuniam, & roget ipsam manum ut hoc capitale quietum ei faciat, vel ostendat quod nunquam ipsius mortui pecunia fuit.

LX. Sax. 55.

Qui pro fehthe, id est, de homicidio fuerit accusatus, & negare voluerit occisionem illius cum iurejurando, tunc debet esse in ea societate unum regium iusjurandum per xxx. hidas; sic de Sithercundo homine, sic de Cirilisco. Si reddatur licebit dare in illa societate quorumcumque hominum loriam & gladium, si opus sit in weregildo wita. Servus homo Waliscus debet superjurare per xij. hidas. Sic servus ad verbera. Anglicus homo per xxiiij. hidas.

LXI. Sax. 56.

Ovis cum agno suo valet unum solidum usque ad xiiij. noctes post Pascha.

LXII. Sax. 57.

Si aliquod vivum capitale persolvatur, & inveniatur aliqua infirmitas in eo, infra xxx. noctes rejiciatur in manus coagentis; vel juret quod nullum facinus in eo esse sciebat quando vendidit ei.

LXIII. Sax. 58.

Si ceorlus furetur aliquod capitale, & deferat in habitaculum suum, & intercipiatur ibi, sit sua partis reus præter feminam suam; si audeat iurejurando satisfacere quod de ipso furto non gustavit, habeat suam terciam partem pecunie.

LXIV. Sax. 59.

Bovis cornu debet emendari, v. d. vacca, v. d. Bovis cauda, v. d. vacca, v. d. Bovis oculus, v. d. componendus est vacca xij. d. Mausceal simile toheregafule attifan Aanñ wirthan vj. pundpega.

LXV. Sax. 61.

Si villanus alterius boves locaverit, si habeat in annona persolvere, videatur hoc & reddat. Si non habeat, reddat dimidium in annona, dimidium in alio captali.

LXVI. Sax. 62.

Cyricseattum debet reddere homo à culmine & mansione ubi residens erit in natali.

LXVII. Sax. 63.

Quando aliquis homo fuerit accusatus, & ad fauces coheratur, nec habet aliquid ad dandum

ante certamen, & vadit alius & dat suum captale pro eo, tali pacto, ut idem transeat in manum ejus donec captale suum possit illi intimari. Si iterum accusetur alia vice, & ad componendum pertrahatur, si ei praeesse nolit qui captale suum dedit pro eo antea, & hoc anticipaverit, perdat captale suum quod antea pro eo dederat.

LXVIII. Sax. 64.

Si homo Sithercundus transmigret, liceat ei habere socios suos secum & fabrum & nutricem suam.

LXIX. Sax. 65.

Qui habet xx. hidas, debet committere xij. hidas vestura terra quando velit abire. Qui habet tres hidas terra, reddat unam hydram & dimidiam.

LXX. Sax. 66.

Si quis componat pro virgata terra vel amplius & arabit, si dominus velit ei terram illam ponere ad gablum & opus, non necesse est hoc excipi si nulla domus commissa sit ei, nec perdat acras ipsas.

LXXI. Sax. 67.

Si homo Sithercundus fugetur profugio domus non erit ipsius sedes.

LXXII. Sax. 68.

Ovis debet ire cum vellere suo usque ad mediam aestatem; aut persolvatur vellus ij. d.

LXXIII. Sax. 69.

De twybindi hominis wera debet reddi xxx s. ad manbotam, de vj. hundo lxxx. s. debent reddi. de xij. hundo cxx. s.

LXXIV. Sax. 70.

De x. hindis ad corredium debent reddi x. dolia mellis, CCC. panes, xij. ambra cervisia Walisca, xxx. hluttres, duo boves, vel decem arietes, gallina xx. casei x, plena ambra butyri, salmones v. xx. podia fodri, & C. anguille.

LXXV. Sax. 71.

Si quis sit de homicidio accusatus & idem confiteatur ante iusjurandum & prius abnegasset, expectetur de wita redditione, donec ipsa wera reddita sit.

LXXVI. Sax. 72.

Si Weregildus fur capiatur, & ipsa die perdant eum quiceperant illum, si iterum capiatur ipsa nocte, non habebitur amplius inde quam plena wita.

LXXVII. Sax. 72.

Si vero sit una nocte vetus furtum, emendent illi culpam qui ceperunt illum, sicut inde componere poterunt apud regem & prepositum suum.

LXXVIII. Sax. 73.

Si servus Waliscus Anglicum hominem occidat, debet ille cujus est reddere eum domino suo & parentibus, aut lx. s. dare pro wita sua. Si dominus ejus nolit hoc captale pro eo reddere, liberum faciat eum & solvant parentes ejus weram occisi; si cognationem habeat liberam, si non habeat, observent eum inimici sui. Non cogatur liber cum servo cognationem solvere, nisi velit eum factione liberare, nec servus cum libero.

LXXIX. Sax. 74.

Si furtivum captale intercietur, & ille super quem intercietur advocet inde: Si advocatus nolit hoc recipere & dicat, quod nunquam ei hoc vendidit sed aliud, tunc licebit appellanti ipsam manum

in verum mittere, quod nullum aliud vendidit ei quam id ipsum.

LXXX. Sax. 75.

Si quis filiolum alterius occidat vel patrinum, sit simile cognationi, & crescat emendatio secundum weram, sicut manbota facit erga dominum. Si sit filiulus regis, emendet secundum weram ejus regi sicut cognationi. Si de parentela sit qui occidit eum, tunc excedat emendatio patrini sicut manbota domini. Si episcopi filiulus sit, sit dimidium hoc.

Post prædictum regem Ine, Adelardus cognatus suus sibi in regno Westsaxie successit. Qui anno regni sui primo contra Oswaldum filium Ethelbaldi regis Merca pugnans, regnum idem sibi adquirere conatus est. Cum autem Oswaldus juvenis impar numero regalibus turmis pondus prælii diu pertulisset, & ultra non posset, fuga regi Ethelbaldo patri suo regnum reliquit. Anno Adelardi regis Westsaxie tercio, gravissima Saracenorum lues Galliam & Hispaniam late misera cæde vastabat, unde & ipsi non multo post dignas suæ perfidiæ pœnas in eadem provincia luebant. Anno Adelardi regis Westsaxie quinto, Brithwoldus archiepiscopus Dorovernensis cum xxxvij. annis sedisset, in Domino requievit. Cujus loco Tatwinus per Igwaldum Londoniensem, Danielelem Wyntoniensem, Aldulphum, & Offenser, & Alwinum Lichefeldenses episcopos, in archiepiscopum consecratur, qui anno ejusdem Adelardi regis decimo pallium à papa recepit, & sedit annis tribus.

Adelardo regis Westsaxie anno regni sui xliij. defuncto, Cudredus cognatus ejus pro eo super Westsaxiam annis xvj. regnavit; quem superbus Ethelbaldus rex Merca sæpe nunc bellis, nunc seditionibus affligebat. Fortuna autem varia vicibus variis modo unum, modo alium Martis eventibus extollebat: aliquando pacem inter se statuentes quam brevi spacio tenentes denuo debellabant. Eodem anno Egbert tempore Zakaria papæ in archiepiscopum Eboracensem consecratur.

Cudredus rex Westsaxie anno regni sui quarto, & Ethelbaldus rex Merca, simul tunc pacificati contra innumeram Britannorum undique connectorum multitudinem conjunctis viribus pugnarunt. Cumque reges fortissimi inter se hinc & inde cum suis exercitibus divisi, & quasi ex invidia phalanges Britannorum sternerent, Britanni tantum bellandi onus ferre ulterius nequiverunt, fugam ergo eligentes, terga percutientibus & spolia sequentibus præstiterunt. Reges autem victoriosi ad sua remeantes triumphalibus gaudiis in regnis propriis sunt suscepti.

Anno Cudredi regis Westsaxie nono, Kynric filius ejus armorum decus, ferarum debellator, ætate tener sed armis acer, annis parvus, vigore utique magnus occisus est, qui cum successibus suis instaret fortunamque Martis nimis sollicitaret, cædes illata seditione militari immoderationem ejus animi puniebat.

Eodem anno obiit Edbriktus rex Kentensis, qui xxij. annis regni portaverat diadema. Cudredus rex Westsaxie anno regni sui x. cām Edelhím audacissimo consule præliavit, qui seditionem in domino movens licet numero militum longe à domi-

no rege debiliior esset, diu tamen & gravissime in campo Martis perstitit, nam excelsa consulis probitas milium loco fuit; Cumque ei jam pene victoria lætis applauderet alis, infixio tandem corpori ejus vulnere rex justam causam prætendens triumphavit. *Cudredus* rex *Westsaxia* anno regni suo xij. cum jam *Ethelbaldi* regis *Merca* superbas exactiones & insolentiam ferre non posset, cum legionibus vexillatis apud *Bedforde* ei occurrit, *Edelhim* consulem prædictum jam sibi concordem in adiutorio secum ducens, cujus viribus & consilio fretus crimen prælii est ingressus. *Ethelbaldus* vero rex regum cum *Mercensibus* orientales *Saxones* & *Anglos* copiasque multiplices adduxerat & *Kentenses*. Aciebus igitur dispositis cum in directum tendentes apropinquarent, *Edelhim* consul *Westsaxenses* præcedens, insignem regis draconem aureum gerens, hostilem vexilliferum exclamavit. Unde clamore orto pars *Cudredi* valde confortata est, statimque acies sibi invicem offenderunt, bellum maximum & inæstimabile incipitur. Sed quæ pars vinceret longo tempore nesciebatur. Videres namque acies loriceis crispantes, galeis acutas, lanceis hirsutas, vexillis auro resplendentibus depictas, parvo tempore sanguine perfusas, lanceis quassatis ruinæ dispositas, cerebris visu horrendis asperfas. Congregantes autem ad se vexilla utrique procaces fortissimis gladiis & securibus amazonicis rem egerunt, & aciebus funestæ acies irruebant. Memoria fugæ nulla, spes victoriæ utrique certa. *Mercenses* superbiæ tumor invitabat, *Westsaxones* servitutis horror accendebat. At ubicumque consul prædictus aciebus se infigebat, via ruinarum patebat, dum securis ejus timidissima modo fulminis arma & corpora findebat. Rex autem *Ethelbaldus* fortissimus quacumque parte ruebat strages hostilis fiebat. Cum igitur quasi duo ignes diversis partibus impositi obstantia quæque consumerent, contigit ut rex & consul obviam advenirent, uterque vero alii terribilis corpore frenduit, dexteram excussit, se in armis collegit, & ictibus inmensis arma obstantissima pares lacerant. Deus autem qui superbis resistit, à quo robur, fortitudo & magnanimitas procedunt, gratiæ suæ terminum regi posuit *Ethelbaldo*, superbiæque ejus solitam dempsit. Nam fugam suis adhuc pugnantibus territus primo cepit, nec ab hac die usque ad mortis suæ tempora aliquod permisit prosperum ei Deus. Anno siquidem post hunc secundo idem *Ethelbaldus* rex *Merca* vires suas adhuc experiri volens contra *Westsaxones*, apud *Secandune* non sine exercituum ruina mirabili rursus pugnat. Qui in arto positus fugam dedignans ibi occisus est, & apud *Repandune* sepelitur. Sic itaque rex validissimus cum xlj. anno regnasset, inmoderatæ superbiæ pœnas exsolvit, & ex hoc tempore regnum *Westsaxia* valde extitit roboratum, & crescere non cessavit. *Cudredus* rex *Westsaxia* anno regni sui xv. contra *Britannos* fortiter pugnavit, qui victori regis *Ethelbaldi*, ut prædictum est, frustra resistentes, cito fugam inceperunt, clademque maximam digne sine detrimento hostium pertulerunt. Anno sequenti *Cudredus* rex *Westsaxia*, magnus & excelsus tot prosperitatibus & victoriis potitus, mortis inclementia vitæ suæ lætitiâ terminavit.

Cudredo autem rege *Westsaxia* defuncto, *Sigebertus* cognatus ejus sibi in eodem regno suc-

cessit, brevi tamen tempore regnum tenens, nam ex *Cudredi* regis præcessoris sui eventibus tumefactus & insolens intollerabilis suis fuit. Cum autem eos modis omnibus male tractaret, legesque vel ad commodum suum depravaret, vel pro commodo suo devitaret, *Cumbra* consul ejus nobilissimus prece totius populi regi fero eorum querimonias intimavit. Et quia ipse regi suaserat, ut lenius populum suum regeret, & inhumanitate deposita Deo & hominibus amabilis appareret, rex eum impia nece mox interfici jubens, populo sævior & intollerabilior quam prius suam tyrannidem augmentavit, unde in principio secundi anni regni sui cum incorrigibilis superbiæ & nequitiae esset, congregati sunt proceres & populus totius regni, & eum provida deliberatione à regno unanimi consensu omnium expellebant. Cujus loco *Kenwulfus* juvenem egregium de regia stirpe oriundum, in regem super populum & regnum *Westsaxia* elegerunt. *Sigebertus* autem rex à suis ut præmittitur expulsus minas mortis metuens, in silvam magnam quæ vocatur *Andredeswalde* fugiens se abscondit, ubi quidam porcarius prædicti *Cumbra* consulis nequiter per dictum regem *Sigebertum*, ut dictum est, interfecti, ipsum *Sigebertum* absconditum invenit, inventum cognovit, cognitum vindex domini sui continuo interfecit. Ecce quomodo Dei justitia non solum futuro seculo verum etiam in isto digna meritis manifesto judicio recompensat. Anno *Kenwolfs* regis *Westsaxia* primo *Ethelbaldo* regi *Merca*, ut superius dictum est, interfecto, *Beornred* in regnum *Merciorum* successit, brevi tempore illud regens; nam *Offa* eodem anno eum affugavit, xxxix. annis super regnum *Merca* regnans.

Anno Gratiae DCC.lxix. & *Kenwolfs* regis sexto, incepit fieri mutatio dextræ excelsi. Imperium namque *Romanum* quod tot annis in se præcellentissimum fuerat, *Karolo* magno regi *Francorum* subiectum est; & tamen scribitur, quod *Pipinus* rex *Francorum* pater istius *Karoli* decreto *Zakaria* papæ à *Bonifacio Maguntinensi* archiepiscopo in imperatorem ungebatur. *Kenwulfus* rex *Westsaxia* anno regni sui xxiiij. contra *Offam* regem *Merca* circa *Benton* pugnans, Martis casu minoratus loco secessit, & *Offa* in ira sua castrum idem redegit ad terram. *Kenwulfus* rex *Westsaxonum* cum xxvj. annis regnasset, & contra *Britannos* victoriose prælia gessisset, & eos ex omni parte domasset, demum adolescentem *Kyneard* fratrem dicti regis *Sigeberti* statuit exulare, ipse *Kyneard* apud *Merton* regem postmodum impeciit, ubi private ad quandam perrexit mulierem. Rex autem idem comperiens, se viriliter defendebat, donec conspecto juvene foras exiliens eum vulneravit, & omnes socii ejus in regem pugnantes eum interfecerunt. Clamore autem audito, milites regis qui in urbe erant in juvenem cucurrerunt, renuentisque terras ab eo oblatas pugnando omnes mortui sunt.

Post *Kenwulfum* regem *Westsaxia*, *Brithricus* rex ejusdem regni gubernaculum suscepit, per annos sexdecim ibi regnans. Iste *Brithricus* rex *Westsaxia* in tantam vesaniam erga strenuissimum juvenem *Ethelbriktum* filium *Ailmundi*, qui post eum in *Westsaxia* postmodum regnavit, per invidiæ fomitem prorupit, quod mortem suam intentavit. Sed cum malicia regis fuerat sibi detecta, abiit in

Franciam, moram ibi trahens quousque dictus rex *Brithricus* substractus fuerat ab hac luce. De quibus inferius multa adhuc restant plenius dicenda, prout post istum processum de divisione regnorum satis lucide est notatum.

Regnum *Merciorum* sive mediterraneorum *Anglorum*, id est, *Myddelengle*, incepit post mortem *Hengisti* à rege *Cridda*: cui successit *Wibba*, cui *Ceorlus*, cui rex *Penda* potentissimus paganus successit; qui tres reges *Estanglia* Christianos, videlicet *Sigebertum*, & *Egnice* cognatum suum, ac *Annam* filium *Egnice* in eodem regno *Estanglia* successive regnantes, ac etiam *Edwinum* & sanctum *Oswaldum* reges *Northumbria*, per diversas vices, in diversis pugnis & præliis interfecit, prout tam superius inter reges *Estanglia*, quam inferius inter reges *Northumbria* satis plene & lucide est notatum.

Iste autem rex *Penda* filium suum *Pedam* nomine in principem gentis *Merciorum* promovit, sub quo gens illa per *Oswynum* regem *Northumbria* hoc modo primo conversa fuit. Dederat namque *Oswinus* rex *Northumbria* *Peda* filio *Pendæ* regis *Mercia* filiam suam, eo pacto ut ipse *Peda* Christianus efficeretur: & hoc maxime factum est per suasionem *Alfridi* filii regis *Oswii*, qui sororem ejusdem *Pedæ* *Kyneburgam* filiam *Pendæ* duxerat in uxorem. *Peda* vero cum suis juxta matrimonii sui stipulationem à *Finiano* episcopo in vico qui vocatur *Admurium*, qui à mari orientali xij. distat miliaribus, baptizatur. Et sic cum presbiteris *Ceadda*, *Abda*, *Betta*, & *Dunna*, ad deservendum sibi in divinis officiis & prædicationibus ordinatis, ad propria est reversus. Nec prohibuit *Penda* quin de sua, hoc est, *Merciorum* natione crederent si qui vellet, unde post biennium hoc modo conversi sunt. *Oswynus* namque rex prædictus, cum irruptiones dicti perfidi *Pendæ* regis *Merciorum* intollerabiles ferre non posset, sibi pro pace munera offerebat. *Penda* vero strenuus quia gentem ejus exterminare decreverat, munera sua sprexit. *Oswinus* igitur rex *Christianus* suppremis accensus doloribus, ait, Si paganus nostram doctrinam & munera accipere nescit, ea Deo qui noscitur omnia offeramus. Vovit ergo rex *Oswinus* se filiam suam *Elfledam* Deo sacraturum, & xij. prædia monasteriis danda; & cum paucis *Pendam* regem & suam multitudinem aggressus est: nam fertur *Pendam* regi xxx. legiones ducibus paganis instructas in illo prælio habuisse. Quibus dictus rex *Oswinus* parvum, ut dixi, habens exercitum, sed Christo duce confusus, cum *Alfrido* filio suo occurrit. Altero vero filio suo *Elfrido* eo tempore in provincia *Merciorum* apud reginam *Cynewissem* in obsidione detento. Filius autem *Oswaldi* regis *Dilwald* nomine, qui eis in auxilio esse debuerat, in parte erat adversa. Qui cum eisdem paganis contra patriam & patrum suum ductor extiterat pugnaturus, in ipso tamen pugnandi tempore se à pugna subtrahens, in loco tuto eventum discriminis expectabat. Inito igitur certamine pagani fugati sunt, xxx. ducibus eorum cæsis. Deus enim omnipotens cum suis fidelibus aderat Christianis, regis *Pendæ* fortitudine dissoluta. Nam qui quinque reges Christianos prius extinxerat, & semper sanguinem alienum fuderat, quod egerat

sensit, dum jam cruore suo terram imbuere & cerebro respergit. Pene etiam omnes qui in auxilium ejus ibi venerant, in illo prælio sunt necati. Inter quos *Adelberus* frater *Anna* regis orientalium *Anglorum*, qui post eum regnavit, auctor ipsius belli militibus suis, sive auxiliis perditis est occisus. Et quia prope fluvium *Wynwede* pugnatum est, qui tunc per inundantiam pluviarum late alveum suum, imo omnes ripas suas transierat, contigit, ut multo plures fugientes aqua quam ensis perderet præliantes. *Elfleda* igitur *Oswii* regis filia in *Ercen*, id est, in insula *Cervi* monacha est effecta. Deinde monasterio in *Streneshald* constructo ibidem obiit abbatissa, ubi pater ejus rex *Oswinus*, & mater ejus *Enflad*, & *Adwinus* pater matris ejus debite sunt humati.

Tribus igitur annis post mortem *Pendæ*, dictus rex *Oswinus* gentem *Merciorum*, & cæteras australes provincias, gentemque *Pictorum* ex parte magna strenue gubernavit, deditque *Peda* filio *Pendæ*, qui, ut dictum est, filiam suam duxerat, regnum australe *Merciorum* ab aquilonaribus *Mercis* per flumen de *Trent* discretum. *Peda* postea prodicione conjugis suæ occiso, *Oswyo* regi gens *Merciorum* annis tribus est subjecta, & per ipsum ad fidei Christianæ gratiam est conversa. Igitur *Dunna* factus est episcopus *Myddelengle*, id est, *Merciorum* & *Lyndesfarorum*, qui ibidem defunctus est, cui successit *Coellet* episcopus, qui ad *Scotos* unde venerat remeavit.

Postmodum tribus annis peractis duces *Merciorum* contra dictum *Oswynum* regem *Northumbria* rebellantes, *Wolferus* filium *Pendæ* Christianum in regem regni *Mercia* levaverunt. Quo xvij. annis regnante *Trunhere* episcopus suus primus fuit, secundus *Jaruman*, tercius *Ceadda*, quartus *Wilfrid*. Iste *Wolferus* rex *Merciorum* *Ethelwoldum* regem *Suthsaxia* apud eum per aliquot dies morantem de sacro fonte, *Birino* episcopo baptizante, levavit: in cujus adoptionis signum insulam dedit sibi *Vestam*, & etiam ingentem *Parorum* provinciam occidentalium *Saxonum*. Iste rex *Wolferus* sanctam *Ermenildam* filiam *Ercomberti* regis *Cantia* & sanctæ *Sexburgæ* duxit in uxorem, ut illam cui paterni regni dignitas spectabat. Unde patre mortuo illaque mediatrice *Cantuarii* & *Mercii* facti sunt in amicitia ut unum regnum. In regno vero *Mercia* ingens adhuc & inveterata restabat paganitatis barbaries. Sed Dei famula *Ermenilda* regina apostolico prothodoctoris sancti *Augustini* alphabeto à parentibus informata, sua dulcedine, suis blandis hortamentis, moribus ac beneficiis indomita pectora mulcebat, & ad suave Christi jugum ac perpetuæ beatitudinis præmia excitabat: perversos vero & nimis rebelles potentia reprimebat, nec quievit invicta, donec ydola & ritus dæmoniacos extirparet, & regnum *Merciorum* ecclesiis & sacerdotibus adimpleret.

Rex vero *Wolferus* maritus ejus sanctis uxoris ejus *Ermenildæ* desideriis, petitionibus, ac monitis ultro se inclinans, nephanda simulacra à suis finibus extirpavit. Et cum *Ercombertus* rex *Cantia* pater sanctæ *Ermenildæ* reginæ, & alii seculares ejus propinqui, sperarent de ea suam in seculari regno perpetuare progeniem, illa multo felicius ac perhennius cælo quam seculo suam produxit generationem.

rationem. Nata est enim ei regia proles *Werbura*, quam æterna virginitate servata in sponsam Christi, altissimi regis excellentia sibi eligere dignabatur. Glorioso igitur rege *Wolfero* post decem & septem annos regni sui ad æterna regna migrante, licet pia ejus uxor *Ermenilda* excidium sociale desleret, tota tamen anima caritate vulnerata in Christi libertate exultabat. Extemplo namque ad præcellentissimum *Eliense* monasterium confugit, ubi genitrix sua sancta *Sexburga Anna* orientalium *Anglorum* regis filia, & sanctæ *Etheldredæ* germana, inter choros virginum ut luna inter sidera præluxit; ubi filia ipsius *Werbura* sub virginali integritate Deo humiliter deservivit. Hæc ergo ibi *Ermenilda* omnem spem & amorem seculi cum regalibus ornatibus deprensens, Christi mancipatum & armaturam in religioso habitu induit monacharum. Quæ ad cælestia regna idibus Februarii transiens, in eodem *Eliensi* cœnobio cum beata genitrice sua *Sexburga*, & sua virginali matertera *Etheldreda* requiescit in Domino tumulata.

Cum autem *Wolferus* rex xvij. annis ut præmittitur regnasset, *Adelredus* filius *Pende* omnipotentis benignitate visitatus rex efficitur *Merciorum*. Qui anno regni sui xxix. monachus apud *Berdenay* effectus, ibi feliciter sepelitur. Dicto vero *Adelredo* regi *Merca* successit *Kenredus* cognatus ejus, felicitate sibi similis & virtute. Nam cum v. annis regnum *Merciorum* nobiliter tenuisset, multo nobilius regni sceptrum relinquens, *Romam* perrexit, & ibi monachus à *Constantino* summo pontifice factus dies ultimos terminavit. *Offa* etiam filius *Sigeberti* regis, orientalium *Saxonum* rex si remansisset futurus, pari devotione ductus secum ivit, habitum similiter ibi suscipiens monachalem. Dicto vero regi *Kenredo* successit in regno *Merca* *Cheolredus* sive *Kelredus*, qui virtutum hæres octo annis illud clarissime regnum rexit. Cujus regni anno vij. *Ine* rex *Westsaxie* magno exercitu congregato contra eum apud *Bonebiry* strenue præliavit. Sed *Cheolredus* rex adeo fortiter & horribiliter sibi occurrebat, ut neutra parte victa cui eorum clades detestabilior contigerat nesciatur. Anno vero sequente, idem rex *Merca* *Cheolredus* viam universæ carnis ingressus, apud *Lichfeldiam* sepelitur. *Cheolredo* regi *Merca* defuncto, *Ethelbaldus* vir fortis & vehemens in regnum *Merca* succedens, xlj. anno victorioso regnavit. Eo tempore *Egbertus* vir venerabilis monachos qui erant in *Hii* ad catholicum Pascha & canonicam tonsuram convertit, ubi cum xliij. annis cum eisdem conversis moratus fuisset, & missarum solempnia ipso die Paschali de correctione fratrum jam securus celebrasset, exultans in Domino, diem suum ultimum terminavit.

Eo tempore, *Nauton* rex *Pictorum* literis instructoriis à quodam *Cheolfredo* abbate sibi directis, ad rectum Pascha erat conversus. Circa hoc tempus *Cndburgh* soror *Kneburgh* quæ data fuerat *Effrido* regi *Northumbria*, sed eo vivente separata, apud *Wymbourne* constituit abbatiam. Tempore istius regis *Ethelbaldi*, *Adelardus* rex *Westsaxie* anno regni sui primo contra *Oswaldum* filium ejusdem *Ethelbaldi* pugnans, regnum *Merca* sibi acquirere conatus est. Et cum *Oswaldus* juvenis impar numero regalibus turmis, pondus prælii diu pertulisset & ultra non posset, fuga regi *Ethelbaldo*

patri suo regnum reliquit, ut superius inter reges *Westsaxie* per eadem verba propter processum faciendum similiter est notatum. Post hæc, iste *Ethelbaldus* rex *Merca* fortissimus terribili exercitu congregato villam de *Somerton* castris per girum dispositis obsidebat. Cumque non esset qui inclusis auxilium ferret, vel includentibus resistere posset, eam in suam potestatem cito habuit & recepit. Qui extunc maxima virtute super coætaneos proventus, omnes provincias *Anglia* usque ad *Humber* flumen cum suis regibus sibi subjectas esse voluit.

Anno *Ethelbaldi* regis *Merca* viij. cum *Tatwinus Dorovernensis* archiepiscopus, vir religione & prudentia insignis, sacris quoque literis nobiliter instructus, ecclesiam per tres annos gubernasset, dies suos in Domino consummavit. Cujus loco *Notelinus* primo *Londoniensis* consecratur, sedens annis quinque in archipræsulis dignitate. Anno eodem venerabilis *Beda* presbiter monasterii quod est in *Wyremham* & in *Girum* à *Benedicto* abbate ejusdem loci, ac deinde à *Ceolfredo* abbate educatus & eruditus, semper in scripturis studens, anno ætatis suæ lxi. plenitudinem dierum suorum non in vano consumptorum, ut in numero operum suorum subscriptorum apparet, in Domino feliciter terminavit. Scripserat namque à principio *Genesis* usque ad nativitatem *Isaac* libros.iiij. De tabernaculo & vasis ejus, & vestibus, libros.iiij. In prima parte *Samuelis* usque ad mortem *Saulis*,.iiij. De ædificatione templi allegorice.ij. De libris Regum, librum triginta questionum. In Proverbiis *Salomonis*,.iiij. In Cantica Canticorum, vj. In *Esdra* & *Neemia*,.iiij. In Canticum *Abacuc*, j. De libro *Thobie*, j. In Evangelio *Marci*,.iiij. In Evangelio *Luca*, vj. Scripserat etiam Omelias Evangelii libros.ij. & capitula lectionum veteris Testamenti. In Apostolum quæcumque in opusculis *Augustini* invenit, cuncta per ordinem tamen scripsit. De Actibus Apostolorum libros.ij. De vij. Epistolis Canonicis libros totidem. De Apocalypsi tres. Item capitula lectionum per totum novum Testamentum excepto Evangelio. Item Epistolarum ad diversos. Item de historiis Sanctorum. Item de vita sancti *Cuthberti* primo eroice, postea plano sermone. Item de vita Abbatum monasterii de *Hii*. Item Martirologium. Item librum *Ympnorum*. Item librum de Temporibus. Item librum de Metrica arte. Item Historiam Ecclesiasticam *Anglorum* in libris quinque, in qua pie perorat, ut apud omnes legentes fructum intercessionis inveniat, Amen. Item idem *Beda* de statu Ecclesiastico in suo tempore sic ait, In præsentem *Cantuariensis* archiepiscopus est *Tatwinus*, *Roffensis* episcopus *Aldulphus*, *Londoniensis* *Higwaldus*; super orientales *Anglos* sunt *Egbertus* & *Hedhelac* episcopi: super *Merca* est *Alwinus* episcopus: super gentem quæ ad occidentem *Sabrina* ampnis habitat est *Walcestoc* episcopus: in provincia *Hwiciorum* est *Wilfridus* episcopus: in provincia *Lindisfarrorum* *Kinebertus*: *Vecla* insula ad *Danielem* episcopum *Wenta* pertinet, & provincia australium *Saxonum* jam aliquot annis sine episcopo per eundem regebatur. Sub rege vero *Ceomolfo* sunt. liij. episcopi, *Wilfridus* *Eboracensis*, *Edelwolde* *Lindisfarnensis*, *Acca* *Hagustaldensis*, *Wettelinnus* in *Candida Casa*, quæ nuper pontificata ipsum primum habet

habet episcopum sive antistitem. Rex vero *Cantie* *Edbrik*, rex *Westfaxia* *Adelarde*, rex *Estanglorum* *Segebert*, rex *Northumbria* *Ceolwolfus*, rex *Merca* *Ethelbald* maximus omnium.

In illis temporibus dictus *Ethelbaldus* rex *Mercensis* superbus sprete sanctificatione gladiis jura postponens, inter tempus quo *Ceolwolfus* rex *Northumbria* mundum reliquerat & habitum assumpserat monachalem, & principium regni *Egberti* regis successoris dicti *Ceolwolfs*, *Northumbriam* hostiliter intravit, & cum non esset qui ei resisteret, praeda quanta voluit arrepta secum ad sua transvexit. Iste superbus *Ethelbaldus* *Adelardo* rege *Westfaxia* defuncto, *Cudredum* cognatum suum in regno *Westfaxia* successorem sæpe nunc bellis, nunc seditionibus affligebat. Fortuna autem varia variis vicibus, modo hunc, modo illum, Martis eventibus extollebat. Aliquando vero pacem inter se statuentes, quam brevi tempore tenentes, denuo adinvicem debellabant. Iste *Ethelbaldus* rex *Merca* anno *Cudredi* regis *Westfaxia* iij. secum tunc pacificatus, simul cum eo conjunctis viribus contra innumeram *Britannorum* undique convectorum multitudinem præliavit, unde *Britonibus* in partibus, devictis & fugatis, reges cum triumpho ad propria sunt reversi, ut superius inter reges *Westfaxia* super regem *Cudredum* plenius est notatum. Postmodum nova discordia inter regem istum *Ethelbaldum* & dictum *Cudredum* orta, cum ipse *Cudredus* superbas *Ethelbaldi* exactiones & insolentiam ulterius ferre non posset, anno ejusdem *Cudredi* xij. cum legionibus vexillatis apud *Bedford* ei occurrit, *Edelhim* audacissimum consulem secum ducens, cujus viribus fretus & consilio *Cudredus* rex crimen prælii est ingressus. *Ethelbaldus* vero rex regum cum *Mercensibus* orientales *Saxones*, & *Anglos* copiasque multiplices adduxerat & *Kentenses*. Aciebus igitur dispositis cum in directum tendentes appropinquarent, *Edelhim* consul prædictus *Westfaxones* præcedens, insignem regis *Cudredi* draconem aureum gerens, hostilem vexilliferum regis *Ethelbaldi* exclamavit; unde clamore orto pars *Cudredi* valde confortata est, statimque acies sibi invicem offenderunt. Bello autem maximo & inæstimabili incepto, quæ pars vinceret longo tempore nesciebatur. Sed *Deus* qui *superbis resistit*, à quo robur, fortitudo, & magnanimitas procedunt, gratiæ suæ terminum regi *Ethelbaldo* ponens superbiam solitam ejus dempsit. Nam fugam adhuc suis pugnantibus territus primo cepit, nec ab hac die usque ad mortis suæ tempora aliquid permisit prosperum ei *Deus*. De isto bello superius inter reges *Westfaxia* magis diffuse est tractatum.

Anno siquidem post hæc secundo, *Ethelbaldus* rex *Merca* vires suas adhuc experiri volens, contra *Westfaxones* apud *Secandune* non sine exercituum ruina mirabili rursus pugnat; qui in arto positus fugam dedignans ibi occisus est, & apud *Repandune* sepelitur. Sic itaque rex validissimus cum xlj. anno regnasset, immoderatae superbiæ pœnas exsolvit; & ex hoc tempore regnum *Westfaxia* valde erat roboratum, & crescere non cessavit.

Ethelbaldo rege *Merca*, ut dictum est, interfecto, & regno eodem post ejus mortem per aliquot annos legitimo rege orbato, anno *Kenwolfs* regis *Westfaxia* primo, qui fuit secundus successor in regno

Westfaxia post dictum regem *Cudredum*, *Beornred* in regnum *Merca* tanquam hæres legitimus dicto regi *Ethelbaldo* successit, brevi tamen tempore illud regens. Nam *Offa* infra suum primum annum eum aufugavit, qui xxxix. annis regnum *Merca* & populum postea gubernavit. *Offa* rex *Merca* juvenis nobilissimus fuit filius *Wyngferd*, filii *Chanwlf*, filii *Osmed*, filii *Epa*, filii *Wippa*, filii *Creadda*, filii *Kinewalde*, filii *Cnibba*, filii *Tcil*, filii *Gomer*, filii *Dengelten*, filii *Offa*, filii *Wermonde*, filii *Wyclac*, filii *Woden*. Iste rex *Offa* qui, ut dictum est, prædictum *Beornred* à regno *Merca* aufugavit, strenuissimus extitit præliator. Vicit namque bello *Northumbranos*, *Westfaxones*, & *Kentenses*. Nam contra *Kentenses* apud *Dtanford* pugnavit, ubi clade horrenda ex utraque parte peracta, *Offa* demum in prælio triumphavit. *Kenwolfus* etiam rex *Westfaxia* contra istum *Offam* circa *Wenton* pugnans, Martis casu minoratus à prælio fugit, & *Offa* in ira sua castrum idem redegit ad terram. Iste *Offa* sanctum *Ethelbertum* regem orientalium *Anglorum* ad se causa ducendi filiam suam venientem, de pravo consilio uxoris suæ prodicionaliter fecit mori, in cuius redemptione peccati superbiam suam ad tantam humilitatem & pœnitentiam reduxit, quod decimam omnium rerum suarum ecclesiæ sanctæ dedit, & terras, ut fertur, plurimas ecclesiæ *Herefordiæ*, in qua dictus gloriosus martir *Ethelbertus* jacet, contulit atque dedit, quas usque in hodiernum diem ecclesia illa tenet. Monasterium quoque sancti *Albani* construxit, & illud multis modis ditavit, ac ossa ejusdem sancti *Albani*, cum summa devotione transtulit & honore; & sic demum *Romam* profectus limina apostolorum *Petri* & *Pauli* humiliter visitavit, deditque vicario beati *Petri* *Romane* urbis pontifici, redditum unius denarii statutum in perpetuum de singulis domibus regni sui, & primus fuit, ut dicitur, qui hoc dedit. De isto martirio sancti *Ethelberti* *Herfordensis* ecclesiæ patroni, ac contritione & pœnitentia dicti regis *Offæ* superius inter reges *Estanglia* satis diffuse & plene est tractatum.

Offa rege defuncto, *Egfridus* filius suus sibi successit, qui juxta prophetiam *Althridæ* sororis suæ, ut superius inter reges *Estanglia* super processum dicti regis *Ethelberti* plenius notatur, in regno *Merciorum* parvo tempore regnavit. *Effrido* rege *Merca* defuncto, gloriosus & piissimus rex *Kenulphus* in regno *Merca* sibi successit. Qui anno Domini octingentesimo nonodecimo, imperii vero sui xxiiij. ad siderium regnum migrans, filium suum *Kenelmum* reliquit hæredem. Iste *Kenulphus* *Merciorum* rex supradictus diademate insignitus, licet in palacio extitit religiosus, in bello tamen ut leo fuit victoriosus. Nam provinciam *Cantia* perlustrans, regem eorum *Eadbertum* viribus sibi imparem comprehendit, & vincitum secum cum victoria adduxit, sed demum ab orientalibus *Anglis* interfectus est, eo quod regnum orientalium *Anglorum* ut suum à tempore *Offæ* regis invadere, & sibi vindicare temptavit, qui apud *Wynchecumbe* sepelitur.

Isti *Kenelmo* filio *Kenulphi* regis *Merca* erant regis germanæ *Quendreda*, quæ postea fratrum sanguinem hausit, & *Burgenilda* quæ fratrem sororia affectione dilexit. Sed cum dicta *Quendreda* sævo livore & regnandi ambitione stimulata, fratrem

fratrem suum regem *Kenelmum* parvulum, sed animo ac pietate magnificum, nullo modo veneno posset extinguere, ejus nutricium, & procuratorem intimum nomine *Askebertum*, quia non est perniciosior pestis quam familiaris inimicus, ingentibus præmiis & spe consorcii imperii armat in fratrum jugulum, qui ut alter *Scariot* nephandissimus proditor Domini sui, nacta occasione sceleris maturandi, *Kenelmum* adduxit in silvam grandem gratia venandi quasi oblectandi amore studii paterni: ubi vero filvæ approximant, *Kenelmus* tenellus puer septennis sompno prægravante equo dilabatur, ibique recubans securus paululum dormivit. Tunc nutricius suus dictus *Askebertus* cruentissimus carnifex fossam pro lectulo parat, in qua ipsum parvulum citius obruat innocentem. Beatus *Kenelmus* experscens, & consilium lanistæ prophetica mente, ut fertur, præveniens, ait. Frustra hanc michi molitus es speluncam, non enim hic ut cogitas, sed remotiori loco, ubi Deus prævidebit, occumbam, unde certum dabit tibi signum hæc virga (nam virgam manu gestabat & terræ affixerat) si modo plantata frondeat. Hoc eo dicente, statim radicata virga coepit frondescere, unde adhuc ingens fraxinus ostenditur, quæ in memoria beati *Kenelmi* celebris habetur. Hinc sævissimus carnifex longius puerum abducit, & in profunda valle inter duos montes abdita in ipsa silva *Clent* dicta, lacteum innocentis caput sub arbore spinea abscidit, & ut scelus suum absconderet, ipsum ibi in illa vastitate deserti, sub dicta arbore spinea illico sepelivit. Afferitur quod jam decollandus beatus *Kenelmus* sacrum ymnium, *Te Deum laudamus, te Dominum confitemur*, incepit, atque in illo versu, *Te martirum candidatus laudat exercitus*, jugulatus occubuit.

Quendreda vero per fratricidium regno potita, tali edicto omnes terreat, ut si quis *Kenelmum* quæreretur, vel indicaret, vel etiam nominaret, sine dilatione capite plecteretur. Sed dum ipsa ipsum fratrem suum ab humana notitia abscidere nitebatur, bestialis diligentia illum hominibus prodebat. Candida namque vacca cujusdam, ut fertur, viduæ publicam pasturam & solitam relinquens, ab alto monte ad infimum usque sepulti monumentum decurrit, ibique inseparabilis adhæsit, ita quod ab illo loco nullius fere industria avelli possit. Quociens vero nota stabula domi repetisset plena, totum armentum dupla lactis superabat copia, tam salubri circa sanctam glebam pascebatur herba, & grata. Miroque modo quod vespere detonsum erat, recente virore mane habundantius inveniebatur. Hinc autem locus idem *Vacca vallis* appellari assuevit. Verum quia nihil opertum quod non reveletur, præfulgida lucerna quæ obfuscabatur in *Anglia*, clarius in arce emicuit mundi, *Roma*: nam cum *Leo* papa minor missarum sollempnia innumerabili populo astante celebraret, ecce columba candidissima desuper omnibus palam apparuit, quæ niveam membranam blando rostro super altare beati *Petri* deposuit, aureis literis hoc modo *Anglice* scriptam,

*In Clent, in Cordale, Kenelm kingis
Bern, lith undir thorn hed byrebed.*

Sacer autem apostolicus novam cedulam ignotis verbis & litteris editam cum tremore respiciens, populum & clericos diversarum nationum tunc in curia existentes ad se vocavit, quatinus indicarent si quis inter eos aliquid hujus epistolaris relationis

cognovisset; unde ab *Anglicis* literatis qui inter alios convocatos ibi aderant, sacra epistola recitatur, cujus interpretatio Latine est ista:

In Clento, vacca valli, Kenelmus regius

Natus, jacet sub spina capite truncatus.

Quod dicti *Anglici* postposito feminearum minarum terrore omnia summo pontifici suo ordine exposuerunt. Tunc jubente Papa, Cardinales cum *Anglicis* fidelibus ad *Wolfredum Dorobernia* archipræsulem cæterosque pontifices *Anglorum* veniunt, & in loco prædicto beatum regem *Kenelmum* requirentes & inveniunt, ipsum de indigno latibulo cum ymnis & laudibus summoque honore ad patrem suum in ecclesia *Wynhecumbe* tanto martiri digna ferunt. In beati vero corporis sui assumptione fons sacer lucidissimæ aquæ emanavit, qui salutem plurimis impendit.

Cum autem impiissima *Quendreda* eodem tempore quo corpus fratrum sic cum gaudio ad ecclesiam *Wynhecumbe* translatum foret, circa incantationes, ut communiter dicitur, cum illo psalmo psalterii *Deus laudem*, vacaret, manifesta divina ultione pupillæ amborum oculorum ejus super ipsum psalterium (quod in memoriam rei gestæ in dicta ecclesia monasterii *Wynhecumbe* usque hodie servatur) à capite evolabant. Quæ sic excacata, & post multos cruciatus pessima morte defuncta, pluribus ac locis sepulta, nusquam remanere potuit, donec angelica revelatione in quandam semiotam profunditatem miserabiliter projecta fuit. Post vero sanctum *Kenelmum* regem & martirem *Ceolwolfus* patruus ejus in regno *Merca* sibi successit. Qui anno sequenti à regno expulsus, *Bernulphus* duobus annis ei successit, contra quem *Egbertus* rex occidentali-um *Saxonum* partes suas hostiliter petentem, apud *Hellendinam* pugnans victor funestus ad propria remeavit. Post *Bernulfum* in regno *Merca* successit *Ludecanus* quem dictus *Egbertus* interfecit. Tunc in regno *Merciorum* surrexit rex *Millefridus*, qui auditis miraculis, & signis à Deo meritis sancti *Ethelberti* regis & martyris, apud *Herefordiam* declaratis, ecclesiam ibi egregiam lapidea structura ad laudem Dei, & honorem dicti martiris à fundamentis incepit, & pia devotione Domino auxiliante perfecit, & in eodem loco primus regum omnium episcopum constituens, eandem cathedrali dignitate ecclesiam sublimavit, quam terris plurimis & prædiis amplis, palliis olosericis & ornamentis egregiis ditare dum vixit, & dotare regia munificentia non cessavit, ut superius inter reges *Estanglia* super processum prædicti regis *Ethelberti* plenius est notatum. Rege vero *Milefredo* defuncto *Wilafus* in regno *Merca* sibi successit: quem *Egbertus* rex *Westfaxia* subjugavit & regnum suum de eo tenendum sub tributo concessit. Cui successit *Bertulfus* cujus filius *Bretfer-tus* nomine cognatum suum sanctum *Wistanum* injuste peremit, erat enim nepos duorum regum de regno *Merciorum*. De loco vero quo innocens occisus est columpna lucis usque ad cælum porrecta loci incolis per xxx. dies stabat conspicua. Hiis temporibus infideles *Dani* cum CCC. l. navibus in hostium *Thamensis* fluminis venientes *Doveriam*, & *Cantuariam* depopulati sunt, & dictum regem *Merciorum* *Bertulfum*, contra eos ad pugnam venientem, in fugam propulerunt. Qui postea ab hac vita transiens *Burthred* xxij. annis habuit successorem. Iste *Bernredus* rex *Merciorum* & *Ethelwolfus* rex *Westaxonum*

Westaxonum mediterraneos *Britones* vicerunt, & suæ ditioni submiserunt. Postea nephandi *Dani* apud *Rependon* hiemantes, dictum *Bernredum* à regno suo expulerunt. *Elfredus* ultimus rex sive dux *Merciorum*, qui *Elfreda* sororem primi *Edwardi* regis, qui *Edwardus* senior dicitur, desponsavit. Post cuius *Elfreda* mortem idem rex *Edwardus* regnum *Merciorum* suo imperio conjunxit; de quo *Edwardo* inferius post tractatum istum de divisione regni suo loco plenius dicitur.

Regnum *Northanhymbrorum*, id est *Northumbria* sive *Berwicorum*, in quo etiam continebatur regnum *Deirorum*, incepit ab *Occa* filio *Hengisti*; cui præfuerunt *Comites*, vel secundum quosdam reges, & primus rex post *Occa* vocabatur *Ida*, qui per xij. annos regnans, totam terram *Northanhymbrorum* à flumine *Humbra* usque ad mare *Scocie* occupavit.

Ida rege *Northumbria* defuncto, successit sibi in regno rex *Ella*, cujus tempore de provincia sua *Deirorum* *Mercatores* pueros venales *Roma* adduxerunt; Quos dum forma pulcherrimos & vultu venustos beatus *Gregorius* nondum Papa effectus in foro conspexisset, interrogavit mercatorem, de qua patria eos attulisset. Qui respondit; De *Britannia* cujus incolæ simili candore resurgent. Interrogavit iterum, si essent Christiani. Cui mercator; Non, sed paganis erroribus implicati. Tunc *Gregorius* intimo corde longa trahens suspiria ait, Heu pro dolor, quod tam lucidas facies auctor nunc possidet tenebrarum! Interrogavit insuper quomodo gens illa vocatur. Respondit, *Anglici* vocantur. Tunc *Gregorius*; Bene, inquit, *Anglici*, quia angelicos vultus habent. Rursum interrogavit, Quod nomen haberet ipsa provincia. Mercator ait, Provinciales illi *Deiri* vocantur. Et *Gregorius*, Bene, inquit, *Deiri*, quia de ira Dei sunt eruendi. Tunc de nomine regis interrogavit. Cui mercator respondit, quod *Ella* diceretur. At *Gregorius* ad nomen alludens ait, Bene *Ella*, quia *alleluia* in partibus illis decantari oportet. Qui mox ad *Pelagium* Papam accedens, cum multa instantia & precibus vix optinuit, ut ad illos convertendos in *Britanniam* mitteretur. Cumque jam viam arripuisset & iter trium dierum cum sociis suis versus *Britanniam* peregisset, à dicto Papa pro ejus recessu à populo *Romano* multipliciter calumpniato revocatus, & post ipsum papam infra breve morte pestilentiaë inguinariaë decedentem in summum pontificem electus & consecratus, beatum *Augustinum* & alios cum eo religiosos *Anglicis* prædicaturos in *Britanniam* destinavit, qui *Ethelbertum* regem *Cancia* & alios plures, ut superius inter reges *Cantia* plenius notatur, ad fidem duxit catholicam & convertit.

Ella vero rege *Northumbria* mortuo, rex *Edelfridus* sibi in regno successit, qui saevo furore erga *Britones* commotus, collecto grandi exercitu provinciam eorum petivit. Cumque bellum acturus usque *Lerecestriam* civitatem ubi *Brociwayl* Consul urbis ex parte *Britonum* existens adventum expectabat, venisset, & monachos heremitas & sacerdotes *Britonum*, qui ad exorandum Deum pro dicto Consule contra eum pro eis bellaturo convenerant, seorsum in tutiori loco consistere vidisset, sciscitabatur qui essent hii, quidve acturi illuc in tanto numero convenissent. Erant autem plurimi eorum de mo-

nafterio *Bangor* cujus Abbas *Dinooc* vocabatur, in quo tantus fertur fuisse numerus monachorum, ut cum monasterium illud in septem portiones cum præpositis sibi rectoribus esset divisum, nulla harum portio minus quam trescentos monachos haberet, qui omnes de labore manuum suarum vivebant. Horum autem plurimi ad memoratam aciem peracto triduo jejunio causa orandi cum aliis conveniunt, dictum habentes Consulem, qui eos precibus intentos & patriam à gladiis protegeret barbarorum. Quorum causam adventus cum *Edelfridus* rex intellexisset, ait, Ergo si adversum nos ad Deum suum clamant, profecto & ipsi quamvis arma non ferant contra nos pugnant, quia nos in suis prædicationibus & orationibus persequuntur. Itaque in eos primum arma hostiliter verti jubet, & sic eos & cæteros nephandaë regis militiæ copia delevit, non sine magno exercitus sui dampno.

Extinctos in ea pugna ferunt de hiis qui ad orandum venerant viros circiter mille CC. & solum quinquaginta fuga esse lapsos. *Brociwayl* autem Consul prædictus ad primum hostium adventum cum suis terga vertens, eos quos defendere debuerat nudos ferientibus reliquit gladiis & inermes; sicque completum est prælagium sancti pontificis *Augustini*, qui dum vixit de ista strage & severo prælio episcopis & doctoribus *Britonum* sibi non obtemperantibus, in quodam colloquio apud quemdam locum qui dicitur *Augustines Dike*, id est, quercus sive robur *Augustini* in confinio *Britonum*, de recta celebratione Paschæ, & statu ecclesiæ *Anglicana* cum illis, & *Scotis* auxilio *Ethelberti* regis *Cancia*, jam per ipsum *Augustinum* ad fidem conversi habito, prophetabat, dicens, quod si pacem cum fratribus accipere nollent bellum forent cum hostibus accepturi, & si secum nationibus *Anglorum* viam vitæ prædicare nolissent, per horum manus ultionem mortis essent passuri. De isto colloquio supra inter reges *Cancia* tempore regis *Ethelberti* plenius notatur. De isto etiam bello *Galfridus Monemutensis* superius in libro de gestis *Britonum* dicto *le Brut* dicit, quod *Ethelbertus* rex *Cantia* per beatum *Augustinum* jam conversus, ut vidit *Britones* dedignantibus subjectionem *Augustino* facere, & prædicationem suam spernere, istum *Edelfridum Northanhymbrorum*, & cæteros regulos *Saxonum* instimulabat, ut grandi exercitu collecto in civitate *Bangor* Abbatem *Dinooc*, & cæteros clericos qui eum despexerant, perditum irent, quod ut supra dicitur factum est.

Isto rege *Edelfrido* per successorem suum *Edwinum*, ut inferius patebit exempto, idem *Edwinus* gubernaculum regni *Northumbria* suscepit, qui tanta potestate terreni imperii creverat, ut nemo *Anglorum* ante eum omnes *Britannia* fines acciperet, & omnes provinciæ quas vel *Angli*, vel *Britones* habitabant sub ditione ejus essent, ipse etiam plures *Anglorum* insulas suo imperio subjugavit. Et postquam filiam *Edelberti* regis *Edelburgam* Christianam paganus duxerat, quæ alio nomine *Tacce* vocabatur, venit *Paulinus* ut ibi prædicaret, à *Justo Dorobernensi* archiepiscopo ad hoc episcopus ordinatus. Anno autem sequente venit quidam sicarius à rege *Westfaxia Chichelino*, ut regem *Edwinum* interficeret, qui simulans legationem domini sui, juxta ampnem de *Darwint* in regem cum fica cucurrit bicipiti toxicata. Quod videns *Lilla* regius minister

ster interponens se ictui transfixus est, & eodem ictu rex parumper exitit vulneratus, interfectoque alio equite ficarius gladiis cæsus est. Eadem autem nocte regina peperit filiam nomine *Enflant*. Cumque rex gratias inde diis ageret, dixit *Paulinus*, quod precibus suis apud Deum optinuit, ut regina illam pareret absque dolore. Cujus verbis delectatus rex, promisit se Christo servitutum si victoriam adversus *Chichelinum* ei donaret. Et in pinguis promissionis implendæ, suam iussit filiam baptisari. Qua cum xij. de familia sua baptisata, & rege *Chicelino* superato, ac hostibus suis aut occisis, aut in ditione receptis, cum rex *Edwinus* victor in patriam rediret, non statim efficitur Christianus, sed quandoque solus, quandoque cum aliis, ut vir natura sagacissimus, ratione fidei audita quid ageret cogitabat. Cui *Bonifacius* papa exhortatorias ad fidem literas destinavit, misit etiam munera, de quibus in fine Epistolæ meminit ita verbis. *Præterea benedictionem protectoris nostri beati Petri Apostolorum Principis vobis direximus, id est, camisiam cum ornatura auro unam, & levam ancirianam unam, quod petimus ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat quo à nobis noscitur destinatum.* *Edelburga* etiam reginæ literas & munera misit, de quibus in fine epistolæ sic ait, *Præterea benedictionem protectoris nostri beati Petri Apostolorum Principis vobis direximus, & pecten eburneum auratum, & speculum argenteum, quod petimus ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat quo à nobis noscitur destinatum.*

Circa idem tempus non multo perante elapsum, Spiritus sanctus revelavit dicto *Paulino* episcopo oraculum quondam regi *Edwino* hoc modo ostensum. Cum autem iste *Edwinus*, *Edelfrido* qui ante eum regnaverat illum persequente, apud *Redwaldum* regem orientalem *Anglorum* profugus moraretur, per quendam amicum suum cognovit, *Redwaldum* regem prædictum in tantum muneribus regis *Edelfridi* esse corruptum, ut interficere eum vellet, unde ille amicus promisit se eum ab illa si vellet provincia educiturum. Cui *Edwinus*, Quo nunc fugiam qui per omnes *Britanniæ* provincias tot annis hostium insidias devitavi? si autem me mori oportet, malo ut ille quam ignobilior me extinguat. Hiis dictis remansit solus. Dumque mentis langoribus esset *Edwinus* super hoc multipliciter cruciatus, vidit intempestæ noctis silentio hominem sibi incognitum sic dicentem. Ne formides, causam enim tristitiæ tuæ scio, quid autem dares ei qui te de hac absolveret tristitia, & *Redwaldo* regi pro te melius suaderet; quid si etiam te regem futurum prioribus potentioris extinctis hostibus esse promittat. Respondenti *Edwino* ut prius, adjecit sibi dicens. Quid si ille meliorem vitam tibi ostenderit, quam aliquis parentum tuorum habuit, obtemperabilne ei? *Edwino* vero hoc firmissime promittente, subdidit ille, manum capiti ejus imponens, Cum ergo hoc tibi signum advenerit memento hujus temporis & sermonis. Quo dicto, repente disparuit, ut intelligeret ipsum non esse hominem sed spiritum. Et cum regius juvenis solus adhuc ibidem sederet, præfatus ejus amicus venit, & ait, Surge hillaris, mutatum est cor regis, consilio namque reginæ tibi servare disposuit fidem suam. Quid plura? rex *Edwinus* congregato exercitu *Adelfridum* regem in finibus *Merciorum*, ad orientem plagam ampnis qui vocatur *Jole* sibi occurrentem, occidit. Ibi tamen fi-

lius *Redwaldi* regis *Reiner* nomine occisus est, & sic *Edwinus* regnum *Northumbriæ* est potitus. Cum autem *Paulinus* episcopus hoc oraculum regi dixisset, & eum ad fidem hortando, manum capiti ejus imposuisset, regem ad pedes ejus procidere volentem levavit.

Rex igitur ad fidem promptus ut suos lucraretur, sciscitabatur ab eis quid eis videbatur. Cui *Coyfi* pontifex ait, Nemo studiosius servivit diis, quam ego ad lucrum terrenum. Multi autem sunt qui magna beneficia à te receperunt unde nil ad eos valere probavi. Tum alius optimatum regis subdidit, ita per exemplum dicens, Hæc vita hominum ad modicum apparet, quid autem sequatur quidve processerit penitus ignoramus; unde si hæc nova doctrina certius aliquid attulerit, merito sequenda esse videtur. Hiis similia cum etiam ceteri dicerent, adjecit *Coyfi*, quod vellet ipsum *Paulinum* episcopum audire de Deo aliquid dicere & prædicare; quo audito, exclamavit *Coyfi* se & alios penitus errasse; unde fidem Christi se suscepturos omnes pariter promiserunt. *Coyfi* autem pontifex accepto à rege equo emissario, cum pontifici idolorum non liceret nisi super equam equitare, correptoque gladio & lancea, quod etiam non licebat, aras quas ipse sacraverat succendit cunctis videntibus & destruxit. Ostenditur autem locus quondam idolorum non longe ab *Eboraco*, ad orientem ultra ampnem de *Derwent*, & vocatur hodie *Godmundyngham*. Baptisatus est igitur rex *Edwinus* primus omnium regum *Northanhybrorum* die sancto Paschæ, & multi cum eo, in ecclesia sancti *Petri Eborac*, quam ipse de ligno pro sede episcopatus construxerat; mox tamen majorem incepit lapideam, quam sanctus *Oswaldus* rex postea perfecit, & in eadem ecclesia dictum *Paulinum* archiepiscopum *Eboraci* ordinavit, constituit atque fecit. Baptisati sunt etiam *Of- frid*, & *Edfrid* filii regis *Edwini*, qui ambo ei de *Euburga* filia *Cearli* regis *Merciorum* nati sunt. Tempore etiam sequenti liberi ejus de *Edelburga* regina progeniti baptisantur, quorum duo in *Eboracensi* ecclesia postea sepulti sunt.

Tanta autem fertur tunc fuisse fides gentis *Northanhybrorum* ad desiderium lavacri salutaris, ut quodam tempore *Paulinus* archiepisc. cum rege & regina in regiam villam quæ vocatur *Adgebryn* veniens, xxxvj. diebus ibidem cum catechisandi, & baptisandi officio deditus moraretur, In provincia *Iernicorum* in fluvio *Gleny* juxta locum qui vocatur *Malvyn*. In provincia vero *Deirorum*, in fluvio de *Swale* baptisabat. *Paulinus* etiam inter hæc provinciam *Lyndisse* quæ est ad meridianam ripam *Humbra* fluminis, priusque præfectum *Lindicolnia* civitatis, cui nomen *Bletta*, in domo sua convertit. In qua civitate ecclesiam egregii operis perfecit, & in ea *Justo Dorobernensi* archiepiscopo defuncto, loco suo *Honorium* in *Dorobernensem* archiepiscopum ordinavit. Et sic nota quod sicut iste *Paulinus* qui post adventum sancti *Augustini*, in primum archiepisc. *Eboracensem* per *Justum Dorobernensem* archiepiscopum, ut superius dictum est, ordinabatur: sic vice versa *Justo* defuncto, *Honorius* successor suus in archiepiscopum *Dorobernensem*, per *Paulinum Eboracensem* archiepiscopum ordinatus est. Urbs autem *Lincolnia*, quæ tunc *Lindicolnia* vocabatur, situ splendida, ut urbs in colle sita ad regnum *Merca* pertinet.

Isti regi *Edwino* *Honorius* papa accensorias literas destinavit, quarum postremam partem necessarium apponere duxi, quæ de agendis archiepiscopis Angliæ distincte tractat per hæc verba. *Prædicato-* ris nostri *Dominici* mei apostolica memoria *Gregorii*, frequenter lectione occupati, præ oculis affectum doctrina ipsius, quem pro vestris animabus libenter exercuit habetote, quatinus ejus oratio, & regnum vestrum populumque augeat, & vos omnipotenti Deo irreprehensibiles representat. Ea vero quæ a nobis pro vestris sacerdotibus ordinanda speratis, hæc pro fidei vestre sinceritate, quæ nobis multimoda relatione per presentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito animo attribuere ulla sine dilatione providimus, & duo pallia utrorumque metropolitanorum, id est *Honorio* & *Paulino* direximus, ut dum quis eorum de hoc seculo ad auctorem suum accersitus, in loco ipsius alterum episcopum, ex hac nostra auctoritate, debeat subrogare: quod quidem tam pro vestra caritatis affectu, quam pro tanto provinciarum spacio, quæ inter nos & vos esse noscitur, sumus invitati concedere, ut in omnibus devotioni vestre nostrum concursum juxta desideria præberemus. Incolumem excellenciam vestram superna gratia custodiat.

Honorius eciam papa pallium, & literas de ordinatione, & dignitate utriusque archiepiscopatus *Honorio* *Dorobernensi* archiepiscopo, in forma qua sequitur destinavit.

Dilectissimo fratri *Honorio* *Honorius* &c. *Inter* plurima quæ redemptoris nostri misericordia suis famulis dignatur bonorum munera, prærogare, illud eciam clementer collecta sua pietatis munificentia tribuit, quociens per fraternos affectus unanimem dilectionem quadam contemplatione alterius aspectibus representat, pro quibus majestati ejus gratias indesinenter exsolvimus, eumque votis supplicibus exoramus, ut vestram dilectionem in prædicatione evangelii elaborantem, & fructificantem sequentemque magistri, & capitis sui *Gregorii* sanctam regulam, perpetua stabilitate confirmet, & ad augmentum ecclesiæ suæ potiora per vos suscitaret incrementa, & fide & opere in timore Dei, & caritate vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quæ per domini *Gregorii* exordium pullulat, convalescendo amplius extendatur, ut ipsa vos *Dominici* eloquii promissa in futuro recipiant, vosque vox ista ad æternam festivitatem evocet, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: & iterum, *Euge* serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Et nos quidem fratres karissimi hæc vobis, pro æterna caritate exhortationis verba præmittentes, quæ rursus pro ecclesiarum vestrarum privilegiis congruere posse conspiciamus, non desistimus impertiri, & tam juxta petitionem vestram, quam filiorum nostrorum regum Angliæ, vobis presenti nostra præceptione vice beati *Petri* Apostolorum Principis auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia evocari, is qui superstes fuerit alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare. Pro qua eciam re singula vestra dilectioni pallia pro eadem ratione celebranda direximus, ut per nostra præceptionis auctoritatem possitis Deo placidam ordinationem efficere. Quia ut vobis concede-

remus longa terrarum spacia marisque intervalla quæ inter nos & vos consistunt ad hæc nos condescendere coegerunt, ut nulla posset ecclesiarum vestrarum jactura per cujuslibet occasionis obtentum quoquo modo pervenire, sed potius commissi vobis populi devotioni plenius propagare. Deus te incolumem custodiat dilectissime frater. Dat: die tercio *Iduum* *Januarii* Imperantibus dominis nostris piissimis *Augustis* *Heraclio* anno vicesimo quarto, post consulatum ejusdem anno vicesimo tercio & consulatus ejusdem anno tercio, sed *Heraclio* felicissimo *Cæsare*, id est filio ejus anno tercio, *Indictione* vii. id est anno dominica incarnationis sexcentesimo tricesimo quarto.

Misit etiam idem papa *Honorius* genti *Scottorum* literas de observatione Paschali, ne paucitatem suam cunctis per orbem Christi ecclesiis sapientiore æstimarent. *Edwinus* vero rex *Northumbria* post xvij. annum regni sui gravi prælio in campo qui vocatur *Hatfelde* conferto à *Cedwalla* rege *Britonum*, adjuvante eum strenue *Penda* rege *Merciorum*, occisus est, disperso toto suo exercitu vel perempto. *Offricus* quoque filius ejus bellicosus occiditur etiam ante eum. Alter vero *Edfridus* necessitate cogente ad dictum *Pendam* refugit: A quo postmodum, sancto *Oswaldo* rege in *Northumbria* regnante, perfide peremptus est. Dicitur autem quod *Hatfelde* rubeo undique nobilium cruore fumabat, ibi namque mirabilis & inopinata fortissimorum strages facta est. *Cedwalla* siquidem rex *Britonum* potentissimus innumerablem multitudinem, *Penda* vero strenuissimus strenuissimos adduxerant ibi secum, qui maximam stragem in *Northanhimbrorum* ecclesia fecerunt. *Penda* enim paganus erat, *Cedwalla* vero pagano favior, quia nec mulieribus nec parvulis parcebat, Anglos à *Britannia* se deliberans erasurum. Nec *Britones* magis *Anglis* communicabant quam paganis, fidem eorum nichil ponderantes. Allatum autem est caput *Edwini* regis usque *Eboracum*, & ibi in ecclesia sancti *Petri* per ipsum incepta, quam sanctus *Oswaldus* rex postea perfecit, juxta regiam decenciam est humatum. De isto *Edwino* rege *Northumbria* & dicto *Cedwalla* rege *Britonum*, quem *Galfridus* *Monemutensis* *Cadwallonem* sive *Cadvallonem* vocat, ac de perfidio *Penda* rege *Merciorum*, & gestis ac diversis præliis inter eos, & de dicto etiam bello apud *Hatfelde*, in quo ut dictum est dictus rex *Edwinus* & *Offricus* sive *Offridus* filius suus, ac cum eis (secundum dictum *Galfridum*) *Godboldus* rex *Orcadum*, qui in eorum auxilium ibi venerat, occisi fuerant. Idem *Galfridus* superius in libro suo de gestis *Britonum* multa enarrat, quæ quia ibidem ita diffuse tanguntur nimis superfluum hic ea apponere mihi videbatur.

Post mortem vero dicti regis *Edwini*, *Northumbria* nihil præsidii nisi fuga habentibus, *Paulinus* archiepiscopus *Eboracensis* assumpta secum regina *Edelburga* regis *Edwini* relicta, *Canciam* navigio rediit, filium *Edwini* & filiam secum habens, ubi ab *Honorio* archiepiscopo & *Edbaldo* rege *Cantiae* est susceptus. *Edelburga* vero regina dictos filium & filiam *Edwini* ut mater prolem diligens, metu *Edbaldi* regis & *Oswaldi* regis *Northumbria* futuri ad *Dagobertum* regem *Francia*, qui erat amicus illius, misit in *Galliam* nutriendos, ibique pueri sunt defuncti. Attulit quoque *Paulinus* *Eboracensis* archiepiscopus secum vasa *Edwini* regis preciosa, & auream

auream crucem magnam, & calicem auream quæ in ecclesia *Cantuaria* adhuc manent. *Romano* autem tunc *Roffensi* præfule dum legatarius *Honorii* archiepiscopi *Dorovernensis* *Romam* tenderet, fluctibus Italici maris absorto, *Paulinus* archiepiscopus prædictus eundem episcopatum *Roffensem* tenuit dum vivebat, ibique moriens pallium quod à papa acceperat tunc reliquit. Reliquerat autem in ecclesia sua *Eboraci* *Jacobum* diaconum virum sanctum, qui ex hinc baptisabat & docebat; Recuperata in provincia *Northumbria* demum pace & numero fidelium crescente, magister ecclesiasticæ cantationis juxta morem cœpit existere *Romanorum*, ubi ipse senex & plenus dierum juxta scripturam viam patrum in Domino est secutus.

E*Dwino* regi successit *Ofricus* cognatus ejus in provincia *Deirorum*, & *Ainfridus* filius *Edelfridi* regis regnum suscepit *Bernicorum*, nam in has duas provincias gens *Northanhimbrorum* antiquitus divisa erat. Hii autem juvenes tempore dicti regis *Edwini* apud *Scotos* & *Pictos* exulantes baptisati sunt. Sed cum reges facti essent ad idola sunt reversi, quos dominus *Cedwalla* sive *Cadwallo* rex *Britonum* impie sed juste peremit; & primum quidem scilicet dictum *Ofricum* proxima ætate, in obsidione unius oppidi cum suis omnibus subito destruxit. Post annum vero *Anfridum* ad ipsum gratia pacis postulandæ venientem cum xij. militibus interemit. Infaustus ille annus tam propter regum Apostasiam quam dicti regis *Cedwalla* tyrannidem fuit, quo non terras ut victor acquirebat sed ut pestis crudeliter destruebat. De morte istius regis *Ofrici* *Galfridus Monemutensis* superius in libro suo de gestis *Britonum* dicit, quod dictus *Cadwallo* rex *Britonum* *Edwino* rege occiso & habita de suis victoria, provincias *Anglorum* universas pervagando ita debaccatus est in *Saxones*, ut nec sexui quidem muliebri nec parvulorum parceret ætati, qui omne genus *Anglorum* ex finibus *Britannia* abradere volens, quoscumque reperiebat inauditis tormentis afficiebat. Deinde cum dicto rege *Ofrico* qui *Edwino* secundum ipsum *Galfridum* successerat prælium committens, eum & duos nepotes ejus qui post illum regnare debuerant, ac etiam *Eadanum* regem *Scottorum* qui eis auxiliari venerat, interfecit.

Tunc *Oswaldus* rex, qui sanctus *Oswaldus* dicitur, post occisionem fratris sui *Anfridi*, ut dictum est regis *Bernicorum*, regni suscepit *Northumbria* diadema. Qui cum magno exercitu contra dictum *Cedwallam* regem *Britonum* subito superveniens, quandam crucem manibus suis erexit, quam foveæ impositam cespitibus firmavit, dixitque, Fleamus genua & deum omnipotentem unum & verum in communi precemur, ut nos ab hoste feroci & superbo miseratione suorum defendat. Scit enim quia iusta pro salute gentis nostræ bella suscipimus. Quo facto, incipiente diluculo congressi *Cedwallam* & copias suas, quibus nichil resistere credidit, apud *Denisbourn*, id est *rivus Denisi* vicit, & fugavit; ubi *Britonibus* in magna parte etiam cæsis, locus ille ideo *Cades Cedwallensium* dicitur, qui locus in magna veneratione habetur, ut in libro de miraculis sancti *Oswaldi* invenitur.

Iste sanctus rex *Oswaldus* ut fidem Christi in regno suo augetet, *Scotiam* ubi exulaverat, pro *Ai-*

dano episcopo summo viro nuncios misit, quamvis ipse rectum Pascha more septentrionalium *Scottorum* minime celebravit; Australes enim insulæ *Hibernia* partes jam dudum ammonitione papæ susceperant rectum Pascha. Veniente igitur à *Scotia* *Aidano* episcopo, sanctus rex *Oswaldas* in insula *Lindisfarnensi* episcopalem tribuit ei sedem. Cumque fides dilatari incepisset, pulcro spectaculo sæpe contigit, ut *Aidano* episcopo qui *Anglorum* linguam perfecte non noverat, evangelium prædicante, ipse rex qui longo sui exilii tempore linguam *Scottorum* plene didicerat, interpret verbi cœlestis suis discipulis existeret & ministris. Venientibus autem monachis de *Scotia* fides ferventer docebatur. Quorum unus de insula quæ vocatur *Ii* episcopus erat, cujus monasterium septentrionalium *Scottorum* & omnium *Pictorum* artem tenebat. Quæ insula non magnum ab eo freto discreta ad jus *Britannia* pertinet, sed donatione *Pictorum* qui illas *Britannia* plagas incolunt, monachis *Scottorum* tradita est, eo quod ab illis fidem illi incolæ acceperunt. Anno namque gratiæ D. lxxv. regnante post *Justinianum* *Justiniano* minore, abbas *Columba* de *Hibernia* venit ante adventum sancti *Augustini* per xxij. annos, ad prædicandum *Pictis* septentrionalibus, id est eis qui arduis atque horrentibus montium jugis à *Pictis* Australibus seperantur, Australes namque prius per *Niniam* episcopum *Britonem* *Roma* edoctum ad fidem fuerant conversi, cujus sedem episcopatus sancti *Martini* nomine, ubi ipse *Ninia* sepultus est, jam nunc optinet gens *Anglorum*; qui locus de provincia *Bernicorum* vulgo *Candida casa* in *Galeweya* vocatur, eo quod ibi ecclesiam de lapide candido & insolito *Britonum* more fecit.

Venit autem *Columba* regnante *Bridio* filio *Mailconi* rege *Pictorum* potentissimo, anno regni ejus ix. gentemque illam convertit, unde præfatam insulam ipse *Columba* ab eis accepit, quam successores sui usque hodie ibi tenent, ubi & ipse etiam sepelitur. Erat etiam aliud monasterium nobile in *Hibernia* de *Ariano* id est campus roborum, ex quo monasterio plurima huc usque in *Anglia* & *Hibernia* sunt inventa, in quibus omnibus monasterium *Ii* principatum tenet. Abbati autem illius insulæ omnis provincia & etiam episcopi ordine inusitato solent esse subjecti, quia *Columba* prædicator non fuit episcopus sed presbyter & monachus, cujus successores imitatione ejus valde claruerunt: In observatione tamen Paschæ errabant donec *Egbertus Anglicus* eos correxit. *Aidanus* igitur hinc missus episcopatum *Northumbria* tenuit; cujus industria & consilio rex *Oswaldus* informatus genti & regno plusquam omnes majores ejus proficiebat. Omnes namque gentes *Britannia*, *Britones*, *Anglicos*, *Pictos* & *Scotos* in deditionem accepit, qui licet potestate erat sublimis fuit tamen pauperibus & peregrinis humilis & benignus.

Tempore namque quodam cum die sancto Paschæ beatus rex *Oswaldus* cum dicto episcopo *Aidano* ad prandium confedisset, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus cibus regalibus refertus, fertur subito ministrum ipsius intrasse cui cura erat suscipiendorum inopum deputata, & regi indicasse quod multitudo pauperum undique adveniens maxima per plateas sederet, à rege postulans aliquid elemosinæ eis dari. Mox rex inclitus dapes sibi met appositas & ori regio præparatas non solum pauperibus

bus deferri, sed & discum confringi ac eisdem minutatim dividi præcepit. Quo viso, pontifex qui affidebat facto egregio delectatus, dextram ejus apprehendit, & ait, Nunquam computrescat hæc manus. Quod & ita juxta votum benedictionis ejus provenit, nam cum postea (ut inferius habetur) rege illo in pugna interfecto, manus cum brachio à cætero esset corpore resecta, contigit ut incorrupta hætenus perduraret. Cumque sanctus *Oswaldus* rex ix. annis regnasset, anno ætatis suæ xxxviii. gravi prælio apud *Marsfeld* commisso, v. die *Augusti* à strenuo *Penda* rege *Merciorum* occisus est. Unde dicitur quod campus *Marsfeld* ossibus nobilium canduit sanctorum, occulto enim Dei judicio invisi Deo pagani ibi ejus dilectos crudeliter mactaverunt, eos cæli volatilibus escas dantes. In loco autem cædis illius miracula usque hodie plura fiunt. De isto sancto *Oswaldo* rege, & dictis *Cadwallone* rege *Britonum* ac *Penda* rege *Merciorum*, & de præliis inter eos habitis, *Galfridus Monemutensis* superius quasi in fine libri sui de gestis *Britonum*, non nisi in paucis ab hiis scriptis variando, plura valde breviter enarrat.

Sancto regi *Oswaldo* pro patria & gente dimicanti prælio ut præmittitur occiso, *Oswinus* frater ejus in provincia *Bernicorum* successit. Sed in provincia *Deirom* *Oswinus* filius *Osrici* regis, de quo prædictum est, successit & vij. annis regnavit. Ingravescens vero postmodum causis cum *Oswinus* & *Oswinus* reges simul apud *Wilfareldoun*, i. mons *Wilfari* conflicturi essent, *Oswinus* se viribus imparem videns, exercitum remisit, & in domo *Hummaldi* Comitum quem sibi amicissimum putabat, cum uno tantum milite Condehere nomine, se abscondit; à quo milite proditus est *Oswinus*, & cum eodem per *Edwinum* præfectum regis *Oswii* morte in *Gelingum* interficitur omnibus detestanda; ubi pro utriusque regis animabus, id est occisi & ejus qui occidere jussit, ecclesia est constructa. Erat autem ille rex *Oswinus* interfectus aspectu venustus, natura sublimis, affatu jocundus, moribus civilis, manibus largus, & ideo ab omnibus dilectus, & frequenter à Nobilibus cujuscumque provincie visitatus.

Interea sancto *Aidano* episcopo prædicto viam universæ carnis ingressa *Finianus* episcopus in insula *Lindisfarnensi* delecto robore ecclesiam totam fecit, quam cum postea *Theodorus Dorobernensis* archiepiscopus dedicasset, *Edbert* episcopus plumbo ibidem parietes operuit atque rectum.

In illis temporibus cum quadam die beatus adolescens *Cuthbertus* solito luctamini puerorum interesset, repente unus de parvulis triennis ferme ut videbatur accurrit ad eum, & quasi senili constancia cœpit hortari, ne jocos & ocio indulgeret, sed mentem simul & membra stabilitati potius subjugaret. Quo monita spernente luget ille parvulus, corruens in terram, & faciem lacrimis rigans accurrunt consolanturi cæteri. Sed in fletibus ille perstat. Interrogant quid haberet repentinum unde tantis afficeretur lamentis. Ac tandem exclamans consolanti se *Cuthberto* ait, Quid inquit, hæc sanctissime antistes & presbiter *Cuthberte*, naturæ & gradui tuo contraria geris? ludere te inter parvulos non decet, quem Dominus etiam majoribus natu magistrum virtutis consecravit. Audiens hæc *Cuthbertus* mœstum infantem piis demulcens blanditiis relicta continuo ludi vanitate domum rediit, ac stabilior jam ex illo tempore animoque adolescentior existere cœpit. Cum-

que *Cuthbertus* adolescens nocte quadam dormientibus suis sociis, ipse juxta morem pervigil in oratione duravit, vidit subito lumen de cœlo fustum in quo angeli eximie claritatis terram petentes, sine mora cum anima cujusdam sancti ad cœlestem patriam redierunt. *Cuthbertus* vero à visione multum compunctus Deo laudes & gratias referens, socios suos ad laudandum deum fraterna exhortatione provocavit, manequæ facto agnovit antistitem *Lindisfarnensis* ecclesie *Aidanum* per idem temporis quo viderat de corpore raptum cœlestia regna petisse. Ac statim commendans suis dominis pecora quæ pascebat, monasterium petere decrevit, ubi seculari habitu deposito officium hospitem suscipiendorum suscepit, ubi fertur ipsum quadam vice tempore yemali angelum Domini in suo hospitio suscepisse. Quem hominem æstimans cum solito humilitatis more suscepisset, lavandis manibus aquam dedit, pedesque ipsius abluit & lintheo extersit, ac manus suas in sinu suo propter frigus fovendas composuit, rogavitque ut cibo etiam reficiendus horam diei terciam expectaret. At ubi rediit non invenit ipsum hospitem quem reliquerat edentem, explorat vestigia quo iret, sed nulla quispiam cernit, recens autem nix terram texerat, quæ facillime iter viantis proderet, & quo declinaret monstraret; stupefactus ergo *Cuthbertus* & secum de facto quærens mensam posuit in conclavi, quo ingressus continuo habuit fragrantiam miri odoris. Circumspiciens autem unde tanta odoris suavitas orta esset, vidit juxta positos tres panes odoris insoliti & candoris, pavensque talia secum loquitur, Cerno quod angelus Domini panes attulit quales gignere terra nequit.

Post obitum Deo dilecti cujusdam sacerdotis *Boysili* præpositi officium *Cuthbertus* suscepit, ubi per aliquot annos sub regulari vita Deo & omnibus aliis boni operis exemplo placebat. Cœpit etiam inter ista spiritu prophetie pollere, ventura prædicere, presentibus absentia nunciare. Denique ad *Lindisfarnensem* ecclesiam sive monasterium vir domini adveniens, mox Instituta monachalia fratribus vivendo pariter & docendo tradebat. Temporibus istius *Oswy* regis *Northumbrie* vir Dei *Cedda* in *Lindisfarnensi* insula in monasterio sanctæ *Mariae* monachicam vitam duxit. Circa idem etiam tempus beatus *Wilfridus* cum esset annorum xiiij. venit ad insulam *Lindisfarnensem*, ibique se monachorum famulatu contradidit. Qui viam à *Scotis* traditam non esse perfectam advertens *Romam* adiit, & à *Bonifacio* archiepiscopo ac domini papæ consiliario quatuor libros evangeliorum didicit, & alia multa de ecclesiasticis disciplinis ab eo percepit. Cum autem per aliquod tempus ibi stetisset, & iterum ad *Britanniam* venisset, præsentatus est curiæ regis *Egfridi* filii regis *Oswy*, qui tunc in parte regni cum patre suo regnans ipsum humane suscipiens, dedit ei monasterium xxx. familiarum in loco qui vocatur *Rypon*; In quo jussu ejusdem regis *Egfridi* ab *Ailberto Gewiseorum* episcopo qui apud *Dorkecestre* sedem tunc tenuit, sacerdos & doctor ordinatus est.

Circa idem tempus supradicto *Finiano* episcopo *Northumbrie* sive *Lindisfarnensis* ecclesie defuncto *Colmannus* qui male Pascha sicut *Aidanus* & *Finianus* servabant successit, unde de hoc coram *Oswio* rege & *Egfrido* rege filio ejus inde fuerat disputatum, hinc erat *Colmannus* & *Ceadda* episcopus *Essexie*, inde *Ailbertus Gewiseorum* episcopus: prædictus qui ad *Egfridum*

fridum regem amicum ejus venerat, & *Jacobus* diaconus *Paulini Eboracensis* archiepiscopi, quem ipse *Paulinus* in ecclesia *Eboracensi* dimiserat, quando cum *Edelburga* uxore *Edwini* regis & liberis suis in *Cantiam*, ut supradictum est, fugit. Quibus *Ailberto* & *Jacobi* prae dictis in disputatione illa digne praevalentibus, servabat *Cedda* episcopus postea re-
ctum Pascha; *Colmannus* vero sectam *Scottorum* mutare nolens, cum parte ossium patris *Aidani* nuper defuncti in suam patriam est reversus. Cui in
episcopatu *Northumbriae* *Tudda* successit: post quem *Eata* prius custos *Lindisfarnensis* ecclesiae episcopus est effectus. Hii autem tres episcopi
Scottorum prae dicti, scilicet *Aidanus*, *Finianus*, & *Colmannus*, mirae sanctitatis & parcimoniae extite-
runt, nec enim potentes seculi suscipiebant, nisi qui ad eos causa orandi solummodo veniebant. Tem-
pore autem illo sacerdotes adeo erant ab avaricia immunes, ut nec territoria nisi coacti reci-
perent.

Post hæc vero *Tudda* Dei famulo defuncto, di-
ctus rex *Egfridus* misit *Wilfridum* presbiterum antedictum ad regem *Galliarum*, ut eum ibidem in
episcopum faceret consecrari, quem dictus *Ailber-
tus*, episcopatu *Gemiseorum* sive occidentalium Sa-
xonum dimisso, ad praelatum *Parisiis*, ut inter
reges *Westfaxie* notatur, jam promotus honorifice
consecravit. Cumque adhuc dictus *Wilfridus* in
transmarinis partibus moraretur, dictus *Oswy* rex
Northumbriae industriam filii sui imitatus, præ-
dictum *Ceddam* presbiterum à prædicto monasterio
Lindisfarnensis ecclesiae vocatum, ut in episcopum
Eboracensis ecclesiae jam pastore viduatæ ordina-
retur, in *Cantiam* destinavit; verum ille *Cantiam*
perveniens, invenit *Densdedit* archiepiscopum *Doro-
bornensem* jam à seculo emigrasse, unde ad provin-
ciam occidentalium *Saxonum*, ubi loco dicti *Ail-
berti* jam tunc, ut dictum est, praelatus *Parisiis*
Wyne erat episcopus, se divertens, ab illo in antisti-
tem *Eboracensis* ecclesiae ordinatur. Nam tunc non
erat ullus excepto illo *Wyne* in tota *Britannia* epi-
scopus canonice ordinatus. Consecratus igitur in
pastorem *Cedda*, magistri sui *Aidani* prædicti &
Cedde fratris sui nuper *Estsaxonum* episcopi ex-
emplum sequi cœpit, non equo ad evangelizandum
sed more apostolorum per oppida, rura, calas, vicos &
castella, pedibus incedendo veniens; postea *Wilfri-
dus* jam, ut dictum est, episcopus factus ad ec-
clesiam *Riponensem* unde ordinandus discesserat
rediit.

Erat fere ipso tempore *Roma* monachus quidam
nomine *Theodorus*, qui à *Vitaliano* papa in archi-
episcopum ordinatus nobilissimis *Anglorum* regibus
Egberto videlicet *Cantie* & *Oswio* *Northumbriae* à
prædicto papa pro ecclesia *Dorobornensi* tunc, ut
dictum est, pastore destituta regenda, & aliis *Ang-
lorum* ecclesiis ordinandis missus est. Qui cum
argueret *Ceddam* episcopum non fuisse rite conse-
cratum, voce humilima respondit, Si me, inquit,
nostri episcopatum non rite suscepisse, libenter ab
officio discedo qui me nunquam ad hoc esse dignum
arbitrabar, sed obedientiae causa subire jussus, ad
hoc quamvis indignus consensi. Interea provinciae
Merciorum rex *Wolferus* prae fuit, qui cum mortuo
Hermann illius provinciae episcopo, sibi & suis à
prædicto *Theodoro* episcopum dare peteret, sed
Theodorus novum episcopum eis ordinare nolens, à

rege *Oswio* postulavit ut illis episcopus *Cedda* dare-
tur. *Cedda* vero ad petitionem regis *Wolferi* rege
Oswio annuente & dicto *Theodoro* ordinante, ad epi-
scopatum gentis *Merciorum* se transtulit; & tunc
dictus *Wilfridus* episcopo *Cedda* sic cedente, in ar-
chiepiscopum *Eboracensem* ordinatur. *Wolferus* ve-
ro rex *Merciorum* donavit *Cedda* tunc episcopo suo
terram xl. familiarum ad monasterium constru-
dum in loco qui dicitur *Werwe*, i. ad nemus in
provincia *Lyndeseya*; in quo usque hodie instituta
ab illo regularis vitae vestigia permanent. Habuit
autem sedem episcopalem in loco qui dicitur *At-
chesselde*, in quo defunctus sepelitur, ejus meritis
Deus multa & varia miracula operatur, & ibi pro
sequentibus illius provinciae episcopis sedes à tem-
pore suo usque hodie semper manet.

Iste rex *Oswius* cum paucis ei comitantibus *Pen-
dam* regem *Merciorum* dicti *Wolferi* prædecessorem
paganum potentissimum, quinque regum Christia-
norum occisorem, cum xxx. ducibus paganorum Deo
adjutore interemit, ut supra inter reges *Merciorum*
fatis plenarie est notatum. De isto rege *Oswio* &
Cadwallone rege *Britonum*, & pace inter eos facta,
ac de prælio in quo dictus rex *Penda* occubuit, *Gal-
fridus Monemutensis* superius in libro suo de gestis
Britonum, quasi in fine multa narrat, quæ hic ideo
apponere non curavi. Circa idem tempus *Damiano*
Roffensi episcopo defuncto, *Theodorus* archiepiscopus
prædictus *Puttam* ibi in episcopum ordinavit.

Oswio autem rege infirmitate defuncto, & apud
Streneshalve sepulto, prædictus rex *Egfri-
dus* filius suus gubernaculum totius regni *Northum-
briae* suscepit. Iste *Egfridus* rex *Northumbriae* san-
ctam *Etheldredam* *Anne* regis orientalium *Anglo-
rum* filiam desponsavit, cujus consortia illa duo-
denis annis usa, licet idem rex eam assidue pro cor-
porali commixtione optaverat, perpetuam tamen
virginitatem sub eo, sicut prius sub primo viro suo
Tomberto, australium *Girviorum* principe post mo-
dicum temporis desponsationis ejus defuncto, ser-
vavit, de quo beatissimus *Wilfridus* archiepiscopus
Eboracensis antedictus ejus confessor & testis veri-
dicus comprobatur. Petierat enim idem rex *Eg-
fridus* dictum *Wilfridum* pontificem, petendoque
multa se promiserat ei daturum, si connubio virgi-
nis posset frui; nam sciebat eam vera dilectione præ-
sulem illum plus omnibus diligere, ipsum quoque
non minus eam paterno affectu amare. Sed cum
hoc nullo modo fieri potuit, ipsa multis fletibus ac
divinis postulationibus regem maritum precatur, ut
seculi curis relictis in monasterio tantum vero regi
Christo servire permetteretur. Impetrata demum
quamvis difficulter à rege licentia, potentissima re-
gina & virgo *Etheldreda* intravit monasterium *Ebbe*
abbatissæ, quæ erat ejusdem regis *Egfridi* amita,
positum in loco quem *Coludimbere* nominant, san-
ctimonialem suscipiens habitum per *Wilfridum* epi-
scopum prenotatum. Post annum vero ipsa *Ethel-
dreda* facta est abbatissa in regione quæ vocatur
Ely, ubi monasterio virginum constructo virgo ma-
ter bonæ vitæ in omni sanctitate vixit. Instante
postea gloriosæ Virginis ab hoc mundo ad cælum
felici transitu, pressa quodam maxillæ tumore ac
colli dolore fertur plurimum delectata hoc infirmi-
tatis genere, ac sæpius ita dicere: Merito in collo
pondus porto langoris in quo preciosa monilium &

gemmarum pondera juvencula portavi, unde de divina confido clementia quod per hujus poenam doloris à reatu absolvar illius vanitatis. Accersitur itaque medicus nomine *Kinefridus*, jubeturque illum tumorem incidere, ut noxius qui inerat effluere humor posset. Quod cum factum fuisset, videbatur illa per biduum levius habere, ita ut speraretur de ejus sanitate. Sed Domino dilectæ suæ salubrius providente, tertia die ab hujus vitæ ærumpna rapta est ad cœli gaudia, septennio completo ex quo gradum susceperat abbatissæ; & ibi in monasterio de *Ely* ut ipsa jusserat, non alibi quam in medio sororum juxta ordinem quo transierat, in locello ligneo est sepulta, ubi Deus meritis illius multa miracula & varia operatur.

Postea vero anno ab ejus obitu sextodecimo, & ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo quarto, sancta *Sexburga* soror sua tunc ibidem post eam abbatissa, divino zelo accensa veneranda ejus ossa in ecclesiam disposuit transferri; & cum lapidem tanto pignori & thesauro cœlesti in eodem recondendo aptum non haberet, quosdam de suo obsequio ut hujusmodi lapidem quærenter destinavit, & illum inventum ad *Eliense* monasterium navigio deportarent. Ipsa etenim *Eliensis* insula ex natura loci aquis & paludibus undique est vallata, unde & hujusmodi lapidibus caret. Applicantes autem ad quandam civitatem parvulam quæ non longe distabat nomine *Grantecestre*, quæ tunc temporis ad instar exigui oppidi redacta fuerat, raroque habitatore incolebatur, juxta murum ipsius civitatis lapidem sepulturæ aptissimum tanquam divina dispensatione inveniunt præparatum. In quo postea mirum in modum gratia quædam divinæ operationis apparuit, dum quantitas lapidis divino nutu reperti quantitati corporis virginei tanquam ex industria visa est adæquata, ut postea claruit. Operculum quoque similiter marmorei coloris, & idoneæ quantitatis & æqualitatis reperiunt absque ulla partium congruarum distantia, aut dissonantia sarcophago similimum. Inde voti sui compotes effecti absque ullo obstaculo sine mora sunt reversi. *Sexburga* itaque divini muneris beneficio exillarata, Dominum qui facit mirabilia benedixit. Apropinquante autem translationis termino, cum die statuto corpus sanctissimæ virginis de ligneo locello in lapideum mausoleum transferre decrevisset, aperto prioris sepulturæ locello, venerandum corpus sine omni corruptionis indicio tanquam eodem die recenter fuisset sepultum, integrum est inventum. Huic autem tam specioso & religioso spectaculo interfuit beatus *Wilfridus Eboracensis* archiepiscopus. Intererat etiam huic spectaculo ad majorem rei ipsius evidentiam & veritatis certitudinem prædictus medicus *Kinefridus*, qui ei morienti prius astiterat, & tumorem quo & mortua est inciderat. Qui memor incisuræ quam in corpore ejus quondam fecerat, propius accedens & diligentius intuens, conspicit eandem, & obstupescit Dei virtute in mortua mirabiliter curatam, tenuissimo tantum & subtilissimo ad instar fili pro vulnere cicatricis vestigio apparente, umbraculo ad modum papilionis decenter ut decebat desuper composito. Astantibus hinc fratribus illinc sororibus cum ymnis & laudibus Deum benedicentibus, sancta *Sexburga* cum paucis ingreditur, sororis ossa religiose & devote lotura, & facto modico intervallo de intus alta voce clamat, Sit glo-

ria nomini Domini altissimi. Et ut hæc sub probatione & præsentia testium fierent, quosdam advocat dignos tantorum fieri secretorum participes, qui velamine detracto, vultuque detecto corpus virginis integrum magis quidem dormienti quam mortuo similimum conspexerunt. Tandem corpus preciosis vestibus tanto thesauro conservando dignis diligenter involutum, cum magno & multimodò devote exultantium tripudio in ecclesiam portatur, & in novo sarcophago reponitur cum honore, ad laudem & gloriam ipsius qui sub duobus maritis virginitatem suam integram conservavit.

Anno *Egfridi* regis *Northumbria* decimo, *Theodorus* archiepiscopus *Dorobernensis* Concilium de Fide Catholica & statu ecclesiæ *Anglicanæ* cum cæteris episcopis celebravit, de quo quidem Concilio inferius inter reges *Southsaxia* plenius dicitur. In isto Concilio sive Sinodo non parva congregata sanctus *Cuthbertus* unanimi consensu omnium, *Egfrido* rege *Northumbria* prædicto annuente, ad episcopatum *Lindisfarnensis* ecclesiæ est electus; Qui cum multis legatariis & literis ad se præmissis nequaquam suo loco posset erui, tandem rex ipse præfatus una cum sanctissimo antistite *Trumwino*, necnon & aliis quamplurimis religiosis ac potentibus viris, ad insulam navigavit. Ad cujus præsentiam cum venissent, genu flectunt omnes, adjurant, ad Dominum lacrimas fundunt, obsecrant donec ipsum quoque lacrimis plenum ad sinodum extrahunt: Quo dum perveniret quamvis multum renitens unanimi omnium voluntate superatur, atque ad officium episcopatus *Lindisfarnensis* ecclesiæ, cujus sedes modo est apud *Durem*, suscipiendum compellitur & fugatur. Duobus igitur annis post episcopatum susceptum transactis, ipse vir Dei *Cuthbertus* sciens in spiritu diem sui transitus appropinquare, pondus curæ pastoralis abjecit, & ad dilectum heremiticæ conversationis agonem quantocius remeare curavit. Cumque eum navem ascensurum cetera fratrum circumstaret, interrogavit unus ex eis venerabilis vitæ monachus, dicens, Dic nobis domine episcopo quando reditum tuum sperare debemus. At ille simpliciter interroganti quod verum noverat pandens, Quando, inquit, corpus meum huc referetis. Qui cum postea duos ferme menses in quiete magna transigeret, subita infirmitate arreptus ad perpetuæ cœpit beatitudinis gaudia præparari. Tribus namque ebdomadis continuis infirmitate decoctus, sicut in quarta feria cœpit ægrotare, sic in quarta feria sacramentis salutaribus acceptis animam ad regni cœlestis gaudia destinavit.

Circa idem tempus *Theodorus Dorobernensis* archiepiscopus erga *Wolfridum Merciorum* episcopum offensus, & ipsum pro quadam inobedientia deponens, *Saxulfum* loco suo ordinavit, & in illo concursu tempore *Sigheri* & *Sebby* regum *Estsaxia*, sanctum *Erkenwaldum* constituit episcopum *Londoniarum*, ut superius inter reges *Estsaxia* est notatum. Et eo tempore *Edelredus* rex *Merciorum Cantiam* vastavit, unde *Roucestria* destructa *Putta* episcopus inde fugit, cui primo *Chichelinus*, postea vero *Gilemundus* successerunt. Ille *Egfridus* rex *Northumbria* antedictus, sanctum *Wilfridum Eboracensem* archiepiscopum prædictum ab episcopo suo fugavit, loco cujus *Bossa Deirorum* provinciam, *Eata Bernicorum* suscepit; *Bossa* vero *Eboraco*, *Eata* in *Hagustaldensi* ecclesia sederunt. Tunc etiam

Eathel

Eatheld in *Lindisfarriorum* provincia, quam nuperrime rex *Egfridus* superato *Wolfero* optinuerat, episcopus ordinatur, & hunc primum eadem provincia proprium præsulem accepit, secundum *Ailwinum*, tertium *Adgarum*, quartum *Kynebertum*, qui ut *Beda* testatur tempore suo illam ecclesiam gubernavit. Habebat enim ante *Eatheldum* antistitem *Saxulfum*, qui etiam *Merciorum* episcopus fuit, unde & expulsi de *Lindeseya* in illarum provinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem *Eboraco*, *Eathelde*, & *Bossa*, & *Eata* à prædicto *Theodoro Dorobernensi* archiepiscopo. Qui etiam post annos tres abcessionis sancti *Wilfridi* horum numero duos addidit antistites, *Trumberium* scilicet ad ecclesiam *Hagustaldensem* *Eata* in *Lindisfarnensi* remanente, & *Trumwyne* ad provinciam *Pictorum* quæ tunc *Anglis* erat subdita sive subiecta. *Eatheldum* de *Lyndeseya* reversum, eo quod rex *Eshelredus* *Merca* provinciam recepisset, *Ripensi* ecclesiæ præfecit.

Sanctus *Wilfridus* ab archiepiscopatu suo *Eboracensi* per regem *Egfridum*, ut dictum est, expulsus *Romam* adiit, ubi coram *Agathone* papa causa ejus ventilata est, & iudicio omnium sine crimine fuisse accusatus, & episcopatu dignus esse inventus est. Tunc sanctus *Wilfridus* coram eodem papa & sinodo Cxxv. episcoporum quam contra aliquos in fide errantes papa congregaverat, pro omni aquilonari parte *Britannia* veram & catholicam fidem confessus est. Post hæc igitur ad *Britanniam* reversus, provinciam australium *Saxonum* ab ydolatricæ ritibus ad Christum convertit, ut inferius inter reges *Southsaxia* plenius dicetur. Iste rex *Egfridus* anno uno ante mortem suam *Berthum* ducem in *Hiberniam* cum exercitu destinavit, qui gentem innoxiam & nationi *Anglorum* semper amicam misere devastavit. At *Hibernienses* pro posse suo repugnantes, & divinæ pietatis auxilium invocantes, cœlitus se vindicari continuis diu inprecationibus postulabant, & quamvis maledicti regnum ad opus regis possidere non posset, creditur tamen quod hii & rex qui eos miserat propter eorum impietatem vindictam non inmerito senserunt. Anno siquidem post hunc proximo, cum idem *Egfridus* rex exercitum ad *Pictorum* provinciam vastandam amicis multum prohibentibus, & maxime beatæ memoriæ *Cuthberto*, temere duxisset, hostibus fugam simulantibus, inter angustias inaccessorum montium introductus cum maxima parte copiarum quas secum adduxerat est extinctus, qui patrem *Cuthbertum* ne *Scociam* nil se lædentem impugnaret audire noluit. Exinde spes & virtus *Anglorum* fluere cœpit, nam *Pictis* terram suam cujus partem tenebant *Angli* recuperantibus, *Britones* nonnullam libertatem receperunt quam hæcenus ibi habent. Vir autem domini abbas *Cbercorny* juxta fretum quod *Anglorum* terras & *Pictorum* in regione illa determinat inde fugiens, in monasterio de *Streneshalde* obiit sæpedito.

Postea vero curriculo non multorum annorum transacto, *Berthus* consul prædictus, mortem dicti domini sui *Egfridi* regis, ut dictum est, occisi vindicare volens, maledicta *Hiberniensium*, ad quos per dictum regem, ut prædicatur, missus fuerat, & eorum ecclesias destruxerat, sensit. Nam sicut idem *Egfridus* rex terram *Pictorum* ingressus eadem ibi, ut dictum est, pertulit, ita iste *Berthus* terram eorum

dominum suum vindicaturus ingressus strenuè occiditur ab eisdem.

Egfrido vero regi *Northumbria*, ut dictum est, occiso *Alfridus* vir in scripturis doctissimus qui frater ejus, & filius regis *Oswii* esse dicebatur succedens, statum regni destructum nobiliter recuperavit. Anno regni istius regis *Alfridi* secundo, beatus *Wilfridus Eboracensis* archiepiscopus de *Roma* reversus sedem suam & episcopatum, à quo per *Egfridum* regem, ut dictum est, ejectus fuerat, repetens, ipso rege *Alfrido* & plurimis episcopis annuentibus, à præsulatu pulsus est. Adiens ergo *Romam* iterum coram *Johanne* papa & aliis episcopis confedentibus, suis etiam accusatoribus præsentibus probatum est, ipsos contra eum falsas machinasse calumpnias. Scripsit ergo *Johannes* papa regibus *Anglia* *Edelredo* & *Alfrido*, ut eum in episcopatum suum eo quod injuste fuerat condemnatus facerent recipi.

In illo fere temporis concursu, beatus *Johannes* de *Beverlaco* intra confinia *Anglorum* editus, cum à prædicto *Theodoro Dorobernensi* archiepiscopo cui in juvenili ætate commissus fuerat, jam bene literis & scientia sanctarum Scripturarum esset imbutus, defuncto venerabili viro *Eata* episcopo *Hagustaldensis* ecclesiæ præsulatum accepit, de quo plura miracula dicere solebat *Bertinus* quondam ejus diaconus; postea vero abbas monasterii quod *Wendalith* nominatur. Cumque beatus *Wilfridus Eboracensis* archiepiscopus, qui longo tempore & sæpius, ut dictum est, ab archiepiscopatu suo ejectus fuerat, acceptis epistolis papalibus in patriam revenisset, & dicto archiepiscopatu suo dimisso episcopatum prædicti beati *Johannis Hagustaldensis* ecclesiæ cum sinodali consilio recepisset, idem beatus *Johannes* in *Eboracensi* civitate episcopatum accepit, quem annis xxij. nobiliter gubernavit. Postea vero tempore dicti regis *Alfridi* beatus *Wilfridus* antedictus pro quo Deus miracula operatur, apud *Wendalum* in Domino requiescens, in *Riponensi* ecclesia sepelitur.

Cum autem beatus *Johannes Eboracensis* archiepiscopus antedictus quodam die in porticu sancti *Michaelis Eboracensis* devotæ orationi vacaret, Spiritus sanctus in columbæ specie ante eum super altare resedit, splendore & candore radium solis vincens. Cumque multi mirarentur hanc lucem, unus diaconus ad hospicium porticus concurret, & intus vidit episcopum stantem in oratione & sancti Spiritus fulgore porticum intus velut igne flammari. Mox vero facies diaconi ardore sancti Spiritus cremabatur, & cutis maxillæ in ruga subito trahebatur. Quod cum sanctus *Johannes* per Spiritum sanctum intelligeret, ipsum ad se accersivit & faciem ejus manu sua palpans pristinae restituit sanitati, præcipiens ne hanc visionem quamdiu viveret patefaceret. Vixit autem in episcopatu xxxij. annis, & postea senio affectus, ordinato in episcopatu *Eboracensis* ecclesiæ *Wilfrido* presbytero suo, de consilio prædicti sancti *Bertini* abbatis *Beverlacum* petiit, ibique in Dei servitute vitam finivit. Iste rex *Alfridus* anno regni sui xx. nondum completo, apud *Dziffeld* obiit infirmatus.

Dicto vero *Alfrido* regi *Northumbria* defuncto, *Osfredus* filius suus puer octo annorum successit.

tinetur. Interea *Cedwalla* juvenis de regio genere *Gewiseorum* exulans, dictum regem *Edelwoldum* interfecit, qui mox à *Brectuno* & *Auduno* ducibus regum qui prius regnaverant est expulsus. Sed cum postea idem *Cedwalla* rex *Gewiseorum* esset, *Brectunum* occidit, & provinciam graviter tanquam ejus successor vexavit. Unde beato *Wilfrido* toto illo tempore domum revocato, & absente, provincia illa proprio caruit antistite, & episcopo *Wenta* est subiecta. *Cedwalla* vero rex antedictus insulam *Vectam* adhuc ydolatram debellavit, cujus quartam partem beato *Wilfrido* episcopo, tunc forte de gente sua redeunti secundum votum suum, dedit. Duos autem filios *Edelwoldi* regis, per *Cedwallam* ut dictum est occisi, jam post patrem necandos Abbas *Redford*, id est vadum arundinis, concessione regis *Cedwalla* prius fecerat baptisari, & tunc deum circa idem tempus insula *Vecta*, ultimo omnium regionum *Britannia* est conversa. Et postquam omnes *Britannia* provinciae modo & ordine supradictis fidem Christi susceperant, *Theodorus Dorobernensis* archiepiscopus, (de quo saepius superius inter reges diversorum regnorum tactum est,) ad fidem illam confirmandam concilium cum Episcopis *Britannia* celebravit; & illud concilium sive tractatum sinodalibus literis, sub forma qua sequitur aeternae memoriae commendavit.

In nomine Domini nostri Iesu Christi salvatoris, imperantibus dominis piissimis *Egfrido* rege *Humbrenensium* anno regni ejus decimo, & *Kentwino* rege *Westfaxiae* anno regni ejus quinto, & *Edelredo* rege *Merciorum* anno regni ejus sexto, & *Aldulfo* rege *Estanglorum* anno regni sui xvij. & *Lotario* rege *Cantuariae* anno regni ejus vij. sub die xv. kalend. Octobris Indictione viij. presidente *Theodoro* gratia Dei archiepiscopo *Britanniae* insulae, & civitatis *Dorobernensis*, una cum eo sedentibus ceteris episcopis *Britanniae* insulae viris venerabilibus, praposis sacrosanctis evangelis in loco qui Saxonico vocabulo *Hattfeld* nominatur pariter tractantes fidem rectam & orthodoxam exposuimus, sicut dictus Dominus noster Iesus Christus incarnatus illam tradidit discipulis suis, qui praesentialiter eum viderunt, & audierunt sermones ejus, atque sanctorum patrum tradidit Symbolum, & generaliter omnes sanctae & universales Synodi, & omnis probabilium catholicae ecclesiae Doctorum chorus. Nos autem eos pie atque orthodoxe juxta divinitus inspiratam doctrinam eorum professi, credimus constanter & confitemur, secundum sanctos patres proprie, & veraciter patrem & filium, & spiritum sanctum, trinitatem in unitate consubstantialem, & unitatem in trinitate, hoc est unum Deum in tribus subsistentibus personis & consubstantialibus, aequalis gloriae & honoris. Et post multa hujusmodi quae ad fidei confessionem pertinebant, haec quoque sancta Synodus suis literis addidit. Suscepimus sanctas & universales quinque Synodos beatorum, & Deo acceptabilium patrum, id est, qui in *Nicena* congregati fuerunt CCCxviij. contra *Arrium* impiissimum, & ejus dogmata. Et in *Constantinopoli* Cl. contra *vesaniam* *Macedonii*, & *Eudoxi*, & eorum dogmata; & in *Epheso* primo CC. contra nequissimum *Nestorium*, & ejus dogmata. Et in *Calcedonia* DCxxx. contra *Eutichen*, & *Nestorium*, & eorum dogmata; & iterum in *Constantinopoli* quinto

congregati sunt Concilio, in tempore *Justiniani* junioris contra *Theodorum*, & *Theodori* epistolas, & eorum dogmata contra *Sirillum*. Et paulo post. Etiam Synodum quae facta est in urbe Romana, in tempore *Martini* papae beatissimi indictione prima imperante *Constantino* piissimo anno ix. suscepimus, & glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum sicut isti glorificaverunt, nihil addentes vel subtrahentes. Et anathematizamus corde & ore quos anathematizaverunt, & quos susceperunt suscepimus, glorificantes Deum patrem sine initio, & filium ejus unigenitum, ex patre generatum ante secula, Spiritum sanctum procedentem ex patre & filio inenarrabiliter, sicut predicaverunt hii quos memoravimus supra sancti Apostoli, & Propheta, & Doctores, & nos omnes subscripsimus, qui cum *Theodoro* archiepiscopo fidem catholicam exposuimus.

Intererat autem huic Synodo *Iohannes* archicantor ecclesiae sancti Petri Romae, & Abbas sancti *Martini*, qui nuper inde venerat jussu papae *Agathonis* cum *Benedicto* Abbate venerabili. Iste *Benedictus* construxit monasterium sancti Petri juxta hostium fluminis *Wry*, qui Romam profectus ad confirmandum privilegium Templi, ex concessione regis *Egfridi*, & rediens, praedictum *Iohannem* archicantorem ad *Britanniam* secum duxit. Hujus *Benedicti* successor fuit *Ceolfridus* Abbas, sub quo *Beda* deguit. Ibi ergo dictus *Iohannes* cantare docuit Romano more, & Decreta Synodi *Martini* papae, ubi ipse interfuerat, ibi scripta reliquit. Repetens postea Romam qualitatem fidei *Anglorum* relaturus, mortuus est in via, & *Turo* sepelitur.

Nunc igitur hiis ita pertractatis, ad contextum historiae regum *Anglorum* redeundum est.

Postquam vero *Edelwoldus* rex *Southfaxiae*, & duo filii sui per *Cedwallam* antedictum, ut supra scribitur, occisi fuerant, in regno *Southfaxiae* regia stirps cessavit, & potestas in jus regum *Westfaxiae* transivit.

Dum autem regnum *Angliae* erat inter septem reges sive regulos, & aliquando inter plures, & aliquando inter pauciores ut dictum est divisum, contigit quod reges qui tunc regnabant coeperunt inter se saepius, ut praemittitur, mutuo debellare, unde quibusdam devictis & subiectis septem regna praedicta in quinque pariter sunt redacta.

Ita videlicet quod rex *Cantie*, ut prius in principio, super totam illam provinciam absque ullo incremento regnavit, & habuit in regno suo *Cancia* sedem archiepiscopatus *Dorobernensis*, & sedem episcopatus *Roffensis*.

Rex autem *Estfaxiae* tenuit, & occupavit *Estfaxiam*, *Middelsfaxiam*, *Southfolchiam*, *Northfolchiam*, & comitatus *Herfordiae*, *Cantebrigiae*, & medietatem *Bedesfordiae*. Et habuit istos episcopatus sibi subiectos, viz. *Lundoniensem* & *Elmham*; cujus episcopi apud *Dunmoch* sive *Felstow* per plures annos prius sedebant, & postea apud *Redforde*, sed deinceps *Herbertus* episcopus sedem transtulit usque *Normicum*, ut superius inter reges *Estangliae* tactum est. Sed modo infra limites istius regni *Estfaxiae* est tercius episcopatus, videlicet de *Ely*, qui temporibus illis non erat, sed postmodum de episcopatu *Lincolniensi* tempore primi

Henrici

Henrici regis Angliæ sumptus fuit, ut ibidem plenius dicitur.

Rex vero *Westfaxia* tenuit *Surreiam*, *Southfaxiam*, & comitatus *Southamptonia*, *Wiltonia*, *Barotschire*, (qui sic denominatur à quadam nuda quercu in foresta de *Windesoure*, ad quam solebant provinciales convenire) *Somersetia*, *Devonia*, & *Cornubia*. Et habuit sedes episcopales *Cicestra*, *Wintonia*, *Sarum*, & *Bathonia* cujus sedes est etiam apud *Melles*, & *Exonia*. In loco cujus sedes duæ episcopales fuerant antiquitus stabilitæ, quarum una erat apud *Cridington*, & alia apud sanctum *Germanum* in *Cornubia*.

Rex autem *Merca* sive *Merciorum* tenuit comitatus *Glovernia*, *Herefordia*, *Wigornia*, *Salopia*, *Cestria*, *Staffordia*, *Derbia*, *Notynghamia*, *Leicestria*, *Lincolnia*, *Northamptonia*, *Warewicia*, *Oxonia*, *Bokinghamia*, *Huntyngdonia*, & medietatem *Bedefordia*. Et in isto regno *Merca* sunt episcopatus, videlicet *Herefordia*, *Wigornia*, & *Cestria* cujus sedes est apud *Lichfeld* & *Conventriam*. Et est etiam episcopatus *Dorkecestria*, qui modo habet sedem apud *Lincolniam*.

Rex vero *Northumbria* tenuit totam terram *Northumbria*, videlicet à flumine de *Humbra*, usque ad mare *Scocie*, cum territorio, sive comitatibus *Lancastria*, *Westmerlandia*, & *Cumberlandia*. Et habuit in regno suo archiepiscopatum *Eboracensem*, cujus episcopi olim quidam sedebant apud *Ryponn*, quidam apud *Beverlacum*; Et habet episcopatum *Dunolmia*, qui erat in insula *Lindisfarrensi*, & etiam isti regno episcopatus *Candida Casæ*, sive *Galeweya* est subjectus. Et infra limites istius regni *Northumbria* est modo unus alius episcopatus, videlicet *Carleolensis*, qui pro tunc non fuerat ordinatus; quia temporibus dictorum regum omnes supradicti episcopatus, licet hic scribantur, nondum erant ordinati, nec in quibusdam locis prædictis constituti, nec forte omnes prædicti comitatus erant pro tunc eisdem prædictis nominibus nominati.

Istis in parte licet non ad plenum dictis, & tractatis de regibus & Principibus qui tempore *Britonum* regnabant, & dominia per diversas provincias possidebant, quorum quidam jure hæreditario fuerunt successores, quidam vero per victoriam, & triumphum possessores: unde aliis omissis, materiam nostram ad illos breviter applicemus, à quibus reges & progenitores regum totius *Angliæ* originem sumperunt postmodum primitivam. Et ad nobilem & strenuum debellatorem *Ethelbriktum* filium *Aylmundi*, de quo superius in fine regum *Westfaxia* tactum est, recurramus. Qui in *Westfaxia* natus fuerat, & nutritus; & erat miles invictus, valens & bellicosus. Sed rex *Brithtrich*, qui tunc regnavit in *Westfaxia*, in tantam insaniam per invidiæ fomitem erga eum prorupit, quod in mortem suam conspiravit. Sed cum malicia regis fuerat sibi detecta, abiit in *Franciam*, & ibi conversatus est, quousque rex prædictus substractus fuerat ab hac luce. Post mortem vero regis, incolæ *Westfaxia* ipsum in *Angliam* revocaverunt, & ipsum in eorum regem coronaverunt. Qui congregato exercitu stragem non modicam in illos regulos sibi resistentes excercuit, guerram suam per xxviii. annos continuans. Denuum aliis prostratis,

devictis vel subjugatis, dominium totius regni sibi viriliter submisit. Et post guerram completam per ix. annos pacifice regnans, in tricesimo octavo anno & mensibus sex regni sui diem clausit extremum, cujus corpus *Wyntonia* traditur pulturæ.

E*thelwolfus* siquidem filius *Ethelwitti* qui in primæva ætate episcopus *Wyntoniensis* factus fuerat, hæredibus aliis deficientibus, postmodum necessitate compulsus gubernacula regni in se recepit.

Cujus temporibus omnipotens deus crudelissimas gentes immisit, quæ nec ætati nec sexui parcebant, scilicet *Dacos* cum *Gothis*, *Normagenses* cum *Suathedis*, *Wandolos* cum *Fresis*, qui ab exordio regni sui usque ad adventum *Willielmi* ducis *Normannorum Angliam* vastaverunt. Iste rex *Ethelwolfus* contulit Deo & ecclesiæ sanctæ decimam huiusmodi terræ totius *Westfaxia*, ab omnibus serviciis secularibus liberam & quietam, ad pascendum & vestiendum pauperes debiles & infirmos. Postea *Roman* abiit, & contulit Deo & beato *Petro* singulis annis de qualibet domo totius *Angliæ* unum denarium, qui hodie *denarius sancti Petri* vulgariter appellatur, & ipsemet ob devotionem quam erga deum gesserat, primum denarium optulit pura mente, postea nichilominus singulis annis trecenta talenta ecclesiæ *Romane* contulit, videlicet ad luminare sancti *Petri* C. ad luminare sancti *Pauli* C. & ad usus summi Pontificis C. Et cum per annum continuum in *Curia Romana* moram traxisset, rediens in *Franciam*, *Judith* filiam *Karoli Calvi* sibi assumpsit in uxorem; de qua quinque filios procreavit, videlicet *Ethelbaldum* filium suum primogenitum, *Ethelbriktum* secundum, *Etheldredum* tertium, *Aluredum* quartum, & *Adelstanum* quintum qui in annis adolescentiæ suæ migraverat ab hac luce.

In illo tempore erat quidam rex *Northumbria* *Osbrith* nomine qui moram in *Eboraca* traxit civitate, de quo superius in fine regum *Northumbria* tactum est; Hic vero cum quadam die causa solacii ad silvam accessisset, in reditu suo ad domum cujusdam sui magnatis *Bruern Bocard* nomine, ut ibi manducaret, privatim cum simplici familia declinavit. Qui regem illuc venire ignorans, ante ejus adventum ad mare pertransierat, ut litus & portus de furibus & latronibus in portibus applicantibus, sicut solitus fuerat, custodiret. Domina tamen consors sua, quæ nimis pulcritudinis erat, regem curialiter recipiens sibi fecit excellenter cum maximo honore in prandio deserviri. Post prandium vero rex dominam per manum accipiens, illam ad cameram suam adduxit, dicens quod in secretis eam loqui volebat, ubi omnibus amotis præter hostiorum custodes & privatos, qui regis scierunt secreta, dominam vi & violentia contra suam voluntatem oppressit. Quo facto, rex de domina statim rediens ad *Eboracum* perrexit. Sed illa domi commorans facta regis deploravit, colorem suum perpulcrum præ nimia amittens angustia & dolore. Et cum dominus suus domi venisset & consortem suam discoloratam ac tristem vidisset, quid hoc esset & cur tam mæstis erat interrogavit. Quæ veritatem statim confitens, facta regis & qualiter per eum vi & contra voluntatem suam violata fuerat, viro suo per ordinem indicavit.

dicavit. Vir autem ejus eam confortans dixit, Noli pulcherima amica contristari. nam contra fortitudinem minime valet debilitas. & ideo ex quo veritatem michi indicasti, propter hoc te minus non amabo, sed de eo me & te, annuente Deo, quam citius poterō vindicabo.

Tunc iste *Bruern* nobilis & præpotens, qui de magna parentela educatus fuerat, consanguineos suos & omnes majores prosapia suæ magnates ad se celeriter convocavit; quibus de contemptu per regem sibi illato querelabat, dicens quod de eo vellet se omni modo vindicare. Consulentibus autem ad hoc & consentientibus consanguineis suis & amicis, versus *Eboracum* iter suum cum eis assumpsit. Quem cum rex vidisset, ad se curialiter ipsum vocavit, sed ipse hominibus consanguineis & amicis stipatus, regem statim diffidens, homagium & fidelitatem, terram & quicquid de eo tenuit reddidit sibi, dicens, quod nunquam de eo domino suo aliquid tenere voluit in futurum. Hiis dictis, sine aliis verbis & absq; majori mora recessit. Qui ab amicis suis licentiam petens, quamcitius potuit *Daciam* adivit, & regi *Dacorum* de contemptu sibi & uxori suæ per dictum regem *Osbrith* illato querelavit, suum adiutorium & succursum deprecans ad se celeriter vindicandum. Istis auditis, rex *Dacorum Codrinus* & *Dani* maximi fecerunt gaudium, quod ad *Anglos* expugnandos causam haberent aliquam inductivam. Unde rex *Dacorum Codrinus* ad vindicandum injuriam *Bruern*, qui de suo sanguine educatus fuerat, se convertens, exercitum suum maximum celeriter congregavit, & duos fratres valentes milites capitaneos & duces constituit, quorum unus *Inguar*, alter vero *Hubbe* vocabatur, & navibus coadunatis & necessariis omnibus ad hoc paratis, illos in *Angliam* cum innumerabili transmisit multitudinem armatorum; Qui in parte boreali terræ applicantes, & per *Holdernesiam* tendentes, villas deprædati sunt, & eas incolis interfectis incendio vastaverunt. Tandem ad *Eboracum* venientes, dictum regem *Osbrith* ad prælium provocaverunt, qui à civitate cum exercitu suo exivit; ubi bello inter eos commisso rex *Osbrith* cum suis interfectus est. Urbe tunc demum capta *Dani* in eadem remanserunt. Et sic isto modo tempore *Anglorum Dani* primo ex causa antedicta *Angliam* hostiliter intraverunt.

Erat etiam eo tempore quidam alius rex in *Northumbria* nomine *Ella*, quem parentes & consanguinei dicti *Bruern* in regem levaverant, eo quod de rege *Osbrith* prædicto pro contemptu dicto *Bruern* illato terram de eo ulterius tenere nec sibi intendere voluerunt. Contigit autem, quod iste rex *Ella* causa venandi quodam die ad silvam accessit; ubi ipse post venationem captam, sicut sedebat in prandio, dixit, Bene expedivimus hodie quod quatuor damas & vj. hinnulos ceperimus. Ad quod verbum quidam superveniens, dixit. Domine, si tantum hodie cepistis centuplum interim perdidistis, nam *Dani* civitatem *Eboracensem*, rege *Osbrith* parcenario vestro interfecto, jam ceperunt, & terram istam & totam patriam tuam ingredientiētes contra te tenere nituntur. Quo audito, rex *Ella* homines suos & armatos convocans, ad *Danos* in civitate *Eboraci* expugnandos celeriter properavit. Sed *Dani* à civitate egredientes, regem *Ellam* non longe ab *Eboraco* cum maxima suorum multitudine extiaxerunt. Locus autem ubi bellum fuit, vocatur modo *Ellescroft*.

Fertur adhuc quod dicti duo fratres, *Inguar* videlicet & *Hubbe*, non solum ex causa antedicta sed ut magis sanctum *Edmundum*, in *Estanglia* tunc regnantem de morte patris eorum falso diffamatum occiderent, *Angliam* cum manu armata hostiliter petierunt, nam de causa eorum adventus in libro qui vocatur *Flores Historiarum* legitur in hunc modum.

ERat in regno *Danorum* vir quidam de regia stirpe genitus nomine *Lothebrocus*, qui duos filios *Inguar* & *Hubba* progenuerat ex uxore, qui die quadam cum accipitre solus brevem naviculam ingressus, ut in Insulis maris & terris vicinis anates & aviculas alias aucuparet; subita tandem tempestate suborta, inter maris latitudinem raptus, diebusque aliquot huc illuc dejectus, graviter vexabatur. Tandem plurima maris pericula perpessus, projectus est in provincia orientalium *Anglorum* quæ *Northfolch* ab incolis dicitur, apud *Rodham* villam applicuit. Solus cum accipitre inventus regi *Edmundo* præsentatur, & ab ipso propter elegantissimam corporis formam cum honore receptus, in curia ejus remansit, regique casum suum exposuit, atque arti venatoriæ cum *Berno* regis venatore indulgit: erat enim tam in aucupatione quam venatorio exercitio graciosus, unde in avibus simul ac bestiis capiendis pro voto sibi omnia succedebant. Qua de causa regis venator invidia succensus, dum venationi pariter itent, furtivo impetu in eum facto ipsum nequiter interfecit, & in densitate nemoris interfectum abscondit. Nutrierat autem *Lothebrocus* leporarium quendam, qui ipsum multum dilexit, & venatore cum canibus redeunte ille solus cum corpore domini sui remansit. In crastino quoque regi *Lothebrocum* petenti respondit *Bernus* venator, quod heri in silva remansit, & postea eum non vidit. Sed ecce leporarius regiam ingreditur, omnibus & maxime regi adulante cauda applaudere satagebat, faciatuque rediit, sicque factum est sæpius, quousque insequentes, corpus examine reperierunt, regique cuncta retulerunt. Examinataque diligenter veritate, venator in navicula *Lothebroci* sine instrumentis navalibus mari exponitur. Sicque post dies paucos in *Daciam* est projectus, *Lothebroci* filiis adductus, multisque tormentis afflictus, quid de patre in nota navicula eis subtracto actum sit inquirunt; Ille vero patrem illorum ab *Edmundo* rege *Estanglorum* inventum, ipsoque jubente asseruit interfectum.

Paratis itaque navibus *Berno* ductore in *Angliam* applicuerunt, in partibus borealibus ut superius est notatum, ubi tota *Northanhimbrorum* provincia gravi depopulatione pervagata & subiecta, *Inguar* post prædicta facta socium reliquit, & à boreali parte cum magna classe ad quandam civitatem in regno *Estanglia*, ubi tunc sanctus *Edmundus* regnavit, latenter applicuit, quam introgressus ignibus cremandam dedit, pueros & senes in plateis jugulans civitatis. Cumque de multitudine interfectorum jam fatigatus esset, quosdam plebeios, quos suo gladio credidit esse indignos evocat, ac ubi rex eorum *Edmundus* tunc temporis degeret, solcite inquisivit. Nam fama ad eum pervenerat, quod idem rex florenti ætate & viribus robustus ac bello per omnia strenuus esset; & idcirco festinabat passim neci tradere quos circumcirca poterat reperire, ne stipatus agmen militum rex, ad defensionem suorum sibi resisteret, qui eo tempore ab urbe longe in villa quæ lingua

lingua eorum **Egleston** sive **Haleston**, modo vero **Horne** dicitur, morabatur, à qua & silva vicina eodem nomine vocabatur. Consuevit namque eadem **Danorum** & **Almanorum** natio nunquam palam cum hoste contendere, nisi insidiis præveto, unde impiissimus **Inguar** paganus plurimum circumspēctus, accito uno ex commilitonibus suis eum ad regem dirigit, qui ubi inveniri posset exploraret, & ipse cum grandi comitatu pede lento post eum veniret. Veniens autem nuncius ad regem, ita eum ut in præceptis habuit alloquitur, dicens. Terra marique me-
 « tuendus dominus noster **Inguar** rex invictissimus,
 « diversas terras armis sibi subiciendo ad hujus pro-
 « vinciae litus optatum cum multis navibus hiema-
 « turus appulit, & tibi mandat, ut cum eo antiquos
 « thesauros & paternas divicias divides, sub eo simi-
 « liter regnaturus; cujus si aspernaris potentiam in-
 « numeris legionibus fultam, vita indignus judica-
 « beris & regno. Audito nuncio, rex ingemuit, & accito uno ex suis episcopis, qui ei erat secretarius, quid super hiis respondere deberet consuluit. Cumque ille timidus pro vita regis ipsum ad consentiendum plurimis exhortaretur exemplis, rex paululum conticuit, & sic demum ora resolvens. nuncio qui ei missus fuerat respondit. Rediens festinus hæc domi-
 « no tuo proferas responsa. Noveris quod pro amo-
 « re vite temporalis **Christianus** rex **Edmundus** non
 « subdet se pagano duci, nisi prius effectus fuerit
 « **Christianus**.

Vix rex **Edmundus** verba compleverat, & miles renuntiaturus pedem de domo extulerat, ecce **Inguar** obvius jubet eum breviloquio utatur. Miles vero archana regis ultima per omnia illi pandens, **Tiranus** jubet omnem regis turbam confundi, & ipsum solum teneri & observari. Fertur insuper secundum quosdam Historiographos, quod **Dani** per **Northfolchiam** tendentes usque **Thefordiam** pervenerunt, ubi primo ipsum sanctum **Edmundum** regem **Estanglie** invenerunt; qui ut legitur, congregato exercitu cum illis dimicavit. Sed **Danis** prævalentibus, ipse rex suis fere peremptis ad dictam villam sive castrum ad **Haleston** in fugam propulsus est. Tunc **Dani** versus dictum castrum velociter eum persequentes, ipsum regem **Edmundum** non longe à castro quasi primum hominem eis obviam habuerunt, quem de rege **Edmundo** ubi posset inveniri interrogaverunt. Quibus ille quasi ipse non esset, dixit. Dum ego in castro præsens fui **Edmundus** rex ibi affuit, sed quando ego recessi ipse recessit; & si vos evadet, deus scit. Tunc **Dani** ipsum, Deum nominare audientes, sciunt eum regem esse **Edmundum**. Qui ad castrum reductus, in palatio proprio projectis armis capitur, vinculis constringitur, & ante impium Judicem sistitur; vinctus itaque multis modis illuditur, ac tandem fustigatus acri instancia ad quandam arborem vicinam perducitur; ad quam ligatus, quasi ludendo ad signum, eum toto corpore sagittis confodiunt, ita quod crebris telorum jactibus vulnera vulneribus imprimebant dum jacula jaculis locum dabant. Cumque nec sic **Inguar** eum Christum jugiter clamantem lanistis assensum præbere conspiceret, licitori mandat ut amputet protinus caput ejus; unde spiculator arrepto pugione ipsum inter verba orationis uno ictu decapitavit, & ita xij. kalend. Decembr. anno Domini secundum quosdam DCCCxvj. & secundum alios DCCCxx. Martyr cœlestis curiæ palatium intravit.

Cujus corpus **Dani** relinquentes, caput suum in dictam silvam, cui tunc vocabulum erat **Egleston** sive **Haleston**, asportaverunt, ac inter densa veprium fruteceta longius projectum occultaverunt, id omni sagacitate elaborantes ne à Christianis corpus honestæ sepulturæ cum capite traderetur.

Huic spectaculo quidam delitescendo interfuit **Christianus**, quem deus ad manifestandam hujus rei indaginem reservavit, licet omnino ignoravit quid de capite factum esset, nisi quod cum eo car-
 10 nifices interiorē silvam petere conspexisset. Paganis autem abeuntibus, & corpore in eodem loco ubi rex occubuit reperto, populi **Christianorum** adunati verba illius qui tantæ visionis particeps extiterat audientes, decreverunt per invia silvarum experiri, si ad locum devenire poterant, quo sancti viri caput jaceret. Cumque omnes ad id concurrerent, ad vo-
 20 ces se invicem cohortantes, utpote socius ad socium alternatim clamans, **Ubi es**, caput respondebat designando locum patria lingua dicens, **Her, her, her**, quod Latine interpretatur *hic, hic, hic*, nec unquam eadem clamare repetendo destitit, quousque omnes ad se perduxerat. Immanis etiam lupo eo loco divina miseratione sacrum caput inter brachia complectens, custodiebat, quod illi assumentes ad suum corpus detulerunt, eodem lupo earundem reliquiarum custode usque ad locum sepulcri prosequente. Caput autem sancto corpori aptantes, utrumque pariter aromatizatum competenti mausoleo pro tem-
 30 pore tradiderunt, quo etiam ædificata vili opere desuper basilica, annis humatus plurimis requievit. Et cum postea corpus sanctum **Londoniis** ducturum effoderetur, & putrefactum putaretur, ita sanum & incolume est repertum, ut non dicam caput redintegratum & corpori compaginatum, sed omnino nichil in eo vulneris vel cicatricis apparuit, tamen in ejus collo ob signum martirii in modum fili coccinei una tenuissima ruga rubet, sicut quædam femina nomine **Oswen** sæpius protestata erat, quæ postquam suum
 40 sanctissimum corpus tempore **Swani** regis de **London**. in una carecta per pontem de **Stratforde** una rota ultra aquam sine aliqua supportatione stricti pontis miraculose currente, ad regiam villam quæ tunc lingua **Anglorum** **Bedrichesworde** dicebatur, modo vero **Bery** nuncupatur, ductum fuerat & humatum, ad ejus sacrum tumulum jejuniis & orationibus vacans multa transegit annorum curricula.

Cui venerabili feminae aut divina miseratione aut nimia devotione mos inolevit, ut sepulcro beati martiris in divina cœna patefacto, per aliquot annos ejus attondendo præcideret capillos & ungues: Quæ omnia diligenter colligens, in capsella super altare ejusdem ecclesiæ recondere non neglexit. Cumque postmodum præfato loco martiris à Religiosis multa oblata fuissent, quidam malignæ mentis homines sub nocturno silentio eandem basilicam latrocinandi studio sunt ingressi. Qui comprehensi sancti **Theodori** episcopi judicio subduntur, qui impræmeditatus sententiam dedit, quam se dedisse postea diebus poenituit omnibus vitæ suæ; nam omnes simul patibulo jussit affigi, eo quod ausi fuissent atrium sancti **Edmundi** martiris ingredi: Non reducens ad memoriam, quod dominus per Prophetam admonet, dicens, Eos qui ducuntur ad mortem eruere non cesses. Episc: in se re-
 50 versus graviter doluit, & in gravibus dedit se lamentis. Tandem peracta poenitentia, populos suæ diocesis convocans persuadet, ut triduo jejunio à se divinæ indignationis

indignationis iracundiam removeant, quatinus Dominus illi gratiam suam concederet, qua corpus auderet beati martiris tangere & levare, factumque est, & illud sanctissimi regis corpus incorruptum repperit, tetigit, lavit, & rursum novis & optimis vestibus indutum ligneo locello reposuit.

Nec piget referre de quodam magnæ potentie viro, *Leofstano* nomine, qui juvenilis ætatis impetum non refranans, ad id flagitii lasciviendo prorupit, ut præciperet corpus tanti martiris demonstrare. Cumque à pluribus super hoc inhiheretur, ejus tamen imperium prævaluit. Referato igitur locello aspiciens astitit, & in eodem momento in amentiam versum in reprobum sensum tradidit illum deus. Quod audiens pater ejus vir religiosus, cui vocabulum erat *Wolgarus*, admodum facinus flagitiosissimum exhorruit, ac gratias martiri referens filium à se removit; Qui tandem ad summam inopiam deductus, judicio Dei vitam finivit vermibus consumptus.

Circa idem tempus quo videlicet sanctus rex occubuit, *Aldelmus Schirburnensis* episcopus post quinquagesimum episcopatus sui annum vitam hujus seculi terminavit.

Occiso rege *Edmundo* frater suus *Edwoldus* mundi delitias exhorrens, eo quod se & fratrem suum durior fortuna exceperit, apud *Carneliense* cœnobium in *Dorsetania* juxta fontem perlucidum, quem sanctus quondam *Augustinus* ad populum baptisandum precibus produxerat, vitam heremiticam solo pane & aqua protrivit.

Et sic *Estanglia* *Danis* subjecta *Inguar* ad fratrem suum *Hubbe* in *Northumbriam* reverso, super regnum *Estanglie* quidam *Dacus Godrim* nomine post *Edmundum* primo regnavit. In revertendo autem *Abbatiam* sanctarum monialium de *Ely* destruens, monachas Deo ibi deservientes aut crudeliter peremit aut inhumaniter aufugavit. Dictus vero rex *Godrim Dacus* leges cum *Alfredo* rege composuit & sancivit: de quibus tempore dicti regis *Alfredi* plenius dicitur.

Anno domini DCCC^lxix. *Dani* ulterius progredientes totam *Northumbriam* incolis occisis sibi submisserunt, ubi custodibus dimissis venerunt in regnum *Merciorum* usque *Potyngham*, quod Latine dicitur domus speluncarum, & ibi per totum annum hyemarunt. Quibus rex sive dux *Merciorum Burreddus*, frater auxilio soceri sui *Ethelbrieti* regis *West-saxonum*, occurrit. Cumque pagani tuitione arcis muniti, bellum dare negarent, & *Anglis* murum frangere non suppetebat, pace inter partes facta, reges domum adierunt, pagani *Eboracum* repetierunt, ubi anno integro remanserunt. Hoc anno urbs *Alclud* abolim tam famosa, quæ ad occidentalem extremitatem illius famosi muri sita est, per *Dacos* funditus est deleta. Postea *Dani*, *Mercia* & *Northumbria* relictis, patriam depopulando, ecclesias & monasteria destruendo usque *Lincolniam* venerunt. Qua capta & cum tota *Lindeseja* & *Holandia* depredata & depopulata, ulterius usque *Estangliam* transeuntes, apud *Tedfordiam* hyemarunt. Interea prædictus *Ethelbrietus* rex *West-saxonum* qui infra quinque annos quibus regnaverat totius regni diadema sibi assumpserat, vitam hujus seculi terminavit, & *Wyntonia* sepelitur. Cujus pater erat *Ethelwolfus* rex *West-saxonum* filius regis *Ethelbrieti* filii *Ailmundi*, de quibus *Ethelbrieto* & pa-

tre ejus *Ailmundo* superius in fine regum *West-saxie* tactum est. Sed licet ibi de dicto *Ethelwolfo* nichil inferitur, hic tamen ut postea superius, propter processum faciendum, aliquid ad ejus memoriam interere dignum duxi.

Scribitur namque quod iste rex *Ethelwolfus* decimam hidam terræ totius *West-saxie* Deo & ecclesiæ contulit, ab omnibus serviciis secularibus liberam & quietam ad pascendum & vestiendum pauperes, debiles & infirmos. Postea *Romam* adivit & contulit Deo & beato *Petro* singulis annis de qualibet domo totius regni sui unum denarium, qui vulgariter *denarius sancti Petri* appellatur, unde & ipsemet ob devotionem quam erga deum habuit, primum denarium optulit pura mente. Postea nichilominus singulis annis trescenta talenta ecclesiæ *Romane* contulit, videlicet ad luminaria sancti *Petri* centum, ad luminaria sancti *Pauli* centum, & ad usus summi Pontificis centum fecerat assignari. Et cum per annum continuum in curia *Romana* moram traxisset, rediens in *Franciam* filiam *Karoli Calvi* sibi assumpsit in uxorem, de qua quinque filios procreavit, videlicet *Ethelbaldum* filium suum primogenitum, *Ethelbrietum* secundum, *Etheldredum* tertium, *Aluredum* quartum, & quintum qui *Adelstanus* vocabatur & in pueritia decessit. Iste *Ethelwolfus* cum xx. annis & v. mensibus regnasset, vitam finivit & sepultus est *Wyntonia* cum honore. *Ethelbaldus* tunc & *Ethelbrietus* duo filii dicti *Ethelwolfi* regnum inter se dividentes, adinvicem regnare cœperunt, sed *Ethelbaldus* cum quinque mensibus solummodo regnasset mortuus est. Post cujus mortem dictus *Ethelbrietus* frater suus per v. annos totius regni sibi assumpsit diadema, ut superius est notatum; quo defuncto, *Wyntonia* sepelitur.

Tunc *Etheldredus* tertius *Ethelwolfi* filius vir Deo deditus & seculo acceptus, fratri suo *Ethelbrieto* in regno successit.

Interea paganus *Dacorum* exercitus antedictus de *Theodfordia*, *Estanglia* relicta, ducibus *Inguar* & *Hubbe* antedictis, villas & monasteria destruendo & patriam undique in eorum via depopulando, *West-saxoniam* venerunt usque *Radingum*, ubi tercio adventus sui die, duo duces eorum ad prædam faciendam exeuntes, apud *Engelsfelde* trucidabantur. Quarto post hoc die *West-saxones* eis occurrentes magnam de *Danis* stragem fecerunt. *Dani* tandem de arce erumpentes, ducem *Barrocensium* *Ethelwoldum* occiderunt, & *Anglos* retrocedere coegerunt. Qua verecundia *Angli* commoti, quarto post hoc die bellum apud *Astchedon*, quod mons *asini* sive *fraccini* interpretatur, inter regem *Etheldredum* & regem *Dacia* *Oseg* nomine instetit. Venerat autem rex *Dacia* cum duobus regibus transmarinis & quinque Comitibus necnon armatorum multitudine copiosa. Qui exercitum suum in duas partes dividens, unam partem sibi & aliis regibus reservavit, alteram partem Comitibus assignavit. *Etheldredus* etiam rex exercitum suum in 2. partes æquales divisit, medietatem sibi retinens, & aliam medietatem *Aluredo* fratri suo relinquens. Et cum advesperasset, utraque pars se disposuit ad quietem. Mane autem facto, dum rex *Etheldredus* missam suam audivit, *Aluredus* frater suus necessitate coactus ad bellum cum exercitu suo perrexit. Ubi *Dani* cum tanto impetu ipsum invaserunt, quod fere cum ignominia

in fugam est conversus. Unde pro rege *Etheldredo* fratre suo missam suam adhuc audiente, (cujus oratio multum ipso die apud Deum valuit) festinanter mittere coartatur. Qui tamen missa incompleta venire renuit. Missa vero plene celebrata, dictus rex *Etheldredus* ad prælium celeriter properavit. Et licet *Dani* altiore montis locum præoccupassent, ipse cum suis Christianis ab inferiori ascendens, æmulos suos devicit, & lancea quam manu sua gestabat regem *Osæg* viriliter interfecit, & alterum regem gladio quo cinctus fuit vita privavit. Eodem etiam die in illo prælio *Angli* quinque *Danorum* Comites cum multis hostium milibus trucidarunt, cæteros per diem & noctem usque *Radingum* persequendo. Iterum post xv. dies apud *Radingum* pugnantes, *Dani* victoria potiuntur. Deinde evolutis duobus mensibus, apud *Merton* ad prælium iterum convenerunt, ubi *Angli* *Danis* triumphantibus succubuerunt. Et tunc de illo loco quidam *Danorum* tyrannus *Somerled* nomine usque *Radingum* regrediens, villam & quicquid ibi invenit destruxit. Post hæc rex *Westaxonum* *Etheldredus* cum eo præliavit, ubi letaliter vulneratus post multos agones nono kal. Maii anno regni sui quinto obiit, & apud *Wymburnam* traditur sepulturæ.

Mortuo rege *Etheldredo* *Aluredus* frater suus, qui viventibus fratribus suis usq; ad illud tempus secundarius fuit, ad integram monarchiam *Westaxonum* successit anno Domini DCCC. lxxiii. & regiam unctionem primus omnium regum *Anglia* *Roma* à *Leone* papa, ut scribitur, accepit. Hoc anno *Dani* illum noviter in regem erectum prosequentes ipsum apud *Walton* in *Sussex* invenerunt, ubi rex *Aluredus* cum eis præliando campum deseruit, & usque ad silvam fugit. Sed inde in *Westfaxiam* veniens omnimodam gentem sui proprii regni collegit, ita quod infra breve tantum suorum & aliorum habuit exercitum, quod *Dani* sibi obviare hostiliter non audebant. Ille vero *Londoniis* ubi *Dani* moram traxerunt, venit ad eos ibi hostiliter expugnandos. Sed *Dani* præliare non audentes, ipsum de pace rogaverunt, & quod ad propria sine aliquo unquam reditu remeare possent obsides sibi quales *Angli* vellent eligere optulerunt. Unde eodem die obsidibus acceptis, *Dani* à *London*. recedentes & per totam noctem simul equitantes, quousque ad *Excestriam* venerunt moram non pertraxerunt. ubi capta civitate morati sunt. Hoc autem divulgato, rex *Aluredus* primo obsidibus suspensis cum exercitu suo versus *Excestriam* arripuit iter suum. *Dani* vero adventum suum audientes villam deseruerunt, usque *Chipenham* in *Westfaxiam* progressi, ibi multa mala egerunt, nam patriam deprædando & homines incarcerando à proprio solo incolas fugaverunt. Sed rex *Aluredus* ibi super eos adveniens, bellum cum *Danis* fortiter commisit, in quo *Hubbe* frater *Ingnar* & *Bruern Bocard* (qui eos à *Dacia*, ut dictum est, primo adduxerat) occisi sunt, ubi multis ex utraque parte cæsis & *Danis* tandem prævalentibus, rex *Aluredus* propter suam nimiam versus eos accelerationem paucis stipatus à campo illa vice modo meliori quo poterat se retraxit. *Dani* vero cadaver *Hubbe* inter occisos inveniunt, illud cum clamore maximo sepelierunt, cumulum apponentes, quem *Hubbelowe* vocaverunt, unde sic usque in hodiernum diem

locus illa appellatus est, & est in comitatu *Devonia*.

Postquam autem Barones comitatus *Sumersecia*, *Wiltonia*, & *Dorsecia* de casu regis eorum *Aluredi* audierant, omnes ad locum ubi rex erat cum potestate maxima convenerunt: Qui, rege, quem per inimicos suos occisum esse credentes, in vita & sanitate viso, plurimum congaudebant; consilio autem inter eos ad *Danos* prosequendos illico capto, rex & barones cum prægrandi exercitu tota illa nocte post eos equitantes, in crastino hora nona *Abendonie* ipsis *Danis* ibidem tunc existentibus pervenerunt. Quos rex *Aluredus* cum suis acriter insultans, forcius bellum quam unquam perante habuerant, eis intulit indilate. Sed *Dani* ita viriliter *Anglis* resistebant, quod nullus de veritate judicare poterat in qua parte occisio major fuit. Et sic *Angli* non sine magno partis adversæ discrimine sub viij. præliis inter eos uno anno illatis multum fuerunt contriti & minorati.

Hoc anno *Angli* cum *Danis* pacem fecerunt eo pacto, ut *Dani* ab eis recederent. Quod & fecerunt, jurantes insuper, quod nunquam bellum seu guerram contra eum in terra sua iterum moverent, unde eo anno apud *Londonias*, & anno sequenti apud *Lyndeseye* hyemaverunt. Cum quibus etiam *Mercii* pacem fecerunt; sed tercio anno *Dani* pacem cum *Mercii* factam infringentes, de *Lyndeseye* usque *Ripendon* transferunt, & *Burredo* rege *Merciorum* expulso, regnum illud cuidam *Colwolfo* *Burredi* ministro sub eis tamen regnatura regendum tradiderunt: eo tamen pacto, ut quandocunque vellet illud reciperent, unde triennio elapso regnum illud inter se diviserunt, & partem *Colwolfo* dederunt; qui & ultimus regum *Merciorum* fuit. Post cujus mortem *Aluredus* rex *Westaxonum* primo *Londonias*, & consequenter partem *Ceolwolsi* suo regno conjunxit.

Anno Domini DCCC. lxxv. quo dictus *Burreddus* rex *Merciorum* per *Danos* apud *Ripendon* expulsus fuit, *Hamburgenses* indigenæ qui circiter quinque milliaribus à *Ripendon* distabant pavore soluti corpus sanctæ *Wereburge* virginis, diu ibidem sepultum, ad *Cestriam* tanquam ad locum tutum transtulerunt. Hoc anno *Rollo* natione *Danus* sive *Norreganus*, qui postea *Normanniam* sibi subjugavit, & inde primus Dux fuit, cum suis complicibus ad *Angliam* veniens depopulationi insistebat, belloque cum *Anglis* commisso multisque suorum interfectis cæteri aufugerunt. *Rolloni* in nocte dormienti, visum est supra se & exercitum suum examen apum subito volare, & cum stridore australem petere regionem, & per maris medium ad terram volando pervenire, ubi & congregati in frondibus arborum diversarum insidentes, omnemque mox regionem perlustrantes, cœperunt variorum flores colorum in locum unum congregare. Evigilans itaque *Rollo*, post visionem secum pertractat, ejusque interpretationem diligenter examinans, requiem sui laboris in eisdem partibus ubi aves descendisse viderat, conjecturat. Mare igitur ingressus, apud *Gemeticum* in *Normannia* applicuit, ubi *Franco* archiepiscopus *Rothomagensis* de resistendo diffidens pacem quæsit, susceptoque dominio *Rothomagum* adiit, muros reparavit, castella in locis firmavit, & terram quæ *Neustria*, modo *Normannia* dicitur, in potestate recepit, & primus Dux inde efficitur,

quem dictus *Franco* archiepiscopus postea baptisavit. Rex *Aluredus* pacem iniit cum *Danis* datis obsidibus. Sed *Dani* neglectis juramentis una nocte omnes regis equites occiderunt; unde rex commotus, eos ulque *Excestriam* fugavit, ubi iterum obsidibus datis & pace firmata, per annum integre morabantur. *Dani* de *Warham* ad socios suos *Excestriam* navigantes, naves marina tempestate perdidierunt. Pars tamen eorum villam regiam de *Chipenham* occupavit cum territorio adjacente, multis ibidem aut subactis aut fugatis.

Sub qua tempestate anno Domini DCCC.lxxvij. regni vero regis *Aluredi* quinto, idem rex *Aluredus* cum paucis per silvestria *Somersetensis* plagæ vitam incertam & inquietam ducebat, ut qui nichil unde viveret habebat, nisi quod prædando aut venando acquireret, vel piscando. Tandem dum socii sui circa capturam piscium instarent, & ipse molestiam suæ proscRIPTIONIS meditatione scripturarum consolaretur, astitit sibi quidam peregrinus in Dei nomine eleemosinam petens. Cui rex, utrasque manus levans ad cælum, ait, « *Gratias ago Deo qui pauperem suum in paupere hodie visitavit, qui dignatur quod dedit exigere, & quod exegit restituere cum usuris.* » Vocat cito rex ministrum suum, qui nichil præter modicum vini & unum panem habebat; mediamque partem pauperi dare jussit. Gratias egit pauper, & nullo transitus sui vestigio in paludibus relicto, subito evanuit; & ecce quæ largita fuerant integra sunt inventa, & qui piscatum ierant inventam multitudinem retulerunt. Soporato igitur regi apparuit quidam pontificalibus indutus, qui de diligendo Deo & justitia servanda, de misericordia in pauperes, de reverentia in sacerdotes exhibenda eum monuit, & adjecit, O mi *Alureda*! Christus conscientiam tuam respiciens, ærumpnis tuis finem imponit, cras enim aderunt tibi fortes auxiliarii quorum ope hostes devinces. Ait rex, Quis es tu? Cui ille, Ego sum *Cuthbertus* peregrinus ille hesternus cui panem porrexisti, tui tuorumque curam agens. Memento hujus rei cum bene tibi fuerit. Sed quomodo sui peregrini meminerit, libertas & possessio *Dunolmensis* ecclesiæ hodie declarant; unde & in die sequenti, *Wiltonienses*, & *Somersetenses*, & *Hamptonienses* ei advenerunt, quorum ope arcem apud *Ethelunghey* quod interpretatur *Insula Nobilium* construxit, hostes sæpius debellavit, & præcipue juxta *Selewode* quod interpretatur *magna Silva*; ita quod obsidibus electissimis demum acceptis, *Godrinum* regem *Dacorum* cum magnis & multis nobilioribus suis rex *Aluredus* de sacro fonte levaret, nomen *Adelstan* ipsi regi *Danico* imponendo, pace circumquaque confirmata; unde postmodum idem rex *Godrinus* qui & *Adelstan*, post sanctum *Edmundum* regem & martirem in regno *Estangliæ* regnavit, & ipse & rex *Aluredus* leges ut patebit inferius statuerunt.

Circa idem tempus Comitatus *Flandriæ* exordium habuit; *Flandria* namque tunc non erat tanti nominis quanti nunc est, sed à forestariis regis *Franciæ* regebatur. Iste *Aluredus* rex, *Tunberto* episcopo *Wintoniæ* defuncto præfecit *Dunewulfum*, quem tempore latibuli sui bubulcum & laicum invenerat in silvis; sed comperto ejus ingenio post multam ætatem litteris tradidit informandum. Anno Domini DCCC.lxxix. & regni *Aluredi* vij.

Dacorum exercitus, sicut *Aluredus* promiserat, urbes de *Chipenham* & *Cirecestre* quæ sunt ad meridiem *Wicciorum* deferentes, ad orientales *Anglos* se transtulerunt; ubi magnus *Dacorum* exercitus de transmarinis partibus per *Karolum* regem *Franciæ*, qui partes suas intraverant, fugatus advenit, & apud *Fullenham* reliquo *Dacorum* exercitui se adjunxit. Quo etiam anno rex *Aluredus* urbem *Septonia*, id est, *Schaffesbury* reparavit, sicut testatur lapis magnus qui in capitulo Monialium usque hodie est insculptus. *Dani* de *Franciæ* redeuntes, urbem *Roffensem* obsederunt, ac arcem contra portas construxerunt. Sed cives urbem defenderunt, quousque rex *Aluredus* superveniens, captis *Danorum* equis eos fugere compellebat, unde *Dani* statim *Franciam* repetierunt: sed & rex classem suam bellatoribus plenam à *Cantia* ad *Estangliam* dirigens, naves *Danorum* cepit; sed in redeundo regia classis devincitur. *Dani* vero per *Secanam* aquam remigantes, urbem *Parisiensem* obsederunt.

Anno regni regis *Aluredi* xv. idem rex post incendia urbium, post strages populorum *London.* reparavit, & habitabilem eam fecit, quam cuidam *Ethelredo Merciorum* primario cum *Elfreda* filia sua tradidit & concessit: quo in tempore omnes *Angli* dispersi venerunt, & ultro se regi *Aluredus* subdiderunt. Dicta vero *Elfreda* primi partus difficultatem experta, pro perpetuo viri complexum exhorruit, protestans, regiæ filix non convenire ut illi voluptari se inmisceret, quæ tale & tantum incommodum postea reportaret. Circa idem tempus Comes *Wiltoniæ* detulit *Roma*, & *Swithelinus Schireburnensis* episcopus detulit ad sanctum *Thomam* in *India* eleemosinas regis *Aluredi*, & incolumes redierunt. Iste rex *Aluredus* anno regni sui xvij. duo famosa monasteria construxit, unum apud *Ethelnghey* ad monachos, & aliud apud *Schaffesbury* ad moniales, in quo propriam filiam *Ethelgoram* præfecit abbatissam. Eodem anno dictus rex *Danicus Godrinus* qui, ut dictum est, à rege *Aluredus* de sacro fonte susceptus fuerat, & *Adelstan* vocatus, obiit. Hoc anno venerunt quatuor exercitus contra regem *Aluredum*, unus in *Northumbria*, alius in *Estanglia*, tercius apud *Excestriam*, & quartus apud *Legecestriam*, qui ita ardue obsessi sunt, quod fame coacti equos suos comederunt.

Anno regis *Aluredi* xxj. tres *Scottici* viri *Dublan*, *Malicon*, *Malinuryn* peregrinam pro Christo vitam ducere cupientes, sumpto secum unius ebdomadæ viatico, corabum qui ex duobus coriis & dimidio conficitur intrantes, mirum in modum sine velo & ornamentis post septem dies in *Cornubia* applicuerunt, & regem *Aluredum* postea adierunt. *Plegmundus Dorobernensis* archiepiscopus literis nobiliter instructus, accepto à *Formoso* papa pallio, vij. *Anglorum* ecclesiis apud *Westaxoniam* anno regni regis *Aluredi* xxij. una die septem episcopos consecravat. Hoc anno rex *Aluredus* medietate sui exercitus apud diversas munitiones relicta, cum alia medietate proficiscens, primo fugavit *Danos* de *Cantia*, deinde de *Exonia*, & tercio de *Cicestria* quæ *Chechesler* dicitur. Inde *Dani* ingressi sunt urbem *Legionum* quæ Anglice *Legacestre* dicitur, ubi post triduanam obsidionem fame coacti urbem reliquerunt, *Northwalliam* prædaverunt, & sic per *Northumbriam* ad *Peresetge* insulam *Estsaxiæ* circum-

circumgirantes, ad *Estangliam*, ubi uxores suæ & naves erant, sunt reversi, & post in hieme puppes suas per *Thamesiam* in flumen de *Lupe* traxerunt. Ille autem exercitus qui *Excestriam* obsiderat prædans juxta *Cirecestriam* deprehensus est, ubi multis ex suis amissis, quasdam ex suis puppibus perdiderunt.

Anno vero sequente exercitus qui erat in *Lupe* juxta idem flumen castrum xx. miliaribus à *Londonia* fecit. Sed *Londonienses* ope *Aluredi* castrum destruxerunt, & quatuor ex eorum ducibus occiderunt, ac flumen de *Lupe* in tria brachia diviserunt, ita quod educi non poterant naves suas. Quod *Dani* comperientes, puppibus relictis, apud *Wugges* super *Sabrinam* juxta *Walliam* quoddam castrum firmantes hiemarunt, suis in *Estanglia* uxoribus commendatis. Rege vero *Aluredo* eos cum suo exercitu persequente, *Londonienses* quasdam puppium *Dacorum* in flumine de *Lupe* relictorum ad *Londoniam* ducentes, quasdam earum totaliter combusserunt. Hiis igitur tribus annis prædictis ex quo *Daci* ad portum de *Lupe* appulerunt, multa mala non solum infestatione *Dacorum*, set etiam mortalitate hominum & peste animalium *Anglis* contigerunt. Anno vero post hoc quarto *Danicus* exercitus divisus est, partim in *Northumbria*, partim in *Estanglia*, & pars transfretans in *Secaniam* ivit.

Postea tamen quædam puppes *Dacorum* juxta litora *Westfaxia* venientes, & crebris irruptionibus sæpe prædantes, cladem non modicam provincialibus contulerunt; de quibus conflictibus unum quia eventus fuit insoliti pertractabo. Rex autem *Aluredu*s naves longas xl. remorum vel plurium contra prædictas *Dacorum* puppes parari fecit, de quibus novem, vj. puppes *Dacorum* in quodam litore in comitatu *Devonia* stantes præoccupaverunt. Quod *Daci* videntes, tres eorum rates commoverunt, aliis quasi immobilibus in litore persistentibus. Sex igitur puppes *Anglorum* contra tres puppes *Dacorum* pugnauerunt, tribus reliquis ad tres naves *Dacorum* in litore stantes progressis. Tres igitur naves *Dacorum* contra sex audacissime pugnautes, conflictum asperimum peregerunt, tamen numerus vicit major, dux namque rates *Dacorum* captæ sunt, tertia vero aufugit, occisis tamen omnibus qui inerant præter quinque. Hoc autem perpetrato, cum ad naves sociorum quæ juxta puppes *Dacorum* ex adverso litore erant, reverti vellent, exsiccatae sunt, quod *Daci* videntes, de tribus puppibus egressi, contra gentem *Anglorum* qui in tribus erant ratibus, pugnauerunt. Tunc autem videres gentem sex navium *Anglorum* bellum aspicientem, & auxilium ferre non valentem, unguibus rumpere crines, & cedere pectus pugnis. *Angli* tamen fortissime agebant, & viriliter *Daci* stabant. Demum ex *Dacis* C. & xx. cæsis, ex *Anglis* xlij. ceciderunt, inter quos *Batheman* regalis exercitus præpositus acrius insistens, occisus fuit, ob quam rem *Angli* dum paulatim cederent, *Daci* pene victores visi sunt. Sed ecce mare ad puppes redeunte *Daci* maris alta invadunt, quos novem naves *Anglorum* sero postea prosequuntur; ventus vero adversus *Dacos* victos aggreditur, & duas ex earum puppibus ad terram projecit; unde homines capti & ad regem adducti, omnes apud *Wyntoniam* suspenduntur. Qui vero in tertia puppe erant, valde læciati in *Estangliam* appulerunt.

De istius famosi regis *Aluredi* forma venusta, initio, progressu & exitu hic interfereere dignum duxi. Cum autem plus cæteris fratribus ab utroque parente dilectus, usque ad xij. ætatis annum in paterna curia illiteratus mansisset, *Saxonica* tamen poemata docilis puer memoriter tenuit, in arte venatoria summus, psalmos & orationes in unum libellum compegit, quem secum jugiter circumduxit, grammaticam tamen minus perfecte attigit, eo quod tunc temporis in toto occidentali regno nullus grammaticæ doctor extitit, quamobrem ad consilium beati *Neoti* abbatis, quem crebro visitaverat, scholas publicas variarum artium apud *Oxoniam* primus instituit, quas in multis privilegiari procuravit; unde & ipse rex eleemosinæ dator, missarum auditor, ignotarum rerum investigator sanctum *Grimboldum* monachum literatura & cantu peritum de partibus *Gallia*, & *Johannem* monachum de monasterio sancti *David Menevia* in ultimis finibus *Wallia* posito, ad se vocavit, ut literaturam ab eis addisceret. Optimates quoque suos ad literaturam addiscendam in tantum provocavit, ut ipsi filios suos, vel saltem si filios non haberent, servos suos literis commendarent; fecitque *Werefrethum Wigornensem* episcopum librum *Bœcii* de consolatione philosophiæ, & libros dialogorum beati *Gregorii*, in *Saxonicam* linguam transferre. Facta etiam ministrorum suorum & potissime judicum diligenter investigatus est, adeo ut quos ex avaritia aut imperitia errare cognosceret, ab officio removebat. Et licet hic superius dictum sit, quod tempore istius regis *Aluredi* in toto occidentali regno Grammatica à nullo docebatur, tamen ante tempus suum in aliis regni partibus, in civitate videlicet *Legionum* in *Southwallia* modo *Bailcon* dicta, fuerunt Astrologi & Philosophi in omni arte eruditi, ut *Galfridus Monemutensis* supra in libro suo de processu regis *Arthuri* satis commemorat evidenter. Postea etiam tempore *Egberti* regis *Cantia* facta est insula familiare philosophiæ domicilium, ut inter reges *Cantia* superius habetur.

Unde circa idem tempus juxta quorundam opinionem, & vulgare antiquorum & modernorum dictum, creditur studium apud *Granterestre* sedem juxta *Cantebrigiam* à venerabili *Beda* esse fundatum: quod verisimiliter credi potest, pro eo & ex eo, quod postmodum tempore magni *Karoli* regis *Francia* studium de *Roma* usque *Parisiis* per quemdam *Alquinum Anglicum* discipulum *Bede* in omnibus scripturis exercitatum, legitur etiam translatum esse, ut cito inferius plenius dicetur. Item superius legitur, quod *Erpwaldus* rex *Estanglia* filius regis *Redwaldi* antequam factus fuerat rex, *Gallia* exulans, scholas ut ibi viderat, sancto *Felice* episcopo se juvante, instituit puerorum. Sed secundum quosdam, adhuc ante ista tempora fuerunt duo studia in *Anglia*, unum de *Latino*, & aliud de *Græco*, quorum unum *Græci* posuerunt apud *Breglade*, quæ modo dicitur *Kirkelade*, & ibidem linguam *Græcam* pro tempore docuerunt. Aliud vero *Latini* posuerunt apud *Latinelade*, quæ modo vocatur *Lecchelade* juxta *Oxoniam*, linguam ibi *Latinam* docentes.

Sed modo videndum est de locis ubi studia primo floruerunt; & de hoc *Alexander Nequam* in libro suo de naturis rerum ait. O felicia antiquorum tempora, in quibus ipsi imperatores mundum sub-

arrantes seipsos philosophia dederunt, ut patuit de Alexandro, de Julio Cæsare, de Tholomeo rege Egypti, qui fuerunt sapientia studiosi. Et ut ait ibidem, Cujuslibet regni quia in inmensum quamdiu artium ingenuarum in ipso floruerunt studia hostibus regni restiterunt, ut patet de Græcia quando floruerunt studia Athenis; de Roma, de regno Francorum, ex quo floruerunt studia in illo. Victoria enim militia & gloria philosophiæ quasi simul concurrerunt; & hoc merito, quia philosophia vera docet juste & recte regulare: Per me enim reges regnant, ait sapiens Proverbiorum lxxviiij. & de hoc ait idem Alex. Nequam. Abraham in Egypto docuit quadrivium, & sub tanto doctore Mathematicis invigilantes, disciplinis immobiles suaserunt philosophos. Deinde Plato descendit in Egyptum, Pithagoras & alii philosophi: Deinde cœpit Græcia nobilitate philosophorum frequentari, & consecrata sunt Athenæ sapientia dea. Et de hoc Augustinus xviiij. De Civitate Dei cap. viij. quod Minerva tanquam dea colebatur. Regnante deinde Atheniensibus Cicope, sub quo ipsam vel instauratam ferunt, vel conditam civitatem; Nam ut Athena vocaretur, quod certe nomen à Minerva est, hanc causam variam indicat, ut ait enim Augustinus cap. 9. recitans fabulosam historiam, quod cum illic repente apparuisset oliva arbor, & alio loco aqua erupisset, misit rex ad Apollinem Delphicum ad sciscitandum quid esset faciendum. Ille respondit, Quod olea Minervam significaret, aqua Neptunum, & quod esset in civium potestate ex cujus nomine illorum duorum civitas vocaretur. Et convocata multitudo utriusque sexus (mos enim erat quod femina convocarentur ad ferendum suffragium) mares pro Neptuno, femina pro Minerva tulerunt sententias, & quia una plus inventa est femina, Minerva vicit. Tunc Neptunus iratus marinis fluctibus exestuantibus terras Atheniensium depopulatus est. Spargere enim latius aquas demonibus non est difficile. Cujus ut iracundia placaretur, triplici supplicio sunt affecta mulieres, scilicet ut nulla ulterius ferret suffragia, & ut nullus nascentium nomen maternum acciperet, & ne quis eas Athenas vocaret. Ita illa civitas mater aut nutrix liberalium literarum, & tot & tantorum philosophorum, qua nichil habuit Græcia celebrius atque nobilius, nomen accepit, prout ait ille auctor. Hæc Augustinus.

De nobilitate autem hujus civitatis & dispositione, Ethicus philosophus cujus librum transtulit Jeronimus, bene circa medium, ubi ait se disputasse cum philosophis, scilicet Athenis, & ibidem eam, i. Graciam, paterna viscera & materna ubera nuncupavit: mœnia munita, mare floridum, cuncta in illis flumina, rivuli senibus conscitis, stipiti hærentia coma, arbuta, & nemora vinata, ornata, mala punica, colles eminentes, & sic de aliis ut ibi enumerat. Et huic consonat quod dicitur in vita sancti Dionisi, ubi loquitur de situ Athenarum, & ea appellata materna viscera, & materna ubera Minerva consecrata, & de ipsius nomine nomen affecta est. Hæc civitas prima cunctarum urbium leges condidit, & aliis jura tradidit vel mutavit. Solon enim tradidit leges Atheniensibus. De hac eadem in parte Solinus lib. 3. & papa similiter & magister Historiæ super Actuum cap. xviiij. ubi loquitur de adventu Pauli Athenas, & disputationes cum phi-

losophis habuit. In illa fuit Dionisius infulatus togaphica, ut dicitur in vita sua, & conversus à Paulo. De multitudine vero liberalium artium quæ ibi docebantur recitat Boecius de disciplina scolarium post medium, ubi loquitur de illo qui ostendit loca studiorum. Hinc, inquit, vigent Caldeorum præfagia, id est, divinationes. Hic Tholomei veri Astronomi non latens gloria. Hic Aristotelis sincera veritas. Hic Platonis probata divinitas. Hic Zenonis concretio. Hic Pythagoræ promissio, & sic de multis aliis quos ibi enumerat. In hiis Athenis erat Ariopagus, id est, pagus Martis: ex quo loco Ariopagite appellati sunt Curiales urbis ejusdem; & de origine hujus nominis, Augustinus de Civitate Dei capitulo x. communi loquio dicebatur vicus Martis, in quo erat templum Martis, quia illi vicos nominabant à diis quos colebant, ut dicitur in historia super actibus Apostolorum.

Ad portam hujus civitatis sedebat senex, ad objurgandum volentes intrare ut ibi philosopharentur, & si videret in eis signa impatientiæ eos repelleret, & si videret contraria, admittebat eos. Et de hoc narratur in vitis patrum ante finem, ubi dicitur, Quod quidam philosophus moriens, filium suum alteri commendavit, qui proventus adulteravit uxorem nutritoris sui. Cujus scelero cognito, ejectus est. Cui pœnitenti redeunti dedit primo pœnitentiam, ut esset tribus annis cum illis dampnatis qui deponebant metalla in flumina. Cui post tres annos redeunti, dixit iterum, Vade per alios tres annos & da mercedes ut injurias patiaris. Quod & fecit, & ivit tunc Athenas ut philosophiam disceret. Erat autem ad portas civitatis senex philosophus sedens atque intrantes contumeliis afficiebat, injuriavitque illum juvenem. Qui cum esset injuratus, risit. Cui senex ait, Quid est hoc? ego injurias tibi facio & tu rides. Cui juvenis respondit, Non vis ut rideam, qui tribus annis dedi mercedem ut injurias paterer; & hodie eas gratis patior? prorsus subrideo. Cui tunc dixit senex, Ascende & ingredere civitatem. Hæc ibi. Nobilis ergo civitas fuit illa, & illustres philosophi in ea, & varia studia, & ordinatus modus studendi ac pacificus, ex quibus non admittebantur ad vacandum philosophiæ nisi patienter injurias sustinentes. Et hoc merito, quia ut ait Augustinus in tractatu de Patientia, Patientia est comes sapientiæ, non famula concupiscentiæ; amica bonæ conscientiæ, non inimica innocentie. Et licet esset tam nobilis civitas & tam nobilia studia, quia tamen non fuerunt illuminati lumine fidei, evanuerunt multi in cogitationibus suis, sicut & alii philosophi inflati scientia humana, & curiosi ad vana audienda. Athenienses enim ad nil aliud vacabant, nisi aut dicere aut audire aliquid novi, Actuum viij. Et de hac civitate Trognus Pompeius libro primo ait, Quod urbem Minerva consecravit Amphitriades, & nomen Athenas dedit: et sequitur, Civitati nulla leges quia libido regum pro legibus erat. Eligitur Solon vir justitiæ insignis qui velut novam civitatem legibus conderet. De hiis enim ait Valerius lib. 5. cap. 4. Cum aequissima jura & iniquissima ingenia haberent, maluerunt moribus suis quam legibus uti. Et cap. 9. fuit dictum de eis, Athenienses quid sit rectum sciunt, sed illud facere negligunt.

Deinde Romanis substantibus floruerunt studia
Roma

Roma et in Italia, unde et Italici philosophorum auctorem habuerunt Pythagoram, et philosophiæ vacabant etiam imperatores. Julius enim Cæsar polluit magna sapientia, sicut dicitur in libro de vita Cæsarum. Et Cato optimus orator et optimus imperator, ait Solinus libro primo; unde et Romæ senatores multi fuerunt magni philosophi; et ibi floruerunt Latini philosophi sicut Tullius et Virgilius, et sic de aliis. Ibi docuit Augustinus Rhetoricam, prout ait de se libro 5. Confessionum. Sedulo ergo agere cœperam propter quod veneram ut docerem Romæ artem Rhetoricam. Deinde regnante magno Karolo cœpit florere studium Parisius, ut enim dicitur in tractatu qui vocatur Speculum. Alquinus de Roma studium Parisius transfudit, quod illuc de Græcia à Romanis fuit translatum. Fuerunt autem quatuor fundatores hujus studii, scilicet Rabanus, Alquinus, Claudius, et Johannes Scotus.

Et ubi recitatur in chronicis metropol. Areletensis dicitur, Quod caput aureum statue, de qua Danielis primo, per Karolum magnum erexit Deus in Francis. Qui cum regnaret, & studia literarum deessent, & essent in oblivione, & cultus divinitatis teperet, contigit duos Scotos monachos de Hibernia cum mercatoribus Britannicis ad litus Galliæ devenire, in secularibus & sacris literis eruditos; Qui cum nichil venale ostenderent, ad turbas convenientes causa emendi clamare solebant; Si quis est avidus sapientia veniat ad nos, & accipiat eam, nam apud nos est venalis; & sic factum est saepe. Aliis putantibus eos esse insanos, venit hoc ad aures regis, vocatique sunt ad regem. Et cum quæreretur, an haberent sapientiam, responderunt se habere illam, & in nomine Domini querentibus eam dare parati sumus, inquit. Quo querente, quid pro ea peterent. Responderunt se petere tria. Loca opportuna, & animas ingeniosas, & illa sine quibus ista vita non potest transire, scilicet alimenta, & vestimenta quibus tegamur. Tunc rex gaudio repletus utrumque secum retinuit. Et postea cum iret ad bellum, unum, nomine Clementem, Parisius residere fecit; nobilesque pueros ei commendavit, & ut erat necessarium, victualia ministrari precepit, opportunis ad inhabitandum habitaculis deputatis. Alterum in Italiam duxit, cui monasterium sancti Augustini juxta Tynensem urbem delegavit, ut qui vellent addiscere, possent ad eum aggregari.

Hoc audito, scilicet quod rex grater sapientes & religiosos viros susciperet, venit Alquinus cum sociis ad eum, in omnibus scripturis exercitatus ut discipulus Bedæ, quem rex secum usque ad finem retinuit, nisi cum ad bella iret, deditque ei abbatiam beati Martini, ut quando esset absens quiesceret, & ad se confluentes doceret. Et sic Franci aequati sunt Romanis & Atheniensibus, scilicet quoad gloriam studiorum in philosophia & artibus liberalibus. Hæc ibi. De civitate vero Parisensi & studiis ejus, Boecius in libro de Disciplina Scolariū post principium sic tangit. In civitate, inquit, Julii, quæ Parisius dicebatur, multas artes mendicare prospeximus, &c. 12di ait Expofitor, quod Julius Cæsar ampliavit Parisius, sed non fundavit. Erat enim tunc temporis castrum quoddam Yseos, scilicet cujusdam deæ, quia in eo Ysis colebatur, quod nunc Meldunum appellatur,

situm in medio Secane. Civitas autem Parisius erat similiter sita in medio Secane. Inde dicebatur Paryseos, id est, par Isidi, scilicet illi castrum quod dicebatur Yseos. Postea vero ampliata est sicut nunc patet. Quam vero apta erat vacandis studio narratur in vita sancti Dionysii, ubi dicitur, Quod Paryleorum civitas ut sedes regia nobilitate pollebat, quia salubris aere, jocunda flumine, fecunda terris, arboribus nemorosa, & vineis uberrima, constipata populis, referta commerciis ac variis comæatibus, unda fluminis circumfluente. Hæc ille. Ob hoc, loci amœnitatem, patriæ fertilitatem, ac regni pacificam tranquillitatem, & regum consuetam pietatem ordinate providit Deus, quod ibi sapientialia studia florerent.

De isto rege Aluredo scribitur, quod cum adultus effectus esset & mentem suam in Dei mandatis stabilire vellet, sed propter carnis petulantiam tunc sibi valde molestam hoc perficere non posset, Sanctorum templa mane, vespere & gallicantu crebro pro sedanda hac illecebra visitabat, exorans Deum ut carnem suam tali infirmitate flagellaret, ut, mundanis actibus non inutilis, Deo liberius vacare posset. Unde Dei nutu fici langorem per multos annos sustinuit; sub qua tandem desperans, Cornubiam adiit, ecclesiam sancti Guevori, ubi sanctus Neotus requiescit, visitavit, & ibi pro morbo sedando aut saltem immutando Deum rogavit. Tradunt tamen nonnulli eum per sanctam Modewennam virginem Hibernicam ab hac peste curatum. Voto tandem adepto, infestior eum morbus etiam subruptius anno xx. usque ad xlv. annum acrius fatigavit. Igitur nati sunt ei ex Ethelwitha regina sua duo filii, Edwardus qui dicitur senior, & Egelwardus, & tres filiæ, Elfleda Merciorum domina, Ethelgora sanctimonialis, & Ethelginda; quas omnes liberalibus fecit artibus erudiri.

Iste etiam Aluredus rex omnes proventus suos in duas partes divisit. Quarum primam adhuc in tres partes subdivisit, quas tribus cohortibus suis distribuit. Dux namque partes regaliū ministrorum semper duobus mensibus ad disponendum rem familiarem domi residebant; tercio mense quælibet cohors coram rege ministrabat. Secundam vero particulam primæ partis operariis diversis quos undecumque collegerat dari jussit; terciam autem particulam advenis confluentibus impendebat. Secundam vero partem principalem primæ partis adhuc in iiij. æquales particulas divisit. Quarum primam pauperibus, Secundam monasteriis fundandis, Terciam scolariis Oxonia noviter congregatis, Quartam ecclesiis reparandis assignabat. Dimidiam etiam partem suæ vitæ Dei servicio deputavit; unde ceram ad pondus lxxij. denariorum appendi fecit, ex qua vj. candelas effigavit, quarum quælibet longitudinem transversæ pollicis duodecies continebat, quæ & per xxiiij. horas diei & noctis sine defectu coram reliquiis Sanctorum quas secum adduxerat jugiter arderent.

Et licet inter arma leges sileant, ipse tamen Aluredus rex inter fremitus armorum leges tulit, & Centurias quas Hundredas dicunt, & decurias quas Trithingas vocant instituit, pacem inter suos custodivit, & latrones in tantum castigavit, quod in semitis quæ per quadrivium finduntur, armillas au-

reas iussit suspendi, quæ viantium aviditatem arri-
derent, dum non essent qui eas arriperent. Dum
autem iste rex *Aluredus* omnia feliciter consum-
masset, & xxviii. annis & dimidio super totam *An-*
gliam, præter illas partes quæ *Dacis* erant subjectæ,
regnasset, aculeum mortis sentiens apud *Wyntoni-*
am obiit, & ibi in novo monasterio sepelitur; ubi de
eo sic metricè scribitur.

Nobilitas innata tibi probitatis honorem
Armipotens Alurede dedit, probitasque laborem,
Perpetuumque labor nomen cui mixta dolori.
Si modo victus erat, ad crastina bella parabat;
Si modo victor erat, ad crastina bella pavebat.
Jam post transactos regni viteque labores
Christus ei sit vera quies, sceptrumq; perhenne.

Leges prædicti Aluredi regis Westsaxonum.

Postquam natus pro salute nostra Dei filius Do-
minus & salvator noster Iesus Christus venit in
mundum, ait, *Non veni solvere, sed adimplere pie-*
tate sola & misericordia. Et post passionem & re-
surrectionem, antequam discipuli essent in omnem
terram ad prædicandum dispersi, dum adhuc simul
erant, multos ex gentium populis ad Deum conver-
terunt, & nuncios miserunt *Antiochiam*, & *Siriam*,
& *Ciliciam* evangelizare regnum Dei. Et cum cog-
novissent quid inter eos ageretur, scripserunt eis.
Et hæc est epistola quam apostoli miserunt omnibus
Antiochiam, & *Siriam*, & *Ciliciam*, qui nunc ex
gentibus servitute ad Dominum sunt conversi.

Apostoli & seniores fratres hiis qui sunt Antio-
chiæ, Sirix, & Ciliciæ fratribus & gentibus, salu-
tem. Quoniam audivimus, quod quidam ex nobis
exeuntes turbaverunt vos verbis, potius evertentes
animas vestras, placuit nobis collectis in unum eli-
gere viros, & mittere ad vos cum karissimis no-
stris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradere
animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi.
Misimus etiam ad vos Judam & Silam, qui &
ipsi vobis verba referrent eadem. Visum est enim
spiritui sancto & nobis, nichil ultra imponere vobis
oneris quam hoc necessario, ut abstineatis vos ab
immolatione simulacrorum, & sanguine, & suffo-
cato, & fornicatione, à quibus custodientes vos be-
ne agetis. Quod vobis non vultis fieri, non faciatis
alii. Valet.

Ex hoc uno iudicio perpendi potest, ut unicuique
iustum iudicetur, nec opus est aliquo libro iudiciali
præter hoc fatigari, quam ne quis alii iudicet, quod
sibi iudicari nolle si iudicium haberetur super eum.

Postquam contigit quod plures nationes fidem
Christi susceperunt, religione crescente, plures Syn-
odi circumquaque convenerunt. Et ita etiam in
Anglorum gente, postquam ad Christianitatem
pervenit, sancti episcopi & sapientes laici statue-
runt pro misericordia quam Deus docuit, ut terreni
domini audeant ex eorum licentia sine peccato, in
prima culpa pecuniam emendationem capere,
quam ibi decreverunt; præter prodicionem Domini,
in qua nullam pietatem ausi sunt intueri, quia De-
us omnipotens nullam adjudicavit contemptoribus
suis, nec Dei filius *Juda* proditori suo; & præcepit
Dominum diligere tanquam seipsum. Et multis Syn-
odis suis multorum forisfactorum emendationes
aptaverunt, & ex multis Synodalibus libris unde-
cumque capitula scripserunt. Ista & decem Dei
præcepta, & leges *Moseicas*, & *Judicia*, quæ ipse

Deus locutus est ad *Moysem*, & præcepit ei custodire,
Elfredus rex *Westsaxonum* simul fecit colligi, & in
scriptis redigi, ita dicens; Ego tunc *Elfredus* rex
hæc collegi simul & scribi præcepi; Multa quæ præ-
decessores nostri tenuerunt, & michi placuerunt re-
servavi, & multa quæ displicuerunt abjeci consilio
sapientum meorum, & aliter observari præcepi. Et
nolui multa de meis in scriptura ponere, quia dubi-
tamus quid posteris inde placeret; sed quæ reperi
diebus *Ina* regis cognati mei, vel *Offa Merciorum*
regis, vel *Ethelbrihtes* qui primus in *Anglorum* re-
gibus baptizatus est, quæ michi iustiora visa sunt,
hæc collegi, cætera dimisi. Ego *Elfredus Westsaxo-*
num rex ostendi hæc omnibus sapientibus meis, &
dixerunt; *Placet ea custodire.*

Incipiunt capitula legum dicti regis *Aluredi*.

CAP. I.

De iuramentis & vadiis.

II.

De confugio ad ecclesiam.

III.

De infractione plegii regis.

IV.

De morte regis & cuiuslibet domini.

V.

De pace ecclesiarum & earum libertate.

VI.

De furatis die festo.

VII.

De furatis in ecclesia.

VIII.

De pugnantibus in domo regis.

IX.

De ducente Sanctimoniam ab ecclesia.

X.

De puero in matre occiso.

XI.

De paritate vitarum.

XII.

De sponsa fornicata.

XIII.

De injuria cirlicæ femina.

XIV.

De nemore combusto vel secato.

XV.

De interfecto à casu in communi opere.

XVI.

De muti hominis vel surdi forisfacto.

XVII.

De illis qui pugnant coram archiepiscopo.

XVIII.

De vaccis vel equabus furatis.

XIX.

De aliquo imbecilli in commendatione mortuo.

XX.

De apprehensione Nunne.

XXI.

De præstantibus arma ad occisionem.

XXII.

De forbatore armorum & fabro.

XXIII.

De pecunia commissa monacho.

XXIV.

De presbytero homicida.

XXV.

De proclamatione ostensa.

XXVI. De

XXVI.

De morſu canis emendando.

XXVII.

De homine qui pecus vulnerat.

XXVIII.

De violento contubitu femina villana.

XXIX.

De ſervo qui ſervam violenter cogat.

XXX.

De homine trihendo, id eſt, ducenteno occiſo.

XXXI.

De homine ſexhindo, id eſt, ſexcenteno.

XXXII.

De xij. hindo qui eſt plene nobilis.

XXXIII.

De virgine vi ſubacta.

XXXIV.

De homicida vel occiſore arente cognatione.

XXXV.

De publico mendacio conſiſto.

XXXVI.

De Dei plegio violato.

XXXVII.

De mercatoribus.

XXXVIII.

De villano homine injuſte ligato.

XXXIX.

De conſtodia lancea.

XL.

De mutatione manſonis.

XLI.

De pugna in platito coram Aldermano.

XLII.

De illo qui placitum populi armis turbaverit.

XLIII.

De pugna vel extractione armorum in domo villani.

XLIV.

De infractura borgi regis vel archiepiſcopi.

XLV.

De fractione ſepis ruſtici.

XLVI.

De velo in Quadrageſima injuſte depoſito.

XLVII.

De terra hereditaria.

XLVIII.

De inimico negante rectum poſtulantem.

XLIX.

Ubi ſine wita liceat pugnare.

L.

De feſtivitatum obſervatione.

LI.

De plagis corporalibus.

CAP. I. Sax. I. Editione Cantab.

Inprimis eſt, quod maxime neceſſarium eſt cuiſque fidelium, fidem & juramentum ſuum, multa (ut convenit) obſervantia cuſtodire. Si quis tamen ad alterutrum cogatur injuſte, vel ad prodicionem domini, vel injuſtum aliquod adjutorium; rectius eſt hoc ementiri quam impleri. Si quis autem vadiet quod fieri juſtum ſit, & tranſgrediatur, committat arma ſua & pecuniam amicis ſuis in cuſtodiam, & ſit 40. noctibus in carcere ad manſionem regiam, & poeniteat ſecundum juſſionem epiſcopi ſui, & parentes ejus paſcant eum ſi ipſe victum non habeat. Si autem parentes non habeat,

aut cibum, Præpoſitus regis procuret eum. Et ſi cogi oporteat & aliter nolit, ſi ligeretur perdat arma ſua, & totam pecuniam ſuam; ſi occidatur, inultus jaceat. Si auſugiat ante terminum & iterum capiatur, ſit 40. noctibus in carcere, ut ante debuerat. Si amittatur, ſit forbannitus, & excommunicatus ab omnibus Chriſti eccleſiis. Si tunc aliquis plegius interſit, emendet infracturam plegii ſicut rectum edocebit, & infracturam vadii ſecundum poenitentiae cenſuram.

II. Sax. 2.

Si quis ad eccleſiæ manſionem pro qualicunque culpa confugiat, quæ ad firmam regis non pertinet, vel alteri modo deſerviat, & venalis ſit, habeat trium noctium terminum cavendi ſibi, niſi reconciliari quaſierit. Si quis infra hunc terminum malignaverit eum, vinculis aut verberibus, emendet ſingulorum eorum ſecundum rectitudinem patriæ weta, wita, & eccleſiæ miniſtris Cxxs. pro infractione pacis.

III. Sax. 3.

Si quis plegium regis infringat, emendet inculpationem ſicut rectum eſt, & infracturam plegii v. libris Merciorum denariorum. Archiepiſcopi Briſtbrice ſive mundbrice emendetur li. l. Aliorum Episcoporum vel Comitum ij. l.

IV. Sax. 4.

Si quis vel per ſe, vel ſuſceptam, vel ſuſpectam perſonam de morte regis tractet, vitæ ſuæ reus ſit, & omnium quæ habebit. Si ſe velit adlegiare, ſecundum regis werégildum hoc faciat. Sic etiam poſnimus de omni ordine vel natione villanorum, Comitum, qui de morte domini ſui cogitabat, ſive ipſius vitæ culpabilis habeatur: perdat omnia quæ ſua ſunt, vel ſecundum natale domini ſui feſtinet abnegare.

V. Sax. 5.

Item ſtatuímus, ut Dei eccleſiæ dedicatæ pacem habeant. Si quis facinoroſus incurrat vel ad eam confugiat, nullus eum vij. diebus contingat vel extrahat; ſi quis hoc præſumat culpabilis ſit infractionis regis pacis & eccleſiæ, & amplius, ſi forisfaciat amplius, ſi pro fame vivere poſſit, ſi non imprælietur. Si æditui majus opus habeant eccleſia ſua, cuſtodiant eum in alia domo quæ non habeat plura hoſtia quam eccleſia. Et caveat ipſius eccleſiæ ſenior ne interim reum paſcat. Si inimicis ſuis arma ſua reddiderit, & ſe dederit, ſervetur xxx. noctibus, & parentibus, & amicis ſuis interim offeratur. Item qui ad eccleſiam confugiat pro quacunque culpa quæ non prolata ſit, & eam in nomine domini gratis confitetur, dimidium forisfacti condonetur ei.

VI. Sax. 6.

Qui furatur die Dominica, vel in ſancto natali, vel in paſcha, vel in aſcenſione Domini, In quolibet eorum volumus dupliciter emendandum ſit, ſicut in quadrageſimali jejunio.

VII. Sax. 6.

Si quis in eccleſia furetur aliquid, reſtituat hoc ſemel, & forisfactum ſicut ad angildum pertinet, & amputetur ei manus de qua furatus eſt. Si manum redimere velit, & hoc ei permittatur, componat ſicut ad weram ejus pertinebit.

VIII. Sax. 7.

Si quis in domo regis pugnet vel arma extrahat, & capiatur, ſit in arbitrio regis, ſit wita ſit mors, ſicut ei condonare voluerit. Si auſugiat & iterum aliquando capiatur, redimat ſe precio nativitatis ſuæ, & culpam emendet, ſit wita, ſicut egerit.

IX. Sax. 8.

IX. Sax. 8.

Si quis Sanctimoniali ab ecclesia duxerit, sine licentia regis aut episcopi, det Cxx. s. dimidium regi, dimidium episcopo & ipsius ecclesie domino cujus monacha fuit. Si ipsa diutius vivat quam qui eam abduxit, nihil de pecunia ejus habeat. Si infantem procreaverit, nihil inde habeat infans, sicut nec mater ejus. Si puer eorum occidatur, habeat partem rex maternae cognationis, parentes patris partem suam habeant.

X. Sax. 9.

Si femina pragnans occidatur dum puer in ea sit, solvatur ipsa pleno gildo secundum weram patris, & partus dimidio gildo secundum weram matris.

XI. Sax. 9.

Sit semper wita lx. s. donec *angildum* exurgat ad xxx. s. postquam *angildum* ad id crescat, postea sit wita Cxx. Aliquando fuit de eo qui aurum furabatur vel equas sylvestres vel apes, quod multae wita fuerunt majores quam aliae, nunc sunt omnes pares qualitate praeter qui hominem furatur Cxx. s.

XII. Sax. 10.

Si quis fornicetur cum uxore hominis *twelfbindes*, emendet ipsi marito Cxx. s. homini *sexhindo* C. s. *Cirlisco* lx. s. emendet. Et hoc in viventi capitali componatur, & nemo vendatur pro eo.

XIII. Sax. 11.

Si quis *cirlisco* feminae pectus apprehendat, v. s. emendetur ei; si supinet eam, nec tamen concumbat cum ea, x. s. emendet; si concubuerit, lx. s. emendet ei. Si aliquis cum ea jacuit antea, sit emendatio medietas hoc: si accusetur inde adlegiet se per *Lx. hidas*, vel dimidium emendationis amittat. Si hoc in nobilius oriunda muliere contigerit, crescat ejus emendatio sicut ejus natalis ingenuitas erat.

XIV. Sax. 12.

Si quis nemus alterius sine licentia comburat, vel *tabet*, solvat omne grossum lignum v. s. deinceps omne quotquot sint v. d. restituat, & xxx. s. wita, id est forisfacti.

XV. Sax. 13.

Si quis in communi opere alium casu dejiciat, reddatur lignum parentibus interfecti, & habeant hoc infra xxx. dies eductum de terra illa, vel habeat hoc cujus erat nemus.

XVI. Sax. 14.

Si quis surdus sit aut mutus natus, ut non possit negare, vel confiteri peccata sua, emendet pater ejus forisfacta sua.

XVII. Sax. 15.

Si quis coram archiepiscopo pugnet, vel arma extrahat, emendet Cxxx. s. si coram alio episcopo, vel Aldermanno faciat, C. s. emendet.

XVIII. Sax. 16.

Si quis vaccam vel equam furetur, vel pragnantes affligat, reddat partum pro solido uno, & matrem secundum precium aestimatum.

XIX. Sax. 17.

Si quis alii suum imbecille quid commendet, & in illa commendatione moriatur, adlegiet se facinoris qui pascebat illud, si ab aliquo compellatur inde.

XX. Sax. 18.

Si quis nunnam causa fornicationis in vestes aut in sinum sine licentia comprehendat, sit hoc duplo emendabile, sicut ante simpliciter de laica decrevimus.

XXI. Sax. 19.

Si quis praestet arma sua ad occidendum aliquem, licet ei si velit weram mortui conjectare. Si similari nolit, reddat qui arma praestiterit terciam partem ipsius werae, si velit se purgare quod ad eam commendationem malum nescivit, hoc ei liceat.

XXII. Sax. 19.

Si quis forbator alicujus arma susceperit ad purgandum, vel faber alicujus opus faciendum, ipsi hoc quietum reddant sicut receperunt, si non eorum custodiam diffinitis praelocationibus abdicarant.

XXIII. Sax. 20.

Si quis alterius monacho pecuniam commendaverit sine licentia domini ipsius monachi, & amittatur, nihil inde recipiat qui commisit ei.

XXIV. Sax. 21.

Si presbyter hominem occidat, capiatur, & totum unde sibi mansionem emerat, & exordinet eum episcopus, & tunc ab ecclesia reddatur, nisi dominus suus componere velit weram ejus.

XXV. Sax. 22.

Si quis in conventu publico praeposito regis proclamationem ostendat vel ostensionem denunciaret, & postea cessare velit, pertrahat hoc ad rectiorem manum si possit; si non possit, perdat suum *angildum*, & reddat wita Praeposito.

XXVI. Sax. 23.

Si canis hominem desubitet aut mordeat tacitus, in prima culpa reddantur vj. s. si ei postea dominus ejus victum dederit, in secunda vice dabit xij. s. & tercia vice xxx. si in hiis forisfactis aliquis canis perdatur, procedet inde haec emendatio. Si canis amplius peccet, & habeatur, emendetur plena wera sicut malum inflixit.

XXVII. Sax. 24.

Si alicujus animal hominem vulneret, reddatur ipsum animal, vel inde componatur.

XXVIII. Sax. 25.

Si quis *ceorles* mancipium ad violentum concubitum comminetur, emendet ipsi *ceorlo*, id est rustico v. s. & lx. s. wita.

XXIX. Sax. 25.

Si servus servam cogat ad violentiam perferendam, castretur.

XXX. Sax. 26.

Si quis hominem *twihindum* innocentem cum *blothe*, id est cohorte occidat, reddat qui ictum confitebitur weram & wita, & omnis qui interfuit reddat xxx. s. pro *blothbota*.

XXXI. Sax. 26.

Si fit homo *sexhindus*, unusquisque reddat pro *hlothbota* lx. s. & percussor weram cum plena wita.

XXXII. Sax. 26.

Si homo xij. hindus sit, quotquot interfuerint Cxx. s. reddant, & occisor weram & wita. Si *bloth*, id est cohors vel collectum contubernium hoc faciat, & postea negare velint, incausentur omnes, & omnes mortis illius compositionem conjectent, & omnes unam wita persolvant sicut ad ipsam weram pertinebit.

XXXIII. Sax. 25. parte ult.

Si quis virginem immaturam violenter opprimat, sit hoc sicut adultae mulieris emendatio.

XXXIV. Sax. 27.

XXXIV. Sax. 27.

Si quis ex parte patris sui cognatione carens homicidium faciat, si ex materna parte cognationem habeat, reddat ipsa tertiam partem compositionis, tertiam congildones, & pro tertia parte fugiat. Si nec maternam cognationem habeat, solvant congildones ejus dimidiam compositionem, & pro dimidia fugiat. Si quis occidat hujusmodi qui parentes non habeat, compositionis medietas solvatur regi, & medietas gildonibus.

XXXV. Sax. 28.

Si quis publicum mendacium confingat, & in ipso denique firmeretur, non emendetur hoc aliqua levi re, sed amputetur ei lingua, nec minori precio redimi liceat quam secundum veram ejus appreciatur.

XXXVI. Sax. 29.

Si quis alii Dei plegium intemptet, & compellare velit, quod ei aliquod ipsorum non compleverit, præjuret hoc in quatuor ecclesiis, et si alius se purgare velit, in xij. ecclesiis hoc faciat.

XXXVII. Sax. 30.

Eciam jam de mercatoribus statutum est, ut homines quos secum ducunt in negotiationem suam ostendant præposito regis in publicis actionibus, et edicant quot sint, et eos denique secum assumant quos ad rectum publicum possint adducere. Et cum opus venerit, ut secum plures habeant simul, hoc notificent præposito in publici conventus testimonio.

XXXVIII. Sax. 31.

Si quis hominem ciriliscum injuste ligaverit x. s. emendet: si eum verberet, xx. s. emendet: si eum in suspensio mittat xxx. s. emendet: si eum reddat in contumeliam ad collificium x. s. emendet: si eum radat in presbyterum solutum xxx. s. emendet: si barbaram ei radat x. s. emendet: si eum ligaverit et ad presbyterum radat lx. s. emendet.

XXXIX. Sax. 32.

Inventum est eciam, si quis habeat lanceam super humerum suum, et homo assuasetur vel impungatur, solvat veram ejus sine wita. Si autem oculos assuasetur reddat veram ejus, et possibilitatis accusetur in eo facto, et purget se juxta modum wite, et ita remaneat de wita si acutum lanceæ altius feratur tribus digitis quam cuspis; si æqualiter ferantur acies et cuspis, sine culpa reputetur.

XL. Sax. 33.

Si quis ab una mansione in aliam transire velit, faciat hoc testimonio Aldermanni in cujus comitatu prius solgavit. Si præter illius licentiam abscedat, qui eum in hominem suscepit Cxx. s. forisfacturæ reddat. Dividatur tamen hoc dimidium regi in comitatu quo ante incoluit, dimidium vero in eo in quo venerit. Si quid eciam male fecerit ubi prius fuit, hoc emendet qui eum recepit ad hominem, & regi Cxx. s. wite.

XLI. Sax. 34.

Si quis coram Aldermanno Regis pugnet in publico, emendet weram & witam sicut rectum sit, & super hoc Cxx. s. ad witam.

XLII. Sax. 34.

Si quis *Folcmot*, id est populi placitum armorum exercitatione turbabit, emendet Aldermanno Cxx. s. wite, id est forisfacturæ. Si coram minore contigerit, aut coram presbytero regis, sit wita xxx. s.

XLIII. Sax. 35.

Si quis in *ceorlisces mannes flet gefehre*, id est

in rustici hominis area domus pugnet, v. s. emendet ipsi rustico; si arma extrahat nec inde pugnet, sit dimidium hoc. Si horum aliquid accidat homini sexhindo, tripliciter exturgat emendatio super emendationem rustici, xij. hindi hominis dupliciter à sexhindo.

XLIV. Sax. 36.

Regis *brorhbrece* est Cxx. s. Archiepiscopi Cx. s. Episcopi vel Aldermanni, quem Latine Comitem vel seniores dicunt, lx. s. xij. *hinde* xxx. s. *sexhindi* hominis xv. s.

XLV. Sax. 36.

Ceorli Codozbyrce, id est rustici sepi fractio v. s. emendetur. Si horum aliquid eveniet quando exercitus foris est, vel in quadragesimali jejunio, sit dupliciter emendandum.

XLVI. Sax. 36.

Si quis in quadragesima sanctum velum in populo sine recto deponat, emendet Cxx. s.

XLVII. Sax. 37.

De eo qui terram hereditariam habet quam ei parentes sui dimiserunt, ponimus, ne illam extra cognationem suam mittere possit, si scriptum inter sit testamenti & testis quid eorum perhibuerit, qui hanc in primis acquisierunt, & ipsorum qui dimiserunt ei ne hoc possit, & hoc in regis & episcopi testimonio recitetur coram parentela sua.

XLVIII. Sax. 38.

Etiam instituimus, Homo qui inimicum suum residentem scit, non ante impugnet eum quam sibi rectum postulet. Si vim habeat ut hostem suum circumveniat, & obsideat eum vij. noctibus intus, nec assailiat eum si ille velit immorari. Si velit in manus ire & arma sua reddere, custodiat eum xxx. noctibus illæsum, & parentibus suis eum offerat & amicis. Si vim non habeat ut eum intus obsideat, vadat ad Aldermannum & quærat auxilium. Si ei subvenire nolit, adeat regem priusquam assailiat eum. Si quis eciam superveniat in hostem suum, & eum antea residentem nesciat, si hostis ille velit arma sua reddere, custodiatur xxx. noctibus, & amicis offeratur; si nolit arma sua reddere, tunc licet eum impugnare: si velit in manus ire & arma sua reddere, & aliquis super hoc impugnet eum, solvat sic weram, sic vulnus sicut egerit, & witam perdat quod de cognatione sua requirebat.

XLIX. Sax. 38.

Item dicimus ut homini liceat pugnare cum domino suo sine wita, si quis assailiat ipsum dominum: sic liceat Domino pugnare cum servo suo. Ad eundem modum potest homo pugnare cum germano cognato suo si quis assailiat eum injuste; præter contra dominum, hic non concedimus. Et item potest homo pugnare sine forisfacto, si alicui obviet cum sponsa sua clausis hostiis, vel sub una veste, vel cum filia sua desponsata, vel cum sorore sua quæ de sponsa sit nata, vel cum matre sua quæ patri suo fuerit desponsata.

L. Sax. 39.

Omnibus liberis hominibus dies isti condonati sunt, præter servos & pauperes operarios, xij. dies in sancto natali Domini, & dies in qua Dominus Jesus de diabolo triumphavit, & sancti *Gregorii* memorialis dies; & vij. dies in pascha, & vij. supra, & unus dies in festo Apostolorum *Petri & Pauli*. Et in Augusto plena hebdomada ante festum sanctæ *Mariae*, & in omnium Sanctorum veneratione unus

unus dies. Et iij. dies Mercurii in quatuor legitimis jejuniis servis omnibus indulti sunt dare cui magis voluerint, vel qui ei pro nomine domini aliquid bene fecerit, vel ipsi deservire poterint, in aliqua portione vicis suæ.

LI. Sax. 40.

Capitis vulnus si utrumque os perforatum sit xxx. s. emendetur: si os exterius percussum sit xv. solidis emendetur. Si in capillis sit vulnus longitudinis unius uncie componatur solido uno: si ante æfariem sit vulnus unciam habens longitudinis ij. s. emendetur: si auris amputetur alicui xxx. s. emendetur ei: si auditum inde perdat lx. s. emendet: si quis alii crepet oculum, solvat ei lxxvj. s. & vj. denarios & terciam partem unius denarii quæ est triens: si oculus remaneat nec tamen inde videat, remaneat tertia pars emendationis: si quis alii faciem amputet lx. s. multetur: si quis homini primos dentes, i. *præscifores* excusserit, viij. s. culpa sit: si secundos quos *caninos* vocant, 4. s. emendabit: *mollares* dentes hominis ad xv. s. æstimentur: si quis homini genas frangat emendet xv. s. si quis homini mentum frangat xij. s. emendet. Qui gurgulionem alicui frangat xij. s. emendet: si linguam extrahat, sicut de oculo componat: si quis sitin humero vulneratus ut compaginis glutinum effluat, xxx. s. emendet: si brachium homini fractum sit supra cubitum xv. s. est emendandum: si utrumque os brachii fractum sit emendatio est xxx. s. si pollex manus amputetur homini xxx. s. emendetur: si unguis excutatur v. s. emendetur: si secundus digitus, i. index vel salutatorius amputetur xx. s. emendetur, unguis ejus iij. s. si medius amputetur, ejus emendatio sit xij. s. unguis ij. s. si quartus qui annularis dicitur amputetur xvij. s. culpa judicetur, unguis iij. s. emendetur: si minimus digitus amputetur ix. s. emendetur, unguis ejus uno solido: si transforatum sit utrumque os emendetur xxx. s. si coxa transpungatur homini xxx. s. emendetur ei: si frangatur æque sit emendatio xxx. s. Si crus transforetur alicui supra genu xij. s. emendetur: si confringatur sub genu xxx. s. si primus & major articulus pedis amputetur xx. s. multa judicetur: si secundus articulus sit xv. s. emendetur: si tertius ix. si quartus vj. si minimus v. s. constet: si quis in testiculis plagietur ut generare non possit emendetur ei lxxx. s. si homini sit brachium cum manu penitus amputatum aut cubitum, emendetur hoc ei lxxx. s. Omne vulnus ante scapulam & ante manicam & sub genu duplo majoris emendationis sit: si lumbi truncentur alicui lx. s. multa judicetur: si intus pungantur, ad illud faciant xv. s. si transpuncti sint, illud componant xxx. s. si quis in humero plagietur emendetur lxxx. s. si vivat: si quis homini manum extra plagiaverit xx. s. culpa sit: si dimidia manus advolaverit, ad id reddantur xl. s. si quis homini costam fregerit intra cutem integram det x. s. ad emendationem: si quis oculum vel manum vel pedem excutiat alicui, parem emendationem componat de singulis idem lxxvj. s. & vj. d. & terciam partem unius denarii: si crus alicui per excussum sit sub genu xxx. s. culpa emendetur: si quis homini scapulam truncaverit xx. s. multetur: si quis intra plagietur ut os extrahatur, sit emendatio xv. s. si grossi nervi truncentur alicui ut salvari non possint, xij. s. culpa sit: si homo claudicet pro vulneribus nervorum & medicamentum sanationis non admittunt, xxx. s. emendetur: si graciles nervi truncentur, vj. s.

culpa judicetur: si quis in collo plagietur & inde perpetuam & insanabilem contrahat invaliditatem & tamen vivat ita contumeliatus, emendetur C. s. si non ei rectius & amplius sapientum judicia destinabunt; hoc est ut reddantur afflictiones liberorum per plenum, servorum autem per dimidium.

Incipiunt leges *Aluredi* regis & *Godfridi Daci* regis *Estanglie*.

CAP. I.

De vadio recti pernegato postulanti.

II.

De fure, de hloth & de here.

III.

De fure villano fugiente.

IV.

De recedentibus sine licentia à domino.

V.

De dominis & hominibus suis accusatis.

VI.

De illis qui recipiunt homines accusatos.

VII.

De illis qui parcunt furi.

CAP. I.

Si quis rectum sibi fieri postulet coram aliquibus *schyræ* hominibus, & aliis iudicibus & impetrare non possit & vadium recti pernegetur ei, xxx. s. emendet, & infra vij. noctes faciat jus publicum.

II.

Si fur capiatur morte capiatur. Qui furem vindicabit, sit inimicus regis & omnium amicorum ejus. Fure, nominamus usque ad vij. homines, à vij. *hloth* usque ad xxxv. homines, deinceps est *here*. Qui de *hloth* fuerit accusatus abneget per Cxx. hidas vel sic emendet. Qui *heerenames* fuerit accusatus, weregildo suo se redimat.

III.

Si tuus *geneat*, id est villanus furetur & aufugiat, si habeas plegium, admoneas eum de *angildo*: si non habeas, redde tu *angildum*, & non sit ei remissius in aliquo.

IV.

Si quis recedat à domino suo præter licentiam, vel in alium comitatum se subducatur, & inquiretur ubi sit, redeat ubi prius fuit, & emendet domino suo lx. s.

V.

Præcipimus ut omnis homo habeat secum tales homines quos ad rectum possit adducere, & nullum à se dimittat qui inculpatus sit in manupasto suo, donec rectum jus publicum fecerit ei de omni placito quod loquatur super eum.

VI.

Et nemo recipiat hominem si sit culpatus sub aliquo priusquam innocens habeatur erga quamcumque manum, nisi velit eum tali conditione recipere, quod omne rectum faciet pro eo de omni verbo super eum, & ad eandem curiam obediat; si quis illud hoc modo non complebit, emendet *overhernefsam* meam.

VII.

Et qui furem dimittat vel ad capiendum eum juvare dissimulabit, emendet sicut supradictum est.

Adhuc

Adhuc de legibus dictorum regum *Alfredi & Godrini*.

CAP. I.

De dilectione Dei & pacis ecclesie.

I I.

De negligentibus legem Christi & paganismum venerantibus.

I I I.

De ordinatis male viventibus.

I V.

De presbyteris falso pronunciantibus festum vel jejunium.

V.

De presbyteris rectis terminis crisma non perquirentibus, vel baptismum negantibus.

V I.

De fratribus vel cognatis in una fornicantibus.

V I I.

De ordinato qui vitam forisfaciat.

V I I I.

De reo mortis qui confiteri desiderat sacerdoti.

I X.

De decimis Dei retentis & aliis ecclesie rectitudinibus.

X.

De illis qui mercandis in diebus Dominicis.

X I.

De operantibus in diebus Dominicis.

X I I.

De jeuniis infractis.

X I I I.

De diebus in quibus Ordaliū & Iusjurandum prohibeantur.

X I V.

Ne die Dominica homo forisfactus occidatur.

X V.

De forisfactis & diffactis membris.

X V I.

De sortilegis, incantatoribus, veneficis, perjuris & hiis similibus.

X V I I.

De ordinatis vel alienigenis in aliquo de pecunia vel vita seductis.

Hoc est consilium quod Aluredus rex & Godrinus rex elegerunt & condixerunt, quando Angli & Dani ad pacem & concordiam plene convenerunt, & sapientes & qui postea successerunt, sapius hoc & assidue renovantes in bonum semper adduxerunt.

CAP. I. Sax. I. Edit. Cant. p. 41.

Imprimis est, ut unum deum diligere velint, & omni paganismo sedulo renunciare. Et instituerunt secularem justitiam, pro eo quod sciebant, quod non poterant multos aliter castigare; plures vero nolabant ad Dei cultum sicut deberent aliter inclinari. Et secularem emendationem instituerunt communem Christo & regi, ubicumque recusabitur lex Dei, iuste servari secundum dictionem episcopi. Et hoc est primum edictum ecclesie, pax intra parietes suos ut regis *Hand grith* semper inconvulsa permaneat.

I I. Sax. 2.

Si quis Christianitatem suam male mutat, vel paganismum veneretur verbis vel operibus, reddat

sic weram, sic witam, sic *lasklyte* secundum quod factum sit.

I I I. Sax. 3.

Et si quis ordinatus furetur, vel praelietur, vel perjuretur, vel fornicetur, emendet sicut factum erit. sic weram, sic witam, sic *lasklyte*, & erga deum saltem emendet juxta sanctorum canonum doctrinam; & plegium faciat inde, vel mittatur in carcere.

I V. Sax. 3.

10 Et si presbyter populum suum misdoceat de festo vel de jejunio, reddat xxx. s. cum *Anglis* & cum *Danis* iij. dimidias marcas.

V. Sax. 3. & 4.

Si presbyter ad rectum terminum sanctum crisma non perquirat, vel baptismum perneget ei cui necesse sit, reddat witam cum *Anglis*, & cum *Dacis lasklyte*, id est xij. horis. Et de sublegereis sapientes instituerunt, ut rex habeat superiorem & episcopus inferiorem, nisi dignius emendetur pro Deo & pro seculo juxta modum facti, sicut episcopus docebit.

V I. Sax. 4.

20 Si duo fratres vel duo cognati cum una aliqua fornicentur, emendent in omni mansuetudine, sicut eis permittetur, sit wita, sit *lasklite*, secundum modum facti.

V I I. Sax. 3. in fine.

Et si ordinatus homo se forisfaciat in morte plebendis actibus exsuperetur, & episcopi judicio reservetur.

V I I I. Sax. 5.

30 Et si quis reus mortis profiteri desideret sacerdoti, nunquam negetur ei, & omnes Dei rectitudines pacificentur sedulo per Dei misericordiam, & per witam quam sapientes addicent.

I X. Sax. 6.

40 Et si quis decimam contrateneat, reddat *lasklite* cum *Dacis*, witam cum *Anglis*. Si quis *Rumfeih* superteneat reddat *lasklite* cum *Dacis*, witam cum *Anglis*. Si quis non reddat symbolum luminis, reddat *lasklite* cum *Dacis*, witam cum *Anglis*. Si quis Dei rectitudines aliquas difforciat, reddat *lasklite* cum *Dacis*, witam cum *Anglis*. Si contra stet ut hominem vulneret, de wita componat. Si aliquem deiciat in mortem, sit *uthlaga* vel *exlex*, & persequatur eum cum clamore omnis qui rectum amat, & si faciat ut occidatur, pro eo quod contra Dei rectum & regis imperium stet, si hoc invenitur jaceat *orgilde*.

X. Sax. 7.

50 Si quis in die Dominica negotiationem facere presumat, perdat ipsum captale, & xij. oras cum *Dacis*, & xxx. s. cum *Anglis*.

X I. Sax. 7.

Si liber festis diebus operetur, perdat libertatem suam, vel reddat witam vel *lasklite*; servus eorum perdat vel *hidgildum*. Si dominus servum cogat festis diebus operari, reddat idem dominus *lasklite* cum *Dacis*, & witam cum *Anglis*.

X I I. Sax. 8.

60 Si liber homo rectum jejunium frangat, reddat witam vel *lasklite*. Si servus hoc faciat, perdat corium suum vel *hidgildum*.

X I I I. Sax. 9.

Ordaliū & iusjurandum festis diebus & legitimis jeuniis legibus est interdictum. Et qui hoc fregerit, reddat *lasklite* cum *Dacis*, witam cum *Anglis*.

X I V. Sax.

XIV. Sax. 9.

Si fieri possit nunquam occidatur aliquis in festo Dominicæ diei, quicquid peccaverit, sed capiatur & fervetur donec transeat festa dies.

XV. Sax. 10.

Si quisquis forisfactus & de menbris diffactus dimittatur, & idem post afflictionem per iiij. noctes vivat, potest ei deinceps per episcopi licentiam subveniri, si quis ejus doloribus & animæ condescendat.

XVI. Sax. 11.

Si fortilegæ, incantatrices, perjuri & venefici, fætidæ vel meretrices cognitæ alicubi compareant, relegantur de patria, disperdant omnia, nisi cessent & profundius emendent.

XVII. Sax. 12.

Si ordinatus vel alienigena seducatur in aliquo de pecunia, vel vita, tunc debet ei adesse Rex vel Comes illius terræ, & episcopus gentis ipsius pro cognatione & advocato, si penitus alium non habeat, & emendet sedulo juxta modum facti Christo & regi, sicut decebit, vel illud factum profunde nimis vindicet qui rex sit in populo.

Post mortem vero dicti regis *Aluredi Edwardus* filius suus modo cognomento *senior* regnum paternum capiens anno Domini DCCCCj. cœpit regnare. Hic consecratus est apud *Hyngiston* ab *Ethelredo* archiepiscopo, qui xxxiiij. sedit annis & de consensu istius regis *Edwardi* v. episcopatus episcopis destitutos inter *Westsaxon*es restauravit. Iste rex *Edwardus* literarum scientia patre multo inferior fuit, sed gloria extitit superior seculari. Novas namque urbes condidit, mutilatas reparavit, fines regni latius quam pater dilatavit, leges condidit, de quibus inferius plenius habetur. Porro *Scottorum*, *Cambrorum* & *Stregwallorum* Reges in deditiōem recepit, *Estsaxiam*, *Estangliam*, *Merciam*, *Northumbriam* de manibus *Dacorum* extorsit, totamque *Merciam* post obitum sororis suæ *Elfledæ* obtinuit & recepit. Erat in illis temporibus in quadam villa *Westsaxonie* opilionis filia elegantis speciei puella, cui dormienti visum est lunam de suo ventre splendere, & de hoc lumine totam *Angliam* illustrari; quod cum cuidam matronæ quæ pueros regis nutrire consueverat retulisset, puellam recepit in domum suam, & filia loco cibis delicatis nutrit, & vestibuseam cultioribus vestiens, gestu & moribus informavit. Et non multo post iste *Edwardus Aluredi* filius casu per villam transiens, ad domum istius matronæ divertit, credens famæ suæ detrimentum inferre si nutricem videre quæ ipsum educaverat fastidiret, ubi visæ prædictæ puellæ quæ *Edgiva* dicebatur amore captus, dormivit cum ea, quæ uno complexu gravidata peperit ei filium suum primogenitum, quem propter fidem sompni vocavit *Ethelstanum*. Et ex alia uxore sua genuit *Edwinum*, *Edmundum*, *Edredum*, & *Estrildam* filiam suam primogenitam quam *Karolo* regi occidentalium *Francorum* copulavit. Genuit etiam tres alias quarum unam *Othoni* Imperatori, aliam vero *Sighrico* regi *Northumbrie* maritavit. Tertia vero fuit *Edburga* virgo Dei & Deo valde devota, quæ cum trienna esset, pater ejus rex experiri volens an ad deum an ad seculum declinata esset, posuit ex una parte triclinii sui diversarum possessionum ornamenta, ex altera parte

calicem & evangelia; inde armillas, illic monilia. Pusilla virgo illic nutrice allata, jubetur ut quæ vellet eligeret; at ipsa manibus repens evangelia adoravit, Quam deosculans pater ait, *Vade*, inquit, *quo te vocat divinitas*, sequere fausto pede qui te ducit. Sicque postmodum facta est monacha; quam non resupinabat regalis profapia, quin etiam soccos sororum suarum de nocte latenter surriperet, & lotos clam reportaret. Item secundum quosdam iste rex unam aliam habuit adhuc uxorem, & tres alias filias genuit quæ religionem intraverunt; de quibus una dicebatur *Elfleda*. Eodem anno *Edredus Devonie* obiit uno mense ante obitum regis *Aluredi*, qui cum eo fidelis et fortis gesserat bella multa.

Anno regis *Edwardi* secundo, *Ethelwoldus* frater ejus minor & secundum quosdam patruelis regis *Edwardi*, contra regem insurgens *Wynburnam* urbem juxta *Bathoniam* occupavit. Quapropter rege *Edwardo* usque *Bathoniam* cum manu forti properante, *Ethelwoldus* cum hominibus suis in *Wynburna* januis clausis permansit, dicens quod ibidem triumpharet aut occumberet; nocte tamen inde recedens, ad *Dacos Northimbranos* pro auxilio eorum petendo festinavit. Sed rex adeo valde ipsum persecutus est, ut idem *Ethelwoldus* relicta *Anglia Franciam* adiret; reduxit tamen rex secum sanctimonialem quam idem *Ethelwoldus* rapuerat, et ultra vetitum episcopi in uxorem duxerat. Cito vero post eodem anno *Ethelwoldus* de *Francia* rediens, ad *Dacos* in *Northumbria* pertransivit. Illi vero nobilitati juvenis congaudentes, super reges et duces suos ipsum regem et principem statuerunt.

Anno *Edwardi* regis tercio, dictus *Ethelwoldus* coadunatis viribus navigium in *Ætser* duxit, cui *Estsexenses* subditi sunt sine mora. Eodem anno sanctus *Grimbaldus* Confessor & Doctor regis *Aluredi Wyntonie* obiit. Anno regis *Edwardi* quarto, *Ethelwoldus* prædictus junctis secum *Danis Estangliam* inhabitantibus, *Merciam* invadit, eam usque ad *Cretanford*, quod est *Crikkelade*, cuncta consumens. Deinde flumine *Thamesia* pertransito, cepit *Witthendene* & usque *Brandestok* terram spoliavit, *Estangliam* cum gaudio reversus est. Quem rex à tergo persequens, terram hostium à flumine *Duse* usque ad limites terræ sancti *Edmundi* deprædavit. Postea cum inde recedere vellet, per totum exercitum suum præcepit, ut nullis post se remaneret; *Cantuarii* tamen & *Kenten*ses jussu regis neglecto remanserunt, quos ad mandatum regis per vij. nuncios ulterius pro eis missos *Dacorum* exercitus interceptit, cum eis fortiter præliando; ubi *Simulf* & *Sigbolin* duces, *Adelwald* baro regis, & *Cenwlf* abbas, *Sigebrith* filius *Simlf* & *Edwald* filius *Actæ*, & plures alii occiduntur. Ex parte autem *Dacorum* rex obiit, & prædictus juvenis *Ethelwoldus* quem *Dani* in regem, ut dictum est, elegerant, & *Beorsige* filius *Brithnodi*, *Adelyng*, & *Hispohold*, & *Ostelhold*, & plures alii quos omnes nominare nequivimus, in illo prælio corruerunt, *Dacis* tamen victoria remanente.

Edwardus autem rex anno regni sui 5. inducias cum *Estanglis* & *Northumbris* apud *Ichynghford* statuit atque fecit. Eodem anno panis defecit in *Hybernia*, vermes enim bidentati similes talpis de cælo descendere videbantur, & totam annonam consumere; qui postmodum oratione & jejuniis sunt ejecti. An-

no vero sequenti, rex exercitum fortissimum in *Essex* & *Merce* congregatum ad *Dacos* misit in *Northumbria* expugnandos, ubi præda maxima tam hominum quam animalium capta, multisque *Dacorum* occisis, in terra eorum prædantes per quinque ebdomadas permanserunt. Anno sequenti in provincia *Staffordensi* apud *Totenhale* Angli gloriose devicerunt *Dacos*. Citoque post exercitu *Dacorum Northumbrensi* in *Merce* prædatum veniente, rex centum puppes contra eos misit, ac exercitum ex *Westsex* & *Merce* congregatum ad eos à tergo persequendos nichilominus destinavit; qui cum *Danis* domi revertentibus in campo de *Wilmesford* viriliter pugnaverunt: ubi commisso ingenti bello, rex *Dacorum Aldene*, & rex *Eolwlf*, & *Uter* consul, & *Olshold*, & *Benefsynghold*, & *Hanlafin* niger, & *Wereferdhold*, & *Egferdhold*, & *Offerd*, & *Ahemundhold*, & *Gutferdhold*, & alius *Gutferd*, cum multis *Danorum* milibus corruerunt. Angli vero tanta victoria potiti in Deum vivum exultantes hymnis & concentibus Dominum exercituum benedicebant.

Hoc anno civitas quæ Britannice dicitur *Karlegium*, Anglice *Legecestre*, nunc vero *Cestria*, ope *Ethelredi* ducis *Merciorum* & *Elfreda* uxoris suæ restaurata est & novis muris circumdata, ac pene ad duplum quam prius ampliata, ita quod castrum ibidem ab olim extra muros ad aquam positum, nunc infra muros videatur. Circa idem tempus rex *Edwardus* construxit castrum apud *Bedesford*. Circa hæc tempora fundatum est monasterium *Cluniacense* à pio principe *Willelmo* duce *Burgundie*, cujus primus abbas fuit, sanctus *Odo*, tercius sanctus *Maiolus*. *Edwardus* rex anno regni sui ix. castrum *Hertford*, & burgum quendam in *Essexia* nomine *Witham* construxit, apud *Deal-dune* interea moram trahens, ubi magna pars gentis illius patriæ, quæ prius sub ditione *Dacorum* erat, sibi subjecta est. Hoc anno dux *Merciorum Ethelredus* & uxor sua *Elfreda* ossa sancti *Oswaldi* regis & martiris de *Wardeney* monasterio *Lindeseya*, usque ad urbem *Glovernie* transtulerunt, ubi in ejusdem Sancti honore monasterium construxerunt.

Anno vero sequenti exercitus *Dacorum* inducias ad tempus eis concessas frangentes, ad *Hamptoniam* & *Leicestriam* exierunt, eadem *Anglorum* magnam apud *Hochemerestune*, & ibi circum in comitatu *Oxonia* facientes. Qui cum domi redirent, exiit alia *Dacorum* statim caterva ad *Ligetunam* transeuntes, quos gens illius patriæ comperiens pugnando, omnes fugavit equos eorum, & totam ab eis prædam quam ceperant auferendo. *Edwardi* regis anno xj. magnus navalis *Dacorum* exercitus ab austro ex *Lidmicom* advenit, cujus duo consules *Uther* & *Rahald* occidentales partes usque litus *Sabrina* circumcumbentes, ibi & in *Northwales* ubicumque poterant juxta littora prædari sunt, episcopo Britannico *Camelegiat* capto, quem ad puppes suas duxerunt, sed rex *Edwardus* xl. libris eum redemit. Postea exercitui *Dacorum* patriam de *Archensfeld* prædare volenti, *Legecestrenses*, *Herefordenses*, & ex alijs propinquis castris homines obviantes pugnando eos viriliter fugaverunt, *Rahald* consule, & *Heolil* fratre *Utheri* consulis cum magna parte exercitus interfectis, cæteros vero in quoddam castrum fugatos obsederunt; ubi obsidibus demum datis, *Dani* juraverunt se à terra regia recessuros.

Rex autem littora *Sabrina* ex australi parte à *Wallia* usque ad *Avenam*, ita quod hostes sui nullo modo ex illa parte irrumperere poterant, fecerat custodiri. Sed illis bis furtive exeuntibus, omnes fere præter illos qui ad puppes natare poterant, sunt occisi; tunc cæteri in insula *Stipen* manserunt, propter cibi defectum magnam famis miseriam sustinentes; Qui in *Deomedum* recedentes, in *Hyberniam* advenierunt. Eodem anno rex *Edwardus* cum exercitu suo ad *Bukyngham* transiens, quatuor ebdomadis ibi mansit, munitionesque ex utraque parte aquæ posuit; ubi ducem *Danorum Turkillum*, cum *Danis Bedesfordiam* & *Northampton* inhabitantibus subegit.

Anno regis *Edwardi* xvj. *Rollo* primus dux *Normannorum* obiit, cui successit filius suus *Willielmus Longa spata*, qui regnavit xxv. annis. Eodem anno *Ethelredus* dux & dominus *Merciorum* prole carens masculina spiritum ultimum exalavit, *Elmyne* filia suæ terræ suæ & *Merce* dominium relinquendo. Sed *Elfreda* uxor sua soror dicti regis *Edwardi*, regnum *Merciorum* exceptis *London*. & *Oxonia* quas rex sibi retinuit, longo tempore strenue rexit, & anno eodem monasterium & burgum de *Wimelburge* construxit. *Edwardus* rex anno regni sui xvij. condidit urbem de *Toucestria* & *Wiggemore*. Eodem anno *Dani* qui *Estangliam* inhabitant, munitionem fecerunt apud *Hermesford*, sed rex *Edwardus* superveniens totum destruxit, & *Danos* ita perdomuit, quod ex eo tempore vires eorum cotidie decresebant.

Anno *Edwardi* regis xvij. *Elfreda* domina *Merce* burgum ad *Scoriate* & burgum apud *Brugge*, & in anno sequenti burgum de *Tameworth*, & illum apud *Stafforde* posuit & construxit; & postea anno sequenti, burgum de *Codsbury* in principio æstatis, & illum apud *Wyrengeuik* in fine Augusti, & post natale proximo sequens, burgum apud *Cyzebury*; & in ætate sequenti, burgos apud *Wardeburgh* & apud *Runconem* posuit atque fecit. Anno regis *Edwardi* xxij. *Elfreda* *Merciorum* reatrix in *Walliam* exercitum destinavit, & apud *Bregheynok* prædas egit, *Wallensibusque* victis *Britannemere* fregit, in qua uxorem regis *Wallanorum* cum xxxij. hominibus cepit, & urbem *Legecestriam* renovavit. Et postea *Derbeiam* super *Danos* cum appendente ei provincia adquisivit, quatuor ibi in porta de suis carioribus ducibus interfectis. Postea vero cito cum *Eboracenses* auxilium illi quidam per fidei dationem, quidam per juramentum promiserant; ipsa *Elfreda* domina *Merce* xij. die ante festum *Johannis*, apud *Tameworth* obiit, et in porticu ecclesiæ sancti *Petri Glovernie* sepelitur, relicta post se unica filia *Elmyne*, quam rex *Edwardus* potestate adempta in *Westaxoniam* duci fecit. Dicta vero *Elfreda* tantæ potentia fertur fuisse, ut à quibusdam non solum domina vel regina, verum etiam rex ad laudem et excellentiam vocaretur; et ut æstimatum est et dictum, nisi fati velocitate prærepta fuisset, viros virtute transisset utique universos. De cujus laude et gloria *Henricus Huntynghon* sic metricè scripsit.

O *Elfreda* potens, ô terror virgo virorum!

Victrix nature, nomine digna viri.

Te quoque splendidior fecit natura puellam;

Te probitas fecit nomen habere viri.

*Te mutare decet, sed solum nomina sexus,
Tu regina potens, rexque trophea parans.
Jam nec Casarei tantum meruere triumpho,
Casare splendidior virgo viraga vale.*

Rex *Edwardus* audita morte sororis suæ *Elfreda*, primo urbem de *Tamesworth* sibi subjugavit. Deinde *Notyngham* cepit & resarcivit, in qua *Dacos* simul & *Anglos* posuit. Post hæc in australi parte fluminis *Trente* urbem contra antiquam urbem de *Notyngham* construxit, inter utramque urbem firmum pontem ponens; qui postea tota *Mercia* in manu sua sayfita, & dicta *Elwyna* unica dictæ *Elfredæ* filia ex toto illo dominico exheredata, tres reges *Dacorum*, *Scottorum*, & *Wallanorum* in deditionem recepit, & post hæc burgum de *Glademuthan*, & urbem apud *Thelewald*, quæ est in borialibus finibus *Merciorum* juxta aquam de *Mersee* quinque miliaribus ab urbe de *Rancorna* ad orientem distans, construxit, ibique militum custodiam posuit. Et exinde aquam de *Mersee* transiens urbem de *Mancestria* quæ est in australibus *Northimbrorum* finibus restauravit. Cumque iste *Edwardus* rex *Anglorum*, *Scottorum*, *Cumbrorum*, *Danorum* pariter & *Wallanorum* xxiii. annis regnasset, apud *Farandon* juxta *Oxoniam* à corpore migravit, & apud *Wyntoniam* in novo monasterio est sepultus. Circa hoc tempus *Sidrik* rex *Northumbrie* *Nigellum* occiderat fratrem suum, quo scelere perpetrato, *Reginaldus* rex filius *Gudfredi* regis *Dacorum* *Eboracam* sibi conquistavit civitatem.

Modo dicendum est de legibus istius regis *Edwardi*, & primo de Capitulis.

CAP. I.

De judiciis juste judicandis & placito recte terminando.

II.

De emptione & advocatione.

III.

De difforciante alicui rectum, vel in *Folcland* vel in *Bocland*.

IV.

De perjuriis.

CAP. I.

E*Edwardus* rex mandat & præcipit omnibus præfectis & amicis suis, ut iusta judicia judicent quam rectiora possint, & in judiciali libro stant, nec parcant, nec dissimulent pro aliqua re populi rectum & jus publicum recitare; & unumquodque placitum terminum habeat quando peragatur quod tunc recitabatur.

II. Sax. 1.

Et voluit ut omnis homo habeat advocatum suum, & nemo barganniet extra portum, sed habeat portireve testimonium vel alterius non mendacis hominis cui possit credi. Quod si quis extra portum barganniet *overhirnessæ* regis culpa sit, & procedat tamen advocatio donec sciatur in quo consistit. Amplius diximus de illo qui advocare debet, ut habeat credibile testimonium de hoc quod recte advocet, vel jusjurandum inveniat cui repetens credere debeat. Sic diximus de appropriatione similiter ut adducat credibile testimonium de eo, vel jusjurandum inveniat si possit in quo repetenti

satisfit, si non possit nominentur ei sex homines de eadem *geburscipa* in qua ille residens est, & adquirat ex illis sex unum pro animali uno vel pecore quod hoc valeat, & postea crescat secundum capitalem æstimationem si plures adesse debeant. Eciã diximus, si aliquis malorum esset qui vellet alterius pecus per plegium mittere pro *wihertihlan*, i. pro injusta accusatione, ut jurejurando monstret quod pro nullo facinore hoc faciat, sed plena rectitudine *butan brede & bigswice*, id est, sine figmento & seditione, & faciat quod audeat super quem invenitur, ut sibi propriet vel advocet.

III. Sax. 2.

Item diximus, quod dignum esset qui rectum alicui difforciat, vel in *Bocland*, vel in *Folcland*, ut ei adterminetur in *Folcland* quando velit ei rectum facere coram præposito suo. Si tunc rectum non habeat nec in *Bocland* nec in *Folcland*, sit ille qui rectum difforciat reus xxx. s. erga regem, & altera vice item sic, ad terciam vicem *overhirnessæ* regis, hoc est 120. s. si non cesset et antea satisfaciat.

IV. Sax. 3.

Item diximus de illis hominibus qui perjuri fuerint, si manifestum sit, vel ejus juramentum fregierint, vel *overcythed* fuerint, ut deinceps non sint digni juramento sed ordalio.

Adhuc de Legibus dicti regis Edwardi.

CAP. I.

De pace & ne qui alii rectum suum difforciat.

II.

De præpositis audito testimonio rectum facere nolentibus.

III.

De homine furti accusato.

IV.

De illis qui suum proprium nolunt quarere conducendis.

V.

De illo qui inmundum pacificaverit vel firmaverit.

VI.

De eo qui libertatem suam forisfecerit.

VII.

Ne quis recipiat alterius hominem sine licentia.

VIII.

Quibus terminis præpositi placita sua tenere debeant.

CAP. I. Sax. 4.

E*Edwardus* rex admonuit omnes sapientes quando fuerunt *Exonia*, ut investigarent simul et quærent quo modo pax eorum melior esse possit quam antea fuit, quia visum est ei quod hoc impletum sit aliter quam deceret et quam antea præcepisset. Inquisivit itaque qui ad emendationem velint redire, et in societate permanere qua ipse sit, et amare quod amat, et nolle quod nolit in mari et in terra. Hoc est tunc ne quisquam rectum difforciat alicui; si quis hoc faciat, emendet sicut supra dictum est, prima vice xxx. s. secunda vice similiter, ad terciam vicem 120. s. regi.

II. Sax. 5.

Et si præpositus amoveat rectitudinem per eorum testimonium qui testes adnumerati sunt ei, reddat *overhirnessam* meam.

III. Si

III. Sax. 6.

Si quis accusetur de furto, capiant eum in plegium qui domino suo commendaverunt illum, quod de hoc se adlegiet, vel alii amici si habeat faciant hoc: si nesciat quis eum capiat in plegium, accipiant illi quibus hoc pertinet, de pecunia sua in *Borhgam*. Si neutrum habeat, nec pecuniam suam, nec plegium, tunc servetur ad judicandum.

IV. Sax. 7.

Etiā volumus ut omnis homo simul habeat illos homines paratos in terra sua qui conducant eos, qui suum proprium quærere volunt, et eos pro nulla mercede manuteneant.

IV. Sax. 8.

Nec inmundum alicubi pacificent, vel firment ex possibili vel impossibili. Si quis hoc superhabeat et juramentum suum frangat, et vadium quod omnis populus contulit, emendet sicut liber judicialis dicit. Si autem nolit, perdat omnium nostrum amicitiam et omne quod habebit. Si quis eum deinceps firmabit, emendet sicut liber iudiciorum docet, ac debet, qui *Flyman*, i. forbannitum confirmat, si sit hic intus, si sit Eastintus, si sit Northintus, emendet sicut scriptura pacis continet.

VI. Sax. 9.

Si quis pro furti compellatione libertatem suam forisfaciat, et manum suam in manum mittat, et parentes sui deserant eum, et nesciant quis emendet pro eo, tunc sit dignus opere servili quod ad id pertinet, et excidat vera parentibus ejus.

VII. Sax. 10.

Et non recipiat aliquis hominem alterius sine licentia illius cui ante servivit, priusquam innocens sit apud omnem manum; si quis hoc secus faciat, emendet *overhirnissam* meam.

VIII. Sax. 11.

Volo ut omnis præpositus habeat *gemotum* semper ad quatuor ebdomadas, et efficiat ut omnis homo rectum habeat, et omne placitum capiat terminum quando perveniat ad finem: si quis hoc excipiat, emendet sicut ante dictum est.

DEfuncto rege *Edwardo Adelstanus* filius suus primogenitus sibi succedens, consecratus est apud *Hyngeston* ab *Athelmo Dorobernensi* archiepiscopo anno Domini DCCCC. xxiiij. qui licet prælio laceffitum nunquam tamen bello potuit vinci. Cujus anno primo natus est almus puer *Dunstanus* in pago *Glastoniensi*, cujus vita tota ab ortu ad exitum virtutibus & miraculis coruscavit; nam iste puer *Dunstanus Glastoniae* nutritus, omnibus pie viventibus in sua primæva ætate complacuit; cumque adolescere incepisset, de *Glastonia* egressus, archiepiscopo *Dorobernensi Athelmo* patruo suo se junxit, & secum stare cœpit, in quo idem *Athelmus* archiepiscopus gratiam Dei admirans, & futurorum bonorum indicia prævidens, in palacio eum ætate adhuc valde tenerum præsentavit, & regi *Adelstano* magno affectu commendavit; *Dunstanus* deinde sanctus cotidie crescens virtutibus, magnus coram rege & *Anglorum* principibus factus est. Cumque rex *Adelstanus* mortuus esset, frater ejus *Edmundus* imperium regni cepit, à quo *Dunstanus* diversis honoribus sublimatus, monasterium *Glastoniae* in quo educatus fuerat, adivit, ubi monachus & abbas factus est postea, de quo adhuc inferius inter reges

alios succedentes plura de ejus virtutibus sunt dicenda.

Adelstanus siquidem rex curriculo anni sequentis *Gudfredum* regem *Dacorum* patrem regis *Reginaldi* prælio laceffitum repulit, repulsum fugavit, fugatum perdidit & delevit: Nec multo, adversa fortuna percussus fratrem suum *Edwinum* magni vigoris & bonæ indolis juvenem matrimonio natum, metuens ne per ipsum à regno privaretur, cum quodam armigero in navicula in medio maris sine remige miserabiliter commisit, ubi adolescens inter fluctus maris voluntario præcipicio nudum se submergit, sed armiger corpus domini sui ad terram detulit & humavit. *Adelstanus* vero rex postquam ab ira deferbuit, tam enorme factum abhorrens, septenni pœnitentia fratricidium delevit, & pincernam qui tale consilium sibi dederat, crudeli morte dampnavit. Postea rex *Adelstanus* copulavit sororem suam regi *Northimbrorum Sibirico Danica* stirpe progenito, sed cito post *Sibirico* mortuo, rex filium ejus expulit, & regnum illud sibi redintegravit. Deinde *Hoelum* regem *Britonum*, & *Constantinum* regem *Scottorum* prælio subactos in deditionem recepit; ac secundum quosdam dictum *Hoelum* sibi tributarium fecit, de quo xx. l. auri, & ccc. l. argenti, & v. milia bestiarum singulis annis percepit. Et dum dictum *Constantinum* sub se in *Scotia* regnaturum regem faceret, dixit, *Gloriosus est regem facere quam rex esse*. Postmodum vero dum rex *Adelstanus* pro aliquali dissensione inter ipsum & dictum *Constantinum* regem *Scottorum* habita, versus *Scotiam* tenderet, beatum *Johannem* apud *Beverlacum* visitavit, super altare cultellum pro vadio posuit, promittens, si victor rediret, cultellum digno precio redimeret. Quod adimplevit, nam dimicando contra *Scotos* Deum rogavit, ut prece sancti *Johannis Beverlaci* aliquod signum evidens ostenderet, quo præsentis & futuri cognoscere possent *Scotos* de jure debere *Anglis* subjugari. Unde rex cum gladio suo scopulum percussit quendam lapideum juxta castrum de *Dunbar*, quod usque hodie ad mensuram ulnæ lapidis ex ictu illo cavatur, unde rex *Adelstanus* habita victoria, & rege *Constantino* iterum submisso, filium ejusdem *Constantini* de sacro fonte suscepit, & in redeundo territorium sancti *Johannis* possessionibus, privilegiis, & libertatibus variis ditavit. Anno regis *Adelstani* quinto sanctus *Odo* ex *Danica* stirpe progenitus, factus est *Wyntonien* episcopus.

Eodem anno *Frethestanus* episcopus *Wiltoniensis* obiit, cui successit sanctus *Birstanus*, de quo legitur quod quasi cotidie pro defunctis celebravit, unde dum quadam nocte circuiret, & psalmos pro defunctis decantaret, atque in fine eorum *Requiescant in pace* subjungeret, audivit subito voces quasi infiniti exercitus de sepulcris respondentium, *Amen*. Anno regis *Adelstani* xij. sanctus *Odo Wintoniensis* episcopus factus est *Dorobernensis* archiepiscopus. Ille *Odo Wlfelino* archiepiscopo qui inter ipsum & dictum *Athelmum* sedit, successit; qui quidem *Athelmus* non fuit monachus, sed omnes alii archiepiscopi *Dorobernenses* ante eum. Anno proximo sequenti sanctus *Birstanus Wiltoniensis* episcopus obiit, cui successit *Elphegus* monachus cognomento *Calvus*, vir propheticus, beati *Dunstani* propinquus. Hic ubi *Elphegus* dum pro more pœnitentes die cinerum liminibus ecclesiæ excluderet,

ret ceteros ut jejunio & castitati vacarent, & uxorias delicias sub diebus quadragesimæ dimitterent hortabatur; inter quos unus inquit, Non possum domine temperari jejunio simul & conjugio, quinimo uxorem quam ad tempus submovi in proximo resumam. Cui pontifex contristans, Me miser, nesciens quid futura parierat dies; unde & postero die repertus est exanimis in cubili. Hic etiam *Elphegus* dum quodam die ordinaret in presbiteros tres monachos, *Dunstanum*, *Ethelwoldum*, & *Ethelstanum*, completis sollempniis ad eos ait, Hodie coram Deo tribus viris manum imposui, quorum duo pontificalem gratiam nascentur, tertius vero miserabiliter finietur. Cui *Ethelstanus* velut pro cognatione familiarior ait, Num ego ero pontifex? Non erit, inquit, tibi pars in ordine illo, neque diu geres vestem illam.

Anno regis *Adelstani* xliij. *Henricus Tentonicorum* imperator obiit, *Otho* filius ejus sibi successit, cui rex *Anglia Adelstanus* sororem suam copulavit. Hic *Otho* semel in paschali festo dum principibus suis convivium parasset, antequam recumberet, filius cujusdam principis more puerili de mensa ferculum cepit, quem dapifer regis mox fuste percussit; Cernens hoc pædagogus pueri, ipsum dapiferum mox peremit. Hunc cum sine audientia Cæsar dampnare vellet, ille Cæsarem ad terram deiciens pene suffocavit. At rex de manibus pædagogi vix avulsus, ipsum vitæ reservari jussit, clamans se culpabilem quod tanto festo Paschali non pepercit.

Anno regis *Adelstani* xv. *Aulaf* paganus rex *Hibernie* multarumq; insularum à socero suo *Constantino* rege *Scottorum* incitatus, hostium *Humbra* fluminis cum classe valida ingreditur, cui vires suas genti *Scottorum* & *Dacorum* in *Anglia* conversantium adducienti, rex *Adelstanus* cum fratre suo *Edmundo* occurrens, prælium præliorum maximum à principio diei usque ad finem protractum apud *Brunneburgh* commisit, ubi 5. reges & 7. duces cum plebe innumera occiduntur, regibus *Aulaf* & *Constantino* antedictis ad naves fugere compulsis. Ad hoc bellum peragendum precibus sancti *Odonis Dorobernensis* archiepiscopi gladius de cælo in vacuam regis tunc vaginam divinitus est illapsus. Iste rex *Adelstanus*, qui plures leges, de quibus inferius habetur tempore suo statuerat, postquam xvij. annis regnasset, apud *Gloverniam* absque liberis obiit, set *Palmebury* sepultus est.

Sequuntur Leges regis *Adelstani*, & primo earum Capitula.

C A P. I.

De decimis dandis.

I.

De Ciricsceattis.

II.

De elemosinis regis.

III.

De latronibus non parcendis.

IV.

De furibus incarceratis.

V.

De accusatis qui dominos non habent.

VI.

De dominis manutinentibus suos malos homines.

VII.

VIII.

De domino qui servo suo consentaneus est ad furtum.

IX.

De prodicione domini.

X.

De infracturis ecclesiarum.

XI.

De sortilegis & liblacis,

XII.

De vindicantibus fures.

XIII.

De convicto simplici ordalio.

XIV.

De illis qui terram non habent & in alio comitatu famulantur.

XV.

De illis qui interciant & qui cambiant sine testimonio.

XVI.

De illis qui culpam exigunt de fure occiso.

XVII.

De negotiantibus extra portum.

XVIII.

De terminis burgorum reficiendorum.

XIX.

De monetariis si rei fuerint, & quot & in quibus urbibus esse debent.

XX.

De scuta facientibus.

XXI.

Quot equos vel homines habeat qui carucam possidet.

XXII.

De suscipientibus munera à fure.

XXIII.

De equo locando ultra mare.

XXIV.

De servo qui reus est ad ordalium.

XXV.

De supersedentibus venire ad gemotum.

XXVI.

De non cessantibus à furto pro vita.

XXVII.

De illis qui componunt propter ordalium.

XXVIII.

Ne quis accipiat alterius hominem.

XXIX.

Ne quis accusatum suum dimittat ante rectum.

XXX.

De illis qui vadiant ordalium.

XXXI.

Quod emptio fiat cum testibus, & ne negotiatio fiat die solis.

XXXII.

De præpositis & aliis qui hoc non observant.

XXXIII.

De convicto super falso juramento.

XXXIV.

Ubi & coram quo ista fuerunt instituta.

C A P. I.

EGO *Adelstanus* rex consilio *Wolfelmi* archiepiscopi mei & aliorum episcoporum meorum mando præpositis meis omnibus in regno meo, & præcipio in nomine Domini & Sanctorum omnium, & super amicitiam meam, ut in primis reddant de meo

meo proprio decimas Deo, tam in vivente captali quam mortuis frugibus terræ, & episcopi mei similiter faciant de suo proprio, & aldermanni mei & præpositi mei. Et volo ut episcopi & præpositi mei hoc judicent omnibus qui eis parere debent, & hoc ad terminum expleant quem eis ponimus, id est, decollatio sancti *Johannis Baptiste*. Cogitemus quod *Jacobus* dixit Deo, *Decimas & hostias pacificas offeram tibi*. Et Dominus dicit in evangelio, *Omni habenti dabitur, & habundabit*. Recolendum quoque nobis est, quam terribiliter in libris positum est, *Si decimam dare nolumus ut auferantur à nobis novem partes, & solomodo decima relinquatur*.

I I.

Et volo ut Ciricseatta reddantur ad eum locum cui recte pertinent, & inde gaudeant in ipsis locis qui hæc dignius erga Deum & nos volunt deservire. Hortatur nos sermo divinus, æterna cum terrenis, cœlestia cum caducis promereri. Nunc auditis quid in Deo præcipiam & quid complere debeatis. Facite etiam ut michi mea propria cupiatis quæ michi recte poteritis acquirere. Nolo ut aliquid michi injuste conquiratis, sed omnia vestra concedo vobis eo tenore quo michi mea similiter exoptetis. Cavete simul & vobis & eis quos ammonere debetis ab ira Dei & transgressione mea.

I I I.

Ego *Adelstannus* rex notifico præpositis meis omnibus in regno meo, quod consilio *Wolfelini* archiepiscopi mei, & omnium episcoporum meorum & Dei ministrorum ad remissionem peccatorum meorum, & acquisitionem vitæ æternæ, volo ut pascatis omni via pauperem unum *Anglicum* indigentem si sit ibi, vel alium inveniatis; de duabus meis firmis detur eis singulis mensibus ambra plena farinæ, & una perna vel unus aries qui valeat iij. d. & casei iij. & in tertia die paschæ xxx. d. ad vestitum xij. mensium unoquoque anno. Et liberetis unum *wite theowne*, i. forisfactum servum, & hoc totum peragatur in misericordia Dei & amicitia mea sub testimonio episcopi in cujus episcopatu sit. Et si præpositus hoc superteneat emendet xxx. s. & dividatur hæc pecunia per testimonium episcopi pauperibus qui in ipsa villa erunt ubi hoc non fuerit executum.

I V. Sax. 1.

Inprimis est, ut non parcatur alicui latroni qui furtum habens in manibus capietur, super xij. annos & viij. dies. Si quis hoc præsumat, persolvat ipsum furtum secundum weram suam, & non sit ipsi furi remissus in aliquo; vel ita se adlegiet, si velit se defendere vel aufugere, tunc ei postea non parcatur.

V. Sax. 1.

Si fur ponatur in carcere, sit ibi lx. noctibus & inde redimatur foras per C. xx. s. & eat cognatio ejus in plegium, quod deinceps se abstineat. Et si furetur postmodum, weram suam gildet eum, vel reddat similiter incarcerationem; & si quis obstabit, persolvat se weram suam sic regi witæ.

V I. Sax. 2.

Et similiter diximus de illis qui dominos non habent de quibus rectum difficile conqueritur aut nullum, præcipiatur cognationi eorum ut eos ad rectum adducat, & dominum eis inveniat in conventu publico, et si hoc efficere nolit, vel non possit ad

terminum, sit ille forbannitus deinceps, & capiat pro fure qui consequitur; Qui eum postea firmabit, solvat eum weram suam, vel sic neget.

V I I. Sax. 3.

Et dominus qui rectum difforciabit & malum hominem suum manu tenebit, ut regem oporteat inde requiri, capitale suum reperenti restituat & emendet regi Cxx. s. Et qui regem requisierit antequam sibi rectum postulet, quociens ad hoc pertinet, emendet ipsam witam, i. forisfacturam quam alius emendare & reddere debuerat si justitia difforciasset.

V I I I. Sax. 3.

Dominus qui servo suo conscius in furando fuerit, convictus noxæ servum illum perdat & weram suam reus sit prima vice; si sæpius hoc præsumat, reus sit omnium quæ habebit. Et quicumque *bordera* regis vel præpositus furi consentaneus erit, simili sententiæ subiacebit.

I X. Sax. 4.

Diximus de proditoribus dominorum suorum ut ipsius vitæ culpabiles habeantur, si non poterit abnegari; vel si in triplici ordalio noxa compareat.

X. Sax. 5.

Et de infracturis ecclesiarum si quis reus appareat in triplici ordalio, emendetur sicut judicialis liber dicit.

X I. Sax. 6.

Decrevimus etiam de sortilegis & *liblaci* & sortem dantibus, si hominem occiderint & negare non possint, vitæ suæ culpa judicentur. Si pernegare velint & in triplici ordalio culpabiles inveniuntur, sint Cxx. noctibus in carcere, & cognatio eorum educat eos, & emendetur Cxx. s. & occisum hominem reddant parentibus suis, & eant in plegium quod super hiis abstineant in æternum.

X I I. Sax. 6.

Et qui furem vindicaverint, sint ejusdem digni; & qui furi vindex esse præsumpserit, & tamen neminem læserit, emendet regi Cxx. s. pro ipsa conclamatione.

X I I I. Sax. 7.

Diximus de simplici ordalio, homo qui sæpe fuerit accusatus & reus appareat & nesciat quis eum sumat in plegium, ponatur in carcere, & educatur inde sicut prædictum est.

X I V. Sax. 8.

Item ediximus, si quis non habens terram, serviat in alio comitatu & ad cognatos suos quandoque redeat, qui eum in ipsa visitatione firmabit eum ad jus publicum præsentet, si forisfaciat ibi, vel emendet pro eo.

X V. Sax. 9.

Si homo pecus aliquod *interciatur*, nominentur ei v. vicinorum suorum, & de illis quinque perquirat unum qui cum eo juret, quod in recto publico manum mittat ad propria; & qui hoc propriare voluerit, nominentur ei xj. homines & ex illis acquirat duos; & jurent quod illud pecus N. interciatum in peculio suo natum sit sine *rimath*, & stet *thes cyreath*, i. jusjurandum electum super xx. d.

Sax. 10.

Diximus etiam ut nemo cambiat aliquid sine testimonio præpositi vel sacerdotis, vel hordarii, vel terræ domini vel alicujus veridici hominis; si quis hoc faciat emendet xx. s. & manum mittat dominus

ad eam cambitionem. Si autem pernoscatur quod eorum aliquis in falso testimonio sit, ejus testimonium nunquam deinceps præstetur alicui, & etiam emendet xxx. s. & habeat dominus illam cambitionem.

XVI. Sax. 11.

Dictum est de illo qui culpam exigit pro fure occiso, ut eat se tercio, & duo sint de cognatione vel tribu patris, tercius de cognatione matris, & jurent quod in cognato suo nullum furem erat pro quo vitæ reus esset: & eant alii cum xij. & superjurent eum in contaminationem, sicut ante dicebatur. Quod si parentes mortui nolint illuc ire condicto termino, emendet unusquisque Cxx. s. qui hoc super loquebatur.

XVII. Sax. 12.

Et diximus ne quis emat aliquid extra portum supra xx. d. sed in eo barganiet sub testimonio Portireve, vel alius credibilis hominis, vel in testimonio præpositi in *folcmoto*.

XVIII. Sax. 13.

Constituimus ut omne burgum refectum sit xiiij. noctibus supra rogationes, & omne mercatum sit juxta portum.

XIX. Sax. 14.

Placuit nobis ut una moneta sit in toto regni imperio, & nullus monetet extra portum. Si monetarius reus fuerit, amputetur ei manus, & ponatur super monetæ fabricam: si inculpatio sit, & se purgare velit, eat ad ferrum calidum, & adlegiet manum ad *canfaram*, quod non falsum fecit. Si in ordalio reus fuerit, fiat ei quod supra dictum est. In *Cantuaria* sint viij. monetarii; regis iij. episcopi iij. abbatis j. In *Roncestriatres*; regis duo, episcopi j. In *Londonia* viij. In *Wyntoniam* vj. In *Lewes* ij. In *Hastingecestra* j. In *Sceastsbury* ij. In *Exonia* ij. & in aliis burgis.

XX. Sax. 15.

Et nullus *Scyldwirth*, id est scutum faciens, ponat pellem ovis scuto; si quis hoc faciat emendet xxx. s.

XXI. Sax. 16.

Et omnis homo habeat duos homines cum bonis equis de omni caruca.

XXII. Sax. 17.

Si quis à fure mercedem suscipiat, & rectum aliqujus adnichilet aut pervertat, weræ suæ reus sit.

XXIII. Sax. 18.

Ne quis dimittat equum suum ultra mare nisi velit eum dare.

XXIV. Sax. 19.

Diximus de servo qui reus sit in ordalio, reddat captale simplex; & verberetur servus ille ter, vel secundam redditionem addat, & sit dimidiata wita de servo.

XXV. Sax. 20.

Si quis *gemotum*, id est publicum comitatum adire supersedeat ter, emendet *overhirnessam*, id est subauditionem regis, si placitum ipsum vij. diebus prænuntiatur sit. Si tunc etiam rectum facere nolit, nec *overhirnessam* reddere, eant seniores homines omnes qui ad eam curiam obediunt, & capiant quicquid habet, & eum mittant per plegium. Si quis tunc nolit ire illuc cum sociis suis, emendet *overhirnessam* regis, & educatur in placito; & pacificetur quicquid rex pacificare velit.

XXVI. Sax. 20.

Et omnis homo cesset à furto pro wita sua; & qui

propter hoc abstinere noluerit, eant omnes majores qui adjacent ipsi curiæ, & capiant quicquid habet, & manus injiciat rex ad dimidium, & ipsi homines ad dimidium qui in ipso itinere sint, & ponant eum sub fidejussoribus; si plegium non habeat, idem capiatur; si repugnet, occidatur, nisi aufugiat. Si quis eum vindicare præsumat vel aliquem perimat, sit inimicus regis & amicorum ejus; si aufugerit, & aliquis eum interim firmabit, weræ suæ reus sit nisi se possit idoneare secundum ipsius profugi weram, quod eum nesciebat *Flyman*, id est fugitivum esse.

XXVII. Sax. 21.

Si quis pro ordalio componere velit, componat in captali quod poterit, non etiam in wita si non ille permittat ad quem pertinebit.

XXVIII. Sax. 22.

Et nemo recipiat alterius hominem sine licentia ejus cui antea servivit; si quis hoc faciat reddat ipsum hominem & regis *overhirnessam*.

XXIX. Sax. 22.

Et nemo suum hominem accusatum dimittat donec rectum per omnia fecerit.

XXX. Sax. 23.

Si quis judicium ferri vel aquæ vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad presbyterum, qui sanctificare debet eum, & pascat se pane & sale & aqua & herbis, & audiat missas singulorum ipsorum trium dierum, & offerat, & eat ad sacrosanctam communionem ipsa die qua ordalium examinari debet, & juret quod jure publico sit innocens illius accusationis antequam ad ordalium veniat. Et si judicium aqua frigida sit, tunc mergatur una ulna & dimidia in fune. Si ferrum calidum sit, tres noctes transeat antequam inquiretur, & videatur manus ejus. Et persequatur omnis homo compellationem suam præjuramento sicut dictum est, & sint utriq; juni ex præcepto Dei & archiepiscopi, & non sint in alterutra parte amplius quam in alia; et hoc sit utrobique xij. homines. Si autem accusatus hominem majorem defensionem habeat quam xij. hominum, sit ipsum ordalium fractum in eo, nisi recedere velint ab illo.

XXXI. Sax. 24.

Qui aliquid emat, emat cum testibus, & si appellandum inde sit, recipiat hoc venditor suus à quo emit, sit liber sit servus, sit quod sit. Et non fiat aliqua negotiatio vel forensis actio die Dominica; si quis hoc præsumat perdat ipsum captale, & emendet *overhirnessam* meam.

XXXII. Sax. 26.

Si quis præpositorum meorum hoc efficere nolit, vel minus inde curabit quam constituimus, emendet *overhirnessam* meam, & ego inveniam alium qui velit. Et episcopus moneat *overhirnessam* illam à præposito in cujus hoc mansione sit. Qui de hac constitutione recedet, emendet prima vice v. l. alia vice weram suam, tertia vice perdat quicquid habet, & omnium nostrum amicitiam.

XXXIII. Sax. 25.

Qui falsum juramentum jutabit, & convictus inde fuerit, nunquam juramento postea dignus sit, nec in sanctificato atrio aliquo jaceat si moriatur, si non habeat episcopi testimonium in cujus diocesi sit quod poenitentiam receperit, & presbyter hoc referat episcopo infra xxx. noctes, utrum ad emendationem & satisfactionem venerit; si non faciat hoc, componat sicut episcopus ei concedit.

XXXIV. Sax. 25.

XXXIV. Sax. 25.

Totum hoc institutum est, & confirmatum in magna Synodo apud *Greateleyam*, cui archiepiscopus *Wlfinus* interfuit, & omnes optimates, & sapientes quos *Adelstanus* rex potuit congregare.

Episopo jure pertinet omnem rectitudinem promovere Dei videlicet ac seculi. Inprimis debet omnem ordinatum instruere quid sit ei agendum jure, & quid hominibus secularibus judicare debeant. Debet etiam sedulo pacem & concordiam operari cum seculi Judicibus, qui rectum velle diligunt, & in compellativum adlegationem docere, ne quis alii perperam agat in jurejurando vel in ordalio. Nec pati debet aliquam circumventionem injustæ mensuræ, vel injusti ponderis. Sed convenit ut consilium, & testimonium ejus omne legis citum, & burgi mensura, & omne pondus ponderis, sit secundum dictionem ejus institutum valde rectum, ne quis proximum suum seducat pro quo decidat in peccatum. Et semper debet Christianis prævidere contra omnia quæ prædicta sunt; & ideo debet se magis de pluribus intromittere, ut sciat quomodo grex agat quem ad Dei manum custodire suscepit, ne diabolus eum laniet, nec malum aliquid superfeminet. Nunquam enim erit modulo bene consultum, nec digne Deo conservabitur, ubi lucrum impium & magis falsum diligitur, ideo debent omnes amici Dei quod iniquum est enervare, quod justum est elevare, non pati ut propter falsum, & pecuniæ questum se forisfaciant erga vere sapientem Deum, cui displicet omnis injustitia. Christianis autem omnibus necessarium est, ut rectum diligant & iniqua condempnent, & saltem sacris ordinibus erecti justum semper erigant, & prava deponant.

Hinc debent episcopi cum seculi Judicibus interesse Judiciis, ne permittant si possint, ut illinc aliqua pravitatum germina pullulaverunt; & sacerdotibus pertinet in sua diocesi, ut ad rectum sedulo quemcunque juvent, nec patiantur si possint, ut Christianus aliquis alii noceat, non potens impotenti, non summus infimo, non prælatus subditis, non dominus hominibus suis servis aut liberis. Et secundum dictionem, & per mensuram suam convenit, ut servi testamentales operentur super omnem schyram cui præest. Et rectum est ut non sit aliqua mensurabilis virga longior quam alia, sed per episcopi mensuram omnes institutæ sint, & exæquatæ per suam diocesin, & omne pondus constet secundum dictionem ejus. Et si aliquid controversiarum inter sit discernat episcopus. Et uniuscujusque domini necesse proprium est, ut compatiatur & condescendat servis suis sicut indulgentius poterit, quia Domino Deo viventi sunt æque cari servus & liber, & omnes uno & eodem precio redemit, & omnes sumus Deo necessario servi, & sic judicabit nobis sicut ante judicavimus eis quibus judicium super habuimus in terris.

Regis *weregildum* est cum *Anglis* in jure publico xxx. millia *thrimsa*, id est xv. millia *thrimsa* sunt de vera & xv. millia *cynedomes*, id est censuræ. Ipsum natalis ejus precium pertinet cognationi, & *cynebot* ipsius terræ nationi. Comitibus *weregildum* est xv. millia *thrimsa*. Episcopi & Aldermanni viij. millia *thrimsa*. *Holdes* & summi præpositi iij. millia *thrimsa*. *Messethegnes* et *Woruldthegnes*, id est presbyteri et secularis thayni ij. millia *thrimsa*. *Ceorles weregildum* est CC. et

lxvj. *thrimsa*, id est CC. solidi secundum legem Mercenorum. Et si *Waliscus* promoveatur, ut habeat familiam, et terram, et possit gablum regis reddere, tunc est vera ejus CCxx. s. Et si non assurgat nisi ad dimidiam hidam, tunc sit vera, id est precium solvendi eum, lxxx. s. Et si *Ceorlman* promoveatur, ut habeat v. hidas terræ, et adeat weram regis et occidatur, reddantur ij. millia *thrimsa*; Et si assequatur ut habeat lorica, et galeam, et deauratum gladium, si terram non habeat, tamen est *ceorlus*. Et si filius ejus et filius filii ejus hoc assequatur, ut tantum terræ habeat postea est qui nascetur ex eis *sithercunde* generationis ad ij. millia *thrimsarum*. Et si non habeat hoc nec ad id conscendat, componatur de eis sicut de cirlesco. *Ceorles weregildum* est in Mercenorum laga CC. s. *Thayni weregildum* est sexies tantum, id est duodecies C. s. Regis simplum *weregildum* est sex *thaynorum weregildum* in Mercenorum laga, hoc est xxx. millia *sceatta*, id est totaliter Cxx. l. tantum est de *weregildo*; sed pro dignitate regni debet addi tantundem in *Cynegilde*. Ipsam weram debent habere parentes ejus, et regni emendationem ipsius terræ populus.

Twelfhindes hominis jusjurandum contravalet jusjurandum vj. villanorum; quia si *twelfhindus* homo vindicari deberet, plene vindicaretur in vj. *ceorles*, et ejus *weregildum* est vj. *ceorlorum weregildum*. Missæ presbyteri, et secularis *thayni* jusjurandum in *Anglorum* laga reputatur æque carum, et pro vj. ordinibus ecclesiæ quos sacerdos per Dei donum ascendit, ut haberet *thayni* rectitudinem dignus est. Et septem sunt dona Spiritus sancti, et septem sunt gradus ecclesiæ, et sanctorum ordinum, et septies in die laudes Deo ab omni ecclesia sunt canendæ, et ab omnibus amicis Dei recte pertinet, ut sanctam ecclesiam diligant et honorent, et Dei ministros pacificare et custodire gaudeant, et qui eis nocebit verbo vel opere, septies emendet secundum quod factum sit, et secundum ordinem, si Dei misericordiam habere velit, quia sanctificationes et ordines, et Deo dicatas domos semper debent pro timore Dei diligenter venerari.

Et ad ordinis emendationem si ordinatus occidatur super rectam weram, prius gradus emendetur una libra, & dignam poenitentiam sedulo perquiratur. Et ad emendationem ordinis, si wita sit amissa supra rectam weram in secundo gradu, duæ libræ reddantur cum Deo digna poenitentia. Et ad emendationem ordinis, si plena infractio fiat super rectam weram in tertio gradu, tres libræ emendentur cum digna poenitentia. Et ad emendationem ordinis, si plena fiat fractura super rectam weram in quarto gradu, iiij. libræ reddantur cum poenitentia. Et ad ordinis infracturam supra rectam weram in quinto gradu, quinque libræ componantur cum idonea poenitentia. Sexto infracto gradu supra rectam weram, sex libræ emendentur cum digna poenitentia. Septimo gradu infracto super rectam weram, vij. libræ emendentur cum injuncta poenitentia. Et ad ordinis infracturam de pace digne componatur secundum factum, semper enim debet iudicium factum, & moderatio secundum mensuram pro Deo & seculo fieri. Et de emendatione ordinis una pars sit episcopi, secunda altari, tertia societati.

Dictum est de blasfemiis, & murtheritoribus, ut augeatur hujus abnegationis tripliciter, & majoretur iudiciale ferrum, ut appendat lx. s. Et adeat ipse

ipse homo compellacius ordalium arbitrio compellantis, ordalium aquæ vel igniti ferri quod ei carius vel complacentius erit. Si iurandum non direxerit & culpabilis sit, stet in seniorum hominum iudicio utrum vitam habeat aut non habeat, qui ad ipsam curiam pertinent.

Forsang ubique sit ab una schyra sit à pluribus, vj. d. fuit, & de omni parvo pecore semper pro solido denarius reddatur. De Forsang, id est præventionem vel anticipationem, decrevimus ut per totam Angliam unum iudicium teneri debeat, hoc est, de homine xv. d. & de equo similiter reddantur, sit ultra unum comitatum sit ultra plures, ne impotens homo longe pro suo proprio fatigetur, & etiam nummum det. Aliquando fuit quod forfang dabatur secundum numerum comitatum. Sed antiquum rectum est, ut de omni furtivo pecore forfangum detur secundum precium æstimatum, id est de unoquoque solido unus denarius, sit ejusmodi pecus qui sit, si de manibus latronum excutatur, si vero aliter inveniatur occultatum, tunc potest forfangum esse minoris precii, quia minori fuit precio conquistum.

Adhuc de legibus regis Adelstani.

CAP. I.

Quo termino & qualiter hundredum teneri debeat.

II.

Quid faciat cui aliquid furto subreptum fuerit, & de furis proprio catallo dividendo.

III.

Si quis supersedeat, & hundredi reprobet iudicium.

IV.

Ne quis ignota emat pecora sine testimonio.

V.

Si hundredum quid furatum investiget in alio hundredo.

VI.

De manutentore ejus qui rectam aufugerat.

VII.

De infracto termino in hundredo constituto.

VIII.

De precio ticimii pecoris, & ope canis blanhorn.

IX.

Cujus ponderis sit ferrum triplicis ordalii.

I.

Hoc est iudicium qualiter hundredum teneri debeat. In primis ut convenienter semper ad iij. abbates, & faciat omnis homo rectum alii.

II.

Si necesse sit in manibus indicetur hominibus hundredi, & ipsi postea denuncient hominibus decimarum, & eant omnes pariter quo Deus annuerit & invenire possint, & faciant furi rectum suum, sicut prius tempore Edwardi regis fuit institutum, & reddatur Ceathgildum ei cujus pecus est, & reliquum in duo dividatur, dimidium hundredo, dimidium domino, præter homines; & habeat eos dominus suus.

III.

Si quis supersedeat hundredi iudicium vel reprobet, ut in eum denique recitetur, det hundredo xxx. d. & secunda vice lx. d. dimidium hundredo, dimidium domino; si tercio quis faciat det x.s. Ad quartam vicem perdat omne quod habet; & sit

utlag, id est exul vel exlex, nisi rex ei patriam concedat.

IV.

Diximus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat sine testimonio hominis hundredi, vel hominum decimalium; & sit hoc bene credibile & nisi alterutrum habeat, nolumus ei permittere cenningam aliquam.

V.

10 Amplius diximus, si hundredum minet vestigium in aliud hundredum & notificetur hominibus ipsius hundredi, idem cum eo vadant: si hoc prætermittant emendent regi xxx. s.

VI.

Si quis rectum declinet vel aufugiat, persolvat angildum qui eum tenuit ad dampnum illud. Et si compellabitur quod eum emisit, adlegiet se sicut in terra lex est.

VII.

20 In hundredo sicut in omni publico volumus, ut rectum & jus publicum iudicetur in omni causa, & adterminetur quando hoc impleatur. Et qui terminum illum infregerit, nisi pro banno domini, vel infirmitate monstrabili xxx. s. emendet, & ad constitutum diem faciat quod ante debuerat.

VIII.

Pecoris ticimium, & canis oppa, & blanhornum, horum trium singulum est, unum solidum valens, & unumquodque reputatur melda, id est manifestatio.

IX.

30 Ferrum quod facit ad triplex ordalium debet ponderare lx. s.

Adhuc de legibus ejusdem regis Adelstani.

CAP. I.

Ubi hac iudicia fuerunt instituta.

II.

40 De iudiciis observandis quæ apud Greateleyam edita fuerunt.

III.

De divitibus vel generosis à furto, vel latronum firmatione non desistentibus.

IV.

De illo qui alterius hominem recepit.

V.

Ne dominus libero homini ius prohibeat.

VI.

De fure qui personam vel locum pacis adierit.

VII.

50 De infringentibus ista statuta, & eorum pœna.

CAP. I.

Hæc sunt iudicia quæ sapientes Exonia consilio Adelstani regis instituerunt, & iterum apud Feuresham, & tercia vice apud Thundresfeldium, ubi hoc diffinitum simul & confirmatum est.

II.

60 Et hoc in primis est, ut observentur omnia iudicia quæ apud Greateleyam posita fuerunt præter mercatum civitatis & diei Dominicæ.

III.

Et si quis adeo dives sit vel tantæ cognationis, ut à furto vel latronum firmatione vel defensione revocari non possit, educatur de patria cum uxore, & pueris, & omnibus rebus suis in eam partem huius regni quam rex voluerit, sit quicumque sit, sit Comitum,

Comitum, sit villanorum, eo tenore quo nunquam in patria revertatur, & deinceps nunquam obviet alicui in patria ista, sed sit tanquam fur inter manus habens inventus. Et qui firmabit eum, vel suorum quempiam mittat ad illum, pecuniæ suæ reus sit in omnibus quæ habebit.

IV.

Et qui alterius hominem recipiet intra marcam, vel extra, quem pro malo suo dimittat, & castigare non possit, reddat regi Cxx. s. & redeat intus unde exivit, & rectum faciat ei cui servierat.

V.

Et iterum ne dominus homini libero *hlaforðsconam* prohibeat, qui rectum ei per omnia fecerit.

VI.

Et si fur qui furatus est postquam concilium fuit apud *Thundresfeldium*, vel furabitur, nullo modo vita dignus sit, non per focnam, non per pecuniam, si per verum reveletur in eo, sit liber, sit servus, sit Comitum, sit villanorum, sit Domina, sit pedissequa, sit quicumque sit, sit *handhabbenda*, sit non *habbenda*, si pro certo sciatur, si verbum non direxerit, ut *ailata* sit, vel in ordalio reus appareat, vel per aliquid aliud culpabilis innotescat, si regem vel archiepiscopum, vel sanctam Dei ecclesiam requirat, habeat ix. noctes de termino, & quærat quicquid quærat, non habeat vitam diutius de quo vere palam fuerit, nisi capi non possit. Si Episcopum, vel Comitem, vel Abbatem, vel Aldermannum, vel thaynum requirat, habeat de termino iij. noctes, & quærat quod quærat, non habeat vitam diutius sed capiatur. Si aufugiat persequatur eum omnis homo super vitam suam, & qui ei obviabit rex vult quod eum occidat. Qui ei pepercerit, vel eundem firmabit, sicut fur, suæ vitæ & omnium quæ habebit indignus sit, nisi se possit adlegiare quod nec furtum cum eo scivit, aut factum pro quo mortis esset reus. Si libera mulier sit, præcipietur de clivo vel submergatur. Si servus homo sit, eant xx. servi & lapident eum. Et si *colpus* alicui fallat ter verberetur & ipse ter. Et quando furatus servus erit mortuus, reddat unusquisque servorum illorum iij. d. domino suo. Si serva ancilla sit, & illa furetur alicubi præter domino vel dominæ suæ, adeant lxxx. ancillæ, & afferant singulæ tria ligna, & comburant ipsam unam ancillam, & conferant totidem denarios quot servi deberent; aut verberentur sicut de servis dictum est.

VII.

Et si quis præpositus hoc disperdat, nec inde curam adhibeat, det regi Cxx. s. si pro vero recitetur super eum, & etiam evidentiam perferat sicut diximus, & si thaynus sit, qui hoc faciat, vel alius aliquis, sit hoc idem.

Adhuc de legibus istius Regis *Adelstani*.

CAP. I.

De malefactoribus & ejus firmantibus.

II.

De eo qui alterius hominem injuste suscepit.

III.

De præposito qui regis instituta negliget, vel pro mercede subvertit.

IV.

Qui habendi sunt testes in singulis causis.

V.

Si pecus investigetur in terra alicujus.

VI.

Quid omni die veneris pro rege & populo sit cantandum.

I. Sax. fol. 53.

EGO *Adelstanus* rex notifico vobis sicut dictum est michi, quod pax nostra pejus observata est quam michi placet vel apud *Greateleyam* fuerit institutum; Et sapientes mei dicunt, quod hoc diutius pertuli quam debueram. Nunc inveni cum illis sapientibus qui apud *Exoniam* fuerunt mecum in sancto natali Domini, quod parati sunt omnino quando velim cum seipsis, & uxoribus, & pecunia, & omni re sua ire quo tunc voluero nisi malefactores conquiescant, eo tenore quo nunquam deinceps in patriam istam redeant. Et si unquam ibi amplius compareant, sint ita culpabiles, sicut qui habens furtum in manibus capiatur, qui eos firmabit vel suorum aliquem, vel ad eos quenquam mittet, sui ipsius reus sit, & omnium quæ habebit. Et hoc igitur est quod juramenta, & vadia, & plegia penitus super excepta sint, & infracta, quæ antea fuerant data, & nescimus alii rei credere nisi hoc sit.

II. Sax. i. fol. 54.

Et qui alterius hominem suscipiet quem pro malefactis suis dimittat à se & castigare non possit, reddat eum domino cui prius servivit, & regi Cxx. s. Si tunc velit eum dominus diffacere, dilationet se si possit in conventu publico; Et si culpa careat, perquirat sibi dominum quem velit in testimonio, quia concedo quod omnis qui innocens sit serviat domino cui velit.

III. Sax. i.

Et præpositus qui hoc pervertet, & inde curare nolit, emendet regi suam *overhirnessam* si pernoscat, hoc in rei veritate, & si non possit rejicere, & præpositus qui hoc pervertet mercedem recipiat, & alicujus rectum propter hoc evertet, emendet *overhirnessam* regis & contumeliam hanc sicut prædiximus; & si thaynus sit idem faciat.

IV. Sax. i.

Et nominentur in *maninga* singulorum præpositorum tot homines quot pernoscentur esse credibiles, qui sint in testimonio singularum causarum, & sint eorum juramenta credibilium hominum *butan cyre*, id est sine electione.

V. Sax. 2.

Et si investigetur pecus in alicujus terra, educat terræ dominus vestigium illud extra terram si possit, & si non possit, stet ipsum vestigium pro super juramento si aliquis compelleretur ibi.

VI. Sax. 3.

Et decantetur omni die Veneris in singulis ecclesiis, unum quinquagenarium psalmorum pro rege, & omni populo qui vult quod ipse sit rex.

KARISIME, episcopi tui de *Kent* & omnis *Kentescire*, thayni, Comites, & villani tibi domino dilectissimo suo gratias agunt, quod nobis de pace nostra præcipere voluisti, & de commodo nostro perquirere & consulere, quia magnum opus est inde nobis divitibus & egenis. Et hoc incepimus quanta diligentia potuimus consilio horum sapientum quos ad nos misisti, unde charissime domine, primum est de nostra decima, ad quam valde cupidus sumus & voluntarii, & tibi supplices gratias agimus admonitionis tuæ. Secundum est de pace nostra quam

omnis

omnis populus teneri desiderat sicut apud *Greateleyam* sapientes tui posuerunt, & sicut etiam nunc dictum est in concilio apud *Fefresham*. Tertium est quod gratiant omnes misericorditer *Hermerum* dominum suum de dono quod forisfactis hominibus concessisti, hoc est quod pardonatur omnibus forisfactura de quocunque furto quod ante concilium de *Fefresham* factum fuit, eo tenore quo semper deinceps ab omni malo quiescant, & omne latrocinium confiteantur & emendent hinc ad *Augustum*. Quartum, Ne aliquis recipiat hominem alterius sine licentia ipsius cui prius *folgavit*, nec intra marcam nec extra. Et etiam ne dominus libero homini *blasocnam* interdicat si recte custodierit eum. Quintum, Qui ex hoc discedat sit dignus eorum quæ in scripto pacis habentur quod apud *Greateleyam* institutum est. Sextum, Si aliquis homo sit adeo dives vel tantæ parentelæ, quod castigari non possit, vel illud cessare nolit, ut efficias qualiter abstrahatur in aliam partem regni tui sicut dictum est in occiduis partibus, sit alterutrum quod sit, sit Comitum, sit villanorum. Septimum est, ut omnis homo teneat homines suos in fidejussione sua contra omne furtum. Si tunc sit aliquis qui tot homines habeat quod non sufficiat omnes custodire, præpositum talem præponat sibi singulis villis qui credibilis ei sit & qui concredat hominibus. Et si præpositus alicui eorum hominum credere non audeat, inveniat xij. plegios cognationis suæ qui ei stent in fidejussione. Et si dominus vel præpositus vel aliquis hoc infringat vel ab hinc exeat, sit dignus eorum quæ apud *Greateleyam* dicta sunt, nisi regi magis placeat alia justitia. Octavum, quod omnibus placuit de scutorum opere sicut dixisti. Precamur domine misericordiam tuam, sit in hoc, sit in alterutrum, vel nimis vel minus, ut hoc emendare jubeas juxta velle tuum. Et nos devote parati sumus ad omnia quæ nobis præcipere velis, quæ unquam aliquatenus implere valeamus.

Adhuc de legibus tempore regis *Adelstani* editis.

CAP. I.

De fure & eum manutinentibus.

II.

De communi commodo & solutione ad omne pecus captum.

III.

Ut decem homines eligantur qui conservent ut instituta impleantur.

IV.

Ut unusquisque alii sit coadjutor ad investigandum vestigia.

V.

De equitatione in servitio domini.

VI.

De ceapgildo, ut equo, bove, servo, fure vel fugitivo.

VII.

De eo qui furem ante alios deiciet.

VIII.

De xij. hindenis hominibus post mensem adunandis pro communibus edictis.

IX.

De tribu forti rectum regis deforciante.

X.

Si vestigium minetur de una schira in aliam.

XI.

Si quis alium non adjuverit sicut ordinatum est.

XII.

De elemosina facienda pro congildone quando moriatur.

XIII.

De pecorum custodibus.

XIV.

De fridgildo augendo.

XV.

Summonitio ad hæc facienda.

XVI.

De occultis latronibus convictis.

XVII.

De vadio dato & negotiatione diei dominica & emptione foris portum.

XVIII.

De negligentibus justiciam dominis vel præpositis.

XIX.

Cujus ætatis vel pro quo precio aliquis sit occidendus.

Hoc consultum est quod episcopi & præpositi qui *Lundoniensi* curiæ pertinent edixerunt & jurejurando confirmaverunt in suo *fridgildo* Comites & villani in adjectione judiciorum quæ apud *Greateleyam*, & *Exoniam* instituta sunt & iterum apud *Thundressfeldam*.

CAP. I.

ET est in primis ut non parcatur alicui latroni supra xij. annos & supra xij. d. de quo vere fuerit inquisitum quod reus sit quin occidatur, & capiat omne quod habet, & excipiat in primis capitale repetentis de pecunia ipsius, & dividatur postea superplus in duas partes, unam partem habeat uxor ejus si munda sit & facinoribus ejus conscia non sit; reliquum dividatur in duas partes, dimidium habeat rex, dimidium societas. Si sit *hocland* vel *biscopland*, i. terra testamentalis vel episcopalis, tunc erit medietas terræ domino cum societate communis. Et qui furem occulte firmabit & facinoris & sordis ejus conscius sit, fiat ei hoc idem. Et qui cum fure stabit & compugnabit, cum fure deponatur; Et fur qui sæpe forisfactus erit aperte, & ad ordalium vadat, & reus appareat, occidatur, nisi tribus sua vel dominus velit eum redimere secundum veram suam & pleno *ceapgildo*, & plegiare eum quod semper in reliquum a malo cesset. Et si postea furetur reddat eum cognatio illa justiciabilem sicut antea ab ordalio eum cepit, præposito qui ad hoc pertinebit, & occidatur: Si quis obstabit & eum eripere velit reum in ordalio quin occidatur, vitæ suæ culpabilis sit, nisi regem requirat & ei vitam pardonaverit sicut apud *Greateleyam* & *Exoniam* & apud *Thundressfeldam* dictum est. Et qui furem vindicare velit & evocationem faciat, vel ad liberandum eum in via descendat, 120. s. reus sit erga regem. Si hominem occidat in ea vindicta, de vita forisfactus sit & de omnibus quæ habebit nisi rex velit ei misereri.

II.

Item diximus, ut unusquisque nostrum ponat unum denarium ad nostrum commune commodum, & persolvamus omne pecus quod captum est postquam pecuniam nostram contulimus, & habeamus omnes

omnes nobis ad eam inquisitionem communiter, & conferat omnis homo denarium suum qui habet pecus xxx. denarios valens, exceptis pauperibus viduis, quæ nullam in eo culpam habent nec terram aliquam.

III.

Item ut computemus x. homines, & senior ex eis ix. conservet ad omnes impletiones eorum quæ diximus. Et postea ipsi *hinden* obediant simul uni hindeno homini qui illos x. homines comunoneat ad nostrum omnium commune commodum, & ille undecimus custodiat ipsorum hindenorum pecuniam, & sciat quid ipsi mittent quando gildare debent, & quid recipiant si nobis pecunia surgat de nostra communi locutione. Sciant etiam ut omnis executio eorum quæ simul ediximus perveniat ad omnium nostrum communem utilitatem per xxx. d. vel unum animal hoc valens, ut hoc totum impleatur quod in nostra consultatione dictum est vel in nostra prælocutione stat.

IV.

Item ut omnis homo alii sit coadjutor & investigando & coequitando, qui hoc eorum bannum audiant quam diu vestigium sciatur, & postquam vestigium deerit inveniatur semper de duabus decimis unus homo ubi magis populi sit; sic de una decima ubi minus sit populi ad equitandum vel eundum nisi amplius oporteat, ubi majus necesse sit & omnes elegerunt.

V.

Item ne admittatur alia vestigatio vel à septentrionali marca vel australi, priusquam omnis homo unam equitationem equitaverit qui equum habeat, & qui non habet operetur domino qui equitabit pro eo, vel pedes eat donec ille domum redeat, si non possit aliter consequi.

VI.

Item de nostro *ceapgildo* de solvendo captali nostro equus x. s. si tam bonus sit. Si sit *bettere*, i. melior, reddat secundum precium appreciatum, & sicut ille comparabit cujus intererit, nisi testes habent quod tantum valens fuit sicut dicit; & habeamus nobis superplus quod ante constituimus, & bos una *manca*, i. xxx. d. & ovis v. d. persolvat. Diximus de servis nostris eis qui *men* habent, si fureretur solvat x. s. Si angildum erigamus ut apprecietur hoc secundum precium suum super hoc, & habeamus nobis superplus quod abhinc impetrabimus. Si denique furtum faciat, ducatur ad lapidandum sicut ante dictum est, & mittat omnis qui hominem habeat, sit denarius, sit obolus, secundum societatis ammonitionem sicut hoc valens colligi possit. Si aufugiat, persolvatur precium cultus sui, & omnes inquiramus inde. Si assequi possumus, fiat ei sicut de servo fure dictum est, vel suspendatur, & *ceapgildum* semper assurgat super xxx. d. ad x. s. Postmodum demandabimus hoc in antea si *ceapgildum* illis elevemus, pleno angildo sit inquisitio præcedens sicut prædictum est, quamvis etiam melior sit.

VII.

Item diximus faciat quicumque faciat quod omnium nostrum molestiam vindicet, ut & simus nos omnes unius amicitie vel inimicie sicut tunc eveniet, & qui furem ante alios homines dejiciet, sit de communi pecunia nostra melioratus per xij. d. pro incepto & effectu illo; & ipse cujus pecunia erit pro qua gildabimus non dimittat inquisitionem

istam per nostram overhirnessam & ammonitionem cum ea, donec ad ejus gildum veniamus & eam gratiemus pro labore suo de communi pecunia nostra, sicut dignum erit, ne forte remaneat ipsa *Minigunga*.

VIII.

Item ut conveniamus semper ad unum mensem, si possimus & licitum habeamus, per hindenos homines & eos qui decimas custodiunt, sic cum buccellorum impletione sit aliter sicut poterimus, & sciamus quid edictorum nostrorum compleatur, & habeant ipsi xij. homines convictum suum simul & pascant se sicut deceant, & remanens dividant pro amore Dei.

IX.

Et si eveniat ut aliqua tribus adeo magna sit & fortis intra vel extra *twefhindi* ut rectum nostrum difforciat, ac furem defendat, adeamus omnes una cum præposito in cujus mansione sit, & etiam mittamus hinc & inde ad præpositos, & queramus ab eis auxilium de quot hominibus tunc videbitur competens, ut homo forisfactis magis timeat, & accedamus simul & vindicemus simul molestiam nostram, & furem occidamus, & omnes qui cum eo pugnabunt & stabunt, nisi discedant ab eo.

X.

Et si vestigium minetur de una schira in aliam, excipiant hoc qui proximiores aderunt & educant vestigium illud vel indicetur præposito, & ipse tamen suscipiat monitione sua & minet vestigium illud per schiram suam si possit, si non possit reddat ipsum pecus uno gildo, & habeant ambo præposituræ placitum quæstionis hujus in communi sic alterutrum sit, sit à septentrionali marca sit ab australi, semper de schira omnis præpositus adjuvet alium ad pacem omnium nostrum per regis overhirnessam.

XI.

Et item omnis homo alium adjuvet sicut dictum est & vadio confirmatum, & qui hoc ultra markam dimittet xxx. d. reus sit vel unius bovis si aliquid eorum superhabeat, quæ in scripto nostro stant & vadiatione nostra confirmavimus.

XII.

Et diximus etiam omnibus hominibus illis qui in nostram *gliscyram* vadium dedit, si contingat eum mori, omnis congildo det unum panem & companagium pro anima ejus, & cantet unum quinquagenarium psalmorum vel perquirat cantandum infra xxx. noctes.

XIII.

Præcipimus hiremannis nostris, ut omnis homo sciat quando pecus suum habeat & quando non habeat in testimonio vicinorum suorum, & nobis monstret vestigium, si non possit invenire infra tres noctes, quia credimus plures ydiotæ nesciunt quomodo peculum suum agat, & superfodiunt in pace nostra, unde præcipimus ut ipse infra tres noctes vicinis suis indicet si persolutionem velit habere, & sit tamen inquisitio procedens sicut ante dictum est quia nolimus aliquod pecus incustoditum & per inobservantiam perditum reddere nisi quod furtivum est, quia multi confingunt fraudulentas locutiones si vestigium nesciat, ad monstrandum vicum tribus vicinis suis, quod infra tres noctes ei furatum sit, & exigat postea suum *ceapgildum*.

XIV.

Nec tacendum est vel prætereundum si dominus noster

noster vel præpositorum nostrorum aliquis ullum augmentum excogitare possit ad nostrum frigidum, ut hoc gratanter excipiamus, sicut nobis omnibus convenit, & nostrum necesse sit, & in Deo confidimus & regni nostri domino.

X V.

Si totum hoc ita complere volumus, res totius populi meliorabitur contra fures quam antea fuit. Et si remissius egerimus de pace & vadiis quæ simul dedimus, & quam rex nobis præcepit, timere possumus, vel magis scire, quod fures isti regnabunt plus quam ante fecerunt, si fidem teneamus & pacem sicut domino nostro placeat, quia magnum opus est ut insistamus & peragamus quod ipse velit. Et si amplius præcipiat cum omni jocunditate & devotione parati sumus.

X V I.

Item, diximus de illis latronibus qui in *hredige* nequiunt culpabiles inveniri, & postmodum inquiritur quod rei sint & immundi, dominus vel parentes eorum sic educant eos quomodo educitur qui in ordalio contaminatus invenitur.

X V I I.

Item, quod sapientes omnes dederunt vadium suum infimul archiepiscopo apud *Thundresfeldam* quando *Ealpheagus*, *Scyb*, & *Brithnodus Odonis* filius venerunt ad concilium ex ore regis, ut omnis præpositus vadium capiat in suo comitatu de pace servanda, sicut *Adelstanus* rex apud *Festreham*, & quarta vice apud *Thundresfeldam*, coram archiepiscopo, & episcopis, & sapientibus quos ipse rex nominavit; qui interfuerunt & judicia conservaverunt quæ in hoc concilio fuerant instituta, præter hoc quod ante fuit inceptum & negocia Dominicæ diei, & quod pleno testimonio & credibili possit emi extra portum.

X V I I I.

Item quod *Adelstanus* rex præcepit episcopis suis & præpositis omnibus in toto regno suo, ut pacem ita custodiant sicut recitavit & sapientes sui. Si aliquis supersedeat & non obtemperet ut hoc vadium ab hiremannis vel a subditis suis capere nolit, & patiatur occultas actiones & de justitia non procurabit sicut præcepimus & scriptis instituimus, perdat præpositus præposituram suam & amicitiam meam, & emendet regi C. xx. s. & dimidium hoc omnis baro meus vel thaynus qui terrarius sit & justitiam servare noluerit sicut institutum est.

X I X.

Item rex dixit nunc iterum apud *Whitlanbirig* sapientibus suis & præcepit ostendi archiepiscopo & cæteris episcopis, quod ei miserabile videtur, quod aliquis tam juvenis occidatur, vel pro tam parva re sicut innotuit ei quod ubique fiebat; dixit itaque quod ei videbatur & eis cum quibus hoc egerat, ne aliquis occidatur junior quam quindecim annorum nisi se defendere velit vel aufugere & in manus ire velit, ut tunc deducatur, sit major sit minor, qualiscumque sit si se dederit ponatur in carcere, sicut apud *Greatesleyam* dictum est, et per idem redimatur; vel si veniat in carcerem & hominem non habeat qui sumat eum in plegium plena vera sua, quod omnis mali deinceps abstineat. Si cognatio sua nolit eum educere nec ei transire in fidei iussione, tunc juret sicut episcopus docebit eum, quod ob omni malo cessabit in reliquum, et sit in servitute pro vera sua. Præcepit et rex ne aliquis occi-

datur pro minori precio quam xij. d. valens, nisi fugiat vel repugnet, ne dubitetur tunc, licet minus. Si hæc ita conservemus, in Domino Deo confidimus quod pax nostra melior erit quam antea fuit.

De ordalio præcipimus in nomine Dei et præcepto archiepiscopi et omnium episcoporum, ne aliquis intret ecclesiam postquam ignis infertur unde iudicium califacere debet, præter presbyterum et eum qui ad iudicium iturus est. Et sint mensurati ix. pedes à staca usque ad marcam ad mensuram pedum ejus qui ad iudicium ire debet. Et si aqua iudicium sit, calefiat donec excitetur ad bullitum; et sit *alferum* ferreum, vel æreum, vel plumbeum, vel de argilla. Et si *anseldryhde* sit, immergatur manus post lapidem vel examen usque ad *wriste*. Et si triplex accusatio sit, usque ad cubitum. Et quando iudicium paratum erit, ingrediantur ex utraque parte duo homines, et certi sint ut ita calidum sit sicut prædiximus; introeant totidem ex utraque parte, et det eis osculari textum sancti evangelii et signum sanctæ crucis; et nemo faciat ignem diutius quam benedictio incipiat, sed jaceat ferrum super carbones usque ad ultimam collectam; postea mittatur super staphas; et non sit illic alia locutio quam ut precentur sedulo Deum patrem ut veritatem suam in eo manifestare dignetur. Et bibat accusatus aquam benedictam, et inde conspergatur manus ejus qua iudicium portare debet, et sic adeat. Novem pedes mensurati distinguantur inter terminos. In primo signo secus stacam teneat pedem suum dextrum; in secundum, sinistram pedem; in tertium signum quando ferrum projiciet et sanctum altare festinet insigilletur manus ejus, et inquiratur die tertia *simulaminum* sit intra configillationem. Et qui leges istas fregerit sit ordalium, sit iudicium, vel examen factum in eo, reddat regi C. xx. s. witæ.

DEfuncto apud *Gloverniam* liberis absque, ut supra dictum est, rege *Adelstano*, *Edmundus* frater suus sibi in regno successit, & ferme vij. annis regnavit, genuitque ex regina sua *Elgiva*, *Edwinum* & *Edgarum* Pacificum. Anno istius regis *Edmundi* iij. *Willielmus Longaspata* dux *Normannie* per prodicionem *Lodowici* filii *Karoli* regis *Francie* occisus est. Inde proceres *Normannie* commoti, ipsum regem *Lodowicum* in *Rothomago* ceperunt & tenuerunt, donec promississet *Ricardo* filio dicti ducis *Willielmi Normanniam* reddere, & quod deinceps in omni collocatione regis *Francie* & ducis *Normannie*, liceret duci gladio accingi, regi vero nec gladium nec cultellum ferre liceret. A *Rollone* vero primo duce *Normannie*, qui & *Robertus* in baptismo dictus, terram quæ vocatur *Normannia* à rege *Francie* conquieserat, & per xxx. annos ducatum ibi tenebat, gens duxit originem *Normannorum*. Cui successit dictus *Willielmus* filius suus, qui præfuit *Normannie* xv. annis. Huic *Willielmo* duci, successit *Ricardus* filius suus adhuc juvenis, & præfuit liii. annis. Iste *Ricardus* per magnas difficultates ad ducatum perveniens, ex nobili *Guynora* uxore sua *Danica* v. filios & tres filias procreavit, quarum prima, nomine *Emma*, *Normannorum* gemina regi *Anglorum* *Ethelredo* postea copulavit. Iste dux *Ricardus* dictus est *Ricardus sine timore*, cui multa miranda contigerunt. Consuevit namque in qualibet

bet ecclesia ubi transfret orare, & saltim preces deforis fundere si ei aditus non pateret; unde nocte quadam ecclesiam solus intrans, funus in feretro reperit, cirotecas suas dum oraret super lectrinum posuit, & ecce defunctus cum magno strepitu ante hostium ecclesie brachiis extentis duci se opposuit, quem dux in duas partes gladio secuit, & post regressum, reminiscens quod cirotecas suas dimiserat, regressus eas asportavit; exinde statuit per totam terram circa funera vigilias celebrari.

Contigit etiam quod quidam monachus sancti *Andoeni Rothomagensis* volens de nocte ad mulierem transire per pontem, cadens in aquam suffocatus est. Et cum de anima ejus inter angelos et demones contentio fieret, in ducis arbitrium compromiserunt, qui tale dedit iudicium, quod restituta in corpore anima, ipse super pontem ubi cecidit poneretur, et tunc si ad peccatum tendere vellet, dampnaretur: sin autem, salvaretur. Hoc facto, monachus ad ecclesiam fugit, ad quam dux mane accedens vestes monachales adhuc madidas reperit, et factum abbati narravit. Cum etiam longo tempore dux ipse cum dicta *Guynora* in concubinato vixisset, et populo acclamante et consulente, eam tandem desponsasset, proxima nocte post nuptias vel serio vel ludo, *Guynora* dorsum suum et nates ad ducem in lecto, quod nunquam prius fecerat, vertit, ac requisita cur ita fecisset, respondit, Tunc primo se posse ad placitum suum facere. Cum igitur Dux iste vehementer ægrotaret paravit sibi sarcophagum, quod quoad vixit qualibet sexta feria frumento fecit impleri, et pauperibus erogari.

Edmundus rex antedictus exercitum in illam partem *Merca* quæ paganis *Dacis* diu subdita fuerat, usque ad latissimum flumen *Humbra* ducens, belli fortè perfidos *Dacos* vicit, et quinque urbes, scilicet *Lincolniam*, *Legecestriam*, *Notyngamiam*, *Staffordiam*, et *Derbeyam* victoriosus cepit; à quibus, *Dacis*, qui etiam *Normanni* eo tempore sunt vocati, penitus extirpatis, infidelitate eorum remota, fulgorem fidei in eisdem, Dei gratia, restauravit. Postea vero rex *Edmundus* quendam *Hanlaf* regem *Dacorum* tam viribus regis quam prædicatione fidelium credentem suscepit in baptismo sacri fontis; ac etiam paulo post, *Reginaldum* regem, qui *Eboracum* ut prædiximus conquieserat, in baptismo ad episcopi tenuit manus sanctas. Cum autem rex *Edmundus* ad *Westaxoniam* redisset, et honorabili triumpho susceptus esset, prædicti reges *Dacorum*, scilicet *Hanlaf* filius *Sidrici* et *Reginaldus* filius *Gudfredi*, pacem cum rege *Edmundo* statutam fregerunt, in parte regni sibi direpta fortiter deprædantes. Unde rex *Edmundus* cum militari copia in *Northumbriam* profectus, bello commisso, utrosque reges à patria et regno fugavit, et *Northumbriam* prius regum *Westsaxia* (ut quidam tradunt) in dominio proprio possidebat.

Sequenti vero anno totam *Cumberlandiam*, quia gentem illius patriæ perfidam et legibus insolitam ad plenum domare nequibat, prædavit et contrivit, eamque *Malcolmo* regi *Scotia* hoc pacto, quod terra et mari sibi foret in auxilio, commendavit. Cum autem regi *Edmundo* regina *Elgiva* antedicta filium, postea regem, viz. dictum *Edgarum* pacificum genuisset, sanctus *Dunstanus* tunc monachus *Glastonia* in cella sua residens audivit quasi in sublimi voces angelorum psallentium et dicentium, Pax

Anglorum ecclesia orta est nunc nati pueri & *Dunstani nostri tempore*. Quod ita fuisse omnibus pene notum est. Iste rex *Edmundus* monasterium *Glastoniense* rebus et personis nobilitavit, et leges in regno, ut inferius habetur, statuit et sanxit, ac proximo anno ante mortem suam sancto *Edmundo* regi et martiri dedit hoc privilegium. Quamvis decreta pontificum, &c. in quo limites libertatis villæ sancti *Edmundi* continentur.

Et demum cum ferme septem annis regnasset et omnia ei prospere contigissent, ita quod solus rex in *Anglia* diceretur, ut *Alfridus Beverlacensis* thesaurarius narrat, dum iste *Edmundus* dapiferum suum de manibus æmulorum eripere vellet, interfectus est ab eisdem in regia villa de *Pulcrechirche*, et apud *Glastoniam* delatus, à beato *Dunstano* tunc ibidem abbate honorifice tumulatur. Tradunt alii quod rex iste cum in festo sancti *Augustini* apud *Canuariam* in convivio federet, vidit unum inter ceteros discumbere quem prius oderat et de regno suo expulerat; hunc dum rex præcipitanter capillis extraheret, et pedibus suis contereret, arcano nebulonis rex evisceratur. Cui morte inæstimata prærepto pia benignitas Christi parcat; occisor vero postquam plures de suis secundum quosdam vulneraverat, demum captus, ibidem interfectus est: sed secundum alios, illæsus inter manus tumultuantium est dilapsus; sed rex, ut dictum est, *Glastonia* sepelitur.

Modo sequuntur leges istius regis *Edmundi*.

C A P. I.

De castitate ordinatorum.

II.

De decimis & aliis debitis ecclesie.

III.

De homicidio.

IV.

De fornicatione cum nunna vel sanctimoniali, & de adulterio.

V.

De apparatione ecclesiarum.

VI.

De perjuro & liblaco.

Edmundus rex congregavit magnam synodum Dei ordinis & seculi apud *Lundoniam* civitatem in sancto Paschæ solempni, cui interfuit *Odo* & *Wulstanus* archiepiscopi, & alii plures episcopi, perquirentes de consilio animarum nostrarum & eorum qui subditi sunt illis.

C A P. I. Sax. 1.

In primis est ut sanctis ordinibus evecti qui plebem Dei docere debent lumen vitæ, castitatem teneant secundum ordinem suum, sit *wer hades* sit *wif hades*, sit alterum sit alioquin, sint ejus digni quod in canone dictum est, hoc est, ut perdant secularem pecuniam, & sanctificatum *legerstowa*, i. positionis locum, si non convertantur & emendent.

II. Sax. 2.

Decimas præcipimus omni Christiano super Christianitatem suam dare, & emendent *tyrpsceat-tum*, i. ecclesie censum, & *elmeffeoh*, i. elemosinæ pecuniam; si quis hoc dare noluerit excommunicatus sit.

III. Sax. 3.

Si quis sceleratis manibus effundat sanguinem Christianum, non appareat in conspectu regis, priusquam emendationem ineat, sicut episcopus docebit & poenitentiam consulat.

IV. Sax. 4.

Qui cum nunna vel sanctimoniali fornicabitur, sanctificato atrio sit indignus, nisi emendet sicut homicida. Sic idem diximus de *ewice*, i. adulterio vel infraeto conjugio.

V. Sax. 5.

Amplius dixi, ut omnis episcopus reficiat Dei domos in suo proprio, & regem ammoneat, ut omnes ecclesie Dei sint bene paratæ, sicut magnum nobis opus est.

VI. Sax. 6.

Qui falsum jurabunt vel *liblacum* facient, sint in æternum à Dei consortio segregati, nisi ad dignam satisfactionem per omnia revertantur.

Adhuc de Legibus regis *Edmundi*.

CAP. I.

De sacramento fidelitatis regi *Edmundo* faciendo.

II.

De furibus capiendis.

III.

De illo qui alterius hominem receperit, vel ad dampnum aliquem manutenuerit.

IV.

De servo fure.

V.

De illis qui emunt ignota pecora sine testimonio.

VI.

De pecore furato investigando.

VII.

Ut quisquis homines suos faciat credibiles, & de infamatis, & hac præcepta negligentibus.

Hæc est institutio quam *Edmundus* rex, & episcopi sui, cum sapientibus suis instituerunt apud *Culintonam* de pace & juramento faciendo.

CAP. I.

Inprimis ut omnes jurent in nomine Domini pro quo sanctum illud sanctum est, fidelitatem *Edmundo* regi sicut homo debet esse fidelis domino suo sine omni controversia & seditione, in manifesto, in occulto, in amando quod amabit, nolendo quod nolet, & antequam juramentum hoc dabitur ut nemo concelet hoc in fratre vel proximo suo plusquam in extraneo.

II.

Vult etiam, ut ubi fur pro certo cognoscetur *twelshindi* & *twishindi* conlocientur, & exuperent eum vivum vel mortuum, alterutrum quod poterunt; Et qui aliquem eorum infaidiabit qui in ea quaestione fuerint, sit inimicus regis & omnium amicorum eorum; Et si quis adire negaverit & coadjuvare nolit, emendet regi C.xx.s. vel secundum hoc perneget quod nescivit, & hundredo xxx.s.

III.

Et nolo ut aliquis recipiat alterius hominem priusquam quietus sit erga omnem manum quæ rectum quærat ab eo: & qui aliquem manutenebit & firmabit ad dampnum faciendum, custodiat ut repræ-

sentet eum ad emendandum, vel ipse componat quod alius componere debeat.

IV.

Et de servis si qui furentur, senior ex eis capiatur & occidatur, vel suspendatur, & aliorum singuli verberentur ter, & extorpentur, et truncetur minimus digitus in signum.

V.

Et nemo barganniet vel ignotum pecus recipiat qui non habeat testimonium summi præpositi, vel sacerdotis, vel ordalii, vel portireve.

VI.

Et dictum est de investigatione et quaestione pecoris furati ut ad villam pervestigetur, et non sit foristeallum aliquod illi vel aliqua prohibitio itineris vel quaestitionis. Et si vestigium illud de terra illa non possit educi, quærat ubique suspectum fuerit ac dubium. Et si aliquis illic accusetur, adlegiet se sicut ad hoc pertinebit, et reddat captale et regi C.xx.s. Et si quis refragaverit et resistat, et rectum facere nolit, emendet regi C.xx.s.

VII.

Et omnis homo credibiles faciat homines suos et omnes qui in pace et terra sua sunt. Et omnes infamati et accusationibus ingravati sub plegio redigantur. Et præpositus, vel thaynus, Comes, vel villanus qui hoc facere nolit aut disperdet, emendet C.xx.s. et sit dignus eorum quæ supra dicta sunt.

Adhuc de Legibus regis *Edmundi*.

CAP. I.

De homicidio.

II.

De assultu in itinere versus ecclesiam vel burgum regis.

III.

De *syhtetwita* & *manbota*.

IV.

De fundentibus sanguinem humanum.

V.

Qualiter rex regratiatur illis qui furibus resistunt.

VI.

De *mundbrece* et *hamfocna*.

VII.

De sedatione occisionis.

Ego *Edmundus* rex mando, et præcipio omni populo seniorum ac juniorum qui in regione mea sunt ea quæ investigans investigavi cum sapientibus clericis et laicis.

Inprimis quomodo possem Christianitatem magis erigere, et magnum nobis necesse visum est ut amicitiam nostram et benevolentiam teneamus inter nos in toto regno meo, Et mihi valde displicent, et vobis omnibus multiplices et injustæ pugne quæ inter nos ipsos fiunt, unde diximus.

CAP. I. Sax. I.

Si quis post hæc hominem occidat, ipse sibi portet inimicitie factionem, nisi amicorum suorum auxilio intra unum annum persolvat eum pleno weregildo, sit natus sicut sit; si eum cognatio sua deserat et pro eo gildare noluerit, tunc volo, ut omnis tribus vel cognatio illa sit extra factionem præter solum malefactorem; sed deinceps ei nec victum det nec pacem. Si quisquam cognationis suæ firmet eum

eum postea, reus sit omnium quæ habebit erga regem, et portet **faidam** erga contribuales mortui, quia primitus reprobaverat eum. Si ex mortui cognatione quis vindictam perpetret in aliquem alium præter ipsum malefactorem, sit inimicus regis et perdat totum quicquid habet.

II. *Sax. 2.*

Si quis ecclesiam requirat vel burgum meum, et ibi affailiatur vel affligatur, qui hoc fecerint sint ejusdem culpabiles quod supra dictum est.

III. *Sax. 3.*

Et nolo ut aliqua **fihtewita** vel **manbota** condonetur.

IV. *Sax. 4.*

Amplius judico, quod qui sanguinem fundat humanum, nolo focnam habere in familia mea, antequam divinam emendationem susceperit, et ad omne rectum inclinetur, sicut episcopus docebit in cujus scira fuerit.

V. *Sax. 5.*

Et jam gratias ago Deo et vobis omnibus, quia bene juvatis me de pace quam pro furtis nuper institui, et ideo considero, quod me de pace ista adjuvare velitis tanto melius, quanto magis opus est nobis ut consecuta sit.

VI. *Sax. 6.*

Item diximus de **mundbrece** et **hamlocna**, qui deinceps hoc egerit perdat omne quod habebit, et sit in arbitrio regis an vitam habeat.

VII. *Sax. 7.*

Sapientum est sedare factionem, inprimis juxta populi lagam debet prælocutor occisoris in manum dare cognationi quod rectum ei per omnia faciet. Deinde oportet ut prælocutor det in manum, quod interfecto audeat accedere cum pace & ipsam weram vadiare. Et quando vadiaverit eam, inveniat weræ plegios. Postquam hoc factum erit, erigatur inter eos pax regis. Et ab illa die in vicesimum primum diem reddatur **halslagium**. Inde ad vicesimum primum diem **manbota**. Inde ad vicesimum primum diem reddatur ipsius **weregildum**.

De Sponsalibus contrahendis tempore regis Edmundi.

Sax. 1.

SI quis virginem vel viduam ducere velit, & hoc illi placeat & amicis suis, tunc rectum est, ut **bziogunum** per Dei justitiam & seculi jus competens in primis promittat & vadiet eis qui paranimphi sunt, quod eo modo quærat eam ut secundum Dei rectum pertinere velit, sicut sponsus debet legitimam sponsam, & plegient hoc amici sui.

Sax. 2.

Postea sciendum est cui **forster leann** pertineat, vadiet hoc **bziogunia**, & plegient amici sui.

Sax. 3.

Postea dicat **bziogunia**, i. sponsus, quid ei dare disponat cur ejus eligat voluntatem.

Sax. 4.

Et quid ei destinet si supervixerit ipsum; si sic quoque conveniat, rectum est ut dimidiam pecuniam habeat, & totam si simul puerum habuerint; nisi deinceps habeat.

Sax. 5.

Totum hoc vadio confirmetur, & amici sui plegient.

Sax. 6.

Si tunc omni re concordent, adeat cognatio & despondeat eam **to wybe & to rith lybe**, i. in uxorem & rectam vitam, & excipiat inde plegium qui jus habet in vadio.

Sax. 7.

Sed si de ipsa terra velit eam ducere in terram alterius thayni, consilium est ut amici habeant pacem, ne quis ei faciat injuriam, & si illa forisfaciat, ut possint esse propinquiore emendationi; si non habeat unde componat.

Sax. 8.

Huic dationi debet interesse presbyter, qui cum Dei benedictione debet eorum consortium adunare in omnem sanctitatem.

Sax. 9.

Bonum est prævidere, ne ex aliqua consanguinitate sibi pertineant, ne juste postmodum separentur qui sceleratis nupciis consenserunt.

MORTUO vero dicto *Edmundo* rege, *Edredus* frater suus filiusque regis *Adelstani*, eo quod pueri *Edwinus* & *Edgarus* filii *Edmundi* præ immatura ætate adhuc regnare non poterant, sibi in regno successit, & ab *Odone Dorobernensi* archiepiscopo consecratus est anno Domini DCCCC. xlvij. Iste rex *Edredus* beatum *Dunstanum* nimio amore coluit & honoribus auxit, cujusque prudentiæ omne suum commisit imperium. Iste *Edredus* anno regni sui primo *Northumbrenses* jugum dominationis suæ ferre nolentes, cum valida manu peciit armatorum, & totam illam provinciam sibi strenue conquistavit. Inde vero vexilla sua in *Scotiam* dirigens, *Scotos* nimio terrore percussos sibi subdidit sine bello, unde quodam *Irricio* rege super ipsos *Scotos* statuto, illi & *Northumbri* regi *Edredo* tanquam domino suo fidelitatem debitam juraverunt, quod diu tamen juramentum præstitum non duravit; nam *Edredo* ad australes regni sui partes reverso, *Anlaf* qui à regno *Northumbria* fugatus fuerat, cum magna classe in *Northumbriam* rediens, à suis cum gaudio susceptus est, & regno suo quod quatuor annis in fortitudine tenuit, iterum restitutus. Quarto autem anno *Northumbrenses* solita infidelitate utentes regem eorum *Anlaf* fugaverunt, & *Huth* filium *Haraldi* in regem susceperunt. Sed postea *Edredus* rex anno regni sui vij. in regnum *Northumbria* iterum est receptus: gens namque patriæ illius nunquam dominum unum diu perferens *Huth* filium *Haraldi* quem leviter acceperat, leviter abjecit, regem *Edredum* ad se sponte vocatum in solio regni ponens.

Iste *Edredus* eximius & invictus cum ix. annis regnasset, solus rex super omnes partes *Angliæ* vitam suam fatis exigentibus sine liberis terminavit. Qui dum ægotaret, beatum *Dunstanum* confessorum suum accersivit, cui festine ad regem accedenti, vox obiter clare insonuit, Modo rex *Edredus* quiescit in pace; Ad quam vocem equus cui *Dunstanus* insedit, absque sessoris læsione in terram currus expiravit. Regem vero *Dunstanus* in veteri monasterio *Wyntonie* postmodum sepelivit.

POST regem vero *Edredum* *Edwinus* primogenitus *Edmundi*, apud regiam villam de *Byngeston* juxta *Londoniam* ab *Odone* archiepiscopo in regem *Angliæ* consecratur. Qui primo coronationis suæ die

cum uxore cuiusdam magnatis licet consanguinea sua, in nepharium concubitum ruit, quamobrem à beato *Dunstano* redargutus, ipsum *Dunstanum* exilio condemnavit, ut homo multum contrarius Deo & regno; nam homines terræ suæ odio habuit, & suos inimicos honoravit, thesaurosque ecclesiæ in dedecus sui, & periculum animæ suæ male consumpsit; unde *Northumbrenses* & *Mercenses* ipsum regem *Edwinum* pro mala vita sua expulerunt, & fratrem suum *Edgarum* xvj. ætatis suæ anno in regem levaverunt; sicque actum est, ut flumen *Thamesia* res amborum regum dividebat. Regnavit itaque *Edwinus* quatuor ferme annis, & tandem mortuus *Wintonia* sepelitur. Et sicut una & eadem terra bonas & malas herbas nutrit, & urticæ quandoque rosa proxima est: sic ex uno & eodem patre *Edmundo* *Edwinus* pessimus, & *Edgarus* optimus processerunt. Tradunt quidam, quod post mortem regis *Edwini*, sicut maligni spiritus animam suam ad tormenta trahebant, hoc beato *Dunstano* unus diabolus nunciavit; qui statim in terram se proiciens, Deum lacrimando in tantum deprecatus est, quod anima illa misera suis precibus misericordiam invenit.

E*Dgarus* vero frater *Edwini* in xvj. ætatis suæ anno in regem ut dictum est levatus, *Dunstanum*, per eundem *Edwinum* ut præmittitur relegatum, & aliquandiu in illa relegatione ultra mare in monasterio sancti *Amandi* conversatum, de exilio revocavit, & de abbate *Glastoniensi* *Wigorniensem* præfulem fecit. Quem dum *Odo Dorobernensis* archiepiscopus in episcopum *Wigorniensem* consecraret, ita consecrationis egit ordinem, ac si *Cantuariensem* consecraret archipræfulem; & cum à suis propter hoc culparetur, *Scio*, inquit, *quid in me agat spiritus*. Nec vero præfagio matura defuit fides. Deinde adjunctus est beato *Dunstano* *Londoniensis* ecclesiæ episcopatus; sicque in gloria & honore claruit gemini præfulatus. Parvo postmodum tempore transacto, *Odo Cantuariensis* archiepiscopus qui xxiiij. annis federat obiit. Hic *Odo* quidem, ut dictum est supra, natione *Dannus* fuit, sed tandem feritate deposita aliquandiu *Edwardo* seniori militavit, nec multum post clericaliter tonsus *Wintoniensis* præsul ut præscribitur effectus, regem sibi amicum fecerat *Adelstanum*; quem cum semel contra regem *Danorum* *Anlaf*, ut breviter superius tangitur, progredientem ensen suum ex nimia securitate amisisse cerneret, precibus ad Deum fufis, vidit gladium cœlestem regiæ vaginæ divinitus illapsum esse; qua de causa factus est de reliquo regi amicior; sedem tandem *Cantuariensem* est adeptus, quam ut sanctius subiret, cum omnes antecessores sui monachi fuissent, ipse mari transito apud *Floriacum* juxta *Aurelianum*, monachilia induit vestimenta, & sic rediens regi adhæsit. Tandem cum *Edredo* rege *Northumbriam* profectus sacros cineres *Wilfridi* archiepiscopi *Cantuariam* advexit, de quo inter *Cantuaritas* & *Eboracenses* jugis adhuc concertatio habetur, utrum ossa majoris *Wilfridi* apud *Riponensem* ecclesiam quondam sepulti, an minoris *Wilfridi*, qui presbyter & successor beati *Johannis* in sede *Eboracensi* fuerat, sint ossa illa antedicta. Hic etiam *Odo Edwinum* regem præcipitis luxu infamem Christianitate suspendit, ob quod *Edwinus* in omnes *Angliæ* monachos vi-

cem reddidit, dum nemo regi præter *Odonem* & *Dunstanum* in tota *Anglia* resistere auderet.

Quo *Odone*, ut dictum est, defuncto, *Elsinus* paratis advocatis quorum manus palpaverat, surrepto regis *Edgari* edicto *Cantium* intrusus, non abstinuit quin conceptas furias mente confortas evomeret, dum tumbam beati *Odonis* antedicti pedibus pulsavit, dicens, *Pessime senex animam fudisti, sero satis te meliori locum fecisti; itaque quod diu capivi teneo te invito, unde & malas grates tibi ago*. Sed illo die exacto cum rabiei efflator cubili se dedisset, vidit beati *Odonis* effigiem impropere suum convitium & ejus minari exitum. Ille vero qui volatico fantasmare putabat se derideri, ad pallium nichilominus recipiendum *Romam* pergens, per *Alpes* transibat, ubi nivali frigore congelatus exenteratorum equorum spirantibus adhuc extis pedes quibus tumbam *Odonis* pulsaverat involutus obiit. Quo sic gelu ad mortem constricto, *Bri-thelmus Wellensis* episcopus in archiepiscopum electus, archiepiscopus non permansit, sed quia ad tantum pondus minus sufficiens erat, jussu regis ad sedem suam primam *Wellie*, *Cantuarie* relicta, rediit. Tunc beatus *Dunstanus* cum electione totius ecclesiæ ad sedem archiepiscopalem assumptus, *Romam* adivit, & pallium à *Johanne* papa recepit. Inde rediens, à rege obtinuit, ut sanctus *Oswaldus* fratrueis *Odonis* quem sanctum virum noverat, sedem haberet *Wigorniensem*.

Circa hæc tempora fuit in *Vasconia* mulier quædam ab umbelico ventris sursum divisa, duo habens capita & duo pectora, unde una parte comedente seu dormiente, altera quandoque neutrum faciebat; vixeruntque sic multo tempore, nec ambæ simul mortuæ fuerant.

Anno regis *Edgari* quinto, sanctus *Ethelmoldus* episcopatum *Wintoniensem* feliciter suscepit. Qui anno episcopatus sui secundo, canonicos seculares in veteri monasterio *Wimonienfi* degentes & ordinem suum negligenter observantes, ac bona ecclesiæ pro libito suo alibi consumentes, vicariis ibidem per eos constitutis pro labore chori parum ad victum habentibus, de licentia regis propter hoc turbati annuente papa *Johanne* xij. eiciens, monachos ibi Deo imposuit servituros. Quæ ecclesia, quia nimis matri ecclesiæ quæ sedes est episcopi, conjuncta erat, consensu episcopi & abbatis ejusdem monasterii, quod ab eventu nunc *Hida* dicitur, loco suo postea avulsa, extra urbis mœnia situatur. Circa idem tempus floruit quidam *Otho* primus abbas *Cluniacensis*.

Iste rex *Edgarus* divisa regna redintegravit, insulas totius regionis in quibus ante eum diversi reges principabantur, suo imperio adjunxit, improbos oppressit, rebelles repressit, modestos dilexit, ecclesias quamplures reparavit, & monasteria nonnulla fundavit, unde in diebus ejus hæc terra maxime meliorata est, & Dei omnipotentis gratia quam ipse pro posse suo devotissimus meruit, semper dum vixit terram pacifice gubernavit. Ille namque Christi fidem in regno suo validissime exaltans, exemplo sui opera salutis clarissime fecundavit; dilectus namque à Deo & hominibus gentes terræ suæ semper pacificare studuit, in tantum, quod nullus prædecessorum suorum tanta pace & gaudio regnum tenere potuit ante eum. Ipse siquidem nomen Dei honorabat, & de lege Dei sæpius inqui-

rens

rens libenter eam discebat & gaudenter docebat, ac verbis simul & operibus populum suum exhortatione bonorum operum promptus in Domino invitabat. Deus autem omnes regulos, consules & totius patriæ gentem absque prælio & aliqua mentis perturbatione servo suo *Edgaro* pro velle suo cum tremore subdidit & amore. Fama vero & nomen ejus clarissimum terris universis ita amplissime dilatatur, ut extranei gloriam ejus videre & doctrinam oris ejus audire à longinquis partibus veniebant. In hoc tamen peccabat, quod paganos in hac patria sub eo degentes nimis firmavit, & extraneos huc adductos plus æquo diligens valide roboravit. Hic autem *Edgarus* rex ex prima regina sua *Elfleda*, cognomento *Candida*, genuit primogenitum suum *Edwardum*, postea regem & martirem, quem sanctus *Dunstanus* Christi sacramentis regeneravit.

Mortua vero postea dicta regina, & ecclesiasticæ sepulturæ tradita, nunciatum est regi *Edgaro* de nimia pulcritudine *Alfrida* filia *Orgar* ducis *Devoniae*; cujus amore propter famam pulcritudinis illius sibi divulgatæ statim detentus, quendam secretarium suum *Estanglorum* ducem nomine *Ethelwolf* ad se celeriter evocavit, persuadens ei ut ad nobilem Ducem *Orgar* protinus iret, & videret si filia sua *Alfrida* tam formosa & gratiosa existeret, sicut de ea populus prædicabat; & dixit, Quod si omnia de ea sibi relata essent vera, ipsam duceret in uxorem. *Ethelwolfus* autem ad jussu regis iter arripens, ad domum *Orgar* in comitatu *Devonia* cito venit. Qui cum filiam suam *Alfridam* ibi inventam nimia pulcritudine decoratam perpendisset, dolose cogitavit, quod ipsemet eam à patre in suam propriam peteret uxorem; super quo ante recessum suum voluntatem ipsius *Orgar* pro loco & tempore inquisivit. Quod cum *Orgar* senex tunc temporis & debilis audisset, & *Ethelwolfum* militem pulcherimum & in exercitio armorum commendatum scivisset, cogitavit quod filiam suam unicam hæredem & terras sibi debitas manuteneret, & viriliter in omnibus sustineret, petitioni suæ continuo annuebat; sub conditione tamen, quod dominus rex isti matrimonio consentiret. Istis peractis, rediit *Ethelwolfus*, & nunciavit domino regi, quod puella facie erat pulcherima, corpore tamen deformis & maculata; tunc rex dedignatus dixit, quod de ejus consortio non curavit. Persuasit igitur regi *Ethelwolfus* prædictam puellam in paternam hæreditatem fore successuram, & quod ipse non erat in feodis & dominiis sufficienter ditatus, rogavit eum cum instantia, ut permitteret puellam illam sibi conjugaliter copulari, & tunc sic sibi honores accrescerent & potentia afflueret; cui rex vota sua gratiose concessit. *Ethelwolfus* tunc domino regi gratias agens, iter quam citius potuit versus puellam arripuit; ad quam perveniens eam continuo desponsavit, & secum per tempora non modica moram traxit, de quo infra breve domina filium concepit, quem postea cum tempus pariendi instaret, cum gaudio peperit & salute. *Ethelwolfus* tunc ad regem pergens ipsum, ut filium suum sibi natum de sacro fonte levaret cum instantia requisivit; cujus precibus rex benigne annuens, puerum de baptismo levavit; & nomine proprio nominavit. Quo peracto, *Ethelwolfus* multum gaudebat, quia securum sibi & tutum videbatur, quod rex juvenis

lubricus & lascivus, quem adhuc pro uxore sua semper timebat, cum illa cognationem contraxerat spiritualement.

Postea vero contigit, quod *Ethelwolfus* detexit uxori suæ qualiter dolose dominum regem circumduxerat, qui eam suis amplexibus voluit copulasse. At illa factum dolosum concipiens, nunquam postmodum in vita sua dominum suum dilexit, sicut in antea consuevit. Post hæc publice divulgatum est per curiam regis, qualiter *Ethelwolfus* per uxorem suam ad magnos honores & divitias erat assumptus, sed multo magis de excellenti uxoris suæ pulcritudine rumor undique insurrexit, quia nulla ei incandore faciei & membrorum elegancia assimilabatur; unde rex ejus formositatem audiens incessanter commendari, penes se intrinsece cogitavit, quod ad comitatum *Devonia* se transferret causa venandi, & nullatenus inde rediret, quousque illam *Alfridam* visitasset, & ejus pulcritudinem plenius inspexisset. Cumque ibi advenisset, in quodam manerio ubi domina morabatur, prope silvam quam cum suis canibus venabatur, hospicium suum cum dicto *Ethelwolfo* & illa fecit præparari. Cumque rex de venatione ibi venisset, & tempus cœnandi appropinquasset, sole adhuc clarescente, ecce statim *Alfridam* & filiolum suum sibi petiit præsentari. *Ethelwolfus* vero eos coram rege statim venire fecit, sed si indignationem ejus se credidisset evasisse uxorem sibi nullatenus indicasset. Domina vero in conspectu regis adveniens, ipsum reverenter ut decuit salutavit. Quam rex inter brachia sua amplectens, ipsam cum omni hilaritate osculatus est, & eam in cœna juxta latus suum dextrum collocavit. Cumque post cœnam tempus cubandi instaret, rex licentia de domina accepta, ad cubiculum suum se divertebat, ubi pulcritudinem ejus ad memoriam in tantum reducens, quod nisi suas voluptates in eam consummaret, vitam ejus amore sollicitatus amitteret, & mortem pati citius oporteret. Mane autem facta, rex cum suis ad silvam properans, de venatione sua capta habundanter dominæ destinavit, & dum in illis partibus remansit, eam mutuis colloquiis & solaciis innumeris curialiter visitavit. Tandem rex ad alias partes se divertens, ymaginatus est per quam viam melius posset *Ethelwolfum* circumducere, & ipsum ab uxore sua defraudare, sicut ipse per ipsum circumductus fuerat & fraudatus; quia dolus & fraus neminem debent patrocinari. Unde statim post octo dies rex parliamentum suum apud *Sarisburyam* convocavit, ubi cunctis regni proceribus congregatis, de custodia terræ *Northumbria* qualiter contra ingressum *Danorum* melius posset custodiri, tractaverunt, inter quos *Ethelwolfus* ad custodiam *Eboraci* & patriæ adjacentis in illo erat consilio deputatus; Qui versus custodiam illam se disponens, & per diætas suas incedens, in foresta de *Wetereville* quidam ignoti armati (ut quidam tradunt per regem missi) ipsum hostiliter invadentes, sine pietate & misericordia occiderunt. Quod cum in curia regis divulgatum fuisset, dominus rex *Alfridam* ad se *Londoniis* adductam cum ingenti gaudio desponsavit. Quo die uterque eorum coronam auream gemmis preciosis contextam capite gestabat. In crastino vero desponsationis eorundem, sanctus *Dunstanus* cameram regis ingressus, quæsit à rege, quam illa esset

quæ secum in lecto jacebat, responsum est sibi quod regina. Statim Archiepiscopus *Dunstanus* regem increpando dixit, Quod esset contra Deum & institutionem ecclesiæ in adulterinis amplexibus illam tanquam uxorem retinere, cujus filium de sacro fonte levaverat, cognationem spirituales contrahendo. Qua de causa beatus *Dunstanus* nunquam postea dilectus fuerat à regina. Beatus tamen *Dunstanus* regem frequenter monuit, quod ipsam dimitteret, & se ab ejus consortio penitus abstinere; sed propter ferventem amorem quem rex erga eam habuit, & inextinguibilem libidinem quam cum ea exercuit, monitio sua in nullo potuit operari.

De ista vero *Alfrida* genuit rex *Edgarus Edmundum* qui in pueritia sua obiit, & *Ethelredum* postea regem; qui, dum à beato *Dunstano* baptizaretur, in sacro fonte minxit; unde & beatus *Dunstanus* exterminium *Anglorum* tempore ejus futurum prædixit. Insuper iste rex *Edgarus* de sancta *Wolfrida* genuit sanctam *Editam* virginem. Hanc autem *Wolfridam*, ut *Willielmus Malmesbury* in Cronica sua testatur, non vere sanctimoniam, sicut opinio vulgaris delirat, sed timore regis *Edgari* eam illicite concupiscentis proprio arbitrio esse velatam, regioque cubili sic subactam constat: unde rex quod feminam illam attigisset, quæ sub velamine sanctimonialis fuerat, à beato *Dunstano* redargutus, septennem egit penitentiam; illa quoque partu explicito, voluptati renuncians, religiose postea toto tempore suo vixit, & apud *Wiltoniam* Sancta, ut asseritur, celebratur. De filia quoque ejus *Edita* creditur, quod & illa apud *Wiltoniam* sanctimonialis effecta, cultioribus aliquando vestibus quam sua professio exposceret aliquociens ornabatur, ob quod à sancto *Ethelwoldo*, ut fertur increpata respondit, se quidem inepte non fecisse. Infallibile, inquit, Dei judicium solo operitur conscientia, puto igitur, quod ita sancta mens & incorrupta poterit latere sub istis vestibus deauratis, sicut sub pellibus discissis. Hanc *Editam* aliquociens dum sanctus *Dunstanus* quandam ecclesiam consecraret, viderat pollicem dextrum frequenter protendere, & signum crucis fronti inprimere; ex quo delectatus *Dunstanus*, ait, Nunquam putrescat hic digitus; Continuoque intra missarum sollempnia in lacrimas prorupit *Dunstanus*; Et inquisitus à diacono cur fleret, respondit, Cito hæc florida rosa marcescet; Quod & ita contigit, & corpore postmodum de terra levato, repertum est totum in pulverem resolutum præter præfatum digitum & alvum cum secreto inferiori. Hujus rei causam sancto *Dunstano* super hoc meditantem ipsa per visum exposuit, dicens, Ne mireris quod incorrupta sim in inferioribus corporis mei partibus, cum crapulæ & libidinis semper fuerim immunis.

Rex *Edgarus* anno regni sui xj. insulam de *Thenet*, quia incolæ illius jura regalia spreverant, non ut hostis insaniens, sed ut rex mala malo puniens jussit prædari. Hoc anno *Ethelwoldus Wintoniensis*, & *Oswaldus Wigornensis* episcopi jussu regis *Edgari*, clericis de quibusdam majoribus ecclesiis expulsis, monachos instituerunt aut de eisdem clericis & aliis monachos in eisdem fecerunt. Anno regis *Edgari* xij. *Asketillo Eboracensi* archiepiscopo defuncto, sanctus *Oswaldus*

Wigornensis episcopus archiepiscopatum *Eboracensem* suscepit, simul cum *Wigornensi* episcopatu illum regens. Hic *Oswaldus* juxta cathedralem sancti *Petri Wigornia* ecclesiam, aliam beatæ *Maria* construxit, ubi cum monachis familiariter conversabatur; plebem per hoc in sui favorem plurimum alliciens; unde & clerici de proxima ecclesia hoc videntes, maluerunt monachari quam ludibrio sic relinqui. Sed & postquam in *Eboracensi* sede intronizatus extitit, literatos homines in patriam advocavit, ne patriam illo bono fraudaret sine quo cætera pene inania inibi videntur. De quibus literatis fuit unus *Abbo Floriacensis* monachus, qui præter multam scientiæ frugem quam *Anglia* invexit, vitam sancti *Edmundi* regis & martyris, sancto *Dunstano* rogante, descripsit. Is *Abbo* postmodum domi reversus & abbas constitutus, cum apud quandam cœnobii sui cellulam in *Vasconia* quæ *Ad regulam* dicitur, religionis vigorem vellet exercere, *Vasconica* crudelitate illud non ferente eliso gutture decessit.

Iste rex *Edgarus* tempore suo plusquam xl. monasteria monachorum & monialium construxit & reparavit. Inter quæ consilio & monitione sancti *Ethelwoldi Wintoniensis* episcopi, abbatias *Glastonia* & *Abendonia* composuit, & abbatiam de *Burgh* prope *Stamfordiam* stabilivit, ac abbatiam de *Thorneve* in mediis paludibus, loco tamen amœnissimo, fixit, & monasteria *Wiltonia* & *Wintonia* rebus & possessionibus ditavit, & de abbatia vero *Eliensi*, ubi primo à principio foundationis illius sanctimoniales per C. iij. & xix. annos vixerant, & postmodum ipsis per *Inguar* & *Hubbe* interfectores sancti *Edmundi* regis, occisis et deletis, seculares clericos qui post eas per C. annos locum illum occupaverant, pro sua inhonesta conversatione de consilio beati *Dunstani* archiepiscopi & dicti *Ethelwoldi* ac magnatum regni, expulit & fugavit, monachosque eorum loco statuens introduxit, ubi quidam *Brithnotus* primus abbas extitit ordinatus. Tempore istius regis *Edgari*, *Ailwinus* consul regis consilio, dicti *Ethelwoldi* episcopi, & auxilio sancti *Oswaldi Eboracensis* archiepiscopi, abbatiam *Rameseie* in insula pulcherima intra easdem paludes fixit. Est autem palus illa, de qua loquimur, latissima & visu decora, multis fluviis decurrentibus irrigata, multis lacubus magnis & parvis ditata, multis etiam silvis & insulis florida & amœna, infra quam abbatia de *Ely*, *Chateris*, *Thorneve* & *Crouland* situantur; sed juxta eam abbatia de *Burgh* & *Spaldyng*, ecclesiæ sancti *Ivonis* super *Uscam* fluvium *Huntingdon*, & ecclesiæ sancti *Egidii* super *Grentam* fluvium *Cantebrigia* statuuntur.

In illo etiam tempore dictus venerabilis vir *Ethelwoldus Wintoniensis* episcopus monasteriorum constructor à rege *Edgardo* impetravit, ut sanctorum corpora quæ in destructis locis jacebant in negligentia, transferre sibi liceret in ea quæ construxerat monasteria; inter quæ corpus beati *Botulphi* fratris sanctæ *Pegie* fecit à monasterio *Ikanho*, quod idem sanctus *Botulphus* dudum in via sua construxerat, & postmodum per interfectores sancti *Edmundi* regis destructum fuerat, transferri, & super hoc regiæ excellentiæ intimavit. Rex devotius intendens in meritis

meritis beati *Botulfi* tripharie corpus suum sen-
sit dividendum. Caput namque annuit *Eliensi*
cœnobio; medietatemque reliquit *Thornensi*
ecclesiæ, & quod residuum fuit sibi suæque cu-
riæ regaliū reliquiarum recepit scrinio; Quæ
postea collatæ sunt sancti *Petri* oratorio à bonæ me-
moriæ rege *Edwardo*. Rex iste *Edgarus* anno
regni sui xij. idus Maii die Pentecostes à beato
Dunstano Cantuariensi, & sancto *Oswaldo Eboracensi*
archiepiscopis cæterisque præsulibus in urbe
Achamanni, id est *Badonis* sive *Bathoniæ* inungi-
tur rex & consecratur; Ac cito post cum ingenti
navium classe circumnavigata septentrionali *Britan-*
nia, ad urbem *Legionum* quæ est *Legecestria*, cum
exercitu suo appulit & pervenit. Cui *Kynadius* rex
Scottorum, *Malcolmus* rex *Cumbrorum*, & *Mac-*
kus rex plurimarum insularum, ac alii quinque sub-
reguli, scilicet *Dunewaldus*, *Siferth*, *Huwall*, *Ju-*
cob, & *Inchel* ibi nobiliter occurrerunt: Qui omnes
debita fidelitate facta, ejus ditioni et dominio sunt
subiecti, promittentes terra et mari fideliter secum
fore; Cum quibus die quadam ascendit scapham,
clavem gubernaculi per flumen de *Uise* ibidem de-
currentis manu regens, cæterisque regibus ad remos
locatis, reliqua quoque procerum turba simili navi-
gio comitante, ad ecclesiam beati *Johannis Baptiste*
orationis gratia pervenit. Qui dum pari pompa re-
minigando ad suum palatium revenisset, fertur suis
dixisse optimatibus, Tunc demum quemquam
successorum gloriari posse se regem *Anglorum*
fore, si tali pompa tot regibus sibi obsequentibus
potiretur.

Idem quoque *Edgarus* rex quatuor mille naves
congregaverat, ex quibus omni anno post festum pas-
chale mille naves ad quamlibet *Angliæ* partem sta-
tuit, sicque in æstate insulam circumnavigavit, hieme
vero judicia in provincia exercuit. Ita quod tem-
pore suo nullus eo rectior fuit, nulli parcens diviti
nec pauperi quin juxta exigentiam transgressionis
juste eum judicaret. Et ideo tempore suo latrones
nulli fuerunt, nec aliquis qui guerram vel turbatio-
nem in regno movere audebat. Et hæc omnia ad
sui exercitium, et hostium terrorem fecit. Ille ta-
men *Dacorum* petitioni nimis inconsulte favebat,
nam vix fuit in *Angliæ* viculus in quo *Daci* cum
Anglis non habitarent; demum hoc bono animo
tolleratum summæ calamitati peperit eventum. Nam
Daci à natura potatores fortissimi, hoc unum præ-
dicabile perpetuum reliquerunt *Anglis*, ut jam
Anglorum probitas toti præjudicet mundo in calici-
bus epotandis. Quamobrem rex clavos in ciphis fe-
cit infigi, ut per emensos ciphorum terminos bibe-
reat ad mensuram.

Edgarus pacificus, rex magnificus, *Salomon* se-
cundus, non minus memorabilis *Anglis*, quam *Ci-*
rus Persis, *Romulus Romanis*, *Alexander Macedo-*
nibus, *Artaxes Parthis*, *Karolus Francis*, *Ar-*
thurus Britonibus; Cujus tempore exercitus adve-
narum in *Angliam* nunquam venit, Cujus dominio
reges et principes *Angliæ* sunt subiecti, Cujus po-
tentia *Scoti*, et alii reges ut præscribitur, colla de-
dere, Cum xvj. annis et ij. mensibus per se solomo-
do sine tempore quo cum fratre suo partem regni
gubernavit, feliciter regnasset, et leges incolis suis,
de quibus inferius habetur, statuisset, anno vitæ
suæ xxxvij. idus Julii obiit, et apud *Glastoniam* se-
pelitur. Cujus corpus ab *Ailwardo* Abbate, cum

sanguine rubio postea pluribus annis transactis in-
ventum est integrum: Quod cum in locellum levare
pararet, et illud præ magnitudine difficilem minare-
tur ingressum, Abbas per audaciam regales exuvias
ferro temerarie abscidit, unde sanguis undatim con-
tinuo emanavit. Tradunt *Historiæ Britannicæ*, et
vita sancti *Eltuci*, quod dum rex *Edgarus* regio-
nem *Glamorganensem* propter eorum inobedienti-
am devastaret, nola sancti *Eltuci* ablata fuit, et in
collo cujusdam equi suspensa. Qua de causa regi
Edgaro in nocte quiescenti apparuit quidam pe-
ctus regis lancia percutiens, unde post sompnum
jussit rex ut rapta restituerentur; veruntamen post
ix. dies obiit rex. Post cujus obitum status regni
turbatur: Nam *Alferus* princeps *Merciorum* cæte-
rique plures ejectis monachis de magnis monasteriis,
quos rex *Edgarus* nuper instituerat, clericos cum ux-
oribus reduxerunt. Sed Comes *Estanglorum* cum
auxilio beati *Dunstani* viriliter resistebat; congre-
gato super hoc negotio celebri Concilio apud *Win-*
toniam, ymago Crucifixi voce humana in veteri mo-
nasterio *Wintoniæ*, coram omnibus viam *Dunstani*
asseruit esse veram, sic dicens. *Abstine hoc ut fiat;*
abstine hoc ut fiat. Judicastis bene, Mutaretis non
bene. In cujus rei memoriam in capite refectorii
ejusdem monasterii supra caput Crucifixi, metrice
sic scribitur:

Humano more Crux præsens edidit ore
Celitus affata quæ perspicis hinc subarata.

In laudem vero regis *Edgari*, qui tot ecclesias Deo
fundaverat, et tot perhennia brevi tempore statue-
rat, versus subscriptos scribere non omitto.

Auctor opum, vindex scelerum, largitor honorum,
Sceptryger Edgarus regna superna petit.
Hic alter Salomon, legum pater, orbita pacis;
Quod caruit bellis claruit inde magis.

Templa Deo, templis monachos, monachis dedit
Nequitia lapsus, justitiæque locum. (agros,
Novit enim regno verum perquirere falso,
Immensum modico, perpetuumque brevi.

Fames valida *Angliam* invasit. Celebratæ sunt
in *Angliæ* tres Synodi. Prima apud *Kerling*, secun-
da apud *Calne*, ubi omnes proceres excepto *Dun-*
stano de solario corruerunt. Tercia fuit apud *Am-*
bresbyry.

Modo sequuntur Leges Regis *Edgari*.

C A P. I.

De debitis ecclesiæ reddendis.

II.

De ecclesiis ubi est cæmeterium.

III.

De termino decimandi.

IV.

De nolente decimas dare.

V.

De non solventibus denarios sancti Petri.

VI.

De solempnitatibus & jejniis observandis.

VII.

Ne quis regem requirat nisi rectum ei negetur, &
de forisfactura.

VIII.

De iudicibus injuste judicantibus.

IX. Si

IX.

Si quis alium superdicere præsumpserit.

X.

De hundredo & burghmoto, & scyremoto.

XI.

De plegio & plegiato.

XII.

De incredibili & ei parcenti.

XIII.

De moneta & mensura & pondere.

HOc est institutum quod *Edgarus* rex consilio sapientum suorum instituit Deo ad gloriam, & sibi ad regiam dignitatem, & genti suæ ad commodum.

CAP. I. Sax. 1.

Primum est ut ecclesiæ Dei recti sui dignæ sint, & reddatur omnis decimatio ad matrem ecclesiam cui parochia adjacet, de terra thaynorum & villanorum, sicut aratrum peragrabit.

II. Sax. 2.

Si quis thaynorum sit, qui in feodo suo ecclesiam habeat ubi cœmiterium sit, det ei terciam partem decimæ suæ. Si non sit ibi atrium, det ex suis novem partibus presbytero quod vult. Et etiam omne *ciricsceattum* ad matrem ecclesiam de omni libera domo.

III. Sax. 3.

Et omnis decimatio juventutis reddita sit ad Pentecosten, & terræ frugum ad æquinoctium, & omne *Ciricsceattum* ad festum sancti *Martini*, per plenam forisfacturam, quam judicialis liber dicit.

IV. Sax. 3.

Si quis decimam dare sicut diximus noluerit, adeat præpositus regis & episcopi sacerdos illius ecclesiæ, & reddant ecclesiæ cui pertinebit decimam suam, & nonam partem dimittant ei qui decimam suam derinuit. Et octo partes in duo dividantur, dimidium domino, dimidium episcopo, sit homo regis sit homo thayni.

V. Sax. 4.

Et omnis *heozdpeni* reddat ad festum sancti *Petri*, & qui non persolverit ad terminum illum, deferat eum *Roma* & etiam xxx. d. & afferat inde significationem quod tantum ibi reddidit, & cum redierit domi, emendet Cxx. s. Et si iterum reddere nolit, deferat eum *Roma*, & emendationem eandem, & cum redierit emendet CC. s. regi. Ad terciam vicem si adhuc non reddiderit, perdat totum quod habebit.

VI. Sax. 5.

Et sollempne diei dominicæ conservetur ab hora nona sabbati usque ad lucidum diei lunæ, super forisfactura quam liber Judiciorum dicit & docet. Et omnis alia festivitas sicut à sacerdote nunciabitur, & omne indictum jejunium cum omni devotione servetur.

VII. Sax. 1.

Hæc est institutio secularis quam volo per omnia teneri. Volo ut omnis homo sit dignus juris publici, pauper & dives quicumque sit; & eis justa judicia judicentur; & sit in emendationibus remissio venialis apud Deum & apud seculum tolerabilis. Et nemo requirat regem pro aliqua causa nisi domi negetur ei omne dignum recti, vel rectum impetrare non possit. Si rectum grave nimis est, postea quærat inde veniam apud regem. Et de nulla emen-

dabili re forisfaciat homo plusquam veram suam.

VIII. Sax. 3.

Et judex qui injustum judicium judicabit alicui, det regi Cxx. s. nisi jurare audeat quod rectius judicare nescivit. Et *admanniat* scyræ præsul emendam illam ad manum regis.

IX. Sax. 4.

Et qui aliquem injuste superdicere præsumat, unde vita vel commodo pejor sit, linguæ suæ reus erit, si accusatus se de hoc non idoneaverit, & nisi accusationem falsaverit, redimat se vera sua.

X. Sax. 5.

Et requiratur hundredum sicut antea fuit institutum, ut habeatur in anno burgmotus ter, & scyremotus bis. Et interfit præsul comitatus & *Aldremannus*, & utrique doceant Dei rectum & seculi.

XI. Sax. 6.

Et omnis homo inveniat sibi plegium, & idem custodiat & ducat eum ad omne rectum. Et si quis injuriam faciat & aufugiat, portet plegius quod ille portare debuerat. Si latro plegiatus aufugiat, & plegius infra xij. menses possit eum habere iterum, reddat eum ad rectum, & rehabeat quicquid ante propter hoc dederat.

XII. Sax. 7.

Et qui fuerit accusationibus infamatus, & populo incredibilis, & hoc placitum declaraverit, videatur de ipso placito, qui mittatur ad eum, & inveniat etiam sibi tunc fidejussores si possit, si non possit exuperetur quibus modis poterit, sit vivus sit mortuus, & capiatur omne quod habebit, & reddatur repententi capitale suum semel, & reliquum habeat dominus dimidium, & hundredus dimidium. Et si aliquis vel cognatus, vel extraneus illuc ire negaverit, emendet regi Cxx. s. Et quærat fur quicquid quærat. Qui vero de morte Domini sui cogitaverit, nunquam sibi vitam perquirat.

XIII. Sax. 8.

Et sit una moneta per totum regis imperium, & nemo sonet eam; Et mensura sit sicut apud *Wincestriam* habetur. Et erit pondus lanæ pro dimidia libra, & nemo carius vendat eam.

E*dwardus* juvenis senior filius regis *Edgari*, post mortem patris sui à sancto *Dunstano* archipræsule, & quibusdam principibus ad regni gubernacula eligitur capienda. Sed dum consecrationis ejus tempore nonnulli patriæ optimates resistere voluissent, sanctus *Dunstanus* vexillum sanctæ crucis, quod ex consuetudine præ se ferebatur, arreptum in medio statuit, eumque cum sancto *Oswaldo Eboracensi* archiepiscopo, et reliquis religionis episcopis, in regem consecravat. Cujus regni principio cometa apparens signum maximæ famis, quæ anno sequenti secuta est, incolis ostendebat. *Edwardus* vero in regni solio sublimatus, mox pristinae probitati, hæc suarum incrementa virtutum accumulavit, juvenum videlicet et minus sapientum consilia postponere, *Dunstani* archipræsulis monitis mentem salubriter intendere, et secundum consilium ejus et aliorum religiosorum et spectabilium virorum sua facta, et judicia in omnibus exercere, unde quendam cotidie consuetudinis ritum agebat, inopes videlicet alere, pauperes recreare, nudis vestimenta largiri, pro magno utique lucro ea computans, quæ in tali opere consumpsisset. Sed totius bonitatis inimicus diabolus, ejus felicibus actibus invidens,

dens, et omnia totius regni gaudia disturbare cupiens, novercam suam *Alfridam* in odium ipsius concitavit; Cujus presumptuosa calliditas quam sit execrabilis, ex eventu rei satis animadverti potest; Nam invidiæ zelo succensa cogitare cepit qualiter virum Dei à regni solio extirparet, ut filius ejus *Ethelredus* liberius in regno substitueretur. Talia itaque ea diu in animo pertractante, quibusdam principibus consiliariis suis secreta cordis sui apperrens, consilium super hoc cum illis habuit, orans et obtestans, ut una ei assensum præberent, et quo ordine id fieri posset excogitarent. Cui protinus in necem illius omnes consenserunt, et ut hoc quamtocius perficerent fraudulenta machinatione meditabantur. Quid plura? confirmato ut supradiximus in regno, cum jam tribus tantum annis, et viij. mensibus sceptro hæreditario potiretur, forte die quadam cum canibus et equitibus venandi gratia ad silvam accessit, quæ juxta villam quæ dicitur *Marham* admodum grandis tunc habebatur; ubi cum aliquandiu incepto negotio insisteret, reminiscens fratris sui *Ethelredi* ad videndum illum ire disposuit, quia illum puro et fraterno corde diligebat. Erat autem juxta eandem silvam domus novercæ suæ, in qua prædictus puer frater suus nutriebatur, in loco qui ab incolis *Cozph* nuncupatur, à villa memorata tribus milibus distans, ubi nunc castrum satis celebre constructum est. Ad quam dum assumpto paucis secum comitatu proficisceretur, ecce subito in medio viæ spacio hominibus illius ludentium more huc illucque vagantibus et dispersis, ipse absque ullo comite remansit. At ille ut erat solus ad domum illam, quia eam eminens aspiciebat, tanquam agnus mansuetissimus tendit, neminem verens aut pertimescens, qui nec in minimis quidem recognoscebat se aliquem offendisse. Cui dum appropinquaret, nunciatum est impiissimæ reginæ novercæ suæ à ministris suis illuc regem *Edwardum* advenire. Illa autem plena iniqua cogitatione et dolo, ad explenda nequitiae suæ desideria se tempus idoneum adipisci gaudens, obvia mox cum satellitibus iniquitatis, tanquam de adventu ejus congratulans processit, blande eum et amabiliter salutat, ad hospitium invitans. Qui renuit, sed fratrem suum se videre, et alloqui velle denunciat. Mox illa quasi ad alia se transformans, jubet absque dilatione sibi potum propinare, ut dum ille potum incaute gustaret, oportunius quod cogitaverat expleret. Interim unus qui et animo audacior, et scelere inmanior erat, ficta dilectione, *Juda* traditoris Domini factum imitans, pacis ei libavit osculum, ut videlicet omnem suspicionem auferens, amoremque intimum ei demonstrans eum facilius suffocaret: Quod et factum est. Nam postquam poculum à pincerna suscipiens summo tenuis ore attigit, is qui osculum sibi intulerat ex adverso insiliens, cultello ejus viscera mox transfixit. Qui gravi vulnere inflictus, cum paululum inde versus homines suos divertisset, de equo cui infederat subito in terram exanimis ruit. Actum est autem hoc anno Domini nongentesimo octogesimo primo; quodque dictum nephas est, quadragesimali tempore, scilicet xv. kal. Aprilis.

Cumque prædicta regina *Alfrida* de equo illum cecidisse audivisset, nequitiae suæ nondum rabie exfaturata, rapi corpus ejus quamtocius jubet, & in domicilium quoddam quod juxta erat proci, ne palam fieret quod fecerat. Cujus imperio mini-

stri parentes nephandissimi, illico accurrunt, prædictum sacrum corpus more beluino per pedes abstrahunt, & in domicilium contemptibiliter ut jusserrat projectum vilibus stramentis cooperiunt. Erat autem in eadem domuncula mulier quædam à nativitate cæca quam memorata regina in elemosina sua pascere solebat: Quæ dum sequenti nocte ibi cum sacro corpore sola pernoctasset, ecce intempesta nocte gloria Domini in eadem domo apparens inmensò eam replevit splendore, unde prædicta paupercula non modico percussa terrore, cum omnipotentis Dei misericordiam attentius deprecaretur, superna largiente gratia lumen diu desideratum meritis viri Dei recipere meruit. Quo in loco etiam postea à fidelibus in testimonium miraculi, ob ejus memoriam ecclesia est constructa, quæ usque ad nostra tempora perduravit. Interea diluculo tenebras rumpente, dum per mulierculam illam regina quod factum fuerat comperisset, & eam quam à nativitate lumine privatam noverat jam illuminatam vidisset, angustiat, vultu & mente in diversa mutatur, metuens opus suum execrabile sic posse propagari, si non viri Dei corpus attentius tolleretur. Imperat itaque celeriter satellitibus clanculo illud efferri, & in locis abditis & palustribus ubi minus putaretur humo tegi, ne ab aliquo posset amplius inveniri. Quibus jussa sine mora complentibus, edictum quo nihil inclementius proposuit, ne quis de interitu ejus gerneret aut loqueretur, & sic memoriam ejus omnino delere existimabat. Hiis ita peractis, ad quandam sui juris mansionem à prædicto loco x. miliaris distantem quæ *Were* vocatur, continuo secessit, ut super hoc quod fecerat de ea suspicionem nemo haberet. Interea tantus dolor *Ethelredum* de tam crudeli fratris sui morte invasit, ut consolationem à nemine recipere, neque luctu neque lacrimis temperare potuisset, unde mater ejus in furorem accensa, candelis cereis, quia aliud ad manus non habebat, eum atrociter verberavit, ut ita per multa verbera tandem ejus comperceret ululatum. Hinc ut fertur postea toto tempore vitæ suæ candelas ita exosas habuit, ut vix eas aliquando coram se lucere permetteret. Quidam tamen in Croniciis suis ferunt, quod in pueritia sua matrem suam, cum cereis de cera factis *Edwardum* fratrem suum frequenter viderat verberasse, & idcirco coram se nunquam ceram ardere permisit: sed hujusmodi luminaria semper odio habuit.

Post hæc transacto anno cum jam supernæ pietati *Edwardum* martirem suum mundo innotescere quantique meriti apud se fuerit declarare complacuisse, corpus ejus venerabile quibusdam fidelibus devotè quærentibus revelare dignatus est, atque cœlesti indicio demonstrare; Nam circa locum ipsum ubi occultatum fuerat corpus, columpna ad instar ignis desuper emissa apparuit, quæ lucis suæ radiis locum undique frequenter irradiare visa est. Quod quidam viri devoti de vicina villa *Marham*, non longe à mari austrino sita comperientes, congregati in unum de memorato loco illud sustulerunt, ac in villam suam ad ecclesiam sanctæ Dei genitricis *Mariae* deportantes, ad orientalem ejus plagam officiosissime die Iduum mensis Februarii sacrum corpus sepelierunt; ubi lignea ecclesia, quæ postea à viris religiosi fabricata est, usque hodie demonstratur. Fons etiam in loco ubi prius jacuerat, dulces & perspicuas aquas ex eo tempore usque hodie cernitur

cernitur emanare, unde *fons sancti Edwardi* dicitur, ubi infirmis multa cotidie ad laudem Dei beneficia præstantur. Interea fama vulgante per universam *Anglorum* patriam, fraus & impietas reginæ manifestatur, regis innocentis præconium extollitur, virtutum undique & meritorum ejus insignia prædicantur. Audiens itaque quidam Comes magnificus *Alferus* nomine, sanctum corpus tam præclaro indicio inventum, immenso perfusus gaudio, dominoque suo tanquam adhuc vivo fidele obsequium præbere desiderans, in digniorem locum illud transferre decrevit. Ad quod opus digne peragendum Episcopus & Abbates cum optimatibus regni, quos habere potuit, invitavit, & ut in hoc sibi negotio consensiant, & subveniant monet in Domino & precatur; Nuncium quoque ad Abbatissam *Wolfridam* in monasterio *Wintoniensi* dirigit, & ut ad peragendas tanti viri exequias cum sibi commissis virginibus conveniat, denunciat.

Erat autem in eodem monasterio quædam venerabilis virgo soror ipsius sancti *Edwardi*, magna vitæ & morum honestate pollens, *Edita* nuncupata, quæ supradicti regis *Edgari*, & ejusdem *Wolfrida* nondum Deo consecratæ, filia erat. Quibus mox cum summa diligentia, & veneratione convenientibus, episcopis quoque cum Abbatibus ut diximus congregatis, prædictus *Alferus* ex *Dorsata* non modicam virorum ac mulierum multitudinem coadunavit, & usque *Warham* ubi corpus viri Dei per triennium sepultum jacuerat, pervenit. Quod protinus in conspectu totius populi detectum, & à terra extractum, ita illæsum ab omni corruptione inventum est, ac si eodem die tumulatum fuisset. Videntes autem episcopi hoc cæterique ordinis viri, in hymnis & laudibus omnipotentis Dei misericordiam glorificaverunt, qui martyris sui innocentiam tali dignatus est indicio demonstrare. Tunc à venerabilium virorum manibus susceptum, & feretro impositum, cum magno cleri & plebis tripudio, ad *Septoniam*, id est *Schaffesbury* deducitur, quæ temporibus *Britonum Paladur* vocabatur, & à *Cassibelianno* rege ædificata magnæ sinositatis erat civitas, ubi cœnobium in honore sanctæ Dei genitricis *Mariæ* dedicatum admodum celebre habebatur, quod à magnifico rege *Aluredo* ipsius sancti viri attavo decentissime constructum fuerat, eo quod idem rex filiam suam, *Haylenam* nomine, sponso cœlesti desponsare cupiens, in eadem ecclesia monasticis disciplinis tradiderat mancipatam, pro cuius amore plurimis frequenter & largis muneribus illam nobilitavit, nam inter reliqua donorum suorum insignia, centum hidas terræ ita quietas & liberas, sicut ipse eas & melius tenuerat, imperpetuum possidendas eidem donavit, quas usque hodie virginibus ibi Christo famulantes tenent.

Interea cum vulgus undique utriusque sexus ad tam rem insolitam ex diversis locis confluxisset, duo pauperes tanta acerbitate morbi contracti, ita ut vix per terram manibus cruribusque repere possent, inter cæteros ad sacrum corpus per viam adhuc versus dictum cœnobium deportatum advenire, pro sua incommoditate sanctum martyrem rogaturi: Qui sancti viri feretro approximantes, cum hii qui sacrum corpus ferebant super eos, pro recuperanda sospitate illud deportassent, statim sanitatem in conspectu populi receperunt. Quo viso, clamor populi in altum extollitur, & omnes in commune merita

sancti *Edwardi* regis, & martyris venerantur. Regina quoque memorata magnalia interim quæ per virum sanctum fiebant audiens, compuncta super hiis quæ fecerat, equo mox ascenso post eum ire disposuit pro commissio suo veniam rogatura, sed divina sibi gratia resistente minime concessum est. Nam dum in itinere cum suis satellitibus equitaret, ecce miro quodam & inæstimabili impedimento ita detinebatur, ut equus super quem sedebat retrorsum potius quam in ante versa vice intenderet. Quem fræno constringere volens, dum interdum hac interdum vero illac divertendo, neque minis neque verberibus proficere potuisset, animadvertit peccatis suis exigentibus sic se detineri; unde illico de equo in terram profliliens, pedes tanquam ob majorem reverentiam ire parat. Sed iterum quod dictu mirabile est, retorta, nichilominus quod concupierat consequi valebat, ut videlicet aperte clareret pro scelere quod in virum Dei operata est hæc sibi infortunia evenire. Interea perductum venerabile corpus ad memoratum cœnobium *Septonia*, & à virginibus ibi Deo servientibus digne & laudabiliter receptum, in septentrionali parte principalis aræ cum magno honore xij. kalend. Marcii tumulatur, ubi multa beneficia per eum infirmis post hæc divina clementia sunt largita.

Quadam namque matrona in remotis *Angliæ* partibus degens, cum nimia debilitate gravaretur, & cotidie pro sua incolumitate preces in conspectu Dei funderet, nocte quadam sanctus ei *Edwardus* in visu astitit, cui & talia dixisse fertur. Cum diluculo surrexeris, ad locum ubi sepulturæ traditus sum ire ne differas, quia ibi nova calciamenta infirmitati tuæ necessaria recipies. Erat enim, ut ex conjectura colligi potest, in pedibus gravius collisa, ideoque per calciamenta nova sanitas pedum designabatur. Evigilans autem mane cum sompnum quod viderat cuidam vicinæ retulisset, illa visionis incredula fantasma esse asserbat. Interea vero cum monitis Sancti prædicti matrona parere dissimularet, adest rursus ei vir sanctus in visione dicens, Quare præcepta mea respuens tanto opere salutem tuam negligis? vade ergo ad sepulcrum meum, & ibi liberaberis. Illa autem resumptis viribus dixit ad eum, Et quis es tu domine, aut ubi sepulcrum tuum inveniam? Cui ille, Ego, inquit, sum rex *Edwardus* invidiæ zelo, & injusta nuper nece peremptus, & *Septonia* in ecclesia Dei genitricis *Mariæ* sepultus. Mulier autem mane evigilans, assumptis pro itinere suo necessariis, ad prædictum cœnobium *Septonia* tendere mox incepit. Ibi tandem perveniens cum aliquamdiu Deum, & sanctum *Edwardum* humili corde exoraret, sanitati restituta est.

Pro interfectione autem istius sancti regis *Edwardi*, prædicta *Alfrida* noverca sua duo construxit monasteria feminarum, unum videlicet apud *Wetewelle*, ubi & ipsa requiescit, & aliud apud *Ambresbyry* juxta *Sarum*. Tradunt quidam in Cronicis suis quod anno istius regis *Edwardi* quarto erat sinodus apud *Calne*, de quo superius in fine regis *Edgari* tangitur, ubi omnes optimates *Anglorum* à quodam solario ceciderunt præter sanctum *Dunstanum*, qui trabe quadam restitit apprehensa, unde quibusdam eorum valde læsis, & quibusdam mortuis, signum Dei excelsi fuit, quod proditione & interfectione regis sui ab honore casuri essent, & digna contritione à diversis gentibus conterendi.

Sancto

SAncto *Edwardo* rege ut dictum est martirizato, *Ethelredus* frater suus ex prædicta *Alfrida* sub secundo matrimonio progenitus, Clito elegans & egregius, post Pascha anno domini DCCCCLXXXI. apud *Wingestone* coram *Anglorum* Ducibus in regem coronatus est, & à beato *Dunstano* archiepiscopo consecratus. Cui die consecrationis suæ beatus *Dunstanus* oraculum hoc prædixit. Quoniam, inquit, aspirasti ad regnum per mortem fratris tui, cujus sanguine *Angli* cum ignominiosa matre tua conspiraverunt, non deficiet sanguis & gladius ab eis, donec populus ignotæ linguæ superveniens eos exterminando in ultimam redigat servitutem, nec expiabitur delictum illud nisi longa vindicta. Iste rex *Ethelredus* genuit ex *Ethelgiva* *Anglicana* filia *Egberti* Comitis, sibi secundum quosdam desponsata, & secundum quosdam, ex quadam muliere alienigena concubina sua, *Edmundum* cognomento *ferreum latus*, id est *Ireneside*, *Edwinum*, *Ethelstanum*, & unam filiam nomine *Edgivam*, & ex *Emma* filia *Ricardi* Ducis *Normannie*, quam postea, ut inferius habetur, desponsaverat, genuit *Alfredum* & sanctum *Edwardum* Regem & Confessorem. Parvo quoque tempore postquam iste rex *Ethelredus* regnare cœpisset, *Alferus* Consul corpus sancti *Edwardi* Regis & martyris à *Warham* usque *Schaffesbury* nuru Dei compellente, ut supra de hoc scribitur, cum debita transtulit reverentia & honore.

Anno regis *Ethelredi* tercio venerunt vij. puppes *Dacorum*, quasi futuræ vastationis regni prænunciæ, & *Southamptoniam* prædaverunt, & insulam de *Thenet* juxta *Canciam* devastarunt, multis ibidem occisis. Provincia eciam *Legecestrensis* à piratis *Normagensibus* destruitur. Et monasterium sancti *Petri* in *Cornubia* devastatur. Circa idem tempus civitas *Lundoniensis* fere igne cremata est. Postea vero mortuo prædicto *Alfero* Consule, *Alfricus* filius suus sibi successit. Eo tempore sanctus *Ethelwoldus* *Wintoniensis* episcopus, pater monachorum & fidus *Anglorum*, visionem Domini quam semper optaverat est adeptus. Vir iste *Wintonia* natus est, qui sub sancto *Dunstano* *Glastonia* educatus est, & cucullatus, tempore regis *Edredi* factus est Abbas *Abendonensis*, tempore regis *Edgari* factus est episcopus *Wintoniensis*, ubi monasterium monialium construxit, & corpus sancti *Switbini* transtulit. Vir igitur iste ex monacho *Wintoniensis* præsul factus, propter profusa convivium quæ tunc in *Anglia* à *Danorum* adventu exhibebantur, pane & aqua utebatur. Vir iste per omnia beatæ *Mariæ*, & sancto *Cuthberto* devotus extitit, cujus sedem post obitum ejus nunquam potuit aliquis impune dormitando premere, quin tetrus ymaginibus resiliret, increpantibus, cur sedem episcopi indignus usurparet. Igitur dum semel simultas anxia inter ipsum episcopum & *Godwinum* Comitem esset exorta, nec die ad hoc statuto pacificari possent, episcopus recedendo iratus dixit, Per Dominam meam *Mariam* male sibi erit. Nec ab illa hora quievit *Godwinus* à viscerum tortura donec benedictionem ab episcopo reciperet. Tandem vir iste ad *Dunelmum* profectus est, ubi, quod magnæ videbatur audaciæ, revulso sepulcri operculo cum sancto *Cuthberto* quasi cum amico loquebatur, munus amoris deposuit & abiit. Huic *Ethelwoldo* successit sanctus *Elphegus* tunc *Bathoniensis* Abbas.

Circa hoc tempus *Otho* tercius filius *Othonis* secundi apud *Teutonicos* regnavit annis 18. Hic cognominatus est *Mirabilia mundi*, & coronabatur Romæ per *Gregorium* quintum. Et quanquam iste *Otho* & alii duo *Othones* præcessores sui, ex genere ad Imperium succedebant, postea tamen fuit institutum ut per septem officiales Imperii Imperator eligeretur. De quibus sic metricè notatur.

Magutunensis, Treverensis, Colonienfis,
Quilibet Imperii fit Cancellarius horum,
Et Palatinus dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio præpositus camera, pincerna Boemius.
Hii statuunt dominum cunctis per secula summum.

Iste *Otho* tercius uxorem habuit quæ cuidam desponsato se substituere voluit, sed dum ipse stuprum recusaret, jussus est sine audientia decollari. Qui antequam moreretur uxorem suam rogavit, ut post mortem suam Judicio ferri candentis innocentiam ejus purgaret. Affuit deinde dies in proximo quo Cæsar pupillis, & viduis judicium & justiciam afferuit se facturum. Affuit & vidua caput mariti deportans, & quærens, Qua morte dignus esset qui injuste aliquem peremisset; Respondit Cæsar, Capitis privatione. At illa, Tu es, inquit, vir ille, quod ego judicio ferri candentis mox comprobabo. Quo quidem judicio consummato, Cæsar in manus se dedit fœminæ puniendum. Instantia tamen pontificum induciæ x. dierum, deinde viij. post hæc vij. tandem vj. conceduntur, in quibus rex examinata causa, uxorem propriam concemavit, ac pro sua redemptione iiij. castra in episcopatu *Lannensi* viduæ dedit, quorum nomina ab induciis dierum concessorum adhuc vocantur x. viij. vij. vj.

Rex *Ethelredus* anno regni sui viij. propter quasdam dissensiones urbem *Roffensem* obledit, unde & affuit beatus *Dunstanus*, qui ut inde recederet ob amorem sancti *Andreae* apostoli pecuniam optulit multam regi, sed nil profuit, unde ex diutina obsidione fructus agrorum sancti *Andreae* in recedendo destruxit. Quam ob rem beatus *Dunstanus* multa ei prædixit infortunia adventura. Anno regis *Ethelredi* ix. duæ retro seculis incognitæ pestes *Anglorum* genti acciderunt, scilicet febris hominum, & lues animalium quæ *Anglice* *Schitta* dicitur, Latine vero *fluxus ventris* nuncupatur. Anno regis *Ethelredi* x. Rex *Merciorum* *Alfricus* filius dicti Consulis *Alferi*, per regem ab *Anglia* crudeliter relegatur. Eodem anno beatus *Dunstanus* *Cantuariensis* archiepiscopus, à mundi tenebris ad gloriam transit sempiternam. Sed ante decessum suum *Alfridam* reginam quæ sanctum *Edwardum* occidi fecerat, à peccatis & excessibus suis absolvit, salutarem sibi poenitentiam injungendo. Quæ postea cunctis diebus vitæ suæ in castitate vivens, vitam in domino feliciter finivit. *Osbernus* vero monachus *Cantuariensis* vitam beati *Dunstani* virtutibus, & prodigiis plenam scripsit: Inter quæ refert quod beatus *Dunstanus*, dum ad instantiam cujusdam religiosæ matronæ, stolam sacerdotalem ymaginibus Apostolorum & Martirum insigniret, audita est cithara parieti appensa modulos illius antiphonæ, *Gaudet in cælis anima Sanctorum*, &c. absque pulsu hominis insonare.

Item beatus *Dunstanus* varia mechanicæ artis industria insignitus, dum semel in cella sua juxta *Glastoniam* calicem quendam aurifico opere effigiet, affuit sathan corporali specie varia sibi immittens

mittens fantasmata voluptatum. Quod *Dunstanus* in spiritu comperiens, forcipibus suis ignitis nasum dæmonis comprehendit & tenuit, donec dæmone ululante factum hoc convicaneis innotesceret. Beatus etiam *Dunstanus* semel soporatus audivit spiritus angelicos cum suavi nota *Kyriel Kyriel* psallentes; cujus modulos armoniæ adhuc continet tropus ille apud *Anglos* famosus, *Kirie rex splendens*, qui in Sanctorum cantari majoribus solet festis. Sancto vero *Dunstano* & sancto *Ethelwoldo* ab hac luce, ut dictum est, subtractis, *Anglia* lorica suæ protectionis carens, vindictæ Dei præmeditatæ patuit desolata.

Sancto vero *Dunstano* qui xxvij. annis federat, successit *Stilgarus*, anno uno & mensibus tribus sedens. Quo defuncto, *Siricius* monachus annis quinque sedebat. Rege autem *Ethelredo* propter aliquas adhuc dissensiones episcopatum *Roffensem* crudeliter destruente, Dominus ad iram inde iterum provocatus, quod facere paraverat non tardavit. Nam *Daci* ex multis partibus venientes, & quasi nubes cœli *Angliam* ex una parte operientes, *Gipwicum* & totam pene *Estangliam* prædati sunt. Et inde progredientes *Anglorum* exercitui obviaverunt. Qui confligentes *Goda* duce eorum occiso, illam partem exercitus in exterminium redigerunt. Ex alia vero parte *Brithnodus* consul cum magnis viribus eis obvians, cum suis pugnando victus vitam gladiis terminavit.

Anno *Ethelredi* regis xiiij. *Ailwinus* consul & sanctus *Oswaldus Eboracensis* archiepiscopus fundatores ecclesiæ *Ramesey*, quam sanctus idem *Oswaldus* dum adhuc vixit vj. idus Novembris consecraverat, ab hoc seculo transierunt. Qui quidem *Oswaldus* in monasterio sanctæ *Mariæ Wigornia*, quod ipse à fundamentis construxerat, est sepultus. Post quem *Eadtilf* sedem *Eboracensem* suscepit. Eodem anno *Angli* infausto consilio *Sirici Cantuariensis* archiepiscopi, ut *Daci* à rapinis & cædibus cessarent, censum prævum eis solvere statuerunt. Quibus x. milibus librarum primo pro tributo datis, hoc malum usque in hodiernum diem in *Anglia*, & diu nisi Dei pietas subveniat, durabit. Nam regibus nostris modo ex consuetudine solvebatur quod *Danis* tunc ex terrore ineffabili solvebatur. Secundo vero solvebatur eis tributum 16. milium librarum: tercio 24. milium librarum: quarto 30. milium librarum: quinto 40. milium librarum, donec tandem pecunia deficiente iterum tenderent ad rapinas. Post hæc rege insidias *Dacis* molito, *Alfricus* consul prædictus, quem rex exulaverat & postea tamen receperat, fecit eorum exercitum de insidiis regiis præmuniri: jure autem dicitur, *Quem semel graviter laesis non facile tibi fidelem credideris*. Cum igitur regia classis cui dictus *Alfricus* & *Thoroldus* consules præerant ut *Dacos* interciperent, à *Londoniis* venisset, *Daci* omnes præmuniti evaserunt. Postea exercitus *Dacorum* major factus, puppibus regiis obviam venientes, navali cum eis prælio pugnauerunt, ubi multis *Londoniensibus* cæsis, puppes omnes armatas cum *Alfrico* consule qui inerat ceperunt ab *Anglicis* triumphose.

Post hæc *Daci* in *Humbram* navigantibus, & ex utraque parte in *Lyndesepe* & *Northumbria* prædantibus, cum *Angli* militaribus copiis aggregatis contra eos acies direxissent, *Godewinus* &

Fridegest, & alii qui duces *Anglorum* exercitus erant, ante ipsam collisionem fugam turpiter incepterunt. Exinde *Dani* urbem de *Wamburgh* infregerunt, & stragem magnam in *Northumbria* dederunt. Contra quos *Northumbrenses* occurrerunt. Sed quia duces eorum ex genere paterno *Danici* erant, ideo ipsi fugæ auctores primitus extiterunt. Ea tempestate *Ethelredus* rex oculos *Alfagari* filii dicti *Alfrici* consulis erui præcepit, unde odium & crudelitatis ejus infamia excreverunt. Hiis transactis *Swannus* rex *Dacorum* paganus auxilio & præsentia *Anlaf* regis *Norreganorum* pagani suffultus, cum lxxx. & xiiij. navibus in nativitate sanctæ *Mariæ Londonias* venit, ad vendicandum quicquid juris seu conquestus antecessores & fideles sui unquam in *Anglia* possidebant. Cui Comes *Lyndesepe*, *Cuthbertus* nomine, & incolæ *Northumbrenses* ac omnes fere magnates *Angliæ* adhærebant, nam regem *Ethelredum* minime dilexerunt, eo quod *Alfrida* mater sua pro ipso liberius in regno substituendo sanctum *Edwardum* fratrem suum dolose extinxerat, ut dictum est.

Pagani vero prædicti urbem *Londonia* insultantes & flamma demoliri parantes, civibus Christianis ab eorum insultu auxilio beatæ *Mariæ* virginis liberatis, confusione ineffabili sunt reversi. *Daci* igitur spe recuperationis civitatis illa vice frustrati, acceptis equis seniores eorum in *Estsaxia*, *Cantia*, *Suthsaxia*, & *Hamteshire* pergentes, omnia cæde & incendio repleverunt. Unde rex missis nunciis censum pro tributo & cibum eis promisit. Quod concedentes, in pace apud *Southamptoniam* hiemaverunt. Interea rex *Ethelredus* pro *Anlaf* rege prædicto misit, quem *Elphegus Wentanus* episcopus obsidibus datis regi *Ethelredo* adduxit. Qui eum honorifice recipiens, ipsum in filium à sacro fonte de manibus episcopi suscepit, & multis muneribus confortavit. *Anlaf* itaque se nunquam amplius sine pace in terram *Anglorum* venturum regi promittens, ad partes suas rediit, tenens fideliter quod promisit.

Anno regis *Ethelredi* xvij. sedes episcopalis apud *Dunolmiam* constituta est, & corpus sancti *Cuthberti* translatum est. Hæc autem sedes aliquando fuit apud *Lindisfarn*, quod est *Halieldand* in fluvio *Twede* posita, sed tandem tempore hostilitatis sub *Inguar* & *Hubba Ardolphus* tunc episcopus *Lindisfarnensis* ecclesiæ diu cum corpore sancti *Cuthberti* vagabatur, donec tempore regis *Alfridi Westsaxonum* sedes episcopales apud *Rochestriam* statuerunt. Circa idem tempus obiit *Siricius Cantuariensis* archiepiscopus, post quem *Alfricus* episcopus *Sarishiriensis* honorem pallii suscepit. Anno regis *Ethelredi* xvij. *Ricardus* primus tercius dux *Normanniæ* qui annis liij. *Normannis* præfuit, obiit. Cui successit filius suus *Ricardus* secundus qui præfuit annis xxx. Hic præ nimia bonitate sua dictus est *Ricardus bonus*. Nam in Dei servitio erat devotus, in rebus mundialibus discretus, in dandis faceris & profusus. Hic quoque ex prima uxore sua genuit tres filios, *Ricardum*, *Robertum*, *Willielmum*, & totidem filias. Ex secunda uxore genuit *Willielmum*, & *Robertum* archiepiscopum *Rothomagensis*. Huic *Ricardo* miles erat qui præ inopia coclear ducis furabatur, quod inter cætera invadiavit. Dux solus id comperiens, omnia vadia militis redimi fecit: miles autem comperiens hoc coclear

coclear sic fuisse deprehensum, adeo erubuit ut latenter fugeret. Dux tamen militem insequens fugientem, secum reduxit, & plurimum ditavit. Audiens autem quidam magister *Bernardus* famam Ducis & volens ei notus esse, occasionem ad hoc undecumque quæsit, tandem cum arcu & sagitta ad fenestram castelli ubi Dux prospiciebat accedens, tanquam vellet Ducem ferire huc atque illuc gradiebatur. Hoc dux comperiens & causam intelligens, carum deinceps ipsum *Bernardum* habuit.

Hiis temporibus *Silvester* secundus *Johanne* xvij. ejecto, sedit in papatu annis quatuor, mensibus ij. Hic natione *Gallicus*, nomine *Gilbertus*, apud *Flo-riacum* à puero monachus adolevit. Qui vel tædio seu cupidine devictus, de nocte à monasterio fugiens, discendi causa *Hispalim* *Hispaniæ* urbem adiit, ut astronomiam addisceret. Quo cum venisset, junxit se cuidam illius artis perito, qui libros ei astronomicos præbuit ad scribendum. Erat autem inter cæteros codex unus totius artis conscius, quem de manibus magistri nullo modo elicere poterat. Ardebat contra *Gilbertus* in concupiscentia libri, unde ad preces conversus, ubi nichil profecit, donaria magna offert & plurima pollicetur. Sed omnibus promissionibus à magistro contemptis, *Gilbertus* nocturnas parat insidias ut saltem furto codicem surripiat. Itaque magistrum convivantem, filia ejus quam *Gilbertus* amabat, patrem vino inebriatum lecto componit, volumenque sub cervicali stertentis positum *Gilbertus* arripuit & aufugit. Magister vero à sompno excussus, indicio stellarum, qua arte erat peritus, insequitur fugientem, *Gilbertus* quoque ex stellarum inspectione magistrum se insequentem comperiens, sub ponte ligneo qui prope erat se abscondit, & ita pendulus pontem amplectens, ut nec aquam tangeret neque terram. Itaque quærentis aviditate frustrata, magister domi revertitur confusus. Tunc *Gilbertus* iter expediens venit ad mare, ubi per incantationes diabolo advocato homagium fecit, ut se à magistro insequente tutum ultra pelagus asportaret. Quod & factum est. *Gilbertus* ad *Galliam* repatrians publicas ingressus est scholas, ubi multos dictæ scientiæ habuit discipulos, Inter quos *Othonem* imperatorem & *Robertum* regem *Francia* habuit auditores, quorum ope factus est primo episcopus *Remensis*, deinde archiepiscopus *Ravenensis*, & tandem pontifex *Romanus*.

In diebus hujus *Gilberti* fuit prope *Romam* in campo Marcio statua quædam ænea, cujus dextra manus digitum, quem Indicem dicimus, habuit extentum, & scriptum erat in capite, *Hic percutite*. Hoc illius temporis homines ita intelligendum putaverunt, quod in statua thesaurum invenirent, unde multi eam innocentem securium ictibus inaniter laniabant. Sed illorum errorem *Gilbertus* aliter exponens, in meridie, sole in centro existente notavit quo se umbra illius statuæ extenderet, & ibi palum fixit: mox nocte superveniente, cum solo cubiculario lanternam portante locum adiit, terram solitis incantationibus aperiens, latum ingredientibus introitum patefecit. Conspexerunt ingens palatium aureos habens parietes, aurea luminaria, aurea universa; vident milites aureos aureis tesseris quasi animum oblectantes, regemque metallicum cum regina discumbentem, apposita fercula, mini-

stros astantes, pateras multi ponderis & precii, ubi natura vincebat opus. In interiori parte domus, carbunculus lapis tenebras noctis fugavit. In contrario angulo stabat puer arcum tenens, extento nervo & intenta sagitta, ita quod in omnibus nichil erat quod impune tangi posset, etsi posset videri. Continuo enim ut quis manum ad contingendum aliquid aptaret, videbantur omnes ymagines illæ proflire, & impetum facere in præsumptorem. Quo timore pressus *Gilbertus* à rebus abstinuit concupitis. Sed cubicularius cultellum nimis artificiose operatum videns, illum arripuit, quia in tanta copia parvum latrocinium latere posse arbitratus est. Sed mox omnibus ymaginibus cum fremitu exsurgentibus, puer sagitta in carbunculum emissa tenebras induxit. Et nisi ille monitu Domini sui cultellum rejicere accelerasset, graves ambo pœnas pertulissent.

Post hæc iste *Silvester* papa quæsit à diabolo cui servivit, quamdiu viveret. Et ille, Quamdiu, inquit, in *Jerusalem* non celebraveris. Gavisus tunc valde erat papa, sperans se longe esse à morte sicut longe fuit à voluntate peregrinandi in *Jerusalem* ultra mare: sed dum postremo tempore quadragesimali apud ecclesiam sanctæ crucis *Roma*, quæ dicitur *Jerusalem*, in *Laterano* celebraret, ex strepitu dæmonum adventantium præsensit mortem sibi adesse. Qui suspirans, peccata sua coram omnibus est confessus. Abscindique fecit omnia membra sua quibus diabolo homagium fecerat, truncumque corporis mortui super bigam poni jussit, præcipiens & obtestans, ut ubicumque animalia se trahentia subsisterent, ibidem corpus suum sepelirent; quod & factum est. Nam apud *Lateranensem* ecclesiam boves substituerunt, ubi & ipse sepultus est; unde in signum misericordiæ à Domino consecutæ, sepulcrum ipsius tam ex tumultu ossium reconditorum quam ex sudore sarchofagi præsagium est papæ cito morituri: sicut est ibidem usque hodie *Latinis* literis exaratum.

Anno *Ethelredi* regis xix. *Dani* *Westfaxoniam* circumnavigantes, circa cornu *Walliæ* *Sabrinam* mare intrant. Qui ad *Meceport* egredientes, in comitatu *Devonia* & *Suthwallia* prædaverunt patriam undique, & præcipue monasterium de *Tabestok* in *Devonia* vastantes, Adversus quos quociens *Angli* essent bellaturi, aut insidiis, aut dolo suorum seu infortunio impediti, terga verterunt. Deinde *Dani* cum ferro & flamma circa *Penwithric* ex australi parte reversi, & in *Tamremudam* & inde usque *Lidessford* venientes, monasterio *Ordulphi* apud *Cūngeitoeche* combusto, fascibus & flammis omnia commendabant. Hiis transactis, hostes in *Fro-mundham* pergentes & à puppibus exeuntes, in *Dorsete* nullo resistente cum clade solita ambulant. Hoc tamen anno quandoque in *Veſta* insula perhendinabant, & in *Hamteschire* & *Suthsexia* pascebantur. Post hæc *Daci* puppes suas in *Thamesiam* direxerunt, & inde per flumen *Medewepe* usque *Roucestriam* pervenerunt; ubi *Kentenses* congregati, cuneis constructis bellum acerrimum inceperunt. *Daci* vero bellis semper intenti, campo Martis demum strenue sunt potiti. Interea rex *Ethelredus* in *Cumberlandia* ubi multi *Daci* erant manentes, cum exercitu gravissimo transiens, bello ibi maximo *Dacos* vicit, & totam *Cumbrorum* patriam devastavit; unde mandavit ut sua classis ibi-

dem sibi occurreret, sed tempestate impedita insulam intravit *Moniam* & vastavit. Hiis actis, quidam exercitus *Dacorum* ad *Examutham* veniens, castrum ibi expugnare satagentes, castrensibus viriliter resistentibus recesserunt, cum ducibus solitis *Marte* & *Vulcano* per patriam circumquaque diffusi. Congregatis denique contra eos *Somersetis* & apud *Penho* cum eis pugnantibus, *Daci* semper bellis exercitati victoria sunt potiti. Deinde *Danica* classis *Normanniam* petiit, sed inde cito reversi *Excestriam* oppugnant, à qua urbe repulsi circa ripas australes *Anglia* acrius inserviunt.

Circa hoc tempus corpus sancti *Ivonis* episcopi inventum est. Iste *Ivo* natione *Persicus*, relictis seculi deliciis multisque terrarum spatiis decursis, in rustico habitu cum tribus comitibus in *Angliam* veniens, apud insulam de *Rameseye* vitam peregit heremicam. Cujus sepulcrum & nomen cum diu ab incolis nesciretur, cuidam simplici viro ipse *Ivo* apparuit, nomen suum, locum & gradum similiter sibi pandens, ac monens ut ad abbatem *Rameseye* iret, & simul cum eo corpus suum de terra levaret. Quod dum fieret fons omnium valitudini salubris de Mausoleo erupit, ita ut usque hodie in tota vix *Anglia* sit sancto *Ivone* exorato aliquis Sanctus facilius aut effectu efficacior.

Circa hoc idem tempus *Dublinia* metropolis *Hibernie* à *Scotis* vastata est. Hiis temporibus *Hugo Chapet* rex occidentalium *Francorum* filius ducis *Hugonis*, auxilio *Ricardi* ducis *Normannie* cujus sororem ipse dux desponsaverat, in regem *Francorum* erectus, & post *Lotharium* filium *Ludowici* regis occidentalium *Francorum* sine liberis decedentem, quamvis aliqui tradunt ipsum liberos habere & sibi non succedere, in quo ea de causa progenies magni *Karoli* cessaverat, ix. annis regnans obiit. Cui successit *Robertus* filius suus, qui regnavit circiter 30. annos. Hic *Robertus* à prædicto *Gilberto* astrologo, postea papa *Silvestro* doctus, unde scientia præclarus in magnis sanctorum festis in aliquo regni sui monasterio cum monachis aut cantavit, aut capam portando chorum rexit: unde cum semel in festo sancti *Amani Aureliani* exercitu suo circa castrum quod obsidebat dimisso, *Agnus Dei* capam gerens, genua flectendo ter personaret, muri castri obsessi subito corruerunt. Hic *Robertus* rex fecit sequentiam illam de festo Pentecostes, quæ sic incipit, *Sancti Spiritus assit nobis gratia.*

Anno ab incarnatione Domini millesimo, matre *Edmundi Treneude* filii regis *Ethelredi* jam per aliquot annos prius mortua, rex *Ethelredus* se & suos valde debilitatos videns, futuramque cladem non mediocriter timens, ad tuitionem & majorem securitatem regni sui *Emmam* filiam *Ricardi* fortissimi consulis *Normannorum* & omni regno *Francorum* formidabilis, in conjugem sibi assumere cogitavit. Hoc autem Dei nutu factum esse constat, ut malum contra improbos *Anglos* postea justo Dei judicio tempore disposito adveniret. Nam sicut *Angli* quos Deus sceleribus suis exigentibus determinare proposuerat, *Britones* peccatis suis exigentibus humiliaverant, & à terra *Anglia* minus juste fugaverant: sic ipsi duplici persecutione primo *Dacorum* sævientium, postea *Normannorum* supervenientium fortitudine gentibus extraneis subderentur, quod in sequentibus apparebit, cum ex hac conjunctione *Anglorum* & filiarum ducis

Normannorum, *Normanni* secundum jus gentium *Angliam* postea calumpniati sunt & similiter adepti. Prædixit etiam eis vir quidam Dei, quod ex scelerum suorum inmanitate, non solum quia cædi & proditori studebant, verum etiam quia semper ebrietati & negligentia dediti erant, eis superatis, dominium eorum genti *Francia* adventurum. Cum igitur hac Dei providentia rex *Anglorum Ethelredus* nunciis ad ducem *Normannie* missis suæ petitionis concessionem optinisset, ad dictam domunculam recipiendam & adducendam, *Anglorum* proceres tanto ministerio digni debito tempore statuto in *Normanniam* destinantur.

Anno ab incarnatione Domini millesimo primo, cum jam merita gloriosi martyris *Edwardi* fratris regis *Ethelredi* miraculorum magnalibus, quæ cotidie ad tumbam ejus fiebant, longe lateque declarentur, & supernæ jam dispensationi ut ejus sacræ reliquæ à terra levarentur complacuisse, cœpit hoc quibusdam indiciis ipse sanctus manifestare, & quo ordine id debuisset fieri visionibus quibusdam demonstrare. Nam tumulus in quo requiescebat tanta indies facilitate à terra elevabatur, ut liquido cunctis appareret, eum à loco illo velle transferri. Præterea quoque cuidam viro religioso in visione apparuit, cui & dixit, Vade ad cœnobium quod famoso nomine *Septonia* vocatur, & ad abbatissam virginem *Alfredam* quæ cæteris inibi Deo famulantibus præest, perfer mandata. Dices ergo ei quia in loco in quo nunc jaceo diutius esse nolo, & ut hæc fratri meo *Ethelredo* regi absque aliqua dilatione denunciet ex parte mea impera. Qui mane consurgens ad abbatissam ut jussus fuerat, concito ivit, & cuncta quæ ostensa sibi fuerant sibi per ordinem narravit. At illa super hoc omnipotenti Deo gratias agens, universa protinus auribus regis *Ethelredi* exposuit, sed & sepulcri ejus elevationem cum summa devotione innotuit. Audiens autem rex tantam fratris sui gloriam, inmensa perfunditur gaudio, & libenter quidem si oportunitas daretur, ad tale ejus præconium conveniret, elevationi ejus cum toto mentis affectu desiderans interesse. Sed quia variis & gravibus hostium incursionibus circumquaque vallatus, præsentiam suam ad id peragendum minime exhibere potuit, nuncios ad reverentissimum *Sirebernensem* episcopum, & ad quendam magnæ sanctitatis præsulem *Elfsinum* nomine cæterosque probabilis vitæ viros dirigit, monens & imperans ut venerabilis viri fratris sui corpus de terra elevatum condigno loco reponerent. Qui secundum regium mandatum, ad supradictum monasterium cum magno virorum & mulierum turba libenti animo convenientes, aperto cum summa veneratione gloriosi martiris monumento, tanta ex eo odoris fragrantia emanavit, ut omnes qui aderant quasi in paradisi deliciis se constitutos æstimarent. Tunc pontifices devote accedentes, sacras delicias de tumulo sustulerunt, & in loco venerabili ad hoc præparato eas diligenter componentes, in sancto sanctorum cum aliis sanctorum reliquiis in spiritali divinæ exultationis tripudio intulerunt. Elevatum est itaque sacrum corpus anno xxj. ex quo illuc fuerat tumulatum. Succedente postea tempore pars corporis ejus apud *Leof* monasterium juxta *Herforde*, pars vero apud *Abendoniam* est translata. Locus vero apud *Septoniam* ubi pulmo ejus adhuc integra viriditate palpitat *Edwardstowe* dicitur.

Anno Domini millesimo secundo, *Emma* dicti ducis *Normannorum* filia in *Angliam* veniens, regi *Ethelredo* copulatur, & diadema nomenque reginae suscepit; ex qua postea idem rex genuit duos filios, *Alfridum* videlicet, & sanctum *Edwardum* videlicet Confessorem. Cujus conjugio rex in superbiam elatus, omnes *Dacos* qui cum pace in *Anglia* erant, una eademque die, scilicet in festo sancti *Bricii* clandestina prodicione, literis occultis in unamquamque urbem per regem ad hoc missis, prosequi fecit perfide & mactari. Eodem anno praefatus rex *Lissum* ducem, qui *Effic* regis vicecomitem occiderat, exulavit. Hoc anno fundatum est monasterium de *Burton* super *Trent* a quodam *Wolrico* sponte, rege annuente.

Anno Domini millesimo tercio, *Swannus* rex *Dacorum* audita morte suorum, nocte sancti *Bricii* ut supra scribitur conspirata, cum magna classe *Dacorum* *Cornubiam* applicuit. *Daci* vero scelere praedicto ad iram provocati, quasi multitudo locustarum ad *Exoniam* venerunt, ubi per traditionem *Hugonis Normannici*, quem *Emma* regina jam ibi vicecomitem statuerat, urbem & muros funditus destruxerunt, & omnia secum spolia, relictis tantum cineribus, asportarunt, & dictum *Hugonem* in compedibus alligatum secum duxerunt. Cumque gens comitatus *Hamtoniensis* & *Wiltoniensis* ad eos expugnandos congregata esset, & ad praelium appropinquasset, *Edricus* dux eorum infirmum se fingens ad vomitum se cogebat, & sic gentem *Anglorum* prodidit quam ducebat. Et quoniam verum est quod vulgo dicitur, Quando dux deficit exercitus vilescit, *Daci* ducem hostium suorum abesse videntes, eos usque *Wintoniam* persequuntur. Qua praedata & combusta, *Daci* ad urbem *Sarum* fortiter transierunt, & inde ad puppes suas cum praeda & triumpho maximo remearunt.

Anno Domini millesimo quarto, *Svenus* rex *Dacorum*, vir fortissimus cui Deus regnum *Angliae* destinaverat, cum multis navibus ad *Estangliam* veniens, *Normicum* praedatus est, eam miserabiliter comburendo; quod *Ulfketel* dux illius provinciae videns, provincialibus mandavit, ut aut hostium naves infringerent aut cremarent. Sed illis dissimulantibus, aut illud agere non audentibus, dux ipse improvisum *Dacorum* adventum sustinere non sufficiens, cum exercitu pacem fecit, infra quam *Dacorum* exercitus post tres ebdomadas ad *Thetfordiam* furtim pergens, eam praedatam combussit. Quod dux *Ulfketel* comperiens, mane ex improvise cum parva manu exercitui *Dacorum* ad puppes revertenti occurrit, & acerrimum intulit eis bellum. Sed illis graviter resistentibus diu persistere non suffecit.

Anno Domini millesimo quinto, tanta desolatio famis *Angliam* invasit, quantam nullus hominum meminisse potuit; unde *Swannus* fame compulsus cum suis in *Daciam* transfretavit.

Anno Domini millesimo sexto, *Alfricus* sive *Wolricus Cantuariensis* archiepiscopus qui xj. annis sederat, obiit; cui sanctus *Elphegus* episcopus *Wentanus* successit. Ille *Elphegus* post monasticum habitum apud *Derherst* susceptum, apud *Barthoniā* anachoritice vixit, & monachos ibidem postmodum congregavit. Quibus, amplissima mansione constructa, idoneum praepositum, ut ipse orationibus vacaret assignavit, ubi quidam eorum corruptelam, ut fieri solet in magno collegio, contraxerunt. Nam

patre nesciente convivium de nocte fecere, & usque ad lucem fere potationibus indulgere; sed hujusmodi factionis signifer Deo ulciscente in media potantium aede expiravit. Quod pater ex sonitu comperiens, ad fenestram accessit, duos daemones corpus torquere vidit. Ac dum ille miser suffragium quaereret, responderunt hostes. Nec tu obedisti Deo, nec nos tibi obediemus. Postmodum felicitis memoriae sancto *Ethelwoldo*, *Wentano* episcopo ab hac luce substracto, de successore sedis illius certamen maximum est exortum. Sanctus vero *Dunstanus* tunc *Cantuariensis* archiepiscopus dum pro sedanda dissensione Dominum sedulus exoraret, sanctus *Andreas* apostolus apparuit ei dicens, *Elphegus* abbatem *Wentanae* ecclesiae desolatae episcopum constituit. Cumque ipse visionem illam regi *Ethelredo* & partibus dissidentibus innotuisset, unanimiter in Dei sententiam transierunt. *Elphegus* itaque in episcopum *Wentanae* ecclesiae consecratus, talem se cunctis exhibuit, ut nemo dubitaret ipsum electione divina fuisse promotum. Qui carnibus edendis nunquam nisi aeger indulgit; de nocte fallens custodes in amplexu stabat ad illa demersus, laudes Deo usque ad diluculum persolvens. Elapso postea quinquennio beatus *Dunstanus* ad Dominum migravit. Post quem tribus archiepiscopis ab hac luce substractis, beatus *Elphegus* cleri & populi totius provinciae votis & canonica electione *Cantuariensis* archiepiscopus est effectus anno Domini, ut supra, millesimo sexto, indictione quarta, ab adventu *Anglorum* in *Britanniam* l. septuagesimo viij. aetatis vero ipsius liij. Qui deinde *Romam* pro pallio tendens, in quodam viculo de rebus suis spoliatur; ubi dum Deo vindicante viculus ille arderet, convicanei scelus suum recognoscentes veniam rogant, rapta restitunt, precibus *Elphagi* ignem extinctum cernunt. *Elphegus* itaque demum *Romam* veniens, honore quo decuit susceptus est, ubi quodam die supra modum coepit contristari, cujus tristitiae causam requisitus, respondit, *Wentanus* qui michi successit episcopus hodie defunctus est. Illi autem diem signantes, ut per Sanctum dictum fuerat postea invenerunt.

Pallio itaque a papa recepto in *Britanniam* rediens, priorem vitam virtutibus auxit, & sua sancta & honesta conversatione exemplum bene vivendi aliis ecclesiasticis viris dedit. Eodem anno cum *Swannus* rex *Dacorum* vir audacissimus, quem semper tres sociae, scilicet praedatio, combustio & occisio comitabantur, in *Angliam* redisset, & ad *Sandwicum* mense Julii applicuisset, omnis *Anglia* frenduit, & velut arundinetum zephiro vibrante collisum commota est. Cum autem *Dani Cantiam* & *Suthsaxiam* deprædassent, rex *Ethelredus* exercitu suo congregato cum per totum autumpnum contra eos persisteret, nichil profecit illi; namque classem alibi dirigentes ludum solitum exercebant, & *Anglorum* exercitum multiplici delusione, nunc rapiendo, nunc ad naves redeundo vexaverunt. In principio vero hiemis in insula *Vesta* manserunt, & sicut per prophetam dictum est, *Dies festos vertam in luctum*, in natali Domini *Hampteschire* & *Warcshire* usque *Redinges* perambulaverunt; inde ad *Walpyngford*, & *Colebrok*, & vicinas villas pergentes, quae pro solempni festo parata erant hilariter comedentes. Et quocumque veniebant cum discederent, in retributione procurationis hospiti eadem hospitioque flammam reddebant. *Dacis* ad mare

revertentibus, exercitus *Westfaxia* obviavit, cum eis fortiter praeliando, nichil tamen *Westfaxenses* tunc profecerunt, nisi quod victi *Dacos* spoliis ditaverunt. Rex autem *Ethelredus* cum moerstitia & confusione ad firmam suam in comitatu *Salopia* jacebat, saepe rumorum aculeis sauciatus. Anno Domini millesimo septimo, rex *Ethelredus* & fenatus *Anglorum* dubii, quid agerent, quidve omitterent, communi deliberatione gravem conventionem cum *Dacis* facientes, pro pacis observatione xxx. mille libras eis dederunt. Eodem anno Dei providentia ad *Anglorum* perniciem rex *Ethelredus* constituit ducem *Merciorum* *Edricum* patrum *Gadmini*, genere humilem sed lingua locupletem, ingenio callentem, eloquio suavem, proditorem novum, sed maximum & animo versipellem.

Anno Domini millesimo octavo, qui est annus regis *Ethelredi* xxx. rex per totam *Angliam* ex trecentis & x. hidis navem unam, & ex viij. hidis lorica & galeam parare fecit. Hida autem Anglice vocatur terra unius aratri cultura sufficiens per annum.

Anno Domini millesimo nono, rex *Ethelredus* nuncios suos *Ricardo* duci *Normannorum* misit causa consilii & auxilii postulandi. Congregatis autem praedictis puppibus cum viris optime armatis apud *Sandwicum*, non erat in *Britannia* tantus numerus navium tempore alicujus regis visus. Illustit autem eos Deus; rex siquidem quendam puerum nobilem *Wolnod* nomine, de *Suthsaxia* exulaverat, qui cum xx. navibus praedari juxta litora maris coepit. Igitur *Brithric* frater ducis *Edrici* latidem sibi adquirere volens, lxxx. ex puppibus praedictis secum duxit, & dictum *Wolnod* regis hostem vivum vel defunctum se regi allaturum promisit, sed in procedendo ventus validus & ultra modum horribilis, omnes naves ejus ad terram perniciose jactavit, quas *Wolnod* superveniens continuo concremavit. *Brithric* vero & sui finistris angariati initiis, relictis puppibus *Londonias* redierunt; & sic exercitu diviso omnis labor *Anglorum* quasi fatus.

Tempore ergo messis exercitus *Dacorum* novus & innumerabilis apud *Sandwicum* venit, inde & *Cantuariam* progressi, statim eam cepissent nisi cives dando iij. mille libras pacem citius impetrassent. *Daci* vero in *Vestam* insulam postea devenerunt, & inde *Suthsaxiam*, *Hampteschire* & *Wareschire* praedati sunt. Rex autem *Ethelredus* collectis omnibus *Anglorum* viribus *Dacis* regredientibus obviavit, finemque eorum saevitiae imposuisset, nisi dux *Edricus* semper proditor rumoribus falsis, & terroribus regi pugnam dissuasisset. Postea *Daci* redeuntes, in *Thamesiam* hiemarunt. Qui *Londoniam* saepe insultantes, saepe viriliter sunt repulsi. Trans natale vero per *Chilternam* *Oxonia* perrexerunt. Qua combusta, per *Stanes* in *Cantiam* redeuntes puppes suas contra se adductas in quadragesima emendarunt.

Anno Domini millesimo decimo, *Daci* in die Ascensionis apud *Gipwicum* venientes, in *Ulfketel* ducem exercitus *Estanglorum* insurrexerunt; *Estanglis* vero protinus fugientibus, homines comitatus *Cantebrigie* viriliter obstiterunt; unde *Anglis* regnantibus laus *Cantebrigensis* provinciae splendide florebat. Cuneis vero inter se invincibiliter confligentibus, mortisque casum vilipendentibus *Edelsta-*

nus sororius regis, & *Oswy*, dux *Edmy*, & *Wlfric* consul, & multi cum eis principes occiduntur. *Angli* vero cum adhuc memoria fugae nulla adesset, *Furcetild mirehebed*, i. caput formicae primam fugam incipiens, obprobrium meruit sempiternum. *Daci* autem victores terram *Estanglia*, & paludes adjacentes ecclesiis praedatis tribus mensibus combusserunt. Qui villa *Thetfordia* destructa, & *Cantebrigia* combusta, inde usque *Walsam* recesserunt, & quoscumque in eodem loco invenerunt, neci horribiliter tradiderunt. Quidam vero fama dignus in gradus turris templi adhuc ibidem stantis ascendens, tam loco quam probitate munitus, ab omni solus exercitu se defendit. Inde vero *Daci* per *Estsaxiam* transeuntes, ad flumen *Tamesis* pervenerunt. Nec segnes inde in comitatibus *Oxonia* & *Bokinghamia*, & sic juxta *Ufam* ad *Bedefordiam*, & postea ad *Tamesfordiam* suas acies promoverunt. Ad festum vero sancti *Andree* ad *Northamptoniam* se divertentes, eam pertranseundo combusserunt, & ad natale rota terra circa *Tamesiam* combusta, ad puppes suas redierunt. Eodem anno corpus sancti *Edmundi* regis & martiris de *Londoniis* versus *Wury* quae tunc Anglice *Wodtchesworthe* dicebatur, per pontem de *Stratforde* in una carecta ductum est, una rota ejusdem carectae ultra aquam sine aliqua supportatione stricti pontis miraculose concurrente, sicut super in processu regis *Edmundi* dictum est.

Anno Domini millesimo xj. cum jam *Dani* ex boreali parte *Tamesis* *Estangliam*, & comitatus *Cantebrigie*, *Oxonia*, *Bokinghamia*, *Essexia*, *Middlesexia*, *Herfordia*, *Bedfordia*, & illam partem *Huntynghonia* quae est ex illa fluminis, & multum de comitatu *Northamptonie*, & ex australi parte *Tamesis*, *Cantiam*, *Suthreiam*, *Hastinges*, *Suthsaxiam*, *Wareschire*, *Hampteschire*, & multum in comitatu *Wiltonia* praedassent, *Danicus* Comes *Turkillus* qui borales *Britanniae* partes piraticis assultibus occupaverat, & contra *Ulfketel* *Estanglorum* ducem apud *Ryngemere* bellum gesserat, *Cantiam* cum valido exercitu *Danorum* applicuit. Quibus sanctus *Elphegus* archiepiscopus occurrens, verbum vitae praedicando, captivos redimendo, famelicos alendo, multos eorum ad fidem Christi convertit. Reliqui vero, Christi lucra sua dampna reputantes, visum sanctum miserabili odio persequuntur, quorum conatibus novam diabolus occasionem praeparaverat. Nam eo tempore praedictus dux *Merciorum* *Edricus*, perfidia, & superbia, ac crudelitate omnes tunc temporis *Anglos* superans, cum sanguinem fratris sui (quem *Cantuariorum* nobilitas pro sua violenta ibidem dominatione & totius *Cantiae* oppressione nuper interfecerat) cum jure vindicare non posset, *Danis* in *Ethelredi* regis & totius regni perniciem se conjunxit. Unde *Dani* vehementer elati, metropolim *Angliae* *Cantuariam* obsederunt, nullum inde exitum civibus relinquentes. Vicesimo autem die cum jam cibaria inclusis deficere coepissent, pontifex missio nuncio hostibus salubri exhortatione suggestit, ut a crudelitate sua desisterent. Illi vero post sanctam amonitionem crudeliores effecti, facie antiquae urbis pulcherrimae tota per bellicas machinas in cineres redacta, traditione & prodicione cujusdam *Almari* diaconi, quem archiepiscopus a morte nuper liberaverat, fractis foribus ingrediuntur, non religioni, nec arati, nec sexui parcentes. Venerabilis vero pontifex paratus pro

pro ovibus animam dare, quod potuit fecit. Ad locum ubi magna strages fiebat securus irrumpens, impietatem eorum cum magna spiritus & vocis libertate dampnavit. Quod illi non ferentes, ipsum archiepiscopum, & *Godwine* episcopum, & *Loſmy-num* abbatem, & *Alfword* regis præpositum, & clericos cum monachis, & viros cum mulieribus, abbate sancti *Augustini* abire permissio capiunt, archiepiscopumque cito vinculatum pugnis & calcibus tundunt; & sic ad atrium templi impiorum manibus cogitur impulsus omnium flagitiorum assistere spectator. Templum etiam filii omnipotentis Dei, à filiis diaboli, injectis undique flammis, cum inhabitantibus est crematum, ita ut de viij. fere milibus hominum, quatuor tantum monachi, & octingenti inferioris ordinis viri vix remanerent. Post hæc cum archiepiscopus viliter extraheretur, prope portam septentrionalem incarcerationis, pauci civium qui cædi supererant, pontifici suo condolentes, elatis in cælum manibus altis vocibus causam innocentiae Deo commendaverunt. Ad quos confortandos in Domino cum episcopus paululum restitisset, à persecutoribus gravissimum in humero vulnus accepit; quem sic vulneratum carcerali custodiæ manciparunt, pro sui liberatione omnes facultates ecclesiæ postulantes; ubi dum vir sanctus per vij. menses inedia & squalore cruciaretur, persecutores ejus, imo & Christi ultio divina percussit, ut in brevi duobus eorum milibus per diros internorum viscerum cruciatus prostratis, cætera quoque multitudo simili modo percussa simile operaretur exercitium. Pœna igitur compellente & fidelibus *Danis* ut præfati satisfaciunt suadentibus, reos se in Christum & ejus pontificem confitentur, veniam postulantes.

Erat autem solempnis ille reconciliationis dies in sabbato sancto Paschæ. Respondit episcopus. Quamvis infidelitas vestra veniam non mereatur, mei tamen ordinis & Christianæ professionis est inimicos diligere, odientibus benefacere, & pro persecutoribus exorare. Invocato igitur Christi nomine omnes pane benedicto cibatos à peste liberavit. Cumque per triduum nemine moriente se curatos esse conspicerent; per internuncios viro Dei pro tanta gratia ore non corde gratias reddunt. Deinde ipsum iniqua conditione coarctant, scilicet ut si velit vita & libertate potiri, lx. argenti talenta ab incolis extorquenda eis persolvat, singulis talentis quinquaginta librarum pondere appensis, & insuper regi persuadeat, quatinus *Angli Danis* ad perpetuam regum & regnorum pacem, ejusdem ponderis, CC. talenta singulis annis constituant solvenda. Quibus vir sanctus, Non est, inquit, hominis Christiani, aut pauperum prædonem, aut patriæ fieri proditorem. Absit ut pro corporis mei redemptione alios fame perire compellam pro quibus ex officii debito animam dare ipse compellor. Si beatus *Laurentius* thesauros quos acceperat laudabiliter occulit ne eos persecutor inveniret, ego quos non accepi crudeliter exquiram crudeliusque perdam? His dictis, nova in ipsum multiplicatis tortoribus supplicia cumulantur. Cumque carceris atrocitate torqueretur, sathanas in angelum lucis se transformans, mentitur se à Deo destinatum, ut illum de squalore carceris educat: Nec vereatur notam fugæ vel timoris incurere, cum neque *Petro* sublimior, neque *Paulo* robustior, quorum alterum sporta contexit, alterum

vero carcerali stridore gravatum angelus absolvit. Christi quoque venerandum teneat exemplum, qui ut lapidantium manus effugeret, de templo exivit, ac fugiendi licentiam evangelico præcepto suis mandavit. His ille motus exemplis carcerem egreditur, per multa discrimina noctis & itineris seductorem sequens, ac cum maxime ductoris auxilio & consilio indigeret, seductor repente disparuit. Tunc vir sanctus in se reversus ait, Adjutor in tribulationibus Deus adesto michi consolator, & ductor in hoc itineris & noctis incerto discrimine. Statim astitit ei angelus Dei dicens, Redi vir sancte ad locum coronæ tuæ cœlitus deputatum, sciturus quod die crastino Deus pater te in cœlo honore illo maximo honorabit, ut sis cum ejus filio unigenito in æternum. *Elphegus* igitur ab angelo revocatus, cum jam carceri appropinquaret, à carnificum turba comprehenditur, flagellatur, vulneratur, ac tandem carceri mancipatur, ubi fimo foetidissimo cruciatur. Illucescente autem octavarum sabbato, id est, sabbato in ebdomada Paschæ, apparuit ei sanctus *Dunstanus Cantuariensis* quondam archiepiscopus, multa Sanctorum psallentium societate stipatus, dicens, Æterni regis invictissime miles quod reliquum est passionum libens excipe, sciens non esse dignas hujus temporis passiones ad superventuram gloriam quæ in te revelabitur: unus namque & hodiernus dies ad supplicium, sed jugis & sempiternus tibi erit ad præmium. Inter hæc solutis vinculis & omni corporis plaga ad integrum sanata, *Elphegus* psallere cum psallentibus cœpit. Pavefacti custodes miraculum sociis nunciant. Qui turmatim properantes per parietem carceris, virtutem conantur intueri: sed majestatis & luminis magnitudine percussi resiliunt. Quod cum principibus exercitus intimatum fuisset, statim in virum Dei sententiam mortis ferunt, ne illo diutius vivente, qui per ipsum conversi fuerant contra ipsos armati procederent. Mox igitur ipsum à carcere abstractum lapidibus & ossibus bovinis obruunt. Ille vero flexis genibus oravit, dicens, Domine Jesu Christe qui non vis mortem peccatorum sed magis ut convertantur & vivant, istis miserere, & suscipe me in pace. Tunc prolapsus in terram iterumque resurgens, ait, Pastor summe, filios ecclesiæ quos tibi moriens commendo, ruere. Accurrens autem quidam quem & ipse ante de sacro fonte susceperat, cum videret virum Dei in confinio mortis diutius laborantem, impia pietate motus securim capiti illius infixit, sicque vir sanctus migravit ad Dominum xij. kalend. Maii eo anno sabbato in ebdomada Paschæ, anno Domini millesimo xij.

Tunc principes *Danorum* corpus ejus flumine statuunt inmergendum, ut sic memoria ejus ab hominibus tolleretur, & immensitas sceleris occultaretur. Sed protinus populi multitudo, quæ illo docente conversa fuerat, armata procedit, prohibens ne mergeretur, & sic nec mergebatur, nec sepeliebatur. Post multam autem contentionem factus est omnium consensus unus, ut universi sanctum deposcant, quatinus si quid valeat hoc ambiguo potentie suæ virtutem ostendat: virtutis autem genus *Dani* eligentes. Ecce, inquit, remus de ramo fraxini sicco excisus & cortice omnimodo nudatus. Si hunc ejus sanguine linitum matutina lux virentem invenerit, justum nos & sanctum cecidisse constabit, & quo illum honore sepeliatis penes vos erit; sin autem, vos

in ejus amore errasse constabit, & nostri arbitrii erit quid de ejus cadavere statuamus; ut igitur omnibus viri meritum constaret, contra naturæ ordinem aridum lignum sub unius noctis tempore floruit & fronduit. Sublatum est igitur cœleste margaritum ad arborem ejus triumpho insignem, ubi postea ecclesia fabricata est. Tunc multi *Danorum* magnates prodigia signorum quæ fiebant videntes, ad fidem catholicam sunt conversi. Cum igitur fama martyris longe lateq; crebresceret, *Londonienses* multa pecuniæ summa *Danis* data vix optinuerunt, ut sanctum corpus *London* transferretur. Episcopi igitur *Ednoc* & *Helhun* corpus susceptum cum debito honore *Londonias* deferentes, illud ibidem in ecclesia sancti *Pauli* sepelierunt, ubi in magna virtutum claritate annis plurimis choruscavit. Postea tamen à magnifico rege *Kanuto* toto adhuc corpore incorrupto levatus, ad ecclesiam & sedem propriam reportatur. Cui *Livingus* archiepiscopus successit. Tunc vero rex *Ethelredus* cum *Dacorum* exercitu nimis fero pacem faciens viij. mille libras eis dedit, nunquam enim in tempore oportuno pax fiebat, donec nimia contricione terra langueret. Subdiderunt se regi puppes xlv. promittentes quod *Angliam* tuerentur, ita ut rex victum & vestitum eis inveniret.

Eodem anno, scilicet Domini Mxij. istud omnibus seculis mirandum contigit. Cum in quadam villa *Saxonia* ubi ecclesia erat sancti *Magni* martyris nocte in vigilia natalis Domini presbyter quidam *Robertus* nomine primam Missam inchoaret, quindecim juvenes & tres adolescentulæ in cimiterio choreas cum cantilenis ducentes, sacerdotem inter sacrosancta Missarum solemnia impediabant. Quibus cum sæpius mandaret, ut à stulticiis cessantes divino officio differrent, illi non adquiescebant. At ille iratus imprecatus est dicens, Placeat Deo & sancto *Magno*, ut sic cantantes anno isto non cessetis. Factumque est ita, per totum annum cantabant choream ducentes, non sunt attrita vestimenta eorum nec calciamenta, pluvia non cecidit super eos. Nec frigus, nec calorem, nec famem, nec sitim, aut lassitudinem senserunt. Primo usque ad genua, deinde usque femora terram terendo dimerfi sunt. Denique cum filius presbyteri violenter sororem suam, quæ una erat ex illis, per brachium extrahere vellet, brachium sine sanguinis gutta avulsit; quæ nihilominus toto anno cum aliis indefesse circuiens cantabat. Erecta est igitur fabrica super eos propter aeris molestias. Tandem finito anno, *Coloniensis* archiepiscopus *Herebertus* nomine, illos cum magna devotione solvit, & ante altare sancti *Magni* duxit, ubi incontinenti filia presbyteri cum aliis duobus defuncta est, reliqui tribus diebus & noctibus continue dormierunt, aliqui postea obierunt, qui post mortem feruntur miraculis choruscasse, ceteri poenam suam tremore membrorum suorum ostendebant.

Anno Domini M. xiiij. *Swano* rege *Dacorum* per *Humbram* usque *Gepnesburgh* veniente, *Utréd* Dux *Northumbriae*, & tota gens illa ei illico subdebatur. Gens etiam *Lyndesey*, & gens v. urbium, & omnes ex boreali parte de *Wattlingstreete* sibi obsides dederunt, quos cum puppibus *Knoutonii* filio tradidit custodiendos. Ille vero ad *Oxoniam* & *Wyntoniam* pergens, gentes illas in deditionem accepit. Inde *London* reversus populum multum in *Tamesi* ad pontem ire non curantem amisit. Cives

vero quia rex *Ethelredus* inerat ei fortiter restiterunt. *Sweynus* igitur inde recedens ad *Walyngfordiam* ivit, & inde ad *Bathoniam*, & omnis *Westfania* subdita est ei. Postea vero *Swano* ad puppes suas reverso, *Londonienses* ne eos in perniciem redigeret timentes, sibi se subsiderunt. Quod videns rex *Ethelredus* *Emmam* primo reginam uxorem suam, postea filios suos *Alfredum* & *Edwardum*, *Ricardo* fratri dictæ reginæ in *Normanniam* destinavit. *Swanus* vero pro rege ab omni populo habitus, victum & censum exercitui suo per *Angliam* dari jussit. *Turkillo* vero Comiti *Danico*, & exercitui suo in *Grenewiche* existenti dari similiter idem jussit, rege *Ethelredo* *Whitsandiam* petente, quo per natale moratus fugitivus ad *Ricardum* Ducem *Normannia* transfretavit.

Anno Domini Mxiiij. *Swanus* jam rex *Anglorum* factus, & de recessu regis *Ethelredi* elatus, in exordio regni sui ad cumulum propriæ dampnationis ex urbe sancti *Edmundi* regis, & martiris grande tributum exegit, & possessiones ejus vexare coepit, & nisi illud tributum solveretur, urbi incendium civibusque exicium comminatur, convitia etiam ipsi martiri superaddens: unde cum sanus ab omnibus æstimaretur, imminente vespere, in medio commilitonum suorum apud villam de *Gepnesburgh* pugione sancti *Edmundi*, ut fertur, confossus est. Sicque vociferans noctis crepusculo 3. nonas Februarii obiit, & in *Dacia* tumulatur.

Mortuo igitur *Swano*, *Dani* *Kanutum* filium suum in regem erexerunt. Qui finem *Swani* patris sui videns mitius deinceps cum sancto *Edmundo* egit, fossatumque terræ Sancti illius circumduxit, monachos instituit, unde primus Abbas *Unius* vocabatur, & Abbathie multa prædia donavit, ac sancto *Edmundo* privilegium quod incipit *In nomine poliarchi* dedit & concessit. Exhinc inolevit ut reges *Angliae* coronas suas sancto *Edmundo* mittunt, ac magno si voluerint illas redimunt precio exacto.

Angli vero morte dicti *Swani* divulgata *Ethelredo* regi nuncios in *Normanniam* direxerunt, intimantes ei quod si humanius solito vellet eos tractare, nullum eo in regem se libentius recepturos, & expulso rege *Danico* illum potius præoptarent. Ille autem prædictis assentiens, *Edwardum* filium suum præmisit, & omnia populo spondebat, & sic post eum circa Quadragesimam adveniens, ab omni *Anglorum* gente cum læticia est susceptus. *Kanutus* vero apud *Gepnesburgh* cum exercitu suo moratus, cum hominibus *Lyndesey* concordatur. Quod audiens rex *Ethelredus* cum maximo exercitu superveniens, *Kanutum* improvisum de *Lyndesey* profugavit, & provincia illa combusta, omnes pene provinciales interfecit. *Kanutus* vero gentem illam causa sui destructam intine dolens, cum navibus ad *Sandwicum* perrexit, ubi nobilissimos obsides qui patri suo traditi erant manus & nasum abscidi fecit, & præter hoc exercitui suo apud *Grenewich* existenti xxj. mille libras reddi jussit, & sic in *Daciam* profectus est, anno sequenti reversurus.

Eo tempore etiam addidit Dominus malis solitis malum insolitum, mare namque insolito superius ascendens, villas in *Anglia* nonnullas cum populo innumero submersit. Interea dux *Edricus* *Sigefredum* & *Morreus* procures egregios, in cameram suam

am vocatos prodicioſe occidi fecit: Quorum terras *Edmundus* regis *Ethelredi* filius ſeiſivit, & *Sigefredi* uxorem duxit. *Kanutus* rex de *Dacia* ad aſies ſuas in *Sandwicum* rediit. Qui *Cancia* deinde circumnavigata ad *Frodemundham* in *Wefſſaxia* peruenit, & inde *Dorſet*, & *Somerſet*, & *Wiltſhire* miſerabiliter deprædavit, rege *Ethelredo* in infirmitate apud *Cosſham* tunc jacente. Unde filius ejus *Edmundus ferreum latus*, & dux *Edricus*, congregato exercitu cum ſimul contra *Kanutum* veniſſent, juvenem prodere Dux volebat, ſed dolo comperto, clito ſe retraxit. Quibus autem diviſis & prælio pro tunc omiſſo, Dux *Edricus* cum ſua cohorte *Kanuto* ſe dedit, exemploque ejus *Wefſſaxonici* obſidibus datis illud idem fecerunt.

Anno Domini Mxvj. Dux *Edricus* ad regem *Kanutum* cui ſe dederat cum Clx. navibus in *Tameſia* exiſtente peruenit, qui apud *Criklade* pergentes *Wareſhire* ferro & flamma horribiliter deſtruxerunt. Regi autem *Ethelredo* cum innumero exercitu contra eos procedere volenti, dictum eſt, quod ſui eum prodere intendebant. Quam ob cauſam rex dimiſſo exercitu ad *Londoniam* ſe divertit. Quo à civibus recepto, *Edmundus* filius ſuus ad *Utrethum* Ducem *Northumbria* perrexit, qui ſimul in comitatibus *Salopia*, *Staffordia*, *Leyceſtra*, & *Huntingdonia*, & inde juxta paludes ad *Stanfordiam*, & ſic in comitatibus *Lincolnia* & *Northynghamia*, & de *Eboraco* uſque *Northumbriam* prædaverunt, & poſtea præda inter eos diviſa *Utrethus* in *Northumbriam* eſt reverſus. Qui poſtea neceſſitate coactus *Kanuto* regi cum tota *Northumbria* datis obſidibus ſubdebatur, & tamen ibi poſtmodum eſt occiſus. *Edmundo* vero *Londoniis* ad patrem ſuum reverſo, *Kanutus Hirc* Conſulem loco *Utrethi* ſuper *Northumbriam* ſtatuens, ad puppes ſuas rediit ante Paſcha. Tranſacto vero tempore paſchali *Londonias* cum navigio ſuo tendebat. Rex *Ethelredus*, cum poſt multos labores, & vitæ ſuæ anxietates xxvij. annis regnaſſet, ix. kal. Maii antequam navigium hoſtile *Londonias* adveniſſet, ibidem deceſſit, & in eccleſia ſancti *Pauli* infra eandem civitatem ſita ſepelitur.

Iſte rex *Ethelredus* licet ſæpius bellicis inimicorum agreſſibus vexatus erat, leges tamen populo ſuo utiles, quas hic inferere dignum duxi, ſtatuſit & ſancivit.

Inſtitutiones *Ethelredi* regis, & primo earum Capitula.

C A P. I.

De accuſato & ejus plegio, & ut dominus familiam ſuam in plegio habeat.

II.

Ut rex habeat foriſfacturas eorum qui liberas terras habent, & de compoſitione tyhle.

III.

De ſervis qui culpabiles in ordalio apparent.

IV.

Qui emerit vel cambiaverit ſine plegio & teſtibus.

V.

De homine incredibili omni populo.

VI.

De eo qui hiis Inſtitutis non conſenſerit.

Hoc eſt conſilium quod *Ethelredus* rex & ſapientes ſui condixerunt ad emendationem, &

augmentum pacis omni populo apud *Wodeſtocam* in *Mircena landa*, id eſt in terra *Mircenorum*, poſt *Anglia* lagam hoc eſt.

C A P. I. Sax. 1.

Ut omnis liber homo habeat credibile plegium, qui eum ad omne rectum præſentet ſi fuerit accuſatus. Si *tyhtbyſig* ſit, id eſt accuſationibus infamatus ad triplex ordalium vadat. Si dominus ejus dicat, quod neutrum ei fregit vel *ath* vel ordel. poſtquam conſilium fuit apud *Brundonam*, aſſumat idem dominus ſibi duos credibiles thaynos in ipſo hundredo, & juret quod nunquam juramentum fregit, nec *furigildum* perſolvit, niſi talem præpoſitum habeat qui dignior eo ſit, ut hoc facere poſſit. Si juſjurandum procedat, eligat accuſatus quod horum voluerit, vel ſimplex ordalium vel juſjurandum viij. liberorum in tribus hundredis ſuper xxx. denarios, ſi jurare pro eo non audeant vadat ad triplex ordalium. Et ſi culpabilis erit, in prima vice reddat compellatori duplum quod repetit, & domino ſuo weram ſuam, & mittat credibiles plegios quod omnis mali deinceps ſe abſtineat. Ad ſecundam vicem non ſit alia emendatio niſi caput; ſi auſugiat & ordalium vitet, reddat plegius ejus captale ſuum repetenti, & domino weram ſuam qui ea dignus ſit. Et ſi domino ejus accuſetur, quod conſilium ejus fregerit, & antea malum fecerit, aſſumat ſecum v. thaynos; & idem ſit ſexus, & *laidat* ſe; Et ſi *lada* procedat, ſit weræ ſuæ dignus, ſi non procedat, habeat rex weram, & ſit ipſe fur uthlagatus apud populum. Et habeat omnis dominus familiam ſuam in plegio ſuo; ſi autem accuſetur aliquis & auſugiat, emendet dominus regi weram hominis accuſati. Et ſi dominus accuſetur quod conſilio ſuo fugerit, *laidiet* ſe cum v. thaynis, & ipſe ſit ſexus. Si *lada* frangat ei, reddat regi weram ſuam; & ſit homo forbannitus apud omnes homines.

II. Sax. 2.

Et habeat rex foriſfacturas omnium eorum qui liberas terras habent. Nec componat aliquis pro ulla *tyhtlan*, ſi non interſit teſtimonium præpoſiti regis.

III. Sax. 3.

Et ſi ſervus culpabilis appareat in ordalio, ſignetur in prima vice, ad ſecundam vicem non ſit illic alia emendatio quam capitalis.

IV. Sax. 4.

Et nemo alterutrum faciat, vel emat, vel cambiet niſi plegium habeat & teſtes. Si quis hoc præſumat, capiat illum terræ dominus & cuſtodiat pecus illud donec ſciatur cujus ſit ſecundum rectum.

V. Sax. 5.

Et ſi aliquis hominum ſit, qui omni populo ſit incredibilis, adeat præpoſitus regis & mittat eum ſub plegio, vel ad rectum perducatur eis qui compellabunt. Si tunc plegium non habeat, occidatur, & cum dampnatiis inhumetur: Si quis eum difforciat, ſint ambo unius recti digni.

VI. Sax. 6.

Et qui ſuperfederit, parvipenderit, vel complere noluerit, ſicut omnium noſtrum eſt inſtitutum, emendet regi xxx. ſolidos.

Adhuc de legibus *Ethelredi* regis.

C A P. I.

De infractione pacis.

II. D.

- I I.
De testimonio.
- III.
De landcopo & domini dono, & lahcopo, & wit-
word, & gewitnesse.
- IV.
De wapentakis.
- V.
De accusatis qui causam habent coram præposito.
- VI.
De laga emenda.
- VII.
De infamato & ejus ordalio.
- VIII.
Si quis pecus habeat sine plegio.
- IX.
De ordalio accusati, & ubi fiet ordalium.
- X.
Si quis furem innoxiare velit.
- XI.
De monetariis falsi accusatis.
- XII.
De pecore emendo.
- XIII.
De flima & de socna thayni.
- XIV.
De placito regis vel Comitis vel Episcopi.
- XV.
De pascentibus illos qui pacem fregerint.
- XVI.
De judicio ubi stabit.
- XVII.
Quod thaynus habet duas optiones amicitie vel
laga.
- XVIII.
De indicantibus robariam.
- XIX.
De heredibus viventium sine calumpnia.
- XX.
De pace regis ubi residens erit.
- XXI.
De wealwef.
- XXII.
De institutis London, & primo quod porta obser-
vabuntur.
- XXIII.
De theloneo dando ad Bylyngesgate.
- XXIV.
De theloneo retento.
- XXV.
De Hamsocna in portu vel in via regis.
- XXVI.
De falsariis & eis consentientibus.
- XXVII.
De sonantibus pecuniam puram.
- XXVIII.
De mercatoribus qui falsum & laetum afferunt ad
portum.
- XXIX.
De suasionem regis contra falsum operantes.
- XXX.
De monetariis & ubi erunt.

HÆ sunt leges quas Ethelredus rex, & sapientes
sui constituerunt apud Venetyngum ad emen-
dationem pacis & felicitatis incrementum.

I.
Inprimis ut pax ejus firma sit sicut prius extitit
in diebus antecessorum suorum, & præter emenda-
tionem sit infractio pacis quam per manum suam
dabit. Et pax quam Alderimannus vel Præpositus
regis in v. burgorum *gewineda* dabit emendetur xij.
libris. Et pax quæ detur in unius burgi *wincwa*
emendetur vij. hundredis. Et ubi dabitur in wa-
pentako emendetur infracta pax j. hundredo, & pax
10 quæ dabitur in *ealabus* emendetur de homine occiso
vj. dimidiis marcis, de vivo xij. oris.

II.
Et hoc quod per legitimum testimonium mon-
strabitur, nemo pervertet de vivo plusquam de mor-
tuo, & eat omnis homo ad testificandum illud, unde
possit, & velit, & audeat in sanctis jurare quod ei
dabitur in manibus.

III.
Et *landcopum*, & domini donum quod per re-
20 ctum habeat dari, & *lacopum*, & *witword*, & *ge-
witnesse*, hoc ita permaneat ut nullus evertat.

IV.
Et habeantur placita in singulis wapentakis, ut
exeant seniores xij. thayni, & Præpositus cum eis, &
jurent super sanctuarium quod eis dabitur in manus,
quod neminem innocentem velint accusare vel noxi-
um conclare.

V.
Et capiantur accusati qui cum præposito causam
30 habent, & omnis eorum det vj. dimidias marcas
vadui, dimidium domino ipsius terræ, dimidium
wapentako.

VI.
Et omnis emat sibi lagam xij. oris, dimidium
landefrico, dimidium wapentako.

VII.
Et omnis infamatus homo vadat ad triplex orda-
lium, vel reddat quadruplum. Si dominus velit eum
tunc purgare, cum duobus bonis thaynis, qui nun-
40 quam furigildum reddiderunt postquam consilium
fuit apud *Brandonam* nec accusatus fuerit, vadat ad
triplex ordalium, vel persolvat triplum; si tunc sit
immundus, percutiatur, ut collum ei frangatur. Et
si vitet ordalium, reddat semel capitale suum repe-
tenti, & terræ domino xx. oras, & eat rursus ad or-
dalium: Et si *angensria* venire nolit ad videndum,
reddat viginti oras, & perdat placitum suum, & ille
tamen eat *landefrico*, id est terræ domino ad ordali-
um, vel reddat duplum.

VIII.
Et si quis habeat pecus sine plegio, & dominus
tunc hoc percipiat, reddat ipsum pecus & emendet
xx. oris.

IX.
Et omnis accusatus vel qui alium impetit, habeat
optionem quid velit, siue judicium aquæ vel ferri.
Et omnis advocatio, & omne ordalium sit in curia
regis, & si fugiat ab ordalio, reddat eum plegius
wera sua.

X.
Et si quis furem innoxiare velit, unum *dretum* in
vadio ponat, dimidium tunc domino, dimidium
Præposito regis intra portum, & adeat triplex or-
dalium. Si mundus sit in ordalio diffodiat cognat-
um suum: si vero sit immundus jaceat ipse fur ubi
jacebat & alius reddat.

XI. Et

X I.

Et omnis monetarius qui accusabitur quod falsum fecit postquam interdictum fuit, adeat triplex ordalium, & si culpabilis sit occidatur. Et nullus habeat aliquem monetarium nisi rex, & omnis monetarius qui infamis sit redimat sibi lagam xij. oris.

X I I.

Et nemo emat pecus aliquod si non habeat duorum hominum credibilium testimonium. Custodiat corium ejus iij. noctes & caput; & ovis similiter. Et si corium antea vendat alicui, reddat xx. oris.

X I I I.

Et omnis *flima* sit flima in omni terra qui fuerit in una. Et nemo habeat focnam super thaynum regis nisi solus rex.

X I V.

Et de placito regis ponatur vadium vj. dimidiis marcis: Comitibus & episcopi vadium xij. oris.

X V.

Et si aliquis accusetur quod paverit eum qui pacem domini nostri fregerit, ladiet se *mid thrina* xij. i. cum ter xij. qui faciunt xxxvj. Et prepositus nominet ipsam ladam; & si inveniatur cum eo, sint ambo unius rectitudinis digni.

X V I.

Et judicium stet ubi thayni consenserint, si dissideant, stet quod ipsi viij. dicent, et qui supervicti erunt ex eis, reddat unusquisque vj. dimid. marcarum.

X V I I.

Et ubi thaynus habet duas optiones amicitiae vel lagae, & amicitiam elegerit, stet hoc ita firmum sicut et ipsum judicium. Et qui super id ladam prorogat vel qui addat, reddat vj. dimid. marcas.

X V I I I.

Et qui roboraverit hominem in luce diei & in tribus villis indicabitur, non habeatur simile acsi cancellasset.

X I X.

Et qui permanet sine gravatione et calumpnia in pace sua dum vivit, nemo super haeredes ejus loquatur inde post mortem.

X X.

Tam longe debet esse pax regis a porta sua ubi residens erit a iij. partibus, hoc est tribus miliaribus et tribus quarentenis et tribus acris in latum, et ix. pedes et ix. granis ordeï.

X X I.

Wealreaf, i. mortuum referre est opus *inthingi*, si quis hoc negare velit faciat cum xlvij. thaynis plene nobilibus.

X X I I.

Aldredesgate et *Ciryclegate*. portas illas observabunt custodes.

X X I I I.

Ad *Wilynggesgate* si advenisset una navicula unus obolus theloni datur: si major et habet siglas j. d. si adveniat *Ceol* vel ulcus et ibi jaceat iij. d. ad theloneum dentur. De navi plena lignorum unum lignum ad theloneum detur. In ebdomada panum thelonium detur iij. diebus. die Dominica, die Martis et die Jovis. Qui ad pontem veniat cum bato ubi piscis inest unus ob. datur, in thelonium, et de majori navi j. d. Homines de *Rothomaga* qui veniebant cum vino vel craspisce, *Flandrenses* et *Ponteïenses* et *Normannia* et *Francia* monstrabant res suas et extolneabant. *Hogge* et *Leodium* et *Nivella* qui per terras ibant ostensionem dabant et thelone-

um. Et homines Imperatoris qui veniebant cum navibus suis bonarum legum digni tenebantur sicut & nos emere in suas naves. Et non licebat eis aliquid *forcheapum* facere burhmannis & dare thelonium suum. Et in sancto natali Domini duos *grifengos* pannos & unum brunum & x. libras piperis & cirotecas v. hominum, & duos cabillinos colenos aceto plenos, & totidem in Pascha. De dofferis cum gallinis una gallina thelon. Et de uno doffero cum ovis 5. ova thelon. Si veniat ad mercatum, mongestre. Sinere qui mangonant in caseo & butiro xliij. diebus ante natale domini i. d. & vij. diebus post natale domini unum alium denarium ad theloneum.

X X I V.

Si portireva vel tungravia vel alius prepositus compellat aliquem quod theloneum supertenuerit, & homo respondeat quod nullum thelonium concelaverit quod juste debuit, juret hoc se vj^{to}. & sit quietus. Si appellet quod thelonium dederit, inveniat cui dedit & quietus sit. Si tunc hominem invenire non possit cui dedit, reddat ipsum theloneum & persolvat 5. l. regi. Si cacepollum advocet quod ei thelonium dedit, & ille neget, perneget ad Dei judicium, & in nulla alia lada.

X X V.

Et diximus, homo qui hamfocnam faciet intra portum sine licentia & summam infracturam agat de placito *ungebendro*, vel qui aliquem innocentem affligat in via regia, jaceat in *ungilda akere*: Si pugnet antequam rectum postulet ac vivat, emendet regis *burbreche* 5. l. Si curet amicitiam ipsi porti reddat nobis xxx. solidos emendationis, si rex hoc concedat nobis.

X X V I.

Et jam dixerunt quod nichil eis interesse videbatur inter falsarios & mercatores qui bonam pecuniam portant ad falsarios, & ab ipsis emunt ut impurum & minus appendens operentur & inde mangonant & barganniant, & eos etiam qui conos faciunt in occultis & vendunt falsariis pro pecunia, & incidunt alterius monetam mundam & non ipsam immundam, Unde visum est sapientibus omnibus, quod isti tres homines unius rectitudinis essent digni. Et si aliquis eorum accusetur, sit *Anglicus* sit transmarinus ladiet se pleno ordalio; Et constituerunt quod monetarii manum perdant & ponatur super ipsius monetæ fabricam, & qui in nemoribus vel alibi similibus fabricant, vitæ suæ culpabiles sint nisi rex velit eorum misereri.

X X V I I.

Et precipimus ne quis pecuniam puram & recte appendentem sonet monetetur, in quocumque portu monetur in regno meo, super *overhirnessam* meam.

X X V I I I.

Et diximus de mercatoribus qui falsum & lactum afferunt ad portum, ut advocent si possint, si non possint veræ suæ culpabiles sint vel vitæ suæ, sicut rex velit, vel eadem lada se innoxient quam prædiximus quod in ipsa pecunia nil immundum sciebant unde suam negotiationem exercuerunt, & habeat postea dampnum illud ex incuria sua, ut ab institutis monetariis purum & rectum appendens. Et portireva qui falso consentanei fuerint, ejusdem censuræ digni sint cum falsis monetariis, nisi rex indulgeat eis vel se possint adlegiare eodem *sirath* vel ordalio prædicto.

X X I X. Et

XXIX.

Et rex suadet & mandat episcopis suis & Comitibus & Aldermannis & præpositis omnibus, ut curam adhibeant de illis qui tale falsum operantur & portant per patriam, sicut præmissum est utrobique cum *Danis & Anglis*.

XXX.

Et ut monetarii pauciores sint quam antea fuerunt, in omni summo portu sint tres monetarii, & in omni alio portu sit unus, & illi habeant suboperarios suos in suo crimine, quod purum faciant & recti ponderis per eandem vitam quam prædiximus. Et ipsi qui portus custodiunt efficiant super overhimeffam meam, ut omne pondus ad mercatum sit pondus quo pecunia mea recipitur, & eorum singulum signetur ita quod xv. oræ libram faciant. Et custodiant omnes monetam sicut vos docere præcipio & omnes eligimus.

Adhuc de legibus regis *Ethelredi*.

CAP. I.

De pace.

II.

De nave advena institoris.

III.

De frithmanno regis.

IV.

De robato in navi.

V.

Si Anglicus liber *Dacum* occidat, vel è converso.

VI.

Si Anglicus servum *Dacum* occidat vel *Dacus* Anglicum, & si *eahtain* occidatur.

VII.

De fractione pacis infra burgum regis.

VIII.

De condonatione forisfactorum ante pacem constitutam.

IX.

De compatriota facti vel homicidii accusato, & si homo *sceithmanni* pecuniam nostram occiderit.

X.

Si res amissa deprehendatur.

XI.

De advocatione & termino guerrandi inveniendi.

Hæc sunt verba pacis & prælocutiones quas *Ethelredus* rex & omnes sapientes ejus cum exercitu firmaverunt, qui cum *Analano* & *Iustino* & *Gudermundo* *Stegiani* filio venit.

CAP. I. Sax. I.

HOc inprimis ut pax mundi stet inter *Ethelredum* regem & omnem populum ejus & omnem exercitum cui rex pecuniam suam dedit, post elocutiones quas *Sigericus* archiepiscopus & *Ethelredus* Aldermannus & *Ealfricus* Aldermannus fecerunt, postquam impetraverunt à rege quod possent illis portuaculæ pacem emere quam sub manu regis semper habebant, si navalis exercitus *Angliam* infestet ut habeamus eorum omne auxilium, & ministrabimus eis victum quamdiu nobiscum erunt. Et omnis terra quæ aliquem eorum manuteneat qui *Angliam* inquietant, sit exlex apud nos & omnem exercitum.

II. Sax. 2.

Et omnis *seapscip*, i. navis institor, pacem habeat qui in portum veniat, licet navis sit inimicorum, si non sit abacta tempestatibus, & licet abacta sit, & applicetur ad aliquam curiam pacis & homines evadant in ipsam curiam, pacem habeant & quod attulerint secum.

III. Sax. 3.

Et omnis *frithmannus* noster pacem habeat in terris & aquis & intra portum & extra. Et si regis *Athelredi* frithmannus veniat in *unfrithland*, i. in hostilem terram, & exercitus adveniat, pacem habeat navis ejus & omnis pecunia ejus. Si navem suam extraxerit vel tuguriolum congerat vel papilionem tendat, habeat inibi pacem & tota pecunia sua. Si pecuniam suam cum pecunia *unfrithmanni*, i. pacem non habentis in domo mittat, perdat pecuniam suam, & ipse tamen pacem habeat & vitam si se manifestet. Si *frithman*, i. homo pacis fugiat vel repugnet & se nolit indicare, si occidatur, jaceat *ungelo*, i. insolutus.

IV. Sax. 4.

Si homo sit de pecunia sua robatus, & sciat in qua navi, reddat *stæoresman*, i. gubernator, pecuniam illam, vel cum iij. juret & idem sit quintus, quod per rectitudinem cepit sicut antea prælocutum erat.

V. Sax. 5.

Si *Anglicus* homo *Dacum* occidat liber liberum, persolvat eum xxv. li. vel ipse malefactor reddatur. Et tantum dabit *Dacus* pro *Anglico* si eum occidat.

VI. Sax. 5.

Si *Anglicus* *Dacum* servus servum occidat, reddat eum xx. s. & *Dacus* similiter *Anglicum* reddat, si occidat eum. Et si *eahtayn* occidatur, pertineat infractio pacis intra curiam vel adjacentias ejus, *eahtayn* persolvatur plena vera.

VII. Sax. 6.

Si intra burgum regis fiat infractio pacis, adeant burgenfes & conquirant illum malefactorem vivum vel mortuum proxima cognatio ejus caput pro capite. Si nolint, adeat Aldermannus: si nolit, rex: Si nolit, sit pars illa præter pacem.

VIII. Sax. 7.

De omni homicidio & omni robaria & omnibus incendiis quæ facta sunt antequam pax fuerat instituta, totum dimittatur, & nemo vindictam vel emendationem exigat. Et ut nec ipsi neque nos alterius servum vel inimicum receptemus.

IX. Sax. 8.

Si dicatur in compatriota quod furtum fecerit, vel hominem occiderit, & hoc dicat *sceithmannus* vel unus *landmannus*, tunc non sit aliqua negatione dignus. Et si homines eorum occidant pecuniam suam & nostram, utlagæ sint apud nos & illos, & non admittantur ad emendationem. Viginti milia librarum auri & argenti data fuerunt exercitui de *Anglia* pro pace.

X. Sax. 9.

Si quis deprehendat quod amisit, advocet inde ille cum quo deprehenditur unde venerit ei, & mittat in manum ejus & det plegium quod adducet advocatum suum si viventem warantem vocet. Et si sit in alia scira quem vocat, terminum habeat qui ad hoc pertinet, mittat in manum venditoris quod vendidit ei, & roget ut mundificet & acquietet eum si possit; si recipiat, tunc acquietat eum cum quo fuerat deprehensum. Appellet deinceps unde venerit ei, si advocet ultra unam sciram, habeat terminum, i. ebdomadam: Si advocet

advocet ultra duas sciras, habet duas septimanas de termino. Et ad quot sciras convolabit, totidem habeat septimanas de termino; & veniat ubi prius fuit interciatus.

XI. Sax. 10.

Aliquando fuit, quod ter advocandum erat ubi prius aliquid interciebatur, & deinceps eundi cum advocato quocunque advocatet, unde consuluerunt sapientes, quod melius erat ut saltem advocaretur ubi deprehendebatur, donec innotesceret in quo stare vellet, ne forte impotens homo longius & diutius pro suo laboraret, & ut vexetur magis qui injuste conquisitum habeat in manibus, & minus qui iuste prosequitur. Admoneat etiam eum ille qui suum iuste prosequitur, ut ad singulas appellationes habeat credibile testimonium, & caveat ne injuste interciat, ne per hoc disturbetur sicut alium disturbare cogitaverat. Si mortuum hominem advocet, si non habeat hæredes qui purgent eum, manifestet hoc cum testibus si possit quod recte advocat, aut id per se purget, tunc erit mortuus in culpa nisi amicos habeat qui eum mundificent sicut idem faceret si posset & viveret. Si tunc habeat amicos qui audeant hoc facere, tunc defuit advocatio sicut si ille viveret ac negaret, & habeatur furti reus ille qui in manibus habet, quia semper est negatio firmior quam affirmatio. Etiam inter advocandos si quis hoc incipiat nec ultra advocet, si purgare se velit, non potest hoc ei jure denegari, si credibile testimonium locum ei faciat accedendi, quia purgatio propinquior est semper possidenti quam repetenti.

Adhuc de Legibus regis Ethelredi.

CAP. I.

De denario sanctæ ecclesiæ dando & decimatione thaynorum.

II.

De jejunio & feriacione trium dierum ante festum sancti Michaelis.

III.

Quid regi & populo omni die sit cantandum.

IV.

De consuetudinibus sanctæ Dei ecclesiæ reddendis.

V.

Ne quis vendatur extra patriam.

VI.

De robaria.

VII.

De eleemosinis & reſtitutionibus ecclesiæ.

Hæc instituerunt Ethelredus & sapientes ejus apud Habam.

CAP. I.

Inprimis, ut unus Deus super omnia diligatur & honoretur, & ut omnes regi suo pareant sicut antecessores sui melius fecerunt, & cum eo pariter defendant regnum suum. Et constituerunt inprimis Dei misericordiam & auxilium invocare jejunis, eleemosinis, confessione, & abſtinentia, & malefactis & injustitia abſtinere. Et ut detur de omni caruca denarius vel denarium valens, & omnis qui familiam habet efficiat, ut omnis *hirmannus* suus det unum denarium. Quod si non habeat, det dominus ejus pro eo; & omnis thaynus decimet totum quicquid habet.

II.

Et instituimus ut omnis Christianus qui ætatem habet, jejunet tribus diebus in pane & aqua, & bis crudis ante festum sancti Michaelis. Et omnis homo ad confessionem vadat & nudis pedibus ad ecclesiam, & peccatis omnibus abrenunciet emendando, cessando. Et eat omnis presbyter cum populo suo ad proceſſionem tribus diebus nudis pedibus; & super hoc cantet omnis presbyter xxx. missas, & omnis diaconus & clericus xxx. psalmos, & appareatur tribus diebus corrodium uniuscujusque sine carne in cibo & potu, sicut idem comedere deberet, & dividatur hoc totum pauperibus. Et sit omnis servus liber ab opere illis tribus diebus quo melius jejunare possit, & operetur sibi met quod vult. Hii sunt illi tres dies, dies Lunæ, dies Martis, & dies Mercurii proximi ante festum sancti Michaelis. Si quis jejunium suum infringat, servus corio suo componat, reddat liber pauper xxx. d. & regis thaynus Cxx.s. & dividatur hæc pecunia pauperibus. Et ſciat omnis presbyter, & tungra-vius, & decimales homines, ut hæc eleemoſinæ & jejunium perveniat sicut in Sanctis jurare poterunt.

III.

Et præcipimus, ut in omni congregatione cante-tur cotidie communiter pro rege & omni populo suo una missa ad matutinalem missam quæ inscripta est contra paganos. Et ad singulas horas decantet totus conventus extensis menbris in terra psalmum *Domine quæ multiplicati sunt*, & collectam contra paganos, & hoc fiat quamdiu necessitas ista nobis est in manibus. Et in omni cœnobio vel conventu monachorum, celebret omnis presbyter singillarim xxx. missas pro rege & omni populo; & omnis monachus dicat xxx. psalteria.

IV.

Et præcipimus, ut omnis homo super dilectionem Dei & omnium Sanctorum det *Cyrisceattum* & rectam decimam suam sicut in diebus antecessorum nostrorum fecit quando melius fecit, hoc est sicut aratrum peragrabit decimam acram. Et omnis consuetudo reddatur super amicitiam Dei ad matrem nostram ecclesiam cui adjacet. Et nemo auferat Deo quod ad Deum pertinet & præcessores nostri concesserunt.

V.

Et prohibemus ne quis extra patriam vendatur. Si quis hoc præsumat, sit præter benedictionem Dei & omnium Sanctorum, & præter omnem Christianitatem, nisi pœniteat & emendet sicut episcopus suus edocebit.

VI.

Et prohibemus omnem robariam omni homini; & sit omnis homo dignus jure publico pauper & dives, & reddatur omnis robaria si quis aliquam fecerit, emendet sicut prius & postea fecit. Et si quis præpositus eam fecerit, dupliciter emendet quod alii judicaretur.

VII.

Et reddatur pecunia eleemoſinæ hic ad festum sancti Michaelis si alicubi retro sit per plenam vitam; & omnibus annis deinceps reddantur Dei reſtitutiones in omnibus rebus quæ supradictæ sunt per amicitiam Dei & Sanctorum omnium, ut Deus omnipotens misericordiam nobis faciat, & de hostibus triumphum nobis & pacem indulgeat; quem sedulo

sedulo deprecemur, ut misericordiam ejus consequamur hic, & in futuro requiem sine fine.

Omnis judex justus misericordiam & judicium liberet in omnibus, ut in primis per rectam scientiam dicat emendationem secundum culpam, & eam tamen admensuret propter indulgentiam. Quædam culpæ reputantur à bonis iudicibus secundum rectum emendandæ, quædam per Dei misericordiam condonandæ. Judicia debent esse sine omni *haderunga* quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel inimico jus publicum recitari. Et nichil injustius est quam susceptio munerum pro judicio subvertendo, quia munera excæcant corda sapientum & subvertunt verba iustorum. Dominus Jesus dixit, *In quo judicio judicaveritis judicabimini.* Timeat omnis judex ac diligat Deum judicem suum, ne in die iudicii mutus fiat, & humiliatus ante oculos iudicis cuncta videntis. Qui innocentem opprimat & dimittat noxium pro pecunia, vel amicitia, vel odio, vel quacumque factione, opprimetur ab omnipotente iudice. Et nullus dominus, nulla potestas stultos aut improbos iudices constituent, quia stultus per ignaviam, improbus per cupiditatem vitat quam didicit veritatem; gravius enim lacerantur pauperes à pravis iudicibus quam à cruentis hostibus. Nullus hostis acerbior, nulla pestis efficacior quam familiaris inimicus. Potest aliquotiens homo fuga vel defensione vitare pravos iudices, non ita possit iudices quociens adversus subditos malis desideriis inflammanur. Sæpe etiam boni iudices habent malos vicarios & ministros nephandos, quorum reatibus ipsi domini constringuntur si non eos coerceant & à rapacitate cohibeant, quia dominus & minister seculorum ait, *Non solum male agentes sed omnes consentientes digni sunt aeterna morte.* Sæpe etiam pravi iudices iudicium pervertunt vel respectant, & non finiunt causam donec voluntas eorum impleatur; & quando iudicant non opera sed munera considerant. Impii iudices juxta verbum sapientum, *Sicut rapaces lupi vespere nil residuant usque mane*, i. de præfenti solum vita cogitant, de futura nil considerant. Malorum præpositorum mos est, ut quicquid possunt auferant, & vix necessarium parum quid relinquant sustentationum. Iracundus iudex non potest attendere rectam iudicii satisfactionem, nam per furoris excæcationem non percipit rectitudinis claritatem. Justum iudicium est ubi non persona consideratur; scriptum est, *Non attendas personam hominis in iudicio, nec pro aliquo facies ut à vero declines & injuste iudices. Susceptio muneris est dimissio veritatis.*

DEfuncto, ut dictum est, rege *Ethelredo*, episcopi, & abbates, & quique terræ nobiliores omnem ejus progeniem abnegantes, *Kanutum* pro rege apud *Suthamptoniam* recognoverunt. Ipse vero juravit quod foret eis fidelis dominus, secundum Deum & seculum. *Londonienses* autem cum nonnulla parte procerum *Edmundum* filium regis *Ethelredi* in regem leverunt, qui à *Livingo Dorobernensi* archiepiscopo apud *Londonias* consecratus est. Iste *Edmundus* tanti vigoris & probitatis extitit, ut *Areneside*, i. *ferreum latus* diceretur, quia nullus in bello fortior eo fuit. Qui statim in *Westfaxiam* transiens, omnem ibi gentem partim timore, partim sponte sibi sub-

jecit. *Kanutus* vero cum *Dacis* regnum hostiliter invadens, terram incepit undique perturbare. *Emma* quippe regina quæ tunc apud *Wintoniam* morabatur ob timorem guerræ & dissensionis duos filios suos, *Alaredum* videlicet & *Edwardum*, ad fratrem suum *Ricardum Normannorum* ducem, ut ibi cum eo moram secure interim traherent, destinavit. Interea puppis *Dacorum* apud *Grene-wiche* & inde *Londonias* venientibus, *Kanutus* urbem cum suis fortiter obsedit. Qui foveam magnam ex australi parte facientes, puppes suas ex occidentali parte pontis traxerunt, & ita circa urbem fodientes quod nemo intrare vel exire posset, eam sæpe graviter insultarunt. Sed cives eis caute & viriliter obstiterunt, unde *Kanutus* inde repulsus, in *Dorsetania* provincia juxta *Gillyngham* contra *Edmundum* dimicavit, sed vincitur.

Post hæc media æstate transacta, *Edmundus* cum majori exercitu in provincia *Wicciorum* secundum bellum contra *Kanutum* apud *Seorstan* gessit, ubi duce *Edrico Edmundi* regis sororio, & *Almaro Derlyng* contra regem *Edmundum* acerrime pugnantibus, exercitus utriusque multis hinc inde occisis præ lassitudine per se ab invicem sunt divisi. Sed postera die rex *Edmundus* omnes *Danos* protrivisset, nisi perfidus dux *Edricus* caput cujusdam militis occisi, qui *Edmundo* erat similis, exercitui ostendisset, dicens, *Fugite Angli*, ecce enim caput domini vestri. Sed *Edmundus* hoc cognito, acrius instat usque noctis crepusculum dimicans, quo adveniente, exercitus sicut pridie ab invicem sunt digressi. *Kanutus* vero clam noctis silentio cum manu electa bellatorum *Londonias* tendit. *Edmundus* vero à tergo sequens, exercitu *Danorum* qui urbem obsederat ad puppes fugato, eam fortissime liberavit, & eam cum debito triumpho ingressus est. Sed post duos dies *Thamesi* pertransito, quartum bellum contra eundem *Danorum* exercitum apud *Brendesford* gessit, ubi multi suorum in eo transitu nimis festinantes flumine sunt submersi; ipse tamen *Danis* devictis festivum optinuit decus belli. *Kanutus* tunc summo timore perstrictus, manum suam multis ad se mandatis copiis augmentavit, & quem armis vincere nequibat prodicione ducis *Edrici* vincere cogitabat. Perfidus igitur dux *Edricus* cum rege *Edmundo* ut eum proderet concordatus est, & fidelitatem ei juravit. Qui postmodum de regis consilio & mandato in *Westfaxiam* ivit, ut maximum contra *Kanutum* duceret exercitum. *Kanutus* vero interea *Londoniam* obsidens eam terra & aqua fortiter insultavit. Cui cives viriliter obstiterunt. *Daci* vero obsidione dimissa in *Cantiam* iverunt, & eam miserabiliter deprædaverunt; unde rex *Edmundus Thamesiam* apud *Brendesford* iterum transiens, contra *Dacos* apud *Ofsoz* quinta vice pugnavit: sed in ipsa obviatione horror præcedentium vexillatorum nimis *Dacos* invasit, qui in fugam versi sunt, *Edmundo* eos usque ad insulam de *Schepeye* cum occisione maxima persequente. Quod si eos tunc persequi non dimisisset, ultimus ille dies bello *Dacis* fuisset. Dux vero *Edricus* semper proditor consilio nequissimo desistere eum fecit. Revertente igitur *Edmundo* ad *Westfaxoniam*, *Kanutus* more solito *Merciam* deprædavit. Quod rex *Edmundus* audiens sextum bellum contra *Kanutum* cum omnibus *Dacorum* exercitibus congregatis apud *Essendun* in *Estfaxia* commisit.

commisit. Bello igitur acerimo & finali pugnatum est, & utrique invincibiles eade despecta persistebant. Apparuit autem ibi virtus juvenis *Edmundi*. Cum enim *Dacos* solito acrius pugnare viderunt, loco regio relicto qui erat ex more inter draconem & signum quod vocatur *Standard*, cucurrit terribiliter in aciem primam. Vibrans igitur gladium electum & in brachio juvenis *Edmundi* dignum, ad modum fulminis fidit aciem, abrupensque mediam pertransiit sequentibus obruendam dedit. Inde in aciem regalem advolat; ubi cum clamor & stridor horrendus inciperet, videns dux *Edricus* proditor gentis suæ, ruinam *Dacorum* imminere, clamavit Anglice genti *Anglorum, Fleth Englisse, fleth Englisse, dead is Edmund*. Quod Latine interpretatur, Fugite *Angli*, fugite *Angli*, mortuus est *Edmundus*. Sic igitur clamans fugam dolose cum suis primo incepit, quem tota gens *Anglorum* in fugam subsequitur. Illic igitur miranda strages *Anglorum* facta est. Nam ibi ex parte *Edmundi*, duces *Ednoc*, *Alfric*, *Godewyn*, & *Ulfketel* dux *Estantlia*, & *Alfward* filius ducis *Alfwy*, & omnis flos nobilitatis *Britannia*, una cum *Lincolniensi* episcopo & abbate *Rameseye* qui ad orandum pro milite venerant, corruerunt.

Rex vero *Kanutus* tanta fretus victoria, apud *Londonias* sceptrum cepit regalia. Septima tamen vice congregatis in comitatu *Glovernia* ex utraque parte exercitibus & proceribus hinc inde formidantibus, de consilio *Edrici* pax inter reges obsidibus adinvicem datis in ripa *Sabrina* apud *Derhirst* reformata est in hunc modum. Surrexerat unus comilitonum in medio exercitus sic dicens, "Cur in-
"sensati necis periculum tociens incurrimus? cotidie
"morimur, sed nullus vincit Invincibilis est *Edmundus*
"propter insuperabilem ejus fortitudinem, invincibilis
"est *Kanutus* propter fortunæ favorem; sed hujus
"continui discriminis quis erit fructus? certe ut video
"nisi cæsis utriusque militibus duces tandem ne-
"cessitate compulsi componant, vel certe sine milite
"soli pugnent. Quare igitur unum istorum non
"modo faciunt? Quod si componant, quare non
"sufficiet duobus regibus regnum solito locupletius,
"quod olim septem regibus satis fuit? Et si tanta
"sit in eis dominandi libido, ut uterque dedigne-
"tur cum reliquo partem habere aut altero subesse,
"tunc pugnent soli qui soli cupiunt dominari, ne
"si omnes pugnent omnibus interfectis desint mi-
"lites quibus duces imperent, ne etiam desint qui
"adversus extraneos regnum defendant. Convenientibus igitur apud insulam de *Olney* juxta *Sabrinam*, *Edmundo* cum suis in occidentali, *Kanuto* cum suis in orientali parte ampnis *Sabrina* existentibus, acclamatum est à cunctis, Aut componant, aut singulariter pugnent qui singulariter regnare student. Placuit sententia regibus, non enim erat mediocris rex *Kanutus* probitatis. Positi igitur reges in insula *Olania*, populo hinc inde spectante duellum inceperunt. Telis igitur & lanceis utrimque fractis, super arma omnium armorum præstantissima gladiis rem egerunt. Audiebant igitur & videbant horribiles tinnitus & igneas collisiones populus uterque cum gemitu & clamore. Tandem vigor incomparabilis *Edmundi* fulminare cœpit, cui *Kanutus* rex cum magno vigore resistens & tamen sibi timens, inquit, "Juvenum omnium fortissime
"quæ necessitas est alterum nostrum regnandi causa

"ferro perire? Simus fratres adoptivi regnumque
"partiamur, egoque in rebus tuis tuque in meis
"pariter imperemus: *Dacia* quoque tuo imperio
"disponatur. Hiis verbis mens generosa juvenis delinitur & osculum invicem pacis datur, mirantibus & exultantibus inde cunctis. Conveniente igitur populo & præ gaudio lacrimante, *Edmundus* regnum suscepit *Westfaxia*, *Kanutus* vero regnum *Mercæ* suscipiens *Londonias* est reversus.

Edmundus rex post paucos ex hinc dies proditione apud *Oxoniam* est occisus; sic autem occisus est. Cum rex hostibus suis terribilis & timidissimus in regno floreret, ivit nocte quadam in domo purgatoria ad requisita naturæ, ubi filius *Edrici* ducis in fovea secretaria delitescens consilio patris sui, regem *Edmundum* pro evacuatione ventris sedentem inter celanda cultello bis acuto percussit, & inter viscera ferrum figens fugiens reliquit. Traditur tamen per quasdam *Cronicas*, quod rex *Edmundus* alio modo interfectus fuit; videlicet, quod cum dictus *Edricus* perfidus Comes *Salopia* semper proditor, concordia inter eos facta bene & cordialiter à rege *Edmundo* diligeretur, quadam vice ipsum regem rogavit ut cum illo manducaret. Qui precibus suis annuens, ad domum suam statuto termino declinavit. Et cum post regiam diei refectionem tempus cubandi advenisset, rex cum suis domesticis cameram suam intravit, ubi quandam ymaginem ad modum architenentis mirabiliter fabricatam, unum archum tensum cum una sagitta ad volandum parata in manu habentem, ex una parte cameræ stantem prospexit. Cumque propius ut artem rei mirabilis tangeret & apertius videret, accessisset, & ymaginem tetigisset, sagitta statim evolavit & regem ad mortem percussit; nam ymaginem illam ad illum finem ut sic regem occideret proditor ille *Edricus* fecerat ordinari. Traditur adhuc à quibusdam historiis quod *Edmundus* non sic nec alio modo supradicto obiit, sed quod fraternitate inter reges firmata, regnoque inter eos diviso, *Edmundus* rex fortis cum uno anno regnasset, circa festum sancti *Andree Londoniis* obiit, & cum avo suo *Edgardo Glastonie* sepelitur. Sed primus modus, videlicet quod rex *Edmundus* ad requisita naturæ sedens proditione dicti *Edrici* occisus fuit, verior aliis & autenticior habetur.

Kanutus Danicus post mortem regis *Edmundi* monarcha effectus, accepto totius regni principatu, à *Livingo Dorobernensi* archiepiscopo in regem *Londoniis* consecratur, & regnum in quatuor partes divisit. Ipse namque *Westfaxiam* sibi retinens *Hirco* Comiti *Northumbriam*, *Turkillo* *Estantliam*, *Edrico* *Merciam* tradidit & concessit. Iste rex *Kanutus* habuit unum filium bastardum nomine *Haraldum Harefot* ex quadam concubina *Ailena Hamtonensi* nomine, filia filii *Alfelini* ducis natum. Rex autem ut prolem ex legali matrimonio suscitaret, & sic regnum *Angliæ* sibi firmiter astringeret, *Emmam* reginam, regis *Ethelredi* relictam & matrem filiorum regis *Ethelredi*, *Aluredi* videlicet & sancti *Edwardi* regis, duxit in uxorem; unde idem sanctus *Edwardus* in quadam Carta quæ *Westmonast.* habetur, conqueritur, quod mater sua de hoste victricum sibi fecit. De qua quidem *Emma* dictus rex *Kanutus* filium suum *Hardeknoutum*, & filiam unam magnæ sanctitatis *Gunyld* nomine suscitavit, quam *Henrico* imperatori filio *Conradi*

postea nupsit. Iste *Kanutus* rex deinde consilium *Londonia* congregavit, in quo *Edricus* proditor duos filios regis *Edmundi Æreneside*, *Edwardum* videlicet & *Edmundum*, quos statim post mortem ejusdem regis *Edmundi* à regina matre eorum, de morte domini sui regis adhuc inscia, abduxerat, regi *Kanuto* præsentavit; Tunc rex à proceribus & episcopis suis quæsit, si in illo fœdere sociali inter ipsum & *Edmundum* regem nuper inito, aliqua mentio de successione fratrum aut filiorum *Edmundi* post mortem ejusdem facta fuisset: qui falsissime & adulatorie responderunt, Quod non; æstimantes per hoc se magnum apud regem locum tenere. Insuper juraverunt, quod ipsum *Kanutum* pro rege semper tenerent, & propinquos *Edmundi* omnes expellerent. Unde justo Dei judicio dignam nequitie retributionem postmodum *Anglis* reddit. Nam consilio *Edrici* exlegavit *Edwinum* *Edmundi* regis fratrem, qui *Ceorlesking*, id est rex rusticorum appellabatur: postmodum tamen dolose reconciliatus, factione secretariorum suorum fraudulenter occisus est. Deinde, ut infra cito habetur, rex *Kanutus* *Edricum* occidit, *Turkillum* exulavit, *Hirc* fugere compulit, ac summos procerum aggressus *Normannorum* ducem in *Anglia* interfecit, *Adelwoldum* detruncavit, *Brithric* vita ferro privavit, fecitque per *Angliam* mirabilem censum reddi, viz. lxxx. M. libras præter xj. milia l. quas *Londonienses* reddiderunt.

Præterea rex *Kanutus* quadam vice *Emmam* consortem suam consuluit, quid de duobus filiis regis *Edmundi Æreneside*, *Edmundo* videlicet & *Edwardo*, foret melius faciendum. Quæ respondens dixit. Domine, recti sunt regni *Anglia* hæredes, qui vita & sanitate comitibus non minimam vobis guerram in brevi parabunt. Ideo vobis consulo quatinus eos ad partes longinquas alicui destineris, qui eos ob amorem vestri secrete interficiat. Unde *Kanutus* dictos pueros tum pudore, tum consilio *Edrici* ductus, in *Anglia* ferire metuens, accersito statim uno *Dano* nomine *Walgar*, præcepit ei, ut pueros in *Daciam* duceret, & tantum de eis ibi faceret, quod nunquam in *Anglia* iterum comparerent. Ille vero acceptis pueris, pietate commotus, eos jussu regis *Kanuti* postposito, ad regem *Suevorum*, cui secundum quosdam illos *Kanutus* feriendos miserat, transvexit. Qui pueros elegantes miseratus, ad regem *Hungariorum* *Salomonem* vitæ reservandos, & juxta eorum generositatem educandos ulterius destinavit. Cumque rex *Hungaria* infantes vidisset, & de eorum parentela à dicto *Walgar* didicisset, benigne eos recepit, & ut regios decuit filios enutrivit. Et quia tam vultu quam moribus spectabiles erant, uni eorum, videlicet *Edmundo* primogenito filiam suam tradidit in uxorem. Sed cito post *Edmundo* sine liberis decedente, *Edwardo* fratri suo qui in *Cronicis* dictus est *Edwardus relegatus*, *Agatham* filiam germani sui *Henrici* Imperatoris *Romani*, tanquam vero *Anglia* hæredi, matrimonio copulavit. Ex qua postea idem *Edwardus* iij. liberos suscitavit, viz. *Margaretam* postmodum reginam *Scotia*, quæ modo dicitur sancta *Margareta*, *Edmundum*, *Christinam* postea sanctimonialem & *Edgarum* *Adelyng*. Istud vocabulum *Adelyng* Saxonice componitur ex *adel*, quod est nobilis, & *lyng*, quod est ymago, inde *adelyng* quasi nobilis ymago: unde & *Westfaxones* hinc in proverbio summi despectus *hunderlyng*, quod sonat ab hone-

state dejectum vel retrocedens ymago, vocaverunt. Hunc *Edgarum* *Adeling* sanctus rex *Edwardus*, dum postmodum regnaret pro filio nutrit, & hæredem *Anglia* instituere cogitavit. Sed filios *Godwyni* ac gentis suæ nequitiam formidans, *Willielmum* nothum avunculi sui filium adoptavit; de quo inferius plenius dicitur.

Post hæc in natali Domini contigit *Lundonia* in quodam solario ultra *Thamesiam*, dictum proditorem *Edricum* verbis maliciosis regem *Kanutum* improperare, quod propter eum, & ejus amorem regem *Ethelredum* prodiderat, *Edmundumque* *Æreneside* regem & dominum suum naturalem extinxerat, & nulla inde beneficia sive commoda repit. Cui rex respondit, Tu temetipsum judicasti, & merito morieris, quia ore proprio proditoris reus factus es, ex quo dominum proprium regemque tuum naturalem & fratrem meum confederatum occidisti, & manum in Christum Domini misisti; unde manibus & pedibus ejus ligatis, per fenestram ipsum in *Tamesiam* proici statim jussit, ne ejus circumveniretur insidiis alias sibi timens. Et sic secundum quosdam *Edricus* proditor interiit submersus. Tradunt insuper quædam historiae, quod postquam dictus proditor *Edricus* regem *Edmundum* interfecisset, & ad regem *Kanutum*, venisset, sibi salutando dixit; Ave rex solus. Cui cum rem gestam denudasset, Rex respondit, Quia me tali obsequio placare putasti, & mundi meliorem extinxisti, ego te ob tanti obsequii meritum cunctis reddam *Anglorum* proceribus celsiorem. Jussit ergo eum excapitari, & caput in stipite super celsiorem *Londonia* portam figi, corpusque ejus extra muros proici. Quo facto, alios proceres sibi consentientes profugavit. Sed semper carum habuit Comitem *Leoffricum*. Post hæc apud *Oxoniam* Parliamentum tenuit, ubi *Angli* simul & *Dani* de legibus *Edgari* regis observandis concordés facti sunt.

Kanutus rex anno regni sui tercio in *Daciam* transiens contra *Wandalos* sibi infestos pugnaturus, tam *Anglorum* quam *Danorum* exercitum secum duxit. Nocte itaque bellum præcedente, *Godwinus* Consul exercitum *Anglorum* ducens, in hostes rege *Kanuto* inscio profectus est, & eos inprovistos invasit, occidit viriliter & fugavit. Rex vero *Kanutus* summo mane cum *Anglos* fugisse, vel ad hostes perfide transisse putaret, acies ordinatas in hostes dirigens, nihil in castris nisi prædas, cadavera & sanguinem invenit. Quamobrem *Anglos* summo honore, & non minori quam *Dacos* deinceps habuit. His actis in *Angliam* rediit, & magnum Concilium apud *Circestriam* tenuit.

Hoc anno defuncto *Alduno Lindisfarnensi* episcopo, sedequæ per triennium pene vacante, synodus circa præsulis electionem facta est. Ubi quidam presbyter nomine *Edmundus* superveniens dixit; Cur meipsum non eligitis? Cujus jocum cæteri non jocosè sumentes, triduo super hoc indicto jejunio velle sancti *Cuthberti* consulunt: unde & presbytero Missam celebrante vox de sepulcro sancti *Cuthberti* in medio canone audita est tribus vicibus insonare, *Edmundum* debere episcopum fore. Circa hoc tempus *Livingo Cantuariensi* archiepiscopo defuncto, *Romam* successor ejus petiit monachus *Ethelnodus*, cum quo *Lefwinus* Abbas *Eliensis* profectus, Abbaciam injuste sibi ablatam Papa *Benedicto* jubente rehabuit & possedit. Archiepiscopus vero

vero à *Roma* rediens corpus sancti *Elphegi* martiris de *Londoniis* usque *Cantuariensem* transfudit civitatem, rege *Kanuto* permittente. Qui semper tamen sanctos *Angliæ* parum dilexit; Nam de sancta *Editha* legitur, quod dum rex *Kanutus* in quodam festo Pentecostes apud *Wiltoniam* convivans, cachinnos in sanctam *Editham* effunderet, dixit, se nunquam crediturum filiam regis *Edgari*, qui semper libidini & tyrannidi deditus fuerat, sanctam fore; Contradixit *Ethelnodus* archiepiscopus tunc præfens, qui statim sepulcrum virginis aperuit. Ubi defuncta virgo cingulo tenus se erigens, in contumacem regem impetum facere visa est. Hoc ille metu turbatus humi quasi exanimis cecidit; sed tandem respirans lætus erubuit & gavisus quod pœnitentiæ reservatur.

Circa hæc tempora *Brithmoldus* monachus *Glastoniensis*, qui postmodum fuit episcopus *Wintoniensis*, dum de regia *Anglorum* stirpe pene tunc deleta contemplando cogitaret, sopor eum irrepit. Et ecce videt Apostolum *Petrum* *Edwardum* filium *Ethelredi* in *Normannia* tunc exulantem manu tenere, & in regem consecrare, ac sanctitatem ejus cum numero 23. annorum quibus regnaturus erat plane ostendere. Cumque monachus ille de posteritate *Edwardi* quæreret, respondit sanctus *Petrus*. » Regnum *Anglorum* regnum Dei est, post istum, regem ad sui placitum providebit. Quidam etiam vir Dei prædixit tunc *Anglis*, quod ex scelerum suorum inmanitate, quia non solum cædi & prodicioni insistebant, sed ebrietati & negligentia domus Dei dediti erant, insperatum eis à *Francia* adventurum dominium, quod & eorum excellentiam deprimeret in perpetuum, & honorem sine termino eventilaret. Prædixit etiam quod non solum ea gens, sed etiam gens *Scottorum* quos *Angli* vilissimos æstimant, ad emeritam confusionem *Anglis* dominaretur. Prædixit etiam nihilominus, adeo varium seculum adventurum, ut varietas quæ in mentibus hominum latebit, & in actibus patebit, multimoda vestium variatione designaretur.

Anno regis *Kanuti* viij. *Henricus* primus *Teutonicorum* Imperator obiit. Cui successit *Conradus* primus qui regnavit annis 15. Hic nempe statuit legem ut quicumque hominum, etiam procerum seu Principum, legem terræ infringeret, capite plecteretur. Cujus statuti transgressor primo fuit Comes *Limpoldus*, qui timens se fugit cum uxore sua in heremum, ubi aliquandiu heremitice vixit. Cum igitur *Conradus* prædictus semel ibidem venandi gratia devenisset, dormiendo in strato audivit vocem sibi dicentem: Puer Comitæ & heremitæ, qui nunc recenter natus est, erit tibi *Conrade* gener & successor. Quamobrem indignatus rex, jussit cor pueri sibi afferri; sed nuncii Deum timentes puerum vivum in silva projecerunt, & regi cor leporis detulerunt. Contigit autem cito post hæc, ut dux quidam *Henricus* locum illum casu adiens, puerum vagientem audivit, quem uxori suæ sterili nutriendum transmisit, nomen *Henrici* scilicet ei imponens. Cumque jam adultum juvenem Imperator *Conradus* aliquociens conspiceret, ac præteritum præsagium in animo revolveret, reclamante patre pueri putativo, Imperator juvenem secum retinuit, tractans jugiter penes se quomodo perdere posset eum, unde misit eum ad Imperatricem cum literis caventibus, quod eo die visis literis moreretur. At dum juvenis

apud quemdam presbyterum de nocte hospitaretur, presbyter eo dormiente visis litteris, pro illis verbis eo die moriatur, scripsit, eo die ad filiam nostram maritetur. Quod & factum est; & licet Imperator ex hoc turbaretur, pensato tamen quod filius esset illustri Comitis, lenius tulit; sed & in illo loco heremi ubi natus fuerat, monasterium postmodum construxit, quod usque hodie *Ursania* dicitur.

Hoc anno obiit *Ricardus* secundus Dux iij. *Normannie*, Cui successit filius suus *Ricardus* tertius, quem post annum sui ducatus, *Robertus* frater suus junior veneno extinxit. Qua de causa idem *Robertus* corde compunctus, septimo Ducatus sui anno nudipes *Jerusalem* peregrinus ivit, & *Birhinia* obiit. De quo ferunt quod bellando erat strenuus, dando liberalis, convivando profusus; unde & in quadam festivitate contigit, ut cæteris militibus ad missam offerentibus, unus militum non offerebat: putans autem Dux cum nihil habere unde offerret, jussit ei dari statim x. libras. Qui ut eas recepisset, eas integre super altare optulit. Quod Dux audiens, alias x. libras militi ad proprios usus dedit. Alia vice dum idem Dux ad scaccos luderet, oblata est ei musca aurea gemmis mirabiliter adornata; Qui statim cuidam secum ludenti clerico illam dedit, at ille continuo exspiravit. Cujus rationem reddebant medici dicentes, Quod sicut præ nimio dolore cor clauditur, & nisi citius reaperiatur mortem inducit: ita præ nimia lætitia cor aperitur, & nisi citius recludatur, causa est mortis. Quidam attulit isti Duci *Roberto* duos cultellos pulcherrimos, Cui fecit dari statim libras. At dum ille nummos numeraret, dati sunt Duci duo equi preciosi, quos eidem statim dedit. Sed ille his acceptis abiit festinanter, ne quid impedimenti ei forsitan eveniret. Inter hæc data est Duci cuppa argentea, & quæsito nec invento illo qui prius cultellos attulerat, Dux conquestus est quod parum remunerationis accepisset. Asserebatur enim de Duce illo, quod quæcunque sibi darentur, omnia illa erogaret illi, qui sibi primo quicquam honorificum dedisset eo die, nisi forsitan aliquid quod edi vel bibi posset datum sibi fuisset.

Post hæc apud *Phalesiam* *Normannia* urbem, iste Dux *Robertus* puellam unam nomine *Arlet* cujusdam pelliparii filiam adamavit, Quæ cum ad lectum Ducis duceretur, propriam camisiam à mento usque ad pedes fregit, & requisita cur hoc fecisset, Respondit, Non esse fas nec licentia, ut yma pars camisie quæ pedes suos ambierat jam nunc ad os Domini sui verteretur. Ex illa autem genuit Dux filium nomine *Willielmum* bastardum postea *Angliæ* conquestorem. At illa obdormiens sompnia- vit, arborem de ventre procedere quæ totam *Normanniam* obumbravit. Sed & puer natus per incuriam obstetricis in stramine projectus est, ac puer multum de stramine in brachiis retinuit; quod quidam signum futuræ potestatis prænotificabat. Dux etiam iste antequam *Jerusalem* peregrinus iret, filium suum *Willielmum* adhuc parvulum regi *Francia* commendavit, ut eum Dominum *Normannia* constitueret, si eum in via decedere contingeret; unde Dux per *Burgundiam* proficiscens dum mane scilicet sui peregrini per portam castri exirent, ipse ultimus exiens ac moram aliquantulum faciens, à portario cum baculo percussus est, Qui statim Deo gratias agens dixit suis, Nolite me vindicare, quia majori malo dignus sum, & plus diligo ictum istum quam

quam totam *Rothomagum*. Inde *Romam* veniens ut crucem à Domino Papa reciperet, imposuit pallium preciosum statuæ *Constantini*: deridens in hoc *Romanos*, quod singulis annis domino suo nolent saltem unum indumentum dare. Mulam etiam quam equitabat auro fecit ferrari, prohibens omnes suos ne quando ferratura caderet iustollerent. Divergens autem se per Imperatorem *Constantinopolitanum*, in curia ipsius pluribus faceciis declaratus est; Audiens itaque Imperator eum esse virum illustrem, profusum & generosum, magnanimitatem animi sui probare volens, eum ad prandium invitavit, præcepitque clam suis, ut nullus ei cederet aut locum daret ad sedendum. Qui mox cum ad prandium venisset & nullum scamnum in domo videret, exiit clamidem propriam sive capani, & plicans eam sub se, super eam in medio omnium sedit, & iussit ut omnes sui similiter federent. Post prandium accepta licentia ab Imperatore, capis omnibus sicut Dux præceperat in loco relictis, cum suis exivit. Admirans Imperator iussit capas sibi afferri, At dum moniti fuissent à curialibus ut eas resumerent, Respondit Dux. Non est, inquit, patriæ nostræ consuetudo, scamna nostra nobiscum de loco in locum portare. Et dum rogaretur ab Imperatore sumptus ad viandum capere; Respondit, se velle dum peregrinaretur, de suo vivere; sed in redeundo regis facere voluntatem. Unde rex prohibuit ne quis ei lingua ad cibaria coquenda venderet. Unde Dux nucium testas eni fecit, cum quibus cibaria sua coxerunt. Imperator autem probitatem suam admirans, bancos loco caparum in curia sua erexit. Post hæc diu Dux in itinere ita agrotavit, ut nec ire nec equitare posset. Quamobrem pauperes *Saracenos* conduxit, qui de die super humeros in feretro eum ferrent; unde quidam *Normanno* domum redeunti Dux injunxit, ut *Normannis* rumores de Duce quærentibus diceret, Quod viderat daemones Ducem deferre in cælum. Hoc autem pro tanto dixit, quod *Saraceni* eum versus terram sanctam portabant. Erat tunc mos, ut nullus Christianus sanctam posset ingredi civitatem, nisi precio magno dato: unde multi Christiani hujus Ducis adventum audientes auxilium ab eo petebant. Quibus ille per cor ventris sui juravit, Quod quamdiu sibi duraret, unus denarius ipse ultimus introiret. Quod audiens nobilis *Saracenus* dominus urbis, qui de aliis etiam hujus Ducis probitatibus audierat, prohibuit statim ne aliquid de eo aut de suis caperetur, qui etiam totam oblationem eo die factam Duci dedit, quam ille acceptam statim pauperibus erogavit. Et cito post ut fertur post nonum Ducatus sui annum apud *Bithiniam* ut prædicitur vitam terminavit.

Rex *Kanutus* anno regni sui ix, in *Daciam* contra *Ulf* & *Eylaf*, qui gravissimam multitudinem contra eum terra & mari de gente *Speon*. adduxerant, cum *Anglorum* exercitu transfretavit: ubi ex parte *Kanuti* & *Speon*. perijt multus *Anglorum* populus & *Dacorum*. *Kanutus* rex anno regni sui xij. ab *Anglia* cum l. puppibus in *Normegiam* transfretavit; Qui *Olo* rege *Normagensium* bello fugato, & à suis propter ejus simplicitatem vilipenso & abjecto, regnum illud in suam deditiorem recepit. Sed *Kanuto* deinde in *Angliam* reverso, rex *Olaus* in *Normegiam* rediens, à gente illius patriæ nepharie perimitur, qui modo sanctus *Olaus* martir vocatur. Et sic *Kanuto* dum vixit regnum illud

remanfit: unde ipse *Kanutus* propter suam magnam dominationem tantum in corde fuit elatus, quod cum magno vigore floreret, Imperii sui sedile in littore maris semel statui cum ascenderet aqua iussit, dixitque mari ascendenti; Tu mea dicionis es, & terra qua sedeo mea est, nec fuit aliquis qui impure meo resisteret præcepto. Impero igitur tibi ne in terram meam ascendas, nec vestes, nec membra dominatoris tui madefacere præsumas; mare vero juxta naturam de more ascendens, pedes ejus ac vestes & crura sine reverentia madefecit; rex igitur resiliens ait, Sciant cuncti mortales vanam & frivolum regum esse potentiam, nec regis nomine quempiam dignum præter eum, cujus nutui cælum, terra & mare legibus obediunt sempiternis. Et ab illa hora nunquam coronam auream capiti suo imposuit, sed eam *Wyntonie* super caput crucifixi in laudem regis æterni posuit & dimisit.

Anno *Kanuti* regis xv. *Robertus* illustris Dux *Normannie* antedictus in peregrinatione *Ierosolimitana* obiit. Qui antequam peregrinationem illam assumpserat, sanctum *Edwardum* cognatum suum in regnum *Anglorum* restituere cupiens, pontum ingressus, vento adverso flante apud insulam *Gerneseye* diu detentus, *Normanniam* revertitur, & deinde ut supradictum est *Ierusalem* profectus, apud urbem *Niceam* obiit in redeundo.

Cui successit *Willielmus* nothus filius suus, ex concubina filia pelliparii *Phalesie* progenitus ut dictum est; quo adhuc puerili ætate cum *Henrico* rege *Francorum*, cui pater suus ipsum ut prædicitur commendaverat, manente, *Normannia* regius fiscus erat. Sed postmodum ope regis ad ducatum promotus, quosdam de sibi resistentibus exlegavit, quosdam debilitavit. Tandem post xxx. ducatus sui annum mortuo rege *Anglorum* *Edwardo*, quibusdam de causis mente stimulatus est ut *Angliam* adiret, de quibus circa conquestionis suæ annum plenius dicitur.

Kanutus rex anno regni sui ultimo suprascripto de *Dacia* *Romam* adivit, & larga dona beato *Petro* dedit, & elemosinam quæ vocatur *Romescot*, quam antecessores sui ecclesiæ *Romane* dederant, perhenniter assignavit, ac annuente Papa *Johanne* xx. scolarum *Saxonum* ibidem ab omni tributo liberavit. Quis autem enumerat elemosinas, dapnificantes, & magnalia quæ rex magnus in peregrinatione illa gessit? Non fuit rex sub occidentali climate mundi, qui sancta loca *Romæ* tam splendide petisset & famole: Nam in eundo, morando & redeundo largas elemosinas dispersit, passagium peregrinantium magno precio multis in locis redemit, malas exactiones, scilicet thelonea & transversa pecunia data usque ad medietatem diminuit, clausuras itinerum aperire procuravit, precium quod regni sui primates pro pallio habendo Papæ dari consueverant, relaxari etiam cum instantia procuravit, de quibus omnibus epistolam suis primatibus *Angliæ* transmissit, monens ut ante adventum suum omnia prava corrigerent. Eodem anno *Kanutus* rex de *Roma* rediens *Malcolmum* regem *Scocie* sibi rebellantem sicut & prius fuerat, subjecit, ac alios duos reges *Melbeache* & *Fermare* in deditiorem recepit. Circa idem tempus *Egelnotus* *Cantuariensis* archiepiscopus basilicam sancti *Edmundi* consecravit.

Iste rex *Kanutus* postquam de *Roma* regressus fuerat, vitam suam in humilitate, & devotione ducens,

cens, in honore sancti *Benedicti*, quem ultra omnes Confessores specialiter dilexerat, duo monasteria fundavit, unum in *Norwegia*, & aliud in *Anglia* in partibus *Norfolchie*, quod in solo palustri infra aquas quasi in insula, in quodam loco qui olim *Couholm* & *Calvescroft* vocabatur, situm est. Ad quem locum antiquis temporibus ante adventum *Danorum* in *Anglia* quidam heremita nomine *Suneman* adire, & illum inhabitare per angelum monitus est in sompnis, qui licet dictum locum sibi prædestinatum penitus ignorabat, gratia tamen divina per diversa tunc deserta transiens, ad quoddam mansum cujusdam reguli nomine *Horn* quod *Hornung* vocabatur prope eundem locum advenit, ubi à bubulcis et pastoribus *Calvescroft*, et *Couholm* nominantibus de dicto loco doctus, et per eisdem lætus ibidem perductus, unam capellam in honore sancti *Benedicti* infra paludes loco prædicto erigere incepit, ad quem alii heremitæ pro pœnitentia secum agenda confluerunt. Quos ipse benigne in socios recepit, et secum cohabitare permisit. Quod dictus regulus sive dominus percipiens, *Couholm* et *Calvescroft* sibi et fratribus suis dedit pro perpetuo et concessit, ubi plusquam 50. annis vixit. Postmodum non modico tempore transacto pagani *Inguar* et *Hubbe* de *Dacia* manu forti in *Angliam* applicantes, *Northumbria* primo gravi depopulatione pervagata et eis subjecta, in *Estangliam*, id est *Norfolchiam* venerunt; ubi sancto *Edmundo* rege tunc ibidem regnante ab eis capto et interfecto, totam patriam prædaverunt, ac dictam capellam S. *Benedicti* heremitis omnibus occisis funditus destruxerunt. Post hæc quidam vir Deo devotus *Wolfricus* nomine, divina inspiratione ad dictum locum veniens, dictam capellam sancti *Benedicti* de novo incepit ædificare, et congregatis sibi septem sociis ædificia eis necessaria construxit, quos usque ad tempus regis *Kanuti* per lx. annos rexit. Tempore autem illo quidam præpositus regis *Kanuti*, *Maynard* nomine, in partibus illis erat, qui dictum *Wolfricum*, et socios suos odio habens, eos erga regem *Kanutum*, tunc prope apud *Hornung* existentem, nequiter diffamando accusavit. Unde rex erga eos iratus, solus cum simplici familia quasi rex non esset, ad eos pervenit, omnes usque ad mortem in mente minans, si illud quod *Maynard* de eis dixerat verax esset. Quod *Wolfricus* in spiritu comperiens, contra eum cum sociis suis accessit, dicens, Salve rex *Kanute*. Cui rex, Qualiter pro rege *Kanuto* me noscis cum ipsum nunquam agnovi? Cui *Wolfricus*; Angelus Dei regem huc adventurum, et nos, et locum istum plurimum ditaturum, nobis infra tres dies præteritos nunciavit. Quod rex audiens, et eos penes se maliciose accusatos percipiens, omnes ad dictum mansum suum de *Hornung* invitavit, quod illis illuc venientibus rex una cum villis de *Ludham*, & *Petesherde* cum omnibus appendentibus per Cartam suam imperpetuum à se & hæredibus suis dedit, quam cito post in Parlamento suo apud *Wyntoniam*, versus quod dictus *Maynard* regis præpositus collum suum fregerat, coram omnibus regni sui magnatibus confirmavit. Et sic rex *Kanutus* monasterium sancti *Benedicti*, monachis per dictum *Wolfricum* introductis, fundavit. Dicto vero *Wolfrico* cito postea viam universæ carnis ingresso, quidam *Alfinus* in Abbatem sibi successit; Qui de duobus monachorum conventibus

tunc ibidem congregatis medietatem usque *Bury*, ad ecclesiam sancti *Edmundi* regis, & martyris mittens, unum eorum *Unium* nomine, primum Abbatem ibidem, rege *Kanuto* annuente & ipsos monachos introducente statuit & ordinavit; & sic primus abbas & monachi abbathie de *Bury*, primo de abbathia sancti *Benedicti* venerunt, quos rex *Kanutus* quam plurimum ditavit, & magnis privilegiis decoravit. Iste rex *Kanutus* param ante obitum suum constituit regem super *Noreganos* quemdam *Swanum*, qui ipsius *Kanuti* & *Aylene Hamptoniensis* filius putabatur. Asserebant siquidem nonnulli ipsam *Aylenam*, cum filium de rege præter dictum *Haraldum* habere non posset, præfatum *Swanum* de quadam presbiterissa recenternatum sibi decubanti supposuisse, regemque *Kanutum* ad id credendum subdole allexisse. Super *Danos* vero suum & *Emmæ* filium *Hardeknoutum* regem designavit.

Iste rex *Kanutus* postquam xx. annis regnasset, & leges, de quibus inferius habetur, populo suo condidisset, apud *Schaftebyry* obiit, & apud *Wyntoniam* in veteri monasterio sepelitur.

Hæc sunt instituta *Kanuti*, regis *Anglorum*, *Danorum*, & *Norwiganorum* venerando sapientum ejus consilio, ad laudem Dei, & suam regalitatem, & commune commodum habita in sancto natali Domini apud *Wyntoniam*, diligenter ac fideliter in Latinum translata compendiosa brevitate, cum simplicitate lucida velut suis astericis illustrata.

Incipiunt Capitula legum regis *Kanuti*.

C A P. I.

De dilectione Dei & Domini sui.

II.

De pace ecclesiarum, & de infractione pacis earum.

III.

De dignitate sacerdotum, & accusatione eorum.

IV.

De Diaconibus, & in ceteris gradibus constitutis.

V.

De vulgaribus sacerdotibus.

VI.

De altari servientibus si sacramentales habent vel non.

VII.

De accusatis homicidio.

VIII.

De monachis.

IX.

De perjuriis sacerdotum.

X.

De exhortatione singulorum, & maxime Prælatorum ut bene vivant.

XI.

De uxoribus legitime ducendis, & de debitis Deo reddendis in decimis & aliis.

XII.

De Romfeth.

XIII.

De Chiricsceattis.

XIV.

Do thaynis qui ecclesias habent ubi atrium sit vel non, & de luminaribus ecclesie.

XV.
De precio sepultura.

XVI.
De corporibus translatis.

XVII.
De feriacione diei Dominica & solempnitatibus
Sanctorum celebrandis.

XVIII.
De jejniis observandis.

XIX.
De temporibus leges faciendi & non faciendi.

XX.
De festo sancti Edwardi, & festo sancti Dunstani.

XXI.
De confessione & pœnitentia, vigiliis, jejniis, ora-
tionibus, & eleemosynis, & aliis.

XXII.
De fidelitate dominis exhibenda.

XXIII.
Epithoma doctrine Christiane.

XXIV.
Edictum regis in viciis opprimendis virtutibusque
augendis.

XXV.
De misericordia in judicio habenda.

XXVI.
Ne Christiani vendantur.

XXVII.
De sortilegis et aliis veneficis, et ne quis colat idolum.

XXVIII.
De homicidis & perjuris.

XXIX.
De malefactoribus & pacis actione.

XXX.
De falsariis & eorum manutentoribus.

XXXI.
De ponderibus & mensuris, & de burhбота, brig-
бота, & aliis.

XXXII.
Quæ jura rex habeat solus & super omnes in West-
saxia, quæ in Mercen, quæ in Denelaga.

XXXIII.
De paventibus exules.

XXXIV.
De injustis judiciis.

XXXV.
De justo judicio Anglorum & Danorum.

XXXVI.
De accusantibus & non probantibus.

XXXVII.
De hundredo requirendo.

XXXVIII.
Quociens debeat haberi burhmot & schiremot.

XXXIX.
De namis capiendis.

XL.
Ut omnis liber sit in hundredo & decima.

XLI.
De stercinan qui injuste defendunt homines suos,
& de jure legalitatis.

XLII.
De lege credibilis & incredibilis accusati.

XLIII.
De thaynis & eorum juramento.

XLIV.
Quod emendum sit & advocandum sub legalium
testimonio.

XLV.
De infame & suspecto, & de supersedentibus ve-
nire ad comitatum.

XLVI.
De fure probato & proditore.

XLVII.
De antithetario.

XLVIII.
De hominibus suscipiendis & dimittendis.

XLIX.
De illis qui furibus obviant.

L.
De illo qui audito clamore non exierit.

LI.
De incredibili accusato in hundredo, & de ejus al-
legatione.

LII.
Quod omnis dominus debeat tenere familiam suam
in plegio suo.

LIII.
De servo qui in ordalio est culpabilis.

LIV.
De incredibili apud omnes.

LV.
Ut sit una lex inter burgos.

LVI.
De peregrinis accusatis.

LVII.
Si quis perjurabit se super sancta.

LVIII.
Si quis falsum testimonium dicet.

LIX.
De justitia non facienda in festis.

LX.
Si quis ministrum altaris occidat.

LXI.
Qui ordinatum vel alienigenam malignabit.

LXII.
De ordinato qui hominem occidat.

LXIII.
De clericis ligatis vel verberatis.

LXIV.
Si clericus se forisfaciat ad mortem.

LXV.
Quod confessio non negetur dampnato.

LXVI.
Ne quis occidatur die Dominica si vitari possit.

LXVII.
Si liber festivis diebus operetur.

LXVIII.
Si servus diebus festivis operetur.

LXIX.
De dominis qui cogant servos diebus festivis operari.

LXX.
Si liber legitimum jejunium agat.

LXXI.
Si servus legitimum jejunium agat.

LXXII.
Si quadragesimale jejunium infringatur per pu-
gnam vel per aliud.

LXXIII.
Si quis Dei rectum per vim superteneat.

LXXIV.
De illis qui ordinis infracturam faciunt.

LXXV.
De adulterio in vacua, vel sponsa alterius vel
ordinata.

LXXVI.

De incesto in cognata.

LXXVII.

De virginibus & viduis vi subactis.

LXXVIII.

De adultera.

LXXIX.

De adultero qui adulteratur cum ancilla sua.

LXXX.

De habente simul sponsam & concubinam.

LXXXI.

De alienigenis illicite se habentibus.

LXXXII.

De murthero aperte perpetrato.

LXXXIII.

De tractante mortem regis & domini sui.

LXXXIV.

De frangente plegium regis, vel archiepiscopi, vel filii regis, vel episcopi, vel aldermanni.

LXXXV.

De pugnantibus in familia regis.

LXXXVI.

Si quis exarmetur vel ligetur injuste.

LXXXVII.

De infractioe pacis in exercitu regis.

LXXXVIII.

De hamfocna.

LXXXIX.

De robaria.

XC.

De husbreche, & Bernet, & opethef, & ebermord, & lafordswice.

XCI.

Si quis burgbotam, vel brigbotam, vel ferthfare supersederit.

XCII.

De Chiricbota.

XCIII.

De habentibus injuste Dei fugitivos.

XCIV.

De mantenentibus utlagatum vel excommunicatum.

XCV.

Quid maxime expediat in judiciis.

XCVI.

Alleviatio quam toti regno suo rex indulget super injustis exactionibus.

XCVII.

De relevationibus comitum & thaynorum provectorum & aliorum.

XCVIII.

De uxore & heredibus bonde.

XCIX.

De viduis infra annum nuptis & earum maritis.

C.

Ne nimis cito veletur vidua, & de ejus revelationis termino.

CI.

Ne vis fiat virgini vel femina in maritando.

CII.

Si malum fiat de armis alterius in bello.

CIII.

De furto in domo invento.

CIV.

De transfugis à dominis vel à sociis in bello.

CV.

De cadentibus pro dominis in bello.

CVI.

De illis qui terram acquietaverunt testimonio committatus.

CVII.

De pace eorum qui ad placita veniunt.

CVIII.

De libertate venationis.

CIX.

De Dryncelean & recto dono domini.

CX.

De prævaricationibus harum legum primo, secundo, vel tercio.

CXI.

Brevis admonitio recte vite ad populum.

CAP. I. Sax. I.

Inprimis est, ut Deum & Dominum nostrum tota mente diligamus, honoremus, & unam Christianitatem sanctamque fidem catholicam orthodoxe teneamus, & sanctam Dei ecclesiam pacificare, custodire, & frequentare ad nostram semper utilitatem gaudeamus.

II. Sax. 2.

Omnis ecclesia sub propria Dei omnipotentis misericordia consistit, & Christianis omnibus magnam super hiis reverentiam exhibere convenit, quia pax Dei super omnem pacis actionem specialius est exoptanda & propensius observanda, & postea regis; & valde justum est, ut ecclesie pax intra parietes suos & pax Christiani regis quam manu sua dederit semper permaneat inconvulsa. Si quis ammodo pacem ecclesie Dei violabit ut intra parietes ejus homicidium faciat hoc inemendabile sit, & persequatur eum omnis qui Deum diligit, nisi contingat ut per aliquid pacis confugium rex ei vitam concedat plenis emendationibus erga Deum & homines; Et hoc tunc inprimis sic quod hoc precium natalis sui Christo persolvat & regi, & per hoc se inlegiet ad emendandum. Si tunc ad emendationem veniat & rex ita patiatur, emendet ecclesie pacem & ipsam ecclesiam plena regis *mundbriche*, & reconciliationem ecclesie quærat sicut ad eam pertinebit, & *misbotam* & *manbotam* plene reddat, & saltem apud Deum sedulo componat. Si vero aliter sine interfectione & pax ecclesie fracta sit, emendetur primitus infractio pacis in ipsam ecclesiam juxta quod culpa fuerit & ipsius ecclesie dignitas, quia non omnes ecclesie parem emendationis dignitatem habent, licet eandem sanctificationis benedictionem consequantur. Capitalis ecclesie pacis infractio in rebus emendabilibus est sicut infractio regie pacis, i. decem libris in *Anglorum* laga; mediocris ecclesie Cxx.s. i. wita regis, & adhuc minoris ubi parva parochia sit & atrium tamen sit lx.s. & campestris ecclesie ubi atrium non sit xxx.s.

III. Sax. 4.

Christianis omnibus sincere convenit sanctuaria & ordines & Deo dicata loca summa discretionem & tota devotione pacificare, custodire, venerari juxta modum singulorum. Et qui scit intelligat magnum est & mirum præcipuum quod ad velle Dei pro salute populi faciendum creditur sacerdoti, & magna conjuratio multaque benedictio est quæ propellit diabolum & in fugam redigit, quociens divina cooperante potentia, beatorum spirituum prosequente custodia per manus temporalium sacerdotum sacri baptismatis vel eucharistie sacrosancta mysteria cele-

celebarntur. Si contingat sacerdotem regulariter viventem aliqua criminum compellatione pulsari, missam celebret ac sancta communione se purget solum solum si compellatio simplex sit: in triplici calumpnia cum duobus sui ordinis.

I V. Sax. 5.

Diaconus regularis in simplici compellatione cum duobus sui ordinis, in triplici cum vj. diaconibus se adlegiet.

V. Sax. 5.

Plebeius sacerdos qui regularem vitam non habet, purget se sicut regularis diaconus.

V I. Sax. 5.

Si quis altari ministrantium accusetur & amicis destitutus sit, cum sacramentales non habeat, vadat ad iudiciam quod Anglice dicitur *Corsned*, & fiat sicut Deus velit, nisi super sanctum corpus Domini permittatur ut se purget.

V I I. Sax. 5.

Si quis ordinatus homicidii particeps consilio vel auxilio fuisse compelletur, purget se cum parentibus quorum interest occisionis factionem tollere vel emendare. Si parentes non habeat, cum sociis se purget vel jejunium ineat si opus sit, & applicetur ad *Corsned*, & fiat voluntas Dei.

V I I I. Sax. 5.

Monachus ecclesiasticus non debet aliquem de homine occiso per solutionem exigere vel emendare, quia cognationis suæ legem exuit, cum se regularis conversationis disciplinæ mancipavit.

I X. Sax. 5.

Si sacerdos aliquando falsus testis vel perjurus extiterit, vel furtum fecerit, vel in aliquo consenserit, deponatur, & omnium bonorum societate, dilectione careat & honore, si non erga Deum & homines dignis poenitentiae fructibus, secundum episcopi sui iussionem præparetur ad veniam, & emendationis & legalitatis plegios deinceps inveniat. Si se purgare velit secundum facti mensuram, sit vel per triplicem negationem vel singularem.

X. Sax. 6.

Et volumus ut quicumque sint in ordine clericatus constituti, puris mentibus inclinentur singulariter ad eam rectitudinem quæ ipsis pertinet, & saltem ut ministri Domini, pontifices, abbates, monachi, monachæ, canonici, nunna regulariter vivant, diebus ac noctibus sæpius & assidue ad Deum pro Christiani populi necessitate clament, & ei digne serviant, & castitatem diligant, quia perfecte sciunt non est rectum ut causam cohabitandi cum mulieribus habeant. Et qui super hiis abstinebit & castitatem servabit, ad perfectum sempiternum Dei misericordiam habeat, et ad honorem secularis thayni lege dignus sit.

X I. Sax. 7.

Et omnis Christianus pro timore sui creatoris injustum concubitus vitet et Dei legem teneat. Unde commonemus, petimus et in nomine Dei præcipimus, ut nemo in parentela sua intra sextam generationem uxoretur, nec in dimissa cognati sui qui intra sextum geniculum pertineat ei, nec in cognatione uxoris suæ, nec commatrem, nec filiulam suam, nec sanctimoniam, nec repudiatam aliquis ducat uxorem, nec cum meretricibus circumueundo fornicetur. Sed unam legitimam habeat quamdiu vixerit qui Dei legem iuste servare desiderat, et à gehennæ ignibus animam suam liberare. Et reddantur Deo

debitæ rectitudines annis singulis; hoc est eleemolina carucarum xv. diebus post pascha; decimæ de novellis gregibus in Pentecosten, terrenorum fructuum in festo omnium Sanctorum. Si quis hanc decimam dare nolit sicut omnium nostrorum commune est institutum, hoc est decimam acram sicut aratrum peragrabit, eat præpositus regis et episcopi, et domini ipsius terræ cum sacerdote et ingratias auferant, et ecclesiæ cui pertinebit reddant, nonam vero partem relinquat ei qui decimam dare nolit, octavas partes reliquas in duo dividant, et sit una medietas episcopi, alia terræ domini, siue sit homo regis, siue thayni.

X I I. Sax. 9.

Et *Romfeth*, i. *Roma* census, quem beato *Petro* singulis annis reddendum ad laudem & gloriam Dei regis nostra larga benignitas semper instituit, in festo sancti *Petri* reddatur; qui supra tenuerit, reddat episcopo denarium illum & xxx. denarios addat, & regi det xxx. s.

X I I I. Sax. 10.

Cyryscæat, i. ecclesiæ census in festo sancti *Martini* reddatur; Qui sine licencia supertenebit, eum reddat episcopo, & undecies persolvat, & regi Cxx. s.

X I V. Sax. 11.

Si quis thaynus in hæreditate sua terram habeat in qua cæmeterium sit, det ibi terciam partem propriæ decimæ suæ. Si quis ecclesiam habeat ubi positionis locus non sit, det ex suis novem partibus presbitero suo quod velit. Et eat omnis *Cyryscæat* ad matrem ecclesiam per omnes liberas domos. Et fiat in anno symbolum luminis primum in vigilia Paschæ obulus ceræ de omni hida, in festo omnium Sanctorum tantundem, tercio tantundem in festo sanctæ *Mariæ* candelarum.

X V. Sax. 13.

Pecunia sepulturæ iustum est ut aperta terra reddatur.

X V I. Sax. 13.

Si corpus aliquod à sua parochia deferatur in aliam, pecunia tamen sepulturæ ejus jure in eam ecclesiam pertinebit.

X V I I. Sax. 14.

Et omnes rectitudines & sanctæ Dei ceremoniæ sicut omnibus opus est, totis desideriis observentur in festivitibus, in jejuniis, in feriacione diei dominicæ ab hora nona sabbati usque ad diluculum Secundæ feriæ; & Sanctorum omnium solemnitatibus sicut à sacerdote fuerint nuntiata. Ipsa vero die Dominica publica mercimonia vel placitationum conventicula, venationes & hujusmodi secularium actiones exerceri modis omnibus prohibemus, nisi pro magna necessitate sit.

X V I I I. Sax. 16.

Omne indictum jejunium devote conservetur, siue quatuor temporum, siue quadragesimale, vel deinceps aliud quodcumque sit. Et ad omnes beatæ *Mariæ* festivitates & sanctorum Apostolorum omnium jejunia votiva præveniant præter *Philippi* & *Jacobi*. Pro solemnitatem Paschali non sunt secundum legem indicta jejunia à Pascha usque ad Pentecosten, nec à natali Domini usque ad octabas Epiphaniæ, nisi quis per poenitentiam vel sponte jejunat.

X I X. Sax. 17.

Et festis diebus juramenta, & ferri vel aquæ, vel hujusmodi

huiusmodi legis examina fieri prohibemus, et quatuor temporum, et diebus quadragesimæ, et aliis legitimis jejuniis; et ab adventu Domini usque in octavum diem post duodecimum à natali; et à septuagesima ulque ad xv. diem post Pascha.

XX. Sax. 17.

Et sancti regis *Edwardi* gloriosum passionis diem per totam *Angliam* volumus celebrari xv. kalend. Aprilis, et sancti *Dunstani* xliij. kal. Junii. Et sit in hiis sanctis observationibus sicut vere justum est, Christianis omnibus pax et concordia, et omnis ira tollatur. Et si quis alteri debitor est de plegiatione vel aliqua contingentium secularium emendatione, reddat ei sedulo prius aut postea.

XXI. Sax. 18.

Et in Dei dilectione petimus, ut quisque Christianus suam ipsius benefaciendi necessitatem intelligat, quia nos singulos tempus expectat quo nobis esset carius quam quicquid in orbe terrarum mundus obtinuit, Dei nostri voluntatem fecisse dum licuit; tunc sane recipiemus uniforme stipendium secundum opera nostra, ut qui promeruerit supplicia sempiterna. Renunciemus sedulo peccatis nostris, et confessionibus et abstinentiis experiamur, et quod nobis fieri volumus aliis faciamus. Hoc iudicium justum est. Et sane beatus et Deo gratus est qui iudicium sincere tenuerit ad gloriam et honorem omnipotentis Dei, cuius miseratione sumus conditi, et precio magno redempti. Quicumque Christianus sicut vere necessarium est dignam Christianitati suæ curam impendat, et ad perceptionem communionis Dominicæ ter saltem in anno se præparet, ut non hoc ad iudicium sed ad remedium salutare manducet. Et quisquis qui amicus Dei est verbis et operibus rectitudinem flagitet, fidem et sacramenta caute custodiat. Omnis iniustitia de finibus nostris quantum possumus expellatur, et Dei iustitiam dictis et factis deinceps amplectamur, tunc ejus misericordiam propitiacius impetrabimus.

XXII. Sax. 20.

Item faciamus sicut adhuc persuadere volumus: finis dominis nostris per omnia fideles et credibiles, et eorum gloriam totis viribus exaltemus et velle faciamus; quia quicquid pro recta dominorum fidelitate facimus, ad magnam nobis utilitatem faciemus; et scientes Deus illi fidelis est, qui domino suo recte fidelis est, et unicuique domino magnum opus est ut hominem recte deducat suum.

XXIII. Sax. 21.

Omnes Christianos sedulo commonemus, ut puro corde semper Deum diligant, et Catholicæ Christianitatis fidei digne serviant, sanctæ ecclesiæ doctoribus devote pareant, Dei leges et doctrinam subtiliter investigent semper et assidue sibi ad utilitatem. Et omnis Christianus addiscat ut saltem sanæ fidei rectam intelligentiam habeat, et sciat *Pater noster*, et *Credo in Deum*; quia per illud Deum exoramus, per aliud rectam fidem declaramus. Christus ipse primus hanc orationem protulit et discipulos suos docuit, in qua septem sunt petitiones; et quando quis eam intimo corde cantabit, cum ipso Deo agit de quacumque necessitate vitæ præsentis et futuræ. Sed quomodo potest aliquis devotas ad Deum preces effundere qui non habet intime rectam fidem in eo? non habet sane post transitum ejus aliquam portionem cum Chri-

stianis in requie Sanctorum, nec sancta communione dignus, nec vere Christianus habendus est qui non vult eam discere, nec ad eum iuste pertinet aliquem in sancto baptismo suscipere, nec ad manus episcopi in confirmatione et datione Spiritus sancti tenere antequam bene sciat eam.

XXIV. Sax. 23.

Et docemus, ut à summis criminibus totis viribus in omni tempore caveamus; & qui impulsu diaboli in peccatum inciderit, propensius emendet consilio pœnitentiæ suæ. Et ab inmundis gaudiis & injusto concubitu vel adulterio caveat. Et omnes Dei timorem & amorem in mente habeant, diebus ac noctibus à peccatis fugiant, diem iudicii metuant & inferni cruciatus, & semper ultimum vitæ suæ terminum cogitent advenisse. Episcopi sunt præcones & doctores legis Dei qui prædicationibus & exemplis debent Dei misteria declarare; curet qui velit: quia supervacue pastor est, qui commisso sibi gregi non vult saltem clamore succurrere si quid ei noceat. Non est aliquis tam nocens adversarius sicut accusator humani generis inimicus, qui totis semper viribus inhiat, totis desideriis æstuat, quomodo plures animas in supplicium pertrahat. Sit itaque pastor solers, pervigil, & attente proclamans, qui contra spirituales nequitias debet populo prævidere. Qui sane sunt episcopi & sacerdotes, gregem Domini sapienti doctrina debent custodire & defendere, ne diabolica vesania illam vulneret vel occidat. Et qui Dei præceptis obdare neglexerit, hic cum ipso Deo commune non habeat.

Hæc est institutio legum secularium quam communi sapientum meorum consilio per totam *Angliam* teneri præcipio. Inprimis, volo ut justæ leges erigantur; & injustæ subvertantur, & omnis iniustitia quanta possumus observantia de finibus nostris sarculetur & explantetur, & Dei iustitia modis omnibus exaltetur, & amodo omnis homo dignus publica rectitudine reputetur pauper & dives quicumque sit, & eis iusta iudicia iudicentur.

XXV. Sax. 2.

Si quis peccaverit & profunde pœniteat, temperetur in eo iusticia, sic erga Deum sit clementius, & in seculo tolerabilius: & multa sedulitate cogitet qui jus habet in iudicio, quid sibi postulat à Domino, dicens, *Demitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Prohibemus ne Christianus aliquis penitus pro parva re saltem ad mortem deducatur. Sed iustitia pacificans pro necessitate populi exquiratur, ne pro levi re opus manuum Dei & sui ipsius precium quod profunde redemit desperet.

XXVI. Sax. 3.

Præcipimus ne Christiani passim in exilia vendantur, vel in gentilitatem, ne forte pereant anime quas propria vita sua mercatus est Dominus noster Ihesus Christus. Et totis viribus semper patriam mundare in omnibus ejus finibus studeamus, & ab inmundis operibus circumquaque ceseamus.

XXVII.

Et si sagæ vel incantatrices veneficæ, vel meretrices alicubi compareant, expellantur à finibus nostris, vel in eis pereant nisi cessaverint & profundius emendent.

emendent. Præcipimus ut *Witersatan* & utlagæ Dei & hominum patriam exeant si non resipuerint & digne pœniteant. Fures & hujusmodi dampna populi, propediem pereant, si non conquiescant.

Sax. 5. Omnem quoque gentilitatem modis omnibus interdiciamus. Gentilitas est si quis idola colit, i. Gentilium Deos, solem aut lunam, ignem vel fluctus, aquas fontium vel lapides vel alicujus generis ligna, vel *Witchencrest* diligat aut murti opus quolibet modo sectetur, aut in sacrificio vel mortificatione aliquo modo aliquem suscipiat, aut in sorte vel in *Firthe* vel in similibus phantasiis vel præstigiaturis aliquid agat.

XXVIII. Sax. 6.

Homicidæ, & perjuri, factorum ordinum contemptores, & adulteri pœniteant & emendent, aut cum peccatis suis à cognitione discedant.

XXIX. Sax. 7.

Liguitores, mendaces, rapaces, raptores, Dei gravamen habeant nisi cessent & prolixius emendent. Et qui patriam juste purgare desiderat & injustitiam sternere veramque sapientiam diligere, multo debet studio talia compescere & talia devitare.

Sax. 8. Agamus & omnes sedulo de stabilitate pacis & emendatione pecuniæ, de pacis actione sicut patrifamilias magis placet & furi plus displiceat.

XXX.

De correctione pecuniæ ut una moneta per totas has nationes sine omni falso teneatur, & nemo repudiet eam, & qui post hanc falsabit, manum perdat unde fecerit, & nec argento aut auro vel ullo modo redimatur. Si præpositus accusetur quod ejus licentia quis falsum fecerit, purget se triplici lada: Quod si purgationem fregerit, inde judicium habeat quod qui falsum composuit.

XXXI. Sax. 9.

Mensura, pondera justificentur, & omnis injustitia deinceps opprimatur. *Burhbotam* & *Brigbotam* & *Scipforhunga* & *Firhunga*, quæ navigii vel expeditionis sonant apparatus, sedulo procuremus, cum necesse fuerit ad commune regni nostri commodum.

Sax. 11. Et perquiramus simul modis omnibus quomodo præcipuum possit consilium ad profectum populi obtineri, rectaque Christianitas propensius erigi, & quicquid injustum est solertius enervari.

XXXII. Sax. 12.

Hæc sunt jura quæ rex habet super omnes homines in *Mircenis* & *Westfaxia*, *Mundbreche*, i. infractionem pacis, *hamsocnam*, i. invasionem mansionis, *forstal*, i. prohibitionem itineris, & *firhunga*, i. expeditionem, nisi aliquem amplius honorari velit, & qui opus utlagii fecerit ejus revocatio sit in misericordia regis. Et si terram testamentalem habeat, quæ *Anglice* dicitur *Bocland*, ipsa in manum regis transeat, sit ejus homo cujus sit. Qui forisbannitum paverit vel ei firmationem aliquam exhibuerit, emendet regi v. l. nisi se adlegiet quod infugatum eum nesciebat.

Sax. 14. In *Denelaga* habet rex *Fyrtwistan*, i. forisfactum pugnae & *Fyrtwiste*, i. forisfactum expeditionis, *Gstthbrece*, i. infractionem pacis, & *Hamsocna*, i. invasionem mansionis, si non aliquem specialius honoraverit.

XXXIII. Sax. 14.

Si quis hominem pro culpa exulatum tenuerit aut paverit, emendet hoc sicut ante legitimum fuerit.

XXXIV. Sax. 14.

Si quis deinceps *Unlage*, i. non legem erigat, vel injustum judicium judicet, pro latione vel aliqua pecuniæ susceptione sit erga regem Cxx. s. reus in *Anglorum* laga, nisi cum juramento audeat inveritare, quod rectius nescivit judicare, & dignitatem suæ legalitatis semper amittat si non eam redimat erga regem sicut ei permittetur. In *Denelaga* *Lahstithes* reus sit si non juret quod melius nescivit.

XXXV. Sax. 14.

Et qui rectæ legi vel justo judicio refragabit, reus habeatur erga eum cui pertinebit. Erga regem sit Cxx. s. sit erga Comitem lx. s. sit erga hundredum xxx. s. sit erga singulum eorum si sic accidat in *Anglorum* laga, in *Denelaga* *Lahstithes*.

XXXVI. Sax. 15.

Qui aliquem accusare præsumat unde pecunia vel comodo peior sit, & denique mendacium pernoscat, linguam suam perdat, vel weregildo redimatur.

XXXVII. Sax. 16.

Nemo regem requirat de justitia facienda dum ei rectum offertur in hundredo suo, & requiratur hundredum secundum witam sicut justum est.

XXXVIII. Sax. 17.

Et habeatur in anno ter burgimotus & scyremotus bis, nisi sæpius sit necesse. Et intersit episcopus & Aldermannus; & doceant ibi Dei rectum & sæculi.

XXXIX. Sax. 18.

Et nemo namium capiat in comitatu vel extra comitatum priusquam ter in hundredo suo rectum sibi perquisierit, si tertia vice rectum non habeat, eat quarta vice ad conventum totius comitatus quod *Anglice* dicitur *Scyremot*; & ipse comitatus ponat ei quartum terminum; qui si fallat, tunc licentiam accipiat ut ab hinc & inde suum audeat rectum perquirere.

XL. Sax. 19.

Et volumus ut omnis homo liber in hundredo & in decima positus sciat qua purgatione dignus esse velit aut wera, si quis eum post duodecimum ætatis suæ annum accusat, vel non sit aliqua liberorum rectitudine dignus, sit *Heordseste*, sit *folgarius*, sit in hundredo & in plegio constitutus, & teneat eum plegius & adducat eum ad omne rectum.

XLI. Sax. 19.

Multi *Strecman*, i. potentes sive fortes volunt si possint & audeant, defendere homines suos ad utrumlibet sicut eis videbitur, quod procedat modo pro servo modo pro libero. Sed nolumus hanc injustitiam pati. Volumus ut omnis homo post duodecimum ætatis suæ annum juret, quod fur esse nolit vel furi consentaneus.

XLII. Sax. 20.

Et sit homo credibilis qui non fuerit accusationibus infamatus, & neutrum ei fregerit vel juramentum vel ordalium in hundredo, simplici purgatione dignus. Incredibili eligatur simplex lada, i. purgatio simplici præjuramento, triplex lada triplici præjuramento.

XLIII. Sax. 20.

Si thaynus habeat credibilem hominem, ante juramentum pro eo sit; si inde non habeat, ipse thaynus causam suam præjuret, et nullum unquam ante juramentum condonetur.

Et non sit quisquam alicujus advocationis dignus nisi credibile testimonium habeat unde venerit ei quod

Sax. 21.

quod cum eo deprehenditur. Et inveritent hoc ipsi testes in fide Dei et domini sui, quod ei in vero testimonio sint sicut oculis superviderunt, et auribus superaudierunt quod recte hoc acquisivit.

XLIIII. Sax. 22.

Et nemo aliquid emat supra iiij. denarios valens mobile vel immobile nisi habeat credibile testimonium iiij. hominum, sit in civitate sit extra civitatem. Et si tunc super eum inveniatur, et tale testimonium non habeat, non liceat ei advocare; sed reddat repetenti capitale suum et secundum solutionem, et forisfacturam cui pertinebit: si testimonium habeat sicut prædiximus, tunc liceat inde ter advocari, et iiij. vice probetur aut reddatur ei cujus erit. Et nobis non videtur rectum ut aliquis probare cogatur ubi testimonium est et cognitio quod ibi brede sit. Et nemo illud probare debeat ante sex menses postquam furatum est.

XLV. Sax. 23.

Qui fuerit accusationibus infamatus et populo incredibilis, et hæc placita ter subterfugerit, videatur qui quarto placito mittatur ad eum, et inveniatur etiam tunc plegios si possit; si non possit, exsuperetur sicut alterutrum poterit siue vivus siue mortuus, et capiatur omne quod habebit, et solvatur repetenti capitale suum, reliquæ habeat dominus ejus dimidium, hundredus dimidium. Et si aliquis vel cognatus vel alienus illuc ire negaverit, solvat regi Cxx. s.

XLVI. Sax. 23.

Et perquirat fur probatus quicquid perquirat, vel qui de morte domini sui tractaverit, nunquam sibi vitam acquirat. Et qui deinceps furabitur, quærat quod quærat, nunquam sibi vitam impetret.

XLVII. Sax. 24.

Et qui in placito seipsum vel hominem suum distortis compellationibus defendere præsumpserit, habeat totum hoc *forþspæren*. Et contingat de reliquo sicut hundredo rectum videbitur.

XLVIII. Sax. 25.

Et nemo suscipiat aliquem ultra trinoctium nisi ipse emendet cui antea servivit. Et nemo suum hominem à se dimittat priusquam mundus sit in causis omnibus quibus ante fuerit accusatus.

XLIX. Sax. 26.

Si quis furi obviaverit, & sine vociferatione gratis eum dimiserit, emendet secundum weram ipsius furis, vel plena lada se adlegiet quod cum eo falsum nescivit.

L. Sax. 26.

Si quis audito clamore supersederit, reddat *overhyrnessam* regis, aut plene se adlegiet.

LI. Sax. 27.

Si quis adeo sit incredibilis hundredo & à tribus simul accusetur, tunc nichil interveniat quin ad triplex ordalium eat. Si dominus ejus dicat tunc, quod ei neutrum vel juramentum, vel ordalium fregerit postquam consilium fuit apud *Wyncestriam*, assumat idem dominus secum duos homines credibiles in ipso Hundredo, & juret quod illi nunquam juramentum vel ordalium fregerit nec furigildum reddidit, nisi talem præpositum habeat qui eo dignus sit & hoc facere possit. Si juramentum procedat, eligat accusatus alterutrum quod velit siue simplex ordalium, siue juramentum unius libræ in tribus hundredis super xxx. denarios. Et si jurare non audeat, eat ad triplex ordalium hoc modo; sumat quinque & idem

fit sextus, & si reus fuerit in prima vice, sit calumpniatori duplo, reddens domino suo weram suam qui ea dignus sit, & ponat credibiles plegios quod omni malo deinceps abstinebit. Ad secundam vicem non sit alia emendatio, si reus fuerit, nisi ut amputentur ei manus aut pedes aut utrumque secundum quod factum fuerit. Et si adhuc amplius peccaverit, eruantur ei oculi, & truncetur ei nasus & aures & superlabium, vel decapilletur, quicquid horum consuluerint quorum tunc intererit. Sic corrigi poterit & animæ provideri. Si aufugerit, & ordalium vitaverit, solvat plegius repetenti capitale suum, & regi weram suam vel ei wita sua dignus erit. Et si dominus compellatur, quod ejus consilio fugerit & antea malum fecerit, assumat secum v. credibiles & idem sit sextus, & inde se purget. Si purgatio non deficitur, sit weræ suæ dignus, si deficiat, habeat rex ipsam weram; & fur apud omnem populum utlaga sit.

LII. Sax. 28.

Et habeat omnis dominus familiam suam in plegio suo, & si accusetur in aliquo respondeat in hundredo ubi compellabitur sicut recta lex sit. Quod si accusetur & fugiat, reddat dominus ejus regi weram, i. precium nativitatis hominis illius. Et si dominus accusetur quod ejus consilio fugerit, adlegiet se cum quinque thaynis, id est nobilibus, & idem sit sextus; si purgatio frangat ei, reddat ei weram suam, & qui fugerit, extra legem habeatur.

LIII. Sax. 29.

Si servus in ordalio reus fuerit, signetur prima vice, secunda nulla sit emendatio nisi caput.

LIV. Sax. 30.

Si quis homo sit qui omni populo sit incredibilis, adeat præpositus regis & ponat eum sub plegio, qui ad rectum habeat eum omnibus accusantibus; si plegium non habeat, occidatur & condemnatis mittatur. Si se defendere præsumat, sint ambo unius recti digni. Quisquis hæc supersederit & facere noluerit, sicut omnium nostrum verbum est det regi Cxx. s.

LV. Sax. 31.

Et stet inter burga lex una purgandi.

LVI. Sax. 32.

Si quis amicis destitutus vel alienigena ad tantum laborem venerit ut plegium non habeat, in prima *Thilac*, i. accusatione ponatur in carcanno, & ibi sustineat donec ad Dei judicium eat. Scientes qui amicis destituto vel extraneo deterius judicium judicat quam socio suo, seipsum lædit.

LVII. Sax. 33.

Si quis falsum juramentum super sancta jurabit & convictus inde fuerit, manum perdat vel dimidiam weram, & hoc commune sit domino suo & episcopo. Et non habeatur deinceps juratione dignus, si erga deum profundius non emendet, & plegios inveniatur quod semper in relicum cesset.

LVIII. Sax. 34.

Si quis mendaci testimonio manifeste stabit & probatus inde fuerit, non admittatur deinceps in legitimum testimonium sed solvat regi vel domino suum *Healsfang*.

LIX. Sax. 35.

Non est in aliquo tempore concessa injustitia; & tamen injustitia est festis diebus & sanctificatis locis propensius interdicta. Semperque sicut homo potentior est vel majoris ordinis, sic debet solertius pro Deo & seculo quod justum est emendare; Et ideo gratam

gratam emendationem sedulo perquiramus de scripturis sanctis, & secularem juxta legem seculi.

L X. Sax. 36.

Si quis altaris ministrum occidat, utlaga sit erga deum & homines, nisi dignis satisfactionibus veros pœnitentiæ fructus ostendat, & erga parentes ejus emendet, vel *wera lada* se adlegiet. Et infra xxx. noctes hoc incipiet apud deum & homines super omne quod habet.

L X I. Sax. 37.

Si quis ordinatus vel alienigena seducatur in aliquo de pecunia vel vita, sit ei rex pro cognatione & advocato, si penitus alium non habeat, & emendetur regi sicut justum est, vel illud factum nimis profunde vindicet. Christiano regi jure pertinet, ut injurias Deo factas vindicet secundum quod acciderit.

L X I I. Sax. 38.

Si quis minister altaris hominem occidat, vel malis actibus ultra modum se ingesserit, ordine simul & dignitate privetur & peregrinetur, sicut ei papa suus injunget opus emendet sedulo; si se purgare velit tripliciter hoc faciat, & si non infra xxx. noctes hoc incipiat, erga deum & homines extra legem habeatur.

L X I I I. Sax. 39.

Si quis ordinatum aliquem verberibus aut vinculis vel aliquatenus affligat, emendet ei sicut rectum sit, & episcopo emendationem secundum altaris & ordinis dignitatem. Regi vel domino plenam infractionem pacis; aut plena laga neget.

L X I V. Sax. 40.

Si quis ordinatus se forisfaciat morte plectendis actibus, capiat & fervetur episcopi judicio discutendus secundum quod factum sit.

L X V. Sax. 41.

Si quis morti dampnatus confessionem desideret, nunquam negetur ei; Et si quis ei perneget, emendet regi Cxx. s. vel se adlegiet & sumat quinque & idem sit sextus.

L X V I. Sax. 42.

Et si vitari possit nunquam occidatur aliquis die Dominica morte forisfactus, nisi fugiat vel repugnet, sed capiat & fervetur donec festum transierit.

L X V I I. Sax. 42.

Si liber festis diebus operetur emendet, & hoc secundum suum *halsfang*, et saltem erga deum sedulo emendet sicut edocebitur.

L X V I I I. Sax. 42.

Si servus operetur corium suum perdat, vel xxx. d. redimat secundum quod factum erit.

L X I X. Sax. 42.

Si dominus cogat servum suum diebus festis operari, ipsum servum perdat, et sit deinceps publice liber, et solvat dominus *Lahsith* cum *Dacis*, witam cum *Anglis* secundum facti meritum.

L X X. Sax. 43.

Si liber legitimum jejunium infringat, reddat *Lahsith* cum *Dacis*, witam cum *Anglis* secundum quod acciderit.

L X X I. Sax. 43.

Si servus tale quid egerit careat corio vel redimat solutionem corii pro facti qualitate. Malum est ut tempore jejuniorum ante horam comedat, et adhuc deterius ut carnis cibo quis seipsum inquinet.

L X X I I. Sax. 44.

Si quis aperte quadragesimale jejunium frangat, per pugnam vel per concubitus aut rapinam vel per

aliquid summorum criminum, sit hoc duplo corrigendum sicut in summis festivitibus secundum quod factum erit: si negetur, triplici lada fiat.

L X X I I I. Sax. 45.

Si quis Dei rectitudines prohibeat, solvat *Lahsith* cum *Dacis*, plenam witam cum *Anglis*, vel se adlegiet & assumat xj. homines, & idem sit xij. Si aliquem vulneret hoc emendet & reddat plenam witam domino, & ab episcopo manum suam redimat vel eam amittat. si aliquem occidat sit utlaga & capiat eum cum clamore omnis qui rectum velit, sufficiat ut occidatur per hoc quod contra rectum resistit. Si hoc inveritetur, inultus jaceat.

L X X I V. Sax. 46.

Si quis ordinis infracturam faciat, emendet hoc secundum ordinis dignitatem *wera*, *wita*, *Lahsith* & omni misericordia.

L X X V. Sax. 47.

Si quis adulteria facit, emendet secundum quod factum sit malum. Adulterium est si sponsus cum vacua fornicetur, & multo pejus si cum sponsa alterius vel cum ordinata.

L X X V I. Sax. 48.

Si quis cum pertinente sua jaceat, emendet hoc secundum cognationis modum, sit *wera* sit *wita*, sit omni pecunia. Non æquale est si quis cum sorore sua concumbat quasi fuerit de longe pertinens.

L X X V I I. Sax. 49.

Si quis violenter virginem opprimat *wera* componat: Si quis viduam per vim capiat *wera* emendet.

L X X V I I I. Sax. 50.

Si mulier vivente marito suo faciat adulterium & manifestetur, sit ad dedecus seculi sui ipsius, & habeat legalis maritus omne quod ipsa habebat, & ipsa perdat nasum & aures; & si compellatio sit, & in emendando miseveniat, sit in episcopi potestate, & ipse graviter judicet.

L X X I X. Sax. 51.

Si quis uxoratus fornicetur cum ancilla sua, perdat eam, & pro seipso pœniteat erga deum & homines.

L X X X. Sax. 51.

Et qui sponsam & concubinam simul habuerit, non faciat ei presbyter aliquid rectitudinum quæ Christiano fieri debent priusquam pœniteat, & ita emendet sicut episcopus injunget, & semper deinceps super hiis abstineat.

L X X X I. Sax. 52.

Alienigenæ si concubitus suos dirigere noluerint, extra patriam cum peccatis & pecunia recedant.

L X X X I I. Sax. 53.

Qui murdrum aperte perpetrabit, reddatur parentibus interfecti; & si compellatio sit, & in emendatione miseveniat, judicet episcopus.

L X X X I I I. Sax. 54.

Si quis de morte regis vel domini sui quoquo modo tractaverit, vitæ suæ reus sit & omnium quæ habebit, nisi triplici judicio se purget.

L X X X I V. Sax. 55.

Si quis plegium regis frangat, emendet quinque libras. Si quis archiepiscopi vel filii regis plegium frangat iij. libras emendet, si quis episcopi vel Aldermanni plegium frangat, ij. l. emendet.

L X X X V. Sax. 56.

Si quis in familia regis pugnet, vitæ suæ reus sit nisi rex ei misereri velit.

LXXXVI.

LXXXVI. Sax. 57.

Qui aliquem exarmabit injuste, solvat ei secundum *halsfang* suum; si ligabit, dimidiam weram reddat ei.

LXXXVII. Sax. 58.

Si quis in exercitu regis pacis infractionem perficiat, vitam perdat vel weregildo redimat. Si non perfecerit, emendet juxta quod factum sit.

LXXXVIII. Sax. 59.

Si quis *hamfocnam* faciat 7. libras emendet regi in *Anglorum* laga, & in Denelaga sicut lex stetit antea; Quod si quis eum inter agendum perimat *agilde* jaceat.

LXXXIX. Sax. 60.

Si quis robariam faciat, reddat & persolvat quod cepit, & weræ suæ reus sit erga regem.

XC. Sax. 61.

Husbrece, i. infractura domus, & *bernet* quod est domus incendium, & *openthest*, i. apertum furtum, & *eberemurder*, i. probatum murdrum, & *latozostwice*, i. infidelitas erga dominum secundum legem seculi inemendabile est.

XCI. Sax. 62.

Si quis *burgbotam* vel *brigbotam*, i. burgi vel pontis refectionem, vel *firdfare*, i. in exercitum ire superfederit, emendet hoc erga regem Cxx. s. in *Anglorum* laga; in Denelaga sicut lex stetit antea: vel ita se adlegiet, nomineatur ei xiiij. & acquirat ex eis xj.

XCII. Sax. 63.

Ad refectionem ecclesiæ debet omnis populus secundum legem subvenire.

XCIII. Sax. 64.

Si quis domini fugitivum habeat injuste, reddat eum ad rectum, & persolvatur ei cui jus erit; & regi emendet secundum weregildum.

XCIV. Sax. 64.

Si quis excommunicatum vel utlagam habeat & manuteneat, desperatio sibi est & omnibus quæ possidet. Et si aliquis velit de injustitia reverti ad rectum, remittatur ei pro timore Dei sicut melius poterit.

XCV. Sax. 66.

Et faciamus sicut nobis expedit, succurramus semper ei primum qui magis indiget, tunc metemus inde mercedem nostram ubi nobis carius erit, quia semper debet impotenti pro Dei timore & amore clementius judicari quam forti. Sane possumus scire non potest debilis cum strenuo pariter bellare, unde mediare debemus, & distincte discernere senium & juventutem, libertatem & servitutem, felicem & infelicem, sanitatem & infirmitatem, & utrobique debet hoc diligenter adverti, tam in divinis legibus quam in secularibus judiciis. Item in multis quando aliquis coactus peccat magis veniale est, quam sine necessitate fecit quod fecit. Et si quisquam agat aliquid impossibiliter, non est omnino simile si voluntarie faciat.

XCVI. Sax. 67.

Hæc est alleviatio quam omni populo meo prævidere volo, in quibus nimis omnino fuerant aggravati. Præcipio præpositis meis omnibus, ut in proprio meo lucrentur, & inde mihi serviant. Et nemo cogatur ad firmæ adjutorium aliquid dare nisi sponte sua velit. Et si quis aliquem inde gravabit, weræ suæ reus sit erga regem.

XCVII. Sax. 68.

Si quis ex hac vita decedat sine distributione rerum suarum, vel per incustodiam, vel per mortem improvisam, non usurpet sibi dominus ejus de pecunia sua (nisi quantum ad justam relevationem pertinet quæ *Anglice* vocatur *hereget*.) Sed sit secundum dictionem ejus ipsa pecunia recte divisa, uxori, pueris, & propinquis, unicuique secundum modum, qui ad eum pertinet. Et sint relevationes ita minutæ sicut modus est. Comitibus sicut ad eum pertinet, hoc est, octo equi, quatuor sellati, quatuor infellati, & galeæ quatuor, & lorice quatuor, cum octo lanceis & totidem scutis, & gladii quatuor, & CC. mancæ auri. Postea thayni regis qui ei proximus sit, quatuor equi, duo sellati, & duo infellati, & duo gladii, & quatuor lanceæ, & totidem scuta, & galea cum lorica sua, & 50. mancæ auri. Et mediocri thayni, equus cum apparatu suo, & arma sua, vel suum *halsfang* in *Westfalia*, In *Mirsenis* ij. l. In *Estanglia* ij. l. Et si notus sit regi, equi duo, unus cum sella & alius sine sella, & unus gladius, & duæ lanceæ, & totidem scuta, et 50. mancæ auri. Et qui minus potest det duas libras.

XCVIII. Sax. 70.

Et ubi bonda, et paterfamilias manserit sine compellatione et calumpnia, sint uxor et pueri in eodem sine querela. Et si compellatus in vita sua in aliquo fuerit, respondeant hæredes ejus sicut ipse deberet si viveret.

XCIX. Sax. 71.

Et sit omnis vidua sine marito xij. mensibus, et eligat postea quem velit. Et si intra unius anni spatium marito se ligaverit, perdat *morgagifam* suam, et omnem pecuniam, quam ex priori marito habebat. Et sit ipse maritus weræ suæ reus erga regem, vel cui rex concesserit. Et licet etiam per vim capiatur, perdat tamen totam pecuniam, si non ab eo recedere velit in domum suam, et nunquam deinceps fiat uxor ejus.

C. Sax. 71.

Et viduæ nunquam velentur nimis cito. Et persolvat omnis vidua relevationem suam infra xij. menses sine forisfactura si non possit antea.

CI. Sax. 72.

Et nunquam cogatur virgo vel femina ad eum qui sibi displiceat; nec pro pecunia detur nisi idem aliquid sponte sua dare velit.

CII. Sax. 73.

Et volo licet aliquis lanceam suam ponat ad ostium domus alicujus, et intus habeat ad faciendum, vel si aliquid armorum discrete ponatur, ubi quiete posset esse si permetteretur, et aliquis hoc arripiat, et dampnum inde faciat, rectum est, ut qui dampnum faciat, dampnum etiam emendet. Et si ille cujus armis malefactum est se adlegiare audeat, quod nec velle nec posse suum fuerit, vel testimonium inde habuerit, Dei rectum est, ut inde quietus sit; & videat alius ut quod forisfecit, emendet sicut lex docebit.

CIII. Sax. 74.

Si homo furtivum aliquid in domo sua occulaverit, & ita fuerit *abaratus*, rectum est ut inde habeat quod quæsit. Et si non sub custodia uxoris suæ ponatur, uxor innocens habeatur; sed suum horderium quod dicere possumus dispensam, & cistam suam & *teage*, id est scrinium suum debet ipsa custodire; si sub aliquo istorum furtum inveniat, tunc

tunc ipsa quoque culpabilis habeatur. Non potest uxor aliqua sponsum suum prohibere, quin mittat in turgio suo quod vult. Fuit antea quod infans qui jacebat in cunabulis, licet nunquam cibum gustasset, à rachynburgiis putabatur æque reus ac si intelligens esset; sed hoc ego prohibeo modis omnibus in æternum, & talia multa quæ Deo sunt odiosa.

CIV. Sax. 75.

Et qui fugiat à domino, vel socio suo pro timide in expeditione navali vel terrestri, perdat omne quod suum est, & suam ipsius vitam, & manus mittat dominus ad terram quam ei antea dederat; & si terram hæreditariam habeat, ipsa in manum regis transeat.

CV. Sax. 75.

Et qui in bello ante dominum suum ceciderit, sit hoc in terra sit alibi, sint relevationes condonatae; & habeant hæredes ejus terram sicut & pecuniam suam, & recte dividant inter se.

CVI. Sax. 76.

Et qui terram acquietatam habeat scyræ, id est Comitatus testimonio, habeat eam sine querela in die, & post diem ad dandam ei quem plus amabat.

CVII. Sax. 79.

Et volo ut omnis homo pacem habeat eundo ad genitum vel rediens de genito, id est placito, nisi sit fur probatus.

CVIII. Sax. 77.

Volo ut omnis homo sit venatione sua dignus in nemore, & in campo in dominio suo. Et abstineat omnis homo à venariis meis ubicunque pacem ei habere volo super plenam vitam.

CIX. Sax. 78.

Et *Drinclean*, id est retributio potus, & domini rectum donum semper stet inconvulsam.

CX. Sax. 80.

Qui leges istas apostabit quas rex modo nobis omnibus indulgit, sit *Dacus* sit *Anglus*, veræ suæ reus sit erga regem. Et si secundo faciat reddat bis veram suam: Si quis addat tercio, reus sit omnium quæ habebit.

CXI.

Denique precor, & in nomine Domini præcipio omnibus hominibus, ut intimo corde convertantur ad Deum; & semper assidue & diligenter inquirant quid eis sit faciendum, quid vero dimittendum. Omnibus vero magnum opus est ut Deum vere diligamus, & Dei legem servemus, sanctis doctoribus devote pareamus, quia ipsi producent nos in iudicio quando Christus Dominus judicabit omnem hominem ex ante factis suis. Et felix erit pastor qui tunc gregem suum in Dei delicias & cœleste gaudium lætum producere poterit ex pristinis operibus; & exultatio erit gregi qui pastori paruerit per quem segregatus erit à diabolo, multiplicatus autem Deo. Satagamus omnes uniformi corde semper creatori nostro digne placere, & ammodo simul provideamus nobis à gehennæ cruciatibus & ignibus sempiternis. Et faciant doctores & Dei præcones sicut rectum est & omnibus necessarium. Prædicent sapius quæ ad Deum pertinent, & omnis qui discretionis sciens est, & zelum Dei habet, audiat illos gratissime, & Dei doctrinam in mente habeat firmiter sibi ad utilitatem. Et omnis homo semper ad honorem creatoris sui faciat boni quod potest verbo & opere hilariter usquequaque; & tunc

nobis ejus misericordia præparatio erit. Sit nomen ejus benedictum in vitam æternam. Et laus ei, gloria, & honor pariter in secula seculorum. Deus omnipotens indulgeat nobis omnibus sicut ei velle sit. Amen.

Mortuo, ut præscriptum est, rege *Kanuto*, placitum magnum de regni successione apud *Oxoniam* factum est; ubi *Leofricus* Comes *Cestrie*, & cæteri principes ex boreali parte *Thamesis* una cum *Londoniensibus*, *Haraldum Haresot* *Kanuti* regis & *Ailene Hamptoniensis* filium in regem elegerunt: quamvis *Godewinus* Consul *Cantiae* sive *Westsaxia*, pater *Haraldi* postea regis, & principes *Westsaxia* contradicere, licet non profuit, cœperunt. Nam *Hardeknoutus* legitimus filius *Kanuti* regis & *Emma* reginæ apud *Daciam* tunc regnans, licet per dictum *Godewinum* venire plurimum rogatus fuisset, moras tamen nimias in *Dacia* protunc fecit; unde consilium inierunt quod *Emma* regina cum familia regis defuncti *Westaxoniam* ad opus filii sui *Hardeknouti* conservaret, *Godewino* prædicto sibi in re adhibito militari. Propter quod cum dictus *Haraldus*, qui secundum quosdam ut regnum legitimo suo fratri *Hardeknouto* in *Dacia* regnanti custodiret, in regem esset erectus, & ab *Ethelno* *Dorobernensi* archiepiscopo apud *Londonias* consecratus, opes regias *Emma* reginæ novercæ suæ ademit, & ipsam de *Anglia* expulit. Quæ ad *Baldewinum* Comitem *Flandriae* se divertens, castrum de *Bruges* ubi & unde honeste viveret ab eo cepit; Ad quam filius suus *Hardeknoutus* ad eam confortandam de regno suo *Daciae* in *Flandriam* venit, & cum ea aliquamdiu moram fecit. Et quamvis dictus *Godewinus* cum *Emma* regina antedicta pro conservatione sua in re militari steteret, asserunt tamen quidam, quod consilio ejusdem *Godewini*, qui, ut inferius patebit, inconstans & proditor fuit, regina illa ab *Anglia* expulsa fuit.

Iste rex *Haraldus* patrem suum *Kanutum* modis omnibus degeneravit; nam de militia & curialitate nullatenus curans, voluntatem suam propriam solummodo faciebat, & contra suam regiam celsitudinem pede libentius incedebat quam equo equitabat, unde propter levitatem pedum & cursus *Haraldus Haresot* communiter extitit appellatus. Iste *Haraldus*, *Emma* regina, ut dictum est, à regno expulsa, & *Hardeknouto* in *Dacia* occupato, totam *Angliam* sibi subdidit, ac subjectionem regni *Scotia* pacifice habuit dum regnavit. Circa idem tempus *Ethelnothus Dorobernensis* archiepiscopus obiit. Post cujus obitum septimo die obiit *Ethelricus Southsaxonicus* episcopus, qui jugiter Deum rogerat, ne diu ipsum superviveret *Ethelnothum*. Et tunc *Edsius* capellanus regis *Haraldi* dicto *Ethelnotho* monacho in archiepiscopatu successit. Et *Stigandus* quidam alius regis capellanus post dictum *Ethelricum* ad sedem *Wyntonensem* est assumptus. *Haraldus* rex cum *iiij.* annis & totidem mensibus regnasset, apud *Oxoniam* obiit, sed apud *Westmonasterium* sepelitur.

Quo sepulto, procures *Angliae* cum *Londoniensibus* pro *Hardeknouto* filio *Kanuti* usque *Bruges* in *Flandriam* miserunt, quia tunc ibidem cum matre sua morabatur; Qui statim in

in *Daciam* transiens, ad veniendum in *Angliam* se quam citius potuit præparavit. *Hardeknoutus* regis *Kanuti* & *Emma* reginæ filius à *Dacia* veniens apud *Sandwicum* illico est susceptus, & in regem ab *Anglis* simul & *Dacis* erectus. Qui dum regnavit nil gloria dignum egit. Nam statim post coronationem suam *Alfricum* archiepiscopum *Eboracensem* cum *Godwino* Consule prædicto *Londonias* misit, corpusque *Haraldi* regis fratris sui nuper apud *Westmonasterium*, ut dictum est, sepultum, in ultionem maternas injuriarum exhumari fecit, & capite ejus absciso in *Thamesiam* proici, ut sic odium quod erga eum habuerat ex quo alio modo non potuit vindicaret; sed piscatores postea cadaver in suis retibus prendiderunt, quod apud sanctum *Clementem* humo iterum tradiderunt. Hic etiam contra omnem spem octo marcas unicuique remigi classis suæ de importabili tributo *Anglia* solvi fecit. Insuper & *Emmam* matrem suam per regem *Haraldum*, ut dictum est supra, relegatam, in *Angliam* revocavit, totum regnum suum consiliis ejus & *Godwini* committens.

Anno *Hardeknouti* regis secundo, sanctus *Edwardus* filius *Ethelredi* regis & dictæ *Emma* reginæ, ad *Hardeknoutum* regem fratrem suum de *Normannia* in *Angliam* veniens, secum per dies aliquot morabatur; eodemque anno iste *Hardeknoutus* misit *Gunnildam* sororem suam *Henrico* imperatori filio *Conradi*, per regem *Kanutum* patrem suum antea sibi nuptam; quæ ad sponsum veniens multo tempore fœdus conjugale fovit. Postremo super adulterio accusata, mirabili duello cujusdam juvenis nomine *Municon*, quem secum ab *Anglia* duxerat, contra hominem giganti similem nomine *Roddyngar*, sicut Deus per miraculum voluit, se purgavit; unde ipsa de triumpho insperato gaudens, repudianti viro repudium dedit, & nunquam in posterum voluit ejus consortio consentire, sed velum sanctimonialium suscipiens vitam castam in Dei servicio terminavit. De isto *Henrico* imperatore legitur, Quod cum in juventute sua à quodam clerico fistulam argenteam eo pacto susceperat, ut cum imperator factus foret episcopatum sibi conferret, tandem imperator factus repetenti clerico promissum contulit episcopatum; sed non multo post, gravi infirmitate correptus lecto decubuit, & crescente ægritudine, per triduum sine sensu & voce mutus, & quasi à corpore raptus jacebat, ut vix vitalis spiritus in solo pectore palpitaret, nec aliud vitæ erat indicium nisi manu ad nares apposita sentiebantur anelitus perexiles. Tunc præsentibus episcopi & amici triduo jejuniis indicto, lacrimis & votis divinam pro salute imperatoris clementiam implorabant; quibus, ut creditur, remediis convalescens, accito episcopo quem simoniace pro fistula argentea episcopum fecerat, illum per decretum concilii degradavit; confessus est namque cunctis audientibus, quod toto triduo quo exanimis jacuerat, inter dæmones constitutus, illos adeo sibi sensit infestos, quod flammam igneam per fistulam in os ejus jaculantes, corpus ejus totum tam intus quam exterius incendebant; flamma autem illum adeo exurebat, quod terrenus ignis in comparatione illius tepidus & quasi nichil calere putaretur. Sed inter hæc incendia habuit quendam juvenem quasi igne afflatum, qui calicem aureum aqua plenum portavit, cujus aspersione ad

pristinam rediit sanitatem. Cum autem miraretur quis esset puer, reduxit ad memoriam monasterium sancti *Laurentii* à paganis destructum per ipsum esse ditatum & reparatum. Et postea omnes joculatores à curia sua amovit, & ea quæ illis prius dare consueverat, pauperibus erogavit.

Hujus etiam imperatoris diebus & tempore istius regis *Hardeknouti*, repertum est *Roma* giganteæ staturæ corpus incorruptum; Cujus vulneris hiatus quatuor pedum & semis longitudinem habebat; corpus vero ad mœnia applicatum ea altitudine vincebat; ad caputque ejus lucerna arte ardens magica, quæ nec flatu extinguere poterat nec humore, donec subtili foramine subtus flammam facto aer esset introductus. Hunc dicitur *Turnus* occidisse: cujus tale erat Epithaphium metricè scriptum;

Filius Evandri Pallas quem lancea Turni

Militis occidit more suo jacet hic.

Iste rex *Hardeknoutus* tantæ, ut fertur, largitatis extitit, quod quater quolibet die in curia sua tam pro familiaribus quam supervenientibus cibaria fecit regalia præparari, malens à vocatis apposita fercula dimitti, quam à non vocatis apponenda repositi. Qui secundum quosdam infra novem dies post secundum coronationis suæ annum inventus erat in uno bostari inter pecora extinctus. Secundum tamen alios & juxta veriorē sententiam dicitur, Quod cum duobus annis regnasset, dum in medio flore juventutis suæ, in quodam convivio, in quo *Osgodus Clapa* vir utique magnæ potentia, filiam suam cuidam potenti *Danico* viro nuptiis traderet, apud *Lambithe* juxta *Londonias* lætus & sospes cum sponsa prædicta staret, & stando biberet, repente miserabili casu ad terram corruit, & sic mutus permanens viij. idus Junii feria tertiā exspiravit; qui juxta patrem suum *Kanutum Wintonia* sepelitur.

Iste rex *Hardeknoutus* per totum tempus quo regnavit, regni *Scotia* subjectionem pacifice habebat. Post mortem vero *Hardeknouti* regis prole carentis, omnes *Anglorum* magnates adinvicem tractantes, de communi consilio & juramento statuerunt, Quod nunquam temporibus futuris aliquis *Dacus* super eos in *Anglia* regnaret, & hoc maxime pro contemptibus quos *Angli* à *Danis* sæpius receperant. Nam si *Dacus* *Anglico* super pontem aliquem occurrisset, *Anglicus* pedem movere ausus non fuisset donec *Dacus* pontem pertransisset; & ulterius, nisi *Angli* in honorem *Dacorum* capita inclinassent, graves pœnas & verbera cito sentirent: unde mortuo, ut dictum est, rege *Hardeknouto*, *Angli* contra eos insurgentes, omnes *Dacos* sine rege & capitaneis tunc existentes à regno *Anglia* fugaverunt, qui terram celeriter dimittentes, nunquam in posterum redierunt.

Proceres igitur *Anglorum* jam *Dacorum* dominio liberati, hillares pro *Alfredo* primogenito regis *Ethelredi* & *Edwardo* fratre suo, ut ipsum *Alfredum* in regem eorum sublimarent in *Normanniam*, ubi tunc morabantur, nuncios destinabant, significantes eis quod secure venirent, nam mortuo *Hardeknouto* omnes *Danos* à regno expulerant, eos pro perpetuo relegantes. Sed Comes *Godwinus* qui filiam regis *Kanuti* de prima uxore sive amasia sua desponsaverat, & ad regnum secundum quosdam aspirabat, dolose cogitavit,

quod ambos fratres quam cito applicati essent necaret, ut sic colorate filium suum *Haraldum* quem de filia regis *Kanuti* genuerat, ad regnum *Anglia* promoveret. Quædam Historiæ asserunt, quod iste *Godwinus* cum consul esset fortissimus sed proditor fævissimus, *Alfredum* magnæ probitatis virum nullo modo filiam suam ducere dignaturum prævidens, ipsum solum ea de causa odibat, & dolose extinguere cogitavit, ut sic *Edwardo* fratri suo juniore & simpliciore eam posset facilius tradere in uxorem.

Nunciis autem in *Normanniam* venientibus, *Alfredum* tantum fratrem seniore inveniunt; Nam *Edwardus* frater suus in *Hungariam* iverat cum cognato suo *Edwardo* exulato filio regis *Edmundi ferrei lateris* locuturus. *Alfredus* vero de morte *Hardeknouti* & exilio *Danorum* audiens, gratias Deo egit, & se ad transfretandum cum omni celeritate qua potuit præparavit. Sed quia esset patre *Anglicus* & matre *Normannus*, aliquos ex matris suæ consanguineis, & multos ex cœvis commilitonibus à *Normannia* in *Angliam* secum duxit. Intimavit igitur dictus *Godwinus* proceribus *Anglia*, ipsum *Alfredum* nimiam secum adduxisse copiam *Normannorum*, ac terras *Anglorum* eis etiam promississe, & sic inter eos securum non esse gentem externam & subdolum instirpare. Quo suggesto, seductor ille *Godwinus* statim verius *Suthamptoniam*, ubi *Alfredus* applicuerat & adhuc moram traxerat, se divertit. Quo ibi invento, quasi lætus de suo adventu sibi dixit, Ego salvo & secure *Londonias* te ducam, ubi proceres regni ut te in regem ibidem elevent, adventum tuum expectant.

Quibus ad invicem versus *Londonias* pergentibus, & super *Guldesdoune* venientibus, proditor ille *Godwinus* *Alfredo* dixit, Respicias à dextris circumquaque & sinistris, & vide regnum quod tuo dominio subjugabitur. *Alfredus* gratias Deo agens, fideliter mox promisit, quod si contingeret ipsum in regem coronari, quod leges tales constitueret, quæ Deo forent & hominibus placabiles & acceptæ. Prius quidem iste nequissimus *Godwinus* subdole hominibus suis præceperat, quod cum super *Guldesdoune* eos venire contingeret, quod ipsum *Alfredum* & *Normannos* omnes qui cum eo venerant, caperent & ligarent. Quibus sic dolose captis & ligatis, novem eorum decimo semper remanente apud *Guldesford* diversis pœnis sunt necati. Cum autem omnes præter decimam partem interfecti essent, tot superesse *Anglis* nimium videbatur; unde decima parte decimata, paucissimi evaserunt. Nam proh dolor! xij. generosos homines à *Normannia* cum *Alfredo* venientes, inter cæteros crudeliter occiderunt, ac ipsum *Alfredum* apud *Gillyngham* oculis privaverunt, & sic eum ad cœnobium *Elense* ducentes, ipsum secundum quosdam monachorum custodiæ manciparunt, ubi paucio tempore panis cibario sustentatus, vitam inaudito cruciatu miserabiliter terminavit.

Quidam namque dicunt, quod primordiis viscerum ejus umbelico aperto extractis, & ad stipitem ligatis, ipsum tantis vicibus stimulis ferreis circumduxerunt, donec novissima viscerum extrahebantur; & sic prodicione *Godwini* apud *Ely* mortuus est *Alfredus*. Cumque proceres *Anglia* proditori *Godwino* non consentientes, audissent qualiter *Alfredus* erat seductus, & morte turpissima interemptus, in-

ter se contristari cœperunt, jurantes quod *Godwinus* crudeliori morte moreretur quam unquam fecit Comes *Edricus*, qui dominum suum naturalem regem *Edmundum Trencheside* prodicionaliter interfecit. Volueruntque eum cepisse, sed in *Daciam* statim fugit, & ibi per quadriennium latitavit, terris et redditibus, bonis et catallis suis in *Anglia* interim confiscatis. Item quidam asserunt in historiis suis, quod iste *Alfredus* non tempore isto sed tempore supradicti regis *Haraldi* occisus fuit; Nam dicunt quod *Edwardus* frater istius *Alfredi*, indigne ferens, quod rex *Haraldus* in *Anglia* regnaret, cum xl. navibus et multo comitatu *Normannorum* apud *Suthamptoniam* in *Angliam* applicuit, sed resistentibus *Anglis*, præda capta *Normanniam* revertitur. Quo in tempore dictus *Alfredus* cum militibus plurimis partem aliam ingressis, et à prædicto *Godwino* hospitio susceptus, dolo nocte per ipsum capitur, et tunc cum suis vinctus, regi *Haraldo* missus oculis privatur, sociis interemptis. Item alii tradunt quod iste *Alfredus* tempore *Hardeknouti* regis interemptus fuit; Nam dicunt quod cum *Hardeknoutus Emmam* matrem suam de *Flandria* in *Angliam* ab exilio revocasset, dicti *Alfredus* & *Edwardus* filii supradicti regis *Ethelredi* & ejusdem *Emma*, post longam in *Normannia* moram, sumptis secum quam plurimis militibus *Normannicis* ad dictæ *Emma* matris suæ colloquium *Wintonie* venerunt. Quod dictus *Godwinus* Comes graviter ferens, *Alfredum* captum cathenavit, socios suos disturbavit, quosdam excacavit, quosdam multavit, quosdam cute capitis abstracta cruciavit, & omnes pro maxima parte modo supradicto apud *Guldesford* interfecit; *Alfredo* vero usque ad insulam de *Ely* missus, ipsum primo luminibus privari jussit, qui deinde monachorum custodiæ traditus, & ut superius dictum est, cruciatus, paucis supervixit diebus. Quo audito, *Emma* regina filium suum *Edwardum* *Normannia* celeriter remisit.

Quidam tamen dicunt, ipsam in necem filii sui *Alfredi* consensisse, & venenum *Edwardo* procurasse, ut inferius tempore ejusdem *Edwardi* in improperationem ipsius reginæ invenitur; unde dicunt quod propter necem *Alfredi* contra regem *Hardeknoutam*, cujus conniventia hoc processisse dicebatur, & contra dictum *Godwinum* magna ira orta est: sed dicitur quod *Godwinus* coram principibus *Anglia* se purgavit, quod nunquam in necem *Alfredi* consensit nisi regia vi coactus. Et quamvis, ut superius scriptum est, diversi diversimode & diversis temporibus ipsum *Alfredum* per dictum *Godwinum* proditum & extinctum esse tradunt; in *Cronicis* tamen magis verisimiliter veris legitur, ipsum post mortem regis *Hardeknouti* modo supradicto apud *Ely* decessisse, unde proditor suus *Godwinus* à proceribus *Anglia* super hoc, ut præmittitur, irretitus, in *Daciam* ne ab eis caperetur transfretavit, ubi securius pro tempore stare posset.

Alfredo vero per prodicionem dicti *Godwini*, ut dictum est, extincto; proceres *Anglia* pro *Edwardo* fratre suo juniore in *Normanniam* nuncios & obsides destinarunt, mandantes ei ut secure cum paucis *Normannis* veniret, & eum in regem fidelissime stabilirent. Paruit autem *Edwardus*, & cum paucis in *Angliam* veniens, ab *Eadso Cantuariensi*, & *Alfrico Eboracensi*

Eboracensi archiepiscopis apud *Westmonasterium*, seu secundum quoddam apud *Wyntoniam*, in festo sancto Paschæ anno Domini M. xliij. in regem *Anglia* consecratur. Qui cartam talem quæ apud *Westmonasterium* servatur adhuc, scripsit, Quod quociens ipse aut quisquam successorum suorum regium diadema apud *Westmonasterium* seu *Wyntoniam* portaret, eo die præcentor loci recipiat de fisco regio dimidiam marcam & conventus centum fimenellos, & unum modium vini. Iste rex *Edwardus* ab infantia Deum diligens bonas consuetudines suas primarias pro honore terreno non commutavit, sed cunctis diebus magis ac magis in omni sanctitate, castitate, humilitate, & mundicia Deum & sanctam ecclesiam dilexit, pauperesque ob amorem Dei tanquam fratres suos caros habuit & dilectos, & eos largis eleemosinis aperto corde & voluntate bona sæpe respexit, & plures in *Anglia* statuit leges bonas, quæ pro majori parte adhuc in regno tenentur. Cumque prædictus Comes *Godwinus* qui in *Daciam* propter mortem *Alfredi*, ut dictum est, fugerat, de pietate & misericordia regis audivisset, redire in *Angliam* cogitavit, misericordiam & gratiam pro terris suis rehabendis à rege humiliter petiturus. Qui omnibus pro transitu suo paratis in mari se ponens, in *Angliam* applicuit, & usque *Londonias*, ubi rex & omnes regni magnates ad parliamentum tunc fuerant, properavit; rogans ibi & petens amicos & consanguineos suos, qui post regem majores terræ fuerunt, ut gratiam & amicitiam à rege sibi perquirere studerent.

Qui super hoc consilio inter eos deliberato, ipsum coram rege pro gratia optinenda secum duxerunt. Sed statim cum rex eum intuitus esset, de prodicione & morte *Alfredi* fratris sui ipsum appellavit in hæc verba: Proditor *Godwine*, ego te appello de morte *Alfredi* fratris mei quem prodicionaliter occidisti. Cui *Godwinus* se excusando respondit, Domine mi rex, salva reverentia & gratia vestra, pace & dominatione, fratrem vestrum nunquam prodidi nec occidi; unde super hoc pono me in consideratione curiæ vestræ. Tunc dixit Rex, Karissimi Domini, Comites & Barones terræ qui estis homines mei ligii modo hic congregati, & appellum meum responsumque *Godwini* audistis, volo quod inter nos in ista appellatione rectum judicium decernatis, & debitam justitiam faciatis.

Comitibus vero & Baronibus super hoc adinvicem tractantibus, quidam inter eos de justo iudicio faciendo diversimode sentiebant. Alii enim dicebant, Quod nunquam per homagium, servitium seu fidelitatem *Godwinus* regi extitit alligatus, & ideo proditor suus non fuit, & quod ipsum etiam manibus suis non occiderat. Alii vero dixerunt, Quod Comes, nec Baro, nec aliquis regi subditus bellum contra regem in appellatione sua de lege potest vadiare, sed in toto ponere se in misericordia sua, & emendas sibi offerre competentes. Tunc *Leofricus* Consul *Cestriae* probus homo quoad Deum et seculum, dixit, Comes, inquit, *Godwinus* post Regem est homo melioris parentelæ totius *Angliae*, et dedicere non potest quin per consilium suum *Alfredus* frater regis interemptus fuit, unde pro me considero, quod ipsemet et filius suus, et nos omnes xij. Comites qui amici et consanguinei sui sumus, coram rege humiliter procedamus, onerati cum tanto auro et argento quantum inter brachia sua quilibet

nostrum poterit bajulare, illud sibi pro suo transgressu offerendo, et suppliciter deprecando, ut ipse malevolentiam suam, rancorem et iram Comiti condonet, et acceptis homagio suo et fidelitate terras suas sibi integre restituat et retradat. Illi autem omnes sub ista forma thesauro se onerantes et ad Regem accedentes, seriem et modum considerationis eorum sibi demonstrabant. Quorum considerationi rex contradicere nolens, quicquid judicaverant per omnia ratificavit. Concordia igitur sub isto modo inter eos facta, Comes statim reoptinuit integre terras suas. Secundum autem quosdam, iste *Godwinus* in *Daciam* propter mortem *Alfredi*, ut præscribitur, non fugit, nec terram *Angliae* dimisit, quia per eos de morte dicti *Alfredi* tempore *Hardeknonti* coram proceribus regni licet falso se purgavit, quod nunquam in mortem ejus consenserat, nisi, ut supra scriptum est, regia vi coactus: unde dicunt, quod post mortem *Hardeknonti*, *Edwardus* à *Normannia* vocatus, annuentibus potissime ipso Comite *Godwino*, & *Leofrico* Comite *Cestriae*, & *Wigornensi* Episcopo, in regem *London.* levatur, & *Wintonia*, ut præmittitur, consecratur. Qui Comitem *Godwinum* in tantum postea honorabat, quod de communi consilio procerum suorum prolem ab eo sperantium, in patrocinium regni sui *Editham* filiam ejusdem *Godwini* duxit in uxorem, in cujus pectore, ut quidam aiunt, omnium liberalium artium erat gignasium, sed uterque, tam rex quam illa, virgo permansit.

Iste rex *Edwardus* absolvit *Anglos* à gravi vectigali xxxviij. anno, ex quo pater suus rex *Ethelredus* primitus id *Danicis* soldariis solvi mandarat. Iste quoque *Edwardus* matrem propriam nec plene colebat, nec publice confundebat; De consilio tamen *Godwini* preciosa quæque de matre sua cepit, vel quia ipsa nimis dura ante susceptum regnum ei fuerat, vel quia aliquid ei conferre minus curabat. De *Neustria* quoque quosdam qui ei prius benefecerant remunerando advocabat, inter quos *Robertum* quendam *Gemeticensem* monachum primo, postea *Londoniensem* episcopum, deinde *Cantuariensem* archiepiscopum fieri fecit, ut inferius plenius patebit. *Eadmo Cantuariensi* archiepiscopo archiepiscopatum propter infirmitatem dimittente, quidam *Sewardus* secundum quosdam ad supplendum vices ejus loco ejus consecratur; qui inter archiepiscopos tamen non nominatur, tum quia archiepiscopatum eo vivente suscepit; tum quia ante eum forte decessit. Tunc quoque quidam *Stigandus* factus est episcopus *Estantlorum*. Circa idem tempus rex *Edwardus Swanum* consulem filium dicti *Godwini* ab *Anglia* relegavit, qui ad *Baldewinum* Comitem *Flandriae* veniens, ibi apud *Bruges* hiemavit.

Anno Domini M. xlv. regni vero regis *Edwardi* tercio, idem rex *Edwardus* contra *Norragenorum* regem *Haraldum Harefax Angliam* oppugnare disponentem, apud *Sandicum* portum classem pervalidam congregavit, ut sibi in mare hostiliter obviaret. Sed bellum à *Swano* rege *Dacorum* illi *Hiraldo* illatum, iter & propositum impedivit. Circa idem tempus *Elwordus Londoniensis* præsul quondam abbas *Eveshamie*, dum tanto regimini prænimia corporis invaliditudine minus sufficeret, *Eveshamie* sicut prius voluit præsidere: Sed monachis loci id recusantibus, ablatis rebus & libris quæ vel

ipse, vel alii *Eveshamia* contulerant, monasterio *Rameseye* se contulit, ibique cito post moriens sepelitur; unde rex *Edwardus* dictum *Robertum Gemeticensem* monachum genere *Normannum* episcopum fecit *Londoniarum*. In illo etiam tempore *Stigandus Estanglia* episcopus factus est episcopus *Wyntonienfis*.

Anno Domini M. xlvj. regni autem regis *Edwardi* quarto, magnus *Norragenorum* rex *Haraldus Harefax* frater sancti *Olavi* regis ex parte matris, *Swano* rege *Dacorum* fugato, sibi *Daciam* subjugavit; unde postea idem *Swanus* rex *Danorum* de terra sua sic nuper expulsus, regem *Anglorum Edwardum* rogavit, ut classem sibi contra dictum regem *Norragenorum* mitteret. Assentiente ad hoc Comite *Godwino*, ceteri proceres dissuasuerunt; sed rege *Norragenorum* cito post obeunte, *Swanus Daciam* recuperavit. Anno regis *Edwardi* sexto bellum apud *Walesdonne* inter *Henricum* regem *Francorum* & proceres *Normannia* est commissum, eo quod *Willielmus* nothum in ducem & dominum eorum recipere recusabant, quos cum postea dux *Willielmus* victos optinisset, quosdam eorum exlegavit, quosdam capite detruncavit. Venerunt eo tempore apud *Sandicum* duo principes *Dacorum Lothen & Hyrlings*, ubi capta innumerali praeda, auri etiam & argenti copia, per mare girantes, *Estsexiam* sunt prædati. Inde vero iter in *Flandriam* dirigentes, praeda sua vendita unde venerant sunt reversi.

Anno sequenti, *Swanus* consul filius *Godwini* in *Angliam* rediens, ad *Godwinum* patrem suum usque *Debenesepe* festinavit, humiliter sibi supplicans, ut *Haraldus & Tosti* fratres sui, & *Beornus* consul secum irent ad regis amicitiam sibi impetrandam. Corriperat namque *Edigivam Leof* monasterii abbatissam, & eam matrimonialiter sibi disposuerat copulasse, sed à rege & proceribus impeditus, *Angliam* propter hoc, rege ipsum, ut supra dictum est, relegante, nuper reliquerat. Sed hoc anno fide rediens, dictum *Beornum* Comitem consobrinum suum, qui eum pacificare intendebat, & naves ipsius *Swani* ad auxilium ejus introibat, subdole interfecit, indeque in *Flandriam* fugiendo revertitur. Corpus vero dicti *Beorni* ad terram de mari projectum amici sui juxta *Kanutum* regem avunculum suum apud *Wintoniam* humaverunt.

Hoc anno mortalitas hominum & animalium multas *Anglia* provincias occupavit. Et ignis aerius, qui silvaticus vulgo dicitur, in *Derbegenfi* provincia villas & segetes ustulavit: & terræ motus per loca fuit. Hoc anno *Hibernienses* piratæ *Sabrinum* mare ingressi, cum adjutorio *Griffini* regis australium *Britonum*, transito ad vada fluvio, multas in vicinis locis prædas fecerunt. Hoc anno *Leo* ix. qui etiam *Brunus*, post *Damasum* sedit annis v. & mensibus duobus. Qui primo papatus sui anno rogatu *Hermanni* abbatis *Franciam* venit, & dedicato monasterio *Remensi* magnam synodum episcoporum & abbatum sex diebus ibidem vel secundum quosdam apud *Versialacum* tenuit, in qua fuerunt abbates *Rameseye* & *Cantuariensis* per regem illuc directi. Quo anno ipse papa & rex *Dacorum Swanus* perrexerunt cum imperatore *Henrico* contra *Baldewinum* *Flandria* Comitem, & rex *Anglorum* mare observabat cum classe sua, donec imperator beneplacitum suum de eodem Comite habuisset.

Iste etiam papa cum conscientiam læsam haberet, quod aliququaliter per imperatorem intrusus esset, cum ad urbem venit, papatui sponte cessit: sed de novo ab hiis quorum intererat canonice est electus. Hujus papæ tempore ecclesia coepit plurimum perturbari per *Berengarium* quemdam archidiaconum, qui asseruit corpus Christi & sanguinem in altari non vere existere sed fantastice: contra quem *Lanfrancus Beccensis* Prior postmodum egregie disputavit.

Circa hæc tempora erant in strata publica qua *Roma* itur, duæ aniculæ in uno tigurio commorantes, & uno maleficio imbutæ, quæ hospites in equos, porcos, vel alia quævis animalia transformare solebant, ac etiam mercatoribus nummos vendere in ebrietate & crapula consuebant; unde histrionem quendam arte saltandi victum quærentem hospicio recipientes, in asinum transformarunt. Non enim asinus effectus juvenis intelligentiam amiserat sed loquelam, qui præcepta vetularum joculando & saltando implevit, quæ asinum ludentem nisi dato precio homines videre non permiserunt. Actandem à quodam divite asinus emptus est, aquæ quoque ingressus est ei etiam interdictus. Post multum vero temporis, asini ludus in fastidium versus, negligentiusque custoditus, abrupto loro fugit, & se in lacum proximum volutavit, & pristinae humanæ formæ est restitutus. A custode si asinum vidisset sciscitatus, dixit, Se asinum fuisse, sed modo formam hominis suscepisse. Papæ res aperitur, & mulieres convictæ suum confitentur delictum.

Hiis diebus tempore istius regis *Edwardi*, ut *Willielmus Malmesbury* in libro suo narrat, mirabile contigit in *Anglia*, non superno miraculo sed infernali præstigio. Mulier quædam in *Berkeleya* mansitabat maleficiis ut post patuit, insueta, auguriorum veterum non inscia, gulæ patrona, petulantia arbitra, flagitiis non ponens modum, quod esset adhuc citra senium, vicino licet pede pulsans senectutis aditum. Hæc cum quadam die convivaretur, cornicula quam in deliciis habebat vocalius solito nescio quid cornicata est, quo audito, dominæ cultellus de manu cecidit, simul & vultus expalluit. Et producto gemitu, Hodie, inquit, ad ultimum sulcum aratrum meum pervenit, hodie audiam & accipiam grande incommodum. Quo dicto, nuncius miseriarum intravit. Percunctata quare ita vultuosus adventaret, Afferro tibi, inquit, ex villa illa, & nominavit locum, filii obitum, & totius familiæ ex subita ruina interitum. Hoc dolore femina pectore sauciata, continuo decubuit. Senciensque morbum ad vitalia perrepere, superstites liberos monachum & monacham pernicipibus epistolis invitabat. Advenientes voce singulciente alloquitur: « Ego filii, quondam meo miserabili fato dæmonicis semper artibus inserviivi. Ego viciorum omnium sentina, ego illecebrarum magistra fui. Erat autem inter hæc mala, spes vestrae religionis quæ miseram palparet animam; De me desperata in vobis reclinabar, Vos proponebam propugnatores adversus dæmones, tutores contra sævissimos hostes. Nunc igitur quia ad finem vitæ accessi, illos habeo exactores in pœna, quos habui suatores in culpa. Rogo vos per materna ubera, si qua fides, si qua pietas, ut mea saltim studeatis alleviare tormenta. Sententiam quidem de anima prolata non revocabitis, corpus vero

« hoc

« hoc modo forsitan servabitis. Insuite me corio
 « cervino, deinde in sarcophago lapideo supinate,
 « operculum plumbo & ferro constringite, super
 « hæc lapidem tribus cathenis ferreis magni scili-
 « cet ponderis circumdate; psalmicines quinquaginta
 « sint noctibus, ejusdem numeri missæ diebus,
 « qui adversariorum excursus feroces lenigent, ita
 « si tribus noctibus jacuero, secure matrem vestram
 « quarto die infodite humo, quanquam verear terra
 « fugiet me sinibus suis recipere & fovere, quæ
 « maliciis meis tociens est gravata. Factum est
 ut præceperat illis magno studio incumbentibus.
 Sed proh nephas! nil lacrimæ valuerunt piæ, nil
 vota, nil preces, tanta erat mulierculæ malicia, tanta
 diaboli violentia. Primis enim duabus noctibus
 cum chori clericorum psalmos circa corpus concre-
 parent, singuli dæmones hostium ecclesiæ inmani
 obice clausum levi negotio defringentes, extremas
 cathenas dirumpunt, media, quæ operosius elabo-
 rata erat, illibata duravit; Tercia nocte circa gal-
 licantum strepitu advenientium hostium omne mo-
 nasterium à fundamentis moveri visum est, unusque
 cæteris vultu terribior & statura eminentior, ja-
 nuas majori vi concussas in fragmenta dejecit. Di-
 riguere clerici, metu steterunt comæ & vox faucibus
 hæsit. Ille arroganti ut videbatur gestu, ad sarco-
 phagum accessit, inclamatoque nomine ut surgeret
 imperavit, qua respondente, Quod nequiret pro
 vinculis. Solveris, inquit, statimque cathenam quæ
 cæterorum ferociam eluserat, nullo conamine ut stup-
 peum vinculum dirupit, operculumque tumbæ pede
 depulit, illamque manu apprehensam palam omni-
 bus ab ecclesia extraxit, ubi præ foribus equus niger
 & superbus hinniens videbatur, uncis ferreis per to-
 tum tergum protuberantibus, super quos misera in-
 posita mox ab oculis intuentium cum toto so-
 dalitio disparuit, audiebantur tamen clamores
 per quatuor fere miliaria miserabiles suppecias
 orantis.

Ista incredibilia non judicabit qui legerit beati
 Gregorii dialogum, qui refert in quarto libro ne-
 quam hominem in ecclesia sepultum à dæmonibus
 foras ejectum. Apud Francos quoque non semel
 auditum est quod dicam. Karolum Martellum
 insignis fortitudinis virum, qui Saracenos Galliam
 ingressos Hispaniam redire compulit, exactis die-
 bus suis in ecclesia sancti Dionysii sepultum; sed
 quia patrimonia omnium pene monasteriorum Gal-
 liæ pro mercede commilitonum mutilaverat, visibi-
 liter à malignis spiritibus de sepulcro est abreptus,
 post hanc diem nusquam visus. Denique illud Au-
 relianensi archiepiscopo est revelatum, & per eum
 in vulgus seminatum.

Anno regis Edwardi iij. Swannus filius Godwini
 consilio & cautela patris sui regi concordatur. Ead-
 mus Dorobernensis archiepiscopus vita cassatus est.
 Obierat etiam Siwardus successor ejus, unde rex
 dictum Robertum monachum genere Normannum
 ad archiepiscopatum Cantuariensem promovit, cu-
 jus consilio rex ipse simplex, qui nusquam nisi alie-
 no consilio ductus perperam egit, in tantum ad-
 quievit, ut matrem propriam propter nimiam fa-
 miliaritatem Ailwini episcopi Wintoniensis bonis
 omnibus privatam in monasterio de Werewelle de-
 truderet, & ipsum episcopum incarceraret. Emma
 mater regis laxius custodita episcopis Angliæ in qui-
 bus confidebat scripsit, se plus de præsulis Winto-

niensis dedecore quam sua verecundia torqueri, pa-
 ratamque se Dei probare judicio ferrique canden-
 tis examine, episcopum injuste fore diffamatum.
 Convenientes vero episcopi regem ad rogata flexis-
 sent, nisi dictus Robertus Cantuariensis archiepisco-
 pus obstetisset. Quo modo, inquit, fratres, feram il-
 lam non feminam audetis defendere, quæ filium
 suum regem diffamavit, quæ amasium suum lubri-
 cum, Christum Domini nominavit? Sed esto, fe-
 mina vult purgare pontificem, sed quis purgabit
 eam, quæ dicitur consensisse in necem filii sui
 Alfredi, & procurasse venenum Edwardo? Sed esto
 quod autoritatem habeat supra sexus conditionem,
 si tamen pro seipsa quatuor passus, & pro episcopo
 quinque continuos super novem ignitos vomeres nu-
 dis pedibus, & plenis vestigiis illæsa transierit, ab
 impetitione ista evadat totaliter absoluta. Præfi-
 gitur illico examinis dies, quo rex & cæteri proce-
 res, excepto solo eodem Roberto archiepiscopo con-
 venerunt. Sed nocte præcedente mulier ad sepul-
 crum sancti Swithuni Wintonia perorans, confor-
 tatur; nam die sequenti velatis oculis ignitos vo-
 meres illæsa cunctis videntibus pertransibat. Tunc
 rex ingemiscens & veniam petens, ab utroque, præ-
 sule scilicet & matre, disciplinas recepit, ablataque
 illis restituit. Regina vero sancto Swithuno mane-
 ria ix. dedit, & episcopus ix. propter illos ix. vome-
 res quos illa pertransiit. Dictus vero archiepisco-
 pus Robertus extra Angliam fugit. Eodem anno
 rex Edwardus cum pecunia quæ Danegild dice-
 batur esset collecta & ante eum dilata, vidit dia-
 bolum super saccum sedentem & ludentem, unde ne
 amplius exigeretur remisit.

Anno regis Edwardo ix. mense Septembri Bono-
 niensis Comes Eustachius, qui sororem regis Ed-
 wardi quondam duxerat, mari transito Dorobernia
 venit, ubi homines sui dum imprudenter hospi-
 cia quærerent unum de civibus peremerunt. Quod
 videntes cives, unum ex suis militibus occiderunt;
 propter quod iratus Comes, furorem nimium in vi-
 ros & mulieres ejusdem civitatis exercuit, plures
 gladio perimendo, ac senes & parvulos equorum
 pedibus conculcando. Cives vero hoc non toleran-
 tes, ad arma demum concurrerunt, & resistendo eos
 in fugam viriliter verterunt, septem personis ex eis
 peremptis; unde ipsi ad regem Edwardum Glover-
 nia morantem properantes, ab eo suscepti sunt.
 Audiens autem Comes Godwinus talia in comitatu
 suo geri, grave tulit, & congregato exercitu de co-
 mitatu suo Cantie, & de Suthsaxia, & Westsaxia,
 & filius suus primogenitus Swannus de comitatu
 suo Baroccensi, Oxoniensi, & Glovernensi, Herefor-
 densi, & Somersetensi, alterque filius suus Haral-
 dus de comitatu suo, scilicet de Estsaxonia, Estan-
 anglia, Huntynghonia, & Cantebrigia castrametati
 sunt in comitatu Glovernæ, regi per legatos man-
 dantes, ut prædictum Eustachium cum suis, & Nor-
 mannos, & Bononienses, qui castrum Dorobernia te-
 nebant, eis redderent. Quod audiens rex timuit, &
 responsum distulit, eo quod exercitus ejus ad eum ut
 præceperat nondum venit. Miserat namque ad Co-
 mitem Northumbriæ Siwardum, de cuius genere
 & strenuitate infra plenius dicetur, & ad Leofricum
 Comitem Cestriæ, ut ad Godwinum impediendum
 exercitum colligerent copiosum. Quo interim advin-
 cem conveniente, rex Godwino mandavit petita nul-
 latenus se facturum. Exercitibus igitur hinc inde ad
 prælium

prælium paratis, grave aliquibus magnatorum videbatur, ut cum suis compatriotis & parentibus bellum inirent: propter quod discurrentibus nunciis & mediantibus viris discretis, convenit, ut rex & comes certo die convenirent *Londoniæ* placitaturi, obsidibus super hoc datis mutuo & acceptis. Quo die demum adveniente, militibus *Godwini* ob metum regii exercitus paulatim defluentibus, ipse *Godwinus* inire cum rege placitum non audebat, sed nocte superveniente cum filiis suis & eorum uxoribus fugam iniit confusus. Habuerat enim *Godwinus* ex *Githa* uxore sua *Danica* sorore *Swani* sex filios videlicet, *Swanum*, *Wilnotum*, *Leofwinum*, *Haraldum*, *Tosti* & *Griffinum*. Mane autem facto quia *Godwinus* vocatus non comparuit, ab ipso rege & suo exercitu cum uxore sua & quinque filiis suis est proscriptus, unde Comes ipse sibi timens, mox cum uxore sua & tribus filiis suis, *Swano* videlicet, *Tosti* & *Griffino* ad insulam de *Æthorne* fugit, & inde nave parata ad Comitem *Flandriæ* *Baldewinum*, cujus filiam *Juditham* *Tosti* desponsaverat, navigavit. *Haraldus* vero & *Leofwinus* de *Bristolliæ* in *Hiberniam* transfretarunt. Quamobrem rex *Editham* reginam uxorem suam eo quod filia esset *Godwini*, propter odium patris repudiavit, & eam cum una tantum pedisecca, abbatisse de *Wæreswelle* sine honore ad custodiam transmisit, ac terras & thesaurum *Godwini* & filiorum suorum continuo confiscavit. Deditque cuidam *Odoni* *Somersetæ*, *Dorsetæ*, & *Devoniæ* consulatum, *Algaro* vero filio *Leofrici* consulis *Haraldi* tradidit consulatum. Interea *Normannicus* Comes *Willielmus* nothus cum multitudine magna venit in *Angliam* à rege invitatus, quem rex magnis muneribus ditans, obsidibus Comitibus *Godwini* sibi custodiendum traditis, *Normanniam* cum gratiarum actionibus remisit.

Anno Domini M. l. j. & *Edwardi* regis x. obiit *Eboracensis* archiepiscopus *Elfricus*, & rex archiepiscopatum in manu sua per aliquod tempus tenuit. Et eodem anno rex *Edwardus* *Anglos* à gravi tributo solvit quod eis pater suus propter *Danorum* soldarios imposuerat.

Anno Domini M. l. ij. & regis *Edwardi* xj. *Emma* regina mater ejusdem regis, apud *Wintoniam* vitam perdidit temporalem. Eodem anno *Marianus* *Scotus* anno ætatis suæ 21. seculum reliquit, & peregrinus pro Christo factus, apud *Coloniæ* *Alemannia* urbem in monasterio *Scottorum* est attonsus. Eodem anno dictus consul *Godwinus* & *Swannus* filius ejus velis extensis à *Flandria* currentes insulam de *Wihth* prædati sunt. Eodemque tempore *Haraldus* filius *Godwini* de *Hibernia* veniens, *Porte-land* prædato, ad patrem suum in insula de *Wihth* festinavit, qui se ibidem adinvicem jungentes, inde ad *Pesse*, *Romeneye*, *Æbithe*, *Follestane*, *Dover*, *Sandwik* & *Schepeye* perrexerunt, puppes ubique & obsides capientes, & postea villa regis de *Mydylton* per quosdam eorum aggressus combusta, classis per *Normictam* versus *Londoniam*, quia cives ejusdem ad eos allexerant, tendens, quinquaginta puppibus quibus rex inerat, obviavit, ubi quia ex utraque parte pauci erant qui aliquid fortitudinis habebant nisi tantum *Angli*, pugnare adversus suos propinquos & compatriotas pene omnes abhorrebant: unde precibus statim intervenientibus rex & dictus comes gener suus consilio *Stigandi*

episcopi concordantur; ita quidem, quod *Wilnotus* filius *Godwini*, & *Hacus* filius *Swani* obsides pacis regi tradebantur, quos rex *Willielmo* duci *Normannia* custodiendos statim misit. Tunc rex *Editham* reginam uxorem suam filiam dicti *Godwini* pristina restituit dignitati; & sicut sapientiores de consensu partium ordinaverant, ipsum *Godwinum* & uxorem suam ad honorem pristinum reaccepit, & sibi, & omnibus filiis suis terras & omnia quæ prius habuerant reddidit, excepto *Swano*, qui poenitentia ductus de *Flandria* nudipes *Jerusalem* ierat, eo quod nuper *Beornum* consobrinum suum, ut præmittitur, occidisset; indeque rediens, invaliditudine ex nimio frigore contracta mortuus est in *Licia*.

Facta igitur concordia paceque firmata, omni populo rectam legem promiserunt, & omnes *Normannos* qui leges iniquas adinvenerant, & injusta judicia judicaverant, ac multa mala consilia adversus *Anglos* regi dederant, exlegaverunt. Paucos tamen, scilicet *Robertum* diaconem & generum ejus *Ricardum* filium *Scrob*, *Alfredum* regis stratorem, *Anfridum* cognomento *Cockesfor* & quosdam alios, quos plus cæteris rex dilexerat, eique & omni populo fideles extiterant, in *Anglia* remanere permiserunt. Porro dictus *Robertus* *Cantuariensis* archiepiscopus & *Londoniensis* præsul *Willielmus*, & *Ulf* *Dorkecestrensis* antistes, cum suis *Normannis* vix evadentes in exilio mare transierunt. Tunc vero dictus *Stigandus* primo episcopus *Estanglia*, deinde *Wyntoniensis*, vir pessimus & simoniacus, *Edwardi* regis simplicitate abusus, *Cantuariensem* archiepiscopatum dicto *Roberto* vivente invasit, & in archiepiscopum ipso rege annuente consecratur; unde & nunquam pallium à sede apostolica potuit impetrare. Qui quidem archiepiscopus *Robertus* postmodum obiit ultra mare, & ibi sepultus est. Sed dictus *Willielmus* *Londoniensis* episcopus propter suam bonitatem parvo post tempore ab exilio revocatus, in suum recipitur episcopatum. *Osbernus* vero cognomento *Pentecost* & socius ejus *Hugo* sua reddiderunt castella, & Comitibus *Leofrici* licentia per suum comitatum *Scotiam* adeuntes, à rege *Scottorum* *Malcolmo* filio regis *Cambrorum* suscepti sunt, cui quidem *Malcolmo* rex *Edwardus* dederat regnum *Scotia* de se tenendum.

Anno Domini M. liij. & regis *Edwardi* xij. cum idem rex secundum quosdam apud *Hodyam*, & secundum alios, & veriores apud *Wyndesore*, ubi plurimum manere solebat, pranderet, Comes *Godwinus* gener suus & proditor recubuit juxta eum. Cumque *Haraldus* filius ejusdem Comitibus tunc pincerna regis, potum ferendo uno pede casu titubans in alium se recepisset, & perstetisset, ita quod nec ipse, nec regius ciphus cecidit: *Godwinus* filio suo ridendo ait, Tunc adjuvit unus frater alium; Ad quod verbum rex vultu mutato suspirans, dixit, Sic meus frater michi fecisset si *Godwinus* hoc permisisset. Ad quem Comes, buccellam panis in manu tenens, ait, "Sæpe tibi rex falso relatum est me proditori tui invigilasse, sed si unquam te prodere cogitavi vel in mortem fratris tui *Alfredi* culpabilis existo, Deus cœli verax & justus concedat, ut hæc buccella quam in manu teneo sit michi mors & æterna perditio. Qui mox eadem buccella in ore posita ultione divina cooperante strangulatus miserabiliter exspiravit. Quo viso, rex ministris ait, Extrahite canem. *Haraldus* vero filius

filius suus qui regi astant, mox eum sub mensa per pedes extraxit, & apud *Wyntoniam* sepelivit. Cujus quidem *Godwini* consulatus datus est tunc eidem *Haraldo* filio suo, & comitatus *Haraldi* datus est *Algaro* filio Comitum *Leofrici*.

Anno regis *Edwardi* xiiij. idem rex *Edwardus* *Aldredum Wigornensem* episcopum ad Imperatorem *Henricum* secundum destinavit, rogans eum ut missis ad regem *Hungariae* literis & legatis, inde fratre suum *Edwardum* filium *Edmundi* *Trenthide* in *Angliam* ad eum transmitteret; decreverat enim eum rex post se regem constituisse, unde idem *Edwardus* filius *Edmundi* cum *Agatha* uxore sua, & liberis suis, videlicet *Edgaro* *Adelyng* & *Margareta* atque *Christina*, in *Angliam* venit. Sed cito post decessit, qui in ecclesia sancti *Pauli* apud *Lundonia* sepelitur. Quo mortuo, rex *Edwardus* filium suum *Edgarum* tanquam filium proprium dilexit & nutrit, ac ipsum heredem *Angliae* instituere cogitavit. Sed, ut quidam aiunt, rex gentis suae malitiam, & praecipue superbiam *Haraldi* filii dicti *Godwini* & aliorum divina demonstratione praeviciens, percepit, quod propositum suum quoad ipsum *Edgarum* cognatum suum, de regno post eum optinendo minime potuit adimplere, unde *Willielmo* cognato suo *Normannorum* Duci regnum post eum optinendum per solempnes nuncios assignavit.

Eodem anno habito *Lundonia* Concilio *Algarus* Consul filius Comitum *Leofrici*, secundum quosdam, de regis prodicione convictus, & secundum quosdam sine culpa exulatus est; Qui mox *Hiberniam* adiit, & ibidem congregatis quibusdam navibus piraticis *Griffino* se *Northwallensium* regi junxit, qui statim *Herefordensem* provinciam depopulantes, timidum ducem *Eadulphum*, qui *Anglos* contra morem in equis pugnare fecerat, fugaverunt. Deinde *Herefordiam* captam & ecclesiam sancti *Ethelbrieti* Canonicis occisis & urbe spoliata incendunt & ad propria redeunt, unde mox *Haraldus* dux à rege missus, fugientes insequitur, *Herefordiam* instaurat & vallo cingit, ac exulatos cum rege pacificat.

Circa idem tempus *Siwardus* fortissimus Consul *Northumbriae* pene gigas statura obiit, de quo sic legitur. Fuit in regno *Danorum* de sanguine regio quidam nobilis Comes unicam habens filiam, quae spaciandi causa silvam quandam domui patris sui vicinam cum ancillis suis intravit; quibus ursa obviens omnes timore resolutas in fugam convertit, & solam Comitum filiam secum rapuit, de qua filium nomine *Bernum* aures ursinas habentem & in comitatu jure materno succedentem progenit, successu vero temporis Comes iste *Bernus* in armis strenuus filium habuit quem *Siwardum* appellavit. Tandem *Siwardus* iste paternas terras relinquens, cum quinquaginta sociis navem intravit, & apud *Orchades* insulas draconem praelio singulari vincens de terra illa fugavit, navemque conscendit, & apud *Northumbriam* quaerendo alium draconem applicuit. Cui die quadam senex reverendus solus in silva quadam repertus dixit. *Siward*, scio quod draconem quem reperire non poteris quaeris, sed navem conscende, ac versus austrum usque ad quoddam brachium marinum *Tamesia* vocatum tende, & per illud ad civitatem opulentam *Lundonia* appellatam devenire poteris. Deditque ei senex in signum vexillum *Rabelandeye* quod interpretatur *Corvus terroris terreni*. Cui prospere *Lundonia* venienti rex *Ed-*

wardus possessiones ac honores non exiles si secum staret, repromisit. *Siwardus* hiis consensiens ac gratias regi deferens, de curia discessit. Quem quidam *Tostius* Comes de *Huntyngdonia* *Danica* stirpe progenitus versus curiam regis tendens, pedibus lutosus in ponte quodam viliter tractavit. Sed *Siwardus* licet ægre hoc tulit, in eum tamen manum non extendit, sed in revertendo caput ejus in eodem loco abstulit, ac regi illud detulit. Cui tunc, rei veritate comperta, datus est comitatus de *Huntyngdonia*, quem dictus *Tostius* prius habuit, ut est dictum. Rege tandem à *Danis* infestato, consulunt terrae majores, quod parvus daemon magno demoni tradetur. Sicque concessit rex *Siwardo* *Westmerlandiam*, *Cumberlandiam* & *Northumbriam*; quas quidem terras potenter pacificavit, regis inimicos contrivit & *Osbernus* *Bulax* filium suum in *Scociam* conquirendam misit. Quem cum bello caesum patri renunciassent, ait, Utrum in anteriori vel posteriori parte corporis mortiferum vulnus cepit? Nuncii responderunt, In anteriori. At ille, Gaudeo, inquit, plane quod filius meus ita honorifico funere dignus erat. *Siwardus* igitur in *Scociam* transiens regem bello vicit, regnum totum destruxit, & destructum sibi viriliter subjugavit. Qui postmodum mortem per fluxum ventris imminere sentiens dixit, "O quantus pudor est me in tot bellis mori non potuisse, sed ut vaccarum morti cum dedecore reservarer. Induite me lorica mea impenetrabili; praecinge gladio, sublimare galea, scutum in leva, securim auratam michi ponite in dextra, ut sic militum fortissimus modo militis moriar, nam ita decet militem defungi, & non ut bos accubans enervari. Cumque ut praeceperat, honorifice esset armatus, spiritum exalavit. Et sepultus est in monasterio sanctae *Mariae* apud *Eboracum* in clauastro. Et quia *Walter* filius suus quem progenuerat, adhuc parvulus erat, datus est comitatus ejus *Tosti* filio *Godwini* consulis. Quidam autem dictum *Osbernus* *Bulax* non in *Scocia* sed in *Northumbria* afferunt esse necatum; nam scribunt, quod dum iste *Siwardus* in *Scocia* manu potenti sibi subacta esset, relatum sibi erat, quod homines sui *Northumbriae* in ipsum surrexerant, & dictum *Osbernus* filium suum occiderant, unde ipse *Siwardus* inde iratus, in scopulo adhuc patente cum securi percussit, Terram *Scotiae* regi *Dunaldo* reddidit, patriam rediit & inimicos suos in ore gladii percussit.

Circa idem tempus *Hermannus* natione *Flandrensis*, regis *Edwardi* quondam capellanus sed tunc *Wiltoniensis* sive *Salesburiensis* episcopus, rerum angustia tædiatus, petiit à rege & fere obtinuit, ut sedem suam apud monasterium *Walmesburie* statuere posset, sed rege juxta consilium procerum id nolente, offensus *Hermannus* episcopatum dimisit, mare transiit & apud sanctum *Bertinum* monasticum habitum suscepit, ibique tribus annis vixit, *Aldredo* *Wigornensi* episcopo suum interim episcopatum administrante, sed ut saepe fit in talibus, repentino impetu religionis frigescente, *Hermannus* post triennium *Angliam* rediit. Pigebat enim se multorum obsequiis assuetum, antiquis deliciis carere quas ab ineunte expertus fuerat ætate. Insuper ad aures ejus pervenerat secundus rumor *Godwini* Comitum qui sibi obstitit interisse, necnon *Schirburnensem* episcopum obisse, cujus episcopatum suo uniendum antiquis regis promissis diu cogitaverat. Hos igitur episco-

episcopatus sic unitos cum tribus pagis suis diu tenuit usque ad nonum annum *Willielmi* conquestoris, quando de *Schirburn* ad *Sarum* transiit.

Anno regis *Edwardi* xiiiij. cum jam *Henrico* rege *Franciae* defuncto *Philippus* filius ejus pro eo regnaret, *Willielmus* nothus *Normannorum* dux sibi *Cenomanniam* subjugavit. Eodem anno Comes *Haraldus* filius *Godwini* à rege petiit *Normanniam* ire, ut fratrem suum *Wilnotum* & nepotem suum *Hacum* filium fratris sui *Swani* qui ibidem obsides renebantur, ut pramittitur, liberaret, liberatosque secum deducere posset. Cui rex; Hoc, inquit, non fiet per me, verumtamen ne videar te impedire, permitto ut eas quo vis, & experiaris quid possis facere: praeceſeo tamen te in nichil aliud tendere nisi in tui confusionem & totius regni *Angliae* detrimentum; Novi enim Comitem *Willielmum* non ita inexper-
tum, ut eos aliquatenus concedere tibi velit si non praeſcierit proficuum sui magnum. Ascendit itaque *Haraldus* navem, & orta tempeſtate valida projectus est in *Pontivum* fluvium qui *Maia* vocatur, ubi à Comite *Pontivenſi* secundum ritum loci illius captivus abductus est. Constrictus itaque *Haraldus* quendam de vulgo mercede promissa illectum ad Comitem *Normanniae* clam direxit, nuncians omnia quae casu sibi acciderant. At ille hoc audito, protinus domino *Pontivi* mandavit, ut *Haraldus* cum suis, si pristina ejus amicitia potiri vellet, cum festinatione sibi mittatur. Sed cum ille ipsum *Haraldum* dimittere noller, iterum à *Willielmo* Comite in mandatis accepit, se necessario *Haraldum* missurum, alioquin certissime sciret, *Willielmum* *Normanniae* Comitem super eum sine mora armata manu venire. Perterritus itaque minis, *Haraldum* mittit. Qui ab ipso Comite *Willielmo* honorifice suscipitur, & audito cur patriam exierat, Bene quidem rem processuram, si in ipso non remaneret, respondit. Tenuit ergo eum aliquibus diebus satisque humanum ac familiarum se illi exhibuit, ut sic animum suum in suos conatus alliceret. Tandem vero apparuit quod in mente habuit. Dicebat enim regem *Edwardum* quando cum eo tunc juvene & ipse juvenis in *Normannia* demoraretur, fide interposita sibi pollicitum fuisse, quod si rex *Angliae* unquam foret, jus regni in illum jure hæreditario post se transferret. Et subdens ait, Tu quoque si te in hoc adjuvaturum michi sponderis, & insuper castellum de *Dover* cum puteo aquae ad opus meum in eodem facturum te promiseris, sororemque tuam quam uni de Principibus meis dabo te michi destinaturum, necnon & filiam meam in uxorem accepturum, & regnum *Angliae* post mortem regis *Edwardi* ad opus meum servaturum, te fideliter etiam promiseris; tunc tibi modo nepotem tuum *Hacum*, & cum in *Angliam* regnaturus venero, fratrem tuum *Wilnotum* incolumem liberabo; In quo regno si tuo favore confirmatus unquam fuero, spondeo tibi quod quicquid à me rationabiliter postulaveris absq; ulla contradictione obtinebis. Sensit *Haraldus* undique periculum, non qua parte evaderet intellexit, & tamen licet invitus adquevit. At Comes ut omnia rata forent prolatis Sanctorum reliquiis ad hoc *Haraldum* perduxit, ut jurejurando testaretur se cuncta quae inter eos convenerant opere completurum. Hiis itaque gestis, *Haraldus* recepto *Haco* nepote suo in *Angliam* reversus, regi percunctanti cuncta quae acciderant enarravit. Cui & rex, Nonne dixi tibi me nosse *Willielmum*, & in iti-

nere tuo multa mala huic regno contingere posse? Certe in hoc facto tuo magnas genti nostrae calamitates praeceſseo eventuras, quas michi quæſo pietas superna concedat non meis temporibus evenire.

Post hæc anno sequenti *Haraldo* & *Toſti* fratri suo in expeditione in *Wallia* pergentibus, gens patriæ illius subdita illis est, & obsides eis dedit. *Waleses* igitur regem suum *Griffinum* postea occidentes, *Haroldo* caput ejus attulerunt, qui tunc alium regem statuit super eos. Eodem anno postea contigit, quod dum *Haraldus* filius *Godwini* vinum regi apud *Wyndesore* propinasset, *Toſti* frater suus senior pro eo quod ipse *Haraldus* à rege arcus diligeretur, coram ipso rege per capillos ipsum arripuit, & sic capillis & manibus mutuo conſlgebant, quod invidiæ & odii fomitem suscitavit, unde rex eorum perniciem & infortunium aporinquare, & iram Dei jam non esse differendam prædixit. Tantæ namque sæviciæ fratres illi erant, quod cum nitidam villam aliqujus conspicerent, dominatorem totamque ejus progeniem interfici juberent, ut sic possessionem & dominium obtinerent, prout illi quidem qui Justiciarii regni erant. *Toſti* igitur à rege & fratre suo *Haraldo* furibunde discedens, ad *Herefordiam* ubi frater suus maximum regale corrodium paraverat, festinavit; ubi omnibus ministris fratris sui primo detruncatis, singulis vasis vini, medonis, cervisiæ, pigmenti, moraci & ciseræ crus humanum, caput vel brachium imposuit, mandavitque regi, quod ad festum suum properans cibos salatos sufficienter inveniret, alios secum deferri curaret. Rex ergo eum ob scelus adeo infinitum relegare & exulare præcepit. Postea vero *Northumbrenses* hæc audientes, *Toſti* consulem suum, qui multas eis cædes & clades injecerat, fugaverunt, & thesauris & armis ejus in *Eboraco* captis, omnem familiam suam tam *Dacos* quam *Anglos* peremerunt; *Marcherum* filium *Algari* consulis super consulum illum statuentes. Qui cum gente illa & cum hominibus comitatum *Lincolniæ*, *Notinghamiæ* & *Derbeyæ* usq; ad *Hamptoniam* pergens, *Edwino* fratri suo contra eum cum hominibus consulatus sui & pluribus *Britannis* venienti, ibi obviam vit. *Northumbrenses* tunc *Haraldum* consulem, qui ad eos ibi venerat, ad regem cum aliis secum nunciis destinarunt, precantes, ut dictum *Marcherum* habere possent Consulem super eos. Quod rex concedens, *Haraldum* ad hoc confirmandum usque *Hamptoniam* eis remisit. Ipsi vero interim prædantes, comburentes & occidentes, provinciæ illi nullatenus pepercerunt. Sed cum petitionem suam optinuissent, multa milia hominum secum adducentes, illam partem regni multis annis deteriore reddiderunt. *Toſti* vero & uxor sua à regno se divertentes, cum *Baldewino* Consule *Flandriæ* hiemarunt.

Anno Domini M. lvij. regni vero regis *Edwardi* xv. *Algericus Dunelmensis* episcopus episcopatu suo sponte relicto, ad monasterium de *Burgh* ubi educatus fuerat secessit, & ibi quiete novem annis vixit. Cui successit frater suus *Egelwinus*. Circa idem tempus laudabilis Comes *Leofricus* in propria villa de *Bzumleggh* pridie kal. Decembr. decessit, & apud *Coventreyam* in monasterio quod ipse & uxor sua *Godiva* nomine perpetuo digna construxerant, sepultus est, ubi & brachium sancti *Augustini* in theca argentea habetur inclusum, quod *Egelnothus* archiep. de *Roma* rediens apud *Papiam* urbem aliquando emerat C. l. talentis argenti. Hic etiam *Leofricus*, assensu

assensu & consilio dictæ Dei cultricis *Godiva* uxoris suæ, monasteria *Leonense* juxta *Herefordiam*, *Wenelocense* & in *Cestria* sanctæ *Werburge* sanctique *Johannis Wigorn* & *Evesham* reparavit similiter & ditavit, & quandiu etiam vixit ejus circumspectio terræ *Anglorum* multum profuit, quoniam semper regi & regno fidelis fuit.

De dicta quoque *Godiva* Comitissa quæ ecclesiam de *Stowe* sub promontorio *Lincolniæ*, & multas alias construxerat, legitur, quod dum ipsa *Coventreiam* à gravi servitute & importabili tolneto liberare affectasset, *Leofricum* Comitem virum suum sollicitavit, ut sanctæ Trinitatis deique genitricis *Mariæ* intuitu, villam à prædicta solveret servitute. Prohibuit Comes ne de cætero rem sibi dampnosam inaniter postularet. Illa nichilominus virum indefinenter de petitione præmissa exasperans, tale responsum ab eo demum extorsit. Ascende, inquit, equum tuum, & nuda à villæ inicio usque ad finem populo congregato equites, & sic postulata cum redieris impetabis. Tunc *Godiva* Deo dilecta equum nuda ascendens, ac capitis crines & tricas dissolvens, totum corpus præter crura inde velavit. Itinere completo, à nemine visa ad virum gaudens est reversa, unde *Leofricus Coventreiam* à servitute & malis custumis & exactionibus liberavit, & cartam suam inde confectam sigilli sui munimine roboravit, de quo adhuc isti pauperes mercatores ad villam accedentes plenarie sunt experti.

Contigit semel quod cum rex *Edwardus* dicto *Leofrico* Comite secum præsentem missam audiret, Comes ille in elevatione corporis Christi sacramentum illud, à forma panis in formam unius pueri aperte vidit transmutari, puero dextra elevata primo regem, postea Comitem benedicente. Comes itaque hoc viso versus regem continuo se vergebat, ut illam sanctam visionem ipsum faceret intueri. Cui statim rex ait; Domine Comes, quod vides Dei misericordia cooperante video, & Jhesum Christum salvatorem meum in forma humana visibiliter adoro, cujus nomen sit benedictum per infinita secula. Amen.

Alio quoque tempore ferunt ipsum regem *Edwardum* inter missarum sollemnia in excessu mentis factum, contra morem risisse. Astantibus qui aderant & quidnam esset inquirentibus, rex ait, Contigit *Danos* & *Norreganos Angliam* venire, sed cunctis ad navigandum paratis, optulit quidam navigaturis calicem in edonis, imprecans illis probrosum nomen si non biberent. At dum calix calici succederet, ebrietas vertitur in loquacitatem, loquacitas in litem, lis in pugnam, sicque dispersi à proposito abstinerunt, unde spero quod diebus meis alienigenæ nos ulterius non vexabunt.

Quidam insuper quasi fere de eodem sic scribunt, Quod cum rex quodam die pentecostes apud *Westmonasterium* missam suam audiret, in elevatione sacramenti quasi jocosè in alto subrisit; unde milites astantes super hoc nimis admirati, missa celebrata, à rege causam tanti risus & gaudii petierunt. Quibus dixit, se vidisse in illo sacramento elevato juniorem *Swanum* regem *Daciæ* ad *Angliam* manu hostili applicantem, & terram capere volentem inter rates submergere, unde exercitus ejus cum maximo dolore in *Daciam* est reversus. Et ideo Deo qui nos de hostibus nostris ita curialiter liberavit, cum gaudio & risu gratias reddidi puro corde. Hæc audi-

entes mirabantur, & notantes tempus, diem & horam, inventa sunt à requirentibus postmodum ea fuisse vera quæ regi fuerant spiritualiter ostensa. Alio etiam tempore iste *Edwardus* vir propheta & Deo plenus, dum quodam die sedens subito rideret, requisitus à regina cur risisset, respondit, sibi in spiritu ostensum esse, septem dormientes in *Græcia* quiescentes, à dextro latere in sinistrum modo esse conversos. Ex isto rege *Edwardo* quasi jure hæreditario reges *Angliæ* dicuntur habere, ut ipsi quoddam genus morbi quem vermem sive modo morbum regum vulgariter dicunt, solo tactu curent; hanc gratiam illum *Edwardum* primo dicitur habuisse.

Anno regis *Edwardi* xvj. *Aldredus Wigornensis* episcopus de licentia regis sanctum *Wolstanum* Priorem *Wigornie* fecit; *Hermann*o, de quo supra, in *Angliam* reverso episcopatum suum *Wintonia* retraxidit, ac per *Hungariam Jerosolimam* profectus est. Dictus autem sanctus *Wolstanus* Deo amabilis in provincia *Warewicensi* oriundus apud monasterium de *Burgo* literis & officiis ecclesiasticis est instructus. Tandem sacerdos effectus missam morose cantabat, aliasque orationes adiciens solis fidelium oblationibus contentus erat, virgo ut putabatur existens, superflui potus expertus; carnes etiam non comedit, quibus tamen spernendis hæc occasio intervenit. Die quadam cum ad placitum quoddam exire debuisset, visum est sibi ut prius missa cantata inedia suæ confunderet. Auca igitur igni apposita, odor adustæ carnis nares celebrantis adimplevit, mentemque suffocavit. Sed cum diu reluctans cogitationem avertere non posset, juramentum ad sacramenta quæ tractabat fecit, nullo pacto illud genus cibi se amplius comessurum, cantataque missa impransus ad negotia discessit. Tandem crescente devotione, exemplo parentum suorum, qui ante finem vitæ castitatem devoverant, seculum reliquit, & in monasterio *Wigornie*, quo pater suus servierat, monachus est effectus; ubi per omnia pene loci officia gradiens, ad Prioratum ut præmittitur ascendit. Jeuniis, vigiliis & orationibus jugiter indulgens; super aliquod scamnum ecclesiæ, libro in quo orabat capiti supposito, dormire consuevit. Quadam igitur nocte ante altare orans, dæmonem importune ad luctam eum provocantem, quamvis illum passione fatigatus, completens fortiter prostravit; Apparuerat autem illi diabolus in forma cujusdam servientis de curia; quem quociens postmodum *Wolstanus* videbat, totus expalluit, ad cæteros semper timore vacuus. Affirmabat enim se nescire quid esset timor. Hic quoque nunquam pro fractura pontis equo descendit, quin etiam in summitatibus angustarum fabricarum securus incederet.

Istis temporibus circa annum regis *Edwardi* ultimo præscriptum, civis quidam *Romanus* ephebus *Lucius*, ætate juvenis, locuplex opibus, genere senatorio sublimis, ut *Willielmus Malmesburiensis* narrat, quandam generosam virginem nomine *Eugeniam* sibi matrimonio copulavit. Qui sodalibus suis accitis frequens convivium paraverat, unde die quadam juvenes post cibum in campum processerunt, ut stomachos dapibus oneratos alicujus ludi exercitio attenuarent. Cumque in campum venissent, ipse novus sponsus ludi signifer pilam poposcit, sed ne jocando anulum suum nuptialem amitteret, in digito extento cujusdam statuae æneæ, quæ proximo astant, illum collocavit. Et incalescentibus præ nimio cursu

cursum visceribus, ipse primus se à ludo subtrahit, & anulum repetens, invenit statum digitum cum anulo usque ad volam curvatum. Qui diu ibi inaniter luctans, quia nec anulum extrahere nec digitum frangere valebat, tacite turbatus discessit, re sodalibus celata, ne vel ipsum presentem deriderent, vel absentem anulo privarent, Unde nocte sequenti cum famulis rediens, digitum iterum extentum & anulum subreptum miratus est. Cumque hora cubandi venisset, & ipse se in lecto juxta uxorem suam, dampno sibi dissimulato, collocasset, sensit quoddam nebulosum & densum inter se & illam volutari, quod sentiri posset sed non videri. Hoc obstaculo ab amplexu prohibitus, vocem sibi dicentem audivit, Mecum concumbe quia me hodie desponsasti. Ego sum *Venus* cujus digito anulum apposuisti: Habeo illum, sed non reddam tibi. Ille autem tanto prodigio perterritus, nichil referre ausus est nec potuit. In sompnem illam noctem duxit, tacito judicio rem examinans, sicque per plures dies quacumque hora ille in gremio conjugis suae vellet incumbere, illud idem & sentiret & audiret. Tandem querelis uxoris commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito consilio, *Palumbo* cuidam suburbano presbytero negotium pandunt. Erat is nigromanticis artibus instructus, magicas sciens excitare figuras & daemones ad multa officia implendum suscitare. Ille autem multa mercede si amantes conjungeret sibi promissa, compositam epistolam juveni dedit dicens, Vade, inquit, illa hora noctis ad compitum ubi se findit in quadrivium, et stans tacite considera, transient ibi figurae hominum utriusque sexus, omnis ætatis, omnis gradus, & omnis postremo conditionis, quidam equites, quidam pedites, alii vultum in terra dejecti, alii tumido supercilio elati, & prorsus quicquid ad lætitiā vel tristitiā pertinet, in illorum vultibus & gestibus videbis; nullum eorum compellabis, & si loquantur tibi, non respondebis. Sequetur illam turbam quidam reliquis procerior, forma corpulentior, curru sedens; huic tacitus epistolam trades legendam, fiet eveſtigio quod voles. Juvenis ille iter præceptum aggreditur, & nocte sub divo astans, fidem dictorum presbyteri visu explorabat, & omnia sicut presbyter sibi dixerat vidit. Inter cæteros quoque transeuntes vidit mulierem ornatu meretricio mulam equitantem, crinibus solutis humeros velantem, & vittam atream capite gestantem, ac auream virgam, qua equitaturam regebat, manu habentem, quæ præ tenuitate vestium pene nuda, gestus exercuit impudicos. Quid plura? ultimus, qui dominus videbatur, oculos terribiles in juvenem retorquens, causas adventus ejus exquirat; Nichil ille respondit, sed protenta manu epistolam porrexit. Dæmon notum sigillum non ausus contempnere, scriptum legit, moxque brachiis in cælum elevatis ait; Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequicias *Palumbi* presbyteri! Nec mora, satellites à latere suo mittit, qui à *Venere* anulum extorquerent. Illa multum tergiversata vix tandem anulum reddidit, Quem juveni tradiderunt. Ille autem tunc voti compos, sine obstaculo suspiratis diu amoribus est potitus, sed *Palumbus*, ut dæmonis clamorem ad cælum & querelas ad Dominum de se audivit, finem suum imminere cognovit; Quocirca omnibus membris suis truncatis miserabili defunctus est pœnitentia, confessus Papæ coram populo Romano flagitia inaudita.

Anno regis *Edwardi* xvij. *Algarus* Comes qui post mortem dicti *Leofrici* patris sui consulatum *Cestrie* susceperat, per regem *Edwardum* secundo exlegatus est, sed ope *Griffini* regis *Wallanorum* comitatum recuperavit. *Nicholaus* iij. *Benedicto* ejecto sedit in papatu annis pene duobus: Cujus diebus *Gallicana* ecclesia plurimum per *Berengarium Turonensem* extitit perturbata, qui Eucaristiam non verum corpus Christi sed figuram temere asseribat. 10 Contra quem iste *Nicholaus* papa concilium celebravit, in quo idem *Berengarius* errorem suum retractavit; sicut habetur de Consecratione distinctione secunda, *Ego Berengarius &c. Lanfrancus Becensis* Prior tonantem librum contra eundem edidit, quem *Scintillarum* intitulavit. Post hæc *Berengarius* sancte vixit & obitum suum prædixit.

Anno regis *Edwardi* xvij. mortuo archiepiscopo *Eboracensi Kynsio*, qui *Alfrico* supradicto successit, *Aldredus Wigornensis* episcopus archiepiscopatum *Eboracensem* suscepit, qui etiam episcopatum *Herefordie*, quem tunc in custodia habuit, *Waltero* reginæ tradidit capellano. Post hæc *Aldredus* cum *Tostio* Comite *Northumbria* pro pallio habendo *Romam* adiit, ubi in sua responsione culpabilis repertus, ab omni honore privatus est; qui domi tandem tendens, ab omnibus quæ attulerat spoliatus est. Quapropter ipso *Romam* regresso, *Tostius* Comes allegationibus suis ita papam inflexit, ut archiepiscopatum *Aldredo* conferret; Asserebat namque, parum metuendam longinquis nationibus papæ excommunicationem, quam propinqui latrunculi deriderent, unde aut papa sua bona ablata sibi redderet, aut per ejusdem papæ fraudulentiam constarent amissa, futurumque fore, ut rex *Anglia* hoc audiens, tributum sancti *Petri* subtraheret, improprium esse asserens, si *Aldredus* inglorius simul & spoliatus repatriaret. Igitur dicto *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo pallio insignito, & in *Angliam* reverso, *Wolstanus* Prior ecclesiæ *Wigornensis* ad episcopatum ejusdem est electus, procurante id potissime dicto *Aldredo*, qui simplicitate *Wolstani* suas putabat rapinas obumbrare, & possessiones quamplures sua potentia per totam vitam suam retentas à *Wigornensi* ecclesia ad *Eboracensem* transferre. Sed *Wolstanus* magis virtute quam litteratura fretus, res ecclesiæ suæ defendebat, & possessiones injuste ablatas ipso *Aldredo* mortuo recuperavit. Cumque ipse *Wolstanus* ad consensendum electioni de se factæ minime flecti posset, à viro Dei *Wolfo* per lx. annos tunc inclusus, 40 pro obstinacia acriter correptus, divinoque oraculo perterritus, electioni consensit; Qui anno ætatis suæ plus quinquagesimo, & regni regis E. xx. Indictione xv. presentibus duobus apostolicæ sedis legatis, à dicto *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo, rege annuente & episcopatum sibi conferente, consecratus est, eo quod *Stigando Cantuariensi* archiepiscopo officium episcopale tunc à domino papa interdictum erat, quia *Roberto* archiepiscopo vivente archiepiscopatum suscipere præsumpsit, canonica tamen professione eidem *Cantuariensi* archiepiscopo *Stigando* & non suo ordinatori *Aldredo* facta. Insuper & ipse *Aldredus Eboracensis* archiepiscopus qui *Wolstanum* consecraverat, coram rege & regni optimatibus, ipso *Stigando* factitante, propter subsequenti-um calumpnias, profiteri jussus est, se nullum jus ecclesiasticæ seu secularis subjectionis super ipsum *Wolstanum* deinceps velle clamare, nec quia ab eo 60 conse-

consecratus, nec quia ante consecrationem, ejus monachus fuerat.

Wolstanus igitur factus episcopus, cibi & potus abstinens erat, quamvis in aula ejus pro more *Anglorum* totis post prandium horis biberetur, cum quibus & ipse assidens psalmos ruminabat, ordine tamen suo se bibere simulabat, bibentes ad hilaritatem invitabat, magis in hoc consuetudini patriæ quam animi judicio satisfaciens. Nec etiam postea tempore Regis *Willielmi* conquestoris pompam *Normannorum* omittebat quin stipatus militibus incederet, missam cotidie cantans, psalterium addebat, famosorum Sanctorum memorias septipharie divisas per septem horas nullatenus omittebat. Quociens *Vigornensis* fuit, majorem missam loco ebdomadarii celebravit: A quo quidem officio, ut dixit, pro episcopatu resignando noluit absolvi. Collationi monachorum interfuit, ut sic facta cum cæteris generali confessione, dataque benedictione, in triclinium suum se reciperet. Equo vectus psalterium frequentabat, benedictiones, quas *Angli* super potum faciunt, in mensa etiam non omisit. Et quando eum ad placitandum necessitas urgebat, maledictionem omnibus pravis arbitris imprecabat, bonis vero benedictionem. Indifferenter vilioribus utebatur & magis agnitis quam cæteri generis pellibus frigus depellens. Si vero ei interdum suggereretur, ut catinas saltem pelles in usu haberet, jocosio verbo respondebat, Crede michi nunquam audiui in ecclesia cantari catus Dei sed *agnus Dei*, ideo calefieri agnovolo.

Dum semel monachi sui ad majorem ecclesiam quam ipse construxerat migrarent, & ipse antiquam ecclesiam, quam sanctus *Oswaldus* fundaverat, destrui videret, lacrimas fudit; super quo modeste redargutus, quod potius gaudere deberet quod se superstiti tantus honor ecclesiæ suæ accidisset quod multiplicatis monachis ædificia auferentur, respondit; *Ego longe aliter intelligo, quod nos miseri Sanctorum opera destruimus ut nobis laudem comparemus. Non noverat illa ætas pompatica construere ædificia, sed sub qualicumque tecto seipso Deo immolare, & subjectos ad exemplum bonum attrahere: nos econtra utimur, ut animarum negligentes lapides cumulemus.* Hic dum semel sermonem de pace faceret, multi ad concordiam redierunt. Unus tamen inter eos nullo suasio, nec etiam episcopi rogatu, fratris necem roganti homicidæ voluit indulgere. Huic in medio adducto dixit episcopus, Dominus dixit, *Beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur.* Constat ergo quod pacifici sunt filii Dei & beati, discordantes sunt miseri & filii diaboli. Illi ergo cujus es te commendo & carnem sathanæ tuam trado. Statim ille mancipium hostile effectus, dentibus stridere, spumas jacere, caput rotare incepit. Qui tamen à *Wolstano* sanatus, cum pacem adhuc recusaret, iterum & tertio est arreptus simili modo, quousque ex corde injuriam remitteret & offensam.

Alwinus quidam apud saltum *Malvernæ* anachoritice degens, desiderio *Jerosolomitani* itineris sæpius erat afflatus. Quod cum *Wolstano* panderet, dissuasit episcopus, subinferens. Desiste fodes *Alwine*, Crede michi quod mirareris si scires quæ per te Deus sit factururus; Ille vero adquiescens & discedens, monachos in illo loco ad numerum tricennarium congregavit, & *Malvernæ* monasterium fundavit.

De prædicto vero Rege *Edwardo* scribitur, quod

cum ipse quadam die de ecclesia *Westmonasteriensis* exisset, ubi missam de beato *Johanne* Evangelista, quem post Deum & beatam virginem *Mariam* ultra omnes sanctos spiritualiter amavit, audiverat, quidam peregrinus ei occurrit petens ab eo pro amore Dei & sancti *Johannis* Evangelistæ aliquam elemosinam sibi dari. Rex vero qui semper pauperes caros habuit & dilectos, anulum suum à digito statim extrahens, illum secrete nullo sciente tradidit peregrino, qui illum recipiens Regi regradando recessit. Deinde cum ipse rex xxiv. annis gloriose regnasset, parum ante obitum ejus contigit, quod quodam die duobus hominibus *Anglicis* de terra sancta ad propria revertentibus, unus quasi peregrinus salutando eos supervenit, & unde essent quæsit. Quos de *Anglia* se profitentes interrogavit quasi nesciret, quis esset Rex illius terræ. Qui respondentes, quod nobilissimus & prudentissimus Rex *Edwardus* filius Regis *Ethelredi*. Quibus ille peregrinus tunc ait. Karissimi socii, cum in terram vestram *Angliæ* reversi fueritis, Regem vestrum *Edwardum* adeatis, & ipsum ex parte mea benigne in Domino salutetis, multum sibi de sua elemosina quam michi quadam vice apud *Westmonasterium* dederat regradando, nam ibi quodam die ipsum post missam suam ab ecclesia in palacium suum revertentem rogavi, ut pro amore Dei & beati *Johannis* Evangelistæ quem multum diligit, aliquam elemosinam michi daret. Ille vero anulum suum à digito statim extraxit, & illum michi donavit, quem utque nunc per me bene custoditum Regi vestro reportabitis, ex parte mea sibi dicendo, quod pro eo quod ita large de jocalibus suis me respexit, quamplura preciosiora jocalia noverit sibi reddam: nam infra medietatem istius anni ad me veniet, mecum cominoraturus. Illi vero de peregrino ubi morabatur, & quo nomine vocabatur interrogabant. Quibus ille ait. Conversor cum Deo, & *Johannes* vocor Evangelista. *Edwardus* vero Rex vester amicus meus est, quem pro sanctitate vitæ suæ quam in mundicia & virginitate cunctis diebus servavit, spiritualiter præamavi, unde vos rogo & requiro quatenus istum anulum recipiatis, & Regi vestro illum tradatis, & omnia quæ vobis dixi sibi fideliter denunciatis, & ego Deum rogabo, quod salvo & secure ad propria vos perducatur. Cum igitur beatus *Johannes* isto modo eos oneraverat, anulo eis tradito, ab oculis eorum disparuit. Peregrini autem de illa gloriosa visitatione Deo regradantes iter suum gaudenter versus *Angliam* carpentes, *Londonias* incolumes pervenerunt, ubi Regi per eos salutato, à principio in finem quicquid sanctus *Johannes* eis dixerat retulerunt, & anulum, secundum quod eis præceperat, tradiderunt. Quo cum gaudio recepto, Rex nuncios secum retinuit, & eos præ cæteris pro eorum lætis rumoribus specialiter honoravit, se deinde ut ab hac luce sancte & feliciter migraret indies præparando.

Post hæc anno Domini M.lxvj. cum idem *Edwardus* rex xxiv. annis ut dictum est regnasset, & in vigilia natalis Domini matutinis interfuisset, in tantum ægotavit, quod vix in crastino ad missam stare poterat audiendam. Qui post missam celebratam in cameram suam ductus, ad solemnitatem tanti festi inter Comites & Barones suos aulam ingredi non valebat, unde gaudio curiæ in tristitiam verso, omnes dominum Regem tanta infirmitate detentum amittere

tere timuerunt. Cum enim Rex die sancti *Johannis* evangelistæ confessus & contritus viaticum cum cæteris ecclesiæ Sacramentis devotissime sumpisset, dictis peregrinis coram eo adductis munera fertilia dari præcepit, & illos Deo commendavit. Abbati vero *Westmonasteriensi* dictum preciosum anulum tradidit, inter reliquias pro perpetuo ibi conservandum, & in crastino die sanctorum Innocentium cum Basilicam sancti *Petri* apud *Westmonasterium* dedicari fecisset, Rex langore morbi sui crescente fortiter vexatus, misericordiam Dei & gloriosæ virginis *Mariæ* & beati *Johannis* Evangelistæ expectavit. Qui cum postea biduo elinguis jacuisset, die tertio post soporem graviter & profunde suspirans ait: Deus, inquit, omnipotens, si non est fantastica illusio sed vera visio quam vidi, da michi facultatem eam astantibus exponendi, aut è converso. Ita mox expedita loquela, Duos, inquit, modo monachos vidi michi assistere, quos adolescens olim in *Normannia* videram religiosissime vixisse & Christianissime obisse. Hii se Dei nuncios dicentes talia verba protulerunt. Quoniam excellentiores *Angliæ* duces episcopi & abbates non sunt ministri Dei sed diaboli, tradidit. Deus hoc regnum post obitum tuum anno uno & die uno in manu inimici, totamque hanc terram demones pervagabunt. Cumque ego hæc me ostensurum populo dicerem, illumque pœnitentia facta liberandum, præmissio exemplo *Ninivitarum* promitterem: Neutrum, aiunt, erit, quia nec ipsi pœnitebunt, nec miserebitur eis Deus. Et quando, inquit, tantarum calamitatum remissio sperari poterit? Tunc inquirunt, quando si arbor viridis in medio succidatur, & pars abscisa spacio trium jugerum à stipite deportetur, cum sine aliquo advehiculo iterum suo connexa trunco ex pristino valescentis sui amore floribus pubescere & fructus producere inceperit, tunc demum poterit sperari talium malorum remissio. Et quamvis tunc *Stigandus* archiepiscopus cæteris timentibus risum excepsisset, dicens, verulum accedente morbo nugas delirare; hujus tamen vaticinii veritatem *Angli* experiuntur, quod scilicet *Anglia* facta est exterorum habitatio & alienigenarum dominatio. Nam postea tempore non modico nullus dux vel pontifex vel abbas *Anglicus* fere erat, sed advenæ ipsorum divicias & prædia possidebant.

Cum isto vaticinio concordat fere revelatio *Brithwaldi* quondam *Wyntonienfis* Episcopi, qui aliquando sompni revelatione hujus seculi felicitatem viderat & annuntiaverat. Nam dum tempore Regis *Kanuti* cœlestibus apud *Glastoniam* lugubraret excubiis, subissetque illum cogitatio, quæ frequenter eum angebat, de regia *Anglorum* stirpe pene deleta, hæc meditati sopor irrepsit, & ecce in superna raptus, vidit *Petrum* Apostolorum principem ipsum *Edwardum* qui tunc in *Normannia* exulabat, in Regem consecrare, cœlibe designata vita & certo viginti quatuor annorum numero regni computato. Eidemque de posteritate quærenti respondere, Regnum *Anglorum* regnum Dei est, post te providebit Regem sibi ad placitum sui.

Supradictus vero Rex *Edwardus* nocte nativitatis Domini, ut præmittitur, infirmatus, in vigilia Epiphaniæ sequenti ab ærumpnis hujus seculi ad Dominum gloriose migravit. Cujus corpus diversis miraculis choruscans, in ecclesia *Westmonasteriensi*, quam ipse construxerat & possessionibus multis ditaverat, tumulatur. Qui postmodum canonizatus & catha-

logo Sanctorum ascriptus, demum translatus est. Cujus depositionis festum v. die mensis *Januarii*, eo videlicet die quo obiit, celebratur. Festum vero translationis ejus xiv. die mensis *Octobris* habetur. Iste supradictus rex sanctus *Edwardus* Confessor dictus est *Edwardus* tertius. Qui leges communes *Anglorum* genti tempore suo ordinavit, quia perante leges nimis partiales editæ fuerunt. Nam primo leges in *Britannia* edidit *Dunwallo Molmucius*. Cujus leges *Molmucine* dicebantur, usque ad tempora istius Regis *Edwardi* satis celebres. Inter quas, ut in *Bruto* habetur, statuit ut civitates & templa Deorum viæque ad illa ducentes & aratra colonum immunitate confugii gauderent. Deinde *Marcia* Regina *Britonum* uxor *Gwithelini*, à qua provincia *Merciorum* putatur denominata, legem edidit discretione & justitia plenam, quæ lex *Mercia* vocatur. Has duas leges *Gildas* Historicus de Britannico transtulit in Latinum, & sic vulgariter *Merchenelaga*, i. lex *Merciana* sive lex *Merciorum* postmodum dicebatur: qua lege olim octo schiræ, i. provinciæ judicabantur, videlicet *Glocestreschire*, *Wircestreschire*, *Herefordeschire*, *Salopschire*, *Chesterschire*, *Staffordeschire*, *Warewickschire*, & *Ornesfordeschire*. Post hæc lege Saxonice sive Anglice conscripta & per *Ine* Regem *Westaxonum* superaddita, *Aluredus* postmodum Rex *Westaxonie* legem adhuc superaddidit quæ *Westfaxenelega*, i. lex *Westaxonum* vocabatur. Qua lege antiquis temporibus novem australes schiræ, i. provinciæ, quatenus flumen *Thamesia* eas à reliqua parte *Angliæ* secuerit, judicabantur, videlicet *Kent*, *Suthsex*, *Sutherepe*, *Warokschire*, quæ sic denominatur à quadam nuda quercu in foresta de *Wyndesoure*, ad quam solebant provinciales convenire; *Wilteschire*, quæ quondam dicebatur provincia *Semerang*; *Suthamteschire*, *Somerset*, *Dorset* & *Devoneschire*. Tandem *Danis* in terra dominantibus tertia lex emanavit quæ *Denelaga*, i. lex *Danica* sive *Danorum* lex dicebatur. Qua lege olim xv. schiræ orientales & boriales judicabantur, videlicet *Essex*, *Middilsex*, *Suthfolc*, *Northfolc*, *Herthfordeschire*, *Cantebriggeschire*, *Huntynghamscire*, *Lyncolneschire*, *Northynghamscire*, *Derbyschire*, *Northamptoneschire*, *Leycestreschire*, *Wokynghamscire*, *Beddefordeschire*, & *Eboracschire*.

Hæc provincia *Eboraci* quondam continebat totam terram *Northumbranam* ab aqua *Humbra* usque ad flumen de *Twede*, quod est principium *Scotie*. Hodie tamen provincia *Eboraci* solomodo se extendit ad *Humbram* ex una parte, & ad *Tese* ex alia parte, & tamen sunt in ea xxij. hundredi, i. *Wapentakes*. *Turemschire*, quæ est in libertate Episcopi *Dunolmenfis*, extendit se à supradicto fluvio de *Teyse* usque ad flumen de *Tyne*. *Northumbrelan*, cujus caput est hodie *Novum castrum* super *Tynam*, extendit se à flumine de *Tyne* usque ad dictum flumen de *Twede*, plaga tamen *Northumbrana* olim continebat totam terram quæ est inter *Humbram* & *Twedam* sicut de provincia *Eboraci* dictum est. *Caerleyeschire* continet terram de *Cumberlande*. Ad *Appelbischire* pertinet terra de *Westmerland*. *Lanchastreschire* continet in se quinque modicas schiras, quæ sunt *Westderbischire*, *Salfordeschire*, *Leylandeschire*, *Blakbourneschire*, & territorium *Lancastria*, quæ etiam usitato vocabulo dicuntur hundredi, sive *Wapentakes*. Hundredus

Latine, dicitur Wallice & Hibernice *cantredus*, & continet centum villas. *Wapentake* Anglice idem est quod arma capere, eo quod in primo adventu novi domini solebant tenentes pro homagio reddere arma sua. Si autem *Northumbrana* plaga quæ olim fuit ut præmittitur ab *Humbra* usque ad *Twedam* hodie dumtaxat pro provincia una, sicut antiquitus, computetur, tunc sunt in numero xxxij. schiræ: si vero plaga *Northumbrana* prædicta dividatur in prædictas sex provincias quæ sunt *Eboracschire*, *Duremschire*, *Northumberland*, *Carleyrschire*, *Appelbischire*, & *Lancastreschire*, tunc sunt in *Anglia* excepta *Cornubia* xxxvij. schiræ, provinciæ sive comitatus.

De supradictis vero tribus legibus, videlicet *Merchenelaga*, *Westfaxenelaga*, & *Danelaga* iste Rex *Edwardus* tertius unam legem communem edidit, quæ *Leges Edwardi* usque hodie vocantur; de quibus nonnulla vocabula adhuc frequentata cum eorum expositionibus hic inserere dignum duxi. *Mundebri-che*, i. læsio majestatis, blemoure de honur. *Burbriche*, i. læsio libertatis aut septi, i. blemoure de court ou de clos. *Grithbriche*, i. fractio pacis. *Myfkenning*, i. variatio loquelæ in curia. *Scheavwyng*, i. mercimonii positio sive demonstratio. i. despliaunce de marchaundie. *Hamsoken* vel *hamfare* est insultus factus in domo. *Forstall* est coactio vel obfistentia in regia strata facta. *Frithsoken*, i. tutatio in jurisdictione, hoc est seurte en defens. *Infangthef thelfind inward*, est infra suum attachiamentum capere reum. i. dedeyntz le feon attachement de laroun. *Saka* juredictio curiæ, court justice forz on a chetoun. *Soka*, i. secta curiæ, inde *sockne* dicitur quandoque interpellatio majoris audientia. *Weregeltief* est solutio latronis evasi, i. soute de latrone eschape. *Theam*, est laudare auctorem, i. revoucher garant; & quandoque dicitur sequela nativorum. *Flitwithe*, i. ferir par medlee. *Wardewithe* est surfise de garde. *Blodwithe*, amerciment pro effusione sanguinis. *Fihtwithe*, emenda proveniens ex contentione. *Letherwithe* est emenda pro corruptione nativæ. *Giltwithe* est emenda pro transgressionem. *Scot*, i. cimbum ad opus ballivorum domini Regis, & inde dicitur *scotale*. *Hidage* vel *taillage* est tallagium de hidis terrarum. *Danegeld* est tallagium datum Danis, i. iij. d. de qualibet bovata terræ. *Wapentake* & hundredus idem sunt, quia procinctus C. villarum in adventu novi domini solebat reddere arma sua. *Lestage* est consuetudo exacta in nundinis & mercatis. *Stallage* est exactio pro statione in plateis tempore nundinarum.

Sancto *Edwardo* rege & Confessore ut dictum est mortuo, quidam *Anglorum* magnates *Edgarum Adelynge* filium *Edwardi* filii Regis *Edmundi Trencheside* in regem promoveri moliebantur. Sed quia puer erat & tanto oneri minus idoneus, *Haraldus* Comes filius supradicti *Godwini* viribus & genere fretus, contra sacramentum quod *Willielmo* Duci *Normannia* præstiterat, regni diademâ sinistro omine illico invasit, & sic perjurus sancto *Edwardo* successit juxta quod idem *Edwardus*, ut quidam aiunt, ante mortem suam statuerat, promissione quam idem Rex dum juvenis in *Normannia* extitit dicto *Willielmo* de succedendo post eum in regno fecerat, & sibi super hoc postea secundum quosdam solempnes nuncios ut præmittitur destinaverat, non obstante. Qui quidem *Haraldus* ut

quidam tradunt, seipsum apud *Westmonasterium* coronavit. Tamen secundum quosdam, in die *Epiphaniæ* Rege *Edwardo* humato, ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo extitit consecratus. Qui statim leges iniquas destruere, æquas condere, ecclesias defendere, religiosos colere, transgressores punire & patriam tueri cœpit. Decimo autem die post mortem Regis *Edwardi*, *Willielmus* dux *Normannia* nullum de regio semine in *Anglia* relictum, sed *Haraldum* regnum usurpasse audiens, eidem *Haraldo* protinus mandavit, ut pacta servaret. Quo veniente; iterum mandavit, ut quamvis violata fide cætera non servasset, si tamen filiam suam in conjugem duceret, leviter cætera cuncta ferret, alioquin successionem regni sibi promissam se vendicaturum proculdubio armis sciret: At ille nec hoc facere nec aliud formidare dixit. Unde *Willielmus* Dux tribus maxime de causis stimulatus intrinsece irritatur: Primo quia dictus Comes *Godwinus* & filii sui *Alfredum* cognatum suum dolose occiderant, ut est dictum. 2. Quia *Robertum* archiepiscopum genere *Normannum* & *Odonem* Consulem & omnes *Francos* ingeniose ab *Anglia* fugaverant. 3. Quia *Haraldus* in perjurium prolapsus, regnum, quod jure cognationis & duplicis sponsonis suum esse debuerat, sine jure aliquo possidebat.

Ista ergo *Willielmus* & alia recenter recordatus, *Alexandrum* papam consuluit, cui jus quod in regno *Anglia* sibi competeret, demonstravit. Unde dux vexillo cum sanctorum reliquiis ab ipso papa recepto, Principes *Normannia* convocavit, a quibus ad *Angliam* conquirendam auxilium petiit & favorem. Proceribus igitur *Normannia* super hujusmodi expeditionis negotio adinvicem consultantibus; *Willielmus* filius *Osberti* ducis *Willielmi* dapifer, iter dissuasit, tum propter paucitatem adeuntium, tum propter ferocitatem hostium. Exhilarati ex hoc proceres, verba sua in ore illius dapiferi posuerunt. Ille vero cum coram Duce venisset, dixit, se ad expeditionem cum cæteris paratum esse; tunc cæteri non poterant se subtrahere præ pudore. Quibus sic consensum præbentibus, classis maxima ad portum qui vocatur sancti *Valerici* est parata. Quod rex *Haraldus* vir bellis acerimus audiens, & adventum Ducis *Willielmi* timens, classicum & pedestrem exercitum per totam æstatem & autumnum circa ripas maris austrini posuit. Sed stipendiis & victu deficientibus exercitus domum rediit.

Interea *Tostius* Comes frater dicti *Haraldi*, cum xl. puppibus de *Flandria* veniens, *Vectam* insulam stipendiis & tributis multavit, & circa ripas *Cancie* prædas egit. Sed dum fratris sui *Haraldi* apparatus timeret, *Lyndeseyam* per mare & *Humbriam* rediit, in qua villas incendit & gentem trucidavit; donec per duces *Merciorum* & *Northumbria* extrusus, *Malcolmum* regem *Scotorum* per mare adiret, cum quo per totam æstatem morabatur. Interim Rex *Norreganorum* *Haraldus Harefag* frater sancti *Olavi* *Angliam* expugnare & sibi subdere anelans, cum plusquam trecentis puppibus in hostium *Tine* fluminis applicuit, ad quem *Tostius* Comes, sicut prius condixerat, sua cum classe advenit, & sibi gaudenter protinus se subdebat: Deinde ambobus per *Humbriam* usque ad *Eboracum* venientibus duo germani Comites *Merciorum* scilicet & *Northumbria*, *Edwinus* & *Morkatus*, sive secundum quosdam *Marcherus*, cum eis juxta urbem viriliter & va-

lide pugnauerunt; cuius pugnae locus in australi parte adhuc ostenditur civitatis. *Edwino* & *Morkato* glorioso Martis omine in fine devictis, sed tunc tamen obsidibus interim utrinque datis, quinto post hac die rex *Haraldus* superveniens eis apud *Stamfordbrige* cum manu valida obviavit. Pugna igitur acerima incepta, cum à summo mane usque ad meridiem horribiliter ruentes utrimque perseverarent, numerus *Anglorum* maximus *Normanenses* cedere sed non fugere compellebat. Ultra flumen igitur repulsi, vivis super mortuos transeuntibus, magnanimiter resisterunt. Quidam vero *Normanensis* fama æterna dignus super pontem restitit, & plusquam xl. *Anglos* securi cadens electa, usque ad horam diei nonam solus omnem *Anglorum* exercitum detinebat. Tandem quidam navem ingressus, per foramina pontis inter celanda jaculo eum percussit. Transeuntes igitur *Angli* Regem *Norreganorum* & fratrem Regis *Haraldi Tostium* & totum fere eorum exercitum, quamvis acerime esset repugnatum, in ore gladii interfecerunt. *Olavum* tamen filium *Haraldi* Regis *Normegia* & Ducem *Orcadum* paucis obsidibus & juramento acceptis, cum xx. navibus redire ad patriam permiserunt.

Haraldus Rex *Anglorum* eodem die *Eboracum* reversus, dum cum summa latitia pro tanta victoria pranderet, nuntium sibi dicentem audivit, *Willielmus* Dux *Normannia* apud *Beveneseve* juxta *Hasting* applicans, & littora australia occupans, castellum apud *Hastynghum* construxit. Quo audito, *Haraldus* rex versus partes australes contra eum celeriter processit, quamvis jam sciret fortiores de tota *Anglia*, in duobus prædictis præliis cecidisse, & quamplures, ut quidam dicunt, pro spoliis *Normanensium* sibi retentis ab eo similiter declinasse. Die igitur sancti *Kalixti* papæ, & martiris pridie idus Octobris per diem Sabati sub hora diei tertia anno Domini MLxvj. nondum exercitu suo congregato in *Suthsaxonia*, novem miliaris ab *Hastingo*, *Willielmo* Duci prælio occurrebat. Qui quidem *Willielmus* quinque catervas equitum in hostes splendide promovit. Quibus catervis terribiliter dispositis orationem, & allocutionem hujusmodi habuit & incepit.

„ Vos alloquor *Normanni* gentium fortissimi,
 „ non quasi vestrae probitatis incertus sed quasi de
 „ victoria securus, quæ nunquam casu aliquo vel
 „ impedimento à vobis evadere potuit. O mortali-
 „ um validissimi, quid potuit rex *Francorum* bellis
 „ proficere cum omni gente quæ est à *Loringia*
 „ usque ad *Hispaniam* contra *Hasting* antecesso-
 „ rem vestrum, qui sibi quantum de *Francia* vo-
 „ luit acquisivit quantum voluit regi permisit, dum
 „ placuit tenuit, dum faciatus est ad majora anelans
 „ reliquit? Nonne *Rori* (qui & *Rollo*) antecessor meus,
 „ Dux primus, & auctor nostræ gentis cum patri-
 „ bus vestris regem *Francorum Parisius* in regni
 „ sui medio bello vicit, nec *Francorum* potuit spe-
 „ rari salutem, nisi & filiam suam & terram, quæ
 „ ex nobis *Normannia* vocatur, supplex optulisset?
 „ Nonne patres vestri regem *Francorum* in *Rotho-*
 „ *mago* ceperunt & tenuerunt, donec *Ricardo* puero
 „ Duci vestro *Normanniam* reddidit, eo pacto quod
 „ in omni colloctione regis *Francia* & Ducis *Nor-*
 „ *mannie*, Dux gladio cingeretur, regi vero nec gla-
 „ dium nec etiam cultellum ferre liceret? hanc æter-
 „ nam sanctionem patres vestri regem inagnum co-

„ gentes statuerunt. Sed quid prisca & antiqua
 „ narro? Nonne nobis congregientibus meo tempore
 „ apud *Mortemer Franci* præcipientes præposuerunt
 „ fugam bellis, calcaria telis? Eia procedat aliquis
 „ *Anglorum*, quos centies antecessores nostri *Daci*,
 „ & *Normanenses* bellis vicerunt, demonstretque
 „ gentem *Rory* ex ejus parte usque nunc semel mi-
 „ licæ naufragia perpessam esse, & ego victus abs-
 „ cedo. Nonne vobis pudet regem *Haraldum* con-
 „ tra me perjurum, in præsentia vestri faciem suam
 „ ausum fuisse vobis ostendere? michi tamen stu-
 „ por est quod eos qui parentes vestros cum *Alfre-*
 „ *do* cognato meo prodicione nephanda excapitave-
 „ runt, oculis vestris vidistis, & eorum capita ne-
 „ phanda humeris eorum adhuc supersint. Erigite
 „ vexilla viri, & ab oriente usque in occidentem ful-
 „ men gloriæ vestræ videatur, impetus vestri toni-
 „ truum audiat, vindicesque simus sanguinis ge-
 „ nerosi.

Et ecce nondum Dux *Willielmus* peroraverat, omnes ultra quam credi potest ira accensi, secundum acies suas in hostes impetu ineffabili provolabant, & Ducem sibi soli loquentem protinus relinquebant. Quidam vero nomine *Taillefer* diu antequam coirent bellatores, ensibus jactans, accoram gente *Anglorum* ludens, dum in eum omnes stupebant, quendam *Anglorum* vexilliferum interfecit. Secundo similiter egit, tercio idem agens & ipse interfectus est, & tunc sibi acies offenderunt. Incipit letifera nubes sagittarum, tonitruum sequitur ictuum, insilit ignita collisio galearum & ensium. Cum igitur *Haraldus* totam gentem suam in una acie strictissime collocasset & quasi castellum ex eis construxisset, impenetrabiles erant *Normannis*. Dux ergo *Willielmus* genti suæ fugam docuit simulare, fugientes autem quandam magnam foveam dolose protectam devenerunt, ubi multus numerus eorum corruens oppressus est. Dum ergo *Angli* in sequendo persistunt, acies *Normannorum* principalis per mediam *Anglorum* catervam pertransit, quod videntes qui persequiebantur, per foveam prædictam redire compulsi, ibi ex magna parte perierunt. Docuit etiam Dux *Willielmus* viros sagittarios, ut non in hostes directe, sed sursum in aera sagittas emittentes, cuneum hostilem sagittis excarent, quod *Anglis* magnum fuit detrimentum. Viginti autem equites strenuissimi fidem suam invicem dederunt, quod *Anglorum* catervam prorumpentes signum regium quod vocatur *Standard* arriperent. Interea sagittariis Ducis *Willielmi* prævalentibus, & toto imbrey sagittarum circa regem *Haraldum* cadente, ipse rex post varios belli eventus & casus dubios, in oculo usque ad cerebrum sagitta percussus, cum duobus fratribus suis *Gurth* & *Leofwino*, ac cæteris *Anglia* nobilibus quampluribus, ut ferunt, in bello occubuit. De quo quidem bello *Franci* qui interfuerunt, testabantur, quod inter varios hinc inde casus tanta fuit strages *Normannorum*, ut victoria quam demum potiti sunt, vere & absque dubio justo Dei judicio sit ascribenda, qui puniendo scelus perjurii se Deum nolentem iniquitatem ostendit.

Willielmus Dux devicto *Haraldo* solitudine fatigatus, & in lecto sopori deditus, vocem sibi dicentem audivit, Vicisti *Willielme* & possedisti, regnabis ergo tu, & progenies tua C. quinquaginta annis. Quod Dux memoriter annotavit, & divinæ dispositioni quæ circa eum acta erant commendavit.

Morte

Morte autem regis *Haraldi* nunciata Comites *Morkatus* & *Edwinus*, qui propter loci artitudinem à bello se subtraxerant, *Londonias* venerunt, ac sororem *Haraldi* *Editham* reginam *Edwardi* regis uxorem ad urbem *Legionum*, quæ nunc *Cestria* dicitur, eo quod remota esset & tuta, transmiserunt.

Aldredus autem *Eboracensis* archiepiscopus, & Comites prædicti ac *Londonienses* clitonem *Edgarum Adelyng* in regem erigere, & pugnam pro eo committere promiserunt; sed Ducis *Willielmi* timore invalescente, paulatim à promissis resilierunt: unde & hii omnes cum cæteris nobilibus ad eum venerunt; & sic datis obsidibus cum fidelitate jurata, *Willielmus* post tantam victoriam à *Londoniensibus* pacifice est susceptus. Et sic facta est mutatio dexteræ excelsi, Quam cometa ingens, quæ quasi per totum mundum septem diebus in ejusdem anni exordio apparuerat, designavit: unde quidam metricè sic scripsit,

*Sexagenus erat sextus millesimus annus,
Cum pereunt Angli stella monstrante cometa.*

*Anno milleno sexageno quoque seno
Anglorum meta crinem sensere cometa.*

Dux Normannorum transiit mare, vicit Haraldum

Et nota quod stella cometa quando apparet, aut pestilentiam, aut famem, aut bellum, aut regni mutationem portendit. Quidam tamen dicunt cometam non esse stellam, sed nubem ignea claritate accensam. Dictum autem bellum inter regem *Haraldum*, & Ducem *Willielmum* in *Suthsaxonia* mense Octobri in festo sancti *Kalixti* papæ & martiris, ut superius dictum est, commissum fuit. Quo in loco *Willielmus* nobilem abbatiam in honore beati *Martini* pro defunctis suis postea construxit, eamque digne nomine *Belli* vocavit. Quorundam autem opinio fuit, quod prædictus *Haraldus* in prædicto prælio multis vulneribus confossus, oculoque sinistro perduto ad partes *Cestria* vivus de prælio clam evasit, ubi sancta conversatione vitam, ut creditur heremiticam in Cella quadam juxta ecclesiam sancti *Johannis* feliciter consummavit; Hoc ex ejus ultima confessione palam fuit. Cujus tumba in ecclesia sancti *Johannis* *Cestria*, ad dorsum crucis in medio aræ crebro ostenditur. Cum quo etiam dum adhuc vixit, ut quidam volunt, *Henricus* primus rex *Anglia* de *Wallia* rediens apud *Cestriam* colloquium habuit. Sed quia inde à multis dubitari solet, ea facilitate contempnitur qua dicitur. Ymo verior sententia est, quod *Haraldus* ictu sagittæ cerebro violato bello occubuit, ut est dictum, corpusque ejus matri petenti *Willielmus* misit, quod ipsa acceptum apud *Waltham* in ecclesia quam ipse in honore sanctæ crucis construxerat, sepelivit. Qui à festo Epiphaniæ domini usque ad festum sancti *Kalixti* papæ per xl. tantum regnavit septimanas.

Cur autem tanto furore Dei justitia in *Anglos* exarsit, causa ut creditur hæc est. In primitiva enim *Anglia* ecclesia religio clarissime splenduit, ita ut reges & reginæ, Duces, & Episcopi, vel monachatum, vel exilium pro Dei amore appetere; processu vero temporis adeo omnis virtus in eis emarcuit, ut gentem nullam prodicione, & nequitia sibi parem esse permitterent. Inmisit ergo Dominus omnipo-

10 tens, velut examina apum, gentes crudelissimas quæ ab initio regni *Ethelwolsi* regis usque adventum *Normannorum* per CC. xxx. annos terram jugiter protriverunt, & potissime *Normanni*, quando omnes fere *Angli* (ut inferius aliquantulum patebit) in servitutem sunt redacti, & obprobrium erat *Anglicus* appellari. Cumque *Willielmus* Dux *Normannia* conquestor *Anglia*, tyranni nomen exhorresceret, & nomen legitimi principis induere vellet, à *Stigando* *Cantuariensi* archiepiscopo in regem petiit consecrari; ille vero ut quidam dicunt cruento viro, & alieni juris inavali manus imponere formidans, nullatenus adquevit: unde licet ipse *Willielmus* eundem *Stigandum* ut noverat, multis modis blande honoravit, ipsum tamen (ut inferius clare patebit) nunquam postmodum cordialiter amavit. Quidam tamen dicunt quod dictus *Stigandus* *Cantuariensis* archiepiscopus, munus consecrationis sibi conferre non potuit, eo quod jamdudum suspensus esset, 20 quia vivente archiepiscopo *Roberto* genere *Normanno*, archiepiscopatum ut prædictum est invaserat, & ideo nullus quisque bonus tunc ad episcopatum sive prælaciæ electus, munus consecrationis sive benedictionis, sicut nec ipse *Willielmus* coronam, sive sacramentum regis unctionis ab eo libenter suscepit. Requisitus igitur *Eboracensis* archiepiscopus *Aldredus*, vir utique bonus & prudens, intelligensque cedendum esse temporis, & divinæ nequaquam resistendum ordinationi, in ipso proximo sequenti die 30 nativitatis Domini post victoriam de prædicto rege *Haraldo* habitam, *Londoniis* apud *Westmonasterium* hoc munus implevit, ipsumque regem *Willielmum* ad jura ecclesiæ *Anglicane* tuenda & conservanda, populumque suum recte regendum, & leges rectas statuendum, sacramento solemni astringit. De quo rege *Willielmo* conquestore coronato, & sic regnum *Anglia*, *Anglis* ut præmittitur expugnatis & subactis, Ducatui *Normannia* sociante quidam sic metricè scripsit:

*Dux Normannorum Willielmus vi validorum
Rex est Anglorum, bello conquestor eorum.*

40 *Willielmus* autem rex postquam coronam, & munus regis unctionis à dicto *Aldredo* *Eboracensi* archiepiscopo susceperat, ita ipsum loco patris colebat ut cum ille rex cæteris imperaret, ab ipso archiepiscopo voluit æquanimiter imperari. Unde contigit una vice, eundem archiepiscopum in quadam sua petitione à rege pati repulsam, iratusque scapulam avertit, & maledictionem pro benedictione comminatus est. Cujus animi motum rex ipse non sustinens, ad pedes ejus procidit, & veniam petit, ac satisfactionem spondit. Cumque optimates qui 50 aderant suaderent, ut regem prostratum erigeret, respondit, Sinite, inquit, illum ad pedes patris sui jacere. Hiis temporibus *Turci*, *Persis* & *Egipciis* superatis, totum fere sibi subjiciunt orientem, & inter hæc urbem sanctam *Jerusalem*, sicut & alias *Siria* occupant civitates. *Willielmus* rex in proxima quadragesima post coronationem suam *Normanniam* adiit, fratremque suum *Odonem* *Baiocensem* episcopum ad *Angliam* custodiendam reliquit; Obsides & plures *Anglia* nobiles secum ducens. Comites scilicet, *Edwinum* & *Morkatum*, *Edgarum* *Adelyng*, & potissime *Stigandum* *Cantuariensem* archiepiscopum, & quamvis ipsum parum dilexit, sub velamine tamen honoris hoc fecit, ne quid perfidiæ se absente per ejus auctoritatem in

Anglia pullularet. Post hæc, imminente yeme, rex Willielmus Angliam rediit, & importabile tributum Anglis indixit, ac civitatem Excestria contra se rebellantem obsedit & fregit, unde Githa Comitissa uxor quondam Godwini, urbe relicta, Flandriam navigio transiit. Et cito post Matildis uxor regis Willielmi, filia Baldewini Comitis Flandria, Angliam veniens, à prædicto Eboracensi archiepiscopo Aldredo in reginam solempniter coronatur. Et tunc rex Willielmus terras Anglorum magnatibus, & militibus ac aliis hominibus suis Francia & Normannia, qui secum in conquestu suo extiterant, donavit. Quorum plurima cognomina adhuc in Anglia satis cognita & frequentata, sicut ea reperi scripta, hic inferere dignum duxi.

Vous qe desyrez assaver
 Les nons de grauntz de la la mer
 Le vindrent od le conquerour
 William Bastard de graunt vigoure,
 Lours surnons issi vous denys
 Com je les trova en escriis.
 Car des propres nons force ny a
 Purce qillis sont chaunges sa & la,
 Come de Edmonde en Edwarde,
 De Baldwyn en Barnard,
 De Godwyne en Godard,
 De Elys en Edwyn,
 Et issint des touz autrez nons
 Come ils sont levez du fons
 Purce leur surnons qe sont usez,
 Et ne sont pas sovent chaungez,
 Vous ay escript ore escotez,
 Si vous oier les voylleth.

Maundevyle & Daundevyle
 Ounfravyle & Downfrevyle.
 Bolvyle & Baskarvyle
 Evyle & Clevyle.
 Morevyle & Colevyle
 Warbevyle & Carvyle
 Botevyle & Stotevyle
 Deverous & Cavervyle
 Mooun & Boun
 Vipoun & Vinoun
 Baylon & Bayloun
 Maris & Marmyoun
 Agulis & Aguloun
 Chaumburleyn & Chaumbursoun
 Vere & Vernoun
 Verdyers & Verdoun
 Cryel & Caroun
 Dummer & Dommoun
 Hastyng & Cammois
 Bardelfe Botes & Boys
 Warrenne & Wardeboys
 Rodes & Deverois
 Auris & Argenten
 Botetour & Boteveleyn
 Malebouch & Malemeyn
 Hautevyle & Hauteyn
 Danvey & Dyveyn
 Malure & Malvesyn
 Morten & Mortimer
 Braunz & Columber
 Seynt Denis & Seynt Cler
 Seint Aubyn & Seynt Omer
 Seynt Fylbert Fyens & Gomer

Turbevyle & Turbemer
 Gorges & Spenser
 Brus & Boteler
 Crevequel & seynt Quinteyn
 Deverouge & seynt Martin
 Seynt Mor & seynt Leger
 Seynt Vigor & seynt Per
 Auynel & Paynell
 Peyvere & Peverell
 Rivers & Rivel
 Beauchamp & Beaupel
 Lou & Lovell
 Ros & Druell
 Mountabours & Mountforell
 Trussebot & Trussell
 Bergos & Burnell
 Bra & Boterell
 Biset & Basset
 Malevyle & Malet
 Bonevyle & Bonet
 Nervyle & Narbet
 Coynale & Corbet
 Mountayn & Mounfycher
 Geynevyle & Gyffard
 Say & Seward
 Chary & Chaward
 Ppyrton & Pypard
 Harecourt & Haunfard
 Musgrave & Musard
 Mare & Mantravers
 Fernz & Ferers
 Bernevyle & Berners
 Cheyne & Chalers
 Daundon & Daungers
 Vessi Gray & Graungers
 Bertram & Bygod
 Traylliz & Tragod
 Penbri & Pyporte
 Freyn & Folyot
 Dapifoun & Talbote
 Sanzaver & Saunford
 Vadu & Vatorre
 Montagu & Mounford
 Forneus & Fornyvaus
 Valens yle & Vaus
 Clarel & Claraus
 Aubevyle & seynt Amauns
 Agantez & Dragans
 Malerbe & Maudut
 Brewes & Chaudut
 Fizowres & Fiz de lou
 Cantemor & Cantelou
 Braybuffe & Huldbynse
 Bolebeke & Molyns
 Moleton & Besyle
 Richford & Desevyle
 Watervyle & Dayvyle
 Nebors & Nevyle
 Hynoyrs Burs Burgenon
 Ylebon Hyldebrond Holyon
 Loges & seint Lou
 Maubank & seint Malou
 Wake & Wakevyle
 Coudree & Knevyle
 Scales & Clermount
 Beauvys & Beaumont
 Mouns & Mountchampe

Nowers & Nowchaumpe
 Percy Crus & Lacy
 Quincy & Tracy
 Stokes & Somery
 Seynt Johan & Seynt Jay
 Greyle & Seynt Walry
 Pynkeney & Panely
 Mohant & Mountchenfy
 Loveyn & Lucy
 Artoys & Arcy
 Grevyle & Courcy
 Arras & Cressy
 Merle & Moubray
 Gornay & Courtnay
 Hauftlayng & Tornay
 Hufce & Hufay
 Pouchardon & Pomeray
 Longevyle & Longespay
 Peyns & Pountlarge
 Straunge & Sauvage.

An. Dñi 1067. Anno Domini M. lxxvij. regni vero regis *Willielmi* secundo, procures *Northumbriae* seditiam regis *Willielmi* formidantes, sumptis secum *Edgaro Adelyng* cum matre sua *Agatha* & duabus sororibus *Margareta* & *Christina*, ad *Malcolmum* regem *Scotiae* navigarunt. Volunt tamen quidam, quod dictus *Edgarus* terram *Anglorum* undique cernens turbari, cum matre & sororibus suis praedictis ac multis militibus mare ingressus, reverti in patriam de qua natus fuerat conabatur; sed orta tempestate in *Scotiam* cogitur applicare: qua occasione actum est, ut rex *Scotiae* *Malcolmus* *Margaretam* sororem dicti *Edgari*, quae modo sancta *Margareta* *Scotiae* dicitur, postea duceret in uxorem. Hoc anno *Willielmus* rex firmavit unum castrum apud *Nottingham*, & aliud apud *Lincolniam*, & duo apud *Eboracum*, & ad partes rediit australes. Et in anno sequenti *Roberto* Comiti consulatum *Northumbriae* dedit, & ad partes illas cum exercitu copioso ipsum misit. Qui cum esset *Dunolmi* à quibusdam audivit qui eum praemuniebant, quod *Northumbrenses* in eum nocte irruerent, & vires in mortem ejus exercerent, noluit tamen credere, dicens, Eos talia praesumere non audere. Et cum esset securus, nichil in aliquo sibi timens, nocte in eum irruerunt, & castra sua circumvallantes eum, & cum eo DCCCC. homines occiderunt. Tunc *Edgaro* juvene cum omni gente *Northumbriae* ad *Eboracum* veniente, burgenses cum eo pacem fecerunt. Rex vero *Willielmus* cum exercitu suo adveniens, civitate praedata, magnam gentis perfidae stragem dedit. *Edgarus* autem in *Scotiam* est reversus.

Eodem anno, scilicet anno Domini M. lxxvij. regni vero regis *Willielmi* iij. *Haraldus* & *Kanutus* filii *Swani* regis *Dacorum*, & *Osbertus* Consul frater suus, cum plusquam ducentis navibus de *Dacia* venientes, circa festum nativitatis beatæ *Mariae* in hostio *Humbriae* applicuerunt, quibus *Edgarus* *Adelyng*, & *Waltes* Consul prope se junxerunt; de quorum adventu *Aldredus* archiepiscopus *Eboracensis* ita tristis effectus est, ut iij. idus Septembris moreretur. Octavo post hæc die, *Normanni* custodes castrorum apud *Eboracum*, timentes ne domus suburbii *Danis* ad fossas implendas suffragia forent, eas incendere coeperunt; sed flamma nimis

excrescens, urbem *Eboraci* cum ipso monasterio beati *Petri* dolorose consumpsit. *Dani* autem & *Northumbrenses* ante finem incendii hinc inde supervenientes eodem die, civibus auxiliantibus, castrum fregerunt, & plusquam tria millia *Normannorum* gladio peremerunt, ac principes eorum victos, & thesauros ad naves suas tulerunt. Et tunc dicto *Edgaro* in *Scotiam* redito, *Dani* in terram suam, & *Northumbrenses* in locum suum sunt reversi. Quod cum audisset rex *Willielmus* iratus est valde, & congregato exercitu copioso *Northumbriam* adiit, eamque per totam sequentem hiemem in tantum devastavit, quod per ix. annos sequentes lata ubique solitudo patebat, inter enim *Eboracum* & *Dunolmiam* nulla inhabitabatur villa, nec terra aliqua erat culta, excepto solo territorio beati *Johannis Beverlaci*; nam ibi quidam regis miles collo equi sui fracto, & facie propria retorta, vindictam incurrebat. Tunc etiam monasterium *Bede* quod est in *Girvum* super ripam *Wiri* fluminis est combustum. *Dunolmiensis* autem episcopus *Egelwinus* & ceteri optimates, regem timentes, ne ipsi cum ceteris morti traderentur, corpus beati *Cuthberti* integrum secum assumptum, in *Cland* fugerunt, ad quorum introitum mare quod tunc plenum erat, se retraxit, & ipsis sacratissimum corpus ferentibus cum toto eodem comitatu sicum iter praeiit, quibus ex parte altera terram contingentibus, mare in cursum solitum est reversum, omnes arenas cooperiens fluctibus copiosis. *Dunolmiensis* igitur ecclesia cum ecclesiastico servicio esset destituta, facta est quasi deserta & spelunca latronum. Rex autem vernali tempore, concordia inter ipsum & *Waltes* Consulem facta, *Northumbriam* rediit, & tunc praedictus *Dunolmiensis* episcopus, tribus mensibus & aliquot diebus peractis in *Cland*, cum thesauro sacri corporis & omni populo ad *Dunolmiensem* ecclesiam est reversus. Hiis temporibus fames in *Anglia* tantum invaluit, ut homines equinas, catinas, & caninas, ac etiam humanas carnes comederent. Hoc anno *Marianus* *Scotus* post novem annos suae inclusionis apud *Fuldam* jussu *Maguntini* episcopi juxta *Maguntiam* includitur.

Anno Domini M. lxxix. & regis *Willielmi* quarto, 1069. *Malcolmus* rex *Scottorum* cum infinita multitudine per *Cumburlandiam* versus orientem se divertens, universam *Desedale* & loca ejus finitima ultra citraque feroci depopulatione vastavit. Depopulataque quadam parte *Clivelandia* quasi ex subito *Hercernesse* occupavit. Indeque per terras sancti *Cuthberti* discurrens, multos rebus & vita privavit, villas & ecclesias cum hiis qui in eas confugerant, concremando, senes & vetulae gladiis obtruncantur, alii indifferenter confodiuntur, raptique ab uberibus matrum parvuli in altum proiciuntur, & lanceis excipiuntur: hac enim crudelitate maxima *Scoti* bestiis crudeliores pro ludi spectaculo delectabantur, qui demum in terram malam revertentes, juvenes & virgines, robustos, miseros, & captivos secum duxerunt, & eos perpetua servitute dampnaverunt, in tantum ut vix esset domus in *Scotia* quae servo aut ancilla *Anglici* generis careret. Tunc vero secundum quosdam, iste *Malcolmus* rex *Scotiae* in revertendo de *Anglia*, dictam *Margaretam* dicti *Edgari* sororem primo invenit, et eam in uxorem duxit, per quam postmodum ferocitatem in parte dimisit, et honestior factus est. Et ex qua per processum

processum temporis genuit sex filios, et duas filias, scilicet *Edwardum* primogenitum, qui cum patre interfectus fuit; *Edmundum* ante patrem decedentem; *Edgarum*, qui post patrem novem annis regnavit; *Edredum* ante patrem decedentem; *Alexandrum*, qui post *Edgarum* fratrem suum xvij. annis regnavit, & *David*, qui post *Alexandrum* fratrem suum xxix. annis regnavit. Et ex *Matilda* de sancto *Licio* genuit *Henricum* Comitem sed non regnantem. Genuit etiam *Malcolmus* rex ex dicta *Margareta Matildam* postea regis *Anglia Henrici* primi uxorem, ex qua processit *Matildis* imperatrix. Altera quoque filia *Malcolmi*, *Maria* nomine, *Eustachio* Comiti *Bononia* postea nupta fuit, de qua processit *Matilda* quæ postea *Stephano* regi *Anglia* exitit maritata. *Henricus* vero Comes filius *David* regis genuit tres filios, scilicet *Malcolmum*, qui post *David* xij. annis regnavit; *Willielmum*, qui post fratrem suum xlix. annis regnavit, et *David* Comitem de *Dundee*. *Willielmus* vero rex genuit *Alexandrum* secundum, qui regnavit xxxv. annis, et genuit *Alexandrum* tertium, qui xxxvij. annis regnavit, et genuit *Margaretam* neptem regis *Edwardi Anglia* primi post conquestum. *David* autem Comes de *Dundee* filius *Henrici* Comitis genuit ex *Matilda* filia *Ranulphi* Comitis *Cestria* iij. filias, scilicet *Margaretam*, *Matildam*, *Isabellam*, et *Aldam*. *Margareta* vero nupsit *Alano* de *Galeway*, ex qua processit *Devergoil* uxor *Johannis* de *Balliolo*, quæ genuit *Johannem* de *Balliolo*, quem dictus rex *Anglia Edwardus* primus post conquestum in regem *Scotie* post mortem *Alexandri* tercii præfecit. Altera vero filia dictæ *Margarete* *Elena* nomine, Comitissa *Wyntonia*, produxit Comitissam de *Ferers* *Margaretam*, *Elenam* de *la Souch*, et *Elizabetham* Comitissam de *Boghan*. *Matilda* vero altera filia *David* Comitis sine liberis decessit. Tercia vero filia ejusdem Comitis *David* *Isabella*, nupsit *Roberto* de *Brus*, qui genuit *Robertum*, et ille *Robertus* genuit *Robertum* regem *Scotie*, qui genuit *David* regem *Scotie*, cui rex *Anglia Edwardus* a conquestu tercius sororem suam *Johannam* maritavit. Quarta vero filia *Alda* nupsit *Henrico* de *Hastynge*, qui genuit *Henricum*, qui genuit *Johannem*.

Per idem tempus, scilicet anno Domini ultimo supradicto, rex *Willielmus* quorundam consilio ductus, in ipsa quadragesima omnia monasteria *Anglia* pericrurari jussit, et pecuniam quæ propter ejus timorem in eis reposita fuerat, transferri in ærarium suum fecit. Per idem etiam tempus *Baldewinus* abbas sancti *Edmundi Romam* perrexit; unde papa virgam pastorem et anulum sibi dedit. Post hæc in eodem anno in octabis Paschæ rex erga *Stigandum* archiepiscopum *Cantuariensem* a diu irritatus, cum vicium ordinationis & vitæ dedecora cognovisset, & honestam ultionem de ipso habere voluisset, Concilium, annuente papa *Alexandro*, *Wyntonia* statuit celebrari, duobus cardinalibus ad ecclesiam *Anglicanam* disponendam regis literis accersitis ibidem præsentibus. In quo dictus archiepiscopus *Stigandus* sceleribus suis patefactis, tribus de causis degradatus est. Primo quia episcopatum *Wyntoniensem* simul cum archiepiscopatu injuste tenuerat. Secundo, quia aliquando vivente *Roberto* archiepiscopo prædecessore suo, archiepiscopatum occupavit, & pallio ibidem relicto usus

est. Tercio, quia à *Benedicto* papa quem ecclesia *Romana* excommunicaverat, pallium acceperat. Sed licet *Stigandus* amicitiam regis jugiter inclamaret, rex blande ut noverat mandatis papalibus se excusans, ipsum in vinculis apud *Wyntoniam* tenuit, quoad vixit, parum de fisco cotidie ad victum sibi conferens. Ipse nempe *Stigandus* ingenta mentis durtia nichil de proprio sumere sive expendere voluit, jurans per omnem Sanctum se non habere nummum; 10
cujus fidei obviabat, quod collo examinati corporis clavicula dependens magnarum opum in subterraneis specubus repertarum indicium fuit. Depositi sunt etiam in eodem Concilio plures episcopi & abbates, procurante id potissime rege *Willielmo*, ut in locis eorum personas *Normannicas* introduceret; quidam vero putabant eum ad majorem regni confirmationem id egisse. In hoc quoque Concilio imperterritus *Wolstanus Wigornensis* episcopus possessiones quamplures sui episcopatus ab *Aldredo* prædecessore suo, dum à *Wigornensi* ecclesia ad *Eboracensem* transferretur, sua potentia retentas, ac eo defuncto in regiam potestatem devolutas, constanter proclamabat & expetebat, justitiamque inde fieri tam ab ipsis qui Concilio præerant quam ab ipso rege flagitabat; verum quia *Eboracensis* ecclesia tunc mura erat, eo quod pastore qui pro ea loqueretur carebat, judicatum est, ut ipsa querela intacta interim remaneret, quousque ecclesia *Eboracensis* pastore provisa, ex objectis & responsis posset evidentius & justius judicium ferri. 20
30

Post hæc, die Pentecostes rex *Willielmus* apud *Wyndesforam Walkelino* capellano suo *Wyntoniensis* ecclesiæ contulit præsulatum, ac venerando *Bayocensi* canonico *Thoma Eboracensis* ecclesiæ contulit archipræsulatum, qui postmodum apud *Eboracum* perpulcram ecclesiam construxit, clericos multipliciter ditavit, & cantus ecclesiasticos composuit. Post hæc, rex accito de *Normannia Lanfranco* *Cadomense* abbate, genere *Italico*, literatura peritissimo, die assumptionis beatæ *Mariae* ipsum archiepiscopum *Cantuariensem* constituit atque fecit. Iste *Lanfrancus* liberalibus studiis juventutem suam attriverat, sacris scripturis ævum maturaverat, quibus edoctus mundanos animos & ampullata gentilium eloquia parvipendere cœpit. Hic tamen ex omnibus *Normannia* monasteriis *Beccum* præelegit, paupertate & religione loci captus, ubi ipsum *Herlewinum* abbatem loci primum ad coquendos panes succinctum, & manus fimo conspicatus est. 40
Piger esset monachus homo qui nesciret agresti opere victum quærere, publicas scholas de *Dialectica* professus est, ut sic egestatem loci scholarium liberalitate temperaret; unde gloria laudis ejus apud improbos viros per invidiam in tantum conflavit, ut à vicinis capellanis Comes *Normannia Willielmus* turbatus ediceret, *Lanfrancum* pro sua importunitate de *Normannia* repellendum. Nam *Harfastus* quidam Comitis *Willielmi* capellanus, ante adventum *Lanfranci* probabilis scientiæ æstimatus, ad gignasium *Lanfranci* cum magna sociorum & equorum pompa pervenerat. Tunc *Lanfrancus* ex prima hominis colloquutione intelligens, quod prope nichil sciret, abecedarium illi apposuit expedendum, ferociam hominis Italica pericia sic illudens. Quo ille irritatus, per ducem *Willielmum* effecit, ut *Lanfrancus* de tota *Normannia* expelleretur. Sed 60
occafio

ocasio recuperandæ gratiæ fuit, quod ad curiam Comitis tendens, equus ejus claudicans Comiti cachinnum excussit; unde conspecta in *Lanfranco* responsi facecia & dignitate frontispicii, de Priore *Beccensi* effectus est abbas *Cadomensis*, ac postea archiepiscopus, ut dictum est, *Cantuariensis*. Ad istum *Lanfrancum* à *Wellensi* & *Herfordensi* episcopis in archiepiscopum consecratum *Cantuariensem* accessit dominus *Thomas Eboracensis* electus, ex more sacrandus, à quo *Lanfrancus* scriptam de obedientia sua professionem, cum adjectione iurandi expetiit. Respondit *Thomas*, Se nunquam hoc facturum nisi super hac re scriptas auctoritates aut congruas rationes audiret, quibus id sine ecclesiæ suæ præjudicio facere deberet. Hoc autem magis ex animi ignorantia quam ex elati spiritus pertinacia depromebat, tanquam novus homo *Anglicæ* consuetudinis expers, ac verbis adulatorum deceptus. At cum *Lanfrancus* postulata rationabiliter enodasset, non adquiescens adhuc *Thomas* minime sacratus abcessit. Quod rex audiens moleste tulit, æstimans *Lanfrancum* injuste velle, & magis scientia quam ratione confidere. Sed ipse coram rege reddita ratione, regis animum mitigavit. Quamobrem *Thomas* regis edicto compulsus rediit, scriptamque de ejus obedientia professionem fecit & legit, in qua se in omnibus quæ ad Christianæ religionis cultum pertinent obtemperaturum absolute promisit, & sic sacratus abcessit. Non multo post *Lanfrancus* ab universis *Angliæ* episcopis professiones petiit & accepit, qui prius ab aliis sacrati fuerant.

An. Dñi 1070. Anno Domini M. lxx. & regis *Willielmi* quinto, Comites *Merciorum* & *Northumbriæ* *Edwinus* & *Morkatus* sive *Marcherus*, quia rex eos vinculare disposuerat, latenter de curia fugerunt, qui per campos & nemora depradantes aliquamdiu rebellarunt, sed quia parum profecerunt, *Edwinus* regem *Scotorum* adiens à suis occiditur. Tunc vero *Morkatus*, & *Herewardus*, ac *Egelwinus Dunolmensis* episcopus insulam de *Ely* adierunt, in eadem pro castro et loco tuto morantes; ubi rex *Willielmus* exercitum terra et mari ducens, insulam obsedit, ab oriente exitum præcludit, ad occidentem pontem longum paravit, et domum belli quæ usque hodie perstat artificiose construxit. Inde perteritis infractis, *Herewardus* strenuissimus suos eduxit viriliter. *Morkatus* et *Egelwinus* regi se dederunt, unde rex insulam introiens, *Morkatum* et plures alios, ut quidam volunt, occidit, *Egelwinum* vero episcopum ad monasterium de *Abyndonia* transmisit custodiendum, ubi dolore cordis comedere nolens fame obiit. Cui successit *Walkerus* genere *Lothoringus*, quem cum vidisset *Editha* regina, regis *Edwardi* relicta, ad consecrandum *Wintoniam* adduci, videns casarie lacteolum, vultu roseum, statura prægrandem et pulcrum, ait, Hic habemus martyrem. Conjectura videlicet sævæ gentis *Northumbriæ* ad præfagiendum inducta. Hoc anno obiit *Herfordensis* episcopus *Walterus*, de quo ferunt, quod erat in urbe *Hereford* mulier quædam quam nescio quo infortunio ardens amabat, ignorabat tamen hæc illa, et forsan si scivisset contempsisset. Interea cogitabat pontifex quod nichil est infelicius quam senex amans; unde pro gradus sui reverentia contra illud vitium reluctabat. Famulante tandem dæmonis fraude, illa cubiculum pontificis ingreditur

ut forsan cubicularius vestes lineas incideret. Descendunt ex causa clientes secretorum conficii. Tandem post obscena dicta episcopo vim inferente, femina forcipibus quos inanutebat inguina perforavit, unde et obiit. Cui successit *Robertus* genere *Lothoringus* omnium artium liberalium peritus, ac præcipue lunarem compotum et cursum astrorum rimatus. Erat namque tunc temporis *Marianus* monachus apud *Maguntiam Alemanniæ* civitatem inclusus, qui longo solitudinis otio cronographos scrutatus, dissonantiam cyclorum *Dionisi* exigui contra evangelicam veritatem qui primus vel solus animadvertit. Itaque ab initio seculi annos recensens singulos xxij. annos qui cyclis prædictis deerant superaddidit, magnam et diffusam cronicam commentatus est. Illum librum *Robertus* iste miratus, in artum contraxit, quem ita splendide defloravit ut jam magis valde videatur defloratio quam ingentis voluminis diffusio. Hoc quoque anno *Lanfrancus Cantuariensis* et *Thomas Eboracensis* archiepiscopi, ut pallia à domino papa *Alexandro* reciperent, *Romam* una cum *Remigio Dorcestrensi* episcopo simul iverunt. Cui *Lanfranco* *Romam* venienti, propter doctrinæ et sapientiæ suæ famam idem papa dignanter assurrexit, protestans, se non pro illius archiepiscopo sed literarum magisterio hoc fecisse. Quapropter papa petiit, ut cum ipse quod esset honoris fecisset, *Lanfrancus* quod esset justitiæ faceret, videlicet ut se vestigiis beati *Petri* vicarii humiliter prosterneret. Quo facto, *Lanfrancus* duo pallia, unum honoris & alterum amoris recepit, ac tantam gratiam in oculis papæ invenit, ut ambos itineris sui socios *Thomam* & *Remigium* baculis & anulis merito privatos precibus suis officio restitueret. Primus namque presbyteri fuit filius. Secundus cum esset monachus *Fiscanensis Willielmo* duci *Normanniæ Angliam* tendenti in multis opitulatus, episcopatus si dux vinceret patetis est, super quo coram prædicto papa *Alexandro* convictus, depositus est.

In præsentia etiam papæ *Thomas Eboracensis* de primatu *Dorobernensi*, & de subjectione trium episcopatum *Dorcestrensis*, *Wigornensis* & *Lichfeldensis* sibi facienda, calumpniam movit, dicens, *Cantuariensem* & *Eboracensem* abinvicem honorem habere, nec alteram alteri juxta constitutionem beati *Gregorii* debere ullatenus subjacere, excepto quod unus est alio dignior propter prioritatem temporis, quod cum *Lanfrancus* rationabiliter ostendisset constitutionem illam *Gregorianam* non de *Cantuariensi* sed de *Eboracensi* & *Londoniensi* fecisse mentionem, decrevit papa causam illam coram rege & episcopis fore in *Anglia* terminandam. Et quamvis *Lanfrancus* *Thomam* pro suo tempore per professionem prius factam ligatum teneret, maluit tamen pro suis successoribus laborare, quam eis in posterum hanc calumpniam discutiendam reservare.

Anno Domini M. lxxj. & regni regis *Willielmi* sexto, dictis archiepiscopis *Cantuariensi* & *Eboracensi*, una cum dicto episcopo *Dorcestrensi* de curia *Romana* in *Angliam* reversis, coram rege *Willielmo* & clero apud *Wyndesforam* ventilata est causa, super jure quod *Cantuariensis* archiepiscopus super *Eboracensem* archiepiscopum proclamabat, Ubi historia *Beda* perlecta monstratum est, à tempore primi *Augustini* usque ad ultima *Beda* tempora, quod circiter centum quadraginta annos erat, *Cantuariensis*

An. Dñi
1071.

tuariensem, primatum super totam *Britannia* insulam & *Hiberniam* gessisse, concilia juxta *Eboracum* fecisse, archiepiscopos *Eboracenses* vocasse, aliquos instituisse, aliquibus pro culpa censuras imposuisse, nonnullos amovisse. Recitata sunt etiam varia privilegia regibus & præsulibus super primatu *Cantuariensi* à summis pontificibus concessa. Adversus hæc proposuit *Thomas* epistolam illam, per quam *Gregorius Londoniensem* & *Eboracensem* ecclesiam pares esse, nec altram alteri subjacere decrevit. Cui cum *Lanfrancus* respondisset, Nec ego sum *Londoniensis* nec de *Londoniensi* mota est quaestio; Adjecit *Thomas*, qui secum plures fautores acciverat, quod videlicet à beato *Gregorio* soli *Augustino* concessum fuerat omnes *Angliae* episcopos habere subiectos, & quod post obitum *Augustini* inter *Londoniensem* & *Eboracensem* episcopos mutua esset gratiae vicissitudo, & quod prioritatem honoris causaret anticipatio ordinationis. Et quamvis *Augustinus* sedem de *Londonia* ad *Cantiam* transtulisset, si *Gregorius* successores *Augustini* prioratum super *Eboracensem* habere voluisset, facile hujusmodi verba in sua epistola posuisset, Hæc tibi *Augustine* & omnibus tuis concedo: verum quia hoc ad successores *Augustini* concedere noluit, ideo de successoribus mentionem non fecit.

Ad hæc *Lanfrancus*, Si soli *Augustino* & non successoribus suis hæc autoritas concessa sit, exile esset munus apostolicum suo familiari collatum, præsertim cum *Augustinus* nullum dum viveret *Eboracensem* ordinavit episcopum, nec ibi fuerit aliquis episcopus quem *Augustinus* subiectum haberet. Hanc denique dignitatem privilegia apostolica *Dorobernensibus Augustini* successoribus confirmarunt. Equum etiam & justum censierunt, omnes *Angliae* ecclesiae ut ab eo loco mutuarent vivendi disciplinam, à cujus fonte habuerunt credendi flaminam. Porro quod dicis, *Gregorium* potuisse si voluisset successoribus *Augustini* confirmasse dicto quod concesserat *Augustino*; verum est, nec tamen hoc sedi *Cantuariensi* præjudicium affert, nam quando dixit Dominus *Petro*, Tibi dabo claves regni caelorum: potuit adjecisse si voluisset, Eandem potestatem successoribus tuis concedo: verum tamen hujus dicti prætermissio nichil reverentiae aut autoritatis adimit *Petri* successoribus, quin in eis officiorum ecclesiasticorum tanta sit dispensatio. Quid agit hoc, nisi vis divinae liberalitatis per *Jesum Christum* à beato *Petro* in ejus vicarios est diffusa? Præterea si dialecticam nosti, Quod valet in toto valet in parte, quod valet in majori valet in minori. *Romana* ecclesia est quasi totum omnium ecclesiarum, cæteræ ecclesiae sunt quasi partes ecclesiae *Romanae*. Sicut enim quodam intuitu homo est genus suorum individuum, & tamen in unoquoque individuo inest totius hominis proprietas: ita quodam respectu *Romana* ecclesia est genus & totum ecclesiarum, & tamen in unaquaque ecclesiarum, totius Christianae fidei tota regnat integritas. Ipsa est major omnium ecclesiarum, & quod valet in ea debet valere & in minoribus; ut potestas primi cujusunque principis ecclesiae in succedentes remanet, nisi si quid personaliter & nominatim excipiat. Quare sicut Dominus dixit omnibus præsulibus *Romanis* quod dixit *Petro*, ita dixit *Gregorius* omnibus successoribus *Augustini* quod dixerat *Augustino*. Hinc conficitur, ut sicut *Cantuariensis*

subicitur *Roma*, eo quod ex ea fidem suscepit, ita *Eboracensis* subiciatur *Cantuariae*, quæ illuc prædicatores misit. Jam quod voluisse allegas *Gregorium*, ut *Augustinus* resideret *Londonia*, fluctuat plane; quis enim credat tantum discipulum tanti magistri resultare voluntati? Sed esto prout dicis, quod ipse *Augustinus* migraret, quid ad me qui *Londoniensis* non sum? Ea de re si lite sequestrata pace media negotium ventilari desideras, pro mei juris officio non deero recto judicio.

Succubuit his rationibus *Thomas* & libenter concessit, ut ulterior ripa *Hambra* esset principium suæ diocesis. Decretumque est, ut *Eboracensis* de cætero in hiis quæ ad catholicum cultum pertinent subjaceat *Cantuariensi*, ita ut si *Cantuariensis* ubicunque locorum in *Anglia* concilium congregare voluerit, *Eboracensis* cum suis subiectis episcopis aderit, & canonicis ejus præceptis obediens erit. Decedente autem *Cantuariensi*, *Eboracensis* *Doroberniam* veniet, & electum cum cæteris præfatæ ecclesiae episcopis in primatem consecrabit: quod si *Eboracensis* obierit, successor ejus ad *Cantuariam* accedet, vel ubi *Cantuariensi* visum fuerit, & ordinationem ab eo suscipiet, faciens de professione canonica obedientiam, juramentum. Emicat itaque *Lanfrancus* tripudio, gesta excipit scripto ne laberentur recentia posterisque fraudaretur noticia; modeste tamen ut nec scienda prætermitteret, nec dicendo afflueret, quia in proprias laudes facetiari odiosa jactantia est; unde & epistolam ista continentem *Lanfrancus* summo pontifici *Alexandro* cum professione *Thomae Eboracensis* destinavit.

Hoc quoque anno post assumptionem beatæ *Mariae*, rex *Willielmus* propter mala quæ *Scoti* in *Anglia* fecerant, cum navali & equestri exercitu in *Scotiam* profectus est, cumque eam ingressus esset, *Malcolmus* rex nunciis ad eum procul missis, ea quæ pacis sunt rogavit, sciens se cum eo non posse dimicare; occurritque ei in loco qui dicitur *Abyrnythy*, & homo suus devenit, & homagio & fidelitate cum juramento factis, & obsidibus multis datis, *Willielmus* rex usque *Dunolmum* reversus est, ubi castellum de novo construxit. Et quia multi de suis non credebant beatum *Cuthbertum* esse sanctum, vel corpus ejus integrum ibi esse, præcepit rex in ipso festo omnium Sanctorum episcopo loci missam eodem die celebranti, ut duo capellani de suis ingrederentur, & corpus viderent & palparent. Disposuerat enim rex quod si sanctum corpus non inveniretur, ut omnes majores natu ejusdem provinciae detruncarentur. Sed suum propositum mutavit Deus, nam rex statim correptus coepit æstu inæstimabili fatigari, nimiumque sudare, & nimio concuti horrore, moxque ad eosdem capellanos mittens, ne quoquo modo ad sepulcrum attingere præsumerent, imperavit; confestimque equum ascendens, non destitit cursum urgere donec *Thefiam* videret & transiret, eo quod immoderatus ille calor nondum prius ad plenum quiesceret; unde extunc ipsum gloriosum Sanctum multum honori habuit & commendavit.

Anno Domini M. lxxij. & regis *Willielmi* vij. An. Dñi idem rex exercitum *Anglorum* & *Francorum* in *Cenomanniam* promovit, ubi *Angli* terram destruxerunt, & eam villis combustis & vineis cæsis regi viriliter subdiderunt. Proximo vero anno sequenti rex *Willielmus* in *Normanniam* transivit. Ad quem

Edgarus

1072.

1073.

Edgarus Adelyng de *Scotia* in *Normanniam* veniens cum ipso rege concordatus est, & diu in curia ejus permansit. *Sigebertus Maguntinus* episcopus sanctum *Jacobum* peregrinus adiit, sed in redeundo *Clunacensis* monachus est effectus; cujus episcopatu dum quidam mercenarii comparare vellent, annuente abbate *Clunacensi* ad sedem suam rediit *Sigebertus*.

An. Dñi
1074.

Anno Domini M. lxxiiij. regni autem regis *Willielmi* nono, tres monachi de provincia *Merciorum* & *Lincolnie* divinitus missi *Eboracum* venerunt à vicecomite ducem itineris petentes usque *Monke-castre*, i. *monachorum civitatem*, quæ nunc nominatur *Novum castrum*. Quo venientes & ad tempus ibi morantes, antiquorum servorum Christi vestigium nullum reperierunt, propter quod ad *Girvum* se diverterunt, episcopo *Dunolmensi Waltero* illos cum summo honore suscipiente. Horum nomina fuerunt *Aldeminus*, *Alfwinus*, & *Reynesfridus*. Ex hiis tribus tria sunt in regione *Northumbrorum* monasteria instaurata: unum *Dunolmi* in honore sanctæ *Mariae*, aliud *Eboraci* in honore ejusdem genitricis Dei *Mariae*. Tercium apud *Straneshald* quod nunc appellatur *Whitby*. Postea sex annis elapsis ex præcepto regis *Willielmi* nothi monachi sexto kal. Junii feria quinta in *Dunolmo* convenerunt.

Hiis diebus in confinio *Normanniae* & *Britanniae* mulier quædam erat quæ duo capita, quatuor manus & omnia usque ad umbelicum habebat dupla, inferius vero simpla. Ridebat, comedebat, & loquebatur pars una, flebat, esuriebat, & tacebat pars altera. Postremo una defuncta, altera fere triennio supervixit; donec præ mole ponderis & putredine, & fæore mortui cadaveris ipsa deficeret.

Hildebrandus qui & *Gregorius* vij. quondam Prior *Clunacensis*, sed tunc *Romanus* archidiaconus, sedit papa xxj. annis. Hic synodum generalem contra emptores ecclesiasticorum beneficiorum, & contra episcopos qui investituras episcopatum à manibus regum vel imperatoris per traditionem anuli, vel baculi receperint, celebravit; & in eadem synodo interdixit clericis consecratis uxores habere, aut cum mulieribus morari, nisi cum quibus *Nicæna* synodus aut cæteri canones permittunt. Sed cum sacerdotes ejus censuras parvipenderent, præcepit ut nullus audiret missam concubinarij sacerdotis. Hic dum aliquando Cardinalis & legatus esset & in *Francia* acriter contra simoniacos processit prælatos, unde & unus episcopus super hoc graviter infamatus, testes qui eum accusaverant clam corrupti. Quod comperiens legatus, coram Concilio per ipsum celebrato dixit, Cesset humanum indicium frequenter fallibile, & divinum oraculum producat, cum certum sit quod episcopalis gratia donum sit sancti Spiritus, & quisquis episcopatum mercatur, contra Spiritum sanctum qui donum Dei dicitur facit. Si ergo tu episcope contra Spiritum sanctum non fecisti, dic palam *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, & ab hoc crimine te sentio absolutum. Annuuit ille, & licet ille frequentius omnibus audientibus *Gloria Patri & Filio* expedite proferebat, *Spiritui sancto* nec tunc, nec omni vita sua proferre potuit; secundum tamen quosdam, de episcopatu ejectus plane dixit. Hic etiam papa dum nocte nativitatis *Dominicæ* primam missam in ecclesia beatæ *Mariæ*

ad præsepem Domini celebraret, *Crescentius* præfecti urbis filius eum cepit & incarceravit, sed *Romani* statim turrim fregerunt, & papam liberaverunt. Iste etiam in concilio 170. episcoporum *Henricum* imperatorem excommunicavit, & à fidelitate ei debita cunctos absolvit, pro eo quod contra statum ecclesiæ plurima moliretur. Et quamvis imperator ille postea diu super nivem & glaciem nudis pedibus diu stetit veniam rogans, vix tamen absolutionem obtinuit. Post hæc nichilominus imperator *Romam* obsedit, & civibus corruptis, ipsum papam cum cardinalibus captum incarceravit, ac *Wybertum Ravennensem* episcopum quem *Clementem* vocavit, papam instituit. Sed *Robertus* dux *Apuliae* hoc audiens, papam & cardinales liberavit, & imperatorem cum suo antipapa profugavit. Hoc quoque anno ultimo supradicto omnia juxta cursum solis & lunæ sunt completa sicut in xv. anno *Tiberii Caesaris*, à quo anno usque in præsentem annum duo magni cicli sunt, hoc est M. lxxiiij. anni.

Anno Domini M. lxxv. & regni regis *Willielmi* x. Comes *Herefordensis Rogerus* regis *Willielmi* cognatus, de cujus consilio idem rex, ut præscribitur, monasteria *Angliae* pro thesauris habendis scrutari fecerat, contra regis præceptum sortem suam *Radulpho* Comiti, cui rex consulatum *Estangliae* dederat, copulavit; qui dum rex in *Normannia* exitit, prodicione in ipsis nuptiis prælocuta, ut regem ipsum à regno expellerent, conjurationem fecerunt, & ibi Comitem *Walteff* filium strenuissimi Comitis *Simardi*, de quo superius in processu regis *Edwardi* tercii plenius tactum est, ad consentiendum dolis suis circumvenerunt. Sed proceribus regni eis viriliter obstantibus, ipse *Radulphus* Comes *Estangliae* apud *Normicum* naves introiens, in *Daciam* navigavit; unde dictus *Walteff* ad *Lanfrancum Cantuariensem* archiepiscopum accedens, reatum suum sibi confessus est, & pœnitentia accepta regem in *Normannia* petiit, cui factum & prodicionem denudavit, & ultro se sententiæ suæ dedit. Rex autem celeriter de *Normannia* in *Angliam* rediens, dictum *Rogerum* consulem cognatum suum & dictum *Walteff* in carcerem destinavit. Cæterorum vero qui nuptiis pravis interfuerant, multos fugavit, multosque oculis privavit, ac denuo dictum *Walteff* post incarcerationem apud *Wyntoniam* iussit impie decollari. Sed Deo ordinante, processu temporis corpus ejus apud monasterium de *Crowland* sepelitur. De quo testatus est archiepiscopus *Lanfrancus*, quod humana contagia vere deservit, & felicem se fore dixit, si post hujus vitæ exitum illius requie frueretur. Insuper volunt quidam, quod quia iste *Walteff* contra regem *Willielmum* in primo conquestu suo *Anglia* in bello non processit, data est à rege consanguinea sua *Jonetta* in uxorem, cujus accusatione secundum eosdem, per regem postea ut dictum est exitit decollatus.

Iste tamen *Walteff* genuerat ex eadem *Jonetta* uxore sua *Matildam* & *Aliciam*, cum quibus mater earum in dote sua apud *Huntyngdoniam* sibi & hæredibus nuper concessa moram traxit. Sed tandem apud insulam de *Cly* & ubique latuit, à terra sua ejecta, eo quod *Simonem de sancto Licio* regis *Willielmi* militem, quia claudus erat, dudum recufaverat, cui quidem *Simoni* rex *Northamptoniam* &

An. Dñi
1075.

& hundredum de *Falkeley* donaverat, qui prioratum sancti *Andrea Northamptonie* & castrum construxit. Tandem suorum ductus consilio, *Maryldam* dictam filiam *Walteff* duxit in uxorem, de qua genuit *Simonem Walteff* postea Abbatem de *Menros*. Defuncto autem dicto *Simone* de sancto *Licio*, *David* Comes frater *Alexandri* regis *Scocie* & *Matildis* Reginae *Anglie* dictam *Matildam Simonis* relictam duxit in uxorem, de qua postea Comitem genuit *Henricum*. Qui quidem *Henricus* ex *Ada* sorore *Willielmi* Comitis de *Warennia* genuit Regem *Scocie* *Malcolmum*, *Willielmum*, & *David*. *Simon* vero filius *Simonis* de sancto *Licio* *Henrico* rege *Anglie* defuncto comitatum *Huntingdonie* intravit pacifice & possedit. Et ex filia Comitis *Leicestrie* *Isabella Amiciam* genuit & *Hawisiam* & postea decessit, liberis in custodia regis *Henrici* dimissis. Post hac *Henricus* rex exercitum apud *Tholosam* duxit, cum quo processit rex *Scocie* *Malcolmus*, cui rex comitatum de *Huntingdonia* tradidit. Post quem frater suus *Willielmus* rex *Scocie* dictum tenuit comitatum, quousque insurrexit contra regem una cum filio regis *Henrici* & aliis terræ Baronibus, rege in *Normannia* existente. At *David* Comes castrum de *Huntingdonia* obsessit. Unde rex in *Normannia* existens, majoribus *Anglie* mandavit, quod collecto exercitu in manu potenti castellum de *Huntingdonia* una cum comitatu *Simoni* de sancto *Licio* vero hæredi traderent possidendum. Sicque Comes *Simon* castrum obsessit, donec rex *Scocie* in castro existens redderet sibi claves. Quod dum faceret pro discordia inter Comites *Simonem* & *David* in præsentia regis *Scocie* habita, rex ira commotus juravit, quod neuter eorum castrum possideret & sic usque ad solum castrum fecit continuo complanare, sed *Simon* comitatu gaudebat. Quo defuncto, rex *Anglie* dictum castrum *Willielmo* regi *Scocie* tradidit, & ipse rex *Scocie* *David* fratri suo. Qui quidem *David* ex *Matilda* sorore *Ranulphi* Comitis *Cestrie* genuit *Iohannem* Scotum sine liberis decedentem, & tres filias *Christinam* uxorem *Alani* de *Galaway*, *Isabellam* de *Brus*, & *Aldam* de *Hastynge*s. Dictus autem Comes *Estanglie* *Radulfus* qui in *Daciam* ut supradictum est navigaverat, cum CC. puppibus in *Angliam* rediens, *Kannum* filium *Swani* regis *Dacorum* & *Haccum* Consullem secum duxit: qui contra regem *Willielmum* pugnare non audentes, in *Flandriam* transfretarunt. Eodem anno obiit *Edytha* regina quæ juxta virum suum sanctum *Edwardum* regem & Confessorem apud *Westmonasterium* sepelitur.

An. Dñi
1076.

Anno Domini M. lxxvj. et regni regis *Willielmi* xj. Concilium sub *Lanfranco* Cantuariensi archiepiscopo *Londoniis* in ecclesia beati *Pauli* celebratum fuit. Cujus rei usus diu in *Anglia* obsoluerat, ubi primo ordinatum fuit de sessione episcoporum in Conciliis celebrandis: secundo quod sedes episcoporum de viculis ad urbes celebres transfirent. Unde factum est ut sedes *Selesiensis* transfiret ad *Cicestriam*, *Cornubiensis* ad *Excestriam*, *Wellensis* ad *Batoniam*, *Schurburnensis* ad *Salesburyam*, *Dorcestrensis* ad *Lyncolniam*, *Lychfeldensis* ad *Cestriam*: *Robertus* tamen episcopus successor *Petri* transtulit sedem suam de *Cestria* usque *Coventreyam*.

Ad istud Concilium dicitur quod beatus *Wolstanus Wigornensis* episcopus quasi unus ex *Anglicis*

superstes, ut homo ideota nimie simplicitatis & imperitiæ tam à dicto archiepiscopo *Lanfranco* literaturæ insufficientiam, quam à rege *Willielmo Gallici* sermonis carentiam in ipso prætendentibus; pontificatu indignus decernitur, ut sic aliquem *Normanicum* loco ejus subrogarent. Unde quodam die apud *Westmonasterium* rege et episcopis ibi præsentibus, jubetur baculum & anulum resignare, archiepiscopo *Lanfranco* præcipiente et rege hoc præscribente. Quibus ait *Wolstanus*. Insufficientiam meam non ignoro, et hujus sanctæ Synodi sententiæ cedens baculum resignabo, sed non vobis sed sibi qui illum michi dedit. Accedens itaque ad tumulum sancti regis *Edwardi* nuper defuncti, qui episcopatum sibi contulit, baculum in lapidem quo defunctum corpus tegebatur, fixit, cui rigor lapidis tanquam molle lutum ad manum imprimentis cessit. Admirabanturque intuentes virgam cilice immerfam, quam nullus inde potuit amovere. *Lanfrancus* autem fidem dictis non adhibens, accersito *Roffensi* episcopo jubet ut baculum deferat. Qui injecta manu immobilem eum repperit, et obstupescit: Rediens refert quod invenerat. Accurrerunt cæteri, considerant et tangunt, ac Dei virtutem esse agnoscunt, quod baculus sic erectus ita firmiter in solida petra stetit. Unde *Lanfrancus* jubet ut *Wolstanus* baculum resumat et honorem subeat, quo ipsum dignum divina gratia indicavit. Ille autem renuit, donec ad regis rogatum baculum levi tactu resumpsit. Dixerat autem regi, ut quidam aiunt, dum baculum figeret, Melior te hunc michi dedit, cui & retrado, avelle si poteris.

Iste etiam *Wolstanus* super *Wigornensis* ecclesiæ possessionibus per *Aldredum* prædecessorem suum, ad ecclesiam *Eboracensem* ut præmittitur translatum, sua potentia retentis, & postmodum dicto *Aldredo* mortuo in potestatem regis *Willielmi* devolutis, querelam iterum sicut prius post mortem dicti *Aldredi* *Eboracensis* archiepiscopi, quæ protunc quousque dicta *Eboracensis* ecclesia pastore esset provisâ suspensâ fuerat, erga *Thomam* in *Eboracensem* episcopum jam consecratum, constanter movit. Quæ quidem querela in quodam Concilio in loco qui dicitur *Pedreda*, coram rege & dicto archiepiscopo *Dorobernia* *Lanfranco* & aliis Episcopis, Abbatibus, Comitibus, & regni primatibus celebrato, Dei gratia favente est terminata. Cunctis siquidem machinamentis non veritate stipatis quibus *Thomas* ejusque fautores *Wigornensem* ecclesiam deprimere & *Eboracensi* ecclesiæ subicere ancillamque facere satagebant, iusto Dei judicio ac scriptis evidentissimis detritis, & penitus adnichilatis, non solum vir Dei *Wolstanus* proclamatas & expetitas possessiones recepit, verum etiam suam ecclesiam Deo donante ac rege *Willielmo* concedente, ea libertate liberam recepit, qua primi fundatores ejus sanctus rex *Atheldredus*, *Oshern* *Wiciorum* subregulus cæterique *Merciorum* reges *Kenredus*, *Ethelwaldus*, *Offa*, *Kenulphus* eorumque successores *Edwardus* senior, *Ethelstanus*, *Edmundus*, *Edredus*, & *Edgarus* ipsam liberaverant & fecerant. Anno autem ultimo supradicto, *Hermannus* primus episcopus *Saresberie* obiit. Cui successit *Osmondus* regis Cancellarius xxiv. annis sedens. Hic ecclesiam novam apud *Saresberiam* ædificavit, & clericos insignes tam literis quam cantu aggregavit, ita ut ipse episcopus libros scribere, illuminare & ligare

gare non fastidiret. Hic composuit librum ordinalem ecclesiastici officii quem *Consuetudinarium* vocant, quo fere tota nunc *Anglia*, *Wallia*, & *Hibernia* utitur.

An. Dñi 1077. Anno Domini millesimo lxxvij. & regni Regis *Willielmi* xij. *Robertus Courthese* Regis *Willielmi* primogenitus, patre relicto, in *Franciam* perrexit, eo quod pater ejus non permisit ipsum *Normanniam* quam coram *Philippo* Rege *Francorum* sibi dederat, antequam super *Angliam* equitavit, pacifice possidere. Et auxilio *Philippi* Regis fretus, magnas frequenter in *Normannia* prædas agebat, eam in magna parte gladio & igne vastans. Quod cum audisset pater ejus, mare transivit, & *Dol* primo obsedit. *Britanni* autem viriliter castrum tenuerunt, donec eos rex *Francia* adveniens liberavit. Postea vero rege *Francia* & rege *Willielmo* concordatis, rex *Anglia* *Roberto* filio suo ante castrum *Garboihret*, quod dictus rex *Philippus* eidem præstiterat, *Roberto* occurrit, & facto congressu valido & multis ex parte regis occisis, ipse filius cum patre ignoranter congressus est, & patre in brachio vulnerato, filius eum ab equo in terram dejecit, moxque ut vocem patris ad suos conclamantis audivit, de equo festinus descendit, & patrem in equum levavit, & ipsum illæsum extunc abire permisit. Pater autem bonitatem filii ex instinctu naturæ cognoscens, missis sibi nunciis eum ad se revocavit, paternæ pietatis viscera sibi pandens; in *Angliam*que insimul reversi sunt; Et semper in posterum filius patri fideliter militavit.

Interim *Northumbrenses* *Walkerum Dunolmensem* episcopum, de quo ut superius tactum est *Editha* Regina prophetaverat, crudeliter occiderunt. Cui successit *Willielmus* quondam Abbas *Valerisi*, qui de præcepto regis monachos vj. Kal. Junii feria quinta in *Dunolmo* primo posuit. Interea etiam rex *Scottorum* *Malcolmus* insævivit, & iterum circa Assumptionem beatæ *Maria* cum plebe sua usque ad flumen de *Tyne Northumbriam* devastavit, multos gladio perimens & multos captivos abducens, & sic cum præda magna in *Scociam* est reversus. Quæ cum audisset rex *Robertum* filium suum & robur exercitus sui in *Scociam* destinavit, ut tantam audaciam deprimeret, & vindicta debita castigaret. Sed viribus impar, jussa complere non potuit; infestoque negotio rediens super flumen *Tyne* castellum novum fabricavit, & demum ad patrem reversus est. Eodem etiam tempore misit Rex cum manu multa militari fratrem suum *Odonem Baiocensem* episcopum ut *Northumbriam* devastaret, pro eo quod innocentem *Walkerum Dunolmensem* episcopum apud *Cattelsehevede* occiderant.

Anno regni Regis *Willielmi* xiv. Comes *Salopia* *Warinus* duo cœnobîa construxit. Unum in suburbio *Salopia* in honore Apostolorum *Petri* & *Pauli*; alterum in comitatu *Salopia* in villa *Wenloke* in honore sanctæ *Milburge*.

Willielmus rex anno regni sui quintodecimo exercitum in *Walliam* ducens subdidit eam sibi. Hiis transactis, *Matildis* regina uxor regis *Willielmi* obiit, & sepulta est in *Normannia* apud Abbathiam sanctarum monialium prope *Cadomum*, quam ipsa in honorem sanctæ Trinitatis fundaverat et sanctis monialibus repleverat. De ista *Matilda* *Willielmus* rex et dux plures genuerat liberos, videlicet *Robertum Courthese* primogenitum suum, *Williel-*

mum Rufum qui post patrem regnavit, *Ricardum* qui in pueritia moriebatur, *Henricum le Clerke* qui post *Willielmum* fratrem suum regnavit; *Elam* Comitissam *Blesensem* matrem regis *Stephani*, *Ceciliam* Abbathiam de *Caam*, *Constantiam* Comitissam *Britannie*, et duos alios qui in pueritia obierunt. Circa idem tempus *Willielmus* rex dedit & concessit sancto *Edmundo* privilegium quod incipit, *Quoniam nos ad regni fastigia*.

10 Anno regni regis *Willielmi* xvj. contigit, ut dum quidam potens in convivio sederet, repente à muribus circumvallatus est, qui licet in pelago ductus esset, nil ei profuit; unde ad terram deductus iterum, ab illis omnino dilaceratus exstitit. Idem fertur contigisse cuidam Principi *Polonia* quem momorderat leopardus. Invenitur etiam de quodam Principe qui nulla arte poterat juvari quin à pediculis consumeretur.

20 Anno regis *Willielmi* xvij. facta est seditio nephanda inter monachos *Glastonia* & ignominiosum ejusdem loci Abbatem *Thurstinum*, quem rex *Willielmus* de monasterio *Cadomensis* nulla prudentia instructum eidem loco præfecerat. Hic inter cæteras stultitiæ suæ inertias, *Gregorianum* cantum & officium aspernatus, monachos cœpit compellere ut *Willielmi* cujusdam *Fiscanensis* monachi cantus exercebant: Res etiam ecclesiæ leocinando consumpsit, A monachis severe ordinem exegit; Sed inter hæc victualia destruxit. Hinc lites verborum & animorum discordiæ suscitantur; post jurgium ventum est ad arma; unde abbas ille cum satellitibus suis armata manu in monachos irruit, & tres monachos sub altari positos occidi fecit, & xvij. vulneravit, ita quod sanguis eorum super gradus ab altari, & à gradibus super aream decurrebat, sagittas & jacula ad imagines & feretra ecclesiæ direxit. Monachi autem velut necessitate compulsi, cum scamnis & candelabris quocunque modo poterant se defendentes, quosdam de militibus vulneraverunt. Hinc moto coram Rege judicio, Abbas ad monasterium suum *Normannia* remissus est, monachi vero jussu regis per abbatias & episcopatus dispersi sunt. Post mortem vero regis *Willielmi* prædictus *Thurstinus* à filio suo rege *Willielmo Rufo* monasterium *Glastonia* 500. libris emit, & sic per ecclesiæ possessiones aliquot annis evagatus, longe ab ea expiravit.

40 Anno regis *Willielmi* xvij. idem rex de qualibet hida terræ in *Anglia* sex solidos habuit & accepit. Eodem anno papa *Hildebrandus* qui & *Gregorius*, in extremis laborans, Cardinalem quem plus dilexerat vocavit, & confessus est se odium et scisma suscitasse inter Imperatorem & alios Christianos, unde vincula bannorum dissolvit & obiit. Cui successit in papatu *Victor tercius*, & sedit anno uno & mensibus v. qui aliquando *Desiderius* vocatus, Abbas fuit montis *Cassini*, venenoque in ejus calice misso obiit.

60 Anno regis *Willielmi* nonodecimo, quo anno *Urbanus* papa *Romanus* effectus est, rex *Danorum* *Kanutus* auxilio soceri sui *Roberti Flandrensis* Comititis fretus, cum magna classe *Angliam* venire disponebat, ut eam ditioni suæ Martis aggressibus subjugaret: unde *Willielmus* rex cum tanto exercitû *Francorum*, *Normannorum* & *Britannorum* collecto in *Angliam* rediit, quod mira videbatur quomodo hæc terra pascere posset eos. Sed ubi cognovit

vit hostes Deo volente propter defectum apparatus esse præpeditos, medietatem exercitus ad propria remisit. Deinde apud *Gloverniam* curiam suam tenuit, in qua tres episcopatus tribus capellanis suis tradidit, videlicet *Mauricio Londoniensem*, *Willielmo Theodfordensem*, & *Roberto Cestrensem*. Hic tamen *Robertus* sedem de *Cestria* usque *Coventreyam* apud ecclesiam transtulit monachorum, de cuius ecclesiæ una trabe v. mille marcas argenti corrosit, unde regis manum impleret & papæ occupationes falleret. Ditaverat namque *Leofricus* locum illum auro & argento, gemmis & reliquiis. Iste etiam episcopus *Robertus* monachos loci illius agresti victu cibavit, & non nisi triennali literatura informari permisit, ne deliciæ aut literæ monachos contra episcopum redderent elatos. Verumtamen apud *Lychesfelde* magnarum ædificationum extitit inchoator. Vir venerabilis *Walterus de Lacio* fundator ecclesiæ sancti *Petri* in *Hereford*, dum opere penè consummato scalam ascenderet, pede lapsus corruens expiravit. Circa hæc tempora ordo *Cartusienfis* incepit sub *Brunone*, qui natione *Tenticus* ex urbe *Colonia* oriundus, magister scholarum fuit. Hic relicto seculo heremum *Cartusia* circa festum sancti *Iohannis* primo fundavit & rexit vij. annis. Tandem cogente papa *Urbano* secundo, cuius quondam præceptor erat, *Romam* pertexit, in negotiis ecclesiasticis papam juvans, sed cum tumultum & mores curiæ ferre non posset, relicta curia, contemptoque archiepiscopatu *Risensi*, ad quem iubente papa *Urbano* electus fuerat, in heremum *Calabria*, cui *Turris* nomen est, secessit & decessit.

Willielmus Rex anno regni sui vicefimo totam *Angliam* describi fecit, Justiciarios suos per unamquamque schiram, i. comitatum *Anglia* mittens, & per iusjurandum inquirens, quot hidæ, i. jugera uni aratro per annum sufficientia in unaquaque villa essent, & quantum terræ quisque Baronum suorum possidebat. Inquiri etiam fecit, quot feodati milites, quot carucatæ, quot villani, quot ecclesiæ parochiales, & quot animalia viva essent; Et etiam quid unaquæque urbs, castellum, vicus, villa, flumen, palus & silva per annum redderet. Quæ omnia in cartis scripta & ad regem delata ac in uno volumine ultimo redacta, inter thesauros regios sunt apposita, & usque hodie reservantur; unde terra multis cladibus inde provenientibus erat vexata, & maxime quia tempore illò magna pestis animalium & ovium & intemperies aeris erat.

Eodem anno *Edgarus Adelyng* licentia regis *Willielmi* cum multis navibus in *Apuliam* transiit. Cujus germana virgo *Christina* monasterium de *Ramesey* intravit. Eodem anno *Maurinus* effectus est Episcopus *Londoniensis*; qui templum maximum, quod necdum perfectum est, incepit. Interea cum *Willielmus* rex fortis anno supradicto de more curiam suam in natali apud *Gloucestriam*, & ad pascha apud *Wyntoniam* tenuisset; ad Pentecosten apud *London*. *Henricum* filium juniorem armis militaribus decoravit, & convocatis magnatibus terræ Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & eorum militibus eidem filio fidelitatem jurari fecit: Cogitaverat enim rex transfretare, quod in anno sequenti implevit. Nam postea idem rex *Willielmus* magni thesauri copiis super quoscumque aliquam causam invenire poterat sive iuste sive injuste acquisitis, cum exercitu copioso in *Normanniam*

transfretavit; ubi per aliquod tempus pacem cum rege *Francia* juxta treugas inter eos forte initas, absque ulla molestatione tenuit, unde fertur regem *Francia* quodam die quasi deridendo dixisse; Rex *Anglia* diu jacet in puerperio ad modum mulieris liberos parientis. Quo verbo derisorio divulgato, et *Willielmo* regi apud *Rothomagum* moranti tunc intimato, idem rex *Willielmus* erga regem *Francia* acriori ira succensus, per Deum & virtutes suas juravit, quod quodcumque à puerperio suo levaret, & ad ecclesiam pergeret, mille candelas in regno *Francia* illuminaret. Deinde igitur exercitu *Anglorum* & *Normannorum* congregato, mense Augusti incipiente, *Franciam* hostiliter invadendo intravit, incendia villarum, deprædationes & multa mala undique perpetrando. Tandem quoddam oppidum per modicum tempus obsedens, illud demum cum omnibus ecclesiis in eo sitis & duobus reclusis succendit, ac quousque totum oppidum funditus esset combustum, ignem cum pinguedine focali & aliis cremabilibus jussit sustentari ubique & undique augmentari.

Circa quem ipse rex fero animo personaliter nimis intendens, quid pro igne vehementer accenso, quid pro tempore urente nimio calore interceptus, in morbo cecidit cito postea gravi, et ut etiam opinabatur, Deus pro supradictis malis in regno *Philippi* regis *Francia* perpetratis, & præcipue pro incendio dictarum ecclesiarum et sanctorum Anachoritarum in prædicto oppido, quod vocatur *Maante*, irritatus, regem *Willielmum* cum inde de *Francia* ad *Normanniam* rediret, tanto dolore viscerum invasit, ut morbo magis ac magis aggravescente fratrem suum *Odonem Baiocensem* episcopum, ac Comites *Morcatum*, *Rogerum*, & *Wilnotum* fratrem regis *Haraldi*, et omnes alios quos in custodia diu tenebat, libere dimitteret abire. Deinde in extremis agens, *Roberto* filio suo primogenito, qui tunc in *Francia* exulabat, Ducatum *Normannia* dimisit, *Willielmo* secundo filio suo regnum *Anglia* concessit et legavit, *Henrico* filio suo juniore, cuius indolem propensius laudabat, comitatum *Cenomannia* et copiam thesauri dedit et legavit. Cui etiam *Henrico* pridie quam moreretur, dixit, *Equo animo esto fili, pacifice patere ut fratres tui majores te præcedant; Robertus habebit Normanniam, Willielmus Angliam, & de thesauro meo quinque milia librarum, et Cenomanniam tibi dabo; tu autem tempore tuo totum honorem quem nactus sum habebis, et fratres tuos divitiis præcelles potestateque etiam prævalebis.* Partem insuper thesauri sui quibusdam egenis *Anglicis*, ac ecclesiis et monasteriis *Anglicanis* reliquit, et incarceratos omnes à vinculis exsolvi jussit.

Cumque *Normanni* per plures annos, ut dictum est, justam Dei voluntatem super *Anglorum* gentem complevisset, nec jam vix aliquis princeps de *Anglorum* progenie esset, sed omnes quasi in servitutem et mœrorem redacti essent, ita ut obprobrium erat *Anglicus* vocari, *Willielmus* omnibus *Normannia* consulibus fortior, omnibus *Anglorum* regibus potentior, hujus Dei vindictæ executor, anno regni sui vicefimo primo, quinto idus Septembris obiit. Qui in monasterio *Cadomensis*, quod ipse in honore beati *Stephani* prothomartiris à fundamentis construxerat et multis bonis ditaverat, est sepultus. In cuius vero sepultura quoddam memoriale fertur contigisse. Cum enim

enim expleta exequiarum solempnitate, corpus ejus in loco ad hoc præparato esset condendum, quidam terribiliter accedens, omnipotentis Dei nomine prætentio, eum ibidem sepeliri prohibuit, dicens, Terra, inquit, ista antiquo jure michi competit, quam idem rex, dum monasterium construeret, violenter michi abstulit, nec unquam pro ea michi postea satisfecit. Obstupuerunt itaque omnes qui aderant actum transitorie dominationis considerantes, ut Princeps potentissimus qui tam late dominatus fuerat vivus, locum corporis sui capacem sine querela & calumpnia mortuus non haberet. Denique illa querela adeo omnes movit, ut prius vivo conquerenti pro voto satisfacerent, ac deinde exequias mortuo adimplerent.

Erat autem iste supradictus rex *Willielmus* sapiens sed hasturus, locuples sed cupidus, gloriosus sed famæ deditus, affabilis quidem & humilis Deo fervientibus, sed durus & severus sibi resistentibus: Principes namque & Consules in carcerem posuerat, Episcopos & Abbates possessionibus suis privaverat, fratri proprio non pepercerat, nec qui resisteret sibi erat. Potentissimus etiam auri & argenti multa bona ab aliis auferabat. Ad castella construenda solus omnes fatigabat. Si cervum quis caperet aut aprum, oculos ei evelebat, nec erat qui murmuraret: Feras namque tanquam pater earum erat, amavit, Unde in silva venationis quæ nunc *Nova Foresta* vocatur, villas & ecclesias plures eradicari, gentem extirpari & à feris inhabitari fecit; nam Deus ad exterminium *Anglorum* præordinaverat ferocem populum *Normannorum* quadam prærogativa sæviciæ singularis præminentem, quorum natura est, ut cum hostes suos adeo deprefferint, quod adicere non possunt, ipsi se deprimant, & terras proprias & substantias suas in vastitatem & pauperiem redigant; semper enim *Normannorum* domini cum hostes contriverint, & crudelius agere nequeant, suos hostiliter conterunt. Quod liquide in *Normannia*, *Anglia*, *Apulia*, *Calabria*, *Cicilia*, *Antiochia*, terris optimis quas Deus eis subjecerat, satis patet. In *Anglia* namque thelonea injusta & consuetudines pessimæ hiis temporibus pulularunt. Principes omnes adeo erant auri & argenti cupiditate cæcati, ut illud de eis vere dici posset,

Unde habeat nemo querit, sed oportet habere.

Nam quanto magis loquebatur de recto, tanto magis fiebat injuria. Qui Justiciarii vocabantur omnis injustitiæ capud erant. Vicecomites & præpositi, quorum officium erat rectum judicium exequi & justiciam exercere, furibus & raptoribus atrociores erant, & omnibus sævissimis sæviores. Rex ipse cum ad firmam terras suas quanto carius poterat dedisset, alii magis offerenti, & deinde alii, semper negligens pactum & ad majora studens, dabat; nec erat cura, quanta injuria à præpositis pauperibus erat illata.

Regi quidem præfato *Normannia* jure hæreditario prævenerat, *Cenomanniam* armis adquisierat, *Britanniam* sibi acclivem fecerat, super totam *Angliam* solus regnaverat; Ita quod nec ibi una sola hida terræ inerat, de qua nesciret cujus esset, & quid per annum valeret, *Scociam* quoque sibi subjugaverat, *Walliam* quoque rebellantem in suam acceperat dicionem. Et quamvis ut supradictum est, multæ injuriæ tempore suo fiebant, tantus tamen, ut quidam volunt, amator & auctor pacis

erat, quod puella auro onusta posset impune regnum *Anglia* pertransire; Nam si quis aliquem quacunque de causa peremisset, capite plectebatur. Si mulierem aliquam vi oppressisset, menbris genitalibus privaretur. Sane quod idem rex *Willielmus* Christianos innoxios injuste & hostiliter inpetiit, patet rei subsequens lucido argumento. In loco namque ubi *Anglici* victi occubuerunt, constructum est à dicto rege & victoribus monasterium nobile beati *Martini de Bello* nuncupatum, tanquam *Normannica* victoriæ titulus, & ut esse posset expiatio quædam effusionis tanti sanguinis Christiani. Locus autem ille ubi *Anglorum* strages facta fuit si forte modico imbre maduerit, verum sanguinem & quasi recentem per multa tempora postea exsudavit, ac si à parte dicatur, quod vox tanti sanguinis clamat ad Deum de terra quæ os suum aperuit, et eundem sanguinem de manibus Christianorum fratrum suscepit.

Hoc anno quo dictus rex mortuus est, pestes infirmitatis et famis Deus *Anglia* inmisit, in tantum, ut qui febres evaderet, fame moreretur, et sic febribus et fame eo anno in *Anglia* plures mortui sunt. Inmisit etiam tempestates et tonitrua quibus multos hominum occidit, nec animalibus nec pecori pepercit. Vorax insuper flamma omnes ferme principales *Anglia* villas, ecclesiamque sancti *Pauli* cum majori parte *Londonie* consumpsit. Eodem anno pagani super Christianos in *Hispania* prædati sunt, magnas regni partes occupantes. Sed *Alfonsus* rex Christianus, auxilio à Christianis circumquaque accepto resurgens, paganos occidit et fugavit, et dampna terræ illata viriliter restauravit. Accidit etiam eodem anno in *Dacia*, quod *Daci* nunquam antea erga dominum fide læsi regem suum *Kanutum* in quodam monasterio prodicionaliter occiderunt. Dictus papa *Urbanus* secundus post *Victorem* sedit in papatu annis xiiij. Hic prius *Odo* vocabatur, monachus *Clunacensis* fuit, deinde episcopus *Hortiensis*, tandem Apostolicus, quem alius papa intrusor nomine *Clemens* quondam archiepiscopus *Ravenensis* multum vexavit.

Institutiones sive leges Regis Willielmi.

Willielmus Dei gratia rex *Anglorum*, Omnibus ad quos scriptum hoc perveniet salutem et amicitiam. Mando et præcipio per totam *Anglia* nationem custodiri; Si *Anglicus* homo compellat aliquem *Francigenam* per bellum de furto vel homicidio vel aliqua re pro qua bellum fieri debeat vel judicium inter duos homines, habeat plenam licentiam hoc faciendi. Et si *Anglicus* bellum noluerit, *Francigena* compellatur adlegiare se juramento contra eum per testes suos secundum legem *Normannie*. Item si *Francigena* compellat *Anglicum* per bellum de eisdem rebus, *Anglicus* plena licentia defendat se per bellum, vel per judicium si magis ei placeat. Et si uterque sit invalidus, & nolit bellum vel non possit, quarat sibi legalem defensorem. Si *Francigena* victus fuerit perlioyat Regi lx. s. Et si *Anglicus* nolit defendere se per bellum vel per testimonium, adlegiet se per Dei judicium. De omnibus utlagariæ rebus Rex instituit, ut *Anglicus* se purget ad judicium. Et si *Anglicus* appellat *Francigenam* de utlagaria, & hoc super eum invenire velit, defendat se *Francigena*

cigena per bellum, & si *Anglicus* non audeat eum probare per bellum, defendat se Francigena pleno juramento non in verborum observantiis.

An. Dñi
1088.

ANno à plenitudine temporis qua veritas de terra orta est Milleſimo lxxxviii. *Willielmus Rufus* filius *Willielmi* conqueſtoris mortuo ipſo patre ſuo, de *Normannia* in *Angliam* ſtatim rediens, convocatis tertæ magnatibus quinto kal. Octobris in feſto ſanctorum *Coſmæ & Damiani* immediate poſt mortem patris ſui, à *Lanfranco Dorobernenſi* archiepiſcopo apud *Westmonaſterium* in regem *Anglia* conſecratur. Deinde *Wyntoniam* adiens, theſaurum patris ſui ſecundum ejus imperium diviſit. Erant autem in theſauro illo lx. millia libræ argenti, excepto auro, gemmis, palliis & vaſis. Deditque inde quibuſdam eccleſiis decem marcas, quibuſdam ſex & unicuique eccleſiæ villæ v. s. & in unumquemque comitatum C. li. diſtribuendas pauperibus deſtinavit, omneſque viſtos patris ſui præcepto à vinculis juſſit ſolvi. *Robertus* autem ſenior frater ſuus qui tunc temporis in *Almannia* exercitum contra patrem ſuum congregaverat, ſtatim cum de morte patris ſui audiſſet, *Normanniam* rediit, & theſauros patris ſui quos ibi invenit pro anima ejus monaſteriis & eccleſiis ſimiliter largitus eſt.

Rex autem novus curiam ſuam ad natale apud *Londoniam* tenuit, in qua *Lanfrancus Dorobernenſis* & *Thomas Eboracenſis* archiepiſcopi, *Mauricius Londonienſis*, *Walcelinus Wyntonienſis*, *Galfridus Exoniienſis*, *Wolſtanus Wigornienſis*, *Willielmus Thefordenſis*, *Robertus Ceſtrenſis*, *Willielmus Dunolmenſis* & *Remigiſus Dorceſtrenſis* epiſcopi, & *Odo Baiocenſis* epiſcopus, qui fuit Comes *Cancia*, ac Juſticiarii & principes totius *Anglia* affuerunt. Eodem anno cum epiſcopatus *Dorceſtria* quæ ſuper *Thameſim* ſita eſt major omnibus *Anglia* à *Thameſia* uſque *Humbram* duraret, moleſtum viſum eſt *Remigio* epiſcopo ejusdem qui apud *Fefcampe* monachus fuerat, quod in ipſo termino epiſcopatus ſui, ſcilicet apud *Dorceſtriam*, quæ urbs propter parvitatem ſibi diſplicebat, ſedes eſſet epiſcopalis, cum in eodem epiſcopatu civitas clariffima *Lincolnia* epiſcopali ſede dignior videretur; unde in ipſius urbis vertice juxta caſtellum fortiſſimis turribus eminens prædia mercatus, in loco forti fortem & perpulcram virgini virginum conſtruxit eccleſiam ſervientibus Deo gratam. Provinciam tamen *Lyndefeſe* archiepiſcopus *Eboracenſis* ex antiqua temporum ſerie vendicabat. *Remigiſus* vero petitionem ejus ſive calumpniam minime timens, opus inceptum non ſegniter peregit, peractumque clericis doctrina & moribus approbatis decoravit, & tunc de *Dorceſtria* uſque ibi ſedem ſuam epiſcopalem, prout ſuperius tempore regis *Willielmi* conqueſtoris in Concilio ſub *Lanfranco* archiepiſcopo *Londoniis* celebrato ordinatum fuerat, tranſtulit & locavit. Erat ſiquidem iſte *Remigiſus* ſtatura parvus ſed corde magnus, colore fuſcus ſed operibus venuſtus. De regina autem proditione fuerat impetitus, ſed famulus ejus judicio ferri igniti dominum purgans, regio amori reſtituit, & maculam pontificis deterſit. Hoc anno monachi de *Bermundefeſe* venerunt in *Angliam*. Circa idem tempus advenit corpus ſancti *Nicholai* ad urbem *Barrum*. Dum enim *Turci Mirream* ur-

bem deſtruerent, xxiii. milites *Barrenſes* illuc proſecti oſſa ſancti *Nicholai* in oleo natantia ad urbem ſuam detulerunt.

Declaratum eſſe conſtat quomodo dominus ſalutem & honorem genti *Anglorum* pro meritis abuſerit, & jam populum non eſſe juſſerit: amodo patebit quo modo & ipſe *Normannos* vindices quidem ſuos variis cladibus afficere cœpit. Anno namque 2. regis *Willielmi Ruſi* inter primates *Normannia* qui in *Angliam* venerant magna diſſenſio eſt exorta. Tota enim fere nobilitas *Anglia* *Robertum* Ducem *Normannia* fratrem Regis *Willielmi* ſenioris in regem erigere voluerat, exceptis archiepiſcopo *Lanfranco* & epiſcopo *Wigornia* *VVolſtano*, unde pars nobiliorum *Normannorum* favebat regi *Willielmo* ſed minima: pars vero altera favebat dicto *Roberto* & maxima, cupiens & ordinans hunc in regnum accerſire, & regem fratrem interficere, aut fratri tradere vivum, aut regno private peremptum. Quod audiens rex *VWillielmus* in novitate ſua ſibi timens, inſolita turbatur moleſtia. Jure tamen regio & militari audacia ut impiger fretus ad reſiſtendum viriliter ſe parat: Et convocatis *Anglicis* animos eorum contra *Normannos* mulcebat, ſeditionem eorum eis oſtendens, Rogansque ut ipſum quem de voluntate patris in regem ſibi creaverant, tanquam caput & regem fideliter tuerentur, promittens eis quod ſilvas eorum venaticas liberas dimitteret, & meliores leges quas ſibi vellent eligere, ſanciret; Sed nichil poſtmodum tenuit quod promiſit. Interea quamplures nobiles *Robertum* Ducem in regem levare volentes, in *VWillielmum* regem non ſine perjurio bella moverunt, & in ſuis provinciis ſunt hoſtiliter debachati, de quibus *Odo* præſul *Baiocenſis* Comes *Cancia*, Princeps & moderator *Anglia*, quaſi primus fuit: ſcripſerat autem cum ſuis dicto duci *Roberto*, ut cum armata manu veniret, & hoc nullo modo omitteret, promittens ſibi in ipſo ſuo ingreſſu non minimum adjuvamen, unde ipſe Dux hoc audito, medietatem *Normannia* præter caſtella fratri ſuo *Henrico* clerico impignoravit, ut milites contra regem *Willielmum* fratrem ſuum conduceret, ſed theſauro habito terram ei abuſtulit.

Interea per *Angliam* tempeſtas ſævit bellica. Nam dictus *Odo Baiocenſis* epiſcopus in *Cancia* ſeditionem exordiens cum ſuis fautoribus, & ſequacibus regis & archiepiſcopi villas invaſit fortiter & combuſſit, ac caſtrum *Roffenſe* pro toto poſſe firmavit. *Rogerus* Conſul de *Moreteil* circa *Debeneſhyll* idem incepit, *Galfridus Exoniienſis* epiſcopus à *Briſtollia* prodiens urbem *Batonienſem* & *Warcheley* & circumjacentia deſtruxit. *Rogerus* in caſtello *Normici* ſceleris exercitium non ſegnus per *Eſt Angliam* inchoavit. *Hugo* in provincia *Legeceſtria* & *Northamtonia* mitius nichil egit. *Willielmus* epiſcopus *Dunolmenſis* in ſeculo potens & oris volubilitate promptus, in finitimis ſimilia perpetravit. *Barnardus* de *Novo* mercato, *Rogerus* de *Lacia* qui jam ſuper regem invaſerat *Harfordiam*, *Radulphus* de *Mortuo Mari* cum hominibus *Rogeri* Comititis *Salopia* conjurationis ſocii, congregato magno *Anglorum*, *Normannorum* & *Wallenſium* exercitu, *Wigornienſem* provinciam uſque ad portas urbis combuſſerunt, affirmantes ſe igne crematuros ipſam *Wigornia* civitatem, Dei & ſanctæ *Maria* ſpoliaturos

spoliaturos ecclesiam, & grandem de fidelibus regis incolis sumpturos vindictam.

Hiis auditis, vir magnæ pietatis & columbinæ simplicitatis Deo populoque quem regebat in omnibus amabilis, regi ut terreno domino per omnia fidelis, pater reverendus *Wolstanus Wigornensis* episcopus magna turbatur molestia, sed dei respirans misericordia, pro populo & civitate sua, ut alter *Moyfes* parat salubriter se staturus; Nam dum hostes ad debellandum parant arma, ipse pro imminenti periculo fundit precamina, exortans subditos ne desperent de Deo qui non pugnat gladio neque hasta. *Normanni* interim ineuntes consilium, rogant ipsum episcopum ut ab ecclesia transiret in castellum, tutiores se affirmantes de ejus præsentia si majus incumberet periculum; Diligebant enim eum valde. Ipse autem ut erat miræ mansuetudinis, & pro regis fidelitate & pro eorum dilectione petitioni eorum acquievit. Interea audenter se parat in arma episcopalis familia. Conveniunt castellani, & omnis civium turma, occurrere se affirmant hostibus ex altera parte *Sabrina* fluminis, si hoc eis pontificis annuerit licentia. Parati igitur & armis instructi, ipsum ad castellum euntem habent obviam; quam optabant requirunt licentiam. Quibus libenter annuit, dicens, *Ite inquit filii, Ite securi, Ite in pace cum Dei & nostra benedictione.* Confidens ego in domino vobis spondeo, non hodie nocebit vobis gladius, non quicquam infortunii, non quisquam adversarius; state in regis fidelitate viriliter agentes pro populi urbiſque salute. Hiis dictis alacres pontem reparatum transeunt, hostes de longinquo accelerantes conspiciunt, inter quos magna belli insania jam fervebat; Contumaciter enim mandata episcopi contempnentes, in terras ejus incendia posuerunt. Quo audito, episcopus ingenti concutitur dolore, debilitari res ecclesiæ suæ videns. Acceptoque inde consilio, gravi eos ab omnibus qui circumaderant coactus percussit anathemate. Res miranda & Dei virtus, & viri bonitas nimis in hoc prædicanda. Nam statim hostes ut sparsi vagabantur per agros, tanta membrorum percutiuntur debilitate, tanta exteriori oculorum attenuantur cæcitate, ut vix arma valerent ferre, nec socios agnoscere nec eos discernere qui eis oberant ex adversa parte. Illos fallebat cæcitatibus ignorantia, nostros confortabat Dei & episcopalis benedictionis confidentia; sic illi insensati nec sciebant capere fugam, nec alicujus defensionis quærebant viam. Cæduntur pedites, cæduntur milites cum *Normannis* tam *Angli* quam *Wallenses*. Et sic oratio sancti *Wolstani* cum anathemate hostes devicit, & quinque milia eorum vel occidit sive cepit, cæteris fuga debili vix elapsis.

Interea rex *Willielmus* cum *Anglicis* sibi fideliter assistentibus ad castellum de *Ælonebzigge* unde *Gilbertus* ei rebellabat perrexit. Cum autem regalis exercitus castellum jam confringeret, cum rege pacificatus est. Rex inde dictum *Odonem Baiocensem* episcopum apud *Hozi* castrum quærens, & eum non inveniens, castellum ibidem destruxit. Indeque cum exercitu suo progrediens, ipsum *Odonem* & *Rogerrum* Consulem in castro de *Debenesthyll* per vij. hebdomadas obsedit. Interea *Robertus* dux *Normannia Angliam* adire festinans, & auxilium prædictorum optinere sperans, partem exercitus sui in subsidium suorum præmisit, cum copiis ingentibus eos sequi disponens. *Anglici* vero piratæ qui curam

maris à rege susceperant, innumerabiles ex illis occiderunt & submerserunt. Qui autem in castello erant de *Debenesthyll*, cibo deficiente castrum regi reddiderunt. Ubi dictus *Odo* episcopus juravit, se ab *Anglia* cum omnibus suis festinanter recessurum, & castrum *Roffense* quod sui tenuerunt prius similiter redditurum. Cum autem illuc cum regis hominibus ut castrum eis redderet, pervenisset, mox *Eustachium* Consul & cæteri procures qui urbi inerant & castrenses, episcopum & regis ministros qui seisinam castri recipere deberent, ipsius episcopi ut dicebatur fallacia ceperunt & in carcerem detruserunt. Quod audiens rex, illuc statim cum copioso exercitu properavit & civitatem obsedit, donec cum castro redderetur. Tunc dictus *Odo* episcopus sine reditu de ultra mare in exilium positus *Normanniam* adiit, & à Duce *Roberto* totius provinciæ curam cepit. Rex vero exercitum *Dunolmum* mittens, urbem donec reddita est obsedit. *Willielmus* autem episcopus *Dunolmensis* & multi proditorum in exilium sunt propulsi. Sed episcopus post duos annos ad sedem suam rediit, sedulo agens ut pristinum sibi regis amorem adquireret & favorem, unde fiebat, ut regis velle & nolle omnino sequeretur, & potissime in illo turbine qui postea inter regem & archiepiscopum *Cantuariensem* surrexit *Anselmum*, sperans per hoc ut aiunt aut regis gratiam acquirere, aut ad dignitatem archiepiscopalem pervenire. Sed utroque excidit, nam moto inter ipsum & regem discidio, dum ipse *Glovernia* pro sua causa defendenda adesset, lecto æger decubuit, in quo & obiit. Hic dum viveret Priorem *Dunolmensis* hoc insigni extulit, ut in toto illo episcopatu *Dunolmensi* decanus sit & vicedominus, rex vero *Willielmus* terras infidelium fidelibus suis distribuit. *Lanfrancus Dorobernensis* archiepiscopus doctor monachorum luculentissimus obiit quinto kal. Junii, & vacavit sedes *Cantuariensis* iij. annis.

Willielmus rex anno regni sui tercio injurias, quas ei *Robertus* frater suus ingesserat ulcisci paratus, muneribus datis castellum sancti *Valerici* & *Albemarle* sibi adquisivit, qui milites suos in *Normanniam* præmittens, fraternam prædari & comburere cepit terram.

Anno vero sequente ipse Rex eos cum multâ militia secutus est, ut *Normanniam* à fratre suo *Roberto* potenter arriperet. Sed communibus amicis mediantibus, concordiam cum fratre suo fecit, eo tamen pacto, quod castra illa quæ frater ab eo injuste adquisiverat, regi remanerent. Rex autem adjuraverat eum & omnia quæ pater suus habuerat conquirenda. Concordatum est insuper inter eos & statutum, Quod rex certas terras in *Anglia* Duci daret, & dux terras & castra in *Normannia* regi daret. Et si quis eorum prior altero sine filio moreretur, alter qui supervixerit hæres illius fieret morientis. Quod pactum & pacis formam xij. Principes vice regis & xij. Principes vice Ducis juraverunt. Interim dum talia ab ipsis agerentur, *Henricus* clericus frater eorum germanus montem sancti *Michaelis* in *Normannia* cum multis militibus ingressus est, terras ipsius regis vastans, & homines quos poterat in captivitatem ducens; propter quod rex & dux concordati, montem prædictum per totam quadragesimam obsederunt, & factis congressionibus multis, in quibus inmensa jactura hominum & equorum eis fiebat, infecto tandem negotio recesserunt.

Interea mense Maio *Malcolmus* rex *Scottorum* cum inmenso exercitu in *Northumbriam* prædatum veniens, eam fortiter invasit & validissime vexavit, si posset, ulterius adhuc in *Angliam* processurus. Sed noluit ipse Deus; unde statim rediit unde venit. Quod audiens rex *Willielmus*, mox, cum *Roberto* fratre suo mense *Augusti* de *Normannia* in *Angliam* reversus, congregato inmenso exercitu & classe non modica, versus *Scociam* profectus est. Sed antequam *Scociam* intravit, tempestate maxima circa festum sancti *Michaelis* suborta, tota illa classis fere submersa est, & multi de equestri exercitu fame & frigore perierunt. Rex vero *Malcolmus* cum magno exercitu in provincia *Loudicensi* juxta confinia eis occurrit, ad resistendum fortiter paratus. Quod videns dux *Normannia Robertus*, quemdam militem nomine *Edgarum*, quem rex de *Normannia* expulerat, & tunc regi *Malcolmo* militabat, ad se vocavit; Cujus ope fretus, pacem inter reges hac conditione firmavit, ut *Malcolmus* nimio timore ut quidam aiunt perstrictus, juramento fidelitatis præstito, regi *Willielmo* obediret sicut prius fecerat patri suo, & *Malcolmo* duodecim villas, quas tempore patris sui in *Anglia* habuerat, rex *Willielmus* redderet, & duodecim M. marcas auri sibi similiter singulis annis daret. Sed pax ista non diu duravit.

Reversusque est rex *Willielmus* versus *Karliolum* & in anno sequenti eandem civitatem restauravit, & ibi castrum cum turri fortissima construxit, & habitatores ex australibus *Anglia* partibus illuc misit. Hæc enim civitas à *Danis* ducentis annis dirupta, usque ad idem tempus omnino mansit quasi deserta & penitus desolata. *Robertus* quoque dux cum rege fratre suo diu perendinans, cum plus ficti amoris quam veri circa eum reperisset, *Normanniam* cum prædicto milite *Edgardo* repetiit. Hoc anno idibus *Octobris* vehemens ictus fulminis turrim *Wynche-cumbensis* ecclesiæ combussit, parietem perforavit, capud Crucifixi in terram deiecit, crus ejus dextrum fregit, Imaginem beatæ *Maria* juxta crucem elisit, fumus fætidus subsequens ecclesiam implevit, donec monachi cum aqua benedicta & sanctorum reliquiis letanias decantando officinas monasterii circumirent. Simili modo hoc anno xvj. kal. *Novembris* feria sexta turbo pervalidus ab *Affrico* in civitatem *Lundoniensem* veniens plusquam sexcentas domos & plures ecclesias subvertendo concussit; Tandem in ecclesiam beatæ *Maria* de *Arcubus* irruens, in ea duos homines interfecit, & tectum cum tignis in altum levans huc illucque per aera ferens, demum sex de tignis eo ordine quo prius tecto infixæ fuerunt, tam profunde in terram defixit ut de quibusdam eorum vix septima pars, de quibusdam vix octava supra terram appareret, & erant longitudinis xxvij. pedum.

Circa hoc tempus *Willielmus* rex anno regni sui quinto archiepiscopatum *Cantuariensem* quem à morte *Lanfranci* archiepiscopi, usque tunc per iij. annos in manu propria tenuerat, sancto *Anselmo Beccensi* abbati venerabili viro dedit. Circa idem tempus erat fundatio ecclesiæ sancti *Egidii* apud *Cantebrigiam* à domino *Pigoto* vicecomite & *Hugelina* uxore ejus consilio & assensu dicti *Anselmi* archiepiscopi & *Remigii Lincolniensis* episcopi, cujus tunc erat diocesis, quia necdum erat episcopus apud *Ely*. Eodem anno dictus venerabilis vir sanctus *Remigius*, qui nuper sedem *Dorcestrensem* usque

Lincolniam transfulerat, ecclesiam quam de novo construxerat apud *Lincolniam* propoluit dedicare, sed resistit *Themas Eboracensis*, asserens locum illum in parochia sua esse. At rex *Willielmus* pro pecunia quam *Remigius* clam sibi dederat, totius fere *Anglia* episcopis mandavit, ut Idibus Maii convenientes illam ecclesiam dedicarent. Sed solus *Robertus Harfordensis* episcopus venire abnuerat, nam certa fiderum inspectiore dedicationem illam tempore *Remigii* non processuram viderat, nec id tacuerat, unde biduo ante diem dedicationis statutam, occulto Dei judicio *Remigius* decessit, qui in vita sua præ corporis exiguitate pene portentum videbatur.

Post hæc *Willielmus* rex anno regni sui sexto in quadragesima apud *Gloverniam* gravi morbo percussus, de consilio procerum suorum vitam corrigere promittens, episcopatum *Lincolniensem* per mortem sancti *Remigii* ut prædicitur vacantem, *Roberto* cognomento *Bloet* Cancellario suo viro quidem libidinoso dedit, qui prædictam ecclesiæ dedicationem *Lincolniensis* postea segniter explevit. Hic demum apud *Wodefoke* à latere regis recedens obiit & exenteratus est, cujus viscera apud monasterium de *Cyresham* quod ipse fundaverat, cætera apud *Lincolniam* sunt humata, ubi satis constabat loci custodes nocturnis umbris esse agitados, quousque ille locus missis & elemosynis piaretur. Promisit etiam rex in infirmitate prædicta, pravas leges emendare, & pacem in domo Domini ponere & tenere. Sed ex quo sanus effectus fuerat solito pejor factus est; nam quod episcopatum *Lincolniensem* non vendiderat dolens, cum archiepiscopo *Eboracensi* dictum *Robertum Bloet Lincolniensem* episcopum calumpniatus est, quod urbs *Lincolnia* & provincia *Lyndesye* eidem deberent archiepiscopo subjacere, unde causa illius calumpniæ nullo modo potuit terminari, donec dictus *Robertus* quinque M. li. Regi pro suæ ecclesiæ pepigerat libertate. Et quamvis etiam rex archiepiscopatum *Cantuariensem* parum ante, ut dictum est, sancto *Anselmo* contulerat, nichil tamen de archiepiscopatu ultra regis jussum sumere licuit, donec tributum quod rex post obitum *Lanfranci* imposuerat, solveretur.

Hoc anno *Rogerus* de *Bellem* illustris Comes *Salopie* obiit, qui cum decubaret, ad succurrendum animæ suæ monachus factus est, *Adelissa* Comitissa consensiente. Miserat namque *Reginaldum* Priorem *Salopie Cluniacum* pro tunica sancti *Hugonis* abbatis induenda. Cui successit in comitatu *Salopie* filius suus *Hugo*. Iste *Rogerus* dum vixit & dicta *Adelissa* uxor sua, ecclesiam in honore beatæ *Mariae Magdalene* ædificaverunt in *Quadsford* in comitatu *Salopie* à *Wzuggenorth* per unum miliare. Cujus ædificationis causa ut dicitur erat ista. Dum vero dicta domina *Adelissa* ad mandatum dicti Comitissæ viri sui de partibus transmarinis ad se in *Angliam* primo veniret, & per mare navigaret, ecce subito fluctuum tanta & ventorum procella navem ejus quassavit, ut ipsa & sui nautis jam desperatis nil nisi naufragium expectarent. Cumque quidam sacerdos dictæ Comitissæ nimis vigiliis fatigatus, in soporem ut Deus voluit decidisset, vidit in sompno quandam matronam astantem sibi & sic dicentem. Si domina vestra cum suis à præsentis horribilis pelagi periculo liberari voluerit, votum Deo voveat, & fideliter promittat ecclesiam in honore beatæ

Maria

Maria Magdalene construere, in loco ubi primo domino suo Comiti contingat ipsam in *Anglia* obviare, & præcipue ubi concava quercus cum tigurio porcorum crescit. Expergefactus autem presbyter, singula visionis suæ Dominæ narravit. Quæ cum illa audisset & omnia implere vovisset, tempestate mox sedata ad litus optatum cito cum suis pervenit. Quæ per plures diatas à mari versus dominum suum laborans, apud *Quatford* quæ tunc deserta fuit, in loco ubi dicta quercus crescebat venanti domino suo primo occurrit. Quem statim rogavit, ut votum quod in periculo maris vovebat de ecclesia in honore beatæ *Mariae Magdalene* construenda adimplere juvaret. Qui votis uxoris suæ annuens, prædictam ecclesiam cum illa construxit: Quam licet magnis possessionibus tunc ditaverat, modo tamen cum omnibus juribus & pertinentiis suis, ad liberam regiam capellam collegiatam in castro de *Wuggenorth* sitam, uno decanatu & quinque præbendis de possessionibus prædictis dotatam, videtur subjacere. Quem quidem decanatum & præbendas rex de jure suo & consuetudine confert; quamvis fere in omnibus aliis collegiatis regiis capellis decani per vicecomitem, ad collationem regis installati & in corporalem possessionem decanatum induci, omnes præbendas in eisdem capellis conferunt, & præbendarios installant, inducunt & visitant; sed in prædicta capella beatæ *Mariae Magdalene* decanus nullam præbendam confert, nec præbendam nec præbendarios visitat, sed unusquisque in corpore præbendæ suæ plenam jurisdictionem tam in spiritualibus quam in temporalibus possidet & exercet.

Circa idem tempus *Rees* rex *Wallanorum* in pugna juxta *Wzegheynoc* occisus est; A quo tempore reges in *Wallonia* desiere. Eodem anno *Malcolmus* rex *Scottorum* in veniendo versus regem *Anglie Willielmum* sicut ei condictum fuerat, ad principium novæ ecclesiæ *Dunolmensis* extitit. Erat enim tunc ibidem nova ecclesia incepta tercio Idus Augusti feria quinta, rege *Malcolmo* & episcopo *Dunolmensi Willielmo* & ipso Priore *Turgoto* primos lapides ponentibus fundamento. Die vero sancti *Bartholomei* Apostoli venit rex *Malcolmus* regi *Willielmo* usque ad *Gloverniam*, ut sicut à magnatibus utriusque regni præordinatum extitit, firma pax inter eos & stabilis amicitia firmaretur. Sed rex *Willielmus* nec eum alloqui voluit nec videre, quin & in superbiam erectus eum parvipendendo despexit. Insuper voluit ut *Malcolmus* in curia sua ubicumque fuerit secundum judicium Baronum retributionem subiret. Sed *Malcolmus* id facere recusavit, nisi in confinio regionum ubi antecessores sui retributionem regibus *Anglorum* facere consueverant, & secundum judicium primatum utriusque regni, & sic impacatus *Malcolmus* abcessit. *Willielmus* autem *Dunolmensis* episcopus, qui tunc *Glovernie* pro causa cujusdam discidii inter regem & ipsum moti defensanda advenerat, lecto æger decubuit, & ibi, ut superius dictum est, obiit. Mox autem cum dictus *Malcolmus* rex *Scottorum* regnum suum ingressus esset, immensum exercitum congregavit, et erumpens cum *Edwardo* primogenito suo partes boriales *Anglie* hostiliter invasit, & eas usque *Alnewyk* prædavit & incendio devastavit, ubi à *Roberto* de *Monbray* Consule *Northumbrie*, & à propinquo suo *Morello* milite strenuissimo, & aliis

10 militibus provinciæ illius die sancti *Bricii* cum *Edwardo* filio suo occisus est, multis aliis peremptis & aliis in fugam conversis. Et justo Dei judicio in illa occubuit provincia quam multociens depopulando attriverat. Quatuor enim vicibus eam attriverat, & in quinta vice cum omni quo poterit exercitu eam invasit, ipsam si posset in desolationem ultimam deducturus. Sed mutata fortuna juxta flumen *Alne* occubuit, ut est dictum: Et exercitus reliqui qui gladios effugerant, inundationibus fluminum, quæ tunc hiemalibus pluviis plus solito excreverant, absorpti sunt. Corpus vero regis & cruentissimi carnificis carro impositum usque *Tynmuth* duo ex indigenis traxerunt, & illud ibi humaverunt; non enim erat ex omnibus caris suis qui sibi humacionis officium exhiberet. Regina vero *Scottorum Margareta* audita morte mariti sui in infirmitatem decidit, & sic duplici contritione in anima usque ad mortem anxiosa, ad ecclesiam perrexit, ubi vere confessa & contrita, & cœlesti viatico munita, precibus se Domino commendando, vitam hujus seculi, ut ipsa deum rogaverat ne diutius viveret, post triduum feliciter terminavit.

20 Qua mortua, *Scoti* in unum congregati *Dunewaldum* fratrem *Malcolmi* sibi in regem unanimiter eligerunt, & omnes *Anglicos* qui de curia regis fuerant de *Scocia* expulserunt. Quibus auditis, filius regis *Malcolmi* nomine *Duncanus* regem *Willielmum* cui tunc militabat & in curia sua obses fuit, ut ei regnum patris sui concederet, cum instantia petiit & impetravit, fidelitateque jurata regi, & multitudine magna *Anglorum* & *Normannorum* accepta, *Scociam* adiit, expulsoque avunculo suo & à regno fugato, loco ipsius per modicum regnavit; Nam congregati *Scoti* ex improviso, quasi omnes fere illius homines peremerunt, ipso cum paucis fugiente, quem tamen dehinc nunciis ad eum missis revocaverunt, & regnare permiserunt, hac conditione adjecta, quod nullum de cætero in *Scociam* introduceret *Anglicum* vel *Normannum*. Sed non post multum temporis, anno videlicet sequenti, consilio & hortatu dicti *Dunewaldi*, ipsum suum regem *Duncanum* dolose per insidias occiderunt, & sibi dictum *Dunewaldum* iterum in regem statuerunt. Sed transactis paucis annis, *Willielmus* rex *Edgarum* filium *Malcolmi* cum armata manu in *Scociam* destinavit, qui *Dunewaldum* regem magno prælio affugavit. Quo facto, rex *Willielmus* dictum *Edgarum* regem *Scocia* constituit, & eidem idem regnum donavit.

50 Anno regni regis *Willielmi* septimo, *Robertus* dux *Normannie* fratri suo *Willielmo* regi per legatos mandavit, se pacis formam quæ prius inter eos formata fuerat diutius non observaturum, nisi conventionem jurejurando in *Normannia* factam plenius persolveret & teneret. Insuper, eo quod jusjurandum non servaverat vocavit eum perjurum et perfidum. Ob quam causam *Willielmus* rex à fratre suo provocatus, congregato exercitu in *Normanniam* medio quadagesimæ transfretavit, & ad fratris colloquium sub pace statuta pervenit; sed ipsis in verbis excurrentibus absque pace recesserunt. De novo tamen mediantibus quibusdam amicis, in campo *Marcii* convenerunt. Ubi magnates illi qui inter eos prius pacem firmaverant, & sacramentis se constrinxerant, omnem culpam regi totaliter imposuerunt. Sed ille nec culpam agnoscere nec conventionem tenere voluit, sed omnino recusavit. Et sic irati & impacati

impacati fratres ab invicem discesserunt. Conductis igitur hinc & inde militibus, multam pecuniam exhausserunt, & multa mala inter se fecerunt. Nam rex castrum de *Bures* invasit atque cepit. Dux vero econtra castellum de *Argentes*, & in eo regis Consulem nomine *Rogerum Pictavensem*, & cum eo octoginta milites, & postea castrum *Hulme* strenue cepit, rege *Francorum Philippo* partem semper Ducis confovente, & diversa remedia conferente; Propter quod *Willielmus* rex in *Angliam* mittens, 10 xx. milia peditum accersivit, qui cum statuto tempore transfretandi ad *Hastynghum* supra mare venissent, quidam ex parte regis venientes, ab unoquoque eorum pecuniam victualem scilicet x. s. abstulerunt, & eos redire ad propria licentiarunt. Dux vero *Robertus* ad *Philippum* regem *Francorum*, qui partem suam fovebat, transivit, qui simul ut regem *Willielmum* apud *On* obsiderent, duxerunt secum exercitum copiosum. Ingenio tamen & pecunia regis *Willielmi*, rex *Francorum* est rever- 20 tius, & totus exercitus evanuit pecuniæ tenebris obumbratus. Rex vero *Willielmus Henrico* fratri suo qui erat apud *Danfronnte* mandavit, ut in natali esset in *Anglia* contra eum. *Henricus* igitur fuit apud *Londoniam* in natali; rex vero *Willielmus* fuit apud *Whitsant*, & inde *Doroberniam* navigavit.

Circa hæc tempora *Herbertus Losynga*, id est adulator, episcopatum de *Thefordia* emit à rege, sicut abbatiam de *Rameseye* prius emerat ab eodem; Hunc tamen dicitur pœnitentia ductum domino papæ baculum Simoniacum resignasse, ita tamen quod illum statim reciperet. Hic usque *Normicum* primo transtulit sedem episcopalem. Adhuc insuper dum rex *Willielmus* in *Normannia* extitit, *Wallenses* servitutis iugo quo diu premebantur excusso, cervice erecta libertatem sibi pristinam vendicabant, unde multitudine magna congregata, protervo capite processerunt, castella frangentes quæ in *VVestwallia* fuerant sumptuose firmata & con- 30 structa. Insuper in comitatibus *Cestria*, *Salopia*, & *Harfordie* frequentes prædas agebant, & villas comburebant, ac castello in *Menevia* insula fracto, multos *Anglos* & *Normannos* perimebant, ætati nec sexui parcentes. Quæ cum rex de *Normannia* in *Angliam* mense Januarii reversus audisset, *Henrico* fratre suo cum pecunia multa in *Normanniam*, ut eam loco regis diutinis invasionibus expugnaret prius remisso, in *VValliam* cum magno exercitu anno regni sui viij. festinanter perrexit, volens tanti mali auctores comprehendere, & modo si posset debito castigare. Sed mutata fortuna propositum su- 40 um non est ad vota completum, nam homines & equos perdidit ibi multos, & sic post eventus varios de *VVallia* est reversus, ut iterum securius illuc rediret & eos fortius expugnaret. *Wallenses* vero propter recessum regis animati, castrum de *Mongomery* ad tempus obsederunt, & illud tandem demoliendo fregerunt, ac inhabitantes nequiter occiderunt.

Interea eodem anno regis *Willielmi* octavo, Comes *Northumbrensis Robertus* de *Moubray*, pro eo quod regem *Scottorum Malcolmum*, ut dictum est straverat, in superbiam elatus, curiam regis adire recusavit, quia ipse & multi alii in depositionem regis sui *Willielmi*, si forte eum vita privare, & *Stephanum* de *Albamarla* filium amitæ suæ in regem statuere possent, proditorialiter conjurati sunt &

conati; sed frustra. Nam detecta & cognita eorum fraude, rex cum exercitu magno *Northumbriam* adiit, ubi cito in quadam firmitate quæ *Novum castrum* vocatur, plures de proceribus se invicem alligatis cepit, & eos in custodia posuit pro voto extra *Angliam* relegandos. Inde vero quodam alio castello conquifito, & fratre Consulis in eo capto, apud *Bamburgh* consulem post hæc obsedit. Quod cum armis inexpugnabile rex videret, aliud 10 castellum ante illud paravit quod *Malveyssyn* appellavit, in quo partem exercitus sui relinquens, recessit. Cumque postmodum quadam nocte *Robertus* Consul à castro de *Bamburgh* latenter recessisset, eum usque *Lynmuth* regalis exercitus est secutus, ubi cum se defendere non posset, ad ecclesiam sancti *Oswini* regis & martyris fugit, in qua demum vulneratus, violenter extrahitur, & in regis custodia secure ponitur. Postea ad castrum de *Bamburgh* quod uxor sua & propinquus ejus *Mor- 20 telus* miles strenuissimus suo nomine tenuerunt, ducitur, prout illis præciperet reddere regi castrum. Quo cum venisset, & ipsi de castro reddendo modico distulissent, præcepit rex oculos Comitum in conspectu suorum erui, nisi ejus jussu citius implerent; quod illi timentes castrum protinus reddiderunt, de quo fautores Consulis male pacati cito postea capiuntur; unde *Willielmo* de *On* oculis privato, *Odo* Consul *Campanie* cæterique plures exheredati sunt. Et Comes *Robertus* usque *Wyndesore* ducitur 30 carceri mancipandus.

Adhuc audito quod *Wallenses* post regis recessum de partibus illis castrum de *Mongomery* straverant, & castrensis occisis multa mala ferro & igne fecerant, rex impiger anno adhuc ultimo supradicto, post festum sancti *Michaelis* cum immenso exercitu in *VValliam* properavit, ubi omnes fines *VVallie* pertransiens, cum in diversoriis montium, & silvarum eos prosequi non posset, parum vel nihil proficiens, multis hominibus & equis perditis, iterum ut prius non sine ignominia reversus est. Eodem tempore stellæ ita spisse de cælo cadere visæ sunt, quod minime poterant numerari.

Urbanus secundus papa *Romanus Galliam* venit anno Dom. Mo. iij^{xx}. xv^o. & Synodo convocata, & apud *Clarum* montem in quadagesima celebrata, ut horæ beatæ virginis cotidie dicantur, officiumque ejus diebus Sabatinis celebretur statuit, Ac negotium terræ sanctæ, sicut prius in Concilio *Turonis* sub ipso celebrato exposuerat, denunciavit diligenter & exposuit, hortans Christicolæ universos, ut Christi 50 imitatores effecti, in terram sanctam quam ipse Christus proprio sanguine consecravit, ad ipsius sanguinis effusionem vindicandam, & ipsam terram de manibus inimicorum suorum eripiendam, celeriter properarent. Cujus quidem papæ ortatu & prædicatione, plures magnates & populus terræ multus crucem tunc temporis susceperunt. Inter quos *Robertus* Dux *Normannia* sanctæ crucis caractere insignitus est. Misitque nuncios ad regem *VVilliel- 60 mum* fratrem suum propositum suum sibi nuncians, & ulterius petens, ut absque repetitione alicujus injuriæ, firma pace inter eos reintegrata, sibi decem milia marcarum argenti ad inceptum propositum implendum mutaret, & *Normanniam* loco pignoris sibi poneret, & interim liberaret: Placuit iste sermo regi, & mox ejus petitioni annuens, majoribus *Anglia* indixit, ut unusquisque eorum sibi pro posse

posse pecuniam festinanter mutuaret. Cujus rei causa episcopi, abbates & abbatissæ aurea, & ecclesiæ argentea ornamenta frangentes, illa in pecuniam ad opus regium redigerunt. Comites vero & Barones, & cæteri terræ magnates, homines & subditos suos spoliantes, regi juxta votum suum inmensam pecuniam deferebant, transivitque rex in *Normanniam* mense Septembri, & pace cum suo germano firmata, pecuniam prædictam ei præstitit, & loco pignoris *Normanniam* accepit.

Profectique sunt Christiani nostri catholici in terram sanctam, unde cum dicto Roberto Duce *Normannie* ivit Robertus Comes *Flandriæ*, & *Eustachius* Consul *Bolonie*, Iveruntque ex alia parte Dux *Godefridus Lothoringia*, & *Baldewinus* Consul de *Monte*, & alius *Baldewinus*, reges *Jerusalem* futuri. Iveruntque ex tertia parte *Reimundus* Comes de sancto *Egidio*, & episcopus *Podiensis*. Quis autem taceat *Hugonem Magnum* fratrem regis *Francorum* & *Stephanum* Comitem *Blesensem*? Quis non memoret *Boamundum* de *Apulia* & nepotem ejus *Tancredum*? Hoc est miraculum Dei magnum temporibus nostris factum, & seculis omnibus inauditum, Quod tot diversæ gentes, tot fortissimi proceres relictis possessionibus splendidis, uxoribus et filiis, mente omnes una morte spreta loca innotissima petierunt. Quibus per terram et demum per brachium sancti *Georgii*, et per *Constantinopolitanam* urbem transeuntibus, cometa iij. kal. Octobris per quindecim dies sequentes apparuit. Animose igitur Christiani in crucis Christi inimicos procedentes, *Antiochiam*, *Tripolim*, *Achon* et pene totam terram sanctam cum civitate *Jerusalem* ceperunt. Sed antequam *Antiochia* capta erat sanctus *Andreas* apparuit cuidam simplici rustico, Provinciali genere, dicens; Veni, ostendam tibi lanceam qua *Jesus Christus* perforatus est. Qui rusticus capta civitate præsentem Roberto Comite cum capellano suo in ecclesia sancti *Petri* fodiens, in loco de quo revelationem habuerat, lanceam invenit. Dubitantibus autem plerisque utrum lancea Christi esset, quidam *Bartholomens* nomine cui Christus apparens de lancea significaverat, cum ipsa lancea per ignem xij. pedum quem fieri jusserat, illæsus transivit. Et sic exercitus fiduciam in Christo, et in ipsius lancea habentes, intrepidi cum illa processerunt per *Achon*, quæ olim *Tholomaida* dicebatur. Veneruntque *Cæsaream*, ubi cum essent deluper exercitum columbam volentem, unus aucipiter graviter plagatam in terram dejecit, Circa quam inventæ sunt literæ quæ talem sententiam deferebant.

Rex Acheron Duci Cæsareæ salutem. Generatio canina gens contentiosa venit, contra quos per te & per alios legem tuam defendas, idem annuncia aliis civitatibus. Post hæc venientes obsederunt *Jerusalem*, quæ octavo idus Julii feria sexta ab ipsis fidelibus pio et felici sudore capta est. Est autem *Jerusalem* civitas in montibus sita, rivis, fontibus et silvis carens, excepto fonte *Sylæ*, ubi quandoque aqua sufficiens reperitur. Fuerat autem post *Titi* et *Vespasiani* destructionem per *Helyum Adrianum* mirifice reparata; sed non in eodem loco ubi prius. Dicitur etiam quod ista mocio *Ierosolimitana* in subsidium terræ sanctæ continebat plusquam CC. milia Christianorum. Inter quos Robertus Dux *Normannie* gloriosus extitit atque clarus; Qui civitate à Christianis et maxime Francis capta,

regnum *Ierosolimitanum* sibi oblatum renuit; unde *Godefridus* Dux *Lothoringia* xj. kal. Augusti ab omni exercitu in regem *Jerusalem* unanimiter electus est.

Willielmus rex anno regno sui decimo cum *Normanniam*, quam à Roberto fratre suo, ut dictum est, pro pecunia in vadimonium acceperat, pro libito suo disposuisset, ad vigiliam paschæ in *Angliam* rediens, ad *Arundel* applicuit. Cum autem postea ad festum Pentecostes, apud *Wyndesforam* festive esset diadematus, cum magno exercitu cito post in *Walliam* perrexit, ubi sæpe multis turmis *Wallensium* prostratis, sæpe multos suorum, locorum angustiis amisit. Videns igitur eos plus inexpugnabili situ terræ, quam viribus & armis defensos, castella juxta fines *Walliæ* parari fecit, & sic ut prius ad *Angliam* confusus rediit & illus. Sed post duos annos sequentes *Hugo* Comes de *Salopia* cum *Hugone* Comite *Cestriæ*, *Meneviam* insulam quæ dicitur *Anglesey* cum ingenti exercitu adierunt, & multis *Wallensibus* peremptis illam fortiter ceperunt, & multa mala in populo illo fecerunt; quosdam enim pedibus & manibus truncatis, quosdam vero testiculis abscisis oculis privaverunt. Quemdam etiam presbyterum provecæ ætatis nomine *Renredum*, à quo *Wallenses* cum suis consilium accipiebant in agendis, ab ecclesia extraxerunt, abscisisque testiculis uno oculo eruto linguam etiam ejus præciderunt. Sed die tertia gratia Dei, ut creditur, reddita sibi est loquela. Dictus vero Consul *Salopiæ* *Hugo* propter illud ut dicitur facinus, à rege *Norrageorum* qui illuc cum paucis navibus applicuerat, sagitta percussus interiit. Sed quidam volunt ipsum ab *Hibernensibus* esse occisum.

Eodem anno ordo *Cisterciensis* per quemdam *Hardyng*, qui à puero in *Anglia* apud *Schyrburnam* monachus fuit, & per quosdam alios in *Burgundia* in loco qui dicitur *Aylismus* in diocesi *Cabilonensi* est inceptus; ubi die sancti *Benedicti* fundatum fuit monachis primum cœnobium, & matricem domum totius ordinis antedicti. In qua religione monachi de labore manuum vivunt, vel saltem vivere solebant; decimas & oblationes non solvunt; peliceum aut lineum respuunt; staminis vestiunt. A femoralibus nisi in itinere abstinent, quæ redeuntes lota restitunt. Circa idem tempus dictus papa *Urbanus* in tertia ebdomada paschæ maximum tenuit *Romæ* Concilium: ubi de consilio fratrum & totius congregati Concilii excommunicavit omnes laicos investituras ecclesiarum dantes, & omnes eas accipientes de manibus laicorum. Excommunicavit etiam eos qui pro ecclesiasticis honoribus laicorum homines fiunt, dicens, Quod manus quæ intantam eminentiam excreverunt, quod nulli Angelorum concessum est, ut Deum cuncta creantem signaculo suo creent, & eundem ipsum pro salute totius mundi Dei patris obtutibus offerant, in hanc detrudi ignaviam vel stultitiam non debere, ut ancilla fiant earum manuum, quæ diebus ac noctibus obscenis contactibus inquinantur, rapinis etiam & injusta sanguinis effusione multociens maculantur. Et conclamatum est ab omnibus, Fiat, fiat. Post hæc idem *Urbanus* papa eodem anno postquam annis xj. mensibus quatuor, & diebus quindecim sedisset, obiit. Cui successit *Paschalis Secundus* sedens annis xvij. mensibus quinque, diebus vij. qui natione *Tusculus* de *Bleda* fuit.

Eodem

Eodem anno *Willielmus* rex pravius nihil fere recti in regno suo fieri permittebat, sed in opere muricirca turrin *Londoniensem*, & magnæ eciam aulæ apud *Westmonasterium* nunquam cessans, provincias in tributis intollerabiliter vexabat; excepta rapina quam familia sua, ubicunque pergebat, quasi fere hostiliter exercebat. At rex ad festum sancti *Martini* mare in *Normanniam* retransiens, *Edgarum* filium *Malcolmi* regis *Scottorum*, cum exercitu in *Scociam* destinavit, ubi *Dunvaldo* rege ingenti prælio fugato, rex *Willielmus* ipsum *Edgarum* in regno *Scocie*, ut supra scribitur, stabilivit.

Willielmus rex anno regni sui xj. in *Normannia* moram traxit, semper hosticistumultibus & armorum curis deditus, populum interim *Anglorum* exactionibus pessimis excorians & abradens. Eodem anno visus est sanguis in æstate à quodam fonte apud *Finchamstede* in *Warkschire* tribus septimanis continuis ebullire. Post hæc cælum tota nocte apparuit rubeum quasi pene arderet. Eodem anno *Valkelinus* episcopus *Wyntoniensis* obiit, & supradictus *Hugo* Consul *Salopie*, ut præscribitur, in *Vallia* extitit occisus, cujus comitatum *Robertus* de *Bellem* frater ejus accepit.

Willielmus rex anno regni sui xij. in *Angliam* rediens curiam suam primo in nova aula *Westmonasteriensi* tenuit tunc perfecta. Quam cum inspecturus primo introisset, cum alii satis magnam vel æquo majorem ipsam dicerent, rex respondit, eam magnitudinis debitæ dimidia parte carere. Rursus, cum in nova foresta circa venationem extitisset, nuncius subito à *Cenomania* veniens dixit, suam ibi familiam obsideri. Rex igitur ad mare festinans, naves introit indilate: Cui nautæ. Cur regum maxime mare tempestate intolerabili quassato mortis iminens periculum non formidas? Quibus rex, De rege loqui submerso maris fluctibus non audiui. Mare igitur transiens, dum viveret nihil egit unde tantam famam, & tantum gloriæ decus haberet, nam *Cenomanniam* petens *Elyam* Consulem fugavit, & eum sui juris esse jussit, & in *Angliam* postea transfretavit.

Eodem anno rex *Ranulpho* placitatori sed perversori, non exactori, sed exustori episcopatum *Dunelmensem* contulit & donavit. Et hoc anno decessit *Edmundus* episcopus *Sarisberiensis*. Eodem anno multa adversa in *Anglia* contigerunt; verum hoc maxime erat horrendum quod diabolus in saltibus, & deviis visibiliter hominibus apparuit, & transeuntibus locutus est. Tempore istius regis *Willielmi* sanctus *Volstanus Wygorniensis* episcopus in domino feliciter requievit.

An. Dñi 1100. Anno Domini millesimo centesimo, & regni regis *Willielmi* xij. dum in oriente à Catholicis proceribus fortiter atque feliciter ageretur, idem rex *Willielmus* iniquitatem sibi prolongans, & in exitium proprium contra stimulum calcitrans, venerabilem *Anselmum Cantuariensem* archiepiscopum ipsum regem cum modestia corripientem, & enormia quæ ab eo, & sub eo gerebantur corrigere volentem, impatiens non pertulit, sed discordia instinctu malorum inter eos orta, quia pro archiepiscopatu sibi collato pecuniam regi ad regratiandum ei conferre recusavit; & etiam de investituris ecclesiarum, & in multimodis earum oppressiõibus eidem consentire noluit, ipsum archiepiscopum re-

bus omnibus fere spoliatum tanquam regno contrarium ab *Anglia* proscribendo expulit, omnibus episcopis excepto *Roffensi* cum rege tenentibus; unde *Anselmus* multis injuriis, & dampnis ex causis antedictis sæpius afflictus ab *Anglia* exulatus recessit, & *Romam* adiit summo pontifici conquesturus. Cumque rex *Willielmus* patrio more ad natale apud *Gloverniam*, ad pascha apud *Wyntoniam*, ad pentecostem apud *Londoniam* curiam suam gloriose tenuisset, ad novam regiam forestam *Anglice Pethene* dictam, quam pater suus *Willielmus* bastardus hominibus fugatis, desertis villis, & subreptis ecclesiis per xxx. & eo amplius miliaria in saltus, & lustra ferarum redigerat, iij. nonas Augusti feria quinta venatum ivit, ubi quidam miles *Francus Walterus* cognomine *Tyrell* sagittam cervo incaute dirigens, regem casu infortuito non voluntarie ad mortem percussit. Qui corruens nullum edidit inde verbum, & sic invisus ille rex nequissimus, in omnibus viis suis inconstans, Deo indevotus, ecclesiæ & populo suo gravis, nuptiarum consortia spernens, & passim lasciviens, opes regni sitiens, & fortunas subditorum corrodens, inmanissimæ superbix turgidus, & doctrinæ evangelicæ quasi derisor effectus, qui gentem *Anglorum* nullo contradicente tributis & exactionibus pessimis vexabat, episcopatus & abbatias aut vendebat, aut in manu sua retinens ad firmam tradebat, in quodam loco ubi priscis temporibus ecclesia fuerat constructa, & tempore patris sui cum multis aliis ecclesiis, & quatuor domibus religiosis, & tota illa patria in solitudinem redacta, vitam crudelem sine miserrimo terminavit. Jure autem in medio injustitiæ suæ inter feras occiditur, qui ultra modum inter homines ferus erat. Nam stabilitis contra malefactores silvarum, forestarum, & venationis legibus duris, zelotepia sua agente, custos boscorum & ferarum pastor communiter vocabatur. Siquidem in die qua obiit archiepiscopatum *Cantuariensem Anselmo* archiepiscopo, ut est dictum relegato, & episcopatus *Wyntoniensem*, & *Sarisberiensem*, & novem abbatias ad firmam traditas in proprio possidebat. Postremo ita crudelis, & contrarius fuit, quod quicquid Deo Deumque diligentibus displicebat, hoc regi regemque diligentibus placebat.

In eadem eciam prædicta nova foresta germanus regis *Ricardus* filius *Roberti* Comitis *Normannia*, dum & ipse paulo ante in venatione fuisset, à suo milite sagitta percussus occubuit. Quod secundum judicium populi vindicta altissimi Dei fuit, quia temporibus regis *Edwardi* & aliorum regum eadem patria cultoribus Dei & sacris ecclesiis uberime renitebat, sed, ut dictum est, jussu *Willielmi* regis senioris habitatoribus fugatis, domibus Dei dirutis & ecclesiis destructis, habitationi ferarum deputata est. Contigit autem ut quidam volunt, quod iste rex *Willielmus Rufus* proximo die ante diem qua decessit, sopitus sompniavit, quod ipse erat sanguine minutus, & non parum, sed usque ad quantitatem maximam cruentavit; & videbatur ei quod unus radius cruoris sui versus cælum multum in altum se exiliens, claritatem diei cum aere obscuravit. Expergefactus autem rex, & nimio timore de visione illa percussus, pluribus curiæ suæ quid sompniaverat indicavit. Qui multum admirantes, aliquod infortunium sibi evenire, sicut accidit, occulte contra se judicarunt. Nocte eciam qua

qua rex in crastino decessit, quidam monachus domus suæ sompniando vidit regem nimio fastu elatum, quamdam ecclesiam pompose intrare, cunctosque circumstantes despiciere, & pudibunde ymaginem crucifixi dentibus suis quasi amens mordere; quam verecundiam crucifixus benigne patiebatur. Sed demum rex quasi demens brachia & crura ejusdem crucifixi rodere incepit, & ipsum ita fortiter pede percussit, quod in terram jacuit prostratus. A cujus ore continuo una flamma magna exivit, unde omnes admirabantur. Monachus vero cuidam militi secretario regis, & à rege magis dilecto, qui *Reginaldus* filius *Hamonis* dicebatur, sompnum suum quam cito potuit indicavit. Qui ambo illud statim regi retulerunt, nam aliquod infortunium illud significare vehementer dubitarunt. Rex vero sompno audito, ter vel quater quasi eos deridendo cachinnavit. Sed postea intra se deliberavit, utrum ad silvam illo die causa venandi accederet, sicut meditaverat, an non. Tandem gente sua sibi consiliante, ut nullo modo illo die lucum adiret, domi ante prandium moratus est; sed quam cito comedisset, nullus eum retinere potuit, quin juxta votum suum omnimodo venandi gratia novam forestam visiteret; ubi eodem die vitam suam miseram, ut supradictum est, anno regni sui tercio decimo misere terminavit. Cujus cadaver in redacaballaria positum, & *Wintoniam* multorum procerum conventu, paucorum vero planctu delatum, in crastino perditionis suæ in ecclesia sancti *Petri* traditur sepulturæ. Circa idem tempus *Anselmus Cantuariensis* archiepiscopus per regem *Willielmum* ut prædicitur relegatus, cum literis & auctoritate summi pontificis versus *Angliam* rediens, cum adhuc in partibus transmarinis moram faceret, & ad vigilias nocturnas quadam nocte cum suis surgeret, quidam suorum stando oculis clausis psallebat, cui parva cedula inter manus dilapsa est, *Rex Angliæ occisus est*, hoc erat scriptum in cedula. Cumque hoc archiepiscopus audisset & deinde certior factus fuisset, flevit amare, & versus *Angliam* celeriter tetendit.

Defuncto rege *Willielmo Rufo* prole carente, & ut dictum est, apud *Wyntoniam* sepulto, *Henricus* dictus *Clericus* frater ejus junior in regem ibi electus est, ut ipse qui solus à rege coronato postquam pater ejus *Willielmus* conquestor regnum *Angliæ* & diadema regni susceperat, exitit procreatus. Qui statim ibi apud *Wyntoniam* *Willielmo Giffard* contulit episcopatum *Wyntonensem*, pergensque *Londonias*, optabili melioratione legum & consuetudinum repromissa, à *Mauricio Londoniensi* episcopo quarto die post mortem fratris sui anno Domini M. C. apud *Westmonasterium* consecratur. Qui eodem die consecrationis suæ *Anglicanam* ecclesiam, quæ tempore fratris sui vendita erat vel ad firmam posita, liberam ab omni servitute statuit & quietam. Sed abbatiam sancti *Edmundi* *Robert* filio *Comitis Cestrie* sine electione conventus ejusdem loci dedit; *Anselmum* venerabilem archiepiscopum *Cantuariensem*, quem frater suus exulaverat, mox ad propria revocavit, & omnes malas consuetudines & injustas exactiones quibus *Anglia* opprimebatur de medio abstulit, ac earundem inventorem *Ranulphum Dunolmensem* episcopum incarceravit,

pacem firmam in toto regno suo posuit, & leges regis *Edwardi* omnibus in commune reddidit, cum emendationibus quibus eas emendaverat pater ejus; sed forestas quas ille constituit, continuavit & iste.

Post hæc congregavit rex majores natu & magnates terræ, & eorum consilio fretus, bonam *Matildem* filiam *Malcolmi* nuper regis *Scottorum* & *Margaretæ* reginæ, duxit *Londonie* solempniter in uxorem; quam *Anselmus* archiepiscopus de exilio tunc reversus sibi desponsavit, & die sancti *Martini* coronavit, & in reginam *Angliæ* consecravat. Ex qua postea processu temporis idem rex *Henricus* genuit *Willielmum*, & *Matildem* imperatricem. Iste rex *Henricus* dictus est *Henricus* primus, quem *Merlinus Ambrosius leonem justitiæ* in historia regum nominavit, fecit enim judicium & justiciam in terra; cui Dominus præcise tria dederat, videlicet Sapientiam, Victoriæ, & Divitias, quibus bene prosperatus omnes antecessores suos præcessit. Interea capta, ut dictum est, per principes & peregrinos Christianos, urbe *Jerusalem*, & postea ingenti prælio contra exercitum *Admiraldi Babiloniæ* victorose patrato, *Robertus* dux *Normanniæ* frater ejus, cum uxore sua, quam sibi in *Sicilia* desponsaverat, à terra sancta mense Augusti in *Normanniam* rediens, ab omni populo cum lætitia est susceptus. Quod quidam magnates *Angliæ*, qui regis animum non habebant, audientes, missis ei nunciis rogaverunt, ut festinanter in *Angliam* veniret, coronam regni suscepturus, terram sibi & auxilium promittentes. Qui confestim copiosa multitidine navium coadunata, exercitum congregavit. *Henricus* igitur rex, quem hoc non latuit, cum ad natale apud *Westmonasterium*, & ad Pascha apud *Wyntoniam* curiam suam tenuisset, præcepit marinariis portuum, mare cura diligentissima custodire. Quibus rex præliatores associavit, ut si frater ejus de *Normannia* in *Angliam* veniret bellum navale cum eo gererent indilate. Ipse autem rex innumerabili exercitu congregato, non longe castra posuit ab *Hastynge*, ubi fratrem suum credidit applicaturum. Sed à nautis suis deceptus est, nam Dux quosdam ex illis marinariis adeo donis & promissionibus fregit, quod regia fidelitate fracta ad ipsum ducem transeuntes sibi se protinus subdiderunt, & duces ejus in *Angliam* extiterunt. De quibus cum ille securus fuisset, & omnia ad transfretandum prompta & parata essent, navem cum exercitu ascendit, & ipsis ducentibus, apud *Portesmouth* circa festum sancti *Petri* ad vincula pro voto applicuit, & statim versus *Wyntoniam* se movet. Quod seductores qui eum vocaverant, audientes, ad eum celeriter transierunt; quidam tamen eorum cum rege, sed voluntate ficta & mente perfida remanserunt. Interim dum rex & dux ad prælium se pararent, principes utrinque fratrum bellum non perferentes, habito inter se salubri consilio, pacem inter fratres & fœdus concordie statuerunt, eo videlicet pacto, Quod rex singulis annis tria milia marcarum argenti duci persolveret, & qui diutius viveret si alter absque filio moreretur, alterius hæres esset. Et homines sui qui terras aliquas, dignitates, vel honores aliquos in *Anglia* propter ducem, vel in *Normannia* propter regem perdiderant, omnia illis vicissim restituerent. Quibus per xij. eximiores procerum utrinque juratis, *Robertus* dux

dux in pace in *Anglia* usque ad festum sancti *Michaelis* commorans ad propria postea remeavit. Circa idem tempus mortuo *Thoma Eboracensi* archiepiscopo, *Gerardus Herfordensis* ad eundem archiepiscopatum est electus.

Anno regni regis *Henrici* tercio, cum *Ranulphus Dunolmenensis* episcopus quem rex consilio gentis *Anglorum* in vinculis, ut dictum est, posuerat, à carcere evasisset, clamdestine in *Normanniam* transiens, *Robertum* ducem in regem fratrem suum male instigavit, & ad odium fraternum quantum potuit commovit. Circa idem tempus *Henricus* rex in sediciosum consulem *Salopia Robertum de Bellem* jure exsurgens eum exulavit, quem in castello de *Arundell* rex obsedit. Quod cum gravissimum esset ad conquiendum, castellis ante illud constructis ivit & *Brugge* obsedit, quousque castrum sibi redditum fuit; unde dictus *Robertus de Bellem* gemebundus in *Normanniam* transfretavit.

An. Dñi
1103.

Anno Domini M. Cij. & regis *Henrici* adhuc iij^o. magna dissencio inter regem *Anglia* & *Anselmum Cantuariensem* archiepiscopum est exorta, eo videlicet quod dictus archiepiscopus consentire nollet, quod rex investituras ecclesiarum daret; unde rex iratus *Eboracensi* archiepiscopo *Girardo* præcepit, ut ipse episcopos, quibus rex investituras dederat, consecraret. Sed *Willielmus Gyffard*, cui rex episcopatum *Wyntoniensem* dederat, zelo justitiæ motus, benedictionem *Eboracensem* sprexit; propter quod rebus suis spoliatus, à regno, regis judicio eliminatur; unde *Anselmus* post multas injurias & diversas contumelias quas passus est, ad regis rogatum *Romam* demum proficiscitur, ut decretum Domini papæ *Paschalis* secundi in hiis & in aliis haberetur; unde rex eidem papæ per duos legatos, *Robertum* scilicet *Lychfeldensem*, & *Herbertum Norwycensem* episcopos scripsit in hæc verba. Patri venerabili *Paschali summo pontifici*, *Henricus Dei gratia rex Anglorum salutem. Promotioni vestre in sedem sanctæ Romanæ ecclesiæ plurimum congaudeo, petens quod amicitia qua patri meo cum antecessoribus vestris fuit, inter nos quoque illibata permaneat, unde ut dilectio & benignitas à me videatur sumere initium, beneficium quod ab antecessoribus meis beatus Petrus habuit, vobis mitto, eosque honores & eam obedientiam quam tempore patris mei antecessores vestri in regno *Angliæ* habuerunt, tempore meo ut habeatis volo; eo videlicet tenore, ut dignitates, usus & consuetudines quas pater meus tempore antecessorum vestrorum in regno *Angliæ* habuit, ego tempore vestro in eodem regno meo integre obtineam. Notumque habeat sanctitas vestra, quod me vivente Deo auxiliante dignitates & usus regni *Angliæ* non minuentur. Et si ego, quod absit, in tanta me dejectione ponerem, optimates mei, ymmo totius *Angliæ* populus id nullo modo pateretur. Habita igitur karissime pater, utiliori deliberatione, ita se erga nos moderetur benignitas vestra, ne, quod invitus faciam, à vestra me cogatis recedere obedientia.*

Eodem termino, & per eosdem legatos idem rex pro pallio venerabilis *Girardi Eboracensis* archiepiscopi eidem papæ scripsit hoc modo. Reverendo & diligendo patri venerabili & universali papæ *Paschali*, *Henricus Dei gratia rex Anglorum salutem. Amor quem plurimum erga vos habeo, & benignitas qua multum vestros actus exornat, fidu-*

ciam michi dabant, ut retento mecum Girardo Eboracensi archiepiscopo pallium ei à vestra sanctitate requirerem: sed quia ipse totus eo desiderio tenebatur, ut vestris conspectibus se presentaret, & à vobis per seipsum id petere posset, ad vos eum misi, dulcissimam michi paternitatem vestram obsecrans, ut dato ei quod petit pallio, cum honore & læticia eum ad me remittatis, orantes pro nobis filiis vestris. Apostolatum vestrum Deus multis annis conservet. Istæ quidem literæ quanta regem decuit veneratione susceptæ fuerunt, ac lectæ & perlectæ perplacuerunt. Nam æstimari non potest quantis gaudiis & quanta celebritate prædicti nuncii cum regis dignitate & ipsorum eciam probitate recepti sunt pariter & remissi. Tantam eciam specialitatem & gratiam *Girardus* archiepiscopus in oculis omnium *Romanorum* meruit, ut nulla blasphemantium vel contradicentium studia super eum *Romæ* deinceps processerunt, licet de eo fama publicata fuerat, quod absente *Cantuariensi* archiepiscopo *Anselmo* in ejus diocesi quosdam intronizatos consecrare voluisset. Sed cum ipsi nullatenus adquiescerent, *Willielmus Gyffard Wyntoniensis* electus unus sacrandorum episcoporum, pro eo quod à dicto *Girardo Eboracensi* archiepiscopo consecrari noluit, à regno, ut est dictum, exularat, *Romam* petiit & beatissimum archiepiscopum suum *Anselmum* reduxit. *Rogerus vero Sarisberiensis* electus sanctum ipsius archiepiscopi *Anselmi* reditum pro consecratione sua justis desideriis expectavit.

Cumque prædictus archiepiscopus *Anselmus* de curia *Romana* reversus regem induceret, ut ab inceptis injuriis cessaret, vix demum & cum difficultate maxima adquievit; unde regiis dictis nunciis de *Roma* reversis, postmodum iij. kal. Augusti clero & populo ad concilium *Londoniæ* congregato, astantibus archiepiscopis, & episcopis, cæteraque multitudine maxima procerum & magnatum, statuit rex & concessit, ut ab eo tempore in antea nullus electus per dationem baculi pastoralis vel anuli de episcopatu, vel abbathia investiretur per regem seu quamcumque personam aliam secularem. Et dictus archiepiscopus *Anselmus* concessit, ut nullus in prælationem electus consecratione suscepti honoris pro homagio quod regi faceret privaretur. Statuit etiam rex pacem firmam & legem certam, ut si quis in furto vel latrocinio deprehensus esset, absque redemptione aliqua suspenderetur. Statuit eciam, ut quicumque falsos denarios faceret, & super hoc deprehensus esset, ambos oculos & inferiores partes corporis amitteret. In illo eciam concilio dictus archiepiscopus *Anselmus* interdixit & prohibuit uxores sacerdotibus, ante non prohibitas. Statuit etiam, ne monachi vel presbyteri sint præpositi laicorum. Statuit eciam de superfluis crinibus & vestibus. Statuit eciam, ut occulta vota pueri vel puellæ sint irrita. De sodomitis publice excommunicandis. Deposuit insuper in eodem Concilio plures abbates, videlicet *Perforenses*, *Burghenses*, *Elyenses*, de sancto *Eamundo*, *Ramesyenses*, *Cernelesenses*, *Mideltunenses*, *Tenkesbyrienses*, & *Mylceylenses*, quorum quidam depositi fuerunt sicut Deus voluit, propter vitæ infamiam, quidam autem propter simoniæ circumventionem. Ibidem etiam fuerunt exordinati duo monachi propter homicidium in ecclesia perpetratum.

Postea non multo tempore elapso, dictus archiepiscopus

episcopus *Cantuariensis Anselmus*, & cum eo *Gerardus* archiepiscopus *Eboracensis*, & omnes alii *Angliae* episcopi, in praesentia regis *Henrici*, assensu omnium baronum suorum apud *Wyntoniam* statuerunt, ut presbyteri, diaconi, subdiaconi caste vivant, & mulieres in domibus suis non habeant, praeterquam in proxima consanguinitate sibi conjunctas, secundum quod sancta *Nicena* synodus diffinivit. Illi vero presbyteri, diaconi, sive subdiaconi, qui post interdictum *Londoniensis* concilii feminas suas tenuerint, vel alias duxerint, si eligerint in sacris ordinibus remanere, jurent quod carnale commercium cum eis amplius non habebunt. Statuerunt etiam, ut praedictae feminae in domibus cum eis scienter non conveniant, neque hujusmodi feminae in territorio ecclesiae habitent. Si autem propter aliquam honestam causam eos colloqui oporteat, cum duobus legitimis testibus ad minus extra domum colloquantur. Si vero duobus vel tribus legitimis testibus, vel publica parochianorum fama quis hoc statutum violasse accusatus fuerit, purgabit se adjunctis secum ordinis sui idoneis testibus vi. si presbyter fuerit, si diaconus quatuor, si subdiaconus duobus. Qui autem in purgatione defecerit, hujus sacri statuti censebitur violator. Illi autem presbyteri qui divini altaris & sacrorum ordinum contemptores existunt, praeligentes cum uxoribus suis habitare, a divino officio remoti omnique ecclesiastico beneficio privati, extra chorum ponantur & infames censeantur. Qui vero rebellis extiterit & missam celebrare praesumpserit, ad satisfactionem vocetur, quam si non fecerit excommunicetur. Eadem sententia archidiaconos & omnes canonicos teneat & liget tam de uxoribus abjurandis, quam de earum cohabitatione vitanda, & de distractione censurae si statuta transgressi fuerint. Jurabunt etiam omnes archidiaconi, quod pecuniam non accipiant pro transgressione hujus salubris statuti toleranda. Sed neque ullo modo tolerabunt presbyteros uxoratos missas cantare, vel vicarios pro se constituere. Et quod ipsi non dissimulabunt per archidiaconatus suos hoc inquirere, & fideliter episcopis suis denunciabunt, & attente & fideliter ad vindictam hujus rei exequendam suos episcopos adjuvabunt. Qui vero archidiaconus vel decanus hoc jurare noluerit, archidiaconatum, vel decaniam irrecuperabiliter perdat. Presbyteri vero qui relictis uxoribus Deo & sacris ordinibus servire elegerint, quadraginta dies ab officio cessantes, pro se vicarios habeant, injuncta eis poenitentia secundum quod episcopis eorum visum fuerit.

Anno regni regis *Henrici* quarto, *Robertus* dux *Normanniae* in *Angliam* venit, causisque variis mediantibus, & cauta regis versutia, tres mille marcas quas idem rex annuatim eidem solvere deberet sibi cum dilectione maxima condonavit, & ad propria remeavit.

Curriculo anni sequentis, *Henricus* rex magnam a regno exegit pecuniam, & terra multis oppressio- nibus gravabatur. Accenso enim inter regem & *Robertum* fratrem suum ducem *Normanniae* antiquo furore, rex milites in *Normanniam* destinavit. Qui a proditoribus ducis recepti, praedis & combustionibus non minimam cum eis cladem rebus ducis viriliter ingesserunt; unde rex eodem anno cum inmenso exercitu contra fratrem suum hostiliter certaturus in *Normanniam* navigavit. In cu-

jus adventu principes & magnates *Normanniae* aurum & argentum illius anelantes, spreto duce ei occurrerunt, & sibi se subicientes castra ei & civitates munitas, excacati muneribus, tradiderunt. Postea rex *Cadomum* pecunia fratri suo abstulit, *Baio- cum* armis auxilio *Andegavensis* consulis conqui- sivit, & eam cum ecclesia beatae *Mariae* combussit. Quibus actis, mense Augusti rex in *Angliam* re- meavit. Inter haec *Willielmus* consul *Moretoil* causa perfidia ab *Anglia* exhaeredatus a rege, in *Norman- nia* recedens, animo perfecto & exercicio ferventi vir probissimus regales turmas saepe inquietavit.

Anno regni regis *Henrici* sexto, videns dux *Ro- bertus* quod non potuit regi resistere eo quod viri- bus impar esset, & magnates sui ab eo recesserant, in *Angliam* transfretavit, & usque ad *Portham- ton* ad regem fratrem suum venit, humiliter ab eo petens, ut fraternam amicitiam & gratiam sibi abla- tas redderet cum amore. Cum vero Deus eorum concordiae non assentiret, dux iratus in *Normanni- am* perrexit. Quem rex eodem anno ante Augu- stum manu valida sequebatur. Rege enim cum fere omnibus proceribus *Normanniae*, nec non mul- to robore *Angliae*, *Andegaviae*, & *Britanniae*, ca- strum de *Tenerchebray* obsidente, *Robertus* dux *Normannorum*, & cum eo *Robertus* de *Bellem*, & *Willielmus* consul de *Moretoil*, & omnes ejus fau- tores alii, in vigilia sancti *Michaelis* hostiliter ad- venerunt. Cum igitur cornua rauco cantu strepui- sent, dux *Normanniae* bellis *Jerosolimitanis* assue- tus, cum paucis multos audacissime aggressus, aci- em regalem fortiter & horrende repulit & turbavit. *Willielmus* vero consul de *Moretoil* aciem *Anglo- rum* de loco in locum turbavit. Tandem acies eque- stris *Britannorum* & caeterae acies cum peditibus per aciem ducis ex adverso subito prorumpentes, illam mole magnitudinis oppressam dissolverunt strenue & vicerunt. Et fugiente *Roberto* de *Bellem* dux fortissimus *Normannorum* & consul de *More- toil* in illo praelio capiuntur. Et sic reddidit domi- nus vicem pro vice duci *Roberto*, quia cum glorio- sum in actibus *Jerosolimitanis* eum Dominus red- deret, regnum *Jerosolimitanum* sibi oblatum renuit, magis eligens quieti & desidia in *Normannia* de- servire quam regi regum in sancta civitate militare; dampnavit igitur eum Deus desidia perhenni & carcere sempiterno. In cujus rei signum cometa eodem anno apparuerat; & in coena Domini visae sunt duae lunae plenae paulo ante diem, una in oriente, alia in occidente, & eodem die erat luna xiiij.

Captus est igitur, ut dictum est, dux *Robertus*, & in custodia regis fratris sui positus, residuum vitae suae tempus ingloriosus egit, & secundum quod pater ejus *Willielmus* conquestor ducatus *Norman- niae* regnum *Angliae* sociaverat: sic isto modo iste rex *Henricus* sibi & regno suo *Angliae* ducatum *Normanniae* sociavit. Et tunc impletum est illud verbum quasi propheticum, quod *Willielmus* *Wassard* conquestor *Angliae* pater suus pridie quam moreretur isti regi *Henrico* filio suo dixerat, sic sibi loquens. *A quo animo esto fili, pacifice patere ut majores fratres tui te precedant. Robertus habebit Normanniam, Willielmus Angliam, copiam au- tem thesauri mei tibi dabo & Cenomanniam. Tu autem tempore tuo totum honorem quem unquam possedi habebis, & fratribus tuis in divitiis & po- testate praevaleris & praeclles.*

Henricus rex anno regni sui septimo cum delectis vel dominio suo subactis hostibus *Normanniam* pro libito disposuisset, in *Angliam* rediens, fratrem suum ducem magnificum & *Willielmum* consulem de *Moretoil* secum adductos carceralibus tenebris mancipavit. Victoriosus igitur & tunc primo rex fortis ad Pascha apud *Wyndesore* curiam suam celebravit, in qua cum timore & tremore proceres *Anglie* simul & *Normannie* affuerunt. Antea namque dum juvenis erat & postquam rex fuerat, in despectu maximo habebatur: sed Deus qui aliter judicat quam filii hominum, & exaltat humiles, & deprimit potentes, *Robertum* ducem omnium favore celeberrimum deposuit, & *Henrici* despecti famam per orbem terrarum mirabiliter exaltavit. Nam Dominus omnipotens tria ei munera, videlicet Sapientiam, Victoriā, & Divitias satis dedit, quibus omnes antecessores suos præcessit, & suos quos voluit ditavit. Hiis temporibus gens *Flandrie* propter desolationem patriæ suæ per jactantiam æquoreæ arenæ, diu vagabunda, locum habitandi à rege *Henrico* expetiit, qui orientalem plagam *Anglie* juxta fluvium *Twyde* primo eis concessit, quos tandem postea sub anno regni sui xj. in *Westwaloniam* apud *Ros* & *Haverford* transduxit. Eo tempore corpus sancti *Cuthberti* cum capite sancti *Oswaldi* regis & martyris sanctique *Beda* & multorum Sanctorum reliquiis incorruptum à fratribus *Dunolmensis* ecclesiæ est inventum, *Alexandro Edgari* regis *Scottorum* fratre & postea rege præsentē, post annos depositionis ejusdem sancti *Cuthberti*, CCCC. xvij. anni, xij. dies, & octo menses.

Post hæc anno regis *Henrici* adhuc vij. *Edgarus* rex *Scottorum* obiit, cui *Alexander* frater suus consensu *Henrici* regis *Anglie* successit.

Henricus rex anno regni sui viij. cum *Philippus Francorum* rex decessisset, in *Normanniam* transiit, & contra *Lodovicum* ejusdem *Philippi* filium novum regem *Francia* guerram non minimam habebat.

Henricus rex anno regni sui nono de *Normannia* in *Angliam* reversus, curiam suam valde splendidam apud *Londoniam* tenuit, ubi nuncii ab *Henrico* quarto *Tentonicorum* rege in imperatorem electo missi, ad eum venientes, *Matildem* filiam suam ætate valde teneram in domini sui conjugium postularunt; cui postea honorifice sicut decuit extitit maritata, unde rex cepit ab unaquaque hida terræ in *Anglia* iij. s.

Anno regni regis *Henrici* x. venerabilis archiepiscopus *Cantuariensis Anselmus* xj. kalend. Maii obiit, & sortitus est nomen grande juxta nomen magnorum qui sunt in cœlo. Hic nuper vj. episcopos uno die consecravit, *Girardo Eboracensi* archiepiscopo sibi cum aliis episcopis assistente. Eodem anno rex abbatiam de *Ely* ad sedem episcopalem convertit, & primum episcopum *Herveum Bangorensē* constituit. Iste episcopatus *Elyensis* sumptus est de episcopatu *Lincolniensi*, agente *Ricardo Elyensi* abbate, qui episcopo *Lincolniensi* pro consensu suo habendo pingua maneria & plurima dona dedit. Circa hoc tempus fluvius qui dicitur *Trent*, à mane usque ad horam terciā apud *Notyng-ham* spacio unius miliaris exsiccatus est, ita ut homines sicco vestigio per alveum ejus incederent. Hiis temporibus in parochia *Logiensi* porca enixa

est porcum faciem hominis habentem. Natus est etiam pullus gallinæ quadrupes. Eodem anno cum rex ad Pentecosten curiam suam apud novam *Wyndfore* quam ædificaverat, tenuisset, eos qui ei nocuerant, scilicet *Philippum de Breaus*, *Willielmum Mallet*, & *Willielmum Baynard* exheredavit. Circa idem tempus *Elya* consule, qui *Cenomanniam* sub rege *Henrico* tenuerat, vita privato, consul *Andegaviensis Cenomanniam* cum filia ipsius *Elyæ* suscepit, & eam tenuit contra regem.

Henricus rex anno regni sui xj. in *Normanniam* pergens, in consulem *Andegaviensem*, qui *Cenomanniam* eo invito tenebat, leges guerræ ferro & flamma exercuit incessanter. Circa hoc tempus rex consulem *Eurum* & *Willielmum Cryspyn* à *Normannia* exulavit, *Robertumque* ducem de *Bellem* virum nequissimum, de quo prædiximus, cepit, & rediens in *Angliam* ipsum apud *Marham* perpetuo carceri mancipavit. Circa hoc tempus *Henricus* rex archiepiscopatum *Cantuariensem* *Radulpho de Turbine Roffensi* episcopo dedit.

Circa hoc tempus *Henricus Alemannorum* rex cum magno exercitu venit in *Tusciā* ut *Romæ* in imperatorem coronaretur, & præmissis ad papam *Paschalem* nunciis per literas refutabat omnem investituram episcoporum, abbatum & aliorum clericorum, super quo alii imperatores prædecessores sui quæstionem cum *Romanis* pontificibus habuerant. Et juramento tam imperatoris quam principum suorum super hoc domino papæ promisso, postquam clerus cum populo extra portas versus *Montem malum* de mandato domini papæ sibi obviasset, & ipsum usque ad summitatem graduum sancti *Petri* conduxisset, ubi summus pontifex cum cardinalibus & episcopis eum expectasset, rex adveniens, post pedum oscula se adinvicem osculati sunt, & se per manus tenentes, cum ad Portam argenteam devenissent, dominus papa designavit ipsum imperatorem. Sed postquam ad Rotam purpuricam ipse rex pervenisset, & papa super investitura refutando juramentum expetisset, rex cum suis habito consilio, dominum papam & cardinales cum tota curia captivavit. Postea papa liberato, & pace in paschate cum ipso rege facta, & ipso in imperatorem coronato, & in campo extra muros statim egresso, pontifex cum episcopis & cardinalibus in urbem regrediens, cum tanta frequentia populi occurrentis & Deum laudantis excipitur, ut vix ad palacium *Lateranense* ad vespertas poterat pervenire. Deinde tamen post liberationem suam quidam perversi ex clero *Romano* contra ipsum pontificem surgentes, tres hæresiarchas, scilicet *Albertum*, *Arnulphum* & *Theodoricum* diversis temporibus in papam erigere præsumpserunt. Qui licet in principio domino papæ multas infestationes fecissent, in fine tamen ab ipso prostrati sunt.

Tempore hujus papæ *Paschalis* rex *Hungariae* ad monitiones papales per literas suas scribens domino papæ, renunciavit investituris episcoporum & abbatum, quas usque ad illa tempora reges *Hungariae* facere consueverant. Eodem anno sanctus *Barnardus* habens annos circiter xxij. sub abbate *Stephano* qui fuit tercius abbas in *Cistercio*, cum triginta sociis *Cistercium* ingreditur. Et eodem anno *Clarevalle* fundata, illuc pro abbate mittitur. Iste *Barnardus* primus abbas *Clarevallis* plenus virtutibus fuit, qui quadam die præsentibus episcopis, clero &

& populo, excommunicavit quemdam diabolum incubuin, qui quandam mulierem in *Britannia* per septennium vexabat; & sic liberata est ab eo. Et eodem fere tempore quo ordo *Cisterciensis* exortus est, de quo supra tempore regis *Willielmi Rufi*, ordo *Cartusienfis* in episcopatu *Gratianopolitano* à quodam *Brunone* adinventus & institutus est. Isti quasi heremitæ in cellulis sub Priori tamen vivunt, nec multitudo eorum in clericis numerum tercio-decimum transcendet, nisi pro aliqua nominata vel magna persona si qua forte ad eos descenderet; laicos vero fratres usque ad viginti recipiunt.

An. Dñi 1113. Anno Domini M. Cxiiij. civitas *Wigornensis* cum principali ecclesia & castro igne combusta est, xiiij. kal. Julii.

Henricus rex anno regni sui quarto decimo exercitum in *Walliam* ducens, *Wallenses* sibi rebelles pro libito subiecit. Eodem anno rex *Henricus Matildem* filiam suam *Henrico* imperatori tradidit in uxorem, quam viij. idus Januarii cum magna solemnitate desponsavit apud *Magonciam*, ubi & ipsa in imperatricem consecrata est; circa quod tempus rex in *Normanniam* transiit, & anno sequenti omnes proceres patriæ domino *Willielmo* filio suo, dicto *Longespee*, debitam fidelitatem jurare fecit, & in *Angliam* transfretavit. Eodem anno mortuo *Eboracensi* archiepiscopo, *Thurstinus* regis *Henrici* capellanus ad *Eboracensem* archiepiscopatum die assumptionis beatæ *Mariae* apud *Wyntoniam* est electus. Tunc quoque inter ipsum & *Radulphum Cantuariensem* archiepiscopum magna dissensio est exorta, quia *Eboracensis Cantuariensi* de more subici nolebat. Cujus causæ negotium sæpe coram rege, sæpe coram apostolica sede ventilatur, & semper indeterminata manet.

Anno regis *Henrici* xv. fluvius de *Medewey* vj. idus Octobris per nonnulla miliaria ita in se defecit, quod in medio sui alveo etiam parvissimæ naves elabi aliquatinus non possent. *Tamesia* etiam eodem die similem sensit defectum, nam inter pontem & regis turrin, & etiam sub ponte, aqua fluminis ipsius in tantum diminuta est, ut innumera hominum & puerorum multitudo flumen pedibus transvadarunt, aqua ipsa vix illorum genua attingente. Duravit autem hic aquæ defectus à media noctis præcedentis usque in profundas tenebras noctis subsequens. Similem quoque defectum aquarum eodem die apud *Gernemutham*, & in aliis locis certo relatu dicitur contigisse. Mare etiam ut dicebatur, nonnullis miliaribus sed in quibusdam locis per decem miliaria se retraxit. Eodem anno feria sexta ante pascha, iniqui *Judei* qui *Siracusa* degebant, mortem Salvatoris nostri repræsentantes ad ipsius contumeliam & fidei Christianæ derisionem, quendam arietem vivum crucifixerunt; unde hii qui hoc scandalum perpetraverant, à quadam fœmina nomine *Apis* accusati, & super hoc convicti, à domino *Tancredo* principe diversis mortis generibus sunt addicti.

Henricus rex anno regni sui xvj. ad natale dedicationi ecclesiæ sancti *Albani* interfuit, quam tempore memorabilis *Ricardi* ejusdem loci abbatis, venerabilis *Robertus Lincolnienfis* episcopus dedicavit. Post hæc rex parliamentum suum xiiij. kal. Aprilis apud *Saresberiam* convocavit, ubi jussu regis, comites & barones cum clero totius regni sibi,

& *Willielmo* filio suo homagium fecerunt, & fidelitatem juraverunt. Et ibidem habita est causa inter *Cantuariensem* archiepiscopum *Radulphum* & *Thurstinum Eboracensem* electum de benedictione ab ipso *Cantuariensi* suscipienda, & professione eidem facienda; ubi respondit electus, Benedictionem se velle libenter suscipere, sed professionem quam exigebat nulla se facere ratione. Quod rex advertens, protestatus est, illum more antecessorum suorum tam in professione facienda quam in cæteris dignitatibus *Cantuariensi* ecclesiæ competentibus antiquo jure executurum, aut *Eboracensi* archiepiscopatu cum ipsa etiam benedictione penitus cariturum. Quibus auditis, cum *Eboracensis* electus ecclesiam subicere nollet, confestim pontificatu renunciavit, nunquam in posterum se spondens reclamaturum.

Deinde cum rex eodem anno ad pascha in *Normanniam* transfretasset, inter ipsum et regem *Francorum Lodovicum* maxima discordia suscitatur. Cujus discordiæ causa erat hæc: Cum *Theobaldus* consul *Blesensis* regis *Henrici* nepos arma contra dominum suum regem *Francorum* promoverat, rex *Henricus* duces suos et militiam in auxilium ejus mittens, regem *Francorum Lodovicum* non mediocriter affligebat. Spacio igitur sequentis anni *Henrico* regi labor gravissimus insurrexit; Nam rex *Francorum* et consul *Flandrensis* et consul *Andegavensis* adinvicem se juraverunt *Normanniam* regi *Henrico* se ablaturus, et eam *Willielmo* filio *Roberti* nuper Ducis se daturus. Multi etiam procerum regis à se recesserunt, quod decrementum maximum ei fuit. Rex tamen non improvidus, in auxilio suo habuit prædictum consulem *Theobaldum*. Cum igitur rex *Francorum* et comes *Flandrensis* una nocte in *Normannia* cum exercitu fuissent, adventum regis *Henrici* cum *Anglis*, *Britannis*, et *Normannis* formidantes, ad propria sine prælio sunt reversi. Hoc anno pro regis necessitate exactionibus et geldis creberrimis *Anglia* vexabatur. Eodem anno apud *Longobardiam* facto magno terræmotu et spacio xl. dierum durante, ecclesiæ, muri, turres, et plurima domorum ædificia corruerunt: in quo, quod visu dictoque mirabile constat, contigit, villa namque prægrandis à loco proprio repente mota est, et quasi subito ab omnibus consistere cernitur in loco alio longe remoto ab eo. Et eodem anno apud *Mediolanum*, dum potentes civitatis de republica sub una turri tractantes adinvicem residerent, facto in parte silencio mox auribus omnium vox foris insonuit, unum ex illis proprio nomine vocans, et festinato exire rogans. Quo nimium tardante, persona quædam proceræ staturæ et auctoritatis quasi magnæ coram eis apparuit, et vocatum virum ut egrederetur suavi prece obtinuit; qui cum esset egressus, repente cecidit ipsa turris et omnes qui ibidem aderant oppressit; solus enim vir ille evasit, in quo sine dubio aliqua bona opera sunt inventa.

Henricus rex anno regni sui septimodecimo per continuam debellationem inter ipsum et regem *Franciæ* gravissime vexabatur, donec strenuissimus *Baldewinus* consul *Flandriæ* apud *Ou* in *Normannia* sedicione militari vulneratus, ad propria remeavit.

Anno regni regis *Henrici* xviiij. regina *Matildis* mulier

mulier pia & Deo devota kal. Maii apud *Westm.* obiit, et ibi sepelitur; de cuius largiflua bonitate et morum probitate multa bona narrantur. Eodem anno scilicet millesimo C. xviii. papa *Paschalis* ad ecclesiam sanctæ *Mariæ Transpadinæ* xiv. kal. Febr. defunctus est; qui inde cum clero et populo per mediam urbem vectus, in ecclesia Salvatoris sepelitur. Cui quidam *Iohannes* Romanæ ecclesiæ Cancellarius, natione *Campanus* de civitate *Gajeta*, appellatus *Gelasius* 2. successit, & sedit annis duobus, diebus quinque. Et cessavit episcopatus diebus xxiv. Sed quia *Henricus* Imperator electioni istius papæ *Gelasii* non interfuit, ipsum à Roma cum Cardinalibus expulit, & quemdam *Hispanum* nomine *Burdinum Bracarensem* episcopum ipsi superordinavit, unde *Gelasius* cum Cardinalibus *Gajetam* secessit, & inde cum per mare pergeret venit in *Franciam*, ubi *Remis* Concilium generale in medio *Quadragesimæ* celebravit, conquerens ibidem de Imperatore, quod dictum *Burdinum* publice excommunicatum in sedem apostolicam intrusisset.

Rex *Henricus* anno ex quo *Normanni Angliam* obtinuerunt lii. & regni sui xix. gloriose contra regem *Franciæ* debellavit. Aciem quidem cui *Willielmus* filius *Roberti* fratris regis *Henrici* præerat, rex *Francorum* præposuerat, ipseque rex in agmine sequenti erat. Rex vero *Henricus* in prima acie proceres suos statuens, in secunda ipse eques cum propria familia residebat; in tertia vero filios suos cum summis viribus peditum collocavit. 30 Acies igitur *Francorum* prima agmen procerum *Normanniæ* statim equis depulit & disperfit. Postea vero aciei qua rex *Henricus* inerat collidens, & ipsa dispersa est. Tunc acies regales sibi invicem offenderunt & acerime pugnaverunt: hastæ franguntur omnes, glares agitur. Interim *Willielmus Crispyn* caput regis *Henrici* gladio bis percussit. Cumque galea esset inpenetrabilis, fortitudine tamen ictuum, ipsa galea capiti regis, ut sanguis aliquantulum prorumperet, est inserta. Rex vero percussorem suum ita gladio repercussit, ut, cum galea esset inpenetrabilis, mole tamen ictus equum & equitem prosternebat: qui mox ante pedes regis captus est. Tunc acies pedestris qua filii regis *Henrici* inerant, quæ nondum percusserat, mox ex adverso insurrexit, inclinatis lanceis percussura. Quod *Franci* horrore nimio liquefacti videntes, terga verterunt & fugam protinus inierunt. *Henricus* autem rex victoriam optinens, in campo perstitit, donec optimates hostium capiuntur, et ejus conspectui præsentantur. 50 Rex vero *Rothomagum* reversus, signorum sonitibus & cleri concentibus Deum & Dominum exercituum benedixit. Postea cito *Baldewinus* Consul *Flandria* puer parvulus quem in *Normannia* rex ceperat, decessit, cui *Karolus* cognatus ejus filius sancti *Knout* regis *Dacorum* successit.

Eodem anno papa *Gelasius* apud *Cluniacum* obiit. In cuius locum Cardinales alique Romani qui illuc eum secuti fuerant, *Guydonem Viennensem* archiepiscopum natione *Burgundum* Comitum filium concorditer eligendo substituerunt, ipsum *Kalixtum* ij. nominantes. Qui *Henricum* Imperatorem quia supradictum *Burdinum* in sedem apostolicam tempore *Gelasii* papæ prædecessoris sui *Romæ* intruserat, cum omnibus sibi assentientibus excommunicavit, & postea gressus suos in *Franciam* dirigens, xiiij. kal. Febr. generale Concilium *Remis* instituit

celebrari, ubi numeratæ sunt personæ pastoralium virgarum CCCC. xiv. Inter quos *Thurstinus Eboracensis* electus vix optenta à rege licentia personaliter affuit, Concilio volens referre ecclesiæ suæ causam. Præmiserat tamen rex ad papam, ne *Eboracensem* electum consecraret, nec ab aliquo permetteret consecrari nisi tantum à *Cantuariensi* archiepiscopo, ut moris esse solebat. Sed hoc non obstante, ibidem consecratur, & à toto Concilio ibidem propositum suum firmum commendatur. Iratusque rex in omnem dominationis suæ locum ei reditum interdixit. Post modicum vero temporis, *Kalixtus* papa *Gisorcium* venit, ubi rex *Henricus* ei occurrens, ab ipso impetravit, ut neminem aliquando legatum in *Angliam* mitteret nec officio legati fungi permetteret, nisi hoc ipse rex postularet occasione alicujus querelæ quæ non posset per *Angliæ* episcopos terminari. Insuper idem papa pro *Thurstino* Eboracensi archiepiscopo regem rogavit, ut ipsum ad ecclesiam suam redire & ea gaudere permetteret, sed preces suas non obtinuit illa vice. Rex enim assentire noluit quod ipse rediret, nisi subjectionem quam prædecessores sui ecclesiæ *Cantuariensi* fecerant, facere vellet, sed ipse omnino recusavit. Deinde cum *Kalixtus* papa per provinciam *Longobardiam* & *Tusciam* *Romam* rediret, ab omni Senatu & populo solempniter susceptus est. *Burdinus* vero qui per prædictum *Henricum* Imperatorem papa factus fuerat, audito adventu istius papæ *Kalixti*, in *Sutrio* se recepit, quem papa cum Romanis obfidens, cum demum habuisset, in camelo versa facie ad tergum posuit, & sic caudam cameli pro fræno habens, ipsum *Kalixtum* papam ad urbem anteedebat, qui postea in arce *Simionis* est retrusus.

Henricus tunc Imperator ad cor rediens, pace cum papa facta, investituram episcoporum & aliorum prælatorum per anulum & baculum, pro qua cum *Paschali* papa plurimum contenderat, isti *Kalixto* papæ libere resignavit, & concessit per omne imperium in omnibus ecclesiis canonicam fieri electionem: Possessiones & Regalia beati *Petri*, quæ propter suam vel aliam cum ecclesia discordiam, alienatæ fuerant, *Romana* ecclesiæ restituit; possessiones etiam aliarum ecclesiarum & aliorum tam clericorum quam laicorum, quæ occasione guerræ suæ, quam cum ecclesia habuit, ablatae fuerant, restitui fideliter disposuit. Iste papa *Kalixtus Compostolanus* episcopum pro reverencia corporis sancti *Iacobi*, quod ibi quiescit, Archiepiscopum instituit, subiciens sibi totam enumeratam provinciam: *Lucanam* quoque ecclesiam gratia pallii decoravit. Hiis temporibus *Hugo de sancto Victore Parisius* claret. Hoc etiam tempore ordo Templariorum ex militibus congregatus in *Ierusalem* incepit. Et dicti sunt milites Templi, quia in porticu Templi sedem sui ordinis statuerunt. Hii nempe secundum quosdam ex infimis Hospitaliorum congregati, et ex reliquiis eorum in cibis et armis sustentati, ad tantam rerum opulentiam devenerunt, ut filia dicata matrem suffocare et supergredi videretur. Quorum ordo postea tempore regis *Edwardi* ij. post conquestum in Concilio generali sub papa *Clemente* v. apud *Viennam* anno Domini 1312. celebrato, dampnatus est.

Hiis temporibus erat quidam *Francigena* natione *Normannus* dictus *Robertus Wyscard*, qui aliquandiu in curia regis *Willielmi Rufi* extiterat conversatus.

tus. Iste *Robertus* licet probus & de familia regis esset, pauper tamen erat, & nullam ditandi gratiam apud regem illum potuit invenire. Unde factum est ut ille natale solum deserens, cum magno exercitu *Romam* petiit, volens si posset urbem occupare. Sed ille vi repulsus, consilium & licenciam à summo pontifice accepit, nationes sibi barbaras subjugare. Magna igitur multitudo ad eum confluebat, tum propter animi sui audaciam, tum propter manus suæ irreprehensibilem largitatem, unde ipse & frater suus *Rogerus* cum manu forti procedentes, in *Apuliam* venerunt. Qui terram bonam & fertilem ibi videntes, hominesque illius terræ *Griffones*, armis indoctos divitiis habundare percipientes, eam sibi subicere cupientes sunt. Unde sæpius cum hominibus illis dimicantes, demum eos vicerunt, & sic totam *Apuliam*, *Calabriam* & principatum *Capuæ* de manibus *Romani* Imperatoris eripientes paulatim sibi subjugarunt. Circa quod tempus *Gregorius* vij. qui fuit quintus papa ante *Kalixtum* ij. *Henricum* Imperatorem tertium, quia unitatem *Romanæ* ecclesiæ scindere voluit, in Concilio C. & x. episcoporum habito, excommunicavit. Sed postea idem Imperator ad Papam in *Longobardiam* veniens, nudis pedibus super glaciem & nivem pluribus diebus stans, vix absolutionem impetravit. Et dum Imperator sic in *Italia* pro absolutione sua stetit, principes *Aleman-niæ* in *Porthyn* convenientes, *Radulphum* Ducem *Saxonie* in Regem sibi eligerunt. Quem quia dictus papa *Gregorius* ad petitionem ipsius Imperatoris *Henrici*, non convictum nec confessum excommunicare noluit, victoria contra dictum *Radulphum* cruento bello habita, curia in *Brixia* convocata, à pluribus sediciosus episcopis ibidem convenientibus *Guypertum Ravenatem* Archiepiscopum in papam eligi procuravit. Quem sic ibi electum & *Clementem* per eos nominatum, ipse Imperator pronus in terra cum omnibus aliis adoravit protinus, propter quod *Gregorius* papa ipsum Imperatorem iterum excommunicavit. Unde ipse Imperator cum suo antipapa *Romam* veniens, *Gregorium* papam & Cardinales cum multa hostilitate in urbe obsedit. Qui post destructionem agrorum & vinearum, cum favorem populi *Romani* sibi attraxisset, urbem intra-vit, & prædictum *Guypertum* antipapam suum sine Cardinalibus à *Bononiensi*, *Mutinenfi* & *Seremensi* episcopis, in papam consecrari fecit, à quo in die paschæ coronam Imperii assumpsit, papam *Gregorium* in castro sancti Angeli cum Cardinalibus obsidendo. Sed audito quod *Robertus Wyscarde* dux *Apulia* in adiutorium Papæ *Gregorii* de *Apulia* veniebat, Imperator destructo Capitolio & urbe *Leonina*, cum suo antipapa usque *Senas* fugit. Et dictus *Robertus* cum exercitu magno veniens *Romam*, uno die cepit, & papam *Gregorium* cum Cardinalibus de castro prædicto educens, ipsum in palacio *Lateranensi* reposuit, Romanos Imperatori in hoc consentientes exiliis et aliis pœnis graviter affligendo.

Post hæc dictus *Robertus Wyscarde* ad majora anelans, *Tancredo* filio suo *Apuliam*, *Calabriam*, & principatum *Capuæ* dedit, jactans quod *Constantinopolitanum* sibi imperium subjugaret: unde navibus & galeis ac omnibus necessariis itineri suo paratis, naves cum uxore sua & viris armatis, & bellicosus intrans, insulas scilicet *Cretam*, *Cunfu*, *Rodes*, & alias insulas multas *Constantinopolitanis* Imperatoribus *Alexandro* & *Duncanio*, tempore istius re-

gis *Angliæ Henrici* primi, & eciã Imperatoris *Romani Henrici* quarti, devictis, sibi in triennium subjugavit. Qui postea ad portum qui nunc nomine suo *portus Wyscarde* nuncupatur, pervenit; Qui cum ulterius progredi, & *Romaniam*, id est *Græciam* intrare voluisset, *Alixes* protunc Imperator *Constantinopolitanus*, uxori dicti *Roberti Wyscarde* mandavit, quod si ipsa virum suum neci traderet, & sic de eo terram suam liberaret, ille eam in uxorem duceret, & imperatricem *Constantinopolitanam* faceret. Mulier vero illa Imperatoris voluntati inclinans, venenum marito suo bibere dedit, unde obiit, & ibi in insula, quæ à nomine suo *portus Wyscarde* dicitur est sepultus. Uxor vero ejus toto exercitu suo dissipato, ad Imperatorem *Constantinopolitanum* fugit. Qui ei convencionem omnimodam adimplevit; Illam namque sibi desponsatam in Imperatricem coronavit; Et cum omnis solempnitas in desponsatione & coronatione facta esset, ita quod ipsa Imperatori diceret, Jam michi totam convencionem perfecisti. Imperator coram ea et omni populo convencionem quam ipsa cum illo fecerat, & qualiter *Robertum* virum suum morti tradiderat, patefecit, Judicium de ea & consilium ab eis quærens. Qui omnes eam ream mortis condemnarunt; unde rogo accenso illam injectam protinus concremarunt.

Interim *Rogerus* frater dicti *Roberti Wyscarde Siculos* debellans totam sibi *Siciliam* subjugavit, & est *Siciliæ* Comes factus. *Sicilia* magna insula est, & aliquando vocabatur *Trinacria* quasi triquadra, à tribus montibus in ea prominentibus sic dicta, qui vocantur *Pelorum*, *Pachinum*, *Libeum*. Deinde dicta est *Sicilia* à *Siculo Itali* fratre. Aliquando etiam vocabatur *Sicania* à *Sicano* rege. Habet quoque ab Aquilone partem *Italiæ Capuliam* marino brachio nunc discretam. Sed olim secundum *Salustium* *Sicilia* fuit *Italia* conjuncta. Sed postmodum aut aquarum alluvione aut terræ motu ab invicem scissa. Ita quidem quod fretum illud strictum quod trium miliarium spacio *Siciliam* hodie distingit ab *Italia*, *Regium* vocatur, quod Græce sonat *abruptum*. Habet quoque illud fretum duo famosa & fabulosa monstra *Scillam* & *Caribdim*. *Scillam* accolæ saxum mari iminens appellant, humanæ formæ similem, capitibus caninis succinctam fingunt, quia collisi ibi fluctus videntur ibi latratus exprimere. *Caribdis* autem est mare verticosum & naufragosum, ter in die fluctus evomens, ter & absorbens. *Isidorus* libro nono dicit, quod hæc insula primo omnium terrarum pro committendis seminibus fertur aratro fuisse profcissa. Ibi primum inventa fuit comedia. Item *Beda* de naturis dicit, quod tellus *Siciliæ* cavernosa sulphure ac bitumine strata, ac ventis pene tota & ignibus patet. Spiritu quoque introrsus cum igne concertante, multis sæpe locis fumum, vaporem seu flammam eructat, vel eciã vento acius incumbente arenarum lapidumve moles egerit, indeque montis *Ethna* ductum est incendium. *Isidorus* libro ix. cap. vij. dicit quod *Ethna* mons versus *Eurum* & *Affricum* habet speluncas sulphure plenas, quæ ventum recipientes ignem gignant fumole. In quo loco apparent figuræ, & audiuntur voces gemebundæ, unde creditur à plerisque loca animarum pœnalia ibi fore, quemadmodum beatus *Gregorius* in suo dialogo mentionem facere videtur. Item *Giraldus* in Topographia dicit, quod in *Sicilia* est fons, ad quem si quis rubro indutus

vestimento accesserit, statim ad accedentis staturam profiliens in altum aqua ebullit, ad alios prorsus colores inmoti. Sunt etiam in ea cicadae alatae arterias apertas sub gutture habentes, quae melius ut fertur decapitatae quam integrae, dulciusque mortuae quam vivae canunt, unde & pastores terrae ut dulciorem cantum ab eis extorqueant, eas decapitare solent. In hac quoque terra est urbs *Palerma*, quae plus certi redditus reddit annuatim Regi terrae quam tota *Anglia* reddit de certo Regi suo. *Isidorus* libro tercio dicit quod sunt in *Sicilia* duo fontes, quorum unus sterilem fecundat, alter vero fecundam sterilem reddit. Sunt & in *Sicilia* sales Agrigentini contra morem alterius salis in igne solubiles, & in aqua crepitantes. Item juxta *Siciliam* est insula sic dicta *Aeola*, ab *Aeolo*, quem poetae finxerunt Deum venti, pro eo quod ipse existens rector *Aeolarum* insularum numero novem, ex fumosis & nebulosis vaporibus ascendentibus praedicebat ventos affuturos, ac per hoc putatus est ab imperitis ventos habere in potestate. Haec eadem novem insulae dictae sunt *Ulcania*, eo quod ignis in eis jugiter ardeat. Sunt & aliae insulae in mari *Eusino*, quod magna pars est maris magni; Inter quas famosae sunt *Colchos* ubi *Jason* vellus aureum quaesivit, & *Pathmos* ubi sanctus *Johannes* relegabatur.

Insula ista *Sicilia*, antequam tunc temporis dictus *Rogerus* eam debellasset, erat de dominio Imperatoris de *Marroch*, inhabitata gentibus paganorum. Sed praefatus *Rogerus* expulsis inde paganis, eam de potestate Imperatoris illius eripiens, legem Christi in ea primus feliciter introduxit. Deinde *Tancredus* filius *Roberti Wiscard* cui ipse *Apuliam*, *Calabriam*, & *Capuam* ut praedicitur dederat, obiit sine prole. Dictus igitur *Rogerus* dicti *Roberti* frater Comes *Siciliae*, uxorem duxit, de qua genuit filium quem *Rogerus* etiam appellavit, cui *Apuliam* & *Calabriam* dedit, faciens inde ducatum, & principatum *Capuae* etiam sibi dedit. Deinde mortuo *Rogero* fratre *Roberti Wiscard*, *Rogerus* filius ejus in comitatu *Siciliae* sibi successit. Et paulo post contigit quod cum *Lodovicus* rex *Francorum* & *Alianora* regina uxor ejus tunc causa peregrinationis versus terram sanctam itinerantes *Siciliam* venissent, *Rogerus* Comes *Siciliae* eos cum debito honore gaudenter suscepit; Ad cujus preces ipse Rex *Franciae* *Lodovicus* ipsum *Rogerus* Regem faciens, coronam capiti suo imposuit, & ita iste *Rogerus* factus est primus Rex *Siciliae* coronatus. Qui uxorem ducens, duos filios ex ea & unam filiam generavit. Primogenitus ejus filius vocatus est *Rogerus*, & alter *Willielmus*; filia vero *Constantia* est vocata. Filius ejus primogenitus dux *Apuliae* factus, nesciente patre suo & inconsulto uxorem duxit; de qua genuit filium quem *Tancredum* nominavit, qui ante patrem suum decessit. Deinde *Rogerus* rex *Siciliae* pater ejus obiit, cui in regno *Willielmus* filius ejus successit. Qui uxorem ducens, unicum filium ex ea genuit quem *Willielmum* appellavit. Iste *Willielmus* ultimus in regno patri suo succedens, *Johannam* filiam regis *Henrici* ij. *Angliae* filii *Matildis* Imperatricis duxit in uxorem, ut inferius tempore ejusdem regis *Henrici* ij. plenius patebit. Qui quidem *Willielmus* rex sine prole decedens, *Constanciam*

amitam suam uxorem *Henrici* regis *Alemanniae* regni *Siciliae* haeredem constituit, & omnes primates regni sui eidem amitae suae fidelitates jurare fecit, ut si ille sine prole decederet, ipsi illam in Dominam susciperent & Reginam. Quo sine prole decedente, *Rogerus de Andria* & ceteri fideles terrae pro dicta *Constancia* miserunt. Sed priusquam illa venisset, *Tancredus* Comes de la *Lych* filius *Rogeri* filii *Rogeri* regis fidem & sacramentum quod dicta *Constancia* juraverat transgressus, regnum sibi *Siciliae*, *Apuliam* & *Calabriam* cum principatu *Capuae* usurpavit. Quod cum *Henrico* Regi *Alemanniae* & dicta *Constancia* uxori ejus nunciatum esset, archiepiscopum *Maguntinum* & *Henricum Teste* cum magno exercitu ut *Apuliam* eis subicerent, destinarunt. Qui nichil ibi in expeditione illa proficientes, ad propria redierunt.

DEVIDE ut supradictum est Rege *Franciae* *Lodovico*, Rex *Angliae* *Henricus Willielmum* filium suum primogenitum filiae *Fulconis* Comitis *Andegaviae* copulavit. Et tunc facta est pax inter reges se mutuo videntes. Susceperat enim prius rex *Franciae* quosdam *Normannorum* magnates, qui a fide Regis *Angliae* nuper, ut dictum est, discederant. *Willielmus* etiam filius regis *Henrici* de consensu ipsius regis patris sui, fecit homagium regi *Franciae* pro *Normannia* quam dederat ei pater, quia idem pater rex *Henricus* pro culmine majestatis suae hominum pro *Normannia* regi *Franciae* facere negligebat. Et tunc rex *Henricus* fecit liberos homines suos de *Normannia* facere hominum *Willielmo* filio suo. Hoc quoque tempore *Fulco* Comes *Andegaviae* praedictus *Ierosolimam* pergens, comitatum suum *Andegaviae* ad opus generi sui servandum, si ipse non rediret, regi *Angliae* commendavit. Omnibus itaque in *Gallia* pacificatis & domitis, rex *Henricus* anno Domini M.C.xx. & regni sui etiam vicesimo septimo kal. Septembris navibus apud *Barbesflete* in *Normannia* solutis, in *Angliam* prospere navigavit; Quem cum duo filii sui *Willielmus* & *Ricardus* sequi vellent, non longe a terra cum multis nobilibus sunt submersi. Inter quos fuerunt *Ricardus* nothus filius regis, filia regis notha Comitissa *Perciae*, *Ricardus* Comes *Cestriae* cum uxore sua regis nepte, Archidiaconus *Hartefordiae* cum aliis numero centum quadraginta, de quibus omnibus nullus evasit nisi unus ignobilis rusticus macillarius, qui tota nocte malo supernatans, ad litus mane vetus est, qui totam tragediam enarravit. Hii nempe omnes cum temulentis nautis navem novam ingressi, de nocte cito in scopulum non longe a terra impegerunt; Et rupta navi dimissus est *Willielmus* filius regis in batello, quo bene salvari potuisset, ad litus regressus, nisi ad ululatum rediens sororis suae, in batello eam recepisset; batellus enim ille pondere in silentium pressus omnes submersit, excepto rustico praedicto. Et quod mirandum est, in crastino multum thesauri juxta litora reperiebatur, sed corpora defunctorum nulla, sed aequoreis monstris in pabula cesserunt. De quorum submersione quidam sic metrica scripsit.

Henrici nati pelago pereunt adaquati,

Filia quae remanet Imperiale tenet.

De istis *Henricus Huntingdoniensis* dicit libro vij. quod pene omnes illi erant labe Sodomitica irreciti,

An. Dñi
1120.

ut dicebatur. Insuper *Willielmus Malmesburiensis* dicit, quod ille *Willielmus* regis primogenitus palam *Anglis* fuerat comminatus, quod si aliquando super eos regnaret, faceret eos ad aratrum trahere quasi boves; sed spe sua choruscabili Dei vindicta cum aliis deperit. Qui omnes præter dictum rusticum, ut est dictum, sepultura caruerunt. Improvise igitur mors absolvit emeritos cum mare tranquillissimum ventis careret. De quibus quidam alius sic adhuc metricè scripsit.

*Cum Normannigenæ Gallis clare superatis
Anglica regna petunt, obstitit ipse Deus.*

*Nam fragilis torvum dum percurrit mare cimba,
Intulit ex cito nebula densa mari.*

*Dumque vagi cæcorapiuntur tramite nauta,
Ruperunt imas abdita saxa rates.* (sit,
*Sic mare dum superanstabulata per ultima sep-
Merfit rege sotos, occidit orbis honos.*

Dictus etiam *Ricardus Comes Cestrie* submersus, antequam navem ascenderet comminabatur, quod si de *Normannia* in *Angliam* rediret, monachos *Cestrenses* deleteret quos instituerat pater suus. Sed eo submerso, successit ei *Ranulphus* primus dictus de *Bernons* filius sororis Comitis *Hugonis* primi, qui præfuit annis octo.

Postea secundum *Willielmum Rivallensem*, prædictus *Fulco Comes Andegavia* socer *Willielmi* submersi, de terra sancta rediens, alteram filiam suam filio *Roberti Courthese* maritavit, cum qua *Cenomannicum* dedit comitatum, eo quod dictus rex *Henricus* dotem filiae suae in *Anglia* detinuerat. Rex *Henricus* post reversionem suam à *Normannia* fuit ad natale apud *Wimampton* cum *Blesensi* Consule *Theobaldo*. Et in purificatione beatae *Mariae* virginis consilio totius *Angliae* apud *Wyndesore* congregato, *Adelinam* filiam *Godefridi Ducis Lovannia* duxit solempniter in uxorem, ex qua liberos minime procreavit: ubi *Radulphus Cantuariensis* archiepiscopus ad iracundiam, & paralysim plurimum inclinatus, episcopum *Sarisberiensem* ad officium desponsationis peragendum sacris vestimentis cedere coegit indutum, & *Wentano* episcopo officium delegavit. Deinde cum rex ad pascha apud *Barkeleyam* fuisset, ad penticoften cum regina sua nova anno regni sui xxj. apud *Londoniam* coronatur. Ubi etiam, cum dictus *Radulphus Cantuariensis* archiepiscopus regem *Henricum* videret præter sui conscientiam coronatum, accessit ad eum dicens; Injuste es coronatus: Tu ergo aut abstinere coronam, aut ego missa. Cui rex ait, Pater, quod perperam actum est corrige. Vix igitur *Radulphus* procerum precibus est inflexus, quin coronam regiam de capite regio excussisset; Vir quidem religione, literatura et affabilitate præstans, nullo delicto notabili suspectus fuit, nisi quod ad jocos et risus inclinatioer erat quam gradum et ætatem suam decebat; et ideo dicebatur *nugax*.

Post hæc eodem anno *Wallenses*, qui post submersionem ejusdem *Ricardi* Comitis *Cestrie* contra regem *Henricum* conspiraverant, erectis jam cervicibus incedebant quam prius, partem comitatus prædicti depopulando duobus castellis accensis & multis interfectis. Quo audito, *Henricus* rex copioso exercitu congregato, gressus suos ibidem direxit, ad eos furore succensus nimio devastandos. Sed cum juxta *Snoudon* pervenisset, rex *Wallicorum* missis nunciis cum rege *Henrico* multis placato muneribus con-

cordatur; unde rex *Henricus* acceptis ab eo obsidibus, ad propria reversus est.

Eodem anno *Thurstinus Eboracensis* archiepiscopus, amicus regis secundum quosdam factus, de consensu ipsius regis expresso, per literas apostolicas absque ulla professione *Cantuariensi* archiepiscopo facienda, in suum introducit episcopatum. Voluit tamen quidam, quod licet rex contra dictum *Thurstinum* plurimum indignatus, terram suam sibi prohiberet, apostolicis tamen literis perterritus est; quibus comprehensum fuerat, ut aut *Thurstinum* admitteret, aut ipse rex anathemati subjaceret, & *Cantuariensis*, officii dignitate suspenderetur. Papa tamen prius in supradicto Concilio *Remis* habito promiserat regi *Henrico*, & *Cantuariensi* archiepiscopo *Radulpho*, quod nichil contra dignitatem *Cantuariensis* archiepiscopi vel ejus ecclesiae statueret, unde ut videbatur tale privilegium concessit, *Quacumque autentica, et à prædecessoribus nostris habet ecclesia vestra concessa, ea nullatenus imminuimus, sed inconcussa volumus observari.* Hic si Dominus papa expresse dixisset, Has & has dignitates habeat ecclesia vestra, absolvisset litigium, quod nunc reliquit indeterminatum. Unde nunciis regis à prædicto Concilio recedentibus, callidus papa favoribus & muneribus inflexus; dictum *Thurstinum* spreta antiquitatis regula consecravit, pallium tradens. Et sic quæ vult cassa suspendit dummodo suis profectibus consulat. Circa hoc tempus in *Laudunensi* diocesi, incepit ordo *Pramonstratensis* sub patre *Norberto* qui fuit *Coloniensis*.

Henricus rex anno regni sui xxij. curiam suam ad natale apud *Normicum*, ad pascha apud *Northampton*, & ad penticoften apud *Wyndesore* celebravit. Inde per *Londoniam* & *Canciam* vagans, in *Northumbriam* usque *Durham* postea transivit, annum illum sine alio notabili consumendo. Eodem anno *Radulphus Cantuariensis* archiepiscopus, & *Johannes Bathoniensis* episcopus obierunt.

Anno vero huic proximo rex ad natale apud *Dunstapell* existens, inde usque *Berkamstede* perrexit, ubi rem dignam Deus ostendit. Erat namque quidam *Radulphus* regis cancellarius, jam xx. annis in infirmitate decoctus, semper tamen in curia ad omnia scelera juvene promptior, innocentes opprimens & terras diripiens sibi multas. Eratque ei pro magno, quod dum corpore languidus erat, animo sic vigeret. Cum igitur hospitandum regem secum duceret, in ipso vertice montis unde castellum ejus prospiciebatur elatus mente, corruit ex equo super quem monachus equitavit. Qui sic de equo corruens, & equi pedibus contritus, post paucos dies vita caruit hujus mundi. Ecce quanta superbia quam vilissime Deo volente deperit. Inde ad locum insignem de *Wodestoke* rex transivit, ubi habitationem hominum fecerat & ferarum. Ibique *Robertus Lincolnensis* episcopus dies ultimos clausit suos. Postea ad festum purificationis, rex archiepiscopatum *Cantuariensem* *Willielmo* de *Turbine* Priori canonicatus sanctæ *Osythæ* contulit: Et ad pascha apud *Wyntoniam* episcopatum *Bathoniensem* *Godefrido* cancellario reginæ, & episcopatum *Lincolniensem* *Alexandro* nepoti venerabilis viri *Rogeri Saresberienensis* episcopi donavit. *Rogerus* enim Justiciarius totius *Angliae* fuit, & secundus à rege. Quibus factis, rex circa penticoften

in *Normanniam* transfretavit. Declinaverat namque ab eo quidam eorum post mortem filii sui, cui Ducatum eundem contulerat, unde Comite de *Mellent* post discidia propalata à rege recesso, rex castellum ejus quod *Puntaldemer* vocatur, obsedit & cepit.

Anno vero sequente, scilicet regni sui xxiiij. rex fortunate glorificatus est. Nam *Willielmus* de *Tancherville* Camerarius regis aciebus dispositis cum hostibus regis confligens, prædictum Comitem de *Mellent*, & *Hugonem* de *Montforde* sororium ejus, & *Hugonem* filium *Gervasii* cepit, & eos regi tradidit, quos carcerali custodiæ mancipavit. Eodem anno *Tenulphus Wygorniensis* episcopus, & *Arnulphus Roffensis* episcopus obierunt; unde rex moram trahens per totum annum sequentem in *Normannia*, *Simoni* clerico reginæ episcopatum *Wygornia*, & *Sifrido* abbati *Glastoniensi* episcopatum *Cicestria*, ibi in *Normannia* morando contulit. *Willielmus* namque archiepiscopus *Cantuariensis* episcopatum *Roffensem* *Johanni* archidiacono suo dedit.

An. Dñi
1125.

Anno Domini MCxxv. & regis *Henrici* vicessimo quinto, *Johannes Cremensis* Cardinalis, à latere domini Papæ missus in *Angliam* ad pascha descendit, per episcopatus & abbathias, non sine magnis muneribus perhendinans & expensis. Qui ad nativitatem beatæ *Mariae* solempne Concilium apud *Londonias* celebravit, in quo in sermone Domini valde glorificatus est, sed in vesperis in facto inventus contrario derisus est. Cum enim in Concilio de uxoribus sacerdotum serenissime tractasset, dicens, » Summum scelus esse à latere meretricis » surgere ad conficiendum Christi corpus; & cum eadem die ipse Cardinalis corpus Christi confecisset, cum meretrice post vesperam inventus est, & captus: res asperima negari non potuit, celari non deuit, & sic qui summo honore ubique habebatur, ingloriosus & Dei judicio confusus cum summo dedecore in sua repedavit. Hoc si cuiquam displiceat, taceat ne *Johannem* sequi videatur.

Eodem anno *Henricus* iiij. Imperator gener *Henrici* regis obiit, & secundum quosdam apud *Spiram* cum progenitoribus suis tali epitaphio sepelitur.

Filius hic, pater hic, avus hic, proavus jacet istic. Verius tamen videtur *Giraldus* in itinerario *Wallie* sentire, ubi dicit, Quod *Henricus* iste postquam patrem suum spiritualem dominum Papam, cum Cardinalibus, ut supra dictum est incarceraverat, & etiam patrem suum carnalem incarcerando dehonestaverat, tandem ad cor rediens, ultroneus exul factus est, & *Matilda* filia dicti regis *Henrici* uxore clam dimissa, apud *Cestriam* per decennium heremiticam duxit vitam, ubi dum viveret ne cuiquam innotesceret, *Godescallum* se vocavit quod sonat à Deo vocatum. Sic igitur Imperatore latenter digresso, *Matildis* Imperatrix sine prole aliqua ab eo concepta, ad patrem suum regem *Henricum* in *Normannia* adhuc existentem rediit.

Henricus rex anno regni sui xxvj. ad festa natalis Paschæ et Pentecostis in *Normannia* moratus, pactis qualia regem victoriosissimum decebant, cum principibus *Francie* confirmatis, circa festum sancti *Michaelis* in *Angliam* transfretavit, filiam suam Imperatricem viro suo ut prædicitur viduatam, quæ ad patrem jam venerat, secum ducens.

Anno sequenti *Henricus* rex curiam suam apud

Wyndesore solempniter tenens, in die natalis Domini coronatur; ubi cum archiepiscopus *Eboracensis* æqualiter cum archiepiscopo *Cantuariensi* regem coronare vellent, non sine injuria, repulsam passus est. Crux etiam quam ante se portari fecerat, prostrata est, asserentibus cunctis non licere Metropolitano crucem sibi præferre in provincia aliena. Postea rex *Londonias* pergens, cum deinde in *Quadragesima* & pascha apud *Wodestoke* stetisset, nuncius ibi veniens dixit ei; Comes *Flandrensis* tibi dilectissimus nephanda proditione in templo apud *Bruges* à suis proceribus est occisus, & rex *Francie* *Willielmo* nepoti tuo, & hosti *Flandriam* dedit, qui jam valde roboratus diversis cruciatibus omnes multavit *Karoli* proditores. Super hiis igitur rex angariatus, ad Rogationes apud *Westmonasterium*, & *Willielmus* archiepiscopus similiter apud *Londonias* Concilia celebrarunt. In quo *David* rex *Scottorum*, *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus, & omnes nobiliores Comites, & Barones *Anglie* sacramentum fidelitatis, & homagium *Matildi* Imperatrici filix regis *Henrici*, ex jussu ipsius regis fecerunt de regno post dies suos sibi, & hæredibus suis legitime procreatis optinendo, nisi sobolem virilis sexus ipse rex in posterum procrearet. Quo facto, rex ad pentecosten eandem filiam suam *Galfrido Plantagenet*, filio *Fulconis* Comitis *Andegavia* desponsandam in *Normanniam* destinavit, quam ipse rex in Augusto cursu velocissimo sequebatur. Eodem anno rex episcopatum *Lyncolnensem* per mortem *Ricardi* episcopi tunc vacantem *Gileberto Universali* viro doctissimo contulit.

Henricus rex toto anno sequenti in *Normannia* moratus, in *Franciam* hostiliter perrexit, & compulit regem *Lodovicum* auxilium non ferre *Flandriae* Comiti hosti suo contra quemdam Ducem *Theodoricum* nomine, qui eo tempore à partibus *Tentonia*, id est *Alemannia* advenerat, *Flandriam* calumpnians, & suasu regis *Henrici*, quosdam proceres *Flandriae* secum habens. Cui *Willielmus* Comes *Flandriae* aciebus ordinatis viriliter obviavit. Pugnatum est acriter, *Willielmus* vero Consul inexterminabili probitate numerum suorum, cum pauci essent, suplebat. Cruentatus igitur omnia arma sua sanguine hostili fundebat, fulmineo ense cuneos hostium penetrando; unde hostes perteriti & fugæ dediti, pondus terribile juvenilis brachii perferre minime potuerunt. Victoriosissimus itaque Consul, dum castrum hostile in crastino obsideret, & jam pene omnibus hostibus adnichilatis reddi deberet, Deo volente parvo vulnere manu deperiit sauciatus. Nobilissimus autem juvenum ætate bene famam promeruit sempiternam. De quo *Walo* versificator egregius sic ait,

Mars obit in terris, deslent par numina numen.

Interea rex *Henricus* in regno *Francie* hostiliter existens, cum viij. diebus apud *Sparuum* secure, quasi in regno suo perendinans, maneret, ab incolis ejusdem loci originem regni *Francorum* quæsit. Cui quidam vir doctus sic respondit. Regum potentissime, sicut pleræque gentes *Europa*, etiam *Franci* duxerunt originem à *Trojanis*. *Anthenor* quippe cum suis profugis ab excidio *Troie* profugiens in finibus *Pannonia* civitatem *Sicambriam* nomine ædificavit. Post cujus mortem Duces sui super se statuerunt *Torgotum* & *Franconem*, à quo *Franci* sunt appellati. Quibus defunctis, Ducem

Marco-

Marconurum elegerunt, qui genuit *Faramundum* primum regem *Francorum*, *Faramundus* rex genuit *Clodium* crinitum, à quo *Franci* criniti habentur. *Clodio* decedente, *Morovens* cognatus ejus regnavit, à quo *Francia* reges *Morovingii* sunt appellati. *Morovens* genuit *Childericum*, genuit *Childericus* *Clodoveum* quem sanctus *Remigius* baptizavit. *Clodoveus* genuit *Clotarium*, qui *Chilpericum*, qui *Clotarium* secundum, qui *Dagobertum*, famosissimum ac dulcissimum regem. *Dagobertus* genuit *Clodoveum*, *Clodoveus* genuit tres filios ex sancta *Batilde* regina sua, scilicet *Clotarium*, *Childericum* & *Theodoricum*. *Theodoricus* rex genuit *Childebertum*, qui *Dagobertum*, qui *Theodoricum*, qui *Clotarium* hujus prosapiæ ultimum regem. Post quem regnavit *Hyldeus*, qui tonsus, & in monasterio reclusus est *Pipino* rege effecto. Ex alterius autem serie generationis ex filia *Clotarii* regis *Asbertus* genuit *Arnoldum*, *Arnoldus* sanctum *Arnulphum* post *Metensem* episcopum. Sanctus *Arnulphus* genuit *Anchisem*, qui *Pipinum* Majorem, qui *Karolum Martellum*, qui *Pipinum* regem, qui *Karolum* Magnum Imperatorem, qui quasi sidus præcedentium, & succedentium effulsit. *Karolus Magnus* genuit *Lodovicum* Imperatorem, qui *Karolum Calvum* Imperatorem, qui *Lodovicum* regem, qui *Karolum* simplicem, qui *Lodovicum*, qui *Lotarium*, qui *Lodovicum* hujus prosapiæ regem ultimum. *Lodovico* ergo defuncto, *Hugonem* Ducem filium *Hugonis* magni Ducis regem super se *Francorum* Duces statuerunt & proceres. *Hugo* vero rex genuit piissimum regem *Robertum*. *Robertus* autem genuit tres filios, *Henricum* regem amantissimum, *Hugonem* Ducem dulcissimum, & *Robertum* *Burgundia* Ducem. *Henricus* rex genuit *Philippum* regem, qui in fine monachus factus est, & *Hugonem* magnum, qui anno ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo nono *Ierusalem* eripuit de manibus paganorum. *Philippus* vero rex genuit *Lodovicum* modo in præsentem regnantem, qui si probitatis vestigia antiquorum teneret, in regno ejus non quiesceres tam secure. Hiis dictis, cum rex *Henricus* dictum *Willielmum* Comitem *Flandria* hostem suum, ut dictum est occubuisse audisset, de *Francia* in *Normanniam* se retraxit. Hoc anno *Hugo* de *Paens* magister militum Templi *Ierusalem* in *Angliam* veniens multos *Ierusalem* secum duxit.

Sequenti anno, *Lodovicus* rex *Francorum* fecit *Philippum* filium suum in regem *Francia* coronari, Qui novus rex, paulo post dum cornipedem ludens caballum agigaret, obvium suum habuit, cui cum pedes equi currentis offenderint, cecidit rex novus, & fractis cervicibus expiravit. Eodem anno *Henricus* rex, omnibus quæ erant in *Francia*, *Flandria*, *Britannia*, *Normannia*, *Andegavia*, & *Cenomania* pacificatis, cum gaudio in *Angliam* remeavit, & Concilium magnum de uxoribus sacerdotum prohibitis, & de sacerdotibus fornicariis, & eorum concubinis kal. Augusti apud *Londonias* celebravit. Intererant siquidem illi Concilio *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus, *Alexander Lincolnensis*, *Rogerus Saresberiensis*, *Gylebertus Londoniensis*, *Iohannes Roffensis*, *Sifridus Suthsexensis*, *Godefridus Bathoniensis*, *Simon Wygornensis*, *Everardus Norwicensis*, *Herveus* primus episcopus *Elyensis*, & *Bernardus* sancti *David* episcopi. Nam *Wintoniensis* & *Dunolmensis* jam defuncti erant. Hii co-

lumpnæ regni erant, & hoc tempore radii sanctitatis. Qui improvidi per regem & suos simplicitate *Willielmi* archiepiscopi decepti justitiam regi de sacerdotibus fornicariis & eorum uxoribus, & concubinis concesserunt. Quod postea cum rex pecuniam quasi infinitam à presbyteris pro redemptione accepisset, pœnituit episcopos, sed frustra. Nam rex ut pecuniam à presbyteris extorqueret, episcopos sub colore correctionis caute decepit. In isto Concilio secundum quosdam, proceres *Anglia* juraverunt coram rege quod superius dictum est, videlicet de regno *Anglia* ad opus *Matildæ* Imperatricis filia suæ observando, si ipsa patrem suum sine liberis decedentem superviveret.

Eodem anno illis quos *Hugo* de *Paens* de quo supra dictum est, ad *Ierusalem* secum duxerat male evenit. Incolæ namque illius sanctæ telluris Deum variis sceleribus, luxuria, & rapina offenderant. Unde ut scriptum est in *Moyse*, & in libris Regum, non diu scelera locis illis sunt impunita. In vigilia namque sancti *Nicholai*, à paucis paganis multi Christiani sunt devicti, quamvis antea e contrario contingere solebat. In obsidione autem *Damascena*, cum magna pars Christianorum ad victualia perquirenda progressa esset, mirari sunt pagani plures, & fortissimos Christianos muliebriter fugientes ut credebant, quos pagani persequentes, eorum innumeros occiderunt, & qui fuga salutem in montibus sibi quæsierant, Deus eos tempestate nivis & frigoris ipsa nocte ira persecutus est, ut eorum omnium aliquis vix evasit. Eodem anno fundata est domus de *Gylebourne* in *Clebeland*, per *Robertum* de *Brens*, de consensu & confirmatione patris, & *Thursthini Eboracensis* archiepiscopi, ipsius etiam regis *Henrici*.

Anno Dom. MCxxx. & regis *Henrici* xxx. idem An. D.ii rex ad natale apud *Vygorniam*, & ad pascha apud *Modestoke*, & ad rogationes ad dedicationem novæ ecclesiæ *Cantuariensis* existens, ad festum sancti *Michaelis* in *Normannia* transfretavit, ad quem *Matildis* Imperatrix filia sua, à *Gulfrido* Comite viro suo secundum quosdam repudiata, in *Normanniam* accessit; ubi regi eo tempore apparuerunt tres mirabiles visiones. Nam primo vidit in sompniis rusticorum multitudinem cum instrumentis in ipsum infilire, & debitum expetere. Secundo vidit armatorum cohortem omnimodis telis in ipsum sævire velle. Tercio vidit Prælatorum catervam cum baculis pastoralibus minas fortiter intentare. Et omnibus hiis vicibus rex de stratu suo exiliit, opem inclamitans & gladium arripens, ac si esset aliquos occisurus, sed neminem invenit. Ista etiam omnia vidit quidam medicus nomine *Grimbaldus*, qui mane ista regi referens monuit eum sicut quondam *Daniel Nabugodonosor*, ut elemosinis peccata sua redimeret. Eodem anno *Honorius* papa qui *Kalixto* successerat, quinq; annis sedens obiit. Iste *Honorius* dum vixit in *Aquileiam* à Baronibus vocatus descendit, ut *Apuliam* quæ juris est beati *Petri*, à Comite *Rogero Siculo* tueretur, sed cum infidelitatem Baronum vidisset, saniori consilio habito, *Rogero* in gratiam recepit, & facto homagio, & fidelitate firmata, ipsum de Ducatu *Apulia* investivit. Cui *Honorio* mortuo successit *Innocentius* 2. sedens annis xii. mensibus septem, diebus vii. Quo in tempore quidam *Petrus Petri Leonis* filius Cardinalis à paucioribus electus, & *Anacletus* dictus, apostolatum invasit.

Domos

domos *Frangipananensium* in quibus *Innocentius* Papa cum Cardinalibus se receperat, hostiliter ag-
grediendo. Sed quia sic nihil profecit, cum manu
armata ecclesiam beati *Petri* adiit, & eam per vio-
lentiam habitam aureo crucifixo, splendentibus co-
ronis cum toto thesauro auri & argenti ac lapidibus
preciosis & jocalibus spoliavit, *Cyboreum* quo-
que quod *Leo* papa construxerat destruxit. Hoc idem
ad sanctam *Mariam* majorem magno thesauro
ditatam & per alias ecclesias urbis fecit. Cum quo
thesauro postquam pene omnes *Romanos* corrupisset,
Innocentius papa nullum in urbe subsidium habens,
cum Cardinalibus cum 2. galeis in *Galliam* transi-
vit, ubi à rege *Francorum* honorifice est receptus.
Quem etiam anno sequenti rex *Henricus* apud
Carnotum honorifice recepit, & *Anacleto* subici re-
cusavit. Et postquam dictus papa *Innocentius* in
Claramonte & *Remis* concilia celebrasset, in reditu
pacificatis *Iannensibus* & *Pisanis*, attendens magna
ipsum servicia quæ sibi & ecclesiæ *Romana* fece-
rant, *Iannensem* episcopum qui sub *Mediolanensi*
episcopo fuit fecit archiepiscopum & Primatem to-
tius *Sardinie*. Post hæc dux *Saxonia* *Lotharius* iiij.
post *Henricum* iiij. Imperatorem electus, ad pa-
pam *Innocentium* cum exercitu ad *Italiam* veniens,
ipsum cum archiepiscopis & episcopis in sede sua col-
locat, à quo in ecclesia *Lateranensi* ipse *Lotharius*
in Imperatorem coronatur. Qui post coronationem
suam zelo Dei & ecclesiæ accensus, tanquam verus
Catholicus & ecclesiæ advocatus, vires Imperii sui
excitavit, & contra *Rogerm* Comitem qui se contra
papam erexerat & regnum *Sicilie* occupaverat,
una cum eodem papa *Innocentio* *Apuliam* poten-
ter intravit, ac *Rogero* in *Siciliam* fugato Comitem
Raynonem Ducem *Apulia* statuerunt. Huic victoriæ
Pisani cum summo Pontifice multo navigio astite-
runt. Eo tempore *Romani* contra voluntatem *Inno-*
centii papæ senatum renovare conati sunt. Per idem
tempus tanta siccitas in *Francia* fuit, ut flumina, la-
cus, fontes & putei siccarentur. Ignis quoque qui
per rimas terram subintraverat, nec imbre, nec fri-
gore, nec aliqua arte biennio extingui potuit.

Rex *Henricus* anno regni sui xxxij. de *Norman-*
nia in *Angliam* in ætate rediens, & filiam suam se-
cum ducens, navigando in mari nimia tempestate
quassatus est, unde tres visiones suas superscriptas
quas in *Normannia* habuit, & monitionem dicti
Grimbaldi medici ut elemosynis peccata sua redi-
meret ad memoriam reducens, votum vovit ut sep-
tem annis *Danicum* tributum relaxaret, ut sanctum
Edmundum visitaret & justitiâ faceret. Eodem
anno omnibus principibus *Anglie* in festo Nativi-
tatis beatæ *Mariæ* apud *Portsmouth* congrega-
tis deliberatum est, quod *Matildis* filia sua viro suo
Galfrido Consuli *Andegavensi* eam requirenti red-
deretur. Quod & factum est. Eodem anno post pa-
scha obiit *Reginaldus* abbas *Ramesiensis* illius ec-
clesiæ novus auctor. Et in principio hiemis obiit
Hervens primus episcopus *Elyensis*.

Rex *Henricus* anno regni sui xxxiiij. fuit ad
Wyndesore infirmitate detentus, qui convalescens
episcopatum *Elyensem* cuidam *Nigello* dedit, qui
per xxxvj. annos sedit. Eodem etiam tempore epi-
scopatum *Dunolmensem* *Galfrido* Cancellario suo
dedit. Eodem anno rex fecit novum episcopatum
apud *Karliolum* quem *Arnulpho* Priori de sancto
Botulfo contulit. Hoc anno *Robertus Curthese*

quondam Comes *Normannia* & frater regis, sem-
per à captione sua in custodia detentus, obiit apud
Caerdyff. Eodem tempore fundatus est Prioratus
de *Porton* in provincia *Cestria* à *Willielmo* filio
Nigelli, & fundatum est monasterium de *Cumber-*
mere in eadem provincia. Circa idem tempus or-
do *Simprynghamensis* per sanctum *Gilebertum* vi-
rum plane mirabilem exordium sumpsit in *Tuscia*
feminarum. Hic, servorum Dei duo & ancillarum
10 Dei octo non ignobilia construxit monasteria, quæ
& inmensis replevit collegiis, & juxta sapientiam
sibi datam, regularibus ornavit institutis. Anno ad-
huc ultimo supradicto rex *Henricus* iiij. kal. *Aug-*
usti sole eclipsante in *Normanniam* transfretavit,
ubi per totum annum sequentem pro gaudio nepo-
rum suorum quos de filia sua Comes *Andegavensis*
genuerat, moram fecit. Genuerat enim ex ea *Hen-*
ricum dictum *Courtmantel* primogenitum suum
postea regem, *Galfridum* & *Willielmum*. Qui qui-
dem *Henricus* ab excellentia matris suæ, quæ fuit
Imperatrix, *Henricus* filius Imperatricis vocatus
est.

Anno Domini M. Cxxxv. cum rex *Henricus* in An. Dñi
Normannia diu stetisset, demum se redire in *Ang-*
liam disponebat, sed eum calliditate quadam filia
1135. sua detinebat, fecit enim arte sua inter patrem suum
regem & Consulem maritum suum discordias variis
de causis oriri, ut sic saltim à proposito redeundi im-
pediretur. Quibus quidem stimulationibus rex in
30 iram & animi rancorem excitatus est & commotus,
unde causam naturalis refrigerationis & postea suæ
mortis, ut à nonnullis dicebatur, recepit. Cum igitur
die quadam à venatu redisset, apud sanctum
Dionisium in silva leonum carnes comedit muræna-
rum, i. lampredarum, quæ licet ei semper nocebant,
eas tamen semper amabat. Cum autem medicus
hoc genus comestionis regi prohiberet, ille salubri
consilio minime acquievit, secundum quod di-
citur,

40 *Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.*

Hæc igitur comestio pessimi humoris illatrix & con-
similium vehemens excitatrix senile corpus letaliter
frigerans, subitam & summam perturbationem fe-
cit. Contra quod ad impetum materiei gravissimæ
dissolvendum natura reluctans febrem acutam exci-
tavit; qua prævalente, rex magnificus cum jam an-
nis xxxv. & tribus mensibus regnasset, prima die De-
cembri anno Domini supradicto vitam amisit hu-
jus seculi temporalem; Hic autem annus erat ab ad-
ventu *Normannorum* lxi. & ab adventu *Britanno-*
rum ij. M. CClxv. de cujus morte quidam metricè
sic cecinit; unde versus sunt isti.

Rex Henricus obit, decus olim, nunc dolor orbis,
Numina flent numen deperiisse suum.
Mercurius minor eloquio, vi mentis Apollo,
Jupiter imperio, Marsque vigore gemit.
Janus cantela minor, Alcides probitate,
Conflictu Pallas, arte Minerva gemit.
Anglia quæ cunis, quæ sceptro numinis hujus
Ardua splenduerat, jam tenebrosa ruit:
Hæc cum Rege suo, Normannia cum Duce marcer;
Nutrit hæc puerum, perdidit illa virum.

Rege autem *Henrico* defuncto, libera ut assolet
in mortuum judicia populi jaculabantur. Alii nempe
tribus

tribus eum ferebant virtutibus radiasse, sapientia, eloquentia, belli fortuna. Pro primo in consilio profundissimus & in providentia conspicuus summe fuit. Pro secundo, clarus eloquentia inter Principes habebatur. Pro tercio, exceptis aliis quæ egregie gesserat, regem *Francorum* ut prædictum est lege belli superaverat. Alii vero diverso studio tribus eum succubuisse viciis afferebant; Cupiditate, Crudelitate, & Voluptate. Pro primo, opulentos tributis & exactionibus nimia cupiditate cæcatus in paupertatem dejecit. Pro secundo, *Robertum* fratrem suum in carcere mori permisit, & Consulem de *Moretoll* cognatum suum in captione positum crudeliter exculavit, nec sciri tam horrendum facinus potuit quousque regis aperuit mors secreta; Et alia fecit etiam facinora quæ tacemus. Pro tercio, mulierum ditioni more regis *Salamonis* nimis luxuriosus continue subjacebat. Talia de eo vulgus libere prædicabat. Hujus regis tempore fuit quidam *Simon* filius *Roberti Lyncolniensis* episcopi, decanus in eadem ecclesia, qui fuerat acer ingenio, clarus eloquio, forma venustus, gratia coruscus, ætate juvenilis, prudentia senilis, sed superbiæ vicio respersus. Ex superbia crevit in ipso invidia, ex invidia odium, ex odio jurgia, detractioes & delationes. Qui aliquando pronosticavit de seipso, dicens, Ego curialibus interponor sicut sal inter viventes anguillas, unam per hoc rei proprietatem attendens, sed aliam non advertens: Nam sicut anguillas sal excruciat, ita ille curiales corrodendo; sed tandem sicut sal anguillarum destruitur humore, ita ille cunctorum aspernatione; nam tandem in odium regis divolutus, in carceratus per latrinam aufugit & exul obiit.

Institutiones sive leges quas iste rex Henricus primus edidit & sancivit.

Henricus Dei gratia rex *Anglorum* omnibus Baronibus & fidelibus suis *Francis & Anglis* salutem. Sciatis me Dei misericordia & communi consilio Baronum meorum *Anglia* ejusdem regni regem coronatum esse. Et quia regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu Dei & amoris quem erga vos gero sanctam Dei ecclesiam in primis liberam facio, ita quod nec eam vendam nec ad firmam ponam, nec mortuo archiepiscopo, episcopo vel abbate aliquid accipiam de dominio ecclesiæ vel hominibus ejus, donec successor in eam ingrediatur, Et malas consuetudines quibus regnum *Anglia* injuste opprimebatur inde aufero; Quas quidem malas consuetudines suppono fore istas.

Si quis Baronum meorum, Comitum sive aliorum qui de me tenet mortuus fuerat, hæres suus non redimat terram suam sicut faciebat tempore fratris mei, sed legitima & justa relevatione relevabit eam. Similiter & homines Baronum meorum legitima & justa relevatione relevabunt terras suas de dominis suis. Et si quis Baronum vel hominum meorum filiam suam nuptui tradere voluerit sive sororem sive neptem sive cognatam, necum inde loquatur. Sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det, excepto si eam voluerit jungere inimico meo. Et si mortuo Barone vel alio homine meo filia hæres remanserit, & sine liberis fuerit, dotem & maritacionem habebit, & eam non dabo marito nisi secundum velle suum. Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem quidem &

maritacionem suam habebit, dummodo corpus suum legitime servaverit, & eam non dabo nisi secundum velle suum; Et terræ & liberorum custos erit, sive alius propinquorum qui justius esse debet. Et præcipio ut Barones mei consimiliter se continent erga filios & filias & uxores hominum suorum. Monetarium commune quod capiatur per civitates & per comitatus quod non fuit tempore *Edwardi* regis, hoc ne ammodo fiat omnino defendo. Si quis captus fuerit sive monetarius sive alius cum falsa moneta, recta justitia inde fiat. Omnia placita & omnia debita quæ fratri meo debentur condono, exceptis rectis firmis meis, & exceptis illis quæ pacta erant pro aliorum hæreditatibus vel pro illis rebus quæ justius aliis contingebant. Et si quis pro hæreditate sua aliquid pepigerat, illud condono, & omnes relevationes quæ rectis hæreditatibus pactæ erant. Et si quis Baronum meorum vel hominum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disponat pecuniam suam, ita datam esse concedo. Quod si ipse morte præventus vel armis vel infirmitate, pecuniam suam non dederit, nec dari disposuerit, uxor sua sive liberi aut legitimi homines aut parentes ejus pro anima ejus dividant eam, sicut melius eis visum fuerit. Si quis Baronum vel hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in misericordia totius pecuniæ, sicut faciebat tempore patris mei & fratris mei; sed secundum modum forisfacti ita emendabit sicut emendasset retro à tempore patris mei & fratris mei in tempore aliorum antecessorum meorum. Quod si perfidiæ vel sceleris convictus fuerit sicut justum erit sic emendet. Murdra etiam retro ab illa die qua in regem coronatus fui omnia condono, & ea quæ ammodo facta fuerint juste emendentur secundum legem regis *Edwardi*. Forestas communi consensu Baronum meorum in manu mea sic retinui sicut pater meus eas habuit. Militibus qui per loricas terras suas defendunt terras dominicarum carucarum suarum quietas ab omnibus gyldis & omni opere, proprio meo dono concedo, ut sicut benignitas mea protensior est in eis, ita michi fideles sint, & sicut ita magno gravamine alleviati sunt, ita equis & armis se bene instruant, ut apti & parati sint ad servicium meum & ad defensionem regni mei. Legem regis *Edwardi* vobis reddo cum illis emendationibus, quibus eam pater meus emendavit consilio Baronum meorum. Si quis aliquid de meo vel de rebus alicujus post obitum fratris mei *Willielmi* cepit, totum cito reddat sine emendatione; & si quis aliquid retinuerit, ille super quem fuerit inventum graviter michi emendabit. Testibus archiepiscopis, episcopis, Comitibus, Baronibus, vicecomitibus, & optimatibus totius regni *Anglia* apud *Westmonasterium* quando coronatus fui.

Mortuo itaque rege *Henrico* primo sed nondum sepulturæ tradito, *Stephanus* nepos ejus ex parte sororis, Comes *Bononia* filius Comitissæ *Blesensis* & frater minor *Theobaldi* Consulis *Blesensis* regnum *Anglorum* invasit. Siquidem dictus *Stephanus* pater Comes *Blesensis* *Athaliam* filiam *Willielmi* nothi conquestoris duxerat in uxorem, ex qua quatuor filios procreavit. Quo in partibus orientis defuncto, mater *Mirabilis* primogenito suo, eo quod remissioris erat ingenii, prudenter amoto, *Theobaldum* filium suum, in quo sibi placebat, ad plenitudinem hæreditatis prorexit.

vexit. *Stephanum* quoque filium suum adhuc im-
 puberem regi *Henrico* avunculo nutriendum & pro-
 movendum tradidit & direxit. Quartum vero fili-
 um *Henricum* nomine, apud *Cluniacum*, monachum
 tonsoravit. Processu temporis *Henricus* rex unicam
 Comitiss *Bononia* filiam ad quam tota spectabat
 hæreditas, prædicto nepoti *Stephano* copulavit, do-
 naque plurima in *Anglia* eis collargiens, fratri etiam
 ejus dicto *Henrico* monacho *Cluniacensi* dedit rex
 abbatiam *Glastonia* & postmodum episcopatum
Wyntonensem ei adjecit. Cum igitur ut dictum est
 sæpèdictus rex *Henricus* obiisset, prædictus *Stepha-*
nus Comes *Bononia* vir magnæ strenuitatis & auda-
 ciæ, quamvis *Matildi* Imperatrici filix regis *Hen-*
rici & filiis suis cum cæteris sacramentum fidelitatis
 jurasset, vigore tamen & prudentia fretus, diadema
 regni citissime invasit, et à *Willielmo Cantuariensi*
 archiepiscopo, qui prius primo dictæ *Matildi* Im-
 peratrici sacramentum fidelitatis præstiterat, die san-
 cti *Stephani* apud *Londonias* in regem, proh dolor!
 coronatur, unde Deus judicium illud eidem archie-
 piscopo statuit, quod magni sacerdotis *Jeremie* per-
 cussori statuerat, scilicet ne post annum viveret. *Ro-*
gerus etiam magnus *Saresberiensis* episcopus, qui
 secundus illud sacramentum fecerat, et omnibus aliis
 prædicaverat, diadema ei et vires auxilii sui con-
 tribuit, unde postea Dei judicio ab eodem quem sic
 in regem coronavit, captus et cruciatus, miserum
 exterminium est sortitus. Sed quid dicam? Omnes
 qui sacramentum prædictum juraverant tam prælu-
 les quam Consules, assensum *Stephano* præbuerunt
 et hominum fecerunt. Hoc vero malum signum fuit,
 quod omnis *Anglia* tam repente sine mora et sine
 labore et quasi noctu oculi sibi erat subjecta. Ta-
 men secundum quosdam à tempore retroacto usque
 ad tempus illud non fuit facta tam privata regis con-
 secratio: Nam nemo ut volunt ibi magnatum fuit
 nisi solus antedictus archiepiscopus et duo alii episco-
 pi. Et fertur quod cum rex communionem corporis
 Christi die Coronationis suæ ore esset percepturus,
 Eucaristia inter manum archiepiscopi & os regis su-
 bito elapsa disparuit.

Die autem beati *Stephani* prothomartiris, *Stepha-*
nus rex cum magna pompa & inmensa gloria Curi-
 am suam *Londoniam* tenuit coronatus, corpore regis
Henrici adhuc in *Normannia* insepulto. Rex nam-
 que *Henricus* prima die Decembris obierat, cujus
 corpus *Rothomagum* est allatum, ubi viscera ejus, ce-
 rebrum & oculi sunt consepulta. Reliquum vero
 regalis cadaveris cultellis circumquaque dissecatum
 & multo sale causa evitandi fætoris aspersum, coriis
 taurinis reconditum est, quia jam multos infecerat
 circumstantes, unde & ipse qui magno precio con-
 ductus fætidissimum cerebrum extraxit, quamvis lin-
 thiaminibus caput suum obvolvisset & nasum ex fæ-
 tore tamen mortuus malo precio gavisus est. Hic erat
 ultimus ex multis quem rex *Henricus* occiderat.
 Inde vero corpus regium *Cadomum* sui deportave-
 runt, ubi diu in ecclesia qua pater ejus sepultus fue-
 rat, positum, quamvis multo sale repletum esset, &
 multis coriis involutum, continue tamen niger hu-
 mor & horribilis coria pertransiens ex corpore de-
 currebat, qui vasis sub feretro positus susceptus à mi-
 nistris abiciebatur. Vide ergo quicumque legis, po-
 tentissimi regis corpus, cujus cervix auro & gemmis
 electissimis, diademata quasi Dei splendore vernave-
 rant, Cujus os tam delicatis & exquisitis cibis pasci

solebat, Cui omnes assurgere, omnes expavescere,
 omnes congaudere, omnes admirari solebant, quam
 mirabiliter abjectum fuerat & tractatum, & vide
 rerum eventum ex quo judicium semper pendet, &
 disce contempnere quicquid sic determinatur &
 quicquid sic adnichilatur.

Tandem regalis cadaveris reliquæ in *Angliam*
 delatæ, apud monasterium de *Radinges*, quod ipse
 rex *Henricus* à fundamentis construxerat & multis
 possessionibus ditaverat, infra xij. dies natalis Domi-
 ni sunt sepultæ. Ibi rex *Stephanus* à curia sua
 quam apud *Londonias* tenuerat in ipso natali, &
Willielmus Cantuariensis archiepiscopus, & multi
 proceres & præsules contra corpus regium advene-
 runt, qui illud ibidem honore debito humaverunt.
 Rege vero *Henrico* ut dictum est sepulto, novus rex
Stephanus inde usque *Oxoniam* perrexit, ubi convo-
 cato Concilio pacta quæ die Coronationis suæ Deo
 & ecclesiæ ac populo *Anglicano* concesserat, confir-
 mavit. Quæ sunt hæc. Primo vovit Deo & coram
 proceribus juravit, quod defunctis episcopis ecclesias
 five prælaturas vacantes in manu sua minime tene-
 ret, sed statim electioni canonicæ consentiens, eis
 episcopos investiret. Item quod Danegaldum, i. du-
 os solidos de hyda terræ, quod antecessores sui sin-
 gulis annis accipere solebant, pro perpetuo condona-
 ret. Item quod silvas clericorum & laicorum in
 manu sua non retineret sicut fecerat rex *Henricus*,
 & quod neminem de silvis propriis implacitaret li-
 cet venationem in eisdem caperet, aut eas ad necessi-
 tates suas diminueret, vel etiam extirparet. Quod
 quidem nefandæ placiti genus adeo execrabile fuit,
 ut si alicujus lucum quem habere pecuniam æstima-
 ret à longe conspiceret, statim eum vastatum dice-
 ret five esset vastatus five non, ut sic eum inmerito
 redimeret. Hæc principaliter & alia plurima Deo
 vovit; sed pauca tenuit. Et quia adventum *Matil-*
dis Imperatricis formidabat, concessit, ut quilibet
 de proceribus munitionem five castrum in proprio
 fundo facere posset. Post hæc in fine natalis Domini,
 nunciatum est regi *Stephano* apud *Oxoniam* per
 quemdam sic dicentem, *David* rex *Scottorum* si-
 mulans se pacifice ad te venire hospitandi gratia in
Karlyolum & in *Novum castrum* veniens dolose
 utramque cepit & occupat. Cui rex respondit, quod
 dolose cepit victorioso recipiam Deo dante. Rege
 igitur *Stephano* exercitum suum contra *David* re-
 gem *Scottorum* in partes borales promovente, idem
 rex *David* circa *Dunolmum* ei occurrens & pacifice
 loquens cum eo, tunc temporis concordatur. Qui
 Novo castro reddito, *Karliolum* de concessione regis
Stephani retinebat. Rex tamen *David* homo regis
Stephani non est effectus, quia sacramentum primus
 omnium laicorum *Matildi* Imperatrici juraverat
 de *Anglia* ei manutenenda post mortem regis *Hen-*
rici; sed filius regis *David*, *Henricus* nomine, ho-
 magium *Stephano* regi fecit, unde rex *Stephanus*
 burgum qui vocatur *Huntynghdon* in augmentum
 sibi dedit. Rex autem *Stephanus* inde in Quadra-
 gesima rediens, curiam suam in solempnitate pa-
 schali qua nunquam in *Anglia* multitudine, magni-
 tudine, auro, argento, gemmis & vestibus omnimoda-
 que dapnitate splendidior fuerat, apud *Londonias*
 celebravit. Ad Rogationes vero tunc proximo se-
 quentes divulgatum est regem mortuum esse. Quod
 audiens *Hugo Bigod* castellum *Norwici* intravit,
 quod nisi ipsi regi advenienti reddere noluit; & hoc
 tamen

tamen valde invitus; nam rabies *Normannorum* coepit jam prodicione et perjurio pululare. Castro igitur de *Baketun* cui dominus *Robertus* quidam proditor à rege discederat capto, rex civitatem *Excestria* quam *Baldewinus de Redvers* contra eum tenebat, fortiter obsedit, ubi diu circa constructionem machinarum morando multum de thesauro suo consumpsit. Qui licet sero castrum ei redditum erat, pessimo tamen usus consilio, vindictam in suos non exercuit proditores; nam si tunc vindictam exercuisset, tot castella contra eum postmodum retenta non fuissent. *Excestria* vero demum capta, rex in insulam *Vestam* pergens, eam à *Baldewino de Redvers*, de quo prædiximus abstulit, & ipsum ab *Anglia* relegavit. Rex igitur hiis prospere gestis elatus apud *Brantunam*, quæ uno ab *Huntynghdon* distat miliari, venatum venit, & ibi votum suum Deo & populo prius factum frangens, de forestis procerum suorum, & de filvis & venationibus eos placitavit.

Post hæc *Stephanus* rex anno regni sui secundo cum manu armata in *Normanniam* transfretavit, ubi multis hostibus bellicose superatis, cum rege *Francorum* concordiam tandem inivit & *Eustachius* filius ejus homo regis *Francorum* propter *Normanniam*, quæ *Francorum* imperio adjacet, effectus est. Quod videns Comes *Andegavensis*, qui *Matildem* imperatricem filiam regis *Henrici* duxerat, cui *Anglicani* regni successio ratione uxoris suæ, ut prædicitur, competebar, se scilicet in præsentis regias vires infringere non posse videbat, & licet jam in parte attemperasset, coepit continuo pacifice loqui, & super eodem negotio inducias petere in quo regnum *Anglia* jure uxorio vendicabat. Quibus concessis & initis, *Stephanus* rex ante nativitatem *Anglia* rediit, & per totum natale, incipiens ab ipsa vigilia nativitatis Domini, *Bedfordiam* obsedit, & de tanta solempnitate non curans, ab obsidione non cessabat, donec castrum sibi adversum cepisset. Eodem anno statim post captionem sive redditionem castri de *Bedford*, rex *Stephanus* in *Scotiam* innumerabilem exercitum promovit. *David* namque rex *Scottorum* qui *Matildi* imperatrici filiae regis *Henrici* de regno *Anglia* sibi conservando sacramentum fecerat, quasi sub velamento ejusdem sacramenti, cum exercitibus suis *Northumbriam* ingressus est, execrabiler agens in omnibus viis suis, sui enim ætati nec sexui parcebant, quin mulieres gravidas finderent, & pueros super acumina lancearum jactarent, sacrosanctis eciam ecclesiis non parcentes, presbyteros super altaria detruncabant, crucifixorum capita abscissa super cæcorum corpora ponebant, & mortuorum capita mutantes, super crucifixi reponebant, quæcumque enim attingebant *Scoti*, plena doloris fuerant & horroris; aderat enim clamor mulierum, ejulatus senum, gemitus morientium, & desperatio viventium. Sed audito adventu regis *Stephani*, retraxerunt se *Scoti*, eo quod spiritui furoris ejus resistere non ausi sunt. Adveniens itaque rex *Stephanus*, australes partes regis *David* cum impetu combussit, *Davide* cum eo congredi non audente. Cumque modicum ibidem mansisset, à suis statim post Pascha audivit, quod multi proditores & magnatum plurimi contra eum in australibus terræ suæ partibus insurrexerunt, contra eum castris plurimis occupatis. Propter quod ad australes *Anglia* partes revertens, eadem castra obsidebat.

Quo ibidem sic occupato, *David* rex *Scottorum* in *Angliam* innumerabilem exercitum promovit, omnia iterum sicut prius devastando, & terram usque ad flumen de *Teyse* in confinio *Eboracensis* provinciae comburendo. Et contra quem milites & principes *Anglia* borales animosi cum insigni Comite *Albemarle*, & ex jussu & ammonicione venerabilis patris domini *Thursthini Eboracensis* archiepiscopi, viriliter restiterunt, fixo le *Standard*, i. signo regio, apud *Alberton*; ubi licet quidam asserunt, quod dictus archiepiscopus *Thursthinus* cum regis militibus occurrens eum fugasset, morbi tamen causa, ut quidam volunt, ibi interesse non posset, & ideo *Radulphum Orcadam* episcopum loco suo misit, qui in acie media loco stans eminenti orationem hujusmodi exorsus est. « Proceres *Anglia* clarissimi & genere *Normanni*, meminisse generis & nominis vos oportet, & inimicis resistere decet, quibus usque in præsens nemo inpune resistit. Audax enim *Francia* vos experta delituit, ferox *Anglia* à vobis capta succubuit, dives *Apulia* vos sortita defloruit, *Jerusalem* famosa & insignis *Antiochia* disposuit vobis se utraque. Nunc autem *Scotia* vobis rite subjecta inermem præferens temeritatem, & rixæ magis quam pugnae aptior vobis resistere immo expetere jam conatur. In quibus quidem nulla rei militaris scientia, vel præliandi peritia, vel moderandi gratia invenitur? Nullus igitur verendi locus sed potius verecundia, quod hii quos semper in patria sua petivimus & vicimus, in patriam nostram jam ritu transverso velut dementes & ebrii convolarunt. Unum ergo vobis ego præsul denuncio, quod hii *Scoti* qui in hac patria templa Dei violarunt, altaria cruentarunt, presbyteros occiderunt, & pueros & prægnantes gladio peremerunt, condignas sui facinoris luent poenas in suo flagicio corruentes, quod omnipotens Deus hodie perficiet per strenuas manus vestras. Attollite igitur animos o elegantes viri, et adversus hostem nequissimum virtute patita, immo Dei præsentia freti, exsurgite; nec vos moveat eorum temeritas magna cum illos non deterreant tot vestrae virtutis insignia. Illi nesciunt armari in bello, vos autem in pace ad bellum exercimini, ut postmodum in bello casus belli dubios minime sentiat. Tegitur vobis caput galea, pectus lorica, ocriis crura; totumque corpus scuto & ense, ut ubi feriat hostis non invenit quem ferro circumseptum inspicit. Nos ergo procedentes adversus inermes & nudos quid dubitamus? An numerum? Certe non numerus multorum sed virtus paucorum bellum conficit; Multitudo ipsa est insolens sibi met ipsi, & impedimentum est in prosperis ad victoriam & in adversis ad fugam, propterea majores vestri & pauci multos sæpe vicerunt. Quid ergo confert vobis gloria parentela, quid exercitatio armorum solempnis, quid disciplina militaris, nisi multos pauciores vincatis? Sed jam finem dicendi faciunt hostes inordinate prorumpentes, & animo meo valde placet disperse confluentes. Vos ergo qui hodie vindicaturi estis domum Domini, & Domini sacerdotes, terramque vestram, & parvulos vestros, si quis vestrum hodie occubuerit prælians, vice archipræsulis vestri eum absolvimus ab omni poena peccati in nomine patris cujus creaturas foede & horribiliter destruxerunt,

struxerunt, & filii cujus altaria maculando everterunt, & Spiritus sancti à quo separati insane ceciderunt. Et confestim respondit omnis populus *Amen, Amen*; & resonuit terra in voces illorum.

Superveniens autem *Scottorum* exercitus, illud insigne responsuri exclamant *Albani, Albani*, & mox conferta pugna totus clamor absortus est. Gens vero nostra circum le *Standard* conglobata persistebat immobilis, immo viri sagittarii equitibus inmixti inermes *Scotos* sparsim penetrabant. Inter quos summus dux *Lodonensium*, qui primam aciem ex parte *Scottorum* habebat, sagitta percussus corruit, & tota gens sua conversa est in fugam. Quod videns *Scottorum* acies altera, quæ ex adverso pugnabat, animo acrimie expavit, & fugæ confestim indulgit. Regalis autem acies quam ipse rex *David* ex pulcherimis simul constituerat, ut hoc vidit, primo singillatim, & postea catervatim aufugere cœpit, rege autem pene solo existente, quod videntes amici regis *David* eum fugere cum eis coegerunt. Filius autem regis strenuissimus, non ad hæc sed soli gloriæ & virtuti attendens, miro impetu aciem nostrorum impetendo petcussit, sed statim ipse fugit, & in eodem loco decem millia *Scottorum* corruerunt, exceptis qui in segitibus & silvis inventi sunt perempti, de quibus nostri spolia multa reportarunt. Offensus enim erat eis Deus omnipotens, & omnis virtus eorum quasi arenarum contextio contrita est. Hoc bellum mense Augusti factum est in mora de *Cowton* juxta *Alborton* anno regni regis *Stephani* quinto.

Post natale vero rex *Stephanus* in *Scotiam* exercitum suum movit, ubi ferro et flamma quæque vastare disposuit. Sed rex *Scotia David* vehementer artatus, concordia cum rege *Anglia* facta, filium suum *Henricum* in obsidem regi *Anglia* tradidit, quem rex *Stephanus* secum in *Angliam* ducens, continuo castrum de *Modelowe* obsedit, ubi idem *Henricus* unco ferro equo abstractus fere distractus est, sed per strenuitatem regis hoc intuentis statim liberatus est. Hiis ita feliciter gestis, cor regis elevatum est, comprehenditque et in vinculis tenuit *Alexandrum Lincolnensem* episcopum, et ipsum tam diæta tenui et jejuniæ quasi vehementer afflixit, quousque castrum suum de *Pewerke*, quod ipse episcopus de novo construxerat, una cum castello de *Slesford*, regi dedisset. *Nigellum* quoque *Elyensem* episcopum effugavit. *Rogerus Salesburiensem* episcopum, qui multa bona sibi fecerat, incarceratione, donec duo castella sua de *Wyles* & *Schyrbourne* ei dedisset; unde & episcopus ille *Rogerus* domorum & castrorum ædificator præcipuus, nimia tristitia obiit infirmatus, pecuniam quasi xl. milia marcarum in castellis suis post se relinquens, quæ non in Dei sed in regis usum cessit, nam rex illo thesauro *Constantiam* sororem regis *Francorum* ad opus & maritagium filii sui *Eustachii* comparavit; & justo Dei judicio hoc dicto *Rogero* episcopo contigit, utpote qui regi *Henrico* & *Matilda* imperatrici filiarum suarum de regno *Anglia* eidem conservando fidelitatem primo juraverat, & etiam juraturis singulis formam juramenti expresserat; postmodum ejusdem juramenti inmemor, immo potius contemptor, coronationi regis *Stephani* quasi cooperator extitit & adiutor. Et *Willielmus* quidem *Cantuariensis* archiepiscopus ejusdem, ut creditur, perjurii merito ipso coronationis suæ anno defecit

& mortuus est. Cui *Willielmo* successit *Theobaldus* abbas *Beccensis*.

Post hæc vero & aliquantisper *Henricus Wyntonienensis* episcopus, frater regis, & *Romana* ecclesiæ legatus apud *Wyntoniam* concilium tenuit & tractatum, ubi episcopi *Anglia* convenientes, regem ad pedes ejus prostrati rogaverunt, ut possessiones dictorum episcoporum, & castella eis & ecclesiæ restaurarentur, sed eos rex noluit exaudire; propter quod, ut creditur, domus regia finitimæ cito postea divinæ subjacuit ultioni. Anno adhuc *Stephani* regis 5. idem rex capit castra *Glovernia*, *Herefordia*, *Webbeleya*, *Brystollia*, *Duddeleya*, et *Salopia*. Quo audito, *Robertus* comes *Glovernie* nothus filius regis *Henrici*, sororem suam *Matildem* imperatricem, *Andegavia* tunc morantem, ut veniret *Angliam* invitavit, promittens sibi auxilium contra regem. Dum in regno *Anglia* talia gererentur, sanctæ recordationis *Thurstinus Eboracensis* archiepiscopus, post laudabilem officii sui administrationem et præclara pietatis opera, cum jam fere tempus suæ militiæ expletum esse sentiret, relicto honore, excusans se ab onere, cum monachis *Cluniacensibus*, apud *Pontem fractum* in bona obiit senectute anno Domini M. Cxl. cujus corpus post duos annos incorruptum et odoriferum est comperit; cujus etiam pio studio inter cætera bona quæ operabatur, attribuenda est fundatio sive correctio celeberrimi monasterii *Fontaniensis*, cujus perhibetur fundatio talis esse.

Quidam monachi ecclesiæ beatæ *Maria Eboracæ* xij. vel xij. ferventes spiritu et scrupulosam habentes conscientiam, eo quod beati *Benedicti* regulam quam professi erant, minus ad literam observarunt, et quod *Cisterciensis* ordinis qui nuper esse cœperat, fama jam celebris erat, ut aliis melius fortiusque agerent, suum monasterium reliquerunt, quorum studium zelumque venerabilis pater *Thurstinus Eboracensis* archiepiscopus amplexus, eos paternæ pietatis et maternæ sinu suscipiens confovebat. Tandem vero eos in loco pascuæ qui *Fontes* dicitur collocavit, ubi extunc et deinceps multi aquas in vitam æternam hauserunt salientes tanquam de fontibus Salvatoris. Fundataque fuit domus hæc vj. kal. Januarii anno Domini M. Cxxxij. et anno à fundatione *Cisterciensium* xxxiiij. Sane paulo ante à nobili viro *Waltero Espek* fundata est domus *Regalis vallis* dicto *Thurstino* archiepiscopo consentiente et assensum præbente, ubi monachi *Clarevallenses* à felicitis memoriæ abbate *Barnardo* directi, sempiternam mansionem in Domino acceperunt. Horum ergo exemplo monachi illi *Eboracæ* imitati atque ad fortia animati, se memorati abbatis magisterio tradiderunt, et distincti locis et non animis, hii et illi ad artam viam quæ ducit ad vitam servandam paribus votis & studiis cucurrerunt. Eodem tempore quidam *Samatenses* monachi *Beliam Landam* condiderunt, nobili viro *Rogero de Moubray* qui & ecclesiam de *Pewburgh* fundavit, artum locum primo, deinde 2um, 3um, & quartum eis donante, ubi fixis radicibus usque in præsens resident Deo ibidem jugiter famulantes. Dicto autem *Thurstino Eboracensi* archiepiscopo monasterii *Fontanensis* aliorumque octo fundatore, ut dictum est, decedente, singuli ecclesiæ *Eboracensis* canonici, beatum *Willielmum* ejusdem ecclesiæ thesaurarium præferunt, tam pro honestate morum quam

quam excellentia meritorum. Iste namque *Willielmus* ex spectabili profapia regis *Stephani* ortus, præclaris natalium titulis fuerat insignitus; erat enim filius potentissimi viri Comitis *Hereberti*. Qui quamvis post decessum dicti archiepiscopi *Thurstan*i ad sedem *Eboracensem* electus fuerat; invidia tamen & impetuusus amor dominandi quemdam ejusdem ecclesiæ archilevitam adeo in regionem dissimilitudinis traxerant, ut inter eligentes discidium excitavit ipsum *Willielmum* à saniori parte electum impediens, licet de ejus electione clerus & populus acclamassent laudum præconia. Suspenditur igitur causa ad apostolicæ sedis examen provocata.

Summus pastor *Eugenius Cisterciensis* ordinis primo discipulus beati *Barnardi*, & postmodum abbas sancti *Anastasi*i juxta *Romam*, non vicio personæ sed pro voluntatis arbitrio quod in lege optinuit, electionem ejus cassavit, & zelo prout præsumitur pio, *Henricum Murdac* ejusdem ordinis monachum in pastorem *Eboracensis* ecclesiæ ordinavit; vir Dei *Willielmus* patientiam super hoc habens, ad *Henricum Wyntonensem* episcopum patrum suum accessit. Qui ei mansionum suarum optulit opcionem, ad ejus obsequia universam clientelam volens inclinare. Sed Dei electus tanta refutans, in quodam manerio dicti præsulis in solitudine mansit, cupiens ibidem commissorum gerere poenitentiam, & ultrices poenas flammarum libertate restringere lacrimarum. Post hæc mors, cujus sententia dives & pauper ad paria judicantur, in uno eodemque, ut fertur die, papæ *Eugenio* & archipræsuli suo *Henrico* vitam violenter abruptit. Cardinalis vero ille qui prius electionis viri Dei *Willielmi* præcipuus defensor extiterat, felicibus auspiciis elevatus, apostolicæ dignitatis culmen ascendit, *Anastasius* vocatus. Qui de prædecessoris sui sententia dolens, erga Dei electum *Willielmum* suam sententiam non mutavit, sed tanquam veritatis zelator, Canonicis *Eboracensis* ecclesiæ pro majori & digniori parte illum *Willielmum* iterum eligentibus electionem confirmavit, & eidem summo cum honore munus consecrationis impendit. Accepta ergo cum tanto beneficio papalis benedictionis gratia, *Willielmus* ad *Angliam* cœpit remeare. Et ubicumque locorum transitum faciebat, castimonia ac puritate & divinæ conversationis gloria laudabiliter fulgebat. Cum autem civitatem *Eboracensem* intraret, & effrenata multitudo populorum pontem post patrem transire vellet, compago lingnei pontis ponderositate rupta est. Itaque quod horrendum est visu & stupendum relatu, multitudines virorum ac mulierum, & præcipue infantium catervatim inter rapida fluentia fluvii ceciderunt; ubi profunda fluminis altitudo habebatur, mixtis hominibus equis phaleratis. Conversus vir Dei ad populum insanis undis undique involutum, salutifero signo crucis eos insignivit, & resolutus in fletum orationes Deo optulit, ne eos aqua profunda absorberet; quod & ita factum est, quod nec anima una periclitavit.

Anno sexto regis *Stephani* mense Julio *Matildis* imperatrix, cui *Anglia*, ut prædictum est, ex magnatibus terræ promissa extiterat & jurata, cum *Roberto* notho fratre suo Comite *Glovernia* & magno exercitu in *Angliam* apud *Portesmutham* prospere applicuit, & ad *Arundell* iter suum direxit; ubi rex *Stepha-*

nus cum impetu occurrens, eam ibi per aliquod tempus obsedit, sed mox perfida credens consilia sibi dicentium, castrum illud esse quasi inexpugnabile, retraxit se, & eam usque *Bristoliam* abire permisit, quæ multa dampna provincialibus irrogavit; ad eam namque statim multitudo *Anglorum* maxima occurrit, & in regem optimates sui hinc & inde insurrexerunt; quod rex audiens, dimissa obsidione quam circa castrum de *Malvingford* tunc fecerat, versus imperatricem *Glovernia* existentem tendit, sed cito post *Lincolniam* secessit, & munitiones ejusdem, quas *Ranulphus* Comes *Cestrie* fraudulentè susceperat, à natali Domini usque festum purificationis beatæ *Mariæ* virginis obsedit. Interim igitur dictus Comes *Ranulphus* & dictus *Robertus* gener suus Comes *Glovernia*, frater *Matildis* imperatricis, validissimis proceribus & multis *Wallensibus* coadunatis, circa dictum festum purificationis ad solvendum regis obsidionem, *Lincolni-*
am venerunt, qui cum paludem arundineam pene intransibilem vix cum difficultate pertransissent, statim in ipso die purificationis aciebus dispositis, quarum primam ipse *Ranulphus* Comes *Cestrie* cum suis assumpsit, bello regem *Stephanum* aggressi sunt. Secundam vero aciem illi quos rex *Stephanus* exheredavit valide tenuerunt. Terciam vero ille *Robertus* Comes *Glovernia* strenuissimus gubernavit, & à latere prævalida *Wallensium* erat turma. Et tunc Comes *Cestrie* sic suos alloquitur, “Gratias
 “persolvo vobis jugiter exorans ut qui vobis causa
 “sum periculi primus omnium periculum subeam. Cui dixit Comes *Robertus*, “Non est indignum
 “quod primi ictus dignitatem deposcis, tam ex
 “nobilitate generis quam ex virtute roboris qua
 “præcellis. Sed movet ad bellandum me regis ra-
 “bies & perjurium; verumptamen per iter quo
 “venimus non est revertendum, hic ergo vincen-
 “dum est aut occumbendum. Necesse est enim ut
 “ad probitatem confugiat cui non est aliud refu-
 “gium. Attendite tamen contra quos & quales
 “bellum geritis. Stat enim contra vos Comes de
 “*Mellent* fraudis artifex, cui innata est in corde ne-
 “quitia, in ore fallacia, in opere pigricia. Proce-
 “dit etiam Comes de *Alba marla* Baccho de-
 “votus, Marti ignotus, vino redolens, bello in-
 “solens. Astat ibi *Simon Hamptunensis*, cujus
 “actus sola locutio, cujus datum sola promissio, qui
 “cum dixerit fecit, cum promiserit dedit.

Rex autem *Stephanus* sub tantis æstibus missam interim solempnem audiebat *Alexandro* episcopo tunc celebrante; in cujus manibus cereus quem rex ex more solito optulit, confractus est; quod signum fuit confractionis regis. Pixis etiam cum eucharistia fracta cathena super altare cecidit, & hoc fuit signum regis ruinæ. Missa quoque finita, rex strenuissimus cum securitate magna acies disposuit, consulesque in equis per duas acies instituit. Tercia autem permaxima regis erat. Ex parte cujus verba bello exhortatoria *Baldemino* Comiti sunt commissa, qui ceteros in hunc modum affatur, “Consilientes oportet nosse tria. *Justiciam causæ*,
 “ne periculum animæ incurratur. *Copiam caterve*,
 “ne numero hostium opprimatur. *Efficaciam dex-*
 “*tera*, ne debilibus innixa subruatur. Quantum
 “ad hæc tria sumus, ut arbitror, expediti. Atten-
 “dite ulterius quales habemus adversarios. Ecce
 “*Robertus* consul *Glovernia* qui de more multum
 “minatur,

« minatur, parum operatur, ore leoninus, corde le-
 « porinus, clarus eloquentia, obscurus inercia. De-
 « inde stat *Comes Cestria Ranulphus*, vir quidem
 « audaciæ irrationabilis; promptus ad conspiran-
 « dum, inconstans ad perficiendum; animo impe-
 « tuosus, periculo improvidus; altiora machinans,
 « impossibilia temptans; quod incipit avide, effe-
 « minate deserit; ubique infortunatus, aut vinci
 « aut effugari assuetus. Transfugas & girovagos
 « *Wallenses* secum adducit, qui quanto sunt numero
 « plures tanto deteriores. Sed ecce priusquam di-
 « ctis finem faceret, adest clamor hostium, clangor
 lituorum & fremitus equorum; offendunt acies mu-
 tuis se lanceis salutantes. Statim acies exhæreda-
 torum aciem consulum percussit & prævaluit, & illa
 acies est quasi ictu oculi dissipata, cujus divisio
 in tria devenit, alii namque occisi sunt, alii capti,
 & alii fugerunt. Secunda acies regis à *Comite Ce-*
stria & Wallensibus percussa, quasi in momento si-
 cut prior dissipata est; fugeruntque omnes equites
 vitam potius salvare quam mori cupientes. Rex
 namque *Stephanus* cum acie sua pedestri quæ sola
 remanserat circumseptus est. Aparuit tunc fulmi-
 nea vis regis, qui cadens bipenni, nunc hos, nunc il-
 los, & multos in brevi ad extrema deduxit. Comes
 vero *Cestrensis* regis gloriæ invidens, cum omni pon-
 dere armorum in eum irruit. Tunc novus oritur
 clamor, quia omnes in eum & ipse in omnes. Tan-
 dem bipennis regia ex ictuum frequentia est con-
 fracta. Quod videns quidam *Willielmus* miles stre-
 nuissimus, in regem irruit, & eum per galeam arri-
 piens voce magna clamavit; Huc homines, huc, re-
 gem teneo. Continuo advolant omnes, & rex capi-
 tur, omnibus de sua acie aut cæsis aut captis. Ci-
 vitate autem hostili lege direpta, rex ad imperatri-
 cem captivus ducitur, & usque ad exaltationem san-
 ctæ crucis in turri *Bristollic* vinculatur. Ex cujus
 rei eventu imperatrix nimis elata *Cirecestriam* oc-
 cupat, deinde *Wyntoniam*, ubi ab *Henrico Wynton-*
niensi episcopo, legato papæ, hoc approbante proces-
 sionaliter suscipitur.

Inde per *Wiltoniam*, *Oxoniam*, *Radingum* ad san-
 ctum *Albanum* iter dirigens, occurrente ei potissime
 archiepiscopo *Theobaldo*, à cunctis, exceptis solis
Kentensibus, gratanter excipitur; ubi regina uxor
 regis *Stephani* repugnabat. Inde *Londoniam* venit
 de statu regni tractatura, ubi ab universis *Londoni-*
ensibus est honorata supra modum. Interpellata est
 à regina *Angliæ* regis *Stephani* uxore, ut rex ex-
 solvi posset, ea conditione, quod regno imperatrici
 reddito rex posset alicubi monachari, aut perpe-
 tuo peregrinari. Sed hoc non exaudivit. Interpel-
 lata est etiam à civibus *Londoniensibus*, ut liceret eis
 uti legibus sancti *Edwardi*, & non legibus patris
 sui *Henrici*, quia graves erant, sed illa non acqui-
 evit. Inde populus commotus, illam capere statuit.
 Quod illa comperiens, dimissa omni suppellectili sua
Oxoniam fugit, ubi dispersos milites suos expecta-
 vit; & sic muliebri languore irritata regem vinctum
 strictius custodiri, & in compedibus poni iussit.
 Deinde post aliquot dies cum *David* rege *Scotto-*
rum avunculo suo, & *Roberto* Comite *Glovernia*
 fratre suo viribus adductis *Wyntoniam* tendit; tur-
 rim episcopi, ubi frater regis erat, acriter obledit,
 unde ipse episcopus *Wyntonia* frater regis, pro re-
 gina *Angliæ* & universis fere terræ proceribus de-
 stinavit; qui cum festinatione venientes, cotidie sed

non congressibus acierum sed circumicionibus milita-
 rium amfractuum dimicabant; erat enim uterque
 exercitus magnus. Tandem venientibus *Londoni-*
ensibus, & sic illis qui contra imperatricem pugna-
 bant numerose auctis, imperatrix ita timore resca-
 luta est, ut in feretro posita acsi cadaver esset, equis
 deferentibus ad urbem *Glovernia* sic delata fugere
 compellitur, pluribus ex suis ibi captis. Captus est
 etiam & incarceratus dictus *Robertus* frater impe-
 ratricis, sub cujus custodia rex captivus tenebatur.
 Igitur satagentibus regina pro rege, & imperatrice
 pro comite fratre suo, multis hinc inde procuran-
 tibus, talis liberatio providetur, ut rex suo restitua-
 tur regno, & comes suo dominio, & ambo deinceps
 forent regni moderatores, sicut prius extiterant tur-
 batores, sed comite id renuente, per totum annum
 regnum subjacuit divitum venditionibus, cædibus
 & rapinis. Tandem circa exaltationem sanctæ Cru-
 cis perseverantibus inimiciis, commutatio regis &
 comitis facta est, & uterque pro altero redditus est;
 qui cum inmenso gaudio à suis recipiuntur.

Septimo anno regni sui fecit rex *Stephanus* con-
 strui castrum quoddam apud *Wyntoniam*, ubi sub-
 ito hostes sui supervenientes, facta congressione mu-
 tua regem in fugam compulerunt, multis de exer-
 citu suo captis. Iratusque rex valde, iterum exer-
 citum suum multiplicavit, & viribus reasumptis
 imperatricem in urbe *Oxonia* à festo sancti *Michae-*
lis usque ad natale Domini obsedit, cuncta extrin-
 secus devastando. Et parum ante natale Domini
 nive & gelu fortiter supervenientibus, imperatrix
 invalescente tandem inedia, per *Thamesiam* conge-
 latam fugit, & usq; *Walyngford* evasit albis vesti-
 bus induta, nam oculi obsidentium per albam ve-
 stem & nivis reverberationem delusi erant. Et sic
 urbs *Oxonia* post ejus recessum regi reddita est.
 Postmodum *Radulphus* Comes *Cestria* & *Hugo*
Bigod, auxilio *Roberti* Comitis *Gloucestræ* suffulti,
 regem ipsam imperatricem apud *Walyngford* ob-
 fidere volentem, in tantum ubique per hostiles ag-
 gressus perturbarunt, quod suam perficere non po-
 terat voluntatem. Rex vero tunc *Wyltoniam* pro-
 fectus, castrum ibidem firmare optavit. Sed *Robe-*
rtus Comes *Glovernia* cum ingenti posse superve-
 niens, rege cum magna difficultate evaso, *Williel-*
lum *Martel* ibidem cepit, pro cujus liberatione
 rex castellum de *Schirbourne* quod ante ceperat
 eidem Comiti reddidit. Imperatrix vero usque ad
 pubertatem filii sui *Henrici*, semper regi *Stephano*
 repugnavit. Circa hæc tempora quidam magister
Arnaldus prædicavit *Roma* contra divites & contra
 superfluitatem hominum, qua de causa multi se-
 quebantur eum; tandem captus est, & in odium
 clericorum suspensus. Eodem tempore obiit *Johan-*
nes de Temporibus qui CCC. lxj. annis vixerat, &
 erat armiger magni *Karoli*.

Anno regis *Stephani* octavo, *Rogerus Wyntoni-*
ensis episcopus legatus papæ Concilium *Londonia*
 rege ibidem præsentem tenuit generale. Et quia cle-
 ricis terræ nullus honor ferebatur, eo quod clerici
 sicut laici capiebantur & redimebantur, idem lega-
 tus in eodem statuit & decretum canonis innoda-
 vit, ne aliquis qui violentas manus clerico ingesse-
 rit, ab alio possit absolvi quam à papa & in præsen-
 cia sua. Eodem anno obiit *Innocentius* 2. natione
 Romanus de regione *Transfiverini*, cui successit
Celestinus 2. natione Tuscus de *Castro Felicitatis*,
 sedens

sedens mensibus quinque, diebus xij. Eodem anno Comes *Galfridus* de *Mandavilla* à rege captus, pro restitutione turris *Londoniensis* & castelli de *Walde* postea liberatur, qui possessionibus carens, cum adhuc magnam haberet familiam, confestim abbatiam sancti *Benedicti* de *Rameseye* invasit, & monachis expulsis raptos immisit, & sanctum monasterium speluncam fecit latronum. Regem insuper in multis vexavit, eo quod strenuissime militavit, & quasi per unum annum in suis rapinis effulsit omnibus gloriosus. Mense quoque Augusti cum inter acies suorum ad prædam processisset, à quodam pedito vilissimo solus sagitta percussus interiit, & excommunicatus obiit. Simile quoque scelus exercuerat in ecclesia *Coventrensi* quidam perversus *Robertus Marmion*, vir strenuus & bellicosus, qui inter suorum cuneos coram ipso monasterio solus interfectus est, & excommunicatus obiit.

Dum autem ecclesia illa pro castello teneretur, à parietibus ecclesiæ & claustris adjacentis, sanguis multis videntibus ebullivit, & hoc *Henricus de Huntynghon* in suis testatur Cronicis se vidisse. Quia igitur improbi illi Deum quasi dormire dicebant, excitatus est Deus in hoc signo & in significato. Princeps namque peditum prædicti Comitis *Galfridi de Mandavilla* nomine *Reynerus*, cujus officium fuerat ecclesias frangere vel incendere, dum post mortem domini sui cum uxore sua & præda multa mare transiret, et in alto mari esset, digitus Dei affuit mox ibidem: navis enim in qua vehebatur immobilis facta est, et quasi cemento infixæ stetit. Quod monstrum videntes nautæ fortiter timuerunt, et forte data causam rei inquirunt. Ceciditque fors super *Reynerum*, quo contradicente, iterum secundo et tertio fors applicata devenit in eum, positusque est in scapha cum uxore sua et pecunia scelerissime acquisita, et statim ut prius, cursu velocissimo sulcat pelagus ipsa navis, scapha vero cum illis iniquis subita voragine circumdata, protinus est absorta. *Celestinus* papa obiit, cui successit *Lucius* 2. natione Bononiensis, sedens mensibus undecim, diebus iij.

Stephanus rex anno regni sui nono *Lincolniam* obsedit, Comite *Cestria* castrum cum villa tenente, ubi rex cum munitionem contra castrum construere vellet, & multos operarios ibidem haberet, egressi sunt latenter hostes & omnia diruperunt, præfocatis ibidem de operariis regis circiter octoginta. Rex vero in hoc confusus, ad alia continuo discessit loca. *Lucio* papa mortuo, *Eugenius* tertius natione *Pisanus* sibi successit, sedens papa annis octo, mensibus quatuor, diebus viginti. Hic cum primum esset discipulus beati *Barnardi*, & postmodum abbas sancti *Anastacii* juxta *Romam*, ex insperato ad ecclesiam sancti *Casarii* veniens, à cardinalibus est electus. Sed propter metum senatorum qui contra voluntatem prædecessoris sui à populo fuerant electi, extra urbem ad *Farfense* monasterium vocatus, ibidem à cardinalibus consecratur, quem cum ante simplex fuerat Deus miserabili gratia & eloquentia perfudit; ad quem etiam sanctus *Barnardus* abbas scripsit libros de Consideratione.

Rex *Stephanus* anno regni sui x^o. cum exercitu *Londoniensem* & magno posse castrum de *Faren-*
don, quod *Robertus* Comes & omnes regis inimici ibidem fortissime ædificare cœperant, obsedit; qui

demum post multam hinc inde sanguinis effusionem omnes illac fugavit, & castrum cum difficultate maxima cepit. Eodem anno *Alexander Lincolniensis* episcopus ecclesiam *Lincolniæ*, quæ combustione deturpata fuerat, ut pulchrior appareret quam ante, muro artificiose reformavit.

Rex *Stephanus* anno regni sui xj. castrum de *Malpynghford* construxit, ubi *Ranulphus* consul *Cestria* cum militum copiis adveniens, cum rege concordatur. Sed cito post apud *Northampton* ad regem pacifice veniens, & nichil sibi metuens, dolose ibi captus est & in carcere trusus, donec castrum *Lincolniæ* quod antea ceperat & cætera ditionis suæ castra regi restituerat; Quibus redditis, mox ipse suis liberatus est, & in posterum effectus inmanissimus regis hostis. Interim *Wallenses* provinciam *Cestrensem* vastaverunt, sed apud *Wicum Malbanum* intercepti sunt. Eodem anno omnipotens Deus Christianorum spiritum suscitavit. Rex quidem *Franciæ Lodowicus* ad instanciam *Eugenii* papæ in *Galliam* venientis, & *Remis* Concilium celebrantis, & prædicatione beati *Barnardi* à dicto Papa cruce signatus, cum Comite *Flandrensi* & Comite de sancto *Egidio* & multis *Anglicis* cruce signatis *Ierosolimam* profectus est. *Conradus* etiam imperator dux *Bavariæ* qui *Lothario* quarto successit, super *Theutonicos* & *Romanos* xv. annis imperans in *Frankenworth*, à beato *Bernardo* tempore dicti *Eugenii* papæ, cum multis aliis principibus crucis caractere est insignitus. Qui cum innumerable multitudinem peregrinantium iter aggressus, *Iconium* pervenit. Cui *Lodowicus* rex *Francorum* cum multa milicia per *Hungariam* descendens, ibidem advenit; Qui viam terræ magis quam maris eligentes, per imperatorem *Constantinopolitanum*, qui eos postea prodidit & seduxit, cum utroque exercitu transierunt. Et quia cum summa superbia incedebant, ideo in nichilum redacti sunt, quia Deus cuncta prospiciens eos sprexit. In hiis quidem exercitiis contra castrensem disciplinam jam tot mala increverant, ut mirum non sit quod eis tanquam pollutis & inmundis favor nequaquam divinus arripserit. Castra enim à castratione luxuriæ dicuntur, at castra nostra casta non erant, in quibus utique quadam infelici licentia libidines multorum spumabant, præsumentes etiam de multitudine & armatorum copia carnem brachium suum & non Deum posuerunt pro quo æmulari videbantur; declaratumque est in eis, quod Deus superbis resistit, & humilibus dat gratiam & juvamen. Fame namque primo consternati in se perierunt, postea vero proditione imperatoris *Constantinopolitani* ferro hostiliter defecerunt; nec inmundis castigandis & superbis reprimendis iræ defuere cœlestes, cum intempestivorum imbrium inundatio effusa plus de exercitu nostro minuit quam hostilis gladius devoravit. Multi etiam gustata farina per dolum *Græcorum* calce mixta defuncti sunt. Imperator tamen & rex *Franciæ* cum paucis evadentes, prius *Antiochiam*, postea *Ierosolimam* ignominiose pervenerunt. Quidam tamen volunt quod ad terram sanctam pervenientes, multa bella gloriose & strenue gesserunt. *Conradus* vero imperator secundum quosdam cum paucis vix de terra sancta rediens moritur, qui licet xv. annis regnaverat, benedictionem tamen imperialem à papa non habuit. Rex vero *Lodowicus* causa orationis ut peregrinus in *Ierusalem* aliquan-

tulum manens, in anno sequenti ad propria rediit & pervenit. Et cum ex diutina continentia & coitus defectu, prout medici dicebant, agritudinem in redeundo incurreret, per medicos & praelatos suatum sibi erat, ut ob nimiam distantiam reginæ, puella aliqua uteretur, qui respondit, *Malo mori castus quam vivere adulter*, & sic totum Deo committens se cito convaluit. Dum autem clericus quidam privilegium papale ei attulisset, quod in omni cathedrali ecclesia regni sui primam vacaturam haberet cum fructibus medio tempore provenientibus, ille statim literas combussit, dicens, Se malle tales literas comburere quam animam suam in inferno torqueri. At cum idem princeps qualibet sexta feria in pane & aqua jejunaret, suatum est illi hoc jejunium dimittere, & centum pauperes tali die reficere. Qui respondit, Bene volumus quod tali die tot pauperes vel plures pascantur, sed jejunium nostrum solvere nolumus, nam absque eo quod animæ confert, corpori tamen plurimum prodest; tot enim superflua per totam septimanam corpori ingerimus, quod purgatio & quies unius diei multum valet, tam ad pellendum superfluum quam ad provocandum appetitum. Mortuo isto *Lodowico* metricus quidam stilo compendioso tale epitaphium rhetorico scemate ordinatum scripsit, & tanquam ad filium suum *Philippum* apostrophans, patrem sepultum ostendens ait,

*Hunc superes tu qui super es successor honoris,
Degeneres si degeneres à laude prioris.*

In supradicta etiam peregrinatione quidam navalis exercitus non potentium virorum nec magno duci nisi omnipotenti Deo innixi, non superbe quidem ibidem sicut prædicti *Conradus* & *Lodowicus* sed humiliter profecti sunt, probitatem magnam ideo exercentes. Civitatem namque famosam in *Hispania* quæ vocatur *Ulixis bona*, & aliam quæ vocatur *Almaria* & regiones adjacentes pauci optinuerunt contra plures. Erat enim Deus adjutor eorum fortis, & ideo nullus eis resistere poterat, & magna pars eorum erat de animosa gente *Anglorum*. Circa hæc tempora obiit magister *Hugo de sancto Victore* Monachus & Prior sancti *Victoris* juxta *Parisi*, literis & religione summus. De quo ferunt quod cum in extrema infirmitate laboraret, & nullum cibum retinere posset, corpus tamen dominicum sibi dari instanter postulavit. Fratres vero ejusurbationem sedare volentes, simplicem oblatam non consecratam attulerunt. Quod ille in spiritu comperiens ait, Deus misereatur vestri fratres, cur mihi illudere voluistis? Iste non est Dominus meus; mox illi eucharistiam consecratam attulerunt; quod ille videns sed retinere non valens, erectis manibus ait, Ascendat filius ad Patrem & spiritus ad Deum qui creavit illum, & statim expiravit; & corpus Domini disparuit. Volunt tamen alii, quod cum iste *Hugo* propter jugem vomitum non posset retinere eucharistiam, & hac de causa fratres sui verum sacramentum ei afferre nolissent, rogavit eos, ut saltem super latus ejus sacramentum ponerent; quo facto, latus infirmi se aperuit, & hostia corpori se immerfit. Iste *Hugo* dum vixit multa egregia opuscula dictavit, utpote de Sacramentis. De Archa Noe. De Institutione Noviciorum. De cura Animæ. De studio Sapientiæ qui intitulus Didascalicon, & de laude Crucis. His temporibus floruit *Ricardus de sancto Victore*.

Eodem tempore fuit in *Alemannia* *Hildegardis* monialis famosa, quæ in *Pingria* super *Renum* requiescit. Circa idem tempus translatus est liber *Johannis Damasceni* in Latinum. Tam valida erat glacies quod *Thamesia* cum equo potuit pertransiri. Hoc anno magister *Gratianus* de *Tuscia* natus, monachus sancti *Proculi* in *Bononia*, compilavit Decreta sicut dicit *Hugo* 2. q. 6. forma. Ejus frater germanus magister *Petrus Lombardus* episcopus *Parisiensis* compilavit quatuor libros Sententiarum, psalterium quoque & *Pauli* epistolas glosavit.

Rex *Stephanus* anno regni sui duodecimo apud *Lincolniam* in nativitate Domini coronatus est, quod nulli regum contigerat. Post cujus discessum Comes *Cestrie* ibidem venit, ut civitatem cum militaribus copiis insultaret; & dum eandem usque ad ingressum expugnasset, contigit ut dux exercitus sui in introitu portæ borialis percussus occubuit, & pluribus interfectis, ipse consul retrocedere compulsus est. Cives igitur victoriosi virgini virginum eorum protectrici laudes insigniter & gratias exsolverunt. His temporibus dum talia sæpius gererentur, *Anglia* multis malis faucibus tabescebat. Nam tunc impotens rex & languida etiam lex erat, & unusquisque quod sibi rectum vel malum videbatur pro suo libito faciebat. Et quia omne regnum in se divisum citius desolabitur, regnum *Anglie* divisum est & scissum quasi in duo; quidam enim favebant regi, & quidam imperatrici, quos uterque ne discederent blandis sermonibus demulcebat. Sane inter partes diu certatum est fortuna alternante. Sed tunc quodammodo remissiores motus esse cœperunt, quod tamen *Anglia* in bonum non cessit, eo quod tot erant reges in *Anglia* quot erant domini castellorum, singuli proprium numisma habentes, & more regio subditos judicantes. Et quia magnates terrarum sic adinvicem excellere satagebant, eo quod nullus in alterum haberet imperium, mox inter se discerpantes, rapinis & incendiis clarissimas regiones in tantum corruperunt, quod totum fere deperit robur panis.

Aquilonalis tamen regio, quæ in potestatem *David* regis *Scottorum* usque ad flumen de *Theyse* cesserat, per ejusdem regis *David* industriam in pace agebat. Ad quem quidem *David* regem *Henricus* filius imperatricis rex *Anglie* futurus à matre missus jam pubes accessit; à quo ut jam in hostes sibi rebelles strenue militaret, cingulum militare accepit. Qui cingulo miliciæ decoratus, ad patrem transfretavit, eratque tunc temporis gloriæ militaris existens non tepidus æmulator. Post autem annos aliquot *Galfrido* patre suo in fata decedente, paterni juris plenitudinem, *Andegavensis* scilicet & *Cenomanensis* comitatum, & materni juris portionem, scilicet *Normanniam* recepit. Patri itaque succedens & matrem potencialiter excedens, quocunque se divertebat industris & strenuus ac omnibus invidentibus formidabilis apparebat. Cumque in transmarinis partibus omnia jam sibi essent quietata, regno *Anglie*, quod sibi materno jure competebat, ulterius noluit defraudari. Et licet regem *Francorum* timebat, eo quod rex *Stephanus* affinitate sua gaudebat, *Normanniam* tamen bene munitam & sufficienter ordinatam in pace reliquit, & in *Angliam* veniens, non amplius quam Cxl. equites & tria milia peditum secum duxit. Sed adventu ejus cognito, omnes mox ad eum, qui matri ejus ab initio favebant, ferventibus animis convolarunt.

Augustus

Auctus igitur ingentibus copiis, munitionem *Malmesberiensem*, ubi regis *Stephani* praesidium erat, confestim obsedit. Quo rex *Stephanus* cum filio suo *Eustacio* acerimo juvene citius adveniens, hostem ad praelium convocavit. Sed ille in castris se continens, eo quod manum imparem saltim pro tempore belli habere videretur, consulte periculum declinavit. Rex vero cum neque hostem comode posset impetere, in prolixiores exubias contra castra ex tuto agere ociose recessit, & munitio obsessa in potestate obsidentis remansit. Augebatur quoque militiae suae numerus favoribus sociorum, concurrentibusque ad eum optimatibus multis, qui Regi *Stephano* defecerant. Ita ut jam incrementis virium & felicitate successuum ducis gloria regis nomen obumbraret, *Stanfordiam* cum exercitu instructo properavit. Qua celeriter expugnata & capta, munitionem etiam post paucos dies optinuit. Indeque se divertens, super *Notyngham* irrumpit. Qua mox expugnata & opibus vacuata, circa castrum ibi obsidendum, quod natura loci inexpugnabile videbatur, operam inanem dare noluit, & ideo illud omittens, ad alia negotia inde conversus fortuna arridente in omnibus est prosperatus.

Dum haec sub eventu pendulo inter regem & ducem altercatio traheretur, *Eustacius* ejusdem regis filius in matura morte decessit, magnam seminandae pacis occasionem causa sui de medio ablati relinquens; nam eo superstitae partes uniri non poterant, tum propter juvenilem ejus acrimoniam, tum propter regis *Franciae* fiduciam quam ex affinitate contraxerat, eo quod sororem suam in uxorem duxerat. Utriusque autem pacis impedimento per unius hominis mortem sublato, confestim viri pacifici de pace suadenda & formanda coeperunt propensius cogitare. Exulceratus autem rex in morte filii sui, qui sibi succedere sperabatur, vocem suadentium pacem solito patientius audiebat. Dux autem prudentum consiliis inclinatus, ut honesto & solido foederi ambiguos casus postponeret, gratanter acquievit. Placuit igitur inter eos solempne & salubre concilium & colloquium celebrari, ubi interveniente viro venerabili *Cantuariensi* archiepiscopo *Theobaldo*, & aliis terrarum nobilibus & amicis mediantibus, & circa bonum publicum pia & prudenti provisione satagentibus, pax inter eos caute formata & solide firmata est. Decretumque est ut *Stephanus* de cetero tanquam princeps legitimus in *Anglia* integre cum gloria & honore regnaret, *Henricus* vero tanquam haeres legitimus sibi in regno succederet. Hanc pacis formam tanquam utilem & honestam uterque princeps amplexatus est, & rex quidem in filium optans ducem, ipsum successorem suum solempniter declaravit. Dux vero regem tanquam patrem & dominum in conspectu omnium honoravit. *Willielmus* autem junior regis filius, jubente patre, homagium duci fecit. Quibus Deo propicio solempniter actis, rex tunc quasi primo iuste *Angliam* & *Anglia* pacem recepit. Super qua pace & concordia cum omnibus punctis in eadem contentis rex Cartam in haec verba fecit.

Stephanus rex *Anglia* Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Baronibus, & omnibus fidelibus suis *Anglia* salutem. Sciatis quod ego rex *Stephanus* *Henricum* ducem *Normanniae* post me successorem regni *Anglia* & haeredem meum jure haereditario constitui, & sic

ei & haeredibus suis regnum *Anglia* donavi & confirmavi. Dux vero propter hunc honorem & donationem et confirmationem sibi à me factam, homagium michi et sacramento securitatem fecit, scilicet quod fidelis michi erit et vitam et honorem meum pro suo posse custodiet per conventiones inter nos praelocutas, quae in hac Carta continentur. Ego etiam securitatem sacramento Duci feci, quod vitam & honorem ei pro posse meo custodiam, & sicut filium & haeredem meum in omnibus in quibus potero eum manutenebo & custodiam contra omnes quos potero. *Willielmus* autem filius meus homagium & securitatem duci *Normanniae* fecit, & dux ei concessit ad tenendum de se omnes terras quas ego tenui antequam regnum *Anglia* adeptus essem sive in *Anglia* sive in *Normannia*, sive in aliis locis, & quicquid cum filia *Warennia* Comitis accepit sive in *Anglia* sive in *Normannia*, & quicquid ad honores illos pertinet, & de omnibus terris, villis & burgis & redditibus quos dux in dominio suo inde nunc habet, & nominatim de illis quae pertinent ad honorem Comitis *Warennia* *Willielmum* filium meum & homines illius qui de honore illo sunt plenarie satisfiet, & nominatim de castello de *Belencumbre* & castro *Mortui maris*; Ita scilicet, quod *Reginaldus* de *Warennia* castrum de *Belencumbre*, & castrum *Mortui maris* custodiet si voluerit & dabit inde duci obfides: Si vero noluerit, alii de ligiis hominibus Comitis *Warennia*, quos dux voluerit similiter per salvos obfides & salvam custodiam eadem castra custodient. Alia vero castra quae pertinent ad comitatum *Moretoniae* dux ei reddet ad voluntatem meam cum poterit per salvam custodiam & per salvos obfides; ita quod omnes obfides reddantur filio meo quiete quando dux regnum *Anglia* habebit. Incrementum etiam quod ego *Willielmo* filio meo dedi, ipse dux ei concessit, castra scilicet & villas de *Normico* cum septingentis libratas terrarum, ita quod redditus de *Normico* infra illas septingentas libratas computetur; Et totum comitatum de *Northfolk* praeter illa quae pertinent ad ecclesias & Praelatos & Abbates & Comites, & nominatim praeter iij. denarium, unde *Hugo Bygatus* est Comes; salva & reservata in omnibus regali justitia. Item ad roborandum gratiam meam & dilectionem dedit ei dux & concessit omnia quae *Richerus* de *Aquila* habebat de honore *Pevenesselli*, & praeter haec castra & villas *Pevenesselli* et servitium *Faramusi*, praeter castra et villas de *Doure*, et quod ad honorem de *Doure* pertinet ecclesiam de *Fauresham* cum pertinentiis suis dux confirmavit, et alia aliis ecclesiis à me data vel reddita consilio sanctae ecclesiae et meo confirmabit. Comites et Barones Ducis qui homines mei nunquam fuerunt, pro honore quem domino suo feci homagium et sacramento michi fecerunt, salvis conventionibus inter me et ducem factis. Ceteri vero qui antea homagium michi fecerant, fidelitatem michi fecerunt sicut domino. Et si dux à praemissis recederit, omnino à servitio ejus ipsi cessarent quousque errata corrigeret. Filius meus etiam secundum consilium sanctae ecclesiae se inde contineret si dux à praedictis recederet. Comites etiam et Barones mei ligium homagium duci fecerunt salva mea fidelitate quamdiu vixero et regnum tenero. Simili lege quod si ego à praedictis recederem, omnino à servitio meo cessarent quousque errata corrigerem. Cives etiam civitatum et homines ca-

strorum quæ in dominio meo habeo ex præcepto meo homagium et securitatem duci fecerunt, salva fidelitate mea quamdiu vixero et regnum tenuero. Illi autem qui castrum *Walyngford* custodiunt homagium michi fecerunt, et dederunt michi obsides de fidelitate michi servanda. Ego vero de castris et murationibus meis securitatem talem Duci concilio sanctæ ecclesiæ feci, ne dux me decedente per hoc dampnum aut impedimentum regni incurrat. Eciam turris *Londoniensis Ricardo de Luceio* et mota *Wyndesores* concilio sanctæ ecclesiæ ad custodiendum traditæ sunt. *Ricardus* autem de *Luceio* juravit in manu archiepiscopi et in custodia filium suum obsidem dedit, quod post meum discessum castra prædicta duci redderet. Similiter concilio sanctæ ecclesiæ *Rogerus de Luceio* motam de *Dronestord*, et *Iordanus de Buselo* firmitatem *Lincolniæ* custodiunt, et ligii homines ducis sunt, et juraverunt et obsides inde dederunt in manu archiepiscopi, quod si ego decederem duci munitiones sine impedimento redderent. Episcopus *Wyntonienſis* in manu archiepiscopi *Cantuariensis* coram episcopis affidavit, quod si ego decederem castrum *Wyntonie* et munitionem *Hamptonie* duci redderet. Quod si aliquis eorum quibus munitionum custodia commissa fuerat, moreretur, aut à custodia sibi deputata recederet, concilio sanctæ ecclesiæ alius custos ibi statueretur, priusquam ille recederet. Si vero aliquis de hiis qui meas munitiones custodiunt, contumax vel rebellis extiterit de castris, scilicet quæ ad coronam pertinent, communi concilio ego et dux nos inde continebimus, quousque ad voluntatem utriusque nostrum cogatur satisfacere. Archiepiscopi, Episcopi, atque Abbates de regno *Angliæ* ex præcepto meo fidelitatem sacramento Duci fecerunt. Illi quoque qui in regno *Angliæ* Episcopi deinceps fient vel Abbates, idem facient. Archiepiscopi vero et Episcopi ab utraque parte in manu ceperunt, quod si quis nostrum à prædictis conventionibus recederet, tam diu eum cum ecclesiastica justitia cohercebunt, quousque errata corrigat, & ad prædictam pactionem observandam redeat. Pater etiam ducis & ejus uxor & fratres ipsius ducis & omnes sui quos ad hoc applicare poterit hæc asscuerunt. In negociis autem regni ego concilio ducis operabor. Ego vero in toto regno *Angliæ* tam in parte ducis quam in parte mea justiciam exercebo regalem. Testibus hiis omnibus. *Theobaldo* Archiepiscopo. *Henrico* Wyntonienſi episcopo. *Roberto* Exonienſi episcopo. *Roberto* Bathonienſi episcopo. *Gocelino* Salesburienſi episcopo. *Roberto* Lyncolniensſi episcopo. *Hilario* Ciceſtrenſi episcopo. *Willielmo* Norwicensſi episcopo. *Ricardo* Londonienſi episcopo. *Nigello* Elyensſi episcopo. *Gyleberto* Hardefordensſi episcopo. *Iohanne* Wygornensſi episcopo. *Waltero* Cestrenſi episcopo. *Waltero* Roffensſi episcopo. *Galfrido* de S. Asaph episcopo. *Roberto* Priore Berimundeseye. *Otun* milite Templi. *Willielmo* Comite Ciceſtrenſi. *Roberto* Comite Leyceſtrenſi. *Willielmo* Comite Glouceſtrenſi. *Raynaldo* Comite Cornvallix. *Baldewino* de Donyngton. *Rogero* Harfordix. *Hugone* Bigoto. *Patricio* Salysberienſi. *Willielmo* de Alba marla. *Albrico* Comite. *Rogero* Clarenſi. *Ricardo* de Penbroc Comite. *Ricardo* de Luceio. *Willielmo* Martel. *Ricardo* de Humez. *Reginaldo* de Warennia. *Manase* Biset. *Iohanne* de Port. *Ricardo* de Camavilla. *Henrico* de Eſſſexe. apud Westmonasterium.

His itaque completis dux in *Anglia* modico post commoratus, transfretare se parabat. Quem rex cum *Willielmo* filio suo & multis aliis nobilibus celebri conduxit læticia abeuntem. Cumque idem regius puer in oculis patris equo ut assolet concitatus veheretur, contigit equo cadente lessorem ad terram graviter allidi, osseque tibix fracto patri & omnibus qui aderant dolorem excussit. Reportatus est igitur *Cantuariam* ut ibi à medicis curaretur. Rex vero sinistro casu faucius, datis cum benedictione mandatis, Ducem dimisit; Qui feliciter transfretans, contra æstatis initium ad propria cum maximo gaudio remeavit.

Eodem tempore celebratum est divorcium inter *Lodovicum* regem *Francia* & *Elianoram* uxorem suam, filiam & hæredem ducis *Aquitannie*, quibusdam episcopis & personis religiosis ac proceribus in Quadragesima congregatis consanguinitatem illorum sub testificatione juramenti solempniter allegantibus, unde ipsa mulier causam prætendens, & se monacho non regi nupuisse dicens, duabus tamen apud patrem filiabus relictis, à lege viri soluta est. Quam non multum post dux *Normannie Henricus* desideratis forte nuptiis duxit in uxorem, & sic innox ducatus *Aquitannie*, qui à finibus *Andegavensium* & *Britonum* ad *Pireneis* usque montes *Galliam* & *Hispaniam* dirimentes extenditur, ratione conjugis in ducis *Normannici* potestatem transivit. In quo quidem facto licet *Franci* invidiam habebant, ducis tamen profectum nullatenus poterant impedire. Interea rex *Stephanus* fastu regio fines *Angliæ* lustratus, & se tanquam regem novum ostendens, à cunctis suscipiebatur, & juxta concordiam inter ipsum & Ducem factam, decenti magnificentia ab omnibus colebatur. De qua quidem concordia sic metrica sub compendio quidam dixit.

Stephanus in regem magnatum laude levatur.

Proles per legem Matildis post dominatur.

Stephanus autem rex in *Eboracensi* provincia veniens, quemdam *Philippum de Colvilla* qui munitionem in partibus illis construxerat, rebellem invenit, ejusdem munitionis firmitate & commilitonum suorum ingentibus animis ac copioso armorum & ciborum apparatu fretum. Rex igitur ex proximis provinciis exercitu convocato, munitionem illam objectu ampnium, silvarum atque paludum fere inaccessibilem, obsidione conclusit, & in brevi optinuit tempore messis fortiter expugnatam. Hiis itaque expletis & aliis quæ rex in civitate *Eboracensi* & in adjacente provincia volebat, ad partes australes reversus est, & in festo sancti *Michaelis* cum episcopis & optimatibus terræ Concilium tam pro negotio regni quam provisione ecclesiæ *Eboracensis* per mortem sancti *Willielmi* tunc vacantis, *Londoniæ* celebravit. Qui quidem sanctus *Willielmus* licet post mortem *Thurstini* supradicti archiepiscopi ad dictum archiepiscopatum *Eboracensem* legitime fuerat electus, & de eo minus juste impeditus, alio, scilicet *Henrico Murdak*, monacho *Cisterciensis* ordinis per papam *Eugenium* iij. voluntarie ordinato; demum tamen post mortem ejusdem papæ & dicti *Henrici*, ad dignitatem prædicti archiepiscopatus iterum modo quo sequitur electus extitit & promotus. Iste autem beatus *Willielmus* ex spectabili profapia regis *Stephani* ortus præclaris natalium titulis fuerat insignitus. Erat enim filius *Herberti* Comitis viri potentissimi. Profecto ne dum parvulus esset igno-

bilitatis

bilitatis turpitudinem teneræ medullæ prælibarent, moralis prædagogi pedibus est additus, & cum literarum laurea refloresceret, liberalibus imbuitur disciplinis. Hiis & aliis divinæ gratiæ donis pensatis, Thesaurarius ecclesiæ *Eboracensis* est effectus, proprias opes intra manus postulantium opem transire coegit, nullum thesaurum preciosiorem putans quam patientibus penuriam subvenire. Inter hæc archipræsule *Eboracensis* ecclesiæ *Thurstino* in fata decedente, Canonici singuli *Willielmum* præferunt tam pro honestate morum quam excellentia meritorum, sed livor edax & impetuofus amor dominandi, quemdam ejusdem ecclesiæ archilevitam adeo traxerat in regionem dissimilitudinis, ut inter eligentes excitavit discidium à saniori parte impediens electum, licet de ejus electione clerus & plebs laudum præconia acclamassent. Suspenditur igitur causa ad examen sedis apostolicæ provocata. Summus pastor *Eugenius Cisterciensis* ordinis non vicio personæ sed pro voluntatis arbitrio quod in lege optinuit, electionem ejus cassavit, & zelo prout præsumitur pio, *Henricum Murdak* ejusdem ordinis monachum in pastorem *Eboracensis* ecclesiæ ordinavit.

Willielmus vero patientiam habuit pro solacio, bifformes eventus constancia superans uniformi, ut de eo dici posset, Sicut tenebræ ejus ita & lumen ejus. Vir Dei *Willielmus* ad *Henricum Wintoniensem* episcopum patrum suum accessit, qui ei mansionum suarum optulit optionem, universam volens clientelam ad ejus obsequia inclinare. Sed Dei electus tanta refutans, in quodam manerio dicti præsulis mansit in solitudine, ibidem cupiens pœnitudinem gerere commissorum, & ultrices pœnas flammarum libertate restringere lacrimarum. Post hæc mors, ad cujus sententiam dives & pauper ad paria judicantur, in uno eodemque ut fertur die papæ *Eugenio* & archipræsuli suo *Henrico* vitam violenter abruptit. Cardinalis vero ille, qui prius electionis suæ præcipuus defensor extiterat, felicibus auspiciis elevatus, culmen ascendit apostolicæ dignitatis. Venerabilis autem papa *Anastacius* iv. de prædecessoris sui sententia dolens, suam erga Dei electum sententiam non mutavit, sed tanquam veritatis zelator Canonice *Eboracensis* ecclesiæ pro majori & digniori parte ipsum iterum eligentibus, electionem confirmavit, & eidem summo cum honore consecrationis munus impendit. Accepta ergo cum tanto beneficio papalis benedictionis gratia, *Willielmus* cœpit ad *Angliam* remeare, & ubicumque locorum transitum faciebat, castimonia ac puritate & divinæ conversationis gloria laudabiliter fulgebat. Cum autem civitatem *Eboracensem* intraret, & pontem post patrem effrenata filiorum multitudo populorum transire vellet, ponderositate rupta est lignei pontis compago. Itaque quod horrendum est visu & stupendum relatu, multitudines virorum ac mulierum & præcipue infantium catervatim inter rapida fluvii fluentia ceciderunt, ubi profunda fluminis habebatur altitudo, mixtis hominibus equis phaleratis. Conversus vir Dei ad populum insanis undis undique involutum, salutifero signo crucis eos insignivit, & resolutus in fletum orationes Deo optulit, ne profunda absorberet eos aqua. Quod & factum est, ita quod nec anima una periclitavit.

Postmodum vero sancto *Willielmo* in domino quiescente, *Stephanus* rex de provisione *Eboracensis* ecclesiæ tunc pastore carentis in Concilio *Londonia*

ut prædicitur celebrato, tractavit. Evocati igitur majores ejusdem ecclesiæ cum Abbatibus & Prioribus subjectæ provinciæ, decreto in *Rogerum Cantuariensem* archidiaconum facto, ipsum à suo archiepiscopo cujus hastucia omne negotium electionis illius præcesserat, Rege annuente in suum archiepiscopum petierunt. Quem cum facile à volente impetrassent, preces statim alias injecerunt; scilicet, ut eum non tanquam *Cantuariensis* archiepiscopus sed sedis legatus apostolicæ consecraret. Hoc etiam à volente non difficiliter impetrato, idem electus in ecclesia beati *Petri* apud *Westmonasterium* consecratur. Soluta namque Concilio ad ecclesiam properavit, & rebus pro tempore dispositis ad sedem apostolicam gratia pallii petendi in propria persona iter arripuit.

Anastacius iv. natione Romanus post *Eugenium* sedit papa anno uno, mensibus iv. diebus xxiv. & cessit diebus viginti. Hoc quidem anno obiit sanctus *Barnardus* Abbas *Clarevallensis* qui in *Burgundia* castro Fontanis oriundus filius strenui militis, materno primum lacte, deinde cibis grossioribus fuerat enutritus. Tandem sub anno gratiæ millesimo centesimo xij. à constitutione ordinis *Cistercii* xv. ætatisque suæ xxij. cum xxx. sociis *Cistercium* ingreditur. Post quintum conversationis suæ annum Abbas *Clarevallensis* efficitur, ubi supra humanam consuetudinem vigilans, nullum tempus dixit se magis perdere quam quando dormivit; sompnum morti comparans. Stertentes & incompote dormientes vix tollerabat. Ad cibum tanquam ad tormentum accessit, propter magnam abstinentiam, magnam ex parte ciborum discrecionem amiserat; Ita quidem ut oleum pro vino, sanguinem pro butiro aliquando sumeret; dixitque solam aquam sibi sapere; eo quod fauces suas refrigerabat. Quicquid de scripturis didicerat, maxime in silvis & in agris meditando & orando hauserat, nec alios se habuisse magistros quam quercus & fagos fatebatur. In vestibis ejus paupertas sed absque sordibus fuit; aiebat enim vestes fore animi indices aut negligentiæ aut inaniter gloriantis. Proverbium illud frequenter ore sed corde semper tenebat. *Qui facit quod nemo, mirantur omnes.* Novitiis Religionem intrare volentibus dicere consueverat, *Si ad ea que intus sunt festinatis, hic foris que de seculo attulistis corpora dimittite, soli spiritus ingrediantur: caro autem non prodest quicquam.* Quandocumque ad episcopandum invitabatur, Respondere solebat se suum non esse sed aliorum servicio deputatum; semper inveniebatur aut orans, aut legens, aut scribens, aut meditans, aut fratres suos verbo ædificans. Tandem sub anno gratiæ millesimo centesimo quinquagesimo tercio morti appropinquans, tria fratribus suis observanda reliquit, quæ & ipse pro modulo suo in vita sua observasse asseruit, dicens, Neminem scandalizare volui, sed ut scandalum surrexit sedavi ut potui. Minus sensui meo quam alieno judicio credidi. Læsus de lædente vindictam non repecii. *Barnardus* igitur multorum tractatum, potissime in hiis quæ de incarnatione Christi sunt, egregius conscriptor, multorumque miraculorum patrator, centum lx. monasteriorum constructor, in Domino obdormivit.

Hoc quoque anno post supradictum Concilium *Londonia* celebratum rex *Stephanus* in *Cancia* constitutus

tutus morbo incubuit. Quo ingravescente post paucos dies mense Octobris anno Domini M. Cliij. & anno regni sui nonodecimo decessit, & apud *Fauressham* in *Cancia*, in monasterio quod ipse à fundamentis construxerat, sepelitur. Nuncium vero mortis dux *Normannia Henricus* mature accepit, qui tunc quoddam castrum quod ab eo detentum fuerat obsidebat. Cumque ab amicis moneretur ut relicta obsidione ad *Angliam* festinaret, ne quid contra eum veteres inimici molirentur: Ipse de jure suo & justitia confidens, respondit, Illos nichil contra eum attemptare ausuros: & quamvis multum instarent, non tamen nisi obtento castro obsidionem solvere adquevit. Hoc quoque anno obiit *Ranulphus* secundus cognomento de *Gernons* quartus post conquestum *Angliae* Comes *Cestriae*. Cui successit filius suus *Hugo* secundus, qui fuit in ducatu illo 29. annis & strenue multa egit. In diebus *Stephani* regis miles quidam *Omenus* nomine purgatorium sancti *Patricii* abbatis non episcopi in *Hibernia* intravit. Qui rediens in negociis *Ludensis* monasterii ordinis *Cisterciensis* mansit in *Hibernia*, & gaudia & pœnas quas viderat narravit; sicut in libro qui intitulatur *Purgatorium Patricii* satis plane habetur. Tempore eciam istius regis *Stephani* anno regni sui nono, puer quidam *Willielmus* nomine, apud *Normicum* à Judæis crucifigitur. Tempore eciam istius regis *Stephani* circa annos Domini M. Cxlvj. erat exordium ordinis *Præmonstracensis* in *Anglia* apud *Pewthorps*, qui nuper tempore regis *Henrici* primi in *Landunensi* diocesi inceperat sub patre *Norberto* qui fuit *Coloniensis*. Unde versus,

Sub patre Norberto Præmonstrati viget ordo.

An. Dñi
1155.

Stephano siquidem rege, ut dictum est, defuncto, *Henricus* secundus filius imperatricis nepos *Henrici* primi ex filia sua imperatrice & *Galfrido Plantagenet* Comite *Andegavia* progenitus, de *Normannia* in *Angliam* veniens, anno à partu virginis M. Clv. ab archiepiscopo *Cantuariensi Willielmo de Turbine* Priore sanctæ *Osthe*, qui *Radulpho de Turbine* primo *Roffensi* successit, vel secundum quosdam, à *Theobaldo* archiepiscopo *Cantuariensi* primo abbate *Beccensi*, qui dicto archiepiscopo *Willielmo* successit, in regem *Angliae* consecratur, hæreditariumque regnum sine diminutione suscepit, congaudentibus & conclamantibus turbis *Vivat Rex*. De novo enim principe experta mala, meliora sperabant, præsertim cum magni jam principis in ipsis suis primordiis imaginem præferret. Denique edicto præcepit, ut illi qui ex gentibus exteris in *Anglia* sub rege *Stephano* prædarum gratia tanquam ad militandum confluxerant, & maxime *Flandrenses*, quorum tunc in *Anglia* magna fuit multitudo, propriis regionibus redderentur, diem eis fatalem constituens si post illum diem quis in *Anglia* inveniretur. Quo edicto ita in brevi dilapsi sunt, ut quasi fantasma in momento disparuisse undique viderentur. Moxque castella nova, quæ in diebus avi sui nequaquam extiterant, præcepit citius complanari, paucis tamen exceptis quæ à viris pacificis constructa fuerant pro regni munitione voluit retineri.

Publicæ quoque legis sollicitudinem in primis habuit, ut lex quæ extincta videbatur paulatim exurgeret; ordinatis in cunctis regni finibus juris &

legum ministris, qui improborum audaciam cohercerent, vel secundum causarum merita discernere, ipse in majoribus negociis operam regiam impendebat. Quociens vero à subditis contra iniquos judices pulsabatur, mox remedium adhibebat, illorum negligentiam corrigens vel excessum. Talia novi principis fuere incia, stupentibus improbis & congratulantibus viris pacificis & amicis. Cujus mores & actus, virtutes & vicia, *Giraldus Cambrensis* in suis distinctionibus describit, sic inquit, *Meticulosa plane res est in illum allegare qui potest relegare, illum multis verbis describere qui uno verbo potest proscribere. Gloriosum quippe foret & vires nostras prorsus excedens veritatem in singulis non suppressere, & in nullo principis animum exacerbare.* Erat nempe hic *Henricus* vir subrufus, amplo capite & pectore, oculis glaucis, voce quassa, corpore carnosio, cibo tamen & potu parcus, & ut pinguedinem reprimeret, corpus suum vexatione, venatione, stacione, & deambulatione vexabat. Statura mediocris, eloquens & literatus, in armata milicia strenuus, in togata providus. In bellis ambigua fata formidans; humanior semper militi extincto quam superstiti, plus mortuos lugens quam vivos amans. Urgentibus incommodis nemo benignior, resumpta securitate nemo rigidior; acer in indomitos, clemens interdum in subactos. Durus in domesticos, profusus in extraneos; largus in publico, parcus in privato. Quem semel exosum aut dilectum haberet, vix ad contrarium flecteretur. Verbi spontaneus transgressor, morosus ad cuncta responsor, quietis amator, sed nobilitatis oppressor, justitiæ venditor & dilatator, fidei transgressor; verbo varius & versutus. Adulter publicus, ecclesiæ malleus, Deo semper ingratus, discordiam inter filios summo opere fovebat, solum sibi ex eorum discidio pacem sperans provenire. Si tamen excursuum suorum metæ quærantur, prius deerit orbis quam aderit finis. Animoso quippe pectori cessare poterunt terræ, cessare nesciunt victoriæ, nec deerunt triumphi si materia triumphandi. In utraque milicia, *Martis* scilicet & *Minervæ*, singulariter effulsit; terras quippe hæreditarias potenter pacificavit; *Hiberniam* potenti classe subjugavit, *Scotia* regnum capto rege *Willielmo*, suo regno adiciens, ab australi oceano usque ad borales Orcadum insulas quasi sub monarchia terras concludens, imperium suum egregie dilatavit; quod quidem post tempora *Julii Caesaris* nulli legitur contigisse.

In transmarinis partibus præter *Normanniam*, *Aquitanniam*, *Andegaviam*, & *Cenomanniam* quæ eum paternali jure contigerant, *Pictaviam* quoque & *Gasconiam* usque ad *Pireneos Hispania* montes quæ ei matrimonialiter obvenerant, *Alverniam* cum quibusdam aliis terris suo dominatui subegit. Solebat quoque inter confabulandum dicere, *Totum mundum uni potenti viro satis parum esse.* Reges *Hispania* ad discordias suas sedandas in hunc regem compromiserunt. Et quamvis in nonnullis ejus successibus cuncta quietis obstacula felicitis hominis auspicio, quasi exquisito fortunæ favore ad vota fuerant summotæ, nonnulla tamen quasi fato infauisto sibi contigerunt; ad ejus quidem humiliationem si tamen pœnitens fieret; sin autem obstinatus carne propria carnifex cruciaretur. Inprimis nempe *Alianoram Francorum* reginam domino suo

Lodovico

Lodowico indebite subtraxit, sibi que de facto cum de jure non posset copulavit, de qua pater suus Galfridus eum prohibuerat ne eam tangeret, pro eo quod dum senescallus regis Francie fuerat, eam cognovisset. Ex ea tamen Henricus iste tres filias & sex inclitos filios suscitavit; quarum primam Matildam duci Saxonie, secundam Alianoram regi Hispanie, tertiam Johannam Willielmo regi Sicilie copulavit. Duobus quoque filiis suis premature sullatis, in reliquis quatuor usque ad mortem meruit petturbari. Ac cum xxv. annis pene regnavit, sex lustra data sunt ei ad mundanam gloriam, ad conversionis tolleranciam, ad devotionis experienciam, septimum vero lustrum tanquam reprobo & ingrato inflictum est ad vindictam. Secundo namque septimi lustri anno evanuit conatus ejus quem circa Johannis filii sui in Hiberniam missionem paravit. Tercio anno, qui nunquam prius quicquam amiserat, jam Alverniam contra regem Francie perdidit: quarto anno Bituricam: quinto urbes Cenomannicam & Turonensem, cum castellis multis, & seipsum

Consueverat quoque rex iste religiosos episcopos ad colloquia sua etiam in transmarinis partibus & in Martiis negotiis secum circumducere, & eorum magis quam militum consiliis uti. Quod & fecit duplici de causa: Primo, ut curia sua adventantibus legatis venerabilior appareret. Secundo, quia prius semper temptabat pacem quam arma; idcirco tales cum adjectione pecunie suos fecit mediatores. Verum quia ecclesiasticas dignitates aliquando indignis contulerat, ut famam suam quodammodo redimeret, Baldwinum Cisterciensis ordinis monachum ad Cantuariensem sedem, & Hugonem Cartusienensis ordinis Priorem ad sedem Lincolnensem promovit. Ut autem lector quisquam tam hujus regis quam filiorum suorum infaustos exitus minus obstupeat, consideretur origo hujus regis ex parte utriusque parentis, necnon & uxoris sue condicio de qua filios suscitavit. Comitissa namque quadam Andegavia de cujus sobole Galfridus Plantagenest processit, ob solam corporis speciem fuerat desponsata. Raro tamen ad ecclesiam accessit, sed & tunc vix usque ad secreta missae moram faciebat. Hoc dum à Comite marito suo notaretur, die quadam detenta est in ecclesia à quatuor militibus. At illa, rejecto pallio per quod tenebatur, relictis ibidem duobus filiis suis quos sub dextro angulo pallii tunc fovebat, cum reliquis duobus filiis quos ad sinistram tenebat, per fenestram ecclesie cunctis intuentibus evolavit nec usquam comparuit.

Istud postmodum Ricardus rex Anglie referre solebat, asserens, non esse mirandum si de tali genere procedentes mutuo sese infestent, tanquam de diabolo venientes & ad diabolum transeuntes: unde & clericus quidam à rege Henrico ad filium suum Comitem Britannie Galfridum pro pace reformanda missus, hoc à filio audivit, « Ut quid venisti « exheredare me de jure meo nativo? Num igno- « ras hoc nobis naturaliter fore proprium & ab at- « tavis insertum, ut nullus nostrum alterum diligat. « Noli ergo frustra laborare ut naturam expellas. Item mater hujus regis Henrici vivente priori marito, imperatore scilicet Henrico heremitice peregrinante, nupsit alteri scilicet Galfrido Plantagenest de quibus iste rex processit. De isto quoque rege Henrico quondam infantulo & in curia regis Fran-

corum nutrito, beatus Bernardus abbas rege presente sic prophetavit, De diabolo venit, & ad diabolum ibit: notans per hoc tam tyrannidem patris sui Galfridi qui Sagiensem episcopum eunuchaverat, quam etiam istius Henrici futuram atrocitatem qua in beatum Thomam desæviret. Ad hæc, Galfridus pater hujus regis illa Elianora abusus fuerat, quam iste Henricus filius suus postmodum duxerat.

Pater etiam hujus Elianora Comes Pictavenfis uxorem vicecomitis sui vi rapuit, & marito vivente in uxorem duxit. Quem dum quidam vir sanctus pro hac re increpasset, & minime profecisset, adjecit, dicens, Nusquam proles de vobis veniens fructum faciet felicem. Contigerat aliquando in camera hujus regis Henrici Wintonie multipliciter picturata, locum vacuum jussu regis relinqui, ubi rex postmodum aquilam cum quatuor pullis insidentibus depingi fecit, quorum tres unguibus & rostris parentem lacerabant, sed quartus paternis oculis eruidis acius insistebat. Requisitus rex quid hoc portenderet, ait, Hii quatuor pulli filii mei sunt, qui me usque ad mortem persequi non cessabunt, sed potissime ille novissimus Johannes quem modo carius amplector, neci meæ acius insudabit. Iste rex Henricus filius Galfridi Comitis Andegavia & Matildis imperatricis, anno quo supra de Normannia in Angliam veniens, die sancti Leodegarii vel secundum quosdam xiv. kal. Januarii die Dominico apud Westmonasterium in regem Anglie ut præmittitur consecratur. Et iste Henricus dictus est Henricus secundus. Quo anno Thomas Beket de Londonia Cantuariensis archidiaconus factus est Regis Cancellarius.

Quomodo Dominica Regia redintegrantur.

Considerans autem rex quod regni redditus & Dominica per moliciem regis Stephani ad 40 Dominos multos jam devenissent, præcepit ea cum omni integritate infra tempus certum à quibuscumque detentoribus resignari, & in jus statumque pristinum revocari. Quidam vero indies Cartas regis Stephani protulerunt. Quibus fuit à rege responsum, Quod Carta invasoris præjudicium legitimo principi minime facere deberent. Primo ergo indignati, deinde territi & consternati agre quidem sed tamen integre usurpata omnia resignarunt. Cumque fere omnes regie voluntati pervenissent, rex Northumbranas partes adiit, ubi Willielmum Comitem Albemarlensem & ceteros eadem auctoritate convenit. Ille vero diu hæsitans multumque æstuans tandem corde saucius regie succubuit potestati, & quæcumque ex regio Dominico pluribus jam annis possiderat, cum dolore non minimo resignavit, maxime illud famosum & notabile castrum de Scardeburgh quod idem Comes in Eboracensi provincia super rupis planiciem & turrini infantium augustius fabricavit, qua processu temporis collapsa, arcem magnam & præclaram rex ibidem ædificari præcepit. In eadem ergo provincia rebus ad votum gestis, rex ad superiora Anglie remeans, solum Hugonem de Mortuo mari virum fortem & nobilem rebellem invenit, castrum regium de Bruggenorth retinendo. Qui cum juberetur propriis esse contentus, & reddere quæ de jure regio possidebat, pertinacissime renuit, & se ad resistendum modis

modis quibus potuit præparavit. Rex vero exercitu celeriter congregato, *Brigiam* obsedit, & post tempus modicum fortiter oppugnatam in deditionem recepit, & dicto Comiti cujus cor paulo ante quasi cor leonis fuerat humiliato & supplici, veniam largitus est.

Item repecit à rege *Scottorum Northumbriam*. Regi quoque *Scottorum* qui boriales *Anglia* regiones, scilicet *Northumbriam*, *Cumberlandiam* & *Westmerlandiam* nomine dictæ Imperatricis & hæredis ejus olim ad *David* regem *Scottorum* adquisitas, tanquam jus proprium possidebat, mandare curavit, regem *Anglia* non debere tanta regni sui parte fraudari, justumque est reddi quod fuit suo nomine adquisitum. Ille vero rex *Scocie* regem *Anglia* in hac parte prudenter prævalere considerans, prænominatos fines cum integritate restituit repetenti, & ab eo vicissim comitatum *Huntingdonia* prisco sibi jure competentem recepit. Eodem anno scilicet primo istius regis *Henrici Anastasii* papa successor *Eugenii* obiit, cui successit *Nicholaus Anglicus*, & mutato nomine dictus est *Adrianus* iiij. qui sedit annis iiij. & cessavit sedes diebus xx. Hunc tradit fama vulgata nativum fuisse Abbatis sancti *Albani* in *Anglia*, & dum monachatum ibidem expostularet, repulsum fuisse: Qui tandem literis & moribus insistens, *Albanensis* episcopus primo factus est, deinde *Wormaciam* legatione fungens, provinciam illam convertit ad fidem; demum papa effectus, propter vulnerationem unius Cardinalis totam urbem *Romanam* supposuit interdicto, *Willielmum* regem *Sicilie* sibi rebellem excommunicavit, qui postea absolutus homagium domino papæ faciens, terram ab ipso suscepit. Hic primus omnium virorum Apostolicorum, ut dicitur, in urbe veteri cum Cardinalibus moram fecit. Circa idem tempus urbs *Ascalona* capitur à Christianis.

An. Dñi
1156.

Anno domini M. Clvj. & regis *Henrici* 2º. natus est *Henricus* filius ejus de *Elianora* regina apud *Lundon*. & idem rex antea filium nomine *Willielmum* genuerat qui in pueritia decessit. Et eodem anno rex *Scocie* & multi magnates *Anglia* obierunt. Mense Octobris apparuit signum Crucis in luna, & delata est manus sancti *Jacobi* Apostoli ad monasterium de *Redinges*.

1157.

Anno domini M. Clvij. & regis *Henrici* tercio, *Matilda* filia ejus nata est apud *Lundon*. In pago *Parisiacensi* tunica Salvatoris nostri in monasterio *Argentilo* revelatione divina inventa est, inconsutilis & rufi coloris, quam, sicut literæ repertæ in ea indicant, gloriosa mater ejus sibi fecerat dum adhuc puer esset.

1158.

Anno domini M. Clviij. & regis *Henrici* iiijº. *Ricardus* filius ejus apud *Oxoniam* nascitur, cui postea ducatum *Aquitannia* dedit. Eodem anno rex *Henricus* exercitum in *Walliam* primo duxit. Nam non multis diebus prælapsis inter regem & gentem barbaram *Wallia* discordia orta est, unde rex inmensis ex tota *Anglia* copiis congregatis regionem *Wallicorum*, qua facilior aditus videbatur, ingredi statuit & decrevit. Porro illi convenientes excubabant in terminis, & in planum progredi vel aperto bello cum loricatis levi congrredi armatura, homines caute declinantes & in silvis delitescentes, viarum angustias observabant. Sane *Wallenses* reliquæ *Britonum* esse noscuntur, qui hujus insulæ quæ nunc *Anglia* dicitur, olim tamen *Britannia* dicebatur, in

colæ primi fuerunt, ejusdemque nationis & linguæ esse probantur cujus & *Britones* transmarini. Cum autem gens *Britonum* à supervenientibus *Anglis* populis exterminium pateretur, qui evadere potuerunt, in *Wallias* beneficio montium & silvarum tutas contra irruptionem, confugerunt, ubi usque in præsentem diem hæc natio perleverat. Rex autem fines hostium contra locorum malitiam luctando ingrediens, infausta negotii initia habuit. Pars enim exercitus per loca silvosa & humida incautius gradiens, hostibus intercepta pro magna parte periit, & duo nobiles cum multis aliis corruerunt. Quidam vero fugientes & regem qui in loco tuto perisistebat, occubuisse credentes, advenientibus adhuc & properantibus ad pugnam ordinibus regem occubuisse nunciabant, unde magnam exercitus partem sinistri rumoris atrocitate attonitam, enormiter fugere compulerunt, ita ut signifer regius vexillo regis abjecto fugæ se dedit, & regem extinctum occurrentibus proclamaret. Ob quod delictum postea à quodam viro nobili, proditoris ejus dedecus publice opponente, regii vigore judicii duello adductus est, quem tamen judicio rex mortem subducens, apud *Redinges* monachum fecit vel fieri jussit, & fisco patrimonium ejus amplissimum applicatur. Cumque rex ociosus advolans turbatum exercitum proprio aspectu exhillarasset, resumptis illico animis & viribus confusi ordines in ordinem conjecerunt, adversus hostiles insidias extunc se cautius instruantes. Cumque rex classem non modicam præparari jussisset, ut eos per mare invaderet, statim legati hostium venientes, pacifice locuti sunt, & traditis quibusdam finium suorum munitionibus, tandem regi suos Principes adduxerunt, illi cum sacramento homagium facients. Pacis ergo sereno post belli nebulum gratius arridente, exercitus cum gaudio ad propria remeavit. Et rex in anno sequenti castrum de *Ruthelan* in *Wallia* firmavit, & monasterium de *Wasingwerk* fundavit.

40

Cum igitur sedatis *Wallensibus* *Anglia* in pace & securitate ageret, nunciatum est regi fratrem suum tumultuari in partibus transmarinis. Cujus causa fuit hæc. Comes *Andegaviensis* pater eorum cum tres haberet filios, *Henricum*, *Gaufredum* & *Willielmum*, ad extrema veniens, medio filiorum scilicet dicto *Gaufredo*, comitatum *Andegavia* testamento reliquit, sic dicens inter cætera testamenti sui verba. Cum *Henricus plenitudinem juris materni*, i. Normanniam cum *Anglia* habuerit, fratri *Gaufrido tunc patrimonium integre dimittat. Interim vero dictus Gaufridus tribus castellis, scilicet Schynoe, Leuduno & Mirabello sit contentus.* Et quia *Henricus* tunc absens fuerat, idem Comes episcopos & nobiles qui aderant adjuravit, ne corpus suum sepulturæ traderetur, nisi præstito prius à filio suo *Henrico* sacramento, quod paternum testamentum minime violaret. Denique patre illo mortuo, mox ad exequias absens filius concurrat, & audita adjuratione paterna diu hæsitavit; tandem clamantibus omnibus, ne ad sempiternum ejus obprobrium patris corpus inhumatum remaneret, victus succubuit, & non absque dolore quod exigebatur præstitit sacramentum. Cum autem regnum *Anglia* adeptus esset, à summo pontifice beneficium absolutionis consecutus est. Qua ratione tutus, nec testamento patris, nec petitioni fratris satisfacere curavit, unde indignatus frater, tribus prænominatis castellis

50

60

castellis bene munitis, confestim vicinas turbabat provincias. Rex autem exercitu prope congregato *Chinonem* obsedit, & in brevi per deditionem optinuit, fratrique humiliato veniam dedit. Et ut occasione superbæ ei tolleretur, terram sibi planam pro castris contulit, & in *Angliam* reversus est.

Cito post præclara urbs *Nannetensis* certum in quo sibi complaceret dominum non habens, prædictum *Gaufridum* industria strenuum, sibi in verum dominum elegerunt, & accersito civitatem cum adjacenti provincia tradiderunt, sed non diu hac felicitate functum mors inmaturo sustulit, & Comes *Richemondensis* qui transmarinæ *Britanniæ* magna ex parte præsidebat, eandem civitatem intravit. Quibus auditis, rex dato mandato *Richemundie* comitatum fisco præcepit illico applicari. *Andegaviam* & civitatem eandem tanquam jure fraternæ successionis reposcens, eundem Comitem ita perstrinxit, ut eandem urbem voluntati regis resignavit.

An. Dñi
1159.

Anno Domini M. Clix. & regis *Henrici* quinto *Gaufridus* filius ejus natus est, qui postea fuit dux *Britanniæ*, quia filiam Ducis *Britanniæ* cepit in uxorem. Ex qua genuit duos pueros, videlicet *Arthurum* de *Britannia* & *Elianoram* la *Bret.* Eodem quasi tempore *Fredericus* Imperator civitatem *Mediolanensem* subvertit, ubi inventa sunt trium magorum corpora qui Dominum in die *Epiphaniæ* cum muneribus adorabant, de *Perside* olim *Constantinopolim* ab Imperatore translata, & inde à *Sergio* papa *Mediolanum* miraculose transvecta, sed demum urbe à *Frederico* ut dictum est destructa, *Radulphus* *Colonienfis* archiepiscopus illa usque *Coloniam* transportavit. Sed & aureus circulus eadem corpora cum reperta essent ambiebat ut sibi mutuo cohærent.

Alexander iij. post *Adrianum* sedit papa annis xxj. mensibus xj. diebus xix. Electus est etiam tunc temporis quidam *Octavianus* qui *Victor* se vocari fecit, & uterque in alterum excommunicationis sententiam fulminavit. Occidentalis ecclesia, *Francia* scilicet & *Anglia* cum Insulis, favebat *Alexandro*, Imperator vero *Fredericus* & sui favebant *Victori*. Ille *Alexander* quatuor scismaticos Apostolicos superavit, scilicet dictum *Octavianum*, *Guidonem* *Cremensem*, *Johannem* *Strumensem* & *Landon.* Primus fecit se vocari ut dictum est *Victorem*, secundus *Paschalem*, tertius *Kalixtum*, & quartus *Innocencium*, quorum tres fuerunt presbyteri Cardinales, qui per *Fredericum* erecti & per *Alexandrum* papam excommunicati, mala morte perierunt. *Longobardi* etiam in libertatem se recipientes civitatem *Mediolanum* restauraverunt, & Imperatorem *Fredericum* contempnentes contra ejus impetum, civitatem *Alexandriam* sic ex nomine domini papæ, cui se devotos esse gaudebant, vocatam, apto loco condiderunt. Iste papa *Alexander* demum *Fredericum* Imperatorem ad concordiam ecclesiæ revocavit, & ipsum & *Emanuellem* *Constantinopolitanum* Imperatorem & *Willielmum* regem *Siculorum* atque *Lumbardos* concordavit.

Hiis temporibus terræ motus magni per loca diversa fuerunt, ita quod civitas *Antiochena* cum *Tripoli* cecidit, atque *Damascus* cum multis aliis subversa est. Tunc quoque civitas *Chatenensis* penitus eversa est, & plusquam xx. milia hominum mortui sunt, & mare retrogradum versum est, & quinque milia hominum in *Sicilia* submersi sunt.

Iste papa *Alexander* beatum *Thomam* martyrem *Cantuariensem* archiepiscopum in exilio fovit, & decretalem inter archiepiscopos *Cantuariensem* & *Eboracensem* de delatione Crucis ordinavit.

Eodem quoque tempore quidam hæretici *Angliam* ingressi sunt, in universo circiter xxx. homines & feminæ quasi linguæ *Theutonice*, quendam *Gerardum* nomine aliquantulum literatum tanquam præceptorem & principem imperiti ydioræ sequentes. Rex vero ipsos in custodia deprehensos indiscussos vel impunitos dimittere nolens, præcepit episcoporum concilium apud *Oxoniam* celebrari. Ubi de fidei articulis interrogati, ille literatus pro omnibus una voce respondit, se esse Christianos & doctrinam se velle Apostolicam venerari. Sacrum vero baptisma, eucharistiam & conjugium detestantes, ausu nefario unanimiter respuerunt. Cumque divinis urgerentur testimoniis prædicta credere; se quidem ut instructi erant credere, de fide vero sua disputare nolle responderunt. Moniti ut pœnitenciam agerent & corpori ecclesiæ unirentur, omnem salubritatem consilii ipseverunt. Minas quoque comminati deriserunt, verbo illo dominico abutentes, *Beati qui persecutionem patiuntur &c.* Tunc episcopi ne virus hæreticum latius serperet præcavescentes, eosdem publice pronunciatos hæreticos, corporali disciplinæ subdendos catholico Principi tradiderunt, qui præcepit hæreticæ infamiæ characterem frontibus eorum inuri, & spectante populo, virgis cædi cohæreticos, ab urbe expelli, districtè prohibens, ne quis eos hospicio recipere vel aliquo solacio præsumeret confovere. Ad pœnam ergo ducti, gaudentes properabant, præeunte eorum magistro & canente, *Beati eritis cum vos oderint homines &c.* Unani tantum mulierculam *Anglicam* deceperant, & illa metu pœnæ ab eis discedens, errorem confessa est, & reconciliationem meruit salutarem.

Anno domini M. Clx. Regisque *Henrici* vj. quidam puer à *Judeis* apud *Gloverniam* crucifixus est. Eodem anno *Henricus* primogenitus hujus regis *Henrici*, *Margaretam* filiam *Ludovici* regis *Francia* desponsavit. Nam cum prædicti reges *Angliæ* & *Francia* in parte fuissent discordes, mediantibus viris pacificis pacem inter se statuerunt. Illius discordiæ causa hæc fuit. Tempore regis *Stephani* Comes *Andegavensis* invasit optinuitque *Normanniam* præter *Gisfortium*, & duo alia quasi appendentia castella quæ in potestate regis *Francia* jam devenerant. Hanc juris *Normannici* dominationem rex *Angliæ* non patiens, arte magis quam jure duxit in hac parte utendum. Per *Thomam* namque Cancellarium suum apud regem *Francorum* tantum egit, ut dicta *Margareta* filia ejus ex filia regis *Hispaniæ* nata, quæ post divortium inter ipsum & *Alienoram* sibi nupta fuerat, *Henrico* filio suo primogenito in conjugem traderetur, munitionibus illis in dotem cedentibus; quæ tamen à Templariis in sequestro custodirentur, donec pueri qui nondum per ætatem nuptias contrahere poterant, suo nuptialiter tempore convenirent, rege *Anglorum* interim utriusque pueri custodiam habente. Verum idem rex aliquot annis elapsis, diutioris moræ impatiens, inter eosdem pueros nuptias præmaturas celebrari fecit, & à Templariis castella recepit. Quamobrem sævientibus *Francis*, ipsum quidem prævaricationis, Templarium autem prodicionis accusantibus, ad lites & bella ventum est. Sed crebris

An. Dñi
1160.

experimentis edocti, ejusdem regis potentia vim inferre non posse, iraque paulatim decrecente, tandem quibusdam pactis mediantibus ut pax fieret descenderunt. Et facta est pax, non quidem solida, sed ut postea claruit, temporalis. Memorati nempe duo reges nunquam fere inter se quiescere dinoscuntur.

Circa idem tempus rex *Henricus* ad civitatem *Tholosanam* petendam in partes *Vastonia* magnum duxit exercitum, cujus causa fuit hæc: Avus uxoris suæ Comes *Pictavensis* & dux *Aquitannia* in expensis nimis largus, cui proprii redditus sufficere non poterant, accepta à Comite sancti *Egidii* viro pecunioso pecunia non modica, nobilem illi cum pertinentiis civitatem *Tholosam* quasi loco pignoris apposuit, atque in fata decedens, absolvendi appositi operam ad filium transivit, qui ipsum negotium transfudit etiam in hæredes, reliquit autem unicam filiam hæredem, quæ cum regi *Francorum Ludovico* nupsisset, idem rex nomine uxoris suæ *Tholosam* recepit. Comes tamen sancti *Egidii* nichil juris optinens sed & possessioni incumbens, tandem sic regem nuptiis placavit, accipiendo sororem suam in uxorem, quæ post mortem *Enstachii* filii regis *Stephani* cujus uxor fuerat, ad patrem reversa est, verumtamen postea celebrato inter regem *Francorum* & eandem uxorem ejus divortio, cum eadem ad nuptias regis *Anglorum* transisset, mota est iterum per regem *Anglia* super *Tholosam* quaestio, justis hæredibus resignanda. Memorato vero Comite restitutionem negante, & regem *Francorum* suæ possessionis auctorem laudante, rex *Anglorum* contracto ex universis terris suæ potestatis exercitu, fines *Vastonia* ingressus est. Invitati quoque ab eo amici ut sequerentur vel ingentibus copiis occurrerent, exercitum auxerunt, præcipue Comes *Barthinonensis* qui regnum *Arragonum* ratione suæ conjugis tenuit; nec tamen coronari seu regio nomine vocari voluit, dicens, Se licet fortuna non tamen natura suis antecessoribus habitum meliorem. *Wilhelmus* etiam *Trencheveil* dominus *Bederensis* vir magnus & potens, qui in manus prædicti Comitis sancti *Egidii* antea inciderat, cum quantis poterat viribus regi *Anglia* se adjunxit. Porro idem Comes de sancto *Egidio* tanti exercitus impetum pertimescens, regis *Francorum* auxilium imploravit. Qui festinus adveniens cum aliquanta militia *Tholosam* ingressus est. Quod cum regi *Anglia* cognitum fuisset, civitatem deserens, distulit oppugnare, & ad pervadendam provinciam expugnandasque munitiones exercitum convertit. *Catarricensis* quoque civitatem quæ à se defecerat, & fines ejus cum universis castellis deditione recepit. Quibus actis, & munitionibus *Willielmo Trencheveil*, quas illi sorte bellica Comes *Egidienensis* extorserat, redditis, rex in *Normanniam* remeavit.

An. Dñi 1161. Anno Domini M. Clxj. regisque *Henrici* vij. ira inter ipsos reges *Francie* & *Anglia* tempore expeditionis prædictæ, causis ingravescentibus concepta, tandem quasi parta erupit. Denique exercitibus immensis hinc inde congregatis, & in terrarum confinis castris & regione dispositis, uterque princeps cum suis copiis consistebat. Et quia progredi periculosum & verendum retrogredi videbatur, paratior tunc erat uterque exercitus propter ambiguos bellici finis exitus, prælium excipere quam inferre. Et ne duorum hominum scelus & superbia strages

inultorum parerent populorum, viri pacifici ea quæ pacis sunt in hac hæsitazione seminatunt. Verum quia sub clipeo, ut dici solet, melius plerumque pacis negotium procedit, principes prædicti qui pacis auditum ante respuerant, bonum sunt pacis quasi de facili amplexati. Ipsi ergo pacificatis, uterque ad sua rediit pro tempore & quievit.

An. Dñi 1162. Anno Domini M. Clxij. & regis *Henrici* vij. *Theobaldus Cantuar.* archiepiscopus decessit. Circa hunc annum floruit abbas *Joachim* in *Calabria*, qui super Apocalypsim libros & commenta scripsit. Prædixit quoque *Frederico* imperatori & cæteris regibus terram sanctam adeuntibus, quod parum ibidem proficerent, eo quod nondum tempus liberationis advenisset. Fertur etiam de isto *Joachim* quod quasi prophetice effigiavit mores, & actus, & numerum omnium virorum apostolicorum qui futuri forent in ecclesia. Ejus tamen opinio contra Magistrum sententiarum scribentis reprobatur, sicut patet in principio Decretalium per *Gregorium* ix.

An. Dñi 1163. Anno Domini M. Clxij. & regis *Henrici* ix. *Thomas Beket* de *Londoniis* archidiaconus *Cantuariensis*, præpositus *Beverlaci*, & regis cancellarius, dicto archiepiscopo *Theobaldo*, ut dictum est, jam mortuo, in archiepiscopatu *Cantuariensi* successit, & tertio nonas Junii ab *Henrico Wyntonienſi* episcopo consecratur. Iste est sanctus *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus & martyr, ante mundi constitutionem in Christo electus, qui ortu suo felici *Britanniarum* caput *Londonias* illustravit. Pater ejus *Gilbertus* cognomento *Beket* civis *Londoniensis*, mater vero *Matildis* fuit, ambo generis & divitiarum splendore suis nequaquam concivibus inferiores. Quibus è regione morum ingenuitas et piæ conversationis innocentia longe intelleximus præminabant. Justitiæ quidem actibus insistebant, et sine crimine et querela, ut traditur, conversati sunt. Nunc autem in principio restat de ipsius patris et matris conjugio inferendum, ut exinde advertatur quanta cura et pietate à solis ortu usque ad occasum tam diversos genere et conditione congregavit in unum prædestinatio mirifica Salvatoris, de quorum sane felici progenie sponsam suam ecclesiam per mundum universum prævidit sublimari, et triumphaliter decorari.

Præfatus ergo *Gilbertus* ætate juvenis crucem Dominicam causa pœnitentiæ votivæ arripuit *Jerosolimam* iturus, quendam de familia sua *Ricardum* nomine secum assumens, ipso solo pro serviente contentus. Quo tandem prospere venientibus, inter Christianos et Gentiles insidiis habitis loca sancta orationis causa cum alijs introrsus quam licuit visitantes, pariter capti sunt et cathenati, atque in carcere cujusdam *Admiraldi* præclari principis paganorum detenti, ut singulis diebus victum laboribus impositis quodammodo compararent. Qui *Gilbertus* per annum integrum & dimidium in captivitate sclavorum more serviens, cum honoratior cæteris atque præstantior haberetur, in oculis *Admiraldi* præ omnibus gratiam & favorem invenit, in tantum quod frequenter coram eo, sed tamen in vinculis, ad mensam veniret, discumbentes visiteret, & invicem de terrarum notitiis ac gentium diversarum moribus & ritu conferrent. Multa etiam ob gratiam ipsius collata sunt suis beneficia concaptivis, procurante insinuat privatim in quantum licuit filia ejusdem *Admiraldi* puella admodum curialis & decora unica patris

ca patris sui, quæ utique miro affectu ipsum *Gilbertum*, prout patebit inferius, diligebat.

Quadam autem die nacta oportunitate puella liberius cum eo loquendi, inquisivit ab eo de quanam terra & civitate extiterat oriundus, de fide eiam, de religione & conversatione Christianorum, & quæ forent credentium spes & seculorum præmia futurorum. Qui cum responderet, quod *Anglicus* esset & *Londoniarum* incola civitatis, inquisitaque de fide prout melius noverat exposuisset: Consequenter & ipsa ab eo sciscitavit, dicens, Num mortem libenter pro Deo tuo & fide Christi quam profiteris conservanda intrepide exciperes? Libentissime, inquit, pro Deo meo moriar. Quo audito, puella mox quasi ex virtute verbi tota mutata, proficitur se Christianam fieri ipsius ob causam, dummodo ipsam in conjugem accipere in sua fide sponderet. Tacuit attamen ille secum deliberans, ad quiescere statim noluit, timens nimirum fallaciam mulieris, unde tergiversando de die in diem prorogavit, nolens cito precibus illius præstare consensum. Cumque puella vehementer affligeretur, & indies ob dilationem, ut moris est mulierum, plus anxia efficeretur, *Gilbertus* interim cum suis concaptivis de fuga cogitans, post annum & dimidium nocte quadam disruptis catenis à carcere aufugerunt, totumque noctis residuum, quousque fines Christianorum attigissent, conciti peregerunt. Mane autem facto, præpositus operum more solito ut eos ad opera mitteret consueta, à carcere fracto ipsos evasos vidisset, in manu valida eos insequitur, donec Christianorum terminis obstantibus omni spe jam fraudatus reverteretur non parum iratus. Puella vero hæc audiens memorata, ex illa hora de profectione sua & fuga post ipsos cogitavit. Cumque super hoc diebus ac noctibus mire cogitativa efficeretur, & in meditatione sua exardesceret cautius evadendi, nocte quadam universis sompno depressis, sola nullo sciente assumpto secum modico quid ad viaticum necessario ut expeditius iter ageret satis attemprando, multiplici se discrimini tradidit fugiendi, nichil curans de universis hæreditario jure sibi pertinentibus, sufficientiam sibi reputans divitiarum, si desiderium suum pro voto posset complere.

O mirandam nimis hujus mulieris tam audaciam quam amorem tanta difficilia & ardua præsumens! Non hæsitavit cum esset tam ingenti gloria paternæ possessionis nobilitanda, irrecuperabiliter eadem carere. Non trepidavit fragilis & delicata paupertatem pœnalem subire, nec per tot terrarum spacia & naufragantis maris innumera periculorum genera dubitavit sola discurrere, dum unius hominis tam remoti & ignoti quæreret amorem. Cum etiam nec de vita ipsius vel inventione securitatem haberet, imo necdum secunda de conjugio etsi quæsitum hominem reperiret. Proficiscens igitur paganismum prospere pertransivit, & cum quibusdam peregrinis & mercatoribus repatriantibus, qui linguam ejus noverant, versus *Angliam* navigabat. Cumque transactis cunctis periculis obiter obviantibus *Angliam* applicuisset, atque à suis comitibus jam dissociata fuisset, nichil aliud interrogare pro itinere noverat nisi tantum *Londonia*, *Londonia*.

Quo tandem perveniente, quasi bestia erratica per plateas civitatis incedens, & obviantes quosque

exploratoris more circumspiciens, derisu omnibus habebatur, & maxime pueris in eam intendentibus & per vicos incedentibus, ob disparem ipsius habitum & linguam simul admirantibus. Contigit autem quod sic per plateas & vicos incedens, contra domum præfati *Gilberti* ubi manebat, in solempniori scilicet & frequentiori civitatis foro, ubi nunc in honore sancti *Thome* hospitalis domus constructa est, casu fortuito deveniret; in qua quidem ab introeuntibus divulgatum est, quod quadam juvencula mulier quasi idiota, pueris eam & aliis sequentibus & iridentibus, evagaret. Audiens autem *Ricardus* serviens *Gilberti* superius memoratus quasi ad spectaculum cum cæteris & ipse accurrit. Qui cum propius accedens eam agnosceret, statim cum summa festinatione ad dominum suum recurrit, narrans ei secreto hanc filiam *Admiraldi* esse, ad quam admirationis causa intuendam hominum copia confluebat. Quo audito, supra modum admirans nec credere valens, eo quod impossibile ut sic eveniret omnino videretur, dominus *Ricardo* non potuit fidem dare, donec ipso in juramento diutius persistente, minus incredulus aliquantulum redderetur.

Cogitans tandem causam adventus ipsius, arbitratus est tamen consultius ei alibi providendum, quam eam secum in domo propria retinendam, jussit *Ricardo* ut ad quandam matronam viduam ei vicinam, eam adduceret, quæ ipsam tanquam filiam suam in omnibus custodiret. Quem cum videret puella & eam agnosceret, mox quasi mortua cecidit, jacens in extasi resupina. Cumque ab illa mentis alienatione expergefata, & ad se reversa resideret, ad dictam matronam *Ricardus* eam adduxit sicut ejus dominus imperarat. *Gilbertus* de adventu puellæ secum pertractans, cœpit animo fluctuare per diversa, & cogitationes concipiens invicem repugnantes, incidit in mentem ejus episcopum *Londoniensem* consulendum adire apud sanctum *Paulum*, ubi illo tempore sex episcopi aderant super arduis regni negotiis vel ecclesiæ tractaturi. Quibus coram positus cum veritatem rei gestæ superius memoratæ per ordinem exponeret, mox *Cicestrensis* episcopus præ cæteris propheticam prorumpens in vocem, indubitanter asseruit, hanc vocationem non humanam sed potius fuisse divinam, & necessario magnifici operis prolem edituram, cujus sanctitate & labore universalis ecclesia esset ad Christi gloriam sublimanda. Cæteris autem episcopis qui aderant in hanc sententiam concordantibus, ut idem *Gilbertus* puellam, dummodo baptizari vellet, duceret in uxorem; adducta est statuta die in crastino in ecclesia beati *Pauli* in dictorum episcoporum præsentia, ubi & baptisterium competenter extitit præparatum, in quo & illa debuerat baptizari.

Cumque interrogaretur in medio posita, prout mos ecclesiæ exigit, per sæpeditum *Ricardum* communem eorum interpretem, si vellet baptizari, respondit, Hujus rei causa à valde remotis partibus huc adveni, dummodo *Gilbertus* michi voluerit in conjugio copulari. Baptizatur igitur puella sex episcopis grandi cum solempnitate baptismi sacramentum agentibus, eo quod præclari sanguinis esset femina, imo vocationis clarioris ex gratia admodum divina; *Gilberto* traditur mox ab episcopis in conjugem cum celebritate conjugali, de fide catholica

prius breviter instructa. Quam cum ad propria duceret, prima nocte mutua in unum concordia sanctum *Thomam* futurum *Cantuariensem* archiepiscopum & martyrem genuerunt. In crastino *Gilbertus* tanto desiderio repatriandi ad terram sanctam efficiebatur, quod suspiriis agitatus magis assidue quam frequenter vultum tristitiae prætenderet infuetum. Cogitabat interea uxoris suae juvenulae statum tenerum, sexum fragilem, ætatem lubricam, linguam etiam patriæ ignotam, & ob ista nimirum per absentiam suam pericula non parva eidem posse de facili pervenire. Uxor vero ipsius cum vultum secus quam heri & nudius tertius animadverteret in diversa mutatum, metuebat vehementer & cogitabat si forte ipsa esset causa. Institit igitur precibus diebus ac noctibus sciscitandi tantæ tristitiæ veritatem, nec aliquando destitit donec patefacta plane fuerant quæ latebant.

Gilbertus igitur precum instantia fatigatus cum desiderium suum uxori reserasset, illa utpote magnæ spei mulier & in fide Christi roborata, non solum voto viri annuit, imo rogavit & hortabatur, ut quicquid in mente concepisset quo complacere suo crederet creatori, nulla de se habita consideratione tam prompte exsequeretur quam devote. Et adjecit, Spero, inquit, firmiter & de Deo tantum confido, qui ad agnitionem sui nominis me vocavit, quod me non deseret te absente, sed sicut & ipsum prius non agnoscerem ab omni periculo me intactam conservabit. Tantum pro solatio peto *Ricardum* michi relinquant, eo quod lingua mea melius eruditus necessitatibus meis cæteris noverit potius ministrare. Quibus auditis, *Gilbertus* admodum lætus effectus, necessaria sibi parat, & ordinatis quæ uxori suæ & familiæ competeant, quam citius poterat *Jerusalem* profectus est; ubi per tres annos & dimidium moram faciens, postea repatriavit. Invenitque *Thomam* filium suum admodum forma decorum, & in oculis cunctorum intuentium gratiosum. Postquam vero mater istius sancti *Thomæ* ipsum conceperat, brevi intervallo vidit in sompnis in sinum suum universam aquam *Thamensis* fluminis influxisse. Quo illa muliebri metu percussa, ac suspicata laborem quempiam peregrinandi, quem vulgus consuevit interpretari per aquarum exuberantiam; audivit e contra à sapiente interpretationem divinitus inspiratam, unde non meruit mediocriter consolari. Nam nasciturus, inquit, est ex te qui populos multos reget. Et alter quidam in nullo diffidens à prioris sententia adjecit, quod fluenta gratiarum esset accepturus quibus natale solum instar fluminis irrigaret, commemorans illud evangelicum, *Qui credit in me fluent de ventre ejus flumina aque vive*.

Instante etiam partus tempore, visum est matri de cælo in suum gremium duodecim sidera splendoris insoliti cecidisse, unde mulier magnifice confortata, perpendit magnum quiddam de se nasciturum hac visione figurari. Rursum vero cum in cunis jacuisset infantulus, ipsum nudum mater in sompnis conspexit, unde indignata adversus nutricem ait, Cur non tegis infantem? Cui nutrix, Optime domina mea coopertus est preciosa purpura plicata. Surgunt illico mater & familia, moliuntur pallium ut diligentius puerum inde tegerent explicare. Cujus latitudinem cum nec thalami patebantur angustia nec amplior aula, sed & platea longe angustior appareret, ad *Smethfelde* qui

locus amplius est in civitate ut vel ibi suis satisfacerent votis ambae pariter, ut visum ei fuerat, festinarunt. Cumque de loci latitudine securitatem sibi invicem promittentes, coeptis insisterent, vox ad illas de supernis illapsa intonuit, dicens, In cassum conamini, purpura hac, tota *Anglia* major est, nec ejus poterit comprehendere latitudinem. Ad hanc vocem evigilat mulier, memor quidem quid vidit, sed ad quid prorsus ignara. Nos vero quoniam intellectum fides oculata revelat, purpuram preciosam, sanguinem interpretamur martyris innocenter occisi, quo in passione perfusus jacuit & velatus, nunc vero per tot terrarum regna exterasque nationes extentum fidum præcedens visio figuravit. Jam enim puerilibus annis evolutis optimis coepit polere moribus, ingenio clarus, eloquio acceptus, vultu mixta gravitate jocundus, venustus aspectu, forma satis elegans gratum sese & amabilem omnibus exhibebat. Tempore autem quo pater eum in religiosa domo *Mertonia* Priori *Roberto* aliquandiu interdum traderet, venit quadam die pater filium videre. Introducto puero coram Priore & patre, pater procidens pronus filium adoravit. Indignans vero Prior ait illi. Quid agis? procidis ad pedes filii? Quod ei facis ille tibi facere deberet. Cui pater in secreto ait, Domine ne mireris. Scio enim quid facio. Erit quidem puer iste magnus coram Domino. Expavit nimirum pater tam mirifica de filio sibi divinitus revelata, quæ tamen præ admiratione sub sigillo silentii statuit occultanda. Postquam vero literarum studiis traditus, liberales artes attigit, quatenus lascivia ætatis & angustia temporis permittit in illis profecit.

Ab ineunte ætate, sicut referre solitus erat, didicit à matre timorem Domini, & beatam Dei genitricem virginem *Mariam* tanquam ducem viarum suarum & vitæ patronam dulcius invocare, & post Christum, in illam totam fiduciam jactare. Matre vero defuncta, pater quem incendia crebra attenuabant ipsum per aliquod tempus causa studii *Parisiis* destinavit. Qui inde reversus receptus est in partem solitudinis reipublicæ *Londoniarum*, ubi laudabiliter se habens didicit hujus lucis prudentiam, qua postmodum prope noverat communia ecclesiæ *Anglorum* & publica totius regni negotia magnifice tractare. Denique ad virum quendam in civitate genere insignem & multarum possessionum præcipuum firmitus adhæsit, varias seculi sequens curiositates, nunc venatum, nunc avium capturam, quibus maxime animus juvenis pascebatur pro libito: nunc domi cum patre, nunc rure cum divite morabatur; factumque est ut in hunc modum dimissis fere scholasticis studiis evagaret.

Die vero quadam accidit, ut ad ripas eunte *Thoma* simul cum divite, motam de flumine anatem ancipiter insequeretur, secutusque divertentem in flumine, cum ipsa pariter mergebatur. Quod videns adolescens, miseratus ancipitem jam periturum, equo desiliit, seque in gurgitem ut avem eriperet præcipitavit; sed priusquam avem contingeret, raptus ipse intra alveum fluminis & nuncmersus sub aquis, nunc undarum vi impellente levatus, periclitari coepit, & penitus periisse ab intuentibus putabatur, dum nullus adesse potuit qui manum apponeret pereunti. Denique ad molendinum quod tunc forte molebat, aquæ tractu fere usque rotam prolatus est. Sed statim rota stetit nec se movit semel,

semel, quousque vivus quidem sed vehementer afflictus adolescens extractus est. Sed fovit afflictum medica manus Salvatoris quem inter undas desperatum protexit, ne extingueretur lucerna fulgoris in Israel, cujus morte preciosa tanta cernimus beneficia provenisse. Ad curiales itaque se transferens occupationes, cepit in florem secularis prudentiæ pubescere, et fructum discretionis polliceri. Tanto itaque rationis vigeat acumine, ut prudenter inauditas et difficiles solveret quæstiones, adeoque felici gaudebat memoria, ut quod semel in sententiis et verbis didicerat fere quociens volebat posset sine difficultate proferte, quod multi literatiores assequi non valentes, tantam mentis perspicuitatem præsertim in hoc homine variis occupationibus dedito, miraculo ascribebant. Videns vero vas electionis futurum, in curiis procerum contra honestatem cleri plurima geri, et convictum eorum proposito cui adductus erat perniciosius adversari, instinctu potius gratiæ et ducatu quam consilio amicorum et interventu, se ad patrem piæ recordationis *Theobaldum Cantuariensem* archiepiscopum quasi post biennium vel triennium contulit, et promerente industria gratisque suffragantibus obsequiis, inter primos et præcipuos ejus familiares infra breve admissus est. Qui videntes eum in necessitatibus expediendis prudenter agentem, et in consilio providum, cum eo sociale fœdus inierunt, condicentes ut in petendis ecclesiasticis beneficiis suffragium suum communirent.

Erant autem tres, *Rogerus Neustriensis*, *Johannes Cantuariensis* & *Thomas Londoniensis*; Horum quidem respectu duorum *Thomas* minus literatus erat; Sed longe quidem altior est ratio morum quam literarum. Ipse quidem studebat moralitati & prudentiæ intendere, ut inter eos literis adhuc inferior, moribus conspectior & acceptior appareret. Postmodum vero literatissimus fuit. Itaque pauca Primas agebat, quibus omnes aut unus ex istis non interesset. Quot & quantos labores ibi pro ecclesia Dei beatus *Thomas* pertulit; quociens pro expediendis negotiis ecclesiasticis Apostolorum limina visitaverit; quam felici exitu quæ sibi injuncta fuerant expedierit, nequaquam facile est dicendum. Ut vero in causis perorandis & decidendis, & populis instruendis facultas sibi pararetur, juri civili operam dedit. Impetrata vero postea à domino suo archiepiscopo transfretandi licentia, per annum in legibus studuit *Bononiæ*, & postea *Altisiodori*. Cernens itaque pontifex ex nova arbore quædam nova tunc virtutum germina pululare, hanc Domini plantationem inter poma convallium in orto sponsæ disposuit plantare. Et ut per experientiam rerum facilius dispensationis ecclesiasticæ usum consequeretur, à præfato archiepiscopo sanctæ *Cantuariensis* ecclesiæ archidiaconus constitutus est, ut sic Deo ordinante tempore suo & gradu archidiaconus in archiepiscopum promoveretur. Nam post episcopos & abbates in *Anglorum* ecclesia hic primus & dignior personatus habebatur. Post hæc vero, ut supra tactum est, *Henrico Duce Normanniæ & Aquitanniæ Stephano* regi *Anglorum* in regimine succedente, elaboratum est ab antedicto archiepiscopo *Theobaldo*, suspectam habente novi regis adolescentiam, quem pravorum hominum consilia pervertere moliebantur, ut archidiaconus suus *Thomas* regis collateralis & Cancellarius efficeretur. Cujus opus & opera ne novi regis

impetus faviret in ecclesiam cohiberet quo, sub obatu publicæ potestatis & prætextu juris, tam ecclesiæ quam provincialium potestates diripere conspicerant. Cernebat quippe pontifex juvenem cujus mores & industriam, in variis jam rerum eventibus expertus fuerat, in agendis strenuum, in consiliis fidum, in dubiis securum, in adversis magnanimum, in apparatu magnificum, in largiendo munificum, ad jussa promptum, in obsequiis sedulum, in omni denique opere providum & circumspectum, unde & talem Aulæ dignum & Aulæ gratum futurum non inmerito arbitrabatur, sperans inde nichilominus eo procurante, inter Regnum & Sacerdotium deinceps pacis gratiam & unitatis vinculum firmitus provenire.

Agente igitur & procurante pontifice, *Thomas* aulam ingreditur, & rege tribuente officium Cancellariæ suscepit. Archilevita igitur aulam ingressus & Cancellarius ut prædicitur effectus, regis se moribus conformavit, nugis & seriis pariter & ventioni intendebat, & etiam Domini prandendi dormiendique tempus observare satagebat. Ad hæc, curiales facecias amplectens, numerosa clientela gaudebat, gloriam quærebat, popularis auris flatibus delectabatur. Nam ut de suppellectili taceam, frans argenteis utebatur, mensas & expensas Comitum antecedeat, verumtamen licet ei mundus in omnibus lenociniis suis adulari & applaudere videretur, tamen, quod raro accidere solet, in affluentia rerum & seculi vanitate, mirandam servabat corporis castitatem, super quo ipse rex frequenter diurnas tendebat insidias & nocturnas. Erat in villa *Staffordia* usque ad regales delicias mulier pulchra, ad quam rex consuetudinem habuisse dicebatur, quæque Cancellario eo loco adventanti multa sæpe exennia trans mittebat. Oppidanus qui eum hospicio susceperat, quod mulier provocaret ad amplexum novumque sibi procuraret amatorem, æstimabat. De quo volens certiorari, intempestæ noctis silencio sumpta lucerna clam ad hospitis sui cubiculum ingressus, vidit ante lectum virum procumbentem, pedes & tibias discoopertum, qui post genuflectiones & orationes, lapsus fuerat in sompnum. Et sic factum est ut religiosus inveniretur qui luxuriosus putabatur.

Post concilium *Turonense* per papam *Alexandrum* iij. celebratum, cum ipse *Thomas* archiepiscopus cum suis fratribus & cæteris ad propria esset reversus, mox Regnum & Sacerdotium in *Anglia* disceptare cœperunt; unde super prærogativa ordinis clericalis turbatio maxima facta fuit. Regi enim circa curam regni satagenti & malefactores omnes sine delectu exterminari jubenti, à suis Judicibus intimatum est, quod furta, rapinæ & homicidia sæpius à clericis committebantur, ad quos vigor laicæ jurisdictionis non posset extendi. Quamobrem acrimotu rex turbatus, contra clericos malefactores posuit leges suas. In quibus utique publicæ justitiæ zelum habuit, sed excessit immoderatio fervor modum. Extunc contradicente *Thoma* archiepiscopo, ira regis excanduit & crevit in inmensum, prout in vita ipsius sancti *Thome* quam iij. viri famosi descripserunt satis patet. Eodem adhuc anno quo *Thomas* in archiepiscopum *Cantuariensem* electus erat, *Elianora* filia regis nata est, quæ postea fuit regina *Sicilie*.

Anno Domini M. Clxiiij. & regis *Henrici* x. idem An. Dñi rex parliamentum suum apud *Westmonasterium* tenuit.

nuit, ubi & corpus sancti *Edwardi* regis illo tempore est translatus. Eodem anno orta est primo gravis discordia inter regem & *Thomam Cantuariensem* archiepiscopum pro libertatibus & juribus sanctæ ecclesiæ. Hiis diebus floruit in *Francia* magister *Petrus Comestor* qui utriusque Testamenti historiam contexuit, quæ *Scolastica* dicitur: scripsit etiam Allegorias super utrumque Testamentum, & etiam Sermones insignes reliquit. Allegorias etiam suas in librum metricum redegit, quem *Aurora* intulavit.

An. Dñi
1165.

Anno Domini M. Clxv. & regis *Henrici* xj. quartodecimo kal. Octobris circa horam primam visi sunt tres circuli circa solem, quibus evanescentibus quasi duo soles creantur. Quo anno *Thomas* archiepiscopus discordia inter regem & ipsum continuata, à Parlamento *Portsmouth* recedens, exulabat. Eodem anno *Wallenses* rupto fœdere obsidibus quoque quos in fidem pactorum dederant, periculo expositis, vicinos *Anglorum* fines turbare cœperunt, unde rex immenso exercitu adunato, hostium fines ingressus est, ipsos effrænatis excursibus inclusos ita coartans, ut pacem meditari & facere conarentur. Eodem anno nata est *Johanna* filia regis quæ postea fuit Comitissa de *Tholouze*, quæ peperit unum filium nomine *Reymundum* postea *Tholose* Comitem. Eodem anno *Malcolmus* rex *Scotie* obiit, cui successit *Willielmus* frater ejus.

Anno regis *H.* xij. *Johannes* filius ejus natus est. Eodem anno rex tercio in *Walliam* exercitum suum ducit, & facta pace ex ipsis recedens transfretavit, filiorum promotioni & ditioni intendens. Ex prædicta namque *Elanora* conjuge sua quatuor filii ut prædictum est procreatis, *Henricum* majorem natu regni *Anglie* & Ducatus *Normannia* cum comitatu *Andegavia* successorem relinquere, *Ricardum* vero *Aquitannia* & *Galfridum* *Britannia* præficer cogitabat. Quartum natu minimum, *Johannem* scilicet *Sine terra* agnominans. Tres quoque ex eadem filias habens, unam regi *Hispania*, alteram Duci *Saxonie* desponsavit; terciam nondum nubilem regi *Secilia* suo tempore in conjugem daturus. *Britanniam* vero *Galfrido* filio suo sic adquisivit. Contigit enim *Conanum* Comitem *Richemundie* qui majori parti *Britannia* dominabatur, in fata decedere, relicta ex sorore *Willielmi* regis *Scottorum* unica filia hærede, quam rex innubilem inpuberi filio suo *Galfrido* copulans, omne jus puellæ redegit in propriam potestatem. Cumque à quibusdam potentioribus regnare volentibus inferiores ibidem premerentur, confestim regis *Anglorum* auxilium petentes ejus se ditioni spontanee subdiderunt, quibus rex prompto animo & profusis opibus auxilium præstans, ipsos potentes mox expugnatos subjecit, sicque in brevi *Britannia* tota potitus, turbatoribus vel expulsis vel domitis, ita eam in cunctis finibus suis disposuit, ut populis in pace agentibus, deserta paulatim in ubertatem pristinam verterentur.

Anno regis *Henrici* xij. *Matildis* Imperatrix mater ipsius regis *Henrici* diem suum clausit extremum.

Anno regis *Henrici* xiiij. *Matildis* filia regis nupta est *Henrico* Duci *Saxonie*. Ex qua idem Dux genuit tres filios *Henricum* videlicet primogenitum suum postea Ducem *Saxonie*, *Othonem* postea Imperatorem, & *Willielmum*. Eodem anno obiit *Robertus* *Lincolniensis* episcopus successor *Alexan-*

dri, & episcopatu in fiscum redacto, ecclesia pastore septemdecem annis vacavit, sed post mortem regis in eodem anno *Walterus* *Constanciensis* factus est *Lincolniensis* ecclesiæ Antistes. Sicque evacuata est propheta vel potius divinatio *Conversi* *Thamensis*, de suo & non Dei spiritu prophetizantis, quod *Lincolniensis* ecclesia pontificem non esset ulterius habitura.

Anno domini M. Clxix. & regis *Henrici* xv. obiit *Robertus* Comes *Leicestria*, qui Abbathiam *Canonicorum* *Leicestria* fundavit. Eodem anno iste rex *Henricus* tenuit Curiam suam *Nannia* in *Britannia* die natalis Domini, qui quinta feria eo anno evenit, & *Galfridus* filius ejus Comes *Britannia* fuit ibi cum illo. Et festo ibi solempniter tento & peracto, ipse & filius ejus *Galfridus* castella *Britannia* visitantes, fidelitates & ligeancias à Comitibus, Baronibus & liberis hominibus de quibus antea non acceperant, acceperunt. Tunc vero præfatus rex implacitavit Comitem *Eudonem*, & fere privavit eum toto honore & potestate quam prius in *Britannia* habuit. Et postea in *Normannia* reversus est, ita quod in Purificatione beatæ *Mariae* fuit apud *Sagium*. Et paulo post visis castellis suis *Normannia* transfretavit in *Angliam*, & applicuit apud *Portesmouth* 5. Non. Marcii feria iij. In hac autem transfretatione Dominus à media noctis hora usque ad horam diei sequentis nonam, regem est tempestate horribili & valida persecutus, ita ut ipse & omnes cum eo transfretantes pene submergerentur, & piscibus fierent esca maris. Sed Deus omnipotens qui non vult mortem peccatoris, famulum suum regem oculis misericordiæ suæ respiciens, navem illum gestantem dextra cœlestis auxilii impulit, & in portu optato fecit feliciter applicare. Reliquæ vero illum cum familia sua sequentes, post magnos & inauditos timores, quædam omnino fractæ & dissolutæ, quædam autem semiruptæ, tandem prout vis venti eas tulit, ad diversas partes *Anglie* devenerunt. Attamen una illarum quæ recentior & cæteris splendidior videbatur, ditioribus & nobilioribus familiæ regis onusta, in ipso diei crepusculo fluctibus maris obruta, pro dolor! est submersa, & *Henricus* de *Angens* nobilissimus Baronum *Anglia* cum duobus filiis suis, & magister *Radulphus* de *Bello Monte* medicus & familiaris ipsius regis, & multi alii de nobilioribus *Anglia* cum CCC. hominibus utriusque sexus in ea existentibus perierunt.

Anno Domini M. Clxx. & regis *Henrici* xvj. *David* frater regis *Scocie* ab *Henrico* rege *Anglie* militari cingulo decoratur. Eodem anno rex tenuit curiam suam in solempnitate paschali apud *Wyn-desore*. Cui festo interfuerunt *Willielmus* rex *Scocie* & *David* frater ejus, & fere omnes regni *Anglia* episcopi & magnates. Peracta igitur solempnitate paschali, rex inde *Londonias* pergens de coronatione filii sui *Henrici* majoris et regni sui statutis magnum ibi concilium celebravit, *Thoma Cantuariensi* archiepiscopo regi nondum placato adhuc in *Galliis* in exilio existente. In quo concilio rex fecit summonire *Rogerum* *Eboracensem* archiepiscopum, *Hugonem* *Dunolmensensem* episcopum et alios regni sui episcopos, quod essent in festo sancti *Barnabe* Apostoli ad coronationem prædictam apud *London*. faciendam. Qui statuto tempore *Londonias* venientes dominica sequenti quæ evenit xvij. kal. Julii in festo sanctorum *Viri* & *Modesti* martyrum, dictum *Henricum* filium regis majorem in ætate tenera de mandato

dato ipsius regis coronaverunt. Quem dictus *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus in regem consecravit *Hugone Dunolmensi*, *Gilberto Londoniensi*, *Jocelino Sarum* & *Waltero Roffensi* episcopis ei in illo officio ministrantibus, astantibus etiam fere omnibus Comitibus, Baronibus & nobilioribus regni. In crastino autem hujus coronationis fecit rex pater *Willielmum Scottorum* regem & *David* fratrem suum, ac omnes Comites, Barones & liberos regni sui tenentes devenire homines novi regis filii sui, sibi que super sanctorum reliquias ligeancias & fidelitates jurare, fidelitate semper nichilominus sua salva. Et quia *Ludovicus rex Francie* indigne ferens, quod *Margareta* filia sua non erat cum novo rege *Anglia* marito suo coronata, guerram in *Normannia* voluit tunc movere. Quo cognito, rex pater statim ibidem capta à Comitibus & Baronibus licentia transfretandi, circa festum sancti *Johannis Baptistæ* apud *Barbestum* in *Normannia* applicuit, novo rege filio suo in *Anglia* dimisso, cui omnes rectitudines & justitias per novum sigillum quod ei fieri præceperat, facere concessit.

Et postea circa festum beatæ *Mariæ Magdalene* colloquio inter ipsum & regem *Francie* de pace apud *Vendomar* habito, mediante Comite *Blesensi Theobaldo*, illa vice amici remanserunt: Nam rex *Anglia* concessit ei, quod infra breve faceret filium suum & filiam suam cum eo iterum coronari.

Itraque finito colloquio, rex in *Normannia* rediit, & circa festum sancti *Laurentii* ad motam *Gerni* quæ parum à *Dampnifronte* venit, ubi in tam gravem incidit infirmitatem, quod dicebatur per regnum *Gallie* quod mortuus esset. Et ibi possessiones suas filiis suis dividens, *Henrico* filio suo majori de novo coronato, regnum *Anglia* & Ducatum *Normannie* ac comitatum *Andegavia* & *Cenomannia* concessit, *Johanne* fratre suo minimo ad promovendum & manutenendum sibi tradito; Et *Ricardo* filio suo Ducatum *Aquitannie* cum omnibus pertinentiis suis de rege *Francie* tenendum concessit; Et *Galfrido* filio suo Comitatum *Britannia* cum filia Comitissæ *Conani* de rege *Francie* tenendum similiter dimisit. Et postea præcepit Episcopis, Comitibus & Baronibus qui ei in illa infirmitate assidebant, quod si illam non evasisset, corpus suum apud *Grandum montem*, qui parum distat à *S. Leonardo*, facerent sepeliri, & ostendit eis quandam cartam quam boni homines *Grandimontis* ei fecerant de corpore suo sepeliendo, in exitu Capituli domus prædictæ ad pedes magistri ejusdem, qui ibidem sepultus est. Hoc audito, omnes vehementer mirati illud concedere noluerunt, dicentes hoc contra regni sui prætere dignitatem. Ipse magis ac magis ut hoc fieret instabat. Sed paulo post de illa convaluit infirmitate, & quam citius poterat, iter cum festinatione circa festum sancti *Michaelis* ad sanctam *Mariam* de *Rupe Adamatoris* causa peregrinationis arripuit, sicut in illa voverat infirmitate. Qua peregrinatione peracta, in *Andegaviam* rediit.

Interim beatus *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus sextum exilii annum peragens, cum audisset quod illo absente & despecto novus rex in præjudicium ecclesiæ *Cantuariensis* à *Rogero Eboracensi* archiepiscopo in *Anglia* consecratus esset, doluit vehementer, & de injuria ecclesiæ suæ *Cantuariensi* illata cogitans, nuncios suos ad *Alexandrum* summum pontificem sæpe misit, ut se & ecclesiam suam super

Eboracensi archiepiscopo & aliis qui ei in coronatione novi regis *Anglia* ministraverant, vindicaret. Similiter *Ludovicus rex Francie* eodem anno dominum papam in virtute amoris, & sub impensi protestatione obsequii sollicitavit, ne ultra dilationes frustratorias quas rex *Anglia* de *Thoma Cantuariensi* archiepiscopo reconciliando prætendebat, prorogaret, sicut regnum *Francorum* & honorem sedis Apostolicæ diligebat. Miratus etiam *Anglicana* ecclesiæ desolationem *Willielmus Senonensium* antistes, sedem Apostolicam petens, à summo pontifice impetravit, ut rex *Anglia* omni appellatione cessante subiceretur anathemati & regnum interdicto, nisi pax ecclesiæ *Cantuariensi* redderetur. Instante itaque die peremptorio ut sententia ulterius differri non posset, rex *Anglia* ut pax *Anglicana* ecclesiæ reformaretur, severitate tandem artatus canonica adquevit. Et circa festum sancti *Dionisii* iiii. idus Octobris feria secunda usque ad *Ambasium* quæ est juxta *Thuronum* cum Archiepiscopis, Episcopis & majoribus terræ suæ venit contra *Willielmum Senonensem* archiepiscopum & *Theobaldum* Comitem *Blesensem*, qui secum beatum *Thomam Cantuariensem* archiepiscopum adduxerunt. Et in crastino post plures altercationes protunc & ante ad alios dies sicut divinæ placuit providentiæ, prece regis *Francie*, & mandato & amonitione domini papæ *Alexandri*, necnon consilio archiepiscoporum et episcoporum terræ suæ, dictum *Cantuariensem* archiepiscopum in suam ibidem recepit benevolentiam et amorem, tamen eum in osculo pacis recipere noluit, sed filium suum regem ipsum ad hoc recipere concessit, et iram et malivolentiam suam ei et omnibus qui cum eo erant in exilio pardonavit, omnes possessiones suas *Cantuariensis* ecclesiæ sicut eas uno anno antequam ab *Anglia* egrederetur, sibi in integrum restitui promittendo. Et tunc ipse pastor periculum metuens ovium suarum, ad ecclesiam suam rege sibi conductum præstante, sexto exilii sui anno in *Angliam* reversus est. Cum vero *Cantuariam* venisset, omnibus in osculo pacis receptis, illos paterna exhortatione monuit et docuit fraternitatem diligere, et si necesse fuerit animas ponere et usque ad mortem pro lege Dei certare. Et postea in jam dictum *Eboracensem* archiepiscopum et alios episcopos novum regem cum ipso coronantes, auctoritate papali excommunicationis sententiam fulminavit.

Qua publicata, *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus, *Jocelinus Saresberiensis* *Gilbertus Londoniensis* episcopi statim in *Normanniam* applicantes linguas suas ut gladium exacuerunt, et ipsum regem contra *Cantuariensem* archiepiscopum magis ac magis clamoribus suis in iram nequiter commoverunt. Interim ergo beatus *Thomas* dampnis atrocioribus et injuriis supra modum affectus est, et edicto publico præceptus septa suæ ecclesiæ non exire: Et si quis ei vel alicui suorum faciem hillarem prætenderet, hostis publicus censebatur. Sed hæc omnia vir Dei cum multa patientia ferens, et omnes conversatione sua ædificans, inter suos familiariter morabatur. Interim rex *Anglia* calumpniatus est archiepiscopatum *Bituricensem* debere Ducatui *Aquitannie* adjacere, sed rege *Francie* contradicente, gravis discordia inter illos orta est. Et ex utraq; parte magno exercitu congregato rex *Anglia* circa festum sancti *Clementis* cum suo exercitu in *Berria* venit usque *Muterlufzun*, volens ulterius usque *Bituricensem* procedere civitatem.

Ipse

ipse enim de civitate illa habenda jam securum se esse sperabat per homines civitatis illius qui eam illi reddere volebant. Nam sanctæ memoriæ *Buturicensis* antistes cum jam diem extremum sibi imminere sensisset, convocatis fratribus coram quibusdam ejusdem urbis civibus dixit. O fratres mei karissimi in Domino, scitote quod civitas ista *Buturicensis* ad Ducatum *Aquitannia* spectat & de jure illius est. Et si postmodum inter regem *Francia* & hæredes *Pictavia* quæstio inde orta fuerit, perhibete testimonium veritati. Et hiis dictis viatico se munens decessit. At rex *Francia* cum suo prævenit exercitu, & acceptis à rege *Anglie* induciis, uterque in suam patriam reversus est. Instante autem *Dominicæ* nativitatis solemnitate rex *Anglia* in *Normannia* moram fecit.

An. Dñi

1171.

Anno Domini M. C. lxxj. *Henricus* rex *Anglie* pater curiam suam die natalis Domini apud *Burum* in *Normannia* tenuit, multum contristatus & confusus de eo quod *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus episcopos *Anglie* quos vinculo excommunicationis innodaverat, absolvere recusavit. Cumque ipse rex ita in iram esset commotus, & ex habundantia cordis turbidi verba non sana eructasset, quatuor milites de domo & familia sua propter animi motus quos in eo viderant volentes eum vindicare, ipso rege nesciente latenter ad mare ad transfretandum in *Angliam* festinarunt; Qui mare transito, iter suum festinato cursu versus *Cantuariam* arripuerunt. Et vix per mensem pater in ecclesia sua moram fecerat, ecce quinta natalis die, prædicti quatuor milites, imo sathanæ satellites *Cantuariam* venerunt, quorum nomina quidam metricè sic scripsit.

Willelmus Traci, *Reginaldus* filius *Urfi*,

Ricardus Brito, necnon *Morvilius* *Hugo*.

Qui in furore suo armati venientes in Templo dictum Archiepiscopum invenerunt, in ingressu magnis clamoribus dicentes, Ubi est, ubi est ille proditor? nec fuit qui responderet. Iterum interrogaverunt, Ubi est archiepiscopus *Cantuariensis*? Quibus ipse respondens ait. Hic sum servus Christi quem vos quæritis. Cui unus illorum in spiritu furoris intulit: Tu modo morieris. Impossibile est enim tibi ut ulterius vivas. Respondit archiepiscopus non minori constancia verbi quam animi. Ego pro Deo meo mori paratus sum, & pro assertione justitiæ & ecclesiæ libertate. Et si caput meum quæritis, ex parte omnipotentis Dei & sub anathemate prohibeo, ne cuiquam alii five monacho five clerico, five laico majori vel minori in aliquo noceatis, sed sint immunes in pœna sicut extiterunt in causa. Verba ejus nonne Christum sequi videntur in passione dicentem, *Si me quæritis finite hos abire*? Hiis dictis, caput in modum orationis carnificibus eductis gladiis inclinavit, hæc novissima proferens verba, Deo & beatæ *Maria* & sanctis hujus ecclesiæ patronis & beato *Dionisio* meipsum & ecclesiæ causam commendo. Tunc in omnibus hiis cruciatibus invicti animi & admirandæ constantiæ martyr Dei non verbum nec clamorem emisit, non edidit gemitum nec brachium aut vestem opposuit ferienti, sed caput inclinarum quod gladiis exposuerat donec consummaretur immobile tenebat. Itaque præfati milites concurrentium undique utriusque sexus multitudinem timentes ne forte Archiepiscopus voto infecto eriperetur, facinus accelerarunt. Cumque unus ex eis in caput archiepiscopi gladium extendens vibrasset, brachium cujusdam clerici qui *Edwardus*

Grym dicebatur, fere abscepsit, & ipsum pariter Christum Domini in capite vulneravit. Extenderat enim idem clericus brachium suum super caput patris, ut ictum ferientis exciperet vel potius elideret.

Stabat adhuc justus pro justitia patiens velut agnus innocens sine murmure, sine querimonia, & se ipsum holocaustum Domino offerebat. Et ne quis funestorum satellitum intacto præfule in scelestus argui posset, secundus & tertius gladios suos vertici constantis athletæ atrociter impinxerunt. Et sic dicti satellites pro domino temporali æmulantes, in ipsa sancta matre ecclesia & hora quasi vespertina ipsum Deo optulerunt sacrificium vespertinum. Quartus vero adhuc plusquam furiali crudelitate debaccatus, coronam rasilem præfule jam prostrato & jam expiranti abscepsit, mucrone vertici intruso testam capitis dissipavit, cerebrum cum sanguine effundens super lapideum pavementum. Ita inchoante septimo anno exilii sui præfatus *Thomas* pro lege Dei sui & ecclesiæ justitia, quæ tota fere in *Anglia* deperierat, usque ad mortem certavit, & à verbis impiorum non timuit, sed fundatus supra firmam petram, i. Christum, pro Christi nomine in ecclesia Christi v. die natalis Domini in crastino Innocentium feria iij. ipse innocens gladiis occubuit prophanorum, anno ætatis suæ quinquagesimo tercio & pontificatus sui xvij. unde metricè scriptum est.

Henricus natus Matildis regna tenebat,
Sub quo sacratus Thomas mucrone cadebat.

Anno millenus centenus septuagenus
Primus erat, Primas cum ruit ense Thomas.

Anno milleno centeno septuageno
Anglorum Primas corrui ense Thomas.

Quis moritur? Prasul. Cur? pro grege. Qualiter? ense.

Quando? Natali. Quis locus? ara Dei.

Pro Christi sponsa, Christi sub tempore, Christi
In Templo, Christi verus amator obit.

Milites vero prædicti scelere perpetrato stabulum martyris intrantes, equos ejus extraxerunt, quos inter se prout eis placuit dividerunt. Qui statim profani operis sui conscii & de venia desperantes, redire ad Regis curiam unde venerant noluerunt; sed in boriales *Anglie* partes usque *Lincolniensem* villam *Hugonis de Morvile* properantes, ibi tam diu donec viles à compatriotis illius provinciæ habitati fuerant, remanserunt. Omnes enim vitabant eorum colloquia, nec aliquis manducare cum eis vel bibere volebat. Soli manducabant, & soli bibebant, & fragmenta cibariorum suorum canibus proiciebantur. Et cum inde gustassent nolebant aliquid inde comedere. Ecce manifesta Dei vindicta, ut illi à canibus contempnebantur qui Christum Domini contempserunt. Interim rex qui curiam suam apud *Burum* ut supradiximus tenuit, ad *Argentonium* properavit. Ubi cum audisset quod *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus in ecclesia sua *Cantuarie* ita crudeliter occubisset, doluit vehementer & plusquam dici potest. Noluit enim per tres dies quicquam comedere nec cum aliquo loqui, sed clausis

clausis januis vitam miserabilem, inauditam & solitariam per quinque septimanas duxit; donec Robertus Rothomagensis archiepiscopus & episcopi Normanniam venientes, ipsum consolarentur. Dum autem hæc fierent Ludovicus rex Francorum scripsit summo pontifici contra regem Angliæ de morte dicti archiepiscopi in hac forma.

Domino & patri suo sanctissimo Alexandro Dei gratia summo pontifici Ludovicus rex Francorum salutem & debitam reverentiam. Ab humana lege pietatis recedit filius qui matrem deturpat, neque creatoris beneficii reminiscitur qui de sancta sedi illata turpitudine non tristatur. Verum specialius est condolendum & novitatem doloris excitat inaudita novitas crudelitatis, quoniam in sanctum Dei insurgens malignitas, in pupillum Christi gladium infixit, & lucernam Cantuariensis ecclesiæ non tam crudeliter quam turpiter jugulavit. Excitetur exquisita genus justiciæ, denudetur gladius Petri in ultione Cantuariensis martyris, quoniam sanguis ejus pro universali clamat ecclesiæ non tam sibi quam universa ecclesiæ conquerens de vindicta. Ecce ad tumultum agonista, ut relatum est nobis, divina in miraculis revelatur gloria & divinitus demonstratur ubi humanitas requiescit pro cuius nomine certavit. Latores vero presentium patre orbatu vestra pietati seriem indicabunt, & testimonio veritatis aurem adhibete mitissimam; tam de negotio isto quam de aliis, ipsis tanquam nobis credite. Valeat pietas vestra.

Similiter Theobaldus Comes Blesensis scripsit domino Papæ de morte dicti Archiepiscopi contra regem Angliæ sub hac forma.

Reverendissimo domino & patri suo Alexandro summo pontifici Theobaldus Comes Blesensis & regni Francorum Procurator salutem & debitam cum filiali subiectione reverentiam. Vestra placuit majestati quod inter dominum Cantuariensem archiepiscopum & regem Anglorum pax reformaretur & integra firmaretur concordia. Itaque juxta vestri tenorem mandati, illum rex Angliæ vultu hillari, fronte lata & pacem spondente & gratiam sibi referente recepit. Huic paci & concordie affui, & me presente dominus Cantuariensis apud regem de coronatione filii sui conquestus est, quem voto festinanti & ardenti desiderio in culmen regie dignitatis fecerat promoveri. Hujus autem reus injurie sibi & male conscius rex Angliæ, juris & satisfactionis ipsi Cantuariensi pignus dedit. Conquestus est etiam de Episcopis qui contra jus & decus Cantuariensis ecclesiæ novum regem in sedem Regiam presumpserunt intrudere, non zelo justitiæ, non ut Deo placerent, sed ut tyrannum placarent. De illis vero liberam & licentem rex ei concessit potestatem, ut ad vestra & suæ potestatis arbitrium in eos sententiam promulgaret. Hæc siquidem vobis vel juramento vel quolibet alio modo liberit testari paratus sum & sancire. Sic itaque pace facta, vir Dei nil metuens recessit ut gladio jugulum subderet & cervicem exponeret ferienti. Passus ergo agnus innocens martyrium crastina Innocentium die. Effusus est sanguis justus ubi nostræ viaticum salutis sanguis Christi solebat inmolari. Canes Anglici familiares & domestici regis Angliæ se ministros regis præbuerunt, & nocentes innocentem sanguinem hauserunt. Hujus prodigii modam detestabilem vobis verbo significare

non vereor ne michi in odium ascribatur, & latores presentium patenter & plenius evolvent. Ex eorum relatione discetis quantus mæroris cumulus, quanta sit universa ecclesiæ & matris Cantuariensis calamitas. Hanc salvo pudore non potest dissimulare Romana mater ecclesiæ, quicquid enim in filiam presumitur nimium redundat in parentem, nec sine matris injuria filia captivatur. Ad vos itaque clamat sanguis justus & flagitat ultionem. Vobis ergo assit pater omnipotens, assit & consulat, & qui filii sui cruorem mundo impendit ut mundi noxas detergeret & deleteret maculas peccatorum, ille vobis vindicta voluntatem insinuet, & suggerat facultatem, ut ecclesiæ inauditi sceleris confusa magnitudine, districta hillarescat ultione. Valete &c.

Interim nuncii Senonensis Archiepiscopi quos ipse Romam, adhuc vivente Cantuariensi Archiepiscopo, miserat, redierunt: Per quos summus pontifex Senonensi Archiepiscopo mandavit, Quod si rex Angliæ nollet satisfacere Deo & Cantuariensi ecclesiæ de controversia quæ inter eum & Cantuariensem Archiepiscopum super dignitate Anglicanæ ecclesiæ vertebatur, & idem rex pacem quam fecerat cum dicto Archiepiscopo non observaret, ipse & Rothomagensis Archiepiscopus sub interdicto ponerent terras regis, scilicet Normanniam, Andegaviam, Pictaviam & Britanniam. Subjunxit etiam summus pontifex in illo mandato, quod si alter illorum non posset aut nollet huic interesse mandato, alter nichilominus mandatum exequeretur. Cum autem Rothomagensis Senonem veniret, secundum mandatum summi pontificis una cum Arnaldo Lexoviensi & Egidio Ebroicensi, ac Rogero Wigornensi episcopis, & cum aliis quamplurimis tam clericis quam laicis de familia regis Angliæ, post multas verborum tergiversationes ad sedem Apostolicam appellavit, & se ad præsentiam domini papæ pro negotiis dicti regis iter arripuisse respondit; unde & dicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiorum. Ipse tamen Senonensis archiepiscopus in mandatis domini papæ procedens, in prædictis terris regis Angliæ sententiam tulit, memorato Rothomagensi archiepiscopo & episcopis illam præcipiens observare. Super quo idem Senonensis archiepiscopus summo rescripsit pontifici in hac forma.

Sanctissimo domino ac patri A. Dei gratia summo pontifici, Willielmus Senonensis ecclesiæ humilis minister salutem & devotam cum omni devotione obedientiam. Vestro apostolatu pater sancte data est omnis potestas in cælo & in terra, Gladius anceps in manibus vestris. Super gentes & regna constitutus estis ad alligandos Reges eorum in compedibus & nobiles eorum in manicis ferreis. Vide ergo domine & considera quem vindemiaverunt ita, vineam domini namque Sabaoth exterminavit aper de silva, & singularis ferus depastus est eam. Ecclesiæ siquidem Cantuariensis, imo universalis ecclesiæ sanguine rorantes lacrimas & amaritudine aspersas à finibus terræ in conspectu vestro effudit, quia posita est quasi signum ad sagittam, facta est obprobrium vicinis suis. Et qui vident eam movent capita sua super illam, dicentes, Ubi est Deus eorum? Ipsa autem gemens & conversa retrorsum clamat in auribus Domini exercituum, Vindica Domine sanguinem servi tui & martyris Cantuariensis archiepiscopi, qui occisus est pro libertate ecclesiæ crucifixi. Pa-

ter sancte, verbum horrendum, facinus flagitiosum factum est in diebus vestris, quod quicumque audierit tinnient amba aures ejus. Non est auditum in Theman, non est visum in Chanaan. Alter siquidem Herodes semen Chanaan, & non Juda, progenies viperarum, missis à latere suo lictoribus signum Dominica passionis quod desuper in vertice gerebat nequaquam exhorruit profundis exarare vulneribus, & notis turpibus caelestem deformare ymaginem. Proh! sicut omnis ecclesia asserit, ipsum facit martyrem causa pariter & poena. Poena, dolor passionis illata. Causa, rigor ecclesiastica censura, quia pro lege Dei sui certavit usque ad mortem. Vestra ergo interest pater sancte, custos murorum Jerusalem, remedium adhibere praeteritis, & providentiam futuris. Quis enim locus poterit esse tutus si rabies tyrannica Sancta Sanctorum cruentat, & vicarios sibi alumpnos ecclesia impune dilacerat? Insurgant ergo ecclesiastica leges, armentur jura caelestia, introeat in conspectu vestro ulcio sanguinis gloriosi martyris qui de Anglia clamat: Clamabit siquidem, & commovebit non solum terram sed & caelum. Et sic nostro consulite dolori, ut honori vestro pariter consulatis & saluti ecclesiae. De cetero paternitati vestrae dignum duximus insinuare, quod cum domino Rothomagensi & nobis in mandatis dederitis, ut terram regis Angliae cismarinam si pacem quam gloriosa memoria domino Cantuariensi promiserat non observaret, sub interdicto poneremus. Adicientes etiam quod si uterque nostrum rei executioni non posset aut nollet interesse, alter nichilominus mandatum vestrum exequeretur. Praedictus vero Rothomagensis postquam literas vestras ei presentare fecimus, nobis significavit, quod Senonem veniret & juxta formam mandati Apostolici procederet. Cum autem illuc venisset, una cum Lexoviensi, & Ebroicensi, & Wigornensi episcopis, & aliis quampluribus tam clericis quam laicis de familia praedicti regis, primo verborum tergiversationibus & excusationibus inde deductis, respondit, Se ad praesentiam vestram iter arripuisse, & praedicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiolem. Nos vero scientes quod vicium paganitatis incurrit quisquis mandatis Apostolicis obedire contempnit, juxta seriem mandati vestri de communi consilio venerabilium fratrum nostrorum episcoporum, sancti Dionisii, & sancti Germani, de Pratis & Pontinacensis, Wall' Cenno-manniae abbatum, & aliorum quamplurium religiosorum virorum & sapientum, in terram ipsius cismarinam sententiam intulimus, & memorato archiepiscopo & episcopis ut eam observari faciant ex parte vestra injunximus. Scimus enim quod nec possessiones sicut promiserat restituit, nec securitatem sicut mors ejus indicat instituit. Per Carturiensem quoque quem ad eum miseramus nobis significavit, quod causam mortis ejus dederat & quod eum occiderat. Inde est quod clementiae vestrae supplicamus, quatinus praedictam sententiam ratam habeatis, & sicut maiestatem vestram decet & incolumitati ecclesiae expedit, eam taliter faciatis observari, quod honor Dei & vester conservetur, & nos qui sanctitatem vestram ea qua scitis devotione amplectimur, minime propter hoc possimus illudi. Valete & sicut decet facite.

Itaque dum haec fierent, dominus Rothomagensis, Ebroicensis, Wigorniensis, & Ricardus de Barra & quidam alii de clericis & familiaribus regis, iter ad Romanum pontificem pro ipso rege & regno ejus arripuerunt. Sed dominus Rothomagensis senio & infirmitate laborans, cum jam fere mediam peregisset viam, ulterius procedere non valebat; Sed ipso ad sedem propriam reverso, praedicti Episcopi ad papam cum regis clericis processerunt. A quo ipsi cum magna difficultate impetrarunt, quod duo Cardinales ex parte ejus in Normanniam venirent, ad causam quae vertebatur inter dominum regem & ecclesiam Cantuariensem de morte Cantuariensis martyris & aliis ecclesiasticis dignitatibus cognoscendam, & prout Deus eis administraret fideliter judicandam. Interim eodem anno Gilbertus Londoniensis, & Jocelinus Saresbiriensis episcopi, quos beatus Thomas excommunicaverat, missis ad dominum papam nunciis, literas absolutionis sub eo quo sequitur tenore ab eo recipere meruerunt.

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Bituricensi archiepiscopo & Nivernensi episcopo salutem & apostolicam benedictionem. Fraternitati vestrae non credimus esse incognitum, qualiter sancta recordationis Thomas quondam Cantuariensis archiepiscopus de mandato nostro in Londoniensem & Saresbiriensem episcopos excommunicationis sententiam promulgavit, quam utique nos ratam habentes & firmam, eam auctoritate apostolica curavimus confirmare. Quia vero praedicti episcopi senio & debilitate confecti & alter morbo laborans, ad praesentiam nostram venire non possunt, vobis, de quorum prudentia & honestate confidimus, absolutionem eorum pro qua nuncii Henrici regis Angliae & eorundem episcoporum apud nos vehementius institerunt, duximus committendam. Ideoque fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatinus si infra mensem postquam iidem nuncii ad propria redierint, de adventu legatorum nostrorum, quos ad partes illas pro cognoscenda atrocitate illius facinoris & sceleris quod perpetratum est, & reconciliatione Regis disposuimus transmittere, quod transalpinanum iter vobis non innotuerint, eos publice recepto juramento secundum morem ecclesiae, quod vestro debeant assistere mandato, ab excommunicationis vinculo absolvatis, sententia suspensionis qua fuerint ob eam causam ultimo in excommunicationem deducti in suo robore permanente. Si autem vobis constiterit, quod Saresbiriensis episcopus morbo laborans ad vos venire non possit, illuc in propria persona quod nobis placeret accedatis; aut si accedere non poteritis, personas idoneas de quibus nos & vos confidere valeamus, transmittatis, quae illum recepto juramento publice in conspectu ecclesiae quod vestro debeat parere mandato absolvant. Si autem huic rei frater archiepiscopus interesse non poteritis, tu frater episcopus cum Pontiniacensi Abbate quae dicta sunt diligentius exequaris. Dat. Tusculani viij. kal. Maii.

Eodem anno Amgor Imperator de Marroc mare Affricum transfretans, in Hispaniam cum manu forti & bellicosa de consilio & mandato regis Ferdinandi applicuit. Et defuncto rege Lupo qui paganus erat,

erat, terras ipsius scilicet *Mauriciam & Valenciam* & multas civitates alias occuparunt. Et inde exercitum suum in terram *Aldefonsi* regis *Castella* promovens, cepit per vim *Octam & Scoriam* civitates & eas *Saracenis* postea munivit, Christianis omnibus quos in eis cepit interfectis, præter illos quos redegit in perpetuam servitutem. Dum hæc eodem anno fierent, duo apostolicæ sedis legati in *Normanniam* venientes, ipsum regem & terram suam magnis & diversis vexationibus conturbarunt, volentes ipsum & eam sub Interdicto ponere. Sed nullo modo in malicia sua procedere potuerunt; nam rex inde præmunitus, appellatione ad præsentiam domini papæ interposita, se & terram suam illæsam cautius conservavit. Attamen apostolicam severitatem timens, ad mare citius transvolavit; Justiciariis & ballivis suis *Normannia* & præcipue ballivis portuum maris per commune edictum præcipiens, quod nullo modo aliquem & nominatim clericum vel peregrinum in *Angliam* permitterent transfretare, nisi securitate prius data, quod nullum malum regi vel regno *Anglia* quæreret. Et statim pro filio suo rege ut in *Normanniam* ad eum veniret, nuncios destinavit. Quo adveniente, ipsemet protinus circa festum sancti *Petri* ad vincula naves ascendit, & in nonas Augusti in *Angliam* applicuit. Et simili modo sicut etiam in *Normannia* præceperat, ita in *Anglia* per commune edictum præcepit, quod nullus absque securitate prius data, quod dampnum regi vel regno non quæreret, in *Normanniam* transfretaret. Præcepit etiam quod si quis in *Angliam* applicuisset literas summi pontificis vel aliquod gravamen portans, tanquam hostis publicus caperetur.

Eodem anno *Hibernia* quæ nunquam prius externa subjacuit ditioni, aut raro vel tepide bello pulsata, sequenti modo subdita est regis *Anglie* potestati. Cum enim consuetudo esset reges habere plurimos, qui multociens disceptantes in eadem mutuum proruperunt, contigit quendam regum terræ illius à finitimis regibus nimio impetu coartari. Consilio ergo super hoc habito, & misso festinanter in *Angliam* filio suo, viros militares accersivit: Quos spe lucri profusioris illectos ad eum in *Hibernia* venientes, & succursum sibi præbentes, abire non permisit, sed tanta eos largitate dotavit, ut obliti populum suum & domos patrum suorum ibidem perpetuam habitationem elegerint. Cum autem cito post contra eundem regem ferocissimi totius *Hibernia* populi indignari & tumultuari inciperent, eo quod gentem *Anglicanam* *Hibernia* inmisisset, illi *Angli* paucitati suæ metuentes, accitis ex *Anglia* viris inopia laborantibus & lucri cupidis, vires paulatim auxerunt. Et quia nondum proprium Principem nec pro voto pastorem habebant, accerserunt ex *Anglia* præficiendum sibi Comitem *Ricardum*, virum præpotentem, nobilem & famosum: qui cum esset magnanimus & supra vires in expensis profusus amplissimisque redditibus attenuatus & creditoribus obnoxius, facilius adquevit. Armatorum ergo juvenum copia sibi coadunata, classem magnam transfretaturus parabat. Cumque esset ad id paratus, affuerunt qui ex parte regis *Henrici* passagium inhiberent. Ille vero majoris honoris cupidus, non adquevit, sed navem cum junctis copiis mox ascendens, vehementi impetu super *Dublensem* irruit

civitatem: Qua fortiter celeriterque expugnata & capta, plurimos etiam longius positos metu suo territos in fœdus venire coegit. Insistebat finitimis dominationem paulatim protendens, & locis opportunis munitiones construens. Porro nationis barbaræ gratiam per affinitatem affectans, fœderati regis filiam in uxorem accepit, magna regni parte sibi nomine dotis data. Cujus tam fausti successus cum regi *Anglia* innotuissent, motus est rex, eo quod non solum rege inconsulto, sed etiam ipso inhibente rem tantam fuisset aggressus, & sibi tanquam præcellenti tantæ acquisitionis gloriam ascripisset, mox jussit fisco omne ejus patrimonium applicari. Et ne ex *Anglia* subsidium aliquod haberet, comeatus navium penitus interdixit, fortioraque comminans, Comitem jam pene regnantem in suam gratiam redire compulit. Itaque extorsit ei famosissimam *Dublennia* civitatem & cætera quæ in acquisitione potiora videbantur, parte vero reliqua cum patrimonio suo *Anglico* jussit esse contentum. Et sic paulo post rex *Henricus* magno interim exercitu congregato cum festinatione versus *Hiberniam* properavit; qui per *Walliam* transiens ad festum exaltationis sanctæ Crucis cum exercitu suo ad *Dem-broc* veniens, ibi per aliquot dies auram prosperam expectavit.

Appropinquante itaque festo sancti *Kalixti* papæ die sabbati sequentis sero naves cum exercitu suo ascendit, & in crastino xvj. kal. Novembris cum *CCCC.* magnis navibus, viris bellicosus, armis, equis, & victualibus onustis, circa horam diei nonam, cum magno gaudio in *Hibernia* applicuit, in loco qui dicitur *Croch*, qui à *Waterfordia* per octo miliaria distat, & ibi tota nocte remansit. Mane autem facto, usque *Waterfordiam* veniens, à *Willielmo* filio *Aldelmi* dapifero suo, & *Roberto* filio *Bernardi*, & quibusdam aliis de familia sua, quos ipse ab *Anglia* præmiserat, & ab *Hibernensibus* cum eis ibidem existentibus honorifice est susceptus. Et tandiu ibidem remansit, donec reges & potentiores terræ illius ad eum tanquam ad dominum suum veniebant. Venerunt itaque ad eum rex *Corensis*, rex de *Limeric*, rex de *Offerio*, rex de *Mida* & *Radenaldus* de *Waterfordia*, & omnes alii de *Hibernia* præter regem *Cognacta*, & fidelitatibus de omnibus tenementis suis ei juratis, se ipsos ei & ejus dominio subicientes, illius homines devenerunt. Rex autem *Cognacta* ad eum venire noluit, dicens, Se regem & dominum *Hibernia* esse debere. Quem rex *Anglia* hiemali tempore propter aquarum irundantiam, & abrupta montium & terrarum solitudines quæ inter eos erant, nullo modo potuit debellare. Præterea venerunt ad eum ibidem omnes archiepiscopi & episcopi *Hibernia*, & fidelitatibus ei contra omnes homines juratis, eum in regem eorum et in dominum susceperunt. Et inde recepit ab unoquoque archiepiscopo & episcopo literas cum sigillis suis in modum Cartæ pendentibus, regnum *Hibernia* sibi & hæredibus suis confirmantes, & testimonium perhibentes ipsos in *Hibernia* eum & hæredes suos sibi in reges & dominos imperpetuum constituisse.

Sunt autem in *Hibernia* archiepiscopi iiij. qui xxix. suffraganeos sub se habent. Erat autem tunc temporis *Gelasius Armacensis* urbis archiepiscopus totius *Hibernia* primas, habens sub se viij. suffraganeos qui una secum fidelitatem regi juraverunt.

Quorum

Quorum tituli sunt hii, videlicet Lughdunensis, Tarenfis, Tuenensis, Chouderensis, Rathpotensis, Cevernensis, Ardahachdensis, & Duenerardenfis. Similiter *Donatus* Casselensis archiepiscopus fecit fidelitatem regi ibidem & ejus xj. suffraganei, videlicet Lisimorensis, Corcensis, Junelechenfis, Cluanensis, Artinorensis, Lupermacensis, Kildarenfis, Waterfordensis, Archiferconsis, Rocensis, & Frannabrenfis. Similiter *Laurencius* Dublenensis archiepiscopus juravit ei fidelitatem, & ejus 5. suffraganei, videlicet Bistagnensis, Fernensis, Leglenfis, Kildarenfis, & Caripolenfis. Similiter *Catholicus* Tuamensis archiepiscopus juravit ei fidelitatem & ejus 5. suffraganei, videlicet Chienfenensis, Kilatenfis, Maigonensis, Aelfinensis, & Courensis.

Cum autem hæc facta fuissent, rex *Anglia* misit nuncios suos ad *Alexandrum* papam cum literis archiepiscoporum & episcoporum *Hibernia*, ad regnum *Hibernia* sibi & suis hæredibus confirmandum. Sicque factum est. Nam summus pontifex regnum illud sibi & hæredibus suis auctoritate Apostolica confirmavit, & imperpetuum eos constituit inde reges. Præterea rex circa festum sancti *Leonardi*, misit *Nicholaum* capellanum suum & *Radulphum* archidiaconum de *Landaf* clericum suum, qui cum archiepiscopis & episcopis *Hibernia* apud *Casselensem* civitatem volente papa magnum concilium celebrarunt, ubi Primas *Armacanus* ob corporis invaliditatem tunc non affuit, qui vaccam candidam cujus lacte duntaxat fovebatur, secum semper circumduxit. In illo autem concilio statuerunt, & auctoritate summi pontificis præceperunt, pueros in ecclesia baptizari, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, & hoc à sacerdotibus fieri præceperunt. Mos enim prius erat per diversa loca *Hibernia*, quod statim cum puer nasceretur, pater ipsius vel quilibet alius eum mergeret ter in aqua. Et si divitis filius esset ter in lacte mergeretur. Postea vero aquam illam vel lac in cloacis suis, vel aliis locis immundis proicere solebant. Præceperunt etiam in illo concilio, decimas dari viris ecclesiasticis de omnibus illis quæ possidebant: plurimi namque illorum nunquam decimaverunt, nec sciebant si decimæ dari deberent. Præterea præceperunt ut laici qui uxores habere vellent eas sibi jure ecclesiastico copularent; plerique enim illorum quot uxores volebant tot habebant, & etiam cognatas suas & germanas habere solebant uxores. Officium etiam ecclesiasticum rite modulandum statuerunt. Ibi etiam tunc statutum est, ut morientes in præsentia vicinorum testium condant testamenta, & bona sua mobilia si uxores & liberos habeant, deducto ære alieno & stipendiis servientum, in tres partes dividantur, quarum una liberis, alia uxori, tertia sibi & exequiis designetur. Si vero liberis aut uxore careat, bona in duas partes dividantur.

Erat *Hibernia* ab olim *Britannia* incorporata, quam duce *Giraldo* in sua topographia ad unguem plenius describente eam profusioribus laudibus congruit illustrare. Ad cujus noticiam liquidius consequendam viam aperiunt tituli subsequentes. Dicitur,

De situ terra locali.

De ejus quanto & quali.

In quibus terra sufficit.

In quibus rebus deficit.

De incolis prioribus.

De incolarum moribus.

De locorum prodigiis.

De sanctorum præconiis.

De situ terra locali.

Hibernia omnium insularum novissima, sic dicta est ab *Hibero Hispanico* fratre scilicet *Hermonii*, qui duo simul juncti eam conquiserunt; vel dicta est ab *Hibero* flumine *Hispania* occidentali. Dicta est etiam aliquando *Scotia* à *Scotis* eam inhabitantibus priusquam ad aliam *Scotiam Britannicam* devenerunt; unde in Martirologio legitur, *Tali die apud Scotiam natalis sancta Brigida*: quod est, apud *Hiberniam*. Hæc terra ab euro austro habet *Hispaniam* trium dierum navigatione collateralem. Ab oriente habet *Britanniam* majorem unius diei velificatione distantem. Ab occasu oceanum infinitum. A septentrione *Islandiam* trium dierum velifico cursu distantem. *Solinus*. Sed & mare quod inter hanc & *Britanniam* interluit, undosum & inquietum est toto anno, & nisi paucis diebus vix enavigabile, in centum xx. mil. passuum latitudinis expansum.

De ejus quanto & quali.

Hibernia insula post *Britanniam* maxima in Boream extensa à *Brendanicis* scilicet montibus usque ad *Columbinam* insulam, continet octo dierum diætas, quarum quælibet xl. mil. existit. Et à *Dublennia* usque ad *Patricii* colles *Conaccinicumque* mare in latum iij. dierum excursum tenet, quæ in sui medio strictior est quam circa capita, sed econtra est de *Britannia*. Et sicut *Hibernia* brevior est ad Boream quam *Britannia*, ita productior est ad Austrum. Terra quidem est inæqualis, montuosa, pluviosa, ventuosa, mollis, & silvestris; per latera maritima valde demissa, introrsus montana & sabulosa. *Solinus*, ita pabulosa, ut pecora ibidem, nisi à pascuis interdum arceantur, ad periculum agit facietas. *Giraldus*, indigenarum sanitas continua, advenarum quoque propter humiditatem nutrimentorum fluxus ventris periculosus est. Carnes ibi vaccinæ salubres, porcine nocentes. Incolæ enim nulla febris specie vexantur excepta acuta & hoc perraro. Omnes igitur orientales pompas in lignis, herbis, gemmis, vestibus, hujus terræ salubritas & veneni carencia compensant. Et videtur hæc salubritas causari ex eo quod modicus est ibi excessus in frigore aut calore.

In quibus rebus sufficit.

Terra hæc magis vaccis quam bobus, pascuis quam frugibus, gramine quam grano fecunda est. Habundat tamen salmonibus, murænis, anguillis, & cæteris marinis piscibus. Aquilis quoque, gruibus, pavonibus, coturnicibus, niso, falcone & ancipitre generoso. Lupos quoque habet & mures nocentissimos; sed & araneas sanguisugas & laceratas habet innocuas; mustelas quoque parvi corporis sed valde animosas possidet. Habet & aves quas *Barnaces* vocant aucis silvestribus similes, quas de lignis abietinis quasi contra naturam natura producit,

cit, quibus viri religiosi tempore jejuniorum vescuntur, eo quod de coitu vel de carne minime procreantur. Sed huic repugnare videtur quod si quis de femore primi parentis comedisset, carnem utique comedisset quamvis de carne minime propagatam. Et sicut illa caro ex limo, ita ista caro ex ligno æque mirabilis. Habundat etiam hæc terra lacte, melle, vinis, non vineis. Et quamvis *Beda* dicat terram illam vineis expertem, & *Solinus* ac *Tsidorus* apibus eam carere asserant, circumspectius tamen è diverso scripsissent si eam vineis carere & apum expertem non fuisse dixissent. Item *Beda* dicit capreorum venatu insulam fore insignem, cum tamen constet eam semper capreis caruisse. Nec mirum, cum *Beda* nichil de hac insula oculata fide cognoverit sed per latorem audierit. Ibi quoque gignitur lapis saxogonus, scilicet *Iris*, qui soli appositus format in aere cœlestem arcum. Ibi quoque invenitur lapis *Gagates* & *Margarita* candida.

In quibus rebus deficit.

TRitici grana sunt ibi vix manu purgabilia, & omnium animantium corpora ibi quam alibi minora exceptis hominibus reperiuntur. Defunt hic pene omnes pisces qui ex aquis dulcibus non marinis sementinam trahunt originem. Defunt etiam degeneres falcones, quos laniarios vocant. Defunt & girofalcones, perdices, fasiani, picæ & philomelæ. Carent quoque capreis & damis, hirciis, putaciis, & talpis, & cæteris venenosis; unde fingunt aliqui satis favorabiliter sanctum *Patricium* cunctis pestiferis animantibus insulam purgasse. Sed probabilius est, insulam ab initio hujusmodi nocuis caruisse, quoniam etiam venenosa aliunde allata statim moriuntur. Ibidem & toxicum aliunde advectum ultra medios fluctus versus *Hiberniam* vini suæ malignitatis amittit, & etiam pulvis terræ illius aliunde aspersus venenosos vermes fugat, adeo ut corium hujus terræ vermi circumdatum aut ipsum occidit, aut terram penetrare cogit. In hac terra galli cantant in ipso noctis crepusculo; & quantum alibi à tertia tantum hic à prima galli voce dies distare dinoscitur.

De incolis prioribus.

Refert *Giraldus* quod hæc insula inhabitabatur primo à *Casera* nepte *Noe* diluvium timente, & ad hanc insulam cum tribus viris & quinquaginta mulieribus proximo anno ante diluvium applicante. Secundo à *Bartholano* *Sere* filio cum tribus filiis de stirpe *Japhet* filii *Noe* descendentibus CCC^{mo}. post diluvium anno casu vel industria hic applicantibus, qui usque ad ix. milia virorum excrecentes ex corruptione cadaverum gigantum quos oppresserant omnes mortui sunt; excepto solo *Ruano*, qui per mille quingentos annos usque ad tempora sancti *Patricii* perdurans, cuncta gesta illius gentis sancto viro replicabat. Tercio, *Nimeth* sive *Nimedes* cum quatuor filiis suis de *Sithia* veniens per CCxvj. annos terram incoluit; & tandem ejus sobole per varia infortunia bellorum & mortalitatum detrita, ducentis itidem annis vacua terra mansit. Quarto vero quinque duces germani fratres, scilicet *Gaudi- us*, *Genandius*, *Sagandius*, *Rutheragus*, & *Slavius* de posteris *Nimedi* prædicti de Græcia venientes,

terram occupaverunt, & eam in quinque partes diviserunt, quarum quælibet pars continebat xxxij. cantredos. Est autem cantredus portio centum villarum, posueruntque lapidem in media terra quasi in medio umbelico velut quinque regnorum principium. Tandem *Slavius* factus est monarcha totius terræ. Quinto, debilitata multum per xxx. annos natione ista advenerunt de *Hispania* partibus in lx. navium classe quatuor nobiles *Millesii* regis filii cum pluribus aliis, de quibus duo denominatissimi fratres *Heberus* & *Hermon* regnum inter se diviserunt. Sed procedente tempore rupto fœdere fraterno *Hebero*que occiso *Hermoni* cessit monarchia, à cujus tempore usque adventum *Patricii* primi Cxxxj. reges de eadem gente fuerunt. Et sic ab adventu *Hiberniensium* usque ad obitum *Patricii* primi sunt anni M. DCCC.

Ab isto *Hibero* dicti sunt *Hibernici*, vel secundum alios ab *Hebero* *Hispania* fluvio. Dicti sunt etiam *Gaitheli* & *Scoti* à quodam *Gaithelo* *Phemi* nepote, qui post linguarum confusionem apud *Nemproticam* turrim in varis linguis peritus duxit *Scotam* filiam *Pharaonis*, ex quibus ducibus *Hibernienses* descenderunt. Iste etiam *Gaithelus*, ut aiunt, *Hibernicam* linguam composuit, quæ & *Gaithelaf* dicitur, quasi ex omnibus linguis collecta. Tandem *Gurguncius* *Belini* regis *Britannia* filius de *Dacia* rediens, apud *Orcades* insulas quosdam *Baselenses* de *Hispania* partibus advectos invenit, quos locum habitationis petentes, rex *Gurguncius* ad *Hiberniam* tunc vacuam transmisit, & illis ex suis duces aliquos assignavit. Ex quo videtur quod jure antiquo *Hibernia* debeat ad *Britanniam* pertinere. Ab adventu autem sancti *Patricii* primi usque ad *Fedlimidii* regis tempora xxxij. reges per quadringentos annos in *Hibernia* regnaverunt. In hujus autem *Fedlimidii* diebus, *Norwagenses* duce *Turgesio* terram hanc occupaverunt, factisque quampluribus per loca fossatis profundis castella simplicia, duplicia tripliciaque murata adhuc integra tamen vacua crexerunt, sed *Hibernicus* populus castella non curat, nam silvis pro castris utitur, & paludibus pro fossatis. Tandem *Turgesius* dolo puellarum delusus interiit.

Et quia *Anglorum* populus clamat *Gurmundum* *Hiberniam* subjugasse & illa fossata fecisse, de *Turgesio* nichil memorans, *Hibernienses* vero *Turgesium* prædicant, *Gurmundum* autem prorsus ignorant, ideo sciendum est *Gurmundum* in *Britannia* regno quod sibi subjugaverat extitisse, & à *Britannia* *Turgesium* istum cum electa juventute ad *Hiberniam* expugnandam transmisisse. Qui quidem *Turgesius* quia hujus expeditionis tribunus & rector extiterat, idcirco illum gens *Hibernia* quem vidit & novit famose prædicat. *Gurmundo* tandem in *Galliarum* partibus interfecto, *Turgesius* in *Hibernia* filiam regis *Medensis* adamavit, quam pater suus cum xv. puellis transmittere *Turgesio* promisit; quibus apud stagnum *Lachermum* cum totidem nobilioribus gentis suæ *Turgesius* occurrere spondit. Quod dum faceret, à xv. juvenibus inberbibus sub habitu puellari ficas ferentibus dolose occiditur postquam xxx. annis in insula imperaverat. Non multo post de *Norwegia* partibus quasi sub pacis obtentu & mercationis exercendæ prætextu tres fratres, *Amelanus*, *Siracus*, & *Juor- us*, cum sua sequela ad hanc insulam venerunt, &

de consensu *Hiberniensium* otio deditorum maritima loca occupantes, tres civitates *Dublenniam*, *Waterfordiam*, & *Limericum* construxerunt. Qui tandem numero succrescentes contra indigenas frequenter rebellant, & usum securium qui Anglice *Sparth* dicitur, ad terram *Hibernia* comportarunt. Igitur à tempore *Turgesii* usque ad ultimum monarcham *Rothericum* regem *Conaccie*, xvij. reges in *Hibernia* fuerunt. Et sic in universo à primo *Hermone* usque ad ultimum *Rothericum*, quem iste rex *Anglie* *Henricus* secundus filius *Matildis* imperatricis anno ætatis suæ xl. regni vero sui xvij. & ab incarnatione Domini M. Clxxij. rexerunt *Hiberniam* C.lxxxj. reges, non coronati, non uncti, non hæreditario jure, sed vi & armis succedentes.

De incolis.

Refert *Solinus* quod gens hujus terræ sit barbara, inhospita, bellicosa, fasque nephasque pro eodem ducens; Gens habitu singularis, & inculta, victu parca, animo læva, affatu aspera, sanguine interemptorum prius hausto vultus suos oblinunt, carnibus & fructibus pro esu, lacte pro potu est contenta. Gens quidem ludis, otio & venationi plus dedita est quam labori. *Giraldus* in topographia sua. Gens ista post ortum suum dure nutritur, moribus & vestibus inculta, laneis tam braccis quam caligis, capiciis quoque strictis trans humeros, deorsum cubito tenus protensis & vice palliorum falangis nigris utitur. Item non sellis, non ocreis, non calcaribus equitando utuntur, virgam in superiori parte cameratam ad concitandum equos manu ferunt; Frænis chaini vice fungentibus & pabula nequaquam impredientibus utuntur. Inermes corpore pugnant, attamen jaculis binis, lanceis & securibus amplis una tantum manu configunt. Lapidēs pugillares cum alia defecerint in promptu habent. Gens itaque agriculturam spernens, pascuis tantum utens, barbis & comis à posteriori parte capitis luxurians, non lino, non lanificio, non aliquo mercationis genere, nec ulla mechanicarum artium specie vitam producant, sed otio dediti delicias reputant labore carere, divitias reputant libertate gaudere. Et cum *Scotia* hujus terræ filia utatur lira, timpano, & choro; ac *Wallia* cithara, tubis & choro, *Hibernici* tamen in duobus musici generis instrumentis, quamvis præcipitem & velocem, suavem tamen & jocundam crispatis modulis & intricatis notulis efficiunt armoniam. A bemolli incipiunt & sub obtuso grossioris cordæ sonitu latenter ludentes in idem redeunt, ut pars artis maxima videatur artem velare, tanquam

Si lateat profit, ferat ars deprehensa pudorem.

Gens etiam ista spurcissima nondum solvunt decimas, nondum matrimonia rite contrahunt, non incestus vitant, sed fratres fratrum uxores ducunt. Proditionibus insistant; Securi, i. *Sparthe* in manu quasi pro baculo bajulant, qua sibi confidentes præoccupant. Gens ista versipellis & inconstans, varia & versuta, cujus mores sunt, quod nec in bello fortes, nec in pace fideles inveniuntur. Cum illo quem dolose opprimere volunt primo compaternitatis & consecratæ fraternitatis fœdera jungunt, in qua alter alterius sanguinem sponte fustum bibunt. Alumnos & collectaneos aliquantulum diligunt, fratres & cognatos persecuntur, vivos decipiunt,

mortuos ulciscuntur. Inter quos adeo in naturam converti prævaluit prævæ consuetudinis longus abusus, quod adeo à convictu mores formantur, ut etiam hoc vicio proditionis alienigenæ huc advecti fere inevitabiliter involvantur. In hac gente quamplures viri sedendo, mulieres stando urinam emittunt. Multi sunt in hac terra deformes, naturæ beneficio in membris destituti, ita ut sicut qui hic bene formantur nusquam melius, ita qui male nusquam pejus. Et recte quidem ut de gente incesta nequiter copulata, natura nequiter deformante, tales natura læsa contra legem naturæ producat. In hac terra & in *Wallia* vetulas quasdam in leporinam formam se transmutare, ubera vaccina sugendo alienum lac furripere, leporariosque magnatum cursu fatigare, vetus quidem & adhuc frequens querela est. Quidam etiam magicis artibus pingues porcos sed rubeos duntaxat ex aliqua præjacente materia producentes in nudinis vendunt, sed hii statim ut aliquam aquam transeunt in propriam naturam redeunt; sed & hii quacumque industria servantur, ultra triduum non perdurant. Inter hæc & hujusmodi est advertendum quod mundi extremitates novis semper quibusdam prodigiis pollent, ac si natura licentius ludat in privato & remoto quam in propatulo & propinquo, unde & in hac insula plurima sunt mira & stupenda.

De locorum prodigiis.

Affirmatum est à multis quod in boreali parte *Hibernia* sit insula viventium, in qua terra nemo mori potest, sed cum diutino detenti fuerint languore, ad insulam proximam deportantur. Est & alia insula in qua mulieres parere non possunt, tamen concipere possunt. Est & alia insula in qua mortuorum corpora putrescere non possunt. Est & lacus in *Ultonia* insulam continens bipartitam, cujus una pars visitationibus angelorum assueta, altera dæmonum excursibus exposita, in qua est Purgatorium *Patricii* quod precibus optinere meruit ad confirmationem dicti sui dum populo incredulo de pœnis reprobtorum & sanctorum gaudiis prædicaret, cujus loci, ut asserunt, si quis tormenta ex injuncta pœnitentia sustinuerit, infernales pœnas nisi finaliter fuerit in pœnitens non subibit. Circa istud purgatorium *Patricii* est notandum, quod sanctus *Patricius* secundus qui fuit abbas & non episcopus, dum in *Hibernia* prædicaret, studuit animos hominum illorum bestiales terrore tormentorum infernalium à malo revocare, & gaudiorum paradisi promissione ad bonum confirmare: illi autem dixerunt se nolle converti, nisi aliquis illorum tormenta illa & gaudia posset in hac vita aliquo modo experiri. Quamobrem *Patricio* super hoc oranti apparuit Ihesus Christus dans sibi textum evangelii & baculum unum, quæ adhuc manent in patria illa apud summum archiepiscopum. Eduxit ergo Dominus *Patricium* in desertum locum, ubi unam fossam rotundam intrinsecus obscuram ei ostendit, dicens, Quod si veraciter quis pœnitens per diem & noctem in illa fossa manserit, & fide constans per illam transierit, videbit tormenta malorum & gaudia beatorum. Ad hæc Christo disparente, *Patricius* ecclesiam ibidem construxit, canonicos instituens regulares. Fossam autem

tem illam quæ modo in cœmiterio est, ad orientalem ecclesiæ frontem muro circumcinxit, & januam obseravit, ne quis temere sine licentia episcopi, & loci Prioris ingrederetur. Multi quippe tempore illius *Patricii* ingressi sunt & regressi, pœnas & gaudia quæ viderant narrantes; quæ ibidem literis demandantur; Qua occasione multi tunc ad fidem convertebantur. Multi quoque intraverunt qui nunquam redierunt.

Sed & diebus *Stephani* regis *Angliæ* quidam miles nomine *Owenus*, ut superius tactum est, intravit, & rediens mansit in negociis *Ludensis* domus ordinis *Cisterciensis*, quoad vixit, narrans quæ viderat. Locus autem vocatur *Purgatorium Patricii*, ecclesia vero *Reglis* vocatur. Nulli imponitur ut locum intret, sed potius in principio sibi dissuadetur ingressus. Quod si omnino intrare voluerit, accedet primo ad episcopum loci, qui primo ingressum dissuadet, sed perseveranti in tali proposito, literas tradit ut loci Priorem adeat. Qui similiter ingressum dissuadet, hortando ut aliam pœnitentiam assumat. Quod si perseveret, introducit eum in ecclesiam ut xv. diebus jejunando orationibus vacet. Post quos, hominem communionem munitum, cum processione & letania usque ad hostium *Purgatorii* producit, ubi etiam ingressum iterum dissuadet. Quod si perseveret, hostium ei cum benedictione aperit, & post ingressum hostium consignat usque in diem alterum. Mane quo adveniente Prior si hominem ingressum reperierit, cum processione in ecclesiam deducit, ubi aliis xv. diebus jejunis, & orationibus intendit.

Est & insula in *Conacta* salo à sancto *Brendano* consecrata muribus carens, ubi humana corpora nec humanantur nec putrescunt, sed sub divo servantur incorrupta. Est fons in *Mamonia* cujus aquis si quis abluatur, pro toto seu pro parte canus efficitur. Econtra est alius fons in *Ultonia* quo intinctus ulterius non canescit. Est etiam fons in *Mamonia* qui si tactus ab homine fuerit, statim tota provincia pluviis inundat, quæ non cessabunt, donec sacerdos virgo à nativitate missa in vicina capella celebrata aquæ benedictione, & lactis vaccæ unius coloris aspersione barbaro satis ritu fontem reconciliaverit. Apud *Glindelacan* circa oratorium sancti *Keywini* salices more pomœrii pomina proferunt magis salubria quam sapida, quæ sanctus ille ad salutem pueri sui produxit. Est lacus in *Ultonia* satis piscosus xxx. mil. passuum in longitudine & xv. in latitudine habens, ex quo fluvius *Banna* usque in Oceanum borealem se diffundit; cui lacui talis ut asserunt casus initium dedit. Celeberrimum fuit aliquando apud loci illius incolas vicio coeundi cum bestiis consuetissimos, quod quam cito fons quidam terræ illius ex prisca reverentia semper tectus, relinqueretur discoopertus, tanta statim fons inundatione exuberaret, quod totam provinciam submergeret, unde contigit mulierem quandam hauriendi causa ad fontem accessisse, qua necdum fonte signato ad parvulum vagientem properante, fons ita ebullivit ut & mulierem cum parvulo mergeret, & totam provinciam stagnum faceret; hujus rei argumentum est quod piscatores aquæ illius turres ecclesiasticas more patriæ illius altas & rotundas sub undis sereno tempore adhuc conspiciunt.

Apud australem *Hiberniæ* partem in regione *Osriensi* quolibet septennio, per impetrationem cuiusdam sancti Abbatis duo conjuges, mas & femi-

na, à finibus illis, & à formis propriis exulare coguntur: nam formam lupinam induentes, completo septennio, si forte superstites fuerint, aliis duobus loco eorum simili conditione subrogatis, ad pristinam redeunt tam patriam quam naturam. Est lacus in hac terra, quo si per aliquod spacium palus ligneus infigatur, pars solo inhærens fit ferrea, quæ in aqua est fit lapidea; sed quæ supra aquam ligneam manet. Est etiam ibidem lacus in quem si virgam de corulo injeceris, convertitur in fraxinum, & econtra. Item in *Hibernia* sunt tres salmonum saltus, quibus ab imis ad summa contra rupem, ad altitudinem unius hastæ transferunt se salmones. Item in *Lagenia* est unum stagnum, ubi sunt aves sancti *Colemanni*, scilicet cercellæ manibus hominum assuetæ, quibus si injuria fiat, aves non redeunt. Et aquæ ibidem amarescunt & fatent, & injuriator non evadet vindictam nisi condigne satisficiat.

De Sanctorum præconiis.

Notat hic *Giraldus Cambrensis* quod sicut istius nationis homines sunt in hac vita præ aliis gentibus impatientes, & præcipites ad vindictam; sic sancti hujus terræ præ cæteris regionibus vindictis animi esse noscuntur. Clerus hujus terræ castitate pollet, orationi vacat, sed abstinentiæ per diem artificialem indulget, noctem assidua potatione polluit. Ita ut pro miraculo dicatur, quod ubi vina dominantur Venus non regnet. Et sicut inter eos mali sunt pessimi, ita boni quamvis pauci sunt optimi. Prælati locorum in corripiendis excessibus sunt desides, contemplationi & otio non prædicationi vacantes, unde fit, ut omnes sancti istius terræ sunt Confessores & nullus Martyr; nec mirum, cum omnes pene hujus terræ prælati de monasteriis in clerum electi, quæ monachi sunt complent, quæ clerici sunt vel prælati negligunt; unde cum semel *Casseliensi* episcopo objectum fuisset, quomodo tot sancti possunt esse in illa terra ubi nullus Martyr, ex quo tam feroces sunt subditi, & tam desides prælati, respondit ille satis oblique. Verum est, inquit, quod gens nostra satis ferox est ad seipsam, sed nunquam tamen in Dei ministros manum mittere volunt, cum eos summe colant; verum modo venit in hanc terram gens Angligena, quæ martyres facere novit & continevit. Hoc autem dixerat episcopus ille, quia tunc temporis venerat rex *Henricus secundus* ad terram illam recenter post martyrizacionem beati *Thomæ Cantuariensis* archiepiscopi. In hac etiam terra, ut ait *Giraldus*, sicut in *Wallia* & *Scocia*, sunt campanæ, baculi recurvi, & alia hujusmodi pro reliquiis in magna veneratione habita, ita ut sacramenta super hæc longe magis, quam super evangelia præstare vereantur, inter quæ præcipuus videtur baculus *Ihesu* apud *Dublenniam*, per quem, ut aiunt, *Patricius* primus vermes ejecit. *Augustinus* de civitate Dei libro xvj. capitulo vij. si queratur quomodo varia genera animalium quæ ex commixtione procreantur, etiam post diluvium in insulis esse potuerunt, creditur aut ad insulas ea transisse natando, sed tunc ad proximas, aut per homines navigantes studio venandi esse adducta, aut Dei jussu & opere angelorum allata, aut ex terra exorta secundum primam originem, quando Deus dixerat, *Producat terra animam viventem*.

Interea dum dicti archiepiscopi, & episcopi *Hibernie* cum regis clericis supradictum concilium apud *Casselensem* civitatem celebrarunt, rex circa festum sancti Martini usque *Dublenniam* interea venit, & ibi juxta ecclesiam sancti *Andrea* Apostoli fecit regium palacium ad opus suum construi extra *Dublenniam* civitatem; Quod reges & ditiores terræ ad opus ejus de virgis mirifice ad modum illius patriæ construxerunt, in quo ipse cum regibus & ditioribus *Hibernie*, in natale Domini regale tenuit festum suum.

An. Dñi 1172. Anno itaque Domini M.C.lxxij. *Henricus* rex *Anglie* filius *Matildis* Imperatricis curiam suam in die nativitatibus *Dominicæ*, & usque ad Purificationem beatæ *Mariæ* apud *Dublenniam* in *Hibernia* celebravit. Et inde postea recedens usque *Wesfordiam* in capite jejunii venit, inde vero circa mediam quadragesimam Capellanos, Senescallos, & Constabularios suos usque *Waterfordiam*, ad transfretandum ibi in *Angliam* præmisit, quia multitudo navium quæ de *Anglia* venerat ibi erat. De quibus tribus navibus ad opus regis tantum retentis, ipse apud *Wesfordiam* auram prosperam expectabat, volens inde in *Angliam* navigare, quia prædicti Cardinales à domino papa missi, cum nunciis regis in *Normanniam* jam venerant, & ibi adventum ipsius expectabant, & ideo multo magis versus eos festinabat. Et nisi eorum adventus eum impedisset, in proximo sequenti ætate regem *Conacta* sibi subicere proposuit. Et facile eum debellasset, nisi iter suum festinatum versus *Normanniam* pro dictis Cardinalibus ipsum impedisset. Interea rex civitatem *Dublenniam* in custodia tradidit, præcipiens castrum in ea firmari. Et civitatibus *Waterfordia*, & *Wesfordia* *Roberto* filio *Bernardi* in custodia traditis, præcepit rex in eis, & per alia loca castella firmari. Adveniente itaque solempnitate paschali familia regis quæ apud *Waterfordiam* missa fuerat, ipsa die paschali summo mane apud *Croch* juxta *Waterfordiam* navibus ascendens, circa horam ejusdem diei nonam in *Wallia* apud *Millefordiam* juxta *Penbroc* applicuit, rege propter solempnitatem paschalem illa die pelagus non intrante.

Qui crastina die mare intrans, apud sanctum *David* in *Wallia* applicuit: Et quam citius potuit per *Walliam* transiens, dominica in Albis viij. die paschæ fuit apud castrum de *Kaerdis*, ubi inter alias revelationes quæ de vita sua potissime corrigenda fieri cœperunt, dum rex post Missam auditam ad equum suum accederet, astitit ei vir quidam flavus, tonsura rotunda, macer & procerus, tunica alba vestitus, nudisque pedibus, qui regem *Tentonica* lingua sic affatur, „*Code olde kinge*. Deinde sic prosequitur, „Salutat te Christus, & pia mater ejus, „*Johannes Baptista* & *Petrus*, mandantes firmiter, ne per terras ditionis tuæ fiant mercatus, aut „opera servilia dominicis diebus, exceptis hiis quæ „ad usum ciborum pertinent. Quod si observaveris, quicquid inceperis feliciter complebis. Rex autem dixit *Gallice* illi militi qui suum frænum tenebat, Inquire à rustico isto an hæc sompniaverit. Ac dum hoc *Anglice* exponeret, subjecit ille lingua priori. „Sive hoc sompniaverim sive non, vide quis „dies sit hodie, quia nisi hoc feceris & vitam tuam „correxeris, tales infra præsentem annum rumores „audies, quod usque ad exitum tuum inde doleris. Hiis dictis, vir ille disparuit. Multæ quoque

aliæ præmunitiones regi fiebant, sed & omnia ille parvi pendebat. Unde infra annum contigit quod tres filii sui, *Henricus* novus rex, *Ricardus* & *Gulfridus*, ad regem *Franciæ* contra patrem proprium diverterunt. Rex *Scociæ*, Comes *Cestriæ*, & Comes *Leicestriæ* contra regem eam surrexerunt. Secundo namque præmunivit eum quidam *Hibernicus* cum adjectione signorum secretissimorum. Rex vero de *Kaerdis* quam citius potuit ad naves, quæ eum apud *Portesmouth* expectaverant, properavit, & *Henricum* filium suum novum regem secum ducens, circa Ascensionem Domini apud *Barbesluctum* in *Normannia* applicuit.

Mari vero transito, quidam miles de *Lindeseia* *Philippus* de *Estrebi* tercio exposuit regi in *Normannia* vij. articulos quos emendaret: Quod si faceret, honorifice per septennium regnaret, & crucem Christi de ejus hostibus eriperet, alioquin in quarto ignominiose obiret. Tres primi fuerunt observare ea quæ in coronatione sua juravit, videlicet de ecclesia tuenda, de justis legibus statuendis, & ne aliquem sine judicio dampnaret. Quartus fuit de ablatis hereditatibus restituendis. Quintus de justitia facienda sine pretio. Sextus de stipendiis ministrorum reddendis. Septimus de *Judeis* expellendis parte pecuniæ eorum ad exeundum eis relicta. Rex vero de istis nihil curans, de consilio prædictorum Cardinalium apud *Cadomum* inventorum statim cum rege *Franciæ* de coronatione filiarum suarum se adunavit. Et postea mox assensu, & consilio dictorum Cardinalium *Henricum* filium suum, cum *Margareta* filia regis *Franciæ* sponsa sua, & cum eis *Rotrodum Rothomagensem* archiepiscopum, *Egidium Ebroicensem* & *Rogernum Wigornensem* episcopos in *Angliam* destinavit. Quibus circa festum sancti *Bartholomei* apud *Southampton* applicatis, dominica proxima sequente, *Rotrodus Rothomagensis* archiepiscopus *Henricum* regem juniorem in ecclesia sancti *Swithuni* apud *Wintoniam* iterum coronavit, & eadem die dictam *Margaretam* uxorem suam unxit in reginam, & eam cum marito suo coronavit, *Ebroicensi* & *Wigornensi* episcopis in illo officio ministrantibus. Hæc est secunda coronatio *Henrici* junioris regis & *Margaretæ* uxoris suæ primæ.

Item rege *Henrico* patre moram in *Britannia* faciente, prædicti Cardinales per Abbathias *Normanniæ* adventum novi regis & uxoris suæ, & aliorum qui cum eis erant in *Anglia* expectabant; unde circa festum nativitatibus beatæ *Mariæ* archiepiscopus *Rothomagensis* cum prænominatis episcopis in *Normanniam* transfretavit, juvene rege cum regina sua per mandatum patris sui in *Anglia* remanente. Interim rex pater de *Britannia* rediens, invenit dictos Cardinales apud *Abbrincam* *Normanniæ* civitatem. Et quinto kal. Octobris festo sanctorum *Cosmæ* & *Damiani* satisfactionem Deo & summo pontifici de morte beati *Thomæ* martyris faciens, innocentiam suam coram prædictis Cardinalibus, & archiepiscopo *Rothomagensi*, & episcopis ac clero, & regni sui populo purgavit. Juravit insuper coram prænominatis viris ecclesiasticis tactis sacrosanctis evangeliiis, quod nec præcepit nec voluit quod *Cantuariensis* archiepiscopus occideretur; sed quando hoc audivit vehementer inde doluit. Sed quia malefactores illos habere non potuit, qui sanctum *Thomam* occiderunt, & causa animi motus, &urbationis quam in eo viderant, timebat illos illud

opus perpetrasse, de satisfactione tale præstitit sacramentum. Juravit inprimis quod ab *Alexandro* papa, & ab catholicis successoribus ejus non recederet, quamdiu ipsum sicut regem, & Catholicum habuerint. Juravit etiam quod neque appellationes impediret, neque impedire faceret, quin libere fierent in regno suo ad papam in ecclesiasticis causis; sic tamen si ei suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant quod malum suum, vel regni non querant. Juravit etiam quod ab instante nativitate Domini, usque in triennium Crucem Domini acciperet, in proxima ætate sequente, in propria persona *Ierosolymam* iturus, nisi remanserit per *Alexandrum* papam, vel catholicos ejus successores. Sed si interim urgente necessitate, in *Hispaniam* super *Saracenos* profectus fuisset, quantum temporis in illo itinere consummaret, tantum de spacio *Ierosolomitana* profectionis posset prolongare. Præterea juravit, quod interim tantum pecuniæ daret Templariis, quantum ad arbitrium fratrum Templi posset sufficere ad retinendum CC. milites, per spacium unius anni ad defensionem Terræ sanctæ. Præterea pardonavit iram, & malevolentiam suam omnibus tam clericis quam laicis, qui pro sancto *Thoma* erant in exilio, & in pace concessit eis ad propria libere remeare. Juravit etiam quod possessiones *Cantuariensis* ecclesiæ si quæ ablatae essent in integra restitueret, sicut habuit uno anno antequam prædictus archiepiscopus ab *Anglia* egrederetur. Juravit etiam quod consuetudines, quæ induta sunt in tempore suo contra consuetudines ecclesiasticas terræ suæ penitus dimitteret. Et hæc omnia juravit se fore absque malo ingenio observaturum. Fecit etiam postea *Henricum* filium suum majorem jurare, omnia capitula hæc tenenda præter illa quæ personam ejus propriam contingebant, & ut hoc in memoriam *Romana* ecclesia haberet, ipse rex præcepit sigillum suum, cum sigillis dictorum Cardinalium, illi scripto apponi in quo dicta Capitula continebantur. In crastino autem prædicti Cardinales, cum archiepiscopis, episcopis, & clero *Normannia* magnum Concilium celebrarunt, in quo inter alia statuerunt, ut pueri ad regimen ecclesiarum, & ad alia administranda in quibus cura est animarum, minime admittantur. Filii vero sacerdotum in patrum suorum ecclesiis non ponantur. Laici partem oblationum in ecclesiis non percipiant. Hi qui decimas jure hæreditario tenent, licentia sit cui voluerint ydoneo clerico illas dare, eo quidem tenore, ut post eum ad ecclesiam cui de jure competunt revertantur. Vir ad religionem non transeat uxore in seculo remanente, vel è converso, nisi ambobus vacandi operi carnis tempus præcesserit. Clerici, & *Judei* non ponantur ad jurisdictiones secularium potestatum administrandas; qui autem hoc præsumpserit, ab ecclesiasticis beneficiis absteineat. De ix. libris excommunicatorum, & rebus morientium quas auferunt sacerdotes, & de benedictionibus sponsalium, & baptisimo, & de xlvij. libris quæ propter absolutionem excommunicatorum exiguntur, nihil perfectum est, quia episcopi *Normannia* illud decretum recipere noluerunt. In eodem vero Concilio archiepiscopus *Turonensis* calumpniatus est archiepiscopatum *Doli* suo debere archiepiscopatu adjacere, affirmans sedem archiepiscopalem ibi esse non debere, sed clerici de *Dolo* constanter contradicebant.

Circa festum omnium Sanctorum, *Henricus* novus rex *Anglia*, cum regina sua per mandatum regis patris sui in *Normanniam* transfretavit, quos statim ad loquendum cum rege *Francia* transmisit. Qui cum ad regem *Francia* multum desiderantem filiam suam videre venissent, eos cum magno recepit gaudio & honore, unde illis moram cum eo per dies aliquot trahentibus, magnum dampnum regnis *Francia* & *Anglia* inde provenit. Nam *Ludovicus* rex *Francia*, qui regem *Anglia* semper odio habebat, novo regi *Anglia* genero suo consuluit, quod statim cum in *Normannia* veniret, à patre suo totam *Angliam*, vel totam *Normanniam*, ubi ipse cum uxore sua morari posset, sibi donari exigeret. Et consuluit, quod si pater ejus neutram illarum terrarum ei concedere vellet, ipse cum uxore sua regina ad eum in *Francia* rediret. Interim rex *Henricus* pater fraudem, & maliciam regis *Francia* quas sæpe expertus fuerat timens, pro rege filio suo, & uxore sua in *Franciam* destinavit. Ipsi autem accepta à rege *Francia* licentia ad mandatum regis patris sui in *Normanniam* redierunt. Solemnitate igitur natalis Domini adveniente, rex pater versus *Andegaviam*, ut ibi curiam suam in illo festo teneret accessit, rege filio suo cum uxore sua in *Normannia* dimisso.

Adveniente anno ab incarnatione Domini An. Dñi MClxxiiij. Rex *Henricus* pater in nativitate Domini curiam suam apud *Chonum* in *Andegavia* tenuit 1173. *Alianora* regina uxore ejus cum eo ibi pariter existente. Solemnitate autem nativitatis Dominicæ ibi peracta, rex pater in *Normannia* pro filio suo misit, qui ad eum veniens ante purificationem beatæ *Mariæ*, in *Alverniam* usque ad montem *Ferrandum* cum eo ivit. Et illuc *Hubertus* Comes de *Mauriana* ad eum veniens, *Aalais* filiam suam majorem secum adduxit, quam rex pater pro quinque militibus maris argenti, ad opus *Iohannis* filii sui junioris cum toto comitatu de *Mauriana* si prædictus Comes filium ex uxore sua non habuerit comparavit: si vero legitimum susciperet filium, dictus tamen Comes quædam castella, & terras per quoddam circografum inter eos confectum eis concessit. Venerunt etiam illuc ad regem *Anglia*, rex *Arragonia*, & *Raimundus* Comes de sancto *Egidio*, qui erant adinvicem inimici, quos rex *Anglia* usque *Limoges* secum ducens, eos ibidem concordavit. Comes vero de sancto *Egidio* devenit ibi homo regis *Anglia* patris, & etiam homo novi regis filii sui, & homo *Ricardi* filii sui Comitis *Pictavia*, de *Tholosa* tenenda de eis in feodo & hæreditate per servitium veniendi ad summonitionem regis, vel Comitis in guerra sua, & ibi esse in servicio suo per xl. dies ad proprias expensas. Et si rex vel Comes eum ulterius retinere voluerit, cum eis ad eorum expensas per xl. alios dies erit. Præterea idem Comes de sancto *Egidio* dabit eis inde per annum C. marcas argenti, vel x. dextrarios de precio, ita quod unusquisque ad minus valeat x. marcas. Hanc autem conventionem inter eos firmiter tenendam, dictus Comes de sancto *Egidio* tactis sacrosanctis evangeliiis corporale præstitit sacramentum.

Hiis itaque peractis *Hubertus* Comes de *Mauriana* scire voluit apud *Limoges* quicquid, & quantum prædictus *Iohannes* regis filius, cum filia sua de terra patris sui haberet. Unde rex pater voluit concedere, & dare eidem *Iohanni* filio suo caste-

lum de *Chinun*, & castellum de *Londun*, & castellum de *Mirabell* cum pertinentiis suis. Sed rex juvenis contradicens noluit hoc fratri suo concedere, neque à patre permisit fieri ullo modo. Nam moleste jam ferebat, quod pater suus aliquid ei terrarum suarum ubi ipse cum uxore sua morari posset noluit assignare. Unde execrabilis & foeda dissensio inter ipsum patrem & filium suum facta est. Cum enim à quibusdam Comitibus tam *Anglia* quam *Normannia* patrem odientibus filio diceretur, quod solus regnare deberet, eo quod ipso coronato regnum quasi exspirasset paternum, de consilio regis *Francia* & dictorum Comitum *Angliam* vel *Normanniam* seu *Andegaviam* à patre suo petiit sibi dari, indignans maxime expensas regias sibi parcius ministrari: unde ipse ex eo tempore causam & oportunitatem ut à patre suo recederet quærebat, animum suum à voluntate patris jam ita declinans quod nichil pacifice potuit eo loqui.

Peraetis itaque apud *Limoges* negociis regiis, rex quam citius potuit cum filio suo in *Normanniam* festinavit. Media autem quadragesima appropinquante cum ad *Chinonem* venissent, rege patre nocte illa ibi remanente, filius suus rex juvenis licentia ab eo non accepta clam ulterius versus regem *Francia* profugebat, ita quod in crastino venit usque *Alenzun*, & die sequenti ad *Argetonium*. In nocte patre ipsum sequente & apud *Alenzun* jacente, juvenis rex circa gallicantum cum privata familia sua viij. idus Marci ad regem *Francia* properavit. Qui ab eo grate susceptus est, non tantum quod gener suus erat, sed quia à genitore discesserat. Pater vero conversione filii comperta, missis ad regem *Francia* viris pacificis filium paterno jure reposcit, & si quid emendandum videretur pollicetur ejusdem regis consilium se facturum. Ad hæc rex *Francia*. Quis michi, inquit, talia mandat? Rex, inquit, *Anglorum*. Et ille, Falsum est, inquit, ecce adest rex *Anglorum*; si autem patrem hujus, olim regem *Anglorum* appellatis, scitote quod ille rex quasi mortuus est. Porro quod adhuc pro rege se gerit cum regnum filio teste resignaverit mature emendabitur.

Interim rex *Anglia* pater insidias *Francorum* timens, castellis suis in confinio *Francia* existentibus, de ejus mandato custodibus, victualibus & fossis cum festinatione munitis, *Gisorcium* usque venit, & illud quam melius potuit munivit. Et inde per castra *Normannia* transiens, statim per literas suas Castellanis suis *Anglia*, *Aquitania*, *Andegavia*, & *Britannia* eventum rei significans, mandavit ut castris suis munitis ea bene & fideliter custodirent. Hujus autem nephandæ discordiæ inceptores & principales maxime consiliarii fuerunt, *Lodowicus* rex *Francia*, *Radulphus* de *Faia*, & ut à quibusdam dicebatur ipsa *Elanora* *Anglia* regina. Nam dictus *Henricus* juvenis rex hostis naturæ, non exemplo scelestissimi *Absolonis* territus, consilio *Francorum* citius partes *Aquitania* clam adivit; Cui prædicta regina mater sua filios suos, *Ricardum* videlicet ducem *Aquitania* & *Gaufridum* Comitem *Britannia* in custodia sua existentes, ut cum eo contra patrem forent, destinavit. Tunc vero adimpletum est illud *Merlini* vaticinium, qui ait. *Evigilabunt rugientes catuli, & postpositis nemoribus infra moenia civitatum venabuntur, stragem non minimam ex obstantibus facient, & linguas taurorum*

abscedent, Colla rugientium onerabunt catenis, & avita tempora renovabunt. Hoc vaticinium *Merlinus* de filiis regis *Henrici* prædixit, rugientes catulos eos vocans, pro eo quod guerram movendo in patrem & dominum surrexerunt. Post discessum vero juvenis regis, *Ricardus de Barre* qui sigillum suum portabat, ad regem patrem ejus rediens, sigillum illud quod ei ad custodiendum commiserat, sibi tradidit indilate; Qui illud recipiens, præcepit bene & firmiter custodiri. Servientes etiam quos ille pater in domo regis filii sui posuerat, ad patrem similiter redierunt, carectas secum & summarios cum herneis filii qui recesserat adducentes. Sed rex pater illos secum retinere nolens, eos ad regem filium suum cum toto suo herneio destinavit, & præterea per illos, equos, pannos & vasa argentea illi misit, præcipiens eis ut sibi fideliter deservirent.

Quibus ad eum venientibus, statim eos, qui cum eo remanere volebant, fecit sibi fidelitatem contra patrem suum jurare: Illos autem qui hoc facere nolebant, secum noluit retinere, sed libere abire permisit. Qui ad regem patrem redeunt, cum eo dimisso filio remanserunt. Interim *Ludowicus* rex *Francia*, satis humanum se erga juvenem regem & fratres suos & illos qui cum eis venerant exhibens, novum sigillum effici sibi fecit, per quod ille juvenis rex subscriptas donationes confirmavit. Nam rex *Francia* convocatis Comite *Roberto* fratre suo, *Philippo* Comite *Flandriae*, *Matheo* fratre ejusdem, Comite *Boloniae*, *Henrico* Comite de *Trois*, *Theobaldo* Comite *Blesensi*, & Comite *Stephano* una cum cæteris Comitibus, Baronibus & omnibus archiepiscopis & episcopis, clero & populo regni *Francia*, magnum apud *Parisius* Concilium celebravit. In quo ipsemet tactis sacrosanctis evangeliiis juravit, quod juvenem regem & fratres suos secundum posse suum juvaret ad guerram contra illorum patrem manutenendam & regnum *Anglia* perquirendum; Et fecit prædictos Comites & Barones *Francia* jurare illud idem similiter sacramentum: securitate tamen & sacramentis à juvene rege & fratribus suis prius acceptis, quod à rege *Francia* non recederent, nec pacem aliquam cum patre facerent, nisi per ipsum & Comites *Francia* & Barones. In eodem Concilio juvenis rex à *Philippo* Comite *Flandriae* homagium & fidelitatem recepit; cui pro illo homagio & fidelitate dedit M. libratas redditus in *Anglia* per annum, & totam *Gantiam* cum castellis *Doverie* & *Roucestriae*. Similiter homagium & fidelitatem à *Matheo* Comite *Boloniae* recepit; cui totam *socham* de *Kirketon* in *Lindeseia* & comitatum *Porton* concessit. Similiter recepit homagium et fidelitatem à Comite *Theobaldo* et concessit ei L. libratas reddituum *Andegavensium* & castellum de *Ambasio* cum toto jure quod ipse in *Turania* vendicavit; & etiam quietum clamavit ei totum jus quod pater suus & ipse calumpniati fuerant in oppido *Reginaldi*. Concessit etiam *Willielmo* regi *Scotie* pro homagio & servicio suo totam *Northumberlandiam* usque *Tynam*; et *David* fratri ejusdem regis *Scotie* pro homagio & servicio suo comitatum, *Huntyngdonia* & in augmentum totam *Cantebruggeschiram* sibi concessit. Concessit etiam *Hugoni Bigott* totum Honorem de *Exa* in feodo & hæreditate tenendum, & custodiam castelli *Norwici* sibi & hæredibus suis imperpetuum.

Istas donationes & plures alias quas prætermittimus,

timus, ad historiam transeuntes, juvenis rex sigillo suo novo quod rex *Francia* praecepit ei fieri, confirmavit. Instante igitur solempnitate paschali *Henricus* rex *Anglia* pater Curiam suam apud *Alen-*
zun tenebat. Et statim post Clausum Paschae exarsit contra eum nephanda rabies proditorum. Ipsi enim fervore diabolico debriati, terras regis *Anglia* in *Normannia*, *Aquitannia*, *Andegavia*, & *Britannia* igne circumquaque & gladio devastabant. Quo cognito, rex pater stipendiarios *Brabantinorum* & alios profusis thesauris accersivit. Mense igitur Junii quando solent reges ad bella procedere, praedictus rex *Francia* & juvenis rex *Anglia* contractis undecunque viribus, regem patrem hostiliter aggrediuntur. Procedente autem tempore circa festum sanctorum apostolorum *Petri* & *Pauli* *Philippus* Comes *Flandria* cum magno exercitu *Normanniam* intravit, & villa & castro de *Albamarla* sine difficultate aliqua captis, *Willielmus* Comes ejusdem cum *Flandrensis* collusionem faciens, cum omnibus quos illic rex pater causa praesidii miserat captus est, qui alia sua castella quasi gratis resignavit. Et statim rumor illius captionis per circumjacentes provincias divulgata in *Angliam* pervenit, & furorem perfidae gentis *Anglorum* excitavit. Tunc prorupit in *Anglia* vesana proditorum rabies quae sub fidelitatis velamento antea latitabat.

Hujus autem nephandae proditionis auctores in *Anglia* extiterunt, *Willielmus* rex *Scotiae*, *David* frater ejus, *Robertus* junior Comes *Leicestriae*, *Robertus* Comes de *Ferers*, Comes *Hugo Bigot*, *Hugo* Comes *Cestriae*, *Rogerus* de *Moubray*, *Thomas* de *Muscamp*, *Robertus* de *Lund*, *Ricardus* de *Morvill*, *Gervasius* *Paynel* qui plura castella contra regem patrem in *Anglia* tenuerunt. Multis etiam aliis in *Anglia* tam clericis quam laicis cum rege patre tenentibus fide. Circa octabas vero Apostolorum *Petri* & *Pauli* juvenis rex & fratres sui cum Comitibus *Flandria* & *Bolonia* in *Normanniam* venientes, castellum novum de *Driencurt* obsederunt. Quod adhibitis machinis fortiter obpugnatum infra xv. dies sequentes *Doulsus*, *Bardulsus* & *Thomas* frater ejus qui inde *Constabularii* fuerant reddiderunt, *Matheo* Comite *Bolonia* fratre Comitibus *Flandria* prius ibidem ictu sagittae ad mortem vulnerato; qui postquam castellum redditum fuerat in *Flandriam* delatus obiit. Defuncto itaque *Matheo*, *Petrus* frater ejus *Metropolitanae* ecclesiae de *Caumbray* electus, malens seculo militare quam Deo, de consilio *Philippi* fratris sui Comitibus *Flandria* qui sine propinquiore haerede erat, electionem illam quae de ipso facta fuerat reliquit, & fecit se armis militaribus honorari, imo potius onerari.

Similiter etiam circa octabas apostolorum *Petri* & *Pauli* *Ludovicus* rex *Francia* cum exercitu magno *Normanniam* intrans *Vernolium* obsedit, & machinis bellicis statim factis villam circumquaque insultabat cotidie. Sed burgenſes & milites infra positi villam viriliter defenderunt. Nam rex *Francia* qui jam per mensem cum exercitu suo ibi jacuerat, parum proficiens, in nullo eis nocere potuit nisi ex parte illa ubi erant tentoria sua fixa. In fine autem illius mensis victualibus in burgo deficientibus, burgenſes fame & inopia compulsi inducias triduanas ut libere exirent & pro succursu ad regem *Anglia* transirent a rege *Francia* petierunt, & nisi infra sequens triduum ab eo succursum haberent sibi villam

redderent quam tenebant. Et datis inde regi *Francia* obsidibus dies eis peremptorius in vigilia sancti *Laurentii* est statutus. Et ipse rex *Francia* eis juravit, & per praeceptum ejus Comes *Robertus* frater ejus et duo alii Comites, ac etiam *Willielmus* archiepiscopus *Senonensis* in verbo veritatis eis promisit, quod si statuto die villam illam reddiderint, rex *Francia* obsides suos eis redderet, et nullum dampnum eis faceret, nec ab aliis fieri permitteret. Die itaque illo peremptorio instante rex *Anglia* congregato exercitu suo usque *Concas* venit plusquam x. mil. *Brabacenorum* secum ducens. Et ibi in castrino moram faciens, partem exercitus sui quae nondum venerat exspectavit. In sequenti autem die, scilicet vj. idus Augusti feria iv. rex *Anglia* cum rege *Francia* bellaturus venit usque castrum de *Brethul* quod tunc habuit in manu sua, nam Comes *Leicestriae* ad regem *Francia* fugiens sine custode illud reliquit. Et ibi in loco eminentiori rex ex equitibus et peditibus suis acies suas bellicas ordinavit; cujus exercitus duces erant *Willielmus* Comes *Arundellia*, *Willielmus* Comes de *Mandevill* et alii regis magnates.

Ordinatis itaque aciebus, *Willielmus* Comes de *Arundell* vir strenuus et bellicosus in medio cohortum stans sic ait. « Proceres *Normanniae* clarissimi, decet vos bellaturos vestri generis et nominis minuisse. Perpendite ergo qui estis, et contra quos, et ubi bellum gerere debeatis; nemo vobis impune resistit. Ferax namque *Anglia* et dives *Apulia* et *Jerusalem* famosa et insignis *Antiochia* vires vestras expertae vobis succubuerunt. Nunc autem rex *Francia* et sui quos semper in patria sua petivimus et vicimus, in patriam nostram ritu transverso ebrii et dementes, prohi dolor! convolant. Viri igitur elegantes animos attollite, et adversus nequissimum hostem praesentia Dei et virtute freti exurgite. Tegat vobis galea caput, lorica pectus, ocreae crura, totumque corpus clipeus, et non inveniat ubi feriat hostis nudum. Et procedentes adversus nequissimos hostes quid dubitamus? An numerum? sed non tam numerus multorum quam virtus paucorum bellum efficit. Quid ergo vobis confert gloria parentelae, quid exercitatio solempnis disciplinae militaris, nisi pauciores illis plures vincatis? Praeterea considerate in cordibus vestris quam injuste & contra praeceptum Dei rex *Francia* temeritatem & errorem filiorum invictissimi domini nostri regis *Anglia* contra eum & ejus voluntatem male fovet. Ponite in Domino Deo spem vestram & pugnate viriliter, quia Christus filius Dei vivi qui factus est patri obediens usque ad mortem, in mentibus filiorum domini nostri regis obedientiam filialem hodie inspirabit, vel ostendens se Deum nolentem iniquitatem hodie scelus perfidorum Francigenarum puniet, qui in tantum illos nequiter seduxerunt quod ordine humanitatis oblito & lege naturae soluta insurrexerunt filii in patrem & geniti in genitorem. Praeterea unum fortissimi proceres vobis firmiter ingerere volo, quod nulla potest esse fugientibus reversio: Nam nobis undique hostibus circumdatis nulla ad loca alia spes est fuga; hoc solum superest ut vincamus vel occumbamus. Sed Deus omnipotens qui judicat populos in aequitate, inspiciat nos hodie oculis misericordiae suae; & qui per servum suum *David* superbiam

«*Golie* confregit, ipse hodie superbiam nostrorum
«conterat inimicorum. Et sonuerunt montes & col-
les, Amen, Amen.

Vixque dictum finierat et omnis exercitus mani-
bus ad cœlum protensis terribili voce fugam abju-
raverat. Ecce *Willielmus Senonensis* archiepiscopus
& cum eo *Robertus* Comes frater regis *Francia* &
Comes *Theobaldus* qui semper regi *Anglia* patri
speciem dilectionis sub velamento iniquitatis & per-
fidie prætendebat, ad eum missi venerunt, dicentes
ei quod rex *Francia* cum eo pacifice loqui vellet de
pace inter ipsum & filios suos facienda. Rex igitur
Anglia pater eis credens, usque in crastinum indu-
cias eis concessit, & usque *Concas* unde venerat re-
gressus est. Mane autem facto, iterum rex pater cum
exercitu suo ad colloqui locum venit. Sed magna
pars exercitus sui animosior erat die præcedenti quam
tunc erat. Et appropinquante hora diei nona, cum
jam hora colloqui præterisset, nec rex *Francia* nec
aliquis ex parte sua ad colloquium venisset, rex *An-*
glia & sui versus *Vernolium* respicientes fumum
teterimum viderunt, & post fumum flammam ignium
confergere. Mirantibus illis quid hoc esset, stupor
omnes illico apprehendit. Illa autem die erat dies
peremptorius in quo prædictos burgenſes succursum
habere, vel villam ut dictum est regi *Francia* tra-
dere ex necessario oportebat. Unde hora statuta ad-
veniente, burgenſes succursum non habentes neque
sperantes, villam prædictam regi *Francia* reddi-
derunt. Quam ipse suscipiens securitatem quam
ipse & sui eis fide & sacramentis ut jam diximus in-
terpositis promiserat, non respexit, sed villam com-
burens obsides illius & burgenſes captivos cum
omnibus catallis in *Franciam* secum duxit; &
sic ad dedecus & sempiternum ejus obprobrium
cum suis viliter aufugit, non audens impetum ex-
ercitus regis *Anglia* expectare. Interim rex *Anglia*
in eminenti loco constitutus, exploratorum suorum
reditum expectabat. Quibus redeuntibus & fugam
regis *Francia* nunciantibus, rex *Anglia* & exerci-
tus sui eum in ipsa vigilia sancti *Laurentii* in ore
gladii secuti sunt, ubi multi in illa fuga cæsi & mul-
ti capti fuerunt, ad laudem & gloriam ipsius qui
puniendo scelus perjurii, injuriam burgenſibus die
sui martyris illatam tam sceleriter vindicavit.

Itaque rex *Anglia* pater summa potitus victoria
in ipso noctis crepusculo *Vernolium* venit, & ibi no-
cte illa cum suis moram faciens, muros qui cecide-
rant reædificari præcepit. Et in crastino inde rece-
dens, castrum *Adamvill* Gilberti de Tylers & plu-
res milites & servientes in eo cepit, inde venit *Rotho-*
magum. Et statim *Brabacenos* suos, de quibus plus
cæteris confidebat, versus *Britanniam* destinavit.
Nam *Hugo* Comes *Cestrie*, & *Radulphus de Ful-*
geriis cum Britonibus turri de *Dolo* jam eis reddita
terras suas undique devastabant. Et ibi occurrentes
eis *Brabaceni* xiiij. kal. Septembris feria ij. aciebus
dispositis cum eis prælium commiserunt. Et præva-
lentibus *Brabacenis* Britonibusque in fugam conver-
sis, in qua xvij. milites capti erant, Comes *Cestrie* et
dictus *Radulphus* cum illi victi infra turrim de *Dolo*
quam dolo ceperant se cum parte sui exercitus inclu-
serunt. Quos *Brabaceni* obsidentes, statim rei even-
tum regi in crastino mandaverunt. Quod rex apud
Rothomagum audiens, versus *Dolum* multum gau-
dens illico properavit. Quo cum venisset, perariis
suis & aliis machinis bellicis paratis, turrim fortiter

insultavit. Quam Comes *Cestrie* & qui cum eo erant
defendere non valentes, eam ante tres dies regi patri
reddiderunt, ubi dictus *Hugo* Comes *Cestrie* & præ-
dictus *Radulphus* & alii magnates & plusquam lxxx.
milites magni nominis capiuntur.

Interea circa idem tempus *Willielmus* rex *Sicilia*
audiens mala quæ juvenis rex et fratres sui patri suo
fecerant, scripsit regi *Anglia* in hac forma. Henrico
Dei gratia nobilissimo & illustri regi *Anglia*, Duci
Normanniae & Aquitanniae, &c. *Willielmus* eadem
gratia rex *Sicilia*, dux *Apulia* & principatus (a-
puæ salutis felicitatem & de hostibus desideratum
triumphum. In receptione literarum vestrarum cog-
novimus quod quidem non sine admiratione maxi-
ma proferre valemus, videlicet quod ordine huma-
nitatis oblito & natura lege soluta surrexit filius in
patrem & in genitorem genitus, commota sunt vi-
scera ad bellum intestinum, irruerunt ad arma
præcordia, & quod novum prodigium est & no-
stris temporibus inauditum, caro deservit in sangui-
nem & seipsum querit sanguis effundere. Et
quoniam ad tanti furoris impetum compeſcendum
potentia nostra auxilium loci commoditas non admit-
tit, eo quo possumus caritatis affectu quem locorum
spacia non concludunt personam & honorem vestrum
devotius amplectentes dolori vestro compatimur,
persecutionem quoque vestram molestam ducimus
& quasi propriam reputamus. Confidimus autem
& speramus in Domino cujus judicio regum judicia
terminantur, quod diutius non patietur filium
vestrum temptari supra id quod non deberet. Et
qui factus est patri obediens usque ad mortem
ipse in eo filiale lumen inspirabit per quod me-
morabit quod caro & sanguis vester est, & reli-
ctis hostilitatis erroribus agnoscat se filium, redibit
ad patrem, natura solidabit incommodum, & de-
bita dilectionis fœdera ordo pristinus continebit.
Valete.

Cum in transmarinis partibus circa regem ta-
lia gererentur, in *Anglia* quoque non dissimilia
provenerunt. Nam eodem anno circa festum beate
Mariae Magdalene, *Reginaldus* Comes *Cornubie*
avunculus regis et *Ricardus de Luci* qui tunc *An-*
glia sub rege præerat, accepto à rege mandato
et exercitu *Anglia* prope convocato *Leicestriam*
obsederunt, et eam deditam et captam totam fun-
ditus combusserunt, data prius licentia burgenſi-
bus cum catallis suis libere exeundi et manendi
ubi vellent donec pax in regno fieret, et tunc ad
terras suas iterum revertendi. Sed castellum *Lei-*
cestrie non ceperunt. Interea vij. kal. Octobris
Lodowicus rex *Francia* habuit colloquium apud
Gisors cum rege patre de pace inter se et filios suos
facienda. In quo colloquio rex pater optulit filio
suo regi medietatem reddituum suorum *Anglia*,
et iv. castra idonea in eadem terra. Aut si filius
suus mallet in *Normannia* morari, rex optulit ei
medietatem reddituum ejusdem terræ et tria ido-
nea castra in eadem. *Ricardo* etiam filio suo
aliam medietatem reddituum & iv. castra ido-
nea in eadem terra. *Gaufrido* etiam filio suo par-
vulo optulit illam terram quæ jure hæreditario
ad filiam *Conani* Comitis in *Britannia* & alibi
pertinebat si ipse filiam illam assensu domini papæ
sibi posset matrimonialiter copulare. Et etiam rex
pater omnino se supposuit arbitrio archiepiscopi
Faretensis et legatorum domini papæ, ut tantum
de

de redditibus superadderet et filiis suis daret quantum illi dicerent æquum esse, retenta sibi iusticia et regia potestate. Sed fuit de consilio regis *Francia* quod filii hanc pacem cum patre facerent. Unde in crastino inter *Gisorcium* et *Triam* ad pacem formandam iterum convenerunt, sed convenire minime potuerunt. Sicque finito colloquio milites regis *Anglia* conflictum militarem cum militibus regis *Francia* inierunt, in quo *Ingramus de Tria* à Comite *Willielmo de Mandevill* captus venit usque *Gisorcium*, et ibi se reddidit prisionæ in misericordia regis patris.

Statim vero post illud colloquium *Robertus* Comes *Leicestria* à rege *Francia* et juvene rege missus, cum uxore sua et magno *Flandrensi* exercitu circa festum sancti *Luce* evangelistæ in *Angliam* applicuit. Qui statim *Hugone Bigot* sibi adjuncto, civitatem *Normicensem* præsidio vacuam effregit, & abrahis opibus inde ad insignem maris portum qui dicitur *Donewich* accessit similiter irrepturus. Sed territus fiducia habitatorum illius, qui se ad ejus impetum excipiendum constanter parabant, continuo recessit; & castellum de *Aghenet* quod *Ranulphus de Brok* in custodia tenuit obsedit, & infra dies iv. illud cepit. Tandem de numero Sanctorum confidens cum inde versus *Leicestriam* procedere vellet, nunciatum est ei magnam militum copiam apud *Sanctum Edmundum* convenisse, unde ipse territus ad *Fremyng-ham* castrum *Hugonis Bigot* Comitis reversus moram per dies aliquot secum fecit. Cumque hoc nunciatum esset *Ricardo de Lucy* & *Unfredo de Boon* regis Constabulario, qui cum magno exercitu ad terram regis *Scotie* devastandam profecti fuerant, & jam villam de *Berwike*, & totam adjacentem provinciam combusserant, treugis à rege *Scocie* usque ad festum sancti *Hillarii* captis & hinc inde obsidibus datis, dictus *Unfredus* quamcivitus potuit usque ad sanctum *Edmundum* veniens, adventum ibi Comitis *Leicestria* expectavit, qui adhuc ut dictum est cum *Hugone Bigot* apud *Fremyng-ham* morabatur.

Appropinquante igitur festo omnium Sanctorum Comes *Leicestria* cum exercitu suo non longe à sancto *Edmundo* in loco qui dicitur *Fornham* in quodam marisco non longe eciam ab ecclesia sanctæ *Genovefæ* veniens, sperabat sine impedimento patriam illam pertransire. Quod audiens dictus *Unfredus* regis Constabularius, ipse & *Rogerus* Comes, & *Willielmus* Comes *Arundellie* qui ibidem venerant cum CCC. militibus regis soldariis armati, contra eum hostiliter exierunt, vexillo sancti *Edmundi* regis & martiris coram eis delato. Dictus vero Comes *Leicestria* cum suis non ad dexteram neque ad sinistram declinare valens, turmis dispositis audaciter processit. Et commisso gravi prælio in virtute Dei & beati *Edmundi* ipse Comes & uxor ejus & quidam *Hugo de Castellis* nobilissimus Baro *Francia* in momento capti sunt, & omni tunc exercitu in fugam verso, plusquam decem milia *Flandrensi* in illo prælio ceciderunt, cæteris captis & incarceratis, nullo fere eorum vix evaso. Hujus rei eventu per *Angliam* divulgato, timor magnus super omnes regis patris inimicos factus est. Pervenientibus eciam ad partes transmarinas rumoribus illis, *Ludovicus* rex *Francia* et juvenis rex *Anglia* inde valde contristati ex eo tempore

plusquam dici potest regem patrem timuerunt.

Audiens autem rex pater quod Comes *Leicestria* & uxor ejus cum aliis inimicis suis victi essent & capti, misit pro eis ut ad eum in *Normanniam* ducerentur, quos ad eum missos apud *Falaisim* incarcerari fecit. Appropinquante vero festo sancti *Martini* rex pater cum suis *Brabacensis* in *Andegaviam* transivit. Ad quem circa octabas ejusdem festi *Galfridus de Heya* castellum & villam de *Heya* & castra de *Prulli* & de *Campeyn* veniens sibi reddidit, militibus & aliis pluribus in eo captis. Circa festum vero sancti *Andrea* venit rex pater cum *Brabacensis* suis ad *Vendommum*, quam *Bratardus de Lavardyn* patre suo Comite expulso contra regem tenuit, qua per regales capta, rex inde tunc in *Normanniam* reversus est. Eodem anno *Ludovicus* rex *Francia* *Ricardum* Comitem *Aquitannie* filium regis *Anglia* armis militariis decoravit. Eodem anno rex *Anglia* pater dedit *Ricardo* Priori *Dorobernie* archiepiscopatum *Cantuariensem*, & *Reginaldo* filio *Jocelini* *Sarisberiensis* episcopi episcopatum *Bathonie*.

Circa idem tempus Canonisatio sancti *Thoma* martiris *Cantuariensis* archiepiscopi. Adveniente anno ab incarnatione Domini M. Clxxiv. rex *Anglia* pater Curiam suam in nativitate Domini apud *Ca-domum* in *Normannia* tenuit, induciis inter ipsum & regem *Francia* à festo sancti *Hillarii* usque ad clausum paschæ hinc inde captis. Instante vero festo sancti *Hillarii*, *Hugo Dunelmensis* episcopus apud *Ravedale* treugas usque ad clausum Paschæ à rege *Scocie* cepit, pro quibus conventionavit illi regi de terris baronum *Northumbria* trecentas marcas dare. Interim *Rogerus* de *Monbray* castellum apud *Kinarferiam* in insula de *Ariolm* firmavit. Interea castellani *Leicestria* & milites ejusdem Comitis rursus effrenati & quasi in domini sui ultionem inflammati, vicinas provincias cum aggregata sibi improborum multitudine infestare cœperunt. Et ut principem magni nominis haberent & fiducialiter agerent, *David* Comitem *Huntyngham* fratrem regis *Scocie* in ducem & principem elegerunt. Quo demum à rege *Scocie* fratre suo ut contra regem patrem foret, eis misso, feliciter debacchante & prospere ad plurima procedente, Comes de *Ferers* et vir nobilis *Rogerus* de *Moubray* animum diu dissimulatum declarantes, post cæteros contra regem patrem levaverunt. Nec cessabat eo tempore juvenis rex optimates *Anglorum* qui patri adhærere videbantur per clandestinas literas vel promissionibus alicere vel comminationibus pulsare, ut ad suam partem eos deduceret omni modo.

Termino quoque clausæ Paschæ adveniente rex *Scocie* acceptis prius trecentis marcis prædictis exercitum suum in *Northumbriam* promovit, & ibi per *Scotos* suos & *Gallenses* execrabiler egit; Mulieres enim prægnantes findebant, & foetus extractos super acumina lancearum jaçebant. Infantibus quoque & pueris, juvenibus & senibus utriusque sexus à maximo usque ad minimum sine redemptione & misericordia peremptis, sacerdotes & clericos in ipsis ecclesiis super altaria detruncabant. Postea rex *Scocie* *David* fratre suo apud *Leicestriam* ad milites Comitis ejusdem per ipsum ut dictum est misso, villam *Carleoli* quam *Robertus* de *Valibus* habuit in custodia, cum infinita propriæ gentis

An. Dñi
1174.

gentis multitudine & stipendiariorum ex *Flandria* vocatorum fortiter obsedit, ubi per paucos dies moram faciens parte sui exercitus ibi circa castellum dimissa, terras regis & Baronum suorum per *Northumbriam* cum parte aliqua devastavit. Et castellis de *Lidell*, de *Burgh*, de *Appelby*, de *Wirkemorte* & de *Heybode* armis captis, ad exercitum suum quem circa *Carleolum* dimiserat est reversus. Et tamdiu ibi moram fecit donec *Robertus de Vallibus*, & trepidi cives victu eis deficiente cum eo pacem fecerant in hunc modum, quod ad festum sancti *Michaelis* castrum & villam sibi redderent, nisi interim praesidium à rege *Angliae* eis mitteretur. Et factis super hoc sacramentis & obsidibus datis, rex *Scotiae* cum exercitu suo inde recedens castellum de *Prudham* obsedit. Sed exercitu comitatus *Eboracensis* super eum venire praeparato, illud reliquit, & venit usque *Alnewike* & illud obsedit. Et *Dunchanus* Comes & Comes de *Anegos* & *Ricardo de Morvill* cum toto fere exercitu, ad provincias adjacentes devastandas inde missis, rex *Scotiae* ibi remansit cum mitioribus & familia sua privata, ne forte manus militaris ex eo erumpens circumquaque grassantes praedones *Scotiae* perturbaret.

Comes vero *Dunchanus* statim exercitum illum in tres partes dividens, unam secum retinuit. Et aliis duabus ad terras & villas adjacentes undique depopulandas missis, ipse cum parte exercitus quam sibi elegit villam de *Berewike* intrans eam incendio devastavit. Et omnibus utriusque sexus ibi inventis à maximo usque ad minimum interfectis, fecit satellites suos frangere ecclesiam sancti *Laurentii* quae ibi erat, in qua clericos villae illius plusquam C. viros praeter mulieres & parvulos occiderunt. Proh dolor! tunc audires clamorem mulierum, ululatus senum, gemitus morientium & juvenum desperationem. Sed deus omnipotens injuriam & violentiam suo martyri illatam vindicavit. Nam duces dicti exercitus provinciae *Eboracensis*, qui urgente negotio pedestrium copias non poterant congregare, apud *Novum castrum* cum equitatu valido convenerant, cum audissent quod rex *Scotiae* de *Prudham* recessisset, & exercitu suo dimisso ab eo, *Alnewike* obsidisset, in communi quid esset agendum tractaverunt: ubi ferventiores dixerunt, Hostes nequissimos modis omnibus esse impetendos, & desperari de victoria non debere. Denique Duces praedicti, in quibus erant praecipui *Robertus de Stottevilla*, *Ranulphus de Glanvilla*, *Willielmus de Vessy* et *Bernardus de Baliolo* nocturna requie paulisper recreati, summo mane progressi sunt, tanta velocitate properantes, ut quibusdam armorum pondere gravatis minus tolerabile videbatur, ante horam quintam xxiiij. milia passuum transmearent, verum dum irent tam densa eos operuit nebula ut quo tenderent vix nescirent. Tunc prudentes periculosum iter causantes, certum discrimen imminere dixerunt nisi citius redirent.

Ad haec *Bernardus de Balliolo* vir nobilis & magnanimus; Recedat, inquit, qui voluerit, ego vero nullo sequente procedam. Absit quod revertendo perpetuam nobis maculam inferamus. Cum ergo procederent, nebula subito evanescente castrum de *Alnewike* praeculis habentes, illud sibi tutum receptaculum si hostesurgerent lati conscierunt. Et ecce rex *Scottorum* cum turba equitum circiter lx. procul in campis tanquam securus & nichil sibi metuens irruptionem nostrorum à castro observabat, barbarorum

multitudine cum parte equitatus ad praedas late dispersa. Ipsi vero nostris conspectis, primo eos de suis à praeda redeuntibus judicabant; sed cito vexillis nostrorum caute notatis tunc demum ipsos nostros esse intellexerunt. Attamen rex *Scottorum* non est territus, sed mox ferociter arma concutens, suosque verbo simul & exemplo accendens; Modo, inquit, apparebit quis noverit miles esse: primusque in hostes sequentibus caeteris irruens, mox à nostris excipitur, atque equo interfecto ad terram dejectus cum *Ricardo Comyn*, *Willielmo de Mortymer*, *Willielmo de Insula* & tota fere turma sua capitur. Quidam etiam qui tunc forte aberant sed non longe, cum cognovissent quid acciderat, mox cursu rapidissimo affuerunt, atque in manus hostium se ingerentes potius quam incidentes, dominico communicari periculo honestum crediderunt. Porro *Rogerus de Mulsay* qui ibidem tunc aderat rege capto elapsus cum quibusdam aliis evasit, in Scociamque refugit. Nostris vero proceres nobilem praedam cum gaudio vehentes *Novum castrum*, unde mane digressi fuerant, vespere redierunt. Gestum est hoc Deo propicio anno ipsius domini M. Clxxiiij. tercio idus Julii per diem sabbati.

Regis vero captione comperta *Scoti* primo attoniti à praedis destiterunt. Sed cito post tanquam furis agitati ferrum contra hostes sumptum in se ipsos finaliter verterunt. Erant enim in illo exercitu duo fratres *Utrethus* & *Gilbertus Gallewensis* provinciae duces & domini. Inter quos post mortem *Fergi* patris eorum rex *Scotiae* haereditatem dividerat, verum *Gilbertus* natu major paterni juris haereditate fraudatum se dolens, semper in corde oderat fratrem suum, cum tamen concepti furoris impetum metus regius cohiberet. Rege autem ut dictum est capto, *Gilbertus* hoc metu liberatus, statim quasi sub velamine amoris cum fratre suo & *Galemensibus* in patriam suam rediit, ubi fraterno amore pro tempore ostenso, ipse & frater suus omnibus ballivis & custodibus quos rex *Scotiae* eis imposuerat illico expulsis, & cunctis *Anglicis* & *Francigenis* quos apprehendere poterant interfectis, omnes munitiones & castella quae rex *Scotiae* in terra illorum firmaverat obsederunt, & ea demum capta omnibus quos intus ceperant interfectis, destruxerunt. Sed cito post dicti fratres *Gilbertus* & *Utrethus* super dominio *Galeweiae*, & quis illorum dominus alterius esse deberet contententes, magno odio inter eos hac de causa habito, uterque illorum insidiabatur alteri ad necandum. Et procedente tempore *Gilbertus* super hoc concilium habens, termino statuto ut fratrem suum *Utrethum* caperet & occideret, suos homines congregavit, & venit *Maculumbus* filius *Gilberti*, & obsedit insulam in qua *Utrethus* avunculus suus *Henrici* regis *Angliae* consanguineus morabatur, & eum ibi capiens carnifices suos misit, praeciens ut testiculis & lingua ejus absicis, ipsum privarent lumine oculorum. Qui sic facientes ipso semimortuo relicto abierunt, & ipse paulo post vitam finivit.

Quo mortuo, *Gilbertus* fines fraternos illico invadens, barbaris in barbaros savientibus non est hominum modica strages facta. Erat autem fratre interfecto filius acer nomine *Roulandus*, qui amicis paternis cooperantibus debacchanti avunculo pro viribus resistebat, eratque totum regnum *Scotiae* turbatum, Deo aequissime disponente, atque eadem mensura improbis remeciente qua ipsi mensi fuerant

innoxiis; Et qui paulo ante *Anglorum* quietem turbaverant ut sanguinem eorum sitientes, ordine pulcherimo à seipsis reciperent talionem. Et interea dum hæc fierent, dominus rex unum de clericis suis ad *Robertum de vallibus* in *Angliam* misit, ut ipsi duo *Ufredum* & *Gilbertum* ad servitium suum alicerent, & eos amore debito convenirent. Illis vero ad colloquium inter ipsos convenientibus, ipse *Gilbertus* & cæteri *Galewenses* duo milia marcarum argenti, & quingentas vaccas & quingentos porcos de redditu per annum eis ad opus regis *Anglie* optulerunt; hæc tamen conditione quod rex eos in manu sua reciperet, & eos à servitute regis *Scotie* liberaret. Sed prædicti nuncii donec cum rege locuti essent, hunc finem cum *Galewensibus* facere noluerunt. Et cum indicatum esset regi qualiter *Ufredus* filius *Fergi* consanguineus suus fuerat occisus, cum *Galewensibus* noluit pacem facere aliqualem.

Dum autem prædicta mala per regem *Scottorum* & suos fierent in *Northumbria*, Comes *Hugo Bigot* cum *Flandrensibus* suis usque *Norwicum* veniens eam fregit & combussit, & statim post pentecosten *Anketillus Malore* Constabularius *Leicestrie* ad *Porthampton* villam regis cum militibus suis ivit. Cui burgenfes cum militibus qui intus erant extra obviantes, prælio inter eos commisso versi citius sunt in fugam, captis ducentis burgensibus præter illos qui vulnerati interierunt. Et milites *Leicestrie* victoria potiti, ad castrum suum cum præda maxima redierunt. Interim *Gaufridus Lincolnensis* electus filius regis *Henrici* bastardus, exercitum comitatus *Lincolnensis* congregato, castrum de *Insula* quod *Rogerus de Moubray* firmaverat obsedit, *Roberto de Moubray* ejusdem castri Constabulario versus *Leicestriam* pro auxilio petendo eunte, à rusticis *del Clay* capto in ipso itinere & retento. Et cum dictus electus castrum illud cepisset, statim illud destrui præcepit & inde recedens venit *Eboracum*, & sumpto sibi in auxilio *Rogero Eboracensi* archiepiscopo & exercitu comitatus ejusdem congregato, castrum de *Maleberde Rogeri de Moubray* obsedit. Quod infra breve cum omnibus in eo existentibus captum, *Rogero Eboracensi* archiepiscopo tradidit custodiendum, & antequam recederet quoddam castellum apud *Topclyve* firmavit, quod *Willielmo de Stuttevill* in custodia liberavit.

Et dum hæc in comitatu *Eboracensi* fierent, *Robertus* Comes de *Fexers* sumptis secum militibus *Leicestria* venit summo mane usque *Notyngham* villam regis, quam *Reginaldus de Lucy* custodivit, & eam sine difficultate aliqua captam combussit, burgensibus interfectis & quibusdam in captivitate cum spoliis eorum abductis. Interim *Ricardus Cantuariensis* & *Reginaldus Bathoniensis* electi *Romam* pro eorum & aliorum electorum *Anglie* electionibus confirmandis profecti, multos adversarios de *Francia*, & plures ac duriores de *Anglia*, contra eos in *Romana* curia invenerunt. Nam novus rex *Anglie* electiones eorum impedire volens si posset, nuncios suos cum nunciis regis *Francia* ad papam misit, obsecrans ne electiones illas quæ contra ipsius voluntatem & consensum factæ fuerant, confirmaret; noluit tamen papa ipsius mandato consentire, sed ipsum electum *Cantuariensem* consecravit. De cuius consecratione dictus *Bathoniensis* electus scripsit domino suo regi patri sub hac forma.

Henrico illustri regi Angliæ, Duci Normanniæ

& *Aquitaniæ* & *Comiti Andegaviæ*, carissimo domino suo *Reginaldus Dei gratia Bathoniensis electus salutem in eo qui dat salutem regibus*. Noverit vestra prudentia majestatis nos in Curia domini papæ, duos de terra *Francorum* & duriores de terra vestra adversarios invenisse, ideoque nos ibi multa & moram oportuit facere tediousam; tandemque ad instantiam nostram divina operante gratia domini papæ duritia adeo est mollita, quod domini electi *Cantuariensis* electionem solempniter in præsentia omnium confirmavit, eumque confirmatum dominica sequente consecravit, consecrato die tertia pallium dedit, & modici temporis spacio excurrente, primatiam addidit. Nosque præterea desiderantes ipsum habere plenissimam potestatem, vindictam ecclesiasticam exercendi in omnes regni vestri, qui contra innocentiam vestram nequiter & proditorie malicie suæ calcaneum extulerunt, multa solitudine optinuimus, quod dominus papa eidem provincie suæ legationem indulxit. Meum itaque & aliorum electorum negotium in pendentem est, nec de nobis dominus aliquid statuere vel diffinire decrevit donec vobiscum filius vester ad concordiam reformetur. Speramus tamen in Domino quod mea & omnium aliorum Electorum promotio domini *Cantuariensis* providencie committetur. Proxima dominica post ascensionem domini dimisse sunt literæ istæ, & nichil jam expectabamus nisi galeas nostras, dominumque *Cantuariensem* archiepiscopum volo cum festinatione postposito negotio meo ad vos reducere, ut in guerra vestra ipsius auxilium & consilium habeatis. Valete.

Appropinquante autem nativitate sancti *Johannis Baptiste*, *Ricardus de Lucy* magno congregato exercitu castrum de *Huntynghdon* obsedens, militibus qui intus erant villam comburentibus, quoddam castellum ante portas castri firmavit, de mandato regis *Comiti Simoni* illud tradens, quia ille Comes calumpniatus fuerat in Curia regis comitatum de *Huntynghdon* debere jure hereditario suum esse; quem si posset adipisci rex ei concessit. Nativitate itaque sancti *Johannis Baptiste* adveniente, juvenis rex *Angliæ* & Comes *Flandrens* fraterni jam oblitus exercitii pro ambitione *Anglicane* provincie quæ *Cancia* dicitur, de qua homagium juniore regi ut dictum est fecerat, de consilio regis *Francia* et mandato quorundam Comitum & Baronum *Angliæ* cum magno exercitu se venire in *Angliam* paraverunt, & usque *Graveling* in *Flandria* ad classem pro eorum transitu congregatam cum adunato exercitu jam venerunt. Interim rex pater cum exercitu suo in *Pictaviam* jam profectus munitiones multas & castella in ea cepit. Et tandem ad civitatem *Sanctonensem* veniens, eam fregit, & duabus turribus cum militibus & aliis in eisdem captis, ecclesiam ibidem cathedralem quam milites & servientes contra eum munierant obsedit. Qua cum omnibus infra existentibus infra breve capta, in *Andegaviam* rediit, & circa festum sancti *Barnabe* Apostoli ad sanctum *Florentinum* villam *Guivonis de Ageneis* veniens, munitionem fortissimam in ea firmavit. Qua in manu sua retenta, totam circum adjacentem provinciam devastavit, vineas & arbores fructiferas extirpando.

Quibus actis, rex pater in *Normanniam* rediens circa festum Apostolorum *Petri & Pauli*, cum audisset quod rex filius suus & Comes *Flandrie*, ad naves

naves suas ad transfretandum in *Angliam* cum magno exercitu jam venissent, mallens sibi terras suas transmarinas quam regnum *Angliae* periclitari, omnibus aliis negociis postpositis usque *Barbeshuctum* cum aliquanto equitatu & *Brabancionum* copia transvolavit, ubi statim navibus ascensis in crastino *iiij. idus Julii* apud *Southampton* in *Anglia* applicuit, utrisque reginis & Comitibus *Leicestriae* & *Cestriae* secum adductis, quos statim in *Anglia* carcerali custodiæ mancipavit. In crastino iter in peregrinatione ad sanctum *Thomam Cantuariensem* martyrem arripiens, cum *Cantuariam* propinquasset, statim ex quo ecclesiam vidit in qua corpus beati martyris sepultum est equum in quo sedebat deseruit, & extractis calciamentis, nudis pedibus & pannis laneis ad ejus sepulcrum in tanta humilitate & cordis compunctione processit, ut sine dubio illius opus credebatur extitisse qui terram respicit & tremere eam facit. Sepulcro itaque beati *Thomae* profusus vultu lacrimis à rege visitato, idem rex Capitulum monachorum ingressus, propriæ petitionis instantia à cunctis per ordinem fratribus virgis vir tantus disciplinam corporalem accepit. Denique ipse qui tangit montes & fumigant, istius montis fumigantis devotionem attendens, ipsa die atque ut dicitur ipsa hora qua mons iste *Cantuariensis* fumigavit, hostem ejus inmanissimum, scilicet regem *Scottorum*, apud *Alnewike* per diem sabbati pessundedit ut est dictum. Nam cum eadem die sabbati à *Cantuarina* recedens modicam moram *Lundonia* fecisset, ecce die *Jovis* sequente circa mediam noctem, nuncius quidam veniens pulsando janitores custodesque vehementer excitavit. Increpatus jussusque ut taceret, nullatenus adquevit, dicens, Nuncius ego sum, & nuncium fero bonum. Qui tandem in cubiculum regium introductus, regem excitavit audaciter quiescentem. Rex igitur expergefactus, Quis, inquit, es tu? Et ille puer inquit, Ego sum puer fidelis vestri *Ranulphi de Glanvilla* à quo missus bonus venio nuncius. Cui rex, Sanusne est *Ranulphus* noster? Et ille, Bene, inquit, valet: Et ecce hostem vestrum regem *Scottorum* apud *Richemonde* in vinculis captum tenet. Rex vero ad hoc stupidus, Dic, inquit, adhuc. At ille verbum quod dixerat iteravit, & mox regi protulit literas rei gestæ seriem continentes. Quibus intellectis, statim rex de lecto exiliens, Deo qui solus mirabilia facit, & beato *Thoma* Martyri piis lacrimis madidas gratias inde egit.

Mane autem venerunt & alii cursores id ipsum nunciantes; sed primus ut meruit bravium reportavit. Eodem vero die *Jovis* prædicto rex exercitum suum versus castrum de *Buntynghdon* promovit & illud obsedit. Quo *xii. kal. Augusti* ei reddito, omnes milites & alii qui intuserant salvis vita & membris se in regis misericordia reddiderunt. Et inde rex statim cum exercitu suo versus *Fremyngham* castrum *Hugonis Bigott* ubi ipse cum magna *Flandrensi* copia erat, discedens, cum non longe à *Fremyngham* in loco qui dicitur *Seleham* venisset, sua tentoria ibi fixit. Et in crastino, scilicet *viii. kal. Augusti*, *Hugo Bigott* Comes ad eum venit, & pace cum eo facta castra de *Fremyngham* & *Bunge* regi illico liberavit, licentia pro *Flandrensis* cum eo existentibus sine impedimento repatriandi vix à rege impetrata. Rex vero inde recedens, usque *Northampton* cum exercitu suo venit. Et illic *Hugo Dunolmenfis* episcopus ad eum veniens castra de

Northampton & *Alterton* ei reddidit. Et etiam tempore illo *Anketillus de Mallore* & *Willielmus de Dina* Constabularii Comitibus *Leicestriae* ad regem ibi venientes, ei castella de *Croby*, *Mounsozell* & *Leicestriae* reddiderunt. Et eadem die venit ad eum *Rogerus de Moubray* & reddidit castrum suum de *Thresk*: Et ibidem etiam Comes de *Ferers* ad eum veniens castra sua de *Tuttesbiry* & de *Duffelde* suæ tradidit ditioni.

Dum hæc autem per *Angliam* fierent *Ludovicus* rex *Franciae* cum tremendo exercitu *Normanniam* ab oriente ingressus *Rothomagum* ejusdem provinciae metropolim adiit & obsedit. Porro juvenis rex & Comes *Flandriae*, cum in *Angliam* classe parata oportunitatem transfretandi captarent, cognito quod rex senior in *Anglia* jam consisteret eorum impetum excepturus, mutato consilio per regem *Franciae* revocati, illas terribiles copias ad eum *Rothomagum* transfulerunt, verum cum tantus esset exercitus quantus in *Europa* ab annis retro plurimis visus non fuerat, propter tamen difficiles ejusdem urbis accessus terciam vix partem potuit obsedere. Eratque per pontem è regione liber in urbem ingressus & egressus, videntibus & invidentibus inimicis. Cumque rex pater de reditu filii sui regis & Comitibus *Flandriae* ad obsidionem *Rothomagi* audisset, postpositis quibusdam negotiis suis ad mare quam citius potuit transvolavit, & navibus apud *Portesmouth* ascensis in crastino apud *Barbeshuctum* feria *v. vj. idus Augusti* in *Normannia* applicuit, Comitibus *Leicestriae* & *Cestriae* prisonibus suis secum ductis, quos primo apud *Cadomum* & postea apud *Faleisiam* incarceravit. Ipso etiam die quo rex apud *Barbeshuctum* applicuit, in ipso litore maris habuit sibi obvios *Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum & *Reginaldum Bathoniensem* episcopum, quem idem archiepiscopus apud sanctum *Johannem de Mauritania* in redeundo de curia *Romana* consecraverat, quos rex secum retinere nolens sed eos in *Angliam* destinavit.

Rex itaque *Franciae* machinis ad civitatem oppugnandam paratis, totis viribus oppugnationi insistitur. Die vero naturali per octo horas partita tripharie exercitum divisit, ut alii recreati aliis lassatis per vices succederent, & defensores murorum in modico non permetterent respirare; sed hoc frustra. Cives autem cautelæ consilii occurrentes suum tripharie numerum diviserunt, & hostium impetus per vices suscipientes, eisdem peroptime corresponderunt. Cumque per dies plurimos sic certaretur, & neque hii neque alii in aliquo remissius agerent, beati affuit *Laurentii* festivus dies. Rex autem *Franciae* pro ejusdem festi reverentia quo dictum Sanctum specialiter consueverat venerari, requiem ipso die civitati indultam voce præconis jussit pupplicari, quam gratiam cives grate amplexi, ocio brevissimo jocundissime fruebantur. Juvenes & virgines, senes cum junioribus Deo & sancto *Laurentio* pro diei læticia choreas ducentes, gratias exsolverunt, militibus civitatem exeuntibus super ripam fluminis in conspectu hostium ad laudem hastiludia exercentibus. Comes ergo *Flandrensis* mox regem *Franciae* ut dicitur adiens, sic ait. Ecce civitas pro qua multum sudavimus hii intus choros ducentibus, illis foris secure ludentibus, sponte nobis offertur. Exercitus ergo in silentio arma sumat, scalisque repente muro adjunctis civitatem optinebimus, antequam in civitatem

tatem regredi valeant qui pro irritatione nostra exterius vacant. Absit inquit rex, absit, nosti enim me pro reverentia beati *Laurentii* indulgisse hujus diei requiem civitati. Tunc universi proceres qui aderant familiari ausu regis molliciem improperantes dixerunt. Dolus an virtus quid nunc exerceri debeat, quis enim in hostem veritatem requirat? Victus sic tandem rex adquievit. Itaque non per vocem tubæ sui præconis sed solum ducum susurris exercitus præparatur.

In civitate vero erat turris excelsa in qua quædam vetustissima campana pendebat, ad cuius sonitum cum continuatione pulsationis omnes armata manu ad tuitionem concurrerent civitatis. Contigit autem eadem hora secundum dispositionem dominicam, clericos quosdam nescio quid operandi causa in eandem turrim ascendere, quorum unus per fenestram aspiciens primo quidem insolitum in castris silentium admirans, moxq; clandestinum apparatus conspiciens, socios accersivit. Cumq; liquidius editionem conspicerent, confestim *ruello* (ita enim campana illa dicebatur) pulsato, notissimum illico signum civitati dederunt. Quo audito, totis viribus utrimque festinatum est. Nam & paratus jam exercitus à castris erumpens cum scalis ad muros tendebat, & cives inopinato stimulatî periculo raptis armis spiritu fervido occurrere studuerunt. Illi quoque qui extra urbem hastiludia exercebant, mira celeritate ad urbis præsidium affuerunt. Jamque hostes adjunctis muro scalis murum ascenderant & voces quasi triumphantium personabant. Sed statim fortiter impetuntur & à civibus repelluntur, & viriliter collidentes multus utrinque sanguis effunditur. Tandem hostes qui superbe sursum ascenderant, retrorsum præcipites abierunt, & longe majore clade accepta quam illata nocte superveniente ad propria confusi turpiter redierunt.

In crastino vero sancti *Laurentii* per diem dominicam, rex *Anglia* pater cum *Brabacenis* suis & mille *Wallensibus* secum adductis *Rothomagum* veniens civitatem in conspectu hostium est ingressus. Hostes vero ante dies paucos de captione regis *Scotorum* attoniti sunt, sed magis de ejus adventu repentino stupefunt; Attamen in robore multitudinis confidentes in obsidione persistebant. Rex autem pater *Walensium* turmam ultra *Secanam* ad nemora per noctem latenter emisit, ut silvarum opacitate tecti locis oportunis vias observarent, ne hostibus necessaria veherentur. Qui capto tempore è silvis erumpentes xl. caretas versus exercitum *Francia* vino & victualibus onustas invaserunt. Et armatis à quibus tuebantur in fugam actis caretarii valde timentes relictis suis mercibus fugam post eos protinus inierunt, & *Wallenses* eos sequentes quosdam eorum ceperunt et quosdam peremerunt. Et postea ad prædam revertentes equis à caretis extractis caretas et vasa vinaria frugerunt, in silvas ut prius se iterum capientes. Moxque vulgatum est silvas *Walensibus* esse refertas, atque ita intercepto comeatu exercitu per biduum inedia laborante rex *Francia* & sui perterriti nichil nisi de fuga cogitabant. Interim rex *Anglia* pater portas urbis quas burgenses obstruxerant, referavit, & exiens cum militari copia et aliis, fossam inter exercitum *Francia* et urbem lignis lapidibus & terra fecit impleri redigique in planum. Ita quod ducenti milites per eam simul poterant pertransire. Tunc perariis & aliis machinis bellicis regis *Francia* de præcepto suo combustis, rex *Anglia*

pater cum armata manu versus tentoria regis *Francia* processit; Quod armati *Francia* percipientes, de tentoriis illis egressi, impetuose cum militibus *Anglia* sunt congressi, unde multis equitibus interfectis quidam ex eis capti quidam vulnerati fuerunt. Mane autem facto, *Willielmus Senonensis* archiepiscopus & Comes *Theobaldus* ad regem *Anglia* venientes inducias ab eo ceperunt, ut rex *Francia* cum exercitu suo ad locum qui dicitur *Malauncy* libere recedere inde posset, & quod in crastino ad colloquium inter ipsos ibidem veniret, regem *Anglia* fide & sacramentis inde securum fecerunt.

Et sic rex *Francia* cum exercitu suo usque dictum locum recedere permissus, sua tentoria ibi fixit. Qui circa mediam noctem in vigilia Assumptionis beatæ *Mariæ* militibus suis armatis clam cum toto exercitu recedens, donec in terram suam pervenisset fugere non cessavit, compositis tamen ordinibus ob periculum si forte à tergo urgerent citius repellendum. Iterum sequenti die dicti archiepiscopus & Comes *Rothomagum* venientes, usque diem natalitatis beatæ *Mariæ* colloquium apud *Gisforcium* inter ipsos reges ceperunt. Quo die apud *Gisfortium* venientes, ibi inter eos non potuit convenire, nisi in tantum quod treugis datis aliud colloquium inter se ad festum sancti *Michaelis* inter *Turonem* & *Ambasium* ceperunt, hoc pacto quod licet rex *Anglia* interim cum exercitu suo in *Pictaviam* iret, ad *Ricardum* filium suum debellandum, ipsis rege *Francia* & juvene rege juratis, quod nec illi nec aliquis ex parte illorum præsidium sibi facerent quoquo modo. Rege autem patre in *Pictaviam* tunc eunte, *Ricardus* filius suus ipsum exspectare non audens, castellis & munitionibus suis quas prius ceperat relictis, ab omni loco quo ipse erat venturus diffugit. Et cum audisset quod rex *Francia* & juvenis rex frater suus inducias cum patre suo cepissent, & ipsum ab illis exclusissent, indignatus inde lacrimans ad patrem venit, & pronus in terram cadens ab eo veniam postulavit. Quem rex paterna pietate commotus in dilectione & pacis osculo recipiens xj. kal. Octobris feria 2. guerram suam inter ipsum & *Ricardum* filium suum in *Pictavia* finivit, unde factum est quod idem *Ricardus* de consilio patris sui ivit ad regem *Francia* & juvenem regem fratrem suum, ut eis quod fecerat indicaret. Instante festo sancti *Michaelis* prædicti reges ad prælocutum colloquium in loco qui dicitur *Mons Laudatus* inter *Turonem* & *Ambasium* convenerunt. Celebri itaque Colloquio in crastino sancti *Michaelis* inter partes habito, ille execrabilis principum rancor & provinciarum inquietudo pariter quieverunt. Comes enim *Flandrensis* regi *Anglia* restituit quod de jure ejus bellicus contulerat ei casus. Juvenis etiam rex & fratres sui sub forma pacis subscripta in misericordiam patris & gratiam redierunt.

Hæc est concordia facta inter regem & filios suos quam sigillis suis roboraverunt.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod pax inter regem & filios suos, Henricum videlicet regem, & Ricardum & Galfridum in hunc modum Deo volente reformata est. Henricus rex filius regis & fratres

tres sui predicti ad patrem suum & ad servitium ejus sicut ad dominum suum redierunt liberi, & absoluti ab omni juramento & membrisa quam inter se vel cum aliis fecerunt contra eum vel homines suos. Et omnes homines & Barones qui a fidelitate patris causa eorum recesserant: clamaverunt quietos ab omni juramento quod eis fecerant, & ita liberi, & quieti, & absoluti ab omni conventionione quam eis fecerant in hominum & ligantiam domini regis redierunt. Et dominus rex debet rehabere ipse, & homines sui & barones sui, omnes terras & castella sua quae habuerunt xv. diebus antequam filii sui ab eo recedebant. Similiter barones & homines sui qui ab eo recesserant & secuti sunt filios suos, terras suas quas habuerunt xv. diebus antequam ipsi ab eo recesserant debent integre rehabere. Et dominus rex remisit omnem malitiam baronibus suis & hominibus qui ab eo recesserunt, ita quod propter hoc nullum malum eis faciet quamdiu ei sicut ligio domino suo servierint. Et rex filius ejus similiter pardonavit omnibus tam clericis quam laicis qui cum patre suo fuerant omnem malitiam, & adsecuravit in manu domini regis patris sui quod illis qui servierunt ei, nec malum, nec dampnum aliquod hac de causa faciet vel perquiret in tota vita sua. Et dominus rex pro hac conditione donavit regi filio suo duo castella idonea in Normannia ad voluntatem patris ipsius, & singulis annis xv. milia librarum Andegavensium. Et dedit Ricardo filio suo duo receptacula idonea in Pictavia unde regi dampnum non posset provenire, & medietatem reddituum Pictaviae in denariis. Galfrido vero filio suo dedit in Britannia in denariis medietatem maritagii filiae Comitissae Conani quam ducere debet in uxorem. Et postquam concessione Romanae ecclesiae eam duxerit in uxorem, habebit omnes redditus illius maritagii sicut in Carta Conani Comitissae continetur. Prisones vero domini regis, videlicet Rex Scotiae, Comes Leicestriae, & Comes Cestriae, & Radulphus de Fulgeriis, & obsides eorum, & obsides aliorum prisonum quos prius habuerat sunt extra conventionem istam. Alii autem prisones ex utraque parte deliberari debent. Ita scilicet quod dominus rex obsides accipiet de prisonibus suis de quibus habere voluerit & qui dare poterunt. Et de aliis habebit securitatem per fidem & sacramentum suum & amicorum suorum. Castella vero quae firmata sunt vel forciata postquam guerra incepit in terra domini regis, pro voluntate sua debent redigi ad illum statum in quo fuerunt xv. diebus ante guerram. Praeterea Henricus rex filius domini regis, concessit domino regi patri suo se quam firmiter observaturum omnes donationes elemosinarum quas dederat vel daturus erat de terris suis, & donationes terrarum quas dederat hominibus suis, vel daturus erat pro servicio suo. Concessit etiam se firmiter & inconcusse observaturum donationem quam dominus rex pater suus fecit Johanni fratri suo, videlicet de dominio suo mille libratas reddituum in Anglia, & de escaetis suis ad voluntatem suam, & castellum de **Notyng-**
ham cum comitatu, & castellum de **Markelge** cum pertinentiis suis. Et in Normannia mille libratas reddituum Andegavensium, & duo castella in Normannia ad voluntatem patris, & in Andegavia, & in terra quae fuit Comitissae Andegaviae mille

libratas reddituum Andegavensium, & castellum unum in Andegavia, & unum castellum in Turo-nica, & unum castellum in Cenomannia. Conces-sum est autem a domino rege pro amore filii sui, quod omnes illi qui propter filium suum ab eo recesserunt, & in recessu suo forisfecerunt in terra domini regis, ad pacem domini revertantur, ita quod de catallis quae in suo recessu asportaverant non respondeant, de morte vero, vel prodicione, vel perditione alicujus membri secundum judicium & consuetudinem terrae respondeant. Qui autem ante guerram quacumque de causa aufugerunt et ad servitium filii sui venerunt, pro amore filii sui ad pacem revertantur, si vadium & plegios dederint standi judicio de hiis quae ante guerram forisfecerunt. Illi autem qui in placito erant quando ad filium suum recesserunt, ad pacem revertantur, ita quod in eo statu placita sua sint in quo erant quando recesserunt. Hanc conventionem tenendam firmiter ex parte sua Henricus rex filius domini regis & fratres sui in manu patris assecuraverunt. Praeterea idem filii assecuraverunt quod a domino rege patre suo nunquam amplius exigent ultra donationem praescriptam & determinatam contra voluntatem & beneplacitum domini regis patris sui, & quod neque se, neque servicia sua subtrahent patri suo.

Ricardus vero & Galfridus filii regis devenerunt homines ejus de hiis quae eis dedit & concessit. Cumque filius ejus Henricus hominum ei facere voluisset, noluit rex hoc percipere, quia rex erat, sed ab eo securitatem accepit. Eodem anno Ricardus Cantuariensis archiepiscopus iiii. episcopos, videlicet Wintoniae, Herefordiae, Cicestriae, & Ely apud Cantuariam in Anglia consecravit. Qui post illorum consecrationem per episcopatus provinciae suae tanquam legatus & primas totius Angliae in multitudine magna equorum & hominum equitans magnum dampnum domibus religiosorum intulit & gravamen. Et cum usque Gloucestriam venisset clericos & officiales Rogeri Eboracensis archiepiscopi de ecclesia sancti Oswaldi Gloucestriae coram eo vocatos ab omni ecclesiastico ingressu suspendit, pro eo quod eandem obedientiam quam ceteri clerici suae provinciae sibi fecerant facere noluerunt; unde magna discordia inter ipsum & Eboracensem archiepiscopum est exorta. Eodem anno vehemens ignis villam Cantuariae invadens omnibus ecclesiis ejusdem fere combustis ecclesiam sanctae Trinitatis penitus concrenavit.

Anno ab incarnatione Domini M. Clxxv. Henricus rex Angliae curia sua in nativitate Domini apud Argentonium tenta inde in Andegaviam profectus castella sua ibi custodibus munivit. In Purificatione beatae Mariae fuit dominus rex & juvenis rex filius ejus apud Cenomanniam, & inde simul in Normanniam venientes in festo sancti Mathiae apostoli colloquium apud Gisorsium cum rege Francia habuerunt. Illis inde recedentibus, dominus rex rege filio suo apud Rothomagum dimisso in Andegaviam properavit. Et visis ibidem castellis suis & aliis negotiis suis ibi factis, post mediam quadragesimam in Normanniam ad Cado-mum rediens, regi filio apud Rothomagum interim moranti ut ad eum festinanter veniret, & secum in Angliam transfretaret mandavit; ipse vero ad patrem venire nolens, mandavit ei quod in Angliam

non transfret. Nuncii enim regis *Franciae* frequenter ad eum apud *Rothomagum* veniebant, & eum transfretare dehortabantur, dicentes, Quod si pater ejus eum in *Anglia* teneret, ipsum carceri manciparet, & ideo ad patrem suum venire non audebat. Dominus rex tamen iterum & iterum nuncios suos ad filium suum mittens, tandem animi sui motum blandis & lenibus verbis adeo emollivit, quod ille spreto *Francorum* consilio ad voluntatem patris rediens, usque *Burum* ad eum protinus properavit, & ibi *Rothomagensi* archiepiscopo, & *Baiocensi* episcopo, & comite *Willielmo*, & aliis quampluribus domini regis familiaribus praesentibus, pronus in terra ad pedes patris corruens, ut ab eo homagium & ligantiam acciperet sicut à fratribus suis fecerat postulavit; & subjunxit quod si rex pater suus homagium recipere nollet, credere non posset quod eum veraciter diligebat. Tandem dominus rex pietate motus, homagio suo prece circumstantium accepto, ipsum ad colloquendum cum rege *Franciae* destinavit, & ipse interim ivit ad *Valons*, & ibi per aliquot dies moram faciens usque ad *Burgum Caesaris* inde venit, & ibi in ipsa vigilia Paschae juvenis rex filius suus à rege *Franciae* rediens, ad eum venit, ubi solempne festum Paschale cum magno gaudio tenuerunt. Praecedente autem die Veneris passionis Domini, *Philippus* Comes *Flandriae* crucem accepit, *Jerosolimam* proxima aestate in propria persona iturus. Cui die Martis post clausum Paschae ad loquendum cum domino rege & rege filio suo in *Normanniam* venienti, ipsi reges apud *Cadomum* occurrentes, ipsum honorifice susceperunt, & ibi ipsi reges redditum mille marcarum argenti ad scaccarium *Angliae* recipiendum quem praedicto Comiti dederant Cartis suis inde sibi confectis plenarie confirmarunt. Et pro hac confirmatione dictus Comes juvenem regem de sua promissione quam ei pro homagio suo fecerat, & carta sua confirmaverat quietum clamavit, et cartam quam inde à juvene rege habuit in manu regis patris illico liberavit, & sic in *Flandriam* est regressus.

Tunc ipsi reges naves suas apud *Barbeshuctum* ascendentes vij. idus Maii feria vj. apud *Portesmu-tham* in *Anglia* applicuerunt, & *Londoniam* venientes *Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum & suffraganeos fere suos pro celebrando ibi concilio invenerunt. Praedictus itaque archiepiscopus *Cantuariensis* apud *Westmonasterium* coram praedictis regibus assensu & voluntate eorum xj. episcopis *Anglicis* provinciae suae, & episcopo sancti *David* de *Wallia*, cum abbatibus sancti *Albani*, sancti *Edmundi*, & de *Buxleia* praesentibus, die Dominica proxima ante ascensionem Domini, scilicet xv. kal. Junii concilium celebravit. In quo clerici *Rogeri Eboracensis* archiepiscopi jus *Eboracensis* ecclesiae de cruce portanda infra provinciam *Cantuariensis* archiepiscopi vendicabant. Praeterea calumpniati sunt ibidem ex parte *Eboracensis* archiepiscopi, episcopatus *Lincolniae*, *Cestriae*, *Wygornia*, & *Herefordiae* de jure debere ad Metropolitanam *Eboracensem* ecclesiam pertinere. Et appellatione super hoc ad curiam Romanam ibidem interposita, iidem clerici eundem *Cantuariensem* archiepiscopum super injuria & anathematis sententia quam intulit clericis *Eboracensis* archiepiscopi in ecclesia sancti *Oswaldi Gloucestriae* ministrantibus, pro eo quod ad vocationem suam coram eo venire volebant si-

cut alii clerici suae provinciae fecerant, ad summum pontificem appellarunt. In ipso etiam concilio petatum fuit, quod *Cantuariensis* archiepiscopus praeciperet *Godefrido* episcopo sancti *Assaph* ad sedem ecclesiae suae cui pontificali praesentia praefuit redire, vel ut loco ipsius *Godefridi* alium ibi episcopum ordinaret. Ipse enim *Godefridus* paupertate & *Wallensium* infestatione compulsus, episcopatum suum deseruit, veniensque in *Angliam* à Christianissimo rege *Henrico* benigne susceptus est. Qui abbatiam de *Abbingdon* tunc vacantem donec ad sedem propriam liberum haberet regressum sibi in custodia liberavit; unde idem archiepiscopus *Cantuariensis* in ipso concilio ad instantiam illorum quorum intererat, & domini papae *Alexandri* amonitione, necnon consilio venerabilium coepiscoporum suorum, dictum *Godefridum* jam convenit, ut in vi obedientiae ad sedem propriam rediret, vel curam pastorem sibi commissam in manu ipsius archiepiscopi pure & absolute resignaret. Ipse vero *Godefridus* sperans quod abbatia sibi tradita ei remaneret, episcopatum suum nullo cogente in manu *Cantuariensis* archiepiscopi resignavit, baculum & anulum sibi tradens. Et ipse *Cantuariensis* archiepiscopus loco ipsius ad episcopatum illum quendam magistrum *Adam* statuit & consecravit.

Finito sic dicto concilio, dicti reges peregrinatione sua ad beatum *Thomam Cantuariensem* peracta usque *Redinges* inde redeunt, in ipsa die Pentecostes curiam suam & festum regium tenuerunt. Et inde dominus rex unum de clericis suis ad ecclesiam *Normicensem* & ad abbathias per *Angliam* tunc vacantes cum literis suis misit, significans Priori & Conventui domorum vacantium, quod ipse Prior cum quinque vel pluribus de discretioribus & sapientioribus domus suae qui ad hoc sufficerent, in nativitate beati *Johannis Baptista* obviam ei & domino *Cant.* archiep. apud *Oxoniam* venirent ad pastorem domui suae necessarium eligendum. Et praecipit quod unusquisque Prior literas sui Conventus de ratihabitione secum ferret. Similiter *Cantuariensis* archiepiscopus illud idem per unum de clericis suis ad dictas domos vacantes cum dicto regis clerico scripsit & mandavit. Erant autem tunc temporis praeter episcopatum *Normicensem* xij. abbathiae in provincia *Cantuariensi* per *Angliam* vacantes, videlicet, de *Grimesby*, *Croulandia*, *Thorney*, *Holm*, *Westmutter*, sancti *Augustini Cantuariæ*, de *Bello*, de *Hyda*, de *Wyntonia*, de *Abbyngdon*, de *Abboteshiry*, de *Monchennia*. Interim Comitibus & Baronibus *Angliae* per dominum regem de captione venationis suae implacitatis & in misericordia sua positis, idem rex & rex filius ejus in festo apostolorum *Petri & Pauli* magnum concilium cum *Refo* filio *Griffini* & aliis regulis *Walliae* apud *Gloverniam* tenuerunt, ubi rex hominibus suis *Wallicis*, *Francis*, & *Anglis* praecipit, quod si aliquis *Wallensium* contra aliquem illorum guerram in terra regis moveret, omnes unanimiter constanti animo cum eo contra *Wallenses* tenerent. Et ad hac observanda fecit dominus rex comitem *Gloucestriae* & alios magnates illius patriae super sancta Evangelia jurare.

Circa octabas nativitatis beati *Johannis Baptista* regibus praedictis usque *Modestoke* venientibus, *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus & viij. episcopi ejusdem provinciae & plures abbates de ea-

dem eisdem ibidem ad illum terminum occurrerunt de pastore ad sedem *Normicensem* & aliis pastori- bus per abbatias tunc vacantes eligendis & institu- endis coram dictis regibus ibidem concilium cele- brantes. In eodem vero concilio de mandato *Ale- xandri* papæ electio *Gaufridi Lincolnensis* electi confirmata est, sed dominus rex pater suus noluit ut ipse tunc consecraretur, quia ille infra annos ætatis adhuc existens, nescivit tanti oneris & honoris re- gere dignitatem, & ideo misit eum rex *Turonum* ut scholas ibi exerceat & disceret donec dignus esset ad tantum onus suscipiendum. Celebratoque con- cilio prædicto, rex in festo sancti *Petri* ad vincula venit usque *Notyngham*, & ibi baronibus, militi- bus, clericis, & villanis illius patriæ pro venatione regis capta implacitatis, et in misericordia sua et redemptione positus, venit in festo sancti *Laurentii Eboracum*, ubi *Willielmus* rex *Scotia* sibi occurrit ducens secum omnes episcopos, comites et barones, milites, et francos tenentes terræ suæ ad homagia et ligantias, et fidelitates regi *Anglia* et hæredi- bus suis contra omnes homines imperpetuum faci- endas, sicut inter eos apud *Faleisiam* in *Normannia* convenerat antequam rex *Scotia* de ejus carcere ducebatur.

Omniibus itaque in ecclesia sancti *Petri Eboracensi* congregatis, inprimis *Willielmus* rex *Scotia* et *David* frater ejus homagia sua regi *Anglia* fecerunt, et ei fidelitates et ligantias de omnibus tenementis suis nominatim de *Scotia* et *Galeweia* contra omnes homines tactis evangelis et reliquiis juraverunt. Et postea homines junioris regis filii sui per fide- litates suas et homagia devenerunt, fidelitate tamen patris sui in omnibus semper salva. Similiter *Ricardus* sancti *Andree*, *Jocelinus* *Glasguensis*, *Ricardus* *Dunkeldensis*, *Christianus* de *Galeweia*, *Andreas* *Catinensis*, *Simon* *Moraviensis* episcopi, ac etiam abbas de *Kelzan*, abbas de *Menros*, abbas de *Neubodde*, et omnes alii terræ suæ abbates fide- litates et ligantias prædictis regibus et eorum hæ- redibus imperpetuum tenendas per præceptum regis *Scotia* juraverunt.

Juraverunt etiam quod eandem subjectionem ecclesiæ *Anglicanæ* facerent quam prædecessores sui facere consueverant et debebant. Juraverunt etiam prædicti episcopi, quod si rex *Scotia* conventionem et finem quem regi *Anglia* fecerat tenere nollet, ipsi ipsum et terram suam donec ad beneplacitum regis *Anglia* veniret supponerent interdicto. Si- militer Comes *Dunecan*, et Comes de *Anegos*, et Comes *Waldenus*, et alii Comites et Barones re- gni regis *Scotia* per præceptum illius, homines præ- dictorum regum *Anglia* devenerunt, et eis fide- litates et ligantias contra omnes homines juraverunt, fi- delitate senioris regis patris dum viveret semper sal- va. Juraverunt etiam dicti Comites et Barones terræ *Scotia*, quod si rex *Scotia* à prædicta conven- tione recederet, ipsi cum rege *Anglia* contra eum tenerent donec ipse ad condignam veniret satisfactio- nem et regis *Anglia* voluntatem. Tunc rex *Anglia* fecit legere coram omnibus quandam conven- tionem sigillis dicti regis *Scotia* et *David* fratris ejus roboratam, quæ inter ipsos reges *Anglia* et *Scotia* apud *Faleisiam* in *Normannia*, ut dictum est, facta fuerat in hunc modum.

Hæc est conventio & finis quæ *Willielmus* rex *Scotia* fecit cum domino suo *Henrico* rege *Anglia*

filio *Matildis* imperatricis, videlicet quod dictus *Willielmus* rex *Scotia* devenit homo ligius do- mini regis *Anglia* contra omnem hominem, de *Scotia*, & de omnibus terris suis aliis, & fidelitatem ei fecit ut ligio domino suo sicut alii homines suo principi facere solent; similiter fecit homagium *Henrico* filio suo, & fidelitatem salva fidelitate do- mini regis patris sui. Omnes vero episcopi, & ab- bates, & clerici terræ regis *Scotia* & successores sui facient domino regi sicut ligio domino suo fi- delitatem de quibus habere voluerit, sicut alii epi- scopi suo principi facere solent, & *Henrico* filio suo regi, & hæredibus eorum. Concesserunt etiam rex *Scotia* & *David* frater suus, Comites & Ba- rones, & alii homines sui domino regi *Anglia*, quod ecclesia *Scotia* talem amodo ecclesiæ *Anglia* faciet subjectionem qualem illi facere debet & solebat tem- pore regum *Anglia* prædecessorum suorum. Similiter *Ricardus* sancti *Andree*, *Ricardus* *Dunkeldensis* episcopi, & *Galsfridus* abbas de *Donfermelyn*, & *Herbertus* de *Coldyngham* concesserunt quod ec- clesia *Anglia* illud jus habeat in ecclesia *Scotia* quod de jure habere debet, & quod ipsi non erunt contra jus *Anglicanæ* ecclesiæ, & sicut ligiam fi- delitatem domino regi *Anglia* & *Henrico* filio suo fecerant eos inde asscuraverunt. Hoc idem faci- ent alii episcopi & clerici *Scotia* per conventio- nem inter dominum Regem *Anglia* & regem *Scotia* & *David* fratrem suum, & Barones suos fa- ctam. Comites & Barones de terra regis *Scotia* de quibus dominus rex *Anglia* homagium habere voluerit facient ei homagium contra omnem homi- nem & fidelitatem ut ligio domino suo sicut alii homines sui ei facere solent, & *Henrico* regi filio suo & hæredibus suis, salva fidelitate domini regis patris sui. Similiter hæredes regis *Scotia*, & hæredes Comitum, Baronum, & hominum suorum homagium & ligantiam facient hæredibus domini regis contra omnem hominem. Præterea rex *Scotia* & homines sui nullum amodo fugitivum de terra domini regis pro feloniam receptabunt in *Scotia* vel in alia terra sua nisi voluerit venire ad rectum in curia domini regis, & stare iudicio curiæ, sed rex *Scotia* & homines sui quamcunq; poterunt eum capient & reddent domino regi, vel iusticiariis suis, aut ballivis in *Anglia*. Si autem de terra re- gis *Scotia* aliquis fugitivus fugerit pro feloniam in *Angliam*, nisi voluerit venire ad rectum in cu- ria regis *Scotia*, per ballivos domini regis ubi in- ventus fuerit capiatur. Et si voluerit stare iu- dicio curiæ domini regis vel regis *Scotia*, non re- ceptabitur in terra domini regis, sed liberabitur hominibus regis *Scotia* per ballivos domini regis ubi inventus fuerit. Præterea homines domini regis habebunt terras suas quas habebant & ha- bere debent de rege *Scotia* & de hominibus suis. Et homines regis *Scotia* habebunt terras suas quas habebant & habere debent de domino rege & ho- minibus suis. Pro ista vero conventionem & fine firmiter observandis domino regi & *Henrico* filio suo regi & hæredibus suis à rege *Scotia* & hæ- redibus suis, liberavit rex *Scotia* domino regi ca- stellum de *Rokesburgh*, & castellum de *Werewike*, & castellum de *Gedeworth*, & castellum *Puella-* rum, & castellum de *Strivilina* in misericordia do- mini regis. Et ad custodienda castella illa assigna- bit rex *Scotia* de redditu suo mensurabiliter ad volun-

voluntatem domini regis. Præterea pro prædicta conventionem & sine exequendo, liberavit rex Scotiæ domino regi fratrem suum David in obsidem, & Comitem Dunecan, & Comitem Baldewynum, & Comitem Gilibertum, & Comitem Danegos, & Ricardum de Nevill Constabularium, & Resum filium Willielmi, & Ricardum Comyn, & Walterum Corbet, & Walterum Olifard, & Johannem de Vals, & Willielmum de Lyndeseye, & Philippum de Colevylle, & Philippum de Valoins, & Robertum de Frenbert, & Robertum de Turbelvill, & Hugonem Giffard, & Hugonem Ridell, & Walterum de Bercheffley, & Willielmum de Haia, & Willielmum de Mortimer. Quando vero castella reddita fuerint, Willielmus rex Scotiæ et David frater ejus deliberabuntur. Comites quidem et Barones prænominati unusquisque liberavit obsidem suum, scilicet filium legitimum qui habuerit, et alii nepotes suos vel propinquos sibi heredes, et castellis, ut dictum est, redditus deliberabuntur. Præterea Rex Scotiæ & Barones sui prænominati assecraverunt, quod ipsi bona fide et sine malo ingenio, et sine occasione facient, quod ipsi et barones et homines terra sua qui non affuerunt quando rex Scotiæ cum domino rege finivit, eandem ligantiam et fidelitatem facient domino regi et Henrico filio suo quam ipsi fecerant, et homines qui non affuerunt obsides liberabunt domino regi de quibus habere voluerit. Præterea episcopi, et homines, et Comites, et Barones conventionaverunt domino regi et Henrico filio suo, quod si rex Scotiæ aliqua causa à fidelitate domini regis et filii sui, et à conventionem prædictam recederet, ipsi cum domino rege sicut cum ligio domino suo tenebunt contra regem Scotiæ, et contra omnes homines domino regi inimicantes, et ipsi sub interdicto ponent terram regis Scotiæ donec ipse ad fidelitatem domini regis redeat. Prædictam itaque conventionem firmiter observandam bona fide et sine malo ingenio domino regi, et Henrico filio suo, et heredibus suis à Willielmo rege Scotiæ, et David fratre suo, et à baronibus prædictis, et heredibus eorum assecravit ipse rex Scotiæ, et David frater suus, et omnes barones sui prænominati sicut legii homines domini regis contra omnem hominem, et Henrici filii sui, salva fidelitate domini regis patris sui. Teste Alberico Ric: et Johanne Sarisberienfi decano, Roberto abbate de Malmesbiria, R. abbate de Muntlesberg, Herberto archidiacono Northamptoniæ, Waltero de Custanciis, Rogero capelle capellano, Osberto clerico de Camera, Ricardo filio domini regis Comite Pictaviæ, Galfrido filio domini regis Comite Britannia, Willielmo Comite de Essexia, Hugone Comite Cestræ, Ricardo Humet Constabulario, Comite de Melent, Jordane Tesselun, Unfredo de Boun, Willielmo de Tracy senescallo, Willielmo filio Aldelini senescallo apud Faleisiam.

Hiis itaque apud Eboracum gestis, dominus rex dedit & concessit regi Scotiæ licentiam promovendi exercitum in Galeweiam ad Gilbertum filium Fergi debellandum pro eo quod à fidelitate sua recesserat, & fratrem suum Urtredum nequiter interfecerat, ut superius est notatum. Et rex Scotiæ statim ab Eboraco versus Scociam cum sua familia regressus est. Et dominus rex, comites & barones, & etiam clericos, tam comitatus Eboracensis quam ecclesiæ sancti Petri, ibidem de forestis & venatione

capta in illis partibus placitavit; & postea ipse rex, & rex Henricus filius suus cum eo versus Londoniam redierunt.

Festo postea sancti Michaelis appropinquante applicuerunt in Angliam ex parte Roderici regis Connactensis Hyberniæ Catholicus archiepiscopus Tuamensis, Cantordus abbas sancti Brendani, & magister Laurencius cancellarius regis Connactensis. Et Henrico rege Anglia filio Matildis imperatricis apud Wyndesore invento, inter ipsum & dominum suum regem Conacta qui eos miserat coram Henrico rege filio suo & archiepiscopo Cantuariensi & aliis episcopis, Comitibus, & Baronibus Anglia ibi in octabis sancti Michaelis de mandato regis congregatis, pacem fecerunt & concordiam infra scriptam.

Hæc est finis & concordia facta apud Wyndesore in octabis sancti Michaelis anno ab incarnatione Domini M. Clxxv. inter Henricum regem Anglia & Rodericum regem Connactensem per Catholicum archiepiscopum Tuamensem, Cantordem abbatem sancti Brendani, & magistrum Laurentium cancellarium regis Connactensis, scilicet quod rex Anglia Henricus concedit prædicto Roderico ligio homini suo quamdiu ei fideliter serviet, quod sit rex sub eo paratus ad servitium suum sicut homo suus, & quod terram suam teneat ita bene & in pace sicut tenuit antequam dominus rex Anglia Hyberniam intravit, reddendo ei tributum. Et totam aliam terram & habitatores terræ habeat sub se, & justificet ut tributum regi Anglia integre per manum ejus persolvant, & sua jura sibi conservent. Et illa quæ modo tenent, teneant in pace quamdiu permanserint in fidelitate regis Anglia, & ei fideliter & integre persolverint tributum & alia jura sua quæ ei debent per manum regis Conacta, salvo in omnibus jure & honore domini regis Anglia & suo. Et si qui ex eis regi Anglia & ei rebelles fuerint, & tributum, & alia jura regis Anglia per manum suam solvere noluerint, & à fidelitate regis Anglia recesserint, ipse eos justificet & amoveat, & si eos per se justificare non poterit, constabularius regis Anglia & familia sua de terra illa juvabunt eum ad hoc faciendum cum ab ipso fuerint requisiti, & ipsi viderint quod necesse fuerit. Et propter hunc finem reddet prædictus rex Conacta domino regi Anglia tributum, scilicet de singulis x. animalibus unum corium placabile marcatoribus tam de tota terra sua quam de alia, excepto quod de aliis terris suis quas dominus rex Anglia retinuit in dominio suo, & in dominio baronum suorum nichil se intromittet; scilicet Dunelma cum omnibus pertinentiis suis, & Mida cum omnibus pertinentiis suis sicut unquam Murchatva Mailethlachun eas melius & plenius tenuit, aut aliqui qui de eo eam tenuerunt. Et excepta Wese-fordia usque ad Duncarvan. Itaque Duncarvan sit cum omnibus pertinentiis suis infra terram illam. Et si Hybernienfes qui aufugerunt redire voluerint ad terram baronum regis Anglia redeant in pace, reddendo tributum prædictum sicut alii reddunt vel faciendo antiqua servicia quæ facere solebant pro terris suis; & hoc sit in arbitrio & voluntate dominorum suorum. Et si aliqui redire noluerint, & dominum requisierint regem Conacta, ipse cogat

An. Dñi
1175.

eos redire ad terram suam: ut ibi maneat & pacem habeant. Et rex *Conacta* accipiat obsides ab omnibus quos ei commisit rex *Anglia* ad voluntatem domini regis & suam, & ipse dabit obsides ad voluntatem domini regis *Anglia* illos vel alios, & ipsi servient domino regi *Anglia* de canibus suis & avibus suis singulis annis de presentibus suis, & nullum omnino de quacunque terra domini regis sit retinebunt contra voluntatem & mandatum domini regis. Testibus hiis, *Ricardo* episcopo *Wyntonia*, *Galfrido* episcopo *Elyensi*, *Laurencio* *Dublenensi* archiepiscopo, *Galfrido*, & *Nicholao* & *Rogero* capellanis regis, *Willielmo* Comite *Essexia*, *Ricardo de Lucy*, *Galfrido de Pertico*, *Reginaldo de Courtenesia*.

In eodem Concilio dominus rex Angliæ dedit magistro *Augustino* Hiberniensi episcopatum *Waterfordiæ* in Hibernia tunc vacantem, & cum *Laurencio* *Dublenensi* archiepiscopo pro consecratione sua ad *Donatum* *Casselensem* archiepiscopum eum misit. Et ipse fuit primus episcopus per regem Angliæ in Hibernia constitutus. Eodem anno exitit in Angliam & in regionibus circumjacentibus pestifera hominum mortalitas, quam dira fames secuta est. Eodem anno paulo ante festum omnium Sanctorum *Hugo* Cardinalis apostolicæ sedis legatus pro quo dominus rex miserat, in Angliam venit. Qui à rege cum rege filio suo apud *Wintoniam* sibi occurrente honorifice susceptus est, ubi dominus rex per aliquot dies moram faciens de pace inter *Ricardum* *Cantuariensem* archiepiscopum, & *Rogero* *Eboracensem* archiepiscopum facienda de delatione crucium eorum, & de capella sancti *Oswaldi* *Gloucestriæ* diutissime tractavit. Et tandem de consilio regis inter eos ita convenit, quod dictus *Cantuariensis* archiepiscopus prædictam capellam liberam sicut dominicam capellam Domini regis ab omni jurisdictione sua dicto archiepiscopo *Eboracensi* quietam clamavit, & clericos suos ibidem quos vinculo excommunicationis innodaverat, absolvit. Et quod de cruce portanda & aliis controversiis quæ inter ecclesias suas vertebantur, starent iudicio *Rothomagensis* archiepiscopi & aliorum episcoporum de regno *Franciæ* vicinorum. Et quod sicut de prædictis controversiis à proximo festo sancti *Michaelis* sequente usque ad finem 5. annorum subsequentium pacem inter se haberent, ita quod neuter eorum alteri malum vel dampnum quæreret donec controversia illa per dictum *Rothomagensem* archiepiscopum & alios vicinos episcopos regni *Franciæ* determinata esset & ad debitum finem deducta.

Hiis ita gestis, prædictus Cardinalis *Hugo* sive *Hugezoun* dedit & concessit domino regi auctoritatem, & licentiam trahendi clericos coram iudice seculari pro forisfacto forestæ & venatione sua capta & laico feodo. Ecce membrum sathanæ, ecce ipsius sathanæ condictus satelles, qui tam subito de pastore raptor factus, videns lupum venientem fugit, & dimisit oves sibi à domino papa commissas, pro quarum tutatione, sed, ut verius dicam, pro regis ambitione, à Romana sede in Angliam missus erat; unde illis temporibus rex omnes fere terræ suæ tam clericos quam laicos de foresta implacitat, eo quod tempore guerræ & contra ejus mandatum forestas suas ingressi sunt. Eodem anno ante natale Domini *Ricardus* *Cantuariensis* archiepiscopus ad abbathi-

am sancti *Petri de Burgo* venit, & *Willielmum de Watervilla* ejusdem domus abbatem deposuit pro eo quod ipse contra voluntatem monachorum suorum armata manu militum claustrum & ecclesiam vi & violentia intrans, reliquias Sanctorum simul cum brachio sancti *Oswaldi* pro denariis ad Judæos invadendos extraxit, & pro eo quod ipsi milites monachis & ecclesiæ ministris eis repugnantibus & reliquias suas defendentibus, mortifera vulnera infixerunt.

Adveniente itaque anno incarnationis Domini An. Dñi M. Clxxvj. *Henricus* rex Angliæ & rex filius suus cum eo in nativitate Domini apud *Wyndesore* curiam tenuerunt, *Hugezoun* Cardinali prædicto in eodem festo cum *Rogero* *Eboracensi* archiepiscopo existente. Et circa festum sancti *Pauli* conversionis dominus Rex usque *Porthamton* veniens, ibi cum Episcopis, Comitibus, & Baronibus suis Angliæ de regni sui statutis magnum concilium celebravit. Ad istud autem concilium *Willielmus* rex Scotiæ, qui in signum compositionis & subjectionis quas cum domino rege perante apud *Eboracum*, ut dictum est, fecerat, & ibi capellum, lanceam, et sellam suam super altare sancti *Petri* ad perpetuam hujus subjectionis memoriam optulerat, quæ ibidem usque hodie conservantur, de mandato domini regis Angliæ ad dictas compositionem et subjectionem adhuc declarandas, quas postea *Gregorius* papa in diversis rescriptis regibus Angliæ et Scotiæ directis mandavit firmiter observari, usque *Porthamton* veniens, adducens secum *Ricardum* sancti *Andree*, *Jocelinum* *Glascuensem*, *Ricardum* *Dunkeldensem*, *Christianum* *Candidæ Casæ* sive *Galeweyæ*, *Andream* de *Catenessa*, et *Simonem* *Moravensem* Episcopos cum Abbatibus et Prioribus terræ suæ ad subjectionem Anglicanæ ecclesiæ faciendam.

Tunc dominus rex exegit ab eis in fide quam eis debeant et per sacramentum quod illi fecerant, ut eandem subjectionem ecclesiæ Anglicanæ facerent quam ei debeant et temporibus prædecessorum suorum regum Angliæ facere solebant. Et illi responderunt, quod nunquam ipsi nec prædecessores sui ecclesiæ Anglicanæ subjectionem fecerant aliqualem, nec quod ipsi aliquam ei facere deberent. Ad hoc respondit *Rogerus* *Eboracensis* archiepiscopus, quod tempore prædecessorum suorum episcopi *Glascuenses* subjectionem metropolitanæ ecclesiæ *Eboraci* fecerant, et super hoc ostendit bullas et alia necessaria munimenta quæ inde præ manibus habuit. Tunc magna discordia inter archiepiscopos *Cantuariensem* et *Eboracensem* de subjectione illa habenda orta est. Nam uterque illorum subjectionem illam suæ ecclesiæ fieri dicebat. Et sic concilio finito prædicti episcopi Scotiæ accepta à domino rege licentia recesserunt. Et exinde ad *Alexandrum* papam nuncios miserunt postulantes ut eos in manu sua reciperet, et à subjectione illa tutaret quam ab eis Anglicana ecclesia exigebat.

Interim venit ad curiam domini regis prædictus *Hugezoun* Cardinalis et de consilio domini regis, omnes episcopos, abbates, et Priores totius Angliæ citari fecit quod essent coram eo *Londoniæ* in media *Quadragesima* ad mandata summi pontificis audienda. Media igitur *Quadragesima* adveniente, dominus rex, et rex filius suus, et dictus cardinalis, ac *Ricardus* *Cantuariensis* archiepiscopus cum suffraganeis suis, et *Rogerus* *Eboracensis* archiepiscopus

pus cum suis suffraganeis Londoniæ advenerunt. Et congregatis apud Westmonasterium in capella infirmorum monachorum coram dicto Cardinali, archiepiscopis, et episcopis prædictis, contentio inter archiepiscopos quis eorum à dextris ipsius Cardinalis sederet orta est. Volebat enim Cantuariensis archiepiscopus dexteram ipsius tenere, et hoc de jure dicebat ad dignitatem Cantuariensis ecclesiæ pertinere. Sed Eboracensis mature veniens primam sedem à dextris Cardinalis occupavit, eandem sibi competere allegans ex antiquo beati *Gregorii* papæ decreto quo statutum noscitur, ut Metropolitanorum Angliæ ipse prior habeatur qui primo fuerit ordinatus. Illis ita contendentibus, monachi, et familiares qui cum Cantuariensi archiepiscopo venerant, in archiepiscopum Eboracensem locum præmature occupantem irruentes, ipsum in terram pronum projectum suis pedibus conculcarunt. Qui crebris ictibus cæsus capa qua indutus erat fracta vix demum de eorum manibus est ereptus. Quod dictus Cardinalis inspiciebat vehementer doluit, & mox dictum Cantuar. archiep. ad sedem apostolicam appellavit, imponens ei hoc factum fuisse per ejus consilium ad domini papæ dedecus & ipsius. Et statim ipse Cantuariensis eundem Cardinalem ad domini papæ audientiam de suspecto gravamine appellavit. Archiepiscopus etiam Eboracensis dictum Cantuariensem ad curiam Romanam appellavit, imponens ei hanc violentiam sibi factam fuisse à suis per ipsius consilium & voluntatem. Similiter ipse Eboracensis *G.* Eliensem episcopum appellavit, imponens ei quod in eum manus iniecit temere violentas. Sicque finito concilio, prædictus Cardinalis convocatis episcopis, abbatibus, Prioribus, & omni clero qui aderat, coram illis dictam appellationem quam fecerat renovavit, & data benedictione omnes abcedere permisit. Et *Rogerus* Eboracensis archiepiscopus ad regem in ecclesiam intrans, injuriis ei illatis sibi ostensis ipsum regem adversus dominum Cantuariensem & Eliensem etiam episcopum in iram & odium concitavit: unde eadem die dominus Cantuariensis ad dictum Cardinalem accedens pecuniam ei spondit, & sedato eo, uterque illorum appellationem suam alteri remisit. Sed Eboracensis archiepiscopus nullam concordiam cum eo inire voluit nisi in præsentia summi pontificis & per ipsum.

Postea tamen eodem anno concilio pro pace inter ipsos archiepiscopos & episcopum Eliensem faciendâ apud Wintoniam per regem tunc ibidem existentem congregato, dictus *Rogerus* Eboracensis archiepiscopus coram episcopis & regni magnatibus domino regi conquestus est, quod *Galfri-*
du Eliensis episcopus in concilio Cardinalis, ut dictum est, manus injecerat in eum temere violentas. Quod Eliensis episcopus expresse negans, in conspectu regis & episcoporum circum astantium sacrosanctis evangeliiis coram eo positis, de hoc in verbo veritatis legitime se purgavit, quam quidem purificationem legaliter fore factam ipse Cantuariensis archiepiscopus in verbo veritatis attestatus est. Et sic ipsi archiepiscopus Eboracensis, & episcopus Eliensis iram hinc inde remittentes amici sunt. Tunc dominus rex ut pax firma & concordia inter dictos archiepiscopos fieret in quantum se potuit intromisit; quæ licet tunc fieri non potuit demum tamen uterque illorum ad instantiam regis concessit, quod pax & concordia per quinquennium inter eos staret,

& quod neuter illorum alteri infra illud tempus aliquod dampnum perquireret, vel gravamen in verbo Dei & virtute Spiritus sancti coram præsentibus juraverunt.

Interea juvenis rex licentiam eundi in peregrinatione ad sanctum *Jacobum* à patre suo cum instantia petiit diligenti. Sed cum pater ejus percipisset hoc propositum non ex magna devotione sed ex pravo adulatorum consilio emanare, qui eum à dulcedine paternæ castigationis eripere nitebantur, animi sui motus nunc asperis, nunc blandis emollire satagebat, ut sic saltim ab illo proposito eriperetur. Et demum cum rex pater hoc facere non potuit, concessit ei ut in Normanniam transfretaret. Itaque licentia à patre suo accepta, ipse & uxor sua regina ad navigandum in Normanniam Portesmutam cum sua familia petierunt. Sed quia ventus erat eis contrarius, moram apud Porcestriam per dies aliquot traxerunt, auram ibi prosperam expectantes. Appropinquante igitur solempnitate Pascali dominus rex pater Wintoniam veniens pro rege filio suo, super passagium suum apud Porcestriam moram ut jam diximus trahente, destinavit; qui regina uxore suo ibi dimissa ad patrem suum Wintoniæ properavit. Interim filii regis *Ricardus* Comes Pictaviæ, & *Galfridus* Comes Britannię in ipsa die Parasceve domini in Angliam apud Southamtoniam applicantes, in crastino in vigilia Paschæ Wintoniæ ad patrem suum venerunt, à quo cum gaudio magno recepti sunt.

Tunc dominus rex de præsentia filiorum suorum lætior factus solempne festum cum illis & aliis terræ magnatibus celebravit. Festo autem illo condigni honoris celebrato cum dominus rex adventus *Ricardi* & *Galfridi* filiorum suorum didicisset, à filio suo rege impetravit, quod iter peregrinationis suæ ad sanctum *Jacobum* differret, donec pax inter *Ricardum* fratrem suum & barones *Pictaviæ* guerram tunc contra eum ibi moventes, fuerit reformata. Qui patris voluntati condescendens, concessit ut secum iret ad suos inimicos debellandum. Et sic licentia accepta, ad uxorem suam *Porcestria* revertens xij. kal. Mai navibus ibi ascensis, in crastino in Normanniam apud *Barbesfluctum* cum regina sua applicuit. Qui inde ad regem *Francia* videndum protinus decesserunt.

Appropinquante autem nativitate sancti *Iohannis Baptista* prædictus *Hugezon* sedis apostolicæ legatus rege sibi conductum præstante in Normanniam transfretavit. Qui in ea per episcopatus, & abbatias officium legationis suæ exercens, ad curiam Romanam postea remeavit. Interim rex *Scocie*, & episcopi sui infestationem regis *Angliæ*, & *Rogeri* Eboracensis archiepiscopi timentes, ad dominum papam latenter suos nuncios transmisserunt, ipsum humiliter deprecantes, ut eis unum Cardinalem qui causam controversiæ quæ inter eos, & Anglicanam ecclesiam, de subjectione eidem faciendâ vertebatur cognosceret, destinaret. Missus est itaque ad eos *Vivianus* titulo sancti *Stephani* de Cælio monte presbyter Cardinalis, qui legationem *Scocie*, ac *Hiberniæ*, & *Norwegiæ* susceperat insularum. Qui circa festum sanctæ *Mariæ Magdalene* in Angliam sine regis licentia applicans, cum paulo post ad Northamptoniam venisset, rex ad eum Wintoniensem & Eliensem episcopos destinavit, ut sciscitarent ab eo cujus licentia in Angliam applicuit,

cuit, & ei insuper intimarent, quod rex eum ultra procedere non permetteret, nisi vellet voluntati suæ regis consentire. Ipse vero sibi timens, & hinc inde periculum sentiens, tandem ad hoc illorum consilio adquevit. Fecit ergo eum rex in verbo veritatis jurare, quod nihil quod contra ipsum, vel regnum suum esset in legatione sua agere attemptaret. Regia itaque voluntate facta, prædictus Cardinalis rege sibi conductum præstante & literas protectionis suæ ei tradente iter suum versus *Scociam* statim cepit.

Et postea circa festum natalis Domini apud civitatem *Wintereia* in *Galemeia* naves ascendens, in insula de *Man* applicuit, ubi à *Gnotredo* rege illius insulæ, & à clero & populo ejusdem honorifice susceptus, moram per dies xv. ibi fecit. Et inde in *Hiberniam* transiens apud *Dun* in *Ultonia* homines suos qui post eum in *Galemeia* remanserant expectavit. Qui cum venissent, ipse inde recedens cum versus *Dublenniam* juxta maritima transisset, magno exercitu *Johannis de Curcy* pro civitate capienda congregato per infortunium obviavit. Cujus exercitus custodes præeuntes ipsius cardinalis præambulos & summarios ceperunt, eos donec *Johannes de Curcy* reddi præceperat retinendo. Ipse autem *Johannes de Curcy* contra prohibitionem *Willielmi* filii *Aldelmi* qui ei præfuerat, ad civitatem episcopalem de *Dun* quæ est caput *Ultonia* ubi corpora sanctorum *Patricii* & *Columba* & sanctæ *Brigida* virginis requiescunt, cum exercitu suo venit, & insulto facto fortiter eam cepit, amissa tamen hinc inde exercitus parte magna. Cumque *Rodericus* rex *Ultonia* audisset quod urbs illa capta esset, exercitum in tantum quantum potuit congregavit, & usque *Dun* veniens cum *Johanne de Curcy* & suo exercitu præliavit, ubi *Johanne* cum suis victore existente, prædictus *Rodericus* rex *Ultonia* relicto campo cum suis aufugit. In illo autem prælio captus fuit episcopus de *Dun*, quem dictus *Johannes de Curcy* præcepit dicti cardinalis precibus liberari. In prædicta autem civitate de *Duno* supra corpora sanctorum *Patricii* & *Columba* & sanctæ *Brigida*, antiquum inventum erat epitaphium sub hiis verbis,

*Hic jacent in Duno, tumulo tumultantur in uno,
Brigida, Patricius, atque Columba pius.*

Prædictus itaque Cardinalis *Vivianus* concilio suo apud *Dublenniam* in *Hybernia* celebrato, inde in *Anglia* apud *Cestriam* applicuit. Qui ad curiam regis accedens ad legationem suam in *Scotia* perficiendam protectionis literas impetravit. Et postea ad castellum *Puellaram* veniens, concilium ibi cum episcopis & viris ecclesiasticis regni *Scotie* de statutis ecclesiæ celebravit. In quo concilio *Cristianum* episcopum *Candida Casa* ab officio episcopali suspendit, eo quod ipse ad illud concilium venire recusavit. Dicebat enim idem episcopus episcopatum suum ad legantiam *Eboracensis* archiepiscopi qui eum in episcopum consecraverat, secundum antiquam prædecessorum utriusque consuetudinem pertinere. Et ipse *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus qui ab *Alexandro* papa legatus provinciarum suarum constitutus erat subjectionem episcopatus *Candida Casa* juri suo, & suæ ecclesiæ vendicabat. Concilio illo celebrato, per mandatum *Alexandri* papæ propter suam maximam cupiditatem quæ omnes fere primates ecclesiasticos suæ legationis

depauperando oppressit, *Romam* prædictus rediit Cardinalis.

PRæterea anno Domini supradicto circa Pentecosten applicuerunt in *Anglia* episcopus *Trojacensis*, & Electus *Capuacia*, & Comes *Florinus* nuncii *Willielmi* regis *Sicilia*, & cum eis *Rothomagensis* archiepiscopus consanguineus regis *Sicilia* antedicti, qui regem *Londonia* inventientes, ab eo *Johannam* filiam suam in uxorem dari dicto regi *Sicilia* petierunt. Ipse vero rex *Anglia*, archiepiscopis, episcopis, comitibus, & sapientioribus regni sui in urbe *Londonia* congregatis, consuluit quid tam magni regis nunciis responderet. Et accepto ab eis consilio, eos ad filiam suam videndam si eis placeret *Wintoniam* destinavit. Qua visa, ad regem *Anglia* redeuntes, ab eo puellam supra modum eis placentem ad dicti regis *Sicilia* connubium impetrarunt. Et tunc ad eorum instantiam episcopus *Trojacensis*, & cum eo episcopus *Norwicensis*, & *Parissus* archidiaconus *Roffensis*, & *Baldewinus Beluot*, & *Ricardus de Camilla* ex parte domini regis ad dictum regem *Sicilia* mittuntur ut concessionem de filia regis *Anglia* sibi factam ei intimarent: Electo *Capuacia* et Comite *Florino* donec puella ad mittendum esset parata in *Anglia* interim cum rege retentis. Post vero puella circa festum nativitatis beatæ *Mariae* in omnibus parata, dominus rex pater suus ipsam nunciis regis *Willielmi*, simulque cum eis nunciis suis propriis liberavit. Et præparatis necessariis suis, & regis muneribus eis datis, cum omnia regio more & digno honore compleisset, eos abire permisit. Et regi *Henrico* filio suo in *Normannia* moranti mandavit, ut sororem suam & comitivam ejus reverenter susciperet, & eam cum suis in *Pictaviam* conducirer, & ibidem eam *Ricardo* fratri suo Comiti *Pictavia* liberaret. Et præcepit ut idem *Ricardus* eam & suos honorifice susciperet, et per terram suam debitum conductum ei faceret. Et præcepit ut *Rothomagensis* et *Cantuariensis* archiepiscopi, et *Galfridus Elyensis*, *Egidius Ebroicensis*, et *Henricus Baiocensis* episcopi, et *Hugo de Bello Campo*, et alii usque sanctum *Egidium* ubi galeæ et familia regis *Willielmi* ipsam expectabant, debitam sibi et honestam facerent comitivam, et quod quidam eorum ab ea non discederent, donec nuptiæ inter regem *Sicilia* et ipsam essent legitime celebratæ. Cumque antedicti *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus, et *Galfridus Elyensis* episcopus eam usque sanctum *Egidium* juxta regis præceptum conduxissent, ad sedes suas in *Anglia* redierunt. Infra autem illorum adventum rediit similiter in *Anglia* *Johannes Norwicensis* episcopus, qui primo ad dictum regem *Willielmum* missus fuerat, ut dictam puellam sibi esse concessam ut prædicitur intimaret. In cujus reditu cum ipse & *Parissus* archidiaconus *Roffensis* qui secum missus erat, maria inter *Meschins* & sanctum *Egidium* fulcarent, duo galeæ pulcherimæ familiaribus regis *Willielmi* & donis magnis & variis onustæ, quæ ipse per eos regi *Anglia* mittebat, maris submersæ fluctibus perierunt.

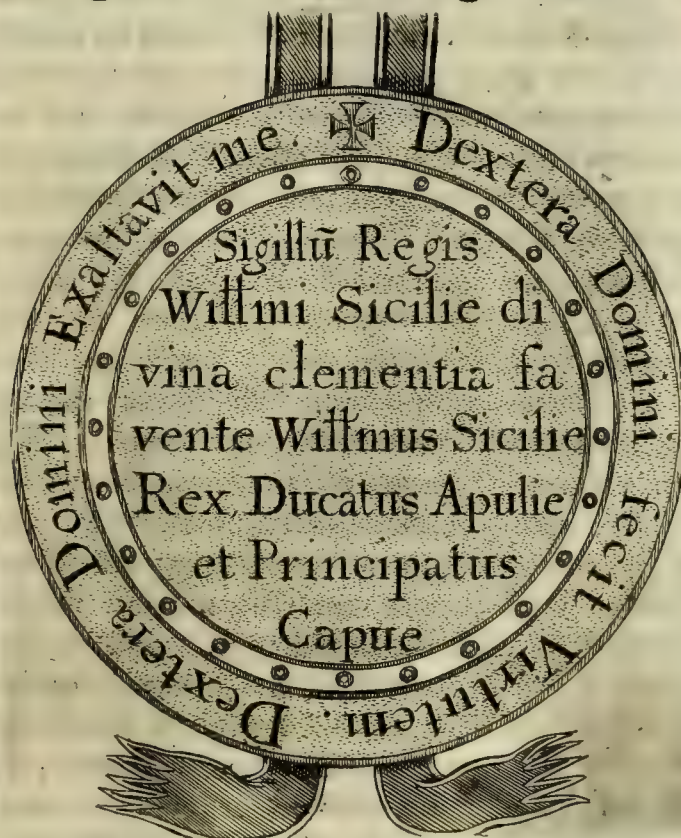
Cum autem postea dicta *Johanna* filia regis *Anglia* cum *Egidio Ebroicensi*, & *Henrico Baiocensi* episcopis, & aliis nunciis patris sui qui eam conducebant *Panormum* ubi deberet regi *Willielmo* maritali venisset, & urbem cum suis intrasset, tota civitas

civitas de nocte ei applausit, & tot & tanta accensa sunt luminaria ut civitas comburi penitus crederetur, & præ fulgore tantorum luminum minime possent stellarum radii comparere. Ducta est ergo prædicta puella super equum regium vestibibus regalibus insignita in quoddam palacium ut ibidem posset desponsationis & coronationis suæ diem gloriosius expectare. Paucis itaque diebus elapsis, coram Egidio Ebroicensi, & Henrico Baiocensi episcopis, Hugone de Bello Campo, Osberto de Camera, & Galfrido de la Charre nunciis regis Anglia cum filia sua missis, & coram multis archiepiscopis, episcopis, comitibus, & baronibus regni Sicilia, prænominata regis Anglia filia fuit Pannormi Willielmo regi Sicilia in capella sua regia desponsata, & solempniter coronata, honorificeque dotata, ut in quadam Carta per dictos nuncios suos domino regi Anglia postea tradita plenius continetur. Cujus quidem Cartæ transcriptum ad memoriam hic inseritur in hac forma.

In nomine Dei aeterni, & salvatoris nostri Ihesu Christi, Amen. Rerum fœdus & concordia humanarum inter cetera pacis bona ligat fortius & astringit vinculum conjugale, quod & sacramenti altitudine venerandum, & ipsa sua institutionis est singularitate præclarum, & solempni ab initio mundi & temporis consuetudine celebratum. Cujus itaque virtus, & forma quæ de divina institutione traxit originem, nec de peccato induit maculam, nec de longævi serie temporis desuetudinis potuit sentire jacturam, quin etiam id honoris venerando accessit mysterio, ut maris & femina consensus in matrimonium, Christi & ecclesiæ teneat sacramentum. Tanti ergo mysterii ratione simul & veneratione inducti, nos Willielmus divina favente gratia rex Sicilia, & Ducatus Apulia, & Principatus Capuæ Johannam puellam regii excellentia sanguinis illustrissimam filiam Henrici regis magnifici Anglorum, divino nutu, & felici auspicio sacri lege matrimonii, & maritali nobis fœdere copulavimus, ut bonum conjugii castæ dilectionis fides exhibeat, unde nobis in posterum proles regia Deo dante succedat, quæ divina gratia numeris virtutum simul & generis titulo ad regni possit & debeat fastigium sublimari. Quia vero nostra dignum est celsitudine, ut tam nobile ac insigne conjugium decenti dotario debeat honorari, per hoc scriptum præsens damus, & in dotarium concedimus præfate regina karissima uxori nostræ comitatum Montis Angeli, sicut est inferius annotatum, scilicet in demanio, civitatem montis Angeli, civitatem Siponti, & civitatem Vestæ cum omnibus pertinentiis, & justis tenementis earum. In servicio autem concedimus ei de tenementis Comitatus Godefridi, Alesine, Peschizan, Bicuin, Caple, Baraum, Sefelizun, & omnia alia quæ idem Comes de Honore ejusdem comitatus Montis sancti Angeli tenere dinoscitur. Concedimus etiam ei similiter in servicio Candelarium sanctum Clericum, Castellum, Paganum, Bersencium, & Cognanum. Insuper concedimus, ut sint de Honore dotarii ipsius monasterium sancti Johannis de Lania, & monasterium sanctæ Mariæ de Pullano cum omnibus suis pertinentiis, quæ ipsa monasteria tenent de honore prædicti comitatus sancti Angeli. Ita quidem ut ipsa regina uxor nostra prædicta omnia recognoscat ab heredibus nostris nobis ordinatione nostra in regnum succe-

dentibus, & de omnibus præscriptis tenementis servitium prout exigit feudum eorum integre & illibate jam dictis heredibus nostris faciat, & maneat in eorum semper fidelitate. Ad hujus autem donationis & concessionis nostræ memoriam & inviolabile firmamentum præsens privilegium per manus Alexandri notarii nostri scribi & bulla aurea nostro ripario impressa roboratum nostro sigillo jussimus decorari. In quo familiares nostri & alia persona præcepto nostro scripserunt anno mense & indictione subscriptis. Ego Walterus Pannormitanus archiepiscopus. Ego Alpanus Capuanensis archiepiscopus. Ego Ricardus Siracensis episcopus. Ego Bartholomeus Agrigentinus episcopus. Ego Reginaldus Barensis archiepiscopus. Ego Nicholaus primas Messensis archiepiscopus. Ego Rufterus Consentinus archiepiscopus. Ego Theobaldus episcopus. Abbas Regalis monasterii sanctæ Mariæ nova. Ego Robertus Catanensis episcopus. Ego Guido Cephlenensis episcopus. Ego Elias Troianus Electus. Ego Robertus Tricaricensis episcopus. Ego Petrus Galetanus episcopus. Ego Johannes Potentinus episcopus. Ego Alexander Gupill. Ego Mathæus domini Regis Vicecancellarius. Ego Robertus Casertanus Comes. Ego Amphusus Comes Serullacensis. Ego Jocellinus Comes Lorentensis. Ego Hugo Comes Catazarrii. Ego Ricardus Fundanus Comes. Ego Walterus de Moac regni fortunati stolii Admiratus. Ego Aldwinus de Candida domini regis Senescallus. Ego Berardus Gentilis primas Mainete Constabularius. Ego Ricardus sacri regii palatii legoteca. Ego Bamaluns de Monte forti Iusticiarius. Ego Fredericus Regiæ Curie Iusticiarius. Data in urbe Pannormitana felici per manus Walteri venerabilis Pannormitani archiepiscopi & Mathæi regis Cancellarii, & Ricardi venerabilis Siracensis episcopi domini Regis familiarium anno Dominicæ incarnationis M. Clxxvij. mense Februarii decima Indictione. Regni vero domini nostri Willielmi Dei gratia magnifici & gloriosissimi Regis Sicilia, ducatus Apulia, principatus Capuæ, Anno xj. feliciter. Amen.

Sigillum aureum Regis Sicilia.

Dum autem hæc fierent Ricardus Comes Pictavia filius regis Anglia magno exercitu in Pictavia congregato, suos inimicos debellavit. Et statim

tim post pentecosten anno Domini adhuc M. Clxxvj. praelio cum *Brabacenis* commissio eos non longe à *Butevilla* devicit. Et habita victoria, ad debellandum *Aymerum* vicecomitem de *Limoges* eo quod pacem suam fregerat exercitum suum in *Limozina* promovit. Et castello quod vocatur *Aessa* obfesso illud cepit & in eo milites xl. Et inde exercitum suum promovens civitatem de *Limoges* obsedit. Qua infra paucos dies cum munitionibus suis capta, inde post festum sancti *Iohannis Baptista Pictaviam* usque venit. Ubi ad eum juvenis Rex frater suus in ejus auxilio se conjunxit. Et habito ibi Baronum suorum consilio, exercitum suum in terram *Uggrini* vicecomitis de *Engolismo* qui pacem suam tenere noluit, inde movit. Et novo castro obfesso & infra dies xv. capto, noluit rex frater suus cum eo diutius morari sed eum pravo usus consilio dereliquit. *Ricardus* vero quamvis relictus esset, cum exercitu suo procedens obsedit *Mulmons* castellum vicecomitis *Engolismi*. Quo infra x. dies capto, inde ad civitatem *Engolismi* procedens *Willielmum Tallefer* Comitem *Engolismi* & *Bugherum* filium ejus ac *Aymerum* vicecomitem de *Limoges* & vicecomitem de *Ventadoc* & vicecomitem de *Chabenays* infra illam obsedit. Et pro pace habenda Comes de *Engolismo* infra x. dies ad deditionem coactus, civitatem *Engolismi* & castella de *Butevilla*, de *Archiac* de *Mutgernac* de *Lachesa* & de *Melpis* *Ricardo* Comiti *Pictavia* liberavit. Et obsidibus de misericordia regis patris sui prosequenda inde ei traditis, ipsum postea & alios malefactores terræ ad regem patrem suum in *Angliam* destinavit. Quos pater ad filium suum in *Pictaviam* remittens, omnia donec ipsemet in *Normannia* veniret, posuit in respectu.

Juvenis autem rex cum in reditu de fratre suo usque *Pictaviam* venisset, milites nonnullos de *Francia* & *Normannia* quos pater suus odio habuit, pro eo quod tempore guerræ cum illo contra eum fuerant, secum retinuit & de familia sua fecit. Quod in dedecus domini regis patris sui & regni sui gravamen *Adam de Cherverna* juvenis regis Cancellarius tendere aspiciens, vehementer doluit, & malum quod per advenas illos evenire posset non valuit sustinere, sed accepto stilo capitula quædam turpissima & auditu horrenda & domini sui juvenis regis secreta literis commendata domino regi patri cui fidelitatem juraverat mittere festinavit, sed hoc antequam literæ mitterentur percepto & detecto, & coram juvene rege prolato, ipse in medio productus stetit & confessus est. Tunc juvenis rex Principibus suis simul cum episcopo *Pictaviensi* qui aderat convocatis, eos interrogavit quid super hoc esset agendum, & quid de suo faceret proditore. Tunc quidam illorum ipsum reum esse mortis, quidam dignum suspendi, quidam excoiri dicebant. Episcopus cujus non interest iudicio sanguinis interesse temptavit ipsum quia erat diaconus liberare, asserens clericum in sacris constitutum non posse à laico judicari. Tunc juvenis rex videns quod propter episcopum clericum illum tutantem, animi sui motus sicut voluit de eo vindicare non potuit, quibus tormentis, vita sua donec hoc regi patri suo nunciatum esset salva, eum afficere potuit cogitavit; ita quod post longum silentium ad se reversus, tortoribus ait suis. Educite eum & ligatis ejus manibus à tergo nudum per plateas & vicos civitatis flagellis cædite, clamantes ut omnes sciant ipsum

meum esse vilissimum proditorem. Et ducentes eum in *Normanniam* apud *Argentonium* in carcere recludatis. Et per quamcumque civitatem transferitis, ipsum nudum per vicos & plateas ducite flagellantes. Quo ut præceperat in omnibus facto, cum illud domino regi patri nunciatum esset, indigne ferebat, & ad filium suum regem quatuor milites mittens mandavit, ut ad eum clericum illum mitteret sine mora. Qui cum in vinculis ad regem *Anglia* duceretur, noluit rex eum vinctum recipere quia eum filio suo regi tradiderat solum, sed donec cum filio suo quid de eo ageret locutus fuisset, præcepit ut ipse in vinculis in custodia Abbatis de *Hida Wintonia* interim servaretur.

Eodem anno scilicet Domini M. Clxxvj. iv. kal. Julii, *Fredericus* Imperator Romanus magno Teutonicorum exercitu congregato inter *Cunias* & *Mediolanum* praelium cum *Longobardis* commisit. Quod cum à mane usque ad vespere durasset, contigit quod Imperator majori parte exercitus sui cum vexillifero suo amissa in fugam versus est, nonnullis Principum suorum captis & in carcere *Longobardorum* detentis. Appropinquante autem festo sancti *Michaelis* anno quo supra, dominus rex concilio suo tunc celebrato nuncios suos per omnia castella *Anglia* mittens, ea in manu sua capi jussit, nullo respectu ad castella familiarium suorum & Justiciariorum *Anglia* habito, sed custodibus Comitum & Baronum suorum inde amotis, suos custodes in eis poni præcepit. Et *Ricardo* Wintoniensi episcopo in *Normanniam* misso, omnia castra Comitum & Baronum suorum ibidem in manu sua saisiri fecit, & ipsum episcopum loco *Willielmi* de *Traco* Justiciarium *Normannia* ordinavit.

Eodem anno filius *Roberti* filii regis *Henrici* primi Comes *Glovernia* *Iohannem* filium regis minimum de perquisitione regis de comitatu suo post ipsum suum constituit hæredem. Et rex concessit, quod idem *Iohannes* filius suus filiam ipsius Comitum *Glovernia* duceret in uxorem, si hoc propter eorum consanguinitatem *Romana* curia pateretur; Quod si non, rex ex conventionem filiam dicti Comitum cum honore maximo maritaret, & nichilominus ipse rex C. libratas reddituum in *Anglia* uxori *Almari* Comitum *Ebraicarum* daret, & alias C. libratas reddituum uxori *Ricardi* Comitum de *Clara*, utraque enim erat filia ipsius Comitum *Glovernia*; et si idem Comes *Glovernia* filium ex uxore sua legitime susceptum habuerit, filius ille & *Iohannes* filius regis inter se prædictum dividerent *Glovernia* comitatum. Concilio itaque apud *Windsour* ut dictum est celebrato, rex circa festum sancti *Dionisi* usque *Felkyngham* properavit, & ibidem *Willielmus* rex *Scocie* ad eum veniens, *Gilebertum* filium *Fergi* qui fratrem suum *Utreduum* regis *Anglia* cognatum interfecerat secum duxit. Qui quidem *Gilbertus* pace cum domino suo rege de morte fratris sui facta, devenit homo ipsius, & contra omnes homines fidelitatem ei juravit, & pro amore ipsius habendo mille marcas argenti sibi dedit, & sic pace sua facta domum veniens, præcepit, quod omnes alienigenæ qui in *Galeweia* per regem *Scocie* tenementum aliquod habebant, exularent indilate. Et qui huic diffinitioni consentire nollet sententiam subiret capitalem.

Eodem anno circa festum omnium Sanctorum *Manuel Constantinopolitanus* Imperator maximo exercitu congregato versus terram *Perfarum* se movit,

vit, volens civitatem *Yconii* & regnum *Persarum* sibi & suo imperio subjugare. Sed non profecit; nam dum adhuc ipse & sui in propriam regionem peragrarent, fluxus ventris per agmina sua diffusus multos de suo exercitu interemit, & multos & maxime Imperatorem contrivit. Et quo ipse & sui fines *Turcorum* intraverat, *Turci* in agminibus congregati cum ipsius Imperatoris copiis dimicabant. Sed Imperator victor existens, cum ulterius processisset & cuidam loco qui à Persis nominatur *Cibrilcimanii* appropinquasset, tot *Persarum* turmæ peditum & equitum exercitui suo occurrebant, quod pene Imperatoris agmina excesserunt; Exercitu namque Imperatoris propter viæ angustiam usque ad decem miliaria extenso, cum neque qui præibant possent extremos defendere, neque postremi præeuntes juvare, non mediocriter accidit eos abinvicem distare. Cum igitur *Turcorum* agmina ex jam factis præliis cognovissent, quod non esset tutum à fronte cum Imperatore pugnare, posteriora exercitus agmina invaserunt. Instabant itaque barbari, & tela quasi imber super agmina Imperatoris undique à dextris, & sinistris descendencia viros & equos quamplurimos occidebant. Cumque Imperator mala gentis suæ inspexisset, impetum in *Persas* & *Turcos* faciens, eos quamdiu viriliter sustinebat. Tandem vero postremæ cohortes *Gracorum*, *Latinorum* & aliarum gentium conglobatæ tela ab inimicis emissa non sustinentes, ad collem illic adjacentem quasi ad propugnaculum festinarunt. Elevato autem multo pulvere oculos perturbante, & neminem videre quæ circa pedes gerebantur permittente, in præcipucium profundissimæ vallis quod aderat portati, alius super alium homines & equi incontinentem corruerunt, & sic alii alios non tantum ex vulgaribus sed ex clarissimis, & intimis ipsius Imperatoris consanguineis ibi necaverunt. At vero Imperator agminibus suis circa se confertis ordinatim proficiscens, ad *Turcorum* agmina accessit, & prælio cum eis cominus commisso, campum obtinuit gratiose. Extunc Soldanus videns ipsum non posse Imperatori resistere, mittens ad eum, pacem ipsius deprecatoriis sermonibus requisivit, promittens sibi contra omnes homines servitium suum, & omnes in regno suo captivos absolvere, ac omnem voluntatem suam in quantum potuit adimplere. Imperator igitur moram per duos dies integros ibi fecit, Et cognito quod nichil contra civitatem *Yconii* fieri posset, perditis testudinibus & machinis suis bellicis, eo quod boves qui eas trahebant à telis *Turcorum* cecidissent, preces Soldani admisit; & sacramento fœderis sub ipsius Imperatoris vexillis peracto, & pace hinc inde data & concessa, Imperator in suam rediit regionem, multum tamen de amissione consanguineorum suorum anxius & confusus. Eodem anno mare extra fines in *Anglia* erumpens multos in *Holandia* homines & pecora absorbit, & quasi post biduum furore sedato in semet ipsum rediit.

An. Dñi
1177.

Anno domini M. Clxxvij. *Henricus* rex *Anglie* pater Curiam suam in natali Domini in *Anglia* tenuit duobus filiis suis junioribus, *Galfrido* scilicet Comite *Britannie* & *Johanne* secum existentibus. *Henricus* autem rex filius suus Curiam suam in illo festo apud *Argentonium* in *Normannia* celebravit. *Ricardus* vero Comes *Pictaviæ* tenuit Curiam suam apud *Burdegalem* *Aquitannie* civitatem. Qui quidem *Ricardus* statim post natale urbem *Akensem*

quam *Petrus* vicecomes *Akenfis* & Comes *Bigornie* contra eum munierant, obsedit, & eam infra x. dies postea cepit. Et inde exercitum suum promovens, urbem *Baionam* quam *Ernaldus Bertram* vicecomes *Baione* contra eum munierat obsedit. Qua infra x. dies capta, exercitum suum inde usque portas *Cizara* quæ nunc portæ *Hispanie* vocantur promovit. Et ibi castello sancti *Petri* obsesso, eadem die dominica proxima post octabas *Epiphania* illud cepit penitus & destruxit; & *Bascenses* & *Navarrenses* pacem jurare & tenere postea vi coegit. Destruxit etiam apud *Sorges* & *Lespurmi* omnes malas consuetudines introductas, ubi mos erat peregrinos sancti *Jacobi* deprædare. Et sic pacificatis circumquaque provinciis in Purificatione beatæ *Mariæ* usque *Pictaviam* veniens, nuncium suum ad regem patrem suum in *Anglia* destinavit.

Interim dominus rex *Anglie* statim post festum sancti *Hilarii* *Porthamton* veniens cum episcopis & magnatibus terræ suæ concilium habuit magnum. Intererant autem huic concilio *Robertus* advocatus *Britannie* & *Rogerus* Castellanus de *Turnay*, per quos *Philippus* Comes *Flandrie* regi mandaverat, quod *Ludovicus* rex *Francie* ab eo petierat primogenitam filiam *Mathei* Comitis *Bolonie* fratris sui ad opus *Philippi* filii sui, & alteram filiam Comitis *Bolonie* ad opus filii sui *Theobaldi*, sed sine ejus consilio nemini illas voluit maritare. Præterea regi per eundem mandavit, quod ipse pactum quod *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus & *Galfridus Eliensis* episcopus, cum eo ex parte sua nuper fecerant de prolongatione itineris sui versus terram sanctam, teneret. Promiserant enim dicti episcopi ex parte regis, quod si ipse iter suum usque *Pascham* differret, rex ei magnum succursum faceret & honorem. Præterea per eundem regi mandavit, quod pecuniam quam rex pro anima dicti *Mathei* Comitis *Bolonie*, ad milites pro defensione terræ *Jerusalem* retinendos se daturum promiserat, sibi mittere non tardaret. Quibus petitionibus auditis, rex respondit, Rem quidem bene processuram nisi in Comite remaneret. Et adjecit, quod si Comes vellent neptes suas filias Comitis *Bolonie* juxta ejus voluntatem & consilium maritare, & inde eum securum facere, ipse omnia promissa sua plenarie adimpleret. Et ad responsum Comitis inde audiendum rex cum nunciis ipsius, *Walterum* archidiaconum *Oxonie* sigilliferum suum & *Ranulphum Glanville* in *Flandriam* destinavit. In quorum præsentia ipse Comes *Flandrie* juravit, quod prædictas neptes suas nemini maritaret nisi de consilio & domini regis *Anglie* voluntate.

In eodem concilio apud *Porthamton* *Guido* decanus de *Waltham* decanatum suum ibidem in manibus regis juxta ipsius desiderium resignavit. Voverat enim rex Deo & beato *Thoma* martyri quod in honore Dei & peccatorum suorum remissione, quandam abbatiam regularium Canonico fundaret. Et à supradicto *Hugezon* Cardinali in *Anglia* legato impetraverat, quod in prædicta ecclesia de *Waltham* Canonicis secularibus inde remotis liceret ei Canonicos ibi statuere regulares. Dicto autem concilio celebrato, in octabis sancti *Hilarii* rex usque *Windsour* veniens, *Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum & *Galfridum Eliensem* & *Gilbertum Lundoniensem* episcopos ad *Waltham* destinavit, ubi prædictus decanus decanatum

natum suum de **Waltham** simpliciter & absolute in manibus dictorum episcoporum resignavit. Et ipsi ibidem præceperunt Canonicis secularibus qui ibi aderant, ad dominum regem accedere ad excambium de præbendis suis recipiendum. Præterea prædicti episcopi omnes redditus de **Waltham** & præbendarum valorem in scriptis ponentes, domino regi scripta illa transmiserunt. Et postea eodem anno in vigilia *Pentecostes* domino rege usque **Waltham** veniente *Walterus Rossensis* episcopus ex parte *Cantuariensis* archiepiscopi missus, & *Gilbertus Londoniensis*, *Johannes Norwicensis*, & *Hugo Dunelmensis* episcopi illi ibidem obviantes eadem die, scilicet iij. idus Junii in festo sancti *Barnabe* Apostoli, per regis præceptum & *Alexandri* papæ mandatum, ac dicti *Cantuariensis* archiepiscopi consensum, in ecclesiam sanctæ Crucis de **Waltham** sedecim canonicos regulares, quos ipse rex de diversis domibus Canonorum regularium *Anglia* eligerat, induxerunt. Et statim per concilium eorundem episcoporum rex de eisdem Canonicis unum constituit Priorem, & unum Suppriorem & tertium Celerrarium & quartum sacristam, & alios domus ministros prout ordo eorum legitime deposcebat. Huic autem inductioni & ordinationi dictus *Guido* qui fuit decanus de **Waltham** interfuit, Cui dominus rex quoddam manerium in excambium sui decanatus ad totam vitam suam dedit. Interfuerunt etiam omnes Canonici seculares ejusdem ecclesiæ de **Waltham**, quibus rex dedit in excambium ad valorem præbendarum illarum: Et qui præbendas suas permutare noluerunt, rex coram dictis episcopis eis concessit, ut in pace præbendas suas quamdiu vixerint possiderent, post eorum vero decessum ad regulares ibidem canonicos reversuras. Et rex ibidem promisit quod redditus & possessiones eorum in tantum augmentaret, quod præter officiales qui in exterioribus agendis curam haberent, possent esse ad minus in numero quater viginti vel centum Canonici in Conventu. Quod ut videtur hiis temporibus minime adimplevit.

Eodem etiam tempore quo dictus decanus de **Waltham** decanatum suum ibidem primo resignaverat, rex ad abbathiam monialium de **Ambresbury** *Exoniensem* & *Wigornensem* episcopos destinavit; qui per mandatum *Alexandri* papæ abbatissam ibidem, quæ postquam religionis habitum susceperat tres infantes peperisse comprobata fuerat, propter ipsius infamiam deposuerunt, & ipsam & sanctimoniales omnes ibidem quæ errorem & vitæ suæ turpitudinem relinquere & ordinem *Fontis Ebrardi* tenere nolebant, à domo illa disperferunt. Quibus sic dispersis, rex in *Andegaviam* ad *Fontem Ebrardi* pro uno Conventu sanctarum Monialium misit, quibus Abbathiam illam desiderabat feliciter commendare. Et ne prædicta Abbatissa fame & inopia deperiret degradata, rex ei singulis annis x. marcas argenti spondens eam abire permisit libere quo volebat. Et postea eodem anno kal. Julii per diem dominicam *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus & quinque alii episcopi domino regi per ipsius mandatum apud dictam Abbathiam de **Ambresbury** obviantes, in eadem xxiiij. sanctimonialis ordinis *Fontis Ebrardi*, pro quibus dominus rex in *Pictaviam* miserat, induxerunt, aliis propter vitæ turpitudinem expulsi, ut dictum est.

Præterea eadem die ibidem per voluntatem &

consensum regis dictus archiepiscopus *Cantuariensis* quendam *Guidonem* electum in episcopum *Bangorensis* ecclesiæ consecravit, dictis episcopis in illo officio sibi ministrantibus. Qui quidem *Guido* ante consecrationem suam dicto *Cantuariensi* archiepiscopo & successoribus suis obedientiam canonicam promisit, & ei professionem suam scriptam coram dictis episcopis liberavit. Eodem etiam anno rex concessit *Benedicto* Priori sanctæ *Trinitatis Cantuariæ* abbathiam de *Burgo*, *Willielmo* de *Watervill* Abbate ejusdem per *Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum prius deposito; & etiam concessit *Ricardo* Priori de *Irkeby* abbathiam de *Whiteby*, & monachi utriusque abbathiæ qui illuc videlicet *Ambresbury* per mandatum regis ad electiones faciendas venerant, dictos Priores ad abbathias prædictas juxta voluntatem regiam elegerunt, quas quidem electiones dictus *Cantuariensis* archiepiscopus qui illis interfuit confirmavit.

Adveniente itaque purificatione beatæ *Mariae* anno proximo supra videlicet M. Clxxvij. *Henricus* rex *Angliæ* apud *Merleberg* existens, ad archiepiscopos, episcopos, Comites & Barones totius *Angliæ*, quod essent ad eum *Lundonia* dominica prima *Quadragesimæ* suos nuncios destinavit. Habiturus enim erat eorum consilia de quodam judicio faciendo inter duos reges *Hispaniæ*, scilicet inter *Aldefonsum* regem *Castellæ*, qui *Alienoram* filiam suam duxerat in uxorem, & *Sanccium* regem *Navarra*, de terra & castellis de *Berona* quæ rex *Castellæ* adversus regem *Navarra* sicut hæreditatem suam & feodum vendicabat. Qui cum inter se post multas & magnas debellationes concordare non possent, securitate hinc inde standi judicio Curie regis *Angliæ* data, nuncios suos pro judicio de controversia inter eos habita recipiendo, ad Curiam regis *Angliæ* transmiserunt. Venerunt autem ex parte regis *Castellæ* episcopus de *Palenzina*, & Comes de *Engomes* & alii de terra sua Barones ad suam calumpniam promovendam; Et ex parte regis *Navarra* venerunt episcopus *Pampeloma*, & alii multi clerici & laici de regno suo ad ipsius partem tuendam. Venerunt etiam ex parte utriusque episcopus de *Tarratuna*, et summus magister Hospitalis totius *Hispaniæ* et dominus *Guntredus*, quidam frater Templi ad Judicium quod de eis fieret audiendum, et illud dictis regibus reportandum. Venerunt etiam duo strenuissimi viri, et ut dicebatur miræ probitatis et audaciæ, unus ex parte regis *Castellæ* et alter ex parte regis *Navarra* ad duellum si in Curia regis *Angliæ* adjudicatum fuerit capiendum. Et paulo post in capite *Jejunii* rege *Angliæ* apud *Windsour* veniente, dicti nuncii dictorum regum *Castellæ* & *Navarra* in præsentia sua ibidem congregati, quoddam cirografum de conventionem inter dictos reges *Hispaniæ* factum, regi *Angliæ* præsentarunt, cujus tenor talis fuit.

Hoc est pactum & Conventio inter *Aldefonsum* regem *Castellæ* & *Sanccium* regem *Navarra* avunculum suum, de querelis videlicet quas inter se habebant, ut judicium regis *Angliæ* sibi satisfaceret. Et ad hæc uterque regum iij. *Castellæ* in fidelitate ponit, ut judicium *Henrici* regis *Angliæ* socii regis *Aldefonsi* accipiat & compleat: Et per quem steterit quo minus fiat, subscripta *Castellæ* amittat. Rex vero *Aldefonsus* ponit in fidelitate *Nagaram* castellum Christianorum, & *Or* castellum Judæorum,

& *Arnedo* castellum Christianorum & *Celorigon* castellum Judæorum; similiter rex *Navarra* in hac fidelitate ponit *Stellam* castellum & castellum Judæorum & *Funes* & *Marano*. Et ad hoc nuncii utriusque regis sint ad præsentiam regis *Anglia* in prima die præsentis *Quadragesimæ*, quæ est caput *Jejunii*, ad hoc Judicium recipiendum. Et si forte nuncii cujuslibet partis morte, vel infirmitate, vel captivitate sua detenti fuerint, præcedentes nuncii expectent eos usque xxx. dies ultra diem præfixum in Curia prænominati regis *Anglia*; & qui sani remanserint veniant ad Curiam, & Judicium accipiant. Et si omnes infirmi vel capti vel mortui fuerint, nichil cujus fuerint proinde amittat. Et si omnes vel aliqui nunciorum aliqua harum trium causarum vel occasionum non fuerint detenti, & ad diem statutum ante regem *Anglia* non venerint, rex cujus nuncii fuerint hæc prædicta castella amittat, & hoc faciat per bonam fidem & sine malo ingenio. Et si forte, quod absit, quod rex *Anglia* interim mortuus fuerit, hoc eodem prædicto modo nuncii isti ad regem *Francorum*, ad hoc Judicium percipiendum pergant, & per eum sicut per regem *Anglia* hoc Judicium percipiant & compleant. *Sanccius* igitur rex *Navarra* hæc tria castella per militem & portatorium suum recipiat, & donet *Naiaram* & *Celorigo* *P. Roderici* filio Comitis *R* & donet *Arnedo* *D. Seminenes*, & ipsi faciant sibi homagium de eis. Similiter *Aldefonsus* rex *Castella* hæc tria castella per militem & portatorium suum recipiat & donet *Stellam* *P. Roderici* de *Azagra*, & *Funes* *S. Raymuri*, & *Marnanover* *R. Martini*, & ipsi faciant sibi homagium de eis. Et si aliquis regum istorum hæc tria castella militibus ea tenentibus auferre voluerit, & ea alteri dare, donet illa rex *Sanccius* *Navarra* *P. Roderici* vel *G. Vermundi* vel *S. Raymuri*. Similiter rex *Aldefonsus* *Castella* donet illa Comiti *N.* vel Comiti *P.* vel Comiti *G.* sed ipsi qui tenentes fuerint non donent hæc prædicta castella, donec illi qui ea recipere debent faciant homagium de illis alteri regi sicut supra dictum est. Et in toto quantum rex *Aldefonsus* tenet de rege *Navarra* melioret cum proprio suo ære quantum voluerit & potuerit. Similiter rex *Sanccius* melioret cum suo proprio ære quantum voluerit & potuerit in toto in quantum tenet de rege *Aldefonso*. Et ad hoc Judicium audiendum illi reges iij. fideles elegerunt, videlicet *Johannem* episcopum *Tirasonensem*, & *Petrum* de *Areis*, & *Gunterum*, & *Petrum* de *Rinso*. Vel de istis duo vel tres vel omnes, cum nunciis ad Curiam regis *Anglia* pergant, & querimonias utriusque regis ante eum exponant, Et auditis querelis, quos rex *Anglia* causam suam primitus dicere mandaverit, dicant, Et per verbum horum fidelium, qui hoc Judicium a rege *Anglia* audierint, uterque regum supradictam conventionem, prout in hac carta continetur, attendat & compleat. Et milites qui de prædictis castellis homagium fecerunt, secundum dictum horum fidelium præfatis regibus attendant, & compleant per bonam fidem & sine malo ingenio. Insuper vero ambi reges per fidem suam firma-verunt, & statuerunt treugas bonas & salvas de hominibus, & castellis, & terris, & de omnibus rebus usque ad vij. annos, & ut firmitus teneantur *Sanccius* rex *Navarra*, & ponit *Ergun* in fidelitate,

& rex *Aldefonsus* ponit *Calagunan*. Et si exercitus cujuslibet horum regum cum eo vel sine eo regnum alterius intraverit, ille qui hoc fecerit, prædictum castellum perdat. Et si forte aliquis vassallus horum regum infra has treugas in regno alterius vi vel furto castellum acceperit, rex cujus vassallus ille fuerit, infra xl. dies suum castellum alteri regi reddat: Quod si non fecerit, miles ille qui castrum quod in fidelitate positum est tenuerit, regi conquerenti prædictum castellum donet, & teneat illud in pignore donec castellum suum recuperet. Si vero aliquis horum regnorum qui non sit vassallus istorum regum, aliquo casu in regno alterius castellum acceperit, ambi reges cum gente sua super eum veniant et obsideant, et donec captum sit de eo non recedant. Statuerunt etiam ut omnes vassalli utriusque regis, qui ex quo guerra ista incepit hæreditates amiserunt, eas ex integro recuperent sicut erant tenentes die qua eas perdiderunt, et pro malefacto vel judicio quod hætenus fecissent, eas non perdant, nec infra istos vij. annos pro aliqua querimonia ulli respondeant. Si vero deinceps de novo aliqua querimonia, vel judicium inter eos ortum fuerit, ad *Medianetum* veniant, et secundum quod ibi judicatum fuerit sibi satisfaciant. Et omnes homines utriusque regni secure de regno ad regnum eant et redeant, exceptis notis homicidis. Si vero aliquis istorum regum hæreditates sicut supradictum est reddere noluerit, prædictum castellum alteri regi reddat, et teneat illud in pignore donec hæreditates et totum quantum de illis exegerit, recuperet. Et omnes vassalli utriusque regis sint infra istas treugas cum hominibus, et castellis, et etiam cum omnibus aliis rebus quas habuerint in quacumque terra sint. Et hæc omnia supradicta teneantur & serventur per bonam fidem et sine malo ingenio. Et rex *Aldefonsus* *Aragonia* sit in istis treugis si ei placuerit; si forte sibi non placuerit in illis esse, tamen treugæ ut supradictum est firmiter inter nos reges præfatos teneantur. Facta est hæc Carta inter *Narrares* et *Lucronium* æra M. CC. xliij. viij. kal. Septembris.

Isto citographo audito, prædictis nunciis rex præcepit, ut omni occasione remota essent ad eum apud *Londoniam* Dominica proxima sequente suum ibidem Judicium recepturi. Instante autem Dominica prædicta, videlicet prima Dominica quadragesimæ quam rex nunciis prædictis statuerat, venit ipse rex *Londoniam*, & ibi ad eum venerunt sicut ipse mandaverat, *Ricardus* Cantuariensis archiepiscopus, *Galfridus* Eliensis, *Gilbertus* Londoniensis, *Reginaldus* Bathoniensis, *Robertus* Herefordensis, *Johannes* Norwicensis, *Bartholomæus* Exoniensis, *Rogerus* Wigornensis, *Johannes* Cicerstrensis, & *Walterus* Roffensis episcopi. Et de *Walia*, episcopi de sancto David, de sancto Asaph, & de Bangor. Episcopus vero Saresbiriensis, & episcopus Cestrensis ibidem non poterant tunc venire. *Rogerus* Eboracensis archiepiscopus infirmitate tunc detentus, absentiam suam legitime excusavit; sed de provincia sua *Hugo* Dunolmenis, & *Christianus* Candidæ Casæ de Galeweia episcopi advenerunt. Venerunt etiam illuc tot abbates, tot decani, tot archidiaconi, quot leviter sub numero non cadebant. Venerunt etiam illuc de mandato Regis

omnes Comites & Barones regni Anglieque magnates. Et omnibus in aula regia apud Londoniam congregatis interfuerunt quatuor viri elegantes quos fideles appellabant, videlicet Johannes episcopus Tirafonensis, Petrus de Areiso, Guttredus & Petrus de Rinoso qui missi erant ex parte utriusque regis, scilicet Castella & Navarra, ad iudicium quod de eis fieret audiendum, & illud eis ut prae-mittitur reportandum. Præterea nuncii utriusque regis qui ad jus dominorum suorum ostendendum missi fuerant ibi erant. Tunc quia Comites & Barones Anglie sermonem illorum minime intelligebant, præcepit eis rex ut petitiones, calumpnias & allegationes suas hinc inde scribere, & infra triduum sibi tradere non tardarent. Quibus post triduum coram rege iterum ibidem convenientibus, episcopus Palentina & alii nuncii regis Castella primo ei quoddam scriptum, in quo petitiones, calumpniæ & rationes pro parte eorum continebantur, (quas hic causa brevitatis prætermitto) coram Episcopis, Comitibus, & regni sui Baronibus protulerunt. Et cum verbo & scripto omnia pro parte sua protulissent, & finem dicendi fecissent, episcopus Pampilonia & alii nuncii regis Navarra statim surgentes, nichil horum quæ adversarii sui loquebantur contradicebant, sed scriptum quoddam in quo petitiones, calumpniæ & allegationes suæ scribebantur, (quas hic etiam causa prædicta non infero) in medium protulerunt, cujus finis talis est.

Hæc autem petit Sancius rex Navarra hæc ratione, quia habuit & possedit pro suo, & sine ordine iudiciario ejectus est, & idcirco querela sua debet præcedere quia ultima est violentia & prius debet purgari, & etiam altera pars jure suo cecidit si quod habuit. Adhuc idem rex Sancius de jure suo confidens hanc infra-scriptam conventionem coram omnibus pro parte sua per nuncios suos proposuit supradictos, cujus tenor talis est. Hæc est Carta pacis & concordia quæ facta fuit inter regem Aldefonsum de Castella & regem Sancium de Navarra in abbatia quæ vocatur Site-rium. Placuit utrique regum ut fieret pax & concordia inter eos per x. annos. Et facta est, & placuit ut hoc juramento firmarent & jurarent ipsi & Barones sui super Altare & super quatuor Evangelia, ut tenerent prædictam concordiam & treugas per fidem, & sine malo ingenio & fraude per x. annos; & ista treuga facta sunt de corporibus, & pecoribus, & facultatibus, & castellis. Et si aliquis Regum vel Baronum istas treugas fregerit, & infra xl. dies clamorem factum non emendaverit, sit perjurus. Alunelo. Facta Carta Era M. CCv. mense Octobris, ut a sequente festivitate sancti Martini usque ad x. annos sit terminus treugarum, & quod infra x. annos scripta Conventionis sit laesus rex Navarra conqueritur. Est autem laesus infra x. annos illos in ablatione castellorum istorum, Kellegum, Malveizin, Portela. Præterea petit rex Navarra sibi restitui à rege Castellæ usque ad summum C.M. marcarum argenti, rege Sancio hodie in Navarra regnante satisfactionem regi Aldefonso offerente de omnibus querelis suis secundum arbitrium Baronum utriusque vel serenissimi regis Angliæ. Et confidenter dicimus, quod ista & hiis similia infra talem conventionem & tales treugas per-

petrata debent primum restitui antequam ad aliam causam perveniatur articulum, quoniam hoc habet lex, hoc habet consuetudo, hoc habet canon, hoc habent omnia jura. Hæc quæ dicta sunt manifestata sunt litera, sed plenius & copiosius manifestabuntur lingua.

Igitur cum præfati nuncii regis Navarra hæc & hiis similia dixissent, et nuncii regis Castella nichil horum quæ ab illis proposita fuerant contradicebant, dominus rex prolatis coram omni populo sanctis evangeliiis, fecit prænominatos nuncios jurare ante sententiæ pronunciationem, quod domini eorum, scilicet rex Castella et rex Navarra iudicium suum tam de restitutionibus quam de treugis firmiter observarent. Et nisi fecerint ipsi corpora sua redderent in potestatem manuum suarum.

JUDICIUM.

Tunc archiepiscopus Canuariensis et episcopi Angliæ qui aderant, et Comites et Barones regni plenariam utrique parti supradictorum quæ in jure erant petita restitutionem fieri adjudicarunt. Adjudicaverunt itaque restitutionem fieri Aldefonso regi Castella ab avunculo suo rege Sancio Navarra, scilicet de Logrino, et Navarez, et Attedena, et de Aptol, et de Agoseio, cum omnibus pertinentiis suis quæ pater suus quando decessit vel ipse post aliquot annis quiete possedit. Sed avunculus suus rex Navarra ea prædicta regi Castellæ dum adhuc puer esset et orphanus, violenter abstulit et injuste. Et adjudicaverunt restitutionem fieri Sancio regi Navarra ab Aldefonso rege Castella, scilicet de Legin, et Pertol, et de castello quod tenet Godin quæ rex Castella ei per guerram abstulerat. Et postea dominus rex Angliæ tradidit dictis nunciis scriptum regibus suis de hoc iudicio deferendum, Cujus tenor talis est.

Henricus Dei gratia rex Angliæ, dux Normannia, & Aquitania, & comes Andegavia, karissimis amicis suis Aldefonso regi Castellæ, & Sancio regi Navarra, salutem. Sicut ex literarum vestrarum tenore & fidelium vestrorum Johannis Episcopi Tirafonensis, Petri de Areis, Gutterii, & Petri de Rinoso relatione, & nunciorum vestrorum episcopi Palentini, comitis Gumes, Lobdiez, comitis Garfia, Garfi, Petri Petri, Gortfernaz episcopi Pampilonia, Garfie Bern'. Sancii, Raimuri, Petri Raimuri & Paignol de Taisona, Ancer de Calez assercione cognovimus, quod placuit utrique vestrum querimonias inter vos habitas super quibusdam castellis & terris cum earum terminis & pertinentiis, nostro iudicio terminari: Nos verò fidelibus & nunciis vestris ea quæ decuit veneratione susceptis, pacem inter vos honori Dei & toti Christianitati plurimum proficere attendentes, divina pietatis & communis utilitatis intuitu negotium hoc in nos suscepimus; fidelibus itaque à nobis communiter electis & procuratoribus, & advocatis causarum vestrarum in presentia nostra, & episcoporum nostrorum & comitum & baronum constitutis, petitiones & allegationes utriusque partis diligenter audivimus & intelleximus. Proponebant siquidem hii, quibus causa Aldefonsi regis Castellæ commissa fuerat, Sancium regem Navarra memorato regi Castellæ, dum adhuc orphanus esset & pupillus, castella & terras

terras, scilicet Logron, Navarret, Andena, Aptol, Agosora, cum omnibus terminis & pertinenciis quae pater suus die qua decessit, & ipse post, aliquot annis quiete possederat, injuste & violenter abstulisset, unde & eorum restitutionem sibi fieri postulabant. Illi vero quibus causa Sancii regis Navarræ commissa fuerat, nichil horum quae ab hiis proposita fuerant contradicentes, asserebant Aldefonsum praefatum regem Castellæ Sancio prænominato regi Navarræ, castella scilicet Legin, Portol, & Castellum quod tenet Godin, per guerram & injuste abstulisse, & parte altera in nullo contradicente, eorum fieri sibi restitutionem pari petebant instantia. Præterea in scripto vestro continebatur communi, vos treugas inter vos usque in septennium fide interposita firmasse, & hoc ipsum nuncii vestri in iure palam sunt protestati. Habito igitur cum episcopis, comitibus & baronibus cum deliberatione consilio, pacem inter vos ad fidem Christianorum propagandam, & ad inimicorum Christi confusionem necessariam fore considerantes, plenam etiam tam ex scriptis vestris quam nunciorum assertionibus fiduciam concipientes, quod in pace firmanda & conservanda consilio nostro & praecepto parebitis, ante iudicii pronuntiationem super praescriptis querelis & treugis mandamus vobis per nuncios vestros & consulimus, & precipimus, & adhuc scripto praesenti mandamus, ut pacem inter vos firmetis imperpetuum & fideliter observetis; Super querelis vero praxatis de castellis & terris cum omnibus terminis & pertinentiis hinc inde violenter & injuste ablatis, cum nichil contra utrinque objecta à parte alterutra alteri responderetur, nec quicquam quo minus restitutiones, quas petebant, faciendae essent allegaretur, plenariam utrique parti supradictorum quae in iure petita erant fieri restitutionem adjudicavimus. Adjunximus etiam ex iudicio treugas praefatas inter vos, ut supradictum est, fide firmatas sicut ex scripto vestro et nuntiorum vestrorum publica confessione in iure facta nobis constitit, usque ad constitutum inter vos terminum inviolabiter observandas. Volumus etiam et precipimus pro bono pacis, ut rex Aldefonsus dilectus filius noster donet Sancio regi Navarræ avunculo suo singulis annis usque ad decennium tria milia morabotinorum ad tres terminos in anno Burgis recipienda, scilicet ad iij. primorum mensium post praedictam restitutionem utrumque factam mille morabotinorum, & ad finem iij. mensium proximo sequentium M. morabotinorum, & ad finem iij. mensium tertio sequentium M. morabotinorum, ita ut singulis annis de x. annis sequentibus post praedictam restitutionem solvantur tria milia morabotinorum ad eosdem terminos & in loco prænominato Sancio regi Navarræ. Præterea nuncii utriusque vestrum juraverunt ante sententia pronuntiationem, vos iudicium nostrum tam de restitutionibus quam de treugis firmiter observaturos; & nisi feceritis quod corpora sua redderent in manum nostram & potestatem. Hiis testibus, Ricardo archiepiscopo Cantuariensi, Hugone Dunolmensi episcopo, Galfrido Eliensi, Rogero Wigornensi, Bartholomeo Exoniensi, Gilberto Londoniensi, Waltero Roffensi, Reginaldo Bathoniensi, Johanne Normicensi, Johanne Cicestrensi, Roberto Hereford. episcopo de sancto David Wallia, Adam de sancto Assaph, & episcopo de Bangor. Galfrido filio regis comite Britannia, Willielmo comite de Albamarla, Roberto comite de

Leicestria, Willielmo de Mandevill comite de Essexia, Roberto comite de Gloucestria, Willielmo de Arundell comite Suthsexia, Hugone comite Cestria & comite de Ferers. Et de baronibus Anglia, Ricardo de Lucy, Willielmo de Vesci, Roberto de Vallibus, Rogero de Monbray, Roberto de Stutevill, Philippo de Kima, & aliis quampluribus tam clericis quam laicis de regno Anglia.

10 **I**Taque concilio illo finito dominus rex dedit nunciis praedictorum regum Hispania dona magna et varia, aurum, argentum, et vasa preciosa unicuique secundum quod ordo et dignitas poscebat. Et sic licentia repatriandi eis data est. In eodem etiam concilio episcopus de sancto David Wallia, fecit professionem suam Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, & illam manu sua scriptam sibi dedit, & promisit ei in verbo veritatis debitam & canonicam obedientiam, coram Galfrido Eliensi episcopo & aliis sex episcopis, & coram Gilberto Londoniensi episcopo, qui eum anno praecedenti apud Cantuariam per mandatum dicti Cantuariensis archiepiscopi in remotis agentis in episcopum consecraverat.

30 **I**stis peractis, rex de Londonia recedens venit usque Werleberg, & quosdam familiares suos, videlicet magistrum Johannem Comyn, Bertramum de Verdon, et Robertum de Salopia ad prænominatos reges Hispania ut per eos illorum sciret responsum cum suis literis inde misit. Præterea per eosdem nuncios suos regi Fernando mandavit, quod diu erat ex quo in mente & proposito habuit causa peregrinationis limina sancti Iacobi visitandi. Et quia ipse erat rex & dominus civitatis sancti Iacobi & provinciarum circumjacentium, rogavit eum ut amore ipsius literas de salvo conductu eundi & redeundi per terram suam ei per dictos nuncios destinaret.

40 Dominica postea Paschæ floridæ appropinquante, rex Anglia pater usque Redinges veniens festum illud ibi celebravit. Et ibidem nunciatum est ei quod Comes Flandria jam prope Witsand pervenerat, & se causa cum eo loquendi & limina sancti Thoma martyris visitandi in Angliam venire paraverat. Quod audiens rex versus Cantuariam iter suum arripuit indilate. Et die Mercurii sequente Comes Flandria in Anglia apud Dover applicans eadem die Cantuariam properavit; Ad quem rex in crastino summo mane die Jovis absoluti Cantuariam ad Comitum usque venit. Et facta ibi peregrinatione sua uterque scilicet rex & Comes usque Dover ubi naves dictum expectabant Comitum advenerunt. Cui rex quingentas marcas argenti in auxilium peregrinationis suae Ierosolomitanae faciendae donavit. Et sic Comes licentia à rege capta nocte sequenti post tenebras mare intrans apud Witsand in crastino applicuit valde mane, rege die illo apud Dover quia erat Parasceve Domini remanente. Qui crastino in vigilia Paschæ ad quandam villam quæ vocatur Wit se transferens, festum ibi paschale celebravit, Ricardo Cantuariensi archiepiscopo illo die missam coram eo decantante. Finita itaque solempnitate diei paschæ rex Londoniam rediens, inde dominica clausi paschæ ad sanctum Edmundum regem & martyrem in peregrinatione venit. Et inde in crastino venit usque Ely causa visitandi sanctam virginem Etheldredam, & illuc

Rogerus Eboracensis archiepiscopus, Reginaldus Bathoniensis, & Johannes Norwicensis episcopi, & multi Comites & Barones Anglia ad tractandum de pace & stabilitate regni ad eum venerunt. Et cum diu ibidem tractassent, rex inde venit ad Gaytonam, ubi multi Wallenses ad eum confluentes fidelitatem ei juraverunt.

Eodem tempore circa clausum paschæ Philippus Comes Flandria antedictus & multi de nobilioribus Francia cum eo iter Jerusolomitane arripuerunt. Similiter quidam de Anglia, scilicet Willielmus de Mandevill Comes de Essex, Henricus de Lacy, Robertus Pirdu frater Templi & alii nobiles regni iverunt, per quos rex Anglia pater misit quingentas marcas, & per fratres Hospitalis alias quingentas marcas ad Terram sanctam contra crucis Christi inimicos defendendam. Postea rege Anglia usque Windesores se transferente, & dictum Rogerum Eboracensem archiepiscopum & alios prædictos episcopos secum ducente, omnes fere Comites, Barones & milites regni ad eum illuc venerunt equis & armis parati quo præciperet rex eundi. Cumque ibidem de pace & stabilitate regni tractassent, custodibus castellorum suorum Anglia de concilio Episcoporum, Comitum & Baronum suorum amotis, militibus de privata familia sua ea tradidit custodienda. Et præcepit quod castellum de Alverton quod Dunolmensis episcopus tempore guerræ firmaverat, sterneretur. Tamen idem episcopus quia male & fide tempore guerræ Regi servierat, adveniente pace mille marcas regi dedit pro amore suo habendo, & ut castella sua starent, & ut quandam villam cum pertinentiis quæ vocatur Winton Henrico filio prædicti episcopi rex concederet & donaret. Hiis & aliis ita dispositis, rex reddidit Comiti Cestria omnes terras & castella quæ sibi citra mare & ultra de jure legitime pertinebant præcipiens ei, ut cum aliis sibi associandis in Hiberniam iret ad terram illam sibi & Johanni filio suo cui eam concesserat subjiciendam. Perquisiverat enim ab Alexandro summo pontifice, quod liceret ei filium suum quem vellet regem Hibernia facere & similiter coronare, ac reges & potentes ejusdem terræ qui subjectionem ei facere nollent debellare.

Hiis itaque peractis, rex inde discedens Oxoniam usque venit, ubi Resus filius Griffini rex Suthwalliæ, & David filius Owani rex Norwalliæ, & Cadwallus rex de Delwan, & Griffinus de Bromfelde, & Madocus filius Gernet, & plures alii de nobilioribus Walliæ de mandato suo ad ejus ibidem colloquium convenerunt. Et ibi rex Angliæ dedit dicto David regi Norwalliæ qui sororem suam in uxorem duxerat, terram de Ellesmere, & Reso regi Suthwalliæ terram de Meroydyn; & ipsi inde fidelitatem & ligantiam domino regi & pacem observandam sibi & regno suo Angliæ juraverunt. Ibidem etiam apud Oxoniam idem rex Angliæ Johannem filium suum coram episcopis & regni sui principibus regem Hibernia constituit. Et postea fecit quoddam familiares suos sibi & dicto Johanni filio suo ligantias, fidelitates & homagia contra omnes homines facere & jurare, quibus terras Hibernia dedit & distribuit in hunc modum.

Dedit itaque rex pater Hugoni de Lacy totam Midam cum pertinentiis pro servicio C. militum tenendam de ipso & Johanne filio suo, & Cartam inde ei fecit. Dedit etiam Roberto filio Stephani &

Miloni de Cogham regnum de Corc pro servicio lx. militum tenendum de ipso & Johanne filio suo, excepta civitate de Corc cum uno cantredo quam dominus rex sibi & suis hæredibus reservavit. Dedit etiam Herberto filio Herberti & Willielmo fratri Comitum Cornubiæ Reginaldi, & Iocelino de la Pumeray eorum nepoti regnum de Limeric pro servicio lx. militum, excepta civitate de Limeric cum uno cantredo, quam rex sibi retinuit. Dedit etiam Willielmo filio Aldelmi dapifero suo civitatem Wesfordia cum pertinentiis in custodia, statuens Herketelon cum pertinentiis & Glasfarric cum pertinentiis & plures alias terras ad servicium Wesfordiæ impofterum pertinendas. Dedit etiam Roberto le Power in custodia civitatem Waterfordia cum pertinentiis, statuens totam terram quæ est inter Waterfordiam & aquam quæ est ultra Lismoram & etiam terram de Siseria cum pertinentiis ad servicium Waterfordiæ impofterum pertinendas. Dedit etiam Hugoni de Laci custodiam civitatis Dublennia cum pertinentiis, ad cujus etiam servicium statuit terras multas. Terris itaque Hibernia modo prædicto divisis & concessis, ac homagiis, fidelitatibus & ligantiis inde factis & juratis, rex inde discessit, & postea apud Parleberge post festum Ascensionis Domini dedit Philippo de Breus totum prædictum regnum de Limeric pro servicio lx. militum, tenendum de eo & Johanne filio suo, & inde eis homagium suum fecit. Nam dicti Herbertus filius Herberti, & Willielmus frater Reginaldi Comitum, & Iocelinus de Pomeray dictum regnum habere nolentes illud domino regi & Johanni filio suo libere & quiete ab omni eorum calumpnia reddiderunt, pro eo quod rex noluit reddere eis hæreditates suas jure eis hæreditario pertinentes, & pro eo etiam quod idem regnum de Limeric nondum erat adquisitionem nec regis dominio subiectum. Nam occiso à regalibus Monaculo rege de Limeric qui regi Angliæ in Hibernia ad eam sibi subiciendam venienti pro regno suo de Limeric & aliis terris suis Hibernia homagium fecerat, quidam consanguineus ejus in regno illo sibi successit, qui cum mala & sæviciis quas advenæ Angli in eum & alios Hibernienses exercebant, vidisset, noluit fidelitatem eis jurare nec concordiam facere aliqualem. Rege etiam Conrensi à fidelitate quam regi Angliæ fecerat propter hiis similia recedente.

Adveniente itaque solempnitate Pentecostes, dominus rex pater venit Londoniam, & ibi Abbathiam de Thorney Priori de Cly dedit & concessit, qui fidelitatem ei inde juravit. Eodem anno die Dominica clausæ Pentecostes sanguineus imber cecidit in insula de Whit fere per duas horas integras, ita quod panni linei per sepes ad siccandum suspensi, rore illo sanguineo sic aspersi fuerant ac si in vase aliquo pleno sanguine mersi essent. Eodem anno circa festum sanctæ Trinitatis Margareta uxor juvenis regis Angliæ quæ prægnans ad regem Francia patrem suum abiit, peperit filium nomine Willielmum, qui infra triduum Parisius obiit, & quidam dixerunt quod abortivus fuit. Eodem anno in ebdomada Pentecostes angelus Domini cuidam in sompnis apparuit, dicens, Hæc dicit Dominus Deus, Volo ut corpora Sanctorum, scilicet corpus sancti Amphibali qui magister sancti Albani extiterat, & eum à pagano errore ad Christianam veritatem converterat, & aliud sanctum corpus, illius videlicet

cet qui cum à nequissimo rege ad beatum *Albanum* necandum missus fuisset, in eum manus mittere nolebat, sed de pagano errore ad fidem Christi conversus sententiam subiit capitalem, & martyr Christi effectus cœlos penetravit, transferantur de loco ubi sepulta sunt ad ecclesiam sancti *Albani*, & ibi cum digna reverentia recondantur. Et ad hæc angelus subjunxit dicens ei, Vade cito ad Abbatem & Conventum ecclesiæ sancti *Albani*, & hanc eis indicationem; & præcipe eis ut in quodam loco qui dicitur, &c. fodere faciant & ibi possunt sanctorum corpora invenire.

Vir autem ille tanta visione angelica expergefactus, apud se diu meditabatur, utrum Abbatem & conventum sancti *Albani* sicut angelus ei præceperat, verbis agrederetur an non. Cumque diu in hunc modum animum suum affligeret, tandem ei placuit quod non iret, & sic suo recubuit in grabato. Et ecce angelus secundo & tercio apparuit ei, eundem sermonem dicens, & nisi iret celerius minas addens. Talibus ergo minis vir ille perterritus, ocius à cubili suo surgens, ad Abbatem & Conventum perrexit, & eis illud cœleste mandatum & visionem angelicam indicavit; Cujus dictis Abbas & Conventus fidem dederunt, quia in annalibus suis ubi miracula & passio beati martiris *Albani* scribebantur, nomina & passionem dictorum Christi martyrum legebantur, sed ignotum erat eis in quo loco eorum corpora humabantur. Convocatis igitur comprovincialibus præfatus abbas & homo ille cui angelus apparuit, ad dictum locum ubi corpora martyrum sepulta erant procedentes, circumquaque fodere præceperunt. Cumque illi circumquaque fodientes jam per octo dies in cassum laborassent, ecce odor suavissimus de tumulis martyrum erumpens, eos ad fodiendum ibi mirabiliter provocavit. Assiduis ergo orationibus insistentes, & omnipotentis Dei auxilium invocantes, ad locum unde odor ille prorupit ocius accesserunt, et ibi fodientes sarcophagos in quibus martyrum corpora sepulta fuerant invenerunt. Corpora vero tollentes, in crastino nativitatis sancti *Iohannis Baptistæ* vij. kal. Julii ad ecclesiam sancti *Albani* cum ymnis et canticis detulerunt, ubi illis honorifice reconditis muti sermonem, claudi gressum, cæci visum et alii plures sanitatem à diversis langoribus receperunt.

Eodem anno circa festum Sanctorum vij. fratrum rex apud *Stanstede* existens concessit *Judeis* regni sui *Angliæ* licentiam habendi cœmeteria extra civitates quas inhabitabant, ubi possent in loco competenti illa emere, ad mortuos suos sepeliendos. Nam ipsi prius cœmeterium aliquod nisi apud *Londoniam* nullatenus habebant, unde ubicumque aliquis eorum in *Angliæ* mortuus esset, corpus ejus ad humandum *Londoniam* ferebatur. Rex tunc temporis apud *Stanstede* & circa maritima per octo dies ut mare transiret moram faciens, cicatrice tibie suæ in ea parte qua ex percussione equi unius fratris Templi tempore guerræ læsus fuerat, ingravescente, per consilium suorum usque *Wintoniam* properavit, ut ibi aeris serenitatem & ventum passagio suo prosperum graciosus expectaret.

Eodem adhuc anno videlicet Domini M. Clxxvij. & pontificatus *Alexandri* papæ xvij. inveterata rabies *Frederici* Imperatoris in eundem papam & *Romanam* ecclesiam conquievit; Nam appropinquante festo sancti *Iacobi* apostoli, idem papa cum Cardinalibus suis et multis sanctæ matris ecclesiæ

prælati tam archiepiscopis quam episcopis *Venetiam* usque venit; cui *Fredericus Romanorum* Imperator cum archiepiscopis, episcopis, & Principibus *Teutonici* regni ad pacem inter ipsum & papam faciendam obviam illuc venit, ut scismate quod jam fere xvij. annis duraverat deleto, concordia in ecclesia Dei & pax foret. Illis itaque in civitate *Venetia* in vigilia beati *Iacobi* apostoli congregatis, præfatus Imperator sicut prius tractatum fuerat & dispositum, ad ecclesiam beati *Nicholai*, quæ per unum miliare à *Venetis* distat, venit. Et ibi tam ipse quam archiepiscopi, episcopi & alii Principes *Teutonici* regni scismati abrenunciantes, per Cardinales & episcopos quos dominus papa ad eos ibi absolvendos miserat, absolutionis beneficium meruerunt. Et deinde *Venecias* venientes ibi ante ecclesiam sancti *Marci*, dictus Imperator domino papæ sicut summo pontifici omnem obedientiam & reverentiam humiliter præbens, recepto ab eo pacis osculo eum devote dextravit, & cum devotione magna ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die in festo S. *Iacobi* dictus imperator domino papæ extra ecclesiam sancti *Marci* obvians, dextero latere ejusdem devote suscepto, eum in ecclesiam introduxit. Et peractis ibi missarum solemnibus, eum usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Et cum dominus papa palestridum suum ascenderet, idem imperator ei statim tenens omnem honorem quem prædecessores ejus prædecessoribus suis exhibere consueverant, ei præbuit atque fecit.

In hoc vero papali Concilio *Johannes* abbas de *Struma*, qui & vocatus fuerat papa *Calixtus*, qui & tercius & ultimus antipapa hujus scismatis extiterat, degradatus est, & ab ipso imperatore, & ab omnibus principibus ecclesiasticis, & secularibus *Teutonici* regni abrenunciatus est. Similiter omnes archiepiscopi, episcopi, & abbates *Teutonici* regni, qui ab eo vel aliis antipapis prædecessoribus suis, scilicet ab *Octaviano* qui & papa *Victor* vocabatur, vel à *Guidone* de *Crema* qui & papa *Paschalis* vocabatur, ordinati fuerant, degradati sunt, & altaria quæ ab eisdem dedicata fuerant subversa sunt: In hoc etiam Concilio *Conredus* frater consobrinus prædicti imperatoris archiepiscopatum *Sanseburgiæ* à manu domini papæ recepit, & ipso imperatore annuente, dominus papa concessit eidem *Conredo* totius *Teutonici* regni quamdiu vixerit legatiam. Iste vero *Conredus* cum tempore scismatis ad archiepiscopatum *Magutinensem* electus esset, ab *Octaviano* antipapa noluit consecrari, sed maluit inter Catholicos pro Christi nomine citius egere, quam inter scismaticos divitiis & transitoriis habundare. Venit ergo in partes *Galliarum* ad urbem *Senonensem*, & invento ibi *Alexandro* summo pontifice qui ea tempestate citra montes ad celebrandum Concilium illuc pervenerat, pro amore Dei & pace ecclesiæ cum eo remansit: A quo honorifice susceptus inter episcopos Cardinales connumeratus est, & in ipso concilio de episc. *Savina* factus fuit episcopus cardinalis. Et *Christianus* imperatori cancellarius successit *Conredo* in archipræsulatum *Magutinensem*, & à prædicto *Guidone* de *Crema* antipapa pallium suscepit, dicto *Conredo* primæ electioni ad archiepiscopatum *Magutinensem* de eo factæ renunciare nolente, sed ad proximo sequens Concilium à summo pontifice celebratum appellante. Et quia dictus *Christianus* à dicto *Guidone* antipapa pallium acceperat, facta pace in-

ter dominum *Alexandrum* verum papam & imperatorem, coram ipso papa, & cardinalibus, & archiepiscopis, episcopis & aliis viris ecclesiasticis, & principibus *Teutonici* regni qui paci aderant, illud pallium *Venetia* in Alto rivo in palacio patriarchæ combussit. Et postea eo absoluto, dominus papa pallium ei dedit, & sic pace facta imperator cum suis ad loca se alia divertebat. Et dominus papa, regibus, & principibus, & viris ecclesiasticis sibi, & *Romana* ecclesiæ subiectis pacem significavit ecclesiæ prænotatam, significavit enim *Ricardo Cantuariensi* archiepisc. & suis suffraganeis in hæc verba :

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo, & suffraganeis suis, & dilectis filiis abbatibus specialiter ad Romanam ecclesiam pertinentibus in archiepiscopatu Cantuariensi constitutis salutem, & apostolicam benedictionem. Imensas laudes, & gratias agimus Deo omnipotenti qui licet navem *Petri* diu permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tandem imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna, ita ut pacatis maris savientis fluctibus, prædicta navis ad portum quietis reducta sit, & salutis : sane karissimus in Christo filius noster *Fredericus illustris* Romanorum imperator proximo præterito die *Dominico* ante festum beati *Jacobi*, cum principibus ecclesiasticis, & secularibus *Teutonici* regni, cum multa devotione venit *Venetiam* ad præsentiam nostram, & ibi coram innumera multitudine virorum & mulierum altis vocibus resonantium laudes altissimo, nobis sicut summo pontifici omnem reverentiam exhibuit & honorem, & in festo sancti *Jacobi* nobis ad preces ejus beati *Marci* ecclesiam advenitibus pro celebrandis missarum solemniis, obviam venit. Et finita missa quam à nobis licet indignis reverenter audivit, nobis omnem honorem exhibuit quem prædecessores ejus nostris consueverunt antecessoribus exhibere. In kal. vero mensis *Augusti* præfatus imperator ubi erat innumera multitudo hominum in anima sua juravit, & principes sui quos presentes habebat tam ecclesiastici quam seculares præstito juramento firmaverunt, quod pacem ecclesiæ perpetuo & pacem karissimi in Christo filii nostri *Willielmi illustris* regis *Siciliæ* usq; ad xv. an. et treugam *Longobardorum* à prædictis kal. *Augusti* usq; ad vj. an. sicut pax & treuga ipsa disposita est, & tractata, & in scriptis redacta, illesam debeat & illibatam servare. Sicut autem idem imperator nos in Catholicum papam & specialem recepit, ita nos eum in Catholicum imperatorem & uxorem ejus in Catholicam imperatricem & filium ipsorum in Catholicum regem recepimus. Agite igitur gratias creatori nostro qui sponsam suam sacrosanctam ecclesiam sua miseratione respexit, & ei post multas persecutiones quibus graviter pressa est & attrita, per suam gratiam plenam gratiam reddidit & quietem. Dat. *Venetia* in Rivo alto, &c.

Postea idem papa *Alexander* legatos suos per universas nationes Deo & ecclesiæ *Romana* subiectas mittens, omnes tam archiepiscopos quam episcopos & abbates ad Concilium *Lateranense* invitavit statuens eis locum & terminum *Romæ* à proximo capite jejunii sequentis in unum annum. Et interim eciam ad Presbiterum *Johannem* regem *Indorum* nun-

cium suum misit, cui scripsit in hæc verba.

Alexander episcopus servus servorum dei karissimo in Christo filio *Johanni* illustri & magnifico *Indorum* regi salutem & apostolicam benedictionem. Apostolica sedes cui licet inmeriti præsidemus, omnium in Christo credentium caput est & magistra, Domino attestante qui ait beato *Petro*, cui licet indigni successimus, Tu es *Petrus*, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Hanc liquidem petram Christus esse voluit in ecclesiæ fundamentum quam præconat nullis ventorum turbinibus nullisque tempestatibus quatiendam, & ideo non inmerito beatus *Petrus* super quem fundavit ecclesiam ligandi atque solvendi specialiter atque præcipue inter apostolos alios meruit accipere potestatem, cui dictum est à Domino, Tibi dabo claves regni cælorum, & porta inferi non prævalebunt adversus eam. Audieramus utique jampridem referentibus multis & in fama communi, quomodo cum sis Christianum nomen professus, piis veluti operibus indefinenter intendere, & circa ea tantum animum geras quæ Deo grata sunt & accepta : Sed & dilectus filius magister *Philippus* medicus & familiaris noster, qui de intentione pia & proposito tuo cum magnis & honorabilibus viris regni tui se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus & discretus, circumspectus & prudens constanter nobis sollicitè retulit, se manifestius ab hiis audisse quod tuæ voluntatis sit & propositi, catholica & apostolica erudiri disciplina ; & ad hoc firmiter intendas, ut tu & terra tuæ sublimitati commissa, nichil unquam videamini in fide vestra tenere quod à doctrina sedis apostolicæ dissentiat modo quolibet vel discedat ; super quo sane tibi sicut karissimo filio plurimum congaudemus, & ei à quo omne bonum procedit immensas exsolvimus gratiarum actiones, vota votis & preces precibus adjungentes, ut qui dedit tibi nomen Christianitatis suscipere, menti tuæ per suam ineffabilem pietatem inspiret, quod omnino vel sapere quæ super omnibus articulis fidei tenere debet religio Christiana : non enim vere potest de Christiana professione sapere salutem qui eidem professioni verbo & opere non concordat ; quia non sufficit cuilibet Christiano censerì quod de se sentit aliud quam catholica & apostolica habeat disciplina, juxta illud quod Dominus in evangelio dicit, Non omnis qui dicit michi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Illud autem nichilominus ad commendationem tuæ veritatis accedit, quod sicut prudens magister *Philippus* se à tuis asserit audisse, ferventi desiderio cuperes habere ecclesiam in urbe & altare aliquod, ubi viri prudentes de regno tuo manere possent & apostolica plenius instrui disciplina, per quos postmodum tu & homines regni tui doctrinam ipsam acciperent & tenerent. Nos autem licet insufficientibus meritis in beati *Petri* cathedra positi, juxta apostolum, sapientibus & insipientibus, divitibus & pauperibus nos recognoscentibus debitores sumus, & de salute tua & tuorum omnimodam salutem & solitudinem gerimus, & vos ab hiis articulis in quibus erratis à Christiana & catholica fide prompto animo prout tenemur ex suscepto ministerio regiminis volumus revocare, cum ipse Dominus beato *Petro* quem apostolorum principem fecit dixit, Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Licet autem grave nimis videatur & laboriosum existere, ad præ-

praesentiam tuam inter tot labores & varia itineris & locorum discrimina & inter longas & ignotas horas quemlibet à nostro latere destinare, considerato tamen officii nostri debito, & tuo pio proposito & intentione pensatis, praefatum *Johannem Medicum* & familiarem nostrum, virum utique discretum, circumspectum & providum, ad tuam magnitudinem mittimus, de *Jhesu Christi* misericordia confidentes, quod si volueris in eo proposito & intentione persistere quem te inspirante Domino intelligimus concepisse, de articulis Christianae fidei in quibus tu & tui à nobis discordare videmini, in proximo per Dei misericordiam erudiemus, nichil prorsus timere poteritis, quod de errore tuo vel tuorum salute praepediat vel in vobis nomen Christianitatis obfuscet. Rogamus itaque excellentiam regiam, monemus & hortamur in Domino, quatinus eundem *Philippum* pro reverentia beati *Petri* & nostra sicut virum honestum, providum & discretum, & à nostro latere destinatum debita benignitate recipias, & reverenter & devote pertractes. Et si tuae voluntatis est & propositi sicut omnino debet esse, ut erudiaris apostolica disciplina, super hiis quae idem *Philippus* ex nostra tibi parte proponet ipsum diligenter audias & exaudias, & personas honestas & literas tuo sigillo sigillatas quibus propositum & voluntatem tuam possumus plene cognoscere, ad nos cum ipso transmittatis, quia quanto sublimior & major haberis, & minus de potencia & divitiis inflatus videris, tanto libentius tam de concessione ecclesiae in urbe, quam etiam conferendis altaribus in ecclesia beati *Petri*, & *Pauli*, & *Jerusalem* sepulcri Domini in ecclesia, & in aliis quae juste quaesieris tuas curabimus petitiones admittere & efficacius exaudire, utpote qui desiderium super hoc quod multa commendatione existit dignum, modis omnibus quibus possumus secundum Dominum promovere, & tuam & tuorum animas desideramus Domino lucrificare. Dat. Venetiae in Rivo alto v. kal. Octobris.

Interea appropinquante festo assumptionis beatae *Mariae* anno supradicto, *Henricus* rex *Angliae* pater, qui moram apud *Wintoniam* ut dictum est fecerat, transiit se ad mare; qui cum omnibus fere comitibus, baronibus, & militibus *Angliae* naves ascendens in *Normanniam* transfretavit. Ubi cum apud *Capewike* applicuisset, misit *Galfridum* filium suum ad inimicos suos in *Britannia* debellandos. Et cito post iij. idus Septembris rege *Rothomagum* cum Concilio suo veniente, *Petrus* titulo sancti *Grisogoni* presbyter Cardinalis illuc obviam eis venit, volens totam terram regis cismarinam & transmarinam de mandato domini papae *Alexandri* ponere sub interdicto, nisi *Ricardus* comes *Pictaviae* filius ejus sibi in uxorem *Alaisam* filiam regis *Franciae* copularet. Cumque rex tot & tanta pericula sibi & regno suo imminere sensisset, licet praelati *Angliae* tam archiepiscopus *Cantuariensis*, quam archiepiscopus *Eboracensis*, & eorum suffraganei hoc per prius percipientes de eorum communi concilio & regis consensu contra dictum Cardinalem de suspecto gravamine ad summum pontificem appellassent, ac ipsum regem, seipsum & totum regnum *Angliae* in protectione domini papae posuissent, inducias tamen à praefato Cardinali quaesivit, donec cum rege *Franciae* patre puellae colloquium habere poterat & tractatum. Quo tandem ab eo per nuncios sibi missos impetrato, in festo

sancti *Matthaei* apostoli ad certum locum assignatum colloquium inter se de pace & concordia habuerunt. In quo rex *Angliae* concessit regi *Franciae*, quod *Ricardus* comes *Pictaviensis* filius ejus filiam ipsius regis *Franciae* duceret in uxorem. Et postea pace & concordia inter eos factis, illas fide & sacramento & scripto utriusque sigillo roborato confirmari fecerunt in hunc modum.

10 **S** Ciant omnes praesentes et futuri, quod ego *Ludovicus Dei gratia rex Francorum*, et ego *Henricus eadem gratia rex Angliae*, volumus ad omnium tam praesentium quam futurorum noticiam pervenire, nos Deo inspirante promississe & jurasse, quod simul ibimus in servitium Christianitatis & crucem suscipiemus ituri *Jerusalem* sicut in scripto de susceptione Crucis inter nos facto continetur. Volumus etiam quod omnes sciant quod sic sumus & amodo volumus esse amici, quod uterque nostrum alteri conservabit vitam & membra & terrenum honorem suum contra omnes homines pro posse suo. Et si quaecumque persona alterutri nostrum malum facere praesumpserit, ego *Henricus* jurabo *Ludovicum* regem *Franciae* dominum meum contra omnes homines pro posse meo, & ego *Ludovicus* jurabo *Henricum* regem *Angliae* contra omnes homines pro posse meo sicut hominem & fidelem meum, salva fide quam debemus hominibus nostris quamdiu ipsi fidem nobis servabunt. Et neuter nostrum retinebit inimicum alterius amodo in terra nostra ex quo requisitus inde fuerit. Et ut amodo tollatur inter nos omnis materia discordiae, concessimus ad invicem quod de terris & possessionibus & aliis rebus quas quisque nostrum modo possidet, alter adversus alterum inde amodo nichil petet excepto eo de *Alvernia* unde contencio inter nos est, & excepto feodo de castro *Radulphi*, & exceptis minutis feodis & divisis terrarum nostrarum de *Berria* si homines nostri aliquid inde interceperint inter se vel adversus alterum nostrum. Si autem super hiis quae superius excepta sunt per nos ipsos convenire non poterimus, ego *Ludovicus* rex *Francorum* elegi tres episcopos, *Claremontensem*, *Nivernensem*, *Treverensem*, & tres barones, comitem *Theobaldum*, & comitem *Robertum*, & *Petrum de Courteneia* fratres meos; Et ego *Henricus* rex *Angliae* elegi tres episcopos, *Willielmum Cenomanensem*, *Petrum Petragonensem*, & *R. Nantunensem*, & tres barones, *Mauricium de Cooum*, *Willielmum Mangott*, & *Petrum de Monte Rabell*, ex parte mea: Qui inquisita diligenter hinc inde veritate tam per se ipsos quam per juramenta hominum terrarum illarum, praedicti episcopi in verbo veritatis assecrabitur & laici jurabunt, quod quaecumque cognoverint de jure cujuscumque nostrum esse hoc inter nos dicent, & nos eorum dicto bona fide firmiter stabimus. Si vero omnes illi episcopi quos ego *Ludovicus* elegi interesse non poterunt, nichilominus stabimus dicto illorum duorum qui intuerint. Et si omnes barones ex parte mea nominati non interfuerint, pro eo non remanebit quin stabimus dicto aliorum duorum qui interfuerint. Et similiter erit de illis quos ego rex *Henricus* elegi tam de episcopis quam de baronibus. Juravimus etiam, quod nullum malum faciemus eis propter hoc quod veritatem dixerint. Et si forte, quod *Deus* avertat, inter nos de terris nostris aliqua querela oriat, per eosdem bona fide & sine malo ingenio sine dilatione

terminetur, si autem aliqua predictarum personarum interim mortua fuerit, altera loco ipsius substituat^{ur}, si vero alteruter nostrum ante susceptionem crucis iter peregrinationis arripere voluerit, alter qui remanebit terram illius qui in peregrinatione erit & homines sicut sua propria & dominica custodiet & manutenebit. Postquam vero Deo volente crucem susceperimus, homines nostros qui nobiscum ibunt faciemus jurare, quod si alteruter nostrum in via decesserit, quod Deus avertat, ita illi qui superstes erit fideliter servient sicut servirent domino suo si vivus esset quamdiu in terra Jerosolimitana morari voluerit; pecuniam vero defuncti habebit vivus ad faciendum servicium Christianitatis prater partem illam quam ante iter suum certis locis & certis personis dandam decrevit. Et si interque nostrum decesserit, eligemus si Deus nobis spacium indulserit de probis hominibus nostris quibus committetur pecunia utriusque nostrum ad faciendum servicium Christianitatis, & qui ducent & regent homines nostros. Antequam etiam iter nostrum arripiamus post susceptam crucem, faciemus illos jurare quos custodes & gubernatores constituemus terrarumstrarum, quod ipsi bona fide cum omni posse suo si necesse fuerit sese adinvicem juvabunt, ad defendendum terras nostras cum abinvicem requisiti fuerint, ita quod illi quos ego Henricus rex Angliæ prefecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo juvabunt ad defendendum terras Ludowici regis Franciæ domini mei, quemadmodum terras meas defenderent, si civitas mea Rothomagus obsessa esset, & eodem modo quod illi quos ego Ludowicus rex Franciæ prefecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo juvabunt ad defendendum terras Henrici regis Angliæ quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea Parisius obsessa esset. Volo etiam quod mercatores & omnes homines tam clerici quam laici de terra regis Angliæ cum omnibus rebus suis securi sint & pacem habeant per omnes terras meas. Et ego Henricus rex Angliæ similiter volo quod mercatores & omnes tam clerici quam laici de terra regis Franciæ cum omnibus rebus suis securi sint, & pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem subscripta nos firmiter observaturos promissimus & juravimus in presentia domini Petri tituli S. Grisogoni presbyteri Cardinalis apostolica sedis legati & in presentia omnium Episcoporum, Comitum, & Baronum, & multorum aliorum tam clericorum quam laicorum, &c.

His itaque finitis, rex Angliæ pater misit Henricum regem filium suum ad inimicos suos in Berria sibi subiciendum; ipse vero pater ad Vernolium transiens, ibi intuitu divini amoris & prece & petitione bonorum hominum de Grandi monte coram Ricardo Wyntonienſi episcopo, & multis aliis episcopis, comitibus, & baronibus regni sui quædam statuta, & communi populo terrarum suarum Normanniæ, Aquitaniæ, Andegaviæ, & Britannia valde necessaria statuit atque fecit, & ea scripto confirmavit sigilli sui munimine roborato. Et postea summonire fecit Comites et Barones Normanniæ per literas suas, quod essent ad eum apud Argentonium in festo sancti Dionysii equis et armis parati, secum in suo servicio remanendi. His ita gestis,

ipse usque Alenzun veniens, misit inde Ricardum filium suum ad inimicos suos in Pictavia debellandos. Interim rex pater audiens quod rex filius suus in Berria proficere non potuit, magno exercitu congregato statim post festum sancti Michaelis in partes illas fortiter equitavit. Et castello Radulphi ei reddito, exercitum suum versus Caſtre ut illud obsideret ulterius promovit. Et cum dominus illius oppidi regis adventum audisset, obviam ei venit, & pace cum eo facta filiam Radulphi de Dolis quam rapuerat, regi Angliæ, ad cuius custodiam & donationem ipsa cum hæreditate sua pertinebat, protinus liberavit, quam custodiendam apud Chinnonem destinavit. Et inde rex in Lemonensem provinciam veniens, Comites, & Barones, & cæteros ibidem comprovinciales qui contra eum cum filiis suis tempore guerræ tenuerant, placitavit, & secundum quod unusquisque promeruit gravamina intulit eis multa. Et postea eo in Berriam reverso, ipse & rex Franciæ post festum sancti Martini apud Graſerai convenerunt, de controversiis quæ de terris & divisis Alvernia inter eos vertebantur colloquium habituri. In quo Comitibus & Baronibus Alverniæ convocatis, rex Angliæ volens per eos de jure suo certificari, quæſivit ab eis, quod jus prædecesſores sui sicut Duces Aquitaniæ in Alvernia habebant.

Et responderunt, totam Alverniam de antiquo jure ad Ducis Aquitaniæ dominium pertinere, excepto episcopatu quem dicebant ad donationem regis Franciæ pertinere. Ludowico vero rege Franciæ huic definitioni consentire nolente, unde ad inquirendum diligentius quis illorum majus jus in Alvernia haberet, tribus Episcopis & tribus Baronibus ex parte sua, & similiter tribus Episcopis & tribus Baronibus ex parte Regis Angliæ electis, placuit utrique regi bona fide & sine malo ingenio stare dicto & inquisitioni dictorum xij. virorum secundum conventionem superius præscriptam & initam inter illos. Finito itaque colloquio illo, rege Angliæ usque Grandem montem inde pergente, Andebertus Comes Marchiæ illuc ad eum veniens coram archiepiscopo Burdegalenſi, & Iohanne episcopo Pictavensi, & pluribus aliis tam clericis quam laicis, filio suo quem solum habebat hæredem, mortuo, totum comitatum suum Marchiæ dicto regi Angliæ pro xv. libris Andegavenſis monetæ, & xx. mulis, & xx. paleſtridis vendidit & donavit, & Cartam suam inde similiter ei fecit. Quibus peractis, idem Comes Andebertus accepta pecunia quam rex ei pro dicto comitatu debuit, inde velociter properavit. Et rex Angliæ homagiis, fidelitatibus & ligantiis de baronibus & militibus comitatus illius acceptis, usque Andegaviam, ubi instans festum nativitatis Dominicæ tenere disposuerat, properavit.

Interim eodem anno cum Philippus Comes Flandriæ, & Willielmus de Mandevil Comes Essexiæ qui Crucem ad terram sanctam peregrinandi acceperant, Jerosolimam venissent, associatis sibi fratribus Templi cum Hospitalariis, & Reimundo principe Antiochiæ, & fere omnibus militibus terræ Jerosolimitanæ, quoddam castrum paganorum quod Baragh dicitur obsederunt. Quod cum Saladino Soldano Babiloniæ nunciatum esset, regibus & principibus paganorum sibi associatis, cum plusquam quingentis milibus militum & peditum terram Christia-

Christianorum intrans non longe à civitate *Ierusalem* tentoria sua fixit. Quorum adventum cum Templarii, Hospitalarii, & milites regis *Ierusalem* custodes civitatis audissent, cum plebe urbis armata & episcopo de *Bethalem* cum ligno *Dominicæ* crucis præcedente illis obviam exierunt, & impetum audaciter in paganos facientes, eos recedere longius coegerunt. O summa potentia Dei! ô virtus altissimi! Christiani non erant ultra xx. milia virorum pugnantium contra quingenta milia paganorum, & tamen virtute divina cooperante de paganis victoriam habuerunt. Visum enim erat paganis, quod militia cœlestis exercitus quasi per scalam descenderet in similitudinem militum armatorum, & congressum cum illis in auxilium exercitus faceret Christiani, cujus impetum pagani non sustinentes versi celeriter sunt in fugam. Quos Christiani viriliter sequentes plusquam C. milibus paganorum interfectis, multos ex reliquis ceperunt vivos. Sed *Saladinus* cum curribus & equis evadens, plures de consanguineis suis, & nepotibus, & principibus sui exercitus in illo prælio amisit. Christiani autem summa potiti victoria, cum gaudio *Ierusalem* revertentes, totam terram interfectorum spoliis repleverunt. Factum est autem hoc prælium die sanctæ *Katerina* virginis & martyris in planitie de *Rames* ad laudem & gloriam domini nostri *Jhesu Christi* anno ab incarnatione Domini M. Clxxvij.

Comes vero *Flandria*, & *Willielmus de Mandevil* Comes *Essexia* qui prænominatum castellum obsiderant per consilium Templariorum accepta ab inclusis pecunia abierunt, eos imperfecto negotio dimittentes. Quibus abeuntibus, in crastino magna pars murorum dicti castelli cecidit. Cum vero Comes *Flandria* & dictus Comes *Willielmus de Mandevil* pecuniam à paganis receptam respicerent, nichil nisi cuprum & auricalcum invenerunt. Eodem anno Christiani quoddam castellum fortissimum in terra *Saladini* ad vadum *Iacobi* firmaverunt. Sed *Saladino* illud in anno sequente obsidente, cum magister Hospitalis illuc venisset, & congressum cum exercitu *Saladini* fecisset, captus est, & in terra *Saladini* ductus, fame interiit. Postea *Saladinus* castello illo per viam capto, omnes qui in illo erant igne sine misericordia concremavit.

An. Dñi 1178. Anno ab incarnatione Domini M. Clxxvij. *Henricus* rex *Anglia* pater die natalis Domini quæ Dominica die eo anno evenit, curiam suam apud *Andegavensem* tenuit civitatem, et festum solempne convocatis ibidem principibus et majoribus illius provincie celebravit. Similiter in solempnitate Paschali proximo sequenti curiam suam ibi tenuit. Et post Pascha in *Normanniam* rediens, nunciis suis ad regem *Francia* missis ab eo impetravit, quod ipse rex *Francia* sub protectione et custodia sua omnes terras ipsius regis *Anglia* transmarinas, scilicet *Normannia*, *Aquitannia*, *Andegavia*, et *Britannia*, cum suis aliis terris cepit, sicut in hoc scripto plenius continetur.

Ludowicus rex *Francia*, omnibus ad quos presentes litera pervenerint salutem. Noverit universitas vestra quod nos recepimus in custodia nostra totam terram *Henrici* regis *Anglia* karissimi fratris nostri in cismarinis partibus sitam si contigerit eum in *Angliam* transfretare vel peregre proficisci. Ita quod quando ballivi sui de transmarina

terra nos requisierint, præstabimus ad ejusdem terra defensionem & protectionem bona fide & sine malo ingenio eis consilium & auxilium. Act. apud Venices, &c.

Dum autem *Henricus* rex *Anglia* in *Normannia* moratus est, ecce venit quidam clericus à latere summi pontificis missus ad omnes archiepiscopos, episcopos et abbates *Anglia* et *Normannia*, *Roma* ad concilium papale citandos in proximo capite *Jejunii* celebrandum. Qui accepta à rege licentia peragendi legaciam suam, in *Normannia* remansit, et rex in *Angliam* transfretavit. Qui cum ad portum optatum idus *Julii* per diem *Sabati* in *Anglia* applicuisset, statim sicut mos suus erat, iter peregrinationis suæ ad sanctum *Thomam Cantuariensem* arripuit. Et audiens quod *Willielmus Remensis* archiepiscopus causa visitandi beatum *Thomam Cantuariensem* martyrem in *Angliam* veniret, circa *Londonias* moram fecit. Et cum dictus archiepiscopus applicuisset, habuit regem sibi obvium, à quo honorifice susceptus est. Et facta peregrinatione sua, cum rege per aliquod tempus moram traxit, & deinde ad propria reversus est. Postea vero rex usque *Wodestoke* veniens, *Galfridum* filium suum Comitem *Britannia* militari ibi cingulo decoravit. Qui postquam arma militaria susceperat in *Normanniam* transfretavit, & ibidem, & in *Francia*, & in aliarum terrarum finibus vires suas extendens artes Martis viriliter exercebat, & eo magis ac magis probitatis suæ gloriam quæsit, quo fratres suos *Henricum* Regem, & *Ricardum* Ducem *Pictavia* in armis cognovit militibus plus florere. Nam ars bellandi si non præluditur cum necesse fuerit non habetur.

In illo tempore rege per diversas partes *Anglia* discurrente, dictus clericus à latere domini papæ missus, qui archiepiscopos, episcopos & abbates *Normannia* ad Concilium papale *Roma* citaverat, in *Anglia* interim applicuit, & accepto à domino rege conductu, ex parte *Alexandri* papæ omnes viros ecclesiasticos regni, tam archiepiscopos quam episcopos & abbates citavit, ut omnes in vi obedientie convenirent *Roma* ad Concilium papale in proximo capite *Jejunii* habiturum. Venit etiam in *Anglia* quidam alius nuncius domini papæ ad citandum *Roma* ad dictum Concilium omnes archiepiscopos, episcopos, & alios prælatos ecclesiasticos *Scotia*, *Galeweia*, *Hibernia*, & insulæ de *Man*. Qui à rege licentia transeundi per regnum suum quæsit, juravit quod redditum suum per ipsum faceret, & quod in legatione sua malum nec dampnum regi, vel regno suo quærere, vel facere attemptaret. Postea archiepiscopi, & episcopi *Hybernia* & *Scotia* *Romam* profecturi, transitum per regnum *Anglia* facientes, tactis sacrosanctis evangelis juraverunt quod neque eundo neque redeundo malum regis vel regni quærerent, & quod revertentes regressum suum per ipsum regem facere non tardarent.

Anno postea ab incarnatione Domini M. Clxxix. *Henricus* rex *Anglia* in die natalis Domini curiam suam apud *Wintoniam* tenuit, *Galfrido* & *Iohanne* filiis suis cum eo existentibus. *Henrico* vero rege filio suo in *Normannia*, & *Ricardo* filio suo in *Pictavia* moram tunc facientibus. Infra vero idem natale Domini contigit in *Anglia* apud *Drenthale* quoddam mirabile à seculo inauditum, scilicet quod in ipsa domini *Hugonis Dunolmensis* episcopi cultura,

terra

An. Dñi 1179.

terra se in altum in turris similitudinem ita vehementer elevavit quod summis montium cacuminibus coequaretur, & ita quod super alta templorum pinnacula emeretur, & illa altitudo ab hora diei nona usque ad occasum solis immobilis permanfit. Sole vero occidente cum tam horribili strepitu cecidit quod omnes cumulum illum videntes & strepitum casus illius audientes perterriti, unde multi timore illo obierunt; nam tellus eum absorbit, & puteum profundissimum ibidem fecit, qui usque hodiernum diem ibi patet.

Appropinquante itaque jam Quadragesima, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & viris religiosis, cismarinis & transmarinis *Roma* congregatis, *Alexander* papa tercius anno Domini ultimo superscripto & pontificatus sui xx. cum universis Cardinalibus suis, & clero, & populo ibidem praesente, ad ecclesiam sancti *Iohannis* de *Laterana* veniens ibi cum eis Concilium celebravit. Cui Concilio nuncii fere omnium imperatorum, regum & principum totius Christianitatis intererant. Et demum quibusdam decretis in universo triginta tribus ibidem ordinatis & statutis, quae dicuntur *Decreta Lateranensis Concilii*, universo clero ibidem congregato licentiam repatriandi donavit.

Interim *Henricus* rex *Anglia* filius regis *Henrici* circa mediam Quadragesimam apud *Dober* in *Anglia* applicuit cum domino rege patre suo locuturus. Paschate autem adveniente, dominus rex cum filio suo rege festum Paschale apud *Wintoniam* celebravit. Et statim post Pascha *Galfridus* filius ejus Comes *Britannia* per praeceptum patris sui in *Britanniam* transfretavit. Et congregato exercitu terram *Gwievari de Lions* devastans, eum ad deditionem coegit. Adveniente Pentecoste, *Henricus* rex pater, & rex filius suus curiam in illo festo insimul tenuerunt, quo peracto, rex filius regis cum benevolentia patris in *Flandriam* transfretavit.

Eodem anno *Ludovicus* rex *Francorum* *Agnetam* filiam suam *Constantinopolim* misit, *Alexio Manuelis Constantinopolitani* imperatoris filio maritandam. Postea idem rex *Francorum* publico edicto citari fecit omnes Archiepiscopos, Episcopos, Comites, & Barones regni sui, ut omni occasione postposita essent in civitate *Remensi* in ipsa die Assumptionis beatae *Mariae* congregati ad ibidem *Philippum* filium suum primogenitum xv. annorum juvenem in regem *Franciae* coronandum, unde ad solemnitatem illam omnes prout decebat se accedere properabant. Sed appropinquante jam termino praefixo, filius ille regis in gravem incidit infirmitatem, quae eum adeo vehementer contrivit quod multi de ipsius vita fortiter desperabant. Rex vero pater pueri videns filium suum tam gravi morbo torqueri, die ac nocte fletibus & continuis suspiriis vacans, noluit consolari. Quadam autem nocte cum ipse anxietate animi jam ductus esset, sompnus gravissimus ipsum cepit. Cui sanctus *Thomas Cantuariensis* martyr in sompnis apparuit, dicens, Dominus noster *Ihesus Christus* misit me servum suum *Thomam* ad te, ut scias quod si credideris & animo contrito servum suum *Thomam* martyrem *Cantuariensem* adieris, de infirmitate tuus convalescet filius qua tenetur; & hiis dictis disparuit. Rex vero postmodum evigilans, post diutinam cogitationem fideles suos convocans, visionem suam illis solcite narravit, quaerens ab illis consilium utrum ad di-

ctum Dei servum in *Anglia* transfretaret an non. Quidam vero illorum dixerunt, quod periculosum esset ei in regnum alterius transfretare, & in manu potentis incidere; quidam autem quod non esset timendum in contrario ostenderunt. Sequenti vero nocte, praefatus martyr secundo & tercio in sompnis ei apparens eundem dixit sermonem, & minas addidit nisi celerius Dei fierent haec mandata.

Cum itaque rex attentius eum intuitus esset, & illum *Thomam* martyrem esse agnovit, mane facto, fiduciam in Domino habens, contra multorum consilium iter versus *Angliam* arripuit. Et sumptis secum *Philippo* Comite *Flandriae* & *Willielmo de Mandevil* Comite de *Essexia*, qui de terra sancta jam redierant, & *Henrico* Duce de *Lovayn*, & aliis Baronibus regni *Franciae* mare apud *Witland* ingressus xj. kal. Septembris feria quarta apud *Dober* in *Anglia* applicuit. *Henricus* vero rex *Angliae* pater circa maritima per aliquot dies adventum illius expectans, in litore maris obviam ei venit, & ipsum, & suos cum magno suscepit gaudio & honore, & in crastino *Cantuariam* usque sancti martyris tumbam duxit. Quo cum venisset, praefatus rex *Francorum* facta super tumulum martyris oratione, unam cuppam auream ei optulit, & C. modios vini imperpetuum singulis annis ad certum locum in *Francia* ad omnimodam expensam regis *Franciae* recipiendos monachis sanctae Trinitatis *Cantuariae* dedit & concessit. Praeterea idem rex concessit pro amore Dei & sancti *Thome* martyris, quod omnia quaecumque de caetero in regno suo ad usum dictorum monachorum emerentur, de theloneo, & omnibus aliis consuetudinibus & exigenciis quiescent; & haec omnia fecit Carta sua Deo & beato *Thoma* martyri & monachis ibidem Deo servientibus confirmari. Quam quidem Cartam ex dono *Ludowici* regis *Franciae* per manum *Hugonis de Puteaco* cancellarii sui filii *Hugonis Dunolmensis* episcopi, praefati monachi receperunt. Mora autem ibi per duos dies facta, rex *Francorum* versus mare se transtulit, rege *Anglorum* eum usque *Dober* reducente. In crastino vero rex *Francorum* cum suis naves ascendens eadem die cum gaudio apud *Witland* applicuit.

Interim *Philippus* filius suus precibus & meritis beati *Thome* martyris sanitatem pristinam est adeptus. Rex itaque *Franciae* in terram suam reversus de sanitate filii sui laetus, consiliariis suis statim convocatis, publico iterum praecipit edicto, ut omnes majores regni, tam clerici quam laici, ad civitatem *Remensem* in festo omnium Sanctorum convenirent, ad *Philippum* filium suum in regem *Franciae* coronandum. Quo die omnium Sanctorum adveniente, omnibus in civitate *Remensi* congregatis, *Henricus* rex *Angliae* junior praebat *Philippum* filium regis *Franciae* versus ecclesiam cathedralem, coronam auream manibus suis gestans, qua ille puer erat noviter coronandus. Et *Philippus* Comes *Flandriae* ante illum praebat gladium regni ferens. Et multi Duces, Comites, & Barones praebant, & sequebantur illum diversi diversis officiis deputati, prout res eo tempore exigebat. Et cum ad ecclesiam pervenissent, *Willielmus* archiepiscopus *Remensis* dictum *Philippum* filium *Ludowici* regis *Franciae* in regem *Remis* in pontificali ecclesia coronavit & etiam consecravit, tribus archiepiscopis & pluribus episcopis regni sibi in officio illo ministrantibus. Sed *Ludovicus*

wicus pater suus illi coronationi interesse non potuit. Cum enim ab *Anglia* de peregrinatione sua prædicta *Parisiis* venisset, maximo fluctuans gaudio ad sanctum *Dionisium* iter arripuit, in quo itinere frigore subito percussus in paralysim incidit, unde usum dexteræ partis sui corporis amisit.

An. Dñi 1180. Anno Domini M. Clxxx. *Henricus* rex *Anglia* pater curiam suam in nativitate Domini apud *Nottingham* tenuit, cui festo de mandato ipsius regis *Henrici Willielmus* rex *Scotie* interfuit, plures magnates regni sui secum ducens. Interim præfatus novus rex *Francie* videns quod pater suus morbo paralitico esset percussus, consilio *Philippi* Comitis *Flandrie* adhæsit, cujus consilio tyrannidem cœpit in populo *Gallicano* exercere, & omnes quos noverat patri suo familiares fuisse, odio habuit & spretus est; unde illi, nunciis ad regem *Anglia* *Henricum* patrem frequenter missis, contra iniquas machinationes Comitis *Flandrie* in ipsorum & totius regni *Francie* detrimentum machinatas, consilium suum & auxilium pecierunt. Media autem *Quadragesima* aporinquant, *Henricus* rex *Anglia* junior qui per aliquod tempus moram in *Normannia* fecerat, ad dominum *Henricum* regem patrem suum in *Angliam* transfretavit. Et indicato ei qualiter *Philippus* rex *Francie* & *Philippus* Comes *Flandrie* inique adversus proximos suos se gesserant, utrique reges *Anglia*, scilicet pater & filius, tunc ante Pascha in *Normanniam* transferunt. Ad quos regina *Francie* & multi de regno illo magnates, quos *Philippus* novus rex *Francie* odio habuit, in *Normanniam* venientes, ab eis auxilium postularunt. Quod *Henricus* rex *Anglia* pater audiens, petitioni eorum adquevit. Et habito cum eis consilio obseques & alias securitates quod ab ipsius consilio non recederent, ab eis cepit, & statim fecit per *Normanniam* & cæteras terras suas suum exercitum congregari.

Quo audito, *Philippus* rex *Francie* exercitu suo interim summonito, statim post Pascha in *Flandriam* venit, & ibi contra consilium omnium amicorum suorum filiam Comitis de *Eamou* neptem Comitis *Flandrie* de ejus consilio in uxorem cepit, & illam, Comitibus & Baronibus *Francie* indignantibus, desponsavit. Cui idem Comes cum nepte sua totum fere comitatum suum *Flandrie* post decessum suum concessit, scilicet totam terram de *Vermundais* usque ad *Los*. Et postea ipse rex *Philippus* citare fecit omnes archiepiscopos, episcopos, & principes regni sui tam clericos quam laicos, quod essent apud *Senonem* die Pentecostes ad ipsius & uxoris suæ coronationem. Quod cum *Philippus* Comes *Flandrie* audisset, timens quod in casu aliquo neptis suæ uxoratio & coronatio impediri posset, regi consuluit, ut præfixum coronationis suæ terminum anticiparet; quod ita factum est. Nam idem *Philippus* rex *Francie* consilio Comitis *Flandrie* adqueiescens, pro archiepiscopo *Senonensi* misit, & in die Ascensionis Domini valde mane orto jam sole se & uxorem suam fecit in monasterio sancti *Dionisii* coronari. Cum autem *Willielmus Remensis* archiepiscopus ipsius regis *Francie* avunculus præsumptionem dicti *Senonensis* archiepiscopi audisset, doluit vehementer, & nunciis suis ad papam missis, de *Senonensi* archiepiscopo conquestus est.

Interim *Henricus* rex *Anglia* senior ad cujus

clemenciam regina *Francie* & quamplures alii de nobilioribus regni *Francie* tanquam exules & profugi, ut dictum est, profugerant, colloquium apud *Gisorcium* cum novo rege *Francie* cepit. In quo idem rex *Henricus* animum novi regis *Francie* nunc blandis, nunc asperis adeo emollivit quod contra consilium Comitis *Flandrie* & aliorum, qui inter ipsum, & matrem suam, & avunculos suos discidium volebant, omnem maliciam & indignationem quas in animo adversus eos conceperat, remisit, & eos in debitam familiaritatem recepit; statuens quod prædictæ reginæ *Francie* matri suæ singulis diebus quamdiu *Ludovicus* rex pater suus viveret vij. libræ *Parisiensium* ad cotidianum victum solverentur. Et post decessum patris sui, totam dotem suam qua dictus rex *Ludovicus* eam die desponsationis suæ dotavit, integre haberet, castellis & munitionibus ejusdem dotis tantummodo sibi retentis. Et tunc pacem, amicitiam, & concordiam inter patrem suum & dictum *Henricum* regem *Anglia* firmatas, inter se & eundem regem *Henricum*, sacramento, & fide media, & per Cartam inter eos editam confirmarunt. Et postea eodem anno mense Septembris ante festum sancti *Mathei* *Ludovicus* rex *Francie* anno regni ejus xlv. diem extremum *Parisiis* claudens, in abbathia de *Barbens* honorifice sepelitur. Quo defuncto, *Philippus* rex *Francie*, & *Henricus* rex *Anglia* pater colloquio inter eos habito pacem prædictam inter eos, ut dictum est, prius factam, fide & sacramento iterum confirmarunt. Eodem anno mutatio monetæ in *Anglia*. Eodem anno translatio sanctæ *Fredeswida* apud *Oxoniam*.

An. Dñi 1181. Anno Domini M. Clxxxj. obiit *Alexander* papa, cui successit *Lucius* papa natione *Tuscanus*, cujus tempore *Petrus Comestor* floruit adhuc vivens. Hoc anno monachi *Cartusie* primo *Angliam* sunt ingressi. Eodem anno decessit *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus homo literatus & eloquens, ac in temporalibus commodis prudentiæ singularis; archiepiscopatum vero *Eboracensem* in augmento reddituum & amplitudine ædificiorum multum provexit. Viros religiosos in tantum exhorruit; ut ipsum dixisse fertur, Ecclesiasticum beneficium potius luxuriosis quam religiosis conferendum; & prædecessorem suum beatæ memoriæ *Thurstinum* nunquam gravius deliquisse, quam ædificando illud monasterium de *Fontibus*. In vita autem magis tendendis intendit ovibus dominicis quam pascendis, moriturus enim pontifex ævo gravis, non pauca milia marcarum in thesauris habebat, cum multi pauperes Christi inedia laborarent. Verum cum jam obisset, rex per officiales suos non tantum inventa, sed etiam non inventa ab hiis quibus jam data erant, extorsit, dicens, Thesauros à quocumque usque ad mortem repositos solius principis in bonis esse. Decessit autem idem archiepiscopus anno pontificatus sui xxij. & archiepiscopatu in fiscum redacto, vacavit sedes *Eboracensis* annis decem. Eodem anno obiit *Hugo* Comes *Cestrie* apud *Leek*, cui successit filius suus *Ranulphus* 2. quinquaginta annis.

Anno Domini M. Clxxxij. *Henricus* rex *Anglia* junior in maturata morte decessit; plane in maturata si ætatem respicias, sed multum fera si actus attendas, quia non tantum prævaricator naturæ extitit, ut prius dictum est, sed etiam solemni pactorum

rum transgressor. Rebellavit enim iterum contra patrem, cujus rebellionis causa fuit hæc. Idem enim pater in administrando Ducatu *Aquitannia* vices suas *Ricardo* filio suo commiserat, & *Gaufrido* filio suo *Britanniam* transmarinam tradiderat; unde idem *Henricus* rex junior indignatus quod pater *Ricardum* filium suum *Aquitannia* præfecisset, juncto sibi *Gaufrido* fratre suo & quibusdam proceribus *Aquitannicis*, patrem motibus bellicis laceffit. Pater vero cum rebelles filios blandis delinire mandatis non posset, improbis eorum ausibus obviaturus, fines *Aquitannicos* cum exercitu ingressus est; moxque Dei judicio *Henricus* rex junior febre correptus, decidit in grabato. Cumque ingravescente morbo desperaretur à medicis, tandem consultus ad patrem misit, excessum suum humiliter confitens, extremam gratiam à paterna pietate deposcebat, ut ipsum in extremis languentem visitare dignaretur. Quibus auditis, paterna viscera super filio commota sunt. Sed allegantibus amicis non esse tutum nequissimis conspiratoribus qui circa filium erant, se credere, ad filium non perrexit, sed pro signo clementiæ & indultæ veniæ notum illi anulum mittens, ei omnia condonavit. Qui illum acceptum deosculans, assistente *Burdegalsensi* episcopo, extremum illico clausit diem, qui ex præcepto patris apud *Rothomagum* honorifice sepelitur. Et quia ipse per se solus non regnavit, ideo inter reges non est computatus. De quo quidam sic metricè cecinit.

*Omnis honoris bonos, decor & decus urbis & orbis,
Milicia splendor, gloria, lumen, apex.
Julius ingenio, virtutibus Hector, Achilles
Viribus, Augustus moribus, ore Paris.*

An. Dñi
1184.

Anno Domini M. Clxxxiv. mortuo *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo, *Baldewinus* primo ordinis *Cisterciensis*, tunc episcopus *Wigornensis*, de consensu regis & omnium episcoporum, reclamantibus tamen monachis *Cantuariensibus* sibi successit. De eo fertur quod à primo die quo factus est monachus *Cisterciensis*, usque ad obitum suum, nunquam carnes comedit; unde & illi aliquando itineranti occurrit quædam vetula macilenta, inquirens ab eo an verum esset quod carnes non comederet. Cui ille, Verum est, inquit. At ipsa, Immo falsum est, quia comedisti carnes meas usque ad ossa: nam decani tui vaccam meam unde sustentabar, à me abstulerunt. Cui ille, Vere vere favente Deo æque bona vacca tibi reddetur. Quarto anno præsulatus sui orta dissensione inter ipsum et conventum *Cantuariensem* propter nova ædificia et basilicam constructam juxta muros monachorum, in qua designavit clericos seculares, præbendas eis de ecclesiis monachorum assignando, ipse postea per papam *Urbanum* ædificia illa tollere compulsus est; unde translata sunt usque *Lambithe* juxta *Londoniam* ex opposito *Westmonasterii*.

Eodem anno *Saladinus* filius regis *Sirie* et *Mesopotamie* contra Christianos mortuo patre surrexit. Hic *Damascum* et fines ejus accepit. Cumque esset rex miliciæ *Turcorum* gratissimus, vires artibus et artes viribus juvans, in *Agyptum* cum armis transit, et consumptis principibus confestim arripuit iter ad regnum *Babylonis*. *Libia* quoque atque *Arabia* potitus, nactus est nomen grande super nomen magnorum qui sunt in terra. Denique octo regnis ditissimis præsidens, parum tamen actum à

se putabatur dum Christiani *Jerusalem* et *Antiochiam* et civitates *Sirie* maritimas possiderent; totum ergo in ipsos latissimi imperii robur convertens, plebem Dei devorare modis omnibus nitebatur, et tropheum crucis Christi ubi prius erectum est à partibus evellere orientis.

Circa hos dies *Philippus* Comes *Flandria* qui dudum à partibus illis reversus fuerat, piæ devotionis instinctu cum multa militia terram *Jerusalemitanam* iterum ingressus, contra *Saladinum* aliquid agere et fines dilatare disposuit Christianos; verum à Templariis offensus, ad terram *Antiochenam* invitante principe traduxit militiam Christianam. Audiens autem *Saladinus* abductam militiam et terram Domini plus solito vacuatam, cum infinito exercitu repente irruens tanquam possessurus eandem, intima ejus illico penetravit. Tunc princeps Christianus quantum pro tempore potuit miliciam convocans, et præliaturus non suum sed Domini prælium, multitudinem hostium non expavit. Congressus itaque cum eis, tremendas illas copias divino fretus auxilio profugavit. *Saladinus* fuga elapsus ægre evasit, de exercitu ejus milibus multis cæsis.

Anno domini M. Clxxxv. propter peccata hominum quæ utique divinitas odit, cœlestis ira contra populum Christianum minus sancte degentem excaudit; cum enim *Saladinus* ad dedecus præcedentis anni sibi contingens expiandum, fines Christianos instructior terribiliorque invaderet, nostri etiam multo instructiores numerosioresque quam prius, atque ideo minus in Domino dum de se præsumerent confidentes, prælium illi in terminis intulerunt, ubi Deo resistente superbis qui ante humilibus dederat gratiam, maxima Christianorum strages facta est, cæso non parvo militum numero cum magistro militiæ Templi & optimatibus multis; Unde propter causas prædictas generali providentia statutum est, ut *Jerusalemitanus* patriarcha gratia auxilii contra inmanissimum hostem *Saladinum* petendi ad Christianos principes in *Europam* mitteretur; & maxime ad illustrem *Anglia* regem, cujus auxilium efficacius sperabatur. Idem ergo patriarcha cum literis excitatoriis *Lucii* papæ in *Angliam* veniens, à rege, à quo honorifice suscipitur, auxilium contra Saracenos petiit ex parte omnium orientalium Christianorum, eique claves sacræ urbis dominicque sepulcri cum vexillo regio & prædictis literis monitoriis ac juramenti regii super hoc prius præstiti commemoratoriis offerebat, in fine cujus literæ papalis sic continebatur. Sane recolat prudentia tua & sollicita secum meditatione revolvat promissionem quam de impendendo terra sancta subsidio jam celsitudinem tuam obligasti, & ita in hac parte te cautum & studiosum exhibeas, ut te in tremendo judicio tua conscientia non accuset, ejus qui non fallitur districti judicis interrogatio non condempnet, &c.

Quibus literis auditis & intellectis rex responsum usque concilium suum *Londonia* prorogabat. Tandem cum multi ad prædicationem patriarchæ ac archiepiscopi *Baldewini* cruce signarentur, ipse rex *Henricus* certa & enormia proprii regni ex sua peregrinatione pericula allegando, patriarchæ respondit, quod terras suas absque tutela deferere non posset, nec *Francorum* rapacitati eas exponere, sed proficisci volentibus de pecunia sua ad sublevationem

An. Dñi
1185.

nem ecclesiæ orientales habundanter respiceret & donaret. Cui patriarcha, « Nichil agis rex, principem quærimus & non pecuniam. Quælibet pecunia pars mundi pecuniam nobis mittit, sed principem nulla: virum igitur petimus qui pecunia indiget, non pecuniam qua vir eget. Recessit itaque patriarcha spe frustratus; quem rex, ut consuetis blanditiis offensum mitigaret, ad mare conduxit. Cui ait patriarcha, « Hactenus gloriose regnasti, sed amodo ipse te deferet quem tu deseruisti. Recole quæ dominus tibi contulit, & qualia illi reddidisti; quomodo regi *Francia* infidus fuisti, beatum *Thomam* occidisti, & nunc protectionem Christianorum abiecisti. Cumque ad hæc rex exandesceret, optulit patriarcha caput suum & collum extensum, dicens, « Fac de me quod de *Thoma* fecisti. Adeo libenter volo à te occidi in *Anglia*, sicut à *Saracenis* in *Siria*, quia tu omni *Saraceno* peior es. Cui rex, Si omnes homines mei unum corpus essent, unoque ore loquerentur, talia michi dicere non auderent. Cui ille, Non est mirum quia tua & non te diligunt, prædam eciam & non hominem sequitur turba ista. Recedere non possum quia filii mei insurgerent in me absentem. Cui ille, Nec mirum, quia de diabolo venerunt & ad diabolum ibunt. Et sic demum patriarcha navem ascendens in *Galliam* reversus est.

Hoc anno *Henricus* rex misit *Johannem* filium suum in *Hybernia*, ubi anno primo adventus sui apud *Ultoniam* in urbe *Dunenfi* quasi in spelunca triplici corpora sancti *Patricii* primi *Hybernienfium* archiepiscopi, ac contemporaneorum suorum abbatis *Columba* qui & *Columkillus*, & sanctæ *Brigide* quam *Patricius* velavit, quæ & supervixit eum lx. annis, reperta sunt; in quorum tumba isti versus sunt inscripti.

*Hii tres in Duno, tumulo tumulantur in uno,
Brigida, Patricius, atque Columba pui.*

Secundum quod *Ranulphus Cestrensis* monachus in sua compilatione diversorum Croniconum commemorat. Iste *Patricius* primus inter cætera operum suorum signa duo fertur miranda à Deo patrasse: unum, quod cuncta venenosa animantia cum baculo suo de terra *Hiberniæ* ejecit. Secundum, quod nullus *Hibernicus* adventum Antichristi expectabit. Tercium memorabile quod de ejus purgatorio legitur magis ascribitur. Secundo *Patricio* minori qui non fuit episcopus sed abbas, qui floruit circa annum Domini octingentesimum quinquagesimum, de quo meminit martirologium, quod quia populum rebellem reperit de *Hibernia* recessit, & apud *Glastonenfem* monasterium ipso die sancti *Bartholomæi* apostoli diem clausit extremum. *Johannes* vero filius regis *Henrici* parum in *Hibernia* proficiens, in *Angliam* reversus est.

An. Dñi 1186. Anno Domini M. Clxxxvj. consecrati sunt tres episcopi, *Hugo* videlicet *Lincolniensis*, *Willielmus Herefordensis*, & *Willielmus Wigornensis*. Eodem anno obiit *Galfridus* regis *Henrici* filius Comes *Britanniæ*, qui *Arthurum* filium suum reliquit hæredem, & sororem suam *Margaretam* nondum desponsatam.

1187. Anno Domini M. Clxxxvij. *Frederico* in *Almannia*, *Philippo* in *Francia*, *Henrico* secundo in *Anglia* regnantibus sub papa *Urbano* tercio, super terram *Jerusalemitanam* est manus Domini

aggravata. Civitas enim sancta in qua invocatum est nomen Domini à diebus antiquis, in qua sacri prophetae floruerunt, in qua redemptionis humanæ insignia micuerunt, ex qua sacramenta salutis in omnem mundi latitudinem fluxerunt, prohi dolor! in manus gentis prophanæ incidit & inmundæ; quæ circa tempora papatus *Urbani* primi à *Tito* & *Vaspasiano* conquesta fuit & quasi subversa, & postmodum sub papatu *Urbani* secundi à manibus *Saracenorum* per fideles Christi liberata, & quasi extunc per annos plurimos sub potestate Christiana mansisset, modo sub pontificatu *Urbani* tercii in manus *Turcorum* cecidit malignorum. Milites vero Templi & Hospitalis quos in campo gladius non noverat, ab aliis captivis segregatos *Saladinus* coram se præcepit crudeliter decollari. Comes autem *Tripolitanus* qui cum *Saladino* prius conspiraverat, dolose cum suis complicitibus de prælio fugit, ipsis *Saracenis* eos attingere non curantibus.

Cum ergo tyrannus cruentissimus peremptæ multitudinis spolia dirupisset, mox cum suis copiis civitatem *Tholomaidam*, quæ nunc *Acre* sive *Achor* dicitur, adiens, & eam quasi præfidiis vacuatam inveniens, optinuit indilate. Sanctam quoque civitatem *Jerusalem* idem *Saladinus* postea adivit, ubi patriarcham & populum metu languidum ad deditionem coartans, vita & libertate indultis, ut titulo clementiæ se insigniret, armis & pecuniis nudatos dimisit, civitatemque pompaticè ingressus, Crucem sanctam asportavit, Templum vero Domini aqua rosea tanquam à Christianis sordibus expians, sacrilegis ritibus dicavit; Aliquantulam vero reverentiam Dominico sepulcro exhibuit, quod omni quidem aureo & argenteo ornatu sublato Siros illius terræ indigenas Christianos custodire præcepit, edictum adiciens, ne quis alienus irreverenter accederet. Hæc *Jerusalem* provenire noscuntur à diro illo prælio quo populus Christianus cecidit tribus mensibus elapsis. Quippe infra octabas apostolorum *Petri* & *Pauli* factum illud Christianæ plebis excidium, & circa solemnia sancti *Michaelis* facta est sanctæ deditio civitatis. *Ascalon* quoque urbs nobilis, in quam post prælium propter ejus firmitatem multi confluerant, tyrannicam potestatem non evasit: Nam rex *Jerusalem* qui captus in prælio fuerat, eam pro sua liberatione resignavit; jamque sola urbium *Palaestina* urbs insignis *Tirus* dominationem sprevit hostilem. Et quia fere tota illa civitas mare ambitur, portu gaudens tutissimo, *Saladinus* eam oblecturus classe contra urbem disposita modis omnibus eam studuit oppugnare.

Eodem tempore *Marchio* filius *Marchionis* de *Monte-Ferrato* cum magna classe illuc advenerat patri suo qui in prædicto bello Christianorum fuerat astiturus. Qui accepta à civibus fidelitate & navibus cum quibus venerat præparatis, navali prælio cum hostili classe configere ordinavit. Quod & Deo propicio factum est. Et cæsa multitudine hostium vel submersa, ad portum naves non modicas reduxerunt, & spectante *Saladino* cæteræ suæ naves ut evaderent litoribus alliserunt. Quo casu ita est consternatus, ut incensis machinis & soluta obsidione discederet nichil contra eandem urbem præsumens ulterius attemptare; sed mox in fines *Antiochenos* debaccantem convertit tyrannidem, & capta *Laodicia* cum multis urbibus, ipsam quoque maximam civitatem ita coartavit, ut ab exteritis civibus pactum extorqueret, quod

ad diem certum urbem resignarent, nisi forte major exercitus ex *Europa* interim veniens id fieri prohiberet. Cumque *Urbanus* papa qui *Lucio* successerat, tam flebilem casum de terra *Ierosolimitana* audisset, nimio obiit præ dolore. Cui successit *Gregorius viij.* natione *Boneventanus*, qui sedit mense uno diebus xxvij. & cessavit sedes diebus xx.

Hiis diebus inter *Philippum* regem *Francia*, & *Henricum* regem *Anglia* inimicitiae & discordiae germina pulularunt, unde rex *Henricus* ad transmarina vocatus negotia transfretavit. Convenerunt autem ex diversis hinc inde provinciis apud castrum quod *Radulphi* dicitur ferocissimi utriusque regis exercitus armatorum. Cumque de castris hinc inde oppositis per dies aliquot duo magni exercitus torvis vultibus mutuo se prospicerent, & viris pacificis qui pacem vel inducias satagebant, aerem frustra verberantibus, tandem turmis ad pugnam dispositis & parum jam aberat à mutuo congressu, ecce occultis magis ut dicitur ducum susurris quam prælocutionibus publicis, induciæ in dies plurimos in utroque exercitu indultæ voce præconia declarantur. Plane vox ista multo gratius insonuit auribus omnium, quam vox tubæ excitantis ad prælium. Gentes ergo & populi qui meditabantur inania vel potius infania, cum ingenti gaudio ad propria sunt reversi.

In oriente, populo Christiano diris præliis per infideles paganos ut prædicitur jam afflicto, papa *Gregorius* Christianæ plebis & sanctæ civitatis exterminium quod sub *Urbano* prædecessore suo contigerat dolens, supra modum ingemuit, unde aliquod remedium adhibere proponens, statim dignitate papali assumpta epistolam suam in orbem Christianorum direxit in hæc verba.

Gregorius, &c. Audita tremenda severitate Iudicii quam super terram Ierosolimitanam divina manus exercuit, tanto sumus nos & fratres nostri horrore confusi, tantis afflictis doloribus, ut non facile nobis occurreret quid dicere aut facere deberemus, nisi quod psalmus deplorat & dicit, Deus venerunt gentes &c. Nos autem licet cum propheta dicere debeamus, Quis det oculis meis fontem lacrimarum, & plorabo die ac nocte interfectos populi mei: non tamen odio vos eicere debemus ut in diffidenciam decidamus, & credamus Deum ita populo suo iratum ut quod faciente peccatorum multitudine fieri permisit iratus, non cito per misericordiam penitentia placatus alleviat, & post lacrimationem exultationem inducat. Nos autem credere non debemus quod ex injustitia ferientis Iudicis sed iniquitate potius populi delinquentis, talia provenerunt. Porro nos in tanta contritione terra illius non solum peccatum habitatorum ejus; set, & nostrum, & totius populi Christiani debemus attendere, cum ex omnibus partibus inter reges & principes, cives & civitates dissensiones audiamus, & scandala, & cum propheta dicere valeamus, Non est veritas, non est scientia Dei in terra, furtum & mendacium, homicidium & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit. Cogitate itaque filii qualiter transeant universa & vos pariter transeatis, & date vestra, date vosmet ipsos, non in exterminium sed in conservationem ei, a quo & vos & vestra omnia recepistis. Nec dicimus dimittite, sed pramittite in coeleste horreum qua habetis, & reponite apud quem arugo non demolitur aut tineæ, nec fures effodiunt aut furantur, laborantes ad recuperationem terra

illius in qua pro salute nostra Veritas de terra orta est, & sustinere pro nobis crucis patibulum non despexit. Recolentes non esse novum quod terra illa iudicio dominico percutitur. Sed nec esse insolitum, ut flagellata & castigata misericordiam consequatur. Poterat quippe Dominus sola eam voluntate servare, sed non habemus ei dicere cur ita fecerit: voluit enim forsitan experiri & in notitiam ducere aliorum, si aliquis sit intelligens aut requirens Deum, qui oblatum sibi tempus penitentia hilariter amplectatur, & animam ponendo pro fratribus consummetur in brevi & complaceat tempora multa. Eis autem qui corde contrito & humiliato spiritu laborem itineris huius assumpserint, et in penitentia peccatorum & fide recta decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam & vitam pollicemur aeternam.

Hac erga epistola in orbem directæ, idem *Gregorius* papa *Pisas* contendit, ubi *Pisanos* & *Jannenses* jugi & inveterata discordia confligentes, Deo auctore reconciliavit ad pacem. Moxque febre correptus post dies paucissimos apud *Pisas* exspiravit. Cui successit *Clemens* tertius natione *Romanus*, qui sedit annis tribus diebus xv. Sane tristis ille rumor terræ sanctæ orbem in brevi pervagatus, omnium quidem Christianorum cordibus stuporem & horrorem induxit, unde multi per orbem sunt Christi caractere insigniti. Inter quos *Ricardus* comes *Pictavensis* regis *Anglorum* filius & successor futurus, nova forte huiusmodi inclinato jam die accipiens, absque ulla deliberatione laudabile propositum toto mox pectore combibit, & summo mane in argumentum futuræ peregrinationis & expeditionis caracterem Domini cum solempnitate accepit. Quo audito pater filium usque adventum filii. Et cum adesset post dies aliquot, Me, inquit, inconsulto rem tam arduam minime arripere debuisti, pio tamen proposito tuo nequaquam adversabor, sed illud ita persequar, ut à te egregie impleatur.

Eodem tempore archiepiscopus *Tirinus* à partibus venit *Orientis* duriora nuncians atque imminentes miseras in auribus publicis declarando, imploravit ut duo magni reges *Francorum* & *Anglorum* tractandi gratia quidnam facerent in terrarum confiniis convenirent. Verum in illo colloquio dum religiosa intentione non sua sed quæ Christi sunt quærent, nulla vel admodum languida pristini rancoris irrepsit memoria, sed omni propter Christum quæstione sopita, paribus partibus, votis & studiis Christiano negotio intenderunt. Itaque in multo devotionis fervore surgentes, signum regis regum in ejus militia accingendi mox per manum memorati archiepiscopi acceperunt, & non tantum sua sed etiam seipsos præclaræ militiæ devoverunt. Quorum exemplum dux *Burgundia*, comes *Flandria*, & comes *Campania*, cum aliis multis hillari devotione amplexi, signo Dominico proprios insigniri humeros fecerunt, se pro Christo laboribus & periculis exponere cupientes. Statuto mox tempore quo iter arriperent, ad necessariam provisionem & tanti itineris præparationem se illico transtulerunt: soluto ergo cœtu, rex *Henricus* in *Angliam* reversus est, ubi *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus, & episcopus *Dunolmensis*, & episcopus *Norwicensis*, & multi nobiles regio exemplo accensi, signum salutiferum solempniter susceperunt. Qua de causa dictus *Baldewinus* archiepiscopus crucis legatione fungens, *Wal-*
liam

liam intravit, & in cunctis cathedralibus ecclesiis ibidem, quod usque tunc visum non fuerat, missam indutus pontificalibus celebravit. In cujus comitatu erat magister *Giraldus Cambrensis* archidiaconus *Landavensis* qui statum & ritum *Cambrigene* gentis in Itinerario illo descripsit, sicut nuper cum *Johanne* filio regis *Hiberniam* missus statum & ritum gentis illius in sua Topographia descripserat. *Fredericus* imperator *Romanus* nobilibus sui imperii convocatis signum Crucis Dominicæ assumpsit, exemplum ad Christi servitium eis præbens. Itaque cunctæ provinciae nominis Christiani ad maturandum iter propositum inmensis fervebant apparatus & studebant. Interea hiis temporibus rex *Henricus Ranulphum* comitem *Cestrie* accipere fecit cingulum militare, & dedit ei in uxorem *Constantiam* comitissam *Britannie Galfridi* filii sui relictam, cum tota *Britannia* minori & *Richemundie* comitatu.

An. Dñi 1188. Hoc tempore scilicet anno Domini M.C.lxxxviii. obiit sanctus *Gilbertus* fundator alborum monachorum ordinis de *Semppyngham*. Eodem tempore concilium apud *Ceyntinton*, ubi dictus *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus cum aliis pluribus crucem accepit. Ibi statutum fuit in *Anglorum* gente, Ne quis escarleto, fabelino vario vel griseo aut vestibus laqueatis, aut in prandio de cibis exempto ultra duo fercula uteretur, eo quod rex cum omnibus fere *Angliam* magnatibus ad terram sanctam cum expensis erat non minimis profecturus. Verum cum principes & duces Christiani ad iter *Jerosolomitana* expediendum toto conamine anelarent, eorum ferventem devotionem antiqui hostis malitia corrumpere non quievit. Cum enim rex *Anglorum Henricus* in regno suo proprio quietus consisteret, & prout debebat tantum principem ad futuram se expeditionem modis omnibus prepararet, rex *Francorum* nescio unde stimulus rupta fide foederis subito furore excaudit, & castrum nobile quod castrum *Radulphi* dicitur, nequissimorum prodicione inprovistus usurpator intravit. Quo successu elatus, mutato vel potius exsufflato expeditionis *Jerosolomitane* proposito, ad injuriandum regem *Angliae* ulterius machinatur. Quibus celeriter agnitis, rex *Angliae* mature transfreturus viros honestos cum verbis pacificis ad prævaricatorem præmisit. Verum ille ad omne blandimentum inflexus, inceptis maliciis superbe incubuit.

1189. Cum enim rex *Anglorum* an. Dom. M.C.lxxxix. hac de causa transfretasset, utrique Reges bonorum virorum studio ad colloquium solempniter conveniunt. Rex quidem *Anglorum* querelam rupti foederis & illatae sibi injuriæ positurus: Rex vero *Francorum* tanquam de hiis rationem redditurus. Sed sub hac fiducia reëstitutionis operabatur mysterium iniquitatis. *Ricardus* enim comes *Pictaviae* regis *Anglorum* filius, *Francorum* ut creditur hastutia abstractus atque illectus, in ipso solempni regum colloquio à patre deficiens, ad partes transivit hostiles. Quo casu consternatus pater, cum causæ malorum ingravescerent, verbis pacificis cum hiis qui oderunt pacem aere inaniter verberato discessit, nesciens penitus cui se crederet cum tam filialem esset ingratitude jam expertus. Quid plura? bellum illico inter reges viribus & animis dispares instruitur. Idem enim *Ricardus* comes *Pictavensis* quem pater *Aquitaniae* præfecerat, paratam militiam ad partes regis *Francorum* duxit. Plurimi quoque *Normannie*, *An-*

degavia, & *Britannia* fide exsufflata manifeste à patre jam deficientes, & in filii gratiam se ponentes, de ejus ingrato consilio *Francorum* exercitum augmentarunt. Itaque rex *Franciae* cum comite *Pictavensi* & infinitis copiis terram regis *Anglorum* nullo obsistente ingressus, ad urbem *Cenomannensem* ubi rex *Angliae* cum suo exercitu morabatur, protendit. Quo agnito, cum rex *Angliae* ad subeundum belli discrimen longe se imparem cerneret, & ab hostibus obsideri formidaret, incensa urbe profugit in loca se recipiens tutiora.

10 Quidam tamen de urbis incendio sic dicunt, quod rege *Franciae* & *Ricardo* comite *Pictavensi* contra regem *Angliae* ad dictam urbem *Cenomannicam* convenientibus, idem rex *Angliae* ad cautelam suburbium incendi fecit, ne hostibus ad præsidium suis foret, sed vis venti retorta flammam in urbem convertit, & ipsam totam combussit & regem exire coegit. Qui in recedendo, ut dicitur, talia dixit: » Quia » tu Deus urbem de mundo quam plus dilexi hodie » à me tam turpiter abstulisti, ego tibi reddam » lionem, nam de cætero auferam à te id quod in » me plus placere tibi deberet, quod est cor meum. Tunc exercitus qui eum sequi videbatur, mox defluxit, & *Johannes* filius ejus minimus quem tenerime diligebat, ab eo recessit ne minus fratri & fratribus dissimilis videretur. Hostes autem urbem *Cenomannensem* cum arce potiti, urbem *Turonicam* cum arce ejus expugnaverunt, de urbe *Andegavensi* consequenter obsidenda tractantes. Demum tot malis rex *Anglorum* anxius, & maxime ex junioris filii defectione animo saucius, ex multa mœstitudine apud *Turonum* febre correptus pacem regis *Franciae* sub hac forma optavit, quod gratiæ regis *Franciae* salvo honore suo regniq; sui corona, libenter submitteret, sed frustra, quia pacem aliter non obtineret, nisi gratiæ regis *Franciae* absolute se submitteret. Et merito hoc sibi provenit, quia illud verbum, *salvo honore Dei & ordinis sui dignitate & ecclesie libertate*, beato *Thoma* martyri non concessit.

40 Igitur cum iste rex *Henricus* filius *Matildis* imperatricis xxxiv. annis regnasset, an. Dom. M.C.lxxxix. mense *Julii* in octabis apostolorum *Petri & Pauli* luna xix. feria v. apud *Chinonense* castrum febre invalescente obiit, princeps inter reges orbis terrarum nominatissimus, ac in multitudine prolis foelicissimus, nisi in eum qui ex ejus femore exierant surrexissent. Quod tamen non tam humanæ severitati quam divinæ ultioni nonnulli ascribunt. Eadem enim mensura qua mensus est remensum est ei, ut qui patrem suum beatum *Thomam Cantuariensem* archiepiscopum usque ad mortem & licet mortem non intulerit persecutus est, ipsi à filiis propriis usque ad diem extremum persecutio non deesset. Et licet hostes qui excellenti gloriæ ejus & virtuti semper inviderant, ipsum extinctum lamentasse & laudasse dicuntur, omnes tamen proximi sui cum decederet & familiares circumstantes ita rapacitati indulerunt, ut corpus regis diu nudum jaceret, donec puer quidam inferiores corporis partes pallio brevi contegeret. Et tunc videbatur cognomen ejus adimpletum quo ab infantia vocabatur *Henricus Curtmantell*, nam iste primus omnium curta mantella ab *Andegavia* in *Angliam* transvexit. Sicque omnium sensibus expositum erat quanta sit vanitas atque fallacia excellentiæ temporalis, cum illum qui paulo ante tantus in orbe refulerat tam miserabilis casus assumpisset. Comes quoque

Pictavenfis Ricardus filius ejus ingemuit, quod venti patri minus officiosus extitit, & hostes bella audito hoc incommodo suspenderunt.

Per octo dies ante obitum regis pisces de quodam stagno *Normannia* exilientes, nocturno tempore cum tanto strepitu sunt congressi, ut homines ad spectaculum venientes vix victui unum piscem superstitem invenirent. Quidam ordinis domus de *Wisebourne* in vita regis pro eo frequenter orans, & quæ de misericordia vel judicio superni moderaminis eidem regi essent eventura, noscere desiderans, ante tempus quo ipse rex signum *Dominicæ crucis* susceperat, tale de rege quem multum dilexit à Domino in sompnis responsum accepit. Signum meum super se levabit sed in tormento tormentum portabit, nam uterus uxoris suæ contra eum intumescet, & ad ultimum cum velatis velabitur. In crastino namque obitus illius cum ad illud famosum & nobile monasterium *feminarum* quod *Fons Embrardi* dicitur, sicut ipse in extremis pia devotione dictaverat, ad sepeliendum portaretur apparatu regio vestitus, coronam auream in capite gestans, & cirotecas habens in manibus, & anulum aureum in digito, & sceptrum in manu, & calciamenta auro texta & calcaria in pedibus cinctus gladio jacebat, vultum habens discooperatum, ecce *Ricardus* filius ejus comes *Pictavenfis* sicut ei nunciatum fuit, festinanter obviam ei venit. Unde illo superveniente, mox sanguis de naribus regis defuncti manavit, ac si spiritus ejus de adventu illius indignaretur. Tunc prædictus comes flens & ejulans processit cum corpore patris sui usque ad *Fontem Embraldi* in *Normannia*, ubi juxta magnificentiam regiam honorifice sepelitur. De eo quoque ferebant qui funeri astabant, quod quamdiu *Ricardus* filius suus paterno cadaveri astaret, utraque patris naris sanguinem distillavit.

Sane idem rex *Henricus* quanquam multis virtutibus fuerat ornatus, aliquibus tamen viciis involutus personam regiam deturpavit. In libidine namque pronus conjugalem modum excessit. Regina enim sua *Elanora* jamdudum incarcerata factus est adulter manifestus, palam & impudice puellam retinens *Rosamundam*. Huic nempe puellæ spectatissimæ fecerat rex apud *Wodestoke* mirabilis architecturæ cameram operi *Dadalino* similem, ne forsan à regina facile deprehenderetur. Sed illa cito obiit, & apud *Wodestowe* juxta *Oxoniam* in capitulo monialium in tumba decenti est sepulta, ubi talis superscriptio invenitur,

*Hic jacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda;
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.*

Cista ejusdem puellæ vix bipedalis mensuræ sed mirabilis architecturæ ibidem cernitur, in qua confictus pugilum, gestus animalium, volatus avium, saltus piscium absque hominis impulsu quasi movere conspiciuntur. Hic etiam filiam regis *Francia* in custodia sua dudum receperat ut eam *Ricardo* filio suo comiti *Pictavensi* copularet, quam post mortem *Rosamundæ* defloravit, unde *Ricardus* postea matrimonium recusavit, proinde proposuit rex illam puellam duxisse, qua de causa *Hugotionem* cardinalem ad divortiandum inter ipsum & reginam *Elanoram* nuper invitavit, ut sic majori favore *Francorum* fretus, filios proprios exheredaret. Regina quoque parere desinente, spurios multos fecit.

Venationis delicias plus justo diligens, in punien-

dis tamen venationis suæ transgressoribus mitior avo fuit, ille enim homicidarum & fericidarum voluit distantiam parvam esse: hic tamen hujusmodi transgressores carcerali custodia sive exilio pro tempore castigavit. *Judeos* fœnerantes plus justo fovit, & vacantes episcopatus ut provenientia reciperet diu vacare voluit. Contra hæc, fuit rex in pace tuenda & fovenda studiosissimus, & ecclesiasticarum libertatum post mortem sancti *Thomæ* conservator præcipuus. Viros religiosos specialiter honoravit, & res eorum æque cum Dominicis suis conservari mandavit. Pupillorum, viduarum & pauperum curam habens, locis pluribus elemosinas largas impendit. Naufragorum perditionem eximia pietate correxit, & eis humanitatis officium exhiberi præcipiens, graves in eos pœnas sanxit, qui forte illis in aliquo molestos esse præsumerent, vel de rebus quippiam usurpare. In regno suo *Anglia* vel in terris suis transmarinis grave onus nunquam imposuit, nec tributum ecclesiis vel monasteriis unquam indixit. Discrimen sanguinis & mortem hominis exhorrescens, pacem curavit armis cum aliter eam non potuit observare.

IN tempore istius regis *Henrici* secundi anno regni sui xiiij. ossa famosissimi regis *Arthuri* quondam majoris *Britannia* monarchæ, cujus corpus quasi fantasticum & in fine tanquam ad longinqua deductum fabulæ *Britannicæ* adhuc venturum confixerunt, apud *Glastoniam* in quodam vetustissimo sarcophago profunde in terra in quercu concava recondita, sunt inventa inter duas lapideas pyramides in sacro cœmiterio quondam erectas, in quibus literæ quædam exaratae erant, sed ob nimiam vetustatem barbaræ scripturæ & deformationem legi non poterant. Ossa vero prædicta hac occasione inventa fuerunt. Dum inter dictas pyramides terram quidam effoderent, ut quendam monachum sepelirent, qui hunc locum sepulturæ vehementi desiderio in vita sua præoptaverat, & à conventu precibus impetrando optinuerat, quoddam sarcophagum in quo quasi ossa muliebria cum trica comæ muliebris flava & integritate pristina & colore reperta sunt, quam cum monachus unus avide cum manu attraxisset, tota statim in pulverem decidit. Amoto vero illo sarcophago, aliud priori suppositum reperiunt, in quo ossa virilia continebantur, quod & etiam amoventes reperiunt tertium duobus primis suppositum, cui crux plumbea superposita erat, in qua exaratum fuit, *Hic jacet sepultus inclitus rex Arthurus in insula Avalana*: locus enim ille olim paludibus inclusus insula *Avalon* vocabatur, id est, insula pomorum. Nam *Avalon Britannice*, pomum dicitur Latine. Deinde prædictum sarcophagum aperientes, ossa nimis robusta & longa dicti principis invenerunt; quæ cum decenti honore & magno apparatu monachi infra ecclesiam suam in tumba marmorea posuerunt. Primum tumulum dicunt fuisse *Guenoræ* uxoris ejusdem *Arthuri*, secundum *Modredi* nepotis sui.

Insuper scribitur quod iste rex *Henricus* à quodam historico cantore *Britannico* audierat, quod profunde in terra circiter xv. pedes corpus *Arthuri* regis in quercu concava inveniretur. Idcirco autem tam profunde humatus fuerat, ne à *Saxonibus* sibi æmulis facile reperiretur, & inde literæ veritatis indices interius versus lapidem sculptæ erant. Et notandum est quod tibiæ *Arthuri* tunc ostensæ, tibiæ & genu longissimi hominis tunc reperti tribus digitis excedebant;

excedebant; spacium quoque interculii inter duos oculos palmalem latitudinem continebat. In cuius capite decem vulnerum cicatrices apparebant, quæ omnia præter unum solum quod letale videbatur, in unam cicatricem concurrebant. Et quamquam superius in libro de gestis *Britonum* dicto *le Brut*, plura gesta de ipso *Arthur* leguntur, aliqua tamen de eo inventa & ibi intacta, & bella contra *Saxones* in *Britannia* per ipsum habita, hic breviter tangere non omisi. Nam ut dicit *Henricus Huntynghoniensis* libro ij. quod decimo anno *Cerdici* regis *Westaxonum* qui cum *Kenrico* filio suo & quinque navibus apud *Sardichefore* quæ nunc dicitur *Bernemuth* primo applicuerat, surrexit apud *Britones* *Arthurus* belliger quasi octodennis, qui contra *Saxones* novies victor fuit, ut breviter hic patebit. Primo super flumen *Gleny*. Item quater super flumen *Duglas* quod est in regione *Iues*. Hodie fluvius ille vocatur *Anglice Dugglis*, & currit sub urbe de *Wigan* per x. miliaria à fluvio de *Mersee* distans in comitatu *Lancastrie*. Item sexto super flumen *Bassa*, septimo juxta *Lincolniam* in sylva *Celidonis* quæ *Britannice* vocatur *Kaercoit Celidon*. Octavo apud urbem *Kaerlegion*, nono in monte *Badonis*. *Willielmus Rivalensis* libro primo capitulo ij. Hic est *Arthurus* de quo nugæ *Britonum* delirant. Dignus plane quem non fallaces fabulæ sed veraces historiæ prædicarent: Quippe qui labantem patriam sustinuit, qui infractos civium animos ad bellum acuerit, postremo in obsidione *Badonici* montis non gentos hostium solus profugavit.

In quibusdam *Cronicis* legitur quod *Cerdicus* sæpius cum *Arthur* confligens si semel vinceretur alia vice acrior surrexit ad pugnam. Tandem *Arthurus* extædiatus post xvj. adventus *Cerdici* fidelitate sibi jurata dedit eidem *Cerdico* *Hampfeschiram* & *Sormersetam*, quam partem vocavit *Westaxam*. Item legitur in *Cronicis Anglorum*, quod *Modredus* nepos *Arthuri* regnare cupiens sed solum *Cerdicum* metuens, quosdam alios pagos *Cerdico* dedit ut sibi faveret. *Cerdicus* autem hiis consentiens suas provincias novis *Saxonibus* instauravit, & coronatus est more gentili apud *Wintoniam*. *Modredus* vero super *Britones* apud *Londoniam* coronatur. *Vecta* tamen insula *Withgaro* nepote *Cerdici* remansit. Verumtamen secundum historiam *Britonum*, *Arthurus* postmodum cum *Modredo* confligens occisus est, & in valle *Avallonis* juxta *Glastoniam* sepultus, cuius corpus postmodum etiam cum corpore *Guenora* uxoris sub anno domini M. Clxxx. tempore regis *Henrici* secundi repertum est, & ad ecclesiam ut prædicatur translatus; sicut refert *Giraldus* distinctione prima capitulo 18. qui tunc vixit & ossa *Arthuri* contrectavit. Cæterum de isto *Arthur* quem inter omnes cronographos solus *Galfridus* sic extollit, mirantur multi quomodo veritatem sapere possint quæ de eo prædicantur, pro eo quod si *Arthurus* sicut scribit *Galfridus* terdena regna adquisivit, si regem *Francorum* subjugavit, si *Lucium* procuratorem reipublicæ apud *Italiam* interfecit, cur omnes historiæ *Romani*, *Franci*, *Saxonici*, tot insignia de tanto viro omiserunt qui de minoribus viris tot minora retulerunt?

Ad hæc dicit *Galfridus*, suum *Arthurum* regem *Francorum* *Frollonem* vicisse, cum tamen de *Frollonis* nomine nusquam apud *Francos* reperiatur. Item dicit, *Arthurum* tempore *Leonis* Imperatoris *Luci-*

um Hiberium reipublicæ procuratorem extinxisse, cum tamen juxta omnes *Historias Romanas*, constet nullum *Lucium* eo tempore rempublicam procurasse, neque illum *Arthurum* nullatenus tempore *Leonis* regnasse, neque etiam tunc natum fuisse, sed tempore *Iustiniani* qui quintus fuit à *Leone*. Denique *Galfridus* dicit, se mirari quod *Gildas* & *Beda* nullam de *Arthur* in suis scriptis fecerunt mentionem. Immo magis mirandum puto, cur ille *Galfridus* tantum extulerit quem omnes antiqui veraces & famosi historiæ pene intactum reliquerunt. Sed fortasse mos est unicuique nationi aliquem de suis, laudibus extollere excessivis, ut quemadmodum *Græci* suum *Alexandrum*, *Romani* suum *Octavianum*, *Angli* suum *Ricardum*, *Franci* suum *Carolum*, sic *Britones* suum *Arthurum* præconantur. Quod sæpe contingit, sicut dicit *Iosephus*, aut propter historiæ decorem, aut propter legentium delectationem, aut ad proprii sanguinis exaltationem. Nam dicit *Augustinus* de civitate Dei libro 18. capitulo primo, quod *Atheniensium* gesta maiora fuerunt fama quam re ipsa, & hoc propter scriptorum ibidem florentium præclara ingenia qui sensum suum ad ardua & linguam suam ad laudatissima laxare sunt gavisi. Igitur secundum *Galfridum* in suo *Britannico* libro *Arthurus* moriturus diadema regni sui *Constantino* cognato suo filio *Cadoris* ducis *Cornubie* concessit, qui pluries cum filiis *Modredi* conflictit, sed tandem eos extinxit; sicque post iv. regiminis sui annos obiit.

Post quem *Aurelius Conanus* tribus annis regnum tenuit. Post quem *Vortiporius* iv. annis. Post quem *Malgo*, pulcher, strenuus & dapilis sed *Sodomitica* peste infectus, aliquot annis regnavit. Post quem *Careticus* invisus Deo & *Britonibus*, civilis discidii amator, aliquantisper regnavit: Cujus inconstanciam *Saxones* comperientes advocaverunt regem *Africanum Gurmundum* de *Hibernia*, quam nuper sibi subjugaverat: Qui cunctis viribus ipsum *Careticum* de urbe in urbem fugaverunt, & tandem in *Cirecestria* obsederunt. Post hæc ipsum *Careticum* cum gente sua *Britannica* usque in *Wallias* ultra *Sabrinum* mare detruferunt, & *Loegriam*, id est *Britanniam* sive modo *Angliam* ferro & flamma vastaverunt; ac extunc *Britones* monarchiam *Anglia* amiservunt.

S Epulto itaque ut dictum est rege *Henrico* filio *Matildis* Imperatricis, prædictus *Ricardus* Comes *Pictavenfis* filius ejus statim in *Stephanum* de *Turonis* Senescallum *Andegavia* manus injecit: A quo in carcere misso & vinctis mancipato castella & thesauros patris sui, quos ipse in custodia sua habuit exigebat, & uxorem filii prædicti *Stephani* propter ignobilitatem mariti ab ipso separari fecit, & alii marito dari. Omnes etiam servientes patris sui quos fideles esse noverat et qui patri fideliter servierant, secum retinuit, servicia sua quæ longo tempore cum patre fecerant illis reddens, unicuique videlicet secundum meritum suum; Illos autem tam clericos quam laicos qui relicto patre suo illi adhæserunt, odiosos habuit, et à familiaritate sua alienos fecit.

Post mortem vero et humationem dicti regis *Henrici*, *Johannes* filius ejus qui mortis suæ occasio, immo causa præcipua fuerat, eo quod illum tempore guerræ reliquerat & inimicis suis adhæserat, ad fra-

trem suum Comitem *Ricardum* venit, à quo honorifice susceptus est. Post hæc *Ricardus* Comes venit *Rothomagum* & die *S. Margareta* feria v. luna iij. xij. kal. Augusti gladium ducatus *Normannia* de altari sanctæ *Maria Rothomagi* suscepit præsentem *Waltero* archiepiscopo ejusdem urbis & præsentibus omnibus Episcopis, Comitibus & Baronibus ducatus illius. Deinde recepit fidelitatem cleri & populi ducatus illius. Deinde dedit idem dux filio & hæredi Comitis de *Pertico Matildam* filiam ducis *Saxonia* in uxorem, quam ipse secum per aliquod tempus honorifice retinuerat. Deinde concessit & dedit *Johanni* fratri suo omnes terras quas dictus rex pater suus ei dederat, scilicet iv. mille libras terræ in *Anglia* & comitatum *Moretonii* cum pertinentiis suis. Concessit etiam ei filiam Comitis *Gloucestræ* cum honore illo. Concessit etiam *Willielmo* Marescallo filiam Comitis *Ricardi de Strugoill* cum honore illo. Concessit etiam *Gilberto* filio *Rogeri filii Ramfrei* filiam *Willielmi de Lancastria* dapiferi regis patris sui. Et concessit *Gaufrido* fratri suo spurio quondam *Lincolniensis* ecclesiæ electo archiepiscopatum *Eboracensem*, qui clericis suis cum literis prædicti *Ricardi* ducis *Normannia* pro eodem negotio in *Angliam* missis prædictum archiepiscopatum in custodia sua saisiri fecit, custodibus regis & custodibus *Huberti Walteri* ejusdem ecclesiæ decani expulsi.

Deinde supradictus dux *Normannia* tercio die postquam factus esset dux, scilicet die sabbati in festo beatæ *Mariae Magdalene* colloquium cum *Philippo* rege *Francia* habuit, ubi *Gisforcium* & totam adjacentem provinciam calumpniatus est; sed quia præfatus dux *Normannia Alefiam* ipsius regis *Francia* sororem in conjugem accepturus erat, sustinuit illa vice. In eodem colloquio *Ricardus* dux *Normannia* promisit se daturum regi *Francia* iv. M. marcarum esterlingorum pro expensis suis. Et præterea illa xx. M. marcarum quas pater ejus nuper ex certo forte condito regi *Francia* promiserat. Item Domina *Elianora* regina mater prædicti ducis *Normannia* per mandatum illius de ultra mare liberata est in *Anglia* à carcere mariti sui, quo diu detinebatur. Quæ statim reginalem Curiam circumducens de civitate in civitatem & de castello in castellum, sicut ei placuit, profecta est. Et per universos comitatus *Anglia* viros honorabiles tam clericos quam laicos ad mandatum *Ricardi* ducis *Normannia* filii sui sub hoc modo exequendum misit. In primis præcepit captivos omnes à carceribus & captionibus liberos dimitti, ut ad introitum novi principis noviter in regno futuri esset lætitia generalis, & ut ipsa regina à propria prisione sua argumentum eliceret captiones esse hominibus molestas, & jocundissimam animæ refocillationem ab ipsis emergere. Præcepit itaque quod omnes qui capti essent pro foresta liberarentur quieti, & ut omnes uthlagati pro foresta ad pacem redirent de præcedentibus forisfactis de foresta quieti. Et ut omnes alii qui capti essent & retenti per commune rectum comitatus vel hundredi, vel per appellationem, quieti essent; & plures alios articulos quos causa brevitatis prætermitto, exequi mandavit, de quibus unus articulus erat, quod unusquisque liberorum hominum totius regni juraret, quod fidem portaret domino *Ricardo* domino *Anglia* filio domini regis *Henrici* & dominæ *Elianore* reginæ de vita & membris suis

& honore terreno, sicut ligio domino suo contra omnes mortales, & quod ei Justiciales erunt & auxilium ei præstabunt ad pacem & justiciam suam per omnia conservandas.

Interim etiam *Ricardus Normannia* reddidit *Roberto* Comiti *Leicestria* terras suas quas rex pater suus illi abstulerat; & omnes quos pater suus exheredaverat ad jus pristinum restituit. Deinde dedit *Baldewino* Cantuariensi archiepiscopo, *Gilberto* Roffensi, *Hugoni* Lincolniensi, & *Hugoni* Cestrensi episcopis qui ad eum venerant, licentiam in *Angliam* redeundi. Postea vero rebus transmarinis mature dispositis, præfatus dux *Normannia* & *Johannes* frater ejus navibus apud *Barbesfluctum* ascensis idibus Augusti die Dominica ante Assumptionem beatæ *Mariae* ad diversos portus in *Anglia* applicuerunt: Nam *Ricardus* dux applicuit apud *Portesmouth* et *Johannes* frater ejus apud *Dober*. Venerunt etiam tunc in *Angliam* per mandatum ipsius ducis *Walterus* Rothomagensis archiepiscopus, & *Henricus* Baiocensis episcopus. *Johannes* vero Ebroicensis episcopus prius in *Angliam* venerat statim post Pentecosten, & adventum ducis expectavit. Gavisa sunt ergo regna de adventu ducis quia in meliorem statum per illum reformari populus se sperabat, juxta quod sic metricè quidam ait,

Mira canam, sol occubuit, nox nulla secuta est.

Vere nox nulla occasum solis est secuta. Nam radius solis solium solis tenens sole suo jubar lucidius ac latius sparsit: dum enim sol à solio suo in solum decideret, stans tamen ejus radius occasum vel eclipsim nesciens de corpore solari repente divisus & in se solide reverberatus, sol sole cujus fuit radius nulla nubium interpositione vel injuria impediante multo major & lucidior est effectus. Et ne scrupulosum quid animum legentis lædat, præsentem plenius perpendere poterit pentametro,

Sol pater, & radius filius ejus erat.

Filius, inquam, in immensum crescens patris sui opera bona perampliavit, mala vero refecavit; nam quos pater exheredaverat, filius in pristina jura restituit. Quos pater fugaverat, filius revocavit. Quos pater in vinculis tenuerat, filius illæsos abire permisit. Quos pater causa justitiæ diversis pœnis afflixerat, filius causa pietatis refocillavit.

Applicatus igitur in *Angliam* dux *Normannia Ricardus*, à cleroque & populo honorifice & devote susceptus, *Wintoniam* venit, deinde ad urbem *Sarisberiam* adiit ubi omnes thesauros Regis patris sui ponderare & in scriptis redigere fecit; Et inventa sunt in numero & pondere plusquam nongenta M. librarum in auro & argento. Deinde perrexit de loco in loca spaciando usque ad diem coronationis suæ, & fecit interim præparari omnia quæ coronationi suæ necessaria erant. Item quidam Canonicorum *Eboracensis* ecclesiæ per mandatum ducis in metropolitana *Eboracensi* ecclesia congregati, ad eligendum sibi & ecclesiæ suæ pastorem, die sancti *Laurentii* feria v. *Galfridum* regis *Henrici* filium quondam *Lincolniensis* ecclesiæ Electum elegerunt. Et cantato ymno *Te Deum laudamus* scripto sigillis suis appensis electionem illam solempniter corroboraverunt. Et quamvis *Godefridus de Luci* Canonicus & archidiaconus ejusdem ecclesiæ tunc absens esset, literas tamen ratihabitionis misit, mandans se ratam illam electionem in omnibus habere. Sed magister *Bartholomeus* clericus & officialis *Huberti*

Walteri ejusdem ecclesie decani qui unus erat de prioribus electis, videns hæc omnia in absentia domini sui, & domini Hugonis Dunolmensis episcopi, & multorum Canonorum ejusdem ecclesie facta fuisse, omnes qui præfata electioni consenserant ante illam & post ad præsentiam summi Pontificis appellavit, dicens illam propter absentiam dicti Dunolmensis episcopi & Eboracensis ecclesie decani & aliorum Canonorum ejusdem, minus rationabiliter factam esse.

Audiens ergo dictus decanus Hubertus quæ apud Eboracum fiebant, ad præsentiam papæ Wintonie appellavit, et coram Henrico Baiocensi, Johanne Ebroicensi, Gilberto Roffensi, Willielmo Wigorniensis, & Gaufrido Cicestræ episcopis appellationem quæ Officialis suus fecerat renovavit, & per auxilium & consilium Elianora Reginæ, quæ præfatum Galfridum Regis filium novercali odio persequabatur, à filio suo duce litteras impetravit, quod omnia Eboracensis ecclesie in eodem statu remanerent in quo fuerunt die qua dominus Henricus pater suus vivus & mortuus fuit; & sic interim omnia jura ecclesiastica Eboracensis ecclesie in manu dicti decani & officialium suorum, & omnia secularia beneficia in custodia regis & suorum sicut prius fuerant redierunt. Interim Ricardus dux Normannie dedit Johanni fratri suo filiam comitis Gloucestrie cum comitatu eodem, & castellum de Marleberg cum honore illo, & castellum de Luttegareshale cum honore illo, & castellum de Peek cum honore illo, & castellum de Wolesover, & totam terram quæ fuit Willielmi Peiterel, & villam de Potttingham cum honore illo, et castellum de Lancastria cum honore illo, et Darbshiram, et honorem de Wallingford, et honorem de Tikehil. Hæc omnia et multa alia dedit ei cum villis et feodis, et omnibus aliis pertinentiis suis. His ita practis, Johannes frater ducis prædictam filiam comitis Gloucestrie iij. kalend. Septembris apud Marleberg desponsavit contra prohibitionem Baldewini Cantuariensis archiepiscopi, eo quod in tercio gradu consanguinei erant.

An. Dñi
1189.

DEinde Ricardus dux Normannie Londoniam venit, et congregatis ibi archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, et multitudine militum copiosa anno Domini M. C. lxxxix. papa Clemente iij. sedi apostolicæ præfidente, iij. non. Septembris die Dominica luna xix. die mala idem dux apud Westmonasterium à Baldewino Cantuariensi archiepiscopo in regem Angliæ consecratur et solempniter coronatur, ministrantibus illi in illo officio Waltero Rothomagensi, J. Dublenensi, Formale Treverensi archiepiscopis, et Lincolnensi, Dunolmensi, Wigornensi, Exoniensi, Bathoniensi, Norwicensi, Cicestrensi, Roffensi episcopis Angliæ; et tribus episcopis de Wallia, videlicet sancti David, Assaph, et Bangorensi; et duobus episcopis de Hibernia, Fernensi et Hethdunensi, Galfrido Eboracensi electo, Johanne electo Candida Casa de Galeweia; Abbatibus de Westmonasterio, de sancto Albano, de sancto Augustino Cantuarie, de Hida, Wintonia, de Burgo, de sancto Edmundo, de Croiland, de Bello, sanctæ Mariæ Eboraci, de Rievals, de sancto Benedicto; Abbate de Mortemer, et Abbate de sancto Dionisio qui venerant ex parte regis Franciæ, præsentibus Comitibus de Alba Marla, de Essexia, de Warena,

J. fratre regis comite Moretonii et Gloucestrie, R. Leicestrie comite, et comitibus de Clare, de Warewik, de Suthsexia, de Sarisbiria, Willielmo Marefcallo comite de Strugoil, David fratre regis Scotiæ comite Huntynghonia. Præterea hii barones interfuerunt, Robertus de Laci, Nigellus de Mounbray, Rogerus Bigod, Reginaldus Luci, Gervasius Paynell, Willielmus Humet, Baldewinus Waac, Robertus de Stanyford, Johannes Constabularius Cestrie, Jollanus de Nevill, Willielmus de Nevill, Henricus de Puteaco, Ranulphus de Glanvill Justiciarius Angliæ, Gerardus frater ejus, Gilbertus Basset, Gerardus de Cannvill, Ricardus de Savill.

Modo dicendum est de ordine Coronationis.

IN primis, venerunt episcopi, et abbates, et clerici multi induti capis sericis, præcedentibus eos cruce, cereis et thuribulis usque ad hostium thalami interioris, et ibi receperunt dictum dominum Ricardum qui coronandus erat, et duxerunt eum in ecclesiam Westmonasterii usque ad altare cum reverenti processione et cantu in hunc modum. In prima fronte præcedebant clerici albis induti, portantes aquam benedictam, crucem et cereos et thuribulos, deinde veniebant abbates deinde episcopi. In medio autem illorum ibant iv. Barones portantes candelabra cum cereis. Post illos veniebat Johannes Marefcallus portans in manibus suis duo calcaria magna & ponderosa de Thesauraria regis sumpta. Juxta illum ibat Godefridus de Luci portans pillem regale. Post illos veniebant duo Comites videlicet Willielmus Marefcallus Comes de Strugoil, & Willielmus Comes Saresberiensis, unus illorum videlicet Willielmus Marefcallus portans sceptrum regale, in cujus summitate signum aureum Crucis erat: Et alter scilicet Willielmus Comes Sarisbiriensis portans virgam regalem habentem columbam in summitate. Et post illos veniebant tres Comites, videlicet David frater Regis Scotiæ Comes de Huntingdonia & Robertus Comes Leicestrie & in medio illorum Johannes Comes Meretonii & Gloucestrie, portantes tres gladios cum vaginis aureis sumptos de Thesauraria regis. Et post illos veniebant vj. Comites & Barones portantes unum Scaccarium supra quod posita erant insignia regalia & vestes. Et post illos ibat Willielmus de Mandevill Comes de Alba Marla & de Essexia, portans Coronam auream in manibus suis. Deinde venit Ricardus dux Normannie, & Hugo Dunolmensis episcopus à dextris illius ibat, & Reginaldus Bathoniensis episcopus à sinistris. Et umbraculum sericum portabatur supra illos. Et omnis turba Comitum & Baronum, militum, & aliorum tam clericorum quam laicorum usque in atrium ecclesie, & sic usque ad altum altare solempniter sequebatur. Quo cum perventum esset, coram prædictis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, clero & populo Ricardus dux hæc tria sacramenta fecit.

In primis itaque juravit & vovit sacrosanctis evangeliiis & plurimorum Sanctorum reliquiis coram eo positis, quod pacem & honorem & reverentiam omnibus diebus vitæ suæ portabit Deo & sanctæ ecclesie, & ejus ordinatis. Deinde juravit quod rectam justitiam exercebit in populo sibi commisso. Deinde juravit quod leges malas & consuetudines perversas si aliqua sint in regno suo delebit, & bonas

nas custodiet. Deinde exuerunt eum vestibus suis quibus indutus fuerat, exceptis camisia quæ debet esse in scapulis dissuta, & brachiis. Deinde calciaverunt eum sandaliis auro contextis. Deinde tradidit ei archiepiscopus *Cantuariensis* in manu dextra sceptrum, & virgam regalem in sinistra. Deinde idem archiepiscopus *Cantuariensis* unxit eum in Regem, infundens oleum sanctum desuper eum in tribus locis, scilicet in capite, in scapulis & in brachio dextero, cum orationibus ad hoc constitutis. Deinde posuit super caput ejus consecratum pannum lineum & pileum desuper. Deinde vestierunt eum regalibus vestimentis, primo tunica, deinde dalmatica. Deinde tradidit ei archiepiscopus gladium ad malefactores ecclesiæ comprimendos. Deinde duo Comites calciaverunt eum calcaria aurea sumpta de Thesauraria Regis. Deinde indutus mantello ductus est ad altare, & conjuratus ab Archiepiscopo & prohibitus ex parte Dei, ne hunc honorem sibi assumat nisi in mente habeat tenere sacramenta & vota quæ superius fecit. Et ipse respondet, se per Dei auxilium omnia supradicta observaturum bona fide.

Deinde cepit coronam de altari, & tradidit eam archiepiscopo, qui posuit eam super caput regis; Et sic coronatus rex ductus est ad sedem suam, ducentibus eum *Hugone Dunolmensi* episcopo à dextris & *Reginaldo Bathoniensi* episcopo à sinistris, præcedentibus eos candelabris & tribus gladiis supradictis. Deinde inchoata est missa Dominicalis. Cum vero perventum fuit ad Offertorium, præfati duo episcopi duxerunt eum ad offerendum, & ad sedem suam reduxerunt. Celebrata autem missa & omnibus rite peractis, prædicti duo episcopi unus à dextris & alter à sinistris reduxerunt eum coronatum, portantem sceptrum in dextra & virgam regalem in sinistra, ab ecclesia usque in thalamum suum, processione ordinatim præcedente. Deinde processio reversa est in chorum.

Interim rex deposuit Coronam suam & vestes regales, & leviolem coronam & vestes sumpsit. Et sic coronatus venit prandere. Et Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & alii Clerici secundum ordinem & dignitatem suam. Comites, Barones, milites, & aliarum personarum seculares juxta eorum decentiam & nobilitatem, & sicut diæta exigebat, tam ad mensam regiam quam ad alias sedentes epulabantur splendide.

ET licet ipse rex die præcedenti edicto publico ut dicitur *Judeis* & mulieribus ingressum ecclesiæ dum coronaretur, & etiam palatii dum cum principibus & magnatibus suis epularetur interdixerat, prandentibus tamen illis principes *Judeorum* & alii de eorum superstitione lecta contra prohibitionem regiam turbis inmixti fores regias introibant. Unde quidam Christianus indignatus *Judeum* palma percussum ab ingressu januarum arcere curavit, regium objectans edictum. Quo exemplo plures accensi, *Judeos* cum contumelia repellebant; factoque tumultu indisciplina turba accurrit, credentesque regem talia mandasse, tanquam freti auctoritate regia, in multitudinem *Judeorum* ad fores regias consistentium pariter irruerunt, & primo quidem percutiebant pugno, postea vehementer effrenati ligna & lapides sustulerunt, & eos à Curia regis eicientes quosdam interfecerunt, quosdam semivivos reliquerunt. Unus autem ex *Judeis* qui *Benedictus Judeus Eboraci* vocabatur, adeo gravibus

verberibus & vulneribus affectus est quod de vita ejus desperabatur, & sic timore mortis perterritus à *Willielmo* Priore ecclesiæ sanctæ *Maria Eboraci* baptismum suscepit, & vocatus est *Willielmus*, unde mortis periculum & manus persequentium sic evasit.

Interea rumore magno per totam civitatem *Londoniensem* quod rex omnes *Judeos* exterminare jussisset percurrente, infinitus populus tam ex ipsa civitate quam ex provinciis plurimis qui illuc causa regiarum coronationis convenerat, armatus accurrit. Trucidantur ergo *Judei*, & qui beneficio fortium domorum ad tempus tuebantur, à frementibus populis igne in domibus misso consumuntur. His regi adhuc cum magnatibus suis convivanti relatis, *Ranulphus de Glanvill* regni procurator vir potens & prudens cum aliis æque nobilibus à latere regis mittitur, ut audaces flecteret, vel refrænaret. Sed frustra; in tanto enim tumultu nullus vocem eorum auscultavit vel faciem honoravit: sed potius adversus eos quamplures frementes ut maturius recederent hortabantur. Illis igitur effrenatam rabiem consulte declinantibus, usque in crastinum furor prædantium non cessavit.

In sequenti vero die rex servientibus suis per civitatem missis, quosdam malefactorum illorum comprehendere & sibi præsentari jussit, de quibus tres per judicium curiarum sunt suspensi, unus quia furtum fecerat in rebus cujusdam Christiani, & duo quia incendium in civitate fecerant, unde domus Christianorum combustæ erant. Deinde misit rex pro virgillis illo qui jam de *Judeo* factus fuerat Christianus, & præsentibus illis qui viderant eum baptizari, interrogavit eum si esset Christianus effectus. Ipse vero respondit quod non, sed ut mortem evaderet permisit à Christianis sibi fieri quod volebant. Tunc rex interrogavit archiepiscopum *Cantuariensem*, præsentibus multis Archiepiscopis & Episcopis, quid esset de illo faciendum. Qui respondens minus discrete dixit, Si ipse non vult esse homo Dei sit homo diaboli. Et sic ad legem Judaicam reversus est.

Deinde rex in crastino recepit homagia & fidelitates ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, & Baronibus terrarum suarum. Interim misit rex brevem suam per omnes comitatus *Angliæ*, prohibens ne aliquis malefaciat *Judeis* sed pacem suam habeant. Sed priusquam edictum illud publicatum esset, *Judei* qui erant in villa de *Dunstapell* ad fidem Christianam conversi baptizati sunt, uxores suas modo Christianorum desponsantes; Quod similiter fiebat per plures *Angliæ* civitates. Et licet rex pacem *Judeis* edicto sancivit, ille tamen furor in *Judeos* non quidem zelo fidei sed potius lucri *Londoniæ* accensus, in aliis terrarum locis vehementer exaudivit. Unde apud *Lenniam* contigit quendam ex *Judeis* fieri Christianum. Quem tanquam legis prævaricatorem *Judei* persequentes, oportunitate capta, ipsum per viam transeuntem armis aggressi sunt. Porro ille in ecclesiam sanctam se recepit; nec propter hoc *Judei* sævientes quievire, sed continuato furore eandem coeperunt ecclesiam cum magno impetu illico oppugnare. Mox ingens clamor attollitur, Christianum auxilium sonoris vocibus flagitatur. Clamor ergo & fama Christianum populum accendunt, & peregrini juvenes, quorum illuc multitudo magna negociandi causa venerat, armati accurrunt, superbos *Judeos* fortiter insultantes. *Judei*

dei vero cum Christianorum impetum ferre non possent, fugam citius inierunt, multis in fuga casis. Domus eiam eorum expugnatae atque à Christianis spoliatae igne imposito sunt combustae. Peregrini vero juvenes praeda onusti, navibus ne aliquam forte à ministris Regis sustinerent quaestionem repetitis, celeriter abierunt. Loci vero incolae cum propter hoc à regis ministris calumpniati essent, factum in peregrinos qui jam abierant, refuderunt.

Deinde dominus rex venit ad abbatiam quae dicitur *Pippewelle*, & congregatis ibidem *Baldewino Cantuariensi*, *Waltero Rothomagensi*, & *Iohanne Dublenensi* archiepiscopis, & omnibus aliis fere episcopis, abbatibus & prioribus regni, idem rex dedit *Godefrido de Lucy* episcopatum *Wintonia*, & *Ricardo Thesaurario* suo archidiacono *Eliensi* episcopatum *Londoniensem*; & istae donationes fiebant in crastino exaltationis sanctae Crucis. Quibus expletis, rex & ceteri omnes ad sua hospitia sunt reversi. Mane autem facto, venerunt iterum rex, & archiepiscopi, episcopi, cum copiosa clericorum & laicorum multitudine ad abbatiam praedictam, ubi rex dedit *Willielmo de Longo Campo* Cancellario suo episcopatum *Eliensem*, & *Huberto Waltero Eboracensi* Decano episcopatum *Sarisburyensem*, & sic omnis controversia quae erat inter ipsum *Hubertum* & *Gaufridum Eboracensem* electum sopita est. Deinde dedit dominus rex abbatiam de *Selby* *Rogero de Londonia* ejusdem abbathiae Priori, & dedit Priori de *Bermundeseve* abbatiam de *Glastingbury*, & *Gaufrido* fratri suo nuper *Lincolniensi* electo, & postea *Eboracensi* electo archiepiscopatum *Eboracensem*; & *Henrico* fratri *Willielmi* Marescalli decanatum ecclesiae *Eboracensis*; & *Bucardo de Puteaco* Thesaurarium ecclesiae *Eboracensis*, & *Willielmo de Chanvill* archidiaconatum *Richmundiae*, & *Willielmo* de ecclesia sanctae *Mariae* praebendam, quae fuit *Huberti Walteri* in ecclesia *Eboracensi*.

Cumque *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus vidisset dominum regem dedisse *Gaufrido* fratri suo archiepiscopatum *Eboracensem*, statim protulit coram rege, & praefatis archiepiscopis, & episcopis cartam regis *Willielmi* *Wastard*, qui *Angliam* bellando sibi subjugaverat, in qua continebatur controversia, quae olim inter *Cantuariensem* & *Eboracensem* ecclesias vertebatur super primatia *Angliae*, & quibusdam aliis dignitatibus, quas altera adversus alteram petebat, & ad quem finem controversia praedicta pervenit. Itaque in carta illa regis *Willielmi* continebatur, quod *Thomas* tunc temporis *Eboracensis* archiepiscopus ordinem sacerdotalem, & consecrationem episcopalem de manu *Lanfranci* tunc temporis *Cantuariensis* archiepiscopi, & totius *Angliae* primatis suscepit, & ei professionem scriptam fecit, & ad concilia sua cum *Lindesarnensis* ecclesiae episcopo & ceteris suffraganeis suis venit, & ei omnem reverentiam sicut Primati suo exhibuit. Haec autem omnia facta fuisse coram rege *Willielmo* in generali concilio apud *Londoniam* testabatur carta illa per diffinitivam sententiam, ab *Alexandro* papa secundo prolatam, in praesentia N. legati, qui à praefato papa missus erat ad litem illam inter praedictos archiepiscopos, & eorum successores dirimendam. Auctoritate igitur hujus cartae *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus prohibuit, per *Gilber-*

tum *Roffensem* episcopum, & *Hugonem Cestra* episcopum, *Gaufrido Eboracensi* electo, ne ipse ab aliquo alio, quam ab illo ordinem sacerdotalem, vel consecrationem suscipere episcopalem, & prohibuit *Hugoni Dunolmensi* episcopo, et *Iohanni Dublenensi*, et *Formali Treverensi* archiepiscopis, ne illi munus ordinationis, vel consecrationis facere praesumerent, et super hoc ad sedem apostolicam appellavit.

10 Eodem tempore apud Abbatiam de *Pippewell* die Dominica xvij. die Septembris *Johannes* electus *Candidae Case* consecratus est in episcopum à *Johanne Dublenensi* archiepiscopo, administrantibus ei *Formale Treverensi* archiepiscopo & *Concorde Hegdunensi* episcopo. Ad idem Concilium praedictum *Ranulphus de Glanvill* jam senio et labore confectus, qui tempore regis *Henrici* Justiciarius *Angliae* extiterat, licenciam eundi *Jerosolymam* à rege quaesivit & accepit, unde cito postea eodem mense 20 Septembris *Ranulpho* praedicto ab officio suo deposito, rex omnes fere vicecomites & eorum ballivos usque ad ultimum quadrantem redemit. Et quanto familiares patri suo extiterant, tanto plus eos opprimebat; Qui autem non habebat quantum ab eo exigebatur, statim captus fuit & in carcere retrusus, aliis vicecomitibus loco eorum institutis. Et quia rex ad terram sanctam aspirabat, omnia erant ei venalia, scilicet potestates, dominationes, comitatus, vicecomitatus, castella, villae, praedia, officia & omnia hiis similia. Unde factum est quod *Hugo Dunolmensis* episcopus emit à domino rege dominicum manerium suum de *Seggesseld* cum omnibus pertinenciis suis, & cum wappentaga et omnibus ad regiam Coronam ibi pertinentibus: quod quidem manerium rex Deo et beato *Cuthberto*, et dicto *Hugoni* et successoribus suis Episcopis *Dunolmensibus* per cartam suam sine aliquo retinemento confirmavit. Et pro hac confirmatione praedictus episcopus 30 quietam clamavit domino regi servicia militum suorum in *Lindeseya*, et servicia *Philippi de Kima* et *Baldewini le Wake* imperpetuum.

40 Praeterea idem *Hugo* episcopus dedit regi mille marcas argenti, ut Justiciarius esset in *Anglia*, et ut ab itinere *Jerusalem* remaneret. Qui nuncios suos ad papam misit pro habenda licentia remanendi. Unde rex eundem *Dunolmensis* episcopum et *Willielmum de Mandevill* Comitem de *Albamarla* Justiciarios *Angliae* constituit. *Godefridus* eiam *Wintoniensis* episcopus emit à domino Rege duo 50 optima maneria, quorum unum dicitur *Uregrave* et alterum *Manes*, ad episcopatum suum pertinentia, ut à pluribus dicebatur. *Sampson* eiam Abbas de *Sancto Edmundo* emit à Rege pro mille marcis manerium de *Mildenale*, quod antiquo jure ad Abbatiam suam ut dictum fuerat pertinebat. Et ceteri quicumque volebant tam sua quam aliena jura à Rege emebant; Unde factum est, quod rex tantam infinitam pecuniam sibi adquisivit quantum nullus antecessorum suorum dignoscitur habuisse.

60 Interim *Gaufridus Eboracensis* electus venit apud *Southwell* villam suam, et ibi mense Septembris sabbato quatuor temporum à *Johanne* episcopo *Candidae Case* sacerdotalem ordinem suscepit. Et cum circa idem tempus *Henricus* frater *Willielmi* Marescalli cui rex decanatum *Eboracensis* ecclesiae dederat, ad ipsam ecclesiam venisset, neminem invenit qui

qui cum in stallum induceret decanatus; nam clerici dicebant, quod nullus præter archiepiscopum debuit eum in stallum decani installare. Sed *Hamo* præcentor ejusdem ecclesiæ in stallum præbendæ quam rex ei dederat ipsum misit. Cum autem *Bucardus de Puteaco* archidiaconus *Dunolmensis*, cui rex thesaurariam *Eboracensis* ecclesiæ dederat, *Eboracum* venisset cum literis regis *Hamoni* præcentori directis, ut ipsum *Buchardum* installaret, dictus *Hamo* mandatis regis in ea parte noluit obedire, dicebat enim quod *Rogerus* nuper *Eboracensis* archiepiscopus thesaurariam illam sibi dederat, et quod rex *Henricus* illam sibi confirmaverat, et super hoc ad sedem apostolicam appellavit: uterque tamen à desiderio suo fraudatus recessit. Hiis temporibus apud *Dunstapille* circa horam meridianam in sublimitate fereni aeris forma Dominici vexilli cum forma hominis crucifixi sibi conjuncta incolis illius patriæ videntibus apparuit; et cum hoc mirabile signum diu scule sic appareret, visa est forma Crucis ab eo qui affixus videbatur recedere, ut medium aeris spacium inter crucifixum et crucem notaretur, et paulo post res stupenda disparuit.

Hoc anno *Sibilla* regina *Ierusalem* dedit *Saladino* *Escalonam* pro redemptione *Guidonis de Lezinon* regis *Ierusalem* mariti sui; qui *Guido* cum ad *Tyrum* veniret *Conradus* marchio de *Monte ferrato*, qui *Tholomaida* capta à *Tyris* rege destitutis in dominum receptus fuerat, eum intrare non permisit, unde rex ille non habens ubi caput suum reclinaret, extra urbem *Tyri* in tentoriis reinansit. Confluebant igitur ad eum *Templarii*, *Hospitalarii*, et omnes Christiani qui dispersi erant in regione illa, et sibi propter metum paganorum sicut regi suo et domino adhærebant. Deinde idem *Guido* rex *Ierusalem* de consilio *Eraclii* patriarchæ et aliorum Christianorum profectus est ad civitatem *Acræ* mense Augusti xj. kal. Septembris, et eam obsedit in loco qui dicitur *Leeturun*. Et quia rex modicum habebat exercitum, pagani qui in civitate *Acræ* erant portas illius civitatis de die neque de nocte clausurunt. Sed exibant et redibant cum camelis suis attrahentes victualia et alia quæ necessaria eis erant. Tercia autem die sequenti applicuerunt apud *Acræ* *Robertus de Druës*, *Robertus* episcopus *Beluacensis* frater ejus, et Comes *Ailardus de Brenes*, *Jacobus de Avinners*, et multi alii cum illis; de quorum adventu rex et qui cum eo erant magno gaudio sunt gavisi.

Interim *Saladinus* magno congregato exercitu venit prope exercitum Christianorum, & feria iiij. post festum sancti *Michaelis* in planicie ante *Acræ* inter civitatem & casale episcopi cum eis prælium commisit. In quo prælio *Saladinus* devictus fugit, omnibus suis tentoriis Christianis relictis. Ibi etiam unam partem de melioribus militiæ suæ amisit, sed & Christiani magnam copiam suorum, pro dolor! perdidērunt. Postea vero *Saladinus* super gentem Christianam ad castra sua repulsam peccatis eorum exigentibus recuperavit, ubi *Girardus de Ridessor* magister Templi & Marescallus Templi cum fratribus fere duodeviginti & alii xl. milites Christiani cum C. Turcopolis corruerunt. Sed & *Saladinus* primogenitum suum *Mirasalim* & nepotem suum *Thekedin* & *Migeball* senescallum suum & cæteros de melioribus militiæ suæ cum multis aliis ibi amisit. Feria vero iiij. *Saladinus* iterum

cum exercitu suo venit. Et cum Christiani cum eo congregari vellent velocius fugit, & tertia die sequenti, castra sua movens usque ad locum qui dicitur *Saffran* se divertit. Exercitus vero ejus omnem locum à casali episcopi usque ad *Docum* occupaverat, quoniam nunquam antea tantum exercitum adunavit. Et dicebatur etiam quod non erat à multis retro temporibus tanta bona militia Christianorum in illis partibus congregata. Et post prædictum bellum peractum venerunt quingenti optimi milites Christiani & decem milia hominum pugnatorum armis omnibus instructorum. Et anno eodem applicuerunt ibi naves & busciæ plusquam quingentæ exceptis galeis & cursariis quæ multæ fuerunt, & statim revertebantur usque in *Apuliam* ut plures homines & victualia afferrent. Naves autem *Tentonicorum* & *Dacorum* apud *Acræ* remanserunt.

Hiis temporibus cum reges *Francia* & *Angliæ* ad terram sanctam se parantes iter suum in tantum protelarent, *Fredericus* imperator *Romanus* eosdem non censuit expectandos. Sed cura imperii filio suo seniori quem regem *Longobardorum* constituerat, commissa, cum *Conrado* filio suo Duce *Suevorum* per *Pannoniam* & *Traciam* iter suum arripuit, maximas atque ferocissimas *Germanicarum* gentium copias secum ducens. Progressus itaque *Pannonias*, et ad imperatoris *Constantinopolitani* provincias veniens, missis nunciis imperatorem *Græcum* rogavit, ut cum suis per terram suam libere posset transire non ad sinistram neque ad dexteram declinando. Sed cum *Græci* licet Christiani *Latinos* abhominari noscuntur, & *Græcus* ille imperator, ut dicebatur, post *Ierosolimam* captam fœdus cum iniquo *Saladino* pepigerat quod in terra & in mari dicionis suæ transitum *Latinorum* in *Siriam* inhiberet, ipse *Saladino* quam Christo fidelior, imperatori *Latino* transitum concedere non curavit. Quamobrem imperator *Latinus* ad suos ait, Hostem, inquit, *Saladinum* quærimus, & ecce par *Saladino* hic, immo plusquam *Saladinus*, qui zelando pro *Saladino* zelantibus pro Christo palam obfistit; in ipsum ergo arma contra *Saladinum* sumpta vertamus, ferro nobis viam aperientes cum transire aliter nequeamus. Placuit hoc omnibus. Ingressique hostiliter nobilissimam urbem *Thessalonicam* fortiter expugnatam cito ceperunt, & provincia adjacentē in potestate *Latinorum* redacta, ad yemandum ibidem statuerunt. Videns autem *Græcus* imperator non parum contra se à *Latinis* actum, & majora ac duriora nisi præcaveret conjecturans, fœdus cum imperatore nostro *Latino* pepigit, & transitu qui petebatur concessit, de sumptibus illius & mora quam propter inhibitum transitum fecerant, satisfecit. Et sic demum imperator *Romanus* *Constantinopolim* cum exercitu suo venit, & ab imperatore *Græco* cum debito honore & reverentia magna tunc susceptus, securitatem de pace servanda dedit & accepit. Et mora per aliquot dies ibi facta, ea quæ necessaria sibi & suis in via essent utiliter providere fecit. Et inde procedens, fretum quod sancti *Georgii* dicitur prospere transmeavit. Veniensque in *Asiam minorem* cujus quædam pars *Constantinopolitana* dicionis est, parti vero *Soldanus Iconii* præsidet, cum *Soldano* illo pugnavit & prævaluit adversus eum, & munitiones ejus obtinuit, multis tamen de militibus & familiaribus suis tam in præliis crebris contra *Turcos* actis quam

quam per diversas ægritudines ex corruptione aeris provenientes amissis, amplissimaque civitate *Iconio* capta & locupletissima præda inde direpta, *Christianus* exercitus imperatoria provisione inter ipsum imperatorem & filium suum bipartitus in castris excubabat, ampne medio interlabente. Cumque imperator equo sedens filium qui parti exercitus ultra ampnem præerat visendi & alloquendi studio cum paucis ampnem vellet transmeare, dissuasus à Comitibus ne vir tantus petulanter in ampnem se daret incognitum, extrema eum sorte urgente non adquevit, sed imperialis oblitus magnitudinis equo stimulado in aquam profiliens, intuentibus Comitibus subvenire non valentibus, in momento interiit suffocatus.

Quidam tamen historici volunt quod alio modo obiit submersus. Dicunt enim quod cum prædictus imperator *Romanus*, de terra *Soldani* de *Iconio* egressus, in terram *Rupini de la Mountayne* ad fluvium magnum qui dicitur *Saleph*, (per medium terræ *Turcorum* currentem, & eam à terra dicti *Rupini* dividensem, & in gulfo *Satalia* cadentem) venisset, propter nimium æstum tunc valde urentem vestimentis suis in fluminis ripa depositis in aquam ad se profiliit balneandum: ad ejus igitur exemplum multi de comilitonibus suis indumentis suis depositis in fluvium salierunt. Et cum omnes ultra flumen natare conarentur solus imperator transnavit; quem natando redeuntem deficientibus ei viribus rapacitas aquæ traxit in profundum. Et sic uno modo vel alio submersus vitam finivit in undis: fane exercitus *Christianus* ita vehementer stupuit atque de raptu principis doluit, ut collapsis animis matura præda hostibus videretur.

Resumpto vero paulisper spiritu, loco extincti principis dictum *Conradum* filium suum ducem *Suevorum* omnes in eorum ducem & principem assumpserunt; qui corpus paternum per aliquot dies ægre inventum in frustra scindi fecit, et ossibus extractis carnes ejus coctas in *Antiochia* cum cerebro & visceribus sepelivit. Denique tantus exercitus per viam longissimam paulatim bellis & morbis confectus & inminutus, cum magna sumptuum penuria, periculo & labore *Palestinam* cum duce memorato venit. Qui, paternis ossibus apud *Tirum* cum decenti honore sepultis, miliciæ Christianæ quæ *Acræ* obsidebat, cum omni comitatu suo adjunctus, ibidem post modicum tempus morbo defecit. Et est notandum quod civitas *Acræ* obsessa erat à *Christicolis* in hunc modum. *Guido* rex *Jerusalem* cum regina & filiabus suis hospitatus erat in *Thorono* subtus mare versus caput montis, habens secum *Galfridum* fratrem suum & *Eraclium* patriarcham. Tota vero maritima qua itur ad *Caiphas* *Pisani* castrametati sunt, ita quod nullus ex illa parte ab urbe poterat exire. Ex alia parte *Thoroni* ubi sedet *Machomarum*, ibi dominus *Antigonus* & *Jacobus* de *Avennes*, omnesque *Tentonici* & provinciales posuerant castra sua. Postea *Templum* cum gente sua hospitatum est, ubi orti & cisternæ fuerant *Latinorum*. *Hospitale* vero cum fratribus suis & familia sua castra posuit ubi erat ortus & terra ejusdem *Hospitalis*. Ex alia parte usque ad mare *Conradus* Marchio, & multi alii de ultramontanis usque ad montem *Musardum* hospitia sua sumiserunt. Et Comes *Robertus*, & Episcopus *Beluacensis*, & Comes *Airaldus* de *Brena*, & *Franci* & *Campani*

cum gentibus regis *Jerusalem* ibi juxta *Thoronum* prope villam morabantur, & cum eis archiepiscopus *Pisanus*, & archiepiscopus de *Nathareth*, & archiepiscopus *Bezaninus*, & archiepiscopus de *Arleblanc*, & archiepiscopus de *Monte regali*. Deinde *Christiani* fecerunt duo magna fossata; unum inter se & urbem, & aliud inter se & paganos ubi erat fossatum *Templi*; ita quod nullum ab urbanis timebant insultum, nec ullus eis patuit egressus. Ingenia vero & pararia *Christianorum* ita retro fossata erant, quod nullus ex parte adversa poterat eis nocere. Sed de victualibus nisi per mare minime poterant subveniri.

Eodem anno mense Septembris homines *Londonienses* & cæteri multi qui de diversis regnis per naves iter *Jerusalem* arripuerant, in *Hispania* civitatem quandam *Saracenorum* quæ *Silva* dicitur obsidentes eam acriter insultatam ceperunt, & delictis paganorum spurcitiis legem ibi *Christianam* imperpetuum tenendam statuerunt, ecclesiam in honore Dei & beatæ *Mariæ* virginis fabricantes; ubi per vicinos episcopos qui cum eis venerant, fecerunt quendam in episcopum pro urbe illa eligi et consecrari. Qua tunc *Sanccio* regi de *Portingall* tradita, ipsi die sancto *Michaelis* sine impedimento per districtas *Affricæ* transierunt.

Eodem anno mense Octobris *Galfridus Eboracensis* electus venit *Eboracum*, qui cum solempni processione in ecclesia sua à clero & populo est receptus. Venerunt etiam *Eboracum* *Henricus* frater *Willielmi* Marescalli cui rex dederat decanatum *Eboracensis* ecclesiæ, & *Buchardus* nepos *Hugonis Dunolmensis* episcopi, cui rex thesaurariam dederat ejusdem ecclesiæ. Sed dictus *Galfridus Eboracensis* electus noluit eos installare donec electio sua esset à summo pontifice confirmata: unde rex iratus dissaisivit eum de omnibus suis cismarinis & transmarinis laicis tenementis, & nuncios quamplures quos idem electus ad dominum papam pro pallio suo miserat transfretare non permisit. Eisdem anno & mense *Resus* filius *Griffini* dictus rex *Suthwallia* per conductum *Johannis* Comitis *Moretonia* fratris regis in *Angliam* usque *Oxoniam* venit. Sed quia rex *Angliæ* noluit ei occurrere, sine colloquio regis ad partes suas rediit indignatus.

Eodem anno mense Novembris *Rotrodus* Comes de *Pertico* ex parte *Philippi* regis *Franciæ* in *Angliam* venit; per quem ipse rex *Franciæ* *Ricardo* Regi *Angliæ*, Comitibus & Baronibus suis mandavit, ipsum Comitesque & Barones suos de regno *Franciæ* in generali concilio suo *Parisiis* jurasse tactis sacrosanctis evangeliiis, quod ipse & sui inmutabiliter, Deo volente, forent apud *Verzeliaum* ad clausum Paschæ, inde *Jerusalem* progressuri. Et in testimonium hujus sacramenti ipse rex *Franciæ* per dictum Comitem Regi *Angliæ* literas suas misit, petens quod Rex *Angliæ*, & Comites, & Barones sui simili modo faciant eum secutum de itinere ad eundem terminum faciendo. Unde Rex *Angliæ* congregatis Episcopis, Comitibus, & Baronibus regni sui, Parliamentum *Londonia* super hoc habuit & tractatum, in quo recepto prius à prædicto Comite de *Pertico* & aliis nunciis regis *Franciæ* sacramento in animam ipsius regis *Franciæ*, quod idem rex *Franciæ* inmutabiliter veniret usque *Verzeliaum* in clauso Paschæ contra regem *Angliæ*,
ad

ad iter suum *Ierosolimis* perficiendum, rex *Anglia* fecit *Willielmum de Maundevill* jurare in animam suam coram prædictis nunciis regis *Francia*, quod omni occasione et excusatione remotis veniret *Verzeliac* in clauso Paschæ ad peregrinationem suam *Ierosolimis* faciendam.

Anno & mense adhuc ultimo prædictis, *Willielmus* rex *Sicilia* qui *Johannam* sororem regis *Ricardi* in uxorem duxerat, in nobili civitate sua *Pannormi* obiit sine prole. Qui fere xv. annis ante obitum suum *Constantiam* filiam *Rogeri* primi regis *Sicilia* coronati avi sui hæredem post se in regno suo si sine prole decederet constituit, & fecit omnes principes regni sui tam clericos quam laicos fidelitatem prædictæ *Constancia* contra omnes homines jurare salva fidelitate sua. Deinde eam *Henrico* regi *Alemannorum* filio *Frederici* imperatoris tradidit in uxorem. Sed dicto *Willielmo* rege *Sicilia* defuncto, *Tancredus* Comes *de la Lyche* filius fratris patris jam dicti *Willielmi* regis regnum *Sicilia* sibi usurpavit, sacramento quod prædictæ *Constancia* fecerat non obstante. Eodem adhuc anno & mense *Novembris*, *Johannes* Cardinalis apud *Dover* in *Anglia* applicuit, cui statim prohibitum fuit ex parte *Elianore* reginæ ne ulterius procederet, nisi per mandatum filii sui regis. Eodem mense *Ricardus* rex *Cantuarie* venit, & pacem & finalem concordiam inter *Baldewinum* archiepiscopum & monachos sanctæ *Trinitatis Cantuarie* in hunc modum fecit; videlicet quod *Rogerus* Prior quem prædictus archiepiscopus contra voluntatem eorum fecerat, deponeretur, & capella quam idem archiepiscopus in suburbio construxerat prosterneretur, & quod dicti monachi canonicam obedientiam & subjectionem secundum regulam sancti *Benedicti* facerent, sicut prædecessoribus suis facere consueverunt. Et dominus rex ad petitionem dicti *Baldewini* archiepiscopi dedit dicto Priori *Cantuarie* deposito abbatiam de *Evesham*. Huic autem paci & finali concordie interfuerunt rex & regina mater sua, & fere omnes episcopi, abbates & Priores regni, qui omnes sigilla sua scripto hujus concordie apposuerunt.

Eodem anno mense *Decembris*, *Willielmus* rex *Scottorum* cum *David* fratre suo ad *Ricardum* regem *Anglia* post dictam concordiam per aliquot dies *Cantuarie* morantem venit; contra quem *Galfridus Eboracensis* electus de mandato domini regis *Anglia* fratris sui cum magnatibus comitatus *Eboracensis* usque aquam de *Tweede* prius ierat, qui eum regi *Cantuariam* conducebat, administrans ei necessaria sua secundum consuetudinem prædecessorum suorum. Et ibi dictus rex *Scottorum Ricardus* regi *Anglia* homagium fecit pro dignitatibus suis in *Anglia* habendis sicut prædecessores sui reges *Scottorum* eas temporibus regum *Anglia* habere solebant. Et tunc *Ricardus* rex *Anglia* castella de *Rokesburgh* & *Berwike* libere & quiete sibi reddidit, & eum, & omnes hæredes suos quietos clamavit imperpetuum ab ipso & regibus *Anglia* de omni ligancia & subjectione de regno *Scotie*, quas *Henricus* rex *Anglia* pater suus ab eo per captionem suam extorserat minus juste. Et pro hac redemptione castellorum suorum & quietam clamantiam fidelitatis & ligancie de regno *Scotie*, & pro carta regis inde habenda, dictus *Willielmus* rex *Scottorum* dedit *Ricardo* regi *Anglia* x. M. marcas *Sterlin-*

gorum. Unde eodem anno rex *Ricardus* antequam iter suum versus *Ierusalem* ab *Anglia* cepit omnia prædicta *Willielmo* regi *Scottorum* quietam clamavit, et inde Cartam suam ei fecit in hunc modum.

Ricardus Dei gratia rex *Anglia*, dux *Normannie* & *Aquitannie*, comes *Andegavie*, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, justiciariis, vicecomitibus, & omnibus ministris & fidelibus suis totius *Anglia* salutem. Sciatis nos consanguineo nostro *Willielmo* regi *Scottorum* reddidisse castella sua de *Rokesburgh* & *Berwike* tanquam ejus jure hereditario ab eo & heredibus suis imperpetuum possidenda. Præterea quietam clamavimus ei omnes consuetudines & pactiones quas bonæ memoriæ pater noster *Henricus* rex per novas escaetas & per captionem suam extorsit. Ita scilicet ut michi faciant integre & plenarie quod rex *Scottorum* *Malcolmus* frater ejus antecessoribus nostris fecit de jure, & de jure facere debuit. Et nos faciemus quicquid antecessores nostri prædicto *Malcolmo* de jure fecerunt & facere debuerunt, scilicet in conductu veniendo ad curiam, & in redeundo à curia, & in morando in curia, & in procurationibus, & in omnibus libertatibus, dignitatibus, & honoribus eidem jure debitis secundum quod recognoscetur à quatuor proceribus nostris ab ipso *Willielmo* rege electis, & à quatuor proceribus illius à nobis electis. Si autem fines sive marchias regni *Scotie* aliquis nostrorum hominum postquam rex prædictus *Willielmus* à patre nostro captus fuit, usurpaverit absque judicio, volumus ut integre restituantur, & ad eundem statum reducantur quo erant ante ejus captionem. Præterea de terris suis quas habet in *Anglia*, seu dominicis, seu feudis, scilicet in comitatu *Huntingdon*, & in omnibus aliis, in ea libertate & plenitudine eas possideat & hæredes ejus imperpetuum, qua *Malcolmus* possedit vel possidere debuit; nisi prædictus *Malcolmus* vel hæredes sui aliquid postea infeodaverint. Ita tamen quod si quæ postea infeodata sunt, ipsorum feodorum servicia ad eum vel hæredes ejus pertineant. Et si quid pater noster prædicto *Willielmo* regi donaverit, ratum & firmum habere volumus. Reddidimus etiam ligancias hominum suorum & omnes Cartas quas dominus pater meus de eo habuit per captionem suam. Et si aliqua alia forte per oblivionem retenta aut inventa fuerint, eas penitus viribus carere precipimus. Ipse autem ligius homo noster devenit de omnibus terris de quibus antecessores sui ligii homines antecessorum nostrorum fuerunt, & nobis fidelitatem juravit & heredibus nostris.

Interea eodem mense *Decembris* *Johannes* Cardinalis apostolicæ sedis legatus de mandato regis *Cantuariam* venit, qui à rege et ab archiepiscopo et episcopis cum solempni processione in ecclesia sanctæ *Trinitatis Cantuarie* receptus est; sed indigne ferebat quod pax et concordia inter *Cantuariensem* archiepiscopum et monachos sanctæ *Trinitatis* facta esset, ex quo ad litem illam inter eos dirimendam à latere summi pontificis in *Angliam* missus erat. Eodem mense *Ricardus* rex dedit *Johanni* fratri suo in augmentum comitatus *Cornubie*, *Devonia*, *Dorsete*, et *Somersetæ*. Dedit etiam ibidem reginæ matri suæ totum dotarium quod rex *Henricus* avus patris sui dederat *Matildi* reginæ uxori suæ, et

totum dotarium quod rex *Stephanus* dederat *Alia* reginæ uxori suæ, et totum dotarium quod *Henricus* pater suus ei dederat. Et eodem die ibidem coram prædicto Cardinali et omnibus episcopis, et abbatibus, et clero ibi congregato, *Hugo Dunolmensis* et *Hubertus Sarisberiensis* episcopi, *Galfridus Eboracensem* electum ad sedem apostolicam appellarunt, dicentes eum non fuisse canonice electum, pro eo quod dictus episcopus *Dunolmensis* et dictus *Hubertus* tempore electionis illius *Eboracensis* ecclesiæ decanus aberant quando ipse eligebatur. Et *Buchardus Eboracensis* ecclesiæ thesaurarius et *Henricus* ejusdem ecclesiæ decanus ipsum similiter ad sedem apostolicam appellarunt, dicentes quod ipse homicida erat, et in adulterio genitus, et de scorto natus, et ideo non esset ad summum sacerdotii gradum dignus. Et quamvis omnes et quasi de regis licentia adversarentur illi, dictus tamen *Iohannes* Cardinalis electionem de illo factam ratam habuit, et eam auctoritate quaungebatur vice *Clementis* papæ affirmavit, et sigilli sui munimine roboravit. Quibus peractis, *Eliana* regina, *Iohannes* Comes *Moretonii*, *Willielmus* rex *Scottorum* et universus clerus et populus licentia regis habita ad propria redierunt.

Eodem anno 5. die mensis Decembris feria 4. à *Cantuarina* recedens profectus est usque *Dover*, ubi multæ naves de diversis partibus *Anglia* pro passagio suo fuerunt congregatæ. In crastino autem adventus sui ad *Doveram* *Rogerus* electus ad abbatiam sancti *Germani* de *Selby* recepit apud *Dover* die sancti *Nicholai* per præceptum regis et contra prohibitionem *Galfridi Eboracensis* electi benedictionem suam ab *Hugone Dunolmensi* episcopo. Videns igitur *Galfridus Eboracensis* electus quod amorem regis fratris sui nisi mediante pecunia nullatenus habere posset, promisit ei tria milia librarum *Sterlingorum* pro amore suo integre habendo. Et tunc rex archiepiscopatum *Eboracensem* sibi reddidit, et carta sua confirmavit. Reddidit etiam ei omnes laicos feodos quos *Henricus* pater ejus illi dederat citra mare et ultra, scilicet villam de *Witcumbe* cum pertinentiis suis, et in *Normannia* comitatum *Giffardi*, et in *Andegavia* Honorem de *Baugi* cum pertinentiis. Et idem rex quietas clamavit Deo et sancto *Petro Eboraci*, et eidem *Galfrido Eboracensi* electo, et omnibus archiepiscopis ei successuris, omnes terras suas et canonicorum suorum, quod sint liberæ et quietæ imperpetuum de rewardo forestæ, et omnibus aliis exigenciis et gravaminibus forestæ et forestariorum, et dedit ei per Cartam suam liberam potestatem et licentiam capiendi venationem per omnes præbendas suas in comitatibus *Eboraci* et *Notynghamie*.

Insuper *Hugo Dunolmensis* et *Hubertus Sarisberiensis* episcopi, et *Henricus* decanus, et *Buchardus* thesaurarius ecclesiæ *Eboracensis* ad rogatum regis et præceptum, appellationes quas contra dictum *Galfridum Eboracensem* electum fecerant remiserunt. Et ipse *Eboracensis* electus prædicto *Henrico* decanatum *Eboracensem*, et dicto *Buchardo* thesaurariam, ac etiam *Hugoni Dunolmensi* episcopo privilegia sua & conventiones quæ fuerunt inter ipsum & *Rogero* nuper *Eboracensem* archiepiscopum, ad petitionem regiam confirmavit, promittens etiam quod ipse in futuro post consecrationem suam sigillo suo episcopali omnia confirmaret. Deinde

Ricardus rex *Anglia* xj. die Decembris in vigilia sanctæ *Lucie* virginis à *Dover* usque *Caleis* cum dicto *Johanne* cardinali, *Waltero Rothomagensi* archiep. *Henrico Baiocensi* & *Johanne Ebroicensi* episcopis transfretavit quem *Philippus* Comes *Flandrie* cum gaudio recipiens usque *Normanniam* perduxit. Et rex dimisit post se in *Anglia* *Hugonem Dunolmensem* episcopum totius *Anglia* summum Justiciarium, & *Hugonem Bardolf* & *Willielmum Bruer* constituit collegas suas in judiciis & justitiis suis faciendis; castellum de *Windefoures* cum forestis & comitatu in custodia sibi tradens. Dimisit etiam rex retro se in *Anglia* *Willielmum Eliensem* episcopum Cancellarium suum, cui tradidit unum sigillorum suorum ad mandata sua in regno facienda, & turrim *Londoniensem* in custodia. Unde dictus *Dunolmensis* episcopus moleste ferebat quod aliquis alius quam ipse turrim *Londoniensem* in custodia habebat; & statim animadvertit ipsum non zelo justitiæ factum fuisse justiciarium, sed ut ab illo pecunia extorquatur. Et ita factum est. Ipse enim & cancellarius in paucis unanimes extiterunt; nec mirum, omnis namque potestas impatiens confortis erit.

Anno ab incarnatione Domini M. Clxxxix. *Ricardus* rex *Anglia* festum nativitatis Dominicæ quod secunda feria illo anno evenit, in *Normannia* apud *Burum* cum primatibus terræ illius solemniter celebravit. Erat enim nativitas illa proxima post primam coronationem suam. Qui statim post Natale cum *Philippo* rege *Francia* ad vadum sancti *Remigii* colloquium habuit & tractatum: ubi pacem firmam inter se & regna sua statuerunt, & eam scriptis commendatam sacramento & sigillis suis in festo sancti *Hilarii* confirmarunt, & archiepiscopi, & episcopi utriusque regni in verbo veritatis, & Comites & Barones regnorum præstito sacramento juraverunt, quod ipsi pacem illam illibatam tenerent, fideliter servarent. Erat autem hæc forma pacis, Quod uterque illorum honorem alterius servaret, & fidem ei portaret de vita & membris & terreno honore suo, & quod neuter illorum alteri deficeret in negociis suis; sed rex *Francia* ita juvaret regem *Anglia* ad terram suam defendendam sicut vellet defendere civitatem suam *Parisius* si esset obsessa: Et rex *Anglia* juvaret regem *Francia* ac si vellet suam *Rothomagensem* si esset obsessa defendere civitatem. Comites vero & Barones utriusque regni juraverunt quod à fidelitate regum non discederent, nec quamdiu ipsi fuerint in peregrinatione sua guerram ullam in terris illorum moverent. Archiepiscopi vero & episcopi firmiter in verbo veritatis promiserunt, quod in transgressores hujus pacis & conventionis excommunicationis sententiam promulgarent. Præterea prædicti reges statuerunt quod si alter illorum in peregrinatione illa discederet, alter qui supervixerit pecunias defuncti & homines haberet ad Dei servicium faciendum. Et quia ad præfixum terminum parati esse non poterant, iter suum usque ad festum sancti *Johannis Baptiste* arripere distulerunt; & quod tunc apud *Verzeliacum* essent inmutabiliter statuerunt.

Eodem anno post purificationem beatæ *Mariæ*, *Eliana* mater regis *Ricardi*, *Alais* soror *Philippi* regis *Francia*, *Johannes* comes *Moretonii* frater regis, *Baldewinus* Cantuariensis archiepiscopus, *Jo-*
E e e hannes

An. Dñi
1189.

hannes Norwicensis, *Hugo* Dunolmenfis, *Godefri-*
du Wintoniensis, *Rainaldus* Bathoniensis, *Williel-*
mus Eliensis, *Hubertus* Sarisberienfis, *Hugo* Ce-

strenfis episcopi, & *Galfridus* Eboracensis electus, per
mandatum regis de *Anglia* in *Normanniam* vene-
runt; ubi habito cum illis consilio dominus rex statuit
Willielmum Eliensem episcopum Cancellarium suum,
summum *Anglie* Justiciarium, & concessit *Hugoni*
Dunolmensi episcopo Justiciariam à flumine *Hum-*
bra usque ad terram regis *Scottorum*. Et *Galfri-*
dum Eboracensem electum, & *Iohannem* fratrem
suum jurare fecit, quod ab illo tempore ante annos
tres futuros nisi de licentia sua *Angliam* non intra-
rent. Sed postmodum de consilio *Elianora* reginæ
Johanni fratri suo sacramentum quod fecerat relaxa-
vit licentiam sibi redeundi in *Angliam* concedendo.
Et tunc misit in *Angliam* *Willielmum* justiciarium
suum, scilicet *Eliensem* episcopum cancellarium suum,
ad necessaria sibi & suo itineri præparanda. Et rex
missis nunciis suis cum nunciis dicti *Eliensis* episcopi
ad *Clementem* papam optinuit ad opus illius episcopi
legationem totius *Anglie*. Venit igitur ille *Willi-*
elmus Eliensis episcopus cancellarius, & summus re-
gis justiciarius in *Angliam*, turrinque *Londonien-*
sem circumdari profundissimo fossato fecit, credens
quod *Thamensis* fluvius per fossatum illud transiret.
Deinde cœpit ad opus regis ab unaquaque civitate
Anglie duos palefridos & duos summarios de auxi-
lio, & de unaquaque abbatia *Anglie* unum pale-
lefridum & unum summarium, & de unoquoque
proprio manerio regis unum palefridum et unum
summarium.

Interim postea nunciis domini regis à summo
pontifice redeuntibus, dominus papa in mandatis de-
dit, quod tota ecclesia *Anglicana* in ecclesiasticis
causis *Willielmo Eliensi* episcopo sedis apostolicæ
legato esset subjecta. Cujus quidem legationis au-
thoritate, idem episcopus domini regis cancellarius
et totius *Anglie* justiciarius, clerum et populum
multipliciter opprimebat, nec in regno erat qui ei
verbo vel opere resistere audebat. Hiis temporibus
apud *Stanfordiam* tempore quadragesimali adversus
Judæos novi turbinis motus surrexit: Cum enim
ibidem in quadragesima solempnes nundinæ essent,
juvenes qui signum *Dominicum Ierosolimam* pro-
fecturi susceperant, illuc ex diversis provinciis con-
venerunt, indignantes quod Judæi inimici crucis
Christi tam multa bona possidebant, cum ipsi ad
tanti itineris laborem sumptus necessarios non habe-
rent; arbitrantes ergo obsequium se præstare Deo,
si hostes ejus impeterent, audacter in eos irruerunt,
nemine tantis se ausibus opponente; unde aliquibus
ex eis casis, cæteri infra castellum recepti ægre eva-
serunt. Prædones cum sui operis emolumento abie-
runt, nullo eorum propterea quæstionem disciplinæ
regiæ iustinente. Apud *Lincolniam* vero cives ejus-
dem audientes qualia circa Judæos agerentur, oc-
casionem nacti et exemplis aliorum animati, aliquid
contra eos agere voluerunt, et conglobati in Judæos
cohabitantes motu subito exarserunt. Porro Judæi
necationibus et dampnis aliorum cautiores effecti,
paucis discrimen expertis, mature cum pecuniis in
munitionem regiam fugerunt.

Eodem tempore mense Marcii xvij. kal. Aprilis
Dominica in ramis palmarum Judæi civitatis *Ebo-*
racensis numero quingenti viri ac mulieres, exceptis
parvulis, impetum Christianorum timentes, se in-

fra turrin *Eboraci* de consensu et voluntate custodis
ejusdem et vicecomitis incluserunt. Qui sic pro eo-
rum tuitione infra arcem à vicecomite et custode re-
cepti, illam postea eis tradere noluerunt: unde vice-
comes et custos turris graviter indignati, milites co-
mitatus et homines civitatis, ut turrin à Judæis il-
lis liberarent, in quantum poterant hortabantur:
qui cum insultum die ac nocte in turrin fecissent,
Judæi pecuniam magnam pro vita habenda in va-
num irato contra eos populo optulerunt. Tunc sur-
rexit quidam Judæorum legis peritus, et ait, « Viri
« *Israelita* audite consilium meum; melius est no-
« bis mori pro lege nostra quam incidere in manus
« inimicorum legis nostræ, et illud idem præcipit
« lex nostra. Omnes igitur Judæi tam viri quam
mulieres assensum illius consilio præbuerunt; et ac-
cedens unusquisque paterfamilias cum novacula
acuta, inprimis incidit guttura uxoris et liberorum
suorum, ac deinde familiæ suæ, proiciens cadavera
quæ sic dæmoniis sacrificaverat ultra muros turris
super populum Christianum. Interfectores vero cæ-
teros necatos et seiplos domo regia incluserunt, et ap-
posito igne seiplos et domos regias combusserunt.
Deinde cives *Eboracenses* et milites comitatus do-
mibus Judæorum concrematis, possessiones eorum
sibi diripiebant, cartas debitorum eorum omnium
comburentes.

Post Pascha dictus regis cancellarius magno con-
gregato exercitu *Eboracum* venit, ad illos tanquam
malefactores capiendos qui Judæos destruxerant ci-
vitatibus. Et cognito quod per præceptum vicecomitis
et custodis turris hoc factum fuisset, utrumque ab
officiis suis deposuit, et à civibus civitatis de pace
regis et regni servanda obsides cepit, et quod de
morte Judæorum in domini regis curia juri starent.
Milites autem provinciæ qui ad destructionem Ju-
dæorum erant, capi jussit. Ecclesiam vero metro-
politana *Eboraci* et clericos ejusdem sub interdicto
posuit, pro eo quod noluerunt eum sicut apostolicæ
sedis legatum cum processione et sonitu recipere
campanarum: Et campanis per præceptum suum in
terra depositis, canonicos et vicarios ejusdem eccle-
siæ tamdiu sub interdicto arcus tenuit, donec omnes
ad eum ad satisfactionem venirent.

Interim dominus rex dedit *Hugoni Dunolmensi*
episcopo licentiam redeundi in *Angliam*; et man-
davit cancellario quod concesserat eidem *Hugoni*
Dunolmensi episcopo justiciariam à flumine *Hum-*
bra usque ad terram regis *Scotie* in longitudine et
latitudine à mare usque ad mare. Qui cum in
Angliam venisset, et cancellario in villa de *Blida*
de civitate *Eboracensi* redeunti obviasset, ibi lite-
ras sibi regias liberavit. Quibus inspectis, can-
cellarius respondit, Se libenter facturum domini re-
gis mandatum. Et de die in diem protrahens, duxit
eum secum usque *Londoniam*, et ibi eum tenuit do-
nec ei castellum de *Windefores*, et comitatum cum
forestis et *Novum castrum* super *Tinam* cum comi-
tatu et manerio de *Saberga* quod rex sancto *Cuth-*
berto imperpetuum dederat, reddidisset. Hiis ita
peractis, episcopus *Dunolmensis* de licentia cancella-
rii à *Londonia* recedens, ad villam suam quæ dici-
tur *Wotoden* pervenit, ubi cum moram fecisset, *Wil-*
lielmus de Stuttevil et vicecomes *Eboracensis* ad
eum venerunt, ex parte cancellarii sibi prohibentes,
ne ulterius procederet nisi de licentia domini regis
vel ipsius. Episcopus vero data securitate quod ul-
terius

terius non procederet, ibidem remansit, significans regi per nuncios omnia quæ Cancellarius ei fecit. Unde rex iratus præcepit, quod *Novum castrum* super *Tinam* & manerium de *Saberga* cum wappentaga & feodis militum dicto *Dunolmensi* episcopo redderentur, & inde Cartam suam ei fecit iterum. Interim *Ricardus* rex *Girardum* archiepiscopum Axientem, *Bernardum* episcopum de *Baiona*, *Robertum* de *Sablol*, *Ricardum* de *Chamvil*, & *Willielmum* Fort de *Valeron* de consilio suo electos super totum navigium suum, scilicet *Anglia*, *Normannia*, *Pictavia*, *Britannia* & *Aquitannia*, quod in terram sanctam iturum erat, Justiciarios suos constituit, & inde Cartam suam illis tradidit in hac forma.

*Ricardus Dei gratia, &c. omnibus hominibus suis Ierosolimam per mare ituris salutem. Sciatis nos de communi proborum virorum consilio has justitias fecisse subscriptas. Qui hominem in navi interfecerit, cum mortuo ligatus proiciatur in mari. Si eum in terra interfecerit, cum mortuo ligatus terra fodiatur. Si quis autem per legitimos testes convictus fuerit, quod cultellum suum ad alium percutiendum extraxerit, aut qui alium ad sanguinis effusionem percusserit, pugnum perdat; qui autem palma percusserit sine effusione sanguinis, tribus vicibus mergatur in mari. Si quis autem socio obprobrium & convitia aut odium clam injecerit, quot vicibus convictus fuerit tot uncias argenti det. Latro autem de furto convictus tondatur ad similitudinem *Campionis*, & pix bulliens super caput ejus effundatur, & pluma pulvinaris super caput ejus excutatur ad cognoscendum eum; & in prima terra ad quam naves applicuerint proiciatur. Teste me ipso apud *Chinonem*. Item; idem rex præcepit in alio brevi suo, quod omnes homines sui per mare *Ierosolimam* ituri, essent obedientes præceptis & consiliis dictorum Justiciariorum navium suarum; & sicut semet ipsos & redditum suorum in terris suis diligerent, sic prædictas assisas inter se fideliter servarent. Deinde præcepit rex prædictis Justiciariis navigii sui, ut iter arriperent quam citius possent. Qui sic fecerunt.*

An. Dñi
1190.

Instanti æstate anno domini M. Clxxx. illustres *Francorum* & *Anglorum* reges iter *Ierosolomitane* profectionis ingressi, cum apparatu congruo & exercitu copioso in octabis sancti *Johannis Baptistæ* ad *Verzeliacum* convenerunt, ubi sanctissimum corpus beatæ *Mariæ Magdalene* requiescit: et ibi moram per duos dies facientes, rex *Angliæ* in signum peregrinationis suæ peram & baculum ibi cepit, quæ rex *Francorum* ante recessum de terra sua in ecclesia sancti *Dionisi* receperat valde pie. Deinde reges cum suis inde procedentes, cum ad Civitatem *Leonum* super *Rodanum* venissent, & pontem ibi cum majori parte familiarum suarum præterissent, pons ille non sine multorum hominum cecidit læsione. Ibi dem igitur prædicti reges propter nimiam hominum copiam illos sequentium abinvicem sunt divisi, quia eos capere non poterat unus locus. Rex vero *Franciæ* cum suis usque ad *Januam* perrexit, & ibi naves *Ierosolomitane* ascendit. Rex autem *Angliæ* cum suis usque *Marsiliam* perrexit, ubi multos invenit peregrinos, qui jam propter longam moram quam ibi fecerant, totum æs suum expenderant, qui ad regem venientes sua ei servicia offerebant, de quibus rex multos retinuit. Et cum ibidem per octo dies

10 moram fecisset, expectans & sperans indies navigii sui adventum, à desiderio suo fraudatus, decem magnas buccias & viginti galeas bene armatas ibi conduxit. Qui dolens & quasi de proprio navigio desperatus cum familiis suis intravit. Interea eodem anno mense *Julii* die sancti *Jacobi* Apostoli x. milia hominum juvenum proborum & bene armatorum de exercitu *Acræ* obsidente, contra prohibitionem regis *Ierosalem* & Patriarchæ & cæterorum magnatum Christiani exercitus exierunt, prælium cum *Saladino* committentes, ubi *Saladino* prævalente omnes fere occisi sunt, pauci namque eorum auxilio domini *Radulphi de Hanterne* archidiaconi *Colecestriæ* evaserunt. Septimo autem die Augusti *Ricardus* rex *Angliæ* de *Marsilia* in galea *Pumbone* recessit, & transivit per insulam sancti *Stephani*, per *Aquileiam*, per *Montem nigrum*, per insulam sancti *Honorati*, per civitatem *Niceam*, per civitatem de *Witemile*: Et sciendum est quod inter *Nice* & 20 *Witemile* est divisio terrarum regis *Arragoniæ* et *Italiæ*. Deinde transivit per sanctam *Mariam* de *Fanz* et per *Nolam*, et tertia decima die Augusti transivit per castellum quod dicitur *Seone*. Et eodem die venit ad *Januam* ubi locutus est cum rege *Franciæ* qui ibi infirmabatur. Quartodecimo die Augusti in vigilia Assumptionis beatæ *Mariæ* venit ad portum *Delfini*, & ibi moram fecit per 5. dies. Ibi vero misit ad eum rex *Franciæ* rogans, ut quinque galeas ei accommodaret; rex autem *Angliæ* optulit ei tres, quas ipse rex *Franciæ* refutavit. Nondécimo die Augusti recessit rex *Angliæ* à portu *Delfini*, et venit ad portum *Veneris*, qui in crastino venit ad portum de *Pisa*. Et ibi venit ad eum *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus; et *Johannes Ebroicensis* episcopus in civitate *Pisana* infirmabatur, et ideo ad portum cum dicto domino *Rothomagensi* ad regem non venit. Vicecima prima die Augusti transivit rex per insulam quæ dicitur *Gurgune*, veniens xxij. die ejusdem mensis ad portum de *Brandiz*. Vicecima 40 tertia die Augusti perrexit rex duas leucas per viam terrestrem cum paucis militibus in equis conductis, & venit ad portum juxta castellum quod *Plumbin* vocatur obviam galeis suis; Et ibi intravit rex galeam *Fulconis Postantri* quam prius non intraverat, & vento gaudens optato insulas quæ vocantur *Argentaire* & *Genut* præterit, & venit ad portum qui dicitur *Tanemunt*. Vicecima quinta die Augusti venit rex ad portum qui dicitur *Kerleche* qui est in media via inter *Marsiliam* & *Messanam*, 50 quo die velum galeæ in qua rex erat rumpebatur. Iterum ergo rex intravit galeam *Pumbone*, & præterivit civitatem *Cornet*, civitatem de *Senes la Veele*, & civitatem *Laune*.

Et postea intravit *Tiberim*; ad cujus introitum est turris pulcherima sed solitaria. Sunt & ibi murorum ruinæ maximæ antiquorum. Ibi venit ad regem *Ostovianus Ostiensis* episcopus, cui rex inproperando Romanis de simonia, turpia multa dixit, pro eo quod DC. marcas pro consecratione 60 *Cenomanensis* Episcopi habere debuerant, & mille & quingentas marcas pro legatione *Eliensis* episcopi, et pecuniam magnam ne deponeretur *Burdegalensis* qui à clericis suis de crimine accusabatur. Vicecima sexta die Augusti transivit rex per quoddam nemus quod dicitur *Selmedeme* cervis, capriolis & damulis habundans, in quo est via marinorea ad modum pavimenti facta, & durat per medium nemus quater

xx miliaria. Eodem die transivit per castellum quod dicitur *Leicum*: Ibi est porta quæ quondam tegebatur cupro, & erat ibi introitus criptæ, per quam pecunia undique allata *Roma* ferebatur. Vicefima septima die *Augusti* transivit per rupem excelsam in mare quæ vocatur *Le Caap de Cercel*, & insulam *Palmerole* & insulam *Ponce* & insulam *Palmere*. In summitate montis de *Caap de Cercel* est castrum in quo latrones & piratæ se abscondunt. Deinde venit ad civitatem *Daracene*; ubi quondam erat porta cupro tecta. Postea venit ad *Garillam*. Inde ad castrum quod dicitur *Caap del Espurun*. Hæc est divisio terræ *Romanorum* & terræ regis *Sicilie* quæ dicitur terra principatus *Capua*. Deinde præteriit insulam *la Putatee* quæ fuit terra *Pilati*, & ibi erat portus cupro tectus. Deinde præteriit rex insulam quæ dicitur *Histelemaiur* quæ semper fumat. Hæc insula dicitur accensa fuisse ab insula quæ dicitur *Vulcan*, igne volante, & ut dicitur mare & pisces comburente. Deinde præteriit insulam quæ dicitur *Baterim* et portum de *Baie* ubi sunt balnea *Virgilii*. Vicefima octava die *Augusti* venit rex *Neapolim*, et perrexit ad Abbathiam sancti *Januarii* ad videndum filios *Eadmundi* qui ibi in pellibus et ossibus stant in cripta; et ibidem moram fecit usque ad nativitatem beatæ *Mariæ*. Et eodem die perrexit *Salernum* in equis conductis, et ibi fecit moram magnam.

Interim *Baldemius Cantuariensis* archiepiscopus, & *Hubertus Sarisberiensis* episcopus, & *Radulphus de Glanvill*, qui cum rege *Anglie* ad *Marfiliam* venerant, naves ibidem intraverunt, qui Domino pro eis iter prosperum disponente, in brevi per mare magnum sine ullo impedimento ad obsidionem *Acra* pervenerunt. *Johannes* vero *Norwicensis* episcopus papam adiit, & licentia redeundi ab eo accepta, crucem dimisit, & domi rediit absolutus, quod cum domino regi constaret, mille marcas per manus *Templariorum* pro redemptione de illo pro reditu suo cepit.

Navigium autem regis *Anglie* cui archiepiscopus *Anxiensis*, & episcopus *Baiocensis*, & *Robertus de Sablot*, *Ricardus de Chamvill*, & *Willielmus Fortis de Valerum* præfuerunt, iter usque terram sanctam statim post Pascha de diversis regionibus *Anglie*, *Normannia*, *Britannia*, *Pictavia*, & *Aquitania* arripuit. Cujus navigii pars quædam in portu de *Dertefsmuth* convenit. Et post moram aliquot dierum ibidem factam, cum prædictæ naves numero decem usque *Ulixisbonam* velificarent, & quandam terram in mari protensam quæ dicitur *Godestreth* & *Britanniam* præterissent, sanctum *Matheum* de finibus terræ in sinistra parte navigii, & magnum mare quod itur in *Hibernia* in dextra habentes, totam *Pictariam* in sinistra & *Vasconiam* dimiserunt. Et cum jam mare *Britannicum* præterissent, & in mare *Hispanicum* die Ascensionis domini venissent, illas tam valida tempestas & horribilis arripuit, quod in momento sunt ab invicem separata. Cum vero tempestas sæviret, & omnes cum tribularentur ad Dominum clamarent, beatus *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus martir gloriosus per tres vices visibiliter apparuit tribus personis qui erant in navi *Londoniensi*, in qua erat *Willielmus* filius *Osberti*, & *Gausfridus Aurifaber* civis *Londoniensis*, dicens illis, Nolite terreri, ego autem, & beatus *Edmundus* martir, & beatus *Nicholaus* Confessor custodes hujus navigii

regis *Anglie* sumus à Domino constituti. Quod si homines hujus navigii à pravis operibus se custodierint, & de peccatis poenitentiam egerint, Dominus iter prosperum illis dabit, & in semitis suis gressus eorum diriget. Hiis itaque sub trina repetitione dictis, beatus *Thomas* ab oculis eorum evanuit; & tempestate statim cessante, magna tranquillitas in mari facta est. Et jam illa navis *Londoniensis* in qua supradicta apparitio contigit, portum *Ulixisbonæ*, & caput sancti *Vincentii* præterierat, & prope civitatem *Silvia* pervenerat, quæ tunc temporis in illis partibus *Hispania* fuit ultima omnium urbium *Christianorum*, & erat ibi usque adhuc Christiana fides novella, utpote quæ in anno proximo præterito ut supradictum est, de manibus paganorum erepta, Christianicola facta erat. Cumque prope illam civitatem navis illa esset procellis agitata, illi qui intus erant ubi essent ignorantes, naviculas suas foras miserunt, & ad terram navigantes, per indicia cognoverunt, quod terra illa erat terra *Christianorum*, & non ultra. Et quia non erat eis via tuta ulterius sine bono & magno comitatu procedere, ad civitatem protinus accesserunt. Et causa illorum adventus cognita, episcopus civitatis *Silvia* eos gratanter cum clero & populo recepit. Erant autem in illa navi plusquam quater xx. juvenes bene armati.

Interim *Baioc Almiramomeli* imperator de *Marroc* & de *Hispania Saracenica* magno congregato exercitu venit in terram *Sanccii* regis *Portigalensis*, in vindictam imperatoris de *Marroc* patris sui anno sexto proximo præterito defuncti in obsidione apud sanctam *Harenam* castellum *Aldefonsi* regis patris prædicti *Sanccii* regis *Portigalensis*. Cives autem *Silvia* timentes adventum imperatoris de *Marroc*, juvenes illos *Londonienses* qui eis applicuerant, ab eis recedere minime permiserunt, sed navem illorum frangentes, de illius asseribus propugnacula civitatis fecerunt, promittentes & omnimodam securitatem facientes, quod rex *Portigalensis* bene illis satisfaceret tam de mora quam facerent, quam de dampno & amissione navis suæ, & ita factum est; Rex namque *Portigalensis* navem postea pro navi dedit, expensas solvens fideliter pro expensis. Præterea novem alix naves quæ in eadem tempestate erant, in diversis *Hispania* portibus applicuerunt, per fluvium tamen qui *Tagus* dicitur ascendentes ad civitatem *Ulixisbonæ* duce Domino pervenerunt, ubi corpus sancti *Vincentii* requiescit. Et antequam illuc venissent, imperator de *Marroc* die nativitatis sancti *Johannis Baptiste* fluvium *Tagi* per vadum cum omni exercitu suo pertransiens, castrum *Sanccii* regis *Portigalensis*, quod dicitur *Turris nova*, obsedit.

Rex vero *Portigalensis* nunciis ad peregrinos qui in navibus ad civitatem *Ulixisbonæ* jam venerant, destinatis, auxilium ab eis petiit, dicens, quod nisi ei succurrerent, totam amitteret terram suam. Viri siquidem illi scientes quod mori pro Christo lucrum esset, relictis navibus, numero quingenti bene armati & de omnibus qui in navibus venerant præelecti, usque ad civitatem *Harenam*, quæ distat à civitate *Ulixisbonæ* per duas dietas, pergentes, *Sanccium* regem *Portigalensem* sine auxilio fere confusum, ibi cum paucis militibus invenerunt. Et imperator de *Marroc* castro dicti regis *Portigalensis* quod jam obsederat capto, aliud castellum *Templariorum* quod *Thuinar* dicitur obsidebat. Qui audito peregrinorum

grinorum adventu valde timens, legatis ad regem *Portigalensem* missis, *Silviam* civitatem ab eo petiit, & ipse de terra sua recederet, & castrum quod ceperat ei redderet, & pacem cum eo septem annis firmiter teneret. Quod cum rex *Portigalensis* facere nollet, prædictus imperator ei mandavit, quod veniret civitatem *Harenam* in castrino obsessurus. Tunc rex *Portigalensis* inito cum peregrinis consilio, constituit homines suos in turribus & fortioribus propugnaculis murorum. Peregrini autem de *Anglia* qui de navibus suis venerant, audaciam pro muro habentes, debiliores partes urbis sibi elegerunt. In castrino autem cum omnes essent ad bellum parati, & clamor esset in foribus, jamjam veniet & non tardabit, repente venit nuncius qui dixit, imperator de *Marroc* mortuus est jam triduanus, & exercitus ejus fugit. Et adhuc illo loquente venerunt duo, deinde tres, deinde plures eundem sermonem dicentes. Crediderunt autem illis rex & universus populus, & civitas magno gaudio replebatur.

Data in castrino peregrinis ad naves suas redeundi licentia, rex quod labores suos bene recompensaret illis promisit: sed antequam illi ad naves suas venissent, *Robertus* de *Sablol* & *Ricardus* de *Chanvill* ad urbem *Ulixisbona* cum lxij. magnis navibus de *Storio*, id est, de navigio regis *Anglia* venerunt. Quidam autem hominum qui in comitatu eorum venerant, malefactores erant & perversi, qui de navibus in civitatem ascendentes, & mulieres, & filias civium violantes, superbe cum populo locuti sunt; *Judeos* quoque & paganos qui servi regis ibi erant bonis eorum direptis & domibus combustis à civitate fugantes, vineas eorum vindemiaverunt, non uvam, vel racemum miseris relinquentes. Quod cum regi *Portigalensi* nunciatum esset, velocius advenit, & inventis ibi *Roberto* de *Sablol*, & *Ricardo* de *Chanvill* cum navigio regis *Anglia*, faciem hilarem & pacem spondentem eis exhibuit, injurias plebi suæ illatas sustinens patienter. In castrino vero dicti *Robertus* & *Ricardus* sacramentum de supradictis assis regis & capitulis observandis ab omnibus hominibus navigii receperunt. Post triduum autem iterum dissensio inter cives *Ulixisbona* & quosdam illorum qui in navibus venerant orta est, ita quod ex utraque parte multi ceciderunt in bello interfecti. Rex vero clamore populi ad aures ejus perveniente, portas claudere urbis fecit, & omnes qui de navibus in civitatem ad edendum vel bibendum venerant, capi & incarcerari jussit, & erant viri numero septingenti, & antequam exire possent fecit rex cum dictis *Roberto* & *Ricardo* pacem qualem voluit in hac forma; scilicet, quod malis præteritis hinc inde remissis, ipsi quamdiu ibi essent, illi & terra sua pacem firmam servarent, & ipse similiter illis; Et quod arma & cætera quæ hinc inde in bello amissa fuerant redderentur.

Quo facto, dicti *Robertus* & *Ricardus* à portu *Ulixisbona* cum navigio regis *Anglia* in vigilia sancti *Jacobi* recesserunt. Et eodem die venerunt ad introitum maris ubi *Tagus* cadit in mari, inventientes ibi *Willielmum* de *Forz* cum triginta magnis navibus, & tunc erant omnes naves navigii pariter in eodem loco centum & sex magnæ naves, quæ aderant onustæ victualibus & armis ac hominibus bellicosis. Et in castrino sancti *Jacobi* feria sexta, prædicti *Robertus*, *Ricardus* & *Willielmus* inde recedentes per montem magnum in mare protensum qui *Spichel*

10 dicitur, transierunt, & deinde ad portum *Silvia* venerunt, quæ ut prædicitur, fuit ultima civitas fidei Christianæ. Deinde transierunt ante civitatem paganorum quæ dicitur sancta *Maria* de *Faron*. Et notandum est quare civitas sic nominatur. *Faron* dicitur locus ubi civitas sita est; & Christiani qui eam ædificaverunt sic eam nominaverunt, qui in nomine Dei genitricis *Mariæ* quandam yconiam supra murum statuerunt. Deinde cum pagani adversus Christianos prævaluissent, eandem optinuerunt civitatem. Et cum prædictam yconiam supra murum stantem invenissent, illam in contemptu fidei Christianæ & beatæ *Mariæ*, capite & aliis membris illi amputatis, in mare longius projecerunt. Quo facto, mare & tellus facta sunt sterilia, & fames super terram illam ita invaluit, quod fere omnes homines illius provincie fame & inedia perierunt. Tunc seniores populi & omnes juvenes à maximo usque ad minimum die ac nocte plorantes, & in sacco & cinere poenitentiam agentes, recordati sunt yconie, cujus caput, manus, & pedes absceiderant, dicentes, Peccavimus, inique egimus, iniquitatem fecimus quando caput, manus, & pedes yconie amputavimus. Quæramus ergo illam, & apponamus ea locis suis, ut sic saltem avertat Deus iram suam à nobis & à civitate ista. Et agenis ubi membra yconie projecta fuerant, in mare missis, eam ad terram cum membris traxerunt, caput collo, & manus brachiis, ac pedes tibiis apponentes, & ea auro & argento primo & purissimo solidarunt, & sic illam yconiam quæ in magna veneratione usque in hodiernum diem habetur, in loco honorabili statuerunt, & statim fames cessavit & terra fructibus habundavit.

Deinde prædictæ naves ante castellum quod *Martel* dicitur transierunt, deinde per montes magnos in mare protensos, ac multas & magnas alias civitates. Tandem ad quandam insulam quæ dicitur *Odur* quæ est ad introitum *Rodani* pervenerunt. Et ascendendo per flumen *Rodani* stat urbs episcopalis quæ dicitur *Arles de blanc*, & ascendendo superius per eundem fluvium est bona civitas quæ dicitur *S. Egidius*, & deinde est *Marsilia*. Et est sciendum quod multæ insulæ *Saracenice* sunt inter districtas *Affricæ* & *Marsiliam*, quarum una dicitur *Majorek* & altera *Euviz*, quæ regi *Arragonia* sunt tributariæ. Insula vero de *Majorek* CCC. pannos sericos, & insula de *Euviz* CC. regi *Arragonia* de tributo quolibet anno reddit. Apud *Marsiliam* inter cæteras Sanctorum reliquias sunt reliquie sanctarum sororum *Mariæ Magdalene* & *Marthæ*, ac sancti *Lazari* fratris earum qui in eodem loco septem annis episcopatum tenuit postquam Dominus ipsum à mortuis suscitavit. Sciendum est etiam quod tota terra quæ est ab *Anglia* usque in *Hispaniam* secus mare fuit terra regis *Angliæ*, & protenditur usque ad portum qui dicitur *Humarce* qui dividit terram regis *Angliæ* à terra regis *Navarra*, & terra regis *Navarra* incipit à dicto portu qui dicitur *Humarce*, & durat usque ad terram quæ dicitur *Castre*, & usque ad montes de *Sor* qui dividunt terram regis *Castellæ* à terra regis de sancto *Jacobo*. Terra vero regis de sancto *Jacobo* incipit à montibus de *Sor*, & durat usque ad aquam de *Mine* quæ dividit terram regis de sancto *Jacobo* à terra regis *Portigalensis*. Et terra regis *Portigalensis* incipit ab aqua quæ dicitur *Mine*, & durat usque ad mediam viam inter *Silviam* & sanctam *Mariam* de *Faron*, ibi enim incipit terra

paganorum qui sunt in *Hispania* sub Imperatore de *Marroc*, & durat usque ad montem magnum qui dicitur *Muscian*. A monte vero illo incipit terra regis *Arragonia*, & durat ultra civitatem de *Nice*; Et post illam urbem de *Nice* incipit *Italia* terra Imperatoris *Rome*, & ibi est civitas bona quæ dicitur *Wytemile*. Terra vero Imperatoris *Rome* durat inde usque ad *Gaetam* quæ est terra regis *Sicilia*, & est in *Apulia* in illa parte *Apulia* quæ dicitur principatus *Capua*. Sciendum est quod in media via inter *Marsiliam* & *Siciliam* sunt duæ magnæ insulæ, quarum major dicitur *Sardinia*, altera vero *Correge*. Et multæ aliæ montosæ insulæ sunt circa *Siciliam*, quarum quædam sunt ardentes. Una vero earum major omnibus illis montosis insulis, dicitur *Mongibel*, quæ ita vehementer ardere solebat, quod maximam partem maris in circuitu ejus deficcabat & pisces comburebat; sed jam plusquam xl. anni præterierunt ex quo ignis ille meritis & precibus beatæ *Agatha* Virginis & martyris extinctus est.

Quadam autem die cum ignis vehementius solito arderet & à fornace montis *Gibel* exiret, & civitati *Cathanensium*, ubi sanctissimum corpus beatæ *Agatha* requiescit, appropinquaret, pagani multi ad sepulcrum ejus fugientes velum ejus contra incendium tulerunt, & ignis in mare reversus & pisces comburens mare fere per unum miliare deficcavit. De quibus piscibus multi evaserunt, & ex eorum genere usque in diem hanc ibi sunt plurimi semiusti, qui pisces sanctæ *Agatha* dicuntur; ad laudem domini nostri *Jhesu Christi* qui semper est in sanctis suis mirabiliter gloriosus. Dicti autem *Robertus*, *Ricardus* & *Willielmus* de *Forz* cum toto navigio regis *Anglia* illis commisso inter *Affricam* & *Hispaniam* transeunt, post tempestates plurimas quas in illo itinere pertulerunt, in octabis Assumptionis beatæ *Maria* feria iiij. ad *Marsiliam* pervenerunt. Et non invento ibi rege *Anglia* domino suo, propter quosdam necessarios navium apparatus, moram ibi per viij. dies fecerunt. Deinde ipsum regem sequentes, ad civitatem *Messanam* *Sicilia* in exaltatione sanctæ Crucis vj. feria pervenerunt. Et die dominica sequenti xvj. kal. Octobris *Philippo* rege *Francie* illuc veniente, custodes urbis ipsum honorifice suscipientes, palacium *Tancredi* regis *Sicilia* sibi pro hospicio tradiderunt.

Cum vero rex *Anglia* audisset quod navigium suum usque *Messanam* venisset, xij. die Septembris à *Salerno* recessit, & transiens ante urbem episcopalem quæ dicitur *Melphe*, ad civitatem & castellum quæ dicuntur *Escale* pervenit. Juxta hoc castellum est insula parva ubi dicuntur fuisse scolæ *Lucani*, & adhuc est ibi pulchra camera subterranea in qua *Lucanus* studere consuevit. Nocte sequenti jacuit in villa quæ dicitur *Lacetar* in Prioratu montis *Cassie*. Inde venit ad *Melide* ubi honorifice susceptus est & procuratus in Abbathia quæ dicitur sancta *Trinitas* de *Melide*. Ibi juxta Abbathiam est turris lignea quam *Robertus* *Wiscarde* expugnavit & castellum in villa de *Melide* optinuit. Rex vero inde cum uno solo milite recedens, cum per quandam parvam villam transisset, ad domum quandam in qua unum ancipitrem audivit se divertit; qui domum intrans illum cepit: quem cum dimittere nollet, rustici multi cum fustibus & lapidibus accurrentes, impetum in eum fecerunt. Et cum unus illo-

rum cultellum ad regem extra xisset, rex eum cum lato gladii sui verberando gladium suum fregit, ab aliis cum lapidibus se defendens: Et sic à manibus eorum vix evadens, venit ad *la Baignare* & ibi familiam suam invenit. Sed nullam moram ibi faciens, fluvium magnum qui dicitur *le Far de Messinis* transivit, & juxta turrim lapideam in tentorio jacuit, & xiiij. die Septembris ad *Messanam* civitatem *Sicilia* cum buccis multis & aliis magnis navibus & galeis, & cum tanto apparatu venit quod timor omnes qui ibi in urbe aderant apprehendit. Rex vero *Francie* & sui & omnes principes urbis *Messana* cum clero & populo in litore stabant, admirantes super hiis quæ de regis *Anglia* audierant & viderant potestate. Qui cum applicuisset, statim in terram profiliens cum *Philippo* rege *Francie* locutus est. Et post illud colloquium rex *Francie*, qui illuc ante regem *Anglia* ut dictum est venerat & ibi hiemare eligerat, nescio quo finctu eodem die discedere ab urbe desiderans, à portu cum suo navigio exivit. Sed statim illo die dolens & invitus ad eundem portum vento sibi contrario reversus est.

Interim rex *Anglia* cum desiderio & gaudio maximo à Baronibus & militibus terræ suæ qui prius cum navigio suo venerant susceptus, intravit domum *Reginaldi* de *Muschet*, ubi hospicium suum in suburbio extra muros civitatis inter vineas extitit præparatum. Vicesima quarta die Septembris & vicesima quinta, rex *Anglia* ad hospitium regis *Francie* causa cum eo loquendi transivit. Et eodem die venit rex *Francie* ad hospitium regis *Anglia* cum eo etiam locuturus; Et videbatur quod tantus inter illos mutæ dilectionis erat affectus, quod nunquam amor eorum posset dissolvi aut leviter violari. Vicesima octava die exivit rex *Anglia* obviam *Johanne* forori suæ quondam reginæ *Sicilia*, quæ de *Panormo* per galeas venit, & duxit eam ad hospitale sancti *Johannis* ubi hospitium ejus præparabatur. Vicesima nona die Septembris, scilicet die sancti *Michaelis* venit rex *Francie* ad hospitium regis *Anglia*, qui ambo ad hospitium dictæ *Johanne* fororis regis *Anglia* perrexerunt, ubi rex *Francie* adeo faciem hilarem exhibebat, quod populus dicebat & credidit ipsum eam ducere in uxorem. Tricesima die Septembris rex *Anglia* transivit fluvium *del Far* & cepit locum munitissimum qui dicitur *la Baignare*, ubi sunt Canonici regulares. Et eodem die dictam sororem suam in illum locum munitissimum introduxit: Qua ibi cum militibus & servientibus suis dimissa, rex ad hospitium suum *Messana* rediit. Secunda die Octobris anno supradicto cepit rex *Anglia* castellum fortissimum quod est in medio fluminis *del Far* inter *Calabriam* & *Messanam* quod dicitur *Monasterium Griffonum*, & illo victualia sua quæ de *Anglia* & aliis terris suis & aliunde per mare venerant poni fecit.

Cum autem cives *Messana* vidissent, quod rex *Anglia* milites & servientes cum sorore sua in Castello de *la Baignare* posuisset, Monasterio etiam *Griffonum* militibus & servientibus cum victualibus suis munito, ipsum suspectum habuerunt, conjecturantes quod si posset totam insulam occuparet, & sic inde de facili contra eum poterant commoveri. Unde contigit quod tertia die Octobris, quod discordia inter *Anglicos* & cives *Messana* emerfit, & in tantum ex utraque parte indignatio excrevit, quod cives

Anglicos

Anglicos paucis eorum in tumultu extinctis, ab urbe cum contumelia extruserunt, & portis civitatis clausis armati muros ascenderunt, & alii domos urbis fortissimas, alii munitiones supra portas & propugnacula intraverunt. Hoc viso & audito, ac exercitu regis *Anglia* ea de causa cum magno impetu ad portas civitatis veniente, rex in equo velocissimo per exercitum cursitabat, baculo verberans quoscunque ex suis potuit attingere, volens illos ab insultu cohibere, sed nequivit; tandem ad hospitium suum ut se armaret rediit, et cum se armasset, iterum exivit ad maliciam si posset extinguendam. Deinde cimbam unam mox intravit, ut ad palacium regis *Sicilia* iret cum rege *Francia* ibi hospitato super hiis quæ contigerant locuturus. Interim per seniorum civitatis consilium discordia illa quievit, & depositis ex utraque parte armis unusquisque in domum suam reversus est. Motus tamen super hoc rex *Anglia* à *Messanensibus* utrum de illata injuria satisfacere vellent duxit illico inquirendum. Unde mane facto scilicet iiij. die Octobris venerunt ad hospitium regis *Anglia* *Ricardus Messanensis*, *Willielmus de Monte* regali, *Willielmus de Risa* archiepiscopi, & *Margaritus* Admiraldus & multi alii de familia regis *Sicilia*, adducentes secum *Philippum* regem *Francia* & *Reginaldum* Carnotensem & *Manassar* de Legris episcopos, *Hugonem* Ducem *Burgundie*, *Petrum* Comitem de *Nivers*, *Ganfridum* Comitem de *Pertico* & Comitem de *Lovain* & alios multos de familiaribus regis *Francia*, ac etiam *Walterum* Rothomagensem & *Girardum* Anxiensem archiepiscopos cum archiepiscopo de *Carpama* & *Johanne* Ebroicensi episcopo & multis aliis regis *Anglia* familiaribus in quibus fiduciam habebant, ad pacem inter ipsos & regem *Anglia* reformandam.

Cumque prænominati principes et magnates de pace inter partes facienda diu tractassent, et eam pene reformassent, cives in magna multitudine congregati super montes prope existentes processerunt, rei eventum ibidem expectantes, quorum quidam in regem *Anglia* proditiose irruere prompti erant et parati, unde quidam illorum insultum in hospitium *Hugonis le Bruus* fecerunt. Quo regi *Anglia* divulgato, ipse statim consilio regis *Francia* et aliorum relicto, omnes suos armari præcepit, et cum paucis in montem magnum et arduum ascendit, in quo nemo putaret quod ullo modo ascendere posset. Et cum ad summitatem montis cum labore magno venisset, omnes cives æmuli sui in monte existentes urbem cum fuga celerima intraverunt. Tunc vero rex *Anglia* princeps ferocissimus ad ultionem mox accensus, omnes suos armata manu urbem oppugnare præcepit. Milites autem et armigeri sui ad portas urbis et muros congressi, aliquando portas intraverunt, aliquando vi exierunt, multos duos ictus lapidum sustinentes, ubi de familia regis 5. milites et 20. servientes occisi sunt, rege *Francia* vidente et nullum eis auxilium præbente, sed cum suis civitatem intrante et per medium illorum tutissime eunte. Cumque rex *Anglia* in illo conflictu suos non tantum urgeret imperio, verum etiam animaret exemplo, urbem aliquandiu à civibus simul et *Francis* fortiter defensam demum post maximos labores, portis civitatis per vim fractis et suis muros undique ascendentibus, victor potenter intravit, signis ejus in munitionibus protinus collocatis. Cumque ingressus fuisset de-

centem modum in ulciscendo tenuit, et animi sui motum mollivit voluptate gloriæ triumphalis. Civibus itaque ad deditionem coactis, et satisfactione licet fera oblata, rex *Anglia* victoria placatus impetum frænavit, et pro reverentia regis *Francia* et suorum in urbe hospitatorum villam curialiter est egressus, ad hospicia et castra extra muros disposita cum suis copiis se divertens. Porro rex *Francia* urbis irruptionem agre ferens et gratiam indulti hospitii pro nichilo ducens, contra regem *Anglia* tacite rancorem in animo concepit. Octavo die Octobris reges *Francia* & *Anglia* coram Comitibus & Baronibus suis ac clero et populo juraverunt, quod alter alterum cum exercitu ejus in peregrinatione illa in eundo et redeundo bona fide et sine malo ingenio custodiret. Comites vero et Barones hoc idem juraverunt se firmiter et inconcusse servaturos.

Deinde prædicti reges de voluntate et consilio archiepiscoporum, episcoporum, Comitum et Baronum totius exercitus peregrinorum, statuta subscripta sanxerunt.

Inprimis, quod omnes peregrini qui in via hujus peregrinationis morerentur, de omnibus armaturis suis, equitaturis et vestibus quibus usuri erant, pro voluntate sua disponent, et de medietate possessionum suarum quas in via secum habent pro arbitrio suo similiter faciant, dummodo nichil in patriam remittant, et clerici de capellis et omnibus utensilibus ad capellas pertinentibus et de omnibus libris pro voto suo libere ordinabunt. Altera vero pars in manu *Walteri Rotomagensis* archiepiscopi, et *Manasser Lingonensis* episcopi, et magistri *Militie domus Templi* et magistri *Hospitalis*, et *Hugonis* ducis *Burgundie* et aliorum ad hoc electorum tradetur, qui ad subventionem terræ *Jerosolomitane* ubi magis viderint necessarium, prædictam pecuniam impendere et expendere teneantur. Hoc autem reges in propriis personis affidaverunt firmiter et fideliter servandum in tota via tam citra mare quam ultra mare de omnibus peregrinis utriusque regni tam presentibus quam futuris: Archiepiscopis et Episcopis ibidem in verbo veritatis id idem servandum promittentibus, Magistris *Templi* et *Hospitalis* super ordinem suum, Comitibus et Baronibus in propriis personis illud idem jurantibus.

2. Præterea nemo in toto exercitu ludat ad aliquod genus ludi pro lucro, exceptis militibus & clericis, qui in tota die & nocte non nisi xx. solidos amittant. Si autem milites aut clerici plusquam xx. s. in die luserint, quociens xx. s. excesserint, centum solidos prædictis archiepiscopis & eorum prænominatis sociis qui prædictam patientiam servabunt dabunt. Reges autem pro beneplacito suo ludent. Et in hospitiiis duorum regum possunt servientes eorum ludere usque ad xx. s. Si autem servientes aut marinarii aut alii ministri per se inventi fuerint ludentes, servientes tribus diebus nudi per exercitum vapulabunt nisi se voluerint redimere arbitrio prædictorum, & alii ministri similiter; Marinarii vero si luserint, tribus diebus à summo navis in mari demergantur more marinariorum semel in die, nisi se redimere voluerint arbitrio prædictorum.

3. Si autem peregrinus aliquis postquam iter arripuerit ab aliquo homine in via aliquid mutuo acceperit, mutuum solvet; de eo autem quod ante iter accepit, non tenetur respondere in via.

4. Si autem marinarius aliquis conductus vel feruens aliquis vel quicumque fuerit, exceptis militibus, à domino suo in via hujus peregrinationis recesserit, nemo alius eum recipiet, nisi de voluntate domini sui fuerit. Si vero aliquis eum invito domino suo priori receperit, per arbitrium prædictorum virorum punietur. Et si quis contra statuta ista tam solemniter facta aliquid temere attemptaverit, sciat se excommunicationi tam archiepiscoporum quam episcoporum & totius exercitus subiacere. Et omnes transgressores pœnis supradictis secundum singulorum conditiones pro prædictorum virorum arbitrio punientur. Præterea statutum est à domino rege Anglorum & Constabulariis, Justiciariis & Marscallis exercitus ejus.

1. Quod mercator de quacumque mercatione sit non potest emere panem ad revendendum in exercitu, nec farinam, nisi aliquis alienigena illam adduxerit & de illa panem fecerit, nec bladum nisi de illo similiter panem fecerit vel ad secum transfretandum detinuerit. Postea omnino vetantur omnia emenda in villa & infra leucatam villæ. Si autem aliquis bladum emerit & de eo panem fecerit, tenetur lucrari in salina unum teruncium & brannon. Alii vero mercatores de quacumque mercatione sint mercatores, in x. denariis tenentur lucrari unum denarium. Et ne aliquis sonet monetam regis in qua moneta apparebit nisi fracta fuerit infra circulum. Et ne aliquis carnem mortuam emat ad revendendum, nec bestiam vivam, nisi eam occiderit in exercitu.

2. Nullus vinum suum post primam conclamationem carius vendat. Nullus panem faciat nisi ad denarium. Sciant omnes mercatores quod totum fas est infra leucatam villæ, & ut de moneta Angliæ unus denarius detur pro iij. denariis Andegaviæ in omnibus mercaturis. Et notandum est quod supradicta constituta sunt per consilium regum Angliæ, & Franciæ, & Siciliæ.

Tertia autem die post captionem civitatis Messanæ principes civitatis & totius provinciæ obsides regi Angliæ dederunt de pace sibi & suis servanda, & quod in manu ejus civitatem Messanæ & totius provinciæ dominium libere traderent & quiete, nisi Tancredus rex Siciliæ dominus illorum meliorem pacem celerius cum ipso fecerit de omnibus exigentiis quas ab eo exigebat. Rex autem Angliæ exigebat à Tancredo rege Siciliæ, Montem sancti Angeli cum toto comitatu & aliis pertinentiis suis ad opus Johanne sororis suæ, quæ Willielmus nuper rex Siciliæ maritus ejus in dotarium ei dedit, & cathedram auream ad opus ejusdem Johanne de consuetudine reginarum terræ illius. Exigebat etiam ad opus sui ipsius unam mensam auream de longitudine xij. pedum & de latitudine unius pedis & dimidii, & duos tripodes aureos pro prædicta mensa, & xxiv. cuppas argenteas, & xxiv. discos argenteos, & quoddam tentorium de serico adeo magnum quod ducenti milites possent in eo simul comedere, & lx. milia filinas de frumento, & totidem de ordio, & totidem de vino, & C. galeas armatas cum toto apparatu & cum victu galeotarum ad duos annos. Hæc omnia petebat Ricardus rex Angliæ ad opus suum sicut hæres Henrici regis Angliæ patris sui, cui prædictus Willielmus rex Siciliæ omnia illa præparaverat, & sibi legaverat in extremis. Cui Tancredus rex Siciliæ

per consilium suum in hæc verba responderet, Ego dedi Johanne sorori vestræ reginæ decies centena milia Tirrenis pro quietâ clamatione dotarii sui antequam à me recessit. De reliquis exigentiis vestris faciam quod facere debeo secundum consuetudinem regni. Unde factum est quod de consilio magnatum rex Siciliæ dedit regi Angliæ xx milia unciarum auri pro quietâ clamancia omnium supradictorum quæ de jure petebat de legato Willielmi regis Siciliæ nuper defuncti, & pro matrimonio contrahendo inter Arthurum ducem Britannia nepotem regis Ricardi & unam de filiabus regis Tancredi. Quibus ex utraque parte concessis Ricardus rex Angliæ scripsit Tancredo regi Siciliæ in hac forma.

Tancredo Dei gratia illustri regi Siciliæ, ducatus Apuliæ, principatus Capuæ, Ricardus eadem gratia rex Angliæ, dux Normanniæ & Aquitaniæ, & comes Andegaviæ, salutem in eo qui dat salutem regibus. Cum pro subventionem terræ Jerusalemitanæ, quam peccatis exigentibus ex majori parte paganorum incursus optinuit, & inimicorum crucis Christi gladius devastavit, susceptum inspirante Domino peregrinationis iter ageremus, per terram vestram transitum facientes, apud Messanam civitatem vestram moram facere compulsi sumus, ventorum & maris & temporis inclementia navigationis nostræ propositum detinente, ubi inter populum nostrum & cives præfate urbis seditione casu exorta, dampnum hinc inde contigit rerum & virorum; unde visum est pluribus ut ea occasione fraterna inter nos caritas & dilectio turbaretur; Curavimus itaque (ut decebat) peregrinationis nostræ propositum peragere, tum per nos & dilectos & fideles familiares nostros, tum per venerabiles archiepiscopos vestros, scilicet Ricardum archiepiscopum Messanensem, & Willielmum archiepiscopum de Monte Regali, & alios viros venerabiles missos à latere vestro statuimus, ut illibata pacis inter nos arcus fœdera firmentur, cujus formam duraturam in avum scripturæ memoria contineret. Promissimus ergo vobis & regno vestro & toti terræ dominationis vestræ, per nos & nostros, terra & mari pacem perpetuam nos fideliter servaturos, sopitis omnibus quæstionibus quas tum de dotario sororis nostræ regine, tum de rebus aliis quas per nostros vobis nuncios intelligi feceramus. Hoc nichilominus addito, quod quamdiu in regno vestro moram fecerimus, ad defensionem terræ vestræ ubicumque presentes fuerimus vobis auxilium præstabimus contra quemcumque qui vellet eam invadere, aut vobis bellum inferre. Hujus autem pacis tenorem & formam quam in voto habemus & gerimus in proposito, vobis & vestris illa fide servare per Walterum Rotomagensis archiepiscopum, & Girardum Auxiensis archiepiscopum, & per Johannem Ebroicensis, & Bernardum Baonicensem episcopos, & per Jordanum de Humez Constabularium nostrum, & per Willielmum de Curci, & per Ricardum de Chamvill, & per Girardum de Talbot, & per Robertum de Sablus, & per alios multos nobiles de familia nostra fecimus juramentis præstitis coram prædictis archiepiscopis ad hoc ipsum efficiendum à vobis destinatis & vestris illustribus viris in animam nostram firmare, sicut capitularis forma continet. Ut pax ista et fraterna dilectio tam multiplici quam artiori vinculo connectatur, prædictis Curie vestræ magnatibus

tibus id ex parte vestra tractantibus, Domino disponente condiximus inter Arthurum egregium ducem Britanniae karissimum nepotem nostrum & heredem, si forte sine prole nos obire contigerit, & karissimam filiam vestram matrimonium in Christi nomine contrahendum, ut cum ille Deo propitio ad nobiles annos pervenerit, & vos eam mittetis ad locum ubi pars utraque consenserit, praefatus nepos noster eam infra xv. dies postquam ad eum venerit debeat in uxorem legitimam desponsare, aut si celsitudini vestrae placuerit eam infra annos nobiles desponsari, praedictus nepos noster juxta beneplacitum vestrum id faciet, si summus pontifex dispensare voluerit. Volentes autem ei tanquam illustri domine et magnifici regis filiae dotarium quod convenit designare, de ducatu nepotis nostri tale dotarium ei ex parte ipsius nepotis nostri paciscimur, & quod ad praesens per praefatos fideles nostros jurari fecimus & ab ipso nepote nostro concedi, & a magnatibus sui ducatus episcopis & aliis viris illustribus jurari faciemus. Pecuniam vero a magnificentia vestra pro matrimonio isto scilicet xx. milia unciarum auri nos recepisse ad opus nepotis nostri fatemur, hoc pacto interveniente, ut si, quod absit, morte alterius interveniente, aut culpa nepotis nostri, aut nostra, vel partis ipsius matrimonium non fieret, nos aut heredes nostri pecuniam vobis aut vestris heredibus integram sine difficultate, in loco quo statuerimus, restituemus. Super hiis videlicet & de pace quam vobiscum firmavimus, & de matrimonio contrahendo, & de pecunia restituenda, si forte praedictis causis accidentibus matrimonium non exstaret, dominum Papam & Romanam ecclesiam in fidejussione ponimus, ut si forte, quod Deus avertat, ex parte nostra pacis integritas frangeretur, potestatem habeat ecclesia Romana nos & terram nostram districtius cohercere, similiter & ad matrimonium contrahendum potestatem habeat nos & partem nepotis nostri constringere; vel si propter causas praedictas non fieret matrimonium, ad restituendum pecuniam nos aut heredes nostros aut terram nostram cogere habeat potestatem. Id quoque de fidejussione Romanae ecclesiae nos ita facturos, praedictorum virorum nos obligavimus juramentis, sicut capitularis forma continet, quam vobis misimus sigilli nostri appositione signatam; si autem nobis sine heredibus decedentibus ipse ad regnum nostrum hereditario jure pervenerit, de regno nostro tale dotarium illi designamus, videlicet antiquum & consuetum dotarium reginarum Angliae.

Hac est autem capitularis forma quae facta est inter dictos Reges Angliae & Siciliae.

EGO N. juro super hac sacrosancta evangelia, quod dominus meus Ricardus rex Angliae ab hac hora in antea servabit pacem Tancredo regi Siciliae, ducatus Apuliae & principatus Capuae, & regno ejus & toti terrae dominationis ejus pacem perpetuam per se & suos terra & mari; & quamdiu dominus meus Ricardus rex Angliae fuerit in regno domini regis Tancredi dabit ei auxilium ad defendendum terram suam ubicumque fuerit in terra domini regis Tancredi. Et quod dominus meus pacem istam manu sua jurabit si dominus Tancredus similiter pacem manu sua juraverit. Et si aliquando, quod absit, dominus meus vellet pacem istam infringere, ego ponam me in captione ipsius domini regis

Tancredi ubi ipse voluerit. Et hac omnia dominus meus Ricardus rex Angliae, & ego bona fide, & sine fraude tenebimus; Sic nos Deus adjuvet & hac sancta Dei evangelia, & sanctorum reliquia, Amen.

Et sciendum est quod in hac forma archiepiscopi, episcopi, & ceteri homines regis Siciliae in anima ipsius se & suos servaturos pacem Ricardo regi Angliae & suis in terra & mari quamdiu ipsi in terra sua fuerint juraverunt; & si ipse rex Siciliae & sui pacem non servaverint, praedicti archiepiscopi & ceteri qui sacramentum illud ex parte regis Tancredi juraverunt ponent se in captione regis Ricardi ubi ipse voluerit. Et sic demum dictus rex Siciliae dedit dicto regi Angliae xl. milia unciarum auri in toto pro dicto matrimonio contrahendo, & pro quietam clamantia omnium quaestionum quas fecerat tam de dotario fororis suae reginae quam de omnibus aliis exigentis supradictis.

Et ut Tancredus rex securior esset de omnibus conventionibus praedictis, Ricardus rex scripsit summo pontifici in hac forma.

Reverendissimo domino ac beatissimo patri Clementi Dei gratia summo pontifici, Ricardus eadem gratia rex Angliae, dux Normanniae, & Aquitaniae, comes Andegaviae, salutem, & sinceram in Domino devotionis affectum. Justitiam exitum facta principum sortiuntur cum a sede apostolica robur & favorem accipiunt, & sanctae Romanae ecclesiae consilio diriguntur. Proinde dignum duximus ad notitiam beatitudinis vestrae transmittere quae inter nos & dominum Tancredum illustrem Siciliae regem publico nuper & admodum sunt necessario celebrata contractu; sane dilectionem fraternam & pacem perpetuam cum eo firmavimus, quam magnatum nostrorum, archiepiscoporum, & aliorum virorum illustrium juramentis ei et suis, et regno suo, & toti terrae suae dominationis nos illibata fide promissimus servaturos. Cum ipso etiam pacis & amicitiae foedus arctiori adhuc vinculo astringentes, inter Arthurum egregium ducem Britanniae karissimum nepotem nostrum & heredem si nos decedere sine prole contigerit, & illustrem filiam ejus in matrimonium Domino volente condiximus contrahendum, quod Domino largiente debitam consummationem accipiet, cum illustris puella nobiles annos attigerit, aut praedicto domino regi Tancredo placuerit ut infra nobiles annos illa in uxorem nepoti nostro desponsanda tradatur, nos ipsum nepotem nostrum hoc facturum concessimus, si sancta Romana ecclesia decreverit super hoc dispensare. Pecuniam vero quam pro matrimonio ipso ad opus nepotis nostri ab eodem domino rege recepimus xx. milia uncias auri, si forte, quod absit, morte interveniente alterius aut culpa nostra aut nostri nepotis aut patris ipsius matrimonium non staret, nos aut heredes nostri ipsi domino Tancredo vel heredibus suis ex integro restituemus, praestitis super hoc juramentis ex parte nostra, vel restituent. Ut igitur tenor pacis inita & iniciati matrimonii fides cum integritate debita ex parte nostra & nepotis nostri servetur, sicut ipsi domino Tancredo interposita iusjurandi religione firmavimus, sanctitatem vestram & sanctam Romanam ecclesiam obnixte rogamus, quatinus & firmata pacis servanda perpetuo & matrimonii consummandi, vel si ex praedictis causis matrimonium ipsum non fieret restituenda

tuenda pecunia sancta sedes apostolica fidejussionem pro nobis suscipiat erga dominum regem Tancredum & heredes ipsius. Cujus fidejussionis onus ut confidenter nobiscum Romana ecclesia suscipiat, presentium literarum testimonio vobis & sancta Romana ecclesia concedimus liberam potestatem nos, & heredes nostros, & terram nostram districtius cohercere, si contra pacem prefatam venerimus, vel predictis causis matrimonio non secuto, nos aut heredes nostri solutionem negaremus. Ad honorem utriusque regni vestra novit beatitudo spectare, si mediante Romana ecclesia pacis pariter & matrimonii bonum ad congruum finem deveniat, inde multiplex in futurum utilitas consequatur. Testibus nobis xj. die Novembris apud Messanam.

Antequam autem ista pax concessa & confirmata esset inter reges Anglia et Sicilia prenotatos, Margaritus admirallus & Jordanus del Pyn familiares regis Tancredi quibus ipse civitatem Messanam custodiendam tradiderat, de nocte furtive abierunt, adducentes secum totam familiam suam & substantiam quam in auro & argento habebant. Domos vero illorum & galeas & alias possessiones suas rex Anglia in manu sua abeuntibus illis cepit. Deinde rex Anglia fossatum magnum, latum & profundum per medium insulae quae est in flumine del Far fieri fecit, in qua est praedictum monasterium Griffonum ubi custodiebantur victualia regis & thesauri. Et est notandum, quod in illo fluvio del Far de Messyns sunt illa duo maxima maris pericula, scilicet Silla & Caribdis, quarum una scilicet Silla est ad introitum del Far prope la Baignare, & altera scilicet Caribdis est prope exitum del Far, ad cujus cognitionem facta est turris lapidea in praedicta insula juxta fossatum regis Anglia. Deinde idem Ricardus rex Anglia unum forte ligneum castrum in supercilio montis ardui extra muros urbis Messanae firmavit, quod Mategriffon omnes vocaverunt. Griffones vero ante adventum regis Anglia erant potenciores omnibus qui tunc temporis in terra Sicilia existerant, & ideo omnibus hominibus ultramontanis odio habebantur, adeo quod pro minimo habebat quicumque posset illos interficere, nec erat aliquis qui eis adjutorium praestaret. Sed ex quo rex Anglia illuc venit, malicia eorum quievit, & eorum potestas minuta est, & facti sunt omnibus terram illam inhabitantibus viliores: sperabant namque se posse contra regem Anglia sicut contra alios antiquitus potuerunt; sed rege Ricardo ibi praesente, gens sua in maxima habebatur reverentia, & Griffones in terra profugi facti sunt, incidentes in foveam quam fecerunt.

Interea vero Ricardus rex pro amore Dei & salute animae suae & animae patris sui & omnium antecessorum et successorum suorum regum Anglia quietum clamavit Wrec imperpetuum per totam Angliam & ultra mare, statuens, quod omnis naufragus qui ad terram vivus pervenerit omnes res suas libere habeat & quiete, si autem in navi mortuus fuerit, filii vel filia, fratres aut sorores ejus res suas habeant, secundum quod ostendere poterant se esse propinquiores heredes illius. Et si defunctus filios vel filias, fratres aut sorores non habuerit, habeat rex catalla. Hanc autem quietam clamantiam de Wrec rex Ricardus fecit, & carta sua confirmavit anno regni sui secundo mense Octobris apud Mes-

sanam, testibus hiis Waltero Rotomagensi archiepiscopo, Galfrido Auxiensis archiepiscopo, Johanne Ebroicensi, & Bernardo Baonicensi episcopis, & multis aliis tam clericis quam laicis de familia regis Anglia. Carta vero data fuit per manum magistri Rogeri Malicatulii regis vicecancellarii.

Interim eodem anno plusquam C. milia virorum & mulierum paganorum qui in regno Sicilia servi Willielmi regis Siciliae nuper erant, post mortem ipsius Willielmi regi Tancredo servire indignati sunt, tum quia Henricus rex Alemannorum filius Frederici imperatoris post mortem dicti Willielmi regis Siciliae calumpniatus est regnum Siciliae, & ducatum Apuliae, & principatum Capuae de jure Constanciae uxoris suae, qui misit archiepiscopum Magatinum & Henricum de Teste cum exercitu magno in Apuliam ad eam sibi subiciendam, tum quia rex Anglia regem Tancredum, ut praemittitur, infestavit. Et illi pagani in montana cum mulieribus, ac liberis, & suis pecoribus abierunt, ibi sicut poterant habitantes. Sed cum audissent quod pax finalis & concordia esset inter regem Anglia & dictum Tancredum regem Siciliae, & etiam quod archiepiscopus Magutinus et ceteri Alemanni qui ex parte dicti Henrici regis Alemannorum Apuliam intraverant, moram in ea per duos menses & dimidium facientes, tota fere terra exceptis civitatibus & castellis devastata, demum imperfecto negotio domini sui repatriassent, in servitute regis Tancredi redierunt. Deinde post recessum Alemannorum quia Rogerus comes de Andria non inmemor sacramenti quod Constanciae uxori praedicti Henrici fecerat, Alemannis cum multis aliis dictae Constanciae similiter juratis adhæsisset, et auxilium suum contra Tancredum regem Siciliae illis praestitisset, Ricardus comes de Cerne frater uxoris regis Tancredi dictum Rogerum debellavit et eum cepit, ac dicto regi Tancredo continuo liberavit.

Eodem anno Sibilla regina Jerusalem uxor Guidonis regis & duae filiae ejus obierunt in obsidione Acra: Quibus defunctis Conradus marchio de Mountferant abstulit Amfrido de Turum uxorem suam sororem & heredem praedictae Sibilla reginae Jerusalem; & divortio inter ipsam & dictum Amfridum maritum suum de consilio Eraclii patriarchae & quorundam aliorum celebrato, illa dicto Conrado marchioni de consensu omnium primatum terrae matrimonialiter extitit copulata. Qui statim à praedicto patriarcha & ceteris regni primatibus regnum Ierosolimitanum sibi adjudicari petiit & concedi. Guido autem rex dixit, Hoc non debere fieri illo vivente. Hinc ergo discordia inter ipsos Guidonem & Conradum exorta in tantum excrevit, quod ipse Conradus expulso Guidone regni jura possidebat. Eodem anno Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus in obsidione Acra obiit. Quo defuncto, monachi Cantuarienses Priorem suum Osbertum de Bristoll quem idem archiepiscopus & rex Ricardus Priorem ecclesiae sanctae Trinitatis Cantuarie constituerant, deposuerunt, loco ipsius alium statuentes. Et postea eodem anno mense Decembris post festum sancti Nicolai rumoribus certis de morte dicti archiepiscopi auditis, Johannes frater regis comes Moretonii, & Walterus Rotomagensis archiepiscopus, quem idem rex Ricardus pro quibusdam negotiis, ut infra patebit, de se à civitate Messana in Angliam miserat, cum quibusdam aliis Anglia

Anglia episcopis in metropolitana ecclesia *Cantuaria* ad eligendum ejusdem ecclesie archiepiscopum conveniunt. Et facto ibidem cum monachis more solito sermone, monachi illi inconsultis episcopis, immo contradicentibus, *Reginaldum Bathoniensem* episcopum sibi & ecclesie sue in archiepiscopum elegerunt, & ipsum renitentem & quadam modesta acclamatione contradicentem assumentes cum *Te Deum laudamus* ad altare tulerunt. Et deinde professione canonica & obedientia per ipsos ei factis, dictus archiepiscopus *Rotomagensis* pro tunc Anglia Justiciarius electionem illam ratam non habens, omnes *Cantuariensis* archiepiscopi redditus in manu domini regis saisivit, ipsum electum quicquam de illis recipere nullatenus permittendo. Ille tamen *Cantuariensis* electus in ecclesiasticis causis audiendis & diffiniendis pro metropolitano se gessit, & nuncios suos ad dominum Papam pro confirmatione sua & pallio celeriter destinavit. Sed antequam nuncii sui illuc venissent, ille xiv. die electionis sue in vigilia natalis Domini obiit, & in ecclesia *Bathoniensi* sepelitur anno pontificatus sui xvij. Cui *Walterus Hubert* episcopus *Sarisberiensis* successit.

Eodem anno *Conradus* dux *Suavia* filius *Frederici* imperatoris ad *Acram* cum magno exercitu *Teutonicorum* venit, & paulo post ibi in obsidione *Acre* decessit. Eodem anno mense Decembris apud *Messanam* in *Sicilia* tonitrua magna audita sunt & fulgura multa præcedebant, unde omnis exercitus regum *Francia* & *Anglia* exteritus est prætimore. Ictus enim fulminis in una galearum regis *Anglia* cecidit & eam in profundum demersit, murumque civitatis *Messana* percussit, & magnam illius parrem excussit. Milites autem & servientes qui erant in monasterio *Griffonum* thesauros regis *Anglia* ibi custodientes, dixerunt pro certo se vidisse globum igneum super pinnaculum templi prædictorum *Griffonum*, qui non erat comburens sed illuminans, & ibidem moram fecit donec tempestas cessavit, & cessante tempestate lumen illud recessit. Admirantibus autem illis & diligenter quid hoc esset inquirentibus, *Griffones* ibidem Deo jugiter servientes responderunt, quod sic semper evenit quando ibi aliqua fit tempestas.

Eodem anno tertia die post festum sancti *Michaelis* *Saraceni* à civitate *Acre* circiter quatuor milia armati exierunt, & cum igne Græco quatuor hordicos combusserunt; quo facto, per Christianos milites viriliter retrusi sunt, & xxij. *Turcos* occisos præter vulneratos amiserunt. Deinde ad festum sancti *Martini*, *Saraceni* iterum à civitate *Acre* exeuntes impetum in Christianos fecerunt, qui eis viriliter restiterunt. Et *Baldewinus* de Carun, *Walterus* de Oyri, & *Baldewinus* de Dargis impetum illorum fortiter sustinuerunt donec comes *Henricus*, & *Galfridus* de *Lefinan* cum *Templariis* supervenerunt. Qui cum tanto congressu paganos retroire coegerunt, quod illi infideles xl. homines occisos præter multos vulneratos in illa fuga amiserunt. Deinde inter festum sancti *Andrea* & natale Domini totus exercitus Christianorum armatus fuit insulsum in urbem facere volens. Et scalis per *Anglos* & *Alemanos* ad fossata tractis, pagani à civitate exeuntes *Alemanis* scalas suas abstulerunt, & *Anglis* à fossato fugatis, funes ad scalam eorum ligaverunt eam infra urbem trahere volentes. Sed *Radulphus*

de *Tilli* & alii *Angli* scalam ascendentes, ignem Græcum injectum quater extinxerunt, & demum dictus *Radulphus* propius accedens funes cum gladio suo abscidit; & sic scalam illam à paganorum manibus liberavit.

Eodem tempore inter festum sancti *Andrea* & nativitatis Domini, fames in exercitu Christianorum incepit, & usque ad festum Purificationis beate *Maria* duravit, & in tantum infra illud tempus excrevit, quod unus panis qui vix uni homini ad prandium sufficiebat, pro x. s. *Andegavensis* moneta vendebatur. Caro vero equina in deliciis erat illic. Et cum summa unius equi de frumento pro CC. bizantiis vendebatur, & fames illa in tantum excrevisset, ut fere omnes fame & inopia perirent, clamor populi ad *Hubertum Walteri* episcopum *Sarisberiensis* pervenit; qui divina inspirante gratia principes exercitus congregavit, & collectam ad pauperes exercitus erogandos de eorum consilio & auxilio ordinavit. Et tantum incrementum dedit Dominus illi collectæ, quod sustentationi omnium sufficiebat, donec Deus largitor omnium bonorum ex alto prospiciens habundanciam frumenti, vini, & olei eis misit; nam tertia die post collectam pauperibus distributam, naves onustæ de frumento, vino, & oleo venientes tam bonum forum fecerunt, quod summa equi de frumento quæ pro CC. bizantiis vendebatur, pro sex bizantiis data fuit.

Eodem anno *David* frater *Willielmi* regis *Scotia* sororem *Ranulphi* comitis *Cestrie* duxit in uxorem. Eodem anno sedicione inter *Gaufridum Eboracensem* electum & *Buchardum* ejusdem ecclesie thesaurarium iterum exorta; idem *Buchardus Clementem* papam adiit, & à vinculo excommunicationis quo ipse *Eboracensis* electus eum innodaverat, absolvi meruit, & negotium ipsius electi erga dominum papam adeo impedivit, quod electionem suam confirmare, nec pallium ei mittere voluit. Præterea præfatus papa privilegiavit *Hugonem Dunolmensis* episcopum ne ipse professionem aliquam aut subjectionem *Gaufrido Eboracensi* electo faceret nec si ipse fuerit in archiepiscopum consecratus.

Interim *Ricardus* rex *Anglia* cujus caput vepres libidinum excreverant, & non erat eradicantis manus nisi solus Deus qui non vult mortem peccatoris sed ut convertatur & vivat, convocatis universis archiepiscopis & episcopis qui secum in *Sicilia* aderant, tria flagella de virgis flexilibus facta nudus in manibus suis portans ad pedes eorum procidit, & coram illis divina inspirante gratia peccatorum suorum scditatem cum tanta humilitate & cordis contritione confiteri non erubuit, quod credebatur illius opus extitisse qui terram respicit & tremere eam facit. Deinde illud peccatum abjurans, à prædictis episcopis poenitentiam condignam suscepit, & ab illa hora factus est vir timens Deum & faciens bona, & ad iniquitatem suam non est ulterius reversus. O felix ille qui sic cadit ut fortior surgat! O felix ille qui post poenitentiam non est relapsus in culpam! Eodem anno gravis dissencio inter papam *Clementem* & *Romanos* orta est, quæ nunquam quievit donec idem papa convencionaverat tradere eis civitatem suam *Tusculanam* destruendam quia semper contraria eis erat. Et licet ea de causa summo odio eam habebant, ipse tamen papa eos de die in diem protrahens tradere distulit eam illis.

HÆc sunt nomina nobilium defunctorum eodem anno in obsidione *Acra*, videlicet *Sibilla* regina uxor *Guidonis* regis *Ierusalem* & dux filiarum ejus. *Eraclius* patriarcha *Ierusalem*. *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus. Archiepiscopus de *Nazareth*, archiepiscopus de *Besancon*, archiepiscopus de *Arleblanc*, archiepiscopus de *Monte Regali*, episcopus de *Sidonia*, novus episcopus de *Acra*, episcopus de *Baruch*, episcopus de sancto *Georgio*, episcopus de sancto *Abraham*, episcopus de *Tabaria*, abbas de *Templo Domini*, abbas de monte *Sion*, abbas de monte *Olivet*, abbas de *Fordet*, Prior sancti *Sepulchri*, *Radulphus* archidiaconus *Colecestre*, *Rogerus le Haule*, *Silvester* senescallus *Cantuariensis* archiepiscopi, *Johannes de Mornic* canonicus *Eboracensis*, *Conradus* filius *Frederici* imperatoris. Dux *Suavia*, comes de *Pertico*, comes de *Ponntif*, *Theobaldus* com. de *Bleys*, *Stephanus* frater ejus, comes de *Sanneye*, *Willielmus* comes de *Fereris*, dux *Bertoldus* de *Alemannia*, *Rogerus* comes de *Apulia*, comes de *Brenes* & *Andreas* frater ejus vicecomes de *Turon*, *Gilbertus* de *Tillers*, *Florencius* de *Angeft*, *Jocelinus* vicecomes de castro *Haraldi*, *Anselmus* de monte *Regali* & tota familia ejus, vic. de *Chastelon* & mater ejus, *Johannes* comes *Vendomia*, *Castellanus* de *Ypre*, *Galfridus la Briure*, *Robertus* de *Bones*, *Adam* *Camberlanus* regis *Francia*, *Adam* de *Lonn*, *Willielmus* de *Pymkemy* castellanus, *Rogerus* de *Pole* baro, *Robertus* senescallus *Willielmi* de *Mandevil*, *Radulphus* de *Glanvil*, justiciarius regis *Anglia*, *Bernardus* de sancto *Valerio*, *Ricardus* de *Clare*, *Guido* de *Chestelon*, *Radulphus* persona de *Croxyby*, *Ricardus* de *Lexeb*, & *Berengarius* frater ejus, *Robertus le Venour* de *Pontret*, *Robertus* *Scrope* de *Barton*, *Ranulphus* de *Tonge*, *Henricus* *Pigot* senescallus comitis *Warrenne*, *Walterus* *Scrope*, *Walterus* de *Kyme* filius *Philippi* de *Kyme*, *Johannes* de *Laiburne*, *Walterus* de *Ros* frater *Petri* de *Ros*. Isti occisi sunt in præliis & congressionibus, videlicet *Ludovicus* de *Arseles*, *Hugo* de *Oiri*, *Willielmus* de *Moy*, *Guido* de *Danci*, *Odo* de *Gines*, *Reginaldus* de *Maigni*, *Pincerna* de *Saynliz*, & *Marescallus* comitis *Henrici*. Capti sunt à paganis, *Henricus* de *Braeley* & de *Maupaln*. Obierunt apud *Cathayne* *Pontonati*, *Johannes* constabularius *Cestrie* obiit in terra *Ierusalem* apud *Tirum*. Isti obierunt in eundo versus *Terram Sanctam*, videlicet *Fredericus Romanorum* imperator obiit submersus in fluvio qui dicitur *Saleph*, ut supradictum est, *Robertus* comes *Leicestrie* obiit in *Romania*, *Landagravius* de *Alemannia* obiit in *Romania* in redeundo. In secundo anno obierunt *Philippus* comes *Flandrie* & *Radulphus* clericus de dispensa regis. In tercio anno obierunt apud *Acram* *Radulphus* *Daubency*, *Ricardus* de *Chamvil*, *Drago* filius *Radulphi*, *Willielmus* filius *Nigelli* de *Kent*, *Willielmus* filius *Philippi* baro, *Reginaldus* de *Sufflet*, *Hugo* dux *Burgundie*, & *Robertus* *Wacelyn* clericus. Isti tres subsequentes projecti sunt in mari, *Nigellus* de *Moubray*, *Simon* de *Wale*, & *Willielmus* de *Camvill*, marchio occisus est ab assisinis & *Iakes* de *Aveneis* est occisus. Et isti subsequentes in diversis partibus obierunt, videlicet *Bertramus* de *Verdon*, & *Osmundus* de *Stutreville* apud *Joppen*, *Gilbertus* *Pipard* apud *Brandiz*, & *Reinaldus* vic. *Eboracensis* in insula de *Cipre*.

Anno Domini M. Cxcj. *Philippus* rex *Francia* An. Dñi & *Ricardus* rex *Anglia* simul in *Sicilia* die nati- 1191. vitatis Domini, quæ feria tertia evenit, apud *Messanam* fuerunt. Et in ipso die natiuitatis Domini post prandium *Pisani* & *Ianuenfes* impetum in galiotas regis *Anglia* sediciose fecerunt, & mutuo se interfecerunt. Rumor ergo ad aures regis *Anglia* qui adhuc in *Wategriston* castello suo ad mensam sedebat, pervenit. Et epulabantur cum eo die illa *Reginaldus Carnotensis* episcopus, *Hugo* dux *Burgundie*, *Willielmus* comes de *Nivers*, *Willielmus* comes de *Invenni*, *Galfridus* comes de *Pertico*, & tota fere familia regis *Francia*. Qui omnes velocius surgentes cum rege armati processerunt ad pugnam illam dirimendam, nec poterant, sed nocte superveniente abinvicem usque mane seperati sunt. Mane autem facto, cum populus in ecclesia *Hospitalis* sancti *Johannis* ad audiendum divinum servitium convenisset, quidam *Pisannus* cum cultello unum galiotarum interfecit; & sic *Pisani* & galiotæ iterum congressi sunt; unde multi ex utraque parte interfecti ceciderunt. Venerunt ergo reges *Francia* & *Anglia* cum multa plebe armata, & pacem inter eos fecerunt.

In illo tempore erat quidam abbas in *Calabria* de ordine *Cisterciensi* dictus *Ioachim* abbas de *Curacio*, qui spiritum habens propheticum ventura populo prædicebat. Rex autem *Anglia* illius libenter prophetias doctrinamque & sapientiam audiebat. Erat enim in divinis scripturis eruditus, & interpretabatur visiones beati *Johannis* Evangelistæ quas vidit sicut ipse narrat in *Apocalypsi* manu sua scripsit, in quibus audiendis rex & sui plurimum delectabantur.

Mense Februarii supradicto anno die Purificationis beatæ *Mariæ* Sabbato post prandium, rex *Anglia* & multi milites tam de familia sua quam de familia regis *Francia* extra civitatem *Messanam* pluribus jocis intenti more solito convenerunt; & cum domi redissent, transitum per medium urbis facientes, obviaverunt cuidam rustico venienti de villa cum asello arundinibus onusto quas cannas vocant. De quibus rex *Anglia* & cæteri qui cum eo erant ceperunt, & unusquisque illorum alter adversus alterum est congressus. Et contigit, quod rex *Anglia* & quidam strenuus miles de familia regis *Francia* *Willielmus* de *Bares* nomine adinvicem congregientes, arundines suas fregerunt, unde capa regis ex percussione *Willielmi* fracta est. Et rex inde iratus, cum vehementi impetu ipsum *Willielmum* et equum suum titubare fecit, & dum intendere ipsum in terram deicere, sella regis declinavit, descenditque celerius rex, & alium equum fortiolem protinus ascendens, impetum in eundem *Willielmum* iterum fecit, sed ipsum deicere non valuit. *Willielmus* enim collo equi sui adhæsit; unde rege ei comminato, cum *Robertus* filius *Roberti* comitis *Leicestrie* defuncti: (cui rex paulo ante comitatum patris sui dederat & gladio sui comitatus accinxerat,) manum in dictum *Willielmum* ut regem juvaret, injecisset, ait rex, Sustine te & dimitte me, & illum solum. Cumque rex & *Willielmus* dictis & factis ita diutius contendissent, rex prorumpens ait illi, Fuge hinc & cave tibi ne amplius coram me compareas, quia amodo tibi & tuis ero perpetuus inimicus. Dictus itaque *Willielmus* propter regis iram discedens, ad dominum suum regem *Francia* dolens abiit.

abijt & confusus super hiis quæ in via acciderant, ab eo consilium postulans & juvamen. In crastino venit rex *Francia* ex parte dicti *Willielmi* ad regem *Anglia*, & cum supplici deprecatione pacem & misericordiam postulavit. Sed rex in hoc illum audire noluit. Die sequenti venerunt ad regem dux *Burgundia*, comes *Carnotensis*, & comes de *Nivers*, & plures alii de proceribus *Francia* pro dicto *Willielmo* ad genua ejus provoluti suppliciter deprecantes, sed nec eos voluit rex audire. Dictus ergo *Willielmus* à civitate *Messana* die tertia recessit, quia rex *Francia* ipsum contra voluntatem regis *Anglia* noluit retinere. Tandem post multos dies cum tempus transfretandi advenisset, rex *Francia*, & omnes archiepiscopi & episcopi, comites & barones exercitus iterum ad regem *Anglia* venerunt pro dicto *Willielmo* pacem & misericordiam postulantes, ac ostendentes quæ dampna de absencia tanti & talis viri possent de facili evenire. Unde demum cum magna difficultate optinuerunt, quod dictus *Willielmus* in pace rediret, rege *Anglia* promittente, quod nec illi nec suis quicquam dampni inquireret vel inferret quamdiu in servicio Dei essent.

Eodem mense Februarii rex *Anglia* plures de navibus qui de *Anglia* venerant regi *Francia* & suis dedit, & apertis thesauris suis ita profuse comitibus, baronibus, militibus & armigeris exercitus munera distribuit, quod nullus unquam prædecessorum suorum tantum in uno anno dederat quantum ipse in illo itinere tunc donavit. Eodem mense *Eliana* regina mater regis *Ricardi* cum *Philippo* comite *Flandria* usque *Neapolim* venit, *Berengeram* regis *Navarrorum* filiam famosæ pulcritudinis virginem filio suo nupturam secum ducens, contra quas rex *Anglia* plures galeas ad *Neapolim* misit. Sed quia prædicta *Eliana* regina & filia regis *Navarrorum* licentiam veniendi ad *Messanam* ab hominibus regis *Tancredi* propter multitudinem hominum comitantium habere non poterant, ad *Brundisium* profectæ sunt. Et Comes *Flandria* galeas intravit & ad *Messanam* venit.

INterea *Willielmus Eliensis* episcopus apostolicæ sedis legatus, cui rex in *Normannia*, ut dictum est, vices suas cum munitionibus regis & plenitudine potestatis in administratione regni commiserat, socium aut parem sibi in regno neminem putabat. Itaque sublato omni obstaculo quo minus ambularet in magnis, duplici potestate Apostolica scilicet & Regia fretus, clero pariter & populo arrogantissime præsidebat. Illo tempore ipsum in *Anglia* plusquam Regem experti sunt laici, & plusquam Papam clerici. In expeditione enim positus armatorum excubias circa cubiculum suum habere voluit cum mille equis procedendo, & nomine suæ legationis cum excessivo numero hospicia à cunctis per *Angliam* exegit monasteriis, minores vero domus quæ pondus hospitii ferre non poterant, certa summa, id est, octo vel quinque marcarum hospitia redemerunt: & sic domus in qua una nocte hospitabatur, vix infra tres annos subsequentes redire in pristinum statum posset. Non solum ergo ærarium regium, verum etiam ecclesiasticum exhaustit, quod utique facilius agebat eo quod metropolitana ecclesiæ vacabant utræque. Præfecerat enim singulis provinciis nequissimos avariciæ suæ ministros,

qui nec clerico, nec laico, vel religioso parcerent, vel deferrent, quo minus Cancellarii commodis inservirent. Sane nobiles regni & optimates plures ad promotionem consanguinearum suarum, quas ex *Normannia* multas vocaverat, conjugii demulcire & elicere curavit; laicis vero & clericis minoribus ecclesias, terras & possessiones suas abstulit, quas aut nepotibus, aut clericis, aut servientibus suis erogabat, seu sibi retinebat, vel in usus extraordinarios dampnabiliter consumebat. Cum ergo hoc modo quicquid in regno facere voluit fecisset, & plures terrore vel arte sibi astrinxisset, solum tamen *Johannem* fratrem regis utpote cæteris longe potentiorum, et speratum regni successorem, metuebat.

Denique ne rege forte in oriente peregre moriente, et *Iohanne* rite succedente, ipsius exspiraret potestas, arte, ut dicitur, agere putavit, ut *Iohannes* jam adultus non succederet, sed per successorem tenerum pararet sibi longi temporis potestatem. Duobus igitur fratribus suis ad regem *Scottorum* directis, petiit, ut firmissimo sibi fœdere cohæreret ad *Arthurum Britonem* ipsius pronepotem regno *Anglorum* præficiendum, si forte rex peregre in fata decederet, eo quod illi potissimum, nato scilicet ex *Gaufrido* fratre ejus majore, successio regni competere, protestans regem per literas ex *Sicilia* sibi directas *Arthurum* nepotem suum, si forte ipsum reverti non contingeret, regni successorem designasse. Hoc quidem inter illos duos potentes occulte tractatum diu *Iohannem* non latuit, qui rancorem conceptum subtili cautela pro tempore dissimulans, parti suæ quoscumque poterat prudenter alicere interim conabatur, artem illudere arte studens.

Dum autem ista et alia per insolerciam cancellarii gererentur, regi in *Sicilia* sub expectatione vernalis expeditionis hiemanti universa fidei multorum relatu innotuere. Qui mox *Iohanni* comiti *Moretonii*, et genti *Anglorum Walterum Rothomagensis* archiepiscopum virum prudentem et modestum, qui cum ipso hiemabat, in *Angliam* auctoritate regii rescripti direxit, præcipiens per literas suas, quod si vera essent quæ de episcopo *Eliensi* cancellario suo audierat, ipse deponeretur, et loco ipsius *Rothomagensis* archiepiscopus substitueretur, *Willielmo* Marescallo et *Gaufrido* filio *Petri* in regimine regni sociis sibi adjunctis. Si autem falsa essent quæ regi erant de ipso cancellario nunciata, nichilominus dicti archiepiscopus *Rothomagensis*, *Willielmus* et *Gaufridus* ei in regimine regni associarentur. Dictus vero *Rothomagensis* et dictus *Willielmus* Marescallus comes de *Struguill* de rege in *Angliam* venientes, literas regias cancellario ausi tradere non fuerunt, scientes quod novissimus error pejor foret priore.

ANno ultimo præscripto mense Marcii prima die ejusdem mensis feria vj. *Ricardus* rex *Anglia* de consilio regis *Francia* ab urbe *Messana* ad loquendum cum *Tancredo* rege *Sicilia* perrexit, qui tertia die sequenti ad civitatem *Cathanensem*, ubi sanctissimum corpus beatæ *Agathæ* virginis et martiris requiescit, pervenit. Et cum *Tancredus* rex *Sicilia* adventum illius audisset, obviam illi extra urbem fere per v. miliaria exivit. Et cum eum longe venientem conspiceret, antequam convenirent uterque illorum descendit, et alter ad alte-

rum currens, in mutuos amplexus salutationesque et oscula irruerunt. Deinde equos ascendentes ingressi sunt civitatem, quibus clerus et populus, benedicentes Deum cum ymnis et canticis occurrerunt. Et oratione ad sepulcrum sanctæ *Agatha* facta, rex *Anglia* palacium regis *Tancredi* ingressus est, ubi per tres dies simul cum illo moram fecit. Quarta die rex *Sicilia* dona multa et magna in vasis aureis et argenteis, in equis et pannis sericis regi *Anglia* offerebat, at ipse nichil eorum capere voluit præter unum parvulum anulum quem in signum mutuae dilectionis accepit. Et rex *Anglia* dedit eidem regi *Tancredo* optimum gladium nobilis *Arthuri* quondam regis *Britonum* quem *Caliburne* *Britones* vocaverunt.

Præterea rex *Tancredus* dedit regi *Anglia* quatuor magnas naves quas *Uffers* vocant et xv. galeas. Et rege *Anglia* versus *Messanam* redeunte, rex *Tancredus* per duas magnas diætas usque *Tavernum* in propria persona ipsum conduxit, cui cum inde recedere vellet, rex *Tancredus* dixit, Nunc scio vere et certis indiciis comprobavi, quod ea quæ rex *Francia* michi de vobis per ducem *Burgundia* litteratorie mandavit, potius ex invidia quam ex amore quem erga me habuit processerunt. Ipse enim michi scripsit, quod nec pacem nec fidem michi servastis & quod conventiones inter nos factas transgressi estis, & quod in regnum istud non venistis nisi ut illud à me tolleretis; sed & si vellem cum exercitu super vos venire, ipse michi in quantum posset auxilium præstaret. Cui rex *Anglia* non minori constancia verbi quam animi respondit. Confundantur omnes iniqua agentes; sed et credere non possum quod de me talia vobis scripsit, cum ipse sit dominus meus & socius in isto itinere conjuratus. Ad quem respondit rex *Tancredus*, Ite me, inquit, verum dicere comprobetis, ecce literas quas michi misit per ducem *Burgundia* vobis trado. Quod si dux *Burgundia* negare voluerit, quod verissime has literas sigillo regis *Francia* signatas michi non tradidit, ego verum inde per unum de meis ducibus comprobabo. Et cum rex *Anglia* acceptis literis illis de rege *Tancredo* redisset, rex *Francia* usque *Tavernum* cum *Tancredo* rege loqui venit, rege *Anglia* versus *Messanam* per aliam viam reverso. Rex vero *Francia* moram unius noctis apud regem *Tancredum* ibidem faciens, in crastino venit ad *Messanam*.

Rex autem *Anglia* adversus regem *Francia* ira commotus, faciem hillarem ei minime prætendebat, sed oportunitatem ut cum suis ab eo recederet quærebat. Rege autem *Francia* quare hoc esset diligentius inquirente, rex *Anglia* illi per comitem *Flandria* & alios familiares suos, ea quæ rex *Sicilia* dixerat intimavit, literis à rege *Tancredo* receptis in testimonium facti ostensis. Quod cum rex *Francia* audisset, male sibi conscius obmutuit, ignorans quid contra talia responderet; Tandem ad se reversus ait, » Verba hæc facta sunt & de novo » inventa. Scio enim & certus sum quod ipse cau- » sam malignandi adversum me querit, putans per » talia mendacia sororem meam abicere quam » sibi desponsandam juravit. Cui rex *Anglia* respondit, » Sororem tuam non abicio, sed illam » ducere nequeo, quia pater meus eam cognovit, » generans ex ea filium. Quod cum regi *Francia* per plurimorum assertionem constaret, ipse post mul-

torum tergiversationes verborum, regem *Anglia* à conjugio *Alesia* sororis suæ quietum clamavit, decem milibus marcis argenti à rege *Anglia* ex conventionem ad opus illius mulieris receptis. Et cum rex *Francia* in *Franciam* rediret, prædicta soror ejus sibi cum *Gisortio* & omnibus aliis rebus quas rex *Francia* eis in maritaggio concesserat, traderetur. Et rex *Francia* dedit licentiam regi *Anglia* quamcumque vellet ducere in uxorem. Insuper concessit, quod dux *Britannia* sit imperpetuum homo regis *Anglia*, & hæredum suorum de *Britannia*, & quod rex *Anglia* & hæredes sui inde regi *Francia* & hæredibus suis respondeant; & sic illa die reges *Francia* & *Anglia* facti sunt amici, qui omnes convenciones illas fide & sacramentis sub sigillorum suorum testimonio confirmarunt.

Eodem anno mense *Marcii* iij. idus ejusdem mensis *Clemens* papa statuit, ut *Scotica* ecclesia nisi sedi apostolicæ nullo mediante subjaceret, super quo *Willielmo* regi *Scottorum* sub tenore quo sequitur bullam fecit.

Clemens episcopus servus servorum Dei karissimo in Christo filio *Willielmo* illustri regi *Scottorum* salutem & apostolicam benedictionem. Cum universi Christi jugo subiecti apud sedem apostolicam patrocinium invenire debeant & honorem ac favorem, illos tamen specialius convenit protectionis munimine confoveri, quorum fidem & devotionem in pluribus est experta, ut ad illius dilectionis favorem tanto amplius provocetur, & ejus reverentia devotiori affectione subdatur, quanto benevolentia ipsius & gratia pignus se noverit certius assecutos. Ea propter, karissime in Christo fili, reverentiam & devotionem quam ad Romanam te habuisse à longis retro temporibus ecclesiam novimus, presentis scripti pagina duximus statuendum, ut *Scotica* ecclesia nisi apostolica sedi cujus filia specialis existit, nullo mediante debeat subjacere, in qua hæc sedes episcopales esse noscuntur. Ecclesia videlicet sancti *Andree*, *Glasguensis*, *Dunkeldensis*, *Brennensis*, *Aberdunensis*, *Maraviensis*, *Rosinensis*, *Catinensis*. Et nemini liceat nisi Romano pontifici vel legato ab ipsius latere destinato in regnum *Scotia* interdicti vel excommunicationis sententiam promulgare, & si promulgata fuerit decreverimus non valere. Adicimus, ut nulli de cætero qui de regno *Scotia* non fuerit, nisi quem apostolica sedes propter hoc de corpore suo specialiter destinaverit, licitum sit in eo legationis officium exercere. Prohibemus autem ut controversiones quæ fuerint in regno de possessionibus ejus exorte ad examen extra regnum positurum iudicium non trahantur nisi ad Romanam ecclesiam fuerit appellatum. Si quæ vero scripta contra hujus libertatis statutum apparuerint impetrata, vel impofterum istius concessionis mentione non habita contigerit impetrari, nullum tibi vel ipsi regno circa hujus prærogative concessionem præjudicium generetur. Præterea libertates & immunitates tibi vel eidem regno vel ecclesiis in eo constitutis à prædecessoribus Romanis pontificibus indultas & hætenus observatas, ratas habemus, & illibatas futuris temporibus statuimus permanere. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis & prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit,

sumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum apostolorum eius Petri & Pauli se noverit incursurum. Dat. iij. idus Marcii, &c.

Eisdem anno & mense Marcii iij. kal. Aprilis Sabbato, Philippus rex Francie mare tranquillante & cœlo arridente à portu Messana cum toto navigio suo recessit, & spacio dierum aliquot regem Anglorum mox secuturum præcedens, xxiij. die sequenti, scilicet Sabbato in ebdomada Paschæ ad civitatem Tholomaidam pervenit, & se cum ingenti numero bellatorum exercitui junxit Christiano, urbem jam fere per biennium obsidenti. Eodem die quo rex Francie à Messana recessit, Elianora mater regis Anglie illuc venit, Berengeram filiam regis Navarrorum, quam rex Ricardus ducturus erat, secum ducens. Et quarta die sequenti, prædicta regina Elianora versus Angliam inde rediens, dictam Berengeram regis filiam cum filio suo rege dimisit. Eodem anno mense Aprilis iij. idus ejusdem mensis, feria iij. Clemens papa iij. obiit, & eodem die facinctus natione Romanus & ecclesiæ Romanæ cardinalis in papam eligitur, & in vigilia Paschæ in sacerdotem ordinatur, & in ipso die Paschæ in papam consecratur, & Celestinus vocatur, qui sedit annis vj. mensibus viij. diebus xj. Et in crastino consecrationis suæ Henricum regem Alemannorum in Romanum imperatorem, & Constanciam uxorem suam in imperatricem coronavit.

Quippe rex Anglorum qui in hiemali ocio ociosus non fuerat, sed in necessariis exercitui congerendis & machinis bellicis conficiendis tempus inbelle impenderat, cito post regis Francorum profectionem eodem mense Aprilis, castellum quod fecerat in loco qui Mategriffon dicitur, fregit, & feria iij. ante cœnam Domini cum regina Sicilia sorore sua, & dicta Berengera filia regis Navarrorum sibi copulanda, & toto exercitu suo cum centum quinquaginta magnis navibus & quinquaginta tribus galeis, à portu Messana recessit, & in die Parasceve circa horam nonam ventus horribilis ab austro veniens, ejus navigium dissipavit. Rex autem in insula Crete cum parte navigii sui applicans, ad insulam de Rodes inde pervenit. Tres autem buciæ de navigio suo in tempestate prædicta ad insulam de Cipre venientes, ante portum de Limazun fractæ & comminutæ perierunt; in quibus plures milites & alii de regis familia sunt submersi. Inter quos magister Rogerus Malus catulus regis vicecancellarius periit, circa cujus collum suspensum regis sigillum postea repertum est. Præterea Isaac tyrannus qui eandem insulam sæva dominatione plurimis jam annis præerat, & in eadem Imperatorum sibi nomen usurpaverat, Saladino nominis Christiani hosti fœderatus, ipsique Saladino fidelior quam Christo, licet Christianus diceretur, cum suo exercitu mox advenit, & primos regis Anglie homines à naufragio evasos, & in portum coactos, sævus ipse excipiens, indigne tractavit, & bonis omnibus spoliatis, eos incarceratione inedia consumendos; qui & plus ferali crudelitate debacatus, buciam unam vento valido & fluctibus agitaram, in qua prædicta regina Sicilia et filia regis Navarrorum erant, portum intrare non permisit. Quod cum regi Anglie nunciatum esset, ad illarum præsidium cum galeis multis et magno navigio Deo duce festinanter veniens, illas extra portum de Limazun ventis

& fluctibus marinis expositas, mox invenit. Qui valde iratus, nunciis ad dictum tyrannum Imperatorem de Cipre semel, secundo et tercio missis, homines suos peregrinos, quos vinctos in carcere tenebat, cum eorum catallis, humili supplicatione peciit sibi reddi. Quibus tyrannus superbe loquens respondit, dicens, quod nec eos nec eorum catalla liberaret: sed regi non dissimilia comminans si ad terram suam præsumeret applicare.

Tunc rex Anglie justo zelo ad ultionem inflammatus, omnibus suis ait: Armate vos, & sequimini me, & injurias quas perfidus iste deo, et nobis egit unanimiter vindicemus, certamque in Domino habeo fiduciam, quod de isto nequissimo Imperatore victoriam hodie nobis dabit. Interim Imperator ille, et multi de gente sua armati, sed plures eorum inermes, ad regem hostiliter excipiendum litora maris undique occupabat. Cum autem rex Anglie & sui armati essent, de magnis navibus galeas et naviculas ingressi, ad terram cum impetu venerunt; rege vero cum sagittariis suis præeunte, cæteri omnes eum sequentes impetum in Imperatorem et Griffones suos sagittis fere cæcatos unanimiter fecerunt. Et prælio totis viribus hinc inde conferto, Græca mollicies non diu impetum sustinuit Latinorum. Victus namque tyrannus post multorum suorum interfectionem cum exercitu suo fugit; quem magnificus triumphator rex Anglie persequens, maximam ex obstantibus stragem fecit. Et nisi nox celerius supervenisset, tyrannum vivum vel mortuum illo die cepisset. Nocte namque superveniente, quia rex Anglie & sui vias et semitas montium per quas Imperator cum suis fugit ignorabant, noluerunt amplius illos sequi. Sed cum præda magna hominum et animalium redeuntes, ad villam de Limazun venerunt, quam Griffones et Herminii fugientes vacuam reliquerunt. Interim eodem die prædicta regina Sicilia et filia regis Navarrorum portum de Limazun cum regis navigio intraverunt. Imperator vero hominibus suis qui per dumos dispersi fuerant sibi religatis, eadem nocte in convallibus super unum fluvium quasi per v. miliaria à villa de Limazun castrametatus est, sub juramento affirmans, quod in crastino cum rege Anglie dimicaret. Quod rex per exploratores suos audiens, longe ante diem se et exercitum suum armari fecit, & sine tumultu procedens, ad Imperatoris exercitum usque venit. Quos dormientes inveniens, cum magna et horribili exclamatione tentoria eorum intravit, et illi à sompno sic excitati, facti sunt velut mortui, quid facerent aut quo fugerent nescientes. Ipse autem Imperator cum paucis nudus evasit, thesauros, equos, arma et tentoria sua pulcherrima post se relinquens, una cum vexillo suo imperiali per totum auro contexto, quod rex Anglie statim beato Edmundo gloriolo regi et martyri destinavit.

In crastino multi Comites et Barones insulæ ad regem Anglie venientes, homines sui devenerunt, et obsidibus ei inde datis, fidelitatem ei contra Imperatorem et omnes homines juraverunt. Tertia autem die sequenti, Guido rex Jerusalem et Galfridus de Lezynn frater ejus, Anfridus de Turun, Raimundus Princeps Antiochie, Bomundus filius ejus Comes Tripolis et Leo frater Rupini de la Mountayn in insulam de Cipre ad regem Anglie venerunt; et ibi homines sui devenientes, fidelitatem ei contra omnes homines juraverunt. Eodem die cum Impera-

tor de *Cipre* virtute & auxilio suorum se omnino destitui vidisset, supplices legatos ad regem *Anglia* mittens, pacem ei optulit in hac forma, scilicet quod ipse xx. milia marcarum auri in recompensatione pecunie submersorum ei daret, & illos qui naufragium evaserunt & in custodia sua adhuc fuerunt, liberos cum eorum catallis dimitteret; & ipse in propria persona sua in terram *Siria* cum illo iret, & quamdiu rex ibi foret, moram ibidem in servicio Dei cum centum militibus & quadringentis *Turcopolis* equitibus, ac quingentis servientibus peditibus secum faceret, & insuper filiam suam, quam unicam habebat heredem, ad maritandum cui voluerit cum suo Imperio ei daret, & quod fidelitatem ei juraret, & regnum suum de illo teneret. Et ad ista fideliter et firmiter observanda castella regni sui in pignore regi *Anglia* tradidit & concessit.

Hiis itaque ex utraque parte concessis, Imperator ad regem *Anglia* venit, & coram principibus totius Imperii fidelitatem ei & heredibus suis sicut ligio Domino suo contra omnes homines juravit, rege *Jerusalem* & principe *Antiochia* & aliis qui aderant magnatibus presentibus. Juravit etiam regi *Anglia*, quod omnem supradictam conventionem sibi firmiter & inconcussa & sine malo ingenio conservaret. Eodem die cum Imperator post prandium in tentorio suo esset, & milites regis quibus ille ad custodiendum traditus erat, meridianum sompnum cepissent, furtive ab eis recessit, poenitens se pacem predictam cum rege *Anglia* fecisse. Mandansque ei pacem aut pactum predictum se minime servaturum. Quod ut videbatur plurimum regi placuit. Ipse enim rex ut vir circumspectus & prudens, magnam sui exercitus partem *Guidoni* regi *Jerusalem* & ceteris principibus tradidit, dicens, Sequimini et perfidum illum comprehendite si potestis. Ego autem insulam istam cum galeis girabo, & ne perjurus ille manus meas evadat, custodes meos per insulae circuitum ponam. Unde statim divisit in duas partes galeis, quarum una parte sibi retenta, aliam *Roberto* de *Turnham* assignavit. Et sic ipse ex una parte & *Robertus* ex altera galeas intrantes, totam insulam de *Cipre* ambierunt, naves omnes & galeas capientes quas per circuitum invenerunt. Et cum *Griffones* & *Herminii* quibus Imperator civitates & castella cum aliis munitionibus in custodia tradiderat, tot viros armatos & galeas venientes vidissent, ea sine custodia reliquerunt, in montana protinus fugientes. Rex vero & dictus *Robertus* portus, civitates & castella omnia ceperunt, & quotquot vacua invenerunt ea victualibus, viris & armis munierunt, & ad *Limazun* demum in galeis redierunt. Rex autem *Jerusalem* & qui cum eo erant parum adhuc in expeditione sua proficere potuerunt.

Mense autem Maij iij. idus ejusdem, dominica die festo sanctorum *Nerei*, *Achillei* & *Pancrasii* *Ricardus* rex *Anglia* in insula de *Cipre* *Berengera* regis *Navarra* filiam desponsavit, *Nicholao* capellano suo hujus Sacramenti officium celebrante. Et eodem die illam in reginam *Anglia* a *Johanne Ebroicensi* episcopo apud *Limazun* coronari fecit, archiepiscopis de *Arpia* & *Auxia* presentibus, cum episcopis de *Baiona* et aliis multis. Deinde rex *Anglia* cum audisset quod filia Imperatoris esset in castro fortissimo quod dicitur *Ciheryn*, cum suo exercitu illuc venit. Cui castello a propinquanti

filia Imperatoris obviam, & eum procidens adoravit, castrum & se in misericordia sua tradens. Deinde fortissimo castello quod dicitur *Buffeneter* ei redito, traditae sunt illi munitiones et omnes Imperii civitates, illo infelice Imperatore in quadam fortissima abbathia, quae caput sancti *Andrea* dicitur, latitante. Qui cum adventum domini regis audisset, obviam ei exivit, & ad pedes ejus provolutus, in misericordia ejus de vita & membris se posuit, nulla de regno facta ulterius mentione. Et cum in manu & potestate regis omnia jam essent, a rege solum petiit, ne in compedibus & manicis ferreis permetteret eum poni. Nam fertur ipsum dixisse, quod ferro vinctus cito deficeret. Rex vero petitionem ejus audiens ait, Quia nobilis est & nolumus eum mori, sed ut vivat innoxius, catenis argenteis astringatur. *Ricardo* igitur filio *Godefridi* Camerario suo illum in custodia tradidit, qui eum compedibus et manicis argenteis ut rex praeceperat arte vinxit. Haec autem in insula de *Cipre* facta sunt prima die mensis Junii in vigilia Pentecostes. Quibus feliciter peractis & opulentissimis tyranni thesauris in fisco regio redactis, & omnibus ad securitatem praedictis, & custodibus per civitates & castella constitutis, rex *Ricardo* de *Chamvil* & *Roberto* de *Tornham* imperium de *Cipre* tradidit custodiendum.

Eodem die *Berengera* regina *Anglia* et regina *Sicilia* soror regis cum filia Imperatoris de *Cipre* ad obsidionem *Acra* cum majori parte navigii regis *Anglia* pervenerunt. Et eodem die *Philippus* Comes *Flandria* in obsidione *Acra* decessit. Insula vero prout rex *Anglia* voluit et dequit in omnibus ordinata, cunctisque rite dispositis, ardentibusque elementis, ipse feria iij. ebdomadæ Pentecostes ab insula de *Cipre* cum galeis suis versus obsidionem urbis *Tholomaida* discessit, regem *Jerusalem* & principem *Antiochia* ac Comitem *Tripolis* & ceteros Principes qui ad eum venerant, secum habens. Et *Radulphum* filium *Godefridi* cum Imperatore de *Cipre* ad *Tripolim* destinavit. Sane antequam rex a *Cipre* discesserat, Comites, Barones et omnes homines insulae medietatem omnium quae possidebant regi dederunt pro legibus et institutis habendis quibus tempore *Manuelis Constantinopolitani* Imperatoris in insula utebantur. Quibus eis concessis et carta regia confirmatis, rex in crastino recessus sui de insula ad urbem *Tiri* venit, quem custodes civitatis intus recipere noluerunt, dicentes quod hoc a rege *Francia* et *Conrado* ejusdem urbis domino prohibitum eis erat. Unde Rex illa nocte extra urbem in tentorio jacens, in crastino scilicet feria vj. ebdomadæ Pentecostes, cum versus *Tholomaidam* veloci cursu iter ageret, quandam magnam buciam multis paganis onustam et vexillis regis *Francia* perornatam, eminus in mari conspexit, quae a *Saladino* obsessis in *Tholomaida* missa, multiplicis subsidii copiam deferebat, variis armis et omni apparatu bellico satis fulgens. Rex autem *Anglia* ad eos mittens, quaevisit qui essent, et unde venissent, et quo irent. Qui responderunt se Christianos esse de familia regis *Francia* et de *Antiochia* cum armis et victualibus ejusdem advenisse, et ad *Acram* ire velle. Nuncii vero regis *Anglia* neminem illorum cognoscentes, ad regem redierunt, et visa et audita ei protinus narraverunt. Rex respondit, Certe

Certe mentiti sunt in caput suum, talem buciam non habet rex *Francia*. Et si de familia regis *Francia* sint, dicite eis, ut expectent et mecum loquantur.

Interim antequam nuncii regis ad eos iterum venissent, pagani omnes qui in bucia erant, se armaverunt, et nuncios pessime recipientes, ignem *Græcum* in eos et sagittas hostiliter emiserunt. Quod videns rex omnibus qui secum aderant dixit, Ite persequimini eos et comprehendite, quod si abierint amorem meum in perpetuum perdetis: & si eos comprehenderitis, quicquid petieritis dabo vobis; et insuper, omnia eorum catalla vestra sint. Hiis dictis, ipse & omnes impetum in buciam illam unanimiter facientes, cum rostris galearum, vel alio modo expugnationis per ipsum regem mox invento, eam lub aquis undique perforaverunt. Aqua vero per foramina intrans, illam aggravato pondere in profundum cito traxit. Et cum pagani mergi cœpissent, arma sua in pelago projecerunt, & ignem *Græcum* quem portabant, vasis fractis illico effuderunt. Relictaque nave, nudi in mari velociter se miserunt: quos galio-
tæ pro magna parte interfecerunt, quibusdam tamen illorum in galeas proficientibus vivis reservatis. Æstimabantur pagani autem qui in bucia illa erant numero M. quingenti, quos *Saladinus* ut eos in *Acræ* mitteret ex omnibus paganis suis elegerat. Quibus ut dictum est devictis, submersis & interfectis, rex omnia eorum catalla à submersione reservata suis distribuit galiotis.

In crastino scilicet die Sabbati in vigilia sanctæ Trinitatis rex *Angliæ* ad obsidionem *Acræ* veniens, paganos quos de bucia vivos retinuit, regi *Francia* & Comitibus exercitus distribuit indilate. Illi autem in civitate cum audissent, quod pagani qui in bucia erant, in quibus fiduciam habebant, capti & submersi essent, & quod rex *Angliæ* magnificus triumphator ad obsidionem venisset, timentes valde, oportunitatem de die in diem quærebant, ut pro licencia abeundi cum vita & membris ei traderent civitatem. Rex vero *Francia* qui Sabbato in ebdomada paschæ jam ante adventum regis *Angliæ* ad obsidionem venerat, & perarias, hurdicios & alias machinas suas bellicas in locis congruis paraverat, nichil in eis operatus est, sed semper adventum regis *Angliæ* expectavit. Unde rex *Angliæ* statim cum venisset, machinas bellicas erexit & perarias suas & hurdicios parari præcepit. *Pisani* vero & *Januenses* ad regem *Angliæ* venientes, ei sua servicia optulerunt. Receptis *Pisanis*, *Januenses* qui fidelitatem regi *Francia* & *Conrado* Marchioni per prius fecerant, penes se noluit retinere. *Pisanis* vero regi *Angliæ* homagium facientibus & fidelitatem jurantibus, rex omnes libertates & consuetudines quas in terra *Ierosolomitana* habere solebant, concessit, & carta sua confirmavit.

Tercia autem die post adventum regis *Angliæ*, rex *Francia* omnes servientes suos dimisit, quos rex *Angliæ* ad machinas suas die & nocte custodiendas retinuit, unde factum est quod pagani de civitate exeuntes, & machinas regis *Francia* sine custodia invenientes, eas combusserunt. Et paulo post adventum regis *Angliæ*, uterque regum *Francia* & *Angliæ* in infirmitatem quæ dicitur *Arnaldia* inciderunt, in qua fere usque ad mortem laborantes capillos suos deposuerunt: machinis tamen bellicis regis *Angliæ* die & nocte non cessantibus lapides su-

per tures & muros mittere civitatis. Reges tandem miseratione divina de ægritudine illa convalescentes, robustiores & in dei servicio animosiores facti sunt. Et quia *Guido* rex *Ierusalem* conquestus erat eis, quod *Conradus* Marchio vi & iniuste redditus suos & iura regni ei abstulit, redditus portus *Acræ* per *Templarios* & *Hospitalarios* colligendos & recipiendos ordinaverunt, donec provi-
sum esset quis illorum de jure illos habere deberet. Et *Gaufridus* de *Lezinan* frater regis *Ierusalem* dictum *Conradum* Marchionem in Curia regum de fide læsa & perjurio ac prodicione facta contra regem fratrem suum & adversus totum Christianorum exercitum appellavit; Unde pignore de appellatione prosequenda dato, ipse *Conradus* male sibi conscius stare juri nolens, à turba declinavit, & foras exivit, omnibus post illum conclamantibus & dicentibus, Proditor est ille qui juri stare recusat; nemo tamen misit in illum manus, ne forte tumultus in populo fieret, ipse autem *Tyrum* abiit.

Rege vero *Angliæ* partem regis *Ierusalem* fovente, & rege *Francia* partem *Conradi*, rixæ & contentiones sæpius inter eos oriebantur. Unde aliquo tempore postea transacto, rex *Francia* pro dicto *Conrado* misit; Quem ad eum venientem, consiliarium sibi & familiarem constituit; de cujus consilio rex *Francia* medietatem totius insulæ de *Cipre* à rege *Angliæ* petiit, cum medietate omnium quæ in illa cepit, ratione pacti inter eos apud *Messanam* habiti, scilicet quod dimidiarent omnia inter se quæ viribus in terra *Ierusalem* acquirerent quamdiu in illa peregrinatione essent. Cui rex *Angliæ* respondit; si medietatem *Flandriæ* & cæterorum quæ adquisisti post mortem Comitum *Flandriæ* & Comitum de sancto *Odomero* qui in obsidione *Acræ* mortui sunt michi dederis, ego medietatem totius acquisitionis meæ in insula de *Cipre* voluntarie tibi dabo, quamvis conventio inter nos de hiis tantummodo facta fuit quæ communibus viribus super *Saracenos* in terra *Ierusalem* deo propicio acquirere possimus; quia juxta hanc intentionem illud pactum de acquisitione inter nos dividenda fuerat constitutum. Unde rex *Angliæ*, dicens, se Christianam insulam non ex intentione eam acquirendi adisse, sed incidenter ad eam causa atrocis & adhuc recentis injuriæ ulciscendæ divertisse, medietatem illius acquisitionis regi *Francia* ipsum rupti fœderis & pacti arguenti, modis omnibus denegabat. Demum tamen petitiones suas reges ex utraque parte remiserunt, & convenciones quas de acquisitionibus eorum in terra *Ierusalem* dividendis apud *Messanam* fecerant, scriptis & testimoniis iterum confirmarunt. *Templarios* & alios viros sapientes in quibus confidebant, ad tales acquisitiones recipiendas & inter eos fideliter dividendas tunc temporis statuentes.

Interim *Saladinus* princeps exercitus paganorum, nuncios ad reges *Francia* & *Angliæ* cum piris *Damascenis* & aliis diversorum fructuum generibus frequenter misit. Qui de jocosis et jocalibus suis ei remiserunt, et nichilominus insultum in civitatem *Acræ* per diversas machinas et fossiles die ac nocte muros suffodientes viriliter fecerunt. In illo tempore erat in civitate *Acræ* quidam homo deo devotus, occultus tamen propter metum paganorum, qui frequenter literas suas per sagittas in trahendo usque ad Christianorum exercitum foras misit,

urbis statum & paganorum propositum eis mandans, unde Christiani sapius pramuniti infidias eorum melius evitabant, ipse enim semper in literis suis imponebat, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Nullus tamen Christianorum ipsum ante urbis captionem vel post aliquo modo novit.

Mense Junii circa festum natalis sancti *Johannis Baptista* Christianis magnam partem fossati implentibus, pagani qui in urbe erant eam cum eorum armis & victualibus, Christianorum Regibus, si eos cum vita & membris abire permetterent, optulerunt; quorum petitiones reges recipere noluerunt. Eodem mense Junii *Ricardus de Camville* quem rex unum de Justiciariis suis in *Cipro* constituerat, infirmabatur, & sine licentia regis ad obsidionem *Acra* veniens, ibi ultimum clausit diem. Quo defuncto, *Griffones & Herminii* qui in *Cipro* ad pacem regis nondum venerant, novum imperatorem quendam monachum consanguineum *Isaac* imperatoris sibi constituerunt; sed *Robertus de Thornham* qui solus in *Cipro* Regis Justiciarius remansit, illum cum gente sua vincens cepit, & in patibulo suspendit. Eodem mense obiit *Radulphus* filius *Godefridi* custos imperatoris *Isaac*, quem rex *Warnero de Naples* summo Hospitalis magistro custodiendum commisit. Eodem mense fossoribus regis *Angliae* fundamentum murorum suffodientibus, & lignis suppositis ignem apponentibus, maxima pars murorum cecidit civitatis. Perariis etiam regis *Franciae*, *Templariorum* & *Pisanorum* in muro juxta turrim maledictam foramina magna facientibus, homines regis *Franciae* illuc convenerunt, insultum in paganos viriliter facientes. Sed quia via ardua erat & stricta, multi de hominibus regis *Franciae* ibi ceciderunt. Rex autem *Angliae* & homines sui exteriora fossata quae erant inter Christianorum exercitum & *Saladini* copias, interim custodiebant. Conventio namque inter reges erat, quod quando unus civitatem insultaret, alius fossata, propter incursum incredentium, custodiret.

Mense Julii tertia die ejusdem, feria tertia, magna parte murorum urbis juxta turrim maledictam cadente, multi de familia regis *Franciae* cum *Alberico* illius Marescallo & armatorum copia ad urbem currentes, moenia ascenderunt; & cum intrassent ecce pagani in manu forti illis obviantes & viriliter resistentes, eos retroire fortiter coegerunt, *Alberico Clement* cum multis aliis ibi in Dei servicio interfecto; ubi *Conradus* Marchio qui plures à morte posset liberasse, nullum praestans auxilium, ignominiose ibi & viliter se retraxit. Pagani vero qui ad murorum stabant defensionem, nichil mali sibi vel suis fecerunt, sed vexillum ejus, quod ipse in signum foederis illis dederat, in sublime, cunctis videntibus & multum admirantibus, tenuerunt. In crastino *Mestok* & *Karacois* principes paganorum qui in urbe erant, ad reges *Franciae* & *Angliae* venientes, urbem & arma sua omnesque thesauros quos ipsi & alii pagani ibidem habebant, pro licentia abeundi cum vita & membris eis iterum optulerunt. Quod reges recipere volebant, sed totam terram quam *Saladinus* & ceteri pagani Christianis abstulerant, ab eo tempore quo *Ludovicus* rex pater *Philippi* regis *Franciae* in terra *Jerosolomitana* fuit, ac Crucem sanctam Christianosque captivos in custodia *Saladini* & ceterorum paganorum suorum existentes, ab eis libere exigebant. Pagani vero scientes se nichil ho-

rum sine voluntate *Saladini* facere posse, datis de redeundo obsidibus, ad *Saladinum* protinus perrexerunt; cui regum petitiones ostendentes, nichil de hiis efficere potuerunt, unde nulla pro illis redempcione à *Saladino* concessa, confusi ad urbem reversi, eam ingressi sunt.

Nocte sequenti circa horam noctis mediam, exercitus *Saladini* in custodes fossatorum exteriorum insultum fecit, ut dum Christiani defensionem fossatorum intenderent, pagani per fugam de urbe facilius evadere possent. Sed reges inde per mandatum supradicti viri qui erat in urbe, pramuniti, custodes per murorum circuitum posuerunt, ita quod nulli securus patebat egressus. Facto igitur per Christianorum exercitum clamore, omnes à sompno excitati, arma velocius sumentes, ad fossata protinus accesserunt. Et impetu in paganos facto, multos ex illis occiderunt aliis effugatis. Quinta die mensis Julii feria vj. ignis quem homines regis *Angliae* fecerant, incisioni murorum iterum appositus est. Et nocte sequenti, muris & turribus cadentibus, magnum introitum fecerunt. Et in crastino rex *Angliae* cum exercitu suo armato ut insultum in urbem faceret, accessit; sed pagani qui intus erant signum fecerunt quod vellent loqui cum regibus de pace inter se facienda, & data illis licentia, rex & sui sua arma deposuerunt. Tunc *Mestok*, *Karracois*, *Helsedin* & *Jordic* iterum exierunt cum regibus locuturi. Et cum diu de pace facienda tractassent, loqui cum *Saladino* licentiam acceperunt, qui datis de redeundo obsidibus abierunt. Et cum ad *Saladinum* venissent, ipsi & filii nepotes & amici eorum qui in exercitu *Saladini* erant, ipsum rogabant, ut illos à mortis periculo liberaret; dicebant enim » quod » nullo modo possent ulterius defendere civitatem, » quia muri & turres jam ceciderant, & plusquam » tertia pars hominum urbis interfecta erat, vel ad » necem graviter vulnerata. Quibus *Saladinus* respondit, » si reges *Franciae* & *Angliae* mecum ire » voluerint ad debellandum dominum *Muste* fra- » trem *Noradini*, & consanguineum suum filium » ejusdem *Noradini* filii *Sanguini* de *Halapa*, qui » totam terram meam quae est ultra *Eufraten*, de- » victo & expulso *Tekedino* avunculo meo cepe- » runt; & in servicio meo per unum annum com- » morari, & michi imperpetuum quietam clamare » *Escalon* & le *Cragh* de *Mirabel*, quod est ultra » flumen *Jordanis*: ego civitatem *Jerusalem* cru- » cemque sanctam & omnes terras, urbes, castella » & munitiones quas ego & mei cepimus post » captionem regis *Guidonis*, & etiam ante captio- » nem suam per quinquennium, eis reddam. Et si » reges illi noluerint vel non possint mecum ire, duo » milia militum & quinque milia equitum bene ar- » matorum ad serviendum michi per unum annum » de suo exercitu michi tradant, ego reddam eis » omnia supradicta, militibusque & servientibus » stipendia bona dabo, & tam magna qualia ante » unquam fuerant eis data; scilicet unicuique militi » quadraginta sex bizancios per mensem, & unicui- » que servienti xvj. bizancios per mensem. Et si quis » illorum in servicio meo interfectus fuerit, reddam » militem pro milite, & servientem pro serviente. » Et si quis eorum captus, ego illum redimam. Hiis dictis, *Mestok*, *Carracois*, *Helsedin* & *Jordic* scientes reges hoc facere nolle, tristes & confusi *Acram* celeriter sunt ingressi.

Septima die mensis Julii die dominica rex *Francie* & exercitus ejus, urbem juxta turrim maledictam loco quo prius insultantes, nichil profecerunt, xl. ibi de suis hominibus interfectis. Erat autem via arcta & ardua, & strictus introitus, & multi paganorum ad illam defensionem convenientes Christianos cogerant retroire, rege *Anglie* cum suis ad defensionem fossatorum interim existente. Octava die mensis Julii *Saladinus* turrim & villam de *Caiphas* comburens, omnes vineas in circuitu ejus destruxit.

In nocte sequenti dum Christiani vigilias noctis ante turrim maledictam propter paganos custodirent, quædam mulier speciosissima, cujus pulchritudo in sui splendore solis radium vincebat, circa horam noctis mediam illis apparuit; præ timore autem exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Illa autem confortabat eos, dicens, Nolite timere, ego sum *Maria* mater Domini nostri *Jhesu Christi*, qui me misit ad vos, ut dicatis regibus, quod circa murorum prostrationem ulterius non laborent, nam quarto die post istum dabit eis Dominus civitatem. Eadem nocte dum beata Virgo mater Domini tam blande Christianos consolaretur, terræ motus tam magnus & horribilis in urbe venit, quod pagani qui intus erant nimio timore percussi, mori quam vivere maluerunt. His dictis, beata virgo cælum ascendit, suscipiente eam ab eorum oculis nube clara. Mane autem facta, custodes ipsi visionem, & ea quæ à beata Virgine audierant regibus & principibus exercitus retulerunt. Unde læticia magna facta est in populo Christiano. Nono die mensis Julii *Saladinus* omnes vineas & arbores fructiferas quæ in circuitu *Acre* erant, extirpari fecit; civitates eciam & castella debilia in quibus resistendi Christianis fiduciam non habuit, penitus destruendo.

Undecima die mensis Julii, *Pisani* & *Anglici* civitatem in illa parte ubi perarias regis *Anglie* magnum foramen fecerant, insultarunt. Sed pagani ad defensionem murum ascendentes, *Pisanum* unum *Leonardum* nomine peremerunt. Datoque deinde signo de civitate reddenda, & pace ad voluntatem regum facienda, Christianis arma deponentibus, pagani ad loquendum cum regibus de urbe venientes, in eadem postea reversi sunt. Duodecima die mensis Julii feria sexta reges *Francie* & *Anglie*, & omnes principes exercitus paganorum tam clerici quam laici, ad tentorium *Templariorum* mane convenientes, cum principibus paganorum qui in urbe erant cum illis pariter ibidem præsentibus pacem fecerunt & concordiam, in hac forma, videlicet, Quod pagani civitatem *Acre* & CCC. Christianos captivos qui in illa erant illis traderent, cum toto auro & argento, armis, navibus & galeis, ac victualibus in eadem, & quod eciam Crucem sanctam illis redderent & M. D. Christianos captivos, & CC. milites Christianos captivos quales reges eligerent à captivitate eorum liberarent, & redderent illos eis, & quod CC. milia bizanciorum darent regibus antedictis, & quod ipsi usque dum hæc omnia perficerentur, in eorum regum custodia obfides remanerent: Et ad omnia ista perficienda, reges *Francie* & *Anglie* illis quadraginta dierum terminum statuerunt. Quod si infra terminum conventionem teneant, cum vita & membris quieti à custodia liberarentur, aliter in regum misericordia & gratia in omnibus remansuri.

His itaque conventionibus concessis & utrobique juratis, miserunt reges in urbem milites & servientes suos, qui C. de majoribus paganis eligentes, eos in turribus & fortioribus domibus civitatis sub tuta custodia posuerunt, cæteris vero paganis minoris precii infra muros urbis locum vacuum tradiderunt, appositis custodibus qui illis cotidie vitæ necessaria ministrarent. Postea vero cum reges audissent, quod quidam illorum paganorum de nocte furtive absissent, eos in arciori custodia in cellariis retrudi fecerunt, statuentes ut omnes liberi fierent qui vellent in Dei nomine baptizari. Unde factum est, quod postquam multi paganorum baptizati fuerunt, ad *Saladinum* revertentes, legem Christianam quam susceperant reliquerunt; regibus extunc prohibentibus eorum aliquem amplius recipi ad baptismum. Audiens autem *Saladinus* quod pagani sui pacem cum regibus fecissent, dissimulavit hoc protinus per se factum esse.

Terciadecima die mensis Julii civitas *Acre* & omnes pagani & cætera omnia quæ in eadem erant, inter reges *Francie* & *Anglie* mensura & numero sunt partita: *Drogone de Marlon* ad hoc cum C. militibus ex parte regis *Francie*, & *Hugone de Gurnay* cum C. militibus ad idem ex parte regis *Anglie* constitutis. Quattadecima die mensis Julii *Saladinus* & sui à Christianorum exercitu longius se retrahentes, tentoria sua in loco qui dicitur *Safforia* fixerunt. Interim *Saladinus* ad reges *Francie* & *Anglie* nuncios cum muneribus suos misit, per quos totam terram *Jerusalem* præter *le Cragh*, de monte *Regali*, quod est trans flumen *Jordanis*, eis optulit, ita quod reges illi duo milia militum & V. milia servientum ad serviendum ei per unum annum contra dominum *Muste* filium *Noradimi* illi traderent, sicut superius dictum est; quod reges facere noluerunt. Quintadecima die mensis Julii reges *Francie* & *Anglie* perarias & alias machinas suas bellicas disjungere fecerunt, leporariis brachetis & accipitribus eodem die à rege *Anglie* *Saladino* missis.

Sextadecima die mensis Julii *Saladinus* per *Aetha* nuncium suum munera pretiosa & magna valde regi *Anglie* destinavit. Et eodem die nuncii ex parte domini *Muste* filii *Noradimi* ad reges *Francie* & *Anglie* venerunt, offerentes eis, quod ipse dominus & homines sui baptismum & legem Christianam reciperent, si vellent contra *Saladinum* auxilium sibi dare. Quod audiens *Saladinus* multo magis se devotiorum & humiliorum illis regibus exhibuit in obsequiis faciendis. Eodem eciam die *Alardus Verranensis* episcopus, & sanctæ *Romane* ecclesiæ Cardinalis, apostolicæ sedis legatus, & eciam *Tiro-nensis* *Pisani*, & *Auxiensis* archiepiscopi, *Saribiriensis*, *Ebroicensis*, *Baioniensis*, *Tripolitanus*, *Carnotensis*, & *Beluacensis* episcopi, & cæteri ecclesiarum principes, ecclesias urbis *Acre* per paganos pollutas consecrarunt, & altaribus ædificatis, in eis missarum solemnities celebrarunt, regibus circa murorum urbis reparationem & domorum ejusdem reedificationem intendentibus. Eodem die scilicet sextadecima die mensis Julii & duobus diebus sequentibus, *Pisani* & nummularii & cæteri mercatores infra urbem *Acre* per distributionem servientium regum *Francie* & *Anglie* mansiones suas in foro rerum venalium receperunt, singulis inde annis redditus solitos reddituri.

Nonadecima die mensis Julii cum Comites & Barones exercitus qui jam fere per biennium in obsidione *Acra* moram fecerant, audissent, quod reges *Francia & Anglia* omnia quæ in captione civitatis ceperant propriis marsupiiis dedissent, & nichil eis inde assignassent, extra fossata exteriora in simul conveniunt, & habito ibi colloquio regibus mandaverunt: Quod ipsi cum illis diucius moram non facerent, nisi sicut & laboris participes, lucri forent. Reges autem hoc audientes, licet se eis satisfacturos responderunt, id tamen facere indies distulerunt, unde multi paupertate coacti ab illis, armis suis prius venditis, recesserunt. Viceffima die mensis Julii festo sanctæ *Margareta* virginis, rex *Anglia* videns quod ipse & rex *Francia* nichil adversus *Saladinum* in faciendo pacem proficiebant, à rege *Francia* petit ut nisi ipse *Saladinus Jerusalem*, & totam terram *Ierosolomitana* celerius redderet, quod ipsi pariter cum exercitibus suis ad inimicos crucis Christi debellandos jurarent in terra illa per triennium commorari. Cui rex *Francia* respondit, se nullum inde facere sacramentum; habuit enim jam in mente in suam redire in proximo regionem.

Die xxj. mensis Julii *Ricardus* rex *Anglia* civitatem *Acra* intrans, in palacio quod ei contingebat quando civitas inter ipsum & regem *Francia* partita fuerat, habitavit; quo die uxorem suam reginam *Anglia*, & sororem suam reginam *Sicilia*, & filiam imperatoris de *Cipre* jam ut prædicatur captivati ad se introduxit. Viceffima secunda die mensis Julii in festo sanctæ *Maria Magdalena*, cum rex *Anglia* in palacio suo esset, & principes exercitus sui coram eo ad præceptum ejus audiendum convenissent, *Robertus Beluacensis* episcopus, *Hugo* dux *Burgundia*, *Drogo* de *Arvens*, & *Willielmus* de *Merlou* ad eum venientes, ipsum ex parte regis *Francia* salutarunt. Quo salutato, in tantum fletum proruperunt, quod unum solum verbum ulterius proferre minime potuerunt. Quibus flentibus, ceteri circumstantes propter motum animi quem in eis viderant, in fletum provocabantur. Cumque sic in fletu perstarent, rex *Anglia* conversus ad eos dixit. Nolite flere, scio quid petaturi estis. Dominus quidem vester rex *Francia* repatriare desiderat, & ex parte ejus venistis ut inde à me consilium & licenciam habeat. Tunc illi vultu demisso inquirunt; Domine, tu nosti omnia, & nos ex parte ejus venimus ut de licencia & consilio vestro redire ad patriam possit suam; dicit enim, nisi celerius à terra ista recedat morietur. Quibus rex *Anglia* respondit. Dedecus & obprobrium sempiternum sibi & regno suo erit si recedat imperfecto negotio pro quo venit. Unde per consilium meum non recedet, sed si oporteat eum mori nisi in patriam suam redeat, liceat ei facere quod velit, & quod sibi & suis commodius videatur. Unde crastina die recessu suo per exercitum divulgato, principes exercitus sui ad eum venientes, ne ita impudenter à servitio Dei recederet, postularunt, sed ut inspectis prædecessorum suorum actibus, illam custodiret regni *Francia* dignitatem. Ille tunc consilio fidelium suorum consentiens, per aliquod tempus remansit, & iterum medietatem insulæ de *Cipre* à rege *Anglia* postulavit. Sed nichil impetravit. Et exinde magna discordia inter eos orta est; tamen de consilio sapientum virorum indignatio utriusque quievit, & amici facti sunt.

Viceffimo septimo die mensis Julii de consilio re-

gis *Francia* *Conradus Marchio* ad regem *Anglia* venit, & procidens ad pedes ejus veniam petiit & accepit, nam propter *Guidonem* regem *Jerusalem*, rex *Anglia* odio illum habebat. In crastino scilicet xxvij. die mensis Julii, reges in unum locum & cum illis *Conradus Marchio*, & *Guido* de *Lezinan* conveniunt. Cunctisque residentibus, idem *Conradus* surrexit, & facto silencio, regnum *Ierosolomitana* de jure uxoris suæ sororis *Sibilla* reginæ quæ sine prole decessit, sibi petiit liberari. *Guido* de *Lezinan* petebat idem regnum de *Jerusalem* sicut ille rex inde extiterat, & in nullo deliquerat quare illud amittere deberet. Et uterque illorum posuit se in concilio & judicio regum *Francia & Anglia* prædictorum. Tunc rex *Francorum* eidem *Conrado* Marchioni favorem propensus accommodans, partem *Guidonis* qui regnum Christianum ut dicit prodiderat & eam perdiderat, nititur infirmare, & dictum Marchionem qui civitatem *Tyri* & reliquias Christianæ religionis saltim parvas salvavit, aptiorem ad regnum, ut prius, corditer pronunciavit. Rex vero *Anglorum* non adquievit, sed partem *Guidonis Aquitannici* scilicet hominis, cujus tota propinquitas sub rege *Anglorum* vigeat, aptiorem protinus judicavit, pro eo sic allegans. Regnum, inquit, Christianum perdidit sed non prodidit, proditusque simul ipse cum regno à suis in manus hostium traditus est, & Deo demum propicio liberatur: aut ergo culpa ejus in hac parte declaretur, aut ei prærogativa qua nudari non meruit servetur. Et quamvis rex *Francia* ægre tulit sententiam suam à rege *Anglia* non approbari sed potius infirmari, demum tamen de consensu dictorum regum, & concilio, & judicio archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum exercitus magnatum ibidem præsentium, pax & finalis concordia in hunc modum inter eos facta est.

Vicesima octava die mensis Julii reges *Francia & Anglia*, & omnes principes exercitus ad palacium in quo rex *Anglia* erat hospitatus conveniunt, præsentibus cum illis dictis *Guidone & Conrado* ad suum judicium audiendum. Inprimis prædicti *Guido & Conradus* juraverunt se regum judicium inconcusse prout instituerent observare. Deinde reges prædicti cum toto exercitu regnum *Ierosolimitana* dicto *Guidoni* adjudicarunt, ita quod quamvis uxorem duceret & filios & filias generaret, in regno tamen illo nullam clamare poterunt hæreditatem. Sed post ejus decessum, si prædictus *Conradus* & uxor ejus soror *Sibilla* reginæ eum supervixerint, in regnum ei libere succedent, & hæredes eorum sequantur, sceptrum illud jure hæreditario possidentes, cunctis interim terræ *Jerusalem* redditibus inter dictos regem *Guidonem* & *Conradum* quamdiu vixerint dividendis. Et *Gaufridus* de *Lezinan* frater regis *Guidonis* comitatum de *Joppen*, id est, de *Japhes*, & *Cesaream* sibi & hæredibus suis possidebit per servitium regi *Jerusalem* solitum & debitum semper inde faciendum. Similiter prædictus *Conradus*, *Tyrum*, *Sydonem*, & *Baruth* sibi & hæredibus suis jure hæreditario possidebit, semper inde servitium regi *Jerusalem* solitum & debitum faciendo. Hæc omnia firmiter & inconcusse bona fide & sine malo ingenio tenenda, uterque illorum, scilicet *Guido* rex & *Conradus* Marchio, corporale præstitit sacramentum.

Tricesima die mensis Julii *Philippus* rex *Francia*, omnibus quæ in civitate *Acra* adquisierat, *Conrado* Marchioni

Marchioni datis, contra consilium & principum suorum voluntatem iterum licenciam revertendi ad patriam suam à rege *Angliae* quaesivit. Qua optenta, juravit ipse rex *Franciae* tactis sacrosanctis evangeliiis, quod dampnum regi *Angliae* nec terris nec hominibus suis quaereret neque faceret, nec ab aliquo pro posse suo fieri permetteret, sed homines & terras illius secundum posse suum ab hostium invasione defenderet, & bene & pacifice custodiret & defenderet sicut vellet civitatem suam *Parisius* defendere & custodire, si aliquis eam invadere praesumeret. Deinde rex *Franciae*, *Hugonem* ducem *Burgundiae*, principem sui exercitus sub rege *Angliae* constituit; *Raimundo* principi *Antiochie* C. milites & D. armigeros tradens ad urbem suam *Antiochia* contra paganos defendendam. Similiter rex *Angliae* dedit eidem principi *Antiochie* quinque magnas naves, equis, armis, & victualibus onustas, & C. milites & quingentos servientes ad terram suam defendendam sibi etiam assignavit, & dedit unicuique eorum vadia sua & liberationem ab illo die usque ad proximum pascha sequens.

xxxj. die mensis Julii rex *Franciae* omnibus paganis in urbe *Acra* jam captis, inter se & regem *Angliae* partitis, *Manasserum* episcopum de *Leugris*, *Reginaldum Carnotensem* episcopum & *Petrum* comitem de *Nivers* secum assumens, *Tyrum* abiit, *Karacois* & aliis paganis sibi contingentibus secum abductis. Et cum inde recessisset, illos custodiendos *Conrado* tradidit Marchioni. Licet insuper à captione sive redditione urbis per istum supradictum processum non videtur nec inseritur, quod reges longe ab urbe recesserunt, vel super paganos in terra equitarunt, inronicis tamen religiosae domus de *Wiseburn* legitur, quod urbe capta sive reddita, regibus per dies aliquot in eadem morantibus, fames valida in exercitu Christiano facta est, propter quod, communicato consilio, reges inter se bono zelo totum diviserunt exercitum Christianum, ut contra crucis Christi inimicos procederent bipartite. Extunc rex quidem *Franciae* cum suo exercitu divertit se per unam diatam à civitate ad quoddam castrum fortissimum obsidendum, petulanter dicens, quod non nisi castro expugnato vel reddito obsidionem relinqueret; Rex autem *Angliae* ex altera parte cum suis incedens & igne ferroque viam sibi pandens, per octo diatas omnia pro libito complanavit. Audiensque quod rex *Francorum* adhuc in obsidione illius castri nichil proficiendo maneret, suis ait, Si rex *Franciae* & ego longe fuerimus ab invicem seperati, veniet forte *Saladinus*, qui modo exercitum timet conglobatum, & in partem irruet seperatam, si aliquo modo nocere posset vel viribus praevalere. Melius est ergo ut ad eum revertamur, & castro expugnato poterimus conjunctum tunc incedere vel divisim. Et cum ibidem declinaturus esset, de festino ejus adventu & laudabili expeditione & quomodo in modico tempore viriliter agens magna exercuit, regi *Franciae* nunciatur. Qui accitis suis ait, Ecce rex *Ricardus* adest qui hucusque strenue agens prosperratus est; & nos licet multi sumus parum tamen profecimus; si manserimus hic & in praesentia sua deditum fuerit castrum vel expugnatum, non nobis sed sibi omnis laus & gloria tribuetur. Ad civitatem ergo *Tholomaidam* revertamur, & cum venerit faciat ipse quod poterit. Quod factum est.

Cumque rex *Ricardus* venisset, & hoc didicisset

oravit ad Dominum, sic dicens, » O bone Jhesu pro » cujus amore iter istud assumpsi, ut sanguinem tuum » pro redemptione Christiani nominis effusum in » hostes tuos pro posse vindicarem, adjuva me si » placet in praesenti istius castri expugnatione, ita » quod tibi & nomini tuo laus & honor ascribatur. Et convocatis suis ait, » Ecce quomodo reliquit nos » rex *Francorum* animi invidia se contaminatum ipso » facto declarans, & infecto negotio nomen vecordiae in suo recessu nomini imprimens Christiano. » Erigimini ergo in Christianorum laudem, & viriliter agite pro Christo & nomine vestro, quia ex » hinc non recedemus nisi potenter expugnetur, vel » nobis magnifice reddatur. Erectis ergo cito machinis hinc inde tela proiciuntur, grandeque praedium est confertum. Obsessi vero viri strenuissimi nichil sibi timentes, eo quod Christianis non erat introitus nisi per unam viam valde artam, apertis januis quinquaginta armatos emisserunt qui pompaticè starent, & si forte aliqui ingressum attemperarent, eis extrema forte illuderent. Quod cum videret rex *Ricardus* effremuit & impetum animi retinere non valens, stimulat dextrario in eos continuo irruit & nunc hos nunc illos hinc inde cadens, demum portam ingressus est, & concurrentibus ceteris paganis omnes quasi in eum irruerunt, equum suum ex difficili perimentes. Moxque clamor ingens in exercitu factus est. Corruit rex & mortuus est. Alii autem dicunt, Ingrediamur & cum ipso moriamur: statimque re-sumptis viribus viri potentes animose ingressi, regem in aula invenerunt, non quidem edentem vel bibentem sed cum bipenni strenuissime pugnantes. Interfectis vero fere omnibus pauci admodum reservantur, de quibus in signum victoriae *Ricardus* rex tres de nobilioribus ad regem *Franciae* destinavit. Quos cum ipse recepisset, indignatus est, tamen dissimulavit.

Audiens ista *Saladinus* nuncium ad reges misit qui sic in dolo eis diceret: » Dominus meus de Jhesu » vestro quem praedicatis & colitis multa bona jam » audivit, & spem certam in eo concepit, quod si » cut vos estis modo, sic & ipse erit legis suae cultor » & praedicator, unde treugas postulat septennales, » infra quas cum suis deliberare possit, & de lege » vestra instrui & plenius informari, & si propositum suum continuaverit ipse Deus, absque majori » sanguinis effusione effici poterit Christianus. Et rex *Francorum* statim ad haec respondit. » Pax fere » praeforibus est, & qui mensuram respuit frequenter decipitur. Rex vero *Anglorum* in parte gravatus subintulit indilate. » Heu heu quod ab ore » Christiano & maxime regio unquam ex promisso » pagani in specie fallibili exire debuit verbum tale! » Nos enim quaerimus & petimus terram patris nostri Jhesu Christi, ubi pro nobis natus, passus, mortuus & sepultus est, in qua suo preciosissimo sanguine nos redemit, & pro nostra omniumque salute » pependit. Quam quidem terram hereditatem utique nostram quia à Christo Christiani, isti hostes » pessimi de manibus fratrum nostrorum Christianorum violenter eripuerunt. Hanc ergo si nobis » reddere & restituere noluerint, eamus, & propositum pro quo crucem assumpsimus, faciamus, & » sicut Christus pro nobis mortuus est, sic & nos pro » Christo si necesse fuerit moriamur. Haec autem & similia dicens, vota & mentes singulorum contra paganum populum excitabat, & sic in ipso negotio pra-

prædictum nuncium quasi vacuum unanimiter remiserunt; unde exinde rex *Francia* ut dictum est studuit repatriare. Quo ab urbe ut prædicitur recedente, rex *Ricardus* prima die mensis Augusti, secunda et tertia habito cum principibus exercitus consilio perariisque omnibus cum aliis machinis suis bellicis in scaphis positis, omnes naves suas fecit frumento, vino et oleo et aliis quæ erant hominibus et equis necessaria, onerare. Et facto edicto, ut omnes parati essent cum equis et armis sequi eum *Ascalonam* ut dicebat iturum.

Quarta die mensis Augusti cunctis exercitus sagittariis coram eo congregatis stipendia bona dedit, quorum multitudo tanta erat quod timor *Saladinum* & ejus exercitum apprehendit. Quinta die mensis Augusti rex *Anglia* de consilio Principum exercitus, *Hubertum* filium *Walteri* Episcopum *Sarishiriensem* ad civitatem *Tyri* misit propter paganos quos rex *Francia* secum adduxerat reducendos, dies enim peremptorius appropinquabat, in quo ipsi perficere debebant conventionem, quam pro vita & membris habendis cum regibus *Francia* & *Anglia* fecerant, quando urbem & se eis reddiderunt, quia pax fieri non potuit sine illis. Qui cum *Tyrum* venisset, regem *Francia* qui tertia die præcedenti inde recesserat, & in custodia *Conradi* prædictos paganos ibi dimiserat, non inveniens, causam sui adventus *Conrado* protinus nunciavit, petens ex parte regis *Anglia* & principum exercitus, quod ipse cum festinatione *Karracois* & omnibus cæteris paganis secum adductis ad regem *Anglia* adveniret. Cui *Conradus* respondens ait, Rex *Anglia* nullum michi tradidit, nec ego ad illum ibo, nec etiam paganum aliquem sibi mittam. Sexta die mensis Augusti episcopus *Sarishiriensis* moram apud *Tyrum* in legatione sua faciens, & deinde postera die *Acon* veniens, primum secreto, postea cunctis principibus exercitus audientibus, omnia quæ à dicto *Conrado* audierat & viderat regi *Anglia* enarravit. Unde rex principibus, propter hoc valde indignatus, ait: Eamus & in perjurum illum factas nobis injurias vindicemus, & ab eo civitatem *Tyrum* fortiter auferamus, quia certus sum quod ea quæ facit non facit per regem. Cumque *Hugo* dux *Burgundie* cor regis *Anglia* ita inflammatus, & principes exercitus dictis ejus assensum præbentes vidisset, ait: Sustinete parumper & me dimittite illuc ire, & nisi ego eos adduxero, quod vobis placuerit faciatis. Placuit regi & cunctis audientibus sermo iste.

Octava igitur die mensis Augusti, dux *Burgundie*, assumptis secum *Roberto Beluacensi* episcopo, & *Guidone de Dapere*, & *Willielmo de Merlon* familiaribus dicti *Conradi*, ac etiam *Roberto de Quincy* ex parte regis *Anglia* eis associato, *Tyrum* eodem die velociter profectus est. Nona die mensis Augusti feria vj. erat primus dies peremptorius in qua Crux sancta & supradicti Christiani milites & fervientes cum ducentis milibus bizanciorum regi *Anglia* reddi debuerant, & *Saladinus* omnes paganos suos in *Acon* captos recipere debebat. Sed quia illi quos rex *Francia* usque *Tyrum* secum abduxerat, nondum venerant, alius dies peremptorius post illum usque in diem undecimum est statutus. Decima et undecima die mensis Augusti dux *Burgundie* et qui cum eo missi fuerant, moram cum *Conrado* apud *Tyrum* facientes, duodecimo die mensis ejusdem,

Acon redierunt, *Karracois* et cæteris paganis pro quibus ierant, secum adductis. Eodem die rex *Anglia* et multi cum eo exteriora fossata exierunt ad loquendum cum *Thekedino* fratre *Saladini* qui pacem inter eos facere conabatur. Unde ipso *Thekedino* non veniente nec nuncium mittente, rex plurimum iratus ait, Quod nunquam pacifice cum illis de cætero loqueretur.

Tercia decima die mensis Augusti misit rex *Anglia* nuncium *Saladino*, mandans se paratum esse tenere omnem conventionem quam fecerat cum paganis quos in urbe *Acon* ceperat, si ipse ea reddiderit quæ pro eis promiserat; sin autem, pro certo sciret, quod omnia paganorum capita amputaret. Cui *Saladinus* respondit, Si tu meorum paganorum capita amputaveris, ego tuorum Christianorum capita amputabo. Vigilia beatæ *Mariæ* matris Domini, quæ xiiij. die mensis Augusti feria iiij. eo anno evenit, rex *Anglia* tentoriis prope exercitum *Saladini* fixis, exteriora exivit fossata, præcipiens ut omnes eum sequerentur. Sed pauci eum propter equorum & aliorum quorundam inopiam sunt secuti. Quintadecima die mensis Augusti festo Assumptionis beatæ *Mariæ* rege *Anglia* moram in tentoriis faciente, iterum commune ab eo exiit edictum, ut omnis eum exercitus sequeretur; Unde multis præceptis suis parentibus, major pars exercitus contra eum murmuravit, dicens, Durus est hic sermo, Nos pauperes sumus & non habemus quid manducemus aut bibamus, neque vestes quibus operiamur, neque equos in quibus ascendamus, Ipse enim nichil nobis dat, Quomodo ergo poterimus eum sequi? Unde quidam malo exemplo regis *Francia*, quidam voluntarii & inbecilles, quidam etiam depauperati necessario repatriabant. Quod audiens rex *Anglia* proprios aperuit thesauros, et pauperum misertus inopia, universis quod necessarium fuit dedit, & multos nobiles profusis sumptibus retinuit; inter quos de imperio *Theutonico* *Limpoldus* dux *Austriæ* unus fuit, qui postea beneficii inmemor, regem venientem à *Siria* captivavit.

Eodem die nuncii *Saladini* ad regem *Anglia* cum muneribus preciosis sæpius ibant & revertebantur, cum prece humiliter postulantes, quod dies sententiæ quam ipse paganis constituerat prolongaretur. At rex *Anglia* munera illorum spernens juravit, quod diem sententiæ nullatenus prolongaret. Nuncii tamen *Saladini* penes regem *Anglia* tantum supplicarunt, quod ad colloquium inter ipsum & *Saladinum* in crastino veniret. In crastino scilicet xvj. die mensis Augusti *Saladino* ad locum pro colloquio ordinatum non veniente nec nuncium pro eo illuc mittente, rex *Anglia* cum venisset multum de hoc admirans, nuncios ad eum misit, inquirens quare ad colloquium non venisset. Quibus *Saladinus*, Non veni, inquit, quia conventionem factam minime potui adimplere. In crastino xvij. die mensis Augusti Sabbato clerici *Acon* civitatis sibi episcopum elegerunt. Die xviii. mensis Augusti in die dominica *Saladinus* fecit omnium Christianorum captivorum capita amputari quos debuerat in redemptionem reddere paganorum. Eodem die rex *Anglia* removit exercitum suum, et tentoriis suis propius exercitui *Saladini* fixis, congressum cum eo et gente sua fecit. In quo ex utraque parte multis vulneratis et necatis *Petrus Minnot* regis *Anglia* familiaris cecidit interfectus. Nonodecimo die Augusti

gusti cum rex *Anglia* necem Christianorum quos *Saladinus* interfecerat audisset, doluit vehementer, et tamen noluit diem peremptorium anticipare quem statuerat in paganos.

Vicesima die mensis Augusti feria tertia xiiij. kal. Septembris *Ricardus* rex *Anglia* fecit omnes paganos qui eum contingebant ante exercitum *Saladini* ducere, et in conspectu omnium, eorum capita amputare. Dux vero *Burgundie* fecit decapitari infra muros urbis et extra prope civitatem omnes paganos qui dominum suum regem *Francia* contingebant. Mortuis sic paganis et evisceratis, felleque eorum refecato, et usui medicinali reservato, bizantia multa auri Christiani in eorum corporibus invenerunt. At rex *Anglia* noluit interficere *Mestok* qui erat Admiraldus de *Roais*, et Constabularius de *Scalona* et *Ierusalem*, nec *Carracois* qui erat *Saladini* summus constabularius et eunuchus, hii enim duo *Ierusalem* et *Scalona* pro vita et membris regi se promiserant reddituros. Noluit etiam rex interficere *Helsidin* filium *Kalun*, neque *Helsedin* Iordic admiralem de *Halapa*, neque *Passabar* constabularium *Achon*, neque *Hakedin* qui erat scriptor in *Achon*, neque *Camardok* thesaurarium armorum *Achon*. Nam omnes hii pro vita et membris pecuniam multam regi et magna Christianis auxilia promittebant. In crastino vicesima prima die mensis Augusti post necem paganorum rex *Anglia*, *Bertrando Verdon*, et *Stephano de Munchanis* fratri *Eliensis* episcopi in custodia *Achon* tradidit civitatem, et ibi uxore sua *Berengera*, et sorore sua *Iohanna* regina *Sicilia* et filia imperatoris *Isaac* de *Cipro* dimissis, alios constituit custodes qui eas et thesauros suos cum dictis urbis custodibus custodirent.

Vicesima secunda die mensis Augusti feria v. rex *Anglia* fluvium *Acre* cum suo exercitu pertransivit, & inter fluvium illum et mare prope litus maris tentoriis suis inter *Achon* et castellum *Caiphas* fixis, moram ibidem per tres dies fecit. Deinde cum exercitu suo secus litus versus *Joppen* perrexit, navibus suis cum victualibus et machinis bellicis juxta eum velificantibus, ut cum necesse esset ad naves recuperare posset. *Saladinus* autem cum immenso exercitu per montana à sinistris exercitus regis ibat, non longe semper ab eo insidiantes die et nocte, ut opportunitatem haberet congregandi cum Christianis vel illorum vias aliter impediret; et sic mira calliditate cum potuit extrema exercitus Christiani agmina trucidavit. Mense autem Septembris tertia die post exaltationem sanctæ Crucis, cum rex *Cesareæ* appropinquasset, et ad fluvium qui dicitur fluvius *Cesareæ* venisset, *Saladinus* et exercitum ejus magnum ibi invenit, qui fluvium undique occupaverat, & ad impedimentum viæ tentoria sua fixerat. Videns itaque rex *Ricardus* quod Christiani & eorum pecora illa nocte fiti perirent si haustus aquæ illis negaretur, vel quod si pedem retraherent, omnes per paganos qui eos ita circumdederant interficerentur, exercitum suum per turmas statim divisit, & gentem paganam percutere jussit, ac contra inimicos crucis Christi eos pugnare viriliter hortabatur. Et in prima cohorte erat *Jacobus de Avenois* miles fide catholicus & militari probitate strenuus; qui prælio gravi commisso cum cohorte sua primum impetum in paganos faciens, eos bis viriliter penetravit, multos

ad extremam mortis sortem ducendo; tertia autem vice tibia cum pede sibi abscisa ad mortem vulneratus ad regem *Ricardum* clamabat dicens, “O bone rex *Ricarde* vindica mortem meam. Et re-lumptis viribus quemdam percussit *Saracenum* qui in spiritu corruit vehementi, moxque aggravantibus in eum *Turcis*, abscisa ei dextra cum multis occumbere fecisset, ipse prohi dolor! in ipso conflictu occubuit, & cum multis *Christianis* in illa turba occisis in *Christo* domino obdormivit.

Post illam cohortem venit illa cohors in qua erat rex *Ricardus*, qui per medium paganorum transiens, maximam ex obstantibus fecit stragem, & fluvio per se & suos à paganis liberato, ipsum transivit, & utramque ripam optinuit, multis eum sine impedimento sequentibus *Christianis*. Ultimam vero *Christianorum* cohortem quam *Hugo* dux *Burgundie* & *Templarii* regebant, *Saladinus* & major ac fortior pars exercitus ejus obsederant, & undique crudelissime invaserant, & maximam jam partem illorum *Christianorum* occiderant. Rex *Anglia* *Ricardus* qui longe præerat clamorem eorum & gemitum *Christianorum* morientium audiens, cum festinatione in illorum auxilium est reversus. Et impetu in paganos facto, obviantem ei *Saladinum* militem quidem strenuissimum cum equo suo in terram cum lancea penitus prostravit. Sed prohi dolor! non ad mortem. Et cum ipse rex strenue agens ad alios se diverteret, *Saladinus* recuperato dextrario fugit, sed agre. Quod videntes sui, mox & ipsi terga vertentes in fugam lapsi sunt, quos Christiani in ore gladii sunt secuti. Et cum die illa plusquam xl. milia illorum interfecerant, ad fluvium sunt reversi. Inde vero nostri profecti sunt usque *Joppen*; quam *Saraceni* cum adventum regis *Anglia* audissent muros & munitiones illius in quantum tanto tempore poterant subverterunt, & illam bonis omnibus vacuum dimiserunt: ubi rex *Ricardus* adveniens & opportunitatem loci videns, eandem totis coepit viribus instaurare; & statim post, *Escalonam* disposuit obpugnare. Quod audiens *Saladinus*, illico eam subvertit; urbes quoque reliquas & terræ illius castella præter civitatem sanctam *Ierusalem* & munitiones paucissimas complanavit, & totam provinciam bonis omnibus abrasis quasi inutilem & vacuum reliquit hostibus indefensam.

Et cum rex *Ricardus* urbium illarum desolationem vidisset, eas reedificare studuit, & ad civitatem *Achon* regressus mensas nummulariorum subvertit, & circiter xx. milia hominum *Christianorum* ibi elegit quos secum ad præfatas urbes desolatas reduxit, & ex illis *Joppen* & *Cesaream* reedificare coepit.

Interim *Philippus* rex *Francia* imperfecta peregrinatione sua à terra *Ierusalimitana*, ut supra dictum est, recedens cum xiiij. galeis transitum fecit ante civitatem de *Baruth* quæ tunc in manu fuerat paganorum. Deinde venit ante *Gibelei* civitatem & ante *Buterum* & *Neffin* castella. Deinde venit ad urbem *Tripolis*, ubi per dies aliquot moram fecit. Et cum inde recessisset, venit ante castellum de *Archis*, & ante castellum album. Deinde ante *Leculiat* castellum *Hospitalis*, deinde ante *Tracufam* civitatem quæ est in insula maris quæ dicitur *Ardeos*; unde *Tracusa* dicitur civitas *Antaradensis*.

taradenſis civitas episcopalis. Deinde venit ad *Maueraclaye* portum bonum, & inde recedens ante *Margat* caſtellum Hospitalis tranſiit. Deinde ad *Valenam* civitatem episcopalem venit, & poſtea ad civitatem episcopalem quæ dicitur *Gibel*; deinde ad urbem *Melidam*; deinde ad portum ſancti *Simeonis*; deinde ad civitatem *Antiochenam*. Et inde recedens per portum *Bunel*, & per portum *Alexandrie*, intravit terram *Erminiorum* quæ dicitur *Erminia*, & eſt terra *Rupini de la Mountayne*. Deinde venit ad fluvium qui dicitur *Tyl*, & eſt ibi civitas bona ſuper fluvium illum qui ſimiliter dicitur *Tyl*. Et inde venit ad fluvium magnum qui dicitur *Turche*, & ibi eſt civitas magna deſerta ſuper fluvium qui etiam dicitur *Turche*. Deinde venit ad tertium magnum fluvium qui dicitur *Saleſ*, & ibi eſt civitas ſuper fluvium quæ dicitur *Saleſ*. In iſto fluvio *Saleſ* ſubmerſus eſt *Fredericus Romanorum* imperator cum exiret de terra *Soldani de Yconio*. Et ſciendum eſt quod à finibus illis venerunt illi tres reges, ſcilicet *Jaspar*, *Baltasar*, & *Melchior*, qui domino noſtro *Iheſu Chriſto* munera optulerunt, quorum unus erat rex de inſula *Saleſ*, & alter rex de *Malunſtre*, & tertius erat rex de *Terzeil*, id eſt, *Tharſis*, unde dicitur in *Pſalmo*, *Reges Tharſis & inſula munera offerent*, &c. Et notandum quod hii tres fluvii, ſcilicet *Saleſ*, *Turche*, & *Tyl*, oriuntur in *Turkia* quæ dicitur terra *Turcorum* qui ſunt homines *Soldani de Yconio*; & dividunt terram *Turcorum* à terra *Rupini de la Mountayne*, & descendant in gulphum *Satalia*. Et *Saleſ* fluvius appoſitus eſt inſulæ de *Cypre*, quæ non diſtat ab ea pluſquam quinquaginta miliaria ad æſtimationem nautarum, facile enim de una ripa in alteram videtur.

Et cum rex *Francia* à *Saleſ* fluvio reſceſſiſſet, tranſiit juxta montes excelloſos qui dicuntur *Carmendes*. Deinde tranſiit ad caſtellum quod dicitur *Neffekin*. Deinde venit ad villam bonam quæ dicitur *Stamere*, in qua *Griffonum* eſt nobilis abbatia. Deinde tranſiit ante caſtellum deſertum quod dicitur caſtellum de *Roto*. Deinde venit ad fluvium qui dicitur *Scalendros*, fluvius ille dividit terram *Erminiorum* quæ eſt terra *Rupini de la Mountayne* à terra imperatoris *Constantinopolitani*; & ibi ex una parte illius fluvii in terra dicti *Rupini* ſecus mare eſt caſtellum quod dicitur *Yſanci*, & ex altera parte illius fluvii in terra imperatoris *Constantinopolitani*, eſt caſtellum quod dicitur *Antiochet*. Cumque rex *Francia* illuc veniſſet, *Constantinus* qui tunc erat dominus illius caſtri, ipſum cum gaudio ſuſcipiens ei neceſſaria miniſtrabat; apud quem rex *Francia* per viij. dies moram faciens, filium prædicti *Constantini* primogenitum militari cingulo decoravit. Et ſciendum eſt quod à fluvio illo qui dicitur *Scalendros*, tota terra quæ eſt ſecus mare verſus ſeptentrionem eſt terra imperatoris *Constantinopolitani*, & dicitur *Rumania*, idem eſt quod *Græcia*.

Et cum rex *Francia* reſceſſiſſet ab *Antiochet*, ſtatim intravit gulphum *Satalia*. Gulfus dicitur ubi aqua protenditur inter duas terras & ſinum facit. *Satalia* caſtellum eſt optimum, unde gulfus ille nomen accepit. Et ſuper gulphum illum ſunt duo caſtella & villæ, & utraque dicitur *Satalia*. Sed unum eorum eſt deſertum per piratas deſtructum, & dicitur vetus *Satalia*, & alterum nova *Satalia*.

dicitur, quod *Manuel* imperator *Constantinopolitani* firmavit. Tranſitoque gulfo *Satalia*, rex *Francia* tranſiit cum galeis ſuis ſub monte qui dicitur *Syredone* in fine gulfi *Satalia*. Deinde tranſiit per montem excelſum valde qui dicitur *Reſwich*. Deinde venit ad fluvium qui dicitur *Wynke*, ſuper quem eſt caſtellum per piratas deſtructum quod dicitur *Reſwich*, & fluvius ille dicitur portus *Piſanorum*, eo quod *Piſani* portum illum piratæ ſæpius frequentant. Et contigit quod cum rex *Francia* perinde tranſiſſet, invenit ibi quatuor galeas piratarum qui multa mala fecerant *Chriſtianis*; quibus galeis per regem captis, piratæ in montana fugientes, mortem relictis galeis evaſerunt. Deinde venit rex ad *Mirream* civitatem, ubi beatus *Nicholaus* episcopatum tenuit, quæ *Græce* dicitur *Stamure*. Deinde venit ad portum bonum & in omni tempeſtate & vento ſecurum, qui dicitur *Crachous*. Et ex utraque parte portus illius pulcræ fuerunt antiquitus civitates, quæ dicebantur *Cake* & *Rime*, & magnæ uſque in hodiernum diem apparent, & nemo in eis propter metum habitat piratarum. Deinde tranſiit per inſulas de *Yſe*, in quarum una eſt caſtellum quod dicitur *Rugecaſtell*. Ibi manſit jamdudum quædam puella quæ *Yſe* vocabatur, à cujus nomine inſulæ illæ nomen acceperunt.

Indigenæ quidem ibi narrant, quod quidam miles puellam illam dilexit, quæ ſibi quamdiu vixit noluit conſentire. Qua deſuncta, miles acceſſit ad eam & cum ea concubuit, dicens, Quod cum viva facere non potui cum mortua feci. Cui illa dicitur reſponſiſſe, Ecce filium in me genuiſti, & cum tempus pariendi advenerit, ego afferam filium tuum tibi. Et poſt novem meſes, cum tempus pariendi inſtaret, peperit filium ſed abortivum, quem portans ad militem ait, Ecce filius tuus quem genuiſti, abſcide caput ejus & illud tibi reſerva. Quandocumque enim volueris inimicum tuum vincere, vel terram ejus deſtruere, vultus capitis abſciſi diſcooperiatur, & convertetur verſus inimicum tuum & terram ejus, & ſtatim ipſe & terra ejus peribunt. Et cum ceſſare volueris, reſcooperiatur caput, & tribulatio ceſſabit. Et factum eſt ita. Quemcumque enim deſtruere volebat, illo modo ipſe deſtruxit. Poſt multum vero temporis miles ille duxit uxorem, quæ ſæpius eum interrogavit, qua arte vel ingenio omnes inimicos ſuos ſine armis & exercitu ita faciliter deſtruebat. Ille autem ei dicere noluit, ſed increpando juſſit ut taceret. Et quanto pluſ ipſe eam increpabat, tanto pluſ illa anxiebatur ut ſciret. Contigit ergo quadam die dum miles abeſſet, & ipſa cum ſolis puellis ſuis in ſecretiori thalamo eſſet, ad archam acceſſit in qua ſperabat illud ſecretum domini ſui eſſe, per quod ipſe ita inique operabatur, & in archa illud deſtabile caput invenit; quod ſtatim in gulpho *Satalia* projecit. Et dicitur quod quandocumque caput illud reſupinum eſt, gulfus ille adeo commoveatur quod nulla navis illum tranſire poteſt. Et quando caput illud ſupinum jacet, tranquillitas magna fit in illo gulfo. Eſt & aliud mirabile, quod unoquoque meſe anni ſemel in gulfo *Satalia* contigit; videtur enim quod draco magnus & niger in nubibus veniat, & caput ſuum in undis mittat, & cauda ejus videtur quod ſit cœlo infixæ; & draco ille undas hauriendo cum tanta aviditate ad ſe attrahit, quod ſi navis aliqua licet onuſta viris vel quibuſlibet

quibuslibet aliis ponderosis propter haustum illum fuerit, tamen hauritur & deferitur in sublime: volentes autem hoc periculum evitare, oportet ut cum primo illud videant, tumultum & clamorationes altas ac sonitus magnos in tabulis percutientes faciant, ut cum draco ille tumultum & voces clamantium audiret, longe retrahit se ab eis. Quidam autem dicunt, quod hoc non est draco sed sol qui ad se attrahit aquas maris; quod plus verum videtur.

Deinde cum rex *Francia* ab insulis de *Yse* recessisset, transitum fecit per montem, in cuius summitate sita est *Patera* civitas in qua natus & diu conversatus fuit beatus *Nicholaus*. Inde transivit per montem valde excelsum, qui caput dicitur *Turkia*, quia hii qui de *Apulia* veniunt, & cursum suum in illa parte maris tenent & apropinquant *Turkia*, primo vident montem illum qui dicitur caput *Turkia*. Estque divisa inter terram imperatoris *Constantinopolitani* & terram *Soldani* de *Yconio*; & exinde incipit *Rumania* quæ dicitur *Gracia*.

TOta *Rumania* terra firma est, & est de dominio imperatoris *Constantinopolitani*. Et multæ insulæ sunt in mari *Græco* quæ dicuntur insulæ *Rumania*. Caput *Rumania* est civitas *Constantinopolis*, & *Rumania* iungitur *Sclavonia*, *Hungaria*, & *Histria*. In mari *Græco*, ut dictum est, sunt insulæ multæ, licet omnes in libro hoc non scribantur; nomina autem quarundam insularum principalium sunt hæc. Insula de *Creta*, quæ magna est & fertilis, & in medio huius insulæ videtur mons magnus qui dicitur mons *Carmeli*. Insula de *Rodes*. Insula de *Cipre*. Insula *Mil*. Insula *Hiscopia*. Insula *Hiski*, in qua copia crescit speciei quæ dicitur *Mastik*. Insula *Ysanie*. Insula *Ynixea*. Insula *Stuple*. Insula *Cumfi*. Insula *Sersent*. Insula *Sasent*. Insula quæ dicitur *Fale de Campar*. Insula *Andra*. Insula *Tyne*. Sed in multis Insularum istarum nemo propter metum habitat piratarum. In quibusdam etiam illarum habitant piratæ. Sunt & aliæ Insulæ in mari *Græco* quæ hic non scribuntur.

Deinde cum rex *Francia* caput *Turkia* transisset, pervenit inde usque in insulam de *Rodes*, & mansit ibi per aliquot dies in civitate quæ dicitur *Rodes*, quam *Herodes* qui caput sancti *Johannis Baptiste* amputari fecit ædificavit. Inde transivit ad civitatem quæ dicitur *Niniven*, quæ est in ipsa insula de *Rodes*. Et inter insulam de *Rodes* & *Rumaniam* est mare latum per xx. miliaria ad æstimationem nautarum. Et cum perventum fuerit ad insulam de *Rodes*, præteritur tertia pars viæ maris inter *Achon* & *Brundisium*, & M. DC. miliaria computantur inter *Achon* & *Brundisium*. Et inter *Marsiliam* & insulam *Sicilie* M. DC. miliaria computantur. Et insula *Sarden* est in medio viæ inter *Marsiliam* & *Siciliam*. Et inter *Siciliam* & *Achon* M. DC. miliaria computantur. Et insula de *Creta* est in medio viæ inter *Siciliam* & *Achon*. Et sciendum est, quod si prosper ventus fuerit navigantibus à *Marsilia* verius *Achon*, dimittent insulam de *Sardena*, *Siciliam*, & *Cretam* à sinistris navigii, ita longe quod nullam illarum videre possint, via autem illa gravior est sed securior. Sed videant ne nimis se trahant in dexteram partem na-

vigii propter gentes barbaras, & alias insulas in quibus pagani habitant. Sed galeæ non audent nec possunt viam illam ire, quia si tempestas supervenerit, de facili demergentur, & ideo oportet ire semper juxta terram nisi fiat serenum valde. Et qui voluerit transire à capite *Turkia* per costeram *Rumanie*, transibit usque ad montem excelsum qui dicitur *Sersent*; & ad montem illum incipit *Brachium* sancti *Georgii*, per quod navigatur usque ad *Constantinopolim*. Deinde est *Malveise* mons magnus. Deinde caput *Melia* mons magnus. Deinde gulfus de *Witun*; & super gulfum illum est castellum bonum & forte quod dicitur *Maine*, & gens mala ibi est. Et super gulfum illum est civitas episcopalis quæ dicitur *Curun*; & ibi crescit copia olivarum, adeo quod dicitur, quod in toto mundo non est locus ubi habetur tanta copia olei olivarum. In exitu autem ejusdem gulfus de *Witun* est civitas episcopalis antiqua & nunc deserta quam *Rogerus* rex *Sicilie* destruxit, eo quod piratæ habitabant ibi, & dicebatur *Muszun*. Ante cujus introitum duæ sunt insulæ magnæ, quarum una *Sapia*, altera insula *Vulturum* dicitur, eo quod ibi est copia vulturum. Deinde non longius à terra quam per xx. miliaria est quædam rupis periculosa in mari, rotunda, humilis, & sæpe operitur aqua maris, quæ dicitur *Triffar*, & inter rupim illam & *Muszun* L. miliaria computantur. Estque valde necessarium quod naves non elongent se nimis à terra, donec præterierint periculum illud. Deinde quasi per C. miliaria à rupe est insula quæ dicitur *Sersent* quæ est *Margariti*; & aliæ duæ insulæ ibi sunt, quarum una dicitur *Chefelme* & altera *Jagent*, & utraque est *Margariti*.

Deinde est portus *Wiscard* qui à nomine cujusdam *Roberti Wiscard* sic vocatur. Iste *Robertus Wiscard* fuit natione *Normannus*, & diu in curia *Willielmi Rufi* regis *Anglie* conversatus, qui licet probus & de familia regis esset, tamen pauper erat, & nullam ditandi gratiam apud eum invenit. Unde natale solum deferens, *Romam* peciit, & à papa licentiam accepit nationes sibi barbaras subjugare. Magna igitur virorum multitudine stipatus, ipse & *Rogerus* frater suus in *Apuliam* venerunt. Quam terram bonam & fertilem videntes, & homines illius *Griffones* armis indoctos demum vincentes, totam *Apuliam* & *Calabriam* cum principatu *Capua* de imperatoris *Romani* potestate sibi viriliter subjugarunt. Sed dictus *Robertus* ad majora adhuc anelans, *Apuliam*, *Calabriam*, & *Capuam* cum principatu *Tancredo* filio suo dedit, & parare naves & galeas sibi fecit, jactans quod sibi *Constantinopolitanum* imperium subjugaret, necessariis itineri suis paratis, naves cum uxore sua, & viris armatis & bellicosus intrans, insulas scilicet *Cretam*, *Cunfu*, *Rodes*, & alias multas sibi infra triennium subjugavit; pervenitque ad dictum portum qui nunc nomine suo portus *Wiscard* nuncupatur. Quem ulterius in *Rumaniam* progredere volentem, uxor sua per humile mandatum *Alexis* imperatoris *Constantinopolitani* ipsam in uxorem ducere & imperatricem facere promittentis, veneno extinxit, qui ibidem in insula quæ usque in hodiernum diem dicitur portus *Wiscardi* sepultus fuit. Et sic dicto *Roberto* per uxorem suam venenato, & toto suo exercitu dissipato, illa ad dictum imperatorem fugit. Qui postquam omnem conventionem sibi promissam

sam impleverat, prodicionem quam viro suo fecerat patefecit: Judicium de ea quærens à suis magnatibus & viris doctis. Qui omnes eam ream mortis judicarunt, unde rogo accenso protinus cremata est. De isto *Roberto Wiscard*, & *Rogero* fratre suo, & eorum successoribus, quære superius tempore regis *Henrici* primi filii *Willielmi* Conquestoris, ubi de eis plenius est notatum.

Sequitur cum rex *Francia* insulam de *Rodes* præterisset, usque in *Rumaniam* transivit, illamque in dexteram partem navigii habens, per montem magnum qui dicitur caput *Melia* pertransivit. Deinde venit in gulfo de *Witun* et transitum fecit per castellum quod dicitur *Manie*. Deinde venit in gulfo eodem ad urbem episcopalem quæ dicitur *Curun*, et deinde venit ad *Muszun* civitatem desertam quæ est in fine ejusdem gulfi. Deinde insulam de *Triffar* præteriens, venit ad insulas quarum una dicitur *Chefeline*, et altera *le Sale de Compar*, et illæ dux insulæ dicuntur portus *Wiscardi*. Et prope exitum insulæ quæ dicitur *Sale de Compar* est villa parvula modo deserta, quam *Robertus Wiscard* ædificavit, qui ibidem ut prædicitur moriens, multo tempore jacuit ibi sepultus. Et in *Rumania* ex opposito est quædam insula quæ dicitur sanctus *Salvator*, & inter insulas illas piratarum habitationibus plenas est via navium satis periculosa, et in dextera parte navis sunt illæ insulæ dimittendæ.

Sequitur cum rex *Francia* à portu *Wiscard* recessisset, venit ad insulam de *Cunfu* quæ à portu *Wiscard* per C. miliaria distat. Et ad introitum insulæ de *Cunfu* in illa parte protenditur quædam harena à capite insulæ usque *Rumaniam* per medium introitus, & est ita alta, quod super harenam illam non habet mare plus profunditatis quam iij. ulnas & dimidiam. Insula autem de *Cunfu* magna est & fertilis, & reddit domino suo imperatori *Constantinopolitano* de annuo redditu quintallos auri purissimi quindecim annuatim. Et pondus quintalli est pondus centum librarum auri. In insula de *Cunfu* sunt civitates & castella multa & bona quæ per vj. miliaria à *Rumania* distat in illo loco ubicumque inter illam & *Rumaniam* latius fuerit. Sed antequam perventum fuerit ad exitum insulæ, via navium inter insulam illam & *Rumaniam* est ita stricta, quod homo ab una ripa in alteram audiri potest; et via illa satis periculosa est tum quia est tam stricta, tum quia eundum est per circumamfractus & diverticula, & dicuntur districtæ de insula de *Cunfu*. Et in insula de *Cunfu* non plusquam quinquaginta miliaria in longitudine, et ideo securius est insulam illam à dextris navigii dimittere, et per pelagus magnum ire. Et antequam perventum fuerit ex toto ad exitum illius insulæ, castellum desertum quod dicitur *Buteftoc* secus litus maris ex parte *Rumania* invenitur, in quo *Judas* proditor natus fuit. Et cum perventum fuerit in fauce maris fere ad exitum insulæ de *Cunfu* transeundum est ante quandam civitatem antiquam et desertam quæ dicitur *Caszoze*, et stat secus litus maris in insula prædicta, in qua est tanta copia serpentum et aliorum venenosorum vermium, quod nemo ausus est prope illam applicare. Deinde est exitus ille de *Cunfu* quasi per tria miliaria distans à prædicta vermium civitate. Et in parte opposita super litus maris in *Rumania* est ci-

vitas deserta quæ dicitur sancta *Barentet*, et ibi est bonus portus, latus et profundus. Sed ad exitum illius portus in fauce maris est quædam rupis similis turri semiruptæ quæ stat in litore maris et protenditur non longe per medium portus sub undis, et occupat fere medietatem portus, et via navium non longe est à ripa insulæ de *Cunfu*. Et cum perventum fuerit in magnum pelagus tres insulæ sunt juxta insulam de *Cunfu*, quarum exterior dicitur *Fanum*. Deinde quasi per xl. miliaria ab insula de *Cunfu* est mons magnus in capite *Rumanie* qui dicitur *Paxo*, et à monte illo usque *Otrente* civitatem episcopalem quæ est in *Apulia*, quinquaginta miliaria computantur. Et à monte illo usque ad civitatem archiepiscopalem quæ dicitur *Brundisium* centum miliaria computantur. Et à monte etiam illo incipit gulfus de *Venetia*, quæ habet in longitudine quinquaginta miliaria, et in latitudine C. miliaria. Eunt autem per gulfum illum ad *Vene-*
cias, *Rumaniam*, *Sclavoniam*, et *Histriam* in dexteram partem illorum dimittent, et in parte sinistra *Apuliam*. In qua sunt portus, nomina quorum sunt hæc. Primo, portus qui dicitur *Lenke*: deinde portus qui dicitur *Otrente*: deinde portus de *Liche*: deinde portus de *Brundis*: deinde portus de *Monople*: deinde portus sancti *Nicholai de Bars*: deinde portus de *Trane*: deinde portus de *Barlet*: deinde portus de *Sipunt*: deinde portus de *Bestre*: deinde portus de *Tremule* qui est portus ultimus de *Apulia*: deinde est *Ortona* qui est primus portus de terra *Venecia*: deinde portus de *Acre*: deinde portus de *Bescare*: deinde portus de *Acune*: deinde portus de *Ravenne*: deinde est *Venetia* civitas nobilis et portus bonus.

Sequitur, rex *Francia* in insula de *Cunfu* moram trahens nunciis suis ad *Tancredum* regem *Sicilie* pro licentia habenda transeundi per terram suam missis, eorum ibidem reditum expectavit. Quibus demum ad regem *Francia* cum literis licentiæ transeundi reversis, rex *Francia* galeas suas statim ascendens apud civitatem episcopalem qui dicitur *Otrente* in *Apulia* applicuit feria vj. sexto idus Octobris. Et inde recedens per *la Liche*, et per *Brundisium* civitates archiepiscopales, et per villam quæ dicitur *le Pekle*, et per *Monople* civitatem archiepiscopalem transitum fecit, et inde per *Bars* civitatem archiepiscopalem, ubi sanctissimum et incorruptum corpus sancti *Nicholai Mirrea* civitatis episcopi requiescit. Et inde per *Trane* civitatem archiepiscopalem, et per *Barlet* burgum bonum, et per *Salpe* civitatem episcopalem et per villam quæ dicitur sanctus *Laurencius de Carinnam*, et per *la Trine* civitatem episcopalem, et per villam quæ dicitur sanctus *Luitredus*. Ibi deficit *Apulia* et incipit terra *Laboris*. Et inde transitum fecit per *Beneventanum* civitatem archiepiscopalem, ubi requiescit corpus sancti *Bartholomæi* apostoli, et per *Matelune* civitatem episcopalem, et per *Capuam* civitatem archiepiscopalem, et per *Calve* civitatem episcopalem, et per *Tyane* civitatem episcopalem, et per *Caian* et *Mignan* castella, et per sanctum *Germanum* villam bonam quæ est ad pedem *Cassia* montis sita. *Cassia* est mons magnus et excelsus, in cujus summitate est nobilis abbatia in qua corpus sancti *Benedicti* requiescit, et ipsa est in terra imperatoris *Romanorum*. Et ad sanctum *Germanum* quæ est ad pedem montis *Cassia* deficit terra *Laboris*

boris & incipit *Campania*. Deinde rex *Francia* per *Aquinam* civitatem episcopalem transitum fecit. Deinde per *Frisillum* civitatem episcopalem quæ est ultima civitas regis *Sicilia*, et ibi deficit terra illius et incipit terra domini Papæ.

Et antequam rex *Francia* illuc venisset, ad *Henricum* Imperatorem nuncios suos misit, et licentia transeundi per terram suam ab eo accepta, iuravit quod fidelitatem ei de vita et membris et terreno honore portaret, & quod non fecit nec faceret auxilium regi *Sicilia* contra eum. Deinde rex *Francia* transivit per civitatem *Anagne*. Deinde per *Mountfortyn* castellum. Deinde venit *Romam*; Ibi deficit *Campania* et incipit *Tuscana*. Cum autem rex *Francia* *Romam* venisset, *Celestinus* papa ipsum et suos cum summo honore et reverentia recepit, exhibens sibi et suis per octo dies quicquid eis fuit necessarium in expensis, et pro amore Dei et suo novum fecit remedium peregrinis in hoc, quod illum et omnes qui cum eo venerunt à voto et itinere peregrinationis *Ierosolomitane* absolvit, et non tantum illos sed etiam omnes qui post eum de terra *Ierusalem* venirent quamvis votum non perfecissent, & cum per illum non steterit, et palmas et cruces eis dedit; et ostendit regi *Francia* & suis capita apostolorum *Petri* & *Pauli*, & *Veronicam*, id est, pannum quemdam lineum quem *Ihesus* Christus vultui suo impressit, in quo pressura illa ita manifeste usque in hodiernum diem apparet, acsi vultus *Ihesu* Christi ibi esset: & dicitur *Veronica*, quia mulier cujus pannus ille erat *Veronica* dicebatur.

Rex vero *Francia* inmemor sacramenti quod *Ricardo* regi *Anglia* fecerat cum exiret de terra *Ierusalem*, de pace & amore sibi servandis, ut manifestam animi sui nequiciam occultaret, super illo domino Papæ & omnibus Cardinalibus conquestus est, multa inconveniencia de illo dicens, scilicet quod ille eum à terra sancta fugaverat, & quod ille noluit pro eo quicquam facere, unde se vindicandi de illo in *Normannia* & aliis terris suis licentiam à domino papa petiit. Sed papa sciens eum sola invidiæ causa hoc dixisse, nullam ei licentiam dare voluit ad dampnum, gravamen vel molestiam in terra regis *Anglia* faciendam. Sed sub anathemate prohibuit, ne ipse in eum vel terras suas dum in servicio Dei esset manum extenderet violentam. Discedens itaque rex *Francia* à *Roma*, per castellum sancti *Petri* transitum fecit. Deinde per *Suere* civitatem episcopalem, deinde per *Biterne*, deinde per *Mountflaconn*, deinde per *Sanctam Christinam*, deinde per *Eke Pendanne*, deinde per *Redecoc*, deinde per *la Briche*, deinde per *Seint Cler*, deinde per *Boncovent*, deinde per *Senes la Vele* civitatem episcopalem, deinde per *la Marche* castellum, deinde per *seint Michel*, deinde per *Florentin* castella, & per *seint Denis de Bon repast*, & per *Arle le blanc*, & *Arle le noir*, & per *la Grace gelme*, & per *Lospital*, & per *Lukes* civitatem episcopalem, & per *mount Cheveroil*, & per *seint Leonard*, & per *Lune* maledictam civitatem episcopalem, & per sanctam *Mariam de Sardena*, & per *Lealville*, & per *pount Tremble*, & per *Montbardon*, & per *seint Bennet* in monte *Bardon*, & per *seint Morannt* in monte *Bardon*. Ibi deficit *Tuscania*, & incipit *Italia*. Deinde transivit per *Cassennulam*, deinde per *Furnos*, & per *seint Domyn*, & per *Florens*, & per *Plesense*, & per *Papia* civitates episcopales. Deinde per *Morters*, & per *Roable*,

& per *Verzeans* civitatem episcopalem, deinde per vallem de *Moriana*, ita quod paulo ante natale Domini venit in *Franciam* terram suam propriam.

Reflectendus est modo stilus ab oriente in nostrum occidentem, ut liquere possit qualis regni *Anglici* status in Regis absentia extiterit.

Willielmus itaque de *longo Campo Eliensis* episcopus dicti Regis Cancellarius & totius *Anglia* summus Justiciarius, cui Rex ad orientem contra inimicos crucis Christi ut dictum est egressus, vices suas in administratione regni cum munitionibus regis & plenitudine potestatis commiserat, qui jam uno anno ante obitum *Clementis* Papæ nuper defuncti ad rogatum Regis ut prædicitur legatus totius *Anglia* extiterat, *Rome* ad *Celestinum* papam dicti *Clementis* successorem misit, & iterum magna pecuniæ summa interveniente legatus totius *Anglia* ab eo ut prius factus est; quod utique fortius agebat, eo quod utraque metropolitana ecclesiæ tunc temporis vacabant. Itaque sublato omni obstaculo quo minus ambularet in magnis, duplici potestate scilicet Apostolica & Regia fretus, clero pariter & populo arrogantissime præsidebat, & utramque sedem metropolitanam pro libito prosternebat. Nam ante adventum Regis *Ricardi* in terram sanctam *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus apud *Tyrum* decesserat, & *Galfridum* Regis fratrem ad *Eboracensem* ecclesiam jam per plures annos vacantem noviter electum, ne consecraretur diu in quantum potuit impedierat. Et sic interea ut ad summum & pristinum gradum evectus videretur generale concilium ex *Anglia* terrore maximo *Londonie* usque *Westmonasterium* congregatum, ut suam ostenderet gloriam celebravit: In quo complexus ejus *Hugo Nonant* episcopus *Cestrie* querelam deposuit, sicut *Chronica* monachi *Cestrensis* testatur, quod monachi de *Coventreia* sanguinem suum coram altari fudissent; unde dictus *Willielmus Eliensis* episcopus decrevit monachos de *Coventreia* fore eliminandos, & clericos præbendarios instituendos. Hac quidem occasione captata, præfatus *Hugo* callidus homo, inverecundus & ad ausus improbos audax, litteratura eloquentiaque instructus, qui inter Priorem loci & Conventum discordias dudum seminaverat, jam manu armata monachos expulit enormium criminum tanquam reos; Moxque ad sedem apostolicam instructos direxit responsales, cum literis quorundam episcoporum attestantibus, quod monachi *Covenrenses* deserti Christi militia ad seculum esset relapsi, unde de ordinatione monasterii liberam petiit facultatem, *Romanus* vero pontifex sub cauta expectatione si forte quis ex monachorum adveniens in contrarium allegaret, per menses sex sententiam suspendit; sed sumptuum inopia retardans monachos, vorum episcopi consummavit. Monachi tandem vel sero venientes, licet violentæ expulsionis injuriam diutius deplorarent, prævalente tamen episcopi potentia, astu & pecunia, per annos plurimos late dispersi monachi, rebus eorum ad clericorum præbendas reductis, prout poterant inopes victitabant. Quamobrem de isto *Hugone* in extremis laborante tradit fama, quod cum neminem sibi poenitentiam imponere volentem reperiret, dixisse fertur. Et ego me adjudico pro male erratis meis poena purgatoria usque ad diem Judicii

cruciandum. Sed & de quodam *Coventrensis* cœnobii monacho tradunt, qui causam domus suæ instantè sed infructuose diutius in Curia *Romana* agitabat, quod cum ad fores papales jugiter incubantem papa egrediens sic alloqueretur. Cur miser fores nostras indefinenter sic observas? Pater, inquit, expecto mortem vestram, nam te defuncto bonus forsan succederet qui nobis obtritis justiciam exhiberet. In hoc verbo compunctus pontifex qui inde exulcerari putabatur, causam iussit ad plenum celeriter ventilari.

Hiis vero temporibus factus supradicti *Willielmi Eliensis* episcopi Regis Cancellarii ut præscribitur, in omnibus plusquam regius fere erat. Nam cum archiepiscopus *Rothomagensis* quem Rex cum aliis, ut prædicitur, in *Sicilia* in regimine regni ordinaverat, & eidem *Eliensi* episcopo auctoritate regii rescripti associaverat, *Cantuariam* ire se disponderet, ad ecclesiam ibi vacantem secundum Regis mandatum ordinaturus: idem Cancellarius ad eandem dignitatem aspirans, hoc proposito cito eum exiit, & ne hoc attemptaret terribiliter ei comminatus est: Itaque *Rothomagensis* otiosus in *Anglia* morabatur. Cancellarius vero in regni administratione collegæ impatiens, singularis ferus *Angliam* depascebatur. At non diu post, inquietam egit vitam malis contra eum succrescentibus, unde primi quidem motus occasio talis erat.

Gerardus de Camvilla vir dives & nobilis à rege Castelli *Lincolniæ* custodiam emerat cum adjacentis provinciæ præfidatu. Rege autem in orientali expeditione posito, cum nullus fere ejus speraret reditum, Cancellarius occasionem vel veram vel subornatam nactus, prædicto *Gerardo* præcepit sibi castrum *Lincolniæ* resignare. Ipse vero *Gerardus* necessitate compulsus ad *Johannem* se contulit Regis fratrem, favoreque ejus fretus, iussione Cancellarii sprexit. Indignatus Cancellarius ad castrum illud obsidendum ex subjectis prope provinciis exercitum collegit, & transmarinam etiam militiam profusis stipendiis accersivit, cujus tamen adventum homo fervidus & moræ impatiens minime præstolabatur. Sed civitatem *Lincolniæ* cum ingentibus copiis ingressus, castellum pertinaciter obsedit, & conficiendis cum festinatione machinis laborem sumptuosum impendit. Sane illo circa obsidionis negotium sic occupato, *Johannes* cum suis super munitiones regias scilicet *Potyngham* & *Tyknull* irruiat improvisus, easque viris & victualibus parum munitas inveniens, bidui negotio comprehendit: Tunc crescente fiducia superbo mandavit episcopo obsessori, ut vel obsidione soluta recederet, vel certe se ad excipiendum ejus impetum in proximo cautius præpararet. Sciens vero Cancellarius optimatum plurimos qui secum esse videbantur, animo tamen esse cum *Iohanne*, confusus abcessit. Hiis & aliis territus Cancellarius, post dies paucos amicis mediantibus, cum *Iohanne* solempne colloquium habuit, & pacem quibus potuit condicionibus cum eo fecit. Mox vero militiam illam transmarinam quam accersire curaverat, in *Anglia* applicuisse & advenire sibi cognoscens, resumpto spiritu à pactis resiliit, & protestatus est se in campo martis succumbendum vel *Johannem* ex *Anglia* propellendum. Demum tamen inter eos novis condicionibus facta est pax, dum ille sicut dicebatur *Johanni* satisfaceret ab injuria sibi illata de parte *Arthuri* manutenenda, &

cautione præstita quod *Johanni* tanquam justo hæredi munitiones regias redderet si forte rex ab orientis partibus non rediret.

Hiis actis, *Johannes* pro tempore quievit; Cancellarius vero fastu agens solito tyrannidem non exiit; Solum enim tanquam alter *Herodes* metuebat *Johannem*, & audito eo multa in populo faciebat. Interea hiis temporibus *Celestinus* papa electionem *Galfridi* fratris Regis *Eboracensis* electi ratam habuit & eandem confirmavit, & pallio ei misso, *Willielmo Thronensium* archiepiscopo per rescriptum papale ut illum consecraret mandavit. Præterea idem papa *Celestinus* mandavit *Hugoni Dunolmensi* episcopo & in vi obedientiæ præcepit, ut ipse professionem & obedientiam canonicam prædicto *Galfrido Eboracensi* archiepiscopo faceret, literis de absolutione quas à *Clemente* papa prædecessore suo impetraverat, non obstantibus. Et si id facere nollet vel differret, idem papa dicto archiepiscopo dederat in mandatis, ut illum canonica severitate ad id ei & ecclesiæ suæ *Eboracensi* faciendum compelleret: unde dictus *Dunolmensis* à gravamine dicti archiepiscopi ad sedem apostolicam appellavit, & personam suam & ecclesiam *Dunolmensensem* & omnes ecclesias ad eam pertinentes cum personis, capellanis & clericis sub protectione domini papæ & *Romanæ* ecclesiæ posuit. Et post consecrationem dicti archiepiscopi sicut & antea sub eadem forma ad summum pontificem iterum appellavit. Dictus autem archiepiscopus *Eboracensis* per dictum *Turonensem* episcopum consecratus, & pallio ut prædicitur à papa accepto, ad suam ire ecclesiam festinavit. Quod ubi comperit ejus persecutor *Willielmus Eliensis* episcopus Regis Cancellarius & totius *Angliæ* Justiciarius, mox per satellites suos possessiones archiepiscopatus *Eboracensis* tyrannice invasit, & præter res immobiles cætera omnia improbus dilapidator vel potius deprædator abrafit. Et cum idem archiepiscopus apud *Wilsand* ad transfretandum in *Angliam* venisset, prohibitum est ei ex parte dicti Cancellarii & Regni Justiciarii, ne contra sacramentum quod Regi in *Normannia* fecerat in *Angliam* venire præsumeret; & nichilominus super hoc portus caute custodire præcepit, ne in *Angliam* vel ad suam ecclesiam liber ei esset ingressus. Dictus vero archiepiscopus prohibitioni suæ parere nolens, sed de auxilio fratris sui *Johannis* confidens, apud *Doveriam* in *Anglia* applicuit confidenter. Moxque custos castri, germanam Cancellarii in conjugio habens, appulso progressum inhibuit, & ingressum ejus citissimis nunciis Cancellario indicavit. Qui ferocis animi motum nequaquam dissimulans, præcepit ut eum rebus omnibus nudatum à cœnobio monachorum *Doveriæ*, in quo ne à satellitibus dicti Cancellarii caperetur statim post applicationem suam confugerat, & interim moram trahens obsessus fuerat, abstrahi & in arce castri *Doveriæ* custodiri. Unde dum quadam die post celebrationem missæ vestibus sacerdotalibus ad altare adhuc staret indutus, illi funesti satellites venientes, vehicula et obfellas et quæcumque ejus vel clericorum suorum erant diripuerunt, non personæ clarissimæ, nec sacro loco reverentiam præbentes, sed ipsum ab altari violenter avulsam et ab ecclesia contumeliose abstractum per vicos & lutum platearum viliter usque castrum de *Dover* duxerunt, et ibi cum *Matheo* de *Clere* Constabulario in custodia tradiderunt.

Illo quidem carcere sic servato, fama hujus enormitatis velociter discurrens, et quasi super pennas ventorum gradiens, in brevi totam *Angliam* replevit. Mox majores in Cancellarium fremunt, minores eidem mala imprecantur, et universi tyrannum votis communibus detestantur. *Iohannes* vero de fratris sui captivitate maxime dolens, quæsit à Cancellario, si per eum hæc facta fuissent. Cui ille respondens, Per me quidem hæc facta sunt, nam ille contra sacramentum quod regi fratri suo in *Normannia* fecerat, in *Angliam* venit, et ideo eum cepi: *Iohannes* vero hoc audiens, non tantum ad fratris liberationem set et ultionem justissimo motu exarsit. Itaque congregatis ex omni terra dicionis suæ, nec non et ex regione *Walliarum* ingentibus copiis properabat: cui mox Comites et Barones plurimi et *Wintoniensis* episcopus cum milicia copiosa accessere, nec episcopi *Bathoniensis* et *Cestrensis* sive *Lichefeldensis*, qui paulo ante principales consiliarii, complices et fautores dicti Cancellarii extiterant, defuere, sed tyrannicis ejus motibus et inmoderato fastu offensi cum cæteris præ cæteris in eum tunc linguis simul et animis sæviebant. *Iohannes* vero iterum tunc Cancellario mandavit, quod fratrem suum archiepiscopum libere permetteret abire, affirmans sub juramento, quod nisi celerius hoc fecerit, ipse eum in manu potenti et extento brachio liberaret. Minis itaque *Iohannis* auditis, Cancellarius non erat ausus eum diutius retinere, sed captivum præcepit pontificem relaxari.

Liberatus itaque archiepiscopus cum à carcere exiret, *Londoniam* venit Comiti *Iohanni* fratri suo et archiepiscopo *Rothomagensi* ac universis *Anglia* episcopis de injuria ei illata per *Eliensem* episcopum conquestus est. Et cum idem episcopus *Eliensis* id emendare nolisset, dictus archiepiscopus et sex episcopi cum illo sententiam excommunicationis in ipsum tulerunt, eum excommunicatum publice denunciantes. Postea *Iohannes* Comes et archiepiscopus *Rothomagensis* et omnes episcopi *Anglia* sæpius rogabant dictum Cancellarium episcopum *Eliensem*, ut dicto archiepiscopo *Eboracensi* de injuriis per ipsum ei illatis satisfaceret. Quod cum ipse facere renuisset, dictus Comes *Iohannes* et episcopi diem peremptorium ad id faciendum apud *Redyngges* sibi statuerunt, et nisi ille ad illum diem vel infra satisfecit, sententia ulterius differre non posset. Ad quem diem dictis *Iohanne* Comite et *Anglia* episcopis ibi præsentibus, et adventum dicti Cancellarii per tres dies expectantibus, idem Cancellarius apud *Wyndesforam* moram faciens ad eos venire seu nuncium mittere minime curavit: Unde dicto *Iohanne* et archiepiscopo *Rothomagensi* et aliis episcopis *Londoniam* properantibus, ipse Cancellarius hoc audiens, ire *Lundoniam* cum manu potenti etiam festinavit. Et dum iter faceret, contigit quod familia Cancellarii et familia *Iohannis* Comitis non longe à *Windefora* sibi invicem obviantes, congressum acriter pugnando fecerunt; et dum præliarentur, uno milite dicti Comitis interfecto, familia ejusdem Comitis prævaluit: Unde Cancellarius licet loratus et amicorum et militum peregrinorum copiis stipatus, *Londoniam* statim fugit. Quam ingressus, quibus paulo ante terribilis fuerat, ne sibi in illo articulo deessent humiliter supplicavit.

Illi vero prioris fastus et ferociæ ejus memores, favorem Comiti *Iohanni* potius præstiterunt. Spe

itaque frustratus in arcem regiam cum suis omnibus se recepit, quibusdam potentibus qui cum eo esse videbantur mox ad partes *Iohannis* transeuntibus. *Iohannes* vero Comes, Episcopi, Comites et Barones plures ipsum Cancellarium à tergo sequentes, eodem die scilicet die tertia post festum sancti *Michaelis Londoniam* intraverunt. Qui statim in crastino & cives *Londonienses* cum illis in atrio ecclesiæ sancti *Pauli* convenientes, dictum Cancellarium de multis injuriis quas fecerat accusabant. Ac archiepiscopus *Rothomagensis* & *Willielmus* Marecallus Comes de *Strugwill* tunc primo coram populo literas regis *Ricardi* ostenderunt, per quas dominus rex à *Messana* mandaverat, quod si Cancellarius stultum quid fecerit, quod in detrimentum regni & regis esset, dictus archiepiscopus *Rothomagensis* loco illius institueretur, una cum præfato *Willielmo* Marecallo & *Gaufrido filio Petri* & aliis Justiciariis dicto Cancellario prius associatis. Placuit igitur Comiti *Iohanni* fratri regis, & omnibus Episcopis, Comitibus, & Baronibus, & civibus *Londoniensibus*, quod Cancellarius ille à regni regimine deponeretur, & loco illius *Rothomagensis* archiepiscopus officio suo sicut rex mandaverat fungeretur. Quod & ita factum est.

Tunc Comes *Iohannes* & alii Comites & Barones cum civibus *Londoniensibus* ipsum in Turri ejusdem urbis fortiter obsederunt, in quo tantus erat cum eo numerus ut in stricti loci angustiis sua illis esset nocivior multitudo, quam hostium foris frementium fortitudo. Videns igitur Cancellarius se in arto positum, post unam noctem ad *Iohannem* & cæteros obsessores egressus, facultatem abeundi humili alloquio impetravit. Mane ergo concilio cum omnibus fere magnatibus regni habito, præsentem domino *Iohanne* fratre regis, & *Rothomagensi* & *Eboracensi* archiepiscopis, præsentibus etiam episcopis *Dunelmensi*, *Londoniensi*, *Wintoniensi*, *Bathoniensi*, *Roffensi*, *Normicensi*, *Lincolniensi*, *Herefordensi*, *Menevensi* & *Coventrensi*, factoque concilio coram omni populo totius civitatis: præsentibusque Justiciariis domini regis & approbantibus, de consilio universorum statutum erat, ne talis in regno de cætero dominetur per quem ecclesia Dei ad ignominiam, & populus ad inopiam esset redactus: ut enim cætera omittantur, ipse & gærgiones sui totum regnum exhauserant, nec baltheum feminæ remanserat, nec monile nec anulus nobili, nec quodlibet precium Judæo alicui. Thesaurum quoque regis exinaniverat, ut in omnibus fere scriniis vel sacellis nichil præter claves de toto suo tempore posset inveniri. Tercia autem die promisit firmiter & per quendam de suis, cunctis videntibus, corporaliter fidem dedit, quod insulam non exiret, donec castella quædam quæ in manu sua habebat & ibi fuerant nominata, libere penitus resignasset, et personis nominatis tradi fecisset, super quo fratres suos et camerarium suum obsides dedit.

Quo facto, ingloriosus *Cantuariam* properavit, ut ibi sicut dicebat crucem acciperet peregrinationis, et crucem deponeret legationis, quam per annum et dimidium post mortem papæ *Clementis* in *Anglicana* ecclesiæ portaverat detrimentum. Omnes enim ecclesias *Anglicanas* crux illa redemit, id est ad redemptionem coegit; Nec fuit aliquis immunis qui crucis illius signata non sentiret. Et si forte alicujus episcopi domum intraret, centum vel ducentarum

marcarum procuratio sua erat. Cumque postea usque **Dober** venisset, et ibi in castro moram aliquam cum viro sororis suæ fecisset, inmemor suæ professionis et fidei obligationis quam fecerat, confusionem objectionis suæ non ferens, in transmarinis partibus proposuit navigare, prædictos obsides quos ut dictum est dederat, à retrò se in mortis periculo dimittendo. Et cum transfretare aperte non auderet, novum genus fraudis invenit, & sese feminam simulavit cujus sexum semper odit, vestemque sacerdotis in habitum convertit meretricis. Proh dolor! vir factus est femina, Cancellarius Cancellaria, sacerdos meretrix, episcopus scurra. De castro igitur superiori licet claudus esset pedibus prælegit prope-
 rare ad litus, tunica feminea viridi & enormiter longa pro tunica sacerdotis jacinthina indutus, capam habens ejusdem coloris deformiter manicatam pro planeta, peplum in capite pro mitra, pannum lineum quasi ad vendendum in manu sinistra pro manipulo, virgam venditoris in dextra pro baculo pastoralis. Talibus ornatus antistes descendit ad mare. Et qui lorica militis sæpius gestare solebat, mira res quod tam effeminati animi factus animum femineum prælegit. Cum enim sederet in litore supra petram, piscator quidam scortum reputans invenire, statim propius accessit, & qui quasi nudus de mari descenderat, calefieri cupiens cucurrit ad monstrum, & manu sinistra collum complectens, dextera partes inferiores rimatur. Cumque tunicam subito sublevasset, & nimis inverecunde ad partes
 verendas manum extendisset, femoralia audacter sensit, & virum non feminam certis argumentis agnovit, & vehementer admirans retro profiliens, totus attonitus voce magna proclamat: Venite omnes & videte mirabilia, quia in femina inveni virum. Protinus servientes ejus & noti qui stabant à longe, accesserunt, & quadam modesta violentia eum repulerunt, & ut taceret increpaverunt. Tacuit ergo piscator & clamor ille quievit; & sedebat Hermosfrodus tempus navigationis expectans. Interim mulier quædam exiens de villa videns pannum lineum quem ille ut illa gestabat venditioni expositum, & procedens cœpit inquirere quanti esset precii, & pro quanto ulnam daret. Ille non responderebat quia linguam *Anglicanam* prorsus ignorabat. At illa magis instabat, & continuo supervenit alia mulier illud idem instanter inquirens & plurimum instans, ut ei precium venditionis aperiret. Cumque ille nichil responderet sed magis sub-
 rideret, cœperunt inter se confabulari & quærere, quisnam esset. Et dolum arbitantes, projecerunt manus ad peplum quo facies tegebatur, & submit-
 tentes à naso usque deorsum, viderunt faciem hominis nigram & noviter rasam: cœperunt stupefcere ultra modum, & corruentes eum ad terram, voces ad sidera tollunt, dicentes, Venite, lapidemus hoc monstrum qui deformavit utrumque sexum. Et facta est statim multitudo virorum & mulierum extrahentium de capite peplum, & trahentium eum in terra prostratum per manicas & capucium ignominiose per arenam et saxa, non sine aliquali corporis læsione. Servientes autem sui bis vel ter impetum in turbam fecerunt ut eum liberarent, sed non potuerunt, quia totus populus eum infaciabili corde persequens, ipsum verbis, alapis, sputis, pluribus modis turpiter tractaverunt. Et sic per totam villam ductum in quodam celario tenebroso per

magistratum loci eum carcerali custodia manciparunt, quousque sciretur quid super hoc regni proceres decernerent & magnates.

Tractus est igitur qui traxerat, captus est qui ceperat, ligatus qui ligaverat, & incarceratus qui incarcerationat; ut secundum quantitatem culpæ commensurabilis videretur quantitas pœnæ. Factus est ergo obprobrium vicinis suis valde, & timor notis suis, & datus est in derisum omni populo. *Johannes* quidem comesagnito quid acciderat hostili animo exultavit, atque aliquid in eum quo magis dehonestaretur ordinare voluit & sancire. At vero episc. justo rubore confusi, quod tam fœda res in persona episcopali accidisset, vigore ecclesiastico ut dimitteretur egerunt. Post octo igitur dies *Johannes* frater regis præcepit illum à carcere liberari, & dedit illi licentiam transfretandi. Dimissus autem & quantum poterat dolorem quo intus urebatur foris dissimulans, abiens in *Flandriam* transfretavit. Tyranno igitur qui regnum turbaverat expulso, episcopi & optimates cum *Johanne Londoniis* congregati, de regni ordinatione tractare cœperunt, & prius quidem de omnibus, regis *Ricardi* propter Christum peregrinantis fidelitate servata, fratri suo *Johanni* fidelitatem juraverunt, & quod ipsum in dominum suum & regem reciperent si rex decesserit sine prole. Et tunc regni administrationem *Rothomagensi* archiepiscopo, quem ad hoc ut prædictum est idem rex à *Sicilia* in *Angliam* miserat, communi decreto & consilio tradiderunt, amotis tyrannicis provinciarum ministris, eorumque locis aliis ordinatis. Quibus actis, *Anglia* in cunctis suis finibus pacem recepit, & sub novis rectoribus decenti cœpit moderamine gubernari, malis plurimis cum ipso tyranno eliminatis, juxta illud *Salomonis*, *Eice derisorem & exhibit cum eo jurgium, cessabuntque causæ & contumelia.*

Dictus autem Cancellarius in *Flandriam* ut prædicitur positus, cum iter ageret, quidam de terra illa quibus ipse dum esset Justiciarius in *Anglia* injuriam fecerat, manus in eum & homines suos iniecerunt, & donec eis satisfacere tenuerunt. Et procedens inde venit *Parisiis*, & dedit *Mauricio* episcopo lx. marcas argenti pro eo quod ipse eum recepit ibidem in ecclesia cum processione solempni. Deinde rediit *Normanniam*. Sed per mandatum *Rothomagensis* archiepiscopi pro excommunicato habebatur omni loco quo ipse in archiepiscopatu prædicto venit, & quamdiu ibi moram fecit ecclesiastici à divina celebratione cessabant. At ille Cancellarius priori superbia adhuc elatus, *Anglos* pungere & castigare ut ante fecerat meditatus, memor piæ recordationis avi sui qui servilis conditionis in pago *Beluacensi* aratrum ducere & boves castigare consueverat, nunciis suis ad papam *Celestinum* missis, significavit ei, qualiter *Johannes* Comes *Moretonii* & complices sui eum à regno eicientes, à regimine ejusdem deposuerant quod rex illi in suo recessu tradiderat, & conquerens sibi de injuria restitutionem ablatorum petebat, juri se offerens pariturum. Et quod si domino regi facta ejus & expensæ non placuissent, ipse in omnibus ejus satisfaceret voluntati. Super quo papa commotus scripsit universis archiepiscopis & episcopis in hac forma.

Celestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis in regno Angliæ constitutis, salutem, & apostolicam bene-

benedictionem. Cum dilectus in Christo filius noster
 Ricardus illustris rex Anglorum quando se suscepto
 signo crucis ad ulciscendum injuriam redemptoris
 accingit, tutela regni sui curas, quod sicut vir intelli-
 gens et requirens Deum duxerit obsequio postponen-
 dum, sub apostolica protectione dimiserit; statum re-
 gni sui, ac jura & honorem ipsius tanto majori studio
 conservare volumus & debemus, quanto de nostra
 protectione confisus majoribus periculis personam
 suam & res pro exaltatione sanctæ religionis expo-
 suit, & in obsequio creatoris laudabilis, favente
 Domino cum eo signum in bonum, atque ferventius
 sicut ex suis operibus elucebat cognoscitur se habere.
 Quoniam igitur quedam tam contra regnum ipsum
 quam contra venerabilem fratrem nostrum Williel-
 mum Eliensem episcopum apostolica sedis legatum
 cui regnum tradidit gubernandum, per Johannem
 Comitem Moretonii & quosdam alios accepimus at-
 temptata quæ nonnulla in se suspitionis continent
 argumenta, & si vera sunt non in modicam noscun-
 tur sedis apostolicæ contumeliam redundare, eidem
 presumptioni tanto maturius duximus occurren-
 dum, quanto ex mora ipsa jam dicto regi & Jero-
 solimitanæ terra gravius detrimentum ac nobis &
 ecclesiæ Romanæ major inde posset ignominia pro-
 venire. Proinde universitati vestra per apostolica
 scripta mandamus, & in virtute obedientie præci-
 pimus, quatinus, si prout nobis insonuit, memora-
 tus Comes vel alius in jam dictum episcopum manus
 violentas injecere, vel eum capere vel juramentum
 quodlibet ab eo per violentiam extorquere, seu eum
 in captione tenere, seu statum regni à serenitate regia
 in recessu suo dispositum aliquatenus immutare præ-
 sumperit vel præsumpsit, omni dilatione vel simul-
 tate postposita convenientes in unum, prædictum Co-
 mitem & omnes antedictæ presumptionis consilia-
 rios, auctores, complices & fautores accensis candelis
 & pulsatis campanis, omni appellatione & excusa-
 tione necnon & personarum acceptione postpositis,
 publice nuncietis vinculo excommunicationis astri-
 ctos, & tamdiu faciatis eos sicut excommunicatos ab
 omnibus arcibus evitari, necnon & in terris eorum
 & in aliis quas invaserit, præter pœnitentias &
 parvulorum baptismata divina penitus sine appel-
 lationis obstaculo prohibeatis officia celebrari, donec
 jam dicto legato tam à captione quam à juramento
 primitus absoluto, & regno ipso in statum à præ-
 nominato rege in recessu suo dispositum reformato,
 cum testimonio literarum ipsius legati & vestra-
 rum pariter ad sedem veniant apostolicam absolvendi.
 Scituri pro certo, quod si in hujusmodi nostri execu-
 tione præcepti negligentes fueritis aut remissi, non
 minorem in vos præstante Domino duximus ultio-
 nem, quam si prædicta injuria personæ nostræ vel
 uni de fratribus nostris esset irrogata. Dat. Late-
 rani iij. non. Decembris pontificatus nostri an. primo.

Auctoritate igitur literarum istarum prædictus
 Willielmus Eliensis episcopus domini regis cancella-
 rius & apostolicæ sedis legatus scripsit Hugoni Lin-
 colniensi episcopo, in hac forma.

Willielmus Dei gratia Eliensis episcopus &
 apostolicæ sedis legatus & domini regis
 cancellarius venerabili fratri & amico karissimo
 Hugoni eadem gratia Lincolniensi episcopo, salutem,
 & sincera dilectionis affectum. Quanto de dilectio-
 ne vestra plenior fiduciam tenemus majoremque

constanciam in vobis invenimus, tanto confidentius
 discrecioni vestrae ecclesiæ Dei negocia & domini re-
 gis & nostra committimus exequenda, confidentes
 in Domino de vobis quod præceptis apostolicis & no-
 stris vestra caritas pontificaliter respondebit. Man-
 damus igitur vobis et in virtute obedientie et ea qua
 fungimur auctoritate præcipimus, quatinus ad ex-
 equendum mandatum apostolicum universis archi-
 episcopis & episcopis Angliæ destinatum, ut ceteris
 fratribus nostris omnibus vel quibusdam cito con-
 veniatis, ne diutius in ecclesia Dei & sacerdotibus
 ejus laicalis iniquitas malignetur, ne tergiversa-
 tione vel dissimulatione aliqua illorum malignitas
 nobis debeat imputari. Ea vero quæ dominus Papa
 mandavit de persona Johannis Comitis Moretonii
 temperavimus, differentes usque Dominicam qua
 cantatur Esto michi, ut si forte interim respiscere
 vellet, nos inde Deo gratias redderemus, & pro eo in
 conspectu domini Papæ & domini Regis Angliæ ath-
 leta Crucifixi preces funderemus affectuosas ut de-
 lecti sui veniam mereretur, & modis omnibus honori
 & commodo ejus, salva fidelitate domini Regis &
 honestate sacerdotii nostri, operam adhiberemus &
 diligentiam efficacem. In terris autem excommuni-
 catorum nulla divina celebrari permittatis præter
 baptismam parvulorum & pœnitentias. Nomina au-
 tem eorum qui à domino papa excommunicati sunt
 & à nobis denunciata, quorum factum ita evidentia
 facti notorium sit quod nulla poterunt tergiversa-
 tione justificari, hæc sunt, Walterus Rothomagensis
 archiepiscopus, Godefridus Wintoniensis, Hugo
 Coventrensis episcopi, Willielmus Marescallus, Gau-
 fridus filius Petri, Willielmus Bruer, Hugo Bar-
 dolf, Ricardus Malebise, & Hugo frater ejus, Ja-
 cobus & Simon filii Simonis, Simon de Averanches,
 Rogerus filius Ranfray, & Gilbertus & Ranfray
 filii ejus, Gerardus de Chanvilla comes de Saresbiri,
 Johannes Marescall comes de Melent, Gillebertus
 Basslet, Thomas Basslet, Henricus de Veer, Gosselinus
 filius Ranfray, Stephanus Ridell Cancellarius More-
 tonii quem ut episcopus & papa legatus vobis de-
 nunciamus excommunicatum, & magistrum Bene-
 dictum qui sigillum domini Regis contra statuta
 regni & contra prohibitionem nostram ferre præ-
 sumit, & Johannem Oxoniensem archidiaconum. Ad
 hæc vero vobis specialiter & districto præcipimus,
 quod Hugonem Coventrensem episcopum quem so-
 lempniter excommunicavimus non solum quia ver-
 bo & opere episcopum diffidetur, sed quia in manu
 pia recordationis Baldewini Cantuariensis archiepi-
 scopi fidem corporaliter præstitit de comitatibus non
 tenendis, verum quia totius subversionis regni An-
 gliæ consulator extitit manifestus & auctor, & tur-
 bator pacis & contra regiam dignitatem & utili-
 tatem publicus advocatus, publice denunciatis ex-
 communicatum, & faciatis ab omnibus arcibus de-
 nunciari, ne de cetero ovis tam morbida gregem
 domini valeat inficere & maculare. Hugonem vero
 Bardolf qui ad prius non fuit in ejectione & captione
 nostra, à prædicta denunciatione excipimus ut statim
 ammonitus Willielmo de Scutevilla resignet castella
 de Scardeburg & de tota Everwikschira & de
 Westmerland quæ detinet occupata. Prohibea-
 tis etiam universis in vestra diocesi constitutis sub
 interminatione anathematis, ne pro illis qui se in
 Anglia justiciarios gerunt aliquid faciant nec in
 aliquo violenti & usurpata obediant potestati. Va-
 lete.

Aliam etiam literam *Eliensis* episcopus misit eidem *Lincolniensi* episcopo sub eo qui sequitur tenore.

Willielmus Dei gratia *Eliensis* episcopus & apostolica sedis legatus et domini Regis Cancellarius, Hugoni eadem gratia *Lincolniensi* episcopo venerabili fratri & amico salutem. Ea qua fungimur auctoritate vobis mandamus & in virtute obedientie precipimus, quod archidiaconatum & omnes redditus *Johannis Oxenefordensis* archidiaconi in manu nostra saisiatis & recipiatis & conservetis donec apostolicum aut nostrum mandatum inde acceperitis, qui cum avunculo *Rothomagensi* archiepiscopo pacem & tranquillitatem regni *Angliæ* perturbat, & malum quodcumque potest domino Regi & regno tanquam hostis regni & nobis perquirat, unde auctoritate domini *Papæ* illum excommunicationis vinculo innodavimus.

Similiter dictus *Eliensis* episcopus quibusdam aliis episcopis *Angliæ* in quibus fiduciam habebat scripsit. Sed nullus eorum mandatum domini *Papæ* nec suum est executus, non enim eum pro legato neque regis cancellario habebant. Sed dictum rescriptum apostolicum quadam cautela episcoporum *Angliæ* delusum viribus caruit. Unde præfatus *Rothomagensis* archiepiscopus & cæteri domini regis *Justiciarii* eum ab episcopatu suo disseisiaverunt, & propter thesauros regis quos ipse adnichilaverat, ad opus regis redditus episcopi collegerunt. Videns ergo dictus episcopus *Eliensis* regis cancellarius pro se nichil agi posse, *Johanne* adverso, per clandestinos nuncios cum eodem *Johanne* & *Elianora* regina matre sua collusit, utpote qui prædictæ reginæ multa dederat & se plura daturum promiserat, & qui etiam dicto *Johanni* pro auxilio suo & restitutione sua in regimine regni habenda quindecim milia marcarum promiserat. Unde dicta summa illi *Johanni* præstita, vel ut prædicatur promissa, in favorem ejus & reginæ confidens, audacter in *Angliam* apud *Doveriam* applicuit, & mox ut litus attigit, tanquam ad detergendum dedecus quod ibidem incurrerat, erectis suæ legationis insigniis gloriosus refulsit. Non tamen ulterius est progressus, sed ibi in castro apud *Mathæum de Clere* virum germanæ suæ resedit donec agnosceret utrum metu regio vel apostolico, cum jam *Johannem* maximum omnium placasset, adversarii sui eum reciperent inclinati. Hujus ergo gratia nunciis *Londoniam* ad reginam & comitem *Johannem* & archiepiscopum *Rothomagensem* & alios *Justiciarios Angliæ* missis, restitutionem ablatorum sibi fieri postulavit, offerens se in omnibus quæ adversus eum dicerent paratum esse stare juri & regis voluntati. Regina autem & filius ejus *Johannes* comes antedictus pluribus modis pacem inter illum & dictum *Rothomagensem* archiepiscopum & cæteros regni magnates facere conantes, dicebant, „ quod sicut illi „ credebant, multum regi sine illius præcepto dejectio „ sua à regni regimine displiceret. Sed excessibus & importunitatibus quas ipse Cancellarius in plebem *Anglicanam* sibi commissam exercuerat à dicto archiepiscopo *Rothomagensi* & aliis prælatis & regni magnatibus recitatis & intellectis, regina prædicta quievit, & *Johannes* filius ejus acceptis à dicto archiepiscopo *Rothomagensi* & cæteris *Angliæ* *Justiciariis* duabus milibus marcis argenti de thesauro regis fratris sui, eorum consilio adquievit, & una cum

illis & matre sua regina dicto *Eliensi* episcopo ne ulterius procederet mandavit, & sic universi directis ad eum viris honoratis eum tanquam regni turbatorem hostemque publicum à regni finibus recedere iusserunt.

Cancellarius ergo à desiderio suo frustratus moram ibidem diutius facere non audebat; sed territus & confusus mari transito multum est genti *Anglicane* comminatus. Et ut dicebatur statim postquam applicuerat, ad *Philippum* regem *Francia* domini sui regis *Angliæ* inimicum perrexit, & familiariter cum eo moram faciens, multa, ut dictum erat, in domini sui regis & regni perniciem machinatus est.

Interim clerici quos *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus prædictus post dejectionem *Wilhelmi Eliensis* episcopi antedicti *Romam* miserat cum literis suis & literis episcoporum *Angliæ*, contra eundem *Eliensem* episcopum, domino suo *Rothomagensi* archiepiscopo sub eo tenore qui sequitur rescripserunt.

Waltero Dei gratia *Rothomagensi* archiepiscopo karissimo domino & patri clerici sui salutem. Omittimus pericula & labores quos in via sæpius nos oportuit sustinere, & quod frequenter insidiis declinatis tandem incidimus in latrones, bonisque omnibus præter quadam equos & literas spoliati sine omni viatico ad urbem venimus sumptuosam iij. die *Februarii*, apud beati *Petri* ecclesiam curia commorante. Ibi invenimus Cancellarii clericos jactantes plurima & multa ut videbatur prosperitate gaudentes; nam plena legationis officio impetrato, jam sæpe dominus *Papæ* & quidam *Cardinalium Eliensi* episcopo cum subscriptione legati suas epistolas dirigebant, & jam principalibus legationis bullatis literis inde nondum traditis sese recessui imminenti nuncii præcingebant. Etenim dominum *Papam* ex toto pronum invenimus ut partes Cancellarii tueretur. Et qui domino *Papæ* familiaris assident & adherent, ipsius negocia tanquam propria promovebant. Verum per Dei gratiam ad adventus nostri instantiam literæ sunt retentæ, quibusdam qui negocia nostra devocius respiciunt sæpe & multum dicentibus interfuisse attentius, adeo quod necessaria erat vestrorum præsentia nunciorum. Porro quando potuimus audiendi copia impetrata coram domino *Papæ* & *Cardinalibus* universis literas proposuimus à vobis & episcopis & prælatis & *justiciariis Angliæ* destinatas, cum diligentia digna, cætera adnectentes quæ intentioni nostræ credimus expedire. Cum vero nuncii *Eliensis* episcopi attemptassent obicere tam responsionibus quam objectis, dominus *Papæ* in vestri depressione negotii plurima indignanter & cum amaritudine proponebat, multiplicatis inculcans sermonibus & affirmans, „ Scimus quod „ illustis Rex *Anglorum*, domino *Eliensi* episcopo regni sui totius administrationem reliquit, „ nec aliquem ei adhibuit minorem vel majorem. „ Literas domini Regis super eo vidimus, revocatorias aut contraria, non vidimus, nec videmus, nec earum transcriptum sigillis appositis & autenticis consignata. Sed multæ venerabiles personæ scribunt contra dominum Cancellarium; & pro domino Cancellario multarum recepimus venerabilium literas personarum. Sed literæ quas vos portatis eorum sunt qui dominum Cancellarium expulerunt, nec miramur admodum si pro se scribere videantur. Scimus quia dominus Rex nulli unquam „ mor-

» mortalium tantam dilectionem exhibuit vel hono-
 » rem impendit. quantam domino *Eliensi*: ipsum
 » namque fecit episcopum venerandæ sedis & di-
 » tissimæ *Eliensis*, sed & Cancellarium, sed & re-
 » gnum *Anglia* universum ejus solius custodiæ
 » commendavit. Sed nec omnibus istis contentus
 » esse potuit dominus rex, sed & pro Legationis of-
 » ficio domino Cancellario committendo & bonæ
 » recordationis Domino *Clementi* & nobis etiam
 » supplicavit. Vide quam tenere amabat eum :
 » quem unquam hominum tantum diligit vel di-
 » lexit? Ad preces domini regis & instantiam
 » multam præsentem legationem indulsumus domi-
 » no *Eliensi*. Ab homine quantum dilexerat
 » regem tam subito tantam gratiam revocasse,
 » vix credere possumus, nisi literas ejus & sigillum
 » regium videremus. Et quod domino regi dedi-
 » mus puta legationem domini *Eliensis*, sine falsita-
 » tis nota nec suspendere possumus nec auferre. Sed
 » omnes *Anglicani* Episcopi pro eodem legationis
 » officio confirmando nobis proprias literas transmi-
 » serunt, & nobis unanimiter supplicantes pro eo-
 » dem Cancellario commendationem plurimam por-
 » rexerunt, & modo contrarium postulatur ab eis,
 » suæ potius levitati imputandum videtur. Sed &
 » dominus vester *Rothomagensis* archiepiscopus no-
 » bis pro domino *Eliensi* plenas devotione literas
 » destinavit; & cum pro ipso scripsisset dum pro-
 » speris uteretur, contra ipsum exilii calamitate op-
 » pressum eos grave est exaudiri, cum contra eos
 » scriptum sit,

*Cum fueris felix multos numerabis amicos,
 Tempora si fuerint nubila solus eris.*

» Porro cum pristina felicitate gauderet & lega-
 » tionis vice apud nos fungeretur, quæ unquam ec-
 » clesia, quod monasterium, quæ persona, quis vul-
 » garis aut nobilis super erogationibus domini
 » *Eliensis* vel ecclesiarum gravamine verbum ad nos
 » miserat vel querelam? omnes applaudebant feli-
 » ci, omnes inurunt in oppressum: Amici for-
 » tunæ fuerant, cum fortunæ gratia recedentes.

*Hæc quidem & multa alia à domino papa op-
 » posita fuerunt qui superiorem non habet, & à
 » pontifice summo & Iudice & cujus voluntati nemo
 » est qui resistat. Sed & multum contra vos quibus-
 » dam facere videbatur, quod dominus rex in recessione
 » sua supplicavit pro vobis ut in Normanniæ partibus
 » & ceteris transmarinis vobis legatio confirmaretur,
 » unde prima facie nemini videbatur quod regia esset
 » voluntatis vos in Angliæ partibus administra-
 » tionem habere, cum & Angliæ tutelam gerere & le-
 » gationis officium in Normannia exercere uni & ei-
 » dem homini nec promptum nec facile videbatur. Sed
 » & forma regie voluntatis quæ pro vobis fuerit à re-
 » ge Cancellario destinata senescallo Normanniæ à
 » Rege dicebatur transmissa, ut & ipse in Normanniæ
 » partibus vestro consilio fungeretur. Ad quæ & si-
 » milia cum responsiones idoneas haberemus, tamen do-
 » mini papæ favor & adiutorium in partem contra-
 » riam vertebantur. Verumtamen dubitare coactus,
 » tum ad instantiam vestram tum Cardinalium ali-
 » quorum favore quos in partis vestre gratiam
 » traxeramus, Cardinalibus omnibus congregatis in
 » unum singulorum consilia requisivit, vestroque
 » negotio diu suspensis deliberationibus agitato, suam
 » dominus papa sedens pro tribunali sententiam pro-*

*tulit sub hac forma, (puta ut breviter & summatim
 » procedamus:) Cancellarium à vestra & domini decani
 » Rothomagensis denunciatione absolvit, & vice mu-
 » tata sententiam Eliensis episcopi quam occasione
 » quarundam probabilium literarum in vos tulerat &
 » decanum & alios quosdam Cancellario odiosos nul-
 » lam fuisse judicavit. Porro dominus papa in sua
 » procedens sententia super injuria Eboracensi archie-
 » piscopo irrogata sine forma præscripta Cancellario
 » purgationem indixit. Legationem autem nec ejus
 » executionem ademit, cum jam ipsum ad precum
 » regiarum instantiam contulisset, & vobis etiam sup-
 » plicanibus cum pontificibus Angliæ universis; eam
 » tamen legationem protulit exequendam sub hac ex-
 » ceptione adjecta, quod ipse interdictum vel suspen-
 » sionis vel excommunicationis sententiam profe-
 » rendi in vos vel in decanum Rothomagensem vel
 » episcopos Angliæ vel Justiciarios vel magnates nul-
 » lam habeat potestatem. Cujus interpretationem sen-
 » tentia nos habituros confidimus utiliore, verborum
 » faciem vobis in ipsis proximis literis transmissuros.
 » Sententia vero prænominata adjecit, quod concilio
 » Cardinalium convocato nostroque adhibito & nun-
 » ciorum domini Eliensis, personas venerabiles in ve-
 » stris partibus providebit, quibus mediantibus inter
 » vos & dominum Cancellarium possit pax & con-
 » cordia reformari, saltem quantum ad mutuum ran-
 » corem animi remittendum. In hujus autem deli-
 » berationis tractata & prædicta forma sententia, eas
 » profecto credimus ex toto literas revocandas, quæ cum
 » essent ab episcopis totius Angliæ destinate tamen
 » occasione ipsarum idem Cancellarius vos cum multis
 » aliis excommunicationis vinculo denunciavit astri-
 » ctos. Super qua tamen denunciatione cum nos domino
 » papæ ad mandatum domini Rothomagensis decani
 » proposuissemus querelam in Consistorio coram uni-
 » versis Cardinalibus & populo, lectis eisdem literis
 » & inspectis, quantum protestatus est voce coram om-
 » nibus exaltata, » quod nunquam prædictæ literæ
 » à conscientia ejus originem habuerunt, cæteris
 » Cardinalium de se ibidem cum admiratione plurima
 » conclamante. Et cum nuncii Eliensis episcopi pa-
 » pæ instantissime reclamarent, nemini aurem propi-
 » tiam vel fautricem impendit. Verum nocte sequenti
 » venerunt nuncii Eliensis episcopi ad dominum pa-
 » pam, & exprobrantes illius inconstantiam dixe-
 » runt. » Nunquam putavimus ex ore vestro au-
 » disse quod ita impudenter negaretis factum ve-
 » strum. Nonne confirmastis sententiam excom-
 » municationis quam dominus Eliensis episcopus
 » devotus filius vester & Romana ecclesiæ dedit in
 » Rothomagensem archiepiscopum & complices suos
 » qui in dejectione illius unanimes extiterant, & li-
 » teras vestras archiepiscopis & episcopis Angliæ
 » inde misistis? Quid ergo in eum displicuit pa-
 » ternitati vestræ, aut quis vos seduxit ut ita palam
 » in Consistorio coram universis Cardinalibus &
 » clero & populo dixeritis, quod nunquam præ-
 » dictæ literæ à conscientia vestra originem duxe-
 » runt? Precamur ergo domine sanctitatem ve-
 » stram ut saltem pro amore Dei & Romana ec-
 » clesiæ reducatis ad memoriam servicia quæ vobis
 » dominus noster Eliensis episcopus devote exhibuit,
 » & ut testimonium veritatis comprobetur, & ob-
 » probrium vestrum & domini nostri tollatur, ne ini-
 » mici nostri de injusta condemnatione vestra ex-
 » hillarescant. Hiis & aliis hujusmodi exhorta-
 » tionibus*

tionibus clerici Eliensis episcopi adeo domini papa animum in conatus suos alexerunt, quod in crastino idem papa sedens pro tribunali coram Cardinalibus, clero & populo dixit, » Fratres mei, confiteor vobis me graviter peccasse in dominum *Eliensem* episcopum & clericos ejus. Recordati enim sumus, » quod litera ista confirmationis nostrae super sententia excommunicationis quam dominus *Eliensis* dederat in Comitem *Moretonii* & in *Rothomagensem* archiepiscopum & complices suos, qui eum violenter a regimine *Angliae* dejecerunt, a conscientia nostra & voluntate emanarunt, & eas adhuc ratas habemus & eas praecipimus inviolabiliter conservari donec praedicti Comes de *Moreton* & archiepiscopus *Rothomagensis* & complices sui, ad condignam satisfactionem perveniant. Valete, &c.

Interim *Hugo Dunolmensis* episcopus in communi audientia episcoporum *Angliae* contra *Galfridum Eboracensem* Archiepiscopum ad dominum Papam, ut supra scribitur, appellavit, & seipsum & episcopatum suum & omnes redditus suos & ecclesias cum personis, capellanis & clericis ad ecclesiam *Dunolmensis* pertinentes in protectione Dei & *Romanae* ecclesiae & domini Papae posuit; & iterum secundo & tercio eodem modo ad summum pontificem appellavit, aliquando coram eodem archiepiscopo, aliquando sine illo in *Eboracensi* ecclesia, & scriptum appellationis suae de rati habitatione sua super altare sancti *Petri Eboracensis* ecclesiae poni fecit. Sed archiepiscopus ille nulli detulit appellationi; immo postquam semel, secundo & tercio praenominatum *Dunolmensis* episcopum ut veniret ad metropolitanam ecclesiam *Eboracensem* ad sibi canonicam professionem faciendam citasset, & ille venire noluit, sententiam excommunicationis in ecclesia sancti *Petri Eboraci* accensis candelis & pulsatis campanis in eum publice tulit, tum quia *Dunolmensis* canonicam ei professionem sicut Metropolitano suo facere recusavit, tum quia idem episcopus jura ecclesiae *Eboracensis*, scilicet de *Rumepeny*, id est de denario sancti *Petri*, & processiones ebdomadae Pentecostes de ecclesiis de *Howden* & *Hemmyngburgh* & de *Schipewik* & de *Brentyngham* & *Kirkeby* & de *Homendelay* & de *Alberton* & *Waldyngton* detinuit occupatas. At *Dunolmensis* episcopus sententiam quam *Eboracensis* archiepiscopus in illum dederat pro nulla habuit, nec illam tenere voluit ullam, tum quia ipse fuit *Roma* a summo pontifice consecratus, tum quia post appellationem suam ad Curiam *Romanam* illa in eum sententia lata fuit.

Hiis temporibus *Hugo Lincolnensis* episcopus cum magnam partem episcopatus sui visitasset, demum ad Abbathiam monialium de *Codestowe* pervenit, ubi ecclesiam intrans cum ante magnum altare prolixius orasset, vidit ibi quoddam sepulcrum ante altare panno serico coopertum & ceteros circumstantes cum lampadibus ardentibus, quod a praedictis monialibus in magna reverentia habebatur. Qui a circumstantibus quaesivit, cujus esset sepulcrum illud; & responderunt ei, quod illud erat sepulcrum *Rosamunda* quam *Henricus* rex *Angliae* tantum dilexerat, & quod ille pro ejus amore domum illam, quae prius erat pauper & mendicans, multis & magnis redditibus ditaverat & nobilibus

aedificiis decoraverat, ac redditus magnos ad lumen illud indeficiens circa sepulcrum illud inveniendum eidem ecclesiae contulerat. Quibus episcopus ait, Tollite eam hinc, quia scortum fuit, & amor ille qui inter regem & illam fuit illicitus erat & adulterinus. Sepelite eam cum aliis mortuis extra ecclesiam, ne Christiana religio vilescat, & ut exemplo illius ceterae mulieres exterritae ab illicitis adulterinis concubilibus sibi caveant. Et illi fecerunt sicut praeeperat eis episcopus; & tollentes eam, extra ecclesiam humaverunt.

An. Dñi
1192.

Anno ab incarnatione Domini M.C. nonagesimo secundo *Ricardus* rex *Angliae* erat in terra *Jerusalem* apud *Turemud*, id est *Alturum des chevalets* in ipso die nativitatis Domini, & *Berengera* filia regis *Navarrorum* uxor ejus, & *Johanna* regina *Siciliae* soror ejus, & filia *Isaac* Imperatoris insulae de *Cipre* eodem die nativitatis in terra *Jerusalem* in custodia ejusdem regis *Ricardi* fuerunt, & *Guido* de *Lexinan* rex *Jerusalem* in illa solempnitate cum illo erat, & magnus Christianorum exercitus gentium diversarum. *Philippus* autem rex *Franciae*, qui a terra *Jerusalem* ut supradictum est peregrinatione sua imperfecta recesserat, eodem die nativitatis Domini in dominica terra sua *Francia* apud *Funtayne blanchand* sanus & incolumis fuit, jactans se impudenter terras regis *Angliae* in proximo vastaturum. Et eodem die nativitatis Domini *Elanora* regina *Angliae* mater regis *Ricardi* fuit in *Normannia*. Et *Johannes* Comes *Moretonii* frater regis *Ricardi* fuit in *Anglia* apud *Howden* cum *Hugone Dunolmensi* episcopo. Unde *Gaufridus Eboracensis* archiepiscopus illum & omnes qui cum praefato episcopo *Dunolmensi* comederant pro excommunicatis habuit; sed ipsi tandem poenitentia ducti, ad satisfactionem venientes absolvi ab ipso archiepiscopo meruerunt.

Post natale Domini *Philippus* rex *Franciae* venit in octabis sancti *Hilarii* inter *Gisfortium* & *Trie* ad colloquium inter illum & *Wilhelmum* filium *Radulphi* senescallum *Normanniae* & proceres ducatus ejusdem; et cirografo conventionis inter ipsum et regem *Angliae* apud *Messanam* *Siciliae* civitatem factae illis ostenso, secundum illius conventionis tenorem *Alesiam* sororem suam quae in turri *Rothomagensi* custodiebatur, ab eis peciit sibi reddi, et peciit cum illa castellum *Gisforcii* cum omnibus appendiciis suis, & comitatus de *Alba marla* & de *Anca*. Sed Senescallus & proceres *Normanniae* nichil horum quae petebat ei tradere voluerunt, dicentes se nullum inde mandatum a Domino suo rege *Angliae* recepisse. Unde rex *Franciae* multum eis comminans iratus dixit, quod potenter acquireret quae sibi facere negabant. Senescallus autem & proceres *Normanniae* minis suis auditis Castella sua fortiter munierunt. Interim rex *Franciae* videns, quod in malicia pro voluntate sua minime procedere posset, *Johanni* Comiti *Moretonii* fratri regis *Angliae* mandavit, ut festinanter veniret cum eo in *Francia* locuturus, & ipse *Alesiam* sororem suam in conjugem ei dare, & matrimonio inter eos contracto *Normanniam* et omnes terras regis *Angliae* cismarinas ipsum faceret possidere. Quod cum *Elanora* reginae adhuc in *Normannia* existenti constabat, omnibus postpositis aliisque negotiis omissis de *Normannia* in *Angliam* transfretavit, & invenit *Johannem*

Johannem filium suum Comitem *Moretonii* jam paratum navigare de *Anglia* in *Normanniam* cum rege *Franciae* locuturum. At mater ejus et *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus et ceteri *Angliae* Justiciarii prohibuerunt eum ex parte regis & sua ne ipse transiret: quod si ipse faceret, ipsi omnes terras et castella sua in manu Domini regis faficient.

Hiis igitur et aliis matris suae monitionibus *Johannes* Comes *Moretonii* adquietens, postpositis regis *Franciae* mandatis, propositum suum mutavit in melius. Deinde *Eliaora* mater regis et fere omnes principes et magnates *Angliae* *Londoniam* venientes, regi *Angliae* et heredi suo fidelitates contra omnes homines juraverunt. Cumque rex *Franciae* vidisset quod *Johannes* Comes *Moretonii* ad eum venire noluit, *Normanniam* hostiliter invadere proponebat, sed milites regni sui in hoc non consentientes, dixerunt, quod perjuri fierent si ipsi guerram in terra regis *Angliae* facerent dum ipse in servicio Dei esset. Die autem purificationis beatæ *Mariae*, prædictus *Eboracensis* archiepiscopus iterum excommunicavit *Hugonem Dunolmensis* episcopum quia ei noluit obedire, similiter tam clericos quam laicos qui cum illo manducarent aut biberent vel sibi aliquid vendiderint aut in domibus suis eum reciperent aut aliquam communionem cum illo haberent, et in hunc modum eodem die purificationis fecit illum excommunicari per omnes ecclesias suae dioecesis in quibus habebat ecclesiasticam potestatem. At præfatus *Dunolmensis* episcopus in nullo illi sententiæ detulit; sed multa ut videbatur prosperitate gaudens, ad prosequendum appellationem suam quam ad dominum papam contra dictum *Eboracensem* archiepiscopum fecerat, se parabat. Et cum jam tempus proficiscendi instaret, regina *Eliaora* et archiepiscopus *Rothomagensis* utrumque scilicet *Eboracensem* archiepiscopum et *Dunolmensis* episcopum convocarunt, ad controversiam quæ inter eos vertebatur audiendam, et si possent fine debito terminandam.

Qui cum post medium quadragesimæ *Londoniam* venissent, & ibidem coram prædictis regina et archiepiscopo *Rothomagensi* et fere totius *Angliae* episcopis in unum congregatis causas suas ostendissent, dictus *Dunolmensis* episcopus in examine dictæ reginæ & archiepiscopi *Rothomagensis* & omnium episcoporum *Angliae* privilegiis suis salvis se ponere offerebat. Sed dictus *Eboracensis* episcopus noluit se in illorum examine ponere, nisi ipse *Dunolmensis* prius ad limina beati *Petri Eboracensis* venisset ab eo absolvendus, & juri in omnibus pariturus. Quo audito, dictus episcopus *Dunolmensis* dixit, se nullam cum dicto *Eboracensi* archiepiscopo pacem facere, nisi ille proprio ore suo confessus foret coram omni populo; & maxime in *Eboracensi* ecclesia ubi sententiam excommunicationis in eum dederat, quod illa sententia nulla fuit nec teneri debuit. Sed prædictus archiepiscopus illud facere nec dicere voluit ullo modo; et sic discordes ut prius recesserunt. Præterea dictus *Eboracensis* archiepiscopus prima die qua *Londoniam* venit, Crucem suam à novo Templo in quo hospitatus fuerat usque *Westmonasterium* ante se portari fecit. Sed *Ricardus Londoniensis* episcopus & ceteri *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganei adversus eum inde murmurantes prohibuerunt illi ne eam sub pœna fractionis ejusdem in

illa dioecesi amplius portare præsumeret, et in hoc quod eam jam portaverat ipsum pro excommunicatione habebant; & jam eam fregissent, nisi fuisset filius regis & frater regis, & archiepiscopus adhuc novus. Prædictus etiam *Londoniensis* episcopus novum Templum in quo archiepiscopus *Eboracensis* fuerat hospitatus, à divino suspendit officio & sonitu campanarum; Unde ipse *Eboracensis* dolens & confusus citius inde recessit, portata minime cruce sua.

Postea nuncii quos *Dunolmensis* episcopus contra *Gaufridum Eboracensem* archiepiscopum Curia Romana miserat, redierunt portantes literas summi pontificis in hac forma.

Celestinus servus servorum Dei venerabilibus fratribus *Lincolniensi* & *Roffensi* episcopis, & dilecto suo Abbati de Burgo salutem & apostolicam benedictionem. Sicut ea quæ à venerabilibus fratribus coepiscopis nostris circumspeditione provida & ratione prævida statuuntur debemus illibata servare: ita quæ minus quandoque considerate aguntur, providentia pleniori corrigere & in statum debitum nobis iminet reformare. Cum itaque venerabilis frater *Gaufridus Eboracensis* archiepiscopus in venerabilem fratrem nostrum *Hugonem Dunolmensis* Episcopum & quosdam alios excommunicationis sententiam promulgasset, & eorum nunciis ad nostram præsentiam venientibus in Consistorio nostro fuisset hinc inde super ea sententia & quibusdam aliis articulis plenarie disceptatum; Nos cognoscentes tam in ipsum quam in alios jaculatam sententiam inconsulte fuisse prolatam, nullius causæ rationabilis minime roboratam, eam de consilio fratrum nostrorum denunciavimus publice non tenere, irritantes eam, ne quid auctoritatis habeat inhibentes. Itaque ut quod nos decrevimus per partes vestras publice nuncietur, per apostolica scripta vobis mandamus ut eandem sententiam, per ecclesias vestras prædicetis auctoritate sedis apostolicæ irritatam, ut fidelium populus tam ipsi episcopo quam aliis una cum episcopo injuste ligatis supernæ communionis participium secure impendat, & ab illorum nullatenus propter hoc communionem recedat.

Dum vero hæc ita agerentur dominus papa *Celestinus* duos legatos Cardinales à latere suo in *Normanniam* misit, quorum unus dicebatur *Ottavianus Hostiensis* episcopus & alter *Jordanus Abbas* de *Fossa* tituli sanctæ *Anastasiæ* Presbyter Cardinalis, ad litem controversiæ quæ erat inter *Willielmum Eliensem*, & *Walterum Rothomagensis* archiepiscopum & quosdam alios dirimendam. Quibus in *Normanniam* ad *Gisortium* venientibus, milites castelli & Burgenses portis Villæ per præceptum *Willielmi* filii *Radulphi* senescalli *Normannia* clausis, illos intus recipere noluerunt, dicentes quod rex *Ricardus* illorum dominus nondum de peregrinatione rediens omnes terras suas cismatinas & transmarinas sub protectione Dei & *Romanæ* ecclesiæ & Domini papæ posuerat, nec aliquem legatum in terra sua recipi præceperat; & ideo illos neque alios hujusmodi viros sine illius mandato recipere voluerunt. Cardinales vero hæc contradicentes dixerunt, quod illi advenerunt portantes pacem & illuminantes patriam, dare pacem gentibus & liberare populum Domini. Sed neque propter hoc neque

neque propter illorum minas milites prædicti vel burgenſes eos recipere voluerunt, immo illos retroire cum gladiis & fuſtibus coegerunt. Illi autem ibant gaudentes à conſpectu populi, quoniam digni habiti ſunt pro nomine *Jheſu* contumeliā pati. Quibus de *Normannia* exeuntibus, *Octavianus Hoſtienſis* episcopus ſententiā Interdicti in *Normanniam* dedit, & prædictum excommunicavit *Normannia* ſeneſcallum & omnes complices ſuos, fautores, conſiliarios ac dictæ præſumptionis autores. *Jordanus* vero de *Foſſa nova* regem *Anglia* diligens noluit in *Normanniam* ſententiā dare nec quicquam moleſte inferre; Unde rex *Francia* iratus eum à regno ſuo fugavit. Quod cum in *Anglia* *Elanora* reginæ & *Johanni* filio ſuo, ac *Waltero Rothomagenſi* archiepiscopo ſummo totius *Anglia* juſticiario & aliis regni juſticiariis nunciatum fuiſſet, *Hugonem Dunolmenſem* episcopum ad illos de ultra mare miſerunt, ut per illius induſtriā ſententiā in *Normanniam* & in ſeneſcallum ejuſdē ab illis illata relaxaretur, & ut prædicti Cardinales ob honorē Dei & reverentiā *Romana* eccleſiæ honorifice tractarentur.

Sed prædictus *Dunolmenſis* episcopus ab *Anglia* recedere nolebat, donec pro voluntate ſua omnia clericorum ſuorum negocia implerentur, videlicet negocia *Henrici* Mareſcalli Decani ſancti *Petri Eboracenſis*, *Buccardi* ejuſdem eccleſiæ Theſaurarii, *Hugonis Murdac* & *Ada* de *Tornover* ejuſdem eccleſiæ Canonorum, ac *Petri* de *Ros* archidiaconi *Carlionenſis* quos *Gaufridus Eboracenſis* archiepiscopus anathematis vinculo innodaverat. Unde ad instantiā dicti *Dunolmenſis* episcopi *Walterus Rothomagenſis* archiepiscopus & cæteri *Anglia* Juſticiarii *Gaufrido Eboracenſi* archiepiscopo per literas Domini regis ſigillo ſuo ſignatas diſtrictius in mandatis dederunt, ut omni excuſatione et dilatione remota dictis *Dunolmenſis* episcopi clericis omnes redditus ſuos & cætera omnia quæ eis abſtulerat reddere non tardaret. Quod ſi facere nolle, *Willielmum* de *Stoteville* & viros potentes qui illum ad hoc faciendum compellerent vel totum archiepiscopatum ſuum in manu regis caperent ſtatuere. Quibus ad dictum *Eboracenſem* archiepiscopum venientibus, & pro redditibus & poſſeſſionibus dictorum clericorum eidem ſupplicantibus, dictus archiepiscopus petitiones illorum exaudire noluit, niſi omnes illi clerici pro abſolutionibus ſuis habendis nudi ad beati *Petri* eccleſiæ *Eborac.* limina advenirent, ſecuritate de ſtando judicio *Eboracenſis* Capituli prius data.

Qui per aliam viam procedere nequiviſſent, præfati *Bucardus*, *Hugo Murdac*, *Adam* de *Tornover*, & *Petrus* de *Ros* contra archiepiscopum ſuum & animarum ſuarum paſtorem diutius malignari nolentes, ad eccleſiæ *Eboracenſis* limina venerunt, & ibi abſolvi juxta formam prædictam & Canonorum capituli judicium meruerunt. Quos, redditibus & illorum poſſeſſionibus eis redditis, idem archiepiscopus *Eboracenſis* in oſculo pacis & in menſa recepit, & inter præfatum *Buccardum* eccleſiæ *Eboracenſis* Theſaurarium & *Hamonem* ejuſdem eccleſiæ præcentorem pacem fecit & ſineſtorem concordiam in hunc modum. » Quod prædictus *Buccardus* pro bono » pacis dedit prædicto *Hamoni* eccleſiam de *Alna* » quæ eſt menbrum Theſaurariæ *Eboracenſis* eccleſiæ principale, & ipſe *Hamo* Theſaurariam illam » dicto *Buccardo* quietam clamavit. Ita tamen » quod poſt illius deceſſum vel vitæ mutationem

» vel ad majorem promotus fuerit dignitatem, theſauraria illa ad *Hamonem* præcentorem rediret, et » ipſe deinde Theſaurarius fieret. Iſtam pacem et ſineſtorem concordiam *Gaufridus Eboracenſis* archiepiscopus de voluntate et arbitrio ſuo inter viros prædictos fecit, & ſigilli ſui munimine confirmavit. *Henricus* autem Mareſcallus *Eboracenſis* eccleſiæ decanus ſe humiliare nolens, ad ſatiſfactionem venire ſicut ſocii ſui prænominati fecerant recuſavit. Unde ipſo in ſententiā qua prius remanente, & contra dominum ſuum archiepiscopum ſemper loquente, idem archiepiscopus maledictionem addidit maledictioni, & quamdiu ipſe ibidem manſit civitatem ceſſare fecit à celebratione divinorum & ſonitu campanarum.

Hugo vero *Dunolmenſis* episcopus voluntatem & ordinationem reginæ & *Johannis* Comitum *Moretonii* & juſticiariorum *Anglia* adimplere cupiens, mare inter *Dober* & *Whitſande* tranſiit, in *Francia* applicuit, & quamcunq; potuit *Parisiis* veniens Cardinales prædictos ibi invenit, quos blando ſermone allocutus, dolorem illorum quem in animo de repulſa in *Normannia* eis facta adverſus ſeneſcallum ejuſdem conceperant, mitigavit, & cum magno labore & induſtria effecit, quod prædictus *Oſtienſis* Episcopus ſententiā quam in dictum ſeneſcallum et complices ſuos & in *Normanniam* dederat relaxavit, ſi ipſe tamen ſeneſcallus & complices ſui ſuper injuria dictis Cardinalibus illata juraffent ſe eccleſiaſtico ſtare Juri, et illos non ut Cardinales ſed ut advenas in *Normanniam* venire uſque *Rothomagum* libere permiſſiſſet; clero tamen *Normannia* expenſas eis x. dierum ad l. homines et xl. equos inveniēte, et tunc prædicti Cardinales arbitrio *Hugonis Dunolmenſis* episcopi, et *Johannis Rothomagi* decani de pace inter illos faciēda ſupponerent ſe omnino. Sed quia ſeneſcallus nullo modo concedere voluit quod ipſi Cardinales ſine licentia domini regis *Anglia* in *Normanniam* venirent, abeuntibus illis, ipſe excommunicatus et terra ſub Interdicto remanſit, dicto *Dunolmenſi* episcopo ad instantiā ſeneſcalli pro pace inter eos faciēda illos uſque *Verzealicum* ſequente; Quam quidē ſententiā et Interdictum dominus papa interim relaxavit, et à legatis relaxari fecit, et præcepit quod *Normanni* non intrarent.

Quia vero qualiter rege peregrināte res *Anglica* et regia negocia in regno et *Normannia* aliquāliter ieverūt ſuperiori narratione perſtrinximus, nunc ad explicanda ejuſdem peregrinantis facta in *Siria* redeamus.

Rege vero *Francorum* à terra ſancta in die ſancti *Petri* ad vincula digreſſo, cum rex *Anglia* circa reparationem *Joppen* & *Cæsaria* per aliquos dies ſteſſiſſet, et cognoviſſet quod muri *Aſcalonis* diruerentur, voluit illuc exercitum ducere et eam à diripientibus eruere murosque ejus reparare, eo quod eſſet civitas maritima et peregrinis valde oportuna. Sed *Gallici* qui circa reparationem *Joppen* plurimum laborabant noluerunt huic conſilio aſſentire. Exeunte vero jam menſe Septembris, exercitus valde minorbatur, multis per navigium diſcedentibus uſque *Achon*, et ibi morantibus in tabernis. Quos cum rex *Ricardus* per mediationem regis *Guidonis* ad exercitum revocare non poſſet, ipſe illuc profectus eſt, et ibi verbo Dei ad populum efficaciffime prædicato, quam plurimos ab *Achon* uſque *Joppen* ſecum reduxit, quo eciam reginas cum puellis tranſtulit, ſeptem ibidem ad gentem coadunandam commorans ſeptimanis. Cum autem die quadam cum pauciſſimis

paucissimis familiaribus cum falconibus suis spaciaturum egressus esset, ex itinere fatigatus & labore oneratus, in quodam loco sub divo dormivit, & ecce *Turci* ut ipsum inprovisum comprehenderent, cum impetu irruerant. Qui ex advenientium sonitu expergefactus, equum velocius ascendit & extracto gladio *Turcis* cum suis obviam procedit, quos usque ad locum insidiarum suarum fugam simulantes insequitur, ubi plures subito erumpentes fortiter regem cum paucissimis suis circumdederunt. Quem tunc omnino destitutum auxilio comprehendissent, si de eo plenam notitiam habuissent. Sed ecce confuso certamine illis contendentibus, unus sociorum regis, nomine *Willielmus de Purcellis* ydiomate *Saraceno* exclamavit, & se regem esse veraciter affirmavit. Quod *Turci* verum credentes, ipsum *Willielmum* apprehensum confestim ad suum exercitum deduxerunt captivum. Fama ad exercitum *Christianorum* perveniens ipsos ad arma commovit. Qui dum progrediuntur regem quaesituri, ei revertenti occurrunt. Abierant *Turci* longius putantes se regem abducere, cuius quatuor socii in illo conflictu ceciderant interfecti.

Post hæc rege ad castellum de *Planis* reparandum cum exercitu proficiscente, custodibus *Joppen* præcepit, ut satagerent muros ejus et portas consummare ne quis de populo abiret præter mercatores victualia asportantes. Et dum rex *Ricardus* restorationi duorum castellorum de *Mayon* et *Planis* instaret, sæpe *Turcorum* impetus qui *Christianos* multipliciter infestabant repressit, de quibus etiam plures inter quos duos admiraldos nobiles interfecit. Mense Novembris cum rex *Ricardus* per legatos à *Saladino* regnum *Sirie* ex integro et tributum à *Babilonia* exegisset, *Saladinus* sub forma pacis optulit totam terram *Ierosolomitana*, scilicet à flumine *Iordane* usque ad mare occidentale, liberam *Christianis*, ita ut *Ascalon* dirueretur et in posterum non reedificaretur à *Christicolis* nec à *Turcis*. Attendens autem rex *Ricardus* res turbatas bellicæ casus in ambiguum esse, dilapsum etiam populi et regis *Francorum* discessum, hanc pacem admittere decrevit, ita quod castrum de *Crak* diruerent *Saraceni*. Denique rex *Saffadinum* fratrem *Saladini* in familiaritatem recollegit, sperans per ejus mediationem celerius assequi votum suum. Sed cum per negotii exitum certior factus esset, quod *Saladinus* castrum de *Crak* diruere volebat, et perpendit *Saffadinum* sibi tantum verba dixisse, versus *Ramulam* cum exercitu se divertit, cuius muros *Saffadinus* diruens aufugit. *Saladinus* etiam de castro *Baruc* se transtulit *Ierusalem*, cuius exercitus relictus abiit ad montana. Rex autem *Ricardus* de *Ramula* cum exercitu progrediens, *Bethonopolim* pervenit, ubi populus eximie lætabatur, quia Dominicum sepulchrum in proximo videre sperabat.

Anno Domini M. Cxcij. regni que regis *Ricardi* iij. rex *Ricardus* convocato concilio cum viris sapientibus et discretis tam peregrinis quam illius terræ incolis tractare cœpit et inquirere, an ulterius versus *Ierusalem* progredi expediret. Qui omnes unanimi decreto protunc obsidionem *Ierusalem* dissuaserunt, multas rationes et varias allegantes, quarum una et maxima erat, quod civitatem capere non expediret, nisi statim viri robustissimi ad urbis custodiam ponerentur, quod non posse fieri æstimabant, præsertim cum plebem avidam ad peregrinationem

consummandam perpendissent, ut inde repatriarent singuli sine mora. Sed melius circa reparationem *Ascalon* insistere judicarunt. Quæ sententia divulgata plebem inæstimabili dolore percussit. Cum autem reversus esset exercitus usque *Ramulam*, cœpit plurimum diminui, parte *Francorum* maxima recedente, quorum quidam *Achonem*, quidam *Joppen*, quidam vero *Tyrum* ad Marchisum dirigunt iter suum. Rex *Ricardus* nichilominus cum *Henrico* comite *Campania* & reliquo exercitu relicto, *Ascalonem* perrexit. Naves autem regis cum victualibus ad *Ascalonem* tendentes, & galeæ illuc transmissæ cum omnibus fere quæ in eis erant, in tempestatibus perierunt. Rex itaque omnem operam circa muros *Ascalonis* reparandos propriis manibus ut exemplum laborandi aliis daret, adhibuit. In cuius reparatione, ut quidam volunt, rex ad ducem *Austrie* misit, ut partem suam pro aliqua portione muri reparandi cum suis acciperet. Qui indignanter nunciis respondens, dixit, Quod pater suus nunquam carpentarius vel latomus erat. Quam responsionem rex audiens, & indigne ferens, cum quodam die causa spaciandi ivisset, & dictum ducem sibi obvium habuisset, ipsum adhuc curialiter ore proprio rogavit, ut circa reparationem murorum pro aliqua portione cum suis insisteret. Qui superbo vultu ei respondit, sicut superius nunciis suis responderat. Unde rex iratus ipsum statim, ut dicitur, cum pede percussit, prohibens ne de cætero vexillum suum in sua comitiva erigeretur. Quapropter dictus dux à rege & exercitu *Christiano* versus partes suas se divertens, dixit, Quod si unquam tempus opportunum captaret, se de rege pro illa ignominia vindicaret. Et cum postea tres partes urbis diligentia & sumptibus regis consummata essent, contigit ut per domesticos *Saladini* mille ducenti *Christiani* versus *Babiloniam* ducerentur. Qui cum ad castrum quod *Darun* dicitur, venissent, rex *Ricardus* cum electa manu militum supervenit, & captivis de manibus *Turcorum* excussis, *Turcos* insequitur fugientes, quorum plurimis occisis xx. de majoribus vivos comprehendit, & secum usque *Ascalonem* deduxit.

Dum autem rex residuæ parti murorum *Ascalonis* totis viribus intenderet, & stipendia *Francis* deessent; dux *Burgundia* quem rex *Francorum* capitaneum suorum reliquerat, à rege *Ricardo* pecuniam ex mutuo sibi concedi petivit; cui cum rex *Ricardus* non annueret, eo quod pecunia sibi alias solutioni accommodata in nichilum defluisset, dux cum *Francis* suis ab *Ascalone* discedens, perrexit ad *Achon*, ubi cum *Pisanos* & *Jannenses* invicem confligentes invenisset, in auxilium *Jannensium* qui partem Marchisi zelabant, contulit se cum *Francis*. *Pisani* vero prævalentes, eos à civitate excluderunt, portas ejus firmiter obserantes. Quod audiens Marchisus, cum urbem tribus diebus oppugnasset, audito quod rex *Ricardus* à *Pisanis* vocatus adveniret, reversus est ad *Tyrum*. Reformata autem pace inter *Pisanos* & *Jannenses*, Rex & Marchisus ex condito ad castellum *Imberti* ad colloquium conveniunt, ubi cum Rex Marchisum monuisset, ut ad unitatem exercitus rediret, & querelam regni ad quod aspirabat juvaret, sicut rex alias per legatos ei mandaverat, ipsum obtemperare nolentem à terris redditibusque promissis de majorum concilio abjudicavit. Adveniente Pascha *Franci* se velle

discedere dicebant, quos ut ulterius remanerent rex *Ricardus* nullis precibus seu stipendiis promissis potuit optinere. In solempnitate Paschali *Saladinus* ad Dominicum sepulcrum veniens, cum vidisset lampadem ibi pendentem divino igne accendi, & per eum bis extincta tercio accendi, asseruit se vel infra breve moriturum, vel sanctæ civitatis dominum amissurum; unde juxta prænosticationem suam mortuus est in quadragesima proxima sequente.

Post Pascha venit ab *Anglia* Prior *Herfordensis* ad regem missus per *Willielmum* episcopum *Elieensem* regis Cancellarium, nuncians ei, eundem Cancellarium aliosque per regem ad regni custodiam deputatos jam fuisse à regimine regni & munitio-
nibus terræ exturbatos, & quod *Johanne* fratre regis procurante, idem Cancellarius de *Anglia* in *Normanniam* erat fugatus; post cujus decessum præfatus *Johannes* à comitibus & proceribus regni juramenta, fidelitates & subjectiones castrorumque custodias pertinaciter exigebat, necnon & manus ad annuas regii fisci præstationes de Scaccario extenderat usurpandas, & quod confederatus fuerat cum rege *Francorum*, qui magnam pecuniæ summam ei mutuo tradidit, ut fratri suo regi *Ricardo* gravamina suscitarer. Unde rex *Anglia* hujuscemodi nuncio conturbatus, repatriare disposuit, duobus milibus & CCC. peditum ibi relictis quibus stipendia exhiberet. Communicato super hoc consilio, cum prudentiores sentirent, regem ante ejus recessum in illa terra statuendum, rex optulit se regnum illi daturum quem de duobus eligerent, *Marchisum* scilicet vel *Guidonem*. Qui omnes *Marchisum* elegerunt. Et licet rex levitatem eorum qui prius *Marchiso* detraxerant redarguebat, statim tamen per legatos *Marchisum* vocavit, & hoc duabus maxime de causis, una quia ille *Conradus Marchio* princeps *Tyri* ad regnum aspirans cum duce *Burgundie* & nobilibus *Francorum* regi *Ricardo* adversabatur pro *Guidone*, quem ipse rex sustinuerat, ut superius prædictum est; & etiam quia regina *Ierosolimorum* quæ prædicto *Guidoni* infelicissime nupserrat, parum ante defuncta fuerat, & spes ipsius *Guidonis* cum ipsa extincta petiit. Sed antequam ille Marchio ad regem veniret, cum quodam die cum episcopo *Beluacensi* comedisset, à convivio rediens, à duobus assassinis sive sicariis à quodam pagano quasi in obsequium missis interemptus est. Nam captata oportunitate, inter suos & sua propria civitate cultris eum clamdestinis peremerunt. Capti tunc & ad mortem ducti nichil certum confessi sunt. Creditur tamen quod fuerunt de genere *Ala nutriticis*, qui mortem non metuunt ut iussa majorum adimpleant, credentes in hoc se posse salvari & beneficiari. Ipsi tamen interitus regi *Anglorum* imputatus est, occasione recentis discordiæ qua cum rege *Ricardo* et rege *Ierosolimorum* *Guidone* disceptaverat, præcipue regem *Anglia* diffamantibus super hoc *Francis* qui pro Marchione contra *Guidonem* zelabant.

Post mortem vero dicti *Conradi* Marchisi *Franci* qui nondum discesserant, petebant ab uxore Marchisi ad opus regis *Francie* custodiam urbis *Tyri*. Quæ respondit eis, Se nulli eam reddere nisi regi *Anglie*, sicut dominus suus moriens ordinavit. Rex autem *Francie* audito hoc quod Marchioni acciderat, extunc non nisi armatis stipatus in publicum processit. Mirantibus vero suis hanc novitatem re-

giam, ut eis in hoc satisfaceret, & gentem suam in regem *Anglorum* accenderet, rogaverunt: unde convocato *Parisiis* concilio sic eos allocutus est;
» Nemo mirari debet quod præter solitum morem
» custodiam mei ipsius diligentem adhibeam,
» cum manifestus ille proditor rex *Ricardus* animæ
» meæ insidians illum Marchionem nobilem interemit. Et subintulit: » Ecce enim literæ à diversis
» personis michi super hoc directæ, qui in hoc fa-
» cto quod mihi caveam & cura diligenti prævide-
» am, consulunt. Adjecitque cordi sibi esse se
» velle libenter de proditore hujusmodi viadicare. Ad hæc autem quibusdam respondentibus & adu-
latorie dicentibus, Bonum esse & honestum quod sic faceret, & pro celeri disponderet ultione. Prudentiores tamen respondentes intulerunt, Cautelam tuam, ô rex! qua te contra incertos casus habundantius forte servare prospicis, non culpamus, præmaturæ vero ultionis propositum minime approbamus. Rex autem *Francie* licet pro tunc ad modicum quievit, quod sequitur tamen dolose imaginatus est. Missis enim ad regem *Dacorum* nunciis, germanam suam sibi dari petiit in uxorem, & nomine dotis sibi concedi antiquum jus regis *Dacorum* in regno *Anglorum*, & ad hoc assequendum exercitum *Dacie* & classem petiit uno anno. Quibus rex, Rem, inquit, grandem & difficilem postulat, deliberabo tamen. Quæsitoque à suis consilio responderunt, Satis nobis difficile est contra paganam gentem *Wandalorum* nostris finibus vicinam colluctare, & nos & patriam nostram ab eorum incurfibus defendere & tueri: unde non est sanum, illis dimissis, gentem *Anglorum* Christianam & innoxiam invadere, nec nosmet ipsos duplici periculo immergere. Porro gens *Anglorum* magna est & famosa, atque in tantum valida, ut contra omnem externam gentem sufficere credatur. Aliud ergo petat rex *Francie* dotis nomine, quoniam huic petitioni non est annuendum, sed viribus potius resistendum. Placuit ergo regi consilium eorum sobrium atque sanum, & vocatis nunciis dixit, ut aliud peterent dum tamen quid haberent aliud in mandatis. Illi vero petitione prima expirante, decem argenti marcarum millia petierunt. Quibus rex ait, Istam petitionem ultimam gratanter suscipimus, & eam pro voto mature implebimus. Pactis ergo initis & sacramento à legatis præstito, sororem suam ut decuit perornatam, cum quibusdam viris honoratis ex suis in *Franciam* destinavit. Rex autem *Francie* eis *Ambianis* occurrens, & eam gratanter acceptans, matrimonio solempniter contracto thoro adaptavit. Mane autem facto, displicuit sibi ipsa conjux, & ut fingunt quidam, propter sætidum anelimum vel latentem infirmitatem, vel ipsam corruptam invenit, virginem quam credebat. Statimque missis ad papam nunciis divortium fieri postulavit. Papa vero de regno postulantis iudices delegavit, qui suo regi faventes, affinitate imaginaria approbatum per execrabile juramentum duorum episcoporum, *Beluacensis* scilicet & *Carnotensis*, divortium celebrarunt. Rex autem *Dacorum* repudiata sororis dedecus ægre ferens, divortium non rite celebratum, sed in gratiam regis *Francorum* mendaciter contaminatum per responsales idoneos in audientia sedis apostolicæ allegavit, & gesta præcedentium temporum proferens, seriatim ostendit, reges *Francorum* & *Danorum* nulla consanguinitate vel affinitate contingere, de divortio in fraudem

dem sanctorum canonum contaminato pertinaci instantia iudicium fieri postulavit. Sed hoc frustra, cum regis *Francorum* metus in hac parte vel gratia prævaleret, nam eandem reginam suam sic repudiatam quasi carcerali custodiæ postea mancipavit.

Interea *Conrado* Marchio, ut prædicitur, occiso, *Henricus* comes *Campanie* ab universis magnatibus peregrinis, & populo in regem *Ierusalem* eligitur; super quo rex *Anglia* eximie lætatus, statim eidem civitatem *Achon* concessit in dominium sempiternum. Post hæc rex *Ricardus* ad fortissimum castrum *Darun*, decem & septem turribus munitum, profectus, illud obsidione posita, infra quatuor dies cepit, captumque *Henrico* comiti *Campanie* jam in regem electo dedit cum omnibus pertinentiis acquisitis. Post hoc castrum quod dicitur *Ficum* cepit, cui deinde per *Cannetum Struellorum* redeunti, occurrit quidam clericus ab *Anglia* veniens, nomine *Johannes de Aleton*, nuncians ei *Angliam* per *Johannem* fratrem regis turbatam, qui à rege *Francia* crebris intercurrentibus nunciis ad fraternam prodicionem sollicitatur. Super quo rex *Ricardus* valde commotus cum omnino repatriare disposuisset, sermone cujusdam capellani moram uberiores eidem eleganter persuadentis propositum mutavit. Deinde rex *Bethonopolim* profectus, *Ierusalem* disposuit obsidere; ubi audito quod *Turci* in montanis in insidiis sedebant, illuc ivit, & illos improvide comprehendit, de quibus plurimis interfectis, præconem *Saladini* cepit, prædamque maximam lucratus est. Cum autem apud majores altercatio esset de obsidione *Ierusalem*, rex de communi omnium assensu xx. fecit eligi viros, quinque videlicet *Templarios* & quinque *Hospitalarios*, quinque *Sirianos* illius terræ indigenas, & quinque de peregrinis, qui jurati arbitrarentur, quid de obsidione *Ierusalem* agendum utilius reputarent. Quibus convenientibus & super hoc adinvicem tractantibus, regi interim ab exploratoribus suis nunciatur, *Carvanniam Saracenorum* de *Babilonia* egressam versus *Ierusalem* profecturam. Ad quam comprehendendam rex cum exercitu progressus, ipsam juxta *Rotundam Cisternam* bipartito exercitu in custodes & duces divisam irruens, comprehendit, ubi *Turcorum* & equitum in diversis locis peremptorum numerus æstimabatur ad mille septingentos, exceptis peditibus in maxima multitudine ad mortem contritis, camelorum vero & dromedariorum onera portantium ad quatuor milia septingentos numerus æstimatur. Multitudo vero riculorum & asinorum onerariarum sub numero leviter non cadebant.

Portabant autem diversi generis species preciosas, aurum & argentum, pallia oloferica, purpuram, siclades, ostrum, & multiformium vestium ornamenta; Præterea arma varia, tela multiplicis generis, infinitas loricas, culcitrae de serico acuvariatas operose, papiliones & tentoria preciosissima, panes bis coctos, frumentum, ordeum, & farinam, electuaria plurima, pelves, utres & scaccaria, ollas argenteas & candelabra, piper, ciminum, zucaram & ceram, aliasque diversorum generum species electas, pecuniam infinitam, & innumerabiles rerum copias aliarum. Aferebantque plurimi, quod nunquam temporibus aliquorum præliorum tanta simul & semel fuerant acquisita. Quibus, rege cum exercitu revertente, usque *Bethaven* deductis, rex ea inter milites & servientes proportionaliter divisit juxta merita singulo-

rum. Post hæc rex inde profectus venit *Bethonopolim*, ubi cum exercitus multum erat desolatus, eo quod obsidio *Ierusalem* dissuaderetur, nec à *Saladino* potuit rex inducias impetrare nisi diruta *Aschalone*, jussit rex castrum *Darun* solo tenus dirui, & de *Hospitalariis*, *Templariis*, & aliis trecentos misit milites, qui *Aschalonem* munirent & firmissime custodirent. Tunc propter aliquas dissensiones, æmulationes, & multas difficultates fame valida ingravescente, exercitus repatriare disposuit *Christianus*, æmulis de rege *Ricardo* dicentibus, quod regem *Francorum* insidiis appetisset, & *Conradum* Marchionem per sicarios nepharie peremisset, & cum *Saladino* de prodicione *Terra sanctæ* nequissime collusisset. Ille tamen præ animi magnitudine cœptis insistens, maledicta omnium contempnebat, & circa *Aschalonem* reædificandam & ejus munitionem profusis opibus insistere jussit.

Videns tandem quod contra conspirantem exercitum nichil proficeret, deliberavit cum ducibus & nobilibus universis ut ad propria reversuri aliquos de suis ordinarent qui *Christianos* fines servarent. Et sic concordi decreto dictum *Henricum* comitem *Campanie* in regem *Ierusalem* jam, ut prædicitur, electum, utriusque regis *Francorum* scilicet & *Anglorum* communem nepotem, principem *Christiane* acquisitionis constituerunt. Quo facto, principes & populi catervatim repatriare cœperunt anno ab expugnatione *Tholmayda* secundo, tempore autumnali. Sane cæteris præter eos qui erant ad præsidia urbium ordinati repatriantibus, rex *Ricardus* qui jam fere thesaurum suum exhauserat, cum parte exercitus *Achonem* conscendit ad propria reversurus. Sed eadem die qua rex *Ricardus* ad *Achonem* venit, *Saladinus* in crastino cum maximo exercitu *Joppen* veniens, urbem obsedit, eaque celeriter expugnata, *Turci* fracto muro ingressi sunt, omnia diruentes, & *Christianos* quoscumque crudeliter perimentes. Turrim etiam principalem in quam multi confugerant, statim epugnassent, si induciæ usque ad tres dies per patriarcham acceptæ non fuissent, ita ut nisi tunc subsidium à *Christianis* veniret, turris illico redderetur, & quilibet vir qui in turri erat pro capite suo decem bizancia, mulier quinque, & puer tria solveret *Saladino*.

A principio vero obsidionis ejusdem, nuncii in *Achonem* pro subsidio quærendo missi, regem ad repatriandum paratum invenerunt, nam septem galeas cum gente armata ad capiendum de *Baruth* per quam erat transiturus, præmiserat. Qui mox ut sinistri eventus nuncium accepisset, naves cum aliquibus militibus statim ascendens, versus *Joppen* per mare progredi festinavit, reliquo exercitu terreno itinere gradiente. Venti autem contrarietate tri-duo retardatus, tandem in portu *Joppe* pervenit nocte præcedente diei Sabbati, cujus hora nona terminus erat turris reddendæ, & præfatæ redemptionis solvendæ. Cognito autem regis adventu *Turci* ad litus catervatim ruunt, parmas & ancilia ad resistendum habentes, ne aliqua parte applicantibus liber ascensus in terram pateret. Pluunt densissime *Turcorum* jacula & sagittæ, quorum multi equites in mare profundius se agebant spicula missuri, ne possent appulsi litus modo aliquo occupare. Cum autem nonnulli regi suaderent nichil ulterius temptandum, quia inter tot hostium milia litoris adiutium impossibilem asseriebant, nec credibile esse *Chri-*

stianos pro quorum salvatione advenerat vivos esse, præsertim cum jam *Turci* terminum præfixum prævenientes, à mane bizancias exigent, & nichilominus post solutionem postposita fidelitate quoscunque necarent: ecce ad regem sacerdos quidam natando advenit, qui in galeam regis admissus, spiritu fatigato, & corde adhuc palpitante ad regem ait, O rex magnifice! gens residua quæ tuum aspirat adventum, cito ensibus vibratis periet lanistarum, nisi te cooperante divinum assit remedium. Cui rex inquit, Sunt adhuc vivi? Cui sacerdos. Eciam domine, sed cito in maximo periculo finiendi. Quo audito, Periat, inquit rex, modo qui non processerit. Galeis igitur regis ad litus suo imperio propulsis, ipse primus in mari usque ad pubem se misit; post quem primi erant & proximi *Galfridus de Bosco*, & *Petrus de Pratellis*, quos, omnes in mari proficientes sequebantur, versus litus pedites procedebant. Rex autem singularis audaciæ, balista qua manu gestabat, *Turcos* in litore passim prosternit, cujus eciam comites electi per litoris ampla *Turcos* cadentes prosequabantur. Litore à *Turcis* evacuato, rex per cocliam quandam quam forte prospexerat de domibus *Templariorum* solus primo intravit, suisque sequentibus, iussit sua vexilla eminentius explicari.

Quibus cognitis, *Turcorum* multitudo quæ ad tria milia infra urbem æstimabatur, plurimum conturbatur. Rex cum suis extracto gladio progrediens, *Turcos* jam fugientes insequitur, & qui in turri erant, resumptis viribus egressi, regiæ militiæque conjuncti, horrendam ingerunt *Turcis* stragem. *Saladinus* autem audito regis adventu & ejus congressu cum hiis qui urbem occupaverant, à suis papilionibus velociter fugiens abcessit. Rex autem *Ricardus* post discessum *Saladini* in eodem loco papiliones & tentoria sua fixit. In crastino vero die Dominica & duobus diebus sequentibus, reparationem murorum solcite procuravit, sed sine calce & cemento, ut qualemcumque qui in urbe erant munitionem haberent. Interim quidam juvenes de genere *Saracenorum* dicti *Ordini* & *Melones*, mutuum ingerunt inter se fœdus, jactantes, quod regem *Ricardum* in suo tentorio comprehenderent, & *Saladino* infra biduum præsentarent. Hora igitur noctis media ad lunæ splendorem armati, procedunt super agendis adinvicem confabulantes. Et ecce Deus minarum qui in ipso sperantes non negligit, in eos spiritum contentionis innisit, & dum inter se certant qui pedites procedere, & qui equites observare debeant, moram sic procedendo inmittunt usque ad auroram diei lucide apparentem. Egressi itaque de castris ad loca campestria quidam forte fuerant *Januenses*, qui audito itinerantium strepitu obstupuerunt, & demisso capite viderunt contra cœlum eminus scintillare vertices galearum. Cursu igitur rapido ad castra reversi non cessabant clamare voce vehementi, ut se armarent celerius universi. Rex ex clamore audito expergefactus, de stratu suo proficiens, lorica & armis suis induitur, jubens omnes suos festinanter armari, quorum quamplurimi exurgens articuli conturbatione consternati, ad bellum nudis tibiis procedebant.

Apropinquantibus autem *Saracenis* & *Turcis*, cum rex processurus equum ascendit, socios habebat equites tantum decem, videlicet *Henricum* co-

mitem *Leycestriæ*, *Brachium* de Mortuo mari, *Radulphum* de Malo leone, *Andream* de Chenegin, *Girardum* de Furnivall, *Rogerm* de Lacy, *Willielmum* de Stagno, *Hugonem* de Nevilla servientem probissimum, *Henricum* Teutonicum, & *Reginaldum* Signiferum. Hii tantum equos habebant. Per ordines igitur disponuntur agmina, & singulis castigandis assignantur præfecti, locisque maritimis destinantes milites probiores, quoniam ibi versus eos venerunt *Turci* agmine densiori; Extra ortos suburbanos assignantur *Januenses* & *Pisani*. *Turci* cum diversa gente commixta clamore horrendo irruunt, ad quorum impetus suscipiendos *Christiani* milites se aptabant, dextrum genu solo figentes, pedumque dextrorum articulos in terra affigebant, pedes vero sinistros sinuato poplite habebant. Manus sinistra tenebant clipeos, dextræ lanceas; quarum capita posteriora in terra figebantur, anteriora vero cum cuspe ferrata adversariis irruentibus opposita tenebant. Rex inter quoslibet duos sic aptatos, duos statuit balistarios, quorum unius officium esset balistam tendendi, alterius pila jugiter jaciendi. Quod non modicum nocuit hostibus, & plurimum profuit *Christianis*. Hostilis exercitus per septem acies & turmas fuerat ordinatus, quarum prima militibus *Christianis* prædicto modo dispositis appropinquans, cum jam imineret irrutura, quia hos *Christianos* attendit immobiles, subito resiliens ab eis in partem se divertit. Eodem modo secunda acies & tertia. Reliquæque modo simili cum cominus viderentur præliaturæ, versuta calliditate in partem alteram flexis loris equos celerius regirabant. Quod cum rex diutius prospexisset, non æstimans eos aliud acturos, cum prædictis equitibus suis equos calcaribus subductos demissis lanceis in densiorem hostium turbam vehementius agebatur, gravissimoque prælio conferto, rex comitem *Leycestriæ* equo dejectum defensurus, ocius advenit, atque ad standum sibi obsequium præstitit. Videns eiam *Radulphum de Malo leone* captum ab hostibus trahi, celerius accurrit, & à *Turcorum* manibus ipsum eripuit. Rex itaque ea die adeo Martis exercitio vexabatur, ut cutis dextræ vibrantis gladium rumperetur.

Interea factus est clamor magnus ab acie *Turcorum* jam villam *Joppen* certatim occupantium. Quo audito, rex cum multitudine balistariorum, equitibus tantum duobus eum comitantibus, accurrit, & in ipsa platea duos *Turcos* sibi obvios deiciens, duos equos lucrifecit. Repulsisque *Turcis*, murorum interrupta reparari mandavit, adhibens custodes qui urbem à *Turcorum* incurfibus custodirent. Deinde ad litus maris accedens, multos qui in galeis fugam temptabant, efficacissimis verbis ad prælium revocavit: cum quibus ad locum pugnae unde digressus fuerat adveniens, ferocissimo impetu in turbam *Turcorum* dimicantium irruit, qui regem undique circumvallabant, ita ut à suis fere non videbatur, & ibi ipsum opprimere conabantur. Sed ille tanta vivacitate in illa *Turcorum* multitudine se habuit, ut hostes suos transverberaret undique irruentes, inter quos admillum quemdam cæteris eminentiorem, & insigni apparatu nobiliorem, unico sed admirabili vulnere interfecit; nam cum alios velut desides redarguens, equo sublimi vectus, cursu rapido obvius regi ad ipsum deiciendum venisset, rex tota virtute gladium elevans, caput cum scapula dextra

dextra & brachio amputavit. Quo viso, ceteri *Turci* viam spaciosam ei dantes, à longe sagittas & pila in ipsum tantum emittere satagebant. Tandem rex *Ricardus* miles eximius, cujus armatura & equi sui pilis & sagittis infixis circumquaque obstita erant, à prælio gravissimo à mane usque ad vesperam commissio, cum laude & victoria reversus est.

Mira res quod *Christiani* tam longe impares numero, cum paganis certamina sustinebant. Sed revera Dei miserantis opitulatione non est dubitandum hoc esse patratum, cum in illa die funesta non corruit nostrorum nisi tantum unus vel duo, et *Turcorum* amplius quam septingenti. Porro *Joppen* potenter ut prædicitur liberata, ex prædicti prælii fatigatione, et cadaverum foetore unde locus corruptus erat, *Christiani* quamplurimi decesserunt, et rex incidit in languorem. Invalescens nimium ægritudine, rex de sanitate recuperanda desperatus est. Unde tam pro aliis quam pro seipso nimis anxius, maluit citius eligere ut inducias peteret, quam infecto negotio recedens, terram depopulandam omnino desereret sicut fere omnes alii fecerant, jam cætervatim in navibus abeuntes. Optinuit itaque à *Saladino* inducias sub hac forma, videlicet, ut *Aschalon* civitas, quæ terror erat *Saladino*, dirueretur, à nullo homine reparanda ante finem trium annorum ad pascha proximum incipientium; post triennium vero quisque qui superiori vigeret potentia *Aschalon* occuparet. Concessit autem *Saladinus* ut *Joppen* restauraretur *Christianis* libere et quiete, cum universa regione vicina, locisque maritimis et montanis. Confirmandam etiam sanxit pacem inter *Christianos* & paganos: Totoque tempore induciarum salvum esse per omnia accessum ad sanctum Domini sepulcrum absque cujuscumque pensionis exactione, ita quod expletis orationum solemnibus, *Christianis* cum fructu devotionis suæ finibus se redderent *Christianis*. Concessit etiam liberum transitum deducendi res quascumque venales per omnem terram, & commercia libere exercenda.

Rex autem *Ricardus* licet ægre tulit, urbem *Aschalone* verti, in cujus restauratione sumptuose & magno labore sudaverat, à *Christianis* tamen indutus, ipsas inducias amplexus est. Induciæ ergo à proxima solemnitate paschali in tres annos, tres menses, tres septimanas & tres dies concorditer concessæ sunt. Sed quia rex in infidelibus minime sperare poterat, utpote æger & modico fretus auxilio, & non prorsus ab inimicorum aberat statione quam miliaris duobus, induciis scriptis & juramentis confirmatis, *Cayphan* ut sanaretur fecit citius se deduci, ubi salutiferis medicinis acceptis, statuit ut populus qui vellet Dominicum sepulcrum visitare, ita quod oblationes suas ad auxilium murorum *Joppe* faciendorum integre reportaret. Populus igitur sepulcrum Domini visitare volens, in tres turmas dividitur; quarum primæ præfuit *Andreas de Cheveigni*, secundæ *Robertus Tesun*, terciæ *Hubertus Sarisburiensis* episcopus, qui in omni expeditione individuus extiterat comes Regi; per quem rex propter pericula emergentia à suis ire in propria persona non consultus, oblationem devotionis regis illuc misit.

Expedita *Christianorum* peregrinatione, *Saladinus* episcopum ad sui colloquium invitavit: post quod *Saladinus* episcopo dixit, ut ab eo peteret quod optaret. Qui petiit ut apud Dominicum sepul-

crum & in *Bethleem* atque *Nazareth*, duo presbyteri *Latini* cum tot diaconis divina possent celebrare. Quod optinuit. Et tunc dictus episcopus, expleto peregrinationis officio, ad regem cum gaudio remeavit. Quibus actis, rex *Ricardus* insulam de *Cypre* *Guidoni* olim *Ierosolimorum* regi & *Henrico* Comiti *Campanie* nepoti suo, quem *Christianis* finibus juxta votum populi ut prædicitur præfecerat, liberalitate mera dedit: Quibus suam reversionem citra induciarum expirationem Deo propicio promisit, caractere Dominico quo insignitus advenerat in argumentum propositæ reversionis retento.

Interea regis *Ricardi* navigium instruitur, & omnia necessaria pro reditu suo præparantur. Tunc pro *Willielmo* de *Parcell* redimendo, qui se regem ut regem salvaret in pugna, ut præscribitur, exclamavit, decem ex nobilioribus *Turcis* commutandos libere dimisit.

Die autem sancti *Dionisii* rex *Ricardus* à *Siria* digrediens, duabus reginis, scilicet sorore sua vidua & conjugæ propria, cum omni fere familia præmissis & prospere in *Sicilia* applicantibus, ipse cum paucis agiliori navigio sequebatur. Ortaque tempestate valida, & navi qua vehebatur indementioribus auris arrepta, circa festum sancti *Martini* in terra imperii *Constantinopolitani* applicuit; verum quoniam versutiam Imperatoris & *Græcorum* suorum suspectam habuit, nolens ibi videri, cum piratis forte inventis paciscens, dat eis pro naulo quantum postulabant, rogans eos ut ipsum expeditius in terram commodiorem transveherent. Relicta igitur classe regia, se regem habitu mutato dissimulans, cum paucis transvectus est in *Sclaviam*. Inde pertransiens, inter *Aquileiam* & *Venetiam* naufragium passus est, ubi inter ceteros naufragos aliquantisper personam propriam celans, inani cautela periculum evadere studuit; nam cito percubuit insignem in terra illa oberrare naufragum & latere. Mox nobilibus simul & populo ad illum investigandum intentis, ut mortem Marchionis quæ sibi imputabatur in eo vindicare possent: contigit ut quidam Comes terræ illius nomine *Maynardus* rege *Ricardo* latenter per fugam elapso, octo de suis comprehenderet. Deinde in episcopatu *Salburgensi* loco qui dicitur *Frisarum*, sex viris de suis à quodam *Frederico* detentis, cum quatuor tantum personis comitibus nocturno tempore ad partes *Austriæ* properavit.

Limpoldus vero dux *Austriæ* qui olim ut supra dictum est stipendiarius ejus fuerat, beneficii accepti inmemor, in ultionem cujusdam læsionis & contemptus nuper per regem in terra sancta sibi factæ ex igne sæviens, *Anglicanasque* opes tanquam avarus & perfidus ficiens, audito quid regi *Ricardo* acciderat, cautissimos per omnes viarum transitus custodes posuit, ne locus esset insigni profugo evadendi. Qui demum xiiij. kal. Januarii in suburbio *Vienne* indicio tali captus est. Dum unus ex suis escas lautiores emeret, comprehensus & intenta morte requisitus cuiam peregrino talia procuraret, per inmissos satellites caute de eo inquirentes rex captivatus est. Ingressique ad eum armati confestim, inquirunt, Ave Rex Anglorum, frustra personam tuam pallias, te enim manifestum facies tua facit. Cumque vir ingentis animi gladium arriperet, Noli ô

Rex, inquit, *timere vel temere agere, non enim morieris sed potius à morte servaberis in medio tuorum hostium* Conradi Marchionis propinquorum, qui utique te querunt ut animam tuam perdant; In quorum namque manus si casu forte incideres, *eciam si centum vitas haberes nec una tibi salva remaneret.* Captus est igitur Rex nobilis & Duci nequissimo præsentatur anno à partu virginis M.C. nonagesimo secundo mense Decembris, & citra decus regium vinculis mancipatur.

Rumores autem istius captionis ad *Teutonicum* Imperatorem *Henricum* vj. in *Germania* partibus tunc constitutum mature delati sunt; qui *Anglicanas* ficiens divitias, missis ad *Limpoldum* ducem *Austriæ* nunciis, allegavit, Regem non decere à Duce teneri, nec esse indecens si ab Imperatoria celsitudine decus Regium teneretur. Et cum hoc à duce negari non posset, insignem captivum sic à duce pacto interveniente resignatum Imperator avarus in custodiam suam duxit. Nec hoc regem *Francorum*

Missis ergo nunciis consobrinam Imperatoris sibi dari petiit in uxorem. Cujus petitionem gratanter amplexus, statim ipse Imperator Comitem *Palatinum* patrem puellæ accersivit; nec latuit ea res matrem puellæ consobrinæ Imperatoris. Quæ filiam suam unicam secreto advocans, ait illi; Visne filia mea, honorabiles nuptias & thoro regio adhærere? Tunc illa, *Audivi, inquit, à multis de hoc Rege quomodo nobilissimam puellam Regis Dacorum germanam fœdavit & turpiter abiecit, unde adhuc vereor hoc exemplum.* Ad quam mater, Quis, ait, in votis tuis est potior? Cui illa, Si mea, inquit, vota prosperentur, ab *Henrico* ducis *Saxonie* filio cui me didici in annis infantie desponsatam, nunquam disjungar. Et mater ait, Confide filia, quia per matrem operam optato connubio potieris: Moxque eundem *Henricum* Regis *Anglorum* ex sorore nepotem, secretis literis accersivit. Qui festinanter adveniens, & promptissime votis parens, dilectam tradente matre accepit virginem in uxorem. Imperator hoc audiens, & de consensu Comitis hoc esse factum credens, in eum excanduit vehementer, tum quia juvenem oderat, tum quia factum erat aliter quam volebat. Cumque respondisset Comes, omnia per conjugem suam esse facta, prætextu cujusdam juramenti patri ipsius juvenis præstiti de puella sibi desponsanda cum ad annos nobiles pervenisset, Imperator subintulit, Vade ait, & nebulone illo expulso rescinde citius quod actum est. Et ille, Noli, inquit, sic loqui Imperator, nam usque huc res ipsa rite processit, ita quod absque sempiterno unicæ filiæ meæ dedecore rescindi non potest. Et reversus ad propria blande suo genero locutus est, eumque in filium adoptans egregie dotavit. Sicque rex *Franciæ* qui propriam repudiaverat conjugem, nuptiis diu speratis Dei judicio caruit & optatis. Plures eciam feminæ nobiles ex post facto prædictum exemplum puellæ *Daciæ* verentes ejus conjugium aspernebant. Alias eciam cum quandam virginem nobilissimam de Imperio *Theutonico* expetisset, sic voto fraudatus est. Cum enim alius vir potens eam prius petisset, & à parentibus regiam magis petiti-

nem admittentibus ad *Franciam* pompaticè duceretur, per finesque proci prioris transiens, sponte ejus manibus se iniecit, à quo volens retenta & sollempniter ducta, vota regia sic delusit.

Deinde rex *Franciæ* per literas *Henrici* Imperatoris de captivitate regis *Angliæ* ut præscribitur certificatus, misit ad *Johannem* regis *Ricardi* germanum ut cum eo fœdus iniret. Qui confestim ad eum veniens, & de ejus auxilio ad regnum *Anglicanum* aspirans, pepigit cum eo fœdus. Et in *Angliam* cito rediens, congregatis sibi vagis & profugis, castella & loca munita fratris sui regis quam citius occupavit. Regni vero optimates fide integri animisque justis infracti, collecta manu valida nephariis ausibus vecordissimi juvenis se opposuerunt, & castrum de *Windesore* die & nocte fortiter oppugnantes ad deditionem coegerunt. Quod cum *Johannes* videret & obsessis subvenire non posset, pro eorum salute ad tempus diffinitum inducias petiit, & castrum obsessoribus resignavit. Quo facto, *Johannes* Comes fratrem suum regem nunquam credens à custodia Imperatoris liberari, imo potius quicquid pro redemptione sua daretur perdi, statim transfretavit, & ad regem *Franciæ* se contulit, secum contra fratrem indecenter militaturus.

Denique post paschalem festivitatem Imperator *Henricus* regem *Ricardum* in multis accusavit. In primis quod per ejus auxilium & consilium regnum *Siciliæ* & *Apuliæ* quod sibi jure hæreditario debebatur defuncto rege *Willielmo*, amiserat, pro quo adipiscendo exercitum permaximum data infinita pecunia conduxerat, cum idem rex auxilium sibi se fore præstiturum fideliter spondidisset, ut à *Tancredo* regnum illud optineret. Deinde accusatur de rege *Cipri* qui ei affinitate conjunctus fuerat, quod eum injuste ab imperio ejecerat & carcerali custodiæ deputaverat, & terram ejus cum thesauris invaserat, & insulam vendiderat sive dederat cuidam alieno. Postmodum vero ipsum de morte *Marchisi de Monte ferrato* hæredis sui accusavit, quod videlicet per ejus prodicionem ab assisinis peremptus fuit, quos eciam miserat ad dominum suum regem *Franciæ* perimendum, cui nullam fidelitatem ut debuerat servavit, sicut in communi eorum peregrinatione inter eos juramenti sacramento fuerat confirmatum. Deinde conqueritur, quod signum Ducis *Austriæ* consanguinei sui in terra sancta Deo militantis ob ejus contemptum in cloacam dejecerit, & verbis & factis ipsum & suos *Theutonicos* dehonestavit. Super hiis autem omnibus rex *Ricardus* hillari fretus conscientia constantique & libera responsione ita diluit objecta, ut omnibus audientibus sufficienter se excusavit. Unde Imperator non solum ad misericordiam verum eciam ad ejus reverentiam flecti videretur. Multisque præ gaudio in lacrimas resolutis, regem inclinatum ipse eciam Imperator dignanter erexit, uberiorem de cætero gratiam sibi pollicens & solatia ampliora.

Insuper rex *Ricardus* misit imperialem legationem ad *Veterem de Monte* rogans ipsum & assisinos suos, ut per ejus epistolam super dicto crimine de morte *Marchisi* ei per ducem *Austriæ* maxime imposito, innocentiam suam purgaret; Quod per hujuscemodi litteram postea factum est.

Limpoldo duci Austriæ *Vetus de Monte salutem.*
Cum plurimi Reges & Principes ultra mare *Ricardum*

cardum regem Angliæ & dominum de morte Marchisi inculpant, juro per Deum qui in æternum regnat & per legem quam tenemus, quod in ejus morte culpam non habuit. Est causa siquidem mortis Marchisi talis. Unus ex fratribus nostris in unam navem de Salteleya ad partes nostras veniebat, et tempestas forte illum apud Tyrum impulit, & Marchisus fecit illum capi & occidi, & magnam ejus pecuniam rapuit. Nos vero Marchiso nuncios nostros misimus, mandantes, ut pecuniam fratris nostri nobis redderet, & de morte fratris nostri satisfaceret, quam super Reginaldum dominum Sidonis posuit. Et nos tantum fecimus per amicos nostros quod in veritate scivimus, quod ipse fecit illum occidere & pecuniam illius rapere. Et iterum alium nuncium nostrum nomine Ewrisum misimus ad eum, quem in mari mergere voluit; Sed amici nostri illum à Tiro festinanter fecerunt recedere, qui ad nos cito pervenit, & ista nobis nunciavit. Nos quoque ex illa hora Marchisum desideravimus occidere. Tunc quoque duos fratres misimus ad Tyrum qui eum aperte & fere coram omni populo Tiri occiderunt. Hæc itaque fuit causa mortis Marchisi. Et bene dicimus vobis in veritate, quod dominus Ricardus rex Angliæ in hac Marchisi morte nullam culpam habuit. Et qui propter hoc domino regi Angliæ malum fecerant injuste fecerunt, & sine causa. Sciatis pro certo quod nullum hominem hujus mundi pro mercede aliqua vel pecunia occidimus, nisi prius malum nobis fecerit. Et sciatis quod literas istas fecimus in domo nostra ad castellum nostrum Messiat in dimidio Septembris anno ab Alexandro papa quinto.

Fama vero super inventis accusationibus regi Ricardus objectis sufficienter purgata, & epistola quam Vetus de Monte duci Austriæ transmisserat jam perlecta, Celestinus papa, & multi Principes Germaniæ indigne ferentes regem Angliæ ab Imperatore sic diu captivum detineri, suggererunt ei & duci Austriæ, & ab eodem papa amoniti sunt tam idem Dux quam Imperator, ut in pace regem Ricardum dimitterent & libere sinerent ad propria remeare, neque merita ejus sic recompensanda erant, qui pro totius Christianitatis negotio tantis laboribus & periculis expositus fuerat & attritus. Imperator vero tam opimam prædam nullo modo dimittere volens, ipsum usque Maguntiam transtulit captivatum, & in sui excusationem dicebat se ab eo exigere pecuniam quam à terra sua Sicilia ipsum jam asseruit spoliasse. Contra quod rex Ricardus nichil nisi dotem sororis suæ à rege Tancredo retulit exegisse. Sane autem rex Ricardus sic detentus à multis insignibus visitabatur: Inter quos Willielmus episcopus Eliensis, propter insolentes mores ab Angliæ jam pridem ut præscribitur extrusus, ad eum venit ut regis circa se animum exploraret. Quem cum adumbratæ devotionis præstigiis non posset diludere, desperata gratia sed cauteriata comitante conscientia, ad Franciam rediit. Tamen quidam volunt, quod ipse à rege non discessit, sed semper ei assistens negotia ipsius strenue ministrabat. Venit etiam ad eum vir venerabilis Hubertus Sarisbiriensis episcopus, qui ejusdem regis in Siria individuus comes fuit. Qui cum in Sicilia applicuisset, & quod regi acciderat cognovisset, ad eum illico pro-

perabat; Quem rex in Angliam direxit tum pro necessaria regni cura, tum pro liberationis suæ negotio maturando, quam pro certa redemptione infra breve sperabat.

Rebus igitur ita circa regem Angliæ se habentibus, Philippus rex Franciæ missis ad eum viris honoratis hominum quo sibi astrictus videbatur solempniter refutavit, bellumque victo indicens, hostile propositum declaravit. Displicuitque res ipsa Imperatori & suis nobilibus, eo quod inauditum & indecorum sit valde, homini victo & sui penitus inpotenti bellum indicare. Scripsit igitur ei Imperator supplicando ut à victi rebus quiesceret, & saltim usque ad tempus in pace remaneret. Porro rex Franciæ non adquiescens, imo promissa ingenti pecuniæ summa Imperatorem corrumpere temptavit, ut eundem victum sibi traderet cautius custodiendum, allegans multa mala evenire si tantus turbator irrumperet. Congregato igitur exercitu fideque postposita & juramento fracto, quo se præfato regi Angliæ ante recessum suum de Achon astrinxerat, Normanniam statim hostiliter invasit, & Gisorcium nobile castellum prodicione Gillebarti de Vascalio custodis ejusdem recepit. Ulterius vero ad alia castella progressus, invenit neminem resistentem. Cumque jam Albemarlam, Angun atque alia castella plurima, urbemque Ebroicensem in ejus potestate cepisset, ecclesias Dei in spiritu vehementi contrivit, nec pepercit episcopatibus, abbathiis aliisque monasteriis, quinimo monachos eiciens, redditus eorum cepit & in proprios usus convertit. Tandem valle Rodolii, & Novo burgo captis, metropolim Normanniæ Rothomagum cum exercitu adiit. At Comes Leicestriæ Robertus, qui cum rege Ricardus in orientali expeditione fidissimus fuerat, paulo ante urbem ingressus, animos civium erexit, & ut viriliter agerent egregie roboravit. Rex vero Franciæ urbe per dies aliquot obsessa & frustra oppugnata, jacturaque magis accepta quam illata, recessit & ad faciliora negotia exercitum revocans, munitiones nobiles Passey & Luercy absque difficultate optinuit. Tunc ad ejus impetum pro tempore frænandum, illi qui vices victi gerebant ingentis summæ pactione ad certum tempus duxerunt inducias redimendas, & iv. electa castella loco pignoris tradiderunt. Per idem tempus mortuo Saladino Soldano & in inferno sepulto, Safadinus frater ejus ei successit.

Circa hæc tempora Stephanus quidam procurator Andegaviæ qui sub diebus Henrici secundi & hujus Ricardi prudenter egerat, conjectans tam delicati corporis principem ex longo itinere & periculo vel non vel difficile posse in terram suam reverti, absente rege cœpit fines creditæ potestatis petulanter excedere; Unde & suadente sibi quodam familiari suo, nigromanticum consulit, utrum rex Ricardus esset reversurus. At ille ducens Stephanum ad locum secretum, caput æneum spiritum habens inclusum ei ostendit. Quære, inquit, ab isto quæ volueris, sed pauca & breviter, nam ad multiloquium & ad plura non respondet. Tunc ille interrogans dixit, Nunquid visurus sum Regem Ricardum? & respondit, Nequaquam. Iterum inquit, Quamdiu durabit michi administratio suscepta? Respondit, Usque ad mortem tuam. Tercio quæsit Stephanus, ubi esset moriturus.

Et

Et responsum est, In *pluma*. Nec licuit ei ulterius quærere. Sed dimissus à vate præcepit suis, ne quid plumeum occasione aliqua sibi applicaret. Cæpit exhinc confidentius solito agere, subditos contere-
re, & maxime quendam de nobilibus, qui aliquando in castrum suum à facie *Stephani* persequentis fugiens, ipsum *Stephanum* negligencius in obsidione oberran-
tem cepit & laniatum trucidavit. Munitio vero illa dicebatur *Pluma*, sicq; patuit cavillatio spiritus illusoris.

Simile contigit *Gilberto* pleudopapæ, prout superius tempore regis *Ethelredi* fratris sancti *Edwardi* 10 regis & martiris expressum est; qui quæsit à diabolo quando esset moriturus, & responsum est, Quando celebraret in *Jerusalem*; sed in *Roma* erat ecclesia nuncupata *Jerusalem* qua singulis annis *Romanus* pontifex solet celebrare Dominica quadragesimæ qua cantatur *Latare Jerusalem*, ubi tandem celebrans illusionem dæmonis expertus est. De *Alberico* quoque comite *Northumbria* simile narratur, qui cum esset præpotens, suo tamen statu non contentus, consulto 20 dæmone audivit, quod *Graciam* esset possessurus, unde & partes adiens orientis, *Graciam* ingressus est. Cumque auditum esset à *Græcis* quod super eos foret regnaturus, nudatum bonis omnibus de finibus suis expulerunt. Post annos aliquot homo laboribus & ærumpnis fessus, *Normanniam* ad regem *Henricum* rediit, à quo & nobilem viduam cum toto patri-
monio in conjugem recepit, at cum in benedictione nuptiali sacerdos diceret mulieri, Domina *Gracia* complacetne tibi in isto viro? Agnovit *Albericus* 30 astutiam spiritus illusoris qui mentem hominis cupidam erexerat in spem vanam.

Eodem tempore ecclesia *Cantuariensi* vacante, rex de *Alemanica* Electoribus scripsit, personam eis *Huberti Sarisbiriensis* episcopi in quo sibi complac-
cebat, utpotè virum in multis probatum & præclaræ famæ agnitum commendando. *Cantuarienses* cum episcopis convenientes eundem *Hubertum*, juxta vo-
luntatem regiam ad primæ sedis regimen concorditer & solempniter electus est, qui nimirum accepto pal-
lio intronizatus, mox sumpto apud *Werton* cano-
nicæ professionis habitu, *Cantuariensibus* quos fer-
vor *Baldewini* prædecessoris sui paulo indifferetior exulceraverat, molestus non fuit. Præfatus namque *Baldewinus* 40 quanquam alias vir bonus, prudens & religiosus, ante annos aliquot jus & prærogativam eligendi pontificem *Cantuariensem* à *Cantuariensibus* monachis transferre elaboraverat, cujus rei gratia regio favore fretus nova ædificia juxta majorem *Cantuariæ* ecclesiam ad præbendas canonicorum secularium non sine sanguine construere cœperat, ut ibidem postmodum suffraganei episcopi cum cle-
ricis convenientes, de futuri pontificis electione, ex-
trusis monachis deliberarent. At contra monachi, ad *Romanum* pontificem appellantes, opus inceptum in-
terim suspensum post mortem *Baldewini* usque ad solum complanaverunt. In quo facto mirandum fuit, tantum virum qui ex archidiacono monachus, & post abbas *Cisterciensis* ordinis, & ex abbate *Wigornensis* episcopus, ac ex suffraganeo tandem metropolitani effectus est, quod imperfectioris vitæ homines, cano-
nicos scilicet seculares, loco perfectiorum subrogare voluisset, cum olim sancti principes & pontifices in *Anglia* illud genus clericorum minus habundare volentes, optionem illis dederint, ut aut beneficia re-
linquerent, aut mutantes vitam & habitum in religio-
nem transirent.

Post paucos autem dies imperator *Henricus* ad locum ubi rex *Anglia* servabatur veniens, præsentibus & mediantibus episcopis, ducibus atque magnatibus pluribus, per dies aliquot cum eo colloquium habuit & tractatum, & tandem in vigilia apostolorum *Petri & Pauli*, omni quæ vertebatur inter eos quæstione decisa, & summa redemptionis regis declarata, imperator regem de cætero honestius servari decrevit sine vinculo & cathena. Denique jubente imperatore, episcopi & duces cum universa nobilitate quæ aderat certam regis liberationem post satisfactio-
nem pecuniæ ejusdem, id est, centum milium librarum argenti, in imperatoris animam juraverunt, cujus pecuniæ 20 tertia pars duci *Austria* qui eundem regem captivatum transmiserat ex pacto imperatoris quando eundem regem à duce recepit, competere dicebatur. Quo facto, *Ricardus* rex universis suis fidelibus scripsit, ut redemptionis suæ precium præparantes, liberationem suam modis omnibus maturarent. Negotium igitur illud *Elanora* matre regis in omnibus viribus suis procurante, executores regii in cunctis *Anglia* finibus urgebant, nulli parcentes, nec ulla erat distinctio clerici & laici, secularis & religiosi, rustici & urbani. Sed omnes indifferenter juxta substantiæ suæ vires vel reddituum quantitatem pro redemptione regia portionem suam solvere cogebantur. Privilegia, prærogativæ, immunitates ecclesiarum tunc filebant penitus, & vacabant; omnis enim dignitas & liber-
tas os suum undique opilabat. *Cisterciensis* quoque ordinis monachi qui ab omni exactione regia hæc-
tenus immunes extiterant, tanto magis tunc onerati fu-
erant, quanto minus antea pupplici oneris senserant gravitatem. Exacti quoque & coacti lanam suarum ovium resignarunt.

Congregata per totam *Angliam* ingenti pecuniæ summa, cum universæ particulæ ejusdem *Londoniam* convenissent, ad summam redemptionis regis minime attingebant, licet ab initio crederetur quod tanta coacervatio eandem summam excedere deberet, Quod collectorum fraude creditur accidisse. Denique propter hanc primæ collectionis insufficientiam ministri regii secundam tertiamque collectionem instaurant, quosdam etiam pecuniis locupletiores spoliant, factum suum nomine redemptionis regis palliantes. Postremo ut nulla vacaret occasio, ad vasa sacra & utensilia ecclesiæ ventum est. Itaque per omnem *Angliæ* regni latitudinem sacri calices exactoribus regis traduntur, vel paulo infra pondus redimuntur: Vasa etiam alia, cruces prælatorum, anuli cum auro de Sanctorum feretris abra-
so sunt conflata. Nec erat hoc 50 secundum patrum decreta illicitum, cum urgentissimus necessitatis articulus instaret. Cum jam fere exinanita pecuniis *Anglia* videretur & lassatis executoribus regis occasiones etiam exquirendi pecunias languescerent, tota tamen illa coacervatio, ut dicitur, ad summam regis redemptionis atque expensarum ejus complendam minus sufficere potuit. Quamobrem prætaxatæ summæ parte majori ministris imperatoris appensa, rex consulte ne sua supra modum protraheretur relaxatio, pro parte residua imperatori per obsides idoneos, videlicet *Rothomagensen* archiepiscopum & *Bathoniensem* episcopum, vel secundum quosdam episcopum *Eliensem* cum aliis nobilibus satisfecit.

Igitur rex *Anglorum* post *Alemanica* detentionis tedium quod pleno anno & tribus mensibus duraverat, mense demum *Januarii* solempniter relaxatus, à
Maguncia

Maguncia tetendit in *Coloniā*, ab archiepiscopo civitatis illius instantissime invitatus, à quo in ecclesia cathedrali receptus Missam audivit ipso archiepiscopo cantoris officium supplente, et officium illud *Nunc scio vere* celebriter inchoante. Deinde versus *Angliam* accelerans, statim portum qui *Swinā* dicitur in *Flandria* adiit, inde in regnum proprium Deo propicio transiturus. Ubi dum pro providentia necessarii apparatus reparanda, vel propter flatus adversos duobus plene mensibus moram traxit, indulgentiæ gratiæ ut dicitur imperatorem pœnituit, & eum relaxatum ad detentionem cogitavit perpetuam revocare; perfidus namque imperator & *Alemanni* instabiles dixerunt ad invicem conferentes: Quid, inquit, fecimus emittentes ad orbis periculum tremendi roboris & sæviciæ singularis tyrannum? ergo velociter ad vincula revocetur in secula minime relaxandus. Pœnituit enim imperatorem regem relaxasse, sicut quondam *Pharaonem Israel* dimisisse. Quæ quidem res non latuit quendam regis *Ricardi* benivolunt, qui festinato nuncio eidem mittendo consuluit, ut confestim navem ascendens potius se elementis quam infidis hominibus crederet: quod & factum est tam cautela celeri quam salubri. Mox imperatorii apparitores affuerunt, & eum in arido non inventum, sequi per liquidum timuerunt. Talia imperatori nunciantes, confestim imperator præcipitem sui animi motum in innoxios obsides transtulit, & quos prius indulgentius & liberior habuit, arciori jam custodia castigavit. Porro secundi flatus regem *Anglorum* excipientes, saluum atque incolumem ipsum cum omni comitatu suo regno proprio tradiderunt.

Applicuit ergo iij. idus Marcii quadragesimali tempore apud *Sandewicum*, & tunc primo à captivitate se credidit liberatum cum navi egrediens *Anglicanum* solum calcavit. Et inde pedes tanquam peregrinus humilis *Cantuariam* procedens, Deo & beato *Thoma* grates & gratias impendebat. Et cum gratulatorio occursum à provincialibus acceptus *Londoniam* venisset, cives ejusdem, adventu ejus præcognito, oleum gaudii pro luctu, & pallium laudis pro mœroris spiritu assumpserunt. Et ita ad principis ingressum ornata est facies amplissimæ civitatis, ut nobiles *Alemanni* qui cum eo venerant, & *Angliam* pro redemptione regia exinanitam crederent, conspecta opum magnitudine obstupescerent. Quorum unus in ipsa solempni pompa ad principem conversus, ita dixit. « O Rex, gens tua prudentia mira pollet, quæ, te nunc sibi reddito, opum suarum claritatem secure ostendat, paulo ante paupertatis deploatrix dum te nostri imperatoris custodia detineret. Revera si has opes *Anglicanas* imperator scivisset, *Angliam* non facile posse exhauriri opibus credidisset, nec te nisi intollerabilis redemptionis summa duxisset à carcere dimittendum. Rex autem post recens captivitatis tedium paulam & delicias aspernans, mora exigua *Londoniæ* facta, sanctum *Edmundum* adornaturus adiit, deinde sanctum *Albanum Angliæ* prothomartyrem visitavit. Inde usque *Pottingham* progrediens, omnes quos comes *Johannes* frater ejus corrumperat, edomuit, castrum cepit, & postea castrum de *Tykehill* quæ ministri dicti Comitibus tenebant. Rex igitur castellanos incarcerationis, qui misericordiam implorantes regiæ se tantum clementiæ submiserunt. Istis igitur castris sic captis, & eorum detentoribus ac omnibus adversariis suis

infra breve in *Anglia* subactis, confestim rex *Johanni* fratri suo qui contra se infideliter se erexerat, ob enormem culpam ingratitude ac perfidiæ omne jus pristinum & honorem impensum solempni judicio procerum suorum abjudicavit. Et cito post omnis motus hostilis in *Anglia* conquievit. Hiis Deo propicio feliciter gestis, rex solempnitatem paschalem apud *Hamptoniam* celebravit atque apud *Wintoniam* in octabis paschæ, ignominia captivitatis jam deterfa, quasi rex novus v. regni sui anno solempniter coronatus est, *Huberto Cant.* archiepisc. missam celebrante, & *Willielmo* rege *Scottorum* piissimo tunc præsentem. Rex igitur statim post illa coronationis suæ solempnia, portus marinos statuit observare, ne qua videlicet navis alienigenarum vel indigenarum in aliena regna annonas frugum vel aliqua alia victualia deportaret, ut ubertate propriorum bonorum quæ *Anglia* gigneret non careret. Coros etiam frugum & modios rerum venalium sive quascumque mensuras, quæ tunc diversissimæ in plurimis locis habebantur, per totum regnum fere statuit uniformes, quas ne quis forte minueret vel quoquo modo viciaret, summitates hujusmodi vasorum statuit circulis ferreis coronari. Similiter & de batis vel amphoris seu metretis, quas vulgo *galones* dicimus, legitimas statuit mensuras, & jussit hujusmodi regales mensuras apud singulos provinciarum præfectos vel urbium præpositos fideliter conservari; & ad probandum veras & falsas, & cum necesse fuerit convincendas, eis tribuit potestatem. Telas etiam pannorum in latitudine per totum duarum ulnarum infra oras, atque ubique fideliter æque contextas sine quocumque fuco vel superinductione fallaci fieri statuit, alterius cematibus inventas, non obstante cujuscunque auctoritate indigenæ seu alienigenæ, à regis sanxit ministris comburi. Fecit etiam fieri ulnas ferreas quas diminueret de facili nemo poterat. Unam insuper monetam per totam terram ad magnam populi utilitatem qui ex ejus diversitate gravabatur statuit atque fecit. Ad vincendum sophisticationem pannos vendentium, qui ex re percussione meliorum colorum vel ex adverbatione locorum colores adulterinos gratiores reddebant, talia penitus abolevit. Ad hæc etiam *Judeis* procuratores proposuit, qui inter *Christianos* & *Judeos* vel etiam inter ipsos *Judeos* si quid querelæ emergeret diffinirent. Ad cohibenda etiam dolosa *Judeorum* machinamenta statuit, inter Catholicum & *Judeum* nichil clam contrahendum, sed sub quorundam testimonio ad hoc deputatorum publice contractus fieri, super quibus trina conficerentur scripta; quorum unum apud *fiscanos*, aliud sub custodia viri fide digni, tertium vero penes *Judeum* maneret, in quo si quid doli ut prius machinaretur, ex duplici scriptura prædicta convinceretur. Christianum fœneratorem fieri prohibuit, aut quacumque conventionis occasione aliquid recipere ultra id quod mutuo concessit. Quod si quid, forte redditus vel terras, in pignus accepisset, unde annum proveniret emolumentum, recepta tantum sorte obligatam possessionem redderet ad Dominum, non obstante pactione cujuscunque termini nondum transacti. Hæc etiam & alia populo terræ suæ necessaria zelo justitiæ à rege constituta toto ejusdem tempore servabantur illæsa. Justiciariis autem suis præcepit, ne cuiquam conquerenti justitiam denegarent. Advertens etiam rex nonnullas ecclesiarum campetrium argenteis calicibus carere, cum didicisset eos suæ redemptioni occasione sublatis, sibi tanquam reo imputans,

putans, ac culta divina minus digne in hac parte celebrari, calices quamplurimos per loca diversa iussit fieri, eosque ecclesiis indigentibus distribui sine mora.

Rex igitur post ista prospera paululum demoratus, quasi rex novus & de novo factus negotia regia disponere revocareque curavit, & fere quicquid illi mutandum & innovandum in novitate prima placuisse videbatur, duxit pro libito facere in secunda. Denique quod cum ipse iter versus orientem arriperet & regnum ipsum multipharie sciderat, ad integritatem satagebat pristinam revocare. Quicquid enim ab illo tunc fuerat datum vel ponderose venundatum, sub nomine repetiit commodati; & regiarum possessionum emptoribus hastute loquebatur, dicens, » Non decet sublimitati regie scenerari; si ergo sortem vestram de fructibus rerum nostrarum jam » percepistis, ea contenti esse debetis, si minus, de » proprio quidem suplebo. Novit ergo prudentia » vestra sedis apostolicæ rescriptum, quo prohibemini » sortem vestram excedendo regi proprio scenerari. Illi autem emptores mox regio metu attoniti, nulla habita quæstione de sorte non percepta, confestim omnia resignarunt. *Dunolmen*is etiam episcopus qui comitatum *Northumbria* gravi summa comparatum per aliquot annos possederat resignando, desinens esse Comes, in simplicem Episcopum rediit ut prius. Præterea rex sive pro liberandis obsidibus apud imperatorem & ducem *Bavaria* relictis, sive etiam pro sumptibus guerræ cum rege *Francorum* gerendæ, tributum minus usitatum universo regno, à singulis scilicet carucatis terræ indifferenter geminatum solidum exigebat, privilegiis clericorum religiosorum & quorumlibet aliorum vacantibus. Abbatibus *Cisterciensis* ordinis coram eo tunc præsentibus congratulando sic dixit, » Devotionem, inquit, » vestram & liberalitatem circa nos, quâ potissimum » substantiæ vestræ, id est vellera ovium vestrarum » redemptioni nostræ impendistis, ut dignum est approbamus, & uberiolem gratiam, si vita comes fuerit, pro ista gratia rependere cogitamus. Ut autem vobis simus gratiæ perpetuæ debitores, oportet » ut adhuc semel vestrum ad nos declarantes affertum, lanam vestram anni præsentis nobis non graminamini accommodare: nam cum ab imperatore dimissi cum summa paupertate ad propria tenderemus, de vobis confisi urgenteque necessitate, » lanæ vestræ precium à mercatoribus sumpsimus » transmarinis, quod proculdubio ad Scaccarium nostrum mense Octobris vobis reddemus cum gratiarum etiam actione. Hoc modo religiosos illos quasi blandiendo spolians, clarissimis monasteriis egestatem insolitam irrogavit.

Rebus igitur in *Anglia* dispositis, & *Cantuariensi* archiepiscopo principali procuratore regni constituto, exercituque *Anglicano* qui cum eo transfretaret ordinato, cum rex apud *Westmonasterium* in aula sua quæ dicitur *parva* quadam die pranderet, certos accepit rumores, quod *Philippus Francorum* rex *Normanniam* ingressus, *Vernolium* obsideret; Quo audito, regem *Ricardum* jurasse fertur, se nunquam averfurum faciem suam quousque regi *Francorum* cum eo occurreret pugnaturus. Unde effracto muro aulae de directo per aperturam, cujus usque hodie vestigium ostenditur, statim egressus, ad mare apud *Portesmouth* descendit, ubi propter elementorum contrarietates aliquandiu expectans, sæpiusque ele-

menta incusans, tandem auris ad vota spirantibus *iiij. idus Maii* in *Normanniam* transfretavit. Qui ibi à suis cum inmenso gaudio susceptus, eorum animos in præclaram fiduciam erexit. Interea rege *Francorum Vernolii* oppidum obsidente, rex *Anglorum* contracto paulatim exercitu non longe à *Vernolio* apud castellum quod dicitur *Aquila* castrametatus est. Cumque per dies aliquot ibidem consedisset, *Francorum* exercitus licet in oppugnatione oppidi multo cassoque labore sudaverat, soluta tamen obsidione recedens, bellum cum rege *Anglorum* committere non audebat.

Porro rex eorum tanquam ad detergendum pudentæ recessioni obprobrium, urbem *Ebroicensem* quam prius spoliaverat, pertinaci furore evertit, jubens ecclesiam beati *Taurini* igne succendi, & cum præ timore Dei nephariæ iussionis nullus executor existeret, ipsemet cum quibusdam perditis ex illo hominum genere quos *Ribaldos* vocant, ignem sacris inmisit ædibus & recessit. Quippe rex *Anglorum* de munitionibus quæ illi perierant castellum nobile quod *Luches* dicitur cum quibusdam aliis bellica forte recepit, hostium quoque fines ingressus, nonnullis fortiter & prospere gestis, *Windonicum* veniens, ibidem per dies aliquot exercitum recreavit; rex autem *Francorum* cum eum hinc abesse putaret, non longe à *Wyndonico* castra posuit, sed cognito regem *Ricardum* in civitate esse, de nocte illico recessit. Mane vero facto, rex *Anglorum* abeuntem exercitum persecutus, fugientis regis plaustra & clitellas cum quibusdam archanis & gazis multimodis variisque suppellectili comprehendit. Et ne adhuc rex *Francorum* revertendo *Parisius* nichil fecisse videretur, munitiunculam quandam, ad cujus custodiam deputati fuerant homines octo, cepit.

Eodem tempore rex *Anglorum* à *Galfrido Ranconensi* & à comite *Engolismi* cum quibusdam *Francis* eis adjunctis inquietabatur in *Aquitannia* nimis forte, ubi filius regis *Navarrorum* frater germanus *Berengera* reginæ *Anglia* cum exercitu veniens, terras utriusque desertoris vastavit, & audita morte patris sui, successione gratia ad propria remeavit. Rex etiam *Anglia* statim cum exercitu veniens nobile castellum dicti *Galfridi* comitis *Ranconensis* quod dicitur *Taleburgum* matura deditione optinuit. Moxque impetum in alium desertorem convertens, civitatem *Engolismi* cruenta celeritate fortiter expugnavit, civitatemque *Turonensem* cepit, canonicos regi *Francia* faventes inde expellens; & in *Pictaviam* subito transiens, omnes ibi adversarios suos redire coegit, ita ut à castello *Vernolii* usque ad crucem *Karoli* qui ei resisteret nullus erat.

Anno Domini M.C. nonagesimo *iiij.* circa festum An. Dñi beati *Petri ad vincula*, post multos conflictus & casus varios, treugæ inter reges viris honoratis mediantibus sancitæ sunt in annum, infra quem avaritia principum in pecuniis acquirendis vehementius excanduit, dum magis cogitationes belli quam pacis cogitaverunt, & ad futura prælia modis se omnibus præpararent. Omnis enim indulgentia principum quæ cavetur religiosos ab omni exactione seculari esse immunes, in hac oppressione cessavit. Rex namque *Francorum* cum à peregrinatione sua de partibus orientis ad propria remeasset, pro inestimabili odio quod erga regem *Anglorum* gessit, in virum quasi alterum mutatus est, & maxime religiosis & clericis admodum gravis apparuit, ita quod omnes sumptus belli

belli quod cum rege *Ricardo* gerebat, ab ecclesiis & monasteriis extorquebat, secundum quod dixerat vir venerabilis *Johannes Lugdunensis* archiepiscopus qui tunc *Londoniam* venerat: ubi dum inter quosdam viros honoratos existerent qui de proprii principis duricia quærent, Nolite, inquit, sic loqui, dico enim vobis quod rex vester in comparatione regis *Francorum* heremita est.

Currentibus autem inter reges induciis, rex *Ricardus* in *Angliam* transiens statuit facta armorum, quæ vulgo *Torneamenta* dicuntur, in *Anglia* exerceri, ut *Anglici* qui robusti sunt, ad bella per exercitationem fierent agiliores: nam nisi in diebus regis *Stephani* nunquam in *Anglia* fuisse noscitur hæc concertatio militaris. Temporibus quoque *Henrici* secundi qui *Stephano* successit tyronum exercitiis in *Anglia* prorsus inhibitis, illi qui armorum cupiebant gloriam transfretabant, ut illa saltem in illis confinibus exercerent. Considerans igitur rex *Ricardus*, Gallos in conflictibus tanto esse acriores quanto exercitationes armorum extiterant, milites sui regni in propriis finibus talia voluit exercere, ut ex torneamentorum solempni præludio artem & usum addicerent prælorum. Et licet hujusmodi torneamenta in tribus conciliis à *Romanis* pontificibus, *Innocentio*, *Eugenio* & *Alexandro* fieri prohibeantur, in quibus mortes hominum & pericula animarum sæpe proveniunt, cum adjectione pœnæ sequentis, quod si quis ibidem mortuus fuerit quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, tamen Christiana careat sepultura: Milites nichilominus ferventes & armorum laudem & gloriam affectantes, provisionis ecclesiasticæ edictum usque in præsens seculum contempserunt.

Eo quoque tempore rege in *Normanniam* reverso, *Johannes* frater regis *Angliæ* ruptis naturæ legibus contra fratrem suum *Ricardum* cum rege *Franciæ* militabat. At ubi captæ sunt munitiones quas fratri suo absenti fraudulenter abstulerat, quasi nichil habens effectus est; vidensque rex *Franciæ* quod ad nocendum fratri suo regi penitus inpotens esset, tanquam operibus suis non indigens de cætero eum sprexit, & cum idem *Johannes* vidisset se sic deprehensum, & fratrem suum in cunctis prosperantem, mediante matre supplex ad fratrem rediit, misericordiam petens & veniam de commissis. Cui rex indulgendo dicitur respondisse, » Utinam apud me delictum tuum in oblivionem transeat, ita quod » apud te in memoria permaneat quod fecisti. Qui ad pacem fraternam receptus contra regem *Franciæ* postea fortiter militavit, priores excessus novis officiis expians, & fraternam caritatem in se ad plenum & plenarie sic reformans. Unde rex restituit ei comitatum *Moretonii* & comitatum *Gloverniæ* cum Honore de *Eya*, dans ei annuatim pro terris suis residuis octo milia librarum *Andegavensis* monetæ.

Eodem etiam tempore cum rex *Anglorum* plusquam viginti milia marcarum duci *Austriæ* pro liberatione obsidum suorum transmittenda præparasset, illi iidem obsides affuere, mel & lac sub lingua habentes, ducem *Austriæ* hostem immanissimum pondere divini judicii obrutum nunciantes. Dicebant etiam quod ante ejus mortem multæ pestilentiae acciderant terræ suæ, incendia plurima, siccitates immensæ sterilitatem non modicam inducentes, fluvius etiam *Danubii* suos fines excedens adjacentia loca cum ingenti hominum exterminio occupavit; nec

terruerunt ista cor nequam & avarum quo minus adhuc *Anglicanis* opibus inhiaret, licet plurima jam marcarum milia à rege captivo sumpisset, & à *Romano* pontifice pro injusta captione & detentione regis *Ricardi* anathemate fuerat innodatus; avaritia tamen fortius perurgente, sententiam superbe derisit. Denique quasi inclitus de bonis captivi effectus, convocatis multis nativitatem Dominicam in multa ostentatione & gloria apud *Graciam* disposuit celebrare. Et die quidem primo gloriosus effulsit, sed in die sancti *Stephani* jam prorsus exiens, ut in campo cum suis militibus luderet, equus ejus decidens sessorem ad terram dejecit, pedem ejus cum tibia sic comminuens, ut ossa hinc inde contracta rupta cute exterius prominerent. Acciti mox medici appoluerunt quæ expedire credebant. In crastino vero pes ita denigratus apparuit, ut decerneretur à medicis incidendus, & cum non inveniretur qui hoc faceret, accitus tandem cubicularius ejus & ad hoc coactus, dum ipse dux dolabrum manu propria tibie apponeret, malleo vibrato vix trina percussione abscindere potuit pedem ejus. Medici vero medicamentis appositis cum eum in crastino visitarent, signis ambiguis mortem ejus in januis cognoscentes dixerunt, Dispone domui tuæ quia morieris & non vives.

Desperatus igitur, accitis episcopis qui ad solempnitatem invitati advenerant, in conspectu optimatum à vinculo anathematis quo eum papa innodaverat peciit relaxari. Responsum est à clero, quod nullatenus absolvi posset nisi sub juratoria cautione, quod super injuriis regi *Ricardo* irrogatis judicio ecclesiæ staret. Optimatibus quoque pariter jurantibus quod si forte judicium ecclesiasticum per eum minus procederet, ipsi ne quid ex hiis quæ statuerentur in irritum cederet modis omnibus procurarent. Hac igitur cautione præstita, absolutionis munus promeruit: & mox præcepit regis *Anglorum* obsides liberari; verum cum ingravescente molestia exspirasset, succedens filius paternæ avaritiæ voluit esse hæres; unde per laudabilem cleri zelum demum consternatus, memoratos obsides absolute & libere relaxavit, & iii. milia marcarum eis concessit regi *Anglorum* reportandarum. Illi vero sic relaxati alacriter revertentes, suæ liberationis nuncii prævii extiterunt. Gavissus ergo rex gratias Deo agebat, & mores in melius corrigens, extunc vixisse correctior perhibetur.

Accidit & aliud eo in tempore quod regem plurimum correxit: vir quidam *Cenomannicus* ad sanctum *Jacobum* pia devotione profectus sospes remeavit, qui postmodum pari devotione ignitus, ut sanctum Domini sepulcrum videret processit. Cui forsan solivaga quidam terribilis apparuit; pavescens homo crucis signo se munivit. Ille vero signaculum quasi parvipendens, Nequaquam, inquit, hoc modo tui te poteris quin meus sis. Porro si procidens adoraveris me, faciam te locupletem. Ad hæc homo. Liqueat te modo partis esse sinistra, sint tua tibi, michi sufficit Christi largitio quem solum adoro. Et ille, Oportet te nunc invitum aliquid de meo habere; & mox jactavit super caput hominis pallium quasi tenuis materiæ, quo crinibus adustis cutis capitis denigrata permansit. Homo trepidus, sanctum *Jacobum* inclamavit, qui mox assistens, dæmonem increpavit, ac quis esset quidve negotii haberet inquisivit. Qui constrictus imperio ait, Dæmon sum inquit, humano generi infestus. Ego *Christianos* reges in orientali profectioe impedivi. Ego regem *Ricardum* per ministrum meum ducem

ducem *Austrie* captivavi. Ego quidem eidem regi postquam liberatus fuit, jugiter assisto, potissime circa cubile ejus & circa thesauros quos recondit. Hiis dictis, dæmon disparuit; & homo confortatus dimisso itinere intento, *Cenomanniam* rediit ac regi *Ricardo* quæ vidisset retulit, caput ustulatum ostendit. Unde & rex de reliquo cubile suum castius custodivit, & elemosinas erogavit.

Circa hos dies *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus procuravit potestatem legationis suæ super clerum *Eboracensis* provinciæ dilatari. Unde idem *Hubertus* apostolicas & regias in *Anglia* vices gerens, mortuo jam *Eboracensi* archiepiscopo, *Eboracam* metropolim adiit, suppresso pro tempore Primatis nomine, magnam ibi potestatem exercuit, ac nullo obistente seu reclamante concilium celebravit.

HIC admirabile quampluribus videtur qua ratione vel occasione duo metropolitani *Anglorum* per longa jam tempora de prioratu sive prærogativa primatiæ contenderint. *Eboracensis* quidem perspicua auctoritate beati *Gregorii* se tuetur; scribens enim *Gregorius Augustino Anglorum* primo episcopo, *Eboracensem*, inquit, episcopum tuæ fraternitatis dispositioni volumus subjacere, Post obitum vero tuum ita præsit episcopis quos ordinaverit, ut *Londoniensis* episcopi nullo modo subiaceat ditioni, Sit vero inter *Londoniensem* & *Eboracensem* episcopos imposterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prius fuerit ordinatus. De ista distincti-
one quære superius tempore *Ethelberti* regis *Cantie*, quem iste sanctus *Augustinus* ad lumen veræ fidei produxit. *Cantuariensis* vero episcopus quem beatus *Gregorius Londoniensem* vocat, asserit huic auctoritati posteriori tempore derogatum, quando papa *Vitalianus* venerabilem *Theodorum* universis *Anglie* ecclesiis præfecit primatem, cujus successores eadem prærogativa diu usi sunt. Unde constat hanc prærogativam non personæ sed ecclesiæ fuisse concessam. Respondetur à parte *Eboracensis*, quod beatus sancti *Gregorius* manifesti & solidi esse juris, & nullo quidem tempore abrogatum. Sed aliquo tempore ratione ipsius temporis in usu non fuisse, tanquam soporatum quiddam & suo tempore excitatum. *Anglis* siquidem nuper conversis rudes & indocti ex ipsa gente episcopi præesse cœperant, quibus necessario informandis *Romanus* pontifex pia providentia doctum præfecit *Theodorum*, non quidem evacuans decretum *Gregorii* sed tantum consulens tempori. Successores vero *Theodori* aut similiter tempori consulendum duxerunt, aut temporibus melius se habentibus præsumptores fuerunt, potissime cum *Eboracenses* simplicitate quadam rustica de propriæ sedis prærogativa minus curarent, ac usum pallii à diebus *Paulini* primi diu negligenter.

Ad hæc dicit *Cantuariensis*, quia & postquam usus pallii *Eboracæ* sic restitutus, plures *Eboracenses* episcopi *Cantuariensi* tanquam sui primatis jurisdictioni subjacuisse noscuntur. Respondet *Eboracensis*, Quia sicut ratio temporalis necessitatis solido juri *Eboracensis* ecclesiæ derogare non debuit, ita nec simplicitas seu negligentia antistitem ejusdem ecclesiæ præjudicare debuit. Denique ista de prioratu primatum tam vana contentio *Anglorum* metropolitanos longo & sumptuoso labore exercuit. Vanissime autem uterque illorum se scribit totius *Anglie* primatem, cum neuter habeat significatam hoc

nomine potestatem. Ut autem superius inter reges regni *Cantie* habetur, post decessum sancti *Augustini Dorobornensis*, id est, *Cantuariensis* archiepiscopi, quidam *Laurencius* in sede illa ei successit, qui cum *Mellito Londoniensi* episcopo, & *Iusto Roffensi* episcopo fidem fundatam strenue auxit, & *Britonibus* & *Scotis* in observatione paschæ tunc errantibus epistolam suam misit. Quo *Laurencio* decedente, *Mellitus Londoniensis* episcopus in archiepiscopatu *Dorobornensi* sibi successit. Et *Mellito* mortuo, *Iustus Roffensis* episcopus ei successit. Iste *Iustus* archiepiscopus pallio recepto, quendam *Paulinum* in episcopum ordinavit, quem ad regem *Northumbriae Edwinum* et populum suum convertendum misit. Quibus ad fidem conversis, *Paulinus* factus est primus archiepiscopus *Eboracensis* post adventum *S. Augustini*. Dicto vero *Iusto* mortuo, *Paulinus Eboracæ* archiepiscopus quendam *Honorium* in archiepiscopus *Dorobornensem* ordinavit. Quo *Honorio* mortuo, successit ei *Deusdedit*, qui cum x. annis sedisset & sedes per iij. annos vacasset, supradictus *Theodorus Roma* in archiepiscopum *Dorobernia* ordinatur. De isto *Theodoro Dorobernensi* archiepiscopo, & de concilio in loco qui *Saxonico* vocabulo *Hatfeld* nominatur per ipsum cum episcopis *Britannicis* celebrato, vide superius inter reges *Cantie*, & magis diffusius inter reges *Southsaxia*. Isto *Theodoro* viam universæ carnis ingressio, *Brithwoldus* primo abbas *Raculf* loco ipsius electus est, & archiepiscopus *Dorobernensis* consecratus. Et nota quod usque ad istum *Brithwoldum Romani* fuerunt archiepiscopi, & tunc primo *Angli* esse archipræsules inceperunt. Quod autem archiepiscopus *Eboracensis* *Thomas à Lanfranco Cantuariensi* archiepiscopo consecratus fuerat, & obedientiam scriptam eidem *Lanfranco* tunc fecerat, & postea de calumpnia ejusdem *Eboracensis* erga dictum *Cantuariensem* de primatu coram Papa mota, & de controversia inter eosdem de eodem habita, quære supra tempore regis *Willielmi Conquestoris* ubi de ista materia diffuse habetur.

Postea etiam de ista materia super dissensione inter *Thurstinum Eboracensem* archiepiscopum & *Radulphum Cantuariensem* archiepiscopus tam pro subjectione quam professione quas dictus *Thurstinus Eboracensis* dicto *Radulpho Cantuariensi* facere nolebat, quære supra in duobus locis tempore *Henrici* primi dicti *Clerici*. Postea etiam quære supra de dissensione inter archiepiscopos *Anglie* in secunda coronatione ejusdem regis *Henrici* primi apud *Windsor*. Papa *Alexander* tertius, qui *Adriano* successit, decretalem inter metropolitanos *Anglie* de delatione crucium ordinavit, anno Domini M.C.lx. & regis *Henrici* secundi filii *Matildis* imperatricis quinto. Vide insuper tempore ejusdem regis *Henrici* secundi de discordia inter *Ricardum Cantuariensem* & *Rogerum Eboracensem* pro clericis & officialibus ecclesiæ sancti *Oswaldi Gloucestriae*, & in primo postea folio de concilio *Cantuariensis* apud *Westmonasterium* celebrato, & de calumpnia per clericos *Eboracenses* in eodem concilio proposita. Et postea etiam quære tempore ejusdem *Henrici* secundi de concordia inter dictos *Ricardum* & *Rogerum* archiepiscopos de delatione crucium, & de ecclesia sancti *Oswaldi Gloucestriae* per concilium ejusdem regis apud *Wyntoniam* facta. Cito postea adhuc supra quære de concilio per istum regem *Henricum* secundum apud *Northampton* congregato, ubi ab episcopis

scopis *Scocie* cum *Willielmo* eorum rege ibi convenientibus *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus de episcopis *Glasneusibus* per ostensionem munimentorum subjectionem vendicabat, de qua subjectione inter *Cantuariensem* & eundem *Eboracensem* dissensio ibidem orta est. Nam uterque illorum subjectionem illam suæ ecclesiæ fieri dicebat, Unde finito regis concilio dicti episcopi *Scocie* sine subjectione aliqua de regis licentia ad propria remearunt. Item vide postea tempore ejusdem regis *Henrici* secundi de contentione inter archiepiscopos *Anglia* pro sedibus suis in Concilio *Hugezoun* Cardinalis apud *Westmonasterium* celebrato. Et postea consequenter de concordia inter eos facta saltem ad certum tempus in concilio apud *Wintoniam* per regem congregato. Item quære supra tempore regis *Ricardi* qualiter *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus apud *Abbatiam de Bippewel* protulit coram rege *Ricardo* & multis prælatis pro jure ecclesiæ suæ cartam regis *Willielmi* conquestoris contra *Galfridum* fratrem regis *Ricardi* primo *Lincolniensem* Electum & postea *Eboracensem* Electum, cui idem rex *Ricardus* archiepiscopatum *Eboracensem* ibidem apud *Bippewel* consequenter contulerat; & de appellatione ad sedem apostolicam pro jure ecclesiæ *Cantuariensis* per ipsum *Baldewinum* ibidem interposita.

Circa hos dies duo erant qui pari proposito licet dispari causa commoda regia quærere videbantur. Abbas namque *Cadomensis* fraudem officialium regionum apud ipsum regem *Ricardum* culpabat. Ideoque eorum insolentiam cum quiete provincialium castigandam fore censebat. *Willielmus* vero cum longa barba insolentiam divitum qui propriis fortunis parcentes pauperes onerabant, fortiter accusabat. Igitur accepta potestate, Abbas *Cadomensis* mense Februarii *Londoniam* venit, præfides provincialium ad ratiocinia sua reddenda districtè convenit, sed morte præventus, sicuti & ille *Willielmus* memoratus, paschalia festa non vidit. De isto quoque ferunt *Willielmo* quod *Londonia* oriundus à barba prolixa cognomen accepit, quam ideo enutrivit, ut hoc quasi insigni in cœtu & concione magis conspicuus & spectabilis appareret. Qui cum esset ingenio acer, mediocriter literatus, eloquens supra modum, innata quadam animi & morum petulantia nomen sibi grande facere volens, moliri nova & audere ingencia cœpit. Denique inhumana & impudens ejus actio in proprium germanum signum erat vesaniæ ejus in cæteris; Fratrem nempe suum civem *Londoniensem* qui eum in scholis exhibuerat, apud regem tanquam regiæ proditoris reum, pro eo quod profusiora solito sumptuum solatia non ei invenit, instanter accusabat. Sed quamvis à principe in hoc derisus fuerit, favore quorundam inter magistratus *Londonienses* locum optinuit. Denique clandestina opera & venenatis susurris apud plebem divitum insolentiam per quam pauperes indigne tractabantur suggillans, mediocres ad immoderatæ libertatis amorem inflammans, adeo plurimos quasi præstigiis fascinnatos sibi adjunxit, ut quinquaginta duo milia *Londoniensium* indigenarum ad ejus nutum tanquam communi cunctorum provisorii obtemperarent. Tanto itaque fretus consciorum numero tanquam zelans pro pauperculo populo & commoda regio, cœpit in omni cœtu nobilibus re-

fistere, prætendens quod eorum fiscus plurimum deperiret. Cum illi propter hoc contra eum fremerent, ad regem transfretavit, pro cuius fide potentum injurias se passum ostendebat. Inde reversus, calliditate solita cœpit de cætero tanquam regio favore subnixus fiducialius agere, & proprios complices fortius animare. Cum jam initæ conspirationis rumor crebresceret, Dominus *Cantuariensis* archiepiscopus cui regni regimen commissum fuerat, plebem convocat, natos rumores replicat, ad tollendum omnem sinistram suspicionem obsides dari rogat. Blandiloquio ejus populus placatus obtemperat, obsidesque donat; Nichilominus homo ille cœptis insistens, vallatus turbis pompaticè procedebat, conventus publicos faciebat, *Salvatorem pauperum* se vocabat, frænandam in brevi potentum proterviam granditer intonabat; Unde & sumpto de sacris scripturis themate ita exorsus est. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris.* » Ego, inquit, sum pauperum salvator. Vos pauperes duras divitum manus experti haurite nunc de fontibus meis aquas doctrinæ salutaris, & hoc cum gaudio, quia jam venit tempus visitationis vestræ; Ego enim dividam aquas ab aquis, Aquæ nempe, populi sunt; dividam itaque populum humilem & fidelem à populo superbo & perfido, dividam electos à reprobis, veluti lucem à tenebris.

Igitur regni moderator *Cantuariensis* archipræsul, de consilio procerum evocavit *Willielmum* ad obicienda satisfactorum. Qui oportune affuit, sed ita turbis vallatus est, ut evocator ejus territus mollius ageret & judicium protelaret. Explorata tandem per duos cives *Londonienses* oportunitate, qua solus sine turbis reperiri posset, ad capiendum eum armata manus emittitur. Sed alterum de civibus qui eum exploraverat, ipse *Willielmus* bipenne mactavit, alterum *Willielmi* complexu occidit. Illico *Willielmus* cum paucis suorum & quadam concubina sua inseparabiliter ei adhærente; in vicinam ecclesiam beatæ *Mariæ* demonstratæ *Arcubus* confugit, qua non tanquam à feloniam sed velut castello ad tempus voluit se tueri, sperans populum suum, sed frustra, ad ejus liberationem mature affuturum. Qui nimirum etsi de ejus periculo dolerent, respectu tamen obsidum quos dederant, ac metu armatorum militum quos viderant, ad ejus ereptionem non occurrunt. Jussus ergo *Willielmus* egredi, sed nolens; igne & fumo appositis exire tandem cogitur. Egredienti autem filius civis illius quem peremerat, cultro ventrem dissecuit. Captus tamen, judicio Curia primo equis distractus, deinde cum sociis novem qui illi deesse noluerant, patibulo suspensus est. Porro conjurati ejus archiepiscopum velut homicidam non solum diffamaverunt, sed etiam ut conspirationis suæ dedecus abstergerent, & dampnatores *Willielmi* improbos comprobarent, arte et astu nomen illi & gloriam martyris quæsierunt. Denique, ut fertur, sacerdos quidam propinquus ejus catenam qua vinctus fuerat, febricitanti cuidam supposuit, & mox sanitatem subsécutam fuisse publice prædicavit. Quo vulgato, populus patibulum ejus nocturno furto sustulit, terram sanguine ejus cruentatam veluti sacrum quiddam in usus curationum usque ad fossam non modicam per minucias abrasit.

Fama itaque late sic dispersa, stultorum & curiosorum

riorum hominum greges confluebant. Excubabat ibidem nocturno tempore insulsa jugiter multitudo, quantum honoris defuncto impendens; tantum decoris ejus dampnatori impingens; tantumque invaluit coeptus error, ut prudentes quosque fascinasset, nisi ea quæ de illo gesta cognoverant cautius advertissent. Sane excepto eo quod paulo ante captionem suam homicidium perpetraverat, quod utique cuilibet cordato viro ne pro martyre coleretur sufficere debuerat, ipsius extrema sub morte confessio suos debuit cultores verecundasse; Quippe cum à nonnullis quamvis sero, sub humili peccatorum confessione dare gloriam deo moneretur, confessus est se ecclesiam beatæ Mariæ dum ibi expectaret semine polluisse. Insuper etiam cum ad votum per suos citius non eriperetur, negato Mariæ filio eo quod eum non liberavit, diabolus ad suam liberationem invocasse. Inficiebantur ista *Willielmi* justificatores, atque maligna conficta dicebant. Porro litem hanc diremit in brevi fabricatæ vanitatis occasus; veritas nempe solida est & tempore convalescit: concinnata vero falsitas in brevi evanescit. Igitur archiepiscopus *Cantuariensis* regni moderator in sacerdotem præfatum ecclesiastica præeunte vindicta, armatam custodiam in loco illo posuit, & accessum concurrentium arcebat. Et sic infra dies non multos machina concinnatæ superstitionis cecidit, & popularis opinio conquievit.

Circa hos dies obiit *Resus* princeps *Wallia*, de quo sic canitur. O belli gloria, miliciæ clipeus, patriæ tutamen, armorum decus. Brachium fortitudinis, largitatis manus, rationis oculus, honestatis splendor, animositatis apex. Pectore gerens *Herculis* probitatem, *Achillis* asperitatem, *Nestoris* modestiam, *Tidei* audaciam, *Sampsonis* fortitudinem, *Hectoris* gravitatem, *Euriali* agilitatem, *Paridis* formam, *Ulixis* facundiam, *Solomonis* sapientiam, *Aiacis* animositatem. O nudorum vestis, famelicorum morsus, omnium denique postulantium plena satisfactio. O dulcis eloquio, comis obsequio, actu honestus, sermone modestus, vultu hilarius, facie decorus, singulis benignus, omnibus æquus.

*Nobile Cambrensis cecidit diadema decoris,
Hoc est, Resus obit, Cambria tota gemit.
Resus obit, non fama perit sed gloria transit.
Cambrensis transit gloria, Resus obit.
Resus obit, decus orbis abit, laus quæque tepescit.
In gemitu vivit Cambria, Resus obit.
Resus abit, inimicus adest. Resus quia non est,
Jam sibi nil prodest Cambria. Resus abest.
Non moritur sed subtrahitur, quia semper habetur
Ipsius egregium nomen in orbe novum.
Grande decus tenet iste locus si cernitur ortus,
Si quis sit finis queritur, ecce cinis.
Hic tegitur sed detegitur, quia fama perhennis
Non finit illustrem voce latere ducem.
Excessit probitate modum, sensu probitatem,
Eloquio sensum, moribus eloquium.*

Expleto tandem induciarum tempore cum reges pacis fœdera nulla ratione suscipientes, pace in reliquum desperata in valle quæ *Rulli* dicitur, non longe à *Rothomago*, (quam cum sua munitione & aliis plurimis rex *Francia* regi *Anglorum* abstulerat dum in captivitate *Alemannica* teneretur) cum suis exercitibus mense Julio convenirent; Cumq;

ibidem ampne interlabente, uterque exercitus sub meditatione pugnæ per dies aliquot in castris excubaret, videntique rex *Francorum* se illa vice viribus imparem, de fuga citius cogitavit. Sed quia non poterat secure fugere nisi munitione prius diruta, confestim arci & mænibus suffodiendis die nocteque instabat, adversæ partis impetum interim callide suspendens, dolose de pace tractando. Verum rex *Anglorum* ex repentina ruina arcis suffossæ, dolum intelligens, turmas suas ad pugnam ingenti animo ordinabat. Porro *Francorum* exercitus non expectato belli discrimine abiit, compositis tamen ordinibus, ut prudenter cedere & non turpiter fugere videretur. Rex vero *Ricardus* ampne transito non est eos insecutus; sed munitioni totis viribus se contulit reformandæ.

Circa hos dies rex *Francorum* verbis pacificis in dolo utens iij. nuncios ad regem *Anglorum* misit, ut sumptibus & laboribus inutilibus utrobique cessantibus sub certamine quinque virorum ab utroque regno electorum dirimerentur amborum quæstiones. Placuit provisio ista regi *Anglorum* dummodo rex *Francia* quintus inter suos & rex *Anglia* quintus inter suos in propriis personis in illo certamine apparerent; quod rex *Francia* vecorditer recusavit. Eodem quasi tempore rex *Ricardus* per militiam suam stipendiariam quas *Ruchas* vocant expugnato & capto *Isonduno* cum quibusdam aliis munitionibus, fines suos in *Birutiensi* provincia egregie dilatavit. Comitem quidem *Alvernensem* qui ab eo pridem recesserat, per eosdem stipendiarios captum cum suis munitionibus in suam redegit viriliter potestatem. Interim vero mediantibus viris prudentibus bimestres induciæ interveniunt, ut in hoc spacio deliberaretur de solida pace deo propicio facienda, vel de ipsis saltem induciis in annos aliquot ulterius protelandis.

Eodem tempore *Senex de monte*, non pro ætate sic dictus sed pro sapientia & gravitate, Princeps gentis orientalis, quam *Hassifinos* vocant, licet prius ut supra duci *Austria* regem *Ricardum* de morte Marchionis excusando scripserat, Principibus tamen Europæ universis ipsum regem *Ricardum* de morte prædicta excusans, epistolas suas in forma qua sequitur destinavit.

Vetus de Monte Principibus Europa & omni populo Christiano salutem. Nolumus alicujus innocentiam nostri operis occasione laborare, cum nulli inmerito & infanti mali quippiam irrogemus, eos vero qui in nos deliquerint, deo auctore non patimur din de illatis simplicitati nostræ injuriis gratulari. Significamus igitur universitati vestra testantes per quem salvari speramus, quod nulla regis *Anglorum* machinatione Marchio ille de Monte ferrato interfectus sit, qui pro eo facto quod in nos deliquerat & ammonitus emendare neglexerat, nostra voluntate & jussione per satellites nostros juste interiit. Consuetudinis quippe nostræ est eos qui nobis vel amicis nostris in aliquo injuriosi extiterint, primo ut nobis satisfaciant ammonere; Quod si contempserint, per ministros nostros, (qui tanta nobis devotione obtemperant ut se à deo gloriose remunerandos non dubitent, si mandatum nostrum exequendo occumbant,) cum severitate ultionem expetere curamus. Audivimus etiam de prenominato rege vulgatum, quod nos tanquam minus integros & constantes induxerit, ut de nostris aliquos regi *Francia* insidiaturos

turos emitteremus; Quod proculdubio falsum & vanissima suspicionis comentum est, cum nec ipse deo teste aliquid circa nos attemptaverit de premissis, nec nos homini inmerito malum moliri respectu honestatis nostrae sineremus. Bene valete.

Has denique literas cum rex *Francia* coram se solempniter recitatas audisset, dixisse fertur, Regem *Anglorum* de tam infami nota præclare purgatum, seque cum ipso posse de cætero fœderari cum in eum nulla alia forcius exarserit quam suscepta suspicione de nece dilectissimi Marchionis. Hæc dicens subituit, quia eodem tempore à suis ad fœdus in eundum cum rege *Francia* movebatur.

Hiis diebus Imperator *Henricus* regnum *Apulia* & *Sicilia* mortuo *Tancredo* qui *Willielmo* regi iniuste successerat sibi subjugavit; duxerat enim uxorem regis *Willielmi*, cui regnum illud mortuo fratre iustius successerat. In *Apulia* namque plurimos sibi rebelles diversis pœnis affecit. *Tancredum* vero filium *Tancredi* regis *Sicilia* cum matre sua *Margareta* ac regem piratarum captivos in *Alemanniam* secum duxit. Hiis temporibus rex *Saracenorum* de *Marrok* in *Hispaniam* erumpens stragem in *Christianos* exercuit inopinatam, & rege *Castella* devicto magnam partem abstulit terræ suæ. Finitis igitur induciis cum corda regum ad concordiam facile emolliri posse crederetur, omnis spes pacis elanguit, & causis rursus ingravescentibus instigante diabolo eorum furor excanduit redivivus. Erat autem hiemps & adventus Domini, & fames valida quæ totam fere premebat *Europam*. Nec ista locum habere potuerunt quin populationibus, cædibus, incendiis insisterent & rapinis. Rex autem *Francia* audito quod rex *Ricardus* aliis esset intentus, *Fondunum* oppidum obsedit, petulanti animo iurans se non inde nisi expugnato oppido discessurum. Obsessi vero cibis & armis sufficienter muniti, clara fiducia super murum stantes, non sunt veriti neque cunctati contrarium jurare. Fitque per dies aliquot vehemens oppugnatio, sed oppugnantibus magis dampnosa.

Interea rex *Anglorum* hoc audito, impiger oppidum advolat, ingrediturque securus, obsessore saltim ingressum sibi prohibere non attemptante, sed discessum potius adornante. Moxque turmas ad pugnam dispositas ingenti animo in campum educit, paratus diem ultionis excipere atque laudis. Poterat tunc dies illa longi certaminis declarare victorem, nisi *Francorum* providentia sibi cautius prospexisset. Cum enim ad dimicandum minus sufficerent, & de fuga cogitantes ferocem infectorem timerent, dominum suum regem salubri consilio inimpulerunt, ut illis in arto positus certo belli discrimine declinato, honestam pacem amplecti & facere dignaretur. Qui exercitus sui facies quasi ad fugam conversas videns, cum ipse in extremo agmine existeret quod fortius cautiusque instructum fuerat, contra faciem insequentis qui in facie sui exercitus gradiebatur, attendens, colloquium regis *Ricardi* per viros expectavit honoratos. Et statim reges sicut erant in equis armati inter suos exercitus modico intervallo distantes, sibi mutuo occurrerunt. Itaque soli absque arbitro diu scule collocti, in conspectu utriusque exercitus, capitibus exarmatis, in amplexus mutuos se dederunt. Statimque in exercitibus concordiam Principum ingens lætitia sequitur, dulce nomen pacis sonoris vocibus conclamantes. Facta sunt hæc

deo propicio nonas Decembris, & populi ad suam cum gaudio redierunt, intentionem bellicam ad pacis studia & ad Dominici natalis celebranda solemnia convertentes. Principes vero formam pacis quam inter se secreto statuerant apud se continebant, post expleta Dominici festi gaudia declarandam.

In illa sollemnitate nativitatis Domini rex *Anglia* fuit apud *Pictaviam*, & deinde in festo sancti *Hilarii* apud *Loviers* dicti Principes cum magna Nobilium frequentia ad solemne colloquium convenerunt; Ubi declaratum est & consensu publico confirmatum, quod reges inter se sub clipeis statuerunt. Rex *Francia* quietum clamavit regi *Ricardo* & hæredibus suis *Ifondoun* cum pertinentiis suis, & totum jus quod habuit in *Berria*, *Alvernia*, & *Vasconia*, & reddidit ei quiete castellum de *Arches*, & comitatum de *Albamarla* & alia cætera castella quæ de jure regis *Anglia* tempore *Alemannica* detentionis occupaverat minus iuste. Et rex *Anglia* quietum clamavit regi *Francia* *Gisortium* cum quibusdam aliis munitionibus & castellis & totum *Normannicum* vigesimum. Et cum hæc omnia rata haberentur, pœnam xv. milium marcarum in prævaricatorem pactorum sub fideiussione Abbatum de majori monasterio de *Cluniaco*, de Sancto *Dionisio* & de *Caritate* adinvicem statuerunt. Et cum rex *Anglia* omnia prædicta sibi concessa in pace possideret, pœnituit regem *Francia* tale commercium fecisse, unde in eos qui pacis consilium ei dederant successus proclivior fuit ad pacem rescindendam quam tenendam. Rex quoque *Anglorum* pro suorum finium modica mutulatione, nulla compensatione contentus, irritandi regem *Francia* ut pacem infringere ex ipsa præscriptæ pacis forma occasionem & artem invenit, & omnes res & possessiones dictorum Abbatum de *Cluniaco*, de Sancto *Dionisio*, & de *Caritate* ubicunque infra dominium & potestatem suam inventas in manu sua sayfiri præcepit. Nam illi Abbates super pactione dictæ pacis tenendæ fideiussores regis *Francia* erant, Quæ talis fuit, quod si rex *Francia* pactum non servaret ipsi pecuniam solverent prætaxatam.

Rursus igitur bellicæ intentionis inter principes rabies exarsit; Turbatio autem *Britonum* & tumultus quem contra regem *Anglia* exercebant, regem *Francorum* ad experiendam fortunam belli iterum acuebat. Cum enim idem rex *Ricardus* tutelam nepotis sui *Arthuri* tunc decennis filii fratris sui *Galfridi* quondam Comitæ *Britanniæ* usque ad annos legitimos exposceret, quidam nobiles & primi *Britonum* hoc in ipsum non consentientes, sed pro puero & patria fortiter æmulantes, cum eo à facie patris imminentis ad interiora *Britanniæ* secesserunt. Eodem autem tempore solemne jejuniū quadragesimale & quasi instans festum Paschæ aerisque inclementia per provincias supra modum desæviens, Regibus ne commode possent ad bella concurrere obstarunt; itaque pro amicis suadentibus conceptum furorem pro tempore suspenderunt, & mediantibus induciis pro tempore quieverunt.

In octabis Pentecostes hora diei prima duo soles in cælo, sol scilicet verus & alius tanquam æmulus, apparuerunt; nec facile discerni poterat nisi solito processu quis illorum esset sol verus; quod signum *Willielmus* de novo Burgo in sua Cronica testatur

» gravata est enim super me manus imperatoris,
 » quod mox tanto oneratus sum ferro quantum
 » vix equus vel asinus ferre posset; iuste ergo de-
 » cernite qualem apud me dominus vester habere
 » debeat custodiam, qui apud detentorem meum
 » talem me fecit duritiam possidere. Clerici ergo
 ad hoc non habentes quid dicerent, frustrari ad pro-
 pria redierunt. Bellicosus itaque pontifex in vinculis
 servabatur, & ab hostibus forte mitius quam me-
 ruerat tractabatur, sed plane durius quam episco-
 pum decebat. Interpellavit etiam per suos summum
 pontificem, ut ecclesiastici vigoris instantia libera-
 retur de manibus detentoris. Sed ille summus pon-
 tifex prudenter considerans, quod rex *Anglia* epi-
 scopum non prædicantem sed præliantem cepisset,
 & hostem magis rigidum quam præfulem pacificum
 in vinculis teneret, ut illum vinctum relaxaret no-
 luit illi molestus esse; sed interpellanti sapienter &
 discrete respondit, impropere quod secularem
 militiam ecclesiasticæ prætulisset, sumendo pro bra-
 culo pastoralis lanciam, pro mitra galeam, pro alba
 lorica & clipeum pro stola, & gladium ferreum
 pro gladio Spiritus quod est verbum Dei: negansque
 se pro eo sic capto & vincto regi *Anglorum* impe-
 raturum, sed pro liberatione sua supplicaturum se
 dixit. Pro quo cum papa scriberet ut liber à car-
 cere dimitteretur, curialiter regem increpans quod
Philippum Beluacensem episcopum fratrem suum
 karissimum sic cepit & detinuit; rex ergo missa
 lorica episcopi in qua captus fuit, domino papæ pro
 fratre suo scribenti in epistola sua dixit, *Vide si*
tunica fratris tui sit an non. Et papa desinente
 pro eo amplius petere, per redemptionem postea
 episcopus liberatur.

Eodem tempore defecerunt à rege *Francorum*
 quidam regni sui potentes pro illatis eis à rege
 injuriis irritati. Tunc vero munificentia regis *Ricardi*
 multos *Francorum* sibi allexit, præcipue comitem
Flandrie Baldwinum, *Campanos*, *Britones* & plures
 nobiles *Francigenarum*, qui rege *Francie* relicto,
Ric. regi *Anglie* adhæserunt & vires ejus auxerunt.
 Dictus itaque Comes *Flandrensis* juris sui hæredi-
 tarii media fere parte à rege *Francie* fraudatus
 & regis *Anglorum* pecuniis roboratus, nobile oppi-
 dum quod dicitur *Doway* obsessum deditioe recepit,
 & quasdam etiam munitiones alias occupavit. Qui-
 bus successibus confortatus, crescente fiducia, *Attra-*
batensem obedit civitatem. Sane reges nostri tunc tan-
 quam ex industria loca diversa exercebant, occur-
 sum mutuū devitantes. Et rex quidem *Anglie*
 in pago *Bituricensi* munitiones aliquas fortiter
 expugnavit. Rex vero *Francorum* munitionem *Da-*
gon nominatam quæ ab ipso paulo ante defecerat,
 papilionibus circumclusit, quæ tunc mature dedita
 & everfa, memoratæ urbis obsidionem à comite
Flandrensi factam solvere festinavit, obsessor autem
 adventu ejus præcognito, obsidionem deseruit. Cum
 autem postea amicis mediantibus de pace inter
 partes tractaretur, Comes oblatam pacem nec ab-
 solute respuit nec recepit. Attendens regi *Anglie*
 sufficientem securitatem se per obsides idoneos præ-
 stitisse, atque ab eo cautionem vicissim accepisse,
 quod neuter eorum sine altero bellum pro pace
 mutaret: Pactis tamen inter partes formatis consensu
 regis *Anglie* pro tempore lanciendis ad propria
 rediit rex *Francorum*. Comes vero cum festinatione

regem *Anglorum* adiit, ut ad pacem consensum ejus
 aliceret concedendam.

Illis quoque diebus quidam propheta efficacissi-
 mus in *Francia* surrexit, scilicet magister *Fulco*,
 pro quo Dominus manifeste dignatus est mirabilia
 operari. Hic summo opere usuram conabatur ex-
 tirpare. Hic etiam *Fulco* quendam religiosum ac
 facundum prædicatorem abbatem scilicet de *Flay*
 ordinis *Cisterciensis* in *Angliam* misit ad commer-
 cia quæ Dominicis diebus solebant tunc fieri depo-
 nenda. Circa etiam hos dies imperator *Henricus*
 sextus *Panormo* in *Sicilia* obiit, propter detentio-
 nem regis *Ricardi* adhuc, ut dicebatur, excommuni-
 cationis vinculo innodatus. Sed nescitur si clam
 egerit pœnitentiam absolutus: Nam divina ultione
 perterritus, capitulo, ut dicitur, *Cisterciensium* re-
 demptionem regis *Ricardi* legavit ad calices & thu-
 ribula argentea faciendâ. Quo *Henrico* mortuo,
Otho filius *Henrici* ducis *Saxonia* nepos regis *Ri-*
cardi ex sorore *M. tilde*, eodem rege *Ricardo* ex-
 pensas habundanter procurante, à quibusdam
Theutonia principibus in regem *Romanorum* eligitur;
 aliis eligentibus *Philippum* ducem *Suevia* fratrem
Henrici quondam imperatoris. Hunc igitur confœde-
 ravit *Philippus* rex *Francorum*, sperans per eum co-
 mitem *Flandria* facilius subicere & *Anglorum* re-
 gem *Ricardum* fortius impugnare. *Hubertas Can-*
tuariensis archiepiscopus auctoritate apostolica
 fultus, clericos quos *Hugo Cestrensis* episcopus eje-
 ctis monachis apud *Coventriam* jam posuerat amo-
 vit monachosque reduxit. Papa *Celestinus* cum se-
 disset annis sex, mensibus octo, diebus undecim
 obiit. Cui successit *Innocentius* tertius natione *Cam-*
panus, in festo sancti *Petri* in cathedra consecratus.
 Ad quem rex *Ricardus* nuncios misit & conquestus
 est de rege *Francorum* super fide fracta & jura-
 mento nullatenus observato. Super quo cum vellet
 dominus papa eum convenire per legatum, prælati
Francia ipsum nolentem respondere apud dominum
 papam excusabant, rogantes ut jurisdictionem non
 læderet regis *Francorum*, quos super petitione irra-
 tionabili papa redarguit vehementer sicut patet ex-
 tra. De judiciis capitulo *Novit ille.*

Itaque reges jam tantum pacis avidi quantum
 bellici laboris fessi, anno à partu virginis M. Cxcvii. j.
 mense Septembris cum optimatibus suis & omni
 frequentia subditorum ad solempne colloquium cer-
 to loco in consiniis convenerunt, ubi quidem de ple-
 na pace minus actum est, eo quod animi principum
 à longa inveterati odii passione difficiliter sanaren-
 tur, sed treugas unius anni & quatuor mensium tan-
 quam arram futuræ pacis inter se statui maluerunt,
 adicientes in pactis, ut negotiantibus regiones essent
 perviæ, mutuique provinciæ gauderent solaciis, &
 ut captivi ex utraque parte competenti & tollera-
 bili redemptione possent interim relaxari. Soluti
 igitur isto colloquio facultas data est militantibus
 ad propria remeandi, & fessæ provinciæ gratanter
 pausam modicam susceperunt.

Eodem tempore rex *Ricardus* illustris apud vi-
 cum qui *Andelaicus* dicitur, quem locum pro
 tuitione *Normannia* ad castrum construendum pro
 irruptionibus hostium rex ipse notasset aptissimum;
 castrum nobile quod vulgariter dicitur *castellum*
Gaillard in illo loco aptissimo ex opposito manerii
 sui de *Andeleye* flumine de *Andeleye* interjecto
 profutis

An. Dñi
1198.

profusis valde sumptibus cœpit ædificare. Locus autem ille antiquum patrimonium ecclesiæ *Rothomagensis* erat; sed quia rex *Ricardus* timebat ne forte idem locus ad hoc ipsum à rege *Francia* hostiliter occuparetur, eundem duxit præoccupandum, contra voluntatem *Walteri Rothomagensis* archiepiscopi, qui in regis peregrinatione & *Alemannica* detentione fidelis extiterat *Angliæ* procurator. Et quia rex sæpe ammonitus ab incepto desistere noluit, idem archiepiscopus super injuria sibi à rege illata, ad curiam *Romanam* appellavit, & totam *Normanniam* sub interdicto conclusit, & sic ad curiam *Romanam* adiit appellationem suam in propria persona prosequendo: pro cuius interdicti sententia relaxanda, & causa illa contra archiepiscopum defendenda, Rex Cancellarium suum *Willielmum Eliensem* episcopum, ac *Dunolmensem*, & *Lexoviensem* episcopos ad *Romanam* curiam destinavit. *Willielmo* vero *Eliensi* episcopo obeunte, socii ejus *Romam* pervenientes, concordiam inter regem & archiepiscopum sine dampno utriusque procurarunt. Et quia archiepiscopus accepto à papa responso quod patienter sustineret, quousque pax plena inter reges esset reformata, reversus est, & cum rege postea concordatus. Rex enim pro prædicto vico litigioso commutationem cum dicto archiepiscopo fecit, & ecclesiæ *Rothomagensi* pro illo vico & villis adjacentibus de jure ecclesiæ *Rothomagensis*, dedit molendina sua apud *Rothomagum*, ita quod archiepiscopus elemosinas de illis ab antiquo statutas solvat. Dedit etiam eidem ecclesiæ *Rothomagensi* villam de *Depe*, & villam de *Busseles*, ita quod solvat in elemosinam assignatam CCC. septuaginta duas libras *Andegavensis* monetæ. Dedit etiam eidem ecclesiæ manerium de *Louers* & forestam de *Alerinand*, cum feris & omnibus aliis pertinentiis suis; & omnia per cartam confirmavit, & archiepiscopum in specialitatem pristinam recepit.

Dicto *Willielmo Eliensi* episcopo, ut prædicitur, defuncto, *Eustachius Sarisberiensis* decanus fit episcopus *Eliensis*. Tunc autem temporis regi *Ricardo* intimatur, quod naves ex *Anglia* victualia inimicis suis cum opus haberent in suum magnum detrimentum deferentes, ad sanctum *Walericum* consueverant applicare. In cuius injuriæ ultionem villam combussit, monachos disperfit, feretrumque sancti *Walerici* cum reliquiis in *Normanniam* transvexit. In portu autem illo naves frumento onustas invenit, quarum nautas suspendi præcepit, navibusque combustis victualia suis militibus erogavit. Circa hos dies orta est dissencio inter archiepiscopum *Cantuariensem* & monachos sedis suæ propter ecclesiam quam idem archiepiscopus apud *Lambithe* in honore beati *Thomæ* construxerat: timuerunt enim monachi, quod archiepiscopus sedem suam cathedralem illuc transferret, sicut fuerat eis comminatus: unde *Romam* profecti papæ *Innocentio* conquesti sunt, & ut archiepiscopus à *Justiciaria Angliæ* deponeretur impetrarunt. Inde enim cornua sumpsit & audaciam reluctandi. Non enim decebat archiepiscopum talibus se negotiis secularibus implicare, ubi periculum sanguinis versabatur interesse. Archiepiscopo igitur per papam à *Justiciaria* amoto, rex loco ejus *Galfridum* filium *Petri* subrogavit. Dicta vero ecclesia apud *Lambithe* à *Baldewino* archiepiscopo prædecessore istius *Huberti* primo inchoata,

& postmodum per eundem *Hubertum* constructa, de mandato domini papæ *Innocentii* tercii dissoluta est.

Sane dum rex *Angliæ* circa ædificationem dicti castri de *Gaillard* intenderet, in illo loco rem ferunt mirabilem contigisse. Nam mense Maii paulo ante *Dominicæ Ascensionis* solempnia cum rex adesset & opus operariosque de festinatione urgeret, repente imber sanguine mixtus descendit. Cunctis igitur qui cum ipso rege aderant stupentibus, cum ipsi in suis vestibus veri sanguinis guttas conspicerent, & rem tam insolitam malum protendere formidarunt, verum ex hoc idem rex non est territus quo minus operi intenderet, & illud pro viribus promoveret. Ædificato itaque castro & infra eundem annum plenarie completo, ferunt ipsum regem magnatibus suis circumstantibus verba hujusmodi protulisse, *Ecce quam pulchra filia unius anni*. Dilexit enim eundem locum & nimis gloriabatur in hoc facto.

Illis quoque diebus tempore dictarum induciarum expleto, rex *Francorum Philippus* & rex *Angliæ Ricardus* inter *Games* & *Vernonem* congressi sunt, ubi rege *Francorum* pondus belli sustinere impotente, de consilio suorum per fugam *Vernonem* pro refugio cum suis peciit. Sed antequam castellum possent ingredi, *Ricardus* illos in ore gladii insecutus xx. milites & xl. servientes ex eis cepit. Eodem anni curriculo rex *Angliæ Ricardus* omnibus viribus congregatis tria castella super regem *Francorum* per insultum cepit, scilicet *Sire*, *Fontanum*, *Buricum* & castrum de *Curceles*, laudabili *Anglorum* auxilio fultus. Rex vero *Francia* cum quadringentis militibus & mille servientibus cum communis de *Mancua* & aliis locis auctus, ad succurrendum castro de *Curceles* quod nondum credidit esse captum exiens profectus est. Quod cum sciret rex *Ricardus*, inter *Curceles* & *Gisfortium* obviam ei venit, ubi inter eos campestre prælium nimis cruentum commissum est, cujus prælii pondus rex *Francorum* ferre non valens, coactus cum suis ad castrum *Gisfortii* aufugit; & cum fugiendo pontem *Glomericum* de *Gisfortio* ascendisset, pons præ multitudine transeuntium confractus est, & ipse rex *Francorum* equum armatus insidens casu in flumen de *Eethe* cecidit, & ab unda rapida & profunda à limo extractus est, vix à mortis discrimine liberatus. Electissima autem pars posterior *Francorum* fugientium ut rex eorum de profundo à limo extraheretur pro ereptione sua mortis periculo se exposuit, & contra regem *Ricardum* reversa est, ubi prælium satis cruentissimum renovatur, tandem parte regis *Ricardi* prævalente, tres electi milites regis *Francorum* capti sunt, *Mathæus* scilicet de monte *Moretino*, *Alanus* de *Rufci*, & *Fulco* de *Gilervol* præter alios milites & pedites quamplures. Super hac autem gloriosa victoria rex *Ricardus* epistolam scripsit consolatoriam prælatis in *Anglia* commorantibus & amicis.

Videns autem rex *Francorum* vires regis *Angliæ* diatim excescere, supplicavit papæ, ut ipse pacem vel treugas pro tempore procuraret. Papa igitur *Petrum Campanum* diaconum cardinalem legatum suum in *Franciam* misit, per quem epistolam specialissimam *Ricardo* regi *Anglorum* destinavit, rogans ipsum affectuose, ut favorabilis in pacis compositione precibus suis foret. Rex igitur *Ricardus* qui promotionem *Othonis* neporis sui affectavit,

fecit, ut scilicet in regem *Alemannia* & imperatorem *Romanorum* coronaretur, ad quod ut domini *Innocentii* papæ favorem haberet, supplicantis precibus acquievit. Reges igitur in unum convenientes treugas quinquennes tali pactione juraverunt, Quod homines & mercatores utriusque regni per terras alterutras ire & redire, emere & vendere sine dampno possent & impedimento. Quo facto, rex *Anglorum* abbatem *Cisterciensem*, & *Reimundum* monachum sancti *Albani* qui eodem tempore pro negociis ecclesiæ suæ ad regem in *Normannia* transmissus fuerat, *Roma* misit, ut ibidem negocia prælocuta de promotione dicti *Othonis* nepotis sui ad dignitatem imperialem perducerent ad effectum. Et ad hæc negotia perficienda rex de unaquaque carucata terræ totius *Anglia* quinque solidos de auxilio percepit: unde sexto idus Julii dicto *Othoni Aquisgranum* quod nuper obsederat redditum est, & ibidem in regem *Alemannia* coronatur. In cuius crastino uxorem duxit septennem ducis *Brabantia* filiam & hæredem. Quarto vero idus ejusdem mensis ab *Adulpho* *Coloniensi* archiepiscopo ex mandato papæ *Innocentii* tercii coronatus, sedem ascendit cum gaudio *Augustorum*.

Treugis inter reges *Francia* & *Anglia*, ut dictum est, statutis, rex *Ricardus* in quosdam Barones *Pictavia* sibi rebelles formidabile vexillum direxit. Et cum militem quendam super inventione thesauri, quem solent sibi principes vendicare, convenire voluisset, ille severitatem regiam veritus, ad vicecomitem *Lemovicensem* aufugit. Qui à rege ut militem redderet rogatus, & parere neglexit, rex terras ejus ingressus, quoddam castrum quod *Caluca* dicitur juxta *Lemovicas* obsedit, & fortiter impugnavit: septimo vero kal. Aprilis dum castrum considerando inermis circuiret, quidam *Bertramus Gordon* spiculo balistæ suæ ipsum regem in humero sinistro sive in musculo brachii subito letaliter vulneravit. Vulnere, ut dicebatur, male custodito cœpit mortis imminens periculum rex sentire. Ad quem fertur tres abbates *Cisterciensis* ordinis accessisse, quibus omnia peccata sua cum singultu & fletu confessus est, quos cum ad injungendam vel innotescendam sibi pœnitentiam salutarem cerneret stupefactos, dixit, Si placeat Deo justo judici meo, libens pœnam purgatoriam usque in diem judicii pro delictis meis admittam.

Castro demum capto & dicto *Bertramo* occisore suo coram eo ducto, rex ab eo quæsit. Quid tibi mali feci quare me interemisti? At ille audacter respondit, Quia tot mala mundo intulisti, & patrem meum alias occidisti, sume de me quamcumque volueris vindictam. Sed rex tunc pietate commotus, mortem suam sibi pro amore Dei condonavit, & liberum abire permisit. Centumque solidos *Anglicana* monetæ sibi dare præcepit. Sed quidam *Marchadeus* rege nesciente ipsum tenuit, & post obitum regis excoiatum suspendit. Rex vero moriturus thesaurum suum in tres partes divisit, unam *Othoni* nepoti suo in regem *Romanorum* jam coronato, alteram servientibus suis, & tertiam pauperibus reliquit. Corpus suum apud *Fontem Ebrulsi* ad pedes patris sui, cuius proditorem se confitebatur, sepeliri iussit. Cor suum inexpugnabile *Rothomagensi* ecclesiæ propter præcipuam dilectionem quam adversus illam gerebat, legavit; apud castrum vero prædictum viscera sua recondere in ecclesia

ordinavit; stercora sua *Pictavensibus* propter notam suæ proditoris reliquit. Tandem dierum undecim labore vexatus, die duodecimo viij. idus Aprilis ætatis suæ anno quadragesimo secundo, diem clausit extremum.

Iste rex *Ricardus*, propter magnanimitatem cordis sui, qua quæque ardua agredi non refugit, *Cor leonis* appellatus est ab *Anglicis* & *Normannicis*; nam tremor illius non solum finitimas sed externas invasit gentes, cujus fama per totum mundum volavit. Occulto tamen Dei judicio, & justo, hoc genere mortis occubuit. Ipse siquidem hoc genus sagittandi quod *arcubalistarum* dicitur jamdudum topitum, in usum, ut dicitur, revocavit, unde & in eo peritus plures manu propria peremit, quo & ipse postmodum in terra propria in præmunitis & inopinatis interijt, neque enim lex ulla æquior est,

Quam necis artifices arte perire sua.

In *Cronicis* autem *Walteri de Gisebourn* scribitur, quod rex *Ricardus* non apud dictum castrum de *Caluca* sed apud memoratum castrum de *Gaillard*, quod in uno anno, ut præscribitur, construxerat, jaculo balistæ occubuit. Nam ibi commemorat, quod dicto castro de *Gaillard* ædificato, & treugis, ut prædicitur, inter reges ad tempus firmatis, & rex *Anglia* se ad alia divertebat, custodes dicti castri negligentes in sua custodia extiterunt. Loricæ namque ex more ad pannos lavandos in lacu subtus castrum egressæ erant, nec suspicabantur custodes accessum ex parte illa haberi posse. Et ecce ingeniosi *Franci* sibi multociens à longe prævidentes, præordinatis scaphis & allatis, dum quadam die lorices egrederentur, lacum cum scaphis transierunt, & apprehensis loricebus castrum ingressi sunt, quibusdam ex custodibus ad eorum introitum fugientibus & aliis comprehensis, confestim alios attraxerunt, & facti sunt quasi robur inmensum. Quod cum audisset rex *Ricardus*, mox cum summa festinatione concurrat, & castrum sic inveniens præoccupatum iratus est valde, & commota sunt viscera ejus in hoc facto. Qui cito ad manerium suum de *Andele* quod situm erat ex opposito ejusdem interjecto flumine, declinavit, cumque die quadam spaciatur pergeret, castrumque & loci situm circumspiceret, à quodam balistario cognitus est, & telo ab eo emissso graviter vulneratur. Vocatique sunt Chirurgici qui dicunt ei, quod ob gratiam recuperandæ sanitatis ab omni contactu mulierum est ei totaliter abstinendum. Locus enim scapulæ in quo percussus est periculosus erat & profundus, propter quod interdixerunt ei omnem uxoris amplexum, tactum etiam atque visum. Qui cum esset lubricus valde, & in amore mulierum exandescens, delicias suas reprimere noluit; sed salubre consilium parvipendens, de vulnere eo quod modicum sibi videbatur non curavit. Quo infestato, venenum crevit, & vitæ desperatio secuta est.

Cumque vitæ illius nulla spes esset, & mors horrenda in januis jam pateret, ingressus est ad eum dictus dominus *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus, sibi dicens, Dispone domui tuæ ô rex! quia morieris & non vives. Cui rex, Minæ sunt episcopo & quasi truffæ quas loqueris. Cui episcopus, Non sunt truffæ rex, sed inevitabilis mors in januis te expectat. Cui rex, Quid ergo vis ut faciam? Cogita de filiabus tuis maritandis, & age pœnitentiam. Et rex, Hoc est quod primo dixi, truffæ enim sunt quod

quod loqueris, tu enim nosti me nunquam filios aut filias procreasse. Et episcopus, Imo rex, tres habes filias, & diu est quod eas habuisti & aluisti. Primogenitam tuam habes *Superbiam*, secundam *Avaritiam*, & terciam *Luxuriam*: Has enim habuisti & supra modum à juventute tua dilexisti. Verum, inquit rex, istas habui, & eas sic volo continuo maritare. Primogenitam enim meam concedo *Templariis* qui fastu tument, & præ cæteris sunt elati. Secundam scilicet *Avariciam*, Monachis griseis, qui omnibus vicinis suis per avaritiam nocent ut diaboli effrænati. Et ultimam scilicet *Luxuriam* assigno Monachis nigris, qui affata & frixa comedunt nunquam satiati. Ista enim tria genera hominum rex odio habuit, & ideo eis nominatas filias præ cæteris maritavit. Ad hæc ille episcopus, Non loquaris ita rex quia tempus resolutionis tuæ jam instat & prope est. Et rex, Quid, inquit, mihi faciendum est? Age, inquit, pœnitentiam, & peccata quæ commisisti confitere, confidens in *Christo* & misericordia ejus quæ est super omnia opera ejus, qui promptior est dimittere quam est peccator veniam postulare. Rex itaque in verbis episcopi motus, in lacrimas prorupit, & ait, Pœniteo valde, & pœnitentiæ signa testificaberis episcopo & videbis. Moxque confessore suo accito, peccata sua gravia cum inmenso dolore confessus est, & absolutio- nis beneficium assecutus. Præcepitque pedes sibi ligari & in altum suspendi, nudumque corpus flagellis cædi & lacerari, donec idem ipse præceperet ut filerent. Cumque diu caderetur, ex præcepto ad modicum filuerunt. Et spiritu iterum reassumpto, hoc idem secundo & tercio in habundantia sanguinis compleverunt. Tandem in se revertens afferri viaticum sibi jussit, & se velut proditorem & hostem contra dominum suum ligatis pedibus fune trahi. Et viatico cum magna cordis reverentia & tremore accepto, adjecit dicens, Misericordia Domini magna est quæ vult omnes homines salvos fieri, justitia tamen est ejus recta, quæ vult omne delictum puniri & debite flagellari: verum in misericordia ejus confidens, & de justitia timens, lego me & corpus meum vermibus corrodendum, animam autem meam usque in diem judicii igne purgatorii cruciandum in spe misericordiæ Dei in qua credo me posse salvari in illum diem. Et hiis dictis modico supervixit tempore; & mortuus est sepultus juxta patrem suum in monasterio *Fontis Ebrardi* mense Aprilis anno Domini M. Cxcix.

Sicque leo ferox qui vivens in corpore cor & animum leonis habuisse fertur, per industriam discreti pontificis ad Christum dirigitur velut agnus mitissimus, & pœnitens gloriosus. Rumore itaque mortis ejus in curia regis *Francie* audito, gavisi sunt gaudio magno valde, & congratulabantur regi suo dicentes, Gaudendum est tibi, ô rex! quia hostis tuus inmanis corruit & mortuus est. Quibus rex, Non michi, inquit, gaudendum est sed potius condolendum, quia corruit princeps nobilis, & strenuissimus miles totius Christianitatis, & licet in suo tempore eum ad tempus adversarium sensissem, sperabam tamen michi haberi posse integrum amicum & hominem fidelem. Vobis eciam in morte ipsius doloris materia orta est, quia qui contra eum stipendiis meis jamdudum sumptuose militastis, nunc potestis stipendiis propriis militare. Et sic licenciati incidenter doluerunt qui materiam solacii intexere

nitebantur. Et ut dictus *Walterus* consequenter in Cronica sua scribit, rex *Francie* interfectori suo qui magna se meruisse crediderat, ait, Quia principem strenuissimum occidisti non quidem in bello sed in dolo, mala morte morieris, unde ex regis præcepto equis ad furcas tractus suspensus est.

De divisione corporis regis *Ricardi* in tribus locis sepulti quidam metricus sic ait.

10 *Viscera Daroelum, corpus fons servat Ebrardi,
Et cor Rothomagum, magne Ricarde, tuum.
In tria dividitur unus qui plus fuit uno:
Nec superest uno gratia tanta viro.
Christe, tui calicis prædo fit præda Calucis,
Ære breve deicis qui tulit æra crucis.*

Mortem istius regis *Ricardi* magister *Galfridus de Nine salvo* in libro quem de eloquentia composuit, versibus hiis deplorat.

20 *N* *Enstria sub clipeo regis defensa Ricardi,
Indefessa modo gestu testare dolorem.
Exudent oculi lacrimas, exterminet ora
Pallor, connodet digitos tortura, cruentet
Interiora dolor, & verberet æthera clamor;
Tota perit ex morte sua, mors non fuit ejus
Sed tua; non una sed publica mortis origo.
O Veneris lacrimosa dies! ô sidus amarum!
Illa dies tua nox fuit, & Venus illa venenum,
Illa dedit vulnus. Sed pessimus ille dierum,
30 *Primus ab undecimo qui vita victricus ipsam
Clausit, uterque dies homicida tyrannide mira.
Trajecit clausus exclusum, tectus apertum,
Providus incantum, miles munitus inermem
Et proprium regem. Quid miles perfide, miles
Perfidia, miles pudor orbis, unica sordes
Milicia, miles manuum factura suarum
Ausus es hoc in eum scelus? hoc scelus istud es ausus.
O dolor! ô plusquam dolor! ô mors! ô truculenta
40 *Mors! esses utinam mors mortua. Quid meruisti
Ausa nephas tantum? Placuit tibi tollere solem
Et tenebris dampnare solum. Scis quem rapuisti?
Ipse fuit jubar in oculis & dulcor in aure,
Et stupor in mente. Scis impia quem rapuisti?
Ipse fuit dominus armorum, gloria regum,
Delicia mundi, nichil addere noverit ultra.
Ipse fuit quicquid potuit natura: sed istud
Causa fuit quare rapuisti. Res preciosas
Eligis, & viles quasi dedignata refutas.
50 *Et de te Natura queror, quia nonne fuisti,
Dum mundus puer esset adhuc, dum nata jaceret
In cunis in eo studiosa? nunc ante senectam
Desinit hoc studium. Cur sudor tantus in orbem
Attulit hoc mirum, si tam brevis abstulit hora?
Sudorem tantum placuit tibi tollere mundo
Et revocare manum, dare sic & tollere donum.
Cur irritasti mundum? vel redde sepultum,
Vel forma similem. Sed non tibi suppetit unde
Quicquid erat tecum vel mirum, vel preciosum,
60 *Huic erat impensum, thesauri deliciarum,
Hic sunt exhausti. Ditissima facta fuisti,
Ex hac jactura fieri pauperrima sentis.
Ex hac jactura si felix ante fuisti,
Tanto plus misera quanto felicior ante.
Si fas est accuso Deum, Deus optime rerum
Cur sic degeneras? cur obruis orbis amicum?
Si recolis, pro rege facit Joppe tua, quam tot
Milibus*****

Milibus oppositus solus defendit & Acon,
 Quam virtute sua tibi reddidit, & crucis hostes
 Quos vivus omnes sic terruit ut timeatur
 Mortuus, Ipse fuit sub quo tua tuta fuerunt.
 Si Deus es sicut esse decet fidelis & expers
 Nequitia, justus & rectus cur minuisti?
 Ergo dies ejus potuisti parcere mundo,
 Mundus egebat eo; sed eum magis eligis esse
 Tecum quam secum, Mavis succurrere cælo
 Quam mundo. Domine dicam, si dicere fas est
 Pace tua, poteras fecisse decentius istud.
 Sed properasse nimis saltem dum frana dedisset
 Hostibus, & facti mora tanquam nulla fuisset,
 Res erat in foribus, tunc posset honestius ire
 Et remeare tibi. Sed in hac re scire dedisti;
 Quam brevis est risus, quam longa lacrima mundi.

Rex Ricarde jaces, sed si mors cederet armis;
 Victa timore tui cederet ipsa tuis.

Laus tibi prima fuit Siculi, Ciprus altera, Joppe
 Tercia, quarta Dromo, quinta Taverna fuit.
 Suppressi Siculi, Ciprus pessundata, Joppe
 Tenta, Dromo mersa, capta Taverna fuit.

Mortuo rege Ricardo & sepultura apud
 Fontem Ebrardi tradito, Johannes frater
 ejus in transmarinis partibus tunc ex-
 istens, pacem suam Anglicis nunciavit.
 Hic à patre Johannes sine terra cognominatus fuit,
 fratribus suis ad amplissimos honores sublimatis;
 puta Henrico in regem Angliæ coronato, Ricardo
 ducatu Aquitannia, & Galfrido ducatu Britannia
 insignitis, ipse nichil habebat; quanquam postea
 comitatibus Moretannia in Normannia, & Glover-
 nie in Anglia ditatus fuit, collatis insuper eidem à
 patre omnibus terris in Hibernia conquestis Hic Jo-
 hannes triginta duorum annorum erat cum in octabis
 Paschæ apud Rothomagum gladio ducatus Nor-
 mannæ cingeretur, & homagium nobilium suscepit.
 Multi tamen Arthuro comiti Britannia filio senio-
 ris fratris sui Galfridi, quasi naturali domino &
 recto hæredi Angliæ & Normanniæ adhæserunt, &
 hoc seminarium odii & dispendii magnum fuit. Sta-
 tim tamen cum gladio prædicto cinctus fuisset, in
 Angliam transfretavit, & Londoniam veniens in
 festo Ascensionis Domini vj. kal. Junii anno Domi-
 ni M. Cxcix. ab Huberto Cantuariensi archiepi-
 scopo in ecclesia beati Petri Westmonasterii innu-
 gitur, & in regem Angliæ coronatur; assistente præ-
 latorum, comitum, & baronum, & aliorum nobili-
 um multitudine infinita. Philippo tamen Dunol-
 mensi episcopo ne coronatio illa in absentia Gal-
 fridi Eboracensis archiepiscopi fieret appellante. Et
 porro rege Ricardo defuncto, Philippus rex Fran-
 ciæ omnia quæ libuit sibi licere putans, induciis
 quas juramento firmaverat non deferens, Norman-
 niam ingressus Ebroicam urbem cepit, terrasque
 regis Angliæ usque Cenomanniam undique vasta-
 vit. Arthurus autem nepos regis Johannis ex se-
 niore fratre Galfrido duce Britannia, ad regnum
 tanquam verus hæres aspirans regi Franciæ Ceno-
 mannis occurrens, comitatu Andegavensi in manu
 valida occupato, pro eodem homagium ei fecit.
 Elianora quoque regina pro ducatu Aquitannia
 quem jure hæreditario possedit, eidem regi Franciæ

cum Turonis advenisset, homagium fecit. Johannes
 rex solemnitate coronationis suæ peracta, classe in
 portu de Schozham coadunata cum exercitu magno
 xij. kal. Julii in Normanniam transfretavit. Di-
 ctum enim Arthurum filium fratris sui, cui multi
 magnates adhæserunt, timebat. Nam præter regem
 Franciæ qui eum fovebat, magnates Andegavie,
 Cenomannia, & Turonia, quasi ligio domino ei ad-
 hæserunt, dicentes, Consuetudinem, jus & judicium
 esse ut Arthurus filius fratris senioris in patrimo-
 nio sibi debito succedat, quod videlicet Galfridus
 pater ejusdem Arthuri esset habiturus si regem Ri-
 cardum supervixisset. Idcirco Constancia mater
 Arthuri ipsum regi Francorum custodiendum com-
 mendavit, qui ipsum diligenter propter insidias Pa-
 risius educavit. Unde eodem anno rex Johannes
 urgentibus causis rebusque in Normannia pro atti-
 culo temporis dispositis in Angliam reversus est.
 Interea concilium sub Huberto Cant. archiepisco-
 po & apostolicæ sedis legato Londonia celebratum
 fuit; ubi x. kal. Octobris sanctus Hugo Lincolni-
 ensis episcopus obiit. Qui mox virtutibus claruit
 atque signis. Nam dum corpus ejus à Londonia
 usque Lincolniam portaretur, non erat hora licet
 tempus aliquando procellosum fuerit, in qua in ali-
 quo cereorum qui circa feretrum portabantur ignis
 & lux accensa deesset. Iste sanctus Hugo de im-
 periali Burgundia oriundus à juventute sua inter
 viros religiosos educatur: primo factus est mona-
 chus regularis, deinde ampliori in Deum proficiens
 desiderio, quo magis carnem suam à mundanis oble-
 tamentis abstraheret, ordini Cartusienfi se transtu-
 lit, ubi inter monachos devotione claruit singulari.
 Cujus religiosæ sanctitatis fama ad aures regis An-
 gliæ Henrici secundi illapsa, ipsum in amore ejus
 vehementer accendit, qui vix multis precibus, ut in
 domo quadam ejusdem ordinis in Anglia quam
 idem rex in diocesi Bathoniensi multis prædiis &
 privilegiis ditatam fundaverat, curatoris officium
 admitteret potuit optinere; quem dum ibi rex sæ-
 pius visitaret, verbis & virtutibus ejus delectatus,
 vacante sede Lincolniensi canonicis ecclesiæ suavit,
 ut Hugonem domus suæ Priorem in episcopum eli-
 gerent & præficerent in pastorem. Sed electioni fa-
 vore regio celebratæ vir Dei non consentiens, de-
 canum ceterosque majores ecclesiæ qui pro ipso
 venerant vacuos dimisisset, si non eum unanimi li-
 bera voluntate iterum elegissent. Egressus autem
 à monasterio ut jam curam pastoralis officii admis-
 sam exequeretur, prima nocte inter soporem & vi-
 giliam constitutus, vocem ad eum cœlitus missam
 audivit dicentem, Egressus es in salutem populi
 tui, in salutem cum Christo tuo. Fragilitatis au-
 tem suæ non inmemor, solebat leprosos ad osculum
 pacis admittere: super quo obicienti sibi Cancel-
 lario suo, quod Martinus osculando leprosos sana-
 bat, urbana humilitate respondit, Osculum Martini
 carnem leprosi sanabat: sed osculum leprosi animam
 meam sanat. Itaque in vita multis virtutibus cla-
 rescens, xiiij. fere annis tenuit præsulatum. Qui
 quanti meriti fuerit apud Dominum, oleum ex ejus
 tumba defudans crebraque sanitarum miracula te-
 stantur. In cujus exequiis apud Lincolniam omnes
 Angliæ proceres & potentes intererant. Nam rex
 Johannes de Normannia in Angliam, ut dictum
 est, reversus, parliamentum suum usque Lincolniam
 convocaverat, & Willielmo regi Scottorum, de cujus
 fide

fide hæsitabat, per *Philippum Dunolmensum* episcopum & *Rogerum Bigott* cum literis patentibus de salvo conductu miserat, statuens ei diem scilicet in crastino sancti *Edmundi* regis & martiris ad se usque *Lincolniam* veniendi, & absque omni prorogatione vel cavillatione homagium faciendi, qui accepto hujusmodi mandato, ad diem & locum eisdem properavit. Ubi post multos tractatus adinvicem habitos, idem *Willielmus rex Scottorum* in die sanctæ *Ceciliae* virginis x. kal. Decembris eo anno feria iiij. supra montem extra civitatem *Lincolniam* coram optimatibus utriusque, & in conspectu omnis populi regi *Johanni* homagium fecit, & super crucem *Huberti Cantuariensis*

archiepiscopi fidelitatem de pace sibi & regno servanda solempniter juravit, & eidem regi *Johanni* tanquam domino suo per cartam suam concessit, quod *Alexandrum* filium suum sicut hominem ligium ipsius regis *Johannis* per assensum suum maritaret: promittendo firmiter in eadem carta, quod idem *Willielmus rex Scottorum* & *Alexander* filius suus filio & hæredi regis *Johannis* tanquam ligio domino suo contra omnes mortales fidem & fidelitatem tenerent. A quo quidem *Willielmo* rege *Scottorum* postmodum, pro eo quod filium suum præter ipsius regis *Johannis* domini sui assensum desponsaverat, debitam satisfactionem pro transgressione & temeraria præsumptione accepit.

FINIS.

GERVASII

MONACHI

DOROBORNENSIS

SIVE

Cantuariensis,

Tractatus de combustione & reparatione *Dorobornensis* Ecclesiæ.

Imaginationes de discordiis inter Monachos *Cantuarienses* & Archiepiscopum *Baldewinum*.

CHRONICA de tempore Regum *Angliæ*, *Stephani*, *Hen. II.* & *Ricardi I.*

Vitæ *Dorobornensium* Archiepiscoporum.

Cui accesserunt

Vitæ *Eboracensium* Archiepiscoporum.

PER

THOMAM STUBBES

DOMINICANUM.

Nunc primum edita ex MSS. codicibus fideliter collatis.

Handwritten notes at the top of the page, possibly a title or date.

GENERAL

INSTRUCTIONS

TO THE

MEMBERS OF THE
SOCIETY OF
THE
CITY OF
NEW YORK

AND
TO THE
OFFICERS OF THE
SOCIETY OF THE
CITY OF NEW YORK

AND TO THE
OFFICERS OF THE
SOCIETY OF THE
CITY OF NEW YORK

AND TO THE
OFFICERS OF THE
SOCIETY OF THE
CITY OF NEW YORK

CHRONICA GERVASII.

Pars prima.

Incipit tractatus, de combustione & reparatione Cantuariensis Ecclesie.

ANno gratiæ verbi Dei M. C. lxxiiij. iusto set occulto Dei iudicio combusta est ecclesia Christi *Cantuaria*, chorus scilicet ille gloriosus industria & sollicitudine *Conradi* prioris magnifice consummatus, anno dedicationis suæ xlv. Modus autem combustionis & reparationis hic erat. Anno igitur gratiæ verbi Dei M. C. lxxiiij. non. Septembris, hora quasi nona, austro fere ultra humanam æstimationem furente, accensus est ignis ante portam ecclesiæ extra muros atrii, quo tres domunculæ semiustæ sunt. Quo cum cives concurrerent & prædictum incendium dissiparent, carbones & scintillæ vento rapidissimo in altum delatæ super ecclesiam depositæ sunt, & vi furoris venti per juncturas plumbi intrusæ, in tabulis ligneis semiputridis resederunt. Sicque paulatim calore crescente, asseres putridi accenduntur. Deinde tigni grossiores cum ligaturis suis nemine vidente vel curam agente succenduntur. Coelum inferius egregie depictum, superius vero tabulæ plumbeæ ignem interius accensum celaverunt. Diripiuntur interim domunculæ tres unde furor iste ascenderat, & jam tumultu populi sedato, ad sua quique redierunt. Sola Christi ecclesia nemine adhuc sciente quasi intestino premebatur incendio. Tignis etenim & tignorum ligaturis ardentibus, flammaque usque in summa tecti fastigia elata, tabulæ plumbeæ tanto calori ulterius resistere non valentes, paulatim liquefcere cœperunt. Ventus igitur furens aditu liberiori reperto, flammæ interiores in immensum furere coegit. Et ecce, subito flammis paulisper apparentibus, clamatum est à plebisq; in atrio ecclesiæ, Væ væ, ecclesia ardet. Accurrunt plurimi laici cum monachis, aquas hauriunt, secures vibrant, gradus ascendunt, ecclesiæ Christi jam jamque peritura succurrere cupientes. Pervenerunt igitur ad facta tecta, & ecce teter fumus & atrox flamma repleverant omnia. Desperati igitur qui concurrerant, suæ saluti providentes redierunt. Et ecce juncturis tignorum & pessulorum igne dissolutis, ligna semiusta in chorum deorsum super monachorum sedilia corruerunt. Sedilia igitur multa lignorum mole compacta succenduntur, & sic undique mala multiplicata sunt. Erat in hoc incendio mirabile, immo miserabile videre spectaculum. Chorus namque ille gloriosus igne consumptus, se pejus consumebat. Flammæ enim ex tanta lignorum congerie multiplicatæ usque in cubitos quindecim in altum porrectæ parietes & maxime columpnas ecclesiæ cremaverunt. Accurrunt plurimi ad ornamenta ecclesiæ, pallia & cortinas deiciunt, alii ut rapiant, alia ut eripiant. Scrinia reliquiarum de sublimi trabe deorsum in pavementum dejecta confracta sunt & reliquiæ dispersæ. Veruntamen ne ab igne consumerentur, à fratribus collectæ & repositæ sunt. Fuerunt autem quidam iniqua & diabolica cupiditate succensi, qui res ecclesiæ igni quidem subtraxerunt, set absportare non timuerunt. Hoc itaque modo domus Dei hæctenus ut paradisus

deliciarum delectabilis, jam tunc in incendiis cinere jacebat despicabilis, & quasi in solitudinem redacta, tempestatum aeriarum patebat injuriis. Mirantur populi tantam Dei patientiam, & præ dolore & angustia quodammodo furentes, capillos trahunt, cervicibus & palmis parietes & pavementum ecclesiæ tundunt, enormia quædam maledicta in Dominum & sanctos ejus, patronum scilicet ecclesiæ jaculantur. Fuerunt etiam tam laici quam monachi qui se malent morte carnis decedere, quam sic ecclesiam Dei miserabiliter deperire. Non enim solummodo chorus hoc incendio consumptus est, verum etiam domus infirmorum cum capella sanctæ *Maria* & aliis quibusdam curiæ officinis. Ornamenta quoque ecclesiæ quamplurima & bona in cinerem redacta sunt. Quis putas dolor corda filiorum ecclesiæ in tanta tribulatione contrivit? Non puto ærumpnas *Cantuaria* minus esse flebiles quam olim *Jerosolima* sub fletu & planctu *Jeremie*. Non puto aliquem posse dolores & angustias filiorum ecclesiæ quantæ fuerint mente concipere, nedum verbis edicere, vel scriptis edocere. Verum ut miseras suas aliquantula consolatione relevarent, in aula ecclesiæ altare & stationem sibi qualemcunq; composuerunt, ubi horas diurnas & nocturnas ejularent potius quam cantarent. Quoniam vero patroni ecclesiæ sanctus videlicet *Dunstanus* & sanctus *Elfegus* in solitudine illa remanserant, ne pluviarum & tempestatum vel ad modicum paterent injuriis, cum dolore & angustia incredibili fletus & lugentes tumbas Sanctorum aperuerunt, & ipsos cum sarcophagis suis de choro extraxerunt, cum summa tamen difficultate & labore, ac si Sancti reniterentur: posuerunt itaque illos in navi ad altare sanctæ crucis quam decentius potuerunt. Sic ergo filii *Israel* occulto quidem set iusto Dei iudicio de terra promissionis, immo de paradiso deliciarum ejecti, ut esset sicut populus sic sacerdos, & ut lapides Sanctuarii in angulis platearum sternerentur, per quinquennium in aula ecclesiæ muro parvulo à populo segregati in lacrimis & luctu permanserunt. Quærent interim fratres consilium quomodo vel qua ratione ecclesia combusta posset reparari, set non inveniunt. Columpnæ enim ecclesiæ quæ vulgo pilarii dicuntur nimio ignis fervore debilitatæ frustratim decedentes & vix consistere valentes, omnibus etiam sapientioribus consilium verum & utile subtraxerunt. Convocati sunt igitur artifices *Franci* & *Angli*: sed & ipsi in dando consilio dissenserunt. Alii namque prædictas columpnas sine dampno operis superioris reparare promiserunt. Sed horum rationibus alii contradicentes, totam ecclesiam diruere oportere dixerunt, si quidem monachi securi vellent existere. Quod verbum etsi verum fuerit, eos tamen dolore cruciavit. Nec mirum. Non enim sperare potuerunt monachi opus tam magnum temporibus suis aliquo humano ingenio posse consummari. Advenerat autem inter alios artifices quidam *Senonensis Willielmus* nomine, vir ad-

modum strenuus, in ligno & lapide artifex subtilissimus. Hunc ceteris omisissis propter vivacitatem ingenii & bonam famam in opus susceperunt. Huic & providentiæ Dei opus perficiendum commissum est. Hic cum monachis per plurimos degens dies, muri adusti superiora & inferiora, interiora & exteriora sollicitè conspiciens, quid esset factururus aliquandiu conticuit, ne eos pusillanimes effectos acius trucidaret. Nec tamen ea quæ operi erant necessaria seu per se seu per alios præparare cessavit. Cum autem monachos aliquantulum consolatos videret, confessus est pilarios igne læsos & omnia superposita oportere dirui, si opus tutum & incomparabile monachi vellet habere. Consenserunt tandem ratione convicti, opus quod promiserat & maxime securitatem habere cupientes. Chorum itaque combustum diruere consenserunt patienter etsi non libenter. In adquirendis igitur lapidibus transmarinis opera data est. Ad naves onerandas & exonerandas, ad cementum & ad lapides trahendos tornamenta fecit valde ingeniose. Formas quoque ad lapides formandos his qui convenerant sculptoribus tradidit & alia in hunc modum sollicitè præparavit. Chorus igitur destructioni adjudicatus diruitur, & præter hæc toto anno illo nichil factum est. Quoniam vero novum opus in alium statum mutatum est, non inutile duxi statum describere vetustatis, & deinde novitatis. *Edmerus* venerabilis cantor in opusculis suis veterem ecclesiam ex more *Romanorum* factam describit, quam *Lamfrancus* archiepiscopus cum archiepiscopatum fusciperet combustam inveniens, funditus evertit. Ecclesiam Christi tercio combustam esse legimus. Primo, quando beatus martyr *Elfegus* à *Danis* captus est & martyrio coronatus. Secundo, cum *Lamfrancus Cadomensis* abbas archiepiscopatum *Cantuariensis* ecclesiæ suscepit regendum. Tercio vero, tempore *Ricardi* Archiepiscopi & *Odonis* Prioris. Hanc ultimam quidem non legimus, set quod miserabilius est, oculis perspeximus. Nunc ergo veteris ecclesiæ descriptionem sicut eam describit *Edmerus* subiciam.

Edmerus. Venerabilis *Odo* corpus beati *Wilfridi* pontificis *Eboracensis* de *Rhipun* sublatum *Cantuariam* transfulerat, & illud in editiore entheca ut ipsemet scribit, hoc est in majori altari quod in orientali presbyterii parte parieti contiguum de impolitis lapidibus & cemento extructum erat, digniter collocaverat. Erat enim ipsa ecclesia quod per excessum dici pacienter quæso accipiat, sicut in historiis *Beda* testatur, *Romanorum* opere facta, & ex quadam parte ad imitationem ecclesiæ beati apostolorum principis *Petri*, in qua sacratissimæ reliquæ totius orbis veneratione celebrantur decenter composita. Porro aliud altare congruo spatio ante positum prædicto altari erat, dedicatum in honorem Domini nostri *Jesu Christi*, ubi cotidie divina mysteria celebrantur. In quo altari beatus *Elfegus* caput sancti *Swithuni* quod ipse à pontificatu *Wintoniensi* in archiepiscopatum *Cantuariensem* translatus secum tulerat, cum multis aliorum Sanctorum reliquiis solenniter reposuerat. Ad hæc altaria nonnullis gradibus ascendebatur à choro cantorum quam criptam vel confessionem *Romani* vocant. Subtus erat ad instar confessionis sancti *Petri* fabricata, cujus fornix eo in altum tendebatur ut superiora ejus non nisi per plures gradus possent adiri. Hæc intus ad orientem altare habebat, quo caput beati *Fursei* ut

antiquitas fatebatur in se habebat. Sane via una quam curvatura criptæ ipsius ad occidentem vergentem concipiebat, usque ad locum quietis beati *Dunstani* tendebatur, qui maceria forti ab ipsa cripta dirimebatur. Ipse namque sanctissimus pater ante ipsos gradus in magna profunditate terræ jacebat humatus, tumba super eum in modum pyramidis grandi sublimique structura, habente ad caput Sancti altare matutinale. Inde ad occidentem chorus psallentium in aulam ecclesiæ porrigebatur, decenti fabrica à frequentia turbæ seclusus. Deinde sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant, prominentes ultra ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore beati *Gregorii* papæ altare in medio sui dedicatum habebat, & in latere principale hostium ecclesiæ, quod antiquitus ab *Anglis* & nunc usque *Suthoure* dicitur. Quod hostium in antiquorum legibus regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni quæ in hundredis vel comitatibus, uno vel pluribus, vel certe in curia regis non possent legaliter diffiniri, finem inibi sicut in curia regis summi sortiri debere discernitur. Alia vero turris in plaga aquilonali è regione illius condita fuit, in honorem beati *Martini*, claustra in quibus monachi conversabantur hinc inde habens. Et sicut in alia forenses lites & secularia placita exercebantur, ita in ista adolescentiores fratres in discendo ecclesiastica officia die ac nocte pro temporum vicibus instituebantur. Finis ecclesiæ ornabatur oratorio beatæ matris Dei *Mariæ*. Ad quod quia structura ejus talis erat, non nisi per gradus cuiusvis patebat accessus. In cuius parte orientali erat altare in veneratione ipsius Dominæ consecratum, & in eo caput beatæ virginis *Austrobertæ* habebatur inclusum. Ad hoc altare cum sacerdos ageret divina mysteria, faciem ad populum qui deorsum stabat ad orientem versam habebat. Post se vero ad occidentem cathedram pontificalem decenti opere ex magnis lapidibus & cemento constructam, & hanc longe à Dominica mensa remotam, utpote parieti ecclesiæ qui totius templi complexio erat omnino contiguum. Hic situs fuerat ecclesiæ *Cantuariensis*. Quem ea re hic ita paucis descripsi, ut cum præsentis ætatis homines & futuræ antiquorum de hoc scripta audierint, nec juxta relationem illorum ita invenerint, sciant illa vetera transisse & omnia illa nova esse. Siquidem post innumeras persecutiones quas sapissime passa est intus & foris, occulto nostris diebus sed iusto iudicio Dei, incendio consumpta est, & cum omnibus ornamentis & utensilibus suis in nichilum pene redacta. Sed his dispensante Deo patris, paucis interpositis annis *Lamfrancus Cadomensis* cœnobii abbas vir magnus & prudens ecclesiæ ipsius archiepiscopatu functus est, & incendii reliquias nova omnia constructurus evertit funditus. Levatis igitur corporibus præcipuorum patrum *Dunstani* atq; *Elfegi* necnon & aliorum Sanctorum quorum patrocinii locus ipse gloriatur atque munitur, cum altaria quæ nominavimus subverterentur, sanctuaria omnia quæ in eis ut diximus antiquorum auctoritas patrum esse astruxerat) sine diminutione reperta sunt. Quæ ita se habuisse sine ulla ambiguitate fateri veraciter possum, quippe qui propriis oculis omnia cum fierent intuitus sum, & diligentiori studio tenaci memoriæ commendavi. Huc usque *Edmerus*. Sequentia vero sicut & præcedentia quocunque stilo prosequetur *Gervasius*.

Primo igitur opus *Lamfranci* à maiore turre incipiens summatim describam, non quia tota ipfius ecclesia destructa fit, set quia aliqua pars ipfius in alium statum mutata. Turris ergo in medio ecclesie maximis subnixa pilariis posita est, sicut in medio circumferentie centrum. Hæc habebat in pinna sua cherubin deauratum. Ab hac versus occidentem navis vel aula est ecclesie, subnixa utrinque pilariis octo, hanc navem vel aulam finiunt duæ turres sublimes cum pinnaculis deauratis. In medio huius ecclesie corona dependet deaurata. Pulpitum vero turrem prædictam à navi quodammodo separabat, et ex parte navis in medio sui altare sanctæ crucis habebat. Supra pulpitum trabes erat, per tranversum ecclesie posita, quæ crucem grandem & duo cherubin & imagines sanctæ *Mariæ* & sancti *Johannis* apostoli sustentabat. In ala septentrionali oratorium & altare erat sanctæ *Mariæ*. In hac prædicta navi ut in superioribus dictum est post incendium per quinquennium exulavimus. Prædicta magna turris crucem habebat ex utroque latere, australem scilicet & aquilonalem. Quarum utraque in medio sui pilarium fortem habebat, qui fornicem à parietibus prodeuntem in tribus sui partibus suscipiebat. Ultrarumque istarum una fere est descriptio. Crux australis supra fornicem organa gestare solebat, supra fornicem & subter porticus erat ad orientem porrecta. In parte inferiori altare erat sancti *Michaelis*. In parte superiori, altare omnium Sanctorum. Ante altare sancti *Michaelis* ad austrum sepultus est *Feologildus* archiepiscopus. Ad aquilonem vero, sancta virgo *Siburgis*, quam sanctus *Dunstanus* propter ejus sanctitatem in ecclesia fecit sepeliri. Inter hanc porticum & chorum spatium est in duo divisum, scilicet in gradus paucos per quos itur in criptam, & in gradus multos per quos ad superiora ecclesie pervenitur. Crux aquilonalis similiter duas habet porticus. In superiori altare est sancti *Blasii*, in inferiori vero sancti *Benedicti*. In hac inferiori ad dexteram introeuntis sepultus est *Willielmus* archiepiscopus qui in gloria magna dedicavit ecclesiam Christi quam utcumque describo. Hic eciam fundavit ecclesiam sancti *Martini* monachorum de *Douira*. Ad sinistram jacet prædecessor ejusdem *Willielmi* *Radulfus* archiepiscopus, qui licet sapientia prudens, eloquentia clarus fuerit, in ipfius tamen contemptum *Calixtus* papa exaltavit & privilegiavit *Turstanum Eboracensem* archiepiscopum & *Hugonem* sancti *Augustini* abbatem. In eadem porticu ante altare ad dexteram jacet *Egelnothus* archiepiscopus, ad sinistram *Vulfelmus*. Post altare ad dexteram *Adelmus*, ad sinistram *Chelnothus*. His paribus prædicta porticus ornata est. Inter porticum & chorum spatium est in duo divisum, scilicet in gradus qui in criptam descendunt, & in gradus qui ad partes ecclesie orientales ascendentes transmittunt. Inter hoc spacium & prædictam porticum murus solidus est, ante quem gloriosus ille martyrum consors & apostolorum conviva sanctus videlicet *Thomas* gladiis furentium corpore quidem occubuit, spiritum vero invictum regni æterni gloria & honore mox coronandum cælo transmisit. Hic locus martyrii ex opposito habuit hostium claustrum, quo ingressi sunt quatuor illi diaboli cancellarii ut autentici martyrum privilegii bullam inter incudem & malleum positam fabricarent, id est, ut caput sancti *Thome* inter pavementum & gladios prostratum moneta summi regis palma scilicet martyrii decorarent. Pila-

rius autem ille qui in medio crucis huius steterat & fornix ei innitens, processu temporis ob reverentiam martyris demolita sunt, ut altare in loco martyrii elevatum, ampliori spatio cerneretur. In circuitu vero ad altitudinem fornicis prædictæ via quædam facta est qua pallia & cortinæ possint suspendi. De hac cruce in turrem, de turre in chorum per gradus plurimos ascenditur. Descenditur vero de turre per ostium novum in crucem australem. Item de turre descenditur in navem per duas valvas. Hactenus de eccl. *Lamfranci*. Nunc autem ad chorum utcumque describendum ne ejus memoria deleatur veniendum est.

Eccliam quæ à *Lamfranco* archiepisc. constructa est videlicet navem, cruces, turres & earum continentiam quam brevius potui perstrinxi, & tanto brevius quod ea efficacius docebit visio quam dictio. Scias autem lector bone quod chorum *Lamfranci* non vidi nec ab aliquo descriptum reperi. *Edmerus* quidem veterem ecclesiam quæ ut dixit ante *Lamfrancum* opere *Romanorum* constructa est descripsit. De opere vero *Lamfranci* quod vetustati illi successit, & de choro *Conradi* sancti *Anselmi* tempore facto qui *Lamfranco* successit mentionem quidem fecit set non descriptionem. Quoniam igitur prædictus chorum *Conradi* gloriose consummatus temporibus nostris miserabiliter igne consumptus est, ne tanti viri vel tam præclari operis memoria deleatur, ad ejus descriptionem quamvis simplex & insipidus stilus vertendus est. Nec tamen nostri fuit propositi lapidum compositionem scribere, set quia non plene potui loca sanctorum & requiem qui in diversis ecclesie partibus positi sunt edicere, nisi prius loca ipsa in quibus vidente & cooperante & scribente *Edmero* positi sunt quoquo modo describerem: De præfata igitur magna turre quæ ut prædictum est in medio totius ecclesie posita est, versus orientem procedendum est. Pilarii turris orientales muro solido prominebant, & in rotundum semipilarium formati sunt. Deinde per ordinem & lineam novem erant ex utraque parte chori æquis fere spatiis ab invicem distantes. Post quos sex in circuitu erant ad circumpositi, de nono scilicet australi usque ad nonum in parte septentrionali, quorum duo extremi in arcum quandam conveniebant. Super hos pilarios tam in directum quam in circuitu positos de pilario in pilarium arcus volvebantur. Super quos murus solidus parvulis & obscuris distinctus erat fenestris. Hic murus chorum circuiens in circinatione illa piliorum in capite ecclesie in unum conveniebat. Supra quem murum via erat quæ triforium appellatur, & fenestræ superiores. Hæc fuit muri interioris consummatio. Super hunc tectum erat, & cælum egregia pictura decoratum. Ad bases piliorum murus erat tabulis marmoreis compositus, qui chorum cingens & presbiterium, corpus ecclesie à suis lateribus quæ alæ vocantur dividebat. Continebat hic murus monachorum chorum, presbiterium, altare magnum in nomine *Jesu Christi* dedicatum, altare sancti *Dunstani*, & altare sancti *Elfegi* cum sanctis eorum corporibus. Supra prædictum murum in circinatione illa retro altare & ex opposito ejus cathedra erat patriarchatus ex uno lapide facta, in qua sedere solebant archiepiscopi de more ecclesie in festis præcipuis inter missarum solennia usque ad sacramenti consecrationem, tunc enim ad altare Christi per gradus octo descendebant. De choro ad presbiterium tres erant gradus. De pavimento presbiterii usque ad

altare gradus tres. Ad sedem vero patriarchatus gradus octo. Ad cornua altaris orientalia erant duæ columnæ lignæ auro & argento decenter ornatae, quæ trabem magnam sustentabant, cuius trabis capita duorum piliorum capitellis infidebant. Quæ per transversum ecclesiæ desuper altare trajecta auro decorata maiestatem Domini, imaginem sancti *Dunstani*, & sancti *Elfegi*, septem quoque scrinia auro & argento cooperta & multorum Sanctorum reliquiis referta sustentabat. Inter columnas crux stabat deaurata, in cuius patibulo per circuitum sexaginta cristalli erant perlucidi: sub hoc altari *Christi* altare erat in cripta sanctæ virginis *Mariæ*, in cuius honorem tota fuit cripta dedicata. Quæ cripta eisdem fere spatiis & anfractibus per longum & latum dilatata erat inferius sicut chorus superius. In medio chori dependebat corona deaurata, viginti quatuor sustinens cereos. Hic erat chori status & presbiterii. Murus autem exterior alarum scilicet erat. A martyrio *S. Thomæ*, i.e. à cruce *Lamfranci* sumens initium versus orientem usque; ad crucem superiorem directus tres tantum in se fenestras continebat. Pilario vero quinto chori oppositus & ab eo arcum suscipiens & ad septentrionem opus dirigens, crucem formavit septentrionalem. Pilarius quintus & septimus latitudinem crucis obtinebant, à septimo enim pilario sicut & à quinto murus procedens ad septentrionem duas porticus faciens crucem formavit in parte orientali. In cuius porticu australi altare fuit *S. Stephani*, sub quo in cripta altare erat *S. Nicholai*. In porticu aquilonali altare erat sancti *Martini*, sub quo in cripta altare sanctæ *Mariæ Magdalene*. Ad altare sancti *Martini* jacebant duo archiepiscopi, ad dexteram *Vulfredus*, ad sinistram *Livingus*. Ad altare sancti *Stephani* similiter duo, ad sinistram *Athelardus*, ad dexteram venerabilis *Cuthbertus*. Hic magna præditus sapientia liberam ecclesiæ *Christi* adquisivit sepulturam. Solebant enim corpora non solummodo archiepiscoporum set & omnium in civitate morientium à tempore sancti *Augustini* ad ecclesiam apostolorum *Petri & Pauli* extra civitatem sitam antiquitus efferri & sepeliri. Dicebatur enim in illo tempore civitatem non esse mortuorum set vivorum. Beatus vero *Cuthbertus* dolens se post obitum ab ecclesia sua & à filiorum societate debere separari quos in vita summo karitatis studio dilexit, *Romam* petiit & à summo pontifice liberam ecclesiæ *Christi* sepulturam impetravit. Ille primus voluntate Dei ut credimus summi pontificis auctoritate & regis *Angliæ* permissione in ecclesia *Christi* sepultus est, & omnes archiepiscopi successores ejus præter unum solum nomine *Jamber-tum*. Ex hac porticu sancti *Stephani* prædictus procedens murus ad orientem fenestram habebat magno altari ex latere oppositam. Deinde turris erat excelsa quasi extra murum jam dictum posita, quæ ab altari sancti *Andree* quod in ea erat, turris sancti *Andree* est appellata, sub qua in cripta altare erat *Innocentium*. De turre præfata murus paululum circinando procedens & in fenestram se aperiens, ad capellam sibi proximam pervenit, quæ in fronte ecclesiæ ad orientem porrecta, summæ cathedræ archiepiscopi erat opposita. Set quoniam de capellæ ejus contentia aliqua dicenda sunt, ante ipsius introitum paululum subsistendum est quousque murus australis cum partibus suis ad ipsius capellæ producat ingressum. Murus igitur australis ad porticum sancti *Michaelis* à cruce *Lamfranci* sumens initium, in tritus fene-

stris ad crucem pervenit superiorem. Crux ista superior in orientali parte sui sicut & alia duas porticus habebat. In porticu australi altare erat sancti *Gregorii*, ubi jacebant duo sancti archiepiscopi; ad austrum sanctus *Bregewinus*, ad aquilonem sanctus *Plegemundus*; sub hoc in cripta erat altare sancti *Andoeni Rothomagensis* archiepiscopi. In alia porticu altare erat sancti *Johannis Evangelistæ*, ubi jacebant archiepiscopi duo; ad dexteram *Ethelgarus*, ad sinistram *Eluricus*: sub quo in cripta altare sancti *Paulini*, ubi sepultus est *Siricus* archiepiscopus. Ante altare sancti *Andoeni* in media fere planitie erat altare sanctæ *Katerine*. Murus autem à supradicta cruce procedens fenestram contra majus altare habebat, deinde turrim excelsam in qua erat altare apostolorum *Petri & Pauli*. Sanctus vero *Anselmus* illuc translatus & retro altare positus altari nomen dedit & turri. De hac turri murus paululum procedens, & in circinatione sua fenestram aperiens, ad prædictam capellam sanctæ Trinitatis in fronte ecclesiæ positam pervenit. Arcus vero ex utroque muro australi scilicet & aquilonali procedens, utriusque circinationem continuavit. Capella vero extra murum posita eidem tamen conjuncta & ad orientem porrecta altare habebat sanctæ Trinitatis, ubi beatus martyr *Thomas* die consecrationis suæ primam missam celebravit. In hac capella ante exilium & post, missas celebrare, horas audire, & frequenter orare solebat. Retro altare jacebant duo archiepiscopi, ad dexteram sanctus *Odo*, ad sinistram sanctus *Wilfridus Eboracensis* archiepiscopus: ad austrum vero juxta parietem venerabilis *Lamfrancus* archiepiscopus, ad aquilonem *Theodaldus*. Subter in cripta duo erant altaria, ad austrum sancti *Augustini Anglorum* apostoli, ad aquilonem sancti *Johannis Baptiste*. Juxta parietem australem archiepiscopus jacebat *Ethelredus*, juxta parietem aquilonalem *Eadsinus*. In hujus capellæ medio stabat columpna quæ arcus & fornicem undecunque venientes sustentabat. Ad hujus basim ex parte orientali reconditum est illud martyrum privilegium tercio kalend. Januarii. Cujus bulla die præcedenti à quatuor diaboli cancellariis, ut prædixi, fabricata est. Hic est, inquam, locus in quo beatissimus martyr *Thomas* sequenti die post martyrium suum sepultus est. Hic est locus in quo privilegii istius dignitates à summo pontifice deo scilicet indultæ lætæ sunt, cujus vox audita est in toto orbe terrarum. Nec quisquam mihi succenseat quæso quod beatum *Thomam* privilegium martyrum apello. Non mea præsumptio est set rationis audacia. Et ut longe petantur exempla, à primitiva ecclesia quæ in apostolis per fidem quæ in *Christo* & ad *Christum* fundata est, rationis hujus sumamus initium. Fide igitur catholica *Jesu Christi* prædicatione in primitiva ecclesia, id est in Apostolis accensa, in martyribus dare cœpit lucem, quam nec tormenta nec carceres nec ipsa mors aliquatenus potuit obfuscare. Processu vero temporis fide ipsa in multitudine quidem crescente set in singulis fere tepescere, in Sanctorum tamen meritis Confessorum lucem suæ clâritatis ostendit. Sicque temporis processu paulatim cœpit fervor ille fidei tepescere, ut raro inveniretur qui juste & sancte vivendo vitam duceret sine vitio. Nunc autem in fine, immo & in face temporum sic ad mala perpetranda festinatur, ut nescire crimina crimen

crimen esse videatur. Nec solummodo seculares peccatis deserviunt, verum etiam ecclesiæ prælati gulæ illecebris & cupiditatis nexibus astricti cupiditatem palliantes justiciam vendunt, victualia pauperibus auferunt & scurris tribuunt, subditos perturbant quos fovere debuerant, & creatoris dulcedinem postponentes, in terrenis desideriis, immo miseriis delectantur. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quis vel justus his diebus apostolos vel martyres tot & tanta tormenta sustinuisse, quis nostrum sanctos dei talia credit fecisse miracula? Cum passionibus vel conversationibus miraculæ Sanctorum leguntur, ficticia vel apocrypha ab imperitis & incredulis esse dicuntur. Sed beatus martyr noster *Thomas* de gloria seculari ad sanctam religionem, de terreno palatio ad ecclesiæ principatum, de regio famulatu ad Dei servitium vocatus, fidelitatem quam regi terreno in gloria seculari ministraverat, regi regum Deo scilicet mente devota servare proposuit. Mandata itaque domini sui in quibus viriliter stare cogitaverat, multitudine vitiorum pessundari conspiciens, vehementer indoluit & audacter resistere incepit. Sentiens autem se solum tot malignitatibus non posse resistere, quod tutius principem mundi cum omnibus satellitibus suis & pompis debellaret, usque in septennium lacrimis & orationibus insistens exulavit. Septimo quidem anno rediens, & jam de domini sui regis æterni adiutorio securus existens, omne vitiosum ab ecclesia Dei rescare proposuit. Sed ecce quatuor milites regis terreni, satellites autem diaboli, Dei sacerdotem & hostiam in ecclesia *Christi* sanguinem ejus & cerebrum effundentes interfecerunt, & autentico bullam privilegio apposuerunt. Subsecuta sunt ei vestigia miracula, quæ sicut innumera, ita seculis sunt inaudita. Ecclesia *Christi* fere toto illo anno à missarum solenniis vacabat, sed cotidie sanctus Dei martyr noster in oculis & ore populi miracula faciendo jubilabat. Dicere potuimus cotidie, Laudetur Deus in servo suo quia mirabilia vidimus hodie. Primo fiebant miracula circa ejus tumbam, deinde per totam criptam, deinde per totam ecclesiam, deinde per totam *Cantuariam*, deinde per *Angliam*, deinde per *Franciam*, *Normanniam*, *Germaniam*, & ut breviter dicatur, per totam fiebant *Christi* ecclesiam in toto orbe diffusam, & ubique ejus meritis multiplicata sunt mirabilia. Et ut vetera sanctorum miracula à cordibus humanis quodam modo per incredulitatem abolita plenius restituendo confirmaret, primo quasi præludia quædam præmittendo à modicis incepit miraculis, & sic paulatim ascendendo fide sanctitatis ejus crescente pervenit ad summa, & omnia Evangelica vel Apostolica in brevi percurrit miracula. Sic bonus paterfamilias de bono suo thesauro fere omnibus pie petentibus nova protulit & vetera. Nova in oculis nostris operando, novitate autem ista vetera confirmando. Quoniam igitur per hujus gloriosi martyris opera sanctorum miracula quasi quædam vetustate consumpta quodammodo renovata & per fidem confirmata sunt, recte beatus iste *Thomas* Sanctorum privilegium nuncupatur. Ex re enim nomen habet. Hic beatus cuidam clerico nomine *Thoma* ei devoto in visione apparens, ex fonte plenitudinis suæ multa revelavit dulcia sciscitanti, & eidem clerico adjecit dicens hæc verba, Tantum feci, tantum feci quod nomina monachorum istius ecclesiæ

simul cum nominibus clericorum istius civitatis familiarium istius ecclesiæ scripta sunt in libro vitæ. Clericus autem de se sollicitus ait Sancto, Domine quid dicis de me? At sanctus subridens, caput clerici manibus attrectavit, & vertice ipsius deosculato, dixit, Fili, fili. Et post aliquantulum spatium exurgens Sanctus, albam olosericam exiit, ejusdem partem inferiorem ad complicandum clerico tradidit parte superiore sibi retenta. Sic inter ipsos duos alba complicata, sanctus Dei ad clericum quasi pro servitio caput inclinavit, & ad locum requiei suæ recessit. Cum quo ad tumbam ipsius & ad propositum nostrum redeamus & nos. Quoniam igitur descriptio ecclesiæ jam jamque diruendæ pro posse meo abbreviata usque ad tumbam martyris quæ in fine ipsius ecclesiæ posita est pervenit, cum ipso fine ecclesiæ descriptio etiam finem forciatur. Quæ etsi paulo amplius quam proposuerim extensa est, multa tamen ut breviter diceretur ex industria dimissa sunt. Quis enim tantæ & tam magnæ ecclesiæ tot diverticula, tot discursus, & tot anfractus scribere vel saltem dicere valeat? Nunc igitur omissis his quæ nobis necessaria non sunt, ad vetera destruenda & nova omnia mirabiliter ædificanda fidenter accingamur. & quid interim magister noster *Willielmus* fecerit videamus. Cœpit, ut longe ante prædixi, novo operi necessaria præparare & vetera destruere. In istis primus annus completus est. Sequenti anno, id est, post festum sancti *Bertrini*, ante hiemem quatuor pilarios erexit, id est, utrinque duos; peracta hieme duos apposuit, ut hinc & inde tres essent in ordine: super quos & murum exteriorem alarum, arcus & fornicem decenter composuit, id est, tres claves utrinque. Clavem pro toto pono ciborio, eo quod clavis in medio posita partes undecunque venientes claudere & confirmare videtur. In istis annus secundus completus est. Anno tercio duos utrinque pilarios apposuit, quorum duos extremos in circuitu columnis marmoreis decoravit, & quia in eis chorus & cruces convenire debuerunt, principales esse constituit. In quibus appositis clavibus & fornice facta, à turre majore usque ad pilarios prædictos, id est, usque ad crucem, triforium inferius multis intexit columnis marmoreis. Super quod triforium aliud quoque ex alia materia & fenestras superiores aptavit. Deinde fornicis magnæ tres claves, à turre scilicet usque ad cruces. Quæ omnia nobis & omnibus ea videntibus incomparabilia & laude dignissima videbantur. De hoc ergo tam glorioso principio hilares effecti & futuræ consummationis bonam spem contipientes, consummationem operis ardentis animi desiderio accelerare curavimus. In istis igitur annus tercius completus est, & quartus sumpsit initium. In cujus ætate à cruce incipiens, decem pilarios erexit, scilicet utrinque quinque. Quorum duos primos marmoreis ornans columnis contra alios duos principales fecit. Super hos decem, arcus & fornices posuit. Peractis autem utrisque triforiis & superioribus fenestris, cum machinâs ad fornicem magnam volvendam in anni quinti initio præparasset, repente ruptis trabibus sub pedibus ejus & inter lapides & ligna simul cum ipso ruentibus, in terram corruit, à capitellis fornicis superioris altitudine, videlicet pedum quinquaginta. Qui ex ictibus lignorum & lapidum acriter diverberatus sibi & operi inutilis effectus est, nullusque alius præter ipsum solum in aliquo læsus est. In solum magistrum vel Dei vin-

dicta, vel diaboli deservit invidia. Magister itaque sic læsus, & sub cura medicorum ob ipsem salutis recuperandæ aliquandiu lecto decumbens, spe fraudatus convalescere non potuit; veruntamen quia hiems instabat, & fornicem superiorem consummari oportebat, cuidam monacho industrio & ingenioso qui cementariis præfuit opus consummandum commendavit, unde multa invidia & exercitatio malitiæ habita est, eo quod ipse cum esset juvenis potentioribus & ditioribus prudentior videretur. Magister tamen in lecto recubans, quid prius, quid posterius fieri debuit ordinavit. Factum est itaque ciborium inter quatuor pilarios principales; in cuius ciborii clavem videntur quodammodo chorus & cruces convenire. Duo quoque ciboria hinc & inde ante hiemem facta sunt. Pluviæ autem fortiter insistentes plura fieri non permisit. In istis annus quartus completus est, & quintus sumpsit initium. Eodem anno scilicet quarto, facta est eclipsis solis octavo idus Septembris hora quasi sexta ante casum magistri. Sentiens itaque præfatus magister nulla se medicorum arte vel industria posse convalescere, operi renunciavit, & mari transito in *Franciam* ad sua remeavit. Successit autem huic in curam operis alius quidam *Willielmus* nomine, *Anglus* natione, parvus quidem corpore, set in diversis operibus subtilis valde & probus. Hic in anni quinti æstate crucem utramque australem scilicet & aquilonalem consummavit, & ciborium quod desuper magnum altare est voluit, quod ne fieret præterito anno, cum omnia parata essent, pluviam impediunt. Præterea ex parte orientali ad incrementum ecclesiæ fundamentum fecit, eo quod capella sancti *Thomæ* ibidem ex novo fieri debuit. Hic ergo locus ei provisus est, capella scilicet sanctæ Trinitatis ubi primam missam celebravit, ubi lacrimis & orationibus incumbere consuevit, sub cuius cripta per tot annos sepultus fuit, ubi Deus per ejus merita, multa fecit miracula, ubi pauperes & divites, reges & principes eum venerati sunt, unde exivit sonus laudis ejus in totum orbem terrarum. Cœpit igitur magister *Willielmus* causa fundamenti monachorum cimiterium fodere, unde compulsus est, multorum sanctorum monachorum ossa effodere. Quæ diligenter in unum collecta reposita sunt in fossa grandi, in angulo illo qui est inter capellam & domum infirmorum ad meridiem. Facto itaque muri exterioris fundamento firmissimo ex lapide & cemento, murum etiam criptæ usque ad bases fenestrarum erexit. In istis annus quintus completus est, & sextus sumpsit initium; vere autem ejusdem, id est, sexti anni post incendium intrante & tempore operandi instante, desiderio cordis accensi chorus præparare curaverunt monachi, ut ad proximum pascha introire possent. Videns autem magister monachorum desiderium viriliter institit, ut voluntati conventus satisfaceret. Murum igitur qui chorus circuit & presbiterium cum summa festinatione construxit. Altaria quoque tria presbiterii erexit. Locum requietionis sancti *Dunstani* & sancti *Elfegi* sollicitè præparavit. Pariet quoque ligneus adcludendas tempestates ex parte orientis per transversum inter pilarios penultimos positus est, tres vitreas continens fenestras. Chorus itaque cum summo labore & festinatione nimia utcumque vix tamen præparatum, vigilia Paschæ cum novo igne intrare voluerunt. Sed quia omnia quæ fieri oportebat illo die sabbati propter

solennitatem sancti diei ad plenum ut decebat fieri non valebant, necesse fuit ut sancti patres & patroni nostri, sanctus videlicet *Dunstannus* & sanctus *Elfegus*, coexules monachorum ante diem illum in novum transferrentur chorum. Prior igitur *Alanus* associatis secum novem fratribus ejusdem ecclesiæ quorum fidei credendum erat, ne tumultus vel aliquid fieret incommodum, tumbas Sanctorum de nocte adiit, & obsecratis ecclesiæ hostiis, structuram lapidum quæ circa illos erat diruere præcepit. Monachi igitur & servientes ecclesiæ præceptis Prioris obediens, structuram illam distraxerunt, & saxeos Sanctorum loculos aperuerunt, & sublevantes Sanctorum reliquias in vestiarium tulerunt. Sublevatis item panniculis in quibus fuerant obvoluti, nimia vetustate & putredine in magna parte consumptis, aliis palliis decentioribus operuerunt & lineis cingulis constrinxerunt. Sic Sancti præparati ad altaria sua delati, in arcibus ligneis intus & extra plumbo coopertis repositi sunt. Arces vero undique plumbo coopertæ ferreis quoque nexibus fortiter ligatæ, lapidibus plumbo liquido consolidatis circumquaque inclusæ sunt. *Ediva* quoque regina quæ sub altari sanctæ crucis post incendium posita fuit, similiter in vestiarium delata est. Facta sunt hæc nocte præcedente feriam quintam ante sanctum Pascha, videlicet xvj. kal. Maii. In crastino autem cum hæc Sanctorum translatio ad notitiam totius perveniret conventus, admirantes indignati sunt valde, eo quod ista præsumptio absque conventia Conventus facta est, proposuerant enim ut dignum fuit translationem patrum suorum cum multa & devota solennitate facere. Appellaverunt itaque Priorem & qui cum eo ibidem fuerant ad præsentiam venerabilis *Ricardi Cantuariensis* archiepiscopi de injuria sibi & sanctis patronis ecclesiæ præsumptuose illata. Ad hoc itaque fere perventum est, ut tam Prior quam cæteri qui cum illo fuerant suis officiis cogerentur renuntiare. Sed agente præfato archiepiscopo aliisque non modicæ auctoritatis viris, digna satisfactione & humilitate præmissa, benevolentia Conventus impetrata est: facta igitur concordia inter Priorem & Conventum, sabbato sancto dixerunt horas in capitulo, quia statio monachorum & altare quod erat in navi ecclesiæ demolita sunt, propter subsequenter sanctam Paschæ solennitatem. Adveniente igitur hora diei quasi sexta, archiepiscopus cappa indutus, mitra redimitus, Conventum albis indutum secundum ecclesiæ consuetudinem ad novum ignem præcessit, benedictoque igne, cum ymno inventor rutili novum chorum ingressus est. Veniens autem ad hostium ecclesiæ qui præest martyrio sancti *Thomæ*, suscepit à monacho quodam pixidem cum eucharistia quæ desuper majus altare pendere solebat, quam archiepiscopus reverenter suscipiens, usque ad magnum altare novi chori deportavit. Sic Dominus noster *Ihesus Christus* præcessit nos in *Galileam*, id est, in novæ ecclesiæ transmigrationem. Cætera tantæ solennitatis officia ut consuetudo est diei solenniter & devote celebrata sunt. Quibus expletis, stans ad aram pontifex infulatus, sonantibus signis *Te Deum laudamus* incepit, Conventus vero cum magna cordis lætitia cantum suscipiens, cordis & vocis jubilo cum dulcissimis lacrimis pro impensis beneficiis Deum laudaverunt. Ejectus est autem Conventus per incendium de choro sicut *Adam* de paradiso anno

Verbi Dei M. Clxxiiij. mense Septembri, quinta die mensis, hora quasi nona. Mansit autem Conventus in navi ecclesie per annos quinque, menses septem, dies tresdecem. Rediit in novum chorum anno Gratie M. Clxxx. mense Aprili, nonodecimo die mensis, hora quasi nona, vigilia Pasche. Gaudet itaque & exultat in Domino, qui percutit filium suum virga, & liberat animam ejus de morte. Qui percutit peccantes & pie consolatur poenitentes. Erexerat autem artifex noster extra chorum quatuor altaria, ubi corpora sanctorum archiepiscoporum reposita sunt sicut antiquitus fuerunt, sicut superius dictum est. Ad altare sancti *Martini Livingus & Wilfridus*: ad altare sancti *Stephani, Athelardus & Cuthbertus*. In cruce australi ad altare sancti *Johannis, Elfricus & Ethelgarus*. Ad altare sancti *Gregorii, Bregewinus & Plegemundus*. *Ediva* quoque regina quae ante incendium fere in medio crucis australis sub feretro jacuerat deaurato, ad altare sancti *Martini* sub feretro *Livingi* reposita est. Praeterea in eadem aetate, anni videlicet sexti, murus exterior circa capellam sancti *Thome* ante hiemem praeteritam inceptus, usque ad fornicem volvendam elevatus est. Inceperat autem magister turrim ex parte orientali, quasi extra muri ambitum, cujus fornix inferior ante hiemem perfecta est. Capella quoque sanctae Trinitatis de qua superius mentio facta est solo tenus diruta est, quae hucusque ob reverentiam sancti *Thome* qui sub cripta jacuit integra permansit. Sanctorum quoque corpora quae in superiore parte ejus jacuerant, alias translata sunt: verum ne memoria eorum quae in translatione eorundem gesta sunt deleatur, paucis dicenda sunt. Octavo igitur idus Julii confractum est altare sanctae Trinitatis, indeque factum est altare sancti *Johannis* apostoli. Hoc ideo dixerim ne memoria sancti lapidis hujus deleatur, quia sanctus *Thomas* super hunc primam missam cantavit & multociens inibi processu temporis divinum celebravit officium. Structura quoque lapidum quae post altare erat dissipata est, in qua, ut praedictum est, sanctus *Odo* & sanctus *Wilfridus* longo jacuerant tempore. Sublati ergo praefati Sancti in capsis suis plumbeis in chorum delati sunt. Sanctus *Odo* in capsula sua positus est sub feretro sancti *Dunstani*, & sanctus *Wilfridus* sub feretro sancti *Elfegi*. *Lamfrancus* autem archiepiscopus in tabula plumbea ponderosa valde inventus est, in qua a die primae sepulturae suae intactis membris mitratus, spindulatus, usque in illum diem jacuerat, annis videlicet sexaginta novem & aliquot mensibus. Hic in plumbo suo in vestiarium delatus & repositus est, donec definiretur in communi quid de tanto patre fieri deberet. Cumque tumba *Theobaldi* archiepiscopi tabulis compacta marmoreis aperiretur & usque ad sarcophagum perveniretur, existimantes monachi qui affuerant illum in pulverem redactum, vinum & aquam ad ipsius ossa lavanda afferri fecerunt. Sed sullato sarcophagi lapide superiore integer & rigidus apparuit, ossibus & nervis, cute & carne sed extenuata cohaerens. Mirati sunt astantes & manibus apposis super tabulam gestatoriam eum posuerunt, sicque in vestiarium ad *Lamfrancum* delatus est, ut de utroque Conventus discerneret quid decen-
tius fieri oporteret. Insonuit interea rumor in populo, & jam a plerisque propter insolitam integritatem sanctus *Theobaldus* appellatus est. Pluribus

enim eum videre cupientibus ostensus est, per quos in reliquum vulgus hujus rei fama dispersa est. Levatus est itaque a sepulchro suo corpore incorrupto vestibus sericis integris anno obitus sui nonodecimo. Ex sententia igitur Conventus ante altare sanctae *Mariae* in navi ecclesiae in arca plumbea sepultus est, quod & ipse dum vixit desideravit. Tumba quoque marmorea sicut ante fuerat super eum composita est. *Lamfrancus* autem levatus est, ut praedixi, de sarcophago suo in tabula plumbea, in qua jacuerat a die primae sepulturae suae intactus usque in illum diem, annis scilicet sexaginta novem. Quae de causa etiam ossa ejus multa putredine consumpta, fere omnia in pulverem redacta sunt. Temporis enim diuturnitas, vestium humiditas, plumbi naturalis frigiditas, & quod majus est humanae fragilitas conditionis tantam effecerant putredinem. Ossa tamen majora cum reliquo pulvere collecta, in capsula plumbea ad altare sancti *Martini* reposita sunt. Duo quoque archiepiscopi qui in cripta a dexteris & a sinistris sancti *Thome* jacuerant sublati sunt, & in capsis plumbeis sub altari sanctae *Mariae* in cripta ad tempus positi sunt. Horum igitur translationibus patrum modo praedicto peractis, capella illa cum cripta sua solo tenus dissipata est: solus sanctus *Thomas* suam reservavit translationem usque ad capellae suae consummationem. Decet enim, & persuadet ratio ut hujus autentici privilegii translatio valde solennis sit & divulgata in mundo. Parata est interim super tumbam ejus & in circuitu capella lignea pro loco & tempore satis honesta. Extra cujus parietes ex lapide & cemento fundamento facta, octo pilarii novae criptae cum capitellis suis consummati sunt. Introitum etiam de veteri in novam criptam magister prudenter aperuit. In istis annis sextus completus est & septimus sumpsit initium: sed priusquam hujus septimi anni opera prosequar, non inutile duxi aliqua de superioribus recapitulare, quae sive per oblivionem negligenter, sive propter brevitatem scienter dimissa sunt. Dictum est in superioribus quod post combustionem illam vetera fere omnia chori diruta sunt, & in quandam augustioris formae transierunt novitatem. Nunc autem quae sit operis utriusque differentia dicendum est. Piliorum igitur tam veterum quam novorum una forma est, una & grossitudo, sed longitudo dissimilis. Elongati sunt enim pilarii novi longitudine pedum fere duodecim. In capitellis veteribus opuserat planum, in novis sculptura subtilis. Ibi in chori ambitu pilarii viginti duo, hic autem viginti octo. Ibi arcus & caetera omnia plana utpote sculpta secure & non scissello, hic in omnibus fere sculptura idonea. Ibi columpna nulla marmorea, hic innumeræ. Ibi in circuitu extra chorum fornices planæ, hic arcuatae sunt & clavatae. Ibi murus super pilarios directus cruce a choro sequestrabat, hic vero nullo intersticio cruce a choro divisæ in unam clavem quae in medio fornicis magnae consistit, quae quatuor pilariis principalibus innititur, convenire videntur. Ibi coelum ligneum egregia pictura decoratum, hic fornix ex lapide & tofo levi decenter composita est. Ibi triforium unum, hic duo in choro, & in ala ecclesiae tertium. Quae omnia visu melius quam auditu intelligere volenti patebunt. Hoc tamen sciendum est quod novum opus altius est veteri quantum superiores fenestrae tam corporis chori quam laterum ejus a tabulatu marmoreo in altum porriguntur. Ne autem futuris temporibus cuiquam
veniat

veniat in dubium, qua de causa tanta chori latitudo quæ est juxta turrim tantum in capite ecclesiæ coarctetur, causas dicere non inutile duxi. Quarum una est, quod duæ turres, sancti *Anselmi* videlicet & sancti *Andreae*, in utroque latere ecclesiæ antiquitus ad circinum positæ latitudinem chori in directum ad lineam non permiserunt procedere. Alia causa est quod capellam sancti *Thomæ* in capite ecclesiæ constituere consiliosum fuit & utile, ubi fuerat capella sanctæ Trinitatis quæ multo strictior fuit quam chorus. Magister igitur turres prædictas dissipare non volens, integras autem transferre non valens, latitudinem illam chori usque ad confinium turrium in directum composuit. Deinde paulatim turres utrimque devitans, & tamen latitudinem viæ illius quæ extra chorum est quantum potuit propter processiones ibidem frequenter faciendas conservans, pedetentim obliquans opus constrinxit, ita ut ex opposito altaris opus decenter contraheret, & exinde ad tertium pilarium ad formam latitudinis capellæ quæ sanctæ Trinitatis dicebatur opus coartaret. Deinde quatuor pilarii ejusdem latitudinis set alterius formæ utrimque positi sunt. Post quos alii quatuor ad circinum sunt statuti, in quibus opus suppositum conveniebat in unum. Hic est modus stationis piliorum. Exterior autem muri ambitus à turribus prædictis progrediens primo in directum ad lineam procedit, deinde flectitur in girum, & sic in turre rotunda convenit uterque murus in unum, ibidemque consummatur. Hæc omnia clarius & delectabilius oculis possunt videri quam dictis vel scriptis edoceri. Hæc autem dicta sunt ut utriusque operis novi scilicet & veteris differentia possit agnosci. Nunc autem videamus attentius quid vel quantum operis cementarii nostri in hoc septimo combustionis anno perfecerint. Quod ut breviter dicatur, anno septimo facta est nova cripta satis formosa, & super criptam parietes exteriores alarum usque ad caputella marmorea: fenestras autem non potuit nec voluit magister volvere propter ingruentes pluvias, nec pilarios statuere interiores. In istis annus septimus completus est, & octavus sumpsit initium. In hoc octavo scilicet anno statuit magister cæto interiores pilarios, arcus & forniceum cum fenestris in circuitu volvit. Turrim vero exaltavit usque ad bases summæ fenestrarum sub fornice. Nonus annus vacavit ab opere ob defectum expensarum. Decimo anno perfectæ sunt fenestræ superiores turris cum fornice. Super pilarios vero inferius triforium & superius, cum fenestris & fornice majori. Tectum quoque superius ubi crux est in eminenti & tectum alarum usque ad positionem plumbi. Turris quoque cooperta est, & alia plurima hoc anno facta sunt. Hoc anno electus est *Baldewinus Wigorniensis* episcopus ad regimen *Cantuariensis* ecclesiæ xvij. kal. Januarii. Fuit autem intronizatus *Cantuarie* in sequenti solennitate sancti *Dunstani* xiiij. kal. Junii. Qui quanta mala, quot pericula, quot adversitates in primis annis suis *Cantuariensi* fecerit ecclesiæ, quærenti sedulo in subsequenter patebit.

Imaginatio Gervasii quasi contra monachos Cantuariensis ecclesiæ.

Nuntii sumus venerande pater domini nostri filii vestri *Cantuariensis* archiepiscopi ad sanctam majestatis vestræ præsentiam ab eo directi.

Transivimus quodammodo pie pater per ignem & aquam, pericula videlicet multa, sed per ejus, ut credimus, orationes nos Deus in vestrum eduxit refrigerium. Ad vos quippe confugit dominus noster ut ad patrem & dominum karissimum, qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Et cum in vobis non modicam habeat fiduciam, ex assensu regis *Anglorum* de injuriis sibi illatis in audientia vestra suam proferimus querimoniam. Insurrexerunt etenim in eum filii iniqui, filii degeneres, monachi videlicet *Cantuarienses* una cum Priore suo qui vobis astare videtur. Cum enim eum veterano insequantur odio, post multas ei illatas injurias suis non parcentes debitis vel expensis, ad sedem apostolicam non timuerunt appellare. Odium inquam veteranum est, quod manifestis patet indicibus. Nam electionem ipsius per episcopos & clerum *Anglia* cum assensu regis canonice factam respuerunt, nec eum in patrem & pastorem aliquatenus suscipere dignati sunt, donec ipse rex in propria persona debilis, etiam pede *Cantuariam* veniens, eis supplicaret in communi. Sed nec sic præ ponderoso *Pharisaorum* supercilio assentire voluerunt, nisi illa tam juste & tam solenniter facta renovaretur electio. O superbia & elatio monachorum comprimenda! Susceptus itaque à dominis illis humillimus archiepiscopus, cum sua repeteret & alienata revocaret, restiterunt ei monachi sui, & sedem apostolicam ut effrenati appellarunt. Sed instinctu bonorum virorum in brevi redeuntibus ad se cum sibi essent male conscii, non ratione sed impetu factæ renuntiaverunt appellationi, & sese suæque omnia sui pastoris ut decet & suadet ratio subdiderunt arbitrio. Hæc est ordinis monastici secundum beatum *Benedictum* institutio. Hæc ipsius *Cantuariensis* ecclesiæ ab antiquis temporibus usque in præsens deducta & privilegiata consuetudo, scilicet ut omnia intus & extra in *Cantuariensi* ecclesia, sui archiepiscopi, immo & abbatis nutum attendant & dispositionem non omittant: nec solum ad eum omnimoda pertinet dispositio, sed & positio & depositio Prioris, subprioris, cæterarumque personarum ecclesiæ, sed & servientium curiæ tam intus quam extra. Et ut de aliquibus sumamus exempla, *Theodbalus* Priorem deposuit *Jeremiam*, & postea *Walterium*. Si ergo Priorem ponere potest & deponere, quid de cæteris agendum est? Has consuetudines, hanc potestatem, hanc prælati sui prærogativam monachi illi etiam reticendo confessi sunt cum suæ tam solenniter factæ non steterunt appellationi. Stetissent quidem saltem pro pudore seculi & strepitu vulgi, nisi sibi male conscii essent. Stetissent, inquam, nisi de sua justitia desperarent. Nunc autem pater metuende, resumpto flatu & viribus receptis, in pastorem suum iterum insurgunt, appellationibus provocant, detractionibus lacerant, angariis multis & irrisionibus afficiunt. Obedientiam debitam subtrahunt, minuunt dignitates, potestatem subnervant adeo ut non liceat ei non solum monachorum rebus dispo-
nere, sed nec in fundo proprio ecclesiam fundare, nec ut ipsi garriunt erigere molendinum. Proposuerat enim novam & mirabilem in suburbio *Cantuarie* fundare ecclesiam ad honorem Dei & beati martyris *Thomæ*, sed & *Cantuariensis* ecclesiæ munimen æternum. Quod audientes monachi illi, in dedecus suum & ordinis detrimentum, & maxime in contumeliam & contemptum domini *Cantuariensis* satis inhoneste

inhoneste catervatim de clauſtro ruentes clamaverunt, apellaverunt, huc illucque ut indomiti diſcurrerunt. Aſtiterunt eis in hoc ſpectaculo quamplurimi ex ſervientibus ſuis & civitatis vulgus ignobile, acſi eſſent in ingreſſu eccleſiæ dimicaturi vel ipſum archiepiſ. legatum veſtrum comprehenſuri. Dominus autem *Cantuarienſis* volens in manſuetudine eorum tam inordinatam, tam diſſolutam compeſcere contumaciam, ſuſpenſionis eis minas intorſit, ſed nec ſic voluerunt à ſuo deſiſtere pertinaci propoſito. Ab illo ergo die deinceps ob nimiam ſuarum abundantiam divitiarum incorrigibiles effecti, Domino noſtro prælato ſuo & legato veſtro debitam ſubtrahunt obedientiam. Divina quoque parvipendentes officia, nec parvula quidem ſatisfactione eciam oblatam ſibi promereri volunt ſuſpenſionis abſolutionem. Quorum contumaciæ niſi citius manum protectionis & correctionis veſtræ oppoſueritis, ſtatim penitus ſubvertent eccleſiæ, dominum noſtrum conquaſſabunt, & teterriſimum ſuperbiæ dabunt exemplum. Miſerunt ad vos monachos iſtos totius malitiæ incentores, ut mendaciis ſuis vel quolibet molimine veſtram circumveniant ſanctitatem, & ſibi cæteriſque qui domi reſiderunt adipiſcantur ſui ſcleris impunitatem. Sed denuntiamus hos & illos digne puniendos, iſtos vero *Cantuarienſis* eccleſiæ fugitivos, & à petitione ſua penitus repellendos. Sicut enim petendum non eſt quod juſte poterit negari, ſic negandum eſt quod injuſte petatum eſſe poterit comprobari. Petit autem dominus noſter *Cantuarienſis* archiepiſcopus & veſter filius ut ei paterno affectu jura ſua velit conſervare, & prædeceſſorum ſuorum dignitates & commoda non permittatis decreſcere ſed augere curetis. Quia notum eſt omnibus quod & probabile eſt, quod non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ *Jeſu Chriſti*. Et manifeſtum eſt quod boni patris & benivoli accedit gloriæ, ſi filium habeat glorioſum.

Imaginatio Gervafii quaſi contra B. archiepiſcopum.

PErpendere poterit ex auditis venerande pater veſtræ prudentia majeſtatis & vobis aſſiſtentium præclara ſapientia, quantis in terra noſtra gravamur anguſtiis, fatigamur obprobriis, cum hic in præſentia veſtra nos adverſarius convitiis appetat & contumeliis afficiat. Si eciam confugientes ad vos convitiis appetunt noſtri archiepiſcopi reſponſales, quid putas faciunt ubi inimici noſtri ſunt iudices? Et ſi nos ubique velit contere humana malitia, veſtræ tamen reverentia majeſtatis omnem propellere conſuevit injuriam. Nunc autem ex aſſiduitate nocendi veſtra eciam & confratrum veſtrorum ſpæta præſentia, obiciunt plurima convitiis admixta ſed quaſi nitida loquacitate palliata. Quibus omnibus ſi ad unguem voluerimus reſpondere, brevitatem cauſidici in hiſtorici prolixitatem convertemus, ſed inviti. Inviti dico, non quod tædeat nos verum dicere vel falſitatem refellere, ſed ne prolixa veritas vel vera prolixitas faſtidium generet audienti. Cum enim in cauſa ſua vera falſis, mollibus aſpera, religioſa prophanis connexa ſint, cogimur eciam hiſtoriarum præteriti temporis aliqua vobis enodare capitula, ne falſitas palliata locum teneat veritatis. Hæc autem omnia deo adjuvante breviter edocebimus. Ut autem de electione domini *Baldewini*

dicendi ſumamus initium, veſtræ notificamus pietati, quod & toti patet *Angliæ*, nos in electione ſua ſæpe & multum eſſe vexatos. Nam ad præſentiam regis Prior *Alanus* ſæpius vocatus, non ſolum extra ſepta eccleſiæ vel extra ſuæ fines provinciæ, ſed ultra provinciarum ſpatia, non cum duobus vel tribus monachis, ſed aliquoties cum tertia fere parte Conventus ex præcepto regis curiam ſecutus eſt. Cum enim monachi in electione canonicam quærerent libertatem, nitebantur aulici ut quocunque modo domnus eligeretur *Baldewinus*. Videntes autem filii *Cantuarienſis* eccleſiæ eligendi libertatem penitus ſubverti & conſuetudines eccleſiæ depravari ſi ad nutum regis ordinis alterius hominem eligerent, perſonam quidem ipſius nec novo nec veteri inſequentes odio, non reſpuerunt, ſed liberam quærebant electionem. Verbo tenus omnis eligendi libertas eis promiſſa eſt, ſic tamen ut ſpætis omnibus domnus *Baldewinus* eligeretur. Tandem ſub ſpe adipiſcendæ libertatis *Londonias* vocati, cum monachi noſtri in ſecreto cubiculo reſiderent, & reſponſum regis per *Cantuarienſem* archidiaconum & quosdam monachos expectarent, in abſentia eorum elegerunt epſcopi domnum *Baldewinum*: quem in eccleſiam ſequentes non trahentes, *Tedem* nescio vel *terem* clamaverunt. Unde cum omnes obſtupeſcerent, monachi gementes & anxii à curia diſceſſerunt. Rex autem eos in brevi uſque *Cantuariam* ſecutus, obtinuit tandem ut eum denuo conventus eligeret, ſic tamen ut electio præpoſtera caſſaretur, & ipſe in audientia diceret ſe non velle nec debere *Cantuarienſem* eccleſiam regere niſi per Priorem & Conventum. Hæc in audientia cleri & populi dicta & intellecta ſunt, & ipſe ſubſequenter à Priore hoc modo electus eſt. Unde exclamandum non eſt, O ſuperbia monachorum! ſed ô præſumptio Epſcoporum! ô ambitio religioſorum! ô depreſſio monachorum! Quod enim vidimus tunc per ſpeculum in ænigmate nunc autem facie ad faciem, noſtræ ſcilicet depreſſionem eccleſiæ. Suſceptus autem apud *Cantuariam* & intronizatus, verbo tenus ſpem intulit nobis magnæ proſperitatis & pacis. Nam inter loquendum in Sermone nitido cunctis audientibus dixit, Hoc eſt maximum fratres mei & domini in omnibus deſideriis meis, ut unum ſimus in Domino. Et poſt pauca. Scio fratres quod vobis debeo non ſolum corpus ſed corpus & animam. Sub hac pacis ſpecie vix dimidium tranſegimus annum, ſed in brevi aurum æruginavit, argentum verſum eſt in ſcoriam, oleum in amurcam, & color optimus mutatus eſt. Nodum enim repperimus in cirpo, angulum in rotundo, abyſſum in ſolido. Nam ut prædiximus menſe Maio iatronizatus eſt, & in Decembri cœpit in nos manus extendere. Debita enim villarum noſtrarum exenia nobis ſubtraxit, & ſubſequenti Januario eccleſias tres paſtui pauperum per venerabilem *Ricardum* archiepiſcopum & *Alexandrum* Papam ſimul & *Lucium* aſſignatas & confirmatas, nobis nescientibus abſtulit. Non eum pauperum reclamatio vel languentium miſeranda deſolatio, ſed nec prædeceſſoris ſui & *Romanorum* pontificum confirmatio ab hac inmanitate cohibere potuerunt. Poſt modicum menſe videlicet Febuario aſcivit Priorem *Alanum* & quosdam officiales eccleſiæ, ut omnium ſibi uſurparet dominium, & Conventui rerum ſuarum omnem ſubtraheret poteſtatem. Unde præmuniti miſerabiles monachi compulſi ſunt ab omni gravamine ſedem apoſtolicam

stolicam appellare. Archiepiscopus vero sui quo *Romana* tenetur ecclesie immemor juramenti, ostensa sibi privilegia respuit, appellationem contempsit, & absque dilatione villas nostras & redditus invasit. Servientes nostri fugati sunt, custodes exclusi, ita ut nec panniculos suos eis liceret absportare. Omnia quasi in direptionem tradita sunt, ac si undique hostili agmine essemus obsessi. Quod audientes amici *Cantuariensis* ecclesie, abbates & viri religiosi hinc inde plurimum elaboraverunt ut nos factae renuntiarem apellationi, & archiepiscopus nobis ablata restitueret in universum. Nos itaque neque male conscii neque de nostra justitia diffidentes sed tam minis quam blanditiis allecti, salvo statu ecclesie renuntiavimus apellationi. Quo facto, archiepiscopus tantummodo villas nostras nobis restituit, sed ecclesias & exenia usque in praesens reddere noluit. Promiserunt nobis Abbates praedicti in verbo veritatis cum quibusdam a secretis archiepiscopi nos omnia in brevi recepturos esse, insuper & benivolentiam ejus, si ad modicum tempus operam dare vellemus patientiae. Sustinuimus itaque venerande pater, cum omni humilitate pacem & non est bonum, tempus curationis, & ecce dira turbatio. Medic enim tempore commutavit inter nos quosdam officiales contra morem & statum ecclesie, & ecclesias illas nobis quidem, immo pauperibus viduis & orphanis ablatas, clericis suis divitibus assignavit. Praedecessores sui Martyres & Confessores pauperibus & peregrinis omnimodam studuerunt curam impendere, sed Dominus *Baldewinus* pauperibus collata subsidia subtrahit, eademque crumenam infundit ditiori. Et quod altius urit nos, famam nostram in Consistorio vestro & in foro regis *Angliae* voluit denigrare, dicens per nuncium nos praeter nimiam rerum abundantiam incorrigibiles esse. De facili forsitan vos inclinasset ad credendum, nisi Dei sapientia vestrum praeclarum praevenisset animum, & mille milia hominum clamarent in contrarium. Novit enim populi universitas quod & *Romanae* filiis innotuit ecclesie, conventum nostrum neque nimis abundare cum nimis expensis aere non modice prematur alieno, & in his quae decet & Dei sunt Domini nostri archiepiscopi suscepimus patienter correctionem, etiam in dispendium ecclesie. In his omnibus non est averfus motus ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Nam ecclesiam quandam secularium clericorum juxta nos immo fere intra nos constituere quasi ex vestra permissione desiderat. Quae nulla occasione constitui poterit nisi in detrimentum *Cantuariensis* ecclesie & in subversionem status & ordinis nostri qui jam septingentis annis sub protectione Dei & sanctae *Romanae* ecclesie usque ad adventum Domini claruit *Baldewini*. Nunc autem ut dicitur in vindictam electionis suae, cui aliquando ob libertatem ecclesie nostrae ut praedictum est visum aliquando restitisse, praefatam *Cantuariensem* ecclesiam per tot annos liberam, tot sanctorum archiepiscoporum miraculis glorificatam, non solum servituti subicere, sed & perpetuam & probrosam perturbationem ei conatur procurare. Nam hac intentione basilicam illam ex consensu quorundam episcoporum fundare nititur ut ibi crisma consecret, episcopos benedicat, ecclesias nobis & redditus subtrahat, Episcopalem denique sedem illuc transferat, & ut breviter dicatur, omnem ecclesie *Cantuariensis* episcopalem veteranam & privilegiatam subtrahat

dignitatem. Sed forte dicet aliquis. Sola suspicio haec suggerit quae falsum in credendo aequae suscipit ut verum. Qua ratione quove prodigio jura *Cantuariensis* ecclesie *Romanae* & apostolicae sedis specialissime filiae & jam vetulae in hoc fine temporum poterunt avelli? Cui ego. Crassa plane & supina laborat ignorantia qui haec gravamina *Cantuariensis* ecclesie claro non intuetur aspectu. Quis enim tali & tantae resistere poterit congregationi? In diminutionem nostram & omnium suorum praedictum successorum de ecclesiis suis simul & nostris praebendas fecit vel canonicas. Omnes episcopos *Angliae* & Comites ditiores canonicare proposuit. Ipsum quoque regem *Angliae* & Cancellarium hujus sanctae *Romanae* ecclesie. Quid ergo dicemus ad haec? Nos igitur tot & tantis malis afflicti, tot minis cruciati, tot periculis expositi, ex admonitione beati *Thomae* Martyris gloriosi unicum & singularem tantae maliciae opposuimus gladium *Petri*, & ad vestram sanctam venerandamque appellavimus praesentiam, in initio mensis Decembris. Non enim aliud in tantae necessitatis articulo potuimus invenire refugium. Dominus enim *Baldewinus* archiepiscopus est & apostolicae sedis legatus, totius *Angliae* primas & dominus. Et cum ipsum regem confederationis magnae teneat in vinculis & ab ipso teneatur, non est qui suae possit resistere voluntati. Verum cum summam in Domino & beati privilegio *Petri* haberemus fiduciam, denunciata est ei haec appellatio per tres monachos nostros vij. idus Decembris cum suis introducturus clericos *Cantuariam* properaret. Verbo tenus auditae detulit apellationi, set ne totum dissimularet spiritum, unum ex appellatibus de conventu nostro & ecclesia jussit amoveri. Quarta vero die cum omnia ad solennitatem illam deo & nostrae inimicam ecclesiae preparata fuissent, praemisimus nos monachos plures non discurrentes nec ulli aptos scurrilitati sed maturos & religiosos, qui etiam in introitu illius basilicae auctoritate vestra non sua tantae resisterent improbitati. Sed omnia pro nichilo reputata sunt, reverentia vestra & appellatio & beati *Petri* praerogativa. Populus quidem ut causatur adversarius civitatis accurrit, non ut pugnarent, sed ut tam magnum & prodigiosum viderent spectaculum. Licet enim cives & suburbani sed & provinciales nobis de facili si peterentur astarent in conflictu, solo tamen *Petri* gladio pugna nostra vincenda est. Crastino Priorem nostrum suspendit & monachos omnes qui eum praecesserant ad appellandum. Deinde quaedam captiosa promulgavit edicta ne quis fratrum nostrorum qualibet occasione vel necessitate septa monasterii egrederetur, & alia hujusmodi. Quae si a nobis observarentur, ex nostra taciturnitate periculum immineret ecclesiae: si vero servata non essent, culpam in nos refunderet inobedientiae. Misit praeterea per totam *Angliam* praedicatores ad colligendam pecuniam copiosam ad aedificationem illius ecclesiae, omnemque episcopalem obliviscens discretionem, novam & inauditam tam venialium quam criminalium indulgit relaxationem. Post discessum vero nostrum redditus nostros saevivit & Prioratum, ac si unius essent omnia non universorum. Praeterea visus est per manum regis & mandatum mediantibus quibusdam episcopis ut causa nostra vestra subtraheretur praesentiae, & tam regis quam episcoporum decideretur arbitrio, ut in nos scilicet qui vobis astamus iram regis & regni strepitum

pitum refunderet, & in Conventum nostrum vestrum contemptum & culpam irrogaret prodicionis. Sed tanta unitas & devotio in Conventu nostro inventa est, ut nec minis nec blanditiis à vestro valeant avelli Consistorio. Voluit etiam ut suspensi nostri eo quod apellaverant ei satisfacerent in publico, non in capitulo. Sed hoc beati *Benedicti* non docet regula, nec suadet ratio, nec hoc ecclesie nostrae habet consuetudo. Quid enim gravius, quid deterius, quam disciplinam regularium secreta Capituli scurris publicis propalare? Nonne ridiculum est? Si offensa est, in capitulo exigenda est & exhibenda satisfactio, cum tamen nichil habeamus scrupuli in conscientia, nisi quod vestram apellavimus praesentiam, & nostra per vos tentamus jura repetere. Nullam ei subtrahere volumus debitam obedientiam, nullam minuere potestatem vel gloriam. Sed omnem humilitatem, omnem reverentiam ei exhibere desideramus, dummodo nobis nostra conservare velit illa. Ipse autem abstractus & illectus, ut credere volumus, aliena magis suggestione quam sua deliberatione, in praecipuis festivitibus ecclesiae *Cantuariensi* debitum subtrahit obsequium. De qua & causa cujus redditus habet & possessiones, gloriam & potestates, sed & victus necessaria. Praedecessores sui martyres & Confessores temptati sunt, proscripti sunt, occisi sunt, ne oves suae aliqua laderentur concussione. Dominus vero *Baldewinus* ad hoc suos exacuit animos ut moriantur oves; & quod durius est hoc conatur efficere, ut ovis misera suo nudata vellere, luporum & canum vallata agmine, sub aeterno vivat interitu. Cotidie nobis duriora apponit verbera, ac si criminisum videatur quod dire flagellato licuit flere sub verbera. A prima enim percussione sua usque nunc vix unum diem nobis permisit habere quietum. Cum igitur venerande pater in omnibus his *Cantuariensis* ecclesiae unicum ad vos habeat refugium, petit attentius ut secundum datam vobis à deo sapientiam opportunum ei praebeatis solatium, & ingruentia mala manu misericordiae repellatis. Haec etenim nostra causa totius *Anglicanae* ecclesiae & omnium subditorum causa est, & exemplum erit in posterum. Unde vobis pie pater sumopere praecavendum est & opponendum remedium, ne futuris temporibus vel praesentibus ista retrahantur in consequentiam, ne perversi pastores gregem conturbent sibi commissum, ne pastores convertantur in lupos, ne grege fugato etiam ovilia destruantur. Succurrat igitur, succurrat pie pater filiis vestris benigna paternitas, ne ceteris oppressis spem subtrahat protectionis & metum inferat desperationis.

Persecutio causa contra B. archiepiscopum.

Audistis hesterno die venerande pater domini nostri archiepiscopi modum electionis, causam primae apellationis, formam renuntiationis, enormia quoque gravamina pro quibus secundo apellatum est, & ejusdem apellationis executionem. In electione perspicue palliatam videtis intrusionem, in utraque apellatione manifestum contemptum, in adificatione illius basilicae perpetuam discordiam & detrimentum ecclesiae, ordinis & status nostri subversionem. Nunc autem ad ea quae causa brevitatis sponte dimissa sunt sancta paternitas vestra pium

praebeat auditum. Novus autem litigandi modus est, quia nova & inaudita causa litigii. Quis enim audivit tale aut quis vidit huic simile? Non est auditum in *Chanaan* neque visum est in *Theman*, ut Conventus *Cantuariensis* in aliquo suo resisteret archiepiscopo. Tanta enim unitas eos tenebat in caritate, tantus affectus in unitate, ut in defensione ecclesiae solida membra pugnarent pro capite, caput etiam dolores & angustias & ipsam mortem patienter & libenter subiret pro corpore. Nunc autem omnia in *Cantuariensi* ecclesia confusa sunt, dum vice caritatis sustineat pravitatem, lolium pro lilio, venenum pro vino, fermentum pro frumento, pro pastore habeat persecutorem. Dicemus igitur si placet summam de prima origine *Cantuariensis* ecclesiae, de ipsius augmentatione, de archiepiscopi dignitate & potestate, de suorum actibus praedecessorum, de obedientia qua ei tenemur secundum regulam sancti *Benedicti* & consuetudinem nostrae ecclesiae. Quorum in explanatione ab olitanis temporibus incipiendum est & breviter ad haec tempora nostra recurrendum. Tempore igitur quo beatus *Gregorius* sanctam ac celebrem *Romanam* rexit ecclesiam, misit in nostram *Britanniam* quae nunc *Anglia* vocatur sanctum *Augustinum* & cum eo monachos timentes deum, ut ad fidem converterent gentem *Anglorum*. Qui secentesimo gratiae anno in *Angliam* venientes converterunt in proximo regem *Ethelbertum* & nonnulla milia populi. Dedit autem eis praefatus Rex mansionem in civitate *Dorobernia* quae nunc est *Cantuar*, quae totius regni sui erat metropolis, ut ibi praedicarent, baptizarent & quoscunque possent ad fidem *Iesu Christi* vocarent. Consecrato igitur beato *Augustino* ex praecepto beati *Gregorii* ab *Eleutherio Arelatensi* episcopo, & pallio suscepto à beato *Gregorio*, construxit *Augustinus* in eadem civitate *Cantuar* ecclesiam, quam in honorem Salvatoris *Iesu Christi* dedicavit, ibidemque non alias, sibi & successoribus suis sedem instituit metropolitanam. Congregatoque monachorum conventu concurrerunt undique populi, alii baptisma, alii monachatum petentes, sese suaeque omnia, redditus, possessiones in usus pauperum & eorum maxime sustentationem qui ibidem divino fuerant mancipati servicio contulerunt. Fluxerunt ab hoc tempore *Augustini* usque ad *Normannorum* adventum in *Angliam* anni circiter *CCCC. xvij* succedentibus sibi *Cantuariensis* ecclesiae archiepiscopis usque ad *Lanfrancum xxx. duobus*. Omnia autem quae medio tempore collata fuerant, non archiepiscopis, non decanis qui nunc Priores vocantur, non alicui personae singulariter data sunt, sed deo, & per eum toti monachorum congregationi. Nec usquam ut reor aliquo in scripto simplici vel bullato inveniri poterit aliter vel alteri omnia illa esse collata. Tempore autem praedicto *Normannorum* quo dux *Willielmus* cum suis armatis copiis *Angliam* intravit, vastavit penitus & subegit, omnia in praedam data sunt, & ecclesia *Christi* concremata est. Rexit autem eo tempore *Cantuariensem* ecclesiam *Anglus* quidam *Stigandus* nomine, qui à domino Papa *Alexandro* primo iustis ex causis depositus est, & à rege *Willielmo* in carcerem positus vitam finivit. Cui cum *Lanfrancus Cado-*
mensis abbas succederet in archiepiscopatum, regnumque & sacerdotium mutuo gauderent amplexu, consuetudines ecclesiae simul & regni quasi in

novam transferunt nativitatem. Cœpit enim *Lamfrancus* sub patrocinio *Alexandri* papæ et novi regis *Willielmi Cantuariensis* ecclesiæ jura perditâ revocare, ecclesiasticas possessiones quas prædo abstulerat restituere, ordinemque violatum reformare, ipsam quoque Salvatoris ecclesiam et omnes ejus officinas, palatium episcopale cum ipso construxit ambitu utriusque Curia, non autem alibi, sed in ipsa civitate *Cantuariensi* ubi sedem suam primo locaverat sanctus *Augustinus Anglorum* apostolus. Verum ut pacis et concordia vinculum partis utriusque capitis videlicet et corporis futuris temporibus inviolabiliter servaretur, monachis suis in novam ordinis formam redactis, Priori et Conventui rerum suarum omnimodam concessit administrationem. Rerum suarum dico, non quia velim infinuare redditus et omnia quæ habent archiepiscopi *Cantuariensis* ecclesiæ bona non esse, cum ei collata sint omnia et non alteri: sed quia ab antiquis temporibus assignaverunt nescio qui archiepiscopi villas et redditus Conventui sufficientes, cæteris sibi pacifice retentis. Sibi etiam reservaverunt Comites, Barones, et Milites, monachis vero assignaverunt rusticos et agricultores. Dicunt autem quidam *Lamfrancum* id fecisse. Hæc ideo facta sunt non ut unitas scinderetur ecclesiæ, sed ut perpetuo utrobique conservaretur utilitas dum rerum suarum plenam utrique haberent libertatem. Si vero aliqua emendatione digna emergebant in ecclesia, non alicujus præsumptione vel tyrannide sed communicato consilio fiebant omnia ad utilitatem ecclesiæ. Obiit autem bonæ memoriæ pater monachorum *Lamfrancus* anno patriarchatus sui xx. Post cujus obitum per quinquennium confiscata sunt episcopalia sub novo rege *Willielmo* secundo. Conventus autem solita simul & debita suorum gaudebat libera dispositione. *Lamfranco* autem successit beatus *Anselmus*. Qui conventui suo consuetam libertatem conservavit et ausit, et quam non habuerant vel habitam perdiderant indulgit dignitatem. Medietatem quoque oblationum altaris *Christi* eis donavit & confirmavit, novumque chorum et presbiterium per manum *Conradi* Prioris fieri concessit. Obiit autem anno pontificatus sui xvij. & feliciter migravit ad dominum. Cui post annos iv. successit *Radulfus*. Cujus post annos pontificatus ix. successit *Willielmus*. Quo post annos xij. defuncto successit *Theobaldus*. A quo solo qua ratione dominus noster *Baldewinus* malefaciendi sumat audaciam si placet audite. Hic *Theobaldus* tricesimus vij. ab *Augustino Cantuariensis* ecclesiæ sedem adeptus, cum esset natura simplex & aliquantulum literatus, ascivit clericos scolares, quorum consilio suo impetu quolibet ducebatur. Post annos vero quinque minus quam deceret considerata ratione, *Jeremiam* Priorem qui eum elegerat deposuit, etiam post apellationem, aliumque substituit. *Jeremias* autem tam de suæ justitiæ causæ quam de *Romani* pontificis æquitate confidens, ad sedem apostolicam accessit, & de sua restitutione litteras optinuit. Restitutus itaque in Prioratum apostolica auctoritate, post modicum cessit, ne archiepiscopus causa sui aliqua cæteris inferret gravamina. Hujusmodi depositio Prioris antea penes nos facta non est, & jam nunc nobis versa est in derisum & in similitudinem impropertii. Successore autem suo *Waltero* ad episcopatum *Cestrensis* ecclesiæ vocato, substitutus est in prioratum *Cantu-*

uariensis ecclesiæ *Walterius* parvus, archiepiscopi capellanus. Erat autem tota *Anglia* his diebus bellico strepitu confusa, incendiis et rapinis exposita. Nam discordia quæ versabatur inter regem *Stephanum* ut dicam regem mutuatum qui *Henrico* regi primo latenter successit in regnum, et quosdam *Anglia* Comites qui jura regni domino nostro regi *Henrico* tunc autem puerulo conservare volebant, toti *Anglia* dolendum minabatur excidium. Hac ergo gravissima tempestate quassata erat etiam *Cantuariensis* ecclesia, ut quæcunque habere poterat ei non sufficerent ad expensas. Confluebant enim undecunque pauperes & mendici, eo quod alibi nullum vel modicum haberent solatium. Erat enim fames in terra. Hac igitur occasione distracta sunt et distributa egenis ornamenta quædam ecclesiæ *Christi*, quæ tempore pacis reservari solent ad gloriam, in necessitate vero ad utilitatem. Considerans igitur *Walterius* Prior ecclesiæ possessiones de tanta strage non posse resurgere, nisi membris suis caput ecclesiæ subveniret, ex consilio Conventus accessit ad archiepiscopum, rogans humiliter et petens ut conventus sui miseretur, et laborantis ecclesiæ condoleretur ærumnis. Cui archiepiscopus, In quo, inquit, miserebor? Et Prior; Ut possessiones, ait, ecclesiæ militia quam de ecclesia habetis, contra raptores cotidie irruentes velitis defendere, possessiones bonis evacuatæ restaurare, et de eisdem Conventui vestro in necessariis victualibus providere. Dum enim in *Anglia* tantus strepitus est, omnia nostra tam intus quam extra vestra committimus dispositioni. Restitit primo Archiepiscopus petitionibus Prioris, & nulla ratione induci potuit ad consentiendum. Sed in brevi clericorum suorum instantia à suo proposito revocatus, proposuit ut consentiret si pulsu tali denuo peteretur. Aggreditur itaque denuo Prior archiepiscopum, et jam de facili consensu adhibito, omnia cepit in manus, & tam intus quam extra custodes ad suum posuit libitum, monachum videlicet & quendam clericum, qui ei singularem omnium redderent rationem. Initia malorum & laborum sunt hæc. Quod enim tunc factum est necessitate cogente ad utilitatem, jam in angariis revocatur ad memoriam et perniciosam consequentiam. Utilitas plane detestanda est in qua libertas ecclesiæ periclitatur. *Theobaldus* autem omnium dominus & procurator effectus cœpit primo viriliter agere, ac si continuo vellet omnia in statum pristinum revocare. Sed in brevi suis condolens expensis, in primo passu positum retraxit pedem: & quod perdiderat ut sibi videbatur studuit revocare. Sicque factum est, ut quod sponte vel nescius prædo reliquerat, archiepiscopus vel ejus ministri auferre non formidarent. Exterioribus itaque spoliatis, in miseros monachos ultima desavit avaritia. Hospes enim fere omnis exclusus est, pauperes expulsi. Conventus ipse qui in præcipuis festivitibus lautioribus refici solebant alimentis, jam pane grossiore simul & olere suam temperabant esuriem etiam combinati. Videns autem Prior & monachi ecclesiæ *Cantuariensis* detestabilem imminere subversionem, flebilibus archiepiscopum exoraverunt precibus, ut errata corrigeret, & eam quam in susceptione possessionum ecclesiæ inierat servaret conventionem, ne conventus diutina frangeretur inedia, ne ecclesia probrosam subiret everisionem. Audiens hæc archiepiscopus primo satis placide sed deinde contumeliose respondit, et Prior de omni emenda-

emendatione desperatus recessit. Sed adepta congrua oportunitate & conventus unitate unicum oppressorum opposuit remedium, & ab omni gravamine illato vel inferendo in die solenni sedem apostolicam appellavit. Archiepiscopus autem suo excandescens impetu, adeo contempsit appellan-tem, & eum ad quem appellatum est, ut conventum canibus compararet, equos Prioris violenter raperet, januas clauderet, divinum in ecclesia servitium per manum clerici interdiceret, monachos apellationem prosequentes interciperet, interceptos incarceraret, scripta & privilegia & expensas eisdem subriperet. O imitandum, immo detestandum pastoris exemplum! Confluxerunt ad hoc spectaculum viri religiosi satagentes ærumpnas ovium propellere, & pastoris sævitiam vel specie tenus temperare. Factum est tandem mediantibus ipsis ut archiepiscopus saltem dilaniatas conventui suas restitueret possessiones, sententiam laxaret, conventum diligeret, conventus vero apellationi renuntiaret, & debitam patri suo & pastori reverentiam exhiberet, & ut injurias invicem illatas perpetuè traderent oblivioni. Quod & factum est in parte. Archiepiscopus autem sentiens monachos apellationi suæ renuntiasse, villas & redditus eis restituens, ipsarum villarum ecclesias & exenia retinuit, jurans in secreto quod nunquam plenam haberent restitutionem, nisi Prior ipse sponte sua dimitteret Prioratum. Verum si ad indicium humilitatis ob reverentiam archiepiscopi prioratum resignaret, & in brevi prioratum ex consilio fratrum eidem restitueret, et paternum affectum in verbo veritatis spondit se exhibiturum. Asserebant idem fide interposita summi consilarii archiepiscopi, dicentes & pejerantes archiepiscopum nihil aliud querere, nisi ut videretur à Priore honorari, à quo in apellatione illa videbatur contempni. Credidit Prior verbis mendacii, & in capitulo coram conventu præside archiepiscopo resignavit Prioratum. Cumque diceret Prior inter loquendum, *Ego prioratum resigno*, et cogitarent plurimi quod dicere vellent archiepiscopus, *Et ego te restituo*, præcipitanter dixit, *Et ego te depono*. Præcepit autem ut eum usque *Londoniam* sequeretur, plenam ibidem suscepturus restitutionem. Ille vero fratrum suorum spreto consilio accessit ad archiepiscopum apud *Lamhethe* cum aliquibus ecclesiæ senioribus. Quibus seorsum vocatis quasi de Prioris restitutione cum archiepiscopo essent locuturi, servientes archiepiscopi rapuerunt *Walterium* Priorem depositum, trahentes eum usque *Glocestriam*, præcipientes abbati ex parte archiepiscopi ne eum aliquatenus exire permitteret. Fuit itaque Prior depositus ibidem incarceratus quamdiu deinceps vixit archiepiscopus. Amoto igitur supradicto Priore, ex consensu multorum *Wibertum* instituit Priorem, et deinceps Conventum in multa habens reverentia, multa bona contulit ecclesiæ: etiam in extremis poenitentiam agens, quod tam dire et injuste Conventum offenderit. Sedit autem præfatus *Theodaldus* annis xxi. et mortuus est. Cui post annum unum successit beatus martyr *Thomas*. Qui post duos fere pacis annos pro libertate ecclesiæ sex annis exulans, septimo revocatus, non contra ecclesiam sed pro ecclesia et in ipsa ecclesia glorioso meruit martyrio coronari. Qui quamdiu vixit, nihil in præjudicium egit Conventus, sed omnem eis exhibuit gratiam et dilectionem. Solebat monachorum capitulis præsidere, collatio-

nibus interesse, in clauistro cum ipsis lectioni intendere, in ecclesia orationi, in secretioribus cum Priore & senioribus de utilitate ecclesiæ ut bonus pastor, ut pius pater conferre. Promisit etiam quod majorem eis facturus esset honorem, quam aliquis antecessorum suorum. Verum martyrio præventus est, et Deus athletæ sui gloriosius exsolvit promissionem. Huic vero cum successisset *Ricardus*, et jura *Cantuariensis* ecclesiæ ab adolescentia sua cognovisset, in audientia cleri et populi diocesis suæ villarum nostrarum ecclesias pensionales et privilegiatas per ipsum *Adriani* papæ restituit privilegium, quod super altare *Christi* nobis astantibus posuit. *Romano* vero profectus et ab *Alexandro* papa consecratus, cum quosdam ex clericis suis qui nunc etiam nobis adversantur pro restitutione ecclesiarum nostrarum murmurare videret, nolens eos contristare, consensit ut illa tam solennis & justa restitutio per ipsos cassaretur. Rediens autem in *Angliam* consecratus & legatus, post aliquot annos tres ecclesias cum capellis suis nobis restituit & sigillo suo confirmatas victualibus pauperum per nos distribuendas assignavit. Dederat enim eidem in mandatis dominus papa *Alexander*, ut de præfatis ecclesiis cum Conventu componeret, & sibi creditam in pace conservaret ecclesiam. Unde factum est, ut pauperibus & peregrinis à monachis erogandas assignaret & confirmaret ecclesias. Alias vero parentibus suis dederat & clericis. Villarum etiam nostrarum exenia non abstulit sed concessit. Quæ etiam tunc temporis ecclesia habuit cum tempore exilii sancti *Thome* tyrannus ille *Randulfus del Broch* ex præcepto regis exulantis custodiret episcopatum. *Ricardo* post annos decem pontificatus mortuo, successit iste qui nunc est domnus *Baldewinus*. Res nova & seculis inaudita. Sicut enim inusitatum est ordinis *Cisterciensis* monachum *Anglicana* præesse ecclesiæ, ita *Cantuariensi* ecclesiæ inexpertum est, ut aliquis archiepiscoporum conventui suo tot inferret injurias, tot dampna & tot diminutiones. Cum enim à bonis sumenda sint exempla, omnium sanctorum prædecessorum suorum Martyrum videlicet & Confessorum vestigia contempnens, à solo *Theodbaldo* malefaciendi sumit auctoritatem. Sed nec eum in bonis suis imitatur operibus, sed ea sola quæ perperam gessit revocat ad memoriam, & ærumpnosam trahit ad consequentiam. Et ut eidem præcellat in meritis, majorem quia perpetuam ecclesiæ *Cantuariensi* minatur ruinam. Nam exenia subtrahit, ecclesias rapit, subtrahit victualia pauperibus & orphanis, & clericis assignat ditissimis. *Romanorum* pontificum privilegia contempnit, apellationes parvipendit, appellantes etiam suspendit et proscribit. Bonæ famæ gloriam obscurare nititur & infamiam mendose irrogare conatur. Regum & principum indignationem in nos & ecclesiam nostram suscitatur, quo nec iram Dei vel ad modicum formidat. Super hæc omnia turrim fortissimam festinat erigere, qua non solum filios confundat ecclesiæ, sed ut matris *Anglicana* ecclesiæ virtutem & viscera valeat suffocare. Succurrat igitur pie pater filiæ vestræ in tanta clade *Romana* clementia, ne generosæ matris vertatur in opprobrium specialis et devotæ filiæ detrimentum. Non optamus nec petimus ut patri nostro licet duro jura debita velitis subtrahere, sed ne velit vel valeat filiorum suorum evertere libertatem nec perturbare quietem. Verum est quidem quod

eciam testatur adversarius quod scilicet dominus noster *Cantuariensis* archiepiscopus non quærit quæ sua sunt sed quæ *Jesu Christi*. Sed ad quid? Opera ejus considerate quæ sola testimonium perhibent veritati. Et his credite quia non quærit ea ut salvet & custodiat, sed ut maeret & perdat.

Replicatio operum Baldewini archiepiscopi.

Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad aures vestre perveniat pietatis. Clamor noster reverende pater jam in tertium annum protractus est, ut ex assiduitate clamoris & mœroris nostri non solum in hac urbe *Romana*, sed in orbe terrarum clamoris hujus sonitus audiat. Clamavimus enim & reclamavimus & iterum clamamus, & jam raucæ factæ sunt fauces nostræ, defecerunt oculi nostri dum speramus quod quærimus optinere. Expectavimus pacem & non est bonum, tempus curationis & ecce turbatio. Clamavimus inquam, clamavimus tempore *Urbani* papæ contra tot injurias & oppressiones nobis illatas, & præcipue contra basilicam illam contra nos erectam quæ est totius fons et origo discordiæ. Hac enim occasione sola, scilicet quia nomen vestrum invocavimus super nos, tormentis variis et anxietatibus oppressi sumus usque in præsens, ut nec ad modicum liceat nobis respirare. Verum quia clamor noster jam quodammodo in tragediam versus est, breviter à capite repetendum est & summam recitandum quæ nobis pater noster archiepiscopus à primo ingressu suo usque nunc inferre non desinit gravamina. Postquam igitur dominus *Baldewinus* manu regia magis quam electione libera post multos & varios labores *Cantuariensis* ecclesiæ pastor effectus est, à primo ingressu suo manum in nos extendit duriorē, ut à dimidio anno usque in hodiernum diem, vix unum diem sinat nos habere quietum. Primo etenim villarum nostrarum nobis debita tulit exenia, deinde ecclesias victui pauperum deputatas, deinde maledictam illam & prophanam reclamantibus nobis & apellantibus fundavit ecclesiam. Quosdam deinde ex fratribus nostris eo quod apellaverant ab altari suspendit, quosdam à coetu nostro expulit, quosdam vero excommunicavit. Deinde nonnullas ex villis nostris violenter nobis inconsultis occupavit. Audiens hæc prædecessor vester *Urbanus* papa, archiepiscopo dedit in mandatis ut ablata omnia nobis restitueret, fratres quos suspenderat absolutos haberet, inhibens artius ne in capellæ illius procederet opere, nec aliqua de cætero nobis inferret gravamina. Quod si mandatis apostolicis obedire contempneret, tres abbates mandati constituit executores. Paruit archiepiscopus sed in contrarium, ut quod prius in capella erat ligneum, quo firmitus stare factum est lapideum. Executores vero contumeliosi & dampnis affecti sunt, eo quod archiepiscopi sententiam in monachos latam dixerant non tenere. Admirans ad hæc venerandus *Urbanus*, scripsit eidem archiepiscopo districtè præcipiens ut omnia nobis restitueret ablata & à gravaminibus nostris cessaret. Cassavit quoque & deduxit prorsus in irritum, quicquid de novæ capellæ fecerat constructione, vel Canonorum institutione. Et quia de obedientia archiepiscopi eciam nunc diffidebat, tres abbates mandati sui constituit executores. Qui cum viderent archiepiscopum & monitis suis & mandatis apostolicis inobedientem, diem sibi

constituerunt peremptorium quo apostolicum exquerentur mandatum. Sed instinctu archiepiscopi callide procuratum est ut die illo peremptorio quo ad mandatum domini papæ *Cantuaria* convenire debuerant, ex mandato regis justitiæ *Londoniis* ex parte regis jubebantur adesse; quibus eciam ex parte regis inhibuit, ne aliquatenus inconsulto rege apostolicum exquerentur mandatum. Monachis quoque nostris minaciter imperatum est, ne perquisitionibus uterentur indultis, sed de ipsis & de aliis ecclesiæ privilegiis regum peterent & expectarent assensum. Archiepiscopus autem jam ex hoc apostolico magis irritatus mandato, in *Normanniam* properans gravioribus ecclesiæ institit dampnis, & in contemptum sedis apostolicæ novæ capellæ mandavit clericis, ut absque mora circa capellam ipsam domos fabricarent, ibidemque manerent, vel collata sibi ecclesiastica beneficia resignarent. Unde nec mirum motus venerandus *Urbanus*, ex consilio fratrum tercio eidem scripsit archiepiscopo districtè præcipiens, ut quicquid in ipsa capella vel in ædificiis clericorum fuerat factum, suis penitus demoliretur expensis. Ipsum quoque capellæ locum maledictum pronuntians & prophanum, clericos omnes qui ibidem celebraverant ab officio suspendit simul & beneficio, donec apostolico se conspectui præsentarent. Sed nichil horum penitus factum est. Nam ad preces archiepiscopi qui jam cum rege erat in *Normannia* procuratum est, ut rex ministrorum suorum manu capellam ipsam & Canonicos & ea quibus summus pontifex maledixerat in suam acciperet protectionem. Ex ore itaque regio edicto publico *Cantuaria* prohibitum est, ne quis Canonicis vel capellæ regis molestiam vel aliquod præsumeret inferre gravamen. Sic pater reverende tempore *Urbani* clamatum est, sic pronuntiatum, & eo usque domini archiepiscopi contemptus invaluit, ut ad ejus nutum apostolicum mandatum manu laica præpediretur & penitus duceretur in irritum. Interea dominus *Urbanus* de medio sublatus est, & *Gregorius* sanctæ hujus *Romane* ecclesiæ suscepit pontificatum. In ejus præsentia clamor noster congemmatum est, quia nostra duplicata sunt tormenta. Sed eo ut nostis in brevi sublato, non sumus exauditi. Ad honorem itaque Dei & ecclesiæ ut credimus clementia vestra substituta est, & universalis ecclesiæ Dei summum adepta est sacerdotium. Clamavimus ilico & nomen vestrum invocavimus super nos, sed in sinu vestro gravioribus dampnis et angustiis attriti sumus et deducti pene in nichilum. A primo enim pontificatu vestro dominus noster archiepiscopus rediens in *Angliam* atrocius solito desavit in nos, & inauditis contrivit injuriis. Nam infra sacros dies dominicæ nativitatis ipso præcipiente manu laica omnia nobis ablata sunt, ut extra januam nec passum pedis nobis relinqueret ad victum. Murus eciam curiæ nostræ ligonibus effractus est; officinarum feræ & hostia avulsa, hospitum & infirmorum victualia, ut de nobis taceatur, asportata sunt. Servientes nostri et clerici non solum in curia sed & in atrio ecclesiæ graviter verberati et incarcerati sunt. Armatorum multitudine die & nocte misera *Cantuariensis* ecclesia vallata est, ac si esset castrum jam jamque penitus subvertendum. Tribus diebus et totidem noctibus janua cimiterii obserata est ne incertium monachorum aliquatenus exiret miseria, vel ad eos aliqua introiret misericordia. Fratres nostri ad archiepiscopum pacis intuitu missi,

missi, in curia ipsius & ipso præcipiente equis spoliati sunt & excommunicati pedites redierunt. Famuli nostri juramento constricti sunt ne quemquam ex nobis exire permitterent, vel exeuntes retinerent. Portus maris nobis & nostris prohibiti sunt, viæ & semitæ artius custoditæ, nec inclusis nostris ulla dabatur requies. Supprior noster & ei in causâ consentientes à presbiteris parochialibus excommunicati sunt ac si crimen esset quod jura suæ tuerentur ecclesiæ, & pro statu suo contra tot gravamina sedem apostolicam appellassent. Nostra nobis omnia ut audistis ablata sunt, & aliena mendicare non possumus. Ea etiam pauca quæ fratribus nostris à civibus *Cantuariæ* allata sunt à janitoribus suis crudeliter ablata & re-tenta sunt, ut saltem fame nos compellerent appellationi renuntiare. Hæc nobis reverende pater in sinu vestro gravamina illata sunt, sic visitavit nos pater & pastor noster in sacris diebus Dominicæ nativitat. Placuit autem sanctitati vestræ ex consilio fratrum ut ei secundum formam litterarum *Urbani* Papæ scriberetis de restitutione ablatorum, de destructione illius maledictæ & prophanæ capellæ, de suspensione clericorum & de cessatione gravaminum. Sed nichil horum penitus factum est, nisi quod fossa grandi & profunda capella simul & clericorum domus vallatæ sunt, ipsi quoque artiori mandato constricti ut inibi habitent vel ecclesiasticis renuntient beneficiis. Ab illo ergo die usque in præsens miserrabiles monachi nostri rebus omnibus spoliati, cum de suo nec unius precium panis habeant, elemosinis pauperum comprovincialium utcumque sustentantur. Anathematis autem vestri sententia quæ ex deliberatione vestra & consilio fratrum in invasores illos & complices eorum lata est, in nullo penitus observatur, sed nobis vertitur in opprobrium. Si quis vero more Christiano excommunicatos illos vitare præsumpserit, dampnis afficitur & contumeliis, & tandem miser in ergastulum pellitur publicum, ac si quicquam egisset criminofum. Sic clamavimus sanctissime pater in præsentia domini *Urbani*, *Gregorii* tempore brevi clamor noster duplicatus est eo quod nostra duplicata sunt gravamina. Nunc autem in protectione vestra mala nostra mirabiliter, immo & miserabiliter multiplicata sunt, ut clamoris hujus sonitus jam exierit in orbem terrarum. In sinu vestro positi rebus omnibus spoliati sumus, angustiis multis & angariis macerati, ut obsessis fratribus nostris & jam fame tabidis vix sola vita & ipsa miseranda remaneat. Jam iiij. ann. est quod in hac sacrosancta stetimus curia, clamantes jugiter et dicentes, Miserere nostri Domine, miserere nostri, quia multum repleti sumus despectione. Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos. Pupilli facti sumus absq; patre, cum ipse crudeliter persequatur nos, & vix modicum reportavimus solatium. Expectavimus pacem et non est bonum, tempus curationis & ecce dira & intolerabilis tribulatio. Fratres enim nostri & flos ecclesiæ Prior & cæteri pro libertate ecclesiæ tuenda mortui sunt, & jam filia vestra *Cantuar.* ecclesia tot angustiis pressa vix spirans clamat, Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei, quia manus Domini tergit me. Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum. Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster, facti sumus opprobrium vicinis nostris, subfannatio, & illusio his qui in circuitu nostro sunt. Nunc ergo Domine totiens repetitus clamor omit-

tendus est, luctus & dolor assumendus & tragœdia personanda est, ut vel sic mereamur ab hostibus liberari. Succurrat ergo, succurrat serenissime pater filiæ vestræ *Cantuariensi* ecclesiæ jam in extremis laboranti pietas vestra, ne tunc primo correctionis manum velitis apponere cum non possit aliquatenus ecclesia respirare, vel si eam ut penitus pereat, quod absit, vultis permittere, vobis saltem tot & tam graves illatas injurias nolite dissimulare. Monuit enim malefactorum nostros pietas vestra ut ab inceptis desisterent, districtè mandavit ut resipiscerent & errata corrigerent, & noluerunt adquietescere. Replicastis mandatum & noluerunt audire, sententiam anathematis intulistis, & hanc etiam obdurati contempserunt. Sententia enim vestra tam solenniter & juste in invasores lata, in derisum & contemptum habita est, ut & bruti rustici & vulgus ignobile presbiterorum suorum & pastorum anathema non timeant, cum nec vestram sententiam conspiciunt non teneri. Gladius enim *Petri* reverende pater secundum datam vobis à Deo sapientiam arripiendus est, & in *Malcum* maleficum manu forti & brachio extento vibrandus, ut amputata aure asinina mandata vestra clarius audiat, & præceptis vestris ut dignum est aliquando incipiat obedire, ne videlicet per orbem terræ vestra vilescat auctoritas, ne *Romana* gloriæ insultent imperiti, vel peccandi sumant audaciam arrogantes. Quia pestilente flagellato stultus sapientior efficitur. Verum quia litteræ vestræ domino archiepiscopo pro nobis directæ quamlibet commonitoriæ vel urgentes sint, archiepiscopo tamen adeo sunt contemptibiles, nobis autem inutiles, ut ad singula mandata vestra novis & exquisitis afficiamur injuriis, alia si placet via alloquendus est. Præterea potestas archiepiscopi in *Anglicanis* partibus ex consensu regis tam magna & tam formidabilis est, ut in tota *Anglia* cujuslibet ordinis vel dignitatis persona inveniri non valeat, qui præter ejus beneplacitum vestris audeat vel in modico obedire mandatis, maxime in causa *Cantuariensis* ecclesiæ, quam ut omnibus etiam lippis liquidum est, manifeste conatur evertere. Nec alia, novit Deus & mundus, tantæ persecutionis causa est, nisi quod sedem apostolicam apellavimus, & quod in ejus promotione liberam & canonicam quærivimus electionem. Si ecclesia tali ex causa tanto odio & malignitate persequenda est ut & vestra contempnat mandata, vos ipse judicate: Æstimo quod dominus noster archiepiscopus adeo contemptor effectus est, ut nichil penitus nisi ad nutum regis ex omnibus faceret, etiamsi *Petrus* apostolus in propria persona hac de causa veniret in *Angliam*. Attamen quia modis omnibus temprandum est ut à tanta clade liberetur ecclesia, legatum petimus à vestro latere dirigendum, ut si ecclesiam à tanta persequentium rabie liberare non potuerit, oculata saltem fide cominus conspiciat, quæ vel quanta per archiepiscopum post ejus promotionem ne dicam intrusionem perpessa sit acerba gravamina, vel nobiscum morientem plangat ecclesiam.

Litteræ Urbani papæ archiepiscopo per monachos.

U*Rbanus* episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *B. Cantuariensi* archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Dilecti filii nostri Prior & quidam fratres ejus monachi ecclesiæ tibi commissæ ad nostram

præsentiam venientes de ecclesia quam ædificare coepisti, tantum sibi & eidem ecclesie proposuerunt dispendium proventurum, quod nisi ab ejus fuerit constructione cessatum, præscripta ecclesia suæ dignitatis & status miserabile suscipiet detrimentum. Sane cum per Dei gratiam litteratus sis & in religione diutius conversatus, ignorare non debes, sicut nec te credimus ignorare, quomodo propter scandalum à bonis est interdum operibus abstinendum. Nos autem sollicitè providere volentes ne inter te & fratres tuos remaneat materia jurgiorum, cum non possint convenienter obsequiis divinis intendere qui sunt contentionibus dediti, de consilio & deliberatione fratrum nostrorum monemus fraternitatem tuam, mandamus & districtè præcipimus, quatinus donec causa cognita statuamus quid de ipso ædificio fieri debeat, occasione, contradictione & appellatione postposita, ab illius novæ ecclesie constructione & canonicorum institutione desistas, & eciam ab exactiōe fraternitatis quam ob favorem ipsius operis diceris statuisse, aliis litteris non obstantibus à sede apostolica impetratis. Si quid autem contra hanc prohibitionem nostram fuerit attemptatum, nos id auctoritate apostolica irritamus. Dat. Veron. viij. id. Maii.

Cassatio fraternitatis Baldewini. Littera Urbani papa praelatis Angliæ.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis & dilectis filiis abbatibus & aliis ecclesiarum praelatis per Angliam constitutis salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii nostri Prior & fratres Cantuariensis ecclesie de constructione novæ ecclesie quam venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus de novo extra Cantuariam incepit, gravia se querantur dispendia subituros, nos eorum juri volentes prout tenemur ex officio providere, ex deliberatione fratrum nostrorum ipsi archiepiscopo districtè præcepimus ut in constructione præscriptæ novæ ecclesie vel in institutione canonicorum, donec cognita causa statuamus quid ex hoc fieri debeat, non procedat. Mandamus itaque universitati vestræ atque præcipimus quantinus fraternitatem, aut prædicationem quam occasione illius ecclesie prædictus archiepiscopus de novo constituit usque ad decisionem causæ in parochiis vestris nullatenus admittatis, nec prædicatores si qui ad hoc destinati fuerint in ipsis parochiis patiamini prædicare, vel à fidelibus beneficia quærere, sed eos potius ab his desistere sublato appellationis obstaculo auctoritate nostra, ecclesiastica districtiōe cogatis. Dat. Veron. vij. idus Maii.

Indulgentia ne teneatur sententia pendente lite.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui Cantuarie salutem & apostolicam benedictionem. Cum venerabilis frater noster B. archiepiscopus vester, sicut ex multiplici vestra conquestione didicimus, tranquillitatem vestram crebra molestatione perturbet, & statum monasterii vestri multimodis inquietet, dignum est & consonum rationi, ut qui ex injuncto nobis officio tenemur ab oppressis injuriam propulsare, vobis contra indebita gravamina ipsius, favorem protectionis apostolicæ impendamus. Ea propter auctoritate vo-

bis præsentium indulgemus, ut pendente lite quæ inter vos & eundem archiepiscopum habere dignoscitur, archiepiscopus ipse nullam in ecclesiam vel personas vestras excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiam audeat promulgare, vel ecclesie hominibus aut possessionibus vestris aliquod gravamen inferre; quod si memoratus archiepiscopus in vos aut ecclesiam vestram aliquam prædictarum sententiarum promulgare præsumperit, sententiā ipsam sicut contra indulgentiam apostolicam promulgatam, vires decernimus non habere, & in nullo penitus observari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis & constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Ferar. v. non. Octobris.

Littera Urbani de restitutione ablatorum.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri B. Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Si usque modo fraternitati tuæ detulimus, & licet provocati plurimum, nequaquam tamen processimus in gravamen tuum, illa præcipua causa fuit quod cum vir religionis fueris & ordinis, & nunc in ecclesia Dei ad summum dignitatis apicem sis assumptus, cor tuum ab oppressiōe Conventus commissæ tibi ecclesie, etsi non pro nostra reverentia quam aliter quam te deceat visus es in hoc contempsisse, saltem metu credidimus divini judicii revocandum; speravimus equidem & suadente nobis conscientia credebamus, quod postquam illum quem optines in Anglicana ecclesia celebrem locum adeptus esses, tu obedientie & reverentie sacrosanctæ sedi apostolicæ ab omnibus viris ecclesiasticis exhibendæ forma fieres aliis & exemplum: unde te circa nostræ & tuæ pariter promotionis initia inusitato hætenus & novo modo curavimus honorare, credentes nos pro honore nostro ecclesie virum fidelissimum invenisse; sed quod sine gravi admiratione non dicimus, frustrati sumus in cogitationibus nostris, & quem fidum tutorem honoris nostri esse credidimus, nunc in membris nostris oppugnatorem sentimus. Multociens enim pro quiete fratrum ecclesie tibi commissæ litteras nostras transmissimus, ut ab eorum inquietatione desisteres, & jura ipsorum saltem pro nostra reverentia non turbares. Sed tu non solum in hoc sed etiam in aliis, sicut ubique fama divulgante fere ab omnibus prædicatur, litteras nostras, & appellationes ad sedem apostolicam interpositas parvipendens, quid contra eos post multiplices appellationes et prohibitiones nostras feceris, nos enarrare confundimur, sed tu ipse revolve in animo, & si benefeceris in conscientia tua deliberes & decernas. Nos vero quia clamores ipsorum fratrum & contemptum sedis apostolicæ pertransire surdis auribus nec possumus, nec debemus, adhuc licet in vanum videamur jussiones nostras effundere, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus & in obedientie virtute præcipimus, quate us eo eciam non obstante si ab ecclesia tua absens fueris, quicquid post appellationem ad nos factam vel inhibitionem nostram in opere capellæ quam erigere in destructionem Cantuariensis monasterii statuisti actum est, tuis expensis non differas demoliri,

demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis quæ circa capellam factum & enormiter innovatum, locum eciam illum habens maledictum & prophanum, & eos qui celebraverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram habeas & teneas pro suspensis ab officio & beneficio donec nostro se conspectui repræsentent, demolitis universis operibus quæ inibi facere præsumpserunt. Ministros eciam conventus, quos post appellationem ad nos interpositam amovisti quos nos restituimus habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem excommunicare vel suspendere præsumpsisti, habeas nihilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant et ablatione nihilominus aliarum rerum in statum pristinum appellatione cessante reducas, illicitos invasores possessionum eorundem fratrum nisi satisfecerint vinculo excommunicationis astringens usque ad emendationem debitam facias manere ligatos. Sententias eciam excommunicationis et interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum temere promulgasti publice nunties non tenere, ac de cætero pendente lite circa statum monasterii nil immutes. Sciturus quod si Deo & nobis hac vice inobediens fueris & rebellis, & ultra xxx. dies post susceptionem præsentium præceptum nostrum distuleris adimplere, nos universa quæ prædiximus alios exequi faciemus, & suffraganeis tuis districtè præcipientur ut sicut nobis obedientiam debitam subtrahis, ita ipsi tibi absoluti à nobis omnem obedientiam & reverentiam denegent & honorem.

Dat. Ferar. v. non. Octobris.

Sententia data in invasores rerum ecclesie Christi.

Clemens episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Priori de *Feversham* & magistro *Firmino* salutem & apostolicam benedictionem. Horrendi facinoris detestanda præsumptio vehementer animum nostrum pro sui atrocitate commovit ut illos debitæ severitatis jaculo feriamus, qui more prædonum *Cantuariensis* ecclesie possessiones nequiter invaserunt, vel in septa curiæ monachorum & officinas effractis muris crudeliter irruentes eorum bona sacrilego ausu diripuisse noscuntur. Eos quoque qui monachis & hominibus eorum violentiam inferentes, curiam ipsis contradicentibus occuparunt. Unde quoniam prædictorum fratrum injurias dissimulare nec possumus nec debemus, quibus tanto benignius in suo jure tenemur adesse, quanto in partibus *Anglicanis* majori præminent honestate, præsumptores illos qui tam enormis sacrilegii facinus admiserunt, & eorum complices usque ad satisfactionem condignam auctoritate præsentium decernimus anathemati subjacere, per apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatinus ipsos si admoniti noluerint congrue satisfacere excommunicatos sicut moris est contradictione & appellatione cessante solempniter & publice nuntietis, & faciatis ab omnibus cautius evitari; attentius provisuri ne quod absit ex desidia vestra in hac parte mandatum apostolicum negligatur, quia grave nobis esset modis omnibus & molestum, nec possemus æquanimiter sustinere. Quod si ambo his exequendis nequiveritis interesse, alter

vestrum ea nihilominus exequatur. Dat. *Laterani* xvj. kal. Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

Litteræ ejusdem ad archiepiscopum de eodem.

Clemens episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *B. Cantuariensi* archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus *Anglicanis* optines ampliorem, tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subjectorum injuriis vel oppressiōibus temperare, & his postpositis quæ justitiæ pulchritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extinguunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde non sine causa miramur quod sicut proponitur post appellationem ad sedem apostolicam factam, & bonæ memoriæ prædecessoris nostri *Urbani* prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constructionem & alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse, prout ratio juris expostulat æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ *Romane* ecclesie matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & districtè præcipientur, quatinus omni contradictione & occasione postposita, eo eciam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia tua, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam, vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos eciam qui post inhibitionem sæpiedi prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumpserunt, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros conventus quos post appellationem interpositam amovisti quos & idem prædecessor noster restituit, habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nihilominus absolutos; & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum in statum pristinum appellatione & contradictione cessante reducas. Ad hæc quia secundum formam juris post appellationem nil est innovandum, volumus & præcipientur ut pendente judicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Nichilominus præcipiendo mandantes, ut omnia quæ ipsis monachis post appellationem vel ante absque juris ordine illicite abstulisti, in exeniis, ecclesiis, villis, possessionibus, redditibus seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, & libertatibus & administratione competenti & libera, infra quadraginta dies post harum receptionem restituere non moreris.

moreris. Ipsi quoque monachis præcipiendo mandamus ut si aliqua contra jus tuum & honorem præsumpserunt, satisfactionem tibi appellatione remota exhibeant competentem. Quia vero Prior ipsius monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, volumus & præcipiendo mandamus, ut in institutione Prioris contra privilegia sedis apostolicæ vel regulam beati *Benedicti* atque rationabilem consuetudinem monasterii hætenus observatam non procedas, & si feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus in præjudicium juris eorum à sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro *Johanni* titulo sancti *Marci* presbytero Cardinali apostolicæ sedis legato dedimus in mandatis, ut apostolica auctoritate te & omnes contradictores & monachos ipsos si rebelles extiterint, ad hæc remoto appellationis obstaculo ecclesiastica districtione compellat, & eos quos ad veritatem plenius indagandam scierit nominari, quod gratia & timore postpositis testimonium perhibeant veritati simili censura cogere non postponat. Dat. Laterani iij. idus Marcii pontificatus nostri anno secundo.

Littera Johannis Legati ad Conventum.

Johannes Anagninus Dei gratia titulo *S. Marci* presbyter Cardinalis & apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo fratribus & amicis *G. Suppriori* & conventui ecclesiæ Christi *Cantuariensis* salutem in salutari Domini. Devotionem & reverentiam quam circa *Romanam* ecclesiam & personam nostram geritis, ad cuius diffugium & consolationem spe non modica ducti recurritis, propensius attendentes, ecclesiæ vestræ libertati conservandæ provida sollicitudine intendimus, vestrisque profectibus largiente Domino operam dabimus efficacem. Sane gravaminibus & pressuris quibus indefinenter ex litterarum vestrarum tenore vos intelleximus laborare debita benignitate compatimur, Dominoque juvante nisi malignus homo impedimentum aliquod irrogaverit, in proximo finem debitum imponere cogitamus. Cupientes igitur laborem vestrum & angustias ex adventu nostro in parte mitigari, litteras nostras archiepiscopo destinavimus, dando eidem in mandatis ut omni mora & contradictione cessante juxta tenorem mandati apostolici vobis cuncta restituat, & alia omnia facere non omittat; ut etiam liberum aditum & egressum habentes, solita libertate & rerum vestrarum administratione recepta, nullis de suis vobis obstantibus seu contradicentibus, tam ad dominum *Papam* quam ad nos pro vestris necessitatibus secure venire ac redire possitis. Pro certo scituri quod voluntatem gerimus & propositum, quantum cum Deo & honestate nostra poterimus, vobis adesse & utilitatibus vestris aspirare. Vos autem quicquid vobis factum fuerit nobis significare non omittatis.

Item, Littera Johannis.

Johannes Anagninus Dei gratia titulo *S. Marci* presbyter Cardinalis apostolicæ sedis legatus, dilectis in Christo fratribus & amicis *Cantuariensi* capitulo salutem & dilectionis affectum. Recepimus nuper litteras vestras per quas nimirum multa vobis illata gravamina narrabatis, unde novit Deus & movemur plurimum & dolemus. Sane nuper scripsimus vobis per fratres vestros *J. & H.* ut ad nos ali-

quos ex vestris fratribus mitteretis, quod vel amicabilem compositionem possent eligere vel subire iudicium. Sed quia majora nobis negotia imminet, & quæ nulla possumus dimittere ratione, nolentes vos expensis vel laboribus prægravari, præsentium vobis duximus significatione mandandum, ut usque ad nostrum adventum sustineatis omnia patienter; consummatis enim negotiis quæ nobis imminet citra mare nec possumus relinquere imperfecta, protinus volente Deo ad vestram ecclesiam accedemus, ubi cuncta melius poterunt explicari.

Testimonium Johannis de gravaminibus Conventus.

Johannes Anagninus Dei gratia titulo *S. Marci* presbyter Cardinalis apostolicæ sedis legatus, omnibus ad quos litteræ præsentis pervenerint æternam in Domino salutem. Universitati vestræ notum facimus quod sicut prope positi audivimus & postea præsentibus apud *Cantuariam* vidimus, monachi ecclesiæ Christi in pace quam cum archiepiscopo suo fecerunt vim passi sunt, & metu regio qui eodem tempore *Cantuariam* venerat cum episcopis suis, omnia compulsi sunt sustinere. Hoc autem ideo scripto mandare curavimus, ut rei veritas omnibus innotescat, nec possit quod sic factum est eorum justitiæ præjudicium generare. Quod si jam dictus archiepiscopus vel aliquis ejus successor scripturam super forma pacis hujus quandoque protulerit, noveritis ipsam fratribus jam dictæ ecclesiæ nec consentientibus nec scientibus confectam fuisse, nobisque petentibus non exhibitam, qui ad causam ipsam à summo pontifice destinati rem gestam vel confirmare debuimus si justitiæ concordaret, vel si secus acta esset, infirmare. Cognoscentes itaque violentiam manifestam facto huic intercessisse, auctoritate qua fungimur statuimus apostolica, quod neque concordia sic facta, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum sic conceptum valere debeat, aut aliquod sæpeditis monachis in posterum præjudicium asserre, quia omnia præsentibus nobis & contradicentibus facta sunt.

Cassatio operum B. archiepiscopi.

Celestinus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui ecclesiæ Christi *Cantuariensi* salutem & apostolicam benedictionem. Sicut ad apostolatus nostri debitum pertinere dignoscitur hiis quæ rite & recte ordinata consistunt, vigorem conferre perpetuum, ita nimirum eis quæ secus fiunt quam deceat vires detrahare, enervare & infirmare tenemur. Ea propter dilecti in domino filii cum *B.* quondam archiepiscopus sive motu proprio sive instinctu alieno vos & ecclesiam vestram molestiis multis & injuriis quandoque afflixerit, & scripta aliqua à sede apostolica in præjudicium juris vestri falsa suggestionem ut dicitur impetraverit, quem magis tranquillitati vestræ dare operam decuisset, paci vestræ paterna volentes in posterum sollicitudine providere, omnia quæ per memoratum archiepiscopum circa vos vi vel metu acta sunt, apostolica auctoritate revocamus in irritum, & nominatim ea quæ legato *Romane* ecclesiæ præsentis & contradicente contra mandatum sedis apostolicæ facta dicuntur, sicut in autentico ejusdem Legati *J.* videlicet *Anagnini* quondam presbyteri Cardinalis ob causam vestram

in *Angliam* directi continetur, & quaecunque contra jus vestrum vel privilegiorum vestrorum tenorem idem archiepiscopus impetravit, viribus carere decernimus, statuentes ut nullus unquam hominum ea quæ male gessit trahere audeat in consequentiam, neque possint ea quæ tacita veritate à sede apostolica impetravit juri vestro aut privilegiis ullo unquam tempore in aliquo præjudicium generare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ constitutionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri* et *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. *Rome* apud sanctum *Petrum* v. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.

Item cassatio.

Celestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri *Bathoniensis* episcopo & dilectis filiis de *Radinges* & de *Waltham* abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Molestias & injurias quas per bonæ memoriæ *B. Cantuariensem* archiepiscopum conventus ejusdem loci passus est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felicitis recordationis *Urbani* et *Clementis* prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit ad plenum reformaverat, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatinus omni dilatione, contradictione & appellatione cessante, ecclesias cum fructibus inde perceptis & alia quæ sæpèdictus archiepiscopus ipsis absque juris ordine abstulit, nostra freti auctoritate cum integritate restitui faciatis, & eorum detentores si opus fuerit censura non differatis ecclesiastica coercere, modis omnibus observantes ne in loco quem apostolica condemnavit auctoritas divina de cætero celebrentur, sed potius capella ibidem ut dicitur erecta funditus destruatur, & sicut à patribus nostris decretum esse dinoscitur, canonicorum institutionem revocantes in irritum, eos denuntietis & teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumpserunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ *Clementis* incurrisse noscuntur, cautius faciatis ab omnibus evitari, donec exhibita satisfactione competenti ecclesiæ, per vos mereantur absolvi. Qui vero hujusmodi communicaverunt scienter, congrue ad arbitrium vestrum satisfaciant. Hæc autem omnia tanto districtius vestræ discretioni duximus injungenda, quanto injuriam apostolicæ sedi continere videtur eadem toties iterare, & religionem vestram minus deceret si mandatum apostolicum segnius exequeremini, nec possemus sine molestia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere. Nullis litteris juri eorum præjudicium facientibus si quæ apparuerint à sede apostolica impetrata. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Dat. *Rome* apud sanctum *Petrum* x. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.

Imaginatio Gervasii contra R. abbatem S. Augustini quasi in consistorio papæ Alexandri.

Ad præsentiam sanctæ majestatis vestræ pater venerande directi sumus à domino nostro mi-

seræ & laceratæ *Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopo. Accedimus fiducialius ad vos, hinc de justitia causæ, illinc de bonitate *Romane* ecclesiæ confisi, quæ usque nunc suos fideles simplices quoque & veraces fovere, criminosos vero, litigiosos, mendaces & contumaces consuevit debellare: Venimus, inquam, falsitatem refellere, veritatem potius legendo quam verbositando enodare. Conqueritur igitur dominus noster flebilis ille & desolendus, & si flere non possumus, miseræ *Cantuariensis* ecclesiæ archiepiscopus de filio specialissimo abbate *S. Augustini* sibi & ecclesiæ *Cant.* violenter & injuste contra tenorem privilegiorum suorum & jura canonum sublato. Dolet ipse & confunditur *Cantuariensis*, immo tota *Anglicana* miratur ecclesia. Miratur & expavescit quænam sit ista repentina mutatio qua filius patri, filia matri, porticus ecclesiæ subtrahitur & rebellare conatur. Currit ad spectaculum universus populus & tam enormem stultitiam admiratur. Et si jura *Cantuariensis* ecclesiæ contere voluit malignorum invidia, juvare eam debuit longissimi temporis quingentorum scilicet *Lxxv.* annorum possessio, quibus *S. Augustini* ecclesiam ut filiam specialissimam dulci amplexu fovere non desit. Debuit tanti temporis prodesse possessio, & si non alia haberet munimenta, cum secundum canones & legum volumina etiam *xl.* annorum præscriptio non debeat commutari. Habet ad hæc *Romanorum* pontificum privilegia, habet etiam auctoritates & exempla sanctorum qui ecclesiam sancti *Augustini* inconcusse usque ad hæc tempora possederunt, & cui voluerunt regendam tradiderunt à beati *Augustini* tempore qui primus eam instituit usque ad sanctum *Theodorum* qui ultimus ex *Romanis Cantuariensis* archiepiscopus extitit. Hic cum vir esset admodum sanctus & sapiens prædecessorum suorum secutus vestigia, dedit eam de qua sermo agitur ecclesiam cuidam capellano suo *Benedicto* cognomento *Bissop.* Quo per licentiam *Theodori Romani* adeunte, dedit abbatiam alteri capellano suo *Adriano.* Post *Adrianum* abbas fuit *Albinus* sub *Brihwaldo* archiep. qui successit *Theodoro*; & sic de cæteris utrorumque successoribus. Quis autem plenius aut liberius rem aliquam possidet quam ille qui eam cui vult & quando vult donat & retrahit? Perseveravit hæc libertas *Cantuariensi* ecclesiæ in donatione prædictæ abbatie à tempore sancti *Augustini* usque ad *Normannorum* adventum in *Angliam*, cum omnia vastantes totam terram sibi subdiderunt, debita simul & indebita sibi usurpaverunt. Usque ad hæc tempora *Normannorum* prædicta abbatia sancti *Augustini* tam specialis, tam familiaris *Cantuariensi* ecclesiæ extitit filia, ut archiepiscopi *Cantuarienses* inibi cum vellent pausarent, minuerent, curias tenerent, missas celebrarent, diurnis & nocturnis horis orarent, unde & beato *Dunstano* ibidem de nocte oranti apparuit chorus virginum coram sancta *Maria* in ejusdem dominæ capella quæ ibi tunc temporis erat, versus *Sedulii* psallens & dicens, *Cantemus Domino sociæ, cantemus honores, &c.* In hac tanta & tam jocunda unitate solebant archiepiscopi *Cantuarienses* ecclesiam illam ut filiam specialissimam possessionibus amplis ditare, ornamentis variis decorare, dignitatibus augere, intus & extra contra omnes injurias malignantium defendere. Sed nunc matri suæ hanc mercedem retribuit, ut eam velit sub pedibus suis conculcare. Quomodo autem vel quibus

bus de causis, vel unde hæc tanta malitia initium vel incrementum sumplerit, quam brevius potero intimabo. Regnante rege *Willielmo* primo qui armis *Angliam* adquisivit, cepit ecclesia dignitates suas dediscere. Nam idem rex *Willielmus* regno sublimatus, tam ecclesiastica jura quam secularia sibi usurpavit, sacerdotes & ecclesias oppressit, episcopos deposuit, & quos voluit supposuit; unde *Stigando* qui multa ecclesiæ sancti *Augustini* beneficia contulit incarcerato & mortuo, *Lamfrancus Cadomensis* abbas vir admodum sapiens & litteratus successit. Hic quam carus papæ *Alexandro* & curiæ *Romane* fuerit satis notum est; nam eidem *Lamfranco* *Romam* venienti, papa *Alexander* assurrexit, & duo pallia contulit; unum ut cæteris archiepiscopis de more *Cantuariensis* ecclesiæ, & aliud cum quo ipse papa missas celebrare solebat in signum specialis prærogativæ. Huic prædictus papa non solum ecclesiæ sancti *Augustini*, sed & totius *Angliæ*, *Waliæ*, & *Britannia* secundum morem antiquorum concessit & confirmavit primatum. Huic *Lamfranco* *Scotlandus* abbas sancti *Augustini* professionem fecit, ubi & quando archiepiscopus voluit, & *Lamfrancus* eum ut pater filium dilexit, & contra omnes injurias protexit. Defuncto autem *Scotlando*, *Lamfrancus* petivit regem ut sibi donationem abbatiæ concederet sicut omnes prædecessores suos constat habuisse. Respondit rex & dixit, Se velle omnes baculos pastores *Angliæ* in manu sua tenere. Hæc est origo malorum. *Lamfrancus* ad hæc miratus est, sed propter majores ecclesiæ Christi utilitates quas sine rege perficere non potuit, ad tempus siluit. Consentiente tamen rege *Guidonem* quendam monachum suum litteratum & prudentem elegit, benedixit, & ab eo professionem accepit ante altare Christi *Cantuarie*, & benedictum ad cœnobium misit. Ad hæc monachi indignantes dixerunt, Se non velle eum pro abbate suscipere, non quia in ecclesia Christi benedictus fuit, nec quia archiepiscopo professionem fecit, sed quia sui abbatis electio ad eos pertinebat. Archiepiscopus autem eorum importunitatem duris verbis & blandis compescuit, & tandem prædictus abbas in cœnobio susceptus, ecclesiam quam *Scotlandus* inceperat ædificare sategit. Mortuo *Willielmo* rege primo, filius ejus *Willielmus Rufus* successit in regnum, & coronatus est à *Lamfranco*. Qui post obitum *Lamfranci* cepit ecclesias vacantes in manu sua, & ita venales fecit ut qui magis pro illis daret eas citius optineret; unde & ecclesia Christi post obitum *Lamfranci* per quinquennium vacavit. Ecclesia quoque sancti *Augustini* post decessum *Widonis* cum nonnullis aliis ecclesiis vacavit. Post quinquennium decidit rex in lectum, & timore mortis perterritus dedit archiepiscopatum sancto *Anselmo*. Hic in *Cantuariensi* civitate consecratus ab *Urbano* papa pallium suscepit, & tantam ejus gratiam habuit, ut eum alterius orbis papam vocaret, & in *Angliam* reverso pallium *Eboracensi* archiepiscopo donandum mitteret. Hic pro *Romana* defudans ecclesia, petente papa contra *Gracorum* hæreticos disputavit, & eisdem devicit. Rege autem *Willielmo* sagitta confosso & mortuo, frater ejus *Henricus* in regnum successit. Quo regnante & donante *Hugoni* cuidam abbatiæ sancti *Augustini*, idem *Hugo* à monachis suis præsentatus est *Anselmo* ut eum benediceret. Petentibus autem

monachis & ipso rege pro monachis ut eum in capella regis benediceret, respondit *Anselmus*, Non est meum missam in capella regis celebrare nisi cum regem debeo coronare. Nec volo hac vice honorem soli regi domino meo debitum abbati meo impendere, sed quia non vacat mihi pro hac re *Cantuariam* ire, hic in capella hospicii mei eum si vultis benedicam. Consenserunt, & benedictus est apud *Lamhez*, & ibidem archiepiscopo professionem fecit sine contradictione. Decedente *Anselmo* tempore regis *Henrici*, successit ei *Radulfus Rosensis* episcopus, qui cum *Romam* profectus à *Paschale* papa pallium suscepisset, in festivitate sancti *Gregorii* super altare sancti *Petri* astantibus Cardinalibus missam celebravit, & in *Angliam* rediit. Elapso autem aliquanto tempore cum idem *Radulfus* *Romam* iturus *Angliam* exisset, *Paschalis* obiit, & duo substituti sunt, *Gelasius* scilicet & *Gregorius*; *Gregorius* *Romam* obtinuit, *Gelasius* vero in *Franciam* venit. Qui cum dura quædam & inaudita contra ecclesiam proponeret, morte præventus *Cluniaci* sepultus est. Cardinales vero & *Romani* qui cum papa venerant præcavescentes sibi, archiepiscopum *Vienensem* substituerunt & *Calixtum* nominaverunt. Quem cum *Radulfus* archiepiscopus decrevisset videre, ulcere percussus in facie retentus est. Unde *Calixtus* vehementer iratus, *Eboracensem* ecclesiam & sancti *Augustini* abbatiæ contra *Cantuariensem* ecclesiam erexit. Defuncto autem *Radulfo*, *Willielmus* electus est & sacratus. Pallium suscepit à *Calixto* papa, cum exprobratione tamen quod prædecessor suus *Radulfus* contempserit eum in *Francia* videre. Hæc est prima occasio qua *Cantuariensis* ecclesia matris suæ *Romane* ecclesiæ incurrit odium. Hac sola causa *Eboracensem* sibi subtraxit professionem & *Augustinianorum* incepit rebellionem. Judicet & dirigat Deus causam suam. *Willielmus* itaque archiepiscopus à *Calixto* papa pallio suscepto & confirmatione primatus *Angliæ*, dignitatum quoque antiquarum ecclesiæ Christi, apostolicæ sedis legatus rediit in *Angliam*. Anno secundo *Hugo* abbas sancti *Augustini* & monachi sui obtulerunt *Willielmo* archiepiscopo scedulam scriptam nova quædam & inaudita contra jura & dignitatem ecclesiæ Christi continentem. Dicebant autem *Calixtum* papam hujusmodi privilegio ecclesiam sancti *Augustini* honorasse. Petiit ergo archiepiscopus ut ipsum privilegium bullatum posset videre, alioquin se dixit fidem scedulæ non habere. Sed nulla prece voluerunt monachi privilegium bullatum ostendere. Post aliquot annos idem *Hugo* obiit, & rex *Henricus* alteri *Hugoni* monacho *Rosensi* abbatiæ dedit. Quem cum monachi archiepiscopo apud *Londoniam* benedicendum præsentassent, voluit archiepiscopus ut in ecclesia Christi *Cantuarie* solenniter benediceretur. Cui resistentes monachi dicebant, Hoc non debere fieri eo quod prædecessor suus *Cantuarie* non fuerit benedictus. Petiit archiepiscopum rex tædio affectus importunitate monachorum, ut abbatem benediceret ubi alter *Hugo* à beato *Anselmo* fuit benedictus. Annuit archiepiscopus precibus regiis, set emergentibus aliis causis, ex præcepto regis venit *Wintoniam* ad regem cum nonnullis primoribus regni. Inde peracto rediens negotio, mandavit *Hugoni* quatinus ei apud *Cicestriam* occurreret, ibidem benedictionem suam suscepturus

rus. Venit *Cicestriam*, professionem fecit, & benedictus est. Defuncto rege *Henrico Stephanus* regni suscepit gubernacula coronatus à *Willielmo* archiepiscopo. Post tres annos obiit *Willielmus* archiepiscopus, cui successit *Theodaldus*, quem sacravit *Albericus Hostiensis* episc. in ecclesia Christi Cant. Erat enim tunc temporis in *Anglia* apostolicæ sedis legatus. Hic *Romam* profectus suscepto pallio à papa *Innocentio Cantuariam* reversus est. Erat autem tunc temporis *Henricus Wintoniensis* episcopus Apostolicæ sedis in *Anglia* legatus, eo quod esset frater regis *Stephani*, & vacante sede *Cantuariensi* legatione fungeretur. Monachi autem sancti *Augustini* depressionem *Cantuariensis* ecclesiæ molientes, querimoniam deposuerunt in præsentia prædicti legati dicentes, Se multum gravari in pensione sinodali, scilicet quinquaginta solidorum, & septem denariorum quos sacrista sancti *Augustini* singulis annis afferre solebat ab antiquo super altare Christi. Dicebant præterea se gravem servitutis contumeliam sustinere, eo quod singulis annis in coena Domini solverent arietes, panes & potum ecclesiæ Christi. His de causis inter duas ecclesias controversia diutius ventilata, hoc tandem ex utriusque partis consensu sine conquievit, ut ecclesia *Cantuariensis* obtineat duo molendina quæ fuerant ecclesiæ sancti *Augustini* pro L. solidis & vij. denariis. Pro arietibus vero, panibus & potu, vel tribus solidis qui pro illis quandoque solvebantur assignaverunt ecclesiæ Christi redditum trium solidorum & terram unde sumeretur, ita quod de cætero ecclesia Christi prædictos L. solidos & septem denarios, nec tres solidos qui pro arietibus solvebantur vel alium redditum de ecclesia sancti *Augustini* non exigat, salva in cæteris utriusque ecclesiæ dignitate. Hæc pacis pactio scriptis & privilegiis utrique ecclesiæ confirmata est. Fiebant hæc omnia instinctu cujusdam *Willielmi* qui nepos erat abbatis & cœnobii causas agebat. Erat autem hic *Willielmus* cognomento *Diabolus* appellatus, artifex subtilissimus & novarum rerum adinventor peritissimus. Hic cum esset totius discordiæ incensor primo, primus cœpit de privilegiis antiquis jactitare, & abbatiam sancti *Augustini* quæ usque ad ipsius tempora maligna *Cantuariensis* ecclesiæ erat cor unum & anima una, cœpit novo nomine baptizare, & *Romanam* capellam nominare. Usque ad hujus prædicti *Willielmi* tempora *Cantuariensis* ecclesia contra abbatiam illam *Romanis* privilegiis non fuit munita. Quis enim de capa sua vel pallio, tunica vel caliga *Romana* quærit privilegia? Primatu *Anglia* contenta indeque privilegiis vallata, de singulis suis dignitatibus specificare nolebat, neque enim tunc temporis opus erat. Hujus autem cœstri diabolici stimulis agitata & fallaciis edocta, fraternas acies, bella civilia, intestinorum repugnantiam experta, præcavens in futurum Apostolicis & Regiis se munivit privilegiis *Innocentii*, *Lucii*, *Eugenii*, *Adriani*, *Alexandri*, licet hic *Alexander Rogerium* abbatem benedixit in odium & contumeliam *Ricardi* archiepiscopi & *Cantuariensis* ecclesiæ. Mortuo papa *Lucio* qui post *Innocentium* sedit, *Eugenius* successit, & in *Franciam* veniens Concilium *Remis* celebravit. Ad quod quia *Theodaldus* archiepiscopus absque regis licentia, quam impetrare non potuit, ministris regis ne transiret mare observantibus, naufragium perpeffus ire præ-

sumpsit, à domino papa tanto gaudio susceptus est, ut diceret eum ob reverentiam *Petri* & suam natando magis quam navigando venisse. Peracto concilio cum *Cantuariam* venisset, jussu regis ab *Anglia* expulsus est, redditus sui confiscati & homines sui rebus propriis spoliati sunt; unde archiepiscopus iratus, zelo ductus justitiæ totam terram regis suspendit, nec à sententia destitit donec pacato rege ad suam in pace rediret ecclesiam. Monachi autem sancti *Augustini* præceptum archiepiscopi contempnentes, nuncios ad papam miserunt. Qui à domino papa contumeliis affecti, domum redire & archiepiscopo suo obedire compulsi sunt. Dedit autem in mandatis *Eugenius* papa archiepiscopo, ut monachi pro contumacia sua condignam subirent vindictam. Cessaverunt itaque obedenter quantum cantaverant contumaciter à iiij. scilicet idus Martii usque kalend. Augusti. Excommunicavit autem *Willielmum Diabolum* abbatis nepotem, & quendam *Silvestrum* qui totius discordiæ fuerant incensores. Abbas autem *Hugo Willielmo* nepoti suo imprecatus est, ut cum *Datan* & *Abiron* participaret, eo quod ipsum contra matrem ecclesiam *Cantuariensem* incitasset. Quæ maledictio ipsi *Willielmo* non cessit in vanum. Nam post annos plurimos cum idem *Willielmus* ageret in extremis, tormentis pluribus affectus est. Insanus enim factus, nunc ad formam pueri contrahebatur in speram, nunc autem ultra humanam effigiem distendebatur; nunc oculi ejus parvuli, nunc prominebant ut tauri. Hæc & alia dictu difficilia circa eum contingebant. Hæc idcirco diximus, quia per hunc *Willielmum* aliosque plurimos manifesto didicimus documento, neminem impune *Cantuariensem* ecclesiam injuste impugnare. Post obitum *Hugonis* abbatis, ad abbatiam *Silvestro* electo, idem *Silvester* benedictionem petiit à *Theodbaldo* archiepiscopo, sed profiteri noluit. Nolente autem archiepiscopo eum sine professione contra morem antiquorum benedicere, *Eugenium* papam adiit, litteras impetravit ut eum archiepiscopus in ecclesia sua sine professione benediceret. Quod & factum est. Iste *Silvester* primus in ecclesia sua sine professione benedictus est, nec alium præter istum invenire quis poterit, qui apud sanctum *Augustinum* benedictus sit vel professionem non fecerit. Defuncto *Eugenio*, successit *Anastasius*. Qui sciens *Eugenium* contra *Cantuariensem* ecclesiam injuste pronuntiasse indeque graviter pœnituisse, dedit in mandatis *Silvestro* abbati quatinus eandem professionem faceret *Theodbaldo* archiepiscopo, quam constaret sibi prædecessores suos fecisse. Appellante *Silvestro*, scripsit ei in eandem formam papa *Adrianus* successor *Anastasi*, & appellationem inhibuit. Vocato igitur *Silvestro* coram *Henrico* rege & archiepiscopo, assidentibus episcopis, & primoribus *Anglia*, compulsus *Silvester* ex mandato apostolico professionem facere, de professione prædecessorum suorum sibi non constare dicebat. Astantes autem viri religiosi & fideles tactis sacrosanctis affirmabant se præsentibus fuisse professioni *Hugonis* prædecessoris *Silvestri*, quam fecit *Willielmo* archiepiscopo, & in manum ejus porrexit. Sentiens *Silvester* sibi ulterius diverticula non patere, *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo professionem fecit, & in manus ipsius tradidit. Hujus professionis & decisionis litis testimonium habet ecclesia *Cantuariensis* sub sigillis septem episcoporum

rum qui ibi præsentes fuerunt. Post hanc professionem archiepiscopus *Theobaldus* & abbas *Silvester* ut pater & filius concordēs extiterunt. Defuncto papa *Adriano*, *Alexander* successit. In cuius tempore sanctus *Thomas* post *Theobaldum Cantuariensem* regens ecclesiam, pro libertate ecclesiae sex annis proscriptus est, & septimo reversus glorioso martyrio coronatus est. Cui post annum successit *Ricardus Cantuariensis* ecclesiae monachus. Qui *Romam* profectus, ab *Alexandro* papa consecratus, legatione, primatu, & privilegiis roboratus *Cantuariam* reversus est. Ejecto autem *Clarebaldo* abbate electo qui *Silvestro* successerat, & benedictionem sancti *Thomae* refutaverat, agente *Ricardo* archiepiscopo, *Rogerus Cantuariensis* ecclesiae monachus & ejusdem archiepiscopi professus ad regimen abbatis electus est. Qui cum benedictionem suam ab archiepiscopo peteret, & inauditae formae professionem afferret, archiepiscopus eum cum tali professione benedicere noluit, ne in *Cantuariensem* ecclesiam novam introduceret consuetudinem. *Rogerus* autem semel & secundo *Romam* petiit, & tandem ab *Alexandro* papa benedictus est, salvo tamen jure & dignitate *Cantuariensis* ecclesiae, ut ipse papa eidem *Rogero* ante benedictionem dixit & archiepiscopo scripsit. Hoc agente *Rogero*, tantam indignationem domini Papae & Cardinalium incurrit *Ricardus* archiepiscopus ut nec quingentorum Lxxv. annorum praescriptio, nec primatus vel privilegiorum munitio, nec auri vel argenti effusio, nec tot abbatum professiones, nec episcoporum testimonia, nec veritatis historia, nec consuetudo diutina, nec sancti *Thomae* gloriosa & miraculosa victoria, sed nec ulla ratio domini *Alexandri* potuerunt indignationem avertere, quin *Rogero* abbatem à jurisdictione *Cantuariensis* ecclesiae subtraheret, & in contumeliam archiepiscopi eidem *Rogero* mitram, & anulum, & sandalia conferret. Adjecit postmodum *Romana* justitia ut abbatis clericos & laicos archiepiscopo subtraheret, sed ad tempus. O vere diaboli supradicti pertinax inventum, cujus nequitia *Cantuariensis* ecclesia tanti discidii incurrit opprobrium. Quae enim in ecclesia Dei major esse potest abusus, quam quod archiepiscopus primas non valet criminosis quibuslibet vindictam inferre, cum viderit sacerdotes & clericos à monachis vel laicis flagellari, ecclesias homicidio vel quolibet accidenti flagitio pollui, homicidas furere, adulteros ceterosque criminosos multiplicare, cum nec in civitate sua injurias Dei valeat vindicare? Parochiani clerici & laici presbiteros contempnunt, sua flagicia Christiani non erubescunt, non confitentur, non communicant, judaizant aliqui, paganismum inducunt plurimi, simplices confundunt haeretici, & in ultionem quorumlibet criminum archiepiscopus primas non potest manum apponere? Hæc in diminutionem *Cantuariensis* ecclesiae sibi suo abbate exempto enormia succreverunt. Quid de familiaritate sanctae *Romanae* ecclesiae & fidelitate *Cantuariensi* ecclesiae referam? A tempore florifero beati *Gregorii* papae usque nunc *Romana* ecclesia *Cantuariensem* ecclesiam indefinenter suo fovebat amplexu, tuto regimine protegebat ut filiam suam specialissimam. Hæc enim non est *Romana* ecclesiae capella de longe sed filia specialis generosae matris ex intimo progenita sanguine. *Cantuariensis* ecclesia *Romanam* gloriam per totam *Angliam*, *Scotiam*, *Walliam*, *Britanniam*,

cæterasque circumjacentes insulas dilatavit. Ipsa sola mediante non solum sancti *Augustini* cœnobii, sed & omnium ecclesiarum *Angliae* & *Walliae* obtinere consuevit principatum, & beati *Petri* suscipit denarium. Quod enim *Roma* est ad *Franciam* & *Angliam*, & ad universalem ecclesiam, hoc est *Cantuarina* ad *Anglicanam* ecclesiam. Tanta enim extitit hucusque familiaris unitas inter *Romanam* & *Cantuariensem* ecclesiam, ut non dux sed una & eadem videretur, quantum attinet dico ad praelationem & subjectionem. *Romana* enim securitas ut dignum est non solum *Cantuarina* sed & toti mundanae praeferrī debet ecclesiae. Hanc prerogativam *Cantuariensis* ecclesiae instituit *Gregorius*, hanc conservavit omnis successor ejus. In hoc autem nostro fœdo fine temporum pro universis suis hoc suscepit meritis, ut sub patris sui *Romani* pontificis protectione non solum ab abbate sancti *Augustini* & suis monachis, sed & ab incestis clericis, pellipariis & sutoribus contempnatur. Timendum est pater pie quod minantur & suggerunt plurimi, ne mater filiam profugam faciat quam crebris injuriis irritare, dignitatibus suis & subditis privare non cessat. Sed jam nunc pater pie juris & æqui vires resume, filiae vestrae *Cantuariensis* ecclesiae dolorem & injurias respice, privilegia inspice, jura sua eidem restitue, & saltem quod nulli hominum denegare solet *Romana* benignitas, hoc ei & suo pastori concedatur, videlicet ut abbatiam sancti *Augustini* & cæteras dignitates suas ei liceat possidere sicut omnes predecessores suos constat obtinuisse.

Imaginatio causa quasi pro abbate.

Licet ad vestram pater serenissime spectet providentiam cura & sollicitudo universalis ecclesiae, specialiter tamen *Anglicana* ecclesia vestrae celsitudinis expetit jurisdictionem, quam per matricem scilicet *Cantuariensem* ecclesiam mediante *Augustino* Christianae fidei semini-verbio ab hac sancta *Romana* ecclesia generosi sanguinis traxit originem. Quae cum lumen & sol esse soleat occidentis, glorificavit eam Deus multis praecursorum insigniis, temporali scilicet copia bonorumque spiritualium manifestis inditiis & innumeris miraculorum signis. Quae tamen cum omnium bonorum plena sit & fertilis, in hoc solo suum tam magnum & tam gloriosum minuit meritum, quod ecclesiam nostram filiam suam specialissimam conatur opprimere, cum unicam & singularem ipsius quam à primis noscitur habuisse minuere quaerit dignitatem. Cum enim tot fulgeat divinis, tot dignitatum emineat praeconiis, ut hujus sacrosanctae *Romanae* ecclesiae specialis existat filia & *Anglicana* mater ecclesiae, solque sit, ut diximus, & lumen occidentis, quae necessitas est ut tam enormiter suam tam copiosam augeat gloriam, suamque tam propriam, tam unicam deprimat & spoliēt filiam? Inique sœvit qui suos persequitur. Attamen hæc persecutio familiaris temporis instantis est non antiqui ab orthodoxis patribus instituti. A primo etenim tempore quo *Anglicana* mater, viz. *Cantuariensis* ecclesia *Romano* processit ab utero, tanta pax, tanta unitas inter primos patres archiepiscopos scilicet *Cantuarienses* & abbates nostros extitit, ut idem velle, idem nolle inter eos & utriusque conventus ecclesiae, veræ & firmæ vinculum esset dilectionis, adeo ut archiepiscopi non minus nostrae, id est, sancti *Augustini* providerent ecclesiae

ecclesie, quam suae metropolitanæ sedi videlicet *Cantuariensi*. Et quod familiaris noster sed adversarius asserit hoc & nos dicimus, scilicet quod archiepiscopi *Cantuarienses* in cœnobio sancti *Augustini* propter liberiores aëres solebant quiescere, potionari, minuere, curiam tenere, missas celebrare, & plura huiusmodi. Multa etiam eidem ecclesie conferre solebant beneficia. Inter ipsos conventus tanta extitit unitas ut in publicis processionibus simul procederent, simul redirent, & ad libitum cantoris matricis ecclesie non diversa sed eadem canerent. Hæc inter pastores utriusque ecclesie & conventus, clerum etiam & populum semper fere usque ad hæc novissima tempora extitit unitas. Ad hæc primorum patrum decreto hoc institutum est, ut omnes tam archiepiscopi quam monachi, cives etiam & suburbani post obitum nobiscum sepelirentur. Erat enim tunc temporis ecclesia nostra unicum & singulare civitatis *Cantuariensis* cimiterium. Hæc erat venerande pater ex institutione beati *Augustini* & successorum ipsius unitas & concordia, quam nunc istis temporibus nobis subtractam esse dolemus acriter & ingemiscimus. Hanc nobis ut dignum est restitui, hanc nobis desideramus confirmari. Hoc enim continent tam divinæ leges quam humanæ, ut ante litis ingressum omnia restituantur ablata. Primo etenim nostrum invaserunt cimiterium, nobisque generalis sepultura subtracta est, unde tanta quam auditis præsens discordia sumpsit initium. Deinde nostrorum archiepiscoporum, ut verum fatear, præsentia simul & beneficia nobis subtracta sunt, horumque violenta commutatione jugum nobis servitutis impositum est, ut matri ecclesie novum & insolitum solveremus tributum. Et qui prius unici filii eramus & liberi, cum in nobis nulla repperiretur repugnantiae macula, subditi sumus, ut prædiximus, servituti. Processu vero temporis ab abbate nostro professio de qua nunc agitur extorta est, & nobis ipsius abbatis electio. Hæc quidem gravamina nobis illata sunt tempore regis *Anglorum Willielmi* primi & cujusdam *Lamfranci Cantuariensis* archiepiscopi. Cum enim hic *Lamfrancus* sapientia & scientia rerumque temporalium floreret copia, rex vero novus severitate regia, dum Regnum & Sacerdotium in nostrum detrimentum mutuos commutarent amplexus, præfatus *Lamfrancus* omnes *Anglie* subjugavit ecclesias, nostramque quia proxima est sibi fecit tributariam. Licet prius honestis donis matri ecclesie datis omnem designaret subjectionem, ut scriptum est, absorbebit fluvium & non mirabitur, & spem habet ut influat Jordanis in os ejus. Sic igitur venerande pater ecclesia nostra misere subacta est, sic usque ad hæc vestra sanctissima tempora possessa est. Et cum prius ut audistis esset libera, tali violentia facta est ancilla. Dicant igitur quondam nostri archiepiscopi, nunc autem adversarii, dicant inquam, dicant se multas abbatum nostrorum obtinuisse professiones, dicant annuum & perhenne se suscepisse tributum, trecentorum vel quingentorum se dicant annorum habere præscriptionem *Romanorum* pontificum, vel alia quælibet proferant privilegia, vel quovis munimine causæ suæ justitiam astruant, nos in omnibus violentiam nobis atrociter illatam accusamus. Ad hæc tam regia quam *Romana* proferamus privilegia, quibus ecclesia nostra sacrosanctæ *Romane* ecclesie non novo sed veterano nomine propria ca-

pella assignata est, licet ab adversario hoc ipsum nobis sed & vobis quodammodo vertatur in improperium. Sed esto. Dicat quantum libet & improperet, vestra venerande pater capella est, unde eam contra omnes adversarios defensare tenemini. Incumbit itaque vestræ magnificentie sanctæ hujus *Romane* ecclesie jura tueri, & à Deo datam gloriam non amittere, ne *Romane* ecclesie cedat ad dampnum, vobis autem ad vituperium si gloriam vestram volueritis alteri conferre, filiosque vestros à debita protectione repellere. Quia secundum ethicum,

Non minor est virtus quam querere, parta tueri. Turpe est enim & indecorum & ecclesie *Romane* insolitum, confugientes ad se à sinu repellere pietatis. Nostrum igitur, immo & suum *Cantuariini* repetant & recipiant cimiterium, quod pacis & concordie primum poterit esse præparatorium. Beneficia diu desiderata nobis conferant, & erunt unitatis vinculum. De professione cessent litigia, eritque fortis funiculus triplex, qui quanto magis replicabitur, difficilius rumpetur. Licet enim plurimum de tantis oppressionibus scandalizati fuerimus & exacerbati, cum oblationes sepulturae redierint, cum beneficia propensius collata fuerint, amaricatum animum nostrum citius dulcorabunt.

Nemo enim adeo ferus est qui non mitescere possit. Intendat igitur serenissime pater vobis innata sapientia vobisque assidentium Cardinalium tam generosa quam gloriosa copia, quia non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Verum quia tam diutinae præscriptionis prætendunt privilegium, nec *Romani* moris est antiqua divellere, in signum specialis prærogativæ abbati nostro mitram conferri petimus, anulum, & ut de cætero ab exactione professionis vestro privilegio muniamur. Ut si antiqua libertate vel beneficiis perfrui non valemus, novis saltem collatis insigniis gratulemur. Et ut ex vestræ plenitudinis gloria nostra vel in modico parvitas enitescat.

Ingressus ad prologum operis sequentis.

TRia sunt karissime frater quæ maxime genus humanam impugnant & ad mala quælibet perpetranda instigant, videlicet dæmonia, mundus, & caro. Dæmonia enim mala suggerunt in cogitatione; Mundus allicit in rerum sensibilibus visibili ostensione; Caro autem de facili concutitur ex innata sibi fragilitate. Horum itaque incursu triplici spiritus sæpe vincitur ut opus pravum opere compleatur. Dæmonum suggestio pessima est, quæ mentem hominis quasi ex motu proprio fraudulenter irrumpit, ut in foveam temptationis & in puteum prave præcipitet actionis. Mundi quoque gloriosa vanitas vel vana gloria quot in se habet oblectationum genera, tot in captivis suis habet temptationum fomenta. Sed deterreat te quod dicitur, quia qui voluerit amicus esse seculi hujus, inimicus Dei constituitur. Melius est autem, & incomparabiliter melius, mundi quam Dei esse inimicum. Carnis enim miseranda perniciēs maxime timenda est, quia inevitabilis, tantoque est ad nocendum promptior quanto privatio hostis. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendum quam familiaris inimicus, cujus quanto magis necessarium obsequium tanto plus doli inevitabiles & periculosum contubernium. Nam si ei ne insolescat victualia subtrahimus, nos ipsi deficimus: si debita propensius vel desiderata largimur, acius insurgit

ut ex collato beneficio nos sibi subiciat & de concessio concludat. Verumtamen ad ejus evincendam contumaciam, mente sedula cogitandum est quod

Omnis caro fenum, flos feni gloria carnis,

Hæc nichil est, nichilo quid minus esse potest?

Carnis enim locus proprius terra est. Quæ quantumlibet gloriatur in sua petulantia, in proximo tamen est ut sit putrida & vermium esca. Diabolus enim quasi Propositionem componit in occulta cogitatione; subjungit mundus Assumptionem in rerum spectabilium cupida admiratione; Conclusio autem carne perficitur, in pravi operis perpetracione. Sed horum trium argutiis tria sunt opposita remedia, quibus humana fragilitas erudiat ad pugnam, & provocetur ad victoriam, videlicet prohibitio, præceptum & exemplum. Instruitur enim his tribus humana conditio ut mala fugiat & bona appetat. Prohibitione enim à vitiis retrahimur, Præcepto autem ad bona opera incitatur, Exemplo vero in bonis quæ facimus per Dei gratiam consolidamur. Prohibitionum & præceptorum tam veteris Testamenti quam novi multiplex est numerus. Quamvis tamen prohibitiones multæ sint & variæ, animum tamen legentium vel audientium inclinare contendunt ad unum, scilicet ut mala studeant evitare. Similiter & Præcepta legis Dei quamvis diffuse & quovis idiomate dicta sint, una tamen est eorum intentio, scilicet ut bonum faciamus. Quæ omnia etsi multa sint eximius prophetarum in brevi versiculo concludit dicens, *Declina à malo & fac bonum.* Præmium quoque subjungit in eodem, *& inhabita in seculum seculi.* Hæc est universa divinæ Scripturæ summa intentio, scilicet ut mala vitemus & bona faciamus. Hoc indicant Patriarchæ, clamant prophetæ, scribunt apostoli, exponunt & docent ecclesiæ magistri, scilicet à malo declinare & bona facere: sed genus humanum invidia diaboli & suggestionem in primo parente seductum, fragilitate propria corruptum, densitate tenebrarum harum involutum, prædicatione tam brevi nec à malo declinare nec bonum potuit desiderare. Et quod mirabile, immo & miserabile est, nec malum à bono, nec bonum à malo ad plenum potuit discernere. Oportunum igitur fuit valdeque necessarium ut tantæ & tam caliginosæ tenebras ignorantia plurima illustrarent luminaria. Præcesserunt itaque prohibitiones ut malum quodlibet vitaretur, successerunt præceptiones ut bonum quodlibet moribus & vita teneretur, apposita sunt sanctorum patrum gloriosa exempla, quæ in historiis utriusque testamenti amplissima & dilatata relatione continentur. Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Sunt autem quamplurimi quorum mentes facilius inclinantur ad malum vitandum vel ad bonum faciendum exemplis quam prohibitionibus vel præceptis. Cum enim alicujus poenam ob contemptum illatam legunt vel audiunt, timore territi mala fugiunt, ne similem fortiantur vindictam. Simili modo cum alicujus gloriam propter suam obedientiam legunt vel audiunt, de facili à malo coercentur, & in bonis operibus attentius & ardentius delectantur. Sunt etiam plurimi adeo per exempla sanctorum inflammati, ut à Dei dilectione bonorumque operum executione nec prosperis, nec adversis, nec poenarum angustis, sed nec mortis amaritudine valeant coerceri. Sunt e contrario quamplurimi quorum infinitus est numerus, quod cum

dolore & gemitu dicendum est, qui nec prohibitionibus nec præceptis, sed nec sanctorum exemplis patrum à suis moribus pessimis avelluntur. Latantur enim cum malefecerint & exultant in rebus pessimis; Vitiis quibuslibet obsessi ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt non redituri. Quorum miseria potius deslenda est quam scribenda.

Incipit prologus in Cronicam Gervasii.

Sanctorum vero orthodoxorum patrum gloriosa & imitanda exempla continentur in historiis vel annalibus quæ alio nomine Cronica nuncupantur. In quibus multa quærenti sedulo bene vivendi reperiuntur exempla, quibus humana ignorantia de tenebris educitur, & ut in bono proficiat edocetur. Historici autem & Cronici secundum aliquid una est intentio & materia, sed diversus tractandi modus est & forma varia. Utriusque una est intentio, quia uterque veritati intendit. Forma tractandi varia, quia historicus diffuse & eleganter incedit, cronicus vero simpliciter graditur & breviter. Proicit historicus ampullas & sesquipedalia verba; Cronicus vero silvestrem musam tenui meditatur avena. Sedet historicus inter magniloquos & grandia verba serentes, at cronicus sub pauperis amicla pausat tugurio ne sit pugna pro paupere tecto. Proprium est Historici veritati intendere, audientes vel legentes dulci sermone & eleganti demulcere, actus, mores, vitamque ipsius quam describit veraciter edocere, nichilque aliud comprehendere nisi quod historiae de ratione videtur competere: Cronicus autem annos incarnationis Domini annorumque menses computat & kalendas, actus etiam regum & principum quæ in ipsis eveniunt breviter edocet, eventus etiam, portenta vel miracula commemorat. Sunt autem plurimi qui cronicas vel annales scribentes, limites suos excedunt, nam philacteria sua dilatare & fimbrias magnificare delectant. Dum enim cronicam compilare cupiunt historici more incedunt, & quod breviter sermoneque humili de modo scribendi dicere debuerant, verbis ampullosis, aggravare conantur. Inter ipsos etiam Cronicae scriptores nonnulla dissensio est. Nam cum omnium unica & præcipua sit intentio annos Domini eorumque continentias supputatione veraci enarrare, ipsos Domini annos diversis modis & terminis numerant, sicque in ecclesiam Dei multam mendaciorum confusionem inducunt. Quidam enim annos Domini incipiunt computare ab annuntiatione, alii à nativitate, quidam à circumcissione, quidam vero à passione. Cui ergo istorum magis credendum est? Annus solaris secundum Romanorum traditionem & ecclesiæ Dei consuetudinem à kalendis Januarii sumit initium, in diebus natalis Domini, hoc est in fine Decembris sortitur finem. Quomodo ergo utriusque vera poterit esse computatio, cum alter in principio, alter in fine anni solaris annos incipiat incarnationis? Uterque etiam annis Domini unum eundemque titulum apponit cum dicit: Anno ab incarnatione tanto vel tanto, facta sunt illa & illa. His aliisque similibus ex causis in ecclesia Dei orta est non modica dissensio. Est & alia verisimilis mentiendi occasio. Quidam enim dicunt Dominum passum tricesimo secundo ætatis suæ anno, alii xxxij. alii vero xxxiii. Quæ omnia simul stare non possunt. Non enim passus est Dominus

minus & xxxij. & xxxiij. & xxxiiij. sed aliquo istorum passus est. Est & alius inter compotistas & cronicarum Scriptores error & dissonantia. Nam inter supputationem *Dionisii* & illam quæ secundum evangelium esse dicitur, anni reperiuntur xxiij. Diversis enim diversa scribentibus, omnibus autem & singulis ad ipsum veritatis sacrarium recto calle venire studentibus, multæ falsitates de factis regum & dictis principum conscriptæ sunt. Annorum etiam computatio cui tota rerum conscriptio inniti deberet, ex supradictis causis multotiens veritate carere probatur. Hæc de annalium vel cronicarum materia, veritate, falsitate & diversitate breviter dicta sufficiant. Nunc autem quoniam aliqua gestorum præteriti temporis & futuri compilare potius quam scribere cupio, nec illam supputationem annorum quam à retroactis temporibus, scilicet à mille centum triginta quinque annis plures conscripserunt refellere vel emendare sit alicui possibile, præcedentium scriptorum & maxime *Dionisii* computationem vera sit an falsa prout potero prosequi curabo. Si quis autem annos Domini qui secundum evangelium dicuntur esse conscripti nosse desiderat, supputationi *Dionisii* quem imitamur viginti duos annos apponet. Hæc est enim de annis Domini inter evangelium & præfatum *Dionisium* dissonantia, sicut in suis cronicis testatur *Marianus Scotus*, spatium scilicet annorum viginti duorum. Quoniam igitur prædicta cronica *Mariani* ex auctoribus diversis collecta nomini tamen ejusdem *Mariani* dicata, tempora & annos ab initio mundi usque ad Christum & à Christi incarnatione usque ad M. C. XXXXV. incarnationis annum, scilicet usque ad obitum *Henrici* primi regis *Anglorum* & regnum regis *Stephani* satis compendiose & lucide digessisse videtur, à tempore regis *Stephani* dicendi sumo principium. Non tamen omnia memorabilia notare cupio, sed memoranda tantum, ea scilicet quæ digna memoriæ esse videntur. Me autem inter Cronicæ scriptores computandum non esse censeo, quia non bibliothecæ publicæ sed tibi mi frater *Thoma* & nostræ familiolæ pauperulæ scribo. Et quia novi quod otiositas inimica est animæ, otium meum hoc negotio curavi occupare. Sit ergo spiritus sanctus prosecutor operis qui præbuit initium bonæ voluntatis, Amen.

SCias igitur ô lector bone quisquis es, quod quia sume ipsum & omnia quæ mea sunt gratiæ Dei commendare cupio, annos Domini quos subscribere gestio propter nimiam cronicarum falsitatem & scribentium dissonantiam gratiæ Dei quæ per Jesum Christum facta est ascribo. Annos enim quos quidam dicunt Incarnationis, alii Nativitatis, alii ætatis Domini, alii vero Passionis, hos ego in subsequen-
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

nem facio, ab ipsa vero festivitate subsequen-
 10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 281

apparatu regio rediit in *Angliam*. In qua navigatione mirandum accidit infortunium. Navis enim infausta quæ regis gestabat filios *Willielmum* & *Ricardum*, filiam quoque & neptem, cum omnibus qui erant in ea nobilissimis viris & puellis, absque omni turbine vel tempestate submersa est, periiitque in scopulis *Barbessuvii*; ubi Dei manifestum apparuit iudicium. Cum enim esset ille filius regis & socii sui incomparabili superbia tumidi, luxuriæ & libidinis omnis tabe maculati, mare tranquillo petierunt, undis absorpti, & à piscibus devorati, ac si nollet deus *Angliam* ipsorum libidine denuo maculari. Et sicut *Merlinus* prædixerat, catuli leonis in æquoreos pisces sunt transformati. Rex autem *Henricus* peractis diebus luctus sui, ob spem prolis adipiscendæ duxit uxorem filiam scilicet *Godfridi Ducis Lovanii* nomine *Adelizam*. Quæ à rege *Henrico* non concepit. Anno autem *Henrici* regis *Anglia* 26. *Henricus* imperator absque hærede imperium dereliquit. Quo audito, rex *Henricus* cum esset in partibus transmarinis revocavit filiam suam jam viduam, eamque secum duxit in *Angliam*. Et quia hæredem masculum habere non potuit, fecit principes & potentes *Anglia* adjurare eidem filiæ suæ & hæredibus suis legitimis regnum *Anglia*, si quidem rex pater suus *Henricus* decederet absque hærede. Facta est autem hæc adjuratio anno regni *Henrici* regis xxvij. Vicesimo vero octavo *Normanniam* petiit, ducens secum filiam suam eximperatricem jam *Anglia* hæredem. Quæ jubente patre nupsit, sed invita, *Gaufrido* Comiti *Andegavia*, & rex processu temporis in *Angliam* reversus est. Cujus regni anno xxxij. concepit eximperatrix jam comitissa & peperit filium, quem ex patris sui nomine vocavit *Henricum*. Processu quidem temporis peperit *Willielmum*, & postea *Gaufridum*. Eodem anno quo natus est puer *Henricus*, rex *Henricus* transfretavit in *Normanniam*, & xxxvj. anno regni sui fatali muræna qua nimis avidè pascebatur infectus, apud *Liuns* in *Normannia* defunctus est iij. non. Decembris. Cujus corpus *Rothomagum* allatum est, ibique oculi ejus eruti, cerebrum & viscera extracta & confecta sunt. Reliquum autem corpus cultris circumquaque dissecatum & multo sale conspersum coriis taurinis reconditum est, causa fætoris evitandi, qui multus & infinitus afficiebat circumstantes, unde & ipse qui magno precio conductus, securi caput ejus diffiderat, ut fætidissimum cerebrum ejus extraheret, quamvis lintheo caput suum obvolvisset ea tamen mortuus causa precio male gavisus est; Hic fuit ultimus de multis quem rex *Henricus* occidit. Inde vero cadaver regium *Cadomum* deportatum est, ubi diu in ecclesia positum in qua pater ejus sepultus erat, quamvis multo sale repletum esset & multis coriis reconditum, tamen continue de corpore niger humor & horribilis coria pertransiens decurrebat & vasis suppositis abiciebatur. Tandem reliquæ regalis cadaveris allatæ sunt in *Angliam* & sepultæ apud *Radingum*. Vide igitur quicumque legis, quomodo regis potentissimi corpus, cujus cervix corona aurea & gemmis electissimis quasi diei splendore vernaverat, cujus manus sceptris præradiaverat, cujus reliqua superficies auro textili tota rutilaverat, cujus os tam deliciosissimis cibus pasci solebat, cui omnes assurgere, omnes congaudere, quem omnes expavescere, omnes admirari solebant; vide inquam,

vide quo corpus illud devenerit, quamque miserabiliter fuerit abjectum; vide rerum eventum, ex quo semper pendet iudicium, & disce contempnere quicquid sic exterminatur, quicquid sic adnichilatur. Dum igitur cadaver *Henrici* regis hoc modo in *Normannia* condiretur, in *Angliam* transferendum, *Stephanus Theobaldi Bolaniensis* Comitis frater, junior eo, vir magnæ strenuitatis & audaciæ, regis *Henrici* ex sorore nepos, Comes vero *Bolonia* & *Moritonii* celeri navigio trans mare vectus, à *Dourensis* repulsus, & à *Cantuarinis* exclusus, à *Londoniensibus* & quibusdam primoribus *Anglia* cum honore susceptus est. Cum autem ibidem inter ipsum *Stephanum* & sublimiores *Anglia* proceres præsentem *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo de successione regni sermo citus & efficax confereretur, & *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus & primas *Anglia* propter jusjurandum filia regis *Henrici* factum, diadema regni cuiquam imponere formidaret, astitit quidam ex potentissimis *Anglia*, jurans & dicens se præsentem affuisse ubi rex *Henricus* idem juramentum in bona fide sponte relaxasset. Quo audito, prædictus *Stephanus* à cunctis fere in regem electus est, & sic à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo coronatus undecimo kal. Januarii apud *Westmonasterium*. In cujus coronatione inter missarum solennia triste contigit prælagium futurorum. Nam cum præfatus archiepiscopus post *Agnus Dei* corporis & sanguinis Salvatoris sacramenta conficeret, osculum pacis quod in populo dare sacrosancta consuevit ecclesia oblivioni penitus traditum est. *Stephanus* autem ut prælibatum est novus rex consecratus, tenuit ibidem curiam suam more regio in die dominicæ nativitatis.

XVI.

M.C. xxxvi. Gratia Dei anno, iij. nonas Januarii adlatum est corpus *Henrici* regis de *Normannia* in *Angliam*. Cui rex *Stephanus* occurrens scapulas suas feretro subposuit. Corpus itaque *Radingas* delatum cum honore debito in ipsa ecclesia ante altare sepultum est. Hæc de rege *Henrico* primo pauca sufficiant, cum tamen plurima de eo essent digna relatu.

Sullimatus igitur rex *Stephanus* in regno cum opulente sibi fratre suo *Henrico Wintoniensi* episcopo regios obtinuisset thesauros, universosque *Anglia* proceres confederatos haberet, prima regni sui tempora visus est habere tranquilla. Sed processu temporis ex ipsius rectoris injustitia vel desidia, crescente paulatim discordia, facta sunt omnia repentinis dissensionibus & rebellionibus confusa. Primus quidem omnium *Baldewinus* de *Reduers* caput suum levavit in regem firmato contra eum castello *Exoniensi*. Rex autem collecto exercitu *Anglorum* & *Flandrensi* quos in *Angliam* vocaverat *Domniam* penetravit, castellum prædictum obsedit & cepit. *Wechtam* quoque insulam eidem subripuit, tandemque ipsum *Baldewinum* omnibus spoliatum cum uxore sua & filiis ab *Anglia* fugavit. *Waleses* autem reminiscens malorum quæ in eos gesserat rex *Henricus* injurias suas vindicare cupientes, multas hominum strages fecerunt, ecclesias, villas & suburbana destruxerunt. Undecimo kal. Aprilis coronata est uxor regis *Stephani* apud *Westmonasterium*. Eodem anno factum est grave prælium apud *Karadigan* mense Octobri, ebdomada secunda. In qua tanta hominum strages facta est, ut exceptis viris in capti-

An. Græ
1136.

captivitatem ductis, de mulieribus captivatis decies centum decimæ remanerent, maritis earum cum parvulis innumeris partim aqua demersis, partim flamma consumptis, partim gladio trucidatis. Eratque ibi magnam videre miseriam, cum fracto ponte super fluvium *Tuide* fieret huc illucque dilcursantibus pons humanorum corporum sive equorum inibi demersorum congeries horrenda.

Præfuit interea *Anglicana* ecclesiæ *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus. Hic M.C.xxx. gratiæ anno ante obitum videlicet gloriosi regis *Anglorum Henrici* dedicavit ecclesiæ Christi *Cantuarie* iiii. nonas Maii in munificentia multa & gloria incomparabili, præsentibus & cooperantibus non solum *Angliæ*, verumetiam exterarum episcopis provinciarum, abbatibus etiam multis, rege quoque *Henrico* cum regina & primoribus regni. *David* etiam rex *Scottorum* affuit & nobilium suorum multitudo. Dotavit autem prædictam ecclesiæ idem archiepiscopus singulis annis redditu decem librarum. Rex quoque *Henricus* dedit in dotem præfatæ ecclesiæ Christi capellam regiam, ecclesiæ scilicet sancti *Martini* de *Dou-ra* cum omnibus pertinentiis & proventibus suis tam in terra quam in mari, quod & ipse carta regia confirmavit. Erant autem ab antiquo in prædicta *Dou-riensi* ecclesiâ Canonici seculares qui gulæ illecebris & luxuriæ nexibus astricti & negotiis secularibus intenti, officia divina parvipendebant. Considerans autem dominus archiepiscopus horum vitam & mores conspectui divino & bonorum iudicio displicere, locumque ipsorum in medio villæ parvulæ & populosæ situm, religiosorum conversationi aptum non esse, oportune providit novam ecclesiæ extra villam ædificare, in qua viri religiosi sine strepitu seculari divino essent servitio mancipati. Summa igitur festinatione constructa est nova ecclesiâ cum officinis suis, & in plurima parte consummata. Sed dominus archiepiscopus decidit in lectum doloris apud *Dur-telac*, & fere perductus est ad extrema. Verumtamen de nova *Douriensi* ecclesiâ valde sollicitus, quod diu mente proposuerat ante mortem cogitavit explere. Asceritis itaque duobus episcopis, *Johanne* scilicet *Rofensi* & *Bernardo Menevensi*, injunctum est eis ab archiepiscopo, ut cum *Helewiso* archidiacono *Cantuariensi* *Dou-ram* irent, & in novam ecclesiæ conventum introducerent canonicorum regularium de *Meretona*. Favebat enim archiepiscopus parti & ordini Canonicorum quia ipse canonicus erat & prædictum *Helewisum* de canonico archidiacono *Cantuariensis* ecclesiæ fecerat. Venerunt igitur Episcopi *Cantuariam*, canonici etiam cum quadrigis & utensilibus suis, & sic in crastino utrique *Dovoria* convenerunt. Instante hora placita induuntur episcopi, baculosque tenentes mitrati incedunt, & ante introitum ecclesiæ aquam sanctificant qua canonicos introducendos ex more præveniunt, convocato & conveniente interim clero & populo totius fere *Dovoria*. Advenerat autem sub festinatione mul-
ra monachus quidam *Cantuariensis* ecclesiæ *Jeremias* nomine transmissus à Conventu, ut eis in faciem resisteret. Hic dissimulata paulisper adventus sui causa, episcopos tandem & archidiaconum alloquitur in hunc modum.

Video, inquit, o episcopi quo intenditis & quid agere velitis. Sed paulisper attendite, & quod vobis ex parte Conventus nostri breviter edixero reti-

nete. Ecclesiâ Sancti *Martini* cum omnibus pertinentiis suis ecclesiæ *Cantuariensi* ex dono regio celsit in possessionem. Dedit enim eam rex *Henricus* ecclesiæ nostræ in dotem cum ipsius dedicationi interesset, quod & munimine regii sigilli eidem ecclesiæ nostræ in perpetuum pluribus astantibus cleri & populi testibus dinoscitur esse confirmatum. Nunc autem vos qui Ecclesiæ *Cantuariensis* jura tueri & sacramento & professione tenemini, ipsam ecclesiæ matrem vestram ut astantibus liquet honore sibi collato & confirmato spoliare conamini. Vultis enim canonicos istos viros extraneos & alienæ religionis in possessionem ipsius sine assensu nostro introducere. Sed interdico vobis ex parte Dei & conventus nostri & per obedientiam professionis vestræ, sub appellatione etiam sedis apostolicæ, ne hos vel alios in hanc ecclesiæ introducat, nec aliquam de hac ecclesiâ vel de his quæ ad eam pertinent dispositionem faciatis. Ad hæc *Bernardus* Episcopus respondit. Contra matrem nostram *Cantuariensem* ecclesiæ vel professionem nostram qua eidem tenemur, nullam machinamur injuriam, nec eam in aliqua possessionis suæ particula diminuerem temptamus. Sed archiepiscopus noster & vester dominus ad hoc opus exequendum transmisit nos, cujus mandatis non possumus non obedire. Ac *Jeremias*. Ecclesiâ ista non archiepiscopo sed ecclesiæ nostræ, conventui scilicet data est, ideoque sine conventu hoc vel aliud inde facere non valetis. Ad hæc archidiaconus intumescens, Satis, inquit, per conventum est, cum hic sumus ex parte archiepiscopi, & Prior vester sit nobiscum pro conventu. Fertur enim quod ibi fuerit Prior *Elmerus* vir magnæ simplicitatis & eximie religionis. Cui *Jeremias*, Vere, inquit, Prior noster est sed in hac parte contra nos est, unde & ipsum in jam facta appellatione innodamus. Conticuerunt ad hæc episcopi; & consilio inter se seorsum habito, hæc tandem monacho retulerunt. Ex præcepto domini archiepiscopi huc venimus, tu vero contra ejus præceptum sedem apostolicam appellasti. Non est aliquis nostrum qui hac de causa ad præsens *Romam* velit videre. Sed sicut venimus revertemur & domino nostro archiepiscopo quid fecerimus, quid audierimus referemus. Discesserunt igitur abinvicem, et prædicti Canonici aliena inviti relinquentes, cum quadrigis suis et suppellectili non sine verecundia redierunt. Relata sunt hæc archiepiscopo; ille vero non modice motus animo, *Cantuariam* se deferri præcepit, & post dies aliquot xi. scilicet kal. Decembris in pace quievit, anno patriarchatus sui quinto decimo. Quo mortuo, misit Conventus *Cantuariensis* Monachos duodecim ad *Dovoriam*, et Priorem eis constituit *Willielmum* de *Longavilla*. Vacavit autem ecclesiâ *Cantuariensis* post obitum *Willielmi* annis duobus mense uno quatuordecim diebus.

XVII.

M. C. xxxvij. Ex quorundam veridico auditum est relatu quod apud *Windseshoram* uno dierum stante populo ad celebrationem missæ lux quadam insulsi in interioribus ecclesiæ. Quo attoniti quidam foras exierunt, et elevatis sursum oculis, aspiciunt stellam insolitam cælo radiantem, animadvertenterque de radiis stellæ lucem intus descendisse. Miraculum succedit miraculo. Videbant enim plures crucem quæ super altare stabat se moventem, et nunc dextera sinistram, nunc sinistra dexteram more plangentium constringentem. Hoc factum est tercio.

M in m 2

Crucem

An. Græ
1137.

Crucem deinde videbant totam tremere & defluenti humore totam sudare fere mediæ horæ spatio; postremo autem in pristinum statum reverti. Rex autem *Stephanus* mense Marcio mare transivit ut *Normanniam* quoque suæ ditioni subjugaret. Ex cujus adventu attoniti *Normanni*, declinaverunt ad eum fere universi; Et sic in brevi civitates munitas & plurimas obtinuit munitiones.

Fluctuabat interea jam ab annis septem ecclesia *Romana* propter papatum duorum, *Gregorii* scilicet qui & *Innocentius*, & *Petri* qui *Anacletus* dicebatur. Quorum causa inter *Lotharium* Imperatorem & *Rogarium* Ducem *Appulie* discordia gravis exorta est. Imperator enim *Innocentium* fovebat, dux vero *Anacletum* præferre cupiebat. Cardinales vero amore pecuniæ nunc *Innocentium* *Anacleto*, nunc *Anacletum* *Innocentio* præferebant. In hoc tandem utriusque partis principes resedere consilio, ut fortuna belli finem faceret altercationi. Congregato itaque non modico exercitu Imperatoris & Ducis, pugnatum est diutius utrimque, & tandem Imperatori cessit victoria. Dux autem fugam iniit, & post modicum in terra sua vitam finivit. Lancea vero Ducis auro fulgida mirifice reperta ad Imperatorem delata est, & corona aurea quam secum tulerat in expeditione ob spem obtinendæ victoriæ, ac si citissime victor effectus deberet imperio sublimari. Sed in brevi devictus, de vita sollicitus aufugit & obiit.

Obiit hoc anno venerandæ memoriæ *Elmerus* Prior *Cantuariensis* ecclesiæ: In cujus locum *Conventus* *Jeremiam* de quo supra diximus, unanimi consensu substituit.

Tercio nonas Junii combusta est ecclesia sancti *Andree* *Roffensis* & tota civitas cum officinis episcopi et monachorum. Die vero sequenti apud *Eboracum* combusta est beati *Petri* ecclesia ubi sedes est episcopatus, & extra muros ecclesia beatæ *Mariæ* ubi est abbatia cum egregio Hospitali quod fundavit *Turstanus* archiepiscopus.

Duodecimo kal. Julii obiit *Johannes* episcopus *Roffensis*.

Wintoniensis autem episcopus *Henricus* cum esset *Angliæ* dominus utpote frater regis & apostolicæ sedis legatus, novum conventum de *Dovoria* expulit & *Cantuariam* redire coegit. Illa etiam quæ à *Willielmo* *Cantuariensi* archiepiscopo ad ædificationem novæ ecclesiæ coadunata fuerant abiportavit.

Obiit hoc anno rex *Franciae* *Lodovicus* qui appellatus est *Grossus*. Cui successit in regnum filius ejus junior *Lodovicus*. Senior enim filius cum de spaciato equo sedens *Parisiis* rediret, exiliens porcus à domo pedes caballi præpedivit, & filium regis *Philippum* nomine dejecit: qui collo confracto expiravit, & fratri suo regnum dimisit.

Turbatur interea regnum *Angliæ*, unde in *Angliam* rex *Stephanus* revocatus est, nondum *Normannicis* expeditionibus ad plenum expletis. Mense itaque Decembri rex in *Angliam* rediit, & in nativitate Domini curiam suam tenuit apud *Dunstablem* in provincia *Bedefordensi*. XVIII.

An. Græ 1138. M. Cxxxviij. Post festum nativitatis Dominicæ rex obsedit castellum *Bedefordense* & cepit.

Defuncto vero sedis apostolicæ invasore *Petro Leone* invasionis suæ anno nono, *Gregorius* qui & *Innocentius* sanctam *Romanam* rexit ecclesiam, & pacificatis omnibus consecravat in die paschæ *Al-*

bericum *Vercellensem* abbatem ad regimen ecclesiæ *Hostiensis*. Eodem anno prædictus *Albericus* apostolica functus legatione venit in *Angliam*, domini papæ litteras ad regem deferens. Lectis itaque litteris coram rege & primoribus *Angliæ*, licet non in primis, vix tandem pro reverentia domini papæ susceptus est. Doluit enim rex fratrem suum *Wintoniensem* episcopum legatione potita privari, qua vacante sede *Cantuariensi* admodum gloriabatur. Circuivit ergo prædictus legatus *Angliam*, considerans omnia constituendo concilio corrigenda.

Inter hæc fama volat per circuitum hoc factum miraculum. In archiepiscopatu *Treverenſi* cœnobium nobile situm est, quod *Brumia* dicitur, in honore sanctorum apostolorum *Petri* & *Pauli* dedicatum, ab antiquis temporibus à *Pippino* rege *Francorum* patre *Karoli* magni fundatum, in qua talis novitas rei ab omnibus ibidem conversantibus accidisse refertur. Quodam mane cum cellerarius ejusdem monasterii cellam vinariam ut vinum ad altaris sacrificium more solito daret, cum famulo suo intrasset, repperit unam de cupis quam hesternæ die plenam reliquerat usque ad foramen obicis qui usitato nomine clepsedra dicitur evacuata, et vinum per pavementum diffusum. Qui graviter de dampno quod acciderat ingemiscens, famulum qui astabat asperime increpavit, dicens eum præterito vespere minus diligenter obicem firmasse, ideoque dampnum hujusmodi contigisse. His dictis, sub interminatione præcepit ei ne alicui diceret quod acciderat, veritus ne si abbas hoc animo perciperet, contumeliose cum officio suo privaret. Facto autem vespere priusquam fratres irent cubitum, cellarium intravit, obices vasorum in quibus vinum habebatur diligentissime firmavit, clausoque hostio lectum petivit. Mane autem facto, cum cellarium sicut consueverat intrasset, vidit aliam cupam usque ad meatum obicis sicut pridie vino defluente vacuam. Quo viso, cujus negligentia dampnum hoc imputaret ignorans, graviter non sine magna admiratione indoluit, famuloque suo ne cuiquam proderet quod acciderat denuo præcipiens. Priusquam vespere lectum peteret omnes obices cuparum diligentia qua potuit munens, tristis & anxius adiit stratum. Surgensque diluculo, aperto cellario vidit die tertia cupa pessulum extractum & vinum usque ad foramen effusum. Unde non inmerito super his quæ acciderant perterritus & diutius commune dampnum filere metuens, ad abbatem festinavit, ejusque pedibus provolutus quæ viderat per ordinem intimavit. Qui habito cum fratribus consilio, jussit ut obices quæ vinum habebant, ad vesperascente die crismate circumlinearentur. Quod & factum est. Illucescente autem die prædictus frater ex more cellarium ingressus, repperit puerulum nigrum mirandæ parvitatæ in uno de pessulis manibus hærentem. Quem festine comprehendens & ad Abbatem deferens; Ea, ait, Domine puerulus iste quem vides omne dampnum quod in promptuario pertulimus nobis intulit. His dictis, retulit ei qualiter eundem puerulum in obice pendente invenit. Abbas autem ejusdem pueruli qualitatem ultra quam credi potest admiratus, accepto consilio monachalem habitum ei parare jussit, & cum scholaribus puerulis in clauſtro conversari. Quo facto, puerulus idem sicut abbas jusserat scholares puerulos nocte dieque comitatus, nunquam tamen cibum aut potum sumebat, nulli publice aut privatim

privatim loquebatur: Aliis nocturnis aut meridiana-
 nis horis quiescentibus ipse in lecto residebat, sine
 intermissione plorans & singultus creberrimos emit-
 tens. Inter hæc Abbas quidam alterius ecclesiæ
 orationis gratia ad eundem locum veniens, aliquan-
 tis diebus ibidem detentus est. Cumque scolares pu-
 eri ante eum sapius transirent, ubi cum Abbate &
 majoribus ecclesiæ ejusdem residebat, puerulus ille
 parvulus protensis ad eum manibus cum lacrimis
 respiciebat quasi aliquid petens ab eo. Quod dum
 sapius ageret, abbas idem parvitatem ejus admi-
 rans sciscitatus est assidentes sibi ut quid puerum
 tam parvulum in conventu vellent habere. Qui
 subridentes, Non est, inquiunt, Domine talis ille pu-
 erulus ut æstimas. Et narraverunt ei dampnum
 quod eis intulerat, & qualiter in pessulo cupæ hæ-
 rens manibus inventus sit, seu qualem se exhibuerit
 intrans & exiens inter eos. Quibus auditis Abbas
 expavit, & altius ingemiscens, Quamtocius eum,
 ait, de monasterio expellite ne majus dampnum vel
 gravissimum incurritis periculum. Manifeste enim
 diabolus est, in humana latens effigie, sed Dei mi-
 sericordia vos protegente per merita sanctorum quo-
 rum hic habentur reliquæ, non potuit vobis amplius
 nocere. Protinus ad imperium Abbatis ejusdem ec-
 clesiæ puerulus adductus est, & cum eum mo-
 nachali habitu spoliarent, inter manus eorum ut fu-
 mus evanuit.

Rex autem *Stephanus* jam instante nativitate san-
 cti *Johannis Baptistæ Oxenfordiam* profectus est.
 Auditoque quod castellum *Divisas* nuncupatum
 contra illum firmaretur, missis nuntiis ad ejusdem
 castelli fundatorem *Rogarium* scilicet *Saresberien-
 sem* episcopum tunc apud *Malmesberiam* positum,
 ad suum jubet venire colloquium. Quam jussione
 valde suspectam habens, duos secum nepotes suos,
 episcopos videlicet *Lincolniensem* & *Eliensem*, cum
 maximo militum apparatu armis & equis multipli-
 citer instructos adduxit. Quo viso rex prodicionem
 suspicatus, suos se armis munire, & ad sui defensionem
 si necesse esset paratos jussit adesse. Episcopis igitur
 ad regem venientibus & cum eo causas diversas tra-
 ctantibus, inter utramque militum partem causa ho-
 spitiorum tumultus magni furoris incanduit. Unde
 regis ad arma concurrentibus, fugam ineunt episco-
 pales, apparatibus suis post terga relictis. Capitur
 à rege magnus ille *Saresberiensis* episcopus *Rogarius*
 una cum *Lincolniensi* et filio ejus *Rogario* scilicet pau-
 pere sensu. *Helienfis* vero elapsus *Divisas* castellum
 adiit, munivitque contra regem & tenuit. Unde rex
 ira commotus episcopos captos ignominiose custo-
 diri præcepit, tercio vero suspensionis minatur suppli-
 cium nisi sibi citius reddatur castellum. Hoc videns
Rogarius suo metuens filio, juramento se strinxit
 non manducaturum neque bibiturum donec rex præ-
 dictum haberet castellum. Quod et factum est.
 Tribus enim diebus non manducavit neque bibit.
 Erat autem his diebus in partibus transmarinis Co-
 mes *Glaorniensis*, *Robertus* nomine, frater Impera-
 tricis, filius *Henrici* regis sed nothus. Qui missis ad
 regem inimicitis nuntiis, fidei & sacramentis qui-
 bus regi tenebatur renuntiavit: dispositisque in
Bristovia cæterisque ditionis suæ castellis fortium mi-
 litum præsidis, regi viriliter resistere proposuit. In-
 surrexerunt tempore illo in regem plurimi, & non so-
 lum contra eum sua castella tenuerunt, sed & nova
 passim erigere cœperunt. *Milo* quoque princeps

militiæ regis avertit se à rege. Quo comperto, rex
 obsedit castellum de *Bristo*, sed nimium protræta
 pertæsus obsidione, ad alia Comitum se castella con-
 vertit. Raptabatur enim nunc huc nunc illuc, &
 ideo vix aliquid perficiebat. Sed & cotidie succre-
 scentes multiplicabantur ipsius inimici. Asciverat
 autem de *Flandria* milites & pedites multos, & ma-
 xime quendam *Willielmum* de *Ypre*, qui quasi dux
 fuit & princeps eorum. Hujus consiliis rex maxime
 confidens, principes *Angliæ* admodum offendebat.
 Interea conjuratio in regem facta per Comitem
Glaornensem & *Milonem* summum regis Constabu-
 larium invaluit. Nam missis nuntiis, quorum ipse
 Comes *Robertus* unus erat, asciverunt eximperatri-
 cem, promittentes ei quod infra quinque mensium
 spatium regnum esset adeptura paratum, sicut ei vi-
 vente patre fuerat à primoribus *Angliæ* adjuratum.
 Interea rex *Scotia David* in multitudine gravi equi-
 tum & peditum de finibus suis egressus, circa termi-
 nos *Northimbriæ* cœpit rura, villas & oppida concre-
 mare, & fere totam terram devastare. Archiepisco-
 pus vero *Eboracensis Turstanus* consilio habito cum
Eboracensibus, *Scotticis* conatibus viriliter resistere
 proposuit, unde ipse rex *David* vehementius iratus,
 dissuadentibus etiam amicis suis, *Eboracenses* subito
 præoccupare putavit. Sed cum exercitus uterque
 mense Augusto in unum convenissent & ferociter pu-
 gnatum esset utrimque, rex tandem vix fuga vitam
 salvavit, amissis ex suis fere decem milibus. Eodem
 anno *Rogarius* episcopus *Saresberiensis* castellorum
 & domorum fundator egregius pridie nonas De-
 cembris vitam finivit. Inventa sunt autem in the-
 sauris ipsius ut dicebatur, xl. fere milia marcarum
 argenti, aurum quoque multum & varia ornamenta.
 Quæ omnia venerunt in usum regis *Stephani*. The-
 saurizavit & nescivit cui congregavit ea.

Cum autem jam instaret tempus celebrandi con-
 cilio, & prædictus legatus singulis personis *Angliæ*
 citatorias misisset litteras, de eligendo *Cantuariensi*
 archiepiscopo, hanc *Jeremie* Priori & Conventui
Cantuariensis ecclesiæ, clero quoque & populo epi-
 stolam direxit.

Albericus Dei gratia Hostiensis episcopus apostoli-
 cæ sedis legatus dilectis in Christo fratribus *Jeremie*
 Priori totique conventui, H. archidiacono, clero,
 nobilibus, populo *Cantuariæ* salutem & benedictio-
 nem. Susceptum apostolica legationis officium nos
 constringit, & cor nostrum instanti sollicitudinis
 pulsat aculeo, ut ecclesiis regimine destitutis ido-
 neum pastoris solatium providere studeamus. Verun-
 tamen *Cantuariensis* ecclesiæ diuturna desolatio nos
 vehementius angit, quippe quæ & diadema regni
 habet, & omnibus ecclesiis *Angliæ* ordinata
 pastore, futura est exemplum ruine vel resurrecti-
 onis. Proinde caritati vestræ his apicibus nostris
 insinuamus, quod episcopos & abbates omnes cæte-
 rasque religiosas hujus regni personas apostolica
 auctoritate convocavimus ad colloquium quod *Lun-
 doniæ* habere disposuimus apud *Westmonasterium*
 dominica adventus Domini qua cantabitur Gaudete
 in domino, quatinus ibi Deo volente *Exoniensem* ele-
 ctum consecremus, & de ordinatione ecclesiæ *Cantu-
 ariensis*, de cæteris etiam ecclesiasticis atque apostoli-
 cis negotiis divino præeunte auxilio tractemus: Ea
 propter vobis precipimus, ut prima dominica ad-
 ventus Domini litteras istas coram universo clero &
 populo *Cantuariensi* exponi faciatis, & invocata

sancti spiritus gratia, premissis que orationibus, in dicto jejunio & elemosinis, talem vobis præficiendam provideatis personam, cui sacrorum canonum auctoritas in nulla valeat obviare, cui etiam comprovinciales episcopi pariter debeant assentire, & cui dominus noster rex nec possit nec debeat assensum suum juste denegare. Quocirca dilectioni vestra mandamus, & apostolica auctoritate præcipimus, ut tot & tales personas illuc generalitatis vice vobiscum adducatis, quæ omnium vestrum voce loquantur, & cunctorum in se præferant assensum. Certi autem estote quia iuxta postulationi vestra in quantum poterimus secundum Deum consilio & auxilio non derimus. Præcipimus etiam ut quinta aut sexta feria ante prædictum terminum Lundoniam veniatis, quatinus de hoc & de cæteris negotiis aliquantulum vobiscum deliberare valeamus. Valet.

Idus Decembris celebrata est sinodus apud Westmonasterium. Cui præfuit supradictus Albericus Hostiensis episcopus, & domini papæ Innocentii in Angliam & Scotiam legatus, cum episcopis diversarum provinciarum numero xvij. abbatibus fere xxx. & cleri & populi multitudine numerosa. Ubi post multarum discussiones causarum hæc capitula subscripta promulgata sunt.

I. **S**anctorum patrum canonica instituta sequentes, auctoritate apostolica interdiciamus, ut pro crismate, pro oleo, pro baptismo, pro pœnitentia, seu pro desponsatione mulierum, pro visitatione infirmorum, seu pro unctione, pro communionem corporis Christi, pro sepultura, nullum omnino precium exigatur. Et qui præsumpserit, excommunicationi subjaceat.

II. Statuimus etiam, ut non plusquam octo dies corpus domini servetur, neque ad infirmos nisi per sacerdotem vel diaconem, vel quemlibet clericum instante necessitate cum summa reverentia deportetur.

III. Item apostolica auctoritate sancimus, ut in consecrationibus episcoporum vel abbatum benedictionibus, non capam, non indumentum ecclesiasticum, neque quicquam ab episcopo vel à ministris ejus exigatur. In dedicationibus quoque ecclesiarum non tapete, non manutergium, non bacinia, nichilque omnino præter corredium sacris canonibus institutum requiratur.

IV. Si quis episcoporum in diocesi sua per alium episcopum ecclesiam consecrari fecerit, apostolica auctoritate prohibemus, ne quid inde ultra corredium ejusdem exigat.

V. Nullus omnino de manu laici ecclesiam seu qualibet ecclesiastica beneficia accipiat. Cum autem investituram per episcopum aliquis acceperit, præcipimus ut super evangelium juret, se nichil propter hoc per se vel per aliam personam dedisse alicui vel promisisse. Et si præsumptum fuerit, irritum fore decernimus.

VI. Clericos ab alienis episcopis absque litteris proprii episcopi ordinatos à susceptorum ordinum officiis inhibemus, solique Romano pontifici eorundem plenaria restitutio reservetur, nisi religionis habitum susceperint.

VII. Sanctorum patrum vestigiis inhærentes, presbyteros, diaconos, subdiaconos, uxoratos, concubinos, ecclesiasticis beneficiis & officiis privamus: Ac ne quis eorum missas audire præsumat, apostolica auctoritate prohibemus.

VIII. Venatores clericos & turpia lucra sectantes ac publica secularium negotia procurantes, ab officio & beneficio ecclesiastico nichilominus removendos esse censemus.

IX. Si quis clericum vel monachum vel sanctimoniale seu quamlibet ecclesiasticam personam occiderit, incarceraverit, vel nepharias eis manus intulerit, nisi tercio admonitus satisfecerit, anathemate feriatur, neque quisquam ei præter Romanum pontificem nisi mortis urgente periculo modum pœnitentie finalis injungat. Si in pœnitentia mortuus fuerit, corpus ejus inhumatum maneat.

X. Si quis res ecclesiarum mobiles vel immobiles violenter usurpare præsumpserit, nisi per canonicam vocationem emendaverit, eum excommunicari præcipimus.

XI. Apostolica auctoritate prohibemus, ne quis absque præcepto Episcopi sui in possessione propria ecclesiam vel oratorium construat.

XII. His subjunximus Nicholai papæ decretum dicentis, Cum discreti sint milites Christi à militibus seculi, non convenit militem Christi seculo militare, per quam ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire. Denique sicut turpe aut perniciosum est, laicum missas facere, sacramenta corporis & sanguinis Christi conficere: ita ridiculum & inconveniens est clericum arma sustollere, & ad bella procedere, cum Paulus egregius predicator dicat, Nemo militans Deo implicat se secularibus negotiis.

XIII. Adiciamus decretum Innocentii papæ dicentis, Monachi diu in monasteriis morati, si postea ad clericatus honorem pervenerint, non debent aliquatenus priori proposito deviare, sed sicut in monasteriis positi fuerunt, ita in clericatus ordine degere debent, & quod diu servaverunt, in altiori gradu possit amittere non debent.

XIV. Prohibemus etiam auctoritate apostolica sanctimoniales variis seu grisiis, sabelinis, marterinis, beverinis pellibus, hereminis, anulis aureis uti; cuius decreti quæ inventa fuerit violatrix anathemati subjaceat.

XV. De omnibus primitiis rectas decimas dare apostolica auctoritate præcipimus, quas qui reddere noluerint anathematis in eos sententia proferatur.

XVI. Magistri scholarum si aliis scholas regendas commiserint, prohibemus ne propter hoc quicquam ab eis exigant, quod si fecerint, ecclesiastica vindicta subjaceant.

Soluta igitur prædicto concilio & quibusque in sua redeuntibus, Jeremias Prior Cantuariensis ecclesie cum aliquibus ex conventu à rege vocatus, præsentem legato simul & rege, nonnullis primoribus & episcopis Anglie, elegit Theobaldum abbatem Beccensem ad regimen sanctæ Cantuariensis ecclesie proximo sabbato ante natale: unde Henricus Wintoniensis episcopus frater regis & Innocentii papæ legatus vehementer indignans, ordines quos jam inceperat dicitur reliquisse. Ambiebat enim archiepiscopatum Cantuariensis ecclesie, sed per regem simul & reginam male concupito fraudatur honore; Unde dictus est à nonnullis in partes imperatricis cum Comite Roberto & Milone summo regis Constabulario declinasse.

XIX. M. Cxxxix. Theobaldus Cantuariensis electus venit Cantuariam, & consecratus est ab Alberico Hostiensi episcopo & apostolicæ sedis legato sexto idus

idus Januarii ad altare Christi, astantibus & coope-
rantibus omnibus fere episcopis *Anglia*. Post dies
autem paucos transfretavit legatus. Consecratus igitur
Theobaldus, monachos xij misit ad novam
Dovorensem ecclesiam, & præposuit eis Priorem *A-*
scelinum Cantuariensis ecclesiæ sacristam. Eodem
mense videlicet Januario transfretavit *Theobaldus*
Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopus, *Romam* pro
pallio profecturus. Facta est hoc anno eclipsis so-
lis circa horam nonam xij. kal. Aprilis, & apparu-
erunt stellæ plurimæ circa solem. *Theobaldus* ar-
chiepiscopus suscepto pallio à *Roma* reversus, est à
Cantuaritis cum honore debito susceptus.

Mense Julio reversus est Comes *Robertus* in *An-*
gliam, ducens secum sororem suam eximperatricem
cum grandi exercitu pugnatorum, & aplicuit apud
Portesmutham. Suscepta est imperatrix jure hospitii
cum sociis suis in castello de *Arundell* quod mari
vicinum est, ab *Adeliza* quondam regis *Henrici*
regina, tunc autem amica vel uxore *Wilhelmi* Co-
mitis de *Arundello*. Comes vero *Robertus* sorore
sua ibidem dimissa, alias prudenter divertit. Initia
laborum & dolorum sunt hæc. Licet enim tota terra
ante ejus adventum turbata fuerit, adventus tamen
ipsius discidium gravissimum, immo pene ultimum
toti patriæ intulit excidium. Rex autem diebus illis
obsidebat castellum de *Marleberge*. Qui audito
rumore de adventu Imperatricis & Comitis, vehe-
menter turbatus obsidionem solvit, & cum festina-
tione nimia versus *Arundellum* iter arripuit. At re-
gina ex regis adventu tremefacta, ne dignitatis vel
juris quod in *Anglia* habuerat dampna pateretur,
Regis iram jurejurando placavit, quod nemo scilicet
inimicorum suorum ejus consilio *Angliam* intravit, sed
salva dignitate regia & fidelitate viris auctoritatis
utpote sibi quondam familiaribus hospitium præbuit.
Pacificatus itaque rex præcepit fratri suo *Wintoni-*
ensi episcopo, ut cognatam suam videlicet impera-
tricem usque *Bristoviam* perduceret: ipse vero cum
omni exercitu suo Comitem *Robertum* persecutus
est. Comes autem præmunitus regis conatus pru-
denter declinavit. Imperatrix vero per duos menses
apud *Bristoviam* resedit. Indeque secedens, mense
Octobri *Glaornensem* venit ad urbem. Rumore igitur
per omnem *Angliam* de adventu ejus diffuso,
Milo regis Constabularius multique procerum cum
multa militum manu ab obsequio regis recesserunt,
& pristinis fidei sacramentis innovatis, ad partem
imperatricis tuendam conversi sunt. Sola itaque cu-
piditate regnandi multiplicata sunt mala in terra.
Quorum multitudinem non valet quisquam ad ple-
num comprehendere contextu historiæ, quanto mi-
nus cronicorum compilatione? Sed ut summam ali-
qua breviter dicantur; Rex & regis majestati ut-
cumque faventes, quæcumque mala inferri vel ex-
cogitari poterant, his qui imperatricis partes tueban-
tur inferebant. E contra Comes *Robertus* pro sorore
agens crescebat indies, & quoscumque sibi resi-
stentes vel regi parentes comprehendere potuit, non
solum vinculis sed & tormentis *Datianis* vel *Diocle-*
tianis afficiebat, & diversis mortibus perimebat.
Hæc non solum Rex vel Comes faciebant, sed &
omnes partibus eorum faventes. *Flandrenses* igitur
terræ incolis ab olim invidentes, relicto natali solo,
depositoque quod illi populo familiare & quasi pro-
prium est texendi officio, catervatim in *Angliam*
confluunt, & famelicorum more luporum fecundita-

tem terræ *Anglicana* ad nichilum redigere studue-
runt. Nec tantum Rex pro se & Comes pro impera-
trice sibi invidebant, sed causa eorum nec vicinus in
proximo, nec amicus in amico, nec frater in fratre
potuit fidem habere. His ita se mirabiliter, immo
miserabiliter habentibus, rex *Walingefordiam* obsedit
& nichil profecit. Obsidionis vero diutina labore
pertæsus, turrin ligneam ante castellum fieri præ-
cepit, quam militibus & armis fortiter inunivit, &
sic ad *Malmesberiam* expugnandam profectus est.
Exercitus vero Comitum *Roberti* civitatem *Wigornie*
expugnavit septimo idus Decembris, & in parte plu-
rima combussit, tandemque capta præda recessit. Cu-
stos autem civitatis ejusdem hinc ultionem expetens
Sudlegiam adiit, vastavit, & capta præda *Wigor-*
nam rediit.

M.C.xl. Ciclus decennovennalis incipit. I.

An. Dñi
1140.

Post natale domini rex venit *Radingum*, indeque pro-
gressus ad *Heliensem* civitatem movit exercitum. Quo
audito, *Helienfis* episcopus fugam iniit, & in partes
Glaornie ad comitem *Robertum* secessit. Rex autem
Helienfe castellum obtinuit. Hoc anno *Turstanus*
archiepiscopus *Eboracensis* apud *Pontemfractum*
monachicum sumpsit habitum xij. kal. Februarii, &
nonis ejusdem ibidem vitam finivit & sepultus est,
episcopatus sui anno xxvij. Cujus corpus post an-
num & menses 5. integrum & odoriferum repertum
est. Mense Februario desponsavit *Eustachius* filius
regis *Stephani* sororem regis *Francie* *Lodovici*,
nomine *Constantiam*, præfente matre sua regina *An-*
glia *Adeliza* aliisque nobilibus viris utriusque regni
in partibus transmarinis. Suscepit etiam idem *Eus-*
tachius ducatum *Normannie*, indeque regi *Francie*
fecit homagium. Eclipsis solis facta est circa horam
terciam xj. kal. Aprilis feria secunda. Ante nativita-
tem sanctæ *Mariæ* comes *Robertus* instinctu *Ra-*
dulfi *Painelli* in fortitudine gravi invasit repente ur-
bem *Snotingeham*, & bellico apparatu vacuam
reperiens cepit eam vastare, civibus undique ad ec-
clesias fugientibus. Quorum plurimi capti, aliqui
trucidati, plures autem in ipsis ecclesiis concremati
sunt. Unus autem è civibus qui ditior videbatur,
strictius detentus ad domum suam ductus est, & pe-
cuniam suam persecutoribus proferre coactus est. At
ille in subterraneum suum prædones adduxit, eo quod
ibi omnem suppellectilem suam reposuisse fatebatur.
Illis itaque circa direptionem rerum, hostiis & seris
frangendis intentis, ille callide elapsus, cameras &
aulam egressus est, & hostia omnia post se diligenter
firmavit. Deinde imposito igne, domos & omnia quæ
habuit cum ipsis prædonibus incendio tradidit. Fe-
runt autem amplius quam xxx. ibi combustos esse,
& ex hoc incendio totam civitatem esse combustam.
Dum hæc & his similia modo miserabili gererentur
in *Anglia*, comes *Gaufridus Andegavensis* zelo de-
pressæ conjugis scilicet eximperatricis vehementer
turbatus, proposuit animo regem *Anglia* pro posse
suo saltem in *Normannia* perturbare. Congregato
itaque exercitu non modico, *Normanniam* intravit,
civitates & oppida viriliter expugnavit & cepit, tan-
demque totam *Normanniam* sibi subjugavit. Rex
autem perturbationibus *Anglicis* intentus, nullum
potuit *Normannis* conferre solatium. II.

M.C.xlj. *Randulfus* comes *Cestrensis* regi admo-
dum infestus imperatricem extollere festinabat. Quo
cum summis viribus adversus regem decertante, ac
tandem *Lincolnia* civitatem violenter obtinente, rex
cum

1141.

cum omni virtute sua eandem urbem hostiliter adiit, & deficientibus à Ranulfo modicæ fidei civibus, arcem civitatis obsidione fortissima cinxit. Quo audito, Comes Robertus cum exercitu suo *Lincolniam* petiit, cui Comes Ranulfus cum suis copiis peditum scilicet & equitum electorum gratulabundus occurrens, iunctus est ei, & factus est utriusque partis exercitus innumerabilis. Dum autem rex *Stephanus* ecclesiam intraret in die tantæ solennitatis scilicet Purificationis missam auditurus, prædicti consules Robertus & Ranulfus in regem acies suas disponebant. Primam aciem habebat comes Ranulfus, secundam, hi quos rex Stephanus iuste vel iniuste exhæreditaverat, terciam comes Robertus cum *Walsensibus* qui à latere procedebant, audacia magis quam armis instructi. Tunc comes *Cestrensis* vir bellicosus & armis insignis Robertum comitem aliofque proceres sic allocutus est.

Gratias tibi Dux multas, vobisque proceres & commilitones mei cum summa devotione persolvo, qui usque ad vitæ periculum amoris affectum michi magnanimiter exhibuistis. Cum igitur sim vobis causa periculi, dignum est ut me periculo prius ingeram, & infidissimi regis qui datis induciis pacem fregit aciem prius allidam. Ego quidem tam de regis iniustitia quam de mea confidens virtute, jam jamq; regalem cuneum diffundam, gladio michi viam per medios hostes parabo, vestra virtutis erit subsequi me præeuntem & imitari ferientem. Jam videor michi præsago animo regias acies transvolare, regemq; gladio transverberare. Dixerat. Et Comes Robertus sic juveni respondit, in loco stans eminenti.

Non indignum est quod ictus primi dignitatem tam ex nobilitate quam virtute qua præcellis videris appetere; si tamen de nobilitate contendas, ego filius regis & nepos antecello; si de virtute, hic sunt multi quibus nemo viventium potest præferri probitate, sed longe alia me movet offensa; Rex enim contra sacramentum quod sorori meæ fecit, regnum crudeliter usurpavit, & omnia conturbans, multis milibus causa necis extitit; ad exemplumque sui nil juris habentibus terras distribuit, jure possidentibus diripuit. Ab ipsis itaque nequiter exhereditatis Deo cooperante & vindictam subministrante prius erit agrediendus: Respiciet qui judicat populos, &c. & injustum iuste appetentes in hac tanta necessitate non relinquet. Unum vero est proceres quod vobis animo firmiter ingerere volo, quod per paludes quas pertransistis, nulla potest esse fugientibus reversio; hic est igitur vel vincendum vel succumbendum, spes fuga nulla, hoc solum superest ut in urbem gladiis viam paretis, hoc autem quod fugere nusquam potestis illud est quod hodie Deo vobis adjuvante victoriam præstabit. Necesse est enim ut ad probitatem confugiat cui non potest aliud esse diffugium. Cives autem *Lincolniæ* qui stant urbi suæ proxime in impetus vestri gravædine ad domos suas transfugere videbitis. Verumtamen contra quos geratis bellum attendite: Alanus Britonum Dux contra vos, immo contra Deum procedit armatus, vir nefandus & omnium genere scelerum pollutus, malitia parem nescius, cui nunquam nocendi defuit affectus, cui se non esse crudelitate incomparabilem solum & supremum videtur opprobrium. Procedit quoque contra nos Comes *Mellensis* doli callidus, fallendi artifex, cui innata est in corde nequitia, in

ore fallacia, in opere pigritia; magnanimus ore, pusillanimis corde; ad congregiendum ultimus, ad digrediendum primus; tardus ad pugnam, velox ad fugam. Procedunt ceteri Consules & proceres latrociniiis assueti, rapinis delibuti, homicidiis saginati, omnes tandem perjurio contaminati. Vos igitur viri fortes quos rex Henricus erexit, iste deiecit, ille instruxit, iste destruxit, erigite animos, & de virtutibus vestris, immo de Dei iustitia confisi, vindictam vobis à Deo oblatam de facinorosis præsumite, & gloriam vobis & posteris vestris adquirite sempiternam. Et jam si vobis idem animus est, ad hoc Dei iudicium perpetrandum progressionem vovete, fugam abjurate, erectis in cælum unanimiter dextris. Vix finierat, & omnes extensis in cælum manibus, terribili clamore fugam abjuraverunt, & se in armis colligentes, in hostes splendide progrediuntur. Rex interea Stephanus curarum magnis exæstuans fluctibus, ut prædictum est, missam in tanta solennitate Purificationis audivit. Accidit autem ibidem triste præsagium futurorum. Cum enim cereum rege dignum de more offerens manibus *Alexandri* episcopi imponeret, in frustra cereus est fractus. Pixis quoque quæ cum eucharistia desuper altare pendebat, abrupto vinculo corruit, signumque dedit occasus. Rex tamen nichilominus strenuissimus audacter egressus est, aciesque cum summa securitate bello disposuit. Ipse pedes circa se omnem multitudinem loricatorum equis abductis strictissime collocavit. Comes vero cum suis in duabus aciebus equis pugnaturos instituit, sed admodum parvæ equestres acies illæ comparuerunt. Paucos enim secum ficti & factiosi consules adduxerant. Acies autem regalis maxima erat, uno tantum scilicet regis insignita vexillo. Tunc quia rex Stephanus festiva caruit voce, *Baldewino* magnæ nobilitatis viro sermo exortatorius ad universum cœtum iunctus est. Qui loco stans eminenti, omnium oculis in eum erectis, ubi attentionem eorum modesta taciturnitate compescuit, in hunc modum exorsus est. Omnes qui aciebus dispositis conflaturi sunt, tria prævidisse oportet. Primum iustitiam causæ; deinde militum copiam; postremo astantium probitatem. Iusticiam causæ, ne periculum animæ incurratur. Copiam militum, ne hostium numerositate comprimatur. Probitatem astantium, ne numero confisa, debilibus tamen innixa subruantur. In his omnibus negotium quo tenemur conspiciamus expeditum; causæ siquidem nostra iusticia est, quod regi ea quæ coram Deo vovimus servantes, contra suos in eum perjuros in periculo mortis astamus. Numerus vero nobis in equitibus non inferior, in peditibus confertior. Probitatem vero tot Consulum, tot militum bellis assuetorum quis vocibus exequetur? Virtus autem ipsius regis infinita nobis loco mille militum præstabit. Cum igitur sit in medio vestrum dominus vester, unctus Domini, cui fidem devovistis, votum Deo persolvite, tanto magis donativum à Deo accepturi, quanto fidelius & constantius pro rege vestro fidi contra infidos, legitimi pugnaveritis contra perjuros. Qui etiam securi & summa repleti confidentia contra quos bellum geratis perpendite. Roberti comitis vires notæ sunt. Ipse quidem multum de more minatur, parum operatur, ore leoninus, corde leporinus, clarus eloquentia, obscurus inertia. Comes autem *Cestrensis* vir audaciæ irrationabilis, promptus ad conspirandum, inconstans ad perficiendum; ad bellandum

dum impetuosus; periculi inprovidus, altiora usurpans, impossibilibus anhelans, assiduorum paucos adducens, advenarum dispersam multitudinem congregans; nichil habet quo debeat timeri, semper enim quicquid viriliter inceperit, effeminate reliquit, in omnibus quippe gestis suis infortunata rem agens, vel in congressionibus victus aufugit, vel si raro victor extitit, majora victis sustinuit detrimenta. Walenses autem quos secum adduxit soli vobis despectui sint qui inermem bello præferunt temeritatem, arte & usu belli carentes quasi pecora in venabula decurrentes; alii vero tam procere quam milites transfuga & girovagi utinam numero plures adducerentur, qui quanto numero plures tanto sibi deteriores. Vos igitur Consules & viri consulares, meminisse vos decet vestrae virtutis & nobilitatis; hodie probitates vestras innumerosas in cacumen fortissimum extollite, & patrum imitatores filiis vestris splendorem relinquite sempiternum. Assiduitas infortuniorum incentivum illis fiet fugiendi. Jam siquidem, nec fallor, eos pœnitet advenisse, et jam de fuga meditantur si locorum asperitas eos admittat. Cum ergo nec illis confluere nec confugere sit possibile, quid aliud egerunt nisi quod vobis Deo nutu & se & impedimenta sua obtulerunt?

Cur capiantur habent, non cur metuantur ab hoste. Equos itaque eorum & arma & ipsorum corpora ditioni vestrae subjecta conspiciatis. Extendite igitur animos vestros & dexteras inexpugnabiles viri bellicosi, ad deripiendum cum summo tripudio quod ipse vobis optulit Deus. Sed jam antequam orationis finem terminaret, clamor adest hostium, clangor lituorum, equorum fremitus, terræ sonitus, Principium pugnae. Acies exheredatorem quæ præibat percussit aciem regalem, in qua Consul *Alanus* & ille de *Mellento* et *Hugo Bigod* et *Simon Comes* & ille de *Warennia* inerant tanto impetu, quod statim quasi in ictu oculi dissipata est, & divisio eorum in tria devenit. Alii namque eorum occisi sunt, alii capti, alii aufugerunt. Acies vero cui principabatur Comes de *Albemarle* & *Willielmus Yprensis* percussit *Walenses* qui à latere procedebant, & in fugam coegit. Sed acies Consulis *Cestrensis* perculit cohortem prædicti Comitum & dissipata est in momento sicut acies prior. Fugerunt ergo omnes equites regis, & *Willielmus Yprensis* vir magnæ probitatis. Qui cum esset bellipertissimus suam videns impossibilitatem, distulit regi auxilium suum in tempora meliora. Rex itaque *Stephanus* cum acie sua pedester relictus est in medio hostium circumseptus. Circuierunt igitur eum & circumquaque impugnabant, sicut castellum solet expugnari. Tunc vero horrendi belli faciem videres in circuitu regalis aciei, ignem profluentem ex galearum & gladiatorum collisione, stridorem horrendum & terrificum clamorem. Resonabant colles, resonabant undique muralia. Impetu igitur equorum regalem turmam offendentes, quosdam cadebant, alios sternebant, nonnullos abstractos capiebant. Nulla eis quies, nulla respiratio dabatur, nisi in ea parte qua rex fortissimus stabat, horrentibus etiam inimicis incomparabilem animi ejus virtutem & ictuum immanitatem. Quod ubi comes *Cestrensis* nobilis ille et admirabilis *Rannulfus* comperit, regis invidens gloriæ, cum omni pondere armatorum irruit in eum. Tunc vero apparuit virtus regis fulminea, bipenni maxima prosternens hos, & diruens illos. Tunc novus oritur clamor, omnes irruunt in regem, & rex quasi intre-

pidus omnibus restitit. Tandem regia bipennis ex immanitate ictuum frequentium contracta est. Ipse autem incunctanter abstracto gladio, dextra lavaque rem mirabiliter agit, donec & ipse gladius contractus non modicam incussit desperationem. Quod videns *Willielmus de Kabames* miles validissimus irruit in regem quem videbat inermem, & eum galea arripit, vocem magna clamavit & dixit, Huc omnes huc, regem teneo. Advolant igitur omnes, & rex accepto in capite vulnere, captus tenetur, & diligentissime custoditur. Captus est etiam *Baldewinus*, ille qui orationem fecerat, multis confossus vulneribus, ubi egregie resistendo gloriam meruit sempiternam. Captus est etiam *Ricardus filius Ursi*, qui in ictibus dandis & recipiendis apparuit gloriosus. Capti sunt alii plures quorum nomina ut reor inutile esset memoriam commendare. Capti autem rege adhuc pugnabat acies regalis, nesciens forsitan quod suo jam privaretur tutore, nec enim circumsepti fugere poterant, donec omnes fere capti sunt vel occisi. Civitas igitur hostili lege direpta est, & rex in eam miserabiliter introductus est. Videres itaque rem inestimabilem accidisse, omnia enim in contrarium commutata sunt; nam audaces timidi effecti sunt, & quos ante pudibundus timor invaserat, jam versa vice leoninam audaciam præferebant, & qui huc usque regis erant fautores jam ipsius insectatores effecti sunt. Captus est itaque rex *Stephanus* die purificationis *S. Mariæ* Dominica sexagesimæ, decemnovennalis cæli anno secundo, regni vero sui anno sexto. Capti sunt cum eo quamplures ex fidelibus suis, & vinculis mancipati; sic igitur obsidione soluta, & civitate subacta, rex captivus primo ad *Glocestriam*, ubi imperatrix tunc temporis erat, deinde ad *Bristoviam* abducitur, & custodiz sub vinculis mancipatur. Morabatur interea imperatrix in civitate *Glocestrensi* quæ ob huiusmodi eventum vehementer, nec mirum, est exilarata. Habito igitur cum suis consilio, feria quinta post acceptos cineres à *Glocestria* secessit, & Episcopis, Baronibus, militibus & fautoribus multis comitata *Cirestensem* adiit civitatem. Inde secedens, cum ad civitatem *Wintoniæ* appropinquaret, occurrerunt ei præfules *Angliæ* & abbates plurimi cum Baronibus & militibus multis, occurrerunt ei quoque ex ipsa civitate duo conventus monachorum, tertius sanctimonialium cum clero & populo civitatis, in laudibus & melodiis processionalibus. Traditum est ei dominium civitatis & turris cum corona regni. Ipse quoque episcopus *Wintoniensis* & regis frater stans in summi, maledixit omnibus qui ei videlicet imperatrici maledicerent vel contradicerent, & benedixit omnibus qui ei benedicerent & consentirent. Quæ peracta solempnitate, à *Wintonia* egressa, *Wiltoniam* adiit, ubi ad salutandum eam affuit *Theodbaldu* *Canuariensis* archiepiscopus & *Angliæ* primas. Affluxit etiam tam copiosa populorum frequentia, ut præ multitudine introeuntium vix sufficeret aditus portarum. Inde jam peractis festis paschalibus, ad *Radingum* infra Rogationes veniens, cum magnis honoribus suscepta est. Inde *Oxenfordiam* properans, accepit de manu *Robert* de *Olli* castellum ipsius loci. Sicque omnis facies circumjacentis regionis cum ipsa urbe ejus subditur ditioni. Inde cum exultatione magna profecta, apud sanctum *Albanum* suscepta est cum gloria & honore. Venerunt ad ipsam cives *Londonienses*, ibique inter eos & imperatricem multiplex sermo habitus est de reddenda civitate. Concurrentibus

currentibus itaque inter eos pacificis sermonibus, à sancto *Albano* digreditur, sicque securior effecta, *Londoniensem* properavit ad urbem. Apud *Westmonasterium* cum processionali gloria suscepta est, ibique aliquantis diebus de regni statu dispositura resedit.

His diebus horrendum quid in *Wigornienſi* contigit diocesi, quod relatu dignum iudicamus; siquidem quarta feria ante octavam Ascensionis circa nonam diei horam apud villam quæ *Welesburna* dicitur, ventus turbinis vehemens exortus est, & caligo tereterrima pertingens à terra usque ad cælum, & concutiens domum presbyteri cui nomen *Leonredus*, & officinas ejus omnes solo tenus prostravit & minutatim confregit. Tectum quoque ecclesiæ abstulit & ultra *Avenam* flumen projecit. Domos etiam rusticorum fere quinquaginta simili modo dejecit & inutiles reddidit. Grando quoque ad magnitudinem ovi columbini cecidit, cujus ictibus percussa quædam mulier expiravit. Imperatrix vero dedit episcopatum civitatis *Londoniæ* cuidam monacho *Radingenſi* nomine *Roberto de Sigillo*. Regina autem pro domino suo rege sollicita, interpellavit eam supplicationibus multis, ut virum suum regem captivum liberaret. Interpellata est pro eadem causa à majoribus seu primoribus *Angliæ*, obsidibus multis, castellis & divitiis magnis suæ ditioni tradendis, si rex absolutus non regno sed suæ tantum redderetur libertati; se enim regi persuasuros esse sponponderunt, ut regno dimisso Deo soli sive monachus seu peregrinus de cætero deserviret. At illa non exaudivit eos. Rogata est ab ipso *Wintonienſi* episcopo ut comitatus qui erat sui fratris nepoti suo daretur, scilicet filio regis; sed nec hunc exaudivit. Interpellata est à civibus *Londoniensibus*, ut leges *Edwardi* regis quæ optimæ videbantur eis liceret observare. Verum illa præ nimia austeritate intumescens, non adquevit eis. Innotuerunt hæc celeriter civibus *Londoniensibus*, indeque vehementer indignati sunt, factaque conjuratione adversus eam, quam cum honore susceperant, cum dedecore comprehendere statuerunt. At illa à quodam civium præmunita, ignominiosam cum suis arripuit fugam, omni sua suorumque suppellectili post terga relicta. Quo viso, *Wintoniæ* præsul *Henricus* ad deliberationem fratris sui mentem apposuit, atque ad hoc peragendum *Londoniensium* civium animos virtutemque concitavit. Porro imperatrix fugiens per *Oxenfordiam* concito cursu *Gloecestriam* pervenit, ubi cum *Milone* fideli suo habito consilio, cum eodem mox ad *Oxenfordiam* reversa est, melioris fortunæ eventus præstolatura, dispersosque milites suos revocatura. Quia vero ejusdem *Milonis* præcipue fruebatur consilio & auxilio fovebatur, utpote quæ eatenus nec unius diei victum nec mensæ apparatus aliunde quam de ipsius munificentia sive providentia acceperat, pro magnæ remunerationis præmio & ut eum suo artius vinciret ministerio, dedit ei comitatum *Herefordiæ*. Inde jam militum virtute roborata & numero, appropinquante festo sancti *Petri* quod dicitur ad vincula, ignorante fratre suo Comite *Roberto*, *Wintoniensem* venit ad urbem; sed eam jam à se alienatam inveniens, in castello suscepit hospicium. Cujus inopinatum adventum episcopus *Henricus* admirans, indeque vehementer turbatus, per aliam portam egrediens, sese tunc & deinceps conspectibus ejus absentavit, & congregata conspirantium multitudine civitatem ipsam fortiter cœpit obsidere. Con-

gregati sunt ex adverso ad defensionem imperatricis amici ipsius, frater ejus Comes *Robertus* & fideles ejus, & repleta est civitas multitudine virorum fortium & pugnatorum. Civium quoque *Londoniensium* ut inchoata perficerent affuit multitudo. Hinc jam discordiis in alterutrum prorumpentibus, civitas famosa secunda die mensis Augusti, agente & præcipiente ejusdem civitatis episcopo, traditur incendio, quo monasterium sanctimonialium cum officinis suis, & plusquam viginti ecclesiis cum meliori parte civitatis, & cœnobio sancti *Grimbaldi* cum ædibus suis in cinerem redactum est. Septem igitur septimanis in obsidione transcursis, episcopus tandem ad obsessorum animos fallendos præcepit per urbem pacem prædicari, & portas civitatis aperiri, ad vesperascente jam die quæ festivitatem exaltationis sanctæ crucis præcedebat. Imperatrix itaque cum diutinæ obsidionis gravissimas fuisset perpeſſa molestias, desideravit animo locum mutare, animumque turbatum alibi commodius recreare. Jam imperatrix equum ascenderat, comitante secum fratre suo *Reginaldo* Comite *Cornubiæ*, domesticis quoque & amicis suis multis. Porro Comes *Robertus* cum grandi procerum militumque caterva sequebatur à tergo. Jam ipsi processerant, & ecce subito jussit episcopus suos ad arma convolare, & hostes viriliter persequi, comprehendere & necare. Episcopales itaque ex improvviso exilientes, cum impetu magno & clamore abeuntes insequuntur, cadunt & scindunt, & plurimos captos vinculis stringunt. Territa imperatrix aufugit velocius, & ad castellum quo tendebat de *Lutegareſhale* tristis & exanimis advenit, sed & ibi propter metum episcopi securam esse non potuit. Unde hortantibus amicis usu masculino equo superposita, usque ad castellum *Divisæ* nuncupatum perducta, cum nec ibi se tutari posse formidaret, jam pene exanimis feretro invecſta & quasi cadaver funibus ligata, equis eam deferentibus ad civitatem *Glaornensem* deportatur. Porro Comes *Robertus* per aliam viam à *Wintonia* egressus, ab insequentibus oppressus est, atque in loco qui *Stoubregge* dicitur cum Comite *Warrenia* aliisque pluribus captus, & reginæ per episcopum civitatis in urbe *Wintoniæ* residenti præsentatus. Traditur itaque Comes *Robertus* *Willielmo Tprenſi* qui *Cantia* abutebatur, & per ejus imperium in turre *Rofenſi* custodiæ mancipatur. *Milo* etiam Constabularius qui ut supradictum est à rege recessit, ab hostibus circumseptus, sed mirabiliter elapsus, de sola vita lætus venit *Gloecestriam* fere nudus. *Johannem* etiam nobilem quendam fautorem eorum ad monasterium *Warwellensem* fugientem milites episcopi persequentes cum eum exinde extrahere non valerent, in ipsa festivitate sanctæ crucis ecclesiam cremaverunt cum domibus, & libris & vestimentis Sanctimonialium inclementer ablatis, humanoque sanguine coram ipso altari effuso, prædictum vero *Johannem* nec capere, nec expellere potuerunt. His itaq; gestis, præsul *Henricus* ira quantulumcunq; sedata sed cupiditate admodum dilatata, suggerente Priore novi monasterii nuperrime conflagrati, tulit ex combusta cruce quingentas argenti libras, auri quoque marcas triginta, diademata tria cum totidem scabellis ex auro *Arabico* purissimo & lapidibus preciosissimis undique operta opere pulcherrimo & mirifico facta, eaque in suis recondidit thesauris. Servabantur interea hinc rex inde Comes sub custodia diligenti. Veruntamen regina satagente pro rege & comitissa admodum

modum defudante pro comite, multis internuntiis & amicis hinc inde discursantibus talis vix tandem providetur conditio, ut rex suo restitutus regno & comes sub eo totius *Angliae* sublimaretur dominio, fierent ambo regni & patriæ iusti moderatores sicut ante fuerant omnium malorum iacentores. At Comite id agere renuente absque consensu imperatricis relata sunt hæc ad imperatricem. Illa vero contradixit, omnemque pacem & concordiam erga regem *Stephanum* abnegavit. Inter amicos tamen utriusque partis hæc tandem facta est compositio, vel ut verius dicatur collusio, ut regina Comitem liberum dimitteret, & Comitissa regem regno restitueret. Acta sunt hæc circa festivitatem omnium Sanctorum. III.

An. Græ
1142.

M. Cxlij. Annus gratiæ multis & maxime pauperibus ingratus effectus est, quia fere totus in ædificatione castellorum, combustione villarum, violatione ecclesiarum, & maxime completus est in pauperum deprædatione; unde coactò apud *Londonias* concilio, præside *Henrico Wintoniensi* episcopo, & apostolicæ sedis legato, cum venerabili *Theobaldo Cantuariensi* archiepiscopo confidentibus episcopis *Angliae* & abbatibus plurimis, in talium actores, præceptores, executores, sed & in castellorum fundatores, monachorum vel clericorum spoliatores, ceterosq; malefactores, sententia excommunicationis publice ac solempniter prolata est. Sed hanc parvipendentes impii, acrius solito rapinis intendebant, lætantur enim cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Rex etiam & Comes à vinculis liberati, & libertati propriæ restituti malitiam suam adinvicem non solum innovare sed & multiplicare studuerunt; rex namque vires suas & expensas reparavit, Comes vero *Glocestria* mare transivit, & Comitem *Andegavia Gaufridum* adiit, quem bellicis rebus occupatum invenit. *Normannia* enim ex novo subacta, restiterunt ei quidam præpotentes ex *Andegavia*, quos expugnare & ad debitam subjectionem studuit inclinare. Cui Comes *Robertus* causam sui adventus insinuans, rogavit attentius ut in manu robusta secum in *Angliam* veniat, & regni coronam uxori suæ filiisque debitam de manu raptoris tam juste quam violenter eripiat. At Comes *Gaufridus* respondit & dixit, Non expedire sibi *Angliam* adire, & præsentiam suam *Andegavensibus* nondum plene pacatis, aut *Normannis* subtrahere nuper subactis. Adquievit *Robertus Gaufridi* rationibus, & tandem assumpto secum *Henrico* filio ejus primogenito adhuc puerulo, nonnullisque ex *Normannicis* & *Andegavensibus* militibus electis, ut in *Angliam* rediret, ad mare descendit. Rex autem *Stephanus* dedit archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ cui-dam clerico nomine *Willielmo*, quibusdam clericis ejusdem ecclesiæ consentientibus, aliis vero ut audebant reclamantibus; unde factum est ut cum *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus sic factæ non consentiret electioni, *Henricus* frater regis *Wintoniensi* episcopus & apostolicæ sedis legatus, præsumptuosa semper magnanimitate famam colligens, prædictum electum apud *Wimonia* consecraret. Abiit itaque novus saceratus *Eboracum*, & vix duobus annis sedit in pace.

Instante vero festivitate sancti *Michaelis* imperatrix cum suis venit ad *Oxenfordiam* ibidem ad modicum pausatura, & de necessariis tractatura. Rex autem jam resumpto spiritu ut audivit Comi-

tem transfretasse & imperatricem apud *Oxenfordiam* in pace quiescere, civitatem ipsam obsessurus cum multa peditum equitumque caterva subito furibundus advenit, vastatisque omnibus extra urbem positis, usque ad portas nullo jam obstante pervenit. Consummatis itaque in obsidione plus duobus mensibus, consumptisque jam intra urbem alimontiarum universis sumptibus, appropinquante nati-vitatis *Dominicæ* solempnitate, erat domina imperatrix in magna cordis angustia & dolore cum suis constituta. Comes autem *Robertus* cum *Henrico* puerulo cæterisque suis copiis applicuit in *Angliam* apud portum *Warhamie*. Audiens autem sororem suam à rege fortiter obsessam, cupientque regem ab obsidione revocare, coepit viriliter castellum *Warhamie* obsidere. Erant autem in ipso præsidio milites regis plurimi sub manu *Hereberti de Luci* constituti. Fuitque Comes *Robertus* in obsidione illa per tres septimanas. Imperatrix autem & hi qui cum ipsa erant cum jam pro defectu victualium usque ad deditiois opprobrium cogeretur, prudenti & necessario usa consilio fugam meditata est artificiosam. Hiemps quippe erat fortissima ita ut *Tamensis* fluvius juxta fluens dura glacie stringeretur; nix etiam faciem terræ operuerat. Cum igitur rex urbem se capturum speraret, & ob hoc *Waramensibus* obsessis nullum voluisset præstare subsidium, *Waramenses* Comiti *Roberto* castellum reddiderunt. Imperatrix vero à militibus quinque per posticum educta, ob frustrandos vigilum oculos nitidissimis lintheis simul omnes cooperti, per nives & glacies, per fossas & valles, per quinque fere miliaria pedestres cucurrerunt fugientes, & sub ipsa nocte usque ad castellum *Walingefordie* mirantibus cunctis qui aderant pervenerunt: sic feminea virtus per concretas *Tamensis* fluvii aquas impetum persecutoris elusit, regisque virtutis labores in irritum duxit. Rex autem audito quod acciderat, confusus ab *Oxenfordia* recessit. Comes vero cum jam recepto castello *Warhamie Oxenfordiam* cogitaret adire, audivit sororem suam manus regis evasisse, unde lætus effectus festinavit eam videre. Videns autem imperatrix fratrem filiumque suum primogenitum *Henricum*, admodum exhilarata est, dolores suos & labores pristinos parvipendens. Puer autem *Henricus* sub tutela Comitis *Roberti* apud *Bristoviam* degens, per quatuor annos traditus est magisterio cujusdam *Mathei* litteris imbuendus & moribus honestis ut talem decebat puerum instituendus. IV.

M. Cxliij. Rex *Stephanus* post multarum irruptiones ecclesiarum, exustiones & deprædationes villarum, quas per manus *Flandrensium* satellitum multis in locis exercuerat, tandem cum fratre suo *Wintoniensi* episcopo in manu forti venit *Wiltoniam*, ut ex monasterio sanctimonialium opportunum sibi constitueret præsidium ad arcendos *Sarisberiensium* excursus, qui pro tuenda imperatricis parte multa fortiter contra regales gerebant. Quod ubi cognovit bellator fortissimus Comes *Robertus*, congregato velociter exercitu prima die mensis *Julii* occidente jam sole super *Wiltoniam* repente irruit, eamque adhibitis ignibus undique succendit. Rex autem cum intra ipsa monasterii septa hospitatus esset & nichil hostile metueret, ubi repentinam hostium irruptionem agnovit, tantus timor illum invasit, ut fugam arriperet inhonestam. Sic rex commilitoni-

An. Græ
1143.

bus suis, vasis aureis & argenteis, cæterisque rebus suis post terga relictis, sub ipsa noctis caligine una cum fratre suo *Wentano* episcopo manus Comitis utcumque evasit. Sodales igitur Comitis ferociter regales invadunt, capiunt, cadunt, & scindunt, vasque regii ministerii quasi licenter diripiunt. Comprehensi sunt ex regis plurimi; inter quos quidam præpotens & regis amicus *Willielmus Martellus* captus est & abductus: sed datis pro redemptione sui CCC. maris cum castello de *Sireburne* libertati propriæ restitutus recessit. Paucis vero diebus evolutis, imperatrici triste contigit infortunium. Nam *Milo* Comes *Herefordensis* specialis ipsius consiliarius morte præventus vitam finivit. Cujus mors imperatrici non modicam ingessit mœsticiam. Successit autem ei in curam comitatus *Rogerius* filius ejus primogenitus, ætate quidem juvenis sed in armis acer nimis. Hoc anno sacrauit *Theodaldus Cantuariensis* archiepiscopus *Gilebertum Lanelnensis* ecclesiæ electum apud *Lambethe*, accepta prius ab eo professione, assistantibus & cooperantibus *Roberto Londoniensi* episcopo, & *Ascelino Roseni* episcopo.

Regebat his diebus prioratum ecclesiæ *Cantuariensis*, vir vitæ venerabilis, *Jeremias* nomine, qui à *Theodaldo Cantuariensi* archiepiscopo à die quo ab ipso *Jeremia* electus est, in tanta reverentia habitus est, ut ei vices suas aliquotiens committeret, & ex auctoritate archiepiscopi sacerdotibus *Cantua* focarias inhiberet, & ne quis in ecclesiis quæ ad conventum pertinent jus aliquod usurparet nisi per *Jeremiam* Priorem. Processu vero temporis invidia diaboli & maledicorum suggestionem procuratum est, ut tanta pax & unitas *Cantuariensis* ecclesiæ scinderetur, & caritas in odium verteretur. Cœpit itaque eorum dilectio justis vel injustis causis paulatim decrescere, & incentivum malitiæ adeo delævire, ut ejusdem Prioris depositio immineret; unde Prior præmunitus coactus est sedem apostolicam appellare. Archiepiscopus autem sicut erat impetuosus appellationi non deferens, eum penitus amovit à prioratu, aliumque substituit nomine *Walterium*. *Jeremias* autem dominum papam *Innocentium* petiit, & de restitutione sua litteras urgentes impetravit. Rediens itaque *Cantuariam*, per venerabilem *Henricum Wintoniensem* episcopum, & apostolicæ sedis legatum, ex mandato apostolico in pristinum gradum restitutus est, *Walterio* qui ei in prioratum successerat apud *Dorvoriā* interim moram faciente: unde *Theodaldus* archiepiscopus *Cantuariensis* nimia acerbitate commotus, benevolentiam suam avertit à Conventu, jurans se nichil in ecclesia sacramentale facturum, quamdiu *Jeremias* in eadem subsisteret ecclesia. Videns autem Prior sui causa toti periculum imminere Conventui, timens ne & ipse conventus sui indignationem incurreret, si ipsius intuitu ab archiepiscopo aliqua gravamina sustineret, prudenti & necessario utens consilio prioratui cessit, acceptis C. maris pro debitis solvendis. Accepta igitur conventus licentia, cessit, ut prædictum est, & recessit, & in cœnobio sancti *Augustini* quoadusque vixit perendinavit, obiit & sepultus est.

Nota lector quod ea quæ superius de *Jeremia* scripta sunt, non in unius anni revolutione contigerunt, sed quia omnes termini vitæ illius & obitus, persecutionis & restitutionis tempora michi incerta

erant & dubia, in hoc anno breviter omnia posui, videlicet ante obitum *Innocentii* papæ qui ei restituit prioratum, & post modicum hoc scilicet anno vitam finivit: cui successit *Celestinus*, qui sedit mensibus quinque & mortuus est: cui successit *Lucius*.

V. An. Græ 1144.
M. Cxliij. Rex *Stephanus* cepit Comitem *Gaufridum* de *Mandavilla* in curia sua apud sanctum *Albanum* magis ex necessitate quam ex honestate. Nisi enim hoc fecisset, ut à pluribus dicebatur, perfidia Comitis regno privandus esset. Captus itaque Comes nulla potuit occasione liberari, nisi sua castella resignans regiæ pareret voluntati. Reddidit ergo turrim *Londonia* & castellum de *Waldene*, & illud de *Wetles* & liberatus est. Comes igitur munitionibus carens, & à militari crudelitate se cohibere non valens, invasit abbatiam de *Rameseia*, & de ecclesia Dei non veritus justiciam speluncam fecit latronum. Erat enim vir summæ probitatis sed magnæ contra Deum obstinationis, summæ in mundanis diligentia, sed magnæ negligentia in divinis. Qui cum ad obsidionem castelli de *Burwelle* quod rex construxerat properanter armatus incederet, & in exitu silvæ paulandi gratia calorisque vitandi in gramine recubaret, herba viridissima sub eodem emarcuit, ut eo surgente quasi præmorta videretur, nec toto fere anno viriditatis suæ vires recuperavit; unde datur intelligi quam detestandum sit consortium excommunicatorum. Hic cum multas pro rege & contra regem *Stephanum* exercuisset militias, tandemque in obsidione supradicti castelli de *Burwelle* in scuto & lancea contra adversarios viriliter decertasset, ob nimium calorem casidem deposuit, & lorica ventilabrum solvit, sicque nudato capite intrepidus militavit, æstus quippe erat. Quem cum vidisset quispiam de castello & adversarium agnosceret, telo gracili quod ganea dicitur eum jam cominus positum petiit, quo testam capitis ipsius male nudati perforavit; sed *Gaufridus* letiferum sui capitis vulnus deridens, nec sic à suo cessavit furore, ideoque post dies paucos excommunicatus spiritum exalavit. *Robertus* etiam *Marmion* nec Deum timens, nec ad homines reverentiam habens, de ecclesia *Coventrensi* sibi fecerat castellum. Sed in utroque istorum sub celeritate ira Dei manifesta est; nam cum idem *Robertus* inter ingentes suorum cuneos in hostes insurgeret, coram ipso monasterio solus inersectus est. Ecce laudabilis & omnibus seculis prædicanda ejusdem sceleris eadem vindicta. Dum autem ecclesia illa pro castello haberetur ebullivit sanguis à parietibus ecclesiæ, quod & multi viderunt. Eodem quoque anno *Ernulfus* filius Comitis qui post mortem patris ecclesiam incastellatam retinebat, captus est & in exilium fugatus. Cujus princeps militum ab equo corruens effuso cerebro spiritum exalavit. Magister autem peditum suorum qui plus cæteris solitus erat ecclesias concremare & frangere, dum mare transiret cum uxore sua, ut multi perhibuerunt, navis immobilis facta est. Quod monstrum nautis stupentibus & sorte data rei causam inquirentibus, fors cecidit super eum. Quod cum ille totis viribus, nec mirum, contradiceret, secundo & tercio fors jacta in eum devenit: formidantibus igitur nautis positus est in cymbam parvulam ipse & uxor ejus & eorum pecunia nequiter acquisita, ut cum illis esset in perditione; quo facto, navis ut prius maria libere sulcavit,

vit, cymba vero in voragine subsistens circumducta & aborta est.

VI.

An. Græ 1145. M. Cxlv. Papa *Lucius* obiit, cui successit *Eugenius*, ordinis *Cisterciensis* monachus. Quo sedente, ordo *Cisterciensis* in immensam exaltatus est. Clauit enim his diebus vir venerandus & sanctus *Bernardus Clarevallensis*, qui tunc temporis domini *Papæ* dominus & magister videbatur.

Rex autem *Stephanus* cum *Walingefordiam* in multitudine gravi diutius oppugnasset, nec obsessis quolibet impetu vel ingenio prævalere potuisset, contra *Walingefordiam* ligneum construxit castellum *Traumers* vocatum ad cohibendos militum *Walingefordensium* egressus & excursus; ubi Comes *Cestrensis* jam regi concordia vinctus dicitur affuisse. Deinde vero post paululum cum idem Comes nil sinistri suspicans ad regis curiam apud *Northamptoniam* pacifice venisset, rex eum nil tale metuentem cepit & in carcerem trussit. Comes itaque captus & incarceratus cum aliter manus impias evadere non valeret, reddidit regi castellum *Lincolniæ* & alias munitiones ditionis suæ. Quo facto, Comes de carcere liberatus est, & libertati propriæ utcumque restitutus. Proposuit igitur animo amaro regem *Stephanum* pro viribus infestare, & castella sibi nequiter ablata revocare, vel saltem suas injurias vindicare.

Hoc anno combusta est ecclesia sancti *Gregorii Cantuaria* vj. non. Julii.

VII.

1146. M. Cxlvj. *Gwillielmus* cognomento *Turbo* suscepit episcopatum *Normicensis* ecclesiæ, & consecratus est apud *Cantuariam* à *Theodbaldo* ejusdem civitatis archiepiscopo.

Degebat his diebus in provincia *Dorsetensi* in villa quæ *Heselesberge* dicitur sacerdos quidam, *Wlfricus* nomine, conversatione anachorita, sanctitate plenus & gratia Spiritus sancti. Hic cum lorica quam carni proximam semper habebat sudore & vetustate demolitam videret, à domino suo terreno aliam postulavit & obtinuit. Quam cum ipso præsentem induisset, longitudini ejus infensus ne sub veste quidem appareret, arrepta forcipe sub giris & manticarum vestibulis ferrum compaginatam quasi lineam texturam dissecuit, rursumque forcipem apponens si quid inæquale erat sine mora Dei servus abscidit. Quod videns dominus suus, inæstimabili gaudio repletus corruit ad pedes ejus: vir autem Domini pudibundus erectum conjuravit ne alicui diceret. Res tamen celari non potuit. Nam plerique religiosi viri ejusdem lorice annulos habere se gaudent, & fama celebris regni fere totius partes circumquaque perlustravit. Hic in spiritu prædixit *Henrico* puerulo secum loquenti quod rex *Angl.* futurus erat.

Interea *Gausfridus* Comes *Andegavia* cum jam *Normannis* subjugatis quorundam etiam *Andegavensium* sibi rebellare volentium impetum refraxisset, jam pace potitus de solo filio suo primogenito *Henrico*, nec mirum, sollicitus erat, quem ante annos quatuor ad instantiam Comitis *Roberti* in *Angliam* miserat. Affligebatur ipsius animus filium suum indefinenter revolvens, ne forte inter tot *Anglie* bellicos strepitus, ipsum quoque pugnantium infania involvisset. Misit igitur tres proceres nobiliores cum militum apparatu in *Angliam* ad Comitem *Robertum*, rogans ut sibi suum primogenitum mitteret filium, saltem paulisper conspiciendum, & si opus esset cum celeritate remittendum.

Annuat tandem Comes *Robertus* Ducis *Gausfridi* petitionibus, & apud *Warham* transfretaturum non modico militum agmine stipatum adduxit *Henricum*, ulterius illius faciem in carne non visurus. Transmisso itaque puero, Comes *Robertus* festinanter reversus est. Veniens igitur *Henricus* ad patrem, eum admodum lætificavit, fuitque in partibus transinarinis annis duobus & mensibus quatuor. Interea Comes *Robertus Glocestria* post multos & varios militiæ labores febre tactus acerbæ defunctus est in initio mensis *Novembris*, & apud *Bristovium* sepultus est.

VIII.

M. Cxlvij. Rex *Stephanus* jam aliquantulum gloriosus quod *Lincolniæ* civitatem una cum castello obtineret, ad natale Domini in ipsa civitate *Lincolniæ* regali diademate insignitus est, quo nullus regum quibusdam supersticiosus prohibentibus ausus fuit introire. Cum autem discessisset inde rex, venit illuc in manu forti Comes *Cestrensis*, ut eam quocumque modo suæ revocaret ditioni, sed frustra. Nam cum ipse & qui comitabantur cum eo fortes auxiliarii portis appropinquarent, & impetu facto conarentur intrare, restiterunt ei cives viriliter, ipsumque Comitem fugere compulerunt, pluribus ex suis captis vel trucidatis.

Obiit hoc anno *Ascelinus Rofensis* episcopus anno episcopatus sui sexto ix. kal. Februarii. Cui successit *Walterius Cantuariensis* archidiaconus frater *Theodaldi Cantuariensis* archiepiscopi, qui secundum antiquam consuetudinem in capitulo *Cantuariensi* electus est à monachis *Rofæ*. Cujus electionis primam habuit vocem *Hugo* abbas sancti *Augustini*, eo quod apud ecclesiam *Rofensem* monachicum susceperat habitum. Ad præfatam vero abbatiam translatus, cum monachis *Rovecestria* coram *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo ad quem spectat de jure antiquo episcopatus ipsius donatio, in capitulo *Cantuariensi*, in præsentia totius *Conventus Cantuariensis*, cleri & populi multitudine, ut prædictum est, ipsum elegit *Walterium*. Qui more antecessorum suorum juravit super quatuor Evangelia se fideliter observaturum dignitatem *Cantuariensis* ecclesiæ quam habet in ecclesia *Rofensi*. Est autem in ecclesia *Cantuariensi* consuetudo ab antiquis temporibus constituta, & à piis patribus obtenta, videlicet quod episcopus *Rofensis* debeat eligi in capitulo *Cantuariensi* ex dono archiepiscopi & electione *Conventus Rofensis* ecclesiæ. Facta autem electione debet electus jurare super quatuor Evangelia fidelitatem ecclesiæ Christi *Cantuaria* & archiepiscopo, & quod non debeat episcopus *Rofensis* operam dare vel consentire, ut ecclesia *Cantuariensis* privetur honore vel dignitate quam habet in ecclesia *Rofensi*, & quod debeat baculus pastoralis episcopi *Rofensis* defuncti à monachis *Rofensibus* ad altare Christi *Cantuaria* deferri, & quod vacante sede *Cantuariensi* vel absente archiepiscopo, debeat episcopus *Rofensis* in *Cantuariensi* ecclesia episcopalia ministrare sicut proprius & privatus *Cantuariensis* ecclesiæ capellanus, si tamen à *Conventu Cantuariensi* fuerit vocatus. Hac igitur facta fidelitate consecratus est ab ipso fratre suo *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo. Quo consecrato, dedit archiepiscopus archidiaconatum *Cantuaria* cuidam *Rogero de Ponte Episcopi*, qui & ipse *Cantuariensi* ecclesiæ fidelitatem juravit sicut archidiaconi facere consueverunt.

An. Græ 1147.

Imperatrix autem jam *Anglicane* discordiæ tædio affecta, ante quadagesimam in *Normanniam* transfretavit, malens sub tutela mariti sui in pace quiescere quam in *Anglia* tot molestias sustinere.

Eugenius papa à *Roma* recedens pervenit in *Franciam*, ut *Cisalpinorum* præsulorum concilium celebraret. Convocati sunt itaque ex mandato domini papæ præsules & prælati ut eidem *Remis* occurrerent. In media quadagesima celebravit *Eugenius* papa concilium magnum *Remis*. Ad quod concilium *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus scriptis & nuntiis domini papæ cum cæteris episcopis *Anglia* vocatus, petita à rege sed non concessa licentia, per multos labores accessit. Nam ministri regis diversos maris portus observaverunt ne archiepiscopus transfretaret. Effecerat enim episcopus *Wintoniensis* *Henricus* frater regis invidia stimulante, ut si archiepiscopus transfretaret, à rege proscriberetur: si vero ad concilium non veniret, ob contemptum à domino papa suspenderetur vel penitus deponeretur. Sed archiepiscopus Deum magis quam regem metuens, clanculo mare adiit, & vix tandem in cimba fracta transvectus vix terram tetigit & domino papæ se præsentavit. Quanto autem gaudio & honore à domino papa susceptus sit, non de facili scribi potest, qui natando magis quam navigando dictus est ab ipso papa coram concilio ob reverentiam & obedientiam beati *Petri* & curiæ *Romane* illuc advenisse. Astiterunt in hoc concilio clerici *Eboracensis* ecclesiæ una cum *Henrico Murdac* tunc temporis abbate de *Pontibus*, accusantes *Willielmum Eboracensem* archiepiscopum, & dicentes, Eum neque canonice electum, neque legitime consecratum, sed auctoritate regia intrusum. Tandem præfatus *Willielmus* convictus & depositus est *Alberico Hostiensi* episcopo pronuntiante sententiam, & dicente, Decernimus auctoritate Apostolica *Willielmum Eboracensem* archiepiscopum à pontificatu deponendum, eo quod *Stephanus* rex *Anglia* ante canonicam electionem eum nominavit. Cum igitur dominus papa *Eugenius* beatum *Willielmum Eboracensem* archiepiscopum *Parisiis*, minori parte Cardinalium sibi consentiente, propria voluntate ut prædictum est, deposuisset, capitulum *Eboracensis* ecclesiæ ad ejus mandatum in unum conveniens, elegerunt archiepiscopum; pars capituli major dominum *Hylarium Cicestriensem* episcopum, pars altera *Henricum Murdac* abbatem de *Pontibus*. Prædictus autem papa *Eugenius* cum utraque electio sequenti hieme ei fuisset *Antissiodori* præsentata, electionem prædicti *Henrici Murdac* confirmavit, & alteram cum plurima tamen electæ personæ commendatione cassavit, & ipsum *Henricum* propriis manibus consecravit. *Willielmus* autem hoc modo depositus, rediens in *Angliam* mansit apud *Wintoniam* cum *Henrico* ejusdem civitatis episcopo, usque ad obitum *Eugenii* papæ, & prædicti *Henrici* episcopi per omnia consiliis inhærebat. Soluta denique concilio, *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus, accepta domini papæ benedictione & redeundi licentia, *Cantuariam* prospere perveniens, à Conventu suo & civibus *Cantuarie* honorifice susceptus est. Quo audito, rex qui tunc forte *Londonia* morabatur ira commotus, celeriter *Cantuariam* venit, & inter ipsum & archiepiscopum multis per internuntios habitis sermonibus sed minus quam decebat ad pacem proficientibus, tandem archi-

episcopum *Angliam* celeriter exire coegit. Qui, post paucorum inducias dierum, apud *Doveriam* transfretavit, & in *Franciam* secessit; ubi per aliquod tempus demoratus, à regina & *Willielmo Tprensi* ad sanctum *Andomarum* revocatus est, ut eum juxta positum regii nuntii facilius possent adire. Sacrauit autem ibidem *Gilebertum Herefordensis* ecclesiæ electum nonis Septembris, assistantibus & cooperantibus episcopis transmarinis *Thidrico Ambianensi* & *Nicholao Cameracensi*. Hinc igitur & inde venientibus crebro ac redeuntibus nuntiis episcopis, abbatibus, clericis & laicis, sed ad bonum pacis minus accedentibus, missis epistolis ad diversas *Anglorum* ecclesias, interdicti sententiam ad statutum terminum, id est, pridie idus Septembris observandam promulgavit archiepiscopus. Monachi autem sancti *Augustini* ad audita Romachantes, ante præfixum datæ sententiæ diem duos monachos *Nigellum* & *Absalonem* ad dominum papam miserunt. Quorum adventus causam cum papa didicisset, præcepit eis ut domum redirent, & archiepiscopo per omnia obedirent. Interea homines archiepiscopi acius solito premebantur, & redditus ipsius archiepiscopi à regis exactoribus ante terminos rapiebantur. Audiens autem archiepiscopus indoluit, volensque suis utcumque subvenire, relicto sancto *Andomaro* ad portum de *Graveninges* mare cum suis intravit, & prospero cursu in terra Comitum *Hugonis Bigod* apud *Gosford* applicuit. Cui occurrens idem Comes cum magno eum suscepit honore, & quamdiu in terra sua esse voluit, sedulo necessaria ministravit; statuto autem termino totam terram quæ regis imperio subacebat interdixit, nec à sententia destitit, donec episcopi *Robertus* scilicet *Londoniensis*, *Hylarius Cicestriensis*, *Willielmus Norwicensis*, pluresque alii nobiles ad eum venirent in *Northfolc* apud *framelingam* castellum Comitum, & tandem inter ipsum & regem pace composita, inde illum cum honore & lætitia *Cantuariam* deducerent. Audiens autem archiepiscopus monachos S. *Augustini* interdictum suum contempsisse, & ob hoc ad Romanum pontificem misisse, de domini papæ benevolentia securus, sententiam suam aggravavit, & præfatos monachos excommunicavit; maxime *Silvestrum* Priorem eorum & *Willielmum* cognomento *Diabolum* abbatem *Hugonis* cognatum, qui cæterorum duces fuerunt & incentores. Excommunicavit etiam omnes qui tempore interdicti divina inter eos acceperant sacramenta. Confusi itaque monachi & omnibus quasi abominabiles effecti, duos iterum monachos ad dominum papam miserunt, ut inconsulto archiepiscopo absolverentur. Ad curiam itaque venientes, ad dominum papam accessum habere non potuerunt, eo quod ipsos audierat esse excommunicatos. Plurimorum tamen precibus flexus, quousque cum eo haberent colloquium, præmissa verbum castigatione absolvit eos, ut verbis ipsius utar, non vice apostolici sed vice *Cantuariensis* archiepiscopi. Audita vero adventus eorum causa, temeritatem eorum increpans, præcepit ut domum redirent, & archiepiscopo suo per omnia obedirent.

Hoc anno *Conradus* imperator *Alemannie* & *Lodovicus* rex *Francie* una cum regina sua *Alianor*, & *Theodericus* Comes *Flandrie*, multique nobiles & ignobiles *Franci* & *Angli*, *Normanni* & *Britones*,

nes, sed & multarum regionum viri peregre profecti sunt *Jerusalem*, ad debellandum paganos qui non modicam sanctæ terræ illius occupaverant quantitatem. Sed Christiani multis laboribus vexati, & expensis perditis, nullum vel modicum hac vice reportaverunt triumphum. Nam propria temeritate & *Saracene* gentis industria, fere ad nichilum deducti sunt. Rex autem *Francie Lodovicus* cum non modico exercitu qui per terram venerant, obsedit *Damascum*, & fere ad deditionem coegit, interfectis de gente pagana qui egressi fuerant ad pugnandum contra Christianos, fere decem milibus. Cum autem civitas Christianis reddenda esset, accesserunt *Templarii*, dicentes, Se primam habituros pugnam, ut omnes deinde in cōmuni victoriam obtinerent. Statuerunt itaque tentoria sua inter civitatem & exercitum Christianorum, & cum his qui erant in civitate paganis proditoris pactum inierunt. Cives igitur eorum agnoscetes cupiditatem, promiserunt eis tres cados plenos *Bisantiis* aureis, si eos ab obsidione liberarent. Delusi itaque Christiani per milites Templi, à *Damasco* recesserunt. Post modicum vero cum *Templarii* promissos à civibus recepissent cados, in eisdem non nummos aureos sed cupreos invenerunt, miraculoque ascripserunt. Exercitus autem qui in *Hispaniam* navigio venerat, civitatem egregiam *Leseboniam* obsederunt, quæ Christianis vigilia *Simonis & Judæ* reddita est. Alia quoque civitas capta est, *Almaria* dicta.

Tercio idus Novembris benedixit *Theodbaldus* archiepiscopus *Cantuariensis* *Clarebaldum* abbatem primum de *Faverham* ad altare Christi *Cantuariae*, accepta prius ab eo professione de canonica subjectione. Et quia de cella & ordine *Cluniacensi* assumptus est, allatae sunt literæ abbatis *Cluniacensis* & Prioris de *Caritate*, & coram omnibus lectæ, in quibus *Clarebaldum* liberum & absolutum ab omni subjectione monastica qua eis tenebatur reddiderunt. Huic benedictioni præsentēs fuerunt episcopi quatuor, quos archiepiscopus prius absolverat de sententia quam incurrerant propter inobedientiam, quia de mandato domini papæ una cum archiepiscopo suo ad concilium *Remense* non venerant, videlicet *Simon* Wigorniensis, *Robertus* Bathoniensis, *Robertus* Exoniensis, & *Hilarinus* Cicestrensis. Abbas itaque benedictus ad ecclesiam suam de *Faverham* deductus est. Quartodecimo kal. Januarii *Theodbaldus* *Cantuariensis* archiepiscopus iacravit *Robertum* *Lincolniensis* ecclesiæ electum, & *David Menevensen* ad altare Christi *Cantuariae*, astantibus & cooperantibus *Hilario* Cicestrensi, *Gileberto* Herefordensi, *Walterio* Rosenfi, & *Patricio* Lunicenfi de *Hibernia*. IX.

An. Græ
1148.

M. Cxlvij. Redierunt à *Roma* monachi sancti *Augustini*, & usque *Boloniam* venientes, illos qui præcesserant monachos ibidem reppererunt, sicque simul omnes *Cantuariam* venerunt. Mandaverat autem dominus papa archiepiscopo, ut de eis simul & aliis debitam exerceret vindictam. Archiepiscopus igitur habito cum suis consilio, *Silvestrum* Priorem ab officio prioratus deposuit, & *Willielmum* secretarium ab introitu chori suspendit. Decretum est etiam ut tanto temporis spatio à divinis cessarent ceteri, quanto illicite contra præceptum archiepiscopi eadem mysteria celebraverant. Dignum namque videbatur, ut cantantibus & gaudentibus ceteris ipsi silerent qui ceteris tacentibus contuma-

citer cantare præsumpserunt. Cœperunt igitur à divinis cessare, & à pulsatione signorum ebdomadā secunda quadragesimæ, & siluerunt à quarto idus Martii usque ad kal. Augusti. Solebat his diebus regina regis *Stephani* curiam S. *Augustini* frequentare, quia opus de *Faverham* quod ipsacum domino suo rege *Stephano* à fundamentis inceperat perficere cupiebat, & quia *Augustinianis* silentium impositum est, monachos ecclesiæ Christi vocare solebat, ut ei apud sanctum *Augustinum* divina celebrarent.

Nota Lector quod ea quæ supra dicta sunt, scilicet de concilio *Remensi* in media quadragesima celebrato, de relegatione archiepiscopi post concilium & propter concilium facta, de interdicto terræ pridie idus Septembris inchoato quando monachi sancti *Augustini* cessantibus aliis cantaverunt, de concordia etiam archiepiscopi ad regem, de excommunicatione monachorum ob contumaciam & contemptum, de cessatione eorundem quæ incepit secunda ebdomadā quadragesimæ feria sexta quarto idus Martii; Hæc omnia reperies scripta in plerisque codicibus sub anno M. Cxlvij. quæ omnia simul stare non poterunt in cronicis illius maxime qui annos gratiæ incipit à Dominica nativitate, nisi velit duas quadragesimas in uno anno constituere, & suspensionem monachorum quæ post concilium sequenti quadragesima facta est velit in ipsa quadragesima antepone, scilicet ebdomadā secunda iij. idus Martii, & in ipsa media quadragesima concilium *Remense* statuere, quod fuit tercio kal. Aprilis, & sic terciam ebdomadā quatuordecim faciet dierum vel eo amplius. His de causis necesse erat & docuit ratio concilium *Remense* poni in anno M. Cxlvij. suspensionem vero monachorum & reconciliationem eorundem in anno M. Cxlvij. X.

M. Cxlix. *Henricus* filius imperatricis mense Maio mediante cum grandi comitatu militum electorum & peditum rediit in *Angliam*, & in adventu suo multorum animos contra regem *Steph.* excitavit; nolebant enim comites *Angl.* et proceres contra regem *Steph.* aliquam excitare seditionem, eo quod *Robertus* & *Milo* Comites universæ carnis viam ingressi fuerunt, & imperatrix transfretaverat, nisi ipse quem omnia de jure contingebant, in *Angliam* rediret. Hac igitur occasione, ut prædictum est, rediit in *Angliam*, postpositisque litterarum studiis exercitia cœpit militaria frequentare. Assumpto itaque secum nobili *Ranulfo* *Cestrensi* Comite, & *Rogero* Comite *Herefordensi*, aliisque nonnullis præter illos quos secum duxerat de *Normannia* militibus famosis, adiit regem *Scotia* *David* consanguineum suum. A quo cum summa latitia & honore susceptus, militari quoque balteo cum nonnullis cōtaneis suis in sacra solempnitate Pentecostes accinctus est. Ab illo ergo die cœpit *Henricus* mentem regis *Stephani* filiique sui *Eustachii* multis ex causis adversum se excitare. Cum autem congregati essent in prædicta solempnitate Pentecostes rex scilicet *Scottorum* cum viribus suis, & nepos suus *Henricus* cum occidentalibus *Angliae* proceribus, timens rex *Stephanus* ne *Eboracum* invaderent, venit in urbem cum magno exercitu, ibique moratus est mense Augusto. Rex autem *Anglorum* *Stephanus*, & rex *Scottorum* *David*, quorum alter erat apud *Eboracum*, alter vero apud *Carduil*, sibi mutuo caventes & offendere timentes, sponte sua ab invicem recesserunt. *Eustachius* autem filius regis

An. Græ
1149.

Stephani miles factus, multa mala exercuit in terris comitum & procerum qui *Henrici* partibus favebant.

Gwalterius Durus dens vir eximie religionis & sacris litteris apprimè eruditus regebat his diebus prioratum *Cantuariensis* ecclesiæ. Qui à *Conventu Coventrensi* canonicè electus in episcopum *Coventrensis* ecclesiæ vj. non. Octobris data professione consecratus est in ecclesia Christi *Cantuaria*, astantibus & cooperantibus *Roberto* Londoniensi, *Waltero* 10 *Rofensi*, & *Nicholao* Clamorgacensi. Cui ex consilio conventus & institutione *Theobaldi* archiepiscopi successit in prioratum *Walterius parvus* ejusdem archiepiscopi capellanus. Hoc eodem tempore *Willielmus* Prior *Dovoria* factus est abbas de *Evelham*, cui successit in prioratum secretarius *Cantuariensis* ecclesiæ *Hugo de Cadamo*. XI.

An. Græ 1150. M. Cl. Obiit *Robertus* episcopus *Londoniensis*. Septimo kal. Martii sacravit *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus apud *Lambethe* *Galfridum* 20 electum sancti *Asaph* astantibus & cooperantibus *Willielmo* *Normicensi*, & *Waltero* *Rofensi*.

Hoc eodem anno, quarto non. Martii sacravit *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus *Johannem* clericum suum ad regimen *Wigorniensis* ecclesiæ ad altare Christi *Cantuaria*, accepta prius ab eo professione de canonica subjectione, astantibus & cooperantibus suffraganeis suis *Hylario Cicestrensi*, & *Walterio* *Rofensi*.

Henricus autem filius *Gaufridi* Comitis *Andegavia*, Ducisque *Normannia*, & *Matildis* imperatricis jam miles effectus in *Normanniam* transfretavit in principio mensis Januarii. Erat autem his diebus tota *Anglia* bellico strepitu confusa, incendiis & rapinis exposita. Nam discordia quæ versabatur inter regem *Stephanum*, regem, ut dicam, mutuatum, qui *Henrico* regi primo successit in regnum, & quoddam *Anglia* Comites qui jura regni *Henrico* jam militi juvenculo conservare volebant, toti *Anglia* dolendum excidium minabatur. Hac ergo sævissima tempestate quassata erat 40 etiam *Cantuariensis* ecclesia, ut quæcumque habere poterat ei non sufficerent ad expensas. Confluebant enim undecunque pauperes & mendici, eo quod alibi nullum vel modicum invenirent solatium. Erat enim fames in terra. Hac igitur occasione distracta sunt & distributa egenis ornamenta quædam ejusdem *Cantuariensis* ecclesiæ, quæ tempore pacis reservari solent ad gloriam, in necessitate vero ad utilitatem. Considerans igitur *Walterius* Prior ecclesiæ 50 possessiones tantis expensis non posse diu sufficere, nisi membris suis caput ecclesiæ subveniret, licet etiam bene litteratus esset & eloquentiæ studens, erat tamen in exterioribus insufficiens procurator, de consilio quorundam accessit ad archiepiscopum, rogans humiliter & petens, ut *Conventus* sui miseretur, & laborantis ecclesiæ suæ condoleret ærumpnis. Cui archiepiscopus, In quo, inquit, miserebor? Et Prior: Ut possessiones ecclesiæ per militiam quam de Deo habetis & ecclesia *Cantuariensi* contra 60 raptores cotidie irruentes velitis defendere, ipsasque possessiones bonis evacuatas restaurare, & de eisdem conventui vestro in necessariis victualibus providere. Omnia enim tam intus quam extra vestræ committimus dispositioni dum tantam in *Anglia* videmus perturbationem. Restitit primo archiepiscopus pe-

tionibus Prioris, & nulla ratione induci potuit ad consentiendum: sed in brevi clericorum suorum instantia revocatus, proposuit ut consentiret si pulsus simili denuo peteretur. Prior igitur *Walterius* jam secundo vel tercio aggressus est archiepiscopum, & jam de facili consensu adhibito archiepiscopus ad precem Prioris & *Conventus* omnia cepit in manus, & tam intus quam extra custodes ad suum posuit libitum, qui ei singularem omnium redderent rationem. Initia malorum & laborum sunt hæc. Quod enim tunc factum est necessitate cogente ad modicam utilitatem, timendum est ne futuris temporibus in angariis revocetur ad memoriam & ad consequentiam perniciosam. Cogitatio siquidem hominis ad malum prona est: præsertim ubi excessum suum palliare potest exemplo decessorum; utilitas plane detestanda est, in qua libertas ecclesiæ periclitatur. *Theobaldus* autem archiepiscopus ad hanc precem vix tandem omnium dominus & procurator effectus, cæpit primo viriliter agere, acsi continuo vellet omnia in statum pristinum revocare. Sed in brevi multæ familiæ gravatus expensis, in primo passu positum retraxit pedem, & jam quod de proprio perdiderat ut sibi videbatur, de alieno refarcire studuit. Habuit ad hoc illius temporis plurimos incentores; sicque factum est, ut quod sponte vel nescius prædo reliquerat, archiepiscopus per manus officialium suorum auferre non formidaret. Exterioribus itaque spoliatis, in miseros monachos ultima desævit parcitate. Hospes enim fere omnis à curia eorum exclusus est, & pauperes expulsi. *Conventus* ipse qui in præcipuis festivitatibus laucioribus refici solebant alimentis, jam pane grossiore simul & olere suam temperabant esuriem, & ad unum panem sæpius combinati. Videns autem Prior & seniores ecclesiæ *Cantuariensi* detestabilem imminere subversionem, humillimis precibus archiepiscopum exoraverunt, ut eorum statum emendaret, & eam conventionem quam in susceptione possessionum ecclesiæ inierat observaret, ne conventus diutina frangeretur inedia, ne ipse infamiam & ecclesia probrosam incurreret subversionem. Audiens hæc archiepiscopus, primo quidem modeste, postremo indignans contumeliose respondit. Prior autem de omni emendatione desperans, institit, ut saltem dilaniatas conventui restitueret possessiones: sed ille aspernatus omnia, etiam Priorem deponere minabatur. Prior autem adepta congrua oportunitate, & totius conventus unitate, unicum oppressorum opposuit remedium, & ab omni gravamine illato vel inferendo in die sancti *Andoeni* sedem apostolicam appellavit. Sed archiepiscopus suo excandescens impetu, adeo contempsit appellantem & eum ad quem appellatum est, ut conventum canibus compararet, & equos Prioris violenter raperet, januas curiæ monachorum clauderet, & armatos custodes apponeret, divinum in ecclesia servitium per manum clerici interdicere, monachos duos appellationem prosequentes interciperet, captos incarceraret, scripta & privilegia & expensas eisdem auferret. Confluxerant ad hoc spectaculum viri religiosi satagentes ærumpnas ovium propellere, & pastoris sævitiam vel specie tenus temperare. Tenuit enim *Conventus* pastoris sui suspensionem etiam post appellationem decem & octo diebus, unde & ipse archiepiscopus cum suis sero pœnitens valde confusus est. *Conventus* autem jocundus exultabat in Domino, malens omnia

omnia subire pericula quam ecclesiæ suæ patienter tam enormia dampna sustinere. Discurrentibus autem viris religiosus inter archiepiscopum & Conventum, ad hoc tandem perventum est, ut archiepiscopus Conventui saltem extenuatas redderet possessiones, sententiam suspensionis relaxaret, Conventum diligeret; Conventus vero appellationi renuntiaret, & debitam patri suo & pastori reverentiam exhiberet, & ut injurias invicem illatas perpetue contraderent oblivioni. Quod & factum est in parte. Archiepiscopus autem sentiens monachos appellationi suæ reuntiasse, villas quidem & redditus eis restituit, ecclesias vero villarum ipsarum & exenia quæ certis solemnitatibus proveniebant retinuit, jurans in secreto quod nunquam plenam habituri essent restitutionem, nisi Prior sponte sua Prioratum resignaret. Verum si ad humilitatis exemplum ob reverentiam archiepiscopi Prioratum dimitteret, & eidem in brevi Prioratum ex consilio fratrum restitueret, & omnibus deinde paternum exhiberet affectum. Asserebant idem fide interposita summi consilarii archiepiscopi dicentes & pejerantes, archiepiscopum nichil aliud querere nisi ut non videretur à Priore superari à quo in appellatione illa videbatur contempni. Credidit Prior verbis mendacii, & in capitulo coram Conventu præsentante archiepiscopo resignavit Prioratum. Cumque inter loquendum diceret Prior, Ego ob vestri reverentiam Prioratum resigno, & cogitarent plurimi quod dicere vellet archiepiscopus, Et ego tibi Prioratum restituo, præcipitanter dixit, Et ego te depono. Præcepit autem ut eum usque *Londoniam* sequeretur, plenam ibidem suscepturus restitutionem. Dissuasit ei conventus ne egrederetur, futuram coniciens proditorem. Ille vero fratrum suorum spreto consilio, accessit ad archiepiscopum apud *Lambethæ* cum quibusdam senioribus ecclesiæ. Quibus seorsum vocatis, quasi de Prioris restitutione cum archiepiscopo essent locuturi, servientes archiepiscopi *Walterium* rapuerunt, trahentes eum usque *Glocestriam*, præcipientes abbati ex parte archiepiscopi ne eum aliquatenus permitteret exire. Fuit itaque Prior depositus ibidem quasi incarceratus quam diu deinceps vixit archiepiscopus. Amoto igitur, ut prædictum est, *Walterio* Priore, ex consensu multorum Priorem constituit *Wibertum* subpriorem, virum commendabilem & in operibus bonis mirabilem. Conventumque deinceps in multa habens reverentia, multa ecclesiæ contulit beneficia & de novo conquistavit. Scias tamen Lector quod ea quæ superius de *Walterio* Priore scripta sunt, sub unius ejusdemque anni continentia non contigerunt. Hic autem scripta sunt eo quod annus *Liiij.* quo appellatio illa & maneriorum restitutio Priorisque proditio facta est, hostili strepitu plenus est, & ut lectio tantum ex ordine continuata demonstraret eventum. Archiepiscopus vero tenuit villas utcumque à Pascha usque ad festum sanctorum *Proti & Jacincti*. XII.

An. Græ 1151. M. Clj. *Theodaldus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus celebravit Concilium generale in media quadagesima apud *Londoniam*, ubi rex *Stephanus* affuit & *Eustachius* filius ejus. Totum autem Concilium novis & inusitatis infrenduit appellationibus. Inusitata enim in *Angliæ* appellationes erant usque quo *Henricus Wintoniensis* episcopus extitit legatus. Eor-

dem anno *Conies Gaufridus Andegavensis* mortis legibus concessit, & tam de comitatu *Andegaviæ* quam de ducatu *Normanniæ* filium suum reliquit dominum & heredem. Corpus autem *Gaufridi* in ecclesia *Cenomanensi* sepultum est.

Obiit hoc anno *Hugo Abbas sancti Augustini Cantuaria*, qui à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo benedictionem acceperat, eique fecerat professionem. Monachi autem Sancti *Augustini* obtinuerunt à rege *Stephano*, ut in eligendo abbate suo canonicam eis concederet libertatem. Elegerunt itaque *Silvestrum* quondam Priorem suum, qui à *Theodbaldo Cantuariensi* archiepiscopo suppliciter petiit benedictionem, & debitam optulit professionem. Annuat archiepiscopus electi petitionibus, sic tamen ut in *Cantuariensi* ecclesia quod petatum est consequeretur. Noluat abbas in *Cantuariensi* ecclesia profiteri, sed nec benedici, sed alibi ubicumque archiepiscopo placeret. Quod cum renueret archiepiscopus, collecta pecunia *Silvester Romam* profectus est, dominique Papæ litteras obtinuit ut archiepiscopus prædictum *Silvestrum* in ecclesia sua benediceret, nulla exacta professione. Archiepiscopus autem ex mandato domini Papæ accessit sed invitatus ad ecclesiam Sancti *Augustini*, ut mandatum domini Papæ exequeretur. Prior autem *Walterius Cantuariensis* ecclesiæ probrosum videns imminere periculum, de consilio fratrum illuc accessit, & licet januis clausis prudenter ingressus est. Videns vero archiepiscopum jam sacris vestibus indutum, eum de tanta injuria *Cantuariensi* ecclesiæ illata & inchoata ad sedem apostolicam appellavit, & ne procederet constanter inhibuit. Hac occasione benedictio illa ad præsens dilata fuit. *Silvester* igitur ad dominum papam regressus, sumpta occasione ipsius animi quasi ob contemptum archiepiscopi stimulavit, sicque litteras urgentiores obtinuit, ut archiepiscopus *Silvestrum* absque professione in ecclesia sua benediceret omni occasione & appellatione remota. Quod & factum est. Iste primus & novissimus in ecclesia sua ab archiepiscopo *Cantuariensi* benedictionis non munus sed execrationis onus accepit.

Rex autem *Stephanus* iterum *Wirecestriam* irrupit, et quia castellum præterito anno capere non poterat, ad ejus captionem totis viribus desudabat. Porro cum obsessi viriliter resisterent, duo castella ad illud expugnandum construxit, ibique quosdam proceres relinquens alias divertit; sed quia mos erat regis multa strenuiter incipere, pauca laudabiliter finire, consilio consulis *Roberti de Leicestria* castella regis demolita sunt, & obsessum callide liberatum. Labor itaque regis & studium ut sæpe solebat emarcuit & elanguit, flore caruit ac fructu.

Hoc anno *Theodaldus Cantuariensis* archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus *iiij. kal. Octobris* sacravit ad altare Christi *Cantuaria Ricardum Londoniensis* ecclesiæ electum, accepta prius ab eo professione de canonica subjectione, assistantibus & cooperantibus *Gilberto Herefordensi*, *Hylario Cice-*
strensi, *Walterio Rosensi*. XIII.

M. Clj. Postquam reversus est rex *Franciæ Lodovicus* à peregrinatione *Jerosolimitana*, orta est quædam discordia inter ipsum & reginam suam *Alianor* ex quibusdam forte quæ melius tacenda sunt quæ in illa peregrinatione contigerunt. Et ecce subito sub consanguinitatis imagine moliri cœpit ma-

An. Græ 1152.

trimonii solutionem. Divortio itaque inter regem *Lodovicum* & reginam suam *Alianor* labore multo & artificioso juramento in facie ecclesie solemniter celebrato, *Gallicos* amplexus jam sibi decrepitos fastidians, fines quoque *Gallia* egressa, in terram suam *Pictaviam* se recepit. Degebat his diebus dux *Henricus* in *Normannia* finibus, & erat in omnium oculis graciosus. *Alianor* autem jam repudiata & propriæ libertati reddita, terram suam *Aquitani-*
am scilicet & *Pictaviam* aliasque terras suas quæ
 eam jure contingebant hæreditario ut domina possidebat. Quæ missis clanculo ad Ducem nuntiis, liberam & absolutam se nuntiat esse, & ad matrimonium contrahendum Ducis animum stimulat. Dicebatur enim artificiosam repudiationem illam ex ipsius processisse ingenio. Dux vero generositate feminae & maxime dignitatum quæ eam contingebant cupiditate illectus, amoris & moræ omnis impatiens, paucis secum assumptis sociis viam longiorem discurret in brevi, infra tempus modicum conjugio illius jam olim concupito potitus est. Nuptiis igitur celebratis, genuit ex ea filium quem ex proavi sui nomine vocavit *Willielmum*. Audiens autem rex *Lodovicus* reginam repudiatam Duci *Henrico* lege maritali conjunctam, acerbo felle commotus, innumerum fecit convocare exercitum, ut reginam olim suam, immo magis *Aquitaniam* si fieri posset revocaret. At dux ad tantos belli strepitus manens intrepidus, convocatis undecumque militum & peditum copiis regem furem ab ingressu provincie suæ constanter reppulit. Conspiraverat autem cum rege frater Ducis junior *Gaufridus*, & fratrem proprium pro posse suo infestare cupiebat. Sed Ducis prudentia præventus, in brevi debellatus manus dedit & in gratiam regis utcumque receptus est. Revertente itaque duce, rex *Francia* pauculos agros & villas in ultimis *Normannia* finibus ne nil ageretur vastavit. Munitiunculis etiam quibusdam per deditionem occupatis, subita febre detentus lecto decubuit. Quo audito, exercitus ejus paulatim defluens, ipsum post modicum in *Franciam* redire coegit. Dux igitur cum conjugē suā possessionibus amplis, videlicet *Aquitania* & *Pictavia* in pace retentis, liberalitate sua simul & prudentia omnium in se provocavit affectum. Rex autem *Stephanus* novi ducis *Normannia* & *Aquitania* & Comitibus *Andegavia* *Henrici* probitatem simul & potentiam licet adolescentis valde suspectam habens, de successionē regni *Anglicani* sollicitus erat, ne in primo gradu hæreditas cassaretur fraude retenta. Convocato igitur apud *Londoniam* generali Concilio, *Theodbaldo* scilicet archiepiscopo *Cantuariensi*, episcopis quoque & proceribus *Anglia*, proposuit animo filium suum *Eustachium* regio diademate insignire, & de jure debito & jurato *Henricum* prævenire & penitus privare. Postulans autem à prædicto *Cantuariensi* archiepiscopo, ad quem de antiquo jure *Cantuariensis* ecclesie regum *Anglia* pertinet coronatio, & cæteris episcopis quos ibidem congregaverat, ut *Eustachium* filium suum in regem unguerent & benedictione sua confirmarent, repulsam vehementer indoluit. Dominus siquidem Papa litteris suis *Cantuariensi* prohibuerat archiepiscopo, ne filium regis qui contra jusjurandum regnum usurpasse videbatur, in regem sublimaret. Hoc autem factum est subtilissima providentia & perquisitione cujusdam *Thome* clerici natione *Londoniensis*; pater ejus *Gilebertus*,

mater vero *Matildis* vocabatur. Rex igitur *Stephanus* & filius ejus *Eustachius* eorumque complices vehementer irati, omnes episcopos cum primate suo *Cantuariensi* archiepiscopo in una domo includi iusserunt, minis & terroribus extorquere cupientes quod prece vel precio non potuerunt. Archiepiscopo autem firmiter in suo persistente proposito, quidam episcopi timore perculsi à sui archiepiscopi consilio recesserunt. Archiepiscopus autem mirabili casu egressus, trans fluvium *Tamesim* in cymba vectus prudenter aufugit, & citissime apud *Dovoriam* transfretavit. Sicque factum est ut à minis regis & *Eustachii* ereptus ipsum regis filium male concupito privaret honore. Rex autem audiens archiepiscopum transfretasse, omnibus eum possessionibus spoliavit. Rex deinde castellum de *Peubert* obsedit & cepit, deinde *Walengefordiam* obsedit, & castello ibidem erecto omnem inclusis egrediendi subripuit facultatem. Tunc hi qui ibidem fuerant obsessi, etsi non ante gravissime compressi, à domino suo duce *Normannia* per internuntios petierunt vel auxilii exhibitionem, vel castellum in manus regis reddendi licentiam, unde dux *Henricus* iratus in *Angliam* cum exercitu iter paravit.

Hoc anno *Theodaldus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Anglia* primas & apostolicæ sedis legatus benedixit *Thomam* abbatem de *Boxeleia* ad altare Christi *Cantuaria* vi. non. Martii.

Obiit hoc anno *Matildis* regina v. non. Maii & sepulta est in cœnobio quod cum rege *Stephano* fundaverat apud *Faversham*.

XIV.

M. Cliij. Dux *Henricus* sopitis circumquaque transmarinis bellorum turbinibus, ut etiam in *Anglia* qui à rege *Stephano* cotidie premebantur subveniret, armatorum copiis instructus venit in *Angliam* in initio mensis Januarii, die scilicet dominicæ apparitionis. Cum autem ecclesiolam intraret, missam vel saltem evangelium auditurus, vel paulatim more militum oraturus, ex insperato incepit presbyter officium missæ diei dicens, *Ecce advenit dominator dominus & regnum in manibus ejus*, et cætera. Igitur audita per totam *Angliam* adventus sui fama, Comites & proceres qui partem ejus fovebant unanimiter ad eum confluebant, conferentes cum eo quid primo quidve postremo esset faciendum. Ex communi denique consilio perrexit versus *Malmesberiam*, fusisque in campestri planicie pugnatorum copiis, castellum fortiter obpugnavit, & in brevi muros exteriores occupavit. Expugnata tandem urbe, turris excellentissima *Jordani* quam speciali regis conservabat præcepto, sola fame domabilis remansit; Unde *Jordanus* cum summa festinatione egrediens, rem gestam regi *Stephano* propalavit. Rex itaque *Stephanus* congregato exercitu *Cirecestram* venit, crastinoque dispositis agminibus *Malmesberiam* properavit quasi cum Duce dimicaturus & obsessos liberaturus. Sed non longe à castris positus impetum cohibuit, & ne protinus pugnaretur solícite curavit. Obstabat enim sævientis hiemis insolita asperitas, qua nonnulla centenaria hominum perierunt & jumentorum. Apertis enim cataractibus cœli tantas in facies eorum misit deus inundationes, tantas acerrimi frigoris obstinationes, tantas ventosi turbinis impulsiones, ut Deus ipse vel aeris intemperies pro Duce viderentur pugnare. Ibant tamen aciebus dispositis quasi contra Dei potentiam contendentes. Erat enim Duci tempestas à

tergo

An. Gñ
1153.

tergo, regi vero in faciem, ut nec arma sustinere nec lanceas ymbribus profluentes contrectare valerent. Rex igitur Deo & Duci resistere non valens, celerius recessit & *Londonias* properavit. Deus enim sine sanguinis effusione Duci præparavit triumphum. Hi ergo qui in turri erant regio suffragio destituti, impetrata rebellionis impunitate turrem cum reliquo præsidio in manus Ducis tradiderunt. Exinde nobilis *Robertus* Comes *Leicestria* cepit partem Ducis fovere, eique per aliquod tempus necessaria ministrare. Triginta etiam vel eo amplius munitissima castella cum possessoribus suis & pertinentiis per consilium Ducis se Duci subdiderunt.

Obiit hoc anno papa *Engenius*, eique successit *Anastasius*.

Dux autem congregata militum copia, *Wallingefordensibus* jam fame & inopia perituris succurrere festinavit. Obsedit itaque Castrum de *Craumerie*, rem arduam & inestimata laudabiliter incipiens, cinxitque castellum regis & exercitum illum vallo maximo, ut suis tantum per castellum de *Wallingeford* pateret egressus, obsessis vero nullus exitus permetteretur. Quo audito, rex *Stephanus* cum magno exercitu *Walingefordiam* properavit, fautores Ducis qui in eodem erant castello acrius quam solebat obsessurus, vel saltem suos quos Dux obsederat ab imminente periculo liberaturus. Anxius enim Rex duplici ex causa anhelu spiritu laborabat, scilicet ut vel suos liberaret, vel adversarios impugnaret. Sciebat enim quod quocumque se verteret Ducem ipsum in exercitu suo inter primos obvium incunctanter haberet. Obpugnauerat autem idem Rex jam sæpius præfatum castellum tempore quo fuit Imperatrix in Anglia et aliquoties postea, sed non prævaluit adversus quendam prudentem ibi *Britonem* castellanum nomine *Briennum*. Verum quia expugnare non potuit super pontem *Tamensis* fluvii turrem ligneam cum propugnaculis erexerat, ad arcendos videlicet *Walingefordensium* militum excursus: Dux vero ex improvise cum paucis armatis e præsidio profiliavit, fabricam hostilem non sine suorum periculo expugnavit, regiosque satellites manibus fidelium suorum deorsum præcipitavit. Sic dux cum suis armatorum copiis libere progressus, in campestri planitie contra regis exercitum castra metatus est. Vix tribus stadiis inter se distabant castra Regis & castra Ducis. Cum autem rex de ordinandis aciebus cum suis Comitibus & Baronibus eminus tractaret, equus regis priores pedes in sublime erexit, & non sine periculo sedentis in terram pronus elisus est. Hoc secundo & tercio est repetitum. Cunctis itaque portenti huius novitate attonitis, *Willielmus* Comes de *Arundello* vir eloquentissimus huiusmodi prorupit in vocem. » Evidentibus inquit, & rex docemur iudiciis si instantis pugnae contra Ducem subierimus conflictum, minime nobis fore tutum, cum & illum incundi certaminis iustior causa sollicitet, & pugnae cum illo exhaerentium per te manus ardentibus animis periculo imminet caput nostrorum. Præterea tanta est in utroque exercitu consanguineorum atque nepotum sed & fratrum inter se dissidentium multitudo, ut cum permixtis contrariis agminibus pugnatum fuerit, necesse sit ut quamplures paricidalis contagio polluantur. Quiescat igitur civilis belli nefanda rabies, missisque vicissim bonæ & probatæ fidei legatis, discordes

» consanguineorum hinc inde mentes ad debitæ dilectionis unitatem revocentur, acceptisque belli induciis odiorum causæ interim conquiescant. His dictis consensit rex, consenserunt & alii qui regi assabant. Tandem hoc inter principes regios decretum est, ut Rex cum Duce seorsum de pace colloqueretur, deinde pax inter ipsos facta, ad utriusque partis principes referretur. Postquam igitur hæc principum consideratio per internuntios fideles ad noticiam ducis in bella furentis delata est, vix tandem compellentibus amicis suis, præbuit assensum. Dolebat enim tantos belli apparatus debere prorsus evanescere, nequibat juvenilis pectoris fervorem citius temperare. At tamen urgentibus amicis, immo vim inferentibus animo illius, regi venienti properanter occurrit, & solo *Tamensi* fluminis alveo interjecto ubi strictior videbatur et ad loquendum aptior ab illo divisus, secretos diutissime confederationis sermones conferuit. Post finem colloqui, dux ad suos alacriter regreditur, et rex ad suos in castra rediit. Tandem convenientibus in id ipsum partium diversarum voluntatibus, armis depositis valedicunt. Unde *Eustachius* regis filius & Ducis æmulus vehementer indignans, patrem de pace inita corripuit, & sic furibundus à curia recedens patrem dereliquit, omnemque vastaturus patriam *Cantabrigiam* petiit; Proposuerat enim animo nec sacris locis nec sanctorum prædiis fore parcendum. Unde cum beati *Eadmundi* petisset cœnobium, ibidemque reverenter exceptus et splendide refectus, cum petitam pecuniam in satellites suos erogandam non accepisset, furibundus abcessit, et in die sancti *Laurentii* circumquaque et maxime sancti *Eadmundi* messes prædari præcepit, et in castrum suum quod ibi erat proximum deduci. Sed cum ad mensam, ut in scriptis legimus, pransurus sedisset, ad primum edulii gustum insanus effectus miserabiliter interiit, et pro contumacia martyribus illata, diras mortis pœnas exolvit. Sepultus est tamen apud *Faversham*. *Simon* quoque Comes *Northamptonia* eodem tempore defunctus est. Uterque juvenis, eodem morbo, eadem ebdomada deperierunt. Circa idem tempus plures regis complices mortui sunt. Unde virtus & spes omnium Duci rebellantium emarcuit ex improvise. *Rannulfus* etiam nobilis ille & famosus Comes *Cestria* vir admodum militaris, per quendam *Willielmum Peverellum*, ut fama fuit, veneno infectus, post multos agones militaris gloriæ vir insuperabilis audaciæ vix sola morte territus & devictus vitam finivit temporalem & sepultus est. Qui licet Ducis faveret partibus, parum tamen pro Duce faciebat nisi quod in sua mente habebat, pro rege vero nichil. Dux autem impiger ut leo rugiens in venatione terciam congestit obsidionem circa castellum de *Stanford*. Subacta vero urbe, rebellantes ei qui in turri fuerant nuntios ad regem miserunt, sibi necessarium auxilium poscentes. Rex autem obsederat castellum de *Gipeſwich* quod Comes *Hugo Bigod* contra eum tenebat. Cujus obsidionem cum nollet dimittere nec inclusis à Duce auxilium impendere, castellum de *Stanford* cum ipsis turri Duci redditum est. Sed & castellum de *Gipeſwich* regio traditum est arbitrio. Dux autem *Notingham* petiit & obsedit & absque mora cepit.

Theobaldus interim *Canuariensis* archiepiscopus cum rege, cum ducem de componenda pace tractabat. Cum rege singulariter colloquens, duci vero frequen-

frequenter nuntios mittens. *Henricus* vero episcopus *Wintoniensis* qui prius quidem regnum funeste turbaverat, cum omnia videret rapinis, incendiis & cædibus demolita, pœnitentia motus ad tantorum finiendam malorum malitiam concordia principum invigilabat. Factum est autem ut mense Novembri in fine mensis ex præcepto regis & ducis convenirent apud *Wintoniam* præsules & principes regni, ut & ipsi jam initæ paci præberent assensum, & unanimiter juramenti sacramento confirmarent. Facto itaque in civitate *Wintonie* conventu publico, & duce cum ingenti gaudio in episcopali sede suscepto, rex *Stephanus* ipsum ducem cunctis videntibus adoptavit in filium, atque interposito omnium juramento, concessit & confirmavit ei totius *Anglia* principatum. Dux autem suscepit eum in locum genitoris, concedens ei omnibus diebus vitæ suæ nomen & rem regii culminis optinere. His itaque rebus apud *Wintoniam* feliciter gestis, rex ducem secum ducens cum magno procerum & præsulum comitatu *Londoniam* properavit, dominumque totius *Anglia* prædicari eum præcepit. Hujus rei fama circumquaque diffunditur, & quisquis pacis filius admodum gloriatur. Sic Dei misericordia nostris ærumpnis finem, pacis auroram regno diruto tribuit *Anglorum*. His igitur peractis, cum summo gaudio & amore rex *Stephanus* & filius ejus novus adoptatus nuper conventuri discesserunt. Hæc etenim concordia ante natale Domini confirmata est. Utrunque igitur in pace discessum est. XV.

An. Græ. 1154. M. Cliv. Dux *Henricus* cum jam annum in expugnatione, immo in resuscitatione *Anglia* peregrisset, in octavis Epiphaniæ una cum rege *Stephano* venit *Oxenfordiam*, ibique Comites & Barones *Anglicani* regni ex præcepto Regis Duci debitam juraverunt fidelitatem, salvo nimirum honore regio quoad viveret rex. Hac itaque facta securitate, ab invicem in pace discesserunt. Post modicum vero temporis convenerunt *Dunstapelam* denuo de statu & pace regni tractaturi. Ibi aliquantulum quidem clarissima dies obnubilata est; displicebat enim Duci quod castella post mortem *Henrici* regis in pessimos usus circumquaque constructa non diruerentur, sicut confirmatum & sancitum fuerat inter eos in concordia firmissimo fœdere. Pars quidem magna jam erat diruta; quibusdam tamen suorum castellis regis clementia vel versutia parcens, pacti communionem debilitare videbatur. Dux igitur super hoc modeste regem increpans, repulsam quidem passus est. Veruntamen patri suo novo deferens, ægre quidem rem distulit, ne concordia lumen extinguere videretur.

Mense Januario die sancti *Vincentii* cum dominus *Hugo Eboracensis* ecclesiæ thesaurarius & *Wintonie* archidiaconus ad ecclesiam *Dunelmensem* vacantem episcopus communiter eligeretur, *Henricus* archiepiscopus *Eboracensis* electionem quantum in ipso fuit cassavit. Sed prædictus thesaurarius electus ad curiam *Romanam* cum suis electoribus ivit: Et ibi suam consecrationem à domino papa *Anastasio* post dominum ipsum *Eugenium* substituto, subsequenti vigilia sancti *Thome* apostoli suscepit. Beatus igitur *Willielmus* subsequenti tertia die ad curiam *Romanam* venit, quem prædictus *Dunelmensis* episcopus honorifice suscepit, & negotium ipsius usque adeo procuravit & promovit, quod ei restitutionem sui archiepiscopatus à prædicto papa *Ana-*

stasio & tota curia *Romana* perquisivit, & ei pallium quod nunquam prius habuerat antequam inde recederet impetravit. Post modicum temporis dux *Henricus* una cum rege *Stephano* & quibusdam optimatibus *Anglia* venit *Cantuariam*, ubi à Conventu Christi solempni processione cum innumera cleri et populi multitudine susceptus est. Exinde in quadagesima *Dovoriam* simul venientes cum Comite *Flandriae Theodrico* & Comitissa Ducis amita colloquium habuerunt. Cum autem rex et dux dimisso Comite *Cantuariam* redirent, et ex conjuratione *Flandrensium* qui Duci simul et paci invidabant, interfectio Ducis preparata fuisset, ecce subito Regis filius junior *Willielmus* nomine conspirantium conciliis super *Berehamdoniam* decidit equo, tibiaque nutu Dei contracta omnes fere circa se coadunavit in planctum. Dux interim præmeditatas agnoscens insidias *Cantuariam* concito veniens æmulorum suorum insidias declinavit. Inde festinanter per *Roffam* & *Londoniam* ad mare descendens, in *Normanniam* transfretavit, & ulterius faciem regis *Stephani* non vidit.

Willielmus Eboracensis archiepiscopus in *Angliam* rediit, et in paschali solennitate alumpnam suam *Wintoniensem* ecclesiam visitavit. Deinde ad sedem propriam *Eboracum* perveniens, in sacra sollemnitate pentecostes inter Missarum solempnia veneno infectus est, & post paucos dies migravit ad Dominum.

Eodem anno *Rogerus Cantuariensis* archidiaconus electus est ad regimen *Eboracensis* ecclesiæ, & consecratus est à *Theobaldo Cantuariensi* archiepiscopo apud *Westmonasterium* vj. idus Octobris, astantibus et cooperantibus *Ricardo Londoniensi*, *Roberto Lincolnensi*, *Gileberto Herefordensi*, *Waltero Roffensi*, *Roberto Bathonensi*, *Nigello Helienensi*, *Willielmo Norwicensi*, & *Johanne Wigornensi*. Dedit autem archiepiscopus *Cantuariensis* archidiaconatum cuidam clerico suo scilicet *Thoma de Londonia* viro admodum strenuo atque ingenii perspicaci. Mense Octobri rex iterum Comiti *Flandrensi* apud *Dovoriam* occurrit, et cum eo colloquium habuit. Dimisso autem post colloquium Comite, Rex subito illi dolore cum veterano emoroidarum fluxu violenter corripitur, & ibidem in curia monachorum decumbens diem clausit extremum octavo kal. Novembris. Corpus vero ipsius ad *Faversham* delatum est, et in ecclesia sepultum. Tumulato itaque rege *Stephano* tanta pax per *Angliam* nutu divino et cooperante *Theobaldo Cantuariensi* archiepiscopo facta est, ut inter tot militum et *Flandrensium* luporum cohortes nemo in alium manus mitteret violentas. Post mortem itaque regis *Stephani* evoluta mensis unius spatium et amplius eo, Dux *Henricus* de obitu regis certior effectus, à principibus *Anglia* vocatus et à populo desideratus, magna stipatus nobilium caterva ad mare descendit. Et licet repugnantibus auris, et navigio disperso, in *Angliam* tamen apud *Wostreham* applicuit sexto idus Decembris. Congregatis vero quos mare dispererat sociis, *Wintoniam* pervenit, ibique confluentium ad se principum fidelitates accepit. Deinde *Londoniam* petit, proxima Dominica ante nativitatem Domini coronandus. Igitur sextodecimo kal. Januarii coronatus est rex *Henricus* filius *Matildis* imperatricis à *Theobaldo Cantuariensi* archiepiscopo totius *Anglia* primatē et apostolicæ sedis legato, apud *Westmonasterium*, astantibus & cooperantibus archiepiscopis

episcopis duobus, episcopis xiv. Comitibus & Baronibus *Anglicanis* & transmarinis & innumera multitudine plebis. Regina quoque *Alianor* à rege *Francorum Lodovico* repudiata cum ipso coronata est. Considerans autem venerandus pontifex *Cantuariensis Theobaldus* regiae mentis utpote juvenilis mutabilitatem, corporis agilitatem, eumque totum ce-
 10 reum in vitia flecti, videns etiam luporum aulicorum inveteratam malitiam & insatiabilem cupiditatem, timebat juveni, timebat & sibi; juveni quidem, ne malignantium adulatorum tabe inficeretur, fieretque monitoribus asper: sibi vero, ne ipso dissimulante juvenis rex gressus suos à via veritatis averteret, & subjugatis regni adversariis Dei ecclesiam impug-
 20 naret. Egit igitur apud Regem, ut statim in initio regni Cancellariam concederet clerico suo *Thoma Londoniensi*, cui anno præterito *Cantuariensis* ecclesiae dederat archidiaconatum. Cernebat quippe pontifex præfatum *Thomam* frequenti experientia jam doctus in agendis strenuum, in consiliis fidum, in dubiis securum, in adversis magnanimum, in apparatu magnificum, in largiendo munificum, ad jussa promptum, in obsequio sedulum, & in omni opere providum & discretum, unde & talem aula dignum & aulae gratum futurum nec inmerito arbitratur, spe-
 30 ranse exinde istius ope & opera inter regnum & sacerdotium deinceps pacis gratiam & vinculum firmum. *Thomas* igitur Cancellarius factus aulicos omnes facie superavit & gloria, ut in brevi Regis rector efficeretur & quasi magister. In nativitate Domini tenuit rex curiam suam apud *Beremundeseiam*, ubi cum principibus suis de statu regni & pace reformanda tractans, proposuit animo alienigenas gentes de regno propellere, & munitiunculas pessimas per totam *Angliam* solo tenus dissipare. XVI.

An. Græ 1155. M.C.lv. *Gwillielmus de Ypre* & omnes fere *Flan-*
drenses qui in *Angliam* confluerant, indignationem & magnanimitatem novi regis metuentes, ab *Anglia* recesserunt; & castella passim per *Angliam* ad rapi-
 40 nas pauperum & divitum excursus ædificata ex præcepto Regis subversa sunt. Rex igitur *Eboracum* & occidentales *Angliae* partes visitavit. Quod audiens *Willielmus Peverellus* cum de morte Comitum *Ranulphi* sibi esset male conscius, novi regis illuc adven-
 50 tantis magnanimitatem metuens, in cœnobio quodam ditionis suae relictis omnibus attonsus est & cucullatus. Rege vero mense Februario ab *Eboraco* digrediente, & in provinciam de *Notingeham* ubi prædictus latebat cucullatus perveniente, idem *Wil-*
lielmus latenter evasit & aufugit, cunctasque munitiones suas ubertate refertas regiae reliquit volun-
 60 tati. Mense Martio peperit regina *Alianor* filium suum in civitate *Londonia*, quem baptizavit *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus, & ad nomen patris sui scilicet regis vocavit *Henricum*. Paucis vero diebus post hæc evolutis, convocatis universis fere regni primoribus cœpit rex rationem ponere cum eis qui adhuc tenebant præsidia regii juris. Erat enim fixa in animo ipsius sententia omnem rebellio-
 num materiam extirpare, & suspicionum causas sub-
 movere. Cognito itaque regiae intentionis decreto, Comes *Herefordensis Rogerius* illius magni *Milonis* filius, seductus iniquorum consiliis clam à curia dis-
 cessit, & cum summa festinatione *Glocestriam* per-
 venit, jam enim decreverat apud se omnia prius re-
 bellionis pericula & incommoda subire, quam turris *Glocestriae* & castelli de *Hereford* dominationem

Regis arbitrio subjugaret. Munivit itaque præfata & alia quæ habebat præsidia armis & alimentis & *Wa-*
lensium copiis, à quibus mater sua originem trahe-
 bat. Stimulabant Comitum animum ad rebellandum
 quidam potentes proditores in *Anglia* simul & *Wa-*
lia, & præcipue *Hugo de Mortuo mari*, qui etiam
 prout potuit rebellare cupiebat. Quod ut vidit *Gile-*
 10 *bertus Foliot* eo tempore *Herefordensis* episcopus,
 consanguineum suum Comitem *Rogarium* adiit, ejus-
 que ferocis animi impetum facunda cohibuit elo-
 quentia, eumque tandem in passione Domini ad de-
 bitam regis reverentiam revocavit & gratiam, re-
 signatis quidem præfidiis quibus admodum visus est
 gloriari. *Hugo* autem de *Mortuo mari* novo regi
 rebellare gestiens, tria contra regem castella firmavit
 & tenuit, videlicet *Cleobert*, *Wigemore*, & *Bu-*
 20 *ges*. Rex autem *Henricus* citius eo advolans, exerci-
 tum suum in tres turmas divisit, & prædicta castella
 incontinenti obsedit & post in brevi cepit, ipsumque
Hugonem ad deditionem coegit. Post pascha vero
 factus est conventus generalis præsulum & principum
 totius *Angliae* apud *Walingefordiam*, ubi adjurata
 est *Anglia* Regi & hæredibus suis, *Willielmo* scilicet
 si plusquam pater viveret, & *Henrico* puerulo si *Wil-*
lielmo fataliter accidisset. Sic in brevi Domino co-
 operante pax per *Angliam* nata & confirmata omnes
 pacis filios lætificavit, & cuncta bellica perturbavit.

Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus totius
 30 *Angliae* primas & apostolicæ sedis legatus non. Junii
 sacrauit *Robertum Exoniensem* electum ante altare
 Christi *Cantuariae*, assistantibus & cooperantibus *Hi-*
lario Cicestreysi, *Jocelino Saresbiriensi*, *Nigello*
Heliensi, *Walterio Roffensi*. XVII.

M.C.lvj. Rex *Henricus* transfretavit, & *Thoma* An. Græ
 Cancellarii sui magno fretus auxilio castra *Ganfridi* 1156.
 fratris sui qui rebellare temptabat valide optinuit,
 hominia & obsides de tota *Aquitania* & *Gasconia*
 exegit, & accepit. Quo facto, reditum in *Angliam*
 paravit. XVIII.

M.C.lvij. Benedixit *Theobaldus Cantuariensis*
 40 archiepiscopus *Hugonem* abbatem sancti *Edmundi*
 apud *Colecestriam*, accepitque ab eo professionem de
 canonica obedientia. 1157.

Rex autem *Henricus* expugnato fratre suo *Gau-*
frido, rediit in *Angliam*, & convocati sunt ad eum
 præsules & principes regni, abbates nonnulli, alique
 inferioris ordinis personæ apud *Norhamtoniam*, *The-*
 50 *obaldus* quoque *Cantuariensis* archiepiscopus to-
 tius *Angliae* primas & apostolicæ sedis legatus affuit,
 & *Silvester* abbas sancti *Augustini Cantuarie*. Post
 varios autem sermones & regni negotia, actum est
 etiam de professione *Silvestri* abbatis archiepiscopo
Cantuariensi facienda. Dederat enim Papa *Adria-*
nus in mandatis eidem abbati ut archiepiscopo pro-
 fessionem faceret, in hunc modum.

A *Drianus episcopus, servus servorum Dei, di-*
 lecto filio *Silvestro abbati sancti Augustini*
 salutem & apostolicam benedictionem. Injuncti nobis
 à Deo summi pontificatus officium & suscepta regi-
 60 men dignitatis nos admonet modis omnibus & invi-
 tat, ut unicuique & præsertim fratribus nostris ar-
 chiepiscopis, episcopis, aliisque ecclesiarum prelatibus
 sua jura integra debeamus & illibata servare, ut
 ipsi tanto magis de grege sibi commissio possint esse
 solliciti, quanto amplius nostræ defensionis auxilio se
 perspexerint communiri. Ut igitur venerabilis frater
 noster

noster Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus se minorationem suae iusticie sustinere quantum in nobis est nullatenus conqueratur, per apostolica tibi scripta precipiendo mandamus, quatinus juxta mandatum praedecessoris nostri bone memorie Anastasii Papae memorato fratri nostro cum ab eo fueris requisitus, professionem facere non recuses, ita quidem si constet praedecessores tuos eandem professionem ipsius antecessoribus praestitisse. Dat. Benev. idus Januarii. Item ad eundem.

Adrianus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati sancti Augustini Cantuariæ salutem & apostolicam benedictionem. Quanto amplius venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus apostolica sedis legatus ab ipso promotionis suae tempore sacrosanctae Romanae ecclesiae fidelis semper ac devotus noscitur extitisse, tanto propensius eum & commissam sibi ecclesiam diligere nos oportet, & jura sua eidem illibata debemus & integra conservare. Inde est quod dilectioni tuae per apostolica scripta precipiendo mandamus, quatinus sicut aliquem antecessorum tuorum constat alicui praedecessori ejusdem fratris nostri archiepiscopi obedientiam aliquo tempore exhibuisse, ita eam omni appellatione & occasione remota, infra xxx. dies post susceptionem praesentium litterarum ipsi non differas exhibere.

His auditis, Silvester dicebat sibi non constare aliquem praedecessorum suorum hujusmodi professionem fecisse. Faciam, inquit, archiepiscopus tibi incunctanter constare. Astiterunt itaque viri religiosi, fideles & senes qui tactis sacrosanctis juraverunt, se praesentes fuisse professioni Hugonis praedecessoris ejusdem Silvestri, quam fecerat Willielmo archiepiscopo praedecessori Theobaldi. Quibus auditis, Silvester ulterius resistere non valens, judicio omnium archiepiscopo Cantuariensi absolutam fecit professionem. In hujus professionis testimonium compositae sunt ibidem litterae septem episcoporum sigillis signatae, quae usque in hodiernum diem ad cautelam futurorum in ecclesia Christi reservantur. Harum litterarum iste est textus.

Universis sanctae ecclesiae filiis & fidelibus Ricardus Londoniensis, Rotrodus Ebroicensis, Robertus Bathoniensis, Willielmus Norwicensis, Hilarius Cicestrensis, Gilebertus Herefordensis, Robertus Lincolniensis episcopi salutem. Rerum gestarum memoria provide litteris committitur, ne tractu temporis ea quae semel recte terminata sunt, iteratis refragationibus perturbentur. Inde est quod universitati vestrae praesentis scripti attestazione notum facimus, quod controversia temporibus nostris nata quae inter venerabilem patrem nostrum Theobaldum Cantuariensis ecclesiae archiepiscopum & Silvestrum abbatem monasterii sancti Augustini Cantuariæ super facienda sibi professione ab eodem abbate versabatur, juxta mandatum domini papae Adriani sub praesentia nostra hoc modo terminata est. Dederat enim ipsi abbati praeordinatus papa in mandatis, precipiendo quatinus infra xxx. dies post susceptionem litterarum suarum omni appellatione & occasione remota, eam eidem archiepiscopo faceret professionem, sicut aliquem abbatum illius monasterii alicui archiepiscoporum Cantuariensium fecisse constabat. Sed quia abbas diffitebatur sibi constare praedecessores suos hanc professionem fecisse, licet hoc in regno publice innotuisset, religiosi viri tactis sacro-

sanctis evangelis juraverunt se vidisse & audisse Hugonem ejusdem Silvestri decessorem memoratam professionem Willielmo pia recordationis Cantuariensi archiepiscopo more debito sine contradictione fecisse. Ad haec etiam vidimus scedulas in quibus professiones multorum abbatum ipsius monasterii manifeste nobis scripta apparuerunt. Facta itaque fide abbati & his qui aderant, praedecessorum suorum secutus vestigia professionem in haec verba fecit & crucis signo complevit atque munivit. Ego Silvester abbas ecclesiae apostolorum Petri & Pauli & beati Augustini primi Anglorum archiepiscopi promitto sanctae Doroberneni ecclesiae & tibi reverende pater Theobalde ejusdem ecclesiae archiepiscopo tuisque successoribus canonicam per omnia obedientiam. Ex his igitur intelleximus quod nulla de cetero inter ipsorum successores de facienda professione contradictio debeat instaurari. Facta est haec professio apud Northamptoniam, anno gratiae M.C.lviij. Henrici regis secundi anno iij. mense Julio xvj. kal. Augusti, praesentibus episcopis octo, abbatibus xij. ipso quoque rege Henrico & quampluribus aliis tam de transmarinis quam de partibus Anglicanis.

Hoc itaque concilio soluto, rex Henricus expeditionem paravit in Gualias, contra Gualenses dimicaturus. Quo perveniens, & nimis ferociter & minus prudenter insistens, utpote regionis & dolositatis illius gentis ignarus, multos perdidit ex suis. Signifer enim regius Henricus de Esseffia nomine dum inter hostiles cuneos impeteretur, vexillum regium in terram demisit. Quo viso, Gualenses audaciores, Angli vero timidiore effecti sunt, existimantes regem in praelio corruisse. Ex hoc infortunio Henricus cum esset nobilissimus inter principes Angliae perpetuum incurrit obprobrium & exheredationem. Rex Henricus tamen exegit & accepit a quodam rege Gualiae & aliquibus Baronibus hominum & obfides, & reversus est.

XIX.

M.C.lviij. Rex Henricus transfretavit & Parisius profectus a rege Franciae Lodovico in magna gloria & honore susceptus est, filiam ejus filio suo Henrico petiit & accepit. Eo tempore per industriam Thomae Cancellarii a Lodovico Rege Francorum Christianissimo, viro tamen nimis simplici optinuit, ut quasi senescallus Regis Francorum intraret Britanniam, & quosdam ibidem inter se inquietos & funebre bellum exercentes coram se convocaret & pacificaret, & quem inveniret rebellem violenter coherceret. Hic fuit primus ingressus ejus super Britones edomandos, & sic civitatem de Nantes ad jus suae dominationis inflexit. Dehinc expugnato Toarco, Regem Franciae a Cenomannica urbe ad Montem sancti Michaelis, & exinde per Baiocas, Cadomum, Rotomagum, non in pari quam ille eum per Franciam gloriae & honoris magnificentia in Franciam deduxit. Eodem anno terrae motus factus est in pluribus locis per Angliam & fluvius Tamisa apud Londoniam deficcata est, ut ficcis pedibus transiretur.

M.C.lx. Ciclus decennovennalis incipit. I.

Adrianus papa obiit & Alexander successit. Qui cum se tanto honori idoneum non esse profiteretur, & Cardinales ejus electioni firmiter consentirent, & instarent ut eum facerent assentire, ex parte adversa Octavianus paucis sibi faventibus mantum praeposteratum suscepit & papatui se ingessit. Cardinales & Romani Alexandrum fovebant, Imperator vero Octavianum praeferre cupiens, Alexandri fautores

An. Græ
1158.

1159.

fautores infestabat. Hac de causa non solum *Romanæ* sed & tota ecclesia confundebatur.

Hoc anno rex *Henricus* scotagium sive scutagium de *Anglia* accepit, cuius summa fuit centum milia & quater viginti milia librarum argenti. De aliis vero terris sibi subjectis inauditam similiter census fecit exactionem. Dehinc versus *Tolosam* copiosum valde movit exercitum, obseditque urbem a nativitate sancti *Johannis Baptistæ* usque ad festum omnium Sanctorum. Erant autem cum illo in obsidione illa *Malcolmus* rex *Scotiæ* & quidam rex *Gualia*, & omnes comites atque barones *Angliæ* & *Normanniæ*, *Aquitaniæ*, *Andegaviæ*, & *Gualconie*, & multi alii ex diversis regionibus milites & pedites ad eum veniebant. Sed *Francorum* rege *Lodovico* civitatem prædictam tuente, frustrata est intentio regis *Anglorum*; Nam obsidione soluta, post summam pacem & concordiam inter eos factam discordia maxima post modicum est suborta. II.

An. Græ 1160. M. Clx. *Romanorum* Imperator *Fredericus* in *Papiensi* Concilio Clij. episcoporum *Octaviani* scisma favore suo & auctoritate roboravit: De cuius susceptione regi *Franciæ* *Lodovico*, & *Henrico* regi *Anglorum* spectabiles legatos cum litteris suis misit. Sed reges prædicti parti & obedientiæ catholici papæ cesserunt *Alexandri*. Hoc anno obiit regina *Franciæ*, filia scilicet Imperatoris *Hispanorum*. Rex autem *Lodovicus* masculinæ prolis desiderio affectus, filiam *Theobaldi* Comitis senioris jure sibi copulavit matrimonii. *Henricus* eciam filius regis *Angliæ* nondum septennis quem peperit ei *Aliaxor* regina, filiam regis *Franciæ* *Lodovici* nondum biennem desponsavit.

Egrotavit his diebus *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus; qui apud *Cantuariam* occumbens diem suum expectavit extremum. Quod audientes electi duo *Ricardus* scilicet *Coventrensis* & *Bartholomæus Exoniensis*, ex mandato archiepiscopi *Cantuariam* venerunt ut saltem præsentem archiepiscopum munus susceperent consecrationis. *Walterius* itaque *Roffensis* episcopus in præsentia archiepiscopi, qui utcumque in capellam suam delatus est, sacra vit prædictum *Ricardum* ad regimen *Coventrensis* ecclesiæ, facta prius professione archiepiscopo de canonica subjectione. *Bartholomæi* autem *Exoniensis* electi consecratio in modicum tempus dilata est, quousque regi *Angliæ* in partibus transmarinis degenti fecisset homagium. Transfretavit itaque prædictus *B. Exoniensis* electus, & *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus morbo invalescente ad extrema perductus est. III.

1161. M. Clxj. Obiit venerandæ memoriæ *Theobaldus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus anno pontificatus sui xxij. quartodecimo kal. Mali, & sepultus est in ecclesia Christi *Cantuarie*: Cujus corpus post decem et novem annos sepulturæ suæ integrum & rigidum inventum est, ossibus & nervis cute et carne sed extenuata coherens. Post cuius obitum vacavit ecclesia *Cantuariensis* anno uno, mense uno, diebus quatuordecim. Ex condicto vero venerabilis *Wiberti* Prioris & *Conventus Cantuariensis* ecclesiæ, & *Walteri Roffensis* episcopi convenerunt episcopi *Cantuarie*, una cum electo *Exoniensi* quem sacra vit *Walterus Roffensis* episcopus ad altare Christi, data professione de canonica subjectione *Cantuariensi*

ecclesiæ et archiepiscopo futuro exhibenda. Erat autem his diebus *Thomas Cantuariensis* archidiaconus et regis Cancellarius in *Anglia* potentissimus, in omnium oculis gloriosus, sapientia præclarus, nobilitate cordis omnibus admirabilis, inimicis & æmulis suis terribilis, utpote regis amicus et in regno secundus, sed et regis rector et quasi magister. IV.

M. Clxj. Rex *Henricus* suis transmarinis impeditus negotiis, admirabilem illum *Thomam* Cancellarium ad expedienda regni negotia transmisit in *Angliam*; hac tamen prima & præcipua intentione ut in archiepiscopum *Cantuariensis* ecclesiæ eligeretur. Post modicum mense videlicet Maio venerunt *Cantuariam* nuntii ex parte & præcepto domini regis, episcopus scilicet *Cicestrensis*, episcopus *Exoniensis*, episcopus *Roffensis*, abbas de *Bello* & frater ipsius *Ricardus de Luci*, portantes *Conventui* domini regis apices & mandatum, ut Prior cum aliquibus monachis una cum episcopis & clero *Angliæ* apud *Londoniam* convenirent sibi archiepiscopum totique patriæ primatem electuri. Hoc igitur audito nuntio, venerandus ille *Wibertus* Prior assumptis secum senioribus *Cantuariensis* ecclesiæ monachis *Londoniam* venit, ibique præsules & proceres *Angliæ* congregatos invenit. Multis itaque & variis de electione facienda consertis sermonibus, tandem *Wibertus* Prior & qui cum eo erant invocata Spiritus sancti gratia *Thomam* regis Cancellarium in nomine sanctæ Trinitatis elegerunt. Facta igitur electione cum electus *Cantuariam* tenderet consecrandus, in visu noctis apparuit ei persona venerabilis dans ei decem talenta. Ipse autem statim ob iter instituit sibi magistrum idoneos qui ejus errata corrigerent si forte excederet in aliquo. Convenerunt itaque *Cantuarie* præsules & principes regni ut tantæ assisterent consecrationi. Sabbato igitur octavarum pentecostes in presbiterii gradum ordinatus est, in crastino in archiepiscopum consecrandus. Cum autem omnia consecrationi necessaria præparata fuissent, orta est aliquantula inter episcopos altercatio de consecratione faciendâ. Archiepiscopus enim *Eboracensis* per internuntios licet absens dicebat, consecrationem illam sibi de jure dignitatis antiquæ contingere, seque ad exequendum esse paratum si novo electo cæterisque placeret. Fatentur quoque episcopi *Eboracensem* archiepiscopum de jure antiquo debere *Cantuariensem* electum consecrare, quod & eidem de facili concederent, si tamen *Cantuariensi* ecclesiæ juste restitueret quam injuste subtraxerat canonicam scilicet subjectionem & tam debitam quam privilegiatam professionem. Renuit ille quod mandatum est, & sic omnium judicio petitio archiepiscopi *Eboracensis* repulsa est. Quidam autem episcopus de *Gualia* benedictionem illam suam dicebat, eo quod esset primus omnium quia præ omnibus consecratus. Episcopus contra *Roffensis* suam esse contendit, quia ab antiquo *Cantuariensi* ecclesiæ proprius erat capellanus. Fuerant autem quidam qui pro episcopo *Wintoniensi* qui in *Cantuariensi* ecclesia cantoris gaudet officio allegarent. Cum autem his diebus *Londoniensi* vacaret ecclesia mortuo ejusdem ecclesiæ episcopo qui ab olim temporibus in *Cantuariensi* ecclesia decanatus præminet dignitate, Canonici præfata *Londoniensi* ecclesiæ novo scripserunt electo, suppliciter postulantes quatinus episcopo *Wintoniensi* liceret in consecratione

eratione illa *Londoniensis* episcopi vices agere, sicut hactenus in minoribus fecerat sacramentis. Con-
fenserunt itaque vix tandem episcopi, et consecra-
vit eum *Henricus Wintoniensis* episcopus Dominica
octavarum pentecostes iij. non. Junii, quadragesimo
circiter ætatis suæ anno, astantibus et cooperantibus
omnibus fere suffraganeis ecclesiæ *Cantuariensis*. Eo-
rum qui affuerunt nomina sunt hæc: *Henricus*
Wintoniensis, *Nigellus* *Helienfis*, *Robertus* *Batho-*
nienfis, *Jocelinus* *Saresberienfis*, *Willielmus* *Nor-*
wicenfis, *Hylarius* *Cicestrenfis*, *Ricardus* *Cestren-*
fis, *Bartholomæus* *Exonienfis*, *Robertus* *Lincolnien-*
fis, *Walterus* *Roffenfis*, *Nicholaus* *Landavenfis*, *Da-*
vid *Menevenfis*, *Godefridus* *Lanelvenfis*, *Gilebertus*
Herefordenfis. Tres episcopatus in *Anglia* vaca-
bant quia eorum pastores decesserant, scilicet *London-*
ienfis, *Wigornienfis*, & *Bangornenfis*. Mentuntur
plane qui dicunt *Londoniensem* electioni *Thoma* ar-
chiepiscopi restitisse, quia sedes illa *Londonia* scilicet
illis diebus vacavit, & postea usque ad nativitatem
Domini. Consecratus autem ut prædictum est *Tho-*
mas Cantuariensis archiepiscopus instituit festivitatem
principalem sanctæ Trinitatis singulis annis in-
perpetuum die octavarum pentecostes celebrandam,
unde & ipse eadem die missam celebravit.

Hoc anno *Frethericus* Imperator inclitam *Italiae*
urbem subvertit *Mediolanum*.

Alexander vero papa Imperatoris impetum ferre
non valens & *Romanorum* scisma devitans, navibus
adventus primo apud montem *Pessulanum* appli-
cuit, ibique aliquamdiu moram fecit, deinde venit
in *Galliam*, *Senonisque* per aliquot annos resedit.
Ad quem statim post consecrationem suam misit ar-
chiepiscopus litteras & nuntios, rogans & petens ut
sibi & ecclesiæ *Cantuariensi* pallium transmitteret,
& ex antiquo jure *Cantuariensi* ecclesiæ debitam &
consuetam Metropolitanæ conservaret dignitatem.
Abeuntes itaque nuntii dominum papam benignum
repererunt & affabilem, & accepto pallio, in die
sancti *Laurentii Cantuariam* sunt reversi.

Mense Decembri rex *Henricus* venit in *Angliam*,
cui occurrit *Thomas* archiepiscopus, & in die nata-
lis Domini missam celebravit in ecclesia sancti *Pauli*
Londonia, quia ut prædictum est vacavit tunc sedes
illa, nec potuit archiepiscopus *Cantuariensis* redire
tempeste ad diem festum illum. V.

An. Græ

1163.

M. Clxiiij. Cogitans archiepiscopus quis huc-
usque fuerit & quis nunc factus sit, coepit statim ab
initio actus, mores & vitam componere, seseque in
virum alterum transmutare, omnemque illam mundi
gloriam qua cæteris hucusque præfulserat, in religi-
onem Deique timorem pariter & amorem con-
vertere. Proposuit animo in sancta conversatione
præcedere sicut hactenus in mundi gloria cæ-
teris solebat præminere. Induit igitur ad carnem
cilicium, induxit desuper monachi habitum. In ex-
terioribus canonicus apparebat, cupiens in trina
veste trium magnatorum existere sedulus imitator.
In cilicio extitit imitator *Johannis* Baptistæ, qui non
molibus sed pilis camelorum vestiebatur; In cuculla
secutus est sanctum *Benedictum*; In veste canonica
magnum *Augustinum*. Actum, mente vel usu perdita
elemosinis, lacrimis & orationibus restaurare cupie-
bat. Sed non est horum intentio cronicorum totum
hunc tantumque virum describere. Scripserunt de
eo alii satis eleganter & hystorice, sed nec sic ad
unguem perungere potuerunt. Veruntamen etsi non

possimus tantum virum digne perscribere, non ta-
men iccirco debet eum parvitas nostra penitus silere.

Mense Januario translatus est *Gilebertus* cogno-
mento *Foliot* episcopus *Herefordensis* ad episcopa-
tum ecclesiæ *Londoniensis*. Egerat enim *Thomas*
Cantuariensis archiepiscopus apud dominum papam
Alexandrum et regem *Anglia* ut ab *Herefordensi*
episcopatu ad sublimiorem ecclesiam transferretur,
eo quod esset sacris litteris apprime eruditus, & in
religione monastica probatus spem non modicam
profectus ecclesiæ proferebat. Hoc anno electus
est *Clarebaldus* ad abbatiam sancti *Augustini Can-*
tuaria. Hoc quoque anno interfuit rex *Anglorum*
una cum archiepiscopo processioni monachorum ec-
clesiæ Christi *Cantuaria* in die palmarum. Orta est
autem inter eundem tempestas valida, qua tentori-
um quod ibidem pro consuetudine & solennitate diei
erectum est, solo tenus decissum est & dissipatum.

In octavis pentecostes celebravit papa *Alexan-*
der Concilium episcoporum & abbatum cisalpino-
rum in ecclesia *Turonensi*, ubi affuit *Thomas Can-*
tuariensis archiepiscopus cum quibusdam suffraga-
neis suis. Qui à domino papa simul & cardinalibus
& nonnullis ecclesiarum prælatis qui convenerant
cum tanto honore susceptus est, ut ipso ad domi-
num papam ingrediente, præ nimia prælatorum
frequentia compelleretur papa ne conculcetur lo-
cum sessionis mutare. Solutum tandem Concilio, cum
honore debito privilegiatum cum dominus papa di-
misit in osculo pacis. Quo in *Angliam* in æstate
proxima prospere reverso, & à *Cantuariensis* cum
debito honore suscepto, post modicum mota est
quæstio inter ipsum & regem de consuetudinibus
regni & jure ecclesiastico, quæ per filios perditionis
moliebatur ecclesia Dei subvertere libertatem. Cum
enim gestiret archiepiscopus jura *Cantuariensis* ec-
clesiæ in integrum revocare, necessario coactus est
multorum & maxime potentum animos adversum
se concitare. Repetebat enim ab ipso rege custodiam
castelli *Roffensis* et turris. *Saltwode* eciam & *Hethe*,
& ad dominium sedis suæ peculiariter pertinere di-
cebat. De Comite *Clarensi* homagium castelli de
Tunebergge cum adjacenti leuca petebat; terram
quoque *Willielmi de Ros*, & alia hujusmodi quam-
plura. Unde factum est ut animum regis & benivo-
lentiam adversus archiepiscopum denigrarent. Unde
inter ipsum & regem orta discordia diutius protra-
cta est, quæ magis ac magis augebatur in dies. Si
quis autem hujus causam & initium discordiæ nosse
desiderat, vitam ipsius consulat à magistro *Hereber-*
to dictatam. Rex autem propria feritate & malilo-
quorum ut dictum est acerbitate seductus, jura ec-
clesiastica quærebat conterere, & quoslibet cleri-
cos ad secularia judicia contorquere. Sed cum vi-
disset archiepiscopum *Cantuariensis* ecclesiæ suis
conatibus velle resistere, occasione cujusdam cle-
rici quem archiepiscopus citra canonum auctorida-
tem sustinere noluit in foro seculari de crimine sibi
objecto contendere, nec nisi ecclesiastico judicio
convinceretur, noluit quamvis exauctoratum secu-
laribus potestatibus relinquere puniendum: Con-
vocatis episcopis apud *Westmonasterium* simul cum
archiepiscopo de criminosis clericis contra canonum
libertatem male tractandis usque in vesperam ser-
mo pertinacior est protractus. Cui cum archiepi-
scopus ad vota non responderet, quæsit ab epi-
scopis an vellent suas avitas consuetudines obser-
vare:

vare. At illi cum primatu suo *Cantuariensi* archiepiscopo exinde seorsum loquentes, ex condito responderunt regi se velle de plano regis & regni consuetudines observare, salvo nimirum ordine suo & jure ecclesiæ. Rex ad hæc indignatus juravit verbum illud *salvo* scilicet ordine suo, penitus amovendum. Sed episcopi primati suo firmiter adhuc adherentes, à proposito verbi illius blanditiis vel terroribus non potuerunt avelli. Solus vero *Hylarius Cicestrensis* episc. de sua nimium præsumens facundia, inconsulto archiepisc. & cæteris fratribus ut sibi videbatur argute mutavit verbum, dicens se jura regni & consuetudines avitas observaturum *bona fide*. Rex autem nec sic ad præsens pacatus est. Voluit enim de consuetudinibus illis conservandis certificari, absque omni fidei vel ordinis adjectione. Ipsa denique die in confinio noctis iratus discessit, & in crastino munitiones quas archiepiscopus à tempore Cancellariæ hucusque custodiebat, repetiit & accepit, & insalutatis episcopis clam à *Londonia* recessit. Multis igitur modis procuratum est ex consilio quorundam qui columnæ ecclesiæ videbantur ut unitas ecclesiæ scinderetur, & in partes regis episcopi transferrentur. Conversi itaque minis et terroribus quidam ex eis qui ab antiquo iram regis incurrerant, primatem suum allegationibus variis à via veritatis avertere nitebantur. *Hylarius* autem ille *Cicestrensis* episcopus primatem abeuntem subsecutus est, & sub specie caritatis pacem ecclesiæ commendat, tanti horrorem litigii ecclesiæ discrimen esse commemorat, et præcipue verbuli unius occasione, asserens et affirmans sine regis benevolentia pacem non posse rebus dari. Monet attentius ut consuetudines avitæ vel verbo tenus omni tacita conditione regi concedantur, quæ contra regis libitum avelli non possent. Hæc & hujusmodi plurima profecutus, cum primatem reperisset immobilem, pro verbo illo inconsulte mutato à primatu correptus ad propria reversus est. Comes etiam *Vendomiæ* & magister *Robertus de Meleduno* & abbas de *Elemosina* venerunt ad archiepiscopum, suadentes attentius ut regis consentiat voluntati. Asserebat prædictus abbas se à domino papa esse directum ut eum petitionibus regiis moneret & induceret consentire. Dicebat enim regem Cardinalibus jurejurando promississe, quod nichil in præjudicium quæreret ecclesiæ, sed solummodo coram optimatibus suis honorari. Asserebant hii & illi regi sufficere ad pacem qualemcunque promissionem, ut qui coram optimatibus suis repulsus est, eisdem audientibus honorem haberet concupitum. Magnorum itaq; virorum gravitate & maxime familiarium suorum instantia persuasus, ad consentiendum quodammodo coactus est: unde rex hilarior effectus jussit post modicum apud *Clarendoniã* pontificum & procerum cogi Concilium quo promissa solenniter solverentur.

Interea magister *Robertus de Meleduno* electus est ad regimen *Herefordensis* ecclesiæ, quem consecravit *Thomas* archiepiscopus in ecclesia Christi *Cantuaria* xj. kal. Januarii, accepta prius ab eodem professione de canonica subjectione.

V I.

An. Græ
1164.

M.C.lxiii. Congregati sunt præsules, & proceres Anglicani regni apud *Clarendoniã* in festivitate sancti *Hylarii*. Rex igitur *Henricus* quod ante blandiens vel saviens postulaverat, jam nunc quasi minaciter exegit ut sibi promissa solverentur. Archiepiscopus autem promissionem jam regi factam suspectam habens, eo quod principes ultra quam debeant manus

extendunt, maluit apud regem magis quam apud Deum periclitari, & iccirco ab eo quod ante male seductus promiserat, proposuit resilire. Quod cum ad notitiam regis pervenisset, videns & invidens se iterum à petitione sua repelli, vehementer cœpit irasci, totumque se quasi extra se esset intuentibus ostendere furibundum. Timuerunt ad hæc episcopi qui adhuc cum archiepiscopo utcumque steterunt. Quidam autem ex eis qui ab antiquo iram & odium regis incurrerant, timentes sibi ne hujus turbinis causa in ipsis acrior desæviret vindicta, archiepiscopum ad eunt, flebilibus deprecantes vocibus ut animi pertinaciam relaxet ne ipse carcerem, clerus exterminium, ipsi vero capitis incurrant dampnationem. Sed & *Robertus Comes Leicestria*, & cum eo *Reginaldus* avunculus Regis & Comes *Cornubia* ambo sapientia præclari & in regno potentissimi archiepiscopum aggressi dicebant, quia nisi Regis voluntati adquiesceret, ad inferendam violentiam ex imperio Regis erant cogendi, quæ Regi & ipsis perpetuam infamiam irrogaret. Sed archiepiscopus nec minis concutitur, nec seducitur blandimentis. Succedunt duo *Templarii* *Ricardus* scilicet de *Hastings*, & socius ipsius *Hostens* nomine de *Bolonia* ambo sapientes, ambo regis admodum familiares. Hii primatem suppliciter ad eunt, genua flectunt, suspirant, lacrimas fundunt, monent attentius ut sibi caveat & cleri misereatur. Non tulit archiepiscopus ipsorum supplicationes nec geniculationes, nam videbantur eum plangere quasi in ipsius caput jam jamque vibratos gladios viderent. Discurrerunt certe quidam satellites per cameras regis secures splendidas vibrantes, succincti & quasi in capita episcoporum irruturi. Unde miseratione commotus suoque renitens proposito, regis annuit parere voluntati, promisitque in verbo sacerdotali de plano se velle avitas consuetudines regni custodire. Similiter episcopi promiserunt & juraverunt. Ipse vero archiepiscopus cecidit in verbo, sed in brevi rediens ad cor, fortior surrexit in opere. Nesciebant huc usque quæ essent illæ consuetudines, sed pravæ esse suspicabantur, eo quod tanta instantia peterentur. Verum quia dies illa altercationibus variis pertracta erat in vesperum, usque in crastinum negotium protelatur. Crastino autem cum in unum convenissent, & de hesternæ diei serie pauca retulissent, sciens rex quod qui major ætate major est & iniquitate; Ite, ait, ætate & sapientia proveciores & avi mei consuetudines disquirite, ut in scriptum redactæ deducantur in medium & publice recenseantur. Qui cum seorsum veteres actus & pravitates revolvissent, hæc tandem scripta modo cirographi protulerunt.

I. Si controversia emergerit inter laicos vel laicos et clericos, in curia dom. Regis tractetur et terminetur.

II. Ecclesiæ de feudo domini Regis non possunt in perpetuum dari absque assensu & concessione ipsius.

III. Clerici reatati & accusati de quacunque re summoniti à justitia Regis venient in curiam ipsius, responduri ibidem de hoc unde videbitur curia regis quod sit ibi respondendum, & in curia ecclesiastica unde videbitur quod sit ibi respondendum, ita quod justitia regis mittet in curiam sancta ecclesia ad videndum qua ratione res ibi tractabitur. Et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet de cetero ecclesia eum tueri.

IV. Archiepiscopis, episcopis & personis regni non licet exire de regno absque licentia domini regis; & si exierint, si domino regi placuerit, asscurabunt

O o o

quod

quod nec in eundo, nec in moram faciendo, nec in redeundo perquirent malum, vel dampnum domino regi, vel regno.

V. Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec prestare iuramentum, sed tantum vadium et plegium standi iudicio ecclesie ut absolvantur.

VI. Laici non debent accusari nisi per certos & legales accusatores & testes in presentia episcopi, ita quod archidiaconus non perdat ius suum nec quicquam quod inde habere debeat, & si tales fuerint qui culpantur quod non velit vel non audeat aliquis eos accusare, vicecomes requisitus ab episcopo faciet jurare xij. legales homines de visneto seu de villa coram episcopo quod inde veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

VII. Nullus qui de rege teneat in capite nec aliquis dominicorum ministrorum ejus excommunicatur, nec terra alicujus illorum sub interdicto ponatur nisi prius dominus rex si in terra fuerit conveniatur, vel iusticia ejus si extra regnum fuerit, ut rectum de ipso faciat, & ita ut quod pertinebit ad curiam regiam ibidem terminetur, & de eo quod spectabit ad ecclesiasticam curiam ad eandem mittatur ut ibidem tractetur.

VIII. De appellationibus si emerferint, ab archidiacono debent procedere ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum. Et si archiepiscopus defuerit in iusticia exhibenda, ad dominum regem est perveniendum postremo, ut precepto ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur, ita quod non debet ulterius procedere absque assensu domini regis.

IX. Si calumpnia emerferit inter clericum & laicum vel inter laicum & clericum de ullo tenemento quod clericus velit ad elemosinam attrahere, laicus vero ad laicum feudum, recognitione xij. legalium hominum per capitalis iusticia regis consuetudinem terminabitur, utrum tenementum sit pertinens ad elemosinam sive ad feudum laicum coram ipsa iusticia regis. Et si recognitum fuerit ad elemosinam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica: si vero ad laicum feudum, nisi ambo de eodem episcopo vel barone advocaverint, erit placitum in curia regia. Sed si uterque advocaverit de feudo illo eundem episcopum vel baronem erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat qui prius saisatus fuerat.

X. Qui de civitate, vel castello, vel burgo, vel dominico manerio domini regis fuerit, si ab archidiacono vel episcopo de aliquo delicto citatus fuerit unde debeat eis respondere, & ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eum sub interdicto ponere, sed non debet excommunicari priusquam capitalis minister regis villa illius conveniatur ut iusticiet eum ad satisfactionem venire. Et si minister inde defecerit, ipse erit in misericordia domini regis, & exinde poterit episcopus ipsum accusatum ecclesiastica iusticia coercere.

XI. Archiepiscopi & episcopi & universae personae regni qui de rege tenent in capite, habent possessiones suas de domino rege sicut baroniam & inde respondent iusticiis & ministris regis, & sequuntur & faciunt omnes rectitudines & consuetudines regias, & sicut barones ceteri debent interesse iudiciis curie regis cum baronibus usque perveniatur in iudicio ad diminutionem membrorum vel ad mortem.

XII. Cum vacaverit archiepiscopatus vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus de dominio regis, debet esse in manu ejus, & exinde percipiet omnes

redditus & exitus sicut dominicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesie, debet dom. Rex mandare propter potentiores personas ecclesie, et in capella ejus debet fieri electio assensu domini regis & consilio personarum regni quas ad hoc faciendum vocaverit, & ibi faciet electus homagium & fidelitatem domino regi sicut legio domino de vita & membris & de honore suo terreno, salvo ordine suo, priusquam sit consecratus.

XIII. Si quisquam de proceribus regni defortia-verit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono de se vel de suis iusticiam exhibere, dominus rex debet iusticiare. Et si forte aliquis disfortiaret domino regi rectitudinem suam, archiepiscopi, episcopi, et archidiaconi debent eum iusticiare ut domino regi satisfaciat.

XIV. Catalla eorum qui sunt in forisfacto regis non detineat ecclesia vel cimiterium contra iusticiam regis, quia ipsius regis sunt sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa.

XV. Placita de debitis qua fide interposita debentur vel absque interpositione fidei sint in iusticia dom. regis.

XVI. Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini de cuius terra nati esse dignoscuntur.

His igitur perversitatibus in audientia omnium perlectis, requiritur archiepiscopi sigillum ad confirmationem. Obstupescit ad hæc vehementer archiepiscopus, & nullatenus tam perversis nequitias acquiescit. Unde vociferatur & dicit se nequaquam promississe ut confirmaret, sed ut dominum suum regem cui aliquando visus est restitisse coram optimatibus suis verbo tenus honoraret. Illi autem partem unam cyrographi in manus ejus dederunt, alteram Eboracensi archiepiscopo, tertia vero pars repouenda erat in regio thesauro. At ille, Hoc, inquit, testimonio malitia eorum vincetur, qui matrem suam sanctam confundere quærunt ecclesiam. His dictis à curia discessit, & versus Wintoniam iter dirigens, se suosque episcopos quibus maxime timebatur periculo subtraxit. Gravem sibi vero pro temeraria promissione poenitentiam instituens, diebus fere xl. ab altaris officio se subtraxit, donec à domino papa Alexandro qui Senonis morabatur absolveretur. Agebat interea pro pace facienda inter regem & archiepiscopum episcopus Ebroicensis, sed perficere non potuit, nisi consuetudines illæ regi confirmarentur. Cogitabat autem rex & mente sedula pertractabat quomodo vel qua arte constantiam archiepiscopi conterere valeret vel elidere virtutem. Missis itaque nuntiis & donis variis clanculo petivit dominum papam ut sibi vel cui vellet, Rogero scilicet Eboracensi Anglicani regni concederet & confirmaret legationem. Sciens autem pontifex summus hoc in præjudicium Cantuariensis ecclesie & gravamen archiepiscopi postulari, regie petitioni ad plenum consentire noluit nec penitus repellere petitem. Verum ne in archiepiscopum gravior ira succresceret, legationem regi concessit, quæ tamen Cantuariensi archiepiscopo nullum posset inferre gravamen, unde archiepiscopus à domino papa præmunitus est. Rex autem ad tempus de præfata legatione admodum visus est gloriari. Cum autem litteras legationis minus quam vellet videret efficaces, cum multa indignatione domino papæ illas restituit. Sciens autem archiepiscopus multam esse malitiam in terra & in homine perversitatem, cotidianas angarias sibi & clero illatas et multiplicatas a quo animo non potuit sustinere. De regis igitur amicitia desperatus fomentum flammis

mis subtrahere cupiens, mare adiit, apud *Rumenel* mare ascendit, & nescientibus suis non modicam maris partem transvectus est. Timentes autem nautæ ne regis iram incurrerent si archiepiscopum sine regis consensu transportarent, dicebant se adversis auris non posse procedere, & sic archiepiscopum diutius fatigatum in terram unde venerant restituerunt. Inde archiepiscopus nocturnum iter arripens, *Cantuariam* pervenit, convocatisq; quibusdam ejusdem monachis, quid sibi acciderit enarravit. Deinde coena brevissima refectus, quievit ad modicum. Mane autem facto, venerunt ministræ regis *Cantuariam*, volentes ut dicebant omnia fugitivi archiepiscopi victualia confiscare. Sed audita visaque ipsius in ecclesiam euntis præsentia, confusi tacuerunt. Rex autem audito ipsius fugientis reditu, admodum gavisus est. Timebat enim ne si forte transfretasset sibi infamiam, toti vero provinciæ induceret divinorum suspensionem.

Octavianus scismaticus graviter ægrotans, diebus xv. ante obitum suum freneticus effectus obiit quarta feria post octavas paschæ in urbe *Lucensi*, & sepultus est in ecclesia sancti *Martini* ubi sedes est episcopalis & famosa illa ymago crucis. Cui successit in hæresim & papatum *Wido de Crema*, & *Paschalis* appellatus est. Post pascha *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus consecravit in ecclesia Christi *Rogerium* ad regimen *Wigorniensis* ecclesiæ, accepta prius professione de canonica obedientia. Timens autem rex *Angliæ* ne impune manus ejus *Cantuariensis* archiepiscopus evaderet, jam edoctus multiplici cogitatione & pravorum eruditione quibus eum pravitatum laqueis innodaret, præcepit præfules & procures regni apud *Northamptoniam* una cum ipso archiepiscopo convenire. Qui cum die tertia ante festum sancti *Calixti* papæ convenissent, archiepiscopus in multis accusatus est. Primo quod cuidam *Johanni* coram ipso litiganti plenam justitiam non exhibuit, & super hoc ad regis præsentiam vocatus venire contempsit. Respondens archiepisc. præfato *Johanni* dixit condignam non defuisse justiciam, & *Johannem* non legaliter curiam suam infamasse, qui non super evangelium ut moris est sed super veterum cantuum codicellum quem secum tulerat voluerit pejerare. Quod autem super hoc citatus ad regis non venit præsentiam, non contemptus fuit, sed infirmitate valida invitatus retentus est, atque super hoc per duos legales viros quos ipse miserat excusatus est. His rationibus archiepiscopus excusari non potuit sed curiali iudicio & episcoporum consensu condemnatus est, ita ut omnia ipsius mobilia in misericordia regis ponerentur. Quo facto, repetit ab eo rex quingentas libras quas ei dum esset Cancellarius dicebat commodasse: cumque allegaret archiepiscopus e contra & diceret præfatam non commodatam sed de plano datam esse pecuniam, nichilominus de suis hominibus fidejussores idoneos coactus est exhibere. Et hæc operâ secundæ diei. Tercia vero die appetitur absque misericordia jubeturque de fiscalibus & episcopatibus & abbatibus vacantibus ratiocinia reddere, quas in custodia sua habuerat tempore Cancellariæ. Respondit se super his non teneri, eo quod die electionis suæ de hujusmodi non fuerit quæstione pulsatus, & quod ecclesia *Cantuariensis* eum susceperit ab omnibus his liberum & absolutum. Attamen super his prudentiores se velle consulere dicebat, & de consulto respondere. Convocatis igitur episcopis, quæsit archiepi-

scopus quid domino Regi super hujusmodi quæstione esset respondendum. Cui *Gilebertus* episcopus *Londoniensis* & *Cantuariensis* ecclesiæ decanus, quantum perversus tantum perversa locutus, hujusmodi fertur dedisse responsum.

Si pater, inquit, recolis unde te dominus rex sustulit, quid tibi contulit, considerata temporum malitia, quam ruinam catholicæ ecclesiæ & nobis omnibus paraveris, si in his regi resistere volueris, non solum archiepiscopatu *Cantuaria*, sed in decuplo si tanti fuerit, cedere deberes. Et forsitan si hanc in te viderit humilitatem, te restituet in universum.

Satis, inquit *Cantuariensis*, innotuit quid consulto responderis. Deinde *Henricus Wintoniensis* episcopus subintulit.

Hæc, ait, forma consilii catholicæ ecclesiæ penitus perniciofa nos omnes obligat & confundit, quia si archiepiscopus noster & totius *Angliæ* primas nobis id reliquerit exemplum, ut ad nutum & comminationem principis auctoritati & curæ animarum sibi commissæ quis episcopus debeat cedere, quis erit de cætero status ecclesiæ nisi ut nulla agantur de jure, sed omnia confundantur pro libitu, & sic erit sacerdos sicut & populus?

Hylarius itaque *Cicestrensis* episcopus, nam & ipse gloriosus in verbis, subjunxit.

Nisi, inquit, temporis instantia & catholicæ ecclesiæ perturbatio aliud exigent, standum utique esset verbi sententiæ. Verum ubi nutat canonum auctoritas plurimum subtrahendum est severitati, ut in eo proficiat dispensatio, quod posset destruere severa correctio. Censeo igitur cedendum regiæ voluntati sed ad tempus, ne præpropere procedamus id statuere unde sequatur durior retractatio, nec sine rubore.

Episcopus deinde *Lincolniensis Robertus* simplex quidem homo & minus discretus.

Pater, inquit, vitam hominis istius & sanguinem quæri, & necessario alterum horum erit, aut archiepiscopatu aut vitæ cedendum. Quis sibi fructus de archiepiscopatu proveniet si proinde vitæ cesserit, nec id video.

Exoniensis autem episcopus *Bartholomeus*,

Palam est, ait, quoniam dies mali sunt. Et si possumus sub dissimulationis umbra hujus tempestatis impetum pertransire illæsi, id præcipue procurandum; nec ad id de facili perveniendum nisi subtrahatur plurimum severitati. Temporis instantia id requirit, maxime cum non sit generalis sed personalis hæc persecutio. Satiusest igitur unum caput in parte periclitari, quam totam *Anglicanam* ecclesiam inevitabili exponere discrimini.

Wigorniensis episcopus *Rogerius* requisitus & ipse quid inde sentiret, ita temperavit responsum ut & negando palam faceret quid animi haberet.

Nullum, ait, in hac parte dabo consilium, quia si dixerò a Deo susceptam animarum curam ad regiam comminationem & voluntatem oportere relinqui, contra conscientiam meam & in capitis mei condemnationem loquetur os meum: Si censeam regi resistendum, ecce qui sui sunt audiunt per quos id ipsum innotescet regi statimque eiciat extra synagogam, & erit fors mea de cætero cum publicis hostibus & condemnatis; iccirco nec hoc dico, nec illud consulo.

His ita gestis federunt aliquamdiu sub silentio, nec erat qui amplius his aliquid adderet, etiam arte quæsit ut pateret eis exitus, inclusi enim erant. *Nigelus Elyensis*

Elyensis episcopus ea tempestate taetus est paralisi, nec ad curiam venit. *Willielmus Normicensis* excusavit se, secreto asserens *Elyensem* feliciter à Deo defensum & quod ipse vellet simili plaga percelli. Acceperat enim à *Gaufrido Ridel* quid rex conceperat contra *Cantuariensem*. Volo, inquit dominus *Cantuariensis*, loqui cum duobus Comitibus qui cum Rege sunt, *Roberto* scilicet *Legecestrensi* & *Reginaldo Cornubensi*. Quibus, illico apertis ostiis, astantibus dixit *Cantuariensis*. Super his de quibus nos dominus rex convenit contulimus; & quia non habemus ad præsens eos quibus res ipsa magis innotuit, ideo usque in crastinum petimus inducias, tunc responsuri sicut Deus nobis inspiraverit.

Datis igitur utcumque petitis induciis, ea die discesserunt ab invicem. Crastino autem die scilicet dominica usque in secundam feriam dilatum est negotium. Archiepiscopus autem ea nocte iliaca passione dirissime vexatus lecto decubuit anxius. Mane autem facto, ad curiam accersitur & in absentem sævitur. Verum quia putabant aulici quod ægritudinem fingeret, missi sunt ad eum Comites duo quos supra nominavimus, qui licet viderent eum excusabilem mandatum tamen curiæ ægrotanti retulerunt. Ipse autem usque mane sequentis diei petens inducias, fatetur se venturum in curiam eciam si lætica esset deferendus. Renuntiantibus illis in palatio quæ audierant & viderant, secreto intimatum est archiepiscopo quod si in curiam veniret, vel trucidaretur, vel in carcerem truderetur. Crastino summo mane venerunt ad eum episcopi plures suadentes ei, ut ad pacem ecclesiæ & evitandum tanti periculi scandalum rigorem animi mitigaret, & regis penitus se committeret arbitrio, adicientes, Et quod nisi fieret sic, jam audiret in curia regis perjurii sibi crimen imponi & tanquam proditorem judicandum, eo quod terreno domino honorem terrenum non servaret, cum avitas regni consuetudines observaturum firmasset. Ad quas specialiter observandas, iurisjurandi nova se & illos astrinxerat religione. At ille inquit, *Fateor fratres inexcusabilis sum ante Deum contra Deum præstans juramentum. Sed quia melius est ad animum redire quam perire, legem legi Dei repugnantem non admitto. Davit male juravit sed pœnituit, Herodes juramento suo stetit & periit. Ideo vobis præcipio ut respiciatis quæ respicio, suffocantes ea quæ sanctam suffocant ecclesiam. Detestabile quidem est quod vos non solum me solum deseruistis in certamine, sed & me qualemcumque patrem vestrum jam per duos dies una cum aulicis iudicastis, qui simul mecum stare deberetis. Quod ne fiat de cætero, vobis in virtute obedientiæ prohibeo, unde & matrem nostram Romanam ecclesiam appello. Quod si ut rumor est in me violenta manus injecta fuerit, vobis itidem in virtute obedientiæ præcipio, quatinus districta excommunicationis sententia ecclesiasticas injurias vindicetis.* Quod audiens *Gilebertus Londoniensis* episcopus appellavit. Discesserunt igitur episcopi ad curiam properantes. Archiepiscopus autem in ecclesiam ingressus sacris indutus vestibus & pallio redimitus, devotissime de sancto *Stephano* missam celebravit, officium inchoans *Etenim sederunt, &c.* non ut alii dixerunt tanquam pro persona sua officium inchoaret, sed quia idem altare beato *Stephano* esset dedicatum, iussit archiepiscopus missam de martyre celebrari. Igitur expleto misterio amotoque ab hume-

ris cum infula pallio, cæteris indutus sacris vestibus cappa clericali super injecta, curiam introivit. Intraturus autem cameram qua rex & aulici ipsius præstolabantur adventum, de manu clerici *Alexandri* nomine crucem accepit, eamque manu propria portavit. Unde admirantes episcopi qui cum præveniant, assurgentes ei de manu ipsius quasi pro reverentia crucem accipere voluerunt, ne iram regis crucem bajulando magis accendere videretur. *Herefordensis* sibi eam tradi petivit. *Londoniensis* vero eam concupivit, dicens eum non debere contra regem dominum suum armatum incedere; si viderit, inquit, rex te armatum intrare, gladium suum in caput tuum exeret fortiolem, & tunc videbis quid tibi proderunt arma tua. Hæc ait *Cantuariensis*, Deo committimus. Et *Londoniensis*, Stultus hæcenus, inquit, fuisti, & ab hac stulticia ut video non recedis, hodie in te tua fatuitas apparebit. Audiens autem rex quod sic *Cantuariensis* archiepiscopus armatus incederet, secessit citius in cameram ulteriorem, sedente hac seorsum *Cantuariensi* solo fere, cum suis admodum paucis, episcopis loco & animo sedentibus ex adverso. Rex autem multo stipatus agmine cogitabat archiepiscopum de clericis male tractandis primo appetere. Sed ne episcopi qui jam eum solum reliquerant, pro clericis pugnaturi ad eum redirent, fieretque ex consensu in regem conflictus acrior, ex consulto aulicorum rex ad alias calumpnias se convertit. Vocatis igitur episcopis & proceribus, gravem & grandem rex deponebat querimoniam, quod archiepiscopus sic armatus in curiam veniens, ipsum & suos omnes inaudita à seculis forma nævo notaverit proditoris. Cum autem rex inde supra modum exandesceret, & universi fere ipsius animum stimulant, abierunt retrorsum eciam ipsius archiepiscopi adversarii, ac si jam in caput ejus vibratum viderent gladium. Unde & in arto pontifices positi, volunt & revolvunt quid agendum, qualiter hæc sit necessitas evitanda. Et tandem ex communi consilio, Nos, inquit, eum appellabimus coram papa, de facili convincetur, sine remedio deponetur. Quæ cum plurimum placerent regi, continuo exierunt omnes episcopi ad *Cantuariensem*; quorum unus cæteris eloquentior & arrogantior, *Hylarius* scilicet *Cicestrensis* episcopus prorumpens in vocem,

Quandoque ait, noster fuistis archiepiscopus & tenebamur tibi obedire; sed quia domino regi fidelitatem jurasti, hoc est vitam, membra & terrenam dignitatem sibi per te salvam fore, & consuetudines quas ipse reperit conservandas, & tu niteris eas destruere, cum præcipue spectent ad terrenam sui dignitatem & honorem, iccirco te reum perjurii dicimus, & perjuro archiepiscopo de cætero obedire non habemus; nos itaque & nostra sub domini papæ protectione ponentes, te ad ipsius præsentiam appellamus super his responsurum.

Audio, inquit *Cantuariensis*, quæ dicitis. Subtraxerunt se itaque episcopi ex adverso sedentes diutius in summo silentio. Rex autem interius cum principibus sedens pro tribunali, Euntes, ait, discernite quid perjurus & contumax proditor debeat sustinere. Itur. Judicatur. Et à quo vel qualiter pronuntiandum esset iudicium informatur. Processerunt tandem à rege Comites & Barones cum turba multa, quorum primi & præcipui erant *Robertus Leicestria* & *Reginaldus Comes Cornubie*. Qui cum archiepiscopo quasi improperantes retulissent quæ &

quanta

quanta ei bona dominus Rex contulisset, tandem Comes *Leicestria* qui erat dux verbi, coepit subtiliter inflectere sermones quasi ad Iudicium Curiae in archiepiscopum proferendum. Praesentiens hoc archiepiscopus, mox non expectato Iudicio surgit, protestans non esse eorum archipraesulem suum iudicare de crimine. Non est, inquit, in eum ferenda sententia qui iudicem superiorem appellavit, etiam si laico liceret episcopum iudicare. Unde tibi Comes *Leicestria* potestate mihi à Deo collata ut filio ecclesiae praecipio, ne in patrem tuum spirituale iudicium proferre praesumas. Verum mox improperatum & conclamatum à nonnullis est, quod tanquam perjurus & proditor à Curia discederet. Ipse vero sic se vertens & austero vultu respiciens respondit, quod nisi ordo sacerdotalis obstaret, & si sibi fas esset, in armis bellicis à perjurio & prodicione se contra ipsos defenderet. His dictis à curia discessit, & per aulam transiens probris multis à curialibus affectus est. Cum autem januam clausam repperisset, & janitor puero verberando intendisset, accurrens quispiam clavem repperit, januam aperuit, patrem dimisit, & sic pater patriae manus impiorum evasit. Ille vero ecclesiam sancti *Andreae* ingressus, Deo gratias egit, & reliquum diei in laudibus divinis & pauperum refectio-
ne complevit. Vocatis autem tribus episcopis quos artius diligebat, ipsis mediantibus petivit à rege liberum de terra egressum. Cujus petitionis responsum suspendit rex usque in crastinum. Archiepiscopus autem suspectam hanc habens dilationem, in noctis conticinio à quibusdam viris fidelibus ut sibi caveret admonitus, juxta altare praecipit lectum suum quasi ibidem pausaturus esset honeste parari. Sed prima noctis vigilia letania dicta tribus tantum assumptis fratribus iter arripuit, villamque egressus, primum habuit hospiciam apud *Graham*, secundum apud *Lincolniam*, in domo *Falconis*, tertium vero apud solitariam quendam sibi notum in medio aquarum situm, ubi per tres dies mansit. Inde secedens habitu simul & nomine mutato, non jam *Thomas* archiepiscopus sed frater *Christianus* vocatus, in cellis passim positus per dies latuit, noctu vero procedens tandem per *Cantuariam* ad villam monachorum *Cantuariensis* ecclesiae quae *Estreia* vocatur clanculo pervenit. Ubi per aliquot dies moram fecit in conclavi juxta ecclesiam, factoque parvulo foramine in pariete, missam audivit, pacis osculum ab uno solo confcio clerico suscepit. Post missam vero ipso presbytero nesciente & populo episcopalem dedit benedictionem. Tandem vero procurato transitu, cum angustia huc illucque depulsus vix tandem à duobus presbyteris iv. non. Novembris in fragili cimba transvectus, juxta *Graveninges* in *Bolonenfi* applicuit territorio. Inde cappam humeris portans pedestre iter arripens, cum ex modico lutofo tamen itinere lassaretur, socii sui uno tantum denario conducto jumento vestimenta sua imposuerunt, & cum de super sedere fecerunt, sicque ad *Clarum maris eum* perductus est. Unde cum socii fratres scilicet habitu sicut & ipse eum per aquam ad sanctum *Bertinum* deducerent, & de penuria piscium esum carnis suggerendo quærerent, inter loquendum exiliens piscis de aqua quem *brennam* vocant cum impetu corruit in gremium archiepiscopi, fuitque tam jocunda quam miraculosa navigatio. Rex autem *Henricus* cognito quod fugisset archiepiscopus, misit ilico ad regem *Franciae Lodovicum* & ad dominum Papam litteras

& spectabiles nuntios, qui ipsius regis prece vel precio malitiam palliarent, & archiepiscopi machinarentur depositionem, vel saltem rei gestae meram confunderent veritatem. Elegerat enim eos quos magis noverat archiepiscopi esse adversarios, prave in actione, subdolos in locutione, cum aliis tamen quibusdam qui eum diligebant in veritate, sed pro ipso verbum facere non audebant. Quorum nomina sunt haec. *Rogerius Eboracensis* archiepiscopus, *Gilebertus Londoniensis*, *Bartholomeus Exoniensis*, *Rogerius Wigorniensis*, *Hylarius Cicestrensis*, *Ricardus archidiaconus Pictavenensis*, *Guido Ruffus* decanus, *Johannes de Oxenfordia*, *Willielmus Comes de Arundellia*, *Hugo de Gundevilla*, *Reginaldus de sancto Valerico*, *Henricus filius Geroldi*, & alii quamplures. Hi cum litteris Regis & muneribus tanta festinatione profecti sunt, ut eadem nocte ipsi & archiepiscopus transfretarent, eademque nocte apud Sanctum *Andomarum* utrique fuerint. Nesciebant tamen praefati nuntii regis quod archiepiscopus ibidem praesens adesset. Ipsi autem dum transfretarent naufragium fere perpeffi sunt, & archiepiscopi scapha placidis transivit in undis. Venientes igitur praefati nuntii Regis ad Regem *Franciae* litteras eidem Regi *Franciae* porrexerunt, quarum erat contentia. *Thomam* scilicet quondam *Cantuariensem* archiepiscopum ut proditorem de *Anglia* fugisse, quem ne in terra sua reciperet postulavit. Eandem etiam litterarum Comiti *Flandriae* destinaverat formam. Cum autem Rex *Franciae* dicente lectore audisset, quondam archiepiscopum, quæsit quis eum deposuerit, & ait, Ego quidem Rex sum sicut & ipse, nec tamen possum terrae meae minimum quemquam clericum deponere; Et adjecit, Novi *Thomam* quondam Cancellarium regi domino vestro diu & fideliter deservisse; nunc autem id mercedis accipit, quod eum ab *Anglia* fugatum, à *Francia* quoque propellere conatur? Insistunt nuntii ut dominum Papam scriptis suis moneat ne archiepiscopi contra Regem *Angliae* suggestionibus crederet. Verum cum eis Rex non responderet ad vota, ad dominum Papam *Senonis* profecti sunt. Cui in consistorio una cum Cardinalibus sedenti *Londoniensis* sic ait.

Pater sancte, ad vos spectat catholicae ecclesiae cura & sollicitudo, ut qui sapiunt per vestram foventur providentiam ad exemplum morum, & qui desipiunt, auctoritate apostolica corripiantur & corrigantur ut sapiant: sed apud vestram sapientiam non creditur sapere qui in sua sapientia & fratrum concordiam & ecclesiae pacem regisque devotionem perturbare contendit. Nuper siquidem in *Anglia* orta est dissensio inter regnum & sacerdotium ex levi & minus utili occasione, quae facilius posset extinguere si adhibita ei fuisset moderata curatio. Verum quia dominus *Cantuariensis* suo & singulari in hac parte & non nostro usus consilio, acius a quo institit, non considerata temporis malitia quod vel quale dispendium ex tali impetu possit provenire, & sibi & fratribus suis contextit laqueos, & si ei in suo proposito noster affuisset assensus, jam res ipse ad deteriore calculem devenisset; Quia igitur nostram conventiam sicut nec debuit ad id quo tendebat habere non potuit, nifus est in dominum regem & nos, immo in totum regnum suae temeritatis culpam retorquere. Quocirca ad decolorandam mutuae fraternitatis famam, vim nemine inferente vel minas intendente fugam iniit, sicut scri-

ptum est, *Fugit impius nemine persequente.*

Ad hæc dominus papa; Parce inquit frater. Et *Londoniensis*; Domine parcam ei. Et dominus papa; Non dico frater quod ei parcas sed tibi. Ad hanc igitur apostolicam vocem & tubam sensus *Londoniensis* est infatuatus à Domino ita demum quod non potuit amplius mutire. Excepit proinde sermonem facundus *Hylarius Cicestrensis* episcopus magis de sua confidens eloquentia quam de iusticia & veritate, quod innotuit ex post facto.

Pater, inquit, & domine, interest beatitudinis vestrae quod perperam actum est in perniciem universitatis ad pacis & concordiae debitum statum citius revocare, ne unius hominis immoderata præsumptio multorum stragem & catholicæ ecclesiæ scissuram possit procreare. Id parum attendit dominus *Cantuariensis* dum relicto maturiori consilio se solum consuluit, ut sic sibi & suis, regi & regno, clero & populo graviores labores & angustias procuraret. Et certe virum tantæ auctoritatis id non decuit, nec oportuit, nec aliquando oportuebat, insuper sui si scaperent non oportuerunt sibi in talibus præbuisse assensum. Audito itaque qualiter facundus ille grammaticus & rethor atque causidicus profiliret de portu in portum, soluti sunt in risum universi. Inter quos unus prorumpens in vocem, Male, inquit, tandem venisti ad portum. In quo verbo episcopum illum ita infatuavit Dominus, quod de cætero factus est sicut mutus & elinguis. *Eboracensis* autem priorum ruinam attendens, animi impetum fludivit temperare.

Pater, inquit, *Cantuariensis* mores & studia nemini innotuerunt plusquam mihi, & id animi ejus novi propositum ab initio, ut quod semel arripuerit ex sententia, ab eo de facili non possit avelli. Quare facilius credi oportet ipsum in hanc obstinariam de sua levitate pro more incidisse, & aliam non video viam ad ejus correctionem, nisi ut vestra discretio ad id efficiendum manum apponat graviolem. Intelligenti satis dictum puto. Episcopus *Exoniensis* subjunxit.

Pater ait, Non oportet multum in his immorari. Causa ista in *Cantuariensis* absentia non habet terminari. Petimus igitur legatos qui inter dominum regem & *Cantuariensem* causam istam possint audire & auditam decidere. Et subticuit. Nec post eum aliquis episcoporum amplius adjecit. Id autem videns Comes de *Arundello*, stabat enim in ordine suo cum multitudine militum, audientiam postulat. Et facto silentio,

Domine, ait, Quid locuti fuerint episcopi nos illiterati penitus ignoramus, idcirco nos oportet edisserere quomodo possumus ad quid sumus missi; nec ad hoc utique ut contendamus vel ut cuiquam faciamus contumelias in conspectu maxime tanti viri, cujus nutui & auctoritati se de jure totus inclinat mundus, sed ad hoc proculdubio venimus, ut domini regis devotionem & amorem quæ circa vos gerere consuevit & adhuc gerit, in præsentia vestra & totius *Romane* curiæ vobis præsentemus. Per quos, inquiam? Per majores & nobiliores quos habere potuit in omnibus terris sibi subjectis, hoc est, per Archiepiscopos, Episcopos, Comites, & Barones. His superiores in sua potestate non potuit invenire, & si invenisset, utique destinasset ob reverentiam vestram & sanctæ *Romane* ecclesiæ. His adicimus quod paternitas vestra satis experta

est in novitate vestrae promotionis, domini regis fidelitatem & devotionem, dum seipsum suos & sua omnia vestrae penitus exposuit voluntati. Et pro certo sub catholicæ fidei unitate quam habetis in Christo regere, ut credimus, non est eo fidelior, vel Deo devotior, seu ad eam ad quam assumptus est pacis conservationem moderatior. Nichilominus & dominus archiepiscopus in suo gradu & ordine æque instructus, in his quæ ad eum pertinent providus & discretus, licet ut quibusdam visum est aliquando nimis acutus; Et nisi ista quæ nunc est inter dominum regem & dominum archiepiscopum esset dissensio, regnum & sacerdotium mutuo congrauderent adinvicem paci & concordia sub principe bono & pastore optimo. Est igitur hæc nostra supplicatio ut ad tollendam istam dissensionem & ad pacis & amoris reformationem vestra gratia attentius invigilare velit.

Hæc itaque Comes eleganter sed in lingua sua proposuit, ita quod communiter ab omnibus ejus plurimum modesta commendaretur discretio. His etiam dominus Papa vigilanter intendens respondit.

Scimus fili Comes & memoriter recolimus ex quanta devotione rex *Angliae* plurima & largiora nobis contulerit beneficia, cui data oportunitate quantum cum Deo poterimus in desiderio animæ habemus pro meritis respondere; sed quia legatos postulastis habebitis & legatos.

Osculato itaque pede domini papæ, quæsit *Londoniensis* ex consulto, in qua potestate essent venturi. In debita, inquit dominus papa. Immo ait *Londoniensis*, Id petimus ut possint causam dirimere appellatione remota. Hæc est, inquit dominus papa, gloria mea quam alteri non dabo. Et certe cum judicandus fuerit, à nobis judicabitur, quia nulla permittit ratio ut eum in *Angliam* remittamus, ab adversariis & inter inimicos judicandum. Adjecit etiam, ut archiepiscopi paulisper expectarent adventum, in cujus absentia nichil erat de jure statuendum, nec id quod petebant annuendum. Qui cum dicerent sibi à domino rege terminum esse præfixum, nec optinerent, aspernantes omnia recesserunt. Interea archiepiscopus aliquot diebus apud sanctum *Bertinum* degens, cum regis *Anglorum* & Comitis *Flandria* cognationem haberet suspectam, suffragio *Milonis Tervanensis* episcopi & abbatis sancti *Bertini* prudenter in *Suessionem* perductus est. Quo cum crastino adveniret dominus rex *Franciae Lodovicus*, ad hospitium archiepiscopi festinus descendit, eique in omnibus regiam optulit protectionem, & de regio fisco suam & suorum procurationem. Cui cum archiepiscopus prout debuit gratias egisset, & eam quam optulerat procurationem ad præsens renuisset, cum gratia ipsius simul & conductu ad dominum papam *Senonis* profectus, & à domino papa honorifice susceptus est. Post aliquot autem adventus sui dies in secretiorem cameram admissus, coram domino Papa & Cardinalibus cum stare vellet sedere jussus sic exorsus est.

“Licet non multum sapientes nec tamen usque adeo sumus fatui, ut regem *Angliae*, suos & sua pro nichilo relinqueremus, & si vellemus suæ per omnia placere voluntati, in sua potestate vel regno non esset quis qui nobis pro libito non obediret. Et dum sub hac conditione sibi militavi-

mus,

mus, quid fuit quod nobis non successit ad vo-
cum? Ex quo vero aliam ingressi sumus viam, &
facti sumus memores professionis & obedientiae
quam pro Deo suscepimus, quem ad nos habuit
tepuit profecto prior affectus. Adhuc autem si
ab hoc proposito vellemus resilire, ad ejus recupe-
randam gratiam nullius interventu personae ege-
remus. Verum quia *Cantuariensis* ecclesia sol
solet esse occidentis & in nostris temporibus ejus
obfusa est claritas, quodlibet tormentum sed
& mille mortis genera si tot occurrerent libentius
exciperemus in Domino, quam sustineremus sub
dissimulatione his diebus mala quae patitur. Por-
ro ne videar curiose vel optentu vanae gloriae hanc
inchoasse, expedit ut oculata fide constet de facto.
Et producens scriptum in quo conceptae fuerunt con-
suetudines illae de quibus contendebatur, cum la-
crimis inquit, « Ecce quae statuit rex *Angliae* con-
tra libertatem catholicæ ecclesiæ. Si hæc licet
dissimulare sine dispendio animæ vos videritis.

Quibus perlectis, moti sunt omnes usque ad la-
crimas, communi voce Deum laudantes dum vel
unum sibi reservavit, qui pro ecclesia Dei in illa
tempestate ausus fuit ex adverso ascendere. Postea
vero in secretiori thalamo cum domino Papa Car-
dinalibus residentibus affuit & dominus *Cantuari-
ensis*, hæc inquit: « Patres mei & domini, Men-
tiri nemini licet alicubi nedum coram Deo &
vestri præsentia; unde volens sed & gemens fa-
teor, quia has *Anglicanæ* ecclesiæ molestias mea
miserabilis culpa suscitavit. Ascendi in ovile
Christi sed non per ipsum hostium, velut quem
non omnino canonica vocavit electio, sed terror
publicæ potestatis intrusit. Et licet hoc onus
invitus susceperim, tamen ad hoc me induxit hu-
mana & non divina voluntas. Quid igitur mi-
randum si michi cessit in contrarium? Verum si
ad regis comminationem, ut confratres nostri per-
suaserunt, instantius renuntiaverim episcopalis au-
toritatis michi indulto privilegio, ad principum
nutum & voluntatem, catholicæ ecclesiæ perni-
tiosam relinqueretur exemplum. Distuli igitur
usque ad vestram præsentiam. Nunc autem re-
cognoscens ingressum meum minus canonicum,
& timens proinde exitum mihi provenire dete-
riorem, videns etiam vires meas oneri impares,
ne gregi inveniar præesse ad ruinam cui datus
sum qualiscunque in pastorem, in manu tua pater
archiepiscopatum *Cantuarie* resigno.

Moxque de digito transumens anulum, in ma-
num summi pontificis tradidit. Orationem itaque
complens in lacrimis dominum papam & alios
omnes compulit illacrimari. Seorsim igitur sedente
archiepiscopo, dominus Papa super his cum Car-
dinalibus cœpit conferre. His visum est oblata oc-
casione, regis iram sedari posse facilius dum in alia
persona *Cantuariensi* ecclesiæ consuleretur, & *Can-
tuariensi* archiepiscopo possit alias competentius pro-
videri. Illis autem qui apertos habebant oculos
visum est in diversum, quasi is qui pro tuenda ec-
clesiæ libertate summo periculo & discrimini non
solum divitias & gloriam, dignitatem, auctoritatem,
sed & vitam exposuit, ad libitum regis deberet
suo jure privari, sicut forma fieret aliis in consimili
causa regibus resistendi si ei sua justitia servaretur
illæsa, sic eo cadente caderent universi episcopi, ut
nullis futuris temporibus audeat quis obviare prin-

cipis voluntati, & sic vacillabit status catholicæ ec-
clesiæ & *Romani* pontificis auctoritas deperibit.
Expedi igitur, inquit, hunc restitui etiam invitum,
& ei qui pro nobis omnibus dimicat omnimodis est
succurrendum. Complacuit omnibus sententia. Vo-
catoque domino *Cantuariensi*, dominus papa restituit
ei officium archiep. *Cantuar.* & curam, spondens ei
Romanæ ecclesiæ congruum suffragium. His ita
gestis, commendavit eum abbati *Pontiniacensi* qui
tunc præsens erat ex condito cum fratribus suis
exibendum non quidem splendide, sed simpliciter
ut decet exulem & Christi athletam. Accepta ita-
que summi pontificis benedictione *Pontiniacum*
profectus, & à fratribus summo cum gaudio sus-
ceptus est. Dominus autem papa ex communi fra-
trum consilio adhuc præsentem archiepiscopo præfa-
tas illas dampnaverat pravitates. Est autem præ-
fatum cœnobium *Pontiniacus* scilicet in *Burgun-
dia* situm, ubi *Cantuariensis* archiepiscopus à festo
sancti *Andree* proximo post exilium, per duos fere
annos in multa humilitate & spiritualibus exercitiis
conversatus est.

VII.
M. CLXV. Mense Januario terræ motus magnus
factus est in *Anglia* nocte media Conversionis S.
Pauli apostoli. Rex autem *Angliae* *Henricus* ad
modum & supra modum iratus eo quod ipse in
nuntiis suis & petitionibus tam à rege *Franciae*
quam à domino papa esset repulsus, jussit furore
plenus res & redditus archiepiscopi & omnium
suorum confiscari, totanique cognationem suam &
omnes qui eum quovis titulo contingebant exilio
dampnari. Nulli igitur ætati, fortunæ vel ordini pe-
percit ista crudelitas. Nam mulieres in puerperio
decubantes, pueri quoque vagientes in cunis acti
sunt in exilium. Senes cum junioribus propulsi sunt,
domibus eorum & rebus in exterminium datis.
Adulti quoque coacti sunt jurare quod absque
dilatione vel diverticulo *Pontiniacum* peterent, &
archiepiscopo suo regis autem proditori se præsen-
tarent, ut ipse solus tot angustias cordis sustineret
quot causa sui coexules egentes videret. Proceffit
ulterius furor immanis. Nam publice terrore laico
prohibitum est, ne quis eum non dico donis vel
scriptis visiteret, sed ne quis pro eo in *Anglicana*
ecclesia oraret. Exercebantur istæ & hujusmodi
enormitates per quendam filium perditionis *Ran-
dulfum del Broc*, cui rex ad custodiendum immo
ad destruendum commendaverat archiepiscopatum.
Hic itaque accepta potestate associatis sibi nequioribus
se circumquaque grassabatur: oderat enim
archiepiscopum ex antiquo, ideoque crudelitate non
poterat satiari. Res autem & redditus monachorum
Cantuariensium semper servavit illæsas, nul-
lamque rerum suarum eis subripuit potestatem.
Factum est hoc ut credi potest nutu Dei & indu-
stria prudentis *Wiberti* Prioris. Rex autem *Hen-
ricus* quo facilius domini papæ vel etiam *Cantua-
riensis* archiepiscopi si forte promulgaretur declina-
ret sententiam, coadunato exercitu copioso ad de-
bellandam *Walliam* profectus est. Illis vero valide
resistentibus, parum vel nichil profecit, multos ta-
men ex suis tam milites quam pedites perdidit &
reversus est. Summus autem pontifex *Alexander*
jam *Senonensibus* valedicens, in Pascha in *Italiam*
profectus est. Hoc quoque anno mense Augusto
natus est filius *Lodovico* regi *Franciae* Christianis-
simo, quem peperit ei filia Comitis *Theodaldi* se-
nioris,

An. Græ
1165.

nioris. Ex cujus ortu tota Francia lätificata est eo quod hucusque masculum non habuit hæredem. Puer autem baptizatus, ad nomen Comitis Flandria Philippus appellatus est. VIII.

An. Græ
1166

M. Clxvj. Rex Henricus in Normanniam transfretavit, habitoque cum suis Episcopis & Baronibus consilio, instituit quandam collectam fieri denariorum per omnes terras suas; unde scriptum compositum est ipso præcipiente in hunc modum.

EGO Henricus Dei gratia rex Angliæ, dux Normannia & Aquitanie, & comes Andegavia apud Cenomanniam, proxima tertia feria post Dominicam qua cantatur Misericordia Domini, primo cum ibi adessent archiepiscopus Rothomagensis & tres episcopi Normannie, & episcopus Cenomanensis, & quidam barones mei, Iterato apud Cenomanniam tertia feria post sequentem Dominicam cum adessent pariter tres archiepiscopi Rothomagensis, Turonensis, Burdegalenensis, & episcopi plures, Baiocensis, Luxoviensis, Sagienensis, Cenomanensis, Andegavensis, Vanetensis, Pictavenensis, Engolismensis, Petragoricensis, Agenensis, Belacensis, & multi barones mei de Normannia, de Cenomannia, de Turona, de Andegavia, de Britannia, de Guasconia, consilio & assensu omnium, petitione & precibus domini regis Francorum & exemplo suo qui per terram suam similiter statuit fieri, statui ut ad defensionem & juvamen ecclesie & terra orientalis unusquisque de terris suis, de omni mobili quod habet sive sit aurum, sive argentum absque lapidibus, sive animalia, sive nummi, sive quicquid sit absque vestibus, incis, & de redditibus similiter det hoc anno M. Clxvj. de unaquaque libra duos denarios. Deinde quatuor sequentibus annis de singulis libris singulos denarios. Hoc quoque faciat de culturis & vineis, ita quod non computetur sumptus & constamentum earum. Hoc etiam de debitis de quibus recipiendis certitudinem habent. Hoc faciant archiepiscopi, episcopi, abbates qui regale habent, & clerici, comites, barones, vavasores, milites, cives, burgenses, rustici. Omnis homo domum habens & non valorem libra det unum denarium. Homo non habens valorem libra & tamen aliquod officium agens det unum denarium. Statutum hoc ego primus manu propria me observaturum affidavi in manu archiepiscopi Rothomagensis, deinde archiepiscopi, episcopi, comites, barones, vavasores, sub fide ponentes quod idem faciemus affidare omnes sub potestate nostra constitutos. Hoc itaque ab omnibus qui prænominati sunt per omnes terras meas fieri præcipio. Elemosina ista solvetur à die sancti Remigii infra dies xv. sequentes. Et si quem infra hunc terminum mori contigerit, prius solutis debitis suis decimam partem sue partis dabit in hanc elemosinam. Et erit truncus in omnibus civitatibus, & in ecclesia episcopali, & per singulas villas in ecclesiis, ubi quisque post juramentum ita fideliter mittet rebus suis diligenter numeratis quicquid ex eis modo prædicto colligi poterit, ita veraciter ne infringat juramentum, neque incidat in excommunicationem, quæ fiet super eos qui aliquid defraudaverint. Truncus vero habebit tres claves, quarum unam custodiet presbyter, duas fideliores viri de parochia. Infra festum quidem omnium Sanctorum pecunia in villis collecta ad episcopatum deferatur

per eosdem qui collegerunt, & per alios legitimos testes. Deinde simul colligetur per terras meas ubi ego assignavero per archiepiscopos & episcopos qui mecum ad hoc statuendum interfuerint. Condonata est tertia pars pœnitentie sue omnibus qui fideliter de rebus suis hanc elemosinam persolverint. Hæc acta sunt anno ab incarnatione Domini M. Clxvj.

Degebat interea Thomas Cantuariensis archiepiscopus & jam apostolicæ sedis legatus, in cœnobio Pontiniacensi spiritualibus disciplinis & studiis cœlestibus intentus, immo totus Deo deditus & ad eum suspensus. Tantam habuit in corde humilitatem & benignitatem ut cum cæteris fratribus ad agrorum exiret labores, cum metentibus meteret etiam infirmus, & fenum coadunaret. Coexulum vero suorum ærumnas continuo volvebat in corde, cum de singulorum sollicitaretur sustentatione. Verum super omnia dampna pressuras ecclesiæ deflebat. In se autem reversus, cum jam ulterius tot illatas injurias dissimulare non auderet, secundo exilii sui anno per abbatem ordinis Cisterciensis regi Anglorum commonitoriam dulcem & suavem misit epistolam, nil correptionis vel amaritudinis habentem. Nuntius vero in brevi reversus, pro mollibus aspera, pro dulcibus amara, pro commonitione duram retulit objurgationem. Quod audiens archiepiscopus, secundo commonuit regem per alios viros religiosos, asperiores eidem dirigens litteras: sed & hi nichil penitus præter contumelias reportaverunt. Zelus itaque justitiæ apprehendit eum, ut non jam commonitorias sed comminatorias proferre decrevisset actiones. Accessit igitur ad ecclesiam sanctæ Mariæ Magdalene in festivitate ipsius, & post elegantem ad populum fermocinationem, in regem Angliæ emisit comminatorium. Unde fama divulgante præmunitus rex, citissime misit in Angliam, mandans Ricardo de Luci qui præfecturam agebat in Anglia, ut episcopos & personas Angliæ set & monachos Cantuarie contra archiepiscopum compelleret appellare. Hoc ipsum à domino rege in Normannia factum est. Cum igitur episcopi & abbates Angliæ apud Londoniam convenirent & appellarent, Cantuarienses monachi prudenti consilio erepti sunt, petitis & acceptis induciis ad regis præsentiam veniendi. Hac igitur celebri celebrata & accelerata appellatione, misit rex, misit & archiepiscopus nuntios ad dominum Papam; à quo tandem hoc à regis nuntiis impetratum est, ut ad pacem reformandam inter regem & archiepiscopum duos à latere mitteret legatos. Interea videns & invidens hostis antiquus Thomam de virtute in virtutem indies procedere, misit in cor regis per linguas malignantium toxicatas, ut archiepiscopum de tam grato propelleret hospicio. Misit igitur litteras comminatorias generali capitulo Cisterciensi, significans quod quendam de inimicis suis suscepissent & secum haberent, Thomam videlicet Cantuariensem archipræsulem; unde & mandavit quod sicut carum habebant quicquid in terra sua cismarina aut transmarina possidebant, ne eum amplius tenerent secum. Expleto igitur capitulo, venerunt ad archiepiscopum abbas ipse Cisterciensis, episcopus Papiensis ordinis illius quondam monachus, & ejusdem ordinis quidam abbates. Et venerunt festinantes, nomine capituli nuntiantes se tales regis litteras & tale in eis suscepisse mandatum. Et ad archiepiscopum

chiepiscopum sermonem convertentes, Domine, inquit, capitulum propter mandatum tale nec fugat, nec expellit te, nec licentiat, sed tibi & prudenti tuo consilio hoc significat, ut post tale mandatum videas & attendas quid agendum. Archiepiscopus autem incontinenti cum suis consilio habito mox respondit, Se nulla velle ratione quod aliqua sui occasione ipsi ordinis sui aliquam incurrerent lationem. Adiciens, quod quocunque diverteret vel ubicunque caput suum reclinaret, ab eis se citissime amoveret. Quo audito responso, præfati nuntii in castris reversi sunt. Nuntiata sunt igitur hæc Christianissimo regi *Francorum Lodovico*. At ille gaudens in Domino, nuntio dixit.

Ex hoc quod michi nuntias infortunio, gaudeo plane simul & doleo. Doleo, inquam, quia monachi isti ordinis *Cisterciensis* quos putabam solum Deum amare & timere, nunc ob favorem mortalis hominis vel timorem huic viro Dei suam subtrahunt elemosi am, hoc est quod doleo. O! inquit, religio ubi est? Et adjecit: Gaudeo autem, quod ad obsequium tanti viri gratiam invenimus oportunitatem. Veniat igitur, veniat ad nos, & *Francigena* gentis piam sentiat bonitatem.

Quo dicto, misit rex nobilissimum quendam cum trescentis viris in occursum ejus, qui cum à *Pontiniaco* cum honore debito deducerent in *Franciam*. Unde monachi *Pontiniacenses* cum ipso abbate suo usque ad effusionem lacrimarum contristati sunt. Tanta enim benedictione coelesti ad ipsius ingressum aucti sunt, ut causa ipsius & multitudinis coexulum ad eum confluentium, non plus solito per anni circulum se expendisse certissime probarent. Igitur archiepiscopus, ut prædictum est, circa diem festum sancti *Martini Pontiniacensis* valedicens, dum cum abbate ipsius cœnobii iter ageret, subito prorupit in lacrimas. Quarum causam cum instantissime abbas quæreretur, & ille diutius sileret, importunitate tandem abbatis coactus ait, Ea quæ de me sunt o abba finem habent. Nocte quippe hæc michi visum est in visu noctis, quod in ecclesia nescio tamen qua contra dominum regem *Anglorum* in auditorio domini Papæ & Cardinalium pro ecclesiæ causa contenderim, domino quidem Papa parti meæ favente, sed Cardinalibus adversantibus pro rege contra me; cum ecce subito quatuor supervenerunt milites qui mox rapientes me ab auditorio, in eadem ecclesia capitis mei summitatem ubi coronæ meæ locus est excoriaverunt, adeo ut michi videbatur angustatus quod videbar michi defecisse. Et ex revelatione hac conturbor sic & contristor. Non quidem propter revelationem vel ejus significationem, sed propter eos qui secuti sunt me, qui percusso pastore dispergentur ut oves non habentes pastorem. Aliam quoque visionem, immo manifestam martyrii sui prophetiam dicitur vidisse. Cum enim quadam die in fletu & gemitu missam celebrasset, coram altari oravit, & vox de cœlo lapsa est dicens, *Thomas, Thomas*, ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo. Et respondit *Thomas*, Tu quis es Domine? Dicit ei *Jesus*. Ego sum *Jesus Christus* filius Dei vivi pater tuus. Et respondit *Thomas*, Utinam glorificeris in sanguine meo. Dicit ei Dominus, Ecclesia mea glorificabitur in sanguine tuo, & tu vere glorificaberis. Profectus itaque *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus in die sancti *Martini* secundo exilii sui anno, ut

prædictum est, à *Pontiniaco*, cum honore multo ab *Hugone* tunc *Senonensi* archiepiscopo, clero quoque & populo *Senonis* receptus, in cœnobio sanctæ *Columbe* per quatuor continuos annos perendinavit. Post paucos autem dies reversi sunt nuntii archiepiscopi dicentes, Cardinales duos ad faciendam pacem si possent in proximo esse venturos. Reverius est etiam quidam regis clericus *Johannes de Oxenefordia* nomine, quem archiepiscopus denuntiaverat excommunicatum eo quod conventionem quadam cum scismaticis facta eorum incurrisset contagium. Hic à *Romano* rediens pontifice prædicabat superbe, dominum papam legatos misisse ad honorem regis *Angliæ*, & archiepiscopi *Cantuariensis* confusionem, ipsosque legatos jam in proximo esse venturos. Verum cum hæc arrogantis & garuli verba domino papæ nuntiata fuissent, præcavens in futurum, post prædictos legatos litteras misit, mandans eos ut paci quidem componendæ pro viribus intenderent, sed ne quid magnum contra archiepiscopum ordine facerent judiciario. Suspectus enim erat archiepiscopo quidam ex eis cui nomen erat *Willielmus Papiensis*, alter vero *Otho*. Qui licet multum haberent pectoris simul & oris, lucrum tamen auræ & auri sitiebant.

IX.

M. Clxvij. Rupta est pax & concordia, & bella reparata sunt inter *Lodovicum* regem *Francia* & *Henricum* regem *Angliæ* propter *Tolosam* civitatem & varias hinc inde causas, & maxime ut credi potest propter *Thomam Cantuariensem* archiepiscopum; unde præter alia mala comitatus *Augensis* & pagus *Vilcassinus* rapinis & incendiis maxime vastati sunt, rege *Francorum* quatrinduo in *Vilcassino* cum exercitu suo demorante. *Mathæus* etiam Comes *Botonia* frater vero *Philippi* Comitis *Flandria* fecit naves, ut fama fuit, *Flandrensibus* armavit, juratus in *Angliam* venire, unde motus magnus in *Angliæ* factus est. Subtraxerat enim ei rex quosdam redditus in *Angliæ* quos dicebat sibi de jure antiquo competere. Quos quia prece non potuit, armis conatus est revocare. Sumpsit audaciam suæ presumptionis eo quod rex *Angliæ* transmarinis dissensionibus esset occupatus. Verumtamen conatus ejus inanis effectus est *Ricardo de Luci* cum *Anglicana* militia custodiam procurante.

Interea venerunt in *Franciam* præfati legati *Willielmus* & *Otho*; & cum archiepiscopo *Senonis* de reformanda pace locuti sunt. Inde ad regem euntes, eumque in proposito suo pertinacem nimis reperiens, in octavis sancti *Martini* colloquium indixerunt. Suggesterat enim eisdem legatis rex, quod hæc omnia mala de consilio & suggestionem *Cantuariensis* archiepiscopi processerant, asserens eum in propria persona ad loca guerrarum accessisse, & tam regem *Francia* quam comitem *Flandria* nil rancoris habentem pro viribus suis in ipsum animasse. Sed rex *Francia* prædictos legatos ad suum admittens colloquium, archiepiscopi purgavit innocentiam, etiam cum juramento dicens, Quod ei semper consilium dederat ut pax servaretur salvo honore utriusque regis. Ipsi autem ne nil egisse viderentur, inter *Gisortium* & *Triam* in octavis sancti *Martini* cum archiepiscopo loquentes, questionibus plurimis ipsius animum scrutari ceperunt. Sed immobilem repentes & ejus invincibiles rationes attendentes, de quibus audierant contulerunt, & sic demum omni penitus infecto negotio

Romans

An. Græ
1167.

Romam redierunt. Eadem autem nocte cuius in craftino conveniendus erat archiepiscopus vidit ipse sompnum quod in calice aureo propinaretur ei venenum. Et quidem sic accidit. Illi etenim verba regis composita eidem offerebant quæ palliatione proterva audientium subverterent intellectum & faciendæ concordie facerent dilationem. Sed legati, sagacis archiepiscopi (regis animum noscentis & mores) audita prudentia, redierunt ad curiam. Videntes autem fautores regis quod in omnibus defecisset eorum versutia, iterum generalem innovaverunt appellationem.

Hoc anno venit in *Angliam* *Coloniensis* electus qui & scismaticus, ut *Matildem* regis *Anglorum* filiam duci *Saxonum* peteret in uxorem. Petiit & obtinuit; & regina *Alianor* cum filia sua apud *Doveriam* transfretavit.

Civitas autem *Mediolanensis* reedificata est invito Imperatore *Frederico*.

Obiit hoc anno bonæ memoriæ *Wibertus* Prior *Cantuariensis* ecclesiæ v. kal. Octobris.

Thomas autem *Cantuariensis* archiepiscopus quosdam regis familiares excommunicavit iustis ex causis.

An. Græ 1168. M. C. lxxviii. *Matildis* filia regis *Anglia* nupsit duci *Saxonum* *Henrico*. Comes *Patricius Sarisberiensis* vir nobilis & militaris à *Pictavensibus* occisus est, qui à rege *Anglorum* defecerant ob quasdam libertates sibi recisas; unde discordia regum *Anglia* scilicet & *Francia* cuius partem fovebant *Pictavi* cotidie cepit incrementum. Venerunt interea ad regem *Anglia* nobilissimi *Alemannia* & spectabiles legati, dux scilicet *Saxonum* gener regis, *Maguntinus* archiepiscopus, *Coloniensis* electus, & *Leodicensis* episcopus, cum multa ambitione & fastu missi ab imperatore *Frederico*, multa ex *Alemannis* adversum *Francos* spondentes auxilia, multisque tentantes moliminibus qualiter regem *Anglia* in scismatis sui partem inducerent, & ob favorem ipsius regnum *Francorum* cum bellico apparatu intrarent. Rex autem prædictos legatos cum multo suscepit honore, responsis prudentibus & blandiloquiis satisfaciens, ipsosque abeuntes prolecutus est multis gratiarum actionibus preciosis honoratos muneribus. Horum itaque causa legatorum fecit rex ditiores ex *Anglia* *Judeos* transfretare, & reliquos in quinque milibus marcis describere. Porro illi recedentes turbidas in *Francos* minas pro innato genti stolidæ vitio barbarizabant, eo quod religiosus *Francorum* rex eorum utpote scismaticorum & excommunicatorum noluit colloquio participare. Circa Pentecosten celebravit *Fredericus* imperator concilium permaximum apud *Wicheburch*. In quo, cum de pace & concordia inter ipsum & papam *Alexandrum* sabbato & secunda feria Pentecostes tractaretur, superveniens *Coloniensis* electus in medio omnium protestatus est dicens, Domine, inquit, imperator concilia quæ adversus papam *Alexandrum* hucusque captastis nichil vobis profuerunt, nichil ei nocuerunt. Nam & de nostris plurimi obediunt & adhærent ei, sicut dominus *Maguntinus* & alii; sed si michi & consilio meo adquieritis in promptu erit *Alexandri* dejectio & papæ nostri *Paschalis* exaltatio. En ego adquisivi nostræ parti L. episcopos cum archiepiscopis suis, & plures numero de dominatione regis *Anglia* qui papæ *Paschali* & vobis adhære-

bunt si vos *Alexandri* obedientiam & eo decedente cuiusque de parte ejus electi abjuraveritis. In huius rei confirmationem ecce assunt nuntii regis *Anglia* qui in persona regis nobiscum jurabunt. Placuit imperatori forma consilii. Sed cum à quibusdam huiusmodi juramentum differre volentibus diceretur, quod *Coloniensis* primo jurare deberet qui huiusmodi dedit consilium, & ille usque ad lacrimas reluctaretur: Imperator vehementer iratus ait, En apparet quod tanquam proditor operatus sis adversum me & animam meam. Et apparet quod bonum consilium dedit michi *Maguntinus Octoviano* defuncto, suadens mihi ne de tanto periculo liberatus, iterum me in consimile involverem; unde tibi scripsi dans in mandatis ne me inconsulto de eligendo pontifice quicquam tractares. Tu vero clam me ignorante auctoritate tua istum elegisti, & Te Deum cantasti. Parasti nobis foveam, modo primus incidēs in eam. Primus igitur omnium juravit *Coloniensis*, deinde Imperator, postea dux *Saxonum* gener regis *Anglia*. Juraverunt cæteri qui præsentēs fuerunt tam episcopi quam principes. Juraverunt etiam duo clerici nuntii regis *Anglia* in persona regis. Eorum vero juramentum qui abfuerunt dilatum est usque in octabas apostolorum *Petri & Pauli*. Per totam etiam *Angliam* ex præcepto regis à populo juratum est, quod ad præceptum regis faciendum omnes forent parati; unde & congregatio episcoporum, & abbatum, & aliarum personarum ecclesiasticarum apud *Londonias* facta est. Sed & supprior & monachi *Cantuariensis* ecclesiæ ex imperio regis iussi sunt ibidem adesse. Cum autem super hoc juramento faciendo convenirentur episcopi, & ipsi tam detestabile juramentum contra Deum & *Alexandrum* papam præstare nolissent, dilatum & infatuatum est tam iniquum & enorme negotium, & quisque ad sua repedavit. Homo proponit sed Deus disponit. Homo proposuit scismaticum exaltare, sed Deus disposuit, immo & deposuit eum, nam in brevi *Paschalis* ille defunctus est. Imperator tamen cæterique scismatici jam duobus defunctis tertium falsum papam substituerunt. Circa natale Domini discurrerunt inter reges adhuc in inmensum discordes, viri religiosi utriusque fideles verba pacis & concordie ad alterutrum deferentes. Pax itaque tandem utcumque formata est, quæ quo melius firmaretur, in Epiphania Domini mutuo sibi indixerunt colloquium.

An. Græ 1169. M. C. lxxix. Convenerunt Reges & principes die Epiphaniæ apud *Montem mirabilem* de pace jam formata collocuturi, ubi post alias confirmandæ pacis allegationes, Rex *Anglia* *Henricus*, *Lodovico* Regi *Francia* ita fertur dixisse. Hac die domine mi rex qua tres reges Regi regum munera obtulerunt me ipsum, natos meos & terram vestræ commendo custodiæ. Cui respondit Rex *Francia*. Quia vobis hoc inspiravit Rex qui regum munera suscepit, exhibeant nati vestri præsentiam suam ut à mansuetudinis nostræ titulo terras suas possideant. Accessit itaque *Henricus* regis primogenitus & suscepit à rege *Francia* dominium *Britannia* cum pago *Andegavensi* & *Cenomannico*: de his faciens regi *Francia* hominum, cum jam pro ducatu *Normannia* idem fecisset. *Ricardus* quoque filius regis *Anglia* accepit in uxorem filiam regis *Francia* quam habuit de filia regis *Hispanorum*, & suscepit ducatum *Aquitania*, fecitque hominum

hominum regi *Franciae* super honore Ducatus. *Pictavi* quoque & *Britones* qui cum rege *Franciae* contra regem *Angliae* arma moverant, in hoc colloquio in gratia regis *Angliae* redierunt.

Interea persuasum est *Thoma Cantuariensi* archiepiscopo à quibusdam nobilissimis viris & religiosis; ab his etiam quos dominus papa ad pacem destinaverat reformandam, ut ipse archiepiscopus regis animum aliqua humilitate coram optimatibus utriusque regni, in praesentia quoque regis *Franciae* mitigaret, litisque decisionem regis penitus committeret arbitrio omni tacita conditione, & sic in plenitudinem gratiae ipsius proculdubio rediret. Insonuerat enim rumor in populo, quod rex *Angliae* crucem peregrinationis in *Ierosolymam* vellet accipere, si ad honorem suum pacem ecclesiae restituisset. Quod quamvis ipsius regis ut postea clauit esset fictitium, archiepiscopus tamen denique adeo suafusus, tractus, pulsus & impulsus est, ut persuasus videretur. Itaque cum à pacis mediatoribus & aliis hinc inde stipatus jam duceretur ad reges, erant quippe adhuc duo simul adhuc pacis finem expectantes, inter ipsa verborum initia mox ad pedes regis se prostravit, quem rex ipse vix prostratum confestim apprehensum erexit. Archiepiscopus vero ante reges stans, humiliter & devote pro *Anglicana* ecclesia sibi licet indigno commissa regiam coepit interpellare clementiam, solum suis meritis tantam ascribens ecclesiae perturbationem & afflictionem tam duram. Et adiecit, Toram, inquit, domine causam unde inter nos orta est dissensio in praesentia domini regis *Francorum*, pontificum & principum vestro committo arbitrio, salvo honore Dei. Rex autem *Angliae* hoc audito ultimo verbo, statim incanduit in archiepiscopum multis eum afficiens contumeliis, multa improprians, plurima exprobrans, arguens & increpans eum tanquam superbum & elatum, & regiae munificentiae sibi impensae inmemorem & ingratum. Ea etiam quae pro ipso rege dum esset Cancellarius gesserat magnifica malitiose exprobravit, ac si nequiter facta fuissent universa: dicens eum tunc temporis ideo fuisse adeo magnificum, ut eum etiam à regno propelleret. Archiepiscopus vero in omni patientia hæc audiens, sic ad omnia suum temperavit responsum, ut neque rigidus neque remissus appareret, inter alia regi hæc dicens. Ea, inquit, domine quae pro vestro negotio in Cancellaria gesta sunt, unde vestram perpetuo debuissim promeruisse gratiam, nunc ex ira michi exprobramini & vertere vultis in culpam. Videns autem rex quod archiepiscopi multum audientibus placeret responso, ipsius verba interrompens regi *Franciae* dixit, Domine mi rex attende si placet, Quicquid isti displicuerit dicet honori Dei esse contrarium, & sic sua & mea omnia sibi vendicabit. Sed ne videar in aliquo honori Dei velle resistere, hæc ei offero. Multi fuerunt in *Anglia* reges ante me majoris vel minoris auctoritatis quam sum ego; multi fuerunt ante eum archiepiscopi *Cantuarie* magni & sancti viri; quod igitur antecessorum suorum major & sanctior fecit antecessorum meorum minimo, hoc mihi faciat & quiesco. Ego quidem non expuli eum à regno, sed ipse nemine compellente clandestinam arripuit fugam, nunc autem vobis & magnis viris insinuat quod causam ecclesiae Dei agat. Ego quidem semper volui & concessi, & volo & concedo

adhuc ut ecclesiam suam teneat & regat in omni ea libertate in qua aliquis decessorum suorum eam melius rexit & liberius. Cumque clamarent undique, Satis se humiliat rex; rex *Franciae* aliquantulum motus in archiepiscopum, dixit, Domine archiepiscope, vis major esse sanctis vel melior *Petro*? quid dubitas? Ecce pax in promptu est. Dixit autem archiepiscopus, Se velle libenter ecclesiam suam recipere in ea libertate qua antecessores sui eam habuerunt, consuetudines autem sanctorum patrum institutis adversantes se non recepturum dicebat. Cum autem ad clandestinam fugam excusandam verba formaret, & mediatores illi contentionem non pacem suboriri viderent, rapuerunt archiepiscopum de medio coronae circumstantium, suadentes & impellentes, clamantes & dicentes ut tacito honore Dei daret gloriam regi. At ille: Patres, inquit, nostri passi sunt quia noluerunt nomen *Christi* subterfugere, & ego ut hominis michi gratia restitueretur honorem Dei debeo subprimere? Absit, ait, absit. Insurrexerunt itaque in eum magnates plurimi utriusque regni, ipsius imputantes arrogantiae impedimentum pacis, & dicentes, Quia utriusque regis voluntati resistit, deinceps neutrius est dignus auxilio, sed ejectum ab *Anglia* non recipiat *Francia*. Jam dies erat deductus ad vesperam, & ipsi mediatores constantiam viri pertinaciam judicantes continuo recesserunt regibus jam in equis abeuntibus. *Thomas* autem relictus in medio ibat per viam suam gaudens quod pro honore Dei meruisset contumeliam pati. Aversus est itaque ab eo animus regis *Franciae* ut per dies aliquot nec eum more solito visitaret, nec per suos ut consueverat ministros victualium necessaria ministraret. Cum autem archiepiscopus in hospicio suo *Senonis* receptus de tanta cum suis conferret angustia, & de pane suo etiam pedes alias mendicando uno tantum secum assumpto laboris socio cogitaret, omnia tamen quae eum contingebant dispositioni Dei committeret, paucissimis evolutis diebus accurrit quidam serviens regis *Franciae* dicens archiepiscopo quod vocaret eum rex. Annuit archiepiscopus ut regem adiret, volutans in corde quod etiam ex suis aliquis dicebat, scilicet ut ex ore regis licentiati continuo *Francorum* propellerentur à regno. Venientes itaque ad regem eoque humiliter salutato, invenerunt eum tristi vultu sedentem nec ut solebat archiepiscopo assurgentem. Confidentibus autem illis & diutius facto silentio, rex tandem quasi invitatus abeundi daret licentiam, subito mirantibus cunctis profiliens abortis lacrimis projecit se ad pedes archiepiscopi cum singultu dicens.

« Domine mi pater, vere tu solus vidisti, & congemmans cum suspirio, « Vere, ait, tu solus vidisti, « Nos omnes cæci fuimus, qui tibi contra Deum « dedimus consilium ut ad nutum hominis honorem Dei reticeres. Pœniteo pater, ignosce rogo, « & ab hac culpa me miserum absolve, regnum meum & meipsum ex hac hora tibi offero.

Elevato itaque rege & absoluto, post dulcia & amica colloquia data benedictione archiepiscopus *Senonis* reversus Deum glorificabat qui non deserit sperantes in se, & de sua virtute gloriantes humiliat. Post aliquot autem dies regi *Franciae* nuntiatum est, quod rex *Angliae* omnes conventiones illas quas cum *Pictavis* & *Britonibus* ipso rege *Francorum* mediante in supradicto colloquio apud

Montem mirabilem fecerat, jam in tantillo temporis spacio confregisset : unde rex *Francorum* admirans ait, O quam prudens, quam discretus & providus est ille *Cantuariensis* archiepiscopus qui ita nobis omnibus tam constanter obstitit ne pacem faceret quam volebant ! ipsius semper debuissimus quæsisse consilium qui regis illius mores & animum novit. Alii quoque mediatores magni similiter ipsius constantiam prædicabant. Vulgus etiam & pueri cum viderent eum uspiam prætereuntem dicebant adinvicem, Ecce sanctus ille archiepiscopus qui propter reges Deum negare noluit nec honorem Dei reticere. His auditis, rex *Anglia* mandavit regi *Francorum* se plurimum mirari, quod archiepiscopum in terra sua diutius retineret qui pacem sibi oblatam contumaciter refutavit. Rex autem *Francia* nuntiis dixit, Ite, dicite domino vestro, quia si ipse consuetudines quas avitas vocat non vult dimittere, nec ego veteranam regum *Francia* libertatem volo propellere, quæ cunctis exulantibus & præcipue personis ecclesiasticis consuevit subvenire. Videns igitur *Cantuariensis* archiepiscopus quod cum mansuetudine pacem ecclesiæ non valeret obtinere, voluit eam si posset cum severitate revocare. Missis ergo litteris ex licentia domini papæ & propria auctoritate suspendit & excommunicavit omnes ecclesiæ malefactores certis ex causis & eorum nominibus expressis ; sed eos specialiter perculit anathemate qui bona *Cantuariensis* ecclesiæ rapuerant vel rapta detinuerunt. Cujus sententia hic vel alias data passim profusa est, ut vix in capella regis inveniretur qui regi de more ecclesiæ pacis osculum dare valeret. Omnes enim fere notabiles facti sunt aut ex ipsa sententia, aut ex partitione. Timentes itaque sibi cæteri tam episcopi quam principes regni ne similis eos feriret ultio, iterum & iterum archiepiscopum appellaverunt. Rex autem familiarium suorum dampnationem ferre non valens, duos archidiaconos *Romam* misit conquerens de injuria suis illata, petens sibi transmitti legatos qui suos excommunicatos absolverent, pacem reformarent, ne aliter securitati suæ & honori prospicere compelleretur. Misit etiam archiepiscopus nuntios suos, non aurum neque argentum sed cedulas & nuda verba portantes. Et tandem optentum est ut duo legati multum pectoris & oris habentes mitterentur, *Gratianus* scilicet *Eugenii* quondam summi pontificis nepos & *Vivianus* *Romane* curiæ in causis advocatus. Quibus regem alloquentibus, concessit eis rex ut archiepiscopus in *Angliam* rediret, archiepiscopatum suum & possessiones in pace teneret salvo honore regni sui. Qui vana ipsius concessione latificati decreverunt ut *Vivianus* in *Angliam* transfiret & excommunicatos absolveret, *Gratianus* vero pacem condictam pro posse perficeret. Crastino autem cum rex discessisset & ipsi regis promissis dolum inesse vidissent condictis fallaciis stare noluerunt. Verum ut adhuc ipsius temptarent animum, miserunt post eum *Petrum Papiensem* archidiaconum, qui dure susceptus & turpiter apprehensus, rebus etiam suis spoliatus est, vix tandem violentas manus sine cæde genitalium evasit. Igitur *Gratianus* socio suo *Viviano* vivacior, regem constanter oportune importune obsecrans & increpans, omnia ipsius sprexit donaria, tandemque citissime *Romam* reversus est *Viviano* illo post terga relicto. Rex autem illius

tam repentinum reditum habens suspectum, videntique hic regis *Francorum* animum ex contracta pace ira commotum, excogitavit qua subtilitate regis animum mitigare valeret, & archiepiscopo *Cantuariensi* si forte daretur occasio vel specie tenus pacem restituere, ne instantia *Gratiani* cogeretur invitus. Pœnitentia enim, ut dicebatur, ductus est, quod archiepiscopo pacem non dederit postulatam. De colloquio autem cum rege *Francorum* habendo desperatus quasi orandi gratia venit in *Francia*. Cui cum rex *Francia* sponte vel invitus apud *Montem martyrum* occurrisset, post alia pacis eloquia de pace & concordia *Cantuariensis* archiepiscopi supplicabant universi. Annuit itaque rex ut archiepiscopus in pace & securitate repatriaret, & archiepiscopatum suum in ea libertate reciperet & teneret qua prædecessores suos tenuisse constaret. Promisit etiam se eidem mille marcas daturum ad reditus sui præparationem. Archiepiscopus autem ablatorum omnium restitutionem repetens, constanter mediatoribus dicebat nullatenus remitti peccatum nisi restituatur ablatum ; Cujus erat taxata summa xxx. milia marcarum. Sed rex *Francia* cæterique utriusque optimates regni suadebant archiepiscopo ne pro repetenda pecunia juste vel injuste ablata domini sui gratiam refutaret. Cum igitur omnia complanata fuissent, ex mandato domini papæ pacis initæ cautionem quærebat archiepiscopus ad confirmationem. Cum autem hi & illi dicerent hujusmodi cautionem præsertim de domino suo non esse petendam, sibi sufficere dicebat pacis osculum ex ore sibi regio datum. Quod cum per regem *Francia* aliosque mediatores regi *Anglia* esset intimatum, se quidem hoc libenter facturum esse respondit, nisi quia iratus publice juraverat archiepiscopum se nunquam osculaturum etiam si aliquando pacem ei redderet & gratiam, nec propterea adversus eum aliquem retinere rancorem. Suspiciens autem rex *Francia* cæterique mediatores mellitis regis sermonibus inesse venenum, solum regis responsum archiepiscopo referebant, nec hoc nec illud suadere volebant. Archiepiscopus autem ut vir providus & discretus & astutus astutior id ipsum intelligens, oblatam pacem recipere noluit, nisi etiam pacis osculum traderetur. Cum igitur dies jam perducta esset in vesperam, & regum hospicia *Mantua* præparata fuissent, pace imperfecta omnes abinvicem discesserunt. Ibat itaque rex *Anglia* per viam suam archiepiscopum maledicens, eo quod propter eum tot & tantas sustinuerit vexationes. Dum hæc ita agerentur, archiepiscopus in capella quæ *Martyrum* nuncupatur, regis *Anglorum* præstolabatur responsum. Misit igitur rex *Francia* litteras & nuntios cum his quos archiepiscopus ad summum miserat pontificem, petens in virtute amoris & obtentu obsequii ne ulterius frustratorias prorogaret dilationes. Sed & *Willielmus* venerandus *Sexonensium* antistes in propria persona papam petiit ut terra regis *Anglia* interdicto subiceretur nisi pax ecclesiæ redderetur. Quod regem penitus latere non potuit. Ille vero alia & enormia quærens diverticula, novas pravitates in *Angliam* misit, mandans & districtè præcipiens ut omnes senes cum junioribus eas custodirent, & ut omnes earum observationem compellerentur jurare. Harum traditionum ista est forma.

Si quis à festivitate S. Dionisii inventus fuerit in Angliam ferens litteras domini Papæ vel Thomæ archiepiscopi Cantuariensis, vel aliquod mandatum ex parte eorum de interdicto, capiatur & statim fiat de eo justitia sicut de traditore domini regis & regni sui. Verumtamen illi qui capti sunt cum mandato vel litteris hujusmodi ante festum sancti Martini, custodiantur usque ad eundem terminum, & postea fiat de eis justitia sicut præceptum est.

Si episcopi vel abbates cujuscumque ordinis sint vel quicumque clerici vel laici sententiam interdicti tenuerint, statim eiciantur à terra & tota cognatio eorum, & tali modo ut nil ferant de catallis suis secum, sed omnia catalla eorum & omnes possessiones sue in manu domini Regis seisiuntur.

Omnes clerici qui habent redditus in Anglia & sunt extra Angliam summoneantur per omnes comitatus & provincias, quod infra festum sancti Hylarii redeant in Angliam, & si non venerint ad terminum illum, omnes redditus eorum capiantur in manus domini Regis & ipsi sint sine spe revertendi. Et vicecomites faciant hoc scire archiepiscopis, episcopis de provinciis suis.

Nulla fiat appellatio ad dominum Papam neque ad Thomam Cantuariensem archiepiscopum, nec aliquod placitum eorum mandato teneatur. Et si quis à festo sancti Dionisii inventus fuerit hoc faciens capiatur & retineatur, & omnia catalla ejus & possessiones capiantur in manu domini Regis, sive episcopus fuerit sive abbas vel monachus, aut canonicus, aut clericus, vel cujuscunque ordinis fuerit.

Si quis laicus venerit de ultra mare, ubicumque applicuerit intente exquiratur utrum portet aliquid quod sit contra honorem domini Regis. Et si quid tale super eum inventum fuerit, capiatur & incarcerationetur. Et similiter fiat de laicis qui veniunt ad mare transfretare.

Si clericus, vel canonicus, vel monachus, vel conversus seu cujuscunque religionis fuerit de ultra mare venerit, exquiratur, & si nil hujusmodi cum illo inventum fuerit, nisi habeat litteras domini regis de passagio suo non procedat ulterius, sed quam citius poterit revertatur; Et si aliquod hujusmodi super eum inventum fuerit, capiatur & incarcerationetur.

Nullus clericus, vel canonicus, vel monachus, vel cujuscunque religionis Dei fuerit permittatur transfretare, nisi habeat litteras de passagio suo.

Si quis Walensis clericus vel laicus applicuerit, nisi habeat litteras domini Regis de passagio suo, capiatur & custodiatur, & omnes Walenses qui sunt in scolis in Anglia eiciantur. Omnes vero vicecomites totius Angliæ faciant omnes milites & libere tenentes & omnes illos qui quindecim annos habent de comitatibus suis jurare in pleno comitatu & per omnes civitates & burgos, quod hæc mandata super vitam & membra sua servabunt, & missis servientibus suis per omnes villatas Angliæ faciant jurare omnes illos qui ad comitatus non fuerunt, quod hæc mandata cum ceteris tenebunt.

Coacti sunt itaque omnes per universam Angliam à sene decrepito usque puerum Thomæ archiepiscopi & papæ Alexandri obedientiam abjurare. Episcopi tandem in unum coacti, & auctoritate sua sacramentum vulgi corroborare rogati, tam turpiter, tam imprudenter contra Deum cervicem erigere, saltem verecundia coacti consentire noluerunt.

XII.

M.C.lxx. Rex Henricus in Angliam transfretatus ad mare descendit. Quod cum ex magna parte transmisisset vehementi tempestate conqussatus & jam fere de salute desperans, quinque naves perdidit, & vix tandem multa fatigatus angustia v. non. Marcii in Anglia aplicuit. Audiens autem papa regem in Angliam transfretasse, ne diutius ecclesia dispendium sustineret, renovavit mandatum ad Rothomagensem & Nivernensem, præcipiens ut si necesse esset in Angliam transfretarent omnibus modis regem de pace commonituri. Rex autem convocatis optimatibus suis instituit abbates & clericos, comites & milites qui circuierent terram, dans formam inscriptam quomodo eis esset agendum.

In Cantiam, Suthreiam, & Middelfexe, & Berkescire, & Oxenefordscire, & Bukingehamscire, & Bedefordscire missi sunt abbas sancti Augustini Cantuarie, Abbas de Cherteseie, Comes de Clara, Willielmus de Abrancis, Manesier de Dammartin, Geroldus filius Radulfi, Gilebertus de Pinkeni, Willielmus filius Helt, Willielmus filius Nigelli, Willielmus filius Martini, Radulfus de Hospitali, Radulfus de Dene. Hi omnes simul supradictos comitatus circuierunt. In hunc modum per alios comitatus Angliæ inquisitores missi sunt. Et hæc inquirere debuerunt.

In primis exigent Barones errantes vadium & plegium ab omnibus vicecomitibus qui fuerunt vicecomites postquam rex transfretavit in Normanniam, & ab omnibus qui post terminum illum fuerunt bailivi & ministri illorum quamcumque bailiam de illis habuerunt, & ab omnibus illis qui post terminum illum hundredos Baronum quos ipsi habent in comitatibus sive illos habuerunt ad firmam sive in custodia, quod erunt coram domino rege die quem ipsi eis constituent ad rectum faciendum & addretiandum ei & hominibus suis quod addretiare debuerunt. Et si vicecomites ante illos venire non possint, mittant loco suo qui pro eis respondeant, & illi dent vadium & plegios sufficientes pro vicecomitibus, & ipse ipsis, quod facient coram domino rege hoc quod vicecomites facere deberent ad diem constitutum. Postea capient sacramentum ab omnibus Baronibus, militibus & liberis hominibus de comitatu & cæteris hominibus & ab omnibus civibus & burgensibus quod verum dicent de hoc quod ab eis inquiretur ex parte domini Regis, & quod non celabunt veritatem neque pro alicujus amore nec odio, nec prece, nec precio, nec timore, nec pro aliqua promissione, nec pro ulla re.

In primis inquiretur de vicecomitibus & bailivis eorum quid vel quantum acceperint de singulis hundredis & singulis villatis & singulis hominibus postquam rex novissime transfretavit in Normanniam, unde terra vel homines gravati sunt. Et quid acceperint per judicium comitatus vel hundredi, & quid sine judicio. Et quod inquisierint captum esse per judicium scribatur seperatim, & quod sine judicio similiter seperatim scribatur. Et de omnibus prisis inquirent causam & testimonium.

Similiter inquiretur quot & quas terras vicecomites vel bailivi eorum emerint, vel invadaverint.

Similiter inquiretur de archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus, vavasoribus, militibus, civibus, burgensibus, & eorum senescallis, praposis & ministris, quid vel quantum acceperint per terras suas post terminum supradictum.

dictum de singulis hundredis suis vel villatis & de singulis hominibus suis per iudicium, vel sine iudicio. Et omnes prisas, & causas, & occasiones earum scribant separatim.

Similiter inquiratur de omnibus illis qui post terminum illum habuerunt aliquas bailias de rege in custodia, sive de archiepiscopatu, sive de episcopatu, sive de abbatia, vel de baronia, sive de honore aliquo vel aliqua eschaeta, quid & quantum in bailia illa adquisierint.

Similiter inquiratur de bailivis regis qui per terram suam erraverunt pro negotiis regis faciendis quid eis datum sit.

Et de catallis fugitivorum pro assisa de Clarendune, & de catallis eorum qui per assisam illam perierunt, inquiratur quid actum sit, & quid inde exierit de singulis hundredis & singulis villatis & singulis hominibus. Et inquiratur an aliquis in assisa illa injuste reatus fuerit pro premio vel promissione, vel odio, vel aliquo modo injusto, & an aliquis de reatus relaxatus fuerit vel reversus pro premio, vel promissione, vel amore, & quis inde premium acceperit. Et inquiratur de ausilio ad maritandam filiam regis quid inde exierit de singulis hundredis, & de singulis villatis, & de singulis hominibus, sive in redditis, sive in pardonis, & cui illud traditum & liberatum fuerit.

Et inquiratur quid & quantum acceperint forestarii, & bailivi, & ministri eorum post terminum supradictum in bailiis suis, quocumque modo illud acceperint vel quacumque occasione. Et si quid pardonaverint de reatibus domini regis pro premio, vel promissione, vel amicitia alicujus. Et de forisfactis forestarum, & de his qui in forestis suis forisfecerunt de cervis, & biffis, & aliis bestiis salvagiis: et si forestarii vel bailivi eorum aliquem acceperint vel attacaverint per vadium, & per plegium, vel reataverint, & postea sine iusticia per se relaxaverint. Et qui hac fecerint inquirantur, & inbrevientur.

Et omnes qui reati fuerint de quocumque reato ponantur per vadium & per plegium quod sint coram domino rege die quem eis ponent, & quod rectum facient, & adretiabunt ei & hominibus suis quod adretiare debuerint. Et quibus plegii defuerint custodiantur.

Et inquiratur si vicecomites, vel quicumque bailivi eorum, vel domini villarum, vel bailivi eorum aliquid reddiderint de his que acceperant, vel si pacem aliquam cum hominibus fecerint postquam audierunt adventum domini regis pro disturbare ne inde ante regem vel iusticias querimonia veniret.

Et de amerciatis inquiratur si aliquis relaxatus fuerit pro premio, vel amore de hoc quod primo fuit amerciatus. Et per quem hoc factum fuerit.

Et similiter inquiratur per omnes episcopatus quid & quantum & qua de causa archidiaconi vel decani injuste & sine iudicio ceperint, & hoc totum scribatur. Et inquiratur qui debent regi homagium & nondum fecerunt neque illi neque filio suo, & inbrevientur.

Facta autem hac inquisitione mirabili omnes iussi sunt ut essent coram rege in civitate Londonia xviii. kal. Julii. Interea Rotomagensis & Nivernensis versus Angliam iter arripientes scripserunt regi indicantes ei quod vel quale preceptum a domino Papa suscepissent. Ipse vero rescripsit eis, monens & man-

dans ne maris periculis se inponerent, spondens se noviter venturum & formae pacis inter ipsum & archiepiscopum per consilium eorum assensum praebiturum. Convenerunt interim die statuto ex mandato Regis ad Londoniam totius Angliae Episcopi, Abbates, Comites, Barones, Vicecomites, Praepositi, Aldermanni cum fidejussoribus suis timentes valde omnes. Quisque juxta conscientiam suam metuebat, nesciebant enim quid Rex statuere decrevisset. Ipsa die Henricum filium suum qui eadem septimana de Normannia venerat militem fecit, statimque eum stupentibus cunctis & mirantibus in regem ungui praecepit & coronari. Apposuit autem ei manus infauisto quidem auspicio, sicut exitus declarabit, Rogerius ille Eboracensis archiepiscopus, non veritus iusticiam & timorem Dei abiciens, & prohibitionem domini Papae contempnens, utpote a promotione sua in archiepiscopum Eboracensem Cantuariensis ecclesiae pertinacissimus hostis, quae tamen ipsum a paupere ad id honoris culmen exaltaverat. Cui assiterunt in consecratione, immo execratione illa Cantuariensis ecclesiae degeneres suffraganei, tanta maliciae & enormitati non resistentes. Noscitur enim quod regum Angliae coronatio ab antiquo tempore solius sit Cantuariensis archiepiscopi. Coronatus itaque novus rex ex precepto patris sui Comitum & Baronum suscepit fidelitates, & sic timore culparum deposito omnes ad propria redierunt. Deputatis autem novo Regi tutoribus & magistris, & his praecipue qui Thomam Cantuariensem archiepiscopum veterano insequabantur odio, Rex pater ad mare descendit & transfretavit habiturus colloquium cum rege Franciae in festivitatem sanctae Mariae Magdalene. Quoniam vero jam dies instabat in terram Regis dandae Sententiae, nec erat ulterius locus divertendi, ipse & archiepiscopus in confinio Carnotusiae & Cenomanniae in prato quodam amoenissimo quod quondam ab incolis pratum proditorum appellatum est, primo per intermeantes personas, deinde per se ipsos longos traxere sermones. Cumque diutius locutum fuisset, rogavit Regem archiepiscopus ut injuriam quam Eboracensis archiepiscopus ceterique episcopi suffraganei sui in coronatione novi regis matri suae Cantuariensi intulerant ecclesiae, absque ipsius offensa liceret punire. Cui cum annuisset Rex, noluit enim quicquam contradicere, subito descendit archiepiscopus equo, regis pedem apprehensurus & deosculaturus. Rex e contra dissilivit equo & staphum archiepiscopi arripiens eum levavit in equum, dicens, Decet ut majori minus dignus serviat. Sic itaque Rex archiepiscopo gratulabundus occurrit, sic cum jocunde allocutus est acsi ante nichil rancoris habuisset. Quem cum Rex secum vellet abducere, dicens sibi expedire ut pax inita cunctis manifesta nulli veniret in dubium, archiepiscopus respondit. Ingratus videbor domine si benefactoribus meis saltem non valedixero. Rediit ergo archiepiscopus & regi Franciae ceterisque benefactoribus suis gratias agens, cum rege Angliae antequam rediret in Angliam non semel locutus est, tandemque reditum paravit in Angliam. Assignaverat autem ei rex clericum quendam qui ei ex parte domini regis redeundi solatium praeberet.

Idus Septembris nocte media duo planetae sic conjungi videbantur ut quasi una eademque stella fuissent appareret, sed ilico adinvicem separati sunt. Misit autem archiepiscopus nuntios suos in Angliam cum litteris patentibus regis quas filio suo direxerat in hunc modum.

Henricus

Henricus Rex Angliæ & Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegaviæ, karissimo filio salutem: Sciatis quod Thomas Cantuariensis pacem mecum fecit ad voluntatem meam, & ideo precipio quod ipse & sui pacem habeant, & faciatis habere ei & suis qui pro eo exierunt ab Anglia, res suas bene & in pace & honorifice sicut habuerunt tribus mensibus antequam ipse archiepiscopus recessisset ab Anglia. Et faciatis venire coram vobis de antiquioribus et legalioribus militibus de honore de **Saltsode**, & eorum sacramento faciatis recognosci quid ibi habeatur de feudo archiepisc. Cantuariæ. Et quod recognitum fuerit de feudo ejus esse ipsi archiepiscopo habere faciatis. Teste Rotrodo Rothomagensi archiepiscopo apud Chinum.

Mense Octobri venerunt prædicti nuntii in Angliam & archiepiscopatus domos fractas & vacuas, orrea demolita, terras incultas & silvas succisas susceperunt. Audito etenim rumore concordie **Randulfus** ille cognomento *del Broc* quasi ante nichil mali vel parum fecisset omnia distrahere & vastare festinabat. Archiepisc. quoque **Eboracensis** & **Gilebertus Londoniensis** & **Jocelinus Saresberiensis** præteritorum malorum incentores de pace inita contristati, associatis sibi **Gervasio** vicecomite *Cantiae*, **Reginaldo de Warena** & prædicto **Randulfo del Broc**, nescio quid novum facturi *Dovoriam* petierunt. Quod cum archiepiscopus qui jam *Witsandum* venerat agnovisset, præmisit suppellectilem suam & **Robertum** ecclesie Christi sacristam ad præparanda necessaria venientibus. Præcepit etiam hominibus suis ne libri, unde plurimam habuit copiam, alibi quam in ecclesia *Cantuarie* recondiderentur. Illis itaque sollicitè *Dourense* litus observantibus, tentus est prædictus monachus **Robertus** fidemque dare secundum leges novissime promulgatas coactus, quod quam citius auram redeundi haberet congruam transfretaret, eo quod litteras domini Regis de suo transitu non haberet ad manus. Et ecce puer qui cum eo præmissus est domini Papæ litteras porrexit episcopis, quibus **Eboracensis** & **Dunelmensis** suspensi, **Londoniensis** vero & **Saresberiensis** cæterique episcopi Angliæ pro temeraria præsumptione coronationis novi Regis excommunicati sunt. Die vero crastina dum furibundi litora circumirent quasi archiepiscopum applicantem apprehensuri, ipse Spiritu sancto quo regebatur edoctus navem ascendit, & eorum devitans nequitiam prospero cursu in portu *Sandwico* pridie kal. Decembris applicuit. Nuntiato autem apud *Dovoriam* archiepiscopi adventu, arreptis armis satellites plurimi cum festinatione nimia *Sandicum* petierunt, Episcopis illis suspensis vel excommunicatis apud *Dovoriam* subsistentibus. Audito autem in *Sandwico* armatorum adventu, homines de villa cucurrerunt ad arma pro domino suo & pastore si necesse esset pugnare volentes; idem siquidem fecerant burgenles *Dovorie*. **Johannes** denique de *Oxenford* quem ad conducendum archiepiscopum Rex trans miserat in Angliam, antequam accederent occurrit armatis, increpans eos acrius & suadens ut depositis armis si necesse esset archiepiscopum alloquerentur. Accesserunt igitur inermes, & utcumque salutato archiepiscopo, sciscitabantur animosè cur in primo adventu suo etiam ante ingressum episcopos in contumeliam Regis suspenderit vel excommunicaverit; comminabantur etiam Regis futuram indignationem cum jam perpetrata crudelitas regis ad notitiam perveniret. Archi-

episcopus ad hæc mansuete respondit dicens, regem ob id non debere offendi quod de sua permissione fuit factum. Cum autem præfati nuntii episcoporum peterent absolutionem, ab archiepiscopo usque in crastinum dilatum est negotium. Illi vero alias litigandi quærentes occasiones, petunt sibi fides dari ad securitatem regis à clericis extraneis quos secum adduxerat archipræsul. Sed ab hac petitione satis modeste repulsi, ad consiliarios suos episcopos mutilatos *Dovoriam* redierunt. Archiepiscopus autem die crastina kal. scilicet Decembris cum multo honore & lætitia & dulcissimis lacrimis à clero & populo & conventu *Cantuariensi* susceptus est. Venerunt itaque ex condicto *Cantuariam* milites præfati cum quibusdam clericis episcoporum ab ipsis episcopis missi, petentes instantius episcoporum absolutionem. Dixit autem archiepiscopus ipsos à superiori iudice fuisse ligatos, nec ipsius esse à tanto iudice datam sententiam relaxare, veruntamen inquit, de domini Papæ clementia confidens ipsos curabo absolvere, si præstita cautione stare voluerint iudicio ecclesiæ super his pro quibus fuerunt excommunicati. Illi vero ad audita stomachantes turbidas jacentes minas abierunt. Archiepiscopus igitur post sex annos exilii à filiis suis, ut prædictum est, *Cantuarie* receptus post dies paucos regem juniorem visurus *Londoniam* properavit. Verum per duos milites qui à latere regis missi fuerant eidem tumide nuntiatum est, ne civitates ejus ingrederetur sed *Cantuar.* rediens ibidem resideret. Paruit archiepisc. prohibenti, & ut Deus disposuit *Cantuar.* reversus spiritualibus studiis intendebat. Ipsi autem suspensi et excommunicati mare transito regem in *Normannia* adierunt, et pedibus ejus provoluti malo suo pacem factam esse dixerunt, asserentes quod ipsi & omnes qui coronationi filii sui interfuerant per dom. **Thomam** archiepisc. à domino Papa essent excommunicati. Dicebant etiam quod ipse archiepiscopus ante & retro multo stipatus agmine militum filium suum regem juniorem adiret quærens regias introire munitiones. His auditis, rex plusquam suam deceret majestatem iratus & fere jam extra se positus cepit se miserum conclamare, asserens se ignobiles & ignavos homines nutritisse, quorum nec unus tot sibi illatas injurias voluerit vindicare. His igitur & hujusmodi regis lamentationibus milites quatuor irritati, in ipsa nocte *Dominicæ* nativitatis quæ feria sexta fuit juramento se constrinxerunt, & sic à curia latenter in ipsa festivitate recesserunt. Erant autem hi quatuor generis nobilitate conspicui, militia præclari & regi admodum familiares ut socii. Quorum nomina sunt hæc, **Reginaldus** filius **Ursi**, **Willielmus de Traci**, **Ricardus Brito**, & **Hugo de Morvill**. Cum festinatione nimia descenderunt prædicti quatuor milites ad mare, & sine impedimento aliquo vel mora transpositi, applicuerunt juxta *Dovoriam* in loco qui portus *canum* appellatur. Gloriabantur admodum de tam facili transitu ac si Deo malignitatis suæ placeret conspiratio, adeoque liberum eis præparasset introitum. Noctem igitur illam in castro de **Saltsode** quod erat in custodia **Randulfi del Broc** duxerunt insomnem. Die vero crastina, quinto scilicet natalis die, feria tertia, congregata satellitum comprovincialium turba, curiam sancti **Augustini** ingressi de re faciendâ cum **Clarembaldo** ipsius cœnobii electo contulerunt. Dato tandem & accepto consilio cum jam pransus archiepiscopus cum monachis suis & clericis de rebus tractaret necessariis, quatuor illi interiorem archi-

episcopi cameram ingressi nullam præmittentes salutationem ante pedes ejus solo tenus resederunt, tandemque dixerunt, » Venimus de partibus transmarinis præcepta regis ad te deferentes. Quibus ait, » Vultis hæc publice vel privatim dicere? » At illi, ut tibi placet. Jussit igitur archiepiscopus domesticos suos paulatim secedere. Et auditis eorum sermonibus, » Volo, inquit, ut hæc à pluribus audiantur. Revocatis igitur tam monachis quam clericis, ille *Ursides* ait, » Dicimus tibi ex parte domini Regis ut regem adeas, facturus ei quod facere debes domino tuo. Cui archiepiscopus. » Feci ei quod facere debui. » Non, inquiunt; Nam episcopos ejus suspendisti nec absolvere voluisti. Unde videtur quod ei velles coronam de capite tollere. Coronam, ait, ejus auferre non cupio, sed alias si possem capiti ejus imponerem, salvo tamen honore Dei & salute animæ meæ. Episcopos vero non suspendi sed domini Papa. » Satis, inquiunt, eos suspendisti quia hoc tuo molimine factum est. » At ille, Ratum, inquit, & gratum habeo si dominus Papa vindicat injurias ecclesiæ Dei & meas. Compellor & ego injurias michi vel meis illatas vindicare. Nam præter cætera quæ post pacem datam, michi vel meis illata sunt, clerici mei & servientes verberantur, ecclesiæ meæ ab invasoribus occupantur, vina mea conductu regis in *Angliam* advecta michi ablata sunt, nec adhuc restituta, jumentum quoque in servitio meo inventum, in contemptum meum & contumeliam cauda turpiter truncatum est. Præindunt illi verba loquentis dicentes. » Si querimonias tuas ad audientiam optimatum retulisses condignam justiciam reportasses. » Non, inquit. Nam petitiones meæ repulsæ sunt, & ne in propria persona regem adirem prohibitus sum. Nec tamen pro omni re minima currendum est ad curiam. Tu *Reginalde* præsens fuisti & plusquam ducenti milites, ubi dominus rex concessit ut eos ad condignam satisfactionem ecclesiastica censura compellerem, qui sanctam ecclesiam conturbassent. Nec possum de cætero dissimulare quin curæ pastoralis officium exerceam. Ad hanc vocem exilientes clamabant, » Hujus rei testes non sumus. O minæ! minæ! Domini monachi, ex parte Regis vobis præcipimus ut eum custodiatis, si evaserit, à vobis requirendus est. Et exierunt continuo. Archiepiscopus autem sequens eos usque ad hostium cameræ exterioris dixit, » Sciatis me non venisse ut fugiam, & minas vestras parvipendo. At illi, » Non minæ tantum, sed & aliud erit.

Exeuntes itaque de palatio introduxerunt in curiam archiepiscopi, quos præ foribus reliquerant, satellites dum cum archiepiscopo loquerentur. Exeuntes autem se cappis & tunicis apparuerunt loricati. Dum igitur hii & alii se armis induerent & monachi in ecclesia vesperas cantarent, vix tandem archiepiscopo persuasum est ut vesperas auditurus ecclesiam introiret. Cum autem à monachis impulsus magis quam ductus ecclesiam fuisset ingressus, & jam in ecclesia aliquot gradus ascendisset, ecce à tergo quatuor illi armati per claustrum exertis gladiis ecclesiam cum impetu ingrediuntur. Quorum cum primus exclamasset, Ubi est traditor ille, & nemo responderet, subjunxit, Ubi est archiepiscopus? Ipse autem omnium voces præveniens, de gradibus quos ascenderat descendens ait En ego. Et adjecit, *Reginalde*, *Reginalde*, multa tibi contuli beneficia, nunc ingredieris armatus

ad me? At ille pallium archiepiscopi apprehendens ait, Hoc scies jam. Egredere, jam morieris. Archiepiscopus autem de manu illius pallium excutens, Non egrediar, ait. At ille dixit, Fuge ergo. Non, inquit, fugiam, sed si me quæritis, prohibeo ex parte Dei & sub anathemate, ne alicui ex meis quicquam mali faciatis. Ille autem paululum retrocedens, & socios suos jam adesse conspiciens, in caput archiepiscopi gladium vibravit quo brachium clerici magistri scilicet *Edwardi* fere amputavit, ipsumque archiepiscopum in capite, excusso pillo, vulneravit, & exclamavit, Percutite, percutite. Extenderat enim clericus ille brachium suum super caput archiepiscopi ut ictum elideret ferientis. Videns autem jam de cætero Sanctus vocandus horam suæ passionis adesse, inclinato contra licitorum gladios nudato capite, hæc ultima verba dixit, Deo & sanctæ *Mariæ* & sancto *Dionisio* & sanctis hujus ecclesiæ patronis commendo me ipsum & causam ecclesiæ. Accurrens autem alter ex eis & his loricator, cum magno impetu gladium suum in testam sancti Martyris profundius incussit & cerebrum violavit. Jam labare cœpit in corpore hostia Christi sed mente firmior, & ferientibus cæteris quasi ad orationem in pavimento prostratus est, omnibus membris decenter compositis, acsi manibus dirigerentur humanis. Quidam autem ex eis immajor cæteris & inhumanior, jam jacentis, jam expirantis testulas capitis quas alii inciderant abscidit, & ex facili transitu pavementum offendens gladii cuspidem fregit. Plaga autem à cono capitis usque ad cellam memorialem descendens, partem illam occipiti patulam fecit. Accessit postremo quidam *Hugo* re & nomine *Malus clericus* appellatus, ensis cuspidem patenti capiti crudeliter inpressit, cerebrum penitus dissipavit, extraxit & in pavementum cum testulis & sanguine sparsit. Unus autem ex eis, Eamus, inquit, mortuus est. Et redeuntes per claustrum, in signum dampnatæ militiæ suæ clamabant, Regales milites, regales. Dum hæc itaq; fierent in ecclesia, cæteri malignitatis hujus complices in palatio beati martyris sæviebant. Nam contractis seris & hostiis omni-que suppellectile ejus exquisita, quæcumque concupiscibilia fuerunt tulerunt et abierunt. Privilegia quoque & munimenta *Cantuariensis* ecclesiæ in scriniis Sancti inventa rapta tulerunt. Accurrens autem populus civitatis patrem patriæ suumque pastorem tam dire in ecclesia Dei interentum videre cupiebant. O admirabilis viri sancti constantia! Non regis infania, non episcoporum vel principum malicia, non exilium, non amicorum vel parentum suorum proscriptio, non gladius, sed nec ipsa mors eum à via veritatis avellere potuerunt. Et quod mirabilius est, militi percutienti non caput avertit, non vestem vel manum interposuit, sed percutienti caput inclinavit, in pedibus stans donec consummaretur. In terram corruens membra quasi ad orandum composuit. Jacens non pedem, non manum movit vel caput, nisi quantum expiranti conceditur. Sed ut æstimo, Deum habuit dispositorem & angelos cooperatores. Necdum animam expiraverat, & ecce ab omnibus fere sanctus *Thomas* appellatus est. Vix aliquem in tanta videres multitudine qui ejus sanguine non vellet esse intinctus; nam in ejus sanguine digitos imprimebant, & ipsius Sancti nomen invocantes in frontibus suis, vel oculis signum crucis faciebant. Collectus est ille sacrosanctus sanguis cum cerebro & testulis & diligenter repositus est, post modicum toti mundo propinandus.

pinandus. Delatum est autem corpus exanime ante altare Christi, ubi tota nocte illa clausis oculis, compressis labiis, membrisque decenter compositis adeo vividus intuentibus apparuit acsi vivens in corpore carperet sompnum. Cumque dies crastina illucesceret, & monachis lugentibus nuntiatum fuisset malignos illos conspirasse ut corpus sanctum violenter de ecclesia extraherent & ignominiose tractarent, vel in locum fatidum proicerent, territi monachi clausis ecclesie januis corpus in criptam detulerunt. Sublatis autem ab eo vestimentis exterioribus in habitu monachali & cilicio inventus est. Quis in tam stupenda visione temperaret à lacrimis, cum patris patrie, archiepiscopi & primatis & legati interiora capitis tam dire dissipati viderentur? Quis inquam temperaret à lacrimis cum monachi pastorem suum quem clericum putabant elatum, jam monachum viderent humilem & ciliciatum? Non enim sciebant huc usque quod hujusmodi vestimentis uteretur. Flebant itaque monachi & ridebant, lugentes gaudebant, plangentes plaudebant. O lætus dolor in tristi gaudio! Tandem utcumque temperantes à lacrimis, dimissis circa eum vestibus illis preciosis, cuculla scilicet staminia & cilicio, pontificalibus induerunt, & in novo sarcophago marmoreo sepelierunt. Clausa sunt illico hostia criptæ, ut vix alicui pateret ingressus. XIII.

An. Græ
1171.

M. C. lxxj. Per totum fere annum usque ad festum sancti *Thome* apostoli ecclesia Christi ab officiis cessavit divinis, & monachi nocturnas horas & diurnas in capitulo suo sine modulationibus musitabant. Cruces ecclesie sicut in passione Domini fuerunt velatæ & altaria denudata. Mater ecclesiarum *Anglicanarum* parricidium lugebat, & filia ejus & æmuli maxime gaudebant, pullantes & cantantes in jubilo acsi matris suæ ærumpnis insultarent. Sed beato martyre nostro consummato & in pace disposito, visitavit nos oriens ex alto in visionibus nocturnis, martyris novi sanctitatem ostendens, & futurorum mirabilium quasi quandam credulitatem præmittens. Subsecuta sunt è vestigio usitata & experta miracula, quæ sicut innumera ita seculis sunt inaudita. Referrata sunt tandem hostia criptæ & confluentibus undique populis dicere potuimus cotidie, quia mirabilia vidimus hodie. In primis tamen beatus martyr quasi quædam præludia præmittens, minimis quibusdam cœpit coruscare miraculis. Deinde paulatim ad majora & maxima pertingens, omnia in brevi evangelica miracula complevit. Nam primo ad ejus tumbam, deinde per totam ecclesiam, & postmodum per totam *Angliam* ad invocationem nominis ejus qualibet infirmitate gravati convaluerunt. Quibusdam etiam genitalibus abscessis & oculis effossis nova membra restituit, aliisque morte jam deposita vitam redonavit. Extant in ecclesia Christi *Cantuarie* duo volumina miraculorum ejus, quæ ut huic compendio infererem non est necesse. Quomodo autem vel qua occasione sanguis novi martyris aquæ mixtus ad potandum & portandum pie petentibus datus sit, non ab re est dicere. Quidam namq; sacerdos *Willielmus* nomine, *Londoniensis* natione, in die sancti *Stephani* prothomartyris obmutuit. Huic in visione dictum est, ut *Cantuarie* novum martyrem adiret, sanguinem ipsius potaret ut sic convalesceret. Ivit, *Cantuariam* venit, sanguinem petivit & obtinuit, gustavit & convaluit. Divulgatum est illico verbum hoc in populo, & jam petentibus pluri-

mis aquæ limpidæ mixtus & sic ægrotantibus ad potandum porrectus est, ne videlicet facer sanguis citius effunderetur, vel indignis daretur uberius. Hac de causa aqua sancti martyris sanguine sanctificata in universum mundum delata, ægrotantibus porrecta & mortuis quibusdam infusa, per sancti *Thome* merita ægrotantibus sanitatem & plerisque mortuis vitam restituit.

Hæc de beati nostri martyris *Thome* vita, passione et miraculis dicta sufficiant. Nec mihi succenseat lector bone tua benignitas quod cronici regulam paulisper excefferim, vel quod multa de tanto viro dimiserim. Dimissa sunt enim plurima quoniam alibi uberius scripta sunt, et ne forte legenti fastidium generarent. Quamvis fastidi e non debeant quæcumque de tanto martyre veraciter possunt enarrari. Provocavit affectum meum illius sanctitas, et benignitas allexit; Michi namq; monachatum concessit eo anno quo ipse fuit in archiepiscopum sacratus. Et ei professionem feci, et ipse me ad sacros ordines promovit. Apparuit etiam cuidam fratri meo nominis sui inter alia secreta, dulcia hæc dicens ei. Tantum feci, tantum feci quod nomina monachorum meorum et clericorum qui eis sunt alligati scripta sunt in libro vitæ. Cumque clericus ille de se sollicitus Sancto diceret, Domine quid erit de me? caput clerici manu sua Sanctus blande subridens attrectavit & vertici ejus osculum impressit. Compellit etiam me prologus meus, in quo sponendi me non omnia memorabilia sed memorie digna relaturum. Quid autem memoria dignius est quam hominem similem nobis passibilem, heri mundo odiosum, hodie mundo gloriosum referre; heri nobiscum comedentem & bibentem, hodie miraculis coruscantem; heri à vilissimis quibusdam contemptum, hodie à regibus & principibus preciosis muneribus honoratum, præsentialiter adoratum?

Nec te moveat lector bone tua prudentia, eo quod dixerim sanctum *Thomam* martyrio esse coronatum anno gratiæ M. Clxx. cum invenias eum passum fuisse anno ab incarnatione Domini M. Clxxj. Lege precor prologum meum & jam ut æstimo dubietatis scrupulum non habebis. Diversis etenim terminis & rationibus anni Domini incipiuntur. Quidam enim incipiunt ipsos annos Domini ab annuntiatione, quidam à passione, quidam à circumcisione, id est ab initio anni solaris; Quamplures autem (quorum ego imitator sum) annos gratiæ solent incipere à nativitate. Omnium enim hominum annos & ætates non à conceptione sed à die nativitatis computare solemus. Anno igitur gratiæ M. Clxx. sanctus *Thomas* in fine quidem anni martirio coronatus est. Dies enim natalis Domini erat in sexta feria, sancti *Stephani* in sabbato, sancti *Johannis* in die dominica, sanctorum *Innocentium* feria secunda, feria vero tertia sanctus *Thomas* passus est dum monachi vespas cantarent in choro, quod in anno sequenti videlicet M. Clxxj. esse non potuit. In crastino vero in cripta sepultus est. Non arguo sententiam illorum qui annos incarnationis inchoant ab annuntiatione, sed magis illis consentio quorum imitator existo, eorum scilicet qui annos & ætatem Domini computant à nativitate. Utrorumque ratio satis probabilis est, sed istorum facilius simul & utilior esse dinoscitur. Inter eos una & sola est altercatio, sub cujus videlicet anni continentia debeant annotari ea quæ contingunt inter nativitatem Domini & ejus annuntiationem.

tionem. Qui asserit sanctum *Thomam* martyrizatum anno M. Clxx. Annum incipit & terminat in Annunciatione : Qui autem dicit eum passum esse anno gratiæ M. Clxx. primo, annum præcidit alterius, & anticipat trium mensium spatium. Utriusque tamen computatio unius anni solaris scilicet continentia est.

Sed quoniam unusquisque in suo sensu abundat, redeamus ad nos, & breviter referamus aliqua ex his quæ gesta sunt post sancti martyris passionem. Gloriosi igitur martyris passio miraculosa circumquaque divulgata tandem ad regis *Angliæ* & *Alexandri* papæ notitiam pervenit. Unde ambo admodum confusi & nimia cordis angustia consternati sunt, sed diversis ex causis. Dolebat enim rex de modo martyrii, & famæ suæ plurimum metuebat, ne proditoris elogio ubique terrarum notaretur. Utpote qui sancto viro post tot adversitatum vexationes illatas astantibus & videntibus populis & linguis firmam pacem & plenam dederat, eundem in *Angliam* præmisisset subito perimendum. Dolebat & papa *Alexander* male sibi conscius de causa ecclesiæ pro qua sanctus Dei *Thomas* jam per annos sex labores plurimos sustinuerat, quod eam scilicet male defendisset, & tandem ipsum ecclesiæ pugilem in manus persequentium tradidisset. Uterque igitur, papa scilicet & rex, aspectibus publicis se per dies aliquot præ pudore subtrahentes, in cameris suis interioribus jejuniis & orationibus intenderunt, adeo ut ad eos vix alicui pateret ingressus. Rex autem sibi timens & suis præcavens ne anathematis vinculo nodaretur, remedium appellationis obposuit, misitque nuncios spectabiles & admodum loquaces ad dominum papam qui eum de morte sancti *Thomæ* martyris excularent. Qui cum *Romam* venissent & à Papa simul & quibusdam Cardinalibus contumeliose repellerentur, nec possent libere summi pontificis conspectibus apparere, aliam viam supplicandi, more scilicet *Romano* sunt aggressi. Vix tandem quingentis marcis interpositis admissi sunt. Juraverunt autem ex decreto curiæ *Romane* in persona regis, quod rex staret iudicio ecclesiæ de morte sancti archiepiscopi. Obtinuerunt igitur hoc sacramento ne rex vel ejus regnum suspensionis vel excommunicationis sententiam susci-
perent. Omnes autem interfectores sancti viri & eorum adjutores & consilarii & qui eos foverent vel in terra sua scienter susci-
perent, anathematis gladio percussi sunt. Decrevit & hoc *Romana* curia, ut duo legati ad cognoscendam causam ecclesiæ mitterentur in *Normanniam*, & ad ultionem de morte sancti *Thomæ* inferendam. Quod cum regi innotuisset citissime transfretavit in *Angliam*, præcipiens portuum præpositis cismarinis & transmarinis quatinus portus diligentissime custodirent. Et si quis litteras de interdicto si forte daretur portare præsumeret, caperetur & in carcerem poneretur. Præcepit etiam ne quis clericus transfretaret nisi juraret quod nec regi nec regno dampnum quæreret vel malum. Adjecit & hoc, Ne quis litteratus ad eum venire præsumeret. Aplicuit autem apud *Portesmuthe* iij. no. Augusti & exercitu non modico congregato, expeditionem paravit in *Hiberniam* apud *Wenbroc*. Legati igitur de quibus prædictum est venerunt in *Normanniam*, & rex cum exercitu suo navigavit in *Hiberniam*. Tribus autem ut fertur de causis *Hiberniam* adiit. Nam Comes *Ricardus* nepos *Hervei de Monte Mauricii* iram regis ante an-

nos tres incurrerat, adeo ut neque per se neque per suffectas personas regem placare valeret, nec ea quæ sui juris fuerant in pace possidere valeret. Unde prædictus Comes tristis effectus licentiam abeundi petiit & obtinuit. Assumptis itaque secum paucis commilitonibus & armigeris, avunculum suum *Herveum* qui terram prius exploraverat in *Hiberniam* navigavit. Consilio itaque dato & accepto considerantes terram spatiosam simul & speciosam sed cultore vacuum, cœperunt prædari, & homines simplices & seminudos depopulari. Sicque paulatim indies crescens terram non modicam sed incultam circa litus maris obtinuit. Tandem *Dubliniam* civitatem egregiam adeptus, *Hibernienses* cœpit acrius infestare. Unde reges & incolæ terræ irritati, crebris insultibus pro modulo suo eos propellere gestierunt. Sed cum eis paucioribus quidem numero sed prudentioribus consilio seque fortioribus prævalere non possent, legatos miserunt ad regem *Angliæ*, ut in *Hiberniam* veniret, eisque contra importunitatem *Ricardi* Comitis succurreret, sibi-
que dominium *Hiberniæ* assumeret. Comes autem *Ricardus* metuens ne sibi rex quod adquisierat subtraheret, missis nuntiis quod adquisierat regi obtulit, sic tamen ut illud de rege teneret. Hæ sunt duæ causæ quare rex *Hiberniam* petiit, vocatio scilicet *Hiberniensium* ut contra *Ricardum* defenderentur, & vocatio *Ricardi* ne contra eum protegerentur. Tertia vero summa, ut æstimo, erat et præcipua, videlicet ut sententiam interdicti si forte daretur, facilius declinaret vel occultius observaret. Quæcumque autem sui adventus occasio fuerit ipse cum CCCC. ut fertur navibus in *Hibernia* circa festum *Calixti* papæ applicuit.

Cælum non animū mutant qui trans mare currunt. Summo igitur cum honore ab incolis terræ *Angliæ* & aliis receptus, post tempus parvulum regum & principum terræ, archiepiscoporum simul episcoporum suscepit fidelitates. Hi autem sunt qui *Henrico* regi *Angliæ* *Matildis* reginæ filio fidelitatem sicut domino juraverunt. Rex *Corcensis*. Rex *Limeric*. Rex de *Offeria*. Rex de *Mida*. Rex *Cognagtenensis*; hic Regi *Angliæ* nec occurrere nec fidelitatem præstare dignatus est. Dicebat enim totam *Hiberniam* de jure suam esse, cæterosque reges terræ illius suæ ditioni subjugari debere. Quo in suo jure juste vel injuste pertinaciter persistente, cum regibus cæteris juraverunt & archiepiscopus *Armachensis* & *Hiberniæ* primas, et cum eo suffraganei sui Episcopus *Lughbdunensis*. Episcopus *Cenensis*. Episcopus *Tarensis*. Episcopus *Ardahahtensis*. Episcopus *Thuensis*. Episcopus *Condētensis*. Episcopus *Radensis*. Episcopus *Duenensis*. Episcopus *Rathponensis*. & Archiepiscopus *Casselenensis*, et hi suffraganei ejus. Episcopus *Lismorensis*. Episcopus *Corcensis*. Episcopus *Kildabwensis*. Episcopus *Immeletensis*. Episcopus *Waterfordensis*. Episcopus *Cluannimensis*. Episcopus *Arthfertensis*. Episcopus *Armorensis*. Episcopus *Rosensis*. Episcopus *Lunmacensis*. Episcopus *Finnabrensis*. & Archiepiscopus *Duvelinensis*, et hi suffraganei ejus. Episcopus *Bistaghnenensis*. Episcopus *Fernensis*. Episcopus *Lethglensis*. Episcopus *Kildarensis*. Episcopus *Earipolensis*. & Archiepiscopus *Guaimenensis*, et hi suffraganei ejus. Episcopus *Chienfernensis*. Episcopus *Killatenensis*. Episcopus *Maigonensis*. Episcopus *Aelfnensis*. Episcopus *Achahtenrensis*. Hi omnes juraverunt

raverunt fidelitatem regi *Henrico* cum primo fuit in *Hibernia* post martyrium sancti martyris *Thome*. Construxerunt autem regi virgeum apud *Duvelinam* palatium magnum, in quo rex festivitatem natalis Domini more regio celebraret. Dum hæc igitur et his similia agerentur in *Hibernia*, et prædicti Legati *Theodinus* scilicet et *Albertus* regis adventum in *Normannia* expectarent, *Odo* Prior & Conventus ecclesiæ Christi *Cantuaria* dolentes admodum, quod ecclesia Christi tam diu à divinis cessaret, et quasi ovili similis haberetur, nuntium et litteras miserunt ad Legatos, petentes ut auctoritate sua et licentia per episcopos *Angliæ* valeret ecclesia Christi reconciliari. Audientes autem legati et videntes petitionem Conventus esse rationabilem, datis litteris suum præbuerunt assensum. Convocatis itaque duobus episcopis *Exoniensi* et *Cestrensi* reconciliata est ecclesia Christi *Cantuaria* xij. kal. Jan. Toto illo anno à die scilicet passionis sancti *Thome* Martyris usque in diem sancti *Thome* Apostoli, à sacris Missarum solenniis suspensa sed miraculorum numerositate populorumque frequentia cotidie magnifice glorificata est. Hoc anno ecclesia *Normicensis* cum officinis suis misero conflagravit incendio, et monachi dispersi sunt. XIV.

An. Græ
1172.

M. Clxxij. Gratiæ anno proposuerunt legati *Theodinus* et *Albertus* severius in regem agere. Miserant enim ad eum commonitorias epistolas & comminatorias, aspera simul & levia eidem per internuntios proponentes. Ipse vero, ut longe ante prædictum est, strictius inhibuerat, ne quis ad eum accederet litteratus. Rediens autem tandem ad cor, feria secunda paschæ in *Angliam* reversus est, & dispositis utcumque regni negotiis circa Domini ascensionem in *Normanniam* transfreta vit, & cum legatis publice & privatim locutus est.

Rex autem *Franciæ* *Lodovicus* non modice indignatus est, eo quod *Margareta* filia sua cum viro suo *Henrico* rege juniore non fuit coronata. Rex igitur *Angliæ* *Henricus* instinctu legatorum misit in *Angliam* simul cum filia regis *Franciæ* prædictum filium suum jam coronatum, ut ambobus in *Anglia* corona regni imponeretur. Misit etiam cum eis *Rotrodum Rotomagensis* archiepiscopum & *Egidium Ebroicensis* episcopum. Coronati sunt itaque in civitate *Wintonia* manu *R. Rotomagensis* archiepiscopi vj. kal. Sept. Hoc jam secundo coronatus est junior *Henricus* in præjudicium & contumeliam *Cantuariensis* ecclesiæ; Nam primo consecravat et coronavit eum *R. Eboracensis* archiepiscopus apud *Londoniam*, qui proprius & fere unicus extitit annulus *Cantuariensis* ecclesiæ & inimicus. Nunc autem denuo coronam ei & suæ reginæ imposuit alterius regni episcopus apud *Wintoniam* in diocesi scilicet *Cantuariensis* ecclesiæ. Scimus autem & in ecclesiasticis legimus regulis, quod non debeat episcopus vel quislibet presbiter alterius jura invadere, vel in parochia ejus absque licentia ipsius quicquam sacerdotalis officii ministrare. Et non qualibet dignitate sua *Cantuariensi* ecclesiæ hæc est illata violentia, sed in ea qua nichil dignius vel specialius habere dignoscitur & à diuturnioribus temporibus optinere. Nec hanc suam prærogativam ab hesterno sed ab antiquitatum vetustate semper inconcusse consuevit possidere. Coronatione igitur expleta redierunt episcopi in *Normanniam* rege juniore cum sua regina in *Anglia* dimisso. Convenientes autem

regem seniore prædicti legati de morte *Cantuariensis* archiepiscopi, eum ad satisfaciendum satis humilem repperunt. Decreverunt igitur legati, ut in facie ecclesiæ ad purgandam innocentiam suam tam de sancti archiepiscopi morte quam de aliis subscriptis capitulis sacramentum præstaret juramenti. Annuit rex & tactis sacrosanctis apud *Abrincas* v. kal. Oct. juravit.

I. Quod nec præcepit nec voluit ut *Cantuariensis* archiepiscopus occideretur & quando audivit, vehementer inde doluit. Sed quia malefactores illos qui præfatum archiepiscopum occiderunt habere non poterat, (qui tamen in deliciis venationum aliquamdiu postea fuerant cum ipso commorati) & quia timebat ipsos illud prophanum opus causa motus animi quem in eo viderant perpetrasse, de satisfactione tale præstitit sacramentum.

II. Juravit etiam quod ab *Alexandro* summo pontifice & ab catholicis ejus successoribus non recederet quam diu ipsum sicut regem catholicum habuerint.

III. Juravit etiam quod neque appellationes impediret neque impediri permetteret quin libere fierent in regno suo ad *Romanum* pontificem in ecclesiasticis causis. Sic tamen ut si ei suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant quod malum suum vel regni non quærerent.

IV. Juravit etiam quod ab instante nativitate Domini usque in triennium crucem acciperet in proxima sequenti æstate in propria persona *Jerosolymam* iturus, nisi remanserit per *Alexandrum* summum pontificem vel per catholicos successores ejus. Sed si interim perurgente necessitate in *Hispaniam* super *Saracenos* profectus fuisset, quantum in illo itinere consummaret tantundem *Jerosolymitanæ* profectionis spacium posset prolongare.

V. Juravit etiam quod interim tantum pecuniæ daret Templariis quantum ad arbitrium fratrum templi sufficere posset ad retinendum CC. milites ad defensionem *Jerosolimitanæ* terræ per spatium unius anni. Præterea pardonavit itam & malivolentiam suam omnibus tam clericis quam laicis qui pro beato *Thoma* archiepiscopo *Cantuariensi* erant in exilio, & concessit eis libere & in pace ad propria remeare.

VI. Juravit etiam quod possessiones *Cantuariensis* ecclesiæ si quæ ablatae erant in integrum restitueret sicut habuit uno anno antequam beatus *Thomas* ab *Anglia* egrederetur.

VII. Juravit etiam quod consuetudines quæ inductæ sunt contra ecclesias terræ suæ in tempore suo penitus dimitteret.

Hæc omnia juravit se fore observaturum bona fide & absque malo ingenio. Et ut hæc in memoria *Romana* ecclesiæ haberentur, præcepit rex sigillum suum cum sigillis Cardinalium scripto illi apponi in quo prædicta capitula continebantur.

Dum hæc itaque agerentur in *Normannia*, juvenis rex ex consilio tutorum suorum mandavit *Odonem* Priorem & monachos ecclesiæ *Cantuariensis*, ut ad eum quamtocius venirent, & archiepiscopum sibi & suæ ecclesiæ eligerent. Accessit itaque Prior *Odo* cum monachis suis ad curiam, & conferto sermone de pontifice eligendo, Prior liberam de more ecclesiæ petivit electionem. Quæ cum ab aulicis Priori penitus denegata, vel, ut mitius dicam, dilata fuisset, quasi sub specie pietatis monuerunt, ut *Cantuari-*

riam

riam rediret, & post tres ebdomadas consiliis & orationibus instructior atque paratior ad regis præsentiam denuo veniret. Prior igitur *Cantuariam* rediit, & confratrum suorum fultus orationibus, circa festum sancti *Michaelis* regem & regios magistros magis quam ministros adiit, & in petitione liberæ electionis constanter perseveravit. Abnegant aulici denuo quod petatum est, præcipientes severius, ut regem patrem in partibus transmarinis degentem adiret, ipsius auditurus voluntatem. Prior igitur *Odo Cantuariam* rediens in proximo transfretavit, regem in *Normannia* degentem adiit, cumque magis supplicentem quam imperantem repperit. Veritus est enim *Odonis* constantiam, ne severum quempiam hominem in archiepiscopum eligeret, qui beati *Thome Martyris* in negotiis ecclesiasticis existeret imitator. Hac de causa Rex *Odoni* Priori plurimum supplicans, manibus protensis & semiflexis genibus rogabat, ut sui miseretur, ne malefactoris suis aliquid deterius superaddere cogeretur. Volebat enim rex & Priorem exorabat, ut episcopus *Baiocensis* eligeretur. Erat enim vir ille nimis simplicitatis, qui de facili ab intentione sua alias quolibet valeret avelli. Sed Prior *Odo* regis petitioni respondit, se scilicet prædictum episcopum nec alium quemlibet sine conventus consensu posse suscipere, nec se propterea transfretasse. Rex igitur *Odonem* cum litteris suis remisit in *Angliam*, rogans attentius quatinus conventum ecclesiæ Christi ad consentiendum induceret. Priore itaque *Cantuariam* reverso, convocati sunt episcopi & clerus *Anglia* apud *Londoniam*, ibidemque cum cæteris adfuit *Odo* Prior. Multis autem de electione facienda hinc inde confertis sermonibus, nullaue electionis libertate tradita, spe fraudati quique redierunt ad propria, & Prior *Cantuariam* reversus est. XV.

An. Græc. M. Clxxiiij. Idus Februarii apparuit in cælo signum mirabile nocte plusquam media. Nam rubor quidam videbatur in aere inter orientem & occidentem in parte aquilonali. Radii autem albi per transversum ruboris illius erant, qui nunc graciles in modum lancearum, nunc vero lati in modum tabularum, & nunc hic nunc ibi quasi à terra sursum in cælum erecti. Erant prædicti radii candidi ut radii solis cum densissimam penetrant nubem. Subsecutus est splendor lucidus auroræ similis æstivæ cum in diem clare lucebat; postremo densissima nubes subnigra in eodem climate quasi à terra elevata est, quæ diem illum paulatim succrescens obumbravit.

Prior autem & Conventus præcavescentes sibi ne in aliquo pertinaciæ notarentur, malitiam temporis metuentes, in capitulo suo arbitrato proprio tres viros commendabiles nominaverunt, mandantes & rogantes *Ricardum* de *Luci* ut uni ex ipsis tribus regium præberet assensum. Erat enim prædictus *R.* in regno potentissimus utpote præfectus *Anglia*, qui sub rege regni negotia disponebat. Hic cum Prioris & Conventus petitionem audisset, lætus et libens annuit, & apud *Londoniam* episcopos *Anglia* mense Februario congregavit. Prior itaque cum quibusdam monachis affuit, & tandem *Rogarium* abbatem *Becensem* solenniter elegit. Consentientibus utcumque episcopis & assensu regio electione confirmata singuli ad sua recesserunt, & Prior *Cantuariam* rediens ut suum electum adduceret in proximo transfretavit. Sed spe sua fraudatus est, quia prædictus electus nullius instantia induci potuit ad consentiendum. Institit autem Prior acius per regem & lega-

tos qui adhuc erant cum rege in *Normannia*, vim electo inferre gestiens ut consentiret. Sed frustra. Nam cum instarent rex & legati simul cum Priore nec prævalerent, apud sanctam *Barbaram* in cœna Domini ab electione est absolutus. Rex itaque Priorem *Odonem* blande consolans, *Cantuariensi* ecclesiæ multa promisit, villam x. librarum quam antea subtraxerat ecclesiæ restituit, præter hanc, redditum xxx. librarum in *Scapaia* dedit, liberam electionem *Anglicanis* concessit ecclesiis, et instinctu *Odonis* Prioris dedit abbatiam *Berkingensem* *Mariae* sorori sancti *Thome Cantuariensis* martyris. Prior igitur renovatus ad certamen, in octavis paschæ *Cantuariam* rediit. Ante mediam vero quadragesimam orta est discordia non modica inter regem *Angliae* seniore et filios ejus. Nam rex junior cum circa festivitatem omnium Sanctorum fuisset in *Anglia*, vocatus à patre invitatus venit in *Normanniam*, et ex præcepto patris cum regina sua regem adiit *Franciae* ut cum eo loqueretur. Rex enim desideravit eum & filiam suam jam reginam *Angliae* videre; Inde ad patrem suum rex junior rediens, instinctu regis *Franciae* petivit à patre, ut *Angliam* vel *Normanniam* ei assignaret. Sed abnegata petitione siluit indignans. Accidit præterea, ut rex proponeret dare *Johanni* filio suo juniore tria castella in *Normannia*, danda scilicet in dotem filiae comitis *Huberti de Mauritania* quam desponsare debebat. Sed juvenis rex non solum contradixit, sed etiam à patre non petita licentia noctu recessit; Fratres etiam ipsius *Ricardus* & *Gaufridus* aufugerunt. Regina vero *Alienor* cum mutata veste muliebri recessisset apprehensa est, & sub arcta custodia reservata. Dicebatur enim quod ex machinatione ejus & consilio omnia hæc parabantur. Erat enim prudens femina valde, nobilibus orta natalibus, sed instabilis. Recedentibus itaque omnibus regis filiis, solus *Johannes* qui puer parvulus erat cum patre remansit. Rex autem *Franciae* juvenem regem *Angliae* gratiose suscipiens, in audientia procerum *Gallie* juravit, quod ei et fratribus suis contra patrem suum indeficiens præbere vellet auxilium. Comes etiam *Flandriae Philippus* suum pro posse spondit auxilium juveni regi, faciens homagium cum juramento. Cui pro servitio suo promisit rex cum tota *Cantia* M. librarum redditum, castellum quoque de *Rosa* cum castello de *Doveria*. *Matthæus* Comes *Bolonie* frater Comitis *Flandriae* suscepit in promissis pro homagio & servitio suo totam focam de *Kirketonia* in *Lindisia*, cum comitatu de *Moretonia*. Comiti *Theobaldo* promisit rex castellum de *Ambatio* et quingentas libras *Andegavensium*. In hunc modum cæteris fautoribus suis solis promissionibus satisfaciens, quamplures tam *Angliae* quam *Franciae* principes in patris odium et regni *Angliae* excidium incitavit. Dum hanc itaque diebus sacris paschalibus molirentur explere maliciam, convocati sunt episcopi et clerus *Angliae* ad *Londoniam* circa finem mensis Aprilis. Omissa igitur electione pastorem *Cantuariensis* ecclesiæ, electi sunt ad libitum regis et curialium episcopi vij. videlicet *Ricardus Wintoniensis*, *Gaufrid. Heliensis*, *Ric. Herefordensis*, *R. Bathoniensis*, *Lincolniensis*, *Cicestrensis*. Novissime de electione *Cantuariensis* ecclesiæ conferitur sermo. Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi &c. Prior igitur *Odo* in medium vocatus à prima petitione liberæ electionis non avellitur, sed obsecrat ut *Cantuariensis* electus de sua, id est de *Cantuaria* ecclesia, sumatur. Consenserunt utcumque episcopi, sed quia de regis bene-

beneplacito dubitabant, decreverunt scriptis suis cum Prioris nuntiis regium animum præemptare, Prior his libens annuit, sed subito episcopi legationem hanc suspectam habentes, quod prius petierant, refutare cœperunt. Prior autem episcoporum mentes ad plenum nosse desiderans, dixit abbatem de *Cerasis* virum esse commendabilem, & regis non modica gratia pollere. Audientes episcopi, prædictum abbatem utpote ignotum & alterius regni personam refutaverunt, sed subito redeuntes ad cor, consenserunt, conditionem hanc interponentes, ut scilicet eorum esset electio, & episcopi *Londoniensis* vox prima. Contradicente Priore, insisterunt ut electio in scedula scriberetur, & sic ab utroque Priore scilicet & episcopo *Londoniensi* in audientia legeretur; sed & hoc Prior ut frivolum refutavit. Petierunt igitur ut Prior privatim inter eos electionem faceret, & episcopus *Londoniensis* in audientia omnium eandem referret. Non consentiente Priore, primum resumpserunt consilium, scilicet ut regis assertio super electione facienda per fideles nuntios inquireretur. Missi sunt itaque ad regem in *Normannia* monachi duo, *Ricardus* Prior *Dovoria* & alius; Qui regem satis gratiosum repperientes, sed nullam suæ voluntatis certitudinem reportantes, ex præcepto regis citissime in *Angliam* reversi sunt. Rex vero per privatos nuntios *Ricardo de Luci* & avunculo suo Comiti *Cornubiæ* suæ voluntatis revelavit archanum. Coactio igitur concilio apud *Londoniam* in initio mensis Junii, cum Prior *Odo* à petitione liberæ electionis minis vel blanditiis non valeret avelli, etsi tarde tamen obtinuit quod petivit. Multis itaque hinc inde sermonibus prolatis, tandem *Ricardus* Prior *Dovoria* Dominica octavarum Pentecostes iij. non. Junii apud *Westmonasterium* electus est. Sequenti die Sabbati ab episcopis & electis *Angliæ*, clero & populo *Cantuariensis* ecclesiæ honorifice susceptus est, in crastino sicut dicebatur consecrandus. Sed cum omnia tantæ consecrationi necessaria præparata fuissent, ecce litteræ novi regis *Henrici* ex adversa parte in medium allatæ sunt; quarum iste est textus.

Henricus Dei gratia Rex Angliæ & Dux *Normanniæ*, & Comes *Andegaviæ*, Regis *Henrici* filius, charo & fideli suo O. Priori *Cantuariensis* ecclesiæ & universo Conventui salutem & dilectionem. Ex certa quorundam relatione recepimus, quod in ecclesia vestra & etiam in provincialibus ecclesiis personas quasdam minus congruas pater meus instituere attemptet. Et quoniam absq; assensu nostro id nequaquam fieri debet qui ratione regia electionis regnum & totius regni curam suscepimus, super hoc Romanam sedem in multorum præsentia appellavimus, & appellationem factam venerabilibus patribus nostris & amicis Alberto & Theodino Cardinalibus apostolicæ sedis legatis scripto & nuntio nostro denuntiavimus; Qui sicut viri prudentes appellationi detulerunt. Hanc etiam ipsam appellationem fidelibus nostris *Londoniensi*, *Exoniensi*, & *Wigornienti* episcopis scripto nostro denuntiavimus. Et quemadmodum appellavimus, iterato sub testimonio vestro appellamus.

Dubitantibus igitur episcopis & conferentibus quid facto opus esset, cum quidam consecrationi

consentirent, quidam appellationi deferrent, tandem assensu omnium consecratio illa dilata est. Misit igitur *Cantuariensis* electus nuntios & litteras tam suas quam omnium episcoporum & electorum *Angliæ* & Conventus ecclesiæ Christi ad dominum Papam, & ipse post modicum in propria persona subsecutus est.

Dum hæc itaque in *Cantuariensem* electum perfidorum machinaretur invidia, regem etiam *Angliæ* *Henricum* maligna conspiratio non reliquit immunem. Nam conjurati illi cum milibus suis intraverunt in *Normanniam*, vastantes & prædantes, & omnia pessumdare gestientes. Sed cum quidam eventus prosperi vesaniam illorum ad majora facinora perpetranda stimulant, gloriosus ille Comes *Flandriæ* quodammodo subnervatus est. Nam frater ejus *Mathæus* Comes *Boloniæ* dum in regis odium castellum de *Driencurt* obsideret, à quodam arcubalista letaliter confossus, post modicum obiit, & sepultus est. Verum ne *Angliæ* propria quiete gauderet vel alienis insultaret ærumnis, circa festum sancti *Luca* missus est in *Angliam* junior *Robertus* Comes *Leicestriæ* & cum eo nonnulla *Flandrensi* milia, & à Comite *Hugone Bigot* sunt recepti. Capto autem de facili castello de *Hageneth*, cum *Leicestriam* tenderent, in territorio S. *Edmundi* mense Octobri occurrerunt eis milites regni, *Reginaldum* *Cornubiæ* Comitem & Comitem de *Arundello* sequentes; A quibus perterritus cum *Flandrensis* suis Comes *Robertus* fugam iniit. Sed captus est ipse & uxor sua, & *Flandrensi* tria milia vel eo amplius trucidati perierunt. Et digne: Nam *Flandrenses* lupi *Anglicane* copię ab olim invidentes, naturali negotio textoria scilicet arte dimissa, *Angliam* se jam cepisse jactabant. Sed ante conflictus aliquos trucidati, in ea quam vorare cogitaverant terra putruerunt. Cæteri vero quos Comes *Hugo Bigot* in castellis suis receperat abire permitti, solam vitam utcunque reportantes, in *Flandriam* reversi sunt.

Rex *Angliæ* *Henricus* solennitate natalis Domini apud *Cadomum* celebrata, cepit inducias à rege *Franciæ* *Lodovico*, à festo sancti *Hylarii* usque ad clausum Pascha, quia ad ipsius nutum cæteri complices movebantur. Medio tempore, scilicet die sanctorum *Fabiani* & *Sebastiani*, obiit piæ memoriæ *Willielmus Turbo* episcopus *Norwicensis*. Interea *Ricardus Cantuariensis* electus nonnullis laboribus & expensis fatigatus, *Romam* pervenit, ibidemque tam electionis quam consecrationis suæ fortes repperit adversarios. Quidam enim pro rege seniore cum electo stabant, quidam vero pro rege juniore in contrarium nitebantur. Sed disperso rumore simulato de concordia regum, cum electus jam quasi desperatus regredi simularet, à domino papa *Alexandro* revocatus est, & electione confirmata consecratus est ab ipso papa Dominica post Pascha qua canitur ad introitum *Misericordias Domini*. Deinde more antecessorum suorum primatu *Angliæ*, legatione, privilegiisque vallatus versus *Angliam* iter reflexit. Coactus est his diebus peregrinationis suæ quos nunquam habuerat thesauros effundere, ut vel sic malignantium insidias evitaret. Præcluserat enim Cancellarius Imperatoris in odium Papæ *Alexandri* omnium cisalpinorum semitas, adeo ut vix per mare ad eum quisquam

quisquam ex nostris valeret accedere. Dum itaque *Cantuariensis* archiepiscopus repedaret, & inter reges & principes nostros omnis spes pacis deperisset, perfidorum invaluit rabies, & in omnibus terris regis *Anglia* proditorum furor incanduit. Nam rex *Francia* & comes *Flandria* milites electos miserunt in *Angliam*, quos ex mandato regis junioris comes *Hugo* in suis recepit castellis. *Willielmus* etiam rex *Scotie* parti favens regis junioris, cum multo exercitu *Walensium* & *Scottorum Northimbriam* vastavit. Nulli ætati, sexui, vel ordini, gladius ipsius pepercit. Nam *Scotti* & *Walenses* mulieres prægnantes findebant, & infantes lancearum cuspidibus fuscipiebant, clericos & sacerdotes in ipsis ecclesiis trucidabant, & alia in hunc modum enormia sicut rumor erat faciebant. Ipse tandem rex castellum de *Alnewic* obsedit. Comes vero *Hugo Bigod* civitatem *Norwicensem* cum prædicta militia sibi destinata effregit, viros in ea & mulieres interfecit, & cum præda multa nimis recessit. Rex etiam junior & Comes *Flandria* conjurati quod in *Angliam* venirent, naves multas & exercitum copiosum ad mare convenire fecerunt. Rex *Francia* *Normannos* infestare, vel si quid temptarent, compescere decrevit. Rex *Anglia* ab omnibus fere Comitibus, fidelibus & infidelibus suis solus relictus est, adeo ut vix aliquem haberet ex omnibus caris suis cui se committeret vel suæ mentis archana fidenter revelaret; Extranei & non sui sequebantur eum, non ob personæ ipsius dilectionem, sed ob pecuniæ multæ quam effundere cogebatur insatiabilem cupiditatem. Undique igitur coartatus, & de transmarinis terris suis quasi in desperationem ductus, in *Angliam* celeriter navigavit, ut eam saltem solam sibi reservaret. Rex itaque in *Angliam* veniens in initio mensis *Julii*, & felici sibi ductus consilio omnia regni negotia quasi postposuit, & corde pœnitenti *Cantuariam* ad sanctum *Thomam* peregre profectus est. Feria igitur sexta sexto idus *Julii* in veste lanea, nudis pedibus ab ecclesia *S. Dunstani* quæ longe extra urbem posita est usque ad tumbam sancti *Thome* martyris perveniens, ibidemque diutius & devote procumbens, ab omnibus qui astabant episcopis, abbatibus, & monachis singulis ecclesiæ *Christi* voluntate spontanea verberatus est. Perseveravit in orationibus ibidem juxta sanctum martyrem tota die illa & nocte, cibum non sumpsit, nec ad requisita naturæ egressus est, sed ut venit ita permansit, non tapetum, non aliquid hujusmodi sibi supponi permisit. Post matutinas laudes circuivit altaria superioris ecclesiæ & corpora Sanctorum inibi jacentium, & denuo ad tumbam sancti *Thome* in criptam reversus est. Lucescente autem die Sabbati, missam petiit & audivit. Sancta denique martyris aqua potatus & ampulla insignitus, lætabundus à *Cantuaria* recessit, & *Dominica* sequenti *Londoniam* pervenit. Ipso autem die Sabbati quo rex à *Cantuaria* recessit, *Willielmus* rex *Scotie* miserat commilitones suos ad prædandum, paucis secum in obsidione castelli de *Alnewic* sodalibus retentis. Cui cum ex improvise superveniret exercitus *Eboracensis*, & ipse putaret socios cum præda reversos quos habuit adversarios, subito circumseptus ab eis & captus est. Reliqui de suis qui aderant trucidati sunt vel fuga collapsi. Rex vero junior & Comes *Flandria* cæterique conjurati audientes, quod Rex *Henricus* in *Angliam*

abisset, mutato consilio relictis navibus redierunt, & *Rothomagum* una cum rege *Francia* obsederunt. Qui dum exterius ferociter oppugnarent & cives interius viriliter resisterent, *Hugo Bigod* cæterique adversarii humiliter se regi *Henrico* subdiderunt. Rex autem milites illos electos & nobiles quos juvenis rex in *Angliam* præmiserat, pacifice permisit repatriare. In tribus itaque septimanis post peregrinationem regis bellorum strepitus in *Anglia* sedati sunt. Rex igitur sui non immemor corde & ore Deum & sanctum *Thomam* laudans & benedicens, circa festum sancti *Laurentii* transfretavit, ut *Rothomagensibus* obsessis subveniret. Duxit autem secum trans mare captivos suos, Regem scilicet *Scotie*, Comitem *Leicestria*, Comitem *Cestria*, Comitem de *Ferrers*. Advenerat jam de *Roma* vix tandem *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus, & regis classi in ipso litore juxta *Cadomum* jocundus occurrit, eademque die regem secum prandere coegit. Interea Rex *Francia*, juvenis Rex, & Comes *Flandria* cum innumeræ multitudinis exercitu *Rothomagum* obpugnabant, & toto conatu & diversis machinis civitatis muros effringere vel penitus subvertere nitebantur. Sperabant enim ante regis adventum civitatem egregiam expugnare, ut per eam regem à *Normannia* valerent excludere. Sed homo proponit & Deus disposuit. Nam cives interius viriliter resistentes, extra positos principes contumeliis, reliquum vero vulgus machinis & armis laceßere non cessabant. Rex autem *Henricus* archiepiscopo *Cantuariensi* gratiose dimisso, festinavit *Rothomagum*, & archiepiscopus in *Angliam* navigavit. Sed cum principes oppugnantium civitatem regis *Henrici* prosperum novissent adventum, ab impugnatione civitatis paulatim cessare cœperunt. Tandem deposita ferocitate proposita, missis ad regem *Anglia* spectabilibus legatis recedendi licentiam impetraverunt, constituto tamen loco & tempore colloquii de pace facienda inter regem & filios suos. Recessit igitur rex *Francia* *Lodovicus* cum exercitu suo, Comite *Flandria* cum milibus suis ne forte cives irrumperent post terga dimisso. Acta sunt hæc mediante jam mense *Augusto* circa Assumptionem sanctæ *Mariae*. *Ricardus* vero archiepiscopus perendinavit apud *Londoniam* per quinque septimanas, apostolico detentus mandato; quod sibi per litteras clausas usque dum perveniret *Londoniam* celatum est. Dum itaque ibi moraretur invitatus, & rex *Anglia* *Henricus* ad debellandum *Ricardum* filium suum exercitum præpararet in *Pictaviam* dirigendum, ecclesia *Christi Cantuaria* tam mirabili quam miserabili incendio sui parte potiori cum quibusdam officinis curiæ non. Septembris combusta est. *Ricardus* autem *Pictavia* Comes impetum patris sui ferre non valens, lacrimabiliter manus dedit. Quo facto, rex *Henricus* ad colloquium constitutum properavit, & in crastino post festum sancti *Michaelis* filios suos in gratiam recepit. Sicque pace regis undique firmata Deus in martyre suo *Thoma* glorificatus est. Archiepiscopus vero *Cantuariensis* tandem tercio non. Octobris *Cantuariam* venit, & cum magno cleri & populi tripudio susceptus est. In crastino sacrauit in ecclesia *Christi* episcopos quatuor, omnes examinans & à singulis professionem accipiens, *Ricardum* *Wintoniensem*, *Gaufridum* *Eliesensem*, *Robertum* *Herefordensem*, *Johannem* *Cicestrensem*. *Reginaldus* episcopus

episcopus Bathoniensis qui apud sanctum Johannem de valle Moriana ab archiepiscopo R. consecratus est, in audientia omnium se archiepiscopo Ricardo confessus est fecisse professionem. Hoc anno Warinus celerarius ecclesie Christi Prior Dovorae factus est.

XVII.

An. G^{ra}
1175.

M. C. lxxv. Rex Anglie Henricus undique pacatus una cum filio suo Henrico in Angliam reversus est mense Maio. Ricardus vero Cantuariensis archiepiscopus totius Anglie primas & apostolicæ sedis legatus convocato clero Anglia celebravit Concilium in ecclesia beati Petri ad Westmonasterium xv. kal. Junii Dominica ante Ascensionem Domini. Affuerunt in hoc concilio omnes suffraganei Cantuariensis ecclesie præter Wigornensem quem sua infirmitas excusavit, & Norwicensem qui diem clauserat extremum. In hoc concilio ad emendationem Anglicanæ ecclesie assensu domini regis & primorum omnium regni, hæc subscripta promulgata sunt capitula. Ad dextram primatis sedit episcopus Londoniensis, quia inter episcopos Cantuariensis ecclesie suffraganeos decanatus præminet dignitate. Ad sinistram sedit episcopus Wintoniensis, quia cantoris officio præcellit. Cæteri tam episcopi quam abbates secundum primogenita consecrationis sue confederunt. Ipse vero archiepiscopus primas & legatus residens in sublimi, post sermonem quem tam facunde quam diserte fecit, in communi de scripto legi fecit statuta concilii sui sub hac forma.

I Deo in ecclesia Dei secundum antiquam consuetudinem patrum Concilia congregantur, ut hi qui constituti sunt in eminentiori cura pastoralis vitam subditorum de communi consilio regularibus institutis informet, & enormitates quæ pullulant incessanter consultiore censura compeſcant. Nos itaque potius inhærentes orthodoxorum patrum regulis quam aliquid de novo statuentes, quadam certa capitula duximus in medium promulganda, quæ universis provincialibus nostris firmiter & inviolabiliter observanda iungimus. Omnes enim sacrorum censemus canonum transgressores qui statutis huius sacrosanctæ synodi præsumpserint contraire.

I. Si quis sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitutus ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens publice fornicariam habeat, & semel secundo & tercio commonitus fornicariam suam non dimiserit, & à se prorsus non expulerit sed potius in immunditia sua duxerit persistendum, omni officio & beneficio ecclesiastico spoliatur. Si qui vero infra subdiaconatum constituti matrimonia contraxerint, ab uxoribus suis nisi de communi consensu ad religionem transire voluerint, & ibi in Dei servitio vigilanter permanere, nullatenus separentur: Sed cum uxoribus viventes, ecclesiastica beneficia nullo modo percipiant. Qui autem in subdiaconatu vel supra ad matrimonia convolverint, mulieres etiam invitas & renitentes relinquunt. Decrevimus etiam ejusdem epistole auctoritate ne filii sacerdotum in paternis ecclesiis amodo persone instituantur, nec eas qualibet occasione media non intercedente persona optineant.

II. Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nec publicis potationibus intersint nisi peregrinationis

necessitate compulsi. Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur.

III. Hiis qui in sacris ordinibus constituti sunt iudicium sanguinis agitare non licet: unde prohibemus ne aut per se membrorum truncationes faciant aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit concessi ordinis privetur officio & loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathematis ne quis sacerdos habeat vicecomitum aut prepositi secularis officium.

IV. Clerici qui comam nutriunt ab archidiacono etiam inviti tondeantur. Vestimentis etiam vel calciamentis nisi qui honestatem & religionem deceant uti eis non liceat. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

V. Quia quidam clerici desperantes ab episcopis suis ordinari, vel propter imperitiam, vel vita incontinentiam, vel nativitatis conditionem, aut tituli defectum, aut ætatem minorem extra provinciam suam interdum etiam à transmarinis episcopis ordinantur vel ordinatos se mentiuntur, ignota sigilla episcopis suis deferentes, statuimus talium ordinationem irritam esse habendam; sub interminatione anathematis inhibentes ne à quoquam ad officii sui executionem suscipiantur. Episcopum quoque nostræ jurisdictionis qui talem sciens & prudens ordinaverit vel susceperit, ab illius ordinis collatione ad quem eum ordinavit vel suscepit, usque ad condignam satisfactionem se noverit esse suspensum.

VI. Cum ecclesia Dei secundum evangelicam veritatem domus orationis esse debeat & non spelunca latronum & sanguinis forum, seculares causas in quibus de sanguinis effusione vel de pœna corporali agitur, in ecclesiis vel incimiteriis agitari sub interminatione anathematis prohibemus; absurdum enim est & crudele ibi iudicium sanguinis exerceri ubi etiam reis constituta est tutela refugii.

VII. Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione crismatis nummos dari; similiter pro baptismo & communione; Hoc simoniaca hæresis esse detestata est sancta synodus & anathematizavit. Statuimus ergo ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro crismate, nec pro baptismo, nec pro extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communione, nec pro dedicatione quicquam exigatur. Sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur. Si quis contra hoc facere præsumpserit anathema sit.

VIII. Nulli liceat ecclesiam nomine dotalitii ad aliquem transferre, vel pro præsentatione aliqujus persone pecuniam vel aliquod emolumentum pacto interveniente recipere. Quod si quis fecerit, & in jure vel convictus vel confessus fuerit, ipsum tam regia quam nostra freti auctoritate patrocinio ejusdem ecclesie in perpetuum privari statuimus.

IX. Secundum instituta patrum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne monachi vel clerici causa lucri negotientur, & ne monachi à clericis vel laicis firmas teneant, neque laici ecclesiastica beneficia ad firmas suscipiant.

X. Quicumque ex clero videntur esse arma non sumant nec armati incedant, sed professionis sue

vocabulum religiosi moribus & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum contemptores & ecclesiastica auctoritatis prophanatores & proprii gradus amissione multentur, quia non possunt simul Deo & seculo militare.

XI. Illud etiam de vicariis qui personis fide & juramento obligati sunt duximus statuendum, quod si fide vel sacramenti religione contempta personatum sibi falso assumentes, contra personas se crexerint, si super hoc in jure vel confessi vel convicti fuerint, de cætero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur.

XII. Omnes decima terra sive de frugibus, sive de fructibus arborum, sive de aliis fructibus, Domini sunt & illi sanctificantur. Sed quia multi modo inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus ut juxta domini papæ Alexandri præceptum admoneantur semel, secundo & tercio, ut de grano, de vino, de fructibus arborum, & de fructibus animalium, & de lana, & de agnis, & de caseis, & de lino, & de canebe, & de reliquis quæ annuatim renovantur, decimas integre persolvant. Quod si commoniti non emendaverint, anathemati se noverint subiacere.

XIII. Calumpniam & audaciam temere litigantium condemnando in expensas & alio multiplici remedio imperialis sanctio compescit. Et quoniam igitur hoc sacris institutis consonare dinoscitur, præcipimus ut de cætero in causis pecuniariis quæ inter clericos agitantur victus victori condemnentur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit, eum in arbitrio episcopi sui relinquimus puniendum.

XIV. Invenimus tantum x. præfationes in sacro cathalogo recipiendas. Unam in albis Paschalibus; Et te omni quidem tempore. Secundam in Ascensione Domini; Qui post resurrectionem suam. Terciam in Pentecoste; Qui ascendens. Quartam in Nativitate Domini; Quia per incarnati Verbi. Quintam in Apparitione Domini; Quia cum unigenitus tuus. Sextam de sancta Trinitate; Qui cum unigenito. Septimam de sancta Cruce; Qui salutem humani generis. Octavam de sancta Maria; Et te in veneratione. Nonam de Apostolis; Et te Domine suppliciter. Decimam de jejunio Quadragesimali, tantum feria quarta & sexta dicendam; Qui corporali jejunio. Hujus igitur decreti, & domini papæ Alexandri auctoritate districte præcipimus ne quis præfatis præfationibus aliquam omnino præsumat adicere.

XV. Inhibemus ne quis quasi pro complemento communionis intinctam alicui eucharistiam tradat. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantum discipulo quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non qua sacramenti hujus institutionem signaret.

XVI. Præcipimus ne consecretur eucharistia nisi in calice aureo vel argenteo: & ne stagnem calicem aliquis episcopus amodo benedicat interdicimus.

XVII. Nullus fidelis cujuscunque conditionis sit occulte nuptias faciat, sed benedictione accepta à sacerdote publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos aliquos occulte conjunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspendatur.

XVIII. Ubi non est consensus utriusque non est conjugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis

nichil faciunt nisi uterque puerorum postquam venerint ad tempus discretionis consentiant. Hujus ergo decreti auctoritate inhibemus ne de cætero aliqui quorum uterque vel alter ad ætatem legibus constitutam & canonibus determinatam non pervenerit conjungantur, nisi forte urgente necessitate pro bono pacis talis conjunctio toleretur.

In ipso Concilio ad instantiam clericorum ecclesiæ S. Asaph, & ad monitionem Alexandri summi pontificis, & consilio coepiscoporum suorum dominus Cantuariensis archiepiscopus præcepit Godfrido episcopo de sancto Asaph in virtute obedientiæ, ut ad episcopatum suum quem diu reliquerat rediret, vel domino Cantuariensi resignaret. Nolens itaque ad episcopatum redire, nec ulterius valens retinere, anulo suo deposito resignavit episcopatum in manus Ricardi Cantuariensis archiepiscopi. Electus est autem ad eundem episcopatum sancti Asaph magister Adam, & post tempus modicum ab eodem Ricardo Cantuariensi archiepiscopo consecratus est.

Peracto itaque prædicto Concilio & fere singulis qui affuerant ad propria redeuntibus, rex Anglorum Henricus cum filio suo Henrico, comitante Ricardo Cantuariensi archiepiscopo Cantuariam ad sanctum Thomam peregre profectus est, Deo & martyri grates rependens debitas pro pace sibi contra spem multorum, immo fere omnium tam gloriose restituta. Post tempus modicum assensu regio consentiente R. archiepiscopo electi sunt tres monachi Cantuariensis ecclesiæ ad tres abbatias Angliæ. Prior Odo ad abbatiam de Bello. Radulfus ad abbatiam Salopesberie. Rogerus ad abbatiam sancti Augustini Cantuarie in locum Clarebaldi, quem monachi sui ante duos annos ejecerant. Accusaverant enim eum in præsentia papæ Alexandri de crimine incestus; unde papa, nec mirum, irritatus dedit in mandatis B. Exoniensi, & Rogero Wigornienti episcopis, ut agnita veritate si ita res haberet Clarebaldum deponerent. Accedentes itaque episcopi Cantuariam in absentem non convictum nec confessum ex accusatione sola sententiam depositionis dederunt. Huic, ut prædictum est, successit Rogerius. Benedictus vero domni Cantuariensis Cancellarius prioratum Cantuariensis ecclesiæ sortitus est. Quinto kal. Octobris R. Cantuariensis archiepiscopus ad abbatiam de Burgo veniens, manifestis ex culpis accusatum & convictum abbatem deposuit nomine Willielmum. Applicuit in crastino à domino papa missus Hugutio legatus, ut in Angliam domini papæ vices agens legatione fungeretur. Hic in fine mensis Octobris in Angliam veniens, à rege & à primoribus Angliæ honorifice susceptus est. Rex enim suam exoriam habens reginam quam sub munitissimi oppidi teneri fecit custodia, eo quod supradicta persecutio ex ipsius reginæ consilio emanasse dicebatur, omni conatu divortium moliri videbatur. Ideoque et prædictum legatum dicebatur evocasse, eumque blanditiis & donis subnervavit. Legatus quoque plus regis quam gregis vel veritatis gratiam quærens, in primis legationis suæ vestigiis annuit regi, ut pro captis bestiis clericos inplacitaret. Ecce quam tristi initio & enormi exemplo Romana Cardinalis ecclesiæ & legatus suam exorsus est agriculturam. Hæccine est Romana protectionis tuta securitas, ut clerici in laicam trahantur curiam, ibidem pro bestiis aulicorum judicio condemnentur?

condempnentur. Sed quid quod non faciat *auri sacra fames*? Etsi *Romanum* nostrum auri fulgor regii ad consentiendum illexit, reminisci tamen debuit exempli sancti *Thomæ* martyris, qui pro clericis tuendis sexenne exilium rerum dispendium sustinuit, sed & caput proprium pro eis tribuit mactandum. Quo ergo sine legatus vices sibi commissas perficiet, qui tam perniciosum sumpsit initium? Sed nunquid

Debile principium melior fortuna sequetur?

Circuivit igitur legatus *Angliam*, considerans omnia proviso & constituendo Concilio corrigenda. Et quia eradicare venerat & plantare, à dextris & à sinistris donantium manus donis exoneravit allatis, quæ in suis cofinis complantavit. Mense Decembrio obit *Reginaldus* Comes *Cornubie* regis *Henrici* secundi avunculus, cuius corpus *Radingas* dilatatum ibidem sepultum est. XVIII.

An. Græ 1172. M. C. lxxij. Rex *Angliæ* *Henricus* convocatis regni primoribus apud *Northamptoniam* renovavit assisam de *Clarendonia* eamque præcepit observari, pro cuius execrandis institutis beatus martyr *Thomas Cantuariensis* usque in septennium exulavit, & tandem glorioso martyrio coronatus est. Mense Marcio circa mediam quadragesimam venit rex *Londoniam* cum filio suo *Henrico* una cum domno *Hugutione* legato, qui convocato clero *Angliæ* concilium celebrare proponebat. Cum itaque in medio sublimi resideret legatus & *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus de jure primatus *Angliæ* dexteram obtineret, *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus innata sibi invecus arrogantia sinistram sibi debitam respuens, inter legatum & *Cantuariensem* archiepiscopum irreverenter natibus innitens sedere nisus est, adeo ut in primatis sui gremio resideret. Vix tamen umbone suo quo decertare consueverat dominum *Cantuariensem* attigerat, cum à quibusdam episcopis, clericis & laicis turpiter apprehensus de gremio archiepiscopi ereptus & in terram dejectus est. Sed cum baculis & pugnis undique impetere-
 10
 20
 30
 40
 50
 60
 tur, exiliens archiepiscopus *Cantuariensis* bonum pro malo reddidit, æmulumque suum & ab olim *Cantuariensis* ecclesiæ inimicum tantæ cladi subripuit. Ipse tandem *Eboracensis* contumax à terra resurgens, cum cappa sua in tumultu illo turpiter decissa regis prostratus vestigiis in *Cantuariensem* archiepiscopum calumpniam intorsit mendosam. Sed audita suæ præsumptionis veritate, suæ dignos vesaniæ cachinnos reportavit. Dum autem ad regem, ut prædictum est, fugeret, clamare cœperunt in concilio plurimi dicentes, Vade, vade, traditor sancti *Thomæ*, adhuc manus tuæ fætent sanguine. Legatus autem sibi præcavens *Cantuariensem* archiepiscopum appellavit. Archiepiscopus econtra se sibi que subditos apostolicæ protectioni supponens ipsum legatum appellatione solenniter facta provocavit. Sentiens autem legatus vim verbi, se etiam ulterius in *Angliæ* nullam habere potestatem, quasi sponte sed invitus legationi cessit, & abire non distulit. Intercedentibus tamen utriusque parte amicis, appellationes factas mutuo dimiserunt, animos irritatos dissimulantes utrimque. Ad proximum Pascha prædictus *Hugutio* venit *Cantuariam*, & ipsius diei Paschalis in ecclesia Christi missarum solenniis interesse despiciens, in camera archiepiscopi ubi fuit hospitatus cum suis delituit servientibus. Inde recedens & ad mare perveniens, cum tanto affectu

transvectus est ut si forte ventus transeunti deesset, remorum auxilio ne rediret vel diutius moraretur quocunque modo transfretaret. Abiit ergo prædictus *Hugutio* circa festum apostolorum *Petri & Pauli*, & in proximo mense sequenti applicuit alter quidam *Vivianus* nomine, in *Hiberniam* & *Scotiam* legatus. Qui cum superbe more *Romano* apud *Douoram* non petita licentia sibi hospitium usurparet, & minaciter loqueretur, dominos domus paululum irritavit: unde cum turpiter ejici debuisset, assumpta humilitate petiit hospitium caritative, statimque benigne susceptus, etiam sibi resistentes collaudavit.

In die festo *Mariæ Magdalene*, venerunt *Cantuariam* decanus & cantor clericique plures *Carnotensis* ecclesiæ, qui ob honorem & amorem sancti *Thomæ* martyris & *Cantuariensis* ecclesiæ excellentiam elegerunt in capitulo *Johannem* de *Salisberia* ad regimen *Carnotensis* ecclesiæ. Erat enim hic *Johannes* à juventute sua *Cantuar.* ecclesiæ clericus, primo *Theodbaldo* archiepiscopo, postea sancto *Thomæ* etiam in exilio fideliter adhærens. Pronuntiata itaque electione coram Conventu *Cantuariensis* ecclesiæ, & lectis epistolis de consensu capituli *Carnotensis*, deduxerunt electum ad altare, canoris vocibus Deum collaudantes.

Mense Septembrio misit rex *Henricus Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum, aliosque nuntios spectabiles cum *Johanna* filia sua quam petierat rex *Siciliæ Willielmus* sibi dari in uxorem. Commendavit interea *Cantuariensis* archiepiscopus vi-
 30
 ces suas *Gileberto Londoniensi* episcopo utpote *Cantuariensis* ecclesiæ decano, & transfretavit. Hac itaque fretus auctoritate episcopus consecravit in ecclesia Christi *Cantuaria* mense Novembrio Priorem de *Weneloc Petrum* nomine, ad regimen *Landavensis* ecclesiæ, assistantibus & cooperantibus episcopo *Rosensi* & episcopo *Wigorniensis*, facta prius professione quam debet *Cantuariensi* ecclesiæ.

Translatus est hoc anno *Willielmus Senonensis* archiepiscopus ad ecclesiam *Remensem* regendam. Erat enim frater reginæ *Francorum* sapientia præditus & religionis exemplar. His de causis sedem digniorem adeptus regis & regni quasi dominus effectus est. XIX.

M. C. lxxvij. Rex *Angliæ* *Henricus* apud *Win-*
 50
 60
dellores degens, misit *Ricardum Cantuariensem* archiepiscopum, & *Gilebertum* episcopum *Londoniensem*, & *Gaufridum Elyensem* ad ecclesiam sanctæ crucis de *Waltham*. Proposuerat enim rex canonicos ibidem instituere regulares, quia clerici seculares qui ibidem hucusque manserant mundanis operibus & illecebris illicitis magis quam divino servitio intendebant. Resignavit itaque decanus præfata ecclesiæ dictus *Wido Ruffus* decanatum suum in manus *Ricardi Cantuariensis* archiepiscopi. Præcepit itaque rex ibidem novam edificari ecclesiam cum suis officinis, & post aliquot menses in veterem ecclesiam introduci præcepit canonicos regulares. Sex de *Cirecestria*, sex de *Oseneia*, quatuor de *Chic.* Misit quoque rex *Bartholomeum Exoniensem*, & *Rogernum Wigornensem* ad abbatiam de *Ambresberia*, ut abbatissam aliasque monachas de manifesto lenocinio convictas eicerent, & in eandem ecclesiam sanctimoniales de fonte *Ebrardi* de *Andegavia* introducerent.

In proxima quadragesima venerunt ad regem

Anglia spectabiles viri juris periti & mirabiles caudidici, missi à dominis suis duobus regibus Hispania, Aldefonso scilicet rege Castella, & Sanctio rege Navarre. Dum enim sibi adinvicem adversarentur licet cognatione conjuncti, pradis tamen & praeliis operam dabant. Cum autem nulla ratione vel sapientum industria nequirent paci consentire, vix tandem intermeantibus amicis præbuerunt assensum, ut regis Anglia Henrici de pace facienda subirent arbitrium. Astiterunt itaque regis Anglia solio prædicti nuntii regum Hispania, causas suas in contrarium proponentes, & diversis anfractibus rationibus rethoricis verisimiliter explicabant. Accepto tandem post Pascha de causa sua tanta versutia intricata regis judicio, læti reversi sunt, dominosque suos reges regumque populos paci restituerunt & tranquillitati.

Contulit hoc anno rex Henricus novas quasdam libertates ecclesie Christi Cantuarie; unde & ante Pascha in cœna Domini Cantuariam peregre profectus, super tumbam sancti Thome cum nonnullis aureis hanc devote optulit Cartam.

Henricus Dei gratia rex Angliæ, dux Normannia & Aquitania, & comes Andegavia, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, justiciis, vicecomitibus, & omnibus ministris & fidelibus suis Francis & Anglis totius Angliæ salutem. Sciatis quod ad honorem Dei, & pro redemptione anime mee, & patris & matris mee, & regis Henrici avi mei & antecessorum meorum, & præsertim ad honorem sancte Trinitatis & omnium Sanctorum qui requiescunt in ecclesia Christi Cantuarie, concessi & confirmavi eidem ecclesie omnes possessiones & libertates quas proavus meus rex Willielmus et rex Henricus avus meus eidem ecclesie concesserunt & confirmaverunt. Præterea dono eis & concedo & hac Carta mea confirmo has libertates, scilicet Geld, & Denegel, Hidagium, pecuniam pro murtho, opus pontium, castellorum, parcorum, clausularum, auxilium pecunie pro exercitu, Wardopeni, Blodwite, Childwite, per omnia dominia archiepiscopi & monachorum, & villanagia. Volo etiam quod dominia eorundem & villanagia sint libera & quæta à siris & hundredis, & levis hundredorum. Quare volo & firmiter præcipio quod ipsa ecclesia Christi Cantuarie habeat & teneat omnes prædictas libertates, sicut supra determinatum est, cum terris & omnibus suis bene & in pace, libere & quiete, integre & plenarie, & honorifice, in bosco & plano, in pratis & pasturis, in aquis & molendinis, in vivariis & stagnis, piscariis & mariscis, in viis & semitis, & in omnibus aliis locis & aliis rebus ad eas pertinentibus, cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus, sicut eidem ecclesie concessi & hac Carta mea confirmavi. Testibus his, Ricardo Wintoniensi, G. Eliensi, J. Sareshbiriensi, H. Baio-censi, R. Bathoniensi, A. sancti Asaph, episcopis. J. decano Salesbiriæ, R. de Luci, & cæteris qui in Carta regis sunt apud Merleberge. Henricus quoque regis filius cartam suam dedit in eadem forma.

Advenerat Cantuariam eadem die cœnæ Domini Philippus Comes Flandria, & Willielmus de Mandavilla, ut accepta licentia à beato Thoma Ierosolimitanum iter arriperent, sperantes se aliquid

magnum contra paganos esse facturos. Et profecti sunt: sed parum vel nichil profecerunt. Ante Ascensionem Domini electus est ad abbatiam de Burgo Benedictus Prior Cantuariensis. Eique successit in Prioratum Herlewinus domni Cantuariensis capellanus. Redierant interea à rege Sicilia Willielmo nuntii regis Angliæ quos miserat cum filia Johanna. Et hanc Cartam regis Willielmi Cartam de fœdere dotalitii filia suæ regi Henrico obtulerunt.

In nomine Dei aeterni & Salvatoris nostri Jesu Christi Amen. Rerum fœdus & concordiam humanarum inter cetera pacis bona ligat fortius & astringit vinculum conjugale; Quod & sacramenti altitudine venerandum, & ipsa sua institutionis est singularitate præclarum, & solenni ab initio mundi & temporis consuetudine celebratum. Cujus itaque virtus & forma quia de divina institutione traxit originem, nec de peccato induit maculam, nec de longevi serie temporis desuetudinis potuit sentire jacturam. Quin etiam id honoris venerando accessit misterio, ut maris & femina consensus in matrimonium Christi & ecclesie teneat sacramentum. Tanti ergo misterii ratione simul & veneratione inducti, nos Willielmus divina favente clementia rex Sicilia, & ducatus Apulia, & principatus Capua, Johannam puellam regii excellentia sanguinis illustrissimam, filiam Henrici magnifici regis Angliæ divino nutu & felici auspicio sacri lege matrimonii & maritali nobis fœdere copulamus, ut bonum conjugii castæ dilectionis fides exhibeat, unde nobis in posterum proles regia Deo dante succedat, quæ divini gratia muneris, virtutum simul & generis titulo, ad regni possit & debeat fastigium sublimari. Quia vero nostra dignum est celsitudine ut tam nobile ac insigne conjugium decenti dotario debeat honorari; per hoc præsens scriptum damus & in dodarium concedimus præfata regine karissima uxori nostre comitatum sancti Angeli sicut inferius est annotatum, videlicet in demanio civitatis montis sancti Angeli civitatem Siponti, & civitatem Vestæ, cum omnibus justis tenementis & pertinentiis earum. In servitio autem concedimus ei de tenementis Comitatus Gosfridi, Alefine, Peschizam, Bicum, Caprile, Baranum & Sfilizun, & omnia alia quæ idem Comes de honore ejusdem comitatus montis sancti Angeli tenere dinoscitur. Concedimus etiam ei similiter in servitio Candelarium sanctum Clerum, castellum Paganum, Bersentium, & Cagnanum. Insuper concedimus ut sint de honore ipsius dodarii monasterium sancti Johannis de Lama, & monasterium sanctæ Mariæ de Pulsano cum omnibus tenementis quæ ipsa monasteria tenent de honore prædicti comitatus sancti Angeli. Ita quidem ut ipsa regina uxor nostra prædicta omnia semper recognoscat ab heredibus nostris nobis nostra ordinatione in regnum succedentibus, & de omnibus prædictis tenementis servitium prout exigit feudum eorum integre & illibate jam dictis heredibus nostris faciat, & maneat semper in eorum fidelitate. Ad hujus autem donationis & concessionis nostra memoriam & inviolabile firmamentum, præsens privilegium per manus Alexandri nostri Notarii scribi, & bulla aurea nostro tipario impressa roboratum, nostro sigillo jussimus decorari. In quo familiares nostri

nostri & alia persona praecepto nostro se scripserunt,
anno mense & indictione subscriptis.

Ego *Walterus Panorm.* archiepiscopus. ff.
Ego *Alphanus Capuanus* archiepiscopus. f.
Ego *Ricardus Siracusanus* episcopus. f.
Ego *Bartholomaeus Agreger* episcopus. ff.
Ego *Reginaldus Baren.* archiepiscopus. ff.
Ego *Nicholaus primus Messelensis* archiep. ff.
Ego *Ruffus Consentinus* archiepiscopus. ff. 10
Ego *Theodaldus* episc. abb. regal.
Ego *Robertus Cathaniensis* episcopus.
Ego *Wido Cephelensis* episcopus.
Ego *Elyas Troianus* electus.
Ego *Justus Mizz.* episcopus.
Ego *Robertus Tricaricensis* episcopus.
Ego *Petrus Galetanus* episcopus.
Ego *Johannes Potentinus* episcopus.
Ego *Robertus de Bizino.*
Ego *Robertus Malcovenanz.* 20
Ego *Alexander Gupill.*
Ego *Mathaeus domini regis vicecancellarius.*
Ego *Robertus Casertanus Comes.*
Ego *Amphusius Comes Scrullac.*
Ego *Jocelinus Comes fert.*
Ego *Hugo Comes Catazarii.*
Ego *Ricardus Fundatus Comes.*
Ego *Walterus Demoro regii fortunati stolii ad-*
miratus.
Ego *Aldwerinus de Candida domini regis se-*
nescallus. 30
Ego *Berardus Gentilis regiae privatae familiae*
Constabularius.
Ego *Ricardus sacri regii palatii logother.*
Ego *Bainalis de Monte forti magister Justi-*
ciarius.
Ego *Persicus regiae curiae magister Justiciarius.*
Ego *Fredericus regiae curiae Justiciarius.*

Data in urbe Panormi felicitis per manus Walterii
venerabilis Panormi archiepiscopi, & Mathaei regis
vicecancellarii, & Ricardi venerabilis Siraculani
episcopi domini regis familiarium anno incarna-
tionis Domini M. C. lxxvij. mense Februarii, In-
dictione x. regni vero domini nostri Willielmi Dei
gratia magnifici & gloriosissimi regis Siciliae, du-
catus Apuliae, & principatus Capuae anno xj.

Post festum sancti *Johannis Baptista* revelatione
divina inventae sunt reliquiae sancti *Amphibali* ma-
gistri sancti *Albani* prothomartyris *Anglorum* apud 50
Redburne, & in ecclesiam sancti *Albani* honore
debito delatae sunt cum aliis simul inventis. Cu-
jus ne sanctitas cuiquam veniret in dubium, cre-
brescentibus miraculis confluentibus populis mani-
festa est.

Apropinquante autem festo sancti *Jacobi* apo-
stoli, *Alexander* summus pontifex *Venetiam* cum
Cardinalibus suis venit, & cum multis sanctae ma-
tris ecclesiae filiis & praelatis tam archiepiscopis
quam episcopis: *Fredericus* quoque *Romanorum* 60
imperator venit illuc obviam ei cum archiepisco-
pis, episcopis, & principibus *Tentonic* regni ad
faciendum pacem inter ipsum & summum ponti-
ficem, ut descisso scismate quod jam fere xix. an-
nis duraverat, pax ecclesiae Dei restitueretur. Sunt
autem haec nomina virorum qui ex parte domini
papae fuerunt.

Ymbaldus episcopus *Hostiensis* Cardinalis.
Willielmus de Pavia Portuensis episcopus Car-
dinalis.

Walterius Albanensis episcopus Cardinalis.

Conradus Savia episcopus Cardinalis.

Manifridus Palestinus episcopus Cardinalis.

Johannes Neapolitanus presbiter Cardinalis.

Theodinus presbiter Cardinalis.

Petrus de Bona presbiter Cardinalis.

Bosius presbiter Cardinalis.

Herembrandus presbiter Cardinalis.

Jacinctus diaconus Cardinalis.

Herdizan diaconus Cardinalis.

Chuiche capellanus diaconus Cardinalis.

Laborandus diaconus Cardinalis.

Hugo Bolonia diaconus Cardinalis.

Hugotio diaconus Cardinalis.

Rainerus diaconus Cardinalis.

Archiepiscopus *Vienensis.*

Archiepiscopus *Bituricensis.*

Archiepiscopus de *Melam.*

Archiepiscopus de *Ravenna.*

Archiepiscopus de *Salerna.*

Episcopus de *Claro monte.*

Abbas *Bona vallis.*

Comes *Rogerius de Andria.*

Tieri de Cartusa, & multi alii principes &
praelati.

Hi vero subscripti cum Imperatore venerunt &
praedictae paci interesse meruerunt.

Archiepiscopus *Madeburgensis.*

Archiepiscopus *Maguntinus.*

Archiepiscopus de *Trevis*, prothonotarius Im-
peratoris.

Archiepiscopus *Coloniensis.*

Archiepiscopus de *Besenzum.*

Electus de *Vermeise.*

Comes *H. de Disce.*

Marcio Albertus.

Sedente itaque papa *Alexandro* in cathedra sua
cum Cardinales ei astarent antequam venisset Im-
perator, dum nautae galeas suas huc illucque dedu-
cerent, inter utriusque partis fautores dissensio non
modica orta est, ita ut Cardinales aufugerent &
papam *Alexandrum* in cathedra sua solum relin-
querent. Et ecce imperator de summo navis suae
solario descendens ix. kal. Augusti vigilia *Jacobi*
apostoli, sicut prius tractatum fuerat & depositum,
venit ad ecclesiam beati *Nicholai*, & ibi tam ipse
quam archiepiscopi, episcopi, & alii principes *Ten-*
tonici regni abrenuntiantes scismati, per episcopos
& Cardinales quos dominus Papa ad eos absolveren-
dos miserat absolutionis beneficium meruerunt. De-
inde venerunt *Venetias*, ibique ante ecclesiam beati
Marci praedictus Imperator domino Papae sicut
summo pontifici omnem obedientiam & reverenti-
am humiliter exhibuit, & recepto ab eo pacis oscu-
lo eum devote dextravit, & cum magna devotione
usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti
vero die in festo sancti *Jacobi* apostoli imperator
venit obviam domino papae & in ecclesiam denuo
introduxit. Peractis autem missarum solenniis us-
que ad ecclesiae januam eum dextravit. Ascendente
autem Papa Imperator statim tenuit, & omnem
exhibuit reverentiam. In hoc Concilio *Johannes*
abbas de *Struma* qui vocatus fuerat *Calixtus*
papa?

papa, qui etiam tercius & ultimus scismatis huius antipapa extiterat, degradatus est & ab ipso imperatore & ab omnibus principibus ecclesiasticis secularibus Teutonici regni abrenuntiatus est. Similiter omnes archiepiscopi, episcopi, & abbates Teutonici regni qui ab eo vel ab aliis antipapis predecessoribus suis, scilicet ab Octaviano qui & papa Victor Paschalis ordinati fuerant, degradati sunt. Similiter altaria quæ ab eisdem scismaticis dedicata fuerant, subverta sunt. In ipso Concilio Conredus frater consobrinus prædicti imperatoris recepit à manu Alexandri papæ archiepiscopatum Sanceburge, & annuente ipso imperatore dominus papa concessit eidem Conredo legationem totius Teutonici regni quamdiu ipse vixerit, quia iste Conredus cum electus esset tempore scismatis ad archiepiscopatum Maguntinum, noluit ab Octaviano antipapa consecrari. Sed malens inter catholicos pro nomine Christi degere quam inter scismaticos divitiis & transitoriis abundare, electioni suæ abrenuntiavit, & venit in partes Galliarum usque Senonensem civitatem, & invento ibi Alexandro summo pontifice qui ea tempestate citra montes illuc pervenerat ad celebrandum concilium, pro amore Dei & pace ecclesiæ seipsum sponte deposuit, & à præfato papa catholico honorifice susceptus, inter episcopos Cardinales connumeratus est, & in ipso concilio factus fuit episcopus Cardinalis de episcopatu Savinia. Christianus quoque Cancellarius ipsius imperatoris successit præfato Conredo in archiepiscopatum Maguntinum, & pallium suscepit à Widone de Crema. Ideoque facta pace inter dominum papam & imperatorem, propriis manibus pallium suum combussit Venetiæ præfente Papa Alexandro & Cardinalibus suis. Quo facto, absolvit eum dominus papa, palliumque eidem restituit. Facta igitur & confirmata unitate ecclesiæ, misit dominus papa litteras suas R. archiepiscopo Cantuariensi in hunc modum.

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Ricardo Cantuariensi archiepiscopo totius Angliæ primati & apostolica sedis legato, & suffraganeis ejus, & dilectis filiis abbatibus specialiter ad Romanam ecclesiam pertinentibus in archiepiscopatu Cantuariensi constitutis, salutem & apostolicam benedictionem. Immen- sas laudes & gratias agimus omnipotenti Deo qui licet navem Petri diu permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tandem imperavit ventis & mari, & f. t. m. ita ut pacatis maris favientis fluctibus, prædicta navis ad portum quietis reducta sit & salutis. Sane karissimus in Christo filius noster Fredericus illustris Romanorum imperator proximo præterito die Dominico ante festum beati Jacobi cum principibus ecclesiasticis & secularibus Teutonici regni in magna devotione venit Venetiam ad præsentiam nostram, & ibi coram innumera multitudine virorum & mulierum altis vocibus resonantium laudes altissimo, nobis sicut summo pontifici omnem reverentiam & honorem exhibuit, & in crastino, scilicet in festo sancti Jacobi nobis ad preces ejus beati Marci ecclesiam adveniens pro celebrandis missarum solenniis obviam venit, & finita missa quam à nobis licet indignis reverenter audivit, nobis

omnem honorem exhibuit, quem predecessores ejus nostris consueverunt exhibere. In kalendis vero instantis mensis Augusti præfatus imperator ubi erat numerosa hominum multitudo jurare fecit, & principes sui quos præsentibus habebat tam ecclesiastici quam seculares, præfatis juramento firmaverunt quod pacem ecclesiæ perpetuo, & pacem karissimam in Christo filiis nostri Willielmi illustris Siciliæ regis usque ad xv. annos & treugam Longobardorum à prædictis kalendis Augusti usque ad sex annos, sicut pax & treuga ipsa disposita est & tractata & in scriptis redacta, illasam debeat & illibatam servare. Sicut autem idem imperator nos in catholicum papam & spiritualem patrem recepit, ita nos eum in catholicum imperatorem & uxorem ejus in catholicam imperatricem & filium ipsorum in catholicum regem recepimus. Ague itaque gratias creatori nostro qui sponsam suam sacrosanctam ecclesiam sua miseratione respexit, & ei post multas persecutiones quibus graviter pressa est & attrita, per suam gratiam plenam pacem reddidit & quietem. Data Venetiæ in Rivo alto viij. kal. Augusti.

Scriptit etiam dominus papa Alexander archiepiscopo Eboracensi & capitulo Cisterciensi. Imperator quoque scripsit capitulo Cisterciensi de prædicta pace in hunc modum.

Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, universis abbatibus & fratribus Cisterciensis ordinis salutem & dilectionis integritatem. Quoniam de unitate & concordia ecclesiæ & bono statu imperii nostri fraternitatem vestram gaudere et letari non dubitamus, idcirco universitati vestre religionis imperiales apices mittere dignum duximus; insinuantes vestre dilectioni quoniam Dei operis dono nunquam cujus occulto iudicio quandoque discordia mala creantur, et ipso moderante discordes ad concordiam revocantur, dominum Alexandrum in patrem spiritualem et summum pontificem recepimus. Notum autem vestre religioni facimus quoniam operantibus dilectis nostris viris magna sanctitatis atque discretionis P. episcopo Claromontano, et abbate Bonæ vallis et fratre Theoderico converso Cattulæ, qui studiose et efficaciter pro pace et concordia inter nos et jam nominatum A. Romanæ ecclesiæ pontificem laboraverunt, discordia et lis quæ diu viguerat penitus est consopita, et dilectio quæ inter nos perierat, ipsis mediantibus est reformata. Quapropter vestre sanctitati præsentibus litteras dirigimus, modis omnibus rogantes quatinus ipsorum bonitati perfecta super omnibus gratias referentes, tam nobis quam ipsis de pacis reformatione gaudeatis, atque ut ad honorem Dei et ecclesiæ in bono statu et Dei timore possimus perseverare, ipsi omnium conditori atque gubernatori piissimas preces fundatis.

Pullulaverat his diebus in Tolosani Comitatus territorio hæresis maligna quæ fidem & orthodoxorum patrum ecclesiastica instituta evacuans, non solum vulgus simplex sed & ecclesiæ Dei sacerdotes & episcopos cum principibus laicis tabe confecit nefanda. Hujus hæresis detestanda perversitas in litteris Comitatus Tolosani facilius poterit agnosci, quas idem Comes generali capitulo misit Cisterciensi. Harum litterarum iste est textus.

Domino suo ac venerabili Cisterciensi abbati A. universoque conventui in generali capitulo constituto, naufragans circa superna Comes Tolosæ dux Narboniæ Marchio Provinciæ cum salute eorum benedictionibus confirmari orationibusque fulciri. Quoniam in scientia & sapientia vestra thesauris clarescit quod nostris in partibus vulpes parvula vineas quas plantavit dextera excelsi demoliuntur, & fontes sine aqua & nebula turbinibus agitati, fontem qui patet domui David in ablutionem immunditiæ & menstrua evacuare nituntur, & rivuli virus diffundunt ut ligna quæ plantata sunt secus decursus aquarum evellant, Rogo & obsecro quatinus ascendatis ex adverso. Et ne istorum sermo qui ut cancer serpit convalescat, opponatis vos murum pro domo Israel. In tantum equidem hac putida heresis tabes prævaluit, ut omnes fere illi consentientes arbitrentur obsequium se præstare Deo, & ipse iniquus qui misterium jam operatur iniquitatis in filios diffidentia, sic transfigurat se in angelum lucis, ut uxor à viro, filius à patre, nurus à socro discedant, proh dolor! Insuper sic in finibus nostris obscuratum est aurum, ut quasi lutum sub pedibus diaboli sternatur. Quoniam & qui sacerdotio funguntur heresis fœditate depravantur, & antiqua olimque veneranda ecclesiarum loca inculta jacent, diruta remanent, baptismus negatur, eucaristia abominatur, pœnitentia parvi penditur, hominis plasmatio, carnis resurrectio abnegando respuitur, & omnia ecclesiastica sacramenta annullantur, & quod dici nefas est, duo etiam principia introducuntur. Et nunc quid dicam? Non sunt qui recogitent & dicant in cordibus suis, Quid facimus quia homines isti multa mala faciunt? Si dimittimus eos sic, omnes credent in eos. Et qui absorbit fluxum & non mirabitur, ex iniqua presumptionis audacia influet Jordanis in os ejus. Ego quidem qui uno è duobus divinis accingor gladio, & qui me ira Dei vindicem & ministrum Dei in hoc ipsum constitutum confiteor, dum tali infidelitati modum ponere & finem dare innitor, ad tantum et tale negotium complendum vires meas deficere cognosco, quoniam terra meæ nobiliores, jam prælibata infidelitatis tabe aruerunt, & cum ipsis maxima hominum multitudo à fide corruens aruit, unde id perficere non audeo nec valeo. Nunc igitur ad vestrum confugiens subsidium, humili cordis imploro affectu, quatinus ad extirpandum tantum infidelitatis malum manum consilii vestri & auxilii cum virtute orationis porrigatis. Scitote etenim quia in tantum heresis virulenta inviscerata manet, quod nisi manu Dei valida ejusque brachio extento extirpari non potest. Talium namque caput induratum quasi lapis sic manet, ut in stipulam ei vertantur lapides funde. Quoniam igitur spiritualis gladii virtutem nil perficere posse cognoscimus, ad tantam heresis pravitatem extirpandam, oportet ut corporalis gladii animadversione compellatur. Ad quod peragendum dominum regem Francorum accersiri vestris ex partibus persuadeo, quia per ipsius presentiam tanta mala finem suscipere suspicor. Ipsi quippe presenti civitates aperiam, vicos & castella sub ejus censura tradam, hæreticos ostendam, & usque ad sanguinem in quocunque nostri indiguerit negotio ad conterendos hostes & omnes Christi inimicos illi assistam. Valete.

Orta est interea discordia & disceptatio inter regem religiosum Francia Lodovicum & nobilissimum regem Anglorum Henricum. Unde legatus quidam missus à papa Alexandro ad postulationem regis Francia venit, ut terram regis Angliæ suspenderet nisi permitteret Ricardum filium suum Comitem scilicet Pictavensem & filiam regis Franciæ secundum quod inierant pactum sibi lege matrimonii copulare. Prudentissimus autem rex Anglorum Henricus acceptis induciis die locoque colloctionis inter ipsum & regem Francia constituto, annuit ut Ricardus filius suus præfatam regis Lodovici filiam acciperet in uxorem. Sed quoniam prædicti reges sæpe adinvicem fuerant irati, sæpe concordati, sed nullo caritatis vinculo confirmati, in unam conveniunt dilectionis sententiam; tandemque scriptum subscriptum quasi pignus amoris concuderunt, & ne in posterum aliquatenus infringereetur, sigillis suis confirmaverunt.

Sciant omnes tam præsentis quam futuri, quod ego Lodovicus Dei gratia rex Francorum, & ego Henricus eadem gratia rex Anglorum volumus ad omnium tam præsentium quam futurorum notitiam pervenire, nos Deo inspirante promississe & jurasse quod simul ibimus in servitium Christianitatis & crucem suscipiemus ituri Jerosolimam sicut in scripto de susceptione crucis inter nos factò continetur. Volumus etiam ut omnes sciant, quod sic sumus & amodo volumus esse amici, quod uterque nostrum alteri conservabit vitam & membra & terrenum honorem suum contra omnes homines pro posse suo. Et si quacunque persona alterutri nostrum malum facere præsumperit, ego Henricus juvabo Lodovicum regem Franciæ dominum meum contra omnes homines pro posse meo. Et ego Lodovicus juvabo Henricum regem Angliæ contra omnes homines pro posse meo sicut hominem & fidelem meum, salva fide quam debemus hominibus nostris quamdiu ipsi nobis fidem servabunt. Et neuter nostrum amodo retinebit inimicum alterius in terra sua ex quo requisitus inde fuerit. Et ut inter nos amodo tollatur omnis materia discordiæ, concessimus adinvicem quod de terris & possessionibus & aliis rebus quas quisque nostrum modo possidet, alter adversus alterum inde nichil amodo petet, excepto eo de Alvernia unde contentio inter nos est, & excepto feudo de castro Radulphi, & exceptis minutis feudis & divisis terrarum nostrarum de Berria, si homines nostri aliquid inde interceperint inter se vel adversus alterum nostrum. Si autem super his quæ superius excepta sunt per nosmet ipsos convenire non poterimus, ego Lodovicus rex Franciæ elegi tres episcopos, Claromontensem, Nivernensem, Treternensem, & tres Barones, Comitem Theodaldum, & Comitem Robertum & Petrum de Curtenia fratres meos. Et ego Henricus rex Angliæ elegi tres episcopos, Willielmum Cenomanensem, Petrum Petragorensem, & R. Nannatensem: et tres Barones, Mauricium de Croun, Willielmum Mangot, & Petrum de Monte Rabel, ex parte mea, qui inquisitam diligenter hinc et inde veritatem tam per seipsos quam per juramenta terrarum illarum prædicti episcopi in verbo veritatis asseverabunt, & laici jurabunt quod quacunque cognoverint de jure cujusque nostrum esse, hoc inter nos dicent, & nos eorum dicto bona fide firmiter stabimus. Si vero omnes illi episcopi quos ego Lodovicus elegi interesse non poterint, nihilominus stabimus dicto illo-

rum duorum qui intererant. Et si omnes Barones ex parte mea nominati non interfuerint, pro eo non remanebit quin stemus dicto illorum duorum qui interfuerint. Et similiter erit de illis quos ego Rex H. elegi tam de episcopis quam de Baronibus. Juravimus etiam quod nullum malum faciemus eis propter hoc quod veritatem inde dixerint. Et si forte, quod Deus avertat, inter nos de terris nostris aliqua querela amodo oriatur, per eosdem bona fide & sine malo ingenio sine dilatione terminetur. Si autem aliqua predictarum personarum interim mortua fuerit, altera loco ipsius substituatur. Si vero alteruter nostrum ante susceptionem crucis iter peregrinationis arripere voluerit, alter qui remanebit terram illius qui in peregrinatione erit & homines ut sua propria & dominica fideliter custodiet & manutenebit. Postquam vero Deo volente crucem susceperimus, homines nostros qui nobiscum ibunt jurare faciemus, quod si alteruter nostrum in via decesserit, quod Deus avertat, ita illi qui superstes erit fideliter servient, sicut servirent Domino suo si vivus esset quamdiu in terra Jerosolymitana morari voluerit; pecuniam vero defuncti habebit vivus ad faciendum servitium Christianitatis prater illam partem quam ante iter suum certis locis & certis personis dandam decrevit. Et si uterque nostrum decesserit, eligemus si nobis Deus spatium indulserit, de probis & fidelibus hominibus quibus committetur pecunia utriusque nostrum ad servitium faciendum Christianitatis, & qui ducent & regent homines nostros. Antequam etiam iter arripiamus post susceptam crucem faciemus illos jurare quos custodes & gubernatores constituemus terrarum nostrarum, quod ipsi bona fide cum omni posse suo si necesse fuerit se invicem juvabunt ad defendendum terras suas cum ab invicem requisiti fuerint. Ita quod illi quos ego H. rex Angliæ prefecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo juvabunt ad defendendum terras Lodovici regis Franciæ domini mei quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea Rothomagi obsessa esset. Et eodem modo illi quos ego Lodovicus rex Franciæ prefecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo juvabunt ad defendendum terras H. regis Angliæ quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea Parisius obsessa esset. Volo etiam ut mercatores & omnes homines tam clerici quam laici de terra regis Franciæ domini mei cum omnibus rebus suis sint securi & pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem suprascripta nos firmiter observaturos promissimus & juravimus in presentia venerabilis Petri tituli sancti Grisogoni presbyteri Cardinalis apostolicæ sedis legati, & in presentia Ricardi Wintoniensis episcopi, & Johannis Carnotensis episcopi, & Henrici Bajocensis episcopi, & Rogerii Sagienensis episcopi, & Egidii Ebroicensis episcopi, & Henrici regis filii H. regis Angliæ, & Comitum Theodaldi, & Comitum Roberti, & Petri de Curtenai, & Comitum Simonis, & Willielmi de Humez, & multorum aliorum tam clericorum quam laicorum.

Hoc anno vigilia sancti Andrea Apostoli hora necdum prima apparuit in Cantia rubor quidam quasi flamma ardens & volans impulsu venti qui veniebat. Quidam vero certissime affirmabant draconem flammæum crispo capite se manifeste eadem hora vidisse. Dixerunt plurimi signum hoc sive draconis seu flam-

mæ ardentis vel ruboris per totam Angliam apparuisse. Die tertia ventus flavit fortissime à supradicto climate, cujus pulsu intollerabili ædificia, arbores, tegumenta domorum sed & tabulæ plumbeæ ecclesiarum ut panniculi parvuli corruerunt. Ipso die populus Christianus innumera milia paganorum conferto prælio confecerunt, ita ut ex eis xxx. vel eo amplius milia trucidarent, cæterosque cum dedecore fugarent. Advenerat enim in fines Jerosolimitanos infinitus exercitus paganorum cum parvulis suis & uxoribus ad expugnandam, inmo ad possidendam civitatem sanctam Jerusalem. Sed favente Deo paganorum populus periit, & in membris suis videlicet Christianis Jesus Christus triumphavit.

Rogerius autem Augustinianorum electus jam fere biennio post electionem suam expleto, de benedictione sua tandem sollicitus extitit. Prædecessorum itaque suorum vestigia secutus Ricardum Cantuariensem archiepiscopum adiit, benedictionem postulavit. Annuit archiepiscopus electi petitionibus, & debitam sibi petiit professionem. Consilio igitur habito contradixerunt monachi primo, sed in proximo redeuntes ad cor, consenserunt ut electus suus profiteretur. Sic tamen ut in ecclesia Cantuariensi non fieret & in scedula professioni subscriberetur, Salvis utriusque privilegiis ecclesiæ. Respondit abbas ut archiepiscopo suo debitam & canonicam professionem faceret, & deinde non ex scripto sed ex corde diceret. Salve sancta parens, vel salve festa dies, vel salvis privilegiis, vel quilibet aliud. Noluit abbas consentire nec sui monachi, sed toto conatu scripturæ intenderunt. Renuit tandem archiepiscopus quod petatum est & frivolum reputavit, ne Cantuariensis ecclesiæ antiquam dignitatem diminueret, novamque & inauditam profitendi formam introduceret. Rogerius igitur Romanum adiit pontificem, eique ecclesiam suam faciens tributariam, curiam Romanam in odium Cantuariensis archiepiscopi quocumque potuit molimine incitavit, adeo ut in contumeliam archiepiscopi abbati conferret insignia.

I. M. Clxxviij. Rogerius rediit in Angliam elatus admodum anulo & mitra, domino Cantuariensi litteras papæ deferens, ut eum in ecclesia sua absque professione benediceret. Archiepiscopo autem ad tam enorme gravamen appellante benedictio illa suspensa est. Rogerius igitur clam regiis suffultus litteris denuo Romam petens, animositatem papæ Alexandri in archiepiscopum magis accendit, quasi in Romani pontificis præcepti transgressorem. Citati sunt interea prælati sanctæ ecclesiæ ad Concilium papæ Alexandri in proxima quadragesima Laterani celebrandum. Archiepiscopus quoque Cantuariensis cum suis suffraganeis vocatus est. Cujus cum dominus Papa diutius præstolaretur adventum, Abbatis supradicti protelavit benedictionem. Noluit enim etsi archiepiscopum non diligeret, in alienam messem falcem mittere, donec utriusque diligentius causam cognosceret, litigandique rationem. Dicebatur enim quod debitam archiepiscopo benedictionem abbatis voluerit reservare. Archiepiscopus autem Parisius usque progressus, adulatorum suorum familiarium suggestionem & propria temeritate retentus, in Angliam reversus est. Quo audito, dominus papa maliloquorum stimulis in archiepiscopum incitatus, & quasi fide oculata contemptum sui coniciens, Rogerium abbatem exaltare, bene-

An. Gix
1178.

benedicere glorificareque non distulit.

Hoc anno die dominica ante nativitatem sancti *Johannis* Baptistæ post solis occasum luna prima signum apparuit mirabile quinque vel eo amplius viris exadverso sedentibus. Nam nova luna lucida erat, novitatis suæ more cornua protendens ad orientem, & ecce subito superius cornu in duo divisum est. Ex hujus divisionis medio profilivit fax ardens, flamma carbonēs & scintillas longius proiciens. Corpus interim lunæ quod inferius erat torquebatur quasi anxie, & ut eorum verbis utar qui hoc michi retulerunt & oculis viderunt propriis, ut percussus coluber luna palpitabat, post hoc rediit in proprium statum. Hanc vicissitudinem duodecies & eo amplius repetiit, videlicet ut ignis tormenta varia sicut prælibatum est sustineret, iterumque in statum rediret priorem. Post has itaque vicissitudines, à cornu usque in cornu scilicet per longum seminigra facta est. Hæc michi qui hæc scribo retulerunt viri illi qui suis hoc viderunt oculis; fidem suam vel jusjurandum dare parati quod in supradictis nichil addiderunt falsitatis.

Mense Septembri vigilia sanctæ crucis feria iv. luna xxvij. hora quasi sexta facta est eclipsis solis in *Cantia* non universaliter sed particulariter. Corpus enim solis corniculatum apparuit ad occidentem cornua tendens ut luna solet cum vicesima est. De reliqua solis rotunditate nichil amplius videbatur. Nam quædam nigra sperula solis reliquum texit splendorem, quæ paulatim descendens splendorem illum corniculatum circa se in parte superiore rotavit, donec utraque cornua penderent utrimque quasi in terram respicientes. Cumque illud nigrum paulatim procederet, cornua supradicta tandem ad orientem versa sunt ut in novilunio quæ prius erant ad occidentem. Sicque sperula illa nigra paulatim transeunte, suam sol recepit claritatem. Aer vero nubibus paulisper obtectus, visibus humanis præbuit adiutorium quo facilius supradicta viderentur. Diversis interea locis coloribus variis aer tinctus erat, videlicet rubeo, croceo, viridi & pallido. Hæc à me & fere ab omnibus in *Cantia* constitutis videbantur. Alibi autem eclipsis fuit universalis, ut in meridie nox videretur tenebrosa, ut socius socium juxta se positum non videret. In *Francia* quoque eclipsis ista visa est.

Hoc anno *Ricardus de Luci* præfectus *Anglia* mente revolvens sedula quia quod antiquatur & fenescit prope interitum est, in villa sua quæ *Wilsnes* dicitur novam ædificavit ecclesiam, & canonicos ibidem posuit regulares.

Guerricus autem Prior *Beremundensis* electus ad abbatiam de *Wsauresham Cantuariam* venit, archiepiscopo *Ricardo* professionem fecit & benedictionis munus accepit.

An. Græ
1179.

M. Clxxix. Facta est choruscatio cum terribili tonitruo cum vento magno & grandine in *Cantia* in aurora diei proxime post epiphaniam Domini: quod tunc temporis magnum dicebatur esse prodigium.

Abbas autem sancti *Augustini* sui non inmemor negotii, cum nec resistantem sibi nec contradicentem haberet, in contumeliam *Cantuariensis* archiepiscopi à domino papa benedictus est in initio mensis Februarii. Sed ne benedictio ista in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ temporibus futuris in consequentiam traheretur, Papa dixit Abbati. Frater nos tibi manum benedictionis imponimus salvo jure &

dignitate *Cantuariensis* ecclesiæ. Unde & litteras suas misit *Cantuariensi* archiepiscopo, quarum iste est textus.

Alexander episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Ricardo *Cantuariensi* archiepiscopo apostolica sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius noster R. nunc abbas tunc vero electus sancti *Augustini* *Cantuariæ* non sine gravibus laboribus & expensis secundo ad nostram præsentiam accessisset, pro eo sicut dicebat quod ei juxta mandatum nostrum & institutionem sanctæ recordationis patris & prædecessoris nostri *Eugenii* papa & juxta tenorem scripti nostri in monasterio suo manum volebas benedictionis imponere, nos eum salvo jure & dignitate tua & successorum tuorum benediximus in abbatem. Inde est quod nos tibi & ecclesiæ tuæ volentes in posterum providere apostolica auctoritate statuimus, ut quod de prædicto electo benedicendo fecimus, juri tuo vel ecclesiæ tuæ nullum possit præjudicium generare. Data Laterani 5 idus aprilis. Non enim voluit dominus papa *Cantuariensis* ecclesiæ in posterum jura conterere, etiam si ad suggestionem malignantium in personam archiepiscopi ad tempus voluerit vindicare.

In media quadragesima coadunati sunt episcopi & prælati sanctæ ecclesiæ *Laterani* in ecclesia sancti *Johannis*, ubi dominus papa *Alexander* Concilium celebravit & hæc subscripta xxvj. capitula promulgavit.

I. Licet de vitanda discordia in electione *Romani* pontificis manifeste satis à prædecessoribus nostris Constituta manaverint, quia tamen sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam gravem passa est scissuram ecclesia, nos etiam ad malum hoc devitandum de consilio fratrum nostrorum & sacri approbatione Concilii aliquid decernimus adjungendum. Statuimus igitur ut si forte inimico homine superseminante zizaniam, inter Cardinales de substituendo pontifice non potuerit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus tertia pars concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit ordinare, ille *Romanus* pontifex habeatur qui à duabus partibus electus fuerit & receptus.

II. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confusus, quia ratione non potest nomen sibi episcopi usurpaverit, tam ipse quam qui eum receperint excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici etiam eis nisi tantum in ultimis communio denegetur, & nisi resipuerint, cum *Datan* & *Abiron* quos terra vivos absorbit accipiant portionem. Præterea si à paucioribus aliquis quam à duabus partibus electus fuerit ad apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus & aliis judiciis præjudicium generetur, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere, quia quod in eis in dubium venerit, superioris poterit judicio definiri. In *Romana* vero ecclesia speciale aliquid constituitur, quia non potest ad superiorem recursus haberi.

III. Quia vero nonnulli modum avaritiæ non ponentes, & diversas ecclesiasticas dignitates & plures ecclesias parochiales contra sacrorum canonum instituta nituntur acquirere, ita ut cum unum offi-

cium vix implere. Sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum, ne id de cætero fiat districtius inhibemus. Cum igitur vel ecclesia vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæatur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere. Quod si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra sacros canones acceperit amittat, Et qui dederit, largiendi potestate privetur. Et quia tantum quorundam processit ambitio, ut non duas vel tres, sed sex vel plures ecclesias perhibeantur habere, nec duabus possunt debitam provisionem impendere: per fratres & coepiscopos nostros hoc emendari præcipimus, & de multitudine canonibus inimica (quæ dissolutionis & vagationis materiam inducit, & certum continet periculum animarum,) eorum qui ecclesiis deservire valeant indigentiam sublevari.

IV. Quia in omnibus fere locis crimen usurarum ita invaluit, ut multi aliis negotiis prætermis-
20 quasi licite usuras exerceant, & qualiter utriusque testamenti pagina condempnentur nequaquam attendunt, ideo constituimus ut usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam si in hoc peccato decesserint accipiant sepulturam. Sed nec oblationem eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut Christianæ tradiderit sepulturæ; et ea quæ acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium sui archiepiscopi satisfecerit, ab officii sui maneat executione
30 suspensus.

V. Cum in officiis caritatis primo loco illis teneamur obnoxii à quibus beneficium nos cognoscimus recepisse; econtra quidam clerici cum ab ecclesiis suis multa bona perceperunt, bona per ecclesiam adquisita tamen in alios transferre præsumunt. Hoc igitur quia & antiquis canonibus constat inhibendum, nos etiam nichilominus inhibemus. Indemnitati itaque ecclesiarum providere volentes, siue intestati decesserint, siue aliis quod
40 non licet conferre voluerint, penes ecclesias eadem bona præcipimus remanere. Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub precio statuuntur qui decani vocantur pro certa pecuniæ quantitate episcopalem jurisdictionem exercent, præsentis decreto statuimus, ut qui de cætero id præsumpserit, officio suo privetur, & episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

VI. Cum in cunctis ecclesiis quod pluribus & senioribus fratribus visum fuerit incunctanter debeat observari, grave nimis est & reprehensione dignissimum, quod per quasdam ecclesias pauci quandoque non tam de ratione quam de propria voluntate ordinationem multorum impediunt & ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt: Quocirca præsentis decreto statuimus, ut
50 ubi à paucioribus & inferioribus aliquid rationaliter fuerit ostensum, appellatione remota prævaleat semper & suum consequatur effectum quod à majoris & sanioris consilii parte fuerit constitutum. Nec Constitutionem nostram impediat si forte aliquis ad conservandam ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicit astrictum. Non enim dicenda sunt juramenta, sed perjuriam potius quæ contra utilitatem ecclesiasticam & sanctorum patrum veniunt instituta. Si

quis autem hujusmodi consuetudines quæ nec ratione juvantur, nec sacris congruunt institutis jurare præsumpserit, donec condignam egerit penitentiam à perceptione Domini corporis alienus existat.

VII. Quoniam in quibusdam locis fundatores ecclesiarum & hæredes eorum potestate in qua eos ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: Et cum in Dei ecclesia unus debet esse qui præsit, ipsi plures sine respectu subjectionis eligere moliantur: Et cum una ecclesia unius debeat esse rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentant: Quocirca præsentis decreto sancimus, ut si forte in plures partes fundatorum se vota diviserint, ille præficiatur ecclesiæ qui majoribus juvatur meritis, & plurimum eligitur & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordinet antistes ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum etiam faciat si de jure patronatus quæstio emerferit inter aliquos, & cui competat infra tres menses non fuerit diffinitum.

Quod à prædecessore nostro felicitis memorie Innocentio factum est innovantes, ordinationes ab Octaviano, Guidone, hæresiarchis, necnon & Johanne Strumensi, qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus. Adicientes etiam, ut qui dignitates ecclesiasticas seu beneficia per prædictos scismaticos acceperunt, careant impetratis. Alienationes quoque seu invasiones quæ per eosdem scismaticos seu laicos factæ sunt de rebus ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad ecclesiam sine omni ejus onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos autem qui sponte juramenta de tenendo scismate præstiterunt, à sacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere suspensos.

VIII. Cum in cunctis sacris ordinibus & ecclesiasticis ministeriis & ætatis maturitas & gravitas morum & litterarum scientia sit quærenda, multo fortius in episcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum in se ipso debet ostendere qualiter alios oporteat in domo Dei conversari. Ea propter ne, quod de quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur à posteris, præsentis decreto statuimus, ut nullus in episcopum eligatur, nisi qui jam tricesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui etiam vita & scientia commendabilis demonstretur. Cum autem qui electus fuerit & confirmationem electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit, decurso tempore de consecrandis episcopis à canonibus diffinito, is ad quem spectant beneficia quæ habuerat disponendi de illis liberam optineat facultatem. Inferiora etiam ministeria, ut puta decanatus, archidiaconatus & alia quæ animarum curam habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialium ecclesiarum regimen, nisi qui jam xxv. annum ætatis attingerit, & qui scientia & moribus commendandus existat. Cum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconem, decanus & reliqui ammoniti, non fuerint præfixo à canonibus tempore in presbyteros ordinati, & ab illo removeantur officio & aliis confecturatur, qui velint & possint illud convenienter implere.
Nec

Nec profit eis appellationis diffugium, si forte in transgressione constitutionis istius per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed de iis etiam qui jam promoti sunt, si canones non obstant, precipimus observandum. Clerici quidem si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate privatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor à malo non revocet, Ecclesiasticæ saltem coherceat severitas disciplinæ. Episcopus autem si aut fecerit contra hoc, aut consenserit fieri, in conferendis prædictis officiis, potestatem suam amittat, & per capitulum, aut per metropolitanum, si capitulum nequiverit, ordinentur.

IX. Nulla ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia vel ecclesiæ alicui tribuantur, seu promittantur antequam vacent; ne desiderare quis mortem proximi videatur in cuius locum & beneficium se credit futurum. Cum enim id etiam in ipsis gentiliū legibus inveniat inhibitu, turpe nimis est, & divini plenum animadversione iudicii, si locum in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam condemnare gentiles homines curaverunt. Cum vero præbendas, ecclesias, seu quælibet officia in aliqua ecclesia vacare contigerit, vel si etiam modo vacant, non diu maneant in suspenso, sed in vi. menses personis quæ digne administrare valeant conferantur. Si autem episcopus ubi ad eum spectaverit conferre distulerit, per capitulum ordinetur. Quod si ad capitulum electio pertinerit, & infra præscriptum terminum hoc non fecerit, episcopus secundum Deum, hoc cum consilio religiosorum virorum exsequatur. Aut si forte omnes neglexerint, metropolitanus de ipsis secundum Deum, absque illorum contradictione disponat. Præterea episcopus, si aliquem sine certo titulo de quo necessaria vitæ percipiat in Diaconem, vel Presbyterum ordinaverit, tam diu ei necessaria subministret; donec ei in aliqua ecclesia convenientia stipendia militiæ clericali assignet, nisi talis forte qui ordinatur extiterit qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

X. Cum in Ecclesiæ corpore omnia debeant ex caritate tractari, & quod gratis receptum est gratis rependi, horribile nimis est quod in quibusdam ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro episcopis, vel abbatibus seu etiam quibuscunque personis ecclesiasticis ponendis in sede, sive introducendis presbyteris in ecclesiam, necnon pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium seu aliis sacramentis aliquid requiratur. Putant autem ex his plures sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur: non satis quia cupiditate cæcati sunt attendentes, quod tanto graviora sunt crimina quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne hoc igitur de cætero fiat, vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu etiam benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis aliquid exigatur districtius inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumperit, portionem cum *Giezi* se noverit habiturum, cuius factum exactione turpi muneris imitatur. Prohibemus insuper ne novi census ab episcopis vel abbatibus aliisve prælatis imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partes reddituum suis usibus approbare præsumant, sed libertatem quam majores

sibi conservari desiderant, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Siquis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur.

XI. Cum dicat Apostolus, abundantiorum honorum membris infirmioribus deferendum, è contra quidam quæ sua sunt non quæ *Jesu Christi* quærentes, leprosis qui sanis cohabitare non possunt, vel ad ecclesiam cum aliis convenire, ecclesias vel cimiteria non permittunt habere, nec proprii juvari ministerio sacerdotis. Quod quia procul à Christiana pietate esse dinoscitur, de benignitate apostolica constituimus, ut ubicunque tot simul sub communi vita fuerint congregati, qui ecclesiam cum cimiterio sibi construere & proprio valeant gaudere presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen ut injuriosi veteribus ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant, quod enim eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare; statuimus etiam ut de ortis, & de nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.

XII. *Judei* sive *Saraceni*, nec sub alendorum puerorum obtentu, nec pro servitio vel alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicentur autem qui cum eis præsumperint habitare. Testimonium *Christianorum* adversus *Judeos* in omnibus causis cum illi adversus *Christianos* testibus suis utantur, recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos quicunque *Judeos Christianis* voluerint in hac parte præferre, cum eos Christianis subjacere oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri. Sed qui præterea Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, à possessionibus nullatenus excludantur, cum melioris conditionis conversos ad fidem esse oporteat, quam antequam susciperent fidem habebantur. Si autem secus factum fuerit, principibus seu potestatibus eorundem locorum sub pœna excommunicationis injungimus, ut portionem hæreditatis, & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

XIII. Monachi non precio recipiantur in monasterio, non peculium permittantur habere, non singuli per villas & opida seu quascunque parochiales ponantur ecclesias, sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, *Salomone* dicente, *Va soli.* &c. Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is autem qui eum receperit, officii sui privatione mulctetur. Si vero peculium habuerit, nisi ab abbate fuerit pro injuncta administratione permissum, à communione removeatur altaris. Et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulcrum. Quod etiam de diversis religiosis precipimus observari. Abbas autem qui diligenter ista non curaverit, officii sui jacturam se noverit incursum. Prioratus quoque seu obedientiæ præci datione nulli tradantur. Alioquin & dantes & accipientes à ministerio fiant ecclesiastico alieni. Priores autem cum in conventualibus ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta & rationabili causa non mutantur, videlicet si dilapidatores fuerint, si incontinentes vixerint, aut aliquid tale egerint pro quo amovendi merito videantur, aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

XIV. Sicut ait beatus *Leo*, licet ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta iudicio cruentas effugiat ultiones, catholicorum tamen Principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium dum corporale super se supplicium metuunt evenire. Ea propter quia in *Gasconia*, *Albegasio*, & partibus *Tolosanis*, & aliis locis ita hæreticorum (quos alii *Cataros*, alii *Publicanos*, alii *Pazerinos*, alii aliis nominibus vocant) invaluit dampnanda perversitas, ut jam non in occulto, sicut alibi, nequitiam suam exerceant, sed errorem suum publice manifestent, & ad consensum suum simplices attrahant & infirmos, eos, & defensores eorum, & receptores anathemati decernimus subjacere, & sub anathemate prohibemus, ne quis ipsos in domo, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint, nec sub privilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum obtentu, nec sub alia quacunque occasione, aut oblatio pro eis fiat, aut inter Christianos accipiant sepulturam. De *Brabantionibus* & *Arragonensibus*, *Navariis*, *Basculis*, & *Coterellis*, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant, non viduis & pupillis, non pueris aut senibus, nec cuilibet ætati parcant, aut sexui; sed more paganorum omnia vastent & perdant, similiter constituimus, ut ipsi & qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debachantur, in dominicis, & aliis diebus solemnibus, per ecclesias excommunicati publice nuncientur, & eadem omnino sententia & pœna cum prædictis hæreticis habeantur astricti, nec ad communionem recipiantur ecclesiæ, nisi societate illa pestifera & hæresi abjuratis. Relaxatos autem se noverint à debito fidelitatis & hominii, ac totius obsequii Christiani donec in tanta iniquitate permanserint, qui cum illis aliquo pacto tenentur annexi. Principibus autem cunctisque fidelibus in remissionem injungimus peccatorum, ut tantis cladibus viriliter se obponant, & contra eos armis tueantur populum Christianum. Confiscentur quoque bona eorum, & liberum sit principibus hujusmodi pestilentes homines subicere servituti. Qui autem in vera pœnitentia ibi decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ se non dubitent habituros. Nos vero de dei misericordia, & beatorum Apostolorum *Petri* & *Pauli* autoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint; & ad episcoporum, sive aliorum prælatorum consilium ad eos decertaverint expugnandos, biennium de injuncta pœnitentia relaxamus. Aut si longiorem moram ibi habuerint, episcoporum discretionis quibus hujus rei cura fuerit injuncta committimus, ut ad eorum arbitrium secundum modum laboris major eis indulgentia tribuatur. Illos autem qui ad monitionem episcoporum in hujusmodi parere contempserint, à perceptione corporis & sanguinis Domini jubemus fieri alienos. Eos vero qui ardore fidei ad expugnandos ipsos laborem istum assumpserint, sicut eos qui sepulchrum Domini visitant, sub ecclesiæ defensione recipimus, & ab universis inquietationibus tam in rebus, quam in personis statuimus manere securos. Si vero quisquam interim eos molestare præsumperit, per episcopum loci excommunicationis sententia feriatur, & tam diu sententia ab omnibus observetur, donec ablata reddat, & de illatis dampnis congrue

satisfaciat. Episcopi vero sive presbyteri, qui talibus fortiter non resisterint, officii sui suspensione multentur, donec misericordiam Apostolicæ sedis obtineant.

XV. Non minus pro eorum peccato qui faciunt quam pro illorum detrimento qui sustinent grave nimis esse dinoscitur, quod in diversis partibus mundi rectores & consules civitatum, necnon & alii qui potestatem habere videntur, tot ecclesiis onera frequenter imponunt, ita gravibus eas & crebris exactionibus premunt, ut deterioris conditionis sub eis factum sacerdotium videatur, quam sub *Pharaone* fuerit, qui divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subjectis, sacerdotes suos & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit. Isti vero universa fere onera sua imponunt ecclesiis, & tot angariis ipsas affligant, ut illud ei quod *Jeremias* deplorat competere videatur, *Princeps provinciarum facta est sub tributo*: sive quidem fossata, sive expeditiones, sive alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis ecclesiarum, clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis cuncta fere volunt compleri. Jurisdictionem, & auctoritatem episcoporum, & aliorum prælatorum ita evacuant, ut nichil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Super quo dolendum est pro ecclesiis, dolendum est nichilominus & pro ipsis qui timorem Dei, & Ecclesiastici ordinis reverentiam videntur penitus abjecisse. Quocirca sub anathematis districtione severius prohibemus, ne talia de cætero attemptare præsumant, nisi episcopus vel clerus tantam necessitatem & utilitatem inspexerint, ut absque coactione ad relevandas communes necessitates, ubi lucrorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existiment conferenda. Si autem consules, aut alii de cætero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi quam fautores eorum excommunicationi se noverint subjacere. Nec communioni fidelium reddantur, nisi satisfactionem fecerint competentem.

XVI. Præterea quia in tantum quorundam laicorum processit audacia, ut episcoporum auctoritate neglecta clericos instituunt in ecclesiis & removeant cum voluerint, possessiones quoque, atque alia ecclesiastica bona pro sua plerumque voluntate distribuunt; & ita tam ecclesias ipsas quam homines earum talliis, & exactionibus gravare præsumant. Eos qui amodo ista commiserint anathemate decernimus esse feriendos. Presbyter autem sive clericus qui ecclesiam per laicos sine proprii episcopi auctoritate receperit communionem privetur. Et si perstiterit, à ministerio ecclesiastico & ordine deponatur. Sane quia laici quidam ecclesiasticas personas, & ipsos etiam episcopos iudicio suo stare compellunt, eos qui de cætero id præsumserint, à communionem fidelium decernimus segregandos. Prohibemus insuper ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.

XVII. Clerici in subdiaconatum & supra, & in minoribus quoque ordinibus, si stipendiis ecclesiasticis sustentantur, coram seculari Iudice advocati in negotiis fieri non præsumant. Si quis autem adversus hoc venire temptaverit, quia contra doctrinam apostoli dicentis, *Nemo militans Deo ingerat se secularibus negotiis*, seculariter agit, ab ecclesiastico fiat

fiat ministerio alienus, pro eo quod officio clericali neglecto, fluctibus seculi ut potentibus seculi placeat se immergit. Districtius autem decernimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit attemptare.

XVIII. Ita quorundam animos sæva occupavit cupiditas, ut cum gloriantur nomine Christiano, *Saracenis* arma, ferrum & ligamina deferant galearum, & pares aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam qui pro sua cupiditate in galeis *Saracenorum* navibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales igitur ab ecclesiæ communione præcisos, & excommunicationi pro sua iniquitate subjectos, & rerum suarum per Principes seculi catholicos, & Consules civitatum privatione mulctari, & capientium servos si capti fuerint fore censemus. Præcipimus autem ut in ecclesiis marinarum urbium crebra & solempnis in eos excommunicatio proferatur. Excommunicationis quoque poenæ subdantur, qui *Romanos* aut alios *Christianos* pro negotiatione aut aliis honestis causis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi autem qui Christianos naufragium patientes, quibus secundum fidei regulam auxilio esse tenentur, dampnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicatione se noverint subiacere.

XIX. Felicis memorie paparum *Innocentii* & *Eugenii*, prædecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, detestabiles nundinas, vel ferias quas vulgo tornamenta vocant, in quibus milites ex condito convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temerarie congregiuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti poenitentia non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.

XX. Treugas à quinta feria post occasum solis usque ad secundam feriam post ortum solis, & ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, & à septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem treugam frangere temptaverit, post terciam commotionem, si non satisfecerit, episcopus suus excommunicationis sententiam dicet, & scriptam vicinis episcopis annuntiet. Episcoporum autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat, immo scripto susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem violare hoc præsumpserit, ordinis sui periculo subiaceat. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus ut Episcopi ad solum Deum & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant. Neque hoc alicujus amore, vel odio prætermittant. Quod si quis in hoc opere Dei tepidus inventus fuerit, dampnum propriæ dignitatis incurrat.

XXI. Cum & plantare sacram religionem, & fovere plantatam modis omnibus debeamus, nunquam hoc melius exequemur, quam si nutrire quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum veritatis impediunt, penlemus. Fratrum autem & coepiscoporum nostrorum vehementi conquestione comperimus, quod *fratres Templi*, & *Hospitalis*, alii quoque religiosæ professionis indulta sibi ab apostolica sede privilegia excedentes contra apostolicam auctoritatem

multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt in populo Dei, & grave pariunt periculum animarum. Proposuerunt enim quod ecclesias recipiunt de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad ecclesiastica sacramenta, & sepulturam admittant, in ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituant, & amoveant sacerdotes; & fratribus eorum ad elemosynas quærendas euntibus, cum indultum eis sit ut in eorum adventu semel in anno aperiantur ecclesiæ, atque in iis divina celebrentur officia, plures ex eis de una sive de diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis abutuntur, & tunc mortuos apud interdictas ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque fraternitatum quas in pluribus locis faciunt, robur episcopalis auctoritatis enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint se conferre. In his autem quia non tam de majorum conscientia quam de minorum discertatione quorundam exceditur, & removenda ea in quibus exceditur, & quæ dubitationem faciunt, decrevimus declaranda. Ecclesias sane & decimas sine consensu episcoporum, de manu laicorum tam illos quam quoscunque alios religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam quas contra tenorem istum moderno tempore receperunt. Excommunicatos & nominatim interdictos, tam ab illis, quam ab omnibus aliis juxta episcoporum sententiam statuimus evitandos. In ecclesiis suis quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos presbyteros episcopis repræsentent: ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem inconsultis episcopis non audeant remove. Si vero *Templarii*, sive *Hospitalarii* ad ecclesiam interdictam venerint, non nisi semel in anno ad ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi corpora sepeliant mortuorum. De fraternitatibus autem hoc constituimus, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis duxerint manendum, propter hoc ab episcoporum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exercent, cum pro suis excessibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque religiosiis qui præsumptione sua episcoporum jura præripiunt, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si autem contra institutum hoc venerint, & ecclesiæ in quibus hæc præsumpserint subiaceant interdicto, & quod egerint irritum & vacuum habeatur.

XXII. Quoniam ecclesia Dei, & in his quæ spectant ad subsidium corporis, & in his quæ ad profectum proveniunt animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi oportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem ecclesiam, magistro qui clericos ejusdem ecclesiæ & scolares pauperes doceat, competens beneficium aliquod tribuatur. Aliis quoque restituatur ecclesiis, seu monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum, quo docentis necessitas sublevetur, & discipulis via pateat ad doctrinam. Pro licentia vero docendi nullus omnino precium exigat, vel sub obtentu ali-

cujus consuetudinis ab eis qui docent aliquid quærat, nec docere quemquam expetita licentia qui sit idoneus interdicat. Qui vero contra hoc præsumpserit, ab ecclesiastico beneficio fiat alienus. Dignum quidem esse videtur ut in ecclesia Dei fructum laboris non habeat, qui cupiditate animi dum vendit docendi licentiam ecclesiasticum profectum nititur impedire.

XXIII. Reprehensibilis valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut cum fratres & coepiscopi nostri seu etiam archidiaconi appellaturos quosdam existimant, in causis suis, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam in eos ferunt. Alii etiam dum superioris sententiam & disciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem obiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant quod ad præsidium innocentium dinoscitur institutum. Quocirca, ne vel prælati sine causa valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correctionem valeant eludere prælatorum, præsentis decreto statuimus, ut nec prælati nisi canonica ammonitione præmissa suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subditos, nisi talis sit culpa quæ ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subditi contra ecclesiasticam disciplinam ante ingressum causæ in vocem appellationis erumpant. Si vero quidam pro necessitate sua credent appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem si forte prosequi neglexerit, libere tunc episcopus auctoritate sua utatur. Si vero in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerit veniente, qui appellaverit venire neglexerit: si proprium habuerit competentem ei faciat recompensationem expectarum, ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius non facile quis appellet. Præcipue vero in locis religiosis hoc volumus observari, ne monachi sive quicunque religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui & capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant quod pro salute sua eis fuerit injunctum.

XXIV. Clerici in sacris ordinibus constituti qui mulierculas in domibus suis sub incontinentiæ nota tennerint, aut abiciant eas & continenter vivant, aut ab officio & beneficio ecclesiastico fiant alieni. Quicunque vero in incontinentia illa quæ contra naturam est propter quam ira Dei venit in filios diffidentia, & duas civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare, eiciantur à clero, vel ad pœnitentiam agendam in monasteriis retrudantur. Si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni. Præterea monasteria sanctimonialium si quis clericus sine manifesta causa & necessaria frequentare præsumpserit, per episcopum arceatur, & si non destiterit, à beneficio ecclesiastico reddatur immunis.

XXV. Cum apostolus se aut suos propriis manibus decreverit exhibendos ut locum prædicandi auferret pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat non existeret onerosus, grave nimis & emendatione dignum esse dinoscitur, quod quidam fratrum & coepiscoporum nostrorum ita graves in procuratoribus subditis suis existunt, ut pro hujusmodi causa interdum ipsa ecclesiastica ornamenta subditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis

hora consumat. Quocirca statuimus quod archiepiscopi parochias visitantes, pro diversitate provinciarum & facultatibus ecclesiarum xl. vel l. evectionis numerum, episcopi xx. vel xxx. Cardinales vero xx. vel xxv. nequaquam excedant. Archidiaconi vero quinque aut septem, decani constituti sub episcopis duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis aut avibus proficiscantur, sed recte procedant, ut non quæ sua sunt sed quæ Jesu Christi quærere videantur. Prohibemus etiam ne subditos suos talliis & exactionibus episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus quæ aliquotiens superveniunt, ut si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat apostolus, *Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis*: multum longe à paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more debent fovere. Archidiaconi autem sive decani nullas exactiones, vel tallias in presbyteros, seu clericos exercere præsumant. Sane quod de numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt redditus & ecclesiasticæ facultates. In pauperibus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores non debeant gravari, ne sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis uti solebant hætenus, plurimum sibi credant potestatem indultam.

XXVI. Innovamus etiam ut presbyteri, clerici, monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici euntes & redeuntes, in agricultura existentes, & animalia quibus arant, & quæ semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec quisquam alicubi novas pedagiorum exactiones statuere, aut statutas de novo tenere, aut veteres augere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit & communitus non destiterit, prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes præcipimus, ut donec satisfaciat communionem careat Christiana.

Hoc eodem scilicet M. C. lxxix. gratiæ anno benedixit *Walterius Rosensis* episcopus primum abbatem *Liesnensis* ecclesiæ apud *Rosam*, accepta ab eo professione de canonica subjectione.

Quarto idus Aprilis feria scilicet tertia post octavas Paschæ eidem *Rosensi* ecclesiæ triste accidit incommodum. Nam ipsa ecclesia sancti *Andree* cum officinis suis cum ipsa civitate igne consumpta est & in cinerem redacta.

Mense Julio *Ricardus de Luci* præfectus *Angliæ* in ecclesia de *Liesnes* quam ipse fundaverat, veste mutata vitam finivit, & in capitulo sepultus est.

Octavo idus Augusti *Herlewinus* Prior *Cantuariensis* ecclesiæ resignavit prioratum anno tercio sui prioratus. Senuit enim & caligaverant oculi ejus & videre non poterat. Cui successit eadem die magister *Alanus*, ante paucos annos *Beneventana* ecclesiæ canonicus, sed natione *Anglus* & *Cantuariensis* ecclesiæ quinquennis fere novitius. De quo tanta spes probitatis & conversationis honestæ habita est, ut ex consilio & consensu totius fere *Conventus Ricardo* archiepiscopo quodammodo vis inferretur ut cum in prioratum promoveret.

Facta est eclipsis lunæ xiiij. kalend. Septembris. Quæ manifeste Henrico regi Angliæ & his qui cum eo erant apparuit, cum tota nocte equitans Lodovico regi Francorum occurreret apud Doveriam ad mare, qui ad sanctum Thomam orandi gratia veniebat, ob spem recuperandæ salutis. Decimo kal. ejusdem ambo reges cum honore debito & gaudio ineffabili suscepti sunt à venerabili Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, & episcopis Angliæ, & conventu Cantuariensis ecclesiæ, & innumera multitudo magnatum regni Anglorum, & ad memoriam beati martyris deducti. Ubi rex Francia facta oratione cuppam suam auream obtulit & redditum centum modiorum vini singulis annis in obsequium martyris & ecclesiæ Christi; ad tumbam martyris pernoctavit, & in crastino in capitulo fraternitatem petiit & accepit, & data Carta lætus recessit, & apud Doveriam transfretavit.

Menſe Octobri venit episcopus *Acconenſis Cantuariam* orandi gratia, & kal. Novembris regis Francorum Lodovici filius Philippus ipſo patre præcipiente coronatus eſt. III.

An. Græ 1180. M. C. lxxx. Persecutio gravissima facta est in trapezetas Angliæ qui monetam nimia corrupe- rant falsitate. Qui præter alias vexationes varias compedibus colligati, duo & duo simul in carectis ad curiam regis ducebantur.

Tercio decimo kal. Maii Conventus Cantuarienſis ecclesiæ novum chorum intravit anno septimo combustionis ejusdem.

Menſe Aprili novus rex Francia Philippus Lodovici regis filius desponsavit filiam Comitis de Hano; unde ſuorum avunculorum omniumque fere nobilium Francia indignationem incurrit, eo ſcilicet quod ſuorum ſpreto conſilio, Comiti Flandriæ ſoli credebatur, & quod per ipſius conſilium uxorem de tam humili progenie ſibi affociare voluerit in reginam. Auxit quoque indignationem quod matri ſuæ annuere noluerit, ut in ſua diſpoſitione haberet caſtella vel villas ſuæ dotis. His & hujusmodi de cauſis utriuſque partis conſentaneis ad arma convolantibus, ad hoc tandem perventum eſt, ut in ſolis redditibus matri ſuæ rex novus victualia conſtitueret; & armati in ſua pacifice redierunt.

Undecimo kal. Junii cum civitas Cantuaria igne vaſtaretur, & jam pluribus conſumptis domibus ecclesiæ ſanctæ Trinitatis immineret periculum, tulerunt monachi feretrum ſancti Audoeni contra ignem; ſtatimque flamma ſtridens quaſi à vento, immo à virtute Dei in ſe retorta ulterius procedere non præſumpſit. Quarto idus Auguſti conſecravit Ricardus Cantuarienſis archiepiscopus Baldewinum pium abbatem de Fordes ad regimen Wigornienſis ecclesiæ apud Lambethe, accepta ab eo profeſſione de canonica ſubjectione. Non multo poſt elapſo tempore Chriſtianiffimus rex Francorum Lodovicus obiit xv. kal. Octobris anno regni ſui xliij. enutritus in bona ſenectute. Cujus corpus ſepultum eſt apud Barbel in monaſterio ſuo quod ipſe fundaverat. Obit Marinus Prior Doveriæ, cui ſucceſſit in prioratum Johannes Celarius Cantuaria, ſuſcepitque prioratum in capitulo Cantuaria præſidente & præcipiente Ricardo Cantuarienſi archiepiscopo & aſſentiente conventu. In die feſtivalis ſancti Martini nova moneta inſtituta eſt in Angliæ, & in ordinatione ſancti Elfegi conſecratus eſt Seinfridus Ciceſtrenſis episcopus data pro-

feſſione apud Cantuariam domno Ricardo archiepiscopo ejusdem civitatis. IV.

M. C. lxxxj. Mulier quædam prophetiſſa ſed & prodigioſa de Gaſconia Romanam veniens, Alexandro papæ litteras à Deo ſibi miſſas porrexit, in quibus quædam futura prodigia legebantur. Hæc cum mira diceret, prælatiſ ecclesiæ feſtinum imminere dicebat periculum. Hæc in oculis domini papæ & curiæ Romanæ in tantum extitit admirabilis ut in papæ palatio recumbere diceretur. Nam à quarta feria uſque in ſabbatum omni ebdomada indefinenter dormiebat. Loquebatur dormiens aliquid ſpirituale labiis compreſſis. In gutture quippe vox reſonans ad audientium pervenit notitiam. Profluebat interea ſanguis ex ipſius ore, oculis ſimul & nari- bus, quem ſabbato circa nonam evigilans propriis exterſit manibus. Et quod incredibile eſt, nuſquam deinde in ea ſanguinis eliquari veſtigia apparuerunt. Hæc michi viro dicenti vix credere potui, donec michi conſtare faceret hæc propriis oculis in papæ palatio viſiſſe & audiſſe.

Martyrizatus eſt hoc anno ad Paſcha apud ſanctum Edmundum à Judæis puer quidam Robertus nomine, qui in proximo in eccleſia ſancti Edmundi honorifice ſepultus, multis ut fama fuit claruit miraculis.

Sexto kal. Julii convenerunt apud Londoniam Ricardus Cantuarienſis archiepiscopus, episcopus Dunelmensis, Rogerius abbas ſancti Auguſtini aliique nonmodicæ auctoritatis viri. Dederat enim in mandatis Romanus pontifex Alexander, præfato episcopo Dunelmensi & abbati ſancti Albani, ut abbatem ſancti Auguſtini cogerent archiepiscopo Cantuarienſi ſua privilegia oſtendere, daretque copiam legendi. Continebant enim quædam capitula in contumeliæ Cantuarienſis ecclesiæ, quæ magis falſa quam vera videbantur. Hoc jam tercio à ſede apoſtolica emanaverat mandatum, ſed invincibili tergiverſatione monachorum uſque in præſens dilatum eſt. Lege lector & intellige quod veritas non quærat angulos, & qui veritatem dicit non laborat. Protulerunt itaque tandem aliquando monachi abbatis ſcedulas duas, quas ſua originalia conſtanter eſſe dicebant. Quarum prima vetuſtiſſima erat raſa & ſubſcripta acſi eſſet emendata, & abſque ſigillo. Hanc dicebant regis Ethelberti eſſe privilegium. Alia vero ſcedula multo erat recentior, de qua bulla plumbea cum iconia episcopi nova valde dependebat. Hanc cartulam ſancti Auguſtini dicebant eſſe privilegium. In hiſ autem privilegiis intuentium judicio hæc maxime notanda fuerunt. In prima, laudabilis quidem fuit vetuſtas, ſed raſa fuit & inſcripta, nec ullius ſigilli munimine roborata. In alia vero, reprehentione dignum fuit, quod nova extitit ejus littera & bulla, cum vetuſtatis eſſe deberet annorum quingentorum octoginta, id eſt, à tempore beati Auguſtini cujus eſſe dicebatur. Fuit etiam notatum, immo notorium & notabile, quod bulla ipſius plumbea fuit, cum non ſoleant ciſalpini præſules vel primates ſcriptis ſuis autenticiſ bullas plumbeas apponere. Modus etiam Latini & forma loquendi à Romano ſtilo diſſona videbantur. Hæc duo ſolummodo privilegia in medium prolata ſunt, cum alia nonnulla ſe habuiſſe monachi jactitarent.

Reſignavit hoc anno Gaſfridus regis Henrici filius ſed nothus episcopatum Lincolnia anno ele-

etionis suæ octavo in manum Ricardi Cantuariensis archiepiscopi; & regis patris sui factus est Cancellarius. Misit autem rex Angliæ justicias suas per totam Angliam, præcipiens ut divites & pauperiores arma sibi singuli emerent secundum suas facultates, & hoc sacramento juramenti interposito ne quis subterfugeret firmarent; unde factum est ut rustici imperiti vangis & fossoribus assueti, armis militaribus gloriarentur inviti.

Obit hoc anno mense Augusto papa Alexander anno papatus sui xxij. & Lucius successit. Rogerius quoque Eboracensis archiepiscopus mense Septembris mortuus est, qui beati Thoma martyris & Cantuariæ ecclesiæ specialis extitit inimicus.

Mense Novembri hostilis perturbatio orta est inter regem Franciæ Philippum & patrinum suum Comitem Flandriæ Philippum. Fuerunt autem præsidio regi Franciæ junior rex Angliæ & fratres sui filii scilicet regis Angliæ senioris. Dum igitur ex utraque parte infinitus conveniret exercitus & proponerent animo non citra victoriam aliquatenus cessare, regis tamen Henrici qui tunc temporis Anglicis fruebatur delitiis tam adventum quam consilium expectabant utrimque.

An. Græ 1182. M. C. lxxxij. Rex Anglorum Henricus tantis malis finem dare desiderans, mense Martio pervenit ad mare, & in plurimorum audientia principum plane & plene suum fecit testamentum, ac si in crastino vel in proximo esset moriturus. In scriptum quoque redigi præcepit quod testatum est, quod & suo præsulumque sigillis xiiij. ut subscriptum est voluit corroborari.

Henricus Dei gratia rex Angliæ & dux Normanniæ & Aquitaniæ, & comes Andegaviæ, Henrico regi, & Ricardo, & Gaufrido, & Johanni filiis suis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, archidiaconis, decanis, comitibus, baronibus, justiciis, vicecomitibus, ministris, & omnibus hominibus & fidelibus suis tam clericis quam laicis totius terre sue citramare & ultra, salutem. Notum vobis facio quod apud Waltham presentibus episcopis R. Wintoniensi, & Johanne Norwicensi, & Gaufrido Cancellario filio meo, & magistro Waltero Constantiensi archidiacono Oxenefordiæ, & Godofrido de Luci archidiacono de Derebi, & Randulfo de Glanvill, & Rogero filio Reinfrei, & Hugone de Morewic, & Radulfo filio Stephani Camerario, & Wilhelmo Rufo feci divisam meam de quadam parte pecuniæ meæ in hunc modum. Domui militiæ templi Jerosolimæ v. mille marcas argenti. Domui Hospitalis Jerosolimæ v. mille marcas argenti. Et ad communem defensionem terre Jerosolimitanæ v. mille marcas argenti, per manum et visum magistrorum Templi et Hospitalis Jerosolimæ habendas, præter pecuniam illam quam prius prædictis domibus Templi et Hospitalis commiseram custodiendam, quam similiter dono ad defensionem ipsius terre Jerosolimitanæ nisi eam in vita mea repetere voluero. Et aliis domibus religiosis totius terre Jerosolimæ, et leprosis, et inclusis, et heremitis ejusdem terre v. mille marcas argenti dividendas per manum & visum patriarchæ Jerosolimæ, & episcoporum terre Jerosolimæ, & magistrorum Templi & Hospitalis. Domibus religiosis Angliæ, monachorum, canonicorum, sanctimonialium, et leprosis, et inclusis, et heremitis ipsius terre v. mille marcas argenti dividendas per manum et visum Ricardi Cantuariensis archiepi-

scopi, et R. Wintoniensis, et B. Wigorniensis, et G. Eliensis, et J. Norwicensis episcoporum, et Randulfi de Glanvilla Justiciæ Angliæ. Domibus religiosis Normanniæ, monachorum, canonicorum, sanctimonialium, et inclusis, et heremitis ejusdem terre iij. mille marcas argenti, dividendas per manum et visum archiepiscopi Rothomagensis, et Baiocensis, et Abrincensis, et Sagienfis, et Ebroicensis episcoporum. Domibus leproforum ipsius terre CCC. marcas argenti per manum et visum prædictorum dividendas. Monialibus Moretoniæ C. marcas argenti. Monialibus de Julers extra Falesiam C. marcas argenti. Domibus religiosis terra Comitis Andegaviæ patris mei exceptis Sanctimonialibus de ordine Fontis Ebraudi mille marcas argenti per manus episcoporum Cenomanniæ et Andegaviæ dividendas. Ipsi autem sanctimonialibus Fontis Ebraudi et domibus ipsius ordinis ij. mille marcas argenti, dividendas per manum et visum abbatissæ Fontis Ebraudi. Sanctimonialibus sancti Sulpitii Britannæ C. marcas argenti. Domui et toti ordini Grandi montis iij. mille marcas argenti. Domui et toti ordini de Chartosa ij. mille marcas argenti. Domui Cisterciensi et omnibus domibus ipsius ordinis exceptis domibus ejusdem ordinis quæ in terra mea sunt, quibus divisam meam feci, ij. mille marcas argenti, dividendas per visum et manum abbatis Cistercii et Clarevallis. Domui Cluniacensi mille marcas argenti præter quod eidem domui accommodavi, quod ei pardo nisi in vita mea repetere voluero. Domui Majoris monasterii pardo mille marcas argenti quas ei commodavi, nisi eas in vita mea repetere voluero. Sanctimonialibus de Marcilli C. marcas argenti. Domui de Premustre et toti ordini exceptis domibus ejusdem ordinis quæ in terra mea sunt CC. marcas argenti. Domui de Arrois et toti ordini exceptis domibus ejusdem ordinis terra mea C. marcas argenti. Ad maritandum pauperes et liberas feminas Angliæ quæ carent auxilio CCC. marcas argenti dividendas per manum et visum R. Wintoniensis, et B. Wigorniensis, et G. Eliensis, et J. Norwicensis episcoporum, et R. de Glanvilla. Ad maritandum pauperes & liberas feminas Normanniæ quæ carent auxilio C. marcas auri dividendas per manum et visum Rothomagensis archiepiscopi, et Baiocensis, et Abrincensis, et Sagienfis, et Ebroicensis episcoporum. Ad maritandum pauperes et liberas feminas de terra Comitis Andegaviæ patris mei C. marcas auri, per manum et visum Cenomanniæ et Andegaviæ episcoporum dividendas. Hanc autem divisam feci in prædicto loco anno incarnationis Domini M. C. lxxxij. quam vobis filiis meis per fidem quam michi debetis et sacramentum quod inde jurastis præcipio ut firmiter et inviolabiliter faciatis teneri, et quod super eos qui eam fecerint manum non ponatis. Et quicumque contra hoc venire præsumperit, indignationem et iram omnipotentis Dei et maledictionem ipsius Dei et meam incurrat. Vobis etiam archiepiscopis et episcopis mando, ut per sacramentum quod michi fecistis, et per fidem quam Deo et mihi debetis in synodis vestris solenniter accensis candelis excommunicetis et excommunicare faciatis omnes illos qui hanc divisam meam infringere præsumperint. Et sciatis quod dominus papa hanc divisam meam scripto et sigillo suo confirmavit, sub interminatione anathematis.

Ne autem ista alicujus arte vel industria depravari vel mutari valerent, in tribus locis regni sui principalibus jussit hoc scriptum cum sigillis appositis diligentius reservari: videlicet in ecclesia *Cantuarie*, in cofris suis, & in thesauro *Wintonie*. Quo facto, transfretavit rex, & ab omnibus transmarinis ut rex pacificus, ut magni consilii angelus cum honore & gaudio susceptus est. Qui in brevi prudenti consilio tantam perturbationem & principes turbidos pacificavit, & ad sua pacatis mentibus redire persuasit. Deum itaque & regem *Anglie* glorificabant pacis amatores, qui tantam in tam brevi ad nichilum malitiam redegit.

Sumit initium hoc anno secta *Caputiorum*. Dum enim *Brabacenorum* in pacis amatores secta sciret, & universa sibi resistantia sine delectu conditionis, ordinis vel ætatis absque misericordia vastarent, sed nec ecclesiis parcerent, confugerunt ad eos exules quique & infames, monachi, canonici, moniales, sed & cujusque ordinis fugitivi, habituque mutato, nefandis lenociniis incumbere non cessabant. Cum igitur fere in infinitum hoc modo crescerent, quæcumque oculis videre poterant sua esse dicebant. Dolebant ergo hac pressa malignitate viri quorum Deus tetigerat corda, & dum in eos mutire non auderent, cum qui conterit bella gemitibus & lacrimis contra tantam pestem exorabant. Erat interea vir quidam in *Alvernia* fidelis & justus, arte faber lignarius & beatæ virginis valde devotus. Huic in visione noctis apparuit beata virgo *Maria* dicens ei, Surge, vade, pacem prædica. Cui cum excusationem prætenderet quod non esset habiturus auditores, denuo suggestit præcipiens ut pacem prædicaret. Surgens homo episcopum suum adiit, & quæ audierat tremulus enodavit. Agens autem solleter episcopus xij. cives viros probatæ fidei ejusdem civitatis *Podii* scilicet secretius vocavit, eisque prædictam visionem recitans an paci consentire vellent quæsit. At ipsi de facili transeuntes in sententiam, una cum episcopo suo qui terciusdecimus fuit, de pace tenenda, prædicanda fœdus inierunt. Sacramentoque juramenti artius obligati plurimos in suum propositum converterunt. In brevi itaque tota civitate *Podii* cum adjacente regione conversa, in infinitum tandem multiplicati, non solum *Braibacenis* sed & omnibus injuriam sibi facientibus viriliter restiterunt. Episcopi, abbates, & monachi, sed & omnis ordinis & fortunæ viri eorum societatem quærentes juraverunt, Inprimis quod nulli fraudem facerent vel violentiam inferrent: illatas autem injurias sibi vel suis fratribus usque ad mortem communi concursu vindicarent. Legitimum matrimonium laici contraherent, vel si continere mallerent, pure celibatum tenerent. In signum vero sectæ vel ordinis, habitum lineum habebant caputium, in quo beatæ virginis imaginem parvulam plumbo impressam vel itagno in pectore gestabant. Nec hoc passim sed solummodo in exercitu in signum religionis & societatis suæ portabant. Nullum Converforum ordinem suum derelinquere permittebant vel habitum, sed ut pacem ubique servarent, & ad quamlibet ulciscendam vel propellendam injuriam, undecunque convocati sine dilatione convenirent. Hi igitur, ut prædictum est, in immensum multiplicati, speciales pacis adversarios *Braibacenos* scilicet post aliquot annos fere ad nichilum redegerunt. Hanc autem *Braibacenorum*

destructionem hoc in loco non suo scripsimus, ne processu temporis idem replicare cogeremur. Hæc tamen pauca sufficiant, licet utriusque sectæ mores meminisse, vel scripto non oporteat commendare.

Obiit hoc anno mense Julio *Walterus Rosensis* episcopus anno episcopatus sui xxxv. Quo mortuo & sepulto, cum *Ricardus Cantuariensis* archiepiscopus ecclesiam *Rosensem* ejusque villas & possessiones de jure saisiret, & innodasset anathemate eos qui antiquam *Cantuariensis* ecclesiæ prærogativam abrumperent vel comminuerent dignitatem, prohibitus est per *Randulfum* præfectum *Anglie* absque regis conventia *Rosensis* ecclesiæ jura vel dominium usurpare. Missis itaque ad dominum regem nuntiis qui transmarinis intendebat negotiis, hoc in responsis retulerunt, ut *Cantuariensis* archiepiscopus *Rosensis* ecclesiæ vacantis, ut hætenus fieri solebat, sicut dominium suum proprium quamdiu sibi placeret in manu sua teneret, & ad libitum suum in locum defuncti pontificem substitueret. Elegit igitur & instituit clericum suum *Gualerannum* archidiaconum scilicet *Baiocensem* in ecclesia *Rosensi*. In detrimentum quidem juris *Cantuariensis* ecclesiæ in capitulo *Rosensi* electus est, cum à tempore antiquo debeat episcopi *Rosensis* electio in capitulo *Cantuariensi* celebrari. Sed quod hostis antiquus *Cantuariensis* ecclesiæ paravit in contumeliam, processu temporis eidem ecclesiæ versum est in gloriam. Mense Novembri transfretavit *Ricardus* archiepiscopus *Romam* iturus, sed à rege *Anglie* in *Normannia* amicaliter retentus, exposuit regi contumelias & opprobria quæ cotidie per abbatem sancti *Augustini* sibi & suæ inferebantur ecclesiæ; voluit enim idem abbas archiepiscopo suo dignitates, immo & præsulatum quodammodo surripere, cum jurisdictioni suæ sacerdotes suos & clericos, sed nec laicos permetteret subjacere. Prohibuerat etiam ne quis ex suis pro archiepiscopo vel suis officialibus quicquam faceret, ad sinodum vel capitula non veniret, prohibitiones eorum vel præcepta non observaret, nec pro qualibet culpa vel crimine sententiam excommunicationis vel anathematis formidaret. Dum igitur prædictus abbas matrem suam *Cantuariensem* ecclesiam collatis cornibus justis judicis Dei non formidans sententiam ventilaret, & in ipsius domicilio primos conaretur temptare volatus, archiepiscopus, ut prædiximus, à rege retentus est, & abbas ille trans mare vocatus. Voluit enim rex à domino papa petita & accepta permissione, inter archiepiscopum & abbatem pacem reformare. *Romani* etenim aurum & argentum magis quam justiciam sitientes, seditiones inter eos & litigia, commovebant.

VI.

M. C. lxxxiiij. Dum rex *Anglorum* alique summi viri prædictæ paci faciendæ intenderent, ut saltem aliqua compositio inita pacem inter eos firmiorem processu temporis enutrit, ecce subito exorta est hostilis perturbatio inter dominum regem & filios ejus. Cum enim sublimiores *Aquitania* viri dominum suum Comitem *Ricardum* propter nimiam ejus crudelitatem odio haberent, eumque de ducatu *Aquitania* & comitatu *Pictavia* pro possesuo cogitarent propellere, ad regem juniorem bonum & benignum principatum transferre gestierunt. At *Ricardus* suæ confidens tyrannidi, nec pro ipso jure, nec pro patris prece vel præcepto regi juniori fratri suo homagium facere voluit. Vocatus autem

R r r 2

à rege,

à rege, cum appropinquaret subsistens, quos secum habebat socios armatos esse præcepit, de longe patris sui præstolans imperium. Suggestum est interea regi juniore ab his qui eum affectuosius diligere videbantur, verecundum scilicet esse sic eum contemptui subjacere, ut fratres sui terras illi debitas pro voto suo disponderent, ipse vero nulla libertate gauderet, maxime cum de facili posset Comitem *Ricardum* omnibus odiosum de ducatu quo male in contumeliam sui abutebatur propellere. Conjuratio igitur facta ex consensu & consilio vicecomitis *Lemovicensis*, una cum *Gaufrido* Comite *Britannia* fratre suo, & militibus nonnullis transtulit se in castellum *Lemovici*, rege patre suo qui tunc in civitate delitiis intendebat penitus ignorante. Clausis itaque castelli januis & obseratis, quod acciderat infortunium regis pervenit ad aures. Qui cum toti patriæ periculum conspiceret imminere non modicum, pacis intuitu castellum adiit, sed non est permissus intrare. Qui dum præforibus paulisper astaret, telo petiit eum quispiam de castello, quo territus licet non tactus infecto recessit negotio. Diffusa igitur hujuscemodi fama, convolant omnes qui lætantur cum male fecerint & exultant in rebus pessimis, milites scilicet stipendiarii, ut aliena rapientes suas indigentias releverent. Affuerunt etiam & magni nominis milites & gloriæ, Comites & Barones, & hi maxime qui militiæ famam quærebant & gloriam. Alii quidem ut regem patrem infestarent, alii ut Comitem *Ricardum* confunderent, universi vero ut regi juniore victoriam reportarent. Amabilis enim erat omnibus & pulcher aspectu, & præcipue gloriæ militaris insignis, adeo ut nulli videretur esse secundus; humilis, docilis erat & affabilis, unde eum & prope positi & longe remoti affectuose diligebant. Comes è contrario *Ricardus* adeo omnibus erat odiosus, ut eum de terra etiam sua eradicare desiderarent. Dum igitur his de causis multus & infinitus exercitus conveniret, & prædictus *Ricardus* sibi male conscius regis patris sui se committeret arbitrio, omnesque de regis junioris victoria cogitarent, ipse rex acerba pressus infirmitate in præfato castello *Lemovicensi* decidit in lectum & mortuus est iij. idus Junii. O admirabilis Dei providentia! quam incomprehensibilia sunt judicia & investigabiles viæ ejus! Quis non admiretur stupens & doleat? Ecce juvenis iste rex, miles incomparabilis, aspectu desiderabilis, qui paulo ante totius fere mundi gratiam obtinebat & famam, morte præventus occubuit, jam jamque vermibus esca futurus. Obiit autem anno regni sui cujus nec hora vel dimidia rexit habenas xij. eodem mense & ebdomada, ne dicam die, qua in contumeliam *Cantuariensis* ecclesiæ & sancti *Thomæ* martyris à *Rogero Eboracensi* archiepiscopo coronatus est, sed *Cantuariensis* ecclesiæ speciali adversario. Exemplum reliquit posteris ne contra dignitatem ecclesiæ *Cantuariensis* coronam regni quamvis jure sibi debitam per manum alterius quam archiepiscopi *Cantuariensis* usurpare præsumant. Audiens autem rex pater filium suum vitam finisse, proditorem suspicatus præcepit corpus *Rothomagum* deferri, nec ipse volebat adesse. Cum igitur in luctu & lacrimis omnium versus *Rothomagum* efferretur, & obiter in ecclesia *Cenomanensi* de nocte pausandi gratia poneretur, violentia episcopi *Cenomanensis* &

civium ibidem in ecclesia sepultum est. Disperso autem exercitu de morte nati rex certior effectus, una cum *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo *Cenomanensem* venit ad ecclesiam, filiique sui regis videlicet junioris corpore sublato, *Rothomagum* pervenit, ibidemque sepeliri præcepit. Dum his itaque aliisque de causis *Cantuariensis* archiepiscopus *Ricardus* moram faceret in partibus transmarinis, consecravat *Galterium de Constantiis* ad regimen *Lincolniensis* ecclesiæ, & *Galeramnum* ad regimen *Roffensis*, & in initio Augusti in *Angliam* reversus est. *Galeramnus* autem episcopus *Roffensis* contra consuetudinem prædecessorum suorum in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ absque conventu capituli *Cantuariensis* electus, ac deinde in regno alieno, videlicet regis *Franciæ* contra statuta canonum nullo episcoporum *Angliæ* comprovincialium suorum astante, à *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo consecratus est. Unde episcopi *Angliæ*, nec mirum, & Conventus ecclesiæ Christi *Cantuarie* vehementer indignati sunt, hinc propter maternæ dignitatis & honoris *Cantuariensis* videlicet ecclesiæ spoliationem, hinc pro suo contemptu & inusitatum exemplum. Sed quod suadente adversario ad ecclesiæ dispositum est dispendium, divina cooperante gratia versum est illi ad dignitatis confirmationem & gloriæ augmentum. Nam prudentissimi Prioris *Alani* industria & Conventus consilio elaboratum est, ut idem *Galeramnus* episcopus *Roffensis* in capitulum *Cantuariensis* ecclesiæ veniret præsentem & præsidem *Ricardo* archiepiscopo, magistro *Gerardo Pucella Cestrensi* electo, *Benedicto* abbate de *Burgo*, *Moyse* Priore *Coventrensi*, *Alano* Priore *Cantuariensi*, *Petro* archidiacono *Bathoniensi*, *Wilhelmo* archidiacono *Glocestrensi*, aliisque pluribus clericis, præsentem Conventu *Cantuariensi*, super quatuor evangelia fidelitatem ecclesiæ Christi *Cantuarie* se observaturum volens juravit aut nolens. Quod ejusdem capituli seniores duos episcopos *Roffensis* ecclesiæ, *Acelinum* videlicet & *Walterum* prædecessores suos in capitulo *Cantuariensi* fecisse, seque hoc oculis conspexisse, prolatis sacrosanctis evangeliiis coram omnibus protestati sunt. Quorum dictis, ipse quoque archiepiscopus in verbo veritatis perhibuit testimonium. Protestatum est etiam sub ejusdem sacramenti tenore, quod electus *Roffensis* ante consecrationem suam homagium domino *Cantuariensi* archiepiscopo debeat facere statim post electionem suam super Baronia quam tenet de eo, & quod baculus pastoralis episcopi *Roffensis* defuncti, non in occulto sed manifeste *Cantuarie* statim debeat afferri sepulto episcopo, & in *Cantuariensi* ecclesia reservari, donec novus electus ibidem consecratur & eodem baculo instituitur. Finito itaque prædicto capitulo, archiepiscopus *Cantuariensis* *Ricardus*, & episcopus *Roffensis* *Galeramnus*, & cæteri omnes qui aderant, ad altare Christi processerunt, ibique episcopus *Roffensis* *Galeramnus* in audientia cleri & populi professionem legit, lectam super altare posuit, à quo & baculum pastorem suscepit & mitram astante *Ricardo* archiepiscopo, Priore *Alano* cum Conventu ecclesiæ Christi & cæteris personis supra memoratis, & non modico clero & populo. Apposuit ei mitram archiepiscopus, & episcopus *Roffensis* tam archiepiscopo quam cæteris omnibus episcopalem dedit benedictionem. Acta sunt hæc in ecclesia *Cantuariensi* nobis astantibus anno

anno gratiæ M. C. lxxxiiij. xiiij. kal. Septembris. Septimo autem kal. Octobris consecravit *Ricardus* archiepiscopus ad altare Christi magistrum *Gerardum Pulcellam* clericum suum ad regimen *Cestrensis* ecclesiæ, astantibus suffraganeis suis, *Reginaldo* Bathoniensi, *B.* Wigornienſi, *Petro* Menevenſi, & prædicto *Galeramno* Roſenſi, domino *Moyſe* Priore Coventrenſi more debito postulationem legente. In proximo autem postquam intronizatus est, acerba tactus ægritudine lecto decubuit, & obiit mense quarto ordinationis suæ, idus Januarii, & apud *Coventre* sepultus est. Erat autem rumor in populo eum interisse veneno, quod & manifestis secundum fificos claruit indiciis. VII.

An. G^{ra} M. C. lxxxiiij. Dum *Ricardus* archiepiscopus
1184. *Cantuariensis* mense Februario idus ejusdem in villa quæ *Urotheham* nuncupatur nocte sobrius in stratu suo membra sopori dedisset, in visu noctis apparuit ei persona terribilis & majestativa, semel & secundo dicens ei, Tu quis es? Cui cum archiepiscopus verbum non responderet timore compressus, persona illa subjunxit & ait, Tu es qui dissipasti bona ecclesiæ tibi commissæ, & ego dissipabo te de terra. Quo dicto, persona disparuit, & archiepiscopus nec mirum, rursum non obdormivit. Summo autem diluculo surrexit, & cum *Rofam* tendens causas tractaturus iter caperet, quibusdam familiaribus suis ea quæ viderat stupidus enarravit; sed vix ultimo visionis verbo ex ore ejus elapso, subito circumcinxit eum frigus, horror & ægritudo, ut vix ad villam *Rofensis* ecclesiæ *Valenges* nomine perveniret: ubi lecto utcumque discumbens, colica passione aliisque incommoditatibus adeo vexatus est, ut in proximo xiiij. kal. Martii feria sexta noctu spiritum exalaret anno xj. ab electione sua. Cujus corpus *Cantuariam* delatum, in ecclesia Christi in oratorio sanctæ *Mariæ* xij. kal. Martii die Sabbati honorifice sepultum est. Quam vero præceps & quam præcisa fuerit in hoc homine divina sententia lector nota, qui visione prædicta quam eadem nocte viderat clericis suis crastino vix recitata, incontinenti ab omni potestate pastoralis præcisus est ut nullam possessionum suarum postea videret, nichil de eisdem disponderet, sed nec benedictionem dare valeret.

Renovata est autem mense Maio discordia inter regem *Francia* & Comitem *Flandria*, & in tantum aucta, ut de pace quæ anno præterito per regem *Angliæ* inter eos erat composita vires videretur summisſe malignitas. Congregaverunt enim multitudinem armatorum ut sibi adinvicem nullo mediante concurrerent. Protulit hac vice rex *Francorum* *Philippus* signum regis *Karoli*; quod à tempore præfati principis usque in præsens, signum erat in *Francia* mortis vel victoriæ. Et hæc erat causa discordiæ; obierat nuper absque liberis comitissa *Flandria*, cujus erat patrimonium terra *Viromandorum* cum appenditiis suis. Quæ omnia ad regem *Francia* utpote dominum fundi pertinere videbantur. Sed Comes *Flandria* non est veritus dominum suum & ex fonte baptismatis filium jure debito privare, sed & armis laceſſere non puduit. In detrimentumque domini sui duxerat filiam regis *Portigallie*, quam cum multo fastu & superbia, nutu & adjutorio regis *Angliæ*, ante paucos dies duxerat in *Flandriam*. Exercitibus itaque ad præliandum utrinque paratis, rex *Angliæ* tantis malis prudenter obviavit. Acceptis enim inter eos usque

in annum indutiis, singulos ad propria compulſit repedare. Ipse quoque in *Angliam* reversus, sancti *Thomæ* liminibus visis *Londoniam* venit, & in *Gualiam* non paucos milites misit. Eruperant enim *Gualenses*, & regis absentia effrenati plurimos ex hominibus regis occiderant *Anglos*.

Hoc autem expleto negotio, ecclesiæ *Cantuariensis* cupiens rex statum pristinum reformare, spectabiles nuntios misit *Cantuariam*, *Randulfum* scilicet Justiciarium *Angliæ*, episcopum *Norwicensem*, episcopum *Rofensem*, archidiaconum *Cantuariensem*, archidiaconum de *Derebi*, & *Hubertum Walterii*. Hi ergo ex parte regis in capitulum *Cantuariæ* venientes monuerunt conventum verbis pacificis, ut ad eligendum archiepiscopum essent parati, cum eos rex pro hac causa vocaret ad curiam. Asserebant regis animum tam bene, tam pure ad utilitatem ecclesiæ esse affectum, ut in electione futuri pontificis non alicujus servitium, non familiaritatem, sed solius Dei honorem & ecclesiæ profectum vellet observare. Hiis igitur aliisque pacis verbis conventus lætificatus, abeuntibus nuntiis, Dei invocato auxilio communi consensu elegerunt virum commendabilem, Deo gratum, hominibus carum, regi & regno ut putabatur acceptum, scilicet abbatem de *Bello* ante paucos annos *Cantuariensis* ecclesiæ Priorem. Verum ne regis benevolentia mutaretur in contrarium si hunc solum licet bonum eligere, omnesque regni personas viderentur refutare, apposuerunt in nominatione ista viros quatuor non modicæ probitatis & famæ: ut si rex primo nollet assentire, omnes sine nota repellere non valeret. Prior quoque *Alanus* accessit ad regem ut de ejus familiari colloquio animum indagaret, & de voluntate ipsius certior efficeretur. Sed ipse fraudatus citius rediit, solasque contumelias & terrores adulationibus mixtas reportavit.

Interea dux *Saxonum* *Henricus* nomine cum uxore sua prægnante filia scilicet regis *Angliæ* venit in *Angliam* circa festum beati *Jacobi* apostoli. Cum enim à terra sua potenti manu Dei & violentia Imperatoris fieret alienus, in longinquis partibus, *Normannia* videlicet & *Angliæ*, victualia compulsus est queritare. Inexorabilis enim discordia ante annos quatuor inter ipsum & imperatorem exorta, ex consilio archiepiscopi *Coloniensis* exterorumque tam præsulum quam principum *Alemanniæ* ad hoc tandem perducta est, ut de prodicione imperatoris simul & imperii accusandus ad curiam citatus imperatoris, cum adesse contempneret vel formidaret, iudicio omnium in exilium actus est. Nam cum esset genere nobilissimus & ipsius imperatoris consanguineus, miles optimus, statura procerus, generositate suam & famæ gloriam nimia scævavit avaritia & infidelitate. Erat enim tenax sui, boni cupidus alieni, superbus, elatus nimium, & quod maxime principem dedecet, vix alicui fideni conservans illasam. Unde tanto odio etiam suis habitus est, ut cum duellio adjudicatus innocentiam suam purgare non auderet, ipso in munitissimum fugiente præsidium, omnia ipsius castella & civitates in manus imperatoris tradita sunt. Sentiens autem quod inter tot & tantos familiares adversarios securus esse non potuit, abeundi licentiam petiit & obtinuit, sic tamen ut imperatori ex sacramento juramenti fidem faceret, quod nullo in *Alemanniæ* rediret molimine nisi ex Imperatoris gratuita bene-

volentia. Venit igitur ad regem *Anglia* in *Nor-*
mannia, processuque temporis eundem regem, ut
 prædictum est, in *Angliam* secutus à *Cantuaritis*
 honorifice susceptus est. Adorato itaque Deo &
 sancto *Thoma* martyre *Londoniam* perductus est,
 & toto fere anno ad expensas regis in *Anglicis* de-
 liciis perendinavit. Exacta autem & attenuata pau-
 lisper adventus ejus læticia, *Cantuarienses* mona-
 chi per alios nuntios ad regem citati, Priorem su-
 um *Alanum* aliosque monachos *Radingum* mise-
 runt ad regem in initio mensis Augusti. A rege
 itaque simul & ab aulicis specie tenus honorifice
 suscepti, de suo immo ecclesiæ Dei promovendo
 negotio non modicam spem sed & multam sumpse-
 runt confidentiam. Sed post multa pacis colloquia,
 tandem personis quas elegerant in audientia regis
 secretius tamen nominatis, aversus est ab eis regis
 animus, cum singulis quasi rationabilem excusatio-
 nem prætenderet quare illi vel illi nollet assentire. Or-
 tatur denique Priorem & cæteros ut donum rede-
 ant, dicens quod oporteret eos aliter orare & ali-
 ud habere consilium. Erat enim fama vulgi re-
 gem omnimodis eo intendere, unde *Cantuariensi-*
bus timida videbatur oriri suspicio, ne videlicet
 dignitates ecclesiasticæ nimia remissione deperirent,
 ne possessiones religiosorum laicorum, immo lupo-
 rum violentia distraherentur, ne consuetudines ec-
 clesiæ vel ordo monasticus ab antiquo deductus in-
 stitutionibus novis mixtæ confunderentur, & maxi-
 me ne aulicorum tam importuna voluntas liberam
 ecclesiæ palliaret, immo penitus subverteret ele-
 ctionem. Prior autem *Alanus* & qui cum eo
 erant *Cantuariam* redierunt. Et cum in Domi-
 no summam haberent fiduciam, proponebant ani-
 mo ecclesiæ suæ libertatem non deferere nisi domini
 Papæ urgenti cogerentur mandato. Rex autem
 sibi præcavens & voluntatem propriam adimplere
 gestiens, ad dominum Papam nuntios misit indu-
 strios, quorum signifer debuit esse *Galerannus*
Rofensis episcopus. Habebat autem, ut fertur,
 idem *Galerannus* detestandum in animo proposi-
 tum, monachos scilicet de ecclesia *Rofensi* propel-
 lere, ibidemque clericos instituere seculares. Qui
 cum *Rofam* veniret ut itineranti sibi necessaria
 præpararet, morte præventus iij. kalend. Septem-
 bris interit & sepultus est. Fuerunt tunc tempo-
 ris justitiæ regis apud *Cantuariam*: quibus cum
 suggererent maliloqui ut episcopatum *Rofensem* in
 manus domini regis acciperent, responderunt non
 debere hoc fieri, quia de dominio est archi-
 episcopi, nec ad hoc rex manus suas deberet ap-
 ponere. Data est igitur custodia in manus eorum
 qui archiepiscopatum custodiebant, ne unius ejus-
 demque domini custodes essent diversi. Monachi
 autem *Rofenses* malitiam suam in obitu *Walterii*
 episcopi inchoatam renovantes, baculum pastora-
 lem quem de more antiquo *Cantuariam* solenniter
 afferre debuerant, obseratis januis ne à quoquam
 impedirentur, cum episcopo suo satis ignominiose
 sepulto condiderunt. Cæteri vero complices *Gale-*
ranni ob favorem regis suo insistentes proposito
Romanum adierunt pontificem, satagentes animum
 ipsius more *Romano* emollire, & *Cantuariensis* ec-
 clesiæ subvertere dignitatem. Dilatum est interea
 negotium *Cantuariensis* ecclesiæ ob adventum
Coloniensis archiepiscopi, quem Comes *Flandrie*
 ad preces *Henrici* regis quasi orandi gratia ad-

duxerat in *Angliam*. Quibus rex apud *Cantua-*
riam gratulabundus occurrens, & cum gloria us-
 que *Londoniam* perducens, satagebat omnimodis
 generum suum, ducem videlicet *Saxonum*, archi-
 episcopo reconciliare, qui ipsius ducis fortissimus
 hostis hætenus erat. Quod cum rex nullo conatu
 valeret efficere, præfatum archiepiscopum indignan-
 ter remisit. Cum autem Prior *Cantuariensis* tam
 Regi quam Comiti reverenter occurreret, con-
 questus est Rex Comiti de Priore, dicens cum
 superbia inflatum velle *Cantuariensis* ecclesiæ pro-
 pria voluntate archiepiscopum facere, & quod vo-
 luerit in *Anglia* secundus Papa esse. Dederat
 enim in mandatis dominus Papa Priori *Cantua-*
riensi, ut per totam *Angliam* denarium beati *Pe-*
tri colligeret, & in ecclesia *Cantuariensi* refer-
 varet; unde rex ad instantiam quorundam episco-
 porum irritatus dixit, quod Prior vellet in *Anglia*
 secundus Papa esse. Cui respondit Comes dicens,
 Quod ante totius terræ suæ eciam ecclesias com-
 bureret, quam hoc sustineret. Sed cum idem glo-
 riosus eadem à *Londonia* via rediret, audivit in
 terram suam quosdam cum armis intrasse, rapinis
 simul & deprædationibus nonnulla vastasse. Festi-
 navit igitur terræ suæ flammam extinguere qui in
 patrimonio crucifixi minabatur ecclesias concre-
 mare. Rex autem *Anglia* misit nuntios & litte-
 ras ad Conventum *Cantuariensis* ecclesiæ, præci-
 piens, ut cum Priore suo plures ad eum mitterent
 monachos ad *Wintonienses*. Quo cum venissent die
 ordinationis sancti *Dunstani* simul cum episcopis
 & clero *Anglia*, dixit ad monachos rex, Mise-
 remini mei, domini mei, & amici mei; vos enim
 estis fideles mei & amici, omnes fere nati de
 terra mea, unde michi magis tenemini. Rogo
 igitur vos per fidem quam michi debetis, loqui-
 mini cum episcopis meis, & inter vos tale habetote
 consilium, quod Dei & sanctæ ecclesiæ honor con-
 servetur, & regni status perseveret in pace, & ut ho-
 nor debitus michi conservetur indemnis, quem
 prædecessores mei in hac causa noscuntur habuisse.
 Et plura in hunc modum. Cui cum Prior brevi-
 ter respondisset de benevolentia gratuita gratias
 agens, in eundem fere modum seorsum cum epi-
 scopis rex ipse absque mediatore locutus est. Cum
 igitur Episcopi & Prior cum monachis convenissent
 in unum de consilio regis tractaturi, dixerunt
 episcopi. Miramur admodum quod nos episco-
 pos à consiliis vestris separatis cum firmus eccle-
 siæ vestræ professi, & fidem debeamus ecclesiæ
Cantuariensi sicut & vos. Et episcopus *Bartho-*
niensis: Non est, inquit, aliquis princeps qui
 consilio nostro consiliari non valeat. Pluraque in
 hunc modum proferebant. At Prior: Non, inquit,
 separamus vos à consiliis nostris, cum fidem omni-
 modam per professionem debitam ecclesiæ *Cantua-*
riensi, ut dicitis, debeatis; sed sunt quædam consilia
 quibus de jure interesse debetis: Sunt & consilia
 quæ ad solum pertinent Conventum, maxime in hac
 electione, scilicet usque ad publicam electionis pro-
 nuntiationem. Rogamus igitur vos quatinus in hac
 electione nobiscum stare velitis ut professi, ut fideles,
 ut episcopi *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganei, ut ma-
 ter vestra, scilicet *Cantuariensis* ecclesia, etsi priva-
 ta & privilegiata non valeat, canonica saltem gau-
 deat libertate. *Londoniensis* autem ad hæc indig-
 nans, nimia circumspecte, & quasi lingua muti-
 lata

lata balbutiens dixit. Fecistisne electionem? Cui Prior: Et si aliquam fecimus nominationem, nullam tamen celebravimus electionem. *Londoniensis* ad hæc: Nimum, inquit, processistis qui sine nobis contra domini papæ mandatum quempiam eligere præsumpistis. Et Prior: Nunquid super hoc domini papæ mandatum habetis? At illi: Utique habemus. Adlatæ sunt itaq; vix tandem agente Priore domini papæ litteræ præcipientes quatinus infra xl. dies episcopi *Angliæ*, Prior, & conventus *Cantuariensis* idoneam eligerent personam. Dixit autem *Londoniensis*; Audistisne quod dominus papa nos in electione facienda vobis præposuit? Fiat, inquit Prior, ut vos in literis suis dominus papa præposuerit, nos tamen penitus non exclusit, unde litterarum istarum petimus transcriptum, ut secundi, vos autem ut primo positi bulla gaudeatis. Cum igitur super hoc rescripto tradendo, vel non tradendo, multa hinc inde prolata fuissent, ad hoc tandem perventum est, ut episcopi absque regis licentia litteras illas transcribere non auderent. Si in tantillo episcopi matri suæ defecerunt, ut dicam nihilo, quid in summo facerent negotio? In subsequen-
tibus utique clarebit. Dum itaque de his & huiusmodi cum monachis *Cantuariensibus* plura conferrent episcopi, & Rex interea aliis indulgeret negotiis, timens ne si collo-
cutione diutina consentirent, ipse penitus ab electione excluderetur, vel si dissentirent, appellatione interposita electio differretur, properavit episcopos à monachis segregare, videlicet ut ipse solus inter utroque mediator existens, omnium mentes ad libitum suum regeret, & utriusque partis simul & electi, quasi ex sua liberalitate, & studio gratiam obtineret. Evocati sunt itaque caute episcopi quasi cum Rege seorsum essent locuturi, sed denuo non sunt reversi. Divisi itaque ab alterutrum, monachi scilicet & episcopi, solius regis nutum et nuntium expectabant: Nam solus discurrebat inter eos, nec quicquam ex secretis quispiam scire poterat nisi quantum Rex proferre volebat. Nitebatur enim ut asse-
rebat episcopos inducere ad consentiendum personæ, quam Prior & monachi nominaverant, cui & ipse Rex suum præbuerat assensum. Promiserat enim Priori & monachis in verbo regio cum juramento post multa convicia, quod unum ex nominatis suis habituri essent archiepiscopum. Elaboratum est tandem ipso rege mediante, ut eidem personæ ut-
cunque episcopi consentirent. De persona igitur eligenda tandem utcunque sopita quæstione, de electione facienda, & persona nominanda mota est controversia. Dicebant enim episcopi quod suum erat archiepiscopum *Cantuariensem* utpote suum metropolit-
itanum eligere, & quod episcopus *Londoniensis* ejusdem scilicet *Cantuariensis* ecclesiæ Decanus personam debeat nominare. Retulit hæc Priori & Monachis Rex. At Prior; Non, inquit, fiet istud. Ante prioratu *Cantuariensi* carebo, ante de ecclesia exibo, ante in terra aliena exulabo. Non hæc in diebus meis *Cantuariensi* ecclesiæ inferetur contumelia, non personæ meæ hæc improperebitur infamia. Debet enim conventus *Cantuariensis* de jure & antiqua consuetudine suum pastorem & pontificem eligere, & qui Prior est personam nominare. Justumne est ut episcopi absque conventu quem-
cunque voluerint *Cantuariensis* mittant archiepiscopum? Nequaquam. Audientes hæc episcopi, indignantes dixerunt: Non est ita, sed nostra est electio,

& episcopi *Londoniensis* prima vox et nominatio. Dum hæc itaque diutius usque in desperationem pacis inter eos Rege mediante protenderetur altercatio, Rex tandem incensus ait ad Priorem: Non potest ut video res ista hoc modo procedere, quia non valeo vobis episcopos, vel vos episcopis concordare: Medium aliquod videamus quo utriusque partis pax & justitia conservetur. Pax enim omnimodis amplectenda est, cum ille valde sapiens fuerit qui dixit, *Fiat pax in diebus nostris*, pro Deo pacem diligite, pacem querite, & quantum potestis paci consentite. Innu-
it autem Rex *Randulfo de Glanvilla* præfecto *Angliæ*, quem tunc forte secum duxerat, ut loqueretur. Qui dixit: Perturbatio ista pessima est, & tam vobis, quam toti *Anglicanæ* ecclesiæ pernicio-
sa. Revertimini ad vos, non enim potestis ita procedere quia nullo modo permittunt episcopi. Sed animos vestros paulisper flectite, & ad mediam viam quam dominus repperit Rex, corda vestra inclinate. In-
dempnitati vestræ studet dominus meus Rex, de jure vestro nihil peribit vel parum, & forte facilius inclinabuntur episcopi ad consentiendum. Est autem hoc quod petit dominus Rex ut concedatis, videlicet ut episcopus *Londoniensis*, vel alius electionem dicat hoc modo: Nos episcopi, & Prior, & Con-
ventus ecclesiæ *Christi Cantuaria*, cum assensu domini Regis eligimus istum. Vel ut Prior electionem pronuntiet & dicat, Episcopi *Angliæ*, & ego Prior & Conventus *Cantuariensis* cum assensu domini
Regis eligimus istum. Quid enim nocebit si episcopos vestros in electione nomine tenus præponatis? Ad hæc Prior, Conferemus, ait, cum fratribus nostris, & citissime responsum reportabo. Metuentes igitur, & metientes monachi malitiam temporis, & libertatem suam saltem palliatam habere cupientes, præbuerunt assensum petitionibus Regis, sic tamen ut Prior *Cantuariensis*, quod reliquum erat electi-
onis exequeretur. Quo audito, præcipit Rex ut hæc pacis pactio scriberetur: Timentibus autem
monachis, ne per hoc scriptum eis laqueus tenderetur invisus si episcopis traderetur: dixit Rex, Ne timeatis, non enim hac de causa scriptum peto, ut episcopis tribuatur, sed ne quid in te agenda superfluum addatur, vel necessarium subtrahatur. Com-
posito autem scripto dato & accepto, rogavit episcopos Rex, ut si non aliter vellent, huic saltem formæ pacis consentirent. Disputatum est super hoc diutius, & tandem nec propter Regis metum manifeste voluerunt contradicere, nec plane absque consensu coepi-
scoporum suorum qui ibi non aderant consentire. Cumque videret Rex eorum pertinaciam, diemque protractum in vesperam, distulit hoc negotium usque ad festum sancti *Andree*, præcipiens omnibus, ut in prædicta festivitate omnes apud *Londoniam* convenirent sub certissima spe archiepiscopum, de quo sermo habitus est, suscipiendi. Juravit quoque Priori & monachis Rex, quod nunquam ab eis discederet, nec quicquam conventionis initæ aliquatenus mutaret, & quod episcopos ad consentiendum induceret; Et quoniam Priori & aliis quibusdam verba dura & contumeliosa dixerat, cum osculo pa-
cis veniam petiit, & omnes in pace dimisit. Igitur singuli ad propria redierunt. Et denuo ad festum sancti *Andree* apud *Londoniam* convenerunt. Cre-
dens itaque Prior promissionibus regis, & sperans se jam jamque suum archiepiscopum suscepturum alacriter accessit, sed in ipso aditu omnia in contrari-

um mutata conspexit. Nam à primo die in crastinum, de crastino in diem tertium dilatum est negotium. Die vero tertia *iiij.* scilicet non. *Decembris*, cum monachi *Cantuarienses* una cum Priore suo residerent colloquentes & mirantes admodum quorsum ista dilatio tenderetur, misit ad eos Rex *Randulfum* præfectum *Angliæ*, alioque spectabiles viros qui mentes monachorum tam à spe apud *Windlesores* concepta, quam à tota intentione sua temptaverunt deviare. Maxime tamen laboraverunt efficere, ut monachi suo penitus omisso proposito, cum episcopis de faciendo tractarent negotio ac si nihil ante esset inchoatum. Quibus Prior in hunc modum respondit. Miramur admodum super his quæ nobis assertis. Scitis enim quid convenit inter dominum nostrum Regem & nos, cum altera vice in præsentia ipsius essemus. Unanimes enim fuimus de persona quam ei nominavimus, & cum ipse nobis suum præbuisset assensum, de electione facienda sola remansit nominatio. Forma etiam eligendi scripto, ut scitis, commendata est; sic à curia cum gratia domini Regis recessimus, sic conventui nostro ea quæ facta sunt recitavimus, sic etiam nunc ad vocationem domini nostri Regis accessimus. Et quia nobis nova sunt, & miranda quæ proponitis, nec eorum quæ diximus, absq; conventu nostro quicquam mutari poterit, domini Regis præsentiam optamus, ut cum illo præsentialiter loquamur. Relata sunt continuo Regi quæ audita sunt. Ille vero nonnullis abbatibus secum assumptis, & quasi de præteritis dissimulans, dixit ad monachos. Ite domini mei, ite, & cum episcopis de pastore eligendo pacifice tractate, & quemcunque unanimi consensu inter vos elegeritis, vel quodcunque feceritis ratum michi erit & gratum, meumque gratanter dabo assensum. Cui cum Prior respondisset ea quæ superius scripta sunt quæ & nuntiis ejus dixerat, ipse inter alia sic respondit. Verum est sic altera vice discessistis, sed scitote quod à consilio regni mei nec volo recedere, nec valeo, ne videar in regno meo scisma vel discordiam enutrire: sed pro Deo pacifice loquimini cum episcopis & abbatibus meis, & mementote quia vox populi, vox Domini. Mira res. Nuper apud *Windlesores* festinavit, quam tocius ab episcopis monachos seperare, nunc è contrario nifus est tum per se, tum per alios eos simul coadunare. Noverat enim mentes eorum & impetus, & quod in omnibus ecclesiæ necessitatibus maximis, regis magis quam Dei favorem quærebant. Fecerunt similiter & patres, & prædecessores eorum. Nam sancto *Anselmo* tempore regis *Willielmi*, etiam obedientiam abnegaverunt. *Theobaldo* archiepiscopo pro rege *Stephano* infesti fuerunt. Sancto martyri *Thomæ* pro rege isto *Henrico* adversarii facti sunt. In electione *Ricardi* archiepiscopi supplantatores fuerunt; Nunc etiam in electione ista aliquid finistrum machinari conantur. Incurrerant enim quidam ex ipsis regis indignationem & odium, quam nunc quolibet modo mitigare curabant. Post multas autem & varias colloctiones recessit rex, & abbates illos quos secum duxerat subversionis causa cum monachis dimisit. Qui variis allegationibus conati sunt Priorem inducere ut ad voluntatem regis cum episcopis loqueretur. Hoc ipse rex dixit, hoc abbates, hoc aulici potentiores efficere conabantur. Videns autem Prior sibi & ecclesiæ imminere periculum, quosdam episcopos seorsum vocavit, eisque responsum regis in bona fide

revelavit. Fiat, inquit, episcopi. Nominate igitur vestros & nos nominabimus nostros. Nomina-
vit itaque Prior viros tres magnæ probitatis & probatæ religionis. At episcopi: Boni, inquit, viri sunt & religiosi, sed nos non nisi unum volumus nominare, *B.* videlicet *Wigornensem* episcopum. Quibus cum Prior respondisset; vir quidem bonus est, & litteratus, sed ibo ad fratres nostros, & exinde breviter conferemus. Responderunt episcopi. Ite & conferte velociter, quia non poterit res ista diutius protelari. Redierunt episcopi ad coepiscopos suos sumptis secum duobus abbatibus vel tribus. Prior quoque de his cum monachis conferens super hoc negotio misit ad regem monachos duos, & archidiaconum *Cantuariensem*. Et ecce subito miserunt episcopi clericos ad Priorem & monachos dicentes: Vocant vos episcopi, ut secundum præceptum domini papæ faciendæ interfitis electioni. Boni quidem viri sunt quos nominastis, sed quem ipsi nominaverunt melior est & optimus, ideoque illum adhuc nominant & eligunt. Stupentibus ad hæc monachis, continuo clerici ad episcopos redierunt. Et ecce subito stupentibus cunctis auditus est signorum sonitus et cantantium voces. Quærentibus autem omnibus & fere singulis, rege quoque interrogante, quasi miraretur quid hoc esset, accurrit quidam dicens episcopos elegisse sibi archiepiscopum, & *Te Deum* cantasse. Mirantibus itaque, nec mirum, cunctis qui aderant, & lacrimantibus plurimis, *Cantuariensis* ecclesiæ monachi recesserunt. Videns autem rex electionem hanc ordine præpostero, & in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ factam ratam non esse, sub festinatione nimia misit *Cantuariam* spectabiles nuntios abbates & clericos, qui conventus amaritudinem verborum mulcerent dulcedine, & animos perturbatos mitigantes ad consentiendum personæ utcumq; electæ, cum melioratione causæ inducerent. Venientes itaque prædicti regis nuntii non. *Decembris Cantuariam* hoc tandem pacificis allegationibus effecerunt, ut Prior in proximo ad dominum regem *Lundoniam* veniret conventus responsa laturus, & quam meliorationem tanti scandali esset ecclesia Christi habitura inquisiturus. Venit igitur Prior ut præmissum est ad regem *iv. idus Decembris*, & cum honore multo specie tenus à rege & aulicis susceptus est. Deinde contumelias & terrores minis & blanditiis inter loquendum admixtas audivit nec timuit, nec consentire voluit nisi rex in propria persona *Cantuariam* veniens ore proprio Conventus benivolentiam nullo mediante postularet, & episcoporum electionem modo subscripto penitus cassaret; videlicet, ut rex impetrato Conventus consensu, à *Cantuarie Londoniam* rediens, in audientia cleri & populi fateretur electionem illam aliter quam deberet vel deceret factam fuisse, unde & digna esset congrua emendatione. Ipse quoque electus protestari deberet & dicere, quod non veller neque deberet regimen subire *Cantuariensis* ecclesiæ, nisi per Priorem & Conventum. Hæc omnia ut prædicta sunt ibidem fieri debuerunt, ubi transgressio illa episcoporum facta est, scilicet in capitulo *Westmonasterii*. Consenserunt vix tandem huic formæ rex, Prior & cæteri, & *Cantuariam* properatum est. Episcopi autem paci initæ, immo & Priori invidentes abierunt retrorsum. Crastino vero vel perendie rex aliquantulum obiter infirmatus, filios suos *G.* videlicet Comitem *Britanniæ*, & *Johannem* Dominum

num *Hibernie*, Abbatem de *Burgo*, & clericos regis familiares misit *Cantuariam*, ut ipsi regi referrent, si ea quæ Prior fecerat Conventus universitas concederet: Timuit enim regia sullimitas repulsam pati, ideoque per filios suos & privatos Conventus voluit præscire consensum. Priori namque se committere noluit, cujus prudentiam simul & constantiam, etiam inter injurias & minas expertus est. Venerunt itaque prædicti regis filii *Cantuariam*, seque Conventui pro patre quasi obsides statuantes, unitatem in consentiendo viderunt, & recesserunt. Crastino videlicet feria vi. nonodecimo kal. Jan. Rex ipse *Cantuariam* venit, & humiliter adorato Deo, & beato *Thoma* Martyre, post multos et varios, sermones scripto quoque de forma pacis, et de cassatione electionis factæ composito, in capitulum solus intravit præsentem toto conventu ejusdem *Cantuariensis* ecclesiæ. Rex itaque inter monachos quasi unus ex eis residens dixit. Ecce domini, ut voluistis. Venimus ad vos sicut ad karissimos dominos meos, de re ista quæ male diducta est veniam petiturus. Et sciatis quod vobis testor per Deum, quod nunquam michi placuit quod vos ecclesiæ vestræ jura perdidistis. Res quoque ad honorem ecclesiæ vestræ aliter perducta fuisset, si ea quæ vobis mandaveram fideliter relata fuissent; sed jam nunc rogo vos per Deum, ut ad honorem Dei, et ecclesiæ vestræ, et pacem regni mei personam hanc de qua sermo agitur suscipere velitis, cum melioratione causæ sicut convenit inter nos, et dominum Priorem vestrum, quod et vos latere non æstimo. Quo dicto, flexis genibus cum lacrimis peroravit. Respondens Prior dixit. Res quidem ista domine, ut asseritis, aliter quam debuit acta est, unde et nos ex corde dolemus. Sed sciatis certissime quod in his quæ usque ad præsens à nobis super hoc negotio dicta vel facta sunt, nichil penitus contra vos vel honorem vobis debitum volumus attemptare. Ecclesiæ nostræ dignitas solummodo fuit in causa, & status ab antiquo huc usque deductus. Verum ob reverentiam personæ vestræ qua nos filios vestros admodum lætificastis, petitioni vestræ nostrum præbemus assensum. Personam illam utcunque electam suscipimus, rogantes attentius humilitate qua possumus, ut quantum poteritis emendationem procuretis, et de cætero jura ecclesiæ hujus et nos, personam quoque per vos susceptam in negotiis suis, et necessitatibus protegere et promovere velitis. Annuir rex et abiit, et die crastina *Londoniam* pervenit. Veniens autem Prior *Londoniam* cuncta quæ promissa sunt præparata existimans, spe frustratus Regem repperit alienatum et consilium mutatum. Prior autem regem increpans, monuit ut ea quæ Conventui *Cantuariensi* promiserat opere completeret: Respondit rex, et dixit se ea non posse perficere, nec velle episcopos suos ita confundere, ut quod ipsi fecerant in irritum penitus duceretur. Hæc audiens Prior expalluit, et stupor apprehendit universos. Priorem autem amplius circumdedit horror et mentis angustia, ut jam jamque spiritum exalare videretur. Diffunditur ilico in Consistorio Priorem *Cantuariensis* ecclesiæ spiritum exalasse; et concurrentibus plurimis rex ipse stupefactus occurrit. Videntes autem Priorem laboriose spirantem, timuit ne si ibidem moreretur, ipse innocens prodicionis notaretur. Postulans autem aquam, et in faciem Prioris jaciens, exclamavit dicens, Confortare domine

Prior, confortare, ludens locutus sum, quod volueris faciam, quod promisi dicam et amplius, confortare tantum et esto jocundus. Prior autem passione transacta, resumpto spiritu resedit. Cui rex superiores voces ingeminans, Eia inquit agamus, quod verbo tenus promissum est, opere compleamus. Congregato igitur clero & populo multo in capitulo *Westmonasterii*, ubi hæc contigerunt, indictoque post strepitum silentio, rex ait: Res ista, electio videlicet *Wigorniensis* episcopi, aliter quam debuit in præjudicium *Cantuariensis* ecclesiæ facta est: Nolo autem ut præfata *Cantuariensis* ecclesia aliquatenus jure suo privetur, sed quod suum esse dignoscitur eidem permaneat illibatum. Volo igitur & præcipio, ut in præsentia vestra electio *Cantuariensis* archiepiscopi meliori fine claudatur. Episcopus vero *Wigorniensis* subjunxit dicens: Episcopi *Angliæ* fratres mei me renitentem, ut scitis, elegerunt; sed dixi quod & adhuc dico, quod non volo, nec debeo regimen subire *Cantuariensis* ecclesiæ, nisi per Priorem & Conventum. Quo dicto, prolata sunt in medium privilegia *Cantuariensis* ecclesiæ de libera electione, & de prima voce. Quibus in audientia lectis, Prior ut potuit dixit. Audistis qui adestis qua fulgeat dignitate *Cantuariensis* ecclesia in sui pontificis electione. Clarum quidem est quod electio episcoporum, quam in impetu suo fecerunt, quasi nulla est, quia præsumptuosa & penitus cassanda. Nos ergo in nomine sanctæ Trinitatis eligimus virum venerabilem dominum *B. Wigornensem* episcopum in patrem & pastorem *Cantuariensis* ecclesiæ. Et surgentes introduxerunt novum electum in ecclesiam, cantantes & Deum laudantes, sonantibus signis non solum *Westmonasterii* sed & totius *Lundana* civitatis. Acta sunt hæc anno gratiæ M. C. lxxxiiij. mense Decembrio, septimo decimo kal. Jan. et dominica tertia adventus Domini. Vacaverat autem *Cantuariensis* ecclesia à die obitus *Ricardi* archiepiscopi mensibus ix. diebus xij. in Febr. et xiiij. in Decemb. Hæc autem aliquantulum diffuse, multis tamen præteritis stilo rudi scripta sunt, ad cautelam illorum, qui futuris temporibus electioni *Cantuariensis* Archiepiscopi debent interesse. VIII.

M. Clxxxv. Missi sunt nuntii Regis & conventus *Cantuariensis* ad *Romanam* curiam, qui à domino Papa *Lucio Cantuariensi* electo pallium postularent, & antiquæ privilegii prærogativæ.

Quarto kal. Febr. venit *Cantuariam* orandi gratia *Heracleus* patriarcha *Ierosolimitanus*. Hic quidem in *Angliam* venerat ut regem *Angliæ* si fieri posset secum duceret *Ierosolimam*. Rex etenim *Ierosolimitanus* ante paucos annos lepra percussus toti regno scandalum ingessit, & inimicis crucis Christi paganis videlicet non modicam contulit audaciam. Interim tamen adolescentem quendam regis *Anglorum* consanguineum regem *Ierosolimitanum* constituerunt, quo magis regis *Anglorum* captarent benivolentiam. Rex autem *Angliæ* filiorum suorum sæviciam agnoscens, totique regno suo sciens imminere periculum si sua relinquens alienis & tam remotis quam ignotis se implicaret negotiis, petitioni non annuit patriarchæ. Hoc etiam ei in consiliis datum est convocatis apud *Londoniam* totius *Angliæ* primoribus. Veruntamen ne tanti labor itineris patriarchæ videretur inutile, promisit ei rex ad defensionem terræ *Ierosolimitane* L. milia marcas argenti.

An. Græ
1185.

Sequenti

Sequenti mense Maio prima die mensis facta est eclipsis solis particularis circa horam septimam.

Quartodecimo kal. Junii die scilicet sancti *Dunstani Cantuariensis* electus à conventu suo honorifice susceptus est. Qui pallio sibi ab apostolica sede transmissio redimitus, in sede patriarchatus *Cantuarini* collocatus est. Sequenti autem festivitate sancti *Augustini Anglorum* apostoli, ad preces *R. Abbatis sancti Augustini* & conventus ad ecclesiam sancti *Augustini* veniens honorifice susceptus est. Missam quoque in die solenni celebravit & duo cimiteria dedicavit. Abbas autem in susceptione archiepiscopi reverenter mitram deposuit, nec eam deinceps capiti suo voluit apponere, donec ab archiepiscopo præciperetur.

Misit hoc anno rex *Henricus Iohannem* filium suum juniorem in *Hiberniam*, ut totius *Hibernia* dominus vocaretur & esset.

Regina autem *Alianor* ad preces *B. Cantuariensis* archiepiscopi à diutino carcere suo tempore modico liberata est quo per annos fere xij. tenebatur inclusa. Quo facto, transfretavit. Rex et patriarcha *Ierosolimitanus* ut Regem *Francia* et Comitem *Flandria*, qui sibi adinvicem hostiliter minabantur occurrere, pacificaret. Vix tandem per regem *Anglia* elaboratum est, ut Comes *Flandria* domino suo Regi *Francorum Philippo* nonnulla castella terrasque resignaret, aliquibus tamen sibi retentis. Transfretavit hoc anno in *Normanniam* Dux *Saxonum H.* cum uxore sua & matre ejus regina videlicet *Anglorum Alianor*.

Electus est hoc anno, immo intrusus ad regimen *Cestrensis* ecclesie *Hugo de Nunant*. Et archiepiscopus *Cantuariensis B.* dedit episcopatum *Rofensis* ecclesie clerico suo *Gilberto de Glanvilla* cognomine. Cum autem *Cantuariensis* archiepiscopus *Cantuarie* propinquaret, convocatis episcopis suis ut electum *Rofensem* in die sancti *Michaelis* consecraret, accessit ad eum Prior *Cantuariensis A.* in villa quæ dicitur *Tenham* cum pluribus monachis, & dixit ad eum.

Domine pater venimus ad vos ut filii ad patrem à conventu missi *Cantuariensi*. Rogamus igitur vos, rogant & cæteri confratres nostri, quatinus dignitates & jura vestra *Cantuariensis* ecclesie, & ea maxime quæ ad vos spectant, sicut debetis velitis conservare. Specialiter autem de electo *Rofensi* noster sollicitatur conventus, cujus electio aliter & alibi quam debuit celebrata est, quam ad præsens ob reverentiam vestram pacis intuitu silencio præterimus. Veruntamen de baculo sermo ferendus est, quem monachi *Rofenses* statim post obitum *Galeranni* de more antiquo *Cantuarie* debuerant attulisse. Hæc est veterana *Cantuariensis* ecclesie prærogativa quæ ab olitanis temporibus usque ad hæc tempora inconcussa permanfit. Verum post obitum *Walteri Rofensis* episcopi cui successit *Gal.* monachi *Rofenses* baculum prædictum contumaciter retinuerunt. *Galeranno* autem in præjudicium *Cantuariensis* ecclesie male electo, & in partibus transmarinis nullo comprovincialium episcoporum astante consecrato, cum rediret in *Angliam* actum est à conventu *Cantuariensi* ut dignitas ecclesie *Cantuariensis* revocaretur, vel episcopus præfatus pro episcopo non haberetur. Recordatum est igitur in Capitulo *Cantuariensi* xiv. kal. Decembr. quod defuncto episcopo *Rofensi* & sepulto, statim debeat pa-

storalis baculus à mortachis *Rofensibus* non in occulto sed palam *Cantuarie* ad altare Christi deferri, ibidemque usque ad consecrationem novi electi conservari. Cum autem placuerit archiepiscopo *Cantuariensi* cuilibet episcopatum *Rofensem* dare, in capitulo *Cantuariensi* debet electio celebrari, ibidemque novus electus debet archiepiscopo *Cantuariensi* statim post electionem homagium facere, & tam sibi quam *Cantuariensi* ecclesie fidelitatem jurare. Astiterunt eciam seniores nostri affirmantes cum sacramento juramenti se præfatam hanc consuetudinem tempore duorum episcoporum vidisse. Ipse quoque archiepiscopus *R.* cum cæteris visis evangelii idem se vidisse juravit. Quo audito, *Galerannus R.* archiepiscopo prædecessori vestro & ecclesie fidelitatem fecit, ad altare Christi professionem legit, & de eodem altari baculum ante paucos dies allatum suscepit. Fuerunt huic assertioni præsentibus archiepiscopus *R. G.* electus *Cestrensis*, *Gal.* episcopus *Rofensis*, *B.* abbas de *Bargo*, archidiaconus *Glocestria*, archidiaconus *Barthoniensis*, Prior *Cantuariensis*, *Moses* Prior *Coventrensis*, alique plures clerici & laici cum ipso conventu *Cantuariensi*. Hæc est igitur ut diximus *Cantuariensis* ecclesie prærogativa usque ad hæc tempora vestra conservata. Nunc autem malitiis hominum qui *Cantuariensem* obpugnant ecclesiam prudentiam vestram opponite, ut exinde mente secura Deo respondere valeatis.

Archiepiscopus ad hæc breviter respondit. Dignitates & jura *Cantuariensis* ecclesie Deo annuente pro posse meo per consilium vestrum servabo. De baculo autem *Rofensis* ecclesie de quo sermo agitur, quid facere valeam ignoro. Nulla enim ratione monachos *Rofenses* inducere valeo ut baculum prædictum *Cantuarie* velint afferre: nunquam enim factum fuisse constanter affirmant. Respondit Prior & dixit. Manifestum est eos inniti mendacio, cum hic sint tam monachi quam laici qui in *Cantuariensi* capitulo fuerunt quando supradicta facta est recordatio. Et post pauca. Hæc est, inquit Prior, domine pater prima quæstio quæ in præsentia vestra contra *Cantuariensem* ecclesiam mota est. Necessesse est igitur tam famæ vestra quam utilitati ecclesie & paci, ut sic contumaciam istam compescere velitis, ne cæteri Dei ecclesie adversarii sumant audaciam resistendi. Si enim in hac novitate vestra remissum magis quam rigidum senserint, eciam mutilatis dabitur cornua repugnandi. Dicite igitur, archiepiscopus ait, quid facto opus sit. Et Prior. De rigore justicie juste poteritis Priorem & monachos *Rofenses* pro injuria vobis & ecclesie vestrae illata suspendere. Quis ergo, ait archiepiscopus, pro consecrando episcopo petitionem faciet? Sed date consilium quo ecclesia *Cantuariensis* quod suum est recipiat & consecratio episcopi rite procedat. Scandalum enim erit importabile nec vestra profectus ecclesie si episcopi nostri qui de longe venerunt revertantur illusi. Sed convocentur monachi illi & clerici nostri, quia verbum propalatum est, & quid velint dicere audiamus. Quo facto, dixit archiepiscopus ad *Rofenses*. Audivimus fratres jura *Cantuariensis* ecclesie maxime de baculo pastoralis ecclesie vestrae, videlicet quod illum mortuo & sepulto episcopo *Cantuarie* debeatis afferre; Vos autem in contrarium allegatis. Nunc ergo præcipio vobis in virtute obedientie & in periculo ordinis vestri, ut quid soleat fieri nobis dicatis, nec ecclesie *Cantuariensi* quod

quod suum est subtrahere velitis. Monachi ad hæc, stupidi effecti, habito consilio tandem dixerunt quod mortuo episcopo *Rofensi* baculus pastoralis non ad *Cantuariam* sed ad archiepiscopum ubicunque fuerit vel præceperit debeat afferri. Ad hæc archiepiscopus. Si ad archiepiscopum ubicunque fuerit vel præceperit afferri debet, quare non melius ad *Cantuariensem* ecclesiam? At illi: propter calumpniam monachorum. Mirumne est, inquit archiepiscopus, si ecclesiæ suæ jura quærunt? At illi. Nunquam factum est, nec unquam fiet. Et archiepiscopus. Ecce præsentem sunt qui hoc à multo tempore fieri viderunt. At illi. Juvenes, inquit, sumus nec quicquam scimus nisi quod vidimus. Segregatis igitur illis, dixit archiepiscopus. Solam malitiam sapiunt verba istorum. Nam si eis præciperetur ne *Cantuariam* baculum afferrent, ut puto niterentur in contrarium. Nos ergo si laudatis recipiamus ab eis quod ipsi fatentur esse nostrum, & de injuria illata dent cautionem nostro standi judicio. Placuit omnibus quod dictum est, & sic revocati sunt *Rofenses*; Quibus dixit archiepiscopus. Vos fatemini quod ad nutum nostrum debeat à vobis baculus pastoralis afferri. Resignate ergo illum ut quod meum esse ratum est, in præsentem recipiam. Dato itaque baculo & accepto dixit archiepiscopus. Date etiam cautionem nostro standi judicio tam de tota causa quam de illata injuria. Et dederunt Prior scilicet *Rofensis* cæterique pro se suoque conventu. Quo facto, dixit archiepiscopus. Gratum esset nobis si tu Prior *Rofensis* baculum istum in altari Christi *Cantuarie* manu propria velles offerre. Sed quia tibi ingratum est, Priori *Cantuariensi* illum trado *Cantuariam* deferendum. Ad hæc Prior *Cantuariensis* dixit. Si Prior *Rofensis* quod suum esse dinoscitur facere contempnit, quod nostri juris est non refutamus. Et accepto de manu archiepiscopi baculo, *Cantuariam* venit & super altare Christi baculum posuit. *Rofenses* autem confusi & quasi elingues effecti sunt. Dominica sequenti, die scilicet sancti *Michaelis* archangeli consecravit archiepiscopus *Baldewinus G. Rofensem* electum ad altare Christi, accepta prius ab eo fidelitate in capitulo *Cantuariensi* cum debito juramento, assidente sibi in eodem capitulo *Reg. episcopo Bathoniensi, Seinf. episcopo Cicestrensi, Petro Menevensi, W. electo Landaveni, Priore A. & toto Conventu Cantuariensi*, & multitudine multa cleri & populi. Facta igitur fidelitate in capitulo cum debito juramento, data professione ad altare Christi consecratus rediit *Rovecestram*, & ab archiepiscopo *Cantuariensi B.* intronizatus est.

Interea Comes *Flandria Philippus* graviter ferens præ pudore quod tot & talia per regem *Francie* amisisset castella, proposuit animo pauca quæ utcunque retinuerat armis munire & propugnaculis, & contra regem *Francie* dominum suum firmiter tenere. Videns autem rex quod ea quæ gratuita benignitate licet ingrata Comiti dimiserat, in contemptum & contumeliam suæ personæ & regni *Francorum* vertentur in detrimentum, habito consilio decrevit omnia quæ sui juris erant revocare & rebellandi causas subtrahere. Territus autem Comes & de sua virtute diffidens Imperatoris filium adiit, ejusque petens auxilium, etiam de comitatu *Flandria* contra naturalem dominum suum eidem fecit homagium. Sed Deus omnipotens dilatione

congrua ipsius conatus elisit & infatuavit consilium *Architofel*. Nam Imperator injuste petitum negavit solatium, inhibens filio ne ei contra justum & æquum aliquatenus præberet auxilium. Veruntamen injurias Comiti illatas promisit repellere si rex *Francie* eidem Comiti jura debita temptaret abripere. Hoc ergo delusus eloquio Comes à suo cecidit proposito, & in proximo volens nolens Domini sui se commisit arbitrio.

Obiit hoc anno Papa *Lucius* circa festum sancti *Andree & Verone* sepultus est. Cui successit incontinenti *Mediolanensis* archiepiscopus & *Urbanus* appellatus est.

IX.

M. Clxxxvj. *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus de quo tantæ religionis effulserant præconia quasi redempturus esset *Israel*, in primis sanctitatis suæ operibus à sanctuario Domini incipiens, electionis suæ die anniversario ante natale, ecclesiam Christi *Cantuarie* spoliavit suis exeniis ut prædictum est

An. Græ 1186.

quæ vulgo *presentia* vocantur. Hæc in natali Domini & pascha de villis monachorum in curiam eorundem consueverant ab antiquo deferri, & ad usus infirmorum & hospitem Celerario tradi. Quod cum monachi *Cantuarienses* patienter etsi non libenter sustinerent, ne pastorem sui operum initiis viderentur aliquatenus repugnare, archiepiscopus jam quodammodo invento aditu proposuit animo in monachos suos & ecclesiam *Cantuariensem* primos experiri conatus. Subverterant enim quidam clerici seculares ipsius simplicitatem, fabricantes continua suggestione de literatura ejus artem malitiæ & nequitia. Aversa est itaque mens ejus & intentio à dilectione Conventus, & quos fovere debuit studuit impugnare. Inconsulto igitur Priore & Conventu, per manus clericorum suorum ecclesias tres cum capellis suis tam violenter quam fraudulentè surripuit octavo kal. Februarii, quæ victualibus pauperum per venerabilem *Ricardum* archiepiscopum assignatæ fuerant & confirmatæ. Deceperunt enim clerici ad hoc ab eo directi prædictarum sacerdotum ecclesiarum, mutuatis ab eis clavibus ac si evangelia essent audituri. Sustinuit & hoc utcunque Conventus, supplicans archiepiscopo in humilitate ut sibi commissæ parceret ecclesiæ, & pauperum & peregrinorum patriæ misereretur. Qui non solum non exaudivit eos, sed ad majora manus extendit. Nam villas & redditus victualibus monachorum ab antiquo deputatas invasit, & clericis suis & laicis tradidit custodiendas. His igitur & hujusmodi gravaminibus afflicti, compulsi sunt monachi xij. kal. Martii sedem apostolicam appellare. Archiepiscopus autem nec supplicationibus nec appellatione voluit à proposito desistere. Nam villas quas ante appellationem non invaserat post appellationem occupavit. Proposuit etiam animo nec sanctuario Dei parcere, sed omnia intus & extra violenter occupare. Divulgata sunt hæc circumquaque fama volitante per vicinos & longe positos, & mirati sunt universi. Obstupuerunt enim famam tanti viri tam subito & tam scelerate violari, de quo tantæ bonitatis præconia primitus effulserunt. Dolent itaque & indignantur amici *Cantuariensis* ecclesiæ de matris suæ tam dira oppressione. Ad cujus consolationem venerunt *Cantuarie* abbates tres, ut inter patrem & filios pacem violatam vel specie tenus reformarent. Qui inter conventum & archiepiscopum prope positum scilicet apud *Wingeham* discurs-

discurrentes hoc tandem utcumque elaboraverunt, ut conventus salvo statu ecclesie renuntiarent appellationi, & archiepiscopus monachorum villas occupatas & redditus in integrum restitueret. Factum est autem. Renuntiatum est tandem appellationi, & archiepiscopus villas tantum ablatas restituit. Ecclesias autem & exenia sub spe recuperandae pietatis retinuit donec altiori consilio instrueretur, & conventus benevolentia simul & patientia alliceretur. Erant autem quidam ex fratribus *Cantuariensis* ecclesie subtilioris ingenii & majoris constantiae, qui nullo intuitu voluerunt appellationi renuntiare nisi archiepiscopus in integrum ablata restitueret omnia. Ex quibus unus domino papae *Urbano* tacito tamen scribens nomine scripsit universa. Modum scilicet electionis, causam appellationis, & formam renuntiationis. Archiepiscopus autem verbo tenus ad Conventum pacem servabat quam in pectore non habebat. Nam sub hoc cujuscunque pacis tempore praefatas ecclesias clericis suis dedit, quorum unum & ad *Romanum* pontificem misit ut datas ecclesias confirmaret, & fabricandae ecclesiae apostolicam daret auctoritatem.

Orta est his diebus discordia grandis inter dominum Papam & Imperatorem *Frethericum* hac occasione. Dederat Imperator cuidam nepoti suo archiepiscopatum *Treverensis* ecclesiae, sed canonici alium quendam canonice elegerunt. Ventilata est igitur causa in consistorio domini papae, & tandem canonice electioni cessit victoria. Confirmavit enim canonice electum & consecravit. Quo audito, Imperator non modice motus est, & novi archiepiscopi confiscavit possessiones. In ipsum quoque dominum papam edictum statuit, totius imperii appellationes inhibuit, aliarumque regionum appellationes impedivit, & quos apprehendere poterat ad papam euntes vel ab eo redeuntes incarceravit: Alios lingua capulata, naso & aliis membris mutilatis dimisit, multos in carcere mori coegit: Maxime apud civitatem *Tvoricam* & castrum *Toringum* quae ingredientibus *Longobardiam* primo occurrunt. *Tvorica*, via quae venit à *Monte Jovis*. *Toringum*, via quae venit à *valle Moriana*. Possessiones quoque domini papae quasdam civitates & praedia abstulit, proposuit & omnia auferre.

Agebat interea rex *Anglorum Henricus* in partibus transmarinis. Cujus filius *Ricardus* Comes *Pictavensis* collecto grandi exercitu nonnullas villas in terra Comitis sancti *Egidii* vastavit, & aliqua castella vi vel fraude occupavit.

Contigit hoc anno eclipsis Lunae totalis quinto die mensis Aprilis prima hora noctis. Subsecuta est eclipsis solis particularis ignei coloris prima die mensis Maii & prima hora diei. Praedicatae sunt & praescriptae per astrologos civitatis *Toleti* tempestates hoc anno futurae, unde *B. Cantuariensis* archiepiscopus in provincia sua triduanum instituit jejunium. Sed abundantia frugum & opulentia rerum, sed & serenitas aeris eorum infatuavit prophetiam. Nam aliae tempestates vel aeris passionis in *Anglia* visae non sunt nisi quas ipse dominus *Bald.* in sua scilicet *Cantuariensi* tonuit ecclesia, ut in sequentibus patebit. Mense Maio venit rex in *Angliam*, & post modicum peregre

profectus est *Cantuariam*. Sperans autem archiepiscopus se de facili posse *Cantuariensis* ecclesiae jura subvertere & monachorum libertatem non annuam sed perpetuam subicere servituti, si Prior *Alanus* quocunque modo *Cantuariensi* careret prioratu, egit apud regem eidem ocius occurrens ut praefatus Prior *A.* in electionibus in proximo faciendis vacantium ecclesiarum aliquem sortiretur dignitatis honorem. Coadunato igitur clero *Angliae* mense Maio apud *Eggesham* in praesentia regis & archiepiscopi istae factae sunt electiones. Prior de *Chertosa* secundum hominum opinionem vir admodum justus electus est ad ecclesiam *Lincolniensem*. *Willielmus de Norehalle* ad *Wigornensem*. *Willielmus de Ver* ad *Herefordensem*. Prior *Cantuariensis A.* electus est abbas *Theokesberiae* quasi in poenam suae constantiae, & Prior *Rosensis Abendoniam*; *Robertus de Hastings Cantuariensis* cucullatus, *Cestrie*, ob meritum suae perfidiae qui pro *B.* archiepiscopo suo defuit conventui in die necessitatis. Ne igitur intentio archiepiscopi qualibet impediretur occasione, *Cantuariam* advolans benedixit Priorem *Alanum* jam electum Abbatem *Theokesberiae*, xvij. kal. Julii. Praedictum quoque *Robertum* benedixit in Abbatem coenobii *Cestrie* iij. idus Julii. Eademque die ex assensu & petitione conventus suum quondam capellanum *Honorium* prius celerarium substituit in prioratum. Episcoporum vero consecratio usque ad festum sancti *Michaelis* dilata est.

Interea *Gaufridus* Comes *Britanniae* ex adversa valitudine pressus diem clausit extremum in *Francia*, & *Parisius* sepultus est. Quo audito, rex *Angliae* dominatum *Britanniae* sibi voluit revocare, sed rex *Francorum Philippus* ipsius impediabat propositum. Est enim *Britannia* minor de dominio regni *Franciae*, quam rex *Angliae* quodammodo resignaverat, cum praefatum Comitem *Gaufridum* suum videlicet filium una cum uxore sua & terra regis *Franciae* traderet ditioni. Dispersa igitur per praedictam *Britanniam* hujuscemodi fama, Comites & Constabularii *Britonum* quodammodo versi sunt in seditionem. Nam quidam ex eis in odium regis *Angliae* adhærebant regi *Franciae*, alii autem regis *Angliae* partibus favebant, quidam vero nec huic nec illi consentire volebant. His igitur de causis cum singuli arma praeparare cogitarent, rex *Anglorum* missis nuntiis ad regem *Franciae* petiit & accepit inducias. Sperabat enim more suo regis *Franciae* conatus pecunia mediante subvertere, & commotum juvenis animum aureis & argenteis *Anglicis* videlicet unguentis delinire; rex autem *Franciae* istam jam edoctus ad pugnam, torosa brachia ferientis elisit. Nam Comites & commilitones *Franciae* a priori constrinxerat juramento, quod de rege *Angliae* nec aurum nec argentum hac de causa essent accepturi. Fuit & aliud hujus incentivum furoris. Egerat enim rex *Angliae* per internuntios ut junior regina *Angliae*, uxor videlicet filii sui *Henrici* regis, filia autem regis *Lodovici* & hujus soror *Philippi* jam vidua, regi nuberet *Hungariae*, ut puella regis junioris vidua doti suae castellis scilicet & villis cederet dum in remotis partibus se viri alterius amplexibus sociaret. Quo facto, occupaverat rex *Angliae* tam ea quae cum filio suo in dotem praefatae puellae dederat, quam ea quae cum filia sua rex *Franciae Lodovicus* ipsius contulerat marito. Fuit &

& aliud regi *Francie* doloris augmentum. Nam rex *Angliae* aliam regis *Philippi* sororem jam per annos plurimos in *Anglia* sub artissima servabat custodia, quam rex *Lodovicus* interventu regis *Angliae* filio suo maritandam Comiti *Pictavensi* concesserat *Ricardo*. Hæc omnia rex *Philippus* pace vel pugna cupiebat revocare.

Rediit interea nuntius domini *B.* archiepiscopi, & ea quæ tacita veritate vel falsa suggestione à domino papa impetraverat exponens, dominum suum non modice lætificavit. Exinde igitur dominus *B.* effrenis effectus, jam non solum ecclesias vel oblationes auferre, sed & totum statum & tranquillitatem *Cantuariensis* ecclesiæ penitus vel in parte plurima subvertere cogitabat. Associatis ergo sibi quibusdam episcopis quos novit in beatum *Thomam* & *Cantuariensem* ecclesiam diutinaam exercuisse malitiam, regem adiit, dicens sibi peroptimum inesse propositum, ut extra civitatem *Cantuarie* secularium clericorum canoniam faceret, & in nomine sancti *Thome* martyris novam & mirabilem ecclesiam fabricaret. Cernens itaque subtilissimus rex hoc commento jura *Cantuariensis* ecclesiæ & libertatem quam maxime in electione sui pontificis usque ad hæc habuerat tempora posse subnervari, suggestionibus archiepiscopi gratum, ut fertur, præbuit assensum, & novæ construendæ ecclesiæ regium promisit assensum. Quo comperto, dominus *B.* non veritus justiciam, ne sui vel alicujus ordinis religionem, congregationem secularium clericorum sub festinatione proposuit statuere in ecclesia sancti *Stephani*, quæ tribus fere stadiis à *Cantuarie* distat ad aquilonem. Et ut regem & episcopos *Angliae* sibi confederaret, regi, ut fertur, unum assignavit præbendam, & episcopis suffraganeis suis singulis singulas, sic tamen ut ipsi præbendis & vicariis suis redditus necessarios invenirent. Addidit & hoc, ut quicumque ecclesiam habebat ex donatione *Cantuariensis* archiepiscopi vel monachorum, *Hakentoniensis* ecclesiæ titulo canonicus scriberetur. Ibi enim ut credebatur cogitabat episcopos consecrare, crisma facere, sinodos celebrare, tandemque sedem episcopalem & omnem metropolitani transferre dignitatem. Sed Deus omnipotens qui jam per secentos fere annos *Cantuariensem* ecclesiam & monachos in ea degentes usque ad hæc tempora domini *B.* sub religione monastica custodivit, hanc de facili pravorum machinationem poterit dissipare. His igitur, ut prædictum est, archiepiscopus armatus copiis, animo fervens ut ad proximum natale Domini compleret propositum, nichil vel parum hæsitans *Cantuariam* tetendit. Sed misericors Deus & beati *Thome* martyris gloriosa victoria ipsius prævenit impetum, & monachos suos *Cantuarienses* præmunivit per visionem dignam memoria.

Dum enim dominus *B.* archiepiscopus *Cantuariam* properanter adiret, & monachi illi de omnibus his nichil penitus scientes post laudes matutinas nocte beatæ *Katerine* ad modicum pausarent, astitit uni ex ipsis bonæ indolis juveni & *Levitæ* persona quædam reverendi vultus veste indutus candida, dicens ei, *Andrea, Andrea, Andrea Johannes*, erat enim ex fonte baptismatis, & ex professione monachili binominis. Cui quasi expergefactus juvenis respondit, Quid vis Domine? Quid vobis placet? Videbatur ei quod sanctus *Thomas* esset. Cui Sanctus respondit, Surge, veni mecum. Qui cum sur-

geret & prævium sequeretur, exivit sanctus de dormitorio & introivit chorum, ubi videbantur monachi congregati mœsto vultu quasi ex animi contritione sedentes. Qui cum beatum *Thomam* conspicerent venientem assurrexerunt ei, & inclinato capite vel corpore eum devote adoraverunt. Sed cum prædictus monachus sedile suum adire proponeret, respiciens Sanctus monachi manicam apprehendit, dicens ei, Sequere me. Veniens itaque Sanctus in turrim choro contiguam ostendit monacho machinam quandam magnam & terribilem valde, rotam scilicet vastitatis inmensæ, flammam emittens quasi ceruleas, ita ut monachus expavesceret ex visu. Cui Sanctus dixit, Ecce rota *Katerine*, & hæc major illa, & majorem vobis minatur ruinam. Archiepiscopus vester fecit eam, & ecce adest ut videat illam. Volens autem monachus ille certiorari quisnam esset, dixit ad eum. Quis es domine? Ego sum, inquit, *Thomas* archiepiscopus vester, qui pro hac ecclesia, & in hac ecclesia martyrium passus sum. Quem cum monachus genu flexo adorasset, cum ipso paululum seorsum secessit. Et ecce cum strepitu multo non modico stipatus agmine *Baldewinus* accessit. Qui cum per gradus aliquot venisset in turrim, tres maligni ex his qui comitabantur cum eo porrexerunt ei enses tres atros & deformes. Ex quibus duos accipiens, cuspides in pavementum posuit, & capitulis innitens ait, Ita, talem eam volo esse. Nunc autem vocate mihi Priorem. Quo cum vocatus una cum monachis quinque vel sex Prior venisset *Honorius*, dixit ad eum. Novum illud opus volo destruere, & ad hoc feci rotam istam, sed non valeo illam sine vobis impellere. Vos ergo impellite eam, & totum opus illud diruite. Erat enim rota illa magna & horribilis valde, ab occidente in orientem porrecta, ac si per chorum ad altare cursum minaretur. Verum cum Prior paululum tardaret & rotam impellere formidaret, archiepiscopus minaciter dixit ei, Impelle rotam, alioquin feriam te. Impulerunt igitur rotam Prior & monachi qui cum eo erant, sed eam vertere non potuerunt. Quod ut vidit archiepiscopus, Pauci sunt, ait, plures vocate monachos. Advenerunt itaque monachi duo, sed nec per eos rota potuit moveri. Et archiepiscopus indignans, Totum, inquit, vocate Conventum. Qui cum vocatus fuisset, noluerunt accedere nisi monachi duo tantum. *Andreas* autem timore perterritus dixit ad Sanctum, Miserere Domine, miserere. Si Conventus venerit & rotam impulerit, novum opus penitus subvertetur. Si opus ceciderit, totum Conventum conquassabit. Cui sanctus *Thomas* respondit, Ne timeas, non procedet. Quo dicto, extraxit miræ magnitudinis & splendoris gladium aureis litteris inscriptum. Ad cujus splendorem cum monachus expavisset, paululum respexit, & admodum miratus est quod archiepiscopus *B.* & omnes qui cum ipso erant subito disparuerunt. Prior vero & qui cum ipso erant ex monachis, in chorum reversi sunt ad Conventum. Sanctus autem *Thomas* monacho ostendit gladium quem tenebat & dixit, *Andrea* lege litteras istas. Qui cum sub silentio litteras non legeret sed cogitaret. Non ita, inquit Sanctus, sed viva voce lege illas. Legit igitur quod erat scriptum in gladio sic, *Gladius beati Petri apostoli*. Quo lecto, dixit Sanctus ad monachum, Accipe gladium istum & trade Priori, eique ex parte mea dicito ut

cum gladio isto percutiat rotam & destruat illam. Monachus autem cum de manu Sancti gladium suscepisset, evigilavit, & tunc primo se dormisse cognovit. Admirans igitur non modice & recolens quid viderit vel quid fecerit, diem crastinum in revolutione visionis expendit. Proxima autem nocte cum idem monachus expletis matutinis laudibus sopori membra dedisset, apparuit ei sanctus *Thomas* secundo cum prædicto gladio dicens ei, *Andrea*, quare non fecisti quod præcepi tibi ut faceres? Affer gladium istum Priori dicens ei, ut rotam illam percutiat & destruat. Qui cum manum extenderet & gladium acciperet, excusso sompno obstupuit, nec tamen Sancti iussa complevit. Tercia nocte eidem monacho ut ante post matutinos dormienti apparuit tercio sanctus *Thomas* in veste candida cum gladio, vultu tamen severiori dicens ei, Quid hoc est *Andrea*? Quare non fecisti quod tibi præceperam? Affer gladium istum Priori, & ex parte mea dic ei, ut rotam percutiat & destruat illam. Et si rotam hoc non percusserit gladio, ego eum hoc gladio percutiam. Suscepto igitur gladio, monachus somno excutitur, sollicitè pertractans animo, quomodo vel quo ordine quod jam tercio injunctum erat exequeretur. Timuit enim ne si Priori visionem diceret, ei Prior irasceretur & frivolum reputaret; si autem penitus reticeret, sanctum *Thomam* cui devotus erat offenderet. Veruntamen timorem suum timida tamen compressit audacia, & visionem Priori *Honorio* semel & secundo ex ordine recitavit, ejusque animum, nec mirum, sollicitavit. Obstupuit enim ad audita, & quid portenderet vel quorsum tenderet visio penitus ignoravit. Subsecuta est è vestigio alia visio, quæ licet brevis sit suo tamen est digna relatu. Monachus quidam sacerdos vir bonæ actionis cum inter matutinos confratrum suorum interesset conventui, subito obdormivit, viditque *B.* archiepiscopum *Cantuariam* venisse, scilicet ut sanctum *Thomam* de loco requiei suæ transferret. Sublevato itaque martyre sancto de suo sarcophago, & ad transferendum exposito, volebat *B.* archiepiscopus caput sancti martyris amputare. Quod videns monachus, tremefactus obstupuit & dixit ad eum, Quid est hoc? Quid vis facere? Volo, inquit archiepiscopus, caput illius amputare. Cui monachus ait, Si tanti martyris caput abscideris, invidiæ vel odii incurres infamiam. Contempsit archiepiscopus monachi consilium, & perstans in proposito caput inclinavit, sed mitra ejus disparuit, martyr intactus remansit, & monachus admirans evigilavit. Mussitabant de his fratres adinvicem conferentes, & mirati sunt universi.

Nec mora, dispargitur rumor in civitate *Cantuarie* de adventu archiepiscopi & de ipsius malitioso proposito. Contristati sunt cives non modice, pupilli & viduæ lamentabantur & orphani. Et cum aliter pro ecclesia Christi matre sua pugnare non valerent, inprecationibus multis *Baldewinum* & complices ipsius ecclesiæ Christi adversarios non cessaverunt appetere. Præ omnibus & super omnes dolere cœperunt monachi ejusdem *Cantuariensis* ecclesiæ, cum suum viderent ordinis exterminium & ecclesiæ suæ perpetuum imminere supplicium. Confusi sunt animo & contristati valde, & tantus quidem eos horror mentis invasit, ut quidam ex eis lecto decumberent ægrotantes. Ad consueta igitur arma fugientes, vigiliis & orationibus intenti, Domi-

num *Jesum* & sanctos patronos ecclesiæ non cessaverunt interpellare. Auditis vero prædictis visionibus quæ paucis adhuc fuerant recitatæ, redierunt ad se & paululum quidem respirare cœperunt. Hi tamen qui erant animi fortioris, hæc tandem sibi dicentes adinvicem, Quid facimus? Quid cogitamus? Ecclesiæ nostræ gravamen videmus, ordinis subversionem, nostrum conspiciamus exterminium, & nos ignavia dissoluti vel solo timore inerti dissimulamus? Hæc est vere rota *Katerine* quæ omnimodam nobis minatur ruinam. Sed gladius *Petri* assumendus est, quo solo cuncta repelluntur gravamina. Verum ad hæc aliquis timidus respondit, Quomodo vel qua arte vibrandus est gladius iste, cum caput nostrum, scilicet archiepiscopus ex assensu regis nobis adversetur, & episcopos hujus ecclesiæ suffraganeos etiam cum licentia domini papæ habeat consentaneos? Econtra aliquis: Esto quod archiepiscopus, & rex, & episcopi, sed & omnia nobis minas inferant, non tamen feriet quodcumque minabitur arcus. Et nos degeneres & ignavi exempla sanctorum patrum nostrorum imitari contempnimus, soloque minarum timore subacti vincimur? Probabile quidem & certum est solo *Petri* gladio, hoc est appellatione sedis apostolicæ cum Dei adiutorio & patrum nostrorum intercessione nos ab intemptato nobis exterminio liberari. Si vero, quod absit, nobis apostolica defuerit protectio, desideria non erimus culpandi vel ignaviæ, cum in nobis non steterit ecclesiæ Dei & nostra liberatio. Confugiamus igitur ad hoc unum & singulare solatium, & à præteritis, præsentibus & futuris gravaminibus appellemus. Consensit itaque tota fratrum coadunatio, & in unitate fidei constanter appellatum est, vj. idus Decembris feria ij. Misit ergo Prior *Honorius* monachos tres qui *B.* jam non archiepiscopo sed tyranno *Cantuariam* properanti apud *Gillingeham* prudenter occurrerent, eique jam factam nuntiarent appellationem. Quibus ipse dixit, Quæ est hujus causa appellationis? Cui respondit unus ex nuntiis, Diu est quod appellavimus ab omnibus gravaminibus, illatis videlicet & inferendis. Et ille: Quibus illatis? Cui nuntius: Primo quod exenia nostra tulistis, deinde ecclesias victualibus pauperum deputatas rapuistis, & nunc etiam quod in curia *Romana* nos infamare voluistis, & maxime canoniam quandam secularium clericorum in dispendium ecclesiæ nostræ & ordinis subversionem constituere proposuistis, unde & jam quosdam canonicos nostræ ecclesiæ inimicos instituistis, & quod ecclesias nostras, oblationes & bona nobis ablata sed & dignitates ecclesiæ illuc transferre voluistis. Quod ne fiat, iterum & iterum sedem apostolicam appellamus, & *Latere Jerosolima* terminum præfigimus appellationi. Non, inquit archiepiscopus, in dedecus vel detrimentum ecclesiæ hoc facio, sed ad ejus fortitudinem & decorem; & ut melius jura *Cantuariensis* ecclesiæ conserventur, & illibata permaneant. Et ego: Immo, inquam, ut ordo monasticus penitus subvertatur, quia clerici monasticæ religioni semper infesti sunt. Non enim bene conveniunt nec in una sede morantur. Quot anni, quot tempora evoluta sunt ex quo jura *Cantuariensis* ecclesiæ absque hujusmodi clericorum conventu conservata sunt? Certe à tempore beati *Augustini Anglorum* apostoli usque ad hæc domni tempora *B.* anni scilicet secenti sexaginta novem. Dixit autem archi-

archiepiscopus, Nonne licet michi in fundo meo ecclesiam fundare vel quod volo facere? Cui nuntius: Non utique, quia fundus tuus fundus noster est, & terra tua terra nostra est, sed & omnia quæ videris habere, de jure nostra sunt. Nam ea quæ habes, de ecclesia habes vel causa ecclesiæ, quæ nec tibi nec archiepiscopis, sed ecclesiæ Christi collata sunt omnia. Ideoque omnia quæ ad nos spectant intrinsecus & extrinsecus, personas omnes & statum ecclesiæ sub protectione domini papæ ponimus & sedem apostolicam appellamus. Tunc dixit archiepiscopus, Appellationem vestram suscipio, & ego si necesse fuerit, in propria persona ibo, vel meum responsalem mitto. Discesserunt igitur abinvicem, & die tertia, videlicet xvij. kal. Jan. feria tertia venit archiepiscopus *Cantuariam*. Quia vero fama fuit quod hac de causa venisset, ut eadem die scilicet tertia feria quæ ob memoriam martyrii sancti *Thome* celebris habetur, novos in ecclesiam sancti *Stephani* clericos introduceret, præmisit Prior *Honorius* monachos ad præfatam ecclesiam, ut eorum institutionem appellatione interposita prohiberent. Sed præmunitus archiepiscopus alias divertit, & usque in crastinum distulit propositum. Crastino autem omnes monachos qui ibi affuerant ab altaris officio suspendit, statimque cum illis clericis ad prædictam ecclesiam accessit. Quem prævenientes monachi, prohibuerunt ei ex parte omnipotentis Dei sub appellatione sedis apostolicæ ne eos introduceret, ipsis vero clericis ne introirent, personæ etiam ejusdem ecclesiæ ne eos susciperet. Nec sic aversus est furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Nam clericos illos introduxit & missam miser celebrare præsumpsit. Non eum appellatio, non ordinis sui prævaricatio, non ecclesiæ *Cantuariensis* confusio, non populi & cleri reclamatio, non pauperum & pupillorum maledictio, sed nec Conventus sui inaudita perturbatio eum à pertinaci proposito potuit prohibere. Eadem etiam die Priorem suspendit à prioratus administratione. Janitores ecclesiæ juramento constrinxit, ne monachos absque sua conscientia exire permitterent, ipsisque monachis in virtute præcepit obedientiæ, ne qualibet occasione vel necessitate absque sua licentia quoquam ire præsumerent. Ipso quoque præcipiente unus ex his fratribus qui ei præfatam appellationem pronunciarat, à conventu suo segregatus & proscriptus est. Prior autem *Honorius* fiduciam habens in Domino & in beati *Thome* martyris adjutorio, suam & Conventus appellationem prosequens, in crastino iter arripuit, & in proximo, hoc est vigilia beati *Thome* apostoli fere naufragus transfretavit. Archiepiscopus autem à *Cantuarina* secessit, & in die natalis Domini eidem ecclesiæ quasi in vindictam suam præsentiam subtraxit, & in villa parvula, scilicet *Ottefordia* utcumque Domini celebravit natale. Accidit autem ut eo ipso quod ecclesiam Christi absens confundere natus est, ipse in eadem confunderetur festivitate. Nam in hujus vigilia festivitatis applicuerunt in *Anglia* apud *Sandwicum* duo legati à domino papa in *Hiberniam* directi. Qui in die natalis Domini à conventu *Cantuariensi* solenniter sunt suscepti. Non est ante hæc tempora archiepiscopo *Cantuariensi* talis illata injuria, ut in provincia ejusdem archiepiscopi, immo & in ecclesia, ut de cruce fileam, legatus aliquis mitratus incederet. Nunc autem quidam *Romane* ecclesiæ Car-

dinalis quidem sed diaconus, alter vero *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeus necdum sacratus sed *Conventrensis* ecclesiæ electus, ambo mitrati incedentes, ambo præ se cruces ferentes, in *Cantuariensi* provincia honorem & reverentiam habuerunt legationis. Qui à rege *Henrico* & primoribus *Anglia* honorifice suscepti, etiam in præsentia *Cantuariensis* archiepiscopi cum à rege vocatus & invitatus accederet, mitras habuerunt & cruces. X.

10 M.C. lxx xvij. Discordia regum *Franciæ* videlicet *An. Græ.* & *Angliæ* in inmensum aucta est ac si jam jamque essent dimicaturi. Rex enim *Franciæ* rogaverat regem *Angliæ* ut ea quæ pater suus *Lodovicus* cum filia sua regi juniore quasi in dotem dederat, sibi & regno *Franciæ* restitueret pacifice. Injustum enim erat ut ipse jure suo privaretur cum ipse cui collata fuerant, absque hærede ante annos aliquot obiisset. Voluit etiam ut *Britannia* minor & soror sua, illa scilicet quæ ante annos plurimos Comiti *Ricardo* data est in conjugium, sibi restitueretur, quæ quasi captiva sub arcta custodia servabatur in *Anglia*. 1187

Cum igitur rex *Angliæ*, ut prædictum est, regis *Franciæ* rationem sprevisset & precem, rex *Franciæ* armis acquirere cupiebat quod prece non potuit. Collegit itaque exercitum copiosum ut expugnaret *Gisortium*. Rex autem *Angliæ* cum his diebus esset in *Anglia*, misit ei obviam Comitem *Willielmum de Mandevilla*. Comes vero *Flandriæ* cum regi *Franciæ* domino suo debitum sponderet auxilium, nonnulla centenaria *Flandrensi*um armatorum, ut ferebatur, misit in *Angliam*, ut sic quasi ipso nescio ad defensionem regis *Angliæ* in *Normanniam* transfretarent. Non enim poterant liberum habere transitum per terram Comitis *Pontivi*, eo quod ipse cum Comite *Flandriæ* inimicitias exerceret.

Cum hæc itaque agerentur, *Baldewinus* archiepiscopus prohibuit sub interminatione excommunicationis, ne monachis *Cantuariensibus* debiti redditus solverentur. Præcepit etiam monachis tribus quos absque Conventus conscientia vocaverat, ut ad nutum ejus & dispositionem omnia eorum bona custodirent. Conterriti sunt ad hæc monachi, & cum Deum magis quam *Baldewinum* timerent offendere, responderunt se absque consilio & conventu Conventus sui hujusmodi nolle subire mandatum. Cum autem hæc per eosdem monachos ad noticiam Conventus devenissent, prohibuerunt ex parte Dei & sub appellatione quam fecerant, ne hos vel alios quoslibet rerum suarum custodes faceret, nec statum ecclesiæ pro cuius indemnitate jam sæpius appellatum est, aliquatenus commutaret. Quibus archiepiscopo per fideles nuntios relatis, addidit eidem nuntius dicens, Hoc enim Domine nunquam factum est, ideoque omnes malas novitates abicite & indebitas institutiones. Ad hæc archiepiscopus respondit, Dicitis vos quod nunquam hoc factum est? Cui nuntius: Etiam. Et archiepiscopus. Immo, inquit, ante paucos annos factum est, ut ipso Priore agente & in prioratu administrante, aliquis prædecessorum meorum tam intus quam extra omnem haberet administrationem. Et nuntius: Videtur quod de *Theodbaldo* archiepiscopo ista dicatis. Et ille: Etiam de illo dico. Nuntius ad hæc, Verum est quidem, omnem aliquando habuit administrationem, sed per Priorem & Conventum, consensu omnium, & supplicatione universorum. Hoc 50 60

cuiuslibet liceret. Sic quislibet rusticus etiam vestras haberet possessiones. Sciatis autem quod consulendo dico non ex mandato, quod si hoc feceritis, in infamiam vel dampnum prorsus incideris. Si enim expensas domus nostræ & hospitalitatem volueritis rescindere, rumor circumquaque discurrit infamis. Statum vero qui nunc est sine magnis expensis & mutuata pecunia non poteritis tenere. Conticuit ad hæc archiepiscopus, & alias suam diverit intentionem. Nam cum discordia inter reges orta per discurrentes nuntios nobiles ad hoc perducta fuisset, ut rex *Anglie* quodammodo cogeretur transfretare, placuit ei sanctum *Thomam* visitare, sicque per *Doveriam* quo brevis est transitus *Witsandum* adire. Nuntii enim regis *Francia* cum nuntiis suis ipsius ibidem, ut dicebatur, expectabant adventum. Sequebantur itaque regem ad mare festinantem pro negotiis suis expediendis episcopi, abbates, priores, comites & barones, & strepitus concurrentium factus est multus. Sperans autem archiepiscopus se monachorum de facili posse saltem timore regio subnervare constantiam, & conventus dissolvere unitatem si rex vel specie tenus quasi pro archiepiscopo suo partes suas apponeret, misit nuntios ad regem rogans attentius ut mediatores aliquos *Cantuariam* dirigeret ad Conventum. Quo audito, rex allusit nuntio & illudit mandato, his qui astabant secretius dicens, Audistis quid michi mandat archiepiscopus? Faciam quod petit, & nunc videbo quales sunt monachi *Cantuarienses*. Et conversus ad nuntios, Mittam, inquit, quot & quales voluerit archiepiscopus. Misit igitur *Hugonem Cestrensem* electum apostolicæ sedis legatum, & *Johannem Norwicensem* episcopum, & *Willielmum Wigorniensem*. Erat autem prædictus legatus in negotiis agendis acer ingenio, captiosus in verbo, promptus ad maledicendum ut timidos faceret, mollibus utens ut firmos subverteret. *Normicensis* ille solis blanditiis assuetus est, ut facilius falleret quos securos videret. *Wigornienensis* vero cum esset usu magis quam arte peritus, in secretis agebat, ut coluber in via vel cerastes in semita. Hi ergo cum litteris regis & quibusdam clericis archiepiscopi qui totius malitiæ istius fuerant incentores, in capitulum *Cantuariensis* ecclesiæ venientes studuerunt quasi ex timore regio vel favore à via veritatis avertere Conventum. Primum itaque sermonem arripuit prædictus legatus, allegans avide de regis gratuita & experta benevolentia, de ejus potestate & de archiepiscopi sullimitate, de tantæ perturbationis discrimine, de favore *Romana* curiæ ad ipsos & de Conventus licet potentis imbecillitate. Quo post longos & varios verborum anfractus reticente, arripuit verbum ille *Normicensis* allegans ut alter de gratia regis, de bono pacis, & gloria tranquillitatis; de dampnosis expensis, & indignatione regis & cleri *Anglie*, si monachi in proposito suo vellent persistere; de protectione regis & favore pontificum si vellent adquiescere. Ad hæc cum ex condicto taceret Conventus & non responderet eis verbum, existimans versutus ille legatus animos jam effractus velle resipiscere, resumpto sermone quasivit an velent domini regis & episcoporum de tota causa subire iudicium. Dicebat enim dominum regem pia inductum liberalitate hoc elaborasse, ut archiepiscopus non solum regis sed & episcoporum & abbatum se commiserit arbitrio. Quapropter mo-

nuit attentius ut hoc idem faceret Conventus. Ne videlicet tantæ regis gratiæ viderentur ingrati, nec in suo pertinaces proposito, ne denique tantorum impetu inbacti, exprobrationis confunderentur elogio. Asserebat etiam monachos tantam regis habere gratiam, ut nesciret quo ipsius præponderaret affectus, sive ad Archiepiscopum sive ad Conventum. Subjunxit denuo sermonem ille *Normicensis* acsi ante nulla vel pauca prolata fuissent. Proposuit enim dura & aspera si regis & *Anglicane* consilium ecclesiæ contempni videretur, gratiam vero & gloriam si omni remoto scrupulo eorum consilio crederetur. His igitur tandem longis & replicatis sermonibus expletis, vix tandem respondendi copia data est. Quibus venerabilis supprior *Gaufridus*, vir magnæ discretionis & mansuetudinis breviter respondit, dicens, Domino nostro regi multiplices gratiarum referimus actiones pro universis beneficiis suis, & maxime pro præfenti compassione quam erga nos videtur habere. Consilium ipsius & vestrum aliorumque episcoporum *Anglie* non refutamus, sed cum omni devotione suscipimus salvo Dei honore & jure nostræ ecclesiæ. Veruntamen de his quæ nobis proposita sunt, usque in crastinum inducias petimus respondendi. Crastino autem cum convenissent, majores intorserunt mimas, nec tamen blanditias penitus omiserunt. Sed nec minis nec blanditiis suis aliud potuerunt elicere, quam quod Conventus unanimi consensu suppriori formaverat mandatum, quod erat hujusmodi. « Grates referimus domino nostro regi, quod per vos ad consolationem nostram « litteras suas huc mittere dignatus est, vobis autem ut filiis ecclesiæ quod gratanter huic negotio « intendere voluistis. Gratanter occurreremus ei ut « domino de negotiis ecclesiæ tractaturi, sed dominus noster archiepiscopus inhibuit ne quis nostrum qualibet exeat occasione, & janitores nostros juramento constrinxit indebito, ne quemlibet nostrum absque ejus conscientia egredi permittant. Hæc autem sunt gravamina quæ sibi per vos jubet Dominus Rex intimari, quibus atterimur à primo ingressu archiepiscopi, adeo ut post primos sex menses usque nunc, nec unum diem permittat nobis habere quietum. Nam primo villarum nostrarum exenia quasi pacifice subtraxit. Cui cum pro verecundia novitatis suæ nequaquam vellemus resistere, adjecit in proximo ut ecclesias nostras victualibus pauperum assignatas & confirmatas nobis penitus ignorantibus subtraheret, & majora minaretur inferre. Appellavimus igitur sed inviti ab omni gravamine. Ipse vero incunctanter villas nostras invasit & redditus. Servientes nostri & clavigeri tam dire fagati sunt, ut nec panniculos suos liceret eis absportare. Officiales nostros contra morem pristinum commutavit in dispendium ecclesiæ & incomparabile dampnum. Unde homines nostri etiam rustici adeo gloriosi & effrenes effecti sunt, ut debitum vel indebitum servitiis vix velint adquiescere. Mediantibus autem amicis ecclesiæ sub spe recuperandæ pietatis appellationi renuntiatum est, salvo tamen statu ecclesiæ. Archiepiscopus itaque villas quidem nobis restituit, ecclesias vero cum omnibus pertinentiis suis & fructibus clericis suis dedit, & ab usu pauperum penitus alienavit. Ex quibus clericis perspicac-

ciorem ad *Romanum* misit pontificem petens per eum ut donationem archiepiscopi confirmaret, & novæ construendæ ecclesiæ conferret auctoritatem. Obtinuit ille de facili quod voluit, & cum non esset qui resisteret suggestit domino papæ nos præ nimia rerum abundantia incorrigibiles esse. Sufficere debuit eciam cuilibet tyranno temporalia subtrahere, dum non famam mendose maculat innocentum. Super omnia gravat nos nova illa ecclesia quam vult ædificare. Videmus enim in hoc opere quod & prudentioribus probabile est, nostram scilicet desolationem, ordinis subversionem, possessionum & dignitatum istius ecclesiæ diminutionem. Quod ex verbis ipsius archiepiscopi quæ Priori nostro dixit etsi non aliunde poteritis perpendere. Ait enim, Prior, Prior, Hæc est ecclesia *Cantuariensis* quam volo facere. Diffusa igitur huiusmodi fama compulsi sumus apostolicam appellare præsentiam. Denuntiata ei appellatio vij. idus Decembris apud *Gillingeham* per tres fratres nostros viros probatæ religionis, cum ad suos introducendos canonicos *Cantuariam* veniret. Die autem ipsa qua *Cantuaria* venit & sequenti, ex præcepto Prioris & nostro missi sunt fratres plurimi senes cum junioribus in occursum ejus, ut in introitu illius ecclesiæ jam factam renovarent appellationem. Ipse vero spretis omnibus nichilominus suos introduxit canonicos, monachos autem illos ab officio altaris suspendit, priorem à prioratus administratione. Unum vero ex his qui apud *Gillingeham* formaverant appellationem, à societate nostra & deinde ab ecclesia præcepit amoveri. Redditus nostros nobis subtraxit, & nostram penitus perturbavit quietem. Et ut summatim omnia ejus gravamina comprehendam, post primos vj. menses, ut prædictum est, vix unum sed nec unum diem nobis permisit habere quietum. His igitur de causis misimus Priorem nostrum ad dominum Papam cum litteris ratihabitionis & causæ commissæ. Quia igitur illum & fratres nostros jam domino Papæ putamus astare, & in ejus consistorio nostra exposuisse gravamina, non volumus nec valemus, sed nec debemus hanc ei & domino papæ inferre injuriam, ut cujuslibet personæ, regis vel alterius ex hac causa quæramus arbitrium. Unde & vobis qui estis filii hujus ecclesiæ cum omni supplicamus devotione, ne nobis inutile vel inhonorem dare velitis consilium, quo matris vestræ dignitas pereat vel auctoritas minuatur. His dictis orationem complevit in lacrimis, ipsumque legatum & nuntios compulit lacrimari. Verum quia clerici archiepiscopi suggererant eis scisma esse inter monachos, & tres vel quatuor totum perturbare Conventum, quæsit legatus an eadem esset omnium voluntas. Acclamatum est undique, Ita ita. Hæc est universitatis nostræ unanimis voluntas, nec aliud volente Deo fieri permittemus. Nuntiata sunt regi hæc in crastino apud castrum de *Chilham*. Iple vero admirans omnia, jussit in crastino subpriorem *Gaufridum* cum tribus tantum monachis adesse. Subprior itaque *Gaufridus* intrepidus accessit ad regem & eadem quæ nuntiis dixerat intimavit & regi. Cujus rex mansuetam admirans constantiam, sermonis elegantiam, & Conventus unitatem, blande consolatum remisit *Cantuariam*.

Tercia vero die, hoc est quarta feria cinerum,

videlicet iij. idus Februarii ipse rex beatum martyrem *Thomam* oraturus accessit. Præcesserant eum duo legati & archiepiscopus *Cantuariensis*, episcopus *Lincolniensis*, episcopus *Normicensis*, episcopus *Dunelmensis*, episcopus *Wigornensis*, abbas *Westmonasterii*, abbas sancti *Eadmundi*, abbas de *Burgo*, Priores nonnulli, Comites & Barones plurimi. Erat enim rumor in populo, quod electiones quasdam vacantium ecclesiarum ibidem essent facturi. Factus est igitur *Cantuaria* concursus populi innumerabilis, ac si omnia gestirent subvertere. Totum vero prælium in monachos versum est *Cantuarienses*. Si enim non valerent terroribus concuti nec blanditiis subverti, spe saltem adipiscendæ dignitatis flecterentur, & tantam unitatis constantiam converterent in archum pravum. Filii quidem *Effrem* intendentes & mittentes arcum conversi sunt in die belli, sed filii *Jerusalem* constantes effecti sunt, ut duo fugarent decem milia. Rex igitur una cum archiepiscopo in capitulum veniens, præcepit diligenter introitum observari ne quis accedere præsumeret nisi specialiter vocaretur ex nomine. Vocati sunt itaque episcopi duo, *Normicensis* & *Dunelmensis*, *Hubertus Walterii*, & *Petrus Blesensis* totius fere malitiæ hujus artifex impudicus. Subprior tandem *Cantuariensis* vocatus est & quos habere volebat monachi pauci. Hi sedebant demisso vultu sed intrepidi, ut oves immolandæ. Archiepiscopus autem cum suis episcopis & *Petro* suo stabat ex adverso. Concurrit itaque populus innumerabilis, & monachi illi 5. quasi spectaculum facti sunt Deo, angelis, & hominibus. Conventus interea in ecclesia intendebat orationi. In veteri Testamento pugnabat populus & *Moyse* orabat. Hic è converso Subprior pugnabat & Conventus orabat: Rex autem mediator erat, & rationes archiepiscopi ad monachos & monachorum responsa ad archiepiscopum referebat, eratque consiliarius utrobique. Diutius itaque cum archiepiscopo & suis habito consilio, ad monachos secedens in partem id agebat, ut monachi appellationi renuntiantes arbitrio starent ipsius & episcoporum super his de quibus inter ipsos & archiepiscopum erat controversia. Monachi vero dicebant bona esse hæc verba, sed non illius temporis. Causa enim ad dominum papam translata fuit & jam audita, nec poterant hanc injuriam domino papæ irrogare, ut ipso spreto alterius subirent judicium. Quo relato ad archiepiscopum responso, Rex ad monachos rediens institit subtilius & acrius ut compromitterent in arbitros si Prior consentiret, ut vel monachos si non consentirent quasi de contemptu suo merito notaret, vel Priorem si consentientibus ipsis contradiceret, à regno excluderet. Ad hoc monachi brevi quidem sed saniori usi consilio præscisse responderunt, Se sine præsentia & conscientia Prioris sui nichil omnino agere, nisi forte dominus archiepiscopuseis ablata omnia restituere consentiret. Asserebant præterea se jure posse prodicionis argui, si sine Priore cui causam commiserant, aliquam inirent compositionem. Rex ergo ad archiepiscopum regressus, videns circa huiusmodi laborem perire & impensam, ad alia animum convertit & os, ut videlicet monachi suspensi possent permissione archiepiscopi divina celebrare, intelligens sibi non modicum esse ad detrimentum, si tot ei sacerdotum subtraheretur suffragium. Qui ad archiepiscopum simul & monachos vicissim utque tercio iens & rediens,

diens, non potuit impetrare ut sententiam suspensionis quam tulerat relaxaret, nisi monachi coram clericis suis & laicis satisfacerent, vel in capitulo eorum sub testimonio unius episcopi & abbatum, scilicet ut testes haberet contra innocentes & inmeritos, quod suspensi cognovissent culpam dum perissent veniam. Hoc itaque monachi intelligentes, dicebant se ad omnem satisfactionem esse paratos, secundum regulam & consuetudinem ecclesie sue, sic tamen ut extraneus ad secreta capituli non admitteretur. His ergo in hoc verbo persistentibus, & archiepiscopo in proposito suo pertinaciter perdurante, re propter quam convenerant penitus infecta recesserunt abinvicem, & *Dovoriam* una cum rege convolant omnes. Archiepiscopus tamen antequam discederet, generalem in capitulo fecit absolutionem, & in ecclesia Conventui cineres posuit, & accepit, & recessit.

Die iiij, post cineres, id est, xv. kal. Martii transfretavit rex & cum eo duo legati, post modicum temporis cum rege *Francia* de facienda pace habituri colloquium.

Convenerunt igitur reges in unum, sed dissidentibus ipsis pax penitus elongata est, & uterque eorum jura sua vel injurias tueri minabantur vel revocare. Attamen data sunt inducie usque ad festum sancti *Johannis Baptiste*, & interim bellatorum fortium utrinque congregaverunt exercitum copiosum. Archiepiscopus autem *Cantuariam* rediens mutavit locum ædificandæ ecclesie de cimiterio sancti *Stephani* in campum qui est ante ecclesiam sancti *Dunstani*. Feria iiij, primæ ebdomadæ quadragesimæ videlicet xij. kalend. Martii coeperunt fodere fundamentum, & eadem die tempestas grandinis facta est qualem nunquam in *Cantia* vidimus.

Misit autem archiepiscopus *Petrum Blesensem* ad *Romanum* pontificem, & alios legis peritos quos dolo vel malitia noverat esse perfectos. Prædictus itaque *Petrus* sullimiores personas *Francia* concitare nisus est contra monachos *Cantuaria*, & aliorum litteras optinuit. Quidam etiam episcopi *Anglia* domino papæ pro archiepiscopo scripserunt. Prior autem *Honorius* cum aliquibus monachis eosdem præcesserat nuntios, & à domino papa simul & tota fere curia honorifice susceptus est. Audita autem adventus sui causa mirati sunt universi. Summus itaque pontifex *Cantuariensis* ecclesie condolens ærumpnis, Priori ad archiepiscopum litteras dedit, quarum ista est contentia.

URbanus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri B. Cantuariensi archiepiscopo apostolica sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Dum ad mentem reducimus religionis tue fervorem & locum regiminis quem in ecclesia Dei ad procurandam salutem fidelium suscepisti, non possumus non dolere, si quid nobis de tue fraternitatis actibus proponatur, quod gravitati tue & pontificali officio contradicat. Dignum siquidem est & consonum rationi ut sicut te speciale, videlicet membrum ecclesie sincera in Domino caritate diligimus, ita de conversatione tua & moribus specialem sollicitudinem habeamus, quia vestram non modicam crederemus lesionem, si laudabilis religionis tue opinio occasione qualibet, quod Dominus avertat, laderetur. Sane veniens ad ne-

stram presentiam dilectus filius noster Prior ecclesie tue cum quibusdam ex fratribus suis reverenti nobis insinuatione monstravit, quod post promotionem tuam in qua sui conventus statum crediderunt ad honorem Dei omnimodis augmentandum, à te enormia gravamina sint perpeffi, & cotidie sustineant graviora. Pro quibus cum ad sedem apostolicam appellassent, ut ad præsens cetera transeamus, Dominica qua cantatur *Lætare Jerosolima* terminum præfigentes, tu quod mirabile gerimus & indignum, ipsi appellationi non deferens, in executione ipsius quendam ex fratribus suspendisti, qui etiam de præcepto tuo postmodum, sicut dicitur, ab ipsa ecclesia est remotus. Post eandem etiam appellationem licet Prior & fratres se & sua sub apostolica protectione posuerint, Priorem nichilominus suspendisti, obiciens ei quod unum ex fratribus suis ad presentiam nostram venire permiserat, & quendam alium qui appellaverat, in ecclesia & consortio fratrum suscepit. Postquam autem ob prædicta gravamina iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi, in basilica quam in eorum gravissimum detrimentum construere proponis, quosdam seculares canonicos appellantes & reclamantes fratribus diceris statuisse, eisque ipsorum ecclesias assignasti, & universos qui appellaverant ab altaris officio suspendisti. Quia vero licet super principalibus questionibus in termino appellationi præfixo tuos responsales nuntios expectemus, ea tamen quæ in contemptum sedis apostolicæ dicuntur peracta, quantumcunque tua velimus fraternitati deferre, relinquere nolumus incorrecta, apostolica tibi auctoritate mandamus atque precipimus, quatinus predictarum suspensionum sententias tam in Priorem quam in alios fratres ejusdem ecclesie post appellationem ad nos interpositam promulgatas infra x. dies post suspensionem presentium publice denunties non tenere, & quod post primam appellationem in juris eorum præjudicium attemptasti, in statum pristinum reducere non omittas. Sciturus quod si infra præscriptam terminum exequi distuleris quod mandamus, nos nequaquam super hoc poterimus injurias ecclesie sustinere, jamque dilectis filiis nostris de Bello, de *Feuresham*, & sancti Augustini abbatibus dedimus in mandatis, ut id appellatione remota auctoritate apostolica exequantur: nullis literis veritati & justicie præjudicantibus à sede apostolica impetratis obstantibus. Data Veronæ kal. Martii.

Quod si archiepiscopus præceptis apostolicis obedire non veller, prænominatis tribus abbatibus alias litteras misit in hunc modum.

URbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis de Bello, de *Feuresham*, & sancti Augustini abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Veniens ad apostolicam sedem dilectus filius noster Prior Cantuariensis ecclesie cum quibusdam ex fratribus suis diligenti nobis insinuatione monstravit, quod à venerabili fratre nostro B. Cantuariensi archiepiscopo apostolica sedis legato post promotionem suam enormia gravamina sint perpeffi, & cotidie sustineant graviora. Pro quibus cum ad sedem apostolicam appellassent, Dominica qua cantatur *Lætare Jerosolima* terminum præfigentes, idem archiepiscopus appellationi non deferens, in executione ipsius quendam ex fratribus

ipsis

ipsis suspendit, qui etiam postmodum de precepto suo sicut dicitur ab ipsa ecclesia est rematus. Post eandem etiam appellationem licet Prior & fratres se & sua sub apostolica protectione posuerint, nichilominus Priorem suspendit, obiciens ei quod unum ex fratribus suis ad presentiam nostram venire permisit, & quendam alium qui appellaverat, in ecclesia & consortio fratrum suscepit. Postquam autem jam dictus Prior ob predicta gravamina iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi, prefatus archiepiscopus in basilica quam in eorum gravissimum detrimentum dicitur construxisse, quosdam seculares canonicos appellantes & reclamantes fratribus dicitur instituisse, eisque ipsorum ecclesias assignasse, & universos qui appellaverant ab altaris officia suspendisse. Quia vero licet super principalibus questionibus in termino appellationi prefixo responsales & nuntias ipsius archiepiscopi expectemus, ea tamen que tam manifeste in contemptum sedis apostolicæ sunt peracta relinquere nolumus incorrecta, eidem archiepiscopo apostolica auctoritate præcipimus, quatinus suspensionum Sententias tam in Priorem quam in alios fratres ejusdem ecclesiæ post appellationem ad nos interpositam promulgatas, infra x. dies post suspensionem litterarumstrarum publice denuntiet non tenere, & quod post primam appellationem in juris eorum præjudicium factum est in statum pristinum reducere non omittat. Ideoque discretioni vestre per apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatinus si prefatus archiepiscopus infra præscriptum terminum exequi distulerit quod mandamus, vos id omni dilacione & appellatione postposita, executioni mandetis, nullis litteris veritati & justitiæ præjudicantibus si que apparuerint à sede apostolica impetrata. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Dat. Veronæ kal. Martii.

Veniens igitur monachus quidam Cantuariensis missus à conventu cum prædictis litteris ad archiepiscopum apud Ottesford vij. kal. Aprilis eidem archiepiscopo domini Papæ litteras præsentavit. Quibus in audientia lectis, cum quæreret nuntius quid mandato domini Papæ responderet, & clerici archiepiscopi cum calumpnia falsæ suggestionis contumeliose cum monacho vellent litigare, archiepiscopus decem adhuc dierum spacium se habere respondit. Monachus autem sciens quod crastino scilicet vij. kal. Aprilis Londoniæ vellet crisma consecrare, rogavit humiliter ut de more antecessorum suorum crisma consecraturus Cantuariam veniret, vel episcopum Rosensem ut capellanum ecclesiæ mitteret, vel saltem ab ecclesia Rosensi crisma suscipi non negaret. Inauditum est enim Cantuariensem ecclesiam ab ecclesia Londoniensi debere crisma suscipere, vel aliud hujusmodi, suo maxime proprio vivente pastore. Archiepiscopus autem indignans, nichil horum se facturum esse respondit. Cui nuntius; Nostis, inquit, domine quod ab omni gravamine jam sapius appellatum sit. Cum igitur in audientia præsumptio ista maximum sit gravamen, & in hoc maxime dignitas vacillet Cantuariensis ecclesiæ cum suo vivente pastore cogatur alias ac si vacaret, hujusmodi sacramenta mendicare, absque injuria ecclesiæ & contemptu domini Papæ ad quem appellavimus hoc nequaquam poteritis explere. Et archiepiscopus; Ad me, inquit, non ad ipsos hæc pertinet dignitas. Quid enim mo-

nachis cum crismate? Quid ad eos pertinet? Monachus igitur his auditis rediit Cantuariam, & archiepiscopus in crastino oleum & crisma consecravit Londoniæ contra appellationem, in ecclesia beati Pauli, de jure duplici, scilicet metropolitani & apostolicæ sedis legati. Vacavit enim eadem ecclesia episcopo Gilberto beati Thomæ martyris persecutore defuncto. Crisma tamen consecratum Cantuariam delatum est, & ex more solito per manum sacristæ sacerdotibus Cantie divisum. Cum autem archiepiscopus de mandato domini Papæ infra dies decem vel supra nichil penitus exequeretur, prædicti Abbates volentes ei aliquatenus deferre, miserunt ad eum monachos tres rogantes attentius, ut in executione mandati domini Papæ ipsis miseretur & parceret ne ipsis ex necessitate mandati oporteret manum apponere, vel si penitus dissimularent, contemptores apostolici viderentur esse mandati. Quibus respondit archiepiscopus, se de mandato illo ex consilio episcoporum Angliæ tantum fecisse, quantum deberet facere de ratione. A mente ipsius forsitan elapsum est, verba sacerdotis aut vera esse aut sacrilega. Sub hac igitur ambage verborum redeuntes monachi, quæ audierant & viderant abbatibus nuntiaverunt. Illi ergo ulterius deferre nolentes, octava decima die post suspensionem litterarum iij. idus Februarii publice denuntiaverunt sententiam archiepiscopi in monachos latam non tenere. Illum vero monachum qui ad præceptum archiepiscopi de ecclesia missus est revocari fecerunt, causantes in cæteris capitulis litterarum obscuritatem, licet satis omnia manifesta fuissent, scripserunt itaque domino Papæ ordinem rei gestæ, & quam de litteris habuerint dubitationem. Quarta vero die venerunt Cantuariam duo clerici archiepiscopi qui totius erant artifices pravitatis. Qui audita monachorum absolutione præfatos abbates contumeliis affectos appellaverunt. Dominus autem B. Cantuariensis archiepiscopus non minus à suo desistens proposito, cum lapides & cætera tanto operi necessaria non haberet, capellam ibidem ligneam octoginta circiter pedum ne nil ageretur erexit. Scripsit etiam universis Anglorum ecclesiis fraternitatem suam instituens & admirabilem peccaminum relaxationem, dicens sed mentiens beatum Anselmum & sanctum Thomam martyrem in cujus nomine fabricanda erat basilica, idem quandoque habuisse propositum. Dignum reputans cupiditatis commercium, si ex Sanctorum injuria quamvis mendose sibi pecuniam posset aggregare. Sed lege lector utriusque Sancti vitam & actus inspicere, & invenies utrumque, monachorum tutorem non turbatorem, suæque, id est Cantuariensis ecclesiæ propugnatorem non raptorem fuisse. Introierunt enim per hostium in ovile ovium, & ut boni pastores pro ovibus sibi creditis etiam animas tradiderunt. Hic autem cum ascenderit aliunde, ad hoc venit ut mactet & perdat. Nuntiata sunt autem hæc domino Papæ Urbano. Unde cum fratribus habito consilio Cantuariensi scripsit archiepiscopo in hunc modum.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, B. Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Quanta majoris es religionis, honestatis & nominis, tanto amplius tua detrahitur gravitati si quando apostolicæ jussioni resistis cui teneris in omnibus prompta devotione deferre. Cum enim per alia scripta tibi dederimus

dederimus in mandatis; ut si quid circa statum ecclesie tue in personis vel rebus in prajudicium dilectorum filiorum nostrorum Prioris & fratrum ejusdem ecclesie post appellationem ab ipsis ad nos interpositam, vel postquam idem Prior cum quibusdam fratribus suorum iter arripuit ad sedem apostolicam veniendi fecisti in statum pristinum revocares, non sine ratione miramur quod sicut nobis innotuit mandatum nostrum exequi nolueris, cum non ignores quomodo & hi qui appellant & qui ad Romanam ecclesiam veniunt, donec de controversia cognoscatur, nullum sui status sentire debeant detrimentum. Credentes autem quod hac vice facere debeas quod hactenus neglexisti, fraternitati tue per iterata scripta mandamus & districte precipimus quatinus quicquid circa statum Prioris & fratrum ipsius ecclesie in personis vel rebus in eorum prajudicium commisisti postquam ad nos appellarunt, vel postquam idem Prior & quidam de suis aggressi sunt iter ad nos veniendi, dilatione & appellatione postposita in statum pristinum reducere non postponas, eosque in personis vel rebus contra juris ordinem desinas amodo fatigare. Si vero id infra xv. dies post hanc suspensionem non expleveris, dilectis filiis nostris de Bello, de Fauresham & sancti Augustini Cantuariæ abbatibus id appellatione remota commisimus exequendum. Ita ut si omnes his exequendis interesse noluerint vel nequiverint, duo ex ipsis ea nichilominus exequantur. Abbatibus quoque tribus quos supradicti mandati fecerat executores hic jam secundo scribit dicens.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis de Bello, de Fauresham & sancti Augustini Cantuariæ abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Grave admodum gerimus & molestum quod venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus & apostolica sedis legatus adversus dilectos filios nostros Priorem & fratres suos post appellationem reverentia sedis apostolicæ pretermissa commiserat, nec ad mandatum nostrum nec ad commonitionem vestram voluit sicut accepimus revocare. Quod autem in executione mandati quod super hoc vobis dedimus licet nimis tepide processistis, gratum nobis est, sed multo gratius esset si tenorem mandati nostri taliter fuissetis executi, quod non cogermur vobis super eodem iteratas litteras destinare. Verum quia super gravaminibus & molestiis ipsius Prioris & fratrum suorum non possumus non moveri, nos incorrectum sustinere nolentes quod in eorum prajudicium non sine contemptu sedis apostolicæ constat esse commissum, memorato archiepiscopo mandatum iteratum dedimus & preceptum, ut quicquid circa statum ipsius Prioris & fratrum suorum in personis vel rebus in eorum prajudicium attemptavit postquam ad nos appellarunt, vel per eundem Priorem & quosdam de suis aggressi sunt iter ad nostram presentiam veniendi, id in statum pristinum dilatione & occasione cessante reducat, eosque contra juris ordinem in personis vel rebus desinat amodo fatigare. Ne igitur frustra totiens super eodem negotio scribere videamur, dilectioni vestre per apostolica scripta mandamus & districte precipimus, quatinus si prefatus archiepiscopus infra xv. dies post suspensionem litterarum nostrarum non impleverit quod mandamus, vos omni gratia & timore postposito, contradictione quoque, dilatione & appel-

latione cessante id efficaciter exequamini, provisorum ne plus ei videamini quam nobis in hac parte deferre, quia non possemus adversum vos non moveri, si alicujus gratia vel obtentu mandatis negligeretis apostolicis obedire, & ad corrigendam inobedientiam vestram manum nostram extendere cogeremur. Ceterum si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Quoniam vero ædificationem novæ basilicæ & canonicorum institutionem cum ipsius fraternitatis prædicatione principalem habebat quæstionem, nec ad præsentiam domini Papæ responsales archiepiscopi accedere volebant, dum Prior Cantuariæ ibidem existeret, prefato Cantuariensi archiepiscopo scripsit sic.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri B. Cantuariensi archiepiscopo apostolica sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Dilecti filii nostri Prior & quidam fratres ejus monachi ecclesie tibi commissæ ad nostram presentiam venientes de ecclesia quam ædificare cepisti tantum sibi & eidem ecclesie proposuerunt dispendium profuturum, quod nisi ab ejus fuerit constructione cessatum, præscripta ecclesia sua dignitatis & status miserabile suscipiet detrimentum. Sane cum per Dei gratiam litteratus sis & in religione diutius conversatus, ignorare non debes, sicut nec te credimus ignorare, quomodo propter scandalum à bonis est interdum operibus abstinendum. Nos autem sollicitè providere volentes ne inter te & fratres tuos remaneat materia jurgiorum, cum non possint convenienter obsequiis divinis intendere qui sunt contentionibus dediti, te consilio & deliberatione fratrum nostrorum monemus fraternitatem tuam, mandamus & districte precipimus, quatinus donec causa cognita statuamus quid de ipso edificio fieri debeat, occasione, contradictione & appellatione postposita ab illius novæ ecclesie constructione & canonicorum institutione desistas, & eciam ab exactione fraternitatis quam ob favorem ipsius operis diceris statuisse, aliis litteris non obstantibus à sede apostolica impetratis. Si quid autem contra hanc prohibitionem nostram fuerit attemptatum, nos id auctoritate apostolica irritamus. Addidit eciam hoc dominus Papa ut de cassanda fraternitate universo clero Angliæ scriberet sic.

URbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis & dilectis filiis Abbatibus & aliis ecclesiarum prelati per Angliam constitutis salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii nostri Prior & fratres Cantuariensis ecclesie de constructione novæ ecclesie quam venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus apostolica sedis legatus de novo extra Cantuariam cepit gravia se querantur dispendia subituros, nos eorum juri volentes prout tenemur ex officio providere, ex deliberatione fratrum nostrorum ipsi archiepiscopo districte precepimus, ut in constructione præscriptæ novæ ecclesie vel in institutione canonicorum donec causa cognita statuamus quid ex hoc fieri debeat, non procedat. Mandamus itaque universitati vestre atque precipimus quatinus fraternitatem aut prædicationem quam occasione illius ecclesie prædictus archiepiscopus de novo constituit usque ad decisionem causæ in parrochiis vestris nullatenus admittatis, nec predicatorum si qui ad hoc destinati fuerint in ipsis parrochiis patiamini prædicare, vel à fidelibus beneficia querere, sed eos potius

potius ab his desistere sublato appellationis obstaculo, auctoritate nostra ecclesiastica districtione cogatis.

Hæ litteræ per totam Angliam delatæ, ab omnibus fere clericis & laicis cum summa devotione sunt exauditæ. Dolebant enim quique fideles prout mutire audebant detrimentum matris suæ *Cantuariensis* ecclesiæ, hoc autem non manifeste sed quasi in occulto. Intonerat enim rumor in populo regem Angliæ partem archiepiscopi fovere, eo quod eidem contradicere non volebat, & hoc in odium *Cantuariensis* ecclesiæ quam adhuc intuitu martyris sui prout potuit præ pudore insequabatur. Archiepiscopus autem de his omnibus per quendam de curia domini Papæ præmunitus cum *Cantuariam* prope esset, & ad diem Pentecostes procuracionem suam *Doverie* præparari iussisset, mutato repente consilio Priores duos fecit, *Doverie* scilicet *Willielmum* & hunc apud *Wingeham* contra consuetudinem *Cantuariensis* ecclesiæ. Alium vero ad ecclesiam sancti *Gregorii Cantuaria* nomine *Dunstanum*. Quo facto, citissime recessit, & *Londoniam* properavit. Exinde assumpta legatione plures occidentales Angliæ visitavit ecclesias, & usque in fines *Waliæ* elongatus est, ac si manus domini temptaret effugere, vel potius vires apostolici mutilare mandati. Allatæ sunt tamen eidem litteræ domini Papæ per monachos duos *Cantuarienses*, quibus ipse quasi subannans hoc solum respondit. Litteras Papæ audivimus, & nos quod habemus facere inde faciemus. Recedentibus autem monachis reverentia hæc mandato domini Papæ exhibita est, ut capella quæ post appellationem & prohibitionem domini Papæ ex tabulis abiegnis compacta est, jam nunc ex lapide & cemento construere-tur. Præceptum est etiam quasi ex edicto, ut omnes canonici ecclesiæ illius conjurati sub festinatione nimia domos sibi circa eandem capellam fabricarent. Hæc erat his diebus in Angliæ apostolici cura mandati. Prior autem *Honorius* cum videret quod nuntii archiepiscopi ex condicto nolent procedere, nec in conspectu summi pontificis dum ibidem Prior adesset apparere, ex consilio domini Papæ & Cardinalium à curia recessit, & citra montes substitit in partibus *Galliarum*. Decanus enim *Remensis Radulfus* de *Serris* nomine, ex intimo cordis affectu matris suæ & alumnæ *Cantuariensis* ecclesiæ pressuris compatiens, ejusdem ecclesiæ nuntios euntes & redeuntes devote suscepit hospitio, & quoad licuit de suo ministravit. Cum hoc itaque tam iusto, tam fideli amico Prior substitit, melioris fortunæ præstolans eventum. Dum autem Prior in procinctu redeundi in *Franciam* esset, venerabilis G. supprior de consilio conventus monachum unum *Veronæ* ad Priorem misit, ut statum ecclesiæ & fratrum ei nuntiaret, & ad consilium Prioris debitum præstaret pro posse suo consilium & auxilium. Is frater occurrens Priori apud civitatem *Vercellensem* quæ sita est quasi in bivio, via scilicet quæ ducit *Papiam* & via quæ ducit *Mediolanum*, optato ejus fretus colloquio nuntiavit ei omnia quæ in Angliæ post recessum ejus facta sunt. Dominus autem Prior eidem vice versa quæ *Veronæ* acta fuerunt retulit, & quid de cætero is acturus esset plenius instruxit. Et vale invicem dicto, monachus *Veronam* adiit, Prior autem *Franciam* properavit, dimissis in curia monachis duobus & quodam magistro *Pillio* cum gratia summi pontificis *Cantuariensis* ecclesiæ advocato. Quo audito, nuntii archiepiscopi latati sunt, & sequenti ebdomada ad curiam

venientes, nec sic præfato præsentē *Pillio* palam procedere vel de causâ quicquam proponere voluerunt. Unde factum est ut etiam ipse magister *Pillius* ex consilio domini Papæ paulisper abcederet, donec ipsi coram domino Papa aliquam proposuissent actionem. Accesserunt igitur præfati archiepiscopi responsales. Et in prima acie litteras archiepiscopi, regis quoque & episcoporum Angliæ obtulerunt. Ex quibus aliquæ, Regis scilicet & archiepiscopi, lætæ sunt, aliæ autem ut fertur in fenestram usque in posterum projectæ. Summus autem pontifex ad eisdem nuntios dixit. Domini *Cantuariensis* litteras audivimus & Regis, sed utrum sufficientes sitis responsales, vel si de causâ ista nostrum debeatis subire iudicium nec ne, non audivimus. Si quæ tamen in præsentiarum vultis proponere, dicite & audiemus. Proposuerunt itaque de ædificatione basilicæ, petentes omnium restitutionem, eorum scilicet quæ ad Prioris petitionem dō. Papa concesserat, & ut omnia Priori indulta in irritum revocaret. Auditis igitur omnibus de quibus proposuerant actitare, vocatus est magister *Pillius* ad curiam, & in crastino dominus Papa consistorium ingressus est. Cum igitur nuntii archiepiscopi ulterius latere non valerent, de litteris Regis & ejus supplicatione & magnifica gratia primum suæ causæ habuerunt ingressum. Quibus respondit *Pillius*. Si de litteris domini Regis agendum est, dicimus cum tantæ benignitatis, tantæque liberalitatis esse, ut hujusmodi litteras in commodo suo cui-libet diviti vel mendico non negaret. Quid igitur magnum si dominus *Cantuariensis* ejusdem Regis apices impetravit cum eum in suis teneat vinculis, & ab eodem nexibus amicitiz teneatur? Dixerunt autem adversarii, dominum *Cantuariensem* plenam omnium repetere restitutionem, ut ea scilicet revocarentur in irritum quæ *Cantuariensi* fuerant indulta Priori; & ut ei procedere liceret in opere novæ basilicæ, & canonicorum institutione, & fraternitatis exactione. Ad quæ *Pillius* respondens dixit ad Papam. Ob reverentiam majestatis vestræ & hostis absentiam pater Sancte distulimus usque nunc de facto vel jure ad plenam allegare, & non neganda postulare; nunc autem præsentē adversario omnium petimus ablatorum restitutionem, & ut novum opus archiepiscopi solo tenus diruatur. Omnia quidem de jure nobis restituenda sunt, cum ipsi nos spoliaverint qui sibi petunt fieri restitutionem. Opus etiam de jure dissipandum est, quia tacita veritate & falsa suggestionem est impetratum, & post appellationem ad vos interpositam in contemptum vestrum est ædificatum. Præcepit majestas vestra ex fratrum deliberatione ut ab opere cessaretur & non est cessatum. Nunc ergo præcipiendum est, ut quod factum est penitus subvertatur. Dominus autem Papa dixit ad nuntios archiepiscopi. Quæ est hujus operis necessitas vel utilitas? Cui *Petrus Blesensis* nuntiorum princeps dixit. Necessitas Domine simul & utilitas magna est. Ecclesia enim *Cantuariensis* sublimis valde & gloriosa est, ideoque contra principes & potestates multo & maxime clericorum sapientum indiget adiutorio, qui in expediendis negotiis prudentiores monachis existunt & exercitiores. Cui Papa; Nonne, inquit, monachi illius ecclesiæ sunt cathedrales? Et *Petrus*. Domine, Cathedrales. Cui Papa. Si ergo cathedrales sunt, quare dominus vester eorum ut cathedralium non utitur consilio? *Pillius* autem dixit ad Papam. Dominus archiepiscopus

Cantuariensis ecclesiæ episcopus est, & ut dicunt ad-
versarii, eorundem abbas monachorum; si ergo ab-
bas est, absque conventus sui consilio aliqua in cœno-
bio commutare non valet nec alienare. In eo autem
quod episcopus, absque ecclesiæ suæ consensu in
fundo ecclesiæ ipsius aliam ecclesiam vel basilicam
non poterit ædificare. Papa dixit ad *Petrum*. Quod
est domini tui in hac ædificatione propositum? Vult-
ne dominus tuus sanctum *Thomam* illuc transferre
sicut audivimus, vel sedem episcopalem commutare?
Et *Petrus*. Nec sedem *Cantuariensem* commutare, 10
nec sanctum *Thomam* illuc transferre proponit; sed
decessores sui sanctus *Anselmus* & ipse beatus mar-
tyr *Thomas* hujus ecclesiæ construendæ idem habue-
runt propositum. Papa vero ejusdem *Petri* præfo-
cans sermonem, Sta frater, inquit, sta. Vultne sanctus
Thomas in nomine suo ecclesiam ædificare? Hoc
idem poterat objecisse de sancto *Anselmo* qui quar-
tus fuit ante eum, an voluerit in nomine quarti suc-
cessoris sui ædificare basilicam. *Petrus* autem videns
se deprehensum, obmutuit. Multis itaque diebus super
his aliisque quæ cotidie emergebant quæstionibus
coram summo pontifice à *Pillio* & *Petro* disputa-
tum est.

Cum igitur domnus *B. Cantuariensis* archiepis-
copus in *Anglia* nec in modico quidem apostolicis de-
ferret mandatis, nullaque spes pacis inter Reges in
partibus transmarinis haberetur, jam instante termino
induciarum omnes ad campestem pugnam animati
sunt. Rex itaque *Franciæ* nonnulla Regis *Angliæ*
castella obsedit & cepit, & ex his aliqua solo tenuis
diruit. Cum autem castello quod vocatur *Radulfi*
quod est in provincia *Bituricensi* appropinquaret, &
Rex *Angliæ* idem castellum cum exercitu suo tue-
retur, Comesque *Ricardus* cum exercitu multo à
latere castelli Regis impetum *Franciæ* elidere cogi-
taret, juxta idem castellum hujusmodi accidit mira-
culum.

Est ibidem cœnobium monachorum habitus nigri,
in honore beatæ virginis *Mariæ* dedicatum. Quo
cum *Braibanceni* Regis *Angliæ* stipendiarii festina-
rent, ut ea quæ in eadem ecclesia reposita erant abs-
portarent, *Lemovicensis* vicecomes armatus accessit,
eorumque ab ingressu ecclesiæ cohibuit furorem;
fugatoque tandem latronum cuneo, remanserunt qui-
dam ex ipsis in ipso atrio ecclesiæ tessaræ ludentes.
Cum ergo quidam ex ipsis ut moris est sorte perde-
rent, alii vero lucro inhiantes eos qui perdebant pro-
bris irritarent, hi qui perdebant furore succensi in
Deum & beatam ejus genitricem nephandas blasphemias
jactitabant, ac si eorum esset culpa quod hujus-
modi infortunia eis accidebant; unus autem ex eis
insanior cæteris, arrepto lapide ad imaginem sanctæ
virginis *Mariæ* in lapide sculptam projecit, quo in-
fantem feriens, ejus manum dejecit in terram. Qua
ruente, ipse quoque puer è gremio lapsus est inferi-
usque solito resedit. De brachio autem pueri, simul
& manu quæ jam in terram lapsa est sanguis uberri-
me manavit, ac si viventis hominis vigor esset in la-
pide. Ipsa vero imago *Mariæ* ac si suo compatere-
tur filio, coniectis manibus ad humeros proprios
vestimentum lapideum abruptit, & corpus proprium
fere usque ad mamillas detexit. Hic vero qui lapidem
jecerat, absque mora corruit & expiravit, cæterique
amentes effecti sunt. Vicecomes autem *Lemovicensis*
accurrens, manum pueri sanguine madidam apprehendit,
magnumque suæ defensionis præmium læta-

bundus absportavit. Interea exercitus utrimque
in acies ordinatur, & hujus eventus miraculi circum-
quaque diffunditur. Terrentur hinc inde milites ar-
mati, & de belli eventu dubio plurimi suspicantur.
Rex autem *Franciæ* jussit incontinenti *Braibaceno-
rum* quem habebat cuneum de societate *Franco-
rum* et exercitu amoveri. Vigilia tandem sancti
Iohannis Baptista cum omnia ad pugnandum præ-
parata fuissent, & utrobique tam milites quam pe-
dites aciebus ordinatis armati incederent, Comes
Flandrensis ad Comitem *Pictavensem Ricardum*
accessit, eumque in hunc modum allocutus ait. Do-
mine Comes, ut michi videtur & pluribus, valde in-
sipienter agis, & non bono uteris consilio, qui contra
dominum tuum Regem dico *Franciæ* de cujus dicio-
ne multa habes & plurima speras, ut videmus arma-
tus incedis, & ad bellandum contra eum exercitum
ducis. Quomodo vel qua ratione de cætero te po-
terit amare, vel quo animo ea quæ te expectant be-
neficia poterit tibi conferre? Ætas juventutis suæ
tibi contempnenda non est. Juvenis quidem ætate
est, sed animo senilis, prudens in agendis & strenuus,
& malorum maxime memor congestorum, non in-
memor penitus beneficiorum. Expertis credendum
est. Ego enim quandoque eidem infestus fui, sed
cum multo dispendio etiam nunc poenitentiam
ago. Quam gloriosum esset & utile si domini
tui benivolentiam haberes & gratiam. Re-
spondet Comes *Ricardus* & dixit, Discalciatis
pedibus vellem adiisse *Jerusalem* ut domini mei
sicut deberem gratiam haberem. Cui *Flandrensis*,
Non est, inquit, necesse, ut tam laboriosum iter arri-
pias: Ecce rex *Franciæ* in proximo est. Non discal-
ciatis sed nec calciatis pedibus eundem est ut eum
alloquaris. Sed sicut nunc es armatus equo tuo
armatura splendido infidens accede, dominique tui
gratiam deo annuente de facili poteris obtinere. Co-
mes itaque *Ricardus* ipso *Flandrensi* prævio ad re-
gem *Franciæ* inconsulto patre inter armatorum cu-
neos & acies ordinatas accessit, & cum eo diu ha-
buit singulare colloquium. Tandemque pacato
animo, ad commilitones suos reversus est. Audiens
autem rex *Angliæ* fama volitante quod acciderat,
proditionem non pacem suspicans vehementer indo-
luit, ilicoque misit nuntium ad nobiliores *Franciæ*
procures, rogans eos ut quamtocius ad eum veni-
rent. Venerunt igitur ad eum archiepiscopus *Re-
mensis*, Comes *Theobaldus*, Comes *Flandriæ*, Co-
mes *Robertus* & alii quidam nobilissimi. Quibus
rex *Angliæ* in hunc modum locutus est. Domini
& amici & parentes mei, Notum vobis facio quod
homo peccator sum & hucusque in pluribus male
vixi. Nunc autem vitam meam & errores emen-
dare cupio, & dum tempus habeo, deo reconciliari
desidero. Quia vero nunc expensas & homines ha-
beo, si domino meo regi *Franciæ* placuerit super pa-
ganos ibo. Rogate ergo ex parte mea dominum
meum, ut duorum michi tribuat inducias annorum;
quos si dare noluerit, de salute animæ meæ coram
Deo proculdubio respondebit. Vos etiam ibidem
respondere tenemini, nisi hoc consilium domino regi
volueritis intimare. In hunc modum plurima prole-
cutus, videntibus cunctis & mirantibus lacrimatus
est. Redeuntes procures illi hæc suo regi *Franciæ*
nuntiaverunt. At ille subridens ait illis. Creditis
illi? At illi, Hæc nobis, inquit, referenda vobis
suppliciter injunxit, & hæc vobis consulumus, mone-
mus

mus ut faciatis. Ite ergo, ait rex, eique dicite, quod ad ipsius petitionem & ad vestram admonitionem duorum annorum concedo inducias. Redeuntes autem spectabiles illi nuntii ad regem *Anglia*, cum jam à proposito & petitione elongatum inveniunt. Dicebat enim se exinde artius & subtilius cogitasse, summumque in petitione sua invenisse periculum. Unde fateatur se de omnibus his quæ petita sunt & concessa, pro ullo infortunio nichil esse facturum. Redierunt itaque præfati Comites, regique suo non sine verecundia quæ audierant retulerunt. Unde rex quasi de sua illusione succensus præcepit in crastino summo diluculo acies ordinari. Quod & factum est. Quæ cum regi *Anglorum* nuntiata fuissent, vocato citius Comite *Ricardo* dixit ei. Quid faciemus? Quod michi in tanto articulo das consilium? Cui *Ricardus*. Quod consilium dare poterò, cum hesterno petitis & acceptas recusaveris inducias? Nunc easdem inducias sine grandi verecundia repetere non valemus. Cum autem idem *Ricardus* patrem suum regem anxium videret, dixit ad eum. Licet domine pater verecundum sit, ibo si placet ad dominum nostrum regem si forte poterò quas petisti hesternas inducias reportare. Fiat, inquit rex. Comes ergo *Ricardus* regem *Francie* jam armatum adiit, suoque eidem oblato gladio, nudato etiam capite & flexis genibus rogavit humiliter ut animi sui morum mitigaret, suæque bonæ fidei vice patris daret inducias. Quas si pater suus aliquatenus infringere, ipse Comes corpus proprium *Parisiis* regis submitteret arbitrio. Quo audito, rex *Francie* cum suis Comitibus & Baronibus super hoc diutius seorsum habito consilio, sub prætaxata tandem conditione morose tamen concessit inducias. Armis igitur utrimque valedicitur, & singulis in sua cum gaudio redeuntibus, ad ostendendam cunctis initam concordiam rex *Francie* Comitem *Ricardum* in pace & gratia secum duxit in *Galliam*.

Rex autem *Babilonia* *Saladinus* vir paganus sed miles egregius cum vidisset quod *Ierosolimitani* & populus Christianus una cum patriarcha *Eracleo* de adventu *Henrici* regis *Anglorum*, de quo in tantum præsumebant ut ei coronam & sceptrum regni offerrent, jam penitus essent desperati, cum Comite *Tripolitano* Christiano sed perfido fœdus pepigit, eo quod ipse Comes regi *Ierosolimorum* regnum invideret & conjugem. Unde *Saladinus* securior effectus, congregato exercitu copioso cum Lxxx. milibus militum & eo amplius, ante festum apostolorum *Petri* & *Pauli* *Ierosolimitani* regni terram intravit, & in brevi *Tabariam*, id est *Tyberiadem* occupavit. Cum autem domina loci se cum paucis militibus munitione castrorum tueretur, regi *Ierosolimorum* & populo quæ acciderant nuntiata sunt. Et cum regi consilio videretur civitates & loca bellico apparatu munire, quam adeo subito se discrimini pugnae obicere, tandem de consilio Comitis *Tripolitani* qui etiam cum ipso nuper fœdera pacis inierat, & ad instantiam multam cum lacrimis dominorum de *Talaria* qui ad succursum matris hanelabant, rex processit ad bellum versus *Tabariam* per diartem unam. Deinde Comes *Tripolitani* dux & prævius itineris, totum exercitum conduxit in eminentem & saxosum locum. Ibi vero inminentibus hostibus undique necessitate compulsus rex, de Baronum consilio bellum committere dignum duxit, & ad eorum instantiam magistro & militibus Tem-

pli primos ictus concessit, dispositis per acies suo ordine cæteris militibus ad pugnam, & Comiti *Tripolitano* cæterisque capitibus bellatorum traditis vexillis. Itaque *Militia Templi* sicut leo fortis in hostes concurrens, partem stravit, partem fugavit. Cæteri vero regio ipso mandato, non processerunt ad pugnam nec ullum eis præstiterunt succursum. Unde milites *Templi* retenti & trucidati sunt. Postmodum vero Christianorum exercitum laborioso itinere confectum, & nimio caloris æstu prægravatum aqua deficiente *Parthi* igne circumdederunt. Tunc sex ex militibus regis quorum memoria in maledictione est, diabolico spiritu arrepti, ad *Saladinum* confugerunt & sponte sua renuntiantes de omni esse & proposito atque continentis Christianorum instruxerunt. *Saladinus* autem qui de discrimine prælii anxius dubitabat, resumpsit vires, et cum tubis et infinita multitudine bellatorum in Christianos qui per loca saxosa et invia pugnare non poterant, assultum fecit, et eos omni bellandi genere impugnavit et expugnavit. Tandem *Thobedinus* *Saladini* nepos regem fugam ambientem & crucem dominici ligni cepit. Cæteri omnes fere contracti, capti, trucidati, & vinculis mancipati sunt, ab ipsis *Parthis* campo omnino, proh dolor! superato. *Saladinus* autem statim *Militia Templi* & *Hospitalis* milites segregari fecit ab aliis, & coram se decapitari. Ipse propria manu principem *Reginaldum de Castellione* interfecit. Deinde civitatem *Accon* cepit & adjacentia loca & munitiones fere omnes de partibus illis. *Siris* autem qui *Ierosolimis* remanserant, sicut ferebatur, nuntios de reddenda civitate *Saladino* mittebant. In *Tiro* omnes qui de *Accon* confugerant & multitudo profugorum Christianorum se recepit. *Ascalona* victualibus & bellatoribus bene præmunita fuit. Et *Antiochia* & *Margar*. Cum tota fere terra principis, terra Comitis *Tripolitani* adhuc salva erat. Unde *Terricus* magnus præceptor *Templi* omnibus fratribus huiusmodi misit epistolam.

FRATER *Terricus* pauperrima domus *Templi* dictus magnus præceptor omniumque fratrum pauperrimus, & fere omnino adnichilatus conventus, universis præceptoribus & fratribus ad quos litteræ præsentis pervenerint salutem & in illum suspirare cujus pulchritudinem sol & luna mirantur. Quot & quantis calamitatibus ira Dei nostris peccatis exigentibus nos in presenti flagellari permisit, nec litteris nec flebili voce, proh dolor! explicare valemus. Turci enim inmensam suarum gentium multitudinem congregantes, Christianorum nostrorum fines acriter invadere ceperunt. Contra quos nostrarum gentium phalanges condunantes infra octavas apostolorum *Petri* & *Pauli*, in eos congregi & versus *Tiberiadem* quam violenter castro solo relicto ceperant, iter arripere presumpsimus. Cumque in scopulis pessimis nos impulissent, nos ita acriter expugnaverunt, quod sancta cruce & Rege nostro capto & omni multitudine nostra interfecta & fratrum nostrorum, ut in veritate credimus, eodem die CC. xxx. decollatis exceptis illis xl. qui prima die *Maii* interempti fuerunt, vix dominus Comes *Tripolitani* & Dominus *Reginaldus Sidonius* & Dominus *Balianus* & nos de illo miserabili campo evadere potuimus. Deinde Christianorum nostrorum sanguine debaccati, versus civitatem *Accon* cum omni sua multitudine venire non distulerunt. Quam

violenter

violenter capientes totam fere terram invaserunt, Jerosolima, Ascalona, Tiro, & eciam Beriton, nobis & Christianitati adhuc solis relictis. Ista eciam civitates omnibus fere earum civibus in pralio interfectis, nisi divinum & vestrum prasto sit auxilium, nullo modo retinere poterimus. Civitatem eciam Tirum in presentiarum acriter obsidentes violenter die noctuque expugnare non cessant. Et tanta est eorum copia quod totam terra faciem à Tiro usque Jerosolimam & usque ad Gazam velut formicae frequentes existentes cooperuere. Nobis ergo & Christianitati orientis ad presens omnino disperdita quamtocius succurrere dignemini, ut per deum & per vestra fraternitatis eminentiam, residuas civitates vestro suffulti adminiculo salvare possimus. Valet.

Haftenus de Saladino.

Baldewinus autem Cantuariensis archiepiscopus à suo necdum desistens proposito cotidie suum affligebat conventum. Qui cum nec modice quidem apostolico deferret mandato, tres abbates illi, videlicet de Bello, de Fauresham & Sancti Augustini Cantuaria, qui Cantuariensis causae fuerant executores, praefato archiepiscopo commonitorium miserunt epistolam, eique vigiliam Jacobi apostoli diem peremptorium praefixerunt, rogantes suppliciter ut apostolico obediret mandato, ne eciam ipsis in obedientiae periculum immineret. Sed cum praedicti Abbates & monachi Cantuarienses de forma executionis cogitarent, ipsumque archiepiscopum vel ejus nuntios responsales expectarent, à praefecto Anglia Randulfo de Glanvilla hujusmodi susceperunt mandatum.

R. De Glanvilla abbati de Bello salutem. Praecipio tibi ex parte Domini Regis per fidem quam ei debes & per sacramentum quod ei fecisti, ut nullo modo procedas in causa qua vertitur inter monachos Cantuarienses & Dominum Cantuariensem archiepiscopum donec inde mecum locutus fueris. Teste Willielmo de Glanvilla per praeceptum domini Regis de ultra mare. Et omni dilatione & occasione remota sis ad me apud Londoniam proxima die Sabbati post festum Sanctae Margaritae virginis mecum inde locuturus, Teste eodem apud Westmonasterium.

Suppriori quoque & conventui scripsit sic.

R. De Glanvilla suppriori & conventui ecclesiae Christi Cantuariae salutem. Praecipio vobis ex parte Domini Regis ne aliquo modo utamini contra Dominum Cantuariensem archiepiscopum aliqua perquisitione quam contra eum quaesistis, donec inde mecum locuti fueritis. Et tu supprior absque occasione & dilatione sis Londoniis in festo sancti Jacobi cum consilio conventus tui, auditurus & facturus quod tibi dicetur ex parte Domini Regis, & ibi tunc tecum habeas perquisitiones quae perquisita sunt contra dominum Cantuariensem archiepiscopum. Teste Willielmo de Glanvilla per praeceptum Domini Regis de ultra mare. Per ipsum Willielmum.

His auditis mirati sunt universi. Cum autem supprior corporea detentus infirmitate Londoniam venire non valeret, missi sunt ad Randulfum monachi duo aetate proveci, qui ex parte conventus supprioris absen-

tiam excusarent, & tenorem regii audirent mandati. Cum autem praefectus Anglia R. de supprioris absentia causaretur, dicens simplicius quam deceret rem factam fuisse, subjunxit; Domino nostro Regi insinuatum est, quod vos habetis quasdam perquisitiones de Roma contra eum & regnum ipsius quibus jura regni vultis diminuere, & ipsius statum commutare. Ideoque praecipit dominus Rex, & nos ex parte ipsius injungimus, ne perquisitionibus illis utamini antequam inde cum ipso domino Rege locuti fueritis. Unde praecipio ut infra xv. dies ad dominum Regem cum vestris privilegiis monachos mittatis, ut ejus arbitrio vel approbentur vel penitus proiciantur. Senescallos vero illos & monachos quos terris vestris praeter conscientiam archiepiscopi praeposuistis, praecipimus amoveri. His auditis, monachi illi Cantuariam continuo redierunt. Attamen missi sunt alii nuntii à praefecto Cantuariam, qui in audientia Conventus eadem nuntiarent Edicta. Abbatibus quoque tribus minaciter ex imperio Regis inhibuit, ne occasione aliqua domini Papae exquerentur mandatum. Missi sunt itaque monachi ad Regem in Normanniam, ut cum aliis ejusdem ecclesiae monachis qui propter alia negotia ecclesiae ad Regem diu ante ipsos missi fuerant, de falsa accusatione absque privilegiorum ostensione conventum excusarent, suaeque consuetudine ecclesiae in suarum rerum libera administratione ex antiquo regum tempore demonstrarent. Archiepiscopus autem jam nullum Domini Papae formidans mandatum, caetera maneria monachorum ipsis penitus ignorantibus occupavit. Deinde Dovoriam transfreturus properans, celarium mandavit, eique dixit. Hucusque solo nomine celarius fuisti, Nunc autem volo ut re simul & nomine celarius existens, omnia quae ad tuam pertinent obedientiam, scilicet villas & redditus & caetera libere possideas, sic tamen ut michi soli & non alteri inde respondeas, meque inde facias securum. Cui celarius, primo de benivolentia grates referens, respondit. Obedientiam illam de qua sermo est si vobis placet & conventui ego tenebo in ea forma & statu qua praedecessores mei per multa tempora tenuerunt, & ego eadem tempore vestro usque hodie tenui, & non aliter. Cumque diutius à clericis archiepiscopi verbis undique impeteretur, dicentibus, quod archiepiscopus eum celarium fecerit, respondit. Verum est, sed sub qua forma attendite. Prior ex parte conventus tres personas nominavit, & ipse michi ut aetimo ex improviso praebuit assensum, non ex sua deliberatione sed ad praesentationem conventus. Sub hac forma tenui, tenebo, tenuerunt & alii ante me. Aliam formam contra consuetudinem ecclesiae non inducet per me. Dixit autem archiepiscopus. Honorem tuum & libertatem desiderans haec tibi obtuli. Verum quia haec omnibus qui assistunt audientibus renuis, praecipio tibi per obedientiam & sub anathemate ne ulterius de obedientia illa te intromittas. Audio, inquit celarius, quae dicitis, conventui referenda. Sciatis tamen certissime quod & ex parte conventus vobis annuntio, quod per nullum hominum nisi per eos quos illi rerum suarum secundum consuetudinem ecclesiae antiquam constituent ministros, non unius precium accipient refectionis, sed nec unius panis. Si vero super his quicquam volueritis commutare, contra antiquum statum est ecclesiae nostrae pro quo jam saepius appellatum est & adhuc

adhuc appellamus, pro quo & Prior noster cum fratribus nostris in præsencia Domini Papæ existunt. In eundem fere modum responsum dederat *Simon* camerarius quem primo quasi specialis intuitu dilectionis super hoc negotio allocutus est. Sed ille sicut & cæteri magis timentes deum quam *Baldewinum*, nulla cupiditate ab ecclesiæ suæ fidelitate potuerunt deviare. Igitur archiepiscopus de suo proposito desperatus, festinus ad mare descendit, & quasi gaudens quod tam callide potestate laica apostolicum elisisset mandatum, iij. idus Augusti apud *Doveriam* transfretavit. Præmissi sunt autem ad regem ut prædictum est monachi duo, qui Conventum ab impositis excusarent. Qui cum secretius cum rege de vocatione monachorum, de privilegiis exhibendis, de inhibitione mandati apostolici exequendi plura proferrent, Conventumque excusarent, quod nil contra regem vel regnum perquisissent, Rex ad omnia miratus juravit in verbo regio quod nec monachos mandaverit nec privilegia, & quod executio mandati apostolici per eum non steterit. De invasione eciam maneriorum plurimum visus est admirari, dicens archiepiscopum in omnibus his, & maxime in ædificatione novæ ecclesiæ multum errasse, seque eidem archiepiscopo ad constructionem operis huiusmodi nunquam dedisse consilium, sed simpliciter canonice faciendæ præbuisse assensum. *Robertum* autem sacristam & *Rogerium Noreis* pacis intuitu se retinuisse dicebat, ut per eos & per Priorem quem jam in *Franciam* audierat venisse, inter archiepiscopum & conventum aliquam pacis faceret compositionem. Hac igitur audita regis excusatione, monachus qui hac de causa missus est in *Angliam* regressus est, aliis qui præmissi fuerant cum Rege subsistentibus.

Pridie non. Septembris feria sexta & hora sexta luna xxvij. apparuit eclipsis solis in *Anglia* particularis. Apud *Veronam* autem *Longobardie* civitatem ubi recolendæ memoriæ Papa *Urbanus* tunc temporis morabatur, apparuit totalis ad modum cabi igniti. Omnibus itaque qui viderunt obstupentibus factus est terræ motus adeo terribilis, ut omnia fundamenta civitatis solo tenus erui viderentur. Archiepiscopus autem accedens ad Regem, iram ipsius & indignationem quantumcunque potuit adversus conventum excitavit, adeo ut eidem per baculum pastorem resignare gestiret archiepiscopatum. Convenerant autem regiæ ditionis proceres plurimi occasione colloquii quod erant inter duos Reges habituri apud *Alenzum* v. kal. Septembris.

Quo cum archiepiscopus advenisset una cum rege, monachi quoque *Cantuarienses Robertus* sacrista & *Rogerius Noreis* affuerunt. Confertus est igitur sermo de gravaminibus *Cantuariensis* ecclesiæ & de restitutione maneriorum & reddituum, quos archiepiscopus quasi ratione archiepiscopatus ut omnium dominus acceperat. Multis itaque de restitutione ablatorum sermonibus hinc inde prolatis, tandem ex consilio regis inducti sunt monachi ad consentiendum, ut omnium possessionum suarum saltem simplicem ab archiepiscopo susciperent restitutionem. Archiepiscopus autem suo nequam utens ingenio, ut posteris suis teterrimæ institutionis daret exemplum, arrepto capitis sui pileo præfatum *Robertum* sacristam senem & natura simplicem quasi de novo sacristam constituit, omnibus eidem pertinentiis sacristariæ spe-

cialiter assignatis. *Rogerium* vero ætate juniorem vaniglorium & cupidum dominandi celarium fecit, eique villas & redditus ad cellarium spectantes specialiter & personaliter assignavit, acsi ante horam hanc nunquam his *Cantuariensis* ecclesia instituta fuerit, sed per solum archiepiscopum deberet institui. Hanc igitur institutionem per litteras suas insinuavit episcopo *Roffensi*, præcipiens ut sub eadem forma *Simonem* Camerarium faceret vice sua, & omnes camerariæ pertinentias eidem specialiter assignaret. Redeuntibus itaque præfati monachi *Cantuariam*, nuntiaverunt conventui ea quæ fecerant in partibus transmarinis. Confractis autem litteris archiepiscopi quos super hoc negotio vicario suo *Roffensi* misit episcopo, invenerunt resignationem illam non conventui factam sed supradictis tantum tribus personis. Admirantes igitur monachi super his contristati sunt valde, quod tantam & tam diutinam unitatem in tria divisa viderent, & in hac restitutione omnia conventui ablata fuisse. Quorum murmur & strepitum venerabilis ille supprior *Gaufridus* constantia solidus ut æs compescere gestiens, sic eos alloquitur. Nostis fratres karissimi quod contra omnia gravamina pro statu ecclesiæ semel & sæpius appellatum est. Nunc autem quoniam in hac trina institutione unitatem ecclesiæ scindi, statumque nostrum in parte plurima videmus subverti, super hoc articulo specialiter appellamus, prohibentes ex parte Dei & domini Papæ & nostra, ne quis super hac forma perniciofa possessiones nostras vel officia ingrediatur. Acclamantibus itaque omnibus & singulis, executio quoque negotii incunctanter subsecuta est. Fratres eciam illi qui sic fraudulenter instituti fuerant, huiusmodi institutioni renunciaverunt incontinenti. Missi sunt eciam ad Regem monachi tres cum *Rob. sacrista* qui à domino Rege non ab archiepiscopo, conventui & non alteri debitam restitutionem repescerent, & eam quæ contra vetera munimenta ecclesiæ & consuetudinem facta est, penitus refutarent. Appellatio quoque conventus super hoc negotio, & fratrum renuntiatio archiepiscopo allata est. Unde archiepiscopus vehementer turbatus, nuntium ilico misit ad regem in *Aquitaniam*, aliumque in *Angliam* ad officiales regis & suos vicarios, ut hinc et inde monachorum *Cantuariensium* perturbaret negotium. *Rogerus* autem *Noreis* cujus dolo et arrogantia hæc facta sunt *Cantuarie* sub regulari disciplina retentus est. Erat enim ab adolescentia monachatus sui superbus, elatus, pomposus in verbis, dolosus in factis, cupidus prælationis, aspernator religionis, ad superiores adulator, ad inferiores contemptor, gloriosus in veste, negligens in ordinis observatione, amicus feminarum, amator eorum, iracundus ad correptiones, paratus ad detractiones, in omnibus eciam incorrigibilis. Cæteri autem qui trans mare missi sunt, in *Aquitania* ad Regem venerunt, eique pro quo missi sunt intimaverunt negotium. At ille more suo responsum iterum & iterum procrastinavit, dicens se velle ut ea quæ sibi dixerant, in audientia faterentur archiepiscopi ipsoque præfente. Cum autem monachi cras & cras & iterum cras expectarent, ipsis ignorantibus in *Britanniam* minorem pervolavit citissime. Officiales interim archiepiscopi alias monachorum *Cantuariensium* villas invaserunt, fregerunt hostia, seras avulserunt, servientes & clavigeros fidelitatem archiepiscopo jurare fecerunt, jurare nolentes expulerunt.

Cantuariam vero venientes, in ecclesia & loco quo beatus *Thomas* martirio coronatus est, vocato supprior & monachis minaciter prohibuerunt ex parte Regis & archiepiscopi, ne ulterius curiam tenerent vel alicui iusticiam facerent. Scirent etiam pro certo, quod eorum qui ad curiam Prioris post hanc venirent prohibitionem, non solum catalla sed et corpora caperent & suæ custodiæ manciparent. Quibus supprior ait. Habetis vos super hac prohibitionem vestra litteras domini Regis vel archiepiscopi? Et illi, Litteras non habemus, sed hoc vobis ex parte eorum dicimus. Et supprior; Dominus, inquit, Rex de iusticia facienda in curiam nostram litteras mittit, mandat & præcipit; Et vos inhibetis? Nos etiam vobis ex parte Dei & domini Regis interdiciamus ne hodie vel cras quicquam manducetis vel bibatis. Tenuerunt itaque monachi eadem die et deinceps curiam suam sicut solebant, et ipsi in comestione sua inobedientes effecti sunt.

Interea pax et concordia inter dominum papam et Imperatorem *Frethericum*, ut videbatur, ad honorem Dei et ecclesiæ *Romane* formata est. Unde dominus Papa *Veronensibus* valedicens, *Ferariensem* adiit civitatem. *Cantuariensis* autem ecclesiæ condolens ærumpnis, & labori Prioris *Honorii* qui jam secundo ad curiam venerat, contemptus quoque sui dissimulare nolens injurias, *Cantuariensi* archiepiscopo scripsit sic.

URbanus episcopus servus servorum Dei B. *Cantuariensi* archiepiscopo & apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Si usque modo fraternitati tua detulimus, & licet provocati plurimum nequaquam tamen processimus in gravamentum, illa præcipua causa fuit, quod cum vir fueris religionis & ordinis, & nunc in ecclesia Dei ad summum dignitatis apicem sis assumptus, cor tuum ab oppressione conventus commissæ tibi ecclesiæ, & si non pro nostra reverentia quam aliter quam te deceat in hoc visus es contempsisse, saltem metu credidimus divini iudicii revocandum. Speravimus equidem & suadente nobis conscientia credebamus, quod postquam illum quem optines in Anglicana ecclesia celebrem locum adeptus esses, tu obedientie & reverentie sacrosanctæ sedi apostolicæ ab omnibus viris ecclesiasticis exhibenda forma fieres aliis & exemplum. Unde te circa nostra & tua pariter promotionis initia, inusitato hætenus & novo modo curavimus honorare, credentes nos pro honore nostro ecclesiæ virum fidelissimum invenisse. Sed quod sine gravi admiratione non dicimus, frustrati sumus in cogitationibus nostris. Et quem fidum tutorem honoris nostri esse credidimus, nunc in membris nostris obpugnatorem sentimus. Multotiens enim pro quiete fratrum commissæ tibi ecclesiæ litteras nostras transmisimus, ut ab eorum inquietatione desisteres, & iura ipsorum pro nostra saltem reverentia non turbares. Sed tu non solum in hoc sed etiam in aliis, sicut ubique divulgante fama ferre ab omnibus prædicatur, nostras litteras, & appellationes ad sedem apostolicam interpositas parvipendens, quid contra eos post multiplices appellationes & prohibitiones nostras feceris, nos enarrare confundimur. Sed tu ipse revolve in animo, & si bene feceris, in conscientia tua deliberes & decernas. Nos vero quia clamores ipsorum fratrum & contemptum apostolicæ sedis pertransire surdis auribus

non possumus nec debemus, adhuc licet in vanum videamur nostras iussiones effundere, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, & in obedientia virtute præcipimus, quatinus, eo etiam non obstante si absens ab ecclesia tua fueris, quicquid post appellationem ad nos factam vel inhibitionem nostram in opere capella quam erigere in destructionem *Cantuariensis* monasterii statuisti actum est, tuis expensis non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & enormiter innovatum. Locum etiam illum maledictum habeas & prophanum, & eos qui celebraverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram, habeas et teneas pro suspensis ab officio & beneficio donec nostro se conspectui repræsentent, demolitis universis operibus quæ inibi facere præsumpserunt. Ministros etiam conventus quos post appellationem ad nos interpositam amovisti, quos nos restituimus habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem excommunicare vel suspendere præsumpsisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerunt, & ablatione nichilominus aliarum rerum, in statum pristinum appellatione remota reducere non omittas. Sententias quoque excommunicationis & interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum temere promulgasti publice nunties non tenere, ac de cetero pendente lite circa statum monasterii nil immutes. Sciturnus quod si Deo & nobis hac vice inobedens fueris & rebellis, & infra xxx. dies post suspensionem præsentium præceptum nostrum distuleris adimplere, nos universa quæ prædiximus alios exequi faciemus, & suffraganeis tuis districtè præcipiemus, ut sicut nobis obedientiam debitam subtrahis, ita ipsi tibi absoluti à nobis omnem obedientiam & reverentiam denegent et honorem.

Episcopis quoque & abbatibus quos operis huius delegaverat executores, huiusmodi misit epistolam.

URbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus *Bathonensi* & *Cicestrensi* episcopis, & dilectis filiis de *Bello* & de *Fauretham* abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Licet fratres & coepiscopos nostros & præcipue qui in ecclesia Dei locum optinent digniorem speciali teneamur caritate diligere, & in quantum cum Deo possumus honorare, cum tamen ab eis aliquod enorme committitur, tanto ad correctionem ipsorum propensiori cura debemus intendere, quanto in ipsorum culpis pro eminentia dignitatis ecclesiasticæ honestatis sinceritas amplius denigratur. Sane clamores dilectorum filiorum nostrorum Prioris & fratrum *Cantuariensis* ecclesiæ contra gravamina quæ à *Cantuariensi* archiepiscopo patiuntur, jamdudum recepimus, & licet eidem archiepiscopo libenter velimus in quantum possumus cum ratione deferre, quia tamen postposita reverentia mandatorum nostrorum nimis videtur in inceptæ oppressionis proposito perdurare, jam sustinere nec possumus nec debemus, quin tranquillitati prædictorum fratrum pro nostri officii debito consulamus. Cum igitur in grave detrimentum ejusdem ecclesiæ quedam capella à memo-

rato archiepiscopo incepta fuerit, & post appellationem ad nos factam & inhibitionem nostram ne ulterius progrediretur opus, sit in fraudem prohibitionis ejus prout credimus consummata, ita quod quidam canonici circa eam sua dicuntur habitacula construxisse, & in ipsa pariter divina officia celebrasse, eidem archiepiscopo in obedientia virtute precepimus, ut eo etiam non obstante si absens ab ecclesia sua fuerit, quicquid post appellationem ad nos factam vel inhibitionem nostram in opere capella actum est, suis expensis non differat demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum, quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & enormiter innovatum. Locum etiam illum maledictum habeat & prophanum, & eos qui celebraverunt in capella ipsa post inhibitionem nostram habeat pro suspensis ab officio & beneficio, & donec nostro se conspectui representent sic teneat pro suspensis, demolitis universis operibus quae inibi facere praesumpserunt. Ministros etiam Conventus quos post appellationem ad nos factam amovit, quos nos restituimus habeat restitutos, & eos quos pariter post appellationem suspendere vel excommunicare praesumpserit, habeat nichilominus absolutos, & universa quae post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quae ante appellationem habuerant & ablatione nichilominus aliarum rerum, in statum pristinum appellatione cessante reducat. Sententias etiam excommunicationis & interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum temere promulgavit, publice nuntiet non tenere, ac de cetero pendente lite circa statum monasterii nil immutet. Ideoque discretioni vestra praesentium auctoritate mandamus, & in obedientia virtute precipimus, quatinus si memoratus archiepiscopus preceptum nostrum ultra xxx. dies post susceptionem litterarum quas ei direximus distulerit adimplere, vos universa quae praediximus omni appellatione, dilatione quoque & excusatione cessante, auctoritate nostra executioni mandetis. Illicitos invasores possessionum eorundem fratrum nisi satisfecerint vinculo anathematis innodantes, quousque ad emendationem dignam faciatis manere ligatos. Provideatis autem ut taliter in his omnibus apostolicam exequamini jussionem, ut videamini potius deferre Deo quam homini, & ne ullius transgressionis faciat vos non sine gravi indignatione sedis apostolica efficiat transgressores. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, tres vestrum vel duo ea nichilominus exequantur. Dat. Feraria v. non. Octobris.

Sciens autem dominus papa prohibitionem quae ex parte regis per *Randolphum de Glanvilla* facta est, qua negotium *Cantuariensis* ecclesiae & mandatum domini papae praepeditum est, ne de cetero aliquis regaliū supradictam impediret executionem regi *Angliae* hanc subscriptam direxit epistolam.

URbanus episcopus servus servorum Dei, Illustri regi Anglorum salutem & apostolicam benedictionem. Licet universos principes & minores libenter velimus ad semitas rectitudinis provocare, & pro nostri officii debito ad viam salutis inducere, id tamen excellentiam tuam tanto propensius exe-

qui volumus & debemus, quanto personam & regnum tuae sullimitatis majori amplectimur caritate, & tuis profectibus tam spiritualibus quam temporalibus habundantius congraudemus. Regalis siquidem solertia non ignorat, quod inter cetera quibus potes gratiam promereri, conservatio statuum ecclesiarum regni tui & pro illarum praecipue quae religionis & ordinis titulo decorantur, non modicam tibi adaugent gloriam & salutem. Cum igitur *Cantuariensis* ecclesia antiqua privilegio dignitatis & meritis novi martyris gloriosi non solum in regno tuae celsitudinis, sed fere per totum orbem celebris habeatur, quantum expediat regis bonitati eam semper immutabili pietate respicere, manutenere pariter & augere, tuae discretionis prudentia non ignorat. Multum etiam expedit regno tuo, ut dictum gloriosum martyrem continuum intercessorem habeas apud Deum, quod proculdubio si quantum in te fuerit ipsius permiseris reverentia derogari, nequaquam in caelis optinere poteris. Et quidem quot gravamina & oppressiones ab archiepiscopo suo illa ecclesia pertulerit sicut tua sullimitas nescire non potuit, ita dissimulare non debuit, sed tota intentione studere, ad eundem archiepiscopum ab oppressionis incepta proposito revocandum. Verum quia hujus querela materia excrevit pariter & ascendit nimis, nos licet ei saepedicto archiepiscopo velimus in quantum possumus cum ratione deferre, nequaquam ruinam ipsius ecclesiae clausis possumus oculis pertransire, sed quibusdam personis regni tui correctionem eorum quae enormiter attemptata sunt duximus committenda. Quocirca serenitatem tuam hortamur in Domino; rogamus attentius, & in remissionem tibi peccatorum injungimus, quod sicut pius & catholicus princeps ad ipsius ecclesiae tranquillitatem intendas, ne ipsam permittas quantum in te fuerit indebite molestari, & quod jam dicti iudices a nobis delegati statuerint observari facias, & nequaquam impedias vel a tuis impediri permittas, ita quod ex hoc de zelo rectitudinis tuae serenitas commendari valeat, & ab omnipotenti Deo gratiam promereri.

Interea rumor ille miserabilis de destructione scilicet orientalis ecclesiae, de civitatum captione, de captivitate regis & crucis Dominicae in curia Romana dispersus, aures & corda Cardinalium summi pontificis mira contrivit miseratione, unde dominus papa *Urbanus* jam senio confectus praenimio dolore incomparabiliter gravatus, ad extrema perductus est. Obiit autem solatium miserrum dominus papa *Urbanus* xiiij. kal. Novembris & *Feraria* sepultus est. Cui successit in pontificatum die tertia *Albertus* Cancellarius, & *Gregorius* octavus appellatus est. Sciebant enim Cardinales quod idem *Albertus* multam imperatoris haberet gratiam, eo quod ipsius semper fovens partem, eidem omnia Romanae curiae revelaret secreta. Archiepiscopo etiam *Cantuariensi* obligatus, ipsius prout potuit non ut decuit promovit negotium. Veruntamen cum litterae illae domini *Urbani* papae per tres monachos apud *Cadomum* archiepiscopo porrectae fuissent, & rex sibi missas litteras per alios tres monachos suscepisset, omnia eorum gestus & verba in mitiorem & decentiorem formam commutata sunt. Rex enim multum monachis blandiens, jus *Cantuariensis* ecclesiae publice protestatus

testatus est, dicens archiepiscopum nullam debere dominationem habere in maneriis monachorum. Nam & ipsi in omnibus tenementis suis omnem ab antiquo legalem habuere iusticiam, videlicet ferrum, fossam, furcas, & similia. Juravit etiam rex in verbo regio quod nullam eorum vellet sustinere diminutionem. Præcepit autem dapifero *Normannie* ut eis de fisco regio inveniret expensas, eisque ad libitum assignaret hospicium, quo cum in *Britanniam* properantem facilius expectarent. Proposuerat enim virum nobilem monachis assignare, qui cum ipsis in *Angliam* rediens, auctoritate regia omnes ablatas *Cantuariensi* Conventui restitueret possessiones. Archiepiscopus etiam licet mente turbatus & territus, benignius tamen solito monachis ad interrogata respondit. Clerici quoque archiepiscopi quorum consilio trahebatur & impellebatur, quasi præter conscientiam archiepiscopi monachis dicebant, Quid est quod quæritis domini? quare vos tot atteritis laboribus, tot expensis & angustiis aggravatis? Sufficietne vobis si dominus archiepiscopus statum vestrum vobis restituerit quem habuistis ea die qua cum in patrem & pastorem suscepistis? Quibus magister *Haimo Cantuariensis* monachus respondit, Hoc faciat & fiat pax. Hic est ille *Haimo* qui cum languerent omnes & singuli præ timore inertes, solus ius *Cantuariensis* Conventus protestatus est. Et propria licet expensas mendicante industria, causam ecclesie suæ non languentem sed fere mortuam suscitavit & extulit in inensum, ut jam nota sit per totum fere orbem terrarum. Cum autem monachi *Cantuarienses* spem multam haberent ut suæ status ecclesie eis in integrum redderetur, crebrescente fama de destructione sacrosanctæ terræ *Ierosolymæ*, regi *Anglorum* nuntiatum est filium suum *Ricardum* scilicet *Pictavensem* Comitem cum multa militum copia crucem humeris apposuisse, signum videlicet peregrinationis in *Ierosolymam*, unde rex pater ipse specie tenus adeo turbatus est, ut per quadriduum omnium negotia suspenderentur, & ad regem vix alicui pateret ingressus. Successit in brevi rumor execrabilis de obitu scilicet *Urbani* papæ, novique pontificis substitutione. Unde tam rex quam archiepiscopus hinc admodum lætificati, illinc vero sollicitati fuerunt & conturbati. Turbati sunt & conterriti de destructione *Ierosolymæ*; lætificati vero de obitu *Urbani*, quem solum pro causa *Cantuariensis* ecclesie suis desideriis adversantem videbant. In hoc etiam eorum læticia aucta est, quod totius iniquitatis fautor *Albertus* substitutus est. His igitur de causis omnia quæ *Cantuariensis* ecclesie causam contingebant, in contrarium commutata sunt. Misera rerum commutatio: lepus enim in leonem, ovis in lupum, mus in murilegum commutatus est. Nam archiepiscopus & sui stimuli solito ferociore effecti *Cantuarienses* monachos quibus paulo ante blandiri videbantur, vix aliqua responsione vel modica dignos judicabant. Rex etiam præfatos monachos sponte vel invitatus admittens acsi ante nil penitus cognovisset de causa, quid quærerent durius solito interrogavit. Cui monachi: Nostis, inquiunt, serenissime domine, quod maneriis & redditibus nostris injuste & absque ordine judiciario spoliati sumus, unde vestram suppliciter exposcimus restitutionem. Jam enim *Cantuariensis* ecclesia ad tantum paupertatis ar-

ticulum perducta est, ut deficiente expensa cotidianum panem cogatur mendicare. Rusticus pauper quislibet pro jugere perduto à vestra clementia litteras optinere consuevit rectitudinis, & nos miseri tot rerum, tot reddituum, tot villarum violenter ablatarum debitam & justam optinere non possumus restitutionem. Væ nobis. Non longa retro temporum series, non diuturna possessio, non prædecessorum vestrorum regum cartæ, sed nec vestra confirmatio, misera & desolata *Cantuariensis* ecclesie jura potuerunt conservare. Quibus rex ait, Quid est hoc quod dicitis? Nonne archiepiscopus vester omnia vobis restituit apud *Alenzum* in præsentia mea & baronum meorum, cum vobis sacristam, camerarium & celarium instituit? Non alia per me vobis fiet restitutio, nec volo ut jura archiepiscopi sibi minuantur in aliquo. Capellam vero sancti *Thome* pro qua tantum laboratis & litigatis, cum canonicis & ædificiis ad eam pertinentibus in manu mea accipio, nec volo ut ibi aliquis præter me aliquam exerceat potestatem. Et monachi ad regem: Vos, inquiunt, facitis quod vultis sicut Dominus. Veruntamen sciatis quod restitutio illa apud *Alenzum* facta magis fuit universorum destitutio quam restitutio. Quod enim tribus tantum personis traditur, subtrahitur universitati. Unde quia contra Deum & antiquam ecclesie nostræ consuetudinem, & contra totius capituli nostri prohibitionem facta est, eidem non consentimus nec unquam consentiemus. Quibus rex ait, Ite, nichil vobis aliud faciam. Cum igitur viderent monachi se per dies plurimos casso labore fatigari, expensis gravari, tandemque à tam justa petitione repellere, ex consilio virorum fidelium & sapientum à curia recesserunt: & post modicum mari transito *Cantuariam* venerunt, nuntiantes Conventui quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos. Contristati igitur & conterriti *Cantuarienses* monachi, quid agerent, quo se verterent penitus ignorabant, unde & frequenter potum suum cum fletu miscebant. Nec mirum: videbant enim patrem & pastorem suum sibi in omnibus crudeliter adversantem, regem vero eidem consentientem, causæ suæ patronum, *Urbanum* dico papam, de medio sublatum, & specialem amicum archiepiscopi jam universali ecclesie præsentem. His igitur concurrentibus, tam famosæ, tam gloriosæ *Cantuariensis* ecclesie perpetuum videbant imminere periculum: unde nec mirum contristati, nec inter epulas à lacrimis temperabant. Sed in brevi redeuntes ad cor, invocata Spiritus sancti gratia patris sui & pastoris optimi non annum sed usque in septennium protelatum ruminabant martirium. Iusticiam quoque causæ suæ & libertatem ecclesie animo considerabant; unde senes cum junioribus animo commoti, proponebant animo omnia prius intemptata sustinere pericula, quam probrosam & ignominiosam cum archiepiscopo vel tyranno inirent compositionem. Et cum summam in Domino & sanctis ecclesie patronis haberent fiduciam, sicut archiepiscopus regem *Anglie* continuis mulcebat obsequiis, sic ipsi Regem regum, & Dominum dominantium jejuniis, & orationibus, & nocturnis magis quam diurnis afflictionibus exorabant. Scripserunt etiam Priori & fratribus qui cum ipso erant, ut firmiter & fideliter in suo starent proposito, ne aliquo timore inertes vel adulatione fallaci frangerentur, vel gloriam à domino

mino præparatam repellerent, vel honorem suum alteri darent. Audierant enim quod rex *Anglia* per litteras suas & nuntios callidos & captiosos Priorem mandasset, minasque molles in calce litterarum apposisset. Dederat autem in mandatis novus papa *Gregorius* omnibus sanctæ ecclesiæ prælatis, ut litteræ *Urbani* papæ de litigiis dirimendis à tribus mensibus ante ipsius obitum traditæ, eandem & nunc haberent firmitatem quam haberent si adhuc vivens esset. Sed alias clanculo abique conscientia Cardinalium componens litteras, causam *Cantuariensis* ecclesiæ ab hac universali excepit pietate, ut quæ majori indigebat solatio, à generali exciperetur consolatione. Unde dominus *Baldewinus* hilarior simul & severior effectus, nova tormenta non fomenta suo Conventui proponebat irrogare: sed homo proponit & Deus disponit. Cum enim dominus archiepiscopus ex assensu regis & *Romani* pontificis nutu læviret indignationibus, & miserabilis Conventus *Cantuariensis* Deum & patronos ecclesiæ continuis interpellarent orationibus, suus papa *Gregorius* xvj. kal. Januarii ex inopinato defunctus est. Cui successit in pontificatum *Paulus Prænestinensis* episcopus, & *Clemens* tercius appellatus est. Archiepiscopus autem hæc ignorans, & adhuc nimium de suo confidens *Gregorio*, accepta à rege licentia reditum paravit in *Angliam*. Eadem die scilicet xvj. kal. Januarii accesserunt ministri archiepiscopi in curiam monachorum, prohibentes ex parte ipsius, & per obedientiam qua ei tenebantur, ne ulterius curiam tenerent vel de aliquo placito justitiam facerent. Hoc ideo forsitan factum est, ne dies electionis domni archiepiscopi vel canonicorum *Hakintoniensium* institutionis à memoria tolleretur, vel abiret in vanum. Qui licet novum prohibendi modum haberent, ut frivolum tamen & vanum quod dixerant reputatum est. Perfidus autem & prophanus ille *Radulfus de sancto Martino* qui de opere maledictæ & prophanæ capellæ tempore sancti *Thome*, & per ipsum, ut dicebat, inceptæ, in curia *Romana* falsum præstiterat iuramentum, suadere cœpit ut Conventus aliquos de fratribus archiepiscopo venienti obviam mitterent, qui causam & omnia quæ causam contingunt cum dignitatibus ecclesiæ discretionem ipsius committerent & dispositioni, dicens eum sola humilitate esse vincendum. Sed garruli hujus versuta loquacitas in ipso locutionis aditu deprehensa est & depressa. *Herbertus* etiam de *Boseham* gloriosi pontificis & martyris *Thome* magister clericus, quasi ex speciali dilectione *Cantuariam* accessit, eleganti quo pollebat eloquio venerabilem & decora dignum memoria *Gaufridum* suppriorum inducere cupiens, ut totam ecclesiæ causam humilitate vel satisfactione interposita archiepiscopi committeret arbitrio. Proposuit enim invincibili ut putabat ratione enormes litigandi difficultates, de obitu *Urbani*, de *Gregorii* gratia ad archiepiscopum, de *Romana* curiæ mutabilitate, de potentia regis *Anglorum*, quam totam fere ad libitum archiepiscopi effundebat, præter illam cotidianam & inveteratam malitiam qua *Cantuariensis* ecclesiæ libertates & jura confundere nitebatur. His & hujusmodi rationibus à præfato *Herberto* prolatis, supprior in brevi omnem ipsius orationem præcidit & decidit. Esto, inquit, domine & magister, quod dominus papa qui nobis unicum erat refugium jam

decesserit, quod rex insurgat, quod pater & pastor noster nos undique comprimant, fame & siti conventum afficiat, captos etiam si voluerit in carcerem tradat, capita quoque vel manus auferat, nec sic volente Deo causæ nostræ dispendium vel ecclesiæ discrimen spontanei faciemus, nec infamiam gloriæ nostræ inferemus. Causæ etenim justitia est, quod libertatem ecclesiæ quærimus cui tenemur ex professione, quod statum à patribus traditum & confirmatum conservare contendimus. Scias denique pro certo, quod ab hoc tam justo tamque salubri consilio, quovis illato & inferendo gravamine non poterimus avelli. Hæc itaque cum audisset *Herbertus* miratur constantiam, tantæque congregationis obstupefcit unanimitatem. Ergo, inquit, si ita est, aut cedendum est turpiter, aut standum viriliter. Statum est, inquit supprior, per Dei gratiam usque in præsens, & in hac perseverantia stabimus donec per dominum perficiatur. In hunc modum allegabant plurimi quasi ex devotione vel compassionem familiares amici & ad mensam socii, temptantes si quo modo valerent tantam sedare perturbationem, vel archiepiscopo jam in *Angliam* properanti ante pugnam reportare victoriam. In his igitur annis Gratia M. C. lxxxvij. & domni *Baldewini* tercius completus est.

XI.

M. C. lxxxvij. *Gilebertus* episcopus *Rofensis* accepto mandato à domino *B. Cantuariensi* archiepiscopo, cum aliquibus militibus & prophanis *Haketonensis* synagogæ clericis *Cantuariam* venit, & impetrata à Conventu licentia quinto idus Januarii capitulum ingressus est. Proposuit itaque Conventui faceto eloquio de regis benevolentia, quod non modice tantæ compateretur perturbationi, & quod voluerit salva pace omnium pristinum ecclesiæ statum in integrum reformare. Commendavit admodum humilitatis virtutem, asserens quod hoc solo antidoto prælatorum esset evincenda duritia. Monuit attentius, ut archiepiscopo venienti aliquam exhiberent humilitatem, & ab eo condignam exciperent humanitatem. Et post aliqua; Doler, inquit, archiepiscopus & contristatus est, eo quod hujus ecclesiæ tam sublimis omittitur hospitalitas. Verum quia super hoc qualemcunque prætenditis occasionem, scilicet quod archiepiscopus has teneat villulas, quæ non ad victum hospitem sed ad vestram pertinent cameram, vult archiepiscopus ut has sicut & alias recipiatis & teneatis sicut in præsentia domini regis & baronum suorum per monachos vestros apud *Alenzun* factum esse dinoscitur, scilicet ut tres personæ fratres vestri quos vobis assignavit, videlicet sacrista, camerarius, & his qui ibidem celarius constitutus est, ministeriis suis debitas & distinctas habeant portiones, & post anni circulum archiepiscopo de omnibus respondeant. Hæc vobis humilitatis gratia dominus offert archiepiscopus, nos idem vobis suademus ut fratribus ut ita faciatis. Præterea mandat archiepiscopus, vult & præcipit dominus rex, ut thesaurum ecclesiæ videamus, conscribamus, & signemus. Audivit enim dominus rex quod ecclesiæ thesaurum distrahitis & dissipatis, & in contumeliam ipsius & opprobrium archiepiscopi in curia *Romana* expensas multiplicatis. En domini mei cernitis quid tot labores & tot expensæ vobis contulerunt. Omnia in momento, cum uno flatu cuncta perdita sunt, cum jam nullius sint momenti, nec unius valeant precium denarii. Omnia quidem

An. Græ
1188.

quidem à gemino ovo incipienda sunt, & tandem præter regis coniventiam nil penitus poteritis consummare. His de causis venimus ad vos ut thesaurum videamus. Præcepit etiam archiepiscopus ut sigillum vestrum videamus ut diligentiori conservetur custodia, ne dampnum archiepiscopo, vel periculum eveniat regno. Cum igitur super his capitulis diutius allegatum fuisset, supprior in hunc modum respondit, Domino & patri nostro archiepiscopo omnem reverentiam omnemque parati sumus exhibere quam prædicatis humilitatem, Salva causa nostra & jure ecclesiæ, & summi pontificis auctoritate. Hospitalitatem pro cuius defectu tam regem quam archiepiscopum turbare dicitis, pro penuria victualium quæ nobis subtrahit dominus archiepiscopus tenere non possumus. Divitibus & pauperibus, ut novit mundus, liberaliter ministravimus quamdiu res nostras in pace habere potuimus. Nec deerit nobis hæc omnibus patens benivolentia, si dominus archiepiscopus statum ecclesiæ pristinum voluerit reformare. De aliis vero quæ nobis proposuistis, usque in crastinum respondendi petimus inducias. Quod cum vix tandem cum difficultate tamen concessisset episcopus, & in crastino Dominica scilicet infra octavas Epiphaniæ convenissent in unum, supprior eos ita allocutus est. Tria nobis hesterno die ex parte domini regis & archiepiscopi proposuistis. De receptione scilicet maneriorum nostrorum sicut factum fuisse dicitis apud *Alezzan*: de ostendendo vobis ecclesiæ thesauro, et de inspectione et copia sigilli. Restitutionem illam, si quidem ut dicitis facta est, contra Deum & antiquam ecclesiæ consuetudinem & totius capituli prohibitionem factam esse sciatis. Nam ante factum ne ita fieret prohibuimus, & post factum contradiximus, & adhuc semper reclamamus. Quo dicto, astiterunt illico tres monachi illi dicentes, se de consilio regis restitutionem illam simpliciter & sine fraude suscepisse. Sed postquam in *Angliam* venerant, per litteras archiepiscopi rem aliter fuisse mutaram, seque statim fraude nota scripto & dicto renunciassse & reclamasse dicebant. Juraverunt etiam in audientia omnium, quod in officiis quæ diu tenebant nunquam assignata vel à cæteris distincta servassent maneria. His dictis, supprior quod inceperat prosecutus est dicens, Cum præcipuus ecclesiæ thesaurus constet in Sanctorum reliquiis, libris, cartis, & privilegiis, & sacris vestibus; hæc vobis inspicenda proferre non possumus nec debemus, ne cæteris ecclesiis teterrimum tribuamus exemplum. Si aurum vel argentum quæritis, in capsis Sanctorum quæ omnibus patent videre potestis. Sigillum vero ecclesiæ sub quatuor clavibus est, nec unquam in alterius quam in Conventus cuius est fuit custodia, nec nostris erit temporibus. Veruntamen cum domino rege quem in proximo venturum esse dicitis, de his & aliis ecclesiæ negotiis plenius cum venerit loquemur. Unus autem ex militibus exclamavit & dixit, Si maneria vestra ad libitum archiepiscopi nolueritis recipere, nos hæc & alia omnia ex imperio regis capiemus. Ad hæc supprior: Vos, inquit, capietis? Prohibemus ex parte Dei omnipotentis & omnium Sanctorum qui in hac requiescunt ecclesia, & ex parte domini papæ ad quem appellavimus & adhuc appellamus, sed & ex parte domini regis, ne in possessiones ecclesiæ vel personas manus vestras aliquatenus extendatis. Et conversus ad epi-

scopum, Audivimus, inquit, o episcope, quod ex præcepto domini archiepiscopi transitus maris monachis solis præclusus est, nisi archiepiscopi vel vestras deferant litteras. Hinc est quod vos ut specialem ecclesiæ filium rogamus, ut litteras vestras nuntiis nostris crastino vel perendie transfretaturis habere faciatis. Cui episcopus: Prohibeo vobis ex parte archiepiscopi, & in virtute obedientiæ, ne septa ecclesiæ ullatenus exire præsumatis. Supprior ad hæc: Vultisne prohibere ne causam ecclesiæ prosequamur vel appellationem? Cumque dimisso capite reticeret episcopus, subjunxit. Jam nunc ex parte domini papæ cui astamus vobis injungimus, ut litteras vestras de transfretandi licentia nobis habere faciatis. Sciatis enim quod in crastino vel perendie non in occulto sed palam ad dominum papam nuntios imitemus. Videns igitur episcopus & qui cum eo venerant quod penitus eorum labor & impensa perisset, exierunt continuo, & omnia quæcunque monachi extra curiam habebant confractis seris & hostiis invaserunt. Eadem etiam Dominica die monachorum occupassent curiam, nisi ipsi monachi novo sibi assumpto officio, januas clausissent. Clamabant autem adversarii præ foribus, ut quicumque pastum, vel potum, vel hospitium quæreret, ad curiam archiepiscopi splendide reficiendus veniret. Crastino vero sc. secunda feria venit *Cantuariam* *Randulfus* præfectus *Anglia*. Qui cum suppriori super hac perturbatione diutius fuisset locutus, mera ipsius & vera audita ratione, pacatus abcessit. Eadem die advesperascente, apud *Dovoriam* applicuit archiepiscopus. Qui cum feria tertia ad villam suam *Wingebam* quæ à *Cantuarina* per quinque distat miliaria venisset, feria quarta in octavis scilicet epiphaniæ missi sunt ad eum à Conventu monachi duo, qui eum vice Conventus salutarent, & de transmarinis venienti debitam offerrent processionem. Quos antequam ad ipsius præsentiam possent accedere, per internuntios denunciavit excommunicatos, & equos in quibus ad honorem ipsius venerant eisdem iussit auferri. Ipsi autem intrepidi artificiose tamen ad eum vix tandem accedentes, super hoc & aliis illatis gravaminibus eum appellaverunt. Et digne. Ut qui eorum ignominiose refutaverat humilitatem, constantem experiretur magnanimitatem. Quis enim hoc *Judeus* vel paganus faceret? Monachi & sacerdotes opinionis bonæ ob honorem ipsius & reverentiam ad eum directi sunt, non à qualicumque sed à *Cantuariensis* ecclesiæ conventu. Ipse quoque mala pro bonis, pro mollibus aspera, odium pro dilectione, pro caritate ut dicam canitatem retribuens, contumeliose repulso, equis ablatis ignominiose *Cantuariam* redire coegit. Pedes igitur *Cantuariam* per vicos & plateas redeuntibus monachis, & jam conventu celebrem & solennem octavarum Epiphaniæ missam inchoante, *Willielmus* quidam *Filius Nigelli* nomine, qui quondam carnificum domini sui beati scilicet *Thomæ* martyris particeps erat & conscius, cum his qui à latere venerant archiepiscopi accessit ad murum curiæ monachorum; Quo tandem ligonibus perforato, curiam hominibus vacuam intravit, serasque sibi resistentes confringens & hostia, januam curiæ & omnes officinas occupaverat exteriores. Præconaverat autem idem miles & ejus complices edicto publico, ut si quis serviens monachorum in curia inveniretur, ferreis nexus vinculis truderetur in carcerem. Unde factum est ut curiam

curiam defensore vel custode vacuam de facili occuparet. Quod cum conventui missam celebranti et natali Domini valedicenti nuntiatum fuisset, suspensis ilico signorum cordis pro iubilo ejulatum, pro lætitia luctum, pro plausu planctum sumpserunt, et totius ecclesiæ pro tanta enormitate altaria nudaverunt. Altera vero die servientes curiæ convocati jurare compulsi sunt, ut si quem monachum exire viderent, si possent caperent, si capere non possent, clamore levato fugientem notarent ut caperetur. Eos autem qui jurare volebant, alios in curia, alios in cimiterio etiam clericos apprehendentes, dire tuncos & vinculis ligatos in ergastulum truserunt. Alio etiam in loco murum transcenderunt, feras & hostia usque ad ipsum claustrum confregerunt, monachorumque et hospitum nullo obstante victualia absportaverunt. In his non est averlus furor domini B. sed adhuc manus ejus extenta. Missi sunt enim à latere ipsius quasi ipso penitus ignorante episcopus *Roffensis* & electus ille *Cestrensis*, qui quasi ex compassione et archiepiscopo nesciente monachorum effringerent constantiam vel infirmiora viderent, si forte jam tot insultibus et tot angariis effracti, nunc saltem ad votum cederent imperanti. Convocatis igitur supprior *Gaufrido* & aliquibus ecclesiæ fratribus, in omnibus allegationibus suis actus archiepiscopi laudantes excusabant, & conventus in plurimis accusabant excessus. Dicebant enim eos enormem & inauditam archiepiscopo in suspensione ecclesiæ fecisse injuriam, regisque non modicam ex hoc facto incursum esse indignationem. Quibus cum supprior & cæteri responderent, quod ipsi non suspenderunt ecclesiam sed enormitas operum, monuerunt minas inferendo, ut ad recuperandam tam regis quam archiepiscopi gratiam, sponte sua more solito celebrarent divina. Respondentes monachi dixerunt, Ecclesiam tot & tantis sacrilegiis crudeliter esse violatam, & sacrosanctæ *Romane* ecclesiæ non modicam illatam fuisse injuriam. Ideoque nec velle nec debere fieri quod petebant, nisi de tot sceleribus condigna satisfactio præmitteretur. Episcopi autem ex hac petitione penitus desperati, imperativo modo dixerunt suppriori ut in eorum comitatu ad archiepiscopum veniret ipsius auditurus voluntatem. Paruit supprior imperantibus, dicens se libenter iturum si totius conventus super hoc haberet assensum. Electus autem ille *Cestrensis* in corde septem habens nequitas, evocans seorsum suppriorem corruit ad pedes ejus, rogans & petens ut animi sui rigorem flecteret, & ad gratiam archiepiscopi conventus duritiam emolliret. Cum autem diceret supprior, quod hæc omnia referenda forent capitulo, recesserunt episcopi. Sciens autem conventus quod in dispendium causæ præfatum fuisset emissum mandatum, etiam licentiam petenti suppriori restitit in faciem. Erat enim celebre verbum in populo, quod archiepiscopus non solum suppriorem, sed & plures monachos senos & denos in quadrigis positos vellet emittere & dispergere per *Angliam*. Posuerant enim præfecti scelerum homines de villis archiepiscopi denos & duodenos & vicanos cum gladiis, furcis & fustibus in curiam monachorum & in atrio ecclesiæ, qui omnes aditus & singulos nocte & die per vices suas diligentissima servarent observatione. Ipsi etiam janitores & custodes murorum sub ipsis januis & inter valvas nudatos vibraverunt gladios, ne quis civium vel peregrinus auderet accedere. Exte-

ius quoque custodes armati positi sunt, qui ambitum curiæ simul & ecclesiæ ne irruerent cives vel erumperent monachi circuirent. Porro cunctis præceptum est, ut si alicubi instaret necessitas clamarent velociter vel cornicarent, ut concurrentibus cæteris acrior in monachos fieret conflictus. In his omnibus non est averlus furor ejus sed adhuc manus ejus extenta. Sequenti enim dominica fecit suppriorem & omnes ei consentientes per omnes parochias *Cantuarie* denunciari excommunicatos. Licet nosset suam penitus non tenere sententiam tum propter totiens innovatam appellationem, tum propter *Urbani* papæ indulgentiam, qua pendente lite inter ipsum & monachos omnem ejus præcidit sententiam. Porta quoque cimiterii per quam solam his vj. diebus à Dominica in Dominicam patuit ingressus, tribus diebus & tribus noctibus clausa est, ne videlicet monachorum, immo & martyrum in publicum exiret miseria, vel ad ipsos aliqua intraret misericordia, vel ut fame flexi in perpetuum ecclesiæ dispendium omnem archiepiscopi facerent voluntatem. Sed ex improviso visitavit eos Deus oriens ex alto, qui non despiciit sperantes in se, & de sua virtute gloriantes humiliat. Sibi etenim soli Deus hanc reservavit gloriam, ne filii confessorum & martyrum genua sua curvarent ante *Baal*. Dum enim archiepiscopus spirans minarum tormentis infisteret, & conventus *Cantuariensis* ecclesiæ omnia sibi illata gravamina patienter etsi non libenter sustineret, archiepiscopus de obitu sui papæ *Gregorii* certissimum audivit nuntium qui omnem ejus mutavit intellectum. Ex ipsis quidem confidentia, omnes quas prædiximus fecerat enormitates. Tercia sequenti feria xiv. scilicet kal. Februarii recessit à *Wingeham* & *Cantuariam* præteriens in parte aquilonali, per campos ad locum illum maledictum & prophanum pervenit, ibidemque ad populum sermone excusatorio edito *Londuniam* properavit. Quo ab *Hakintonia* recedente, missi sunt ab eo ad Conventum Prior sancti *Gregorii* & vicecomes *Cancia* cum militibus & clericis multis. Volebat enim archiepiscopus sermone blando, simplici rudique populo satisfacere & aures audientium blanditiis emollire. Hi igitur præfati nuntii per portam cimiterii vix tandem ingressi, obtulerunt Conventui ex parte archiepiscopi omnes res & possessiones suas libere possidendas sicut habuerunt tempore alicujus archiepiscopi, præterquam *Ricardi*. Sic tamen ut sacrista, camerarius et celarius de portionibus sibi apud *Alenzun* assignatis, post anni circulum archiepiscopo responderent. Monuerunt etiam ut divina celebrarent, dicentes, ecclesiam nulla occasione debere suspendi absque conventia & auctoritate archiepiscopi. Responderunt monachi dicentes, se velle libenti & jucundo animo res suas & possessiones set & totius statum ecclesiæ in ea forma & libertate suscipere qua fuit ecclesia die quo archiepiscopus ab eis in patrem & pastorem susceptus est. Status quippe & libertas ecclesiæ per eum immutari vel deteriorari non debuit, qui per eum nullum hucusque susceperat incrementum. De celebratione vero divinorum id responsum est, quod non ipsi, sed enormitas sceleris canentium & jubilantium arterias præcluserit & fauces. Abeuntibus itaque præfatis nuntiis, ea misericordia miseris obsessis indulta est, ut hostiolum portæ cimiterii solis peregrinis aperiretur, ne turmatim sed singulatim ad beatos ecclesiæ Sanctos ingrederentur.

Post dies autem paucos porta cimiterii per vicecomitem *Cancia* aperta est, hominibus tamen archiepiscopi hic & ubique cum gladiis, fureis & fustibus nocte & die per vices suas observantibus. Foris igitur pugnae, intus timores. Omnes enim tam monachi quam eorum agniti vel cognati, proditores archiepiscopi vocabantur. Verum ne aliquam intestam praeterirent malitiam, & tam honestae curiae munditiam macularent, in officinas ejusdem curiae, aulas & cameras, publicas & privatas, ut caetera ta-

10 ceantur, duxerunt mulierculas. His igitur & aliis innumeris angustiis cotidie pressi miserabiles monachi, clamabant ad Dominum fortiter, ut eos eriperet de inimicis. Sed erat in ipsis formidolosior trepidatio. Cum enim *Pauli* apostoli omnia sustinuissent fere pericula, periculum tamen in mari & periculum in falsis fratribus plus caeteris formidabant. Periculum inquam in mari, ne fratres eorum & nuntii quos novo & inusitato modo forma scilicet *Pauli* eadem die qua

20 curia confecta est ad dominum papam direxerant, in cismarinis vel transmarinis partibus ab archiepiscopo positas incurrerent insidias, vel ipsius maris et aeris inquietudine morarentur. Periculum vero in falsis fratribus metuebant, scientes, quod nulla pestis efficacior est ad nocendum quam familiaris inimicus. Erat enim adhuc in eorum sacro collegio perfidus ille *Trafo Rogerius Noreis*, cujus actio & arrogantia ex opere illo apud *Alenrum* facto, tot in eos & tanta intulerat tormenta. Sed ab his periculis Deus in brevi suam liberavit ecclesiam. Fratribus enim et nuntiis mari transito in tuto positis, et hominibus archiepiscopi quos in insidiis posuerat ut monachos caperent, a transmarinis fidelibus apprehensis et fere trucidatis, praefatus ille prophanus *Rogerius* nocturnum et suae malitiae congruum iter arripiens per cloacam elapsus aufugit, & in crastino ad dominum suum archiepiscopum apud *Otteford* pervenit, eique cuncta capituli secreta revelavit.

30 Quid igitur facerent *Cantuarienses* monachi tot tunctionibus & pressuris expositi, vel quid dicerent? Difficillimum est, immo & impossibile verbo saltem vel scripto dicere quot angustiis & tribulationibus pressa sit his diebus domni *Baldewini Cisterciensis* ordinis monachi *Cantuariensis* ecclesia. Deum tamen in omnibus laudantes plangebant & plaudebant, lotique lacrimis laetificati sunt quod pro libertate ecclesiae tantam & tam horridam meruissent sustinere persecutionem. Non enim meliores fuerunt quam patres sui & pastores qui varias temptationes, exilium quoque & martyrium patienter pro Christo & ecclesia *Cantuariensi* sustinuerunt. Monachi autem die & nocte hostibus & armis undique septi cum interpolato essent sub jugulo, animas suas & corpora ad majores & maximas praeparabant temptationes. Animas enim per confessionem & satisfactionem purgantes a viciis, corpus a corporeis expediebant impedimentis. Tanta enim erat in illis jugis constantia, tanta unitas, ut pro pace ecclesiae non formidarent exilium, vincula, neccarceres, sed nec in cervices persecutoris vibratum gladium. Videntes autem cives

40 suburbani sed & conprovinciales & longe positi quod ablatis victualibus omnia praeter ecclesiam & claustrum monachis martyribus ablata fuissent, & portam cimiterii per ministros regis apertam viderent, cum omni festinatione & affluentia panem & potum tulerunt in ecclesiam, ut tanti conventus refocillarent inedia. Custodes vero murorum & ja-

nitores tantae civium invidentes liberalitati & monachorum refectio, panem portantibus abstulerunt, & potum, ne videlicet monachi in suo persisterent proposito, sed saltem fame vel inedia flecterentur. Quod tamen ne fieret de caetero, per vicecomitem *Cantie* prohibitum est. Tanta deinceps in populo erat devotio, tanta largitas, ut quisquis alterum dono festinaret praecellere & tempore praevenire. Pudor enim & obprobrium videbatur in populo si in tanta necessitate *Cantuariensi* non subvenirent ecclesiae. Tanta igitur affluentia, tanta devotione cibaria conventui collata sunt, cum de omnibus suis tam amplis possessionibus nec unius panis haberent precium, ut de superfluitate per ebdomadas ferme octoginta quatuor, homines fere ducenti cotidie pascerentur. Nec eorum devotioni sufficere potuit panem conferre natalicium, nisi etiam conventui panem conficerent piperatum. Legumina quoque & pisces, & infirmis volatilia, sed & ligna mittebant ad coquinam. Sed nec *Judaes* haec defuit miseratio. Nam & ipsi in pastum conventus panem miserunt & potum, & pro constantia conventus in sinagogis orabant. Archiepiscopus non cessavit auferre, & *Judaes* non distulit conferre. Archiepiscopus excommunicavit, & *Judaes* oravit. Mira rerum commutatio. Ex hujusmodi igitur elemosinis cotidie monachi adeo splendide refecti sunt ac si omnes retro habitas divitias haberent; Ne videlicet tot & tanti viri ob penuriam victualium a via veritatis & justitiae flecterentur.

Interea rex *Franciae* & rex *Angliae* ad colloquium inter *Gisortium* & *Triam* circa festum sancti *Vincentii* venientes, de utriusque regni negotiis & de necessitate orientalis ecclesiae longos traxere sermones. Cum autem de sumenda cruce hinc inde prodirent eloquia, signum eis apparuit in caelo, crux scilicet quinque stellarum, cum sereno caelo sol in sua luceret virtute. Rex itaque *Franciae* licet junior tamen devotior, primo crucem accepit, postea rex

40 *Angliae*, deinde *Remensis* & *Rothomagensis* archiepiscopi, Comes *Flandriae*, alique Comites *Franciae* & *Normanniae*, & milites multi. Reges igitur discesserunt ab invicem: Et rex *Angliae* applicuit in *Anglia* apud *Winchelese* tertio kal. Februarii. Cum autem proponeret animo *Cantuariam* peregre proficisci, & ecclesiam *Cantuariensem* a divinis audiret suspensam, turbatus animo alias divertit & ad *Northamptoniam* quo archiepiscopus cum personis *Angliae* colloquium erat habiturus properavit. Audita igitur de adventu ejus fama, occurrerunt ei praesules & principes regni, & hii praecipue qui interfuerunt consecrationi *Hugonis Cestrensis* episcopi, quem consecraverat archiepiscopus apud *Lamhes* iij. kal. Febr. Misit autem rex spectabiles nuntios *Cantuariam* ad conventum, clericos scilicet, barones & milites, qui pridie nonas Februarii conventum in capitulo in hunc modum allocuti sunt. Postquam applicuit dominus rex proposuit animo ut ad hanc ecclesiam quae omnium ecclesiarum regni sui mater est peregre proficisceretur. Sed audito hujus suspensionis eventu, miratur inde & turbatur, quod cum tota terra in ipsius adventu gaudeat, ecclesia haec quae caeteris major & dignior est, ad ipsius lugeat adventum. Ob hanc itaque causam nos dominus rex misit ad vos & monet & vult & consulit ut in ecclesia cantetis. Mandat etiam ut mittatis ei suppriorum vestrum cum monachis illis qui fuerunt apud

50
60

Wingeham, & alios sex vel octo quos volueritis cum assensu capituli. Quibus supprior ille venerandus unus pro omnibus respondit dicens. Sciatis karissimi quod nos ecclesiam istam ob adventum regis non suspendimus, sed inaudita crudelitates quæ nobis in adventu regis vel paulo ante illatae sunt, sicut domino regi plane dicemus cum ad eum prout debemus habere poterimus accessum. Nunc autem quia omnia nobis ablata sunt, nec habemus quid manducemus, nec aliqua equitaturis necessaria, impræsentiarum ad regis præsentiam venire non possumus, præsertim cum dominus archiepiscopus nobis omnem egrediendi præcluserit licentiam, & per totam provinciam suam nos inmeritos denunciaverit excommunicatos, licet ipsius penitus in nos non teneat sententia, tum propter nostram sæpius innovatam appellationem, tum propter domini papæ indulgentiam, quæ lite pendente inter ipsum & nos omnem ejus præcidit sententiam. Ad hæc, custodes armati cimiterii nostri januas observant; servientes eciam nostri jurare compulsi sunt, ut si quem nostrum egredi viderint comprehendant. Verum si dominus rex liberum et solitum nobis fecerit habere egressum, et denunciatum fuerit in populo quod archiepiscopi non teneat sententia, nos ad eum libenti animo veniemus, eique ut domino nostras exponemus miseras. Nuntii dixerunt. Nos cum domini regis barones simus et milites, vos ad eum in omni securitate ducemus, equos et famulos et omnia necessaria vobis honorifice inveniemus, et reducemus incolumes. Indecens est, inquit supprior, et impossibile, ut in cappis manicatis et sellis aureis cum simus monachi veniamus. Videntes itaque nuntii quod de non veniendo rationabilem prætenderent excusationem, dixerunt suppriori. Cum de vocatione regis satis modeste responderitis, videtur nobis quod de nostra prima propositione, de suspensione scilicet ecclesiæ unde rex adeo turbatus est, nobis insufficiens dederitis responsum. Quibus supprior ait. Si causam suspensionis quæritis, gravamina sunt quæ nobis intulit dominus noster archiepiscopus. Postquam enim omnia nobis abstulit, murum quoque curiæ nostræ perforavit, curiam invasit, portas & hostia omnium officinarum curiæ & seras usque ad hostium claustrum confregit, & nostra asportavit victualia. Servientes nostros eciam contra nos jurare compulit, & eos qui non juraverant, alios in curia, alios in cimiterio eciam clericos verberatos & spoliatos cepit, & vinculis ligatos in carcerem projecit. Vallati sumus & oblessi gente armata, porta cimiterii per triduum clausa est ne cui nostrum pateret egressus. Monachi quos ad eum ob honorem ipsius miseramus excommunicavit, deinde ablati equis à Wingeham pedes indecenter redire compulsi Cantuariam. Præterea suppriori & omnes ei consentientes per omnes Cantie parochias nec convictos nec confessos sed nec commonitos, quod penes nos hætenus inusitatum est, excommunicari præcepit. Hæc omnia sed & plura non quidem agente, sed præcipiente archiepiscopo, post appellationem totiens innovatam, post domini papæ inhibitionem, post datam indulgentiam nobis illata sunt gravamina. Hæc igitur sunt nostri luctus materia & causa silentii: Non enim possumus, sed nec debemus in ecclesia cantare, & panem nostrum, ut de ferculis taceatur, mendicare. Obmutuerunt ad hæc nuntii & obstupuerunt, tandemque à conventu accepta licentia re-

cedentes, quæ audierant & viderant domino regi nuntiaverunt.

Tercio idus Februarii convenerunt apud Gaistune quæ à Northamptonia octo vel decem distat miliaris una cum rege præfules, & principes regni de defensione sacrosanctæ terræ *Jerusalem* tractaturi. Unde variis & multis hinc inde prolatis sermonibus, hæc tandem de cruce sumpta, vel sumenda, capitula subscripta promulgata sunt.

I. **Q**uicumque clericus vel laicus crucem acceperit, ab omnibus peccatis suis, de quibus poenituerit & confessus fuerit, auctoritate Dei, & beatorum apostolorum *Petri & Pauli* & summi pontificis liberatus est & absolutus.

II. Dispositum est à regibus, archiepiscopis, episcopis & aliis principibus, quod omnes illi tam clerici quam laici qui hoc iter non arripient, decimas reddituum suorum unius anni & omnium catallorum suorum tam in auro quam in argento & in omnibus aliis dabunt, exceptis libris & vestibus & vestimentis clericorum, & capella & lapidibus preciosis tam clericorum quam laicorum, & exceptis equis & armis & vestibus militum ad proprium corporis usum pertinentibus.

III. Notandum eciam, quod omnes clerici & milites & servientes, qui hoc iter arripient, decimas terrarum suarum & decimas hominum suorum habebunt, & pro se nichil dabunt.

IV. Burgenses qui sine licentia crucem acceperint, nichilominus decimas dabunt.

V. Statutum est quod nullus enormiter juret, et quod nullus ludat ad aleas vel ad decios, et quod nullus post proximum pascha utatur vario vel grisio vel sabelo vel scarlato, et quod omnes contenti sint duobus ferculis ex empto. Et quod nullus ducat secum aliquam mulierem in peregrinatione, nisi forte aliquam lotricem peditem de qua nulla habeatur suspicio. Et quod nullus habeat pannos decisos vel laceatos.

VI. Statutum est quod quicumque sive clericus sive laicus redditus suos ante susceptionem crucis invadiaverat, exitus hujus anni inde integre habeat, et transacto anno, creditor redditus rehabeat, ita quod fructus quos inde perceperit, in solutione debiti computentur, et debitum post susceptionem crucis quamdiu debitor erit in peregrinatione non usuret.

VII. Statutum est quod omnes tam clerici quam laici qui in hac peregrinatione proficiuntur, possint licite invadiare omnes redditus suos sive ecclesiasticos sive alios, à pascha in quo iter arripuerint usque ad tres annos, ita quod creditores quicquid de debitoribus contingat, fructus omnes reddituum quos in vadio habebunt, à prædicto pascha usque ad tres annos integre percipiant.

VIII. Statutum est eciam quod quicumque in peregrinatione decesserit pecuniam suam quam secum in peregrinatione attulerit, ad sustentationem servientium suorum, et ad auxilium terræ *Jerusalem*, et ad sustentationem pauperum dividet, juxta consilium discretorum virorum qui ad hoc statuentur.

Exurgens autem in medio jam assumpta cruce *B. Cantuariensis* archiepiscopus, editoque ad populum sermone exortatorio, excommunicavit omnes qui infra septem annos guerram inciperent vel ince-

ptam foverent. Deinde vero conversione facta ad monachos *Cantuariae*, querimoniam instituit de Priore, quod cum eundem de exili fecisset eximium, contra eum suum levaverit calcaneum. Denuntiavit etiam quod supprior excommunicaverat, præci- piens episcopis & cæteris, ut eum haberent excom- municatum. Suscitavit autem Deus spiritum Reg. *Bathoniensis* episcopi, qui stans in ordine suo, dice- bat monachos *Cantuarienses* apostolica auctoritate fuisse munitos, ut pendente lite nullam in eos posset archiepiscopus promulgare sententiam. Incanduit ad hæc archiepiscopus. Sed compresso spiritu, distulit ad tempus, totius malitiæ suæ Regem habere cu- piens advocatum. Sumpsit autem crucem *Johannes* episcopus *Norwicensis* & episcopus *Lincolniensis* & populus multus. Tandemque finitis sermonibus de defensione orientalis ecclesiæ, de impugnatione *Cantuariensis* ecclesiæ sermo confertus est. Cum enim querimoniam deponeret Rex de suspensione matris suæ *Cantuariensis* ecclesiæ, quæ totius *Anglicani* regni prima est & præcipua, respondit archiepiscopus præfatam ecclesiam absque sua auctoritate simul & conscientia fuisse suspensam, seque ab ipsa penitus exclusum. Asserebat enim ecclesiæ januas contra eum clausas fuisse & obseratas, ne sibi vel suis de trans mare venientibus pateret ingressus, unde & domini Regis auctoritate justiciam sibi de mona- chis fieri postulavit, volens ut supprior manu regia ut excommunicatus caperetur. Dixit autem rex non esse consiliosum ut alicui monachorum manus im- poneret, ne forte in ecclesia sanguis funderetur, & essent posteriora pejora prioribus, siquidem constaret monachos, ut dixerat *Bathoniensis*, auctoritate apostolica fuisse munitos. Cum autem optaret archi- episcopus ut porta cimiterii clauderetur, qua sola monachis martyribus victualia ferebantur, substan- nans ait *Bathoniensis*. O quam gloriosam obtinebi- tis *Damascum* si sic miseros monachos *Cantuariensis* ecclesiæ volueritis obsidere! Cum igitur quæssisset Rex à confidentibus episcopis, quid super his esset agendum, hoc tandem ab eis accepit consilium, ut ad ecclesiam *Cantuariensem* aliquos idoneos mit- teret nuntios, qui ab ipso conventu tantæ causam inquirerent perturbationis. Videns autem archi- episcopus quod ex adventu nuntiorum *Cantuariam*, ex eorum testimonio jam in palatio sua esset mani- festanda confusio, quo magis suam velaret malitiam, vel monachorum innodaret justiciam, sic ait. De tota controversia, domine mi Rex, quæ inter me & mona- chos *Cantuariae* vertitur, vestro & episcoporum totius *Angliæ* & cleri paratus sum fisci judicio. Si penes me vel in modico culpa reperta fuerit, eis satisfaciam ut subditis, ipsi vero si reperti fuerint noxii, dignam michi ut prælato suo & abbati faciant satisfactio- nem. Placuit omnibus oratio archiepiscopi, & con- festim dispositis nuntiis missi sunt à Rege *Cantua- riam* cum litteris hujusmodi.

Henricus Rex Angliæ, Dux Normanniæ & A- quitanniæ, & Comes Andegaviæ, toti conven- tui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Mittimus ad vos dilectos & familiares & fideles nostros, S. Ci- cestrensem, W. Herefordensem, & W. Wigornien- sem Episcopos, & W. abbatem de *Waltham*, & magistrum Osbernum clericum nostrum de camera nostra, per quos significamus vobis quadam qua sicut intelligimus, & credimus, commodum & hono-

rem ecclesiæ vestra & vestrum contingunt. Diligen- ter ergo intendatis his quæ ex parte nostra vobis dixerint, & occasione remota ea faciatis, certam fi- dem eis adhibendo super his quæ ex parte nostra vobis proponent. Teste J. episcopo *Norwicensi* apud *Gaitinton*.

His igitur præfatis nuntiis in capitulo *Cantuariensi* una cum conventu residentibus, & in omnium præ- sentia perlectis litteris, *Willielmus Herefordensis* episcopus sic exorsus est.

» **P**ostquam, inquit, dominus Rex per volunta-
 » tem Dei & gratiam ut audistis fratres karis-
 » simi applicuit in *Anglia*, assumptam peregrina-
 » tionem suam ab hac sancta ecclesia quæ regni sui
 » caput est, & à sanctis hujus ecclesiæ videlicet
 » beato *Thoma* & cæteris voluit inchoare. Sed au-
 » dito suspensionis hujus eventu, turbatus animo &
 » contristatus, sancti *Eadmundi* postulaturus suf-
 » fragia divertit alias, ne matris suæ hujus scilicet
 » ecclesiæ tantam videret miseriam. Obiter autem
 » misit ad vos viros nobiles, clericos scil. Barones &
 » milites, qui vos inducerent ut ad eum supprior
 » vestrum aliosque fratres mitteretis, qui ei vestra
 » exponerent gravamina, & quæ esset hujus in-
 » opinatæ suspensionis materia. Hujusmodi ut reor
 » accepistis mandatum, sed nolulistis venire. Rex
 » igitur in sua quiete positus, convocatis episcopis
 » suis quæsit ab archiepiscopo, an ipsius auctori-
 » tate suspensa fuisset *Cantuariensis* ecclesia. Non,
 » ait archiepiscopus, domine mi auctoritate mea vel
 » conscientia suspensa est, sed *Gaufridi* supprioris ar-
 » rogantia, nec ob aliam causam hanc esse suspen-
 » sam intelligo nisi quod ipsum suppriorē ob ma-
 » nifestam inobedientiam excommunicavi. De tanta
 » igitur contumelia mihi & vobis illata vestram ex-
 » postulo justitiam, quia de tota causa quæ inter me
 » & monachos vertitur, vestram & episcoporum
 » paratus sum subire jurisdictionem. Cum igitur
 » dominus Rex super his consulisset episcopos, vi-
 » debatur omnibus consiliosum ut ad vos idoneos
 » mitteret nuntios. His de causis fratres karissimi
 » ex imperio Regis cum litteris ipsius quas audistis
 » venimus ad vos. Monemus igitur & consulimus
 » in domino ut filii ecclesiæ & qui tenemur eidem
 » ex professione, ut suppriorē vestrum vel alios
 » fratres nobiscum mittatis ad dominum Regem
 » principem benignum & devotum & de vestra in-
 » quietudine valde turbatum. Mirumne est si ad-
 » versariorum vestrorum credat mendaciis, cum eo-
 » rum dicta, vera sint vel falsa, non vultis refellere,
 » nec vestram propalare veritatem? Accedite igi-
 » tur ad dominum vestrum regem, eique vestra de
 » plano exponite gravamina, vestramque procul-
 » dubio reportabitis justiciam.

Cumque sermonem compleisset episcopus, sub- junxerunt & alii, omnes idem dantes consilium, ut ad Regem nuntios monachos delegarent. Quibus supprior ait. Auditis his quæ nobis ex parte domini Regis proposuistis, In primis ipsius Regis & archi- episcopi omnem injuriam abnegamus & contume- liam. De aliis vero si placet conferemus adinvicem quid agere debeamus. Recedentibus itaque seorsum paulisper episcopis, & super his quæ dixerant variis hinc inde confertis sermonibus, placuit tandem omni- bus

bus ut eis incontinenti breve quidem & purum sed omnia complectens daretur responsum. Quibus in capitulum revocatis supprior ait. De adventu domini Regis in *Angliam* pro posse nostro plurimum lætificati, sperabamus quod ipso adveniente salus ecclesiæ jam esset in januis. Audito autem quod diverteret alias, tristitia cordis nostri congeminata invaluit. In proximo quidem ut asseritis post ipsius adventum, venerunt ad nos forsitan ab eo missi spectabiles nuntii, monentes ut more solito divina celebraremus in ecclesia, & ad Regem monachos mitteremus, & illos præcipue quos archiepiscopus per totam provinciam suam denunciaverat excommunicatos. Equos, famulos & expensas ituris promittebant, & in eundo & redeundo regiam securitatem. Quibus de huiusmodi protectione satis superque respondimus, dicentes, indecens esse & indecorum & hætenus *Cantuariensi* ecclesiæ fuisse insolitum, ut monachi nostri in sellis aureis & cappis manicatis ad regis præsentiam ducerentur. His de causis substituerunt monachi vocati usque in præsens, non equidem ob regis contemptum, sed ne per vicos & plateas vulgi strepitu excommunicatorum notarentur elogio, nec hanc ecclesiæ *Cantuariensi* vel domino regi irrogarent infamiam. Præfati etenim nuntii licet nobiles essent & famosi, regium tamen characterem præ manibus non habebant. De suspensione autem quod præfatis nuntiis diximus, hoc iterum & vobis dicimus, quod nos ecclesiam non suspendimus, sed ea quæ per dominum archiepiscopum nobis sunt illata gravamina. A primo etenim ingressu suo ad nos usque in præsens vix paucos dies nobis permisit habere quietos. Primo namque congressu villarum nostrarum xenia nobis subripuit, deinde ecclesias nostras usibus pauperum deputatas occupavit, quas etiam nobis reclamantibus & sedem apostolicam appellantis suis clericis contulit. Post modicum vero opus illud quod ex ore apostolico maledictum & prophanum est, post appellationem nostram in confusionem monasticæ professionis & detrimentum ecclesiæ, in contemptum quoque sedis apostolicæ fundavit, & de bonis nostris ditatos instituit canonicos, Priorem nostrum eo quod appellaverat suspendit à prioratu, monachos plures à mensa Dominica, ex quibus unum appellantium expulit etiam ab ecclesia. Post modicum monachos villarum nostrarum custodes amovit, & eosdem post brevissimum intervallum excommunicavit. Post hæc omnia transiens in *Normanniam*, redditibus nostris & pensionibus ecclesiarum & xiiij. maneriis spoliavit. Cum autem nuper rediret in *Angliam*, non illa vel illa nobis abstulit, sed omnia, ut nec passum pedis nobis extra januam relinqueret. Hac de causa porta curiæ nostræ, nec mirum, clausa est, non contra eum quia non affuit, sed contra huiusmodi nepharios invasores. Adjecit & ipse jam apud *Wingeham* constitutus, ut murus curiæ nostræ manu violenta perforaretur, alias vero transcenderetur, curia occuparetur, portæ & officinarum hostia confringerentur, & omnia nostra victualia asportarentur, sed & hospitum & infirmorum. Servientes nostri compulsi sunt præstare juramentum contra nos, ut si quem ex nobis exire viderent apprehenderent, si vero capere non possent, clamore levato abeuntem notarent. Illi vero qui jurare nolebant, alii in curia, alii in cimiterio etiam clerici capti & verberati sunt, & tandem in ergastulum trusi. Omnes vero qui quovis titulo vel fami-

liaritate monachos contingebant, Regis & archiepiscopi proditores sunt appellati. Vallati sumus nocte & die multitudine armatorum, non tribus quidem vel quatuor, sed quingentis & eo amplius cum gladiis, furcis & fustibus, ut omni hora diebus & noctibus jam jamque putaremus nos in claustro vel ecclesia capiendos vel capite puniendos. Hinc itaque nostris asportatis vel occupatis cibariis, illinc porta cimiterii per triduum clausa & obserata est, ut nulli pateret ingressus, vel ad nos quispiam valeret accedere, ne videlicet nostra in publicum exiret miseria, vel ad nos aliqua intraret misericordia. Verum ne præteream quod archiepiscopus in sua persona gessit propria, fratres nostros quos audito ipsius adventu ad eum destinavimus, ut eum nomine conventus salutarent & debitam offerrent processionem, antequam ad eum possent accedere, per internuntios denunciavit excommunicatos, tandemque ablatis equis pedes ad nos redire permisit. Mandavit deinde ut ego ad eum quam citius venirem. Sed cum paratus essem, restitit mihi conventus, ne percusso pastore grex dispergeretur, vel ne juvenes nostri non ex crebro, immo interpolato verbere irritati, in persecutores suos acrius insurgerent, ordinis & religionis oblita penitus reverentia, quippe cum solummodo claustrum & ecclesia ipsis relicta sint, & semper immineat captio vel membrorum truncatio. Ipse autem archiepiscopus contra juris formam & ordinis, per totam provinciam me suppriorem & mihi consentientes, totum scilicet conventum in parochialibus ecclesiis fecit excommunicare. In omnibus his nil profuit nobis totiens innovata appellatio, nec domini Papæ inhibitio, sed nec datum privilegium, quod scilicet non valeat pendente lite in nos vel homines nostros aliquam inferre sententiam. Hæc sunt patris nostri nobis illata gravamina, hæc nostram à divinis suspenderunt ecclesiam. Non enim possumus famelici in ecclesia psallere, & panem nostrum cotidianum, ut de ferculis taceatur, mendicare. Crudele quiddam & incredibile dicam adhuc, sed sincera fultum veritate. Cum enim post recessum archiepiscopi porta cimiterii per officiales Regis post triduum fuisset aperta, ipsum panem & potum quem amici nostri nobis incarcerationis portabant, custodes murorum nostrorum & janitores portantibus auferebant. Infatiabili eorum insanix sufficere non potuit ut nostra raperent, nisi & collata beneficia suffocarent. Nunc igitur quia musica in luctu importuna narratio, cæteris omissis ista sufficiant. Obstupuerunt ad hæc præfati nuntii, & cum G. supprior paululum respirasset, dixerunt. Cum tantam habeatis querelæ materiam, de vocatione Regis quid dubitatis vel quid dicitis? Quibus supprior ait. Cum vos sitis fratres nostri & filii ecclesiæ & domini Regis nuntii, & ipsius super hoc negotio litteras habeamus, domini Regis benivolentiæ grates referimus vestræque devotioni. Ad dominum nostrum regem gratanter aliquos mittemus ex fratribus qui ei nostram exponant miseriam, & ab eo nobis aliquam reportent misericordiam, si tamen in eundo & redeundo in verbo vero sponderitis regiam securitatem. Inhibuit enim nobis archiepiscopus ne aliquatenus egrediamur, & servientes nostri & homines archiepiscopi qui hucusque januas nostras custodiunt jurare compulsi sunt, ut quem exire viderint comprehendant. Hæc audientes episcopi, habito seorsum consilio denique redeuntes, ex parte regis & archiepiscopi dirigendis.

dirigendis fratribus in fide sua cum suis patentibus litteris in eundo & redeundo omnem promiserunt securitatem. Nos igitur, ait supprior, in hac fide securi veniemus. Sed non existimet quis vestrum quod nos timore inerti vel formidine pœnæ securitatis hujus nobis impendi quæramus gratiam, sed ne nimis idiotæ vel simplices vel domino archiepiscopo videamur inobedientes. Parati enim sumus pro libertate ecclesiæ in carcerem & in mortem ire, membrorumque & capitis si Deus dederit sustinere truncationem. Abbas autem de *Waltham* obstupescens ad hæc; En, inquit, religiosorum virorum voces audio. *Osbernus* regis clericus porrexit in instanti litteras domini Regis clerico vicecomitis *Cantie*, ut idem vicecomes de fisco regio equos & expensas honorifice monachis inveniret. Hæc audiens supprior ait. Inauditum & inusitatum est usque adhuc, ut monachi ecclesiæ Christi *Cantuaria* ad expensas Regis deducantur ad curiam. Nos autem licet mendici simus & miseri, amicos tamen habemus & proximos, quorum procuracione ad dominum Regem tres vel quatuor monachos mittemus. Non equidem ut ibidem litigent vel compositionem faciant, sed ut domini Regis audiant voluntatem. Discesserunt igitur his dictis præfati nuntii, gaudentes in domino quod in tanta congregatione tantam unitatem, talemque repperissent constantiam. Verum ne ipsi vel *Cantuarienses* monachi circumvenirentur in aliquo, super his consuluerunt archiepiscopum jam apud *Cer-tinges* positum per *W. Wigorniensem* episcopum, an scilicet monachi libere & sine omni suspicione regiam possent adire præsentiam. Datis itaque de securitate eundi & redeundi patentibus episcoporum litteris, monachi quatuor ad regem vj. kal. Marci profecti sunt. Qui licet viri prudentes essent & strenui, à Rege tamen & quibusdam aulicis apud *Clarendonam* cum indignatione suscepti sunt & contumeliis affecti. Rex autem quasi parvipendens dulces & deprecatorias conventus litteras utcumque audivit, gravaminibus lectis vix aurem patienter præbuit, cartis suis & antiquorum regum munimentis contradicere non erubuit vel dejerare. Cum autem monachi undique contumeliis afficerentur & probris, ea die recedentes à curia sibi tam ingrata, ex præcepto Regis *Wintoniam* missi sunt ut ibidem Regis in *Gualiam* properantis reditum expectarent. Sed eisdem jam apud *Wintoniam* positis, Rex à suo resiliens proposito mandavit eis, ut apud *Cirencestram* tam ipsius quam archiepiscopi præstolarentur adventum, mandans abbati ut eosdem monachos susciperet cum honore. Qui cum post dies aliquot archiepiscopo venienti occurrerent, eumque pacifice salutarent, ipse archiepiscopus salutantibus nec verbum respondit nisi quod essent excommunicati. A clericis autem ipsius probris & contumeliis & minis affecti sunt, tandemque cum subsannatione & derisu recesserunt, pluraque ex his quæ audierant regi retulerunt. Quibus cum diceret Rex quod omnes illi quasi ex ore archiepiscopi loquerentur, adjecit. Archiepiscopus super vestro negotio mecum locutus est dicens, quod de tota causa quæ inter vos & ipsum vertitur, episcoporum vel abbatum quoscunque voveritis, eligere nostroque communicato se committere velit arbitrio. Vos igitur moneo ut paci intendatis, pacem quærat, quia nec volo nec valeo diutius hanc sustinere perturbationem. Cui monachi. Si episcopi vel abbates tantum amarent nos quan-

tum ipsius & vestrum formidant principatum, parati essemus vestro & ipsorum sisti iudicio. Sed subditi ipsius sunt, nec contra eum justam vel injustam pronuntiabunt sententiam. Quibus Rex ait, Putatisne quod episcopi vel abbates quos vos elegeritis aliquod injustum proferant iudicium? Nequaquam. Sed jam nunc Priorem vestrum & fratres revocate, ut communicato consilio citius cum gaudio vestra recipiatis. Cui monachi temptantes dixerunt, Si conventus noster forte consenserit ut Prior & fratres à curia revocentur, quis interim conventum in victualibus necessariis sustinebit? Videns itaque Rex se deprehensum, demisso paulisper capite dixit, Res ardua & difficilis est. Sed jam nunc domum redite, & ex his quæ audistis conferte adinvicem. Dum ergo redirent monachi, ad suggestionem archiepiscopi misit Rex clanculo litteras suas ad conventum *Cantuariensis* ecclesiæ, mandans & imperans ut alios tres monachos ad eum mitterent, quos esse noverat ætate senes, natura simplices, ut ex eorum verbis simplicibus & inconsideratis juniores involve-
ret, & quasi ex auctoritate seniorum ecclesiæ materiam sumeret malignandi. Suspectos enim habebat archiepiscopus juniores licet maturos quos noverat perspicaciores, unde & senum insipidum sitiebat eloquium. Sed tres illi quorum archiepiscopus desiderabat adventum, adversa valitudine præventi sunt. Nam unus ex illis ruptura læsus lecto decubuit, alter vero emoroidarum fluxu & iliaca passione detentus est, tercius autem dextra sui corporis parte præmorta, fere inutilis effectus est. Qui licet grandævii essent & diutina religione probati, his tamen ex causis excusabiles effecti sunt, ne forte ex ipsorum verbo simplici justitia periclitaretur ecclesiæ. Missi sunt tamen ad Regem monachi duo viri religiosi, qui ne nimis moveretur Regis pacarent animum, eorumque quos vocaverat absentiam excusarent. Qui à Rege simul & ab aulicis satis modeste suscepti, rogaverunt ut suæ *Cantuariensi* miseretur ecclesiæ, & præ inopia deficienti succurreret conventui. At ille, Vos, inquit, misere mini ecclesiæ. Et adjecit. Doleo quidem quod nostro non vultis credere consilio. Sed jam nunc *Cantuariam* redite, quia cum archiepiscopo quem mandavi de vestro loquar negotio, & in proximo vobis meam mandabo voluntatem. Cui monachi. Mementote quod jam per septimanas undecim elemosinis pauperum vivimus & sustentamur. Quibus Rex, Ite, inquit, ite, Deo annuente vos omnem habebitis sufficientiam. Dum igitur præfati redirent monachi, & archiepiscopus in fines ultimos *Walia* quasi de sumenda cruce prædicaturus aufugisset, per manum monachi *Cantuariensis* qui eum callide subsecutus est domini Papæ *Clementis* hujusmodi suscepit mandatum.

Clemens episcopus, servus servorum Dei, venerabili B. Cantuariensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus Anglicanis obtines ampliore: tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subditorum injuriis vel oppressionibus temperare, & his postpositis quæ justiciæ pulchritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extinguunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde non sine causa miramur, quod sicut nobis proponitur post appellationem ad sedem apostolicam

apostolicam factam, & bona memoria Urbani predecessoris nostri prohibitionem, adeo circa nova capella constructionem & alia multa manus tuas in ecclesia tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nichil eis de interposita appellationis remedio accessisse prout ratio juris exposulat aestimetur, nec tu honori sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bona conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus omni contradictione & occasione postposita, eo etiam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesia tua, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam vel predecessoris nostri prohibitionem in opere capella actum est, non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum, quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos etiam qui post inhibitionem sæpèdicti predecessoris nostri in capella ipsa celebrare divina officia præsumpserunt, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros etiam conventus quos post appellationem interpositam amovisti quos et idem predecessor restituit habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem in eorum gravamen sunt attemptata, videlicet in invasione villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum, in statum pristinum cessante appellatione & contradictione reducas. Ad hæc quia secundum formam juris post appellationem nichil est innovandum, volumus & precipimus ut pendente iudicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Alioquin grave nobis existeret modis omnibus & molestum, nec possemus sine coheretione debita æquanimiter sustinere. Dat. Sen. vij. kal. Febr. indictione sexta.

Expavit ilico vehementer archiepiscopus & incanduit cum astantibus duobus episcopis præfatas litteras nudæ, quam exposuerat, manui suæ subito sentiret intrusas. Cum autem dissimularet & easdem litteras audire & responsum reddere portitori, de porrectis legaliter litteris assumptis testibus, monachus recessit & Cantuariam properavit. Hæc ilico mandato apostolico reverentia exhibita est, ut procuratores archiepiscopi convocatis hominibus multis de villis archiepiscopi cum festinatione nimia fossa lata & profunda capellam cingerent, & domos clericorum, & portas aptarent, ac si castra constituerent ad obsidendam Cantuariam. Ipse etiam archiepiscopus eisdem clericis fertur scripsisse quod huiusmodi litteras suscepisset, monens eosdem ne formidarent, nec aliquatenus à divinis cessarent.

Interea tota Anglia in dandis decimis gravissime vexata est, ut Christiani lxx. milia librarum & eo amplius pecuniam darent, Judæi vero lx. milia. Nec alicui ultra Parasceven dandi dilatio data est,

præter eos qui duas marcas vel amplius dare debuerunt, quos Rex apud Londoniam post octavas Paschæ secretius alloqui cupiebat. Cum igitur dolerent omnes & singuli de tanto gravamine, & formidarent plurimi de futura calamitate, omnes archiepiscopum licet absentem horrendis imprecationibus impetebant, eo quod audissent huiusmodi decimas ex ipsius processisse consilio, & quod ecclesiam Cantuariensem tam atroci persequeretur malitia. Sed in brevi rumor undique dispersus est, quod archiepiscopus mente alienatus in reprobum sensum datus fuisset, vel quod expirasset. Ignorantibus itaque etiam suis quid de archiepiscopo factum esset, jam instante cœna Domini miserunt monachi Cantuarienses nuntios ad Gilebertum Roffensem episcopum utpote Cantuariensis ecclesiæ capellanum, rogantes ut matrici ecclesiæ scilicet Cantuariensi oleum & crisma transmitteret, presbiteris Cantie per manum Cantuariensis sacristæ more solito dividendum. Renuit episcopus quod petitiū est, dicens se domini archiepiscopi super hoc non accepisse mandatum. Quod audiens nuntius, solenniter appellavit, ne alteri quam monachis Cantuarie crisma traderetur, & ne quis sacerdotum Cantuariensis diocesis ab alio quam à monachis Cantuarie contra morem antiquum olei vel crismatis susciperet sacramentum. Detulit episcopus monachorum appellationi, & omnes ecclesiæ de sinodo archiepiscopi numero CCC. lv. crismate simul & oleo privatae sunt. Contristati sunt igitur omnes qui audierunt de tanta Cantuariensis ecclesiæ oppressione, & quod in tanta solennitate Dominicæ resurrectionis mater lugere deberet cum filiæ minores jubilarent. Sexta vero feria cum monachi miserabiles ante crucem Domini devotissimis incumberent precibus, ecce nuntius Prioris in tribus septimanis & iiij. diebus à Roma veniens, cum canendi mandato huiusmodi litteras attulit.

Clemens episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Priori de Fauresham & magistro Feramino salutem, & apostolicam benedictionem. Horrendi facinoris detestanda presumptio vehementer animum nostrum pro sui atrocitate commovit, ut illos debite severitatis jaculo feriamus, qui more prædonum ecclesiæ Cantuariensis possessiones nequiter invaserunt, & in septa curia monachorum & officinas effractis muris crudeliter irruentes, eorum bona sacrilego ausu diripuisse noscuntur, Eos quoque qui monachis & hominibus eorum violentiam inferentes, curiam ipsis contradicentibus occuparunt. Unde quoniam prædictorum fratrum injurias dissimulare nec possumus nec debemus, quibus tanto benignius in suo jure tenemur adesse, quanto in partibus Anglicanis majori præminent honestate, præsumptores illos qui tam enormis sacrilegii facinus admiserunt & eorum complices usque ad satisfactionem condignam auctoritate presentium decernimus anathemati subjacere, per apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatinus ipsos si admoniti noluerunt congrue satisfacere, excommunicatos sicut moris est, contradictione & appellatione cessante, solenniter & publice nuntietis, & faciatis ab omnibus cautius evitari: attentius provisuri ne, quod absit, ex desidia vestra in hac parte mandatum apostolicum negligatur, quia grave nobis esset modis omnibus & molestum, nec possemus æquanimiter sustinere. Quod si ambo his exequendis nequiveritis in-

teresse, alter vestrum ea nichilominus exequatur.
Dat. Laterani xvj. kal. Aprilis pontificatus nostri
anno primo.

Disperio itaque de canendi licentia rumore in populo, gaudentibus omnibus & singulis & lacrimantibus præ gaudio, accurrit populus civitatis *Cantuarie*, & ecclesia Christi citissime mundata est, cortinis & palliis præter spem multorum ornata, & resurrectionis Dominicæ sacra solennitas in ymnis & canticis spiritualibus festive celebrata est. Organa sola suspensa sunt, ut hoc saltem indicio diminutio lætitiæ signaretur, eo quod excommunicati illi invasores rebus adhuc monachorum incubarent. Qui cum secundum mandatum apostolicum ab executoribus publice commonerentur, ut resipiscentes digne satisfacerent, irrisionibus insistebant, & quosdam civium & servientes monachorum, ne soli punirentur anathemate, invitabant ad prandium. Trina autem admonitione interpolatis diebus solenniter & publice facta, cum sacrilegi illi minis insisterent & probris, denunciavit Prior de *Fauretham* ex assensu *Feramini* omnes malefactores illos qui monachorum *Cantuariensium* murum curiæ fregerunt, villas & officinas invaserunt, & qui monachis vel ipsorum hominibus vel rebus aliquam violentiam intulerant, eorumque complices non ab ipsis executoribus vel monachis, sed à summo pontifice cujus irrefragabilis sententia est, ex consilio fratrum esse excommunicatos, & ob hoc de cætero ab omnibus esse vitandos. Ipsi vero viam Domini non cognoscentes, sed hæc omnia parvipendentes, in ipsa quam occupaverant curia monachorum quasi ad nuptias comefuri conveniebant. Quidam autem ex ipsis gradu quidem sacerdotii gloriantes, sed nec Deum nec homines metuentes, cum sibi essent ex participatione anathematis male conscii, missas miseri celebrare præsumpserunt. Presbyteri etiam *Cantuarie* à prophanis canonicis instructi, parochianis suis prædicantes prohibebant ex parte Regis & Archiepiscopi, ne quenquam ex his quos auctoritate apostolica excommunicatos audierant, aliquatenus vitarent, dicentes, in diocesi archiepiscopi apostolicam non tenere sententiam. Ex præcepto quoque regio quidam è civibus *Cantuarie* in ergastulum publicum una cum nepote sancti martyris *Thomæ* missi sunt, eo quod illis quos summus excommunicaverat pontifex communicare volebant, ut quod minus quam volebant erat factum in martyre, saltem in suo sanguine crimen parricidii consummarent. Ipsi autem excommunicati hoc Regis edicto audaciores effecti, ipsum carcerem quo cives illi pro zelo Dei & ecclesiæ tenebantur inclusi, allato igne noctu concremare volebant. Sed importuno canum latratu repulsi, circuibant per vicos & plateas, ut si forte invenirent aliquos hujus viæ viros, vinculis vel verberibus attrectarent. Tegulas etiam domorum eorum qui incarcerati sunt jactu lapidum confringebant. Præter hæc omnia & plura hujusmodi quæ ab ipsis in contemptum domini Papæ & derisum monachorum fiebant cotidie, accidit ut presbyter quidam ex ipsorum communione parvulum infantem moribundum repelleret à baptismo, donec ipsius patrem pueri detestando constringeret juramento, quod neminem ex his invasoribus crederet excommunicatum, nec ipsorum in aliquo vitaret consortium. Dum hæc igitur & his similia à ministris domni *Baldewini* auctoritate ipsius tam in monachos quam in

cives *Cantuarienses* & amicos ecclesiæ agerentur, ipse archiepiscopus ab extremis *Gualia* finibus rediens *Londoniam* pervenit. Ingressusque ad regem, contra omnia *Romane* curiæ mandata solenniter appellavit, ilicoque reversus, cum summa abiit festinatione, acsi jam jamque *Romam* esset iturus. Verum tercio quartove die à Rege revocatus, ad suam talem qualem prosequendam appellationem episcopos & abbates dirigere voluit. Qui cum se super hac excusarent profectione, ne videlicet in hac causa, ut dicebant, perdita & fere putrida ut degeneres filii matrem suam *Cantuariensem* impugnarent ecclesiam, ecce nuntius archiepiscopi advolans à *Roma* nuntiavit eidem dominum Papam super tot gravaminibus monachorum valde esse offensum, & ad dirimendam causam ex consulto curiæ legatum in proximo esse venturum. Nam archiepiscopus omnes executores *Cantuariensis* ecclesiæ & amatores causæ habebat exosos, tantoque insequabatur odio, ut non solum bona temporalia eisdem surripere, sed & vitam quodammodo subtrahere velle videretur. Primos etenim executores scilicet abbates odio habuit, eisque & suis quotquot potuit intulit gravamina. Magistrum quoque *Feraminum* licet tepidum apostolicæ sententiæ executorem, eo quod eum suis ex clericatu haberet in vinculis adeo insecutus est, ut eidem boves & oves, aratrum & alia ad hospitale sancti *Jacobi* pertinentia surriperet, & quæ poterat alia minaretur inferre gravamina. Timens autem *Feraminus* ne pauperculæ feminæ leprosæ quæ in præfato sancti *Jacobi* degebant hospitali, quamvis modica quæ habebant sub ipsius magisterio victualia perderent, sciensque malitiam archiepiscopi quod iram semel animo conceptam nunquam de plano remitteret, ab omni gravamine sedem apostolicam compulsus est appellare. Unde irritati officiales archiepiscopi, ut omnem more solito eliderent & confunderent appellationem, ipsum *Feraminum* dampnis affectum & contumeliis adeo persecuti sunt, ut præter alias quas eidem intulerant enormitates, ex parte regis & archiepiscopi prohibuerunt ne pauperum mulierum segetes mererentur. Hæc & his similia, sed & pejora ut præ pudore taceantur, ex præcepto fiebant cujusdam *Roberti de Beketune*, qui absente archiepiscopo omnium erat princeps & præceptor excommunicatorum. Ipse quoque archiepiscopus in nullo præceptis apostolicis deferens, cum ipsis excommunicatis in cibo et potu longoq; colloquio communicavit, dicens omnia pro quibus excommunicati fuerant ipsius auctoritate perpetrata fuisse. Dum igitur rex & archiepiscopus cotidie minis insisterent, nec circa miseras & egestates conventus *Cantuariensis* ullo pietatis moverentur affectu, videretque summus pontifex *Clemens* quod eorum pertinacia in causa *Cantuariensi* non nisi per legatum à suo latere missum comprimi valeret, ex consilio fratrum Prioris *Cantuariensis* annuit petitionibus, ut episcopus *Hofstiensis* in *Angliam* veniens, ex decreto curiæ absque reclamazione utriusque partis apostolicum exequeretur mandatum. Dominus itaque Papa Priori *Cantuariensi* & monachis in medium vocatis dixit. Si diligenter intendimus, causa vestra fratres karissimi innotet, quæ & nos & fratres nostros vobis compati facit & condolere. Vertitur enim inter patrem & filios qui unum esse & idem per omnia sentire deberent, nec videtur vos pater affectu paterno tractare. Conqueritur tamen vos ei honorem debitum & obedientiam

obedientiam non exhibere. Diu quidem stetit in
 præsencia prædecessorum nostrorum & nostra semper
 parati stare iudicio nostro, habentes auctoritatem
 & mandatum capituli vestri, sed clerici fratris nostri
 archiepiscopi minus sufficientes sunt, & nullum man-
 datum habent, neque isti qui præsentes sunt, neque
Petrus ille & alii qui recesserunt; unde quia ad præ-
 sens res finem sortiri non potest, mittemus à latere
 nostro virum sapientem & discretum qui in negotio
 vestro juxta mandatum nostrum & formam sibi
 præscriptam procedat. Hæc audientes clerici ar-
 chiepiscopi, *Hostiensis* episcopi legationem toto co-
 natu præpedire curabant, eo quod esset justus valde
 & incorruptibilis constantiæ, munerum contemptor
 & adulationum, mœrentium consolatio, & leva-
 men miserorum. Volebant autem præfati clerici
 aliquem habere legatum natione *Romanum*, qui
 unguentis *Anglicis*, auro scilicet & argento solent ad
 quælibet inclinari. Prioris tamen prævaluit petitio,
 & *Hostiensis* episcopus *Cantuariensis* causæ cognitor
 & iudex effectus est. Sed cum omnia ad profi-
 ciscendum pararentur necessaria, & Prior non nisi
 diatim suo provideret hospitio, miseræ *Cantuariensi*
 ecclesiæ dolendum accidit infortunium. Nam *Hosti-*
ensis episcopus tum senio tum infirmitate gravi ne
 procederet in causa detentus est. Cum autem epi-
 scopus post dies non paucos convalesceret, Prior
Cantuariensis graviter infirmatus est, & fere per-
 ductus ad extrema. Horrida enim pestilentia ex ar-
 dore æstatis nimio & diversis aeris passionibus quæ
 post festum sancti *Johannis Baptista* emerferunt,
Romanum adeo vastavit populum & maxime pere-
 grinos, ut non nulla milia cleri & populi spiritus
 exalarent. Ex hac pestilentia detestanda Cardina-
 les quidam *Cantuariensis* ecclesiæ patroni extincti
 sunt, & ex sociis Prioris monachi quinque & plu-
 rimi servientes. Cæteri omnes adversa valetudine
 adeo detenti sunt, ut nec unus alteri vel aquam fri-
 gidam valeret propinare. Prior autem *Honorius*
 jam fere præmortuus, beneficio episcopi *Hostiensis*
 in montana *Velleitrensis* provinciæ absportatus est,
 ut ibidem liberiori reffectus aere respiraret. Sed illa
 corrupti aeris detestanda infectio jam ipsius occu-
 pans vitalia, ad extrema perductum xij. kal. No-
 vembris compulit expirare. Raptus est itaque ve-
 nerandæ memoriæ *Cantuariensis* Prior *Honorius* ne
 malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio de-
 ciperet animam illius. Est autem sepultus Prior
 ecclesiæ *Cantuariensis* *Honorius* vere honorandus in
 claustro *Lateranensis* ecclesiæ. Alii vero monachi
 qui mense Julio mortui sunt, in diversis ecclesiis se-
 puli quiescunt. Tantam enim gratiam dederat eis
 Dominus in civitate, ut pro habendis cadaveribus
 eorum in suis cimiteriis nobilissimi etiam cives &
 vulgus litigarent. Si causa, non poena, ut legitur in
 scripturis, martyrem facit, quis *Honorio* Priori &
 sociis suis negabit martyrium, qui pro pace & li-
 bertate ecclesiæ Dei conservanda omnia relinquen-
 tes, non solum peregrinationem sed & mortem susti-
 nere meruerunt? Quis majore fervere potuit cari-
 tate quam ipsi, qui pro honore Dei & pro fratribus
 suis meruerunt animas ponere? Sed justis iudicis
 Dei consistorio determinandum est, quid quisque
 vel quantum in præmio debeat optinere qui pro Deo
 & proximo seipsum impenderunt. Audiens autem
 episcopus *Hostiensis* Priorem *Honorium* jam mor-
 tuum & sepultum, anxius plurimum redivivo lag-

guore correptus est, & post dies paucos in pace quie-
 vit. Quis igitur non obstupescat ad hæc? *Cantua-*
riensis ecclesiæ causa jam soli Deo relicta est, cum
 ex tot amicis & monachis vix unum solum mona-
 chum & ipsum languidum permiserit esse supersti-
 tem. Tribulatio hæc tam præceps, tam sæva vide-
 batur & valida, ut in *Cantuariensem* ecclesiam ma-
 nus Domini videretur extenta. Et quamvis morta-
 litas hæc nonnulla milia hominum peremisset in
 10 populo, tamen propter nimiam & inopinatam mona-
 chorum oppressionem & insolitam nuntiorum *Can-*
tuariensis archiepiscopi elationem, à pluribus dice-
 batur. Ecce quam malitiosa est archiepiscopi *Can-*
tuariensis intentio, qui cum monachos suos rerum
 omnium ablata copia, fame vel infamia, vel eciam
 manu regia à via justitiæ non possit flectere, saltem
 veneno conatur evincere. Hæc erat in populo pluri-
 morum opinio, hæc erat jam in exitu causæ *Cantua-*
riensis Prioris occupatio. Clerici autem archiepi-
 20 scopi cum viderent ex monachis aliquos ægrotare,
 alios expirare, reversi sunt pompose jactitantes quod
 rem strenue effecissent. Canonici etiam sed prophani
Hakentonia & invasores excommunicati monachis
 frequenter insultabant, dicentes Deum pro archi-
 episcopo manifesta fecisse miracula, non solum in
 captione sanctæ civitatis *Jerosolima*, sed etiam in hoc
 pessimum paganum imitantes *Saladinum*, dicebat
 enim idem *Saladinus* gloriosus in se, quod manife-
 30 stum esset & probabile se justum & bonum Deum
 colere, qui antiquam patrum suorum sibi restituit
 hæreditatem. Sic & isti excommunicati dicebant,
Baldewinum ob sancta sua merita, ideo scilicet
 quod *Cantuariensem* devastasset ecclesiam, novis
 coruscare miraculis. Quid interim putas *Cantua-*
riensis sustineret Conventus, qui hostibus publicis
 & privatis undique fuerunt obsessi. Præ multitu-
 dine dolorum & anxietatum, timore pariter &
 expectatione quasi præmortui facti sunt, cum de
 perpetuo periculo formidarent ecclesiæ, & præter
 cotidianas necessitates quas sustinebant & inopi-
 40 as, novis undique rumoribus agerentur & minis.
 Dicebant enim Romipetæ rumigeruli nunc dominum
 Papam, nunc Priorem, nunc Monachos quosdam,
 nunc vero omnes vitam finisse. Minabantur etiam
 adversarii nunc suppriorem, nunc monachos plures
 capiendos, nunc omnes expellendos, nunc portam
 qua sola peregrinis patebat ingressus esse clauden-
 dam, nunc vero tumbam sancti *Thome* martyris cu-
 jus oblationibus utcumque sustentabatur Conventus,
 50 violentia regis & archiepiscopi capiendam. Jam
 videre poterat quodammodo repræsentari consilium
Architofel & *Abfalonis*, vel ipsius *Herodis* & *Cai-*
pha. Conventus autem licet in egestate plurima con-
 stitutus, firmiter in primo stabat proposito, semper
 paratus pro libertate ecclesiæ contumelias & terro-
 res, opprobria & malicias hominum sustinere, &
 mortem vel quicquid humana vel diabolica posset
 excogitare malitia. Verum ne causa ecclesiæ una
 cum fratribus expiraret, si ea quæ de Priore suo &
 60 fratribus audierant veritate fulcita fuissent, licet in
 egestate nimia victualium constituti, quatuor mona-
 chos ad *Romanum* miserunt pontificem, ut cum
 Priore & aliis fratribus si superessent causam eccle-
 siæ suæ prosequerentur, vel ipsi per se tam de jure
 quam de facto proponerent, si omnes alii vel aliqui
 penitus expirassent.

Claritas magna visa est descendere super ecclesi-

am *Cantuaria* nocte fere media iiij. idus Octobris & tres personæ in ipsa claritate, duo scilicet episcopi mitrati, medius eorum erat absque mitra. Torquebantur interim animo rex et archiepiscopus excoGITantes sedulo an dolo vel violentia tantam possent violare constantiam. Sed dum de torquendis monachis, adhuc tamen vivente Priore, et de decimarum colligenda pecunia nimis affligerentur in se, præpediti sunt ad modicum, quia scriptum est, homo proponit sed Deus disponit. Hostilis enim perturbatio in partibus *Gallicanis* orta est, ut omnes fere et singuli cogerentur ad arma convolare. Defuncto enim Comite sancti *Egidii*, filius ejus regis *Franciae* consanguineus successit in comitatum. Quem contempnens Comes *Pictavensis Ricardus*, arma prehendit et milites congregavit, sicque Comitatus junioris castella et munitiones in confinio civitatis *Tolosa* occupavit, ipsam civitatem tam à se quam à patre suo diu desideratam gestiens obsidere. Unde rex *Franciae Philippus*, nec mirum irritatus, *Francorum* movit exercitum, et continuo in provincia *Bituricensi* castellum quod vocatur *Radulfi* prudenter obtinuit, pro quo anno præterito tantum discrimen factum est, ut rex *Angliae* inducias obsecrans lacrimas funderet, Comesque *Ricardus* genibus innitens et gladium regi offerens, easdem inducias tam sibi quam patri suo ad bimatum indultas obtineret. Alia quoque rex *Franciae* nonnulla subegit castella, & in brevi totam *Bituricam* obtinuit provinciam. Audiens hæc *Anglorum* rex non modice contreritus est, & hac sumpta occasione misit archiepiscopum *Cantuariensem*, episcopum *Lincolniensem* & illum *Hugonem Cestrensem*, ut ipsi cum archiepiscopo *Rothomagensi* regem *Franciae* adirent, eique quolibet integumento pro reformanda pace supplicarent. Archiepiscopus itaque *Cantuariensis* diutina induratus malitia, *Conventus Cantuariensis* ærumpnis non condolens, transfretavit apud *Witchelese* xvj. kal. Julii una cum sociis suis prædictis episcopis. Quorum cum rex *Franciae*, ut fama fuit, vitaret, immo & vituperaret colloquia, rex *Anglorum* jam se præ ira non sustinens, coactus est sed invitus transfretare. Omnis igitur moræ impatiens acsi continuo in adventu ipsius pax undique reformari debuisset, mare ingressus sed aliquotiens repulsus, vix tandem vj. idus Julii utcunque transvectus est, & fere naufragus juxta *On* in terram projectus. Dum enim Dominica die vj. idus Julii prospero flatu sulcaret maria, hora undecima orta est tempestas validissima venti & pluviae intolerabilis, coruscationis & tonitru, grandinisque ad magnitudinem ovi columbini. Hac itaque sævissima tempestate tota nocte quassatus, feria secunda semivivus in terram projectus est. Inde festinus in *Normanniam* veniens, regis *Francorum* animum commotum missis nuntiis studuit mitigare. Sed ille frendens ut leo, omnia ipsius sprexit mandata, eo quod omnibus dolum suspicaretur inesse. Solis armis rem cupiebat efficere, semper indies crescens, utpote qui de facili munitiones regis *Anglorum* occupabat. Cum igitur rex *Angliae* regis *Francorum* animum minis vel blanditiis non valeret effringere, quæsit ab archiepiscopo *Cantuariensi* & *Rothomagensi* aliisque suis consiliariis quid facto opus esset, conquerens de pueri illius inopinata & importuna impugnatione & juvenilis animi pertinacia edomanda. Contempnebat enim ipsius ætatem

puerilem, eo quod nondum esset xxiiij. annorum. Accepit itaque rex in consiliis ut thesauros effunderet, milites innumeros undecunque convocaret & pedites, & modis omnibus regis impetum conaretur effringere, ne denuo *Franci* tales sibi cogitarent inferre molestias. Hoc igitur accepto consilio, licet pecuniam invitus effunderet, milia tamen militum & peditum *Gualensium* coadunavit innumera. Quorum vallatus catervis, in extremis *Franciae* finibus villas pauperulas admodum & pauculas succendit, & vineas extirpavit, botros conculcavit, & cum ei nemo resisteret, capta præda pecudum illico reversus est. Hæc audiens rex *Franciae* patienter & sustinens, ferocis animi cohibuit impetum, videre desiderans quonam tenderet *Henrici* regis propositum. Dimiserat enim suum pro parte exercitum, eo quod maturæ jam instaret tempus vindemiæ. Comes autem *Ricardus* jam patrem suum commotum regemque *Franciae* quasi desolatum intuens, ne nil ageretur castello *Radulfi* tetendit insidias. Tandemque nata occasione, portarum præcludit introitum, eo quod quidam ex militibus *Francis* quibus commendatum erat præsidium, paululum exissent prædaturi. Quod agnoscentes & gementes milites exclusi, facto impetu redierunt ad januas, & innuentes sociis quos reliquerant in præsidio, irruerunt subito in obsidionem *Ricardi*, & viriliter cædentes, plurimos occiderunt, multos vulneraverunt, & nonnullos ceperunt. Ipse quoque Comes jam de sola fuga sollicitus equo dejectus est, sed cujusdam beneficio carnificis robusti valde liberatus evasit. Rex itaque *Franciae* in oculis omnium gratia plenus, jam militia revocata in omnibus agebat prospere quæ incipiebat, semper crescens & capiens, ut non solum de provincia *Biturica*, sed & de aliis terris regem *Angliae* propellere minaretur. E contrario rex *Angliae* cotidie minuebatur, & cotidie in cassum nonnulla milia marcarum male congregati effundebat ærarii. Suorum etenim tam Comitum quam Baronum & militum quos extenuaverat non habebat affectum. Tandem pro tanta calamitate hinc inde discurrentibus nuntiis vix tandem consenserunt utrique, ut in octavis sancti *Martini* apud *Bonmulins* de reformanda pace collaturi reges & regii convenirent in unum. Videntes autem plurimi viri religiosi & milites famosi senectutem regis *Anglorum* & detrimentum, regisq; *Franciae* prudentiam & incrementum, de futuro metuentes colloquio suadebant regi ut malefacta corrigeret & matris suæ *Cantuar.* ecclesiæ amoveret calamitates. Quibus cum responderet quod pace sibi restituta paci & tranquillitati provideret ecclesiæ, ad colloquium perventum est. Comes autem *Ricardus* primitus regi *Franciae* reconciliatus est, eo quod audisset patrem suum regem scilicet *Angliae* de successione regni sibi voluisse fraudem facere, eo quod niteretur, ut fama fuit, coronam regni filio suo juniore *Johanni* imponere. Unde, nec mirum, commotus *Ricardus* regis *Franciae* ante colloquium studuit animum mitigare, ut deficiente sibi patre saltem in eo aliquod inveniret solatium. Cum igitur reges apud *Bonmulins* convenissent in unum, prima die modeste satis & pacifice collocuti sunt. Sequenti vero die paulatim cœperunt verba turgescere. Tercia autem die cœperunt litigare, minasque minis acriter inferre, adeo ut milites circumstantes gladiis accingerentur. Attamen usque in festum sancti *Hilarii* sibi mutuo dederunt inducias. Stabat autem

autem in girum populus innumerabilis, amboque reges in medio, Comesque Ricardus & archiepiscopus Remensis. Comes itaque Ricardus assumpto sermone rogavit patrem ut eum sicut heredem suum de successionem regni faceret securum. Qui cum Ricardus more suo fiste loquens non respondisset ad votum, & Ricardus in cassum præfatis insisteret precibus, Jam nunc, inquit, videtur verisimile quod ante mihi exitit incredibile. Et conversus ad regem Francia, discinctus gladio, astante patre, videntibus cunctis qui aderant, protensis manibus eidem fecit homagium, ipsius implorans auxilium ne jure debito privaretur. Discesserunt igitur ab invicem pater & filius, & mirati sunt universi. Videns autem rex & paulisper retrocedens obstupuit, & quonam tenderet hæc inopinata conspiratio, mente sedula cogitavit. Non enim excidit ab ejus memoria vexatio quam intulerat ei Henricus filius suus ex consensu regis Lodovici, & ecce plusquam Lodovicus pater suus est iste Philippus. Cum igitur ab invicem, ut dictum est, reges discederent, & accurrerent populi qui prius à longe steterant in corona, rex Francia Comesque Ricardus pariter recesserunt. Rex autem Anglia jam sibi relictus, celeriter properavit in Aquitaniam, misitque Gaufridum Cancellarium in Andegaviam, ut omnium munitionum tam regi Francia quam Comiti Ricardo præcluderet aditum.

Interea dominus papa pio corde defolationem intuens Cantuariensis ecclesiæ, ad petitionem monachorum Cantuariensium qui nuper venerant, ex consilio fratrum annuit, ut Radulfus Cardinalis cum literis domini papæ ad decidendam causam quæ versabatur inter monachos & archiepiscopum, in Angliam legatus dirigeretur, cum literis hujusmodi archiepiscopo deferendis.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri B. Cantuariensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientia munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus Anglicanis obtines ampliorem, tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subditorum injuriis vel oppressionibus temperare, & his postpositis quæ justitiæ pulcritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extinguunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exhibere: unde non sine causa miramur, quod sicut nobis proponitur post appellationem ad sedem apostolicam factam, & bonæ memoriæ prohibitionem Urbani prædecessoris nostri, adeo circa novæ capellæ constructionem & alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi commissa fratrum molestias aggravasti, ut nichil eis de interposita appellationis remedio accessisse prout ratio juris exposulat existimetur, nec tu honori sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ ex officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bonâ conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus contradictione & occasione postposita, eo etiam non obstante si te abesse

contigerit ab ecclesia, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam, vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est, non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos etiam qui post inhibitionem sæpediti prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumpserunt, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros Conventus quos post appellationem interpositam amovisti, quos & idem prædecessor noster restituit habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum, in statum pristinum appellatione & contradictione cessante reducas. Ad hæc quia secundum formam juris post appellationem nichil est innovandum, volumus & præcipimus ut pendente judicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Nichilominus præcipiendo mandantes, ut omnia quæ ipsis monachis à tempore promotionis tuæ, vel post appellationem vel ante, absque juris ordine illicite abstulisti, in ecclesiis, exeniis, villis, possessionibus, redditibus seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, & libertatibus & administratione competenti & libera, infra xl. dies post harum receptionem litterarum restituere non moreris. Ipsis quoque monachis præcipiendo mandamus, ut si ab eodem tempore aliqua contra jus tuum & honorem præsumpserint, satisfactionem tibi appellatione remota exhibeant competentem. Quia vero Prior monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, volumus & præcipiendo mandamus ut in institutione Prioris contra privilegia sedis apostolicæ & regulam beati Benedicti & consuetudinem ecclesiæ hætenus observatam non procedas, & si feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus à sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro R. titulo sanctæ Præcedis presbitero Cardinali Apostolicæ sedis legato dedimus in mandatis, ut Apostolica auctoritate te & omnes contradictores & monachos ipsos si rebelles extiterint, ad hoc remoto appellationis obstaculo, ecclesiastica districtione compellat. Dat. Lat. iij. idus Decembris pontificatus nostri anno primo.

Cum igitur prænominatus legatus pervenisset Papiam, & prædictas domini papæ litteras archiepiscopo præmisisset, nimia confectus abstinencia & ex insolito itineris labore fatigatus, decidit in lectum apud Mortiers, & infra dies x. defunctus & sepultus est. Hæc audiens archiepiscopus Cantuariensis gavisus est, nec in modico voluit apostolico parere mandato. Impunitas enim totiens repetitæ inobedientiæ cor ipsius ad omnia reddidit induratum. Monachus autem qui cum legato Papiam pervenerat, Romam illico reversus est.

Splendor magnus visus est in Cantuaria nocte media xij. kal. Januarii, & xj. kal. ejusdem obiit Ricardus Wintoniensis episcopus.

XII.

An. Græ 1189. M. C. lxxxix. Colloquium quod de reformanda pace inter reges *Francia* scilicet & *Anglia* erat indictum, ad preces & excusationes regis *Anglia* a festo sancti *Hilarii* usque ad Purificationem, & exinde usque post Pascha dilatum est. Egrotabat enim rex *Anglia* sponte vel invitatus, & post modicum poenitentia ductus, eo quod filium suum offendisset *Ricardum*, eundem per archiepiscopum *Cantuariensem* B. aliosque spectabiles nuntios, ut solebat, minis interpositis blandiens studuit revocare. Sed *Ricardus* prædicti archiepiscopi colloquium simul & nuntium contumeliose respuens se homini non credebatur. Cum enim sciret expertus quid esset in homine, in omnibus mandatis patris sui & nuntii dictis, dolum & nequitiam suspicabatur inesse.

Apparuit eclipsis lunæ media nocte iij. non. Februarii.

Sollicitabant interea regis *Anglorum* animi pro ecclesia *Cantuariensi* Comites & Barones, supplicantes attentius ut sui miseretur & regni, dicentes in utroque manifestum Dei apparere iudicium, eo quod regni sui matricem ecclesiam scilicet *Cantuariensem* tot injuriis permitteret agitari. Motus igitur ad modicum rex pacificas præcepit litteras fieri *Cantuariensi* Conventui dirigendas. Quod audiens archiepiscopus accurrit, exaratas litteras inspexit, easque nimis benignas intuens confregit in frustra, easque quas subscripsimus regio impressit sigillo.

Henricus Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ & Comes Andegaviæ toti conventui ecclesie Christi Cantuariæ salutem. Noveritis me moleste tulisse & ferre discordiam & dissensionem inter vos & archiepiscopum Cantuariensem, & ideo ipsum archiepiscopum inde diligenter conveni, & inveni eum pro parte valde mitiorem & benigniorem quam fuerit; & quia nolo diutius sustinere, nec sustinendum est, quin inter vos concordia reformetur, ad eandem reformandam quantam operam & diligentiam potero adhibiturus sum. Et ideo venturi sunt ad vos Helyensis & Roffensis episcopi, & Randulfus de Glanvilla, & Eboracensis & Lincolnensis decani, quibus sicut michi ipsi certam fidem habeatis super his quæ vobis ex parte mea dixerint. Moneo autem vos affectuose & deprecor diligenter, ut ad pacis reformationem animum vestrum inclinetis, cum dominus archiepiscopus, quamvis ipsius condicio melior sit quam fuerit, possit ut intelligo facilius induci quam potuit ad adquiescendum consilio meo & fidelium meorum super ipsa concordia & pace reformanda. Consulo autem ut amodo non improbe agatis, sed bonum quod præsto est nisi per vos steterit benigne recipiatis. Et quidam ex vobis de melioribus et discretioribus conventus vestri quos prædicti viri ad me venturose elegerint, veniant ad me cum prædictis episcopis et Randulfo de Glanvilla et aliis qui ad nos venturi sunt, & cum litteris capituli vestri de ratihabitione super hoc quod apud me ipsis presentibus factum fuerit de prædicta pacis reformatione. Si vero omnes prænominati non venerint ad vos, hiis tamen qui de prædictis venerint, certam fidem habeatis, & consilio illorum adquiescatis. Noveritis etiam pro certo quod parti illi quæ improbitati adhærebit

in hac causa adversarius ero, & mitiori parti efficax auxilium præstare curabo. T. H. decano Eboracensi apud Cenom.

Machinabatur enim archiepiscopus ut omnes quasi ex ratione contemptus regii mandati *Cantuar.* ecclesie odirent Conventum si non venirent a rege vocati, si vero secundum præscriptam formam ad curiam accederent, jura penitus in parte plurima ad regis arbitrium subverterentur ecclesie, & sub hac fraude tenor apostolici elideretur mandati. Venerunt igitur *Cantuariam* prænominati regis nuntii præter episcopum *Helyensem* ix. kal. Aprilis cum præfatis litteris regis, sciscitantes an Conventus regie vocationi de plano vellet adquiescere. Quibus in capitulum denuo revocatis, ex consulto Conventus supprior ita respondit, Licet in multa ut ipsi nostri miseria simus & inopia constituti, de benivolentia tamen domini regis lætificati grates referimus, vestroque congaudemus adventui, qui huc ad nostram venire voluistis consolationem. Sed scitote quod nec tutum nec consiliosum nobis est, ut in ea forma quam tulistis aliquos ex fratribus nostris ad regem dirigamus, præsertim cum ex fratribus nostris nec unus reperiatur ex omnibus, qui tam periculosum audeat subire negotium. Diu enim stetimus & adhuc stamus in curia *Romana* ob innumera nobis illata gravamina. Et jam per Dei gratiam eousque processum est, ut in consummatione causæ jam dictata & donata sit sententia, unde & archiepiscopus jam quinto apostolicum suscepit mandatum. Expectat itaque dominus papa totaque *Romana* curia, expectat & nostra miseria, ut dominus noster & pater archiepiscopus nostra nobis restituens vel sero apostolicum exequatur mandatum. Sic, inquam, in curia stetimus & stamus, sic in eadem communi consilio fratrum diffinitum est, nec ab hac recedere, nec in aliam curiam causam nostram transferre valemus. Et *Randulfus* indignans. Nonne, inquit, ad curiam domini nostri regis vultis accedere? Non, ait supprior, nec enim audemus sub hac forma quam tulistis venire. Et ille: Si sub hac vobis præscripta forma venire non vultis, saltem duos vel plures ex fratribus quibus omnimodam habetis fiduciam non cum litteris ratihabitionis, sed cum forma vestræ deliberationis nobiscum mittite, ut vestra jure debito recipiatis, vel saltem iram regis & linguas detrahentium cohibere valeatis. Cui supprior: Domine, inquit, licet hoc tutum & utile videatur, ipsum tamen quod dicitis facere formidamus. Nec mirum: præterito etenim anno misimus ad dominum nostrum regem in *Normanniam* propter alia ecclesie negotia fratres nostros, ubi male & contra statum ecclesie & prohibitionem capituli in susceptione villarum nostrarum apud *Alenzun* circumventi sunt. Nec tamen minus quod ibidem in diminutionem juris ecclesie perperam factum est, pendentibus litteris omnibus est propalatum. Cum igitur ad hæc præfectus *Angliæ* reticeret *Randulfus*, *Gilebertus* episcopus *Roffensis* dixit, Ut mihi videatur & verum est, magnam in domino nostro rege perpendere potestis benivolentiam, qui vos pro reformanda pace ecclesie vestræ ad suam præsentiam præsertim per tales nuntios & litteras voluit vocare. Sed vos econtra non satis utile vel consiliosum refertis responsum, cum pro curia *Romana* regum penitus & regalium refutatis auxilium. Saltem præfecti *Angliæ* qui præsens est adquiescere deberetis consilio,

consilio, cui sapientiores & sublimiores vobis suum gaudenter præbent assensum. Supprior ad hæc: Domine, inquit, episcopo regis auxilium vel consilium nullatenus refutamur, sed in primis per Deum, deinde per homines, Comites scilicet & Barones, clericos & abbates, episcopos & archiepiscopos indefinenter imploramus. Domini eciam & patris nostri archiepiscopi supradictis mediantibus personis sed & generali capitulo *Cisteriensi* benivolentiam quæsimus & gratiam, quam usque in præsens ipso eciam papa præcipiente nequivimus obtinere. Forma tantum vocationis ut prædiximus nobis formidabilis est, quia Rumor de veteri faciet ventura timeri, & cætera. Dum itaque regales nuntii de mittendis monachis arguris insisterent admonitionibus, & monachi dolum in omnibus inesse putarent, de *Romana* curia subito cursor advenit, dicens dom. Papam ad dirimendam causam novum destinasse legatum. Unde supprior mente constantior effectus nuntiis regis dixit. » Multum domini & fratres nostri karissimi jam per » biennium afflicti sumus, sæpe & supra domini regis & archiepiscopi per viros eminentes & magnos » gratiam postulavimus, sed hucusque fraudati sumus à desiderio nostro. Nunc igitur per Dei misericordiam & per ejus sanctam quæ instat Annuntiationem, & per sanctos hujus ecclesiæ patronos rogamus & vos, ut fideliter interponatis partes vestras apud dominum Regem & archiepiscopum, ut ecclesiam *Cantuariensem* in pristinum statum restituant & conservent in posterum. » Nos enim domino nostro archiepiscopo debitam, & devotam parati sumus exhibere obedientiam. Discesserunt itaque nuntii Regis compuncti corde dicentes, quod in conventu *Cantuariensi* non invenerant quod putabant. Existimabant enim quod ex assiduitate functionum converterentur in paleas, & ad omnem ventum dispergerentur in foveas. Asserebant autem plurimi quod Rex apud *Cenomannum* ægrota- ret, & quod hac occasione in partibus transmarinis *Anglicana* vacantes essent consulendæ ecclesiæ. Unde quidam *Osbernus* cucullatus non monachus *Cantuariensis*, cupiditate honoris adipiscendi abstractus & illectus, jam cum *Rogero* alter *Judas* effectus est, ut in suo quem in ecclesia *Cantuar.* gerebat habitu monachili, Dominica in passione domini jam in conventu cœna facta & ipse cœnatus aufugeret in curiam archiepisc. & compellentibus excommunicatis archiepiscopo fidelitatis præstitit sacramentum. Conventus autem hæc audiens nec ipsius formidabat dolum, nec consortium diligebat. Erat enim, ut verum fatear, superbus & invidus, contumax ad correptiones, paratus ad detractiones, appetitor delictarum, divitum adulator, & semper dolus inventus est in ore ipsius, claustrum fugiebat, comestiones & fusturationes diligebat. Verum ne miseri hujus nequitia amicos subverteret ecclesiæ si forte diceret se à Conventu missum, misit Conventus nuntium ad curiam regis qui præfati proditoris præveniret insidias, & de fuga illius amicos ecclesiæ *Cantuariensis* præmuniret. Ille autem ad curiam archiepiscopi sub arcta custodia ductus, vix post biduum admissus est. Cum autem suaderent amici ecclesiæ ut ad Regem pacandum monachi mitterentur, directi sunt monachi quatuor. Qui cum accederent ad januam cimiterii ut exirent sabbato octavarum paschæ, à janitoribus clausis januis retenti sunt. Unde factum est ut ad vespertinalem sinaxim antiphona evangelica plane

ad litteram in conventu cantaretur: Cum esset sero die illo una sabbatorum & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati, &c. Audierant enim archiepiscopales illi jam in proximo legatum esse venturum in *Franciam*, quem ad dirimendam causam ecclesiæ *Cantuariensis* & ad pacem reformandam inter reges curia *Romana* direxerat. Hac de causa janitores plures solito & perversiores ad januam constituti sunt, qui monachis & eorum famulis multas intulerunt molestias. Cum autem existimarent plurimi regem *Angliæ* quod ipse finge- bat languidum & desperatum, audito adventu legati lætus exiit ambulans & militans & minas jaciens tam in regem *Franciæ* quam in Comitem *Ricardum*. *Cantuarienses* autem monachi qui cum legato venerant, apud *Cenomannum* hujusmodi litteras archiepiscopo porrexerunt.

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri B. Cantuariensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto in ecclesia Dei scientiæ munere & religionis præmines honestate, dignitatisque apicem in partibus Anglicanis obtines ampliorem, tanto decet caritatem tuam vigilantiori studio à subjectorum injuriis vel oppressionibus temperare, & his postpositis quæ justitiæ pulcritudinem decolorant, odoremque bonæ opinionis extinguunt, obedientiam & reverentiam debitam majoribus exhibere. Unde non sine causa miramur, quod sicut nobis proponitur post appellationem ad sedem apostolicam factam, & bonæ memoriæ prædecessoris nostri Urbani prohibitionem, adeo circa novæ capellæ constructionem & alia multa manus tuas in ecclesiæ tibi commissæ fratrum molestias aggravasti, ut nichil eis de interpositæ appellationis remedio accessisse prout ratio juris exposulat æstimetur, nec tu honori sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ matris tuæ videaris prout oportuit detulisse. Licet autem propositum nobis sit fraternitati tuæ quantum cum Deo possumus deferendi, & personam tuam in omnibus quæ pro officio nobis incumbunt statuerimus honorare, quia tamen eorundem fratrum pressuras pariter & clamores cum bonâ conscientia præterire clausis oculis nec possumus nec debemus, fraternitati tuæ de consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus omni contradictione & occasione postposita, eo eciam non obstante si te abesse contigerit ab ecclesiâ tuâ, quicquid post appellationem ad sedem apostolicam factam vel prædecessoris nostri prohibitionem in opere capellæ actum est non differas demoliri, revocans & deducens prorsus in irritum quicquid de instituendis canonicis & aliis circa capellam factum est & perperam innovatum. Eos eciam qui post inhibitionem sæpediti prædecessoris nostri in capella ipsa divina officia celebrare præsumpserunt, donec condignam nobis satisfactionem exhibeant, ab officio & beneficio habeas interdictos. Ministros conventus quos post appellationem interpositam amovisti, quos & idem prædecessor noster restituit habeas restitutos, & eos quos pariter post appellationem interpositam excommunicare vel suspendere voluisti, habeas nichilominus absolutos, & universa quæ post appellationem ipsam in eorum gravamen attemptata sunt, in invasione videlicet villarum & possessionum suarum, reddituum quoque & aliorum quæ ante appellationem

pellationem habuerant, & ablatione similiter aliarum rerum in statum pristinum appellatione & contradictione cessante reducas. Ad hac quia secundum formam juris post appellationem nichil est innovandum, volumus & precipimus ut pendente iudicio in eorundem fratrum detrimentum circa statum monasterii nichil omnino satagas immutare. Nichilominus precipiendo mandantes ut omnia quae ipsis monachis post appellationem vel ante absque iuris ordine illicite abstulisti, in exeniis, ecclesiis, villis, possessionibus, redditibus, seu rebus aliis, cum congrua recompensatione fructuum postea illicite perceptorum, & libertatibus, & amministrazione competenti & libera infra xl. dies post harum receptionem restituere non moreris. Ipsis quoque monachis precipiendo mandamus, ut si aliqua contra ius tuum & honorem praesumpserunt, satisfactionem tibi appellatione remota exhibeant competentem. Quia vero Prior monasterii in prosecutione negotii concessit in fata, volumus & precipiendo mandamus ut in institutione Prioris contra privilegia sedis apostolica & regulam beati Benedicti atque rationabilem consuetudinem monasterii hactenus observatam non procedas: Et si feceris, appellatione remota non differas revocare, nullis litteris obstantibus in praedictum iuris eorum a sede apostolica impetratis. Alioquin dilecto filio nostro Johanni tituli sancti Marci presbitero Cardinali apostolica sedis legato dedimus in mandatis, ut apostolica auctoritate te & omnes contradictores & monachos ipsos si rebelles extiterint, ad hac, remoto appellationis obstaculo, ecclesiastica districtione compellat, & eos quos ad veritatem plenius indagandam scierit nominari, quod gratia & timore postpositis testimonium perhibeant veritati, simili censura cogere non postponat. Dat. Lat. iv. idus Marcii pontificatus nostri anno secundo.

Archiepiscopus igitur satis humiliter et devotius solito ob praesentiam legati suscipiens litteras, cum omnes alias indignanter rapere soleret magis quam accipere, suppressa voce respondit quod non steteret per eum quod monachi sua non receperant. Aferebat etiam se esse paratum ad restituendum, dum illi tantummodo non accederent ad recipiendum, quos odio habebat ex nomine eo quod iura ecclesiae tueri viderentur. Cum autem mediante legato ab hac desisteret quaestione, et regum reformandae pacis idem legatus insisteret, usque ad adventum ipsius in Angliam dilatum est negotium, ne videlicet monachi in egestate constituti gravarentur in expensis cum transfretare cogerentur. Reges autem et Comes Ricardus una cum legato et archiepiscopis quatuor, videlicet Cantuariensi, Rothomagensi, Remensi, et Bituricensi, qui ad pacem reformandam constituti sunt, cum innumera multitudine nobilium apud Cenomanum v. idus Junii ad colloquium conveniunt. Post igitur varias allegationes hinc inde prolatas, rex Franciae satis modeste ut erat breviloquus protestatus est, quod omnia quae anno praeterito vel praesenti regi Anglorum abstulerat eidem redderet, hac interposita conditione, ut sibi suam restitueret sortem, quae ante annos xxij. tempore Lodovici Comiti Ricardus data fuit in uxorem, quam in Anglia rex Henricus a tempore illo sub artissima tenebat custodia. Comes etiam Ricardus lege ecclesiastica suam sibi supradictam restitui petebat uxorem, & Anglici regni sibi ut haeredi fieri securita-

tem, & ut frater suus junior Johannes, quem ut ferebatur amoto Ricardo pater in regnum cupiebat promoveri, vice patris quem aetas simul & infirmitas a tanto labore excusabat, comes individuus sibi fieret in Ierosolimam. Cum igitur his omnibus rex Anglia non sine convitio contradiceret, & sic omnes ab alterutro divisi ad arma convolarent, infra tertium diem civitas Cenomanensis cum suburbanis suis eo quod eam rex tueri non poterat, combusta & capta est, ut ipse rex & omnes qui ei favebant alias divertere cogerentur. Inde Randulfus de Glanvilla in Angliam reversus est, ut omnes Anglia milites licet extenuatos & pauperes compelleret transfretare. Qui cum Cantuariam oraturus accederet, supprior eum Gaufridus in hunc modum allocutus est. Quam grata domine & quam necessaria nobis est misericordia, vestra potest de facili perpendere prudentia. At ille; Vos inquit nullam vultis habere misericordiam, qui propter curiam Romanam nec domini Regis nec alterius vultis acquiescere consilio, nec pro archiepiscopo vestro quicquam vultis facere, nec ab eo supplicatione parvula veniam postulare. Cui supprior ait. Pro domino & patre nostro archiepiscopo quicquid debemus facere libenter facimus & faciemus, domini regis omniumque bonorum virorum consilio parati sumus acquiescere, salvo statu nostro & jure ecclesiae. Veruntamen de consilio regis credendo valde nimirum repellit nos, quod cum ei notum sit nos omnibus rebus & redditibus jam per duos fere annos esse spoliatos & quodammodo incarcerationis praestitit solatium. Randulfus ad hac. Si regem inquit veremini, sunt episcopi & abbates ordinis vestri, sunt etiam Barones & Clerici qui in causa sibi credita nullatenus a vero deviant. Et supprior; Boni, inquit, & prudentes viri sunt, sed nobis suspecti, eo quod semper foveant partem archiepiscopi, nec in aliquo regi velint contradicere, nec iusticiae nostrae vel specie tenus in aliquo favere; praeterea domino papae dure scripserunt contra nos, ideoque non audemus in causa nostra illorum arbitrio subjacere. His dictis, Randulfus indignans abiit & dixit, Solam Romam quaeritis, sola Roma destruet vos. Festinus igitur abcessit & Londoniam properavit ut milites Anglia congregaret in Normanniam, ad regem transmittendos. Affligebant enim eum rex Franciae Philippus & Comes Ricardus acriter insistentes, nec valebat eis resistere, sed de castello in castellum praevium, ne dicam fugitivum sequebantur. Unde factum est ut circa festum apostolorum Petri & Pauli undique premeretur invitus, adeo ut regi Franciae novam cogeretur praestare fidelitatem, & xxx. milium librarum summam polliceri. Utrique vero tam regi scilicet quam Comiti omnes ante negatas annuere petitiones, & Baronibus Franciae xx. milium librarum facere promissionem. Cum igitur hoc modo pacificati a colloquio apud Gisfortium habito ab invicem discederent, & rex Anglia de solvenda pacta pecunia plus solito dolore cordis intrinsecus tangeretur, ex consilio legati venerunt ad eum apud Azai quidam monachi Cantuarienses pro ecclesia Cantuariensi supplicantes, & temptantes si forte in suis sentiret angustiis & respiceret, quanta misera Cantuarienses ecclesia ab eo vel per eum pressa egeret misericordia. Qui cum ad eum vix tandem admitterentur, & dicerent inter cetera, quod Conventus salutaret eum ut dominum,

acti contumeliam audisset, cum acerba indignatione respondit. Dominus eorum fui, sum & ero, mali proditores. Sed abite velocius, cum meis enim loquar fidelibus. Dum igitur secederent monachi, unus ex eis ex intimo corde trahens suspiria dicebat. Omnipotens Dominus per suam ineffabilem misericordiam & per merita beati *Thome* martyris, si vita ipsius vel passio ei placuit, nobis de tuo corpore in proximo iusticiam faciat. Rex autem pro contumelia monachis illata, à quodam clerico correptus, litteras fieri præcepit conventui dirigendas, & ulque ad adventum suum in *Angliam Cantuariensis* ecclesie distulit negotium. Ipse vero incontinenti percussus expalluit & dissolutus est & male interiit ij. non. Julii apud *Chinum*, & apud *Fontem Ebrandi* miserabiliter sepultus est, ut præ pudore regio cetera taceatur. Male inquam interiit, ut propheticus ille versiculus beato *Thoma* martyri divinitus inspiratus impleretur. Cum enim sanctus *Thomas* ex persecutione ipsius regis exularet, & quid de tanto persecutore ecclesie & filiis ejus futurum esset mente sedula pertractaret, versiculus ille incidit in mentem ipsius,

Mors tulit una duos, tulit altera sed male patrem.
Henricus etenim primogenitus ejus & *Ganfridus* Comes *Britannie* uterque dissenteria obiit, sed pater infra septimum diem post imprecationem monachi male mortuus & ignominiose sepultus est. Monachi autem *Cantuariam* redeuntes has litteras ultimas *Henrici* regis Conventui porrexerunt.

Henic. Dei gratia rex Angliæ & dux Normannie & Aquitanie & Comes Andegavie conventui ecclesie Christi Cantuarie salutem. Super angustiis & molestiis quibus hucusque oppressa est ecclesia Christi Cant. supra modum gravamur & movemur. Verum sicut rei veritas se habet bene nostis, & pro certo debetis habere, hoc neque me volente neque approbante neque consentiente factum fuisse, sed ad honorem Dei & ecclesie vestre si per me sterisset jam diu pacificata fuisset dissensio, quæ tam diu inimico suadente inter dominum archiepiscopum & vos est protracta. Nunc autem sicut audistis descendit ad partes nostras *Johannes* sancti *Marci* presbiter Cardinalis Apostolica sedis legatus ad pacificandum tanta dissensionis turbinem, cui quanta poterimus diligentia ad honorem Dei et domini archiepiscopi & vestrum assistemus. Sed quia in absentia nostra et domini archiepiscopi in tam arduo negotio debito ordine procedere non posset, vobis mandamus & consulimus, quatinus cause vestre meritum sollicite vobiscum revolvatis usq; in adventum nostrum, & interim in unum convenientes, animos vestros salvo in omnibus jure & honore ecclesie ad ea quæ pacis sunt inclinetis, ut in adventu nostro viam ad tanti negotii decisionem faciliorem inveniamus. Teste *Willielmo de sancta Marie* ecclesia apud *Azai*.

Obiit autem rex *Henricus* anno regni sui xxxv. ij. non. Julii & apud sanctum *Ebrandum* sepultus est. Quo audito, rex *Francie* & Comes *Ricardus* convenerunt in unum apud *Gisfortium*, & pacem illam quæ vivente *Henrico* rege inter eosdem formata & confirmata est compromiserunt adinvicem observare; videlicet ut rex *Francie* munitiones illas & omnia quæ adquisierat insuper addita tota *Biturica* in sua teneret custodia et libera possessione, et ut in-

sequenti quadagesima iter arriperent eundi in *Ierosolimam*. Facto igitur homagio regi *Francie* de omnibus terris suis transmarinis, suscepit et ipse homagia concurrentium ad se Baronum et Comitum; fratremque suum *Iohannem* benigne suscepit, blandique consolatus est. Omnibus benigne loquebatur qui ad eum veniebant. Unde amabilis valde in primis effectus est.

Baldewinus autem *Cantuariensis* archiepiscopus breviter eum alloquens, accepta licentia iter per *Wilsandum* paravit in *Angliam*. Cum autem procuratum fuisset à quibusdam qui male sibi erant conscii, ne legatus veniret in *Angliam*, idem legatus scripsit archiepiscopo mandans ut de causa *Cantuariensi* apostolicum exequeretur mandatum, et ne de cætero manus in monachos aggravaret. At ille nuntio benigne respondit, se et domini Papæ et Cardinalium præceptum libenter esse facturum. Et sic ij. kal. Augusti applicuit apud *Dovoriam*. Monachi vero *Cantuarienses* cum non liceret eis libere quoquam egredi, miserunt ad eum salutandi gratia Priorem sancti *Gregorii*, ut de transmarinis redeunti vice conventus debitam offerret processionem. At ille cum diceret per monachos eam sibi debere offerri, & conventum in crastino per clericos salutaret, missi sunt ad eum monachi tres viri probatæ religionis, ut de transmarinis venienti præmissa salutatione de facienda processione ipsius inquirerent voluntatem. Quibus ille dixit. Conventus salutationem suscipio, non supprioris, quia excommunicatum eum habeo, & excommunicatum denuntio. Ideoque volo ut aut veniam petat & debitam accipiat absolutionem, quia iudicium de eo factum est & pœna pro foribus, aut interim alicubi recondatur, vel vestram non suscipiam processionem. Cui monachus qui loquebatur inquit. Non habemus eum excommunicatum, nec excommunicatus est, nec eo amoto vel eciam quolibet minimo ecclesie monacho ulla ab aliis fiet processio: Non enim ab invicem poterimus seperari. Et adjecit. Nunc ergo karissime pater & domine per misericordiam Dei rogat supprior & cum eo conventus & per beatorum *Cantuariensis* ecclesie sanctorum merita, ut domini papæ & quem misit legati adimplere velitis mandatum. At ipse non veritus iustitiam respondit & dixit, quod jam apostolicum fecisset mandatum. Et subjunxit. Ad ecclesiam meam veniam, Priorem meum instituam, Camerarium & sacristam faciam et meum celerarium. Cumque super huiusmodi plurima minaretur, licentiati monachi recesserunt, quæ audierant & viderant Conventui nuntiantes. Archiepiscopus autem quodammodo extra se positus, in impetu furoris sui juvenem quendam à sua fugavit curia, eo quod talis monachi abeuntis posuisset calcaria, vel ascensorium tenuisset. Tercia deinde die cum archiepiscopus veniret *Cantuariam*, nec vellent monachi à cœtu suo repellere suppriorem, nec eo præsentem vellet archiepiscopus solenniter suscipi, ne nil ageretur signa solenniter in adventu ipsius pulsare fecerunt. Dominica autem die viij. scilicet idus Augusti, mediantibus hinc inde amicis, tandem consensit archiepiscopus, ut omnia conventui restituere vellet in integrum, videlicet possessiones & ante habitas libertates. Consentiente conventu verbo tenus restituta sunt omnia in audientia cleri & populi, & in osculo pacis. Cum autem monachi vice conventus corporalem peterent possessionem, jam mutata conditione quam in oculis quingentorum fere hominum

num in osculo pacis fecerat, dixit se non nomine universitatis illam fecisse restitutionem, sed tantum duobus. Quibus in instanti absque conscientia conventus tertium apposuit, quem et Celerarium nominavit, ut hi tres secundum formam de *Alenzun* omnes ecclesie regerent possessiones. Denuntiavit etiam suppriori excommunicatum, nec pati potuit ut predictae interesset restitutioni. Videns autem Conventus jam omnia commutata fuisse, per abbatem sancti *Augustini R.* quem etiam in hoc negotio senserunt adversarium, & per Priorem sancti *Gregorii* petierunt in crastino, ut archiepiscopus omni ambage seposita de plano apostolicum exequeretur mandatum. Crastino autem praevenit eos archiepiscopus mandans quod omnia restituere vellet in integrum cum debita et libera administratione, sicut aliquo habuerant tempore, vel eo etiam die quo ipse archiepiscopus factus est. Videlicet ut conventus monachos tres vel quatuor ad custodiendas villas ordinaret, qui de redditibus omnibus thesaurariis à Conventu constitutis per tales responderent, et illi celerario, sacristae et camerario, quorum institutio ex assensu conventus ad archiepiscopum pertinere dinoscitur, prout necessitas exigebat et ratio, expensas erogarent, salvo in ceteris mandato domini papae & querelis partis utriusque. Relata sunt haec conventui. Et cum omnes parati essent ad suscipiendum, resilire coepit archiepiscopus à proposito, dicens se velle sibi reservare thesaurariorum institutionem, et eorum qui villis erant praeposendi. Unde usque in crastinum petita & concessa sunt induciae respondendi. Archiepiscopus autem die crastina licet matutinam horam non sustinens, abiit ad villam suam quae dicitur *Lenham*. Legatus interim ad preces Ducis in *Pictaviam* profectus est ad colligendas decimas, de causa *Cantuariensis* ecclesiae pro qua missus est penitus sopita legatione. Maluit enim ad nutum principis pecuniis colligendis insistere, quam ad praecipuum summi pontificis *Cantuariensis* ecclesiae pacem debitam reformare.

Convenerunt interea apud *Wintoniam* episcopi & abbates & *Angliae* nobiliores in occursum Comitis & Ducis *Ricardi*, qui apud *Barbesfluctum* ad mare descenderat, ut ad coronationem suam celebrandam properaret in *Angliam*. Regina quoque *Alianor* quae defuncto rege sponso suo *Henrico*, ad imperium filii sui Ducis *Ricardi* à diutino carcere liberata est, ibidem cum proceribus *Angliae* & *Randulfo de Glanvilla* filii sui Ducis adventum expectabat. Confertus est itaque sermo inter eos in praesentia Reginae de tribulatione *Cantuariensis* ecclesiae, unde & ipsius Ducis *Ricardi* susceperant mandatum, tam archiepiscopo *Cantuariensi* quam ejusdem Conventui deferendum. Placuit tandem omnibus ut *Iohannes* abbas de *Hida*, *Henrico* Priore de *Beremundeseia* comitatus, pacis intuitu reformandae *Cantuariam* mitteretur. Accesserunt itaque praedicti viri *Cantuariam*, conventui ex parte Reginae & *Randulfi* praefecti comminatorias litteras deferentes. Admissi in capitulum, proponebant dura & aspera valde, dicentes & per sacramentum altaris dejerantes, quod ab ipso duce jam emanasset mandatum, ut supprior ab ecclesia manu militari cum omnibus sibi consentientibus expelleretur nisi voluntati archiepiscopi per omnia consentirent. Paratus enim erat archiepiscopus ut dicebant omnia restituere salvo jure & querelis utriusque partis et mandato domini papae. Venerabilis autem supprior *Ganfridus* praemunitus, biduo

ante adventum abbatis ad mare descenderat ut tantam malitiam declinaret, vel ut ducem super his alloqueretur & quem miserat papa legatum. Videns vero conventus & ex ore nuntiorum audiens ecclesiae *Cantuariensis* inauditum imminere periculum, consenserunt tandem utcumque, ut his quem archiepiscopus nominaverat celerarium, licet minus esset idoneus & contra morem ecclesiae constitutus, pro bono pacis celerariam ministraret, salva in ceteris omnibus ecclesiae libertate. Rediit igitur praedictus abbas ad archiepiscopum ducens secum monachos quatuor, qui ex ore archiepiscopi formam restitutionis audirent, & initium pacis conventui reportarent. Annuit igitur archiepiscopus in praesentia episcopi *Baiocensis* & Abbatis de *Hida* & Prioris de *Beremundeseia* & praedictorum iv. monachorum ceterorumque qui aderant, ut illa restitutio quae *Cantuariae* publice facta est, stabilis permaneret, salvo scilicet mandato domini papae, salvis ecclesiae cartis & privilegiis & querelis & jure utriusque partis. Similiter & monachi vice Conventus archiepiscopo consenserunt ut quem nominaverat monachus celerariae gauderet officio, salvis omnibus quae superius salvata fuerunt. Verum quia archiepiscopus sic loquebatur, ut priorum positiones verborum subsequenter cavillationibus commutare vel extenuare velle videretur, petierunt praedicti monachi, quod & volebat conventus, ut singuli verborum articuli redigerentur in scriptum, & appositis sigillis Archiepiscopi scilicet Abbatis & Prioris, conventui mitterentur. Noluit archiepiscopus praefato scripto sigillum apponere, sed ad petitionem monachorum saepedictos mediatore misit *Cantuariam*, qui vice archiepiscopi celerarium instituerent, & conventui cum villis & possessionibus omnibus curiam resignarent. Cum igitur in crastino pridie scilicet idus Augusti mediatore illi venissent *Cantuariam*, & in conventu *Cantuariae* de forma restitutionis & scripti, deinde de sigillorum appositione multiplex & varius sermo verteretur, cunctaque satis placita & complanata fuissent, dixerunt nuntii quod archiepiscopus eis prohibuisset ne alicui scripto sigillum apponerent, sed de pacis reformatione verbo tenus perhiberent testimonium veritati. Mirabantur ad haec universi, & in hunc modum abbatem ipsum allocuti sunt. Domine, ut asseritis, vos ex parte reginae & *Randulfi de Glanvilla* & cleri *Angliae* ex mandato Ducis reformandae pacis intuitu inter nos & Dominum archiepiscopum huc accessistis, minasque nobis terribiles scilicet de captione nostra & ejectione attulistis. Nos autem quamvis non debeat esse stabile quod vi vel metu extortum est, tamen pro bono pacis etiam contra morem & jus ecclesiae archiepiscopi parvum voluntati & vestrae suggestioni. Nunc autem quia videmus archiepiscopum verbo suo non stare sed semper retrogradum esse, & omni momento in incertum commutari, resiliimus & nos à concessis, petentes nobis apostolicum in omnibus adimpleri mandatum. Sciatque dominus archiepiscopus, quod & vobis constanter asserimus, quod omnes et singuli quotquot sumus senes cum junioribus parati sumus pro libertate nostra et jure ecclesiae non solum minas sed et contumelias et carceres, et quicquid humana potest excogitare malitia, sed & ipsam mortem si Deus dederit, sustinere. Cumque omnes idem acclamantes assurgerent, obstupuerunt

nuntii tantam in tanto conventu unitatem simul & constantiam esse, animoque suo consternati & anxii quid facerent ignorabant. Videbant enim hinc & inde periculum, & jam novam pululare discordiam. Invocata tandem Spiritus sancti gratia, bonum & utile consilium artificiose repertum est quo conventui satisfactum esse videbatur ad tempus, ne in posterum causa vel jura periclitarentur ecclesie. Apposuerunt enim sigilla sua cera impressa scripto coram omnibus facto in hunc modum.

Johannes Dei gratia abbas Sancti Petri de Hida & Henricus Prior de Beremundeseia omnibus Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint salutem. Sciatis quod dominus B. Cantuariensis archiepiscopus reddidit Conventui ecclesie Christi Cantuarie omnia maneria, redditus & possessiones suas ad tenendum ita libere & quiete sicut tenuerunt tempore quo promotus est in archiepiscopum, salvo privilegiis eorum & cartis, & salvo querelis eorum & mandato domini Papae in omnibus, & salvo jure archiepiscopi & conventus. Hanc restitutionem ita factam sigillorum nostrorum appositione attestamus.

Instituit igitur praedictus abbas vice archiepiscopi in conventu celerarium, foresque & hostia curiae quae jam anno uno & dimidio pessulis & repagulis firmissime clausa fuerant reaperavit, curiamque & officinas bonis omnibus vacuas conventui resignavit. Mirabantur omnes qui aderant curiam Cantuariensis ecclesie jam olim omnibus bonis refertam ad tantam & tam miseram paupertatem redactam ut officinarum vix solos parietes obtineret illaesos. Missi sunt ilico monachi duo ut villas ecclesie visitarent et possessiones, ut saltem ibi victualium vel modicum invenirent solatium.

Præstolabantur interea Prælati Angliae ut praedictum est apud Wintoniam Ricardi ducis adventum. Cum quibus & Gaufridus Ridellus Heliensis episcopus pomposus & fastu plenus occurrens adversa correptus valitudine decidit in lectum & mortuus est. Cujus cadaver ad Heli deportatum est & sepultum. Inventa est autem in thesauris ejus non modica pecuniae multitudo, (e quibus tria milia & CC. marcae novo regi coronando collata sunt pro anima episcopi, qui monachorum suorum specialis extitit expugnator) mimis, & scurris dividenda. Dux autem Ricardus applicuit in Angliam apud Suthamptoniam ij. idus Augusti, & in vigilia Assumptionis apud Wintoniam solenniter receptus est. Audiens autem Gualenses e finibus suis erupisse, & aliquas villulas vastasse in Angliam, divertit illuc ut illorum saltem ad tempus impetum cohiberet. Verum matris suae videlicet Alianor reginae consilio revocatus est, pervenitque Londoniam iij. non. Septembris, & in crastino in ingenti gloria coronatus est a Baldewino Cantuariensi archiepiscopo astantibus & cooperantibus episcopis Angliae. Proposuit itaque novus rex octava die vacantibus ecclesiis de consilio cleri pastores praepone, ut tanto liberius suam in Ierosolimam pararet peregrinationem, quanto rectius ecclesia Dei propria gauderet libertate. Videbatur enim in primis diebus quod omnem abnegasset impietatem, & quod avaritiam contempneret & dona ferentes. Sed in instanti a bono proposito pravorum consilio revocatus est, diemque faciendarum muta-

vit electionum, locumque de Londonia ad villam quae Gadintoxia nuncupatur. Videns autem B. Cantuariensis archiepiscopus quod absque conscientia sua regium esset mutatum consilium, iratus est valde. Ira etiam ipsius aliunde aucta est, eo scilicet quod Iohannes frater regis filiam Comitis Glocestriae in tercio gradu consanguineam duxisset uxorem. Unde eidem Iohanni cominatoriam misit epistolam, inhibens ei sub anathemate ut accessum non haberet ad virginem, praecipiens ut in die peremptorio in praesentia ipsius archiepiscopi appareret de tanta transgressione responsurus. xvij. kal. Octobris convenerunt apud Pipwelle episcopi & abbates Angliae, ubi in praesentia regis & archiepiscopi isti electi sunt. Godefridus Wintonia, Ricardus Londonia, Hubertus Salesbiria, Willielmus Cancellarius Heliensi ecclesiae, & Gaufridus frater regis sed notus Eboracensi. Abbates quoque electi sunt, videlicet Glastonensis, Siraburnensis, Persorensis & ille de Fauresham. Igitur soluto praedicto Concilio, archiepiscopus versus Cantuariam iter reflexit, et pacem quam fecerat cum conventu Cantuariensis ecclesiae primus violavit. Villis namque et redditibus ut promiserat necdum ad plenum restitutis, ecclesias et villas tres eisdem vel non reddidit vel iterum abstulit, eo quod non auderent excommunicatis domini papae et malefactoribus suis communicare. Petentibus autem monachis et orantibus ut eis omnia secundum quod promiserat restituerentur, nunc dure nunc benigne sed absque effectu loquebatur. Dicebat autem quod in proximo venturus esset Cantuariam, ut consilio conventus Priorem eis praeficeret. Mirabatur ad haec conventus, praesertim cum tanta discordia jam inter eos triennio tracta necdum ad plenum esset pacificata. Miserunt igitur ad eum duos fratres seniores, rogantes attentius ut ab hac desisteret intentione. Qui cum repulsi a petitione domum redissent, crastino iij. scilicet non. Octobris missi sunt ad eum usque Tenham monachi tres qui eidem vice conventus preces porrigerent in hunc modum. Domine pater venerande venimus ad vos ex parte conventus humili prece suppliciter exorantes, sicut et fratres nostri qui hesternum die vobiscum fuerunt, quatinus intentionem vestram quam habere videmini de Priore faciendo aliquantulum differre velitis. Non enim ad praesens ordine debito hoc potestis efficere cum assensum conventus nostri non habeatis, eo quod inter vos et illos res acta non est secundum apostolicum mandatum. Praeterea supprior noster in prosecutione causae nostrae et appellationis super hoc specialiter factae, in partibus transmarinis in praesentia Legati consistit, & cum eo fratres nostri, in quorum abientia huic vestrae voluntati assensum dare nec possumus nec debemus. Quibus archiepiscopus, Petitionem, inquit, vestram non audio quia rationalis non est, sed faciam quod facturum sum. Duos autem ex vobis in custodia mea retinebo, tertius quo libet abscedat. Quo dicto, irruentes undique famuli archiepiscopi duos monachos cum famulis suis tenuerunt & equis, tertius vero Cantuariam reversus est, ut ea quae dicta sunt vel facta conventui nuntiaret. Ipse quoque archiepiscopus in spiritu furoris sui iij. non. Cantuariam veniens, fratres aliquot ecclesiae seniores suam vocavit in cameram. Quos secretius alloquens, de Priore faciendo quaesivit consilium. At illi omnes & singuli dissuasunt ne fieret, dicentes conventum super hoc specialiter & contra

tra omnia appellasse gravamina, nec ad eum de cætero aliquos venturos esse de fratribus nisi primo fratres quos extraordinarie ceperat restitueret. Hoc audiens archiepiscopus fratres alios plures cæteris & eos maxime quos exosos habebat ad se venire præcepit. Qui cum super hoc mandato in conventu conferrent ad invicem ecce, archiepiscopus in claustrum irruens cum multa militum & plebis multitudine duxit secum fugitivos illos & proditores ecclesiæ, *Rogerium* scilicet *Norreis* & *Osbernum* de *Bristo*. Unde territus conventus aufugit in ecclesiam & archiepiscopus cum turba multa Capitulum ingressus est. Conventus autem missam de beata virgine *Maria* solemniter inchoavit, ut saltem sic à persecutoris protegeretur insania. Quod audiens archiepiscopus missis nuntiis vocavit eos ut sic quasi de inobedientia rationabilem malignandi videretur habere occasionem. *Alanus* autem qui tunc temporis absente supprior cæteris præerat, habito consilio cum quibusdam fratribus inducias petiit usque mane, quia conventus divinis ut dictum est erat intentus obsequiis, quas minime potuit obtinere. Conventus autem deum magis timens quam *Baldewinum*, missam beatæ virginis devote celebraverunt, scientes quoniam magis obedire Deo oportet quam *Baldewino*. At ille fratres quinque quos prudentiores noverat excommunicavit, præcipiens ut omni sublato refugio altaris & ecclesiæ caperentur. Quo facto, Priorem ilico absente conventu, 10 ij. non. Octobr. nominavit *Rogerium*. Qui cum esset manifestus inimicus & proditor ecclesiæ, ut superius diximus; per cloacam aufugit claustralem amœnitatem. Cum autem archiepiscopus curiam monachorum missis in eam nuntiis occupasset, concurrerunt monachi, ipsosque de curia ejecerunt. Villæ autem & omnia quæ extra januas habebant in manus archiepiscopi capta sunt, & novo Priori ad devorandum tradita, iterumque janitores ad portam cimiterii positi sunt, ne monachi vel servientes eorum qui ad capiendum ex nomine designati sunt, aliquatenus egrederentur. Ex quibus tamen aliqui capti sunt & in vincula coniecti. Interea rex pravorum suggestionem prævaricans, & juramentum quo in facie ecclesiæ astrictus est minus quam deberet observans, occasione crucis assumptæ pecuniam undecunque juste vel injuste collectam habere cupiens, avaritiæ frena laxavit, vendiditque inter cætera ut ferebatur Prioratum *Coventrensis* ecclesiæ *Hugoni* cuidam nefando *Cestrensi* episcopo, qui à jurisdictione *Cestrensis* episcopi per multa tempora fuerat emancipatus. Sciens itaque idem malignus episcopus quod trecentarum marcarum Regi cupido spon- 20 disset pecuniam, vij. idus Octobris armata manu Prioratum invasit, Priorem fugavit, monachos in ecclesiam fugientes verberibus attrectavit, alios vulneratos inutiles reddidit, alios in vincula projecit & carcerem, alios spoliatos ignominiose fugavit. Omnia eciam ecclesiæ almaria confregit, cartas & privilegia quædam igne concremavit. Rex autem nuntios suos cum litteris misit *Cantuariam*, qui iij. idus Octobris in capitulum venientes, modis omnibus insistebant ut conventus de tota causa dirimenda compromitterent in arbitros, omni occasione & exceptione remota. Minis tandem & blanditiis effra- 30 cti monachi, concesserunt ut aliquos ad Regem mitterent monachos, qui de consilio Regis cæterorumque amicorum ecclesiæ de reformanda pace inter

ipsos & archiepiscopum tractarent, excepto tamen opere capellæ & persona *Rogerii*, quibus nulla ratione consentire volebant. Petierunt autem regii nuntii ut hi qui mittendi erant litteras haberent rati- 10 habitationis, ut id quod Rex in eorum decerneret præsentia, cæteri omnes incommutabiliter ratum haberent. Sed Conventus videns ex hujusmodi missione non modicum ecclesiæ suæ & causæ imminere periculum, litteris hujusmodi præbere noluerunt assensum, sed monachos aliquot ad Regem mittendos esse dixerunt, non ut absque conventus auctoritate aliquid efficerent stabile, sed ut domini regis quærent consilium & implorarent auxilium de reformanda pace. Reversi sunt autem in brevi à Rege monachi duo, qui ipsius prætemptare debebant animum, regias litteras conventui deferentes. Missi sunt 20 evestigio ad regem monachi tres qui ipsius quocunque modo captarent benivolentiam, & diem compromissionis faciendæ aliquantulum protelarent, si forte interim visitaret eos oriens ex alto dominus, & à legato vel ab ipso Romano pontifice aliquam mererentur habere consolationem. Miserant autem Legato colligendis decimis intento litteras in hunc modum.

Reverendo patri & domino Johanni, Dei gratia tituli Sancti Marci presbitero Cardinali sedis apostolicæ legato, Conventus ecclesiæ Christi Cantuariæ omnium conventuum miserrimus & magis afflictus salutem & vale ultimum. Quotiens & pro quibus injuriis suffragium sedis apostolicæ impleraverimus, discretionem vestrâ latere non credimus. Sed quanto amplius ad vos clamavimus, eo acrius afflicti sumus. Semper tamen speravimus quod saltem aliquando exurgentes propter miseras & gemitum pauperum & post dissimulationes tot & tantas arriperent manus vestræ judicium. Nunc autem quia aliter accidit quam sperabamus; nec ali- 40 quod per vos vel in minimo consecuti sumus auxilium, sed majus sustinimus detrimentum, quod tamen inviti dicimus, non existente qui nobis subveniat vel justitiam exhibeat, confundimur & deficimus coacti manum dare hostibus & in eorum compromittere arbitrium qui nos eorum judicabunt ad votum. Quod & plenius poteritis advertere ex litteris domini Regis quas nobis in hac forma nuper destinavit. « Ricardus Dei gratia Rex Angliæ & Dux « Normanniæ & Aquitanix & Comes Andegaviæ « Conventui Sanctæ trinitatis Cantuariæ salutem. « Mandamus vobis quod nullatenus confidatis « de apostolica sedis legato, & quod in regnum nostrum nec propter negotium nostrum nec vestrum « nullatenus intrabit ad terram nostram destruendam. Sed si compromittere volueritis in Episcopos & Abbates & viros religiosos regni nostri, nos id archiepiscopo significabimus, & nos nec- 50 cessaria ministrari faciemus xij. monachis de conventu vestro qui propter hoc ad nos accedent cum litteris rati- 60 habitationis, & significate nobis si id facere volueritis. Quia igitur ad radicem arboris securis posita est, nec aliquo modo evadere possumus quin in arbitros compromittamus, ne nobis possit imputari, vel nos ab aliquo argui quod minus æquo & citra posse nostrum fecerimus, hoc vobis significamus. Vos videritis si ordine quo procedendum fuit processistis, & si non, requirat Deus hujusmodi de manibus vestris. Clausi sumus & ob- 65 sessi

sessi, rebus & redditibus omnibus spoliati, quidam de fratribus nostris excommunicati denunciati, quidam capti & inhoneste tractati, servientes nostri in vincula projecti, omnes quotquot sumus ita angustiati & afflicti, quod vita nostra non solum tedia sed etiam odiosa est nobis. De cetero nichil vobis scribemus quia nec scribendi copiam nec pueros habemus per quos negotia nostra exercere possimus. Si nobis vel sero volueritis subvenire, & famam vestram cum vita nostra redimere, multa opus est accelerati-
 10 one. Alioquin actum est de nobis & de ecclesia Cantuariensi, cujus causa & conditio circumquaque notissima eorum faciet in infamiam redundare, quicquid ei de suo jure subtractum fuerit, & quorum patientia & dissimulatione deperierint.

Igitur monachi tres ad regem directi sponse quingentarum marcarum ipsius pacantes animum; audierunt ab ipso in verbo regio quod capella stare non posset, & quod pro nominatione Prioris pax ecclesie non remaneret. Volebat enim ut duodecim monachi cum litteris rati habitationis occurrerent ei & clero Anglie hac de causa Londoniam venienti, ut auditis cartis & privilegiis utriusque partis & allegationibus, omnium iudicio tanta dissensio finem debitum fortiretur. Hoc enim egerant archiepiscopus & ille Coventrensis episcopus nec non & alii episcopi qui miseris monachis erant infesti, ne legatus hac de causa veniret in Angliam, ut vel sic apostolica auctoritas regia censura cassaretur. Cum itaque Rex & Episcopi ex condicto venissent Londoniam & xij. monachi Cantuarienses in capella infirmorum apud Westmonasterium residerent, supervenit archiepiscopus cum turba suorum, factaque breviter oratione, mandavit cuidam ex monachis ut tanquam excommunicatus à capella egrederetur, nec locum sacratum contaminaret. Inhibuit etiam cæteris ne eidem monacho in aliquo communicarent. Monachus autem ille nuntio respondit dicens. Dic archiepiscopo frater, quod dominus Papa ipse suspendit potestatem collata nobis indulgentia ne pendente lite sua in nobis teneat sententia. Indignans ad hæc archiepiscopus, magnam ilico exercuit machinationem, ut vel illum monachum caperet, vel à cœtu seperaret cæterorum. Monachi vero intrepidi post aliquantulam moram mature palatium Regis ingressi, prudenter ipsius declinaverunt infidias. Quos in brevi subsequens archiepiscopus, in interius cubiculum ingressus ad Regem, de monacho illo quem se excommunicasse dicebat capiendū vel amovendo quia dux verbi videbatur, longum sed inutilem traxit sermonem. Sed cum nichil prævaleret, tam ipse quam cæteri omnes in præsentiam regis & episcoporum convocati sunt. Ex quibus unus tenex & plenus dierum dixit ad regem. "Ad præsentiam regie Majestatis missi sumus à conventu miseræ Cantuariensis ecclesie, quæ jam per triennium multis modis & anxietatibus variis injuste afflicta est. Quæ cum Anglicana ecclesie usque ad hæc novissima tempora mater existat & domina, salutatur vos ut filium, salutatur ut dominum, orans & obsecrans ut ei per nos misericordiam velitis impendere & curam adhibere ut dominus noster archiepiscopus pacem nobis restituat & ante habitas libertates. Parati enim sumus & semper fuimus ei ut patri debitam exhibere reverentiam. His dictis, senior ille cum cæteris omnibus genua flectens,

orationem complevit in lacrimis. Cum autem quæreretur Rex an compromittere vellent in arbitros. Monachi dixerunt. Ob nimiam excellentiam archiepiscopi omnes nobis quasi adversarii facti sunt, ut nec unum quis audeat pro nobis allegare sermonem. Sed jam nunc à latere vestro nobis præstari consilium postulamus. Annuit rex ex assensu archiepiscopi monachorum justæ petitioni, et R. Bathoniensis cum Gaufrido magistro Templi seorsum cum monachis resederunt. Visis autem duabus cartis tantum Sancti videlicet Anselmi & Regis Willelmi primi, eo quod regis impetus juvenilis moram non sustineret, hoc consiliosum videbatur & justum, ut ante litis ingressum plenam ablatorum reposcerent restitutionem. Quam cum ad preces monachorum in audientia omnium peteret ille Bathoniensis, ilico responsum est quod ad pacem recipiendam non ad litigandum essent monachi ad curiam vocati. Post varios deinde sermones undique prolatos, cum monachos interrogaret rex an pacem quærerent, vel quid ab archiepiscopo peterent. Monachus respondit. In primis petimus demolitionem capellæ quæ totius mali hujus initium est; Deinde depositionem illius quem absque ratione & contra morem ecclesie nominavit Priorem. Petimus etiam res & possessiones nobis ablatas. Petimus ecclesias & ex his omnibus fructus medio tempore perceptos. Petimus ut nobis restituantur monachi nostri & famuli quos dominus archiepiscopus adhuc tenet in vinculis. Petimus ut superior noster & fratres cæteri qui in transmarinis sunt libere redeant; et cum observatione cartarum & privilegiorum de cetero cessent gravamina, & hæcenus habitæ restituantur libertates. Hæc audiens archiepiscopus dixit ad regem. Sicut ipsi repetunt quæ sua sunt, sic & ego ea repeto quæ michi vi & injuste subtraxerunt. Primo debitam obedientiam & subjectionis reverentiam. Deinde quorundam officialium institutionem, sigilli quoque & thesauri custodiam, & alia hujusmodi; primoque restituendus sum, quia primus & caput ecclesie. Monachus ad hæc. Satisfaciat nobis dominus archiepiscopus nostra restituens, & parati erimus ei pro loco, tempore sufficienter respondere. Roffensis autem dixit ad regem. Thesaurus ecclesie vester est, nec absque vestra conscientia debuit amoveri. Verum est, inquit rex, thesaurus noster est, ad defensionem terræ contra hostes peregrinos. Sed jam nosse velim, an utraque pars tam meum quam episcoporum regni mei & sapientum de tota controversia subire velint arbitrium. Quod audiens archiepiscopus, de facili præbuit assensum. Hoc enim optaverat ab initio causæ hoc votis omnibus expetebat, ut Romana sedis auctoritate repulsa, eorum iudicio causa finiretur, qui ad remunerandum juste vel injuste factum iudicium suæ erant jurisdictionis. Videntes itaque monachi jam ex indignatione regis & præsulum tam sibi quam ecclesie suæ maximum imminere periculum, si id quod archiepiscopus obtulerat refutarent, ne de justitia sua diffidere viderentur, sciscitanti regi responderunt. Vestro domine & episcoporum parati sumus stare iudicio, salvis cartis & privilegiis nostris. Sic enim à conventu nostro missi sumus, hoc indicant litteræ rati habitationis, & fines mandati non debemus excedere nec valemus. His dictis, regii sed juvenilis animi motus moram non sustinens, pransurus abscessit, & residuum causæ distulit in crastinum; Jam enim sol vergebat ad vesperam.

speram. Murmurabant autem clerici archiepiscopi secretius colloquentes, quod si archiepiscopus Cartis monachorum & privilegiis consentiret, cum penitus non haberet quid obiceret, cadens à causa confunderetur, quippe qui privilegia non habebat à munimentis monachorum segregata. Unde usque in medium noctis sermo varius inter eos confertus est, quomodo vel qua arte posset archiepiscopus *Cantuariensis* ecclesie privilegia mutilare. In crastino autem residentibus cunctis una cum Rege & archiepiscopo, monachi quoque *Cantuarienses* in medium ducti sunt; primoque littere ratihabitionis petite & porrecte sunt in hunc modum.

Excellentissimo domino suo R. Dei gratia illustri Anglorum Regi, duci Normannie & Aquitanie & Comiti Andegavie Conventus Ecclesie Christi Cantuarie miserabilis & mendicus salutem ab eo qui dat salutem Regibus. Mittimus ad vos presentium latores, significantes vobis quod nos gratum & ratum habebimus quod ipsi fecerint secundum deum de tractanda pace inter nos et dominum archiepiscopum, salvis privilegiis et cartis nostris et statu ecclesie. Valete.

Deinde sermo hesternus de consensu in arbitros facto in medium ductus est, sed in verbo penultimo commutatus. Dicebant enim quod ex consensu partium faciendum esset Judicium, salvis solummodo antiquis cartis & privilegiis; nova penitus omnia volentes condemnare. Nitebatur enim archiepiscopus omnia opera Ricardi archiepiscopi predecessoris sui, eo quod monachus esset *Cantuariensis* ecclesie, in irritum revocare. Unde regi secreto quarenti an cartis monachorum præbere vellet assensum, respondit, Non. Mirantes autem monachi constanter afferebant se non sic à conventu missos ad curiam venisse, nec hesterno die in hoc dedisse consensum, ut cartæ novæ vel privilegia debita virtute carerent, sed omnia nova scilicet & vetera hætenus habita gauderent firmitate. Hæc audiens rex, dicebat antiqua privilegia conservanda, nova autem & ea maxime quæ à tempore Ricardi *Cantuariensis* archiepiscopi perquisita sunt non esse tenenda. Cui monachus; Quid, inquit, in causa est quod tantopere tempora Ricardi refutatis? Et ait Rex. Quia vester monachus erat & vestram in omnibus complevit voluntatem. Monachus ad hæc. Si facta Ricardi refutanda sunt quia noster monachus erat, quis præsentis archiepiscopi servabit instituta quia monachus noster non est? Ricardi facta grata de jure debent esse & rata, quia ab adolescentia sua in clauetro nutritus antiqua jura novit ecclesie. Tantoque firmiora, quia canonice electus & canonice ab Alexandro papa consecratus & in Angliam remissus est apostolicæ sedis legatus. Nisi forte, quod absit, infirmiores esse debeant quos Romana promovit ecclesia. Cum igitur hæc altercatio de conservandis scilicet vel abolendis privilegiis & cartis diutius protraheretur, viderentque singuli quod injuriam monachi violenter illatam sustinerent, dixit ille *Cestrensis* licet hostis esset monachorum. Minus sufficientes sunt littere quas tulerunt monachi isti negotio quod præmanibus habetis. Videns autem *Dunelmensis* qui multa præditus erat sapientia & ætate, quod dies jam declinans expenderetur in cassum, dixit ad monachos. Poteritne sustinere vestra discretio quod &

consonum videtur rationi, ut à tempore Ricardi archiepiscopi cartæ inspiciantur, ut quæ sunt rationabiles maneant, & quæ ratione carent confringantur? Monachi autem dixerunt. Nuntii sumus conventus nostri, litteras tulimus ratihabitionis, nec fines mandati valemus excedere, ne nos inobedientes & nostræ proditores esse videamur ecclesie. Sed jam nunc si placet date nobis inducias ut super hac questione consulamus conventum, & quod ei super hoc placuerit, nos absque contradictione exequemur. Ad hæc rex indignans ait, Non faciam. Non enim diutius præstolabor vos. Et dixit ad confidentes. Vocate michi notarium, qui quos nominavero judices, scribat in medio nostrum. Suggesterunt autem quidam ut archiepiscopus sibi placitos nominaret, & monachi similiter facerent. Sed hoc noluit rex ne videlicet hac occasione nova surgeret altercatio. Nominavit itaque rex in primis archiepiscopum *Rothomagensem*, episcopum *Dunelmensem*, *Wintoniensem*, *Salesberiensem*, *Menevensensem*, electos *Londoniensem* & *Helyensem*. Et præter hos nominavit Sancti Albani, Sancti Eadmundi abbates & Abbatem de *Radinges* & *Westmonasterii*, abbatem de *Waltham* primicerium *Pictavensis* ecclesie & Priorem *Mere-tonie*. Dixit autem rex. Ecce quam magnos et sapientes nominavimus viros, ut astricti juramento inter archiepiscopum et vos verum et justum faciant judicium. Vultisne adhuc consentire? Monachi dixerunt. Magni quidem & sapientes viri sunt, eorumque & vestro consentimus iudicio, salvis cartis nostris & privilegiis. Sic enim ut prædiximus à Conventu missi sumus, quod & littere vobis transmissæ testantur. De mandato autem domini papæ vel de legato nullam sinebant fieri mentionem. Rex autem volens archiepiscopo per omnia satisfacere, novas cartas & privilegia *Cantuariensis* ecclesie nitebatur mutilare, ut omnia scilicet ex prænominatorum Judicium penderent arbitrio. Rogavit autem regem unus ex monachis, ut si cartæ vel privilegia absque exceptione salvari non poterant; saltem secundum cartas & privilegia justum fieret iudicium. Unde rex vehementer indignans, monachum illum archiepiscopo digito sæpius designavit, ac si in eum acrior esset inferenda vindicta. Dicebat autem rex archiepiscopo secretius nescio quid sed pravum suspicor, ac si de torquendis monachis liberam habiturus esset dispositionem. *Cestrensis* autem exclamans & sublacrimans dixit ad regem. Hebe! Nonne dixi vobis de monachis? Si michi velletis acquiescere, infra breve spatium temporis nec unus remaneret in Anglia. Monachos? ad diabolos. Similiter & clerici archiepiscopi & ceteri omnes fere insultabant. Paucissimi amici ecclesie sub silentio monachis compatiiebantur, sed præ timore regio palam loqui non audebant. Rex autem subridens dixit ad illum *Cestrensem*. Novimus quod odio habeas monachos, ideoque inter ceteros non eris nominatus. Attamen idem episcopus diversis modis & motibus sæpius innuit regi ac si daret iudicium quid in monachos esset agendum. Stridebant igitur undique in miseros monachos & clamor invaluit ac si oves essent in medio carnificum immolandæ. Erant autem eorum hostes publici ille malignus *Hugo Cestrensis* & episcopus *Roffensis Gilbertus*, cum ipsum regem non audeam nominare. Monachi autem tot & tantis contumeliis affecti stabant in medio stupefacti, & hi qui præsidebant minas & terrores etiam membrorum

brorum suorum motibus designabant. Cum igitur omnes eis insultarent, unus ex monachis turbatus spiritu & inpræmeditatus absque fratrum suorum conscientia dixit. Proponat archiepiscopus cartas suas si quas habet & privilegia, dicat etiam quas quærat consuetudines. Ostendemus & nos cartas nostras & privilegia, nostras etiam exponemus consuetudines, & deinde quod judicaverint Iudices incunctanter suscipiemus. Vehementer præsumens quod dominus papa iuramentum secundum cartas & privilegia judicaret. Non enim animadvertit monachus ille eo quod esset quodammodo quasi mente alienatus, quod in hoc verbo videbantur omnia subdita iudicum voluntati, ut ea scilicet quæ sibi placerent monachis concederent, & alia ad libitum penitus amputarent. Vix ille monachus sermonem impleverat, & ecce cum multo strepitu & chacinno undique acclamatur. Quæsitum est ilico an cæteri dictæ sententiæ consentirent. Unus autem ex eis senex sapiens quam periculosum esset verbum intelligens, cum in oculis omnium nollet illum fratrem confundere, dixit ad regem. Seorsum domine si placet paulisper conferemus adinvicem, si verbo fratris nostri stare debeamus. Quamvis scirent quod in tanto tumultu nullum possent habere secretum. Quod eis vix tandem concessum est. Colloquentes itaque videbant ecclesiæ non modicum imminere periculum, cum omnia voluntati iudicum viderentur exposita privilegia. Rogabant igitur regem ut super his quæ audierant liceret eis per citissimum nuntium convenire conventum, ut ea quæ ibidem ex improvviso tractata fuerant universitatis consensu rata forent & firma. Hæc audiens rex vehementer turbatus iuravit & dixit, Per guttur Dei non remanebit unus pes ex vobis in ecclesia. Cum autem ei à monacho responsum fuisset, quia per beneplacitum Dei in ecclesia omnes remanerent, adjecit. Vos receditis, nec ita evadetis. Ego videbo qua parte incedetis & sequar vos ad talos. His dictis, exiit rex indignans & abiit, et clamor undique & blasphemia convertitur in monachos. Illi vero confusi & trepidi abierunt à conspectu Concilii, gaudentes tamen in cordibus suis quod pro libertate ecclesiæ meruissent contumelias & terrores sustinere. Dum autem irent, vix aliquis eos vultu placido audebat respicere, sed omnes fere minas intemptabant. Solus Comes *Leicestria Robertus* eis obviavit factus, cum audisset quid acciderat, ex intimo corde suspirans dixit, In ea fide quæ deus est hoc unicum ex corde vobis do consilium. Jacta cogitatum tuum in domino, ipse te enutriet. Et adiecit. Omnia pro Deo & libertate ecclesiæ perdenda sunt. Alia in hunc modum Comes dicebat. Alter etiam nobilis eisdem monachis dixit. Nunquam partem habeatis in cælis, si sponte Cartarum vestrarum omiseritis libertates. Alii etiam similiter dicebant, non palam quidem sed quasi in occulto. Archiepiscopus autem episcopos & clericos suos diutius alloquens, de capiendis & torquendis monachis diem traxit in vespem. Directi sunt ilico nuntii *Cantuariam*, famuli videlicet archiepiscopi, ut ecclesiam *Cantuariensem* & curiam monachorum multitudine armatorum ex improvviso obsiderent. Quod & in crastino factum est. Nam tota nocte equitantes nimium festinabant. Quod ignorantes monachi qui *Londoniis* fuerunt, perita à rege & utcumque accepta redeundi licentia, *Cantuariam* reversi sunt. Interea mirabiles & miserabiles

monachi *Cantuarienses* cum ipsa ecclesia Christi & curia clausis januis nocte & die armatorum multitudine undique obsessi sunt, ne quis ex eis vel ipsorum famulis exire, vel ad eos quisquam intrare valeret. Præterea victualia eis prohibita, etiam allata infirmis ablata sunt, ementes etiam vel clanculo ferentes verberati, & si quis eis vel in modico compateretur beneficio, vel in aliquo contingeret titulo, contumeliis affectus, aut verbere vel carcere regis et regni proditor et archiepiscopi vocabatur. Peregrinos Sancti *Thome* martyris non solum masculos, sed etiam Sanctimoniales feminas, quod verecundum est dicere, ferme usque ad nudum, ne dicam muliebria, sub vestimentis exquirebant. Tota die janitores illi contumeliis insistebant, nocte vero choros ducebant pro foribus clamoribus insistentes & saltibus, ne miseris monachis nocte vel die tormenta deessent. Quidam etiam ex monachis in cimiterio interceptus, captus & turpiter abductus est, pedibus ipsius sub ventre jumenti camo colligatis in carcerem trusus, fame & frigore afflictus est & utroque pede vinculis ferreis ad eos qui eum custodiebant rusticos colligatus. Relata sunt hæc monachis illis qui de Concilio *Londonia* veniebant, & quod in crastino per Ministros regis omnes essent monachi *Cantuarienses* eiciendi, à minimo usque ad maximum. Clerici quoque archiepiscopi dicebant, quod infra paucos dies vice monachorum in ecclesia *Cantuariensi* clerici essent instituendi. Si dolor, si mentis anxietas confuderit monachos cum suam viderent imminere dispersionem & perpetuum religionis exterminium *Cantuariensis* ecclesiæ non est mirandum. Illi vero qui de *Londonia* veniebant, fugientibus eorum famulis in curiam intrare permitti sunt. Maluerunt enim communem cum fratribus sustinere miseriam, quam specialem quærere libertatem. In crastino autem ut male prophetatum est venerunt *Cantuariam* officiales regis & hostiarii cum clericis archiepiscopi, videlicet ut monachos caperent vel ad consentiendum quocumque modo coartarent. Cum autem miseri, immo martyres monachi per aliquot dies minis & allegationibus variis vix tandem ut omnibus videbatur frangerentur, & jam jamque capi vel eici debuissent, utilius eis visum est ad tempus regis parere voluntati & in arbitros compromittere, quam perpetuam subire dispersionem. Unde gravissi regii nuntii, cum monachis iiij. à conventu missis cum litteris ratihabitionis redierunt ad regem. Illico januæ resecratae sunt & amoti custodes murorum. Rex interim ad Sanctum *Eadmundum* peregre profectus est, & regina mater ipsius venit *Cantuariam*. Porro episcopi & nobiles regni continuo citati sunt, ut ad pacem reformandam occurrerent regi *Cantuariam* venienti. Applicuit interea apud *Dovoriam* *Johannes Anagninus* apostolicæ sedis legatus, sed continuo ex mandato reginæ ne procederet prohibitus est. Omnes angustia monachorum *Cantuariensium* propter quos missus venerat eidem relatæ sunt, sed ipse penitus dissimulavit. Favorem enim regis & archiepiscopi magis affectavit quam Dei. Solis minis intentus erat & adhipiscendæ legationi. Quinto kal. Decembris rex venit *Cantuariam* & ab episcopis *Angliæ* & conventu *Cantuariensi* cum organis & cantibus spiritualibus solenniter susceptus est. Confluxit his diebus *Cantuariam* innumera nobilium & plebis multitudo, Episcopi videlicet & Abbates *Angliæ*, Comites & Barones, inter quos & rex *Scotia*

tia cum fratre suo *David* & electo *Eboracensi*. Tanta itaque convenit multitudo conditionis diversæ, quanta nunquam à retroactis temporibus in *Cantuar*ia visa est, adeo ut in claustris monachorum regis tentoria ponerentur. Monachi igitur *Cantuarienses* quasi spectaculum facti sunt mundo, angelis & hominibus. In crastino autem *iii. kal. Decembris* misit rex archiepiscopum *Rothomagensem* & aliquos episcopos primo ad archiepiscopum, deinde ad conventum, scire volens si quo modo quid vel quantum vellent absque iudicio mentis suæ relaxare rigorem. Verba autem archiepiscopi tunc ut semper erant quasi simplicia, & ipsa pauca & ambigua. Monachorum autem responsa querelis & dampnis illatis plena, & semper iura ecclesiæ pacemque petentiæ & debitam tranquillitatem. Cum igitur euntes & redeuntes sæpius episcopi peterent ut expressius aliquid loquerentur, monachi responderunt. « Multa nobis & innumera per triennium quæ longum est enarrare gravamina illata sunt, ex quibus duo maxime urunt nos & urgent. Capella scilicet quæ omnium malorum istorum initium est, & illius Prioris nominatio. His itaque permanentibus, inter nos & dominum archiepiscopum nulla unquam poterit esse concordia. Relata sunt hæc regi per ipsos episcopos. Et respondit. Si ista duo sublata fuerint de medio, de cæteris querelis quid vel quantum facient monachi? Redeuntibus itaque nuntiis, & Conventui quæstionem regis referentibus, monachi dixerunt. Si capella fuerit demolita funditus, & *Rogerus* de Prioratu depositus, cartis nostris & privilegiis inspectis, de omnibus angariis, & dampnis illatis & omnibus aliis querelis domini regis & episcoporum sustinebimus arbitrium. Hæc audiens rex gavisus est, promisitque in verbo regio & in periculo peregrinationis suæ & sic deus honorem sibi servaret terrenum, quod hæc duo Capellam scilicet & Priorem penitus amoveret, si archiepiscopus ad hoc faciendum non posset induci. Relata sunt hæc archiepiscopo in præsentia regis, & ipsius etiam super hoc requiritur assensus. Renititur archiepiscopus regis postulationi, suggestionem commotus quorundam episcoporum, qui monachorum speciales erant inimici. Verum cum archiepiscopi duritia nec per regem nec per alios pacis amatores & æqui posset flecti, & jam dies deductus esset in vespere, archiepiscopus usque in crastinum respondendi petivit inducias. Crastino autem cum redissent in id ipsum, archiepiscopi denuo de verbo hesterno requiritur assensus, & jam de plano penitus abnegatur. Dicebat enim injustum esse de media parte causæ quasi voluntarie sustinere decisionem, et tamen de alia parte subire iudicium. Insistunt monachi suppliciter petentes ut hinc et inde cartæ videantur et privilegia, consuetudines recitentur et iura, indeque pars utraque suscipiat quod iuste fuerit iudicatum. Restitit et huic sententiæ primo archiepiscopus, nolens à suffraganeis suis iudicari. Inhibuerat etiam episcopis legatus ne causam quæ in Curia Romana audita, examinata fuerat et terminata, præsumerent aliquatenus in Anglia iudicare. Anxiatur rex, laborant episcopi de pace facienda, ne regis & regni tantus labor cedat in cassum. Verum quia rex & procures regni & prælati de maximis regni negotiis erant præpediti, episcopi ex parte regis suggererunt conventui ut personæ numero pauciores eligerentur, qui utriusque partis rationes

audirent & privilegia inspicerent, & sic utrique parti non iudiciali sententia sed placabili amicitia iura debita restituerent. Mirantur ad hæc monachi & omnes qui audierunt hoc verbum, quod ea quæ hesternæ die in præsentia tot prælatorum ore regio sancita sunt & quodammodo terribili iuramento confirmata, absque reverentia veritatis in tot & tam diversos verborum anfractus commutata fuissent. Consenserunt tamen & huic sententiæ monachi, sic tamen ut si res utrinque pacatis partibus concorditer finiri non posset, iusto iudicio finem debitum sortiretur. Illis tantum duobus articulis de ruina scilicet capellæ & intrusi Prioris penitus amotis, qui ore regio & episcoporum assensu fuerant condemnati. Referuntur hæc in audientia regis & collaudantur, sed archiepiscopo relata penitus refutantur. Jam enim non inde vel inde, sed de tota causa instanter quærebat iudicium. Sciebat enim quo iudices vellet tendere episcopi. Cum igitur episcopi & cæteri prænominati convenirent ad auditorium, & monachi constanter cartas suas & privilegia præpararent, archiepiscopus utrorumque carens suffragio, consilio cuiusdam clerici sui qui quondam monachicum gesserat habitum, regulam beati *Benedicti* sibi præcepit afferri. Minabatur enim idem clericus quod per eandem regulam tam nova quam vetera *Cantuariensis* ecclesiæ posset cassare privilegia. Dum itaque aliquandiu inter clericos archiepiscopi & in ejus præsentia de articulis regulæ fuisset disputatum, suggestum est regi à quibusdam qui partes fovebant archiepiscopi, ut alia incedens via præcaveret archiepiscopo, caveret & monachis, ne si iudicio tanta dissensio terminata fuisset, non pax perennis sed perpetua utrimque fieret irritatio. Suggestit itaque rex monachis ut capella & Prior penitus depositis, de omnibus aliis dampnis illatis & angariis archiepiscopi se subicerent arbitrio, & in periculo animæ suæ & peregrinationis ipsius implorarent misericordiam; hoc erat regis consilium. Convenerunt igitur monachi specialissimos ecclesiæ filios & amicos, Episcopum scilicet *Bathoniensem*, abbatem de *Waltham*, magistros *Hospitalis & Templi*, de quorum fide & diligentissima devotione non erat dubitandum, sciscitantes quid eis de consilio regis esset faciendum. Timebant enim, ut asseriebant, ne regis benivolentia verteretur in contrarium si contempneretur ipsius consilium, timidum autem erat se & sua archiepiscopi submittere voluntati, qui semper eis dura & aspera inferebat. Unde per deum, inquit, & sanctos ecclesiæ huius conjuramus vos, ut in periculo animæ vestræ secundum datam vobis à Deo sapientiam & devotionem detis consilium quid agere debeamus. Omnes igitur quasi uno ore dicebant cum terribili imprecatione, consentiendum esse regis voluntati, & hoc esse potissimum. Alioquin de cætero tam regem quam regnum pro suo contemptu manifestos haberent adversarios. Sed convocentur, aiunt, & alii episcopi & abbates, ut quid super hoc dicere voluerint audiamus. Convocati sunt ilico *Rothomagensis*, *Dunelmensis*, *Normicensis*, *Salesberiensis*, *Roffensis*, *Cestrensis* episcopi, Electus *Heliensis*, Abbas sancti *Eadmundi*, de *Radingo*, abbas *Cisterciensis*, abbas de *Boxeleia* & alii quamplures ecclesiasticæ personæ. Omnium hæc erat sententia, omnes in periculo animæ suæ regis optimum dicebant esse consilium, scilicet ut solo tenus diruta capella & Prior depositis, de cæteris omnibus archiepiscopi peteretur

retur misericordia; sic ipsius benivolentiam, sic Regis & Regni gratiam ampliorem, sic pacem ecclesiæ, jura & dignitates ipso etiam archiepiscopo suffragante facilius & plenius optinenda fore dicebant: si enim archiepiscopus de cætero contra conventum aliquid pravam ageret, omnes qui aderant haberet adversarios. Quæsitum est igitur quid super hoc monachi dicerent; & omnes licet trepide paci dederunt assensum, sic tamen ut in audientia omnium cartæ ecclesiæ quinque vel quatuor legerentur. His auditis gavisus est Rex, gaudebant & cæteri omnes qui aderant, eo quod in ista reformatione pacis tam Archiepiscopo quam Conventui jura debita conservarentur illæsa. Relata sunt hæc archiepiscopo, & ipsius nunc requiritur assensus. Ille autem accedens ad Regem, eumque, paucis secum additis secretius alloquens, nescio quid sed inutile suspicor murmurabant. Conventus autem interim mœrens & anxius in capitulo residebat. Quo cum redirent episcopi & abbates & alii qui convenerant, prævernerunt eos specialissimi conventus amatores, gaudentes & dicentes, jam jamque pacem ecclesiæ restituendam. Accurrit & ipse Rex, & aliquos fratres secretius alloquens, monebat ut patienter sustinerent si quid de capella vel Priore ad verecundiam tegendam archiepiscopi aliter quam erat prælocutum diceretur. Orta est interim caligo & caligo tenebrarum insolita, ut diem licet advesperascentem obtenebrescere faceret in noctem, adeo ut Regem in veste lucida venientem vix videre valerent intuentes, ac si nova superveniens aeris passio futuram designaret prodicionem. Accessit tandem archiepiscopus in capitulum, & populus innumerabilis. Igitur consedere duces intentique ora tenebant, & cæteris indicto silentio, archiepiscopus Rothomagensis in medio stans prodicionis suæ hoc habuit exordium. *Benedictus Deus & pater domini nostri Ihesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, visitavit nos oriens ex alto.* Et quasi præfocato guttore paululum sustinens subjunxit. *Discordia quadam inter dominum archiepiscopum & conventum istius ecclesiæ in longum protracta est, sed ex consilio domini Regis & episcoporum qui præsentem sunt & nostro via reformanda pacis inventa est. Nos enim judicavimus quod archiepiscopus ubicunque volebat suam poterat ædificasse capellam & instituisse Priorem. Conventus autem archiepiscopi petat misericordiam, & sic archiepiscopus eis suam remittet indignationem.* His dictis obstupuerunt monachi & omnes specialissimi Cantuariensis ecclesiæ filii, & hi maxime qui ex intimo cordis affectu hucusque fuerant pacis mediatores. Murmurabant autem inter se dicentes quod ea quæ Rothomagensis ille dixerat, in præsentia Regis & episcoporum non fuerant prælocuta. Hoc quidem murmurabant, sed præ timore regio & infinita archiepiscopi malitia noluerunt publice protestari, nec se opponere murum pro domo domini. Quis dolor, quæ mentis angustia miseros interim teneret monachos non est facile dictu. Videbant enim se undique afflictos, undique desolatos. Pro hac etenim causa Prior & fratres sui mortui sunt, labor perditus & impena, legatus prope positus quidem sed inutilis, quippe qui magis suam cupiebat satiare cupiditatem quam Cantuariensis ecclesiæ amovere miseriam. Videbant præterea Regem cupidum & dolosum, archiepiscopum malitiosum, Rothomagensem illum totius causæ proditorem, cæ-

teros episcopos consentaneos & participes. Quid igitur dicerent ad hæc? Reclamare non poterant, ne Regem & cæteros omnes usque ad internecionem vel dispersionem manifestos haberent adversarios. Consentire formidabant, ne Deus causam & ecclesiam requireret de manibus eorum. Sed periculosior videbatur intemptata dispersio, quam tantæ malitiæ dare consentum. Residente autem illo Rothomagensi, iussi sunt ilico omnes monachi stare in medio. 10 Quorum cum unus in medio stans de impena cura reformandæ paci tam Regi quam cæteris gratias referret, & in prosecutione pacti de demolitione capellæ & Prioris depositione verbum tangeret, protensa manu & brachio extento Rex eidem monacho silentium imposuit, & clamoribus hinc inde suscitatis, loquentis monachi interrupit sermonem. Monachi autem in medio omnium stabant stupefacti, quid agerent nescientes. Præcepit autem Rex, acclamaverunt & cæteri ut genua flecterent, & fecerunt. Cum 20 igitur omnes starent inter tot clamores usque in miraculum stupidi, de tanta & tam inopinata prodicione mirantes, unus ex eis grandævus resumpto spiritu dixit ad archiepisc. *Si in aliquo reverende pater huius occasione perturbationis vestram offendimus gratiam, vestram nobis & nostris remitti rogamus indignationem, & ut jura ecclesiæ habita & de jure habenda de cætero conservare velitis.* Archiepiscopus respondit, *Vobis & vestris omnibus meam remitto indignationem præterquam suppriori qui sua auctoritate meam à divinis suspendit ecclesiam.* Item monachi omnes pro suppriori genua flectentes, eum in omnibus excusaverunt. Tunc dixit archiepiscopus, *Veniat ergo sicut vos & petat veniam, & communem vobiscum habeat gratiam.* Et adjecit, *Sicut vos meam vobis & vestris remitti postulatis indignationem, sic & ego rogo vos ut quod in verbo offendi vel opere, tam michi quam omnibus meis ex corde velitis remittere.* Exurgens autem Rossensis episcopus dixit, *Discordia hæc tam diu protracta de consilio Regis & episcoporum qui præsentem sunt ex assensu domini archiepiscopi & monachorum ita determinata est, ut dictus Prior amoveatur, capella vero sic deleatur, ne de cætero clericorum ibidem fiat congregatio. Certum est quidem quod archiepiscopus tam diu in suo non stetit proposito, nisi obstinatio esset monachorum. Sed jam nunc de collata pace gratias agamus Domino, & euntes in ecclesiam cantemus & Deum laudemus, Archiepiscopus deinde filios reconciliatos suscipiat in osculo pacis.* 50 Quod & factum est. In crastino capitulum intravit archiepiscopus & conventui villas restituit, dicens se Priorem quem fecerat absolvisse à Prioratu, & quod de cætero vellet conventui jura debita conservare. Monebat attentius & exorabat, ut pax inchoata debitum utrinque susciperet incrementum, & more vulneris in cicatricem ducti vel panni resarciati vel funis religati valide convalesceret & inviolabilis permaneret. Monuit etiam ne de cætero furriones vel detractores vel rumigeruli ante examinationem congruam mutuam inter eos extenuarent caritatem. Hoc igitur prædicto modo miseræ Cantuariensis ecclesiæ expleto negotio, de vocando vel repellendo legato in præsentia Regis & Episcoporum sermo confertus est, qui hucusque ad vocem foeminae apud Doveriam tremulus subsistebat. Asse- 60 rebant igitur quidam ex Episcopis eum honorifice esse vocandum, sed ne procederet retinendum. Dicebant

bant alii eum ab *Anglia* citius repellendum. Tandem ex consilio eorum qui regis & archiepiscopi per omnia favebant voluntati decretum est, ut solenniter cum insigniis susciperetur sed citissime remitteretur ad mare transfretaturus. Venit igitur *Cantuariam* *Johannes Anagninus* apostolicæ sedis legatus, & ab episcopis *Anglia* simul & conventu *Cantuariensi* solenniter susceptus est. In curia monachorum sicut & ipse archiepiscopus ad expensas archiepiscopi hospitatus est, ministris archiepiscopali-
 10 bus undique septus, ne præter eorum licentiam cuiquam ad eum pateret ingressus. Conventui tamen seorsum quasi furtim vocato dicebat, se ex ore Regis sub testimonio episcoporum audisse, quod eo fine ex consensu archiepiscopi & monachorum causa fuisset determinata, ut Priore deposito capella remaneret absque conventuali collegio, duobus vel tri-
 20 bus sacerdotibus in eadem pro anima regis *Henrici* divina celebrantibus. Cui cum responderet conventus & diceret, se nunquam hujusmodi pactum audisse, nec suum aliquando præbuisse assensum, idem legatus post aliqua dicebat. Non æstimabam me fratres in partibus istis tantam invenire nequitiam. Et adjecit. Dolores vestros & angustias audivimus & oculis perspeximus, sed nec nobis nec vobis ad præsens succurrere valemus. Nam postquam venimus in hanc terram ita custoditi sumus quod nec vobis nec alteri libere loqui valemus, sed nec nostram egredi cameram, ut ea quæ natura requirit libere possimus expedire. Monachi dixerunt, Quic-
 30 quid de aliis articulis causæ nostræ nobis contingat, de excommunicatis domini Papæ quid faciemus quibus inviti communicare compellimur? Præceperat enim archiepiscopus ut servientes qui præ cæteris malefactoribus dampna conventui & contumelias innumerabiles fecerant, in ministeriis suis pacifice susciperentur, licet ubique notum esset in populo, quod publice essent excommunicati. Militem etiam quendam qui fracto muro curiam invaserat, per manum monachi fugitivi *Acelini* scilicet qui relicto
 40 conventu archiepiscopum sequebatur, omnia capituli denudans archana, misit in conventum, mandans & præcipiens ut idem excommunicatus ab omnibus & singulis susciperetur in osculo pacis. Dixit autem legatus, Quantum potestis eos vitate, & si forte incideritis alterutrum confitemini. Quid aliud vobis dicam ignoro. Ego quidem exequi paratus sum quod michi injunctum est, sed vobis magis timeo. Ego enim in periculo constitutus sum si quid fecero, sed in vos acrior vindicta defæviet. Nunc autem
 50 vado, & crastino vel perendie Regem ad mare festinantem inhonoris sequi compellor. His dictis, valedicens abiit, & à clericis archiepiscopi *Dovoriam* citissime perductus est, omni minarum & pompæ deposita feritate. Et qui paulo ante ab archiepiscopo oblatum refutaverat aurum, nunc ab eodem sumarii petivit corium. Habeat ergo nunc & in ævum *Roma* pudorem. Transfretavit autem Rex & cum eo populus multus; & Cardinalis ille adversis flatibus usque in diem septimum retentus est, & tunc demum
 60 *Angliæ* valedicens invitus transfretavit. Archiepiscopus autem citissime *Londoniam* tendens monachos tres quos hucusque captos tenebat præcepit revocari. Ex quibus unus ægritudine quam habebat in tibiis, vinculis etiam ferreis, fame quoque & frigore dum jaceret in carcere adeo vexatus est, ut die tertia post reditum spiritum exalaret.

ij. Kal. Januarii consecravit archiepiscopus duos episcopos apud *Lamhee* accepta prius ab eis professione, *Londoniensem* scilicet & *Helyensem*, qui & Regis erat Cancellarius *Willielmus* nomine. XIII.

M. C. xcj. *Baldewinus Cantuariensis* archiepiscopus necdum penitus à suo desistens proposito, ædificandæ basilicæ locum quidem mutavit sed non intentionem. Facta enim cum episcopo & monachis *Roffensibus* commutatione quarundam terrarum quas habebant in territorio villæ eorum quæ vocatur *Lamhee*, præcepit clericis eliminatis de *Hakintonia Cantuaria*, ut cum festinatione nimia & festo ædificia sua quæ apud *Cantuariam* multo dispendio elevata sunt solo tenus dissiparent, & ad *Londoniam* trahentes apud *Lamhee* ædificarent. Ipse primus in eodem campo ne nil ageretur in octavis Epiphaniæ papiliones suos quos secum *Ierosolimam* ferre volebat præcepit elevari. Divulsis igitur post aliquod
 20 tempus apud *Cantuariam* clericorum domibus, sola capella maledicta & prophana remansit in medio, omnibus exposita in derisum & in similitudinem improprietatis. *Rogerus* autem dictu citius pene depositus quam intrusus, ab archiepiscopo benedictus *Eveshamensis* abbas effectus est. Quo facto, archiepiscopus *Cantuariam* rediens, quosdam ex monachis quos suæ voluntati favere putabat singulatim secretius alloquens, de faciendo Priore quæsitit consilium. Sed omnium præterquam paucorum adulatorum spernens suggestionem, quasi de communi consilio fratrum quendam nominavit *Osbernium* ob meritum suæ perfidiæ, eo scilicet quod in die necessitatis suum reliquerat conventum. Stupentibus autem cunctis & silentibus, accurrunt duo pseudofrateres, ipsumque *Osbernium* dextra lævaque ducentes in sedem Prioris posuerunt. Deinde archiepiscopus *Londoniam* properans, in conventu episcoporum quos apud *Westmonasterium* xj. kal. Martii coadunari iusserat, pro se, pro pace & statu ecclesiæ *Cantuariensis* sedem apostolicam appellavit, excommunicationis
 40 adiciens sententiam in omnes qui dum esset in peregrinatione prædictam perturbarent ecclesiam vel ipsius ecclesiæ diminuerent libertates. Inde rediit *Cantuariam*, & in audientia conventus cleri & populi suam innovavit appellationem. Eadem die vj. scilicet kal. Martii, ab altari Christi accepit baculum & peram, & apud *Dovoriam* transfretavit ij. non. Martii, & *Cantuariensi* ecclesiæ simul & *Angliæ* ultimum valedixit. Reges etiam *Francia* videlicet & *Angliæ* de peregrinatione tenere colloquium, protestantes in verbo regio quod non diutius suam differrent peregrinationem. Sed regina *Francorum* vehementer cœpit ægrotare & decidit in lectum *Parisius*, & in brevi defuncta est & sepulta. Hoc infortunio peregrinatio regum dilata est usque post festum sancti *Johannis Baptista*. Tuncque reges *Turonis* mense Julio colloquentes, cum omni comitatu suo in nomine Domini profecti sunt. vj. kal. Augusti cœnobium Sanctimonialium de *Mallinges* cum tota fere villa miserabiliter igne consumpta est.

Obiit *Willielmus Wigorniensis* episcopus, & in brevi assensu regio & auctoritate Cancellarii alter electus est. *Willielmus* Cancellar. etiam qui & *Helyensis* erat episcopus, *Romana* & apostolicæ sedis legatus effectus est. Accessit autem ad eum *Gilebertus Roffensis* episcopus, dicens, injuriam factam fuisse *Cantuariensi* ecclesiæ & sibi, eo quod ipso penitus ignorante aliquis in ecclesia *Wigorniensis* electus est cum

An. Græ
1191.

cum ipse *Cantuariensis* ecclesiæ proprius esset capellanus, & dominus archiepiscopus peregre profectus vices suas eidem commendasset. Rogavit itaque Cancellarium quem necdum noverat esse legatum, ne jura matris suæ *Cantuariensis* ecclesiæ diminueret, & quod in electione illa aliter quam deberet factum est, saltem in ejusdem electionis confirmatione simul & consecratione electi corrigeretur, quippe cum omnibus in *Anglia* recte sapientibus notum sit, nullum debere eligi vel consecrari absque auctoritate *Cantuariensis* ecclesiæ. Respondit legatus, Nulla volo jura diminui *Cantuariensis* ecclesiæ, & quod in electione ista minus quam deceret factum esse conquereris, in ejusdem electionis confirmatione simul & consecratione compleatur. Prior igitur & monachi *Wigornienses* ex mandato legati accesserunt ad hospitium *Roffensis* episcopi, suppliciter exorantes ut electi sui electionem auctoritate *Cantuariensis* ecclesiæ corroboraret. Quod & factum est, præmissa congrua correptione de transgressionem. Post aliquantulum temporis spacium, præcepit Legatus apud *Londoniam* coadunari episcopos *Angliæ* ut in *Westmonasterio* concilium celebraret. Accessit autem ad legatum episcopus *Roffensis* una cum Priore *Cantuariensi Osberno*, & in hunc modum animo constanti prædictum legatum breviter allocutus est. Miramur admodum venerande pater, mirantur & cæteri comprovinciales episcopi & abbates, quod tu cum sis *Cantuariensis* ecclesiæ professus, & ejusdem ecclesiæ jura debita tenearis conservare, absente archiepiscopo qui nobis licet indignis vices suas in *Anglia* commendavit, & post appellationem ipsius & excommunicationem, hujusmodi voluisti perquirere legationem. Sed esto. Summæ sedis apostolicæ legatus es, attamen *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeus. Rogamus igitur te ut apostolicæ sedis legatum, vice autem archiepiscopi & auctoritate *Cantuariensis* ecclesiæ jubemus ut suffraganeum, ne quid in hoc concilio quod in præsentem celebrare disponis contra jura *Cantuariensis* ecclesiæ vel contra dignitatem vel appellationem archiepiscopi præsumatur. Appellavit enim ut tu ipse audisti, & nos eandem innovamus appellationem. Respondit legatus & dixit. De perquisita legatione de qua te mirari asseris tibi respondeo, quod eam non ego michi sed dominus Rex adquisivit. Dominus archiepiscopus ut asseris vices suas tibi commendavit. Dominus autem Rex regnum michi regendum tradidit, & dominus Papa vices suas commendavit, ut malefactores quoslibet utroque feriam gladio, *Salomonis* scilicet & *Petri*. Veruntamen contra matrem nostram *Cantuariensem* ecclesiam nichil in hoc concilio vel alias quicquam statuere cogitamus, sed omnia jura sua eidem auxiliante Deo volumus conservare. Si quæ tamen specialis quæstio est quam in præsentem dicere velitis grater audiemus. Cui *Roffensis* ait, Quæstiones quidem & querelas habemus ad vos, quarum prima est, quod *Wigorniensis* electio facta est absque assensu *Cantuariensis* ecclesiæ & ipsius vicarii, licet aliquantula emendatio per vos subsequuta sit in confirmatione. De consecratione autem rogamus vos ne transgrediatur, id est, ne ab alio fiat quam à capellano *Cantuariensis* ecclesiæ, nec alibi quam in ecclesia *Cantuariensi*. De sede *Cantuariensis* metropolitani, vos optime nostis quod legati cujusque sedere debeat ad dexteram. Hanc igitur sedem eidem vel ei cui vices suas commenda-

vit conservari postulamus. Cui Legatus, Novi inquit quod episcopi suffraganei non alibi quam in sede metropolitana debeant consecrari. Consecrationem autem & sedem de qua loqueris dum archiepiscopus præsens non est, *Londoniensis* de jure decani sibi vindicare contendit. Præcellit enim cæteris episcopis ut *Cantuariensis* ecclesiæ decanus. *Roffensis* ad hæc, Quis est hic decanatus vel quod ipsius officium? Solummodo ut episcopos vice præconis convocet ad concilium. Sed hoc nichil ad me. Ipse enim ad præceptum *Cantuariensis* metropolitani præconis habet officium, *Roffensis* vero quasi intra septa *Cantuariensis* ecclesiæ non præco sed capellanus est, & vacante ecclesia vel absente Metropolitano ipsius fere in omnibus vices exequitur. Unde sedem illius ad dexteram vestram in hoc concilio expeto & *Wigornensis* electi consecrationem. Respondit Legatus, Sedes ista de qua sermo est ut cum pace fiant omnia, vacua remaneat, vel Prior *Cantuariensis* vice archiepiscopi sui eam obtineat. Ad hæc Prior, Sedes ista vacua non est, quia vivente archiepiscopo non vacat ecclesia. Ego eam obtinere non debeo, nec volo. Sed enim propriam in Concilio habeo sicut prædecessores mei habuerunt, & sede Metropolitani non egeo. Non audiui decessores meos ibidem sedisse, nec archiepiscopus recedens vices suas michi commendavit sed proprio capellano suo *Roffensi* episcopo. Si eidem jura sua conservare volueritis, animo libenti vobis assistemus; sin autem, ad propria revertemur. Et Legatus, Jura, inquit, vestra vobis conservare cupio, sed episcopi *Londoniensis* dignitatem mutilare non valeo. Recessit igitur episcopus *Roffensis* & Prior *Cantuariensis*. Legatus vero suum celebravit Concilium in ecclesia sancti *Petri Westmonasterii* xvij. kal. Novembris. Deinde in octavis sancti *Martini Cantuariam* veniens, à conventu *Cantuariensi* honorifice susceptus est. Obiit hoc anno *B. Cantuariensis* archiepiscopus xij. kal. Decembris in obsidione civitatis *Acon* & sepultus est. *Hugo* autem *Cestrensis* episcopus monachorum suorum honestatis & ordinis specialis persecutor, à *Conventrensi* ecclesia quam nescio quo judicio Dei suscepit regendam, monachos omnes & ordinem monasticum in natali Domini ejecit, ibidem clericos instituens seculares. Miseri autem monachi per diversa vagantes dispersi sunt, & Prior eorum *Moses Romanus* profectus est.

XIV.

M. C. xcij. Applicuit cete in terra monachorum *Cantuariensis* ecclesiæ quæ vocatur *Leisdone*, quam dederat eis ante annos paucos rex *Henricus* & carta sua confirmavit. Quod audientes vicini, cum quibusdam ministris Regis accurrerunt, alii ut raperent, alii ut eriperent. Monachi autem *Cantuarienses* nuntios miserunt ad Cancellarium, eidem ostendentes extenore cartarum suarum prædictum piscem vel si quid hujusmodi eventus est, non Regis, non vicecomitis nec alterius hominis esse nisi solummodo *Conventus Cantuariensis*. Hæc audiens Cancellarius, datis litteris vicecomiti *Cantiae* præcepit ut prædictum cete monachis redderetur, & ut in eadem terra *Leisdonia* sicut in terris suis omnes haberent libertates. Facta igitur diligentissima inquisitione tam ecclesiastica quam auctoritate regia, reddita sunt monachis ea quæ de pisce vi vel furto ablata fuerunt. Ipsi vero liberaliter circumquaque per provinciam de pisce miserunt & Cancellario linguam cum non modica parte capitis quia vices Regis agebat. Rex autem

An. Græ
1192.

autem *Anglia* à nobilissima civitate *Sicilia* ubi hie-
maverat mense Martio digrediens, prospero cursu
pervenit *Ciprum*. Sed ab incolis insulæ ipsius & à
quodam tyranno crudeli & perfido qui se fecerat
Imperatorem nominari, non sine verecundia repulsus
est. Adventantibus autem navibus cum exercitu
non modico insulam illam intravit, populum debel-
lavit, ipsumque cepit tyrannum, civitates occupavit,
& oppida totamque terram suæ subdidit ditioni. Hoc
itaque prospere expleto negotio, ascensis navibus
applicuit apud *Accon*, & in brevi cœperunt viriliter
obsidere civitatem. Verum quia dissensio inter eos
facta est quis eorum videretur esse major, nichil vel
parum prosperitatis eis accidit. Attamen utcunque
Accon capta est. Mense Martio ex mandato regio
per peregrinos de *Ierosolima* passim venientes rumor
increbuit de obitu *B. Cantuariensis* archiepiscopi.
Unde *Londoniensis* episcopus quasi de sompno exper-
rectus *Cantuariam* properans appellavit, & cum eo
quidam de scaccario, ne quis absque conscientia epi-
scopi vel assensu regio in archiepiscopum eligeretur.
Hæc audientes monachi, Et nos inquiunt pro electio-
ne facienda, pro voce prima, pro universo statu ec-
clesiæ & privilegiis ab omni gravamine appellamus.
Hæc prima fuerunt bellorum præludia. Cancellarius
autem confiscavit archiepiscopatum. Obiit papa
Clemens, cui successit *Jacinctus* diaconus Cardinalis
& *Celestinus* appellatus est. Filius eciam Imperatoris
Fretherici qui in peregrinatione *Ierosolomitana* sub-
mersus & defunctus est *Romanum* suscepit imperium,
& *Roma* coronatus est in Pascha. Applicuit interea
Robertus electus *Wigornensis*, Cancellario legato
domini Papæ deferens litteras ut eum in *Westmona-*
sterio consecraret, si quidem *Londoniensis* & *Rof-*
fensis episcopi de facienda consecratione non consen-
tirent. Appellaverat enim uterque. Convenientibus
igitur episcopis *Anglia* apud *Westmonasterium* do-
minica Palmarum, vij. scilicet idus Aprilis, ut in con-
secratione *Wigornensi* apostolicum exequerentur
mandatum, venerunt & monachi tres *Cantuaria*
missi à Conventu, & eisdem episcopis hujusmodi
litteras porrexerunt.

Reverendis in Christo dominis & fratribus W.
Dei gratia Helienfi episcopo apostolica sedis
legato domini Regis Cancellario ceterisque episcopis
Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis O. Prior & con-
ventus ecclesiæ Christi *Cantuariæ* salutem ab aucto-
re salutis. Noverit sanctitas vestra nos ad sedem
apostolicam appellasse ne *Wigorniensis* electus alias
quam in ecclesiæ *Cantuariensis* sicut moris est conse-
cretur, & ne quis vestrum qui indemnitati ec-
clesiæ *Cantuariensis* vinculo professionis providere
tenemini, alias quam in eadem ecclesiæ ejus conse-
crationi interesse presumat. Valete.

Hæc audientes Episcopi qui convenerant, una
cum Legato conferebant in unum quid facto opus
esset. Si enim in *Westmonasterio* ut dominus Papa
præceperat non fieret consecratio, legatus apostoli-
cum non exequeretur mandatum. Si vero ibidem
fieret, matri suæ *Cantuariensi* ecclesiæ debitam obe-
dientiam viderentur abnegare. Omnibus tandem pla-
cuit ut in mensem consecratio differretur, apud *Can-*
tuariam facienda. Recognitum est ibidem coram
legato simul & episcopis, *Roffensem* episcopum *Can-*
tuariensis ecclesiæ proprium ab antiquo fuisse capel-

lanum, eumque vacante *Cantuariensi* sede ad voca-
tionem Conventus debere *Cantuariam* accedere,
crisma conficere, & cætera sacramentalia ministrare,
eumque in expensis procurare deberet qui archiepisco-
patum custodiret. Vivente autem archiepiscopo sed
absente vel ægrotante, ad vocationem ejusdem simul
& procurationem debet accedere. Hæc michi qui
hæc scribo insinuavit idem *G. Roffensis* episcopus, huic
matriculæ, ut verbo suo utar, ad preces ipsius inse-
renda. Venit igitur *Cantuariam* ad proximum pa-
scha à conventu vocatus idem episcopus, & in curia
Canonicorum sancti *Gregorii* hospitatus est, ne vide-
retur ignorantibus ad expensas fuisse monachorum si
in eorum curia haberet hospitium. iv. Non. Maii con-
venerunt apud *Cantuariam* episcopi vj. videlicet
Helienfis qui & legatus & cancellarius, & *God.*
Wintoniensis episcopus, *Reg. Bathoniensis*, *Seinf. Ci-*
cestrensis, *Gil. Roffensis*, & ille *Hugo Cestrensis*. Hi
cum in ecclesiæ *Cantuariensi* convenissent in unum,
accerfite electo *Wigornensi* cœperunt ejusdem exami-
nationem facere contra modum & formam ecclesiæ
Cantuariensis. Quod audiens Prior O. una cum can-
tore & quibusdam fratribus accessit, rogans legatum
ut secundum consuetudinem *Cantuariensis* ecclesiæ
examinationem illam faceret & consecrationem. Re-
spondit legatus, quod sic deberet fieri ad exem-
plum domini Papæ qui sic facere consuevit. Cui
Prior, Dominus, inquit, Papa quod sibi placuerit
faciat; nos autem consuetudines hujus ecclesiæ peti-
mus observari. Si quandoque aliter vel alibi factum
est, violentia fuit vel discreta dispensatio. Hæc audi-
entes episcopi, una cum legato surgentes quod ince-
perant dimiserunt, indutique vestibus sacris inter-
fuerunt de more processioni monachorum. Cum igitur
ante magnum altare de more considerent epi-
scopi, exurgens *Gil. Roffensis* episcopus dixit ad
legatum.

Nostris pater venerande quod dominus *B. Cantua-*
riensis archiepiscopus peregre proficiscens, vices suas
in *Anglia* conservandas nobis commisit, unde no-
bis videtur quod omnia sacramentalia quæ in ec-
clesiæ *Cantuariensi* facienda sunt, per manus nostras
sicut per proprium ecclesiæ capellanum fieri debeant.
Electio autem hujus fratris nostri *Wigornensis* electi
aliter quam debuit facta est, sed postea per vos in
confirmatione aliquantulam accepit meliorationem.
Allegat *Londoniensis* de jure decanatus sui, sed
nichil ad nos. Nullam enim ei subjectionem debeo,
in re nulla obedio, nec alteri, nisi soli dño meo *Can-*
tuariensi archiepiscopo: hunc igitur electum nostrum,
ordinatum nostrum à vobis tanquam legato conse-
crandum salvo jure nostro præsentamus. Legatus ad
hæc, Et nos illum per gratiam Dei sacrandum susci-
piamus, non de jure *Helienfis* episcopi, sed de aucto-
ritate apostolicæ sedis legati. Consecrabimus eum
auctoritate qua fungimur, salvo jure vestro, salvo
jure *Londoniensis* episcopi. Sacratum est itaque iv.
non. Maii *Robertus Wigornensis* episcopus ad altare
Christi, data professione de canonica subjectione
quam debet archiepiscopo & *Cantuariensi* ecclesiæ.
Die crastina venit in capitulum monachorum dom-
nus legatus una cum novo *Wigornensi* episcopo &
clericis tribus, has litteras ex parte Regis conventui
deferentes.

Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Norman-
niæ & Aquitaniæ, & comes Andegaviæ, di-
lectis suis Priori *Cantuariensis* ecclesiæ totique ipsius
capitulo

capitulo salutem. Devotionem vestram scire volumus nos gratia Dei apud Messanam plena corporis & animi prosperitate vigere, de vobis idem audire continuo desiderantes affectu. Ibi de morte venerabilis Cantuariensis archiepiscopi patris nostri plenius quam desideraremus certificati, in ipsius mortis importunitate vehementius moti, ecclesia vestra de necessitate condoluimus desolationi. Quia tamen vir bonae memoriae venerabilis Cantuariensis archiepiscopus à nobis irrevocabiliter recesserat, quia tanta ecclesia regimini ipsius consolationi potius quam lacrimis erat insistendum, diligenter & attente penes nos deliberavimus, quomodo citius & melius tanto lapsui foret subveniendum. Tandem viri illustris Willielmi venerabilis Montis regalis archiepiscopi discretionem, fidem, providentiam, quam re pluries didicimus attendentes, recolentes quia licet nobis ipsum fama vehementius commendasset, audito tamen & expectato longe commendabiliorem fides, providentia reddidissent, tanta ecclesia tanti viri regimen sed & toti regno nostro cognovimus profuturum. Magnatum itaque nostrorum, archiepiscoporum, episcoporum freti consilio praedicto venerabili Montis regalis archiepiscopo dignum duximus supplicare, quatinus ad Cantuariensis ecclesiae sedem & regimen sese nobis concederent transferendum. Qui post multam secum magnatibus nostris deliberationem nostris tandem adquiescere dignum duxit petitionibus. Vestra igitur universitati diligenter mandamus, quatinus vestra bonitatis intuitu precumque nostrarum diligenti instantia, ipsum praedictum venerabilem Montis Regalis archiepiscopum in pontificem vestrum benignius recipiatis, in adventum suum unanimiter gaudeatis, ut inde vobis ad gratiarum teneamur actiones, & vestra ecclesia honori & utilitati benignius & diligentius teneamur providere. Testibus nobis ipsis apud Messanam xxv. die Januarii.

His igitur auditis litteris, subjunxit legatus de probitate viri admirabilem commendationem, acsi monachi praefatum archiepiscopum incontinenti essent electuri. Sed monachi prudenti petita & accepta dilatione, post dies aliquot in conventu episcoporum & procerum qui ob hanc causam apud Norhamptoniam convenerant hujusmodi dederunt responsum. Nostis omnes & singuli dominum nostrum B. Cantuariensem archiepiscopum cum iter peregrinationis arriperet, pro se, pro ecclesia Cantuariensi & omni jure ejusdem sedem apostolicam appellasse. Nunc autem petitio quaedam sed grandis, quia sub nomine & sigillo regio nobis porrigitur de quodam ignoto & alienae regionis archiepiscopo eligendo, cum de obitu nostri archiepiscopi sumus incerti. Ideoque justum videtur & consonum rationi ut praesens negotium differatur, quousque de obitu nostri archiepiscopi quem adhuc putamus vivere certiores efficiamur, ne forte de ipsius exitu ab imperitis gratulari videamur. Institerunt igitur plurimi & primi regni auctoritate regia, ut praefatus Montis Regalis archiepiscopus ad autum Regis à monachis Cantuariensibus eligeretur. Sed cum nulla proficeret ratione, tandem cum dilatione competenti coadunatio illa dissoluta est, & singuli in sua redierunt. Conferebant interea Cantuariensis ecclesiae monachi cum quibusdam episcopis & amicis ecclesiae, quid de petitione regia de jure esset faciendum. At illi dixerunt, Se non audere nec velle super hujusmodi re dare consilium propter quoddam

corvini generis monachos qui in die necessitatis ab archa avolaverant, conventus sui proditores effecti, qui hucusque in conventu specie tenuis latitabant. Unde Cantuarienses monachi super hujusmodi notorio plurimum stupefacti, consilio habito hanc notam à se propellere studuerunt. Amoti sunt itaque vj. idus Maii cucullati tres à coetu cæterorum & ille quartus O. videlicet dictus Prior, qui cæteris nequior in prodicione ecclesiae videbatur. Cum enim cæteris amotis ipse infelix quæreretur an adhuc de aliquo dubitarent, responderunt monachi satis placide licet ea quae dicebantur non placerent. Animi nostri diu turbati amotis istis aliquantulum pacificati sunt, nunc autem superest quod persona tua nobis admodum suspecta est & odiosa. Turpiter enim in die tribulationis recessisti à nobis, & deinde contra nos & in contumeliam Cantuariensis ecclesiae suscepisti Prioratum. Inde est quod scire te volumus quod de cætero Prior noster non eris. Sed cede citius ut super hoc quid agendum sit conferamus. At ille confestim surrexit, & stans in medio dixit. Audite domini mei ut Deus exaudiat vos. Vobis notum est quam bene, quam firmiter in omnibus steterim vobiscum in tribulationibus vestris, unde & pro vobis aliquando ab archiepiscopo excommunicatus sum & nonnullas pertuli molestias. Abscessi tandem de consilio magnorum virorum & quorundam fratrum nostrorum instigante malitia, & in praesentia archiepiscopi nunquam vobis nocui sed saepe profui. Prioratum deinde adeptus sum praecipiente archiepiscopo volente Rege absque omni reclamazione, unde & vestrum assensum usque nunc adesse putabam. Novit Deus quod si aliter de vobis sensissem, nunquam Prioratum vel aliud officium suscepissem. Nunc vero sciatis quod nec prioratum vobis renitentibus retineo, nec quicquam praeter beneplacitum vestrum attentare curabo. Illo igitur ad imperium conventus egresso, residentibus xij. vel eo amplius ecclesiae senioribus, cæteri omnes in medio stabant, ex quibus unus pro cæteris loquens cum ymbre lacrimarum dixit. Vos nostis patres sancti & experti estis quantis angustiis agitata sit Cantuariensis ecclesia usque in praesens. Nec vos latet quam turpiter homo iste Osbernus recessit à nobis cum cæteris qui nostri proditores fuerunt, & in quantum dedecus & detrimentum ecclesiae suscepit prioratum. Nunc autem quia sponte sua cessit, & vobis incumbit Cantuariensis ecclesiae dispositio, quanta possumus humilitate petimus vos, ut talem nobis & vobis Priorem instituatis qui digne matrem nostram hanc Cantuariensem regat ecclesiam. Hunc praecipue qui nobis praesidet, qui in angustiis & tribulationibus variis fidelis & prudens inventus est, nobis Priorem postulamus. Surrexerunt igitur senes cum junioribus, ipsumque venerabilem suppriorum Galfridum dextra sub laevaue trahentes in sedem Prioris posuerunt vj. idus Maii. Reclamabat acriter & flebat uberrime jurans & pejerans quod non regeret prioratum. Violenter tamen retentus est, & vix tandem post dies plurimos conventus sui consensit voluntati. Osbernus autem honorifice in camera honestiori infirmorum exhibitus est. Interea rumor in Anglia dispersus est de electo Eboracensi G. quod ex mandato domini Papae deberet in Franciam consecrari. Unde stupefacti Episcopi videntes in hoc matris suae Cantuariensis ecclesiae minui dignitatem, cum debeat ab antiquo Eboracensi electus à Cantuariensi metropolitano professione praemissa

præmissa Cantuaria consecrari, facta solenniter appellatione per monachum Cantuariensem simul & clericum has litteras miserunt in Franciam.

Willielmus Dei gratia Helienfis episcopus & apostolica sedis legatus & ceteri provincia Cantuariensis episcopi, venerabilibus & in Christo dilectis archiepiscopis & episcopis ad quos præsens scriptum pervenerit salutem in vero salutari. Quantis hucusque gavisa sit immunitatibus mater nostra Cantuariensis ecclesia, vestram credimus non latere notitiam. Inter quas retro habitas dignitates & privilegia eo hæcenus functa est, ne Eboracensem alias quam Cantuariæ & ab ejusdem ecclesiæ archiepiscopo necnon totius Angliæ primate consecrari liceret archiepiscopum; unde venerabilis pater noster B. Cantuariensis archiepiscopus ex privilegiorum prædictorum varia & multiplici inspectione & antiqua consuetudine prudenter edoctus, & antequam iter Jerosolimitanum arriperet adversus G. Eboracensem electum jus suum protestatus & dignitatem, ne idem ab alio quam à se & in ecclesia Cantuariensi facta etiam eidem professione & obedientia consecraretur, appellavit. Nos quoque ejusdem patris nostri jus & dignitatem filiali prosequentes devotione, volentes nichilominus prænominata nostræ matris ecclesiæ dignitati providere, memorati patris nostri Cantuariensis appellationem innovantes ne prælibatus G. Eboracensis electus ab aliquo vestrum munus consecrationis accipiat, sedem apostolicam appellamus.

Eclipsis solis fere totalis apparuit vigilia sancti Johannis Baptiste. Pululaverant autem in Anglia discordiæ inter Cancellarium & Comitem Johannem, adeo ut hinc inde milites stipendiarii & conprovinciales milites convocati ad arma convolarent in obsidione castelli Lincolnia. Interea venit in Angliam Walterius ille Rothomagensis archiepiscopus per licentiam regis à Messina reversus circa festum sancti Johannis Baptiste. Convenerunt itaque una cum ipso episcopi quidam & proceres Angliæ, ut quoquo modo tantæ dissensionis finem darent, ne messes quæ jam maturæ erant ad metendum in nichilum penitus redigerentur. Pace igitur facta sed nondum firmata, armis valedicitur, & in proximo prædictus Cancellarius & Comes iterum discordes efficiuntur. Mediantibus tamen primoribus Angliæ tandem utcumque pacificati sunt, & ne iterum levitate sua redirent in id ipsum, alienigenæ stipendiarii ad suam patriam unde venerant revertuntur.

Celestinus papa mente revolvens sedula quanta Baldwinus archiepiscopus Conventui Cantuariensi intulisset gravamina occasione capellæ quam in suburbio civitatis Cantuariensis erexerat, ipsorumque monachorum pressuris compatiens, executoribus tribus viris fidelibus & discretis pro Conventu Cantuariensi subscriptam direxit epistolam.

Celestinus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri R. Batoniensi episcopo, & dilectis filiis de Radinges & de Waltham abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Molestias & injurias quas per bonæ memoriæ B. Cantuariensem archiepiscopum Conventus ejus loci passus est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in inte-

grum mandatum felicitis recordationis Urbani & Clementis prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit reformarat ad plenum, per apostolica vobis scripta mandamus atque precipimus, quatinus omni dilatione, contradictione & appellatione cessante, ecclesias cum fructibus inde perceptis, & alia quæ sæpeditus archiepiscopus ipsis absque juris ordine abstulit nostra freti auctoritate cum integritate restitui faciatis, & eorum detentores si opus fuerit censura non differatis ecclesiastica coercere, modis omnibus observantes ne in loco quem apostolica condemnavit auctoritas divina de cetero celebrentur, sed potius capella ibidem, ut dicitur, erecta funditus destruat, & sicut à patribus nostris decretum esse dinoscitur canonicorum institutionem revocantes in irritum eos denuntietis & teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumperunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ Clementis incurrisse noscuntur cautius faciatis ab omnibus evitari, donec ecclesiæ satisfactione competenti exhibita per nos mereantur absolvi. Qui vero hujusmodi communicaverunt scienter, congrue ad arbitrium vestrum satisfaciant. Hæc autem omnia tanto strictius vestre discretionis duximus injungenda, quanto in injuriam apostolicæ sedis redundare videtur eadem totiens inaniter iterare mandatis, & religionem vestram minus deceret si mandatum apostolicum segnius exequeremini, nec possemus sine molestia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere. Nullis litteris juri eorum præjudicium facientibus si quæ apparuerint à sede apostolica impetrata obstantibus. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Dat. Roma apud sanctum Petrum v. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.

Hæc audientes & manibus attrectantes prædicti executores cum essent viri religiosi valde & discreti, non præcipitanter sed morose super hujusmodi mandato habito consilio, prædictæ capellæ rectoribus tandem scripserunt in hunc modum.

R. Dei gratia Bathoniensis episcopus, & H. eadem gratia de Radinges, & W. de Waltham abbates, rectoribus capellæ de Hakintonia salutem. Mandatum domini papæ suscepimus quo nobis injunctum est, ut modis omnibus observemus, ne in loco vestro quem apostolica condemnavit auctoritas divina de cetero celebrentur, sed potius capella ibidem, ut dicitur, erecta funditus dilatione & appellatione cessante destruat. Si quis ergo vestrum pro loco illo stare voluerit, & rationem proponere quare hoc fieri non debeat, intimamus vobis quod nos Deo donante in die sanctæ Margarete virginis ad locum illum venire & mandatum apostolicum prout decet proposuimus adimplere. Valete.

Accesserunt igitur prædicti viri vel per se vel per legatos idoneos ad locum una cum clero populo civitatis Cantuariensis, & cum non esset quispiam qui mandato apostolico reclamaret in aliquo, data sententia pendentibus litteris profanam condemnauerunt capellam voce apostolica maledictam & profanam, quæ subito concurrentibus undique populis in pulverem minutissimum redacta est xij. kal.

kal. Augusti. Hujus autem judicatis condempnationis de capella talis est forma.

Omnibus sancte matris ecclesie filiis ad quos presentes littere pervenerint, R. Dei gratia Bathoniensis episcopus, & H. de Redinges & W. de Waltham eadem gratia abbates salutem. Noverit fraternitas vestra & vobiscum universalis ecclesia, nos exequentes mandatum & preceptum summi pontificis scilicet Celestini papae terti publice judicasse & pronuntiasse, ne de cetero in loco quem B. Dei gratia archiepiscopus Cantuariensis apud Akintune construere incepit divina celebrentur. Sed & ejusdem auctoritate canonicorum institutionem in eodem loco a predicto archiepiscopo factam in irritum revocantes, capellam ibidem constructam funditus destruendam judicavimus. Quia sicut vobis innotuit inspectione litterarum pie recordationis Urbani papae terti, secundum quarum decretum predictus papa Celestinus nos in executione sui mandati procedere precepit, predictum locum maledictum & prophanum apostolica condempnaverit auctoritas, & suspensos ab officio & beneficio illos qui post apostolicam prohibitionem in capella illa divina celebrare presumpserunt, decreverat. Quapropter & nos eos suspensos denuntiavimus & tenemus donec a sede apostolica fuerint absoluti.

Alia quoque opera B. data sententia cassavit papa Celestinus ne futuris temporibus ab aliquibus trahantur in consequentia. Cujus sententiae talis est textus.

Celestinus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui ecclesie Christi Cantuariensis salutem & apostolicam benedictionem. Sicut ad apostolatus nostri debitum pertinere dinoscitur his quae rite & recte ordinata consistunt vigorem conferre perpetuum, ita nimirum eis quae secus sunt quam deceat vires detrahere, enervare, & infirmare tenemur. Ea propter dilecti in Domino filii, cum B. quondam archiepiscopus sive motu proprio, sive instinctu alieno vos & ecclesiam vestram molestiis multis & injuriis quandoque affligeret, & scripta aliqua a sede apostolica in prejudicium juris vestri falsa suggestionem, ut dicitur, impetravit, quem magis tranquillitati vestrae dare operam decuisset; paci vestrae paterna volentes in posterum sollicitudine providere, omnia quae per memoratum archiepiscopum circa vos vi vel metu acta sunt auctoritate apostolica revocamus in irritum, & nominatim ea quae legato Romanae ecclesiae presente & contradicente contra mandatum sedis apostolica facta dicuntur, sicut in autentico ejusdem legati Johannis videlicet Anagnini quondam presbyteri Cardinalis ob causam vestram in Angliam directi continentur, & quaecumque contra jus vestrum vel privilegiorum vestrorum tenorem idem archiepiscopus impetravit viribus carere decrevimus, statuentes ut nullus unquam hominum ea quae male gessit trahere audeat in consequentiam, neque possint ea quae tacita veritate a sede apostolica impetravit juri vestro aut privilegiis ullo unquam tempore aliquod prejudicium generare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostrae constitutionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis

Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Roma apud sanctum Petrum v. kal. Junii.

Autenticum vero Johannis Anagnini, cui dominus Papa Celestinus adhibet firmamentum, tale est.

Johannes Anagninus Dei gratia titulo sancti Martini presbyter Cardinalis apostolicae sedis legatus, omnibus ad quos littere presentes pervenerint eternam in Domino salutem. Universitati vestrae notum facimus, quod sicut prope positi audivimus & postea presentes apud Cantuariam vidimus, monachi ecclesie Christi in pace quam cum archiepiscopo suo fecerunt, vim passi sunt, & metu regio qui eodem tempore Cantuariam venerat cum episcopis suis, omnia compulsi sunt sustinere. Hec autem ideo scripto mandare curavimus, ut rei veritas omnibus innotescat, nec possit quod sic factum est eorum justitiae prejudicium generare. Quod si jam dictus archiepiscopus vel aliquis ejus successor scripturam super forma pacis hujus quandoque protulerit, noveritis ipsam fratribus jam dictae ecclesiae nec consencientibus nec scientibus confectam fuisse, nobisque petentibus non exhibitam qui ad causam ipsam a summo pontifice destinati rem gestam vel confirmare debuimus si justitiae concordaret, vel si secus acta esset infirmare. Cognoscentes itaque violentiam manifestam facto huic intercessisse, auctoritate qua fungimur statuimus apostolica, quod neque concordia sit facta, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum sic conceptum valere debeat aut aliquod sepe dictis monachis in posterum prejudicium asferre, quia omnia praesentibus nobis & contradicentibus facta sunt.

Hec autem omnia munimenta reservantur in ecclesia Cantuariensi ad extinguendam temporis futuri malitiam si qua super hoc poterit exoriri. Nec te moveat rogo, lector bone, prudentia tua, quod tam prolixa narratione contra propositum meum vel promissum, electionem Ricardi, vel persecutionem Baldewini recitavi, vel quod narrationi meae tot epistolas inserui. Justa enim, ut arbitror, intentione utrumque factum est, videlicet ut futurorum sciat necessitas temporum quod cui morbo opponat remedium, & quibus objectionibus justum & exemplare adhibeat responsum. Epistolas autem, quod Croniconum non esse solet, plures inserui, ut ipsis inspectis & in arca memoriae reconditis narratio brevietur & subtilius utiliusque intelligatur. Sed jam nunc redeamus ad nos.

Quarto kal. Septembris ex mandato Cancellarii qui tunc temporis vicem & vires regias gerebat in Anglia, & Baronum auctoritate scaccarii conveniunt apud boscum de Blen quod *Strutte* cognominatur Prior Cantuariensis G. cum monachis vj. vicecomes Cantiae Regine. cum militibus & hominibus multis. Ibi per sacramentum xxiiij. legalium virorum de eodem visneto deambulatio facta est in circuitu ejusdem bosci. Et auctoritate regia monachis ecclesie Christi Cantuarie assignatum est quicquid in predicto bosco ex utraque parte stratae regiae de jure regio & dono eos contingebat, sicut per cartam eisdem suam confirmaverat, cum apud Cantuariam peregrinationis suae iter arripuit. Occupaverant enim vicini quidam partem agrorum & nemoris, unde contra cartam regiam & ipsius pu-

ram elemosinam nullam habebant auctoritatem. Est autem Carta regis hunc habens modum.

Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ & Aquitaniæ, comes Andegaviæ, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, iusticiariis, vicecomitibus, & omnibus ministris & fidelibus suis Francis & Anglis salutem. Sciatis nos pro amore Dei & beati Thomæ martyris, & pro salute nostra omnium antecessorum & successorum nostrorum concessisse & dedisse, & presenti carta confirmasse in liberam & puram & perpetuam elemosinam Deo & monachis in ecclesia Cantuariensi Deo servientibus totum boscum nostrum de *Wlen* in longo & lato cum essartis omnibus ejusdem bosci, & omnibus terris & redditibus ad eundem boscum pertinentibus, salvo tantum uno summario quem pater noster in elemosinam concessit ecclesiæ & canonicis sancti Gregorii in eodem bosco & carta sua confirmavit. Prohibemus autem ne vicecomes vel ministri sui, vel aliquis alius de eodem bosco de cætero se intromittant, nisi ipsi bailivi sui quos ibi pro voluntate sua posuerunt. Quare volumus & firmiter precipimus quod jam dicti monachi habeant & teneant prædictum boscum ita bene & in pace, libere & quiete, honorifice & plenarie sicut unquam pater noster eundem boscum liberius, & melius, & plenius tenuit. Testibus B. Cantuariensi, W. Rothomagensi, J. Dublinensi archiepiscopis; H. Dunelmensi, R. Bathoniensi, H. Lincolnensi, H. Conventrensi, G. Wintoniensi, H. Saresberienensi episcopis; Johanne Comite Mairrit. R. Comite Leicestriæ, H. Comite War. W. Comite Saresb. J. Mareiscallo. W. Mareiscallo, W. de Stutevill, W. de sancto Johanne W. filio Adelmi. B. de Verdon, G. filio Petri, R. filio Reinf. G. Pipard, R. de Witefeld. Datum per manum Willielmi Cancellarii nostri & Eliensis Electi apud Cantuariam prima die Decembris anno primo regni nostri.

Miserat etiam rex Ricardus à civitate Messana Conuentui Cantuariensis ecclesiæ hanc Cartam.

Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ & Aquitanniæ, comes Andegaviæ, iusticiis, vicecomitibus, & omnibus balivis suis Anglis salutem. Precipimus vobis quod permittatis Priori & Monachis ecclesiæ nostræ Cantuariensis facere fieri recognitiones in maneriis de tenementis suis qua alienata sunt de ipsis maneriis absque licentia & assensu Conventus ejusdem ecclesiæ, & ea per recognitiones easdem ad propria revocare sicut pater noster hoc eis litteris suis patentibus concessit. Nolumus enim quod prædicta ecclesiæ quam diligere & fovere tenemur aliquid de jure suo per defectum nostrum amittat. T. Savarico archidiacono Norhamt. apud Messanam xxviii. die Februarii.

Ex hoc mandato regio Cantuarienses monachi, nec mirum, exhilarati, habito consilio una cum consensu Cancellarii miserunt monachos & quamplures suos prudentes viros in *Esseffiam* ad villam suam *Widdeltune* nuncupatam, ut auctoritate regii mandati partem præfatæ villæ videlicet *Suthcheriche* revocarent, quam per aliquot annos quidam occupaverat Ricardus. Juraverunt itaque tactis sacrosanctis homines xij. de eodem tenemento, quod prædictus R. in jam dicta terra nunquam habebat hæ-

reditatem sed ut firmarius, ad libitum monachorum solam habebat ut serviens custodiam. Quo audito, decreverunt omnes prudentissimi qui ibidem fuerunt, ut monachi Cantuarienses prædictum apendicium de *Widdeltune* de cætero libere possiderent. Xviii. kal. Octobris applicuit apud *Dovoriam* Gaufridus Eboracensis archiepiscopus, qui nuper ex mandato Celestini papæ Turonis ab ejusdem civitatis archiepiscopo contra antiqua jura Cantuariensis ecclesiæ & contra appellationem episcoporum Angliæ & Conventus Cantuariensis erat consecratus. Cui cum oppidani milites Dourensis castelli violentas manus inicerent, tam prudenter quam viriliter tenentium eum manus evasit, & ecclesiam monachorum sancti Martini ingressus est. In qua per octo fere dies ab oppidanis & conprovincialibus militibus januis clausis & obseratis obsessus est. Suspectus enim erat ipsius ingressus Cancellario & quibusdam primoribus Angliæ, eo quod jurasset fratri suo regi quod sine assensu infra triennium non rediret in Angliam; præterea suspicionem adausit, quod de fidelitate regia Constabulario Dourensis castelli noluit præstare juramentum. In proximo, ut fama fuit & verum videbatur, missi sunt à Cancellario milites qui prædictum archiepiscopum quocunque modo apprehenderent. Hii igitur præfatam ecclesiam quasi pacifice ingressi monuerunt ut egredere-tur, quo nolente, reversi sunt paulisper sed iterum eandem ecclesiam armati & loricati ingressi sunt, & ipsum archiepiscopum ab altari crucem portantem de medio monachorum eundem defendere volentium abstractum asportaverunt per medium aquæ fluentis, quæ *h2oc* appellatur, eum peditem duxerunt in castellum xiiij. kal. Octobris. Unde consternati animo Cantuarienses monachi miserunt *Dovoriam* monachos ut eum repeterent, eo quod à cella Cantuariensis ecclesiæ fuisset abstractus. Qui cum à petitione tam justa repulsi Cantuariam redirent, habito in communi consilio singulis ecclesiæ Cantuariensis suffraganeis nomine ecclesiæ scripserunt sic.

Reverendo patri & domino W. Dei gratia Henliensi episcopo, & domini regis Cancellario, G. Prior & Conventus ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem & se semper devotissimos. Poterat gloriosi martyris nostri Thomæ sanguis in ecclesia Cantuariensi effusus emunitatem etsi aliunde non haberet perpetuam contulisse, & gloria ejus qua omnis terra repleta est terruisse sacrilegos. Sed ut patet quod fidelibus est ad castigationem & virtutem, hoc impii & nequam malignitatis assumunt in exemplum. Ecce enim Eboracensis archiepiscopus innocens, ut creditur, ab ecclesia nostra Dovoris ab ipso altari manu militum armata violenter extractus crucem bajulans, per lutum & lacus, per abrupta locorum in castellum Dourense in carcerem protrahitur ejulante populo, sacrilegis ipsis qui eum abduxerunt lacrimantibus. Clamat, petit, & repetit ecclesiæ ut ei restituatur ablati, sed non recipit. Cessat à divinis, nec mirum, violata Dourensis ecclesiæ, & conclusa sunt ora canentium Dominum. Miratur mundus in facto tam enormi Cantuariensem ecclesiam segnius agere, & matrem tam importabilem filia dissimulare mœrorem. Genibus itaque vestris obvoluta Cantuariensis ecclesiæ vos rogat ut dominum, adjurat ut filium, quatinus ei in

tam arto & arduo negotio non denegetis consilium salutare, quo & ecclesie honor suus conservetur illasus, & vestra circa eam devotio laudabilis comprobetur.

In eundem modum cæteris scripserunt episcopis. Responsum W. Heliensis episcopi.

W Dei gratia Heliensis episcopus & domini Regis Cancellarius, karissimis amicis suis Priori & Conventui sancte Trinitatis Cantuariæ salutem & dilectionis plenitudinem. Dilectionem vestram nullatenus volumus perturbari super eo quod Eboracensis archiepiscopus apud Dovoriam est detentus. Vobis autem indubitanter suggerimus, quod nec per nos nec de mandato nostro captus fuit in ecclesia nec detentus, sed praeceperamus quod si ibidem forte applicaret, si fidelitatem domino regi quam nunquam fecit facere nollet, cum plena restitutione omnium rerum suarum & suorum Witlandum transmitteretur, quia domino regi iuramento interposito promiserat, (unde litteras ejusdem archiepiscopi patentes habemus) quod nullatenus dum idem rex in sua peregrinatione existerit, in Angliam veniret.

Rescriptum Godefridi Wintoniensis episcopi.

G Dei gratia Wintoniensis episcopus, dilectissimis in Christo fratribus & amicis G. Priori & Conventui ecclesie Christi Cantuariæ salutem quam repromisit Deus diligentibus se. Loquor in amaritudine animæ mea tristis & dolens super injuriis & molestiis venerabili fratri nostro Eboracensi archiepiscopo nimis atrociter, ut dicitur, illatis. Doleo quidem & dolenti condoleo, patior & compatiens compatiens, sed in ipsius passionibus & ignominiiis totus homo meus interior gladio passionis est transfossus. Cum autem hujusmodi factum redundet in injuriam totius ecclesie Anglicanæ, de communi fratrum & coepiscoporum nostrorum deliberatione procedere debet consilium quod super tam arduo negotio vobis dari postulatis. Porro si fratribus inconsultis verbum aliquod consilii super hoc precipitarem, non inmerito possem ab eis argui tantæ presumptionis. Verum largiente Domino quod solus aggredi non presumo, præeunte & communicato consilio domini Londoniensis & aliorum confratrum tractare non differemus.

Nolebant enim episcopi singulariter dare consilium donec diffineretur in communi quid facto huic tam enormi opus esset. Convocati sunt itaque episcopi, & interim archiepisc. die septima eadem via qua educabatur reductus est in ecclesiam S. Martini, dieque tertia Cantuariam profectus Londoniam properavit. Facta est igitur coadunatio episcoporum apud Wintoniam die 15. non. Octobris, una cum Comite Johanne & duobus archiepiscopis, Rothomagensi videlicet & Eboracensi. Dederunt itaque anathematis sententiam in omnes apprehensores archiepiscopi, consentaneos quoque & participes, solus Cancellarius absentavit se & fugit Londoniam. Quem Comes euestigio subsequens obsedit per dies paucos in Turre Londoniensis. Cui cum Cancellarius non valeret resistere, petita licentia pervenit Cantuariam. Deinde in castello Dovorensi receptus est. Inhibuerunt autem Justiciarii Angliæ burgensibus Dovoriam, ne prædictum Cancellarium permitterent transfretare. Ipse autem idem velle simulabat ad-

ditò terribili iuramento. Præ nimia tamen mentis angustia gemens & anxius, veste virili deposita muliebrem induit habitum, ut vel sic mari transito persecutorum declinaret insaniam. Dum itaque linteum caput involutus navem expectans, & quasi telam quam gestabat venundans deambulare in litore, apprehenderunt paupercula mulieres, & turpiter cadentes amoto peplo in terram projecerunt, unde exorto clamore terribili accurrerunt burgeses, eumque vix tandem eripientes, ut cætera præ pudore taceantur, arcius custodiebant, donec data à Justiciariis licentia transfretaret. Hoc igitur modo Cancellario amoto & ab Anglia fugato, archiepiscopus Rothomagensis qui sibi vicecancellarium præfecturam Angliæ usurpabat, ex assensu Comitis Johannis aliorumque Justiciariorum litteras & nuntios miserunt Cantuariam ad Conventum, auctoritate regia precipientes, ut G. Prior cum monachis quibusdam Londoniam venirent de electione facienda premuniti. Venerunt igitur Londoniam episcopi Angliæ ad idem vocati, Prior quoque & monachi Cantuarienses, & seorsum confidentibus episcopis in atrio, convenitur Prior Cantuariensis in ecclesia de suscipiendo archiepiscopo Montis Regalis, de quo supra sermo habitus est. Respondit Prior se super hoc negotio primo tempore questionis de non suscipiendo illo sufficiens & gratum dedisse responsum. Et adjecit: Nunc in id ipsum ex assensu Conventus nostri vobis referimus, quod hunc de quo sermo agitur licet tamen valde commendabilem, salvo honore Dei, regis & regni, in archiepiscopum Cantuariensis ecclesie ad præsens suscipere non valeamus. Nunquid honorificum est Deo & ecclesie, regi & regno universas regni personas refutare, & ad mandatum regium in alieno regno personam ignotam mendicare? Absit. Nec tamen ut verum fatear de ipso eligendo vel non eligendo diffinitivam proferimus sententiam, sed differimus donec ignotum melius agnoscamus & auxilium domini sentiamus super nos. Rothomagensis igitur & ceteri confidentes Justiciarii de tam justo & grato responso gratos referentes, monuerunt monachos ut Cantuariam redirent & examine insisterent orationibus.

Parvo post elapso tempore miserunt iterum Justiciarii Cant. ad Conventum litteras regias in hunc modum.

Johannes comes Moretonii, & Walterus Dei gratia Rothomagensis archiepiscopus, dilectis in Christo amicis Priori & Conventui ecclesie Christi Cantuariæ salutem. Propter præteritas quas audivitis contentiones communi deliberatione fidelium domini regis statutum est, ut sub sigillo domini regis de negotiis regni mandata regia fiant, communiter discurrant: unde vobis mandamus quatinus literis ad vos sub eodem sigillo directis fidem indubitata habeatis, & quod in eis continebitur dilatione recisa efficaciter impleatis.

Dimiserat enim rex in Anglia sigillum parvum regia tamen majestate signatum, quo regni negotia debuerant insigniri. Sed Cancellarius omnia sibi ascribens suo sigillo fecit universa. Quo sicut supra dictum est à præfectura amoto, sigillum regium Justiciarii resumerunt, sub quo post modicum Conventui Cantuariensi scripserunt in hunc modum.

Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ & Aquitanniæ, Comes Andegaviæ, Priori

& Conventui ecclesie Cantuariæ & ejusdem loci capitulo salutem & sinceram in domino dilectionem. Noverit discretio vestra quod dilectus & venerabilis pater noster W. Rothomagensis archiepiscopus & J. comes Moretonii frater noster dilectus & familiaris & alia iusticia nostra cum illis ad vos Cantuariam venient tercio die post festum sancti Andreæ, tractaturi ibidem per Dei gratiam cum consilio vestro de archiepiscopatu Cantuariensi ad honorem Dei, ecclesie, & regni, & vestrum. Hinc est quod vobis duximus intimandum, quatinus super negotiis ecclesie vestre interim conferentes, communi familiarium & fidelium nostrorum consilio ad honorem & securitatem vestram & totius regni & ecclesie vestre utilitatem pariter & concorditer adquiescatis, in nullo quod absit dissidentes, unde dedecus & enorme dampnum ecclesie vestre proveniat. Ita igitur vos habeatis & geratis ut honor Dei & noster, ecclesie vestre, in omnibus conservetur. Quicquid enim facimus, pro honore Dei, & indemnitate nostra & ecclesie vestre, & securitate regni nostri facimus. Teste W. Rothomagensi v. idus Novembris.

Unde & episcopus Londoniensis qui inter episcopos decanatus præminet dignitate, & ad quem specialiter pertinet ad nutum archiepiscopi vel Cantuariensis ecclesie episcopos convocare, episcopis Anglie citatorias misit litteras in hunc modum.

Ricardus Dei gratia Londoniensis ecclesie minister, venerabili fratri & in Christo karissimo S. Dei gratia Cicestrensi episcopo salutem & sinceram dilectionis instantiam. Ne mater nostra Cantuariensis ecclesie viduitatis sue tempore si diutius protrahatur in spiritualibus sive temporalibus detrimentum patiatur, Johannis comitis Moretonii, & W. archiepiscopi Rotomagensis, & aliorum quibus constat de voluntate domini regis assensu communi provisum est, ut eidem ecclesie de idoneo pastore maturius provideatur, & ipsius electio loco competentiori in ecclesia videlicet metropolitana à filiis suis rite celebretur. Ea propter fraternitati vestre mandamus, quatinus die Luna proximo post festum sancti Andreæ apostoli præsentiam vestram apud Cantuariam occasione, excusatione cessantibus nobis exhibeatis, ibidem per Dei gratiam cum fratribus & coepiscopis nostris de electione Cantuariensi archiepiscopi tractaturi. Valete. In hunc modum aliis scripsit episcopis.

Convenerunt igitur apud Cantuariam ille Rotomagensis, R. Bathoniensis, H. Cestrensis, G. Rosensis, sed diem constitutum prævenerunt, unde penes Priorem & monachos Cantuarienses suspicio orta est ac si episcopi una cum comite J. qui cum cæteris aderat aliquam subito facerent electionem. Nec mirum. Non enim elapsa est à memoria intrusio B. & quæ Cantuariensi ecclesie intulerat gravamina. Prior igitur non inmemor præteritorum & præcavens in futurum præfato Rotomagensi & cæteris dixit, Scripsistis nobis voce regia litterasque misistis sigillo regio signatas, ut in adventu vestro de pastore eligendo præmeditati essemus cum Dei gratia & parati. Ideoque episcopos hujus sanctæ Cantuariensis ecclesie suffraganeos quos cernitis, ut reor, in id ipsum convenire fecistis. Cum igitur auctoritate regia ex mandato vestro parata fiat omnia, & quia nocuit differre paratis, in nomine sanctæ Trinitatis

Regin. eligimus Bathoniensem. Quem apprehendentes monachi, clamantem, plorantem & renitentem traxerunt in ecclesiam, & in sedem metropolitanam posuerunt v. kal. Decembris. Rotomagensis autem ipse fraudatus, pallidus & tremulus subsecutus est, & ne fieret appellavit; & post dies paucos convocatis primoribus Anglie apud Londoniam iiij. scilicet non. Decembris interrogavit ille Rotomagensis Cantuariensem electum an monachorum consentiret electioni. Cui respondit electus, Perpendere potestis si placet ex laboribus plurimis quos pro rege simul & regno in partibus transmarinis sustinui, quanta devotione dominum regem semper dilexerim. Notis insuper quomodo dilectissimum meum Cancellarium dico in sua spreverim necessitate ut vestre per omnia parerem voluntati, Unde videtur quod nulla deberet oriri suspicio quin domino regi & vobis fidem debitam velimus observare. Et adjecit. Convocati sunt episcopi & nos ex mandato vestro auctoritate regia ad electionem faciendam apud Cantuariam. Ubi post sermones varios monachi matricis ecclesie ad quos specialiter spectat electio personam nostram elegerunt, renitentem & reclamantem ut ipsi vidistis. Nunc autem quia quæritis quid sentiam, dico vobis mente munda ab omni contagio ambitionis; quod si electioni sue stare voluerint monachi, anxius invitatus consentio; si vero resipuerint gratulabundus ꝑcedo. Veruntamen quia contumelias quorundam & minas audivimus, prohibemus ex parte Dei & auctoritate Cantuariensis electi sub appellatione sedis apostolicæ & anathematis interminatione, ne Cantuariensi ecclesie vel Bathoniensi aliqua præsumptis inferre gravamina. Quo tacente dixit Prior Cantuariensis, Ab electione quam tam juste & legitime fecimus non resipiscimus, sed unanimi consensu firmiter stamus, & ne quolibet molimine præpediatur sedem apostolicam appellamus. Missi sunt illico nuncii ad dominum papam pro pallio, & satis benigne confirmata est electio. Electus autem ægotare cœpit, & decidit in lectum in villa sua de Dogemeresfeld, & cucullam induens sub titulo Cantuariensis ecclesie vij. kal. Januarii quievit in pace, M.C.xcij.

Venit in Angliam Alianor regina, & monachis Cantuariensibus erat præsidio ne à Justiciariis regis aliqua sustinerent gravamina pro electione quam fecerant de Bathoniensi. Mediente mense Martio applicuit apud Dovoriam W. Heliensis episcopus Regis Cancellarius & Apostolicæ sedis Legatus, set citissime per litteras reginæ de cujus consilio venerat in Angliam, ut fama fuit, prohibitus est ne procederet set rediret; in instanti reversus est episcopatu suo spoliatus. Rex autem Franciæ ab Accone recedens ad proximum Pascha rediit in Franciam, & quod diu concupierat Flandriam adeptus est. Obierat enim Comes Philippus in obsidione civitatis Accon, & rex Angliæ Ricardus ad expugnandum Saladinum fere solus relictus est. Hoc anno grandis altercatio facta est inter G. Eboracensem archiepiscopum & H. Dunelmensem episcopum. Voluit enim archiepiscopus ut prædictus episcopus olim factam innovaret professionem. Quod cum nollet episcopus & appellaret eumque suspenderet, archiepiscopus à Romano pontifice litteras impetravit de exemptione. Quem cum excommunicaret archiepiscopus, tandem ex mandato domini papæ iudicibus delegatis apud Norhantoniam mense Octobri ad obedi-

obedientiam sui metropolitani revocatus est. Rex autem *Anglia* cum videret cotidie populum Christianum tum fuga tum interitu defluere, consternatus animo quod nec *Saladinum* expugnare, nec sanctam civitatem *Ierosolimam* obtinere valeret, gemens & anxius à *Saladino* treugas cepit in triennium; Comitemque *Campania Henricum* custodem terræ dimisit & dominum. Ascensis itaque navibus venit *Ciprum*, dispositisque rebus in *Alemanniam*, & in terram ducis *Ostrici* tristi infortunio appulsus est. Cumque rex *Anglia* mutato habitu incederet ut *Templarius*, puerique sui stomachantes nimis insolenter agerent, & dicerent inquirentibus astute, quod homines essent mercatoris, compulsi sunt regis hospiciū indicare. Nunciatum est ilico Duci regem *Anglia* adesse, & missis nunciis subito interceptus est. Dispersus est itaque rumor in populo de captione regia, concurrente vulgo turpiter & probrose ductus est. Ab his & ille proditor appellatus est, ab aliis lapidandus, ab aliis capite plectendus, à nonnullis patibulo suspendendus videbatur. Vix tandem ereptus est, & inimico suo Duci videlicet *Ostrici* præsentatus & postremo Imperatori traditus est. Oderant enim cum & ipsius gloriæ invidebant, eo quod in obsidione & captione civitatis *Accon* in re militari promptior esset atque paratior; quod *Ciprum* insulam grandem solus adquisisset. Et cum multos ex merito haberet æmulos, specialiter tamen ducis *Ostrici* malignum incurrit odium. Cum enim civitatem *Accon* irrumperent Christiani, & diversi diversa civitatis hospitia caperent, in nobilissimo civitatis palatio signum Ducis elevatum est. Quod intuens rex & invidens manu militum valida vexillum deiecit, ducemque tam grato spoliavit hospitio: unde dux & *Teutonici* omnes indignantes abierunt, regique redituro multis in locis posuerunt insidias, & tandem, ut dixi, captus est.

Mira rerum commutatio, sed & famæ confusio facta est. Cum enim plurimi adventum regis in *Normanniam* prædicarent, & ob hoc plurimi convolarent in *Normanniam*, de captione ipsius subito murmur increbuit, omniumque, & maxime invidentium ora resolvit. Innovantur illico circumquaque per *Angliam* de fidelitate regi servanda sacramenta, civitates & oppida muris & propugnaculis muniuntur. Verum à rege *Francia* qui primus erat invidentium et præcipuus, et Comite *Johanne* qui regis erat frater uterinus conjuratio valida facta est. Ad nutum itaque prædicti *Johannis* et mandatum regis *Francia* cui jam fecerat homagium, sunt coadunatae naves plurimæ apud *Witsandum*, et innumera *Flandrensiū* multitudo deliciis *Anglicanis* ab olim invidens et copiis, ut ad proximum pasca vel parascève bellaturi navigarent in *Angliam*. Sed eorum malitiam prævenit Dei sapientia, eorum in *Anglia* captis nuntiis & detectis insidiis. Igitur ex mandato reginæ *Alianor* quæ tunc temporis regebat *Angliam*, in passione Domini et pasca et deinceps nobiles et ignobiles milites et rustici ad arma convolabant, litusque maris quod *Flandriam* spectat observabant. Comes autem *Johannes* latenter venit in *Angliam* ut ex *Galensibus* et *Scottis* satellites convocaret, *Flandrensiū* occurreret, ut hinc et inde *Angliam* occuparet. Cum autem in *Anglia* turbata videret omnia, paulisper delituit militarem interim convocans copiam, sed rex *Scotia* nullum Comiti præstare volebat auxilium. *Galenses* autem in

confinio *Kingestune* et *Windlesores* ob defectum victualium prædas faciebant. Quod audientes justiciarii, Eia, inquit, eia! nunc aliquid agamus ut saltem extinguamus incendium quod ipsi succenderunt. Obsedit itaque castellum de *Windlesores* cum innumera multitudine militum et perditum ille maleficus archiepiscopus *Rothomagensis*, et captivum ipsius in dies distulit plurimos, eo quod in eodem castello consanguineos suos haberet. Interea rex *Francia* cum exercitu suo invasit *Normanniam*, et cum non haberet resistentes, villas et opida de facili occupavit. *Gisortio* tandem per prodicionem raptito *Rothomagum* properavit. Quod audiens venerabilis Comes *Leicestria Robertus* nomine, altius suspirans vehementer indoluit, omniumque suorum quasi contemptor effectus cum civibus *Rothomagi* foedus iniit, de communi consensu civitatem munivit et tenuit, et procuratorem, immo proditorem *Normannia* ut ferebatur vinculis coartavit. Rex autem obsedit civitatem, sed resistente eidem prudentia Comitis cum unanimitate civium, apertis portis ingredi non audebat. Repulsus est enim ab ingressu civitatis vaniglorius ille rex per fundibalarios et sagittarios et pedissequas civitatis quæ more virorum attonitæ picem eliquatam et alia immunda in obsidentes effundebant. Rex itaque confusus rediit in *Franciam*, misitque nuntios ad Imperatorem cum infinita pecunia, rogans attentius ut regem *Anglia* utpote hominem suum ei mitteret liberum, vel eundem diutius retineret incarcerationum. Comes autem *Johannes* cum videret conjurationem suam esse detectam, et quod fraudatus esset *Scottorum* et *Flandrensiū* adiutorio, castella quæ suæ ditionis erant fortiter munivit et transfretavit, et regi *Francia* faciens homagium indefinenter adhæsit. Interea venerunt in *Angliam* nuntii regis, dicentes eum pro redemptione sua centum milia marcarum Imperatori spondisse pecuniam. Venit etiam in *Angliam* xij. kal. Maii venerabilis ille *Hubertus Salesbiriensis* Episcopus justus et bonus, in cuius adventu tota *Anglia* in brevi pacificata est. Cum enim castellum de *Windlesores* ad deditionem coegisset, cum Comite *Johanne* antequam rediret in *Franciam* pacem fecit, datis & acceptis induciis usque ad festum Sancti *Michaelis*. Rex interim *Anglorum Ricardus* manu militum armatorum die noctuque vicissim vigilantium sub artificissima tentus custodia, cum amaro multa revolveret animo, duplici tamen ex causa frequentiusangebatur. In primis siquidem suam desiderabat liberationem, quæ sola pecunia mediante, centum scilicet quinquaginta milia marcarum poterat expediri. Deinde consolationem *Cantuariensis* ecclesiæ in eligendo pastore & archiepiscopo desiderabat accelerari, per quem suam redemptionem celerius sperabat exolvere. Sciebat enim *Angliam* regni & sacerdotii privilegio privatam cum nequissimos & cupidos haberet æmulos de facili posse perturbari cum utroque careret beneficio. Sciens autem rex quod à *Conventu Cantuariensis* ecclesiæ de facili non exaudiretur si denuo pro archiepiscopo de *Monte Regali* unde superius mentio facta est preces funderet, ad *Hubertum Salesbiriensem* Episcopum promovendum, quem ubique in peregrinatione sua & in obsidione civitatis *Accon* virum industrium, prudentem, providum experimento didicerat, animum inflexit. Igitur *Conventui Cantuariensi* scripsit, de electione facienda, breviter faciens mentionem,

ne videretur ab aliquo qui alta sapiunt electionis liberæ diminueret libertatem, nec aliqua violentia *Cantuariensis* ecclesiæ privilegium mutilare cujus beneficio in regem consecratus est. Regina vero matri suæ & Justiciariis *Angliæ* per familiares & fideles suos subscriptam misit epistolam.

Ricardus Dei gratia Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitanniæ, Comes Andegaviæ, karissima matri suæ A. eadem gratia Regina Angliæ salutem & filialis dilectionis inviolabilem firmitatem. Mandamus vobis quod vocatis Justiciariis nostris, Lundoniensi, Wintoniensi, Lincolnensi & Rofensi & aliis Episcopis *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis quos videritis evocandos, sub qua poteritis celeritate in propria persona *Cantuariam* ad Priorem & monachos accedatis, & cum omni studio & diligentia efficiatis, quod carus & fidelis noster venerabilis H. Saresbiriensis Episcopus in *Cantuariensem* archiepiscopum eligatur, sicut vobis prius per dilectum & fidelem nostrum W. de sanctæ Mariæ ecclesia significavimus, nisi jam idem Episcopus electus sit. Certissimum enim habemus quod ipsius promotio Deo erit grata, & regni nostri defensionis & pacis conservationi & liberationi nostra acceleranda valde necessaria. Unde vobis mater karissima supplicamus cum qua possumus devotione, quatinus sicut nos diligitis hoc negotium cum qua poteritis festinantia ad effectum perducatis. Et si forte aliquod mandatum accepistis à nobis in contrarium, vel pro Cancellario, vel pro Batoniensi Episcopo, vel pro aliquo alio, proculdubio vos scire volumus quod illud cassamus, & omne mandatum quod de cetero de Cancellaria nostra emanabit contrarium. Satis enim vestra novit dilectio quod dum in custodia tenemur oportet nos precibus magnorum virorum cedere, & pro quibusdam supplicare quos nullatenus promoveri vellemus. Quicquid autem scripserimus aut in futurum scripturi fuerimus super prædicto negotio, voluntas nostra est firma & immutabilis, quod episcopus Saresbiriensis in *Cantuariensi* ecclesia promoveatur, quia de illo hoc volumus et non de alio. Et si forte nondum electus est, vel aliquo casu interveniente, quod absit, non possit eligi, volumus et firmiter precipimus quod *Cantuariensis* ecclesia de pastore nullo modo ordinetur ante reditum nostrum in *Angliam*. Cetera quæ ad præfati Saresbiriensis episcopi spectant promotionem supplebit carus et fidelis noster magister Johannes de Brideport, cui fidem super hoc negotio promovendo indubitata habebitis. Teste meipso apud Warmasiam.

Regina vero & *Rotomagensis* cum videretur domini regis urgens esse mandatum, alios quoque justiciarios per *Angliam* dispersos, eo quod his diebus multis & innumeris perturbaretur incommodis, nec valeret ulterius tam utile tamque necessarium protelare negotium, viros industrios cum eis qui à rege venerant cum litteris commonitoriis *Cantuariam* miserunt ad Conventum, monentes ut in die Dominica iiij. scilicet kal. Junii *Londoniam* venirent archiepiscopum per Dei gratiam electuri. Videntes igitur monachi cum assensu regio sibi etiam nunc à Deo datam eligendi libertatem, cum non viderent aliquem in *Anglia* Huberto præstantiorem, invocata sancta Trinitatis gratia, cum sabbato miranti-

tibus nuntiis & fere desperatis elegerunt. Prior itaque G. craftino *Londoniam* avolans præfatum electum suis extraxit latebris, eumque in concione episcoporum qui ad electionem faciendam conveniant *Rotomagensi* & reginæ regalibus instituendum præsentavit. Stupens ad hæc R. *Londoniensis* episcopus qui sibi solennitatem electionis reservatam putabat, sed jam desperans, ne nil ageretur, Priori et monachis dixit, Bene fecistis qui nobis nostrum adduxistis electum. Cui Prior: De vestro, inquit, electo, quid feceritis, vel si quem elegistis, nos penitus ignoramus. Quod autem nostra de jure debeat esse electio res in propatulo est cum reginæ curiæ nostrum præsentamus electum. Factum est autem. Directi sunt ilico nuntii ipsius Electi, et nuntii Conventus, cum nuntiis Regis ad curiam *Romanam*, pro pallio petendo et plenitudine potestatis. Qui benigne à domino papa suscepti sunt.

Factæ sunt interea exactiones durissimæ per totam *Angliam* pro redemptione regis, ut omnes et singuli tam ecclesiasticæ quam seculares personæ, quartam partem reddituum suorumolvere cogerentur. Deinde calices ecclesiarum et ampullæ, cruces et candelabra, textus et turibula aurea vel argentea, capsæ etiam Sanctorum excoctæ sunt, et conflatæ, regiis assignatæ ministris. Afflicta est præcipue his diebus misera *Cantuariensis* ecclesia, quæ tunctionibus et pressuris variis extenuata in nichilum pene redacta est. Convocati sunt iterum et iterum apud *Londoniam* tam ecclesiasticæ quam seculares personæ, ut subtilius requirerent si quid esset residuum ad solvendum. Cum igitur apud *Westmonasterium* absente *Cantuariensi* Electo considerent in unum et secum quærerent, intravit quispiam crucem bajulans, quem archiepiscopus *Eboracensis* stupentibus cunctis à tergo subsequens præsumptione stolidam turbavit universos. Quem tandem alloquens G. *Rofensis* episcopus ait, Si ordinate ut deceret ingressus fuisses, nos tibi cum gaudio assurgeremus et cum salutatione: Verum quia in dedecus patris nostri *Cantuariensis* Electi, quod et in nostram redundat universitatem, præsumptuose crucem bajulans incedis, nullam tibi exhibemus reverentiam, sed ad sedem apostolicam appellamus. Quippe cum notum sit et publicum *Cantuariensem* ecclesiam super hoc ab antiquo primatu privilegiatam esse, et quod non debeat *Eboracensis* archiepiscopus in diocesi *Cantuariensis* ecclesiæ, id est citra *Humbre* fluvium, ante se crucem deferre. Quia igitur super hoc præsumpisti, iterum et iterum sedem apostolicam appellamus. Accurrit ilico *Herbertus Cantuariensis* archidiaconus et episcopi qui aderant itidem acclamantes. At ille nescio quid submurmurans exivit continuo. Erat autem juvenis illiteratus, blesus et balbutiens, qui licet regio natus esset sanguine ut putabatur, notum tamen erat cunctis quod omnia superbe et impie machinabatur. Quem ob favorem regis alloquentes aliqui ex nobilioribus *Londoniæ* civibus monuerunt attentius ut sibi suisque sociis provideret, crucemque suam quam contra justum et æquum portabat absconderet, ne irritati *Londonienses* tales ei facerent contumelias quales intulerant prædecessori suo *Rogero*, cujus crux in medio populi confracta est, qui etiam in concilio episcoporum cui præsedebat *Hugutio* legatus, de sede qua contumaciter sedere gestiebat dejectus et in terram prostratus est cappa turpiter dissipata. Cui nec præsentia

præsentia regis *H.* nec auctoritas legati ullum vel modicum præbuerunt solatium. Paruit tandem archiepiscopus tantis consiliariis, & cruce recondita exivit à *Londonia*. *Eboracum* vero reversus cum à subditis suis infinitam peteret pecuniam, ab omnibus tam clericis quam laicis ad sedem apostolicam appellatus est.

Interea nuntii *Cantuariensis* electi *Romam* venientes gaudenter excepti, gratanter exauditi sunt, pallioque suscepto una cum domini papæ legato mense Octobri *Cantuariam* reversi sunt. Erat autem aliquantula dissensio inter clericos de portanda cruce. Quidam enim dicebant crucem posse portari ex quo electus erat & in episcopum sacratus. Alii dicebant crucem non ferendam antequam pallium susciperetur: illi leges, isti decretales sententias proferebant. Quorum sententias infatuavit monachus quidam *Cantuariensis* *G.* sacrista qui de jure officii sui crucem attulerat vice conventus & capellani. Qui super hoc ab electo sciscitatus respondit: Domine, inquit, magistri isti dicant quod voluerint, & quod in suis habent sententiis. Ego autem allego consuetudinem *Cantuariensis* ecclesiæ, quod vidi, & quod à senioribus audivi, & quod in scriptis repperi. Si quispiam episcopus electus fuerit crucem portare non debet antequam à domino papa confirmetur electio, quia secundum canones non debet episcopus de sede ad sedem transferri præter ipsius assensum. Si is qui eligitur episcopus non fuerit, statim post consecrationem crucem habebit, Quia comitantia sunt archiepiscopatus *Cantuariensis* & primatus totius *Anglia*. Consenserunt itaque sententiæ prædicti *G.* monachi electus & clerici. Qui *G.* ab electo recedens, & in crastino rediens, crucem portans, obviavit electo à *Londonia* venienti, crucemque tradidit cum devotione apud *Levesham* iij. non. Novembris. Et ut sciant posterius quomodo fieri debeat, modus suspensionis hic erat.

Cum igitur *Cantuariam* tendens prædictum *G.* qui hæc scripsit, crucem bajulantem appropriare videret, equo descendit in terram, corruens extensis brachiis crucem adoravit, astante præfato *G.* cum episcopo *Rofensi* & innumera multitudine. Surgenti autem & in genibus statim erecto, dixit *Gervasius*. Nuntius sum, venerande pater, nuntium ferens optimum, non hominis sed Dei, immo illius qui Deus est & homo *Iesus Christus*. Nec mirari debet quispiam vel irasci si quod suum est nuntius exequitur. Nuntius, inquam, sum regis summi qui salutem te salutem æternam, rogat, mandat, & præcipit ut ecclesiam suam regendam suscipias, eamque diligas & protegas in fide non ficta. In hujus signum nuntii summi regis vexillum tibi trado ferendum. Accipe libenter, porta fideliter, ut cum sanctis prædecessoribus tuis *Cantuariensis* ecclesiæ patronis in æternum gaudeas, *Amen*.

Cruce itaque suscepta & clerico ferenda tradita, de cætero nominandus archiepiscopus *Cantuariam* veniens ab episcopis *Angliæ* & conventu *Cantuariensi* honorifice & in osculo pacis vij. idus Novembris susceptus est. Deinde alba indutus & cappa sequente conventu nudus pedes incedens, pallium suscepit per manum nuntii *Celestini* papæ. Quo redimitus pallio cum cæteris episcopalibus indumentis intronizatus est & missam celebravit. Facta est autem grandis altercatio inter episcopos *Londoniensem*

scilicet & *Rofensem*; quis eorum in hoc opere videretur esse major. *Londoniensis* enim dexteram archiepiscopi totamque intronizandi solennitatem suam esse dicebat de jure antiquo, quia *Londoniensis* episcopus inter episcopos *Cantuariensis* ecclesiæ decanatus optinet dignitatem. Econtra *Rofensis* idem sibi usurpabat quia capellanus erat. Quidam autem dicebant quod Prioris & Conventus esset intronizatio quia eorum esset electio; alii dicebant quod eorum esset intronizatio quorum esset consecratio, id est, episcoporum. Ad sedandam igitur tantorum virorum dissensionem pro bono pacis ne tanta solennitas cassaretur, utrimque provisum est ut in suspensione archiepiscopi *Londoniensis* ejus dexteram optineret, ut in suspensione pallii *Rofensis*, salva utriusque debita dignitate. *Londoniensis* vero dixit orationem & cum pallium humeris archiepiscopi imponeretur, & cum in sede patriarchatus locaretur, vij. idus Novembris à Conventu cœnobii sancti *Augustini* sollemniter in osculo pacis susceptus est, ibidemque missam celebravit. Ante natale Domini rex *Angliæ* mandavit matrem suam *Alianor* reginam & archiepiscopum *Rotomagensem* jam in spe positus recuperandæ libertatis, & archiepiscopus *Cantuariensis* præfectus *Angliæ* factus est. XVII.

M. C. xciiij. Gratia anno, gratia Dei rex *Angliæ* *R.* à diutina custodia liberatus est, & matri suæ propriæque libertati restitutus, soluta tamen in parte plurima quam promiserat pecunia, & de reliquo datis obsidibus. Archiepiscopus autem *Eboracensis* ne nil videretur egisse, per dumos & devia crucem ferens, eo quod via regia non auderet incedere, ut regi occurreret venienti ad mare descendit. Sed ex mandato *Cantuariensis* archiepiscopi conatus ipsius inanis effectus est, & reversus est *Eboracum*. Interea mirabili eventu interceptæ sunt litteræ Comitis *Johannis* quas in *Angliam* miserat de prodicione: unde paulisper commotus archiepiscopus *Cantuariensis* subito obsedit castellum de *Merlesberge* quod erat Comitis & cepit. Deinde *Nottingham* duxit exercitum & obsedit castellum. Rex autem *Angliæ* mare ingressus est in *Alemannia* apud *Andwerpe*, prospere applicuit in *Angliam* iij. idus Martii in portu de *Sandwic*. Erat autem murmur in populo & in ore eorum qui cum rege venerunt, quod rex *Francia* regi *Anglorum* ad mare præparasset insidias, ut eum vel caperet vel debellaret; iij. idus Martii venit rex *Cantuariam*, & à conventu sancti *Augustini* susceptus in directum ad processionem conventus matricis ecclesiæ, sicque ab utroque conventu in ecclesiam Christi deductus est. Noluit enim aliquam ecclesiam ingredi donec matrem suam *Cantuariensem* ecclesiam per quam coronam regni meruit accipere visitasset. Crastino cum recessisset à *Cantuaria* & *Roffam* appropinquaret, obviavit archiepiscopo *Cantuariensi* *H.* sibi gaudenter occurrenti, equoque defiliens genu flexo corruit in terram, & archiepiscopus similiter jacebat è regione, tandemque surgentes oculis in amplexibus lacrimantibus, osculis præ gaudio sese refecerunt. Deinde rex una cum archiepiscopo *Nottingham* properans, obsedit castellum & in brevi obtinuit. Convocatis autem prælatis *Angliæ* quæsit & accepit consilium ut regnum innovaret, & coronam regni ab archiepiscopo *Cantuariensi* in Paschali solennitate sibi permetteret inponi. Paruit rex consilio prælatorum, & *Wintoniam* undique properatum est.

An. Gīæ
1194.

Verum quia tanta solennitas in ipso die Paschæ in tantillo spacio non poterat expediri, usque in octavas Paschæ dilatum est negotium. Et quia modus coronationis huiusmodi à multis retroactis diebus à memoria hominum sublatus est, à *Cantuariensi* ecclesia in qua rex *Stephanus* cum regina coronatus est quæsitum & inventum est huiusmodi consilium.

Instante hora tertia, & Rege cum Baronibus suis & Comitibus quibuscumque preciosis tamen induto vestibus, induantur episcopi & conventus albis & cappis, & sequentes archiepiscopum *Cantuariensem* usque ad regis cameram ordines suos teneant episcopi secundum primogenita consecrationis, præter *Eboracensem* archiepiscopum si affuerit, *Londoniensem*, *Wintoniensem*, & *Roffensem*. Quorum *Eboracensis* ad dexteram ibit archiepiscopi *Cantuariensis*, *Londoniensis* ad sinistram. Si forte defuerit *Eboracensis*, *Londoniensis* ibit ad dexteram, *Wintoniensis* ad sinistram. *Roffensis* vero qui *Cantuariensis* archiepiscopi capellanus est, prope archiepiscopum subsequetur à tergo, comitantibus eum à dextris & à sinistris duobus monachis capellanis archiepiscopi, ut cum libro paratus sit ad invenendas congruas orationes. Regi autem super tapetum vel pallium coram archiepiscopo *Cantuariensi* inclinato genibus vel stanti, *Cantuariensis* archiepiscopus coronam imponat auream, & sceptrum in dexteram, & hanc dicat orationem, *Coronet te Dominus, &c.* deinde sonantibus signis cum cantu ducatur in ecclesiam. Quo flectente genua coram altari, finito cantu dicat archiepiscopus has preces. *Domine saluum fac regem. Mitte eidem auxilium de sancto. Estoei Domine turris fortitudinis. Dominus vobiscum. Quasumus omnipotens Deus ut famulus tuus Rex noster, &c.* Deinde ducatur ad thronum regum & missam celebret archiepiscopus *Cantuariensis*. Post evangelium ducatur rex ad offerendum. Post *Agnus* communicet rex & missa finiatur. Post missam deducant eum in palacium, Comites & Barones cereos ferant, & regum gladium in forulo.

Hic est modus hujus coronationis. Verum quia rex *Ricardus* à captivitate liberatus ex insperato in regnum reversus est, de consilio *Cantuariensis* ecclesiæ & prælatorum *Angliæ* in octavis Paschæ apud *Wintoniam* sic coronatus est xv. kal. Maii.

Primo præcessit archiepiscopus *Cantuariensis* & episcopi alique sacris vestibus induti cum conventu subsequente usque ad cubiculum regis: ubi super extensum tapetum regalibus ornamentis expositis, scilicet pallio quadrangulo auro texto, tunica, sandaliis, armillis, ense, calcaribus, baculo, sceptro & corona rex indutus est. Quibus indumentis ornato inposuit archiepiscopus regis sinistræ baculum aureum, dextræ sceptrum, capiti vero coronam inposuit, & hanc dixit orationem, *Coronet te Dominus*. Postea incoato à cantore responsorio *Honor, virtus*, processerunt omnes ad ecclesiam rege ultimo subsequente, portantibus iiij. Baronibus iiij. cereos accensos ante eum, & aliis iiij. pallium in iiij. hastis super caput ejus. Tres vero Comites nobiliores *Angliæ* portaverunt tres gladios in vaginis aureis. Cum autem pervenissent sic ad gradum altaris inclinavit rex super genua habens baculum aureum in sinistra & sceptrum in dextra. Finito cantu dixit archiepiscopus, *Domine saluum fac regem. Mitte ei*

Domine. Estoei Domine. Dominus vobiscum. Oremus. Quasumus omnipotens Deus ut famulum tuum. Post hæc, reversus est ad locum ubi thronus regis paratus est, ducente eum archiepiscopo *Cantuariensi* à dextris, *Londoniensi* à sinistris. Deinde archiepiscopo episcopis induto & pallio Missa incoata est. Post primam orationem Collecta dicta est pro rege. Deinde *Christus vincit*, à tribus personis. Post evangelium, ab episcopis ductus est ad oblationem. In eundo & redeundo portati sunt cerei coram eo & pallium. Post missam communicavit rex. His omnibus rite peractis duxit eum archiepiscopus in palacium, exutus tamen pallio, & casula & cappa indutus. Rex itaque accepta leviori corona sedit ad mensam cum episcopis & magnatibus terræ.

Hæc fuit forma coronationis regis *Ricardi* postquam rediit de *Alemannia*, tantaque solennitas facta est propter præcedentem captionis contumeliam & insperatum ipsius adventum. Rex autem *Stephanus* aliquando in ecclesia *Cantuariensi* una cum regina sua per manum *Theodaldi Cantuariensis* archiepiscopi sic coronatus est. Rex in veste festiva cum regina ab episcopis & comitibus ductus est in ecclesiam. Ipse rex stabat in sede archiepiscopi & regina ex adverso. Archiepiscopus utrique coronam inposuit, deinde missam celebravit. Facta est autem altercatio inter monachos & clericos dum utrique *Christus vincit* cantarent. Clerici festinabant inportune ut sibi victoriam cum benedictione reportarent: sed habuerunt maledictionem, pro benedictione. Nam ab archiepiscopo excommunicati sunt, nec nisi petente rege vix post missam potuerunt absolvi. Monachi vero tam devote quam morose canentes, à Deo gratiam, ab archiepiscopo benedictionem, à rege & regno laudem susceperunt. Rex autem *Ricardus* coronationis suæ quintodecimo kalend. Maii peracta solennitate ad mare descendit, & transfretavit iiij. idus Maii. X. kal. ejusdem facta est eclipsis solis particularis hora sexta. Archiepiscopus *Cantuariensis* cum à præfectura *Angliæ* non posset absolvi *Londoniam* reversus est, & sacrauit in octavis Pentecostes *Herbertum Cantuariensem* archidiaconum ad regimen *Salesberiensis* ecclesiæ in ecclesia *Westmonasterii*. Hoc anno imperator *Alemannie* totam invasit *Apuliam* & *Calabriam*, & vastavit *Salernam*. Reges autem *Franciæ* scilicet & *Angliæ* numerosa militum collecta multitudine nichil vel parum fecerunt, non enim audebant sibi palam occurrere, sed solummodo in alterutrum parabant insidias. Rex tamen *Angliæ* *Taileburch* cepit & comitatum de *Engolismo*. Mense Augusto confiscavit archiepiscopus *Cantuariensis* ex mandato regio archiepiscopatum *Eboracensem*. Exigebat enim rex à prædicto archiepiscopo fratre suo mille marcas argenti & eo amplius ut ferebatur. Qui licet transfretaret & ad *Romam* nuntios mitteret, nec fratri suo regi reconciliari, nec archiepiscopatum potuit recuperare. His igitur aliisque de causis *Justiciarii* qui vocantur errantes ex mandato *Cantuariensis* archiepiscopi ad discutienda regni negotia mense Septembri per *Angliam* missi sunt.

Mense Decembri mirandum in *Alemannia* accidit prodigium. Cum enim pueri civitatis *Ostnici* de congeſta nive pro modulo suo castellum composuissent, & quidam ex eis extrinsecus oppugnarent, alique

aliique intrinsecus viriliter repugnarent & prævarent, contigit ducem *Ostriei* qui regi *Anglia* primo captivaverat cominus transire turba comitante suorum. Qui cum paululum præstolaretur, & seditiones simulatorias inspiceret puerorum, conquesti sunt pueri quod non possent resistentibus prævalere, ejusque implorabant auxilium quo facilius castellum niveum expugnarent. Annuit petitionibus puerorum, & illico emissarium quo sedebat calcaribus urgens præfatum niveum ascendit castellum. Quo de facili confracto, cum equus non haberet quo certius pedes figeret nimirum corruit Ducemque dejecit. Cujus tibia tam subito tamque perversè contracta est, ut ossis fractura cutem perforaret. Domum delatus tanto dolore & fæore repletus est, ut cum vix medici vel cubicularii visitarent; tandem medici de salute Ducis desperati persuaserunt ei ut pedem putidum & fætentem amputare permitteret, si forte vel sic vivere valeret. Annuit dux; amputato pede cum tibia cum fætor orridus augetur indies, dux tandem obiit, sed sepeliri non potuit quia pro captione regis *Anglia* fuerat excommunicatus. Cumque per dies septem inhumatus jaceret, & tetrissimus fætor intolerabilis esset, filius ipsius compulsus est *Anglos* obfides quos pro pecunia nondum soluta tenebat, solvere & liberos repatriare. Tactis quoque sacrosanctis juravit, quod vice patris de tanta enormitate judicio staret ecclesiæ. Sicque Duce sepulto obfides in *Angliam* redierunt. XVIII.

An. Græ 1195. M. Cxcv. Mense Martio obiit *Hugo Dunelmensis* episcopus anno episcopatus sui circiter xlij. & sepultus in senectute bona. Rex *Francia* desponsavit sororem regis *Danorum*, ut vel sic contra regem *Anglia* *Danorum* haberet adjutorium. Sed subito nescio quid secreti accidit ut rex suam quam optaverat Reginam repudiaret & ultimum moliretur divorcium. Eodem anno mense Junio *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus apostolicæ sedis legatus effectus occidentales visitavit ecclesias, & apud *Eboracum* tam à monachis quam à clericis & laicis honorifice susceptus est. Deposuit autem cæteris ex causis accusatum Abbatem sanctæ *Maria Eboraci*, & per *Dunelmum* rediens misit Abbates tres ut vice sua in diocesi *Eboracensi* alias circumquaque positas visitarent ecclesias. Festinabat enim redire *Londoniam* ad expedienda regni negotia quæ hinc inde ex mandato regio distrahebant. Mense Julio instituit Abbatem sancti *Albani Iohannem* nomine, defuncto *Warino* ejusdem cœnobii Abbate. Septimo idus Junii hora quasi sexta signum accidit mirabile apud *Londoniam*. Nubes enim densissima & tetrissima oriebatur in aere crescens valde sole circumquaque clare lucente. In cujus medio foramine aperto quasi de foramine molendini nescio quid album destuebatur. Quod sub nube nigra in globum crescens in confinio *Tamensis* & hospitio *Normicensis* episcopi suspensum tenebatur. Inde quasi globus igneus corruit in fluvium, iterumque turbine factò decidit infra septa curiæ præfati Episcopi. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* deposuit Abbatem de *Wozneie* de dilapidatione rerum monasterii sui accusatum. Exinde archiepiscopus per *Sudseffiam Cantuariam* veniens, tam à monachis matricis ecclesiæ quam à cœnobitis sancti *Augustini* honorifice susceptus est. Quarto idus Septembris advespera scente jam die miranda claritas visa est descendere super ecclesiam *Cantuariensem*. Reformata est pax inter regem *Francia* & regem

Anglia. Ad cujus confirmationem cum per spectabiles nuntios, videlicet archiepiscopum *Remensem*, episcopum *Heliensem* Imperatoris peteretur nec optineretur assensus, iterum ad discordiam & insidias revocantur. Mense Octobri obiit *R.* episcopus *Wigorniensis*, Archiepiscopus *Cantuariensis* confiscavit episcopatum. Videns autem quod res ecclesiæ & ordo monasticus in parte plurima deperissent, & inter monachos frequenter essent litigia, quosdam ex ipsis misit *Cantuariam* & alias per *Angliam*, duosque ex *Cantuariensibus* misit *Wigorniam* qui ordinem & res dissipatas in bonum statum reformarent. Mense Novembri quidam regis clericus *Philippus* nomine electus est ad regimen *Dunelmensis* ecclesiæ, & Archiepiscopus *Eboracensis* in Curia *Romana* ditissime stans laboratur plurimum in diminutionem primatus *Cantuariensis* ecclesiæ, ut episcopatum suum à quo spoliatus est recuperare valeret. Cui clerici *Eboracenses* & regis potentia adversati sunt. Mense Decembri *Justicia* qui vocantur errantes missi per *Angliam* ab Archiepiscopo *Cantuariensi*, fuerunt apud *Cantuariam*, ibique per ministros regis judicio aquæ mundati sunt vel perierunt criminosi qui ad regiam pertinebant coronam. Qui vero ad Archiepiscopum pertinebant in fossa Archiepiscopi apud *Westgate* salvati sunt. Similiter qui ad Priorem & Conventum, in eadem fossa salvati sunt, ministris Prioris & Conventus ibidem præsidentibus. Ubi quidam *Elfgarus le Dret de Holvingeburn* captus per assisam de *Clarendune* pro bidentibus furatis & aliis furtis unde reatus fuit per juramentum commune hundredi de *Aihorn* & iv. villarum vicinarum, invadiavit judicium aquæ in curia monachorum, ivit ad aquam in fossa ipsorum & mundatus est. Ibidem *Willielmus le Hert* reatus de latrocinis & frussura domorum per juramentum commune de *Fleberge* & iv. villarum vicinarum ibidem mundatus est. Nec miretur quispiam *Cantuarienses* monachos hac præminere dignitate, cum ab antiquis & modernis regibus *Angliæ* libertates plurimæ sigillis appensis eis confirmatæ sint. Hæc est enim Cartarum lententia. Hæc & illa concedimus illis, confirmamus super suos homines infra burgos & extra, in tantum & tam pleniter sicut proprii ministri mei exquirere deberent, nolumus pati ut aliquis se intromittat de rebus quæ ad eos pertinent nisi ipsi & ministri eorum quibus ipsi committere voluerint, &c. Fuerunt autem tunc temporis *Justiciarii* in *Cancia* *Ogerius filius Ogeri*, *Galsfridus de Sunderesse* tunc *Constabularius* castelli de *Rosa* & *Hugo de Dudintonia* missi à *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo qui summum in *Anglia* *Justiciæ* apicem tenebat, & *Henricus de Cornhelle* vicecomes erat in *Cancia*. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* in natali Domini *Eboracum* accessit & in ecclesia beati *Petri* natale Domini celebravit. XIX.

M. Cxcvj. Convenerunt reges ad colloquium causa pacis reformandæ circa Purificationem, & induciæ datæ utrinque ad festum sancti *Johannis Baptistæ*. Convocati sunt interea utrinque milites & pedites copiosi, & rex *Angliæ* obsedit & cepit *Nunnturt* & rex *Francia* obsedit *Nubemarle*. *Arturus* autem nepos regis *Angliæ* comes tamen *Britannia*, cum videret regem *Angliæ* in arto positum ex infestatione regis *Francia*, familiarium suorum & imperitorum seductus consilio cœpit rebellare, & ab avunculi sui *R.* scilicet regis *Angliæ* se subtraxit arbitrio.

An. Græ 1196.

arbitrio. Hæc audiens rex dissimulavit ad tempus, pueriles volens experiri conatus. Deinde cum exercitu intravit *Britanniam*, & nullo resistente, diffugerant enim una cum *Arturo*, ut sibi placuit omnia vastavit. Rex autem in brevi in parte plurima vastata *Britannia Francorum* irritatus excessu rediit in *Normanniam*. Verum cum reges campestri pugna sibi adinvicem formidarent occurrere, in prædis & incendiis commilitones suos exercebant. Castella quoque vi vel fraude nunc hinc nunc inde surripiebant.

Orta est interea seditio pessima in civitate *Londoniensi* per quendam homuncionem pauperulum *Willielmum* nomine, quod pudor est referre. Erat enim licet contemtibilis forma eloquentissimus, & vulgus inperitum in tantam produxerat pertinaciam ut eum contra primos civitatis in omnibus haberent advocatum, ejusque magis obedirent imperio quam *Lundana* civitatis præfecto. Unde factum est ut omnes adinvicem cives dolum & nequitiam cogitarent, ut subversio civitatis jam jamque videretur imminere. Die & nocte se & sua armis & vigiliis ditiores civitatis propter timorem vulgi muniebant ne ab ipsis occiderentur. Cum autem hæc in tantum invalesceret insania, ut per ipsum præfatum *Willielmum* in civitate fierent omicidia, ipse cum paucis sociis fugeret in turrem contiguam ecclesiæ sanctæ *Mariæ* quæ dicitur de arcu, eamque cibariis munirent et armis. *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus qui tunc temporis summum justitiæ tenebat apicem in *Anglia*, à cæteris Justiciariis & Episcopis simul & Abbatibus *Angliæ* apud *Londoniam* coadunatis quærebat quid facto opus esset, ne tanta civitas & tam opulenta ipsis præsentibus tam verecundum incurreret excidium. Omnes animo volvebant illud autenticum *Salomonis* proverbium dicentis, *Eice derisorem & exhibet cum eo jurgium*. Misit igitur *Cantuariensis* archiepiscopus spectabiles nuntios ut monerent *Willielmum* ut de turre descenderet & ab ecclesia exiret, judicioque staret ecclesiæ, vitam habiturus et membra. Renuit hoc *Willielmus*, minas intulit et accepit, sed nec sic potuit avelli, propria enim loquacitas et favor vulgi tantam ei conferebant audaciam ut neminem formidaret. Archiepiscopus autem *Cantuariensis* publice et privatim *Londonienses* cives alloquens pro fidelitate regis, pro pace conservanda obsequia petiit et accepit. Quo facto, convocata non modica armata militia, vicus civitatis et plateas observare præcepit ne fœdus initum cives rumperent, vel id quod faciendum erat pro bono pacis negotium præpedirent. Succenditur itaque turris et ecclesia sanctæ *Mariæ* sabbato passionis Domini vij. Non. Aprilis, tandemque *Willielmus* cum sociis suis captus est, et apud turrem *Londoniensem* archiepiscopo præsentatus. Data tandem de communi consilio dampnationis sententia, collo caballi pedibus appensus à prædicta turre per mediam civitatem ad ulmos tractus, demolitis carnibus ad filices obiter positos, catena ligatus ad ulmos eadem die cum sociis suis suspensus interiit. Sublato vero ipsius cadavere subito divulgatum est in civitate *Willielmum* novum martirem novis clarescere miraculis. Verum positis insidiis et flagellatis qui noctu venerant ad orandum, evanuerunt illico miracula ac visitator omnis abcessit.

Archiepiscopus *Cantuariensis* ædificavit ecclesiam sumptu non modico apud *Dierham*. De capel-

la vero & canonici de *Lambee* quam *Baldewinus* prædecessor suus incoaverat perficienda sollicitabatur valde; Fluctuabat enim animo & quid utilius ageret nesciebat. Stimulabant enim ipsius mentem Episcopi quidam & clerici, quibus quasi innatum esse videretur *Cantuariensem* ecclesiam collatis ab antiquo dignitatibus velle privare. Capella quoque ibidem erecta & domunculæ quædam & locus aptus, quia prope civitatem tam nobilem *Londoniam* erant, curiam Regis quam archiepiscopus *Cantuariensis* pro negotiis ecclesiæ simul & regni frequentabat. Resistebant prædictis rationibus pericula quædam maxima & multa quæ *Cantuariensi* metropoli videbantur imminere si procederet in opere, lites quoque & discrimina quæ tempore *Baldewini* contigerunt hac de causa. Formidabat hinc offendere conventum *Cantuariensis* ecclesiæ, à quo sciebat se fuisse electum. Nolebat quosdam episcopos & clericos commovere qui frequenter ipsius animum incitabant ad operandum. Senciebat præterea conventus *Cantuariensis* stabilitatem, & domini papæ *Celestini* de eodem opere scivit prohibitionem cujus talis est forma.

Celestinus episcopus servus servorum Dei, Venerabili fratri Bathoniensi episcopo, dilectis filiis de Radinges & de *Waltham* abbatibus salutem. Molestias & injurias quas per bona memoria B. Cantuariensem archiepiscopum conventus ejusdem loci passus est, discretionem vestram non credimus ignorare. Quoniam igitur jam dictus archiepiscopus quamvis de reformando statu fratrum ipsorum in integrum mandatum felicitis recordationis Urbani & Clementis prædecessorum nostrorum suscepisset, nondum cum iter peregrinationis arripuit ad plenum reformaverat, discretionem vestram per apostolica scripta mandamus, quatinus omni dilatione & appellatione cessante ecclesias cum fructibus inde perceptis & alia quæ sæpè dictus archiepiscopus ipsis absque juris ordine abstulerit, nostra freti autoritate cum integritate restitui faciatis. & eorum detentores si opus fuerit censura non differatis ecclesiastica cohercere, modis omnibus observantes, ne in loco quem apostolica condempnavit auctoritas divina de cætero celebrentur, set potius capella ibidem ut dicitur erecta funditus destruat, & sicut à patribus nostris decretum esse dinoscitur, canonicorum institutionem revocantes in irritum, eosque denunciatis & teneatis suspensos qui in loco ipso post prohibitionem apostolicam divina scienter præsumpserunt officia celebrare, donec ad sedem apostolicam veniant absolvendi. Illos quoque qui sententiam piæ recordationis papæ Clementis incurrisse noscuntur cautius faciatis ab omnibus evitari, donec exhibita satisfactione competenti ecclesiæ per vos mereantur absolvi. Qui vero hujusmodi communicaverint scienter, congrue ad arbitrium vestrum satisfaciant. Hac autem omnia tanto districtius discretionem vestram duximus injungenda, quanto injuriam apostolicæ sedis continere videtur eadem totiens iterare, & religionem vestram minus deceret si mandatum apostolicum segnius exequeremini, nec possemus sine molestia tantum in vobis neglectum aliquatenus sustinere; Nullis literis juri eorum præjudicium facientibus si quæ apparuerint à sede apostolica impetrata obstantibus. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum

strum ea nichilominus exequuntur. Datum Romæ apud sanctum Petrum x. kal. Junii pontificatus nostri anno primo.

Audiens autem papa Celestinus in fraudem mandati capellam & canoniam de Cantuaria usque Lamthee translatam, nolensque Cantuariensem ecclesiam aliqua sui minui dignitate, executoribus mandati sui scripsit ita.

Celestinus Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Cicestrensi episcopo, & dilectis filiis de Radinges & de Waltham Abbatibus salutem, & apostolicam benedictionem. Summi pontificis moderamini noscitur plurimum convenire, ut sicut à successoribus suis qua rationabiliter statuit desiderat observari, ita prædecessorum suorum bene constituta & ratione prævia deliberationis provida judicio stabilita debeat inviolabiliter custodire. Cum itaque felicitis memoria Urbanus & Clemens prædecessores nostri adificationem novæ capellæ & clericorum institutionem in præjudicium conventus ecclesiæ factam, quæ gravem parere videbatur materiam scandalorum, de consilio fratrum suorum Cardinalium irritaverint & expressius inhibuerint ne de cætero illam capellam observarent, nec in ea divina officia celebrarent: Nos volentes quod ab ipsis in hac parte noscitur stabilitum perpetua firmitate gaudere, ratum id & firmum habemus, & sine refragatione cujusquam præcipimus observari; Et quia quicquid ex eo sequitur vel ob id quod prohibitionis perpetuæ causam habens interdicente canone à summis pontificibus constituto factum est, cassum & inutile canonica judicant sanctiones, & idem jura etiam civilia protestantur, discretionem vestram per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus clericos de Lamthee à juramento de observatione novæ capellæ B. quondam Cantuariensi archiepiscopo præstito, auctoritate sedis apostolicæ denunciatis publice absolutos, ex parte nostra cessante appellatione eis distinctius injungentes ne de cætero novam capellam vel ecclesiam de Lamthee debeant observare, nec per se nec per suos in ea ulterius ministrare, eos ecclesiastica censura dilatione & apellatione postposita cohercentes qui mandato nostro duxerint contraire: Nullis literis obstantibus harum tenore tacito à sede apostolica impetratis. Quod si omnes his exequendis nequiveritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Datum Romæ apud sanctum Petrum xvij. kal. Junii pontificatus nostri anno secundo.

His & aliis de causis Cantuariensis archiepiscopus animo fluctuans, ut neutram partem offenderet monachorum vel clericorum & utrique placeret, proposuit animo alienam relinquere possessionem ut in proprio Cantuariensis ecclesiæ fundo, videlicet in villa quæ Meidestane vocatur opus propositum consummaret, eo quod de loco Cantuariensis ecclesiæ minus inesse videbatur periculum, & ut monachi Cantuariensis ecclesiæ facilius traherentur ad consentiendum; sed nec sic consentientibus monachis evanuit in brevi & hoc propositum, & ad Lamthee sed languida intentio revertitur operandi. Missus est igitur ad archiepiscopum monachus industrius ut ipsius animum mitigaret & expositis periculis cum exordio causæ simul & exitu mentem ejus à proposito revocaret. Conserto tandem super hoc negotio sermone allegat archiepiscopus de sobrietate

simul & castitate clericorum, quod cum simul viverent semper honestatem saltem timore mutuo cogitarent. Subticit tamen archiepiscopus ea quæ diebus & noctibus in domunculis suis agitari solent, ne forte monacho respondendi super hoc daret indicium si clericorum male viventium exponeret exemplum. Adjecit archiepiscopus & aliud argumentum, quod opus illud facturus esset ad gloriam & augmentum Cantuariensis ecclesiæ & ipsius defensionem, eo quod essent clerici prudentiores & faciliores ad propugnandam ecclesiam quam monachi qui nil aliud saperent quam claustrum. Cui monachus respondit. Si cedendum est operi quia clerici prudentiores sunt ad propugnandum, eo eis magis resistendum est, quod nequiores sunt ad impugnandum. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendum quam familiaris inimicus. Omnem, inquit archiepiscopus, Cantuariensi ecclesiæ præstabunt cautionem, ne de cætero nocere valeant etiam si velint nisi ut perjuri. Et monachus, Quis, inquit, eos post obitum vestrum, si tamen obituri estis, compellet ad juramentum, vel à perjurio prohibebit? Vacabit sedes Cantuariensis ecclesiæ quot annis voluerit rex, & interim vacantes cui voluerit dabit præbendas quæ de ecclesiis nostris intitulatæ sunt. Nunquid jurati vel non jurati clerici pro ecclesia Cantuariensi regi contradicent in aliquo, cum ipsum solummodo contra nos habeant patronum? Ecclesias nostras ex dono ipsius optinent, quo modo vel qua ratione contra eum una nobiscum vel pro nobis futuri pontificis liberam petent electionem? Contra nos agunt cum rege in Ecclesiarum adeptione, nunquid nobiscum contra regem stabunt in electione? De ecclesiis nostris sustentati, de decimis pastis insurgent in nos non solum in electione sed in omni actione. Quia Graculus, & Clericus, esuriens in cælum jusseris ibit. Electionem præterea sibi auctoritate regia usurpabunt, electi subvertent animum, consecrati depravabunt intellectum, ut qui pro Cantuariensi ecclesia adversus Principes & potestates ad exemplar prædecessorum suorum martirum & confessorum Cantuariæ pugnare deberent, de consilio clericorum primo in ipsam sponsam suam Cantuariensem scilicet insurgent ecclesiam. Ecce qualia quantaque pericula præter alia magna & innumera prædecessor vester instituit Baldwinus, quem præ omnibus prædecessoribus vestris solum vultis imitari; & notis ut reor quod hæc omnia ex unius episcopi risu traxerunt originem. Et archiepiscopus; Risusne, inquit, Episcopi tam perniciosus esse potest ut tantas trahat enormitates? Non, ait monachus, Episcopi risus, sed ridentis, immo iridentis intentio. Dicitur enim quod decessor vester B. Cantuariensis in primis diebus archiepiscopatus sui cum apud Westmonasterium vocati convenirent Episcopi seorsum vocavit eos, & de reformando statu ecclesiæ Anglicanæ diutius & diserte commonuit & de facili traxit ad consensum. Assentire videbantur omnes ut singuli in Episcopatu suo, & ipse archiepiscopus ut primas, per totam Angliam vicia extirparent, virtutes aptarent & resistentes debellarent, omni penitus humano timore pariter & amore semoto. Cum igitur tantus inter eos videretur esse consensus ut sola libertas ecclesiæ Dei quæreretur, quasi murus inpenetrabilis conglutinati viderentur, unus ex eis exivit & abiit. Qui cum regem seorsum à latere stantem inspiceret & subridens abiret, perpendit rex episcopum

scopum quem intus forsitan & extra noverat non sine causa risisse, & astantibus ait, Revocate episcopum illum. Quem secretius alloquens; Quare, inquit, novo mihi more risisti? Cui episcopus. Velle Domine ut plorarem? Nolo, inquit rex, ut plores, sed rogo per fidem qua michi teneris ut michi fidenter causam risus exponas. Dissimulavit episcopus. Et rex magis ac magis institit, causam risus exostulans. Voluntarie tandem victus episcopus exposuit causam & episcoporum revelavit secretum, quod ecclesie Dei una cum archiepiscopo suo constanter vellent libertates resarsire dissipatas. Rex autem quasi cum gaudio alludens ait. Ehoe! sic volo, sic desidero ut mei loquantur episcopi. Episcopus abiit, & Rex de se sollicitus alias inter eos innedere sollicitudines procuravit, ne videlicet Episcopi communicato consilio exemplo beati *Thome* martiris in eum acrius insurgerent. Rex igitur pacis sue prospiciens & tranquillitati, convocatis episcopis una cum archiepiscopo talem eis proposuit materiam ut solam ecclesie Dei videretur expetere libertatem, ipsumque dimitterent immunem dum plures in proposito suo reperirent adversarios. Conquestus est enim lacrimantibus oculis se miserum esse, non Regem; & si Regem, solo nomine se regiam optinere dicebat dignitatem, non potestate. Dicebat enim regnum *Anglie* quondam gloriosum & opulentum in tot particulas nunc esse divisum ut sibi modica portio relinqueretur immunis. Hæc enim, inquit, & illa possident albi monachi & nigri & ordinis diversi canonici; plures etiam ex transmarinis partibus magnas habent in *Anglia* portiones. Hi quoque omnes tales sibi fratres associant, pelliparios scilicet futores, quorum nec unus deberet instante necessitate in episcopum vel abbatem salva conscientia nostra promoveri. Clerici quoque seculares qui meas vel vestras possident ecclesias generositatem suam & literaturam convertunt in pravitatem, ut de gratia sibi data contra Deum erecto collo sicut equus & mulus armari videantur. Elemosinas populi distrahunt & expendunt in usus pravos, dum magis cogitant de suarum pannis meretricum quam de suarum vestimentis vel libris ecclesiarum, comessationes diligunt & ebrietates, & quo magis sordescant in Venere, vino vel quolibet poculo debriantur. Tolerabile malum videretur si singuli suas mulierculas observarent, & saltem thorum non invaderent alienum nec alijs filios generarent. Cum ex talibus aliquem ob generis sui favorem in episcopum vel archidiaconum promovemus, populo Dei non prædicatorem verbi Dei sed placitatorem, ne dicam lætatore præesse conspiciamus. Quid ergo miseri in iudicio Dei dicemus ad hæc? Præterea *Romani* propter debilitatem vestram adeo nobis infesti sunt ut nobis solummodo videantur imperare, literulas suas nobis vendunt, nec iustitiam quærunt sed litigia fovant, multiplicant appellationes, redimunt placitantes, & cum solam pecuniam appetunt veritatem confundunt pacemque subvertunt. Quid ergo dicemus ad hæc? Quid in tremendo respondebimus iudicio? Inite consilium & date operam ut tot & tantæ enormitates corrigantur. Conticuerunt paulisper Episcopi & regis lacrimis quas effundebat uberius quasi compatiens, tandem ipsius super his consilium pecierunt; & ait Rex. Salva pace vestra & domini archiepiscopi debita reverentia, michi misero consiliolum videtur ad præsens, ut monachi quique

religionem suam & ordinem in pace conservent; Clerici vero qui nostras & vestras optinent ecclesias, collegiari vivant, castitatem communiter observent, quo facilius nobis & vobis cum necesse fuerit occurrant. Sic facilius nobis & vobis poterunt adesse, & *Romanis* latronibus si transgrediuntur poterunt obesse. Placuit sermo Regis omnibus episcopis, & de facili tracti sunt in sententiam; ut hi qui monachos cathedrales habebant, prope civitates suas ecclesias fundarent, ibidemque canonicos instituerent seculares. Ridiculum enim eis videbatur ut monachi aliquas haberent ecclesias cum non possent animas regere, vel ut pastorum suorum liberam peterent electionem. *Baldewinus* igitur *Cantuariensis* archiepiscopus de cuius electione malignitas ista sumpsit originem, primus hominum ne nil ageretur clericos tres instituit, quorum unus semisanus primus præstitit iuramentum. Locus etiam nominatus est prope *Cantuariam* ecclesia sancti *Stephani* apud *Hakintoniam*. Missio tandem nuncio perfido & perjuro ad dominum papam *Urbanum*, insinuavit eidem, quod beatus *Anselmus* idem habuerat ædificandi propositum, & sanctus *Thomas* gloriosus martyr ipsum cogitans martirio præventus opus dimiserat incoatum. Hac falsitate fretus optinuit de facili operandi licentiam, non quidem conventualem ecclesiam sed capellam. Venerandus autem *Urbanus* comperta post modicum veritate opus inhibuit, & quod factum est irritavit. Cum autem audiret archiepiscopum mandatum apostolicum adeo parvipendere, & in monachos eorumque possessiones violentas manus imponere, & ad singula mandata novum aliquod gravamen inferre, opus illud maledictum pronunciavit & profanum, ipsi archiepiscopo suspensionis minas intorquens, universa quæ ibidem facta fuerunt funditus demoliri præcepit. Vera sunt inquit hæc archiepiscopus. Sed quid egerit Rex cum in capitulum vestrum intravit quasi pacem facturum forte nondum novisti. Cui monachus ait. A vobis ista gratanter audirem qui interfuistis si referre velletis. Et archiepiscopus. Interfui quidem & inter archiepiscopum & monachos v. qui stabant ex adverso, cum Rege solus eram mediator. Et ut omnia breviter dicantur, sic partium Rex ipse verba referebat ut monachis suaderet ne à tam iusta causa vel modicum flecterentur, archiepiscopo vero ne à monachis tam turpiter vinceretur: Et tandem utrumque ad *Romanam* curiam missus est nuncius, sed archiepiscopus literas Regis optinuit, & tandem *Petrus Blesensis* missus est. Sic Rex pacificus alienum parvipendens incomodum pacis simulator non seminator pacem perturbavit alienam, ut cæteris subfannans ab omni perturbatione remaneret immunis. Hæc et his similia referente archiepiscopo monachus respondit. Standumne est ergo adversus *Cantuariensem* ecclesiam in tali causa, quæ à fraude sumpsit initium et mendacio fundata est, per inobedientiam sumpsit incrementum, & tandem maledictionis excepit sententiam? Et archiepiscopus, Durum est, inquit, contra *Cantuariensem* ecclesiam quæ me ad tantum vocavit honorem pugnare, verecundum est opus incoatum imperfectum relinquere. Igitur insistendum est interim orationi, ut Deus nobis et vobis revelare dignetur voluntatem suam.

Eruperant interea *Gualenses*, & agminibus congregatis circa fines *Anglie* prædas & incendia exercuerunt. Quod audiens venerabilis *Hubertus*

Cantuariensis archiepiscopus, eo quod tunc temporis summum in *Anglia* regebat apicem, convocata milicia citissime advolans castellum de *Wole* obsedit & cepit, fugatisque hostibus & pace firmata reversus est. *Johannes de Constantiis* electus est ad regimen *Wigorniensis* ecclesie, & consecratus est ab *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo apud *Stratford* xij. kal. Novembris. Redit à *Roma* *G. Eboracensis* archiepiscopus, quem cum frater suus non reciperet in gratiam, reversus est.

Ciclus decennovenalis I.

An. Græ 1197. *Wilhelmus Heliensis* episcopus obiit *Pictavis* kal. Feb. & sepultus est apud *Pinum*. Archiepisc. *Cantuar.* necdum à suo desistens proposito, cum monachis *Rofensibus* vi vel fraude pactum fecit absque conscientia *Conventus Cantuariensis* ecclesie, deditque eis villam de *Rente* nomine in concambium & perpetuam possessionem pro villa de *Lamhee*, quod utrinque pactum appositis sigillis confirmatum est. *Robertus Prior Dourensis* electus est ad abbatiam de *Egenesham*, & benedictus est ab *Hugone Lincolnensi* episcopo. Cui successit in prioratum *Felix* sacrista *Cantuariensis* ecclesie. Eodem anno obiit *Ris Galensis* rex. Episcopus *Beluacensis* cum pro rege *Francie* inter milites & armigeros episcopalem, ut reor, oblitus reverentiam & gravitatem & ipse discurreret armatus; à commilitonibus regis *Anglia* vallatus & captus est, abductus & ferreis vinculis dirissime vinctus & in carcerem trusus est. Archiepiscopus *Cantuariensis* à rege vocatus transfretavit in *Normanniam* xv. kal. Julii, & confederati sunt rex *Anglia* & comes *Flandrie*, datis utrinque obsidibus ut communicato consilio regem *Francie* infestarent. Rex autem *Francie* minus provide intravit in *Flandriam*, & à comite *Flandrie* inceptus, & captus est post *Assumptionem* beatæ *Marie*, sed datis obsidibus de facienda pace tandem dimissus est. Sexto idus Septembris conveniunt reges ad colloquium apud *Insulam*, & mediante *Cantuariensi* archiepiscopo pacificati sunt utcumque datis induciis à sequente nativitate Domini in annum, ita tamen ut qui tenet teneat donec de medio fiat. Eodem anno rediit à *Romana* curia *Walterus Rothomagensis* archiepiscopus, regi *Anglia* domini papæ deferens mandatum, eo quod surripuerit ei rex ecclesie suæ locum amplum & aptum *Insula* nomine, ibidemque tutissimum construxerat castellum, qua de causa idem archiepiscopus suum à divinis suspenderat archiepiscopatum. Mediante autem *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo dedit rex præfato *Rothomagensi* in concambium possessionem perpetuam villam maritimam quæ *Diepe* vocatur, & alia quædam. Mense Augusto electus est *Enstachius* Cancellarius regis ad regimen *Heliensis* ecclesie, sed consecratio ipsius dilata est usque in kal. Marcii. Eodem anno obiit *Henricus* imperator filius *Frederici* imperatoris. Post cujus obitum altercatio magna facta est, & dissensio in *Alemania*, eo quod magnates terræ de successione regni dissentirent. Quidam enim regem *Anglia* desiderabant, alii sed pauci regem *Francie*, alii *Henricum* ducem *Saxonia* qui tunc temporis erat in terra *Jerosolimitana*, alii fratrem ipsius *Othonem*. Quidam vero nobilissimus *Philippus* nomine pro se agens specie tenus puerulum quendam filium videlicet imperatoris *Henrici* toto conatu præferre cupiebat. Comes *Flandriensis* partem *Othonis* fovebat,

regi *Anglia* per hoc cupiens placere. Tercio noni Novembris rediit archiepiscopus *Cantuariensis* in *Angliam*, & in crastino à *Conventu Cantuariensi* clero & populo honorifice susceptus est.

Xvj. kal. Decembris venerunt *Cantuariam* ad *Conventum* ab archiepiscopo missi tres abbates, scilicet de *Radinges*, & de *Cherteseia*, & de *Waltham*; proposuerunt itaque verbum in capitulum admissi de magna dilectione archiepiscopi quam semper ad *Cantuariensem* habuerat ecclesiam, quod probabili possent convincere ratione cum se & suis semper exposuisset ad votum. Quia igitur probatio dilectionis exhibitio est operis, opus de *Lamhee* quod auctoritate regia prædecessor suus ad honorem Dei & *Cantuariensis* ecclesie incoaverat imperfectum relinquere non valeret, Quia melius est bona non incipere quam ab incoatis retrorsum redire. Dicebant eum non licentiam ædificandi nec assensum quærere, cum ad gloriam & honorem *Cantuariensis* ecclesie perfectissimum haberet desiderium, nec ab opere tam justo vellet desistere ulla ratione. Sed quia monachi aliqua formidarent futura pericula ex illo opere *Cantuariensi* ecclesie imminere, omnem paratus erat providere & præstare cautionem. Proferebant itaque prædicti abbates scedulam inscriptam in hunc modum.

Hæc sunt quæ dominus H. *Cantuariensis* archiepiscopus statuit ad honorem Dei, & *Cantuariensis* ecclesie, & pacem perpetuam firmandam inter Priorem & *Conventum* *Cantuarienses* & *Canonicos* de *Lamhee*. Scilicet quod cuicumque dominus archiepiscopus dederit præbendam vel dignitatem in ecclesia de *Lamhee* jurabit super majus altare *Cantuariensis* ecclesie, quod nec per se, nec per alium vendicabit sibi vel ecclesie de *Lamhee* jure in electione *Cantuariensis* archiepiscopi, nec alicui in hoc consentiet, aut auxilium, consilium præstabit, aut cum aliquo stabit in causa in præjudicium *Cantuariensis* ecclesie. Jurabit etiam quod translationi sedis vel beati martyris T. aut aliarum reliquiarum illius ecclesie in præjudicium ejus non consentiet, immo si aliqua persona ecclesiastica vel secularis hæc transferre attemptaret, ipse consilio & auxilio resisteret, & contra omnes cum monachis *Cantuariensibus* staret. Illud quoque adiciet juramento, quod nunquam per se vel per alium procurabit, nec alicui procuranti consenciet, quod crisma sanctum conficiatur ab archiepiscopo in ecclesia de *Lamhee*, vel quod iuste & antiquæ dignitates & libertates *Cantuariensis* ecclesie in aliquo minuantur. Erit præterea in juramento quod hujus obligationis absolutionem nec per se nec per alium quæret, & si forte quasita fuerit ab aliquo non utetur ea, immo si aliquis ea vellet uti, ipse utenti se fideliter opponet. Et sciendum quod nullus cui archiepiscopus dederit præbendam vel dignitatem in ecclesia de *Lamhee* poterit installari nisi in propria persona, nec aliquod beneficium percipiet de præbenda illa ante installationem suam. Et postquam installatus fuerit, sine omni dilatione iter arripiet *Cantuariam* ad omnia prædicta juranda super majus altare *Cantuariensis* ecclesie. Quod si facere contempserit, sine appellationis obstaculo præbenda illa privetur & alteri libere conferatur. Et ut pax & dilectio firmior sit inter eos provisum est, ut Prior *Cantuariensis*

riensis habeat præbendam unam in ecclesia de Lambæe & primum stallum ex altera parte chori & capituli, & intersit consiliis & secretis capituli, & utatur habitu clericali quamdiu fuerit in Lambæe ecclesia sicut fit in aliis ecclesiis in quibus abbates sunt canonici. Hæc omnia summus pontifex & dominus archiepiscopus sub anathematis sententia confirmabunt, & omnes illos qui hoc attemptaverint violare, excommunicationis vinculo innodabunt. Ille etiam qui canonicis ecclesie de Lambæe præerit consensu capituli hanc sententiam semel singulis annis publice solenniter cum omnibus sacerdotibus ejusdem capituli renovabit. Dominus enim archiepiscopus procurabit quod hæc constitutio à domino rege confirmetur, & quod summus pontifex statuet ut omnes successores archiepiscopi in receptione pallii apponent juramento suo, quod hoc statutum firmiter & fideliter observabunt.

Hæc audientes monachi mirati sunt ad singula, & tandem in crastinum respondendi petierunt inducias. Die crastina cum in unum convenissent monachus unus ex condicto respondit pro omnibus, in hunc modum ait.

GRatum nobis est quod tales nuncios misit ad nos dominus noster archiepiscopus quorum devotionem & affectum pluries & plene maxime in hac causa sumus experti, non de facili possent tres viri in Anglia reperiri qui majorem Conventus affectum optineant & gratiam. De dulci vero & delectabili dilectione domini archiepiscopi quam semper habuit ad nos gratias vobis referimus, & quod se suaque nobis omnia semper exposuit ad votum indeficientem ad memoriam revocamus. De opere vero de Lambæe quod nulla ratione vel occasione ut asseritis poterit præpediri miramur admodum. Cum enim patrem nostrum vacante sede Cantuariensi præ omnibus hujus seculi ipsum desideraremus habere prælatum, & tandem per Dei gratiam optineremus, in electione assumptus est, confirmatus est, & in hac sede Sanctorum intro- nizatus est, & præfuit nobis usque nunc in multa dulcedine dilectionis. Sperabamus itaque per eum ab omni tormento malitiæ & nequitie liberari, luctumque nostrum converti in gaudium. Ac si diceremus ei quod scriptum est, *Panem nostrum comedemus, vestimentis nostris operiemur, nomen tuum tantum invocetur super nos, aufer opprobrium nostrum.* Præterea pedibus ipsius totiens provoluti in capitulo præfenti lacrimisque rigati supplicavimus, ut ab ista Cantuariensi ecclesia tantam reverteret scandalorum materiam, sponsamque suam ab omni liberaret angustia. Nunc autem quod mœrentes & anxii dicimus, spes nostra fefellit nos, frustrati sumus à cogitationibus nostris. Set scitote karissimi quod & tota fere novit Latinitas, quod diu est quod nos unanimiter contra hoc opus appellavimus, nec unquam sic factæ renuntiavimus appellationi, set in ejus steterimus & adhuc stamus prosecutione, uno corde unaque devotione pro libertate ecclesie & nostra liberatione & adhuc specialiter appellamus. Rogamus igitur omnes & obsecramus in domino vos qui ab initio causæ hujus executores apostolici fuistis mandati, ut & hoc domini papæ Celestini adimplere velitis mandatum: Et proferens monachus bullatam scedulam de absolutione juramenti præstiti clericorum de observatione capellæ

de Lambæe, mirantibus cunctis ostendit. Resumptoque sermone monachus ait, Scitote karissimi, sciat & per vos dominus noster archiepiscopus quod ipsius mandatis cum omni humilitate obediemus, licet ad tanta mala nunquam vita comite consentiemus. De cautionibus vero quas nobis promittit dominus archiepiscopus ad præsens respondere non possumus, donec super hoc filios ecclesie, episcopos scilicet consulamus, qui fide simul & professione tenentur honorem & indemnitate Cantuariensis ecclesie custodire sicut & nos. Ipsorum itaque & aliorum proborum virorum super hoc audire decet consilium, & tandem quod Deus dederit ad dominum nostrum Archiepiscopum referemus.

His auditis recesserunt abbates & duo monachi per Angliam missi sunt, ut quasi consilio magnatum fieret quod prius erat præcogitatum. Cum autem & abbates vidissent & audissent enormitates & gravamina quæ Cantuariensi possent imminere ecclesie si de consensu conventus opus procederet incoatum; de consensu faciendo non audebant dare consilium, set diversas non adversas proferebant rationes. Asserebant omnes animum archiepiscopi supplicationibus demulcendum propter reverendam ipsius magnanimitatem & regiam quam habebat potestatem. De opere vero vel canoniam nil præcise concedendum præter conscientiam curiæ Romanæ, quæ litem contestatam & causam audierat definitam, datoque judicio opus & canoniam semel & secundo tercioque damnavit tempore videlicet trium apostolicorum virorum. Hæc erat omnium præter unius episcopi sententia eo quod junior esset & alligatior Cantuariensi, qui in omnibus & per omnia domini archiepiscopi quærendum esse iuggerbat arbitrium. Vij. idus Decembris conveniunt apud Oxenfordiam archiepiscopum episcopi Angliæ; & abbates, comites quoque, barones, & monachi Cantuariam reversi sunt. Conventus autem assiduis precibus Deum & sanctos ecclesie patronos exorabant ut eos eriperent ab inimicis.

Instituit archiepiscopus Cantuariensis ex mandato Celestini papæ monachos in monasterium Coventrense iij. idus Januarii, expulitque clericos seculares quos Hugo de Nunant episcopus Cestrensis monachorum persecutor specialis ante annos viij. violenter ejecerat. Obiit eodem mense Jan. Celestinus, papa cui per Dei gratiam successit Innocentius. Qui cum esset junior omnibus Cardinalibus & gaudentibus omnibus invitatus traheretur, consecratus statim à curia omnem cupiditatis & avaritiæ sordes extruxit. Archiepiscopus autem Cantuariensis cum quibusdam episcopis & abbatibus accedens ad Cantuariam, quæsit à conventu quid de his quæ per abbates mandaverat dicere decrevisset. Responderunt monachi, ut supradictum est, ad abbates. Insuper de consilio fidelium ecclesie de cautionibus oblatis pro periculis Romanam curiam per quam causa diducta est consulendam fore. Ostensa sunt ei præterea secretius privilegia & scripta quorum auctoritas in parte plurima evacuata est quibus olim gaudebat Cantuariensis ecclesia. Temporum enim varietas multas ut assolet amplectitur novitates. Hunc enim extollit & illum deprimat, hunc eximit à subjectione, illum redimit à jurisdictione prælati. Auditis igitur super hiis allegationibus multis, quasi sponte annuit archiepiscopus ut hinc & inde Romam mitteretur, sicutamen

ut neutra pars aliquid impetraret, vel postularet, vel etiam porrigeret sine conscientia partis adversæ. Præmiserat enim nuntios suos cum non modica quantitate donorum, sicque monachorum simplicitatem circumvenire & pravitatem palliare sperabat. Sed homo proponit & Deus disponit. Nam archiepiscopus abiit blando monachorum delusus eloquio, & Londoniam veniens apud Westmonasterium sacrauit Eustachium regis Cancellarium ad regimen Helienfis ecclesiæ, accepta prius ab eo debita professione kal. Martii. Cæterum cum de obitu Celestini papæ nichil adhuc esset auditum in Anglia, & Prior Cantuariensis nimis, ut videbatur, tepide operaretur in causa, duo monachi quorum Deus justiciæ zelo tetigerat corda, non petita licentia clanculo recesserunt, & in egestate non modica Romanam profecti sunt: cumque Celestino ad patres suos appposito Innocentium papam substitutum viderent, qui quandoque depressionem Cantuariensis ecclesiæ in Anglia viderat oculata fide, & in Romana curia causam digestam noverat & decisam, humili conquestione insinua-verunt ei & Cardinalibus canoniam & capellam de Lamhæe per archiepiscopum Hubertum consummandam fore, quæ tempore Baldewini per tres apostolicos viros de consilio fratrum damnata est, nisi citius mater Romana ecclesia suæ speciali filiæ, id est Cantuariensi ecclesiæ ut pater filiis, medicus ægrotis manum apponeret salutarem. Audientes hæc Cardinales cum domino papa admirati sunt valde, & de communi consilio in capellam & canoniam de Lamhæe condemnativam dederunt sententiam. Audierant enim ex conquestione multorum multa sinistra de Cantuariensi archiepiscopo: unde factum est ut nuntii sui, nec donis variis, nec promissis, set nec ulla ratione legationem Anglia vel aliquid aliud valerent impetrare. Monachi vero cum gratia domini Papæ & Cardinalium cum litteris sibi traditis à curia redierunt. Audiens autem Cantuariensis archiepiscopus duos fratres sine licentia recessisse dedit in eos sententiam, corripuitque de incuria Priorem, volens ut Conventus scriberet contra eos, inhibuitque ne susciperentur in congregatione.

Vii. kal. Aprilis obiit Hugo de Nunant Conventrensis episcopus apud Beccum in Normannia monachili veste indutus, qui monachorum fuerat pertinacissimus hostis, & tandem obiit & sepultus est monachis adhuc viventibus in laudibus Domini. Mense Junio redierunt à Roma sub festinatione nimia pueri cursores archiepiscopi, nuntiantes ei quæ audierant & viderant in curia solutis sarcinulis, notemque ducebant insomnem. Archiepiscopus ad hæc consternatus animo in audientia cleri & populi civitatis Londoniensis pro se statuque suo appellavit. Rosensis quoque pro se. Clericus vero quidam pro canoniam. Quibus apud Cantuariam auditis, miratus est admodum conventus, nesciens penitus quorsum factæ tenderent appellationes. Set craftino vel perendie domini papæ supervenientibus litteris cum multa admirationis modestia mirati sunt. Habita tandem super his deliberatione miserunt ilico vij. scilicet idus Junii per iiij. monachos litteras domini papæ ad archiepiscopum qui tunc erat apud Lamhæe, & clausa est janua. Qui cum die tertia non possent admitti ut monachi Cantuariensis ecclesiæ, postulaverunt ingressum saltem ut nuntii domini papæ, & vix tandem admissi cum multa modestia

litteras archiepiscopo porrexerunt. Quarum litterarum talis est forma.

Inno-centius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Cantuariensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Quanto personam tuam sinceriori caritate diligimus, tanto majori dolore turbamur quotiens ea de tuis audivimus operibus quæ pontificali derogant honestati. Cum igitur Cantuariensis ecclesia cui præesse dinosceris inter Anglicanas ecclesias celebris habeatur, & religione inter alias consueverit florere, nos & fratres nostri grave gerimus & molestum quod sicut dilecti filii nostri Prior & Conventus humili nobis conquestione narraverunt, tu ad ipsius desolationem ecclesiæ satagis multipliciter & laboras in constructione novæ capellæ de Lamhæe, contra prohibitiones felicis memoriæ Urbani & Clementis Romanorum pontificum bonæ memoriæ B. prædecessori tuo factas post appellationes multiplices ad sedem apostolicam interpositas, in magnum Cantuariensis ecclesiæ præjudicium propria temeritate processeris, & de bonis ejusdem ecclesiæ canonicos instituens in eadem, à cujus siquidem constructione si eam quam debes Romanæ ecclesiæ reverentiam & obedientiam exhiberes, & commissæ tibi ecclesiæ provisionem & sollicitudinem gereres qua teneris, tibi honori tuo melius consulens destitisses, nec super eo procedere studuisses, quod prædecessori tuo sic districte cognosceris fuisse à sede apostolica interdictum. Cum igitur diminutionem Cantuariensis ecclesiæ sicut nec debemus nolumus aliquatenus sustinere, prædictorum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, de fratrum nostrorum consilio fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus & districte præcipimus, quatinus omni mora & occasione postpositis, si etiam ab ecclesiâ tuâ absens fueris non obstante, quicquid post appellationes tam tempore prædecessoris tui quam tuo ad sedem apostolicam interpositas vel inhibitiones antecessorum nostrorum in opere actum capellæ noscitur memoratæ, infra xxx. dies post susceptionem presentium tuis expensis non deferas demoliri, in irritum prorsus revocans & deducens quicquid de instituendis canonicis vel aliis circa dictam capellam perperam factum est vel enormiter innovatum. Clericos præterea qui in capellâ ipsa post inhibitiones apostolicas divina officia celebrarunt, tamdiu ab officio & beneficio teneas pro suspensis donec super hoc satisfecerint competenter, & universis operibus demolitis quæ apud eandem capellam facere præsumpserunt, & universa quæ post appellationem in eorum sunt attentata gravamen, de exenniorum videlicet ecclesiarum & aliorum invasione quæ ante appellationem habuerant, in statum pristinum appellatione remota deducas, sententias excommunicationis vel interdicti quas in quosdam ipsorum fratrum diceris temere promulgasse, publice nuncios non tenere, ac de cætero circa statum ipsius monasterii contra prohibitionem nostram hujus occasione negotii non præsumas aliquid innovare. Illicitos invasores villarum, possessionum, reddituum quoque ipsorum fratrum usque ad satisfactionem idoneam vinculo excommunicationis astringens. Si vero, quod non credimus, mandatum nostrum infra statutum terminum neglexeris vel distuleris adimplere, quia justum est ut ei obedientia subtrahatur qui sedi apostolicæ neglexerit obedire

obedire, venerabilibus fratribus nostris suffraganeis tuis per scripta nostra mandavimus, ut tibi reverentiam & obedientiam non impendant. Quod si forte ab eis vel eorum aliquo contra prohibitionem nostram tibi feceris aliquam obedientiam & reverentiam exhiberi, scias te extunc ab episcopali dignitate suspensum, & tandem ipsi sententia subiacere donec satisfactorius de contemptu nostro te conspectui repraesentares. Non autem distinguimus utrum in loco à predecessoribus nostris interdicto, an alio in prædicta capella constructione & canonicorum institutione processeris in ecclesia Cantuariensis præjudicium & gravamen eadem contradictionis causa durante, nisi quod ex hoc magis credimus eidem ecclesiae derogari quod in remotiori loco fabrica illa est translata. Dat. Romæ apud sanctum Petrum viij. kal. Maii, pontificatus nostri anno primo.

In eundem modum scripsit dominus papa omnibus episcopis Angliæ Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis. Archiepiscopus autem indixit monachis terminum respondendi litteris domini papæ Dominica proxima ante festum sancti Johannis Baptiste, scilicet xj. kal. Julii apud Cantuariam ubi sacrandus erat G. Conventrensis electus. Interea misit archiepiscopus nuntios suos & literas ad omnes episcopos qui tunc erant in Anglia vel Gaultia, quasi in contumeliam monachorum Cantuariensium de supradictis querimoniam faciens, mandavit ut omnes ad consecrationem episcopi Cantuariam venirent, & de causa consilium daturi. Super hoc etiam ad dominum regem nuntios direxit, ut etiam ipsius indignationem in monachos commoveret. Xij. kal. Julii feria vj. in crepusculo noctis subito venit archiepiscopus Cantuariam, eo quod audisset, mendacio tamen mediante, quod conventus Cantuariensis nudis pedibus eum vellet suscipere, misericordiam ejus & benevolentiam vel sic petiturus. Intimatum est etiam in civitate Cantuariensi & divulgatum, quod cum armata milicia sicut in captione Willielmi vellet ecclesiam & claustrum monachorum occupare. His de causis & aliis forte quasi solitarius advolat, & in crastino mirante conventu cum episcopis & abbatibus, clericis quoque & laicis capitulum ingressus est. Sedentibus itaque cunctis & tacentibus, arripuit sermonem episcopus ille. Rosen- sis allegans de intima benevolentia archiepiscopi & humilitate, de pura intentione operandi ecclesiam de Lambæ, ad gloriam scilicet & decorem Cantuariensis ecclesiæ magnumque juvamen. Subjunxit verbum querulum de nova perquisitione & præpeditioe operis, falsa suggestionem nimis licite per ordinis transgressores perquisita, in dedecus & dampnum Cantuariensis ecclesiæ, & diminutionem honoris & reverentiæ Cantuariensis archiepiscopi. Quo post longos verborum anfractus tacente sumpsit eloquium ipse Cantuariensis, allegans diutius super eisdem capitulis & querelis; insuper addens & mentiens, quod à personis illis capitulo quidem notis qui litteras ei portaverant non posset spatium impetrare, qui ingressum avidè peterent non unius diei, non dimidii, sed nec unius horæ. Conquestus est etiam quod tam enormes litteras ipso nescio adquisierunt, & quod ipso inconsulto litteras ei vel episcopis Angliæ in suam contumeliam porrexerunt. His igitur & aliis multis allegationibus in medium prolatis, respondendi data est dilatio usque in feriam secundam,

quia sabbatum occupaverant alia negotia. Dominicam vero prædictam consecratio. Xj. kal. Junii sacrauit Hubertus archiepiscopus Cantuariensis, G. Coventrensem episcopum electum ad altare Christi, legitque postulationem Joiberti Prior Conventrensis. In crastino venerunt in capitulum ad conventum abbas de Radinges, & ille de Cherteseia cum abbate de Feuretham, & de Waltham, & Prior cum conventu, non ut nuntii ab archiepiscopo missi, set ut ecclesiæ Cantuariensis speciales amici, supplicantes allegationibus variis ut indemnitati prospiceretur ecclesiæ, ne dum archiepiscopus tam enormiter confunderetur monachis immineret exterminium; ecclesiæ gloria duceretur in nichilum & sempiternum incurrerent obprobrium. Dicebant enim se quædam nosse secreta quæ ipsos valde trepidos reddebant & anxios. Arbitrorum tandem fidelium appetendum fore suadebant judicium dummodo capella de Lambæ non subsisteret, set cum quasi concorditer rueret archiepiscopi verecundiæ specie tenus parceretur. Tollerabilius enim videbatur archiepiscopo quorumlibet inclinari iudicio, quam domini papæ tam severo patere mandato. Suggesterunt præterea, quia jam plurimi dies præterierant ex quo dominus archiepiscopus apostolicum susceperat mandatum, & infra præscriptum diem non possent omnia compleri, ut monachi voluntate propria prolixiores darent inducias, ac si possent pro libito apostolicum protelare mandatum. Cumque super his diutius allegassent, & deliberandi spatium peteretur, ingressi sunt in capitulum nuntii regis, Gausfridus videlicet filius Petri, & Hugo filius Bardulf cum aliis multis, nunciantes ex parte regis ne quid contra coronam suam vel regnum agerent, nec perquisitionibus illis uterentur quæ contra dignitatem regis & regni videbantur adeptæ. Hæc & alia viva voce conventui nunciabant, litterasque regis porrexerunt, quarum talis est forma.

Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normannia & Aquitania, comes Andegavia, Priori & Conventui Cantuariensis ecclesiæ salutem. Non satis admirari possumus, immo ultra quam credi potest movemur & turbamur de his quæ nuper audivimus, immo cognovimus, quosdam scilicet de monachis vestris nuper ad curiam Romanam accedentes, tacita veritate per falsi etiam suggestionem ad evertendam ecclesiam de Lambæ litteras à domino papa archiepiscopo Cantuariensi directas fraudulenter impetrasse. Cum enim à multis retroactis temporibus in regno Angliæ vigorem legis obtinuit hæc consuetudo, & liceat regibus, episcopis, baronibus in fundo suo ecclesiam conventualem construere, dotare, & ditare, non sine ausu temerario & presumptione infrunita ad subversionem hujus juris & dignitatis regni nostri citra connivenciam nostram properastis; cum enim de beneplacito vestro ecclesia quæ apud Hakintuniam fuerat constructa, arbitrantibus nobis, una cum episcopis & baronibus regni usque ad Lambæ fuerat translata, munimentis nostris & episcoporum qui tunc ibi aderant plurimorum, Romanorum pontificum auctoritatibus postmodum roborata & confirmata. De hoc autem inter cetera plurimum dolemus, quod hujus presumptionis vestrae nostrum, ut audivimus, jactatis vos habere consensum. Et quoniam ea quæ in præjudicium coronæ nostræ & dignitatis regni nostri temere

temere attemptata sunt procedere, vel impunita relinquare nullatenus volumus vel valemus, mandamus vobis firmiter & præcipimus quatinus sicut nos & honorem nostrum diligitis, possessiones & libertates ecclesiæ vestræ illæsas & immutatas per nos conservari curatis, in prosecutione hujus temerariæ præsumptionis omnino desistatis, rescripto apostolico quod minus licite obtinuistis donec veritatem rei gestæ & ordinem assertionis nostræ curia Romana plenius agnoverit, penitus superledentes. Ad hæc tibi Prior firmiter injungentes præcipimus, quatinus una cum majoribus ecclesiæ cum rati habitatione conventus super eo quod à te & monachis tecum venientibus in satisfactione hujus injuriæ actum fuerit, cum omni festinatione de injuria nobis & regno nostro sufficienter satisfactorius ad nos accedas. Qualiter enim ad honorem Dei & conservationem dignitatis nostræ res ista procedet, Deo volente plenius disponemus. Hoc autem te Prior & Conventum ecclesiæ *Cantuariensis* non lateat, quod ad tuitionem prætaxati juris nostri & dignitatis regni nostri contra vos & rescriptum domini papæ quod vix credimus ita obtentum, & ne archiepiscopus *Cantuariensis* vel quilibet alius in executione hujus mandati procedat solenniter appellavimus; & ut hoc vobis plenius innotescat, appellationem nostram literis præsentibus innovamus. Set & ut fortius malitiæ vestræ occurramus, ecclesiam dictam de *Lamhee* cum omnibus pertinentiis suis sub custodia & protectione nostra suscipientes bailivis nostris in *Anglia* dedimus in mandatis, ut si archiepiscopus *Cantuariensis* vel quilibet alius ad demolendam prædictam ecclesiam de *Lamhee* accingatur, eis viriliter auctoritate nostra resistent, & ne quid in dispendium ejus fiat aliquo modo sustineant, in vos & possessiones vestras nisi ab hujus rei prosecutione desistatis severius animadvertentes. T. me ipso apud *Rupem Andel*. xliij. die Junii.

In eundem fere modum scripsit omnibus episcopis *Angliæ*, addito quod contra mandatum domini papæ patentibus literis appellarent: literarum portitoribus per ipsum regem transitum facientibus. Literæ quoque terciæ archiepiscopo allatæ sunt, ne videlicet super ecclesiam de *Lamhee* manus apponeret. Justiciariis igitur regis qui prædictas litteras cum verbis minantibus porrexerunt abeuntibus, brevissimum petatum est & datum tempus super hoc deliberandi. Verum post modicum cum viderent conventum quasi tot articulis colloquentium innodatum, ut quid vel cui primitus responderent difficile videretur, subito mandaverunt conventui quod mandatum regis citissime adimplerent. Injunctum est illico R. vicecomiti *Cantia* ut omnia monachorum tenementa in manus regis saisfret: dilatum est tamen hoc factum per archiepiscopum *Cantuariensem* usque in crastinum, quod nisi per eum non esset inceptum. Accesserunt igitur die crastina ad conventum quasi cum miranda compassione nunc episcopi, nunc abbates, multis & variis allegationibus suggerentes, ut pro bono pacis ad tantam evitandam malitiam temporis in arbitros legitimos compromitterent, & de mandato domini papæ darent inducias, ac si voluntas summi pontificis in eorum esset arbitrio, capella enim diruenda stare non poterat ut asseriebant; set ad hoc omnes anelabant ut archiepiscopi verecundiæ parceretur, & ut ecclesia

Cantuariensis à doloribus & angustis esset immunis. Responsales autem conventus temperanter & quasi timide paucisque verbis responsa dederunt, prætendentes in omnibus quo tenderent temptatores. Sed cum in omnibus falsas & instabiles invenirent promissiones, & vana verba quasi oculata fide viderent, quod omnes pseudosuggestores ad id solummodo tenderent, ut curia *Romana* contemptui videretur haberi, hoc tandem eis constanter dederunt responsum, quod nec in aliquos de ecclesiis vel aliunde absque conscientia domini papæ compromitterent arbitros, nec terminum diruendæ capellæ præfixum aliquatenus prolongarent. Nec enim suum erat apostolicam vel in jota temperare mandatum. Nuntiata sunt hæc archiepiscopo seorsum sedenti per nuncios episcopos scilicet & abbates huc illucque frequenter discurrentes. Et ipso tandem cum indignatione multa à *Cantuaria* recedente, monachorum possessiones quasi per regem advesperascente jam die vigiliæ sancti *Johannis Baptista* captæ sunt. Et sicut *Baldewinus* archiepiscopus à quo omne malum, primo ecclesias ad elemosinam pertinentes invasit, ita iste villam de *Cherteham* quam sanctus *Edwardus* ad elemosinam dicitur contulisse primitus occupavit. Remanserunt tamen episcopi quidam & abbates, ut si quo modo possent adhuc flectere monachos ut saltem palliatam archiepiscopo reportarent victoriam. Set jam jamque insuperabiles effecti quia inseparabiles apostolico fidenter inhærebant mandato. Recedentibus episcopis, missi sunt ad conventum abbates duo, videlicet de *Boxeleia* & de *Ponte Roberti*, ut & ipsi aliquid facerent, set non adquieverunt eis. Præceperunt tandem ne nil ageretur auctoritate archiepiscopi ut duo fratres ad eum *Londoniam* venirent, ut inter ipsum & conventum quasi secretius verba pacifica reportarent. Quorum unus mandato tali dolum inesse suspicans æger remansit, alter vero ad archiepiscopum accedens, multa audivit, & ad singula respondit. Injunctum eidem archiepiscopo ut in curia *Romana* de inpositis eum excusaret; at ille satis competentem præstendens excusationem *Cantuariam* gaudens reversus est. Sic delusus undique *Hubertus* archiepiscopus æstuabat animo multoties ab his & illis quærens consilium quo modo, vel qua arte, vi, vel fraude monachorum posset enervare constanciam. Utebatur igitur utraque manu pro dextera sicut ait. Hinc enim ad regem nuncios direxit & literas, ut ipso mediante vel compellente pars utraque compromitteret in arbitros episcopos scilicet & abbates, & ut ipsius regis animum & benevolentiam averteret à Conventu. Inde vero ad dominum papam nuncios dirigendos paravit, & literas cum non modico pondere reliquiarum *Angliæ Ruffini* scilicet & *Albini*. Præterea compositum est scriptum pravitate plenum & mendaciis refertum, cui ad preces archiepiscopi apposuerunt sigilla tam episcopi quam abbates eciam, cum lacrimis, & nescientes quid in eo contineretur inscriptum. Nec solum hæc moliebatur *Hubertus*, set quicquid excogitare poterit humana versutia contra *Cantuariensem* ecclesiam exercebat. Erant autem tunc temporis verba archiepiscopi quasi simplicia, set tangebant ventris interiora. Monachi vero simpliciter & plane scripserunt domino papæ ordinem rei gestæ & fratribus qui superstitibus erant in curia, Deum semper & sanctos ecclesiæ patronos lacrimis & devotione cordis interpellabant.

pellabant. Timens autem archiepiscopus ne accusaretur in curia de invasione villarum, post paucos dies conventui fecit eas restitui; Cardinales enim *Romane* curiæ scripserunt ei ut cum omni festinatione apostolicum adimpleret mandatum. Litterarum vero quarundam quas Cardinales ei miserunt talis est forma.

Venerabili in Christo fratri diligendo semper amico H. Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo G. miseratione divina sanctæ Mariæ trans Tiberim titulo sancti Calixti presbiter Cardinalis in vero salutari salutem. Quanto magis ad sectandam iusticiæ normam officii pastoralis debitum vos inducit, discretionis vestræ majori diligentia cavendum est, ne id agere debeat per quod ius ledatur ecclesiæ & vestra honestati derogetur. Inde est quod cum ecclesiæ Cantuariensis multorum prædecessorum vestrorum meritis & quorundam sanguine mirifice illustratur, fraternitatem vestram curavimus admonere ut à constructione canonice de *Lamhee* quæ in præjudicium Cantuariensis ecclesiæ fieri dinoscitur juxta mandatum domini Papæ quod de communi fratrum consilio emanavit desistere velitis, & ipsam matrem ecclesiæ vestram quæ vos ad culmen tantæ dignitatis erexit modis omnibus honoretis, bonæ memoriæ prædecessorum vestrorum vestigiis inherentes, qui pro tuenda ecclesiæ libertate æterni nominis gloriam meruerunt.

In hunc modum scripserunt eidem archiepiscopo ceteri Cardinales. Regi quoque scripsit dominus Papa sic.

Innoctius episcopus servus servorum Dei illustri Regi Angliæ salutem & apostolicam benedictionem. Quoniam de regia celsitudine spem certam & fiduciam optinemus, ut ecclesias & ministros ecclesiasticos digne satagat honorare ipsosque tue defensionis & protectionis munimine confovere, regalem magnitudinem ad hæc libenti animo apostolicis exortationibus invitamus, & animum tuum ad ea volumus inducere, per quæ Regi Regum cujus propitiante gloria regni optines dignitatem, dignis operibus valeas complacere, ipsiusque tibi consiliare favorem. Nos itaque pro dilectis filiis nostris monachis Cantuariensis ecclesiæ preces apostolicas porrigimus, magnificentiam tuam rogamus, monemus & in Domino attentius exortamur, quatinus ipsos & eorum ecclesiæ propensius habeas commendatos intuitu precum nostrarum & ob reverentiam gloriosi martyris Christi Thomæ qui sanguine martirii Cantuariensem ecclesiæ illustravit, & à malignantium propulsione defendas & eis sua jura illibata studeas & integra conservare. Datum Romæ apud sanctum Petrum non. Marcii pontificatus nostri anno primo.

Cardinales quoque pro Cantuariensi ecclesiæ domino Regi scripserunt in hunc modum.

Rei gratia Regi Angliæ, Duci Normanniæ & Aquitaniæ, & Comiti Andegaviæ, J. Dei miseratione tituli sancti Clementis Cardinalis, & c. In presenti feliciter & in futuro regnare perhenniter. Quanto personam & regnum vestra sublimitatis majori amplectimur caritate, tanto propensius exequi volumus & debemus ea quæ salutis vestra expediunt & honori. Veruntamen regiam certi sumus non latere sollertiam, quod inter cetera quibus potestis divinam gratiam promereri conservatio sta-

tus ecclesiarum regni, & illarum præcipue quæ religionis & ordinis titulo decorantur, non modicam vobis adaugent gloriam & salutem. Cum igitur Cantuariensis ecclesiæ in regno vestro fidei mater & Christianæ religionis signifera per multa temporum volumina in dignitatis suæ statu & quiete processerit, & divini cultus obsequio gratiaque religionis circumquaque suaviter redoluerit, quietem ejus turbare nichil aliud fore credimus quam divinitatis sacrario manum violentam inferre. Rogamus igitur patienter audite, & ut vos Deus in die necessitatis exaudiat clementer exaudite, ex animo attendentes quanta in promptu sit materia scandalorum si canonica illa quam bonæ memoriæ B. quondam Cantuariensis archiepiscopus in ejusdem ecclesiæ præjudicium, immo scandalum & ruinam primo apud Hakintuniam postea apud *Lamhee* erexit, habeat consummationem. Intuitu igitur Dei & gloriosi martyris tui Thomæ reverentia cujus memoria in præfata viget ecclesiæ, clementiæ vestra gratia Cantuariensis ecclesiæ desolationi subveniat & ruina. Quæ enim pace, quæ libertate poterit de cetero gaudere, cum fictitiam illam & adulterinam viderit contra se erectam & spoliis ditatam? Et quis erit status Anglicanæ cum matrem suam Cantuariensem ecclesiæ tabescere viderit in angustia & mœrore? Timendum ne in se ipsa divisa ecclesiæ desoletur, & certe turbata ecclesiæ Regni negotiis pax & honesta quies esse non poterit. Avertat hoc Deus & regia magnificentia vestra. In ea igitur qua vobis fide & amore tenemur consulimus & devote supplicamus, quatinus præfata Cantuar. ecclesiæ in eo statu & libertate qua usque ad hæc tempora sub protectione Dei & vestra duraverit pacifice conservetis, nec aliquid fieri permittatis quod insolentia novitatis scandalum ecclesiæ Dei generet & apostolicæ sedis auctoritati deroget, pro certo habentes prædictam canoniam de *Lamhee* de consensu et deliberatione omnium Cardinalium à domino Papa et à prædecessoribus suis esse dampnatam, nec aliquo modo possumus pati opus illud procedere quod in tam nobilis ecclesiæ construitur subversionem. Nulla ergo ratione si placet dominum Cantuariensem archiepiscopum ab aliquo impediri permittatis, quo minus mandatum apostolicum super demolitione prædicti operis de *Lamhee* sibi directum possit implere, seu potius eum ad hoc si placet inducat ut moram in faciendo non patiat sed honori suo maturius provideat et ecclesiæ suæ tranquillitati.

In hunc modum scripserunt & alii Cardinales, sed omnia in derisum & contemptum habita sunt cum nil penitus de mandato perficeretur. Clerici enim Archiepiscopi semper indefessi erant cum Rege ne forte contra canoniam prædictam aliquid fieret. Conventus autem duos monachos misit ad Regem ut ejus animum quoquo modo mitigarent. Qui licet tarde tamen admissi minas & contumelias multas à Rege & cæteris quas longum est scribere audierunt, præsentibus clericis archiepiscopi. Rex tandem præcepit litteras fieri quas per prædictos monachos misit Conventui Cantuariensi in hunc modum.

Ricardus Dei gratia Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, Comes Andegaviæ, dilectis sibi in Christo Priori & Conventui ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem. Laudamus & consuli-

mus vobis quod in arbitrium quinque Episcoporum Angliæ, quinque Abbatum ordinis vestri quos eligere volueritis compromittatis super questionibus quæ vertuntur inter venerabilem patrem vestrum H. Cantuariensem archiepiscopum & vos super ecclesia de Lambeth & aliis. Et compromissione facta ab Archiepiscopo & à vobis, terminum præfigemus ad quem ipse Archiepiscopus & vos & arbitri nominati coram nobis comparebunt, tantum super quærelis illis fiet, quod negotium illud ad honorem Dei & ecclesiæ vestræ finem accipiet, sumptusque vestri vobis salvi erunt quos in eundo & redeundo ad curiam Romanam impenderitis, & post impetrationes vobis à curia illa concessas nullatenus permitteremus elemosinarum collationes factas à prædecessoribus nostris & prædicti Archiepiscopi in irritum revocari. Teste meipso apud Andeliacum xxij. die Julii.

Audientes hæc monachi Cantuariensis ecclesiæ tum per præscriptas Regis litteras tum per eos quos ad eundem miserant monachos, mirantes admodum contristati sunt, eo quod jam quasi præmortuam set iterum redivivam viderent pululare Rothomagensis archiepiscopi maliciam. Cum enim tempore B. archiepiscopi à quo malignitas ista sumpsit initium compellerentur Cantuarienses monachi coram Rege simul & primoribus de tota causa in arbitros compromittere, nec ad hoc aliqua violentia valerent induci, falso tamen eis impositum est quod cum præfato B. archiepiscopo tam de capella transferenda quam de aliis causæ capitulis pacifice composuissent. Unde quodam set falso scripto composito ad exemplum & testimonium temporum futurorum quidam Episcopi sigilla sua fecerunt apponi. Tradiderant siquidem oblivioni quod scriptum est, Verba Sacerdotis aut vera sunt aut sacrilega. Et falsus testis non erit impunitus. Set hæc alias. Præmeditati igitur monachi & metuentes de præteritis futura, venienti morbo maluerunt occurrere quam languido præfocato subvenire. Scripserunt itaque Regi litteram mittentes in hunc modum.

R Dei gratia illustri Regi Angliæ &c. G. Prior et conventus Cantuariensis ecclesiæ salutem in eo qui dat salutem Regibus. Gratias vobis multiplices referimus pro devotione quam erga Cantuariensem ecclesiam & servos vestros in eâ Deo servientes geritis, vitam vestram & incolumitatem sibi servari multum desiderantes, vestraque voluntati quantum cum Deo possunt obedire paratos. Susceptis domine reverende majestatis vestræ literis, in quibus laudastis & consulistis ut in v. Episcopos, & v. Abbates compromitteremus de capella de Lambeth & de aliis quæ vertuntur inter venerabilem patrem nostrum H. Archiepiscopum & nos, diu super hoc deliberavimus & multum tractavimus, & licet non ambigamus vos ita pro bono pacis nobis scripsisse, nullatenus tamen, quod salva pace vestra dixerimus, id facere audemus vel possumus. Quia omnes fere Episcopi Angliæ & Abbates ita ad curiam Romanam pro domino Archiepiscopo scripserunt, quod si possent ea probare quæ contra nos & ecclesiam Cantuariensem scribuntur, & causa nostra penitus cassaretur, & ecclesia Cantuariensis destrueretur, & constat nobis quod non minus darent ei per arbitrium quam conantur acquirere per placitum. Ceterum domine karissime quo modo auderemus vel possemus

causam istam à curia Romana revocare & in arbitrium Episcoporum vel Abbatum ponere, desicut sententia lata est de hac causa à quatuor apostolicis, cum non liceat alicui in terra vestra sine consensu & voluntate vestra trahere aliquod placitum à curia vestra ad minorem curiam? Unde quia in his videmus evidens periculum si sic fiant ecclesiæ nostræ imminere, majestatis vestræ pedibus omnes & singuli provoluti cum lacrimis & gemitu supplicamus, quatinus intuitu Dei & Sanctorum ecclesiæ Cantuariensis eisdem periculis præcaveatis, efficientes si placet erga dominum Archiepiscopum ut ei sufficiat quod tot sanctis archiepiscopis prædecessoribus ejus suffecisse dignoscitur à tempore quo ad Christianitatem regnum Angliæ fuit conversum. Valete.

His auditis obstupuit Rex, subito cernens ut erat sagacis ingenii qua ratione monachi niterentur, nec apposuit super hoc eos denuo sollicitare. Sciebat enim & asserbat non esse consonum rationi, ut in eos compromitterent arbitros quos experimento probabili & scripto legibili noverant adversarios. Scripserant enim domino Papæ pro archiepiscopo contra monachos mentientes sub hac forma.

R Everendo patri & domino J. summo pontifici suffraganei Cantuariensis ecclesiæ salutem. Gratias agimus gratia largitori qui suam fundans ecclesiam supra petram, in Petro & per eum in successoribus ejus fratres suos confirmandos esse prædixit. Unde & cum de beata recordationis Celestini papæ tercii obitu essemus perturbati, superveniens nuntius electionis vestræ nubilum nostræ tristitiæ desiderabiliter serenavit. Non reliquit nos orphanos qui pro patribus filios, qui loco Sanctorum suscitavit Nazareos. Congratulamur gratia Dei qui vos à primitivis adolescentiæ motibus ita erudit & informavit ad tantæ misterium dignitatis, ut ecclesiæ incolumitas tota post Deum de vestræ potestatis auctoritate pendeat, & quæ in aliquibus membris suis infirmata est sub indulto nobis Innocentio ad justitiam & innocentiam convalescat. Noveritis igitur quod susceptis paternitatis vestræ literis ad venerabilem patrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum et nos directis, quarum vobis transcripta transmissas, ad mandatum prædicti patris & metropolitani nostri Cantuariæ infra xxx. dies suspensionis illius cum omni devotione convenimus, karissimo fratri nostro Coventrensi episcopo manum consecrationis una cum eodem Archiepiscopo inposituri, & super his quæ à vestra sanctitate in mandatis accepta fuerant communi deliberatione & consilio tractaturi. Nos autem ibidem pro his et ad hæc specialiter constituti, prædictum patrem et archiepiscopum nostrum devotum invenimus, ut in his quæ injuncta fuerant licet gravia viderentur vestræ dispositionis imperio juxta mandati formam et nostræ universitatis consilium obediret. Cum autem satis exacta deliberatione super his invicem tractarem, quibusdam nostrum scilicet quibus rei gesta series plenius quam ipsi archiepiscopo innotuerat constanter asserentibus, multis etiam viris magnis & prudentibus & fide dignis id ipsum assertive protestantibus pariter advertimus, religionem vestram ex suppressione veritatis multipliciter circumventam. Primo quod cum capella de qua agitur de speciali indulgentia piæ recordationis Urbani papæ in honore beatorum marti-

rum Stephani et Thomæ à bona memoria B. Archiepiscopo constructa fuerit, sicut eam beatus martir Thomas plurimique ipsius predecessores in honorem prothomartiris Stephani praconceperant construendam, nec in literis Urbani papa qua de eadem capella demolienda dicantur emanasse, nec in præscriptis vestra sanctitatis apicibus qua ipsius Urbani papa literis maxime videntur inniti, de prædicta indulgentia mentio facta fuit, unde nec ipsius indulgentia vigor per has vel illas videbatur infirmari. **Secundo**, quod inclite recordationis Gregorius papa indulxit, ut per litteras domini Urbani predecessoris sui à tribus mensibus ante obitum suum, contra archiepiscopum B. & clericos suos directas, nisi de novo mandato minime procederetur: unde cum littera ejusdem Urbani per indulgentiam ejusdem Gregorii suspensæ fuerint, & nulla Clementis papæ vel alterius post illum inhibitiō super hoc innotuerit, nil in apostolicæ prohibitionis contemptum circa præfatam capellam videtur attemptatum. **Tercio**, quod cum monachis Cantuariensibus in causa dicta procedendi facultas non suppeteret, eo quod Urbani litteras Gregorii indulgentia suspendisset, interventu domini R. illustris Regis Angliæ & venerabilis viri W. Rothomagensis archiepiscopi, necnon & Dunelmensis, Wintoniensis, Saresberiensis, Conventrensis, Roffensis Episcoporum & Cancellarii Angliæ tunc Eliensis electi hisdem monachis instantibus in capitulo, domino & illustri Regi Angliæ & Abbate Cisterciensi multisque aliis & magnis presentibus recitata, super hac ita convenit, ut capella qua prope muros Cantuariæ fabricata fuit, in locum remotiorem quemcunque delegisset Archiepiscopus sine subsequutura reclamatiōe libere transferretur. Sed et idem monachi omnibus aliis querelis spontanea voluntate renuntiaverunt, seque dispositioni archiepiscopi sui per omnia subjecerunt. Et sicut à quibusdam fratrum nostrorum audivimus, archiepiscopus & monachi sui se invicem in pacis osculo receperunt. **Quarto**, quod cum bona memoria Celestino papa processus totius negotii innotuisset, præfato archiepiscopo nostro de prædicta capella & præbendis ejus ad indemnitatē Cantuariensis ecclesiæ libere disponendi facultatem indulxit, & sic statum capellæ confirmavit. Unde postmodum memoratis archiepiscopo & monachis super eadem dispositione tractatum habentibus, unanimi assensu complacuit per nuncios utriusque partis ad sedem apostolicam destinandos sedis ipsius consilium super hoc expetere & expectare, archiepiscopo id consilio domini Papæ committente, ut in ejus esset dispositione sub quibus cautionibus manente capella Cantuariensis ecclesiæ provideretur indemnitati. Nuntiorum autem prædictorum iter duo de monachis Cantuariensibus prævenientes præter conscientiam vel Archiepiscopi vel Prioris et Conventus, sicut idem Conventus in capitulo super hoc requisitus viva voce protestatus est, à claustro clanculo recedentes, & ob hoc ab Archiepiscopo non inmerito secundum regularem disciplinam sententia sunt excommunicationis innodati, qui tacita veritate vel egressus eorum vel sententia quam iuste super hoc exceperant, idem eorum qua supra meminimus litteras prædictas ad ipsum Archiepiscopum & nos impetraverunt. Huius rationibus cum universitati nostræ videretur esse juri consentaneum vestraque paternitati placitum litterarum executioni supersederi, donec super rei veritate

vestra instrueretur religio. Dictus etiam archiepiscopus ne quid mansuetudinis & humilitatis omitteret, ex habundanti tam per se quam per nos instanter obtulit, ut de electis quos monachi Cantuarienses vellent Episcopis vel cujuscumque ordinis viris religiosi de omnibus qua præcesserant & de hujus mandati executione acceleranda vel differenda eorum pareret arbitrio. Monachis autem hac voluntarie magis quam iuste recusantibus præmissis moti rationibus ipsum archiepiscopum ad hoc induximus, ut ipso interim subsistente de solita sedis apostolica clementia confidentes totum negotium ad vestram excellentiam referremus, supplicantes attentius ut ita super hoc vestra disponat prudentia ne inter regnum & sacerdotium in Anglia jam orta dissensio invalescat. Turbati sunt enim vehementer ex hoc mandato Rex & regni magnates, eo quod jure canonico videatur licitum & hætenus consuetudine Anglicana optentum, ut tam archiepiscopi quam episcopi, quam etiam laici auctoritate diocesani Episcopi possint ecclesiam conventualem in suo construere fundo. Vos igitur pater in Christo karissime quod super hoc expedire videritis veritate cognita disponatis, scituri profecto quia quod statueritis dominus archiepiscopus & nos debito & devoto exequemur affectu. Quod si sanctitati vestre testimonium nostrum videatur minus sufficere ad fidem, placeat vobis pleniorē hujus veritatis inquisitionem aliis quos elegeritis demandare, quorum relatione vestra sublimitas edocta, quod altissimo magis placere noverit diffiniendo decernat.

Albi quoque monachi domino Papæ contra Cantuariensem ecclesiam scripserunt sic.

Reverendo domino & patri Innocentio Dei gratia summo pontifici, suæ sanctitatis filii & servi devotissimi E. Rievallis, R. de Boxeleia, J. de Forda, B. de Straford, W. de Ponte Roberti, H. de Stanlege, & W. de Basingwas Abbates totiusque Cisterciensium Abbatum de Anglia conventus salutem debitam cum humili subjectione reverentiam & obedientiam. Cum sacrosancta Romana ecclesia cui Domino disponente præstis mater sit omnium ecclesiarum in Christo, in multiplicandis eis, enutriendis ac defendendis materna caritate atque sedulitate uti consuevit, & sic de adulta jam sobole gratulari ut novam cotidie procurare non desinat. Quod si in tot filiis ejus duo aliqui se in utero ipsius aliquando collidunt, materna gravitate atque prudentia litem hanc dirimere novit, & in id ipsum reducere diffidentes, ne & ipsi abinvicem consumantur, & ipsa utroque orbetur filio una die. Hinc est quod pro beati Thomæ martiris ecclesia qui acsi recens purpura totam vestit & ornat ecclesiam Dei, quanta possumus gemituum ac precum profusione paterna viscera pulsamus, ut convertamini aliquatenus & clemencius aliquid cogitetis super eam. Securis enim apostolica jam ad radicem plantationis hujus novellæ, quod gementes dicimus, posita est: set si terram non occupat, si fructum facit, si denique fructum plurimum, securim vestram vel ad modicum suspendi humiliter supplicamus. Sane non sine nutu divinæ dispensationis beatus martir in loco nativitatis suæ memoriam sibi elegisse videtur, præsertim cum diffinitione Regum ac Principum, cum consilio Episcoporum ac totius cleri, cum denique exultatione universæ terræ fundatam, ipsorum etiam monachorum

Cantuariensium quaecumque ipsi vestrae majestati suggererint, solennem in audientia publica gratiam & assensum meruerit. Denique, si monachis illis contra praelatum suum talem tantumque praelatum ad tam pium opus demoliendum res ad vota cesserit, nunquid non deinceps tam perniciosi virus exempli omnem cœtum Religiosorum inficiet, & corrua increscent omnibus inobedientiae filiis, ut levi occasione insurgant & impingant in parentes suos? Omnis jam domus rupto pacis & obedientiae vinculo desolabitur, & ubi tanti auctoritas mali convaluerit, unusquisque vorabit carnem brachii sui. Quidque ad loci hujus venerationem cum beati martiris illustri gloria praeclara sui merita fundatoris accedunt, qui de nostro grege ad tanti officii culmen assumptus magni illius mensuram gradus, ut mundus testis est, gloriose adimplevit, & in priori nichilominus humilitate, in multa omnium admiratione perseveravit, & vir quidem ille & ita venerabilis & doctrina incomparabilis & signis illustris omnibus inter se & monachos suos illos solenniter consopitis peragre consumatus est, Christianae fidei pietati tam preciosa morte quam vita eximia testimonium reddens. Non moveat quæsumus sanctitatem vestram livor istorum nec post fata quiescens, quibus ignoscat Deus, quod quem vivum inexorabiliter sunt persecuti & veteres post mortem inimicitias in operum ejus reliquiis demoliendis dissimulare non possunt. Reverendo proinde successori ejus domino nostro nunc *Cantuariensi* archiepiscopo contra quem præfati monachi suum levare calcaneum, eciam si ora humana tacerint opera ejus testimonium perhibent de illo, cum luceant prorsus omnibus qui in domo sunt. In viis ambulat gloriosorum prædecessorum suorum, qui si veteres & novi revolvuntur annales similia à suis monachis pertulisse invenientur. Judicem eum esse incorruptissimum personarum prorsus & munerum acceptione deducta nemo est in regno *Anglicano* qui dubitet. Benedictio proinde parvulorum pauperum, pusillorum ac viduarum super eum continua ac copiosa descendit. Religiosi omnes non dominum eum vel judicem set patrem inveniunt & advocatum. In camera ejus non solum ad colloquium sed passim & indeferenter ad hospicii gratiam suscipit eos. De conscientia denique bona constans ei atque fidele testimonium perhibemus, quia ipse est unica ac potentissima ecclesiae *Anglicanae* columna. Qui sicut in omnibus causis suis ita & in hac tantam exhibuit patientiam, lenitatem atque modestiam, quanta nec nos scripto ad præsens concipere possumus, & illi plenius vobis poterunt enarrare qui à latere ejus ad vos missi ore ad os vobis loqui merebuntur. Sed de patientia ejus illi semper ad impatentiam crescunt, & lenitate ejus atque modestia abutentes contumaciores atque immitiores efficiuntur indies. Cadat ergo in conspectu vestro universitatis nostrae humilis supplicatio, ut respondeat ei hodie ante tribunal vestrum justitia sua, cui tot & tanta merita sua & gloriae beati martiris pia æmulatio & totius *Angliae* communia vota suffragantur. Unum est quod precibus nostris adicimus, ut si nos in commendatione unius alteriusve personae timore seu gratia excessisse timetis, consulere dignemini testimonium universae terrae, & eos si placet præcipue qui de nigro sunt ordine, cum in his utique non debeant esse de jure suspecti, & invenietis nos servos ve-

stros fideles in omnibus partibus parcius fuisse locutos. Valeat in Domino sancta paternitas vestra.

Rex eciam *Angliae* pro domino Archiepiscopo ad dominum Papam devotas direxit literas, eidem scribens inter cætera, quod in his quæ ageret pro nullo deberet à tramite justitiæ deviare, nec eciam si ipse aliquid ab eo peteret quod esset obvium rationi concederet. Dum igitur nuntii *Romipetae* cum hujusmodi litteris & aliis pluribus ad curiam properarent, sociis illis honoratis qui licet muti omnia perorarent, & *Gualenses* agminibus suis congregatis in terminis *Angliae* discurrentes prædas facerent, præpedivit eos non modico venerabilis exercitu congregato *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus, factoque congressu fugam inhiere *Gualenses*, perierunt ex eis fere quinque milia. Archiepiscopus inde victoria potitus *Lundoniæ*que reversus convocata multitudine nobilium *Angliae* renuntiavit præfecturæ ipsius terræ, qua se gravatum admodum asserebat. Cui successit ex condicto in præfecturam *Angliae* *Ganfridus* filius *Petri* mense Augusto. Non. Septembris venit archiepiscopus *Cantuariam*, & una cum conventu capitulum ingressus subridens & quasi jocundus ac si omnia pacifice complanata fuissent mitius solito loquebatur, rictibus vel risui sic composita verba connectens, ac si de tota causa eorum subire decrevisset arbitrium. Monachi vero genu flexo vel in terram ut sæpe solebant toto corpore prostrati, suis precibus & lacrimis humiliter petierunt eum ut pastorem & dominum ut sui miseretur, & ecclesiae *Cantuariensis* pro qua eciam mori tenebatur novis saltem condoleret ærumnis, petraque scandali totius everfa, sanctorum prædecessorum suorum vestigia sequeretur, omnes & indebitas dimitteret novitates. Audiens autem in exitu supplicationis hujus ut saltem sero apostolicum exequeretur mandatum, undecumque delusus abcessit, & compositis sarcinulis Regem petiturus ad mare descendit. Quarto idus Septembris obiit *Ricardus Lundoniensis* episcopus. Obiit eciam eis diebus *Johannes Wigornensis* episcopus, & *Willielmus Herefordensis*.

Obsedit interea villam sancti *Andomari* Comes *Flandriae* & *Boloniae* cum exercitu multo per mensem, tandemque villa Comiti reddita est tercio idus Octobris, eo quod à Rege *Francie* nullum obsessi potuerunt habere solatium. Venerunt in proximo vj. scil. kal. Octobris nuntii Regis & Archiepiscopi literas hujusmodi Conventui deferentes.

GAlfridus filius *Petri* conventui *Cantuariensi* salutem. Sciatis quod ex precepto domini Regis mitto *Cantuariam thesaurarium* *Lundoniensem* & archidiaconum *Lundoniensem* & Priorem de *Merton* & Constabularium de *Dovoria* & Vicecomitem de *Kent*, ad videndos thesauros ecclesiae *Cantuariensis*, & ideo vobis mando quod illos eis ostendatis, & quod faciatis hoc quod ipsi vobis ex parte domini Regis et mea dicent.

Mirabatur ad hæc conventus admiratione nimia, eo quod hujusmodi mandata hætenus inaudita fuissent. Habitoque super hoc consilio per monachos hujusmodi literas archiepiscopo direxerunt, qui apud *Winchelese* auram placidam in *Normanniam* transfretaturus expectabat.

HDei gratia *Cantuariensi archiepiscopo* & totius *Angliae primati conventus Cantuariensis salutem & devotam in omnibus obedientiam. Suscepimus*

pimus litteras sanctitatis vestre per viros venerabiles Abbatem de *Feverham* & archidiaconum Cantuariensem, in quibus nobis significastis ut in presentia illorum & ballivorum domini Regis qui simul advenerant cum literis domini G. filii Petri Justiciarii domini Regis, thesauros ecclesie nostre videri & inbrevari faciamus, uno inbreviamento penes vos remanente, alio penes nos, tercio penes bailivos domini Regis. Exigebant etiam bailivi domini Regis, ut singulis inbreviatis reponantur in tuto & salvo loco sub custodia trium clavium, quarum una sit domini Regis, alia vestra, tercia nostra. Unde non minima ducti admiratione eo quod hactenus in ecclesia vestra talis inaudita sit exactio, paternitati vestre summa cum devotione supplicamus, quatinus honori vestro & fame melius providentes, ecclesiam vestram ab indebitis exactionibus conservetis indemnem, ne ipsius dissimulantes injurias quas propulsare tenemini videamini inferre & earum, quod absit, auctor existere. Vale.

Respondit ad hæc Archiepiscopus dicens, se velle ut dominus Rex non solum Cantuariensis ecclesie set & suos & totius terræ vidisset thesauros, set nolo, inquit, ut de vestro aliquod habeat scriptum vel clavem. Hæc dicens festinus transfretavit iv. kal. Octobris. Monachi vero Cantuarienses citissime rebus omnibus & possessionibus spoliati sunt, & miserunt post Archiepiscopum monachos duos, ut per eos vel per Regem restituerentur ablata. Videns interea G. Prior Cantuariensis tantam ecclesie desolationem, majoremque turbato Rege suspicans destructionem, de consilio conventus omnia relinquens mare transvectus Romam profectus est. Interea Rex Francia ab exercitu Regis Anglia interceptus, set vix elapsus aufugit in *Gisercium*, & exercitu ipsius disperso C. fere milites electi capti sunt iij. kal. Octobris. Archiepiscopus autem Cantuariensis videns quod non valeret per se nec per Regem nec aliqua violentia monachos Cantuarienses à via veritatis avertere, timens ne in curia Romana de nova accusaretur spoliatione, obtinuit tandem ut Rex per prædictos monachos ad se missos litteras hujusmodi mitteret.

G Filio Petri salutem. Sciatis quod ad instantiam domini Cantuariensis archiepiscopi concessimus monachis Cantuariensibus quod habeant maneria sua integre sicut habere debent, & mandamus vobis quod thesaurum illorum per visum servientium domini archiepiscopi inbrevari faciatis, & volumus quod ipsi nobis emendent in curia nostra id quod erga nos deliquerunt, salvis domino Cantuariensi dignitate & libertate sua.

Redierunt igitur monachi in Angliam, & audito in consistorio Regis mandato restituti sunt, ea conditione ut in curia Regis responderent de nondum nota transgressione. Nuntii vero conventus super hoc responsuri *Lundoniæ* vocati, & per dies aliquot ex condito judicum anfractibus verborum, jejuniis & obprobriis fatigati de non ostenso thesauro ad imperium Regis, hoc tandem præcise dederunt responsum. Cum ecclesia Cantuariensis mater sit omnium Anglicanarum ecclesiarum & in omnibus ab antiquo primatum teneat, suo post Deum proprio lætatur pastore. Qui licet ad modicum commoveatur ad præsens, pro ipsa tamen in omnibus causis ut caput pro corpore respondere tenetur, ipse de mandato domini nostri Regis & vestri in regionem aliam transfretavit, in cujus absentia de nullo tenemur respon-

dere negotio quo ecclesia sibi commissæ vel modicum incurrat dispendium, vel ipsius in aliquo dignitas minuatur. Vos ex parte domini nostri Regis de videndo thesauro nostro vestrum dedistis mandatum. Sed cum Archiepiscopus noster idem penitus nobis non injunxit faciendum, ejus super hoc & omnibus aliis quæ nostram scilicet & Cantuariensem contingunt ecclesiam necessario si placet præstolamur adventum. Mirabantur ad hæc Justiciarii quod in nullo vellent à prælato suo monachi separari salva in omnibus pace & indemnitate Cantuariensis ecclesie, & cum in nullo reperissent eos reprehensibiles, restituitis omnibus in pace dimiserunt.

Dum igitur hæc agerentur in Anglia & Prior Cantuariensis necdum Romam pervenisset, præsentibus tamen & astantibus duobus tantum monachis Cantuariensibus nuntii archiepiscopi in consistorio domino Papæ cum advocatis suis quicquid excogitaverant licite proposuerunt xj. kal. Novembris. Die vero crastina simplex monachorum veritas & vera simplicitas audita est. Et die tercia nuntii Archiepiscopi ea quæ nudius tertius sponte præterierant vel inviti placidis & benignis auditoribus referebant. Quorum audita pertinacia, dñs Papa cum Cardinalibus recessit, factaque super his quæ audierant morosa deliberatione de demolitione capellæ de *Lamhee* & restituendis ablatis data tandem optata sententia, litteras archiepiscopo super hoc per proprium nuntium in hunc modum destinaverunt.

I Innocentius episcopus servus servorum Dei venerabili fratri H. Cantuariensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Cum ex injuncto nobis apostolatus officio locum ejus licet immeriti teneamus qui juxta verbum propheticum liberavit pauperem à potente & inopem cui non erat adjutor, diligenti studio satagere nos oportet ne minores à majoribus opprimantur, sed ut prælati sic acceptam exerceant jurisdictionem in subditos, ut prodesse probentur potius quam præesse. Hoc ergo secundum officii nostri debitum attendentes, diu tibi districta jussione mandavimus ut in negotio capellæ de *Lamhee* juxta formam literis apostolicis comprehensam ab oppressione monachorum Cantuariensium omnino cessares. Super quo venientes ad nostram præsentiam dilecti filii nostri de *Boxeleia* & de *Ponte Roberti* Abbates nuntii tui super facto capellæ de *Lamhee* fraternitatem tuam nitebantur multipliciter excusare. In primis siquidem proponentes quod cum bonæ memoriæ Theodaldus archiepiscopus Cantuariensis & gloriosus Thomas successor ipsius attendentes, quod nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, & nolentes monachos Cantuarienses relictis divinis officiis ad negotia secularia se transferre, ad honorem prothomartiris Stephani ædificandi ecclesiam voluntatem & propositum habuissent, & in ea clericos seculares ordinandi de suis proventibus & ecclesiis eis redditibus assignandis, per quos tam apud apostolicam sedem quam apud curias seculares sua possent negotia expedire, laudabile propositum primi obitus festinatus, & secundi longum exilium impedivit, sicut in literis venerabilis fratris nostri J. quondam Lugdunensis archiepiscopi plenius continetur expressum, quæ in nostra & fratrum nostrorum præsentia fuerunt recitata. His bonæ memoriæ B. Cantuariensis archiepiscopus ita proposito ut officio, voluntate ut dignitate

rate succedens prope suburbium civitatis *Cantuariensis* quasi per stadia tria vel quatuor ad honorem præfati prothomartiris & beati *Thome* cœpit construere ecclesiam, felicitis recordationis *Urbani* papæ prædecessoris nostri super hoc indulgentia primitus impetrata, cujus auctoritate sibi concessum fuit ut in honorem ipsorum martirum & ædificare posset ecclesiam, & de personis idoneis ordinare, quibus in ecclesiasticis beneficiis canonice provideret, sic tamen quod ecclesiæ debitis obsequiis & necessariis stipendiis minime fraudarentur. Et licet idem *Urbanus* adversus dictum *B.* prædecessorem tuum super demolitione operis suas sæpius litteras destinasset, quia in eis non faciebat de concessa jam indulgentia mentionem, ei dicebant per rescripta sequentia nullatenus derogatum, quæ præterea proponebant, & per falsi suggestionem & veritate tacita impetrata, & ad ipsius Archiepiscopi noticiam minime devenisse, unde si eis non paruerat, de jure non poterat reprehendi. Rescriptum quoque sanctæ recordationis *Gregorii* papæ prædecessoris nostri pro se pariter producebant, qui cum per litteras indulget generales ut rescripta quæ à tribus mensibus ante obitum prædicti *Urbani* prædecessoris sui fuerant impetrata eandem firmitatem haberent non obstante obitu mandatoris, quam obtinere debuissent si tunc viveret, negotia quæ ipsum archiepiscopum & ejus clericos contingebant sub præmissa noluit generalitate concludi, per quod nimirum rescriptum prædecessoris sui dicebant literis derogatum quas adversus archiepiscopum direxerat ad instantiam monachorum. Quibus siquidem literis & etiam felicitis memorie *Clementis* successoris sui qui ejus in hac parte fuerat imitator per factam tunc temporis amicabilem compositionem de partium voluntate inter archiepiscopum & monachos memoratos per karissimum in Christo filium nostrum *R. Anglorum* Regem illustrem, & venerabilem fratrem nostrum *W. Rothomagensis* archiepiscopum & quosdam episcopos & abbates dicebant penitus derogatum. Cum enim tempore præfati *B. Cantuariensis* archiepiscopi præmissi rex, archiepiscopus, episcopi, & abbates *Cantuariam* accessissent, inter eos fuit tam de constructione capellæ quam de institutione Prioris & quibusdam aliis quæstionibus à partibus compromissum. Ipsi autem diligenti deliberatione præmissa pariter iudicaverunt, quod ipse Archiepiscopus rationabiliter ædificaverat ecclesiam memoratam. Ipse tamen pro bono pacis concessit ad prædicti Regis instantiam & etiam aliorum, quod canonicorum collegium ad locum alium transferret quem eligeret competentem. Per hanc ergo compositionem dicti nuntii tui renunciasse dicebant monachos rescriptis præcedentibus à sede apostolica impetratis, cum exinde dictus Archiepiscopus loco priore dimisso ubi ædificare non potuerat sine scandalo monachorum, ad locum de *Lamhee* per *L. miliariaria* distantem à civitate *Cantuariensi* suum propositum transfulerit, ubi & ecclesiam sicut prius fecerat ædificare cœpit ad honorem martirum prædictorum, ut sic propter nimiam locorum distantiam nulla remaneret monachis materia conquerendi. Cui postea tu succedens quod ab ipso minus factum fuerat perficere voluisti, & quod ipsum tibi liceret ex rescripto litterarum bonæ memorie *Celestini* papæ prædecessoris nostri ostendere nitebantur, qui anno pontificatus sui vij. & extremo ad omnem inter ecclesias *Cantuariensem*

& de *Lamhee* discordiam sopiendam, & ne canonici de *Lamhee* facultatem haberent contra cathedrallem ecclesiam insurgendi, disponendi de ipsa ecclesia de *Lamhee* interius & exterius, non obstantibus literis ad venerabilem fratrem nostrum *Cicestrensem* episcopum & dilectos filios nostros de *Radiges* & de *Waltham* Abbates obtentis, concessit tibi liberam facultatem. Per has ergo litteras præcedentia scripta sua quæ his videbantur adversa dicebant penitus revocata. Intentionem ergo suam probare dicti nuntii tui satagebant per laudabile propositum *Theobaldi* & gloriosi *Thome* martiris pontificum præmissorum, & per *Urbani*, *Gregorii* & *Celestini* Romanorum pontificum indulgentias & rescripta, & per præmissam compositionem factam de partium voluntate. Verum præmissis rationibus ex parte monachorum fuit ex ordine taliter obviatum. Quod de occultis hominum voluntatibus quas sibi tantum Deus reservavit qui renes & corda scrutatur, à nobis judicari non poterat nec debebat, nec ipsi valebant ad talia respondere, quæ proponere in judicio nil aliud erat quam de secretis cordium divinare. Sane per indulgentiam *Urbani* papæ prædecessoris nostri de qua præmissimus juri suo in nullo dicebant penitus derogatum, quia canonica beneficiorum assignatio per eam *Cantuariensi* archiepiscopo servabatur, qui juxta constitutionem canonicam sine tractatu & assensu monachorum procedere non valebat, qui nedum quod ipsius facto in hac parte consenserint, verumetiam contradixerunt expresse, sicut sequentia docuerunt, & adhuc in eodem proposito perseverant. Eis ergo contradicentibus & superioris iudicium erit expectandum. Idem etiam ea ratione nitebantur ostendere, quia juxta sanctiones legitimas si quando alicui conceditur beneficium principale, puta libera factio testamenti, nichil aliud videtur indulgeri quam ut modo testetur legitimo & etiam consueto. Ille quoque qui ut in loco publico possit ædificare à Principe simpliciter impetravit, ædificare cum alterius incommodo non valebit, nisi & hoc ipsum à Principe postulatum fuit & concessum. Per sequentes etiam ipsius *Urbani* litteras executorias quibus opus ipsum maledictum haberi voluit & profanum, asseriebant præscriptæ indulgentiæ derogatum. Quæ siue coram eodem *Urbano* fuerit ostensa proponebant eam penitus abrogatam, cum ea non obstante demolitio ipsius ecclesiæ fuerit demandata, siue fuerit prætermissa sibi debuit imputari, cum jure civili etiam caveatur quod sub prætextu instrumentorum postea repertorum lites non debeant restaurari. Id ipsum per litteras piæ recordationis *Clementis* papæ prædecessoris nostri probare volebant, in cujus præsentia nuntiis partium constitutis cum dictus *B.* prædecessor tuus opus maledictum & prophanum voluisset contumaciter & pertinaciter consummare, ad exemplum *Urbani* papæ prædecessoris sui præfato Archiepiscopo de consilio fratrum districte præcepit, ut quicquid fecerat in ecclesia nominata curaret sine dilatione qualibet demoliri, quod de instituendis canonicis & aliis fuerat perperam attentatum in irritum penitus revocato, ubi siue omissa fuerit præmissa indulgentia vel etiam allegata eorum non poterat ratione præmissa propositum impedire. Per ipsam quoque compositionem de qua præmissimus tanquam regio metu violenter extortam partem suam in nullo gravari posse dicebant. Cum enim dictus *Clemens* papa prædecessor noster pro sedanda discordia

discordia inter archiepiscopum & monachos *Cantuarienses* exorta bonæ memoriæ *Johannem Anagninum* tunc temporis tituli sancti *Marci* presbiterum Cardinalem apostolicæ sedis legatum, postea vero episcopum *Prænestinum* in *Angliam* specialiter destinasset, postquam illuc transfretavit factum fuit dicto *B. Cantuariensi* archiepiscopo procurante, quod apud portum *Dovoria* contra voluntatem suam per dies plurimos teneretur, quod in gravem ecclesiæ *Romanæ* injuriam redundavit, nec ante fuit permissus *Cantuariam* proficisci quam per dictum Regem *Angliæ* qui eodem tempore cum episcopis suis *Cantuariam* venerat, in pace quam fecerunt cum archiepiscopo monachi vim passi fuerunt & compulsi sunt omnia sustinere. Quod ideo cum prope positus audisset & postea præiens apud *Cantuariam* cognovisset, scripto mandare curavit, sicut in suis litteris patentibus continetur, quas coram nobis fecimus recitari, ut & rei veritas omnibus innotesceret, & quod factum fuerat non generaret præjudicium justitiæ monachorum, & si archiepiscopus ipse vel aliquis de successoribus suis scripturam super forma pacis quandoque proferret, sciretur ab omnibus eam fratribus jam dictæ ecclesiæ nec consentientibus nec scientibus fuisse confectam, nec sibi exhibitam postulanti qui ad causam ipsam fuerat à summo pontifice destinatus, unde vel rem gestam confirmare debuerat si justitiæ concordaret, vel si aliter facta fuerat infirmare. Sic ergo cognoscens facto illi intercessisse violentiam manifestam, auctoritate quaungebatur apostolica statuit, quod neque concordia sic facta valere deberet, neque compromissio violenter extorta, neque scriptum aliquod sic conceptum, & quod ipsis monachis in posterum præjudicium non afferret cum omnia eo præsentem ac contradicentem fuerint adimpleta. Post hæc cum bonæ memoriæ *Celestinus* papa prædecessor noster omnia quæ per memoratum *B. archiepiscopum* circa monachos vi vel metu acta fuerant auctoritate apostolica in irritum revocaret, nominatim ea quæ legato *Romanæ* ecclesiæ præsentem & contradicentem contra mandatum sedis apostolicæ facta proponebantur, sicut in autentico ejusdem Legati *J. Anagnini* quondam presbiteri Cardinalis ob causam ipsam in *Angliam* destinati continebantur expressa, viribus carere decrevit, & quæcumque contra jus monachorum vel tenorem privilegiorum sedis apostolicæ idem Archiepiscopus impetravit. Insuper statuens ut nullus hominum quæ male gesserat ad consequentiam traheret, nec ea quæ à sede apostolica obtinuerat tacita veritate juri monachorum vel privilegiis ullo unquam tempore in aliquo præjudicium generarent, quemadmodum nobis & fratribus nostris ex ipsarum constitit continentia litterarum. Ex ipsa quoque majore loci distantia sibi asserebant monachi majus præjudicium generatum, quia cum in eorum defectum sicut à tuis nuntiis dicebatur seculares clerici fuerint evocati, vix possent per eos vicinos *Cantuariensis* ecclesiæ negotia monachis absentibus procurari, quæ ipsis procul positis & quasi eorum captata absentia sine monachorum conscientia tractarentur & eis penitus inconsultis, unde *Cantuariensis* ecclesia dispendium incurreret & jacturam, sic ergo per hoc nil eis accessit eadem contradictionis causa manente. Ultimum vero rescriptum dicti *Celestini* papæ prædecessoris nostri carere viribus asserebant, utpote per suppressionem veritatis surreptum, quoniam in eo nulla fiebat mentio manda-

torum quæ ab *Urbano* & *Clemente* præcesserant, nec etiam confirmationis ipsius quam ipsemet super cassatione compositionis prædictæ concessit, & præsertim cum rescriptum illud indulgisse dicatur eo tempore quo eum infirmitas admodum prægravabat. Ad fundandam sane intentionem suam prædictorum *Urbani*, *Clementis*, & *Celestini Romanorum* pontificum rescripta necnon & nostrum post illa idem monachi producebant, quibus urgentissime mandabatur ut quicquid de prædicta capella fuerat attentatum haberetur irritum & inane. Cum autem quæ præmissimus & similia in nostra & fratrum nostrorum præsentia prudenter essent à nuntiis allegata, nos qui tempus accepimus justiciam judicandi, volentes illius vestigiis inhærere apud quem non est acceptio personarum, cujus locum licet indigni tenemus in terris, & ita via regia prudenter incedere ut non declinemus ad dexteram vel sinistram, prædecessores quoque nostros *Urbanum*, *Clementem*, & etiam *Celestinum* credentes amplius imitandos, in illis maxime quæ deliberatione prævia statuerunt: De communi consilio fratrum nostrorum per apostolica scripta mandamus & in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatinus omni contradictione, excusatione & appellatione cessantibus, infra xxx. dies post receptionem præsentium quicquid ædificatum est in ecclesia memorata expensis tuis facias penitus demoliri, eo non obstante si etiam absens ab ecclesia tua extiteris, cum cautum sit etiam legitima sanctione ut si is cui opus novum fuerit nuntiatum ante remissionem ædificaverit, deinde agere cœperit jus sibi esse ita ædificatum habere, sibi debeat actio denegari, reducens prorsus in irritum quicquid de instituendis ibidem canonicis & aliis ad ipsam ecclesiam pertinentibus à te vel prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum redditibus ad statum pristinum revocatis quos ab obligatione præstiti juramenti pro eo quod ibidem instituti fuerunt, auctoritate nostra per te denuntiari præcipimus absolutos, cum enim amodo non teneat principale quicquid ex eo vel ob id secutum est, sub præmissa distinctione decrevimus irritandum sicut sancitum est traditione canonica & civili. Clericos præterea qui in capella ipsa post inhibitiones apostolicas divina officia celebrarunt, sicut nos per alia scripta mandavimus, tam diu habeas pro suspensis, quousque super illud satisfecerint competenter, & universa quæ in prædictorum monachorum sunt attentata gravamen, exenniorum videlicet & ecclesiarum & aliorum invasione, quæ ante appellationem habuerunt dictis monachis non differas resignare, ac de cætero circa statum monasterii contra prohibitionem nostram hujus occasione negotii non præsumas aliquid innovare. Si vero, quod non credimus, præceptum nostrum sicut præmissum est vel contemseris vel distuleris adimplere, à pontificali officio extunc noveris te suspensum, & pro contemtu mandati apostolici ad nostram te volumus venire præsentiam responsurum. Venerabilibus quoque fratribus nostris *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis de consilio fratrum nostrorum in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatinus nisi tu infra præmissum tempus mandatum nostrum duxeris ad effectum, ipsi tibi nullam impendant obedientiam vel reverentiam, quia justum est ut ei non obediat subditis qui suo contemserit obedire prælato. Quod si nec sic te poterimus ad bonum obedientiæ revocare, propter quod malum nunquam committitur,

committitur, bonum autem sapius debet intermitteri. majorem tibi animadversionem noveris imminere, cum ferro sint abscindenda vulnera quæ fomentorum non sentiunt medicinam. Sane super præmissis in quibus salva conscientia non poterimus alio modo procedere, fraternitatem tuam rogamus nullatenus contristari, quia teste Deo non ex indignatione aliqua processerunt, sed quia cum simus licet inficientes in sede justitiæ constituti, unde jura sua tenemur servare singulis illibata, fraternitati tuæ quam sincerius amplexamur, cum te inter fratres & coepiscopos nostros honorabile membrum & in domo Domini columpnam immobilem habeamus, non potuimus sine gravi creatoris offensa deferre, nec nobis in hac parte potes aliquid imputare, cum secundum traditionem canonicam, quando non nisi peccando alicui consuli poterit, tunc æstimare debet homo quid faciat non habere. In ipsis etiam legibus secularibus invenitur, ut quæ facta lædunt pietatem, æstimationem, verecundiam nostram & generaliter quæ bonis moribus adversantur, nec posse nos facere sit credendum. Super eo quoque non sufficimus admirari, quod cum dicta ecclesia jamdudum quasi lapis offensionis fuerit & petra scandali, pro qua nos & prædecessores nostri adversus te tuosque prædecessores ita graviter sumus moti, & viri religiosi pariter & prudentes monachi *Cantuarienses* qui omnia dimiserunt pro Christo, tot laboribus & doloribus, tot mortibus & periculis personas & res non dubitaverunt frequenter exponere, quod proculdubio tam illi quam isti ut dictum est non fecissent, nisi cognoscerent præmissa respicere in grave *Cantuariensis* ecclesiæ detrimentum. Ut de aliis omitteremus, tu saltem pro vitando tam gravi scandalo proximorum ab his etiam tibi prohibitis non cessasti, cum sacræ scripturæ testimonio debueris didicisse, quod licet opera illa quæ sine mortali peccato dimitti non possunt, non sint pro vitando scandalo dimittenda, nec ea debent pro vitando scandalo committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt. Ab his tamen quæ committi possunt sine peccato mortali, pariter & dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum & eis etiam pro vitando scandalo insistendum. Unde apostolus in epistola dicit, *Si scandalizaretur frater, carnem non comederem in æternum*. Et Dominus in Evangelio contra eos qui scandali præstant materiam, *Va, inquit, homini illi per quem scandalum venit, melius est illi ut suspendatur mola asinaria ad collum ejus & demergatur in profundum*. Et licet majorum scandalum sit vitandum, præcipue tamen vitandum est scandalum pusillorum juxta testimonium veritatis, *qui scandalizaverit, inquit, unum de pusillis istis minimis qui in me credunt &c.* Finis ergo his quæ præmissa sunt à te de cætero taliter inponatur, quod præteritæ contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientiæ valeat non inmerito expiari. Dat. *Laterani xij. kal. Decembris pontificatus nostri anno primo*.

Episcopis etiam *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis per proprium nuntium sicut & alias literas direxit sub hac forma.

Innoctius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus *Cantuariensis* ecclesiæ suffraganeis salutem & apostolicam benedictionem. Cum ex injuncto nobis apostolatus officio « & cætera sicut superius scriptum est usque » fraternitatis vestrae literas super facto ejusdem ecclesiæ nobis sub

sigillis omnium pariter destinatas cum debita benignitate recepimus, super eo non modicum admirantes quod sicut earum nobis serie intimastis quibusdam vestrum visum fuit nos fuisse multipliciter circumventos, quando litteras nostras eidem archiepiscopo & vobis ipsis super eodem negotio curavimus destinare. Sane sicut litera vestra continebant, in præmissam opinionem eos qui de nobis talia æstimabant quatuor induxerant quæ sequuntur. Quorum primum, secundum & ultimum erant indulgentiæ pie recordationis Urbani, Gregorii, & Celestini pontificum Romanorum, quæ in nostra et fratrum nostrorum fuerunt presentia recitata. Tercium, compositio facta per karissimum in Christo filium nostrum Ricardum illustrem Regem Anglorum & venerabilem quoque fratrem nostrum W. Rothomagensis archiepiscopum, & quosdam alios inter Archiepiscopum & monachos memoratos. Quibus & aliis quæ à nuntiis præfati Archiepiscopi allegata fuerunt, qualiter ex parte monachorum ratione prævia fuerit obviatum ut cognoscatis & approbetis plenius veritatem, universitati vestra presentibus literis duximus explicandum. In primis siquidem præfati nuntii « & cætera ex ordine sicut superius scriptum est in literis archiepiscopi. In fine vero istarum additum est ita. » Quo circa universitati vestra de consilio fratrum nostrorum in virtute obedientiæ districte præcipimus, quatinus nisi sæpeditus Archiepiscopus infra præmissum tempus mandatum nostrum duxerit ad effectum, vos ei nullam obedientiam vel reverentiam impendatis, quia justum est ut ei non obediatur à subditis, qui suo contempnit obedire prælati. Pro certo sciuri quod si præcepto apostolico in hac parte præsumpseritis obviare, nos autore Deo inobedientiæ vestra curabimus per animadversionem debitam respondere. Quod si forte nec sic eundem Archiepiscopum poterimus ad bonum obedientiæ revocare, propter quod malum numquam committitur, bonum autem debet sæpius intermitteri, majorem sibi animadversionem noverit imminere, cum ferro sint abscindenda vulnera quæ fomentorum non sentiunt medicinam. Dat. *Laterani xij. kal. Decembris pontificatus nostri anno primo*.

Sciens autem dominus Papa quod archiepiscopus *Cantuariensis* summam in Rege Anglorum haberet fiduciam, nolensque quod auctoritate regia suum archiepiscopus præteriret mandatum, ipsi Regi scripsit sub hac forma.

Innoctius episcopus servus servorum Dei karissimo in Christo filio Ricardo illustri Regi Anglorum salutem & apostolicam benedictionem. Inter alia quæ nos hortantur celsitudinis regię titulo congaudere, illud tanquam memoriale, quia personam tuam sincera diligimus in Domino caritate, multa gratiarum actione prosequimur quod jamdudum nos regiis apicibus rogavisti ut pro nullo deberemus in his quæ agimus à justitiæ tramite deviare, nec illud fuit in eisdem literis prætermisum, unde circumspeditionem regiam dignis laudibus commendamus, ut si forte à nobis interdum aliquid postularet quod esset obvium rationi, nolebat aliquatenus exaudiri. Nos ergo præter officii nostri debitum ex quo cum licet indigni tempus acceperimus justiciam judicandi, universis & singulis in jure suo existimus debitores, Regię prudentiæ salutaribus exortationibus invitati, & volentes regia via prudenter

denter incedere, nec declinare ad dexteram vel finistram, nuper in præsentia nostra nuntiis venerabilis fratris nostri archiepiscopi & dilectis filiis monachis Cantuariensibus constitutis, in facto capellæ de Lamthee de communi consilio fratrum nostrorum processimus sicut nobis fuit divinitus revelatum, & literæ quas eidem archiepiscopo & venerabilibus fratribus nostris Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis destinamus continent evidenter. Ut autem mandatum nostrum quod de pura conscientia Deo teste processit liberior valeat adimpleri, serenitatem regiam prece qua possumus & affectione rogamus, quatinus hiis quæ à nobis facta sunt benignius annuendo, non sit impedimento quo minus debeant juxta rescripti nostri seriem effectui mancipare, quin potius si quis se quod vix credimus duceret opponendum, ejus audacia quæsumus potestate tibi tradita reprimatur, ut mandata sedis apostolicæ debitam optineant firmitatem. Alioquin quantumcumque magnificentiam tuam in domino diligamus, & sibi velimus quantum cum Deo possumus honeste deferre, contemptum apostolicæ sedis & nostrum non poterimus æquanimiter sustinere, set eos qui se opponere nostris in hac parte jussionibus attemptabunt pœna magistra docere curabimus quam durum sit contra stimulum calcitrare. Provideat igitur regia celsitudo, quod ita preces apostolicas in hac parte diligenter exaudiat, sicut petitiones suas apud sedem apostolicam cupit etiam in majoribus exaudiri, procurans attentius ut præfatos monachos quos sub protectione nostra suscepimus ne minores à majoribus opprimantur, dextera suæ potentie protegat & defendat, ut apud eum æternæ retributionis præmia consequatur, qui juxta propheticum testimonium liberavit pauperem à potente & inopem cui non erat adjutor. Dat. Laterani pontificatus nostri anno primo.

III.

An. Græ
1199.

M. C. xcix. gratiæ Dei anno allatæ sunt per proprium domini Papæ nuncium præscriptæ literæ; lætæque sunt in præsentia domini Regis suæ, & Archiepiscopi suæ, ut singuli quique sibi commissum explerent mandatum. Cujus tonitru solo paulisper territi tam Rex quam Archiepiscopus, videntes quod quantum ad suum propositum laboratio perierat & inpena, inito consilio & unito consenserunt tandem ut capella de Lamthee funditus dirueretur & canoniam cessaret. Denuntiatur hoc ex mandato Archiepiscopi apud Lamthee xij. kal. Februarii, ipsa quoque capella solo tenus diruta est vj. ejusdem decemnovenalis cycli anno tercio. Clerici quoque jussi sunt adpropiare mare. Cum autem videret nuncius domini Papæ quod nil aliud fieret de mandato, Romamque rediret, Prior Cantuariensis nescius quid in Anglia factum esset de prædicta capella vel de rerum restitutione, accedens ad Papam querimoniam deposuit lacrimosam de rerum omnium secunda spoliatio. Unde commotus admodum dom. Papa Regi Anglorum scripsit sic.

INnocentius episcopus servus servorum Dei illustri Regi Angliæ salutem & apostolicam benedictionem. Cum inter alios mundi principes personam tuam sicut karissimi filii disposuerimus prerogativa dilectionis & gratiæ honorare, & tam tuis quam tuorum utilitatibus paterna provisione diligenter intendere, miramur plurimum & dolemus quod hoc

propositum nostrum ex quo nimirum quantum magnitudini tuæ valeat honoris & utilitatis afferri serenitatem regiam non credimus ignorare, pravis quorundam suggestionibus niteris impedire. Cum enim negotium Cantuariensis ecclesiæ dudum Deum solum habentes præ oculis studuerimus secundum divinum beneplacitum terminare, in quo si personas vellemus accipere vel munera forsitan acceptare, partem Cantuariensis archiepiscopi proculdubio prætulissemus partibus monachorum, credebamus quod factum nostrum sollicitudo regia deberet gratiarum prosequi actione, quæ nos hætenus de justitia facienda sapius exoravit, nec sustineret aliqua ratione quod quisquam deberet in hac parte apostolicis jussionibus obviare, quin potius si aliter fecissemus, præter offensam divinam & conscientie lisionem, plurimum verebatur ne diceremur oppressores pauperum & justitiæ contemptores. Verum secus contigit quam vellemus & etiam credere deberemus. Nuper enim accedentes ad præsentiam nostram dilecti filii Prior et socii sui et monachi Cantuarienses lacrimabili nobis & flenda conquectione monstraverunt, quod cum regia potestas & sublimitas mandavisset de thesauro ecclesiæ redigendo in scriptis, & sigillis tam Regis quam Archiepiscopi necnon & monachorum consignando, neque hoc, unde ipsos in domino commendamus, facere voluissent, sicut erat prius in ipsorum perniciem cogitatum, ablatis eorum possessionibus & redditibus ad sedem apostolicam nolentes pariter & dolentes compulsi sunt venire. In quorum adventu renovatus est dolor noster, quia sustinuimus cum propheta pacem & non venit, quæsiimus bona, & ecce turbatio. Cum enim veterem set nondum inveteratam & prælatam questionem sapius ad sedem apostolicam crederemus penitus extinxisse, cujus occasione religiosi viri & Deum timentes Honorius quondam Prior & nonnulli Cantuariensium monachorum pro libertate ipsius ecclesiæ animas posuerunt, & hii qui nuper ad nos venerunt prædecessorum vestigiis inherentes malunt mori pro eadem quam videre mala gentis suæ & sanctorum ecclesiæ, quasi morbus pullulat recidivus, & facta sunt novissima ejus pejora prioribus, quod tristes referimus & dolentes. Porro quoniam auctoritatem sedis apostolicæ cui licet inmeriti præsidemus vigorem debitum volumus optinere, nec sustinere possumus vel debemus ut in suggillationem ejus aliquid debeat attemptari, magnificentiam regiam de puro corde rogamus, monemus & hortamur & in remissionem peccatorum injungimus, quatinus revocatis omnibus quæ contra eosdem monachos attemptata noscuntur, in pristinum statum reducas, quos pro reverentia sedis apostolicæ apud sublimitatem tuam haberi volumus plurimum commendatos, mandatum nostrum in causa quæ inter ipsos & præfatum Archiepiscopum vertebatur emissum non sustineas ab aliquo præteriri. Quod tanto fortius brachio potentie tuæ credimus effectui mancipandum, quanto amplius in tuis negotiis & tuorum à nobis desideras etiam in majoribus exaudiri. Neque super hoc circumspeditionem tuam volumus dubitare, quin si præmissa studeas liberaliter adimplere, majorem ex hoc gratiam & favorem apud sedem apostolicam valeas promereri, alioquin quantumcumque personam tuam in domino diligamus & honori tuo velimus quantum cum Deo possumus & honore nostro deferre, contemptum nostrum, immo Dei cujus locum licet indigni

indigni tenemus in terris non poterimus ulterius equanimiter sustinere, set in eos quicumque fuerint et terras eorum qua nostra dispositioni presumpserint obviare, eam animadversionem sine differentia personarum curabimus exercere, quod per exhibitionem operum ostendemus nos velle regia via prudenter incedere, nec cuiusquam gratia vel favore declinare ad dextram vel sinistram, Cum omnem inobedientiam sedis apostolica prompti sumus ulcisci. Si quis autem regio serenitati suggesserit quod de ipsa quicumque sinistri à dictis monachis propositum fuerit coram nobis, fidem non adhibeatis, quin potius afflictiones et molestias suas plus altero procurante quam de voluntate credant regia processisse.

Condolens autem dominus Papa doloribus & angustiis monachorum, metuensque ne jugi frangerentur injuria, conventui Cantuariensi consolatoriam misit epistolam in hunc modum.

Innocecius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori & Conventui Cantuariæ salutem & apostolicam benedictionem. Nisi prudentes essetis & sacrarum haberetis scientiam scripturarum, pro tribulationibus qua invenerunt vos nimis egeretis forsitan consolationibus aliorum, set imitatores apostolorum effecti ut relictis omnibus liberius sequi possitis Christum pauperem & egenum, amissionem temporalium qua debetis cum apostolo tanquam stercora reputare ut Christum lucrifacere valeatis, excipere cum gaudio vos oportet; nec pro ea sicut ceteri hominum contristari, ne per immoderatum dolorem postquam manum misistis ad fortia retro aspicere comprobemini, & manna contempto, ad Egypti pepones & allia & ollas carniū aspirare. Cum itaque non sint condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam qua revelabitur in nobis, monemus universitatem vestram & hortamur in domino, quatinus ad memoriam revocantes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia vero spem, spes autem secundum apostolum non confundit, ex hoc ipso gratias agatis altissimo quod illi de quibus indubitata fiduciam habebatis retribuentes mala pro bonis, vobis non cessant detrahere quia sequimini bonitatem. Et quanto mundus qui vos odit quia de mundo non estis, alioquin quod suum esset diligeret, persecutiones vobis excitat graviores: tanto amplius patri luminum, à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, in gratiarum actionibus assurgatis qui vobis dedit patientiam in adversis. Despecta est enim confessio quam facit prosperitas teste scriptura, qua dicit, Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Set illa magni momenti debet existere quam non adimit vis doloris, ejus exemplo qui ait, Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non suscipiamus? sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Nos autem qui locum ejus licet indigni tenemus qui juxta propheticum testimonium liberavit pauperem à potente & inopem cui non erat adjutor, affectu paterno vestris doloribus condolentes, non attendimus contra vos vultum potentis, set ut oppressionibus vestris finis debitus imponatur, spe sola retributionis aterna Petri gladium exeruimus ad justiciam faciendam. Discretionem vestram rogantes attentius & obsecrantes in Domino, quatinus hanc nobis retribuatis mercedem ut apud misericordissimum judicem pro peccatis nostris preces & lacrimas effundatis, puras

ad eum manus sine disceptatione levantes, ut injunctum nobis apostolatus officium ad laudem & gloriam nominis sui, ad honorem & profectum ecclesiæ, ad redemptionem & salutem anima nostra concedat & faciat adimplere. Amen.

Interea redeunte nuntio cum litteris prenotatis ad Regem Angliæ pro Conventu Cantuariensi directis, Conventui restituta sunt omnia. Nec erat consiliosum ut Rex de jam facta restitutione cominatorias susciperet litteras, cum ante, omnia nutu divino fuissent completa. Verum cum tercio monachi Cantuarienses rebus omnibus iij. idus Marci fuissent spoliati, nec per Justiciarios Angliæ aliqua possent ratione vel supplicatione restitui, nec de spoliationis hujus causa instrui, monachum industriū miserunt ad Regem & ad Archiepiscopum Cantuariensem cum litteris hujusmodi.

Excellentissimo domino suo R. Dei gratia illustri Regi Angliæ & cetera, Conventus ecclesiæ Christi Cantuariæ salutem & felices ad vota successus. Quando aliquid injusti gravaminis nobis infertur quasi nomine vestro, scit Deus quod non tantum pro vexatione nostra set etiam pro serenitate vestra dolemus, quem decet magis eos protegere qui sub patrocínio vestro Deo servire disponuntur, & pro vobis & pro vestris Deum studiosius exorare. Quia ergo ut dicunt de mandato vestro rebus omnibus ut jam sapius spoliati sumus, celsitudini vestre servi vestri supplicamus ad pedes, quatinus pro amore Dei & honore vestro jubeatis si placet ecclesiæ vestre bona sua restitui. Nil enim nos deliquisse credimus nisi quod in his in quibus injuriam passi sumus ab eo qui in talibus nos habet judicare, justiciam nobis exhiberi postulamus.

Sic enim scripserunt archiepiscopo Cantuariensi.

H Cantuariensi archiepiscopo Conventus salutem & debitam obedientiam in omnibus. Quociens aliquid nobis injusti gravaminis irrogatur quod nos non tam pati dedecet quam alios inferre, non modo pro afflictione nostra set & pro honore vestro, scit Deus acrius cruciamur quam credunt quamplures, & asserunt mala qua patimur omnia procurare. Intelligimus quoque summum pontificem & ecclesiam Romanam cum talia ad eos perferantur sentire similiter, & ideo contra celsitudinem vestram acrius commoveri. Quod utique tanto portamus gravius quanto gratiam vestram caput primum & causam iurgiorum precipuam videmus destruxisse, & pacem de cetero nostram in manu vestra perfici petimus & prestolamur. Nunc ergo domine karissime noveritis quia domino Rege precipiente rebus omnibus spoliati sumus, eo quod vocati super capitulis quibusdam respondere qua ad regiam coronam pertinent dicimus ut semper nos sine vobis utpote capite nostro nec debere nec velle sisti judicio. Capitula vero ipsa in presentia vestra quandoque recitata sunt. Indulgeat eis Deus qui hujusmodi ad vexationem nostram commentant. Petimus ergo quatinus pro restitutione nostra pietas paterna sicut hactenus ita et nunc erga dominum Regem, sicut officii vestri debitum exposulat, partes suas efficaciter si placet interponat, nec patrocínio vestro nos reputetis indignos quibus nichil aliud imputari potest vel inponi nisi quod jus nostrum sub iudice postulamus. Quod si aliquatenus movit, rogamus ne ani-

mi vestri benignitatem inmutet, set magis in ira misericordiae recordetur. Valete.

Domino etiam Papæ & Cardinalibus scripserunt monachi *Cantuarienses*, ut si nec per Regem nec per Archiepiscopum sublatas ecclesiæ possessiones optinere valerent, per Curiam saltem *Romanam* aliquo modo pax ecclesiæ redderetur. Hæc est autem forma litterarum.

I Dei gratia summo pontifici Conventus *Cantuariensis* ecclesiæ salutem. Multa et diversa, immo & quadam sibi adversa sanctitati vestre quandoque significamus quia talia sunt quæ nos premunt. Set in hoc confundimur quod ea quæ vere fiunt & non scribuntur, dum loquimur, dum auditis, forte in contrarium mutata sunt; adeo non simpliciter operantur qui nos affligunt, ut vel ita apud vos de mendacio nos possint arguere, vel quod uno aliquo non pravalent, multis nos possint vulneribus immutare; unde & modo feriunt, modo ictum suspendunt, & iterum antequam scissa coeant reperiunt. Ea propter non levitati quasumus imputetis quod diversa vel sibi dissona nuntiamus, qui utique majestati vestre decrevimus non mentiri, set nec omnia suggerere quæ patimur in veritate. Nunc autem quia substantia spei nostra apud vos est, & casus urget quem silere non possumus, sanctitati vestre significandum duximus, quod omnibus possessionibus nostris quasi de Regis mandato jam tercio spoliati sumus postquam ad audientiam vestram confugimus jus nostrum sub iudicio vestro postulare, nullius delicti nobis conscii nisi quod in causa ecclesiastica jus nobis dici petimus ab eo cui commissa est sollicitudo omnium ecclesiarum. Itaque sanctissime pater & domine si quid potestis adjuvate nos. Omnia enim potestis pro iusticia, sicut apostolus de se ait. Nos autem pauperes Christi non rerum momenta sumus pro quibus debeat dignatio vestra cum Principibus dimicare, set officii vestri si placet memores estote. Et sicut egregie Deo inspirante egregie cœpistis, ipso adjuvante speciali filie vestre *Cantuariensi* ecclesiæ miseras amovete. Valeat & vigeat in Christo semper sanctitas vestra ut per eam nostra deleatur miseria. Amen.

Dum igitur præfatus monachus venerabilem *Hubertum Cantuariensem* Archiepiscopum breviter quia inutiliter alloqueretur, contumeliis tandem affectus properaret ad Regem, Rex castrum Comitum *Engolismi* quod *Nantrum* erat appellatum obsedit & tandem compulit ad deditionem: nam expensis in ipso castro cibariis, missis nuntiis obseffi miseri-

cordiam ab ipso Rege petebant & vitam. Qui cum petitam respiceret pietatem, & sola violentia vellet obtinere quod obsefforum benigna licet coacta voluntate fuerat eidem oblatum, oblitus forsitan quod in talibus periculosa esset desperatio, juvenis quidam *Johannes Sabraz* agnomine stans castelli in muro quadratum telum mediante balista direxit in incertum, orans Deum & petens ut ipsius dirigeret ictum & obsefforum innocentiam ab ipsa liberaret oppressione, jecitque sagittam. Verum cum Rex tentorium egressus balistæ sonum audisset infaustum & ut ictum evitaret caput regium & inclinaret & corpus, in humero sinistro letaliter percussus est. Desperatus autem Rex undecima die pectus tundens et pœnitens verbo regio protestatus est, quod *Cantuariensi* nunquam nocuisset ecclesiæ nisi per suggestionem aliorum. Fertur vero ab his qui tunc temporis antequam moreretur astabant, quod instanter quæreret quisnam eum jaculo confodisset. Qui cum trepidus accederet adductus, & Regis pedibus prostratus lacrimabiliter peteret misericordiam, Rex eidem benignam pacem inpendit, mortem suam & vulnus indulgit, prohibuitque suis ne quis occasione hujus infortunii aliquam ei inferret molestiam. Obiit itaque Rex *Ricardus* anno gratiæ M. C. xcix. cicli decemnovennalis anno tercio, regni vero sui anno x. feria tertia, post primam Dominicam passionis Domini, viij. scilicet idus Aprilis. Qui effusis intestinis visceribus saleque conspersus apud *Fontem S. Ebraudi*, ut ipse præceperat, sepultus est. Cor autem ipsius grossitudine præstans *Rothomagum* delatum est & honorifice tumulatum. Quibus auditis celeri volitante fama, monachus *Cantuariam* reversus est, & ex hujusmodi casu per *Gaufridum* filium *Petri* monachi *Cantuarienses* omnia quæ sibi ablata fuerant præter nummos receperunt.

Verum quia pars ista prima Cronicarum plura decenter capere non potest, de consilio fratrum & ipsa ratione cogente huic parti primæ in obitu Regis *Ricardi* finem facio libri, ut in fine tanti Principis liber iste finiatur, ut ea quæ in eo continentur facilius inveniantur. Cætera vero tam de causa tribulationis ecclesiæ *Cantuariensis* quam de aliis eventibus, ad utilitatem legentium & eruditionem in alio libro, in secunda videlicet parte Cronicarum *Gervasii* prædicti per Dei gratiam plenius invenientur; & ut prædictum est, sicut primus liber in obitu Regis *Ricardi* finem sortitus est: sic secundus ab initio regni Regis *Johannis* cum suis eventibus sumet initium.

Finito libro reddatur gratia Christo. Amen.

Actus Pontificum CANTUARIENSIS ECCLESIAE.

Autore

GERVASIO DOROBERNENSIS prædicto.

Incipit prologus in actus Pontificum Cantuariensis ecclesiae.

Quia nomina regum *Britannia*, vel *Anglia*, cum pauculis ipsorum factis brevissime licet admodum laboriose, quo certior fierem incerta quærendo transcurri: Restat ut secundum promissionis mei tenorem, ad gesta pontificum *Cantuariensis* ecclesiae stilum convertam: quæ quia breviter & cursim explananda sunt, lectorem multivolum benivolum esse desidero, ne videlicet dictamen rusticanum respuat, vel succinctam contempnat brevitatem; sed si prædictorum patrum vitas vel passionnes, miraculave scire desiderat, illa magna quærat volumina quibus sancta *Cantuariensis* abundat ecclesia quæ de ipsis sunt scripta, sicque suo satisfaciet desiderio. Mei namque laboris intentio talis est, ut expressis regum *Anglia* & pontificum *Cantuariensis* ecclesiae nominibus, beneficia quoque quæ præfata *Cantuariensi* ecclesiae, vel quo titulo contulerunt, sicut in ipsorum sæpius legi munimentis exponam: habiturus ut spero apud posteros post decessum amoris & livoris si non eloquentiae titulum, saltem industriae testimonium. Quædam etenim ipsis archiepiscopis collata sunt, alia conventui specialiter, alia vero utrisque communiter videlicet ecclesiae *Cantuariensi*, sicut in sequentibus annuente Deo patebit. Ab *Augustino* siquidem *Anglorum* apostolo qui subsequens signifer fuit archiepiscoporum inchoandum est, & sic per singulos ipsius successores scilicet xlii. usque ad venerabilem *Hubertum* discurrendum est.

De Sancto Augustino Anglorum apostolo.

Anno igitur ab incarnatione domini secundum *Bedam* quem specialiter imitatur, D. Lxxxij. *Mauricius* ab *Augusto* Liiij. imperium suscepit. Cujus anno regni x. Sanctus *Gregorius* pontificatum apostolicæ sedis sortitus rexit annis xiiij. mensibus vi. diebus x. Qui divino admonitus instinctu anno xiiij. ejusdem principis, adventus vero *Anglorum* in *Britanniam* anno circiter Cxlvij. misit servum Dei *Augustinum* monasterii sui quod est ad *clivum Scauri Romæ* præpositum, sacrae scripturae scientia repletum, monasterii regulis edoctum, & alios plures cum eo monachos timentes deum, prædicare verbum Dei genti *Anglorum*. Abiit igitur *Augustinus*, pervenitque *Britanniam* & applicuit cum sociis suis ferme xl. in *Tanatos* insula non modica. Regnabat hiis diebus rex *Ethelbertus* in *Cancia* potentissimus sed paganus, qui adusque flumen ma-

gnum *Humbre* vocatum fines imperii tetenderat. Habebat autem idem rex reginam nomine *Bertham* Deo devotam, filiam scilicet regis *Francia* Christianissimam, quam ei *Franci* ea concefferant conditione, ut sub custodia Episcopi nomine *Lintardi* ritum Christianitatis observaret. Rex autem de adventu *Romanorum* certior effectus, manere eos jussit in ea quam adierant insula, donec videret quid eis faceret. Ubi post dies aliquot cum rege locuti, optinuerunt licentiam prædicandi & quotquot poterant ad fidem Christi quam prædicabant convertendi. Erat autem prope civitatem ad orientem, ecclesia in honorem Sancti *Martini* antiquitus facta dum adhuc *Romani Britanniam* incoherant, in qua regina Christianissima una cum Episcopo sibi commisso divinis obsequiis intendebant. In hac ergo *Augustinus* & socii ejus monachi ex assensu reginae primo convenire, psallere, orare, missas facere, prædicare & baptizare cœperunt. Rex tandem conversus & baptizatus est, deditque majorem prædicandi licentiam, & ecclesias fabricandi. Dedit etiam fratribus eisdem locum sedis perpetuæ in *Dorobernia* metropoli sua, simul & necessarias in diversis rebus possessiones. *Augustinus* autem pro tempore mare transiens, ab *Euletherio Arelatensi* archiepiscopo de mandato beati *Gregorii* sacratus Episcopus, *Britanniam* rediit regioque suffultus adminiculo, recuperavit ecclesiam antiquo *Romanorum* opere factam, quam in honorem Domini nostri *Jesu Christi* sacra-
vit, ibidemque sedem episcopalem sibi statuit & cunctis successoribus suis: habitationemque & ordinem in posterum observandum ibidem instituit monachorum. Misit etiam continuo nuncios ad dominum papam *Gregorium*, qui Christum in *Anglia* susceptum nunciarent, plures verbi Dei ministros peterent, & alia quæ ad usum ecclesiae erant necessaria, & de novæ ecclesiae *Anglicane* institutione novas facerent quæstiones. Gaudebat admodum Papa *Gregorius* de conversione *Anglorum*, & de miraculis quæ deus per *Augustinum* faciebat. Plures igitur verbi prædicatores monachos, vasa & vestimenta ad usum ecclesiae necessaria, sed & multorum reliquias Sanctorum & codices multos mittens, inter alia sic scripsit *Augustino*.

Quia nova Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam te laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola missarum solennia agenda concedimus, ita ut per loca singula xij. episcopos ordines, qui tui subiaceant ditioni, quatinus *Lundon-*

nienſis civitatis epiſcopus ſemper in poſterum à Synodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & apoſtolica ſede percipiat. Ad Eboracum vero civitatem te volumus epiſcopum mittere quem ipſe iudicaveris ordinare; ita dumtaxat, ut ſi eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoque xii. epiſcopos ordinet, & metropolitani perfruatur honore, quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubjacere. Poſt obitum vero tuum ita epiſcopis quos ordinaverit præſit, ut 10 Lundoniensis epiſcopi nullo modo ditioni ſubjaceat. Sit vero inter Lundoniensis & Eboracensis civitatis epiſcopos in poſterum honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior habeatur qui prius fuerit ordinatus. Tua vero fraternitas non ſolum eos epiſcopos quos ordinaverit, neque tantummodo hos qui per Eboracensem epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam omnes Britanniae ſacerdotes habeas domino Deo noſtro Jheſu Chriſto auctore ſubjectos. In Galliarum autem epiſcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis prædeceſſorum meorum temporibus pallium 20 Arelatenſis epiſcopus accepit, quem nos privare auctoritate percepta minime debemus. Britanniarum vero epiſcopos omnes tuæ fraternitati committimus. Et alias ſcripſit eidem ſic. Novit fraternitas tua Romanæ eccleſiæ conſuetudinem in qua ſe meminit eſſe nutritam. Sed mihi placet ut ſive in Romana ſive in Galliarum ſeu in qualibet eccleſia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicite eligas, & in Anglorum eccleſia quæ adhuc 30 ad fidem nova eſt inſtitutione præcipua qua de multis eccleſiis colligere potuiſti infundas exempla. Singulis igitur eccleſiis qua pia, qua religioſa, qua recta ſunt elige, & hac quaſi in faſciculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinem deponere.

Miſit autem Gregorius pallium & plenitudinem poteſtatis archiepiſcopos & epiſcopos ſacrandi, & locis oportunis eccleſias fabricandi. Fundavit deinde rex Ethelbertus inſtinctu Auguſtini monaſterium extra civitatem ad orientem in honorem beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, ut ibidem archiepiſcoporum & regum ſed & monachorum & populi civitatis corpora ſepulturæ traderentur honoratæ. Dicebant enim Romani, civitatem non eſſe mortuorum ſed vivorum. Primus abbas ejuſdem loci fuit Petrus, ex inſtitutione Sancti Auguſtini. Fundavit etiam Ethelbertus rex eccleſiam Roſſenſem in honorem Sancti Andrea apoſtoli, & eccleſiam Lundoniensem in honorem Sancti Pauli apoſtoli. Sacravit autem Auguſtinus Cantuarienſis archiepiſcopus anno incarnationis domini DCiiij. Juſtum Monachum ad regendam eccleſiam Roſſenſem; Mellitum vero ad regendam eccleſiam Lundoniensem. Rex autem Epiſcopis utriuſque eccleſiæ dona multa, ſicut & Cantuaria optulit. Sed & territoria ac poſſeſſiones in uſum eorum qui erant cum epiſcopis adjecit. Invenit Auguſtinus tunc temporis in Gallia degentes de Britonibus epiſcopos, abbates, vel doctores contra morem eccleſiæ rectum viventes. Quos cum regis adjutorio ſemel & ſecundo convocans Auguſtinus commonuit ad recte vivendum; Sed fruſtra, ita ut nec mediante miraculo in cæcum factus potuit convertere, eo quod Auguſtinus eis non aſſurgeret cum ad præſatum concilium venirent. Unde poſt obitum Auguſtini, ſicut eis prædixerat, à rege Ethelfrido fortiffimo & gloriæ cupidiffimo

mo, qui plus omnibus Anglorum primatibus gentem vaſtabat Britonum, ad nichilum redacti ſunt, cum tribus milibus monachorum monaſterii de Wango, qui in campum bellatorum adducti ſunt ut regi adverſa imprecarent: hii omnes, ut fertur, de labore manuum ſuarum vivebant. Beatus autem Auguſtinus verbum Dei prædicans, & ubique pedibus non in equis ſaleratis incedens, concurrentibus populis baptizavit una die promiſcui ſexus decem milia in flumine quod ab incolis Sualewe vocatur, prope Eboracum. Proceſſu vero temporis Laurentium ſibi ſacrauit ſucceſſorem, ne rudis Anglorum eccleſia paſtore deſtituta, inciperet vacillare. Obiit interea beatus papa Gregorius & ſepultus eſt anno dominicæ incarnationis DCv. eique ſucceſſit in papatum Savinianus. Auguſtinus etiam Anglorum apoſtolus poſt xvi. pontificatus annos deceſſit, & Laurentius pro eo Anglicanam rexit eccleſiam per Ethelbertum regem. Verumptamen priuſquam de 20 Laurentio aliqua perſolvam, in hiſ quæ prædicta ſunt tria mihi videntur eſſe notanda, videlicet qua de cauſa beatus Gregorius voluerit ut archiepiſcopus Arelatenſis Auguſtinum Anglorum ſacraſet Epiſcopum, cum tot in præſentiarum ſint archiepiſcopi Angliæ vicinioreſ. Forte tunc temporis tot epiſcopi non fuerunt, vel creſcente paulatim eccleſia crevit & gloria, ut epiſcopos in archiepiſcopos temporis intervallo Romana commutaret eccleſia. Cur autem in Angliæ tres archiepiſcopos inſtituerit, ſcilicet Cantuarienſem, Lundoniensem, & Eboracensem, ut ſinguli ſuos numero xij. haberent ſuffraganeos; res in propatulo eſt. Aut enim error erat ſcriptoris velociter ſcribentis ut nomina tranſponeret civitatum; aut exiſtimaret Gregorius, licet Sancti ſpiritus eſſet ſacrarium, ut civitates in Angliæ nobiliſſimæ ab invicem æquali diſtarent proportionem; & Cantuarienſis eſſet in capite Eboracensis in fine, Lundonia vero in medietate terræ. Statum itaque ſciens Auguſtini, ſitum vero terræ neſciens, de tribus archiepiſcopis inſtituendis ſcripſit ut ſupradictum eſt. At tamen omnia ipſius Auguſtini ſubpoſuit diſpoſitioni. Cum Cantuarienſis archiepiſcopus xij. haberet ſuffraganeos, ubinam Lundoniensis ſuos xij. 40 reperire poterit? certe nuſquam competenter. Iceirco diſpoſitioni divinæ cuncta ſubpoſita ſunt qui diſponit omnia ſuaviter. Sicut dicitur, homo proponit ſed Deus diſponit. Præterea notandum eſt qua ratione nitantur qui dicunt & ſcribunt beatum Gregorium pallia miſiſſe tribus archiepiſcopis Cantuarienſibus, ſcilicet Auguſtino qui ſedit annis xvi. & Laurentio qui poſt Auguſtinum ſedit annis v. Mellito quoque qui ſimiliter ſedit annis v. qui conjuncti faciunt annos xxvi. cum ipſe Gregorius non ſederit niſi annis xij. & menſibus vi. & diebus x. quæ cum ſimul omnia ſtare non poſſunt, unam & ſolam perpendo rationem, quam etiam in ſcriptis vidi, licet non authenticis, & à ſenioribus audivi. Videlicet quod Papa Gregorius tria pallia miſerit Auguſtino auctoritate 50 Romanæ eccleſiæ pro loco & tempore Cantuarienſi, Lundoniensi, & Eboracensi eccleſiæ tradenda, ſi quidem prædictæ civitates cum finitimis locis verbum Dei reciperent; quod quia compleri non poterit, & interim Sanctus Gregorius migravit ad dominum, primum pallium habuit Auguſtinus, eique poſt obitum conſepultum eſt. Secundum, Laurentius Auguſtini ſucceſſor primus. Tertium vero Mellitus qui Laurentio ſucceſſit. Inſto enim qui

qui quartus erat in ordine, *Bonifacium* papam legimus pallium misisse anno xxx. postquam *Augustinus* in *Angliam* missus est. Hæc igitur de *Augustino Anglorum* apostolo compendiose dicta sufficiant. Si quis autem ampliora ipsius facta scire desiderat, *Bedam* legat, & nescio quem *Gocelinum*. Beatus *Augustinus* in ecclesia *Cantuariæ* sedit annis xvi. & obiit & sepultus est in ecclesia beati *Petri*, cui successit *Laurencius* quem ipse vivens ordinaverat.

De Sancto Laurencio archiepiscopo.

Rex Ead-
baldus.

L *Aurencius* archiepiscopi gradu potitus, strenuissime fundamenta ecclesiæ quæ nobiliter jacta vidit augmentare, & ad profectum debiti culminis & crebra voce sanctæ exhortationis, & continuis piæ operationis exemplis provehere curavit. Denique non solum novæ quæ de *Angliis* erat collecta ecclesiæ curam gerebat, sed veterum *Britanniæ* incolarum necnon & *Scottorum* qui *Hiberniam* insulam *Britanniæ* proximam incolunt populis pastorem impendere sollicitudinem curabat. Obiit interea *Ethelbertus* rex anno regni sui lvi. baptismatis autem anno xxi. Cui cum magno ecclesiæ novæ detrimento filius ejus *Eadbaldus* successit in regnum: patris enim sed & Christi contempnens vestigia, noluit baptizari. Mortuo etiam orientalium *Saxonum* rege *Seberto* Christianissimo qui ad preces *Melliti Lundoniensis* episcopi & baptismum suscepit, & monasterium Sancti *Petri Westmonasterii* fundavit & dotavit, tres filii ejus idolatriam repetentes, fidem Christianam contempserunt, & *Mellitum* episcopum à *Lundonia* fugaverunt. Qui cum *Iusto Roffensi* episcopo simili clade cruciatus *Cantuariam* venit; communicatoque consilio cum *Laurencio Cantuariensi* archiepiscopo, *Romam* ituri mare transierunt. Cum autem post eos abiturus esset *Laurencius* & in monasterio beati *Petri* extra *Cantuariam* paululum reclinasset, apparuit ei *Petrus* apostolus, eumque durius increpans dirissimis affecit flagellis, eo quod gregem Domini tam tenellum in medio luporum relinquere cogitasset. Hiis igitur angustiis animatus *Laurencius*, mane facto venit ad regem, & inter loquendum rejecto vestimento, quantis esset verberibus laceratus ostendit. Stupefactus rex extimuit multum, & confestim idolatriæ renunciando, credidit in Christum & baptizatus est, statimque jussit revocari *Mellitum* & *Iustum* in *Angliam*. *Iustus* itaque à *Roffensibus* honorifice susceptus est. Sed *Mellitus* à *Lundoniensibus* repulsus rediit *Cantuariam*. Non enim potuit eum rex *Eadbaldus* in pristinum restituere gradum. *Laurencius* archiepiscopus *Anglicanam* rexit ecclesiam annis v. & sic cum Domino quievit in pace iiij. non. Februarii & in ecclesia apostolorum *Petri* & *Pauli* sepultus est, cui successit in pontificatum

De Sancto Mellito.

M *Ellitus* quondam *Lundoniensis* episcopus. *Iustus* autem adhuc superstes *Roffensem* regem ecclesiam, Hii cum magna cura & labore, novam *Anglorum* ecclesiam gubernabant. Erat autem *Mellitus* corporis quidem infirmitate, id est podagra gravatus, set mentis gressibus sanus, alacriter terrena quæque transiliens, atque coelestia semper amanda

pervolans. Et hic postquam annis 5. *Cantuariensem* rexit ecclesiam, *Eadbaldus* regnante migravit ad cælos viij. kal. Maii & sepultus est cum prædecessoribus suis, cui statim successit in pontificatum

De Sancto Iusto.

I *ustus*, qui erat *Roffensis* episcopus, misitque ei pallium papa *Bonifacius* in sacrosanctis mysteriis utendum; concedens eidem & confirmans ordinationes episcoporum exigente oportunitate celebrare. Hic *Iustus Cantuariensis* archiepiscopus sacraivit pro se *Romanum* ad regimen *Roffensis* ecclesiæ; Et processu temporis cum potentissimus *Northanhimborum* rex *Edwinus* licet adhuc paganus filiam regis *Ethelberti*, sororem vero regis *Eadbaldi*, missis pro ea nunciis peteret in uxorem; virum venerabilem sacraivit *Paulinum*, eumque cum *Ethelburga* regis *Ethelberti* filia *Edwino* regi maritanda misit *Eboracum*, ut ipsum regem ab idolatria ad Christum converteret, & reginæ fidem integram ad Christum conservaret. Sacraivus est itaque *Paulinus* à *Iusto* apud *Cantuariam* anno dominicæ incarnationis DCxxv. & *Eboracum* cum virgine veniens regi *Edwino* eam desponsavit. Quæ concepit & peperit filiam quam primam de tota *Northumbria* baptizavit *Paulinus*, & vocavit *Eansledam*. Anno vero secundo post adventum *Paulini* rex *Edwinus* de rege *Westaxonum* gloriosa potitus victoria *Quichelmo*, sicut legitur plenius in historia *Anglorum*, insistente *Paulino*, baptizatus est in domo lignea quam ob hanc crexerat causam, anno regni sui xi. qui est annus incarnationis DCxxvij, Adventus vero *Anglorum* in *Britanniam* annus Clxxx. In quo postmodum loco, de cemento & lapide per quadrum ædificata basilica, doctore suo *Paulino* sedem episcopatus donavit. *Iustus* autem postquam *Cantuariensem* rexit ecclesiam annis tribus iiij. idus Novembris obiit & sepultus est, eique successit

De Sancto Honorio.

H *onorius*, quem sacraivit *Paulinus*. Verum cum rex *Edwinus* totam *Angliam* suo subjugasset imperio, *Honorius* papa duobus archiepiscopis misit pallia, *Honorio* scilicet *Cantuariensi* & *Paulino Eboracensi*, inter alia sic scribens regi. Duo pallia utrorumque *Metropolitanorum* id est *Honorio* & *Paulino* direximus, ut dum quis eorum de hoc seculo ad auctorem suum fuerit accersitus, in locum ipsius alterum episcopum ex hac nostra auctoritate debeat subrogare. Hæc eadem idem papa literis suis parentibus *Honorio* insinuavit *Cantuariensi* archiepiscopo. Unde mirandum est qua ratione, vel qua fronte *Eboracenses* de primatu jactitare præsumant, cum certum sit secundum *Bedam* qui in partibus illis natus historiam scripsit *Anglorum*, regem *Edwinum* sedem episcopatus dedisse *Paulino Eboracensi* episcopo primo, anno xxx. vel eo amplius postquam *Augustinus* in *Angliam* missus est. Notandum est etiam qua fronte *Gaufridus Britonum* historiographus dixerit in *Britannia* tres archiepiscopos fuisse, videlicet *Lundoniensem*, *Eboracensem*, & *Bangornensem*, ipsosque xxvij. suffraganeos habuisse episcopos, cum certum sit regem *Ethelbertum Lundoniensem* fundasse ecclesiam *Mellito Lundoniensi* episcopo primo, & *Edwinum* regem *Eboracensem*

ecclesiam inchoasse *Paulino* etiam ex asseribus & lignis cum nec domum haberet lapideam in qua digne suscipere baptismum. Sed his paulisper omissis, ad nostrum propositum redeamus. *Honorius* igitur *Cantuariensis* archiepiscopus *Felicem* quendam Episcopum de *Burgundia* natum & ordinatum quem de *Cancia* acceperat, misit ad prædicandum in provinciam orientalium *Anglorum*. Hic credente provincie populo & baptizato, sedem accepit in villa *Domoc* donante rege, & ibidem post xvij. pontificatus annos quievit in pace. Perempto autem rege *Edwino* anno regni sui xvij. baptismatis vero vi. perturbatisque rebus in *Northumbria*, *Paulinus* archiepiscopus assumpta secum regina *Ethelburga*, navigio venit in *Canciam*, & à rege *Eadbaldo* & *Honorio* archiepiscopo honorifice susceptus est. Submerso autem *Romano* *Roffensi* episcopo in fluctibus *Italici* maris, quem *Honorius* archiepiscopus ad papam direxerat *Honorium*, dedit idem *Honorius Cantuariensis* archiepiscopus ex assensu regis *Eadbaldi* prædicto *Paulino* episcopatum *Roffensis* ecclesie. Qui post xvij. annos vi. idus Octobris ibidem quievit in pace. In cuius locum *Honorius* archiepiscopus *Ithamar* ordinavit de gente *Cantuariorum*. Reliquerat autem *Paulinus* in ecclesia *Eboracensi* *Iacobum* diaconum virum utique ecclesiasticum & bonum, quem *Honorius* archiepiscopus processu temporis post fata *Felici* episcopi orientalibus *Anglis* ordinavit episcopum. Qui quoniam cantandi erat peritissimus, scholas instituit cantationis juxta morem *Romanorum* sive *Cantuariorum*. Quo quidem post annos quinque defuncto, *Honorius* substituit & sacravit *Bonifacium* quendam de *Cancia* natum. Obiit autem Sanctus *Honorius Cantuariensis* archiepiscopus ij. idus Octobris pontificatus sui anno xix. Post ipsius obitum vacavit ecclesia *Cantuariensis* anno i. & mensibus vi. His temporibus venit ex *Scottis* rogatu regis *Oswaldi* qui in regnum successit *Edwino* pontifex *Aidanus*, & accepit sedem episcopalem in insula *Lindisfarnensi*. Exin cœpere plures de *Scottorum*, id est *Hiberniensium* regione venire *Britanniam*, & *Anglorum* provinciis quibus præfuit rex *Oswaldus* verbum fidei prædicare, & baptismi gratiam ministrare, quicumque sacerdotali erant gradu præditi. Construebantur ergo ecclesie per loca munere regio, donabantur possessiones ad instruenda monasteria. Nam monachi erant maxime qui ad prædicandum venerant. Monachus & ipse *Aidanus*. Venit & de *Hibernia* in *Angliam* presbyter & abbas *Columbanus* verbum Dei septentrionalibus *Pictis* prædicaturus. Nam & australes *Picti* antea prædicante *Ninia* episcopo baptizati sunt. Eo tempore gens occidentalium *Saxonum* regnante *Kinegliso* fidem Christi suscepit, prædicante verbum Dei *Birino* episcopo, quem *Honorius* papa prædicandi gratia misit in *Angliam*, accepitque locum sedis episcopalis in *Dorca*. Venit etiam tunc temporis de *Hibernia* pontifex quidam nomine *Agilbertus*, natione quidem *Gallus*, sed tunc legendarum gratia scripturarum in *Hibernia* non modico tempore demoratus. Dominante rege *Kinewalchio* apud *West Saxones* sedem accepit Episcopatus. Sed processu temporis barbarie linguæ pettæ rex subintroduxit in provinciam alium episcopum nomine *Wine* & ipsum in *Gallia* ordinatum. Dividensque in duas parochias provinciam, episcopo *Wine* in *Wintonia* sedem tribuit episcopatus. Unde offensus

Agilbertus rediit in *Galliam*, & *Parisus* sedem episcopatus sortitus est. *Wine* vero post aliquot annos ab ipso rege à *Wintonia* pulsus, *Lundonia* episcopatum à rege *Merciorum* *Wlfere* nomine, precio obtinuit. Eodem tempore de *Hibernia* venit in provinciam orientalium *Anglorum* vir sanctus nomine *Furseus* (cujus admiranda facta leguntur) ad regem orientalium *Anglorum* *Sigebertum*, qui Sancto *Furseo* dedit locum ad construendum monasterium, in quo & ipse postmodum relicto regno monachus factus est. Rex Er-combertus.

De Sancto Deusdedit.

Deusdedit electus est post *Honorium* ad archiepiscopatum *Cantuariensis* ecclesie de gente *West Saxonum* oriundus, quem ordinaturus venit *Cantuariam* *Ithamar* *Roffensis* episcopus. Sed & ipse postmodum defuncto *Ithamar*, susceptoque palio à papa *Honorio*, sacravit & instituit pro eo præfata *Roffensi* ecclesie *Damianum* de genere *West Saxonum*. Deusdedit *Cantuariensis* archiepiscopus post decem pontificatus sui annos ij. idus Julii quievit in pace, & cum prædecessoribus suis in ecclesia beati *Petri* sepultus est. Vacavit autem *Cantuariensis* ecclesia diversis ex causis annis tribus. Interea *Aidano* *Lindisfarnensi* episcopo de hac vita sublato, *Finanus* à *Scottis* ordinatus est, & post eum *Colemannus*. Dederat autem *Alfridus* rex cuidam *Wilfrido* viro doctissimo locum amplum ad construendum monasterium, videlicet in *Ripum*, ubi & ipse postmodum abbas & presbyter factus est. Congregata vero Synodo de consensu regis *Oswii* in monasterio *Hilde* abbatissæ, de die paschæ celebrando ordine legitimo, & de tonsura regulari, altercatio non modica facta est. In qua Synodo *Wilfridus* *Colemannus* devicit episcopum & sibi consentientes. *Cedda* vero *Lundoniensis* episcopus, una cum rege *Oswio* erat quasi iudex Concilii, quem vacante *Cantuariensi* ecclesia sacraverat *Finanus* episcopus *Lindisfarnensis*. *Wilfridus* etiam processu temporis ad preces regis *Alfridi* in *Gallia* in episcopum ordinatus est, ab *Agilberto* *Parisiacensi* episcopo apud *Compendium*. Frater vero prædicti *Cedda* Episcopi *Lundoniensis*, *Cedda* nomine abbas erat monasterii de *Lastinget* & ad ecclesiam *Eboracensem* regendam electus cum *Cantuariam* sacrandus veniret Deusdedit archiepiscopus defunctus est, & ipse *Cedda* sacratus est à *Wine* occidentalium *Saxonum* episcopo: Non enim erat tunc temporis ullus excepto prædicto *Wine* in tota *Britannia* canonice ordinatus episcopus. Hic ergo *Cedda* non equitando sed pedibus ambulando verbum Dei instantissime prædicabat. Interea venit in *Angliam* *Wilfridus* jam sacratus episcopus, & hic similiter verbum Dei prædicabat. Tota namque fuit tunc sollicitudo doctoribus illis Deo servire non seculo. Tota cura cordis excolendi, non ventris. Unde & in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus. Ita ut ubicumque clericus aliquis aut monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur. Etiam si in itinere pergens inveniretur, accurrebant, & flexa cervice, vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant, verbis quoque horum exortatoriis diligenter auditum præbebant. Et si quis sacerdotum in vicum forte deveniret, mox congregati in unum vicani verbum vitæ ab illo expetere curabant. Nam nulla causa fuit sacerdotibus vicos adeundi

Rex Egebertus.

adeundi, nisi ut prædicarent, vel baptizarent, vel animas curarent. Qui etiam in tantum erant ab omni avaritiæ peste castigati, ut nemo territoria, vel possessiones ad construenda monasteria à potestatibus seculi nisi coactus acciperet. Hiis temporibus nutu divino compuncti sunt corde rex *Cancia Egebertus* & rex *Northanimbrorum Oswius*, quod per annos tres pastore debito *Anglicana* careret ecclesia, dum mater omnium videlicet ecclesia *Cantuariensis* archiepiscopum non haberet; *Scottorum* igitur non approbantes doctrinam cum electione & consensu *Anglicane* ecclesiæ assumpserunt presbyterum nomine *Wihardum* de clero, id est de conventu *Deusdedit* archiepiscopi, eumque *Romam* miserunt à *Vitaliano* papa consecrandum. Qui cum *Romam* venisset priusquam sacratus esset morte præreptus est. Cum autem *Vitalianus* papa abbatem postularet *Adrianum*, eo quod sacris esset literis eruditus & religiosus ut in *Angliam* pergeret, & ipse tanto honore se reputaret indignum, ad suggestionem ipsius & præsentationem notum sibi virum bonum, literis & moribus ecclesiasticis imbutum, de *Tarso Cilicie* natum monachum sacravit nomine *Theodorum*, hac tamen interposita conditione, ut *Adrianus Theodorum* archiepiscopum in *Angliam* comitaretur. *Benedictus* etiam cognomento *Bissop* natione *Anglus* vir prudens cum eo missus est, ne *Anglicanas* institutiones *Græca* commutaret novitate. Anno sequenti, videlicet anno ab incarnatione domini, DC. lxxix.

De Sancto Theodoro.

Theodorus venit in *Angliam* cum pallio & plenitudine potestatis, & *Adriano* retento ab *Ebroino Gallicane* ecclesiæ tyranno, *Theodorus* in *Cantuarina* honorifice susceptus est & intronizatus. Dedit monasterium beati *Petri* eidem *Benedicto* jure abbatis regendum. Quo iterum & secundo *Romam* reverso, *Adrianum* ab *Ebroino* dimissum in prædicto monasterio abbatem instituit. *Benedictus* vero à *Roma* rediens, abiit in regionem & solum nativitatæ suæ; & optinuit à rege *Egfrido* terram lxx. familiarum ad construendum monasterium ad hostium *Wiri* fluminis, quod processu temporis *Romam* rediens liberum reddidit & absolutum ab omni episcopali subjectione. *Theodorus* autem mox peragrata *Anglia* libentissime ab omnibus suscipiebatur & audiebatur. Rectum enim vivendi ordinem & pascha celebrandi *Adriano* cooperante disseminabat. Isque primus in archiepiscopis erat cui omnis *Anglorum* ecclesia manus dare consentiret, & quia literis sacris simul & secularibus abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterva scientiæ salutaris cotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant, ita ut metricæ artis & astronomiæ & arismetice disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Neque umquam prorsus ex quo *Britanniam* expugnaverunt *Angli* feliciora fuere tempora, dum & fortissimos Christianissimos haberent reges, barbaris nationibus formidabiles. Quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent. Sed & sonos cantandi in ecclesia quos hactenus in *Cancia* tantum noverant, ab hoc tempore per omnes *Anglorum* ecclesias discere coeperunt. *Theodorus* itaque perlustrans universa, locis oportunis episcopos ordinavit, & ea quæ minus per-

fecta repperit, hiis quoque juvantibus corripiebat, & ordinationem Sancti *Cedde Merciorum & Lindisfarorum* episcopi minus debite canonice factam, denuo catholica ratione consummavit. In civitate etiam *Roffensi*, ubi defuncto *Damiano* episcopatus jam diu cessaverat, *Puttam* virum ecclesiastica disciplina institutum ordinavit, & non multo post mortuo episcopo *Farumanno* ac rege *Wlfere* petente & rege *Oswio* concedente, jussit *Ceddum Merciorum* simul & *Lindisfarorum* pontificatum suscipere: & quia moris erat eidem viro opus evangelii magis ambulando per loca quam equitando perficere, jussit eum *Theodorus* ubicunque longius iter instaret, equitare, multumque renitentem manu sua in equum levavit. Ille jussus obtemperans magnæ vitæ perfectione susceptum ministerium administrare curavit. Sedemque habuit episcopatus apud *Lichesselde*. *Wilfridus* autem administrabat episcopatum *Eboracensis* ecclesiæ nec non & omnium *Northanimbrorum* sed & *Pictorum*, quousque rex *Oswius* Imperium protendere poterat. Ordinavit etiam *Theodorus Leutherium* occidentalium *Saxonum* episcopum in *Wenta* civitate. Defuncto vero *Cedda* episcopo, & apud *Lichesseld* sepulto, sacravit *Theodorus* virum bonum *Wilfridum* diaconum ipsius, qui præfuit provinciæ *Merciorum & Mediterraneorum Anglorum & Lindisfarorum*. *Bonifacio* etiam orientalium *Anglorum* episcopo defuncto, *Theodorus* substituit & ordinavit *Bis*. Quo adhuc superstiti, sed gravissima infirmitate ab administrando episcopatu prohibito, duo sunt pro illo electi & consecrati episcopi, *Eata* videlicet & *Baldewin*. Quorum primus apud *Domoc*; sequens vero apud *Helmeam* sedem habuerunt. In civitate quoque *Lundonia* post alium *Ceddum Erconwaldum* constituit episcopum. Idem archiepiscopus *Theodorus* offensus ob meritum cujusdam inobedientiæ deposuit ab episcopatu *Wilfridum Merciorum* episcopum, & in locum ipsius elegit & sacravit *Saxulfum*. Cum autem rex *Ethelredus Canciam* vastaret, & *Roffam* incenderet, *Putta* civitatis ejusdem episcopus aufugit, & post modicum vitam finivit, pro quo sacravit *Theodorus Cuikelmum*. Sed & illo postmodum ab episcopatu decedente, *Gebmandum* pro eo substituit. Sacravit etiam *Heddum* episcopum *Wintoniensem* in civitate *Lundonia*. Mortuo *Leutherio* ordinavit etiam *Eboraci Bosam* qui *Deiorem & Eatam* qui *Berniciorum* provinciam gubernarent, in locum *Wilfridi* quem expulit rex *Egfridus* à regno, sicut legitur in vita ipsius. Huic archiepiscopo *Theodoro* resignavit prædictus *Wilfridus* cartam & villam de *Wageham* cum omnibus appendiciis, suis quam ei dederat rex *Westfaxonum Cedwale* nomine; cætera diffusius in vita ipsius leguntur. Per hunc etiam *Theodorum Merciorum* provincia in quinque parochias divisa est. *Boset* ab eo ordinatus est ad *Wictiam* habens sedem episcopatus in civitate *Wigornia*. *Cuthwinus* ad *Lichesseldensem*. *Saxulfus* ad mediterraneam *Angliam*, cujus sedes est in civitate *Loegria*. *Ethelwinus* ad *Suthangliam* habens sedem in *Sedena*. *Ella*, habens sedem in *Dorkeestre*. Ordinavit etiam post abcessum *Wilfridi Tumbertum*, ad ecclesiam *Augustaldensem*, & *Trumwine*, ad terram *Pictorum*; remanente *Eata* ad *Lindisfarnensem*. *Theodorus* archiepiscopus licet episcopos pro diversis ecclesiæ negotiis sæpius congregaret, tria tamen Concilia legitur

gitur in *Anglia* celebrasse. Primum anno secundo postquam venit in *Angliam*, apud *Heortford*, ubi quinque tantum convenerunt episcopi. *Bisi* videlicet orientalium *Anglorum*, *Putta Roffensis* episcopus, *Leutherius* occidentalium *Saxonum*, *Winfri-
 dus* provinciae *Merciorum*, *Wilfridus Eboracensis* per suos affuit legatarios. In hujus Concilii capitulo tercio sancitum est, ut quæque monasteria Deo sacra nullus episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violenter abstrahere. Afferitur enim quod in plerisque locis & maxime in ecclesia *Cantuariensi* instituerit, ut ad majorem episcoporum excellentiam, & ad monachorum quibus præesse debeant tranquillitatem, ecclesiæ datas partirentur possessiones, ut pars utraque singulas sibi assignatas sortirentur & regerent portiones, eorum scilicet quæ nominatim archiepiscopis vel specialiter conventui, vel utrisque communiter collata fuerunt, cum libertatibus à regibus *Anglorum* concessis ecclesiæ & confirmatis & libera rerum dispositione in partibus singulis, unde scripta autentica habentur in ecclesia *Cantuariensi*; sed hæc alias latius digesta sunt. In præfato quoque statutum est Concilio, ut semel in anno apud *Clovesho* episcopi convenirent. Secundum celebravit *Theodorus* Concilium apud *Hethfeld*, convocatis episcopis & doctoribus *Anglia* quos presbyteros appellabant licet monachi fuissent, inquirens ab omnibus & singulis de mandato *Agathonis* papæ de fide, ubi confirmatæ electiones episcoporum. Tercium celebravit *Theodorus* Concilium apud *Tutford* in præsentia regis *Egfridi*, ubi assensu omnium electus est sanctus *Cuthbertus* ad regimen *Augustaldensis* ecclesiæ, verum quia plus dilexit præfici ecclesiæ *Lindisfar-nensi*, placuit omnibus ut auctoritate *Theodori Cantuariensis* archiepiscopi, *Eata* reverso ad *Augustaldensem* ecclesiam, *Cuthbertus* susciperet *Lindisfar-nensem*, nec tamen statim ordinatio decreta facta est, sed peracta hyeme quæ iminebat in ipsa solennitate paschali completa est *Eboraci* sub præsentia regis *Egfridi*, convenientibus ad consecrationem ejus episcopis vij. in quibus beatæ memoriæ *Theodorus Cantuariensis* archiepiscopus primatum tenebat. Siquidem à temporibus antiquis in partibus illis & episcopus cum clero & abbas solebat manere cum monachis, sicut beatus *Augustinus* in Ecclesia *Cantuariensi* dicitur statuisse. Erat enim tunc temporis in *Anglia* statutum, & quasi decretali vel synodali sententia diffinitum, ut episcopi & abbates ab ipsa eligerentur congregatione, cui præesse debuerunt, si tamen ibidem idoneus reperiretur: sin autem, ex alio noto monasterio unanimi fratrum consensu quibus præesse debuit eligeretur. Qui cum esset ordinatus episcopus, in omnibus eundem morem regularem cum monachis suis diligenti cura sine intermissione custodiret, nec episcopatus occasione regulæ præcepta temere intermitteret, sed cum grege sibi commisso sancto excelleret opere. Hoc etiam sub rege *Eadgaro* synodali consensu firmatum est. Sed nunc in hoc fine vel fæce temporis post adventum scilicet *Normannorum* in *Angliam* inolevit vicium, ut clerici seculares monachis præferantur. Quam miranda stupendaque rerum mutatio, ut clericus in omni vita sua rebus secularibus deditus, monachos regere debeat regulares & judicare, qui seipsos regere nesciunt, bonis præficiuntur ut vel sic corrigantur vel ut penitus corruant. Sed hæc videat Deus

& judicet, cum nostrum non sit Dei providentiam judicare. Sancti autem *Theodori* temporibus qui monachus erat, sancta *Cantuariensis* sed tota *Anglicana* ecclesia tantum profectus spiritualis sumpsit augmentum, quantum nunquam antea potuerunt. Hic nonnullas fundavit & sacravit ecclesias, regemque *Northambimbrorum Egfridum*, & *Merciorum Ethelredum* sibi hostiliter adversantes pacificavit. Qui à papa *Vitaliano* sacratu & in *Angliam* missus, sedit in ecclesia *Cantuariensi* annis xxij. senexque & plenus dierum id est annorum lxxxvij. defunctus est; sepultus quiescit in monasterio apostolorum *Petri & Pauli*. Post cujus obitum vacavit ecclesia *Cantuarie* anno j. *Cantuarienses* archiepi-
 wihredus
 scopi hucusque fuerunt *Romani*, sed postmodum Rex *Anglici*.

De Brihtwaldo archiepiscopo.

Brihtwaldus autem qui erat abbas in monasterio de *Raculf*, quod est juxta fluvium quod dicitur *Seanlade*, post sanctum *Theodorum* in archiepiscopum electus est, vir scientia scripturarum imbutus. Sed & ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, sacratu est anno sequenti à *Godwino Galliarum* metropolitano episcopo. Suscepitque pallium à papa *Vitaliano*, qui inter multos quos ordinavit episcopos, *Gebmundo Roffensi* defuncto *Tobiam* substituit & sacravit, virum quidem bonum, *Latina* lingua, & *Græca*, *Saxonicaque* multipliciter instructum. *Acca* quoque presbyter hiis diebus *Augustaldensis* ecclesiæ suscepit præsulatum, & mortuo post annos *Tobia Roffensi* episcopo, *Brihtwaldus* substituit *Aldulfum*. Sacravit etiam *Aldelmum* & *Danielem*, qui *Hedde* episcopo successerunt. Cujus parochia divisa est in duo. *Daniel* obtinuit *Wintoniam* & *Aldelmus* urbem *Maidulfi*, id est, *Scireburnam*. Ipso etiam agente sanctus *Wilfridus* ad episcopatum suum revocatus est. *Brihtwaldus* autem cum per annos xxxvij. & menses vj. *Anglicanam* rexisset ecclesiam, longa sed optima consumptus ætate v. idus Januarii migravit ad Dominum, & sepultus est. Qui licet multa strenue fecisset in *Anglorum* ecclesia, ad *Theodori* tamen gloriam non pervenit; pro quo

Rex Ead-
brihtus.

De Tatwino archiepiscopo.

Tatwinus presbyter monasterii quod vocatur *Bzindun* de provincia *Merciorum* electus est & consecratus in *Cantuarie* à *Daniele Wentano*, & *Ingaldo Londoniensi*, & *Aldwino Lichesfeldensi*, & *Aldulfo Roffensi* die decima mensis Junii: vir religione & prudentia insignis, sacris quoque literis nobiliter instructus. Suscepit pallium à papa *Gregorio* missum, tribus annis *Cantuariensem* rexit ecclesiam, & tandem iij. kal. Augusti de seculo migravit. Cui *Nothelmus Londoniensis* presbyter in archiepiscopatus officium successit, quia monachus erat, & à papa *Gregorio* pallium suscepit, annis v. rexit ecclesiam *Cantuariensem* & xvj. kal. Novembris obiit, sepultusque est cum prædecessoribus suis. Cui successit venerandæ memoriæ

De Cuthberto archiepiscopo.

Cuthbertus *Herefordensis* episcopus, qui *Romam* profectus suscepit pallium & plenitudinem potestatis

testatis à papa Gregorio, optinuit etiam ut archiepiscopi omnes de cætero sepultura traderentur in ecclesia *Cantuaria*, et ut cimiterium faceret intra civitatem *Cantuaria*. Solebant enim à primis temporibus usque ad istius obitum reges *Cancia*, archiepiscopi quoque & monachi ecclesie *Christi*, sed & populus civitatis in atrio ecclesie apostolorum *Petri & Pauli* sepeliri. Dicebant enim *Romani* primi in *Angliam* missi, civitatem non esse mortuorum, sed vivorum, sed Deo volente & beato *Cuthberto* procurante, auctoritate *Gregorii* papæ & assensu Regis *Eadberti* statutum est, ut omnes archiepiscopi *Cantuarienses* in sua *Cantuaria* sepelirentur ecclesia, videlicet ut illam haberent in requie quam in vita rexerant cum honore. Post hæc *Cuthbertus* in archiepiscopatu plurimos feliciter vivens annos, plurima ob robur ecclesie Concilia fecit celebrari. Statuitque inter alia Conciliorum capitula festum sancti *Gregorii* papæ & sancti *Augustini* Anglorum apostoli solenniter in *Anglia* celebrari. Construxit etiam basilicam prope Ecclesiam *Christi* quam in honorem sancti *Johannis Baptistæ* consecravat, ubi ipse & omnes successores sui honorifice sepelirentur. Appropinquante autem vitæ suæ termino, cum xvij. annis *Cantuariensem* rexisset ecclesiam, præcepit ne aliqua divulgatio infirmitatis ejus vel mortis fieret, nec signum pro eo pulsaretur, donec corpus ipsius sepultura traditum esset. Obiit igitur vij. kal. Novembris, & ut præceperat sepultus est. Cum ergo pro eo signa pulsarentur, & notitia mortis ejus palam divulgaretur, abbas sancti *Augustini* *Iambertus* nomine cum sociis suis festinus accessit, corpus archiepiscopi juxta ritum pristinum secum laturus. Sed cum jam sepultum reperiret, & consuetudinem illam veterem apostolica simul & regia auctoritate mutatam esse cognosceret, nimis turbatus ad propria remeavit.

De sancto Bregwino.

Bregwinus successit *Cuthberto*, & sacratus est in die sancti *Michaelis*, qui suscepit pallium à *Paulo* papa & plenitudinem potestatis. Sedit annis tribus, vir magnæ religionis, qui de præfata mutatione sepultura archiepiscopum, prædecessoris sui statuta multum laudavit, & eadem devotione qua ipse fecerat eandem causam apostolica et regia auctoritate, addita & sua confirmari fecit, & hoc quoque vij. kal. Septembris ex hac vita sublato, filii ecclesie *Christi* in memorata basilica sancti *Johannis Baptistæ* ubi prædecessor suus beatus *Cuthbertus* locatus fuerat sepelierunt.

De Iamberto archiepiscopo.

Sancto *Bregwino* successit *Iambertus* abbas ecclesie sancti *Augustini*, & sacratus est in archiepiscopum in die purificationis sanctæ *Mariæ*, suscepitque pallium à beato papa *Paulo*, & ecclesiam *Cantuariensem* per annos xxvij. cum multo labore et dispendio rexit. Rex enim *Merciorum* *Offa* contractis inimicitiis cum *Cantuaritis*, *Iambertum* archiepiscopum primatu spoliare conatus est, missis epistolis ad *Adrianum* papam fategit, ut pallio *Lichfeldensem* episcopum contra morem antiquum efferret: & *Iambertus* in synodo litigiosa quæ apud *Chealchite* celebrata est non modicam suæ parochie perdidit portionem. Qui postquam sedit in ec-

clesia *Cantuaria* ut prædictum est annis xxvij. & finem suum instare conspiceret, duorum prædecessorum suorum volens statuta mutare, præcepit ut vivus ad ædem sancti *Augustini* deferretur, ut ibidem mortuus sepeliretur, quod etiam factum est, quia *Christus* ecclesie suæ honorem eversum iri noluit, virum summæ sanctitatis, & sapientiæ substituit.

Rex *Kenulfo*.

De Athelardo archiepiscopo.

Athelardus quondam abbatem, tunc autem episcopum *Wintoniensem*, qui post *Iambertum* electus est. Cujus ordinatio celebrata est xij. kal. Augusti, qui *Romanam* profectus suscepit pallium & honorem metropolitani ab *Adriano* papa. Hic, *Offa* defuncto, regnante rege *Kenulfo* et ipsius assensu, auctoritate quoque sancti *Leonis* papæ, quem *Romani* in letania majori captum excæcaverunt, et linguam radicitus absciderunt, *Cantuaria* honorem archiepiscopatus restituit, et antiquitatis morem reparavit in solidum. Fuit enim idem *Athelardus* vir per omnia post primos doctores summis pontificibus comparandus, quem sanctus *Leo* papa in epistola sua prædicto *Kenulfo* regi missa vocat sanctissimum, dignissimum, carissimum & peritissimum. Cui non solum *Cancia* ingentis beneficii est obnoxia, quod eam ad pristinam dignitatem laboribus suis et expensis suscitavit, verumetiam tota *Anglia* quam degeneri sedi subterni passus non fuerit. Hic episcopos locis oportunis sacravit & concilia celebravit, unum apud *Clovesho*, quod præsentem Rege *Kenulfo* celebravit, in quo annuente ipso Rege recuperavit dignitates & possessiones, quas *Offa* rex *Merciorum* abstulerat *Iamberto*. Beatus autem *Athelardus* archiepiscopus cum sedisset annis xij. in pace quievit, & sepultus est in ecclesia sancti *Johannis Baptistæ*. Cui successit

Cuthbertus Rex.

De Wlfrido.

Wlfridus vir sagacissimus, & à sancto papa *Leone* sacratus pallium suscepit, & metropolitane plenitudinem potestatis. Indeque reversus, multa strenue agebat, & multas à regibus *Cancia* ecclesie perquisivit possessiones. Commutavit etiam quasdam terras quas ipse in portione sua habuerat, ex assensu conventus, pro *Burne* scilicet & aliis terris quas ipse conventus habebat in portione sua cum libertatibus & libera dispositione quas prædictæ terræ prius habuerant, unde satis probabile est quod conventus *Cantuariensis* etiam tunc liberam habuit potestatem disponendi res suas. Consideravit enim idem *Wlfridus* in omnibus operibus suis *Cantuariensis* ecclesie quam regebat utilitatem & pacem. Tradidit idem quasdam terras nepoti suo *Werhardo* presbytero in vita sua custodiendas, quas ipse post obitum archiepiscopi *Wlfredi* cum perditus esset ad extrema, conventui restituit. De quibus plenius dicitur, cum ad dona regum & pontificum fuerit perventum. Sedit autem idem *Wlfridus* annis xxxvij. & in pace quievit, & in ecclesia *Christi* sepultus est.

Rex *Edwicus*.

De Feolgildo.

Feologildus abbas post obitum *Wlfredi* electus est ad archiepiscopatum vij. kal. Maii & ordinatus est v. idus Junii, & defunctus est in kal. Septembris.

De Ceolnotho.

Postea *Ceolnothus Cantuariensis* ecclesie decanus electus est iij. kal. Julii, & eodem anno consecratus est vj. kal. Septembris, & suscepit pallium à papa *Gregorio*: In proximo mortalitas magna in ecclesia *Cantuaria* de monachis orta est; ita ut omnes monachi præter v. tantummodo morerentur. Unde idem archiepiscopus mœrens multum & anxius effectus est, æstuabat enim animo quid in tali faceret articulo, cum non videret monachos nisi v. ubi cum decanus esset quem nos Priorem vocamus non modicum videre solebat Conventum; nec tamen invenit aliquos qui in tali periculo se vellent monachari. Præterea novum et magnum in *Cancia* erat infortunium. Tunc enim temporis venerunt in provinciam *Danici* piratæ pagani navibus advecti & deprædati sunt cum multa hominum internecione, nunc *Scapaia* insulam, nunc *Tanathos*, nunc civitatem *Roffam*, nunc *Cantuariam*, et ejus suburbana, quandoque *Wintoniam* cum adjacentibus regionibus. Qui si quandoque à regibus *Anglia* fugarentur vel occiderentur, plures solito venerunt in *Angliam*, ut qui primitus cum tribus tantum venerant navibus, cum CCCl. navibus veniebant. Aliquando cum *Cantuaritis* pecunia mediante quasi firmum fœdus & stabile promittebant, & tamen soluta pecunia quam eis *Cantuarii* promiserant, totam *Canciam* depopulati sunt. Hiis diebus glorioso martyrio coronatus est sanctus *Eadmundus*, ut in ejus sacra legitur passione. Hiis igitur vallatus angustiis, *Chelnothus* archiepiscopus presbyteris suis præcepit & clericis. ex assensu tamen & petitione monachorum, ut in Dei servicio monachis devotum præberent auxilium, donec pace reddita plures faceret monachos. Sedit ita *Chelnothus* in tribulatione non modica annis xlj. sicque defunctus in ecclesia *Christi* sepultus est. Cui ex assensu regis *Ethelredi* & *Aluredi* fratris ejus successit in pontificatum *Cantuariensis* ecclesie

De Athelredo archiepiscopo.

Rex *Ethelredus*.

Athelredus *Wintoniensis* episcopus, eo quod antea fuisset monachus *Cantuariensis* ecclesie. Qui cum venisset *Cantuariam* & suscepisset pallium & honorem metropolitani, ab *Adriano* papa confirmatus in throno, mirabatur clericos inter monachos psallere, illosque statim eicere cogitabat. Sed cognita rei veritate, sustinuit & ipse usque ad tempora pacis & tranquillitatis. Sed pagani circumquaque vagantes in *Anglia*, nulli ordini sexui vel ætati pepercerunt; destruxerunt enim ecclesias, altaria subfoderunt, fugaverunt monachos & moniales, & omnia rapinis & incendiis tradita sunt, civitates et oppida destructa sunt, & monasteria passim vacua vix remanserunt. Unde factum est tam in ecclesia *Cantuariensi* quam in cæteris, ut clerici monachatum non susceperent, nec susceptum digne sustinerent. Semper tamen monachi pauci *Cantuariensis* ecclesie dominatum habebant. In hiis *Ethelredus* archiepiscopus post xvij. annos obiit, et sepultus est anno gratiæ DCCC. xcij. & vacavit ecclesia post eum annis ij. Cui bonæ memoriæ successit

De Plegemundo archiepiscopo.

Plegemundus vir admodum religiosus & sacris literis nobiliter instructus. Qui in *Cestria* insula

quæ dicitur ab incolis *Plegemundestam* per annos plures heremiticam duxerat vitam. Hic *Romam* profectus à *Formoso* papa sacratus est, palliumque suscepit & metropolitani plenitudinem potestatis. Reverfusque in *Angliam*, ex mandato *Formosi* papæ & assensu regis *Edwardi* destitutas vij. episcoporum ecclesias, per *Angliam* instituit, & in ecclesia *Cantuariensi* vij. episcopos una in die consecravit. Hic sanctus *Plegemundus* pro loco & tempore Concilia celebravit, sacravit episcopos, & regem *Edwardum* apud *Kingestun* ut fertur coronavit. *Plegemundus* archiepiscopus *Romam* profectus est & beatum martyrem *Blasium* cum multa pecunia auri & argenti emit, & secum rediens *Cantuariam* detulit, & in ecclesia *Christi* collocavit. Qui cum in ecclesia *Cantuariensi* sedisset annis xxxiv. obiit in senectute bona & in ecclesia *Christi* sepultus est. Cui successit in pontificatu *Cantuariensis* ecclesie

Rex *Edwardus*.

De Athelmo archiepiscopo.

Athelmus *Wellensis* episcopus, & à *Johanne* papa pallium suscepit et plenitudinem potestatis. Hic regem *Athelstanum* qui totius *Anglia* optinuit monarchiam, in villa regia quæ ab incolis dicitur *Kingestun* in regem unxit & coronavit. Quo post annos aliquot de medio sublato, successit

Rex *Athelstanus*.

De Wlifelmo.

Wlifelmus *Wellensis* episcopus, et à *Johanne* papa pallium suscepit. Hic inter cæteros quos sacravit episcopos, ad regimen *Sciraburnensis* ecclesie sanctum sacravit *Odonem*. *Wlifelmus* sedit annis xij. obiit & sepultus est, pro quo vir venerandæ virtutis

De sancto Odone.

Odo *Sciraburnensis* episcopus electus est. Qui cum esset in habitu clericali cum eligeretur, constanter cœpit reniti ne morem majorum qui eum in eadem sede præcesserant, ambitione sua turbari videretur. Nullum enim viderat ad id tempus *Cantuariensis* ecclesie archiepiscopum nisi monachili scemate indutum fuisse. Non enim erat his diebus honestum nec consonum rationi, ut monachis regularibus clericus præflect secularis; cum à tempore beati *Augustini* ex institutione sancti *Gregorii* eadem *Cantuariensis* ecclesia semper fuerit monachorum. Sed cum regis et regni, cleri simul et populi constantiam rationibus variis emollire non posset, missis tandem nunciis ad *Floriacum* ubi tunc temporis sanctissima monachorum religio esse dicebatur, per manum abbatis qui ob hanc causam venit in *Angliam*, monachi mores induit et habitum, & sic gaudentibus cunctis factus est archiepiscopus *Cantuariensis* et suscepit pallium à papa *Agapito*. Hic inter nonnullos quos sacravit episcopos, in *Cantuariensi* ecclesia sanctum sacravit *Dunstanum* ad regimen *Wigorniensis* ecclesie. Reges etiam coronavit *Eadredum* in villa regia quæ dicitur *Kingestun*; & post annos aliquot in eadem villa coronavit *Edwinum*. Qui cum libidini nimis insisteret, et ob hoc beatum *Dunstanum* abbatem ab *Anglia* fugaret, beatus *Odo* missis militibus mulierem fornicariam à curia regis violenter abstraxit, et in facie candenti ferro deturpatam in exilium misit. Quæ cum obducta cicatrice

Rex *Eadmundus*.

trice in *Angliam* rediret, per eundem archiepiscopum iterum capta et subnervata est. Hic inter missarum solennia de eucharistia quam manu tenebat precibus devotis sanguinem manare fecit, ut vel sic incredulos ibidem astantes ad fidem rectam revocaret. Qui cum *Eboracensem* ecclesiam Primatis more visitaret, ossa corporis sancti *Wilfridi à Rippensi* ecclesia olim combusta *Cantuariam* deferri præcepit, & summo cum honore tumulari. Plura sunt hujus sancti viri magnalia, quæ cum alias diffuse scripta sint, in hoc compendium comprehendi non possunt. Qui quot annis sederit vel duo prædecessores ipsius, nondum ad nostram pervenit notitiam. Verum cum per annos plures *Cantuariensem* rexisset ecclesiam, & ejus tectum nimia vetustate corruptum reparasset, & interim per annos tres (ut in ipsius vita legitur) pluvias suspendisset, vir quidem clarus ingenio, virtute laudabilis, spiritu quoque prophetiæ pollens, rebus excessit humanis, & ad æternam paradisi gloriam deductus est: Et nisi *Dunstanus* succederet, ab omni *Anglorum* orbe deflendus. Obiit autem præsentibus universis ecclesiæ filiis; quibus etiam, nec mirum, flentibus promittebat, quod bonum eis pastorem etiam post obitum suum Dominus provideret. Cui successit non electione canonica sed imperio regis, cujus manus impleverat,

De Elfino.

Elfinus *Wintoniensis* episcopus cognomento *Lippe*, et apud *Cantuariam* susceptus est. Hic cum tumbam sancti *Odonis* baculo quem manu tenebat percussisset impropere quod ille defunctus esset, ipse vero archiepiscopatus *Cantuariensis* fungeretur honore, *Romam* de more pro pallio proficiscens, cum *Alpes* ascendisset, acerba tactus infirmitate exspiravit ibidem, et sepultus est: pro quo missus est *Cantuariam*

De Brihtelmo.

Brihtelmus *Doresetensium* episcopus, sed cum post dies paucos ad tantam rem minus esset idoneus, jussu regis ad suam rediit ecclesiam.

De sancto Dunstano.

Dunstanus igitur *Wigorniensis* episcopus gaudentibus cunctis electus est. Cujus pater *Herstanus*, mater vero *Kinedritha* vocabatur. Ea tempestate qua *Dunstanus* pueriles agebat annos, *Gloverniam* regalibus stipendiis addicta, propter frequentes bellorum strepitus religionis penitus erat ignara. Nondum enim in *Anglia* præterquam in *Cantuariensi* ecclesia communis vitæ ratio colebatur, non usus deferendi proprias voluntates ab hominibus affectabatur, abbatis nomen vix quisquam audierat, conventus monachorum non satis quisquam viderat. Sed cui forte id voluntatis erat, ut peregrinam vellet transigere vitam, is modo solus in cella, modo paucos ejusdem propositi comitatus, patrios fines egrediebatur, & qua oportunitas vendi licentiam dabat illic alienigena vitam agebat. At *Dunstanus* ab infantia sua parentibus obediens, certabat omnes officio superare, gratia & affabilitate omnes anteire, servare pudicitiam, fugere lasciviam, appetitor erat honesti, turpitudinis omnis execrator, majorum natu colloquiis adesse, juvenum lu-

dicra declinare solebat, ciborum abstinere, sompno temperans, incessu gravis, neque facile moveri loco, neque abrupte loqui. Principium bene agendi semper Deum habuit, finem vero facti eidem commendavit. Erat ita naturali præditus ingenio, ut facile quamlibet rem acutissime intelligeret, firmissime retineret, & quamvis aliis artibus magnifice polleteret, musicam tamen eam videlicet quæ instrumentis agitur speciali quadam affectione vendicabat. Sicut *David* psalterium sumens, citharam percutiens, modificans organa, cimbala tangens. Præterea manu aptus ad omnia, facere potuit picturam, literas formare, scapello imprimere ex auro, argento, ære & ferro & quidlibet operari. Signa quoque & cimbala faciebat. Nepos erat *Athelmi Cantuariensis* archiepiscopi & filius fratris, qui eum regi commendavit *Adelstano*. In cujus palacio degens, ita se ad dijudicandas causas hominum sapienter agebat, ut & Deo per omnia placeret, nec aliquem pie viventium sua culpa offenderet. Sed cum fere semper fiat, ut ex bonorum industria aliorum crescat invidia, & cum ad quam virtutem pessimus quisque non valet assurgere, eam in assurgente conetur expugnare, à pluribus ditioribus regi falsa criminatione suggestum est, ut *Dunstanus* à curia pelleretur. Sed iterum divino revocatus, post modicum ex dono regis *Glastonia* regiam accepit mansionem. Ibi officinas congruas instruens, associatis sibi fratribus ibidem primus abbas effectus est: unde per regem *Edwinum* pro pelice per sanctum *Odonem* subnervata pelleretur, rex idem vitæ finivit indignam. Cujus frater *Edgarus Anglorum* regno sublimatus, *Dunstanum* abbatem ab exilio revocavit, & per assensum & consentionem *Odonis Cantuariensis* archiepiscopi *Wigorniensis* præfecit ecclesiæ. Cui cum postea vacantem *Lundoniensem* regendam commendasset ecclesiam, beatus *Odo* ad æternam transivit gloriam, & ut prædictum est *Dunstanus* à clero & populo gratuitoque regis assensu gaudentibus cunctis electus est. Non tædeat oro lectorem de sancto *Dunstano* repetisse lectionem. Quem ad *Romuleam* urbem profectum *Romanus* pontifex *Iohannes* sacris pontificalibus & primatus honore decoravit, & quasi columpnam lucis genti *Anglorum* remisit. *Dunstanus* itaque in ecclesia *Cantuariensi* ut angelus Domini honorifice susceptus est, in sede patriarchatus introvizatus est. Ipsaq; die cum sacris altaribus assisteret, in columbæ specie super eum spiritus sanctus apparuit, et peracto sacrificio super tumbam sancti *Odonis* idem spiritus requievit. Ideoq; cum *Dunstanus* ibidem transiret, materna lingua dicere solebat *Her lith Odo the gode*, quod nos dicimus, Hic jacet *Odo* bonus. *Dunstanus* deinde universæ genti *Anglorum* necnon & aliis regionibus *Anglorum* regno subpositis patriarcha destinatus, festinabat singulas regionis digredi civitates, ut domesticos fidei apostolica traditione ad bonum opus instrueret, cum propria sane primatis dignitate, regio subfultus adminiculo, cujus primus et præcipuus erat consiliarius; ubi per *Angliam* in omni homine cujuscumq; fuerit dignitatis vel fortunæ vicia compressit, virtutes aggregavit, dirutas ecclesias et monasteria restauravit, et clericos qui eos occupaverant ejecit, monachorum et monialium cætervas aggregavit, et plusquā xl. monasteria de eisdem instituit locis oportunis, pastores instituit, et sacra vit *Oswaldum* ad ecclesiam *Wigorniensis*, *Ethelwoldum* abbatem ad *Wintoniensem*, de qua etiā clericos ejecit.

et monachos introduxit. Hic prædictus *Oswaldus* annuente *Dunstano* per annos aliquot translatus est ad archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ. Hic etiam *Dunstanus* sacravit & coronavit *Edgarum* regem astante *Oswaldo Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ* in civitate *Acamanni* quæ nunc dicitur *Bathonia*. Sacravit etiam & coronavit renitentibus plurimis *Angliæ* primoribus *Edwardum* regem astante *Oswaldo* post obitum regis *Edgari*. Mortuo autem per proditionem novercæ suæ rege *Edwardo*, *Dunstanus* astante *Oswaldo Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ* sacravit & coronavit apud *Kingestune* *Egelredum* clitonem in regem. Sacravit etiam apud *Cantuariam* *Elfegum* abbatem ad regimen *Wintoniensis* ecclesiæ. In cuius electione cum magna fieret altercatio, dum clerici de ecclesiis ejecti clericum & monachi introducti monachum optarent, *Andreas* apostolus suo apparuit *Dunstano* admonens ut abbatem eligeret & sacraret *Elfegum*. Et cum iterum clerici monachos cogitarent eicere, coacto apud *Wintoniam* concilio, monachorum propugnator *Dunstanus* ex adversariis victoria potitus est, dum *Dominici* corporis forma vexillo crucis affixa clamaret dicens, *Ab sit ut hoc fiat, absit ut hoc fiat*. Tunc ordo monasticus jamdudum crebro bellorum turbine lapsus, præcipue caput erexit. Nam eo tempore per principem & protectorem monachorum *Dunstanum* in *Angliæ* Sanctorum lumina effulserunt, ut crederes sidera è cælo micantia arridere. Ipse quoque *Dunstanus* artium liberalium in tota insula post regem *Elfredum* excitator erat mirificus. Ipse regalium locorum reparator munificus. Terribilis in delinquentes, munificus & mitis in pauperes. In frivolis eciam pacis amator, ut in ciphis potantium clavos affigi præciperet aureos vel argenteos, ne quis proximum plus justo gravaret in potando, nec quis plus quam deceret potum appeteret. Tunc clerici quondam ab ecclesiis expulsi, iterum & sæpe in monachos & sanctum *Dunstanum* jam senio confectum rediviva prælia suscitarent. Verum cum apud *Calne* concilio coadunato in *Dunstanum* validissimum ecclesiæ murum perstreperent, solarium repente corruit, & pereuntibus plurimis, solus *Dunstanus* in trabe stans illæsus remansit. Exhinc odio novercali *Edwardo* rege perempto, *Ethelredus* in regnum sublimatus, à beato *Dunstano* astante *Wlstan* *Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliæ*, apud *Kingestune* coronatus est. Cui ibidem prædixit sanctus *Dunstanus* quod non cessaret gladius de domo ipsius, quia per mortem fratris sui ad regnum aspiravit. Deinde cum idem rex propter quasdam dissensiones *Canciam* infestaret, & civitatem *Roffensem* obsideret, mandavit eidem beatus pontifex *Dunstanus*, ut à stulticia desisteret. Monitis *Dunstani* rex non acquievit. Sed acceptis centum libris argenti à beato *Dunstano* missis, ab obsidione recessit. Unde satis admirans sanctus *Dunstanus* sic eidem scripsit dicens, *Quoniam pratulisti pecuniam Deo, argentum apostolo, mea voluntati tuam cupiditatem, venient super te mala qualia non fuerunt ex quo gens Anglorum regnare cepit, usque ad tempus illud*. Sanctissimus igitur Deoque dilectus *Dunstanus*, cum jam esset omni virtutum carisinate plenus, & Deum videndi desiderio fatigatus, transitoriam præsentis vitæ deserens lucem, ad æternam pervenit quietem, anno ab incarnatione Domini xij. minus à mille-

fimo, adventus *Anglorum* in *Britanniam* D. lxiij. nativitatis suæ circiter lxx. patriarchatus vero anno xxxij. pro quo successit

De Athelgaro.

Athelgarus *Selesgensis* episcopus in archiepiscopatum, & pallium suscepit à papa *Johanne*. Uno sedit anno & mensibus iij. obiit & sepultus est in ecclesia Christi. Cui successit in primatum *Cantuariensis* ecclesiæ venerandæ memoriæ

De Sirico.

Siricus *Wiltunienfis* episcopus, & suscepit pallium à papa *Johanne*. Qui cum post dies aliquot clericos vidisset paucos inter monachos aliqua vel extrema officia ministrare, & signa pulsare, præcepit eos penitus amoveri, ne de cætero inter monachos comparerent; indignum reputans inter monachos esse consortia clericorum. Per ejus consilium *Angli* dederunt *Danis* tributum x. librarum. Post modicum venerunt in *Angliam* *Anlafus* rex *Noreganorum*, & *Suanus* rex *Danorum* cum xciiij. navibus, trieribus & optinuerunt tributum xvj. librarum. Obiit interea *Siricus* archiepiscopus in senectute bona, & libros suos valde bonos *Cantuariensi* dedit ecclesiæ. Sedit annis v. & cum patribus sepultus est. Pro quo electus est vir eximie sanctitatis

De sancto Elfrico.

Elfricus *Siraburnensis* episcopus, & suscepit pallium à papa *Johanne*. Hoc tempore sedes episcopalis *Lindisfarnensis* translata est *Dunelmum*. *Elfricus* autem archiepiscopus in multa paganorum infestatione & summa religione *Cantuariensem* rexit ecclesiam annis xj. & requiescit in ecclesia Christi, & ad superos translatus est. Huic autem successit

De sancto Elfego.

Elfegus *Wintoniensis* episcopus. Qui principium nascendi splendidissimis trahens natalibus, magna prudentia & summa humilitate vitam instituit. Lectis autem & perlectis quæ saluti videbantur sufficientia, totum philosophiæ studium convertit ad diligendum Deum, & apud *Dierherste* monachus effectus est. Deum itaque in omnibus & per omnia diligere, officia sibi credita sedulo ministrare curabat, & alterius incommodo commodum sibi facere non volebat. Quibuscumque potuit profuit. Quibus autem non potuit prodesse, studuit non obesse. Inde post annos *Bathoniam* ingressus, constructo habitaculo vitam solitariam ducere cœpit, culpans admodum omnes qui secularem habitum mutarent, & vitam non mutarent. Nec diu confluentibus ad eum plurimis, monachorum turba non modica ibidem congregata est. Interea felicitis memoriæ *Athelmoldo Wentano* episcopo ex hac luce subtracto, per sanctum *Andream* apostolum revelatione divina, *Elfegus* abbas per sanctum *Dunstanum* electus est, & ab eodem in ecclesia *Cantuariensi* sacratus, & deinde gaudentibus cunctis in ecclesia *Wintoniensis* intronizatus est. Deum itaque timens, ipsius summo opere mandata servabat, & in ejus cotidie dilectione crescebat, parcimoniam amplectens pauperes Christi

Christi recreabat, ut nullum parochialium suorum publicæ subdi fineret mendicitati, nec pauperem alienum ab eo vacuum recedere permittebat: horrendum nefas reputans si quod natura commune instituit hoc velit homo usurpare privatum. Venerandæ vero memoriæ *Elfrico* archiepiscopo *Cantuariensi* ad cives superos translato, *Elfegi* nomen, ut prædictum est, ab omnibus attollitur. *Elfegus* eligitur, *Elfegus* magnificatur. Anno Dominicæ incarnationis millesimo sexto, ætatis suæ circiter annum liij. universitate gratiæ repletus, *Romam* profectus à papa *Johanne* mirifice honoratus, patriarchatus pallium suscepit, & in *Angliam* reversus, à filiis suis *Cantuarie* honorifice susceptus est. Ab illo tempore frequenter & oportune non desuit concilia celebrare, orthodoxam fidem patribus exponere, peccantes quolibet absque personarum acceptione verbis & beneficiis ad Deum revocabat, ac pro omnium salute bis in die missam celebrabat. Totus erat clementia profluus, totus in lacrimas resolutus, pauperum piissimus consolator, oppressorum promptissimus relevator, liberalis in dando, difficilis in accipiendo; una spes omnibus ad se venientibus; afflictis erat unicum refugium. In festis præcipuis quibus illum sacerdotalem gratiam pro populo exhibere oportebat, inter ymnos clamore solenniter decantatos privatas missas tanto devotius quanto remotius agebat. Inde plenus Deo ad altare rediens, quod prius inceperat officium peragebat. Deinde in vestitu candido, desuper amictus pallio, mitra cæsarie constrictus diem transigebat, ut spectatores sui eo fierent devotiores ad reverentiam, quo illum spectarent decentiorem ad gratiam. Ornatum ecclesiæ suæ multis ac præclaris operibus ampliabat; pudicitiae decus adeo amplexatus est, ut ipso audiente verbum turpe nemo auderet proferre. Hoc est enim primum castitatis documentum, videlicet ne quis ore turpia proferat, ne in corde turpia versare videatur. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Per idem tempus piratæ pessimum genus prædonum ducibus *Suano* & *Turkillo* principibus *Danorum* fortissimis nonnullam terræ *Anglorum* maculam intulerunt. Licet enim eis affluenter & sæpe sumptus ex *Anglia* pararetur, & ad sua vota tributum penderetur, non tamen destiterunt quin turmatim per provincias ubique discurrerent villas devastarent, rebus suis quosdam spoliarent, plurimos necarent. Ad ultimum inter natiuitatem sanctæ *Mariæ* & sancti *Michaelis* festiuitatem, *Cantuariam* circumvallantes obsiderunt. Vicesimo autem obsidionis die, per insidias *Elmari* archidiaconi (quem sanctus *Elfegus* ne morti traderetur prius eripuit,) pars civitatis incenditur, exercitus ingreditur, urbs capitur. Alii ferro jugulantur, alii flammis consumuntur. Plures quoque de muris præcipientes dantur, nonnulli per verenda suspensi deficiunt. Matronæ crinibus per plateas civitatis distractæ demum flammis injectæ moriuntur. Parvuli à matrum uberibus avulsi, aut lanceis excipiuntur, aut super æsto carro minutatim conteruntur. Interea archipræsul *Elfegus* capitur, vincitur, tenetur & variis modis afficitur. *Elmarus* abbas sancti *Augustini* abire permittitur. Capiuntur *Godwinus* *Roffensis* episcopus, *Leofruna* abbatisa monasterii sanctæ *Mildrithæ*, *Alfredus* regis præpositus, monachi quoque, clerici, populusque utriusque sexus innumerabilis. Exin ecclesia Christi

spoliata comburitur, grex monachilis & turba virilis, sed & muliebris, senilis, infantilis decimatur. Novem trucidantur, decimus vitæ reservatur; quatuor monachis & octingentis viris decimatorum summa perficitur. Populo cæso, urbe spoliata & tota concremata, archipræsul *Elphegus* vinctus extrahitur, impellitur, graviter fauciatur, ad classem ducitur, post in carcerem retruditur, ibique septem mensibus affligitur. Interea ira Dei in homicidam populum defæviens, ex eis duo milia per diros internorum cruciatus prostravit. Cæteri quoque simili modo percussi, à fidelibus commonentur ut pontifici satisfaciant, sed differunt. Prævaluit interim clades, & nunc denos, nunc vicos, nunc plures absumpsit. Perfidus autem *Edricus* per cuius prodicionem in *Anglia Dani* tam atrociter sæviebant, & omnes *Angliæ* primates utriusque ordinis ante Pascha *Londoniæ* congregati sunt, & ibi tamdiu morati, quousque tributum *Danis* promissum quod erat xlvij. librarum persolveretur. Interea sancto sabbato Dominicæ Resurrectionis archipræsuli *Elfego* à *Danis* proponitur conditio, ut si vita ac libertate velit potiri ij. librarum persolvat. Illo autem nolente, necem ejus usque ad aliud sabbatum protelant. Quo adveniente, adversus illum exarserunt ira magna, & quia vino nimis inebriati fuerant, & quia prohibuerat *Elfegus* ne quis pro sua redemptione quicquam eis daret; proinde de carcere educitur, & ad eorum concilium pertrahitur. Mox illi è sedibus profiliunt, averfis securibus illum deiciunt, lapidibus, ossibus, bovinis capitibus obruunt. Ad ultimum quidam *Thrum* nomine quem confirmarat pridie, impia motus pietate securim capiti suo infixit. Qui statim in Domino obdormivit, & victorem spiritum cum triumpho ad cælum direxit xij. kal. Maii. Cujus corpus die sequenti *Londoniam* deferretur, à civibus honorifice suscipitur, & ab episcopis *Eadnotho* *Lincolniensi*, & *Alphuno* *Londoniensi* in ecclesia sancti *Pauli* sepelitur. Sedit autem beatus *Elfegus* in ecclesia *Cantuariensi* annis vj. & mensibus vij. Cui successit in pontificatum *Cantuariensis* ecclesiæ bonæ memoriæ

De Livingo.

Livingus *Wellensis* episcopus, & suscepit pallium à papa *Benedicto*. Qui cum per vij. annos strenue *Cantuariensem* rexisset ecclesiam & ornamentis optimis decorasset, in pace bona quievit & sepultus est. Post quem successit in archiepiscopatum

De Egelnotho.

Egelnothus ejusdem ecclesiæ Christi decanus. Erant enim tunc temporis *Cantuar.* ecclesiæ monachi quasi canonici cathedrales, monachorum quidem habitum gerentes, sed regulam non adeo plene observantes. Non enim poterant clerici assumpti post martirium sancti *Elfegi*, cum quo totus fere conventus exceptis quatuor tantummodo monachis gladiis *Danorum* occubuit, adeo plene informari, nec à propriis voluntatibus coerceri, ut omnimodis regulam observarent. Præpositum suum decanum vocabant, quem nos post adventum *Lamfranci* Priorum appellamus. Habebat etiam quondam *Cantuariensis* archiepiscopus corepiscopum quendam qui in ecclesia sancti *Martini* extra *Cantuariam* manebat;

nebat; qui adveniente *Lamfranco* deletus est, sicut ubique terrarum factum esse audivimus. *Egelnothus* autem propter nimiam & eximiam infitam sibi bonitatem anthonomastice *Bonus* appellatus est; qui post electionem suam *Romam* adiit, & à *Benedicto* papa cum honore multo susceptus est, pallioque suscepto cum honore primatus *Cantuariam* reversus, *Cantuariensem* ecclesiam in statum pristinae dignitatis reparavit. Nam processu temporis imperante & cooperante rege *Cnutone* reportavit corpus sancti martyris *Elfegi* de *Londonia* ubi per x. annos jacuerat in ecclesia sancti *Pauli* ad *Cantuariensem* ecclesiam, sedem videlicet patriarchatus sui. Hiis etiam diebus & ipso cooperante monachi positi sunt in monasterium sancti *Eadmundi*. Habebat enim rex *Cnuto* valde carum prædictum *Egelnothum* archiepiscopum & ejus consiliis adhaerebat, eo quod vir bonus esset, eumque sacro crismate linisset. Optinuit in brevi idem rex regnum *Angliae*, *Daciae*, *Norwegiae*. *Egelnothus* sedit annis xvij. & obiit iij. kal. Novembris. Cui successit

Rex Haroldus.

De Eadfino archiepiscopo.

Eadfinus Wentannus episcopus regis *Haroldi* capellanus, & suscepit pallium à papa *Alexandro*. Hic *Eadfinus* defuncto rege *Haroldo* sacrauit & coronavit regem *Eadwardum* apud *Wintoniam* astante *Alfrico Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Angliae* in die Paschæ. *Eadfinus* cum annis xj. optime rexisset pontificatum, & eidem ecclesiae nonnulla contulisset beneficia, v. kal. Novembris defunctus est, & in ecclesia *Christi* sepultus est. Cujus corepiscopus *Siwardus* nomine apud *Abendoniam* defunctus ibidem sepultus est. *Eadfino* ad superos translato, ex voluntate regis *Eadwardi*

De Roberto.

Robertus, genere quidem *Normannus*, sed *Londonia* civitatis episcopus successit in pontificatum *Cantuariensis* ecclesiae. Hunc *Edwardus* regno sublimatus in *Angliam* vocavit, & primo *Londoniensis* ecclesiae, deinde *Cantuariensis* dedit pontificatum, eo quod inopiam ipsius quondam exulis paulisculis relevaverat beneficiis cum adhuc esset monachus *Gemetensis*. Verum cum inter *Normannos* & *Anglos* qui regi astant *Edwardo* grandis fieret altercatio, tandemque per Comitem *Godwinum* cujus erat facundia facilis, ad fallendum incomparabilis, prolata sententia in *Robertum* ejusque complices videlicet *Normannos*, quod statum regni conturbarent, ille pro sua causa sedem appellans apostolicam, *Romam* profectus est. Sed cum *Gemeticum* reverteretur, decidit in lectum & defunctus est. Sedit utcumque annis duobus; & ipso adhuc vivente

De Stigando.

Stigandus regis *Edwardi* capellanus qui quondam dimisso australium *Saxonum* episcopatu *Wintoniensem* invaserat ecclesiam, archiepiscopatum etiam *Cantuariensis* ecclesiae invadere non formidabat, & assumpto *Roberti* adhuc viventis pallio archiepiscopatu *Cantuariensi* potitus est, nec tamen *Wintoniensem* dimisit ecclesiam. Magnanimus enim erat valde & inæstimabilis praesumptionis. Sancti

etiam *Augustini* rexit cœnobium & ei nonnulla contulit beneficia, à quodam *Benedicto* papa schismatico pallium suscepit. Hic primus in habitu clericali *Cantuariorum* praesumpsit invadere praesulatum. Hoc tempore transtulit *Herfastus* sedem episcopatus de *Helmeham* ad *Thefordum*. *Benedicto* à papatu depulso, *Stigandus* ab officio per *Alexandrum* papam suspensus est, & post obitum sancti regis *Edwardi* sub rege *Willielmo* concilium *Wintoniae* celebratum est, ubi per assensum *Alexandri* papae regisque *Willielmi* qui *Angliam* adquisivit, per duos Cardinales & in *Angliam* legatos *Stigandus* depositus est, & in carcere trusus, diras indomitae praesumptionis luit poenas, & ibidem defunctus est. Siquidem eodem mortuo, clavis parvula in secretis reperta est quae sera cubicularis scrinii apposita innumerabilium thesaurorum dedit indicium. Cartae quidem inventae sunt in quibus notata erat & metallorum qualitas & ponderum quantitas quae per omnia praedia sua compilata defoderat. Sedit tamen utcumque *Stigandus* annis xvij. & in ergastulo regio apud *Wintoniam* mortuus est, sed in ecclesia sancti *Smithini* sepultus. Post ipsius depositionem vacavit ecclesia *Cantuariensis* ij. annis; Postea

De Lamfranco.

Lamfrancus abbas *Cadomensis* electus est. Qui autem vel unde fuerit iste *Lamfrancus*, paulisper lector attende. *Lamfrancus* erat natione *Lumbardus*, natus in urbe *Papiensi* civibus egregiis & honesta conditione: pater ipsius *Hanbaldus*, mater *Rosa* vocabatur. Studiis literarum traditus, omnibus in brevi repletus est disciplinis. Deinde totum animum convertit ad Deum, ut relictis omnibus ipsum solum sequeretur. Nativitatis igitur patriam egressus, *Alpes* transcendit, & sic pertransiens *Franciam* venit in *Normanniam*, ubi sibi associatis clericis scholas regebat. *Rothomagum* autem pergens, obiter in silva grandi incidit in latrones, qui cuncta quae habebat auferentes, ligatis à tergo manibus & capicio cappae ante oculos admoto, duxerunt illum in eadem silva per devia & inter saltus condensa frutecta in crepusculo solum dimiserunt. Talibus vallatus angustiis votum vovit, quod in proximo pauperimum suscipere monachatum si dominus eum liberaret illatum. Mane facto, à viatoribus solutis vinculis liberatus est, & sic ad *Beccum* properavit, ubi abbas *Herlevinus* mansuunculas monachorum in suo fecit patrimonio, & tunc veniente *Lamfranco* manibus suis furnum faciebat. Ibi *Lamfrancus* attonsus per tres annos quasi solitarius omnibus ignotus degebat, omni bonitati operam dans virtutum fasciculum viriliter componebat. Inde solitariam vitam quo magis proficeret desiderans, cum abire clanculo decrevisset, nutu Dei miraculose detectus retentus est, & suscepit ibidem invitus Prioratum. Deinde emergentibus causis *Romam* profectus est, & coram *Nicolao* papa *Berengerii* haeretici devicit responsales, & *Willielmi* ducis *Normanni* negotia pro voto complevit. Dux autem cœnobium apud *Cadomum* fundavit, & ibidem *Lamfrancum* instituit abbatem. Postmodum cum armis optinuisset regnum *Anglorum*, ex assensu papae *Alexandri* *Lamfrancum* vocavit in *Angliam*. *Lamfrancus* igitur *Cadomensis* abbas genere *Lombardus*

hardus vir undecumque doctissimus, omnium liberalium artium divinarumque simul ac secularium literarum scientia peritissimus, consiliisque ac gubernatione rerum mundialium æque prudentissimus, compellente rege *Willielmo* primo & iubente papa *Alexandro* venit in *Angliam*, pauco post tempore *Cantuariensem* ecclesiam suscepit regendam; eligentibus eum senioribus ejusdem ecclesiæ cum episcopis & principibus, clero & populo *Anglia* in curia regis in Assumptione sanctæ *Mariæ*. Qui cum *Cantuariam* veniret, ab utroque conventu ecclesiæ scilicet *Christi* & sancti *Augustini* cum honore debito susceptus est. Quem sacravit *Willielmus Londoniensis* episcopus iij. kal. Septembris, astantibus & cooperantibus episcopis *Angliæ* *Walkelino Wentano*, *Remigio* *Lincolniensi*, *Siwardo* *Roffensi*, *Herfasto* *Helmeanensi*, *Stigando* *Selegiensi*, *Hermann* *Sireburnensi*, *Gifone* *Wellensi*. Cæteri episcopi qui absentes fuerant, causas suæ absentiae tam literis quam legatis ostenderunt. Eodem anno *Thomas Eboracensis* electus *Cantuariam* sacrandus advenit, à quo cum *Lamfrancus* debitam peteret professionem, nulla ratione, nulla probatione hoc facere voluit, sed aspernatus omnia non sacratus recessit; unde commotus rex existimans quod *Lamfrancus* indebita postularet, ad præsentiam suam convocavit utrumque cum episcopis *Angliæ*, ubi partis utriusque rationibus auditis, decretum est tandem ut *Thomas Cantuariam* rediret, & inter sacrandum debitam ecclesiæ *Cantuariensi* & *Lamfranco* faceret professionem. Proinde *Cantuariam* venit, professionem fecit, sacratus recessit. *Lamfrancus* autem *Romam* profectus, summo cum honore à domino papa *Alexandro* susceptus est, adeo ut *Lamfranco* venienti papa assurgeret & duo pallia daret, unum videlicet de jure *Cantuariensis* ecclesiæ, aliud in signum specialis amicitiae. Cum autem *Thomas Eboracensis* archiepiscopus qui cum *Lamfranco* venerat ibidem quæstionem moveret de primatu, licet eum *Lamfrancus* in *Cantuariensi* sacrasset ecclesia & subjectione trium episcoporum, auditis utriusque partis allegationibus distulit dominus papa causam donec in *Anglia* ubi res mota erat sine debito clauderetur. Reverso igitur in *Angliam* utroque archiepiscopo, convocavit rex multitudinem nobilium *Angliæ*, & in audientia omnium, audita partis utriusque ratione, testimonioque virorum antiquorum & historiarum serie commotus *Thomas* debitam & absolutam *Cantuariensi* ecclesiæ, & *Lamfranco* fecit professionem. Attamen pro bono pacis *Lamfrancus* sponte concessit *Thomæ*, ut *Dunelmensis* episcopus de cætero sibi profiteretur, & ut suffraganeus obediret, ut vel sic uno saltem decoratus episcopo, nomen archiepiscopi obtineret. Legimus tamen episcopos *Eboracenses* nonnullos sine pallio toto vitæ suæ tempore prædictam *Eboracensem* rexisse ecclesiam. Jussu tandem regis & episcoporum assensu factum est scriptum autenticum, totius causæ continens finem; quod in pluribus *Angliæ* majoribus ecclesiis regio sigillo inpressum cum subscriptionibus episcoporum & abbatum qui præsentis fuerunt, positum est. Deinde *Lamfrancus* ab omnibus suffraganeis *Cantuariensis* ecclesiæ periit & accepit professiones. Hos etiam archiepiscopos & episcopos sacravit *Lamfrancus* in diversis temporibus, & ab eis debitas suscepit professiones. *Thomam* archiepiscopum *Eboracensem* in *Cantuariensi* eccle-

siæ. *Patricium* *Dubliniensem* in *Londoniensi*. *Osberrnum* *Exoniensem* in *Londoniensi*. *Petrum* *Lichesfeldensem* in *Glocestria*. *Hernostum* *Roffensem* apud *Westmonasterium*. Huic dederat *Lamfrancus* prædictam *Roffensem* ecclesiam regendam in capitulo *Cantuariensi*. *Hernosto* post annum defuncto, dedit *Lamfrancus* eundem episcopatum *Gundulfo* in capitulo *Cantuariensi*, & sacravit eum ibidem in ecclesia *Christi*. Sacravit etiam *Robertum* *Herefordensem* in eadem ecclesia *Christi*, & *Robertum* *Cestrensem*, & *Willielmum* *Helmeanensem*, & *Johannem* *Wellensem*, & *Godefridum* *Cicestrensem*. Sed diversis temporibus. Abbates etiam sancti *Augustini* benedixit, *Widonem* scilicet & *Scotlandum*, de quibus debitas accepit professiones. Et quia à multis retroactis temporibus usus Conciliorum obsoleverat, ad extirpanda vitia concreta & virtutes inferendas, in diversis locis concilia celebravit. Primum apud *Wintoniam*, in quo certis ex causis deposuit *Wlfricum* abbatem de *Hida*, & alia plura & utilia instituit. Secundum tenuit concilium in ecclesia sancti *Pauli* *Londonia*, in quo recognitum est à majoribus terræ quod *Eboracensis* archiepiscopus sedere debeat ad dexteram archiepiscopi *Cantuariensis*, *Londoniensis* ad sinistram, *Wintoniensis* juxta *Eboracensem*. Si vero *Eboracensis* defuerit, *Londoniensis* sedebit ad dexteram, *Wintoniensis* ad sinistram. Cæteri vero episcopi secundum tempus consecrationis suæ sedebunt, & ita deinceps observatum est. Tercium concilium tenuit apud *Wintoniam*. Quartum vero in *Londonia*, in quo deposuit *Ailnothum* *Glastoniensem* abbatem. Quintum apud *Clandiam*. Sextum apud *Glocestriam*, in quo deposuit *Wlfretelum* abbatem de *Cruland*. In hujus *Lamfranci* temporibus sedes episcoporum de locis indignis ad loca digniora, videlicet urbes transierunt. *Lichesfeldensis* ergo transiit in *Cestriam* quæ olim civitas *Legionum* dicebatur. *Selegensis* in *Cicestriam*. *Helmeanensis* primo in *Thetford*, nunc autem ab *Hereberto* episcopo in *Northwicum*. *Sireburnensis* in *Saresberiam*. *Dorcestrensis* in *Lincolniam*, & nuper *Wellensis* in *Bathoniam*. Adeo enim cœlestis sapor pectus *Lamfranci* & palatum infecerat, adeo latinitas omnis in liberalium artium scientiam per doctrinam ejus se incitabat, adeo ipsius exemplo vel metu professio monastica in religione sudabat, non tunc episcoporum ambitus, non tunc abbatum venalitas proficiebat. Ille majoris gloriæ & amplioris gratiæ apud regem & archiepiscopum erat qui tenacioris sanctitudinis opinionem habebat; & cum *Lamfrancus* per *Angliam* & *Hiberniam*, *Scotiam* & *Walliam* suam diffunderet sapientiam, suam *Cantuariensem* ecclesiam in omni promovit bonitate. Nam jura ipsius & libertates revocavit, & terras perditas quas prædo abstulerat eidem ecclesiæ restituit; de quibus postmodum plenius dicitur. Et quia *Cantuar.* ecclesia tempore hostilitatis cum officinis igne consumpta est, & monachorum numerus imminutus erat & ordo, omnia *Lamfrancus* innovans à fundamentis vetera evertit, & deinde ipsam ecclesiam *Christi* cum officinis infra ambitum muri cum ipso ambitu ædificavit, processu temporis centum monachos apposuit: sic prudenter instituens ut in ecclesia *Christi* monachi essent septies xx. vel centum & L. quibus ordinem scripsit, Priorem instituit & quamplurima de auro, & argento, & pannis sericis, & in diversis rebus innumera fecit orna-

menta, ecclesiam quoque sancti *Andrea Rossensis* quam rex olim fundaverat *Ethelbertus*, renovavit, consummavit, quam etiam preciosis ornamentis & monachis ditavit. Ecclesiam etiam sancti *Albani* quam rex *Ine* fundaverat olim, restauravit & ibidem monachos instituit. Ecclesiam sancti *Gregorii* papæ extra *Cantuariam* & hospitale à fundamentis inchoavit, & consummavit. Ecclesiam etiam sancti *Nicholai* ad occidentem civitatis & hospitale fecit leproforum; in quibus ecclesiis clericos instituit, ut prædictis ægrotis, vivis, & defunctis spiritualia ministrarent; victualia quoque eisdem ægrotis & redditus assignavit. In maneriis ad archiepiscopum pertinentibus ecclesias & domos honestas ædificavit. In congregatione illa famosa nobilium *Anglia* & seniorum quæ ex præcepto regis facta est apud *Winndene* dirationavit *Lamfrancus*, & recuperavit terras ablatas, libertates & consuetudines revocavit; & sicut rex tenet libere consuetudines sibi debitas in terris suis, ita archiepiscopus & ecclesia *Cantuariensis* in omnibus locis tenet homines suos, consuetudines, terras, jura & libertates secundum cartas regum quas eadem habet ecclesia, & principaliter sancti *Edwardi* & omnium successorum ipsius. Rex autem *Willielmus* in partibus transmarinis negotiis multis & magnis intentus, *Lamfrancum* in *Anglia* constituit judicem omnium & præceptorem. Is enim inter alios, immo præ aliis erat memorato regi *Willielmo* acceptus, & in cunctis Dei rebus non mediocriter intentus. Quapropter semper operam dabat, quatinus & regem Deo devotum efficeret, & religionem morum bonorum in cunctis ordinibus hominum per totum regnum revocaret. Nec privatus est desiderio suo. Multum enim instantia illius atque doctrina per totam *Angliam* religio aucta est, & ubique nova monasteriorum ædificia constructa sunt. Mortuo postmodum in *Normannia* rege *Willielmo* primo anno regni sui xxj. convocatis episcopis & primoribus *Anglia*, *Lamfrancus* elegit *Willielmum* filium regis, sacra- vit & coronavit in regem apud *Westmonasterium* v. kal. Octobris: hunc enim antea educaverat & militem fecerat. Deinde *Lamfrancus* sicut & ante lectioni semper intentus erat, ut per se, vel per alios veteris & novi testamenti libros emendavit; pauperibus itaque dapnificus erat, ut quingentas libras quotannis ad elemosinam erogasse dicatur. Con sanguineis monachorum suorum indigentibus sufficientia beneficia impendebat. Consecrationis ejus pronosticon erat, *Date elemosynam & ecce omnia munda sunt vobis*. Sed & ipse dicere poterat, ab adolescentia crevit mecum misratio; fuit enim alacritate jocundus, humilitate submissus, in elemosinis largus, fide catholicus, Christianæ religionis reparator, pauperum sustentator, pupillorum protector, viduarum & oppressorum consolator. Hiis & aliis virtutibus ornatus, fidem recte vivendo servavit, cursum bene moriendo consummavit. Nam appropinquante termino vitæ suæ, decidit in ægritudinem, & anno patriarchatus sui xix. v. kal. Junii feria ij. post octavas Pentecostes prima hora diei diem clausit extremum. & in ecclesia Christi quam ædificaverat præsentem *Thoma Eboracensi* archiepiscopo & episcopis *Anglia* sepultus est. Post ipsius decessum annis iiij. viduata pastore *Cantuariensis* vacavit ecclesia. Quantas interim oppressiones quot dampna per regem *Willielmum* secundum, non so-

lum *Cantuariensis*, sed & *Anglicana* sustinuit ecclesia, deplendum est potius quam dicendum. Nam rex *Willielmus* effrænis effectus omni sorduit libidine, nimiaque desævit cupiditate simul & crudelitate. *Cantuariensis* enim ecclesiæ tunc vacantis & omnium vacantium ecclesiarum terras confiscavit & redditus, homines oppressit, jura minuit, libertates adnichilavit: sic tenuit ecclesiam *Cantuariensem* annis iiij. in omni crudelitate. Decidit tandem in lectum & desperatus est: suggererunt ei sui ut Deum vel sic formidans sui miseretur & ecclesias vacantes donaret, & maxime matrem omnium *Cantuariensem* ecclesiam. Consensit ille, si quis tamen dignus inveniretur; & tandem

De sancto Anselmo.

Anselmus abbas *Beccensis*, qui tunc in *Anglia* ordini *Beccensi* subditas visitabat ecclesias, electus est. Sed ut paucula de prædicto patre succincte dicantur, lector siste gradum, & sic devotius carpe viator iter. Natus est igitur *Anselmus* in *Augusta* civitate, patre *Gundulfo*, & matre *Ermenberga*. Qui concepit ab infantia timorem Domini, unde veræ justitiæ postmodum opera processerunt: literis & honestati adolescens applicat animum, & explevit in brevi tempora multa. Exactis dehinc tribus annis in *Francia* vel *Burgundia*, *Lamfrancum* adiit in *Normannia*, ad quem audiendum de diversis mundi partibus confluebant, quicumque sapientiæ vel eloquentiæ profectum appetebant. Is enim omnium judicio præstantissimus habebatur. Factus est ei *Anselmus* familiaris præ cæteris, & magistri quodammodo exhaustit spiritum: unum tamen *Anselmus* necessarium esse prospexit, quod hujus mundi quælibet scientia veram non confert beatitudinem. Et cum ad obsequium Dei omnino animum inclinasset, tandem apud *Beccum* monachus factus est, ubi *Lamfrancus* sub abbate *Herlewino* tunc temporis Prioratum regebat; à quibus *Anselmus* informatus sic profecit in triennio, ut universis videri posset ex merito lucidissimum veræ sanctitatis exemplum. Assumpto vero *Lamfranco* in regimen monasterii *Cadomensis*, in Prioratum *Beccensis* ecclesiæ eidem successit *Anselmus*. Studuit igitur in religione proficere, & mores hominum vitæ non habebat exemplum sed verbum Dei: vigeat enim in eo legis Dei jugis meditatio, executio cauta, fida relatio, & oratio devota. De illo dici potest quod de *Martino*: Ori ejus nunquam Christus defuit, sive justitia, sive pax, vel quicquid ad veram vitam pertinet. Habebat semper ante oculos timorem Domini, & omnem peccati faciem super omnia quæ dici possunt exoribat. Pius erat ut omnibus paternum impenderent affectum. Veræ scientiæ sic scrutabatur vias, ut fidelia scripta perlegeret, & corruptiones librorum emendaret; fortitudinem vero animi à cultu veræ justitiæ non deflexit. Vigeat in eo spiritus consilii, ut ad ipsum turmatim fluere undique desolati. Illuxerat ei tanta claritate facies veritatis, ut intelligeret prudenter ænigmata scripture, nodos quæstionum potenter dissolveret, manifesta frequenter haberet occulta cordium, & quædam prophetandi gratia plerumque prædiceret arcana futurorum. Præsidebat in eo sapientia spiritus ut nichil in eo saperet nisi Deus; profitebatur cum apostolo, *Corde puro, conscientia bona, & fide non ficta*. Quis

Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? Aliorum quippe, præcipue juvenum et infirmorum, profectum curans, divinam sibi gratiam adquirebat, et cum omnibus benignitate magis imperaret quam auctoritate, nichil tamen de vigore ordinis remittebat, sed ad misericordiam magis quam ad sævitiam pronior erat. Noverat enim auctoritatem et austeritatem inferre timorem potius quam amorem, nec sine amore est ordo, quia nulla vera est sine caritate religio, utique non extorquebis amari. Operibus caritatis et misericordiæ semper insistens fructum plurimum domino adquirebat, et utilitati fratrum omnino studuit inservire. Licet autem omnibus obsequi, neminem lædere gestiens, etiam cum hiis qui eum oderant esset pacificus, invidiam tamen quam aut virtus, aut felicitas, aut horum opinio semper accendit, non potuit declinare. *Anselmus* dæmonibus imperat, morbos expellit, futura prænuñciat, legem Dei facit et docet, et multis indiciis vir apostolicus esse comprobatur. His temporibus scripsit tres libros, unum de Veritate, alium de Libero Arbitrio, tertium de casu Diaboli. Scripsit etiam librum de Grammatico, et Monologion, et alium cui Prologion titulus est. Exinde semper magis ac magis mundum exhorruit, et verum monachatum ardentius amplexatus est; unde ad eum undique de remotis regionibus plurimi confluebant, aut auxilium, aut ipsius consilium expectabant. Abbati vero *Herlemino* decedenti invitus quidem & renitens *Anselmus* successit. Ut autem orationi, lectioni & officio verbi liberius vacaret, causas & forinseca negotia fratribus ad hoc idoneis delegavit: Vix enim aut nunquam exercentur lites sine dispendio caritatis. Tantam humilitatem hospitibus exhibebat, ut sæpe eorum gratia fratrum refectorium spoliaret; circa pauperes adeo misericordiæ visceribus affluebat, t hoc solum quodammodo nosse videretur, Omnipotenti te tribue. *Anselmo* quidem ascribendum est quod sancti martyris *Elfegi* memoria solenniter celebratur. Cum enim venisset in *Angliam* ut sibi commissas visitaret ecclesias & magistrum suum jam archiepiscopum videret *Lamfrancum*, inter alia dilectionis eloquia dixit *Lamfrancus*, quod *Angli* quosdam sibi instituisent Sanctos, inter quos & quendam *Elfegum* archiepiscopum quidem quem *Dani* occiderunt, eo quod pro redemptione sua homines suos nollet spoliare. Cui cum probabili ratione monstrasset *Anselmus* *Elfegum* pro iusticia passum verum Dei martyrem esse, instituit *Lamfrancus* ipsius memoriam solenniter celebrari. De *Bregemino* vero, *Adelardo*, *Alfrico*, & aliis archiepiscopis quia scripta autentica reperta non sunt solennitates esse desierunt. Viso *Lamfranco*, transfretavit *Anselmus*, & postmodum rege *Willielmo* primo in *Normannia* mortuo, *Willielmus* filius ejus à *Lamfranco* coronatus est. *Lamfranco* autem ad superos translato, annis quatuor vacavit ecclesia *Cantuariensis*, & *Anselmus* anno quarto à primoribus vocatus rediit in *Angliam*. Deinde progressus ad curiam, ab occurrente sibi rege honorifice susceptus est. Regem secretius alloquitur *Anselmus*, excessus corripit, transgressionem exponit, ut respiscat hortatur, & statuit regem contra faciem suam. Disgrediuntur ab invicem, & rex graviter infirmatus decidit in lectum & desperatus est. Suggesterunt ei sui ut saltè in hoc articulo misereatur sui,

ut mater omnium *Cantuariensis* ecclesia dignum fortiatur pastorem. Adquiescit ille consilio, & *Anselmus* in hoc opus dignissimum fore pronunciat. Acclamatur ab universis, & *Anselmus* electus est ij. non. Marci prima Dominica quadragesimæ. Audit hæc ille, & contradicit, reluctatur & obstat: prævaluit tamen ecclesiæ Dei conventus, & *Anselmus* violenter in vicinam ecclesiam cum ymptis portatur magis quam ducitur. Cumque ad regem renitens traheretur, ut secundum morem de manu regia baculum susciperet pastorem, abhorruit *Anselmus* & quantum potuit renisus est. Adjuncto tamen utcunque manui ipsius de foris baculo, præcepit rex ut sine dilatione ac diminutione investiretur de omnibus ad archiepiscopatum pertinentibus intus & extra, & ut ei civitas *Cantuariensis* quam *Lanfrancus* suo tempore à rege tenebat, & abbatia Sancti *Albani* quam *Lanfrancus* & antecessores ejus habuerant, ad alodium *Cantuariensis* ecclesiæ perpetuo jure transfirent. Convaluit in proximo rex, & *Anselmus* vix tandem electioni consentiens, consecratus est in ecclesia *Cantuariensi* ij. non. Decembris à *Thoma* archiepiscopo *Eboracensi*, astantibus & cooperantibus episcopis *Angliae*. Anno gratiæ M. xcij. inde profectus ad regis curiam, tribus diebus natalis domini in lætitia magna transactis, rex adversus eum gravissimam concepit indignationem, quod ille mille libras argenti non dederat regi quasi pro retributione archiepiscopatus, quem ei dederat, ut dicebat, sine prece vel obsequio. Cum autem rex properaret ad mare, & *Anselmus* eum pro pace sollicitaret ecclesiæ, iratus rex ipsum præcepit recedere, & ne transitum ejus diutius expectaret. Ab illo die ecclesia Christi magis concutitur, minuuntur possessiones, litibus & sumptibus vexantur homines, & fiunt indies posteriora pejora prioribus. Erat autem *Anselmus* infirmus ad mundana, & ratiociniis interesse non poterat, sed omnia viro prudenti monacho commiserat *Baudewino*. Scripsit interim librum de incarnatione Verbi. Regem vero de transmarinis redeuntem rogat *Anselmus*, ut ei liceat pro pallio dominum papam adire *Urbanum*. At ille ad *Urbani* nomen intumuit, asserens in regno suo non debere apostolicum quempiam nominari sine ipsius electione. Præfigitur dies et locus *Anselmo* ut de hac temeritate respondeat. Assunt partes & voluntati regis omnes acclamant, præcipue tamen episcopi regiam sententiam affirmabant; quos cum divinis & canonicis rationibus infraxisset *Anselmus*, omnes uno impetu vociferati sunt eum deliquisse in regiam majestatem, qui voluntati ejus suas præposuerat leges. Nam nec Deo miseri quicquam nisi rege [annuente] audebant ascribere. Ad unam igitur regis vocem archiep. suo omnem obedientiam abnegant & communionem abjurant, rex ei manifestas inimicitias indicit, & omnem abnegat securitatem. At ille constanter effectus à curia recessit. Interea rex missis nunciis clanculo pallium à papa *Urano* quem odio habuerat petiit & obtinuit, ut vel sic *Anselmum* ad libitum inclinaret, vel eo penitus depulso, archiepiscopatum alteri cum pallio ipso donaret. Quo cognito, renuit *Anselmus* de manu regia pallium suscipere, & gratiam ipsius mediante pecunia vendicare. Pallium igitur per Episcopum *Albanensem Cantuariam* delatum est, & in altari Christi positum suscepit *Anselmus*. Procedente tempore cum *Anselmus* re-

gem alloqueretur de concilio celebrando, ut horrenda vicia passim oborta extirparet. Indignatus rex vehementer novum in *Anselmum* exercuit furorem. *Anselmus* autem veniens *Cantuariam*, primo à monachis, deinde à clero & populo licentiam accepit abeundi, exposita publice causa itineris, sumptoque ante altare Christi baculo & pera *Dovoriam* petiit & transfretavit, & rex omnes terras archiepiscopi confiscavit. Omnes igitur *Anselmum* honorabant omnes occurrebant, omnes eum amabant, veneranda enim senis canities ingerebat reverentiam pariter et timorem. Omnis ætas, omnis conditio, omnisque professio fatebatur *Anselmum*, sed domestici ejus videlicet episcopi ei adversabantur. Et profecto *Cantuariensis* ecclesia his diebus plus fidei repperit in extraneis quam in suis, filii enim persequiebantur patrem, & inimici hominis domestici ejus dum suo primati suffraganei erant infesti. Quantas autem oppressiones, quot dampna per hos tres annos sustinuerit *Anselmus* sub hoc rege *Willielmo* & postea sub rege *Henrico* pro investituris ecclesiarum, non est nostri propositi tenor ad unguem hæc dicere. Monachi etiam *Cantuarienses* non sunt & hac immunes persecutione. Legat *Edmeri* Cantoris opuscula, vel novorum in *Anglia* qui prædicti patris dicta, vel facta plenius nosse voluerit. Hunc licet *Urbanus* papa multum honoraret & libenter audiret, distulit tamen causam ipsius de mandato regis à solennitate paschali in diem festum Sancti *Michaelis*. Scripsit interim *Anselmus* librum *cur Deus homo*, & alium de conceptu virginali & originali peccato. In concilio *Barenfi* ad preces *Urbani* Papæ convicit *Anselmus* *Gracos*, & in Concilio *Romano* Sententiam excommunicationis dedit *Urbanus* in omnes qui investituras faciunt ecclesiarum vacantium, & qui eas accipiunt de manu laicorum. Ante diem vero *Anselmo* præfixum obiit *Urbanus*, & rex *Willielmus* in nova foresta sagitta percussus interiit, & *Henricus* frater ipsius junior in regem coronatus est, & ad consolationem ecclesiæ Christi revocatur *Anselmus*. Occurrunt primi monachi *Cantuarienses*, & rex ipse reditum *Anselmi* procuravit. Rediit igitur *Anselmus* et regis *Henrici* coronatione confirmata, reginam ejus *Matildam* apud *Westmonasterium* coronavit. Verum cum regi recitaret *Anselmus* quid à Domino papa de investituris ecclesiarum actum sit, rege turbato, omnia in contrarium versa sunt. Quot enim et quanta pro libertate ecclesiarum duobus annis et dimidio passus sit, longum est enarrare. *Anselmus* tandem ad preces regis *Romam* missus est, ut vel sic à sententia *Paschalem* papam qui successerat *Urbano* revocaret; periit tamen labor et impensa, et *Anselmo* prohibitum est voce regia ne rediret in *Angliam*, et archiepiscopatum jussit rex confiscari. *Paschalis* papa *Eboracensem* archiepiscopum *Gerardum* ad debitam *Anselmi* compulit subjectionem, & *Anselmo* totius *Anglia* confirmavit primatum. Rex autem *Henricus* ut comperit papam in sua constanter stare sententia, et *Anselmum* inflexibilem esse, post annum & dimidium vocatus à rege venit in *Normanniam*, et in amicitiam regis susceptus est, & sua recepit. Exhinc cum prospero cursu venisset in *Angliam*, cum gaudio multorum et honore susceptus est. Rex ipse non modice lætabatur quod fuerat *Anselmi* pace potitus, & deinde prædecessorum suorum usu relicto, nec personas elegit, nec eas per baculum, vel aliud investivit.

Anselmus unum celebravit Concilium apud *Westmonasterium* in quo affuit *Gerardus Eborac.* archiep. & episcopi *Anglia* & abbates. In quo inter alia quæ promulgavit capitula, certis ex causis deposuit *Widonem* abbatem de *Derfoze*, *Wimundum* de *Tavistock*, *Aldwinum* de *Rameseia*, *Godricum* electum de *Burgo*, *Hamonem* de *Cernel*, *Egielricum* de *Wideltune*, *Ricardum* de *Helt*, *Robertum* de Sancto *Eadmundo* & illum de *Muchelencia*. Hos autem diversis temporibus sacravit episcopos. *Samsonem* ad ecclesiam *Wigornensem*, *Girardum* ad *Herefordensem*, ambos in ecclesia Sancti *Pauli* *Lundonia*, astante *Thoma Eboracensi* & episcopis *Anglia*. Tempore vero regis *Henrici* sacravit in ecclesia Christi *Cantuaria*, *Willielmum Wintoniensem*, *Rogero Saresberiensem*, *Reinelmum Herefordensem*, *Willielmum Exoniensem*, *Urbanum* de *Clamorgan*, cooperante *Gerardo Eboracensi*, & vi. episcopis *Anglia*. Sacravit etiam apud *Wageham* *Ricardum* episcopum *Lundoniensem*, & mortuo *Gundulfo Roffensi* episcopo dedit *Anselmus* episcopatum ejusdem ecclesiæ *Radulfo* quondam abbati *Sagiensi*, et sacravit eum in ecclesia Christi *Cantuaria*. Abbatem etiam Sancti *Eadmundi* benedixit *Robertum* nomine, et *Hugonem* Sancti *Augustini* *Cantuaria*, et debitam suscepit professionem. *Thomam Eboracensem* Electum qui *Gerardo* successit resiliere volentem, etiam post obitum suum per literas patentes eidem *Thoma* et omnibus episcopis *Anglia* missas, per industriam venerandi Prioris *Conradi* ad obedientiam et debitam revocavit professionem. Conventum quoque *Cantuariensis* ecclesiæ quem semper affectuose dilexerat, majori quam habere solebat donavit libertate, ut in portione sua liberam semper haberent disponendi libertatem. Tercio autem anno postquam à secundo exilio per regem *Henricum* revocatus est, cepit *Anselmus* viribus corporis destitui. Et lacescente stomacho sine dolore aliquo decidit in lectum, et adunato circa illum toto suorum monachorum conventu, ultimum spiritum in manus creatoris emittens xi. kal. Maii dormivit in pace anno gratiæ M.C. ix. pontificatus sui anno xvi. ætatis vero lxxvi. et die crastina cum honore debito in ecclesia Christi sepultus est. Post ipsius obitum vacavit ecclesia *Cantuariensis* annis v. anno sexto jam inchoato post obitum *Anselmi* archiepiscopi.

De Radulfo.

Radulfus *Roffensis* episcopus quondam abbas *Henricus I.* *Sagiensis*, homo summæ jocunditatis et non Rex. modice literis instructus, ad archiepiscopatum electus est, et per manum *Anselmi* legati suscepit pallium missum à domino Papa *Paschali*. Deditque *Radulfus* archiepiscopus episcopatum *Roffensis* ecclesiæ *Ernulfo* abbati de *Burgo*, et sacravit eum in ecclesia *Cantuariensi*. Et cum eo sacravit *Gaufridum* ad ecclesiam *Herefordensem*. Processu temporis sacravit idem *Radulfus Theowlfum* ad ecclesiam *Wigornensem*, *Bernardum* ad ecclesiam Sancti *David* in *Wallia*, apud *Westmonasterium*, & ibidem sacravit *David* electum ad ecclesiam *Bangornensem*. Sacravit etiam *Ricardum* ad ecclesiam *Herefordensem*, *Robertum* ad *Cestrensem*, *Everardum* ad *Norwicensensem*, *Gregorium* ad *Dubliniensem* in *Hibernia*, et hos apud *Lamhee*. Hos etiam abbates benedixit. *Albeldum* scilicet abbatem Sancti *Eadmundi*. Coro-

Coronavit etiam *Aliziam* reginam filiam scilicet *Godefridi* ducis *Lotaringie*. Habita est interea causa de querela quæ inter *Radulfum Cantuariensem* archiepiscopum & *Turstanum* electum *Eboracensem* jam per annum fuerat versata. Monuit enim archiepiscopus *Radulfus* electum ut benedictionem susciperet & debitam faceret professionem: annuit ille ut benedictionem quidem acciperet, sed nullum facere voluit professionem. Rex autem *Henricus* ubi advertit *Turstanum* in sua pertinacia stare, aperte protestatus est, Illum aut morem antecessorum suorum tam in professione facienda quam in aliis dignitatibus ecclesiæ *Cantuariensi* ex antiquo jure competentibus executurum, aut episcopatu *Eboracensi* cum benedictione funditus cariturum. Hiis auditis, *Turstanus* inpræmeditatus renunciavit electioni, fide spondens interposita quod dum viveret archiepiscopatum non reclamaret, nec aliquam calumniam inde unquam moveret, quicumque substitutus fuisset. Sed in proximo de hoc facto pœnituit, & quod invitatus vel inprovisus abjecerat, studuit revocare. *Radulfus* archiepiscopus *Romam* adiit, & à *Romanis* honorifice susceptus, in solennitate Sancti *Gregorii* Papæ in altari Sancti *Petri* missam celebravit, & reversus est infecto negotio pro quo venerat; *Paschalis* enim papa obiit, & *Gelasius* substitutus ob metum Imperatoris qui *Gregorium* instituit venit in *Franciam*. Qui cum hæc & illa personis inferenda minaretur, decidit in lectum & obiit, & *Kalixtus* in *Francia* papatum optinuit. Hic cum indixisset Concilium generale *Remis* celebrandum, & archiepiscopus *Radulfus* infirmitate detentus non veniret, *Turstanus* quondam electus *Eboracensis* ad papam venit, & mox posthabita sponsione quam regi fecerat & fide, optinuit ilico ut ab ipso papa consecraretur, quod & factum est. Cujus consecrationi ex jussu papæ interfuerunt quidam Episcopi *Gallia*, quia episcopi *Anglia* nondum ad Concilium venerant. Unde commotus admodum rex, *Turstano* et suis *Angliam* interdixit & *Normanniam* & omnem locum dominationis suæ. Sed postmodum ad preces & comminationes *Kalixti* in *Anglia* receptus est. Interea de reginæ maritacione & in regnum promotione actum est inter regni sullimiores. & in *Wintoniæ* ipsum negotium administrari dispositum est, ubi cum episcopus *Saresberiensis* quia castrum ipsum in diocesi sua consistit, officium ipsius copulæ niteretur administrare, contradicendum & comprobatum ab aliis est magis ad archiepiscopum *Cantuariensem* id pertinere, ea ratione quod rex et regina speciales ac domestici parochiani sunt ipsius, nec diocesem cujusvis episcopi ei posse præripere quod sui juris dinoscitur esse, cum tota terra lege primatus *Cantuariensis* parochia sua sit, et omnes episcopi totius insulæ parochias quas habent non nisi per ipsum et ab ipso habent. Sedata igitur in hiis controversia est. In crastino autem dum in reginam ipsa puella benedici debuisset & jam dicto introitu missæ pater *Radulfus* ipsum officium celebraturus sacris altaribus astisset, advertit regem in solio suo sedere coronatum, & admiratus est sciens regi coronam se non imposuisse; Nec illam ab alio positam se præsentem jure ferre debuisset. Divertit igitur insulatus et sui patriarchatus stola redimitus ab altari, & ad regem accedens eo sibi suppliciter assurgente sciscitatus est quisnam capiti ejus coronam imposuisset. Ad quod ille demisso vultu se non magnam curam inde acce-

pisse, & iccirco memoriæ id elapsum modesta voce respondit: & archiepiscopus; Quicumque, ait, illam posuit non id utique bene fecit jure, nec quamdiu capiti tuo hoc modo infederit, propositi negotii executor existam. Cui rex, Si non jure ut asseris inposita est fac quod juste fore faciendum cognoscis, me contradicentem in nullo habebis. Pontifex igitur elevatis manibus sustulit coronam de capite regis, ipso dissolvente ansulam qua sub smento innodata erat, ne capiti insidens vacillaret. Quod hii qui circumstantabant intuentes, omnes elata voce pontificem parcere & regio capiti coronam remittere petierunt. Adquievit ille, & mox juxta regem coronatum stans, *Gloria in excelsis Deo* ad inceptæ officium missæ inchoavit, choroque sub sequentia sequente altario representatur. Regina itaque in regnum consecrata est, & dies festivus & hilaris omni populo qui confluerat habitus est. Erat autem regina vocabulo *Alizia* filia *Godefridi* ducis *Lotharingie*. Dedit etiam præfatus archiepiscopus concedentibus & approbantibus monachis *Cantuariensibus* archidiaconatum ipsius ecclesiæ *Johanni* nepoti suo in capitulo *Cantuariensi* præsentem fratrum conventu. Ubi de more solito juravit fidelitatem eidem ecclesiæ in omnibus servandam. *Turstanus* autem *Eboracensis* in sua perstitit pertinacia. *Radulfus* archiepiscopus sedit annis viij. mensibus vj. et longa tandem ægritudine consumptus iij. kal. Novembris ad vitam transivit æternam, et sepultus est. Post ejus obitum mense quarto, id est ij. non. Februarii factus est conventus episcoporum, abbatum ac procerum ex præcepto regis apud *Glocestriam* pro substituendo pontifice in locum defuncti. Jussu quoque regis quidam ex monachis *Cantuariensibus* venerunt illuc patrem sibi electuri sive suscepturi. Verum dum sui ordinis personam juxta morem à tempore beati *Augustini* ecclesiæ *Cantuariensi* servatum monachi expeterent, et episcopos omnes eo quod clerici erant in hoc sibi penitus infestos haberent, regis pedibus prostrati petierunt lacrimosa voce, ne insuetæ professionis hominem contra morem antiquum sibi fineret præponi, cum tot in *Anglia* monachos haberet et abbates. Ad hæc episcopi conturbati, nulla ratione præbere potuerunt assensum. Petierunt inducias monachi, ut super hiis conventum *Cant.* et episcopum *Roffensem* qui ibidem non erat propter suam quam habebat infirmitatem [consulerent.] Repulsi sunt etiam ab hac petitione. Dixerunt enim episcopi eos ab ecclesia perpetuo eliminandos utpote transgressores et contemtores. Rex, inquit episcopi, dominus est nec vestrum est in aliquo suæ contradicere voluntati. Cum igitur monachi monachum et episcopi clericum peterent, vir tandem eximie religionis et prudentiæ

De Willielmo.

Willielmus Prior & Canonicus sanctæ *Osthe* de *Chic* electus est: quem in ecclesiâ *Cantuariensi* sacravit *Ricardus* episcopus *Londoniensis*, astante & cooperante *Willielmo Wintoniensi* & episcopis *Anglia* xij. kal. Martii anno Domini M. C. xxij. Postmodum in proximo *Romam* petiit, & à *Kalixto* papa pallium suscepit & primatus dignitatem. Inde *Cantuariam* rediens, ab episcopis quatuor, conventu quoque monachorum, clero & populo summo cum honore susceptus est, & pallio suo redimitus intronizatus est. Sacravit ibidem eadem

eadem die *Alexandrum* electum ad regimen *Lincolniensis* ecclesiæ. Post hæc *Londoniam* veniens, sacravit in sede episcopali *Godefridum* ecclesiæ *Batoniensis* electum. Sacravit etiam *Seinfridum* abbatem ad ecclesiam *Cicestrensem* apud *Lamthee*. In ecclesia vero *Cantuariensi* sacravit *Johannem* archidiaconum *Cantuariensem* in episcopum *Roffensem*, & *Simonem Wigornensem*, *Gilbertum* quoque *Londoniensem*. *Henricum* vero *Wintoniensem* qui erat nepos regis ex sorore ejus *Alizia*, monachus quidem *Cluniacensis*, sed abbas *Glastoniensis* sacravit in ecclesia Christi *Cantuariensi*. In ecclesia *Roffensi* sacravit *Rogerum* ad ecclesiam *Cestrensem*, *Robertum* ad *Herefordensem*. *Herveus* quondam episcopus *Bangornensis*, tunc autem primus episcopus *Heliensis* obiit, eique successit *Nigellus* quem sacravit *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus. Hæc *Heliensis* abbatia commutata est in episcopatum tempore *Anselmi*. Benedixit etiam *Herebertum* abbatem *Saropsberia*, & *Hugonem* sancti *Augustini Cantuaria*, de cujus benedictione cum monachi sui litigarent nec prævalerent, dixit rex *Henricus*, Per mortem domini nostri ecclesia *Cantuarie* omnium nostrum mater communis sub sponsi sui *Jesu Christi* dispositione sese ruetur; nam omne quod agimus vel disponimus contra eam ipse opugnat pro ea & vincit. Ipse super æmulos ejus in omni loco vim suæ virtutis exerit, triumphat, dominatur & regnat. Hiis diebus venit in *Angliam* legatus quidam, nomine *Johannes*; à *Willielmo Cantuariensi* archiepiscopo, & *Turstano Eboracensi*, & episcopis *Anglia* nimis pompose susceptus est. Post modicum idem legatus peragrata *Anglia* celebravit concilium apud *Westmonasterium*, & totam *Angliam* in non modicam commovit indignationem. Videres enim rem eatenus regno *Anglorum* inauditam, clericum scilicet presbyterii tantum gradu perfunctum, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, totiusque regni nobilibus qui confluerant, in sublimi solio præsidere, illos autem deorium sedentes ad nutum ejus vultu & auribus animum suspensum habere. Die quoque *Paschæ* cum idem primo veniret in *Angliam*, officium diei loco summi pontificis in matrice ecclesia celebravit, eminenti cathedræ præfidens & insigniis pontificalibus utens, licet non episcopus sed simpliciter fuerit presbyter Cardinalis. Quæ res quam gravi multorum mentes scandalo vulneraverit, & inusitata negotii novitas & antiqui regni *Anglorum* detrita libertas satis indicat. Toti enim regno *Anglorum* & circumjacentibus regionibus cunctis notissimum est, eatenus à primo *Cantuariensi* metropolitano sanctissimo, videlicet *Augustino*, usque ad istum *Willielmum*, omnes ipsius *Augustini* successores, monachos, primates, & patriarchas nominatos et habitos, nec ullius unquam *Romani* legati ditioni addictos. Hujus itaque scandali dicebant plures esse materiam, quod in ecclesia *Cantuariensi* licet bonus tamen clericus monachis præsidebat. His de causis irritatus *Willielmus* archiepiscopus *Romam* iturus transfretavit, ut in rebus quæ non recte processerant operam daret corrigendi. Venit ergo *Romam*, & ab *Honorio* papa qui *Kalixto* successerat, honorifice susceptus est. Cui idem apostolicus vices suas in *Anglia* commisit & *Scotia*, & apostolicæ sedis legatum constituit. *Willielmus* archiepiscopus in *Angliam* reversus in nativitate Domini regem coronavit *Henricum* apud

Windelesore, ubi cum *Eboracensis* episcopus æqualitate *Cantuariensis* archiepiscopi regem vellet coronare, judicio omnium repulsus est, & ad eum coronam regni non pertinere una omnium sententia concorditer promulgatur. Lator insuper crucis quam in regis capellam se coram fecit deferri, extra capellam cum cruce ejectus est. Hujus instinctu, rex *Henricus* dedit & confirmavit ecclesiæ *Cantuarie*, & *Willielmo* archiepiscopo castellum quod est in civitate *Roffensi*, ubi idem archiepiscopus turrim egregiam ædificavit. Deinde *Willielmus* archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus celebravit generale concilium apud *Westmonasterium*, ubi affuerunt episcopi xij. cæteri vel obierant, vel literas excusatorias miserant. Ecclesiam *Cantuarie* à *Lanfranco* fundatam & consummatam, sed per *Anselmum* auctam iij. non. Maii anno M. C. xxx. cum honore & munificentia multa dedicavit. Huic dedicationi interfuit rex *Anglorum Henricus*, & eidem ecclesiæ dedit in dotem ecclesiam sancti *Martini* quam antiquitus rex *Cantia Wihfredus* fundaverat in villa de *Doura*. Rex etiam *Scotie David* interfuit præfatæ dedicationi & omnes episcopi *Anglia*. Non est audita talis dedicatio in terra post dedicationem templi *Salomonis*. Tercio non. Maii dedicavit idem archiepiscopus novam ecclesiam sancti *Andrea Roffensis*. Post annos v. mortuo in *Normannia* gloriolo rege *Henrico*, cum *Anglia* rectorem non haberet idoneum, convocatis episcopis & proceribus *Anglia* coronavit *Stephanum* *Bolonia* Comitem apud *Westmonasterium* xj. kal. Januarii eo quod esset nepos regis *Henrici*. In hac coronatione duo admodum miranda dicuntur accidisse: osculum enim pacis quod in populo dare sancta consuevit ecclesia, oblivioni penitus traditum est, et inter manus archiepiscopi dicitur hostia disparuisse. Erant autem tunc temporis in veteri *Doverensi* ecclesia canonici seculares, vitam viciis plenam pro more suo agentes. Considerans archiepiscopus horum vitam pessimam locumque in medio parvulæ & populosæ villæ situm religiosorum conversatione aptum non esse, novam ecclesiam decenti opere factam extra villam ad austrum citissime jussit ædificare, in qua canonicos regulares instituere proposuit. Interea decidit in lectum infirmitate gravatus apud *Murtelac*, & canonicos de *Meretona* in novam ecclesiam præcepit introduci per manus duorum episcoporum, *Johannis* videlicet *Roffensis*, & *Bernardi Menevensis*. *Helewisus Cantuariensis* archidiaconus, & ipse canonicus interfuit, & Prior *Cantuarie* vir summæ simplicitatis *Elmerus* absque conscientia *Conventus Cantuarie*, sed cum *Jeremias* monachus *Cantuariensis* illo citius advenisset, ad sedem apostolicam ne fieret vice *conventus* appellavit, & sic prædictum præpeditum est negotium. Relata sunt hæc ad archiepiscopum & sic infirmior effectus, ad *Cantuariam* se præcepit in lectica deferri, ubi ingravescente morbo vj. kal. Decembris M. C. xxxvj. in pace quievit anno patriarchatus sui xv. Quo cum honore decenti sepulto, *conventus Cantuariensis* xij. monachos misit *Dovoriam*, & postmodum *Elmero* Priore innocenti & simplici viro mortuo *Jeremiam* fecere Priorem. Post obitum *Willielmi* vacavit ecclesia *Cantuariensis* annis duobus. Interea venit in *Angliam* *Albericus Hostiensis* episcopus & in *Angliam* legatus. Hic ex assensu regis *Stephani* peragrata *Anglia* celebravit concilium apud *Westmonasterium*

nasterium. Deinde vocati sunt monachi *Cantuarienses* in praesentia regis & legati ut sibi & *Anglicane* ecclesiae pastorem eligerent; ubi praesente legato simul & rege & episcopis *Anglia* *Jeremias* Prior & qui cum eo venerant monachi elegerunt abbatem *Beccensem* nomine

De Theobaldo.

Theobaldum. Qui *Cantuariam* veniens sacra-
tus est à praedicto legato vj. idus Januarii anno
praedicto ad altare Christi astantibus & cooperanti-
bus episcopis *Angliae*. Post dies paucos transfreta-
vit legatus, & *Theobaldus* archiepiscopus monachos
Donrenses instituit anno praedicto & confirmavit, &
ad *Romanum* pontificem pro pallio profectus est.
Quo suscepto à *Romano* pontifice *Innocentio* secundo,
Theobaldus in *Angliam* rediit & à *Cantuariensis*
honorifice susceptus est. Erat autem in diebus illis
apostolicae sedis legatus *Henricus Wintoniensis* epi-
scopus qui erat frater regis. Hic cum de jure legati
licet privilegium suum plusquam deceret extenderet
in inmensum, suumque archiepiscopum & episcopos
Angliae ut sibi occurrerent quolibet evocaret, in-
dignatus *Theobaldus* & *Thoma* clerici *Lundoniensis*
industria fretus, egit apud *Celestinum* papam qui
Innocentio successit, ut amoto *Henrico* *Theobaldus*
in *Anglia* legatione fungeretur. Oriuntur hinc inde
discordiae graves, lites & appellationes antea inau-
ditae. Tunc leges & causidici in *Angliam* primo vo-
cati sunt, quorum primus erat magister *Vacarius*.
Hic in *Oxonefordia* legem docuit, & apud *Romam*
magister *Gracianus* & *Alexander* qui & *Rodlandus*
in proximo papa futurus canones compilavit. Interea
mortuo *Turstano Eboracensi* archiepiscopo, ex dono
regio successit *Willielmus*, Cujus electioni cum non
consentiret archiepiscopus *Theobaldus*, sacra-
vit eum apud *Wintoniam* *Henricus* ejusdem civitatis epi-
scopus. *Theobaldus* autem diversis temporibus & locis
hos sacra-
vit episcopos. *Mauricium Bangornensem*,
Willielmum Norwicensem, *Robertum Lundoniensem*,
Hillarium Cicestreensem, *Walterum* fratrem
suum archidiaconum scilicet *Cantuar.* cui dedit
episcopatum *Roffensem* in capitulo *Cantuar.* *Nicholaum*
Landavensem, *Gilebertum Herefordensem*,
Robertum Lincolnensem, *David Menevensensem* *Wal-*
terum Coventrensem qui Prior erat ecclesiae *Cant.*
Johannem etiam *Wigornensem*, *Ganfridum* sancti
Asaph, *Ricardum* quoque sancti *Asaph*, *Ricardum*
Lundoniensem, *Robertum Exoniensem*, *Godefridum*
Laneluensem, *Ricardum Coventrensem*; *Rogerum*
etiam archidiaconum *Cantuariensem* sacra-
vit apud
Westmonasterium ad regimen *Eboracensis* ecclesiae.
Cui ex dono archiepiscopi & assensu conventus suc-
cessit in archidiaconatum *Thomas* clericus *Lundo-*
nienfis. Abbates etiam istos benedixit *Theobaldus*,
Lambertum scilicet de *Boxeleia*, *Clarebaldum* ab-
batem primum de *Fauresham*, *Thomam* de *Boxe-*
leia, *Hugonem* S. *Eadmundi*, *Gregorium Malmes-*
beria, *Walterum* de *Boxeleia*, *Silvestrum* sancti
Augustini *Cant.* Egerat enim hic *Silvester* favore
regis *Stephani* & fratris sui *Henrici Wintoniensis*
episcopi, ut praeciperet *Eugenius* papa praedictum
abbatem in ecclesia sua sine professione benedici, eo
quod fecisset eam *Roma* tributariam. At *Theobal-*
dus temporis intervallo, regnante glorioso rege *Hen-*
rico, de mandato *Adriani* papae apud *Norhamto-*

niam in praesentia regis & episcoporum *Angliae* com-
pulsit eum ad subjectionem ut ibidem debitam face-
ret professionem. *Eugenius* autem papa *Romam*
egressus, pervenit in *Franciam* & *Remis* resedit. Quo
cum vocati de mandato domini Papae convenissent
episcopi *Cisalpini*, archiepiscopus etiam *Cantuar.*
multo labore fatigatus advenit: egerat enim ut fer-
tur, episcopus *Wintoniensis* ut rex eidem archiepi-
scopo transitum maris interdiceret, ut si transfreta-
ret, regiae majestatis contemptor proscriberetur: si
vero domino papae non obediret, ob contemptum
gravaretur. Quanto autem gaudio cum honore à
domino papa susceptus sit, de facili scribi non po-
test, qui natando magis quam navigando dictus est
ab ipso papa coram omnibus ob reverentiam beati
Petri illuc advenisse. In hoc concilio depositus est
Willielmus Eboracensis episcopus, & eidem succes-
sit *Henricus*. Peraeto concilio rediit archiepi-
scopus *Cantuariam*, unde rex ira commotus, cursu
concito pervenit *Cantuariam*, & archiepiscopus ab
Anglia fugatus est. Sed cum inter eos magni dis-
currerent mediatores, nec pacem reformarent, ar-
chiepiscopus in *Angliam* rediens, applicuit apud
Gosford, & in terram quae regis subiacebat impe-
rio sententiam dedit suspensionis; et sic tandem hinc
et inde discurrentibus episcopis pax reformata est,
et archiepiscopus sua recepit. Versabatur interea
discordia gravis inter regem *Stephanum* et *Henri-*
cum Ganfridi Comitis filium, quae toti patriae mi-
nabatur excidium. Hac ergo tempestate saevissima
quassata erat sancta *Cantuariensis* ecclesia, ut quae-
cunque habere poterat ei non sufficerent ad expen-
sas. Confluebant enim undique pauperes et men-
dici, eo quod alibi nullum vel modicum invenirent
solatium, erat enim fames in terra. Hac igitur oc-
casione distraeta sunt, et distributa egenis ornamenta
quaedam ejusdem *Cantuariensis* ecclesiae, quae tem-
pore pacis reservari debent ad gloriam, in neces-
sitate vero ad utilitatem. Considerans igitur *Walte-*
rus possessiones dirutas ecclesiae tantis expensis non
posse diu sufficere, nisi membris suis caput ecclesiae
lubveniret, de consilio quorundam accessit ad ar-
chiepiscopum, rogans humiliter et petens ut conven-
tus sui miseretur et laborantis ecclesiae suae con-
doleret ærumpnis. Cui archiepiscopus: In quo, in-
quit, miserebor? Et Prior, Ut possessiones ecclesia
per Comites, Barones, et milites quos de ecclesia
Cantuariensi per Deum habetis, contra raptores
cotidie irruentes velitis defendere, ipsasque posses-
siones bonis evacuatas restaurare, et de eisdem con-
ventui vestro necessaria providere; hac enim neces-
sitate compulsi, omnia vestrae committimus disposi-
tioni, dum tantam in *Anglia* videmus perturbatio-
nem. Restitit primo archiepiscopus petitionibus Prio-
ris, et nulla ratione induci potuit ad consentiendum,
sed in brevi clericorum suorum instantia revocatus
proposuit ut consentiret si pulsu simili denuo petere-
tur. Prior igitur *Walterus* jam secundo vel tercio
archiepiscopum aggressus est, et de facili consensu
adhibito, archiepiscopus ad preces Prioris et Con-
ventus omnia cepit in manus, et tam intus quam
extra custodes ad suum posuit libitum. Initia malo-
rum et laborum sunt haec. Quod enim tunc factum
est necessitate cogente utpote tempore hostilitatis,
processu temporis ad perniciosam revocatum est
memoriam. Cogitatio siquidem hominis ad malum
prona est, praesertim ubi excessum suum palliare
potest

potest exemplo decessorum. Utilitas plane detestanda est in qua libertas ecclesie periclitatur. Cœpit autem archiepiscopus primo viriliter agere acsi continuo vellet omnia in statum pristinum revocare. Sed in brevi multis gravatus expensis, in primo passu positum retraxit pedem, & jam quod de proprio perdidit, ut sibi videbatur, de alieno studuit resarcire. Sicque factum est, ut quod sponte vel nefcius prædo reliquerat, per manus officialium suorum archiepiscopus non formidaret auferre. Exterioribus itaque spoliatis, in miseros monachos ultima sævit paritate: hospes enim fere omnis à curia eorum exclusus est, & pauperes expulsi. Conventus ipse qui in præcipuis festivitatibus lautioribus refici solebant alimentis, jam pane grossiore simul & olere suam temperabant esuriem ad unum panem sæpius combinati. Videns autem Prior & seniores ecclesie Cantuariensis detestabilem imminere subversionem, humilimis precibus archiepiscopum exorarunt ut eorum statum emendaret, & eam conventionem quam in susceptione possessionum ecclesie inierat observaret, ne conventus diutina frangeretur inedia, ne ipse infamiam & ecclesia probrosam incurreret subversionem. Audiens hæc archiepiscopus, primo quidem modestè, deinde indignans & molestè, postremo contumeliose respondit. Prior igitur de omni emendatione desperans institit, ut saltem dilaniatas conventui restitueret possessiones. Sed ille aspernatus omnia, etiam Priorem deponere minabatur. Prior autem adepta congrua oportunitate, & totius conventus unitate unicum oppressorum opposuit remedium, & ab omni gravamine sedem apostolicam appellavit. Sed archiepiscopus suo exandescens impetu adeo contempsit appellatorem, & eum ad quem appellatum est, ut conventum canibus compararet, equos etiam Prioris raperet, januas clauderet monachorum, & armatos custodes apponeret, divinum officium per manum clerici interdiceret, monachos duos appellationem prosequentes interciperet, captos incarceraret, scripta & privilegia simul & expensas eisdem auferret. Confluxerunt ad hoc spectaculum viri religiosi, satagentes tantam enormitatem propellere, & pastoris sævitiam vel specie tenus temperare. Actum est tandem ut conventus suæ renuntiaret appellationi, & archiepiscopus cum restitutione ablatorum suspensionis sententiam relaxaret. Archiepiscopus quidem villas & redditus conventui restituit, sed ecclesias quas quondam monachi in eisdem fundaverint villis retinuit, clericis suis quos solito plus habebat cum vacarent tribuendas. Juravit etiam, sed in secreto, quod nunquam plenam habituri essent restitutionem, nisi Prior qui eum offenderat humilitatis indicio dimitteret Prioratum. Annuit Prior, & cessit sperans incontinenti restitui, sed penitus destitutus est. Nam archiepiscopum usque Londoniam sequens captus est, & ad Gloucestriam ductus, sub arcta custodia positus est, quoad usque vixit archiepiscopus. Pro quo Priorem instituit Wibertum, qui multa bona opera fecit in ecclesia. Theobaldus autem Cantuariensis archiepiscopus & apostolicæ sedis legatus celebravit concilium apud Londoniam in media Quadragesima, ubi rex Stephanus affuit, & Eustachius filius ejus, totumque concilium novis & inusitatis infrenduit appellationibus. Inusitatæ enim erant in Anglia appellationes, sicut prælibatum est, usque quo Henricus extitit Wintoniensis episcopus. Deinde cum

rex Stephanus de successione regni sollicitus esset, et Eustachio filio suo coronam regni vellet imponi, convocato episcoporum et procerum conventu apud Londoniam convenitur; super hoc archiepiscopus et restitit ei, et deficientibus episcopis nec quidem consilium dare volentibus, archiepiscopus prudenter abiit, venit Cantuariam, et sic apud Doveriam transfretavit. Rex autem ilico confiscavit archiepiscopatum, et sic Eustachius male concupito fraudatus est honore. Hoc autem totum factum est subtilissima providentia cujusdam Thoma clerici Londoniensis. Archiepiscopus vero post modicum in Angliam revocatus est. Idem coronavit regem et reginam in ecclesia Christi Cantuariensi. Translato vero Rogerio Cantuariensi archidiacono et sacrato à Theobaldo, dedit archiepiscopus archidiaconatum Cantuariensis ecclesie Thoma clerico Londoniensi. Et postmodum facta concordia inter regem Stephanum et ducem Henricum sicut alias plenius scriptum est, rex Stephanus obiit, et apud Faureham sepultus est. Theobaldus autem revocavit in Angliam ducem Henricum, et coronavit eum apud Westmonasterium xvj. kal. Januarii astantibus et cooperantibus episcopis Angliæ Rogeroque Eborac. archiepiscopo. Egit autem archiepiscopus apud regem novum, ut Thomas Cant. archidiaconus regni fieret Cancellarius. Sedit archiep. Theobaldus annis xxij. et obiit xiiij. kal. Maii anno Domini M. C. lxj. et in ecclesia Christi sepultus est. Qualem autem quantamve egerit poenitentiam quod ecclesie Cantuariensi tam pauca bona et tot inferret mala, non est hoc meum ad præsens recitare. Post ejus obitum vacavit ecclesia Cantuariensis anno j. mense j. et paucis diebus. Corpus vero Theobaldi post xix. annos sepulturæ suæ integrum et rigidum inventum est, ossibus et nervis, cute et carne, sed extenuata, cohærens. Erat autem his diebus

De sancto Thoma.

Thomas Cantuariensis archidiaconus et regis Henrici Cancellarius, in Anglia potentissimus, Londoniensis urbis indigena, parentum mediocrium proles illustis, à primis adolescentiæ annis gratia multiplici ditatus. Cujus pater Gilebertus, mater Matildis vocabatur. E quibus natus et educatus Thomas, erat forma decorus, statura procerus, ingenio perspicax, dulcis et jocundus eloquio, venustate morum pro ætate amabilis; tantoque rationis vigeat acumine ut prudenter inauditas et difficiles solveret quæstiones, adeoque felici gaudebat memoria ut quod semel in sententiis aut verbis didicerat, quotiens volebat posset sine difficultate proferre. Ab ineunte ætate sicut referre solitus erat, à matre sua didicit timorem Dei, et beatam virginem in omni negotio devotius invocare, publice mendicantibus pleno compatiebatur affectu et subveniebat effectum. Liberalium vero disciplinarum scholas egrediens, ad curiarum se transtulit occupationes, et sic commilitones et coætaneos antecessit; et cum vigerent in eo fidei zelus et magnificentia, erat tamen supra modum captator auræ popularis. Attamen admirandus et imitandus erat in corporis castitate. Deinde ducatu gratiæ contulit se ad archiepiscopum Theobaldum, et promerente industria familiaris ejus effectus est. Quot autem labores pro ecclesia sustinuerit, quotiens ad expedienda negotia Romam

Romam missus sit, quam feliciter sibi inuncta expedierit, non est hoc meum ad præsens recitare. Juri tandem civili & sacris canonibus operam dedit, & sanctæ *Cantuariensi* ecclesiæ à cujus uberibus coaluerat archidiaconus institutus est. Post modicum cum Dux *Normannia* *Henricus* Regi *Stephano* successisset in regnum, per archiepiscopum factum est ut archidiaconus ejus *Thomas* Cancellarius efficeretur. Fungens igitur *Thomas* Cancellarii officio in palacio regis tantam in oculis ipsius invenit gratiam, ut eum post decessum præfati *Cantuariensis* archiepiscopi primæ *Britanniarum* sedi præfici procuraret quo totam facilius ecclesiam regeret *Anglicanam*. Vir autem tantæ curæ periculum satis acute ponderavit, utpote qui longo usu didicerat quid sedes illa habeat oneris, quid honoris, & cum miro calleret ingenio veracissime colligebat, quod si oblatum subiret officium Dei gratiam amissurus erat aut regis. Itaque aliquandiu regi & aliis eum promoveri volentibus reluctatus est. Sed electio divina et sanctæ *Cantuariensis* ecclesiæ tantum prævaluit, ut apud *Lundoniam* ab omnibus eligeretur. Convenientibus igitur apud *Cantuariam* episcopis & innumera multitudine ij. non. Junii die scilicet octavarum pentecostes anno M. C. lxij. consecravit eum ad altare Christi *Henricus Wintoniensis* episcopus, eo quod tunc vacaret ecclesia *Lundoniensis*, & *Wentanus* ipse in hoc sicut & in cæteris sacramentalibus ipse vices agebat. Præterea nolebant episcopi ut *Eboracensis* archiepiscopus eum sacraret nisi prius *Cantuariensi* ecclesiæ debitam faceret professionem. Missi ilico nunciis ad papam *Alexandrum* qui tunc *Romanorum* schisma devitans degebat in *Francia*, pallium & plenitudinem potestatis petiit & accepit. Consecratus autem statim veterem exuit hominem, cilicium & monachum induit & idoneos sibi magistros instituit qui ejus corrigerent excessus. Orationi & lectioni semper erat intentus, & sic in altaris versabatur officio ac si præsentialiter in carne geri cerneret *Dominicam* passionem, & intuentium fidem et mores ipsa contrectatio informaret, manus suas excuciebat ab omni munere & à domo sua sordes avaritiæ prorsus eliminabat. Erat etiam providus in consiliis & in ventilatione causarum diligens & modestus auditor. In interrogationibus subtilis, in responsionibus promptus, justus in judiciis & juris per omnia rectissimus executor. Religiosos viros tanta reverentia excipiebat, ut credi posset se in eis Deum vel angelos venerari. In exercenda hospitalitate sic pollebat, ut quicquid erat in facultatibus ejus commune patrimonium omnium videretur. In cibis & potibus medium tenuit. In veste preciosa spiritu pauper. In facie læta corde contentus. In mensa lauta penuriam eligens: omnia factus ut Christo lucrifaceret universos. Pauperum erat pater et mœrentium consolator, et prædicatio ejus tam pondere sententiarum quam puritate verborum placens erat et efficax. Hæreticos et schismaticos infatigabiliter expugnabat, et zelo justitiæ fervens quod suum erat cuique servare nitebatur, personarum prorsus et munerum acceptione deducta. Præterea labia mendacia et linguam detrahentem semper detestabatur. A primæva ætate, jura et dignitates ecclesiæ quas publica sibi potestas usurpaverat resarcire et in statum debitum revocare conatus est: Unde necessario coactus est multorum et maxime potentum animos adversum se concitare. Repetebat enim

ab ipso Rege dominium castelli *Roffensis* et turris, *Saltwode* etiam et *Hethe*, terram quoque *Willielmi de Ros*, servitium ni fallor vij. militum & alia hujusmodi. De Comite *Clarensi* homagium castelli de *Tunebregge* cum adjacenti leuga quæ vulgo *baillie* vocatur. Unde factum est ut animi Regis adversus archiepiscopum plurimi denigrarent; & orta inter eos exinde contentio discordia diutius protracta est. Si quis autem hujusmodi causam & initium discordiæ, medium et finem nosse desiderat, illa magna scrutetur volumina quæ de eodem scripta sunt; vitam scilicet quam socius passionum ejus præter martirium magister scripsit *Herebertus*, et aliam quam cum miraculis multis scripsit *Willielmus Cantuariensis* monachus. Legat et volumen epistolarum ejus quas Prior compilavit *Alanus*. Legat et miracula quæ vidit et conscripsit *Benedictus*; cum vita ipsius, quam breviter dictavit *Johannes Carnotensis* episcopus. Modicum etiam si placet visitem *Gervasium* qui archiepiscopatus ipsius gesta breviter transcurrit et annos, sed de his alias. Discordia autem inter archiepiscopum et regem crevit in inmensum. Potestas enim laica in res et personas omnino pro libitu usurpabat, tacentibus episcopis et ecclesiastico jure contempto. Conatus est autem in primis rex archiepiscopum blanditiis ad suum inclinare consensum ut à cultu justitiæ deviares. Sed vir Dei fundatus in petra nec blanditiis emolliri potuit nec minis terreri. Hanc itaque mutationem dexteræ excelsi maligna interpretatione conati sunt impii obfuscare, superstitioni ascribentes quod vitam ducebat artiozem. Zelum justitiæ crudelitatem mentiebantur: Quod ecclesiæ procurabat utilitates avaritiæ attribuebant, Contemptum mundani favoris venationem gloriæ esse dicebant, Curialis magnificentia fingebatur elatio, Quod divinitus edoctam voluntatem sequebatur in plurimis nota supercilii inurebat, Quod antecessorum metas in jure tuendo sæpe videbatur excedere, temeritatis arbitrabatur indicium, nichil jam ab eo vel dici vel fieri poterat quod non malitia malorum depravaret; adeo quidem ut regi persuaderent, quod si archiepiscopi potestas procederet, regia dignitas proculdubio deperiret. Duos interea sacrauit episcopos in ecclesia *Cantuariensi*, *Rogerum* scilicet *Wigorniensis* & *Rob. Herefordensis*. De jure ergo ecclesiastico conservando vel conterendo inter archiepiscopum & regem primo apud *Westmonasterium*, deinde apud *Clarendoniam*, postremo apud *Northamptoniam* sermo gravis & plenus minarum protractus est, & instigante diabolo magis ac magis augebatur indies, nam rex sibi consuetudines conservari volebat avitas, et adhuc episcopi cum archiepiscopo suo stabant immobiles, nec aliquam facere volebant promissionem nisi salvo ordine suo. Nitebantur ergo plurimi subplantare virum Dei. Sed hostes familiares pessime perurgebant. Tractus est tandem ad consensum. Sed cum hujusmodi concessionis peteretur et scriptum, restitit archiepiscopus, ciographo tamen pravitatum penes se retento. Insurgit igitur in eum rex & curia regalis et perjurum eum appellant episcopi; adeoque crudelis desavit malitia, ut de membrorum detractione vel de vitæ periculo plurimi formidarent. Sed cum omnes opprimerentur, *Cantuariensis* ecclesia ipsum magis angebat, cujus potestati, honori & utilitari plurimum derogabatur. Sed cum eum Curiales in causa pecuniaria condemnarent & alias intorque-

rent calumpnias, & in eum etiam dampnationis iudicium proferre decrevissent, sumpto crucis vexillo publici Juris invocavit auxilium & appellavit, & à funesta curia egressus & proditor conclamatus, mutato habitu nocte recessit, & ad *Sandwicum* post aliquot dies perveniens à duobus tantum presbyteris in cimba parvula transvectus est anno M.C.lxiv. & ad sanctum pervenit *Bertinum*. Actus ergo in exilium Christi Confessor, à domino papa *Alexandro Senonis* honorifice susceptus est, & ab eo in monasterio *Pontiniacensi* commendatus est. Sed rex *Anglorum* episcopos & proceres suos & eos præcipue quos archiepiscopi magis noverat adversarios ad dominum papam destinavit, multa promittens, plurima dans petiit ut ad dirimendam causam in *Angliam* legati mitterentur omni appellatione remota. Sed cum se in hac petitione redeuntibus nunciis didicisset fuisse repulsum, ecclesiam & omnia bona archiepiscopi & suorum præcepit confiscari. Et quod in nullius historiæ serie legitur, totam cognationem ejus & omnes qui eum familiaritate aut quovis titulo contingebant proscriptos addixit exilio, sine delectu dignitatis aut ordinis, conditionis aut fortunæ, ætatis aut sexus. Nam mulieres in puerperio decubantes & parvuli vagientes in cunis, in exilium acti sunt. Processit ulterius furor inmanis & piis auribus horrenda crudelitas. Cum enim catholica etiam pro hæreticis et schismaticis et perfidis *Indeis* oret ecclesia, prohibitum est ne quis eum vel orationum suffragiis adjuvaret. Ministri quoque publicæ potestatis omnes adultos jurare cgebant, quod *Pontiniacum* peterent, ut vel sic archiepiscopum contristarent. Ibi enim se vir sanctus diu jeuniis et orationibus maceravit, orans jugiter pro ecclesia, pro rege et regno *Anglorum*, donec eum inde rex per abbates *Cistercienses* qui de terra sua ad Capitulum generale convenerant, proturbare curavit. Sed antequam inde progrediretur, cœlitus ei ostensum est quod ad ecclesiam suam rediturus esset cum gloria, et per martirii palmam migraturus ad Dominum. Nolens autem ut occasione sui *Pontiniacensibus* vel aliis inmineret dispendium, sponte dicebat et ad *Francorum* regem *Lodovicum* se contulit, qui eum reverenter excipiens, donec pax reformaretur humanissime necessaria ministravit. Convenerunt autem Reges nunc apud *Montem mirabilem*, nunc apud *Montem martyrum* de pace sua colloquentes, et rex *Francie* nixus est ut inter regem *Anglia* et archiepiscopum pacem reformaret. Verum quia honorem Dei et ordinis sui reticere non voluit, discordes abinvicem recesserunt. Convocati sunt ilico apud *Lundoniam* præsules et prælati et proceres, ut contra mandata archiepiscopi et papæ *Alexandri* omnes appellarent. Sed et monachi *Cantuarienses* ad idem sunt evocati. Sed miseratione divina actum est ne ab eis aliqua fieret appellatio. Procuratum est etiam ut abjurata papæ *Alexandri* obedientia in partem schismatis tota *Anglia* transferretur. Misertus autem *Anglicana* ecclesiæ desolationem *Willielmus* episcopus *Senonensis* ex assensu regis *Francorum* sedem apostolicam petiit, et à *Romana* ecclesia impetravit, ut rex *Anglorum* omni appellatione cessante subiceretur anathemati, & regnum interdicto, nisi pax ecclesiæ *Cantuariensi* redderetur. Interim procurantibus his qui ecclesiæ pacem oderant, *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus in provincia *Cantuariensi* post prohibitionem contra dignitatem ecclesiæ

Cantuariensis et antiquam consuetudinem *Henricum* filium regis coronare præsumpsit, astantibus sibi suffraganeis nec protestantibus jus *Cantuariensis* ecclesiæ. Multiplicatis ergo injuriis, & perversis hominibus patientia Christi semper abutentibus magis ac magis, in regem & suos multiplex & certa & cita comminatio procedebat. Instabatque peremptorius dies ut sententia ulterius differri non posset. Artatus itaque rex severitate canonica tandem adquievit, ut pax *Anglicana* ecclesiæ reformaretur. Sic itaque rex archiepiscopo gratulabundus occurrit, sic eum jocunde allocutus est ac si ante nichil rancoris habuisset. Verumtamen pacis osculum eidem nolebat impendere. Quem cum rex secum vellet abducere ut pax inita nulli veniret in dubium, Ingratus, inquit archiepiscopus, videbor si benefactoribus meis saltem non valedixero. Archiepiscopus igitur reditum paravit in *Angliam*, et cum literis regis proprios nuncios misit qui archiepiscopum susciperent & venientibus necessaria præpararent. Hæc audientes summi adversarii ejus in occursum ejus properaverunt ad mare, ubi cum archiepiscopo pararent insidias, ex mandato papæ *Alexandri Eboracensis* archiepiscopus ab officio episcopali suspensus est. *Gilebertus* vero *Lundoniensis* & *Gocelinus Saresberienensis* in sententiam anathematis revocati sunt. Quæ severitas in sancti *Thome* ingressu publicata regem amplius exacerbavit, & linguas toxicatas detrahentium efficaciores reddidit ad nocendum. Iterum ergo dampnis, iterum atrocioribus injuriis supra modum & numerum athleta Christi affectus est, et dicto publico prohibitus ecclesiæ suæ sepra exire. Quisquis ei vel alicui suorum faciem hilarem prætendebat hostis publicus censebatur. Ipse vero *Cantuariam* veniens, cum ingenti gaudio & imbre lacrimarum à filiis suis ejusdem ecclesiæ monachis in osculo pacis susceptus est, & solennitatem *Dominicæ* nativitatis ibidem cum gaudio celebravit. Quinta vero natalicii die, quæ feria tertia fuit, venerunt aulici quatuor cum archiepiscopo loqui cupientes, ut vel sic ipsius infirmiora viderent. *Reginaldus* scilicet filius *Ursi*, *Hugo* de *Morvilla*, *Willielmus* de *Traci*, & *Ricardus Brito*. Hii post varios verborum anfractus minas intorquent, & demum exilientes continuo exierunt in curtem, & sub moro ramosa lorice super indutas vestes abiciunt, & cum hiis quos de provincia vocaverant, in palatium archiepiscopi redierunt. Ille autem non hortatu, non prece, non lachrimis suorum loco moveri poterat, donec de vespertina sinaxi in ecclesia decantanda suggerentes vim inferrent et propellerent reluctantem. Inde pedetentim et lecto gressu progressus est tanquam ultroneus mortem expectaret. Denique ingressus ecclesiam, substitit in limine. Quidnam, inquit, metuit gens ista? Tumultuantibus interim clericis: Abite, inquit, pusillanimes. Sinite miseros & cæcos delirare. Præcipimus in virtute obedientiæ, ne hostium ocludatis. Adhuc eo loquente, ecce lictores perscrutato pontificis palatio conglobati per claustra ruunt, ex quibus tres in lævis secures, unus bipennem vel bis acutam deferbat, omnes vero in dextris strictos gladios vibrabant. Postquam igitur patens hostium irruperunt, divisi sunt abinvicem; *Ursides* dextram partem, tres alii sinistram occupant. Jam archiepiscopus aliquot gradus ascenderat, & *Ursides* irruens quærit à quodam quem offendit, ubi est archiepiscopus?

pus? Quod audiens ille, reversus à gradu cum levi motu capitis primus omnium respondit, En ego, *Reginalde, Reginalde*, multa tibi contuli beneficia. & nunc ingrederis armatus ad me? Scies, ait. Tu ne es ille regis proditor? et prendens pallium, Huc abcedes; pilleumque mucrone decussit. Non, inquit, proditor sum, nec egrediar vir abhominabilis, palliiue sui laciniam de manu militis excussit. Ergo subintonat, Fuge. Subjunxit, Non fugiam, hic tuam explebis malitiam. Hiis dictis, sicarius resiliit percussurus. Interea tres alii insurgunt insultantes, Nunc morieris. Si caput, inquit, meum quæritis, prohibeo sub interminatione anathematis ne cuiquam ex meis noceatis. Mortem libens amplector, dummodo ecclesia in sanguine meo libertatem consequatur & pacem. Dixit, caputque protensum ferientibus coaptavit. Accelerans autem *Ursides* profiliuit, & toto conamine suo capiti protenso vulnus incussit, exclamavitque tanquam devicto hoste triumphans, Percutite, percutite. Itaque ministro confusionis instigati carnifices, in vulnere vulnera congerentes, cerebrum excusserunt; unus autem ex carnificibus jam cadentem vel jacentem martyrem persecutus, lapideo pavimento mucronem incussit, sed acie dissiliente redierunt per claustrum dicentes, Regales milites eamus, mortuus est: & sic omnia quæ in domibus pontificis invenerant rapuerunt. Mirumque dictum; Nunc à pravis hominibus vivens, loquens, in pedibus stans regis proditor appellatus est, prostratus vero sed effuso cerebro & adhuc spirans, sanctus *Thomas* invocatus est. Passus est autem beatus martyr anno patriarchatus sui ix. iv. kal. Januarii feria iij. dum monachi vespas cantarent anno Domini M. C. lxx. Cujus corpus exanime in feretro positum ante altare Christi delatum est. Die vero crastina in criptam à fratribus portatum, in sarcophago marmoreo positum est: & ut verum fatear, quod oculis meis vidi & manibus attrectavi; habet ad carnem cilicium, deinde staminiam, desuper cucullam nigram, deinde albam in qua sacratu est: tunicam quoque & dalmaticam, casulam, pallium & mitram. Inferius vero, femoralia habet cilicina, desuper linea, caligas laneas, & sandalia. Si quis vero de eodem martyre ut decet ampliora nosse desiderat, legat libros vel scriptores quos superius nominavi, videlicet *Herebertum, Johannem, Willielmum, Benedictum, Gervasium*, & ejusdem Sancti epistolas non omittat. Plures forsitan de eodem martyre plurima scripserunt, sed nec dum omnia quæ de eo sunt potuerunt explanare. Vacavit autem ecclesia *Cantuariensis* post martyrium ejus annis duobus et mensibus quinque. Sed quod ipse viveret in Christo, crebrescentibus miraculis in universo mundo declaratum est. Cui miseratione divina ad electionem monachorum *Cantuariensis* ecclesiæ, assensu quoque Regis et Episcoporum Prior *Dovorensis* successit

De Ricardo archiepiscopo.

Ricardus nomine, qui ab ineunte ætate in ecclesia *Cantuariensi* monachicum gesserat habitum. Qui cum esset de *Normannia* natus, artium liberalium scholas egressus, in ecclesia *Cantuariensi* susceptus sub regulari disciplina satis modeste simul & honeste conversatus est. Processu temporis *Theobaldi* archiepiscopi capellanus effectus est, una cum beato *Thoma* eidem sedulo ministravit. Bonis siqui-

dem moribus & affabilitate qua præditus erat adeo gratiosus effectus est, ut omnium fere præterquam invidorum oculis placeret, & Prior *Dovorensis* efficeretur. Deinde in archiepiscopum assumptus, multo sed injusto labore fatigatus est. Nam cum electione solenniter apud *Lundonias* facta *Cantuariam* venisset, & ad ejus consecrationem omnia parata fuissent, allatæ sunt in medium literæ Regis junioris, inhibentes sub appellatione sedis apostolicæ, ne quis eum vel alium in archiepiscopum promoveret sine suo assensu qui regni gestabat coronam. Trepidantes igitur episcopi dicefferunt ab invicem, & *Ricardus Cantuariensis* electus *Romam* profectus est. Qui post varias adversariorum obtreccationes à domino papa *Alexandro* consecratus est & pallium suscepit & totius *Angliæ* primate. Quem etiam papa legatum & privilegiatum remisit in *Angliam*. Reversus itaque *Ricardus* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus, à conventu *Cantuariensis* ecclesiæ clero & populo honorifice susceptus est. Die crastina sacravit ibidem episcopos iv. *Ricardum* scilicet *Wintoniensem, Robertum Herefordensem, Gaufridum Heliensem, Johannem Cicestresem*. Sacravit etiam diversis temporibus & locis *Reginaldum Bathoniensem, Adam sancti Asaph, Gerardum Coventrensem, Johannem Norwicensem, Guidonem Bangornensem, Baldewinum Wigornensem, Galerannum Roffensem, Walterum Lincolnensem, Johannem sancti Asaph. Johannem* quoque benedixit abbatem de *Boxeleia*, & *Guericum de Fauresham*. Archiepiscopus *Ricardus* cum ad preces regis *Angliæ* in partibus ageret transmarinis, *Gilebertus Lundoniensis* episcopus sacravit in ecclesia *Cantuariensi, Petrum Menevensis* ecclesiæ electum, qui ecclesiæ *Cantuariensi* & archiepiscopo *Ricardo* debitam fecit professionem. Idem archiepiscopus apud *Westmonasterium* memoria dignum celebravit Concilium, & post sermonem quem facunde sententiis plenum expressit xvij. capitula promulgavit. In hoc Concilio *Godefridus* episcopus sancti *Asaph* per anulum suum resignavit episcopatum. Deposuit etiam certis ex causis *Willielmum* abbatem de *Burgo*, & eadem ex assensu regis supposuit Cancellarium suum *Benedictum*. Cum autem *Hugutio* legatus ad vocationem regis *Angliæ* veniret in *Angliam*, & ad celebrandum Concilium episcopos & abbates *Angliæ* convocasset, accurrit *Rogerus Eboracensis* archiepiscopus & ipsius legati dexteram optinere voluit ut archiepiscopum *Cantuariensem* à debita repelleret sessione. Sed advolantes ecclesiæ *Cantuariensis* suffraganei, *Rogerus* à sede deiciunt, cædunt & scindunt & à Concilio penitus eiciunt. Unde cum indignans legatus abiret, archiepiscopus *Ricardus* pro se & dioecesi tota sedem appellavit apostolicam, & sic *Hugutio* nis evanuit legatio. Archiepiscopus *Ricardus* expulsis clericis secularibus de ecclesia sanctæ Crucis de *Waltham* de mandato Regis, clericos ibidem instituit regulares. Mortuo autem *Waltero Roffensi* episcopo, archiepiscopus episcopatum cepit in manus, et ad velle suum dedit episcopatum cuidam clerico suo *Galeranno*, et sacravit eum in partibus transmarinis; unde cum *Cantuariensis* murmuraret conventus, præcipiente *Ricardo* archiepiscopo *Galerannus* venit *Cantuariam*, et præsentem conventu in capitulo super iv. Evangelia *Cantuariensi* ecclesiæ fidem juravit observandam, & deinde ad altare Christi debitam

fecit professionem quam super altare posuit, & ab eodem baculum pastorem & mitram suscepit. Verum ne *Ricardus* archiepiscopus nimia plus debito gauderet prosperitate suscitavit ei inimicus adversarium, *Rogerum* scilicet electum sancti *Augustini*. Qui cum post duos electionis annos ab archiepiscopo peteret benedictionem sed debitam refutaret facere professionem, *Romam* petiit, & ab *Alexandro* papa benedictionem accepit, salva tamen ut dixit & scripsit *Cantuariensis* ecclesie dignitate, mitra quoque decoratus & annulo *Cantuariam* rediit. *Ricardus* autem archiepiscopus primo electionis sue anno omnes ecclesias de villis monachorum *Cantuariensium* eidem restituit, quas confessus est in audientia multorum de jure & donatione eorum fuisse. Verumptamen quia restitutio illa per detractiones clericorum stabilis esse non poterat, ad elemosinam instaurandam quatuor reddidit ecclesias & confirmavit. Ecclesiam scilicet de *Muneketune*; ecclesiam de *Estreia*; ecclesiam de *Wapeham* cum capellis & pertinentiis suis; ecclesiam quoque de *Cinesford* quam confessus est in audientia multorum, quod *Willielmus* dominus ejusdem fundi dederat conventui *Cantuariensi*; exenia quoque reddidit conventui quæ de quibusdam villis monachorum solebant sed injuste archiepiscopo deferri. Rexit autem prædictus archiepiscopus *Ricardus* ecclesiam *Cantuariensem* in mansuetudine bona annis x. mensibus viij. & adversa valetudine tactus, apud *Walinges* decidit in lectum & obiit: cujus corpus *Cantuariam* delatum, in ecclesia *Christi* in oratorio beatæ *Maria* xij. kal. Marci honorifice sepultum est. Cui post menses x. successit

De Baldewino archiepiscopo.

Baldewinus *Wigorniensis* episcopus. Sed quid de isto dicam *Baldewino*? Proposui & promisi de regibus & archiepiscopis prospera dicere, & bona quæ *Cantuariensi* ecclesie fecerunt lectoribus aliqua nunciare. Sed cum facta *Baldewini* video, non bona sed mala multa referre compellor invitus. In *Exonia* ex infimo genere natus, literis secularibus & sacris eruditus est, & in omni honestate conversatus est. Deinde cum bonis polleret moribus, per episcopum *Exoniensem Bartholomæum* archidiaconus ibidem effectus est. Sed cum ad altiora tenderet gressum, omnia mundana reliquit, & ordinis *Cisterciensis* habitum suscepit in cœnobio *Fordensi*, & post annos paucos abbas ibidem effectus est. Deinde post obitum *Rogeri Wigorniensis* episcopi *Baldewinus* electus est; & cum post decessum bonæ memoriæ *Ricardi* archiepiscopi *Cantuariensis* ecclesia viduata pastore careret, mota quæstione de pastore substituendo in præsentia regis, post multas fatigationes monachi *Cantuarienses* regi nominaverunt virum justum & bonum, *Petrum Menevensen* episcopum. Annuit rex. Verumtamen ad præsens dilatum est negotium, & iterum apud *Londonias* redierunt in id ipsum. Episcopi vero per seipsos subito elegerunt *Baldewinum Wigorniensem* episcopum, & monachi *Cantuariam* redierunt. Subsecutus est eos rex, & in capitulo flexis genibus, & lacrimantibus oculis conventum precatus est, ut præfatum susciperet electum; sic tamen ut episcoporum penitus cassaretur electio, & conventus de novo suam faceret electio-

nem. Petitio regis exaudita est, & omnes *Londoniam* redierunt. Electione episcoporum denique cassata, *Baldewinus* à monachis electus est. Missis itaque nunciis ad curiam *Romanam*, *Urbanus* papa ex assensu fratrum monachorum electionem confirmavit, & eidem electo pallium misit. *Baldewinus* igitur *Cantuariam* veniens, cum honore debito à monachis susceptus est & intronizatus, de quo pacis & tranquillitatis tanta spes habita est, ut sanctorum prædecessorum suorum concivis & socius fore putaretur. Dicebat enim fratribus inter cætera in sermone facundo, Hoc est primum fratres & summum in desideriis meis, ut unum simus in Domino; vobis enim debeo quicquid valeo. Sed & corpus & animam meam vobis teneor impendere. Sed cum de eodem tantæ religionis & gratiæ fulgerent præconia quasi redempturus esset *Israel*, à clericis seductus in primis sanctitatis operibus à sanctuario Domini incipiens, ecclesiam *Christi Cantuarie* quibusdam spoliavit exeniis, quæ de villis monachorum solebant eidem ab antiquo deferri. Deinde nescientibus monachis, missis clanculo clericis pastui pauperum & orphanorum assignatas invasit ecclesias; verum cum omnia subripere cogitaret, appellatio interposita est. Ipse autem appellationi non deferens, aliquas monachorum villas invasit, & mirati sunt universi. Tamen elaboratum est à quibusdam qui *Cantuarie* convenerant, ut archiepiscopus monachis restitueret ablata, & ipsi jam factæ renunciarent appellationi. Archiepiscopus igitur villas quidem restituit, sed ecclesias clericis suis dedit & exenia sibi retinuit. Misit interea nuncium ad papam *Urbanum* petens, ut jam datas confirmaret ecclesias, & novæ construendæ basilicæ apostolicam daret auctoritatem, quam dixit in curia clericus idem sanctum *Thomam* inchoasse. Optinuit nuncius & rediit, & *Baldewinus* jam effrenis effectus, non solum ecclesias & oblationes fidelium auferre, sed & totum statum & tranquillitatem *Cant.* ecclesie subvertere cogitabat. Hæc audiens rex, de facili consensit. Assentiunt episcopi fideque interposita vel juramento firmatum est, ut omnes episcopi qui monachos habebant cathedrales ecclesias facerent de clericis secularibus conventuales, eisque monachorum cum decimis darent & ecclesias. Audiens hoc conventus *Cantuariensis*, nec mirum, admiratus est, & unicum oppressorum opposuit remedium & ad sedem apostolicam appellatum est. Relata sunt hæc in curia, & *Urbanus* papa ex assensu fratrum semel & secundo & tercio operis illius inhibuit executionem, & per *Angliam* institutam cassavit fraternitatem. *Baldewinus* autem nichilominus desistere noluit, sed quingentorum pedum jaciens fundamentum, Priorem & fratres qui appellaverant suspendit, & redditus debitos solvi prohibuit. Januas etiam monachorum præcepit observari, & ne quis egrederetur inhibuit, & deinde omnes villas monachorum occupavit. Scripsit iterum *Urbanus* archiepiscopo præcipiens ut monachis omnia restitueret ablata, & opus inchoatum & locum maledictum pronunciavit & prophanum, & omnes qui ibidem celebraverant suspendit. Ipse vero contempnens omnia, quod in capella fuerat ligneum factum est lapideum; & ut omnes clerici sui ibidem domos mansionarias citissime fabricarent præcepit, & sic apud *Dovoriam* transfretavit. Agente autem rege, duobus monachis qui ad regem missi fuerant villas restituit,

restituit, per literas clausas suis insinuans ministris, quod ea conditione prædictam fecerat restitutionem ut de illo villas tenerent, & singularem ei non conventui redderent rationem. Obstupescunt ad hoc monachi, & omnia respuunt, magisque volunt panem cotidianum mendicare quam ecclesiam *Cantuariensem* tantæ subicere servituti. Obiit interea *Urbanus* papa, et *Gregorius* archiepiscopi patronus papatum suscepit. Hic ecclesiarum prælatis et subditis indulgit, ut omnes literæ *Urbani* papæ à tribus mensibus ante obitum ipsius traditæ eandem firmitatem haberent ac si adhuc viveret. Causam vero *Cantuariensis* ecclesiæ ab hac excepit pietate, ut quæ majori indigebat solatio majorem haberet desolationem. Unde *Baldewinus* gaudens effectus in *Angliam* properavit et applicuit apud *Dovoriam*. Misit ilico conventus monachos duos qui eum de transmarinis venientem salutarerent, et debitam offerrent professionem. Quos statim per nuncios antequam ad eum possent accedere denunciavit excommunicatos, equos abstulit, et ad *Cantuariam* pedites redire coegit, subpriorem et ei consentientes per totam provinciam denunciari fecit excommunicatos, et omnia quæcumque monachi habebant extra portam eis [abstulit], et quia porta contra raptos hujusmodi clausa fuit, murus curiæ ligonibus perforatus est, et curia eorum cum officinis omnibus capta. Cibaria quoque conventus hospitum et infirmorum asportata sunt, et servientes jurare compulsi sunt, ut si quem monachum exire viderent, illum apprehenderent vel clamore notarent. Servientes et clerici in curia vel cimiterio capti sunt et verberati, et in carcerem trusi. Monachi ad eum missi abducti sunt, et unus in atrio ecclesiæ captus, ligatus, abductus est et incarceratus, afflictus est, ut in triduo post redditum spiritum exalaret. Omnes etiam qui quovis titulo monachos contingebant, regis et archiepiscopi proditores appellati sunt. Nocte et die vallati sunt multitudo armatorum, ut putarent se monachi in ecclesia vel claustris detruncandos; sed nec cibum capere nec sompnum carpere secure valebant: et ut breviter mala dicantur quæ nimis longa fuerunt, à primo ingressu *Baldewini* vix dies paucos habuere quietos, et cum monachi debita victualia non haberent, propter tot et tantas enormitates ecclesia *Cantuariensis* à divinis suspensa est. *Gregorius* papa interim obiit, et *Clemens* successit, et archiepiscopi sensus inmutatus est. Cui post modicum papa *Clemens* scripsit secundum formam *Urbani* præcipiens ut opus inchoatum destrueret, monachis etiam restitueret ablata, et de cætero ab eorum gravamine cessaret; invasores etiam curiæ eorum excommunicati sunt. Obiit interea Prior *Honorius* apud *Romam*, et socii ejus v. *Hostiensis* etiam episcopus, et *Radulfus* Cardinalis, quos ad dirimendam causam papa *Clemens* mittere volebat in *Angliam*; et sic ecclesia *Cantuariensis* soli Deo relicta est. Conventus autem licet in egestate plurima constitutus, firmiter in primo perseveravit proposito, semper paratus pro libertate ecclesiæ contumelias et terrores, opprobria hominum et malicias sustinere, vel mortem, vel quicquid humana vel diabolica posset excogitare malicia. Statimque fratres iiij. miserunt ad curiam. Interea reges et principes, archiepiscopus *Baldewinus* et episcopi plures acceperunt cruces ut irent in *Jerusalem*. Sed orta gravissima discordia inter regem *Franciæ*, & regem *Angliæ*, & filios ipsius, obiit

rex *Henricus*, cujus procuratore *Cantuariensis* ecclesia adeo vexata est. Cui successit in regnum *Ricardus* filius ejus, quem apud *Westmonasterium* sacravit & coronavit archiepiscopus *Baldewinus*. Verum ne aliqua fieret perturbatio pro *Cantuariensi* ecclesia, in coronatione illa, callide procuratum est, ut archiepiscopus restitueret monachis curiam cum officinis, villas & redditus cum ea quam habuerant libertate; ecclesias autem & exenia non reddidit, & contra morem ecclesiæ *Rogerum* quendam proditorem absente conventu nominavit Priorem. Quod cum contradicerent monachi, iterum dampnis & contumeliis afflicti sunt, & possessionibus spoliati: unde postmodum in præsentiam regis vocati, expositis in audientia multorum gravaminibus illatis, compulsi sunt ut cartas ecclesiæ proferrent in medium, ab æmulis suis, videlicet episcopis judicandas. Sed cum monachi nec hoc absque convenientia conventus facere non valerent, exiliit rex & iratus juravit, quod nec unus ex eis in ecclesia remaneret. Verumptamen in proximo cum archiepiscopis, episcopis, & abbatibus, & proceribus multis rex venit *Cantuariam*, & post multos variosque sermones hoc tandem elaboratum est, ut archiepiscopus monachis restitueret ablata, capellam incultam dimitteret vel penitus dissiparet, clericorum ædificia deponeret & adinvicem illatas remitterent injurias. *Rogerus* etiam à prioratu depositus est. Latebat interim apud *Dovoriam* *Johannes* legatus, qui ad restituendam ecclesiæ pacem missus erat in *Angliam*. Venit igitur *Cantuariam* scilicet à rege vocatus, & à monachis honorifice susceptus est. Sed ad pacem illam faciendam vel jam factam vocatus, neque cum monachis nisi valde secretum habere potuit colloquium, nec eisdem in tam arduo negotio necessarium scivit dare consilium. In crastino autem non ut legatus sed simpliciter *Dovoriam* profectus est, & citissime post regem transfretavit. Archiepiscopus autem à suo non desistens proposito, *Londoniam* adiit, & ne nil ageretur, apud *Lamthee* in planitie campi tentoria fixit, & præcepit ibidem lapideam fieri capellam, & ut clerici ibidem mansiones congruas fabricarent. Archiepiscopus sacravit apud *Lamthee* episcopos duos, *Ricardum Londoniensem*, et *Willielmum Heliensem*. Diversis vero temporibus et locis sacravit istos: *Gilebertum Roffensem*, cui eundem dedit episcopatum. *Willielmum* etiam sacravit *Landavensem*, *Johannem Exoniensem*, *Willielmum Wigornensem*, *Hugonem Lincolnensem*, *Reinerum sancti Asaph*, *Willielmum Herefordensem*, *Hugonem Coventrensem*, *Godefridum Wintoniensem*, *Hubertum Saresberiensem*. *Dionisium* quoque benedixit abbatem de *Boxleia*, et *Algarum* de *Fauresham*, et *Johannem* de *Cumbwella*. Archiepiscopus *Baldewinus* transfretaturus *Cantuariam* venit, baculum et peram in ecclesia Christi suscepit. Ultimūque vale dicens monachis et *Angliæ* peregre profectus est, et tandem ad civitatem pervenit *Accon*. Ubi parum proficiens, sed indies deficiens decidit in ægritudinem qua et mortuus est. Rexit ecclesiam *Cantuariensem*, sicut supradictum est, annis v. mensibus xj. et in obsidione civitatis *Accon* vitam finivit et ibidem sepultus est. Cujus vestimenta capellæ *Cantuariæ* allata sunt. Dimiserat autem in ecclesia *Cantuariensi* casulam unam auro paratam, dalmaticam et tunicam auro textam et cappas duas.

Hæc de *Baldewini* archiepiscopi factis pauca perstrinxi, abbrevians mala quæ nimis proluxa fuerunt. Si quis de eodem viro ampliora desiderat, scripta supradicti percurrat *Gervasii* et inveniet quæ quærebatur. Vacavit ecclesia *Cantuariensis* post obitum ipsius annis ij. et mensibus vij. Obiit interea papa *Clemens*, et *Celestinus* successit, cuius de mandato capella de *Hakintonia* funditus everfa est, et quicquid ob id à *Baldewino* factum est ab eodem papa dampnatum. Erat autem in diebus istis vir venerabilis

De Huberto archiepiscopo.

Hubertus *Sarisberiensis* episcopus, apud *Accon* in omnium oculis graciosus, et in re militari adeo magnificus, ut etiam regi *Ricardo* esset admirandus. Erat enim statura procerus, consilio providus, ingenio callens licet non eloquio pollens. Cum præfecto quondam *Angliae* *Randulfo de Glanvilla* quodammodo regnum *Angliae* regebat, eo quod ipsius maxime consilio idem *Randulfus* frueretur. Regni itaque negotiis intentus, humana magis quam divina curabat, & omnia regni novit jura, & ecclesiæ *Cantuariensis* conventum in oppressione *Baldewini* ex animo diligere videbatur. *Eboracensis* ecclesiæ decanus effectus est, & postmodum ad *Saresberiensis* ecclesiam vocatus, episcopus sacratuſ est. Inde cum rege *Ricardo* & *Baldewino* archiepiscopo innumeraque nobilium turba peregre profectus, ipsum *B.* archiepiscopum post obitum sepelevit. Capta vero civitate *Accon*, cum infecto pro quo venerant negotio digrederentur, rex *Angliae* in *Alemannia* captus est, & *Anglia* tota pro redemptione regis gravissime vexata est. Prædictus enim episcopus à rege *Ricardo* artificinæ custodiæ mancipato, ad expedienda regis & regni negotia in *Angliam* missus adeo splendide, diserte seduloque cum ad monachos *Cantuarienses* quos primo allocutus est, cum ad omnes ecclesias & populum *Angliae* regias expressit necessitates, ut tota perturbatio quæ in *Anglia* orta est pacificaretur in brevi, & ut rex ipse post annum tantis redimeretur ærumnis. Verumptamen antequam rediret in *Angliam* conventui scripsit *Cantuariensi* pro episcopo *Saresberiensis*, ut eum in patrem eligerent & pastorem. Gaudens ilico conventus ad hæc, cum multas pro aliis habuissent potentum supplicationes, speris omnibus & invocata Spiritus sancti gratia præfatum *Hubertum Saresberiensis* episcopum in capitulo *Cantuariensi* elegerunt, & in crastino apud *Lundoniam* episcopis *Angliae* suum præsentaverunt electum per manum *Gaufridi* Prioris. Missis igitur nunciis ad curiam, *Celestinus* papa confirmavit ejus electionem, & pallium destinavit, & in *Anglia* constituit legatum, & eidem confirmavit primatum. Archiepiscopus *Cantuariam* veniens, honore debito à conventu susceptus est, & intronizatus. Cujus in ingressu *Cantuariensis* ecclesia tempora prima videbatur habere tranquilla. In cujus præsentia cum apud *Lundoniam* *Eboracensis* archiepiscopus in conventu episcoporum crucem suam sibi præferri juberet, ab episcopis ilico repulsus est, crucem abscondit & recessit. Rex autem *Ricardus* à diutina custodia liberatus in *Angliam* reversus est, & à conventu *Cantuariensi* cum honore receptus, de communi consilio apud *Wintoniam* coronatus est ab *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo. Tantaque pax & di-

lectio erat inter regem & archiepiscopum, tanta devotio utriusque ad conventum, ut idem velle, idem nolle unitatis vinculum esse videretur. Vidit hæc & invidit hostis antiquus, & ad clericorum instantiam consummare volebat archiepiscopus capellam quam apud *Lamthee* inchoaverat *Baldewinus* in diminutionem *Cantuariensis* ecclesiæ; quo tamen facilius monachorum flecteret animos virgultum suum ecclesiæ proximum succindere jussit, & sic decenter atrium ecclesiæ ampliavit. Monachos præterea in ecclesiam *Coventrensem* restituit, quos *Hugo Coventrensis* episcopus fugaverat. Cum autem primo per nuncios, deinde per se conventum alloqueretur de consummanda ecclesia de *Lamthee*, admirans conventus multociens ad pedes archiepiscopi corruit, lacrimis & ejulatibus archiepiscopo supplicans ut à tam nocivo desisteret proposito. Repetita sunt hæc frequenter apud *Cantuariam*, & tandem relata sunt hæc omnia de consensu partium ad *Innocentium* papam qui *Celestino* successit. Qui cum in causa *Cantuariensis* ecclesiæ plantaria perversitatum & tribulationum cerneret succrescere si opus procederet inchoatum, communicato cum fratribus consilio, in præfata capellam de *Lamthee* dampnationis dedit sententiam, scribens archiepiscopo & episcopis ut dirueretur: unde commotus admodum archiepiscopus, per se ipsum, per alios hoc agere nisus est, ut de consensu conventus ad dominum papam iterum fieret relatio, ut vel sic de capella diruenda fieret dilatio. Dicebat enim eum in data sententia non modice circumventum fuisse. Quibus cum non consentiret conventus literas comminatorias regis per manus præfecti *Angliae* susceperunt, & possessionibus suis spoliati sunt. Præterea scripsit rex domino papæ pro archiepiscopo: scripserunt episcopi & nequius cæteris abbates ordinis *Cisterciensis*, & abbates alii penitus non tacuerunt. Post modicum vero monachi *Cantuarienses* per archiepiscopum sua receperunt, ne accusaretur in curia de invasione: sed inhibitum est in proximo per comitatus *Angliae* voce regia, ne quis hominum monachis *Cantuariensibus* aurum commodaret vel argentum. Deinde possessionibus suis spoliati sunt, ne de suo quicquam haberent vel alieno. Emanavit etiam edictum per literas regis, ut thesaurus ecclesiæ à ministris regis & clericis archiepiscopi videretur, conscriberetur, & sub tribus clavibus servaretur, quarum primam rex, archiepiscopus alteram, tertiam haberet conventus; & sic ad exemplum eorum fieret in omnibus ecclesiis episcoporum ubi monachi fuerunt: sed de hac inspectione thesauri nichil actum est, ne monachi *Cantuarienses* cæteris malum darent exemplum. Ventilata est interim causa in curia *Romana*, & iterum sententia dampnationis in capellam data est & capella ipsa solo tenus diruta disparuit; Sed monachi tercio quartove villis suis spoliati sunt. Rege vero *Ricardo* post modicum telo balistæ confosso & inter medendum mortuo, monachi *Cantuarienses* per *G.* filium *Petri* restituti sunt. Venit in *Angliam* *Johannes* frater regis *Ricardi*, & apud *Westmonasterium* coronatus est ab *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo, qui regis Cancellarius, & quasi regni dominus effectus est. Recuperavit archiepiscopus dominium castelli *Roffensis* & homagium Comitis de *Clara* de castello de *Tunebregge*, & alia quæ *Cantuariensi* ecclesiæ fuerant ablata; & cum archiepiscopus omnium dominus

minus videretur & esset instaurat litem de erectione capellæ, & monachi repetunt omnia quæ sibi ablata fuerunt. Protracta est hæc controversia inter eos allegationibus variis usque in annum, & tandem cum data esset sententia iudicium ut ad dominum papam propter ambigua verba mandati fieret relatio, de communi consensu & consilio salubri tam archiepiscopus quam episcopi & abbates, & ipsius iudices causæ *Cantuariam* venerunt, & per tres dies sermo multiplex & varius de reformanda pace confertus est. Sed cum omnia cederent in cassum, adeo ut abbates quidam abirent desperati, solus archiepiscopus invocata Spiritus sancti gratia semel & secundo capitulum ingressus, sermone dulci magis quam facundo conventum allocutus est, eorumque per Dei gratiam demulcens animos blandeque consolans convertit ad consensum, quod nunquam aliquis hominum vel aliqua tribulatio potuit perficere, ut de tota causa compromitterent in arbitros. Igitur utrobique compromissione scripta & sigillata, arbitrium quoque post dies aliquot pronunciatum est, & partis utriusque sigillis firmatum, & sic à domino papa sub interminatione anathematis confirmatum est. Archiepiscopus interea Concilium apud *Westmonasterium* celebravit, ubi post sermonem decenter completum, post varias discussiones causarum capitula promulgavit, & in crastino duos sacravit episcopos, *Egidium* scilicet *Herefordensem*, & *Johannem Norwicensem*. Aliis vero temporibus & locis *Henricum* sacravit *Exoniensem*, *Henricum Landavensem*, *Henricum Wigornicensem*, *Alanum Bangornensem*, *Robertum Bangornensem*, *Savaricum Bathoniensem*, *Johannem Wigornicensem*, *Herbertum Saresberiensem*, *Eustachium Heliensem*, *Gaufridum Coventrensem*, *Willelmum Londoniensem*, *Gaufridum Menevensensem*, *Simonem Cicestreensem*, & ab his omnibus debitas suscepit professiones. *Malgerius* etiam *Wigorniensis* à domino papa *Innocentio* sacratus, postquam in *Angliam* reverius est, archiepiscopo *Huberto* debitam fecit professionem. Abbates etiam benedixit archiepiscopus *Willelmum* abbatem de *Langedune*, & postea *Ricardum*, *Hugonem* de sancta *Radegunda*: regem *Johannem* & *Isabel* reginam apud *Lundoniam* coronavit. In ecclesia quoque *Cantuariensi* in solennitate Paschali eisdem coronavit, & suis expensis tantæ solennitati necessaria procuravit. Cujus tantæ gloriæ invidit hostis antiquus, & inter ipsum & regem privatas suscitavit discordias ut ei Cancellariam subtraheret, munitiones quas habebat auferret, fratrique suo terrarum amplas surriperet portiones. Sed in brevi per admirandam archiepiscopi prudentiam iterum regis rediit ad gratiam. Adeo dapilis erat archiepiscopus, liberalis & largus in hospitum & pauperum refectione, ut id quod habebat omnium proprietas videretur. In ædificiis magnis & honestis constructione mirabilis. In administratione officii divini devotus erat, & gloriæ incomparabilis, ut à pravis arrogans putaretur. Ad revocanda alienata vel perdita adeo intendit, ut cupidus diceretur. Recuperavit itaque *Salthwode*, *Bethe*, castellum de *Roffa*, feodum *Gaufridi* de *Ros*, servitium scilicet militum v. & homagium Comitum de *Clara* de castello de *Tunebregge*, & ea quæ multo tempore perdita erant. Religionis & honesti amator in tantum effectus est, ut per *Anglicanas* quas ex officio visitabat ecclesias monachorum *Cantuariensis*

sum morum elegantiam prædicabat & honestatem; etiam tunc cum pro capella de *Lamhee* servire videretur. Sed quia nemo perfectus in omnibus, nec aliquid adeo iuste fieri valet ab aliquo quod per interpretes malos in partem sinistram non valeat inflecti, detractoribus nimis benignum præbuit auditum, existimans forsitan quod hæc vel illa dicerent ex caritate quæ maligna dicebantur pravitate: unde suos etiam amicissimos interdum offendeat. Hoc autem unum & magnum erat fidelitatis indicium, ut quoscumque fideles in obsequio & in verbo veraces esse noverat suo in ministerio sociabat. Labia dolosa, & linguam mendacem, & os bilingue cum *Salomone* fugiebat. Controversiam quam in odium & contemptum archiepiscopi suscitaverat *Gelardus Menevensis* archidiaconus, ipse archiepiscopus prudentissime redegit ad nichilum, ut ipse *G.* qui paulo ante *Menevensis* ecclesiæ archiepiscopus esse volebat, & ecclesiæ *Cantuariensi* subjectionem debitam septem episcoporum subtrahere moliebatur, ad pedes archiepiscopi pronus accederet satisfaciens humiliter de tam iniqua præsumptione, & eidem archiepiscopo suum resignavit archidiaconatum. Archiepiscopus autem post temporis intervallum eidem *G.* dedit ecclesiam xxv. marcarum, et clericus archiepiscopi juratus factus est qui ante fuerat hostis iniquus; et quia idem *G. Menevensis* ecclesiæ in curia *Romana* se dicebat electum, hoc ipsum cassavit archiepiscopus et alium sacravit canonice electum. Dicant alii quod voluerint de operibus *Huberti*, ego istud maximum censeo, quod episcopos vij. in subjectione retinuit *Cantuariensis* ecclesiæ, et rebellem *Gelardi* contrivit astutiam. Ad hæc, archiepiscopus regis amicus adeo factus est, ut in oculis omnium dominus *Anglia* videretur. Dominus etiam papa et curia *Romana* cum valde venerabatur, eique petita mittebat privilegia et exenia preciosa. Operibus bonis semper erat intentus, et non solum in curia *Cantuariensi* sed etiam in maneriis suis egregia fecit ædificia et non modicam emendationem. Conventum quoque *Cant.* ecclesiæ magno diligebat affectu, et post tantam dissensionem quæ inter eos fuerat pro ecclesia de *Lamhee*, tanta dilectio inter eos data est, ut per Dei gratiam essent quasi cor unum et anima una. Porro, cum archiepiscopus *Hubertus* bonorum operum multo ferveret desiderio ut inchoata compleret, & majora horum faceret, venit *Cantuariam* ut ibi sua videret opera & conventum, & in die apostolorum *Petri* & *Pauli* majorem in conventu honorifice & devote missam celebravit, & post dies octo capitulum ingressus affectuose conventum allocutus est, & præter alia dulcia pastoris verba dixit. Videte carissimi diligenter quæ sint emendanda inter vos, & condignam adhibete correctionem, ego enim cum Deo placuerit moriturus sum, vos autem qui mori non potestis, honori & utilitati ecclesiæ vestræ diligentem curam impendite. Si quem vestrum in aliquo offendi, veniam peto, & his qui me offenderunt penitus remitto. Et scitote carissimi quod pro vestris magis quam pro meis propriis constringor adversis. Cum autem de beneficiis sibi inpenfis fratres ecclesiæ gratias agerent, et de recessu ipsius dolerent, In proximo, inquit, redibo ad vos, et diutius solito vobiscum manebo. Sicque Conventui data benedictione, infusis lacrimis ultimum Conventui vale dixit et recessit. Et in crastino abiit ad villam quæ dicitur *Tenham*

octavo idus Julii, ibique die iij. ex insperato dirissime infirmatus est, et ad extrema perductus. Vocato vero *G. Roffensi* episcopo, et *G. Priore Cantuariensi*, & aliis fidelibus suis monachis clericis & laicis satis lucide suum condidit, & scribi fecit Testamentum. In quo clare perpendi poterit quantæ sapientiæ qualisque fuerit memoriæ, quantoque affectu *Cantuarie* dilexerat ecclesiam; & tandem viatico devotissime suscepto, aliisque sacramentis quæ ad hunc pertinent articulum iij. idus Julii defunctus est. Cujus corpus *Cantuariam* delatum, à conventu lugubri sed honorifice susceptum est, & in crastino debitis peractis solenniis, in ecclesia *Christi* cum luctu & lacrimis decentissime traditum est sepulturæ iij. idus Julii feria v. Rexit autem ecclesiam *Cantuariensem* annis xj. mensibus viij. diebus xij. Quam vero prophetica fuerint ipsius verba quæ in ultimo dixit capitulo, per ea quæ subsequuta sunt poterit declarari. Dedit etiam idem archiepiscopus ecclesiæ *Christi* subscripta ornamenta. Ecclesiam scilicet de *Halegesto* concessit & confirmavit præcentori ad emendandos ecclesiæ libros. Præterea

dedit eidem *Cantuariensi* pallia duo auro texta, casulas iij. cappas iij. dalmaticas iij. tunicas iij. albas iij. stolas cum manipulis, amictus ij. calicem aureum, ampullas ij. cristallinas, Altare gestatorium de lapide calcedonio, crucem cum ligno Domini, zonam & pecten eburneum, mitras vj. Chirothecarum paria iij. omnia gemmis & auro parata decenter. Præterea mitras & chirothecas sine auro, Candelabra, & ampullas, & acerram de argento, baccilia de argento & deaurata. Pannos ij. de serico auro paratos. Spindulas iij. de auro, mappulam de serico, cultellum de iaspide, & alium de ceraсте. Vas cristallinum cum balsamo. Cuppam auream & aliam argenteam & deauratam. Justas iij. argenteas ad crisma. Anulos aureos iij. cum lapidibus preciosis, taperum bonum. Biblum veteris & novi Testamenti. Psalterium glossatum. Cofinos quatuor. Culcitram j. Equos iij. Capellam quoque egregiam quam in testamento suo vocavit principalem, ecclesiæ dedit. Sic tamen ut Conventus pro anima sua expendendas darent CCC, marcas. Hanc rex *Johannes* ecclesiæ subtraxit.

FINIS.

CHRONICA PONTIFICUM ECCLESIAE EBORACI.

Autore

THOMAS STUBBS

Dominicano.

Super statu *Eboracensis* ecclesiæ & illa famo-
la professionis exactio quæ inter duas *Anglorum* metropolitanas ecclesias multo agi-
tata est tempore, sæpe michi multa cogitanti
non parva subit admiratio, quomodo quidam
propriam ignorantes mensuram terminos à patribus
constitutos transgredi ausi sint : Et cum apostolus
universum mundum instruens generaliter omnibus
dicat, *Honore invicem prævenientes; & nemo circum-*
veniat in negotio fratrem suum; & solliciti sitis ser-
vare unitatem spiritus in vinculo pacis: illi econ-
tra paribus honore præferri affectantes, fratresque
suos supergredientes, & in negotio circumvenientes,
rupto pacis vinculo, illam unitatis & concordie tui-
cam, quæ usque ad *Normannorum* tempora in *Ang-*
lorum ecclesiis servabatur integra dissuerunt; &
fraternam paritatem qua æqualiter fundatæ sunt, in
sectarum scandala diviserunt. Nimirum quærunt
quæ sua sunt & non quæ Jesu Christi, & iccirco ob-
ducta mentis acie oberrant, & quæ de prætaxatis ec-
clesiis *Romani* pontifices in suis privilegiis statuunt
aut scienter nesciunt, aut fastu mentis intellecta de-
spiciunt. Verum quisquis historiam *Anglorum* le-
gerit, & via regia gradiens lectionem suam memori-
ter tenuerit, perspicue intelligere poterit, quod illa
professionis exactio sicut evidenter obviat rationi, ita
sine dubio primitivæ earundem ecclesiarum adverfa-
tur institutioni. Unde mihi tam historię *Anglorum*
quam cronicorum necnon & apostolicorum privile-
giorum collationem facienti, tandem animo incidit
ob antiquitatis memoriam ad posteritatis notitiam
omnes *Eboracensium* pontificum successiones à *S. Pau-*
lino usque ad pontificatum venerabilis memoriæ
magistri *Willielmi la Souche* archiepiscopi ex ordine
ponere, & quisquis fuerit, vel quomodo pro ecclesia
illa egerit, vel passus sit, quantum parvitati meæ
innotescere potuit, ad memoriam revocare.

*Quod sanctus Papa Gregorius Eboracensem
ecclesiam Cantuariensi constituit
esse parem.*

E*Boracensis* ecclesia licet *Cantuariensi* divitiis
impar & terrena potentia, pari tamen digni-
tate quamvis posteriori tempore fundata, &
eadem potestate qua & *Cantuariensis* ecclesia
est sublimata; Apostolicorum quoque privilegio-
rum dignatione indissimili auctoritate confirmata.
Siquidem beatus *Gregorius* Papa ubi gentem *Ang-*
lorum per prædicatores quos illuc direxerat, ad
Christum conversam esse didicit, misit sancto *An-*
gustino universa quæ ad cultum ac mysteria ecclesiæ

generaliter erant necessaria, videlicet vasa, vestimen-
ta, ornamenta sacerdotalia, vel clericalia indumenta,
apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codi-
ces plurimos. Misit etiam ei & privilegium in quo
duos tantum in *Anglia* metropolitanos ordinavit,
ipsosque officio, dignitate & suffraganeorum numero
pares esse constituit; qualiterque ipsi inter se me-
tropolitani agerent edocuit; Honorem quoque di-
gnitatis, vel prioratus inter eos in eodem privilegio
distinxit. Quod privilegium cum cæteris apostolico-
rum privilegiis ideo in calce hujus opusculi scriptum
est, ut facilius lector privilegium inveniat quod quæ-
sierit, cum omnia simul ante oculos sine interruptione
posita invenerit. Cujus privilegii principium tale
est cujus tenor inseritur in libro *Bede* de gestis *Ang-*
lorum libro primo xxix. capitulo, *Cum certum sit*
pro omnipotenti Deo laborantibus, &c.

*Quare in hac paritate constituenda Londoniensem
non Cantuariensem Papa nominavit.*

Quod aliter in eodem privilegio inter *Londoni-*
ensem & *Eboracensem* archiepiscopos hanc me-
tropolitanæ dignitatis paritatem & honoris atque
ordinationis vicissitudinem beatus *Gregorius* distin-
guens nullam fecit de *Cantuariensi* mentionem, hæc
in causa fuisse reor, quod *Londonia* antiquitatis præ-
rogativa nobilissima & totius meridianæ *Britannie*
ab ortu in occasum frequentatione erat famosissima,
multorum emporium populorum terra marique con-
fluentium ad eam. Non autem *Cantuarina* ita;
Eboraca vero & ipsa totius aquilonaris & septen-
trionalis *Britannie* civitas principalis, omniumque
in eo cæli tractu urbium antiquissima, multarum
inundatione rerum erat celebratissima, sed hec ita
Cantuarina. Itaque sicut prædictas duas civitates
tam antiquitate & rerum opulentia, quam populo-
rum frequentia *Britannia* præ cæteris nominatissi-
mas habebat: ita discretissimus pater duos *Anglie*
metropolitanos archiepiscopatus sedes in eis habere
decreverat, quamquam pro tempore & loco & re-
rum eventu postea aliter acciderit. Memorandum
etiam quod tempore *Lucii* Regis filii *Coyli* recepe-
runt primo *Britones* fidem Christi, postulante eodem
Lucio missis in *Angliam* ab *Eleutherio* papa (xiiij.
à beato *Petro*, *Lino* & *Cleto* computatis) viris reli-
giosis & catholicis *Fagano* & *Damiano* anno ab in-
carnatione Domini C. lvj. sicut in Cronicis continetur
& in libro *Bede* primo iij. capitulo. Post istum
fuerunt ante *Gregorium* xlv. papæ. Sanctus enim
Augustinus mox ut ad Regem *Ethelbertum* per-
venit,

venit, donante eodem Rege (quanvis adhuc pagano) mansionem in civitate *Dorobernensi* accepit, & postquam per ejus prædicationem ad Christum conversus est, donavit eidem idem Rex sedem archiepiscopalem in eadem civitate *Dorobernensi*, quia ipsa erat totius Regni sui metropolis. *Londonia* enim non sui juris erat ut in ea metropolitanam sedem constitueret, sed erat metropolis regni Regis *Seberti* nepotis sui. Ideoque extunc sanctus *Augustinus* in *Dorobernia* quasi in archiepiscopatus sui sede remansit, hæc est *Cantuaria*. Obiit autem beatus papa *Gregorius* antequam civitas *Eboraca* ad Christum esset conversa, & ideo pallium quod ipse illuc sicut in privilegio suo promiserat, mittere decreverat, usque ad *Honorium* papam, qui ab eo quintus *Romana* ecclesiæ præfuit, dilatum est.

De sancto Paulino Archiepiscopo.

Hujus papæ temporibus potentissimus *Northumbrorum* Rex *Edwynus* adhuc paganus, *Edelbergam* virginem Christianam filiam Regis *Cantuariorum* *Edelberti* jam defuncti, à fratre suo rege *Edelbaldo* sibi in conjugium dari petiit. Cumque ei responsum esset, non esse licitum Christianam virginem pagano in conjugium dari, ne fides & sacramenta cœlestis regis prophanarentur consortio regis qui veri Dei cultus esset prorsus ignarus: Promisit ergo Rex se eandem quam virgo colebat subiturum religionem, si tamen à prudentibus examinata sanctior posset inveniri. Itaque virgo regia Regi promittitur, dispositumque est ut ordinaretur episcopus vir Deo dilectus *Paulinus*, qui cum illa veniret, eamque & comites ejus ne paganorum possent societate pollui, cotidiana exhortatione & sacramentorum cœlestium celebratione confirmaret. Ordinatus est itaque *Paulinus* episcopus à *Iusto Cantuariensi* archiepiscopo sub die xij. kal. Augusti, anno ab incarnatione Domini DC. xxv. Et sic cum præfata virgine quasi comes copulæ carnalis ad Regem *Edwinum* advenit. Iste *Iustus* quartus fuit à beato *Augustino*, quia post *Augustinum* fuit *Laurentius*, post eum *Mellitus* qui fuit *Londoniensis*. Post eum *Iustus* qui fuit *Roffensis*. Post eum *Honorius* quem *Paulinus* consecravit *Lyncolnie*. Cui & *Paulino* *Honorius* papa primus pallium misit. Sed ipse potius toto animo intendens, ut gentem quam adibat ad agnitionem veritatis advocans juxta vocem apostoli, uni viro sponso virginem castam exhibere Christo. Iste est *Paulinus* quem sanctus Papa *Gregorius* suggerente sibi sancto *Augustino* multam quidem sibi esse messem sed operarios paucos, cum *Mellito* & *Iusto* & pluribus cooperantibus ac verbi Dei ministris eidem *Augustino* ad prædicandum direxit. E quibus *Mellitus* à sancto *Augustino* ad sedem *Londoniensem* ordinatus est. Procedente tempore pro defuncto *Laurentio* qui *Augustino* successerat in Archiepiscopatum *Cantuariensem* à sua sede est translatus. Similiter & *Iustus* à sancto *Augustino* ad sedem *Roffensem* primo est ordinatus. Deinde & ipse pro defuncto *Mellito* *Cantuariensi* ecclesiæ est subrogatus. Tercius vero eorum socius *Paulinus* præfata virgini Christianitatis & fidei custos datur. Ab archiepiscopo *Iusto* episcopus ordinatus, cum eadem virgine ad prædictum Regem *Edwinum* est destinatus.

De prædicatione ejus.

Igitur ad prædicationem sancti *Paulini* Rex *Edwinus* ad Christum conversus baptizatus est in civitate *Eboraci* cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe plurima anno Dominicæ incarnationis DC. xxvij. Cathedram archiepiscopalem eidem doctori atque antistiti suo *Paulino* in eadem civitate sua constituit, in qua ipse *Paulinus* usque ad finem vitæ Regis *Edwini* sedit, verbumque domini cum omni alacritate & instantia in ea prædicavit provincia. Tantus autem fertur tunc fuisse fervor fidei ac desiderium lavacri salutaris genti *Northumbrorum*, ut quodam tempore *Paulinus* veniens cum Rege & Regina in villam regiam quæ vocatur *Adgefrith* in provincia *Berniciorum* xxxvj. diebus illuc cum eis catechizandi & baptizandi officio deditus moraretur, quibus diebus cunctis cum à mane usque ad vesperum nil aliud ageret quam confluentem ei de cunctis locis plebem Christi verbo salutis instruere, atque instructam in proximo flumine *Gleyn* lavacro remissionis abluere; Sed in provincia *Deirom* ubi sæpius manere cum Rege solebat, baptizabat in fluvio *Sualna* quæ vicum *Cataractam* præterfluit. Magnam itaque partem *Deira* & *Bernicia*, nam in has duas provincias *Northumbria* antiquitus fuit divisa, sanctus *Paulinus* primus, quintus à beato *Gregorio*, ad fidem Christi convertit.

Quod Honorius papa pallium sancto Paulino misit.

Quod ubi papa *Honorius* didicit scilicet gentem *Northumbrorum* cum Rege suo *Edwino* ad fidem Christi *Paulino* evangelizante conversam esse, misit eidem *Paulino* pallium sicut in privilegio beati papæ *Gregorii* fuerat decretum. Istæ literæ continentur in libro *Beda* de gestis *Anglorum* primo capitulo xvij. & xvij. & incipiunt, *Domino excellentissimo Regi &c.* Item, Dilectissimo fratri *Honorio* &c. misitque Regi *Edwino* literas exhortatorias in quibus ad paritatem quam sanctus *Gregorius* inter duos *Angliæ* metropolitanos statuerat, etiam ipse potestatem eis sese vicissim ordinandi eisdem metropolitanis concessit, scilicet ut cum *Dorobernensis* vel *Eboracensis* antistes de hac vita transierit, is qui superstes est consors ejusdem gradus, habeat potestatem alterum ordinandi in loco ejus qui transierat sacerdotem, ne sit necesse usque ad *Romanam* civitatem per tam prolixa terrarum & maris spatia pro ordinando episcopo semper fatigari; similiter & *Honorio* archiepiscopo hoc idem literis insinuat sicut inferius post privilegium *Gregorii* continetur.

Quod Paulinus Lyncolnie, & Lyncolniam ad dominum convertit & Cantuariensem archiepiscopum in ea consecravit.

Prædicabat autem beatus *Paulinus* non solum in *Northumbria* sed etiam in provincia *Transumbria*, hoc est in *Lyncoliese*, ipsamque gentem & civitatem *Lyncolniam* ad Dominum convertit, & in eadem civitate ecclesiam operis egregii de lapide à fundamentis construxit. Hæc autem infra. *Iustus* archiepiscopus ad cœlestia regna sublatus, & *Honorius* pro illo in archiepiscopatum *Cantuariensem* est electus. Qui ordinandus venit ad *Paulinum*, & occurrente

occurrente sibi illo in *Lindcolno* in præfata ecclesia quintus *Dorobornensis* ecclesiæ secundum institutionem papæ *Honorii* à *Paulino* consecratus est antistes.

Quod occiso Rege Edwino Paulinus Cantiam rediit & curam Roffensis ecclesiæ suscepit.

Igitur *Paulinus* primus *Eboracensis* archiepiscopus sex annis continuis fidem Christi prædicando cathedram archiepiscopalem sublimiter rexit, quibus expletis, rebellaverunt adversus Regem *Edwinum* *Cedwalla* rex *Britonum* & *Penda* rex *Merciorum*, & conferto gravi prælio in campo qui vocatur *Hetfeld* occisus est rex *Edwinus*; factaque est maxima strages in ecclesia *Northumbrorum*. Itaque turbatis rebus, interfectis ducibus, grassantibus hostibus, cum nichil auxilii, nil alicubi præsidii nisi in fuga superesset, *Paulinus* assumpta secum Regina & pueris regiis, navigio *Canciam* unde venerat rediit, atque ab *Honorio* archiepiscopo quem ipse *Paulinus* sacraverat, & à Rege *Edelbaldo* qui eundem *Paulinum* cum sorore sua ad regem *Edwinum* miserat, multum honorifice susceptus est, & quia eo tempore *Roffensis* ecclesia pastorem minime habebat, eo quod *Romanus* præsul illius ad *Honorium* papam à *Iusto* archiepiscopo missus abortus fuerat fluctibus *Italici* maris, invitatione *Honorii* archiepiscopi & *Edbaldi* Regis curam præfate ecclesiæ suscepit sanctus *Paulinus*. In qua etiam ecclesia ipse post plures annos à terrenis ad cœlestia migrans pallium quod ab *Honorio* papa acceperat reliquit.

De sancto Cedda archiepiscopo Eboracensi.

Secundus *Eboracensis* archiepiscopus ordinatus est sanctus *Cedda* anno Domini DC. lxiij. quia multo temporis intervallo recedente propter persecutionis inmanitatem sancto *Paulino*, *Eboraci* ecclesia proprium per xxx. annos non habuit episcopum, sed *Lindisfernensis* ecclesiæ pontifices cujus ecclesia propter barbarorum incursiones post multos annos *Dunelmum* translata est, scilicet *Aidanus*, *Finanus*, *Colmanus*, & *Tuda*. Quatuor isti sicut sibi ordine succedebant totius *Northumbriæ* administraverunt pontificatum. Verum tricesimo pontificatus eorum anno expleto, finitoque inter *Wilfridum* & *Colmanum* de observantia paschali conflictu, convictisque *Scottis* & patriam suam repetentibus, defunctoque in brevi *Tuda* qui *Colmano* in episcopatu successerat, missus est sanctus *Wilfridus* à Rege *Berniciorum* *Alfrido* consilio patris sui *Oswii* in *Gallias* ut sibi suisque ordinaretur episcopus. Quo adhuc in transmarinis partibus propter ordinationem demorante, imitatus industriam filii sui rex *Oswynus* fecit sibi ordinari in archiepiscopum *Eboracensis* ecclesiæ virum sanctum, modestum moribus, scripturarum lectione sufficienter instructum, & ea quæ in scripturis agenda didicerat operibus solerter exequentem, vocabulo *Ceddæ*, fratrem reverendissimi antistitis orientalium Saxonum *Ceddæ*, presbyterum & abbatem monasterii quod vocatur *Lastyngaen*. Qui cum ecclesiam tribus annis sublimiter rexisset, dulcedine quietioris vitæ archiepiscopatum dimisit, & ad monasterium suum quod est in *Lastyngaen* secessit: unde primus post non multum tempus, postulante archiepiscopo *Theodoro* & concedente Rege *Oswio*, assumptus, & petenti Regi

Merciorum *Wilfero* missus, pro defuncto *Iarumano* *Lichefeldensi* ecclesiæ est substitutus, & cum eandem ecclesiam duobus annis & dimidio gloriose rexisset migravit ad Dominum, sepultus est primo juxta ecclesiam sanctæ *Mariæ*, sed postmodum constructa est ibidem ecclesia sancti *Petri*. Et in eandem sunt ossa ejus honorifice ac devote translata.

De sancto Wilfrido archiepiscopo Eboracensi qui apud Ripon sepultus est.

Tercius *Eboracensis* ecclesiæ administrationem suscepit supradictus vir sanctus *Wilfridus*, qui à rege *Berniciorum* *Alfrido* *Haugustaldensis* ecclesiæ fuerat episcopus constitutus, cui quia consilio providus & actione strenuus, curam *Eboracensis* ecclesiæ tunc per resignationem *Cedda* episcopi vacantis commisit *Deirorum* rex *Oswius*, de quo cum largior sit scribendi materia, nos breviandi gratia multa omitentes, summatim exprimamus quam illustris & strenuus fulserit in ecclesia. Qui cum esset annorum xiiij. primo in *Lyndisfernensi* ecclesia lectioni operam impendens, animadvertit minime perfectam esse vitam quæ tradebatur à *Scottis*, unde *Romam* perrexit, ibique meditationi rerum ecclesiasticarum cotidiana mancipatus instantia, quatuor evangeliorum ex ordine libros compotum paschæ rationabilem, & alia multa ecclesiasticis disciplinis accommodata à consiliario ipsius papæ viro doctissimo *Bonifacio* didicit. Inde *Britanniam* veniens, cum in *Gallias* devenisset, tribus annis cum *Dalsino* *Lugdunensi* commoratus, attonsus est ab eo; sicque patriam perveniens, conjunctus est amicitiiis supradicti *Alfridi* regis *Berniciorum*, & ad ejus jussionem presbyter ordinatus. Interea mota, ut superius memoravimus, inter *Anglos* et *Scotos* quæstione de observantia Paschæ, quam contra morem ecclesiasticum celebrant *Scoti*, *Wilfridus* contra eos & eorum doctorem *Colmanum* *Lindisfernensem* episcopum conflictum iniit, & congregata synodo non parva sub præsentia regum scilicet *Oswii* qui *Deirorum* & filii sui *Alfridi* qui *Berniciorum* sub patre suo regebat regnum, sententiam *Scotorum* confutavit, lectam reprobavit, & catholicam Paschalis observantiæ regulam promulgavit. Quem conflictum à venerabili *Beda* luculenter editum in historia legimus *Anglorum*. Processu vero temporis misit eum præfatus rex *Alfridus* in *Gallias*, ut sibi suisque specialiter ordinaretur episcopus, eique individuus comes & sacerdos esset & doctor catholicus. Ordinatusque est itaque sanctus *Wilfridus* episcopus apud *Compendium* à *Gilberto* *Parisiensium* episcopo, cum quo & alii undecim episcopi convenientes multum honorifice ministerium impleverunt. Rediens autem *Wilfridus* in *Britanniam*, & per *Canciam* veniens, quia sedes *Cantuariensis* defuncto *Honorio* archiepiscopo vacabat, & *Theodorus* necdum ad sedem suam venerat, ipse *Wilfridus* in *Cancia* presbyteros & diaconos usque dum archiepiscopus ad sedem suam perveniret ordinabat; sicque ad regem *Alfridum* perveniens apud *Hestoldestham* sedem ab eo episcopalem accepit. Hæc inter supradictus *Eboracensis* archiepiscopus sanctus *Cedda* quietam magis vitam diligens, dimisso archiepiscopatu in monasterium suum in *Lastyngaen* secessit. Et sanctus *Wilfridus* curam ecclesiæ *Eboracensis* invitante rege *Oswio* accepit, necnon & omnium *Northumbrorum* sed & *Pictorum* quousque rex *Oswius*

Oswius imperium protendere poterat. Mortuo autem rege *Oswio* successit *Egfridus* filius ejus in regnum, qui post beatam *Etheldredam* quam nomine tenus conjugem primo duxerat, *Emburgam* sortitus est in matrimonium. In cujus corde hostis malignus sibi hospicium fecerat, ubi odiorum & invidiæ contra beatum *Wilfridum* fomenta conficiens, per linguam mulieris incendit animum regis ad expulsionem usq; pontificis. Sed quia rex pontificem de sede sua præter consensum *Theodori* archiepiscopi *Cantuar.* pel-
 10 lere nequibat, mandavit archiepiscopo ut adesset; auditisque quas accusatores ejus finxerant causis, pulsus est ab episcopatu sanctus *Wilfridus* anno ab incarnatione Domini DC. lxxviii. qui est annus episcopatus sui xiiij. & per decennium exulavit. Duoque in loco suo episcopi à *Theodoro* sunt substituti. *Bosa* videlicet qui *Deirorum*, & *Eata* qui *Berniciorum* provinciam gubernaret, *Bosa* in civitate *Eboracensi*, *Eata* in ecclesia *Haugustaldensi*. At *Wilfridus* pro causa sua *Romam* iturus & de ea coram apostolico Papa acturus, ubi navem ascendit, *Fresiam* appul-
 20 sus, primus genti illi verbum Dei prædicans ad Christum eam convertit. Deinde *Romam* veniens ventilata est causa sua in concilio centum & viginti quinque coepiscoporum. Absolutionis suæ literas ab *Agathone* papa accepit, rediensque *Britanniam*, cum propter inimicitias *Egfridi* regis in episcopatum suum recipi non posset, divertens ad provinciam *Australium Saxonum*, quinque annis, id est, usque ad mortem ipsius *Egfridi* ibidem moratus, gentem
 30 illam in Christum credere fecit, & donante rege illius provincie nomine *Edelwach* insulam quæ vocatur *Selesen*, ubi suos dum exularet recipere posset, cum omnibus hominibus & facultatibus quæ in ea erant, in possessionem accepit, ubi & monasterium construxit, & regularem inibi vitam instituit. Similiter & *Vectam* insulam per verbi Dei ministros quos il-
 40 luc direxit, ab idolatriæ cultu liberavit, & dono regis *Cedwalla* qui interfecto rege prædicto *Edylwach* insulam sibi subjugavit, tertiam ejusdem insulæ partem in possessionem accepit; quam postea pacatam re-
 petens, nepoti suo *Britmino* commendavit. Interim dum sanctus *Wilfridus* *Romam* iret & rediret, & in provincia supradicta moraretur, *Eata*, qui pro ipso ad sedem *Haugustaldensem* à *Theodoro* fuerat ordi-
 50 natus, principio regni *Alfridi*, qui post fratrem suum *Egfridum* regnavit, defunctus est, & sanctus *Johannes* præsulatum *Haugustaldensem* accepit, & uno anno tenuit. Anno autem secundo regis *Alfridi*, eodem rege invitante, sanctus *Wilfridus* episcopatum suum recepit, & S. *Johannes* de *Hestolde-*
 60 *tham* ad *Eboracum* translatus, pro jam defuncto *Bosa*, in archiepiscopatum est sublimatus. Transactis autem quinque annis sanctus *Wilfridus* denuo accusatus, ab eodem rege & plurimis episcopis præsulatu pulsus est, veniensque *Romam*, cum præsentibus accusatoribus acciperet locum defendendi se, omnium judicio probatum est, accusatores ejus fal-
 70 sas contra eum machinasse calumpnias: scriptumq; est regibus *Anglorum*, ut eum in episcopatum suum facerent recipi, eo quod injuste fuerat accusatus. Reversus itaque *Britanniam* sub *Offredo* rege filio *Alfridi*, xiiij. secundæ suæ pulsionis anno, *Haugustaldensis* ecclesiæ episcopatum recepit, sicque qua-
 80 tuor annis, id est, usque ad diem obitus sui vitam duxit in pace. Fuit autem beatus *Wilfridus* temporibus *Oswii* & *Egfridi*, *Alfredi*, & *Offredi* cujus

anno quarto diem clausit extremum, functus episcopatu per multas tribulationes xlv. annis, qui sic colliguntur. Mansit in episcopatu in pace ante primam expulsionem xiiij. annis, pulsus ab episcopatu decennio exulavit, reversus de exilio v. annis in episcopatu fuit, iterum pulsus xiiij. annis in exilio fuit, secundo reversus quatuor annis in pace episcopatum rexit. Defunctus est autem in monasterio suo apud *Undalum*, quod est juxta *Stamford*, & inde ministerio fratrum delegatus, in monasterio suo apud *Riponum* est sepultus Anno Domini DCC. ix.

De Bosa Archiepiscopo.

Quartus *Eboraci* ecclesiæ præfuit vir magnæ sanctitatis & humilitatis, *Bosa* qui statim post primam expulsionem sancti *Wilfridi*, à *Theodoro Cantuariensi* archiepiscopo, *Eboraco* est ordinatus, & pro sancto *Wilfrido* ad ejusdem ecclesiæ regimen est substitutus, totoque fere decennio quo
 20 sanctus exulabat *Wilfridus* ecclesiam illam rexit, & principio regni *Alfridi* defunctus, apud *Eboracum* est sepultus.

De sancto Johanne Archiepiscopo Eboraci.

Quintus *Eboraci* rexit ecclesiam, sanctus, & digne laudabilis archiepiscopus *Johannes*, hic de gente *Anglorum*, natalibus nobilis, puer *Theodoro Cantuariensi* archiepiscopo ad imbuendum literis traditus, propter ejus excellentem in scripturis ingenii vivacitatem, *Johannes*, i. e. *Gratia Dei*, ab eo est appellatus. Cujus doctrinis accurate institutus, & gratia Dei adjutus, in tantam literarum scientiam claruit, ut eo de Auditorio egresso statim ad eum audiendum discipuli catervatim undique conflue-
 30 rent, & cœlestis philosophiæ ab eo documenta pectore sitibundo indefinenter haurirent, quos & ipse tanta religionis institutione formabat, ut eos non solos divinarum scripturarum lectioni vacare, sed etiam operibus justitiæ se faceret exemplo sui exercere. Inter quos radiantissima totius *Britannia* lucerna *Beda*, qui inter illustres ecclesiæ doctores celeberrimus habetur insignissimus ejus Auditor fuit, quem & ipse tum pro vitæ sanctitate, tum pro sen-
 40 sus subtilitate, miro amplexus amore, digno quoque venerabatur honore. Denique processu temporis ipse *Johannes* propter affluentem cœlestis doctrinæ gratiam de Auditorio suo ad docendos populos, & ecclesias instruendas fraterna ubique charitate in-
 50 vitatus, tantæ excellentiæ illustratus gratia, in monasterio *Strenesalensi* aliquantis detinetur diebus ab *Elfride* abbatisa. Postquam autem non solum ibi, sed etiam in regionibus circumstantibus, verbum Dei rudibus adhuc *Anglorum* populis evangelizavit, ad heremiticam se offerens vitam, super ripam *Tynæ* fluvii in loco qui *Arnesbango* dicitur, quod interpretatur mons aquilæ, diu seipsum Deo in magna contemplationis pietate immolavit. Sed cum esset vir multum singularis, & apostolicæ gratiæ virtutibus insignis, ne tanta Domini lucerna sub modio tecta lateret, inde principio regis *Alfridi* assumptus primo ad *Haugustaldensem* ecclesiam, pro defuncto *Eata* substitutus, & postmodo ad ecclesiæ *Eboraci* cathedram pro defuncto *Bosa* translatus, magnisque in utraque sede claruit miraculis. Quia
 60 vero precedente tempore, dum ipse adhuc Auditorium

rium regeret, multæ sanctitatis & scientiæ plures habuerat discipulos, de ipsis postmodo ad Pontificatum assumptus electissimos sacris ordinibus mancipavit, & ad reverendum sacri altaris ministerium dignos Deo cooperatores promovit, de quibus est ille clarissimus *Anglorum* doctor *Beda*, de quo supra meminimus, cujus scripta tota miratur *Europa*, quem beatus Pontifex electum Deo ministrum constituens diaconii arce sublimavit, & post sacerdotii honore vestivit; de quorum etiam collegio extitit *Herebaldus*, qui ejus erat à puero discipulus comesque commanens & individuus, quem sanctus Pontifex pro inobedientia equo lapsum, & toto corpore contritum de portis mortis ad vitam orando reduxit. Ex eodem quoque numero fuit beatus *Brihtunnus*, quem pro vitæ sanctitate, & consiliorum profunditate præ cæteris familiarem habuit, qui postea in monasterio *Beverlacenfi* quod ipse à fundamentis construxerat, abbatem sanctimonialis vitæ instituit. Claruit etiam inter eos venerabilis memorie *Wilfridus* junior, qui in tantum merito sanctitatis excrevit, ut eum beatus *Johannes* præ cæteris eligeret, & se vivente archiepiscopum *Eboraci* ecclesiæ pro se ordinaret. Inter ipsos quoque digna relatione memorandus est *Sigga* ejus diaconus, qui quantæ pietatis in conspectu Dei fuerit, iste sanctus in seipso expertus est virtute Spiritus sancti. Cum enim aliquando apud *Eboracum* in metropolitana ecclesia sua secretius oraret, & totus supernis intentus animam suam sicut aquam in conspectu Dei infunderet, visibiliter ei in specie cadentis columbæ Spiritus sanctus apparuit, qui primo ante eum super altare, deinde super caput ipsius orantis ineffabiliter resplendens resedit, cujus eradiante per quæque foramina candore niveo, omnis ecclesia illuxit lumine magno. Mirantibus itaque cunctis tantam claritatem ausu familiaritatis confusus accurrit supradictus *Sigga* diaconus ad visionem, & intentis in sanctum Dei oculis, gloriam participat divinæ visionis. In argumentum autem tantæ temeritatis contrahitur facies ejus in rugam sicut ab ustione ignis. Et velut conversa in carbonem carne, poenam excepit temeritatis illaræ. Sed quia nichil eum latere poterat, cum quo erat qui omnia noverat, sensit illico per Spiritum sanctum sanctus Dei diaconum participem visionis, accitumque ad se tactu emaculat dextræ, compositaq; in pristinum decorem facie, obsecrat, protestatur, adjurat, ne quoad ipse in hac vita viveret, visionem illam alicui mortalium detegeret. Cum autem beatus *Johannes* ad ultimam nique senectutem ecclesiam *Eboraci* gloriosissime rexisset, & administrando episcopatu minus sufficeret, electo & ordinato pro se cum totius cleri & populi unanimitate ad sedem *Eboraci* ecclesiæ *Wilfrido* capellano Presbytero suo, de quo superius dictum est, ipse in monasterium suum, quod apud *Beverlacum* fundaverat, secessit, ibique quatuor annis in Angelica conversatione degens, miraculorum gloria insignis, nonas Maii feliciter vitam finivit. Sepultus est ibi in ecclesia, ex tunc usque nunc semper gloriosis non cessat publicare virtutibus, functus episcopatu xxxiiij. annis & viij. mensibus & xiiij. diebus. Fuit autem beatus *Johannes* temporibus *Alfridi* regis, & *Ofredi*, *Eduardi*, & *Offrici*, cujus regni principio migravit ad Dominum Anno incarnationis Domini DCC. xxj.

De sancto Wilfrido juniore Archiepiscopo
Eboraci.

Sextus *Eboraci* ecclesiæ regimen suscepit *Wilfridus* junior, de clero & disciplinatu beati *Johannis*, ejus capellanus fuit. Quia vero plures in hist: *Angl: Wilfridos* legimus episcopos, discernat prudens lector nominum identitatem vel similitudinem, temporum qualitatem, & locorum differentiam, ne in personis erret, cum historiam *Anglorum* legerit. Ibi enim nunc *Wilfridus*, nunc *Wilfrid*, nunc *Winfridus* per *n* non per *l*. scribitur. Est autem una eademque persona *Wilfridus* & *Wilfrid*, sed illud Latinum, istud barbarum. Iste est *Wilfridus* senior, qui discendi gratia *Romam* perrexit, revertens per *Galliam* cum *Dalfino Lugdunensi* archiepiscopo tribus annis commoratus est. Et cum idem Archiepiscopus ex crudelitate reginæ *Brunchyld* ad decollandum duceretur, sicut *Beda* refert, secutus est eum *Wilfridus* clericus illius desiderans pro eo, vel cum eo pariter occumbere; sed ubi hunc peregrinum atque oriundum de natione *Anglorum* cognoverunt carnifices, pepercerunt illi, neque eum trucidare cum suo voluerunt Pontifice. Ecce & hic dictus est *Wilfrid* secundum barbaram patriæ appellationem, & clericus illius tam propter benedictionem quia clericum eum fecerat, quam propter triennii conversationem. Est & alius tam nomine quam persona diversus *Winfridus*, sc. per *n*. non per *l*. diaconus sancti *Cedda*, & post eum *Merciorum* episcopus à *Theodoro* substitutus, sed post duos annos per meritum cujusdam inobedientiæ ab episcopatu ab eodem *Theodoro* depositus. Rediens ad *Barne* ibi & defunctus & sepultus est. Est & tertius *Wilfridus* de quo nunc agimus, à beato *Johanne* pro se substitutus: sed & episcopus provincie *Berniciorum* *Wilfridus* est appellatus, sicut *Beda* meminit, huic *Wilfrido* archiepiscopo contemporaneus. Fuit tertius *Wilfridus* *Wigornie* episcopus, qui sancto *Egwino* successit, & pene eodem anno cum *Wilfrido* juniore obiit, anno Dñi DCC. xxxvj. Iste copiam librorum quater peregrinatus advexit, artifices lapidearum, & vitrearum fenestrarum primus omnium *Angliam* ascivit. Hujus corpus apud *Thorney* transfertur. Fuit autem iste *Wilfridus* temporibus *Ofrici* & *Ceolmaldi* regum, peractis in episcopatu xv. annis successorem habuit *Egbertum*.

Qui fuerunt eo tempore in Northumbria
contemporanei.

HUC usque de successionibus archiepiscoporum *Eboraci* à primo *Paulino* usque ad *Wilfridum* juniorem secundum *Bedam* diximus, possumus autem ex ipsius *Beda* historia à principio fidei *Northumbrorum* usque ad ultima ipsius *Beda* tempora colligere istos præclaræ sanctitatis viros post *Paulinum* in *Northumbrorum* ecclesia contemporaneos fuisse, *Wilfridum* seniore, *Ceddum*, *Eatam*, *Bosam*, *Cuthbertum*, *Johannem*, & *Wilfridum* juniorem. *Hila* quoque abbatissa huiusdem temporibus claruit, in cujus monasterio aliquanto tempore in divina eruditione commorati sunt quinque singularis meriti & sanctitatis viri: scil. *Bosa* qui *Eboracensi*, *Eata* qui *Dorcestrensi*, *Otifer* qui *Huictiensi*, *Johannes* qui *Eboracensi*, *Wilfridus* qui *Hangustaldensi* ecclesiæ

clesiæ præfuit. *Benedictus* etiam constructor monasteriorum *Petri & Pauli* in *Weremunda*, i. *Weremouth*, & in *Girum*, nutritor & abbas ipsius *Beda*, *Ceolfrius* quoque post *Benedictum*, ejusdem *Beda* abbas, ipse quoque doctor incomparabilis *Beda* eisdem temporibus insignis fuit.

De Beda & ejus scripturis.

UT autem aliquanto latius nobis noster *Beda* innotescat, natus est anno ab incarnatione Domini DC. lxxvij. qui est annus nonus adventus *Theodori* in *Britanniam* anno uno ante primam expulsionem beati *Wilfridi*, sancto *Cuthberto* tunc solitariam vitam agente. Natus est autem in præfati monasterii territorio, & cum esset vij. annorum traditus est à parentibus præfato abbati *Benedicto*, atque ut ipse de se attestatur, omnem fere usque ad finem vitæ in ejusdem monasterii habitatione peregit ætatem. Conversatus est etiam aliquanto tempore in disciplinatu beati *Iohannis*, & xix. anno vitæ suæ diaconatum, xxx. gradum presbyteratus, utrumque per ministerium ejusdem sanctissimi Pontificis *Iohannis* suscepit. Videtur autem quibusdam incredibile, quod in extremo mundi angulo sit vir, qui nunquam maria transfretaverit ob addiscendam sapientiam scholas philosophorum non frequentaverit, tanta eruditione clareat, tanta librorum compositione ubique mundo innotescat; sed hoc non esse mirandum ipse idem docet qui inter DC. viros beatæ vitæ & mirabilis scientiæ, quod singuli habuerunt, omne hoc ipse in uno cordis sui vasculo, Spiritu sancto illuminante converterat. Habuerat etiam præ oculis copiam omnis generis librorum quos abbas suus *Benedictus* inter alia diversa ornamenta donatione apostolicorum *Vitaliani* & *Agathonis* ad monasterium suum contulerat. Præterea & erat eo tempore quo magna scientiæ studia floruerant in *Anglia*, quando *Theodorus* archiepiscopus & abbas *Adriannus* peragrata insula quaquaversum ubi gentes commorabantur, scholas sacrarum simul & secularium literarum instituebant, ut quicumque cuperent erudiri haberent in promptu magistros qui docerent. Unde ipse *Beda* loquens de hiis, » Indicio est, inquit, quod usque » hodie supersunt de eorum discipulis qui Latinam, » Græcamque linguam æque ut patriam in qua » nati sunt norunt. Ab hiis eorum discipulis prudens institutus adolescens in lege domini meditabatur die ac nocte, ita etiam ut suos doctores ipse doctior supergrederetur. Ostendit etiam ipse quod non *Franciam* nec *Italiam* nec *Graciam* discendi causa adierit, dicens ubi & à quibus quæ scripserat didicerit, scribit enim ita in primo libro expositionis super Cantica canticorum, » In hoc vero, inquit, opere » lectorem amoneo, ne me superfluum judicet, qui » de natura arborum sive herbarum aromaticarum » quæ in hoc volumine plurimæ continentur, juxta » quod in literis antiquorum didici, latius explicare » voluerim. Feci namque hoc non arrogantia studeo, sed meæ meorumque inperitiæ consulendo, » quod longe extra orbem, hoc est in insula maris » oceani nati sumus & nutriti, & quæ in primis partibus orbis, *Arabia* dico & *India*, *Indea*, & *Aegyptio* geruntur, non nisi per eorum qui interfuere » scripta noscere valemus. Quantum autem studium sanctis scripturis impenderit, ex indicio opusculorum ejus scire possimus, quæ ipse in fine historiæ *Anglorum* enumerat scribens ita: » Hoc, in-

quit, in scripturam sanctam meæ meorumque necessitati ex opusculis venerabilium patrum habetur annotare, sive etiam ad formam sensus & interpretationis eorum semper adicere curavi. In principium *Genesis* usque ad nativitatem *Isaac* & ejectionem *Ismaelis* libros tres. De tabernaculo & vasis ac vestibus sacerdotum libros tres. In primam partem *Samuelis*, id est, usque ad mortem *Saulis* libros iv. Item in Regum librum triginta quæstionum. In proverbialia *Salomonis* libros tres. In Cantica canticorum libros sex. In *Esdras* & *Neemiam* libros tres. In canticum *Abacuc* libros tres. In librum beati patris *Thobie* explanationis allegoricæ de Christo & ecclesiâ librum unum. Item capitula lectionum in Pentateucum *Moysi*, *Iosue*, Judicum, in libros Regum & verba dierum. In librum beati patris *Iob*. In Parabolas, Ecclesiasten & Canticum canticorum. In *Isaiam* prophetam, *Esdras* quoque & *Neemiam*. In evangelium *Marci* libros iv. In evangelium *Luce* libros sex. Omeliarum evangeliorum libros duos. In Apostolum, quæcumque in opusculis sancti *Augustini* exposita inveni cuncta per ordinem transcribere curavi. In Actus Apostolorum libros ij. In Epistolas vij. canonicas libros singulos. In Apocalypsin *Iohannis* libros tres. Item capitula lectionum in totum Novum Testamentum excepto evangelio. Item librum Epistolarum ad diversos, quarum una de vij. ætatibus sæculi, una est de mansionibus filiorum *Israel*, una de eo quod *Isaias* ait, & claudentur ibi in carcerem, & post multos dies visitabuntur. De ratione bisexti una. De æquinotio juxta *Anatholium* una. Item de historiis sanctorum librum vitæ & passionis sancti *Anastasi*, male de Græco translatus & pejor à quodam imperito emendatus, prout potui ad sensum correxi. Vitam sancti patris monachi simul & antistitis *Cuthberti* & prius heroico metro & postea plano sermone descripsi. Historiam abbatum monasterii hujus in quo supernæ pietati deservire gaudeo, *Benedicti*, *Ceolfri*, & *Huætherthi* in libellis duobus. Historiam ecclesiasticam nostræ insulæ ac gentis in libris quinque. Martilogium de natalitiis. Hæc de immortalis ejus ingenio quo se insulamque *Britannia* fama perhenni illustravit breviter quidem dicta sunt; nunc ad gloriosum ejus finem veniamus. Anno autem ætatis suæ lix. languescens die ascensionis Dominicæ cum jam exitus ejus instaret, cœpit in oratione dicere antiphonam, *O rex gloria domine virtutum*, usque in finem; adjunctaque laude sanctæ Trinitatis, scilicet, *Gloria patri & filio & spiritui sancto*, in nominatione Spiritus sancti suum emisit spiritum, anno Dñicæ incarnationis DCC. xxxv. qui est vij. annus *Ceolwlf* regis, ad quem nuper ediderat historiam gentis *Anglorum*. Sepultus est autem in eodem loco quo gloriose conversatus est scilicet in *Girvium*, sed postea ossa illius ad corpus sancti *Cuthberti* sunt translata. Hiis per excessum ob notitiam virorum illustrium qui in *Northumbrorum* ecclesiâ contemporanei extiterunt cursim memoratis, revertamur ad ordinem pontificalis successionis.

De Egberto qui primo pallium suscepit post sanctum Paulinum.

Septimus igitur *Eboracensis* ecclesiæ cathedram suscepit *Egbertus*, vir de semine regio nobilis & industrius

industriis de regali femine ortus, qui post *Paulinum* primus ab apostolica sede pallium accepit, septimo anno regni *Ceolwlf* regis, hoc est anno Dominicæ incarnationis DCC. xxxvj anno. Post decessum sancti *Paulini* Curam *Eboracensis* cathedræ administraverunt *Lyndifernensis* ecclesiæ pontifices; annis xxx. *Cedda* iij. *Wilfridus* senior xlv. *Ioh.* xxxiij. *Wilfridus* junior xv. Porro *Egbertus* archiepiscopus xxxij. anno sui episcopatus defunctus successorem habuit *Albertum* anno Dominicæ incarnationis DCC. lxvj.

De Alberto archiepiscopo.

Octavus *Eboracensi* ecclesiæ præfuit *Albertus*, qui septimo anno accepti episcopatus ab *Adriano* papa pallium sibi directum accepit septimo anno *Alchredi* regis; & post, septem aliis annis in episcopatu peractis successorem habuit *Embaldum*.

De Embaldo archiepiscopo.

Nonus eidem ecclesiæ præfuit *Embaldus*, qui adhuc vivente *Alberto* prædecessore suo ordinatus est anno Dominicæ incarnationis DCC. lxxx. regnante *Alfwoldo*, eodemque anno pallium ab Apostolica sede accepit, & expletis in archiepiscopatu xvij. annis defunctus est in loco qui dicitur *Aclete*. Corpusque ejus magno comitante agmine ad *Eboracensem* civitatem portatum, & in ecclesia sancti *Petri* honorifice est sepultum anno Domini DCC. xcviij.

De Embaldo archiepiscopo Eboracensi.

Decimus eidem regimini successit alius *Embaldus* ecclesiæ ejusdem presbyter regnante *Eardulpho*, qui statim post prædecessoris sui obitum electus convenientibus ad ordinationem ejus *Adelberto* *Haugustaldensi*, & *Higbaldo* *Lyndisarnensi*, atque *Radulpho* episcopis in monasterio quod dicitur *Soraburgh* xiiij. kal. Septembris die Dominica ordinatus est, & anno sequenti accepto ab apostolica sede pallio in archiepiscopum genti *Northumbrorum* vj. idus Septembris solemniter confirmatus est, & eodem anno consecravit pro defuncto *Edelberto* *Eadredum* ad ecclesiam *Haugustaldensem*. Tertio autem pontificatus sui anno, qui est annus Dominicæ incarnationis DCC. xcviij. regni vero *Kenulphi* regis *Merciorum* tercius, congregata est synodus non parva in loco qui vocatur *Pinchamhalch*, cui ipse præsidens cum magnis & sapientibus personis quamplurimis, quorum prudentia & justitia status regni *Northumbrorum* illis temporibus incredibiliter redolebat: Postquam multa de utilitate sanctæ ecclesiæ gentisque *Northumbrorum* omniumque provinciarum, & de observatione Paschalis festi & Judiciorum divinorum atque secularium, & de augmento ecclesiastici servicii, & de honore & de necessitatibus servientium Deo rationabili consilio providentes tractaverant, præcepit antistes *Embaldus* ad confirmationem fidei omnium recitare fidem v. synodorum, de quibus in historia *Anglorum* sic habetur » Suscipimus sanctas & universales quinque synodos beatorum & Deo acceptabilium patrum sicut præsentis libri continet textus. Glorificamus sane & adoramus atque veneramur Dominum nostrum Jesum Christum sicut isti glorificaverunt, nichil addentes vel subtrahentes, &

» anathematizamus corde & ore quos anathematizaverunt prædicti patres, glorificantes Deum patrem & omnipotentem sine initio, & filium ejus unigenitum ex patre generatum ante secula, & Spiritum sanctum procedentem ex patre & filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hii quos supra memoravimus, sancti apostoli, & prophetæ, & doctores; & nos credimus, propter quod & locuti sumus. Hos itaque prædictos patres nos pie atque orthodoxe juxta divinitus inspiratam doctrinam eorum professi, credimus constanter & confitemur secundum sanctos patres proprie & veraciter patrem & filium & spiritum sanctum, trinitatem in unitate consubstantiali, & unitatem in trinitate, hoc est unum Deum in tribus subsistentibus personis consubstantialibus, æqualis gloriæ & honoris. Hiis ita recitatis confirmati & corroborati in fide reversi sunt unusquisque ad propria.

De Wlfo & Wymondo archiepiscopis Ebor.

Embaldo successit *Wlfius* xj. & *Wlfius* successit *Wymondus* xij. ambo regnante *Conredo*.

De Wilfero archiepiscopo Eboracensi.

Wymondo post xvj. annos *Wilferus* xiiij. successit. Hiis temporibus infinita barbarorum manus navibus advecta in *Angliam* ferro & igne omnia vastaverunt. *Eboracum* vero veniens oppugnabat civitatem vastantes omnia per circuitum. Paulo ante adventum illorum *Northumbri* expulserant regem suum, substituto in regno *Ella* quodam regii seminis extraneo; sed instante necessitate revocaverunt expulsum, & tam ille quam alius qui pro eo substitutus fuerat, adunatis viribus totis *Northumbrorum* apud *Eboracum* bella contra hostes agentes, non sine magna inimicorum strage utrique pene cum suis omnibus perierunt. Reliquis qui superfuissent pagani præfecerunt sub dominio suo regem *Egbertum*, reconciliatis ab eis hostibus. Inter has strages remotius agebat apud *Addyngham* episcopus. Hac etiam tempestate passus est sanctus martyr *Edmundus*. Post vij. autem annos *Northumbri* uno conspirantes consilio regem suum *Egbertum* cum episcopo suo *Wilfero* de finibus suis propulsarunt, & quemdam *Ricsum* in regnum substituunt. Deinde post annum *Egberto* rege defuncto, in sedem suam revertitur episcopus, & xlvij. accepti episcopatus anno vita discessit.

De Adelbaldo archiepiscopo.

Quartus decimus successit *Adelbaldus* anno incarnationis Dominicæ DCCCC. qui iij. post acceptum pontificatum anno pallium accepit regnante *Edwardo* seniore *Elfredi* regis filio.

De Lodewardo archiepiscopo.

Quintus decimus fuit *Lodewardus* archiepiscopus *Eboracensis*.

De primo Wlftano Ebor. archiepiscopo.

Sextus decimus fuit *Wlftanus* quem rex *Athelstanus* primus *Anglorum* monarcha anno regni sui sexto illic archiepiscopum constituit & ecclesiæ sancti

sancti Petri & archiepiscopo *Wlftano* & successoribus suis totam *Agmundernes* quam à paganis emerat, in perpetuam elemosinam dedit & privilegio confirmavit quod sic incipit, *Fortuna fallentis seculi &c.* Defuncto post decem annos rege *Adelstano* & fratre suo *Edmundo* qui ei successit anno vj. regni sui innocenter occiso, tercius eorum frater *Eddredus* in regnum successit. Apud quem cum præfatus archiepiscopus sæpius accusaretur captus est ab eo & in arta custodia positus; sed post annum à custodia solutus, & postea biennio necdum expleto vij. kal. Januarii defunctus apud *Undalum* est sepultus.

De Oskytello archiepiscopo.

Septimus decimus successit vir recentissimus *Oskytillus* & sedit annis xvj.

De Adelwoldo archiepiscopo.

Octavus decimus *Adelwoldus* regnante *Edgaro* regis *Edmundi* filio cum magis quietiorem vitam diligeret pontificatum dimisit.

De sancto Oswaldo archiepiscopo.

Anno igitur Dom. incarnationis DCCCC.lxxj. sanctus *Oswaldus* jubente rege *Edgaro* & maxime annuente sancto *Dunstano*, de episcopatu *Wygornensi* translatus *Eboracensis* ecclesiæ regimen pro *Adelwoldo* xix. suscepit, & anno sequente *Romam* veniens, à *Stephano* papa pallium accepit. Deinde ipsius regis *Edgari* donatione, & papæ *Formosi* qui *Stephano* successit concessione, episcopatum *Wygornie* de quo translatus fuerat in sua manu tenuit, regem vero *Edgarum* quando primo totius *Anglia* coronatus est rex, sanctus *Dunstanus* & sanctus *Oswaldus* consecraverunt, similiter & filium regis *Edgari* *Edwardum* postea martyrem, & eo martyrizato fratrem ejus *Agelredum* patrem ultimi *Edwardi*, in regem apud *Hyngeston* elevatum coronaverunt anno archiepiscopatus sui xxj. Jam translato ad superos sancto *Dunstano*, monasterium quod ipse & Dei amicus dux orientalium *Anglorum* *Edemynus* construxerunt, divino adjutus auxilio vij. idus Novembris feria iij. consecravit, & anno sequenti ij. idus Marcii migravit ad Dominum, & *Wygornia* in ecclesia sanctæ *Mariæ* quam ipse à fundamentis construxerat requiescit. Hujus insula purpurea et auro gemmis ornata & prisca pulcritudine fulgida *Beverlacensi* adhuc reservatur ecclesia.

De Adulfo archiepiscopo.

Vicesimus *Eboracensis* ecclesiæ archiepiscopus fuit venerabilis abbas *Medeshamstedenensis*, id est, *Burg Adulphus*, qui & ipse sicut prædecessor ejus sanctus *Oswaldus* concedente rege *Adelredo* *Wygornensem* episcopatum in manu sua habuit. Ipse xij. episcopatus sui anno congregatis coepiscopis, abbatibus multisque religiosiis viris, sancti *Oswaldi* archiepiscopi ossa anno regis *Agelredi* xxv. Indictione xv. vij. kal. Maii feria iv. è tumulo levavit, & in scrinio quod paraverat honorifice collocavit, & non multo post, id est ij. Non. Maii ipse defunctus est & in ecclesia sanctæ *Mariæ* *Wygornie* sepultus.

De alio Wlftano archiepiscopo.

Vicesimus primus *Eboracensi* ecclesiæ præfuit alius *Wlftannus*, ipse quoque sicut & prædecessores sui *Oswaldus* & *Adulphus*, concedente rege *Knuto* episcopatum *Wygornensem* habuit. Cujus regis anno iij. iste *Wlftannus* adjunctis sibi multis aliis episcopis, ecclesiam quam idem rex & comes *Turkillus* in monte qui *Assendun* dicitur construxerant, illis præsentibus cum magna gloria dedicavit, & tercio dehinc anno, hoc est archiepiscopatus sui xx. qui est annus ab incarnatione Dñi M. xxij. v. kal. Junii iij. feria defungitur, & dilatus apud *Ely* ibidem sepelitur.

De Alfrico archiepiscopo.

Vicesimus secundus successit *Alfricus Wyntonien*sis præpositus, qui anno iij. accepti prælatus *Romam* ivit, & à *Johanne* papa pallium accepit. Ipseque cum *Edsio Dorobornensi* archiepiscopo & ferme totius *Angliæ* præsulibus die Paschæ regem *Edwardum* inunxit *Wyntonia*. Iste caplam auro & argento & lapidibus preciosis opere incomparabili apud *Beverlacum* fabricari fecit, & elevatum de sepulcro ligneo mirabili artificio insculpto preciosum corpus gloriosi patris sancti *Iohannis* archiepiscopi cum ingenti clero plebisque exultatione, multis additis reliquiis, in eam honorificentissime collocavit. Ipse etiam à quodam divite nomine *Forceo* pecunia sua adquisivit ecclesiæ sancti *Iohannis* terram apud *Willetune* & apud *Holm* & quinque bovatas apud *Fredichthorp* cum pecunia & hominibus qui erant in ea. Anno ab incarnatione Domini M. lj. apud *Southwelham* defunctus & apud *Burgh* sepelitur.

De Kinsio archiepiscopo.

Vicesimus tercius successit regis *Edwardi* capellanus *Kinsius*. Iste *Magsuem* ad ecclesiam *Glesciensem* ordinavit episcopum, similiter & successorum illius *Magsuem Iohannem* eidem ecclesiæ subrogatum consecravit, & ab eis cartam professionis accepit, quæ in conflagratione *Eboracensis* ecclesiæ à *Normannis* facta, cum ornamentis & libris & privilegiis & cæteris cartis combustæ sunt. Et *Kinsius* ad ecclesiam sancti *Iohannis* apud *Beverlacum* turrin excelsam lapideam adjecit, & in ea ij. præcipua signa posuit, & ipsam ecclesiam libris & ornamentis ornavit: similiter & in cæteris ecclesiis archiepiscopatus sui quæ sunt trans *Humbram*, scilicet apud *Southwelham* & apud *Ston*, signa ejusdem magnitudinis & soni contulit. De ipso vulgaris opinio est, quod non natus sed de ventre matris cæsus fuit. Nono autem anno pontificatus sui scilicet xj. kal. Januarii defunctus apud *Burgh* est sepultus.

De Aldredo Eboracensi archiepiscopo.

Vicesimus quartus *Eboracensem* cathedram suscepit regendain sanctæ recordationis *Aldredus*, ultimus de *Angligenis* sed inter præcipuos nominandus, qui primo *Wyntonien*sis monachus, deinde abbas *Lamstoken*sis, postea factus est episcopus *Wygornensis*. Iste apud regem *Edwardum* tantæ erat auctoritatis, ut cum eo mortales inimicos reconciliaret, & de

& de inimicissimis amicissimos faceret. Nam *Swanum* Comitem qui à facie regis *Edwardi* in *Flandriam* fugerat, regem etiam *Wallanorum Griffinum* cum rege *Edwardo* pacificavit. Ipse quoque adjuncto sibi *Heremanno Wyntonienſi* episcopo *Romam* perrexit, & inde reversus pro defuncto *Eadwino Wynhecumbenſi* abbate *Bodricum* substituit, & Comitem *Agelwinum*, qui erat ecclesiarum amator, pauperum recreator, viduarum & pupillorum defensor, oppressorum subventor, virginitatis custos monachizavit; ecclesiam quoque quam ipse episcopus in civitate *Gloverniam* à fundamentis construxerat, honorifice dedicavit, & *Wlſtanum* à se ordinatum abbatem *Wygorniam* constituit. Et quia in consiliis & tractatibus regni vir magnæ prudentiæ & multæ erat strenuitatis, cum ingentibus exenniis ad imperatorem *Allamanniam*, regis *Edwardi* fungitur electione. A quo simul & *Heremanno Colonienſi* archiepiscopo magno susceptus honore, per annum integrum cum eis commoratus, multa quæ ad honestatem ecclesiasticæ observantiæ, multa quæ ad rigorem ecclesiasticæ disciplinæ pertinent audivit, vidit & memoriæ commendavit, quæ postea in ecclesiis *Anglorum* observari fecit. Reverso post annum ab imperatore, cum defuncto *Edelſtano Herfordenſi* episcopo & occiso successore suo *Leofgaro* sedes illa vacaret, commissus est ei episcopatus ille à rege *Edwardo*. Deinde præſulatu *Wyltunienſis* ecclesiæ qui sibi propter industriam suam commissus fuerat dimisso, & *Heremanno* reddito, mare transivit, & per *Pannoniam* profectus est *Ierosolimam*, quod nullus archiepiscoporum vel episcoporum *Angliæ* dinoscitur eatenus fecisse. Anno secundo post reditum ejus ab *Ierosolima*, defuncto *Kynſio Eboracenſi* archiepiscopo, ipse *Aldredus* ad archiepiscopatum illius ecclesiæ in nativitate Domini pro eo est electus. Et *Herfordenſis* præſulatus cujus curam gesserat, *Waltero Lotharingo* est datus. Sed episcopatus *Wygornenſis* ab eo sicut à prædecessoribus suis *Oswaldo*, *Adulpho*, & *Wlſtano* est retentus.

Qualiter pallium accepit.

Sequenti anno cum *Toſti* comite *Romam* perrexit, & cum à *Nicholao* papa pallium peteret, objectis sibi duabus causis, videlicet quod de minori ad majorem sedem absque consensu papæ transferebatur, & quod adhuc episcopatum non dimisisset à quo transferebatur, pallium impetrare non potuit. Priorem tamen episcopatum apostolicus ei ex gratia concessit, & sic infecto negotio rediit. Et cum jam unius diei iter fecisset, incidit in latrones, à quibus nimis crudeliter tractatus, cæsisque suis & vulneratis, ipse usque ad extrema spoliatus est. Cumque consuluisent eum qui cum eo erant quid facto opus esset, ipse constanti corde resistens respondit, Non nunc, inquit, nunc securiores ex infortunio quod nobis accidit, redeamus ad *Petrum* qui non derelinquet vicarium suum. Et conversus in urbem rediit, & totum infortunium suum coram apostolico retulit. Itaque papa *Nicholaus* super eum pietate commotus, & totius curiæ intercessione pro eo exoratus, & archiepiscopatum ei dato pallio confirmavit, & ordinandi pro se alterum ad episcopatum *Wygornensem* potestatem dedit, & hoc totum privilegio ei confirmavit: quod sic incipit, *Nicholaus episcopus servus servorum Dei, dilecto confratri & coepiscopo Aldredo Eborac-*

cenſi archiepiscopo Apostolicæ benedictionis privilegium & salutem & per eum suæ ecclesiæ suisque successoribus canonice promovendis imperpetuum. Quia divinitatis occulta dispensatio &c. Accepto itaque pallio cum privilegio reversus *Britanniam* festinanter ad regem venit, & apostolicum ei privilegium coram optimatibus regni legit. Erat autem ipse archiepiscopus *Aldredus* propter multiformem à Deo sibi collatam gratiam preciosus in oculis *Edwardi* regis, utpote qui in omnibus regiæ majestatis agendis potens erat operibus & verbis. Itaque rex hillari mente apostolicis sanctionibus obedivit, statimque comitem, ducem & procerum suorum consilio inito, quod Apostolicus privilegio suo sanxerat, ipse etiam suo privilegio confirmare non distulit. Cujus privilegii hoc initium est, *In nomine sanctæ & individue trinitatis, Ego Edwardus divina gratia largiente Anglorum rex &c. Quoniam religiosi antecessores nostri &c.* Nec multo post ipse archiepiscopus *Aldredus* associatis sibi plurimis coepiscopis, præſente etiam viro celebris famæ *Eremensfrepo Sedunensi* episcopo apostolicæ sedis legato, qui à domino *Alexandro Nicholai* successore ad dominum regem *Edwardum* pro responsis ecclesiasticis in *Angliam* venerat, die Dominico quo nativitas sanctæ Dei genitricis *Mariæ* ab ecclesia celebratur, virum venerabilem *Wlſtanum*, quem Priorem deinde abbatem *Wygorniam* constituerat, cum magna totius populi exultatione solempniter pro se quasi suffraganeum suum consecravit episcopum. Et quia *Eboracenſis* ecclesia tempore *Wlſeri* archiepiscopi persecutione barbarorum pene ad nichilum redacta fuerat, assentiente & hoc ipsum ordinante rege *Edwardo* xij. villas de episcopatu *Wygornie* sibi in usus & sumptus proprios retinuit, quas etiam successor ejus post eum vir memorabilis multumque amabilis *Thomas senior* diu habuit.

Quod ipse Haraldum & Willielmum reges sacravit.

Defuncto sancto *Edwardo* rege, ipse archiepiscopus *Haraldum* comitem quem rex *Edwardus* regni successorem statuerat, à totius *Angliæ* principibus ad regale culmen electum regem honorifice sacravit. Eodem quoque anno interfecto in bello dicto rege *Haraldo*, & subjugata à duce *Normannorum Willielmo Angliam*, ipse archiepiscopus *Aldredus* assumptis secum *Wlſtano Wygornenſi* episcopo, *Waltero Herfordenſi* episcopo & *Clitone Edgaro* & Comitibus duobus germanis *Edwino* & *Morcharo* multisque de nobilioribus *Angliæ*, præfatum *Normannorum* ducem *Willielmum Londoniam* apud *Westmonasterium* die natalis Domini in regem totius *Angliæ* sublimiter coronatum inunxit & consecravit anno Dominicæ incarnationis M. lxxvj. sed priusquam consecraretur ante altare sancti *Petri* sicut ipse archiepiscopus ab eo exigebat, coram clero & populo jurejurando promisit, quod sanctas Dei ecclesias & earum Rectores defenderet, necnon & cunctum populum sibi subiectum juste ac regali providentia regeret, rectam legem statueret & teneret, rapinas & injusta judicia penitus interdiceret. Secundo post hoc anno venit comitissa *Matildis de Normannia in Angliam*, quam die Pentecostes idem archiepiscopus *Aldredus* consecravit in reginam, quo anno ante nativitatem sanctæ *Mariæ*,

Suani Danorum regis filii *Karoldus* & *Knutus*, & patruus eorum *Obbernus* comes & episcopus eorum *Christianus*, comes quoque *Turkillus* cum CC. & xl. navibus de *Danubia* venientes in hostio *Humbra* fluminis applicuerunt, ubi eis *Clyto* *Edgarus*, Comes *Walleus* & *Merleswen* multique alii cum classe quam paraverant occurrerunt. Affuit & *Cospatricius* Comes cum totis viribus *Northumbrorum* unanimiter contra *Normannos* congregati. De quorum omnium adventu *Aldredus* archiepiscopus valde tristis effectus precibusque ad Deum effusis ne ecclesie suae destructionem nec patriae videret desolationem, incidit in infirmitatem, & decimo archiepiscopatus sui anno iij. idus septembris feria vj. ut Dominum rogaverat, vitam finivit, & in ecclesia sancti *Petri Eboraci* sepultus est.

De constantia ejus.

Quantae autem constantiae vir iste fuerat, exemplo unius facti illius perpendi poterit. Morabatur in una sollemnitate *Eboraci* & deferebantur ei victualia ex possessionibus vicinis civitatis. Contigit autem tunc temporis vicecomitem regis de civitate cum ingenti populo exire, & ministris archiepiscopi cum equis & quadrigis tritico & ceteris ad victum pertinentibus oneratis non longe ab urbe obviare. Interrogatique qui essent, & cujuse essent quae afferebant. Servi, inquit, archiepiscopi sumus, quae necessaria sunt ad ejus procuracionem deferimus. Ille parvipendens archiepiscopum & famulos ejus, praecepit satellitibus suis omnia afferebant, ad castellum *Eboracense* divertere, & in granarium regis ponere. Quod ita factum cum nunciatum esset archiepiscopo, ille sine mora legatos cum clericis & civibus post vicecomitem dirigens, mandavit ei ut sua sibi redderet, & sancto *Petro* sibi que ejus vicario satisfaceret, alioquin sciret ipsum de tam contumeliosa injuria deinceps pontificaliter acturum. Ad quod mandatum vicecomes indignatus superbe respondens, plura & majora comminatus, ipsos legatos injuriis & contumeliis affecit. Qui ad archiepiscopum reversi, quae audierant & pertulerant narraverunt. Itaque archiepiscopus ut erat vir magnanimus & expediti consilii, illico prae parans se & ad regem concito tendens *Londonis* eum invenit. Percrepuit illico rumor per totam civitatem venisse archiepiscopum *Eboracensem*. Moxque episcopus illius civitatis cum multitudine cleri & populi ei ut tanto debeat pontifici obviam pergens, orationis gratia, primo ad ecclesiam sancti *Pauli*, deinde ad ecclesiam sancti *Petri Westminsterii* ubi rex erat eum honorifice comitatus est. Cum autem venisset coram rege, & rex ei assurgere & osculum porrigere parasset, ille substiterit, & cum baculo pontificali stola circumdatus nil veritus majestatem regiam neque astantium principum proterviam, eum talibus verbis allocutus est. » Audi, inquit, *Willielme* rex, cum esses » alienigena & Deo permittente nostraeque gentis » superbiam puniente regnum *Britanniae* quamvis » multo cum sanguine optinivisses, ego te in regem » consecravi, & coronam capiti tuo cum benedictione » ne imposui. Nunc autem quia ita meruisti, pro » benedictione maledictionem tibi inponam, sicut » ecclesiae Dei persecutori & ministrorum ejus oppressori, & promissionum atq; juramentorum quae » mihi coram altare sancti *Petri* jurasti transgres-

» sori. Ad haec verba rex tremefactus procidit ad pedes ejus, humiliter efflagitans, ut in quo tam gravem meruisset sententiam aperiret. Qui vero affitebant regi primates regni in archiepiscopum frementes, minisque & terroribus adversus eum insurgentes, ipsum merito de medio debere tolli vel in exilium extra regnum expelli qui tanto regi tantam injuriam irrogasset; urgebant eum ut regem quam citius erigeret. Ille vero non minis vel terroribus teritus; Sinite, inquit, boni viri, sinite illum jacere, non enim jacet ad pedes *Aldredi* sed ad pedes *Petri* apostoli. Debet enim experiri *Petri* potentiam, qui non est veritus *Petri* vicario irrogare injuriam. Cumque eos auctoritate pontificali reproffisset, apprehensa dextera regis erexit eum. Adventusque sui causam & rem ei ex ordine pandit. Quod rex graviter accipiens & conscientiam suam humiliter exonsans, cum precibus astantium procerum petiit, ut maledictionem quam ei comminatus fuerat in benedictionem commutaret. Quod cum ad libitum regis factum esset, rex eum dignis honoribus & pretiosis muneribus regaliter remunerans, misso de sibi familiarissimis uno procerum, & per eum directis ad comitatum *Eboracensem* literis, fecit ei omnia sua in integrum usq; ad ligamen sacci restitui. Ipsum vero vicecomitem quali & quanta sibi placeret vindicta praecepit puniri. Itaque ab illo die nullus potentium ausus fuit aliquam sibi vel suis injuriam inferre vel contumeliam.

Quanta in archiepiscopatu operatus est bona.

Magnificentiam quoque animi sui testantur multa quae in archiepiscopatu operatus est bona, de quibus hic aliqua licet pauca ex multis subiecta sunt. Terras multas de suo proprio emit & eas ecclesiae suae adjecit, & de quibusdam praebendas apud *Suthwell* fecit & refectoria ubi canonici simul vescerentur, unum *Eboraci*, alterum *Suthwelle* statuit. Nam refectorium & dormitorium *Beverlaci* à praedecessoribus suis *Alfrico* & *Kinsio* incepta fuerant, sed ipse perfecit & possessionibus ampliavit & consuetudinibus melioravit; siquidem sicut intra ecclesiam sic intra refectorium, & sicut intra atrium ita intra claustrum refectorii pacis securitatem & violatae pacis emendationem confirmavit. Veterem quoque ecclesiam adjecto novo presbyterio ampliavit, quod in honore sancti *Johannis* evangelistae dedicavit, totamque ecclesiam à presbyterio usque ad turrim ab antecessore suo *Kinsio* constructam, superius opere pictorio quod coelum vocant, auro multiformiter intermixto mirabili arte construxit. Supra hostium etiam chori pulpitem aere, auro & argento opereque incomparabili fabricari fecit, & ex utraque parte pulpiti arcus, & in medio supra pulpitem arcum eminentiorem crucem in summitate gestantem similiter ex aere, auro & argento opere Teutonico fabrefactos erexit. Periam quoque annuam in nativitate *Johannis Baptistae* cum libertatibus & optimis consuetudinibus à rege *Edwardo* datis xij. marcis annui comparavit. Hujus quoque patris industria clerus archiepiscopatus sui à populo parum eatenus vita vel veste destitutus ad correctioris vitae normam & ecclesiasticae institutionis disciplinam revocatus est.

Hic finiunt Angligenæ archiepiscopi & succedunt Normanni.

Finita successione pontificum qui de natione *Anglorum* oriundi, post primum *Paulinum* usque ad ultimum *Angligenam* beatæ memoriæ *Aldredum Eboracensem* præfuerunt ecclesiæ; Commemoratis quoque regibus quorum temporibus claruerunt à primo *Northumbrorum* Christiano *Edwino* usque ad ultimum *Angligenam* regem *Haroldum*, tandem ad *Normannorum* tempora pervenimus. De quorum adventu in *Angliam* contigit, quod sicut in *Anglia* sub *Normannis* regibus regni status mutatus est, sic sub *Normannis* pontificibus pax ecclesiarum *Angliæ* eatenus inter *Angligenas* pontifices servata, per ipsos *Normannos* pontifices est turbata. Cum enim in *Anglia* duo tantum sunt metropolitani, non solum potestate, dignitate, & officio, sed etiam suffraganeorum numero pares à sancto *Gregorio* constituti, & Apostolus dicit, *Nemo fratrem suum in negotio circumveniat*, dum alter ab altero professionem exigere præsumpsit, ecclesiarum pacem turbavit, discordiam excitavit, & laborem multiplicavit: sicut manifeste cognoscere poterit qui historiam *Eboracensem* pontificum duntaxat *Normannorum* diligentius perspexerit, quam vir admirabilis & digne memorabilis ejusdem ecclesiæ Cantor *Hugo* veraci stilo digessit homo venerandæ ætatis, & jocundæ urbanitatis, de quo vere dici potest,

Qui mores hominum multorum vidit, & urbes:
quique cum eisdem pontificibus, i. e. *Thoma* seniore, & *Gerardo*, *Thoma* juniore, & *Thursthino* necessarius, tam in divinis quam in humanis tractatibus consiliarius, multo tempore conversatus est, quibusdam etiam eorum usque ad mortem comes adhæsit individuus. Unde & ipsius controversiæ seriem, quæ per annos amplius quam quinquaginta inter duas *Angliæ* metropolitanas ecclesias agitata est, ejusque ortum & progressum fere totum à tempore *Urbani* papæ *Paschalis*, & *Gelasii*, *Honorii*, & *Innocentii* diligenter audivit, præsentialiter vidit, memoriter retinuit. De cujus scriptis plurima quæ in hoc opusculo posuimus diligenter excerptimus. Et quæ apud alios invenimus, cum istis conferentes concorditer addidimus: sed de hiis ista sufficiunt. Nunc ut cœpimus pontificalium successionum ordinem exequamur.

De Thoma seniore archiepiscopo.

Vicesimus quintus *Eboracensem* ecclesiam suscepit regendam primus de *Normannigenis* *Thomas* senior, qui *Baiocis* oriundus in *Galliis* eruditus ardore discendi in *Germaniam* profectus omnem *Saxonum* & *Tentorum* scolam est perscrutatus; inde per *Franciam* reversus, *Normanniam* perrexit ad *Hispanias*, ibique multa alia quæ alibi non potuit addiscens, pectus suum *Hispanicarum* fecit armarium scientiarum. Tandem ad natale solum reversus, magnifici viri *Odonis Baiocensis* episcopi familiaritatem nactus, tum propter morum elegantiam, tum propter multimodam scientiam, *Baiocensis* ecclesiæ ab eodem episcopo assecutus est thesaurariam; nec multo post cum eodem episcopo veniens in *Angliam*, regis *Willielmi* senioris consecutus est cappellariam. Recepit *Thomas* senior episcopatum anno Domini M. lxx. & vixit in episcopatu annis xxx.

Girardus vero vixit vij. annis, & mensibus fere sex; *Thomas* junior vixit annis quinque, & mensibus fere ix. *Thursthinus* vixit xxv. annis, & mensibus vj. & mortuus sepultus est apud *Pontemfractum*. Anno autem quarto regni ipsius regis, anno scilicet Domini M. lxx. dedit idem rex archiepiscopatum *Eboracensem* præfato thesaurario, scilicet *Thoma* capellano suo. Ea tempestate tota fere *Northumbria* ab eodem rege ferro & flamma in solitudinem redacta, ipsi episcopi metuentes novi regis crudelitatem, exteræ gentis dominium cujus nec linguam, nec mores noverant, relictis sedibus suis diversas regiones adhærebant. E quibus *Dunelmensis* episcopus *Agelwinus* dum *Coloniæ* navigio peteret, ventis contrariis repulsus, *Scotiam* est appulsus; inde *Angliam* reversus apud *Ely* est captus, & apud *Abendoniam* custodiæ mancipatus ibidem est defunctus. Sicque factum est ut ordinatio ipsius per tres fere menses delata est, eo quod *Eboracensis* ecclesia illo tempore suffraganeos à quibus ordinari posset non habebat, & sedes *Cantuariensis* deposito *Stigando* adhuc vacabat, donec *Lanfrancus* pro *Stigando* à prædicto rege substitutus, à suis suffraganeis ordinatus est. Ille est *Lanfrancus* qui primus omnium ab *Eboracensi* archiepiscopo professionem exegit, suisque successoribus hoc idem exigendum exemplum dedit; Cum enim apud regem & *Normannos* magnæ opinionis haberetur, persuasit novo & credulo regi *Eboracensem* ecclesiam *Cantuariensi* debere subici, & electum illius ordinandum ordinatori suo profiteri. Porro, utile esse ad regni integritatem & firmitatem ut *Britannia* uni quasi Primati subderetur, alioquin contingere posse, ut de exteris gentibus quæ *Eboracum* navigio venientes regnum infestare solebant, unus ab *Eboracensi* archiepiscopo & ab illius provinciæ indigenis rex crearetur, & sic regnum turbatum scinderetur.

Quomodo Thomas Lanfranco fecerit professionem.

Igitur cum *Thomas* à *Lanfranco* secundum institutionem *Honorii* papæ consecrari requireret, & *Lanfrancus* ab eo professionem subjectionis exigeret, *Thomas* ex auctoritate privilegii beati *Gregorii* constanter renuit, ipsamque exactionem regi retulit. Qui primo moleste accipiens mandavit archiepiscopo ut absque professione eum consecraret; sed postea persuasionibus *Lanfranci* multimodis distractus persuasit *Thoma*, ut propter unitatem & pacem regni professionem faciens, consecrationem acciperet. Sed cum hæc neque precibus, neque blanditiis vel promissis rex à *Thoma* impetrare posset, magis contra eum mox exarsit in iram perpetuumque odium, sui que & suorum omnium tam de *Anglia* quam de *Normannia* comminatus est expulsionem, si non saltem personalem *Lanfranco* faceret professionem. Inde tam suum quam suorum exilium pertimescens, ille irrationabilem regis iram cognoscens, suorum qui hæc metuebant consilio adquienscens, post multa professionem flens & dolens personaliter tamen sicut rex poposcerat *Lanfranco* fecit. Sed cartam professionis neque ipse scripsit neque scribi fecit, nec à *Cantuariis* scriptam legit vel *Lanfranco* tradidit.

Quod pro eo ab Urbano papa Thomas Romanum venire jussus est.

HÆC sic extorta professio ad aures *Urbani* papæ pervenit; quod ille graviter accipiens, *Thoma*

ma archiepiscopo super hæc litteras misit, quarum principium tale est. *Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Thomæ Eboracensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Querelam non modicam, &c.*

Quod defuncto Lanfranco Thomas in provincia ejusdem episcopalia fecerit.

Defuncto vero *Lanfranco* sedes *Cantuariensis* aliquot vacabat annis. Ex antiquo tamen extitit consuetudo inter duos *Angliæ* metropolitanos, ut altero defuncto alter in provincia defuncti archiepiscopalia faceret, utpote episcopos consecrare, regem coronare, Coronato rege natalis Domini, Paschæ & Pentecostes majorem missam cantare. Hæc interim fecit *Thomas* archiepiscopus, nec quisquam episcoporum erat qui hæc in sua ipsius diocesi præfente archiepiscopo prælumeret. Ordinavit etiam episcopos, *Herveum Normicensem*, *Radulphum Cicestremsen*, & *Herveum Bangornensem*.

Qualiter Thomas archiepiscopus Anselmum consecravit.

Successit autem *Lanfranco Anselmus*. Quem cum ex decreto *Honorii* papæ *Thomas* archiepiscopus pontificalibus indutus *Cantuariæ* consecrare paratus esset, scripta autem petitione & lecta ut eum in Primatem totius *Britanniæ* consecraret, & *Thomas* discessit, & se pontificalibus exiit. Erant autem cum archiepiscopo ibidem venerabiles personæ de *Eboracensi* ecclesia *Hugo* decanus, *Ranulfus* thesaurarius, *Durandus* archidiaconus, *Gilbertus* cantor, & aliqui ex canonicis. Exierunt statim post archiepiscopum, ipse *Anselmus* ordinandus & *Walkelinus Wintoniensis* episcopus, & pedibus archiepiscopi affusi humiliter deprecati sunt, ne molestie acciperet. Quibus archiepiscopus respondit, Cum duo tantum, inquit, sint metropolitæ in *Britannia*, alter super alterum esse non potest. Si timore vel amore, & juvenili consilio personaliter & indebite alicui me subjeci, liberatus sum, in primatem neminem consecrabo. Et illi: Disponite, inquit, petitioni pro voluntate vestra; nolumus nec in petitione, nec in consecratione, nisi quæ pacis sunt & caritatis, & quæ Dei sunt querere. Hiis verbis archiepiscopus placatus, pontificalibus se iterum induens ad altare regressus est. Quod ergo scriptum erat, in *Primate*, minime lecto & ex toto abraso, petitione correpta ut in metropolitanum *Cantuariensem* consecraretur, assistentibus fere totius provinciæ coepiscopis, abbatibus plurimis, & diversi ordinis clericis & laicis *Anselmus* à *Thoma* archiepiscopo solemniter sicut tantum dicebat virum in metropolitanum consecratus est.

Quod Thomas civitatem Lincolnensem quasi propriam parochiam calumpniatus est.

In crastino autem *Thomas* archiepiscopus à *Cantuariis* recessurus, *Anselmo* archiepiscopo coram multis qui aderant ex parte Dei, & sancti *Petri*, & domini papæ & societatem quam adinvicem habere debebant interdixit, ne *Robertum Bloet Lincolnensis* ecclesiæ electum consecraret, non prohibebat quin eum *Dorkacestremsen* ordinaret episcopum, sicut &

antecessores sui fuerant; verum *Lyndecoldinum* opidum, & magnam partem provinciæ *Lyndisia* dicebat fuisse, & jure esse debere parochiam *Eboracensis* ecclesiæ, & injuria illi ereptam esse cum iij. villis, scilicet *Ston*, & *Ludam*, & *Nymerta*. Sed & ipso electo *Roberto* hoc idem ibidem calumpniabatur. Venerat vero ad consecrationem archipræsulis sui ab ipso in proximo *Lincolniæ* ordinandus episcopus: Sed propter hanc calumpniam ordinatio illius diu delata est, donec rex *Willielmus* quandam concordiam vel potius dispensationem fecit inter illos. *Thoma* quidem archiepiscopo invito, & renitente, & coacto, nec consentiente, sed inconsulto *Eboracensi* capitulo. Hoc autem tota *Anglia* novit quod propter hanc concordiam, *Robertus* episcopus *Willielmo* regi etiam mille libras dedit. Jam antea ejusdem *Roberti* antecessori *Remigio* episcopo qui sub rege *Willielmo* seniore episcopalem sedem de *Dorkacestra* illuc transtulerat eandem fecerat calumpniam. Et cum *Remigius* eandem ecclesiam dedicare paratus esset, *Thomas* ei interdixit ne eam dedicaret. At rex *Willielmus* junior pro pecunia quam ei *Remigius* dederat, totius fere *Angliæ* episcopis mandavit, ut in unum convenientes vij. idus Maii ecclesiam illam dedicarent. Sed biduo ante diem statutum occulto Dei judicio ipse episcopus migravit à seculo, & ecclesiæ propter hoc remansit dedicatio.

In quanta destructione patriæ & vastatione Thomas archiepiscopatum suscepit.

Quando *Thomas* iste archiepiscopatum suscepit, civitas *Eboraca* & tota regio circa jubente rege *Willielmo* à *Normannis* ferro & flamma penitus fuit destructa. Incensa quoque beati *Petri* metropolis, ecclesiæ & ornamenta, illius cartæ, & privilegia combusta vel perdita fuerunt. Cuncta circumcirca hostili vastatione invenit depopulata: patriæ vero à cultore destituta à magno flumine *Humbra* usque ad ultimos fines fluminis *Tyne* per ix. annos horrida solitudine squalibat. Ipsis autem *Normannis* in tantum animus defecerat, ut non solum terras & honores qui eis offerebantur recipere non auderent, sed etiam spem persistendi in patriâ omnino non haberent. Retundatur itaque eorum malivolentia, qui ipsum archiepiscopum invida detractione suggillant, quod ecclesiæ sancti *Petri* terras multas & largas non adquisierit, cum ipse neminem qui eas formidine indigenæ gentis & horrore vastæ solitudinis suscipere auderet invenerit. Sed quid in hiis immor- mur? omittamus ea quæ ipse pro impossibilitate non fecit, & loquamur de hiis quæ ipse pene ultra possibilitatem suam fecit.

Quod ecclesiam dispersam revocaverit.

De septem canonicis (non enim plures fuerant) tres tantum reperit, ceteri vel mortui erant, vel metu, vel desolatione patriæ exulabant. Ecclesiæ vero recoopertæ & juxta possibilitatem suam restructæ, canonicos quos invenit restituit, dispersos revocavit, & aliquos addidit, refectorium & dormitorium refecit, præpositum constituit qui ceteris præesset & eos procuraret. Villas aliquas & ecclesias dedit, & ablatas reddidit, plurima de suo proprio canonicis necessaria ministravit, & archidiaconos per diocesim divisit. Ipse vero dono regis aliquamdiu

diu xij. villas habuit quas *Aldredus* de *Wygornensi* episcopatu retinuerat; sed eas molimine *Lamfranci* ei rex abstulit. Annis plurimis canonicis communiter vescentibus, quorundam consilio placuit archiepiscopo de terra sancti *Petri*, quæ adhuc multum vastata erat, singulas præbendas partiti. Tunc quidem statuit decanum, thesaurarium, cantorem, nam magistrum scolarum ante statuerat. Ecclesiam quæ nunc est à fundamentis fecit, & eam clericis, libris & ornamentis ornavit & munivit. Nec tamen cujuslibet rei quam bonos & honestos habendi clericos cupidus fuit, cum quibus nunc legere, conferre, disputare, nunc cantare, nunc organizare, nunc cantus & organa facere & docere, nunc rithmis, prosa, & versu, ut qui in hiis doctissimus erat certare jocunde solebat.

Quos episcopos ordinavit.

AD hunc *Thomam* consilio & imperio regis *Scotorum Malcolmi* & reginæ *Margaretæ* venit *Foderoch* episcopus sancti *Andrea* de *Scotia*, & transgressionem suam confitens, eo quod à *Scotis* ordinatus fuerat cum ab *Eboracensi* metropolitano jure consecrari debuerit, professionem ipsi archiepiscopo *Thomæ* suisque successoribus fecit, scriptamque legit & tradidit quæ sic incipit, *Ego Foderoch Scotorum episcopus in sede sancti Andrea apostoli, &c.* Ipse etiam episcopus *Foderoch* jubente eodem archiepiscopo *Thoma* in *Eboraco* ecclesias dedicavit. *Ranulphum Dunelmensem* episcopum in octavis Pentecostes *Londoniis* in ecclesia sancti *Pauli* nonas Junii idem archiepiscopus *Thomas* consecravit. Cui idem episcopus *Ranulphus* professionem fecit, & legit, & tradidit, quæ sic incipit, *Ego Ranulphus sanctæ Lyndefarnensis ecclesiæ, &c.* *Orchadensium* etiam electum *Rodolphum* idem archiepiscopus sacra- vit, facta, lecta & tradita professione quæ sic incipit, *In aspectu Dei & hujus ecclesiæ, Ego Rodolphus, &c.*

Ubi defunctus sit & sepultus.

Vixit autem in archiepiscopatu annis ferme xxx. & octavis sancti *Martini*, hoc est xiiij. kal. Decembris apud *Rypon* obiit. Sed delatus *Eboracum* juxta prædecessorem suum beatæ memoriæ *Aldredum* in *Eboracensi* ecclesia sepultus est. Cujus Epitaphium hoc est.

Orba jacet viduata bono pastore patrono,
Urbs Eboraca dolet, vix habitura parem.
Qualia vix uni, persona, scientia, vita,
Contigerat Thomæ, nobilis, alta, bona.
Canicies, hilaris facies, statura venusta,
Angelici vultus splendor & instar erat.
Hic numero atque modo doctrina seu probitatis,
Clericus omnis erat, vel magis omnis homo.
Hac domus & clerus sub tanto præfule felix,
Pene quod est & habet, muneris omne sui est.
Octavis ergo Martini transit ille,
Cui pietate Dei sit comes in requie.

De Girardo archiepiscopo.

Vicesimus sextus substitutus est *Eborac.* ecclesiæ *Girardus* de *Herfordensi* episcopatu ad archiepiscopatum translatus. Iste fuit *Willielmi* primi &

secundi regum Cancellarius, scientia & eloquentia suo tempore paucis secundus. Ab hoc *Anselmus* suorum instinctu monachorum professionem exegit. Et quia ipse *Girardus* renuit literas quas ab eo ad papam petebat, pro dimissione & translatione sua, & pro pallii requisitione diu tradere negavit. Tandem promisso, se à *Roma* reversum quicquid juste deberet facturum, acceptis illius literis *Romam* profectus, aliquot dies ibi moratus est, ut in pluribus causarum actionibus, ubi etiam in præsentia ejus & facundia laudata & approbata, ipse à papa *Paschali* & à tota curia honoratus, & magnifice laudatus, acceptoque ab apostolica sede pallio & privilegio cum gaudio reversus est, nec de professione quisquam adversus eum locutus. Quamquam à quibusdam confictum sit, quod ille *Girardus* septimo episcopatus sui anno manu sua imposita manu *Anselmi* pollicitus sit, se illam subjectionem & obedientiam ipsi in archiepiscopatu exhibiturum, quam *Herfordensi* ecclesiæ ab eo sacrandus episcopus promiserat. Quod diligentius & secundum temporis processum & secundum rationis intuitum à prudentibus consideratum facile patebit quam sit à veritate alienum. Qui enim antequam *Romam* pallium petiturus pergeret, hoc omnino facere renuit, regressus à *Roma* & pallio in archiepiscopatu confirmatus, qua necessitate paucis ante obitum suum mensibus id facere est coactus? Ad hoc accedit, quod rex *Anselmo* archiepiscopo adversarius erat propter investituras episcopatum & abbatiarum, quas prohibebat, in prælationem ejus amplius extendi nolebat. Per consecrationem enim ad professionem cogi non poterat qui jam episcopus consecratus ad archiepiscopatum translatus fuerat. Privilegium vero ejus quod ab apostolico accepit, tale initium habet. *Paschalis episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Girardo Eboracensi archiepiscopo salutem & apostolicam benedictionem. Inter cetera regna terrarum ad apostolicæ sedis subjectionem, &c.* Placuit postea archiepiscopis *Anselmo* & *Girardo* concilium celebrare. Quo in *Westmonasterio* congregato, cum monachi archiepiscopo suo sedem singulariter celsam parassent, *Girardus* indignatus & Dei odium ei qui sic paraverat vulgariter orans pede subvertit, nec sedere voluit donec sibi sede cum archiepiscopo pari parata. Liquido ostendens in hoc facto, archiepiscopum *Eboracensem* *Cantuariensi* archiepiscopo parem esse, nullamque subjectionem sibi debere.

Quanta ecclesiæ suæ perquisierit.

Iste *Girardus* archiepiscopus ecclesiam de *Laghtona* *Eboracensi* ecclesiæ à rege dari optinuit, & vj. alias ecclesias à rege impetravit; quarum una est de *Sneyd*, dedit sancto *Germano* & ecclesiæ de *Selleby*. Cæteras dedit beato *Petro* *Eboracensi* ecclesiæ, hoc est, de *Dyffeld*, de *Byllum*, de *Poke-lyngton*, de *Pykerynga*, de *Burgh*. Ipse etiam *Rogerum* *Rodolphi* successorem *Orcadensium* ordinavit episcopum, accepta ab eo prius professione quæ sic incipit, *Ego Rogerus Orcadensis ecclesiæ sanctæ nunc ordinandus episcopus, &c.* Hunc quoque episcopum *Girardum* *Anselmus* *Cantuariensis* archiepiscopus, quinque simul episcopos consecraturus, multa prece secum *Cantuariam* duxit, ut consecrationi coepiscoporum coadjutor ejus interesset.

Consecrati

Consecrati sunt itaque iij. idus Augusti die Dominica ab *Anselmo Cantuariensi* archiepiscopo coadjuvante *Girardo Eboracensi* archiepiscopo, *Wintoniensi* ecclesie *Willielmus*, *Saresburiensi* *Rogerus*, *Herefordensi* *Ramelinus*, *Exestrensi* *Willielmus*, *Glomorgacensi* in *Wallia* *Urbanus*. Non habebat illius temporibus memoria tot episcopos simul ordinatos in *Anglia* à tempore regis *Edwardi* senioris usque ad tempus *Henrici* regis; regnante enim rege *Edwardo* seniore patre *Adelstani* primi monarche *Anglorum* *Plegmundus Cantuariensis* archiepiscopus vij. episcopos vij. ecclesiis una die ordinavit. Vixit autem in archiepiscopatu annis vij. mensibus fere sex. Obiit autem xij. kal. Junii apud *Suthwell*, sepultusque est *Eboraco*.

De Thoma juniore archiepiscopo.

Vicesimo septimo loco septimo die successit in archiepiscopatu *Eboracensi* *Thomas* junior regis capellanus, ecclesie sancti *Johannis Beverlaci* præpositus, ac nepos venerandi *Thome* senioris. Cui rex eadem die vel in proxima *Londoniensem* episcopatum daturus, requisitione *Hugonis* decani & *Eboracensis* mutavit consilium, & *Eboracensem* ecclesiam ei tradidit. Hunc ad consecrandum *Anselmus* archiepiscopus monachorum instinctu *Cantuariam* vocare, & ab eo professionem exigere statuit; super quo *Thomas* regem consuluit, qui primo benigne respondit, & ne profiteretur prohibuit. Quo jam morante, venit *Herbertus Normicensis* episcopus ad electum *Eboracensem*, dicens, quod archiepiscopus professionem suam dimitteret si tantum in Primatem eum recognosceret, sed nec hoc electus voluit concedere, bonam confidentiam habens de rege. Itaque *Anselmus* archiepiscopus moram consecrationis suæ litteris redarguit, ostendens electum archiepiscopum ultra xl. dies non consecratum non esse debere; statuit ergo illi diem ut *Cantuariam* veniret facere & suscipere quod debebat. Ille vero moram suam litteris excusabat. Misit iterum archiepiscopus ad electum duos episcopos, videlicet *Ricardum Londoniensem*, & *Radulphum Roffensem*, submonentes eum quatinus die ab illis statuta *Cantuarie* esset, facere quod debebat & suscipere. Ille se illuc gaudenter velle venire, sed nullo modo se velle profiteri respondit. Interea ille *Hugonem* decanum ad regem in *Normanniam* misit. Qui acceptis à rege quales petebat literis, ad dominum papam *Romam* perrexit. Misit itaque papa *Olricum* presbyterum Cardinalem cum decano, & pallio, & literis de contentione diffinitione, sed antequam in *Normanniam* venissent, *Anselmus* archiepiscopus migravit à seculo. De quo monachi tam inprudenter quam mendaciter confinxerunt, quod priusquam obiret *Thomam* electum *Eboracensem* excommunicaverit nisi *Cantuariensi* professionem faceret. Regressus in *Angliam* rex, episcoporum, abbatum, & *Cantuariensium* monachorum suggestionibus & persuasionibus, muneribus, & pollicitationibus distractus, mandavit *Thome* ut consecrationem accipiens, ecclesie *Cantuariensi* professionem faceret sine præjudicio ecclesie suæ & successorum suorum propter amorem suum & pacem regni. Illo vero immobiliter in proposito suo persistente, rex indignatus mandavit ei dicens, Quod si professionem faceret amorem suum haberet, si non, imperpetuum perderet, & omnes de genere

sibi propinquos exterminaret. Consultus super hoc Cardinalis nihil consilii dedit. *Sampson Wigornensis* episcopus, & *Ricardus Baiocensis* pater & frater illius, & de parentela ejus magni & probi viri ad hoc vim ei inferebant. Temptavit etiam *Dunelmensis* episcopus *Ranulphus* animum regis, pollicens ei mille marcas argenti & reginæ centum pro eo, ut secundum judicium & justitiam *Eboracensi* ecclesie consentiret, sed nichil profecit. Sic ergo angariatus & distractus, mœstus & gemens, canonicis sancti *Petri* ecclesie *Eboracensis* qui secum venerant, nec concedentibus, nec contradicentibus, tandem facere consensit. Quod quidem nullatenus consensisset, si exilii, & fatigationis, & ecclesiarum incommoditatum corpus patiens haberet, sed corpulentus erat, & pinguior quam optaret. Proxima autem die Dominica à *Ricardo Londoniensi* episcopo & coepiscopis in ecclesia beati *Pauli* consecratus est; professione facta nova, barbaraque, personali sed nulli personæ, salva obedientia & fidelitate domini papæ & regis *Anglia*, & salvo jure *Eboracensis* ecclesie. Proclamatumque est ab *Herberto Normycensi* episcopo in ecclesia plena præcepto regis, quod hoc quod *Thomas Eboracensis* archiepiscopus hic faciebat, non judicio sed regis jussu & voluntate erat. Quod *Dunelmensis* episcopus altius ascendens melius supplevit dicens. *Eboracensis* electus *Cantuarie* aut *Eboraci* consecrari debet; quod modo hic consecratur & proficitur, non iudicamento sed voluntate regis & imperio quadam dispensatione factum est, nec vult rex *Eboracensi* archiepiscopo, nec successoribus *Thome* hoc esse in præjudicium, nec *Cantuarie* in exemplum. De hoc appello vos omnes in testimonium. In hujus rei testimonium rex litteras istas fieri & sigillo suo figillari fecit.

Privilegium regis Henrici de professione quam *Thomas* fecit *Cant. ecclesia* defuncto *Anselmo*.

40 **H**ENRICUS Dei gratia rex Anglorum, &c. Episcopis & Baronibus totius regni Angliæ salutem. Sciatis quod professio illa quam *Thomas secundus Eboracensis archiepiscopus* fecit *Cantuariensi ecclesia* defuncto *Anselmo*, hoc modo facta est. Voluntas mea & consilium quorundam meorum fidelium fuit propter quasdam necessitates, quamquam ipse *Thomas Eboracensis archiepiscopus*, & *Eboracensis ecclesia* per privilegia sua parati essent ratiocinare quod facere non deberet. Fecit igitur eam 50 de sola persona sua præcepto meo coactus, salva prius obedientia Romani pontificis & fidelitate mea; eo videlicet tenore, ut *Eboracensis ecclesia* aliquam libertatem vel privilegia quæ ipsa juste habere debeat, per hoc præceptum meum vel ipsius factum nullo tempore perdat. Et si aliquando de eadem re inter easdem ecclesias vel archiepiscopos earum placitum fuerit, quod illa vice mea voluntate & præcepto factum fuit, *Eboracensi ecclesia* vel archiepiscopis ejus ad dirationandum libertatem suam 60 nullo modo noceret.

Quod accepto pallio *Turgotum archiepiscopum S. Andreæ de Scotia* consecravit.

Consecratus itaque rediit *Eboracum* adducens secum *Olricum* Cardinalem pallium deferentem. Accepto igitur pallio archiepiscopus missam celebravit,

celebravit, et *Turgotum* qui fuerat Prior *Dunelmensis* ecclesie episcopum sancti *Andree* de *Scotia* presente Cardinali consecravit. Qui ei professionem fecit et scriptam tradidit, quæ sic incipit, *Ego Turgotus Scotorum episcopus, &c.* Cardinalis vero licet parum, id est tribus diebus, honorifice tamen cum archiepiscopo commoratur, & juxta facultatem suam magnifice donatus, honorifice et accurate usque ad fluvium *Trentam* est reductus. Cumque digredirentur, Cardinalis invitavit archiepiscopum nichil tale interim suspicantem quatinus domino papæ præsentiam suam exhiberet, supra hoc satisfactorius quod contra statutum beati *Gregorii* & contra sententiam *Romane* Curie professus fuerat. Sed cum archiepiscopus id se regi mandare dixisset, Cardinalis sub amore regis seu timore invitationem remisit.

Quos episcopos consecraverat.

Iste *Thomas* sanctum virum *Michael*em quem *David*, Comes postea Rex *Scotia* *Glasguensis* ecclesie episcopum statuit, & ipsi *Thoma* ordinandum transmissit, eidem ecclesie episcopum consecravit, qui *Eboracensi* ecclesie & archiepiscopo *Thoma* suisque successoribus canonicam obedientiam proficundo scriptam tradidit, quæ sic incipit, *Ego Michael Glesguensis ecclesie, &c.* Hic aliquamdiu cum archiepiscopo conversatus, in diocesi nostra jussu archiepiscopi ecclesias dedicavit, & in ecclesia de *Morlond* ordines fecit. In qua felici fine ad Deum migrans sepultus requiescit. *Wymundum* quoque Insularum episcopum idem *Thomas* ordinavit, qui ei professionem scriptam tradidit, quæ sic incipit, *Ego Wymundus sanctæ ecclesie de Schid, &c.* *Radulfum* etiam urbis *Eboracensis* presbyterum in ecclesia sancti *Petri* ab *Orcadensibus* electum idem *Thomas* *Orcadum* insularum ordinavit episcopum, qui ei professionem fecit & scriptam tradidit, quæ sic incipit, *Ego Radulfus Orcadensis sanctæ ecclesie, &c.* Ipse etiam archiepiscopus duas ecclesie sancti *Petri* præbendas fecit. *Haugstaldensem* vero ecclesiam constituendis ibi canonicis regularibus tradidit, & aliquas circum terras dedit. Præbendæ sanctæ *Mariae* de *Southwella* eandem libertatem à rege *Henrico* primo optinuit quam sancti *Petri* *Eboraci*, & sancti *Johannis Beverlaci*, & sancti *Wilfridi* de *Rypom* præbendæ habent. Et quod ad ipsum pertinebat, ab omni episcopali consuetudine & exactione in ecclesiis & terris liberas eas esse & quietas concessit & confirmavit. *Aldredus* bonæ memoriæ ultimus *Angligena* archiepiscopus præbendas illas de terra empticia fecit, sed regias consuetudines vel exactiones ab illis emere non potuit quibus vendere non licebat. Vixit autem junior in archiepiscopatu annis quinque & mensibus fere ix. & obiit xj. kal. Marc. juvenis adhuc ætate, qui cum cæteris sanctarum virtutum etiam & in virginitatis puritate perrexit ad Dominum. Quanta vero morum probitate & vitæ innocentis puritate ante episcopatum & in episcopatu enituerat, nullis verbis arbitror posse explicari. Sepultus est autem *Eboraco* juxta bonæ memoriæ viros *Aldredum* & *Thomam*.

De Turstino archiepiscopo.

Vicesimus octavus suscepit *Eboracensem* ecclesiam *Thurstinus* *Henrici* regis capellanus *Lon-*

doniensis ecclesie sancti *Pauli* canonicus, literis admodum eruditus: In secularibus prudens & industrius: In providendis & agendis domi militiæque necessariis efficax & strenuus, propter quæ regi *Willielmo* juniori domesticus fuerat & carus, regi vero *Henrico* familiaris & secretarius. Per illum rex *Henricus* præsens & absens in *Anglia* & *Normannia* plurima disponebat, distribuebat efficiebat, qui prudenter & liberaliter agendo principibus & cæteris notus erat & dilectus. In deferendo & faciendo honorem advenis & ignotis, Religiosis, & secularibus hilaris & largus. Quomodo autem in archiepiscopatu egerit & qualiter pro ecclesia sua steterit, quam viriliter pro libertate ejus certaverit, quam prudenter eam à jugo indebitæ professionis Deo adjuvante eruerit, nescio si possit digno sermone proferri.

Quod per Radulphum Cantuariensem archiepiscopum nec ipse Romam ire nec pro se aliquem mittere permissus est sacrari.

CUM igitur subdiaconus jam erat et à *Willielmo Wintoniensi* episcopo quem ipse familiarem & dominum habebat diaconus ordinatus est: Cum vero in *Normanniam* cum rege venisset, consilio Canonis apostolicæ sedis legati à *Radulpho Dunelmensi* episcopo suffraganeo suo *Baiacis* presbyter est ordinatus, vel vellet *Romam* ire vel proferre, suggestionem *Radulphi Cantuariensis* archiepiscopi neutrum agere permissus est, sed ejusdem molimine jussu regis de *Normannia* in *Angliam* reversus est, ubi cum apud *Lundoniam* rex de statu regni colloquium haberet, electus assumptis secum *Galfrido Rothomagensi* archiepiscopo, & episcopis *Johanne Luxoviensi*, & *Radulpho Dunelmensi*, *Radulphum* archiepiscopum de consecratione sua humiliter requisivit. Sed ipse nisi professione facta manus illi se inponere denegavit. Et cum electus diceret, de hoc se in sententiam & consilium domini papæ positurum, adjecit archiepiscopus. Si dominus papa mihi ore ad os præcipere ut vos seposita professione consecrarem, de hoc illi minime obedirem: Quod & in dominum papam perpetam jaculatum omnes qui audierant reputaverunt.

De contradictione ejus Regi.

IN Concilio quoque *Salesburienfi* cum rex ei verbum abbreviatum & disjunctum fecisset, scilicet ut aut ipse professionem faceret aut perpetuum odium regis incurreret, nec ullus de parentela sua in regis potestate remaneret: ipse pauca præmeditatus accepto à Deo consilio sic ait. Grave quidem mihi est sempiternum regis odium sustinere, gravius autem Deum & Romanam ecclesiam scienter offendere; ut autem neutrum faciam, quod rex mihi dedit eligo potius dimittere. Quod dixit & fecit, regique manum porrigenti quod ei donaverat regi dimisit. Divulgato per *Angliam*, *Normanniam*, & *Franciam* hoc verbo, etiam usque *Romam* tanti fama facti pervenit. Quod papa *Paschalis* & tota curia graviter ferens, literas regi de ejus restitutione, & *Radulpho* de restituti consecratione misit, quæ infra scripta sunt. Itaque restitutus ad suos regreditur, & cum magno gaudio suscipitur.

De Gelasio papa.

Interim obeunte papa *Johanne Carta* natus, & in monasterio *Cassini* montis ab infantia monachus nutritus & adultus in ministerio venerabilium apostolicorum, *Desiderii*, *Urbani* & *Paschalis* assidue Cancellarii officio functus, pro papa *Paschali* in *Gelasium* papam est substitutus. Quapropter electus *Normanniam* regreditur, inde si posset ad novum papam profecturus. Qui jam de statu illius apud urbem *Ravennam* certius edoctus, scripsit regi, ut si in consecratione *Eboracensis* electi *Radulphus* archiepiscopus, & *Thurstinus* electus non consentirent, ipse utroque ad suam præsentiam dirigeret; Ipsis etiam hoc idem literis mandavit. Rex vero instinctu *Radulphi* archiepiscopi, non ipsum ire sed quem vellet mittere permisit, sed papa *Gelasio* vero in brevi defuncto & apud *Cluniacum* sepulto, *Guido Viennensis* archiepiscopus in papam *Kalixtum* est assumptus. Qui cognita electi *Eboracensis* habitudine, misit *Radulpho* archiepiscopo literas in quibus eum superbum vocat, & de contemptu prædecessorum suorum *Paschalis* & *Gelasii* acriter redarguit, misit ei & alias literas quæ cum cæteris literis subscriptæ sunt. In quibus ipsius *Radulphi* literis respondit. Non multo post, concilium *Remis* celebraturus regi *Henrico* literis mandavit, ut *Radulphum* archiepiscopum, etiam *Eboracensem* electum ad concilium venire permitteret. Ipsis etiam literis singulariter missis hoc idem præcepit. Videns igitur quod eum diutius retinere non poterat, licentiam abeundi concessit. Qui festinans *Turonis Romanum* papam invenit, ubi à domino Papa & à tota Curia honorifice susceptus, ipsi Papæ & Curia individuum per dimidium annum comes effectus est. Deus quoque dedit illi gratiam in conspectu regis *Francie*, episcoporum, principum & procerum, & omnium qui ad papam undique confluebant. Ubi autem *Remis* ventum est, cum *Cantuariensis* archiepiscopus non venisset nec pro se canonicam excusationem misisset, die Dominica in metropoli ecclesia beatæ *Mariae* in qua numeratæ sunt personarum personalium virgæ CCCC. xxiv. qui ad generale concilium venerant, *Eboracensis* electus *Turstinus*, astantibus & assentientibus & coadunantibus tot & tantis personis, domini papæ *Kalixti* tanquam beati *Petri* manibus archiepiscopus *Turstinus* consecratus est, & die xij post consecrationem suam pallium accepit.

Quanto amore dominus Papa & Cardinales eum amplectebantur.

Soluto Concilio, cum reversi episcopi *Angliae* regi et archiepiscopo qualiter sacratus esset referrent, rex fidem spondidit vel se spondidisse dixit, quod in vita sua *Turstinus Angliam* non ingrederetur, nisi *Cantuariensi* professionem faceret. Tanto siquidem contra eum pro consecratione sua ferebatur odio, quod in colloquio juxta *Gisfortium* de concordia duorum regum *Francie* et *Angliae* quod ipse maxime concinnaverat, nec blandimentis, nec prece, nec fidei quam se spondidisse dicebat absolutione dominus papa quicquam ab eo potuit impetrare, quin potius statim misit in *Angliam* qui eum de archiepiscopatu dissuaderent: quod archiepiscopo non ad detrimentum sed ad majoris gloriæ augmentum

fiabat, siquidem dominus Papa et Cardinales majorem eum amplectebantur amore et copiosius honorabant. In consiliis et causis et judiciis erat inter illos quasi unus ex illis, et à nullis fere eorum separatus vel segregatus secretis; Clerici sui tanquam domini papæ clerici, familia quasi familia ipsius. In missarum celebrationibus et altarium consecrationibus eum proximum et collateralem ut Cardinalem habebat. Si duo altaria in una ecclesia consecraturus erat, alterum, illi tradito uno vel duobus episcopis, consecrare præcipiebat: si vero ecclesiam dedicare debebat, quodcumque jubet ordo intus et extra, cuncta illiusque ad consecrationem altaris adjuncto aliquo quasi suffraganeo facere injungebat. In solemnibus processionibus equitando factis quando more Apostolico coronatus fuit, sicut in die natalis Domini, *Augustudum*, et die Epiphaniæ *Cluniaci* episcopus *Hostiensis* qui magister inter eos et dignior erat, eum parem sibi esse voluit; et peracto tantæ solemnitatis officio, archiepiscopus sicut et sui Cardinales bisanceos aureos quod presbyterium vocant, à domino papa suscepit. *Gebernensis* ecclesiæ præpositum electum episcopum, jussu domini papæ in præsentia ipsius feria iv. archiepiscopus hostiarium, lectorem, exorcistam, acolitum, crastina vero die subdiaconum ordinavit, ipse papa proximo sabato quod reliquum erat supplevit. Nam et usum pallii quam diu in exilio esset illi concessit, illis diebus et officiis quibus in provincia sua ex prædecessorum suorum consuetudine uteretur. Et enim extra provinciam et regnum absque permissione summi pontificis metropolitæ pallio uti non licet: unde et in curia *Romana* aliquociens inter se contulerunt, *Radulphum* archiepiscopum excessisse, quod in alio regno, et in capellis et in locis non decentibus palliatus cantabat.

De honore sibi inposito per Papam & Cardinales. Et qualiter Eboracensis ecclesia redditur libera à professione facienda.

Postquam vero judicio curiæ *Romane* et multorum qui aderant diffinitum est *Eboracensem* ecclesiam ab illa indecenti professione liberam esse et solutam, hoc apud *Vapingum* in capite jejunii Apostolico privilegio confirmatum est. Quo cum cæteris literis accepto, archiepiscopus rogavit dominum papam ut ei de Sanctorum reliquiis et balsamo daret. Cui benigne de utroque donans, ait, Et certe si nostro sanguine opus haberes non tibi conferre denegarem. Apostolica itaque benedictione accepta, ipse et qui cum ipso erant clerici in osculo et lacrimis discesserunt, à Cardinalibus et episcopis et clericis longe extra civitatem comitati. Misit autem dominus papa domino regi literas de ejus receptione. Quibus lectis, habito inter ipsum regem et legatum *Canone* de hoc ipso colloquio, rex tandem assensit, quod de archiepiscopatu eum eveſtiret. Relictis itaque de suis qui de reſtitura archiepiscopatus in *Angliam* afferrent: ipse cum legato in *Franciam* reversus, compositioni pacis et concordie inter duos reges mediator et prælocutor cum archiepiscopis et episcopis et primoribus *Francie* interfuit. In Concilio quoque *Baluacensi* cum ab ipso legato episcopi *Normannie* qui Concilio non fuerant excommunicandi essent, ipse sententiam illam mutari fecit; Unde rex coram episcopis suis, ait, Melius fuisset

fuiſſet nobis D. marcas argenti perdidiffe quam *Eboracenſi* archiepiſcopo caruiſſe.

Ubi ad regem in Angliam advenenit.

Reverſo autem in *Angliam* rege, et oſtenſis *Radulpho* archiepiſcopo et epiſcopis literis domini papæ de ejus receptione, conſilio omnium literis revocatus, ad eum apud *Wyndeſoras* venit, et ab eo et à nova regina epiſcopiſque et proceribus gaudenter ſuſceptus eſt. Inde ad ſedem ſuam revertenti et ad civitatem aproſinquanti, tantus concurſus factus eſt ei obviam exeuntium clericorum, monachorum, procerum, militum, virorum ac mulierum, ut ex hoc quibuſdam ad mentem reduceretur, quod de beato *Johanne* ſcriptum eſt. Occurrit beato *Johanni* ab exilio revertenti omnis plebs virorum ac mulierum amantium & dicentium, Benedictus qui venit in nomine Domini. Ubi vero in cathedra ſua cum exultatione & tripudio reſoſitus eſt, lecto & expoſito in tanta audientia de libertatis *Eboracenſis* eccleſiæ reformatione Apoſtolico privilegio, omnes gratulati ſunt & Deo gratias reddiderunt. In proxima cœna Domini criſmate ſolempniter conſecrato vij. denarios de ſingulis eccleſiis parochialibus & iv. de capellis quos ex antiqua conſuetudine quolibet anno pro criſmate reddebant liberaliter remiſit, & in perpetuum remittendos decrevit. Precium quoque pro ſepultura, vel pro unctione infirmorum, vel pro baptiſterio exigere, vel accipere, niſi ſpontaneè datum, omnibus interdixit.

De Willielmo qui Radulpho ſucceſſit.

Sequenti anno obiit *Radulphus* archiepiſcopus, eiſque ſucceſſit *Willielmus*, cui eodem die *Thurſtinus* archiepiſcopus *Eboracenſis* per *Eboracenſem* abbatem *Gaufridum* & per ſancti *Oſwaldi* Priorem *Adelwoldum* mandavit, quod eum conſecrare volebat ſicut debebat; & cauſa humilitatis & amicitiae ſalva eccleſiæ ſuæ dignitate id ſe in *Cantuaria* facere offerebat. Sed ille hoc diffugiens, à *Ricardo Londonienſi* epiſcopo & cæteris coeſcopis irrogata *Eboracenſi* eccleſiæ injuria ſe in Primatem totius *Britannie* conſecrari fecit. Unde cum uterque *Romam* veniſſet, *Eboracenſis* videlicet propter Concilium ad quod literis papæ vocatus fuerat, *Cantuarienſis* propter electionem ſuam & pallium, Cardinales & Curia tota electionem ſuam non eſſe canonicam inter ſe diſputantes, illum de iv. articulis impetendum cenſuerunt; videlicet, quod non, à quibus, neque de quibus, neque ubi debuit fuiſſe conſecratus; quinto à quibuſdam adjuncto, quod clericus monachis præerat: Deciſumque eſt eum pallium non habere, ſed ex indulgentia poſſe epiſcopatum unum optinere. Quo audito, *Thurſtinus Eboracenſis* archiepiſcopus dominum papam pro eo obnixè deprecatus eſt, et apud Curiam pro eo interceſſit. Tandem poſt xv. dies conſeſſum eſt ei pallium dari. Quo accepto, ſtatim cœpit adverſus *Eboracenſem* de prioratu & profeſſione contentio. Juſſa ſunt itaque legi privilegia *Cantuarienſis* eccleſiæ quæ de primatu habebant. Erant quædam *Romanorum* pontificum nominibus prætitulata, ſed ſtilum *Romanorum* nichil ſapiebant. Quibus perlectis interrogatum eſt ſi privilegia illa bullas haberent. Dicentibus illis, ſe illa bullata in eccleſia reliquiſſe, & eorum exempla de-

tuliſſe. Scrutati ſunt ſi hoc vellent jurare: Concilio locuti dixerunt, Bullas eſſe conſumptas vel perditas. At illi ſubridentes illudendo dixerunt. Mirum eſt plumbum conſumptum fore vel perditum & pergamenum durare. Dicentibuſque illis, forſitan eo tempore bullas non fieri. Reſponſum eſt quoque, à tempore beati *Gregorii* bullas fuiſſe, & adhuc in *Romana* eccleſia aliqua ipſius privilegia bullata ſervari. Itaque nec privilegia illa cum credulitate, nec verba eorum in gratiam ſunt recepta. *Thurſtinus* vero archiepiſcopus conſilio domini Papæ & Curiae oſtendit ſua munimenta. Primo epiſtolam beati *Gregorii* ad *Auguſtinum*. Deinde epiſtolam *Honorii* papæ ad *Paulinum* & *Honorium* archiepiſcopos. Poſtea literas *Urbani* papæ ad *Thomam* archiepiſcopum. Poſtea literas papæ *Paschalis* & *Gelaſii*, & præſentis *Kalixti* ad *Radulphum* & *Turſtinum* archiepiſcopos. Noviffime privilegium quod ipſe papa *Kalixtus Thurſtino* archiepiſcopo fecerat, quæ omnia omnes noverant bullas habere. Itaque de contentione inter *Cantuarienſem* & *Eboracenſem* archiepiſcopos juſto judicio ſecundum *Eboracenſis* voluntatem deciſum foret, ſi *Cantuarienſis* ſicut *Eboracenſis* archiepiſcopus diem quam ad eam finiendam Curia eis offerebat rege inconſulto veller accipere. Accepta demum licentia redierunt archiepiſcopi in patriam ſuam. *Cantuarienſis* cum privilegio et pallio. *Eboracenſis* cum gratia Papæ & Curiae, & cum literis ad regem. Sed & ipſi *Willielmo Cantuarienſi* archiepiſcopo in proximo Septembri alias idem papa literas miſit.

De contentione prioratus.

Anno vero poſt hunc proximo papa *Kalixtus* obiit, & *Lambertus Hoſtienſis* epiſcopus homo juſtus in papam *Honorium* eſt ſubſtitutus. Apud hunc *Cantuarienſis* archiepiſcopus clamorem renovavit de prioratu: Unde utrique papa ut illi ſuam exhiberent præſentiam literas miſit. Quod audiens rex *Thurſtino* mandavit, quatinus eccleſias ſic eſſe dimitteret ſicut ſub patre ſuo fuerant. Ille gratanter ſe velle ſic dixit ſicut ſub patre ſuo fuerant vivente *Aldredo* archiepiſcopo; aliter, inquit, non poſſum, niſi ut deſtruam privilegium meum, & ad hoc vocati ſumus ut in audientia domini papæ, contentio noſtra ſedis apoſtolicæ judicio terminetur. Itaque quia inter archiepiſcopos hoc modo pax ſtabiliri non poterat, alia via per regem & alios mediatores cogitata eſt, ut *Cantuarienſis* archiepiſcopus de provincia ſua magna *Eboracenſi* archiepiſcopo tres epiſcopatus concederet, *Ceſtrenſem*, *Bangornenſem*, & tertium inter hos duos medium, ſed pro vaſtitate & barbarie epiſcopo vacantem: Hac quidem conventionem, quod *Thurſtinus* archiepiſcopus *Cantuarienſem* archiepiſcopum ſolo verbo in Primatem ſuſciperet, ſucceſſores autem ejus *Cantuarienſi* obedientiam ſeu reverentiam qualis debetur Primati manu in manum promitterent in miſericordia & voluntate domini papæ, rege & *Johanne Trevienſi* (qui tunc temporis in *Anglia* legatione fungebatur) ad hoc obnixè laborantibus, vix ab utroque concedi extortum eſt. Hæc convenientia ab ipſo legato ſcripta & *Romam* ab eodem perlata eſt. Eo tempore *Willielmus Cantuarienſis* archiepiſcopus et *Thurſtinus Eboracenſis*, et *Alexander Lincolnienſis* epiſcopus perrexerunt *Romam*, anno videlicet Domini

domini videlicet M. C. xxv. Cumque legatus coram archiepiscopis in Curia verbo & subscripto concordie modum enarraret, *Willielmus* archiepiscopus de tertio episcopatu sine nomine nec mentionem se audisse negavit. Miratus est legatus & multi qui aderant & hæc audierant, & ipse jurare se obtulit pro veritate testificanda & pro pace facienda sic esse conventum, & scripto præsentis inde facto coram rege et utroque archiepiscopo & *Rothomagensi* archiepiscopo & episcopis *Luxoviensi* & *Ebroicensi*. At illo in negando persistente, quia de dubio & contentioso privilegium firmare absurdum erat, vix tandem optentum est, ut salva cujusque causa eos regredi liceret, nam de concordia descripta nec verbum deinceps audire voluerunt.

Quod Thurstinus archiepiscopus coram Apostolico clamorem fecerit de Johanne Glesguensi adversus se rebellante.

Quia vero *Johannes Glesguensis* episcopus ibi in curia præsens erat, *Thurstinus* archiepiscopus clamavit se de eo coram apostolico, eo quod ipse *Johannes* in *Eboracensi* ecclesia sicut suffraganeus ejus electus & per literas suas à papa *Paschali* consecratus, postea nec propter literas ejusdem papæ *Paschalis*, neque *Kalixti*, quas ibi recitari fecit, quicquid obedientie vel reverentie ei voluit exhibere: similiter & de episcopis *Scotie* conquestus est. Persuasum fuerat papæ *Scotiam* non esse de regno *Anglie*, quia volebant pallium requirere episcopo sancti *Andrea*, & ita archiepiscopum ibi creari. Sed archiepiscopus *Turstinus* & secreto & palam in Curia ostendit *Scotiam* de regno *Anglie* esse, & regem *Scotorum* ligum hominem regis *Anglie* esse. *Glesguensis* autem episcopus querelæ archiepiscopi ita respondit, se non venisse vocatum, & in legatione domini sui regis *Scotie* ibi esse. Decretumque est diem illi statuere & episcopos *Scotie* & absentes per literas domini papæ summonere. Statuitque papa *Turstino* archiepiscopo & *Johanni* diem à proxima quadragesima in alteram, sic dicens *Johanni* episcopo. Frater, in quibus bonæ memoriæ papa *Gelasius* te ligavit nos te absolvimus. Episcopos *Scotie* ad diem designatum per literas vocare disposuit. Sicque factis & infectis negotiis archiepiscopus *Cantuariensis* cum legatione sicut rex petierat, & *Eboracensis* archiepiscopus cum literis papæ quæ inferius continentur rediit.

De injuria quam Willielmus Cantuariensis archiepiscopus fecit Turstino.

Adveniente natali Domini *Thurstinus* archiepiscopus venit ad Curiam regis, inde ad diem inter ipsum & *Johannem* statutum *Romam* profecturus, sed ibi in tanta solemnitate propter *Cantuariensem* archiepiscopum nec crucem sibi præferre, nec ad regem coronandum manum mittere permissus est. Unde in crastinum natalis Domini recedens à *Windsor Lundenium* venit, ibi regem expectans & ad iter se præparans. Quo quinto die rex cum rege *Scotorum* adveniens quadam concordie provisione inter ipsum archiepiscopum & episcopos, *Scotie* consensu quoque regis *Davit* persuasit ei quatinus iter suum ad præsens differens ipse legatos *Romam* mitteret, petentes ex parte regis & sua super hac causa dare si-

bi inducias usque ad alteram quadragesimam, & interim inter eos concordandi licentiam. Quibus ita concessis, archiepiscopus *Romam* misit & has inducias impetravit.

Quod Thurstinus archiepiscopus ad Concilium quod sine se vocabatur venire noluerit.

Post hæc, *Cantuariensis* archiepiscopus ex jure legationis Concilium convocavit, ad quod cum ipse *Thurstino* archiepiscopo apostolica auctoritate venire præcepisset et ille non venisset, *Cantuariensis* apud regem conquestus est, quod quasi dedignatus esset ad suum concilium venire, cui rex ait: Et merito. Magnum enim ei dedecus in mea curia fecisti, mihi vero non minus; pro qua injuria dominus papa literas *Cantuariensi* archiepiscopo misit.

Quos episcopos ordinaverit.

Longum est universa ponere quæ vir venerabilis *Thurstinus* archiepiscopus pro defensione vel recuperatione ecclesiæ suæ justè & viriliter reluctando ante consecrationem & post consecrationem inperterritus & indefessus sustinuit quinque annis & duobus mensibus, modo exul, modo in patria sine consecratione fuit. Ordinavit autem tres episcopos diversis temporibus, scilicet *Gaufridum Lyndefarnensi*, *Adelmoldum Karreliensi*, *Gilaldanum Candidæ Cæse*, hoc est *Herwicernensi* ecclesiæ, & *Girardum* abbatem *Caldensi* monasterio, quorum omnium professiones scriptas accepit.

Qualiter canonicis suis tam vivis quam defunctis providerit.

Tantum autem erga ecclesiarum suarum Canonicos caritatem habebat, ut eis non solum in vita sed etiam post mortem provideret. Ideoque memoriale suum à generatione in generationem in ecclesiis suis permanet. Concessit etiam & firma decreti sanctione statuit, ut quicumque canonicorum suorum five æger five incolumis, si vel monachus vel regularis canonicus devenerit, si vixerit aut vita dicefferit, per totum annum duas partes præbendæ suæ habeat, vel ecclesiæ cui se tradit conferendas, vel egenis parentibus five aliis indigentibus erogandas, vel si aliquo obligatus sit debito, pro sui acquietatione largiendas. Tertia vero pars ipsius præbendæ per totum similiter annum remanebit ecclesiæ cujus extitit canonicus, ad ipsius reedificationem five aliam ejus necessitatem secundum capituli sui provisionem. Si quis nec vita nec habitu mutatus in propria ecclesia obierit, per totum annum totam simul præbendam habeat. Hoc canonicis sancti *Petri Eboraci*, sancti *Johannis Beverlaci*, sancti *Wylfridi de Rypon*, sanctæ *Mariæ de Suthwella*, sancti *Oswaldi de Glocestria* concessit, & inde per cartam in ecclesia *Eboracensi* firmavit.

Ubi defunctus sit & sepultus.

Vixit autem in episcopatu xxv. annis & vi. fere mensibus & multis laboribus senioque & infirmitate contractus, dimisso sponte archiepiscopatu, die conversionis sancti *Pauli* ad conversationem monachorum conversus, ad *Pontemfractum* secessit, ibique

ibique monachizatus, nonas Februarii in domino obdormiens honorifice in ecclesia sepultus est.

Hæc de successione pontificum qui à principio Christianitatis *Northumbrorum*, id est, à *S. Paulino* usque ad bonæ memoriæ *Thurstinum* archiepiscopum *Eboracensi* ecclesiæ præfuerunt, tam de historia *Anglorum* quam de diversorum annotationibus chronicorum studiosius quasitorum in unum collegi. Quæ quia pro distinctione temporum latius sunt digesta, nunc ob memoriam conservandam eorum pontificum, Regum quoque sub quibus claruerunt nomina ex ordine sunt ponenda.

De Henrico Murdak archiepiscopo.

Vicesimus nonus successit in archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ *Henricus Murdak* Cisterciensis ordinis monachus ac professor probatissimus, vir magnæ sanctitatis & abstinentiæ laudabilis. Defuncto namque, ut præmittitur, *Thurstino Eboracensi* archiepiscopo, convocatisque ad electionem pontificis canonicis ecclesiæ *Eboracensis*, *Willielmus* ejusdem ecclesiæ Thesaurarius & canonicus exigentibus suis meritis à majori & saniori parte in archiepiscopum est electus. Erat enim strenuissimi comitis *Herberti* filius ex *Emma* sorore regis *Anglorum Stephani* progenitus. Vir quidem genere nobilis, sed morum excellentia & vita mundissima incomparabiliter insignis. Interea vero *Osbertus* archidiaconus *Eboracensis* invidiæ stimulo agitur, facta inter eligentes dissensione, confirmationem ipsius electi licet ab omnibus dignus haberetur pertinaciter impedivit: suspenso igitur negotio partibusque coram *Romano* pontifice super hujus electionis discussione personaliter vocatis, idem *Willielmus* persequentibus illum adversariis suis & injuste accusantibus consecrationis gratiam minime potuit optinere. Lite ergo in curia *Romana* sub papa *Innocentio* secundo, *Celestino* secundo, & *Lucio* secundo per annos quinque & amplius debito processu currente, nichil inventum est quod ejus consecrationem deberet elongare. Verum summus pastor *Eugenius Cisterciensis* ordinis monachus, anno Dominicæ incarnationis M.C.xlvj. in Papam consecratus electionem dicti *Willielmi* non ratione personalis inhabilitatis, ymmo pro libito suæ voluntatis cassavit. Et præfatum *Henricum Eboracensis* ecclesiæ archiepiscopum ordinavit. Consecratus itaque *Henricus* cilicium carni suæ proximum induit, corpusque suum mirabiliter & multipliciter afflixit, ac plebem sibi commissam verbo rigidiæ exhortationis & exemplo piæ conversationis regere ac informare studuit. Vixit autem *Henricus* in archiepiscopatu vij. annis, quibus completis obiit apud *Schireborne* anno Domini M.C.liij. cujus corpus usque *Eboracum* delatum in ecclesia sancti *Petri* cum honore debito traditur sepulturæ.

De sancto Willielmo Eboracensi archiepiscopo.

Tricefimus vero *Eboracensis* archiepiscopus regimen præfatus *Willielmus* suscepit. Hic autem defuncto *Henrico* archiepiscopo, à fratribus suis canonicis ecclesiæ *Eboracensis* pro majori & digniori parte in archiepiscopum iterum electus *Romam* profectus est, adventus sui causam venerabili papæ *Anastasio* qui *Eugenio* immediate successerat seriatim

ostendit. At ille de prædecessoris sui *Eugenii* dolens sententia, electionem *Willielmi* canonicam confirmavit, & eidem summo cum honore consecrationis & pallii decus gratanter impendit. Acceptaque apostolicæ benedictionis gratia *Willielmus* in *Angliam* reversus, ubicumque advenit castimonia ac innocentis vitæ puritate laudabiliter effulgit. Qui cum venisset *Cantuariam*, *Rogerus Cantuariensis* ecclesiæ archidiaconus desiderio mutuæ collationis cum eo habendæ specialiter accensus, eum pro suæ sanctitatis reverentia devote visitavit. Cum vero post optata tanti patris colloquia, *Rogerus* ad propria remeasset, *Willielmus* archiepiscopus talem de eo protulit sententiam, astantibus dicens. Iste erit successor meus. Quod & factum est. Et exinde progrediens ad ecclesiam suam *Eboracensem* iter arripuit. Venit autem *Eboracum* die Dominica proxima ante festum ascensionis Dominicæ vij idus Maii; anno Domini M.C.liv. Et maxima cum devotione cleri & populi sibi occurrentis susceptus in civitatem perductus est. Cum autem ultra pontem *Use* tunc ligneum comitante plebe innumera transfret, disrupta præ populi ponderositate lignei pontis structura, magna virorum ac mulierum & præcipue infantium multitudo in profundum fluminis ex alto corruens, inter rapida fluvii fluentia periclitando volutabat. Quod cum audisset sanctissimus pater *Willielmus*, fusa cum lacrimis ad Dominum oratione ne pro eo Deum laudantes profundum absorberet, submersos signo crucis signavit, & mox orationis suæ virtute universos à periculo mortis succurrente divina pietate liberavit. Nec multo post sanctus præsul *Willielmus* ad celebrandum sanctæ Trinitatis festum se solempniter accinxit, ut per assumptionem cœlestis panis uni & trino Deo seipsum munus redderet acceptum. Completis vero tantæ solemnitatis mysteriis præsul *Willielmus* gravi morbo subito correptus, ad palatium suum rediit, & hospitibus suis epulas habundanter ministrari præcepit. Illis autem splendide epulantibus, intravit cameram suam beatus pater & familiaribus suis obitus sui diem spiritu prophetico prædixit. Per octo igitur dies vi febrium fatigatus non alterius quam cœlestis medici manum admisit medicantem, die autem nono ægritudinis suæ, hoc est xxx. die ex quo venit *Eboracum*, vj. idus Junii, anno supradicto, regni vero regis *Stephani* xix. & ultimo vale dicto fratribus suis, in palacio suo *Eboraci* vitam finivit temporalem percepturus à Domino sine fine mansuram: sepultusque est in ecclesia sancti *Petri Eboraci*. Quo in loco effluente de sacro corpore ejus oleo salutifero, Deus optimus per ejus merita plurima pro infirmis operatus est miracula.

De Rogero archiepiscopo.

Tricefimus primus *Eboracensis* archiepiscopus successit *Rogerus* regis *Henrici* secundi capellanus & ecclesiæ *Cantuariensis* archidiaconus; consecratus est ab *Anastasio* papa iv. anno Dñi M.C.liv. regni vero regis ejusdem primo. Iste *Rogerus* anno pontificatus sui xv. coronavit in regem *Henricum* filium præfati regis *Henrici*, sancto *Thoma Cantuariensi* archiepiscopo per idem tempus in *Gallias* exulante. Prætextu cujus coronationis gravis in ecclesia *Anglicana* orta est dissensio. Anno vero sequente idem *Thomas* ad instantiam *Alexandri* papæ & *Lodovici* regis *Francorum* concordatus est in partibus

transmarinis cum rege *Henrico* seniore in festo sanctæ *Mariae Magdalene*, & libera facultas redeundi ad ecclesiam suam eidem conceditur. Nec multo post, cum idem sanctus *Thomas* vix per mensem in ecclesia sua resedisset, v. die nativitatis Dominicæ feria iij. in ecclesia sedis suæ *Cantuariensis* martyrium passus est anno Domini M.C. lxx. Cujus mortem pretiosam celeberrima subsequuta sunt miracula. Hic etiam *Rogerus* archiepiscopus *Eboracensis* coram *Rothomagensi* archiepiscopo solemniter de morte sancti *Thome* se purgavit. Idem etiam *Rogerus* chorum ecclesiæ cathedralis sancti *Petri Eboraci* cum criptis ejusdem & palacium archiepiscopale in *Eboraco*, quod juxta ipsam ecclesiam situm est, de novo construxit. Condedit etiam capellam sancti Sepulcri ad januam ipsius palatii ex parte boreali ejusdem ecclesiæ beati *Petri*, ac ipsam in honore Dei genitricis *Mariae* & sanctorum Angelorum dedicavit, eamque undecim ecclesiis quarum quinque ex propria sua largitione sex vero ex collatione quorundam fidelium suæ diocesis extiterant quas eidem capellæ conferri procuraverat, dotavit, & xiiij. ministros ecclesiasticos diversi ordinis ad celebrationem divinorum in ea perpetuos instituit, quorum quatuor esse sacerdotes, quatuor diaconos, & quatuor subdiaconos & unum sacristam qui præesset reliquis decrevit, quem custodem ipsius capellæ & procuratorem proventuum omnium dictarum xj. ecclesiarum ad eandem capellam pertinentium constituit. Et ne eisdem ministris competens deesset sustentatio, statuit idem archiepiscopus, ut unusquisque prædictorum presbyterorum decem marcas; unusquisque autem diaconorum C. solidos, unusquisque subdiaconorum sex marcas argenti quolibet anno per manus sacristæ perciperet. Residuum vero prædictorum reddituum in usum sacristæ converti disposuit. Et quia canonici præfatæ ecclesiæ beati *Petri* super situm dictæ capellæ, eo quod nimis adhæsit matri ecclesiæ, penes archiepiscopum *Rogero* graviter murmurabant, statuit idem archiepiscopus ad eorum canonicorum & successorum suorum exonerationem, & perfectæ pacis & caritatis & unitatis inter ipsos archiepiscopum & capitulum ecclesiæ beati *Petri* & successores ejusdem perpetuam firmitatem, ut sacrista ejusdem capellæ ea quæ ad eosdem canonicos spectant in die cœnæ Dominicæ tam in epulis quam in vino, cervisia & vasis et aqua calida ad ablutionem pedum ipsorum canonicorum & clericorum & pauperum & x. argenti lx. pauperibus post ablutionem pedum suorum distribuendos, & victualia quæ secundum consuetudinem matris ecclesiæ solebant ipso die pauperibus post ablutionem pedum ministrari, sumptibus suis propriis inveniret: Hæc & alia multa *Rogerus* ad honorem Dei & ecclesiæ cui præerat decorem in archiepiscopatu gessit utilia. Idem etiam *Rogerus* anno episcopatus sui xxvij. & ultimo, ex mandato *Alexandri* papæ totam *Scotiam* interdixit & regem excommunicavit, eo quod *Johannem* episcopum recipere noluit. Vixit autem *Rogerus* in archiepiscopatu suo xxvij. annis. Quibus completis, obiit apud *Schirebourne* vj. kal. Decembris anno Domini M.C. lxxxj. regni vero præfati regis *Henrici* xxvij. & in medio chori beati *Petri* ecclesiæ *Eboracensis* quem ipse de novo construxerat honorifice sepultus est. Post cujus obitum sedes pontificalis *Eboracensis* per x. annos fertur vacasse.

De Galfrido archiepiscopo.

TRicesimus secundus *Eboracensis* ecclesiæ suscepit regimen *Galfridus* filius regis *Henrici* secundi bastardus. Vir quidem magnæ abstinentiæ & summæ puritatis, qui prius ad episcopatum *Lyncolnensis* ecclesiæ electus, & de voluntate patris sui non consecratus episcopatum reliquit. Hic anno Domini M.C. lxxxix. eodem scilicet anno quo pater suus *Henricus* rex obiit & *Ricardus* frater ejus patri succedens in regem coronatus est, electus ad archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ *Romanam* curiam adiit, & anno Domini M.C. xcj. consecratus *Angliam* reversus est. Cujus pontificatus anno xvj. qui est Dominicæ incarnationis M. CC. vij. regni vero *Johannis* regis fratris ejus qui *Ricardo* fratri suo in regnum successerat viij. idem rex *Johannes* exegit & cepit xiiij. partem omnium catallorum per totam *Angliam* tam religiosorum quam secularium per juramentum usque ad dimidium baconem. Et quia *Galfridus Eboracensis* archiepiscopus frater Regis huic exactioni negavit assensum, ab *Anglia* recessit. Cujus possessiones in manum regis seiscitæ sunt. Interea sæva deprædatione bonorum ecclesiasticorum per regem & ministros facta, plures *Anglorum* episcopi exilia petierunt. Eodem anno *Innocentius* papa tercius totam *Anglicanam* ecclesiam & *Wallsensem* interdicto subjecit ix. kal. Aprilis, quia rex *Johannes* magistrum *Stephanum* de *Langton* presbyterum cardinalem recipere noluit in archiepiscopum *Cantuariensem*, eo quod sine assensu suo electus erat et consecratus, quem idem dominus papa *Innocentius* in sua præsentia canonicè electum suis sacris manibus consecraverat. Hoc autem interdictum per sexennium menses tres dies vero xvij. durans solutum est anno vij. quinto non. Julii. Secundo autem anno hujus interdicti videlicet anno Domini M. CC. ix. concessum est ecclesiis conventualibus semel in ebdomada missam celebrare. Denique cum præfatus archiepiscopus *Galfridus* in partibus transmarinis per quinquennium exulasset, anno archiepiscopatus sui xxj. scilicet anno Domini M. CC. xij. regni vero præfati regis *Johannis* xiiij. in partibus transmarinis defunctus est. Quo defuncto sedes archiepiscopatus *Eboracensis* quatuor annis vacavit.

De Waltero Gray Eboracensi archiepiscopo.

TRicesimus tertius *Eboracensi* ecclesiæ præfuit *Walterus Gray*, qui cum esset episcopus *Wygornensis*, facta pro eo postulatione & admissa translatus est ad archiepiscopatum *Eboracensis* ecclesiæ vj. kalend. Aprilis anno Dominicæ incarnationis M. CC. xvj. pontificatus vero papæ *Innocentii* tercii anno xix. & ultimo, regni quoque regis *Johannis* xvij. & ultimo. Ille archiepiscopus *Walterus* pecunia sua adquisivit & appropriavit archiepiscopatu villam de *Thorp* prope *Eboracum* cum pertinentiis, quam in manu successorum suorum quadam annua pensione xx. marcarum argenti hoc modo in perpetuum oneravit, ut universi successores sui *Eboracenses* archiepiscopi singulis annis x. marcas argenti pro obitu suo in matri ecclesiæ *Eboraci* tempore quo contigerit faciendo, canonicis, vicariis, diaconis, subdiaconis, & cæteris ipsius ecclesiæ ministris qui officio interessent inde persolverent, ac alias x. marcas uni capellano perpetuo divina celebranti infra

fra manerium archiepiscopale præfatæ villæ de *Thorp* per ipsos successores suos inveniendos perpetuis temporibus ministrarent. Ordinavit insuper & statuit iij. cantarias perpetuas celebrandas ad altare sancti *Michaelis* infra eandem ecclesiam *Eboraci* ubi corpus ejus jacet humatum; pro quibus cantariis inveniendis contulit abbati & conventui beatæ *Mariae de Fournays* & eorum successoribus quandam ecclesiam in proprios usus perpetuis temporibus optinendam. Statuit etiam in diversis locis suæ diocesis plures capellanos perpetuos, quorum sustentationi perpetuas possessiones deputavit. Hic etiam venerabilis pastor in augmentum cultus divini dedit ecclesiæ beati *Petri Eboraci* xxxij. capasericas preciosas pro choro, quarum una medietas erat Indi coloris, altera vero rubei, quæ hucusque in eadem ecclesia subsistere perhibentur. Hic etiam successoribus suis in futurum prudenter providens, ordinavit gratuita bonitate & statuit certum numerum cujusque generis animalium ex suis propriis successori suo ad ejus relevationem per ipsum in obitu suo relinquendum, atque à sede apostolica & *Anglorum* rege *Henrico* tercio hoc idem confirmari procuravit, ut ad ejus exemplum ejus successor archiepiscopus *Eboracensis* in perpetuum eundem numerum animalium ad opus successoris sui infra diocesim *Eboracensem* in obitu suo relinqueret. Vixit autem in archiepiscopatu annis xxxix. quibus expletis, obiit primo die Maii anno Dominicæ incarnationis M. CC. lv. regni vero regis *Henrici* tercii xxxix. & in ecclesia beati *Petri Eboraci* honorifice sepultus est. Hujus itaque tempore duo solempnes ordines, scilicet fratrum *Prædicatorum* & *Minorum* sumpserunt initium; quorum prior per beatum *Dominicum* in partibus *Tholosanis* anno Domini M. CC. xvij. alter vero per beatum *Franciscum* prope civitatem *Affisiam* anno Domini M. CC. xxvj. instituitur.

De Sewallo archiepiscopo.

TRicesimus quartus *Eboracensem* rexit ecclesiam *Sewallus* ejusdem ecclesiæ decanus per postulationem, eo quod defectum patiebatur in natalibus, & ideo non fuit secum dispensatum quoad talem dignitatem. Cujus electioni cum rex *Henricus* iij. negaret assensum, idem electus misit ad curiam *Romanam*, & dominus papa *Alexander* iv. confirmavit ejus electionem, & ut in ecclesia *Eboracensi* consecraretur, cum eo gratiose dispensavit. Consecratus est autem *Sewallus* in ecclesia beati *Petri Eboraci* à suffraganeis quos advocaverat, die Dominica x. kal. Augusti anno Domini M. CC. lvj. & sic nolente volente rege optinuit & pontificatum & pallium. Hic autem considerans proventus xj. ecclesiarum appropriatarum capellæ sancti Sepulchri *Eboraci* per celebris memoriæ *Rogerum* quondam *Eboracensem* archiepiscopum pro sustentatione ipsius capellæ & xij. ministrorum ecclesiasticorum ac unius sacristæ tantummodo eidem capellæ in divinis officiis jugiter in perpetuum ministrantium, à prima fundatione ipsius capellæ multipliciter augmentari ordinavit & statuit de consilio magistri *Gilberti* de *Tyma* tunc sacristæ & custodis ipsius capellæ, in unaquaque ipsarum xj. ecclesiarum vicarium perpetuum qui curam gereret animarum, portionemque sufficientem unicuique ipsorum vicariorum de ea cujus curam gerebat ecclesia juxta facultates ejus-

dem pro sui sustentatione deputavit; quorum præsentationem sacristæ & suis successoribus concedens, institutionem seu destitutionem sibi suisque successoribus archiepiscopis *Eboracensibus* reservavit. Statuit quoque præterea certam summam pecuniæ pauperibus parochianis cujuslibet prædictarum xj. ecclesiarum juxta possibilitatem cujusque ecclesiæ, singulis annis per præfatam sacristam & successores suos in perpetuum nomine elemosinæ distribuendam. Ordinavit insuper ut unusquisque dictorum xij. ministrorum, quos de novo canonicos appellari decrevit, horis nocturnis pariterque diurnis in præfata capella jugiter existens singulis diebus iij. denarios præter proventus præbendæ suæ prius institutæ, de bursa sacristæ perciperet. Ordinavit præterea, quod præter xij. canonicos prædictos duo essent in eadem capella sacerdotes singulis diebus in perpetuum profunctis celebrantes, similiterque duo diaconi & duo subdiaconi sacerdotibus in dicta capella celebrantibus jugiter ministerium devotum exhiberent. Et ut ipsi duo sacerdotes, duo diaconi, & duo subdiaconi tanto diligentius ministrarent quanto uberius remunerarentur, statuit ut unusquisque dictorum duorum sacerdotum quinque marcas, unusquisque duorum diaconorum tres marcas & unusquisque duorum subdiaconorum duas marcas & dimidiam annuas pro stipendiis de bursa sacristæ perciperet. Facta est autem hæc ordinatio secunda iv. nonas Maii anno Domini M. CC. lvij. Vixit autem *Sewallus* in archiepiscopatu annis ij. quibus exactis obiit vj. idus Maii, anno archiepiscopatus sui secundo, anno Domini supradicto, regni vero regis *Henrici* tercii xlij. & in ecclesia beati *Petri Eboraci* honorifice sepultus est.

De Godefrido archiepiscopo.

TRicesimus quintus defuncto *Sewallo* successit *Godefridus* de *Ludham* ecclesiæ *Eboracensis* decanus, qui in curia *Romana* ix. kal. Octobris anno Domini M. CC. lvij. consecratus est ab *Urbano* iv. Hic anno pontificatus sui tertio civitatem *Eboracensem* supposuit interdicto, quod duravit à principio quadragesimæ usque ad festum inventionis sanctæ Crucis proximo sequens. Vixit autem in episcopatu annis vj. mensibus iij. diebus vero xvij. quibus completis, obiit ij. idus Januarii anno pontificatus sui vij. & anno Domini M. CC. lxiv. Regni vero regis *Henrici* tercii xlv. & in ecclesia beati *Petri Eboraci* sepelitur. Quo ut præmittitur defuncto, *Willielmus* de *Langton* ejusdem ecclesiæ canonicus & decanus circa festum sancti *Gregorii* electus est, cujus electione pluralitatis beneficiorum ecclesiasticorum cassata fuit in curia *Romana*, cum tamen non haberet nisi unam ecclesiam cum decanatu *Eboracensi*.

De Waltero Giffard archiepiscopo.

TRicesimus sextus *Eboracensem* rexit ecclesiam *Walterus Giffard*. Hic autem idibus Octobris anno Domini M. CC. lv. regni vero regis *Henrici* tercii xlix. ab ecclesia *Badonensi* & *Wellensi* ad archiepiscopatum *Eboracensem* translatus, in festo omnium Sanctorum intronizatus est tempore *Clementis* iv. Vixit autem in archiepiscopatu *Eboracensi* xj. annis, mensibus vj. diebus xxij. Quibus transactis, obiit iij. kal. Maii anno archiepiscopatus sui

xij. & Dominica incarnationis M.CC.lxxvij. regni vero *Edwardi* filii regis *Henrici* quinto. Cujus corpus in ecclesia beati *Petri Eboraci* cum honore traditum est sepulturæ.

De sancto *Willielmo Wykwane* archiepiscopo.

TRicesimus septimus suscepit regimen *Eboracensis* ecclesie *Willielmus Wykwane* canonicus & ejusdem ecclesie cancellarius. Hic in festo sancti *Albani* anno Domini M.CC.lxxix. electus, xij. kal. Octobris proximo sequenti in curia *Romana* consecratus est à papa *Nicholao* iij. Cujus venerabili ministerio cooperantibus xj. episcopis qui convenerant translationi sanctissimi confessoris *Willielmi* quondam *Eboracensis* archiepiscopi solempniter in ecclesia *Eboracensi* facta est die Dominico v. idus Januarii anno Domini M.CC.lxxxij. pontificatus vero ipsius patris *Willielmi* iv. regni autem *Edwardi* filii regis *Henrici* tertii xj. Et notandum quod annus iste in quo translatio sancti *Willielmi* facta fuisse memoratur extitit bisextilis, à kal. enim Januarii usque ad locum bisexti qui eodem anno contigit, *B* litera dominicalis habebatur, post bisextum abjecta *B*, *A* litera dominicalis residuo anni tempore permansit, & per consequens patet ipsam translationem iv. die ab Epiphania utroque die computato, non tercio ut quidam volunt, esse completam. Hujus itaque gloriosi *Willielmi* confessoris translationem nobilis vir *Antonius de Bek* electus ad regimen episcopatus *Dunelmensis*, cum esset ejus electio confirmata diligenter procuravit & omnes expensas impendit, sicut magister *Thomas* frater ejus circa translationem sancti *Hugonis* episcopi *Lyncolnensis* prius fecerat. Eodem vero die translationis sancti confessoris *Willielmi Eboracensis* archiepiscopi, idem *Antonius* præsentente domino rege *Edwardo*, & regina *Eliaora* & majori parte magnatum totius *Anglie* qui translationi interfuerant, per manus sancti patris *Willielmi Eboracensis* archiepiscopi in ecclesia beati *Petri Eboraci* episcopus *Dunelmensis* est consecratus. Idem etiam venerabilis pater *Willielmus* summa devotione illustratus maximam partem ecclesiarum suæ diocesis ad honorem cultus divini ampliandum suo tempore dedicavit. Functus est archiepiscopatu quinque annis & dimidio. Quibus expletis, cessit pontificatui & in partes transmarinas secessit. Et cum venisset *Pontiniacum* gravi infirmitate aliquanto tempore vexatus & usque ad extrema perductus, in domino feliciter obdormiens vitam finivit. Obiit autem idem venerabilis pater *Willielmus* apud *Pontiniacum* vij. kalend. Septembris anno pontificatus sui vj. & anno Domini M.CC.lxxxv. regni vero regis *Edwardi* xij. & in ecclesia monasterii *Pontiniacensis* cum honore tanto patri debito sepultus est; ubi per ejus merita divina pietas plurima operatur miracula.

De *Johanne dicto Romano* archiepiscopo.

TRicesimus octavus successit *Willielmo* *Johannes* dictus *Romanus* ecclesie *Eboracensis* canonicus. Hic autem iv. kalend. Novembris anno Domini M.CC.lxxxv. electus iv. idus Februarii proximo sequenti à papa *Honorio* quarto in curia *Romana* consecratus est. Hujus pater *Johannes* genere *Romanus* *Eboracensis* ecclesie Thesaurarius & canonicus partem crucis ecclesie beati *Petri Eboraci* borealem, quæ

se extendit versus palatium archiepiscopi, & egregium campanile in medio crucis ejusdem ecclesie erectum sumptibus suis propriis construxit. Hic etiam domum illam præcipuam infirmariæ pauperum hospitalis sancti *Petri Eboraci*, in qua viri à mulieribus segregati conversantur, sumptibus suis propriis pro maiore parte construxisse, & alia multa pietatis opera fecisse memoratur. Hic itaque venerabilis præsul *Johannes* super omnes prædecessores & successores suos *Eboracensis* ecclesie archiepiscopos dapfiliis, munificus & in retinendis militibus honorabilis incomparabiliter existens, honorem ecclesie cui præfuit & gloriam in omnibus quærebat & laudabiliter in manu tenebat. Hujus pontificatus anno quinto in festo sancti *Barnabæ* apostoli *Henricus de Newerk* installatus fuit in decanatu ecclesie beati *Petri Eboraci*. Hujus etiam pontificatus anno vj. anno vero Domini M. CC. xc. in crastino animarum exulati fuerunt *Indei* à regno *Anglie*, & hoc eodem die per totam *Angliam*. Eodem autem anno pontificatus dicti patris *Johannis* & anno Domini M. CC. xcj. scilicet viij. idus Aprilis, scilicet die veneris proxima post Dominicam qua cantabatur *Letare Jerusalem*, inchoatum fuit fundamentum navis majoris ecclesie beati *Petri Eboraci* à parte *Australi* ad orientem, præsentibus præfato *Johanne* archiepiscopo, *Henrico de Newerk* ejusdem ecclesie decano, *Petro de Ros* præcentore, & aliis canonicis ipsius ecclesie tunc residentibus. In cujus operis fundamento idem archiepiscopus invocata Spiritus sancti gratia lapidem primarium eadem die propriis manibus devotissime collocavit. Vixit autem in archiepiscopatu annis decem, mense uno & fere j. die, quibus completis obiit in manerio suo apud *Burton* prope *Beverlacum* die Dominica prima in passione Domini v. idus Marci ad vesperam, anno pontificatus sui xj. & anno Domini M.CC.xcv. regni vero *Edwardi* filii regis *Henrici* xxij. & die sabbati sequenti in ecclesia beati *Petri Eboraci* honorifice sepultus est.

De *Henrico de Newerk Eboracensi* archiepiscopo.

TRicesimus nonus præfuit *Eboracensi* ecclesie *Henricus de Newerk* qui fuit ejusdem ecclesie decanus. Hic nonis Maii anno Domini M.CC.xcvj. electus missis ad curiam *Romanam* procuratoribus suis impetravit gratiam & licentiam consecrandi à papa *Bonifacio* iv. in ecclesia *Eboracensi*, & sic viij. kal. Julii anno Domini M. CC. xcviij. per manus Domini *Antonii Bek* *Dunelmensis* episcopi in ecclesia *Eboraci* consecratus est. Vixit autem in archiepiscopatu uno anno, ebdomadibus vij. diebus iij. Et obiit in festo assumptionis beatæ *Mariæ* anno pontificatus sui secundo, Dominicæ vero incarnationis M. CC. xcix. regni autem *Edwardi* regis filii *Henrici* anno xxvij. & in ecclesia *Eboraci* sepultus est.

De *Thoma de Corbrig* archiepiscopo.

Quadragesimus autem *Eboracensis* ecclesie fortitus est regimen *Thomas de Corbrygge* ejusdem ecclesie canonicus & custos capellæ sancti sepulcri *Eboraci*, sacre theologie doctor egregius, & non solum theologie, immo quod raro uni mortali accidit, omnium artium liberalium professor extitit incomparabilis. Qui prius officio cancellariæ in ecclesia *Eboraci* longo tempore functus est.

Post-

Postmodum resignata cancellaria custos & sacrista præfata capellæ ex collatione venerabilis in Christo patris *Johannis* dicti *Romani Eboracensis* archiepiscopi fuerat effectus. Hic itaque *Thomas* ij. idus Novembris anno supradicto electus in pastorem, curiam petiit *Romanam*, ubi tercio kal. Marcii eodem anno consecratus est à Papa *Bonifacio* viij. Quo quidem consecrato, dominus Papa custodiam dictæ capellæ uni ex clericis propriis consanguinitate sibi propinquo eo quod in curia vacabat indilate concessit. Nec multo post per mortem dicti clerici dicta capella vacavit. Qui cum adhuc vivens in extremis jam constitutus jaceret velut exanimis, resumpto tamen spiritu vocavit ad se dominum Papam, dicens se pro capella *Eboracensi* eo quod proventus ejus inutiliter expenderat inmensa meruisse supplicia; unde dominum Papam suppliciter rogavit pro salute animæ suæ, quatinus custodiam dictæ capellæ alicui discreto corporalem in ea residentiam facturo concedere dignaretur. Nec mora, idem dominus Papa per literas mandavit *Thoma Eboracensi* archiepiscopo, quatinus custodiam dictæ capellæ alicui excellenti theologo quem ipsemet duceret eligendum quamtocius conferret. At ille mandatis obtemperans apostolicis, ipsam capellam magistro *Gilberto de Segrave* egregio sacre theologiæ doctore *Lyncolnienſis* ecclesiæ canonico contulit, & ipsum in eandem instituit. Hiis peractis, rex *Edwardus* filius regis *Henrici* archiepiscopum pluries rogavit, quatinus ipsam capellam *Johanni Buse* notario suo conferre non negaret. Inter hæc vero archiepiscopus super collatione ejusdem capellæ penes regem se sæpius excusavit, asserens ipsam virtute mandati apostolici fuisse collatam & plenam existere. Quocirca rex iratus tres baronias archiepiscopatu *Eboracensi* ex antiquo collatas & eidem annexas post multas persecutiones & irrogatas archiepiscopo injurias seisciri fecit, & eas usque ad obitum archiepiscopi in manu sua tenuit. Quo infra breve defuncto, sedeque vacante, decanus & capitulum ecclesiæ beati *Petri Eborac.* ad instantiam domini regis expulso dicto magistro *Gilberto* custodiam dictæ capellæ præfato *Johanni* contulerunt, ac ipsum in eadem instituerunt. Vixit autem venerabilis pater *Thomas* in archiepiscopatu annis tribus mensibus vj. diebus vero x. Quibus transactis obiit apud *Lanum* x. kal. Octobris anno pontificatus sui iv. Dominicæ incarnationis M.CCC.ij. regni autem regis *Edwardi* filii regis *Henrici* xxxj. & in ecclesia collegiata *Suthwell Eboracensis* diocesis sepultus est.

De Willielmo de Greneſfeld *Eboracensi*
archiepiscopo.

Quadragesimus primus *Eboracensis* ecclesiæ curam suscepit regendam *Willielmus de Greneſfeld* ejusdem ecclesiæ canonicus ac domini regis *Edwardi* filii regis *Henrici* cancellarius, vir quidem eloquentia, consilio & curialitate præclarus. Hic autem *Willielmus* die Veneris ij. non. Decembris anno Domini M.CCC.ij. à fratribus suis *Eboracensis* ecclesiæ canonicis in pastorem canonicè electus curiam apostolicam causa consecrationis expetiit: ubi cum ij. annis moram fecisset continuam ij. kal. Febr. anno Domini M.CCC.v. Regni vero præfati regis *Edwardi* xxxij. à domino Papa *Clemente* quinto, pontificatus ipsius domini Papæ anno primo *Lugduni* consecratus est. Hujus pontificatus anno ij.

Fratres militiæ templi *Jerusalem* per totam *Angliam* constituti sunt uno eodemque die, hoc est iv. idus Januarii; de mandato domini Papæ *Clementis* ad instantiam domini Regis *Francorum*, prout dicebatur, generaliter comprehensi, artæ custodiæ *Londonia* & *Eboraci* sunt deputati. Facta interim tam *Eboraci* quam *Londonia* solempni examinatione articulorum per æmulos suos eis objectorum, coram venerabilibus patribus *Willielmo Eboracensi* archiepiscopo & *Radulpho de Baldok Londoniensi* episcopo ad hoc per dominum Papam specialiter deputatis, præsentibus ipsis Templariis & ad omnia eis objecta convenienter respondentibus; quamvis in multis essent accusati, nichil tamen inventum est quod de jure videretur statum illorum annullare. Postmodum vero idem dominus Papa collecto *Vyennæ* concilio generali anno pontificatus sui vij. & anno Domini M.CCC.xij. qui est annus pontificatus præfati patris *Willielmi* vij. die Lunæ ij. die Aprilis commissa via processus Judicarii de fratrum quorundam consilio & aliorum assidentium ordinem illius militiæ templi celeberrimum auctoritate apostolica damnavit, cassavit & perpetuo annullavit. Insuper inhibuit nequis de cætero dictum ordinem ingrederetur, nec professionem in eo faceret, nec habitum illius ordinis deferret vel reciperet sub pœna excommunicationis majoris, quam si quis in aliquo contraveniret ipso facto incurreret. Huic autem concilio interfuit idem archiepiscopus *Willielmus*, qui à domino Papa maximo cum honore susceptus primus & præcipuus post Cardinales & post *Treverenſem* archiepiscopum domino Papæ assidebat. Deleto itaque præfato ordine fratres hospitalarii sancti *Johannis* possessiones eorum pro majori parte adepti, usque in præsentem diem occupant. Archiepiscopus *Willielmus* pietate motus super statu Templariorum suæ diocesis omni auxilio destitutorum, eos in diversa suæ diocesis instituit monasteria, eisque suo perpetuo vitæ necessaria ministrari præcepit. Vixit autem in archiepiscopatu venerabilis pater *Willielmus* ix. annis mensibus xj. diebus ij. quibus completis obiit apud *Kawode* die sabbati viij. idus Decembris anno pontificatus sui x. Dñicæ vero incarnationis M.CCC.xv. regni vero regis *Edwardi* filii regis *Edwardi* viij. & in ecclesia beati *Petri Eboraci* in porticu sancti *Nicholai* cum honore tanto patri congruo sepultus est.

De Willielmo Melton archiepiscopo.

Quadragesimus secundus *Eboracensis* ecclesiæ regimen fortitus est *Willielmus de Melton* ejusdem ecclesiæ canonicus ac *Beverlacenſis* ecclesiæ præpositus. Hic in festo sanctæ *Agnetis* anno Domini M. CCC. xv. à fratribus suis concanonicis ad instantiam domini Regis in pastorem electus curiam *Romanam* consecrandus expetiit: ubi cum aliquantam fecisset moram, contigit sedem apostolicam per mortem domini papæ *Clementis* quinti ad tempus vacare; cui successit *Johannes* xxij. archiepiscopus *Rothomagensis*, qui consecratus est in festo decollationis sancti *Johannis Baptistæ* anno Domini M. CCC. xvij. Cum autem præfatus *Eboracensis* electus moram continuam in curia *Romana* causa consecrationis traxisset fere per biennium, die Dominica vij. kal. Octobris anno supradicto, regni vero regis *Edwardi* filii regis *Edwardi* x. à præfato papa *Johanne Avinione* consecratus est. Patriam vero ante

Adventum Domini rediens, in eodem Adventu primo scil. apud *Beverlacum*, deinceps omni tempore anni debito, ita quod sæpissime quinquies per annum in propria persona, quandoque per suffraganeos vel aliquos admissos, ordines celebrans, sacerdotes multos ordinatos quoad vixit multiplicavit. Dominica itaque sexagesimæ proximo sequenti, videlicet xvij. kal. Marci civitatem *Eboracum* ingrediens, & per tres dies convivium lautissimum in palatio continuans solempniter intronizatus est, honeste semper vivens & castimoniam præcipuam servans, magnam familiam & hospitalitatem adunavit, ac incomparabiliter adunatos reficiens, omnes suos bis in anno vestivit. Parcus sibi, egenis & præcipue religiosis tam mendicantibus quam aliis largus extitit. Corpus proprium vigiliis & jejuniis edomans, hora valde matutinali singulis diebus quamquam suis sæpius remurmurantibus ad horas canonicas non segniter surgens persolvendas, cum suis, divinis officiis continue intendens, labore nunquam satiatum suos redegit sæpissime fatigatos. Pauperum amator & protector, onera, amerciamenta in curia sua per senescallos suos tenentibus suis imposita, firmas & debita egenis & inopibus multociens relaxavit vel omnino condonavit. Ad omnia episcopalia opera semper promptus erat faciendæ. Pueros ubique confirmavit. Infirmos libenter visitans, & absolvens corpora defunctorum omnium quamvis hostiatim egentium, ad absolvendum sibi oblata vehiculo descendens semper & ubiq; acceptis stola & libro prompta absolvebat devotione. Primus omnium pontificum *Eboracensium* prolixam decani & canonicorum controversiam habitam, sub forma compositionis à dño papa *Iohanne* xxij. confirmatæ xxij. die Feb. [terminavit.] An. Dñi M. CCC. xxvij. & pontificatus sui xij. capitulum *Eboracensis* ecclesiæ legitime visitavit, pluraq; commoda dignitati archiepiscopatus acquisivit & addidit. Hic semper sapiens & habundans divitiis, severus in corripiendo rebellos & contumaces, benignus humilibus, & familiaris semper existens. Regi patri & filio, cujus quandoque Cancellariæ, quandoque Thesaurariæ functus est officio, & aliis terræ proceribus per sua bona tam ex mutuo quam ex dono sæpissime in maximis subveniebat negotiis, omnes consanguineos & alios sibi servientes promovens, sæpiusque donis profluis sublevabat. Dominium vero, terras & redditus de *Hyngeskylum* et *Hyngescler*, *Wentworth*, per licentiam prædicti *Johannis* papæ de manibus episcoporum *Normannorum* ecclesiæ *Rothomagensis* per multa tempora possessas redimens, filio fratris sui defuncti & hæredibus suis assignavit. Tumbam vero sancti *Willielmi* sumptibus xx. librarum renovabat. Occidentalem partem navis ecclesiæ beati *Petri Eboraci* DCC. libris argenti appositis consummabat. Locum in *Eboraco* qui dicitur *Vetus ballium* primo spissis & longis xvij. pedum tabulis; secundo, lapideo muro fortiter includebat. Viginti duobus annis mensibus quinque, diebus xx. accepti episcopatus terminatis vitam apud *Catwode* v. die Aprilis finiens in ecclesia *Eboracensi* ad fontem sepultus est.

De *Willielmo la Souche Eboracensi archiepiscopo.*

Quadragesimus tercius magister *Willielmus le Souche* tunc decanus ad secundam diem mensis Maii tunc proximo sequentis, videlicet anno Domini

M. CCC. xl. facta canonicorum convocatione, à majori parte eorum in archiepiscopum electus est. Curiamque *Romanam* apud *Avinionem* tunc existentem petens, post longam habitam controversiam in eadem curia ex parte domini *Willielmi de Kyllsby* ad suggestionem & preces domini *Edwardi* regis tercii post conquestum regni *Anglia* à quibusdam canonicis expetiti, transacto biennio vj. die mensis Julii à papa *Clemente* vj. ibidem consecratus est. Anno Domini M. CCC. xlvj. & pontificatus sui anno iv. custos aquilonalis partis *Anglia* factus, domino *Edwardo* rege *Anglia* tunc in *Francia* agente, cum Comitibus & Baronibus suis & alia plebe perplurima, prædictus archiepiscopus cum dominis *Mowbray*, *Percy*, *Nevill*, & vicecomite *Eboracensi* colligens exercitum, juxta civitatem *Dunelmense* *Scotos* devicit, capto *David Bruis* rege eorum cum aliis Comitibus, Baronibus, & militibus multis, interfectisq; tribus Comitibus *Murref*, *Gotherland*, *Levenar*, & aliis plusquam nongenta armatorum xvij. die mensis Octobris. Hujus igitur tempore videlicet anno Dñi M. CCC. xlvij. incepit mortalitas hominum in *Anglia* circa festum sancti *Michaelis* archangeli. Postea circa festum natalis Domini vij. die à nativitate Domini erat inundatio *Ufa* ita quod extenderet finem pontis versus *Whitelgate* usque ad quadrivium. Et post hæc circa ascensionem Domini incepit mortalitas in civitate *Eboraci*, quæ violenter duravit usque ad festum sancti *Jacobi* apostoli. Hujus vero tempore fuit annus Jubileus. Anno vero xj. pontificatus sui videlicet anno Domini M. CCC. lij. & regni regis *Edwardi* tercii post conquestum xxvj. gravissimo morbo diutissime laborans opus cujusdam capellæ contiguæ ecclesiæ beati *Petri Eboraci* in parte australi inchoari fecerat in qua disposuerat sepeliri, sed ante consummationem ejus vitam finivit in Domino, viz: xiv. kal. Augusti. Sepultusque fuit in ecclesia prædicta vj. idus Augusti coram altari sancti *Edwardi* regis & confessoris. Sepulcrumque ejus diu postea pavimento lapideo jacuit coopertum, in argumentum magnitudinis parentum suorum & aliorum quibus eximius dum vixit extiterat benefactor.

De magistro *Johanne de Thuresby Eboracensi archiepiscopo.*

Quadragesimus quartus *Mr Johannes Thuresby* vir venerabilis & honestæ conversationis, primo *Menevensis* episcopus consecratus, postea ad episcopatum *Wygornensem* translatus, dñi regis *Edwardi* tercii post conquestum Cancellarius factus, denum à capitulo *Eboracensi* in archiepiscopum postulatus *Eboracensis* ecclesiæ curam regendæ suscepit: hic domini regis *Edwardi* tercii post conquestum hortatu, procerumque regni *Anglia* consilio, & maxime mutux charitatis ac humilitatis affectu ductus, cum *Cantuariensi* archiepiscopo concordabat pro cruce sua deferenda infra *Cantuariensem* diocesim sine capituli sui *Eboracensis* assensu. Postquam vero præsul prædictus pallium suum à *Romano* papa sibi destinatum suscepisset, & licentiam ad archiepiscopatum suum *Eboracensem* transeundi à dño rege precibus humilimis optinisset, gregem suum ut pastor bonus visitare disposuit, omni cura seculari postposita. Cum vero prope *Eboracum* venisset, in festo nativitatis beatæ *Mariæ* Virginis, à clero & populo honorifice susceptus est, & eodem die in sua sede *Eboracensi* intronizatus est. Anno Dñi M. CCC. liv. &

& pontificatus sui *Eboracensis* anno tertio. Idem vero archiepiscopus lites & contentiones ubiq; delevit, & præcipue magnam litem motam in curia domini regis, apud *Westmonasterium*, inter cives suos *Eborac.* & abbatem & conventum monasterii beatæ *Maria Eborac.* prudenter prostravit, eosque benigne paternali affectione concordavit. Omnia quidem opera episcopalia diligentissime exercuit, & singulis diebus hora matutinali clericos suos in capella sua præveniens, ad horas canonicas persolvendas, divinisque officiis continue intendens, & labore nunquam satiatus, suos multotiens redegit sudoribus fatigatos. Anno igitur pontificatus sui x. viz. iij. calend. Augusti, novi chori suæ ecclesiæ beati *Petri Eborac.* fabricam inchoavit, communi capituli sui assensu, quam in primi positione lapidis centum marcis de suo proprio datis dotavit, & sic postea annuatim dum vixit, fabricæ prædictæ ducentas libras persolvebat. Et ut operi prædicto subvenire devotionem fidelium ardentius excitaret, omnibus ejusdem fabricæ benefactoribus, indulgentias largissimas à sanctissimis patribus Apostolicis concessas, sua petitione impetravit, & ad remedium animarum suorum subjectorum & aliorum quorumcunque manum adjutricem præ-

bentium, cum propriis indulgentiis & benedictione miro affectu illas participavit. Idem vero archiepiscopus ut verus amator Virginis capellam ejusdem dei genitricis & virginis *Maria* mirabili artis sculptura, atque notabili pictura peregit. Ibiq; plurimorum venerabilium pontificum prædecessorum suorum corpora à choro superius translata, propriis expensis fecit tumulari, & ibidem pro anima sua & animabus omnium fidelium defunctorum capellanum pro suo perpetuo celebraturum constituit. Quem quidem capellanum suoque successores habitum personalem in ecclesia cathedrali prædicta gestaturum, ad perpetuam ejus memoriam composuit, domos & possessiones de suo proprio acquisitas, perpetuam eleemosynam prædicto Presbytero & successoribus suis pro suo perpetuo contulit duraturas. Vixit autem in suo archiepiscopatu *Eborac.* xxi. annis xx. diebus, transit autem de hoc mundo ad Dominum die Dominica in festo sancti *Leonardi* abbatis apud *Thorpum* juxta *Eboracum*. Sepultusque est coram altari beatæ *Maria* Virginis in novo opere chori, die Jovis, in vigilia sancti *Martini*, anno Domini M. CCC. lxxij. & regni regis *Edwardi* tertii post conquestum xlvij.

FINIS.

EPISTOLA RADULPHI ARCHIEPISCOPI
Cantuariensis, Calixto Papæ missa, querentis de injuria sibi
& Ecclesiæ Cantuariensi illata in consecratione Archi-
episcopi, & causis Ecclesiæ Eboracensis.

*Reverendissimo domino & unice colendo patri summo pontifici Calixto, & universæ
sanctæ & apostolicæ Ecclesiæ Romanæ, Radulphus Cantuariensis Archiepiscopus,
& tota Ecclesia Cantuariensis in Domino salutem & debitam subjectionem.*

Quoniam exigentibus malis nostris nova quidem temporibus his ecclesiæ Cantuariensi, & ab exordio Christianitatis Anglorum inaudita subintravit ad-
versitas: alio modo jam quam prior
usus erat, vestræ majestatis alloqui præsumimus
excellentiā, O beatissime domine & unice colende
pater! Cogimur namque ad querelas. Viderit
Deus causam ecclesiæ suæ, qui mutat & ordinat
omnia prout ipse novit. Siquidem ex quo beatus
pater Gregorius sanctum & venerabilem virum Au-
gustinum ad prædicandum populis Anglorum desti-
navit, in consuetudinem religionis devenit; quatenus
apostolica sedes quicquid dignitatis, primatus, &
privilegii catholico & canonico more decebat, ec-
clesiæ Cantuariensi impenderet; & ecclesia Cantua-
riensis quicquid humilitatis, subjectionis & fidei
Christiano & ecclesiastico jure decebat, Apostolicæ
sedi perpetua stabilitate referret. Id firmum & il-
libatum servatum est, excepto quod Stigandus qui-
dem hujus sanctæ Cantuariensis ecclesiæ contra ca-
nonicam & propriam consuetudinem præsulatum
invasit, qui tempore Alexandri secundi papæ as-
sistentibus Cardinalibus ab apostolica sede directis
in Wintoniensi urbe accusatus, convictus & deposi-
tus, à superba temeritate desivit. Præter hunc ne-
minem Cantuariensium episcoporum contra sedem
apostolicam quicquam invasisse vel præsumpsisse hi-
storia, vel memoria didicimus; unde recte & pul-
chre actum est, ut quingentis jam & eo amplius
annis, quicquid prima & summa apostolicæ sedis au-
thoritas ad catholicæ fidei veritatem confirmandam,
ad sanctæ & universalis ecclesiæ pacem observan-
dam, vel ad bonorum morum honestatem dilatan-
dam in posteros derivaret: id totum sancta Can-
tuariensis ecclesia inviolate custodiens per omnes
Britanniarum partes inter subditos prædicaret; &
quis erit vel etiam nostræ partis summus adversari-
us qui infra tot annorum spatia aliud quicquam de
nostra ecclesia se didicisse audeat confiteri? Nempe,
quod pace vestra dictum iri potuerit, quis vete-
rum historiarum nostræ ecclesiæ seriem nosse con-
tendat, tam diuturnam & æternam inter sedem Apo-
stolicam & ecclesiam Cantuariensem reperit benevo-
lentiam, ut non jam quasi duas, id est, illam majore
& istam minorem, judicaverit: sed quantum
ad imperii & obedientiæ eandem attinet volunta-
tem, illam & istam unam & eandem esse putaverit:
facile namque inter Christianorum animos justum
imperium & voluntarium obediendi obsequium mul-
torum comparat unitatem. Porro quod Roma Can-

tuaria, id Cantuaria toti Britannia voluntate &
beneficio ministravit. Unde igitur obscuratum est
aurum, & mutatus est color optimus? Astutia quip-
pe & dilatione hominum pauculorum excellentiæ
vestra turbata est, & rumore novitatum tantæ diu-
turnitatis concordia cœpit paulisper infirmata desti-
cere; & nisi quia Deo permittente adeo potuit præ-
sentium dierum malitia, indignum erat, ut dilato-
rum novitas tanta facilitate in nostram grassaretur
injuriā, & Christianæ pacis confunderet unitatem.
Porro cum scriptum sit, *Ne transgrediaris terminos
quos posuerunt patres tui*, irreligiosum est, ut epi-
scopus Eboracensis ultra pedem tendat novæ præsum-
ptionis, quam ecclesiæ suæ facultas fuit & norma
prisæ consuetudinis. Cæterum episcopo Cantuari-
ensi indebitum & æternæ ignominie dedecus erit, si
de privilegiis ecclesiæ suæ quicquam diminuat, &
unde juste ab antiquo illam investitam reperit, in-
ertie suæ consensu diebus suis expoliari permittat.
Malo, inquit beatus Gregorius, *qualibet adversa
pati, quam ecclesiam Petri temporibus meis degene-
rari*. Cum igitur Paulus dicat, *Omnis anima pote-
statibus sublimioribus subdita sit*, nihil indebitum
ab episcopo Eboracensi episcopo Cantuariensis ex-
postulat, nisi ut sibi canonicam subjectionis humili-
tatem debeat, quam antecessores ejus antecessoribus
suis debuisse fideliter constat; unde beatus Grego-
rius, *Omnia*, inquit, *quæ antiquitas statuit inteme-
rata servantur*: nempe nulli sapienti incognitum,
cujus capitis membrum est, qui propriæ vanitate
surreptionis alterius ecclesiæ justitiam deterit, & cui
testamento Christianæ institutionis subiectus est, ei
contra fas rectitudinis similis esse contendit. Apostoli
nimirum sententia est, *Qui potestati resistit, Dei
ordinationi resistit*. Hoc est igitur, hoc est (serenif-
sime pater) quod tota conqueritur ecclesia Cantua-
riensis, quia, sicut dictum est, in injuriā nostram
pauculorum hominum nova grassatur importunitas:
& locus qui ecclesiæ nostræ hætenus beneficio ali-
quantulum habuit statum religionis, in fine dierum
justitiæ nostræ detrahit audacia propriæ adinventio-
nis. Et certe non immerito moti sumus, quia pa-
triæ, ut ita dicam, extremus angulus in ecclesia Dei
dissensionis intulit molestiam, & tam perpetuam ec-
clesiæ Cantuariensis abolere nititur eminentiam.
Quod si hucusque ignorat Eboraca, quid jam per
quadringentos & eo amplius annos utilitatibus suis
Cantuaria contulit, vel quid ipsa Cantuarie debuit,
vix erit ut assertionibus nostris credere velint; pub-
licas & veteres gentis Anglorum historias relegant,
tam Eboracensis quam Cantuariensis ecclesiarum
privilegia.

privilegia inquirant, nec veritati quos non habet angulos inducant; quod si veterum patrum institutis & literis non credunt, nec verbis nostris credituri sunt.

Miramur, inquit, quibus institutis veterum gloriantur, præsertim cum beatus *Gregorius*, qui primus populis *Anglorum* Christianitatis officium procuravit, & ecclesiarum nostrarum leges & consuetudines instituit in *Anglia*, duo pallia duas sedes metropolitanas, *Lundoniensem* videlicet & *Eboracensem*, duos archiepiscopos ordinasse videatur, quibus post obitum *Augustini* hanc distinctionem imponit, ut qui prius fuerit ordinatus, prior habeatur: id sanè, ut videtur, intendens, ut non *Cantuaria* sed *Lundonia* metropolis diceretur & esset; unde verum sapientibus liquet, quia alterius metropolis transmutatio alteri non translata, nec fuit, nec esse debuit præfæ dignitatis ablatio. Sed *Cantuariensis*, inquam, metropolis, nec ante illud decretum, nec post translata fuisse reperitur, nil ergo nostra interest quicquid inter *Londoniam* & *Eboracam* distinguitur, tantum ab utraque *Cantuaria* canonica reverentia teneatur: siquidem in ecclesiastica historia gentis *Anglorum* quam venerabilis *Beda* presbyter luculento & verissimo stylo describit, luce clarius est, quia prædicante *Augustino* & sociis ejus verbum Dei *Cantuariorum* populo, tam eorum rex quam idem populus, relicto gentilitatis ritu, unitati se sanctæ Christi ecclesiæ credendo sociavere; nec distulit rex quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradui congruum in *Dorobernensi* metropoli sua donaret, simul & necessarias in diversis speciebus possessiones conferret. Interea vir Domini *Augustinus* venit *Arelas*, & ibi juxta quod jussa sancti patris *Gregorii* acciperat, genti *Anglorum* ordinatur archiepiscopus; reversusque inde *Britanniam*, jam non *Lundoniensis* sed *Dorobernensis* archiepiscopus, misit continuo *Romam* *Laurentium* presbyterum & *Petrum* monachum, qui beato pontifici *Gregorio* gentem *Anglorum* fidem Christi suscepisse, ac se episcopum non *Lundonia* sed *Dorobernia* factum esse referrent; simul & de eis quæ necessario videbantur quæstionibus ejus consulta flagitans. Nec mora, congrua quæstioni responsa recepit, quæ etiam historiæ suæ *Beda* inferere commodum duxit. Porro sciendum quia tunc in *Lundonia* & finitima gente ejus, sicut idem Historiographus memorat, necdum ad fidem conversa, principatum habebat non ipse rex, sed quidam nepos *Ethelberti* regis *Cantuariorum*, quamvis sub potestate positus ejusdem *Ethelberti*: at vero *Augustinus*, testante *Beda*, ubi in regia civitate sedem episcopalem (ut prædiximus) accepit, recuperavit in ea, regio fultus adminiculo, ecclesiam quam inibi antiquo *Romanorum* fidelium opere factam fuisse didicerat, & eam in nomine sancti Salvatoris sacrauit, atque ibidem sibi habitationem statuit, & cunctis successoribus suis. Revertentes igitur post hæc, qui, sicut dictum est, *Romam* missi fuerant, retulerunt secum ad *Augustinum* illam famosissimam beati patris *Gregorii* epistolam; in qua inter *Lundoniensem* & *Eboracensem* episcopum distinctionem sæpe dictam fecisse videtur, de cujus distinctionis intelligentia, ne quid dubium remaneret, *Johannes* Levita *Romanus* in vita beati *Gregorii* ad *Johannem* papam ita scribit dicens, *Misit*, inquit, beatus *Gregorius* *Augustino* pallium, jubens, ut sub metropoli sua Cantia duodecim episcopos ordinaret, ad *Lundoniam* & *Eboracam* singulos

episcopos mitteret, qui duodecem sub se nihilominus episcopos consecrantes pallium ab apostolica sede perciperent, & post *Augustini* obitum ipse inter eos primus haberi debuisset qui primus consecrari meruisset. Juxta quam prudentis viri sententiam nequaquam successoribus *Augustini* beatus *Gregorius* debere subtrahi præsignavit quicquid primatus seu dignitatis illi sicut ejusdem gentis Apostolo apostolicæ sedis autoritate concessit; nam & ipsum ab illo usque in præsens investitura *Cantuariensium* episcoporum indefinenter obtinuit. Denique in eadem epistola beatus *Gregorius* ita, *Ad Eboracam*, inquit, civitatem te volumus mittere, quem ipse judicaveris ordinandum: ita ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecem episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: At vero neque *Augustinus*, neque *Laurentius*, neque tertius ab *Augustino* *Melitus* *Dorobernensis* archiepiscopus aliquem ad *Eboracam* destinavit ordinandum episcopum. Quartus autem ab eo *Justus* *Paulinum* antistitem consecravit, & eum provinciæ *Eboracensis* populis prædicatorem delegavit; de quo *Justo* scire velim, an eum *Eboracenses* erga se minoris fuisse dignitatis asseverent, quam *Gregorius* *Augustinum* fore decrevit, an ejusdem qui fecit quod ille facere debuit, nec tamen fortasse potuit. Ni fallor, ejusdem prorsus, inquierent, quia nil impedit personarum diversitas, ubi idem facit eadem & voluntas & potestas: ita tamen ut successores *Paulini* itidem censerentur cum successoribus *Justi*, quales futuri esse decernuntur cum successoribus *Augustini*. Habuit igitur vel unum *Augustinus* successorem quem ecclesia *Eboracensis* & habuit et habere debuit primatem.

Sed enim *Paulinus* gentem ad quam missus est à gentilitatis errore convertit, et ab apostolica sede pallium suscipiens, in *Eboraca* cathedram episcopalem instituit, episcopum tamen in provincia sua neminem creavit. Ac deinde post hæc, defuncto *Justo*, *Honorius* pro eo *Cantuariensis* succedit episcopus; turbatis itaque rebus *Northanhymbrorum*, cum nil alibi præsidii nisi in fuga esse videret, *Paulinus* rediit ad matrem suam *Cantuariensem* ecclesiam, atque ab *Honorio* archiepiscopo multum honorifice susceptus est. Quo in tempore *Rofensis* ecclesia, quæ *Cantuaria* non solum magisterio, verumetiam temporali dominio hucusque serviebat; pastorem minime habebat, ac per hoc curam ipsius præfatus *Paulinus* invitatione & præcepto *Honorii* archiepiscopi suscepit & tenuit, usque dum & ipse suo tempore ad cœlestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens, pallium quoque quod à *Romano* episcopo acceperat, reliquit. Quocirca simplicium auribus planum est, quia in omni primatu sui similem alterum habuit *Augustinus* successorem, nisi forsan *Eboracenses* dicant *Paulinum* suum interim non subiectum quamdiu suus, subiectum vero quia *Rofensis* postmodum erat episcopus; sane quicquid egit subiectionis prætendit indicium, & quod recepit ecclesiæ *Cantuariensis* insigne erat beneficium. Denique in tota illa historia venerabilis *Beda* presbyteri certum est, *Eboracam* nec fidei, nec religionis ullam habuisse constantiam nisi beneficio & gratia *Cantuariensis* ecclesiæ, quippe quæ usque ad hæc *Normannorum* tempora vix unquam clericos vel monachos instituit, nec in provincia sua aliquem episcopum procreavit, neque ipsa suis etiam pontificibus

cibus sepulturam procuravit. Interea post discessionem *Panlini* provincia *Northanhymbrorum* religione fluctuabat, & fide; quocirca rogatu Deo dilecti regis *Oswaldi Scottorum* episcopi beatæ memoriæ *Aidanum* consecratum antistitem in *Angliam* transmiserunt, qui primus in *Lindisfarnensi* insula sedem episcopalem accepit; tempore vero sequenti, mutatis rebus qui tunc episcopus *Lindisfarnensis* nunc dicitur & est *Dunelmensis*, post quem itidem *Scotti* usque ad quatuor viritum episcopos ad eandem insulam direxerunt: de quibus *Scottis* prætereundum non est, quia juxta decretum beati patris *Gregorii* suffraganei erant *Cantuariensis* archiepiscopi; in illa namque sæpe dicta epistola postquam de distinctione *Lundoniensis* & *Eboracensis* episcopi unde movetur tanta contentio, satis actum est, Beatus *Gregorius* ad *Augustinum* ita subjungit dicens, *Tua vero fraternitas non solum eos episcopos quos ordinaverit, neque hos tantummodo qui per Eboracæ episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniae sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Jesu Christo auctore subjectos*: & idem in responsionibus ad eundem ita, *In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus, Britanniarum vero omnes episcopos tue fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roorentur, perversi auctoritate corrigantur. Britannias siquidem appellat pluraliter propter diversas ejusdem insulæ provincias & linguarum divisiones. Beda* namque cum *Britanniae* qualitatem describeret, *Hæc, inquit, insula in presenti juxta numerum librorum quibus lex divina scripta est, quinque gentium linguis unam eandemque summæ veritatis & veræ sullimitatis scientiam scrutatur & confitetur, Anglorum videlicet, Britonum, Scottorum, Pictorum, & Latinorum, quæ meditatione Scripturarum ceteris omnibus est facta communis. Idem in tertio ejusdem historię libro; Denique, inquit, omnes nationes & provincias Britanniae quæ in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scottorum & Anglorum divisæ sunt, in ditionem Oswaldus accepit. Et sæpenumero idem in eodem volumine evidenter distinguit inter *Scottos* qui *Britanniam*, & illos qui incolunt *Hiberniam*. Episcopos igitur *Scotie* beatus *Gregorius* suffraganeos deputavit *Cantuariensis* ecclesiæ, illos sane duntaxat illa apostolicæ sedis auctoritate decernens, qui ante beati *Augustini* adventum in *Angliam* ab olim conversis *Britonibus* & *Scottis* instituebantur antistites, De quibus, ut ibi legitur, plurimos *Augustinus* in exordio episcopatus sui convocavit ad colloquium suum, fraterna admonitione suadens, ut pace Catholica secum habita, communem Evangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent; qui cum longa disputatione habita, *Augustino* & sociis ejus assensum præbere noluisse, tandem utriusque partis concordia cæcus adducitur in medium, cujus illuminatione conjectum est vera esse quacunque *Augustinus* astruebat: attamen illi nil horum quæ astruebantur se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant: unde factum est ut minitante & prædicente *Augustino* suæ postmodum cum suis gravissimam paterentur censuram perversitatis, quia utiliter noluerunt obedire allegationibus veritatis. Et de *Laurencio* successore *Augustini* ita subsequitur, dicens. Denique, inquit, non solum nova quæ de *Anglis* erat collecta ecclesiæ curam gere-*

bat, sed & veterum *Britanniæ* incolarum necnon & *Scottorum* qui *Hyberniam* insulam *Britanniæ* proximam incolunt, populis pastorem impendere sollicitudinem curabat. Quam viz. pastoralis curæ sollicitudinem nunquam postea *Cantuariensis* ecclesiæ, tam universæ *Britanniæ* quam *Hyberniae* beneficio simul & Primatu impendere cessavit, nisi modo quando à novis & omnium veterum acutissimis *Eboracensis* ecclesiæ doctoribus omnia in aliud & melius corriguntur. Porro defuncto *Honorio*, *Deusdedit* sextus in episcopatum ecclesiæ *Dorobernensis* accipitur: cujus in tempore vir quidam *Ceadda* nomine, magnæ & religiosæ simplicitatis in episcopatum ecclesiæ *Eboracensis* eligitur; cumque *Doroberniam* consecrandus adveniret, *Deusdedit* archiepiscopum jam migrasse de seculo reperit; quapropter ad quendam illius suffraganeum qui solus in tota *Britannia* orthodoxus remanserat, diverit, & ab eo consecratus *Eboracum* rediit. Interea quoque, vacante *Dorobernia*, quidam *Wilfridus* à rege *Northanhymbrorum* electus, *Galliam* mittitur, & consecratus *Angliam* revertitur: igitur tam rex *Cantuariorum* quam rex *Northanhymbrorum*, licet ipse duos jam episcopos in provincia sua consecrari obtinisset, *Britanniam* tamen totam à nuper accepta Christiana religione vacillare timentes quia *Cantuarina* archiepiscopum non haberet, pari consensu electum quendam presbyterum nomine *Wighardum* ad apostolicam sedem consecrandum direxerunt; qui apud *Vitalianum* papam optime susceptus, superveniente pestilentia ibidem obiit peregrinus; quo defuncto, quidam magnæ virtutis monachus, *Theodorus* nomine, *Tharso* *Cilicie* natus, tam lingua Græca quam Latina præditus, tam secularis philosophiæ quam ecclesiasticæ sapientiæ gratia refertus, ab ipso papa eligitur, consecratur, & comitante eum *Adriano* abbate æque viro sapientissimo, non solum *Dorobernia*, sed sicut *Beda* sæpenumero memorat, totius *Britanniæ* archiepiscopus destinatur; cujus laudis vitæ & primæ dignitatis præconium, sæpe dictus *Historiographus* eleganter exprimit dicens, *Ut enim, inquit, breviter dicam, tantum profectus spiritualis tempore præsulatus illius Anglorum ecclesiæ, quantum nunquam ante potuerunt cepere: neque unquam prorsus ex quo Britanniam petierunt Angli feliciora fuerunt tempora, dum & fortissimos Christianosque habentes reges cunctis barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota ad nuper audita cœlestis regni gaudia penderent, & quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent. Pervenit igitur *Theodorus* ad ecclesiam suam non aliunde sed ab apostolica sede directus, comitante *Adriano* (sicut *Beda* refert) Qui cooperator existens diligeret attendere, ne quid ille contrarium veritati, fidei & ecclesiæ *Græcorum* more in ecclesiam cui præesset introduceret: moxque peragrata insula tota quaquaversum Anglorum gentes morabantur (nam & libentissime ab omnibus suscipiebatur & audiebatur) rectum vivendi ordinem tam clero quam populo disseminabat, quæque erant mutanda mutabat, quæ corrigenda corrigebat, cujus primatu & doctrina tam ecclesiæ status quam episcoporum numerus proficiebat; isque erat primus in archiepiscopis *Doroberniæ*, sicut *Beda* ejusdem verbis testatur, cui omnis Anglorum ecclesiæ manus dare consentiret. Ubi tunc *Eboracensium* hæc nova & admirabilis industria quæ*

quæ jam in novissimis diebus male molitur eripere quod jam ecclesia *Cantuariensis* per quadringentos & eo amplius annos inviolate meruit possidere, nec historia docet, nec memoria tenet: quando per tam diuturnum spatium primatu suo ecclesia *Cantuariensis* exuta fuisse dicatur, nisi modo quando *Eboracensem* novitas in nostram injuriam vehementer & prospere elevatur: vel beati *Gregorii*, vel sacrorum canonum autoritate didicimus, quia quicquid altera ecclesia saltem per triginta vel quadraginta annos illibate meruit obtinere, alterius postmodum ecclesiæ improbitate non debeat amittere; nobis autem omnium miserrimis nec quadragintorum annorum poterit quicquam diuturnitas subvenire: fatendum plane est quia juxta prophetam pertransierunt multi, & novorum *Eboracensem* multiplex est scientia, si voluerint fateantur, & acclament quia illorum sumus, quia ecclesia *Cantuariensis* illorum mancipatur servitio: sit eis pro ratione & voluntas & præsumptio, vel dicant, quo tempore, quo authore ecclesia *Eboracensis* hanc manus dationem excussit, quam post beatum *Theodorum* usque modo ecclesia *Cantuariensis* merito beneficio & primatu obtinere promeruit. Cæterum interim videamus quid *Beda* referente, beatus *Theodorus* circa *Eboracam* & ejus provinciam egerit, quid Christianæ religionis, quid fidei, quid ecclesiasticæ & canonicæ institutionis ibidem operatus fuerit, nisi forte cassare velint quicquid ille ordinavit; quia illis absentibus, immo ne quicquam existentibus, quicquam ordinare præsumpsit; igitur *Theodorus* audiens quod *Ceadda Eboracensis* episcopus, assistentibus non catholicis episcopis, fuerit ordinatus, deposuit eum; sed quia vir vitæ venerabilis & miræ religionis erat, aliquanto tempore post canonice reconciliatum præfecit eum in provincia *Dorobernensi* ecclesiæ quæ modo *Cestrensis* appellatur: administrante *Eboracæ* civitatis episcopium prædicto viro venerabili *Wilfrido*, qui non solum *Eboracensis* sed etiam omnium *Northanhymbrorum* episcopus erat. Cum autem idem *Wilfridus* emergentibus causis ab episcopatu, *Egfrido* rege cogente, per autoritatem *Theodori* pulsus fuisset, ipse *Theodorus* nolens provinciam *Northanhymbrorum* episcoporum solatio carere, duos episcopos ordinavit, & unum *Eboracensi*, alterum ecclesiæ *Lindisfarnensi* præfecit: quibus etiam oportuno tempore post in eadem provincia locis opportunis alios tres addidit, & eorum aliis decedentibus, alios quos volebat subrogavit. Quanta ibi bona *Theodorus* fecerit, quoties concilia congregaverit, quot monasteria per discipulos suos instituerit, in ecclesiastica *Anglorum* historia luce clarius est videri. Occiso autem rege *Egfrido*, ipse *Theodorus* præfatum *Wilfridum* à *Cicestrensi* pontificatu, quem ipse *Wilfridus* in *Selesei* conversa per se ad fidem Christi tota australium *Saxonum* provincia primus instituit abstractum, *Eboracæ* & toti provinciæ *Northanhymbrorum* episcopum restituit, remotis iis quos jam olim eo repulso ipsemet eidem provinciæ, ut diximus, instituerat; translato autem ad cœlestia *Theodoro*, successor ejus *Birhtwaldus Cantuariensis* archiepiscopus coacto generali concilio in parrochia *Eboracensi* sæpe nominatum *Wilfridum* propter cuiusdam contra ecclesiam *Cantuariensem* factam inobedientiæ culpam, loco pontificatuque summovit, & postmodum monitus à Romano pontifice *Johanne* suis omnibus eum revestivit, sicque in pace quatuor

annis supervixit, quinto ad Dominum transiit, juxta quod ei à *Roma* remeanti, & apud *Meldum Gallie* urbem infirmanti sanctus *Michael* archangelus repromisit. Nulli ergo sapienti dubium tam *Theodorum* quam ejus successorem in *Eboraco* & ejus provincia primatum habuisse, qui toties in eisdem locis episcopos instituerunt & restituerunt, & quibus omnes, ut *Beda* testatur, manus dare consenserunt. Hucusque gentis nostræ fidem & ecclesiæ primitias, & antiquam seriem venerabilis *Beda* commemorat.

Verum *Eboracenses*, velut ex aliqua paritate sibi non mediocriter arrogare videntur, quia viz. *Honorius* papa intet *Cantuariensem* & *Eboracensem* episcopum ita convenire judicat, ut cum eorum alter ex hac vita transierit, qui superest alterum in loco defuncti debeat ordinare: & quidem id ita constat hucusque fuisse servatum quatenus, viz. quandoque episcopus *Eboracensis* à *Cantuariensi* consecrandus erat, ubicunque jubet *Cantuariensis* illuc *Eboracensis* consecrandus adiret; vel quandocunque *Cantuariensis* ab *Eboracensi* consecrandus erat, illuc consecraturus adveniret ubi *Cantuariensis* juberet; non est igitur acclamanda parilitatis æqualitas, ubi tempore, primatu, cura & beneficio totum jure vindicat alterius & facultas, & investituræ illibata diuturnitas; & ni fallor, nec historia, nec memoria tenent *Eboracenses*, quod omnibus his contradicere valeant. Unde Christianis auribus satis liquet, 30
cujus temeritatis audacia est matri filiam velle rebellare, cujus semper ministerio religionis suæ lacsumpsit & gratiam: superbe igitur *Eboracensis Cantuariensi* subtrahere nititur, quod tanto merito præfati subjectionis debetur, *Grave nimis est*, inquit beatus *Gregorius*, *contra veterum usum sacerdotes sibi quicquam arripere, religio Christiana veritatis est malle ubi decet humiliter subjici, quam superbe majoribus ubi non decet æquari.*

Fuit, inquiunt, ista subiectio quamdiu ecclesia 40
Eboracensis fuit sine pallio. Revera, inquam, sicut in veteribus Chronicis *Anglorum* invenitur, centum viginti quinque annis sine pallio perduravit: non igitur temere debet prætermitti quod tanto tempore potuit obtineri; & si adeo meruit ecclesia *Eboracensis* per *Cantuariensem* enutrir, non sit tamen ingrata beneficio, sed eo magis humilis & obnoxia matris solatio; Pullorum crudelitas notari solet, qui, post incrementum ætatis, intendunt jugulo matris; & Dominus per Prophetam, *Filios*, inquit, *enutrivisti & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Porro si restituto pallio aliquatenus meruit crescere, non tamen adeo ut per se valeat existere. Quomodo namque metropolitanus vel archiepiscopus jure vocatur, cui nulla episcoporum provincia suffragatur? Habet, inquiunt, *Lindisfarnensem*, qui & *Dunelmensem*, habent *Glesguensem*. Excepto inquam interim hoc *Normannorum* tempore, fatemur plane quia tempore priori nunquam *Eboracensis* archiepiscopus aut *Lindisfarnensem* suffraganeum habuit aut *Glesguensem*. Sane dicant *Eboracenses* quem unquam archiepiscopus *Eboracensis* episcopum instituit; quem unquam in provincia sua consecravit? immo si pace illorum dici potest, *Ripensem* & *Hagustaldensem* quos ecclesia *Cantuariensis* instituit, ecclesia *Eboracensis* per terrenæ potestatis surreptionem destituit. At vero de *Glesguensi* breviter intimandum, quod est antiquorum *Britonum* episcopus, quos beatus

pater *Gregorius* singulatim episcopo *Cantuariensi* subjectos fore decrevit, cujus viz. ecclesiæ episcopus, sicut à majoribus natu illorum traditur, usque ad hæc *Normannorum* tempora, vel ab episcopo *Scotorum*, vel *Gualensium Britonum* consecrari solebat, cæterum de *Lindisfarnensi* à quibus institui vel consecrari solebat, luce clarius supra ostensum est, sed de institutis antiquorum, quid interim *Eboracensis* sua interest providere. Invadant securi & dicant, Alii laboraverunt, nos autem in labores eorum introeamus, lapidatus est *Naboth*, nullo impedi-
 10 diente securi possideamus vineam ejus. Esto tamen, habeat duos *Eboracensis* suffraganeos episcopos, quibus vel eorum altero defunctis, qualiter alios canonicè solus restituat, perspicuum non est: nisi forte cum voluerit uti libuerit, vel archiepiscopum *Cantuariensem*, vel ejus provinciales accersiri jubeat, quibus dicto citius adventantibus, suos *Eboracensis* instituat. Decernit, inquit, beatus *Gregorius*, ut episcopus *Eboracensis* duodecem episcopos ordinare debeat, qui sua postmodum subiaceant di-
 20 rioni. Habeat, inquam, dominus *Eboracensis* vel duodecem, vel tredecem, vel quot ipse creavit episcopos, & consecravit, illos saltem *Cantuariensi* benigne dimittat quos *Cantuariensis* instituit, & diu sine calumniarum retractione obtinuit.

Quid enim, inquit, restituto pallio, neminem archiepiscopus *Eboracensis* suffraganeum habuit? Si habuit, inquam, ostendant, vel per veritatis historiam, vel per testimoniorum memoriam, usque ad hæc *Normannorum* tempora alicujus episcopi suam investituram. Denique *Alcunius* qui & *Albinus* famosissimus, & antiquus *Caroli* imperatoris magister, ad *Adelardum* archiepiscopum *Cantuariensem* scribens, inter cætera sic dicit: *Ecclesiastica dignitas ubique exaltetur, sanctaque sedes qua prima fuit in fide, prima sit in sanctitate & honore, que quidem partim discissa est, non rationabili, ut videtur, consideratione, sed quadam potestatis cupiditate; quod si fieri posset ut pacifice aduniat, & scissio resarciatur, bonum videtur hoc fieri cum consilio omnium sacerdotum Christi; ita tamen ut ille pallio diebus suis non exuatur, licet ordinatio episcoporum ad sanctam & primam sedem recurrat.* Testatur etiam *Alcunius* in eadem epistola, quia per invasores regni hæc ecclesiæ discissio & prædicta pallii restitutio provenit: nam & *Leo* papa, quo invasore id usurpatum est, insinuat scribens ad *Coenwlfum* regem *Merciorum* qui sunt populi *Anglorum*. De epistola, inquit, quam *Ethelardus* reverendissimus & sanctissimus nobis emisit, quemadmodum poposcit vestra excellentia, sicut decebat, sanctitati ejus enucleatius reddidimus responsum: quia nos de clerico illo apostata qui ascenderat in regnum, similem deputantes *Juliano* depravato, & anathematizantes, abicimus, quatenus eum à nequissimo expellamus regno, & de salute animæ illius procuremus. Nam pro hujusmodi valde laudavimus fratrem nostrum præfatum archiepiscopum, quia pro fide orthodoxa animam suam posuit. Ecce antiqua & hæcenus illibato more *Roma Cantuariam* pro defensione fidei orthodoxæ beatificat, invasorem regni & apostatam notat, quo autore contra ecclesiæ *Cantuariensis* debitam honestatem, alter qui non debebat palliatur. Ecce alterius & longinqui imperii magister jam per seculum usitato nomine primam sedem appellat, & manente pallio, ordinationem episcopo-

rum ad primam sedem recurrere debere judicat: quam in fine seculorum contra veterem & illibatum usum, nova temeritate ecclesia *Eboracensis* exhereditare festinat. O mira & inaudita perversitas! si plus valeat usurpatæ temeritatis audacia, quam diuturnæ & inconcussæ veritatis fida memoria. Contra hujusmodi *Leo* papa sic scribit. *Nec mos nec noviter introducta fuit consuetudo ecclesiæ nostræ contra antiqua statuta, nova vel inusitata præsumere, sicut ex veterum historiarum autoritate didicimus, credimus, propter quod & loquimur.* Hæc fuit toto *Anglorum* tempore ecclesiæ *Cantuariensis* prima excellentia. O beatissime papa & unice colende pater! Cæterum toto hoc *Normannorum* tempore qualiter inter *Cantuarienses* & *Eboracenses* convenerit, præsens & viva memoria declarabit; siquidem à *Normannis Anglia* debellata, & sicut ante dictum est *Stigando* deposito cum vacaret ecclesia *Cantuariensis*, electus est in archiepiscopum *Lanfrancus* *Cadomensis* abbas, vir reverendissimus, & omnis tam divi-
 20 næ quam secularis philosophiæ peritissimus, & totius latinitatis magister doctissimus: qui consecratus in sede propria à suis, invitavit electum *Eboracensem* virum honestæ castitatis, & bene literatum *Thomam* nomine, quatenus ad primam sedem *Cantuariensem* consecrandus adveniret, Venit, & profiteri monitus primo distulit, tandem post hæc professus consecratus est; interea *Romam* ambo veniunt, & apud *Alexandrum* papam de palliis morem gerunt.
 30 Fortassis arrogantia videretur edicere, quanta tunc reverentia *Lanfranco* apud sedem apostolicam assurgitur, vel quanta subjectione *Lanfrancus* omnibus diebus suis apostolicæ majestatis imperium prosequitur. Acceptis itaque palliis, *Thomas* de appetita & accepta professione coram papa calumniam movet, & *Lanfrancus* pro loco & tempore ecclesiæ suæ privilegia exhibet. At vero dominus papa bona deliberatione præcepit, quatenus uterque revertatur ad propria, & collectis in unum majoribus natu tam
 40 episcopis quam nobilibus *Britanniæ*, illorum memoria & veterum historiarum testimonio tanta discissio terminetur. Igitur, peractis his, nihil aliud definiri potuit, quam quod ecclesiarum prisca consuetudo, sicut præfati sumus, & tenuit & instituit. Quocirca *Thomas* sibi hæcenus incognitam rerum veritatem edoctus, & humiliter veniam petens, *Lanfranco* & primæ sedi reconciliatur. Eo sane reconciliationis tempore quæcunque in posterum suboriri poterat altercationis occasio removetur, & tunc primum *Eboracensium* metropolitane ecclesiæ *Lindisfarnensis* episcopus, *Lanfranco* concedente, suffraganeus adhibetur. Ita duntaxat quatenus in posterum de faci-
 50 enda professione scrupulositas nulla remaneret, & *Cantuarie* prima sedes in sui primatus honore pristino perduraret; unde & *Alexander* papa inter alia quæ *Lanfranco* mittebat, ita scribit. *Accepimus, inquit, à quibusdam venientibus de vestris partibus ad limina sanctorum apostolorum Petri & Pauli, quod quidam clerici, associato sibi terrena potestatis laicorum viz. auxilio, diabolico spiritu repleti moliantur de ecclesia sancti Salvatoris in Dorobernia, que est metropolis totius Britanniae, monachos expellere, & clericos inibi statuere.* Igitur *Thomas Eboracensis* tres viritim sibi succedentes episcopos, quorum unus hodieque superest, in *Lindisfarnensi* ecclesia consecravit. Nec tamen in urbe sua, quippe solus non poterat, sed ubi ecclesia *Cantuariensis* in pro-
 60 vincia

vincia sua concedebat, & episcoporum suorum solatia exhibebat. Post hæc *Lanfrancus* in senectute bona defungitur, & in locum ejus beatæ memoriæ *Anselmus* abbas *Beccensis* eligitur; cujus vitam virtutibus & miraculis gloriosam, spiritualis & incomparabilis sapientiæ quidam divinus splendor illuminavit; hunc *Thomas Eboracensis* in *Dorobernia* metropoli tua ordinaturus advenit, & totius *Britannie* primatem consecravat. Qui cujus obedientiæ, & humilitatis, & fidei erga sedem Apostolicam fuerit, testantur persecutiones, exilia & pericula, quæ sicut pene totus mundus agnovit, pro libertate *Romana* ecclesiæ patienter sustinuit. Quem quidem cum *Willelmus* junior, rex *Anglorum* crudelissimus, ad abnegandum *Urbanum* papam illum coegisset, solus pene cum ecclesia sua in tota *Anglia* *Romani* nominis splendorem non fœdavit; quapropter inter alia quæ passus est, etiam ille dominus *Thomas Eboracensis*, nec Dominum timens, nec *Romana* majestatis fidem reverens, Christiano & sancto viro, jussu quidem prædicti regis, nefando ore fraternitatem abnegavit. Quo tandem defuncto, in locum ejus quidam *Girardus* succedit, de cujus electione, vita, moribus & miserrimo obitu, melius est silere quam quicquam quod Christianæ pietatis aures offendant enarrare. Interea sedes apostolica de investituris ecclesiarum cum rege *Anglorum* constanter actitabat: unde & bonæ memoriæ *Paschalis* papa scribens ad *Anselmum* archiepiscopum, cum provida deliberatione non debere per manus laicorum investituras ecclesiarum dari decrevisset, postea sic infert. *Hæc ita doceas*, inquit, *sicut tuo scis primatui expedire, quem profecto fraternitati tuæ ita plenum & integrum confirmamus sicut à tuis constat prædecessoribus fuisse possessum*. De cujus primatus confirmatione item *Paschalis*, *Anselmo* sic. *Quondam*, inquit, *in literis ab apostolica sede tibi directis*, *Cantuariensis ecclesiæ primatum ita tibi plenum concessimus, sicut à tuis constat prædecessoribus fuisse possessum: nunc autem petitionibus tuis annuentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus eundem primatum, & quicquid dignitatis seu potestatis eidem sanctæ Cantuariensi seu Dorobernensi ecclesiæ pertinere cognoscitur, literis presentibus confirmamus*. Porro *Girardus*, accepto pallio de *Roma*, *Britanniam* veniens, contra decretum domini papæ pro voluntate regis graviter mentitus est: in ea namque fide qua vivere episcopus debet, juravit, quia contra decretum suum dominus papa regi *Anglorum* investituras ecclesiarum concessit. Qua de re epistolæ vel *Anselmi* ad *Pascalem*, vel *Paschalis* ad *Anselmum* habentur. Hæc & alia hiis similia *Girardus Eboracensis* contra *Romanam* ecclesiam attemptare præsumebat, dum *Anselmus Cantuariensis* pro illa persecutiones & exilia libenter pati non formidabat. Væ peccatis meis, quibus ad malum imputatur quicquid prædecessores mei optime meruerunt, & dominus *Thurstinus Eboracensis* sola nostræ partis injuria redimit, quicquid prædecessores ejus male gesserunt; vel si illi imputari non debet prædecessorum suorum culpa, mihi prodesse non debet prædecessorum meorum virtus & justitia. Quia etsi peccata *Radulphi* tanta sunt ut pati talia debeant, *Augustini*, *Theodori*, *Lanfranci*, & *Anselmi* peccata nulla sunt, ut novissimis temporibus pati ista mereantur. Porro *Girardus* cum *Anselmo* de facienda professione data fide jurasset, fallaci tamen ut erat animo, profiteri distulit; quippe se interim erga regem in via sua prosperari, & domi-

num *Anselmum* in via Dei & fide sedis apostolicæ cernebat injuriis & odiis hominum affligi. Tum *Girardo* bonæ memoriæ *Paschalis* ita scribit. *Quamquam*, inquit, *grave adversum nos, immo contra matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam te non ignoremus egisse, presentibus tamen literis tibi mandamus, ut professionem tuam venerabili fratri nostro Anselmo Cantuar. archiepiscopo facere non negligas. Audivimus enim quondam prædecessorem tuum ex hac eadem re contentionem movisse, & cum in presentiam domini Alexandri secundi papæ ventilata esset, ex præcepto ejus, definitione habita, post varias questiones, Lanfranco prædecessori suo & successoribus suis eandem professionem fecisse; unde & nos, quod tunc temporis definitum est volumus, authore Domino, firmum illibatumq; servari*. Interea *Girardus Ebor.* miserrima & subita morte defungitur, & in locum ejus vir valde castus, & bene literatus *Thomas* junior subrogatur; qui, non longe post hæc, defuncto in pace Christianissimo viro *Anselmo* archiepiscopo, professus sanctæ & primæ ecclesiæ *Cantuariensi* consecratus est in *Lundonia* ab ejus urbis episcopo. Is itaque quendam *Britonem Glesguensi* ecclesiæ ordinavit episcopum, quæ jam pene præter memoriam non habuerat episcopi solatium; de quo episcopo sciendum, quia sicut prædictum est, si antiquorum *Britonum* episcopus est, secundum beati *Gregorii* decreta *Cantuar. ecclesiæ* suffraganeus est; quod si forte propter provinciarum viciniam, licet mutato & loco & populo idem *Pictorum* episcopus debet putari, nihilominus ecclesiæ *Cant.* suffragatur, utpote institutus & creatus à *Theodoro* archiepiscopo, sicut *Beda* testatur, veruntamen sicut in gestis sanctorum virorum, *Columbe* viz. presbyteri & abbatis, qui *Beda* referente ante adventum beati *Augustini* in *Britannia* primus *Scotorum* & *Pictorum* populis Christum prædicavit, & venerabilis *Cantugerni* episcopi qui primus *Glesguensi* ecclesiæ præfuit invenitur, non iste est *Candida* casæ episcopus quem *Theodorus* instituit, sed unus de illis antiquis *Britanniæ* episcopus fuit, quos, sicut sæpe dictum est, singulatim beatus *Gregorius* ecclesiæ *Cantuariensi* subjugavit.

Hæc est igitur *Cantuar. & Eboracensis* ecclesiarum prisca consuetudinis institutio, quam non momentaneo & novo ritu, sed per quadringentos & eo amplius annos illibato more sanctorum patrum acceptavit, & facultas Christianæ simplicitatis tanta dispensatio. O beatissime papa & unice colende pater! Hoc est, hoc est quod requirit ecclesiæ *Cantuar.* quod non extorquetur impetu superbiæ sed debetur officio Christianitatis & obedientiæ; equidem justitiæ fas est non culpa vehementiæ, sacerdotes non segniter vindicare; quicquid ecclesiæ suæ postulat & usus libertatis & privilegium gratiæ, unde & *Augustinus* ad *Simplicianum* libro primo; *Quis non videat*, inquit, *iniquitatis neminem argui posse, qui quod sibi debetur exegerit, nec eum certe, qui quod ei debetur donare noluerit; & quis inquam ore sobrio dominum Eborac. reprehendat, quasi acceptæ calamitatis & contumeliæ, si primæ sedi & sanctæ Cantuar. ecclesiæ solvere velit, quicquid olim dignum fuisse deprehenditur, & diuturnitate consuetudinis & merito justitiæ? Unde & concilio *Toletano* xj. capitulo, unusquisque qui ad gradus ecclesiasticos est accessurus, non ante honoris consecrationem accipiat, quam placiti sui innodationem promittat. Et certe *Radulfus* peccator non merito arguendus est alicujus infamiæ, quippe qui Chri-*

fianzæ fidei vinculo detinetur, quatenus ecclesiæ suæ
cujus licet indigne suscepit regimina, non debeat ex-
cellentiam libertatis subvertere, quam tanto tempore
tot prædecessores ejus sanctissimi & sapientissimi viri
voluerunt & potuerunt obtinere. Solent enim *Romani*
pontifices, de observandis indeclinabiliter decretis an-
tecessorum suorum ante consecrationem suam profi-
teri, & mihi quisquam audeat imponere, quatenus
ecclesiæ meæ privilegia debeam evacuare; quod si
forte alicujus occasionis articulo tantum nefas præ-
sumam attingere, certum est quod spiritualis reus ero
adulterii, quia primam fidem irritam feci. Hinc
profecto beatus *Gregorius* scribit ita. *Grave nimis,*
inquit, & *contra sacerdotale constat esse propositum,*
velle cujusquam ecclesia privilegia olim indulta con-
fundere. Quod autem nec ipsi summo pontifici lice-
at sanctorum patrum traditionibus contraire, *Zosimus*
papa sic testatur. *Contra statuta,* inquit, *patrum ali-*
quid concedere vel mutare, nec hujus quidem sedis
potest authoritas. Viderit igitur apostolicæ sedis
summa prudentia, quanta benevolentia veritatis
digni sunt, quorum astutia & dilatione vestra adver-
sum nos ingratitude convaluit, quatinus de consecra-
tione domini mei *Eboracensis* episcopi dignaretur in-
cipere, quod nemo per tot tempora prædecessorum no-
strorum consuevit vel saltem inchoavit, & avertat
Deus ne majestati vestræ surrepat illorum invidia,
qui malevole dicunt *Cantuariam* contra nos trans-
gredi, quia juxta paternarum institutionum terminos
juste exigit legitimam subjectionem *Eboracensis* epi-
scopi. Errant, inquam, quia hoc *Cantuaria* meruit,
hoc salva benevolentia *Romana* sedis excellentiæ non
contra *Petrum*, sed cum *Petro*, & sub *Petro* multis
millibus dierum tenuit, hoc præscæ consuetudinis inve-
stitura & antiquitatis reverenda majestas instituit.
Et ut interim beati *Gregorii* utamur verbis, *Quia*
cunctis liquet unde Britanniarum regionibus fides
sancta prodierit, cum præscam consuetudinem sedis
apostolicæ ecclesiæ Cantuariensis humilitas repetit,
quid aliud quam bona soboles ad sinum matris re-
currit. *Ravennas* olim episcopus in tempore beati
Gregorii de usu pallii in solennibus Letaniis ecclesiæ
suæ præscam consuetudinem solo testium juramento
comprobavit: nobis nec veritatis historia, nec apo-
stolicæ sedis data privilegia, nec tanta diuturnitatis
investitura prodesse sufficiet.

Admonitus, inquiunt, ad dominum papam cum
prope esses venire noluisti: Venire, inquam, nolui
quia non potui; novit Deus qui me voluntate sua
corripuit, quia passionis meæ molestia tantæ majesta-
tis tumultum & terrorem sustinere non potuit; deni-
que infirmitas non habet legem, quantumcunque
igitur velit lapidabit me domini mei *Eboracensis* epi-
scopi & suorum violentia, certe non dabo vineam
meam, nec vendam hæreditatem patrum meorum.

Habeamus, inquiunt, veritatis & oportunitatis ju-
diciū, facile est ostendere quod nihil debemus *Can-*
tuaria, nisi quod omnis ecclesia omni ecclesiæ. Totam
illorum, inquam, de qua gloriantur facilitatem superi-
us exposuimus, o serenissime domine & reverendissi-
me pater, Quæ tamen illarum facultas quantacunq;
sit, hic jure ventilanda esset, ubi antiquitatis historiæ,
ubi veterum chronica habentur, ubi provinciæ &
provinciarum singula loca dinosci, & præsens testium
memoria potest adhiberi: & quidem in secularibus

judiciis solent minores potestates cum suis inferiori-
bus, quæcunque inter se discrepare videntur, in sua
curia tractare, nec antea majoris potestatis curiæ
præsentari, quam justiciæ veritatem in sua depræhen-
dantur violasse, nec judicatur ibi debere quenquam
subire judicium donec investitur, unde sine judicio
passus est spoliari. Qua in re nec sacri canones dis-
sentire videntur, qui etiam ad veritatis definitionem
triginta vel quadraginta annorum investituram in re-
bus ecclesiasticis satis esse testantur. Et quid de ho-
minibus jactare conamur, cum inter dominum & ec-
clesiarum potestates ista sit habitudo, ut quicquid
earum judicio in curia religionis ecclesiasticæ fuerit
solutum, in cælo solutum credatur, & quod hic fue-
rit ligatum, ibi etiam ligatum teneatur. Nihil erga
indignum excellentiæ vestræ si ecclesia *Cantuariensis*
quæ, sicut notum est, de pietate apostolicæ sedis fidei
primordia, lucra virtutis, & religionis accepit incre-
menta, in Christiana fide mereatur intra curiam pro-
vinciæ suæ obtinere, quod tanto tempore prædecesso-
rum nostrorum legitima voluntate potuit habuisse;
neque dominus *Eboracensis* pace vestra indignetur
reddere sanctæ *Cantuariensi* ecclesiæ quod ab ante-
cessoribus suis redditum est, humiliter intendens, & in
mente cum Propheta ita revolvens, *Neque melior*
sum quam patres mei. Memineritque sapienter, quia
discernit Christus reges super columbam, & *maledi-*
ctus omnis qui facit opus Dei fraudulenter. Sapiat-
que quorum caput est, qui dixit in corde suo, *Ascen-*
dam super altitudinem nubium, & similis ero altissi-
mo. Nullius rem concupiscimus aut invadimus, ter-
minos quos posuerunt patres nostri justè vendicamus,
manus dationem, subjectionem, & professionem
Eboracensis ecclesiæ semper ecclesia *Cantuariensis*
obtinuit, idem requirimus, quia ita investitam rep-
perimus.

Quicirca viderit sanctæ sedis apostolicæ summa
justitia, si spoliari debet per surreptionem unius ho-
minis quod potuit haberi per spacium tanti tempo-
ris: Mementote quod pace vestra dixerim, quid apo-
stolus dicat. *Patres,* inquit, *nolite provocare ad ira-*
cundiam filios vestros: & propter Dominum, provi-
dete ne super nos obvenerit quod ipsa veritas clamat.
Tradentur filii a parentibus. Neque vero quisquam
sapiens & benevolus justum esse fateatur, ut quoties
ab aliquo juris nostri suffraganeo provocamur, toties
Romana majestatis curiam adeamus. Denique san-
ctitatis & justitiæ vestræ celsitudinem appellamus,
quatenus ecclesiæ nostræ terminos quos posuerunt
patres nostri firmos & integros observetis, quatenus
more suo ecclesia *Cantuariensis* totius bonæ volun-
tatis vestræ sequatur imperium & optimum princi-
patum. Quod si vobis utile nec onerosum videtur,
potestis & debetis de Cardinalibus vestris, & de
Galliarum episcopis quos volueritis huc transmittere,
in quorum præsentia sapienter astruatur, si ita fuit
primatus ecclesiæ nostræ sicut prælocuti sumus, necne,
vel si quicquam habeant *Eboracenses* quod contra
hæc omnia certum valeant approbare. Iterum atque
iterum majestatem vestram appellamus, ne in diebus
novissimis sanctæ *Cantuariensis* ecclesiæ bonam fi-
dem, & erga beati *Petri* summam & primam sedem
optimam obedientiam despiciatis. Valeat in Chri-
sto, sanctitas vestra o beatissime papa & unice co-
lende pater!

DECRETA PAPALIA DE Primatu CANTUARIÆ.

DECRETUM BONIFACII,

De dignitate Ecclesiæ *Dorobernensis*, quam si quis imminuere visus fuerit perenni Anathematis vinculo dampnatus sit.

*Dilectissimo fratri Justo Bonifacius Episcopus
servus servorum Dei.*

Suscipitis vestræ dilectionis apicibus in quibus repperimus inter alia plurimos ex gentilitate ibidem degentium Deo omnipotenti & Domino nostro *Iesu Christo* auxiliante conversos, maxime autem in partibus *Cantuarie* ad veri Dei nostri fidem vestris laboribus perductos valde gratulati sumus; *Eadbaldi* quoque regis animum ad veræ agnitionis viam esse correctum: Deum omnipotentem in id laudavimus, qui sui nominis sacramentum vestrique laboris fructum non deseruit, sicut ipse prædicatoribus evangelii veraciter repromisit. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.* Multa est clementia apud Deum, multa est in vobis demonstrata, cum aperiantur corda barbararum gentium ad suscipiendum prædicationis vestræ singulare misterium. Ut enim proficerent, vestris meritis est eorum salvatio propinata, Domino dicente, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et alibi: *Consummati operis vobis merces à retributore omnium bonorum Domino tribuetur.* Cognovi siquidem in vestris syllabis ut sanctæ recordationis prædecessor vester *Gregorius* constituit *Augustino* & omnibus successoribus suis in posterum metropolitanam, & primitivam sedem in civitate *Dorobernia*, ubi caput totius gentis *Anglorum* à diebus paganorum habetur. At vero nunc per revelationem *Iesu Christi* qui est origo & caput Christianitatis eadem civitas exaltatur; & orthodoxa fides quæ est radix nobilissima ibidem collocatur, ut ex illa segete uberimum fructum boni operis ad pabulum cælestis patriæ omnes insulani metere queant. O quam felix illa civitas quæ meruit in se Christum habitorem habere! expulsis antiqui hostis insidiis. Felix illa civitas, felix & tota gens cum illos superna misericordia visitare non dedignata sit, quos ante mundi creationem prædestinaverat sibi sociare. Qua ex re absit ab omni Christiano ut ex illa civitate *Dorobernia* aliquid minuatur, aut in aliud mutetur, nunc vel futuris temporibus, quæ à prædecessore nostro domino papa *Gregorio* statuta sunt, quoquo modo res humanæ cassentur. Sed magis ex auctoritate beati *Petri* apostolorum principis id ipsum præcipientes firmamus, ut in *Dorobernia* civitate semper in posterum metropolitanus totius *Britannia* locus habeatur: Omnesque provinciæ regni *Anglorum* ut præfati loci metropolitanæ ecclesiæ subiciantur, immutilata perpetua stabilitate decernimus. Hanc autem ecclesiam, utpote specialiter consistentem sub potestate &

10 & tuitione sanctæ *Romane* ecclesiæ, si quis conatus fuerit imminuere, eique de concessæ potestatis jure quicquam abstulerit: auferat eum Deus de libro vitæ, sciatque se sub Anathematis vinculis esse nodatum. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

20 Privilegium quod *Honorius* Papa concessit ecclesiæ *Dorobernensi*: ut Primatum omnium ecclesiarum *Britannia* pontifex *Cantuariorum* obtineat.

*Dilectissimo fratri Honorio Honorius episcopus
servus servorum Dei.*

Suscipitis vestræ dilectionis litteris, in eis repperimus vestri laboris sollicitudinem circa vobis commissum gregem, multa fatigatione occupatam, multo labore & angustia crebrescentibus malis & mundanis usibus mentis vestræ difficultatis sæpius sustinere gravitatem. Nos vero hortamur vestram dilectionem, ut opus Evangelii quod cœpistis, teneatis, quia in eo tibi laborandum atque perseverandum magis quam omittendum necesse est, memento Evangelici præcepti quo dicitur. *Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Et item in Apostolo, *Fratres stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini, semper scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Ideo suppliciter vestram dilectionem admonemus, ut fide & opere in timore Dei & caritate vestra adquisitio decessorumque vestrorum, quæ per domini *Gregorii* exordia pullulat, convalescendo amplius extendatur. Ut ipsa promissio Dominici eloquii vos ad æternam festivitatem evocet quæ dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Et iterum, *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Interea tuæ sedis auctoritatem nostræ auctoritatis privilegio firmari postulasti. Nos vero absque ulla dilatione gratuito animo annuimus, quia rectum est ut quæ semel statuta atque disposita à prædecessoribus nostris cognovimus, hoc ipsum & nos confirmemus. Eorum itaque vestigia assequentes juxta ritum priscæ consuetudinis quæ à temporibus sanctæ recordationis *Augustini* prædecessoris vestri nunc usque tua ecclesia detinuit, ex auctoritate beati *Petri* apostolorum principis, primatum omnium ecclesiarum *Britannia* tibi *Honorio* tuisque successoribus in perpetuum obtinere concedimus. Tuæ ergo jurisdictioni subicimus præcipimus omnes ecclesias *Anglia* & regiones, & in civitate *Dorobernia* metropolitanus locus & honor archiepiscopatus, & caput omnium ecclesiarum *Anglorum* populorum semper in posterum servetur, & à nulla persona per aliquam malam suasionem in

aliud locum mutetur. Aliter autem si quis fecerit
tipo superbiæ instinctus, & nostræ præceptioni in-
obediens, & pronominatæ ecclesiæ concessis suæ
dignitatis rationibus contenderit reniti, sciat se se-
paratum à participatione corporis & sanguinis Do-
mini & Redemptoris nostri *Jesu Christi*. Deus te
incolumem custodiat dilectissime frater.

DECRETUM FORMOSI;

Quod in civitate *Dorobernia* metropolis &
prima sedes sit totius regni *Anglorum*.

• *Fratribus & filiis in Christo omnibus episco-
pis Angliæ Formosus.*

Auditis nefandorum ritibus Paganorum parti-
bus in vestris repullulasse, & vos tenuisse si-
lentium ut canes non valentes latrare, gladio sepa-
rationis à corpore Dei ecclesiæ vos ferire delibera-
vimus, sed quia ut nobis dilectus frater noster
Pleigmundus intimavit tandem invigilastis, & se-
mine verbi Dei olim venerabiliter jacta in terra
Anglorum cœpistis renovare, mucronem denotatio-
nis retrahentes, Dei omnipotentis & beati *Petri* apo-
stolorum principis benedictionem vobis mittimus,
orantes ut in bene cœptis perseverantiam habeatis.
Vos enim estis fratres de quibus Dominus loquens
inter alia inquit, *Vos estis sal terræ, & si sal eva-
nuerit in quo salietur?* Et iterum, *Vos estis lux
mundi*; significari volens per verbi sapientiam con-
diri mentes hominum à vobis debere; Et in mo-
ribus & vita vestra bonæ actionis studium quasi lu-
men apparere fidei, per quod gradientibus ad vitam
quomodo caute ambulent videant, ut ad promissio-
nem æternæ beatitudinis sine offensa currentes va-
leant pervenire. Nunc ergo accingimini & vigilate
contra leonem qui circumit quærens quem devoret,

& non patiamini ulterius in regione vestra penuria
pastorum Christianam religionem violari, gregem
Dei vagari, dispergi, dissipari, sed cum unus obierit,
alter qui idoneus fuerit canonice protinus subroge-
tur. Nam secundum legem *plures facti sunt sacer-
dotes eo quod morte prohibeantur permanere*. Quod
David considerans, & in spiritu Christi ecclesiam
futuram fore permansuram ad finem usque seculi
prospiciens, ait, *Pro patribus tuis nati sunt tibi*
filiis, constitues eos principes. Nulla itaque mora
sit subrogandi alium cum quilibet sacerdotum ex
hac vita migraverit.

Ut illi, qui primæ sedis principatum gerens inter
vos cæteris episcopis præesse dinoscitur, fratris obitus
fuerit denuntiatus, facta electione canonice alter con-
secratus succedat. Quis autem inter vos principa-
tum tenere debeat, quæve sedes episcopalis cæteris
præpolleat, habeatque primatum abolitanis tempo-
ribus, notissimum est. Nam ut ex scriptis beati *Gre-
gorii* ejusque successorum tenemus, in *Dorobernia*
civitate metropolim primamque sedem episcopalem
constat regni *Anglorum*, cui venerabilis frater no-
ster *Pleigmundus* nunc præesse dinoscitur, cujus ho-
norem dignitatis nos nullo pacto imminui permitti-
mus, sed ei vices apostolicas per omnia gerere man-
damus, & sicut beatus papa *Gregorius* primo gentis
vestræ episcopo *Augustino* omnes *Anglorum* epi-
scopos esse subiectos constituit, sic nos prænominato
fratri *Dorobernia* sive *Cantherbie* archiepiscopo,
ejusque successoribus legitimis eandem dignitatem
confirmamus, mandantes, & auctoritate Dei &
beati *Petri* apostolorum principis præcipientes, ut
ejus canonicis dispositionibus omnes obediant, &
nullus eorum quæ ei suisque successoribus apostolica
auctoritate concessa sunt violator existat. Si autem
quivis hominum contra hæc aliquando niti ac im-
minuere temptaverit, sciat se proculdubio multan-
dum fore gravi Anathemate, & à corpore sanctæ ec-
clesiæ quam inquietare molitur perpetuo nisi resi-
puerit separandum.

FINIS.

Chronica Guill:

T H O R N E

Monachi S. Augustini Cant.

De rebus gestis

A B B A T U M

Sancti *AUGUSTINI*

C A N T U A R I Æ.

Cui accessit

CHRONOLOGIA

quondam spectans ad

PRÆDICTUM COENOBIIUM

AUGUSTINENSE.

Chronica Gmll:

THORNE

Monachi S. Augustini Cant.

1547

ABBATUM

1547

CANTUARIÆ

1547

CHRONOLOGIA

1547

PREDICTUM COENONIUM

1547

PROLOGUS WILLIELMI THORNI

monachi S. *Augustini Cantuariæ.*

VALENS labor & laude dignus, per quem ignota noscuntur, occultata ad notitiam pateſcunt, præterita in lucem, præſentia in experientiam & futura temporibus non omittantur; & quia labilis eſt humana memoria, neceſſe conſtat ſcriptis inferi memoranda, ne humanæ fragilitatis contingens oblivio fieret poſteris inopinata confuſio. Set ad manipulum ſpicas colligere meam exilitatem maxime puderet, ſi non daret ratio, quod melius ſit illas colligere quam terram pati pululantia grana iterum abſorbere. Sic ad fructum quem præſens eccleſia protulit operam dabo, ad cujus operis perfectionem quia minus ydoneum me dijudico, ſaniorum & diſcretiorum correctioni totaliter me ſubmitto: Et quia quidam laborarunt, utputa *Thomas Sprot* & alii, quos deſiderium hortabatur proficiendi, quos & vincebat zelus domus huius, me autem in labores eorum partim intrare contingit, conſiderans quod diverſos eventus temporis elapſi temporis antiquitas à memoriis præſentium quaſi totaliter abſorbebat: Ego *Willielmus* dictus *Thorne* neceſſario compulſus, & exemplo priorum merito provocatus, quædam ſuperflua à compilatione dicti *Thomæ* reſecans, quædam notabilia ſuis in locis eidem ſuperaddens, aggregatis hinc inde diverſorum proceſſuum codicellis, proprii ſudoris labore, ad utilitatem fratrum & commoditatem legentium, reliquum temporis in unum corpus propagare curavi; cupiens ut ad plurimorum poſſet devenire profeſtum, quod de diverſis actibus & parcellis eſt ſtudioſe collectum. Intendens à fine dicti *Thomæ*, ſcilicet anno incarnationis Dominicæ M.CC.lxxij. abbate *Rogero de Ciceſtria* debitum ſuæ carnis tunc exſolvente, uſque ad tempus meæ reſolutionis vita comite & ſanitate ſubſequenti, geſta & eventus tam in proſperis quam in adverſis ſtilo recenti delegare futuris; loca & tempora quando, ubi & per quas perſonas diverſæ reſ ſic agebantur, præſentium oculis memorialiter inprimendo. Et quia de tribus perſonis tota præſens maxime conſtat operatio, ideo congruit rationi illas tres in capite marginali evidenter conſignare, ſcilicet Regem, & Archipræſulem, noſtrumque Paſtorem. *Regem*; ut eccleſiam poſſeſſionibus dotantem: *Abbatem*; ſibi comiſſa conſervantem: & *Diocæſanum*; exemptos quandoque perturbantem; ut hii tres ad eorum proceſſum de eis ſubſcriptum valeant in effectu quoreſpondere per capitula & paragraphos ſeriatim diſtinguendo.

IGITUR cum veniſſet plenitudo temporis in quo miſit Deus lumen juſtitie, ut ſedentes in tenebris et umbra mortis illuminaret, et in viam pacis & ſalutis dirigeret greſſus erroris, regionem *Anglorum* per baptiſmi laticem dignatus fuit renovare, & ut proderent de tenebris ad lucem fidei & cognitionis, per verbi Dei miniſtros clementer diſpoſuit revocare.

C A P. I.

§. 1. Revocatio S. Gregorii itineris incepti.

An. Dñi 578. **A**Nno igitur Dominicæ incarnationis quingentiſimo lxxvij. beatus *Gregorius* abbas monaſterii ſancti *Andree*, quod ipſe ad clivum *Scanri* in urbe *Romana* fundaverat *Benedicti* papæ primi anno ſecundo, in quo poſt *Laurionem* & *Maximianum* primos abbates tercius ipſe præſuit, vidit in foro *Romano* tres pueros *Anglicos* lactei candoris venales, audiensque à mercatoribus totam *Angliam* ſimili candore nitere, ſet ritibus paganicis detineri, longa trahens ſuſpiria, patriam, nomen regis, & multa alia rethorice ethimologizans, mox acceſſit ad *Benedictum* papam, & licentiam *Angliam* adeundi pro fide Chriſti ibidem prædicanda iſtantiffime petiit, & vix inpetravit; attamen terciò die ſui itineris ad querelam *Romanorum* dicentium, *Petrum offendisti, Romam destruxisti, quia Gregorium dimiſiſti*, idem

40 papa perterritus *Gregorium* revocavit, & ad proprii monaſterii ſui curam redire coegit: ſet proximo anno ſequenti prædictus papa videns eum virtutum gradibus ad alta contendere, violenter abſtractum à monaſterio *Levitam* Cardinalem ad ſui adiutorium conſecravit. Mortuo *Benedicto*, ſcilicet anno incarnationis quingentiſimo lxxxj. per labores & afflictiones quæ tunc temporis in *Italia* per invaſiones *Lombardorum*, multa etiam fame & mortalitate hominum comitante imminebat, ſucceſſit *Pelagius* ſecundus, qui per aeris corruptionem maximam mortalitatem hominum inducentem idem papa x. anno ſui regiminis extinctus eſt, poſt quem favente Deo ad apoſtolatum *Romanorum* *Gregorius* electus eſt.

An. Dñi 581.

§. 2. Ordinatio Gregorii.

ANno incarnationis Dominicæ D. xcij. ſecundum *Bedam* in *Historia Anglorum* quarto non. Septembris *Gregorius* in ſummum pontificem conſecratus eſt; & verbum Dei quod ipſe aliquando in perſona propria genti *Anglorum* diſpoſuerat ſeminandum, per ſuum alumpnum *Augustinum* explere curavit.

592.

§. 3. Adventus Augustini in Angliam.

Igitur *Gregorius* quinto ordinationis ſuæ anno, ſcilicet anno quingentiſimo xcvi. aſſumpſit beatum *Augu-*

596.

Ethelb. *Augustinum* monasterii sui quod ipse infra urbem construxerat tunc præpositum, ut quondam *Petrus Barnabam* vel *Paulum*, in opus Dominicum; & misit cum eo alios quamplures monachos ac verbi Dei ministros quasi numero xl. genti *Anglorum* fidem prædicare catholicam. Applicuerunt vero in insula de *Maneth* in loco qui dicitur *Retesbourgh*, ubi patre *Augustino* de navi descendente, supra quandam petram à casu stetit, & pedem ejus eidem quasi luto inpressit. Cujus rei gratia idem lapis assumitur & intra capellam de eodem Sancto ibidem fundatam honorifice collocatur, sed & singulis annis die suæ depositionis ob devotionem & spem recuperandæ sanitatis fit concursus populorum dicentium, *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus*. Sancto *Augustino* sic applicato, continuo mittit regi *Ethelberto*, se mandans venisse de *Roma* & nuncium sibi afferre optimum qui sibi optemperantibus æternis promisit beatificari. Quibus auditis, rex in eadem insula jussit eos ad tempus permanere. Veniens igitur rex ad insulam die oportuno, *Augustinus* primum ore intonat sic evangelico. “Ad tuam ô rex
“tociusque hujus regni perpetuam salutem huc ingressi optimum nuncium offerimus tibi, si susceperis,
“hic & in æterno regno beatificaberis. Hæc & multa alia *Augustino* referente, rex ait. Pulcra quidem sunt hæc dicta & promissa quæ affertis, dignaque invitatoria. Sed quoniam nobis nova visa sunt & hæcenus incognita; non nobis competit hiis animum præbere, & majorum ritus per totam *Angliam* hucusque deferere servatos. Ait etiam. Et quia de longinquo ut nobis videtur nostræque saluti consulendo advenistis, volumus ergo benigna vos hospitalitate fovere, & vitæ subsidia sufficienter præbere, permittendo ut quoscunque potestis ad vestram professionem prædicando assumatis, & concessit eis locum habitationis in civitate *Dorobernia* situatum, videlicet in parochia sancti *Aelphegi* ex opposito regiæ stratæ versus aquilonem, per quam murus palatii archiepiscopalis in longitudine se extendit, in quo *Augustinus* cum suis domesticis usque ad conversionem regis hospitatus est: illa tamen quæ per viam extiterant sarcinis onustata, loco prædicto longo postea tempore stabulata sunt, ob quam causam usque in hodiernum diem situs ille *Stablegate* vocatus est; fuerat enim tunc temporis quasi oratorium pro familia regis, ut ibi adorarent & diis suis libamina immolarent. Sanctus vero ille hospes tanta hospitium suum voluit libertate promovere & ab exactionibus quorumcunque perpetualiter acquietare, quod neque civibus civitatis in tallagiis & assessionibus quoquomodo debeant respondere, vel eis subsidium aliquod præstare, set archiepiscopo in omnibus subjacere, & ut suum palacium firma libertate gaudere, si fures vel homicidæ vel alii quamvis indictati situm de *Stablegate* valent introire, ut in ecclesia libertate gaudebunt.

An. Dñi 597. Anno Domini quingentesimo xcvij. *Augustinus* cum suis sociis illo in loco conversans vitam coepit imitari apostolicam, & ipsum regem *Ethelbertum* per reginæ ambitus, per oportunos accessus, per dulcia æternæ felicitatis blandimenta, & per vigilata ad Deum precamina debito modo accersivit, At ipse fervorem Dei vita mundissima delectatus, & promissis eorum suavissimis, quæ miraculorum ostensione vera esse perspexerat, in fide roboratus catholica, cum suis comilitonibus die pentecostes Christo

regeneratus est. Rege itaque baptizato & in fide confirmato, *Augustinus* ad civitatem *Galliarum Arlatensem* progreditur & ab ejusdem urbis archiepiscopo *Etherio* nomine archiepiscopus *Anglorum* ordinatus est xvj. kal. Decembris anno prædicto.

§. 4. Ordinatio Sancti Augustini.

Ordinatusque *Augustinus Angliam* rediit, & cum gloria & omni qua decuit solempnitate à rege & populo susceptus est, & continuo *Laurentium* presbyterum & *Petrum* monachum *Romam* misit, qui beato pontifici *Gregorio* referrent regem fidem Christi suscepisse, & se genti *Anglorum* episcopum fore ordinatum.

§. 5. Ecclesia S. Salvatoris recuperata est.

Anno vero sequenti dedit idem rex palatium An. Dñi 598. suum regium infra civitatem *Augustino* & successoribus suis, ut ibi haberent sedem metropolitanam imperpetuum, quod regio fultus auxilio recuperavit in ecclesiam, & eam in nomine sancti Salvatoris consecravit, atque ibidem habitationem sibi statuit & cunctis successoribus suis, quæ usque hodie vocatur Ecclesia Christi *Cantuarie* tocius *Anglie* matrix & metropolis. Erat autem non longe ab ipsa civitate ad orientem, quasi medio itinere inter ecclesiam sancti *Martini* & muros civitatis, phanum five ydolum situm, ubi rex *Ethelbertus* secundum ritum gentis suæ solebat orare, & cum nobilibus suis dæmoniis & non Deo sacrificare, quod phanum *Augustinus* ab inquinamentis & sordibus gentilium purgavit, & simulacro quod in ea erat confraeto, synagogam mutavit in ecclesiam, & eam in nomine sancti *Pancrasii* martyris dedicavit, & hæc est prima ecclesia ab *Augustino* dedicata. Extat adhuc altare in porticu ejusdem ecclesiæ australi, in quo idem *Augustinus* solebat celebrare ubi prius steterat simulacrum regis, in quo altari dum *Augustinus* primo missam celebraret, diabolus videns se de domo quam per longa tempora inhabitaverat expulsum, nitebatur prædictam ecclesiam funditus evertere, cujus rei indicia adhuc apparent exterius orientali muro porticus supradictæ.

§. 6. Constructio ecclesiæ S. Petri & Pauli.

His itaque gestis *Augustinus* prædictam sancti *Pancrasii* ecclesiam à rege optinuit una cum terra adjacente, in cujus fundo prædictus rex, suggestione sancti patris *Augustini*, ecclesiam in honore apostolorum *Petri* & *Pauli* à fundamentis construxit, & in eadem ecclesia præfatus rex sibi & successoribus suis *Cantia* regibus sepulturam elegit. In hac etiam ecclesia *Augustinus* se & successores suos *Cantuariorum* archipræsules statuit sepeliri. Hæc igitur ecclesia usque in hodiernum diem monasterium apostolorum *Petri* & *Pauli* sanctique *Augustini* ab omnibus terræ incolis appellatur; sed & episcopia & alia monasteria idem rex ob expiationem peccaminum suorum, suggerente semper *Augustino* & hortante, in dies passim fundare machinatur. Dum ista fuerunt sic in agendo, *Augustinus* cum cultoribus agri Dominici per universam regionem *Anglorum* verbi Dei semina undique seminavit. Ibat namque semper tam in via peregrinationis suæ versus *Angliam*

Ethelb. *gliam* & in *Anglia*, tam post præsulatum quam ante, pedes absque vehiculo, patiens laborum ut verus assecla sanctorum apostolorum, nichil secum tulerat in hac peregrinationis via, de cupiditate mundana liber & expeditus currebat Dei mandatorum semita trahens secum sequacia agmina. Sed ut paucis multa comprehendam, visis tot miraculorum signis turmatim ad baptismum convolarunt sacrificiis Idolorum abnegando.

§. 7. *Introductio monachorum in istud monasterium.*

An. Dñi 605. *S*uscepto pallio à beato Gregorio per *Laurentiam* & *Petrum*, de quibus supra fit mentio, *Doroberniam* reversus est, & cum apostolicis insigniis in sua sede consecratus intronizatur; & in præfato monasterio monachos inibi perpetuis temporibus Deo servituros instituens, *PETRUM* monasteriali prælatione dignum eidem collegio præfecit, rege astipulante, in Abbatem primuni. Anno Dominicæ incarnationis DCV. *Ethelbertus* rex in fide roboratus catholica, una cum *Berta* regina, filioque eorum *Edbaldo*, ac reverentissimo præfule *Augustino* cæterisque optimatibus terræ, solemnitatem natalis Dominici celebravit *Cantuariæ*. Convocato igitur ibidem communi consilio tam cleri quam populi die quinto idus Januarii, omnium & singulorum approbatione ac consensu, monasterium supradictum per ipsum beatum *Augustinum* Deo & monachis ibidem perpetuo domino servituris cum dotatione ejusdem tradidit, atque perpetua libertate donavit, possessionibusque terrarum variis & aliis donis amplissimis ditavit; ac eidem monasterio congregationi monachorum ejusdem, *Petrum* monachum superius nominatum ad abbatiam præposuit. Et ut hæc legentibus manifestius appareant, tenorem codicellarum regis *Ethelberti* & etiam *Augustini* dignum duxi annotare.

§. 8. *De situ monasterii.*

*I*N nomine Domini nostri *Jhesu Christi*. Notum sit omnibus tam presentibus quam posteris, quod ego *Ethelbertus* Dei gratia rex Anglorum per evangelicum genitorem meum *Augustinum* de ydolatra factus *Christicola*, tradidi Deo per ipsum antistitem aliquam partem terræ juris mei sub orientali muro civitatis *Doroberniæ*, ubi scilicet per eundem in Christo institutorem monasterium in honore principum apostolorum *Petri* & *Pauli* condidi, & cum ipsa terra & cum omnibus quæ ad ipsum monasterium pertinent perpetua libertate donavi, adeo ut nec michi nec alicui successorum meorum regum, nec ulli unquam potestati sive ecclesiasticæ sive seculari quicquam inde liceat usurpare, set in ipsius abbatis sint omnia libera ditione. Si quis vero de hac donatione nostra aliquid minuire aut irritum facere temptaverit, auctoritate Dei & beati papæ *Gregorii* nostrique apostoli *Augustini* simul & nostra interprecatione, sit hic segregatus ab omni sanctæ ecclesiæ communione, & in die judicii ab omni electorum societate. Circumcingitur hæc terra hiis terminibus. In oriente ecclesia sancti *Martini* & inde ad orientem be *Sewennedowne*, & sic ad aquilonem be *Wykengemeatke*. Iterum ad orientem & ad austrum be *Burewaremeatke* & sic ad austrum &

occidentem be *Kyngysmeatke*, sicque ad occidentem to *Kederchepe*, & ita ad aquilonem to *Dontingestrete*. Actum est hoc in civitate *Doroberniæ* anno ab incarnatione Christi sexcentesimo quinto. Ista autem occultata interpretatio traditur sic intelligentiæ modernorum. Circumcingitur, &c. in oriente ecclesia sancti *Martini*, & inde ad orientem be *Wellehelle*, & sic ad aquilonem be *Wibescrowche*, iterum ad orientem & ad austrum usque ad *Fisspole*; & sic ad austrum & occidentem usque ad regiam viam ducentem à *Chaldane crouch* usque *Cantuariam*. Sicque ad occidentem to *Kederchepe*, & ita ad aquilonem to *Dontynton*. Actum, &c.

§. 9. *Donatio de Chistelet & Sturreya.*

*R*Ex Anglorum *Ethelbertus* misericordia Dei omnipotentis catholicus, Omnibus suæ gentis fidelibus & adventum gloriæ magni Dei & salvatoris Domini nostri *Jhesu Christi* beata spe expectantibus salutem vitæque æternæ beatitudinem, Largienteque summi regis clementia, Ego *Ethelbertus* in solio paterno confirmatus, paceque divinitus concessa, eo jam per decem quinquennia septingera potestate potitus, per venerabiles sacra fidei doctores *Spiritus sancti* gratia irradiatus, ab errore falsorum Deorum ad unius veri Dei cultum toto corde conversus, ne ingratus beneficiorum appaream, illi à cujus sancta sede nobis in regione umbra mortis sedentibus lux veritatis emicuit, inter alias quas fabricavi ecclesias monitu & hortatu beatissimi papæ *Gregorii* & sancti patris nostri *Augustini* episcopi, beatissimo apostolorum principi *Petro* & doctori gentium *Paulo* monasterium à fundamentis construxi, illudque terris variisque possessionum donariis decorare studui, inibique monachos Deum timentes aggregari feci, & cum consilio ejusdem reverentissimi archipræsulis *Augustini*, ex suo sancto sanctorum collegio venerabilem virum secum ab apostolica sede directum *Petrum* monachum elegi, eisque ut ecclesiasticus ordo exposcit abbatem præposui. Hoc igitur monasterium ad provectum debiti culminis promovere desiderans, suarumque possessionum terminos dilatare gestiens, sana mente integroque consilio cum *Eadbaldi* filii mei, aliorum nobiliumque optimatum meorum consensu, ob redemptionem animæ meæ & spem retributionis æternæ obtuli ei etiam villam nomine *Sturyagao*, alio nomine dictam *Chisteley*, cum omnibus redditibus ei jure competentibus, cum mancipiis, silvis cultis vel incultis, pratis, pascuis, paludibus, fluminibus & contiguis ei maritimis terminis eam ex una parte cingentibus, omnia mobilia vel immobilia, in usus fratrum sub regulari tramite & monastica religione inibi Deo servientium, missurium etiam argenteum, scapton aureum, iterum cellam cum freno aureo & gemmis exornatam, speculum argenteum, armigaisia olose-rica, camisiam ornatam quod michi de domino papæ *Gregorio* sedis apostolicæ directum fuerat. Quæ omnia supradicto monasterio gratanter optuli. Quod etiam monasterium ipse servus Dei *Augustinus* sanctorum apostolorum ac martyrum reliquiis, variisque ecclesiasticis ornamentis ab apostolica sede sibi transmissis copiose ditavit, seseque in eo & cunctos successores suos ex auctoritate apostolica sepeliri præcepit, scriptura dicente non esse civitatem mortuorum sed vivorum, ubi etiam michi & successoribus meis

meis sepulturam providi. Sperans me quandoque ab ipso apostolici ordinis principe, cui dominus potestatem ligandi atque solvendi dedit, & claves regni cælorum tradidit, à peccatorum nexibus solvi, & æternæ beatitudinis januam introduci, quod monasterium nullus episcoporum, nullus successorum meorum regum in aliquo ledere aut inquietare presumat, nullam omnino subjectionem in ea sibi usurpare audeat. Sed Abbas ipse qui ibi fuerit ordinatus, intus & foris cum consilio fratrum secundum timorem Dei libere eam regat & ordinet, ita ut in die Domini dulcem illam piissimi redemptoris nostri vocem mereatur audire dicentis, Euge serve bone, &c. Hanc donationem meam in nomine patris & filii & spiritus sancti largitate divina, ut michi tribuatur peccatorum remissio, per omnia cum consilio reverentissimi patris Augustini condidi, idque ad scribendum Augemundum presbyterum ordinavi. De hiis igitur omnibus quæ hic scripta sunt, si quis aliquid inde minuire presumpserit, sciat se a quissimo Iudici Deo & beatissimis apostolis Petro & Paulo rationem esse redditurum. Confirmata est hæc donatio presentibus testibus reverentissimo patre Augustino Dorobernensis ecclesiæ archiepiscopo primo, Mellito quoque & Justo Londoniensis & Roffensis ecclesiæ presulibus, &c. Actum sane xlv. anno regni nostri, anno Domini DC.v. Ista exennia, scilicet missurium argenteum, &c. quæ jam devenerunt penitus ignoratur; quidam opinantur quod tempore quo Dani istam terram vastarunt, propter frequentes eorum in partibus istis irruptiones ista fuerunt abscondita in locis abditis, sicut & multæ reliquæ tunc fuerunt, quæ nondum sunt omnes adhuc patefactæ. Alii dicunt, quod tempore redemptionis regis Ricardi à carcere ducis Ostriciæ prædicta exennia fuerunt extracta ab hoc monasterio, sicut & calices & cætera vasa aurea & argentea, in adiutorium redemptionis antedictæ; quod saltem de omnibus non videtur esse verum: Nam reliquæ quas sanctus Augustinus superius memoratur huic monasterio dedisse multæ manent usque adhuc, sicut crux bifurcata; & de tunica inconsutili, de capillis beatæ Mariæ, de virga Aaron, &c. multæ quæ longum esset enarrare. Habemus etiam bibliam sancti Gregorii & evangelium ejusdem & quasdam capas veteres, quæ omnia idem Gregorius misit Augustino una cum pallio per Laurentium presbyterum & Petrum monachum.

§. 10. Privilegium sancti Augustini.

Augustinus episcopus Doroberniæ sedis famulus, quem superna inspirante clementia beatissimus papa Gregorius Anglicæ genti Deo acquirenda legatarium misit ac ministrum, Omnibus successoribus suis episcopis cunctisque Angliæ regibus cum suis posteris atque omnibus Dei fidelibus, & in fide & gratia salutem & pacem. Patet omnibus, quod Deo amabilis rex Ethelbertus primus Anglotum regum Christi regno sacratus, nostra instantia & sua prodiga benevolentia inter cæteras ecclesias quas fecit & episcopia, monasterium extra metropolim suam Doroberniam in honore principum apostolorum Petri & Pauli regaliter condidit, & regalibus opibus amplisque possessionibus ditavit, dilatavit, magnificavit, perpetua libertate, & omni jure regio cum omnibus rebus & judiciis intus & foris

illi pertinentibus munivit, suoque regio privilegio & superni judicii imprecatione atque apostolica sancti papæ Gregorii interminatione excommunicatoria contra omnem injuriam confirmavit. Ego quoque ejusdem libertatis adjutor & patrocinator, omnes successores meos archiepiscopos omnesque ecclesiasticas vel seculares potestates per Dominum Ihesum Christum & apostolorum ejus reverentiam obtestor, atque apostolica memorati patris nostri papæ Gregorii interminatione interdico, ne quisquam unquam ullum potentatum aut dominatum aut imperium in hoc Dominicum vel Apostolicum monasterium, vel terras vel ecclesias ad illud pertinentes usurpare presumat, nec ulla prorsus subjugationis aut servitutis aut tributis conditione, vel in magno vel in minimo, Dei ministros inquietet aut opprimat. Abbatem à suis fratribus electum in eodem monasterio non ad suum famulatum sed ad dominicum ministerium ordinet, nec sibi hunc obandire sed Deo suadeat; Nec vero sibi subiectum, sed fratrem, sed consortem, sed collegam & conministrum in opus Dominicum eum reputet. Non ibi missas quasi ad suæ ditionis altare, nec ordinationes vel benedictiones usurpative sine abbatis vel fratrum petitione exerceat. Nullum sibi jus consuetudinarium vel in vilissima re exigat, quatinus pacis concordia unum sint in Domino utrimque: Nec quisquam, quod absit, dominandi dissidio in iudicium incidat diaboli, qui superbie tyrannide corrui de cælo. Reges gentium, inquit dominus, dominantur eorum, vos autem non sic. Cumque ab alienigenis non à filiis accipiantur tributa, sic ipse dominus concludit, ergo liberi sunt filii. Qua ergo irreverentia patres ecclesiarum in filios regni Dei sibi vendicant dominationem, maxime autem in hanc ecclesiam sanctorum thesaurariam, in cujus materno utero tot pontificum Doroberniæ regumque ac principum corpora speramus alma refovenda sepultura requie, ex auctoritate scilicet apostolica, & hinc ad æternam gloriam resuscitanda? Tales suppremi judicis amicos si quis offendere non metuens hujus privilegii statuta violaverit, vel violatorem imitando vim suam tenuerit, sciat se apostolico beati Petri gladio per suum vicarium Gregorium puniendum nisi emendaverit. Hæc igitur omnia uti hic sunt scripta, apostolica ipsius institutoris nostri Gregorii comprobatione & auctoritate servanda sancimus, suoque ore confirmamus, presente glorioso rege Ethelberto cum filio suo Eadbaldo & collaudante cum ipso, & omnibus optimatibus regis, atque ultro volentibus reverentissimis fratribus nostris à sancta Romana ecclesia huc mecum vel ad me in evangelium Domini destinatis: scilicet Laurentio, quem nobis Deo favente successorem constituimus, & Mellito Londoniensi episcopo, & Justo Roffensi episcopo, & Petro venerabili ejusdem monasterii principum apostolorum abbate primo, cum cæteris in Domino adiutoribus meis obnixè postulantis, simulque in eos qui hæc fideliter servaverint benedictionem, aut inpenitentes, quod nolumus, transgressores dampnationem exercentibus.

Istud privilegium habetur sub bulla ejusdem Augustini plumbea, de qua nemo miretur, nam cum idem Augustinus Romanus esset et legatione Anglorum apostolus, eundemque potuit servare modum quantum ad personæ suæ dignitatem ratione legationis suæ

Ethelb.

suæ apostolicæ in ecclesia *Anglicana*, quem modum tunc servavit dominus apostolicus *Gregorius* in ecclesia *Romana*. Similiter etiam modernis temporibus quidam episcopi in partibus transmarinis utebantur bulla plumbea, unde cum prædictum *Augustini* privilegium argueretur falsi propter bullam plumbeam ab archiepiscopo *Cantuariensi Ricardo*, quidam episcopus transmarinus dedit domino *Philippo Comiti Flandriæ* talem bullam plumbeam qua ipse episcopus & antecessores sui utebantur. Quam bullam idem Comes ad maiorem veritatis evidentiam misit Abbati sancti *Augustini*. Quæ bulla plumbea cum cæteris monumentis semper reservatur. In cuius bullæ una superficie hæc est scriptura. *Sigillum Prothomartiris Stephani*, alterius superficiei scriptura minus apparente. Sancti autem papæ *Gregorii* nullum omnino habemus privilegium, nam idem papa anno DCV. iij idus Marcii diem clausit extremum.

§. II. Obitus Augustini.

Monasterio igitur isto regali donatione sic dotato, & apostolico *Augustini* privilegio perpetua libertate confirmato, anno quo supra septimo kal. Junii feria iij. Deo dilectus pater *Augustinus* de cælo vocatus est; sepultusque est foras ecclesiam apostolorum *Petri & Pauli*, quia nondum tunc erat perfecta nec etiam dedicata. Mox vero ut dedicata est, introlatum est corpus ejus, & in porticu illius aquilonali honore quo decuit per suum successorem *Laurentium* sepultum est, in qua etiam porticu subsequenter archiepiscoporum corpora sunt tumulata usque ad *Theodorum*, Qui & sui successores in ecclesia alibi sunt sepulti, eo quod prædicta porticus plura corpora capere non poterat. Hæc porticus erat in veteri ecclesia ubi nunc est capella beatæ virginis. In cuius medio erat altare in honore beati *Gregorii* dedicatum, ut *Beda* in libro secundo de gestis *Anglorum* capitulo tertio commemorat. De anno obitus beati *Augustini* multi erraverunt, putantes eum obisse anno Domini DC. xij. Causa hujus erroris est quædam falsa scriptura in quorundam cronicis, quæ dicit *Augustinum* sedisse in episcopatu xvi. annis. *Beda* enim libro secundo de gestis *Anglorum* ca. iij. refert *Augustinum* ordinasse duos episcopos scilicet *Mellitum* & *Iustum* anno domini DC. iij. *Mellitum* ad Lond. *Iustum* ad Ross. Et parum post in eodem capitulo habetur sic. *Defunctus est Deo dilectus Augustinus & positum est corpus ejus, &c.* *Bonifacius* papa iij. in privilegio confirmationis & libertatis hujus monasterii cuius data est iij. kal. Marcij anno Domini DC. x. sic narrat. *Ubi & ipse vester præfatus vere Deo dilectus & in gloria resurrecturus pater Augustinus requiescit.* In textu autem sancti *Adriani* sic scribitur. *Anno Domini DC. v. iij idus Marcij obiit beatus Gregorius, & eodem anno vij. kal. Junii beatus Augustinus.* Ex quibus satis liquide apparet *Augustinum* non sedisse xvi. annis. Nam anno domini D.lxxxvj. ad *Angliam* mittitur, anno sequenti in archiepiscopum ordinatur. Anno domini DC. j. suscepit pallium & anno DC. v. moritur, quo defuncto successit sanctus *Laurentius*, quem adhuc vivens beatus *Augustinus* iccirco in episcopum ordinaverat, ne tam rudis ecclesiæ status se defuncto vel ad horam pastore destitutus inciperet vacillare.

Laurent.

§ 12. Obitus Petri.

An. Dñi.
607.

Anno Domini DC. vij. venerabilis *Petrus* hujus monasterii Abbas primus dum ad *Gallias* a rege *Ethelberto* nuntius mitteretur, in sinu maris juxta *Bononiam* supra mare qui vocatur *Amfleet* submersus est, atque ab incolis loci illius ignobili traditus sepulturæ. Sed omnipotens Deus ut qualis meriti vir fuerit demonstraret, omni nocte supra sepulcrum ejus cælestis splendor apparuit, donec animadvertentes vicini qui opinabantur sanctum esse virum qui ibi esset sepultus, & investigantes unde vel quis esset, abstulerunt corpus ejus, & in *Bononia* civitate juxta honorem tanto viro condignum in ecclesia sanctæ *Mariæ* sepelierunt.

CAP. 2.

§. I. Præfectio Johannis in abbatem.

Intellecta igitur morte venerabilis abbatis *Petri*, *Johannes* ejusdem congregationis monachus & ab apostolica sede cum beato *Augustino* directus, eligente fratrum collegio & rege *Ethelberto* approbante per *Laurentium* archiepiscopum in abbatem benedicitur. Anno domini DC. ix. *Mellitus* *Londoniensis* episcopus missus est a rege *Ethelberto* & archiepiscopo *Laurentio* ad *Bonifacium* papam quartum, de necessariis ecclesiæ *Anglorum* tractaturus, ac etiam confirmationem sedis Apostolicæ pro isto monasterio optenturns. Quem idem papa honorifice suscipiens, congregavit Synodum episcoporum *Italia* de statu ecclesiæ tractaturus. In qua Sinodo ipso præsentem *Mellito*, monasterium istud confirmavit, & confirmationis privilegium recitavit sub hæc forma, *Bonifacius* episcopus, &c. *Omnipotentis Dei, & infra. Petitio tua hæc est, ut ecclesia beatissimorum apostolorum Petri & Pauli &c. Hujus igitur beatissimi apostolorum principis Petri auctoritate ordinamus atque perpetua stabilitate stabilimus, ut præfatum monasterium apostolicis prærogativis præmunitum, in initio nascentis Christianæ religionis in vestro regno constructum, atque in monastico ordine primum, cum omnibus ad se pertinentibus ab omni servitio sit liberum, ab omni mundiali strepitu inconcussum, nec ecclesiasticis conditionibus seu angariis vel quibuscumque obsequiis secularibus ullo modo subjaceat, nullis canonicis juribus deserviat, quia incongruum valde videtur, qualicumque modo alterius ditioni deservire quod apud vos est primum in hac religione. Unde interdiciamus in nomine domini nostri Ihesu Christi, ex auctoritate ejusdem beatissimi apostolorum principis Petri, cujus vice huic *Romanæ* præsidemus ecclesiæ, ut a præsentem nullus præsulum, nullus secularium præsumat in dominium hujus ecclesiæ aliquo modo sese ingerere, vel quamlibet imperandi potestatem sibi usurpare, vel alicujus inquietudinis molestias inferre, vel aliquam consuetudinem omnino quamvis levissimam sibi attribueret, vel etiam nisi abbatis rogatu vel fratrum in ea missas facere, set communis filius noster abbas *Johannes* omnia libere teneat, possideat, cum consilio fratrum deum timentium omnem utilitatem loci intus vel foris bene ordinet atque disponat, & sic remota vexatione & cuncto gravamine divinum servitium peragant cum tota animi devotione. Post*

cujus

Edbaldus. *cujus obitum non extraneus assumatur set de eadem congregatione, & quem sibi propria voluntate concors fratrum societas elegerit. Et qui electus fuerit sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur atque in eodem loco consecratur. Si autem, quod non optamus, aptam inter se personam invenire nequiverint, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. Hac itaque nostra institutionis decreta, &c. Data iij. kal. Marcij Anno DC. x. Quod privilegium habetur sub bulla plumbea & in archivis nostris reservatur cum bullis & privilegiis Ethelberti atque Augustini.*

§. 2. *Sanctus Augustinus sepelitur in ecclesia Petri & Pauli.*

An. dñi.
613.

ANno ab incarnatione Domini sexcentesimo xiiij. beatus *Laurentius* archiepiscopus ab *Hibernientium* & *Scottorum* prædicatione regressus consecravit ecclesiam istam præsentem rege *Ethelberto* cum confluis turbis, & sanctum corpus *Augustini* in ecclesiam introduxit consecratam, atque in porticu aquilonali ut prædictum est sepelivit. Corpus vero sancti *Letardi* & *Berta* reginæ in porticu sepelivit sancti *Martini*, ista enim duo corpora extra ecclesiam primo fuerant sepulta eo quod tempore obitus eorum ecclesia non fuerat consecrata. Et nota quod ista *Berta* fuit filia *Auberti* regis *Parisiorum* qui fuit pronephos *Clodovei* regis *Francorum* primi Christiani. Nam mortuo *Clodoveo* quatuor ejus filii, videlicet *Theodoricus*, *Clodomirus*, *Childebertus* & *Clotarius* regnum inter se diviserunt, scilicet *Theodoricus* *Metis* cum *Germania*. *Clodomirus* *Aurelianis* cum *Burgundia* & *Provincia* & *Aquitania*. *Childebertus* apud *Parisiam* regnans habuit *Flandriam* & *Normanniam*. *Clotarius* *Suession* cum *Lotoringia*. Et iste *Letardus* episcopus *Silvanectensis* in *Galliis*, cujus metropolis est archiepiscopatus *Remensis* in ecclesia sancti *Martini*, ipsi reginæ Christi cultus mysteria exhibebat, ubi etiam *Augustinus* cum sociis obsequiis se dedere divinis, ipso rege *Ethelberto* ritibus paganis adhuc serviente. Anno ab incarnatione domini sexcentesimo sextodecimo qui est annus xxj. ex quo beatus pater *Augustinus* cum sociis ad prædicandum *Anglis* missus est, *Ethelbertus* rex *Cantia* post regnum temporale quod lvj. annis strenuissime tenuerat, æterni cœlestis gaudia subiit xxiiij. die mensis Februarii, atque in porticu sancti *Martini* intro ecclesiam sepultus est, ubi *Berta* regina jacet condita. Cui successit in regnum *Edbaldus* filius ejus, quod tenello ecclesiæ statui adhuc magno detrimento fuit; siquidem non solum fidem Christi recipere noluerat, set & fornicatione pollutus est tali qualem nec inter gentes auditam apostolus testatur, ita ut uxorem patris haberet, & novercæ suæ pudorem per incestum expugnaret. Unde contigit ut reguli quos pater suus suo imperio subjugaverat per vices rebellarent. Iste multociens crebro efflatus dæmonio inconstans fide incertus pendebat, sed divina dispensatione atque *Laurentii* archiepiscopi assidua prædicatione, demumque verberibus apostolicis ipsi *Laurentio* propter ipsum regem mirabiliter inflictiis, (prout in vita ejusdem *Laurentii* lucidius patet) idem rex omnino ydolatriæ cultu relicto, abdicatoque connubio illegitimo, ad paternam pietatem conversus, fidem Christi suscepit, & baptizatus à *Laurentio* archie-

piscopo ecclesiæ rebus in quantum valuit in omnibus *Laurentius* consulere ac favere curavit. Unde & in isto monasterio ecclesiam in honore sanctæ Dei genitricis ob facinorum suorum expiationem fundavit, & ipsam ecclesiam manerio de *Podborne* regaliter dotavit.

§. 3. *Donatio de Podburne.*

HOc manerium est xxx. aratrorum ut in codicella ejus apparet, quod manerium huic monasterio ita libere contulit sicut pater suus aut ipse unquam liberius tenuerunt. Ista autem ecclesia beatæ Virginis à principio fuit posita ad orientem monasterii; & erat cimiterium fratrum inter ipsam ecclesiam & monasterium, set post dilatato monasterio fuit ista ecclesia penitus prostrata, & ibi superædificata cripta, sicut nunc apparet. Ipsa fuit ecclesia quam beatus *Dunstanus* ita assiduo frequentabat, in qua vidit choros angelicos cum ipsa Dei genitrice cantantes & dicentes, *Cantemus Domino socia, cantemus honorem*. Istud manerium fuit datum sub anno Domini 618.

§. 4. *Fundatio ecclesiæ S. Petri vulgo Westmoaster.*

Circa hæc tempora quidam civis *Londoniensis* Cad instigationem quondam regis *Ethelberti* construxit ecclesiam in honore sancti *Petri* apostoli in occidentali parte ejusdem urbis, in loco qui *Thornie* tunc dicebatur, & sonat quasi *Spinarum insula*; nunc autem dicitur *Westmoasteriam*.

An. dñi.
618.

CAP. III.

§. 1. *Obitus Johannis Abbatis.*

ANno dominicæ incarnationis DC. xviiij. venerabilis *Iohannes* hujus monasterii abbas secundus pastoris curam relinquens cœlo sumptus, in ecclesia dei genitricis memorata sepultus est. Set postea cum aliis sanctis ab eadem ecclesia delatus positus est in muro retro altare sancti *Gregorii*. Cui successit *Ruffinianus* & ab apostolica sede cum *Augustino* olim directus, & ab archiepiscopo *Laurentio* in isto monasterio est benedictus. Anno sequenti *Laurentius* archiepiscopus solum pro cœlo iij. Non. Febr. commutans, in memorato monasterio juxta prædecessorem suum *Augustinum* sepelitur. Et *Laurentio* successit *Mellitus* qui erat *Londoniensis* episcopus primus, qui postquam v. annis *Dorobornensem* rexisset ecclesiam viij. kal. Maij diem suum clausit extremum, sepultus cum patribus suis *Augustino* & *Laurentio*; Cui successit *Iustus* tunc episcopus *Roffensis* primus, vir plenus omni sanctitate. Anno domini DC. xxvi. moritur *Ruffinianus* hujus loci abbas iij. & cum *Iohanne* prædecessore suo sepelitur. Postmodum in majorem ecclesiam aliis est conjunctus. Cui successit *Graciosus* qui eodem anno à *Iusto* archiepiscopo est benedictus, & etiam iste erat *Romanus*, & cum beato *Augustino* directus. Anno domini DC. xxxv. sanctus *Iustus* iij. idus Novembris moritur & cum prædecessoribus suis sepelitur. Et in secundo anno post successit in præsulatum *Honorius* de sacro collegio apostolici viri *Augustini* antea assumptus. Anno DC. xxxviiij. *Graciosus* hujus monasterii abbas iij. obiit. Ubi vero fuerit sepultus

635.

638.

- Ercombert.* pultus mentio non habetur. Cui successit *Petronius Romanus* qui ab archiepiscopo *Honorio* in ecclesia *Petri & Pauli* est benedictus anno Domini DC. xl. An. Dñi 640. Et eodem anno xj. kal. Febr. obiit *Eadbaldus* rex sui regiminis anno xxij. & est sepultus juxta patrem suum in loco superius nominato. Et secundo anno post moritur *Emma* regis *Eadbaldi* uxor, & regina; atque regis *Francorum* filia; et est sepulta juxta virum suum. Set modo jacent ambo ad altare sancti *Johannis*. Et anno domini incarnati DC. liij. moritur *Honorius* archiepiscopus ultimo die mensis Septembris, & cum prædecessoribus suis congrue sepelitur, & vacavit archiepiscopatus per annum unum & menses vi. Anno DC. liij. *Petronius* hujus cœnobii abbas quintus moritur, & ubi sepelitur mentio non habetur. Cui successit *Nathanael* vir probitate decoratus, quondam cum *Mellito* & *Iusto* à *Roma* ad *Angliam* destinatus, qui anno DC. lv. à beato *Deusdedit* successore *Honorii* in ecclesia sua ad magnum altare sancti *Petri Augustini* fuit benedictus, regnante tunc super *Cantiam* rege *Ercomberto* filio & hærede *Eadbaldi*. Iste *Ercombertus* primus in toto regno ydola destruxit. Jejunium quadragesimale observare præcepit. Anno Domini DC. lxiv. rex *Cantie* *Ercombertus* obiit & cum patribus suis sepultus est in monasterio prædicto. Et eodem anno idus Julii *Deusdedit* archiepiscopus ergastulo hujus vitæ absolutus bravium sui itineris comprehendit, & cum prædecessoribus suis sepelitur. Anno domini DC. lxvij. *Nathanael* hujus monasterii abbas vj. diem clausit ultimum, & quo sepultus fuerat sicut de duobus aliis scriptura non commemorat. Et vacavit monasterium per duos annos.

§. 2. Adventus Adriani & Theodori.

670. **A**Nno Dominicæ incarnationis DC. lxx. sexto kal. Junii beatus *Theodorus* missus à *Vitaliano* papa ad regimen *Cantuariensis* ecclesiæ, acceperat enim legationis potestatem à præfato apostolico super *Angliam*, *Scotiam* & *Hiberniam*. Qui statim ut abbatiam istam per obitum *Nathanaelis* intellexit vacantem, provisionem ejusdem monasterii super ordinando abbate ad opus beati *Adriani* auctoritate apostolica reservavit. Præceperat enim Dominus papa *Theodoro* abeunti, ut in diocesi vel provincia sua provideret & daret locum beato *Adriano* in quo cum suis apte degere posset, ut ei dux, comes & cooperator esset evangelicus, ne *Theodorus*, eo quod *Græcus* esset, veritati aliquid dissonum & fidei, *Græcorum* more, in ecclesiam introduceret. Igitur anno domini DC. lxx. iij. kal. Octobris beatus *Adrianus* à carcerali custodia Ducis *Ebronii* Gallia dimissus, ad beatum *Theodorum* pervenit; Qui statim dedit ei apostolica fretus auctoritate, monasterium istud ad regendum, sicque qui totius *Anglicanæ* ecclesiæ subterfugit primatum, divina disponente clementia apostolorum *Petri & Pauli* primum & præcipuum in ecclesia *Anglicana* sortitus est monasterium. Quis & qualis & unde fuerat iste *Adrianus*, & de adventu ejus & miraculis tractatus legenti lucide poterit apparere. *Adrianus* abbas septimus postquam regimen hujus monasterii fuit adeptus, impetravit privilegium à *Deodato* papa secundo super libertate hujus monasterii, & super electione Abbatis, in quo juxta finem, contra transgressores sic addit. *Si quis hac decreta apostolica sedis con-*

traire temptaverit, si præsul est vel minister ecclesiæ sciat se proprio privatum esse officio: si vero laicus vel secularis, à participatione corporis & sanguinis Ihesu Christi sciat se esse alienum. Hoc privilegium non habemus sub plumbo, sed transcriptum in textu *Adriani* & in pluribus aliis locis. Impetravit etiam privilegium *Agathonis* papæ & concordat cum privilegio *Bonifacii* papæ iij. quod habetur sub plumbo.

§. 3. Stodmersh & Fordwyc data sunt.

ANno domini DC. lxxij. *Lotharius* rex x. anno regni sui dedit huic monasterio terram trium aratorum in marisco, quæ appellatur *Stodmersh* ita libere sicut eam prædecessores sui umquam tenuerunt. Et anno DC. lxxvij. *Theodorus* archiepiscopus collecto venerabilium sacerdotum & doctorum congregavit synodum apud *H. thflete* de articulis fidei ad tractandum, inter quos idem pater *Adrianus* lumine scientiæ & intellectus præ cæteris irradiabat. Anno Domini DC. lxxx. quarto *Lotharius* rex nonas Februarii moritur, & in ecclesia juxta *Ercombertum* sepelitur. Et anno DC. lxxxvj. *Edricus* rex successor *Lotharii* dedit huic monasterio pro decem libris argenti quas à beato *Adriano* abbate acceperat, terram quæ contigua est terræ quam *Lotharius* rex apud *Stodmersh* contulit. Quæ terra determinatur isto modo. Ex una parte habet vadum quod appellatur *Ford* strata publica in directum, & à parte alia flumen quod nominatur *Sture*. Itis temporibus fuit interfectio *Ethelredi* & *Ethelberti* sub *Egberto* rege, & fundatio monasterii de *Wentre* in *Thaneto*; quæ omnia gestis *Rogeri* secundi relinquuntur addenda. Anno domini DC. lxxxvj. *Mulus* rex alienigena moritur, & in ecclesia ista cum aliis regibus sepelitur. Iste *Mulus* frater erat regis *Sussexiæ* *Cedwali*, qui post mortem *Edrici* invadens *Canciam*, eam undique depulavit, veniensque *Cantuariam* dum sibi à civibus resisteretur, suis pene omnibus interfectis, fugit ad quandam domum cum xij sociis; quo comperto, *Cantuaritæ* domum prædictam vallaverunt, flammis circumdederunt, & sic dictum *Mulum* regem intrusorem cum suis sociis in ipsa domo pariter extinxerunt, pro cujus morte rex *Westaxonum* *Ine* recepit à *Cantuaritis* iij. M. libras.

§. 4. De terris de Wodesham & aliis datis.

Circa hæc tempora quidam *Swebardus* rex qui regnum *Cantuariorum* violenter obtinuerat, dedit *Eabbe* Abbatissæ de *Wentre* quæ præcessit beatam *Mildredam*, terram quæ continet xliij. manentes, in loco qui dicitur *Insudanepe* juxta insulam de *Thanet*; & curtem xij. manentes habentem in loco qui dicitur *Sturrepe*. Parvoque postea tempore idem rex dedit eidem abbatissæ terram duorum aratorum in *Siurie* & terram trium aratorum in loco qui dicitur *Wodesham*. Per idem tempus *Oswynnus* rex dedit prædictæ abbatissæ quandam terram in *Sturre* x. manentes habentem, & terram in *Thanet* xvij. manentes continentem. Circa hæc tempora idem *Oswynnus* rex dedit abbati *Adriano* terram unius aratri quæ tunc pertinebat ad Curiam de *Lemynge* in qua terra solebat esse mina ferri. Anno Domini sexcentesimo nonagesimo xij. kal.

Witredus. Octobris obiit sanctus archiepiscopus *Theodorus*, senex & plenus dierum, sepultusque est cum prædecessoribus suis in ecclesia *Petri & Pauli* prænomina-
Rex. nata. Sequenti anno *Witredus* rex *Cancia* cum uxore sua *Kynegitha* dedit *Eabba* abbatissæ supradictæ terram iij. aratrorum in *Thaneto*, quæ terra vocatur *Opmaton & Ledene*. Et anno sequenti primo die mensis Julii electus est in archiepiscopum *Cantuariensem* *Britwaldus* abbas tunc monasterii de *Rycolbere*, & ordinatus est anno sequenti tertio kal. Julii à *Godwyno* *Gallia* metropolitano episcopo. Hic *Brithwaldus* fuit primus *Anglicus* qui sedi *Cantuariensi* præsidebat, nam prædecessores sui erant omnes *Romani*.

§. 5. Donatio de Littlebozne.

An. Dñi 690. Anno domini DC. lxxx. mense marcio *Witredus* rex *Cancia* cum conjugē sua *Ethelberga* dedit huic monasterio & *Adriano* abbati in puram & perpetuam elemosynam terram quinque aratrorum quæ appellatur *Littlebozne*: hac conditione interposita, ut tam ejus quam reginæ tam in orationibus nostris quam in missarum solemniis memoria jugiter haberetur. Anno sequente tertio idem rex archiepiscopo *Brithwaldo* persuadente, dedit sæpèdictæ abbatissæ de *Wentstre* terram nominatam *Wæg* xl. manentium.

§ 6. Adrianus obiit & successit Albinus.

708. Anno ab incarnatione domini DCC. viij. reverentissimus pater *Adrianus* abbas hujus monasterii septimus, cooperator in verbo Dei bonæ memoriæ archiepiscopi *Theodori* defunctus est, & in monasterio suo in ecclesia Dei genitricis quam *Edwaldus* rex superius scribitur construxisse sepultus, qui est annus xli. ex quo à *Vitaliano* papa directus est, ex quo autem *Britanniam* venit xxxix. Cui successit in regendo *Albinus* prædicti patris discipulus de gente *Anglorum* oriundus. Iste *Albinus* in divinarum Scripturarum studiis ita erat à beato *Adriano* institutus, ut Græcam linguam simul & Latinam non minus quam maternam quæ sibi naturalis erat, æque noverat. Iste est primus *Anglicus* qui ad regimen istius monasterii est proventus, nam omnes prædecessores sui erant *Romani*, benedictusque est in monasterio suo à *Brithwaldo* archiepiscopo dominica in octavis paschæ anno supradicto. Hujus *Albini* ortatu simul & adjutorio venerabilis *Beda* historiam de gestis *Anglorum* composuit, prout idem refert in prologo historiæ memoratæ. Anno domini 721. DCC. xxi. *Ethelbertus* filius *Witredi* regis dedit terram unius aratri circa flumen de *Limene* & tria jugera prati in loco qui dicitur *Wammespoth* sanctæ *Mildredæ* abbatissæ tunc de *Wentstre* xi. die mensis Julii. Anno sequenti tertio idem *Ethelbertus* dedit prædictæ *Mildredæ* terram dimidii aratri quæ dicitur *Wynormonde*. Anno sequenti ix. kal. Maij obiit *Witredus* rex, & cum prædecessoribus suis sepelitur in monasterio memorato, & est ultimus regum in hoc monasterio quiescentium. Anno domini DCC. xxxi. *Brithwaldus* archiepiscopus longa consummatus ætate quinto idus Januarij defunctus est, atque cum prædecessoribus suis in ecclesia memorata est sepultus. Et eodem anno *Tatwinus* de provincia *Merciorum* cum fuisset presby-

ter in monasterio quod vocatur *Briodum*, in archiepiscopum *Cantuariensem* à venerabilibus patribus *Daniele Wyntonienfi*, *Ingaldo Londoniensi* & *Ealdwyno Roffensi* præsulibus decimo die mensis Junij consecratus est. Anno domini DCC. xxxij. venerabilis pater *Albinus* hujus monasterii abbas octavus in pace consummatus, sepultus est in ecclesia Dei genitricis superius annotata, juxta beatum *Adrianum* prædecessorem suum, set in translatione sancti *Augustini* sociorumque ejus, idem pater *Albinus* cum beato *Adriano* cæterisque ibidem conscriptis de præfata ecclesia Dei genitricis in majorem ecclesiam est translatus, positusque in muro retro altare sancti *Gregorii*, ubi nunc quiescit in gloria Sanctorum resurrecturus. Successit *Nodbaldus* nonus, qui à *Tatwyno* archiepiscopo est benedictus. Anno DCC. xxxv. ultimo die mensis Julij *Tatwinus* dies suos finivit in pace, sepultus vero est cum prædecessoribus suis prædictis in ecclesia memorata. Cui successit *Nothelmus* cathedralis ecclesiæ sancti *Pauli Londonia* archipresbyter sub anno Domini DCC. xxxvj. seditque tribus annis & mortuus cum prædecessoribus suis sepelitur in ecclesia apostolorum prænotata.

§. 7. Sepultura ad ecclesiam Christi producta est.

Cui successit *Cuthbertus Herefordensis* archiepiscopus quintus & sub anno domini DCC. xli. consecratus est, huic monasterio parum profuturus; ut in sequentibus plenius apparebit. Hic tamen *Cuthbertus* anno DCC. xlvij. mense Septembris in Synodo apud *Cloveshot* omnibus *Anglorum* episcopis subscribentibus, inter cætera illius synodalia decrevit, ut festivitates sancti *Gregorii* papæ & sancti *Augustini Anglorum* apostoli perpetuis temporibus præcipua solemnitatem observentur; rege *Ethelbaldo* *Merciorum* tunc cum optimatibus præsentem & hoc approbante. Anno Domini DCC. xlvij. mortuo *Nothbaldo* hujus monasterii abbate nono successit ei vir prudens nomine *Aldhunus* & eodem anno à *Cuthberto* archiepiscopo in ecclesia *Petri & Pauli* benedictus. Et quia tempore istorum duorum scilicet *Cuthberti* & *Aldhuni* abbatibus, sepultura archiepiscoporum huic monasterio est ablata per eundem *Cuthbertum*, & ad ecclesiam sanctæ Trinitatis fraudulenter subplantata, contra tenorem justitiæ ac etiam beati patris nostri *Augustini* institutionem, nec non summorum pontificum scilicet *Gregorii*, *Bonifacii quarti*, *Adeodati*, *Agathonis* cæterorumque decreta: Ideo antequam ulterius progrediar, ad notitiam futurorum modum istius subplantationis vulpinæ dignum duxi præsentibus annotare. *Cuthbertus* igitur *Cantuariensis* archiepiscopus à beato *Augustino* undecimus sub anno domini DCC. xliij. animadvertens destitutionem ecclesiæ cui præsidebat, eo quod nullo honorabilis sepulturæ decore fulgeret, dum defunctis archiepiscopis eorum corpora auferrentur & ad monasterium istud juxta decreta summorum pontificum tumultu transferrentur, dolo concepto iniquitatem parturiendo condoluit, & qualiter illa consuetudo mutaretur tam studiose quam seditiose tractavit. Accessit ad regem tunc apicem regni tenentem *Eadbortum* & axe fletibus vultum suum perfundens, causam similitæ mœstitiæ columbinæ regis simplicitati prudentia pandit serpentina, & ut rex prædictam sepulturæ consuetudinem mutaret

Tatwinus
Archiep.

An. Dñi
732.

741.

Edbertus &c. Rex. taret, ac mutatam suo regio edicto confirmaret non minus fraudulenter quam instanter efflagitavit. Quod tandem vix licet surrepticie non tam prece quam precio interveniente pro voto obtinuit. Igitur anno dominicæ incarnationis DCC. xlviii. prædictus archiepiscopus *Cuthbertus* tactus dolore cordis & mori pergens, tempus opportunum jam instare animadvertit, quo dolum adversus *Augustinianam* ecclesiam jam dudum conceptum longa parturitione gravidus in lucem ederet foetum serpentinum, matrem interficientem. Appropinquante vitæ suæ termino in ecclesia sua seorsum decumbens, totam suam familiam acetiam conventum monachorum ad hoc non segnem sub jurejurando astrinxit, ne aliqua divulgatio infirmitatis ejus aut mortis fieret, nec signum aliquod pro eo pulsaretur aut exequiæ ejus celebrentur, donec ejus corpus per aliquot dies traditum foret sepulturæ. Quod & factum est. Sepulto vero eo, jam die tercio signa pro eo pulsantur, notitia mortis ejus palam divulgatur. Quo audito, abbas *Aldhunus* sancti *Augustini* cum monachis accessit, corpus archiepiscopi juxta ritum pristinum secum laturus. Sed cum jam sepultum reperiret, antiquamque sepulturæ consuetudinem regia auctoritate mutatam esse cognosceret, turbatus & anxius suo privatus desiderio ad propria remeavit. Eodem anno obiit *Eadbertus*, cui successit *Ethelbertus* frater ejus. Et successit in archiepiscopum prædicto *Cuthberto* *Bregwynus*, qui de præfata mutatione sepulturæ archiepiscoporum, prædecessoris sui statuta multum laudavit, & ejusdem vulpina sequens vestigia eandem mutationem regia auctoritate ac etiam apostolica, ut quidam opinantur, confirmari fecit. Ipso quoque ex hac luce clam substracto ac juxta prædecessorem suum sepulto, signa pro ejus exequiis celebrandis ex inspirato solempniter, prout decuit, pulsantur. Mox autem ut hoc innotuit conventui sancti *Augustini*, *Jambertus* tunc abbas sancti *Augustini* ad ecclesiam sanctæ Trinitatis cum manu armata accessit, & corpus defuncti archiepiscopi si non gratis sibi liberaretur vi rapere disposuit, sed cum illud jam sepultum cognovisset, se jam altera vice supplantatum perpendens, domum vacuis manibus est reversus, appellationibus tamen pro statu & libertate sui monasterii & à gravaminibus illatis ad summum pontificem multipliciter interpositis. Igitur monachi ecclesiæ sanctæ Trinitatis pastoris solatio desolati, prædicti abbatis *Jamberti* animadvertentes constantiam, & tam in rebus ecclesiasticis quam secularibus prudentiam & sapientiam, timentesque ne si appellationes interpositas prosequeretur sepulturam archiepiscoporum ad pristinum statum justitia exigente revocaret, in hoc suæ fraudi consulentes, *Jambertum* abbatem hujus monasterii in eorum patrem & pastorem postularunt. Monachi autem beati *Augustini* tanti patris patrocinio destituti, à prosecutione appellationum super mutatione sepulturæ prædictæ etsi non propter sui inertiam, saltem ob *Jamberti* archiepiscopi reverentiam desisterunt; quod pro dolor! rei eventus manifestius declarat.

§. 8. *Albanus translatus, & fundatio monasterii illius.*

Circa hæc tempora regnavit rex Merciorum *Offa*, qui reliquias beati *Albani* martyris us-

que ad illud tempus obscure reconditas elevavit, & in ejus honore Monasterium fundavit & ibidem congregationem monachorum adunavit sub anno DCC. xc. Iste vero *Offa* sedem archiepiscopatus *Cantuariensis* ad *Lichfeld* transferre conatus est; quapropter *Jambertum* archiepiscopum huic novæ translationi resistentem multis gravaminibus fatigavit. Tandem de omnibus prædiis suis quæ in finibus ejus erant etiam & episcopatus ditione cum ad tempus indebite privavit. *Jambertus* autem postquam præsulatus dignitatem magna animi constantia annis plurimis administraverat, cum finem suum sibi instate conspiceret, volens antecessorum suorum illegitima mutare statuta, & sepulturam episcoporum justitia suadente ad antiquam revocare consuetudinem, jussit ut post obitum suum ad ecclesiam apostolorum *Petri* & *Pauli* ubi & omnes sancti prædecessores sui requiescunt, corpus suum sepeliendum deferretur. Eo ergo defuncto præceptum ejus impletum est. Corpusque ejus in capitulo apud sanctum *Augustinum* traditum est sepulturæ anno domini DCC. lxxxix. pridie idus Augusti. Cui successit *Athelardus Wyntonensis* episcopus, qui prædecessoris sui *Jamberti* statuta de memorata sepultura irrita faciens, & *Cuthberti* atque *Bregwyni* vestigiis inhærens, jussit se cum in fata decederet in ecclesia sua sepeliri. Monachi vero sancti *Augustini* prædictam sepulturæ episcoporum translationem parvipendentes propter sui nimiam simplicitatem, & archiepiscoporum & regum qui in hoc archiepiscopis favebant obstinationis nimie austeritatem, neque calumpniam neque querelam coram summo pontifice super prædicta injuria eis illata hætenus proposuerunt. Et sic ex sua stolidâ simplicitate sepulturam episcoporum perpetuo amiserunt. Sicque *Lysa Rachel* amplexibus *Jacob* sub unius noctis conductione perpetuo privavit, utinam de cætero eam in aliis non subplantet. Quod autem monachi sanctæ Trinitatis inronicis suis scribunt *Cuthbertum* archiepiscopum hujus malitiæ non sine suæ animæ dispendio inventorem accessisse ad *Gregorium* juniorem tunc *Romanæ ecclesiæ* præsidem sub anno Domini DCC. xliij. & ab eodem licentiam & auctoritatem mutandi prædictam sepulturæ consuetudinem per privilegium suum obtinuisse, non est tam incredibile quam impossibile. Nam *Gregorius tercius* quem hic vocat juniorem, circa annum domini DCC. xl. secundum cronicas summorum pontificum scribitur mortuus, nec dum *Cuthbertus* archiepiscopatum fuerat adeptus. Nec alius legitur *Gregorius* usque ad *Gregorium* quartum qui sedit anno Domini 827. His prætermisissis ad seriem temporis subsequens quam certa ex causa ad præsens transfili calamus convertito. Anno domini DCC. xlvij. *Aldhunus* in abbatem hujus ecclesiæ electus à *Cuthberto* archiepiscopo benedicatur. Nichilque istius reperio præter illud quod supra scriptum est de amissione sepulturæ archiepiscoporum.

§. 9. *Pars terra in Quenegate per Dunwaldum data monasterio sancti Augustini.*

Anno domini DCC. lx. quidam nomine *Dunwaldus* minister regis *Ethelberti* huic ecclesiæ contulit quandam partem terræ juxta *Quenegate*. Hæc terra circumcincta est his terminis. A *Quenegate* in meridiem extensas habens iij. perticas, & inde

G g g g

Cuthbertus &c. Archiep.

An. Dñi. 760.

Eadbertus. in occidentem rectissima linea dividit terram regis Rex. & istam xxiiij. perticis usque in maceriam quæ in aquilonali parte civitatis muro adjacet virgas habens xxxiiij.

CAP. IV.

§. 1. Jambertus in Abbatem benedictus est.

An. Dñi 760. **A**Nno itaque domini DCC. lx. *Aldhunus* hujus monasterii abbas decimus moritur. Set quo sepelitur neque scriptura neque monumentum aliquod sicut de multis aliis abbatibus sequentibus, testatur; & venerabilis vir *Jambertus* à *Bregwyno* archiepiscopo ad altare sancti *Petri* in abbatem benedicitur.

§. 2. Donatio terra de parva *Pongeham*.

ET sequenti anno *Eadbertus* rex *Cantia* filius regis *Wythredi* dedit huic Monasterio ob affectionem abbatis *Jamberti* terram sex aratorum in australi parte vici antiqui *Pundlyngham*. Hæc est illa terra quæ vocatur parva *Pongeham*. Anno sequenti moritur *Bregwynus* archiepiscopus & *Jambertus* ad archiepiscopatum ut supra scribitur vij. idus Januarii assumptus, & à *Paulo* apostolico pallii honore anno secundo sequenti insignitur, & xxvij. annis archiepiscopatum strenue gubernavit.

§. 3. Donatio manerii de *Welwefelde*.

787. **A**Nno dominicæ incarnationis DCC. lxxiiij. *Jamberto* hujus monasterii abbate undecimo in archipræsulem assumpto, *Ethelnodus* hujus congregationis regimen suscepit, & à *Jamberto* archiepiscopo benedicitur. Huic abbati rex *Merciorum* *Offa* contulit terram duorum aratorum in loco qui appellatur *Welwefelde*, & dedit ei licentiam pascendi porcos & pecora in silva regali æternaliter, & unius capræ licentiam in silva quæ vocatur *Snewlþus* ubi capræ regis vadunt. Anno domini DCC. lxxxvij. *Ethelnodus* abbas xij. moritur, nec reperio quo sepelitur. Et in locum ipsius *Gutardus* subrogatur & à *Jamberto* benedicitur. *Gutardoque* mortuo *Cunredus* substituitur; & à *Wulfredo* archiepiscopo benedicitur sub anno domini 803. *Cunredoque* defuncto circa annum domini DCCC. xxij. *Wernodus* successit & à *Wulfredo* prædicto benedicitur.

§. 4. Revocatio archiepiscopatus ad priorem locum.

790. **E**T anno domini DCC. lxxxx. *Kenulfus* rex *Merciorum* *Offa* successor scripsit *Leoni* papæ *Adriani* successoris pro revocanda sede archiepiscopatus ad suum priorem locum, inter cætera sic. Nam quia beata recordationis *Augustinus* qui verbum Dei imperante *Gregorio* Anglorum genti ministrabat, & gloriosissime ecclesiis præfuit Saxoniz, in eadem civitate divine obiit, & corpus illius in ecclesia beati *Petri* apostolorum principis quam successor ejus *Laurentius* sacravit conditum fuisset, visum est cunctis gentis nostræ sapientibus quatinus in illa civitate metropolitanus honor haberetur, ubi corpus ejus pausat qui hiis partibus fidei veritatem inseruit primo. Anno domini 826. prædictus *Wulfredus* archiepiscopus & familia monacharum de

Penstre in *Tanet* dederunt prædicto *Wernodo* ab- uifredus. bati terram sex jugerum, quæ terra vocatur *Do-* archiep. *pyngland*, in escambium pro vj. jugeribus terræ apud *Caldenford*; & sunt termini circumjacentes prædictam terram quæ vocatur *Dodyngland* ab aquilone & oriente, & ab austro circumjacet terra quæ vocatur *Groenlyng* & *Federling*. Anno domini DCCC. iiij. fuit manerium de *Lenham* nobis datum per istos reges subscriptos Deo & abbati, quia iste *Wernodus* abbas consanguineus fuit *Athelwulfy* & *Kenewulfy* regum. Unde *Kenewulf* rex *Merciorum* & *Cuddredus* rex *Cantia* divino ducti amore & fœdere consanguinitatis allekti, dederunt Abbati *Wernodo* terram xx. aratorum quod jam vocatur *Lenham* cum omnibus rebus ad illud recte & rite pertinentibus, & xiiij. dennes glandes portantes, Primum *Wapulderherst*. 2. *Friderynden*. 3. *Frideslaac*. 4. *Cumbden*. 5. *Snatynden*. 6. *Wylfeherst*. 7. Alterum *Wapulderherst*. 8. *Wabbynghden*. 9. Alterum *Wabbynghden*. 10. Tercium *Wabbynghden*. 11. *Tunlataherst*. 12. *Plustyngherst*. 13. *Fridereleh* & *Fereden*. An. Domini scilicet DCCC. xxxviiiij. *Athelwulfus* rex occidentalium & An. Dñi *Cantia* propter duo M. & centum mancufas argenti 838. dedit prædicto *Wernodo* abbati terram quinque aratorum apud *Lenham* cum omnibus ad illam recte & rite pertinentibus. Hæc terra modo vocatur *Estlenham*. Et jacet inter locum vocatum *Srelse* ab oriente & *Lenham* ab occidente. Hæc donatio facta fuit in villa de *Fabertham* quinto idus Marcij anno supradicto. Anno domini DCCC. l. rex *Athelwulfus* contulit prædicto abbati in puram & perpetuam elemosinam xl. cassatos terræ apud *Lenham* cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus; & cum ingressu trium cartorum in silva quæ dicitur *Wlean*.

CAP. V.

844. **A**Nno domini DCCC. xliij. *Wernodus* abbas hujus monasterii xv. moritur; nec reperitur locus ejus sepulturæ. Et successit ei *Diernodus*; & à *Cealno* archiepiscopo benedicitur. Hujus *Diernodi* tempore quidam potens vir *Wymundus* regis *Edwolphi* amicus dedit *Snaves*, per tale scriptum. In nomine Dei cæli Ego *Wymundus* amicus *Edwolphi* do & concedo Deo sanctoque *Augustino* terram de *Bozewarmers* cum terra del *Wylk* imperpetuū liberam sicut prædictus dominus meus michi donavit, pro redemptione ipsius animæ & mea parentumque nostrorum, ubi sepultura requiem michi elegi. Si quis hoc infregerit anathema sit.

§. 1. *Pertone* datur per *Ethelbertum* regem secundum.

861. **A**Nno domini DCCC. lxj. *Ethelbertus* rex occidentalium *Saxonum* successor *Egberti* dedit prædicto abbati tria aratra terræ in loco qui vocatur *Pertone* in orientali plaga *Kancia*, & pro ista terra dedit idem *Diernodus* regi lx. mancufas auri optimi.

§. 2. De firma manerii de *Wzaborne*.

Circa hæc tempora quædam bona matrona nomine *Ealburga* domina de *Wzaborne* in testamento suo cum consensu amicorum suorum ordina-

Edmundus Rex. vit, ut qui teneret manerium de *Wyabourne* singulis annis redderet de prædicto manerio ecclesiæ sancti *Augustini* xl. ambras brasij, iiij. boves, xl. arietes, CC. panes, unam pis: butyri, unam pis: casij, iiij. caractatas lignorum, & xx. gallinas. Hac conditione interposita, ut post obitum ipsius, Monachi singulis diebus pro ejus anima decantent psalmum, *Exaudiat te Deus.* Istum redditum & jugum terræ apud *Horton* & terram de *Hengestesselle* juxta *Wybelesburgw* *Hugo de Monford* abstulit, cui & episcopo *Baiocensi Willielmus Bastard* fere omnes terras *Cantie* contulit contradicentibus monachis set minime prævalentibus. Et nota quod omnes istæ terræ prius nominatæ sunt de dominio Comitis de *Penebroke*.

S. 3. De terra de *Linchese*.

An. Dñi 864. **A**Nno domini DCCC. lxiiij. *Diernodus* abbas obiit, cui successit *Wynherus* hujus monasterii abbas xvij. Cui *Wynhero* anno sequenti *Edelwuf* rex occidentalium *Saxonum* dedit quandam terram in orientali parte *Cantie* quæ vocatur *Linchese*.

S. 4. De manerio de *Berewaremersch*.

866. **S**ub hiis diebus quidam *Edbald* nepos regis dedit *Wynemundo* amico suo pro DCCC. denariis quandam partem agelluli in loco qui dicitur *Bourewaremersch*. Quam quidem terram prædictus *Wynemundus* dedit Deo & sancto *Augustino* in elemosynam. Hæc terra habet in meridie terram de *Folcanston*, in aquilone *Uymene*. Anno domini DCCC. lxxvj. abbate *Wynhero* defuncto successit *BEADMUNDUS*, cui vero *KYNEBERTUS*, cui *ETAUS*, cui *DEGMUNDUS*, cui *ALERIDUS*, cui *CEOLBERTUS*, cui *BECTANUS*, cui *ATHELWOLDUS*, cui *TILBERTUS*, cui *EADREDUS*, cui *ALCHMUNDUS*, cui *GUTTULFUS*, cui *EADREDUS*, cui *LULYNGUS*. Isti invicem successerunt qui licet multa bona ut credimus temporibus suis gesserunt, tamen quia vetustas omnia absorbit & delevit, vix ad tempora nostra illorum tenuis fama pervenit. Et quia quasdam terras reperio perquisitas temporibus tamen subincertis, ideo duxi eas nunc sub incertitudine temporum annotare. *Egebredus de Fordwich* offerens filium suum in monachum obtulit cum eo ad istud monasterium vj. hagas, iiij. acras terræ, & quandam partem prati ex parte australi villæ de *Fordwich*. Anno Domini DCCC. lxxix. xij. kal. Decembris *S. Edmundus* rex occisus est. Eodem anno *Lulyngo* abbate defuncto successit *Beornelmus* xxxj. Iste *Beornelmus* ad curiam portavit elemosynam regis *Elfredi* beati *Edmundi* regis successoris immediati. Iste *Elfredus* fuit primus rex *Angliæ* qui inunctus erat. Hic constituit *Hundred* & *Leites*.

S. 5. De *Wybelesberg* & *Hengestesselle*.

Circa hæc tempora terra de *Wybelesbergw* fuit cempta à quodam *Eadulfo* filio *Edwoldi* pro duobus M. denariis. Hiis etiam diebus quidam nomine *Aethelferb* legavit in testamento suo huic monasterio quandam partem terræ in parochia de

Wybelesburgw quæ terra vocatur *Ateleswozde* & ista terra est censualis, & reddit annuatim x. s. **Odo Archiep.** Eodem tempore idem *Aethelferb* legavit huic monasterio terram de *Hengestesselle* quæ est parochia contigua parochiæ de *Wybelesburgw* ex parte boreali. Set istam *Hugo de Montfort* huic monasterio abstulit tempore *Willielmi Conquestoris*. Iste enim *Ethelferb* erat minister abbatij, unde & legavit illi quinque mancusas auri, ij. boves, ij. vaccas, j. equum, x. porcos, x. oves & etiam decem capras.

S. 6. Restitutio terræ de *Werburgland*.

An. Dñi 825. **A**Nno Domini DCCC. xxv. rex *Saxonum* & *Anglorum Ethelstan* die coronationis ejusdem in crastino ordinationis sancti *Gregorii* dedit huic monasterio terram xiiij. aratorum in insula de *Tanet* quæ vocatur *Werburgynland* quæ injuste fuerat rapta ab ista ecclesia per annos multos. Set illam terram idem rex iterum sancto *Augustino* restituit cum consensu episcoporum et duorum principum & aliorum multorum. Et ex hac donatione & similiter ex permutatione terrarum facta cum *Wulfredo* archiepiscopo quæ vocatur *Dodnyngland* satis apparet quod multas terras habebat monasterium in insula de *Thaneto* priusquam rex *Knuthus* dedit nobis manerium de *Menstre*.

S. 7. De maneriis de *Sybertysweld* & *Swalclybe*.

942. **A**Nno Domini DCCCC. xlij. *Beornelmus* hujus monasterii abbas xxxj. moritur & in locum ejus *Alfricus* subrogatur, qui ab *Odono* archiepiscopo in suo monasterio benedicitur. Hic *Alfricus* familiaris erat regis *Edmundi*, ob quam causam prædictus rex dedit illi duo aratra terræ apud *Sybertesweld* secundo anno regiminis *Alfrici*. Cui terræ rex *Ethelredus* addidit postea duos cassatos terræ in loco prius dicto. Istæ terræ alienatæ fuerunt postmodum à nostro dominio per abbatem *Scotlandum*, prout temporibus suis dicitur. Anno Domini DCCCC. xlvj. *Eadredus* rex qui successit *Edmundo* in regnum totius *Britanniæ* dedit terram de *Swaleclybe* cuidam ministro suo nomine *Herefige*, & prædictus minister dedit illam terram huic monasterio, & in eodem loco sibi sepulturam elegit.

S. 8. Privilegium Johannis Papæ xij.

955. **A**Nno dominicæ incarnationis DCCCC. lv. *Johannes* papa xij. scripsit Regi *Eadredo* literas commendaticias et authenticas pro hoc monasterio, prædecessorum suorum *Bonifacii*, *Adeodati*, *Agathonis* & aliorum vestigiis adhærendo. Et in fine sic. *Unde Canonicis de monasterio sancti Salvatoris illi loco invidentibus precipimus ne hujus devotionis cultum inquietare presumant. Quod si fecerint sci- ant se anathematis vinculo innodatos.* Scripsit etiam idem Papa *Johannes* prædicto regi, *Odoni* archiepiscopo & omnibus episcopis, Ducibus & Abbatibus & cuncto populo *Anglicæ* gentis sub hac forma. **PRIVILEGIUM.** *Johannes episcopus &c. Inter præclaras sacre fidei. Et infra. Statuimus quatinus ipsa apostolica ecclesia sicut in gratia principum apostolorum censetur apud vos primogenita, sic caterorum monasteriorum vestri regni quæ post surrexerunt vel deinceps in omnem posteritatem nascentur*

Edgarus
Rex.

nascentur mater primaria, sit inquam regia & apostolica confirmatione regalis & apostolica, sit ab omni seculari servitute libera, ita ut nullus episcoporum, nullus successorum vestrorum regum in aliquo eam ledere aut inquietare presumat: archiepiscopus vero non typo prelationis set officio caritatis ubi poscitur se impendat, abbatemque ipsius ac si Romanum legatum & comministrum Evangelii pacis habeat, & fraternum sibi socium aestimat non subiectum, per omnia sicut sancti & Deo dilecti filii sedis apostolica archipresul Theodorus & abbas Adrianus se habuere. Nullum vero potestatum in hanc etiam præcipiat, nec quodlibet officium sine abbatis favore & fratrum sibi arroget. Set neque ab ipsis intimis & peculiaribus locis aut parochiis, vel in omni privilegio ipsius, juris quicquam præter ejusdem abbatis assensum accipiat vel faciat.

§. 9. De morte regis Edmundi in isto monasterio.

Iste Edmundus de quo supra fit mentio, venit Cantuariam in festo sancti Augustini Anglorum apostoli. Discumbente illo in mensa, quendam latronem respexit nomine Loth, quem pro latrocinii maleficiis quondam dampnaverat exilio; & protinus surgens invasit latronem & ad terram prostravit: latro vero cultellum educens interfecit regem; ministri tamen regis insurgentes in latronem, occiderunt eum. Corpus vero regis Wyntonia traditum est sepulturæ.

§. 10. Donatio manerii de Plumstede.

An. Dñi
960.

Anno Domini DCCCC. lx. Edgarus rex qui successit Eadredo dedit huic monasterio terram quatuor aratrorum quæ nominatur Plumstede, set hanc terram Godwynus Comes Cantia fraude & injuste sancto Augustino abstulit, eamque Tostico filio suo dedit, set eam sanctus Edwardus beato Augustino restituit. Ipsamque iterum in adventu Willielmi conquestoris Odo Baiocensis calumpniavit. Sicque variis eventibus possessa, ablata & restituta, ne jam ulterius calumpniæ pateret, Willielmus Conquestor Angliæ prædictam terram de Plumstede sancto Augustino confirmavit, & Odo episcopus Baiocensis calumpniam quam habebat in ipsa terra ad preces regis Abbati & Conventui remisit, & autentice subscripsit. Anno Domini DCCCC. lxxj. mortuo Alfrico hujus loci abbate xxxij. Elfnothus successit, & à beato Dunstano benedicitur.

§. 11. De centum acris pasture apud parvam Honyngbam.

Tertio anno sequenti quædam bona matrona nomine Wynsled dedit huic monasterio centum acras terræ apud Honyngbam. Ista donatio facta fuit apud Kingeston licentia Edgari regis teste Dunstano archiepiscopo. Ista terra non jacet apud parvam Honyngbam, set sunt illæ centum acra prati, & pasture, & terræ arabilis quæ jacent ex parte boreali curiæ de Portborne, & extendunt se versus orientem versus Honyngbam.

§. 12. Dedicatio hujus monasterii, & visio Cantemus Domino.

Dunstan.
Archiep.

Anno Domini DCCCC. lxxvij. dedicata fuit ista ecclesia à beato Dunstano in honore sanctorum apostolorum Petri & Pauli atque sancti Augustini. Anno Domini DCCCC. lxxx. Elfnothus hujus monasterii abbas xxxij. moritur, & Siricus in locum ejus eligitur, & in ecclesia sua à beato Dunstano benedicitur. Circa hæc tempora vidit Dunstanus reginam cœli cum aliis cœlestibus spiritibus, inter quos etiam vidit sanctum Adrianum, choreas ducentes in ecclesia ipsius genitricis quam Eadbaldus rex præscribitur fundasse, & cantabant cum ipsa Dei genitrice sic incipiente & dicente, Cantemus Domino, &c. Felix homo qui hæc videre meruit, set & felix locus in quo talis visio apparuit. Hoc tamen patet plenius in vita sancti Dunstani.

An. Dñi
978.

§. 13. Monasterium de Membre per Danos vastatum.

Eodemque anno insula de Thanet à Danis piratis devastatur. Monasterium monialium de Membre comburitur cum clericis & populo qui illuc confluerant. Anno Dni DCCCC. lxxxvij. Siricus hujus monasterii abbas procurante beato Dunstano in episcopatum Wyntonensem est assumptus. Et eodem anno xiiij. kal. Junii obiit Dunstanus, & Ethelgarus ei successit anno uno & mensibus iij. Anno DCCCC. lxxxix. Ethelgaro de hac luce subtracto, Syricus Wintoniensis episcopus & quondam hujus loci abbas, de Wyntonensi ecclesia ad ecclesiam Cantuariensem est translatus; & dum hæc agerentur, electus est in abbatem Wilfricus qui senior appellatur. Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xc. Siricus archiepiscopus benedixit Wilfricum abbatem in ecclesia ista ad magnum altare. Huic abbati Brumannus portrebe dedit duas hagas, Fordwich, & unum pratum cum pertinentiis; hac conditione interposita, ut reciperetur in fraternitatem domus, & teneret prædictas hagas & pratum in vita sua, reddendo inde singulis annis sancto Augustino vij. s. j. d. & post obitum suum reverteretur terra prædicta ad dominium S. Augustini.

988.

§. 14. Donatio terræ de Coumbe.

Circa hæc tempora quidam Edwardus de Coumbe cujus filius nomine Leofardus istius monasterii erat monachus, legavit in testamento suo huic monasterio prædictam terram Coumbe nominatam. Tempore etiam istius abbatis quidam Brithricus legavit nobis terram de Woderyngborne.

§. 15. Canonici ab ecclesia S. Trinitatis expulsi sunt.

Anno Domini M. v. industria Alfrici archiepiscopi & Wilfrici abbatis, expulsi sunt canonici ab ecclesia sanctæ Trinitatis & introducti sunt monachi. Tamen Willielmus Malmesbury in libro De gestis Pontificum dicit hoc non fuisse verum. Immo constat monachos fuisse in ecclesia sanctæ Trinitatis

1005.

Athelredus Rex. Trinitatis à tempore beati Laurentii qui beato Augustino successit, sicut ex epistola Bonifacii papa iij. sancto Ethelberto per Mellitum transmissa apparet; cuius epistolæ verba hæc sunt. Domino excellentissimo regi Ethelberto, Bonifacius episcopus, &c. Dum Christianitatis, & infra, Quapropter fili gloriose quod ab apostolica sede, & per coepiscopum nostrum Mellitum postulasti, libenti animo concedimus, id est, ut vestra benignitas in monasterio in Dorobernensi civitate constituto, quod sanctus doctor vester Augustinus in sancti Salvatoris nomine consecravit, cui ad presens præesse dinoscitur dilectissimus frater noster Laurentius, licenter per omnia monachorum regulariter viventium habitationem statuat. Auctoritate apostolica decernentes, &c. Sed si omnia prius dicta serio considerentur ista stant simul; nec est contradictio quod à primæva institutione fuissent monachi in ecclesia sanctæ Trinitatis, & quod volente rota fortunæ variabilis, propter eorum insolentias aut alia de causa fuissent dejecti, & canonici loco eorum introducti, & modo tempore istius *Alfrici* archiepiscopi iterato restituti. Nam & epistola *Johannis* papæ xij. regi *Eadredo* directæ sub anno Domini DCCCC. lvij. testatur, in illa ecclesia sancti Trinitatis canonicos pro tempore illo esse, non monachos, cuius epistolæ mentionem superius fecimus. Nam sicut refert prædictus *Willielmus* ubi supra. « Monachi *Cantuarienses* tempore *Lanfranci* secularibus non longe dissimiles erant, nisi forte pudicitiam non facile proderent, canum cursibus avocari, avium prædam raptu aliarum volucrum per mane sequi, spumantis equi tergum premere, tessaræ quaterere, potibus indulgere, delicatiori victu & accuratiori cultu frugalitatem nescire, per symoniam abnuere, & cætera illius generis, ut magis illos consules quam monachos pro frequentia famulantium diceres. Et quia quod nova testa capit, &c. Proh dolor! iste modus vivendi inter religiosos pessimus ita à primævis temporibus illi monasterio inolevit, quod usque ad hæc tempora succidi non possit; utinam sceditatis exemplo vicinos non inficiant.

CAP. VI.

§. 1. De 100. acris terra apud *Sturton*.

An. Dñi 1006. Anno Dom. M. vj. *Wlfricus* abbas xxxiiij. moritur, cui successit vir magnæ sanctitatis *Elmerus*, qui in ecclesia sua ad magnum altare benedicatur ab archiepiscopo *Alfrico*. Hiis temporibus quidam nomine *Godwoldus* in testamento suo legavit huic monasterio centum acras terræ apud *Sturton* ex parte boreali.

§. 2. Dani decimaverunt monachos S. Trinitatis.

1011. Anno Domini M. xj. inter festum nativitatis beatæ Mariæ & sancti Michaelis tota *Cantia* à Danis vastatur, civitas *Cantie* obsidetur; & vicesimo die obsidionis prodicione *Almerici* archidiaconi & civium capitur & incenditur; *Alfegus* archiepiscopus comprehenditur & apud *Greenewych* martirizatur, *Elmerus* abbas abire permittitur, capiuntur *Godwynus* *Roffensis* episcopus, *Leofryma* abbatissa sanctæ *Mildrede*, *Alfredus* regis præpositus,

ecclesia sanctæ Trinitatis spoliata comburitur, grex monachorum & turba popularis utriusque sexus occiduntur, Monachi ibidem decimantur, novem trucidantur, & decimus reservatur; unde quatuor monachi tantum in illa occasione vivi remanserunt. Set quod dictu est mirabile, inter has *Danorum* persecutiones *Cantuarie*, & totius *Cantie* tam populi quam ecclesiarum devastaciones, hoc solum monasterium *Augustinianum* ipso Domino in cuius sunt manu omnia jura regnorum protegente, manebat intactum, & à *Danica* persecutione securum; quod ex hoc accidebat miraculo. Cum autem *Dani Cantuariam* ferro undique & flamma vastantes, quidam illorum sacrilegi non causa orandi set deprædandi malitia monasterium istud ultro introierunt, moxque unus eorum ad malum proclivior ad sepulcrum apostoli nostri *Augustini* ubi tunc jacebat tumulatus, improbe accessit, palliumque quo illud preciosum *Augustini* mausoleum operiebatur, furtim rapuit, atque sub acella sua illud abscondit; set divina ultrix misratio raptorem mox rapuit, palliumque illud sub acella furis absconditum quasi connativa cutis acellis furis inhæsit & unguibus, nec ulla violentia aut arte deponi poterat, donec reatum suum coram Sancto prædicto & loci fratribus veniam poscendo de commissis fur ipse prodiderat. Quæ ultio ita cæterorum *Danorum* multitudinem terruit, ut hujus monasterii non solum fieri timerent esse invasores, set majus ejus præcipui forent defensores. Circa hujus persecutionis tempora quædam matrona venerabilis nomine *Elfgina* in fraternitatem hujus congregationis recepta dedit confratribus lx. l. & cuilibet monacho xx. s. singillatim. Tempore etiam hujus persecutionis multæ sanctorum reliquæ ac etiam preciosa hujus monasterii jocalia in diversis locis fuerunt abscondita, nec jam sunt prolata, nam morientibus illis qui huic abscontioni interfuerunt, locorum memoria pariter cum illis est extincta.

§. 3. Knutus rex Angliam ingressus est.

An. Dñi 1017. Anno Dominicæ incarnationis M. xvij. post diuturnam bellorum tempestatem, *Ethelredo* rege defuncto, rex *Knutus* natione *Danus*, non successione hæreditaria, set armorum violentia in regnum *Anglorum* successit. Hic vero *Knutus* cum religiosissima devotione cuncta fere *Anglie* cœnobîa regali munificentia veneraretur, & opibus ditaret, ita præcellentissimi patris *Augustini* *Anglorum* apostoli, & apostolorum *Petri* & *Pauli* monasterium coluit, ut hoc solum sibi curæ inter cætera esse videretur; adeo autem beatum *Augustinum* in omni bus elegerat patronum, & ita fratrum istius monasterii religiosum amplectebatur contubernium, ut hinc episcopos & magistros aliarum affectaret ecclesiarum.

§. 4. Elmerus fit episcopus Schyreburniæ.

1022. Unde & venerabilem virum *Elmerum* hujus monasterii tunc abbatem in pontificatus *Schyreburniæ* cum vitæ merito assumpsit dignitatem sub anno Domini M. xxij. quæ sedes *Schyreburniæ* successu temporis ad episcopatum *Saresberiensem* unita est. Hic vero *Elmerus* postquam aliquot annis episcopatum sibi commissum strenuissime rexit,

Alfricus Archiep.

*Knutus
Rex, &c.*

rat, iudicio Dei cæcus effectus, episcopatum tam voluntarie reliquit quam involuntarie assumpserat, rediensque ad domum suam sancti *Augustini*, de prælato factus est subjectus, vivens in cella infirmorum cum omni puritate & devotione usque ad exitum vitæ suæ. Et ut de meritis ejus aliquam retexam. Quadam die dum puer suus secundum consuetudinem ad deferendum sibi sua cibaria ad coquinarium exisset, quidam milvus de sua parapside suas carnes subito unguibus rapuit, & ad alta revolvavit. Cujus rei gestum serviens prædictus magistro suo indicare non omisit; Quod audiens servus Dei, intimas gratias egit Deo, dicens, Se carnes non comesturum nisi hoc velle Deum intelligeret tali signo, quod scilicet milvus restitueret raptam carnem. Cum ergo minister hoc votum ignorans, iret ad coquinam pro quærendis *Elmero* novis cibariis, mirum dictu, rapax avis carnes supradictas in vasculum suum de quo prius rapuit, intactas reportavit. Quod cum vir Dei cognovisset sumebat de illis cum actione gratiarum. Hic non cum episcopalibus insigniis sed tantum in cuculla velut simplex monachus ex opposito altaris sancti *Johannis* est sepultus. Super cujus tumbam priusquam ad locum ubi nunc requiescit transferetur, lux cœlica sæpius fertur visa. Quem licet sanctum esse pie credamus, de ipso sine auctoritate sedis apostolicæ celebrare non audemus. De hoc beato *Elmero* episcopo notatur in *Cronica Gotselini* de translatione sancti *Augustini* lib. 2. cap. 1. Anno Domini M. xvij. *Elmero* hujus monasterii abbate in episcopum *Schyreborniensem*, ut supradictum est, assumpto, *Elstanum* hujus monasterii tunc Priorem, virum apud ecclesiam & seculum prudentissimum rex *Knutus* ad episcopatum *Wyntonensem* nitebatur promovere. *Elstanus* vero cum nulla ratione acquiesceret episcopatum suscipere, fraternis pulsus precibus & regis coactus hortamentis propriæ abbaciæ regimen suscepit, & ab archiepiscopo *Anotho* in ecclesia ista benedictus est.

§. 5. Mildreda datur cum manerio de *Menstre*.

1027.

Anno Domini M. xxvij. *Knutus* rex dedit S. *Augustino* & fratribus hujus monasterii corpus beatæ *Mildredæ* cum tota terra sua sub tali forma. Notum sit vobis omnibus, me dedisse sancto *Augustino* patrono meo corpus sanctæ *Mildredæ* gloriosæ virginis cum tota terra sua infra insulam de *Thanet* & extra, cum omnibus consuetudinibus ad suam ecclesiam pertinentibus. Hac omnia ita libera & quæta reddo Deo & abbati *Aelstano* & fratribus loci sicut ego unquam melius habui, tam in terra quam in mari & in litore, ut habeant & possideant imperpetuum, &c. Anno Domini M. xxx. prædictus *Elstanus* abbas corpus beatæ *Mildredæ* xv. kal. Junii de *Thaneto* ad monasterium suum transtulit, rege *Chnuto* super hoc licentiam præbente specialem, & fuit conditum ante principale altare sancti *Petri*. Ibique jacuit usque ad tempora *Wulfrici* junioris; qui volens ecclesiam suam dilatare, transtulit eam in porticum sancti *Augustini*.

1037.

Et anno Domini M. xxxvij. in vigilia sancti *Leonardi* *Knuto* rege mortuo, ac duobus filiis suis sibi invicem in regnum succedentibus, scilicet *Haraldo* & *Hardekinto*, sanctus *Edwardus* filius *Etheldredi* regis & *Emma* reginæ in regnum successit sub anno Domini M. xliij. & eodem anno idem rex confir-

mavit donationem quam strenuus rex *Knutus* huic *Eadfinus* *Archiep.* manasterio fecerat de manerio de *Menstre* cum omnibus pertinentiis in insula de *Thaneto* & extra; set & omnes donationes possessionum vel facultatum quas prædecessores sui reges huic monasterio contulerunt, ipse regia potestate atque firma astipulatione cum consensu episcoporum & principum suorum per cartam suam abbati *Elstano* & fratribus tradidit & confirmavit, statuens hoc monasterium cum omnibus appendiciis perpetua libertate gaudere.

§. 6. De terris de *Bodesham*, *Bourne*, *Wiltrenton*.

Circa hæc tempora quidam nomine *Egelricus Bigge* cum consensu regis *Edwardi* dedit huic ecclesiæ terras de *Bodesham* & *Wiltrenton* tali pacto, ut *Wade* ejus miles & *Loswine* occuparent illa temporibus suis; & post obitum illorum remanerent huic monasterio temporibus sempiternis. Anno Domini M. xlv. *Eadfinus* archiepiscopus dedit sancto *Augustino* quinque acras terræ extra *Radingate*, & unum pratum pertinens ad terram prædictam, hac conditione interposita, ut monachi sancti *Augustini* haberent ejus memoriam in orationibus suis specialem. Sequenti anno traditum fuit manerium de *Patynton* cuidam *Turftino* domicello abbatis, & postea venditum, & a sancto *Augustino* alienatum. Anno Domini M. xlvij. mortuo venerabili *Elstano* hujus cœnobii abbate xxxvj. successit ei vir probi consilii *Wulfricus*, & in ecclesia sua ad magnum altare ab archiepiscopo *Eadfino* benedictus est. Isto anno *Edwardus* rex dedit eidem archiepiscopo terram unius aratri apud *Littlebourne*, & hanc terram idem archiepiscopus contulit huic monasterio cum consensu prædicti regis; & sunt illi tres mansi, scilicet *Bourne*, *Dene*, & *Wiltrenton*. Dedit etiam ij. calices bonos, & centum marcas ad turris ædificationem quæ tunc fuerat in construendo. Dedit etiam Psalterium glosatum minori glosa. Circa hæc tempora *Emma* mater sancti regis *Edwardi* extra alia plurima bona quæ fecit, omnia corpora sanctorum hujus loci preciosis palliis adornavit.

§. 7. Abbas sancti *Augustini* debet assidere abbati Montis *Cassini*.

50

Anno Domini M. lv. *Edwardus* rex dedit huic monasterio totam terram quam habuit in *Fordwyco*. Anno sequenti *Leo* papa x. symoniacam hæresim in *Francia* debellabat. Mittitur ad eum consensu regis & regni *Wulfricus* abbas pro negotiis regni & ecclesiæ *Anglicane* responsurus. Cujus responso papa intelligens *Anglos* cæteris innocentiores, & *Anglicane* ecclesiæ profectui congratulans, inter alia multa confirmabat, ut archiepiscopus *Cantuariensis* in conciliis vel synodis celebrandis assidere debeat sanctæ *Ruffine* pontifici. Abbas vero *Augustiniensis* abbati montis *Cassini*. Ipsi quoque abbati *Wulfrico* de ecclesiæ suæ dilatione & Sanctorum ibidem quiescentium honore memoriam facienti, dictus Apostolicus quod petebat libenter annuit & benedixit. Rediens autem prædictus abbas facta legatione templum suum a fronte diruit, beatissimam virginem *Mildredam* ante principale

1055.

Edwardus Rex. cipale altare, ut prius dictum est, conditam, in porticum sancti *Augustini* transtulit, & juxta aquilonarem partem collocavit; erat enim tunc porticus *Augustini* ubi nunc est capella sanctæ *Maria* in navi ecclesiæ. Fuerat namque ad orientem prædicti monasterii oratorium beatæ *Maria* quod rex *Ed-baldus* quondam construxerat, in quo multa sanctorum corpora quiescebant. Quod oratorium reginæ cœli tam erat gratum, ut juxta *Anglicum* proverbium *Maria* sacrarium diceretur seu vestiarium. Ibi vero mundi domina læpius apparebat. Ibi miraculorum fulgura coruscabant, ibi concentus angelorum & organa beatarum virginum frequenter audiebantur; ibi beatus *Dunstanus* vidit manifeste sanctum *Adrianum* inter choros cœlestium cum ipsa regina mundi collaudantem Deum; ibi manifeste oculo corporali & aure audivit ipsam Christi matrem cum suis virginibus alternis vocibus sic cantantes, *Cantemus Domino, &c.* Hujus oratorii partem occidentalem pro dilatando suo monasterio non tam prudenter quam desideriose cum porticibus quibus cingebatur in circuitu dejecit, & inter ecclesiam antiquam & oratorium prædictum, fratrum cimiterio quod adjacebat purgato, totum spacium ad fabricam occupavit. Set regina cœli non ferens ruinam templi sui, trina revelatione per quandam anum veteranam mandavit abbati *Wulfrico*, ipsum corporali morte esse plectendum propter injuriam quam sibi in sui oratorii destructione intulerat. Set magnanimus abbas mandatum cœleste credere renuens tanquam inanes fabulas propter nuncii vilitatem, reus incidit in divinam ultionem; percussus est enim letali ægitudine circa cœnam Domini: ipsa tamen die cœnæ & quinque diebus sequentibus cum sua forti infirmitate missas in conventu celebravit majores, set subsequenti nocte priusquam monachi occurrere possent obiit transitu repentino. Quæ divina ultio, ut pie credi potest, signum fuit præfatæ præsumptionis cum adiutorio piæ intentionis.

§. 8. Pontificalia abbati concessa.

An. Dñi 1059. **A**Nno Domini M.lix. *Wulfrico* sic defuncto, *Egelfinus* successit, & à *Stigando* archiepiscopo est benedictus. Hic *Egelfinus* ad papam *Alexandrum* secundum nescio qua legatione est missus sub anno Domini M. lxiij. ubi primus inter hujus monasterii abbates ab eodem papa mitra & sandaliis uti jure pontificali est jussus cum suis successoribus prædicti monasterii abbatibus, eodem papa sic pronunciante, "Hunc apicem habere perpetuo rectorem decernimus *Augustinensem* ob ipsius scilicet *Romanorum* alumpni & *Anglorum* apostoli dignitatem. Hanc itaque prærogativam ipse *Egelfinus* in *Augustinensi* ecclesia aliquandiu habuit. Set ubi præ timore novi regis *Willielmi* Conquestoris abbatia derelicta in *Daciam* fugit, successoribus jura sua dereliquit. Successores tamen ejus tum propter sui simplicitatem, tum propter archiepiscoporum infestationem ista dignitate uti obmiserunt usque ad tempora *Rogeri* abbatis primi, ut suo loco planius dicetur. Iste *Egelfinus* tradidit terram de *Dene* in gavelkende *Blakemanno* & *Athelredo* filiis *Britbmeri*. Anno Domini M. lxiij. *Stigandus* archiepiscopus inter cetera bona quæ huic monasterio contulit, crucem magnam argento undique coopertam in navi ecclesiæ super pulpitem erectam

S. Augustino dedit. Jocale satis pulcrum & sibi *Stigandus* memoriale inperpetuum. *Archiep.*

§. 9. *Willielmus* Conq. venit in Angliam.

ANno Domini (supradicto) *Willielmus* dux ij. idus Octobris apud *Debensey* applicuit, habitoque congressu cum *Haroldo* & ipso interfecto, civitateque *London* in ditionem suam accepta, prædictus *Willielmus* verius castrum *Doveria* iter suum direxit, ut illud cum cæteris partibus comitatus suæ subiceret potestati. Quo comperto, *Stigandus* archiepiscopus, & abbas *Egelfinus*, & totius *Cantie* majores advertentes totum regnum in maligno positum, & ubi de *Anglicis* ante adventum prædicti *Willielmi* nullus fuerat servus, jam omnes indifferenter tam nobiles quam plebanos perpetuæ servituti *Normannorum* subactos, ex vicinorum periculis sibi & patriæ materiam salutis ordientes, populum universum totius *Kantie Cantuariæ* congregaverunt, eique pericula imminencia, proximorum miseriæ, *Normannorum* insolentiam, servilisque conditionis angustiam exposuerunt, ac totus populus potius eligens vitam terminare infelicem, quam insolitum servitutis jugum subire, communi consilio decrevit duci *Willielmo* occurrere, & cum eo pro patriis legibus decertare. Prædicti vero archiepiscopus & abbas eligentes citius mori in bello quam videre mala gentis suæ, & sanctorum *Machabæorum* animati exemplis fiunt duces exercitus. Statutoque die universus populus apud *Swanescom* convenit adventum prædicti ducis latitantes in silvarum latebris expectando; & quia habundans cautela non nocet hoc inter se prælocuti sunt, ut adveniente duce omnibus transitibus præoccupatis ne ex aliqua parte pateret ei diffugium, singuli singulos ramos tam equites quam pedites ad cautelam portarent. Veniens igitur dux in crastino in campestribus juxta locum prædictum, omnem patriam in circuitu ejus positam quasi nemus mobile, & sibi gressu moderato appropinquans non sine mentis consternatione admiratur; at ubi duces populi *Kancialis* ducem *Willielmum* in medio eorum circumvallatum conspiciunt, dato signo buccinæ erectisque in altum vexillis ramos proiciunt, arcubusque tensis, gladiis evaginati, hastis cæterisque armorum generibus protensis, se paratos ad prælium ostendunt. Dux autem & qui cum eo erant, nec mirum, stabant stupefacti, & qui jam totam *Angliam* pugillo suo tenere credebant, nunc de propria vita vehementer diffidebat. Missi sunt ergo ex parte populi *Kancie* archiepiscopus & abbas superius nominati ad ducem *Willielmum*, ei nuncium ferentes in hæc verba. "Domine Dux! Ecce populus *Kantie* tibi obviam procedit te tanquam ligium dominum suum recepturi, rogantes ea quæ pacis sunt, sub hac tam conditione, ut universus populus *Kantie* inperpetuum habita gaudeat libertate patriisque utatur legibus & consuetudinibus; alioquin tibi & tuis in præsentem bellum parati indicunt, volentes hic potius occumbere quam à patriis legibus & consuetudinibus aliquantulum recedere, aut inextertæ se submittere servituti. Dux autem videns se in arto positum deliberatoque cum suis consilio, prudenter advertens, quod si ab isto populo qui est clavis *Anglia*, repulsam pateretur aut aliquod incommodum, totum negotium quod prius gesserat foret

Willielmus Rex. foret infectum, et omnis sua spes et securitas vertetur in periculum, quod populus *Cancia* petiit non tam libenter quam sapienter concessit. Firmato igitur fœdere, datis ex utraque parte obsidibus lati *Kantiales* lætos *Normannos* *Roffam* deducunt. Ducique comitatum *Cantia* cum nobili castro *Dobore* in ditionem suam contradunt, sicq; antiqua *Anglorum* libertas patriæque leges & consuetudines, quæ ante adventum Ducis *Willielmi* per totam *Angliam* æqualiter se habuerunt, in sola *Kancia*, & hoc industria *Stigandi* archiepiscopi & abbatis *Egelsini* usque ad hæc tempora inviolabiliter permanserunt.

§. 10. Fuga Egelsini Abbatis.

An. Dñi 1067. **A**Nno Domini M.lxvij. die natalis Domini *Willielmus* Dux *Normannorum* coronatus est in regem *Anglorum* in civitate *Londoniensi*. Qui videns se in sublimi positum & in regni folio confirmatum, subito ad alium virum mutatus de rege factus est tyrannus; expulsiq; regni nobilibus, episcopis, comitibus, abbatibus, & clericis multis, quos longum esset nominatim exprimere, eorum possessiones & prædia diatim suis distribuebat *Normannis*. Quo etiam tempore quidam *Normannorum* prædia nonnulla hujus monasterii violenter occupaverunt. *Egelsinus* perpendens se odium incurrisse regis propter libertates *Kancie*, prædia & possessiones monasterii sui *Normannis*, timore compulsus, invitis suis fratribus concessit. Tandem attendens iram regis erga se inplacabilem, plus suæ saluti quam gregis sibi commissi consulens, exhaustis preciosis quibuscumque monasterii sui thesauris, in *Daciam* navigio affugit, nec usquam comparuit. Sicque grex dominicus fugiente pastore luporum voracitati exponitur, vinea domini electa vulpeculis undique demolitur. Anno Domini M.lxx. *Willielmus* Conqueror dictus, in multis promissa violavit, monasteria totius *Anglie* perscrutari fecit & pecuniam simul & cartas in quarum libertatibus nobiles *Anglia* confidebant & quas rex in arto positus observaturum se juraverat, ab ecclesiis ubi in securo jacerant auferri præcepit, & in ærarium suum deferri. Eodemque anno *Wyntonia* celebratum fuit concilium ecclesiæ *Anglicane*, in quo rege ordinante *Stigandus* archiepiscopus ignominiose degradatus virculis perpetuis mancipatur. Et *Langfrancus* incontinenti subrogatur. Plures etiam Episcopi & Abbates in dicto Concilio ipso rege disponente suis beneficiis privati sunt.

C A P. VII.

§. 1. Scotlandus in abbatem subrogatur.

ANno Domini quo supra, comperto quod *Egelsinus* sic in *Daciam* fugerat, suamque ecclesiam absque licentia regis petita aut optenta dereliquerat, prædictus rex monasterium sancti *Augustini* cum omnibus internis & externis apendiciis confiscavit, & eidem monasterio quendam monachum nomine *Scotlandum* natione *Normannum* in abbatem præfecit, monachis *Augustinensibus* tum propter regis tyrannicam potentiam tum propter sui monasterii ex omni parte depressionem multiplicem, licet non sine mentis amaritudine ad tempus hoc tolerantibus. *Scotlandus* tamen multa & magna

laude digna temporibus suis fecisse scribitur; terras *Langfrancus* & possessiones à monasterio injuste ablatas regio *Archiep.* fultus auxilio multas licet non omnes recuperavit, quasdam de novo perquisivit, quasdam absque consensu *Conventus* alienavit. Hujus igitur supplicatu idem rex terram de *Blunsted* huic monasterio restituit, quam terram *Odo Baiocensis* episcopus frater regis *Willielmi* & postea Comes *Kancia* calumpniavit, quia ipsam terram *Godwynus* prædecessor suus ante tenuerat. Ad instantiam tamen regis prædictus *Odo* calumpniam quam habuit in eadem reliquit, & regio cirographo libens subscripsit.

§. 2. Fordwpych Scotlando abbati restituta est.

BUrgum de *Fordwpych* quem quondam *Egelsinus* prædecessor *Scotlandi* dederat *Hamoni* vicecomiti, idem rex ad instantiam *Scotlandi* huic monasterio restituit; unde scripsit in hæc verba, *Willielmus Dei gratia Rex Angliæ*, *Langfranco* archiepiscopo *Cantuariensi*, &c. salutem. Mando & præcipio ut faciatis sanctum *Augustinum* & Abbatem *Scotlandum* resaysire burgum de *Fordwpych* quem tenet *Haymo* vicecomes, omnesque alias terras quas abbas *Egelsinus* fugitivus meus levitate vel timore vel cupiditate alicui dedit vel habere concessit. Et si aliquis, &c. Eodem tempore prælibatus *Odo* dedit sancto *Augustino* & abbati *Scotlando* omnes domos quas habuit in villa de *Fordwpych* cum consuetudinibus ad illam pertinentibus tam in terris quam in aliis. Et hoc fecit de licentia regis, prout carta illius regis testatur.

§. 3. Donatio ecclesiæ de Favrisham.

ANno quo supra, idem rex contulit sancto *Augustino* & fratribus ejusdem loci ecclesias de *Favrisham* & *Middelton* & decimas de omnibus redditibus provenientes ex illis duobus maneriis scilicet de *Middelton* & *Favrisham*, & decimam de omnibus appendentibus, videlicet de terra, silva, pratis & aqua; excepta decima mellis & gabuli denariorum. Et sunt istius donationis septem cartæ diversorum regum præter istam: scilicet *Henrici* primi, regis *Stephani*, *Henrici* secundi, & carta ejusdem *Henrici* de decimis dandis de boscis assartatis apud *Northwode*, *Kodestredene*, & *Kyngeledowne*, & *Wirtholte*. Item carta regis *Ricardi*, regis *Johannis*, regis *Henrici* tertii, & regum *Edwardi* primi, secundi & tertii.

§. 4. Donatio manerii de Newynton.

TEmpore istius Abbatis idem rex *Willielmus* dedit isto monasterio octo præbendas in *Newynton*, & omnes terras ad illas pertinentes liberas & quietas cum omnibus consuetudinibus suis. Et sunt quatuor cartæ super confirmatione ejusdem præter istam, scilicet Carta *Willielmi* secundi, *Henrici* primi, *Stephani*, & *Henrici* secundi. Ista ecclesia de *Newynton* fuit à nobis possessa usque ad tempus *Nicholai* Abbatis, cujus tempore per quandam simplicitatem tradita fuit Abbati de *Lesnes* ad tempus certum. Set ipse Abbas de *Lesnes*, abbate sancti *Augustini* & suo *Conventu* insciis, fecit quandam falsam suggestionem domino papæ & regi, sanctum *Augustinum* defraudaverunt,

willielmus primus.
Rex. runt, ut suo loco plenius patebit. Anno Domini M.lxxj. idem rex confirmavit libertates de saka & sokna, &c. quas libertates sanctus *Edwardus* & *Chnutus* prius huic monasterio contulerant. Et est Carta duplex; una in Latino & alia in Anglico; eandemque libertatem pene omnes reges subsequentes Cartis suis confirmaverunt.

§. 5. *Dimissio calumpnie super manerio de Plunstede.*

An. Dñi 1074. **A**Nno Domini millesimo lxxiv. Odo frater regis & Comes *Cancia* calumpniam dimisit de *Plunstede* & donationem fecit in hæc verba, *Ego Odo Baiocensis episcopus & Comes Kancia donationem facio sanctis Petro & Paulo necnon Anglorum apostolo sancto Augustino de hiis quæ michi subjecta sunt. In primis de medietate villa de Plunstede, deinde terram reddo quæ dicitur Smedeton cum adjacentiis suis quæ possidebat Ranulphus; tunc decimas aliquas quas mei fideles habebant, scilicet in tribus villis quæ dicuntur Knolton, Tygenherst, & Rengelton, & decimam totius terra Turstini, necnon decimam de Bedleshangre, decimam etiam in villula de Boclande. Hæc omnia dono. Set decimas de Knolton & Rengelton, Willielmus de Albineio successu temporum illarum terrarum Dominus per suam potentiam huic monasterio abstulit, & decimam de Boclande Rogerus de Memires à nobis abripuit. Anno Domini millesimo lxxix. quidam Herebertus in fraternitatem capituli receptus dedit decimas quinque mansionum vel C. solidos annuos, quod in arbitrio Abbatis & Conventus constituit utrum decimas ipsas vel centum solidos pro decimis acceptarent; & sunt hæc Clives, Cwelle, Olprenge, Heregedesham, & Langedone. Omnes istas decimas & etiam prædictos C. s. quidam Willielmus Penrel prædictarum mansionum dominus successu temporum à nobis injuste extorsit. Circa idem tempus Abbas *Scotlandus* tradidit *Wadardo* militi terram quinque solidorum circa villam de *Porborne* ad terminum vitæ ipsius, hac interposita conditione, ut ipse miles redderet singulis annis in festo Pentecostes sancto *Augustino* xxx s. et daret decimas omnium rerum suarum quæ de illis poterunt pervenire, & post obitum *Wadardi* ad dominicum sancti *Augustini* pro inperpetuo rediret. Hiis etiam diebus idem abbas tradidit terram de *Rippele* & *Alnetonne*, interposita eadem conditione quæ cum *Wadardo*.*

§. 6. *Sybertisweld dimittitur ad firmam.*

TRadidit etiam cuidam *Hugoni* filio *Fulberti* terram duorum aratorum de *Sybertesweld* conditione qua supra, reddendo singulis annis in festo sancti *Andree* apostoli xx. s. cum decimis exinde provenientibus. In cujus cimiterio idem *Hugo* sibi elegit sepulturam cum omnium rerum suarum larga donatione.

§. 7. *Dilatatio hujus monasterii.*

PRælibatis aliquantis gestis *Scotlandi* abbatis memoria dignis quibus jura monasterii & possessiones nitebatur ampliare, nunc qualiter ecclesiam sui monasterii dilatare satagebat, parumper ut in scri-

ptis repperi, hic annotare decrevi. *Scotlandus* ex *Langfr. Archiep.*
donatione regis *Willielmi* regimen hujus congregationis adeptus, ad dilatandum monasterii sui templum largum extendit animum, cui cum videbatur nimis angustum ordinatum à superius memorato *Wilfrico* templalis areæ spacium, è contrario terrebat ipsum, hinc, factum in prædictum *Wulfricum* pro rupta Dei genitricis ecclesia iudicium; inde, antiquæ & ruinolæ ecclesiæ periculum. In istis igitur angoribus positus abbas *Scotlandus*, mittitur *Romam* à rege *Willielmo* ad Papam *Alexandrum secundum*, ibique post regia responsa consilium accepit ab ipso apostolico & benedictionem de transferendis Sanctis & de destruendo vetera ædificia & nova suis votis reformando. Abbate domum reverso, novum opus sui prædecessoris scilicet *Wulfrici* penitus subvertit, cogitantque totum prædictum Dei genitricis oratorium occupare, hoc præsumere tamen non audebat, donec illa Dei genitrix suis devotorumque fratrum jeuniis, orationibus & lacrimis placaretur. Quo facto, primum abbas exportari fecit solempniter corpora Sanctorum ibidem quiescentium, id est, sancti *Adriani* abbatis, cujus quidem reliquias cum sarcophago in sancti *Augustini* porticu collocavit, set & successoris sui *Albini*, & *Johannis* abbatis secundi, necnon & aliorum sanctorum reliquias quorum indicia cartualiter inscripta flamma quondam consumpserat, set et quatuor regum corpora, id est *Edaldi* qui ipsum oratorium construxerat, *Lotharii* quoque cujus mater sancta *Sexburga*, Regis etiam *Muli* alienigenæ, & legitimi regis *Wythredi*. Qui omnes cum suis regalibus uxoribus et liberis ac longa nepotum genealogia inibi quiescebant. Sicque prædictum oratorium suis pignoribus evacuatum ad solum evertitur, et complanatur, et in eodem loco cripta beatae virginis construitur, et super ipsam criptam thalamus sancti *Augustini* cum suis sociis transferendis et principum apostolorum domus cacuminatur sicuti nunc apparet. Perfecit autem Abbas *Scotlandus* ipsum opus novum incipiendo à supra dicto virginis oratorio usque ad porticum sancti *Augustini* in qua antiquitus quiescebat. Verum ipsum *Scotlandum* ulterius in opus procedere mors obvia prohibebat. Cujus tamen successor *Wydo* tam in ecclesiæ fabrica consummanda quam in sanctis transferendis quod ipse dimiserat strenuissime adimplevit.

§. 8. *Jurisdictio ordinaria perdita tempore*
Scotlandi.

SET quoniam teste mundi philosopho nullus mortalium ita felicitate undique beatur quin ex aliqua sui parte iniseriis relinquatur subjectus; prædictus venerabilis abbas *Scotlandus* licet possessiones et jura temporalia monasterii sibi commissi undique potenter defenderet, utpote amicus regis et principum terræ: Jura tamen monasterii sui spiritualia et libertates in detrimentum hujus ecclesiæ minus provide procuravit, ut ex dicendis plenius elucebit. A tempore enim beati papæ *Gregorii* ac sancti patris *Augustini*, id est à sexcentesimo Dominicæ incarnationis Anno usque ad millesimum octogesimum hæc illius summæ matris ecclesiarum specialis filia et spiritualis alumpna regni *Anglorum*, cœnobiali dignitate et monachili religione primaria, gratia omnipotentis Dei qui libertate vult filios suos

Willielm. I. Rex. suos frui, et non ut fiant cum servis tributarii, ac sanctione sancti patris *Gregorii* ceterorumque *Romanorum* pontificum necnon beati *Augustini* omnique ecclesiastica pace, honore ac libertate usa est, nec ullus unquam præsulum sive alia persona eam inquietare ausa est, hoc excepto, quod canonici sanctæ Trinitatis qui tunc erant contra matris ecclesiarum dignitatem & sanctionem superscriptam jam ex aliquanto tempore quorundam archiepiscoporum corpora in episcopio sepelierant, monachis nostris semper conquerentibus & de matris suæ ecclesiæ *Romanæ* injuria ex intimis dolentes. Anno incarnationis Dominicæ M.lxxx. *Lamfrancus* archiepiscopi pallio in *Cantuaria* potitus, hanc ecclesiam apostolicam persequi incepit, & dominium quod super eam juste habere non potuit, ut aliquo modo obtineret per se & suos complices machinari non destitit. Hic ergo postquam aliquot annis dignitate archiepiscopali functus est, abbatem *Scotlandum* quasi in magnæ amicitie familiaritatem sibi in dolo associavit, ut sub umbra hujus mutue dilectionis quod sæpius optabat celerius adipisceretur. Erant autem quasi compatriotæ & vicini & cum dicto duce *Willielmo* paulo ante in regnum promotus, de transmarinis partibus subsecuti, & ideo sibi invicem gratiores & fideliores amici. Hoc ergo mutui amoris vinculo archipræsul roboratus, per se aliasque honestas personas sæpius appetiit abbatem, ut ad sermonem suum tantummodo audiendum, & ut synodus sua speciosior appareret, sacerdotes suos sibi præstaret: Quod cum abbas sæpius negaret, ac contra jus apostolicum ac usum suæ ecclesiæ apostolicæ se nullo modo facere posse diceret, tandem eidem monasterio non præcavens, tantæ calliditatis minus providus, quin tam familiarem sibi amicum offendere timens, omnes sacerdotes suos ad synodum archiepiscopi, monachis suis contradicentibus ire coegit, non de aliqua re ibi placituros, set tantum ad audiendum sermonem archiepiscopi pro utilitate sua propria, omni malo ingenio & causa perversa semota. Iterum iterumque archiepiscopus abbatem aggreditur quatinus presbyteros suos ad utilitatem animarum suarum ad synodum transmittat. Quod cum frequenter rogasset & abbas præ timore vel amore non negaret, archiepiscopus consuetudinarie & quasi essent sub juris & ditionis suæ honore ac dignitate, ad synodum & capitulum suum omnes presbyteros parochianosque eorum venire compulit, sicque monasterio sancti *Augustini* dignitatem & honorem cautelose subtraxit, quem ab exordio nascentis in *Anglia* ecclesiæ libere, pacifice & sine omni injuriatore semper optinuerat. Antè istum *Lamfrancum* tam sacerdotes quam homines totius abbatiæ de nulla contra Christianitatem offensione nisi soli abbati & suis commissariis solebant respondere. Ipse enim abbas & ejus deputati capitulum & convectionem eorum quandocumque volebant vel ratio aut necessitas exposcebat, libere, pacifice & sine omni hominum contradictione faciebant, & de omni crimine vel commisso qualem volebant & culpa exigebat emendationem accipiebant per omnia, sicut archiepiscopus in diocesi sua.

§.9. Obitus Willielmi Regis conquestoris.

1085. **A**Nno Domini M.lxxxv. obiit *Willielmus* rex *Anglorum*, Conquestor nuncupatus. Et nota

quod iste rex coronatus fuit die natalis Domini, ut tactum est, ab archiepiscopo *Eboracensi Aldredo*, quia *Stigandus* archiepiscopus *Cantuariensis* tunc fuerat suspensus per papam *Alexandrum* & postea degradatus, quia vivente *Roberto* archiepiscopo *Cantuariensi* archiepiscopatum ejusdem ecclesiæ invaserat, & simul archiepiscopatum, & *Wyntonensem* episcopatum unde extitit apostolatus simul tenuit.

§.10. De restricta pulsatione signorum hujus monasterii.

ANno sequenti *Lamfrancus* instigatione monachorum suorum hiis malis non contentus, interdixit monachis istius ecclesiæ ne signa sua in ulla hora canonica pulsarent nisi prius in episcopio pulsaretur: Non attendens ubi Spiritus Dei ibi libertas. Inde ergo iræ, rixæ, murmuraciones, exordinationes sæpissime in domo Dei fiebant; quia cum injuria *Romanæ* ecclesiæ facta servitium Dei frequenter tarde & indecenter & irregulariter lacrimosis suspiriis exercebant. De tanta ergo ignominia tamque nefanda irreverentia domino apostolico ac *Romanæ* ecclesiæ cujus est illa propria & specialis capella irrogata, flebilibus vocibus præcordialibusque gemitibus monachi suum abbatem adeunt, exorant & arguunt, ut celerius domino papæ hoc tantum facinus ac suum maximum dedecus annunciet. Quos ille despiciens & contra Deum sanctamque *Romanam* dignitatem ac sanctionem supradictorum patrum satis annotatam archiepiscopo favens, monachos distringere ac ne de curia vel de claustro ullo modo exirent omnino artari cœpit. Suspicebatur nimium & timebat ne ipsi aliquo modo domino papæ dampnum & dedecus sibi illatum insinuarent, archipræsulisque arrogantiam ac ipsius abbatis turpem consensionem manifestarent. Quod cum eis in arcta custodia positus exire non liceret, & census et expensæ tanti negotii vel itineris non essent, Deo causam suam & ecclesiæ injuriam commiserunt qui dixit, *Michi vindictam & ego retribuam*, quandoque de hac tristitia respectum divinæ clementiæ & patris sui Domini apostolici subventionem diu & suspiriose expectantes.

CAP. VIII.

§.1. Wydo abbas à Lamfranco benedictus est.

ANno Domini millesimo lxxxvij. tercio nonas Septembris obiit *Scotlandus* hujus monasterii abbas xlj. Quo defuncto *Lamfrancus* archiepiscopus videns tempus ratum & oportunum quo *Augustinensem* ecclesiam suæ subderet ditioni, unum de monachis suis nitebatur isti monasterio præficere in abbatem, unde & regem *Willielmum* filium *Willielmi* conquestoris adiit, & ut sibi donationem abbatiæ prædictæ daret instanter petiit. Set non optinuit, eo quod monachi *Augustinenses* exhibuerant regi privilegia sua, scilicet *Augustini*, *Ethelberti* regis, *Bonifacii* papæ quarti, *Agathonis* & *Adeodati* summorum pontificum; ex quibus liquide regi apparebat quod electio abbatis ejusdem loci tam de jure communi quam de privilegio speciali ad eisdem pertinebat. Unde *Lamfrancus* prospiciens votum suum ex parte regis fore frustratum, nova doli excogitans machinamenta, *Simonis Magi* usus est inprudenti pruden-

An. Dñi
1087.

Williel. II. Rex. prudentia; & ut monachi *Augustinenses* aliquem de monachis suis & suæ fraudis complicitibus in abbatem hujus loci eligerent, non tam precibus præviis quam precibus pecuniarum promissis instantissime postulavit; pacemque simulans in dolo se amicum *Augustinensis* monasterii futurum præstantissimum si vota ejus complerentur spopondit. Set *Augustinenses* monachi prudenter animadvertentes anguem latentem in herba, timentes ne eis venenum aspidum & insanabile in aureo poculo sub dulci Sirenarum voce propinaretur, ex præteritis *Lamfranci* gestis futurorum eventus certissimos metuentes, pecuniam ejus sic oblatam in offerentis perditionem velut anathema spreverunt, sed & monachum quendam ex hujus gremio moribus & literatura insignem ac regi *Willelmo* juniore amantissimum nomine *Wydonem* Christo prævio elegerunt; *Lamfrancus* archiepiscopus spe concepta ex omni parte frustratus, non tam dolore cordis intrinseco affectus quam iracundiæ furia contra monachos sancti *Augustini* inventus, prædictum *Wydonem* electum in ecclesia *Augustinensi* secundum tenorem privilegiorum suorum benedicere aliquandiu recusavit. Set regis *Willelmi* victus instantia, prædictum electum ad altare majus sui monasterii benedixit die sancti *Th. Apostoli*. Et anno sequenti obiit *Lamfrancus* archiepiscopus.

§. 2. Placitum pro villa de Stonore.

An. Dñi 1090. **A**Nno Domini M. lxxx. fuit magna disceptatio inter cives *Londonienses* & abbatem & homines ejus de *Stonore*. Cives *Londonienses* vindicarunt dominium villæ de *Stonore* tanquam de maris portu civitati *Londoniensi* subjecto. Set rege *Willelmo Ruffo* favente parti Abbatis, dirationatum est in eadem villa per Justiciarios, quod nullus de cætero aliquid clamet ibidem, Set *Wydo* abbas & suus conventus libere & quiete terram illam & totum litus usque ad medietatem aquæ habeant sine calumpnia aliqua, & quod abbas sancti *Augustini* libere possideat omnes rectitudines & consuetudines ad prædictam villam pertinentes. Et super isto processu sunt cartæ duplices prædicti regis. Recordum sive diratiocinium prædictum confirmant videlicet *Henricus* rex primus, *Stephanus*, *Johannes* & *Henricus* tertius reges *Anglia* temporibus suis illud idem cartis suis confirmaverunt.

§. 3. Translatio S. Augustini per Wydonem abbatem.

1091. **A**Nno Domini M. lxxxj. *Wydo* hanc ecclesiam dignitate pastoralis gubernans ecclesiam suam quam prædecessor suus *Scotlandus* morte prohibente ad summum perficere non potuit foeliciter consummavit & de transferendis Sanctis efficaciter elaboravit. Igitur anno quo supra viij. idus Septembris transtulit corpus beati *Augustini* de loco ubi per quingentos annos jacuerat, & reposuit omnia ossa majora ipsius Sancti & caput in quadam saxea tumba ferro & plumbo peroptime sigillata, cujus superscriptio talis erat.

Inclitus Anglorum præsul pius & decus altum

Hic Augustinus requiescit corpore sanctus.

Et quia in partibus *Cancie* tam *Danorum* quam *Normannorum* frequens erat irruptio formidabilis, & tam in sanctos Dei indebita reverentia & detesta-

Vacatio. bilis, ne ex insperato gens barbaricæ nationis irrum- pens corpus sancti apostoli *Augustini* venerabile & cunctis gentibus desiderabile violenter raperet, & tanto thesauro non solum hoc cænobium set totam *Angliam* privaret; completa ergo translationis solemnitatem & omnibus ad propria remeantibus, venerabilis abbas cum quibusdam senioribus fratribus ad feretrum sancti *Augustini* nocte clam accessit, amotoque cooperculo quod nondum erat perfecte completum, sublatoque corpore beati *Augustini* cum capite exceptis quibusdam officulis & parte cineris, in tumba saxea ad hoc præparata in muro sub orientali fenestra juxta feretrum ejusdem prædictum corpus abscondit, paucis admodum fratribus hoc scientibus & illud secretissime celantibus, & quibusdam viam universæ carnis ingressis, memoria hujus rei gestæ pariter est extincta. Latuit ibi corpus venerandum ab omnibus incognitum per centum triginta annos usque ad tempora videlicet abbatis *Hugonis* terti sub anno Domini millesimo CC. xxj. Et ne populus confluens ad venerationem ejus spe optata frustraretur, prædictus abbas *Wydo* reliquam partem ossium licet parvam & cineres vasculo quodam plumbeo inclusit, illudque in imo congeriei lapidum feretri supradicti abscondit. In summitate vero feretri argentei in quodam vasculo plumbeo set parvulo reposuit quandam particulam carnis nondum ex toto in terram redactæ, set fuit quasi terra humida sanguine coagulata, cum aliis reliquiis diversis & preciosis, de quorum omnium revelatione dicitur sub tempore abbatis *Hugonis* terti ut supra. Fertur etiam à quibusdam fratribus fide dignis dum ipsi in puerili ætate existerent ipsos à fratribus hujus monasterii audivisse, & à nonnullis etiam laicis venerandis senio confectis, multas reliquias Sanctorum diversa per loca hujus ecclesiæ fuisse absconditas; set cum Deo & Sanctis placuerit revelandas.

C A P. IX.

Eodem anno scilicet M. lxxxj. viij. idus Augusti venerabilis *Wydo* abbas xlij. moritur, & in criptis ad altare sancti *Ricardi* sepelitur. Quo tumultu, monachi *Augustinenses* regem *Willielmum* dictum *Ruffum* adeunt, licentiam eligendi sibi abbatem inpetraturi. Quibus rex non solum licentiam petitam denegavit, set ne eligerent pœnis comminatoriis interdixit, dicens, *se velle omnes baculos pastorales per totam Angliam manu sua tenere, & de eis pro libito sue voluntatis disponere*. Erant enim tunc ecclesiæ per totam *Angliam* ita venales, ut qui pro eis plus daret citius obtineret. Sicque monachi nostri spe frustrati domum repedant tristes & anxii. Erat autem eo tempore in hoc monasterio monachus quidam religione juvenis, ætate tamen & moribus provectus, natione *Normannus*, & regis *Willielmi* consanguineus nomine *Hugo de Floriaco*. Ille enim *Hugo* miles fuerat strenuus qui regi *Willielmo* seniori & prædicto *Willielmo* regi *Ruffo* tam in *Normannia* quam in *Anglia* diutius militaverat. Hic vero *Hugo* adhuc sæculo miles quodam tempore cum rege *Will. Ruffo* *Cantuariam* veniens sanctum *Augustinum* orandi gratia visitavit, ubi superna aspirante gratia tanta sanctorum amoris dulcedine raptus, atque monachorum vitæ mundicia delectatus, septa monasterii noluit exire nisi prius in fratrem monasterii & monachum recipi mereretur. Abbas er-

will. II.
Rex.

go & conventus tanta rei novitate stupefacti, nolentes spiritui Dei resistere, quod prædictus miles *Hugo*, ymmo rex pro suo milite & consanguineo instanter petierunt libenter annuentes, prædictum *Hugonem* in monachum receperunt. Hiis itaque sic gestis prædictus *Hugo* prudenter attendens, neminem Deo perfecte militare nisi prius renunciaverit omnibus quæ possidet, in *Normannia* regressus, distractis prædiis & possessionibus suis quibus amplissime habundabat, aliis, ecclesiis erogatis, aliis, consanguineis suis distributis, eo quod neque uxorem aut filium habuerat, aliis in pecuniam redactis & pauperibus erogatis, monasterium sancti *Augustini* repetiit, secum non modicam pecuniæ summam deferens, quam in usus fratrum & monasterii utilitatem abbati *Wydoni* tunc præfidenti continuo resignavit, monachilemque habitum suscepit, sicque in posterum monachus permanfit. Igitur defuncto *Wydone* ut dictum est, monachis nostris super electione futuri abbatis per prædictum regem diu perturbatis, tandem communi consilio decretum est, ut duo circumspecti monachi una cum prædicto *Hugone* qui jam vix annum probationis expleverat, ad regem mitterentur, ipsius regis animum prece vel precio emolliant, ut eis licentiam eligendi abbatem concederet. Quibus se regio conspectui præsentantibus, rex ut vidit consanguineum suum quondam sibi in fastu militari nunc autem Christo in habitu monachili militantem, ita animo est consternatus ut erumpentibus lacrimis diceret, *Hunc meum consanguineum vobis in abbatem concedo, ipsumque Augustinensi monasterio ad vestras preces præficio, nec alium vobis eligere permitto. Quem nisi in presenti suscepitis in brevi monasterium vestrum in cineres conflagrabo.* Monachi igitur nostri non tam regis furorem pertimescentes, quam fervorem religionis quam idem *Hugo* erga Deum & ecclesiam suam habuerat attendentes, voluntati regis ac beneplacito se submiserunt in præmissis, set prædictus *Hugo* oblatum sibi honorem diu recusavit, dicens se tanto honore simul & onere fore non tam indignum quam insufficientem, eo quod esset homo quasi illiteratus, & tam in religione quam in ecclesiasticis institutis parum admodum edoctus. At rex & monachi prædicti *Hugonis* vitæ merita plusquam literaturam ponderantes, oblatum honorem ipsum licet invite suscipere coegerunt, nec eum à curia regis rex recedere permisit quousque in abbatem benediceretur.

§. 1. Hugo Flory in capella regis West. benedicitur.

Igitur anno supradicto idem *Hugo de Flory* benedictus est à *Mauricio Londoniensi* episcopo in capella regis apud *Westmonasterium* die dominica infra ascensionem Domini, *Anselmo* archiepiscopo tunc exulante; Facta tamen protestatione quod non cederet in præjudicium libertatis monasterii istius, super eo quod abbas sancti *Augustini* tam de privilegio quam de consuetudine in ecclesia sua sancti *Augustini* ab archiepiscopo *Cantuariensi* benedici deberet & consuevit. *Hugo* igitur de *Flory* apicem monasterii hujus sic adeptus, pastorale officium quod invitus suscepit, ad Dei laudem & monasterii sui utilitatem officiosissime exercuit, multaue laude & memoriæ digna temporibus suis in monasterio sibi commissio perperravit, quorum plenam notitiam tam verustas temporis quam

scribendi negligentia parumper delevit. Inter cætera *Anselmus* tamen sua memorialia, capitulum & dormitorium à Archiep. fundamentis construxit ex thesauris quos in ingressu suo huic monasterio contulit. Pulpitum eciam in ecclesia fecit; candelabrum eciam magnum in choro æreum quod *Jesse* vocatur in partibus emit transmarinis. Tabulam eciam argenteam inferiorem magni altaris fecit, capam pulcherimam, casulam, albam cum stola & manipulo auro & gemmis mirabiliter contextas, quæ usque in hodiernum diem *Floria* vocantur, fieri fecit. Anno Domini M. lxxx. An. Dñi viij. *Willielmus* rex occisus est, & *Henricus* frater ejus non. Augusti in regnum successit. Ille *Henricus* sub anno Domini M. Cij. confirmavit libertates de saka &c. sicut prædecessores sui huic monasterio concesserant. Confirmavit etiam donationem patris sui *Willielmi primi* de ecclesiis de *Faversham* & de *Biddelton* cum viij. præbendis de *Bewenton*.

§. 2. De Theloneo non præstando.

Anno millesimo Cij. idem rex concessit abbati *Hugoni* ut servientes monasterii sui sint quieti per totam *Angliam* ab omni theloneo in omnibus quæ poterunt affidare se emere ad dominicos usus monachorum sancti *Augustini*, pro ut carta regis plenius testatur. Anno sequenti impetravit à rege ut servientes monasterii qui nec emunt nec vendunt nec mercatum ducunt, non talliantur ad auxilia facienda *Burgenfibus Cantuarie*.

§. 3. Feria conceditur in translatione S. Augustini.

Item eodem anno concessit huic monasterio habere feriam in translatione sancti *Augustini*, ita quod duraret per quinque dies, scilicet per duos dies ante festum & duos dies post. Et quod ecclesia sancti *Augustini* habeat medio tempore omnes consuetudines quas rex habet per civitatem *Cantuarie*. Istam feriam monachi tenuerunt usque ad tempora *Edwardi* filii regis *Henrici*, quo tempore illam feriam omnino dimiserunt propter jurgia & lites & eciam pugnas quæ in cimiterio eorum frequenter fiebant, ac eciam propter quasquam graves exactiones panis & cervisiæ quas ballivi de villa in cellario nostro vendicabant durante feria prædicta.

§. 4. Feria in festo apostolorum Petri & Pauli.

Postmodum vero *Stephanus* rex concessit feriam in festo sanctorum Apostolorum *Petri & Pauli*. Nec ipsa propter nostram inertiam utimur eciam in præfenti, sic namque pro minimo onere in parcendis cibis patri nostro *Augustino* in augendo degenerantes, commodis illarum feriarum & custumis privamur & honore. Habemus tamen quandam feriam ad averia tantum feria quinta videlicet post festum exaltationis, in recompensatione feriæ prænominatæ. Anno Domini millesimo C. x. *Hugo* abbas dirationavit in curia *Henrici* regis primi terras de *Rippele* & de *Langedon* cum omnibus pertinentiis contra *Manasserum Arsic*.

§. 5. Mercatum conceditur apud *Penstre*.

Anno sequenti sexto concessit idem rex abbati & suis successoribus habere mercatum apud *Penstre*

Henricus 1. Rex. **De** in insula de **Thanet** cum omnibus consuetudinibus foris facturis & placitis, ita libere & quiete in perpetuum sicut habet aliquam terram vel rem sancti *Augustini*. Anno Domini millesimo **An. Dñi** C. xx. **Calixtus** papa secundus contulit huic monasterio autenticum privilegium inter cetera sic dicens, **1120.** *Sicut monasterium apostolorum Petri & Pauli Cantuariense in inicio nascentis Christiane religionis apud regnum Anglicum in monastica religionis observantia extitit primum, ita in posterum cum omnibus ad se pertinentibus ab omni maneat servicio liberum, ab omni mundiali strepitu inconcussum, nec ecclesiasticis conditionibus seu angariis vel quibuslibet obsequiis secularibus ullo modo subiaceat, aut ullis canonicis juribus serviat.*

§. 6. Privilegium super pulsatione signorum.

ET parum post sequitur, *Illud adicientes, ut liceat vobis pro divini servitii celebratione cum vobis placuerit signa ecclesie vestre pulsare. Illam preterea turpem arietum, panum & potus extortionem ab eodem monasterio penitus removemus, quam ibi sancta Trinitatis monachi ex quadam quasi consuetudine sibi vendicare contendunt. Et sequitur gravis excommunicatio in contravenientes, & est sententia lata.*

§. 7. De crismate & oleo & extorsione panis & potus.

ET quia hic fit mentio de quadam consuetudine panum, arietum & potus, quomodo ista consuetudo, immo juris corruptio traxit originem, dignum duxi annotare. Symoniaca heresis ab antiquis temporibus per totam *Angliam* ita inolevit, ut non sine venalitate Christi sacramenta haberi possent. Et licet *Lanfrancus* istam symoniam fere per totam *Angliam* quantum valuit, purgavit, ipsam tamen in sua ecclesia purgare non curavit. Sicque ex aliorum oculis festucas evellens in propriis trabem dereliquit; immo quia error cui non resistitur approbatur, symoniacos sanctae Trinitatis in suo errore validius confirmavit. Unde & successores sui *Cantuarienses* archiepiscopi electos in abbates sancti *Augustini* secundum antiqua privilegia monasterii in ipso monasterio sine professione & precio benedicere, crisma & oleum in ecclesiis suis necessarium dare libere detrectabant, set & duos arietes & panem & potum sibi dari in cena Domini pro oleo vendicabant. In hoc casu magis ut aestimo pontifices Judaeorum sive *Gyffy* quam *Symonem Magum* imitantes. Cujus tamen doctrinam imitati I. s. & vij. d. sibi dari pro crismate a monachis sancti *Augustini* per aliquot annos extorquebant. De quibus in sequentibus sub anno Domini millesimo C. xliij. plenius apparebit. Unde monachi *Augustinenses* tantae injustae exacti-
onis pondere pressi, pro remedio super praemissis optinendo ad *Romanam* curiam tanquam ad matrem propriam & ultimum refugium confugebant, & contra inimicos novo se privilegio *Calixti* ut praedicitur obtinuerunt praemuniri. Scripsit etiam idem papa archiepiscopo & monachis suis in haec verba, **CALIXTUS**, &c. beatorum apostolorum Petri & Pauli, & infra. *Ceterum sicut accepimus vos eam tardis signorum suorum pulsationibus & indecenti arietum & panum & potus extortione gravatis,*

quod omnino & sanctorum patrum institutionibus Willielmus & praedecessorum nostrorum privilegiis adversatur. Archiep. *Quamobrem presentibus literis fratres in eadem ecclesia servientes in sanctorum festivitatibus quorum reliquiae apud eos sunt, signa pulsare cum voluntate permittatis, Indignum est enim ut ecclesia tanta Romanorum pontificum libertate donata, hujusmodi debeat exacti-
onibus subiacere.*

§. 8. Institutio abbatis Hugonis primi.

INter cetera sui temporis gesta quae praedictus abbas *Hugo* in ecclesia sua fecit, instituit ut singulis annis imperpetuum quinto non. Julii fiat commemoratio pro animabus omnium Benefactorum hujus loci, & animalibus parentum & fratrum istius congregationis vivorum & mortuorum; & pascantur xxx. pauperes in aulam ejus anniversario. Instituit etiam quotiescumque aliquis monachus hujus loci obierit, de propriis expensis abbatis antequam corpus defuncti sepultura tradatur imperpetuum dari quinque solidos.

CAP. X.

§. 1. Hugo 2. monachus Roffensis per Sifredum Cicestrensem episcopum benedicatur in abbatem.

ANno Dominicae incarnationis M. C. xxiiij. vij. kal. Aprilis obiit bonae memoriae *Hugo Florij* primus ecclesiae istius abbas praelustris, sepultus est in capitulo ante gradus ex parte australi, quam domum ipse a fundamentis construxit. Et cum abbatia post obitum ejus ad tempus vacaret, anno sequenti *Henricus* rex contulit abbatiam cuidam monacho *Roffensis* ecclesiae tunc capellano suo nomine *Hugoni de Trottesclive* viro utique tam monasterialibus quam secularibus disciplinis erudito. Quem *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus in ecclesia *Augustinensi* benedicere recusavit, dicens praedecessorem suum non in ipsa ecclesia set in capella regis apud *Westmonasterium* ab *Anselmo* archiepiscopo fuisse benedictum. Et ideo constanter asseruit se nolle nec debere abbati *Augustinensi* alibi quam in ecclesia sanctae Trinitatis benedictionem solem-
pnam impendere. Econtra monachi *Augustinenses* responderunt, abbatem suum alibi quam in ecclesia sancti *Augustini*, tam de antiqua consuetudine quam *Romanorum* pontificum auctoritate benedici non debere. Erat illis diebus in *Anglia* dominus *Johannes de Cromonio* Cardinalis & apostolicae sedis legatus, qui in mense Aprili concilium celebravit *Londonia*; ubi coram Rege & Cardinali supradicto monachi *Augustinenses* instanter archiepiscopum requirunt, ut electo eorum benedictionem solem-
pnam impendat in monasterio suo; set & archiepiscopus, ut prius respondit, ipsum in ecclesia Christi *Cantuarie* benedici debere, pro se jus commune inducens. Econtra electus *Augustinensis* dicit se in ecclesia sua sancti *Augustini* benedici debere & non alibi, antiquam consuetudinem & privilegia allegans. Hiis & aliis multis rationibus coram Rege & Cardinali variis vicibus hinc inde propositis, cum archiepiscopus nec prece, neque praepcepto regis, neque monitu Cardinalis ad hoc induci posset, ut electo sancti *Augustini* in sua ecclesia benedictionem impenderet, idem Cardinalis dedit in mandatis *Sifredo*
H h h h 2 *Cicestrensi*

An. Dñi
1124.

Stephanus
Rex.

Cicestrensi episcopo, ut ipse fretus auctoritate apostolica electum *Augustinensem* secundum privilegiorum suorum tenorem in ecclesia sua *Augustinensi* benedicat, non obstantibus quibuscumque archiepiscopo aut monachis suis reclamationibus, unde episcopus *Cicestrensis* eidem electo *Hugoni* secundum quod in mandatis acceperat munus benedictionis inpendit, monachi tamen sanctæ Trinitatis multas & varias appellationes licet frivolas interposuerunt.

§. 2. Dedicatio ecclesie sanctæ Trinitatis ab archiepiscopo Willielmo.

An. Dñi
1128.

Anno Domini M. C. xxviii. .iiij. nonas Maii fuit ecclesia sanctæ Trinitatis dedicata à præfato *Willielmo* archiepiscopo, quæ postmodum ecclesia Christi *Cantuaria* est vulgariter vocitata. *Hugo* igitur secundus cognomento *Trottesclyve* in abbatem sic benedictus, licet de alterius ecclesiæ gremio ad istam fuerat assumptus, istius tamen ecclesiæ paterfamilias fuit prudens ac dispensator fidelissimus, ut ex sequentibus liquido apparebit.

§. 3. Certe terre certis officiis assignata per abbatem Hugonem secundum.

Attendens igitur vir philosophicus quod sicut corpus humanum turpe foret & monstruosum nisi debitis proportionibus & certis membris fuerit organizatum, sic & corpus cujuslibet reipublicæ invalidum esse & instabile, nisi per certa fuerit officia ordine congruo distinctum: unde ipse primus inter abbates, hujus monasterii officia distinxit, atque certis officiis certa prædia, possessiones & redditus assignavit: unde & molendinum de *Abbotismelle* quod ipsemet proprio labore adquisivit ad sacristiam deputavit; hac interposita conditione, ut tota annona curiæ sancti *Augustini* ibidem libere absque theloneo molatur. Decima prædicti molendini elemosinariæ sancti *Augustini* solvatur. Residuum quoque profectus illius molendini in usus sacristiæ convertatur. Assignavit etiam ad sacristiam ecclesiam de *Penstre* in *Thanet* cum capella sanctorum *Johannis*, *Petri*, & *Laurentii*, cum omnibus redditibus, decimis & aliis rebus ad prædictam ecclesiam & capellam pertinentibus, ut super ista donatione carta ipsius abbatis testatur. Istam autem donationem & assignationem confirmavit *Theobaldus* archiepiscopus per suas patentes.

§. 4. Chistelet ad infirmariam, Portburne ad elemosynariam, & Ripple &c. ad vestitum monachorum assignantur.

Assignavit etiam idem *Hugo* cum consensu conventus sui ecclesiam de *Chistelet* ad infirmariam, & ecclesiam de *Portburne* ad elemosynariam cum capellis suis. Hanc autem assignationem duarum ecclesiarum prædictarum prædictus archiepiscopus confirmavit, sententiamque excommunicationis in omnes quovismodo dictam assignationem infringentes fulminando in scriptis. Assignavit etiam ad vestitum monachorum ista maneria de *Rypprele*, *Langedone*, *Sellynge*, & *Swalclyve*, decimam de *Graveshende*, decimam *Wyberti*, decimam de *Sores*, de *Hopelonde* xx. s. decimam *Lamberti* de *Schobeldon*, decimam *Radulphi* de

Beceleshangre, decimam de *Pisinge*, decimam *Theobaldus*
Hamonis capellani de *Fauterham*, & de ecclesia de *Archiep.*
Fordwico x. s. Et statuit ut duo monachi constituantur super prædicta maneria consideratione abbatis & consilio totius conventus, quorum labore & communi testimonio distribuantur fratribus ea quæ ad vestitum suum sibi sunt necessaria, & assignavit eidem cameræ unum pratum juxta vivarium quod dicitur *Fispol*.

§. 5. Ne panis & potus debeat extorqueri.

Anno Domini M. C. xxxix. prædictus abbas An. Dñi
Hugo impetravit privilegium ab *Innocencio* 1139.
2. papa qui prædecessorum suorum vestigiis inherens, scilicet *Bonifacii*, *Adeodati*, *Agathonis*, *Johannis* atque *Calixti*; & addit, Quod istud monasterium sit sub jurisdictione sedis apostolicæ specialiter constitutum, cum omnibus possessionibus & juribus suis in præsentem habitis vel in futurum habendis. Illamque pravam & turpem consuetudinem, arietum scilicet panis & potus extortionem, sicut *Calixtus* prædecessor suus, penitus removit, & precium pro ea dari vel recipi prohibuit. Prohibuit etiam ne post obitum abbatis, servientes regis habeant potestatem res ecclesiæ ordinandi vel disponendi, set omnia intus & foris providentiæ Prioris & totius conventus disponenda libere dimittantur. De pulsatione signorum idem ut *Calixtus*, & est ista bulla cum subscriptione vij. Cardinalium.

§. 6. Processus Theobaldi archiepiscopi super pane & potu.

Occasione autem hujus privilegii *Theobaldus* archiepiscopus multum indignatus, monasterium istud undique infestavit, & de ecclesiis nostris disponere nos non permisit; immo violenta dominatione ecclesias nostras firmatas per vices fregit, & presbyteros suos invito abbate & suis monachis contra *Romane* sedis privilegia in illis ecclesiis violenter intrusit. Nec hiis malis contentus sed adiciens iniquitatem iniquitati, abbatem ipsum & homines ejus ad placitandum super hoc in curiam suam trahere voluit, pœnas gravissimas eis infligere moliendo. Et nota quod iste *Theobaldus* primo abbatem & conventum ad causas trahere conatus est, præterea l. s. vij. d. pro datione crismatis & olei sacri per ministros suos monachos sanctæ Trinitatis violentius & ardentius extorquebat. Super quibus omnibus & singulis molestiis monachi *Augustinenses* querimoniam deposuerunt coram apostolico antedicto. Unde & idem papa scripsit eidem archiepiscopo, ut à prædictis gravaminibus & injuriis abbati & conventui sancti *Augustini* illatis desisteret. Et ne idem archiepiscopus vel ministri sui prædictos l. s. vij. d. exigi faciat vel permittat, & monachis sancti *Augustini* ne ipsos ultra persolvant penitus interdixit. Et nisi prædictus archiepiscopus à præfatis molestiis desisteret, citavit eum papa per idem rescriptum suum, ut infra tres menses à suspensione literarum apostolicarum compareat coram *Henrico Wyntonie* episcopo & apostolicæ sedis tunc legato & fratre regis *Stephani*, aut in conspectu domini papæ, quod ratio dictaverit monachis sancti *Augustini* super prædictis molestiis & injuriis responsurus. Scripsit etiam *Henrico* episcopo literas commen-

Stephanus
Rex.

commendaticias pro isto monasterio. In quibus inter cætera sic ait. Fraternitati tue maximas gratias agimus, quoniam erga ea que beati Petri sunt attentam sollicitudinem geris, & abbati & fratribus monasterii sancti Augustini Cantuariæ in suis necessitatibus adiutor & protector astitisti. Et quoniam non incepisse set perfecisse virtutis est, experientia tua rogando atque præcipiendo mandamus, quatinus præfatum monasterium & fratres ibi Domino servientes more solito manuteneas, & pro beati Petri ac nostra reverentia nullis injuriis aut molestiis ab aliquo fatigari permittas, summo proinde providens, ut tam erga regem quam erga omnes alios prout necessarium fuerit consilium & auxilium eis per omnia prebeas, & ita eos vice nostra studeas confortare, ut & ipsi de sua quiete & libertate congaudeant, & nos sollicitudini tue pleniores gratias referre possimus. Item scripsit literas commendaticias pro domo ista Stephano tunc Angliam regenti. INNOCENTIUS episcopus, &c. Quanto omnipotens Deus, & infra, unde etiam tibi est injuncta necessitas religiosa loca diligere, & que beati Petri sunt filialis devotionis intuitu nullis injuriis aut molestiis fatigari permittere. Secure namque contra adversarios consistit in terris quisquis eundem apostolorum principem patronum habere meretur in cælis. Nunquam enim regnum tuum melius confirmari poterit vel augeri, quam si ecclesias vel personas ecclesiasticas studueris venerari. Proinde serenitati tue rogando mandamus & hortamur in Domino, quatinus monasterium sancti Augustini Cant. quod utique idem beatus vir apostolorum principi optulit, & Romani pontifices ac prædecessor tuis Ethelbertus Anglorum rex libertate donarunt & suis privilegiis munierunt, nullis molestiis inquietes aut ab aliquo infestari permittas; set sic illud ab omnibus forinsecis perturbationum tumultibus protegas, ut & illi qui intus Deo servant de sua quiete & libertate congratulantes ipsi Deo pro te & pro pace regni tui preces fundere attentius studeant, & nos serenitati tue uberiores inde gratias agere valeamus. Scripsit etiam abbati & conventui literas exhortatorias super morum honestate & observantia disciplinæ regularis, sub hiis verbis. INNOCENTIUS episcopus, &c. Literas & nuncios vestros paterna benignitate suscepimus, & ea que nobis significastis diligenter attendimus, & nos quidem monasterium vestrum utpote sub beati Petri tutela & proprietate consistens speciali amore diligere volumus, atque in libertate à prædecessoribus nostris & nobis sibi collata familiariter confovere, vestrosque turbatores auctoritate apostolica comprimere. Vestra itaque dilecti in Domino filii interest, ut sicut monasterium vestrum in Anglia religionis fuit initium, ita nichilominus ad monastica professionis observantiam laudabiliter intendatis, & tales vos coram Deo & hominibus exhibere curetis, quod Deus omnipotens de vestris actibus honoretur, & sedes apostolica maternis affectibus gratuletur. Mandamus etiam vobis ut bibliam manualement parvi voluminis qualem Romanum pontificem deceat ad opus nostrum fieri faciatis. Quia vero dilecti in Domino filii Hugo occasione parentum tuorum idem monasterium multa dampna & gravamina sustinere accepimus, mandando tibi precipimus, quatinus eos à dominatione maneriorum monasterii am-

moveas, ut locus ipse ab hujusmodi onere liberetur, & persona tua nullam exinde blasphemiam vel peccatum ulterius incurrere mereatur. Hubertum quoque monachum quem turbatorem fratrum & eidem loco perniciosum esse audivimus, ad suum monasterium, videlicet sancti Andreæ redire compellas, & negotia ipsius loci Prioris & fratrum consilio, non extraneorum quorumlibet ordines atque pertractes, & numerum eorum qui inminutus esse dicitur consilio eorundem de honestis & religionis personis studeas adimplere. Præcepta etiam que in apostolica sedis autenticis privilegiis collatis præfato monasterio continentur firmiter teneas & observes. Præterea si qua tibi vel fratribus tuis adversa contigerint, tuum erit ad communem omnium fidelium matrem ecclesiam Romanam recurrere, vel eosdem fratres tuos transmittere, ut tam tu quam ipsi dignis apud nos consolationibus foveantur, & à suis oppressionibus releventur. Nos autem fratri nostro Theobaldo archiepiscopo Cantuariensi, ne illos l. s. & vij. d. qui à vobis pro acceptione crismatis & sacri olei exigebantur, ulterius exigat interdicens mandavimus, vobisque ne ipsos amodo persolvatis pariter inhibemus. Dat. Laterani xij. kal. Decembris. Set archiepiscopus prædictus mandatis apostolicis inobediens, ab extortione prædictorum l. s. vij. d. & aliis quam plurimis dampnis & injuriis monasterio sancti Augustini illatis manum non retraxit. Unde & Augustinenses iterato coacti sunt querimoniam deponere coram summo pontifice prædicto. Anno igitur Domini M. C. xlij. comparentibus tam archiepiscopi nuntiis quam monachis istius ecclesiæ coram summo pontifice, causaque inter dictum archiepiscopum & monasterium istud coram eodem per nuncios utriusque partis diutius ventilata; Quia vero super multis articulis hinc inde propositis veritatis notitia ad plenum ibidem inquiri non poterat, eo quod partes principales absentes erant, ideo prædictus papa commisit causam prædictam domino Henrico Wyntonienfi episcopo & apostolicæ sedis in Anglia tunc legato, & Roberto episcopo Herefordensi, sub hiis verbis. INNOCENTIUS episcopus &c. Sicut nosse potest vestra fraternitas, occasione l. s. & vij. d. quos monachi sancti Augustini Cantuariensi archiepiscopo annis singulis persolvere consueverunt, inter ipsos controversia diutius agitata est; idem namque monachi audito interdicto venerabilis fratris nostri Alberici Hostiensis episcopi apostolica sedis legati, ut pro crismate & oleo & aliis ecclesiasticis sacramentis precium non daretur, eosdem denarios præfato archiepiscopo solvere renuerunt, asserentes ipsos, denarios pro crismate & oleo diutius non persolvisse: unde ab archiepiscopo sicut ipsi nobis postea conquesti sunt, plurima dampna & injuria eis illata sunt; pro quibus ad nostram presentiam evocatus cum pro guerris & tribulationibus illius terre venire non posset, præfixum ei terminum prolongavimus, & ut præteritis beati Martini octabis per se aut per nuntios suos eisdem monachis in presentia nostra responderet, præcipiendo mandavimus. Tandem utraque parte ante nos presentata, cum monachi de injuriis & dampnis querimoniam suam innovarent, nuntii archiepiscopi dixerunt, se querimoniis eorum minime debere respondere nisi primum denarii restituerentur, quibus Cantuariensem ecclesiam sine iudicio spoliatam

Theobaldus
Archiep.An. Dñi
1142.

Stephauus Rex. esse conquerebantur. Monachi vero econtra respondebant, denarios illos non esse restituendos, eo quod à legato nostro, sicut prædictum est, interdictum fuerat ne pro crismate & oleo denarii darentur; & testes super hoc producebant. Præterea dicebant quod & verum est à nobis prohibitum esse, ne denarii illi pro crismate & oleo darentur. Insuper ad hoc comprobandum monachi in argumentum adducebant, quod eadem die super eandem mensam crisma & oleum dabantur & denarii persolvebantur, ita etiam quod si denarii non solverentur crisma & oleum denegabantur. Legati vero archiepiscopi hoc negantes, eosdem denarios pro censu & honesta causa datos esse, & id multis ydoneis testibus in Anglia se probaturos affirmabant. Et iterum præfati monachi adversus eundem archiepiscopum conquerebantur, quod tam ipse quam homines sui multas & graves injurias eis intulerant, & multa de jure monasterii sui injuste detinebant. Qua fere omnia legati archiepiscopi denegabant. Quibus omnibus diligenter auditis, quoniam principales persone absentes erant, & in partibus illis super hiis omnibus plenior potest haberi noticia; habito fratrum nostrorum consilio, dignum duximus causam ipsam vestre discretioni committere terminandam. Mandamus itaque vobis quatinus congruis loco & tempore utramque partem ante vestram presentiam evocetis, ut auditis hinc inde rationibus & diligenter inquisitis præstante Domino sine debito terminetis. Dat. Laterani.

An. Dñi 1143. Anno igitur Dominicæ incarnationis M. C. xliij. consilio adunato apud Wintoniam præsidente Henrico ejusdem civitatis episcopo & apostolicæ sedis tunc legato, confidentibus archiepiscopo Cantuariensi Theobaldo, cum fratribus & coepiscopis Roberto Londoniensi, Goselyno Salesburie, Alexandro Lincolnie, Seyfredo Cycestrie, Roberto Herefordie, Rodberto Bathoniensi, Rogero Cestrie, Willielmo Dunelmie, Ascelino Rosecestrie, Symone Wygornie, Adelulpho Kardulie, Uthredo Clamorganie, una cum abbatibus & cæteris pluribus religiosis, controversia magna de prædominatis l. s. vij. inter Theobaldum archiepiscopum & monachos ejusdem, & Hugonem abbatem sancti Augustini ejusdemque monachos jam diutius habita, quinetiam in consistorio summi pontificis Innocentii secundi sæpius agitata, tandem eodem papa jubente michi Henrico Wyntoniensi episcopo in hac patria vices suas agenti & Rodberto Herefordensi episcopo, ipso archiepiscopo cum suis, & abbate cum suis eandem iussionem singulis literis deferentibus, quia de illa causa plenior noticia in Anglia haberi poterat, commissa est terminanda. Congruo igitur tempore utraque parte ad præsignatum consilium evocata, cum didicissemus in privilegiis Romanorum pontificum, monasterium sancti Augustini ut jus proprium sedis apostolicæ munientium, nulliusque alterius ditioni subditum, abbatem & monachos prædicti loci neque subjectionem, neque consuetudinem, neque redditum aliquem seu in magno sive in minimo archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ Trinitatisolvere debere, licet supradictos l. s. vij. d. se jam diutius fateretur dedisse pro oleo & crismate, nec aliter illa habere potuisse; quod eciam sicut antea in præsentia domini papæ supradicti literis ejusdem testantibus, ita & in nostra se probaturos plurimis allegationi-

bus & testibus offerebant, archiepiscopum vero Theobaldum nullam honestam causam de qua eisdem denarios archiep. habuisset vel exigere potuisset comperissemus; consultum duximus tam anxiam causam, tam gravem utriusque ecclesiæ laborem amicabili modificatione sedare, & matri ecclesiæ nostræ Cantuar. cui nos episcopi professi sumus debitum honorem, licet ecclesiæ beati Augustini videamur gravamini reservare: Consulimus utique & quodammodo coegimus abbatem & monachos, ut darent archiepiscopo & ecclesiæ suæ possessionem aliquam liberam lx. s. valentem, quippe ut potenti vicino & in multis pernecessario, utpote in datione olei & crismatis, in dedicandis ecclesiis, in ordinibus faciendis, cæterisque negotiis prout postulatur; ista videlicet conditione, ut illa possessione semel accepta, sibi abinde proprium haberet, & ecclesia sancti Augustini à prædictorum denariorum solutione imperpetuum foret libera, & secundum privilegia sua maneret in omnibus quieta. Eodem vero anno quia Romam ituri eramus, convocatis iterum fratribus, circa festum sancti Andrea, Londoniensis archiepiscopus cum monachis suis prædictam conventionem sic executam fuisse testaretur: literasque nostras super præfata censura ne quis hinc inde posset eam violare, exigeret. Habito fratrum consilio literas hujusmodi terminationis rationabili ejus petitioni sigillatas dedimus; abbati quoque & suis fratribus similiter fecimus. Quarum tenor est iste. HENRICUS Dei gratia Wyntoniensis episcopus & apostolica sedis legatus, universis sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus salutem. Scire volumus universitatem vestram Hugoni abbati & monasterio beati Augustini à Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ Trinitatis de l. s. vij. d. controversiam motam & sæpius in consistorio domini papæ Innocentii secundi agitatam, & tandem eodem jubente amicabili compositione interveniente per nos hoc modo terminatam. Monasterium beati Augustini præfato archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ Trinitatis duo molendina apud Dovoriam, & xx. s. de præbenda quam idem monasterium habet in ecclesiæ sancti Martini de Dovor. hac conditione dedit, ut nec eidem archiepiscopo, nec alicui successorum suorum, per se, sive per ministros suos ab eodem monasterio, vel fratribus aliquid ulterius exigere liceat imperpetuum. Anno vero Domini M. C. xliij. dum nos pro negotiis nostris Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus, & Henricus Wyntoniensis episcopus, pluresque alii confratres & socii præsentis domini Lucii papæ assistaremus, ecce interfuerunt Prior & quidam fratres monasterii beati Augustini. Cumque inter alia negotia sua confirmationis apostolicæ irrefragabilem roborationem super pace à nobis facta de l. s. vij. d. ex utraque parte postularent, archiepiscopus conquestus est; se & ecclesiam suam spoliari adhuc de iij. s. quos sibi pro pane potu & arietibusolvere consueverant. Econtra monachi se nullo modo eos debereolvere, cum nunquam juste & rationabiliter eosdem dedissent. Insuper & idem denarii ab ipsis apostolicis Calixto atque Innocentio privilegiis suis dari & recipi prohibiti fuissent. Et memorandum quod ipsi vendicabant, scilicet de pane xxx. panesculos, & debent quatuor valere j. d. & duos optimos mulctones, & iij. anforas, ij. de medone, & terciam de cervicia, & sexcentos denarios solvi in cœna Domini. Dum ergo

An. Dñi 1144.

Stephanus
Rex.

ergo in hac causa tota curia diutius detineretur, cum fere omnes archiepiscopo faverent, quia amici divitum multi, licet munimenta eorum contradicere nequiverunt, placuit domino papæ tam fatigabili liti, tam prolixæ utriusque ecclesiæ animarum rerumque suarum destructioni inviolabilem finem inponere, ac perpetuis futuris temporibus huic anxie causæ firmam pacem solidare; hac scilicet consideratione, ut ecclesia sancti *Augustini* daret adhuc modo quo supra, Tres solidatas terræ de dominio suo archiepiscopo & ecclesiæ sanctæ *Trinitatis*, licet nil ei, ut supradictum est, iuste deberet, tamen pro ejus ubi posceretur juvamine & amicabili pace, quippe cum ei sufficiens & satis placita placatio tam de iij. s. quam de l. s. & vij. d. facta fuisset, & cum ipse & ecclesia sua ultra iustum & debitum & super usurpativam priorem exactionem augetur in multo. Nam ne à memoria sequentium rei veritas subtrahatur, (ætas enim fert omnia sub silentio) dicimus quod pro l. s. vij. d. lx. solidorum possessio conventionata est, set in hoc sine alio gravamine non potuit pacari nisi de jure beati *Augustini*, nam inter plura de dominicis nostris sibi oblatis, & omnibus ab eodem archiepiscopo denegatis, tandem concedunt ei duo molendina apud *Dovoriam* lx. s. annuatim ab antiquo redditia. Archiepiscopo vero in hoc obiciente temporis siccitatem, hostium vastationem, aliasque opinabiles fortunas quare ista ei non sufficerent: Abbas vero & monachi ut ei per omnia satisfacerent; nec enim prædicti consilii decretum huiusque pactiones & pacis fas erat violare, addiderunt xx. s. de præbenda sua de *Dovor*, quod archiepiscopus libentissime annuit. Hoc itaque modo licet sit pudor fateri, quatuor libratas pro l. s. & vij. d. archiepiscopus habet & possidet. Monachi vero nostri licet tristes & non protecti contradicere non valentes nec debentes, præfatam sanctionem conventionati sunt adimplere, ut abinde ab omni archiepiscoporum ministrorumque suorum inquietudinibus & gravaminibus secundum privilegia sua in pace Deo servire possent. Sic quoque omnis materia & occasio mortiferæ pestis illius invidiosæ superbiæ quæ omnibus usurpative appetit dominari, omnino deletur. Dominus autem apostolicus hanc conventionem indelibili corroboratione suarum litterarum munivit, easdemque litteras archiepiscopo & ecclesiæ suæ, abbati quoque & ecclesiæ suæ, licet ad diversas personas eundem tamen tenorem habentes, tam de l. s. vij. d. qui apud *Wyntoniam* coram præscriptis præsulibus terminati sunt, quam de illis iij. solidatis quos ipse & curia sua terminaverunt, in testimonium fœderatæ pacis tradidit. Præcipiens etiam quatinus hoc idem archiepiscopus literis suis & sigillo ecclesiæ suæ in *Anglia* confirmaret, easdemque ecclesiæ sancti *Augustini* in testimonium æternæ pacis contraderet. Quæ literæ papales ita se habent. **LUCIUS** episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Hugoni abbati beati *Augustini* Cantuar. ejusque fratribus salutem, &c. Venerabilium locorum cura nos admonet de eorum perpetua securitate tractare, & infra. Concordiam itaque quæ inter vos & venerabilem fratrem nostrum *Theobaldum* archiepiscopum Cantuariensem super l. s. & vij. d. quos vestrum monasterium ecclesiæ Cantuar. singulis annisolvere consueverat, sicut per venerabilem fratrem nostrum *Henricum* Wyntoniensem episcopum & alios discretos viros

pacis intuitu rationabiliter facta est, apostolica auctoritate firmamus & ratam manere censemus, ut videlicet ecclesia sanctæ *Trinitatis* Cant. duo molendina apud *Dovor*, quæ juris ipsius erant monasterii, & xx. s. de præbenda quam idem monasterium habet in ecclesia sancti *Martini* de *Dovor*, hac conditione, ut de cetero memoratos l. s. vij. d. non exigat, salva in ceteris utriusque ecclesiæ per omnia dignitate. Statuimus etiam ut in concambium illorum trium solidorum qui pro pane, potu, & arietibus, archiepiscopo & ecclesiæ Cant. à monachis beati *Augustini* annuatim solvebantur, sicut pro bono pacis & utriusque ecclesiæ quiete, à nobis & fratribus nostris provisum est, quod archiepiscopus præfatas tres solidatas terræ ipsius monasterii recipiat, quas ecclesia Cant. de cetero imperpetuum quiete habeat, ita ut nec eidem archiepiscopo nec alicui successorum suorum per se sive per ministros suos ab eodem monasterio vel fratribus aliquid exigere liceat. Si quis autem contra hac temere venire præsumpserit nisi tercio commonitus reatum suum digna satisfactione correxerit, anathematis gladio feriatur. Illas vero tres solidatas terræ quas monachi in curia *Romana* conventionati sunt reddere, sicut exitus ipse probat, prædicti abbas & monachi de proprio jure suo dederunt præfato archiepiscopo & ecclesiæ suæ extra aquilonalem portam civitatis Cant. tres videlicet mansuras simul conjunctas contra scilicet australem angulum cimiterii sancti *Gregorii* juxta magistram viam à dextris sicut itur in civitatem. Hanc compositionem & concordiam prius dictam confirmaverunt multi *Romanorum* pontifices, scilicet *Eugenius* tertius, *Alexander* tertius, *Urbanus* tertius, *Celestinus* tertius, *Innocentius* tertius, & *Gregorius* viij. & ex certa scientia ratificaverunt. Anno Dom. M. C. xliij. idem papa concessit privilegium simile ut *Innocentii* sui prædecessoris. Et addit sic: Præterea confirmamus vobis *Estanoris* & totum litus usque ad medietatem aquæ, sicut à bonæ memoriæ *Henrico* & *Stephano* Anglorum regibus monasterio vestro est concessum. Et hæc bulla est cum subscriptione xx. Cardinalium. Eodemque anno idem papa confirmavit assignationem quam *Hugo* secundus fecit de sacristia & camera sub hiis verbis.

§. 7. Molendinum abbatis & x. marca de *Middilton*.

LUCIUS, &c. Quotiens à nobis illud petitur, & infra, concessionem itaque possessionum sive reddituum ad luminaria continuanda, & ipsum monasterium reparandum & ornandum à te fili abbas *Hugo* cum fratrum consilio rationabiliter factam & scripto tuo confirmatam, presentis scripti pagina confirmamus, & ratam manere censemus, videlicet duo molendina infra civitatem, x. marcas de ecclesia de *Middelton*, ita ut tres sint ad libros faciendos, & cetera septem reddantur altari, & omnes denarios qui oblatis fuerint in festo sanctorum *Cosme* & *Damiani* in vestra capella de *Chiffelet*, & omnes denarios quos solebat habere de capella sanctæ *Mildredæ* in *Thamet*; & etiam medietatem candelarum & cere quæ oblata fuerint in memorato scilicet festo *Cosme* & *Damiani*, Constitutionem ad vestitum monachorum à vobis communi consilio & assensu simili modo factam nichilo-

Theobaldus
Archiep.

Stephanus Rex. nichilominus confirmamus. Si quis autem hujus nostra confirmationis paginam sciens contra temere venire temptaverit, secundo & tercio commonitus si non reatum suum congrua satisfactione correxerit, honoris & officii sui dignitate careat, &c. Anno Domini M. C. xlvj. iste Hugo reparavit antiquum numerum monachorum istius monasterii & erant lx. monachi professi præter abbatem; hoc est, quinque conventus in universo. Eodem anno concessit Eugenius papa privilegium per omnia sonans ut Lucii & Innocentii prædecessorum suorum.

§ 8. Carta regis Stephani de donatione molendini de **Estbregge** vulgo **Kingesmelle**.

PRæterea assignationem reddituum & possessionum ad sacristiam & camerariam confirmat cum ecclesia de **Middelton** & **Fabyrtham**, & molendino de **Estbregge** infra civitatem. Et est hic notandum quod molendinum de **Estbregge** quod vocatur nunc **Kingesmelle**, aliquando fuit de dominio S. **Augustini** ex donatione regis Stephani. Rex autem Stephanus in necessitate positus mutuaverat ab abbate Hugone secundo centum marcas argenti, in recompensationem cujus argenti dedit huic monasterio prædictum molendinum, ut carta prædicti regis de hoc testatur. Fuerat enim in maxima summa pecuniæ multatus pro sua captione apud **Lincolniam**. Effectus suæ cartæ ita se habet. **STEPHANUS** rex Angliæ, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, &c. salutem. Sciatis quia pro salute anime meæ, &c. dedi & concessi Deo & ecclesiæ sancti Augustini molendinum quod habui infra civitatem Cantuariæ juxta **Estbregge**, & totum cursum aquæ illius molendini in restauratione vademonii centum marcarum quas ego pro necessitate mea ab eadem ecclesia cepi presentibus baronibus meis. Quare volo & firmiter præcipio quod præfata ecclesia sancti Augustini teneat & habeat prædictum molendinum cum omnibus eidem pertinentibus, ad servicium altaris illius ecclesiæ, ita bene & in pace libere & quiete, & honorifice, sicut ego aut aliquis rex prædecessor meus melius, liberius, & quietius tenuit. Qualiter vero prædictum molendinum à dominio hujus monasterii successu temporum alienatum fuerat sub anno M. C. lxxix. manifesto patebit intuenti.

§. 9. Interdictum totius Angliæ.

1148.

ANno Domini M. C. xlvij. Eugenius papa tercius in Gallias veniens, concilium apud civitatem **Remensem** celebravit. Ad quod **Theobaldus** archiepiscopus Cant. sine licentia regis Angliæ accessit; propter quod cum rediret, ab Angliâ per regem Stephanum est expulsus. Qua de causâ idem archiepiscopus de mandato summi pontificis totam Angliam interdixit. Hanc interdictionis sententiam abbas Hugo humiliter suscepit, & à celebratione divinorum cessavit. Set Prior hujus monasterii nomine **Silvester** cum quibusdam aliis fratribus suis, privilegiis monasterii plus debito innitentes, non advertentes auctoritatem legatariæ potestatis dicti archiepiscopi, qua auctoritare prædictam interdictionis sententiam fulminavit, set solum hanc sententiam ex potestate jurisdictionis ordinariæ processisse arbi-

trantes, divina officia licet minus provide celebrarunt. Propter quod prædictus archiepiscopus præfatum **Silvestrum** Priorem & alios quamplures monachos & etiam seculares eis adhærentes aut etiam eis quoquomodo communicantes tam generaliter quam specialiter excommunicavit, & qualiter monachi sancti **Augustini** sententiam interdictionis violaverunt domino papæ significavit. Hiis itaque sic habitis, abbas Hugo per quosdam monachos suos istius violationis interdictionis conscios dominum papam consuluit quid super hiis omnibus fieri deberet. Quibus à sententia excommunicationis qua innodati fuerant absolutis, dominus apostolicus abbati in hæc verba rescripsit. **EUGENIUS** episcopus, &c. Antiquus humani generis inimicus hiis qui se Christi discipulos publicis actibus profitentur assueta insidiari nequitia non quiescit, sed assidua calliditate laborat, ut animas creatori omnium servientes in qualibet parte decipiat & eas in odium creatoris adducat. Cujus suggestionem, cum tu interdictionis sententiam quam ex nostro mandato venerabilis frater noster **Theobaldus** Cantuariensis archiepiscopus promulgavit susciperes humiliter & teneres, fratres tamen tui monastica disciplina consideratione postposita, divina officia prout in veritate comperimus celebrarunt. Ne igitur tantus excessus maneat impunitus, & multis aliis tribuatur materia simile committendi, tamdiu postquam presentia scripta suscepis, monasterium cui præses à divinis præcipimus officiis abstinere, quamdiu post interdictum ibi fuerunt indebite celebrata. Illos vero qui nostro se conspectui presentaverunt, satisfactione suscepta, à vinculo excommunicationis absolvimus. Priorem vero & **Willelmum** qui caput & incentores hujus contumaciæ extiterunt, quos videlicet frater noster archiepiscopus excommunicationis sententia innodavit, ei gratia sedis apostolicæ potestatem absolventi concessimus. Nolumus autem ut pro eo quod ei in hoc facto deferimus, per eum vel per successores suos monasterio sancti Augustini contra antiquam ejus consuetudinem vel privilegia ab apostolica ei sede concessa gravamen aliquod in posterum inferatur. Porro Priorem pro rebellionem & contumaciâ ab officio prioratus suspendimus, ea videlicet ratione, ut nullus absque nostro mandato licentiam habeat eandem sententiam relaxandi. Alios vero monachos qui participatione excommunicatorum maculam traxerunt, tibi committimus absolvendos. Dat. Viterbii xv. kal. Februarii. Pervenit autem istud rescriptum papale ad notitiam abbatis & conventus die sancti Gregorii in Marcio anno Domini M. C. xlix. & statim illo die incepit tam abbas quam conventus, tam intus quam exterius à celebratione divinorum omnino cessare, & fuit istud monasterium suspensum à dicta celebratione à festo sancti Gregorii prædicto usque ad festum sancti Petri ad vincula, scilicet per xx. septimanas & duos dies. Prior vero **Silvester** & **Willelmus** monachus archiepiscopo se præsentarunt, beneficium absolutionis juxta mandatum apostolicum ab eo instantè postulantes; quod eis prædictus archiepiscopus proterve denegavit. Insuper omnes seculares in hoc monasterio servientes quos pro communicatione excommunicatorum excommunicaverat, præter censuram ecclesiasticam ad gravem pecuniæ redemptionem contra juris æquitatem & sanctorum patrum decreta coegit. Quibus de

An. Dñi
1149.

Henric. II. Rex. de causis idem abbas necessitate compulsus est dominum Papam iterata vice consulendus, & super hiis discriminibus remedium apostolicum imploraturus. Unde & dominus Papa sententiam suspensionis & interdicti istius ecclesie aliquantulum mitigavit, & Archiepiscopo scripsit super absolutione *Silvestri Prioris & Willemi monachi*; In quibus literis præcepit eidem archiepiscopo, ut pecuniam quam à servientibus & familiaribus hujus monasterii pro eorum absolutione injuste extorserat, in integrum restitueret eisdem. Literæ domini Papæ super relaxatione interdicti ita se habent. **EUGENIUS, &c.** *Dilecto filio Hugoni abbati sancti Augustini Cantuariæ, &c. Obedientia & patientia quæ in aliis hominibus religionis Christianæ requiritur, ab hiis qui perfectiorem vitam assumpsisse noscuntur præcipue expectatur, qui utique tanto amplius reprehensibiles judicandi sunt, quanto sine causa ad indignationem vel inobedientiam provocantur. Quamvis igitur pro eo quod sententiam nostram fratres tui violare ausu temerario præsumpserunt, contra eos & præfatum monasterium manus nostras ex rigore Canonum amplius aggravare possemus, tamen quia magis pios nos esse convenit quam severos, eis ita duximus indulgendum, ut nec eorum excessus omnino remaneat impunitus, nec compellantur inobedientiæ pœnam juxta quod promeruerunt diutius sustinere; Ideoque monasterio sancti Augustini usque ad proximas kal. Augusti divina celebrari officia prohibemus, extunc vero ut inibi assueta & debita celebrentur officia licentiam indulgemus. Tua itaque interest ut per tuum studium & laborem ita provideas, ne fratres tui propter suos excessus tale quid de cætero debeant sustinere, & indignationem beati Petri & nostram incurrant. De altaribus vero gestatoriis in quibus excommunicati divina officia celebrarunt, rigorem illum quem tenere consuevistis volumus observari. Rescriptum archiepiscopo directum super absolutione *Silvestri Prioris* tale est:*

EUGENIUS &c. *Venerabili fratri Theobaldo archiepiscopo Cantuariensi salutem &c. Quoniam personam tuam speciali affectione diligimus, ideo te quantum permittit justitia honoramus, hoc itaque caritatis amore commoti, Priorem sancti Augustini & Willielmum monachum à pœna quam eis pro eo quod se contra tuum interdictum erexerant ex justitiæ rigore infliximus fraternitati tuæ deferentes tibi eos absolvendos commisimus. Ne igitur apostolica sedis gratia tuæ caritati exhibita sibi dampnosa existat, & ipsi jam dictum excessum plus justo deflare cogantur, discretionem tuam per præsentia scripta mandamus, quatinus nequaquam eos ulterius hac pœna cruciari permittas, sed tandem eorum misertus, eos à sententia qua tenentur absolvas. Præterea sicut nobis significatum est, homines ejusdem monasterii pro participatione excommunicatorum præter ecclesiasticam pœnam fuerunt ad redemptionem coacti. Quod insolitum videtur & à rationis tramite alienum. Non enim bis in id ipsum aliqui sunt puniendi, & maxime qui dominorum suorum mandatis obedire coguntur. Quia vero non plus severos quam misericordes nos esse convenit, fraternitati tuæ mandamus quatinus omnia quæ hac occasione sunt eis ablata sine vexatione restitui facias. Nolumus enim ut nova in vestra ecclesia inducantur.*

S. 10. Fundatio Hospitalis sancti Laurentii.

Theobaldus
Archiep.

Circa hæc tempora idem abbas fundavit hospitale sancti *Laurentii*. Ad cujus foundationem contulit novem acras terræ in quibus ipsum hospitale situm est. Contulit etiam eidem totam decimam de dominico de *Langeport* & tres carectatas feni. Unam de *Langeport*, aliam de sacrista, & terciam de camerario. Fuit autem illud hospitale ad hoc specialiter institutum & fundatum, ut si contingat quod aliquis monachus istius monasterii morbum contagiosum & præcipue lepram incurrat, ratione cujus morbi infra septa monasterii absque scandalo fratrum conversari non poterit, providebitur illi in loco prædicto de camera competenti, & ibidem habebit victum & vestitum, non de bonis hospitalis prædicti sed de monasterio isto, sicut & alius frater. Si vero contingat parentem alicujus monachi, patrem videlicet aut matrem, sororem aut fratrem ad tantam inopiam devenire, ut cum scandalo monasterii & illius fratris oportuerit ipsum hospitium mendicare, providebitur ipsi in eodem hospitali competens sustentatio secundum facultatem illius domus, per considerationem abbatis & magistri hospitalis prædicti qui pro tempore fuerit ibidem. Notum sit omnibus Dei fidelibus tam præsentibus quam posteris, quod ego secundus Hugo Dei gratia abbas S. Augustini ejusdemque loci conventus, pro redemptione animarum nostrarum, prædecessorum nostrorum atque successorum concessimus ac dedimus in elemosinam vii. acras terræ de dominio nostro precio quondam adquisitas, ad faciendum hospitale in illis vii. acris supra memoratis juxta viam quæ à Canteburia ducit ad *Doure* in dextra parte viæ. Contulimus etiam illi loco ad sustentationem infirmorum aut pauperum decimam totius annonæ de tota terra illa quam habemus in dominio in dextra parte viæ, & omnem decimam frumenti & pisarum totius terræ quæ adjacet ad *Langeport* de dominio nostro in sinistra parte viæ. Quicumque ergo pro amore Dei benefecerint infirmis illic habitantibus, & locum illum manutenerint, benedictionem Dei habeant & gratiam simul & commune beneficium loci nostri.

Donatio terræ de *Dodingdale* hospitali prædicto.

Rogerus de Marci omnibus suis Francis & Anglicis tam præsentibus quam futuris salutem. Sciatis me concessisse & dedisse decimas terræ meæ de *Dodingdale* hospitali sancti Laurentii quod est juxta Cantuariam in perpetuam elemosinam pro salute animarum prædecessorum meorum & meæ & uxoris meæ & meorum infantium. Quare volo & præcipio quatinus prædictum hospitale decimas prædictas habeat & possideat bene & in pace & libere. Præcipioque ex parte Dei & ex parte mea, ut fratres & sorores prædicti hospitalis habeant decimas illas nominatim ad lineum pannum emendum in festo sancti J. Baptiste, quia credo quod tunc mei & meorum memores erunt.

CAP. XI.

S. 1. Benedictio Silvestri abbatis, cum processu.

Anno Dominicæ incarnationis M.C. l.j. in crastino nativitatis sancti Iohannis Baptiste obiit 1151, celebris

Henric. II. Rex. celebris memorie Hugo dictus secundus abbas hujus ecclesie xlv. & in capitulo ante gradus ex parte boreali in opposito Hugonis de Flori predecessoris sui tumultatur. Cujus corpore sic tradito sepultura, electus est Silvester Prior hujus monasterii in abbatem, qui Silvester cum secundum sui monasterii privilegia & consuetudinem benedictionem sibi inpendi ab archiepiscopo Theobaldo postulasset, idem archiepiscopus primo objecit sibi infamiam. Propter quam purgandam electus transtulit se ad curiam Romanam; cuius purgatione ab Eugenio papa recepta, ipsum confirmavit, remandavitque ad archiepiscopum Cantuariensem more solito secundum privilegia dicti monasterii ab eodem benedicendum in hæc verba: EUGENIUS episcopus &c. Venerabili fratri Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo & apostolicæ sedis legato salutem &c. Sicut nuntii tui quos ad nostram presentiam destinasti potuerunt fraternitati tue referre, quod de monasterii sancti Augustini electo sinistris infamatoribus dicebatur, eis presentibus in conspectu fratrum nostrorum & Cardinalium subtili examinatione discussimus & diligenter perscrutati sumus: sed cum ad id comprobandum nemo contra eum canonice vellet procedere, quoniam de ratione aliud non potuimus nec debuimus, ad ultimum tandem refugium venientes, ex consilio fratrum purgationem ab ipso ex superhabundanti recepimus. Quia ergo post exhibitam purgationem ordinatio ejusdem electi denegari sibi non debet neque differri, quamvis per nos ipsos ei benedictionis gratiam conferre possemus, tua tamen fraternitati deferre volentes, ipsum ad te duximus remittendum, per presentia scripta mandantes, quatinus juxta tenorem privilegiorum quæ à Romanis pontificibus eidem cænobio indulta sunt, ad locum ipsum accedas, & memorato electo consecrationis munus præeunte spiritus Sancti gratia conferas. Nolumus enim ut ipsum monasterium proprii pastoris solatio amplius careat, & ob hoc tam spiritualiter quam temporaliter detrimenta seu incommoda debeat sustinere. Dat.

S. 2. Benedictio Silvestri per Priorem
Walterum defertur.

Reversus igitur Silvester electus in Angliam cum literis papalibus archiepiscopo directis, pridie nonas Marcii summo mane apud Tenham coram multis literas apostolicas eidem tradidit, quas idem archiepiscopus eodem die legere noluit, sed easdem legendi triduanas inducias Silvestro dedit. Quarta autem die præcepit afferri sibi privilegia istius monasterii. Quibus allatis & inspectis, posuit eidem terminum, non benedictionis faciendæ set certum quid faciendi. Tandem vero præfixit sibi certum diem benedictionis inpendendæ videlicet Dominica in ramis palmarum. Quo die adveniente, archiepiscopus ad monasterium sancti Augustini accessit cum abbatibus de Fawcettam & de Boxleia. Accessit & cum eis Walterus Prior sanctæ Trinitatis & cum eo monachorum turba non modica, cum armorum manu validissima, ita ut ex omni parte replerentur turbis monasterii claustra. Quid plura? Ornatur archiepiscopus vestimentis suis pontificalibus more suo, quasi benedictionem electo inpendens. Ornatur electus cum monachis suis velut

ab eodem in presenti benedicendus; set longe aliter Theobaldus res ipsa in mente archiepiscopi se habuit, ut jam archiep. tota civitas publice predicaverat futurum, & etiam eventus rei ipse probavit. Nam expectantibus monachis Augustinensibus juxta mandatum apostolicum benedictionem sui electi, dum de benedictione archiepiscopus plurimum loqueretur, Walterus Prior prædictus, favente archiepiscopo & ministris suis, ei locum facientibus, silentiumque & voce & manibus indicentibus, in pedes se erigens, dixit, » Domine archiepiscope vos contra Deum agitis & » contra fidem & professionem quam debetis ecclesie vestræ; vultis namque facere hic nescio benedictionem sive maledictionem. Ideoque ex parte » Dei & nostra & domini Papæ ne ulterius in hoc » facto procedatis interdiximus; & ad hoc quod huc » venistis invitamus vos ad presentiam domini Papæ, diemque præfigimus in octabis sancti Martini. Te quoque Silvester electe qui falsis precibus & injustis suasionibus, à domino Papa literas » surrepticias extorsisti, ad eundem terminum invitamus ibidem. Tibi quoque Rogere archidiacone & vobis abbatibus ex parte domini Papæ » prohibemus, ne domino Archiepiscopo in hoc » præbeatis assensum. Addiditque idem Prior. » Has vero appellationes & ego & monachi qui mecum stant non soli facimus set totus conventus » ecclesie nostræ loquitur per os meum. His dictis, discessit cum tumultu maximo. Et archiepiscopus secessit in partem cum suis. Postea vero archiepiscopus vocavit electum & monachos, dicens illis. Quoniam res in arto posita est, date michi inducias donec habito consilio super hoc cum coepiscopis nostris eorum vobis significemus consilium. Non enim possumus hanc benedictionem facere sine illorum consilio. Ad hæc monachi Augustinenses responderunt. Domine archiepiscope si placet non est vobis tutum dare vobis inducias capiendi consilium contra præceptum domini Papæ. Consulimus igitur & ex parte domini Papæ rogamus, ut quod dominus Papa vobis præcipit, sine delatione faciatis. Hoc idem monachi Augustinenses archiepiscopo denunciarunt per internuncios ab archiepiscopo monachis directos. Et ut breviter concludam, Infecto negotio & mandato apostolico minime completo archiepiscopus discessit, & electum sancti Augustini cum monachis suis tristes nec mirum & anxios deteliquit. Istum Walterum Priorem servientes archiepiscopi apud Lambeth, eodem archiepiscopo præcipiente rapuerunt, trahentes eum usque Glowcestriam, præcipientes abbati ex parte archiepiscopi ne eum aliquatinus permetteret exire. Sic fuit idem Prior depositus & quamdiu advixit incarceratus. Electus igitur spe suæ benedictionis dissimulatione subdola per archiepiscopum sic frustratus, inito consilio cum fratribus suis hæc omnia ita plane & plene uti scripta & gesta fuerant, per quosdam monachos domino Papæ significavit, ejus consilium pariter & auxilium querulosa & lamentabili voce implorando. Unde & dominus Papa non sine magna animi commotione archiepiscopo ita rescripsit: EUGENIUS, &c. Quoniam electum monasterii beati Augustini ad tuam fraternitatem benedicendum remisimus, non de justitia set de benignitate sedis apostolicæ fecimus, tu vero affectum & benignitatem quam erga personam tuam & honorem commissa tibi ecclesie gerimus attendere seu cognoscere sicut dignum est non videris,

Stephanus Rex. videris, cum ipsi electo juxta mandatum nostrum benedictionis gratiam conferre quadam dissimulatione nolueris, immo & ejus monasterium in eadem causa inutiliter fatigare & plurimum gravare dinosceris. Quia igitur commissi nobis officii cura constringimur pro universarum ecclesiarum statu satagere, & earum quieti atque tranquillitati quantum cum Deo possumus salubriter providere; Per presentia tibi scripta mandamus, quatinus si absque tui periculo poteris ad locum ipsum quemadmodum in eorum privilegiis continetur accedas, & predictum electum omni appellatione & occasione seposita, in abbatem ipsius monasterii praeunte Spiritus sancti gratia benedicas. Dat. &c. Rescriptum papale ob illam causam Silvestro electo directum. EUGENIUS, & infra. Laboribus & expensis commissi tibi monasterii tanquam specialis domus nostra paterno affectu compatimur, & quia causa tua sicut speravimus nondum habuit complementum, nobis plurimum displicet & graviter ferimus. Quod autem nuncium tuum apud nos tam diu detinuimus, turbatio terre & sinistri rumores quos de partibus illis nuper accepimus non alia causa nos ad id faciendum coegit. Ut autem negotium tuum sine tarditate optatum forciatur effectum, venerabili fratri nostro Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo per apostolica scripta mandavimus, quatinus si absque sui periculo poterit, ad monasterium tuum, quemadmodum in tuis privilegiis continetur, accedat & te omni appellatione & occasione sepositis in abbatem ipsius loci praeunte Spiritus sancti gratia benedicat. Obedientia vero professionem si a te forte exigerit nolumus ut ei exhibeas; si vero, quod non credimus, idem frater noster juxta mandati nostri tenorem, ad monasterium tuum accedere & tibi benedictionis munus conferre noluerit, nostra voluntatis est ut hoc equanimiter sufferas, quoniam postquam ipsius monasterii administrationem per nostre confirmationis auctoritatem canonice optinuisti, pro subtractione benedictionis illius non minorem potestatem super animas commissi tibi gregis habebis. Dat. Sigina &c.

Item ad conventum. EUGENIUS episcopus, &c. Quod causa Electi vestri optatum nondum habuit complementum, pro turbatione quae in nostris partibus nuper emerfit, non propter nostram negligentiam accidit. Nos siquidem vos & locum vestrum sincera in domino caritate diligimus, & justiciam vestram vobis integre custodiri volumus ac servari. Inde est quod venerabili fratri nostro T. Cantuariensi archiepiscopo per apostolica nuper scripta mandavimus, quatinus si absque ut supra. Et Electo vestro benedictionis munus omni appellatione & occasione seposita ut supra. Quod si forte, quod non credimus, effectui mancipare noluerit, presentium vobis auctoritate mandamus, ut ob hoc eidem Electo non minus debitam obedientiam & reverentiam faciatis. Nolumus enim cum minus auctoritatis habere, quam si ab eodem fratre nostro benedictionis gratiam consecutus fuisset. Dat. ubi supra. Igitur archiepiscopus supradictis mandatis apostolicis non audens neque valens reniti, ad monasterium sancti Augustini accessit & predictum Silvestrum absque exactione professionis secundum antiquam consuetudinem in abbatem benedixit die S. Augustini doctoris sub anno Domini M. C. liij. presentibus venerandis dominis Wilhelmo episcopo

Normycensi, Rogero archidiacono Cantuariensi, cum Theobaldo archiepiscopo. allis innumeris tam clericis quam laicis.

§. 3. Professio per abbatem archiepiscopo non est facienda.

SET adhuc tribulationis nondum finis. Nam anno Domini M. C. liij. Eugenio apostolico defuncto Anastasius successit. Coram quo praedictus archiepiscopus querelam deposuit, quod Silvester abbas sancti Augustini debitam sibi de jure communi professionem violenter subtraxit. Set ipso Anastasio inter haec post annum ex quo cathedram suscepit defuncto, negotium archiepiscopi remansit infectum. Anastasio successit in apostolatum Adrianus natione Anglicus. Coram quo praedictus archiepiscopus per nuncios suos iterato querimoniam innovavit super professione abbatis sibi facienda. Unde dominus Papa tam ex importunitate nunciorum ejusdem, quam propter sinistros rumores quos de eodem archiepiscopo nuper ex multorum querelis audierat, dictante justitia animo commotus rescripsit eidem literis valde comminatoriis insuper & reprehensoriis super excessibus suis. In quarum literarum fine de professione abbatis sic loquitur. Ad hec nosse te volumus, quod Abbati sancti Augustini juxta petitionem nunciorum tuorum dedimus in mandatis, ut professionem tibi exhibeat, si canonice & legitime constiterit praedecessores ejus ipsam professionem tuis antecessoribus praestitisse. Quod si non esse constiterit, occasione literarum illarum professionem ab eo non audeas ulla violentia extorquere, Alioquin in fervore animi nostri tam pro hoc quam pro aliis praelibatis tuum candelabrum concutiemus, & tantam presumptionem cum gravibus usuris auctore domino exigemus. Item sic, bene vocaris & merito Theobaldus quasi turbaldus, quia quamplures turbando inquietas. Hiis igitur mandatis papalibus praedictus archiepiscopus attonitus & timore percussus, ab exactione professionis supradictae manum retraxit & persequi ecclesiam sancti Augustini ultra cessavit.

§. 4. Assignatio ecclesiae de Porzborne per abbatem Silvestrum ad elemosynariam.

ANNO Domini M. C. liv. Silvester abbas cum consensu conventus sui assignavit ecclesiam de Porzborne cum capellis & aliis pertinentiis ad elemosynariam. Et eodem anno die scilicet sanctorum Crispini & Crispiniani obiit Stephanus rex Anglorum qui construxit monasterium de Fabersham, & Henricus dictus secundus in proximo natali coronatus est. Anno sequenti secundo, Adrianus papa iv. assignationem confirmavit praedictae ecclesiae de Porzborne. Quam assignationem Celestinus iiij. Alexander iiij. & Urbanus iiij. postea confirmaverunt.

§. 5. Institutio Abbatis Silvestri.

CIRCA haec tempora idem abbas instituit ut singulis annis imperpetuum in prima die quadragesimae suscipiantur in aula tot pauperes quot habentur fratres in congregatione, & ibi per totam quadragesimam cibo & potu reficiantur, unusquisque pauperum unum panem l. s. ponderis & duo & duo j. ferculum pisarum & j. ferculum cujuscunq; generis

An. Dñi
1153.

1154.

Henricus II. generis piscium et qui defuncti fuerint infra annum
 Rex. similiter habeant suum pauperem. In anniversario
 obitus prædicti *Silvestri & Hugonis primi* pascan-
 tur xxx. pauperes in aula pro animabus eorum & a-
 nimabus fratrum & benefactorum istius loci & om-
 nium fidelium defunctorum. Et prædictus abbas
Silvester qui hoc instituit suum habebit pauperem
 singulis annis imperpetuum. Anno Domini M. C.
 An. Dñi lxj. idus Augusti obiit bonæ memoriæ *Silvester* ab-
 1161. bas hujus loci xlv. & in capitulo ante anologium
 sub lapide plano subalbido sepelitur.

CAP. XII.

§. 1. Clarembaldus per regem intrusus est.

ANno eodem post mortem *Silvestri* quidam se-
 cularis nomine *Clarembaldus* per potentiam
 regis in prædictum monasterium violenter fuit intru-
 sus, de quo infra dicetur, set & vacavit de facto
 monasterium post mortem prædicti abbatis *Silvestri*
 per quindecim fere annos, usque ad electionem ab-
 batis *Rogeri* primi sub anno Domini M. C. lxxvj.
 ad magnum incommodum istius monasterii & de-
 structionem. Tempore istius vacationis, *Alexander*
 papa tertius indulxit isti monasterio sub hac forma.
Devotioni vestra duximus indulgendum, ut liceat
vobis in parochialibus ecclesiis vestris clericos eli-
gere ac diocesano episcopo presentare. Quibus si ydo-
nei fuerint, episcopus curam animarum committat
ut sibi de spiritualibus vobis de temporalibus debe-
ant respondere. Item prohibet ne Abbas vel Prior
 istius monasterii ecclesias vel possessiones absque as-
 sensu capituli assignarent vel alienarent. Item inhi-
 bet, ne sacristia vel cameraria sine consensu capituli
 tradatur ad firmam. Confirmavit etiam ecclesiam
 de *Porrobozne* ad elemosinariam.

§. 2. Monasterium sancti Augustini comburitur.

1168. **A**Nno Domini M. C. lxxij. die decollationis
 sancti *Johannis Baptiste* combusta fuit ista
 ecclesia pro maxima parte, in qua combustione
 multæ codicellæ antiquæ perierunt, set & ipsum fe-
 retum sancti *Augustini* & etiam multorum san-
 ctorum hujus loci flebiliter sunt deformata. Nec
 mirum, cum ipsa pene tota ecclesia igne fuerat con-
 sumpta. Cujus infortunio misertus *Alexander* pa-
 pa ecclesiam de *Faversham* ad reparationem eccle-
 siæ sic igne consumptæ confirmavit, etiam & eccle-
 siam de *Penstre & Middelton* ad sacristiam pro
 reparatione istius ecclesiæ deputavit.

§. 3. Pueri non debent recipi ad habitum monachalem.

ET quia nonnulli abbates carnali ducti amore ac
 etiam divitum & præpotentum patriæ coacti in-
 portunitate, pueros vix ablaetaneos solebant ad mo-
 nachilem habitum pro libito suæ voluntatis susci-
 pere, in scandalum religionis & detrimentum ecclesiæ,
 ideo sub hoc tempore conventus ex præteritis damp-
 nis futura pericula doctus præcavere, impetravit à
 prædicto papa privilegium inhibitionis, ne de cæte-
 ro pueri infra xv. annorum ætatem in isto monaste-
 rio ad habitum monachalem nullo modo reci-
 piantur.

§. 4. Cuneus moneta in civitate Cantuariæ.

Thomas
archiep.

Memorandum quod iste *Silvester* abbas & eci-
 am multi prædecessores ejus abbates habue-
 runt cuneum monetæ in civitate *Cantuaria* sicut
 per inquisitionem factam per *Arnoldum Ferre, Wul-*
sinum Mercere & alios, qui jurati dixerunt; Quod
 quidam abbas sancti *Augustini, Silvester* nomine,
 habuit in civitate *Cantuaria* j. cuneum monetæ, &
Elverdus Porrere custodivit cuneum illum ex parte
 illius abbatis, & quando ille abbas obiit seiscita fuit
 abbatia in manu domini regis una cum prædicto
 cuneo: Nec unquam aliquis abbas qui ei successit
 illius cunei recuperavit seisinam. Et fuit ista inqui-
 sitio facta temporibus *Henrici secundi* regis, & re-
 gis *Ricardi* filii ejusdem. Anno igitur millesimo
 C. lxj. ut dictum est, *Silvestro* abbate hujus vitæ
 absoluto, & *Clarenbaldo* in locum ejus per regiam
 potentiam intruso, habitum quanquam secularem
 gestante, bona & possessiones monasterii interius &
 exterius violenta manu occupavit. Monachi tamen
 quantum valebant ei viriliter restiterunt, nec ipsum
 unquam aut capitulum intrare vel missas celebrare
 aut alias solempnitates in ecclesia facere permiserunt.
 Et eodem anno obiit *Theobaldus* archiepiscopus hu-
 jus monasterii inimicus infestissimus.

§. 5. Sanctus Thomas archiepiscopus factus est.

ANno vero sequenti sanctus *Thomas* tunc Can-
 cellarius *Angliæ* in archiepiscopum *Cantuari-*
ensem ab *Henrico Wyntonienfi* episcopo consecratus
 est, cui *Clarembaldus* seculari adhuc habitu indutus
 optulit se in abbatem sancti *Augustini* benedicen-
 dum, monachi tamen *Augustini* reclamaverunt ne be-
 nediceretur, & appellationes multiplices interposu-
 erunt; sicque benedictio *Clarembaldi* differtur.

§. 6. Dissensio inter Regem & archiepiscopum.

Post vero non multum temporis orta dissensione
 inter *Henricum* regem & archiepiscopum *Tho-*
mam regnum *Anglicanum* undique turbatur, eccle-
 sia *Anglicana* miserabiliter affligitur & desolatur.
 Qua de causa monachi sancti *Augustini* à prosecu-
 tione appellationum suarum contra prædictum *Cl-*
arembaldum filuerunt, ipsumque in rebus monasterii
 quantum ad temporalia libere disponere permise-
 runt, sereniores expectantes auram, qua monaste-
 rium suum in tam nubilofo & inquieto salo exposi-
 tum clarescentibus justiciæ radiis jam diu obauba-
 tis traheret ad portum quietis.

§. 7. De custodia sigilli communis.

Interea *Clarembaldus* cœpit quosdam de fratribus
 licet paucos ad partem suam fovendam nunc minis
 nunc muneribus inclinare, & ad suam jam partem
 inclinatos super alios commonachos ultra quam de-
 cuit aut licuit sublimare; In tantum, ut unus de fau-
 toribus suis custodiam sigilli communis solus optine-
 ret. Tunc videres possessiones monasterii distrahere,
 contractus mutuos & obligationes graves sigillo
 communi signare, in detrimentum ecclesiæ non mo-
 dicum & gravamen, monachis hujus monasterii in-
 vitis & omnino inconsultis. Quæ omnia & sin-
 gula

Henric. II. Rex. gula gravamina monasterii prædicti, *Augustinenses* pro statu zelantes domino papæ non segniter intimaverunt, ejusque auxilium super ejus excessibus efflagitantes, unde idem papa scripsit conventui sancti *Augustini* in hæc verba.

ALEXANDER, &c. *Ea qua in præjudicium*: Et infra, *Ea propter dilecti in domino filii vobis & monasterio in quo divino mancipati estis obsequio, veluti quod ad nostram dispositionem & ordinationem nullo mediante spectare dinoscitur, volentes in posterum sicut debemus utiliter providere, donationes sub testimonio sigilli vestri vobis invitis & inconsultis in detrimentum ejusdem monasterii factas & obligationes contractas vacuas penitus & iratas esse censemus. Et ne in posterum similia aliquorum temeraria præsumptione fiant, sub interminatione anathematis prohibemus, statuentes ut sigillum vestrum secundum antiquam monasterii vestri consuetudinem conservetur, ita quidem quod nulla persona nisi de communi consensu & voluntate fratrum vel sanioris partis conventus cartam aliquam continentem contractus donationis vel obligationis possessionum ejusdem monasterii prædicto sigillo consignare audeat, vel alicui confirmare.* Postea Alexander iiij. illud idem confirmavit, inhibens virtute obedientiæ, ne aliquas literas seu membranas nostro sigillo communi munitas ad contrahendum mutuum, nisi pro utilitate nostri monasterii & de conscientia & consensu omnium vel majoris partis capituli de cætero alicui concedamus, decernens irritum & inane si super hoc secus contigerit attemptari.

§. 8. Capituli secreta; & Claremb. amovetur.

EXISTIS privilegiis consuetudo quædam in parte inolevit, ut videlicet profitentes in hoc monasterio, die tercio, quo die locum primo in capitulo tanquam professi adipiscuntur, jurabunt, ut nec ipsi in quantum in ipsis est non permittent istud monasterium pro alieno debito obligari; Item, quod nulli omnino hominum revelabunt secreta capituli. CLAREMBALDUS vero qui pro electo se gerebat in nullo penitus mores suos correxit, sed de die in diem malum malo accumulans excessibus suis & enormitatibus in tantum monasterium istud deformavit, ut illud jam fere ad ultimum defectum produceret. Monachi vero istius loci resumptis viribus, licet tarde, prædictos excessus & enormitates domino papæ denunciaverunt, petentes ipsum ab administratione monasterii amoveri, & alium loco ejus qui dignus sit subrogari. Unde dominus papa Alexander tercius scripsit reverendis patribus *Exoniensi & Wygornienti* episcopis, & *Clarembaldo* abbati de *Faversham*, quatinus ipsi studiosius inquirerent super excessibus & enormitatibus prædicti *Clarembaldi* electi, & veritate cognita si ipsum amotione dignum invenirent, eum ab administratione bonorum monasterii sine appellationis remedio remove-
rent: Quod & factum est. Nam ipso amoto, prædicti episcopi & abbas ut præmittitur judices delegati, totum processum causæ istius & quicquid contra amotionem prædicti *Clarembaldi* domino papæ significarunt. Quam amotionem idem papa confirmavit, literas super hiis tam prædictis judicibus quam conventui sancti *Augustini* dirigens speciales in hæc verba. "ALEXANDER papa, &c. "Auditis olim à multis & præsertim ex transmissa

"relatione vestra & dilectorum filiorum nostrorum *Thomas* sancti *Augustini* Cant. enormitatibus & excessibus quondam electi sui, & suscepta etiam querela illorum super destructione monasterii quod per negligentiam & culpam prædicti electi ad ultimum fere defectum pervenerat: Nos vero ruinæ & casui ejusdem monasterii tanquam nostri speculis & proprii paterno compatiens affectu, vobis dedimus in mandatis, ut veritate super hiis studiosius inquisita, si electum prædictum ita inutilem & monasterio perniciosum esse cognosceretis, quod sine ipsius amotione non possit monasterium reformari, eum ab administratione sublato appellationis remedio removeretis. Nunc autem ex literis vestris manifeste nobis innotuit, quod cum vos juxta mandati nostri tenorem, ea quæ fuerunt adversus electum ipsum proposita diligenter inquireretis; ipsum invenistis tot excessibus & criminibus publicis irretitum quæ per literas vestras nobis fuerunt recitata, auribus nostris nimium præstiterunt tædium & dolorem: Propter quæ ipsum sicut à vobis acceperatis in mandatis, ab administratione penitus amovistis. Nos itaque amotionem ejus ratam et firmam habentes, eamque apostolica auctoritate confirmantes, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus si prædictus *Clarembaldus* ausu temerario et pernicioso in ipsam ecclesiam cujuscumque potentis usus violentia, ipsam ecclesiam sive ejusdem possessiones occupare vel aliquo modo distrahere seu perturbare præsumpserit, accensis candelis publice eum excommunicatum nostra auctoritate denunciatis, & eum tamquam excommunicatum ab omnibus cautius faciatis evitare, donec de excessibus & enormitatibus suis satisfactorius nostro se aspectui repræsentet. Item conventui quasi sub eadem forma, præter quod ubi loquitur per secundam personam loquitur hic in tercia, & in fine sic. "Nos itaque amotionem ejus ratam & firmam habentes, eamque auctoritate apostolica confirmantes, discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus in personam ydoneam & honestam hoc tanto officio congruam, sine qua libet scissura vel scandalo concorditer convenire curetis, eamque vobis in abbatem & magistrum eligere, per cujus curam & sollicitudinem idem monasterium spiritualibus institutis Domino cooperante proficiat, & temporalibus profectibus augeatur. Item ejusdem ad conventum pro rerum distractionibus *Clarembaldi*. "ALEXANDER, &c. nostræ sollicitudinis: & infra, *Ea propter dilecti in domino filii vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, & officii nostri debitum prosequentes, quicquid Clarembaldus quondam electus vester, immo destructor ecclesiæ vestræ de bonis vel possessionibus ipsius ecclesiæ absque consilio & assensu totius capituli in ejus præjudicium fecisse dinoscitur, auctoritate apostolica cassamus & viribus omnino carere censemus.*

§. 9. Combustio ecclesiæ Cantuariæ.

ANNO Domini M.C. lxxiiij. fuit ecclesia Christi An. Dñi Cantuariæ combusta die sancti Bertini abbatis. 1174.
Anno quo supra ista terra supponitur interdicto ab Alexandro Papa ob causam & exultationem sancti
Iiii Thomas

Henric. II. *Thoma* ipso *Thoma* sententiam hujusmodi interdicti
 Rex. exequente, unde & scripsit eidem *Clarembaldo* lo-
 cum pastoris occupanti in hæc verba.

§. 10. *Interdictum totius Angliæ.*

« **Q**uanto sacrosancta *Romana* ecclesia monaste-
 « rium vestrum ampliori donavit gratia, tanto
 « diligentius ipsius deberis obedire mandatis. Un-
 « de de vestra obedientia spem certam concipientes,
 « vobis auctoritate domini papæ & nostra, in virtu-
 « te obedientiæ, in periculo honoris, officii & gra-
 « dus præcipiendo mandamus, quatinus infra xv.
 « dies à susceptione præsentium abstineatis ab
 « omnibus divinis, excepta pœnitentia morientium
 « & viatico, quod januis clausis & laicis exclusis pri-
 « vatim fieri si necessitas exposcit religionis impe-
 « trat favor. Sub eadem quoque interminatione
 « præcipimus, ut in omnibus locis jurisdictionis ve-
 « stræ ecclesiasticæ faciatis quantum in vobis est
 « hujus interdicti sententiam inviolabiliter ob-
 « servari.

Et nota quod iste *Clarembaldus* qui se gerebat pro
 electo hujus monasterii, fuit quidam monachus fu-
 gitivus & apostata in *Normannia*, de qua terra i-
 dem *Henricus* rex isti monasterio adduxit ad præ-
 sidendum. Occupavit autem idem *Clarembaldus*
 istam ecclesiam loco abbatis per xij. circiter annos,
 per quod tempus istud monasterium diversimode in-
 debiravit, & bona & possessiones ejusdem distrahen-
 do dampnabiliter alienavit.

§. 11. *Martyrium S. Thomæ archiepiscopi
 Cantuariensis.*

An. Dñi **A**nno Domini M. C. lxx. *S. Thomas* archiepi-
 1170. scopus fuit martyrizatus in ecclesia sua iij. kal.
 Januarii. Et anno iij.^{to} & quinto sequenti fuit pro-
 cessus habitus per prædictos episcopos & abbatem
 ut prius tactum est ad depositionem *Clarembaldi*.
 Post cujus amotionem fuit ista abbatia in manu re-
 gis seiscita per duos annos & dimidium. Qui rex ob
 prædictam sui intrusoris ejectionem habuit istum
 locum in iram & maximam indignationem. Anno
 1173. Domini millesimo C. lxxij. *Ricardus* Prior *Dovora*
 electus est in archiepiscopum *Cantuariensem*, & se-
 quenti anno *Romæ* consecratus est.

C A P. XIII.

§. 1. *Rogerus in abbatem benedicatur, cum pro-
 cessu inde.*

1176. **A**nno dominicæ incarnationis millesimo C. lxxvj.
 ejecto *Clarembaldo*, conventus interim ali-
 quandiu tractavit de persona idonea juxta manda-
 tum domini papæ in abbatem eligenda. Convenien-
 tibus tandem in unum monachis, die statuto electi-
 onis, scilicet die sancti *Dionisii*, elegerunt quendam
 monachum ecclesiæ sanctæ Trinitatis nomine *Roge-
 rum* qui custos erat altaris ad quod sanctus *Tho-
 mas* fuit martyrizatus, sperantes per ipsum reliqui-
 as beati martyris consequi speciales, nimis fatue ul-
 tra mare quærentes aquam, quasi ipsi in suo mona-
 sterio tot regum & archiepiscoporum & aliorum di-
 versorum apostolorum martyrum & cæterorum

sanctorum non habuissent aquas salutes, puta re-
 liquias. In hoc tamen eos sua non fefellit opinio,
 quia per ipsum *Rogerum*, una cum aliis reliquiis præ-
 dicti martyris, habebant maximam partem effusi
 sanguinis, & quandam particulam abscissæ coronæ,
 una cum cerebro prædicti martyris non modico.
 Pro istis autem reliquiis sic pacifice habendis edita
 fuit quædam compositio inter nos & Priorem loci e-
 jusdem nobis multum inutilis & incommoda. Cu-
 jus forma talis est.

§. 2. *Compositio inter Monachos S. Augustini &
 ecclesiam S. Trinitatis.*

10 **B**ENEDICTUS Prior & Conventus ec-
 « clesiæ Christi *Cant.* universis Christi fidelibus
 « salutem. Universitati vestræ notum esse volumus,
 « qualiter cum *Rogero* electo monasterii sancti *An-
 « gustini* & conventu ejusdem loci, quasdam ter-
 « ras pro quibusdam terris suis commutavimus. I-
 « dem electus et conventus quasdam terras habue-
 « runt ex parte meridiana cimiterii nostri juxta
 « campanile nostrum; terras scilicet *Gervasi de
 « Cornhell* unde habebant annuatim v. s. x. d. ter-
 « ram *Willelmi Furbatoris* unde ij. s. terram *Wil-
 « helmi Rycold* unde viij. s. de quibus prædictis ter-
 « ris reddebant ad firmam regi per annum xx. d.
 « unde debemus eos acquietare erga regem, terram
 « etiam *Baldemyni* presbyteri & *David* fratris ejus
 20 « unde ij. s. terram *Philippi Parmentarii* unde
 « xx. d. terram quæ fuit *Eberwaker*, unde xvij. d.
 « terram quæ fuit *Modekyn*, unde habebant xx. d.
 « summa xx. s. xj. d. Quoniam vero hæ prædictæ
 « terræ nobis & ecclesiæ nostræ periculosa fuerunt
 « propter crebra incendia, iccirco prædictus *Roge-
 « rus* electus & conventus prænominati monasterii
 « ad preces domini nostri *Henrici* regis *Angliæ* &
 « nostras, concesserunt, dederunt & assignaverunt
 « in concambium nobis et ecclesiæ nostræ has ter-
 40 « ras liberas & quietas ab omni quæstione & quere-
 « la; salvo tamen eorum jure qui prænominatas
 « terras de monasterio sancti *Augustini* tenebant.
 « Nos autem pro jam dictis terris concessimus, de-
 « dimus & assignavimus in concambium eidem ec-
 « lecto & conventui ad electionem ipsorum quas-
 « dam de terris nostris liberas & quietas ab omni
 « quæstione & querela. Salvo quidem jure eorum
 « qui terras illas de nobis tenere solebant, scilicet
 « terram *Roberti*, ut in compositione plenius pote-
 50 « rit apparere. Summa tamen harum mansionum xv.
 « set ubi situantur non invenitur scriptum. Summa
 « totius redditus nobis per eosdem in concambium sic
 « assignati xxij. s. ij. d. Facta est autem hæ compo-
 « sitio vel conventio Anno ab incarnatione Domini
 « millesimo C. lxxvij.

§. 3. *Quod Thanetenses tenentur fruges coppare.*

60 **A**nno quo supra, quinto idus Augusti pacti sunt
 homines de *Halmoto* de *Wentre* in *Thaneto*
 fide data in manu domini *Rogeri* electi, fruges suas
 omnes coppare extunc & deinceps; & sic per coppas
 omnes decimas suas ipsi & hæredes sui amodo & in
 æternum legitime dare, & omnes alias decimationes
 quas solebant dare sicut eas umquam melius dede-
 runt à tempore dedicationis ecclesiæ sanctæ *Mariæ
 de Wentre*, libertates quoque omnes quibus idem
 do-

Henric. II. dominus Rogerus invenit Abbatiam seiscitam, & Rex. omnia servicia quæ alicui prædecessorum suorum impenderunt, fide interposita pacti sunt custodire & ei fideliter impendere, ejusque honori sine dolo semper intendere. Et idem dominus Rogerus illis promissit de novis decimis quæ exiguntur, videlicet lana & casleo, quod si censura ecclesiastica & judicium ecclesiæ has novas decimas aliis remiserit, et ipse illis hæc eadem remitteret. Electo igitur Rogero ut prædictum est, monachi hujus monasterii ad archiepiscopum tunc Ricardum accesserunt, postulantes ut ad monasterium eorum accederet, et electum eorum secundum privilegia sua ibidem benediceret. Archiepiscopus respondit. Ipsum non debere neque velle ad monasterium eorum accedere nec in ipso electum eorum benedicere, cum et idem electus de jure communi debeat in ecclesia metropoli S. Trin. benedici et ibidem tam archiepiscopo quam ecclesiæ prædictæ obedientiam et cætera quæ juris sunt profiteri; econtra monachis sancti Augustini respondentibus, quod licet hoc esset verum de jure communi quod dominus archiepiscopus astruebat, tamen tam ex consuetudine longævi temporis præscribente quæ est optima legum interpret, quam ex jure speciali, privilegiorum videlicet summorum pontificum, electus Augustinensis debeat in suo monasterio ab archiepiscopo Cantuariensi absque exactione professionis benedici, sicut et Silvester quondam abbas prædecessor istius Rogeri à domino Theobaldo quondam archiepiscopo prædecessore beati Thomæ martiris benedicebatur. Set archiepiscopus hiis responsionibus monachorum non adquevit, sicque contrariis contraria sentientibus, habitis inter se multorum tractatum induciis, & nichil omnino proficientibus, tandem ad dominum papam ex parte electi & monachorum suorum est appellatum. Habebat enim tunc prædictus archiepiscopus duos commensales clericos ut vulgo dicebatur juris peritos, veritatis tamen & justæ justitiæ æmulos, magistrum Gerardum de Pucella & Petrum Blesensem. Hii duo inter omnes mundi tunc temporis æstimabantur nec inmerito eloquentiores, & in Augustinense monasterium velut lupi feroces, & in illud & contra illud toto mentis conamine semper grassabantur. Horum fretus consilio, & eorum facundia dictus archiepiscopus confusus nephanda, monasterium istud ex omni parte ferocius impugnabat. Unde electus & monachi coram domino Alexandro iij. querelam deposuerunt super eo quod prædictus archiepiscopus electum Augustinensem benedicere recusavit. Quare dominus papa eidem archiepiscopo dedit in mandatis, ut ipsum electum in suo Augustinensi monasterio absque exactione professionis benediceret; quod si archiepiscopus prædictum electum benedicere nolle, tunc ipse per se aut per sufficientem responsalem citra festum purificationis conspectui domini papæ se repræsentet, ipsi electo super ejus benedictione responsurus. Nolens igitur archiepiscopus electum ullatenus benedicere, constituto sibi termino misit ad curiam domini papæ procuratores suos, duos illos clericos superius nominatos, de quorum singulari eloquentia plus quam de suæ causæ justitia confidebat. Electus igitur Rogerus personaliter cum monachis suis quibusdam ad curiam similiter se transfudit. Comparentibus igitur partibus coram domino papa & Cardinalibus habita est ibidem longa inter partes disceptatio. Tandem auditis hinc inde

propositis, inspectisque privilegiis ex utraque exhibitis, dominus papa ad sententiam diffinitivam processit; & pro electo sancti Augustini & ejus monasterio sententiavit in hunc modum. ALEXANDER episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Rogero electo & fratribus sancti Augustini Cant. salutem & apostolicam benedictionem. Recepta olim querimonia ex parte vestra, quod venerabilis frater noster Cantuariensis archiepiscopus apostolica sedis legatus tibi fili electe in monasterio vestro, quod ad jurisdictionem Romanæ ecclesiæ nullo mediante pertinet, nollet benedictionem impendere, eidem archiepiscopo apostolicis scriptis dedimus in mandatis, ut vel te, fili electe, in præscripto monasterio absque exactione professionis benediceret, aut usque ad festum purificationis proxime præteritum per se aut per sufficientem responsalem suum nostro se conspectui præsentaret; Cumque tam tu fili electe quam dilecti filii nostri magister Gerardus Pucella & magister Petrus Blesensis procuratores ejusdem archiepiscopi, ad nostram pro causa ipsa venissetis præsentiam, & longam disceptationem coram nobis habuissetis ad invicem, illis asseverantibus, quod in ecclesia Cantuariensi ab archiepiscopo benedici, & obedientiam ei præstare deberetis, vobis quoque contra proponentibus, quod in monasterio vestro benedictionem sine exactione obedientia deberet impendere; Nos inspectis antiquis privilegiis ecclesiæ vestre, & præcipue privilegio beati Augustini Cantuariensis archiepiscopi quod vestro monasterio indulget; Consideratis quoque scriptis pie recordationis prædecessorum nostrorum Anastasii & Adriani Romanorum pontificum, quibus idem archiepiscopus videbatur inniti; Cognito etiam quod sanctæ memoriæ pater & prædecessor noster Eugenius papa Theobaldo quondam Cantuariensi archiepiscopo injunxisset, ut Silvestro quondam electo monasterii vestri benedictionis in eodem monasterio munus impenderet, ita quod ab eo professionem obedientiæ non postularet; Te ab inpetitione ipsius archiepiscopi communicato consilio fratrum nostrorum absolvimus, statuentes ut Cantuariensis archiepiscopus te & successores tuos in monasterio vestro absque exactione obedientiæ contradictione postposita benedicat. Ut autem hac nostræ diffinitionis sententia perpetuis temporibus inviolabiliter observetur, eam auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam, &c. Sententia igitur pro electo sancti Augustini ejusdemque monasterio ut prædictum est lata per dominum papam & confirmata, dominus papa volens obedientiæ virtutem in prædicto archiepiscopo plenius experiri, prædictum electum sancti Augustini remisit ad præfatum archiepiscopum juxta formam prædictæ sententiæ latæ benedicendum, cum literis domini papæ ita se habentibus.

“ Alexander episcopus servus servorum Dei venerabili archiepiscopo apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii nostri electus beati Augustini Cant. & magister G. Pucella & magister P. Blesensis clerici tui pro causa quæ inter te & eundem electum vertebatur super benedictione illi exhibenda, nostro se conspectui præsentassent, & in audientia nostra tam pro te quam pro altera parte multa varia & diversa allegata fuissent, Nos inspectis privilegiis Romanorum pontificum ecclesiæ beati Augustini

Ricardus
Archiep.

Henric. II. Rex. "indultis, & præcipue privilegio quod beatus An-
 "gustinus Cantuariensis archiepiscopus monasterio
 "illi concessit: Consideratis quoque scriptis piæ re-
 "cordationis Anastasi & Adriani Romanorum
 "pontificum quibus videbaris inniti. Cognito eci-
 "am quod sanctæ memoriæ pater & prædecessor no-
 "ster Eugenius papa Theobaldo quondam Cantua-
 "riensi archiepiscopo injunxisset, ut Silvestro quon-
 "dam Electo monasterii sancti Augustini benedi-
 "ctionis munus impenderet, ita quod ab eo professi-
 "onem non postularet, Electum ipsum ab inpetiti-
 "one tua & successorum tuorum communicato fra-
 "trum nostrorum consilio, absolvimus, statuentes
 "ut archiepiscopus Cantuariensis qui pro tempore
 "fuerit electum in ecclesia beati Augustini absque
 "exactione obedientiæ de cætero benedicat: Ide-
 "oque fraternitati tuæ per apostolica scripta præci-
 "piendo mandamus, & in obedientiæ virtute præ-
 "cipimus, quatinus prædictum Electum in mona-
 "sterio suo nulla exacta obedientia benedicas.
 "Quod si infra triginta dies postquam exinde re-
 "quisitus fueris, ipsum benedicere forte nolueris,
 "venerabili fratri nostro Wygornienfi episcopo de-
 "dimus in mandatis, ut eum nullius contradictione
 "vel appellatione obstante auctoritate fretus aposto-
 "lica benedicat.

Rescriptum directum Wygornienfi Episcopo.

"Alexander episcopus servus servorum Dei, di-
 "lecto fratri Wygornienfi episcopo salutem & apo-
 "stolicam benedictionem. Cum venerabili fratri
 "nostro Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis
 "legato dedimus in mandatis, ut dilecto filio nostro
 "Electo sancti Augustini Cant. in monasterio suo
 "quod ad jurisdictionem Romanæ ecclesiæ nullo me-
 "diante pertinet, munus benedictionis non differret
 "aliquatenus impertiri: Ex eo quod idem archi-
 "episcopus hoc recusavit, de jure potuissimus ei-
 "dem Electo benedictionem ipsam per nos vel per
 "alium qui nobis non ita de facili contradiceret ex-
 "hibere, volentes autem in eo adhuc obedientiæ
 "virtutem plenius experiri, post longam disceptati-
 "onem quam idem archiepiscopus in præsentia no-
 "stra per nuncios suos contra ipsum Electum super
 "controversia habuerit benedictionis, quæ de com-
 "muni consilio fratrum nostrorum decisa est, quod
 "Cantuariensis ipsum & successores suos in mona-
 "sterio sancti Augustini absque exactione professi-
 "onis benedicat, contradictione postposita, ex con-
 "suetudine & habundanti sedis apostolicæ benignitate
 "eundem Electum pro munere benedictionis ad me-
 "moratum archiepiscopum duximus remittendum,
 "Attendentes igitur labores & expensas quas idem
 "monasterium super hoc jam longo tempore susti-
 "nuit, fraternitati tuæ per apostolica scripta manda-
 "mus & in virtute obedientiæ injungimus, quatinus
 "si memoratus Archiepiscopus infra terminum no-
 "stris literis constitutum, eundem Electum sicut à
 "nobis diffinitum est, benedicere distulerit, tu no-
 "stra fretus auctoritate omni excusatione, contradi-
 "ctione, appellatione cessante quam citius super
 "hoc fueris requisitus, illud efficere non moreris,
 "nullo decreto nostro vel alterius quo præceptum
 "sit appellationi deferendum impediens, nullis eci-
 "am literis obstantibus à nobis inpetratis vel inpe-
 "trandis, nulla exceptione quo minus vel tardius

"mandatum nostrum adimpleas resistente.

Rogerus igitur electus cum superscriptis literis apo-
 stolicis in Angliam regressus, archiepiscopo prædicto
 Cantuaria mandatum apostolicum & se ipsum juxta
 idem mandatum benedicendum secundo optulit.
 Archiepiscopus vero inducias petiit, ut quid super hiis
 faceret cum capitulo suo cæteroque consilio plenius
 deliberaret. Sicque multarum prorogationum datis
 induciis, variisque tractandi super hiis diebus assi-
 gnatis & locis, tandem finaliter benedicere prædi-
 ctum electum juxta formam à domino papa præ-
 scriptam archiepiscopus recusavit. Quare prædictus
 electus ad episcopum Wygorniensem accessit, & ab
 eo juxta formam mandati domini papæ sibi super
 hoc directi benedici postulavit. Iste Wygornienfis
 per dominum archiepiscopum subornatis, multus nu-
 gatoriis induciis prædictum electum non sine magno
 discrimine laboris & expensarum ipsius diutius pro-
 telavit. Tandem respondit, sibi inhibendum fore per
 dominum regem, ne electo Augustinensi munus be-
 nedictionis, in læsionem regiæ majestatis & præjudi-
 cium ecclesiæ Cantuariensis, cujuscumque papalis
 mandati auctoritate ausus sit imponere. Rei enim
 veritas est, quod prædictus archiepiscopus eundem
 electum Augustinensem & ipsum monasterium mul-
 tipliciter diffamaverat apud regem; dixerat enim
 regi, quod prædictus Rogerus electus fecerat mona-
 sterium sancti Augustini Censuale Romanæ eccle-
 siæ in decem marcis auri singulis annis perpetuo sol-
 vendis, ut sic illud monasterium à regis ditione ac
 archiepiscopi in utriusque præjudicium dolose aufer-
 ret, & illud solo Romano Pontifici tam in tempora-
 libus quam spiritualibus absque omni medio subje-
 ctum esset: & in argumentum suæ falsæ fidei ad-
 jecit, quod ideo dominus papa in literis suis scri-
 bit prædictum monasterium ad Romanam ecclesiam
 nullo medio pertinere. Qua falsa suggestionem rex ad-
 versus eundem electum ira commotus, in omnibus
 ejus negotiis multum sibi infestus fuit & contrarius.
 Sicque electus Augustinensis spe optata suæ bene-
 dictionis hac vice frustratus, neutro episcoporum
 mandatum apostolicum super prædicta benedicti-
 one electi adimplente, secundo personaliter Romam
 rediit non sine magno itineris & expensarum disci-
 mine, & à domino papa benedici humiliter postu-
 lavit.

§.4. De benedictione Rogeri abbatis per manus
 papæ, & restitutione annuli & mitræ.

Anno igitur Domini M.C.lxxix. dominus papa
 Alexander iij. archiepiscopi Cantuariensis ple-
 nam attendens pertinaciam, Consideransque ipsi
 monasterio sancti Augustini multa & irreparabilia
 dampna ex tam diuturna desolatione pastoris posse
 succrescere, volens ipsius electi laboribus simul par-
 cere & expensis, eundem Rogerum electum beati
 Augustini in propria persona Tusculani benedixit
 quinto kal. Februarii anno quo supra, assistentibus
 in hac benedictione totius curiæ Cardinalibus &
 aliis diversis prælatis numero xlvj. & clero & populo
 infinito. Restitutis ipsi Rogero mitra & anulo à præ-
 dicto papa, quæ diu in monasterio beati Augustini
 Cantuaria per simplicitatem quorundam abbatum
 fuerant intermissa. Misit idem papa Alexander præ-
 dicto Abbati Rogero & monasterio sancti Augustini
 plumale suum & zonam suam in signum & memo-
 riam

Ricardus
 Archiep.

An. Dñi
 1179.

Henric. II. riam specialitatis & dilectionis perpetuæ. Et venit
 Rex. plurimale istud ad sanctum *Augustinum* vj. kal. Ju-
 lii per nuncium *Franconis* Camerarii domini papæ.
 An. Dñi Succedente vero tempore, hoc est anno Domini M.C.
 1180. lxxx. idem *Alexander* papa misit huic ecclesiæ &
 abbati prædicto sandalia, sambucam eburneam
 vij. idus Maii; cuius papæ memoria perpetuis tem-
 poribus merito est celebranda. Literasque suas su-
 per prædicta benedictione præscriptam diffinitivæ
 sententiæ formam continentes prædicto electo *Aug-*
ustinenſi dedit in hæc verba. "ALEXAN-
 "DER episcopus servus servorum Dei, dilecto filio
 "Rogero abbati sancti *Augustini* salutem & apo-
 "stolicam benedictionem. Cum venerabile fratre
 "nostro *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo apo-
 "stolicæ sedis legato tibi recusante in monasterio
 "tuo benedictionis munus impendere, ad nostram
 "jampridem præsentiam accessisses, & postulasses
 "ab apostolicæ sedis clementia quod tibi faceremus
 "in monasterio tuo benedictionis munus inpendi,
 "Nos sanctæ recordationis patris & prædecessoris
 "nostri papæ *Eugenii* vestigiis inhærentes, prædi-
 "cto archiepiscopo de communi fratrum nostrorum
 "consilio mandavimus, & per scripta nostra distri-
 "ctè præcepimus, ut infra xxx. dies post recepti-
 "onem literarum nostrarum tibi absque ulla exacti-
 "one professionis in monasterio tuo munus benedi-
 "ctionis impertiretur: quod si infra tempus præscri-
 "ptum facere noller, venerabili fratri nostro *Wigor-*
 "nienſi episcopo in obedientiæ virtute præcepimus id
 "ipsum maturius adimplendum. Illis autem mini-
 "me nostrum præceptum adimplentibus, ad nostram
 "præsentiam rediisti, cavere desiderans ne monaste-
 "rium tibi commissum pastoralis diutius provisione
 "careret; unde tam in archiepiscopum quam in epi-
 "scopum pro contemptu præcepti nostri merito po-
 "tuissemus durius vindicare, & eidem archiepiscopo
 "& successoribus suis successores tuos benedicendi
 "deinceps adimere facultatem: mitigantes tamen
 "motum animi, & rigorem justitiæ de solita beni-
 "gnitate sedis apostolicæ temperantes, tibi licet in-
 "meriti, salvo jure ipsius archiepiscopi & successo-
 "rum suorum in benedictione abbatis, benedictionis
 "munus Domino auxiliante impendimus. Statuen-
 "tes ut de cætero *Cantuariensis* archiepiscopus qui
 "pro tempore fuerit, successores tuos sine exacti-
 "one professionis in commissio tibi monasterio benedi-
 "cat. Quod si infra xl. dies postquam fuerit requi-
 "situs eos benedicere forte omiserit, nisi manifestam
 "& canonicam excusationem prætereundere potuerit,
 "ad *Romanam* ecclesiam benedicendi accedant, vel
 "per episcopum per quem *Romanus* pontifex decre-
 "verit, benedictionem consequantur. Ut autem hæc
 "nostra Constitutio perpetuis temporibus inviola-
 "biliter observetur, eam auctoritate apostolica ro-
 "boramus & præsentis scripti &c.

§.5. Defamatio Rogeri Abbatis apud Regem.

ET quia prædictus electus *Rogerus* nunc autem
 Abbas, apud dominum Regem per ipsum ar-
 chiepiscopum ut prius scriptum est fuerat falso diffamatus,
 ideo dominus papa prædicto domino regi
 scripsit literas suas excusatorias & simul recommen-
 daticias pro ipso *Rogero* abbate sancti *Augustini*
 in hæc verba. "ALEXANDER episcopus
 "servus servorum Dei *Henrico* illustri regi Anglo-

rum salutem & apostolicam benedictionem. Au-
 "divinus regis magnitudini falso fuisse suggestum;
 "dilectum filium nostrum *R.* abbatem nunc sancti
 "Augustini Cantuariensis nullam apud vos gratiam inve-
 "nisse, quia monasterium suum ecclesiæ Romanæ
 "in x. marcis auri annuatim solvendis fecerat cen-
 "sualem. Quod utique omnino est alienum à vero,
 "& miramur si prudentia tuæ serenitatis hujusmodi
 "suggestioni fidem potuit quomodolibet adhibere,
 "cum hoc nec in mentem descenderit, nec etiam ab
 "ore vel ex parte ipsius abbatis verbum de aliquo
 "censu à prælibato monasterio constituendo. Nolu-
 "mus autem tuam sublimitatem latere quia non est
 "consuetudo *Romanæ* ecclesiæ hujusmodi census
 "statuere, aut quamlibet ecclesiam tali modo
 "gravare. Sane quod ita pro benedicendo jam di-
 "cto Abbate venerabili fratri nostro *R. Cantua-*
 "riensi archiepiscopo legato sedis apostolicæ super-
 "scripsimus, hæc fuit causa, quod à longis retro
 "temporibus Abbates sancti *Augustini* pro benedi-
 "ctione habenda multas difficultates, plurimos
 "labores atque dispendia consueti fuerant sustinere,
 "veniendo *Romam*, remeando in *Angliam* & *Ro-*
 "mam iterum redeundo. Nam tempore beatæ me-
 "moris patris & prædecessoris nostri *Eugenii* papæ,
 "electus qui tunc erat à *Cantuariensi* archiepiscopo
 "benedictionem optinere minime potuit, donec bis
 "Romam in magnis sumptibus venit & in *Angliam*
 "remeavit. Is autem qui nunc est non valens gra-
 "tiam benedictionis ab archiepiscopo percipere,
 "compulsus est sicut antecessores ejus fecerant, *Ro-*
 "mam venire, & in *Angliam* non absque difficul-
 "tate reverti, ad eundem archiepiscopum literas
 "distinctionis reportans, ut infra xxx. dies in mo-
 "nasterio suo sine exacti-
 "one professionis illi bene-
 "dictionis munus impertiri curaret. Quod si forte
 "facere noller, sub eadem distinctione venerabili
 "fratri nostro *Wygornienſi* episcopo id ipsum infra
 "alios xxx. dies præcepimus adimplendum. Neutro
 "autem mandatum implente, idem abbas ad nos
 "coactus est non sine multo discrimine rerumque
 "dispendio laborare. Licet autem moti fuerimus
 "& turbati, & injuriosum reputaverimus nimium,
 "quod archiepiscopus & episcopus præceptum no-
 "strum non sunt executi, & de jure potuissemus
 "archiepiscopo & successoribus ejus abbatem sancti
 "Augustini de cætero facultatem benedicendi au-
 "ferre, mitigantes tamen motum animi & de con-
 "sueta clementia sedis apostolicæ rigorem justitiæ
 "temperantes, prædicto abbati benedictionis munus
 "impendimus, salvo jure archiepiscopi & successorū
 "suorum in benedictione abbatis, videlicet quod
 "abbates sancti *Augustini* in eodem monasterio
 "sine exacti-
 "one professionis benedicere debeant.
 "Ipsū itaque regis celsitudini commendantes, ro-
 "gamus attentius & monemus, quatinus prædi-
 "ctum abbatem divini amoris intuitu & pro reve-
 "rentia beati *Petri* & nostra diligas, manuteneas &
 "defendas, nec sinas eum pro debitis *Judaorum*
 "ulterius molestari, nec adversus eum vel monaste-
 "rium movearis, quod literis nostris exprimimus
 "ipsum monasterium nullo mediante ad nos pertine-
 "re, quia nos de persona ecclesiastica non seculari
 "super hoc intellectum habemus, & in hoc minime
 "honori tuo derogatur.

Henric. II.
Rex.

§. 6. *Hyngesmele ad civitatem Cant. deven-
tum est.*

Rogerus in gratiam & amorem regis aliquantulum sic susceptus, abbatia quæ in manu sua per duos annos & dimidium extiterat seiscita, cum omnibus suis appendiciis molendino de *Casbzigge* dumtaxat excepto sibi tunc restituta. Et nota quod istud molendinum per *Clarembaldum* superius nominatum cum aliis rebus & possessionibus per eum nequiter distractum, domino regi *Henrico* & successoribus suis alienatum, & ad opus suæ civitatis rehabitum: Iste tamen *Henricus* rex ad recompensationem hujus injuriæ isti monasterio multas libertates scribitur concessisse; ut in sequentibus debet apparere.

ET quia nonnulla memoriæ digna pendente lite super benedictione prædicta in isto monasterio feruntur gesta, ideo nunc, expedita & decisa controversia prædicta, ad illa quæ omissa sunt manus convertatur scriptura.

§. 7. *Thanetenses debent venire ad curiam
S. Augustini.*

Ann. Dñi
1176.

ANno Domini millesimo C. lxxvj. anno autem regis *Henrici* secundi xxij. mense Decembri in vigilia sancti *Thome* apostoli *Rogerus* electus beati *Augustini Cant.* & homines de *Thaneto* qui pertinent ad tenementum beati *Augustini* tali modo pacificati sunt. Controversia quippe inter monachos sancti *Augustini* & homines de *Thaneto* diutius agitata est, ipsis *Thanetensibus* asserentibus se ad capitalem Curiam beati *Augustini Cant.* placitandi causa vel iudicium sustinendi nullo modo debere accedere, set in halimeto suo in *Thaneto* omnia iudicia sua exerceri, unde idem electus potestatem regiam interpellans, optinuit, quod ex regio mandato eadem controversia in comitatu *Cancie* debitum finem sortiretur. Die itaque constituto *Can-
tuarie* in eodem comitatu astantibus utrisque partibus in conspectu *Johannis de Kardyf* suppleantis vices *Roberti filii Bernardi* vicecomitis, iidem *Thanetenses* coacti ratione æquitatis recognoverunt, se debere ad curiam sancti *Augustini Cant.* venire quociens summoniti fuerint, & ibidem si de aliqua re erga eos querelam abbas habuerit, placitum inire & iudicio curiæ stare, sicut homines alterius villæ. Et recognoverunt quod illud idem dirationatum fuerit contra se tempore *Clarembaldi* quondam electi sancti *Augustini*, de rebellionem vero sua guagium dederunt electo in maneam ipsius, & in manu *Radulphi* senioris sancti *Augustini* vidente toto comitatu & testificante.

§. 8. *Terra permutata in Burgate.*

1177.

ANno Domini M. C. lxxvij. facta est quædam commutatio terrarum censualium inter monasterium istud & monasterium sancta *Trinitatis*. Habebat enim istud monasterium quædam terras ex parte meridiana cimiterii sancta *Trinitatis* juxta campanile eorum, quæ terræ reddebant huic monasterio singulis annis xx. so-

lidos & xj. denarios. Et quia istæ terræ erant ipsis de *sancta Trinitate* ita propinquæ, & in casu multum periculosa, ideo prædictus electus & Conventus sancti *Augustini* licet invite, precibus tamen regis *Henrici* coacti, mutaverunt prædictas terras cum quibusdam terris quæ fuerunt de dominio sancta *Trinitatis* diversis locis in civitate jacentibus: Quæ terræ reddebant singulis annis xxij. s. ij. d. Hæc commutatio est confirmata sigillo regis *Henrici* & sigillis utriusque monasterii. Cujus rei Compositio superius est descripta. Eodem etiam anno & tempore & prædictarum terrarum permutationis causa, Conventus ecclesiæ sancta *Trinitatis* ratificavit confirmationem quondam *Theobaldi* archiepiscopi super ecclesiis de *Wentre* & *Portborne* cum capellis ad certos usus hujus monasterii deputatis. Confirmaverunt etiam quicquid juris in hiis vel in aliis nostris ecclesiis idem *Theobaldus* archiepiscopus huic monasterio concessit, & per consequens ecclesias de *Faversham* & *Middelton* cum capellis quantum in ipsis fuit ratificaverunt. De hac Confirmatione *Theobaldi* archiepiscopi dicitur supra sub tempore Abbatis *Hugonis* primi.

§. 9. *Cervus in Foresta de Tonebregg.*

ANno M. C. lxxvij. *Rogerus de Clare Comes Herefordia, Omnibus hominibus & amicis suis Francis & Anglis salutem. Sciatis quod dedi Deo & Ecclesiæ sancti Augustini j. cervum annuatim in foresta mea de Tonebregg, ita quod homines mei illum capient & liberabunt ministris abbatibus sancti Augustini quicumque abbas fuerit. Volo itaque & firmiter precipio quod donum istud habeat ecclesiæ sancti Augustini libere & quiete & inconcusse de me & heredibus meis.*

§. 10. *Alienatio ecclesiæ de Faversham Os-
berno de Camera.*

ANno sequente prædictus electus sancti *Augustini* *Rogerus* ad preces regis *Henrici* dedit ecclesiæ de *Faversham*, inconsulto suo conventu, cuidam clerico nomine *Osberno de Camera*, sub annua pensione sex marcarum reddenda singulis annis monachis sancti *Augustini*, tamquam veris personis ecclesiæ prædictæ: Quæ tamen donatio magno fuit sancti *Augustini* detrimento, eo quod per istam donationem ecclesiæ de *Middelton* ad preces regis *Henrici* ac etiam *Matildis* imperatricis, possessio & proprietas utriusque ecclesiæ, nisi Deus propensius nos respexisset, perpetuo huic monasterio fuisset amissa, ut inferius planius apparebit.

§. 11. *Ecclesiæ de Middelton datur clerico
domini regis.*

Eodem anno *Rogerus* electus postquam de *Roma* prima vice rediit, ad petitionem domini regis *Henrici*, concessit cuidam clerico, nomine magistro *Franconi*, xij. marcas annuæ pensionis de camera sua percipiendas, prius enim eidem *Franconi* dedit quatuor marcas ad petitionem camerarii domini papæ. Has igitur

Ricardus I. igitur xvj. marcas prædictus *Franco* petiit sibi assignari in loco certo; unde prædictus *Rogerus* electus consentientibus sibi quibusdam de conventu licet paucis, ad petitionem ipsius domini regis prædicti, assignavit prædicto *Franconi* ecclesiam de *Middelton*, donec ei alias provideret; retinuit tamen abbas sibi & conventui decimas de dominico regis, & de residuo etiam ecclesie prædictæ xl. s. ultra xvj. marcas pensionis supradictæ. Super hac assignatione prædictus *Franco* literas regis optinuit, & per vicecomitem in possessionem prædictæ ecclesie ductus fuit, quod maximo detrimento huic monasterio fuit, nam per has duas concessiones ecclesiarum de *Faberham* & de *Middelton* ad preces regias, non solum proprietatem quam in prædictis ecclesiis hoc monasterium prius habuerat & adhuc habet, verum etiam & ipsarum ecclesiarum advocacionem sive patronatum perpetuo amisisset tempore *Johannis* regis, nisi justitia ex alto clementius prospexisset, ipso rege *Johanne* jus patronatus prædictarum ecclesiarum vendicante jure antecessorum suorum, & ratione ultimæ præsentationis, ut loco suo, Deo juvante, diceretur. Anno eodem kal. Maii pontificatus domini *Alexandri* papæ tercii anno xix. idem dominus *Alexander* papa tercius dedit huic monasterio privilegium suum autenticum super confirmatione libertatum & jurium istius monasterii. In quo privilegio cum *Eugenio*, *Lucio*, *Innocentio* & cæteris prædecessoribus suis, hoc excepto in illa clausula, *obeunte te nunc*, &c. ubi in fine capituli in aliis dicitur, *Persona quam sibi in abbatem elegerint absque omni venalitate in eodem monasterio benedicatur*; In isto privilegio dicitur, *sine aliqua professionis exactione in eodem monasterio benedicatur*. Ista bulla est cum subscriptione xij. Cardinalium.

§. 12. De terris assartatis in *Kingesdowne*.

Eodem anno sopita fuit controversia inter *Rogerus* abbatem sancti *Augustini Cant.* & *Warinum* Priorem, & fratres hospitalis *Jerosolimitani* super decimis de *Kingesdowne* amicabili compositione in hunc modum, videlicet quod prædicti fratres hospitalis habebunt imperpetuum omnes decimas de assartis de *Kingesdowne*, de terra *Fulconis*, & de aliis assartatis quas *Hamo* miles tenet, & de omnibus aliis terris quæ fuerunt assartatæ die qua hoc cyrographum factum fuit die *S. Katerine* virginis anno supradicto. Reddendo inde ecclesie beati *Augustini Cant.* imperpetuum decem solidos sterlingorum per annum ad festum *S. Michaelis*. Et si contingat alias terras assartari de eodem *Kingesdowne* in posterum, omnes decimas de illis terris assartatis libere & sine omni reclamacione prædictorum fratrum ecclesia beati *Augustini Cant.* imperpetuum percipiet. Act. & dat. anno & die supradictis.

CAP. XIV.

§. 1. Legatus nos interdicere vel excommunicare non debet.

An. Dñi
1179.

Anno Domini M. C. lxxix. *Alexander* papa prædictus indulxit huic monasterio, ne *Cantuariensis* archiepiscopus, aut archidiaconus ejus, seu

officiales sive aliquis legatus obtentu legationis monasterium istud vel monachos ejus aliqua sententia gravare præsumat, nec ecclesias, clericos vel homines nostros contra privilegia sedis apostolicæ interdicere vel excommunicare præsumat, nisi à latere fuerit *Romani* pontificis destinatus, vel nisi mandatum ab eo ad hoc susceperit speciale. Indulxit etiam per idem privilegium, ut crisma, oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes monachorum & clericorum qui ad sacros ordines fuerint promovendi, à *Cantuariensi* archiepiscopo suscipiamus si gratiam & communionem sedis apostolicæ habuerit, & ea gratis & absque ulla pravitate impetiri voluerit, alioquin quemcumque voluerimus poterimus catholicum adire episcopum, qui quidem papæ fultus auctoritate nobis quod postulatur indulgeat.

Ricardus I.
Archiep.

§. 2. Privilegium de præsentatione ecclesiarum & licentia excommunicandi malefactores nostros.

Anno eodem supradictus papa concessit nobis privilegium suum prohibitorium; sub hac forma. *ALEXANDER* episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis *Rogero abbati & monachis sancti Augustini salutem & apostolicam benedictionem*. De minori possemus, & infra, Auctoritate apostolica prohibemus, ne in ecclesiis ad præsentationem vestram spectantibus ulli nisi à vobis præsentati fuerint ordinentur, sed si quos vobis non præsentantibus ordinari contigerit, ab eisdem ecclesiis amoveantur, & eorum ordinatio penitus irrita habeatur, nisi forte, quod absit, præsentationem clericorum vos constiterit maliciose deferre.

Eodemque anno prædictus papa indulxit nobis per aliud privilegium ut possimus excommunicare malefactores nostros sub hac forma. *ALEXANDER* episcopus servus servorum Dei *Rogero abbati sancti Augustini, &c.* Cum in nostra esses, & infra. Nos itaque attendentes monasterium ipsum ad dispositionem beati Petri & nostram specialiter pertinere, & ob hoc ei amplius debitores existere, tibi & successoribus tuis de consueta clementia sedis apostolicæ indulgemus, ut si archiepiscopi, vel episcopi, aut alii ecclesiarum prælati vobis de malefactoribus vestris parochianis suis, tercio per vos requisiti humiliter & devote plenam non fecerint rationem, eos excommunicandi auctoritate nostra, contradictione & appellatione cessante, liberam habeatis de cætero facultatem; & sententiam ipsam rationabiliter latam nullus audeat nisi satisfactione congrua præstita immutare. Indulxit etiam per aliud privilegium prædictus papa, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat nobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare.

§. 3. De privilegiorum accusatione & præsentatione clericorum.

Anno Domini M. C. lxxxj. præfatus siquidem archiepiscopus ab exactione professionis abbatibus sancti *Augustini* sententialiter abjudicatur, cæteris antecessoribus suis contra prædictum monasterium acius insurgebat, & ut ipsius monasterii statum

An. Dñi
1181.

Henric. II. statum funditus pro posse everteret molitur, ag-
 Rex. gressus est ejusdem monasterii privilegia arguere
 falsitatis, Claves ecclesiarum nostrarum vacantium
 tam ipse quam archidiaconus sibi arripere, in eis-
 dem ecclesiis personas & alios clericos invititis fra-
 tribus ordinare, clericos servientes & alios homines
 ipsis fratribus quoquo modo obsequentes excommu-
 nicare. Super quibus omnibus & singulis grava-
 minibus fratres istius monasterii ad dominum pa-
 pam appellaverunt, unde idem dominus papa scrip-
 10 psit prædicto archiepiscopo edictum prohibitorium,
 quod hucusque cum cæteris privilegiis reservatur;
 In quo prohibetur ne vacantibus ecclesiis nostris
 claves ipsarum contra antiquam consuetudinem isti-
 us monasterii præsumat archiepiscopus accipere, aut
 in eis personas aliquas invititis fratribus ejusdem
 monasterii ordinare, seu clericos homines nostros
 ecclesiastica sententiâ aggravare. Scripsit etiam
 idem papa archiepiscopo & archidiacono conjun-
 ctim in hæc verba. *Gravis admodum ad nos que-*
rela, & infra. Presentium auctoritate vobis man-
damus atque precipimus, quatinus cum prædicti
abbas & fratres sancti Augustini ad ecclesias suas
vacantes personas duxerint idoneas presentandas,
eas sine calumpnia occasione & excusatione ces-
sante recipiatis, nec in eis sine presentatione ipso-
rum quoslibet instituere præsumatis. Quod si præ-
ceptum nostrum in hac parte duxeritis negligen-
dum, sicut prædicto monasterio de benedictione ab-
batis prævidimus, ita Domino auxiliante providere
curabimus, quod assensu seu auctoritate vestra non
requisita ecclesias suas poterint de quibuscumque
personis voluerint idoneis ordinare. Super accu-
 satione vero privilegiorum prædictorum idem do-
 minus papa scripsit Herefordensi & Wygornien-
 20 episcopis, & magistro Petro de Melidis, ut si præ-
 fatus archiepiscopus privilegia quibus idem abbas
 & fratres se ab ejus impetitione defendi credunt,
 vellet redarguere falsitatis, ea sibi facerent quamto-
 30 cius exhiberi, & quæ præponerentur hinc inde ap-
 pellatione remota diligentius audientes, eadem pri-
 vilegia facerent fideliter & studiose conscribi. Hu-
 jus mandati auctoritate prædicti delegati Wygor-
 niensis episcopus & magister Petrus de Melidis,
 Herefordensi episcopo absente, venientes Cantuari-
 am archiepiscopum & abbatem sancti Augustini
 coram se evocari fecerunt in ecclesia sancti Grego-
 40 rii, quæ sub muro civitatis posita quasi thalamus
 ipsius archiepiscopi reputatur. Confluxerat enim
 illuc tota synodus quæ celebrabatur eodem die,
 erantque vici, plateæ & atria plena hominibus te-
 merariis, ad dispendium abbatis sancti Augustini
 & fratrum paratis, & ad hoc per ipsum archiepi-
 scopum specialiter adductis. Delegatis itaque su-
 50 præscriptis in ipsa ecclesia sancti Gregorii pro tri-
 bunalibus sedentibus, evocatisque coram se partibus
 monachis sancti Augustini, iudices ipsi præcepe-
 runt, ut omnia privilegia quæcunque à tempore
 beati Gregorii papæ penes ipsos essent, archiepiscopo
 ipsi exhiberent. Set ad hoc monachi sancti Au-
 gustini responderunt, Non omnia privilegia in man-
 dato apostolico contineri; set quædam, illa dun-
 taxat quæ arguere vellet falsitatis. Nec mandatum
 fuisse, ut adversario exhiberentur, sed iudicibus. Nec
 de loco exhibendi aliquid in mandato expressum
 habebatur, unde & locum ipsum merito eis suspe-
 60 ctum dicebant. Tandem multis altercationibus ex

utraq; parte habitis, ad instantiam iudicum tan-
 quam hoc de voluntate archiepiscopi peterent, con-
 10 cesserunt prædicti monachi, ut cum tribus clericis
 & monachis tribus ipse archiepiscopus septimus
 apud beatum Augustinum videret illorum privi-
 legia & tractaret. Set cum hoc archiepiscopus re-
 nuisset, eisdem adhuc iudicibus postulantis, mo-
 nachi sancti Augustini annuerunt, ut ipse archi-
 episcopus cum vj. monachis & vj. clericis ipse ter-
 20 tiusdecimus una cum iudicibus copiam privilegio-
 rum haberet. Set & hoc archiepiscopus respuit,
 non propter laborem, cum ecclesia beati Augustini
 à loco iudicii prædicto per tractum arcus unius vix
 distare videatur. Monachi vero sancti Augustini
 perpendentes in duobus casibus à iudicibus man-
 dati sui fines excedi, præcipientibus omnia simul
 privilegia & adversario exhiberi, cernentesque su-
 perhabundantem concessionem suam ab archiepi-
 scopo contempni, ad appellationis remedium con-
 30 fugerunt. Iudices tamen appellationi non deferen-
 tes, ipsis partibus diem prorogarunt London. crasti-
 no post festum sancti Laurencii; ubi monachi sancti
 Augustini peremptorio die conventi sub iudicibus
 tribus post interpositam appellationem, audientes
 terminum præscriptum, statim appellationis remedi-
 um innovaverunt, causas ejus multiplices in ipsa ap-
 pellatione exponentes. Post quam appellationem
 archiepiscopus quosdam ipsorum monachorum S.
 Augustini clericos suspendit, & aliquas eorum ec-
 40 clesias interdicto supposuit. Et quod mirabilius
 dictu est, quidam officiales prædicti archiepiscopi
 literas apostolicas recipi eisque obediri vetuerunt.
 Monachi vero Augustinenses appellationes suas
 prosequentes coram domino papa, causam prædi-
 ctam aliis committi iudicibus inpetraverunt. Do-
 minus vero papa commisit causam prædictam Ebo-
 racensi & Dunelmensi episcopis, & sancti Edmundi
 & sancti Albani abbatibus sub hac forma. Rece-
 50 pimur literas quas dilecti, & infra. Attendentes
 tempus ad prosequendam appellationem præscriptam
 nullatenus expectandum, cum privilegia nisi in-
 specta argui non valeant falsitatis, & difficile sit
 & periculosum ea apud sedem apostolicam exhiberi:
 de communi fratrum nostrorum consilio censuimus,
 ut coram vobis exhibeantur privilegia quæ archi-
 episcopus duxerit arguenda, in claustris prædicto-
 rum fratrum, vel in alio loco ipsis omnino securo
 & illi congruo ad arbitrium vestrum usque ad pro-
 60 ximum festum nativitatis beati Johannis Baptistæ.
 Nolumus autem exhiberi omnia simul, set uno ex-
 hibito & ipsius inspiciendi & conscribendi si necesse
 fuerit copia præstita, reddatur illud fratribus ipsis,
 & aliud presentetur. Deinde usque ad Purificationem
 beate Mariæ sequentis anni, archiepiscopus sufficien-
 ter instructus ad redarguenda privilegia prædicta
 per se vel sufficientem responsalem ad apostolicam
 sedem accedat. Si vero nec venerit nec sufficien-
 tem miserit responsalem, ei suisque successoribus
 perpetuum sit silentium impositum privilegia ipsa
 ulterius arguendi. Interim autem privilegia ipsa
 nolumus vacillare. Set precipimus sententiam
 quæ super statu monasterii lata est inviolabiliter
 observari. Mandamus etiam ut sententia in cle-
 ricos ejusdem monasterii vel ecclesias appellatione
 remota denunciatur publice non tenere. Et qui pro-
 hibuerunt literis apostolicis obediri aut eas recipi,
 compellantur suspensi ad sedem apostolicam laborare.

Quia

Henric. II. Rex. Quia igitur quanto amplius de prudentia vestra & honestate confidimus, tanto studiosius & fidelius decet vos commissum experientia vestra negotium ventilare, discretioni vestra mandamus atque precipimus, quatinus in facto juxta formam quam prescripsimus, omni gratia & timore postposito, sublato appellationis diffugio procedatis, & in prescripto festo Purificationis rescripta privilegiorum qua vobis exhibita fuerint, cum literis vestris rei veritatem continentibus sub sigillis vestris nobis transmittatis inclusa. Ne autem contentio prae multitudinem oriatur, jubemus ut archiepiscopum in inspectione privilegiorum duodecimum numerum excedere non sinatis, set cum duodecim inter clericos & monachos faciatis esse contentum. Si autem omnes hiis exequendis, &c. Monachi vero sancti Augustini appellationem suam praedictam prosequentes, quaedam privilegia quae idem archiepiscopus arguere intendebat ad curiam secum detulerant, ea domino papae ostensuri tempore opportuno, videlicet privilegium Bonifacii quarti & Agathonis, quae hujus monasterii privilegia sunt primaria. Igitur postquam nuncii archiepiscopi delegata, ut praetactum est, causa redargutionis praedicta, a curia versus partes Anglicanas recesserant, praedicti monachi privilegia antedicta domino papae praesentaverunt. Quibus diligentius consideratis & inspectis, dominus papa perpendens statum istius monasterii in ipsis stabilissime fore fundatum, noluit ea remittere, ne aliquo casu fortuito per viam possint deperire, set ea bulla sua sigillata praecentori Lateranensis ecclesiae tradidit salvo custodienda usque ad decisionem causae redargutionis falsi superius annotatae. Super qua retentione privilegiorum dominus papa ipsos judices in praedicta causa delegatos per bullam suam certificavit. In cujus scripti fine sic scribitur. Praefato archiepiscopo & officialibus ejus auctoritate apostolica inhibere curetis, ut donec supradicta questio terminetur, contra tenorem privilegiorum monasterii antedicti de possessionibus ejus vel hominibus clericis vel laicis, intus vel foris se aliquatenus non intromittant, quoniam questione ipsa durante precipimus privilegia de quibus arguitur firmitatem habere. Dunelmensis episcopus & abbas sancti Albani in ista causa, ut praedictum est, judices delegati, juxta praescripta apostolica partes coram se evocari fecerunt Londoniae in monasterio de Bermondeseve. Partibus itaque in judicio constitutis, Cantuariensis archiepiscopus instanter petiit sibi fieri exhibitionem privilegiorum ecclesiae beati Augustini per quae defenditur libertas ipsius ecclesiae, ut inspiciendi & transcribendi copia sibi praestaretur. Abbas vero & fratres reverenter & devote judicibus obtemperantes, de privilegiis quae nominatim fuerant exhibenda, & quae ipsi judices exhiberi praeeperant, duo privilegia ipsis judicibus exhibuerunt, videlicet privilegium beati Augustini ejusdem ecclesiae patroni, & privilegium Ethelberti regis, ejusdem monasterii fundatoris. Cumque aliorum privilegiorum exhibitionem praedicti judices sibi fieri postularent, constanter & veraciter asseruerunt etiam privilegium beati Gregorii nec habere, nec unquam habuisse. Asseruerunt etiam privilegia Adeodati & Johannis paparum aut non habere, aut ignorare an haberent. Requisiti de aliis privilegiis adjece-
runt, Agathonis quod archiepiscopus nominaverat, & privilegium Bonifacii quarti quod in petitione ar-

chiepiscopi non fuerat nominatum, ad sedem apostolicam transmissa fuisse, & a papa propter viarum pericula non fore remissa. Cui dicto fidem faciebant literae domini papae ipsis judicibus specialiter directae. Eodem autem die petebat dominus archiepiscopus sibi exhiberi privilegia Innocentii, Calixti, Eugenii, Lucii, quae ante diem illum sibi exhiberi non petierat. Set quia ad eorum exhibitionem tempus jurisdictionis praefatorum delegatorum non sufficiebat, ideo petitio illa archiepiscopi quantum ad illa frustrata fuit. Praeterea de officialibus archiepiscopi qui supra feruntur vetuisse literis apostolicis obediri aut eas recipi, praefati judices delegati domino Cantuariensi archiepiscopo de assensu partis adversae injunxerunt ut super hoc diligenter inquireret; & si ita esse invenerit, ipsos suspensos ad sedem apostolicam mittere non postponeret. Hiis itaque gestis, praefati judices transcripta privilegiorum beatorum Augustini & Ethelberti una cum processu habito in exhibitione privilegiorum praedictorum literis suis domino papae Alexandro retulerunt. Set antequam praedicta judicum relatio ad curiam perveniret, dominus papa praedictus Alexander tercius ex hac luce substractus migravit ad Christum. Cui successit Hubaldus Hostiensis episcopus, & vocatur Lucius tercius. Defuncto igitur papa Alexandro, ac lite pendente inter archiepiscopum & abbatem & monachos sancti Augustini, praedictus archiepiscopus Ricardus cum papa justo defuncto ipsam etiam justiciam fore credidit defunctam; monasterium sancti Augustini atrocissime infestavit, ipsum in possessionibus, ecclesiis, clericis, hominibus intus & foris undique perturbando. Et quod gravius dictu fuit, professionem ab ipso abbate violenter extorquere nitebatur. Set licet abbas Rogerus sancti Augustini in prosecutione causae praedictae tepesceret, & ipsi archiepiscopo quantum ad professionem praestandam si a monachis suis permitteretur libenter adquevisset, monachi tamen velut lapides solidissimi minus cedentes quo magis caeduntur, resumptis viribus praedicto archiepiscopo opposcentes se murum pro domo domini viriliter restiterunt; missisque nunciis gravamina quae eis archiepiscopus intulerat, domino papae Lucio significarunt, ejus remedium super tantis oppressi-
onibus implorantes. At dominus papa ostendens justiciam non esse mortuam set nec sopitam, set Mathathia Judaici populi defensore defuncto Judam fortissimum Machabaeum in locum patris surrexisse, praedecessoris sui facta confirmans, se patrem & patronum monachis sancti Augustini, & hoc dictante justicia exhibuit; unde primo sententiam Alexandri papae praedecessoris sui super benedictione abbatis sancti Augustini ipse Lucius papa per privilegium suum confirmavit. Hoc adiciendo statuens, ut monasterium sancti Augustini cum omnibus pertinentiis intus & foris in ea semper libertate permaneat, in qua unquam melius usque in hodiernum diem no-
scitur extitisse, eo omnino non obstante quod de privilegiis nostris moverit praefatus archiepiscopus quaestionem. Item scripsit archiepiscopo, archidiacono & eorum officialibus apostolica auctoritate interdicens, ne de possessione hujus monasterii hominibus, clericis vel ecclesiis, intus vel foris lite pendente super privilegiis ullatenus se intromittant; & addit in fine dicens, Scituri quod si secus egeritis, auctore Deo in operis experientia sentietis, quam grave no-

Ricardus
Archiep.

Henric. II. *bis sit contemptum à vobis de inobedientia sustinere.*
Rex.

Item inhibuit hominibus ad jurisdictionem istius monasterii spectantibus tam clericis quam laicis, ne archiepiscopo in aliquo responderent vel ejus officialibus, donec de privilegiis falsi quæstio terminaretur.

§. 4. *De exactione professionis.*

INhibuit etiam archiepiscopo in virtute obedientie, ne ab abbate sancti *Augustini* professionem aliquatenus exigeret, nec per se, nec per alium propter hoc eidem monasterio molestus existeret, cum per hoc juri *Romane* ecclesie derogari videretur. Inhibuit prædictus papa abbati sancti *Augustini* sub periculo dignitatis & ordinis, ne archiepiscopo professionem faceret aut promitteret. Et inveniuntur istæ inhibitiones in registro domini *Lucii* papæ terti in secundo quaterno, & tenent fere totum tertium folium & principium quarti. Scripsit etiam prædictus papa sub eodem tempore literas commendatorias domino regi *Henrico* tunc regnanti pro domo beati *Augustini*. Sub eodem etiam tempore prædictus *Lucius* indulget huic monasterio, ne *Cantuariensis* archiepiscopus, seu archidiaconus, sive officiales eorum, vel aliquis legatus obtentu legationis monasterium ipsum, vel monachos ejus aliqua gravare sententia, vel ecclesias, clericos aut homines nostros interdiceret valeat, vel excommunicare, nisi fuerit à *Romani* pontificis latere destinatus, vel mandatum ab eo susceperit speciale. Istud privilegium confirmavit suo tempore *Urbanus* 3. hujus successor.

§. 5. *Crisma &c. potest recipi per nos à quocunque episcopo.*

PRæterea quod crisma, & oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes monachorum & clericorum à quocunque voluerimus episcopo catholico poterimus suscipere, nec ea nobis audeat aliquatenus denegare.

§. 6. *Beneficiati debent jurare fidelitatem.*

Indulget etiam abbati, ut si quis clericus beneficium ecclesiasticum ab hoc monasterio adeptus solitum fidelitatis juramentum requisitus præstare contempserit, ipsum auctoritate apostolica à beneficii perceptione abbas suspendat, & donec antiquitus consuetam securitatem præstiterit, faciat manere suspensum.

C A P. XV.

§. I. *Compositio inter archiepiscopum Ricardum & nos.*

An. Dñi
1182.

ANno Domini M. C. lxxxij. cum controversia diu fuisset mota inter *Ricardum* archiepiscopum, & abbatem *Rogerum* sancti *Augustini* & ejusdem loci conventum super accusatione privilegiorum istius monasterii, exactione professionis ejusdem abbatis, & cæteris quæ prius tacta sunt, tandem monachi sancti *Augustini* gravaminibus & expensis multipliciter afflicti, rege *Henrico* partem archiepiscopi favente, compulsi sunt per ipsum regem cum prædicto archiepiscopo pacem & concordiam per

modum compositionis inire, licet non sine detrimento *Ricardus* status monasterii & libertatis, privilegiorum ejusdem Archiep. præjudicio irremediabili. Cujus compositionis vis & effectus ita se habent.

C O M P O S I T I O.

Cum inter dominum *Ricardum* archiepiscopum *Cantuariensem* totius *Anglie* primatem, & dominum *Rogerum* abbatem sancti *Augustini* *Cant.* super privilegiis sancti *Augustini* quæ præfatus archiepiscopus se accusaturum falsitatis comminabatur, & de exactione professionis ejusdem abbatis, de subjectione quoque clericorum & laicorum de tenemento ipsius abbatis, controversia verteretur, tandem amicabili compositione conquivit in hunc modum. Præfatus siquidem archiepiscopus & conventus sanctæ Trinitatis accusationi privilegiorum quam comminati fuerant renuntiaverunt. Idem etiam archiepiscopus cum assensu sui conventus in persona sua renunciavit exactioni professionis à persona præfati *Rogeri* abbatis. Ipse vero abbas & conventus suus concedunt, quod præfatum archiepiscopum in cœna Domini ad absolvendos monachos suos invitabunt, quandoque etiam ad celebranda in monasterio suo sancti *Augustini* missarum solemnia in diebus solempnibus, rogatusque idem archiepiscopus basilicas ad monasterium sancti *Augustini* pertinentes dedicabit, Monachos etiam ejusdem monasterii ad ordines oblatos ordinabit, & cætera sacramenta ecclesie quæ episcopi conferre solent exhibebit. De subjectione autem clericorum & laicorum ita convenit, Quod clerici omnium ecclesiarum & eorum parochiani de tenemento sancti *Augustini* respondebunt archiepiscopo *Cantuariensi*, & ejus officialibus, & in jurisdictione spiritali subjacebunt. Institutiones etiam personarum & vicariorum in ecclesiis sancti *Augustini* à memorato archiepiscopo vel ejus officiali fient ad præsentationem abbatis sancti *Augustini*. Ita quidem quod cum personam vel vicarium decedere contigerit, retentio clavium ecclesiarum cum fructibus apud abbatem residebit; salva in omnibus defuncti ultima voluntate. Ipse vero abbas infra xl. dies ad vacans beneficium memorato archiepiscopo, vel ejus officiali personam, vel vicarium præsentabit: medio autem tempore rogatu abbatis in vacante ecclesia aliquis vicinus sacerdos ministrabit, donec ad notitiam archiepiscopi vel ejus officialis hoc perveniat, Et postmodum ibidem auctoritate ipsius archiepiscopi vel ejus officialis celebrabit. Archidiaconus quoque *Cantuariensis* vel ejus officialis ea dona annuatim ab ecclesiis sancti *Augustini* habebit, quæ à triginta annis retro dari consueverunt; & annuam recipiet procuracionem in ecclesiis sancti *Augustini* in tribus equis. Exceptis tribus ecclesiis, scilicet de *Wentree*, *Porthborne*, de *Chistele*, quæ immunes erunt tam à donis quam à procuracione archidiaconi & ejus officialium. Ecclesie quoque de *Middelton* & de *Favertham* cum in proprios usus monachorum sancti *Augustini* redierint, eadem cum prædictis tribus ecclesiis gaudebunt libertate. Clerici siquidem ecclesiarum sancti *Augustini* sinodos & capitula archiepiscopi & archidiaconi frequentabunt. Et si acci-

Henric. II. " acciderit aliquem de clericis vel de parochianis
 Rex. " eorum in causam trahi, abbas si voluerit mona-
 " chum vel clericum mittet ad sinodum vel capi-
 " tulum ut videat & audeat qualiter tractus in
 " causam ibidem tractetur, & si voluerit advocet,
 " & ad archiepiscopum provocet, nullam aliam ibi-
 " dem habiturus potestatem. Et si abbas mi-
 " serit si non miserit clericum vel monachum,
 " nichilominus archidiaconus vel ejus officialis offi-
 " cium suum exequatur. Si autem acciderit tractum
 " in causam in poenam pecuniariam condemnari,
 " poena eadem summam dimidia marce argenti non
 " excedet, quæ summa etiam si opus fuerit, jura-
 " mento sacerdotis cujus parochianus fuerit condem-
 " natus, duorumque comparochianorum suorum
 " qui sint de tenemento abbatis, inspectis faculta-
 " tibus condemnati ne gravetur, taxabitur. Et si
 " parochiani qui vocati fuerint ad taxationem fa-
 " ciendam, ad diem eis assignatum non venerint, ju-
 " ramento sacerdotis tantum procedet taxatio. Pro-
 " miserunt quoque prefati archiepiscopi & abbas
 " cum assensu suorum conventuum, quod nichil
 " contra formam hujus pacis impetrabunt aut im-
 " petratis contra eandem formam aliquatenus uten-
 " tur, in cæteris quæ hic expressa non sunt, privile-
 " giis monasterii sancti Augustini robur suum de-
 " bitum optinentibus. Facta est hæc Compositio
 " viij. idus Marcii anno supradicto coram rege Hen-
 " rico secundo apud *Pictaviam* presentibus *Baio-*
 " *censi* & *Roffensi* episcopis & aliis multis.

Et sciendum est quod per istam Compositionem
 nichil adquisitum est monasterio huic, set ablata
 sunt multa; sicut institutio & destitutio rectorum
 & vicariorum, jurisdictio clericorum & laicorum &
 cætera quæ ad hæc pertinent. Sub eodem anno ar-
 chiepiscopus *Ricardus* confirmavit huic monasterio
 ecclesias de *Thanet*, de *Portborne*, de *Chistelet*.
 Anno subsequente obiit *Henricus* rex Anglorum
 sub quo passus est sanctus *Thomas*, qui confirmavit
 huic ecclesiæ vel monasterio ecclesias & decimas de
Middelton & *Faverham* cum omnibus redditibus
 in boscis plano & in aquis, excepta decima mellis
 & gabuli denariorum. Item quod ecclesia de *Mid-*
deltan habeat omnia tenementa sua in capellis &
 decimis, & præcipue de terris quæ sunt assertatæ de
 bosco de *Portwode*, & de *Wodestall*, & *Wyngys-*
done, & *Witchholte*.

§. 2. Confirmatio ecclesiæ de *Portborne* ad
 elemosinariam per regem.

Confirmavit etiam ecclesiam de *Portborne* ad
 elemosinam. Quam ecclesiam *Hugo* abbas se-
 cundus superius describitur eidem assignasse. Con-
 firmatio regis ita se habet. HENRICUS rex
 Angliæ, &c. Sciatis me concessisse & confirmasse
 Hospitali quod est ante portam S. Augustini Cant.
 ecclesiam de *Portborne* cum omnibus pertinentiis
 suis, quam abbas & conventus sancti Augustini
 illi dedit & concessit. Et volo & firmiter præcipio
 quod habeat & teneat ita bene & in pace libere &
 honorifice sicut Carta abbatis & conventus testatur.
 Cui etiam hospitali eandem ecclesiam *Clemens* papa
 tercius, *Adrianus* quartus, *Alexander* tercius, &
Urbanus papa quartus temporibus suis confirma-
 verunt. Eodem anno obiit *Ricardus* archiepiscopus.
 Isti archiepiscopo apparuit Dominus in visu dicens,
 Tu dissipasti bona ecclesiæ meæ, & ego extirpabo te

de terra. Inde perterritus obiit viij. die post. Cui suc-
 cessit *Baldewynus*, qui à sede *Wygorniensis* ad sedem *Archiep.*
Cantuariensem translatus est, & secundo anno se-
 quenti die sancti *Dunstani* intronizatur. Hic vero
Baldewynus monachis sanctæ Trinitatis Cant. mul-
 ta gravamina & dispendia inferre temporibus suis
 dicebatur.

§. 3. Ecclesia S. Edmundi de *Redingate* mo-
 nialibus S. Sepulchri data est.

Anno Domini M. C. lxxxiiiij. Rogerus abbas & An. Dñi
 conventus hujus monasterii concesserunt eccle- 1184.
 siam beati *Edmundi* de *Redingate* in puram &
 perpetuam elemosinam monialibus sancti *Sepulchri*
Cant. Ita tamen quod moniales prædictæ in reco-
 gnitionem juris quod sanctus *Augustinus* habet in
 prædicta ecclesia de *Redingate*, duodecim dena-
 rios de ipsa ecclesia singulis annis reddent super al-
 tare sancti *Augustini* in die ipsius sancti ad organa
 reparanda: & super hoc tam Priorissa & suppriorissa
 in capitulo nostro fidelitatem juraverunt multis te-
 stibus presentibus. Anno subsequente *Urbanus* 1185.
 papa tercius concessit huic monasterio suum aucten-
 ticum privilegium super libertatibus & juribus isti-
 us ecclesiæ, & prædecessorum suorum vestigiis in
 omnibus & per omnia inhaeret; & est ista bulla
 cum subscriptione xvij. Cardinalium quorum nomi-
 na in bulla ipsa patent. Set de hoc *Celestinus* iij.
 plenius loquitur prout infra dicetur. Sub hoc etiam
 tempore idem *Urbanus* confirmavit appropriatio-
 nes ecclesiarum de *Thanet* & de *Middelton*.
 Item per aliud privilegium inhibuit, ne ecclesias de
Mentire, de *Portborne*, de *Sellyng*, de *Faver-*
ham, & præbendam de *Guston* liceat alibi alicui
 seculari personæ seu quovis alio modo præterquam
 in usus ad quos deputatæ sunt alienare. Et addit
 in fine, Prohibemus insuper ne aliquis episcopus
 vel archidiaconus, seu quilibet officialis eorum, aut
 quævis alia persona vos ad dandum vel faciendum
 quod presenti pagina prohibetur aliqua distictione
 compellat. Item per aliud privilegium confirmavit
 appropriationes ecclesiarum de *Faverham* & de
Middelton.

§. 4. De hundredo de *Fordwyco*.

Anno supradicto sopita fuit discordia inter ab-
 batem S. *Augustini* & homines suos de *Ford-*
wyco in curia domini regis apud *Warleburgh* anno 50
 xxxij. regni regis *Henrici* secundi coram *Ranulpho*
 de *Glanvill* & sociis suis Justiciariis domini regis
 inter *Rogerum* abbatem S. *Augustini* Cant. & ho-
 mines suos de hundredo suo de *Fordwyco*, videlicet
 quod prædicti homines sui de *Fordwyco* juraverunt
 super quatuor evangelia in hundredo de *Fordwyco*,
 quod amodo facient prædicto abbati sancti *Augu-*
stini & successoribus suis & conventui ejusdem ec-
 clesiæ imperpetuum, totum servitium & omnes con-
 suetudines quas ipsi vel antecessores sui fecerunt un-
 quam melius & plenarius ipsi abbati vel antecesso-
 ribus suis, & de omnibus querelis quæ eveniunt in
 prædicto hundredo de *Fordwyco*, postquam ventum
 fuerit ad judicium, fiet judicium in hundredo de
Fordwyco infra quadraginta dies. Et si infra il-
 lum terminum non fuerit judicium factum in hun-
 dredo de *Fordwyco*, loquela illa unde fieri deberet
 judicium

Ricardus I. judicium in prædicto hundredo præsentabitur & recordabitur per vj. homines vel per plures de hundredo de *Fordwyco* in curia prædicti abbatis apud *Cantuariam*, & ibi iudicio ejusdem curiæ terminabitur. Et homines per quos loquela illa præsentabitur & recordabitur, post recordationem à curia libere & sine occasione si voluerint recedant.

§. 5. *Alienatio terrarum in parochia de Bolling monialibus de Scapeya.*

An. Dñi 1186. **A**Nno Domini M. C. lxxxvj. Rogerus abbas tradidit *Agneti* priorissæ sanctæ *Sexburgæ*, de *Scapeya* quasdam decimas quas monasterium *S. Augustini* ratione ecclesiæ de *Middelton* habuit in parochia de *Bolling*, tenendas de beato *Augustino*. Reddendo inde singulis annis decem solidos sterlingorum, scilicet die natalis Domini v. s. & die nativitatibus sancti *Johannis Baptista* v. s. hac interposita conditione, ut omnes domini focorum qui sunt sive erunt in fundis ex quibus surgunt prædictæ decimæ, sive fuerint uxorati sive non, singulis annis ter requirent matricem ecclesiam de *Middelton* cum oblationibus suis secundum facultatem suam, scilicet in die natalis Domini, in die purificationis beatæ *Mariæ*, & in die Paschæ. Et ubi viri non fuerint, viduæ sive puellæ si fuerint loco dominorum eodem modo ut de viris dictum est ecclesiam de *Middelton* requirent. Anno Domini M. C. lxxxvij. abbas sancti *Augustini* fuit à sede apostolica executor deputatus in negotiis inter archiepiscopum *Baldewynum*, & Priorem & capitulum sanctæ *Trinitatis* tangentibus super ædificiis & ecclesia canonicorum secularium construenda in campo apud *Hakynnton*: inter cætera papa *Urbanus* sic sibi & suis sociis scribit. *Dilectioni vestra per apostolica scripta mandamus & districte precipimus, quatinus si præfatus archiepiscopus infra xv. dies post susceptionem litterarum nostrarum non inpleverit quod mandamus, vos omni gratia & timore postposito, contradictione quoque, dilatione & appellatione cessante, idem efficaciter exequamini, provisuri ne plus ei videamini quam nobis in hac parte deferre.* Unde idem papa postea illum locum prophanavit & maledixit.

1188. Anno Domini M. C. lxxxvij. Rogerus abbas prædictus tradidit priorissæ de *Scapeya* decimas de *Westlond* intra parochiam prædictæ priorissæ pro quatuordecim solidis sterlingorum annuatim reddendis sacristæ *S. Augustini*.

§. 6. *Privilegia diversa Celestini pape.*

Eodem anno *Celestinus* papa tercius indulgit huic monasterio ut possimus celebrare divina in generali interdicto; & istud monasterium cum omnibus juribus & possessionibus habitis vel in futurum habendis sub protectione curiæ *Romane* suscepit. Eodem anno prædictus *Celestinus* papa confirmavit sententiam *Alexandri* papæ tercii super benedictione abbatis *S. Augustini*. Et est duplex privilegium ipsius *Celestini* sub duplici tenore. Eodem anno prædictus papa *Celestinus* confirmavit ecclesiam de *Northborne* cum capellis ad opus elemosinariæ nostræ. Confirmavit etiam per aliud privilegium præbendam de *Gustone* ad vestitum monachorum hujus monasterii. Eodem anno indulgit huic monasterio ne abbas seu prælatus quisquam hujus ec-

clesiæ possit sacristiam vel camerariam ad firmam tradere vel eas sibi assumere. Indulgit etiam prædictus papa anno supradicto quod abbas possit suspendere beneficiatos nostros à perceptione beneficiorum suorum si sacramentum fidelitatis nobis præstare renuerint. Indulgit etiam idem *Celestinus* aliud privilegium, quo pro dolor usu non sumus! sub hiis verbis. **CELESTINUS** episcopus servus servorum Dei, dilecto f. R. abbati sancti *Augustini*, &c. *Audivimus & audientes: & infra. Auctoritate apostolica prohibemus, ne aliquis clericorum tuorum commissam sibi ecclesiam cuiquam ad firmam assignet; quod si fecerit liceat tibi eum usque ad satisfactionem congruam ipsius ecclesiæ beneficio auctoritate apostolica spoliare.* **CELESTINUS** episcopus servus servorum Dei. *Cum de antiqua: & infra. Presentibus tibi literis indulgemus, ut si quis beneficium ecclesiasticum à monasterio eodem adeptus solitum fidelitatis juramentum præstare contempserit, eum auctoritate nostra à beneficii perceptione suspendas, & donec solitam securitatem præstiterit facias manere suspensum.*

Anno sequenti iij. non. Septembris *Ricardus* rex *Londoniæ* coronatus est. Eodem anno xij. die Octobris rex *Ricardus* confirmavit donationem antecessorum suorum abbati *S. Augustini* super ecclesiis & decimis de *Middelton* & *Faverham* sicut in carta prædicti regis *Ricardi* plenius continetur. Eodem anno & die prædictus rex confirmavit libertatem de *Saka* & *Sokna* & pacis fractura, &c. Anno Domini M. C. xcj. *Celestinus* papa prædictus dedit huic monasterio privilegium super libertatibus & juribus istius ecclesiæ, & dicit per omnia sicut *Urbanus* papa tercius & cæteri prædecessores sui, & est ista bulla cum subscriptione xv. Cardinalium. Et obiit *Baldewinus* archiepiscopus & subrogatur *Hubertus*.

§. 7. *Ne legatus obtentu legatie possit nos excommunicare.*

ANno Domini M. C. xcij. idem *Celestinus* concessit huic monasterio latis nobile privilegium sub hiis verbis. **CELESTINUS** episcopus, &c. *Quanto monasterium vestrum: & infra. Paci & tranquillitati vestra paterna sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ne Cantuariensis archiepiscopus vel archidiaconus, seu officialis ejus, vel aliquis legatus optentu legationis monasterium vestrum ingredi, vel abbatem vel monachos ejus aliqua gravare sententia vel sumptibus molestare, ecclesias, clericos aut homines vestros interdicere vel excommunicare attemptet, nisi fuerit à Romani pontificis latere destinatus, vel mandatum ab eo suscepit speciale ad vos nominatim directum.* Et iste papa hoc anno privilegiavit monasterium sancti *Albani*.

CAP. XVI.

§. 1. *Hubertus archiepiscopus ad nos gravandum insurrexit.*

Circa istud tempus idem *Hubertus* archiepiscopus totius *Angliæ* tunc Custos & Justiciarius, & Apostolicæ sedis in *Anglia* Legatus, tum fastu secularis potentia, tum optentu legationis quo amu-

Hubertus
Archiep.

An. Dñi
1189.

1191.

1193.

Ricardus I. lorum nostrorum ductus instinctu, immo magis se-
 Rex. ductus quia vir erat juris ignarus, &, quod pudet
 dicere laicus & illiteratus, coepit monasterium istud
 graviter persequi, homines & clericos nostros ex-
 communicando, ecclesias nonnullas interdicens, &
 quod execrabilius fuit obedientiam ab abbate no-
 stro & monachis exigendo; super quibus gravami-
 nibus monachis nostris domino Papæ conquerenti-
 bus, dominus Papa scripsit prædicto **Huberto** archi-
 episcopo in hæc verba:

CELESTINUS episcopus servus servorum
 Dei **Huberto** Cant. archiepiscopo &c. Si diligen-
 ter velis attendere quantum gratia & honoris sa-
 crosancta Romana ecclesia mater tua tibi contule-
 rit hiis diebus, credimus firmiter & speramus quod
 ad ea dirigeres actus tuos quæ illi merito debeant
 complacere. Non enim fraternitatis tua prudentiam
 credimus ignorare, quod predecessores tuis nun-
 quam fuit gratia illa exhibita quam nos tibi no-
 stris temporibus curavimus exhibere, & ideo sum-
 ma est tibi sollicitudine præcavendum, ut non ea ef-
 ficias per quæ nos in aliquo offendere videaris. Ad
 nostram siquidem audientiam noveris pervenisse,
 quod postquam exercere curasti officium legationis
 tibi injuncta, à dilectis filiis abbate & conventu
 Sancti Augustini Cant. qui ad nos nullo mediante
 pertinent, cum instantia postulasti, ut tibi obedi-
 entiam exhiberent; quod utique si verum est, tanto
 nos gravat amplius & molestat, quanto magis id
 videtur contra nos & Romanam ecclesiam attem-
 ptatum. Nam legati quos à nostro latere ad diver-
 sas provincias aliquando destinavimus, nunquam id
 ab aliquibus ecclesiis audivimus egisse. Nolentes
 igitur prædictæ ecclesiæ gravamen clausis oculis
 pertransire, fraternitati tue per apostolica scripta
 mandamus, quatinus totaliter ab hujusmodi desi-
 stas proposito, & ab aliarum ecclesiarum eidem ec-
 clesiæ pertinentium gravaminibus conquiescas, quod
 de te nullam querimoniam audiamus, quia quan-
 tumcunque personam tuam sincera in Domino cari-
 tate diligamus, id non possemus in patientia susti-
 nere.

S. 2. Obedientia archiepiscopo non præstanda.

Scripsit etiam idem **Celestinus** papa tercius ab-
 bati & conventui hujus loci literas inhibitorias super
 obedientia præstanda archiepiscopo in hæc verba:

CELESTINUS episcopus servus servo-
 rum Dei, dilecto filio R. abbati S. Augustini &c. Cum ecclesia tua cura commissa: & infra. Super eo
 autem quod à te & fratribus tuis **Hubertus** frater
 noster Cantuariensis archiepiscopus apostolica sedis
 legatus prout accepimus exigebat, eidem scripta a-
 postolica destinavimus, ut à vestris gravaminibus
 conquiescat. Volumus autem & auctoritate aposto-
 lica firmiter inhibemus, ut si aliquando à vobis
 duxerit exigendam, ei nullam præsumptis obedi-
 entiam exhibere.

S. 3. Quod Abbas habet libertatem legis.

An. Dñi 1194. **A**Nno Domini M. C. xciv. in vigilia S. **Mathei**
 apostoli sedentibus Justiciariis domini Regis
Ricardi Cantuarie, scilicet **Gilberto** Rossensi epi-
 scopo & sociis suis Justiciariis itinerantibus comi-
 tatus de **Kent**, testabatur coram præfatis Justicia-
 riis, quod abbas de sancto **Augustino** Cant. debet

habere, & quod antecessores ejus habuerunt liber-
 tatem legis, scilicet iudicii aquæ & ignis & duelli,
 & quod pertinet ad regalem justiciam in curia sua
 de hominibus suis de terris suis. Hæc notula anno-
 tata est in Rotulis de anno dñi Regis **Ricardi** vj.

Hubertus
 Archiep.

S. 4. Advocatio capelle de Garwynton.

EOdem anno die Veneris proxima post festum
 sancti **Mathei** apostoli anno regni **Ricardi** vj.
 coram domino **Gilberto** episcopo **Rossensi** & sociis
 suis Justiciariis, facta est finalis concordia in curia
 domini Regis apud **Cantuariam** inter **Ricardum**
 de **Garwynton** petentem, & abbatem & conven-
 tum sancti **Augustini** Cant. tenentes de advocatio-
 ne capellæ de **Garwynton**: unde placitum fuit in-
 ter eos in præfata curia; scilicet, quod prædictus
Ricardus totum jus & claviu[m] ecclesiæ sancti **Aug-**
ustini Cant. de se & hæredibus suis imperpetuum
 remisit. Et idem abbas & conventus concesserunt
 præfato **Ricardo** & hæredibus suis divinum officium
 celebrari per tres dies in septimana in præfata ca-
 pella per sacerdotem de **Littelborne**.

S. 5. De senescallia hujus monasterii.

ANno Domini M. C. xcviij. in curia domini Re-
 gis apud **Westmonasterium** sexto die post trans-
 lationem sancti **Edwardi** anno regni Regis **Ricardi**
 nono, coram domino **Huberto** Cantuariensi archi-
 episcopo cum sociis Justiciariis dñi Regis facta est
 finalis concordia inter **Reginaldum** de **Cornhell** &
Matildam uxorem ejus petentes & **Rogerum** abba-
 tem sancti **Augustini** & ejusdem loci conventus te-
 nentes de senescallea ejusdem abbathie cum perti-
 nentiis, scilicet quod prædicti **Reginaldus** & **Ma-**
tilda uxor ejus remiserunt & quietum clamaverunt
 prædicto **Rogero** Abbati & Conventui totum jus &
 claviu[m] suum quod habuerunt in prædicta sene-
 scalea cum pertinentiis de se & hæredibus suis im-
 perpetuum, & pro hoc fine & concordia & queta
 clamantia prædicti abbas & Conventus dederunt
 præfatis **Reginaldo** & **Matilda** uxori suæ quater-
 viginti marcas argenti, & quinquaginta acras terræ
 quæ jacent inter parcum de **Littelborne** & **Wol-**
ton, tenendas eidem & hæredibus suis de prædicto
 abbate & conventu per liberum servitium duode-
 cim denariorum per annum ad festum S. **Michaelis**.

An. Dñi
 1197.

S. 6. De assignatione ad sacristiam.

SUB eodem tempore **Rogerus** abbas assignavit
 terram de **Aldelonde** ad sacristiam, sub tali con-
 ditione, ut sacrista qui pro tempore fuerit faciat cu-
 riam de **Wentre** omnia servicia de dicta terra de
Aldelonde debita & consueta.

S. 7. Thanetenses debent sequi magnam curiam.

ANno Domini M. C. xcviij. anno scilicet regis
Ricardi decimo, coram **Huberto** Cantua-
 riensi archiepiscopo, **Ricardo** episcopo **Londoniensi**,
Galfrido filio **Petri** & sociis eorum tunc temporis
 Justiciariis domini Regis apud **Westmonasterium**,
 questi sunt homines de **Thaneto**, quod abbas de
 sancto **Augustino** Cantuar. exigebat ab eis servicia
 & consuetudines quæ facere non deberent; & maxi-
 me

1198.

Johannes
Rex.

me quod faciebat eos sequi curiam suam de sancto Augustino & ibi placitare & recto stare, quod ipsi dicebant se non debere facere ibi, set in Thanet apud Wentre. Venerunt ergo & posuerunt loco suo ad lucrandum vel perdendum xxx. homines in ipsa querela socios versus ipsum abbatem. Die autem constituto utrique parti, intra pascha venerunt ipsi xxx. pro aliis hominibus de Thanet qui ad abbatem non tenebant & retraxerunt se, & judicati sunt in misericordia pro falso clamore, & Samuel & Norman remanent in prisona quia tenuerunt se cum armis in ecclesia. Et obiit Ricardus rex Anglorum M.C.lxxxix.

S. 8. Quod monasterium istud in nullo teneatur Judæis.

Eodem anno abbas fecit inquiri per totam Angliam si ipse vel aliquis prædecessorum suorum in aliquo tenebatur Judæis; & compertum est quod nichil. Quod irrotulatum est in banco regis in magno rotulo de anno regis Ricardi decimo, sub hac forma: ROGERUS abbas de sancto Augustino Cant. & ejusdem loci conventus debent duas marcas auri ut scribatur in magno Rotulo, Quod inquisitum est per Simonem de Patishul & alios præcepto Justiciar. domini Regis per loca que Judæi inhabitant Angliam, & per ipsos Judæos quod prædicti abbas & conventus in nullo tenebantur ad aliquid reddendum alicui Judæo nec pro se nec pro aliquo abbate qui ipsum præcesserit die quo hæc scripta fuerunt, videlicet die Jovis proximo post festum sancti Nicholai anno regis Ricardi decimo.

S. 9. Confederatio cum Capitulo S. Edmundi Regis.

An. Dñi
1200.

Anno Domini M. CC. extitit quædam compositio inter nos & monasterium sancti Edmundi, videlicet ut si qui ex uno conventu ad alium commigre voluerint domestico suscipiantur affectu, & ne juste quicquam sibi conquerantur abesse, liberalis honestas necessitatis usibus profutura dispense. Placuit etiam quod si quis monachorum relicta domo sua confugerit ad aliam, pia compassionis foveatur inpena, quousque domui suæ consignetur ad pacem: quod tamen ei non competit, quem arguit flagitium reatus horribilis. Placuit etiam ut sibi ad auxilium necessitate concurrant & provida sagacitate indemnitati suæ prospiciant. Et cum abbas eligendus fuerit è diverso, fratres hinc inde conveniant ut communi consilio canonica celebretur electio. Et si dignus inventus fuerit in ecclesia cui præficiendus est assumatur, si aliqua causa obviaverit recurratur ad aliam, si alteruter abbatum aut ejus monachus in fata decesserit, idem ei pietatis persolvatur officium à conventu alio quod abbati suo vel monacho domestica consuetudo dependit.

C A P. XVII.

S. 1. Conflictus pro ecclesia de Faversham cum Joh: Rege.

1201.

Anno Domini M. CC. j. Rex Johannes quorundam æmulorum istius monasterii consiliis stimulatus, cœpit graviter istud monasterium persequi, ratione ecclesiæ parochialis de Faversham, cujus

patronatum simul & donationem sibi vendicabat, licet minus juste; sicut enim superius dictum est, Hubertus Archiep. Rogerus iste abbas tempore quo electus fuerat, ob ejus benedictionem promerendam multas angustias sustinuit ab archiepiscopo Ricardo & capitulo Christi Cant. ejus benedictionem impredientibus; ut igitur sibi amicos & præcipue in curia regis perquireret, ad preces regis Henrici patris regis Johannis, prædictus Rogerus tunc electus suo Conventu inconsulto ac reclamante, dedit ecclesiam de Faversham cuidam clerico de camera Regis privato, nomine Osberno de Camera, sub pensione sex marcarum annuarum reddendarum monachis sancti Augustini tanquam rectoribus ecclesiæ antedictæ. Hac igitur causa & ratione rex Johannes jus sibi præsentandi in eadem ecclesia vendicabat. Mortuo igitur Osberno qui se pro rectore ecclesiæ parochialis de Faversham gerebat, ut supradictum est, sub die ascensionis Dominicæ anno supradicto missus est Brandannus monachus & quidam magister Stephanus ex parte abbatis & conventus sancti Augustini, ut corporalem acciperent de ecclesia prædicta de Faversham possessionem. Qui venientes apud Faversham die sabati proximo sequente post mortem Osberni prædicti, invenerunt magistrum Everardum tunc officialem archidiaconi Cantuariensis in porticu ipsius ecclesiæ. Protestati igitur prædictus Brandannus monachus & magister Stephanus coram officiali antedicto jus abbatis et monachorum sancti Augustini Cant. quod se in ecclesia de Faversham habere dicebant, exhibuerunt instrumenta autentica tam regum Willielmi, Henrici secundi, & Ricardi, quam archiepiscoporum Theobaldi, & Huberti. Confirmationem quoque Celestini papæ inhibentem expresse abbati & conventui sancti Augustini Cantuaria, ne ecclesias de Faversham & de Middelton alienent ab usu proprio, aut aliquo alienationis titulo prædictas ecclesias personæ conferant seculari. Quorum auctoritate instrumentorum prædicti Brandannus & Stephanus statim ingressi sunt possessionem ipsius ecclesiæ de Faversham nomine abbatis & conventus, & coram parochianis pro se & pro suo monasterio & ecclesiis suis & maxime pro ecclesia de Faversham ad dominum papam solempniter appellaverunt. In eodem etiam porticu prædictus Brandannus monachus præsentavit officiali antedicto quendam capellanum Herebertum nomine ex parte abbatis & conventus ministraturum in ipsa ecclesia, quia archiepiscopus tunc agebat in remotis. Quem capellanum cum officialis non admisisset, iterum eodem die in capitulo de Hosprenges præsentavit eodem officiali ipsum capellanum præsentavit, & prædicta instrumenta in audientia totius capituli fecit recitari, & appellationes ut supra solempniter innovavit. Abbas vero ex quibusdam verisimilibus & probabilibus conjecturis quantum ad jus & proprietatem ecclesiæ suæ antedictæ de Faversham, periculum sibi & monasterio suo imminere perpendens, die Jovis proximo ante festum Pentecostes ad ecclesiam suam prædictam cum majoribus de suo consilio personaliter accessit; & primo in domibus personatus ecclesiæ supradictæ pro se & suo monasterio ad dominum Papam solempniter appellavit, ac etiam pro statu clericorum ecclesiarum & parochianorum omnium ad monasterium sancti Augustini pertinentium, & maxime pro ecclesia sua de Faversham & pro monachis suis in ipsa

Johannes Rex. ipsa ecclesia nomine ipsius & monasterii sancti *Augustini* tunc existentibus. Indeque profectus ad ipsam ecclesiam, convocatis parochianis in præsencia decani loci & aliorum quamplurimorum, eandem appellationem innovavit. Duplex enim imminerebat conflictus & duplex periculum. Rex advocationem ecclesiæ prædictæ vendicabat, archidiaconus custodiam ipsius ecclesiæ prædictæ tanquam vacantis, & fructus medii temporis ac etiam cæterarum ecclesiarum nostri patronatus quæsit.

SET de altercatione cum domino Rege me expediam, ad archidiaconum postea rediturus. Defuncto igitur *Osberno de Camera* qui ecclesiam de *Favertham* ut supradictum est tenuerat, Rex *Johannes* ipsam ecclesiam contulit cuidam *Simoni* archidiacono *Wellensi* & archiepiscopi Vicecancellario, & ipsum *Simonem* ad eandem ecclesiam archiepiscopo præsentavit; set monachis nostris per appellationes & alia juris remedia se opponentibus, & tam in ecclesia quam in domibus personatus prædicto *Simoni* & ejus institutioni viriliter resistentibus, institui nullatenus potuit. Quibus auditis, rex scripsit abbati & Conventui sancti *Augustini* in hæc verba: **JOHANNES** Dei gratia rex Angliæ &c. Dilectis abbati & conventui sancti *Augustini* Cant. salutem. Concessimus ut nostis, dilecto & fideli nostro *Simoni* archidiacono *Wellensi* ecclesiam de *Favertham*, quæ est de donatione nostra, et eum domino *Cantuariensi* archiepiscopo ad eam præsentavimus. Verum quia sicut accepimus vos jus vobis in ea vendicantes, jus nostrum & præsentationem nostram & ipsius clerici nostri institutionem hætenus impedistis; unde miramur non modicum & movemur, mandamus vobis rogantes, quatinus occasione & dilatione remotis, ipsum in hac parte de cætero non impediat, set permittatis quod ipse in ea instituatur sive ad nos pertineat donatio sive non, sicut vultis ad nos in negotiis vestris recursum habere et à nobis exaudiri. Teste me ipso, &c.

Hiis itaque gestis habita deliberatione quid consultius foret, missi duo monachi nostri ex parte abbatis & conventus ad Regem tunc in partibus *Normannie* agentem. Qui ingressi ad regem exhibuerunt ei Cartam *Willelmi* Conquestoris super donatione ecclesiarum de *Widdelton* & de *Favertham*, ac etiam cartas *Henrici* primi, *Stephani*, *Henrici* secundi & *Ricardi* regum Angliæ super confirmatione prædictarum ecclesiarum; confirmationem quoque *Theobaldi* & *Huberti* archiepiscoporum, ac etiam confirmationem *Celestini* papæ, simul & inhibitionem, ne abbas vel conventus prædictas ecclesias de *Widdelton* & de *Favertham* alienent ab usu proprio, aut aliquo alienationis titulo personæ conferant seculari. Petierunt insuper monachi nostri & obnixius precabantur, ut prædictas ecclesias dominus Rex sicut & progenitores sui fecerant ipse etiam confirmaret. Et ut petita facilius impetrarent, magnam pecuniæ summam pro hujus confirmatione se daturus Regi spondebant; set Rex nec prece nec precio inclinatus petitis nullatenus acquievit: unde & sub hac forma non multum post rescripsit: **JOHANNES** Dei gratia rex Angliæ, &c. Abbati & monachis sancti *Augustini* Cant. salutem. Volumus vos scire, quod nos jam dedimus dilecto & fideli nostro *Simoni* archidiacono *Wellensi* ecclesiam de *Favertham* quæ vacat & est de donatione nostra, & ipsum domino

Cantuariensi præsentavimus; & quoniam, sicut nobis & consilio nostro videtur, ratione Cartarum quas nobis ostendistis nullum jus vobis competit eam conferendi vel in proprios usus retinendi, prohibemus vobis ne vos aliquatenus opponatis quo minus donatio nostra rata consistat; moleste enim feremus si quid feceritis in hac parte contra jus nostrum & libertatē, nec illud fieri sustinebimus. Unde vobis consulimus, quod ita vos contra nos & eundem *Simonem* in hoc negotio habeatis, sicut vultis quod nos habeamus nos erga vos in negotiis vestris & domus vestra. Teste me ipso, &c. Set & ipse archiepiscopus pro eodem *Simone* scripsit sub hac forma:

Litera archiepiscopi.

HUBERTUS Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopus totius Angliæ primas, dilectis in Christo abbati & conventui *S. Augustini* Cant. salutem, gratiam et benedictionem. Audivimus dominum Regem vobis scripsisse pro dilecto filio nostro *Simone* archidiacono *Wellensi* super ecclesiam de *Favertham*, & quoniam scimus certissime dominum Regem ipsius *Simonis* in hac parte velle promotionem, quam & nos similiter multum desideramus, dilectioni vestræ diligenter duximus scribendum, moventes, consulentes & effectuose supplicantes, quatinus intuitu Dei & petitionis domini Regis & nostri, salvo jure vestro, memoratum *Simonem* in ecclesia illa promovere velitis, ipsam ei quantum in vobis est benigne si placet concedentes; si vero per vos in hac promotus fuerit, credimus & certi sumus quod per eum poterunt facilius cartæ vestræ tam de ecclesia illa quam de aliis à domino Rege vobis confirmari, & alia negotia domus vestræ promoveri, ad quæ nos curam & sollicitudinem diligenter apponemus; scire autem volumus quod non habemus aliquem tam carum vel tam specialem, cujus promotionem magis desideramus quam ipsius *Simonis* in hac parte. Valete.

Set monachi *Augustinenses* nec archiepiscopi adulationibus flexi, nec regiis minis à proposito moti, licet multum consternati se viriliter in ipsa ecclesia de *Favertham* & in ipsis domibus personatus tenuerunt, & tam regiis ministris quam archiepiscopi officialibus ingressum undique constanter prohibuerunt. Quibus auditis, Rex quasi in furiam versus jussit tam ipsi ecclesiæ de *Favertham* quam domibus personatus ejusdem ignem apponi, & tam monachos quam seculares qui in ipsis inventi essent simul cum ipsis domibus & ecclesia conflagrari; set nemine tam favam jussionem adimplere volente, set cunctis dissuadentibus Regi ne tam horridum facinus perpetraret, Rex tandem animi furorem temperans licet non deponens, scripsit vicecomiti *Kancie* in hæc verba:

JOHANNES Dei gratia rex Angliæ, &c. *R. vicecomiti Kancie* salutem. Scias quod dedimus dilecto nostro *Simoni* archidiacono *Wellensi* ecclesiam de *Favertham* quæ vacat & est de nostra donatione. Et quoniam sicut audivimus abbas & monachi sancti *Augustini* jus sibi in ecclesia illa vendicantes donationem nostram nituntur impedire, tibi mandamus & firmiter præcipimus, quod si forte prædicti monachi se in ecclesiam illam intruserint, & se in eadem ecclesia tenuerint, ipsos monachos & fortiam eorum inde sine dilatione facias amoveri,

Johannes
Rex.

& curam diligentem apponas ad jus nostrum in ecclesia illa conservandum, & ad hoc ut predictus archidiaconus illam habeat. Teste, &c.

Ejectio monachorum de personatu.

Vicecomes igitur hoc accepto regis mandato, impiger ad explendam Regis jussionem, utpote qui adversariorum nostrorum in hoc stimulabatur pecunia, ad ecclesiam de **Fabertham** accessit, & primo quendam nostrum monachum **Osbertum** nomine, qui ad custodiam domorum personatus per abbatem deputabatur, complices ipsius vicecomitis, **Henricus** videlicet cognomine **Doget**, **Radolphus Blundus**, **Osbertus** filius **Reimberti** & **Galsfridus de Mideltone** jussu ipsius vicecomitis & auctoritate tam ipsum **Osbertum** monachum quam alios seculares qui cum eo erant, manu violenta extraxerunt a domibus predictis, & tam ipsum monachum quam ejus socios male tractaverunt, plagis inpositis semivivos relinquentes. Inicia dolorum hæc set nondum statim finis. Nam ipse vicecomes manum habens ad malum extentam, ad ecclesiam de **Fabertham** personaliter accessit, & inveniens ipsam intrinsecus munitam non tam monachis quam etiam secularibus validis, ab ingressu ipsius ecclesie non minus sapienter quam reverenter se temperavit, quoniam fores erant clausæ, & intus milites custodientes templum. Videns itaque vicecomes quod ei liber non pateret introitus in ecclesiam, ipsam ex omni parte artissima obsidione vallavit, ponens custodes in ipsis hostiis ecclesie per diem & noctem, ut sic monachi fame & angustia afflicti compellerentur ecclesiam gratis deferere. Duravitque hæc obsidio continue a pridie kal. Augusti usque in crastinum assumptionis sancte **Mariae**; quæ qualiter tunc solvebatur postea dicemus cum de persecutione archidiaconi **Cantuariensis** magistri **Henrici de Sanford** parumper pertractaverimus.

Defuncto **O. de Camera** persona quondam de **Fabertham** ut supra dictum est, monachisque **S. Augustini** ipsius ecclesie de **Fabertham** possessionem pacifice ingressis, capellano per eosdem monachos officiali archidiaconi presentato, set non admisso, licet nulla causa recusationis tunc objecta, evolutis aliquantis diebus post presentationem & recusationem predictas, magister **Everardus** officialis domini archidiaconi ad ecclesiam de **Fabertham** accedens, ecclesiam ipsam suspendit, monachos in ea residentes & omnes eis communicantes de facto excommunicavit, cum de jure non posset, tum propter privilegia eorum tum propter appellationes ab eisdem ad sedem apostolicam interpositas; sepulturam etiam mortuorum interdixit, unde multa defunctorum corpora extra cimiterium ipsius ecclesie tradita fuerunt sepulture, & purificationes etiam quarundam mulierum extra parochiam fuerunt celebratæ; nam parochianis de **Fabertham** mandavit archiepiscopus per officialem suum, ut alias ecclesias licenter & libere frequentarent, & in ipsis ecclesiastica sacramenta perciperent, defunctorumque suorum corpora ad alia loca humanda pro libito deferrent.

Set ipsi parochiani, nec per tribulationem nec per angustiam a devotione quam erga matricem suam habebant ecclesiam, velut fidissimi filii nullatenus potuerunt amoveri, set super hiis omnibus ad papam unanimiter appellaverunt. Unde effluxo ali-

quantuli temporis curriculo quosdam majores de **Fabertham** qui monachis sancti **Augustini** communicaverant, fecit archiepiscopus nominatim excommunicatos denuntiari, & Justiciario domini Regis literis suis mandavit, ut caperentur & in carcerem Regis puniendi detruderentur; set & ipsi timentes archiepiscopi tyrannidem quia tunc custos erat **Anglia** ipso rege in partibus **Normannia** agente, ministrorum regis manus qui ad eos capiendos mittebantur fugæ præsidio evaserunt. Ipse etiam archiepiscopus cum per villam de **Fabertham** transitum faceret, occurrenti ei populo villæ & benedictionem ejus petenti dixit, se eos nec velle nec debere benedicere, eo quod habebat eos omnes excommunicatos. Super quibus & singulis injuriis multis appellationibus interpositis, universitas **Burgensium** de **Fabertham** domino Papæ satis lacrimosis epistolis conquerebatur, in fine ejusdem epistolæ sic concludendo: *quod nisi divina miseratio & Romana pietas illis velit celerius subvenire, & tam circa ipsos quam circa monachos Augustinenses errata ultrice manu efficaciter studuerit corrigere, omnes populi quocumque famus rerum gestarum se diffuderit, in errorem corruent irremediabilem, ut qui hucusque legem & prophetas ac evangelium fuerint secuti, de cetero pro poetarum fgmentis omnia reputabunt: vilescetque ecclesiastica doctrina, & a reverentia Romanæ ecclesie quæ apud Cantuarienses archiepiscopum & archidiaconum nulla est, populus totaliter nec inmerito recedet.* Set nunc ad monachos obsessos in ipsa sæpedita ecclesia revertamur.

Instante festo assumptionis beatæ virginis **Mariae**, **Rogerus** abbas ut erat vir magnanimus condolens monachorum suorum & servorum afflictioni & angustia, eo quod acceperat per internuncios quod nisi quantocius obsessis subveniret, ipsam ecclesiam gratis deferrent, ut qui jam quatuor diebus transactis nihil cibi aut potus habuissent, omnibus victualibus eorum consumptis, præter alia incommoda quæ sustinebant. Unde deliberato cum fratribus & aliis amicis consilio, in crastino assumptionis ad ecclesiam de **Fabertham** abbas iter suum direxit magna stipatus familia & manu valida. Cujus adventum præsentientes ministri Regis, immo **Sathanæ** satellites, qui ipsam ecclesiam obsederant, fuga dilapsi sunt. Abbas vero ipsam ecclesiam intrans, eam fere per mensem pacifice tenuit, donec vicecomes **Kancia** per ministros suos & complices ipsum abbatem de præfatæ ecclesie possessione violenter eiecit; nam octavo kal. Octobris ministri vicecomitis **Kancia** cum quibusdam militibus ac etiam populi multitudine non modica accesserunt in manu armata; quorum adventum abbas **Rogerus** præsentiens seipsum cum quinque monachis & paucis quibusdam familiaribus in ipsa ecclesia obsatis, ut qualitercumque; januis interclusis ad cautelam continuit, malens injuriam sustinere quam aliis inferre. Sed **Sathanæ** satellites nec honori Dei aut ecclesie differentes, in ipsam ecclesiam sicut leones in prædam irruerunt, hostia cum machinis appositis effregerunt, Abbatem violenter ejecerunt, monachos vero alios per brachia, alios per pedes collisis in terra capitibus extraxerunt, pavimento ecclesie sanguine monachorum undique rubricato.

Abbas vero ejectus incontinenti ad audientiam summi pontificis appellavit, ne ecclesia illa reconciliaretur,

Hubertus
Archiep.

Johannes
Rex.

ciliaretur, nec divina in illa celebrarentur donec super hoc dominus Papa consuleretur. Nichilominus tamen G. decanus per laicam manum introductus est in ipsam ecclesiam quasi loco archiepiscopi, & custodiam ipsius ecclesie per aliquantulum tempus habuit. Dum hæc itaque gererentur, missi sunt ad archiepiscopum ex parte abbatis *Brandanus* monachus & magister *Stephanus* clericus. Qui inventientes eum apud *Uffington* juxta *Stanford* exposuerunt ei qualiter officialis archidiaconi post appellationes abbatis tot & tociens interpositas non solum monachos in ecclesia de *Faberham* consistentes, set etiam omnes Rectores ecclesiarum de patronatu sancti *Augustini* eorumque familiares & parochianos omnes, qui terras aliquas de abbate tenuerunt, generaliter excommunicavit, & per totam diocesim excommunicatos denunciari mandavit, ecclesias etiam ipsorum omnes suspendit, sacramentalia in eis interdixit præter baptismum parvulorum & penitentias morientium. Prædicti siquidem nuntii abbatis rogaverunt archiepiscopum, ut prædictas sententias tam erroneas per officialem archidiaconi latas ipse revocaret. Quibus respondit archiepiscopus, se ratum & gratum habere quicquid officialis archidiaconi fecerit, & se manum aggravare nisi citius custodiam ecclesie de *Faberham* gratis traderent, ignorans penitus adhuc de ejectione abbatis. Et ecce ipsis adhuc loquentibus accesserunt duo monachi sancti *Augustini* eidem archiepiscopo graviter conquerentes, quod abbas sancti *Augustini* & monachi sui de ecclesia de *Faberham* violenter per manum laicam fuissent ejecti, factum & injuriam ex ordine sibi exponentes. Quo audito, archiepiscopus ultra quam credi potest animo consternatus, timens quod factum ejus nomine fuisset licet ipso ignorante, nec ratum habente, quoquomodo per lapsum temporis in caput suum redundaret, statim tulit sententiam excommunicationis in genere in omnes illos qui dictam violentiam abbati & monachis intulerant, dicens, quod tam horribile factum aut tam enorme non fuit perpetratum in *Anglia* post interfectionem sancti *Thome* martiris. Quam sententiam excommunicationis tam in generali synodo quam alibi archiepiscopus multociens innovavit, & per totam suam provinciam literis suis demandari præcepit. Sententiam etiam suspensionis & interdicti quam officialis archidiaconi in ecclesias & parochianos de patronatu sancti *Augustini* tulerat, ipse revocavit, quæ sententia per septem ebdomadas duraverat. Acta fuerunt hæc die Veneris proximo post festum *S. Michaelis* anno supradicto.

Eodem anno in crastino apostolorum *Simonis* & *Jude* H. archidiaconus, E. officialis ejusdem & G. decanus cum aliis quibusdam capellanis vicinarum ecclesiarum venerunt ad ecclesiam de *Faberham*, ut altaria in ipsa diruerent in detestationem & obprobrium monachorum sancti *Augustini*. Quod præsentiens Prior sancti *Augustini* eis occurrit, & innovans appellationem ab initio factam, requisivit qua auctoritate & qua de causa hæc attemptarent. Cui E. officialis pro archidiacono respondit; quod per præceptum archiepiscopi, eo quod monachi excommunicati in ipsis celebraverant. Super quo prædictus Prior specialiter appellavit coram multitudine parochianorum qui condolentes confluerant. Archidiaconus tamen sprete appellatione altaria diruit, ecclesiam reconciliavit, ipsas etiam pallas altarium

& corporalia fecit comburi & calices conflagrari. *Hubertus* Abbas igitur *Rogerus* & conventus *S. Augustini* Archiep. talibus & tantis undique inpetiti injuriis & vexati opprobriis, in sola Dei misericordia & Curie *Romane* subsidio spem ponentes, mittunt Priorem suum *Roma* ad papam *Innocentium* iij. qui ei injurias & gravamina monasterio sancti *Augustini* illata deberet exponere, & super tantis excessibus remedium in forma juris expetere. Quibus tam in privato quam in publico Consistorio expositis Papa sic fertur respondisse: "Nos qui providente Dei misericordia
" ad universalis ecclesie regimen sumus vocati, ecclesie beati *Augustini* *Romana* ecclesie propriae & specialis præ cæteris filie in juribus suis & privilegiis nulla ratione poterimus nec volumus deesse, set eam Domino juvante contra potentes potenter defendemus quatinus ordo juris exposcit & suadet ratio æquitatis. Unde scripsit quibusdam judicibus delegatoriis in hæc verba:

INNOCENTIUS episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri *Elensi* episcopo, & dilectis filiis abbati & Priori sancti *Edmundi* Norwicensis diocesis salutem & apostolicam benedictionem. Significaverunt nobis dilecti filii abbas & conventus sancti *Augustini* Cant. quod cum ecclesia de *Faberham* cujus fuerant possessionem adepti, ad se pertinere contenderent pleno jure, licet & carissimus in Christo filius noster *Johannes* rex *Angliæ* illustris, & venerabilis frater noster *Cantuariensis* archiepiscopus jus sibi in ea vellent vindicare, laici quidam, propriis nominibus nobis designandi, *Cantuariensis* diocesis, in abbatem & monachos infra ipsam ecclesiam usque ad effusionem sanguinis manibus violentis injectis, ipsos de eadem ecclesia per violentiam temere ejecerunt. Volentes igitur eisdem abbati & monachis paterna sollicitudine providere, discretionem vestram per apostolica scripta mandamus atque precipimus, quatinus si res ita se habet, laicos ipsos & eorum complices tam diu appellatione remota excommunicatos publice nunciatis, & mandetis ab omnibus arcibus evitari, donec passis injuriam satisfaciant competenter, & cum vestrarum testimonio literarum nostro se conspectui representent. Auctoritate quoque nostra sub interminatione anathematis districte prohibemus, ne quis in civitatibus, oppidis, villis aut aliis locis ad que ipsos contigerit devenire ipsis presentibus præter baptismum parvulorum & penitentias morientium divina celebrare presumat, aut cum eis sub specie cujuscunque contractus aliquid permutare. Volumus etiam & mandamus, ut amoto quolibet illicito detentore, non obstante cujuscunque præcepto, sublato appellationis obstaculo in eum statum reducat & conservetis abbatem & monachos antedictos, in quo fuerant ante violentiam attemptatam. Testes autem qui nominati fuerint, &c. quod si non omnes, &c. tu frater episcopo, &c.

Commisit etiam dominus Papa eisdem Judicibus causam spoliationis domorum personatus & violentie factæ *Osberto* monacho in ipsa spoliatione. Et quia istius Commissionis licet verba discrepent vis tamen & effectus est idem cum priore, nisi quod in ista Commissione nominantur *Henricus* *Doget* & complices sui qui superius nominantur in ipsa ejectione ipsius *Osberti*, ideo causa brevitatis formam istius secundæ Commissionis non scribo. Set istæ literæ domini Papæ, quæ sperabantur esse consolati-

Johannes
Rex.

tionis & auxilii, nisi Deus prospexisset, fuissent causa majoris afflictionis & periculi. Nam cum ista littera fuissent Judicibus oblata & ipsi in causa monachorum secundum formam eis à domino Papa traditam judicialiter incepissent procedere, milites & alii majores qui Abbatem de possessione ejecerant, ad Galfridum filium Petri Com. Essexie & tunc capitalem Justiciarium Anglia confluxerunt, consilium & auxilium ejus contra abbatem sancti Augustini postulantes. Qui Comes assumptis secum eorum majoribus, ad regem tunc in Normannia existentem transfretavit, exponens regi quomodo abbas sancti Augustini literas apostolicas impetrasset ad dominum Eliensem & socios super spoliatione ipsius ecclesie de Faversham, & quomodo Judices in causa ipsa processerunt. Adjecit etiam predictus Comes, quod nisi processus iste per judicium ejus revocetur, erit in confusionem omnium qui in ejectione ipsius abbatis fuerant, & etiam in obprobrium regie dignitatis cum hæc de mandato ejus processissent. Quo audito, rex iracundia fremens literas comminatorias simul & prohibitorias abbati & conventui direxit in hæc verba.

Prohibitio Regis ne Abbas procedat in causa contra eum.

JOHANNES Dei gratia, &c. Abbati & conventui sancti Augustini Cant. salutem quam meruerunt. Scimus vos non ignorare qualiter decedente Rectore alicujus ecclesie si de ea inter aliquos de presentando oriatur contentio, ea secundum regni nostri consuetudinem in manu diocesani loci salvo debet consistere, quousque in curia nostra discussum fuerit ad quem ejusdem presentatio debeat pertinere, & si qua partium in eam sese interim duxerit intrudere, ea manu regia si opus fuerit amovere debet. Cum itaque decedente rectore ecclesie de Faversham innotuisset nobis eam ratione ultima presentationis ad nos tanquam ad patronum pertinere, & nos eandem cuidam clericorum nostrorum duximus conferre, vos auctoritate propria in nostri & juris nostri contemptum eam occupare, & contra nos & regni nostri consuetudinem violenter detinere presumpstis, qua de causa vos ab ea de consilio magnatum & fidelium nostrorum secundum regni nostri consuetudinem fecimus amoveri. Nolentes in persona nostra pratermittere quod universis de jure & regni nostri consuetudine tenemur inpendere. Veniente vero nuper in Normanniam dilecto & fidei nostro G. filio Petri Com. Essexie & Justiciario nostro, tam per fidelem ejusdem quam aliorum qui cum eo venerant insinuationem accepimus, quod vos qui fideles nostri esse deberetis, literas apostolicas, quod sine admiratione & mentis turbatione non dicimus, contra nos & coronam regie dignitatem quam in diebus nostris pro posse deprimere contenditis, ad dilectos dominum scilicet Eliensem & conjudices suos impetrare curastis, in quibus inter cetera continetur, quod laicos quosdam qui ex precepto nostro vos dictam ecclesiam contra nos & dignitatem nostram violenter detinentes, ab ea secundum regni nostri consuetudinem amoverunt, & eorum complices (quod nos tangere liquido perpendistis) excommunicatos ubique denunciarent, reducentes vos ad statum & in eo conservantes quem antequam amoti essetis habuistis. Et quia in hujus impetratione contra nos & coronam nostram (quod per Dei gratiam

cum se locus optulerit nullatenus relinqueremus ultum,) manifeste venire presumpstis: nec credimus dominum Papam si sibi de jure & inveterata regni nostri consuetudine plenius innotuisset pro vobis scripsisse sub hac forma. Unde in fide quam nobis & coronam nostram servare tenemini mandamus atque precipimus, quatinus ab hujusmodi prosecutione mandati apostolici quod contra nos & regni nostri consuetudinem fraudulenter & infideliter elicere procurastis, sicuti ea quæ de nobis tenetis diligitis desistatis. Ita vos in hoc & in aliis exhibentes, ne indevotionis vestre excessus majoris quam deceret sit occasio tumultus, & regie indignationis severitatem ultra quam expediret in se mereatur provocare. Teste meipso apud Rothomagum xxx. die Marcii.

Inhibitio facta Judicibus per Regem: Scripsit etiam Rex domino Eliensi & conjudicibus suis sub hac forma.

JOHANNES Dei gratia rex Anglia, &c. Venerabili in Christo patri E. eadem gratia Eliensi episcopo, & dilectis sibi abbati & Priori de sancto Edmundo salutem. Inter ceteras regni nostri consuetudines: & infra. Ubi enarrat de consuetudine quando est lis inter aliquos de advocacy alicujus ecclesie, ut in priori rescripto. Narrat etiam qualiter monachos per manum laicam fecerat amoveri; & post: Veniente nuper ad nos in Normanniam dilecto & fidei nostro G. filio Petri Com. Essexie, & Justiciario nostro, tam per ejusdem quam aliorum qui cum eo venerant fidelium nostrorum insinuationem accepimus, monachos sancti Augustini, quod sine admiratione non dicimus, literas apostolicas vobis porrexisse, in quibus inter cetera continetur, quod laicos quosdam qui ex precepto nostro sub forma praxata abbatem & monachos suos, qui ecclesiam de Faversham contra nos & regni consuetudinem violenter detinentes auctoritate nostra amoverant & eorum complices excommunicatos ubique denunciaretis, dictos abbatem & monachos ad eum statum reducentes & in eo conservantes, quo fuerunt antequam ab ipsa ecclesia fuerant amoti. Et quia eos in hujusmodi impetratione contra nos & coronam nostram dignitatem (quod sub dissimulatione nullatenus poterimus praterire,) manifestius constat venisse, nec credimus dominum Papam si sibi de jure & veterata regni nostri consuetudine plenius innotesceret discretionem vestram scripsisse sub hac forma, vobis qui regni & coronam nostram jura & dignitates nobiscum manu tenere debetis & tueri, in fide qua nobis tenemini mandamus, quatinus in hujus mandati cognitione sicuti ea quæ de nobis tenetis diligitis desistatis omnino. Dat. Rothomagi xxx. die Marcii.

Talibus igitur inhibitionibus regiis monachi S. Augustini terrebantur, nec mirum. Sed à proposito minime flectebantur. Confidentes enim de causæ suæ justitia, apud Judices suos acius instabant, ut ipsi in mandato apostolico secundum formam eis traditam absque personarum acceptione procederent. Judices igitur non volentes nec valentes monachis in sua deesse justitia, ne forte inobedientes apostolicis arguerentur mandatis, literas excusatorias domino Regi scripserunt sub hac forma.

Exculationes

Hubertus
Archiep.

Johannes
Rex.

Excusationes Judicum ad Regem.

Domino suo dilectissimo Johanni Dei gratia illustri Regi Angliæ, &c. E. divina permissione Eliensis ecclesiæ minister humilis & S. eadem gratia abbas & H. Prior sancti Edmundi salutem & debitum ac fidele obsequium. Literas serenitatis vestre nuper recepimus, quarum serie inter cætera continebatur, à temporibus antecessorum vestrorum hanc invaluisse consuetudinem in regno vestro, ut si pendente lite de presentando ad ecclesiam vacantem aliqui in eam sese intrudere presumpserint, ipsi auctoritate regia debeant amoveri: super quo satis admixantes, cum hoc nec consuetudinis esse nec aliquando factum fuisse audierimus; hac regie mansuetudinis auribus suggesta sicut debemus non possumus non dolere. Est autem moris in regno vestro ut intrusi in ecclesiis postquam solempniter ab episcopo loci fuerint excommunicati & publice denunciati, si obstinati in contumacia exire noluerint ad postulationem episcopi loci, potestas secularis auctoritate ecclesiæ debeat excludere taliter resistentes. Adjectum est etiam in eisdem literis vestris, quod abbatem & monachos sancti Augustini juxta prefatam consuetudinem de ecclesiâ de **Faversham** per balivos vestros feceritis amoveri. Quæ confessio sicut nobis visum est circumspiciens & regia honestati congruentius tacita fuisset quam scripto vel verbo publicata, quia sicut dicitur non sine violenta manuum injectione & enormi factum illud perpetratum fuit. In fine vero literarum, In fide qua vobis tenemur districtius nobis inhibere curastis, ne eos qui prænominatos abbatem et monachos de ecclesiâ predictâ de **Faversham** per violentiam eicere presumpserant, juxta tenorem mandati apostolici (quod super hoc valde districtum accepimus) excommunicatos denunciaremus. Sane certissimum teneat dominatio vestra nos prompta voluntate & firmo proposito jura & dignitates regias paratos esse in omnibus conservare, & mandatis vestris tanquam carissimi domini obtemperare, quatenus ordo noster & obedientia qua in omni plenitudine tenemur domino Papæ permiserit: scitum est autem & vestra discretio non ignorat, quod nulli quicquam debere possumus nisi salva obedientia qua ecclesiâ Romanæ tenemur astricti. Et ideo non indignanter ferat regia celsitudo si in tam districto mandato ejus cui nullo jure resistere possumus procedamus, præsertim cum illud sicut nobis visum est regia dignitati non obviet sed congruat honestati. Valete.

Rex autem ut vidit quod propter inhibitiones suas nec monachi à prosecutione suæ causæ nec Judices prædicti delegati ab apostolici mandati executione cessarent, amulorum beati Augustini instigatione totus in furiam versus manum suam extendens ad malum, jussit ut omnes possessiones ipsius abbathie quæ de ipso rege tenentur in capite, confiscarentur. Ministri autem regis quibus hoc opus demandatum fuerat, sicut leones rugientes ut raperent, non solum possessiones temporales in manus Regis seiscierunt, verum etiam omnia bona mobilia & immobilia tam in ecclesiis quam extra ubicumque essent inventa occuparunt, asportarunt & distraxerunt, & quod inauditum est, bona quorundam hominum confiscarunt eo quod ipsi amici sancti Au-

gustini bona ipsius rapere noluerunt: vere dolor iste monachorum sancti Augustini & angustia super omnem dolorem, & omne cor eorum mœrens. Contigit autem ut in hac tempestate dominus Johannes legatus Scotiæ presbyter Cardinalis tituli S. Stephani in Monte Caelio, cum à legatione sua rediret per Cantuariam transitum faciens, ad ecclesiam beati Augustini orandi gratia divertit, & inveniens totam curiam sancti Augustini ministris regis occupatam, super afflictione monachorum condoluit. Convocatisque conventum consolabatur eos, exhortans & contestans ne in tanta tribulatione deficerent, sed de Dei adjutorio propter suæ causæ justitiam firmiter sperarent. Cui conventus respondit, se post Dei misericordiam de sola domini Papæ paternitate & Romanæ curiæ protectione consolationem & remedium expectare.

Istis sic actis, prædictus legatus ad tumbam sancti Augustini in honore ipsius sancti missam solempniter celebravit, tota civitate in ipsa missa turmatim concurrente. In qua missa idem legatus ministros regios qui ipsam abbaciam sic occupaverant, omnimode postposito, solempniter excommunicavit & excommunicatos denunciavit. Interim scripsit idem legatus pro monachis sancti Augustini domino Papæ, exponens ei per ordinem eorum angustiam & afflictionem, regis tyrannidem, archiepiscopi Cantuariensis & archidiaconi sui cæterorumque amulorum callidam machinationem. Unde in fine literarum suarum sic scriptum est. Attendat itaque sancta paternitas vestra, quod nisi maturius & plenius eidem ecclesiâ provideritis & tanta inopugnantiæ malignitati in manu potenti occurrere velitis, funditus evertetur & jam ruit irrecuperabiliter: si igitur hoc per manifestum defectum Romanæ ecclesiæ in fundamento fidei & religionis in Anglicana ecclesiâ invaluerit, ad nichilabitur auctoritas apostolica non solum in Anglicano regno sed quocumque hujusmodi pestifer fumus se diffuderit. Abbas igitur & conventus tam de consilio ipsius legati quam aliorum amicorum iterato mittunt Priorem suum ad curiam Romanam cum literis prædicti legati, satis querulosis gemitibus domini Papæ implorantes auxilium, ut ipse suæ capellæ & speciali filiæ in tantis tribulationibus celerius succurrat, & ne irremediabiliter ruat, jamque ruenti manum suam extendat. Dominus vero Papa tam ex literis legati quam ex relatione ipsius Prioris negotio plenius intellecto, Regis favitiam cupiens delinire, literas deprecatorias pro domo sancti Augustini scripsit Regi in hæc verba:

INNOCENTIUS episcopus &c. Non decet regia serenitatis benignitatem ad suggestionem cujusquam in lesionem alterius declinare, nec ob gratiam alicujus aliorum ladere rationem. Sane significarunt nobis dilecti filii abbas & conventus sancti Augustini Cant. quod cum possessionem ecclesiarum de **Faversham** & de **Middelton** quæ ipsis fuerant in usus proprios per sedem apostolicam confirmata, fuissent ingressi, quidam qui eos indebite insequuntur, usque adeo benevolentiam regiam commoverunt contra eos, ut bona eorum mandaret & faceret confiscari. Cum igitur regiam serenitatem non deceat non solum in monachos & clericos etiam seu quoslibet regulares jurisdictionem indebitam exercere, cum servus domino suo stet aut cadat, rogamus munificentiam tuam & exhortamur

Hubertus
Archiep.

Johannes Rex. in domino quatinus ob reverentiam beati Augustini qui monasterium suum sepultura regum Angliæ dicitur deputasse, ablata eis restitui facias universa, nec impedias nec impediri permittas quo minus suam justitiam prosequantur. Laicis etiam si quibus bona sua forsitan ablata sunt & confiscata fuerint, quia in abbatem & monachos manus noluerunt mittere violentas, restitui faciat regia celsitudo.

Et ut prædictum mandatum apostolicum meliorem fortiretur effectum, dominus papa scripsit *E. Eliensi & M. Wigornensi* episcopis & abbati sancti *Edmundi*, ut ipsi regem adirent et efficaciter inducerent ad omnia & singula prout dominus papa ei scripserat exsequenda. Quod & ipsi tam literis suis quam vivæ vocis oraculo satis efficaciter expleverunt. Et quia suggestum fuerat domino papæ per abbatem & conventum, quod dominus rex ad instigationem et per procurationem domini *Cantuariensis* archiepiscopi et *Simonis Wellensis* archidiaconi et prædicti domini *Cantuariensis* Vicecancellarii præcipue hæc mala supradicta eis intulerat, dominus papa scripsit dominis *Eliensi* et *Wigornensi* episcopis supradictis, ut ipsi super hoc tam per testes idoneos quam per famam vicinæ diligentius inquirerent sublato quolibet appellationis obstaculo, et quicquid invenirent domino papæ sub sigillis suis referrent. Quod mandatum tam archiepiscopum quam prædictum *S. Vicecancellarium* valde terruit, unde et ab illo die à persecutione monasterii sancti *Augustini* maturius se temperaverunt, et pacem inter regem et monasterium prædictum prout poterant reformari procurarunt. Sicque regis furore aliquantulum delinito, regii ministri qui ipsam abbaciam sancti *Augustini* occupaverant, per ipsum regem amoveantur. Set possessiones minime restituuntur, unde de consilio amicorum mittuntur duo nuncii, scilicet *Brandanus* monachus et magister *Gervasius* clericus ex parte abbatis et conventus ad dominum regem, ut si forte prece vel precio possessiones monasterii de manu regis velut clavam de manu *Herculis* extorqueant. Accedunt igitur humiles ad indignantem, supplices ad furem, et sermonibus rethoricis prout ambo erant eloquentissimi regiam deprecantur majestatem, suppliciter exposcunt misericordiam, ut ablata restituat, et more antecessorum suorum libertates et jura ecclesiastica et maxime ecclesias de *Faversham* de sua gratia eis confirmare dignaretur. Et ut facilius petita inpetrarent domino regi ducentas marcas et unum palefridum regie sellæ satis elegantem ex parte abbatis et conventus offerunt, rextamen licet more principum pecuniæ satis avidus, neque pecuniam neque palefridum pro tunc se acceptare velle respondit quousque super hiis dominum *Cantuariensem* consuluerit, eo quod ad ejus instantiam bona monasterii sancti *Augustini* confiscari mandaverit. Dimissi igitur nuncii nostri sub spe bona ad propria redeunt, tempore opportuno ad ipsum regem reversuri. Igitur super hiis dominus rex consuluit archiepiscopum per literas suas quarum tenor iste est, « **JOHANNES** Dei gratia, &c. *H. archiepiscopo* salutem. Accesserunt ad nos nuncii Abbatis & conventus *S. Augustini* instantes petentes & humiliter postulantes quod cartas antecessorum nostrorum eis super ecclesia de *Faversham* collatas misericorditer confirmaremus. Et quia in multis nos offenderunt, propter gratiam nostram & possessionum

suarum quæ in manu nostra sunt restitutionem obtinendam, nobis ducentas marcas & unum palefridum optulerunt. Nos vero licet super eorum petitionem & oblationem plurimum movebamur, nolimus tamen in hiis eos plene exaudire, quousque super hiis vestrum haberemus consilium, unde vobis mandamus quod super hiis nobis consilium vestrum significetis.

Responsio archiepiscopi in hæc verba.

Reverendo domino suo *J. Dei gratia illustri regi Angliæ &c.* *Hubertus eadem gratia Cantuariensis archiepiscopus* salutem & debitam in domino reverentiam. Placuit excellentia vestra à nobis consilium petere super confirmandis cartis antecessorum vestrorum quas monachi sancti *Augustini* Cant. habent super ecclesia de *Faversham* & super restituendis eis possessionibus suis quæ sunt in manu vestra. Licet autem ipsi monachi & vos & nos domine multum offenderint, & ita tam à vobis quam à nobis magis promeruerint malum quam bonum, nolimus tamen eis malum pro malo reddere nec fidem quam vobis debemus male vobis consulendo pro eis ledere. Immo ita vobis volumus consulere sicut fidem nostram erga vos & conscientiam erga Deum cupimus salvare. De cartis igitur antecessorum vestrorum confirmandis vobis respondemus, quod cum constet nobis quod idem monachi habeant cartam bone memoria regis *Willelmi* qui prædictam ecclesiam de *Faversham* eis concedit quantum ad patronum pertinet, nec non confirmationem regis *Henrici* filii sui, & confirmationem regis *Henrici* patris vestri, confirmationem quoque *Ricardi* regis fratris vestri super eadem ecclesia, videtur nobis quod vos quoque juste possitis & debeatis hoc ipsum quod prædecessores vestri memoratis monachis de eadem ecclesia concesserunt & confirmaverunt quantum ad patronum pertinet eis confirmare. De restituendis vero eorum maneriis quæ sunt in manu vestra vobis dicimus, quod cum nullo modo fuerit laudabilis vel laudanda talis eorum inanieriorum destitutio, bona & laudabilis erit celeris eorum restitutio. Set de recipienda oblata vobis pro eorundem restitutione & pro gratia vestra pecunia, nil vobis consulere volumus, cum potius absque pecunia sit facienda restitutio ut nobis videtur quam pro illa, quia taliter ablata potius cum satisfactione quam pro precio sunt restituenda. Vos autem inde faciatis quod vobis bonum videbitur. Scimus quidem quod vos ex destitutione illa parum commodi habueritis cum prædicti monachi habuerunt plurimum dampni, & aliqui fortasse ministri vestri non modicum lucri, de vobis enim in hac parte dici potest, quod vos dumos excuseritis, & alii aves collegerunt. Valete.

Rex igitur hoc archiepiscopi accepto & acceptato consilio, nuncios *S. Augustini* prædictos revocat, pecuniam per eos sibi prius oblatam respuit, set palefridum victus nunciorum precibus acceptat omnibus possessionibus suis monasterio restitutis, & in recompensationem dampnorum qualemcunque quæ huic monasterio intulerat, cartas prædecessorum suorum super ecclesiis de *Faversham* & de *Middelton* & super juribus & libertatibus monasterii, ut paulisper poterit elucere, gratanter confirmat. Sicque factus est istius monasterii patronus & protector qui prius fuerat immanissimus persecutor.

Johannes
Rex.

CAP. XVIII.

§. I. Conflictus pro ecclesia de *Favertham*
cum archiepiscopo & archidiacono.An. Dñi
1202.

Anno Domini M.CC.ij. conflictu cum *Johanne* rege super ecclesia de *Favertham* sic expedito & usque ad finem optatum sumptuose perducto, ad conflictum qui cum archiepiscopo *Cantuariensi* & archidiacono ejusdem habebatur super eadem ecclesia revertamur. Igitur monachis *S. Augustini* ut superius dictum est à domibus personatus prædictæ ecclesiæ post interpositam appellationem ejectis violenter & à possessione sua pacifica spoliatis, Archidiaconus *Cantuariensis*, ad cujus instantiam ejecti fuerant, possessionem prædictarum domorum ingressus violenter tenuit; unde monachi *S. Augustini* appellationes suas coram domino papa *Innocentio* cum effectu sunt profecuri. Partibus itaque monachorum & archidiaconi coram domino papa constitutis, Monachi proposuerunt se à possessione sua pacifica in ecclesiæ domibus de *Favertham* post appellationem legitime interpositam violenter & contra juris ordinem per archidiaconum spoliatos, quare petebant se restitui. Procurator archidiaconi ex adverso respondit, custodias ecclesiarum vacantium in archidiaconatu *Cantuariensi* tam de consuetudine quam de jure communi ad ipsum archidiaconum pertinere. Hiis & multis aliis in præsentia domini papæ judicialiter propositis, sicut ex illa decretali apparet extra de appellationibus bonæ memoriæ *O. de Camera* quæ super istum casum est fundata, papa mandavit *Londoniensi* & *Roffensi* episcopis, & *Priori sancti Albani*, ut ipsi abbatem *S. Augustini Cant.* & monachos in eundem statum restituerent in quo fuerunt tempore appellationis emissæ. Cujus mandati auctoritate, prædicti executores vocatis ad præsentiam partibus, possessionem prædictæ ecclesiæ de *Favertham* abbati *S. Augustini* adjudicarunt cum omnibus fructibus medio tempore perceptis. Unde archidiaconus *Cantuariensis* *Henricus* nomine de *Stanford*, coram prædictis executoribus cessit à possessione ecclesiæ antedictæ ratione sententiæ contra ipsum prolata. Remisit etiam abbatem *S. Augustini* omnes actiones quas habebat erga ipsum ratione custodiæ ecclesiæ de *Middelton* & resignavit, literis super hiis inpetratis, in manus executorum prædictorum. Et abbas *S. Augustini* remisit prædicto archidiacono *Cantuariensi* omnes fructus & obventiones quos medio tempore perceperat de ecclesia de *Favertham*; exceptis fructibus tunc in grangiis existentibus: sicut quædam litera tam executorum prædictorum quam archidiaconi sigillis munita plenius testatur, Sicut superius dictum est.

De archiepiscopo *Cantuariensi* in causa quæ supra.

Causam istam ecclesiæ de *Favertham* quantum ad violentiam per archiepiscopum & laicos abbatem & monachis *S. Augustini* illatam, ab initio commiserat *Londoniensi* & *Elyensi* episcopis & Abbati & *Priori S. Edmundi*. Set ipsis mandatum apostolicum minus rigide exsequentibus propter partis adversæ frivolæ exceptiones & dilationes frustratorias. Unde dominus papa iterato mandat eisdem iudicibus sub hiis verbis.

INNOCENCIUS episcopus, &c. Venerabilibus fratribus, &c. Grave gerimus & molestum & de discretionem vestra compellimur non mirari solummodo set moveri, quod cum jam sit annus elapsus ex quo super negotio ecclesiæ de *Favertham* mandatum recepistis apostolicum exequendum, in tantum appellationibus frustratoriis & frivolis exceptionibus detulistis, ut nondum sub examine vestro potuerit habere processum. Unde dilecti filii abbas & fratres sancti Augustini Cant. præter grandes injurias & jacturas graves nichilominus labores & sumptus sunt subire coacti. Volentes igitur eisdem fratribus qui post Deum alium præter nos defensores non habent, in tanta necessitatis articulo subvenire, devotioni vestra per apostolica scripta mandamus & districte precipimus, quatinus omni gratia & timore postpositis, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, cogatis partem adversam per distinctionem ecclesiasticam litem protinus contestari, & testes quos utralibet pars tam super principali quam quolibet incidenti duxerit producendos, infra duos menses post litis contestationem recipere ac examinare curetis, ita quod si nequiveritis personaliter interesse, per viros discretos id nichilominus exequamini, à quibus non liceat aliquatenus appellare, cum hoc mandatum celerem velimus sortiri effectum, ne præfatum monasterium cogatur diutius laborare. Attestationibus vero receptis, præfigatis partibus terminum competentem, quo cum ipsis, recepturi sententiam nostro se conspectui representent: Ad quem si qua partium venire noluerit, nos nichilominus procedemus. Si vero pars adversalitem noluerit infra triduum contestari, vos procuratorem monasterii omni appellatione & contrarietate remota in possessionem rei de qua agitur inducatis & defendatis inductum. Insuper si voluerit infra annum, non vobis set nobis legitimam offerat cautionem. Testes vero qui nominati fuerint, &c.

Hujus igitur mandati novitate excitati suprascripti Judices delegati, vocatis ad suam præsentiam partibus in ipsa causa processerunt in forma quæ sequitur. Quem quidem processum quia ipsum inter quædam acta & attestations prædictam causam contingentia scriptum reperi, hic annotare dignum duxi, nichil augendo vel diminuendo in hæc verba.

Cum coram dominis *Londoniensi* & *Elyensi* & abbate *S. Edmundi* iudicibus à sede apostolica delegatis lis inter archiepiscopum & abbatem sancti Augustini & monachos incipere debuisset, contigit archiepiscopum & dominos *Eliensem* & *Londoniensem* ex causis necessariis transfretare, sicque propter eorum absentiam causa usque ad eorum reditum cepit dilationem. Quibus reversis, archiepiscopus citatus edicto peremptorio, statim se per procuratorem defendit, nec subterfugium aliquod quærens nec eciam exceptionem aliquam proponens, dicebat se paratum litem contestari & intentionibus abbatis & conventus respondere, si vicissim abbas & conventus archiepiscopo eos reconvenire volenti responderent. Cumque & iudicibus & partibus placeret reconventionem esse admittendam, procurator abbatis & monachorum *S. Augustini* intentionem suam proposuit in hunc modum.

“ Archiepiscopus, post appellationem abbatis
“ *S. Augustini* pro se & pro monachis suis, pro ec-

cle-

Johannes
Rex.

« clesiis etiam abbatiz sue cum parochianis earum,
« & præcipue pro ecclesia de **Faverham** cum pa-
« rochianis suis ad dominum papam legitime inter-
« positam, post eandem etiam appellationem so-
« lempniter innovatam, & contra libertatem mona-
« sterii sancti *Augustini*; per magistrum *Everar-*
« *dum* quondam officialem archidiaconi & per de-
« canos quosdam & capellanos, quosdam monachos
« sancti *Augustini* excommunicavit.

« Item ecclesias quæ pertinent ad donationem ab-
« batis S. *Augustini*, post eandem appellationem,
« & post appellationem Rectorum earum, & con-
« tra tenorem libertatis monasterii S. *Augustini*,
« generali supposuit interdicto. Parochianos etiam
« earum à divini officii & sacramentorum percepti-
« one suspendit, mortuorum etiam sepulturam in-
« terdixit.

« Item cum archiepiscopus transitum faceret per
« **Faverham** parochianis sibi occurrentibus bene-
« dictionem suam denegavit, denunciando eos ex-
« communicatos eo quod monachis S. *Augustini*
« communicaverant; hoc etiam post dictam appella-
« tionem abbatis factum est.

« Item quod archiepiscopus impedit jus abbatis
« et conventus in ecclesiis suis vacantibus, differen-
« do institutiones clericorum suorum, utpote ma-
« gistri *I.* qui præsentatus est ad ecclesiam de **Stone**
« et *R.* clerici præsentati ad ecclesiam de **Langedon**.

« Propositum est etiam à procuratoribus supra-
« dictis, quod cum ipse archiepiscopus post appella-
« tionem ad dominum papam pro eis interpositam
« coram eodem super ecclesia de **Stone** vacante ne
« quid in præjudicium eorum fieret, et *I.* clerici
« quem ad eandem ecclesiam præsentaverunt, post
« appellationem etiam procuratoris ipsius clerici pro
« eo sic interpositam, eandem ecclesiam supposuit
« interdicto, quod interdictum fere per annum dura-
« vit et dimidium.

« Procurator vero archiepiscopi reconveniendo
« abbatem & conventum super pluribus articulis &
« approbata reconventionem respondit hoc modo.

« Archiepiscopus nescit an abbas appellaverit,
« si tamen appellaverit ejus appellationi in eo casu
« non fuit differendum, quia manifesta fuit ejus
« intrusio in ecclesiam de **Faverham**. Probet igitur
« abbas se appellasse, & si forte hoc probaverit, nos
« probabimus illi appellationi non fuisse differendum.

« Item procurator archiepiscopi confessus est ex-
« communicasse in genere omnes illos qui se intru-
« serant in ecclesiam de **Faverham**, & eum eccle-
« sias de **Faverham** & **Stone** suspendisse & quas-
« dam alias ecclesias monasterii S. *Augustini*, set
« nescit quas vel quot; & dixit has sententias ex-
« communicationis & interdicti juste tulisse ob de-
« lictum manifestum monachorum scilicet intrusio-
« nem. Cum enim monuisset eos, ut asservit, ut ab
« intrusione sua desisterent, & illi semper pertinaci-
« ter in ea perseverarent, credebatur eos sic saltem à sua
« intrusione revocare.

« Adjecit etiam idem procurator, sententias illas
« latas fuisse non in præjudicium alicujus appella-
« tionis legitime factæ, nec contra libertatem ali-
« quam monasterii S. *Augustini* competentem.

« Adjecit etiam, quod archiepiscopus ingredi-
« ens **Faverham** unica benedictione benedixit
« omnibus habitantibus in ea. Set postea cum vil-
« la sit magna et populus multus, non potuit singulis

« sibi occurrentibus singillatim benedicere, nulli ta- *Hubertus*
« men benedictionem denegavit qui prius universi- *Archiep.*
« tati benedixerat, Nullum etiam sibi occurrentium
« nominatim denunciavit excommunicatum.

« Adjecit etiam, archiepiscopum juste differre
« institutiones duorum clericorum sibi præsentan-
« torum, jure enim suo utitur, et juris executio non
« habet injuriam. Monachi enim in illas duas ec-
« clesias se intruserunt de **Langedon** scilicet et **Stone**,
« et adhuc eas detinent, unde ad præsentationem
« intrusorum nullum debuit archiepiscopus admit-
« tere nec instituere in illis, ipsis in intrusione perse-
« verantibus. Recedant ergo monachi ab intrusio-
« ne, et archiepiscopus libenter admittet clericos ab
« eis præsentatos.

§.2. *Conflictus pro ecclesia de Middelton* per archiepiscopum.

« Idem reconvenit abbatem & monachos S.
« *Augustini* dicens, quod ipsi mortuo *Francone*
« persona ecclesiæ de **Middelton**, in ecclesiam de
« **Middelton** vacantem quadriennio transacto se in-
« truserunt, & fructus & obventiones ejus ad va-
« lenciam lxxx. marcarum minus rationabiliter in u-
« sus proprios converterunt, & quod sæpius per ar-
« chiepiscopum moniti, tamen neque ei clericum
« idoneum ad ipsius regimen præsentarunt, neque
« ipsum vel ejus officialem custodiam ipsius tan-
« quam vacantis habere permiserunt. Petit ergo
« archiepiscopus ut auctoritate dominorum judi-
« cum monachis ab eadem ecclesia amotis, ei cu-
« stodia dictæ ecclesiæ tanquam vacantis tradatur.
« *Secundo*, ut monachi solvant ei & officialibus suis
« omnes fructus & obventiones quas perceperunt à
« tempore quo se intruserunt. *Tercio*, ut satisfaci-
« ant sibi super injuria ab eis sibi illata super dicta
« ecclesia dicto modo. *Quarto*, ut ipse finatur cle-
« rico cui voluerit dummodo idoneo ecclesiam illam
« auctoritate *Lateranensis* concilii dare, irrequisito
« monachorum consensu, salvo eis postmodum jure
« patronatus si salvum esse debeat. Item, mortuo
« *O. de Camera* persona ecclesiæ de **Faverham**,
« dicti monachi se in illam ecclesiam intruserunt
« sprete auctoritate archidiaconi, omnes obventio-
« nes illius sibi indebite appropriantes. Et licet
« sæpius moniti nondum tamen quemquam ad illi-
« us regimen archiepiscopo præsentaverunt, et ibi-
« dem missas celebrare indebite & alia sacerdota-
« lia ministrare præsumpserunt. Petit igitur archi-
« episcopus sibi super hiis injuriis satisfieri, obven-
« tiones à tempore intrusionis prædictæ perceptas
« sibi vel officiali suo restitui, & ut liceat ei ecclesi-
« am illam clerico idoneo auctoritate *Lateranensis*
« concilii dare.

« Adjecit etiam quod monachi sancti *Augusti-*
« *stini* in ecclesiam de **Stone** elapso anno se intruse-
« runt, & obventiones ad valenciam xx. marcarum
« indebite usurparunt, jus archiepiscopi & archidia-
« coni sui in ea enervantes. Petit igitur ut mona-
« chis ab ea amotis sibi super hac injuria satis-
« fiat, & obventiones à tempore vacationis perce-
« ptæ ei vel officiali suo reddantur, & ut liceat ei
« etiam de hac ecclesia auctoritate *Lateranensis*
« concilii disponere, cum præscriptio sex mensium
« auctoritate *Lateranensis* concilii currens contra
« patronum omnino non præsentantem æque curra-
« tur sicut contra patronum viciosum præsentantem.

Adjecit

Johannes
Rex.

« Adjecit etiam similem queremoniam super ec-
« clesia de **Langedon**, in qua monachi similiter se
« nuper intruserant, petens similiter illius custodiam
« sibi cedi & super injuria sibi satisfieri.

« Adjecit etiam procurator archiepiscopi, archie-
« piscopum & archidiaconum suum debere habere
« custodiam omnium ecclesiarum vacantium in qui-
« bus monachi S. *Augustini* habent jus patronatus.

« Adjecit quoque archiepiscopum & archidiao-
« num suum esse in possessione hujus juris, unde pe-
« tit ut hoc jure libere & sine impedimento uti
« possit.

« Procurator abbatis & monachorum sancti *An-*
« *gustini* respondit, quod cum archiepiscopus pro-
« poneret abbatem & monachos intrusos in ecclesi-
« am de **Middelton**, eo quod ut asserbat ecclesia
« illa vacans erat & custodia ejus dum vacaret ad
« ipsum vel archidiaconum suum pertineret, certificari
« voluerint abbas & monachi, utrum archiepisco-
« pus contenderet se an archidiaconum jus custodiæ
« habere in ecclesia prædicta.

Et incontinenti responsum est à procuratore ar-
chiepiscopi, « Custodiam illius ecclesiæ principali-
« ter ad archiepiscopum, secundo & auctoritate
« archiepiscopi ad archidiaconum suum pertinere.

Consequenter respondit procurator abbatis,
« Quod etsi vacaret ecclesia de **Middelton**, nichilo-
« minus custodia illius & claves & proventus non
« ad archiepiscopum, immo ad abbatem & mona-
« chos tempore vacationis pertineret. Adjecit quo-
« que, illam non esse vacantem, immo abbatem &
« monachos S. *Augustini* ejusdem personatum ha-
« bere, seu canonicum titulum percipiendi omnes
« proventus illius, & sic eos jure sine consilio frau-
« dis seu intrusionis ecclesiam sibi retinere. Et ideo
« archiepiscopus frustra ad vacantem super proven-
« tibus & ipsius quasi vacantis frustra eos molesta-
« bat, frustra, quasi injuria ei illata fuisset sibi pe-
« tebat satisfieri, cum abbas & monachi jure suo
« usi fuerint, & juris executio non habet injuriam.
« Super ecclesia de **Faversham** omnino idem; eam
« totam in usus suos sibi retinuerunt, quandoque
« etiam clericis secularibus nunc sub majori, nunc
« sub minori pensione, nunquam tamen ad firmam
« concesserunt. Tandem defuncto *Osberno de Ca-*
« *mera* cui ecclesiam illam ad instantiam *Henrici*
« regis sub pensione sex marcarum concesserant,
« jure suo & licite, & citra injuriam archiepiscopi,
« & sic citra vicium intrusionis ingressi sunt posses-
« sionem illius ecclesiæ.

Requisitus procurator abbatis à procuratore ar-
chiepiscopi, « Quo institute habuerunt monachi
« jus patronatus in ecclesiis de **Faversham** & de
« **Middelton**; habita deliberatione respondit in
hunc modum.

« Abbas & conventus credunt, quod tempore con-
« cessionis & confirmationis regis *W.* primi super
« ecclesiis de **Faversham** & de **Middelton** eis fa-
« ctæ, archiepiscopus *Cantuariensis* qui tunc fuit
« instituit abbatem & conventum in eisdem eccle-
« siis. Set ad idem probandum nec testes habent,
« nec instrumenta super hoc specialiter confecta.
« Verum pro certo sciunt quod archiepiscopus *Theo-*
« *baldus* concessit eis ecclesias illas, & bonæ me-
« moriæ *Celestinus* easdem eis confirmavit. Præ-
« terea adjecit procurator abbatis, quod archiepi-
« scopus falso suggessit domino papæ monachos

« manu armata detinuisse ecclesiam de **Faversham**.
« Adjecit etiam, archiepiscopum frustra prætere
« ignorantiam circa appellationem abbatis cum
« publice innovata fuisset. Adjecit etiam, quod
« nuncii abbatis & monachorum cum literis eorum
« accesserunt ad archiepiscopum apud **Slyndon**,
« conquerentes quod post eorum appellationem fa-
« ctam & solempniter innovatam magister *Everar-*
« *du* tunc officialis archidiaconi *Cantuariensis* in
10 « præjudicium & contra libertatem monasterii S.
« *Augustini* monachos in ecclesia de **Faversham**
« tunc existentes auctoritate archiepiscopi excom-
« municavit, & ecclesias abbatiæ generali supposuit
« interdicto. Cumque instantius peterent ut archi-
« episcopus illas sententias irritaret, archiepiscopus
« warrantizare eas voluit nec eas irritare, dicens,
« dictis appellationibus non fuisse deferendum. Cum
« igitur appellatio abbatis ad notitiam archiepisco-
« pi pervenit, & ipse nichilominus illas sententias
20 « post appellationem factas ratas habuit, cum rati-
« habitio retro trahatur, excusationem ignorantia
« si quam ab initio habuit ex post facto amisit,
« adiciens, hæc omnia à magistro *Everardo* & per
« eum & auctoritate ejus facta fuisse.

Super ecclesiis de **Stone** & de **Langedon** respon-
dit procurator abbatis & conventus, « Quod cum
« custodia earum & aliarum sui patronatus ad ab-
« batem & monachos pertineret, cum & ipsi ad il-
« larum ecclesiarum regimen personas idoneas ar-
30 « chiepiscopo præstassent, archiepiscopus eos su-
« per custodia earum seu proventibus injuste mo-
« lestabat. Item procurator abbatis & conventus
« confessus est in jure monachos S. *Augustini* deti-
« nuisse ecclesias de **Stone** & de **Langedon** ex
« quo vacaverunt, & adhuc detinere, & nolle cu-
« stodiam earum archiepiscopo vel archidiacono di-
« mittere, nec debere, cum ad eos spectaret custo-
« dia omnium ecclesiarum vacantium sui patronatus
« & non ad archiepiscopum vel archidiaconum, &
40 « eos in possessione hujus custodiæ esse, & non archi-
« episcopum vel archidiaconum.

HI S itaque hinc inde propositis utriusque partis
testes sunt admissi, multi quidem. Quorum
multitudo à iudicibus ad minorem numerum reda-
cta fuisset, nisi quia partes instabant ut omnes ad-
mitterentur propter articulorum probandorum mul-
titudinem. Publicatis demum attestationibus, pa-
ratus fuit archidiaconus à iudicibus sententiam ac-
50 « cipere, & hoc instanter petiit, ut scilicet ipsi inspectis
attestationibus sententiarent. Set pars adversa sen-
tentiam domino papæ maluit reservare. Deinde cum
renunciatum esset productioni super testibus repe-
lendis, die ad idem præfixo facta est instrumento-
rum sancti *Augustini* exhibitio. Postmodum vero
die scilicet Martis proxima post caput jejunii, dicti
iudices partibus peremptorium præfixerunt diem,
scilicet diem natalis beatæ *Mariæ* quo coram do-
mino papa compareant sententiam recepturi. Set
amicis mediantribus & de pace tractantibus, rex
ipse scripsit archiepiscopo supplicando, ne ipse ab-
batem super ecclesiis de **Faversham** & de **Mid-**
60 « **delton** molestaret seu impediret quo minus de præ-
dictis ecclesiis possit disponere & in usus proprios
convertere. Igitur archiepiscopus *H.* tandem vo-
lens ea quæ pacis sunt & non belli, ob regis reve-
rentiam, prædictas ecclesias prædecessoris sui *Theo-*
baldi

Hubertus
Archiep.

Johannes Rex. baldi vestigiis inhærendo ratificavit perpetuo possidendas.

An. Dñi
1204.

Anno Domini M. CC. iij. facta fuit finalis concordia in curia domini regis apud Westmonasterium coram Justiciariis suis inter *Willelmum David* petentem, & *R.* abbatem tenentem de lv. acris cum pertinentiis in *Blunstede*, unde recognitio de morte antecessoris submonita fuit inter eos in præfata curia, scilicet quod prædictus *W.* remisit & quietum clamavit de se & hæredibus suis prædicto abbati & successoribus suis totum jus & clameum quod habuit in prædicta terra cum pertinentiis. Et pro hac quietâ clamatione, sine & concordia idem abbas dedit eidem decem marcas. Anno sequenti *Ganfridus* Prior ecclesiæ Christi & ejusdem loci capitulum confirmationem superius nominatam per litteras suas patentes sigillo eorum communi signatas ratificaverunt; set & totus processus sigillis judicum signatus penes nos remansit, partibus coram papa, eodem archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, die præfixo ibidem minime comparentibus.

De ecclesia de Worden.

Cum controversia mota fuisset inter abbatem & Priorem de *Ledis* super ecclesia de *Worden*, tandem sub hac fine quievit, videlicet quod pro bono pacis & ob litem super prædicta ecclesia inter partes sopiendam, idem Prior unam marcam argenti ecclesiæ beati *Augustini* annuatim ad duos terminos, scilicet ad festum *S. Michaelis* & in Pascha æqualiter persolveret. Hujus compositio est inter partes communis sigilli appositione roborata.

S. 3. Dimissio manerii de Preston J. filio W. Capel.

1206.

Anno sequenti, viz. M. CC. vj. dimisit abbas *Rogerus* manerium de *Preston* ad feodi firmam sub hoc tenore. *Sciant presentes & futuri, &c.* quod ego *Rogerus Dei gratia abbas, &c.* concessimus & dimisimus & presenti carta nostra confirmavimus *Johanni filio Willelmi Capel* totum manerium nostrum de *Preston* cum hundredo quod *Willelmus Capel* pater prædicti *Johannis* de nobis tenuit, Tenendum & habendum de nobis hæreditarie sibi & hæredibus suis imperpetuum, reddendo inde nobis singulis annis de feodi firma de dominico ipsius manerii decem libras sterlingorum in quatuor anni terminis, in natali Domini scilicet de firma l. s. in Pascha de firma l. s. in natali sancti *Johannis Baptistæ* de firma l. s. in eodem termino pro hundredo ipsius manerii xxx. s. singulis annis, in festo sancti *Michaelis* C. ij. s. scilicet de firma l. s. & pro redditu hominum tenentium ipsius manerii l. s. similiter annuatim de *Romescot* ij. s. & pro dono vicecomiti ij. s. annuatim temporibus quibus dari consueverunt. Inveniet etiam prædictus *Johannes* & hæredes sui sex homines de prædicto manerio de *Preston* ad levandum & tassandum fœnum nostrum de *Langeport* ad summonitionem nostram in cibo Celerarii nostri. Ipse autem *Johannes* & hæredes sui sequentur curiam nostram sancti *Augustini*. Jus vero patronatus ecclesiæ jam dicti manerii de *Preston* nobis & ecclesiæ *Augustini* imperpetuum retinemus; in quo scilicet patronatu dictus *Johannes* vel hæredes sui nil imperpetuum debent

vindicare. Et si placitum emerferit in hundredo *Hubertus de Preston* quod ibi non possit terminari, ad curiam nostram de sancto *Augustino* veniet & ibi terminabitur. Facta est autem hæc dimissio anno Domini M. CC. vj. in crastino *S. Petri ad vincula*.

Nec occasione istius traditionis est credendum quod manerium de *Preston* sit tunc primo extra traditum, nam sicut ex superscripta indentura & ex transcripto cujusdem literæ quod sequetur liquido apparebit, *Willelmus Capel* pater prædicti *Johannis Capel* tenuit manerium de *Preston* antedictum de abbate sancti *Augustini* ad feodi firmam xij. librarum & xij. s. Tenor vero illius transcripti sicut invenitur in textu sancti *Adriani*, est iste.

Sciant presentes & futuri, quod ego *Rogerus Dei gratia electus sancti Augustini & ejusdem loci conventus concessimus Rogero filio Reinfridi & hæredibus suis custodiam hæredum W. Capel, Johannis videlicet & Olympiæ sororis suæ cum tota terra sua, scilicet feudo de Wene & firma de Preston, salvo servicio quod eadem terra debent ecclesiæ nostræ sancti Augustini, & salva firma de Preston, scilicet xij. l. & xij. s. quatuor anni terminis. Ita quod *Rogerus* habebit prædictam wardam donec pueri habeant ætatem quod possint terram tenere, & tunc maritabit illos, ita quod non sint desperati.*

S. 4. De advocacione ecclesiæ de Preston.

EX prædictis liquet quod de eodem manerio debetur warda & maritagium, & per consequens homagium. Cujus primæ traditionis occasione existit quædam contentio inter dominum *R.* tunc electum hujus monasterii & *Johannem Capel* superius nominatum de advocacione ecclesiæ; unde recognitio magnæ assisæ summonita fuit in curia regis apud *Cantuariam*, scilicet quod prædictus *J.* recognovit prædictam advocacionem esse jus ipsius abbatis & ecclesiæ sancti *Augustini*, & illam remisit & quietam clamavit de se & hæredibus suis prædicto abbati & successoribus suis imperpetuum. Quando vero istud manerium primo fuerit extra traditum, nullius memoriæ potui invenire vestigium. Fuit enim cum hundredo antiquis temporibus pertinens ad cameram monachorum *S. Augustini*, & defendebat se pro v. solinis & fuit apprefiatum ad xix. l. ut patet in *Domesday* regis *Willelmi*. Ignoscat ei Deus qui à cameraria illud manerium primo alienavit.

CAP. XIX.

S. 1. Alexander monachus noster in abbatem creatus est.

Anno Domini M. CC. xij. die undecim mille An. Dñi
1212. virginum obiit dominus *Rogerus* abbas hujus monasterii senex & plenus dierum. Qui diebus suis pro juribus suæ ecclesiæ multa adversa sustinuit, ser omnia Deo cooperante illæsa custodivit, & in capitulo sub lapide albo sepelitur. Quo defuncto, magister *Alexander* hujus monasterii monachus & sacre Theologiæ professor eximius in abbatem eligitur. Vir utique facundissimus, tam seculari quam ecclesiastica sapientia eruditissimus, & ipsi regi *Johanni* amantissimus utpote ejus connutricius, qui à rege

Johannes
Rex.

rege Johanne gratanter receptus cum ab archiepiscopo Stephano instanter peteret, ut ipse eum in ecclesia sua sancti Augustini sine exactione professionis benediceret juxta tenorem sui monasterii privilegiorum, archiepiscopus omnino ipsum benedicere denegavit; à quo gravamine interposita appellatione cogitur electus Alexander transmarinas petendo patrias pro sua benedictione optinenda Romanum adire pontificem. Constitutis igitur in præsentia domini papæ Innocentii iij. Alexandro electo sancti Augustini ex una parte, & magistro R. procuratore archiepiscopi Cantuariensis ex altera, electus noster firmiter asseruit, ipsum debere benedici ab archiepiscopo sine exactione professionis, sicut per sententiam bonæ memoriæ Alexandri papæ iij. in benedictione Rogeri abbatis fuerat diffinitum, procuratore archiepiscopi contra obiciente, quod eadem sententia per eundem Alexandrum papam postmodum fuit revocata, sicut quarundam literarum transcriptis nitebatur ostendere; quarum tenor de verbo ad verbum postea loco suo subinseritur. Sed dominus papa vacationis nostræ dispendio cupiens providere, & utrique parti sine alterius juris præjudicio consulere, electum nostrum Alexandrum in abbatem benedixit, dansque archiepiscopo literas testimoniales, quod eundem electum absque præjudicio archiepiscopi benedixisset, assignans tam sibi quam abbati terminum peremptorium in concilio generali proximo futuro. In quo si archiepiscopus posset sufficienter ostendere, quod abbas S. Augustini in benedictione sua deberet archiepiscopo facere professionem, eam faceret sibi humiliter exhiberi, alioquin ipsum abbatem ab impetitione archiepiscopi penitus absolveret; sicque abbas noster domi revertitur, & à Johanne rege familiariter recipitur, ipsi regi firmiter inhærendo cum fere omnes prælati Angliæ & barones ipsum dereliquerant in execrabili discordia inter eos exorta.

§. 2. De monachis sanctæ Trinitatis ab exilio redeuntibus.

An. Dñi
1214.

Anno Domini M. CC. xiiij. redierunt monachi ecclesiæ Christi ab exilio pace eorum facta cum rege per abbatem Alexandrum. Et reversi laborem abbatis male remuneraverunt, archiepiscopum Stephanum ad officium suum in omnibus exercendum de transmarinis partibus quem in exilio poluerat ad ecclesiam suam vocavit.

§. 3. De liberis electionibus episcoporum & aliorum prælatorum Angliæ.

Eodem anno concessit omnibus archiepiscopis episcopis, & abbatibus per Cartam suam pro dampnis & ablatiis eorum tempore interdicti una toti ecclesiæ Anglicanæ, quod qualiscumque consuetudo in eadem ecclesia Anglicana fuerit observata, & quicquid juris sibi hæcenus vendicaverit in electionibus quorumcumque prælatorum, ipse ad ipsorum petitionem communi consensu baronum concessit, ut de cætero in universis & singulis ecclesiis & monasteriis cathedralibus & conventualibus totius Angliæ liberæ sint imperpetuum electiones salva sibi custodia ecclesiarum vacantium quæ ad se debent pertinere. Promisit etiam quod non impediat nec permittet seu procurabit impedire, quin in sin-

gulis ecclesiis & monasteriis postquam vacaverint, Stephanus Archiep. quodcumque voluerint libere procedant electores, petita tamen prius ab ipso licentia eligendi, quam non promisit denegare. Data fuit superscripta carta apud novum templum Londoniæ in crastino S. Hilarii anno supradicto. Quam Cartam Innocentius papa tercius confirmavit sub hac forma.

INNOCENTIUS episcopus, &c. Dignis laudibus: & infra. Cum enim inter regnum & sacerdotium Angliæ non sine magno periculo atque dampno super electionibus prælatorum gravis fuerit controversia diutius agitata, illo tandem cui nichil est impossibile, quique ubi vult spirat, mirabiliter operante, carissimus in Christo filius noster Johannes rex Angliæ illustris, liberaliter ex mera & spontanea voluntate de consensu communi suorum Baronum, pro salute animæ suæ ac prædecessorum & successorum suorum vobis concessit & suis literis confirmavit, ut de cætero in universis & singulis ecclesiis ac monasteriis cathedralibus & conventualibus totius regni Angliæ imperpetuum liberæ fiant electiones quorumcumque prælatorum magnorum etiam & minorum. Nos igitur gratum & ratum hoc habentes, concessionem hujusmodi vobis & per vos ecclesiis & successoribus vestris prout in ejusdem regis literis perspeximus contineri, auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, & ad majorem autem firmitatem & perpetuam memoriam hujus rei, literas regis super hoc confectas præsentibus inseri fecimus. Quarum tenor talis est, Johannes Dei gratia rex Angliæ, &c.

§. 4. Professio per abbatem archiepiscopo non est præstanda.

Anno Domini M. CC. xv. abbas Alexander An. Dñi 1215. iter suum arripuit versus Romam ad concilium generale quod fuit eodem anno sub die S. Martini, ut juxta præfixum sibi terminum procederet in causa quæ vertebatur inter ipsum & archiepiscopum super professione exhibenda. Partibus igitur in præsentia papæ constitutis, abbas instanter petiit, ut secundum præscriptam eis formam papa procederet. Archiepiscopo respondente, quod tunc agere non posset tum quia erat aliis negotiis præpeditus, tum quia venerat minus instructus. Papa tamen videns frustratoria archiepiscopi subterfugia, nolens litem protelare, indixit archiepiscopo, ut ipse ageret cum ipse ad audientiam Papæ super hoc appellasset, aut ipse Papa prædecessoris sui Alexandri Papæ iij. sententiam confirmaret, perpetuum silentium archiepiscopo super exactione professionis inponendo. Igitur archiepiscopus videns sibi subterfugium non pateri, exhibuit quarundam literarum apostolicarum transcripta, ex quibus nitebatur ostendere, quod idem Alexander Papa sententiam quam pro abbate nostro Rogero tulerat postea revocasset. Quarum literarum totum tenorem ad futurorum memoriam & cautelam hic subiciemus.

ALEXANDER episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Cantuariensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, & dilecto filio Priori ejusdem ecclesiæ salutem & apostolicam benedictionem. Memoriter recolimus qualiter inspectis tenoribus privilegiorum S. Augustini Cant. tibi frater archiepiscopo abjudicavimus professionem dilecti filii nostri

Johannes
Rex.

Rogeri abbatis ejusdem monasterii, & eum à tua & successorum tuorum subjectione duximus absolvendum. Verum quia pro certo comperimus ea transcripta pro maxima parte esse falsa, quosdam etiam antecessorum nostrorum professionem abbatis sancti Augustini prædecessoribus tuis sententialiter adjudicasse, literas illas quas prænominato abbati super professione tibi non facienda indulsumus, auctoritate apostolica revocamus. Dat. &c. Item ALEXANDER episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Cantuariensi & apostolica sedis legato, &c. Ideo sumus in eminentia sedis apostolica constituti, ut æqua lance justitiæ singulis sua jura reddamus, & si quid minus æqualiter factum est, illud ad rectitudinis tramitem revocemus. Licet itaque monasterium S. Augustini Cant. tanquam specialiter nostrum, paterno diligamus & foveamus affectu, ipsi tamen eam libertatem indulgere nolumus, per quam tuis & ecclesiæ tuæ dignitatibus derogeretur. Quoniam igitur quorundam suggestionibus & quibusdam privilegiis falsis, sicut postea manifeste comperimus, ab abbatibus sancti Augustini tibi debitam tuis antecessoribus diu exhibitam tibi abstulimus professionem, Nos intuitu æquitatis & ob reverentiam beati Thomæ martyris, tibi & successoribus tuis imperpetuum confirmamus. Dat. Laterani &c. Set quoniam archiepiscopus non ostendebat originalia istarum literarum, neque earum copiam sub manu publica, cum hoc fuisset sibi tunc maxime necessarium, ipsæ literæ habitæ sunt suspectæ: unde quæsito registro ipsius Alexandri papæ tertii & diligenter exquisito, nulla omnino mentio de ipsis literis est reperta, quare ipsa duo paria literarum sunt condemnata falsi & cancellata ab ipso Papa Innocentio tertio in ipso concilio generali non sine magna archiepiscopi confusione & erubescencia. Ipsa vero sententia quam idem Papa Alexander tulerat pro monasterio sancti Augustini super professione non exhibenda archiepiscopo, de verbo ad verbum inventa est registrata. Quibus ita gestis, turbatus archiepiscopus & animo consternatus, ne nichil videatur egisse, proposuit in ipso concilio quod abbas teneretur sibi de jure communi facere professionem, quare eam sibi humiliter petebat exhiberi. Set abbas ex adverso respondit, quod etsi ad illud teneretur de jure communi, de jure tamen speciali erat exemptus ostendens tam privilegia foundationis monasterii sui quam sententiam felicitis recordationis Alexandri Papæ supradictam pro monasterio suo promulgatam. Et reconveniens ipsum archiepiscopum quod contra tenorem privilegiorum suorum homines servientes & clericos suos de facto cum de jure non possit excommunicasset, & ecclesias ad monasterium pertinentes ecclesiastico supposuit interdicto. Cumque super his aliquandiu fuisset disputatum, prædictus archiepiscopus alium peciit sibi terminum indulgeri, infra quem cum suo posset deliberare conventu. Unde Papa præfixit ei terminum, festum scilicet omnium Sanctorum proximo futurum, sub hac forma, Quod nisi deliberaret potius cedere quam contendere in hac causa, extunc in expensis legitimis quas hætenus propter hoc fecerit abbas aut extunc faceret, ipsum archiepiscopum condemnaret, si contingerit ipsum sententiam contrariam reportare. Scripsitque dominus Papa domino Gualoni presbytero cardinali tunc legato in Anglia, re-

citans sibi istud processum, ut si partes duxerint coram ipso litigare, ipse legatus citato conventu ecclesiæ Christi & archiepiscopo causam audiret, & in ea sufficienter instructus ad apostolicum examen transmitteret, præfigens partibus terminum quo se apostolico conspectui præsentarent sententiam recepturi. Set archiepiscopus de merito suæ causæ diffidens, semper subterfugiendo & negotium protelando coram ipso legato nullo modo voluit litigare. Sub eodem tempore dominus Papa scripsit prædicto legato, ut ipse tam super statu monasterii sancti Augustini in se & in suis pertinentiis in quo fuerat à tempore latæ sententiæ prædictæ per Alexandrum Papam tertium superius memoratæ, quam super aliis diligenter inquirens, corrigeret quæ correctione noverit indigere, vel ad Papam refertet corrigenda. Eodem anno Innocentius Papa tertius indulgit huic monasterio ne per literas apostolicas traheremur in judicium ultra tres diætas à monasterio nostro.

Stephanus
Archiep.

§. 5. De pensionibus non dandis.

Idem papa intelligens quod monasterium nostrum gravem patiebatur jacturam, eo quod clerici multociens per preces & interdum per minas principum & aliorum potentum, annuas pensiones à nobis extorquebant, inhibuit nobis ne de cætero hujusmodi pensiones in dampnum monasterii nostri alicui concederemus, mandans super hoc episcopo Rosensi & Prioribus Rosensi & de Ledis, ut si pensiones hujusmodi vel beneficia contra canonicas sanctiones promissa invenerint vel collata, sublato appellationis obstaculo legitime revocarent.

§. 6. Lodowicus misit epistolam ad abbatem Alexandrum.

Anno sequenti Lodowicus Philippi regis Francorum primogenitus veniens in Angliam cum magno exercitu ut eam suæ subderet dicioni, applicuit apud Stonoram xij. kal. Junii, animadvertens quod Alexander abbas hujus loci haberet potestatem sententialiter contra eum procedendi, elegantem eidem abbati & conventui misit epistolam, jus quod sibi in Anglicano regno competere contendebat declarando in hæc verba.

An. Dñi
1216.

“LODOWICUS domini regis Francorum primogenitus abbati & conventui sancti Augustini Cant. salutem & sinceræ dilectionis affectum. Ne quis in facto nostro de regno nostro Angliæ simplicitatem vestram per fallas circumveniat suggestiones vel conscientias vestras contra nos reddat scrupulosas, nudam & meram ipsius rei veritatem ad universitatis vestræ notitiam volumus pervenire. Nostis itaque, quod propter prodicionem notoriam quam Johannes quondam rex Angliæ commisit contra fratrem suum regem Ricardum dum esset in partibus Jerosolimitanis, in reditu ejusdem fratris sui legitime fuit citatus, accusatus & in judicio coram paribus suis & per eos legitime tanquam proditor condemnatus, quæ sententia condemnationis per os Hugonis de Pinsac tunc episcopi Dunelmensis fuit solemniter promulgata: unde mortuo rege Ricardo devolutum est jus regni Angliæ ad reginam Castellæ & hæredes suos, quæ sola tunc de omnibus fratribus & sororibus suis superstes fuit præter dictum Johannem.

Johannes Rex. "*Johannem.* Ipsa autem regina & hæredes sui jus
 " quod habuerunt in regno nobis & filia suæ quam
 " habemus uxorem liberaliter concesserunt, propter
 " quod *Hubertus* quondam *Cantuariensis* archiepi-
 " scopus in coronatione ipsius *Johannis* publice di-
 " xit, quod non ratione successionis set per electi-
 " onem ipsum in regem coronabat. Illa autem ele-
 " ctio vel coronatio qualiscumque nobis non præ-
 " judicavit, tum quia per violentiam facta fuit, tum
 " quia jus quod habuimus nobis sine culpa aut con-
 " sensu nostro auferre non potuit. Præterea satis notū
 " est, quomodo de mure *Arthuri* nepotis sui in
 " curia charissimi domini & genitoris nostri regis
 " *Francorum*, cujus ambo erant homines ligii, per
 " pares suos citatus, & per eosdem pares tandem
 " fuit legitime condemnatus. Quod quidem mur-
 " drum eisdem partibus pluribus in *Anglia*, & plu-
 " ries prædictus *Johannes* est confessus, per quam
 " condemnationem bona sua ubicumque erant aut
 " undecumque ea haberet per usitatas consuetudines
 " forisfecit, & tunc iterato nobis tanquam vero hæ-
 " redi cessit jus regni *Anglia*, maxime cum adhuc
 " de carne sua hæredem non haberet. Nos vero pro
 " jure nostro extunc eidem *Johanni* guerram movi-
 " mus, quam contra ipsum continuavimus absque
 " omni interruptione pacis vel treugæ usque ad dies
 " istos. De guerra enim quæ postmodum inter cha-
 " rissimum dominum & genitorem nostrum & ipsum
 " facta fuit, nec fuimus requisiti nec alium requisivi-
 " mus licet præsentem essemus, unde nec crucis as-
 " sumptio nec aliqua conditio postmodum lite pen-
 " dente suscepta potest ipsum tueri, quin contra
 " ipsum jus nostrum prosequamur. Ad hæc, cum
 " præfatus *Johannes* in coronatione sua solempniter
 " prout moris est jurasset, se jura & consuetudines
 " ecclesiæ & regni *Anglia* conservaturum, contra
 " juramentum suum absque consilio vel consensu
 " Baronum suorum idem regnum quod semper fuit
 " liberum, quantum in ipso fuit domino papæ sub-
 " jecit & fecit tributarium, bonas consuetudines
 " subvertens, malas inducens, tam ecclesiam quam
 " regnum multis oppressiōibus multisque modis
 " studens ancillare, quas oppressiōes vos melius
 " nostis quam nos, ut qui eas familiari sensistis ex-
 " perimento. Pro quibus cum post multas requisi-
 " tiones guerra mota esset contra ipsum à Baroni-
 " bus suis, tandem inter cætera de ejus expresso con-
 " sensu ita convenit, ut si idem *Johannes* ad flagitia
 " prima rediret, ipsi Barones ab ejus fidelitate rece-
 " derent nunquam ad eam postmodum reversuri.
 " Verum ipse nichilominus paucis diebus evolutis,
 " fecit novissima sua pejora prioribus, studens Ba-
 " rones suos non tantum opprimere set potius peni-
 " tus exterminare. Qui de communi regni consilio
 " & approbatione, ipsum regno judicantes indi-
 " gnum, nos in regem & dominum elegerunt. Unde
 " apparet, quod live ad successionem live ad electi-
 " onem habeatur respectus, nos potissime jus in re-
 " gno *Anglia* habemus. Nos autem cum istis &
 " aliis rationibus ad dominum papam solempnes
 " nuncios nostros dudum destinavimus. Et audien-
 " tes interim quod Cardinalis quidam *Gualo* nomi-
 " ne, veniret in *Franciam*, misimus ad eum rogantes
 " ne contra nos aliquid statueret donec nuncii nostri
 " à curia *Romana* redirent, aut à domino papa novum
 " reciperet mandatum postquam nuncios nostros
 " audivisset. Et cum jam idem Cardinalis ad do-

" minum nostrum & genitorem regem *Francie* ac-
 " cessisset, idem in præsentia prælatorum & magna-
 " tum *Francie* fecimus dici coram nobis, expresse
 " jus & propositum nostrum protestantes. Ipse au-
 " tem Cardinalis tunc contra nos in nullo processit,
 " nec visus est velle procedere: At nunc in *Angliam*
 " ingressus, suggestionibus & muneribus inimicorum
 " nostrorum immutatus, nos & nostros ut audivi-
 " mus per prælatos & officiales ecclesiarum intendit
 " gravare. Quapropter vestram attente rogamus
 " discretionem, quatinus sicut ad libertatem eccle-
 " siæ & regni *Anglia* venimus, ut videlicet tam re-
 " gnum quam ecclesiam antiquæ & debitæ per Dei
 " gratiam restituamus libertati, propter nullius fal-
 " sam suggestionem vel iniquam jussionem nos veli-
 " tis turbare, vel nostrum bonum & pium propo-
 " situm & commune bonum *Anglia* impedire, nec
 " aliquid contra nos vel nostros nobis irrequisitis
 " promulgare: scituri, quod qui bona fide in hac
 " parte nobis assisterint, perpetuum nos amicum con-
 " tra quemlibet habebunt & defensorem, nec pro
 " lucro vel dampno ei aliquo unquam tempore de-
 " erimus: illi vero qui secus egerint, nos perpetuum
 " sentient inimicum. Valete.

Set abbas *Alexander* ut alter *Alexander Macedo*
 magnanimus, nec *Lodovici* precibus et blanditiis
 emollitus, nec comminatoriis perterritus à favore regis
I. & auxilio nullatenus se elongavit, set in ipsum *Lodo-*
wicum et ejus complices et eis adhærentes, consilium,
 auxilium vel favorem eis præbentes, sententias ex-
 communicationis et Interdicti incessanter promul-
 gavit et executioni demandavit, secundum quod à
 papa hoc negotium ei fuerat delegatum, nam et ipse
 papa in Concilio *Lateranensi* eundem *L.* vivæ vocis
 oraculo excommunicaverat. Complices vero &
 fautores ejus hac sententia irritati, primo in insula
 de *Thaneto*, postea in singulis maneriis nostris blada,
 animalia, victualia, &c. quæcumque invenire pote-
 rant deprædaverunt, vix à sanctuario nostri mona-
 sterii manus suas continentes.

§. 7. *Processus super benedictione abbatis cum*
archiepiscopo.

A Nno Domini M. CC. xvij. *Innocentius* papa
 iij. viam universæ carnis ingressus est. Cui suc-
 cessit *Honorius* iij. Ad quem abbas *Alexander*
 misit nuncios *R.* monachum & magistrum *Eusta-*
chium qui negotium in quæstione archiepiscopi super
 benedictione abbatis prosequerentur juxta superius
 præscriptam partibus formam à papa *Innocentio*.
 Partibus itaque in præsentia papæ constitutis, nun-
 cii nostri instanter petierunt, ut dominus papa juxta
 præscriptam formam in negotio procederet si archi-
 episcopus contendere duceret, vel perpetuum silenti-
 um super hoc archiepiscopo inponeret, nec pateretur
 monasterium nostrum capciosis diffugiis archiepi-
 scopi ulterius fatigari. Set archiepiscopus respondit,
 Quod licet induciæ fuissent sibi datæ ad delibera-
 dum cum conventu suo utrum deberet agere vel non;
 quia tamen nondum ad ecclesiam suam reversus fu-
 erat, & alias non solum ecclesia sua set etiam totum
 regnum erat turbatum, cum suo igitur conventu
 deliberare nequivit, quare petebat sibi ultiores
 inducias indulgeri. Procuratores autem nostri ad
 hoc responderunt, Quod archiepiscopus etsi non
 personaliter, tamen per nuncios & literas deliberare
 super hoc potuerat cum suo conventu: unde non

Stephanus
Archiep.

An. Dñi
 1218.

Henric. III. erant ei ultiores induciæ indulgenda ne prorogato
Rex. iudicio videretur iusticiæ derogari. Set dominus papa
magis archiepiscopo favens, eo quod Cardinalis
erat, festum *Michaelis* pro termino peremptorio ei
indulfit. Acta fuerunt hæc xvj. kal. Aprilis anno
sequenti, archiepiscopus tamen terminum assignatum
cavilationibus & subterfugiis inhærens cautulose
declinavit.

**§.8. Advocatio ecclesiæ de Snaves Abbati
concessa est.**

An. Dñi
1219.

ANno Domini M.CC.xix. apud *Westmonaste-*
rium coram domino *R. Roffensi* episcopo &
aliis Justiciariis domini regis facta fuit finalis con-
cordia inter *Robertum* de *Snaves* petentem & *Ale-*
xandrum abbatem sancti *Augustini* defendentem
de advocacy ecclesiæ de *Snaves*, scilicet quod
prædictus *Robertus* remisit & quietum clamavit
Deo & ecclesiæ sancti *Augustini* totum jus & cla-
mum quod habuit in advocacy ecclesiæ antedi-
ctæ, de se & hæredibus suis in perpetuum, & pro hac
quieta clamantia & concordia idem abbas & con-
ventus sancti *Augustini* receperunt ipsum *Robertum*
in beneficiis domus suæ.

§.9. Alexander abbas moritur. Et litera Legati.

1220.

ANno sequenti cum bonæ memoriæ dominus *A-*
lexander abbas noster ita graviter ægrotaret
ut de eo penitus desperaretur, hospitatus est in mo-
nasterio suo dominus *Ricardus de Marisco* episcopus
Dunelmensis frater & amicus noster, qui ad infor-
tunium nostrum scripsit pro nobis domino regi ac
etiam domino *Pandulfo* tunc legato in *Anglia*, &
Norwicensi electo & domini Papæ *Camerario* quasi
sub eodem tenore qui talis est. **NOVERIT** san-
cta paternitas vestra, quod cum nuper venissemus
usque *Cantuariam*, charissimum amicum nostrum
& devotum vestrum abbatem sancti *Augustini* *A-*
lexandrum invenimus ita graviter ægrotantem quod
de eo desperaretur; & quia si de eo humanitus con-
tingeret *Ballivi* domini regis ad terras & res eccle-
siæ sancti *Augustini* manus extendent, quod sine
gravi dispendio ipsius ecclesiæ fieri non poterit, vobis
supplicamus quatinus indemnitati ecclesiæ memo-
rata pro desiderio consulentes, velitis quod monachi
ipsius ecclesiæ terras & res suas in sua dispositione
& custodia habeant quam diu ecclesiæ pastore fuerit
viduata, ne res sue tempore guerræ miserabiliter
destruæ nunc manibus *ballivorum* domini Regis
miserabilius destruantur; Et ipsi monachi de exiti-
bus terrarum suarum, sicut custodes, domino regi
respondeant. Statimque cum istæ literæ ad notitiam
domini legati pervenissent, ad regem personaliter ac-
cessit, & custodiam istius abbatiæ durante vacati-
one à domino rege sine difficultate optinuit. Et inter
hæc moritur Deo dilectus abbas *Alexander*, nocte
videlicet *Dominica iv. non. Octobris*. Illo igitur de-
functo, conventus adhuc nesciens quod dominus le-
gatus custodiam abbatiæ à rege impetraverat, or-
dinavit literas satis querulosas & lamentuosas ad
dominum regem, ad dominum legatum, ad episco-
pum *Wyntonensem*; & quia rex tunc erat in custo-
dia episcopi erudiendus; & etiam ad Justiciarios
regni capitaneos de significatione mortis abbatis, &
pro custodia abbatiæ tempore vacationis obtinenda.

Missi igitur duo monachi nostri cum prædictis literis *Stephanus*
versus *Londoniam*, obviaverunt pœnitentiario do- Archiep.
mini legati nomine *Willielmo* & professione mona-
cho, qui inquisita causa itineris monachorum nostro-
rum, fecit eos secum reverti eo quod ipse missus fu-
erat à domino legato pro eodem negotio jam expe-
dito, pro quo ipsi missi erant expediendo. Reversi
igitur cum dicto pœnitentiario venerunt *Cantuari-*
am. Qui mox ut ingressi sunt monasterium, convo-
cato conventu ingrediuntur capitulum, & statim
prædictus pœnitentiarius legit literas tam regis
quam legati Conventui in hæc verba. **HENRI-**
CUS Dei gratia &c. militibus, liberis hominibus
& omnibus aliis tenentibus de abbatiæ sancti *Au-*
gustini salutem. Sciatis nos commisisse dilecto nobis
fratri *W. monacho* pœnitentiario venerabilis patris
nostri *P. Dei gratia Northwicensis electi* & domini
Papæ *Camerarii* & apostolica sedis legati abbatiæ
sancti *Augustini* cum omnibus ad eam pertinentibus
custodiendam, quam diu nobis placuerit: Et ideo vo-
bis mandamus quatinus eidem *f. W.* tanquam cu-
stodi dictæ abbatiæ in omnibus quæ ad eam pertinent
intendentes sitis & respondentes. In cuius rei &c.

Litera Legati.

Audita morte dilecti nobis in Christo *Alexandri*
quondam abbatis vestri doluimus plurimum & do-
lemus, considerato ecclesiæ vestre statu. Verum quia
in omnibus in quibus cum Deo & nostra possumus
honestate vobis adesse volumus & prodesse, ne adda-
tur afflictis afflictio, ex parte domini Regis & nostra
dilectum filium *f. W.* pœnitentiarium nostrum ad
vos duximus destinandum, ut curam & custodiam
diligentem habeat domus vestra. Quocirca discreti-
onem vestram monendam duximus attentius & hor-
tandam, vobis tenore presentium firmiter injungen-
tes, quatinus in omnibus quæ ad dominum regem
spectant eidem fideliter & humiliter intendatis.

Quibus auditis literis & cum gratiarum actione
susceptis, conventus non modicam accepit consola-
tionem. Statimque prædictus pœnitentiarius ad cu-
stodiam abbatiæ sic admissus, petit sibi exhiberi
figilla abbatis & conventus. Quibus sine difficul-
tate sibi exhibitis, signavit ea sigillo suo, & signata
deposuit ea in salva custodia conventus, ubi prius
sigillum commune servari consueverat. Clavem
quam abbas solebat habere penes se retinuit. Prior
& conventus rogabant eum quatinus sex clericos qui
debeant ipso die monachari prout ipsi asserebant de
permissione Abbatis jam defuncti admitteret. Set
pœnitentiarius respondit, se esse missum ad exone-
randum domum potius quam onerandum. Erat
enim tunc domus ista ære alieno in tantum depressa,
ut in grave scandalum ecclesiæ & religionis inpro-
perium inimicis crucis Christi *Judæis* videlicet ven-
derentur corredia monachorum. Set pro ipsis corre-
diis intervenerat contractus illicitus, immo & feuda
& ministeria domus vendebantur. Set hæc omnia
prædictus pœnitentiarius fieri prohibuit, & *Judæis*
corredia sua totaliter abstulit, & hæc omnia legato
domino suo literis suis significavit. Nec multum
post prædictus legatus misit conventui literas suas in
hæc verba. **PANDULPHUS** Dei gratia &c.
Audita morte *Alexandri* quondam abbatis vestri
doluimus plurimum considerato ecclesiæ vestre statu.
Monemus igitur discretionem vestram & hortamur
in

Henric. III. in domino, quatinus habentes prae oculis solum Deum, Rex. gressus vestros taliter dirigatis, quod divino non destituamini auxilio & humano possitis consilio refoveri, mortem abbatis vestri domino regi quantocius significantes & postulantes ab eodem licentiam vobis dari abbatem secundam regni consuetudinem eligendi. Nos & in hiis & aliis quae cum Deo & nostra possimus honestate parati sumus pro posse vobis adesse tamquam Romanae ecclesiae specialibus filiis & devotis. Lectis igitur istis literis in conventu, accepta consolatione, conventus misit nuncios duos monachos cum literis conventus ad dominum regem & etiam ad legatum pro licentia eligendi abbatem optinenda, quam apud utrumque benigne inpetrarunt & liberaliter concesserunt.

CAP. XX.

S. I. Hugo iij. in abbatem benedictus est.

ANno igitur supradicto vij. kal. Septembris habita licentia domini regis & etiam legati de eligendo abbatem, omnes & singuli de conventu unanimiter concordaverunt, ut data potestate tribus fratribus eligendi fide dignis, quem ipsi tres jurati magis idoneum de congregatione tam ad curam animarum quam ad dispositionem temporalium sana conscientia eligerent. Qui tres sic jurati elegerunt fratrem *HUGONEM* tunc camerarium, virum moribus & aetate maturum. Et statim omnes & singuli huic electioni consenserunt. Ordinatis super hoc instrumentis & literis ac aliis necessariis, Prior cum quinque fratribus & electo nostro missus est ad dominum regem *Henricum*, ut ipse electioni regium praeberet assensum, & ad legatum, ut ipse legationis suae officio electionem sic rite factam confirmaret. Venientes igitur monachi nostri *Londoniam*, praesentarunt electum domino Justiciario episcopo *Wyntoniensi* primo apud *Lamheth*, postea apud *Westmonasterium* ad scaccarium coram eisdem & aliis magnatibus tunc ibidem praesentibus. Qui omnes benigne respondentes & multa bona de electo praedicantes posuerunt negotium in respectum usque ad adventum domini legati, qui ea die venit ad *Novum Templum*. Monachi itaque nostri, petita licentia a Justiciario, venerunt ad *Novum Templum*, adventum legati praestolaturi. Venienti igitur legato literas conventus sibi exhibuerunt, & electum eidem praesentarunt, & ipse eos benigne recepit, & negotium usque in crastinum protelavit. Die autem crastina invenerunt ibi Justiciarium domini regis & multos alios magnates. Tandem post multa consilia, monachi nostri seorsum evocati, praesentarunt electum nostrum ipsi legato & aliis cum eo existentibus. Qui gratanter admissus coram ipsis juravit fidelitatem domino regi super crucem ipsius Legati. Deinde in crastino electum domino regi praesentarunt, qui eum honorifice admisit & dedit sibi literas suas vicecomiti *Kanciae* de liberatione abbatiae, & literas patentes ad homines totius abbatiae. Scripsit etiam rex legato, ut electum confirmaret; set legatus noluit negotium consummare donec vidisset decretum totius Capituli cum subscriptione singulorum. Unde electo interim *Londonia* commorante, Prior domum revertitur, ut juxta voluntatem legati subscriptiones singulorum ipsi reportaret. Interim dum haec

fierent, antequam subscriptiones mitterentur, lo-
quente electo cum legato *Londonia* praecepit ei ut Archiep.
domum reverteretur, quoniam ipse in brevi veniret
Cantuariam negotia sua expediturus; quod & factum est.

Feria vj. anno supradicto ante adventum Domini praedictus legatus veniens ad *S. Augustinum* statim post factam ei processionem ingressus est Capitulum, convocatoque conventu, sub interminatione excommunicationis & virtute obedientiae praecepit, quatinus ei statim exponerent quem habuerunt modum eligendi, qualiter ad eligendum procederent, & in eligendo quid in eo quem elegerunt principaliter considerarent. Cumque Prior ad illa singillatim & ad alia quae postmodum objecit constanter respondisset, & vidit quia universitas in responsis sibi concordaret: jussit omnes exire de Capitulo, examinavit singulos de conventu a maximo usque ad minimum, ultimo vero electum tam de regula quam ibi jusserat exhiberi, quam de literatura probando temptavit, quo facto, inspexit omnia privilegia illud negotium tangentia. Et vocatis omnibus dixit, Quia hora diei non sufficit instans terminare negotium, iminebat enim crepusculum noctis, faciemus vobis cras dante Domino quod facere de jure debemus. Ibant igitur omnes a conspectu concilii gaudentes in spe bonae consummationis. In crastino veniens dominus legatus in Capitulum, proposuit coram omnibus quia iterum audire voluit si vota & voluntates singulorum in eo quem elegerunt persistissent. Conventu vero in eodem proposito fortiter permanente, ita quidem quod nec ab alio in sillaba etiam dissonaret, favente Domino electionem quam canonice fecerunt, auctoritate apostolica confirmavit. Facta processione ad ecclesiam & ymno *Te Deum laudamus* terminato, ipse legatus dixit collectam, & postmodum electum nostrum propriis manibus installavit. Hiis itaque gestis conventus instantissime rogavit legatum, ut ipse eorum paupertati plenius compatiens, per aliquem de episcopis *Angliae* secundum privilegia monasterii eidem electo munus benedictionis auctoritate domini papae & suae legationis officio faceret inpendi, asserentes quod de jure ab archiepiscopo *Cantuariensi* deberet benedici, Set ipse tunc in transmarinis partibus agebat. Set legatus hoc negotium distulit quousque dominum papam consulisset. Unde per ij. fratres de conventu scripsit papae ex integro seriem totius rei gestae tam in electione quam in ejus confirmatione, una cum capitulis privilegiorum quae de benedictione abbatis & loci exemptione fidem faciunt, sic in fine literarum suarum concludendo, Cum igitur praedicti electus & conventus nuncium suum latorem praesentium propter hoc ad pedes vestra dirigant sanctitatis, paternitati vestrae pro eis supplico humiliter & devote, quatinus eidem monasterio vestro de consueta misericordia pio providentes affectu, ne ultra quam potest laboribus fatigetur & expensis, juxta honestam suae petitionis continentiam dictos fratres ac nuncium eorundem misericorditer exaudire dignemini, prout vestra viderit sanctitas expedire. Nuncii ergo nostri ad curiam venientes cum literis regis & legati & aliorum magnatum regni, a domino Papa & Cardinalibus satis favorabiliter sunt recepti. Set quia controversia inter archiepiscopum *Stephanum* & *Alexandrum* abbatem praedecessorem istius *Hugonis* super benedictione ipsius *Alexandri* absque exactione professionis

Hen. III.
Rex.

fectionis adhuc sub examine domini Papæ indiscussa manebat, sicut ex superius scriptis plenius liquet, dominus Papa habita cum Cardinalibus super hoc pleniori deliberatione, rationabilius & pro monasterio isto securius esse judicabat, si ipse electus personaliter ad curiam accederet benedictionem suam accepturus, cum & ipsis in partibus terminus peremptorius esset præfixus ut tunc ad decisionem causæ peremptorie agerent, vel perpetuo filerent: sicque electus noster *Hugo*, hiis mandatis domini Papæ auditis, licet non sine gravi labore versus curiam iter suum arripuit, pro quo dominus Rex scripsit Papæ in hæc verba:

“ Vacante nuper, pater beatissime, nobili ecclesia
“ sancti *Augustini Cantuarie* filia vestra speciali &
“ devota, convenientibus & concordantibus fratri-
“ bus ejusdem ecclesiæ singulis & universis, in vi-
“ rum honestum ipsius ecclesiæ quondam camera-
“ rium *Hugonem*, virum utique providum, scientia
“ & moribus ornatum, quem sibi unanimiter elege-
“ runt in abbatem & pastorem, nos quod regali
“ convenit majestati in eodem *Hugone* electo gra-
“ tanter duximus adimplendum, ipsius electioni be-
“ nigne annuentes assensum, tanto nos ei & domui
“ suæ amore diligimus favorabiliores & benigniores,
“ quanto de inpenso nobis & progenitoribus nostris
“ multiplici devotionis & fidelitatis obsequio nos
“ effecerunt frequenter jocundiores. Verum cum
“ ita sit ecclesia memorata sanctæ *Romane* ecclesiæ
“ & vobis devotionis prerogativa immediate sub-
“ jecta, ut nullius præterquam sacrarum manuum
“ vestrarum benedictionis munus admittat electus
“ ejus, sanctitati vestræ pro electo illo, qui pedibus
“ vestris humiliter provolvitur, devore duximus
“ supplicandum quanta possumus & audemus pre-
“ cum instantia, quatinus inpenso ei benedictionis
“ munere tanto dignemini si placet ejus ad propria
“ accelerare regressum, quanto fatigata diutius
“ sponsa sua sumptibus & impugnationibus variis, in
“ amplexus suos suspirando se lætaretur ipsum cele-
“ rius recepisse cum gratia vestra revertentem.

Set & episcopus *Wyntonienſis* domini Regis custos, & suus capitalis Justiciarius pro isto negotio satis amabiliter scripsit.

Literæ conventus ad dominum Papam pro eodem electo talem continent formam.

“ Sanctissimo p. & domino domino *Honorio* Dei
“ gratia summo pontifici frater *Johannes S. Augustini* dictus Prior & ejusdem loci conventus pau-
“ per & modicus se ipsos ad oscula pedum beato-
“ rum cum imbre lacrimarum. Cum nuper *Anglia*
“ fines occupans *Gallicæ* rabies hostilitatis in omnes
“ quos potuit sævissime grassaretur, in eos exarsit
“ acrius quos constitit vobis adhærere conjunctius.
“ Nos itaque sanctæ *Romane* ecclesiæ filii speciales,
“ domini Regis & regni fideles cæteris amplius intus
“ & exterius vastati sumus, ut quod residuum est,
“ nobis minime sufficiat ad solatium pauperum, ad
“ susceptionem hospitem, & conventus alimentum,
“ propter quod heu cogimur pauperibus minus solito
“ erogare, hospitalitatem syncopare, numerum fra-
“ trum diminuire. Vivimus utcumque non de no-
“ stro set ex ære alieno, quod inportunus exactor
“ instanter exigens cum scenore minime patitur li-
“ beris nos mentibus Deo servire. Super hæc omnia,
“ recenter nos tetigit manus Domini, tollens de me-
“ dio *Alexandrum* abbatem & pastorem nostrum;

“ post cujus decessum invocata Spiritus sancti gra-
“ tia, domini Regis petita licentia & optenta, post
“ multas afflictiones, orationes & jejunia dignum
“ elegimus successorem, virum industrium *H.* vide-
“ licet nostrum quondam camerarium, cui scientia
“ ad fructum, & mores exuberant ad exemplum,
“ cujus ortus non lege reprobabilis, nec objectus pa-
“ rentela; cujus conversatio intus honesta, foris
“ nichilominus bonum & integrum habens testimo-
“ nium. Cujus rei gratia dominus *P.* apostolicæ
“ sedis legatus tactus dolore cordis intrinsecus pro-
“ pter desolationem nostram, quam oculata fide
“ cognovit, ad nos præsentialiter accessit, & ut de
“ facto nostro sibi plenius constaret, singulorum
“ conscientias prudenter investigavit. Qui mox ut
“ formam electionis, personam & mores electi, con-
“ sensum eligentium, assensum Regis & principum
“ audivit, electionem canonice factam auctoritate
“ suæ legationis solempniter confirmavit: propterea
“ clamamus ad patrem patrum, pauperes paupe-
“ rum devote supplicantes, quatinus intuitu divinæ
“ pietatis eidem electo nostro ad pedes sanctitatis
“ vestræ venienti dextra largitatis vestræ munus be-
“ nedictionis inpendat, & gregi desolato si placet
“ tempestive remittat, quoniam ruina domorum, in-
“ probitas exactorum, substantia tenuis & calami-
“ tas quam patimur, regressum ejus desiderant festi-
“ natum. Conservet altissimus incolumitatem ve-
“ stram, & vestram vitam sanctæ suæ ecclesiæ in
“ tempora longiora profuturam.

Legatus autem & alii magnates terræ quamplu-
rimi scripserunt eidem & singulis Cardinalibus pro
illius expeditione. Cum quibus literis electus ad
curiam properavit, benedictionem suam petiturus,
quam & satis faciliter optinuit, non obstante quod
controversia inter nos & archiepiscopum super bene-
dictione abbatis coram eodem Papa sub termino
tunc peremptorio maneret tunc indecisa; quia archi-
episcopus fundamentum sui juris advertens fore lu-
bricum, tutius fore decrevit si sub dissimulatione
terminum sibi peremptorium transiret, quam si la-
bores & expensas in sui ipsius confusionem diutius
ministraret. Sicque ab illo die in posterum nec ille
nec aliquis successorum suorum contra benedictio-
nem nostri electi apponere se præsumpsit. Anno igitur
Domini M.CC.xxj. prima Dominica mensis A-
prilis de mandato domini Papæ à domino *S. de*
Nova Fossa Cardinali benedicatur, pluribus astan-
tibus Cardinalibus & aliis curiæ magnatibus. Re-
diensque à curia *Romana* abbas *Hugo*, in *Francia*
cum Rege tunc *Lodovico* regnante utpote ei fami-
liarissimus usque ad kalendas Augusti moratus est.

S.2. Augustinus in corpore per Abbatem Hugonem tertium revelatur.

Anno supradicto ciclo decemnovenali vj. litera
Dominicali C, quinto kal. Maii *Johannes de*
Marisco Prior sancti *Augustini Cantuarie* cum
senioribus domus, cupiens certificari ubi depositum
esset corpus beati *Augustini Anglorum* apostoli
patroni sui, præcedentibus jejniis, vigiliis cum ora-
tionibus ac disciplinis, consilio quorundam fratrum
quibus facta fuit trina revelatio, fecit murum frangi
juxta altare sancti *Augustini* in orientali parte sub
media fenestra, ubi inventa est tumba saxea ferro
& plumbo peroptime sigillata; cujus superscriptio
talis erat.

Inclitus

Stephanus
Archiep.An. Dñi
1221.

Hen. III.
Rex.

*Inclitus Anglorum præsul pius & decus altum,
Hic Augustinus requiescit corpore Sanctus.*

In crastino autem solempnitate ut decuit facta, post completorium, præcepto Prioris feretrum argenteum à quibusdam fratribus ammotum est, & altare & totum illud opus lapideum super quod stetit feretrum, causa emendationis & decoris fractum est. In cujus medio scilicet in imo congeriei lapidum, ex inopinato inventum est plumbum magnum fere ad longitudinem vij. pedum, cujus superscriptio talis erat. *Hic habetur pars ossium & cineris beati Augustini Anglorum apostoli, qui olim missus à beato Gregorio gentem Anglicam ad fidem Christi convertit, cujus preciosum caput & ossa majora alio saxeo vasculo Guido abbas honorifice transtulit; sicut tabula plumbea cum eisdem ossibus posita indicat, anno ab incarnatione Domini M. xc. j.*

Set quia illud opus ad effectum perducere non potuit nisi ammoto plumbo, ammotum est, & saxeum vasculum in quo continebatur caput & majora ossa beati Augustini, ad magnum altare ab abbatibus de Bello & de Langedon & à Prioribus S. Edmundi, de Faversham, & de S. Radagunda & à quampluribus alijs viris religiosi Te Deum cantantibus cum magna veneratione deportatum est. Ubi postea qualibet nocte à quatuor monachis coram magno altari vigilantibus, & psalmos suos cantantibus, usque ad ejus primam translationem cum magna diligentia & veneratione custoditum est, tum propter absentiam domini H. abbatis, qui tunc temporis pro quibusdam negotiis coram domino Lodovico rege Francorum expediendis, in transmarinis partibus moram fecerat, tum quia noluerunt nec honestum eis visum fuerat duas habere translationes: post adventum domini abbatis dissigillatum est illud vas saxeum super magnum altare in quo continebatur caput & majora ossa, præsentibus Abbatibus, Prioribus & magnatibus terræ, vidente clero & populo ad hoc à magistro H. Sandford tunc temporis archidiacono ibi invitato. Ubi inventa est lamina plumbea cum capite & ossibus, cujus superscriptio talis erat. *Anno ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo primo, regnante Wilhelmo rege Anglorum filio W. regis qui Angliam adquisivit, transtulit abbas Guido corpus beati Augustini de loco ubi per quingentos annos jacuerat, & reposuit omnia ossa ipsius Sancti in presenti loculo, & alia plura de corpore sancto collocavit abbas in feretro argenteo, ad laudem regnantis in secula. Item in tercio loco, scilicet in summitate feretri argentei inventum est plumbum parvum in quo erat de carne sua nondum ex toto in terram redacta; set fuit quasi terra humida & sanguine coagulata, cujus superscriptio talis erat. Continet hoc plumbum partem ex pulvere corporis beati Augustini; nam cetera hic penes habentur. Juxta quod plumbum inventæ sunt reliquæ preciosissimæ, scilicet de capillis beatæ Mariæ virginis, de tunica inconsutili, de columpna ubi dominus ligatus & flagellatus fuit, & multæ aliæ de quibus hic non fit mentio. Et sicuti trina revelatione revelatum est quod in tribus locis debuit ejus corpus gloriosum inveniri, quod exitus rei postea verum esse probavit: Ita & modo dominus H. iij. & conventus, ejus corpus in tribus locis divina inspiratione fecerunt honorifice recondi. Est enim major pars sursum sub fere-*

tro argenteo ferro fortiter ligata & plumbo peroptime sigillata. Secunda pars inferius sub tumba marmorea. Et tertia sub media fenestra in orientali parte ubi puer quidam per merita ipsius Sancti visum recepit. Caput vero ad instantiam magnatum qui interfuerunt, & ad devotionem populi excitandam, fecit idem abbas H. extra feretrum retineri & suis sumptibus in auro & argento & lapidibus preciosis, sicut modo videtur, mirifice decorari.

Stephanus
Archiep.S. 3. *Redditus Reginaldi de Cornhelle.*

Anno vero quo supra Reginaldus de Cornhelle civis Cant. & vicecomes Cancie ob culpam & transgressionem patris sui erga regem in MM. C. xvij. argenti indebitatus, ad solutionem hujus debiti coactus, prædia & possessiones suas quibus in diversis comitatibus largiter habundabat distraxit & diversimode alienavit. Unde omnes redditus quos habuit in Dominico S. Augustini in civitate Cantuarie et in ejus suburbio cum releviis & escateis, exceptis certis meluagiis, scilicet Ricardi Senescalli quod est ante portam S. Augustini cum alijs tribus, abbati & conventui in perpetuam elemosinam carta sua perpetualliter confirmavit; summa hujus liberi redditus tam in Langport quam in civitate ad summam ix. li. iv. s. v. d. ob. annuatim se extendit.

Eodem tempore data fuit ecclesia de Bawestfelde Priori de Colymbwell per compositionem, quæ talis est: *Sciant presentes & futuri, quod ego J. Dei gratia abbas de C. & ejusdem loci conventus teneamus de abbate & conventu sancti Augustini Cant. in perpetuam elemosinam jus quod habent in ecclesia de B. Reddendo inde eis pensionem annuatim decem solidorum in perpetuum in festo sancti Michaelis. Eo expresso quod ego J. sive alius abbas de C. qui pro tempore fuerit ad consilium & adiutorium ecclesie beati Augustini erimus ubicumque cognoverimus eam nostro consilio & adiutorio indigere. Eo etiam expresso, quod non poterimus exigere decimas garbarum de xxv. acris de Paputhurst, quas jam dicti abbas & conventus sancti Augustini quandoque concesserunt T. de Newesole. Minutas autem decimas de suprascriptis acris percipiet ecclesia de B. pro ecclesiastico servicio quod faciat hominibus sancti Augustini qui ibi habitant, & hoc ex liberali concessione abbatis & conventus sancti Augustini. Quando autem hac concessio & donatio nobis facta fuit in capitulo sancti Augustini, ego Johannes ibidem pro me & conventu nostro de C. in verbo veritatis promisi, nos fidelitatem ecclesie beati Augustini & hac omnia inviolabiliter observaturos; & ut hac omnia firma in perpetuum & inconvulsa ex parte nostra permaneant, presentis scripti testimonio & sigilli ecclesie nostre appositione roboravimus.*

S. 4. *De hospitio nostro in Soutwerk.*

Anno Dñi M. CC. xxij. nobilis matrona Matildis vicecomitissa, uxor videlicet suprascripti Reginaldi legavit huic monasterio ad anniversarium suum faciendum xx. s. annui redditus de diversis domibus in civitate Cantuarie provenientibus. Vendidit autem idem Reginaldus abbati & conventui hospitium quod situm est in Soutwerk juxta London inter cimiterium S. Olavi, & terram de feodo pontis Londoniensis, & concessit. Pro qua concessione

An. Dñi
1223.

Henric. III. Rex. ne & warantizatione dicti monachi dederunt sibi sexies viginti marcas; & hoc principaliter ad redimendum eum de prifona Regis & ad finem acquietandum.

§. 5. De Cantaria de Lukedale.

Concessum est etiam per Abbatem eidem *Reginaldo & Matildi de Lukedale* uxori suæ habere Cantariam in capella manerii sui de *Lukedale*, salvo in omnibus jure matricis ecclesiæ de *Littlebourne*. Reddent idem *Reginaldus* & hæredes sui integre & plenarie decimas omnium terrarum quas habent in eadem parochia tam magnas quam minutas matrici ecclesiæ de *Littlebourne*: præterea dabunt decimas duarum partium molendini de *Wzemlyng* & terciæ partis si eam recuperare potuerunt, & decimam feni tantilli prati, & ij. solidos annuos super altare matricis ecclesiæ de *L.* Visitabunt etiam matricem ecclesiam cum oblationibus suis in quatuor anni festivitibus; scilicet Natalis, Purificationis, Paschæ & sancti *Vincentii*. Sacerdos qui in dicta capella pro tempore celebraverit fidelitatem faciet personæ ecclesiæ de *Littlebourne*, quod in nullo defraudabit eam in decimis magnis vel minutis, nec in prædictis oblationibus, confessionibus seu testamentis, sponsalibus seu purificationibus, tricenalibus, nec in aliquibus ad jus ecclesiæ de *L.* quoquo modo pertinentibus.

C A P. X X I.

§. 1. Robertus de Bello in abbatem eligitur.

An. Dñi 1224. **A**nno Domini M. CC. xxiv. tercio non. Novembris, obiit dominus *Hugo* abbas hujus ecclesiæ, & sepultus est in navi ecclesiæ suæ juxta altare sanctæ crucis in parte muri borialis. Quo defuncto, electus est in abbatem in crastino *S. Clementis* vir providus & discretus *Robertus de Bello*, hujus monasterii monachus & Thesaurarius. Et quia ob controversiam inter *Alexandrum* & *Hugonem* hujus ecclesiæ abbates & *Stephanum Cantuariensem* archiepiscopum tunc Cardinalem, pro benedictione eorundem ab eodem archiepiscopo sine professionis exactione recipienda nondum terminatam, nec propter subterfugas archiepiscopi finaliter discussam, non valens à quoquam pontifice gratiam benedictionis citra *Romanam* curiam promereri, necessitate compulsus in laboribus et expensis excessivis præsentis apostolicæ se præsentavit. Ubi tamen prædictus archiepiscopus ut vir inibi potens opere & sermone, prædictum electum in suis agendis multipliciter impedivit, & benedictionem ejusdem suis cavillationibus per aliquod tempus injuriose prote-
lavit; unde electus videns suam causam ad votum non expediri nisi summus pontifex promissis & muneribus placaretur, ob benedictionem celerius promerendam, plus suæ temporali expeditioni consulens quam monasterii *Augustinensis* commodo quod in suis juribus & possessionibus erat conservaturus, ecclesiam de *Littlebourne* monasterio montis *Merteti*, quod monasterium idem papa *Gregorius ix.* à fundamentis erexit, ad preces papæ assignavit, & à jure beati *Augustini* conditionaliter tamen in perpetuum alienavit. Cujus formam alienationis & mo-

dum non multum post noticiæ signare non emittam. *Stephanus Archiep. An. Dñi 1225.* Igitur anno Dñi M. CC. xxv. die ascensionis Domini idem *Robertus* benedictus est *Roma* in ecclesia *Lateranensi* de mandato Papæ à domino *Patricio Albanensi* episcopo Cardinali.

§. 2. De ecclesia S. Petri in Sandwyco.

Anno Domini M. CC. xxvij. sedata fuit quædam controversia inter Abbatem & Barones de *Sandwico* de ecclesia sancti *Petri* ibidem, per hanc quæ sequitur formam.

Hæc est compositio facta inter dominum R. abbatem S. Augustini Cantuariæ & ejusdem loci conventum ex una parte, & barones portus de Sandwyco ex altera, inter quos cum controversia orta esset super jure patronatus ecclesiæ sancti Petri in Sandwyco, tandem de prudentum virorum consilio & utriusque partis assensu in hunc modum conquivit; videlicet, quod quotiescumque ecclesia S. Petri in Sandwyco vacat, Abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ & barones de Sandwyco semper simul presentabunt. Ita scilicet quod abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ una vice libere pro voluntate sua, & barones alia vice pro voluntate sua, conferent ecclesiam prænominatam cui voluerint. Presentabunt autem abbas & conventus per literas facientes mentionem de jure baronum de S. & barones similiter de S. presentabunt per literas facientes mentionem de jure abbatis. Istud etiam sciendum est quod quotiescumque barones de Sandwyco ibunt in servicium domini Regis, capellanus sancti P. ibit cum eis ad solidatas vj. d. qualibet die quamdiu fuerit in expeditione, sive abbas sive barones dictam ecclesiam contulerint: & ut hac compositio firma & stabilis imperpetuum perseveret, presenti cirographo sigilla sua altrinsecus apposuerunt.

§. 3. Forragium pro castro Dovorix ulterius non extorquendum.

Eodem anno *Henricus* rex ad instantiam conquerentium dimisit illam gravem extorsionem quæ exigebatur à *Kancialibus* à ministris castri *Dovorix* sub nomine *Forragii* in hæc verba.

HENRICUS Dei gratia, &c. Archiepiscopis, episcopis, &c. et omnibus ballivis et fidelibus suis salutem. Sciatis nos intuitu Dei & pro salute animæ nostræ et animarum antecessorum et hæredum nostrorum, pardonasse et quietum clamasse de nobis & hæredibus nostris imperpetuum omnibus de comitatu *Kancix*, consuetudinem illam quæ nominatur *furragium*; quod quidem *furragium* *Constabularii* nostri *Dovorix* et alii commorantes in eodem Castro capere consueverunt ad equos eorum in castro *Dovorix* sustentandos. Ita quod nullus *Constabularius* ejusdem castri nec alii cum eo commorantes in eodem castro de cetero *furragium* illud capiant ab aliquo sive de stramine, sive de feno, sive de vescia, sive de pis, sive de fabis, sive de quocumque alio *furragio*, sive de blado, sive de quacumque alia re nomine *furragii*. Quare volumus et firmiter precipimus pro nobis et hæredibus nostris, quod omnes de prædicto comitatu imperpetuum sint quieti de prædicto *furragio*; ita quod nullus *Constabularius* sive alii commorantes in eodem

Henric. III. dem. castro de cetero illud furragium vel aliquid
 Rex. nomine furragii sicut predictum est capiant quo-
 quomodo.

Et est hæc carta tripartita, una in archivis nostris
 custoditur, & alia duæ in ecclesia S. Trinitatis Can-
 tuaria, & in ecclesia S. Martini Dororia reservantur.

S. 4. Civitas Cantuariæ per ballivos ordinatur
 regenda.

Concessit idem rex Henricus istis temporibus
 civitatem suam Cantuariæ civibus ejusdem
 sub gubernaculo duorum ballivorum regendam, ad
 feodi firmam lx. librarum ad ærarium suum an-
 nuatim solvendarum, cum omnibus juribus & con-
 suetudinibus ad eandem civitatem pertinentibus
 cum molendino de *Castbrigge* vel aliter *Hyngel-
 mell* dictum. Et hic nota quod prædictum molen-
 dinum per *Stephanum* regem ecclesiæ beati *Augu-
 stini* ut dictum est extiterat datum, per *Clerembal-
 dum* intrusorem *Henrico* regi tunc *Anglorum* alien-
 natum, & à successoribus regibus ad opus civitatis
 injuriose detentum, & per istum *Henricum* præ-
 dictis civibus una cum burgo prædicto in forma præ-
 missa resignatum.

S. 5. Translatio S. Thomæ martyris.

An. Dñi 1228. **A**nno sequenti *Stephanus* archiepiscopus fecit
 translationem S. *Thomæ* martiris nonas Julii;
 & feria vj. proximo sequenti idem archiepiscopus
 diem clausit extremum.

Hucusq; Cronica sua partim perduxit *T. Sprot*; ab-
 hinc idem frater *Willelmus* sui temporis digessit hi-
 storiam.

S. 6. Placitum pro manerio de *Sybertiswelde*.

1232. **A**nno M. CC. xxxij. dirationatum fuit in curia
 domini Regis apud *Roffam* coram Justiciariis
 iterantibus inter *Robertum* abbatem S. *Augustini*
 & *Ricardum* filium *le Rois* & uxorem suam pro una
 carucata terræ in *Sybertiswelde*; tandem R. & uxor
 sua recognoverunt dictam terram cum suis pertinen-
 tiis esse jus ipsius abbatis & ecclesiæ suæ. Et pro
 hac recognitione, sine & concordia idem Abbas
 concessit eisdem prædictam terram cum pertinentiis.
 Habendum & tenendum ipsis & hæredibus suis de
 præfato abbate imperpetuum, Reddendo inde an-
 nuatim xxiv. s. ad festum sancti *Andree* apostoli. Ubi
 prius non reddiderunt nisi xx. s. tantum.

S. 7. Processus super ecclesia de *Chistelet*.

1233. **A**nno sequenti quidam *Willelmus* dictus *Cleri-
 cus* ad vicariam de *Chistelet* per abbatem &
 conventum tantummodo præsentatus. Qui quidem
Willelmus vicaria non contentus prædicta, in Recto-
 rem institutus est majores decimas occupando. Unde
 abbas & conventus super tali injusta occupatione
 coram summo pontifice querimoniam deponentes,
 per Priores *Westmonasteriensem* & de *Waltham*
 per sedem apostolicam in hac parte iudices deputati
 optinuerunt, ut idem *Willelmus* a præfata ecclesia
 per sententiam diffinitivam abjudicaretur, eidem su-
 per ea perpetuum silentium imponendo, & pro fru-
 ctibus medio tempore perceptis in l. marcis eum si-
 militer condemnando.

1234. Anno Domini M. CC. xxxiv. magister *Edmundus*

de *Habindon* thesaurarius *Salesberiensis* in archi-
 episcopum *Cantuariensem* consecratus est. *Edmundus*
 Archiep.

S. 8. Compositio inter S. Edmundum archiepisc.
 Cantuariensem & nos.

Iste vero archiepiscopus sanum reputavit confi-
 lium lites & discordias pro posse ad uniformita-
 tem reducere, & ea quæ sub incerto pendebantur
 ad rectitudinis tramitem reformare. Set & materias
 quæstionum perpetualiter cupivit amputare. Unde
 cum domino *Roberto* abbate ex consensu partis
 utriusque super exemptionibus, juribus & privilegiis
 hujus monasterii edidit compositionem in hunc mo-
 dum: *Noverint universi præsens scriptum in-
 specturi vel audituri, quod cum inter dominum Ed-
 mundum Dei gratia Cantuariensem archiepisco-
 pum totius Angliæ primatem, magistrum S. de Lange-
 ton archidiaconum Cantuariensem ex una parte, &
 dominum Robertum abbatem & conventum beati*
Augustini Cantuariæ ex altera, controversia diutius
*mota fuisset super ecclesia de Chislelet et jurisdictio-
 ne cohercendi homines & clericos ipsorum abbatis &
 conventus delinquentes in diocesi Cantuariensi extra*
septa sui monasterii quæ continent elemosinariam
*extra portam eorum, necnon ordinatione vicaria-
 rum in capellis spectantibus ad ecclesiam de Wen-*
stre, & pulsatione campanarum quæ fieri consue-
vit, ut dicunt, in ecclesiis suis in adventu ipsius ab-
batis, & de inclusione anachoritarum, & de annuis
prestationibus quas in diversis ecclesiis sui patro-
natus dicti abbas & conventus ab antiquo percepe-
runt, & super ecclesiis de Middeltan & de Fa-
verham, necnon super custodia ecclesiarum vacan-
cium de patronatu ipsorum & clavibus & fructibus
medii temporis & sequestris & missione in corpo-
ralem possessionem, & procurationibus & benedictio-
ne abbatis sine exactione professionis in monasterio
sancti Augustini per archiepiscopum facienda; ut
omnis materia litis amputetur in futuro & hæcenus
mota conquiescat, ad perpetuam pacem super arti-
culis prænotatis, tandem amicabiliter sic convenit,
Archiepiscopus siquidem memoratus inspecta compo-
sitione inter bone memorie prædecessorem suum Ri-
cardum & Rogerum tunc abbatem sancti Augustini
cum consensu conventus utriusque olim facta, sub
sigillis eorundem & sub sigillo illustris quondam Re-
gis Angliæ Henrici verbo ad verbum testificata, ac-
cusationi privilegiorum sancti Augustini pro se &
conventu suo sicut dictus prædecessor suus ante fece-
rat cum consensu dicti archidiaconi renunciavit.
Idem eciam archiepiscopus inspecta sententia bone
memorie Alexandri papa contra præfatum Ricar-
dum prædecessorem suum & successores ipsius com-
municato fratrum consilio promulgata; Inspectis
eciam privilegiis Romanorum pontificum Lucii &
Urbani qui dictam sententiam ex certa scientia con-
firmarunt, pro se & successoribus suis concedit in
futuro, benedictionem inpendere electis sancti Au-
gustini in eodem monasterio sine exactione professio-
nis cum ad hoc fuerit requisitus. Cum autem dictus
archiepiscopus ad benedicendum electum ut dictum
est venerit, cum processione & pulsatione a conven-
tu recipietur, non tanquam ordinarii set tanquam
domini Pape ministri ad hoc faciendum ratione pri-
viliegiorum dicti monasterii specialiter destinati. Ita
ut per hoc in nullo eorum privilegiis derogetur, vel
 idem

Hen. III.
Rex.

idem aliquid juris possit ea vice vel alia infra septa dicti monasterii & contra tenorem privilegiorum suorum vendicare. Electus vero beati Augustini statim in acceptione benedictionis mitram geret & insignia abbatis consueta ejusdem loci. De subjectione autem clericorum & hominum abbatis & conventus sancti Augustini sic convenit, quod clerici eorum & homines maneriorum & abbacia archiepiscopo Cantuariensi & archidiacono & eorum officialibus in spiritualibus subjacebunt ratione delicti extra septa antedicta perpetrati: hac distinctione servata, quod clerici sive servientes capitales in maneriis ipsorum cum sint de familia abbatis si aliquando fecisse dicantur aliquid quod excommunicationem inducat majorem vel minorem, ante discussionem facti nisi forte factum esset notorium, vel antequam confessi fuerint vel convicti vel in opere deprehensi vel contumaces, post legitimam citationem extra septa monasterii sibi factam ab Ordinariis, nec excommunicari poterunt nominatim nec suspendi; si quis autem taliter extra septa delinquentiam ad monasterium confugerit, abbas vel is qui pro tempore praeerit monasterio, compellet eum stare juri coram eisdem, vel expellet eum de abbacia, omni tamen jurisdictione ordinaria seu coercitione infra septa monasterii cessante. Institutiones etiam personarum seu vicariorum in ecclesiis sancti Augustini ab archiepiscopo vel ejus officiali fient ad presentationem abbatis & conventus sancti Augustini. Ita quidem quod cum personam vel vicarium in ipsorum ecclesiis decedere contigerit, retentio clavium penes abbatem & conventum residet, donec ad presentationem eorum aliquis instituat, & post factam institutionem missio fiat per archidiaconum in corporalem possessionem, salva tamen interim jurisdictione archidiacono debita si ad illas ecclesias accedat vel mittat. Fructus vero medii temporis inter abbatem & archidiaconum dimidiabuntur, & ei qui vice archidiaconi faciet missionem, abbas & conventus tradent clavem, archidiaconus vero vel ejus nuncius omnem residuam facient solempnitatem, similis etiam erit dimidiatio sequestrorum. Item pro bono pacis concedunt abbas & conventus, quod archidiaconus quando visitationis exercet officium, in ecclesiis eorum sicut in aliis ecclesiis dioecesis Cantuariensis recipiat procuracionem consuetam, exceptis propriis eorum ecclesiis, scilicet de **Wentre**, de **Porborne**, de **Chifflet**, de **Faverham**, de **Widdelton**; quae cum suis capellis immunes erunt in futuro tam a donis quam a procuracione archidiaconi & ejus officialium. Item quamvis pro litibus sopiendis in futuro concedant abbas & conventus quod in ecclesiis ipsorum institutiones personarum & vicariorum fiant per archiepiscopum vel ejus officialem, & per archidiaconum ut praemissum est missio in corporalem possessionem, praenominata tamen propria ipsorum ecclesia libera erunt ab omni suspensione & interdicto Ordinarium in perpetuum, cum eis a sede apostolica sit indultum ne Cantuariensis archiepiscopus vel archidiaconus seu ejus officialis ecclesias eorum suspendere possint vel subponere interdicto, salva tamen omni jurisdictione ut dictum est in personas. In capellis vero de **Wentre** scilicet sanctorum P. & Johannis & Laurentii praesentabunt domino Archiepiscopo idoneos capellanos perpetuos ad altaragia, ita tamen quod singula altaragia valeant x. mar-

cas, qui hac portione tantum erunt contenti sub poena amissionis dicta portione si coram iudice quocunque ex certa scientia plus aliquando petierint, praesertim cum vicarius matricis ecclesiae de **Wentre** cui est sufficiens vicaria ab antiquo taxata in eisdem ratione vicariae suae, minutarum percipiat decimam decimarum, agnorum videlicet & porcorum, & obventiones ex matrimoniis & purificationibus post partum & corporum quorundam sepultura provenientes, aliis ecclesiarum suarum capellis in quibus fuerint vicarii in suo statu remanentibus; praefatus siquidem archiepiscopus cum consensu archidiaconi, inspectis Romanorum pontificum privilegiis & praedecessorum suorum scilicet Theobaldi, Ricardi memorati & Huberti, necnon & capituli sui & illustrium regum Angliae scriptis authenticis, memoratas ecclesias scilicet de **Wentre**, de **Porborne**, de **Chifflet**, de **Faverham**, de **Widdelton**, cum capellis suis & decimis quas ratione earum perceperunt ab antiquo & omnibus pertinentiis suis, lite mota per praedecessores suos non obstante, concedit & confirmat eisdem cum prabenda de **Guttiston** sibi ipsorum perpetuis pacifice retinendas cum libertate supradicta. Salvis vicariis consuetis in omnibus, dum tamen vicarius ecclesiae de **Chifflet** qui pro tempore fuerit de sua vicaria ad quam spectant omnes obventiones & minores decimae praeter garbas & foenum, quinque marcas annuas solvat eisdem. Quod autem pulsatio campanarum fiet de cetero contra abbatem in ecclesiis dictorum abbatis & conventus secundum quod fieri consuevit archiepiscopus sustinebit. Anachorita vero de cetero non fient in ecclesiis sancti Augustini ab abbate nisi per Ordinarium, nec per Ordinarium nisi de consensu abbatis. Pro annuis autem pensionibus quas ut praemissum est in diversis ecclesiis sui patronatus abbas & conventus hactenus perceperunt, concedit eisdem dictus archiepiscopus in ecclesia de **Preston** vel de **Sellyng** quam citius vacare contigerit, viginti marcas annuas perpetuo percipiendas. Ita tamen quod ceterae ipsorum ecclesiae de cetero sint liberae ab huiusmodi praestationibus & pensionibus, & dicti abbas & conventus nichil amplius in illa nec in aliis ecclesiis quas tunc in proprios usus non habent, aliquam appropriationem de jure vendicabunt in futuro nisi de novo eis concedantur. Ut autem tollatur omnis sinistra suspicio, dicti abbas & conventus nullam ecclesiam sui patronatus de cetero habebunt ad firmam nisi de consensu Ordinarium. Si qua vero partium praedictarum contra istam compositionem aliquid nunc impetravit vel impetraverit in futuro, irritum habeatur & inane, compositione nichilominus firmum robur obtinente. Facta est autem hac compositio anno ab incarnatione Domini M. CC. xxxvij. pontificatus dicti domini E. Cantuariensis archiepiscopi quarto.

Anno Domini M. CC. xxxvij. Edmundus archiepiscopus mandavit officialibus & decanis suis, ut in capellis & ecclesiis parochialibus denunciari facerent in genere excommunicatos omnes illos qui maliciose terras vel possessiones occuparunt, libertates scienter inpugnarunt, decimas vel redditus injuste detinuerunt ad istud monasterium de jure spectantes. Hoc addens in fine, Hoc mandatum nostrum exequentes, quod non de negligentia redargui set de diligentia debeat merito commendari.

Eodem anno idem archiepiscopus hospitatus in isto

Edmundus
Archiep.An. Dñi
1238. 1

Henr. III. isto monasterio testatus est sub tali forma.

Rex. **NOVERIT** universitas vestra, quod cum de mandato sedis apostolica speciali dominus Otto apostolica sedis legatus in domibus nostris apud Cantuariam morabatur, nos de speciali gratia abbatis & conventus monasterii sancti Augustini Cantuariæ ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis & in eorum domibus infra septa sui monasterii per aliquot dies in nostris expensis hospitium habuimus, Protestantes per hoc eorum privilegium & compositioni inter nos & ipsos inita nos in nullo velle in posterum derogari; & ut de hac nostra protestatione & voluntate successoribus nostris liqueat in futuro, has literas nostras &c.

§. 10. Institutiones Roberti abbatis.

An. Dñi 1240. **A**Nno Domini M. CC. xl. instituit idem abbas, ut in tricennali cujuslibet fratris istius congregationis defuncti, omni die quando non dicitur in conventu *Placebo* & *Dirige* ab ebdomada magnæ Missæ juncto sibi socio Missæ matutinalis in adiutorium, ante altare S. Gregorii ad analogium debet dici. Item ordinavit quod præcentor qui pro tempore fuerit tenetur scribere tabulas omnium festivitatum vinum habentium, & tabulas obitus fratrum & aliorum defunctorum pro quibus vigilæ debent reddi à conventu in choro.

§. 11. Sepultura decisa inter nos & ecclesiam Christi.

Eodem anno quidam secularis nomine *Reginaldus* qui fuit janitor ecclesiæ Christi Cantuarie legavit in testamento suo & sua ultima voluntate corpus suum ad sepeliendum in cimiterio ecclesiæ S. Augustini. Set ipso defuncto quidam monachus sanctæ Trinitatis tulit corpus prædicti *Reginaldi* & sepelivit in cimiterio ecclesiæ prædictæ. Set istis cognitis, abbas & conventus querimoniam deposuerunt coram *Ottone* titulo S. *Nicholai* in carcere *Tulliano* diacono Cardinali & apostolicæ sedis in Anglia tunc legato. Iste *Otto* venit in Angliam xv. kal. Augusti anno Domini M. CC. xxxvij. & traxit moram in terra ista per iiij. annos & recessit anno quinto. Qui recepta querela iusta abbatis & conventus, & audita utraque parte conquerentium & defendentium, eos fecit concordari per viam compositionis in hac forma.

“ **NOTUM** sit omnibus has literas visuris vel audituris, quod cum orta esset contentio inter dominum *Robertum* Dei gratia abbatem & conventum S. *Augustini* ex una parte, & capitulum ecclesiæ Christi ex altera, ecce quod quidam *Reginaldus* dicti capituli quondam janitor in ultima voluntate ut dicitur apud ecclesiam dictorum abbatis & conventus sepulturam elegeret & cucullam recepisset eorundem; ipso postmodum viam universæ carnis ingresso, quidam frater memorati capituli ope & inductione secularium capitulo suo ignorante, corpus dicti defuncti fecerat requiri, & ad ecclesiam suam deferri. Set hujusmodi factum dicti abbas & conventus non sustinentes, coram eodem *Ottone* Cardinali querimoniam deposuerunt, cujus literarum auctoritate procederet. Intelligens supradictum Capitulum conquerentium monitionem, cui monitioni per se non dede-

“ rat occasionem, cum eisdem gratanter inivit pacis tractatum. Cum igitur parti conquerenti esset super hoc amicabilem satisfactum, pro futuris temporibus inter partes ad mutua pacis observationem in consimilibus sic conquievit. Quod neutra ecclesiæ tenenti vel servienti sine consensu alterius ecclesiæ sepulturam sive cucullam de cetero concedet, nisi prius licentia fuerit petita, ut sic in posterum sine strepitu utriusque ecclesiæ familiarium decedentium satisfaciatur voluntati. Hanc autem compositionem sine dolo in perpetuum utraque pars bona fide observaturum promittit. In cujus rei testimonium.

§. 12. Concordia inter abbatem & R. Rokefle pro Elyngton.

Eodem anno facta fuit quædam finalis concordia in curia domini regis apud Cantuariam inter abbatem S. *Augustini Cantuarie* petentem, & *Ricardum Rokefle* pro xl. acris terræ in *Elyngton*. Unde recognitio magnæ assisæ summonita fuit inter eos in eadem curia, scilicet quod prædictus *Ricardus* recognovit prædictam terram cum pertinentiis esse jus ipsius abbatis & ecclesiæ suæ prædictæ. Et pro hac recognitione sive concordia idem abbas concessit eidem *Ricardo* prædictam terram cum pertinentiis, reddendo inde per annum xvij. s. ad festum sancti *Michaelis* & xij. d. pro auxilio vicecomitis pro omni servicio, secta curiæ & exactione; salvo eisdem abbati & successoribus suis releviis & escaetis de prædicto tenemento cum acciderint.

§ 13. Ratificatio capituli ecclesiæ Christi super compositione facta apud *Horingbrok* in mora de *Scherle*.

Noverit universitas vestra nos compositionem factam inter venerabilem patrem dominum E. Cantuariensem archiepiscopum ex una parte, & viros religiosos abbatem & conventum sancti Augustini Cantuarie ex altera super quadam parte mora de *Scherle* inspexisse in hæc verba.

“ Noverint universi ad quos præsens scriptum pervenerit, quod cum controversia nota esset inter venerabilem patrem dominum E. archiepiscopum Cantuariensem ex parte una, & dominum *Robertum* abbatem & conventum S. *Augustini* ex altera, unde placitum motum fuit inter eos in comitatu *Cantie* per breve domini regis de divisio de quadam mora in *Scherle* & quodam broko in cujus possessione diutina asserebat pars archiepiscopi ipsum & suos prædecessores existisse, parte monachorum id negante, & asserente se dictum brokum sicut & aliam partem ipsius quæ est viciniore bosco ipsorum à longis retro temporibus continue possedisse, & moram similiter ad ipsos de jure pertinere, sicut per divisas quondam factas ex præcepto regis *Johannis* erant docere parati: Tandem de consilio virorum prudentum prædicta controversia per compositionem amicabilem sic quievit; videlicet quod tota mora prædicta de cetero domino archiepiscopo & suis successoribus, brochum vero præfatum integre abbati & conventui S. *Augustini* in perpetuum permaneat. Et ne de loco divisionis moræ & brochi prædictorum possit in futurum dubitari, factum est fossatum continens xij. pedes in latitudine inter moram & brochum

Edmundus
Archiep.

Henric. III. Rex. "chum præscriptum de terra partis utriusque æqua-
"liter. Et quocienscunque terra crescente fossatum
"illud debeat renovari vel mundari, communibus
"expensis fiet per ballivos de *Aldington* & de
" *Snabes*. Ut autem hæc compositio firma & sta-
"bilis perpetuis temporibus perseveret, sigilla parti-
"um &c. hoc firmiter utrimque promisso, quod
"dominus archiepiscopus et ejus successores in dicto
"broko, abbas vero & conventus in dicta mora nil
"juris de cætero vendicabunt. *Nos ergo dictam com-*
" *positionem ratam habentes in signum ratihabitio-*
" *nis nostra presenti scripto sigillum capituli nostri*
" *fecimus apponi.*

*§. 14. Concambium terrarum inter Camerarium
& Elemosinarium.*

"OMNIBUS præsentis literas inspecturis
"vel audituris *Robertus Dei gratia* &c. Ad
"universitatis vestre notitiam volumus pervenire,
"nos ex certis & necessariis causis de communi con-
"silio capituli nostri ea quæ præsentis scripto cyro-
"graphato annotata sunt statuisse, & ut perpetuis
"temporibus robur obtineant firmitatis sigillo ca-
"pituli nostri roborasse, videlicet quod elemosina-
"rius domus nostre de cætero habebit omnes deci-
"mas de *Scholdover* & de *Fenglesham* & de
" *Werleshamgre* tam majores quam minores, quas
"aliquando Camerarius noster percipere consuevit.
"Camerarius vero habebit omnes decimas tam
"majores quam minores quas Elemosinarius con-
"suevit percipere in *Wertone* & *Drone* & de-
"quæ tenentur de curia de *Porborne* in capite cum
"decimis majoribus de *Winkelond* quæ ad ele-
"mosinariam pertinere noscuntur. Reddet autem
"Camerarius annuatim abbati de *Langedon* vel
"illi qui pro tempore divina tenentibus nostris de
" *Drone* ministrat iij. bussellos ordeï. Prædictus
"vero Elemosinarius in supplementum decimarum
"prædictarum Camerario qui pro tempore fuerit
"reddet annuatim v. marcas sterlingorū in cathedra
"sancti *P.* & si aliquando à solutione dictarum
"quinque marcarum in dicto termino facienda ces-
"saverit, nisi consensus Camerarii intervenierit, ad
"vinum ad opus conventus dimidiam marcam præ-
"stabit; suspendetur etiam ab illo die ab officio
"administrationis Elemosinarius intus & foris us-
"que ad quindenam proximo venturam comple-
"tam. Et dictus Camerarius infra dictum termi-
"num quindenæ de bonis Elemosinarii per manum
"suam v. marcas sibi debitas per visum duorum
"fratrum de conventu fide dignorum ex præcepto
"abbatis sine ulla contradictione; fideliter tamen
"& sine vasto faciet. Insuper si aliquando lis mota
"fuerit Camerario super decimis quas in excambium
"recepit, vel aliqua portione earum, dictus Came-
"rarius sumptibus suis & laboribus decimas illas
"defendet, & si in solidū vel pro parte aliqua convin-
"catur, arbitrio abbatis & iij. fratrum de conven-
"tu sanioris et peritioris consilii sufficienter Came-
"rario satisfaciet, & Camerarius conservabitur in-
"dempnis. Hoc idem in decimis quas Elemosina-
"rius in excambiū receperit per omnia volumus ob-
"servari. Eodem anno obiit *S. Edmundus* archiep.

§. 15. Advocatio ecclesia de Tertwarden.

An. Dñi 1240. **A**nno Domini M. CC. xl. congregato capitulo
domini archidiaconi *Cantuariensis* in ecclesia

de *Tertwarden* dominus *Hugo Norman* dictæ ec-
clesiæ Rector ab officiali in virtute obedientiæ ad
hoc est astrictus ad dicendum quis eum præsentaf-
set, & instituisset in eadem cum lx. annis & amplius
eam tenuisset, quia propter diuturnitatem tempo-
ris dubitari posset super jure patronatus ecclesiæ
prædictæ. Qui respondit coram omnibus, se
tempore bonæ memoriæ *Rogeri* abbatis sancti *An-*
" *gustini* veri patroni dictæ ecclesiæ à *Ricardo* archi-
"episcopo fuisse præsentatum & per ipsum institutum
in eadem. Requisitus etiam, utrum occasione suæ
præsentationis & institutionis mota fuisset ab aliquo
controversia, & respondit se sine alicujus contradi-
ctione ad dictam ecclesiam præsentatum fuisse et in-
stitutum. Cujus *Hugonis* rectoris assensu concur-
rente quidam *R. de Cantuaria* capellanus ad præ-
sentationem abbatis & conventus domino *Edmundo*
tunc archiepiscopo ad vicariam ipsius ecclesiæ fuit
admissus & institutus in eadem. Anno sequenti
magister *S. Langedon* archidiaconus *Cantuariensis*
auctorizavit exemptionem nostram per hanc for-
mam.

"OMNIBUS Christi fidelibus, &c. Nove-
"rit universitas vestra quod cum tempore vacatio-
"nis ecclesiæ Christi *Cantuaria* post decessum vene-
"rabilis patris *Edmundi* piæ memoriæ archiepiscopi
" *Cantuariensis*, propter evidentes conjecturas &
"causas rationabiles & manifestas non possemus in
"civitate *Cantuariensi* secure & commode officium
"prædicationis exercere, concesserunt nobis ad
"magnam precum nostrarum instantiam viri vene-
"rabiles dominus *Ro.* abbas & conventus sancti
" *Augustini* infra septa sui monasterii, quod ab
"omni ordinariæ jurisdictionis exercitio per sedis a-
"postolicæ privilegium liberum est & exemptum,
"verbum domini populo prædicare: unde quoniam
"eidem venerabili loco specialiter est indultum ne
"archiepiscopus vel archidiaconus *Cantuarienses*
"vel eorum officiales nisi rogatu dictorum abbatis
"& conventus vel sine licentia eorum petita prius
"& obtenta, aliquid ordinariæ jurisdictionis ibidem
"debeant exercere, præsentibus literis nostris duxi-
"mus protestandum, nos nullo jure nostro set eo-
"rum licentia petita & obtenta ibidem verbum Do-
"mini seminasse, ne credatur vel dicatur in poste-
"rum per gratiam ab ipsis in hac parte nobis factam
"privilegiis eorum in aliquo derogari.

*§. 16. Compositio inter nos et ecclesiam S. Trini-
tatis super consuetudinibus maritimis.*

Quia vero sæpius extitit controversia inter eccle-
siam istam & ecclesiam sanctæ *Trinitatis* super
terris, redditibus, consuetudinibus maritimis, & aliis
juribus variis & diversis, ad sedandam perpetuali-
ter omnem litem exiit inter eos sub anno Domini
M. CC. xlij. compositio formam continens infra
scriptam.

"Noverint universi præsens scriptum inspecturi,
"quod cum inter viros religiosos dominum *Robe-*
" *rum* abbatem & conventum sancti *Augustini* ex
"parte una, & dominum *R.* Priorem & Capitulum
"ecclesiæ Christi *Cantuaria* ex altera, super terris,
"redditibus, consuetudinibus maritimis, juribus
"variis ac diversis agitata esset diutius materia quæ-
"stionis, tandem de communi voluntate, & assensu
"partium, & de consilio virorum prudentum ami-
"ca-

An. Dñi
1242.

Henr. III. Rex. "cabiliter in hunc modum conquievit, videlicet
 "quod abbas & conventus prænominati pro bono
 "pacis perpetuæ concedunt, quod Prior & Capitu-
 "lum memorati terras & redditus de feudo sancti
 "Augustini quas dicebantur hæcenus occupasse, de
 "cætero habeant, tam in civitate quam extra, ita
 "tamen quod æquivalentes terras ac redditus per-
 "mutationis nomine alibi recipiant ab eisdem. Si-
 "mili modo concedunt Prior & capitulum me-
 "morati abbati & conventui prædictis in similibus
 "similem permutationem, ita tamen quod de cæ-
 "tero neutra pars terras vel redditus alterius partis
 "intrabit vel sibi appropriare præsumet, nisi licen-
 "tia super hoc petita prius & optenta. Item pro
 "bono pacis concessum est à Priore & capitulo an-
 "tedictis, quod de cætero ad fletum de *Penstre*
 "per flumen de *Sandwico* liber sit accessus per
 "navigium & recessus. Hoc adjecto, quod si in
 "ipso flumine ante dictum fletum aliqua navis an-
 "choram fixerit, vel levandæ navis vel negociandi
 "seu merces alias transferendi causa se ibidem exo-
 "neraverit, dicti Prior & capitulum consuetudines
 "maritimas habeant. In fletu autem antedicto nil
 "juris de cætero vendicabunt. Set omnes consue-
 "tudines & emolumenta libere percipient abbas &
 "conventus prædicti ratione fundi in eodem. Ita
 "tamen quod tenentes dictorum Prioris & capituli
 "liberi sint & quieti ab omni consuetudine qua ha-
 "cenus liberi esse consueverunt, nec dictum fletum
 "malitiose ampliabant abbas & conventus prædi-
 "cti in dictorum Prioris & capituli detrimentum.
 "Simili modo provisum est quod Prior & capitu-
 "lum memorati omnes consuetudines maritimas ha-
 "beant in portu de *Sandwico* ex utraque parte
 "fluminis, secundum tenorem & usum cartarum su-
 "arum infra terminos in ipsis cartis contentas, quia
 "sic hæcenus usi sunt; Ita tamen quod dicti ab-
 "bas & conventus in villa sua de *Stanozes* & in
 "terris suis dominium habeant et usum consue-
 "tum. Quod si in dicta villa de *Stanozes*, sive
 "in terris dictorum abbatis et conventus, sive in flu-
 "mine infra dictos terminos, inter quascumque
 "personas discordiæ vel contentiones emerferint, se-
 "cundum qualitatem delicti justitia super hiis fiet
 "sicut hæcenus fieri consuevit. Ultra locum autem
 "qui vocatur *Hennebrigge* prope *Stanozes* ver-
 "sus *Clivesende*, *Rammesgate*, *Margate*,
 "*Westgate*, sive in aliis terris dictorum abbatis
 "& conventus tam in *Thaneto* quam extra, & ex al-
 "lia parte maris in tenemento ipsorum de *Porth-*
 "*borne* idem abbas & conventus omnes consuetu-
 "dines maritimas ratione applicationis et terræ suæ
 "percipient. Ita tamen quod in mari nil juris vel
 "consuetudinis maritimæ percipient præterquam
 "ut distinctum est ratione applicationis & terræ
 "suæ. Nec impedient nec procurabunt quo minus
 "dicti Prior et capitulum per suos ministros in
 "mari secundum tenorem cartarum suarum et u-
 "sum, jura et consuetudines maritimas requirere
 "et capere possint, nec aliquam quærent occasio-
 "nem vel aliquid facient per quod dictorum Prio-
 "ris et capituli jura et consuetudines maritimæ in-
 "fra suos terminos maris et terræ suæ in aliquo mi-
 "nuantur. Similiter dicti Prior et capitulum ultra
 "dictum locum qui dicitur *Hennebrigge* nil juris
 "aut maritimæ consuetudinis quæ dictis abbati et
 "conventui ratione applicationis et terræ suæ pro-

"venire possunt, accipient vel impedient, nec pro-
 "curabunt quo minus naves quæ applicare volue-
 "rint ad terras dictorum abbatis et conventus ap-
 "plicent, et consuetudines maritimas reddant quæ
 "ipsis ratione applicationis et terræ suæ debentur.
 "Nec aliquam quærent occasionem vel facient ali-
 "quid per quod dictorum abbatis et conventus jura
 "et consuetudines in terris suis in aliquo minuantur,
 "set locis suis utrique libere utantur consuetis. I-
 "tem, concedunt liberaliter Prior et capitulum me-
 "morati quod in navicula ipsorum prædicti abbas
 "et conventus et eorum familia propria transitum
 "habeant liberum in portu antedicto, set hanc pas-
 "sagii libertatem ad tenentes dictorum abbatis et
 "conventus qui non sunt de eorum familia propria
 "non extendent. Item, quoniam per clericos recu-
 "satos à capitulo sancti Augustini et à capitulo
 "ecclesiæ Christi *Cantuarie* aliquando ad mona-
 "chatum admissos, et è converso, sæpius consuevit
 "discordiæ fomes seminari, concessum est ab utrif-
 "que quod de cætero ex causa culpæ vel defectus
 "recusatus ab alterutro capitulo à neutro recipia-
 "tur. Item provisum est de monachis utriusque ca-
 "pituli fugitivis, quod de cætero scienter non recipi-
 "entur nec admittantur nisi gratiam sui capituli ha-
 "buerint. Item, provisum est ab utrisque, quod
 "cum abbas S. Augustini in aliqua solemnitate in
 "ecclesia Christi *Cantuarie* fuerit requisitus cum
 "suis insigniis divina celebrare, cum commode po-
 "tuerit libenter accedet, ita tamen quod infra
 "septem dictæ ecclesiæ solemnem benedictionem
 "non dabit. Ita etiam faciet Prior ecclesiæ Christi
 "in ecclesia sancti Augustini cum suis insigniis,
 "cum super hoc ab abbate fuerit requisitus; quod si
 "Abbas vel Prior defuerit, prælatus qui præsens
 "fuerit à conventu alterius ecclesiæ ad præmissa
 "facienda cum voluerit & commode potuerit requi-
 "situs accedet. Ita tamen quod per talem accessum
 "neutrius ecclesiæ privilegiis, juribus aut consuetudi-
 "nibus in aliquo derogetur. Item ad commodum &
 "honorem utriusque ecclesiæ provisum est & conces-
 "sum, quod utraque ecclesia alteri in agendis suis
 "consilium & auxilium fideliter præstabit & dili-
 "genter. Item, ut omnis materia quæstionis & oc-
 "casio litis sive realis sive personalis amputetur in
 "futuro, & hæcenus habita vel concepta inperpe-
 "tuum conquiescat, pro bono perpetuæ pacis & con-
 "cordiæ amicabiliter est provisum et ab utrisque
 "concessum, quod si de cætero aliqua controver-
 "sia inter ecclesias memoratas emerferit, duo mo-
 "nachi sanctæ Trinitatis ab ecclesia sancti Augu-
 "stini, & duo similiter de ecclesia sancti Augu-
 "stini ab ecclesia Christi *Cant.* eligentur per quos
 "sine strepitu judiciali dicta controversia bona fide
 "terminabitur. Ita tamen quod per hanc provisio-
 "nem neutri ecclesiæ contra alteram quoad aliquam
 "jurisdictionem exercendam aliquod præjudicium
 "generetur. Et ut hæc compositio perpetuum robur
 "firmitatis obtineat renunciatum est ab ecclesiis
 "memoratis omnibus litibus ecclesiasticis sive mun-
 "danis huc usque inter eas ex quacumque causa mo-
 "tis vel conceptis, et omnibus quæ in articulis in
 "hac compositione contentis obesse poterunt in fu-
 "turo inpetratis et in posterum inpetrandis.

Bonifacius
Archiep.

Henr. III.
Rex.

CAP. XXII.

§. 1. Quod annua pensiones de nostris ecclesiis per nos non petantur.

Eodem anno idem Robertus abbas ad dispositionem predicti archidiaconi renunciavit omnibus pensionibus quas ista ecclesia ab antiquo solebat de ecclesiis nostri patronatus annuatim percipere pro xx. maris in ecclesia de **Preston** recipiendis, quousque dicta ecclesia de **Preston** posset nobis appropriari; sub ista forma.

O M N I B U S Christi fidelibus &c. magister Simon de **Langeton** archidiaconus Cantuariensis salutem. Ad universitatis vestre notitiam volumus pervenire, quod cum pro pensionibus sive prestationibus annuis quas abbas & conventus sancti Augustini Cantuariensis in diversis ecclesiis sui patronatus ab antiquo perceperant, felicitis recordationis E. quondam Cantuariensis archiepiscopus de consensu nostro, capitulo ecclesie Christi Cantuariensis id per omnia postmodum approbante, prout in compositione inter nos inita, & per sedem apostolicam confirmata liquido continetur, xx. marcas annuas in ecclesia de **Preston** vel de **Selling** quam citius vacare contingeret duxerit concedendas. Vacante postmodum ecclesia de **Preston**, quia dicti abbas & conventus certam portionem decimarum in dicta ecclesia ad valenciam xx. marcarum sibi petierunt assignari: Nos auctoritate sedis Cantuariensis que tunc vacabat, inquisitione legitima de valore dictae ecclesie prius facta, medietatem majorum decimarum pro pensionibus memoratis, de consensu H. de **Wyngbam** clerici, quem ad residuam dictae ecclesie portionem legitime presentarunt, eisdem assignavimus, percipiendam perpetuis temporibus in eadem, & preterea dicti abbas & conventus solvent annuatim G. vicario quam diu erit vicarius xl. s. quos Rector illius ecclesie reddere consuevit. Ita quod amodo omnes ecclesie ipsorum pensionales & capella a memoratis pensionibus queta & libera remanebunt. Unde ad cautelam nomina omnium ecclesiarum patronatus ipsorum pensionaliu presentis scripto duximus inferenda, ne super jure dictorum abbatis & conventus dictis ecclesiis, vel liberatione & queta clamoratione pensionum possit in posterum dubitari. Nomina ecclesiarum sunt hec, ecclesia de **Penstre** cum tribus capellis suis, s. sanctoru P. J. & Laurentii que consueverunt reddere xij. s. ecclesia de **Stonore** ij. s. ecclesia sancti Petri in Sandwico ij. s. ecclesia de **Pozburne** cum capellis de **Soldene** & **Mungeham** & **Langedon** vj. s. ecclesia de **Littleborne** cum capella de **Garewinter** iij. s. ecclesia de **Swaleclive** xij. d. ecclesia de **Favertham** cum capella de **Cheldwich** iij. l. ecclesia de **Chistelet** x. s. ecclesia de **Westbere** xij. d. ecclesia de **Fordwich** & **Sture** x. s. ecclesia de **Preston** iij. s. ecclesia de **Piddelton** cum capella xl. s. ecclesia de **Selling** xliij. s. ecclesia de **Lenham** cum capella de **Ropton** ix. s. vij. d. ecclesia de **Frithenden** ij. s. ecclesia de **Swanes** xij. d. ecclesia de **Brokel** ij. s. ecclesia de **Stone** ij. s. ecclesia de **Mechch** ij. s. ecclesia de **Burwermerch** ij. s. ecclesia de **Tanterdenn** iij. s. ecclesia de **Kenington** x. s. ecclesia de **Wyselburg** ij. s. In civitate Cantuariensis ecclesia sancta Mildredæ x. s. ecclesia sancta Mariæ juxta castrum xij. d. ecclesia sancti

Johannis vj. d. ecclesia sancta Margaretæ iij. s. ecclesia omnium Sanctorum xij. d. ecclesia S. Andreæ xij. d. ecclesia S. Mariæ Magdalenæ xij. d. ecclesia S. Pauli iij. s. Quas omnes pensiones dicti abbas & conventus futuris temporibus remiserunt, salvo sibi jure patronatus in eisdem in perpetuum, & omni reverentia qua patronis debetur a jure & pulsatione contra abbatem consueta. Hac protestatione prius ab eis facta, quod nichilominus remanebunt decime pradiales quas in quibusdam parochiis perceperunt ab antiquo, & quisque marca in vicaria de **Chistelet** quas retinent per compositionem, & cereus unius libra de ecclesia de **Stodmersch** in signum patronatus, & xx. s. de ecclesia de **Sybertesweld** quas nomine decimarum domini de **Sybertesweld** a Rectore dictae ecclesie percipiunt annuatim, & xij. s. iij. d. de ecclesia de **Worden**, & x. s. de ecclesia de **Bewesseld**, quos quando dictas ecclesias Prioribus de **Ledis** & de **Combwell** contulerunt sibi in signum domini tanquam firmam reservarunt, & duas marcas de ecclesia de **Sutton** quas nomine decimarum suorum tenent in dicta parochia ad vitam Rectoris qui nunc est retinent de ipsis voluntate & assensu, & iij. l. quas ab abbate & conventu de **Favertham** pro redemptione decimarum domini sui percipiunt annuatim, & xxiiij. solidos de capella de **Bobbys** quos a monialibus de **Scapere** ratione quarundam decimarum simili modo percipiunt, & x. s. de **Rodmytham** quos ratione decimarum percipiunt, & ille quem ad residuam dictae ecclesie videlicet de **Prestone** portionem dicti abbas & conventus in posterum presentabunt, simul cum procuratore archidiaconi vel ejus officiali, omnia onera ipsius ecclesie consueta & debita perpetuo sustinebit: Et quoniam omnes domos dictae ecclesie cum fundo in quo sita sunt Rectori ejusdem assignamus, ut dicti abbas & conventus in dicta parochia certum locum haberent ad orrea construenda in quibus collocare suas garbas valeant in futuro, unam acram de terra dictae ecclesie eis ad edificandum tenore presentium assignamus, & dicti abbas & conventus dictis fundo et majorum medietate decimarum contenti erunt in perpetuum nomine xx. marcarum ut dictum est, nisi de novo uberius eis gratia ab illis quorum intererit concedatur. In cujus.

Ista namque pensionaliu permutatio huic monasterio exigui fuit commodi, immo eidem deperditionem adduxit ut opinor non parvam, nam in primis summa xx. marcarum nobis sic ordinata ad pensiones prius nobis debitas aequaliter se non extendit. Item succedente tempore, ut jam est in facto, predicta ecclesia de **Preston** una cum aliis certis ecclesiis in ista compositione nominatis nobis postmodum unitis & appropriatis, reliquae ecclesie quae sunt de patronatu adhuc mansissent pensionales.

§. 2. Alienatio ecclesie de **Stodmersch**.

Anno Domini M. CC. xliij. R. abbas ad instantiam magistri S. de **Langeton** archidiaconi Cantuariensis concessit & alienavit ecclesiam de **Stodmersch** hospitali pauperum sacerdotum in Cantuaria. Quod hospitale idem archidiaconus diversorum elemosinis dicitur fundasse. Tenor concessionis talis est.

Omnibus sancta matris &c. R. Dei gratia &c. Ad universitatis vestre notitiam volumus pervenire, nos divine pietatis intuitu ad instantiam viri

Bonifacius
Archiep.

An. Dñi
1243.

Henr. III. Rex. venerabilis & amici nostri charissimi magistri Simonis de L. archidiaconi Cantuariæ, ecclesiam S. Mariæ de **Stodmerch** quæ ad nostram pertinuit donationem, perpetuo concessisse & dedisse Hospitali pauperum sacerdotum, quod situm est in parochia de sancta Margareta in Cantuaria, ad sustentationem eorum cum pertinentiis quatuor acrarum singulis annis de dominico nostro de **Stodmerch** antiquo more de gratia nostra speciali percipiendum. Hoc adjecto, quod in dicta parochia nullas terras vel redditus de nostris tenentibus dicti sacerdotes vel eorum procuratores eument, vel aliquo titulo sibi appropriabunt, nisi de nostra vel successorum nostrorum licentia speciali, nec decimas aliquas de dominico nostro de **Stodmerch** requirent in futuro.

Quando autem dictam eis fecimus donationem syndicus dicti Hospitalis de voluntate archidiaconi memorati nomine dictorum sacerdotum & H. supradicti nobis & ecclesiæ nostræ sacramentum præstitit fidelitatis. Et hoc idem facient omnes successores sui. Dictus autem procurator vel aliquis sacerdos Hospitalis supradicti omni anno super majus altare in ecclesia nostra in die sancti **Augustini** dabit unum cereum unius libræ in signum recognitionis præmissorum.

§. 3. *Moniales Sepulchri non ingrediantur possessiones S. Augustini.*

An. Dñi 1244. Anno sequenti, Priorissa sancti Sepulchri obligavit se & domum suam, ne quoquo modo de feodo sancti **Augustini** sibi appropriarent, per suam Cartam cujus forma talis est.

Omnibus Christi fidelibus &c. Priorissa & moniales sancti Sepulchri extra Cantuariam æternam in Domino salutem. Ad universitatis vestra notitiam volumus pervenire, nos promississe, & hac præsentis Carta nostra concessisse, quod terras vel redditus ad abbatem & conventum S. Augustini spectantes non ingrediemur, nec aliquo titulo nobis appropriabimus, nisi eorum licentia super hoc prius petita pariter & obtenta. Quod si aliquo tempore fecerimus, volumus quod factum nostrum irritum fiat & inane. In cujus rei &c.

Harum fundator fuit **Anselmus** archiepiscopus; & quamquam infra limites feodi beati **Augustini** sint constitutæ, tamen in solo archiepiscopatus sitæ sunt. Erat namque ibi ecclesia parochialis in honore sancti Sepulchri de patronatu archiepiscopi exiguis terris circumcincta, ubi in præsentis constat eas esse fundatas. Eodem anno **Bonifacius** in archiepiscopum consecratus est.

§. 4. *De sepultura Hospitalis de **Hospzinge**.*

1245. Anno Domini M. CC. xlv. facta fuit quædam compositio sive gratia per abbatem **Robertum** fratribus Hospitalis de **Hospzinge** modum continens infra scriptum.

“Omnibus præsentis literas inspecturis **Robertus** Dei gratia &c. Noverit universitas vestra, quod nos divinæ caritatis intuitu concedimus fratribus hospitalis de **Hospzinge** sepulturam fratrum habitum ipsorum gestantium ibidem, & infirmorum tantummodo quos in dicto hospitali in fata decedere contigerit. Ita tamen quod omne emolumentum tam in oblationibus quam in testa-

mentis, seu confessionibus, seu quibuscumque modis aliis quod ex eorum obitu provenierit, libere & absque diminutione aliqua ecclesiæ nostræ de **Faverham** resignetur. Si qua vero fuerit familia in dicto hospitali in habitu seculari, omnia jura spiritualia à vicario de **Faverham** in ecclesia de **Faverham** recipiet, & ecclesiam memoratam in præcipuis anni festivitatis frequentabunt. Sacerdotes qui pro tempore ministrabunt in hospitali memorato nullam audient confessionem nisi tantum fratrum & pauperum ibidem ægrotantium, & eisdem personis viaticum & extremam unctionem & omnia divina inpendent, et in eo casu omnia emolumenta exinde provenientia vicario de **Faverham** sine retentione aliqua percipiant. Item nullum parochianum ecclesiæ de **Faverham** solemnibus diebus, maxime in natali Domini, in Purificatione beatæ Mariæ, & in Pascha, Assumptione beatæ Mariæ, & in dedicatione ecclesiæ, nec cæteris diebus ad divina recipiant. Et si aliquis parochianus de **Faverham** oblationes aliquas in dicto hospitali fecerit, ecclesiæ matri sine diminutione reddentur. Item nullum annale nec tricennale de parochianis de **Faverham** aliquo tempore recipient. Et ad majorem omnium præmissorum securitatem frater æconomus una cum sacerdotibus ibidem ministrantibus & commorantibus, sacramentum fidelitatis præstabunt vicario de **Faverham** qui pro tempore fuerit in ecclesia eadem, quod ecclesiam matricem in **Faverham** in supradictis & omnibus aliis pro suis viribus indemnem conservabunt. Pro hac autem sepultura quam de præfatis personis dicto hospitali concessimus dabunt nobis singulis annis dicti fratres xij. d. liberi redditus in Pascha in domo nostra de **Faverham**, & j. cereum duarum librarum ecclesiæ nostræ de **Faverham** die Assumptionis beatæ Mariæ. Et ut hæc nostra &c.

§. 5. *Beckettstone datur ad elemosinam.*

Anno Domini M. CC. xlvij. quidam Dei cultor **Adam de Cliveshend** nomine dedit abbati **Roberto** & ecclesiæ suæ xiiij. acras terræ in **Beckettstone** in parochia de **Littleborne** in perpetuam elemosinam, unde idem abbas & conventus eum graciosè respicientes, concesserunt ei annuam liberationem tempore suæ vitæ duraturam, & ad vestitum ejus & calciamenta eidem xx. s. annuatim insuper contulerunt.

§. 6. *De domibus & terris concessis Priori S. Bartholomæi Londoniæ.*

Eodem anno **Robertus** abbas concessit Priori & conventui sancti **Bartholomæi** de **Smithefeld** quandam terram cum domibus super factis in civitate **Londoniæ** in parochia sancti **Dunstani** juxta turrim **Lundoniensem** situatam, reddendo inde ecclesiæ sancti **Augustini** per annum xij. s. Et pro ista dimissione idem Prior & Conventus in spiritualibus beneficiis monachos **Augustinenses** in posterum receperunt, Abbas vero eisdem gratiam confimilem rependendo.

Henr. III.
Rex.

§. 7. De decimis de *Worpyngbrok* inter Abbatem
& Priorem *Dovoria*.

Eodem anno fuit quædam lis & contentio inter Abbatem *R.* & Conventum & Priorem *Dovoria* sedata super petitione decimarum de *Worpyngbrok* in hunc modum.

« Notum sit omnibus, quod cum controversia
« mota fuisset inter abbatem sancti *Augustini Can-*
« *tuaria* & conventum ex una parte, & Priorem &
« conventum sancti *Martini Dovoria* ex altera, su-
« per decimis terrarum quas dicti abbas & conven-
« tus habent in dominico de *Worpyngbrok* & in
« *Scherle*, dicto Priore petente decimas prædicta-
« rum terrarum eo jure quod sunt infra limites pa-
« rochie sue de *Apoldore*, abbate & conventu è di-
« versis propONENTIBUS, quod ipse & conventus suus
« per privilegia à præstatione decimarum sunt im-
« munes: Tandem de consilio virorum prudentium
« in hunc modum quævit, videlicet quod dicti Prior
« & Conventus protestati sunt & concesserunt, quod
« quando abbas & conventus sancti *Augustini* di-
« ctas terras propriis sumptibus excolunt, à præ-
« statione decimarum per privilegia sua sunt & erunt
« immunes, sed quociens dictas terras personis secu-
« laribus, clericis vel laicis non sumptibus abbatis
« & conventus excolendas ad firmam pro denariis,
« vel ad dimissiones garbarum tradiderint, Prior &
« Conventus *Dovoria* omnes decimas libere & sine
« difficultate ratione personarum terras prædictas
« suis sumptibus excolentium & non ratione prædii
« recipient. Hoc moderamine observato, quod pars
« garbarum & denariorum ad abbatem pertinens,
« ei libere & sine decimatione remanebit, privile-
« giis omnibus sancti *Augustini* penitus in suo ro-
« bore permanentibus.

§. 8. Compositio inter nos & Rectorem
de *Wreston*.

An. Dñi
1249.

Anno Domini M. CC. xlix. edita fuit quædam
compositio inter *Robertum* abbatem & recto-
rem de *Wreston*; ita quod præfati abbas & conven-
tus tradiderunt dicto *H.* rectori ad firmam in vita
sua medietatem majorum decimarum prædictæ ec-
clesiæ de *Wreston* quam magister *S. de Langedon*
abbati & conventui perpetuis temporibus in eadem
ecclesia assignavit nomine xx. marcarum annuarum,
quas pro diversis pensionibus sive præstationibus ec-
clesiarum sui patronatus *Edmundus* quondam archi-
episcopus & idem *S.* archidiaconus in eadem ecclesia
duxerint concedendas; Habendum & tenendum di-
ctam medietatem majorum decimarum ad firmam
quoad vixerit pro xx. marcis sterlingorum. Et si
dictæ domus quas idem *H.* rector inhabitavit per
defectum & negligentiam dicti *H.* vel suorum com-
burantur vel pereant, de precio super eas arbitrio
bonorum virorum posito dictis abbati & conventui
fideliter respondebit, nisi forte per infortunium ali-
unde destruantur, quod nec sibi nec suis merito de-
beat imputari.

§. 9. Donatio terra de *Kenevelbourne*
in *Bregg*.

Eodem anno *Robertus* abbas dedit *Radulpho*
clerico terram de *Kenevelbourne* in parochia

de *Bregg* cum domibus desuper constructis, red-
ditibus & omnibus pertinentiis, Reddendo inde annua-
tim xx. s. ad quatuor anni terminos principales.

Bonifacius
Archiep.

§. 10. De anniversario Bartholomæi
de Ferentino.

Eodem anno magister *Bartholomæus* Rector ec-
clesiæ de *Woklond* zelo Dei tactus possessiones
beati *Augustini* augmentavit in hunc modum.

« Omnibus Christi fidelibus &c. magister *Bar-*
« *tholomæus* de *Ferentino* Rector ecclesiæ de *Wok-*
« *lond* in marisco salutem. Noverit universitas ve-
« stra me dedisse & præfati carta mea confirmasse
« pro salute animæ meæ & parentum meorum, ka-
« rissimis dominis meis abbati & conventui sancti
« *Augustini Cantuaria* in liberam elemosynam
« xl. s. v. d. ob. annui redditus quos emi de *Adam*
« & *Willelmo* de *Wiskebeth* in tenura de *Chistelet*.
20 « De quibus xl. s. v. d. ob. unam marcā assignavi
« ad panem distribuendum pauperibus die anniver-
« sarii mei imperpetuum; De residuis vero duabus
« marcis v. d. ob. michi quamdiu vixero vel meo
« certo assignato. Et si religionem intravero prælati
« ejusdem domus in vita tantum mea respondebunt.
« Post obitum vero meum sive sim in religione sive
« extra, dictum residuum ad usus & solatium infir-
« morum monachorum sancti *Augustini* statui con-
« cedendum. Et quia propono per Dei gratiam
30 « dictum redditum usque ad quatuor marcas aug-
« mentare, eodem modo penitus de marca prætaxata
« & de tribus marcis residuis fiat sicut superius est
« annotatum.

Contulit etiam idem magister *Bartholomæus* huic
monasterio terras, redditus & teneamenta apud *Wor-*
stone in tenura de *Littleborne* ad valenciam decem
marcarum singulis annis. Ob igitur memoriam tanti
beneficii, decretum est ab abbate *Roberto* & toto
conventu ejus anniversarium fieri, sub ista forma.

40 « Noverit universitas vestra, nos intuitu divinæ
« pietatis magistrum *B.* de *F.* de consensu totius ca-
« pituli nostri in fratrem recepisse, & omnium bene-
« ficiorum quæ in domo nostra sunt & fient imper-
« petuum specialiter constituisse participem. Nos
« igitur de mera voluntate nostra eidem magistro
« *Bartholomæo* cum de morte sua nobis fuerit ma-
« nifestum quod viam universæ carnis fuerit ingres-
« sus, pro servicio suo nobis olim collato x. marcas
« sterlingorum pro anima sua distribuendas per ma-
« nus elemosinarii nostri de thesauraria nostra da-
« mus, concedimus, & hac carta confirmamus pro
« voluntate ejusdem absque omni contradictione,
« cavillatione, dolo, fraude, malo ingenio singulis an-
« nis imperpetuum ad perficiendum pium propo-
« situm ejusdem, sicut inferius liquebit. Una cum præ-
« dictis x. marcis iij. marcas annui redditus assigna-
« vit quas apud *Wyskebeth* in parochia de *Chi-*
« *stelet* comparavit una cum centum marcis argenti
« quas nobis mera voluntate contulit & donavit.
60 « Dictæ vero xij. marce singulis annis à thesauraria
« nostra recipiantur, & per manus elemosinarii nostri
« distribuuntur sub hac forma: videlicet, die anni-
« versarii sui x. s. pauperibus hostiatim mendicanti-
« bus in cimiterio sancti *Augustini* omni anno im-
« perpetuum in pane erogentur. Item, eodem die
« omni anno xxiiij. s. in vestimentis & calciamentis
« pauperum erogentur. Item, ad sustinendum unum
cereum

Henr. III. Rex. "cereum ponderis x. librarum perpetuis temporibus, quem idem magister *Bartholomaeus* in criptis monasterii istius ad honorem beatæ virginis ardentum assignavit, & ad illum annuatim in festo Annunciationis beatæ virginis innovandum detur una marca argenti. Et si in dicto cereo illa marca per annum expensa non fuerit, residuum ad augmentationem luminis ibidem expendatur. Item, die sui anniversarii nobis abbati & conventui pro pitancia j. marcam omni anno perpetualiter concessit. Item ordinavit idus Junii conventui iiij. s. pro pitancia pro anima domini *J. Egidii*. Item, conventui in vigilia sancti *Andree* pro anima uxoris ejusdem *Egidii*, videlicet domine *Romane* iiij. s. Item, in crastino *Simonis & Jude* conventui pro pitancia pro anima patris sui iiij. s. Item, in die *Philippi & Jacobi* pro anima matris suæ iiij. s. Item fratribus & sororibus sancti *Laurentii* iiij. s. pro anima *Reynonis* socii sui, in festo sancti *Blasii*. Sex vero residuæ marcæ ad emendationem dormitorii annuatim reserventur & expendantur. Pro hoc vero speciali beneficio vj. marcarum quas dormitorio nostro sustinendo assignavit, concessimus ei cum specialibus benefactoribus nostris specialem fructum & memoriam in illa missa de Spiritu sancto quæ cotidie celebratur ad bonam conservationem vitæ suæ. Et in missa quæ cotidie celebratur pro fidelibus defunctis, specialem fructum pro salute animæ suæ inperpetuum postquam de eo humanitus contigerit. Et ne quod absit futuris temporibus aliquis obedienciarum ad quem ratione officii pertinebit, ne in aliquo articulo ordinationis antedictæ per ignorantiam se valeat excusare, ordinamus & concedimus hanc nostram salubrem provisionem singulis annis in nostro capitulo die anniversarii sui recitandam. Ordinamus etiam & quantum in nobis est concessimus pro nobis & successoribus nostris præfato magistro *Bartholomæo*, ut ipsum plenum effectum ex sua intentione in omnibus articulis prænominatis sine difficultate consequatur inperpetuum. Et si ausu temerario seu per negligentiam quicquam in suis temporibus fuerit omissum, quod nichilominus effectualiter & integre suplebitur quam cito fuerit compertum, cum gravi pœna infligenda eidem qui in præmissis negligens repertus fuerit aut remissus. Quæ omnia ut perpetuis temporibus stabilem habeant firmitatem nos in verbo veritatis & in virtute Spiritus sancti pro nobis & successoribus nostris fideliter promissimas sine fraude & malo ingenio quantum in nobis est observaturos. Ita quod prædicta omnia distribuentur & sane inviolabiliter impleantur secundum intellectum ipsius magistri *Bartholomæi* prout superius manifeste est expressum. In cujus rei &c.

§. II. Compositio inter Rectorem S. Margaretæ & Hospitale Sacerdotum.

Eodem anno fuit quædam compositio facta inter Rectorem ecclesiæ sanctæ *Margaretæ* de consensu domini *Roberti* abbatis, & hospitale pauperum sacerdotum pro eo quod in eadem parochia constat esse situatum, videlicet quod capellanus qui pro tempore in dicto hospitali ministrabit, quod nullas oblationes, decimas vel obventiones in præjudicium ecclesiæ parochialis sanctæ *M.* recipiet.

Omnes servientes in dicto Hospitali à Rectore dictæ ecclesiæ sacramenta recipient. In festivitibus in quibus oblatio debetur ecclesiis, ad prædictam ecclesiam venient sicut alii parochiani. Si aliquem ex peregrinis ibidem infirmari contigerit, spiritualia ab eodem Rectore recipiet. Habebunt potestatem recipiendi annalia sive tricennalia pro illis qui non sunt parochiani ejusdem ecclesiæ, vel si sunt parochiani si fuerint ab eisdem procurati & super hoc convicti, plene restituent quicquid taliter perceperunt. In festo S. *Margaretæ* super altare ipsius ecclesiæ in signum juris parochiani duos cereos trium librarum offerri faciant vel xvij. d. Item de tenemento domini abbatis & conventus sancti *Augustini* nullum sibi tenementum perquirent nisi de eorum voluntate. Si aliquo tempore in eodem Hospitali capellanus non fuerit set laicus procurator, ad simile sacramentum tactis sacrosanctis se astringat ad observationem præmissorum. In diebus Dominicis & festivitatum in quibus oblationes fuerint generales non celebrabunt missam in dicto Hospitali donec evangelium in ecclesia sanctæ *M.* fuerit perlectum; & illis diebus parochianos sanctæ *M.* ad divina non admittent nisi cum missa in ecclesia sanctæ *M.* fuerit completa. Campanas vero in prædicto loco non habebunt. Et si qua partium contra formam hic scriptam venire præsumpserit, unam marcam nomine pœnæ tocens solvet abbati sancti *Augustini* & archidiacono *Cantuariensi* vel cui viderint secundum Deum libere conferendum, quociens contravenerit; compositione nichilominus firmum robur obtinente.

Privilegium Innocentii Papæ iiij.

INNOCENTIUS episcopus &c. Dilectis filiis Abbati & Priori sancti Edmundi, &c. Sicut dilecti filii abbas & conventus monasterii sancti Augustini Cantuariæ sua nobis petitione monstrarunt, quod tam idem abbas & conventus quam prædecessores eorum, ecclesias, redditus, possessiones, maneria, pensiones & quadam alia bona dicti monasterii datis super hoc literis & interpositis juramentis, necnon & pœnis adjectis, in enormem lesionem ipsius, nonnullis clericis & laicis, aliquibus eorum ad vitam, quibusdam vero ad non modicum tempus & aliis perpetuo ad firmam vel sub censu annuo concesserunt, quorum aliqui super hiis literas confirmationis in forma communi à sede apostolica impetrarunt: Nos itaque dictorum abbatis et conventus supplicationibus inclinari, discretionem vestram per apostolica scripta mandamus, quatinus ea quæ de bonis ejusdem monasterii per confessiones hujus monasterii alienata inveneritis illicite vel distracta, non obstantibus prædictis juramentis, pœnis et literis seu confirmationibus, ad jus et proprietatem ipsius studeatis legitime revocare, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo.

§. 12. De duabus marcis redditus de Oris in Chistelet.

Anno Domini M. CC. l. j. quidam *Nicholaus* An. Dñi de *Hopelonde* dedit domino *Roberto* abbati & conventui duas marcas liberi redditus de quinta parte terræ de *Oris* in tenemento de *Chistelet*.

Henric. III.
Rex.

CAP. XXIII.

§. I. Benedictio abbatis Rogeri de Ciceſtria.

An. Dñi
1252.

Anno ſequenti obiit dominus, Robertus abbas hujus monaſterii in craſtino ſancti Mauri abbat, & in capella beatæ Mariæ in navi eccleſiæ in corpore ejuſdem capellæ ſepultus eſt. Et eodem anno die ſancti Laurentii archiepiſcopi electus eſt in abbatem Rogerus de Ciceſtria camerarius per viam compromiſſi; pro cujus benedictione Innocentius papa iiij. ſcripſit Bonifacio archiepiſcopo Cantuarienſi inter cætera ſic.

Quocirca fraternitatem tuam rogamus & moneamus attente per apoſtolica ſcripta tibi mandantes, quatinus eidem Rogero in monaſterio ſupradicto juxta tenorem compoſitionis inter ſancta memoria beatum Edmundum Cantuarienſem archiepiſcopum & monaſterium ipſum inite ac per ſedem apoſtolicam, ut dicitur, confirmate, munus benedictionis inpendas, recepturus ab ipſo poſtmodum pro nobis & Romana eccleſia fidelitatis debita juramentum ſecundum formam quam tibi ſub bulla noſtra mittimus intercluſam. Formam autem juramenti quod ipſe præſtabit de verbo ad verbum per ejuſdem patientes literas ſuo ſigillo ſignatas per proprium nuncium nobis quamtocius ſtudeas deſtinare. Alioquin liceat ei quemcunque maluerit catholicum adire antiſtitem gratiam & communionem ejuſdem ſedis habentem, qui noſtra fretus auctoritate ſibi quod poſtuletur inpendat.

Archiepiſcopo vero eidem electo in ſuo monaſterio ſine profeſſionis præſtatione benedicere penitus recuſante, die decollationis ſancti Johannis Baptiſta in eccleſia ſua ab epicoſcopo Londonienſi benedictus prælationis accepit dignitatem. Item, Innocentius iiij. indulſit eciam huic eccleſiæ quod non tenemur ad provisiones nec proviſores admittere niſi ſub certa forma. Tenor hujus talis.

INNOCENTIUS. Dilectorum filiorum precibus inclinati, eis per noſtras literas duximus indulgendum, ut per reſervationes & inhibitiones quas ſibi pretextu literarum ſuper quorumcumque provisionibus à ſede apoſtolica obtentarum per quas non ſit plenum jus alteri adquiſitum ſeu inpetrandarum, in poſterum fieri contigerit, nullum poſſit eiſdem abbati & conventui fieri obſtaculum interponi, quo minus eccleſias & alia beneficia eccleſiaſtica ad ipſorum collationem ſpectantia cum vacaverint conferre, ac ad eccleſias que ad præſentationem ipſorum pertinent perſonas idoneas præſentare libere valeant, niſi eadem litera impetranda plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi & toto tenore ipſius fecerint mentionem. Hujus privilegii Abbas & Prior ſancti Edmundi exiſtunt conſervatores.

Idem indulſit huic monaſterio autenticum privilegium, quod cum penſionarii noſtri eliguntur in epicoſcopos, ceſſabit penſio eorundem, unde ſic.

INNOCENTIUS. epicoſcopus: & infra. Noſ veſtris ſupplicationibus annuentes, penſionem aliquam pretextu prioris conſeſſionis cuiquam electo in pontificem, de cætero ſolvere minime teneamini. Item privilegium. INNOCENTIUS epicoſcopus: & infra. Hinc eſt quod noſ veſtris ſupplicationibus inclinati, auctoritate præſentium indulge-

mus ut ad receptionem vel provisionem alicujus in Bonifacius penſionibus ſeu eccleſiaſticis beneficiis cogi de cætero per noſtras literas non poſſint niſi de hac indulgentia plenam fecerit mentionem. Archiep.

Item ne aliquis delegatus vel ſubdelegatus, executor vel conſervator poſſit nos excommunicare, INNOCENTIUS epicoſcopus: & infra. « Ut igitur ex ſpeciale devotione quam ad nos & Romanam eccleſiam ad quam monaſterium tuum ſicut dicitur nullo medio pertinet, habere diſceſceris, ſencias tibi favorem apoſtolicam accreviſſe, ut nullus delegatus vel ſubdelegatus, executor aut eciam conſervator auctoritate ſedis apoſtolice vel delegatorum ipſius, in te vel eccleſiam tuam excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti ſententias valeat promulgare abſque mandato ſedis apoſtolice ſpeciali, faciente plenam de hac indulgentia mentionem, auctoritate tibi præſentium indulgemus.

Item, aliud de procuracionibus non dandis de eccleſiis quas habemus in proprios uſus, iſto tenore: INNOCENTIUS. Principalem cauſam: & infra. Eccleſiæ igitur veſtræ ſedi apoſtolice immediate ſubjectæ, à futuris gravaminibus quibus tales, inſpellente pleroſque ad hæc zelo invidiæ, interdum ſolent affici, providere volentes, auctoritate præſentium diſtrictius inhibemus, ne quis prætextu eccleſiarum quæ ſunt vobis in uſus proprios per ſedem apoſtolicam deputatæ, procuraciones ratione viſitationis à vobis exigere vel extorquere, ſeu alia vobis aut eccleſiis ipſis inponere onera contra juſtitiam quoquo modo præſumat, de quarum proventibus eſt congrua portio pro conſuetis oneribus ſuſtinendis earundem eccleſiarum vicariis assignata.

Anno Domini M.CC.liij. tranſmiſſa fuerunt ſtatuta Gregorii papæ ix. una cum litera papali ſuper hiis executoria Bonifacio archiepiſcopo Cantuarienſi; qua quidem litera mediante, cum idem archiepiſcopus monaſterium ſancti Auguſtini ut de dictis ſtatutis inquireret ingredi voluiſſet, nec à conventu iſtius loci admiſſus fuiſſet, idem archiepiſcopus quasdam ſententias in iſtud monaſterium & in quasdam certas perſonas ipſius proferebat, Quas quidem ſententias & juſisdictionem eidem archiepiſcopo in hac parte attributam revocari procurarunt ſub hac forma quæ inferius annotatur.

Litera directæ archiepiſcopo ſuper revocatione proceſſus.

INNOCENTIUS epicoſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Bonifacio archiepiſcopo, &c. Licet monaſterium ſancti Auguſtini Cantuar. ordinis ſancti Benedicti eo favorabiliter proſequi debeamus quod ad Romanam eccleſiam nullo pertinet mediante, inde tamen illud ſpecialiori amplectamur in Domino caritate, quod inter alia ejuſdem ordinis monaſteria, & regularis obſervantia, & hoſpitalitatis bonum, prout accipimus, præcipue locum optinet in eodem. Sane olim ſub certa forma per noſtras tibi literas dedimus in præceptis, ut ſtatuta pro reformatione dicti ordinis à feliciſ recordationis Gregorio papa prædeceſſore noſtro edita faceres ab univerſis perſonis ejuſdem ordinis tuæ civitatis & dioceſis ex-

An. Dñi
1253.

acta

Henric. III. Rex. « a cta diligentia observari. Quorum literarum au-
 « Et oritate super hoc præceptum apostolicum exe-
 « quens, diligenter in præfato monasterio, ut dicitur,
 « processisti: cum igitur de ipsius monasterii perso-
 « narum religione ac vita bonam habentes opinio-
 « nem fide dignorum testimoniis informata, sen-
 « tentias si quas ob hoc in personas sæpediti mona-
 « sterii promulgasti relaxari mandamus, fraternita-
 « tem tuam rogandam duximus & ortandam per
 « apostolica scripta mandantes, quatinus prædicta-
 « rum literarum occasione ipsius personas monasterii
 « ulterius non molestes, set habeas ipsas cum eodem
 « monasterio pro nostra & apostolicæ sedis reveren-
 « tia in suis juribus propensius commendatas, ad-
 « versus aliorum molestias eisdem quantum in te est
 « favorabilem & benivolum te inpendens. Set
 idem archiepiscopus mandatis apostolicis non parens
 prædictas sententias in monasterium & diversas per-
 sonas ejusdem latas non revocavit, set easdem ratas
 & firmas esse promulgavit; unde abbas *Rogerus*
 pro remedio salubriori dominum papam iterum
 consulere coactus est.

Anno igitur Domini M. CC. liij. ab abbate de
Waltham in hujusmodi negotio per dominum *In-*
nocentium papam iiij. delegato emanavit eidem ar-
 chiepiscopo mandatum sub hac forma. *Venerabili*
in Christo patri Bonifacio &c. E. eadem gratia
abbas de Waltham, &c. Mandatum domini pape
suscepimus in hac verba: « *Innocentius* episcopus:
 « & infra. Olim ad nostram perlato audientiam,
 « quod Abbates, Priores, & Monachi ordinis sancti
 « *Benedicti Cantuariensis* provincie statuta pro re-
 « formatione ipsius ordinis à felicitis recordationis
 « *Gregorio* papa prædecessore nostro edita non ser-
 « vabant, venerabili fratri nostro *Cantuariensi* ar-
 « chiepiscopo ejusque suffraganeis per nostras sub
 « certa forma literas dedimus in præceptis, ut inqui-
 « sita super hoc diligenter veritate, statuta ipsa fa-
 « cerent ab universis personis ejusdem ordinis sua-
 « rum civitatum & diocesum tam exemptis quam
 « non exemptis exacta diligentia observari. Nos
 « igitur dilectorum filiorum abbatis & conventus
 « monasterii sancti *Augustini Cantuarie* dicti or-
 « dinis precibus inclinati, præsentium vobis aucto-
 « ritate mandamus quatinus si quas excommunica-
 « tionis, suspensionis vel interdicti sententias idem
 « archiepiscopus in eundem abbatem vel personas
 « alias ejusdem monasterii ipsumque monasterium,
 « literarum auctoritate hujusmodi, per se vel per
 « alium promulgavit, vos ipsas vice nostra sine dif-
 « ficultate aliqua relaxantes, non permittatis eos-
 « dem literarum vel sententiarum ipsarum prætextu
 « ab aliquibus molestari, molestatores hujusmodi
 « per censuram ecclesiasticam appellatione postposita
 « compescendo, non obstante, &c. *Hujus igitur*
auctoritate mandati si quas suspensionis, excommu-
nicationis vel interdicti sententias in eundem abba-
tem vel personas alias ejusdem monasterii ipsumque
monasterium protulistis, ipsas secundum formam
prescripti mandati relaxamus, paternitatem ve-
stram rogantes vobisque firmiter injungentes, qua-
tinus ipsos occasione dictarum sententiarum nulla-
tenus molestetis, prædictam relaxationem in singu-
lis ecclesiis vestre civitatis & diocesis publice de-
nunciari facientes.

§. 2. Privilegium dispensandi super sta-
 tutis Gregorii ix.

Bonifacius
 Archiep.

ANno supradicto idem Papa *Innocentius* quar-
 tus ob singularem affectionem quam habuit
 erga istud monasterium concessit Abbati & Priori
 hujus loci super statuta *Gregorii* noni gratiam di-
 spensandi sub isto tenore.

10 « *INNOCENTIUS*, &c. Ex parte tua
 « fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum obser-
 « vantia tui ordinis ab ipsa sui institutione multum
 « sit rigida & difficilis ad ferendum, fuerintque
 « postmodum per felicitis recordationis *Gregorium*
 « papam prædecessorem nostrum superaddita gra-
 « via statuta diversarum poenarum adjectione val-
 « lata, ne contingat sub tantis oneribus deficere
 « oneratos, providere super hoc paterna sollicitu-
 « dine curaremus. Attendens igitur quod expedit
 20 « calamum quassatum non conteri, & in erasione
 « æruginis vas non frangi, devotionis tuæ precibus
 « inclinati præsentium tibi auctoritate concedimus,
 « ut super observatione statutorum quæ de substan-
 « tia regulæ non existant tu & successores tui cum
 « monasterii tui monachis præsentibus & futuris li-
 « bere dispensare possitis, hiis casibus dumtaxat ex-
 « ceptis super quibus in eadem regula est dispensatio
 « interdicta, in quibus casibus dispensandi super poe-
 « nis adjectis & irregularitatibus quas tui subditi
 30 « hæcenus incurrerunt vel incurrent de cætero, eos-
 « que absolvendi ab excommunicationis vinculo quo
 « ipsos ob transgressionem prædictorum statutorum
 « involvi contigit vel contigerit, injuncta sic absolu-
 « tis poenitentia saluari, libera sit tibi & eisdem
 « successoribus de nostra permissione facultas. Priori
 « nichilominus monasterii tui ac ipsius successoribus
 « concedendi tibi tuisque successoribus hujusmodi
 « dispensationis & absolutionis beneficium si fuerit
 « oportunum indulgentes auctoritate præsentium
 40 « facultatem, non obstantibus aliquibus literis vene-
 « rabili fratri nostro archiepiscopo *Cantuariensi* vel
 « cuicumque alii ab apostolica sede sub quocumque
 « tenore directis & processibus habitis per easdem,
 « de quibus forsitan oporteat fieri mentionem, &
 « etiam obtinendis, licet contineatur in eisdem lite-
 « ris apostolicis non obstante si aliquibus abbati-
 « bus, prioribus, aut monachis, & eorum collegiis
 « quod excommunicari, suspendi, vel interdicti non
 « valeant à sede apostolica sit indultum, siue qui-
 50 « buscumque indulgentiis, privilegiis, immunitati-
 « bus seu literis apostolicis obtentis vel etiam obti-
 « nendis, & aliis etiam per quæ hoc impediri vel de-
 « ferri valeat, & de quibus vel de quorumlibet or-
 « dinibus vel locis, aut eorum nominibus in no-
 « stris litteris specialem & expressam oporteat fieri
 « mentionem. Hujus privilegii sunt conservatores
 abbas de *Waltham* & de *Bello*.

Indulgit etiam huic monasterio idem papa quod
 per literas apostolicas vel legatorias de ecclesiis no-
 60 stris vel pensionibus non tenemur providere. Istam
 sequens formam.

§. 3. Privilegium contra Provisores.

INNOCENTIUS episcopus &c. Devotio-
 nis vestre merita: & infra. Hinc est quod nos
 vestris supplicationibus inclinari devotioni vestra
 auctori-

Henr. III. Rex. auctoritate presentium indulgemus, ut nulli de cetero per literas apostolicas vel legatorias apostolicæ sedis impetratas, nisi jam sit earum auctoritate processum, vel etiam impetrandas, de beneficiis ecclesiasticis in quibus jus patronatus habetis, aut pensionibus in monasterio vestro vel ecclesiis vestris provideri valeat, nec vos vel rectores ecclesiarum ipsarum per hujusmodi literas ad cujuscumque provisionem in predictis beneficiis vel pensionibus compelli possitis, nisi plena & expressa in eisdem literis apostolicis de monasterio sancti Augustini Cantuariæ, & hujusmodi toto tenore indulgentiæ mentio habeatur, etiam si in eisdem literis contineatur expresse quod ipsis aliqua sedis apostolicæ indulgentia non obstat sub quacumque forma vel expressione verborum aliquibus concessa per quam facta eis gratia impediri valeat vel differri, aut de qua vel de cujus tenore specialem vel expressam, seu de verbo ad verbum fieri oporteat in nostris literis mentionem. Conservatores hujus privilegii abbas sancti Edmundi cum suo Priore.

Idem concessit huic monasterio suum autenticum privilegium, scilicet quod possumus semper providere de ecclesiis vacantibus, quamvis papa suspendit & reservat sibi collationem, sub isto tenore.

« **INNOCENTIVS** episcopus. Devotionis vestræ : & infra. Vestris itaque precibus inclinati, auctoritate vobis presentium indulgemus, ut ad ecclesias vel non habentes curam animarum annexam nunc vacantes vel in posterum vacaturas, in quibus jus patronatus habetis, personas idoneas presentare canonice valeatis, non obstantibus aliquibus suspensionibus à beneficiorum collatione, seu illarum reservationibus per literas apostolicas generales vel speciales factis aut in posterum faciendis; etiam si in eisdem literis contineatur expresse, quod aliqua ipsis apostolicæ sedis indulgentia non obstat, de qua oporteat etiam de verbo ad verbum fieri mentionem. Conservatores hujus illi qui supra.

Idem etiam quod nec per generales nec per speciales literas papæ vel legati de ecclesiis nostris providere non debemus.

« **INNOCENTIVS** : & infra. Vestris itaque precibus inclinati, auctoritate vobis presentium indulgemus, ut per apostolicæ sedis vel legatorum ipsius literas generales vel etiam speciales cujuscumque tenoris existant, nulli vobis invicis de ecclesiis in quibus jus patronatus habetis valeat provideri, nec vos ad providendum de illis cogi aliquatenus valeatis, nisi eadem literæ apostolicæ plenam & expressam de vestro monasterio & hac indulgentia ejusque toto tenore fecerint mentionem, etiam si dicatur in illis quod eis aliqua indulgentia sedis apostolicæ non obstat, de qua oporteat etiam de verbo ad verbum fieri mentionem. Defensores hujus privilegii conservatores superscripti.

Idem etiam concessit abbati & hujus loci monachis & indulgit, ne ultra duas diætas à nostro monasterio super hiis quæ idem optinet negotii trahi in causas vel ad iudicium per apostolicas literas, nisi eadem literæ plenam & expressam fecerint de indulgentia mentionem. Conservatores hujus abbas & Prior prænominati.

Item de confirmatione libertatum hujus monasterii sic.

« **INNOCENTIVS** episcopus : & infra. Bonifacius Archiep. Propterea dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, libertates & immunitates ac jura à prædecessoribus nostris monasterio vestro concessa, necnon exemptiones secularium exactio-um à regibus, principibus, & aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis indultas; terras quoque, possessiones & alia bona vestra si- cut ea omnia juste ac pacifice optinetis, vobis & per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus.

§. 4. Confederatio cum capitulo Wintoniensi.

Anno Domini M. CC. liiij. dominus Rogerus abbas sancti Augustini Cant. & dominus Wilhelmus Prior sancti Smythuni Winton. annuente conventu utriusque loci & consenciente convenerunt in hæc vota. Imprimis, ut utrumque monasterium utrique conventui gratia mutux confederationis commune sit & unum, adeo ut fratres alterutrum qualibet necessitate pulsati in alterutro loco opportunum refugium habeant & subsidium. Et loca sua tam in choro quam in capitulo, tam in dormitorio quam in refectorio secundum conversationis suæ tempus utrimque consequantur. Pro abbate vero sancti Augustini cum contigerit eum in fata decedere, idem fiet servitium in conventu sancti Smythuni quod pro Priore suo fieri consuevit, & è converso. Pro singulis autem monachis utriusque collegii defunctis hoc in utroque monasterio specialiter observabitur, quod audito obitu alicujus illorum, statim convenient fratres in ecclesiam Verba mea in choro psallentes, & campanas usque tercio solempniter pulsantes; hoc idem facturi tribus continuis diebus post capitulum. Habebit & ipse defunctus tres missas solemnes in conventu cum vigiliis, quarum prima cum regimine chori & sonitu campanarum celebrabitur; reliquæ vero simpliciter: singuli sacerdotes iij. missas speciales, cæteri inferioris ordinis tres quinquagenas pro anima ipsius persolvent. Nomina autem fratrum hinc inde decedentium in martirologio scribentur, singulis annis in capitulo juxta morem loci recitanda.

§. 5. Tunica liberata in festo S. Augustini.

Anno sequenti R. abbas ordinavit per provisionem Ade de Clare tunc camerarii, quod pro liberatione xx. tunicarum quæ ante illud tempus erant de saga, fieret liberatio in festivitate sancti Augustini, xx. tunicarum de bono burneto precium ulnæ ij. s. ad minus. Idem Rogerus abbas construxit & fundavit capellam de Kingesdown in solo & terra quam R. de Cornhull filius G. de Cornhull S. Augustino contulit in perpetuam elemosinam.

Anno Domini M. CC. lvij. Urbanus iiij. indulgit suum privilegium in hæc verba:

URBANUS episcopus: & infra. Quia ex apostolica cura tenemur officii circa religiosorum augmentum attenti & vigiles inveniri, super hiis digne vestris votis annuimus in quibus honorem vestri ordinis & animarum profectum sentimus. Hinc est quod nos vestra precibus devotionis inducti, auctoritate presentium vobis indulgemus, ut professis in vestro monasterio ac etiam non professis volentibus vestro aggregari collegio, qui suspensionis aut interdicti vel excommunicationis sententiis fuerint

Henr. III. rint ligati tu fili abbas assolutionis beneficium pos-
 Rex. sis juxta formam ecclesia impertiri, & cum eisdem
 super irregularitate si quam se immiscendo divinis
 exinde contraxerunt dispensare, dummodo idem non
 professi infra unum mensem post assolutionem hujus-
 modi in dicto monasterio regularem professionem emit-
 tant: Alioquin hujusmodi assolutio & dispensatio
 quoad non professos ipsos nullius penitus sint valo-
 ris. Ita tamen quod si aliqui ex eis & aliis præ-
 dictis propter debitum seu alias pro jure alterius
 fuerint sententiis prædictis astricti, super hiis sa-
 tisfaciant ut tenentur.

Eodem anno dedicatio capellæ de Benpton.

§. 6. Provisiones ordinatae per abbatem Rog. 2.

An. Dñi 1259. **A**Nno sequenti idem abbas cum consensu con-
 ventus sui ordinavit & disposuit provisiones &
 ordinationes aut augmentationem granarii, firmam
 videlicet bladum de diversis maneriis, firmam
 porcorum, multonum, aucarum, gallinarum de eis-
 dem maneriis. Et hæc omnes provisiones assigna-
 tæ sunt in perpetuum esse tenendas. Quas vero or-
 dinationes nec præsentis nec pro dolor! hii qui futuri
 sunt debeant videre in suo effectu esse completas.

§. 7. Consuetudo & servitium manerii de Royton.

EOdem anno facta fuit finalis concordia in curia
 Regis apud Westmonasterium inter Rogerum
 Abbatem sancti Augustini & Simonem filium Ade-
 de consuetudinibus & serviciis quæ idem Abbas ex-
 igebat de prædicto Simone de libero tenemento suo
 quod de eodem abbate tenet in Royton & unde
 idem abbas exigebat de eodem S. quod redderet ei
 per annum unam marcam argenti, & quod faceret
 sectam ad curiam de Lenham de tribus septimanis
 in tres septimanas pro prædicto tenemento. Tandem
 idem S. concessit pro se & hæredibus suis quod de
 cætero reddent singulis annis abbati & successoribus
 suis unam marcam argenti in Pentecoste, & quod
 facient sectam ad scutagium quando cessum est ad
 xx s. xij d. & ad plus plus, & ad minus minus, &
 facient sectam ad curiam Cantuarie bis per an-
 num, scilicet in festo Michaelis & in Pascha. Et
 pro hac recognitione idem abbas remisit pro se & ec-
 clesia sua totum jus & clameum quod habuit in se-
 cta curiæ de Lenham in perpetuum.

1260. Anno Domini M.CC. lx. constructum est novum
 refectorium & sexto anno sequente est completum.
 Et Otto legatus venit in Angliam ad reformationem
 status monachorum.

1261. Anno sequenti Urbanus supradictus Licet sicut:
 & infra. Nos igitur indemnitati præfati monaste-
 rii volentes in posterum præcavere, præsentium vo-
 bis auctoritate concedimus, ut eisdem privilegiis &
 indulgentiis dummodo non sit per prescriptionem vel
 alias legitime derogatum, negligentia seu omissione
 hujusmodi non obstante, uti de cætero libere va-
 leatis.

CAP. XXIV.

§. 1. De vita & origine sanctæ Mildredæ
 virginis.

1262. **A**Nno Domini M.CC. lxij. x. kal. Marci pos-
 tum est corpus sanctæ virginis Mildredæ in

feretro in quo nunc jacet. Set ut consequentius hæc Bonifacius
 referre potero, ordinem nativitatis & vitæ progressum Archiep.
 ejusdem virginis, necnon translationem ejus primam
 & secundam, & de manerio de *Wentre* nobis dato
 volo breviter demonstrare. *Ethelbertus* rex habuit
 ex regina *Berta* filium *Edbaldum* filiamque *Ethel-*
burgam alio nomine *Thate* dictam quæ data fuit
Edwyno regi *Northanhymbrorum* in conjugem, quem
 sanctus *Paulinus* missus cum *Ethelburga* convertit
 ad fidem & eundem baptisavit cum sua gente. Post
 cujus regis interfectionem reversa est regina ad fra-
 trem suum *Edbaldum* qui tunc rex *Kancia* erat. Ipse
 vero *Edbaldus* dedit ei villam de *Lymmynges*, quæ fecit
 ibi monasterium & ibidem sepulta est idus Decem-
 bris. *Edbaldus* habuit de uxore filiam *Ensmytham*
 quæ apud *Falkstane* pausat. *Ermenredus* ex uxore
 sua *Oslana* habuit *Ethelredum* & *Ethelbrythum*, &
 sorores eorundem *Ermemburgam*, & *Dompnenam*,
Ermemburgam & *Ermengriham*. Fuerunt autem
 rex *Egbertus* & rex *Lotarius* & dicta *Ermembild* &
Ercongota filii *Ercomberti* regis fratris *Ermenredi* &
 reginæ *Sexburgæ* uxoris *Ercomberti*. *Dompnena*
 quæ secundum quosdam est dicta *Ermemburga* tra-
 ditur in uxorem filio *Penda* regis *Merciorum* nomine
Mermale, quæ genuit sibi filium nomine *Mersin*, fili-
 asque tres, sanctam *Milburgam*, sanctam *Mildre-*
tham & sanctam *Milgitham*. Post quorum pro-
 creationem rex & regina pro merenda vita æterna
 Deo devoverunt castitatem. Medio tempore mor-
 tuus est *Ermenredus*, qui reliquit duos filios suos
 prædictos scilicet *Ethelredum* & *Ethelbrythum* fra-
 tri suo *Ercomberto* ut eos custodiret, & cum adulti
 essent eisdem hæreditatem suam fideliter resignaret,
 qui per tempus dum viveret fratris desiderium ad-
 implevit, obiit tamen ante legitimam puerorum æta-
 tem die sancti *Deusdedit*, & pueros prædictos *Eg-*
brito filio suo in hæreditatem regiam succedenti at-
 tentius commendavit sub forma & causa supradic-
 tis: Erat tunc quidam regis præfectus nomine *Tu-*
nor qui permissione & consensu regis *Egberti* præ-
 dictos parvulos, suos videlicet consobrinos & fratres
Dompnenæ apud *Eastri* interfecit & eos sub regio
 folio abscondite sepelivit. Sed lux cœlestis super in-
 nocentes lucens post mortem, scelus absconditum ho-
 minibus revelavit. Quod videns rex *Egbertus* mul-
 tum expavit, & ea de causa post sororem eorum
Dompnenam misit, ut ipsa interfectionis precium reci-
 peret. Quæ veniens recepit terram in *Thaneto* sci-
 licet terram xlvij. aratorum. Ibi postea con-
 struxit monasterium monialium adjutorio regis illi-
 us. Hiis sic actis, sanctus *Theodorus* archiepiscopus
 & sanctus *Adriannus* abbas monasterii hujus & cla-
 mor totius populi regem pro consensu paricidii ar-
 guebant, & suadent eidem ut sororem juvenum occi-
 sorum accersiat *Dompnenam* & petat ab ipsa veniam
 pro scelere perpetrato. Accersita, venit rex tristis,
 veniam petiit & dona plurima posuit coram ipsa. Illa
 vero munera renuit & regi veniam concessit, hoc so-
 lummodo petens, ut ei daret locum in *Thaneto* ubi pos-
 set monasterium ædificare pro fratribus suorum me-
 moria, & regis indulgentia impetranda. Ipse petita
 concessit, & rogat dicere quantum sibi placeat possi-
 dere. Respondit *Dompnena*, Quantum, inquit, cer-
 va mea currere poterit uno cursu. Quo concessio, in
 conspectu regis & multorum procerum ac populi in
Thaneto emissæ cervæ currit velociter, rege & cæteris
 sequentibus atque eventum rei expectantibus. Isto tem-

Hemic. III. tempore prædictus *Tunor* invidus occisor Innocenti-
Rex. um clamavit *Dompnenam* incantricem, & insipientem regem qui terram tam fertilem & nobilem bruti animalis indicio tradidit auferendam. Necdum verba compleverat & ira Dei ascendit super eum, & aperta terra ipsum miserum deglutivit. Sic subito sepultus & mortuus descendit in inferna, agro & loco in quo sic cecidit nomen *Tunorleap* ex eventu rei perpetim relinquendo. Hoc facto, timor & tremor venerunt super regem, & momordit eum conscientia maculata. Jam cerva rediens excusso termino longo & lato xlvij. aratorum ad dominæ suæ vestigia se recepit. Et totum spacium terræ excursum *Dompnena* rex tradidit & suæ posteritati ecclesiasticæ, beato *Theodoro* benedicente & ista firmiter confirmante. Ipsa vero *Dompnena* cum regis adjutorio construxit cœnobium virginale, videlicet manerium de *Menstre* & superiorem partem capellæ in eodem manerio, quam in honore beatæ *Maria* virginis sanctus *Theodorus* archiepiscopus dedicavit. Postea ipsa *Dompnena* filiam suam *Mildredam* in partes transmarinas ad monasterium virginum quod *Kalun* vocatur transmisit, ut ibidem imbueretur regulæ disciplina. Quam illuc advenientem abbatissa ejusdem monasterii cujus nomen *Wilcoma* eam suscepit cum honore. Contigit postea ut quidam propinquus ejusdem abbatissæ beatam virginem in uxorem nimium adoptavit, qui suam voluntatem abbatissæ exposuit, & ipsa virginem aggreditur multis modis, & *Mildreda* voluntatem ad connubia nititur inclinare. Sed ipsam blanditiis non consentientem & signis & verbis minacibus fortiter resistentem abbatissa in ardentem clibanum misit ferociter comburendam. Post trium horarum spatium dum mortua crederetur aperitur clibanus, & virgo pulcherima egreditur incombusta. Interim non longe postea cum sola abbatissa solam virginem haberet obviam, subito ruit in eam, allidit in terram, & crines capitis extirpat unguibus furiosis, ac virgo avulsam suam comam & parvum psalterium quem sua manu scripserat non per multum temporis destinavit suæ matri, supplicans devote ut periclitanti citius succurreret virginitati. Mater tristis hæc audiens misit nuntios denuo, & filiam suam inter terram propriam revocavit. Sed ipsa *Mildreda* non permessa monasterium exire, furtive cum clavo *Dominicæ* confictionis & aliis reliquiis quas emerat pervenit ad nuncios supra mare, & navim ingrediens cum gaudio transfretavit. Veniensque ad matrem suam, post parvum tempus à sancto *Theodoro* velata cum lxx. virginibus quas sua mater *Dompnena* congregaverat præsidebat eis, sicque facta est abbatissa dux fiderea & mater lactiflua septuaginta virginum. Ipsumque monasterium quod sua mater construxerat suscepit regendum, & datum ei & sororibus suis cum omnibus possessionibus suis perpetuo regendum. Vixit autem cum sororibus suis usque ad terminum vitæ suæ. Qua mortua & sepulta cum matre sua *Dompnena*, secunda abbatissa successit ei in regimine beata *Edburgha* matertera sanctæ *Mildredæ*, *Ermengythæ* usque ad finem vitæ cum ea mansit, ibiq; dum adhuc viveret elegit pausam uno milliario ad orientem monasterii quod beata *Edburgha* in honore apostolorum *Petri & Pauli* construxerat, quæ supradictæ virgini *Mildredæ* immediate successerat: In quo & corpus ejus decenter locaverat, ubi per CCC. fere annos requievit, quousque revelatione divina ad hoc monasterium fuit translata ab abbate *Elstano*, ut infra

clarius apparebit. Illa ecclesia quam construxit beata *Edburgha* in honorem apostolorum *Petri & Pauli*, in quam post aliquos annos transtulit corpus beatæ *Mildredæ* totum integrum & incorruptum, & illud ad partem aquilonalem in feretro collocavit, est inferior pars versus occidentem capellæ manerii nostri de *Menstre*, in qua sepulcrum ejusdem virginis apparet. Quæ ecclesia immediate est conjuncta capellæ beatæ *Maria* virginis, quam beata *Dompnena*, ut super legitur, fieri procuravit. *Serburgha* regina *Kancia* monasterium sanctæ *Maria* construxit in *Scepeia*, & Deo famulantes ibidem legavit; filius ejus rex *Lotarius* possessionem terrarum unde vitam duceret ipsi dedit. Fuerunt autem sancta *Syxburgha* & sancta *Etheldretha* & sancta *Wychburgh* filiæ *Tnæ* regis orientalium *Anglorum*. Beata *Etheldretha* data erat *Egfrido* regi *Northanhymbrorum* in conjugem, quæ tamen virgo semper mansit, & requiescit in monasterio quod dicitur *Ely* cum sorore sua *Wynburgha*. *Ermenold* filia *Ercomberti* regis & *Sexburgh* uxoris suæ datur *Fulchero* filio *Pendæ* regis *Merciorum* in conjugem: Quorum tempore gens *Merciorum* fidem suscepit & baptismum, & sanctam virginem *Werburgham* genuerunt quæ *Laycerna* requiescit. *Ermenyloa* cum matre *Coiburga* & matertera *Etheldretha* apud *Ely* sepulta est. Sancta *Eromgeta* soror ejus ultra mare ad materteram suam missa est & ibidem mortua. Erat *Wygodus* rex *Kantia* filius *Ebrechi* regis. Mortua beata virgine *Mildreda* abbatissa beata *Erburt* quod dictum est, qua mortua, anno Domini sextingentesimo quinquagesimo primo successit *Sigeburtha* consecrata à *Cutberto* archiepiscopo. Tempore hujus, *Dani* singulis annis advenientes *Thanati* insulam devastabant, & moniales paucæ factæ sunt vexatæ à tribulatione malorum nimium & dolore. Post obitum *Sigeburthæ* abbatissæ *Seledritha* à rege *Cudredo* subrogatur, ab *Alderaldo* archipræsule consecrata. Ista numerum monialium destructum per adventum *Danorum* quantum valuit augmentavit. De aliis abbatissis istam consequentibus nisi de ultima per *Danos* captivata quicquam non reperi scripturis. Anno M.xj. mortuo *Ethelredo* rege *Anglorum* & *Edmundo* filio ejus *Svera* rex *Danorum* pater *Knuti* cum magno exercitu veniens destruxit totam insulam *Taneti*, & dictum monasterium beatæ *Maria* constructum à *Dompnena* cum monialibus sacerdotibus clericis & aliis pupillis inclusis funditus concremavit. *Leofrima* abbatissa prædicti monasterii captivata, & eodem anno inter festum natalis beatæ *Maria* & festum sancti *Michaelis* capitur *Cant.* & postea deseruitur tota *Kancia*, sed corpus beatæ virginis *Mildredæ* & sepulcrum in quo jacuit in *Taneto* intacta certissimi permanserunt à *Thanetensibus* qui aliqua cautela manus aufugerant iniquorum perietus stantes monasterium combustum sed non ut prius monit. concerunt pro monialibus in ipsum monasterium clericis institutis, qui quasi in ecclesia parochiana ministrabant fidelibus usque ad tempus translationis beatæ virginis *Mildredæ* ad monasterium beati archipræsulis *Augustini*. Mortuo autem *Svera* vel *Swano* quod idem est, anno quarto post adventum suum, anno proximo sequenti venit filius ejus *Knutus* rex *Dacia*, *Norworgie* & *Scotia*, & subjugata sibi *Anglia* & diviso regno *Anglorum* in *Anglos* & *Normannos*, in *Anglia* xx. annis regnavit, qui istud monasterium & beati regis & martyris *Edmundi* amplius quam cætera

Bonifacius
Archiep.Retinui
scripturam
Ms. C. C.
Cant. licet
mendosissi-
mam.

Henr. III. Rex. tera prædilexit, unde sanctum *Elmerum* abbatem hujus monasterii assumpsit in episcopum de *Schirburn*, quæ sedes jam ad episcopatum *Sarisenieniam* vurtæ est, qui cæcus factus reliquit episcopatum & redit ad monasterium istud, & hic mortuus ante altare sancti *Iohannis* jacet sepultus. Scilicet & eodem tempore rex *Knutus Elstanus* monachum hujus loci in episcopum *Wyntonie* assumere nitebatur. Sed contra totis viribus renitente ab *Elnotho* archiepiscopo consecratum abbatem hujus loci constituit post *Elmerum*. Itaque abbas *Elstanus* dilectus regi & omnibus ante piabilis postquam emerat villam de *Felkestan* pro qua venditor medietatem possessionis ecclesiæ beatæ *Mildrede* qui possidebat tunc reposuit, cogitabat qualiter regis licentiam pro virgine transferenda poterit optinere. Sed cum infisteret devotis orationibus implorans virginis consensum & Dei adjutorium ut in his suum desiderium impleretur, quadam nocte apparuit ei quidam dicens, Lætare pater, certissime de preciosi almæ *Mildrede* corporis translatione votum tuum & desiderium consequeris. His auditis remoto dubio pergit ad *Alfwynum* pro se factum episcopum *Wyntonie* suum benevolum specialem. Qui simul ad regem venientes dicunt eidem quæ abbati *Elstano* sunt divinitus revelata; devote supplicantes regiæ majestati, ut liceat abbati ad monasterium suum transferre corpus sanctum virginis gloriosæ. Rex gratissime audiens petitionem eorum, dimittit abbati prædicto reliquam portionem possessionis almæ *Mildrede*; & omnes terras cum pertinentiis quæ tunc ad dictum monasterium beatæ *Mildrede* pertinebant vel ablatae fuerant quovismodo, concessit et dedit pro se & hæredibus suis prædicto abbati & conventui monasterii nostri in veram, puram & liberam possessionem perpetuo duraturam, istam donationem cartæ suæ pleno robore confirmando. Sed corpus beatæ virginis *Mildrede* transferendum adhuc non concessit, sed abbatem in spem posuit suum desiderium consequendi. Contigit autem non multum post quod idem rex *Knutus Romam* adire voluit pro certis causis. Qui dum iter arripuit venit causa orandi ad ecclesiam istam cum prædicto *Alfwyno* episc. *Wintoniensi*, qui movit regem de translatione beatæ virginis *Mildrede* ut præmittitur concedenda. Tunc rex *Knutus* manum imponens super altare sancti *Augustini* votum vovit Deo & sancto *Augustino* in præsentia procerum qui secum venerant & prædicti abbatis et multorum fratrum præsentium, patria voce dicens: « Sigratia Dei & « beati *Augustini* patroni mei adjutorium deduxerit & reduxerit me prosperum in terram meam, « promitto veraciter corpus beatæ virginis *Mildrede* in hoc monasterio beati *Augustini Anglorum* apostoli transferendum. Post factum votum egreditur rex ad sedem apostolicam. Expeditis negotiis pro quibus venerat, cum absolutione & benedictione apostolica, ad regnum suum dirigit gressus suos. Cum *Cant.* rex venisset in altitudine maris ita ut regnum suum videre posset, tempestas fere remersit eum, cum classe magna magnatum *Angliæ* qui venerant obviam regi suo, sed per vocatum *Augustini* adjutorium tempestas cessavit & arripuit litus optatum perduto nullo viro. Rex cum omnibus suis ad ecclesiam beati *Augustini* properat ad orandum, & notum facit omnibus mirum quod eis evenerat infra mare. Et iterum motus rex per prædictum epi-

scopum *Wyntoniensem* dedit abbati licentiam transferendi corpus prædictæ virginis *Mildrede*, reddens Domino votum suum. Præcepit tamen rex abbati, ut proxima pentecoste quæ prope erat, ad se veniret, & translationem faciendam ipse rex per concessum procerum & per literas suas firmitus confirmaret. Abbas autem *Elstanus* diem præveniens limitatum, ipso sancto sabbato per favorem *Emma* reginæ & magnatum qui aderant regias literas optinuit translationem prædictam adhuc faciendam firmiter confirmantes. Inde sine mora eadem die adiit *Thanetum*, & amicis & vicinis convocatis proximo die sequenti videlicet ipsa Dominica pentecostes fecit convivium in domo sua. Peracta igitur solempnitate diei, convivæ revertuntur ad propria cum benedictione abbatis, negotio pro quo ibidem venerat omnibus celato. Ipsa quidem nocte cum secretariis suis sibi consciis quid fieret idem abbas *Elstanus* ecclesiam ingreditur, & præmissa oratione, cum reverentia & timore accedit ad sepulcrum beatæ *Mildrede* virginis venerandæ. Et dum niterentur totis viribus qui aderant extrahere reverenter thesaurum absconditum, nulla cautela, nullis instrumentis tumbam virginis poterant aperire. Tunc abbas tristis valde in spiritu humilitatis & corde contrito Deo & sanctæ *Mildrede* virgini fudit orationem cum lacrimis, ut ipsum quem sancta *Mildrede* per revelationem ad transferendum corpus suum ad ecclesiā sancti *Augustini* invitaverat, domum sine suo corpore pro quo venerat vacuum non remittat. Item vovit ibidem abbas *Elstanus*, quod si transferri dignaretur, quod ad ejus feretrum, quod tunc in ecclesia sancti *Augustini* ante altare paratum erat pro ipsa imponenda, omni die celebraretur missa matutinalis, & ejus festivitas omni tempore inter festa solempnia fieret principalis. Hiis dictis, permollitur durities lapidum, & aperitur sepulcrum beatæ *Mildrede* virginis; & egreditur odor suavissimus; & assumptum corpus beatæ *Mildrede* jam resolutum posuit in linthiamen nitidum, & ipsum linthiamen cum reliquiis mittit in paratum scrinium. Sicque ipse abbas *Elstanus* et dominus *Godwynus* decanus & *Benedictus* & *Radulphus* venerabiles fratres hujus monasterii fugerunt versus domum, portantes scrinium cum corpore beatæ virginis *Mildrede*, nichil ibidem de prædictæ virginis reliquiis relinquentes. Homines autem de *Thaneto* nescio qualiter hoc scientes, insequuntur abbatem & comitivam suam cum gladiis & fustibus & magna vi armorum, cupientes eripere ab eis corpus virginis gloriosæ. Sed ante eorum adventū abbas cum comitiva sua & reliquiis navem intraverat, & fere pervenerat ad litus optatum, & dum persecutores nichil habuerunt in quo poterant persequi fugientes, ad propria vacui revertuntur. Anno igitur Domini M. xxx. xv. kal. Junii anno regis *Knuti* xiv. & domini abbatis anno vij. videlicet xv. kal. Junii die supradicto, idem abbas *Elstanus* transtulit de *Thaneto* corpus beatæ virginis *Mildrede*, & clausum in prædicto scrinio positū est ante magnæ altare hujus ecclesiæ in tumba ad hoc parata. Ad cujus caput prædictum altare constructum erat, in quo missa matutinalis celebrata fuit omni die. Jacuit autem beata virgo *Mildrede* in eodem loco videlicet paululum superius quam magnum candelabrum vocatum *Jesse* stat in choro, usque ad tempora *Wilfrici* junioris, qui dilatans ecclesiam suam transtulit eandem virginem in porticum

Henr. III. cum *Augustini* ubi tunc jacebat idem *Augustinus*.
 Rex. Sed post, propter *Danorum* imminentem devastatio-
 nem & ipsorum in Sanctos Dei irreverentiam, per
Scotlandum tunc abbatem reliquiae praedictae virgi-
 nis sub tumba antedicta etsi non satis decenter ibi
 tamen satis sagaciter sunt reconditae in saxeo sarco-
 phago; ubi remanserunt, donec dilatata ecclesia,
 cum aliis ejusdem ecclesiae Sanctis in suam quam
 nunc habent porticum transferretur, sarcophago illo
 adhuc integre permanente. In qua translatione tale
 contigit miraculum, & evidens argumentum contra
Gregorianos corpus beatæ virginis *Mildredæ* falla-
 citer usurpantes. Quidam monachus hujus loci no-
 mine *Maurus* sacrista, jacens in pulpito ecclesiae
 nocte proximo præcedente diem hujus translationis
 videlicet tempore *Scotlandi* factæ, vidit vigilans
 sibi apparentem virginem in habitu moniali. Et ipso
 quærente quæ & qualis esset, & quid ibi ageret tunc
 temporis; Respondit virgo apparens, Nescis ait quæ
 sim? crastino scies & me videbis oculo corporali. At
 ille frater *Maurus* devotius supplicavit eam, dicens,
 Rogo domina ut mihi indices nomen tuum. At illa,
 Ego sum, inquit, quam veneranter habetis, quam
 sanctam *Mildredam* appellatis, die crastina me vi-
 debitis dixit; & quasi ad thalamum sui porticus re-
 meavit. Contemplator multum admiratus quid es-
 set hoc & dixit die crastina videbitis me, diversis
 cogitationibus plurimum vexabatur. Nocte præte-
 rita, proxima die sequente hora diei tertia prædictus
 abbas *Scotlandus* convocat multos fratres in por-
 ticum beati *Augustini*, ubi ipsa jam ut prædicitur
 fuerat tumulata. Nam cum primo esset translata
 de *Thaneto* per *Elstanum* abbatem posita est in scri-
 nio undique munito & bene obserato in tumba
 ante altare, ut prædicitur: clavim hujus scrinii ab-
 bas *Egelsinus* fugiens in *Daciam* secum asportavit,
 sed remisit eam abbati *Scotlando* divina ut credi-
 mus voluntate. Nam ab astantibus cum *Scotlandus*
 quærit si clavim cognoscant, nullus eorum eam cog-
 novit præter solum dominum *Godwynum* deca-
 num, qui cum *Elstano* abbate erat in prima transla-
 tione virginis supradictæ. Tunc abbas *Scotlandus*
 dixit, Hanc clavem dominus *Egelsinus* prædecessor
 noster fugiens à timore novi regis in *Daciam*, remi-
 sit mihi dicens, ut hanc gloriosam virginem cautius
 reconderem ab iniquo *Danorum* exercitu imminente.
 Sic abbas *Scotlandus* cum aliis qui aderant feretrum
 virginis aperit, & feram scrinii prædicti cum clavi ex
 utraque parte indentata aperit reverenter. Patuit
 archa, & in archa plumbea theca. Qua reſerata,
 invenerunt ligneam cistam fere consumptam nimia
 vetustate: In cista aperta nitidum linthiamen aspi-
 ciunt, & in linthiamine omnium præsentium oculis,
 inter quos frater *Maurus* prædictus extitit, appa-
 ruerunt ossa nitida & pulvis corporis resoluti sanctæ
Mildredæ virginis gloriosæ. Tunc frater *Maurus*
 retulit eis certam quam nocte præcedenti viderat
 visionem. Hiis itaque visis, abbas *Scotlandus* cum
 magna reverentia singula reposuit loco suo. Recon-
 dita est itaque gloriosa virgo in sarcophago novo in
 porticu sancti *Augustini*, donec transvecta est in
 locum in quo nunc jacet, & intacta permansit usque
 ad tempus abbatis *Rogeri* secundi; Qui eam ite-
 rum tranſtulit sub hac forma. Anno supradicto sci-
 licet Domini M.CC.lxij. abbas *Rogerus* perpendens
 corpus sanctæ virginis translatum de *Thaneto* per
 abbatem *Elstanum* minus reverenter quam decuit

collocatum, propter excitandum populi devotionem
 de ejusdem translatione falsa suspicantis, monumen-
 tum virginis in porticu sua prædicta videlicet aqui-
 lionali à patre nostro *Augustino*, quo scilicet modo
 prædicta virgo reconditur, humili devotione aggredi-
 tur, & sarcophagum prædictæ virginis in dicto fe-
 retro reperit occultatum; in quo epitaphium in-
 venit scriptum istis versibus,

*Clanditur hoc saxo Mildreda sacerrima virgo,
 Cujus nos precibus adjuvet ipse Deus.*

Tunc abbas lætus ad orientem respiciens sarcopha-
 gi, invenit quoddam vas plumbeum, quod cum
 magna reverentia adaperiens, laminam plumbeam
 cum tali scriptura reperit in eadem.

*Hoc in loculo habetur pulvis Deo dilectæ virgi-
 nis Mildredæ, ossa vero ejus in tumba ipsius
 clausa saxo durissimo requiescunt.*

Istas sanctas reliquias idem abbas *Rogerus* reposuit
 sicut invenerat, quousque eisdem decentius parare-
 tur. Ista autem omnia paucis scientibus facta fue-
 runt in secretis. Materiem huic dependentem anno
 Domini M.CC.lxix. require.

§.2. *Avercorn de Wentre* debet solvi in mensura.

Noverint universi quod cum temporibus retro-
 actis quidam tenentes abbatis sancti Augu-
 stini in manerio de *Wentre* quoddam servitium an-
 nuum quod *Avercorn* vocatur, sub mensura minus
 certa prout ipsis tenentibus videbatur, eisdem abbati
 & conventui annuatim apud *Wentre* solvere tene-
 rentur, ad petitionem dictorum tenentium idem ab-
 bas & conventus divina pietatis intuitu, quod sub
 incerto ut dicti tenentes asseriebant solvebatur, fu-
 turis temporibus certum facere cupientes, conces-
 serunt pro se & successoribus suis, quod pro men-
 sura qua usque ad hujus scripti confectiorem eis te-
 nentibus videbatur incerta, fiat mensura continens
 duos bussellos & dimidium regalis mensura tem-
 pore confectiorem presentium existentis, per quam
 mensuram idem tenentes & eorum heredes omnibus
 futuris temporibus dictum redditum qui dicitur
Avercorn terminis consuetis inperpetuum persol-
 vent, & ut antea solebant ad granarium dicti ma-
 nerii de *Wentre* dictum bladum portabunt, & ex-
 tra binnam super eorundem tenentium proprium
 pannum mensurabunt, & totidem mensuras certas
 & raras omnibus futuris temporibus persolvent
 quod antea solvere consueverunt sub incerto. Acta
 anno Domini M.CC.lxiiij. die Dominica Annun-
 ciationis.

An. Dñi
1263.

§.3. Statuta in derogationem Regis edita, per abbatem Rogerum revocata sunt.

Anno supradicto abbas *Rogerus* recepit ab epi-
 scopo *Nordwicensi* potestatem revocandi con-
 federaciones & colligationes quæ fuerunt editæ à
 Baronibus in derogationem regis majestatis, & per
 ipsum regem quamquam invitum prædictis statutis
 consentientem, sub hac forma quæ sequitur. S. per-
 missione divina *Nordwicensis episcopus* &c. Vene-
 rabili in Christo patri domino *Rogero abbati* &c.
Mandatum domini pape recepimus in hac verba.
 « *Urbanus episcopus servus servorum Dei venera-*
 « *bili: & infra. Cum igitur honestati congruat, uti-*
 « *litati conveniat & subditorum saluti expediat*
summi

Henr. III. summi pontificis obedire mandatis, præsertim in
Rex. hiis per quæ revocari possint errantes à deviis, &
domini regis paci & tranquillitati salubriter pro-
videri, ac status regni reformari in melius; discre-
tionem vestram monemus & exortamur in domino
auctoritate domini papæ quâ fungimur, & in vir-
tute obedientie quâ sedi apostolica tenemini di-
strictius injungentes, quatinus statuta, ordinationes
& colligationes quæ Barones Angliæ machinati sunt
& in derogationem regia potestatis, ipso licet consen-
tiente & ad hujusmodi observationem juramento se
astringente, in ecclesia vestra conventuali & in sin-
gulis ecclesiis vobis subiectis publice & solempni-
ter denunciatis esse revocata, & tam dominum
Henricum regem Angliæ quam dominam Elianoram
reginam uxorem ejus, nobilesque viros dominos
Edwardum & Edmundum natos eorundem ac omnes
magnates Angliæ ab omni vinculo juramenti su-
pradiçti denunciatis absolutos; Contradiçtoresque
& rebelles excommunicationis sententia denunciatis
involutos. Quam sententiam excommunicationis
injungimus vobis publicandam per vos in conven-
tuali ecclesia vestra & in singulis ecclesiis vobis
subiectis singulis diebus dominicis & festivis, pul-
satis campanis & candelis accensis.

CAP. XXV.

§. 1. De Cantaria magistri Hamonis Doge.

An. Dñi 1264 **A**Nno Domini M. CC. lxxiv. magister Hamo
Doge sua novissima memorans ordinavit Can-
tariam pro anima sua parentum suorum & pro
anima domini Rogeri de Cicestria abbatis S. Augu-
stini, & pro animabus successorum suorum & pro
conventu ejusdem loci & benefactoribus suis & eo-
rum successoribus de toto capitali mesuagio cum
omnibus ad idem pertinentibus in nova strata in
parochia sancti Pauli sito cum quinquaginta & vij.
acris terræ & iv. libratibus vj. s. & ix. d. annui reddi-
tus; Habendum & tenendum omnia prædicta, scili-
cet ut in terris redditibus mesuagiis viis planis pastu-
ris releviis curiis sectis escaetis wardis maritagii
& omnibus aliis libertatibus. Et ordinavit in præ-
dicta Cantaria duos capellanos in perpetuum, quo-
rum unus celebraret in prædicto mesuagio sive Can-
taria, & alius ad altare sancti Johannis Baptistæ in
ecclesia sancti Pauli Cant. nisi infirmitate vel aliqua
necessitate rationabili fuerint præpediti. In creati-
one vero cujuslibet novi capellani & perpetui ad
prædictam Cantariam admissi, idem capellanus
solveret abbati & conventui sancti Augustini Cant.
xiiij. s. iv. d. nomine relevii pro omnibus terris & te-
namentis quæ de ipsis tenuerit. Jus vero conferendi,
instituenti & in corporalem possessionem inducendi
& inductum tuendi, abbati & conventui & eorum
successoribus dedit & confirmavit, ita quod vacante
abbatia collatio illa spectet ad Priorem & conven-
tum loci ejusdem si tempore vacationis contigerit.
Ordinavit etiam, quod cedente vel discedente ca-
pellano qui pro tempore fuerit, Abbas vel Prior
qui tunc temporis præfuerit, omnes terras & tene-
menta, ornamenta & utensilia ad dictam Cantari-
am spectantia in manus suas capiet & salvo custo-
diet; & capellano succedenti, qui per eos infra xl.
dies vacationis ejusdem Cantariæ instituetur, cum

exitibus medio tempore perceptis fideliter restituent; Bonifacius
cujus institutionem sub periculo animarum suarum Archiep.
ultra prædictum tempus maliciose non proroga-
bunt. Salvis tamen expensis circa Cantariam tem-
pore vacationis rationabiliter factis. Salvis etiam
domino Martino nunc ibidem capellano et successo-
ribus suis ibidem capellanis sic institutis & eorum
executoribus, omnibus bladis in terris seminatis
quam in orreis tempore obitus eorum existentibus,
& etiam omnimodis eorum catallis mobilibus &
se moventibus ubicumque inventis, ad inde plena-
rie sine contradictione prædictorum abbatis & con-
ventus & omnium aliorum ordinandis secundum
ultimam voluntatem testatoris. Item, quod quilibet
capellanus in suo decessu teneatur suo succes-
sori capellano in centum solidis sterlingorum vel in
centum solidatis catallorum exceptis illis quæ de
speciali gratia sua suo successori legare voluerit.
Nec licebit cuiquam ibidem capellano domum vel
arborem ad præfatam Cantariam spectantes stre-
pare vel eradicare, nec aliquid de eodem tenemento
ad firmam tradere vel alienare, nisi ad utilitatem
dictæ Cantariæ, & hoc de consilio & consensu
prædictorum abbatis & conventus. Nec licebit
capellano ibidem terras vel tenementa de feodo di-
ctorum abbatis & conventus ingredi sine licentia
eorum petita & optenta; capellam vero prædictam,
domos & ædificia in competenti statu conservabit.
Si vero aliquis capellanus in forma prædicta insti-
tutus dilapidator præmissorum repertus, vel de ma-
nifesto crimine canonice convictus fuerit, licebit
prædicto Abbati vel Priori qui tunc præfuerit,
ipsum prædicta cantaria & tenementis privare, &
alii idoneo eandem in forma prædicta statim con-
ferre. Capellanus vero admissus in præsentia Ab-
batis vel Prioris tempore vacationis jurabit eis ca-
nonicam obedientiam & residentiam personalem,
nisi de speciali gratia eorum ad tempus ei conce-
sum fuerit. Nec licebit eisdem capellanis aliquod
annuale vel trigintale ullatenus recipere; sed
omnes oblationes ad dicta altaria provenientes ad
vicarium sancti Pauli spectabunt, exceptis vesti-
mentis, lumine & ornamentis ad fabricam &
ornatum illorum collatis, & exceptis specialiter le-
gatis eisdem capellanis, quæ eis licebit retinere
undecumque provenerint. Idem vero capellanus
sic admissus, si capellanum secundarium super aliquo
crimine manifesto canonice convictum habuerit, ad
ammonitionem Abbatis vel Prioris tempore vacati-
onis ipsum statim amovebit, & alium idoneum in-
fra xl. dies sequentes loco sui substituet, vel Abbas
vel Prior extunc alium sibi associabit. Tamen in ul-
tima voluntate sua ordinationes & sustentationes
capellanorum & omnia alia præmissa penitus revo-
cavit, & ordinationem omnium præmissorum ab-
bati & conventui & eorum successoribus pure &
sponte concessit.

§. 2. Confirmatio Cantaria supradicta ab Ho-
norio papa iij.

“Sane petitio vestra nobis exhibita continebat;
“Quod quidam magister Hamo Doge clericus
“provide sua novissima memorans et diligenter at-
“tendens, quod utilitatibus propriis melius appli-
“care non poterat bona sua, quam si de ipsis saltem
“aliqua in honorem illius qui est omnium bonorum
N n n n “largi-

Henr. III. Rex. « largitor expenderet, et de cuius habundanti gratia gratis receperat universa, quandam capellam in parochia sancti *Pauli Cantuarie*, quam in usus proprios canonice sicut asseritis optinetis, de bonis propriis vestro ad id consensu accedente construxit, ipsique capellæ quasdam terras et possessiones, redditus aliaque bona ad ipsam spectantia, ad sustentationem duorum sacerdotum qui divina officia in capella celebrabunt eadem, de liberalitate pia et provida conferens, statuit, Quod ad abbatem qui erit pro tempore vel Priorem monasterii supradicti, si forte illud vacare contingeret, capellæ memoratæ collatio seu dispositio pertineret, prout in literis inde confectis et vestro & ejusdem magistri *Hamonis* sigillis signatis plenius dicitur contineri: Nos igitur supplicationibus vestris inclinati, id prout pie ac provide sine juris præjudicio alicui factum est, ratum et firmum habentes, & auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus.

§. 3. Quando incepit rasura fratrum per seculares.

Usque ad tempus hujus *Rogeri* abbatis radebant se mutuo fratres in claustris, sed iste propter læsuras & diversa pericula quæ frequenter contigerunt inter eos quia rudes et nescii erant in officio radendi, ordinavit cum consensu conventus, quod rasura fieret in camera juxta balneatorium per seculares quociens opus esset. Et quod diebus rasuræ post *Verba mea* in capitulo dicantur tres collectæ, scilicet, *Absolve*, *Inclina*, et *Fideles*, in memoriam illius beneficii et pro anima *Rogeri* abbatis &c.

§. 4. Molendina comburuntur per homines de *Stonore*.

An. Dñi 1266. Anno Domini M. CC. lxxvj. die sabbati post Epiphaniam homines de *Stonore* & *Sandwico* suæ salutis immemores combusserunt ij. molendina Abbatis aquatica, unum scilicet apud *Stonore*, & aliud apud *Hepestete*.

1267. Anno sequenti taxatio icariæ de *Tentwarden* xj. kal. Junii.

Eodem anno frater *Adam de Kyngesnoth* hujus loci Camerar. isti monasterio gratuite multa exhibuit beneficia. Inprimis Camerar. à gravi debito totaliter acquietavit, & ad illius suggestionem cum consensu *Rogeri* abbatis & capituli statutum est, ut in tricennali uniuscujusque monachi hujus ecclesiæ in perpetuum, de camera dentur v. s. ad panem pauperum, & in primo obitu cujuslibet monachi similiter v. s. causa qua supra. Decem coopertoria in conventu per ordinem singulis annis dari ipso suggerente statutum est. Et singulis annis xx. paria stragularum, x. capucia & x. burans; quæ omnia quando debent distribui ab abbate & conventu per ipsum certis terminis anni diffinitum est. Comparavit etiam puturam pulpiti in ecclesia & gabuli in refectorio, & balneatorium ex novo construxit, & ipsa balnea in eo fecit, j. campanam in ecclesia et ad ornatum ejusdem pelves argenteas optimas, scrineum eburneum, ij. albas brullatas, vij. capas brullatas, calices quoque ij. fecit comparari, lxx. s. ad cameram Prioris faciendam, C. li. ad dormitorum plumbo cooperiendum, xxx. li. in adjutorium ad pistrinum & bracinum transmutandum, & xx. marcas ad capellam super portam construendam, & xx. marcas pro infirmaria emendanda, xx. marcas ad incremen-

tum ornamentorum ecclesiæ, & lx. marcas ad balneatorium decens faciendum. Idem etiam *Adam* acquietavit nos penes Judæos tunc *Cantuariam* inhabitantes de CC. marcis. Item iij. amictus argenteos pulcherrime deauratos & unum salarium argenteum ad sal benedicendum de sua mera liberalitate donavit, ob quorum beneficiorum memoriam constitutum est ab abbate & conventu, ut cum in fata decesserit principale habeat anniversarium. Iste *Adam* ob meritum suorum exigentiam ad curam pastorem monasterii de *Certeseve* postea assumptus est.

§. 5. Compositio cum civibus *Cantuarie*.

Anno Domini M. CC. lxxvij. in crastino purificationis anno *Henrici* regis xlij. apud *Westmonasterium* coram eodem domino rege convenit inter abbatem S. *Augustini Cantuarie* & cives dictæ civitatis super quibusdam contentionibus motis inter eos; videlicet, quod si aliquis latro captus fuerit cum manuopere, ita quod possit vocari *Infongenthes*, de porta cimiterii occidentalis S. *Augustini* usque ad domum *Henrici Fabri*; & à domo *Henrici Fabri* usque ad domum *Nicholai de la Berton*, et deinde per vicum quæ vocatur *Woderslane* usque ad novam stratam, & sic à nova strata usque ad sanctum sepulchrum à dextris, remanebit de cætero civibus & libertati civitatis *Cantuarie* sine contradictione prædicti abbatis vel successorum suorum vel ecclesiæ sancti *Augustini* in perpetuum; si ve ille qui captus sit de hominibus abbatis vel de libertate sua interius vel exterius fuerit. Et si qualiscunque captus fuerit qui similiter vocari debeat *Infongenthes* in sinistra parte prædictarum bundarum & metarum, vel à sancto sepulchro usque ad *Chaldane* quantum fuerit de feodo ipsius abbatis ex utraque parte, & similiter à domo prædicti *Henrici Fabri* per viam qua itur apud *Wylpole*, ex utraque parte usque ad *Wylpole*; scilicet quicquid sit de feodo ipsius abbatis: Et similiter si talis latro inventus fuerit in campis de *Sporthome* & per vicum quæ ducit ad portam sancti *Augustini*, de cætero remaneat prædicto abbati & successoribus suis & ecclesiæ suæ in perpetuum. Ita quod servientes ipsius abbatis illos licite capere poterint infra prædictas metas & bundas, & justitiam facere de ipsis secundum cartam suam & legem & consuetudinem *Anglie* sine contradictione prædictorum civium vel heredum suorum in perpetuum, si ve ille qui captus fuerit sit de villa vel de libertate prædictæ civitatis vel aliunde, ita tamen quod propter istam conventionem nichil depereat prædictis civibus de juribus suis quæ habuerunt in tenentibus prædicti abbatis qui manentes sunt infra metas & bundas prædictas: qui remanent tam prædicto abbati quam prædictis civibus, quin illi qui mercandisas faciunt sint in *lot* et *scot* & in tallagio et in defensione ipsorum contra omnes sicut prius fuerunt sine aliqua contradictione ipsius abbatis vel successorum suorum in perpetuum; Ita quod quando tallagium assessum est super eos, tallagium illud colligatur per visum ballivi domini abbatis si interesse voluerit, & si non, tunc licite per ballivos prædictæ civitatis. Dicti etiam cives nichilominus infra metas prædictas et bundas habebunt per coronatorem suum visum hominum mortuorum & vulneratorum, & præsentationem

An. Dñi 1268.

Henr. III. Rex. onem quæ pertinet ad coronam domini regis coram Justiciariis in adventu suo sicut prius habuerunt anathematum & prisonum omnium eorum de quibus dictus abbas non potest facere justitiam in curia sua. Et si ille qui captus fuerit per prædictum abbatem infra prædictas metas & bundas evaserit de prisona dicti abbatis, dicti cives non debent respondere de ipso escapio coram Justiciariis, set dictus abbas & successores sui ipsos acquietabunt coram eisdem. Et concessum est hinc inde, quod si aliqua contentio orietur inter eos de aliquibus articulis, quibus fortasse dictus abbas dicit se usum fuisse vel dicti cives dicent se habuisse in feodo ipsius abbatis, & non possunt inter eos inde convenire: sine aliquo placito, querens veniet ad curiam, & habebit breve domini regis ad vicecomitem, quod per sacramentum xij. tam militum quam aliorum liberorum & legalium hominum forinsecorum per quos rei veritas melius sciri poterit, & qui nec prædictum abbatem nec prædictos cives aliqua affinitate contingant, inquiratur rei veritas de jure & usu, & per illos xij. terminabitur contentio; quia utraque pars concessit quod sine aliqua calumpnia tenebit se contentam de hoc quod prædicti juratores utrique parti dabunt per sacramentum suum.

§. 6. De fructibus & proventibus ecclesie de Snabes.

Eodem anno idus Februarii fuit controversia inter abbatem & conventum sancti Augustini & Henricum Rectorem ecclesie de Snabes occasione fructuum & proventuum ecclesie de Snabes ab abbate perceptorum ac præsentationis ad eandem factæ. Tandem per magistrum Ricardum de Podo arbitrum sive compositorem fuit diffinitum & sententialiter ordinatum, Quod abbas prænominatus eidem rectori pro suis laboribus & expensis in xxiiij. marcis condemnatur, ipsi Henrico rectori super præmissis perpetuum silentium inponendo. Anno quo supra ordinatio vicarie sancti Pauli facta per magistrum Hugonem de Mortuo Mari per assensum domini Rogeri abbatis & magistri Hamonis Doge ultimi rectoris ibidem quinto idus Decembris facta.

§. 7. Quod abbas non debet talliari cum civitate.

An. Dñi 1269. **A**nno Domini M. CC. lxxix. fuit declaratum, quod abbas non debet talliari cum civitate sub tali forma: Rogerus abbas sancti Augustini Cantuariæ, Prior ecclesie Christi, Prior sancti Gregorii & magister Hamo Doge perquisiverunt breve domini regis directum Baronibus de scaccario, quod vicecomes Kancia venire faceret vj. de discretioribus hominibus villæ Cantuaria, & sex tam milites quam alios liberos & legales homines de visneto ejusdem villæ per quos rei veritas melius sciri poterit, ad certificandum eosdem Barones si prædicti Abbas &c. et eorum prædecessores unquam talliari consueverunt ratione tenementorum quæ habent in Cantuaria vel non. Et postea venit inquisitio per Rogerum de Nordwod, Ricardum de Pontefraeto milites & alios, qui dixerunt super sacramentum suum, quod prædicti abbas & Priores nunquam talliari consueverunt cum burgensibus ejusdem villæ ratione tenementorum suorum prædictorum. Dixerunt etiam quod antecessores prædicti Hamonis Doge ra-

tionem mercandisarum suarum quas feterunt in eadem civitate talliari consueverint, set ipse non quia nullas exercuit mercandisas. Et ideo concessum est quod prædicti abbas & Priores ab hujusmodi tallagio sint quieti, unde Henricus rex vicecomiti Cantie sic, *Constat nobis per inquisitionem quam nuper fieri fecimus, quod abbas & alii superius nominati nunquam consueverunt talliari ratione tenementorum suorum quæ habent in eadem villa, quando cives ejusdem civitatis talliati fuerunt. Ideo tibi precipimus quod de demanda quam facis prædictis Abbati & Prioribus de tallagio ratione tenementorum suorum quæ habent ibidem, pacem habere permittas & averia sua sen catalla si quæ capta fuerint occasione prædicta, eis deliberari facias.*

Eodem anno peractum fuit novum refectorium ab abbate Rogero, et in tercio anno sequente lavatorium quod ante hostium ejusdem situm est per eundem abbatem in propriis expensis CCC. marcarum.

§. 8. Institutio Rogeri abbatis ne monasterium obligetur.

An. Dñi. 1270. **A**nno Domini M. CC. lxx. idem Rogerus abbas instituit ne monasterium istud alicujus obligetur debitis isto tenore: Omnibus Christi fidelibus, Rogerus Dei gratia &c. Nuper ad reformationem ordinis & status domus nostre visitatoribus à capitulo generali deputatis ad nos accedentibus, diligenti inquisitione habita super præscriptis, perpendentes dicti visitatores tam propter negligentiam prælati quam subditorum in pluribus statum monasterii posse periclitari, inter cetera maxime quod nonnunquam proniores erant quam monasterio expediret, et contra interdictum apostolicum necnon & generalis capituli statutum, ad obligandum se & suum monasterium in contractibus mutuo faciendis, tam pro religiosis quam pro secularibus personis: ordinaverunt & firmiter statuerunt, ut super observatione ipsius statuti apostolici necnon & generalis capituli, statutum tam à prælatis quam à subditis universis, corporale præstaretur sacramentum. Nos igitur abbas & conventus universi & singuli inspectis sacrosanctis in verbo veritatis sacerdotii & religionis juramus & presenti pagina profitemur, nos contra tenorem dicti statuti super hoc editi de cetero non contraventuros. Et ut in omnibus dictum statutum clarius illucescat, ipsius tenorem duximus presentibus inserendum, Qui talis est:

« **ALEXANDER** episcopus, Et infra. Firmiter inhibemus, ne quis præsumat ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui seu sigilla eorundem quibus possent ecclesie obligari concedere, decernentes si secus fuerit attemptatum, ad solutionem talium debitorum ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cetero venire præsumperit, ab administratione temporalium noverit se suspensum. Nos etiam prædicti abbas & conventus statuentes nichilominus, generalis capituli auctoritate interveniente, quod abbas quicumque successu temporis ad regimen hujus congregationis electus, in prima sua creatione sacramentum prædictum de observando statuto prædicto præstet & renovet sacramentum, nichilominus etiam ne ceteri processu temporis in isto monasterio monachicum ordinem susceperint, contraveniant, statim post professionem suam idem sacramentum facient & observent.

Henr. III. Eodem anno dedicatum fuit altare sanctæ *Mildredæ* virginis ab episcopo *Batonienſi*. Et obiit *Bonifacius* archiepiscopus *Cantuariensis*.

§. 9. *Jurisdicctio & dominium abbatis in Stonore.*

ANno supradicto accidit in villa de *Stonore* quod cum quidam *Flemengi* occidissent unum *Flemingum* super litore maris supra plenum mare, & frater ipsius mortui cum quatuor sociis suis *Flemengis* venissent ad ipsum mortuum fratrem suum inventum ibidem alium mortuo ipso relicto fratrem suum mortuum cum sociis suis asportaverunt. Et statim super eodem facto venit *Johannes Coleman* tunc præpositus domini abbatis in *Stonore* cum clamore & utheſio, & invenit prædictos *Flemingos* super mortuum prædictum & infra villam prædictam; ipso nesciente alios homicidas ipsos areſtavit & inprisonavit secundum consuetudinem villæ. Tercia die ſequenti tenta fuit curia de *Stonore*, et ipsi *Flemmengi* ducti fuerunt coram ſeſcallo domini Abbatis & aliis tunc ibidem præſentibus. Et inpositum fuit eis per ſeſcallum de morte prædicta quod inde fuiſſent culpabiles vel conſcientes. Reſponderunt quod non, & de hoc ſe poſuerunt super villam de *Stonore*. Et super hoc venit *Simon Wybert* tunc Major de *Sandwico* cum pluribus aliis de *Sandwico*, & exigebant prædictos priſones ad hundredum ſuum de *Sandwico*, dicentes quod dominus abbas non habuit nec habere debuit infra villam de *Stonore* talem curiam nec talem libertatem, quod tales priſones nec alios malefactores captos vel areſtatos deliberandos ad iudicium & de talibus faciendis niſi eſſet in præjudicium Prioris eccleſiæ *Chriſti Cantuarie* & communitati de *Sandwico*. Quibus reſponſum eſt, quod dominus abbas dicto domino Priori super hoc facto injuriari noluit in aliquo, quia antequam dominus Prior aliquod juris habuiſſet in villa de *Sandwico*, habuit dominus abbas ſancti *Auguſtini* villam de *Stonore* cum omnibus ſuis libertatibus ex dono & conſeſſione regum *Angliæ* prædeceſſorum domini regis, & ex conſirmatione domini regis qui nunc eſt, ita libere quam aliquis rex aliquando tenuit. Et inſuper dictum fuit, quod Prior ultra plenum mare verſus *Stonore* in dominium domini abbatis ſicut in quadam compoſitione facta inter duas eccleſias plenius continetur. Et communitati reſponſum fuit, quod dominus abbas in nullo contra libertatem de *Sandwico* venire voluit, deſicut idem dominus abbas eſt combaro de *Sandwico* & par eorum, rogatum fuit eis quod ipsi non inpedirent nec diſturbarent quin dominus abbas in ſua villa de *Stonore* libertates ſuas ſicut debet & ſolet uti poſſet. Et super hiis relaxata eſt reclamatio. Et præceptum fuit hominibus de *Stonore*, quod ipsi diligenter inquirerent & veritatem dicerent, ſi prædicti *Flemengi* non eſſent culpabiles vel conſcientes de morte antedicta ſicut eis inpositum fuit, & ſi eſſent culpabiles vel non, inde rectum & conſuetum iudicium facerent. Et ipsi homines de *Stonore* tunc ibidem præſentes prædictos *Flemmengos* de prædicta morte & conſeſſione per ſacramenta ſua penitus acquietarunt, per quod conſideratum fuit, quod de morte illa *Flemmengi* illi eſſent quieti. Et ſeſcallus tunc coram omnibus præſentibus

ipſos ſecundum conſiderationem curiæ deliberatos & quietos clamavit. *Robertus* Archiep.

§. 10. *Alienatio eccleſiæ S. Margareta.*

ANno Domini M. CC. lxxj. data fuit eccleſia ſanctæ *Margareta Cantuarie* hospitali pauperum ſacerdotum ibidem in liberam & perpetuam elemoſinam ab abbate *Rogero*, quæ fuit ante noſtri patronatus. Et non licebit ſyndico vel ſacerdoti hospitalis prædicti aliquas terras, redditus vel tementa in dicta parochia ſanctæ *Margareta* de tementibus noſtris emere, vel aliquo titulo ſibi appropriare ſine licentia abbatis & conventus ſpeciali. Syndicus autem prædicti hospitalis qui pro tempore fuerit in recognitionem juris noſtri prædicti ſacramentum nobis præſtabit fidelitatis in capitulo cum ad hoc fuerit requiſitus. Puſſatio vero in eadem eccleſia fiet contra dominum abbatem quociens cum per illam eccleſiam tranſire contigerit. Eodem anno die tranſlationis ſancti *Auguſtini* facta fuerunt tonitrua & coruſcationes & tanta inundatio pluviæ, ut civitas *Cantuarie* pene ſubmerſa eſſet. Occupaverat vero aqua totam iſtam curiam pariter & eccleſiam ut prope ſubmerſa eſſent, niſi virtus ſanctorum ibi quieſcentium obſiſteret. Et *Robertus Kylwarby* de ordine prædicatorum in archiepiscopum *Cantuariensem* conſecratus eſt.

An. Dñi
1271.

CAP. XXVI.

§. 1. *Nicholaus in abbatem eligitur.*

ANno Domini M. CC. lxxij. die ſanctæ *Lucia* virginis obiit *Rogerus de Ciceſtria* abbas hujus loci, & ante altare ſanctæ *Katerina* ſub lapide cum imagine ſculpto eſt ſepultus. Eodem anno obiit *Henricus* rex *Anglorum* in craſtino tranſlationis ſancti *Auguſtini* anno ſui regni lv.

1272.

Anno ſequenti in craſtino circumeiſionis domini electus eſt in abbatem *NICHOLAUS* de *Spina* tunc tercius Prior, via compromiſſi, quæ fuit talis.

1273.

“ Cum nos *Gervafius* ſacriſta, I. *cocus*, *Martinus* “ *Elemoſinariuſ*, H. *Camerariuſ*, W. *Theſaurariuſ* “ *Nicholaus* tercius Prior T. *Theſaurariuſ* monachi monaſterii ſancti *Auguſtini Cantuarie* habeamus ſpeciale mandatum à Priore & conventu hujus monaſterii in forma compromiſſi providendi per electionem de gremio ipſius monaſterii eadem monaſterio viduato de paſtore, Ego T. theſaurariuſ vice dictorum Prioris & conventus ex ſpeciali conſenſu & mandato compromiſſariorum & vice mea & eorum eligo N. tercium Priorem commonachum noſtrum, virum videlicet providum & honeſtum, in temporalibus & ſpiritualibus circumſpectum, valentem & ſcientem jura monaſterii tueri, in paſtorem & abbatem. Huic autem electioni prædictus Prior & conventus ſecundum formam compromiſſi ſuum præbuere conſenſum. Acta iij. non. Januar.

Iſtis ſic actis, volens idem N. ſuam electionem celeriter expedire, habito proceſſu electionis, literiſque regiis & magnatum ſimul optentis, apoſtolico conſpectui ſe præſentavit. Proceſſu in curia diligenter examinato die ſancti *Ambroſii* conſirmatus quinto idus Aprilis ſcilicet ſancto die Paſchæ ab episcopo

Edwar. I. episcopo *Portuenſi* Cardinali de mandato papæ *Nicholai Romæ* benedictus est. Igitur rex *Edwardus* ad instantiam reginæ & Comitissæ *Glovernia* suscepit Priorem, Conventum & omnes possessiones monasterii in suam protectionem, & commisit eidem Priori custodiam per unum annum integrum cum ecclesiis, wardis & maritagis, durante vacatione, advocacionibus ecclesiarum dumtaxat exceptis, per finem quingentarum librarum.

§. 2. De mesuagio apud *Weterlok*, & resignatione manerii de *Wychem* in *Plumsted*.

An. Dñi 1274
Eodem anno quidam *Edmundus de Cambio* dedit monasterio sancti *Augustini* quoddam mesuagium in venella de *Weterloke* in parochia de *Portgate* prope domos Templariorum; quod mesuagium abbas *Nicholaus* anno septimo sequente dedit & concessit cuidam *Philippo de Stureye* clerico sibi & hæredibus suis in perpetuum, reddendo ecclesiæ S. *Augustini* per annum xvij. s. Anno Domini M. CC. lxxiiij. adivit idem abbas generale Concilium *Lugduni* in expensis CC. librarum. Eodem anno in festo S. *Nicholai* quidam *Jacobus de Camera* concessit & dimisit eidem abbati omnia tenementa quæ tenuit de ipso in *Wychem* & *Plumsted* ut in terris, mesuagiis, tenentibus & eorum serviciis, sectis, releviis, custodiis, maritagis & omnibus aliis libertatibus & homagiis, cujus forma talis est:

“Reverendo in Christo patri &c. *Jacobus* filius *Roberti* de *Camera* salutem cum honore & reverentia. Homagium quod vobis feceram & in quo successoribus vestris ego vel hæredes mei tenemur vel tenebimur, cum omnibus tenementis quæ de vobis teneo vel tenere clamo in tenura de *Plumsted* & *Wychem*, in manibus vestris reddo & plene resigno.

§. 3. Subsidiium receptum de tenentibus.

Eodem anno recepit subsidiium à tenentibus suis sub nomine palefridi sui scilicet

De tenentibus de <i>Wentre</i> — liij. — li. vj. s. viij. d.	40
De tenentibus de <i>Portburne</i> — xxviij. l. viij. s. iij. d.	
De tenentibus de <i>Chifflet</i> — viij. — li. xviij. s. v. d.	
De tenentibus de <i>Sture</i> — iij. — li. xiiij. s. —	
De tenentibus de <i>Langport</i> — — — l. s. —	
De tenentibus de <i>Littleborne</i> vj. — li. — ix. d.	
De tenentibus de <i>Stodmersh</i> — — — xl. s. —	
De tenentibus de <i>Swanes</i> — viij. li. xj. s. —	
De tenentibus de <i>Boze warmerth</i> — — — xx. s. —	
De tenentibus de <i>Lenham</i> — xij. li. vij. s. —	50
De tenentibus de <i>Pewenton</i> — — — xxviij. s. —	
De tenentibus de <i>Plumsted</i> — vij. li. —	
De tenentibus de <i>Peusole</i> — — — iij. s. xj. d.	
De tenentibus de <i>Wentriszoc</i> — — — iij. s. ij. d.	
Et de <i>Wentriszoc</i> — — — — — xxj. d.	
De tenentibus de <i>Horton</i> — — — — — v. s. —	
De domino <i>Willielmo Criel</i> pro } — — — — — xx. s. —	
j. feodo militis & dimidio }	
De <i>Henrico Russi</i> & <i>Ricardo Coyn</i> — — — — — iij. s. —	60

Summa — Cxxxviij. li. xj. d.

§. 4. Anniversarium pro abbate *Rogero* & *Hamone Doge*.

Anno supradicto ordinatum fuit anniversarium per abbatem *Nicholaum* pro abbate *Rogero*

suo prædecessore & *Hamone Doge*, ad quod assignata fuerunt sex marce annuales, scilicet de *Patingdon* v. marce, de firma de *Dres. j.* De quibus sex marcis ij. marce & dimidia ad pitanciam conventus, iij. residua in pane pauperum, & dimidia marca in sotularibus eorundem liberantur. Idem magister *Hamo* contulit huic ecclesiæ Bibliam pulcram & totum corpus Juris operatu ordinario glossatum. Propter igitur horum beneficia statutum est ab eodem *Nicholao* abbate & conventu, ut ista collecta, *Omnipotens sempiterne Deus cui nunquam* in missa sanctæ *Maria* in criptis habeatur perpetuo. Similiter qui ad altare sanctæ *Katerina* celebrant ubi corpora prædicti abbatis & *Hamonis* quiescunt, habebunt eorum memoriam cotidie in missis suis specialem.

§. 5. De 110 garbis debitis ecclesiæ de *Sellyng*.

Eodem anno fuit inquisitio facta in ecclesia de *Sellyng* super præstatione centum garbarum eidem ecclesiæ debitum de terra de *Rode* pro sepultura tenentium de *Rode*. Cui quidem inquisitioni idem tenentes sponte submiserunt se coram officiali domini archidiaconi, qui audita & intellecta veritate per sacramentum dictorum tenentium de *Rode* & aliorum qui ad hoc fuerant in testes producti, quod dictæ garbæ de jure solvi deberent de propriis bladis tenentium & non de decima, pronuntiavit idem officialis sententialiter & diffinitive, quod dicti tenentes de *Rode* de cætero solvant centum garbas ecclesiæ de *Sellyng* de suis propriis bladis & non de decima ad ecclesiam de *Faverham* spectante. Et de eo quod ecclesiæ de *Sellyng* non solverunt ante tempora, eidem satisfaciunt competenter.

§. 6. Compositio inter vicarium de *Wentre* & vicarium sancti *Laurentii*.

An. Dñi 1275.
Anno Domini M. CC. lxxv. in crastino natiuitatis beatæ *Maria* dominus *Robertus* archiepiscopus *Cantuariensis* benedixit cimiterium sancti *Laurentii* in *Thaneto* gratia sepulturæ, sub hac forma.

“Noverit universitas vestra, quod nos religiosorum virorum venerabilis viri domini *Nicholai* Dei gratia abbatis monasterii S. *Augustini* ejusque loci conventus, ac *Willelmi* perpetui vicarii ecclesiæ beatæ *Maria* de *Wentre* in *Thaneto* precibus inclinati, cimiterium apud capellam S. *Laurentii* in *Thaneto* gratia sepulturæ ibidem de cætero faciendæ benediximus, statuentes & ordinantes de consensu prædictorum religiosorum & prædicti vicarii de *Wentre*, ut omnes dictæ capellæ parochiani terram tenentes apud suam matricem ecclesiam de *W.* debeant sepeliri, prout parochiani dictæ capellæ prius sepeliri consueverunt, nec licebit alicui dictæ capellæ parochiano terram tenenti in cimiterio præfatæ capellæ sepeliri nisi de consensu & expressa vicarii de *Wentre* processerit voluntate, quamvis in testamento suo sepulturam ibidem elegerit seu alio quocunque titulo corpus suum in prædicto cimiterio sepeliri ordinaverit. Pueri vero & pauperes ejusdem capellæ parochiani terram non tenentes reliquaque

Edw. I.
Rex.

“ familia apud dictam capellam sepeliantur: proviso,
“ ut omnes obventiones, oblationes, & legata pro-
“ venientes seu provenientia ratione dictæ sepulturæ
“ seu corporum apud prædictam capellam sepulto-
“ rum, pure, plene & absque dolo & fraude inter di-
“ ctos ecclesiæ de *M.* & sancti *Laurentii* vicarios
“ integraliter dividuntur. Quæ omnia tam obven-
“ tiones, oblationes, & legata vicarius sancti *Lau-*
“ *rentii* & capellani sui fideliter reponent & salvo
“ custodient, donec per dictos vicarios facta fuerit
“ dimidiatio supradictorum; quæ fieri debent de
“ mense in mensem apud capellam sancti *Laurentii*
“ nisi per vicarium de *Mestre* seu capellanum ejus
“ vel procuratorem super dicta dimidiatione faci-
“ enda citius fuerint requisiti. Et sciendum quod
“ per hujusmodi ordinationem nullum in posterum
“ fiet præjudicium matri ecclesiæ de *Mestre*
“ quoad desponsationes & purificationes, & apud
“ dictam matricem ecclesiam de *M.* fiant in poste-
“ rum prout hætenus ante ordinationem hujusmodi
“ factam consueverunt. Ad hæc autem omnia &
“ singula supradicta plene & sine dolo firmiter &
“ imperpetuum observanda statuimus, ordinamus
“ de consensu prædictorum abbatis & conventus, &
“ prædicti vicarii de *M.* ut *Johannes* dictæ capellæ
“ vicarius, capellani sui & clerici necnon & ejusdem
“ vicarii successores eorumque capellani & clerici
“ in eadem capella de cætero ministrantes, infra
“ quindenam a tempore quo fuerint per vicarium de
“ *Mestre* qui pro tempore fuerit, seu ejus procu-
“ ratorem aut capellanum requisiti dicti cimiterii,
“ extunc ipso facto ecclesiastico subjaceat interdicto,
“ quousque vicario de *M.* qui pro tempore fuerit
“ satisfactum fuerit competenter. Super quibus
“ omnibus & singulis *J.* vicarius dictæ capellæ S.
“ *Laurentii*, capellani sui & clerici, & eorum suc-
“ cessores stabunt juramento vicarii de *M.* seu aliis
“ legitimis probationibus absque causæ cognitione
“ & strepitu judiciali, renunciantes libelli oblationi,
“ petitioni, appellationi, & in integrum restitutioni,
“ omni actioni, exceptioni, defensionem, & rei qui eis-
“ dem possit prodesse & vicario de *M.* obesse, atque
“ omnia & singula, tam in sacramentis quam in
“ pœnis renunciabit, & aliis omnibus in ordinatione
“ prædicta. Volumus & ordinamus de consensu præ-
“ dictorum religiosorum omnes illos qui de cætero
“ in dicta capella sancti *Laurentii* vicarii fuerint
“ instituti, necnon eorum capellanos clericos in dicta
“ capella ministraturos obligari & teneri, & vinculo
“ perpetuitatis astringi.

An. Dñi
1276.

Anno sequenti inita fuit quædam compositio in-
ter dominum *Nicholaum* abbatem sancti *Augustini*
& ejusdem loci conventum, & dominum *Thomam*
Priorem ecclesiæ Christi & ejusdem loci capitu-
lum super diversis articulis; set quia prædictis
N. & *T.* honori & officio cedentibus tractatus ille
ad effectum debite non processit, successores tamen
eorundem, ut in sequentibus patebit, supradictam for-
mam in omnibus suis articulis plenarie observarunt.

Eodem anno facta fuerunt scilicet interior camera
domini Abbatis proximo coquinam & claustrum
cum columpnis & tecto, & Refectorium dealbatum.
Eodem anno die Mercurii ante festum Paschæ *Wil-*
helmus de Leyborne miles recognovit sectam pro
manerio suo de *Dreston*, relevium suum solvit, vide-
licet xiv. li. vii. s. & fecit homagium abbati.

Anno Domini M. CC. lxxvj. *Johannes* papa xxj.

concessit sua privilegia huic loco per hæc verba: *Robertus*
“ *JOHANNES* episcopus: & infra. Aucto- Archiep.
“ ritate vobis præsentium indulgemus, ut in illis pa-
“ rochiis in quibus habetis & juste percipitis ma-
“ jores ac veteres novalium quoque decimas de
“ quibus aliquis hætenus non percepit, pro ea por-
“ tione qua veteres vos contingunt juxta constitu-
“ tionem & declarationem felcis recordationis *A-*
“ *lexandri* papæ prædecessoris nostri super hoc edi-
“ tas, libere percipere valeatis sine juris præjudicio
“ alieni.

Item idem *JOHANNES*, “ Auctoritate vobis
“ præsentium indulgemus, ut possessiones & alia
“ bona mobilia & immobilia quæ personis liberas
“ fratrum vestrorum ad monasterium vestrum è se-
“ culo fugientium & professionem facientium in eo-
“ dem, si remansissent in seculo ratione successionis
“ vel alio iusto titulo contigissent, & ipsi libere potu-
“ issent aliis elargiri, feudalibus duntaxat exceptis,
“ petere, percipere ac retinere libere valeatis sine
“ juris præjudicio alieni.

S. 7. Conventionales literæ missæ per abbatem.

Anno Dñi M. CC. lxxvj. fuerunt quædam literæ
conventionales missæ ad diversa monasteria
Anglia sub tali tenore. “ *NICHOLAUS*
“ Dei gratia abbas apostolorum *Petri & Pauli*
“ sanctiq; *Augustini Anglorum* apostoli *Cant.* viris
“ discretis & venerandæ religionis amicis & con-
“ fratribus in Deo specialiter dilectis *Glastonia*
“ sancti *Edmundi* & cæteris domibus conventio-
“ nalibus, præcentoribus universis & singulis gau-
“ dium optatæ salutis cum incremento religionis,
“ gratiæ & honoris. Cum jam pridem inter prædicta
“ sacre religionis loca & monasterium nostrum apo-
“ stolorum *Petri & Pauli*, sanctique *Augustini*
“ *Anglorum* apostoli *Cant.* à piarum recordationum
“ patribus & prædecessoribus nostris & vestris con-
“ fœderatio specialis & conventio satis utilis pru-
“ denter fuerunt provisa perpetim observandæ, hiis
“ diebus ut dicitur tempore superveniente & ebe-
“ tata caritate hujusmodi confœderatio & conven-
“ tio sic sancte inita in quibusdam locis oblivioni
“ traduntur, set apud nos hucusque sine diminutio-
“ ne sunt in omnibus observatæ. Et quia sinistra
“ relationi fides certa non est adhibenda quousque
“ inde audiat relatio veri discussiva, vobis omni-
“ bus & singulis devotius supplicamus, quatinus ve-
“ ritatis & æquitatis ac fraternæ caritatis intuitu
“ super præacta ambiguitate nos & conventum no-
“ strum dignemini certiorare, & in præsentī cedula
“ distincte subscribere quicquid in singulis locis
“ vestris facitis pro abbatibus apostolorum *P.* &
“ *P.* sanctique *Augustini* & c. & fratribus ejusdem
“ loci defunctis. In absentia cujusque præcentoris,
“ petitionem nostram adimplere dignetur discretio
“ eorum regentis, parati quidem sumus & erimus
“ conventionem & confœderationem prout prædici-
“ tur initas erga omnes illos observantes in omnibus
“ observare, & aliis legem talionis funditus adim-
“ plere.

Qui omnes domini Abbatis *Nicholai* votis se con-
formantes, suæ confœderationis modum & formam
similatione seposita fideliter rescripserunt. Quorum
nomina omnium religiosorum diversimode sic con-
fœderatorum quilibet in sorte sua, ob brevitatis cau-
sam martirologio expediens duxi annotare, in quo
quid

An. Dñi
1277.

Edm. I. fit cuidam magistro *Nicholao Doge Aldermanniam*
 Rex. de *Westgate* quæ tunc ad istud monasterium per-
 tinebat, Tenendam & habendam eandem cum omni-
 bus appendiciis tam in civitate *Cant.* quam extra in
 suburbio ejusdem vel alibi, de præfato abbate &
 conventu in perpetuum; Reddendo inde annuatim
 in thesauraria nostra x.li. sterlingorum pro omnibus
 serviciis, salva secta *Bourmoti Cant.* quam ob ean-
 dem causam facere tenetur. Quomodo autem à pos-
 sessione hujus ecclesiæ devenit non memini me re-
 spexisse.

§.12. De manerio de *Pewenton*.

Eodem anno concambium cum domino *Alma-
 rico de Lucy* pro parte manerii de *Pewenton*
 in isto tenore:

“ Omnibus Christi fidelibus ad quos præsens
 “ carta pervenerit *Almericus de Lucy* salutem in
 “ Domino. Cum antiquis temporibus de voluntate
 “ regis *Anglia* tunc existentis quædam pars reddi-
 “ tus & casei ad manerium de *Pewenton* tunc spe-
 “ ctantis divisa esset in vij. partes, de quibus duæ
 “ partes de elemosyna Regis constituta datæ & as-
 “ signatæ fuerunt abbatiæ sancti *Augustini Cant.*
 “ Quas duas partes postmodum abbatiæ prædicta
 “ per multa tempora usque ad tempus meum per-
 “ cipere & pacifice optinere consuevit. Quia vero
 “ tempore quo possessor manerii de *Pewenton* ex-
 “ titi inter *N.* tunc abbatem sancti *Augustini Cant.*
 “ & me fuissent inde diversæ contentiones motæ,
 “ tandem amabili compositione interveniente,
 “ omnes contentiones prædictas arbitrio & ordina-
 “ tioni discreti viri domini *Stephani de Penecestre*
 “ supposuimus. Ejus arbitrio & ordinationi de no-
 “ stro communi consensu dictæ contentiones sub hac
 “ forma conquieverunt, videlicet quod ego prædictus
 “ *Almericus* in escambium dedi, concessi & præ-
 “ senti carta mea confirmavi dicto abbati & ejus
 “ conventui quinque marcas & ij. s. annui redditus
 “ in denariis & denariatis, ut in redditibus, releviis,
 “ sectis, serviciis & omnimodis consuetudinibus te-
 “ nementorum subscriptorum & suorum tenentium
 “ & eorum tenuræ ubicumque infra hundreda de
 “ *Widolton*, de *Merden* & de *Chorne* [fuerunt
 “ ad quinque marcas & ij. solidos extensæ & appre-
 “ ciatæ,] una cum omnibus sectis *Lagedayorum*
 “ quæ Prior de *Ledes* & omnes alii eorum tenentes
 “ debuerunt ad *Laghedaya* mea de *Pewenton*
 “ per tenementa quæ de ipsis tenent in hundredis
 “ prædictis; Tenendum & habendum totum præ-
 “ dictum redditum in escambium cum releviis, sectis,
 “ excaetis & omnibus aliis suis pertinentiis tam
 “ prænominatis quam non nominatis prædicto ab-
 “ bati & conventui & eorum successoribus libere,
 “ quiete, integre & absque ullo retenemento & re-
 “ clamio mei vel hæredum sive assignatorum meo-
 “ rum, sicut liberam, puram, perpetuam elemosynam
 “ & quietam inperpetuum. Ita quod ego vel hæ-
 “ redes sive assignati mei de cætero super tenentes
 “ prædictos vel suos hæredes aut eorum tenentes vel
 “ tenementa aliquam distractionem quantamcunq;
 “ de cætero facere non poterimus. Et ego *Almaricus*
 “ & hæredes mei warantizabimus, defendemus, ac-
 “ quietabimus dicto abbati & conventui & eorum
 “ successoribus omnes redditus, consuetudines &
 “ servicia prædicta cum pertinentiis versus domi-
 “ num Regem et omnes gentes sicut liberam, puram,

“ perpetuam elemosinam & quietam inperpetuum,
 “ & pro hac donatione & concessione abbas & con-
 “ ventus remiserunt michi in escambium prædictas
 “ duas partes redditus denariorum & casei ad iv.
 “ libras, viij. solidos, unum denarium & ob. appre-
 “ ciatas, quas ut prædictum est percipere consue-
 “ verunt. Ita quod ipsi vel eorum successores de
 “ cætero aliquid inde non vendicabunt, sicut carta
 “ eorum quæ penes me residet testatur. Et ut hæc
 “ omnia prædicta perpetuis temporibus stabilia per-
 “ maneant &c.

Robertus
 Archiep.

§.13. De catallis dampnatorum & fugitivorum.

CUM igitur à regibus *Anglia* *Johanne* scilicet
 et *Henrico* filio ejus concessum sit ecclesiæ beati
Augustini, quod ipsa habeat catalla dampnatorum
 & fugitivorum suorum cum anno & vasto ubicum-
 que terras vel tenementa haberet, ac per multa tem-
 pora hujusmodi libertate pacifice usa fuisset: Unde
 cum in itinere magistri *Rogeri de Seyton* repertum
 fuisset ecclesiam prædictam de hujusmodi catallis in
 diversis hundredis particulatim de diversis foris-
 facturis prout inferius patebit seiscitam esse, ac in
 signum perpetuæ firmitatis & possessionis ad scac-
 carium domini Regis in rotulis de memorandis in-
 delibiler irrotulatum ac pro perpetua libertate in
 eisdem rotulis per tale signum ad futuram rei me-
 moriam insertum, tamen per intervallum tempo-
 ris cum prædictum signum sancti *Augustini* in præ-
 scriptis catallis fugitivorum à margine supradictor-
 um rotulorum de Scaccario per aliquos non ami-
 cos esset deletum, & sic supradicta venirent in
 submonitionem ad vicecomitem quasi ad evacua-
 tionem cartarum regum prædictæ abbatiæ concessa-
 rum, misit dominus *Nicholaus* Abbas quendam de
 fratribus suis attornatum ad curiam domini Regis,
 Quo procurante per considerationem Baronum de
 Scaccario signum sic nequiter deletum fuit reposi-
 tum & rescriptum, & abbas suum statum pristinum
 recuperavit sub anno Domini M.CC.lxxix. & regis
Edwardi vij. præsentibus Baronibus de Scaccario
 die depositionis sancti *Edwardi* confessoris.

An. Dñi
 1279.

De tenentibus manerii de *Lenham* in hundredo
 de *Chorne* de catallis *Alexandri de Swedlington*
 fugitivi xxv. s.

De eodem de exitu & provenientibus terræ ejus-
 dem xij. s.

De catallis *Rogeri le Redel* fugitivi iij. s.

De anno & vasto terræ *Johannis le Wynere* fu-
 gitivi x. s.

In hundredo de *Langeberg* de tenentibus de
Kenynnton de catallis *Ricardi de Stomok* fugitivi x. s.

De anno & vasto ejusdem medio tempore xl. s.

In hundredo de *Wegg* de ten. sacristiæ de ca-
 tallis *Johannis le Rede* suspensi xv. s. viij. d.

In hundredo de *Dunhamford* de ten. de *Little-
 bozne*, de catallis *Bernardi de Cuclecumbe* fugi-
 tivi ij. s.

De catallis *Johannis Rob. Gyngelot* fugitivi xij. d.

In hundredo de *Querinto* de tenentibus de *Por-
 bozne* de catallis *Willelmi filii I. Spakenot* fugi-
 tivi xxv. s.

De anno & vasto terræ ejusdem xxiv. s.

De medio tempore terræ ejusdem xlvij. s.

De catallis *Johannis* clerici de *Merton* suspen-
 si iv. s. ix. d.

De

Edward I.
Rex.

De anno & vasto ejusdem ix. s.

De catallis *Luca Alulph* suspensi vj. s.

In hundredo de *Bewelburg* de tenentibus de *Rippele* & *Pewsole* de catallis N. de *Pewsole* suspensi ix. s.

In hundredo de *Alenesburg* de tenentibus de *Swanes* de catallis *Walteri Sprimget* suspensi v. s.

De anno & vasto terræ ejusdem x. s.

In hundredo de *Rinslo* de ten. de *Penstre* de catallis *Ada Fabri* fugitivi v. s. vj. d.

De catallis *Andrea le Brode* fugitivi vj. s. viij. d.

De catallis parvi *Walteri* fugitivi xij. s. iv. d.

De anno & vasto terræ ejusdem xxij. s.

In hundredo de *Blengate* de ten. de *Chifflet* & *Sture* de catallis *Thome Pikel* fugitivi xxvj. s. viij. d.

De catallis *Thome filii Ada de Wiskebeg* fugitivi vij. s. iv. d.

De catallis *Iohannis Bate* suspensi vj. s. viij. d.

De anno & vasto terræ ejusdem xij. s. iv. d.

In hundredode *Blakeheth* de tenentibus *Ricardi* *Star.* vij. s.

De catallis *Willelmi Leverich* fugitivi x. s.

De anno & vasto terræ *Henrici Morkoc* fugitivi vj. s. viij. d.

De exitu & proventibus terræ ejusdem ij. s.

De catallis *Roberti le Engloys* suspensi ij. s.

Civitas *Cant.* de catallis hominis de *Clyng* fugitivi vj. s.

s. 14. Confirmatio libertatum prætactarum.

EDWARDUS Dei gratia &c. vicecomiti *Kancie salutem.* Quia abbas sancti Augustini Cantuariæ per cartas prædecessorum nostrorum regum Angliæ clamat habere catalla hominum suorum fugitivorum & dampnatorum in maneriis suis qua sunt in comitatu tuo, Tibi precipimus quod demandam quam facis per summonitionem *Scaccarii* nostri ponas in respectum, & distractionem dicto abbati eadem occasione factam interim relaxes.

s. 15. Archiepiscopus cum cruce delata ingressus est monasterium cum protestatione.

Eodem anno dominus rex facto homagio regi *Francia* pro terris transmarinis rediens in *Angliam* hospitatus est in isto monasterio. Ad quem *Johannes Pecham* archiepiscopus Cantuariensis accedens cruce prævia sub tali protestatione. "Univerfis Christi fidelibus ad quos præsentis literæ pervenerint, frater *Johannes* permissione divina Cantuariensis ecclesiæ minister humilis &c. Novit veritas quod cum nos abbatiam sancti Augustini Cantuariæ in festo sancti Dionisii anno Domini M.CC. lxxix. causa visitandi Christianissimum regem Angliæ & reginam tunc existentes ibidem cruce prævia intraremus, confitemur & recognoscimus de plano quod per hoc non intendebamus, nec volumus abbati & conventui loci ejusdem aliquod præjudicium generari, nec per hoc eiam eorum privilegiis nunc vel in posterum in aliquo derogare, nec nobis aliquid juris acquirere quod aliunde nobis aut ecclesiæ nostræ non fuerit acquisitum.

s. 16. Capitulo generali abbas N. præsidebat.

Anno supradicto idem N. cum abbate *Glastonia* capituli generalis jam secundo præsidendo

apud *Apenden* celebrati, ordinaverunt quaedam mitigationes & declarationes superiorum statutorum per eosdem abbates apud *Radingam* superius editorum. In quo multa ardua & rigida, ut in veteri martirologio seriatim poterit videri, observari præcipiuntur. In quo statutum est, ut *Oxon.* ubi ordinis nostri fratres de diversis monasteriis causa studii transmittendi decenter habitare valeant & honeste, unanimiter concessum est, quod omnis domus religionis nostræ provinciæ *Cant.* de singulis marcis omnium spiritualium & temporalium suorum secundum taxationem, ij. d. conferat ad emendationem & sustentationem habitationis supradictæ: unde communiter inolevit, ut in omni capitulo provinciali pro supradicto negotio sit collecta ordinata & in opus hujusmodi levata.

CAP. XXVII.

s. 1. Calumpnia abbatis & conventus de *Lesnes* de advocacione ecclesiæ de *Pewynton*, eo quod sita est in solo fundatoris eorundem, videlicet domini *Almeryci* de *Lucy*.

Anno Domini M.CC. lxxxj. anno *Edwardi* An. Dñi regis vijº. facta fuit quædam finalis concordia coram *Johanne de Reygate* & sociis suis inter *Nicholaum* abbatem sancti Augustini *Cant.* querentem, & *Robertum* abbatem de *Lesnes* deforciantem, de advocacione ecclesiæ de *Pewynton* juxta *Middelton*, unde assisa venit recognitura, quis præsentavit ultimam personam quæ mortua est, ad ecclesiam de *Pewynton*, cujus advocacionem abbas *S. Augustini* clamat versus abbatem de *Lesnes*. Et unde prædictus abbas sancti Augustini dicit, quod quidam *R.* prædecessor suus ultimo præsentavit ad ecclesiam prædictam quendam *Radulphum* clericum, & ad præsentationem suam fuit ipse institutus & ultimo obiit persona in eadem. Et abbas de *Lesnes* dicit, quod non vacat, immo plena est & consulta de ipso abbate & conventu suo qui eam tenent in proprios usus, de dono cujusdam *Ricardi Lucy*; qui tanquam verus patronus quendam prædecessorem suum inde seofavit, & profert cartam regis *Johannis* quæ testatur, quod ipsi habent prædictam ecclesiam de dono prædicti *Ricardi*. Profert eiam cartam prædicti *Ricardi* quæ testatur quod dedit eis prædictam ecclesiam de *Pewynton*. Tandem per communes amicos contentiones hinc inde conquieverunt sub hac forma; videlicet, quod prædictus abbas sancti Augustini pro se & successoribus suis remisit & quietum clamavit præfato abbati de *Lesnes* totum jus advocacionis ecclesiæ de *P.* supradictæ. Et pro hac recognitione, remissione, quietâ clamatione & concordia abbas de *Lesnes* concessit pro se & successoribus suis, quod ipsi sumptibus suis infra annum proximo venturum intrabunt mariscum de *Plumsted* & *Lesnes*, scilicet totam terram quæ jacet versus orientem inter gutteram de *Worshall* & novam *Wallam* quam *Johannes Renger* construxit in *Weyfiere*, quam *Wallam* per j. mensem sequentem sumptibus suis contra mare sustinebunt. Et extunc prædictus abbas sancti Augustini & successores sui, abbas de *Lesnes* & successores sui simul cum tenentibus eorum de prædicto marisco pro portione tenementorum ipsos in prædicto marisco

J. Pecham
Archiep.

An. Dñi
1281.

contin-

Edw. I.
Rex.

contingente secundum usum & consuetudinem marisci prædictam wallam sustinebunt. Et sciendum quod abbas sancti *Augustini* dedit prædicto abbati de *Wesnes* in auxilium ad prædictam wallam construendum ij. marcas argenti & M. quingentas cleias de virgis ejusdem in *le Helde* sumptibus abbatis de *Wesnes* ibidem quærendas.

ET quia supra in tercio folio fit mentio de manerio de *Weynton* & de vij. partibus ejusdem, ideo qualiter fuit in primis temporibus de illo manerio, & qualiter abbatia sancti *Augustini* duarum partium illius possessionem fuit adeptæ, præsentis calamo inferere duxi expediendum. Igitur apud manerium de *Weynton* fuerunt quondam moniales quæ tenuerunt manerium illud integre, scilicet id quod dominus abbas sancti *Augustini* tenet, & id quod hæres domini *G. de Lucy* tenet, & id quod hæredes *B. de Ripariis* tenent præter id quod *Ricardus de Lucy* adquisivit de *Branello* de *Widdelton*, & tunc defendebatur illud manerium pro j. sullingata terræ versus regem apud *Widdelton*. Postea continebat quod priorissa ejusdem manerii strangulata fuit de coco suo noctu in lecto suo, & postea tractata ad puteum quod vocatur *Wunnepet*. Quo comperto, cepit dominus rex manerium illud in manum suam, & tenuit illud in custodia sua cæteris monialibus usque *Scapeiam* inde amotis. Postea *Henricus* rex pater *Johannis* regis ante martyrtionem sancti *Thome* martyris per consilium constituit ibi vij. sacerdotes quasi canonicos seculares, & dedit illis dictum manerium integrum cum xxvij. pisis casei de manerio de *Widdelton*. Subsequenti vero tempore unus occisus fuit inter eos, de qua morte quatuor fuerunt culpabiles, & duo reliqui culpabiles non inventi per licentiam domini regis portionem suam dederunt abbatiæ sancti *Augustini*, & quinque partes remanserunt in manu regis usque dedit illas partes domino *Ricardo de Lucy* Justiciario suo: unde abbas sancti *Augustini* tenuit prædictas duas partes quousque per concambium, ut supradictum est, una cum xj. s. v. d. annui redditus in hamello de *Chetham* fuit sibi satisfactum, qui quidem hamellus postea devenit in manus abbatis de *Faverham* ex dono prædicti *Ricardi de Lucy*; qui abbas de prædicto redditu ecclesiæ beati *Augustini* responderet in præsentis. Alia quædam scriptura tradit illos vij. præbendarios tempore regis *Willelmi* conquestoris sic deliquisse, per quorum delictum omnia sua ibidem in manum regis fuerunt forisfacta. Qui quidem dominus *Willelmus* rex duas partes sæpe nominatas dedit abbati sancti *Augustini*. Quis vero istarum opinionum sit verus in effectu ad eligendum relinquo obfioni legentis.

§. 2. De terris de *Wewsole* inter nos & abbatem de *Langele*.

Circa hæc tempora fuit quædam contentio orta inter abbatem sancti *Augustini* & abbatem de *Langele*, occasione quarundam terrarum & tenementorum in tenura prædictorum abbatis & conventus sancti *Augustini* de *Wewsole* per abbatem de *Langele* in feodum perquisitorum. Tandem prece dictorum abbatis & conventus de *Langele* & caritatis intuitu, prædicti abbas & conventus sancti

Augustini concesserunt eisdem & eorum successoribus prædictas terras & tenementa, tenendum de ipsis & successoribus eorundem in perpetuum, reddendo inde per annum ecclesiæ sancti *Augustini* xlvij. s. v. d. q. faciendo similiter eisdem de tribus septimanis in tres septimanas sectam curiæ de *Wewsole* & consuetudines & auxilia ad relevationem abbatiæ S. *Augustini* post unamquamque vacationem sicut alii tenentes ejusdem tenuræ; feoditatem etiam & relevium xxv. s. & ij. d. post mortem, resignationem, discessionem vel qualemcumque amotionem abbatis de *Langele*. Ita tamen quod de cætero terras vel tenementa aliqua in tenura abbatis & conventus S. *Augustini* sine eorum licentia speciali non perquirent.

Eodem anno quædam permutatio redditur cum Comite de *Warennia* pro hospicio abbatis in *Suthwerk* sub tali tenore. Omnibus ad quos præsens carta pervenerit, *J. Comes de Warennia* salutem. Noveritis nos omnino remisisse & quietam clamasse pro nobis & heredibus nostris in perpetuum *Nicholao* abbati sancti *Augustini* Cant. & ejusdem loci conventui & eorum successoribus sectam curiæ nostræ de *Suthwerk* quam nobis debuerunt pro toto mesuagio ac domibus supra edificatis & omnibus suis pertinentibus, quod habent de feodo nostro in *Suthwerk* sito super *Tamisiā* inter *le Wieggehouse* & ecclesiā sancti *Olavi*: & idem mesuagium cum edificiis superedificatis, & omnibus suis pertinentiis eis & eorum successoribus concessimus, Tenendum in perpetuum elemosinam de nobis & heredibus nostris quietum ab omni servicio seculari ad nos vel ad hæredes nostros inde pertinente. Salvo servicio aliis inde debito si quod cuicumque alii quam nobis inde debeatur. Et pro hac remissione & concessione idem abbas & conventus dederunt nobis quinque solidos annui redditus in *Suthwerk*, & receperunt nos & hæredes nostros in omnibus beneficiis quæ fient in ecclesia eorum in perpetuum. Quam vero sectam quidam *Willelmus Craspeys* eidem Comiti pro eodem mesuagio tenebatur facere, & ecclesiā S. *Augustini* versus eundem Comitem priori tempore in omnibus acquietare.

Anno quo supra fuit finalis concordia facta in curia regis apud *Cantuariā* coram *Iohanne de Reygate* & lociis suis Justiciariis itinerantibus inter *Nicholaum* abbatem petentem per *W. Cokfeld* positum loco suo ad lucrandum vel perdendum, & *Hamonem Fayreport* & uxorem ejus tenentes de xxiiij. acris terræ cum pertinentiis in *Chistelet*; unde placitum fuit inter eos in eadem curia; scilicet quod prædicti *H.* & uxor sua recognoverunt prædictam terram esse jus ipsius abbatis; & tres acras terræ de prædicta terra quæ jacent juxta *Westberecruch* ei reddiderunt, & pro se & heredibus suis eidem abbati remiserunt & quietum clamaverunt.

§. 3. Hospitatio archiepiscopi in maneriis nostris.

ANno Domini M. CC. lxxxij. dominus *Johannes* archiepiscopus fecit moram in diversis maneriis nostris; unde nolens per hoc factum huic ecclesiæ præjudicium generari in futurum, concessit nobis suas literas sub tali forma: *Frater Johannes & c. Cum ex libertate concessionis vestre ut nos & nostri quando locus & tempus se offerunt in vestris maneriis*

J. Peckham
Archiep.

An. Dñi
1282.

Edward. I. maneriis ac locis aliis hospitemur, ut aliquos actus
 Rex. nobis qualitercumque incumbentes exercentur, non
 debeatis incommodum aliquod reportare, tenore præ-
 sentium vobis notum facimus, quod præmissa sic
 fieri volumus & intendimus ut cum gratiarum
 actione eo amplius propter hoc vobis astricti, absque
 omni vestro dampno & præjudicio tam super ex-
 emptione vestra quam jurisdictione, ac iuribus ve-
 stris & aliis quatenus ex privilegiis vobis conces-
 sis ut asseritur hætenus sunt optenta, singula qua-
 que per nos ibidem acta procedant, vobis & vestris
 successoribus juxta in præmissis omnibus & singulis
 observantes pristinum & illasum.

Circa hæc tempora fuerunt adquisitæ ad maneri-
 um de **Mentre** per fratrem **Hamonem de Herham**
 tunc custodem ibidem xxxvj. acrae terræ una cum
 annuo redditu de xix. s. iiij. d.

§. 4. Compositio cum hominibus de **Stonore** & **Sandwico**.

An. Dñi 1283. **A**Nno sequenti concordatum fuit inter abbatem
 sancti **Augustini** & homines de **Stonore** &
Sandwico de omnibus contentionibus inter eos di-
 versa vice motis, sub hac forma: « Notum sit uni-
 « versis, quod cum contentiones motæ essent inter
 « **Nicholaum** abbatem sancti **Augustini Cant.** &
 « ejusdem loci conventum ex parte una, & homines
 « de **Stonore** & **Sandwico** ex altera, de hoc quod
 « præfati abbas & conventus exigebant, quod præ-
 « fati homines de **Stonore** facerent eis redditum, re-
 « levium, feoditatem, sectam ad curiam suam & alias
 « diversas consuetudines pro omnibus & singulis te-
 « nementis suis in **Stonore**, quæ quidem servicia
 « præfati homines de **Stonore** prius in parte dedixe-
 « runt, & diversas distractiones ob hoc captas defor-
 « ciaverunt. Tandem **Stephano de Penecester** &
 « **Rogero de Norwod** mediantibus, de consensu par-
 « tium conventum est inter eos & concordatum, vi-
 « delicet quod præfati homines de **Stonore** pro se
 « & hæredibus suis concesserunt tenere omnia tene-
 « menta sua in **Stonore** de præfatis abbate & con-
 « ventu & eorum successoribus in perpetuum, faci-
 « endo eis debita servicia, ut in fidelitate, redditu, re-
 « levii & sectis curiæ & aliis consuetudinibus de-
 « bitis. Ita quod summonicio curiæ ipsius abbatis
 « fiat semper tertia die ante curiam tentam. Et
 « quod liceat præfatis abbati & conventui & eorum
 « successoribus tenentes de **Stonore** in curia sua
 « ibidem de omnimodis rebus justitiam exigentibus
 « per ballivos proprios per ipsos abbatem & con-
 « ventum constitutos, secundum legem & justitiam
 « justiciare; & quod omnimodum dominium habe-
 « ant in **Stonore** prout in cartis regum **Angliæ**
 « plenius continetur. Et pro hac recognitione præ-
 « dicti abbas & conventus pro se & successoribus
 « suis concesserunt, quod præfati tenentes de **Sto-**
 « **nore** & hæredes eorum per mare navigantes sive
 « merchandisas exercentes, a tempore summonitionis
 « curiæ ipsius abbatis usque post eandem curiam
 « tentam, super mare vel alibi extra comitatum in
 « negotiis suis & merchandis existentes, in curia
 « illa non ponantur in defaultam, nec aliquod dam-
 « num incurrant propter absentiam suam, nisi pla-
 « citent vel implacitentur. Provisio tamen, quod re-
 « fidui tenentes rationabiliter submoniti ad curiam
 « illam, scilicet de **Mentre**, venient in propriis
 « personis, vel per effoniatorem, vel attornatum ra-

tionabiliter in curia ipsius abbatis constitutos, & **J. Peckham**
 « quod Justicia & Judicia curiæ ipsius non proro- **Archiep.**
 « gentur, set per eosdem plenaria justitia fiat uni-
 « cuique. Et insuper concesserunt prædicti abbas
 « & conventus quod supradicti tenentes de **Stonore**
 « ibidem commorantes habeant & pascant in ma-
 « risco abbatis de **Stonore** infra **Hennebergh** oves
 « proprias & non alienas; solvendo annuatim pro
 « herbagio earundem, videlicet pro singulis iiiij. bi-
 « dentibus j. d. in vigilia **Johannis Baptiste**. Ita
 « quod extra **Hennebergh** nullam pasturam pos-
 « sint clamare. Et nichilominus liceat præfatis ab-
 « bati & conventui & eorum successoribus oves suas
 « proprias in eodem marisco pascere, & molendina
 « & alia ædificia pro voluntate sua construere. Cum
 « vero placuerit dictis abbati & conventui mari-
 « scum vel aliquam partem ejusdem includere, te-
 « nentes de **Stonore**, extunc nichil debent infra il-
 « lud inclusum habere, vendicare vel clamare. Et
 « si fortasse advenerit quod claustrum dicti marisci
 « per maris impulsu destruat, ita quod abbas il-
 « lum mariscum tenere non possit inclusum; extunc
 « dicti tenentes habeant totam pasturam in marisco
 « illo in forma supradicta. Concordatum est etiam
 « quod nullus de communitate de **Stonore** vel
 « **Sandwico** de cætero intret mariscum abbatis ad
 « effodiendum in eodem sive ad terram inde aspor-
 « tandam contra voluntatem abbatis. Item quod
 « nullus de eadem communitate in Wallis contra
 « mare inter **Stonore** & **Clydesende** petram col-
 « ligat de cætero nec asportet, nec lassagia navium
 « capiat, nisi sub pleno mare in communibus flucti-
 « bus inter fluctum altissimum & fluctum infimum.
 « Præterea quod nullus de eadem communitate de
 « cætero aliqua de causa ballivos abbatis apud **Sto-**
 « **nore** impedire præsumat, quo minus dictus abbas
 « tenentes suos de **Stonore** & alios ibidem delin-
 « quentes possit justiciare, & consuetudines suas ibi-
 « dem sine calumpnia & impedimento levare. Con-
 « cordatum est etiam quod distractiones quas balli-
 « vi abbatis facient in **Stonore** & in marisco in-
 « fra **Hennebergh** remaneant infra **Hennebergh** &
 « extra non fugentur. Et concessum est ex utraque
 « parte quod si aliqua pars contra istam concordiam
 « aliquid facere præsumpserit, alia pars habeat
 « suum recuperare per Breve de judicio exiens de
 « isto recordo. Et pro hac concessione prædicti
 « homines vadeant abbati C. marcas.

Abbas tamen ad instantiam episcopi **Wellensis** re-
 mittit eisdem totum prædictum debitum pro x. do-
 liis vini precii xxx. marcarum.

Omnibus ad quos præfens scriptum pervenerit
 S. de Penecester miles salutem in Domino sempiter-
 nam. Cum dominus **Alexander de Balliolo** &
Ysabella de Dore Comitissa de **Affolin** uxor ejus,
 de homagio & servicio hæredum **Walteri de Weng-**
ham de feodo de **Sybertisweld** debitis me feofave-
 runt, Tenendum de capitalibus dominis feodi illius
 absque ullo medio, Concedo & recognosco pro me &
 hæredibus meis idem homagium, servitium, & feo-
 dum tenere de abbate sancti **Augustini Cant.** &
 successoribus suis, & ecclesia sua sancti **Augustini**
 in capite per servitium feodi j. militis ut in homa-
 giis, sectis curiæ sue, releviis, scutagio & aliis ad
 feodum j. militis spectantibus: & præterea per
 xxiiij. s. inde reddendos in thesauraria sua sancti
Augustini Cant. in perpetuum.

Edward. I.
Rex.

§. 5. Dimissio demande subsidii ab tenentibus nostris de Hellyng & Swalclite.

An. Dñi 1283. Eodem anno scilicet anno Domini M. CC. lxxxiiij. abbas Nicholas quietos clamavit tenentes de Hellyng & Swalclite de subsidio tempore vacationis faciendo, sub isto tenore.

Cum à tenentibus nostris de Hellyng & Swalclite ad cameram nostram spectantibus aliquando exigebamus, quod post quamlibet vacationem rationabile subsidium ad relevationem domus nostre prestarent, sicuti alii tenentes nostri de antiqua consuetudine facere consueverunt & hactenus fecerunt, Quia prefati homines ad nullum officium præterquam ad cameram intendere consueverunt, & dictum subsidium nunquam facere consueverunt ut asserebant; Nolentes eosdem vel eorum heredes contra eorum antiquas consuetudines indebite pragravari, remisimus & quietam clamavimus pro nobis & successoribus nostris omnem demandam prædicti subsidii, ita quod ipsi & heredes eorum de cætero ab exactione dicti subsidii perpetuis temporibus sint quieti.

§. 6. Hundreda de Rinslo, Blengate, & Dunhamto, ad firmam conceduntur.

Anno supradicto Edwardus rex concessit eidem N. abbati & conventui hundreda de Rinslo, Blengate, & Dunhamto, ad per feodi firmam C. s. ad scaccarium in festo sancti Michaelis & Pasche annuatim solvendo. Ratione quorum hundredorum dominus abbas & prædecessores sui possunt facere iudicium de latronibus cum manu opere captis in quibuscumque feodis infra hundreda prædicta contentis. Eodem anno ordinavit, quod singulis diebus festivalibus in quibus abbas magnam missam teneretur celebrare, vel Prior in ejus absentia, ebdomada magnæ missæ, vel alius rogatu ipsius dicet horas de die in conventu; & quicumque dixerit horas eo die celebrabit, & dabit benedictionem in refectorio, & dicet completorium, & dabit aquam benedictam quod facere solebat ebdomada missæ matutinalis, vel ejus vicarius.

§. 7. Institutio abbatis N. de abbreviatione divini servicii.

Iste autem abbas Nicholas ut confratres sui commodius possent vacare orationi & contemplationi, insuper & ut in diversis libris quandoque studendo operam darent, capellam in dormitorio cum studiis eidem annexis ad maximam commoditatem construxit; & quia sibi cura fuit de omnibus & ita bene de temporalibus sicut de spiritualibus curam gerens solertem, ordinavit & statuit de consensu unanimi, ad supradicta melius & liberior custodienda, ut de divinis officiis quæ scilicet de regulæ nostræ substantia non existant, aliquantulum moderentur: unde ista reddi & cantari sufficere credidit in conventu, videlicet Psalterium, Impnare, Cantulare, Regula monachorum, Omnia invitatoria, Versus omnium Responsoriorum & processus. Regula prima, Antiphonia de laudibus, & omnia responsoriola, Sex communes ferie integra & totum commune Sanctorum. Cætera autem omnia ter reddere in libro, & super

librum in conventu cantari Verba mea quod post f. Peckham
Landes dici solebat semper, nisi dum fratris duraverit tringiale, licite potest intermitteri. In principalibus vero festis vel quasi, de cruce & de omnibus sanctis, ad vespas & ad laudes sufficit memoria in conventu. Hujus vero prætextu moderationis ordinavit, quod divinum officium morosius & devotius ab omnibus sustentetur, & etiam ut reliquo tempore in studiis & bonis occupationibus diligentius quisque se occuparet. Item, quod gardiani & alii ultra quinque dies extra monasterium absque socio non morentur. Item, quod senescalli & omnes custodes clerici & ballivi libertates & consuetudines quas de jure & consuetudine habere deberemus custodiant & defendant; & quod nullæ novitates introducantur vel purpresturæ unde in posterum ecclesia gravamen posset sustinere; & quod diligentiam adhiberent specialem, ne à quibuscumque super nos purpresturæ fiant quoquo modo; & quod pauperes tenentes nostri defendantur contra cacherellos quantum de jure possent. Item quod in hundredis vicinis die quo tenentur sit aliquis de nostris ad explorandum si ibi tractentur aliqua quæ nos tangunt; & ad hoc curam habeat senescallus, clericus curiæ & ballivus magnæ curiæ. Item, quod senescallus inquirat diem assignatum vicecomiti Kantia ad computandum Londoniæ ad scaccarium, ut ibidem posset esse in negotiis quæ nos tangunt in eodem, & ad talem diem semper vadat instructus. Item si inter nos & cives Cant. quæstio aliqua vertatur super juribus & consuetudinibus ecclesiam nostram & ipsos contingentibus, quod secundum compositionem inter nos & ipsos habitam procedatur, nisi alio modo facilius hujusmodi quæstio posset terminari. Item, si contingat quæstionem moveri inter nos & archiepiscopum vel ejus tenentes de subtractionibus, purpresturis, dampnis seu aliis injuriis hinc inde factis, quod consuetudo illa quæ dicitur Bilage observetur. Item, si contingat quæstionem moveri inter nos & Priorem & Capitulum S. Trinitatis, si sit de facto quod nobis fieret præjudicium super juribus terrarum, tenementorum, consuetudinum, vel reddituum, nisi per senescallum utriusque ecclesiæ vel custodes posset commode emendari, statim procedatur juxta formam compositionis inter nos & ipsos habitam ad ipsius delicti emendationem, & quod semper habeantur certi ordinatores ad hujusmodi casus terminandos. Item, quod senescallus & custodes nostri diligenter inquirant de injuriis per ballivos vel cacherellos vicecomitis nobis vel tenentibus nostris factis, & quod de hujusmodi injuriis notare faciant annum & diem & locum, & delicti qualitatem vel modum.

Ordinavit etiam quod cedentibus vel discedentibus rectoribus vel vicariis in ecclesiis nostri patronatus, statim per custodem loci illius claves ecclesiæ accipiantur, & facto inventario de libris, vestimentis, & aliis ad illam ecclesiam pertinentibus, tradat custos prædictus illas claves & curam illius ecclesiæ alicui fidei sacerdoti jurato, quod res hujusmodi salvo custodiet & ecclesiæ deserviet usque ad institutionem alterius rectoris vel vicarii, & quod claves illas nulli tradet nisi custodi nostro vel suo certo attornato, à quo rector vel vicarius proximo instituendus eas debet recipere in institutione sua; & quod fructus medii temporis per custodem bene considerentur, quia dividi debent inter abbatem & archi-

Edmar. I. archidiaconum. Et ideo post institutionem rectoris
Rex. vel vicarii, computare debent abbas & archidiaconus de fructibus illis medi tempore, quibus etiam sustentari debet sacerdos qui deservit ecclesie si sufficiant, si vero non sufficiunt, communibus expensis abbatis & archidiaconi debet sustentari. Item, quod nunquam rector vel vicarius instituatur in ecclesiis nostris nisi custos ejusdem loci presens sit vel aliquis ex parte abbatis. Item, quod omnes rectores vel vicarii nostri qui non fecerunt fidelitatem ut moris est in nostro capitulo, per custodes locorum citentur, ut ad certum diem veniant ad faciendum quod de jure & consuetudine facere debeant ecclesie nostre in hac parte. Item, quod non permittatur quod fiant novae cantarie infra limites nostrarum ecclesiarum. Item, quod senescalli & alii ministri diligenter provideant, ne ministri regis seu cujuscunque alterius in nostris hundredis, curiis, foris, mercatis, officium vel factum aliquod exercent unde nobis posset fieri prejudicium in futuro. Item, quod fratres nostri ad venias sint domi in capitulo nisi rationabilis causa eos impedierit, & quod custodes provideant de capis & cellis ad opus fratrum qui secum per vices moraturi sunt ad recreationem. Et quod nullus custos aliquod opus construat de cultu C. s. abbate inconsulto, exceptis wallis contra mare, grangiis, boveris, & aliis valde sibi necessariis. Item ob affectionem & amorem quem habuit erga suos fratres quos semper dilectionis prosequabatur affectu statuit & unanimi assensu ordinavit, ut contra Purificationem beate Marie fiat liberatio cere in hunc modum; videlicet abbati xl. l. Priori xv. l. suppriori ix. l. precentori vij. l. custodi beate Marie xv. l. xxvj. senioribus singulis eorum vij. l. xvij. fratribus mediis cuilibet v. l. ceteris autem minoribus cuilibet iij. l. Item de distributione argenti ordinavit sic; videlicet abbati iij. l. Priori xxx. s. suppriori xv. s. precentori xv. s. xxvj. senioribus singulis xij. s. Item xvij. fratribus mediis cuilibet xj. s. ij. d. ceteris autem minoribus singulis vij. s. vj. d. Hec & multa alia idem *Nicholaus* constituit & ordinavit pro statu & utilitate sue ecclesie. Quae si fuerint in suo effectu observata, hac ecclesia in temporalibus floreret incremento, & in spiritualibus laesionem minime sustineret. Iste tamen abbas quadam opinione singulari circumventus, more mendicantium vel hospitalium unum signum, scilicet campaniolam tantum in ista ecclesia ad convocandum fratres ad servitium divinum disposuit ordinasse; sed conventu prout debuit resistente hujusmodi desiderio merito frustratus est. Et nota quod tempore istius *Nicholai* abbatis ecclesia *Augustinensis* sua libertate pacifice in omnibus prospere egit & immunitatibus quamplurimum gaudebat, unde de precedentibus non recolo me per eorum actus in regimine vidisse illum excellentem, nec vero in subsequens surrexit sibi quoequalis.

CAP. XXVIII.

§. I. Thomas Fyndone in abbatem creatus est.

An. Dñi
1283.

ANno igitur Dom. supradicto, sc. M. CC. lxxxij. cum bonae memoriae dominus *Nicholaus de Spyna* pastor hujus ecclesie per x. annos, & de se-

quenti per quatuor vel quinque septimanas gregem sibi commissum strenuissime rexisset, & ea quae prius in Romana curia ob zelum tamen domus suae ibidem fecerat mente revolvens, quia vir erat strictae conscientiae, videns semetipsum pro hujusmodi causa in conscientia fore laesum, nec ulterius pastorale officium posse sibi de cetero justo titulo competere; ipse petita licentia a rege & obtenta, eodem autem rege causam sui transitus minime cognoscente, transfretavit; ipsoque coram summo pontifice conscientiam suam demonstrante, & eodem pontifice super hujusmodi offensa cum eodem *Nicholao* libenter voluisse dispensasse, tamen ipse omnibus sepositis continue cessionem suam cum maxima instantia procuravit. Tandem die sancti *Pancrasii* martyris dominus apostolicus *Martinus* papa iij. suam cessionem admisit. Qua admissa, idem papa fratrem *Thomam de Fyndone* tunc tercium Priorem S. *Augustini Cant.* in Anglia existentem praefecit in abbatem apud urbem veterem anno pontificatus sui iij. Injunxit vero idem papa eidem *N.* in sua cessione, ut nominaret sibi personam magis habilem monasterii cui praesidebat. Ille vero praedictum *Thomam* denominavit esse virum prudentem, moribus, scientia & aetate multipliciter decoratum, in temporalibus & spiritualibus circumspectum. Et quia idem papa noticiam illius personae temporibus retroactis memorialiter habebat, eidem denominationi libenter annuit & consensit. Egressae sunt ergo bullae papales, & in octabis apostolorum *Petri & Pauli*, eidem *Thoma* extiterant praesentatae, quae fuerunt lectae statim eodem die praesentibus *Comite Cornubiae*, *Stephano de Penecester* tunc constabulario *Dovoria*, magistro *Iohanne de Lacy*, & multis aliis; & statim idem dominus *Thomas* sic creatus in abbatem, arripuit iter versus regem ad ostendendum ei bullam apostolicam. Quem invenit apud *Snouden* apud *Karnarban* xix. die Junii: qui bullam cum dicto abbate benigne admisit. Et praedictus dominus *Thomas* abbas eidem regi totum processum cessionis praedicti *N.* & etiam suae creationis ore tenus expressit. Istis sic habitis, benedictus est *Londonia* die sancti *Ambrosii* de mandato domini papae ab archiepiscopo *Dublinensi*.

Cum vero fama laborasset sic de supradicta cessione, venit escaetor regis die nativitatis sancti *Iohannis Baptiste*, & abbatiam in manus domini regis seisivit, & eam tenuit tanquam excaetam usque diem Mercurii proximo sequentem; quo die venit *P. Huntynghfeld* vicecomes *Cantiae*, & praedictam abbatiam custodiendam recepit per tale breve.

EDWARDUS. Cum abbas sancti Augustini Cant. abbatiam ejusdem loci in manus domini papae resignaverit ut accepimus, tibi precipimus quod abbatiam praedictam cum pertinentiis in manum nostram capias & salvo custodire facias, donec aliud inde tibi praceperimus, ita quod de exitibus ejusdem nobis respondere possis a tempore resignationis praedictae, Inquirens diligenter de tempore quo vacare incepit.

Et idem *P.* istam abbatiam sic habuit custodiendam usque xx. diem Julii, quo die dominus rex per breve suum tradidit dominis *Iohanni de Borne* & *N. de Ryngelton* dictam abbatiam ad custodiendum. Qui eam custodiebant usque ad diem sanctae *Fidis* virginis, qua die *Thomas de Fynden* abbas fecit finem cum domino rege apud *Acton Bournel*

Edwar. I. in parlamento pro eo quod sic fuerat creatus in abbatem licentia domini regis minime petita, pro CCCC. marcis, de quibus rex remisit centum ad instantiam domini episcopi *Batonie* tunc Cancellarii regis. Et sic liberata fuit eidem *Thomæ* abbatia sua per literam domini regis patentem. Cujus tenor talis est.

EDWARDUS &c. Militibus, liberis hominibus, & omnibus aliis tenentibus de abbatia sancti Augustini Cant. salutem. Sciatis quod cum summus pontifex per cessionem Nicholai nuper abbatis dictæ abbatie eam in manum suam resignavit, de persona Thomæ de Fyndene monachi dicti monasterii tunc in Anglia existentis eidem monasterio providerit, & ipsum prefecit in abbatem sicut per litteras suas patentes nobis significavit: Nos eidem Thomæ abbati temporalia ejusdem abbatie cum juribus, libertatibus, & omnibus aliis ad eandem pertinentibus sicut predecessores ejus tenuerunt reddidimus. Et ideo vobis mandamus, quod eidem Thomæ abbati tanquam domino vestro in omnibus quæ ad abbatiam illam pertinent intendentes sitis & respondentes.

Et sciendum est quod dominus rex liberavit abbatiam prædicto domino Thomæ abbati salvis sibi exitibus temporalium à die sancti Pancracii, quo die abbatia cepit vacare, usque diem sanctæ Fidis Virginis, quo die liberata fuerit abbatia prædicto abbati apud *Aton Burnel*, ut supra notatur, expensis abbatis & conventus & eorum familie necessariis per idem tempus deductis; de quo tempore prædicti abbas & custodes una cum Petro de Huntingfeld vicecomiti *Kancie* responderunt, videlicet de tallagio assesso, per idem tempus, per diversa maneria xlii. l. xvj. s. viij. d. de placitis & perquisitis omnium curiarum xxx. l. vj. s. vj. d. ob. Et de redditu assiso & forinfeco lxxx. l. x. s. viij. d. Et de venditione bladi & redditu in quibusdam maneriis præter sustentationem monachorum & eorum familie liiij. l. xiiij. s. ix. d. ob. Et de omnibus aliis exitibus & consuetudinibus per idem tempus de diversis parcellis lxxxxj. l. xij. s. iij. d. Et est totalis summa CCC. l.

§. 2. De servicio unius militis in Wallia.

An. Dñi
1284.

ANNO Domini M. CC. lxxxiiij. dominus Thomas abbas fecit servicium unius militis in exercitu regis in Wallia, & pro expeditione sua ibidem per dominum Henricum de Cobham pro xx. l. quod vero servicium & quicquid eidem incumbabat pro dicto abbate fideliter fecit, & eum super hoc versus regem in prædicta sua expeditione totaliter quietavit & conservavit indempnem. Pro qua causa fuit scutagium levatum de feodis militaribus abbatie S. Augustini pro supradicto servicio abbatis. Et fuit quodlibet feodum militare integrum assessum tunc ad xl. s. Et sciendum est quod scutagium est aliquando majus & aliquando minus secundum voluntatem regis, & secundum hoc capiatur. Eodem anno idem abbas levavit subsidium à tenentibus suis ad opus sui palefridi, sicut & fecit suus predecessor Nicholas.

§. 3. Compositio cum Priore S. Trinitatis pro caya in Fordwico.

1285.

ANNO Domini M. CC. lxxxv. die Lunæ proxima post festum translationis sancti Thomæ marty-

ris sedata est discordia quæ mora fuerat inter abbatem sancti Augustini & Priorem sanctæ Trinitatis de quadam caya & domo ædificata in quodam prato apud Fordwicum per Priorem sanctæ Trinitatis, quæ ædificia abbas sancti Augustini destrui præcepit; quibus iterum per Priorem ibidem ædificatis abbas secundo funditus evertit meremio & omnibus aliis ibidem inventis in Sturam projectis; unde ad prædictam litem pacificandam dominis Henrico episcopo de Verdun, Otes de Gronson, Stephano de Penecester, & aliis nobilibus per dominum regem ad hoc specialiter assignatis, sub hac forma conquierunt. Quod Prior pro se & suis successoribus concessit, quod in prato versus ecclesiam in oriente de cætero aliquam domum alicujus ædificii sine gratia & licentia abbatis nunquam levabit. Et quia prædictus Prior non potest bene esse sine domo super ripam de Fordwico pro suis vinis & aliis suis victualibus recipiendis & servandis, abbas prædictus concessit Priori & suis successoribus unam placeam in Fordwico super ripam situatam, quæ tenet in longitudine ix. perticatas, perticata de xvj. pedibus & dimidia, & in latitudine xxij. pedes, Reddendo inde abbati sancti Augustini unam rosam in festo sancti Iohannis Baptiste pro omnibus serviciis, sectis curiarum, & omnibus aliis demandis, dominio, judiciis, executionibus & omnibus aliis delictis ibidem factis eidem abbati semper salvis, sicut in aliis locis ejusdem villæ idem abbas habet vel solet habere; Ita quod in dicto manso aliquas marcandizas res vel victualia præterquam propria bona ejusdem Prioris non recipiet nec permittet quoquo modo fore recepta. Pro hac autem concessione prædictus Prior dedit abbati & ecclesiæ suæ iij. acras prati cum omnibus suis pertinentiis in Fordwico, unde j. acra jacet ex latere prati elemosinarii sancti Augustini, & aliæ duæ jacent particulariter in prato ubi domus prius sic fuit levata; & partim in aliis locis prope pratum abbatis sicut bundæ monstrant & testantur, Reddendo inde Priori unam rosam in festo sancti Iohannis Baptiste pro omnibus serviciis & demandis. Ordinum fuit etiam quod barreræ & piles per abbatem in cursu aquæ erectæ super calcetum ibidem per custodem quinque portuum deponentur, & illud calcetum per abbatem & homines suos de Fordwico reparatum fiat communis abbati, Priori, & communitati villæ prædictæ, à quibus omnibus perpetuis temporibus ad fugandum & carandum debet sustentari. Nec licebit Priori & successoribus suis in eadem villa de cætero aliquid perquirere de tenura abbatis sine ejus voluntate vel successorum suorum. ET QUIA per istam compositionem seu ordinationem totum pratum in quo continetur quædam walla vocata walla seu chaceacellerarii ecclesiæ Christi Cant. quæ continet xx. perticatas in longitudine & xx. pedes in latitudine data fuerat abbati & conventui sine quacumque forprisa, in excambium pro placea apud Fordwicum ubi domus Prioris & conventus sanctæ Trinitatis ædificatur, nec poterant dicti Prior & conventus extunc de jure habere usum dictæ wallæ ut prius habebant; super quo postea inter partes controversia suborta, per magnam compositionem sequentem provisum fuerat, quod wallia seu chacea prædicta remaneret dictis Abbati & Priori communis ad carandum & chaceandum tantum quociens necesse habuerint & sibi viderint expedire.

Edwar. I.
Rex.

§.4. Fidelitas facta per Priorem de Combwell
pro ecclesia de Beansfeld.

Eodem anno venit frater Johannes Prior de Combwell & in Capitulo præstitit abbati & conventui juramentum fidelitatis sicut ipse & successores sui secundum formam compositionis inter dictas partes factæ pro ecclesia de Beansfeld & quibusdam decimis in illa compositione tactis, & fecit ista in crastino sanctæ Agathæ virginis anno supradicto.

§.5. Confirmatio Regis pro terris Joh. Botsweyn.

An. Dñi
1286.

Anno Domini M. CC. lxxxvj. rex Edwardus confirmavit isti ecclesiæ quæ de Johanne Botsweyn fuerant acquisita, per suam cartam quæ talis est. EDWARDUS Dei gratia &c. Sciatis quod de gratia nostra speciali pardonavimus dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti Augustini transgressionem quam fecerunt acquirendo sibi & successoribus suis in feodo j. molendinum, sexaginta acras terre, j. virgatam & iv. acras prati & dimidiam, x. acras bosci & xxv. s. redditus cum pertinentiis in Sture de Johanne Botsweyn, & ea ingrediendo post publicationem statuti de terris & tenementis ad manum mortuam non ponendis editi, licentia nostra super hoc non optenta; Et concessimus pro nobis & heredibus nostris quantum in nobis est eisdem abbati & conventui, quod ipsi molendinum, terram, pratum, boscum & redditum prædicta cum pertinentiis habeant & teneant sibi & successoribus suis in perpetuum sine occasione vel impedimento nostri vel heredum nostrorum, Justiciariorum, Escaetorum, Vicecomitum, aut aliorum Ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcunque.

Eodem anno die Jovis post festum sancti Andrea Apostoli, fuit inquisitio capta coram Stephano Penecestre, Radulpho de Sandwyco per sacramentum xxiv. bonorum & legalium hominum super novella levatione cujusdam cayæ & domus in Fordwyco per Priorem sanctæ Trinitatis Cant. si esset ad nocumentum & præjudicium domini regis & abbatis istius loci necne. Qui dixerunt super sacramentum suum: Quod prædicta domus & caya levata fuerunt per prædictum Priorem dum prædicta abbatia S. Augustini Cant. fuit vacans per cessionem Nicholai abbatis ibidem prædecessoris abbatis nunc; etiam dum eadem abbatia fuit in manu domini regis. Requisiti vero ad quod nocumentum, dixerunt quod prædictus dominus rex tempore vacationis prædictæ, & similiter idem abbas sede plena, habere debent & etiam temporibus retroactis habere solent in prato adjacenti & in eodem loco ubi prædictæ domus & caya sita fuerunt, towagium; quod inpeditum est per levationem prædictam. Dixerunt etiam quod dominus rex tempore vacationis & similiter abbas sede plena, habent & semper habere solent communam in loco illo ubi prædicta domus sita fuit, inter festum sancti Petri ad vincula & festum Purificationis; unde dicunt quod esset ad nocumentum si prædicta domus ibidem staret. Dixerunt etiam quod rex tempore vacationis & etiam abbas habent prata sua juxta locum prædictum, per quem locum viam habere debent ad fena carianda sicut habere solent. Quæsi etiam si prædicta

domus fuit prostrata vel non, dixerunt quod Prior J. Pecham supradictus perpendens domum illam esse levatam injuste tempore vacationis, illam fecit prosterni. Et quia convictum est per Inquisitionem, prædictam domum esse prostratam nec tamen locum ubi sita fuerat in eodem statu esse reductum quo fuerat tempore cessionis Nicholai abbatis, concessum est quod prædicta domus prostrata teneatur, & locus ubi sita fuit in statum pristinum reducat ad cultus ipsius Prioris. Et quia præfatus Prior per quendam monachum suum inplacitare fecit dominum J. de Bourne dum fuit custos præfate abbathie occasione inpedimenti quod eidem Priori fecit de prædictis domo & caya levandis, ideo Prior attacheatus fuit, quod esset coram rege vel ejus locum tenente ubicumque &c. pœnam pro demeritis recepturus in hac parte.

§.6. Compositio inter nos & Rectorem de Rippele.

Anno Domini M. CC. lxxxvij. in crastino sancti Letardi extitit Compositio inter Abbatem & Rectorem de Rippele, videlicet quod Rectores ecclesiæ prædictæ percipiant de omnibus terris feodi cameræ supradictæ jacentibus à dominicis de Northborne apud Cornelo ex parte occidentali usque ad semitam quæ ducit de Southstrete ad Northrippele ex parte orientali et à terra de Gzenewepe & Southstrete quæ sunt ex parte australi usque ad terras tenentium de Monynham & feodum de Northrippele versus aquilonem, totam plenariam decimam pro partitione tertiæ partis prædictæ. Et abbas per camerarium suum de omnibus aliis terris & residuo dicti feodi sui in Rippele circa & extra fines seu terminos prænominatos omnes majores decimas pro dictis duabus partibus suis plenarie percipiat; minoribus etiam decimis de omnibus tenentibus dicti feodi in Rippele Rectoribus dictæ ecclesiæ ut prius semper salvis. Excepto quod de nutrimentis animalium & aliis bonis dicti camerarii nullo umquam tempore petat jure decimæ vel exquirat. Ante istius Compositionis tempus partitio sive divisio decimarum provenientium de terris de feodo cameræ hujus monasterii fieri consuevit in hunc modum. Quod videlicet Camerarius semper duas partes, & Rector de Rippele terciam partem decimarum permixtim caperent & haberent. Et capella in cimiterio quæ dicitur Charner peracta est.

Eodem anno Lora de Rogers domina de Hoston quietum clamavit pro se & heredibus suis Thome abbati sancti Augustini & ejusdem loci conventui & eorum successoribus quicquid juris habuit vel aliquo modo habere potuit in duabus carucatis terræ & l. acris bosci in manerio de Plumsted, pro qua quietam clamatione concesserunt aliquando prædictæ Lora & heredibus suis quod sint participes omnium beneficiorum quæ in ista ecclesia fient sicut fratres sui proprii & domestici. De isto facto S. Penecestre, R. Marisco & J. Kyrkebi milites & alii testantur in hunc modum. NOVERITIS quod cum b. memorie Robertus quondam abbas sancti Augustini medietatem manerii de Plumsted versus Ricardum de Ros consanguineum dictæ Loræ cujus heres ipsa est per judicium curia regis recuperasset, ac prædicta Lora jus sibi inde vendicasset, proponens

Edwar. I. dictum abbatem inde traxisse in placitum, tandem
Rex. ut actione sua inde & heredis finem caperet & in
perpetuum sopiretur, jus si quod inde habuit præ-
dicto abbati & successoribus suis perpetuo remisit
& quietum clamavit, & ad ejus instanciam hæc
testificamus.

Eodem anno coquina conventus fuit incepta ad
festum sancti Petri ad vincula per fratres Thomam
de Cicestria, Willielmum de Romenal, & Henricum
de Kokeryng monachos hujus monasterii; & fuit
completa per fratrem Henricum de Kok, anno iv.
sequente circa idem festum. Expensæ factæ pro ea-
dem per tempus prædictum CCCC. xiv. l. x. s. q.

§.7. Tria nostra hundreda in manus Regis
seisita sunt.

Item anno quo supra hundredis de Ryngflo,
Blengate, & Dunhamford per cessionem N.
una cum aliis appendiciis dicti monasterii in manus
regias resignatis, fecit inquiri de vero valore eorun-
dem, ut si dominus rex prædicta hundreda tenu-
erit in manu sua, quid et quantum per annum va-
lete possunt in omnibus exitibus ad opus suum,
per sacramentum &c. Qui dixerunt per suum sa-
cramentum, quod si dominus rex dicta hundreda
tenuerit, secundum conditionem temporis retroacti
nullos exitus inde perciperet, quia dicunt quod illa
hundreda nunquam à tempore quo extat memoria
fuerunt assessa nisi tantummodo pro prisone delibe-
rando & præcepto domini regis per breve audiendo,
ubi nullus ballivus dictum hundredum tenens ali-
quos exitus ad opus domini regis cepit. Et quan-
tum ad hundreda de Blengate & Dunhamford,
Jurati dicunt quod de nullo valore æstimant nec ali-
quem certificare volunt, quia non cognoscunt statum
nec conditionem aliorum hundredorum. Et quan-
tum ad hundredum de Ryngflo dicunt quod non
possunt respondere sine tenentibus archiepiscopi
Cant. & Prioris ibidem qui tertiam partem tenent
hundredi prædicti, qui toto tempore secum respon-
dere consueverunt coram quibuscumque Justiciari-
is & ministris domini regis. Tamen prædicti tenentes
archiepiscopi & prioris dicunt quod non tenentur
nec volunt respondere coram aliquo ballivo domini
regis ad inquisitionem per sacramentum faciendum,
nisi habeat literas domini regis patentes videlicet
in eodem hundredo. Inquisitione hujusmodi sic re-
cepta, dominus rex perpendens quod modicum vel
nichil consequeretur commodi de eisdem si prædicta
hundreda ad opus suum existerent reservata, retra-
didit abbati hundreda prædicta pro quadam an-
nua firma, inperpetuum de eodem rege tenenda.
Cujus forma talis est. EDWARDUS &c.
Omnibus ad quos presentes literæ pervenerint salu-
tem. Sciatis quod concessimus dilecto nobis in Chri-
sto Thomæ abbati S. Augustini Cant. & ejusdem
loci conventui hundreda nostra de Ryngflo, Blen-
gate & Dunhamford cum pertinentiis quæ N. nu-
per abbas loci prædicti prædecessor ipsius Thomæ in
manus nostras reddiderat, ut jus nostrum, Habendum
& tenendum prædictis abbati & conventui & eo-
rum successoribus de nobis & heredibus nostris ad
feodi firmam inperpetuum. Reddendo inde de domi-
nicis abbathe prædictæ nobis & heredibus nostris
per manus vicecomitis nostri Kancie qui pro tem-
pore fuerit centum solidos. Unam scilicet medietate
tem in festo Michaelis & aliam in festo Pasche;

Ita quod homines de hundredis prædictis ad solu-
tionem dictorum C. s. non teneantur, nec terræ vel
tenementa eorundem ea occasione arententur. Item
alia militibus libere tenentibus & omnibus aliis de
hundredis de Ryngflo, Blengate, & Dunhamford
de intendencia sic. Cum concesserimus dilecto nobis
in Christo T. abbati sancti Augustini & ejusdem
loci conventui hundreda prædicta cum pertinentiis
quæ Nicholaus abbas &c. Habenda et tenenda &c.
vobis mandamus quod eisdem abbati & conventui
& eorum successoribus ac ministris eorundem quos
ad custodiam eorundem hundredorum deputaverint,
in omnibus quæ ad hundreda illa pertinent tanquam
ministris nostris intendentes sitis & respondentes in
forma prædicta.

§.8. Magna Compositio inter Abbatem no-
strum & Priorem S. Trinitatis.

Anno supradicto scilicet M.CC.lxxxvij. edita
fuit magna Compositio inter abbatem & con-
ventum hujus loci & Priorem ecclesiæ Christi & ca-
pitulum ejusdem loci, formam continens infra scri-
ptam. « NOVERINT universi præsentis lite-
ras inspecturi, quod cum inter religiosos viros do-
minum Nicholaum abbatem & conventum sancti
Augustini Cant. ex parte una, & dominum Tho-
mam Priorem & capitulum ecclesiæ Christi Cant.
ex altera, super terris, redditibus, tenementis, ju-
ribus variis & diversis articulis agitata fuisset
diutius materia quæstionis, ac auctoritate eorun-
dem & communi utriusque partis assensu provi-
sum est, quod per fratres Johannem de Estre, &
Lambertum de Clyue monachos ecclesiæ Christi
prædictæ, necnon per fratres Willielmum B. &
Willielmum Breton, & W. de Eleya monachos
monasterii S. Augustini prædicti ordinatorum ad
hæc hinc inde electos omnes querelæ & contentio-
num materiæ sopirentur, adjunctis sibi ea vice
sine præjudicio Compositionis pristinæ fratre H.
de Cockeryng tunc thesaurario sancti Augustini
& fratre Waltero de Chylindenne tunc subpriori ec-
clesiæ Christi in adjutorium præmissorum: Ipsis
incipientibus sic tractare super reformatione hu-
jusmodi facienda, ac prædictis prælatis N. &
Th. cedentibus, uterque scilicet honori & officio
loci sui, reformationis illius tractatus ad effectum
debitum non processit. Set & fratribus L. et W. B.
præscriptis viam universæ carnis ingressis, ac fratre
Galfrido de Chileham loco sui dicti fratris L. & B.
de L. loco sui fratris W. B. concorditer subroga-
tis, dictæ tamen ordinationis negotio incompleto;
tandem venerunt patres dominus Thomas abbas
monasterii S. Augustini prædicti & dominus H.
Prior ecclesiæ Christi successores proximi N. &
Th. qui præcesserant, sicut supra pro omnibus cau-
sis & actionibus realibus & personalibus litibus
seu querelis & omnium dissensionum articulis cau-
satis hæctenus amicabiliter terminandis, & ut via
similibus quatenus poterit in posterum præcluda-
tur, voluerunt, concesserunt & assignarunt de suo
& utriusque partis conventus seu capituli expresse
consensu & unanimi voluntate, quod dicti fratres
I. E. & G. de C. pro parte sui Prioris & Capituli,
ac fratres Rogerus de L. & W. de H. prædicti pro
parte sui abbatis & conventus secundum formam
cujusdam compositionis factæ antea inter ipsos &
sub forma cujusdam literæ submissoriæ super hoc à
parti-

An. Dñi
1287.

Edwar. I.
Rex.

“partibus eis datæ ordinatorum seu compositores
“amicabiles & ut supra electi & communiter affi-
“gnati, adjunctis sibi ea vice ut prius fratre *Wal-*
“*tero de Chilinden* monacho ecclesiæ Christi & fra-
“tre *H. de Cokeryng* Camerario sancti *Augustini*
“prædicti, super omnibus ut supra causarum, acti-
“onum & dissensionum articulis antea non decisis,
“quæ à retroactis temporibus usque ad datam præ-
“sentium alteri monasterio qualitercumque con-
“tra alterum competeabant, vel materiam seu
“occasionem discordiæ inducebant per reformatio-
“nem pacis perpetuam amicabiliter terminandis &
“tollendis omnino diligenter provideant, fideliter
“ordinent & statuunt, prout ad utilitatem & pacem
“firmam, concordiam & quietam utriusque mona-
“sterii provide conspexerint ordinandum, ipsorum
“ordinatione per omnia inviolabiter observanda.
“Inprimis igitur anno videlicet gratiæ M. CC.
“lxxx. septimo, iij. non. Decembris in dei nomine
“convenientibus hiis in unum computatum fuit inter
“ordinatores eisdem de tenementis & redditibus
“in alterius ecclesiæ feodo à parte altera perquisi-
“tis seu etiam occupatis. Et compertum fuit, quod
“Prior & capitulum ecclesiæ Christi prædictæ te-
“nebantur Domino abbati & conventui prædictis
“in duodecim solidis quinque denariis & ob. annui
“redditus de tenementis subscriptis, videlicet de
“terris inclusis à granario dicti Prioris & Capituli
“usque ad terram abbatis & conventus versus *Due-*
“*nigate*. Item de domo *Edmundi le Dumble* in
“parochia sancti *Michaelis* de *Borgate*. Item de
“quatuor pedibus terræ in *Borgate*. Item de qua-
“dam domo juxta synagogam *Judaorum*, versus
“*Austrum*. Item de domo *Geroldi* juxta *Gayolam*
“Quæ tenementa, redditus & feoda omnia per or-
“dinationem factam concorditer à prædictis conces-
“serunt abbas & conventus præscripti pro se & succes-
“soribus suis, quod totaliter remaneant memoratis
“Priori & Capitulo ecclesiæ Christi & eorum suc-
“cessoribus libera & quieti ab omni servicio & red-
“ditu in perpetuum dominium & jus suum. Com-
“putantibus similiter ordinatoribus antedictis super
“articulis prænotatis, liquido fuit compertum, quod
“sæpediti Abbas & Conventus ipsis Priori & Capi-
“tulo tenebantur in undecim solidis & octo denariis
“annui redditus de tenementis subscriptis, videlicet
“de domo *Benedicti Braciatoris* de terra *Ampoler*.
“Item de quadam domo in parochia sanctæ *Mil-*
“*drede*. Item de tenemento quod fuit *Iohannis de*
“*Osprenge* in *Patyndon*. Ordinarunt etiam ordi-
“natores præscripti ac ipsi & capitulum assignarunt
“& concesserunt ipsis abbati & conventui septem
“denarios & ob. annui redditus de tenemento quon-
“dam *Roberti le Scot*, & duos denarios annui red-
“ditus de tenemento *G. le Couper* in parochia *S. Pauli* in
“recompensationem novem denariorum et ob. annui
“redditus quos Prior & Capitulum abbati & Con-
“ventui plus debebant quam Abbas & Conventus
“eisdem. Quæ tenementa, redditus et feoda concordi
“ordinatione prædictorum assignarunt & concess-
“erunt dicti Prior & Capitulum ecclesiæ Christi pro
“se & suis successoribus in permutationem terrarum,
“tenementorum & reddituum quæ seu quos supra-
“dicti abbas & conventus superius concesserunt eis-
“dem Priori & Capitulo, quod remaneant ipsis ab-
“bati & conventui & eorum successoribus libera &
“quieti ab omni servicio & redditu, in perpetuum

“dominium & jus suum. Præterea quod de prato *J. Pecbam*
“dictorum Prioris & Capituli ecclesiæ Christi apud *Archiep-*
“*Stureyam* loco qui dicitur le *Behend* jacentem sub
“curia ipsius abbatis & suis dominicis undique cir-
“cumcluso, sæpius contentiones oriebantur, eo quod
“per animalia partium dampna fiebant hinc inde,
“ut de cætero tollatur materia omnis discordiæ;
“prædicti ordinatorum pro utriusque partis utilitate
“& tranquillitate concorditer ordinarunt, quod ipsi
“Prior & Capitulum assignarunt & concesserunt
“prædictis Abbati & Conventui totum pratum su-
“prædictum cum pertinentiis, & viginti solidos &
“tres denarios annui redditus cum pertinentiis, vide-
“licet de *W. de Patyndon* de tenemento suo in *Pa-*
“*tyndon* sex solidos et tres denarios. De domo
“quondam *Richeri* in parochia sancti *Pauli* novem
“solidos. De magistro *Iohanne Coco* de duabus
“schoppis suis juxta domum suam in eadem paro-
“chia duos solidos. De *Iohanne Dissere* de domo
“sua in eadem parochia iv. denarios. De *Virgilio*
“*Capellano* de domo quæ fuit *Thoma Ackholte* in
“eadem parochia duos solidos et octo denarios.
“Quod pratum, redditus et tenementa cum perti-
“nentiis suis remaneant eisdem abbati et conventui
“et eorum successoribus libera et quieti ab omni
“servicio et redditu in feodum et dominium ut jus
“ecclesiæ suæ *S. Augustini* prædicti in perpetuum.
“Et simili modo concorditer ordinarunt ordinato-
“res prædicti, quod ipsi abbas & conventus assi-
“gnarunt & concesserunt sæpeditis Priori & Capi-
“tulo in concambium prati & redditus prædictorum,
“quatuor acras terræ & dimidiam cum pertinentiis
“quæ vocantur *Piperiland*, jacentes inter *Dise-*
“*lesland* quæ dicitur *Asselynesacre* & semitam
“quæ ducit ad *Hertwell*, & terram supradicti Pri-
“oris & semitam quæ ducit versus *Sturei*, & duas
“acras prati cum pertinentiis quæ fuerunt *Martini*
“capellani jacentes juxta pratum *Bertonæ* ipsorum
“Prioris & Capituli quod vocatur *Charned*, &
“unam acram prati cum pertinentiis jacentem jux-
“ta dictam *Berthonam*, & tres solidos & quatuor
“denarios redditus cum dominio de supradicta
“terra *Dysleesland* vocata; & viginti solidos &
“tres denarios annui redditus cum pertinentiis vi-
“delicet de hæredibus *Eustachii de Hakinton* de
“una acra prati jacente sub *Berthona* prædicta tres
“denarios obulum & quadrantem. Et de terris et
“tenementis quæ dicti abbas et conventus habu-
“erunt infra *Quenngate*, videlicet tres solidos &
“octo denarios de duabus domibus sacristiæ suæ et
“octo denarios de una vacua placea jacente à vico
“ibidem usque ad murum ecclesiæ Christi prædi-
“ctæ. Item quatuor solidos & octo denarios red-
“ditus de quadam domo elemosinariæ suæ quam
“ibidem *Asselmus* tenuit, simul cum una pecia
“terræ quam similiter idem *Aldelmus* tenuit ibi-
“dem. Item undecim solidos de tribus domibus
“Thesaurariæ suæ ibidem. Quæ tenementa & red-
“ditus cum pertinentiis remaneant dictis Priori &
“Capitulo & eorum successoribus libera & quieti
“ab omni redditu & servicio in feodum & domini-
“um ut jus ecclesiæ suæ in perpetuum. Ordinatum
“est etiam per prædictos, quod neutra pars red-
“ditus vel tenementa in feodo alterius mediate vel
“immediate de cætero perquirat, vel sibi appropri-
“are præsumat, nisi prius super hoc à parte altera
“petita licentia & optenta. Quod si secus attem-
“peratum

Edwar. I. Rex. "ptatum fuerit, de hoc, domino feodi pars attem-
 "ptans satisfaciatur competentem; alioquin liceat
 "domino feodi terras, redditus & tenementa taliter
 "perquisita libere ingredi & sine contradictione et
 "reclamatione ut jus proprium retinere, exceptis
 "terris, redditibus & tenementis parti alterutri in
 "alterutrius feodo legatis infra libertates civitatis
 "Cantuarie, quæ pro voluntate testatoris legatariis
 "remaneant, salvis serviciis et distinctionibus do-
 "minis feodi debitis & consuetis. Provisum est
 "insuper & concessum quod walla seu chafia cele-
 "rarii ecclesie Christi predictæ apud Fordwycum
 "quæ continet viginti perticatas in longitudine
 "et viginti pedes in latitudine, remaneat communis
 "Abbati & Priori ad cariandum & chafiandum
 "quociens necesse habuerint. De libero etiam pas-
 "sagio abbatis & familie suæ in portu de Sandwy-
 "co in navicula Prioris stet sicut in Compositione
 "altera continetur: Hoc adjecto, quod si mona-
 "chus vel aliquis de familia abbatis ad dictum
 "portum ex quacunque parte fluminis veniens ba-
 "tellum dicti passagiarum ibi præsentem invenerit,
 "et passagiarum vel sui noluerint ipsum vel tarda-
 "verint transducere seu transire, tunc ipse alium
 "sibi batellum conducatur, de quibus custibus legi-
 "time probatis coram Ballivis Prioris, dictus pas-
 "sagiarum statim in duplo satisfaciatur conquerenti,
 "& pro transgressione sit in misericordia Prioris.
 "Simili modo puniatur passagiarum si ipse vel sui
 "aliquid extorserint pro transitu ab eodem. De
 "jure etiam sepulture concordatum est pro bono
 "pacis perpetuæ et concessum, quod de cætero li-
 "ceat unicuique, salvo jure matricis ecclesie, in al-
 "tero quo voluerit monasterio sibi eligere sepul-
 "turam; et quod neutra pars corpus alteri lega-
 "tum ad sepulturam recipiat, nec alliciat vel in-
 "ducatur servientes alterius vel tenentes seu quoscunq;
 "alios ut omissa una in alia sibi eligat sepulturam.
 "De familiis etiam utriusque monasterii firmiter
 "est statutum, quod si infra civitatem siue extra
 "ubique ob quamcumque causam convenerint,
 "neutra familia vel eorum aliquis contra alteram
 "se opponat, set mutuo se diligant, foveant et ad-
 "juvent in omnibus sicut possunt. Et si quis eo-
 "rum hanc ordinationem infregerit et super hoc
 "probabiliter convictus sit, ammotus ab ecclesia
 "et servicio in quo stetit sine spe reversionis rece-
 "dat, et ab alia nullatenus admittatur. Quod
 "etiam de aliis est adjectum, ut si quis scilicet
 "serviens pro manifesta causa culpæ à servicio suo
 "fuerit ejectus ab una, non recipiatur in alteram
 "cum hoc fuerit sibi intimatum. Præterea de cle-
 "ricis ab alterutra ecclesia recusatis stet ordinatio
 "sicut in Compositione pristina continetur: Hoc
 "tamen adjecto, quod hujusmodi recusatio per
 "præcentorem loci recusantis alterius monasterii
 "præsidenti seu præcentori proprio nomine speci-
 "aliter nuncietur. Et ut obnoxius pax et tranquil-
 "litas utriusque ecclesie conservetur, De clericis,
 "Advocatis, Senescallis, Ballivis et eorum clericis ac
 "aliis ministris utriusque ecclesie est statutum,
 "quod firmiter iungatur eisdem per Abbatem
 "et Priorem et quatenus plus poterunt benigne sua-
 "dentes inducant, quod in agendis utriusque mo-
 "nasterii negotiis fidele consilium et auxilium mu-
 "tuum impendant, cum super hoc fuerint requisiti,
 "vel cum alias ipsas ecclesias noverint indigere.

"Sicque in personis subjectis et rebus præclusa ma-
 "teria jurgiorum. De fratribus monachis est pro-
 "visum quod si monachus unius ecclesie mona-
 "cho alterius ecclesie predictæ verbo vel facto vel
 "utroque injuriam inferat vel molestiam, delin-
 "quens taliter à suo prælato canonice secundum re-
 "gulam arguatur, ut per ordinationem prælatorum
 "ipsorum infra quindecim dies postquam hoc ad
 "eorum noticiam pervenerit fiat pax et satisfactio
 "canonica et emenda. Ordinatum est etiam con-
 "corditer ad pacis provisæ custodiam et quietis,
 "quod duo monachi sacerdotes solliciti et pruden-
 "tes ac unitatis zelatores de uno monasterio, et
 "duo alii similes de altero communiter eligantur
 "secundum formam pristina Compositionis, et sic
 "electi permaneant in hac cura diligentissime inten-
 "dentes; quod si aliquo casu pars alterutra de di-
 "ctis aut factis alterius moveatur merito vel turbe-
 "tur, utriusque auctoritate Capituli infra mensem
 "à tempore noticiæ corrigenda corrigant et refor-
 "ment, alioquin per prælatos utriusque ecclesie ar-
 "ceantur quousque pax et tranquillitas per eosdem
 "fuerit reformatæ. Et si aliquis prædictorum or-
 "dinatum decedat, vel cedat ex aliqua causa rati-
 "onabili, tunc alius ejusdem monasterii cujus erat
 "monachus qui defuerit, in locum suum jus & po-
 "tentiam quantum ad præmissa à tribus superstiti-
 "bus & remanentibus sine moræ dispendio subro-
 "getur, ita quod ipse solus cujus socius defuerit
 "tantundem potestatis in socium sibi eligendo et
 "assumendo habeat, quantum duo alii in hac parte.
 "De loco insuper quo ordinatores hujusmodi ad su-
 "um exercendum officium conveniant concorditer est
 "provisum, quod videlicet in ecclesia Christi Cant.
 "& in monasterio sancti Augustini prædictis sem-
 "per altero die conveniant, ut alternis locis alternis
 "diebus ordinent & statuunt quæ incumbunt. Per
 "hanc autem ordinationem voluerunt scienter et
 "concorditer statuerunt ordinatores prædicti, omnes
 "querelas et actiones tam reales quam personales
 "ex quibuscunque causis majoribus & minoribus à
 "retroactis temporibus usque ad confectioem
 "præsentium parti alterutri qualitercumque contra
 "alteram competentes remitti totaliter seu tolli et
 "extingui omnino, ita quod neutra ecclesia post
 "hujusmodi ordinationem et datam præsentium
 "tenetur alteri in censu nec redditu, nec quovis
 "alio debito vel jure debiti seu tributo; priore
 "Compositione cum adjectionibus hiis præscriptis
 "semper et per omnia suo robore firma et inviola-
 "bili permanente. Et ut præmissa melius sciantur
 "ab omnibus quos contingunt, concordatum est eci-
 "am et conditum, quod hæc ordinatio utriusque
 "partis martyrologio inscribatur, et singulis annis in
 "crastino Palmarum in pleno utriusque loci capitulo
 "lecta per singulos articulos intelligibiliter conven-
 "tui recitetur. In cujus rei &c.

Eodem anno facta fuit talis confederatio inter ec-
 "clesias. Cum dominus abbas sancti Augustini obie-
 "rit, præcentor ejusdem loci obitum abbatis præ-
 "centori Cantuarie celeriter nunciabit, & ipse præ-
 "centor conventui. Et cum capitulum diei regularis
 "terminatum fuerit, Conventus Cantuariensis Verba
 "mea dicturus cum trino sonitu ac solempni de capi-
 "tulo in chorum procedet, & abbatis prout moris est
 "ebdomadam absolvet; si vero die obitus abbatis
 "possit celebritas fieri & fidelibus pro eo fiet Placebo
 "&c.

J. Peckham
 Archiep.

Edward I. Rex. & Dirige, & officium in conventu cum sonitu generali sicut pro j. archiepiscopo defuncto; si vero ipsa die hæc fieri non possint, altera die competentiori fiant, & quilibet sacerdos missam pro fidelibus pro eo celebrabit specialem, ceteri vero inferioris ordinis septem psalmos penitenciales cum letania dicent cum ceteris beneficiis sibi universaliter concessis. Et hoc idem in ecclesia S. Augustini fiet pro Priore Cantuaria; si vero monachus S. Augustini obierit, præcentor ipsius loci concito præcentori Cantuaria obitum defuncti nuntiabit, & ipse præcentor conventui, & qui præsidebit in capitulo ipsius animam absolvet. Sacrista vero Cantuaria die obitus illius monachi infra missam majorem si sic moriatur, vel infra vespervas terminum solitum ac solemne pro eo faciet. Et si die obitus fieri possit in conventu fiet Placebo & Dirige cum sonitu medio-cri, & in crastino missa celebrabitur pro fidelibus; si vero ipsa die hæc fieri non possint, altera die competentiori fiant, & quilibet sacerdos missam pro fidelibus pro eo celebrabit specialem. Ceteri vero inferioris ordinis xv. psalmos cum una Collecta Inclina Domine dicent, & hoc idem in ecclesia S. Augustini Cant. dicetur, & fiet pro monacho ecclesie Christi Cantuaria.

§. 9. Appropriatio terrarum diversis locis concessa per regem.

An. Dñi 1288. Anno Domini M. CC. lxxxviii. dominus rex mandavit vicecomiti Cantie, quod per sacramentum proborum diligenter inquireret, si esset ad dampnum vel præjudicium regis si concederet nobis licentiam adquirendi terras & redditus, videlicet in tenura de **Wentre** xc. acras dimidiam & de redditu lj. s. j. d. Et de tenura de **Chistelet**, & turre & **Westbere** lvij. acras de redditu viij. s. In **Porborne**, **Castlutton**, **Langdon**, **Wyden**, **Ripple**, **Soldover**, **Dale** lxij. acras j. rodam de redditu xij. s. iij. d. ob. In **Lenham** lxiiij. acras dimidiam. In **Blunsted** xxx. acras dimidiam & dimidiam rodam. In **Welling** lxxx. x. acras de redditu xxj. s. x. d. cum una gallina. Qui jurati dicunt per sacramentum suum quod non est ad dampnum vel præjudicium regis licet concedat Abbati prædicta tenementa & redditus appropriare sibi & suis successoribus in perpetuum. Unde prædictus rex eandem acquisitionem confirmavit per cartam suam, quæ talis est.

EDWARDUS Dei gratia, &c. Licet de communi concilio regni nostri providerimus, quod non liceat viris religiosi sen aliis ingredi feodum alicujus ita quod ad mortuam manum deveniat, sine licentia nostra & capitalis domini de quo res illa immediate tenetur: volentes tamen tenentibus dilectorum nobis in Christo abbatibus & conventibus sancti Augustini gratiam facere specialem, dedimus eis licentiam quantum in nobis est quod ipsi x. li. viij. s. & vj. denariatas terra & redditus cum pertinentiis in **Wentre** & in aliis villis & hamellis dictorum abbatibus & conventibus dare possint & assignare eisdem abbati & conventui, Tenendas & habendas sibi & successoribus suis in perpetuum; Et eisdem abbati & conventui quod prædictam terram & redditum à præfatis tenentibus suis recipere possint in forma prædicta secundum quantitatem particularum contentarum in quadam inquisitione facta per vicecomitem nostrum Cancie & coram nobis retornata, ac etiam in rotulis Cancellaria nostra irrotu-

lata licentiam similiter concedimus specialem. Nolentes quod tenentes illi sen prædicti abbas & conventus ratione statuti prædicti per nos vel heredes nostros inde occasionentur in aliquo vel graventur.

Eodem anno erat processus ad inquirendum super commutatione quarundam terrarum & reddituum inter abbatem sancti Augustini & Priorem ecclesie Christi, de quibus terris & redditibus fit mentio in compositione superiori. Dominus rex mandavit per breve suum vicecomiti Kancia, quod per sacramentum proborum & legalium hominibus diligenter inquireret si sit ad dampnum vel nocumentum regis aut aliorum si concedat licentiam abbati & conventui sancti Augustini Cant. quod ipsi dare possint & assignare Priori & conventui ecclesie Christi Cant. viij. acras & dimidiam terra & prati & xxxvj. s. & ob. cum pertinentiis in **Wakington** in Cantuaria in suburbio Cantuaria pro viij. acris & dimidia prati & xxxij. s. viij. d. ob. redditus cum pertinentiis in **Watingdon** in Cantuaria & suburbio ejusdem & **Sture**, Tenendum & habendum utramque partem terra, prati & redditus prædictis partibus per escambium imperpetuum, necne; & si pars illa quam præfati abbas & conventus præfatis Priori & conventui taliter dimittent in escambium plus valeat parte illa quam ab eisdem Priore & conventu recipient ut prædictum est, necne, & à quo vel à quibus terra pratum & redditus teneantur; & per quod servitium. Unde facta super hoc inquisitione diligenti auctoritate supradicti mandati per milites & alios liberos homines, dicunt per sacramentum suum, quod non est ad dampnum vel nocumentum regis aut aliorum, licet rex concedat dictis abbati & conventui quod ipsi dare possint & assignare Priori &c. supradicta tenementa per prænominata escambia ab ipsis recipienda, tenenda & habenda illa ex-cambia utrique parti imperpetuum. Dicunt etiam quod neutra pars illorum escambiorum plus valet altera set sunt ad commodum & ayfiam utriusque partis. Dicunt etiam quod prædicta tenementa & redditus quæ prædicti abbas & conventus dant & assignant Priori &c. fuerunt de antiquo dominico abbatis sancti Augustini, & tenementa quæ Prior &c. fuerunt de antiquo dominico ecclesie Christi, ita quod neutra pars de prædictis tenementis sic datis in escambium alicui aliquod servitium facere consuevit. Inquisitione hujusmodi sic recepta dominus rex confirmat illud escambium per talem cartam.

EDWARDUS &c. Licet de communi consensu &c. volentes tamen dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti Augustini gratiam facere specialem, dedimus eis licentiam quantum in nobis est, quod ipsi viij. acras & dimidiam terra & prati xxxvj. s. & ob. redditus cum pertinentiis in Cantuaria &c. dare possint & assignare Priori & conventui ecclesie Christi in escambium pro viij. acris prati & dimidia & xxxij. s. viij. d. ob. redditus in **Sture** &c. Tenendum et habendum sibi et successoribus in perpetuum. Et eisdem Priori et conventui quod prædicta terram, pratum et redditum cum pertinentiis à præfato abbate totaliter in escambium recipere possint tenore præsentium similiter licentiam concedimus specialem. Nolentes quod idem abbas & conventus sen Prior et conventus aut successores sui per nos vel heredes nostros vel ministros quoscumque occasione escambii vel permutationis occa-

J. Peckham
Archiep.

Edw. I. *fionentur in aliquo vel graventur.*

Rex.

Eodem anno peracta fuit capella de **Charnel**. Et eodem anno idem rex concessit nobis, quod possemus dare in escambium Priori *sancta Trinitatis* terras & redditus ad valorem x. li. in *Cantuaria* & suburbio & villis de **Monketon**, **Castri**, **Monynham**, **Herham** & in **Sesaltre**; & Prior nobis tantum in *Cantuaria* & suburbio ejusdem, **Formyco**, **Porborne**, **Littleborne**, **Swaleclive** et in **Wrok**.

Eodem anno dominus rex dedit nobis licentiam appropriandi unum mesuagium, xxxiii. acras terræ, unam acram prati & dimidiam, quatuor acras bosci, l. acras marisci, iij. s. iij. d. annui redditus jacentia in **Sturepe** & **Chistelet**, & lxvij. acras terræ cum pertinentiis in **Littleborne**, **Porborne**, **Sutton**, **Wentre** & **Kenpton**. Unde terræ perquisitæ in tenura de **Sturepe** jacent apud **Wokwell**, in tenura de **Porborne** apud **Hoo**, **Herleswood**, **Scho'don**, **Beclangre**, **Brekepottesgoze** & apud **Fenletham**.

CAP. XXIX.

§. I. *Archiepiscopus invitatus per regem ad convivandum in monasterio.*

An. Dñi
1289.

ANno Domini M. CC. lxxxix. cum dominus rex **Edwardus** de partibus *Vasconicis* in *Angliam* pervenisset, et apud sanctum **Augustinum** hospitatus cum regina, filiis suis et multis aliis in vigilia Assumptionis, quæ tunc dominica erat, fratrem **Johannem Pecham Cantuariensem** archiepiscopum fecit invitari, ut in ipso festo die Assumptionis secum in loco isto comederet. Quo festo plures et majores regni qui ad regem convenerant interfuerunt. Quo audito, abbas et conventus metuentes sibi et suæ exemptioni præjudicium generari si archiepiscopus veniret cum cruce erecta, instabant multum apud dominum regem & suum concilium, ne permitteret archiepiscopum sic venire cum cruce in libertatum eorum læsionem sui que monasterii præjudicium et gravamen; set rege adhuc volente quod archiepiscopus veniret, & archiepiscopo nolente nisi cruce prævia & erecta, præcepit rex cancellario quod faceret abbati & conventui habere literas archiepiscopi meliores quas sciret, & etiam literas regis, quod hujusmodi ingressus archiepiscopi seu crucis delatio eis non posset vel suis libertatibus in aliquo præjudicare. Unde dicti abbas & conventus non valentes resistere nec audentes contradicere regis voluntati, ne ejusdem offensam seu gravissimam læsionem incurrerent ob maiorem timorem hujus periculi annuerunt in hoc fieri beneplacitum regis, ut intraret cum cruce tunc archiepiscopus; habitis tamen prius protestationum literis ab eodem de salvo statu suo, set habita maxima altercatione super forma hujusmodi inter partem archiepiscopi & abbatis. Petierunt interea clerici domini archiepiscopi vice sua, ut sibi exhiberentur privilegia inspicienda quibus se pars abbatis defendebat quod archiepiscopus non intraret. Quod etiam dominus **Eliensis** episcopus & regni thesaurarius cum instantia requirebat. Ad quod pars abbatis multis rationibus respondebat, de non teneri de jure nec velle facere maxime clericis archiepiscopi illa vice. Ipsi tamen episcopo quædam privilegia ut amico & ob reverentiâ domini regis in suo capitulo monstraverunt. Et sic partibus ab invicem

recedentibus, advenit dominus **Bathoniensis** episcopus & regis cancellarius, viditque privilegia prius exhibita episcopo **Elyensi**. Quibus visis & auditis, satis eisdem episcopis constabat evidenter quare archiepiscopus ingredi non debebat. Et cum neutra pars vellet in unam formam literarum aliquatinus consentire, dictus dominus **Bathoniensis** missus ad hoc specialiter per regem ut in formam aliquam concordarent, quædam pauca verba de clericorum regis consilio apposita fuerunt illi formæ literarum quam præordinaverat pars abbatis. Et illis literis pars abbatis causa majoris vitandi periculi pro beneplacito regis stare consensit, quæ talis est.

*Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint, frater Johannes permissione divina Cantuariensis ecclesie minister humilis, totius Angliæ primas, salutem et pacem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra, quod cum nos specialiter invitati à Christianissimo domino nostro domino Edwardo rege Angliæ illustri ut cum eo essemus in prandio die festi assumptionis gloriose virginis Mariæ, anno Domini M. CC. lxxxix. ad ipsius instantiam et rogatum abbaciam monasterii sancti Augustini Cant. ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, in qua dominus rex prædictus cum suis proceribus tunc solempniter festivabat, cruce prævia intraremus; Consitemur et recognoscimus de plano, quod per hoc non intendimus nec volumus abbati et conventui loci ejusdem aliquod præjudicium generare, nec per hoc eorum privilegiis aut juribus nunc vel in posternum in aliquo derogare, nec nobis adquirere possessionis aliquid jurisdictionis aut juris. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum die festo et anno prædictis. Set eas sigillare pars archiepiscopi recusavit omnino. Venerunt iterum ad abbatem ex parte archiepiscopi archidiaconus **Cantuariensis**, magister **Lucas** cancellarius archiepiscopi, & magister **Reginaldus de Brandon**, simul cum magistro **Willelmo de Haleberghe** & domino **Iohanne de Lewes**; & dixerunt archiepiscopi nomine hujusmodi nuncium abbati. « Salutat vos dominus noster archiepiscopus, & « quia ut scitis dominus rex invitavit eum ut comedat secum hodie in hac domo, rogat vos quatinus « permittatis ut possit venire cum decencia status sui « & sine præjudicio status vestri, quia non curat præjudicare in aliquo aut contravenire libertatibus « vestris, & hoc si placet velitis sic concedere aut « versus dominum regem tantum facere & procurare quatinus rex nostrum dominum habeat excusatum quod huc non veniat, set ut bene de regis « licentia possit in domo propria remanere. Deliberante vero abbate super hiis cum suo consilio & respondente, quod voluit licet invitatus ut oportuit in forma præacta sicut antedixerat præceptis regis obedire. Et statim missi ab archiepiscopo recesserunt. Cumque hæc postmodum essent relata domino regi per Cancellarium suum prædictum, deliberato consilio mandavit rex per ipsum Cancellarium archiepiscopo ne veniret, set ad custum regis ipsa die extra in proprio hospicio remaneret. Ex quo archiepiscopus multum offensus, aliquaque verba comminatoria contra partem abbatis ut dicebatur proferens, remansit sic extra in proprio hospitio, & perrexit in craftino extra villam.*

§. 2. Gra-

Edward. I.
Rex.

S. 2. Gravamina per archiepiscopum nobis illata
quia negatur ei ingressus.

ET post pauca temporis intervalla Archidiaconus & Commissarius Cantuarienses auctoritate cujusdam mandati dicti archiepiscopi eis & magistro Aselino rectori ecclesie de Estria directi, abbatem apud Sture existentem monuerunt, ut privilegia exhiberet proximo die juridico post festum S. Clementis in ecclesia S. Gregorii Cant. juxta formam dicti mandati illos diem & locum ad hoc eis dicti nuncii assignantes. Cujus mandati tenor talis est.

Frater Johannes permissione divina Cantuariensis archiepiscopus totius Angliæ primas, dilectis in Christo filiis archidiacono Cantuariensi, magistro Martino Commissario, consistorio ejusdem loci & magistro Aselino rectori ecclesie de Estre salutem, gratiam & benedictionem. Inter cetera quæ ex pastoralis officii debito nostris humeris inportabiliter incumbere dinoscuntur, illa necessaria & majora precipue arbitramur, quæ salutem principaliter animarum respiciunt, obloquendi materiam & scandalum auferunt, ac pacem tranquillitatemque ordinant & preparant subditorum. Sane licet religiosos viros abbatem & conventum S. Augustini civitatis Cant. nostre diocesis iteratis vicibus ex intima visceribus charitatis super articulis infrascriptis nunc per nos nunc per alios sollicitari fecerimus & moneri, qui nostris & aliorum suasionibus ac monitionibus in hac parte non sine contumacia nota, ut videtur, parere hactenus non curarunt, pro quo contra eosdem ad graviora procedere potuissimus justitia mediante, Cupientes tamen sine strepitu humiliter & omni qua decet mansuetudine cum religiosis agere supradictis, quos specialis affectionis gratia prosecuti sumus hactenus & favore, sperantes etiam quod ducti spiritu senioris consilii prædictam negligentiam & contemptum cautiore subsequente prudentia velint & affectent efficacius expiare, vobis firmiter injungendo mandamus, quatinus dictos abbatem & conventum vice & auctoritate nostra solempniter citetis & competenter moneatis & exortando efficaciter inducat, quod coram nobis aut Commissariis nostris & aliorum virorum numero competenti in aliquo loco congruo & securo Cantuariæ vel prope Cantuariam juxta discretionem vestram eisdem religiosis assignando, proximo die juridico post instans festum S. Clementis Papæ & martyris, privilegia sedis apostolica seu jura alia & munimenta si quæ habent inspicienda exhibeant & ostendant, per quæ ecclesias quas in proprios usus maxime de nova in civitate & diocesi Cantuariæ habere dicuntur, de quibus in compositionibus dudum habitis inter bonæ memoriæ archiepiscopos Cantuarienses prædecessores nostros ex parte una, & abbates & conventum dicti monasterii S. Augustini ex altera mentio non habetur, tanquam appropriatas sibi valeant taliter detinere, pensionesque percipere de diversis ecclesiis, & decimarum portiones vel precium earundem infra limites diversarum parochiarum nostre diocesis quæ propriis suis reguntur rectoribus, nec non per quæ privilegia sive jura dictus abbas S. Augustini benedictionem more episcopali in ecclesia Christi civitate Cant. & diocesi ac alibi in Cant. versus communem solitamque sedis

apostolica indulgentiam & sanctorum patrum statuta inpendere publice debeat quod videtur in nostri præjudicium facere non veretur. Et per quæ in ecclesiis quas in proprios usus de novo seu ad firmam tenere dicuntur, idem abbas campanas in adventu suo pulsari facit & procurat, Iura episcopalia incautius sibi in talibus usurpando. Ostendant insuper et exhibeant quare nobis aut vices nostras gerentibus obedientiam canonicam pro ecclesiis quas in propriis usibus habere se asserunt præstare non debeant, visitationemque nostram diocesanam admittere & suscipere, et ad capitula nostra seu illorum qui vices nostras gerunt in hac parte in diocesi Cantuariensi celebrata venire non curant, et quare nos ad missas in eodem monasterio diebus solempnibus celebrandas, et pro absolutione die cænæ ipsius monasterii monachis impendenda invitare seu rogare dedignantur, cum idem abbas et conventus ad hoc ex sua permissione teneantur, prout in supradictis compositionibus plenius continetur. Immo quod absurdius est, gravius & multo detestabilius, ingressum nostrum personalem erecta cruce prævia infra septa sui monasterii corpora sanctorum archiepiscoporum Cantuariensium prædecessorum nostrorum in eodem monasterio quiescentium visitandi causa seu peregrinandi ibidem prout ab aliis communiter moris est, verbumque Dei inibi clero et populo proponendo, quamquæ sine præjudicio ipsius monasterii monachorumque ac privilegiorum eorundem si quæ habeant hoc facere voluerimus et protestati fuerimus sæpius ex causis jam dictis et aliis consimilibus quibus jus ipsius monasterii minime leditur, multipliciter impediunt nimis irreverenter, in nostri contemptum, ecclesia nostra præjudicium, & grave scandalum plurimorum. In quibus tamen omnibus executioni præmissorum seu aliquorum eorundem parati sumus & protestamur libenti animo velle cedere prout ex tenore privilegiorum suorum si quæ sint cum ea exhibuerint liquide nobis poterit apparere, qualiter prædicti abbas & conventus, jus speciale & sufficiens habeant in præmissis seu ad prædicta vel eorum aliqua quocumque jure communi vel privato minime teneantur. De die autem receptionis presentium & qualiter hoc mandatum nostrum fueritis executi & cujusmodi responsum receperitis in præmissis, infra mensem à tempore receptionis harum nobis plene, fideliter & distincte constare faciatis per vestras literas patentes harum seriem continentes. In quibus exequendis si non omnes interesse poteritis, duo vestrum tertio minime expectato faciant nichilominus quod mandatur. Valete. Dat. apud Mortelak iiij. idus Octobris.

Anno Domini M. CC. lxxxix. Ordinationis nostre xi. Abbas vero archiepiscopum, suum non esse judicem proponens, nec se teneri suo obtemperare mandato, statim ex hujusmodi gravaminibus viva voce sedem apostolicam appellavit, dictique archidiaconus & Commissarius consulerunt abbatem ut ipse sano consilio iterum sub viâ pacifica plenius responderet. Abbas hoc annuit, ut per viam amicitie & pacis maturius responderet. Misit ergo fratrem H. de Cokeryng thesaurarium sancti Augustini ad archiepiscopum, qui post multa verba obtinuit ut scriberetur, sub litera tamen clausa & sigillo indorsata, archidiacono & commissario supradictis quod omnia prædictum mandatum & abbatem contingencia conquiescerent usque adventum archiepiscopi in

J. Pecham
ArchiepAn. Dñi
1289.

Edward. I. in *Kanciam*, & fuit tenor literæ talis. *Salutem.*
 Rex. *Ad preces & instanciam domini abbatis sancti Augustini Cant. volumus & mandamus, quod omnia qua dictum abbatem & monasterium ejusdem contingunt auctoritate nostra vobis alias demandata exnunc conquiescant, donec ad partes illas venerimus, quod propter quedam negotia alia ecclesia nostra erit in brevi Domino concedente. Speratur enim quod per viam pacis & concordie expediri poterunt supradicta. Valete.*

Set illi nolebant facere abbati copiam hujus literæ sibi missæ. Cumque die & loco præfixis, scilicet ad sanctum *Gregorium* domini archidiaconus & commissarius nichilominus post venissent, occurrit eis ibidem dictus frater *H.* sciturus ab eis quid intenderent tunc ibidem. Et ipsis respondentibus quod nichil super aliquo tangente monasterium *S. Augustini*, set ut ea omnia conquiescerent sicut supra, & quod ob aliam certam causam ibi venerant, rediit domum dictus frater *H.* & *Johannes de Cambio* clericus & procurator remansit illuc usque ad horam nonam, & tunc sub testimonio publici notarii procuratoris nomine protestabatur, publico instrumento inde plenius postea confecto.

Postea die Mercurii proximo ante festum sancti *Vincentii* martiris anno Domini supradicto, juxta formam prælocutionis inter dominum archiepiscopum *Cantuariensem* & abbatem post aliquas præmissiones venit abbas personaliter ad archiepiscopum apud *Lambeth* tunc existentem: & convenientes tunc ibidem in camera sua; præmissa salutatione, abbas sic dixit archiepiscopo: Domine, nos venimus nunc hic ad vos ut amicum nostrum si placet per viam bonæ pacis & concordie, multum optantes tranquillitatem & quietem vestram quantum in nobis est, & rogamus quatinus vellitis audire benigne quendam hic *J.* de nostris dicenda nostra si placeat. Archiepiscopus respondit, Bene placet nobis. Et tunc magister *Salvagus* clericus abbatis proposuit in hunc modum.

“ Domine pater reverende, dominus abbas qui hic est non venit huc coram vobis ut ad judicem vel figura judicii &c. set ut homo pacis, & tranquillitatem & pacem vestræ conscientie multum affectans, & juxta quod alias amicabiliter prælocutum fuit placet, ad serenandam conscientiam vestram & placandam ostendere vobis coram clericis vestris quæ per ipsum fuerunt ostendenda. Et tunc dictus abbas exhibuit literam procuratoris magistri *H. de mortuo Mari*, cujus copiam tantum habuit archiepiscopus, & super quinque ecclesiis *Preston*, *Tenterdene*, *Sellyng*, sancti *Pauli Cantuarie* & *Plumsted* transcripta bullarum appropriationis sub sigillis dicti officialis *Cantuariensis* & episcopi *Roffensis* coram archiepiscopo, magistro *Luca* aliisque multis. Quibus visis archiepiscopus in parte visus est se contentari.

Ut autem præscriptis articulis archiepiscopi consultius in futurum responderetur, dominus abbas ex quorundam peritorum consilio rationes eisdem articulis corespondentes in scripturam quæ sequitur provida deliberatione redigere mandavit. Ad primum sic, quod mandatur ut ostendat privilegia sedis apostolicæ & alia munimenta super ecclesiis appropriatis de novo de quibus in compositione *S. Edmundi* non fit mentio, videtur quod dominus papa super hiis sic suæ appropriationis indulgentiam scienter

ordinaverit, ut dioecesani vel cujuscunque alterius *J. Pecham* consensu minime requisito possent ingredi libere & Archiep. habere, vicario omnia episcopalia & alia onera sustinente, dummodo super hiis in continua & pacifica possessione quam non est credibile sine sufficienti examinatione & ratione habuisse principium & tanto tempore esse permissum, & vicariorum condicio aliis vicariis dissimilis, & à dioecesanis scienter & sæpius appropriabatur. *De Pensionibus*, de diversis ecclesiis nobis præstitis & de particularibus portionibus decimarum quas in diversis parochiis optinemus quo jure hæc. Licet hujusmodi ab aliquo qui longissimis temporibus competenti titulo hæc possedit non sit quærendum de jure, veruntamen ut satisfaciatur super his quærentis reverencie, compositio magistri *M.* archidiaconi specificat manifeste; & præterea pensiones recipimus tantum de ecclesiis jure nostri patronatus. *De Benedictione abbatis*, in magna compositione fit mentio per quam non restringitur nec mutatur, & ideo stare non prohibetur; præcipue cum hoc in dicto abbate nemini præjudiciale existit, sicuti nec in alio benedicente per dioecesim transeunte dum archiepiscopus non sit præsens. *De Pulsatione contra abbatem*, tam illa compositio *M.* archidiaconi quam alia magna compositio plenam facit mentionem. *De Obedientia abbatis*, ratione ecclesiarum appropriatarum & quare ad capitula sua in dioecesi celebrata non venit, & quare visitationem suam tanquam diocesani non admittit. Hæc omnia cum sint episcopalia, assensu ordinarii vicarii sustinent onera tam de privilegio quam de facto, & sumus omnino super hiis à tempore quo eas sumus adepti in possessione quieta & continua libertate. *De invitatione* ad missas celebrandas quia in diebus solempnibus uti habet pallio & aliis insigniis archiepiscopalibus, quibus non nisi in ecclesiis sibi commissis et subjectis uti debet: unde in ecclesia sancti *Augustini* missas celebrare non debet, cum eam à sua jurisdictione constet esse exemptam. *De Absolutione* monachorum &c. quia non habet potestatem in eos, nec eos potest absolvere, nec ligare ad prædicandum populo &c. quia plus hoc convenit facere in propria ecclesia quam non sua. *Ad ultimum*, super crucis delatione hoc videtur esse jurisdictionis & subjectionis indicium; unde nos exempti in locum nostrum sibi non subjectum cum hujusmodi insigniis ipsum sane admittere salvo statu nostro non possumus, licet protestationem fecerit; quam quidem protestationem quasi contrario facto suo sublatam tamen propter exemplum populi nostris immunitatibus sufficere nullatenus reputamus. Istis responsionibus coram archiepiscopo propositis, & quodammodo per easdem satisfactus, à citationibus manum retraxit, & abbas quantum ad ipsum dimissus est in pace, die comparitionis eidem nullatenus assignato.

§. 3. Processus cum rectore de *Waldwarsare*.

Anno Domini supradicto scilicet *M.CC.lxxxix.* An. Dñi
 habitus est processus contra rectorem de *Waldwarsare*. Qui rector tam in capitulis archidiaconi quam alibi querelam deponens contra fratrem *Martinum* tunc elemosinarium istius ecclesiæ super occupatione quarundam decimarum de quibusdam hamelettis, videlicet *Bendetre*, *Casole*, *Westodwold* & *Casle* provenientium, ipsum elemosinarium

Edward. I. Rex. monastrium asserentem dictas decimas & omnia jura parochialia inhabitatoribus dictorum locorum, ac precipue omnes oblationes & obventiones ad ecclesiam de *Porborne* qualitercumque provenientes ad ipsum elemosinarium & vicarium ejusdem taliter simul cum cantaria spectare debere, & quod sic spectant & spectabant ab antiquo pacifice, publice, & notorie, nec dimisisset in pace, optenta fuit quædam litera conservatoria decano de *Sandwico* directâ; per quam præcipiebat eidem & in virtute obedientie mandavit, quatinus dictum *Stephanum* rectorem supradictum moneret legitime & efficaciter induceret, ut de omnibus præmissis ablatis, sæpèdictis religiosi plene satisfaceret infra mensem, inhibens eidem ne in eos vel eorum ecclesias de cætero plus attemptet. Quod si monitionibus & inhibitionibus suis parere contempserit, ipso facto ab officio & beneficio idem conservator suspendit, mandans eidem decano quod ipsum in singulis ecclesiis decanatus sui singulis diebus dominicis & festivis quousque condigne super illis satisfecerit, suspensum faceret nunciari. Set executione ejusdem literæ ad tempus dilata, idem rector pendente dilatione procuraverat ab archidiacono quandam literam in forma communi contra omnes parochianos suos ad solvendum sibi ea quæ ab eis elemosinarius exigebat. Et tunc auctoritate prædictæ conservatorie ipse *S.* rector publice diebus festivis in vicinis ibi ecclesiis ab officio & beneficio fuit denunciatus suspensus. Et ipse divinis se immiscuit nichilominus sic ligatus. Interim autem impetrata fuit alia conservatoria eidem decano directâ, cujus tenor talis est.

Abbas ecclesie sancte Crucis de Waltham &c. Cum vos alias ad mandatum nostrum, immo verius apostolicum *Stephanum* rectorem de *Wal.* monueritis & induxeritis, ut dictis abbati & conventui sancti Augustini super majoribus & minoribus decimis ac aliis juribus parochialibus ipsos religiosos & eorum ecclesiam de *Porborne* spectantibus & per ipsum rectorem ablatis & invasivis plenarie satisfaceret infra mensem à die consecutionis mandati nostri, & quia monitionibus & inhibitionibus præmissis parere contempserit, ipsum denunciaveritis esse suspensum. Et quia crescente contumacia crescere debet & pœna, vobis in virtute obedientie qua sedi apostolicæ tenemini, & sub pœna coercionis canonice firmiter injungimus & mandamus, quatinus singulis diebus Dominicis & festivis in singulis ecclesiis decanatus vestri inter missarum solemnities publicetis adhuc ex habundanti, quod rector ille de ablatis satisfaciât sub pœna excommunicationis majoris quam in hac parte si non paruerit exnunc ut extunc in eundem rectorem proferimus in hiis scriptis. Vobisque injungimus & mandamus, ut post lapsum mensis ipsius ipsum rectorem cum solemnitate præmissa nisi satisfecerit pulsatis campanis, candelis accensis sic excommunicatum esse denunciatis, & denunciari faciatis.

Istis sic habitis, idem rector pro tuitione curiæ *Cantuariensis* sedem apostolicam appellavit, procurans ab officiali curiæ *Cantuaria* scribi & mandari eidem decano & sibi inhibendo, ne pendente in curia *Cantuariensi* hujusmodi tuitorio appellationis negotio quicquam in præjudicium rectoris appellantis attemptare faceret quo minus haberet liberam appellationis suæ prosecutionem; & eciam citaret abbatem & conventum sancti Augustini & vicari-

um de *P.* quod comparerent coram ipso seu commissario in ecclesia beata *Maria* de arcubus in dicto tuitionis negotio facturos & recepturos quod postulaverit ordo juris. Die adveniente & rectore prædicto per procuratorem in consistorio de arcubus comparente, & non parte abbatis, post proclamationem, proposuit magister *Salvagus* clericus abbatibus non ut procurator set ut amicus, quod dictus abbas & conventus cum suis ita sunt exempti quod non debebant nec volebant ibi vel alibi coram eis super aliquo respondere, nec eciam super hiis privilegia sua exhibere. Interim autem impetrata fuit alia litera ab abbate *S. Edmundi* conservatore inhibitoria, ne officialis *Cantuariensis* & decanus de arcubus eidem rectori de *Wal.* tuitionis beneficium conferrent aut partem abbatis contra sua privilegia in aliquo gravarent, set ipsos secundum libertatis & exemptionis suæ exigentiam ab omni judiciali examine libere dimitterent, cum nullo jure vel consuetudine possent in eos jurisdictionem aliquam seu potestatis exercitium absque sedis apostolicæ speciali mandato & expresse ad eos directo aliquatenus vendicare, quorum privilegiorum contravenientes sine dubio per multa *Romanorum* pontificum privilegia excommunicationi asseruit ipso facto subiacere.

§. 4. *Tractatus de pace cum eodem rectore de Waltham.*

Die vero in consistorio de arcubus adveniente, & tractatu de pace super hiis præhabito extra iudicium in aula domini episcopi *Londoniensis*, præmissa ceperunt dilationem in hunc modum, videlicet quod partibus juratis de stando dicto & ordinationi magistri *Iohannis de Selwynston* officialis *Londonensis* & alterius ex parte dicti abbatis super prædictis, illi duo terminatores citra Pascha proximum personaliter accedent ad locum, & diligenter examinabunt et videbunt per vicinos et illos qui inde magis sciunt, ad quem illa de quibus est quæstio de jure spectare deberent, et partes starent super hiis in omnibus dictis eorum, & quæcunque apparuerunt medio tempore & à tempore querelæ injuste percepta parti cui de jure debentur, plenarie ab altera refundentur.

Anno Domini M. CC. lxxx. dominus *Thomas* concessit domino regi in festo translationis beati *Edwardi* quinquaginta psalteria duo milia CCC. & l. missas pro animabus progenitorum suorum & reginarum *Anglie*. Millesimo CC. iiij. x. Commutatio facta est inter dominam *Eliaoram* consortem regis *Edwardi* & conventum *Cantuaria* de diversis terris ab eadem receptis pro portu & villa *Sandwici*. Et anno sequenti data est domino regi xv. omnium temporalium & spiritualium totius *Anglie* circa festum sancti *Andree* apostoli; unde xv. concernens abbatiam sancti *Augustini* de bonis eorum mobilibus secundum veram taxationem eorundem in omnibus maneriis suis Cxxxvij. li. xv. s. xj. d. q.

§. 5. *De redditu in Patyngdon inter nos & Priorem ecclesie Christi.*

Eodem anno facta est finalis concordia inter abbatem *S. Augustini* querentem & *H.* Priorem ecclesie Christi *Cant.* deforciantem de vj. s. iiij. d. annui

J. Pecham
Archiep.

An. Dñi
1290.

Edwar. I. Rex. annui redditus cum pertinentiis in *Patindon*; tandem prædictus Prior recognovit prædictum redditum cum pertinentiis esse jus ipsius abbatis & ecclesie sue prædictæ, & illum remisit & quietum clamavit de se & successoribus suis prædicto abbati & successoribus suis imperpetuum; & prædictus abbas & successores sui receperunt ipsum Priorem & suos successores in singulis orationibus & beneficiis quæ de cætero fient in ecclesia sua imperpetuum.

§. 6. *Recordum super ecclesia de Porborne.*

An. Dñi 1292. Anno Domini M. CC. xcij. xiiij. kal. Maii Archidiaconus *Cantuariensis* habuit in mandatis à dominis *Wyntonienſi* & *Lincolniensi* episcopis collectoribus decimæ terræ sanctæ ad inquirendum an fructus & proventus ecclesie de *Porborne* elemosinarie sancti *Augustini* appropriatæ, qui ad lx. marcas sunt taxati, in usus pauperum & infirmorum secularium & sororum totaliter convertantur, & an de præfata ecclesia sit decima exigenda vel non: Unde idem archidiaconus auctoritate mandati sibi directi; super omnibus articulis, per rectores vicarios decanatus de *Sandwico*, in quo ecclesia de *Porborne* est situata, & per xxiiij. viros utique maturos fide dignos & juratos, tam de parochia prædicta de *P.* quam etiam de iiij. parochiis adjacentibus, inquisitionem fecit diligentem, Qui omnes & singuli dixerunt per sacramentum suum, quod ecclesia de *Porborne* elemosinarie sancti *Augustini* est & fuit ab antiquo appropriata, ac fructus & proventus ejusdem in usus pauperum & infirmorum ad eandem elemosinariam undecumque confluentium ac scolarium & sororum in eadem continue existentium specialiter & totaliter convertuntur: adicientes, quod idem fructus una cum quibusdam bonis temporalibus ad hoc assignatis non sufficiunt, quin oporteat dictum elemosinarium annuatim in mutuo recipere aliquando iiij^{xx}. summagia bladi, aliquando plus pro dicta elemosinaria sustinenda, una cum adjuutorio elemosinæ domini abbatis & alibi provenientis. Dixerunt etiam quod dicta ecclesia fuit taxata & decima ab eadem petita, nunquam tamen fuit soluta. Et ordinatio vicariæ de *Plunsted*.

§. 7. *Compositio cum abbate de Faberham.*

1293. Anno sequenti fuit quædam Compositio edita inter abbatem sancti *Augustini* & abbatem de *Faberham* in hunc modum.

Noverint universi præſens scriptum viſuri vel audituri, Quod cum inter venerabiles & religiosos viros abbatem & conventum sancti Augustini ecclesiam de Faberham parochialem in proprios usus optinentes, & abbatem & conventum sancti Salvatoris de Faverys, super dampnis & injuriis prædictis abbati & conventui sancti Augustini illatis in quibusdam decimis in campo prædictorum abbatis & conventus de Faberham ex parte boreali dictæ ecclesie parochialis de Faberham provenientibus, & per impedimentum prædictorum abbatis & conventus de Faberham, ut dicebatur, consumptis; nec non super jure, usu & possessione itineris querendi & educendi blada, ac etiam omnimodas decimas de campo prædicto more solito & consueto, dissensionis materia orta esset: Tandem communibus amicis intervenientibus & ad concor-

diam partium prædictarum studioſe laborantibus, J. Pecham hujusmodi dissensio conquievit in hunc modum; videlicet quod præfati abbas & conventus de Faberham pro bono pacis satisfecerunt abbati sancti Augustini super decimis prædictis consumptis præstatione unius summa frumenti, & super omnibus aliis dampnis & expensis quæ & quas fecerunt & sustinuerunt occasione hujusmodi dissensionis mota quæ ad x. marcas aestimabantur, partes prædictæ reservarunt & reliquerunt arbitrio domini H. Prioris ecclesie Christi Cantuariæ ordinandum, solvendum, vel relaxandum seu restituendum. Concesserunt etiam præfati abbas & conventus de Faberham pro se & successoribus suis ecclesie S. Augustini, quod liceat abbati & ministris suis decimas hujusmodi de campo prædicto absque contradictione vel impedimento quolibet plene & libere requirere, percipere, & educere tempore autumpnali per portam dictorum abbatis & conventus de Faberham quæ est à parte boreali ejusdem campi, quousque idem abbas & conventus de Faberham de aliquo alio itinere competenti & idoneo prædictis abbati & conventui sancti Augustini ad cariandum hujusmodi decimas, scilicet tempore prædicto providerint. Nec poterunt prædicti abbas & conventus sancti Augustini vel eorum successores aliquid juris vel proprietatis eundi vel redeundi per portam prædictam seu iter prædictum, cum sibi provisum fuerit de itinere hujusmodi competenti, in posterum exigere vel vendicare occasione prædicta, nisi solummodo liberum ingressum & egressum tempore autumpnali querendi & educendi decimas prædictas prout superius est expressum.

§. 8. *Publicatio privilegii per Priorem sancti Augustini.*

40 Anno supradicto Prior S. Augustini & decanus *Cantuariensis* ad mandatum Conservatorum privilegiorum nostrorum, ob vexationes adversariorum & ad cautelam futurorum, coram officiali domini archidiaconi & de *Westbere*, de *Bzegge* & *Sandwico*, *Elham*, *Lymene*, *Cherring*, & de *Ospringe* decanis, & coram aliis multis in capitulo sancti Augustini, Dominica j^a. post octavas Epiphaniæ, privilegia scilicet beati Augustini Anglorum apostoli primi Cant. archiepiscopi, ac Romanorum pontificum Bonifacii, Agathonis, Celestini, Calixti, Innocentii, Urbani, Eugenii, Lucii, Alexandri, Gregorii, Innocentii, Alexandri & Honorii aperte recitarunt & solempniter publicarunt, ita videlicet quod monasterium sancti Augustini, abbas & fratres cum pertinentibus ad eisdem exempti sunt omnino à quorumlibet Ordinarium jurisdictione, subjectione, & potestate, ac specialiter à domini Cantuariensis archiepiscopi officialis & archidiaconi ejusdem, necnon à cujuslibet alterius judicis legati delegati præter sedis apostolicæ speciale mandatum ad dictos religiosos nominatim directum plenam & expressam de indultis hujusmodi faciens mentionem. Et quod idem religiosi, res, possessiones, homines & clerici eorundem, apostolicæ sedi immediate subiecti & non alteri. Et quod privilegia hujusmodi contravenientes scienter cum suis fautoribus canonica monitione præmissa per prædictum sanctum Augustinum sociosque suos Laurentium, Mellitum, & Justum Cantuarienses archiepiscopos excom-

Edward I. Rex. excommunicati, ac per supradicta privilegia apostolicam etiam indignationem incurrunt ab officio cleri submoti, à communione Sanctorum alieni, proprioque privati officio excommunicationi subjaceant eo ipso. Et quod ecclesias de **Mentre, Chistelet, Nordborne, Middelton & Fabertham**, cum capellis non valeat Ordinarius interdicare vel suspendere quoquo modo. Et quod in aliis ecclesiis sibi appropriatis una cum istis non ipsi religiosi, set sui ipsorum locorum vicarii debent Ordinariis de oneribus ordinariis teneri & juribus episcopalibus respondere. Set super custodia vacantium ecclesiarum nostri patronatus decedentibus personis vel vicariis ecclesiarum prædictarum, claves earundem in capitulum nostrum deferri, & custodia & obventiones prædictarum esse in manu abbatis & conventus, donec personæ vel vicarii archiepiscopo ad easdem fieret præsentatio tam antiqua quam moderna experta tradit usitatio. Set & super privilegiis *Innocentii* papæ iiij. hic superius ad mandatum conservatorum ut prædictum est publicatis, *Thomas Prior ecclesiæ Christi Cant. Guydo Prior S. Gregorii, & Thomas decanus Christianitatis ejusdem civitatis eadem privilegia inspexisse ad certitudinem futurorum testati sunt.* Horum privilegiorum tenores sic se habent, *Innocentius episcopus &c. Abbati & Priori sancti Edmundi &c. Exigentibus dilectorum filiorum:* & infra. Item, *Innocentius episcopus &c. Abbati & Priori sancti Edmundi &c. Merita devotionis:* & infra. Item, tertium privilegium ejusdem ad eodem, *Devotionis dilectorum filiorum:* & infra.

§. 9. Statutum de Religiosis.

An. Dñi 1293. **A**Nno Domini M. CC. xciiij. *Edwardus* rex æmulum sanctæ ecclesiæ instigatione circumventus statuit & consilio procerum suorum ordinavit, quod nullus religiosus aliqua tenementa emere vel vendere, vel ex dono alicujus aliquid percipere, aut alio qualicunque modo, arte vel ingenio quicquam acquirere, & si secus à quoquam religioso fuerit attemptatum, liceret domino regi illud sic adquisitum, emptum vel datum per escactorem suum ingredi & in perpetuum tenere in feodo & hæreditate.

Heu, heu, pro dolor! quomodo non solum perit tunc liberalitas illa Deo grata, qua devoti reges, proceres, ceterique fideles pro magno desiderio habuerant religiosos fundare, prædia & possessiones in honorem Dei liberalissime conferre, & ipsos tueri: Verum extunc opere hujus caritatis palam tabescente, & unoquoque manum suam à talibus beneficiis retrahente, non solum possunt religiosi quicquam novum acquirere, quin etiam nec antiquis suis possessionibus propter oppressionem laicorum, ne dicam magnatum, prospere ut laici gaudere, set hiis novissimis temporibus sapientes hujus seculi horum prosperitati invidentes, suæque fraudi consulentes, universos religiosos ne sic oblata acceptarent, & quod nequius est, sibi quicquam appropriarent, per decretum & seniorum judicium, ut dictum est, coartaverunt, & sic de eis veraciter posset dici, quod egressa fuit iniquitas à senioribus iudicibus qui filiam *Israel*, puta ecclesiam, nequiter condemnaverunt.

Eodem anno *Edwardus* rex præcepit vicecomiti, quod in pleno comitatu publice proclamare faceret, Quod omnes illi qui habent cartas de libertatibus

post tempus allocationum prædictarum anno xvij. regni regis *Henrici* factarum, tam tempore progenitorum ipsius regis quam tempore suo, quod ipsas cartas sub forisfactura habeant coram Thesaurario & Baronibus scaccarii ipsius. Hujus prætextu mandati abbas *Thomas* per fratres *T. de Sellyng, J. de Barnevyle* commonachos, & *Philippum* de *Hynkbrigge* clericum, ostendit cartas suas de libertatibus suis ad scaccarium *Westmonasterii* coram magistro *Willelmo de Marchia Bathoniensi & Wellensi* episcopo tunc domini Regis Thesaurario, dominis *Philippo de Wyleby* Cancellario de scaccario, *W. de Carleton & Petro de Leicestre* ejusdem scaccarii Baronibus, & multis aliis; videlicet cartas sancti *Edwardi*, regis *Wilhelmi* primi, *Henrici* primi, *Henrici* secundi, *Ricardi*, *Johannis*, & *Henrici* tercii, & ibidem collatione facta dimiserunt supradicti attornati abbatis transcripta dictarum cartarum penes Thesaurarium & Barones memoratos.

Anno supradicto dominus rex diligenter fecit inquiri ubique in Chronicis & Annalibus, tam domorum religiosorum quam alibi, de jure & dominio quod reges *Angliæ* solebant habere super regnum *Scotie*, & de homagio & servicio quod reges *Scotie* facere consueverunt regibus *Angliæ*. Et ne illa oblivionis nebula in posterum deleberentur, jussit in Chronicis nostris perpetualiter annotari.

§. 10. Miraculum Mildredæ pro manerio de Mentre.

An. Dñi 1294. **A**Nno Domini M. CC. xciiij. ad suggestionem æmulorum ecclesiæ Dei petiit dominus rex versus abbatem *S. Augustini* maneria de **Mentre & Langeport, Chistelet, Sturre & Salmanston** cum pertinentiis ut jus suum per quinque brevia de recto, dicens quod dominus *Henricus* rex pater domini regis *Ricardi* consanguineus suus, de prædictis maneriis seiscitus fuit tempore pacis, & de ipso domino *Henrico* rege descendit *Ricardo* regi ut filio & hæredi, quo sine hærede defuncto descendit jus regi *Johanni* ut fratri & hæredi; & quod tale sit jus domini regis paratus est verificare.

Igitur iiij idus *Julii* accessit *Cantuariam* rex *Edwardus* cum domino *I. de Beremych* & aliis Justiciariis suis super prædicta materia per brevia de Waranto & de Recto processuri, & ecclesiam *Augustinensem* manerio de **Mentre** dampnabiliter privaturi; & antiquum hospitium suum relinquens, in ecclesia Christi reverenter susceptus est. Nocte siquidem quæ almæ *Mildredæ* digno transitu illustratur, videbatur regi in sompnis à *Flandria* navigio *Angliam* advenire. Set & per pelagus tantis tempestatibus & procellis quassatus est, quod & videbatur ei abscortibus maris incontinenti deperire. Jussit igitur ut insulæ *Thanetensium* quocitius poterant navim applicarent, quæ insula visum sibi fuit fore vicina: set & dum locum affectatum quasi adeptus esset, astitit super litus regia virgo vestitu circumdata moniali, & baculo suo rostrum navis fluctibus maris per vices reimpellens, ita quod videbatur ipso regi in januis mortis fore constitutum; set inter ista rex in hanc vocem prorupit. «O tu famula Dei! ecce adest nobis mortis periculum, & nos non finis applicare, set nostram vitam tam infelicem hiis fluctibus proponis terminare. Ad hæc sancta virgo. «Cum tu rex terram istam quæ

Edward. I. mea est à domo requiescionis meæ craftina die au-
Rex. æ ferre disponis, scias te beneficio istius terræ ab in-
stanti periculo liberari non debere. Igitur spiritu
conturbato & similiter strepitu signorum quæ more
principali in monasterio sancti *Augustini* in maturi-
nis laudibus pullabantur rex expergefactus, cubicu-
larium advocavit, quare & ubi esset iste sonitus in-
quisivit. Ad hæc ille: O domine mi rex! iste so-
nitus in ecclesia sancti *Augustini* ob annualem so-
lemnitatē sanctæ *Mildredæ* ibidem tumultatæ con-
stat haberi, quæ abbatissa in monasterio de *Pentre*
extitit prima. Certe, inquit rex, illa est quæ per
visum michi apparuit, & in sompnis plurimum me
conturbavit. Quid plura? Mane autem facto misit
idem rex unum militem de camera sua ut interdiceret
Justiciariis antedictis ne super breve illos forent
ulterius processuri. Quod cum sic ex parte regis
nunciatum fuisset, unus veritatis inimicus sic pro-
terve respondit, O sapientia regis! nos commodum
suum affectamus, & quod in hac parte nobis in-
cumbebat solliciti eramus, & negotium quasi debito
fine concludimus, & ecce consilio minus provido
jam decretum est supersedere. Si vero super istis
paulisper procederemus, in medulla *Cancia* eum in-
corporassemus. Nunciatum est domino abbati quod
celebraret regi missam solemnem ad tumbam sanctæ
Mildredæ, & quod vocem suam ob præsentiam &
reverentiam regis unam notam cantando exaltaret.
Ad hæc abbas: O karissime! bene nos & fratres
nostri merito & perpetualiter possumus lugere, scito
pro certo quod cantus me non delectat, regis tamen
mandatis prout debemus volumus complacere. Vo-
lens igitur abbas faciem regis spiritu humilitatis
prævenire, præcepit ut quisque monachus alba in-
duceretur; & ita à gradu qua ad corpora Sanctorum
ascenditur usque ad hostium claustrum prout in ter-
ram vultu regio se ostenderunt. Novitate cuius rei
rex obstupefactus, interrogavit abbatem cur ita mo-
nachi sic se haberent. Cui ille: O domine mi rex!
irruit super nos formido & pavor in magnitudine
decreti tui, cum à maneriis nostris nobis à regibus
Anglorum antiquitus collatis sumus auferendi. Cui
rex: Confortamini, inquit, devoti mei, & nolite timere,
proxima est consolatio vestra; hæc vero mutatio
dexteræ excelsi. Quibus auditis, monachi spiritum
consolationis assumpserunt, & missam festivalem per-
egerunt. Qua finita, rex abbati visionem suam nar-
ravit; & ob reverentiam Sanctorum istius cœnobii
maneria quæ calumpniatus est eisdem in præsentem
perpetualiter confirmavit, cuius tenor talis est.

EDWARDUS &c. Sciatis quod cum nos
maneria de *Langport*, *Chisselet*, *Sturre*, *Pentre*
& *Salmantston* in comitatu *Kantia* cum per-
tinentiis nuper in curia nostra coram dilectis &
fidelibus nostris *Johanne de Berewyk* & sociis suis
Justiciariis nostris itinerantibus in eodem comitatu
per breviam nostram de Recto versus dilectum nobis in
Christo abbatem sancti *Augustini* Cant. petivisse-
mus ut jus nostrum: Nos caritatis intuitu & ob
reverentiam prædicti Sancti remisimus pro nobis &
heredibus nostris præfatis abbati & conventui loci
prædicti omnem actionem quam erga eundem abba-
tem habuimus in maneriis prædictis cum suis per-
tinentiis quibuscumque, Volentes & concedentes pro
nobis & heredibus nostris quod prædicti abbas &
conventus habeant & teneant maneria prædicta cum
suis pertinentiis ut jus ecclesiæ suæ prædictæ sibi

& successoribus suis sicut ea habuerunt & tene-
runt ante impetrationem brevium nostrorum præ-
dictorum sine occasione vel impedimento nostri vel
heredum nostrorum in perpetuum. Ob quam cau-
sam iustum est per *Angliam* ab executione hujus
brevis tam de waranto quam de recto manus conti-
nere. Propterea quamplurimi dicti regni religiosi
talem providentiam divinam experti, *Cantuariam*
usque proficiscentes, almam *Mildredam* actionibus
10 gratiarum quam devote obsequuntur. Eodem anno
in vigilia translationis sancti *Augustini* fuit magi-
ster *Robertus de Wynchelse* in *Romana* curia con-
secratus.

§. II. *Pensio concessa Nicholao quon-
dam Abbati.*

ANno supradicto abbas *Thomas* communi con-
sensu caritatis intuitu concessit domino *N.*
quondam abbati loci istius annuam pensionem in
20 ista forma:

Universis Christi fidelibus has literas inspectu-
ris *Thomas* permissione &c. Noverit universitas
vestra, quod cum venerabilis & dilectus nostri mo-
nasterii quondam abbas, videlicet dominus *N.* dictus
de *Spina* dudum ob causam & frugem tranquillio-
ris vita ducende se ad ordinem *Cartusiensem* trans-
tulit, ibique postea ex ordinis ejusdem austeri-
tate aliisque eventibus debilitatem, ut audivimus,
non modicam incurrerit & langorem; Nos eidem
30 in Christi visceribus compatiētes intuitu ca-
ritatis eidem ex mera nostra liberalitate conce-
dimus, promittimus, atque damus per has literas
nostras patentes singulis annis quoad vixerit *x.*
marcas sterlingorum. Volentes & intendentes specia-
liter in hoc facto quod supradicta pecunia in sub-
ventionem & consolationem prædicti domini *N.* con-
vertatur, suo Priore mediante seu providente prout
melius juxta illius ordinis regulam seu etiam re-
gula permissionem ad ejusdem *Nicholai* adjutori-
um & levamen possit converti.

Et nota quod iste *Nicholaus* supradictus ad or-
dinem *Cartusiensem* in loco *Selby* nuncupato in co-
mitatu *Ebor.* se transtulit ad inhabitandum. Prior vero
T. petita licentia à *Johanne* archiepiscopo & optenta
factus est albus monachus ordinis *Cisterciensis*
apud *Bellum* locum.

Anno prænominato concessit rex huic monasterio
cartam suam super hiis duplicatam, videlicet quod
abbas & successores sui universi in perpetuum habe-
50 ant & percipiant omnia catalla & bona omnium
hominum & tenentium suorum felonum fugitivorum
& dampnatorum ubicunque in regno suo.

Eodem anno totum tectum dormitorii tam me-
remio quam plumbo innovatum est: & superviso-
res operis fratres *T. de Sellynge*, & *J. Bernevyle*
ad cultus *Dxcvj. li. vij. s. x. d.* Et ecclesia ista ad
maris custodiam ad *vj.* equos cum pertinentiis est
onerata.

C A P. XXX.

§. I. *Vexatio Roberti archiepiscopi pro ec-
clesiis nobis appropriatis.*

ANno Dom. M. CC. nonagesimo quinto dominus
Robertus de Winchelese archiepiscopus *Can-*
tuariensis supradicto *Johanni* immediate succedens,
de

Robertus
Archiep.

An. Dñi
1295.

Edwar. I.
Rex.

de ecclesiis de novo adquisitis obedientiam peciit ab abbate; unde idem abbas metuens sibi & monasterio suo ex huiusmodi petitionibus episcoporum posse præjudicium generari in futurum, ac commemorans quod jacula prævisa minus lædunt, subscriptas rationes petitioni archiepiscopi obstitentes, ad memoriam futurorum in scriptura quæ sequitur provide redegit.

Licet in vestra diocesi apropiatas nobis ecclesias à sede apostolica teneamus, obedientiam tamen vel alia jura episcopalia vobis inde solvere non tene-mur, nec nos illis juribus convenit defraudari. Super quibus summus pontifex qui bene potuit sci-enter sic voluit, & in literis apropiationis expres-sit, quod vicarii nostri in illis ecclesiis per Ordina-rium instituti, omnia jura episcopalia vobis inde solvere teneantur. Unde secundum prædicti domini summi pontificis intencionem expressam & tenorem Commissionis ejusdem juxta modum prædictum usi continuo super hiis pacifice sic fuerit retro tantis temporibus à vestris temporibus observatum, humi-liter petimus quatinus & vos velitis si placet modo fore de observantia prædicta contenti & sic in futu-rum teneri, à nostris molestiis benevole desistentes.

Anno quo supra fuit pensio x. librarum domino Beraldo Albanensi episcopo Cardinali concessa ad terminum suæ vitæ pro suis beneficiis nobis multi-pliciter inpenfis.

§. 2. Temporalia omnium prelatorum in manu regis seista.

An. Dñi
1296.

ANno M. CC. xcvi. recepit Robertus archiepi-scopus mandatum papale publicandi constitu-tionem Bonifacii papæ viij. de non dando aliquid laicis. Et eodem anno tenuit dominus rex parla-mentum apud S. Edmundum, convocato illuc toto clero, & indicta laicis xij^a. omnium bonorum, & à clero subsidium sibi habundanter elargiri. Unde archiepiscopus cum clero super his consilium habuit; Et deliberatione habita, propter novam constitutio-nem super hoc editam, viam nescierunt invenire per quam sana conscientia Romana curia inconsulta hoc facere possent, negotio incompleto de subsidio præ-stando singuli ad propria redierunt. Et ecce mox edictum exiit per totum regnum, ut omnia tempo-ralia archiepiscoporum, episcoporum, abbatum & religiosorum, vel quorumcumque clericorum ubique per regnum Angliæ existentia, in manus regis cape-rentur. Et habito rex parlamento cum suis Baro-nibus clero excluso, statutum est ut bona clericorum sententialiter abjudicarentur tanquam forisfacta; unde multi propter timorem statuti redemptionem fecerunt, & literas de protectione regis receperunt. Et monasterium istud redemptionem fecit pro du-centis libris & CC. summis bladi diversi generis. Archiepiscopus vero nec aliquid dare nec protectio-nem regiam vellet acquirere: unde omnia tempo-ralia ejus confiscata sunt, & quod horrendum est, quicquid habebant monachi ibidem infra portas suæ ecclesiæ seista sunt; ita quod non haberent ad quod manus apponerent pro vitæ necessariis nisi secundum quod vicini eorum religiosi & alii mitte-bant eis intuitu charitatis. Et hoc tam diu dura-vit donec Prior & Capitulum necessitate compulsi redemptionem fecerunt. Archiepiscopus vero nec regis protectionem nec sua voluit redimere quoquo

modo; sed amota majori parte familiæ suæ cum Robertus Archiep. uno clerico vel duobus & simplissima familia apud Chertam morabatur, & fere singulis diebus domi-nicis & festivis circuibat per loca verbum Domini prædicando.

§. 3. Procurator pauperum sacerdotum fecit fidelitatem.

Eodem anno die sancti Iamberti archiepiscopi, magister Guydo de Well, rector ecclesiæ de Swal-clybe tune Syndicus sive procurator hospitalis pau-perum sacerdotum Cantuarie, venit in capitulum nostrum & ibidem præstitit publice sacramentum fidelitatis ratione ecclesiarum sanctæ Margarete in Cantuarie & beatæ Mariæ de Stodmersh, quas de concessione capituli nostri tenent apropiatas secundum consuetudinem & formam composicio-nis inter nos & hospitale prædictum initam, in qua continetur, quod quilibet Syndicus dicti hospitalis in sua novitate tale debet præstare sacramentum.

Forma fidelitatis faciendæ.

Ego N. de C. juro ad hæc sancta Dei evangelia præstito corporaliter sacramento, quod fidelis ero abbati sancti Augustini & ejusdem loci conventui ab hac hora in posterum, & secreta eorum seu capi-tuli sui nemini sine licentia eorundem pandam, & ea quæ scivero vel audiero quæ dicenda sunt & quæ celata redundarent in eorum dampna & præjudi-cium eis revelabo; & eis in omnibus aliis diebus vita mea fidelis ero, Sic me Deus adjuvet &c. Quam fidelitatem Prior de Combwell pro ecclesia Beaufeld modo prædicto facere tenetur.

Anno supradicto consecrationis dicti archiepiscopi anno secundo, in Quadragesima, frater Petrus de Todyndon Prior sancti Augustini personaliter acces-sit ad archiepiscopum apud Bussoppesbourne, as-sistentibus eidem Priori fratre Ricardo de Cant. & aliis, & eciam domino Henrico de Apoldzefelde senescallo sancti Augustini & aliis, & dictum ar-chiepiscopum humiliter & devote rogavit, ut pla-ceret sibi videre privilegia & munimenta monaste-rii sancti Augustini & ecclesiarum sibi apropiata-rum, ad serenationem conscientie suæ. Et archi-episcopus Priori respondit, Quod alias eadem pri-villegia inspicere & videre vellet set non tunc. Et hæc facta fuerunt ante aliquam inchoationem visi-tationis ejusdem. Et eodem anno abbas recognovit servitium unius militis faciendum domino regi in Vasconia & fecit finem pro C. marcis, set de præ-dictis servicio & fine nil fuit tunc factum vel solum.

Anno Domini M. CC. xcviij. citra festum Puri-ficationis beatæ Mariæ idem archiepiscopus suam diocesim visitare inchoavit. Et dominus Thomas abbas ad manerium de Wyngham ad illum perso-naliter accessit, supplicavitque eidem, quod si quæ in sua visitatione inveniret quæ ad statum dicti monasterii in aliquo eidem offenderet, illa eidem abbati ob reverentiam Romanæ sedis notificare digna-retur. Quod idem archiepiscopus libenti animo concedebat: Unde licet ex habundanti aliquando per Priorem, aliquando per alios, & aliquando per ipsum abbatem idem archiepiscopus sæpius requi-situs fuisset, ut munimenta & alia privilegia hujus monasterii vellet inspicere, ille tamen hæc videre vel audire omnimodo recusavit; & eundem abbatem

An. Dñi
1297.

Edm. I. & conventum notorie exemptos ad iudicium evocavit: Et quam cito huiusmodi citatio ad notitiam abbatis pervenisset, misit ad eum rogans, quod placeret eidem huiusmodi citationem revocare, & sine figura iudicii videre privilegia & munimenta sua. Qui respondit, quod noluit aliquo modo revocare citationem suam; set dixit quod cito post veniret *Cantuariam*, & tunc posset abbas habere colloquium cum ipso de eodem. Et licet dictus archiepiscopus concessisset abbati & firmiter promississet, se eadem privilegia & munimenta inspicere voluisse, distulit tamen per multum tempus sub dissimulatione ea videre, & tandem asseruit se nolle ea videre nisi judicialiter. Et cum dominus abbas allegasset se & monasterium suum in tantum esse privilegiatum, quod non tenebantur nec debebant coram dicto archiepiscopo judicialiter comparere vel respondere, idem archiepiscopus fecit eos citari peremptorie, ut certo die ubicumque tunc in diocesi vel provincia *Cantuarie* coram ipso sufficienter comparerent titulum seu jus speciale si quæ haberent, per quæ possent ipsas ecclesias & hospitale sancti *Laurentii* sic tenere, non obstante compositione dudum inter archiepiscopum *Cantuariensem* prædecessorem suum ex parte una, & dictos religiosos ex altera, & per capitulum *Cantuariense* approbata, & per sedem apostolicam confirmata super quibusdam de prædictis ecclesiis cum capellis suis, prout in compositione super hæc confecta & sigillis partium consignata plenius continetur. Asserens etiam minus veraciter, se in sua visitatione invenisse, dictos religiosos decimas & pensiones annuas in diversis ecclesiis suæ diocesis contra jus commune percipere, ipsos citavit responsuros quo jure ista sic percipiebant; licet in veritate nullas unquam pensiones præterquam in ecclesiis sui patronatus vel decimas percepissent. Insuper citavit eundem abbatem, ut ostenderet quare sibi obedientiam facere non deberet. Propter quæ omnia idem abbas & conventus sentiens se per prædictum archiepiscopum indebite prægravari, ad sedem apostolicam appellarunt; set idem archiepiscopus huiusmodi appellationi non deferens, ipsos fecit iterum citari coram se ubicumque esset in civitate, diocesi, vel provincia *Cant.* super ecclesias de *Wanterdene*, *Lenham*, de *Sellyng*, de *Bresson*, de *Littleborne*, de *Scheldwich*, & sancti *Pauli Cant.* necnon & super hospitale sancti *Laurentii*, & super decimis & pensionibus prædictis jus speciale si quod haberent præcise & peremptorie proposituri & ostensuri. Subticuit tamen processum insertum super prænominatis ecclesiis in compositione contentis, faciendo tamen mentionem de ecclesia de *Scheldwich*, quæ est capella ecclesiæ de *Faversham*, non obstante quod in dicta compositione continetur. Pro quibus iterum ad prædictam sedem est appellatum. Quibus appellationibus non obstantibus, dictus archiepiscopus fecit eos citari peremptorie ad alium brevem diem quod comparerent coram eo ubicumque &c. super ecclesiis prænominatis præcise & peremptorie ostensuri, ut supra, & priores contumacias ut dicebat legitime fulminaturus; non tamen ultra processit contra nos super ecclesia de *Scheldwich*, nec de decimis & pensionibus supradictis. Et quia idem abbas judicialiter minime comparuit, archiepiscopus reputavit dictos religiosos contumaces, & pronunciavit dictas ecclesias præter *Scheldwich* esse vacantes, Man-

dando & faciendo eos moneri per magistrum *Mar-* *Robertus*
tinum Commissarium suum *Cant.* ut infra quinque *Archiep.*
septimanas proximo sequentes personas idoneas sibi
tanquam diocesano præsentarent ad ecclesias præno-
minatas; à qua quidem pronuntiatione & mandato
fuit iterum per procuratorem abbatis in præsentia
dicti archiepiscopi ad sedem apostolicam legitime
appellatum.

Anno sequenti die sancti *Thome* martyris Prior
de *Combwell* præstitit corporale sacramentum
fidelitatis in capitulo nostro pro ecclesia de *Beve-*
felde.

Anno Domini M. CC. xcviij. *Bonifacius* papa
misit litteras executorias *Roberto* archiepiscopo in
hæc verba: "*BONIFACIUS* episcopus ser-
"vus servorum Dei, venerabili fratri *R.* archiepi-
"scopo *Cantuariensi* salutem & apostolicam bene-
"dictionem. Constitutus in præsentia nostra dile-
"ctus filius *Thomas* dictus *Custe* de *Paydeston*
"pauper presbyter tuæ diocesis nobis humiliter sup-
"plicavit, ut cum ipse sicut asserit nullum sit eccle-
"siasticum beneficium assecutus, provideri sibi de
"benignitate apostolica mandaremus, Quia igitur
"illi &c. fraternitati tuæ per apostolica scripta man-
"damus quatinus &c. de aliquo ecclesiastico bene-
"ficio secundum probitatis suæ merita competenti
"cum cura vel sine cura consueto ab olim clericis
"secularibus assignari, spectante ad collationem vel
"præsentationem dilectorum filiorum abbatis &
"conventus monasterii sancti *Augustini* extra mu-
"ros *Cant.* ordinis sancti *Benedicti*, communiter
"vel divisim, si quod in civitate vel diocesi *Cant.*
"vacat, ad præsens vel quamprimum ad id optu-
"lit se facultas, per te, vel per alium, seu alios pro-
"videre procures, inducens eum in corporalem pos-
"sessionem ejusdem beneficii & defendens inductum
"&c. non obstante si nos vel *Romani* pontifices
"prædecessores nostri de beneficiis ad prædictorum
"abbatis & conventus collationem vel præsentatio-
"nem spectantibus sub ea forma in qua pro pau-
"peribus clericis beneficiandis interdum sedes apo-
"stolica scribere consuevit, seu quavis alia fecimus
"aut mandavimus quodcumque fuerint provideri,
"dummodo non nisi unus ex eis pro quibus in ea-
"dem forma pauperum per nos scriptum forsitan
"extitit, quibus omnibus nullum volumus per hoc
"præjudicium generari, beneficium ratione hujus
"pauperum provisionis expectet; vel si eisdem ab-
"bati & conventui aut personis ipsius ecclesiæ à
"sede apostolica sit indultum, quod ad receptio-
"nem vel provisionem alicujus minime teneantur,
"quodque ad id compelli, aut quod interdici, sus-
"pendi vel excommunicari non possint, vel quod
"alius nequeat de beneficiis ad eorundem abbatis
"& conventus præsentationem vel collationem spe-
"ctantibus alicui providere per litteras apostolicas
"non facientes plenam & expressam de indulto hu-
"jusmodi mentionem, qualibet alia præfata sedis
"indulgentia generali vel speciali cujuscumque te-
"noris existat per quam effectus præsentium inpe-
"diri valeat vel differri. Contradictores per cen-
"suram ecclesiasticam appellatione postposita com-
"pescendo &c. Mandatum nostrum in hac parte
"taliter impleturus, quod in eo inpendisse lauderis
"misericordiam pauperi & obedientiam mandatori.
Prætextu hujus mandati scripsit idem archiepiscopus
abbati in hæc verba.

An. Dñi
1298.

"*ROBERTUS*

Edwar. I.
Rex.

“ROBERTVS permissione divina Cantuariensis archiepiscopus &c. executor in negotio provisorio Thome dicti Custe de Baydeston presbyteri à sede apostolica deputatus, Religiosis viris abbati & conventui sancti Augustini Cant. salutem in omnium salvatore. Sanctissimi patris nostri Domini Bonifacii papæ octavi literas nos noveritis recepisse, quas vobis inspiciendas transmittimus et earum portitori sub pœna excommunicationis majoris quam exnunc in rebelles proferimus in hiis scriptis illico retradendas. Quia igitur diligenti inquisitione præmissa juxta mandatum hujusmodi apostolicum nobis in hac parte directum invenimus dictum Thomam liberum esse et legitimum vitæque laudabilis ac conversationis honestæ, nec quicquam sibi obstare quo minus sibi valeat de beneficio ecclesiastico congrue provideri; Volentes mandatum hujusmodi reverenter exequi, ut tenemur auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa, præfatum Thomam Custe providimus de beneficio ecclesiastico competenti cum cura vel sine cura, cujus redditus seu proventus æstimationem in dictis literis apostolicis contentam non excedunt si quod ad vestram præsentationem seu collationem communiter vel divisim spectans vacat ad præsens in civitate vel diocesi nostra; illudque eidem Thomæ contulimus ac eum de ipso per nostrum birretum præsentialiter investimus, alioquin beneficium proximo inibi vacaturum collationi nostræ referamus, eidem Thomæ per nos seu illum vel illos cui vel quibus in hac parte vices nostras committendas duxerimus conferendum. Quocirca apostolica auctoritate qua fungimur in hac parte vos monemus, vobisque auctoritate præsentium inhibemus, ne ad præsentationem, collationem, seu ordinationem hujusmodi beneficii per vos, aut per alium vel alios aliquatenus procedatis seu consentiatis, nec quicquam in nostræ provisionis, investituræ ac reservationis hujusmodi præjudicium per vos aut per alium attemptetis vel attemptari consentiatis. Alioquin in præsentantem & conferentem ac quemlibet alium seu alios provisionem & collationem, investituram, reservationem & inhibitionem præfatas quomodolibet perturbantes seu perturbari procurantes, exnunc in hiis scriptis excommunicationis sententiam promulgamus, decernentes nichilominus irritum & inane si secus de beneficio hujusmodi per quemcumque quavis auctoritate contigerit quomodolibet attemptari. Vobis etiam mandantes quod si quod tale beneficium ad præsens vacet vel quam cito vacaverit in futurum, nos de ejusdem vacatione certificare curetis plenius sine mora.

Qua litera abbati oblata & ibidem perlecta, idem abbas privilegia contra hujusmodi provisos sibi & monasterio suo indulta incontinenti recitari fecit. Quibus perlectis & auditis, cum idem Capellanus expresse videns dictam inpetitionem suam non valere pro privilegiis antedictis, jus suum quod habuit super inpetitione provisionis prædictæ in manibus domini abbatis totaliter resignavit per publicum instrumentum, quod sic sequitur.

In Dei nomine Amen. Per præsens instrumentum omnibus appareat evidenter quod anno Domini M. CC. lxx. xviij. secundum cursum &c. Thomas dictus Custe de Baydeston Cantuariensis di-

ocesis presbyter personaliter constitutus in magna Robert. w. Aula infra septa monasterii sancti Augustini extra Archiep. muros Cantuariæ ad Romanam curiam nullo medio pertinentis, coram reverendo patre fratre Thoma abbate ejusdem monasterii ibidem personaliter tunc existente, considerans & intelligens ut dixit, quod per privilegia viris religiosi abbati & conventui prædicti monasterii ordinis sancti Benedicti à sede apostolica indulta posset effectus literarum provisionarum quas à sede apostolica impetravit de provisione sibi facienda auctoritate sedis ejusdem per reverendum patrem dominum Dei gratia Cantuariensem archiepiscopum totius Angliæ primatem, executorem sibi in hac parte à sede apostolica deputatum, de beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura ad collationem vel præsentationem religiosorum virorum abbatis & conventus prædicti monasterii sancti Augustini spectante adnullari, pura & spontanea & mera voluntate sua propria, non coactus, ejusdem literis provisoriiis quas ut præmittitur & omni processui habito & habendo, omnique commodo quod sibi evenire posset per easdem renunciavit, expresse promittens michi tabellioni infra scripto solemniter stipulanti nomine omnium & singulorum quorum interfuit, quod contra hanc renunciationem non unquam in aliquo veniet in futurum, & juravit corporaliter inspectis sacrosanctis Evangeliiis quod contra præmissas renunciationem, promissionem, vel alteram earundem nullatenus veniet in futurum.

Anno sequenti die sancti Cutberti episcopi dedicata fuit capella in cimiterio quæ dicitur Charnier ab episcopo Herefordensi; & dedit prædictæ capellæ omni anno, die scilicet dedicationis, unum annum indulgentiæ & omnibus festis beatæ Mariæ per annum xl. dies.

§. 4. Processus versus archiepiscopum Rob. Wynchelse.

Sequitur de processu inter archiepiscopum & nos scilicet de injuriis & vexationibus nobis illatis, unde abbas longa trahens suspiria ait; Heu heu, inquit, quamdiu hiis opprobriis afficiemur! quamdiu ecclesia sancti doctoris Anglorum apostoli Augustini prima mater moniarchalis Anglorum tot & tantas contumelias, injurias et vexationes archiepiscoporum permessa est sustinere! quamdiu illa quæ in nativis suis libera fuit, quomodo jam videtur ancillare! Pro veritate, inquit, ad tales injurias evitandas aut pristina libertate Deo juvante gaudebit, aut communi legi ut cæteræ subjacebit. Quid plura? magna summa denariorum tam de diversis dividendis per conventum receptis & recipiendis, quam de forinsecis omni qua potuit via ad opus hujusmodi levandis, directi fuerunt ad curiam Romanam propter hujus negotii expeditionem fratres Wilhelmus de Romenal & Robertus de Fekenham procuratores cum procuratorio eorundem. Qui quidem procuratores tantum procurarunt, quod istud negotium fuit specialiter commissum domino Iohanni monacho tituli sanctorum Marcellini & Petri presbytero Cardinali ad audiendum. Insuper concessa est inhibito, per quam inhibito fuit archiepiscopo, ne pendente lite in curia Romana indecisa, aliquid contra dictos religiosos attemptaret. Pendente vero lite coram eodem Cardinali, inpetratum fuit in gravi-

Edwar. I. Rex. bus expensis ab apostolico *Bonifacio* viij. novum privilegium, in quo decernit omnia privilegia istius monasterii antiqua in suo robore permanere, reducendo monasterium ad statum antiquum. De novo etiam exemit nos non obstante compositione quacunque; & alia multa concedit sicut ex inspectione dicti privilegii in sequentibus latius apparebit.

Suggestio facta per Procuratores ad summum Pontificem.

Supplicant sanctitati vestre, vestri humiles filii Abbas & Conventus sancti *Augustini Cant.* expositis vestre sanctitati istis gravaminibus, et visis per vos privilegiis monasterii predicti, quatinus abbatem et conventum et ipsum monasterium cum suis membris ad quietis, immunitatis, libertatis et exemptionis plenitudinem per vestrum privilegium reducere, et non obstante quacunque compositione perpetuo robore dignemini permanere, quatinus dictum monasterium vestrum ne dum in suo statu antiquo, verum sanctissime potestatis vestre gratia taliter insignitum conservare, ac sic in futurum super eodem monasterio et ejus statu disponere, et premissa gravamina processus et sententias contra ipsos prejudicialiter data revocari vel potius nulla nunciari precipere dignemini; et mandare, quod exemptio et libertas a tantis et tam sanctis, et precipue a beato *Bonifacio* papa iiij. patribus introducta ad futuram sanctitatis vestre memoriam et sanctissime sedis cui merito preesidetis honorem, per vos pater sanctissime *Bonifacium* papam viij. tanquam octava beatitudine percepta, futuris temporibus sub ea stabilitate ac perpetua libertate permaneat quod vestre placuerit sanctitati. Hujusmodi igitur precatu, immo potius muneribus redemptus et inclinatus privilegium concessit subscriptum.

CAP. XXXI.

§. I. *Privilegium novum Bonifacianum.*

BONIFACIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii sancti *Augustini Cant.* ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis ordinis sancti *Benedicti* salutem et apostolicam benedictionem. Circumspecta sedis apostolicæ providentia qualitates agendorum cum summa deliberatione discutiens fidelium statui libenter prosperitatis incrementa procurat, noxia subtrahit et molestis viam præcludit eventibus prout negotii qualitas exigit, personarum et locorum exquirat conditio et instantia æquitatis exposcit. Et idcirco quamvis universæ orbis ecclesiæ, apostolicæ sedi, (quæ disponente domino super illas principatum optinet) ordinaria potestate subesse noscantur, aliquas tamen interdum sedes ipsa de suæ auctoritatis plenitudine specialius sibi subdit, sic eas a cujuslibet jurisdictione prorsus eripiens ut nullum sibi nisi Romanum pontificem superiorem et dominum recognoscant, constituendo ipsas quodam singulari privilegio liberas penitus et exemptas, ut earum vitatis noxiis votivis successibus et quietis plenitudine prosperentur. Nos quidem ad apostolicæ dignitatis apicem superna dispositione vocati, ex incumbente nobis pastoralis officii debito circa omnium ecclesiarum statum solemtem considerationem ha-

bentes, ad vos et monasterium vestrum instantia Robertus Archiep. propensioris sollicitudinis excitamur, et tanto libentius et favorabilius quietis vestre commoda, vestrorumque incrementa profectuum promovemus, quanto per amplius beatorum patrum *Benedicti* et *Augustini* recolendas memorias reveremur, quantoque benignius vos et monasterium prælibatum, de quorum fama laudabili et virtutum exercitio fragrantiam suavitatis accepimus, paternæ sinceritatis affectibus amplexamur. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat, quod licet monasterium vestrum a principio foundationis ipsius a tempore cujus memoria non existit, cum omnibus membris suis existentibus ubicunque, fuerit exemptum per specialia privilegia sedis apostolicæ a jurisdictione qualibet ordinaria, prout evidenti in ipsis privilegiis continetur; Vobis tamen postmodum nunc hinc nunc inde vexationibus & angustiis fatigatis super hujusmodi exemptionibus & libertatibus contentis in ipsis, Inter bonæ memoriæ *Ricardum* archiepiscopum Cantuariensem cum sui consensu capituli ex parte una, & quondam *Rogerum* tunc abbatem cum consensu conventus dicti monasterii ex altera, primo, & postmodum inter quondam *Symonem* de *Langdon* archidiaconum Cantuariensem cum consensu sanctæ memoriæ beati *Edmundi* archiepiscopi Cantuariensis successoris dicti *Ricardi* & capituli ecclesiæ Christi Cantuarie, & quondam *Robertum* abbatem ipsius monasterii cum consensu dicti sui conventus, ac deinde inter præfatos *Edmundum* archiepiscopum & archidiaconum ac eisdem *Robertum* abbatem & conventum quoddam compositiones initæ, factæ seu habitæ fuisse noscuntur, quarum una scilicet cum eodem *Edmundo* habita etiam fuit per sedem apostolicam ex certa scientia confirmata. Verum cum per hujusmodi compositiones prædictis vestris privilegiis & libertatibus non modicum derogetur, nobis humiliter supplicastis, ut providere vobis & ipsi monasterio super hiis paterna sollicitudine dignemur, vos & illud ad quietis, immunitatis, libertatis & exemptionis plenitudinem reducendo. Nos igitur monasterium ipsum condignis efferre honoribus & communire libertatibus cupientes, ut quo minus aliorum molestiis turbatum fuerit, eo amplius divina favente gratia prosperetur, vestris supplicationibus inclinati, hujusmodi privilegia, exemptiones & libertates eidem monasterio & vobis a prædicta sede concessa in suo volumus & decernimus robore permanere; ac nichilominus ut in dictæ sedis sinu plenius quiescatis, vos & monasterium ipsum cum omnibus membris suis & ecclesiis, capellis, cenodochiis, hospitalibus, Cantariis, necnon castris, villis, maneriis, domibus, grangiis, & possessionibus, terris, redditibus, & quibuscumque bonis ad vos & præfatum monasterium in præsentiarum spectantibus ac hiis quæ ex largitione principum collatione fidelium, & aliis justis modis & titulis in posterum dante domino poteritis adipisci in quibuscumque fuerunt diocesis & constituta, & omnibus personis vestri ordinis & aliis subjectis vobis degentibus in eisdem, ab omni potestate, jurisdictione, subiectione atque dominio tam venerabilis fratris nostri archiepiscopi & dilectorum filiorum capituli Cantuarie qui nunc sunt, & qui pro tempore fuerint, quam quorumlibet

Edward. I. Rex. « libet archiepiscoporum, episcoporum, capitulorum,
« abbatum & praelatorum & officialium suorum &
« aliarum quarumlibet ecclesiasticarum persona-
« rum absolvimus, eximimus, & perpetuo liberamus,
« de apostolicæ plenitudine potestatis, ac ea omnia
« totaliter & immediate soli dumtaxat Romano pon-
« tifici & præfatæ sedi decernimus subiacere. Ita
« quod nec idem archiepiscopus *Cantuariensis* iure
« metropolitico seu diocesano aut legationis vel tu-
« itionis prætextu, quas in provincia *Cant.* habere se
« asserit, nec Prior & Capitulum dictæ ecclesiæ
« Christi occasione huiusmodi tuitionis quam in di-
« cta provincia tempore vacantis ecclesiæ *Cantuari-
« ensis* sibi vindicare dicuntur, nec quivis alius ju-
« risdictionem quamlibet ordinariam in diocesi seu
« provincia *Cant.* huiusmodi tempore vacationis
« exercens, ne vos idem archiepiscopus vel qui-
« vis ex eisdem archiepiscopis, episcopis, seu
« praelatis officialibus seu ministris, nec quævis alia
« persona ecclesiastica in vos abbatem et conven-
« tum & prædictum monasterium aut quævis mem-
« bra vel loca seu bona ad vos & monasterium ipsum
« spectantia, seu quæ spectabunt in posterum, quo-
« quo modo, vel in vestros & ejusdem monasterii
« subditos & personas præfatas cujuscumque status
« vel conditionis existunt, utpote omnino libera et ex-
« emptæ et præfatæ sedi apostolicæ dumtaxat imme-
« diate subjecta, possint ullatenus ex quacumque
« occasione vel causa jurisdictionem aliquam vel
« potestatem sive dominium sibi vindicare, exacti-
« ones facere, collectas imponere, obedientias vel
« procuraciones exigere, visitationes vel correctio-
« nes facere aut censuram ecclesiasticam quomodo-
« libet exercere sine mandato prædictæ sedis aposto-
« licæ speciali. Nos enim excommunicationum, su-
« spensionum et interdicti sententias quas contra te-
« norem exemptionis hujus promulgari et processus
« quoslibet quos contra præmissa fieri contigerit et
« haberi, exnunc irritos decernimus et inanes ac nul-
« lius penitus existere firmitatis. Præterea crisma,
« oleum sanctum, consecrationes altarium, ordina-
« tiones monachorum et clericorum qui ad sacros
« ordines fuerint promovendi, à *Cantuariensi* susci-
« piatis archiepiscopo si gratiam et communionem
« præfatæ sedis habuerit et ea gratis et absque pra-
« vitate aliqua vobis voluerit impertiri, alioquin
« quemcumque malueritis adeatis antistitem catho-
« licum, qui nostra fretus auctoritate quod postula-
« tur indulgeat, nec id vobis audeat aliquatinus de-
« negare. Non obstantibus prædictis et quibuscum-
« que aliis compositionibus, ordinationibus, consti-
« tutionibus, et consuetudinibus seu factis super hoc
« in contrarium quocumque modo vel tempore ha-
« ctenus habitis, editis vel optentis, aut quod in
« compositione nominata superius, quæ fuit per se-
« dem apostolicam ut prædicitur confirmata, inter
« alia continetur, Quod si qua partium prædictarum
« contra ipsam compositionem aliquid inpetraffet
« vel inpetraret in posterum, illud inane & irritum
« haberetur, & confirmatio ipsa firmum robur ni-
« chilominus optineret, aut appellationibus inter-
« jectis seu quibuscumque processibus et specialiter
« causis nunc motis inter venerabilem fratrem no-
« strum Robertum archiepiscopum *Cantuariensem*
« ex parte una, & vos ex altera, super ecclesiis de
« *Weynham, Plumsted, Wenterdenne, Sellyng,*
« *Wjeston, Littleborne, sancti Pauli Cant. hospi-*

« tali sancti *Laurentii* ac *Cantaria* pro magistri Robertus
« *Hamonis* Doge anima ordinata, seu super aliis Archiep.
« quibuscumque ecclesiis vobis à sede appropriatis
« eadem. Eiam si causa pendeat super præmissis in
« quocumque foro vel coram quocumque iudice, aut
« quibuscumque literis & indulgentiis apostolicis in
« quacumque forma verborum optentis, de quibus
« quorumque totis tenoribus debet in nostris li-
« teris fieri mentio specialis. Ad indicium autem
« hujus perceptæ à sede apostolica libertatis volu-
« mus, ut præfatum monasterium unam marcam
« sterlingorum nomine census in festo resurrectionis
« dominicæ persolvat nobis nostrisque successoribus
« annuatim; Nulli ergo omnino hominum liceat
« hanc paginam nostræ absolutionis, exemptionis, li-
« berationis, irritationis, voluntatis, & constitutionis
« infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si
« quis autem hoc attemptare præsumperit, indig-
« nationem omnipotentis Dei & beatorum Petri &
« Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat.
« *Laterani* iij. kal. Marc. pontificatus nostri an. vj.

Anno Domini M. CCC. die lunæ in vigilia sancti An. Dñi
Ealfege archiepiscopi, ad abbatem primo pervenit 1300.
istud novum privilegium cum bulla conservatoria
ejusdem, cujus forma talis est.

BONIFACIUS episcopus, servus servo-
rum Dei, dilectis filiis Westmonasterii, de *Waltham*, & de sancto Edmundo monasteriorum abbati-
bus Londoniensis & Norwicensis diocesis, Salutem
& apostolicam benedictionem. Circumspecta sedis
apostolica ut supra. Quocirca discretionis vestre
per apostolica scripta mandamus, quatinus vos vel
duo aut unus vestrum, per vos vel per alium seu a-
lios, abbatem, conventum, monasterium, personas,
membra, ecclesias, capellas, senodochia, hospitalia, can-
tarias, castra, villas, maneria, domos, grangias, posses-
siones, terras, redditus & bona omnia supradicta con-
tra huiusmodi absolutionis, exemptionis, liberati-
onis, irritationis & constitutionis nostræ tenorem non
permittatis à quoquam indebite molestari. Mole-
statores huiusmodi auctoritate nostra appellatione
postposita compescendo. Non obstantibus supradic-
tis, seu si aliquibus à præfata sit sede indultum
quod interdicti, suspendi vel excommunicari non pos-
sint per literas apostolicas non facientes plenam &
expressam ac de verbo ad verbum de indulto huius-
modi mentionem.

Auctoritate hujus privilegii & præcepto con-
servatorum ejusdem, resumpsit dominus Abbas
cum consensu conventus sui omnem statum anti-
quum quoad jurisdictionem exercendam. Sub pro-
testatione tamen, quod si forsan contingeret illum
aliud facere quam procederet de summi pontificis
voluntate, paratus esset cum hoc sibi constaret re-
sumpta revocare. Die lunæ proxima ante festum a-
postolorum *Philippi & Jacobi* anno supradicto dicta
bullæ conservatoria exhibita fuit abbati *Westmona-*
sterii apud le *Pepte* juxta *Westmonasterium* per
fratrem *Ricardum de Cant.* & alios; & die lunæ
sequenti abbati de *Waltham* per fratrem *Willel-*
lum Byholte & alios. Qui quidem abbates man-
datum apostolicum reverenter admiserunt; eorum-
que processum & tenorem venerabilibus patribus
archiepiscopo *Cantuariensi* & episcopis *Londoni-*
ensi & *Roffensi* eorumque archidiaconis, capitulis &
Commissariis universis scripserunt; primo archie-
piscopo sub tali forma:

Vene-

Edward. I.
Rex.

“ VENERABILI in Christo patri, domino Re-
 “ berto Dei gratia &c. Eiusdem permissione Westmo-
 “ nasterii & de **Waltham** abbates in hac parte exe-
 “ cutores & conservatores à sede apostolica depu-
 “ tati salutem & mandatis necnon privilegiis apo-
 “ stolicis cum ea qua decet reverentia obedire. Præ-
 “ sentato nuper nobis & exhibito sanctissimi patris
 “ nostri **Bonifacii** papæ viij. privilegio exempti-
 “ onis infra tacto ex parte abbatis & conventus S.
 “ **Augustini Cant.** literas conservatorias recepimus
 “ in hæc verba.

“ **BONIFACIUS** episcopus &c. Confide-
 “ rantes igitur, quod si privilegii & literarum prædi-
 “ ctarum vobis & cæteris quibus convenit notifica-
 “ tio fiat debita & notificatio manifesta sanctæ &
 “ apostolicæ voluntatis benigna liberalitas ipsorum
 “ religiosorum S. **Augustini** in præscriptis de novo
 “ impetratis, verum antiquis ipsorum privilegiis ex
 “ decreto apostolico in suo robore duraturis, tam
 “ personalis quælibet quam realis contenta immuni-
 “ tas & libertas, vobisque executionis vel conserva-
 “ tionis officium quod incumbit, liberius, plenius,
 “ ac quietius debitum consequentur effectum; ea
 “ omnia & singula vobis pater reverende notifica-
 “ mus, publicamus ad certitudinem præsentium &
 “ memoriam futurorum. Vobisque nichilominus
 “ auctoritate apostolica condigna tamen reverentia
 “ monemus & exhortamur in domino, et in virtute
 “ obedientiæ qua dictæ sanctæ sedi tenemini firmi-
 “ ter injungimus & mandamus, quatinus dictis re-
 “ ligiosis sancti **Augustini** suisque subjectis qualif-
 “ cumque conditionis existant, quam quoad mo-
 “ nasterium ipsum, membra, ecclesias, capellas, hospi-
 “ talia, cantarias, villas, maneria, possessiones, reddi-
 “ tus & quæcunque alia bona sua ubi libet in di-
 “ ocesi & provincia vestra **Cant.** constituta quæ in
 “ præsentem optinent vel auctore domino in futurum
 “ adquirent, una cum degentibus in eisdem, qua-
 “ cumque conditione, compositione, statuto, conlue-
 “ tudine editis vel factis non obstantibus in aliquo,
 “ libera exemptione gaudere ob indulgentis & san-
 “ ctæ sedis reverentiam permittatis, nullum omnino
 “ verbo vel facto perpetrantes obstaculum quo-
 “ minus tam modernæ indulgentiæ quam privilegi-
 “ orum & status antiquorum ipsius monasterii, cle-
 “ ricorum & subjectorum suorum prout per eandem
 “ reducuntur ad primævi roboris firmitatem. Et
 “ quid in hac parte decreveritis faciendum infra viij.
 “ dies in virtute sanctæ obedientiæ nobis rescribatis.

Et similiter scripserunt episcopis **Londonensi** &
Roffensi & aliis prout visum fuerat eisdem expedien-
 dum. Præmissis vero literis Prælati prædictis omnes
 & singuli certificarunt. Primo archiepiscopus sic.

Religioso viro & discreto abbati de **Waltham**
 executori seu conservatori in hac parte à sede aposto-
 lica deputato Robertus permissione divina &c. sa-
 lutem in omnium salvatore. Mandatum infra
 scriptum iij. Non. Maii nuper recepimus sub hac
 forma. Venerabili in Christo patri, &c. Cui quidem
 mandato prout tenemur & de jure artamur parere
 intendimus sicut decet. Valete. EPISCOPUS Roffen-
 sis sub hac forma. Venerabilibus viris & discretis
 dominis Dei gratia Westmonasterii & de **Wal-**
tham monasteriorum abbatibus, executoribus vel
 conservatoribus à sede apostolica deputatis in hac
 parte frater T. eiusdem permissione Roffensis episco-
 pus salutem, reverentiam, & honorem. Literas ve-

stras recepimus &c. Huic ergo mandato paremus Robertus
 & parebimus reverenter quatenus possumus & de Archiep.
 jure tenemur. Valete.

§.2. Decanatus ordinati per abbatem Tho.
 Fyndon.

Istis sic habitis anno supradicto die Lunæ prima
 die Junii dominus **Thomas** abbas hujus loci in ec-
 clesia sua pro tribunali sedens, assidentibus ei multis
 discretis viris, comparuerunt coram eo ex citatione
 Rectoris sancti **Andrea Cant.** qui recepit in manda-
 tis hoc facere, omnes rectores & vicarii & omnes
 curam animarum habentes. Et hii omnes & singuli
 recognoscebant eundem dominum abbatem Ordina-
 rium suum & non alium sub domino papa. Et ipso
 instanti sponte canonicam obedientiam in scriptis
 & inspectis sacrosanctis evangelii eidem abbati cor-
 poraliter fecerunt in forma quæ talis est.

EGO N. ero obediens sanctæ Romanæ sedi &
 domino abbati sancti **Augustini Cant.** qui pro
 tempore fuerit, & eiusdem domini abbatis Officia-
 libus & ministris quos de consilio fratrum suo-
 rum ad jurisdictionis suæ exemptæ exercitium assi-
 gnabit, in canonicis mandatis; sic me Deus adjuvet
 & hac sancta Dei evangelia. Quibus sic actis, di-
 ctus dominus abbas ordinavit decanatum sub no-
 mine de **Sturre**, assignans et nominans ecclesias de
Sturre, de **Fordwico**, de **Littlebozne**, **Stodmersh**,
Preston, **Pordborn**, **Scholdon**, **Castlangedon**,
 parva **Ponyngham**, sancti **Pauli**, sancti **Andrea**,
 sancti **Johannis**, sanctæ **Mildreda**, beatæ **Maria de**
Castro, **Omnium sanctorum**, beatæ **Maria Magdale-**
na, ad dictum decanatum debere spectare in futurum.

Item ordinavit alium decanatum, viz. de ec-
 clesiis de **Menstre**, sanctorum **Petri**, **Johannis**, &
Laurentii, de **Stonore**, **Chistelet**, **Swalecliffe**, &
 de **Westbere**, mandans & præciens illum decana-
 tum vocari de cætero decanatus de **Menstre**.

Item ordinavit alium decanatum, videlicet de ecclesiis
 de **Favirshā**, de **Middelton**, de **Sellyng**, de **Scheld-**
wych, de **Kempton**, de **Wynnelesburgh**, de **Wen-**
terdene, de **Swanes**, de **Frettingden**, de **Brock-**
lond, de **Stone**, de **Bozewaremersh**, de **Deme-**
cherche, de **Kyngheldon** & de **Lenham**, quam caput
 dicti decanatus esse voluit & mandavit. Cum vero
 idem pater sic per decanatus suam jurisdictionem di-
 visisset & in singulis eorundem decanum præfecisset,
 ab omnibusque obedientiam recepisset, omnes &
 singulos sibi subjectos tam præsentis quam absen-
 tes monuit & eis firmiter injunxit, ut decenter in
 verbis, gestis & omnibus aliis erga venerabilem pa-
 trem archiepiscopum **Cantuariensem** se haberent, ac
 reverentiam sibi & suis facerent, nec ipsum archi-
 episcopum vel suos in aliquo contempnerent, & quod
 in ecclesiis & alibi se bene gererent, & hæc eadem
 voluit de omnibus parochianis subjectis suis; pro-
 testans pro se & monasterio suo extunc se ita exi-
 stere paratum in omnibus honori dicti patris & suo-
 rum sicut unquam prius ante exhibuerat. Demum
 ordinavit eis Commissarium per talem formam.
THOMAS permissione divina &c. discreto viro
 fratri **Willielmo** ecclesie nostre elemosinario salu-
 tem. In omnibus causis & negociis ad jurisdictionem
 nostram pertinentibus una cum consilio fratrum no-
 strorum exercendam in civitate & diocesi **Cant.** vo-
 bis vices nostras committimus cum canonica coercio-
 nis

Edward I. Rex. *nis potestate. Institutionibus & destitutionibus personarum ecclesiasticarum ac visitatione cleri & populi nobis specialiter reservatis. Proviso tamen quod jurisdictione moderate utamini & excessum quemlibet evitetis.* Eodem anno in ecclesia de *Mentre* idem *Willielmus* pro tribunali sedens, congregatis coram eo & convocatis ejusdem decanatus rectoribus & vicariis necnon clericis & laicis in multitudine copiosa, Capitulum suum solemniter, pacifice & quiete & sine contradictione aliqua ibi celebravit, faciendo omnia quæ jurisdictionis erant, specialiter & generaliter exercendo quæ in Consistoriis & Capitulis consimilibus per regnum *Anglia* ordinari, fieri & exerceri consueverunt.

Eodem anno iij. kal. Augusti reconditæ fuerunt reliquæ sancti *Augustini* in sculptis lapidibus, ut in præsentiarum cernitur, & invenitur epitaphium in scrineo lapidis sculptum,

*Hic pater Anglorum præsul pius & decus altum,
Hic Augustinus requiescit corpore sanctus.*

*Ad laudis cumulum patris almi ductus amore
Abbas hunc tumulum Thomas ditavit honore.*

Et rex *Anglia* xij. Kal. Februarii in parlamento *Lincolnie* magnam Cartam de libertate necnon & aliam forestarum sigilli sui impressione sigillatas Baronibus suis dedit. Et *Edwardum* primogenitum constituit Principem *Wallie* & Comitem *Cestrie*.

In pacifica vero possessione resumptæ jurisdictionis fuerunt ipsi abbas & conventus per duos menses & amplius nullo reclamante vel contradicente, quousque idem archiepiscopus & Capitulum ecclesie *Christi Cantuaria* & archidiaconus opposuerunt se, appellantes unanimiter ad sedem apostolicam, dicentes, se enormiter esse gravatos de tali jurisdictione resumpta, per quam fuerat ab eisdem plebs revocata nec ipsis intendebat ut solebat. Et ista lite sic inter partes pendente, idem archiepiscopus constituit iv. Commissarios qui vice sua rigide procederent contra rectores & vicarios clericos & etiam laicos qui in prædicta jurisdictione resumpta ipsis abbati & conventui intendebant: Qui omnes in supradictos rectores vicarios &c. rigide processerunt. In primis rectores vicarios & presbyteros ecclesiarum nostrarum homines subditos, vassallos, servientes, familiares & alios adhærentes eisdem nominatim excommunicarunt, & excommunicari fecerunt de facto, pro eo quod abbati & suis commissariis parebant & intendebant; Et insuper inhiberi fecit archiepiscopus per eosdem sub pœna excommunicationis, ne quis parochianorum ipsis rectoribus & vicariis decimas aut proventus solvat aut eis de juribus parochialibus respondeat. Item ecclesias beatæ *Mariae Magdalene*, beatæ *Mariae de Castro*, & beatæ *Mildrede* Civitatis *Cantuaria*, & ecclesiam de *Benpton* de facto contulit etiam non vacantes. Item præfatus archiepiscopus fratres *Willielmum de Byholte* & *W. de Elham* monachos, magistros *Willielmum de Roucebi*, *Johannem de Beles* notarium publicum et *W. de Castro* clericos & familiares ipsius abbatis excommunicavit et excommunicari fecit, pro eo quod in subditos ipsius abbatis jurisdictionem exercebant. Item idem archiepiscopus prætendens rectores et vicarios ecclesiarum parochialium quæ de patronatu nostro existebant in excommunicationis sententia quam in eos ut præmittitur tulerat ex eo quod nobis parebant et intendebant per annum et amplius perseverasse, ipsos rectores et vicarios citari mandavit,

et fecit quod coram eo comparerent, quicquid haberent pro se proposituri pro termino peremptorio et ostenturi, quare ipsos de ecclesiis et vicariis ipsorum non debet privare. Commissarii superscripti imponebant abbati quamplures abusus et excessus privilegii concessi, et statum et exemptionem ipsorum sive privilegium sinistra interpretatione coram clero et populo ad hoc in ecclesia *Christi Cantuaria* specialiter convocato interpretantes, propter quæ populum et clericos simplices archiepiscopo majus obedire quam privilegiis apostolicis informarunt. Idem archiepiscopus facto publico sermone in ecclesia sua excommunicavit omnes qui suæ ecclesiæ juribus, libertatibus vel possessionibus minuerant quæ prius habuerat vel consueverat obtinere. Item corpora quorundam qui à sententia excommunicationis appellarunt defata decesserunt, quique in articulo mortis positi à sacerdotibus eorum confessiones ipsorum audientibus absolutionis beneficium fuerant consecuti, humata in sanctuario fecit exhumari, & extra cimiterium proici. Item una vice lxxx. homines abbatis & conventus, quia recusabant expellere monachos in ecclesia de *Chisselet* existentes, carceri *Cantuaria* fecit mancipari. Propter quas injurias tam inormes & graves suggestum fuit domino papæ, quod scriberet regi pro defensione hujus monasterii; Quod & factum est. Unde petitum fuit ab ipso rege, quod ratione dicti privilegii scriberet archiepiscopo quod non molestaret ipsum abbatem vel ecclesiam suam in hominibus & rebus suis. Item supplicatum est regi, quod provideret ne homines dicti abbatis per aliquam excommunicationem per ipsum archiepiscopum latam, quamvis pro ipsorum captione regie majestati scribatur, nullo modo capiantur. Item, quod vellet scribere vicecomiti suo, quod si archiepiscopus per violenciam laicæ potestatis de facto vellet eosdem expellere de ecclesiis suis, hujusmodi laica potestate auctoritate regia, dictum monasterium à quoquam offendi non permetteret, sed defenderet eosdem prout est per Apostolicum rogatus. Habita vero aliquali deliberatione, rex in propria persona respondit sic, Libenter scribemus domino *Cantuariensi* pro defensione vestra. Ad secundam petitionem respondit, Quod nullus caperetur potestate regia ad requisitionem archiepiscopi. Ad terciam petitionem sic respondit, Quod non potuit credere quod tam discretus Prælatus sicut est ipse archiepiscopus, ipsos Abbatem & Conventum per vim & laicam potestatem auctoritate propria expelleret, & propterea non videbatur sibi quod super hiis vicecomiti esset scribendum. Adjecit postea idem rex dicens abbati in hunc modum: Domine abbas requirimus, consulimus & præcipimus, quod viriliter defendatis bona vestra & possessiones vestras, & nos cum opus fuerit defendemus & vos juvabimus in hac parte.

Litera Regis archiepiscopo directæ.

EDWARDUS &c. *Rogatu & monitu sedis apostolice excitamur ut monasterium sancti Augustini Cant. ob reverentiam dictæ sedis recommendatum habentes, illud ad cujusquam petitionem in rebus suis non offendamus, nec offendi quantum in nobis ab aliis permittamus &c. in fine conclusit sic: alioquin scire vos volumus, quod cum pium arbitremur & congruum indebitis eorum oppressionibus*

Robertus
Archiep.

Edwar. I. Rex. *bus subvenire, quantum in nobis est oportuna defensionis remedio per quod ipsorum abbatis & conventus bona tuta permaneant, curabimus eis succurrere ac regii fulcimento favoris quatenus iustitia permiserit confovere.*

§. 3. *Excommunicatio archiepiscopo Roberto facta per abbatem S. Augustini.*

An. Dñi
1300.

Medio hujusmodi tempore & anno supradicto scilicet M. CCC. idem abbas subdelegatus magistri Petri Roderici super prapositione de Wyng-
ham per summum pontificem Bonifacium viij. constitutus, cum rite in ecclesia de Kenynton processisset contra eundem archiepiscopum Cantuariensem, & pro sua contumacia & offensa manifesta primo ab ingressu ecclesie, & subsequenter a divinis, & tandem ejus crescente contumacia, juxta traditam sibi formam auctoritate apostolica excommunicavit, et excommunicatum denunciavit, pro eo quod quendam clericum nomine Amadeum ad dictam prapositionem promovendam multipliciter impedivit; unde idem archiepiscopus adversus istud monasterium acrius surgebat, & non obstantibus nostris privilegiis et precipue novae exemptionis, cuidam Roberto Paulym primam tonsuram habenti minus voluntarie ecclesiam predictam de Kenynton quae plena fuit duxit conferendam. Qui vi armata et manu hostili cum magna multitudine armorum, pridie non. Marci anno supradicto, fractis hostiis et fenestris tam ipsius ecclesie quam rectorie, non sine violenta manuum injectione et sanguinis effusione clericorum et laicorum abbatis inibi existentium, in eandem ecclesiam violenter ingrediens nequiter se intrusit. Similiter ecclesiam beatæ Mariæ Magdalene cuidam Iacobo presbytero et rectori. Ecclesiam beatæ Mildredæ cuidam Willielmo; predictam ecclesiam beatæ Mariæ juxta castrum cuidam Thome Pycard. Qui quidem omnes hii intrusores ad predictas ecclesias accedentes, manu potenti, hostia cum malleis ferreis cum suis complicibus fregerunt, monachos clericos et alios inibi existentes nequiter expellentes non sine sanguinis effusione atrociter vulneraverunt.

Eodem anno concessa est pensio magistro Petro de Denne x. librarum per annum. Quando vero ista pensio fuit sibi concessa, ipse in capitulo promisit et sacramento fidelitatis se astruxit, quod omnibus diebus vite sue fidelitatem omnimodam ecclesie nostrae observaret, expeditioni causarum et negotiorum ecclesie istius cum ad ejus notitiam pervenerint in regno Anglia fideliter vacabit; et precipue in causis omnibus motis vel movendis inter archiepiscopum Cantuariensem, Priorem et archidiaconum ejusdem loci et nos.

§. 4. *Processus versus P. de Mildestede vicarium de Fabertham.*

1301.

Anno Domini M. CCC. primo quidam, capellanus nomine Petrus Mildestede institutus per abbatem ad vicariam ecclesie de Fabertham, qui quidem Petrus ob diversa gravamina universis rectoribus, vicariis & subditis hujus monasterii per archiepiscopum & suos commissarios dampnabiliter illata, sue salutis inmemor, post canonicam obedientiam pro vicaria sua ad sancta Dei evangelia corpo-

raliter prestitam, a prefata obedientia resiliens, & super hoc postmodum in presentia dicti abbatis, judicialiter convictus & confessus, se sponte voluntati abbatis & ordinationi submiserat. Iterum tamen post prestitum juramentum continuæ residentie personalis in ipsa vicaria, cura sibi commissa deserta, in ecclesiis adjacentibus divina celebrare, immo potius prophanare præsumperat, trahendo parochianos ecclesie de Fabertham alectionibus & machinationibus quibus potuit ad ecclesias convicinas ad sacramenta et sacramentalia, in abbatis & ecclesie sue de Fabertham præjudicium non modicum & gravamen. Postmodum super hiis & aliis notoriis criminibus coram dicto Domino abbate & ejus commissario multociens ad iudicium evocatus, nec aliquo modo comparens, a celebratione divinorum suspensus, & majoris excommunicationis sententia, ut inferius per commissarium dicti abbatis liquide patebit, innodatus est. Dominus vero abbas suscipiens curam ipsius ecclesie & parochianorum suorum, fecit eis ministrari per suos monachos & honestos presbyteros absentiam predicti Petri adimplentes. Contigit vero, quod quidam parochianus ejusdem ecclesie decesserat jacens in feretro, quem dictus Petrus machinatus fuerat cum suis complicibus extra parochiam de Fabertham apud Preston præjudicialiter humare, unde monachi sancti Augustini & alii presbyteri assumptis secum clericis & laicis, domum ipsius defuncti cum mansuetudine debita causa officii mortuorum peragendi adierunt, & invento corpore dicti defuncti in archa concluso, feretro supposito, cum paratos se offerrent exequias pro defuncto debitas inibi celebrare, & illud corpus ad matricem ecclesiam de Fabertham facere deportari, Ecce Thomas Everard major dictæ villæ & quasi tota communitas ibidem utriusque sexus cum gladiis, lanceis, fustibus, securibus, lapidibus & aliis diversorum armorum generibus prefatis monachis, presbyteris, clericis cum predicto corpore in feretro pacifice inermibus versus ecclesiam incedentibus insultum fecerunt, ipsumque funus rapere & a sepultura debita retrahere nisi fuerunt, nec non quosdam ex eis tam monachos quam clericos in strata publica in capitibus, brachiis & corporibus suis percusserunt, atrociter vulneraverunt & lapidibus obruerunt, non sine enormi sanguinis effusione. Set hiis malis non contenti, predictus major & maxima pars dictæ communitatis machinati sunt instinctu diabolico ad destruendum per incendium vel alio modo facinoroso prefatam ecclesiam de Fabertham et domos rectorie ejusdem, & propter hoc domicelli & servientes de monasterio destinati fuerunt ad dictorum maleficum malitiam reprimentam, & dictam ecclesiam cum domibus rectorie defendendam; & incontinenti major cum suis complicibus proclamaverunt vocibus & cornu communi totam ejusdem villæ coortem utriusque sexus, & prefatis monachis domicellis clericis & laicis insultum fecerunt, & eos cum gladiis, arcibus & aliis diversorum armorum generibus in maxima multitudine tam ipsius villæ quam patriæ adjacentis hostiliter eos insequentes, quosdam semivivos reliquerunt, quosdam nequiter vulneraverunt, alios incarcerationaverunt, & tanquam latrones presbyteros clericos & laicos in compedibus & vinculis per longum tempus detinuerunt; ceteros vero indumentis suis pecuniarum summis & aliis bonis fraudilenter spoliatis exanimis

Edwar. I. exanimis in stratis publicis reliquerunt. Addentes
Rex. insuper iniquitatem iniquitati, adhibito sibi Petro de Mildestede antedicto per juro et excommunicato totius facinoris auctore principali cum complicibus suis, ecclesiam antedictam & domos sanctuarii ejusdem ausu sacrilego invadentes, portas & hostia fregerunt, & ingressi campanile ascenderunt, cordas campanarum amputarunt, trabes quibus pendebant gladiis inciderunt, ornamenta ecclesie una cum indumentis sacerdotalibus & diaconi ipsius ecclesie ipso diacono inibi verberato maliciose asportarunt. Insuper vero inimicus noster non dormiens, sed super injuriis nostris manum extendens ad malum, Robertus archiepiscopus ecclesiam de Fabertham cum cœmeterio interdicti mandavit. Anno quo supra, interrogatus fuit idem Petrus de M. in hospicio suo apud Fabertham à magistro Willielmo Ronsby si vellet de cætero obedire domino abbati & suis commissariis juxta sacramentum suum; & dixit se velle obedire archiepiscopo. Item interrogatus, si quid pro se circa statum suum in curia Romana impetraverat super eo quod à bono obedientie dicto abbati præstitæ resiliendo perjurium incurrerat, aut contra canonicas sanctiones commissam sibi dictæ vicariæ curam deferens residentiam continue personalem juratam et promissam præpararet omittendo, dixit quod de hiis omnibus non curabat.

Sequitur processus contra eum.

Cum dudum præfatus vicarius non vi nec metu set sponte, una cum aliis rectoribus & vicariis, nobis abbati sancti Augustini tanquam Ordinario suo fecisset et jurasset ad sancta Dei evangelia, tactis et inspectis sacrosanctis, occasione ipsius vicariæ canonicam obedientiam sub hac forma: Ego Petrus ero obediens sanctæ Romanæ sedi & domino abbati sancti Augustini Cant. ad eandem sedem nullo medio pertinenti qui pro tempore fuerit, & ejusdem domini abbatis officialibus & ministris quos de consilio fratrum suorum ad suæ jurisdictionis exemptæ exercitium assignabit, in canonicis mandatis. Sic me Deus adjuvet.

Nuper vero idem vicarius juramento obedientie penitus derelicto, domino archiepiscopo tanquam suo Ordinario pro eadem vicaria corporale præstiterat obedientie sacramentum, et in signum hujusmodi subjectionis unum denarium optulerat in magno altari ecclesie Christi Cantuariæ. Pro quibus sic actis idem abbas assignavit sibi diem peremptorium, videlicet proximum diem juridicum post festum exaltationis sanctæ Crucis in ecclesia sancti Augustini Cant. committens vices suas commissario suo generali sub hac forma.

Thomas permissione &c. discreti viro fratri Willielmo &c. in omnibus causis & negociis, ut supra in omnibus; præter quod hic non dicitur Proviso &c. Cujus auctoritate mandati prædictus Commissarius citavit eum per decanum de Lenham; cujus tenor talis est. Commissarius venerabilis patris Domini Th. Dei gratia abbatis monasterii sancti Augustini Cant. ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis in sua jurisdictione exempta de fratrum suorum consilio deputatus, decano de Lenham salutem in salutis auctore. Cum Petrus vicarius de Fabertham proximum diem juridicum post festum exaltationis proximo præteritum ex præfatione legiti-

ma coram domino abbate vel suo Commissario habuisset in ecclesia sancti Augustini, ad faciendum & recipiendum secundum formam præactorum quod juris foret & nationis, Qui Petrus die & loco legitime proclamatus & diu expectatus nullo modo comparere curavit, pronuntiavimus contumacem, & propter ejus contumaciam ab ingressu ecclesie suspendimus justitia exigente. Idcirco vobis injungimus & mandamus, quatinus ipsum sic suspensum in ecclesia de Fabertham denunciatis seu denunciari faciatis publice & solempniter; ipsum nihilominus citetis peremptorie, quod compareat coram domino abbate vel ejus Commissario in ecclesia sancti Augustini Cant. proximo die juridico post commemorationem animarum proximo futuram, facturum et recepturum quod juris fuerit & rationis. Quid autem super hiis feceritis nos die & loco per literas vestras patentes harum seriem continentes certificetis.

Certificatorium.

Venerande discretionis viro commissario venerabilis patris Dei gratia abbatis ecclesie sancti Augustini Cant. suus humilis & devotus decanus de Lenham obedientiam, reverentiam & honorem. Mandatum vestrum suscepi in hac verba &c. Auctoritate cujus mandati præfatum vicarium quod compareat coram vobis dictis die & loco peremptorie citavi, dicitur tamen vulgariter quod est absens & vagabundus. Et sic mandatum vestrum secundum sui formam & effectum reverenter quatenus potui sum executus.

Set cum pluries proclamatus et debite expectatus, per se vel per responsalem aliquem minime compareret, dictus dominus abbas ipsum reputavit contumacem, et de jurisperitorum consilio contra eum processit et pronuntiavit in scriptis et forma quæ talis est.

In Dei nomine Amen. Nos Thomas &c. magistrum Petrum qui se gerit pro vicario ecclesie nostre de Fabertham, quem alias pro sua manifesta contumacia ab ingressu ecclesie & etiam à divinis justitia exigente suspendimus & suspendi mandavimus, pro sua multiplicata contumacia excommunicamus in hiis scriptis, decernentes cum sic suspensum & excommunicatum in dicta ecclesia de Fabertham nec non in aliis ecclesiis decanatus de Lenham fore publice denunciandum diebus dominicis & festivis, donec absolutionis beneficium meruerit optinere.

Anno quo supra in ecclesia sancti Augustini Cant. in loco publico ubi jus reddi consuevit, prædictus Commissarius sedens pro tribunali fecit publice voce præconia præfatum Petrum ad eisdem diem et locum peremptorie citatum; et diu expectatus noluit aliquammodo comparere, recitato toto processu contra eum habito, sententiam diffinitivam protulit in hunc modum.

De vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant equitatem. Olim in presentia venerabilis patris domini Thomæ Dei gratia &c. in conventuali ecclesia monasterii ejusdem pro tribunali sedentis constitutus personaliter propter hoc Petrus vicarius ecclesie sue de Fabertham, confitendo expresse dictum dominum abbatem sub ecclesia Romana Ordinarium suum, non vi nec metu set sponte eidem domino inspectis sacrosanctis pro dicta vicaria canonicam

Robertus
Archiep.

Edwar. I
Rex.

nonicam fecit obedientiam in scriptis & forma que talis, Ero obediens &c. ut supra. Postea cum dictus vicarius salutis sue inmemor, vesano ductus spiritu ab eadem obedientia resiliens, in sua salutis dispendium nequiter recesserat, & cum pluries ad iudicium pro delictis vocaretur semel & secundo contumaciter se absentans, & in sua malicia obstinata cervice perseverans, & incorrigibilis existens, animo indurato & contumaciam contumaciis accumulans comparere vel respondere per se vel per alium non curaret: Nos venerabilis patris domini abbatis generalis Commissarius in civitate & diocesi Cantuariæ deputatus, considerantes quod in emissio camo ludit cuius maxillas domantis frenum non restringit, & quod secundum canones nil comparentibus presentia prodesset si absentia contumacibus non obesset, ipsum vicarium reputamus contumacem, & super tot & tantis notoriis criminibus contra eum ad ejus punitionem procedentes, auctoritate nobis commissa, eundem Petrum tanquam excommunicatum incorrigibilem pronunciamus, & ab eadem vicaria & domibus, quatenus earundem possessioni de facto incumbit, amovendum esse decernimus, & etiam amovemus per hanc nostram sententiam diffinitivam in hiis scriptis.

§. 5. Quod archiepiscopus Rob. instituit in ecclesiis nostri patronatus.

An. Dñi
1302.

ANno Domini M. CCC. ij. idem archiepiscopus adversus hanc ecclesiam adhuc instigatus, mandavit Commissario suo, quod inponeret presbyteros in ecclesiis & vicariis nostris ad deservendum in eisdem ipsius auctoritate; sub tali forma.

ROBERTUS permissione divina &c. Cum ecclesie de patronatu abbatis & conventus sancti Augustini ac vicarie ecclesiarum ipsis appropriatarum, per privationem nostram & cessionem rectorum, & vicariorum ipsorum noscantur vacare, & cura earundem ecclesiarum ac vicariarum ad nos immediate pertineat ipsa vacatione durante; tibi committimus & mandamus quatinus ipsas ecclesias & vicarias facias per sacerdotes idoneos deserviri, ita quod debitis non fraudentur obsequiis, nec cura earum aliquatenus negligatur, Salvo jure archidiaconali in fructibus & obventionibus earundem juxta consuetudinem hactenus observatam.

Ob qualem injuriam tam manifestam nona die mensis Julii in ecclesia sancti Gregorii coram archiepiscopo ibidem tunc existente vicarius ecclesie sancti Pauli procurator rectorum & vicariorum scilicet sancti Andree, omnium Sanctorum, sancti Johannis de Fordwico, de Swaleclive, de Stonore, de parva Dungeham, de Estlangedon, de Wyrelesberg, de Bozewarmerth, de Broklond, de Fritindenne, de Kingesdon, de Westbere; Ecclesiarum rectores de Littleborne, de Preston, de Penstre, sancti Laurentii, de Nordburn, de Tanterdenne, de Lenham, de Middelton, de Chelwich ecclesiarum vicarii, habentes virtute mandati sui procuratorii inter cetera potestatem agendi, defendendi, provocandi, & appellandi, & ibidem coram eodem archiepiscopo pro defensione predictorum appellavit & apostolos peciit cum effectu.

Mandavit insuper archiepiscopus, hujusmodi appellatione non obstante, archidiacono suo, quod compelleret omnes parochianos decanatus de West-

bere quod non solverent decimas & obventiones dictarum ecclesiarum nisi collectoribus per ipsum assignatis, per talem formam. **VACANTIBUS** olim ecclesiis de Westbere, de Swaleclive, de Chiffet, de Penstre, sanctorum Laurentii, & Johannis in Thaneto, & adhuc tanquam vacantibus in custodia nostri archidiaconi existentibus, perceptioneque fructuum & obventionum ipsa vacatione durante ad ipsum archidiaconum & non ad alium notorie pertinentem, vobis mandamus quatinus moneatis canonicis & efficaciter inducatis omnes & singulos parochianos dictarum ecclesiarum, & omnes tam seculares quam religiosos cujuscunque conditionis aut status existant, terras & bona in parochiis dictarum ecclesiarum habentes, ut decimas tam bladi quam feni in campis dimittant per collectores percipiendas, & minutas decimas & alia que ipsis ecclesiis & vicariis debentur fideliter persolvant custodibus vel collectoribus per nos deputatis sub pena excommunicationis majoris quam in non parentes proferimus in hiis scriptis, rege, regina, & eorum liberis ab ista sententia duntaxat exceptis. Unde propter ista & multa alia gravamina per archiepiscopum, archidiaconum, & eorum commissarios, officiales, & ministros directi fuerunt iterum ad curiam Romanam fratres Robertus de Fekenham, & Adam de Rydenne procuratores qui predicta gravamina contra tenorem privilegii sui dicto monasterio & subjectis ejusdem illata domino papæ in scriptis palam demonstrarunt. Et nota quod durante ista gravissima tribulatione abbates supradicti privilegii concessi conservatores ministerium suum fideliter adimplentes canonicam ultionem fulminando dicto archiepiscopo, archidiacono, commissariis, officialibus, & ministris eorundem, ne talia attemptarent sub interminatione prohibuerunt, Protestantes palam & publice quod non intendunt officium suæ conservationis excedere, nec aliud seu ad aliud quam privilegium exigit ex parte religiosorum sancti Augustini vel subditorum suorum procedere in hac parte.

Unde ex parte archiepiscopi ante portam S. Augustini extitit appellatum in forma quæ sequitur.

« **LICET** Westmonasterii & de Waltham monasteriorum abbatibus una cum abbate S. Edmundi Londoniensis & Norwycensis diocesis super exemptionibus religiosis viris abbati & conventui sancti Augustini ut prætendunt innovatis, & eisdem de novo concessis à sede apostolica prout asseritur conservatoribus deputatis, pro eo quod idem conservatores potestatem & modum conservationis hujusmodi contra venerabilem patrem archiepiscopum Cantuariensem patenter excefferant, necnon & ex aliis probabilibus conjecturis nomine patris ejusdem & pro eo adhærentibus, dudum ad sedem apostolicam extitit provocatum, ne per predictos conservatores vel religiosos viros sancti Augustini, vel eorum nomine aliquid attemptetur, aut aliquid hujusmodi fieri quoquo modo: dicti tamen abbas & conventus sancti Augustini, præmissis nequaquam obstantibus dictas exemptiones si quæ sint & vires earum contra justiciam excedentes, jurisdictionem ordinariam nedum in ecclesiis quas dicunt sibi appropriatis, & parochiis & parochianis earundem, set etiam in ecclesiis in quibus jus patronatus habere se asserunt in earum parochiis parochianis ipsarum, cum tamen nulla

Robertus
Archiep.

Edmar. I. Rex. « nulla jurisdictio ordinata vel delegata eis compe-
 « tere liqueat in hac parte, sibi temere usurpare,
 « officiales & decanos rurales ceterosque ministros
 « ad exercitium jurisdictionis hujusmodi præficere,
 « rectores & vicarios in ecclesia sui patronatus in-
 « stituere in *Cantuariensi* civitate & diocesi noviter
 « præsumplerunt, ac jurisdictionem eandem de facto
 « exercentes inhibuerunt seu inhiberi fecerunt, tam
 « clero quam populo dictarum ecclesiarum, ne do-
 « mino archiepiscopo vel suis officialibus in aliquo
 « obediant vel intendant. Dictarum etiam ecclesia-
 « rum rectores, vicarios, & presbyteros ad facien-
 « dum & jurandum eisdem abbati & conventui
 « tanquam suis ordinariis obedientiam compulerunt
 « & indies compellere moluntur.

§. 6. De processione Pentecostes ad istam
 ecclesiam.

« Solempnes insuper processiones quæ à clero &
 « populo dictarum ecclesiarum sicut à cæteris
 « dictæ *Cantuariensis* diocesis singulis annis in ebdo-
 « mada Pentecostes ad ecclesiam Christi *Cant.* ma-
 « tricem & in ea publice fieri consueverint sic fieri
 « nuper impediens vel impediri perperam procuran-
 « tes, ipsam processionem ad suum monasterium in
 « ultima Pentecoste publice fieri procurarunt, sub-
 « jectionem debitam & honorem consuetum dicti
 « archiepiscopi & ecclesiæ suæ nequiter subtrahendo
 « & ipsius jurisdictionem minus provide pertur-
 « bando.

Et nota quod in illa processione Pentecostes fue-
 runt rectores, vicarii, & sacerdotes ecclesiarum sub-
 scriptarum, videlicet de *Westbere*, de *Swaleclybe*,
 de *Chisseleth*, de *Penstre*, sanctorum *Laurentii*,
Johannis & *Petri* in *Thaneto*, *Stone*, *Boze* & *Ar-*
merssh, *Demecherche*, *Swanes*, *Wyvelesberg*,
 de *Woklond*, de *Kenniton*, de *Fritenden*, de
Lenham cum capellis de *Roston*, de *Middelton*,
 de *Fabersham*, de *Scheldwich*, de *Kingelton*,
 de *Plumsted* cum capella de *Estwicham*; qua-
 rum quædam appropriatæ, cæteræ vero de patro-
 natu, una cum non modica parte populi earundem
 publicam processionem & solempnem fecerunt cum
 oblationibus & cæteris devotionibus secundum con-
 suetudinem observatam in ecclesiis matricibus dicti
 regni.

§. 7. Subsidiū receptum per archiepisco-
 pum contra nos.

IN transitu quoque dicti patris per civitatem
Cantuariensem ob reverentiam & honorem ejus
 campana pulsari debeant, & ab antiquo solebant;
 set religiosi prædicti reverentiam & honorem hujus-
 modi subtrahi facientes, hostia ipsarum ecclesia-
 rum in illius transitu claudi fecerunt, & etiam in-
 hiberi & impediri quo minus taliter pulsaretur, in
 dicti patris injuriam & suæ ecclesiæ præjudicium
 manifestum; unde idem dominus archiepiscopus sen-
 ciens se & ecclesiam suam ex hujusmodi novis
 presumptionibus pragravari, ne ulterius ab eisdem
 talis jurisdictio exerceatur, sacrosanctam sedem
 apostolicam appellat in hiis scriptis. Quid plura?
 Suffraganeos suos consuluit, & ut *Augustinense* cœ-
 nobium deprimere, & Bullam de nova exemptione
 annullare devote ab eisdem suffragium flagitavit.

Qui omnes pro defensione juris ecclesiæ metropo-
 litanæ subsidium copiose dederunt, videlicet de qua-
 libet marca taxæ ipsorum episcoporum iij. d. præ-
 ter archidiaconum, commissarios, officiales, & alios
 ipsius archiepiscopi familiares; quorum quidam xl. l.
 & alii xl. marcas, & quidam majus & quidam mi-
 nus in omnem eventum largiti sunt. Istis habitis
 & receptis, missi sunt procuratores archiepiscopi &
 capituli sui ad curiam *Romanam*, ut averterent ju-
 dicialium & justiciam, papam & totam curiam pecu-
 nia corrumpentes.

§. 8. Processus coram Papa inter archi-
 episcopum & nos.

ANNO igitur Domini M. CCC. iij. volens do-
 minus papa uno dierum partes inibi constitu-
 tas audire, fecit eos vocari in privato consistorio
 xv. kal. Februarii. Et fuerunt tunc pro parte archi-
 episcopi advocati dominus *Fornya*, & *Albertus de*
Casula Romani, & duo monachi ecclesiæ Christi
 procuratores, & duo juris civilis professores *An-*
glici. Pro parte vero abbatis fuerunt domini *Ja-*
cobus de Casulis, & *Benenutus de Pusyo* advocati
 curiæ *Romane*, & duo monachi, scilicet *Robertus de*
Ekenham, & *Adam de Rydenne* procuratores, &
 magister *Johannes de sancto Claro Anglicus*. Con-
 stitutis igitur partibus in præsentia domini papæ
 jussit partem archiepiscopi proponere primo, Quæ
 proposuit, quod privilegium fuit inpetratum per falsi
 suggestionem; & quod privilegia eorum antiqua
 fuerunt falsa; similiter abbas & conventus excessere-
 runt nimis per abusum, jurisdictionem exercendo,
 capitula celebrando, clerum etiam & populum ab
 obedientia & jurisdictione archiepiscopi nequiter
 subtrahendo. Objecit etiam quod ipsi constituerunt
 decanos rurales & etiam alios officiales ad exerciti-
 um hujusmodi jurisdictionis contra consuetudines
 & libertates archiepiscopi & ecclesiæ suæ antiquas.
 Pro parte vero abbatis fuit propositum de grava-
 minibus, ipsis & eorum subditis per archiepiscopum
 & suos commissarios illatis, eos videlicet suspenden-
 do, excommunicando, & demum eorum captionem
 apud regiam potestatem procurando, contra privi-
 legium eisdem à domino papa indultum. Et propter
 ista & multa alia gravamina ipsis religiosis illata
 petita fuit instanter dicti archiepiscopi vocatio per-
 sonalis & suorum commissariorum. Postquam vero
 fuerat, ut dictum est, pro utraque parte sic propo-
 situm, dixit dominus papa, Ego plantavi; *Apollo*
 rigavit. Ego, suple *Gregorius* papa; Ego, sedes
 ista *Romana* plantavi illam ecclesiam sancti *Augu-*
stini; *Apollo* rigavit, hoc est beatus *Augustinus* per
 Christi gratiam & suam prædicationem *Anglos*
 baptizavit; Deus incrementum dedit per beatum
Thomam martyrem. Et adjecit, utraque ecclesia
 nobilis est: & ita bene novimus jura & libertates
 utriusque ecclesiæ sicut illi monachi qui ibi stant,
 erigens faciem ad monachos procuratores superius
 nominatos. Una, inquit, ecclesia utitur jure com-
 muni, alia gaudet privilegio singulari. Et ideo in
 signum susceptæ libertatis ab ecclesia *Romana*, in
 adventu legati ad illam terram debet abbas mit-
 tere unum monachum obviam illi usque ad medium
 maris qui portabit secum crucem, & ibi erigent
 eam & incipient cantare *Te Deum laudamus*. Ipse
 vero monachus portabit crucem erectam ante lega-
 tum

Robertus
 Archiep.

An. Dñi
 1303.

Edwar. I. Rex. tum dummodo fuerit in illa terra. Ad hoc quod vos dicitis, quod privilegium fuit impetratum per falsi suggestionem, & quod privilegia eorum antiqua sunt falsa, non est verum. Nos dedimus ipsis illud privilegium. Præterea nos inspeximus privilegium beati *Bonifacii* quarti satis amplum pro suo tempore, & nos illud corroboravimus, & si adhuc esset dandum adhuc eisdem daremus, & si non esset eorum monasterium exemptum, de novo eximeremus. In fine dixit partibus, quod ipsi ponerent in scriptis ea quæ voluerunt proponere, & probare, & sibi liberarent: sicque recesserunt à consistorio. Acta fuerunt hæc coram domino Papa & Cardinalibus in privato Consistorio.

Articuli liberati pro parte abbatis & conventus S. Augustini sic se habent.

In primis, pater sanctissime, exponitur, quod præfatum monasterium sanctissimorum patrum *Gregorii & Augustini* monitu & instantia, beatus *Ethelbertus* rex *Anglia*, quem dictus pater *Augustinus* cum sua gente ad fidem Christi convertit, in sepulturam sui & successorum suorum regum *Anglia* & præfulum præfatæ urbis *Cantuarie* à fundamentis construxit, & bonis propriis ditavit, & ibidem congregationem monachorum collocavit. Cui monasterio dictus pater *Augustinus* primo præfecit auctoritate sedis apostolicæ *Petrus* abbatem confessorem per beatum *Gregorium* secum missum ad convertendum *Anglicos*. Quo *Petro* mortuo, apostolica sedes præfecit *Johannem*. Item, prædictum monasterium, ut præmittitur, sic fundatum dictus *Anglorum* apostolus & sanctissimæ sedis *Romane* legatus *Augustinus*, auctoritate beati papæ *Gregorii* & ex ore ejusdem, dominicum esse voluit & apostolicum ordinavit, ac terras & ecclesias ad ipsum pertinentes ab omni ordinaria potestate, potentatu, dominatu aut imperio exemit & privilegiavit, prout in ejusdem privilegio latius continetur. Item prædictum monasterium sanctus pater dominus *Bonifacius* papa quartus ad preces dicti sancti *Ethelberti* regis & sancti *Melliti* confessoris tunc *Londoniensis* episcopi, sancti regis ad hoc nuncii & legati, in generali Concilio *Italia* perpetua libertate munivit & privilegiavit. Item, prædictum monasterium virtute dictorum privilegiorum & ipsorum cujuslibet pro tempore suo ab initio foundationis suæ ita liberum fuit & exemptum ab omni ordinaria potestate tam in capite quam in membris & omnibus ad idem pertinentibus intus & extra, & notorie habitum pro exempto, & solum sanctissimæ *Romane* sedi immediate subjectum, quod nullus præter *Romanum* pontificem, vel cui ad hoc specialiter committeret, quicquam jurisdictionis vel potestatis in dictum monasterium, abbatem vel monachos & clericos homines, vel tenentes de dominio, vel de subjectione ipsorum abbatis & conventus, nec in aliquos ipsi monasterio tributa vel redditus quomodolibet exsolventes nullatenus exerceret, verum abbas cum suo conventu omnem jurisdictionem in omnibus ecclesiis suis & parochianis earum, tam in clericis quam laicis, pacifice & plene exercuit & habuit, clericos in ecclesiis suis tam suis usibus appropriatis quam aliis instituit & destituit. Causas etiam matrimoniales audivit; & omnimodam jurisdictionem exercuit sicut episcopi in suis diocesibus exercere consueve-

runt. Et istum statum pacifice & notorie habuit istud monasterium per CCC. annos & ultra, scilicet usque ad tempus *Lucii* papæ terti, cujus tempore licet archiepiscopus *Cantuariensis* ipsius monasterii statum, exemptionem & jurisdictionem inquietaret, dictus tamen dominus *Lucius* mandavit per bullam suam archiepiscopo *Cantuariensi*, quod non intromitteret se de aliqua jurisdictione quantum ad clericos vel homines spectantes ad jurisdictionem ipsius abbatis. Item mandavit abbati quod jurisdictionem hujusmodi exerceret; & simili modo mandavit clericis & laicis dictæ jurisdictionis, quod non obediunt archiepiscopo *Cantuariensi* in aliquo, verum dicto abbati, præsertim pendente inquietatione prædicta. Postea dominus *Celestinus* iij. quoad prædicta jura & alia dictum monasterium privilegialiter communivit. In quo statu dictum monasterium usque ad tempus *Gregorii* papæ ix. permansit & usum est suis libertatibus ut supra. Iste *Gregorius* mandavit per scripta apostolica & præcepit tunc archiepiscopo, quod dictos abbatem & conventum aliqua non gravaret sententia, & quod ipsorum ecclesias, clericos vel homines interdiceret vel excommunicare non præsumeret, vel census sibi debitos solvi minime impediret. Item tempore ipsius domini *Gregorii* propter nimias vexationes & gravamina quæ sentivit ipsum monasterium per potentiam archiepiscoporum, intervenit compositio anno sui pontificatus xij. quæ adeo derogavit præmissis statui illius monasterii & juri, quod extunc archiepiscopus *Cantuariensis* & archidiaconus ibidem inceperunt prætextu dictæ compositionis habere institutionem & destitutionem in ecclesiis ipsius monasterii ad præsentationem religiosorum, & in suos clericos & homines jurisdictionem omnimodam exercere, reservatis tamen quibusdam prærogativis præteritæ jurisdictionis & exemptionis abbati prædicto. Item, istius compositionis forma hinc inde fuit servata usque ad tempus domini *Roberti* nunc *Cantuariensis* archiepiscopi, qui etiam contra compositionem prædictam innumeris gravaminibus ipsum monasterium solito plus vexavit. Primo videlicet recusavit admittere quendam clericum idoneum præsentatum ab ipsis ad ecclesiam eorum de *Fritendenne*, sed mandavit ipsis religiosi per literas suas quod præsentarent certam personam quem in suis literis nominavit, & adjecit, quod nullum alium vellet admittere illa vice. Item subsequenter peciit ab ipso abbate obedientiam, tam contra prædicta privilegia quam compositionem præmissam quam debuit illis temporibus observare. Item fecit citari dictos abbatem & conventum ad terminum nimis brevem & ad locum incertum, nulla abbreviationis causa expressa, ita quod ipsi comparerent coram ipso ubicumque esset in civitate, diocesi vel provincia *Cant.* proposituri, ostensuri, necnon probaturi peremptorie quo jure vel titulo ecclesias de *Middelton*, de *Litleborne*, de *Wreston*, de *Wentre*, sanctorum *Laurentii & Petri*, de *Chistelet*, de *Fatertham*, de *Scheldwich*, de *Sellyng*, de *Wanterdenne*, de *Boidborne*, de *Lenham*, & sancti *Pauli Cant.* in usus proprios possiderent, necnon porciones & pensiones quas finxit eosdem habere in certis locis, licet in veritate nullas haberent ibidem, ac etiam ut dicto termino privilegia super appropriatione ecclesiarum nostrarum & aliis libertatibus ipsius monasterii cum gravi periculo delationis exhiben-

Robertus
Archiep.

dorum

Edward I.
Rex.

dorum pro termino peremptorio exhibituri, & ulterius de die in diem processuri ubicumque idem archiepiscopus se transferret. Item ad magis gravandum dictos religiosos excitavit adversus eos plures adversarios citando in ecclesiis in quarum parochiis ipsi religiosi pensiones vel porciones habebant, ac etiam in aliis ubi nichil perceperunt omnino, quod omnes quorum interesset coram ipso archiepiscopo comparerent se ipsis religiosis in huiusmodi pensionibus efficaciter opposituri, ita quod à dicta perceptione expelli possent in posterum & excludi. Item, licet eidem archiepiscopo oblatum fuisset multis vicibus ex parte religiosorum & ante eorum citationem & post, super omnibus quorum occasione fatigavit eosdem, loco & tempore congruis & ipsum in illis debite informare, ipsos tamen in hoc audire sæpius recusavit, nec detulit quamvis sibi constaret de eorum appellationibus, set ecclesias ipsorum religiosorum nullo juris ordine servato vacantes esse pronunciavit, & mandavit eisdem quod ad ipsas ecclesias tanquam ad vacantes infra xl. dierum spacium idoneos clericos præsentarent, denunciando eisdem religiosis quod alioquin ecclesias conferret easdem. Item, dum dictarum appellationum negotia apud hanc sanctam sedem de præcepto vestro, pater sanctissime, remanserunt, inhibuit eidem auctoritate vestra, ne quicquam in dicti monasterii seu dictarum appellationum præjudicium attemperaret lite pendente; quibus tamen appellationibus vel inhibitioni papali non detulit, nec etiam vestre sanctitatis privilegiis licet sibi constaret ad plenum de singulis eorundem. Item, cum dictum vestrum privilegium esset eidem necnon capitulo suo per conservatores super hoc deputatos ostensum & in eorum præsentia lectum, idem conservatores per suum Commissarium virum providum & discretum, facta tamen sibi prius fide de privilegiis antiquis, & de statu antiquo quem habebat ante dictas compositiones quantum ad institutionem & destitutionem clericorum in beneficiis, injunxerunt abbati quod ipse omnem statum antiquum, tam quoad exemptionem quam jurisdictionem, plene resumeret, ac omnia & singula quæ fieri consueverunt ante prædictam compositionem libere exerceret; dictus vero abbas sciens statum ecclesie sue antiquum fuisse ita plenum & liberum, ipsum resumpsit secundum modum observatum antiquitus & quatenus vestro credebatur privilegio convenire. Postmodum idem archiepiscopus per officialem suum & alios misit *Cantuariam*, mandans quod abbas & conventus coram ipsis in ecclesia sancti Pauli exemptionem & privilegia quibus vellent uti contra ipsum, coram ipsis Commissariis notorie suspectis, & dicti monasterii inimicis etiam tempore messium exhiberent. Qui Commissarii inponebant religiosis quamplures abusus & excessus privilegii concessi. Tamen ex parte abbatis & conventus facta fuit protestatio, quod non intendebant in aliquo excedere vel illo quoquo modo abuti; verum si quid dubii circa vestrum privilegium emerisset vel in futurum emergeret, vestre sanctitatis declarationem humiliter expectaret, & petebatur quod hoc faceret pars adversa cum effectu. Item dicti Commissarii præmissa omnia vilipendentes clericos & homines ipsius monasterii tributa vel redditus solventes, necnon cæteros exemptos in locis ejusdem degentes, excommunicaverunt & præceperunt sub pœna excom-

municationis, ne quis parochianorum suorum de suarum ecclesiarum proventibus vel juribus parochialibus responderent. Et ut plus viderentur inimici vestroque privilegio inobedientes, de die in diem tam contra personas exemptas quam loca exempta processerunt; propter quod licet per conservatores vestri privilegii fuissent moniti, quod à talibus excessibus notoriis desisterent & errata corrigerent sub pœna excommunicationis latæ in eosdem si secus agerent, idem tamen injurias injuriis accumulantes statum & exemptionem ipsius monasterii plus solito inquietarunt, vestre sanctitatis privilegium sinistra interpretatione coram clero & populo exponentes. Item, dictus archiepiscopus facto publico sermone ad populum in ecclesia sua excommunicavit omnes qui statum sue ecclesie in juribus, libertatibus, vel possessionibus minuerant quæ prius habuerat vel consueverat optinere. Item, clericos eorundem per ejus Commissarium de facto non de jure excommunicatos, non obstante quod processus & sententia prædicta essent auctoritate vestri privilegii nulla & irrita etiam per conservatores ex habundanti debite revocata, fecit mancipari custodiæ carcerali regia potestate mediante. Istis articulis audiencie apostolicæ sic traditis & liberatis procuratores abbatis recesserunt.

Anno quo supra per spacium temporis, videlicet idus Marcii vocata fuit pars abbatis & conventus per se in secretiori thalamo coram domino papa, qui dixit quasi increpando; Non secundum voluntatem nostram, ut intelleximus, fecerunt ipsi abbas & conventus in ecclesiis juris patronatus eorum, quia instituerunt & destituerunt in eisdem. Responsum fuit, Pater sancte, Non: set posuerunt ibi personas idoneas ut ipsis deservirent quousque aliud scirent de vestra voluntate. Quantum ad pulsationem contra archiepiscopum, negatum fuit expresse quod nunquam fuit prohibitum quin pulsaretur contra eum. Tercio inquirebat de ecclesiis appropriatis quid sentirent. Ad illud fuit allegatum de præscriptione & de statu monasterii antiquo ad quem reducti fuerunt per suum privilegium. Tunc dixit dominus Papa, Non ponatis vos in talibus, quia talia possunt esse privilegia quæ jurisdictionem populi simul cum appropriatione ecclesiarum sapiunt, & alia quæ non. Ad illud quod objecit de excessu quoad institutionem & destitutionem responsum fuit, Pater sancte, conservatores privilegii vestri viso statu monasterii antiquo injunxerunt abbati quod ipse resumeret omnem statum antiquum quoad exercitium jurisdictionis: & ipse hoc fecit sub protestatione tali, Quod si contingeret illum aliud facere quam quod de vestra procederet voluntate, paratus esset cum hoc sibi constaret resumpta revocare. Hiis dictis, jussi sunt recedere. Et continuo vocata fuit pars archiepiscopi & diu tractavit cum eis: denuo vocata fuit pars abbatis. Constitutis vero partibus coram domino Papa objecit pars archiepiscopi illa quæ superius sunt ostensa. Tunc dixit dominus Papa, Taceatis, non curamus de talibus, quia totum negotium ad tria puncta restringimus, videlicet ad Jurisdictionem, Pulsationem, & Processionem, & de istis volumus deliberare & ordinare sicut nobis videbitur expedire; sicque totum negotium sibi prima vice reservavit; deinde locutus est procuratoribus archiepiscopi dicens, Nos audivimus de illo *Cantuariensi* quod male se habuit in parlamento *Lyn-*

Robertus
Archiep.

Edwar. I. *colnia* quia ipse seminavit zezannia inter Regem & Barones ; & nisi fuisset sapientia regis, terram suam inperpetuum amisisset, ipse corruet & finaliter ipse corruet, & per Deum bene vindicabo regem de eo. Respondit magister *Johannes de Ros* procurator archiepiscopi, Pater sancte, nisi fuisset sua constancia & prædicatio, multa majora scandala fuissent in illo regno exorta. Papa respondit, Tu mentiris, tu mentiris, bene scimus veritatem. Tunc jussæ sunt ambæ partes recedere.

Post aliquos vero dies pecunia mediante episcopali traditum fuit dictum negotium ad notarium ut expediretur. Perpendit autem pars abbatis quod nota non fuerat bene concepta pro parte ipsorum, vehementer instabat quod posset habere accessum ad dominum Papam. Tandem intervenientibus amicis ingressi sunt, supplicantes sibi pro Dei misericordia quod sibi placeret habere pietatem de monasterio suo : & respondit, Ecclesia beati *Augustini* est antiquior in illo regno, & ideo magnum vituperium esset curiæ *Romane* si non esset exempta ex quo plura monasteria sunt ibi exempta, nec decet quod sit peioris conditionis quam aliæ ecclesiæ, quæ fuit prima inter eas. Iniciatio ibidem religionis Christianæ, antiquitas loci & veneratio beati *Augustini Anglorum* apostoli movet nos ad fovendum jura illius monasterii in quantum possumus cum justitia. Et hiis dictis recesserunt. Insuper firmiter promissum fuerat eisdem per organum domini papæ quod negotia bene expedirentur pro parte illorum, tamen quia curia fuit in motu versus *Agnaniam* dicebatur, quod nichil potuit expediri quousque illuc venirent. Igitur venientibus procuratoribus abbatis post Pascha *Agnaniam*, requirebant à referendario quod negotia expedirentur secundum quod promissum eisdem fuerat. Qui respondit verbis dissimulatoriis, se ad plenum non scire de voluntate domini ; unde prædicti procuratores institerunt ut scirent finem negotii. Tandem dictum fuit eis, quod irent ad notarium & inspicerent quandam notam quam dominus præcepit fieri, ut dicebatur. Inspecta vero nota, displicuit per omnia eo quod ex toto fuit eis contraria. Placuit tamen procuratori archiepiscopi qui instanter egit quod inbullaretur. Venerunt igitur procuratores abbatis ad referendarium dicentes, Pater, quid est quod intenditis facere? Si illa nota transeat, inperpetuum confusi erimus nos & domus nostra, nec ausi erimus redire ad propria. Magnum certe peccatum est quod tantum à domo nostra extorsistis pecuniæ nec quicquam consecuti sumus amplioris gratiæ. Qui respondit, Quid igitur vultis ut faciam vobis? Nonne sufficere potest vobis quod habeatis statum aliorum exemptorum? Responsum fuit, Pater sufficit. Et dixit, Requiritis ergo statum eorum, & Dominus faciet vobis bonam gratiam. Unde requisita fuit copia privilegii sancti *Albani*, & ad curiam sub manu publica delata. Quibus exhibitis respondit dominus Papa, Quod non satis credidit notariis *Anglicanis* nisi hujusmodi privilegia possent inveniri in curia registrata. Demum registris inspectis compertum est privilegium *Honorii* tercii anno ejusdem tercio de verbo ad verbum ; & illud optime faciebat pro statu quem petebant. Interea pendente negotio sub dissimulatione infecto, procuratores archiepiscopi inpetrarunt plures literas contra rectores, vicarios, & alios subditos ipsorum abbatis & conventus ; Quibus procura-

tores abbatis contradixerunt. Et cum multa esset pro hujusmodi hinc inde controversia, dixit Auditor contradictoriarum procuratoribus abbatis, Concedo vobis terminum usque ad publicum consistorium, ut possitis consulere dominum si hæc literæ debeant transire vel non.

In proximo igitur consistorio publico, scilicet die sancti *Adriani*, inter cætera proposuit pars religionis coram domino Papa & Cardinalibus, quod procuratores archiepiscopi inpetrarunt literas in audientia contra privilegium novum concessum. Insuper quod de novo citari fecerunt procuratores abbatis coram domino *Johanne* monacho presbytero Cardinali ad procedendum super illa nota superius memorata. Tunc respondit dominus Papa, Nos ob reverentiam beati *Augustini* dedimus eis illud privilegium & statum illius monasterii corroboravimus & renovavimus : verumtamen ipsi monachi non sunt contenti finibus suis, & adjecit de causa quæ fuerat in dubio coram Cardinali, alloquens ipsum Cardinalem, dicens sic, *Johannes* fili audis tu istam causam. Qui respondit, Pater sancte, Vocati fuerunt coram me & proposuerunt in scriptis excipiendo quod vos reservastis vestræ audientiæ ; & super hoc petebant procuratores prædicti instanter vestram sanctitatem consuli eo quod vos non agebatis in remotis. Qui respondit, Ego tibi præcipio ne amplius istam causam audias, nos enim illam nulli omnino hominum committimus nec committemus ; sed nos istud negotium cum omnibus sequelis suis volumus terminare : & sub isto modo istam causam sibi secundo reservavit. Consistorio celebrato, venerunt procuratores abbatis nunciantes auditori contradictoriarum quæ dicta fuerant à domino Papa. Qui respondit, Volumus consulere dominum : & quia procuratores archiepiscopi valde fuerant infesti Auditori quod prædictæ literæ transirent, fecit Auditor partes citari. Quibus coram eo in judicio constitutis, post multas allegationes hinc inde factas dixit Auditor. Quia nos non habemus cognoscere de veritate precum, nos istas literas discernimus absolvi, sub ista tamen conditione, Quod si illæ ecclesiæ seu personæ de quibus agitur in prædictis literis pertinent ad ipsum monasterium pleno jure, vel sunt membra ipsius monasterii, vel si sint ecclesiæ vel personæ de quibus omnibus causa pendet coram Papa, literæ non procedant contra abbatem seu aliquas alias personas ipsi monasterio subjectas. Non multum post procurator archiepiscopi habito ingressu ad dominum Papam proposuit coram eo, Quod procurator abbatis inpediebat literas communis justitiæ in audientia quo minus transire possent : & multos alios articulos proposuit coram eo. Papa respondit, Redigas in scriptis ea quæ probare volueris & trades nobis. Et si probaverimus quod verum dixeris, nos acrius procedemus contra prædictos religiosos : si autem probaverimus te falsum dixisse promittimus Deo quod puniemus falsitatem tuam.

Igitur proximo consistorio liberavit procurator archiepiscopi articulos prædictos domino Papæ, qui sic incipiunt, *Gravamina noviter attemptata*. Dictus tamen procurator non artavit se ad probandum articulos in aliquo, nec per publica instrumenta, seu quovis alio juris ordine : sed in fine articulorum quasi concludendo dixit, « Pater sancte, hæc omnia recepi literatorie à domino meo *Cantuariensi* & Priore Capituli ejusdem. Quando vero dicti

Robertus
Archiep.

Edwar. I. dicti articuli liberati fuerunt, petita fuit eorum copia instantanter per procuratorem abbatis. Et incontinenti petendum fuit per eosdem, quod dominus Papa vellet subsequenter audire partem, causam & articulos abbatis. Et respondit, Satis est; & adjecit, Nos ob reverentiam beati *Augustini Anglorum* apostoli statum ipsius ecclesie renovavimus, corroboravimus, & multa addidimus. Verumtamen abbas & ipsi monachi nimis sunt elati, & faciunt multos excessus; & similiter archiepiscopus aliquantulum est elatus, & utinam aliquantulum, quia nimis magnus theologus est, ipse est de Rypariis, bene novimus eum. Et dixit, Consulimus quod utraque pars contenta sit finibus suis, & placeret nobis quod bona pax esset inter eos; quia si contingat nos tangere illas, utraque pars dolebit. Et sic recesserunt a Consistorio illa vice. Quibus articulis archiepiscopi quanquam nobis omnino contrariis a domino Papa conceptis, jussit notam quae alias fuerat *Anagnina* concepta procedere. Quod videns procurator abbatis institit viriliter quatinus habere posset copiam dictae notae, dicens, Se posse proponere & probare per rationes efficaces quod illa nota non posset transire. Quod cum nunciatum fuisset domino Papae, jussit copiam liberari praedicto procuratori. Tamen procurator archiepiscopi constanter egit, quod praedicta nota transiret. Cui tamen responsum fuit, quod dominus intellexit quod pars abbatis haberet plures rationes probabiles & efficaces quare praedicta nota transire non deberet, & ideo voluit adhuc audire partes & dictum negotium ampliori deliberatione tractare.

Et scito quod illa nota quae dicitur fuisse concepta *Anagnina* erat haec: *Habeant praesentationem rectorum & clericorum*, tum & caetera quae sequuntur in bulla declarationis. Contra quam notam procuratores abbatis rationes produxerunt efficaces in forma quae talis est: *Habeant praesentationem &c.* Haec dictio tantum absorberet jus monasterii, quia de jure communi alia competunt patronis quam praesentatio sola, quia abbas & conventus habent custodiam vacantium ecclesiarum de patronatu, & percipiunt medietatem fructuum ipsarum tempore vacationis, & etiam sequestrorum. Item, retinent claves ipsarum ecclesiarum vacantium. Item, pulsantur campanae propter reverentiam ipsius abbatis, quando transit per loca. Et haec competunt & compecerunt ab eo tempore quo memoria non extat, & etiam per compositiones fuerant reservata expresse. Item archiepiscopus habeat spiritualia in eisdem hoc excepto, quod propter privilegia & compositionem interdicere & suspendere non potest, sicut patet per compositiones, quinque ecclesias in compositione nominatas, ut superius in eadem compositione patebat. Nec alias quam eis ex praesenti declaratione: Hoc est limitandum quoad spiritua-lem jurisdictionem, quia temporalem habuerunt & habent in praedictis ab eo tempore quo non extat memoria. permittitur Ex hac concessione nichil permittitur quod jurisdictionem sapiat. Praeterea eadem jura habent in hoc genere apropiatarum ecclesiarum quae habent in illis quae sunt de solo patronatu. Et ideo oportet hoc mutari. Et aliarum quarumcumque ecclesiarum Cantuariensis civitatis & diocesis Si hoc ita generaliter ponatur extendetur ad ecclesias pleno jure eisdem subjectas, & sic inducitur servitus super rem omnino exemptam.

Qualemcumque jurisdictionem habere noscuntur quae sunt ista? verendum est ne ex hiis verbis detur materia in posterum litigiis. In ceteris contentis in eo. Inpropria videntur haec verba, quia de hiis quae declarata sunt nichil in privilegiis continetur, & exceptio non sit nisi de eo de quo est regula.

Robertus
Archiep.

Petitiones procuratoris archiepiscopi subsequenter productae, Quae tales sunt.

Abbas & Conventus monasterii S. *Augustini Cant.* asseruerunt coram vobis, Quod licet monasterium eorum a principio foundationis ipsius cum omnibus membris suis fuisset exemptum per sedem apostolicam a jurisdictione qualibet ordinaria, eis tamen postmodum exactionibus & angustiis fatigatis per nonnullos archiepiscopos *Cantuarienses* super exemptionibus eorundem, quaedam compositiones intervenerint inter partes, ex quibus dicti Abbas & Conventus dicentes plurimum derogari libertatibus eorundem, supplicarunt se reduci ad plenitudinem libertatis exemptionis. Unde vos decrevistis privilegia, libertates, & exemptiones ipsis a dicta sede concessa in suo robore permanere, ac nichilominus ipsos & dictum monasterium cum omnibus membris suis ab omni potestate, jurisdictione, subjectione, & dominio archiepiscopi, & capituli *Cantuarie*, & omnium aliorum absolvistis, exemistis, & perpetuo liberastis, & decrevistis ea omnia totaliter & immediate Romano pontifici subjacere, ita quod nec archiepiscopus nec quavis alia persona ecclesiastica in ipsos jurisdictionem aliquam sibi possent vendicare; crisma autem, oleum sanctum, consecrationes altarium, ordinationes monachorum & clericorum a *Cantuariensi* archiepiscopo susciperent. Mandastisque certis iudicibus ut non permitterent eos contra exemptionem hujusmodi molestari. Postmodum archiepiscopus perpendens quod praedicti iudices excesserant fines mandati, & quod dicti Abbas & Conventus usurpabant sibi jurisdictionem ordinariam, nedum in ecclesiis eis apropiatis & parochianis earum, set etiam in ecclesiis in quibus jus patronatus tantum habebant & parochianis ipsarum, ac impediebant solempnes processiones quae consueverunt fieri a clero & populo ipsarum ecclesiarum ad *Cantuariensem* ecclesiam, procurando eam fieri ad dictum monasterium; & quod in transitu ipsius archiepiscopi per civitatem *Cantuarie* sibi subtrahebant pulsationem campanarum, ad sedem apostolicam appellavit. Igitur nunc petitur pro parte archiepiscopi ut statuatis quod ad ecclesias *Cantuariensis* civitatis & diocesis in quibus dicti abbas & conventus obtinent tantum jus patronatus & futuris temporibus optinebunt, & ad ipsarum ecclesiarum rectores, clericos, & parochianos, non extendatur hujusmodi vestra exemptio; & quod ecclesiae quas habent & habebunt in proprios usus, & rectores, seu vicarii, clerici, vel parochiani earum quoad jurisdictionem spiritua-lem seu etiam temporalem per eandem exemptionem non intelligantur exempti, set illas tantum ecclesias & per exemptionem ipsam censeatis exemptas quae pleno jure ipsi monasterio sunt subjectae; & mandetis quod per eosdem abbatem & conventum, per rectores & alios clericos parochianos praedictarum & aliarum ecclesiarum *Cantuariensis* civitatis & diocesis, in quibus

Edwar. I.
Rex.

ipsi Abbas & Conventus qualemunque habeant jurisdictionem, faciant ipsi archiepiscopo obedientiam & reverentiam debitam in pulsando campanas, in processionibus faciendis, & in omnibus aliis in quibus consueverunt & debent. Et quod omnes processus, sive per prædictos conservatores, vel per eosdem Abbatem & Conventum, aut per præfatum archiepiscopum, vel eorum aliquem, vel quemcunque alium factos occasione præmissorum cassetis & irritetis. Et quia omnes, tam majores quam inferiores avariciæ studuerunt, pecuniæ summo opere obtemperantes, petitiones archiepiscopi iustas, rataeque esse judicantes, rationibus religiosorum contra notam privilegii superius conceptis non obstantibus, dominus papa declaravit in hunc modum.

§. 9. Declaratio privilegii Bonifaciani.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Dudum pro parte dilectorum filiorum Abbatis & Conventus monasterii sancti Augustini Cant. ordinis sancti Benedicti fuit expositum coram nobis, quod licet eorum monasterium à principio foundationis ipsius, seu à tempore cujus memoria non extabat cum omnibus membris suis existentibus ubicunque, fuisset exemptum per specialia privilegia sedis apostolica à jurisdictione qualibet ordinaria, prout evidentius in privilegiis contineri dicebatur eisdem, eis tamen postmodum per nonnullos archiepiscopos Cantuarienses qui pro tempore fuerant, nunc hinc, nunc inde vexationibus & angustiis fatigatis, quædam compositiones super exemptionibus & libertatibus contentis in dictis privilegiis intervenerant inter partes. Verum cum idem Abbas & Conventus assererent per hujusmodi compositiones prædictis eorum privilegiis & libertatibus non modicum derogari, Nos eorum supplicationibus inclinati hujusmodi privilegia, exemptiones & libertates ipsis & dicto monasterio à præfata sede concessa in suo volumus & decrevimus robore permanere; ac nichilominus ipsos Abbatem & Conventum dictumque monasterium cum omnibus membris, ecclesiis, capellis, xenodochiis, hospitalibus, cantariis, necnon castris, villis, maneriis, domibus, grangiis, terris, possessionibus, redditibus, & quibuscunque bonis suis in quibuscunque forent diocesibus constituta, & omnibus personis sui ordinis, & aliis eis subiectis degentibus in eisdem, ab omni potestate, jurisdictione, subiectione atque dominio tam venerabilis fratris nostri archiepiscopi, & dilectorum filiorum capituli Cant. qui tunc erant & qui pro tempore forent, quam quorumlibet archiepiscoporum, episcoporum, capitulorum, praelatorum, & officialium suorum, & aliarum quarumlibet ecclesiasticarum personarum duximus per nostras sub certa forma literas eximenda, & eis super exemptionis nostre privilegio dilectos filios Westmonasterii & de Waltham ac super istis sub certa forma literis conservatores nichilominus deputavimus. Postmodum autem venerabili fratre nostro archiepiscopo Cantuariensi prætendente, quod præfati Westmonasteriensis & de Waltham Abbates in hujusmodi conservationis negotio procedentes fines mandati nostri in hac parte super certis articulis patenter exceßerant, & quod memorati Abbas & Conventus S. Augustini prædictas exemptiones & vires earum contra justitiam

excedentes, jurisdictionem ordinariam nedum in ecclesiis quas ipsi Abbas & Conventus appropriatas sibi esse dicebant, & vicariis, clericis, parochiis, & parochianis earundem ecclesiarum, set etiam in ecclesiis in quibus idem Abbas & Conventus assererent jus patronatus duntaxat habere, ac in rectoribus, clericis, parochiis, & parochianis earundem ecclesiarum sibi temere usurpare, ac jurisdictionem ipsam in civitate ac diocesi Cantuariensi diversis modis exercere. Solennes insuper processiones quæ à clero & populo dictarum ecclesiarum sicut à cæteris clericis & populis dictarum Cantuariensis civitatis & diocesis singulis annis certis diebus ad ecclesiam Christi Cantuariæ publice fieri consueverunt impedire; pulsationem quoque campanarum quæ in transitu ipsius archiepiscopi per prædictas civitatem & diocesim Cantuariæ ob ejus reverentiam & honorem fieri consueverat ab antiquo, subtrahere vel subtrahi facere in ecclesiis prædictis præsumperat, fuerunt tam pro parte memorati archiepiscopi Cantuariensis ecclesiæ, quam sibi adhaerentium & adherere volentium diversæ appellationes ad sedem apostolicam interjectæ. Cumque negotium appellationum hujusmodi pro parte ipsius archiepiscopi per ejus procuratorem præsentem procuratore ipsorum Abbatis & Conventus fuisset propositum coram nobis, nos volentes de ipsius qualitate negotii plenius informari, per viam provisionis & ordinationis negotium ipsum ex officio nostro sub compendio diffinire, procuratoribus ipsis duximus injungendum, ut tam super exemptione prædicta quam super appellationibus memoratis nos de juribus pertinentiarum earundem verbo tenus & in scriptis plenius informarent. Qui pro partibus ipsis super earum juribus nos juxta hujusmodi mandatum nostrum informare curarunt. Nos igitur hujusmodi informatione recepta, volentes super præmissis ipsarum partium cavillationibus obviare, ac amputare litigiorum & iurgiorum affractus & dispendia inter eas, providendo & ordinando declaramus, & declarando decernimus, Quod præfati Abbas & Conventus monasterii S. Augustini Cant. in ecclesiis Cantuariensis civitatis & diocesis in quibus ipsi jus patronatus duntaxat optinent & futuris temporibus obtinebunt, « habeant præsentationem rectorum & clericorum, & alia quæ jura continent patronatus. Archiepiscopus vero Cantuariensis qui nunc est & qui pro tempore fuerit habeat in eisdem ecclesiis institutionem & destitutionem, & tam in eis quam in rectoribus clericis & parochianis ipsarum, « etiam alia spiritualia, prout hinc & inde jura communia permittunt. In ecclesiis quoque ipsarum civitatis & diocesis quas idem Abbas & Conventus in proprios usus habere noscuntur, & quas eis in futurum optinere contigerit, & rectoribus seu vicariis, clericis & parochianis earum, ipsi Abbas & conventus habeant temporalia sua. Idem autem archiepiscopus habeat spiritualia in eisdem, « nec alias quam eis ex præsentis nostre « declaratione permittitur, memorati Abbas & Conventus in prædictis ecclesiis in quibus ipsi, ut dictum est, jus patronatus duntaxat habent vel habebunt, et rectoribus, clericis, et parochianis earum, et in ecclesiis quas in proprios usus obtinent vel optinebunt, aut in rectoribus, seu vicariis, clericis, parochiis, et parochianis earum jurisdictionem sibi vendicent, aut in eos exercere quoquo modo præsumant.

Robertus
Archiep.

Edwar. I. Rex. *sumant. Declaramus insuper quod clausula de personis degentibus in ecclesiis, capellis & ceteris locis eorundem, ad monachos & perpetuo conversos referatur. Insuper autem per rectores & alios clericos, necnon parochianos predictarum, & aliarum quarumcunque ecclesiarum Cantuariensis civitatis & diocesis in quibus ipsi abbas & conventus qualemcunque jurisdictionem habere noscuntur, debitum honorem & reverentiam in pulsando campanas, in processionibus faciendis & in omnibus aliis in quibus consueverunt & debent, volumus & precipimus exhiberi archiepiscopo memorato, debitis & consuetis temporibus atque locis, prefato exemptionis nostre privilegio in ceteris contentis in eo in pleno robore duraturo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre declarationis, constitutionis & precepti infringere, vel ei ausu temerario contraire &c.*

An. Dñi 1303. *supradicto scilicet M.CCC.iiij. die S. Dunstani archiepiscopi, in ecclesia Christi Cant. immediate post factam ibidem processionem, presentibus tunc clericis et laicis in magna multitudine ad eundem diem specialiter vocatis et rogatis. Henricus Prior ecclesie predictae predicavit populo, cujus thema fuit hoc, Fili non dimittas legem matris tue, non transgredieris terminos quos posuerunt patres tui. Declarationem publicavit, notificavit et in lingua materna publice exposuit. Postea vero dominus archiepiscopus, archidiaconus et eorum officiales compellebant omnes parochianos nostros et tenentes ac alios qui nobis medio tempore adhererunt, vilissimas et importabiles poenitencias facere, fustigantes circa ecclesias et per merketas, ac ad deferendum cereos ad feretrum sancti Thome contra voluntatem eorum, videlicet unumquemque secundum facultatem bonorum suorum, pro eo quod medio tempore nobis et nostris fuerant intendentes & obedientes. Igitur ista publicatione facta, omnes & singuli rectores & vicarii qui prius abbati adhererant se a divinis cessabant, festinantes se de quaerendo gratiam & presentiam archiepiscopi. Qui in presentia ipsius constituti, vi & metu ducti fatebantur se ipsos sententia majoris excommunicationis per ipsum & suos Commissarios fuisse innodatos, & petierunt reformationem status sui; Factaque sibi resignatione & cessione beneficiorum suorum & facto juramento de stando mandatis ecclesie, juxta eorum petitionem obtinuerunt. Et sic omnia beneficia absque pastoribus manserunt desolata; & dicti rectores & vicarii irregulares ibidem fuerant pronunciati per archiepiscopum supradictum. Similiter & capellani parochiales & alii annalia celebrantes a divinis cessarunt, gratiam & benevolentiam ejusdem humiliter petentes confitebantur se ipsos sententia excommunicationis fuisse ligatos, petentes reformationem status sui, prestitoque juramento de stando mandatis ecclesie optinuerunt. Et aliqui eorundem pronunciati fuerunt ibidem irregulares, quidam vero postmodum gratiam optinuerunt. Set rector de Broklond & vicarius de Wensire non reputantes se aliqua sententia fuisse ligatos, non statim submiserunt se quia processum archiepiscopi tunc pendente causa in curia Romana indecisa aliquo modo credebant non posse valere. Rector ecclesie de Fritindenne volens ab animarum cura exonerari, pure, sponte & absolute in manus domini abbatis in ho-*

spicio suo apud **Soutwerk** resignavit.

Robertus
Archiep.

Visis istis doloribus, gravaminibus & angustiis, rectoribus vicariis capellanis parochialibus & annalia celebrantibus, nec non tenentibus parochianis & aliis ante Declarationem abbati adherentibus per archiepiscopum, archidiaconum, Commissarios & alios ministros eorundem illatis, & qualiter graviora in posterum comminantur inferre, predicti abbas & conventus miserunt ad eum dominum **Johannem Tavy** militem, duos monachos cum aliis, tunc apud **Colecestriam** existentem. Et post salutationem sibi factam, idem dominus **Johannes** dixit archiepiscopo qualiter solebat esse amicus ecclesie sancti **Augustini**, & rogavit eum ex parte abbatis & conventus, quod illam suam amicitiam antiquam veller continuare in futurum, et quod placeret ei aliquam bonam viam ordinare quod pax & concordia esset de cetero inter ipsum & abbatem, et quod placeret sibi nulla gravamina inferre clericis vel laicis adherentibus predictis abbati & conventui ante publicationem Declarationis antedictae pro dissensionibus, discordiis & contentionibus inter ipsos prius habitis. Cui respondit archiepiscopus, Quod caritatem habuit essentialem, set eam in effectum ostendere non poterat, quia gravatus fuit per eos sumptibus, expensis & laboribus. Et quando super hiis competens emenda sibi per eosdem fuerit facta, tunc foret amicus sicut solebat esse.

Paucis vero diebus transactis, abbas accessit ad eum apud **Donemow**; & cum rogasset eum ut omnem indignationem ab eis placeret amovere, & multa alia pro pace & benevolentia sua captanda sibi proferret; archiepiscopus respondit, Quod super hiis nondum se deliberaverat. Et cum idem abbas ab ipso parumper declinasset, & quasi ad propria licentiatu divertere incepisset, & postea confestim rediret ob ipsius reverentiam, petebat ab eo ut sibi benedictionem impenderet. Qui dixit, Quod hoc tunc non faceret quia non erat in statu benedictionem recipiendi cum esset excommunicatus. Et abbas respondit; quod hoc non credebat. Et sic ab eodem archiepiscopo cum omnibus suis ad propria declinavit.

S. 10. De pacis tractatu inter archiepiscopum & nos.

Anno Domini supradicto ad tractatum pacis efficacius prosequendum, ad instantiam domini abbatis nobiles viri domini, **Amerycus de Valencia** Comes de **Wenebrik**, **Ricardus de Ingkpenne**, **H. de Apolderfeld**, & **Johannes Tavy** milites, magistri **Henricus de Normod**, & **Jacobus Synobaldi** de Florencia clerici, fratres **Ricardus de Cant.** & **Radulphus de Gatemych** monachi accesserunt apud **Lambeth** ad archiepiscopum; & cum idem archiepiscopus & comes predictus simul sedentes circa solis occasum et in secretis, de forma pacis inter ipsum et abbatem tractassent, archiepiscopus alta voce respondit. Quod propter diversas occupationes post horam prandii emergentes officium quod sibi incumberebat non dixerat, & propter hoc in crastinum eos ut decuit veller benigne audire. In crastino vero cum idem domini redirent, dominus **Henricus de Apolderfeld** tradidit ei cedulam, Cujus forma talis est.

Sire, nous sumes a vous venus a la requeste del abbe

Edward. I. abbe & du covent de seint Austin de Canterbirs qe
Rex. nous ont pris & requis que nous vous vossissomes
dire acune choses que touchent & vos & eaus de
conthes & debaiths que sont moiez entre vous a da-
mage de montz genz que coupe nen ont. E pur se
fire qil entendent & que vous lavez si entenduz qil
plest a nostre seignour le apostaille que bone pes e
tretis de accord se seit entre vous et le abbe e co-
vent avandiz, voillantz humblement tant que en
eus est acompli le volunte de nostre seignour le apo-
staille, nous ont si envoies a saver sil vous plect de
aver tretis de acord de ces contekes & debatz per-
antre vous, e sil vous plect il ferront prestz en ceo
qe leur touche, issi qe en eus ne serra treuve nulle de-
faute ne desmesur qe covenable pes e accord ne se
face, e qe nous lur feyssuoms a saver de ceste chose
vostre volunte.

Tunc dictus dominus Comes & alii secum existen-
tes archiepiscopum humiliter requisierunt, quod
vellet habere tractatum de bona & firma pace. Qui
respondit quod hoc utile esset, & talis tractatus
bene sibi placeret. Et dixit quod voluntas sua fuit,
& etiam ratio & æquitas hoc prætendunt, quod
prædicti abbas & conventus facerent sibi emendam
supra infra scriptis gravaminibus; & aliter non potuit
ostendere versus eos aliqua signa amicitie vel pacis.
Quæ sunt hæc.

In primis religiosi de sancto *Augustino* ecclesias
parochiales *Cantuariensis* civitatis et diocesis, nedum
quas sibi prætendunt fuisse & esse appropriatas, ve-
rum etiam ecclesias in quibus jus patronatus dum-
taxat habere se asserunt, earumque rectores, clericos,
ministros & populum ab obedientia debita archi-
episcopo, quoad omnem jurisdictionem ordinariam,
nisi sunt totis viribus contra justiciam subtrahere,
jus & possessiones archiepiscopi & ecclesie suæ in-
juste perturbando.

Item inhibuerunt tam clero quam populo dicta-
rum ecclesiarum nedum eidem archiepiscopo vel
ministris suis obediant in aliquo vel intendant.

Item ne fierent in ecclesia *Cantuarie* processiones
pentecostes, quæ à clero & populo dictarum eccle-
siarum retroactis temporibus consueverunt; proces-
sionem eandem necnon oblationes procurarunt fieri
ad suum monasterium, ubi nunquam fieri consu-
euerunt.

Item in eisdem ecclesiis inhibuerunt campanas
pulsari in transitu ejusdem archiepiscopi et ostia di-
ctarum ecclesiarum ignominiose claudi fecerunt, ho-
norem & subjectionem nequiter subtrahendo.

Item licet nullo modo liqueat eisdem religiosi ali-
qualem jurisdictionem aliquammodo competere in per-
sonis aliquibus dictæ diocesis, idem tamen religiosi
jurisdictionem ordinariam sibi vendicabant et usur-
pabant in ecclesiis prædictis earumque parochianis,
constituerunt et præfecerunt officiales, decanos ru-
rales, ceterosque ministros ad exercitium hujusmodi
jurisdictionis adulterinæ.

Item compulerunt rectores, vicarios & presbyte-
ros dictarum ecclesiarum ipsis religiosi tanquam
Ordinariis præstare obedientie juramentum, juris-
dictionem archiepiscopi minus provide perturbando.

Item rectores & vicarios, quorum institutio ad ar-
chiepiscopum solebat pertinere, & ad quas vacantes
ecclesias solebant dicto archiepiscopo personæ idoneæ
præsentari, idem religiosi instituere & destituere in
eisdem temere præsumserunt.

Item in ecclesia de *Faversham* sibi appropriata *Robertus*
per sanguinis effusionem polluta dicti religiosi cele-
brabant et fecerunt celebrari divina & alia sacra-
menta et sacramentalia in eadem ministrari, ac
mortuos in cimiterio ibidem ante reconciliationem
sepeliri. *Archiep.*

Item *Petrus* dictæ ecclesie vicarium eadem vi-
caria privarunt & privatum esse publice nunciarunt,
ipsum à domibus dictæ vicariæ sententialiter amo-
ventes.

Item in quibusdam aliis ecclesiis sibi appropriatis
& etiam sui patronatus nostra auctoritate ecclesi-
astico subpositis interdicto, per monachos suos &
alios presbyteros auctoritate nostra majori ex-
communicatione innodatos fecerunt divina celebrari,
& in eis sacramenta & sacramentalia per eosdem
presbyteros sic excommunicatos, parochianos etiam
abhorrentes ipsorum excommunicatorum missas au-
dire vel sacramenta ab eis recipere excommunicari
fecerunt de facto & excommunicatos publice nun-
ciari.

Igitur non post multos dies venit abbas ad epi-
scopum *Dunelmensem* qui tunc apud *Wynham*
hospitatus fuit, qui & erat huic ecclesie amicus fi-
dissimus. Iste episcopus ibidem exposuit abbati,
quod archiepiscopus fuit multum offensus, & quod
ipse replicaverat gravamina sibi illata per ipsum ab-
batem & suos. Et abbas episcopo respondit, Quod
non videbatur rationabile quod in aliquo offende-
retur, quia ipse persecutus fuerat jus suum & cau-
sam suam sicut tenebatur pro defensione juris mo-
nasterii sui, Verumtamen multum affectabat habere
pacem cum ipso & suam bonam voluntatem. Pro-
pter hoc cito post misit sibi per solempnes nuncios
quosdam articulos, ut si placeret sibi eosdem conce-
dere libenter sibi de suo serviret.

Articuli per Abbatem.

In primis supplicavit abbas et conventus, quod
placeret domino archiepiscopo quoad ecclesias eis
appropriatas, sic testificari & ratificare statum eo-
rundem, quod non possint in posterum super eisdem
inquietari, quamquam super prædictis habeant
sufficientem titulum per sedem apostolicam.

Item quod velit informari super privilegiis quæ
habent de suis familiaribus clericis & laicis, & il-
lum statum acceptare; ita quod de cætero lis sive
contentio minime oriatur.

Item quod jus præsentandi sit eis salvum in ec-
clesiis nunc de jure vacantibus.

Item quod possent pacifice habere custodiam &
fructus colligere ecclesiarum sui patronatus per mor-
tem vel alio modo debito vacantium.

Item quod antiqua consuetudo quæ dicitur *Wils-
lage* esset usitata ubicunque & quandocumque ne-
cessitas postulaverit.

Item pro pace fovenda quod illa quæ in posterum
forent dubia hinc inde possent examinari, declarari et
certificari per commune consilium utriusque partis
amicabiliter absque aliqua lite bona fide, ita quod
jus utriusque partis hinc inde semper fervetur.

Responsio Archiepiscopi ad Articulos.

Ad primum articulum de ratificatione ecclesia-
rum illis appropriatarum respondetur per archiepi-
scopum,

Edwar. I. scorum, quod visis appropriationibus ecclesiarum suarum paratus erit facere eis quod secundum Deum & bonam conscientiam facere potest, quantum ad hoc.

Ad secundum articulum de privilegiis quantum ad familiares clericos et laicos respondetur sic. Quod videtur eidem, quod Declaratio domini papæ expedit quod in isto articulo petitur.

Ad tertium articulum de præsentatione salvanda in ecclesiis suis rationabiliter vacantibus respondetur, quod super hiis pendet consultatio domini papæ.

Ad quartum articulum de custodiis ecclesiarum tempore vacationis ipsarum, et pro receptione fructuum earundem durante vacatione. Quoad primam istius articuli respondetur, Quod declaratio domini papæ ipsam primam partem expedit. Quantum ad secundam scilicet de receptione fructuum respondetur, Quod illud tangit archidiaconum de quo respondere non potest.

Ad quintum videlicet de coercione malefactorum ipsorum respondetur, Quod paratus erit facere id quod licite potest & de jure.

Ad sextum articulum petitur quid intelligitur per hanc dictionem *Wilage*. « Dicunt quod quidam « usus vel consuetudo qui *Wilage* in partibus *Kantiae* vulgariter appellatur sic se habere consuevit, « Quod cum contentio vel controversia aliqua sub- « orta fuerit inter aliquos super finibus seu limiti- « bus, debent seneschalli seu ballivi partium vel « aliarum personarum fide dignarum ad hoc per partes specia- « liter deputaræ, in loco de quo est contentio conve- « nire, remque oculis subicere, informationeque per « viros vicinos fide dignos habita, absque strepitu « judiciali & figura iudicii mox totam dirimere « questionem.

Ad istum articulum respondit, quod vellet facere per consilium suum & non aliter.

Ad ultimum articulum de rebus dubitabilibus examinandis & discutiendis per consilium utriusque partis, respondetur, Quod in hiis in quibus probabilis dubietas emerferit intendit in eventum providere quod conveniens fuerit et oportunum. Verumtamen pacis et concordie fervidi zelatores eundem archiepiscopum ut à vexationibus clericis et laicis abbatibus ut prædictum est inhumaniter illatis, et ab actione de demandis per prædictos abbatem et conventum ut prætendit pro gravaminibus sibi factis una cum confirmatione status eorundem cum stabilitate pacis perpetuæ rogantes sedulo, ipsorum interventu placuit eidem archiepiscopo ipsis religiosis pro pacis tranquillitate querenda et imperpetuum auctore Domino confovenda concedere infra scripta.

Concessiones archiepiscopi.

In primis concedit idem archiepiscopus pro se et successoribus suis, quod electis in abbates sancti *Augustini* in monasterio eorundem cum ad hoc fuerit requisitus per archiepiscopum inpendatur munus benedictionis sine exactione professionis ejusdem abbatis, quam solebant recipere sui prædecessores.

Item quod cum veniens ad dictum monasterium pro electo benedicendo cum processione & pulsatione receptus fuerit à conventu, nil juris ea vice vel alia infra septa dicti monasterii vendicabit, per quod possit ipsorum religiosorum privilegiis in aliquo derogari.

Item quod electus sic benedictus Mitram gerat & abbatis insignia consueta. Robertus Archiep.

Item quod clerici sive servientes capitales in maneriis ipsorum religiosorum cum sint de familia abbatis, si aliquando fecisse dicantur aliquid quod excommunicationem inducat majorem vel minorem, ante discussionem facti, nisi forte factum esset notorium, vel antequam confessi convicti vel in opere deprehensi aut contumaces post legitimam citationem, extra septa ipsius monasterii sibi factam, per archiepiscopum vel suos ministros non excommunicabuntur nec suspendentur, nec excommunicati vel suspensi denunciabuntur nominatim, dum tamen abbas vel hic qui pro tempore prærit monasterio, extra septa taliter delinquentem & ad ipsum monasterium confugientem, coram dictis Ordinariis compulerit stare juri, vel ipsum expulerit de abbacia.

Item quod omnis jurisdictio & coercio ordinaria infra monasterii septa cesset.

Item cum personam vel vicarium in ecclesiis dictorum religiosorum mori contigerit vel aliter cedere, liceat ipsis religiosis habere retentionem clavium penes se vacationis tempore, donec ad præsentationem eorum alius instituatur in eisdem, salvo jure archidiaconi *Cantuarie* qui pro tempore fuerit quoad jurisditionem suam medio tempore in eisdem ecclesiis exercendam, & quoad medietatem fructuum & sequestrorum interim perceptorum, ita quod claves ei qui vice archidiaconi præsentatos inducet in corporalem possessionem, à dictis religiosis tradantur.

Item concedit quod eorum ecclesiarum scilicet de *Wentree*, de *Portbourn*, de *Chistelest*, de *Fabirham*, & de *Wodelston*, cum suis capellis liberae sint ab omni suspensione & interdicto Ordinariorum imperpetuum; Salva tamen Ordinariorum jurisditione in clero & populo earundem.

Item quod dictas quinque ecclesias non obstantibus dictis contentionibus & litibus eisdem religiosis confirmabit salvis vicariis earundem.

Item quod fiat pulsatio campanarum in ecclesiis ipsorum contra abbatem secundum quod fieri consuevit.

Item archiepiscopus Anacritas non faciet de cætero in ecclesiis dictorum religiosorum nisi de consensu abbatis memorati.

Postremo protestatur archiepiscopus quod nondum ad tractatum pacis est paratus, licet sapientissimi religiosi ut videtur aliud facere non intendunt; set ipsius pacis dulcorem gustare deproperans, ipsam bonis condicionibus & honestis quantum poterit per se & suos satagit procurare, & sub tali pacis dissimulatione nec oblata pro pacis tranquillitate ex parte abbatis vellet admittere, vel super concessione sua eos permetteret aliquammodo deliberare. Set quod superius concessit & admisit, velut improbus & contentionum amator subdole denegavit; unde & ad lites & jurgia ad tempus convolarunt. Inprobitatem cujus negationis monachi *Cantuarie* suscitaverunt.

S. I. I. De creatione & fine papæ Bonifacii.

A Nno Domini M. CCC. iv. *Bonifacius* papa An. Dñi viij. extinctus est. Et quia iste *Bonifacius* magnis thesauris ab ista ecclesia exhaustis eandem quam lucide privilegiavit, per partem adversam amplioribus sibi in pensis concessum privilegium irritavit, &

Edmar. I. Rex. & quasi ad perpetuam enervationem hujus monasterii perpetualiter revocavit. Et quia experientia sæpius approbata instruimur, quod turbantes & indebite naviculam *Petri* fluctibus agitantes ad felicem finem minime pervenire probantur, modum suæ papalis creationis pariter & finitionis, licet nichil nobis pertinere noscatur, dignum duxi memorie commendare.

An. Dñi 1294. Anno igitur Domini millesimo xc. iv. volens *Benedictus*, qui postea *Bonifacius*, ad pontificatum *Romanorum* aspirare, dominum *Celestinum* tunc Papam cum quibusdam Cardinalibus suis fautoribus eum quasi cotidie decipiebat, & quia vir simplex fuit, inter fratres suos Cardinales quasi in obprobrium factus est, pluresque literæ albæ sigillo suo ipso inconscio sigillatæ sine scriptura inventæ fuerunt ad enervationem status sui conceptæ & fabricatæ: unde idem papa majus periculum declinando considerans ipsum esse insufficientem ad onus illud, tum ratione inscientiæ tum quia senex & impotens corpore, & quia in illo statu sine periculo sui stare non posset, die sanctæ *Lucie* virginis resignavit papatui, oneri & honori. Et in crastino sancti *Thome* martyris *Benedictus* superius nominatus exemplum sumens *Juliani*, in summum pontificem consecratus est, & vocatus *Bonifacius* viij. Anno igitur superius nominato scilicet M. CCC. iv. idem *Bonifacius* dum mundi hujus gloriam thesauris innumerabilibus sollicitè & cautulose acquisitis æstuarer, in solo patrio in manibus inimicorum suorum dominorum *Jacobi* & *Petri de Columpna* Cardinalium quos à Cardinalatu & ab urbe una cum nepotibus suis violenter ejecerat, eorumque palacia solo tenus everteret loca sale conspergendo ut quasi terram omnino faceret inutilem, tandem miserabiliter ab omni prorsus auro & argento ac universis quæ preciosa penes eum fuerunt inventa spoliatus est, quia abundanter thesaurizavit & ignoravit cui congregavit ea. Ipsi vero *Petrus* & *Jacobus* papam secum triduo detinentes, ut papatui cederet pluries hortati sunt. Illo vero in papatu vivere & mori affirmante, asinina pelle recenter excoriata eum induerunt, carcerali custodia eum per triduum coartantes. Non multum post dolore cordis absortus xij. die mensis Octobris anno sui pontificatus nono diem cum luctu clausit extremum, dignam pro meritis subiturus terminationem. Unde prophetia ejusdem;

*Vulpes intravit, tanquam leo pontificavit,
Exiit utque canis, de divite factus inanis.
Cui successit Benedictus papa xj.*

§. 12. Johannes Pontoise episcopus Wintoniensis obiit.

Eodem anno die sanctæ *Lucie* virginis obiit magister *Johannes Pontoise* episcopus *Wintoniensis* vir prudens in consilio, scientia clarus & per omnia bene dispositus. Iste abbas & conventus hujus loci præsto fuit ad præsidia amicusque constantissimus et adjutor quoad vixit validissimus. Hic non consentit actibus & voluntati eorum qui archiepiscopo *Roberto* ut supradictum est ad exinanitionem privilegii concessi et status *Augustinensis* cœnobii marcam de taxa suorum bonorum contribui sunt. Set à tyrannide & jurisdictione ejusdem pro se & omni clero suo & populo per sedem apostolicam ad vitam ex-

emptus est. Hic autem pro defendendo jure hujus monasterii in causis inter archiepiscopum & nos superius motis, & ad promovendum hujusmodi negotia ne in illa tribulatione succumbat vel deficiat, de sua mera voluntate quinque millia librarum per diversas tamen obligationes inter partes accommodavit. Tandem eodem venerabili pontifice ad exitum suæ vitæ tendente, accessit ad eum dominus *Thomas* abbas sancti *Augustini*, rogans obnixè ut ecclesiæ suæ adhuc in misericordia habere dignaretur, & ut de prætaxata summa sibi per eisdem debita viam bonam vellet disponere & ordinare gratiosam. Qui statim præcepit sibi afferri omnes contractus & obligatoria istud monasterium quacunque de causa concernentia, & præsentè abbate fregit universa, omnem actionem eorundem condonando, & præter hoc C. li. in testamento suo nobis largitus est. Cujus testamenti summa ad x. mille marcas extendebatur. Executores testamenti supradicti, episcopi *Saresbiriensis* & *Wygorniensis*, dominus *Hugo de Spenser*, cum aliis xv. Morte istius consilio regis denunciata non multum post idem rex mandavit breve suum abbati in hæc verba.

EDWARDVS Dei gratia &c. Quia bone memoria *Johannes* nuper *Wintoniensis* episcopus nobis ad scaccarium nostrum in diversis debitis die quo obiit tenebatur, & ex parte executorum ejusdem nobis est ostensum, quod iv. cista qua fuerunt præfati Episcopi sigillis executorum signata in custodia vestra existunt, in quibus jocalia & alia diversa continentur, de quibus idem executores nobis satisfacere possunt de debitis supradictis, vobis mandamus quod cistas prædictas habeatis ad scaccarium prædictum in crastino sancti Michaelis &c.

Cujus mandati prætextu abbas prædictas cistas misit. Quibus apertis, inventa fuerunt vasa argentea & diversa jocalia set nulla moneta. Et sic idem abbas versus executores quoad cistas prædictas recessit quietus, nec rex nec executores episcopi prædicti abbatem de aliqua summa denariorum inquirerunt, quia omnia obligatoria sigillis partium signata inventa fuerunt confracta. Pro illius magnificis beneficiis concessum est ab eodem abbate & toto conventu ut anniversarium suum fiat principale in perpetuum; et pro anima illius ordinatum est distribuere annuatim ad opus pauperum per manus thesaurarii xx. s. & ad solamen conventus per manus sacristæ tantum; & proveniunt de marisco de *Stenore*.

§. 13. Archiepiscopus *Rob.* accusatur super prodicione Regis.

ANno Domini millesimo CCC. quinto, cum supradictus archiepiscopus *Robertus* super multis articulis, & præcipue super prodicione quam cum quibusdam Comitibus proceribusque multis pactus erat in dolo ut regem à regni solio deicerent, et filium ejus *Edwardum* in trono subrogarent & patrem perpetuo carceri manciparent, à rege calumpniaretur, & objecta non posset justiciare, timore vehementi perterritus ad pedes regis pronus cadens in terram ut ejus mereretur assequi clementiam, sese per singula flens & ejulans regis subdidit voluntati. Sic ergo humiliatus est ille Deo odibilis & superbus qui per totum *Anglorum* orbem oris sui flatu more meretricio & sacerdotium deturpavit & clerum, & in

Robertus
Archiep.

An. Dñi
1305.

Edwar. I. in populo tirannidem exercuit inauditam, & qui re-
Rex. gem dominum suum literatorie ei scribens nominare
 reuult superbiendo; nunc autem humiliatus & re-
 gem & dominum suum fatetur & nominat, obediens
 factus inuitus ei devocius seruiendo.

Eodem anno dominus papa prædictum archiepi-
 scopum super excessibus accusatum multimodis in
 pleno Consistorio usque tercio ore tenus vocavit,
 vocatumque publice in palacio & foro solempniter
 sub voce præconia & tuba proclamante à tempora-
 libus & spiritualibus usque se suo repræsentaret
 aspectui suspensum esse promulgavit, omnibusque et
 singulis de archiepiscopo conqueri volentibus justi-
 tiam facere repromisit. Cumque archiepiscopus se
 citandum conspiceret, regem adiit transfretandi li-
 centiam petiturus. Cujus adventum cum rex cognov-
 isset, thalami sui ostia omnibus intrare volentibus
 patere iussit, ut sermo quem adversus eum habiturus
 esset circumstantes non lateret. Quem hiis ver-
 bis rex sic alloquitur.

« Licentiam transfretandi quam à nobis postu-
 « lare venisti libenter tibi concedimus, revertendi
 « autem tibi licentiam nullam permittimus sive da-
 « mus, memores doli & fraudis ac prodicionis quas
 « in parlamento *Lincolniæ* cum Baronibus nostris
 « in regiam machinatus es majestatem, cuius rei
 « litera signo tuo sigillata testis est et testimonium
 « perhibet contra te evidenter, set propter amorem
 « beati *Thome* & ecclesiæ cui præses reverentiam &
 « honorem, vindictam hucusque distulimus, refer-
 « vantes eam papæ qui nostras in te injurias ulcisce-
 « tur, & prout meruisti retribuet tibi, utpote credi-
 « mus & speramus. A protectione vero nostra quam
 « ipse requiris te prorsus excludimus, tibi omnem
 « gratiam negantes & misericordiam quia vero sem-
 « per immisericors fuisti, & iccirco misericordiam
 « consequi non mereris.

Demum vero cum per summi pontificis nuncios
 à spiritualibus & temporalibus suspensus ac etiam
 peremptorie citatus continuo transfretavit, qui digni-
 tatis suæ statum animo revolvens & tanquam exilio
 proscriptus de reditu suo prorsus desperans, flere cœ-
 pit ultra modum mœsticia plenus et dolore. Infelix
 homo ille qui superbe jactando sæpe dicebat, Homi-
 nem sub cœlo non timeo, nunc autem mendax factus
 & papam timet & regem, sua verens amittere aut
 sibi pejora pro suis demeritis evenire. Cumque se
 summi pontificis repræsentaret obtutibus, ab ipso
 velut à vehementer indignante & irato continuo
 repulsus est, nullamque pene per annum ad papam
 ingrediendi aut cum eo loquendi habere potuit fa-
 cultatem, papa vero per annum illum permissu re-
 gis & spiritualia & temporalia universa per quen-
 dam *Vasconem* ad usus proprios applicavit. Hæc au-
 tem scripta sunt ut credatis quia pater *Augustinus*
 habet potestatem in terra puniendi peccata & suos
 indebite gravantes vindictam inferendi, & ut cre-
 dentes ipsum & suos honoretis in nomine ejus.

§. 14. Eboracensis archiepiscopus hospitatus est
 in monasterio S. Augustini.

Eodem anno archiepiscopus *Eboracensis* rogatus
 ab abbate ad convivandum secum, facta
 tamen litera quod non in præjudicium domus veni-
 ret per crucis erectionem, quæ talis.

UNIVERSIS Christi fidelibus &c. Wil-

lielmus permissione &c. Noverit universitas vestra Robertus
 quod nos in crastino sancti Benedicti anno Domini Archiep:
*M. CCC. quinto, ex rogatu domini Thomæ Dei gra-
 tia abbatis monasterii S. Augustini Cant. ad Ro-
 manam ecclesiam nullo medio pertinentis, ad mona-
 sterium prædictum causa hospitandi cruce pravia
 hospites & ibidem pernoctantes, confitemur &
 recognoscimus de plano, quod per nostrum ingres-
 sum vel moram seu crucis nostre delationem non
 intendimus nec volumus privilegiis, immunitati-
 bus aut juribus ipsius abbatis & conventus mona-
 sterii prædicti nunc vel in posterum in aliquo dero-
 gare, nec etiam nobis vel successoribus nostris ali-
 quid possemus jurisdictionis aut juris acquirere
 per quod eis posset in futurum præjudicium ge-
 nerari.*

§. 15. Abbas non debet talliari cum civibus Cant.

Anno Domini millesimo CCC. vj. dominus Ro-
 gerus de Hirham Baro de Scaccario, dominus
Walterus de Glocestr. Eschaetor in comitatu Cantie
 ad opus domini regis talliandum assignati tenemen-
 ta abbatis S. Augustini in Civitate Cantuarie tal-
 liaverunt. Propter quod dominus Thomas abbas
 perquisivit brevem subsequens.

REX Thesaurario & Baronibus suis de Scac-
 cario salutem. Quia ex parte dilecti nobis in Chri-
 sto abbatis S. Augustini nobis datur intelligi, quod
 prædecessores ipsius abbatis ratione tenementorum
 suorum in civitate Cantuarie in tallagiis per pro-
 genitores nostros quondam reges Angliæ, in civitati-
 bus, burgis et dominicis suis assessis non consueverunt
 talliari temporibus retroactis, vobis mandamus, quod
 scrutatis rotulis scaccarii prædicti de tallagiis tem-
 poribus progenitorum nostrorum in civitatibus, bur-
 gis et dominicis suis assessis, si inveneritis quod præ-
 decessores prædicti abbatis ratione tenementorum
 suorum in eadem civitate non fuerunt talliati, tunc
 levationi tallagii super ipsum abbatem ratione tenementorum
 suorum in eadem civitate supersedeatis, &
 ipsum inde prout justum fuerit quietum esse faciatis.
 Istud breve est in filaciis Marefcalli.

§. 16. Compositio cum abbate de Fabersham
 de decimis suis.

Anno Domini M. CCC. vij. pro pacis tran-
 quillitate edita fuit quædam compositio inter
 abbatem sancti Augustini & abbatem de Faber-
 sham formam continens infra scriptam.

« Pateat universis per præsentem, quod die lunæ
 « proximo ante festum sancti Petri in cathedra su-
 « per quibusdam altercationibus ortis inter religio-
 « sos viros, abbatem & conventum monasterii sancti
 « Augustini Cant. ex parte una, & abbatem &
 « conventum monasterii sancti Salvatoris de Fa-
 « bersham ex parte altera, inter partes prædictas
 « in forma quæ sequitur convenit, videlicet quod
 « prædicti abbas & conventus sancti Augustini &
 « eorum successores habeant & percipiant de ma-
 « nerio dictorum abbatis & conventus de Faber-
 « sham, cum pertinentiis in Fabersham vj. marcas
 « annui redditus ad iiij. anni terminos principales
 « in thesauraria sancti Augustini Cantuarie singulis
 « annis persolvendas, videlicet ad festa Michaelis

Edward II. « natalis domini Paschæ, & sancti *Iohannis Baptiste*
Rex. « per æquales porciones. Et quod habeant duas
 « vaccas pascentes cum vaccis suis apud *Faverham*
 « à festo apostolorum *Philippi & Iacobi* usque ad
 « festum sancti *Petri* ad vincula sub custodia dicto-
 « rum abbatis & conventus de *Faverham*, in sua
 « pastura horis debitis & consuetis. Et vij. bovectas
 « cum bovectis suis apud le *Blean* per tempus præ-
 « dictum. Et vj. porcos tempore pannagii cum
 « porcis suis in pannagio ipsorum abbatis & con-
 « ventus de *Faverham* quolibet anno, & sub cu-
 « stodia prædicta. Et percipient vij. carectas ad
 « duos equos bulch. Fagatorum in bosco suo apud
 « le *Blean* per visum alicujus ministri eorundem ab-
 « batis & conventus de *Faverham*, si interesse vo-
 « luerit quolibet anno inter festum sancti *Martini*
 « hiemale & natalis Domini. Quæ omnia & singula
 « supradicta dicti abbas & conventus de *Faver-*
 « *ham* recognoverunt quod abbas & conventus
 « sancti *Augustini Cantuarie* & prædecessores sui
 « hucusque semper integre habuerunt, & annuatim
 « perceperunt in forma præmissa virtute cartæ ce-
 « lebris memoriæ *W.* conquestoris quondam regis
 « *Anglie* quam inspexerunt, & ea habere & perci-
 « pere debent & consueverunt, & ipsorum diutinam
 « & pacificam possessionem acceptantes, dicti abbas
 « et conventus de *Faverham*, pro se & successoribus
 « suis, dictis abbati et conventui sancti *Augu-*
 « *stini* et suis successoribus in perpetuum ratifica-
 « runt, & tenore præsentium confirmarunt. Remi-
 « serunt etiam dicti abbas et conventus de *Faver-*
 « *ham*, pro se et successoribus suis, dictis abbati et
 « conventui et successoribus suis totum jus et clame-
 « um si quod habuerunt vel ullo tempore habere po-
 « tuerunt in futurum in advocatione ecclesiæ paro-
 « chialis de *Faverham* cum pertinentiis suis, præ-
 « fatis religiosis sancti *Augustini Cantuarie* cano-
 « nice appropriatæ, ita quod nichil juris aut pos-
 « sessionis inde clamare poterunt in futurum. Et præ-
 « dicti abbas et conventus sancti *Augustini Cantu-*
 « *arie* pro se et monasterio suo in perpetuum remi-
 « serunt, et quietum clamaverunt dictis abbati et
 « conventui de *Faverham* et successoribus suis in-
 « perpetuum totum jus quod habuerunt, habent, et
 « habere poterunt in decimis provenientibus de
 « *Melesfeld* et *Suthfeld*, et quibusdam campis ex
 « dudum apud *Lamberstonde* assertatis, videlicet
 « *Castrete*, *Wetere*, *Wuchefeld*, et le
 « *Coumbe*, quamdiu prædictas terras propriis mani-
 « bus et sumptibus excolunt. Item quod dicti abbas
 « et conventus sancti *Augustini Cant.* vel sui suc-
 « cessores aliquid juris vel possessionis exinde cla-
 « mare non poterunt aliquo modo in futurum salvo
 « dictis abbati et conventui sancti *Augustini* et eo-
 « rum successoribus decimis provenientibus de una
 « acra et dimidia in campo de *Wellsfeld*, et una acra
 « in *Suthfeld* quas dicti abbas et conventus de *Fa-*
 « *verham* adquisierunt et de terris de novo exco-
 « lendis, assertatis et assertandis, perquisitis et per
 « ipsos in posterum adquirendis, ita quod eorum
 « privilegiis si quæ habent in præsentem in aliquo mi-
 « nime derogetur. In cuius rei, &c.

Eodem anno nonas Julii obiit rex *Edwardus* fi-
 lius regis *Henrici* apud *Barlel* in *Scocia*. Cui suc-
 cessit in regnum *Edwardus* filius ejus, et in festo
 sancti *Matthæi* apud *Westmonasterium* ab episcopis
Wyntonien, *Cicestren* et *Salesberien*, archiepiscopo

Roberto adhuc in *Romana* curia agente et eisdem
 vices suas committente, coronatus est.

Robertus
Archiep.

Iste dominus *Thomas* abbas unanimi fratrum
 consensu instituit, ut singulis annis in perpetuum in
 principio Quadragesimæ die qua librarium deferretur
 in capitulum, vivorum animæ commendantur & ab-
 solvantur animæ defunctorum per quos librarium
 hujus ecclesiæ fuerit aliquo modo emendatum, & quod
 pro vivis quam citius commode fieri poterit una
 missa de Spiritu sancto celebretur solemniter in
 conventu & alia pro defunctis cum oratione, *Incli-*
na, & aliis quæ sequuntur.

Circa hæc tempora quidam *Aymericus* nomine,
 magister fratrum prædicatorum in *Anglia* recepit
 abbatem & totum conventum ad fraternitatis suf-
 fragia in tali forma.

Religiosis Christi famulis Domino Thomæ abba-
ti ecclesiæ sancti Augustini Cant. ceterisque fratri-
bus ejusdem conventus frater Aymericus fratrum
ordinis prædicatorum &c. ideoque devotionis vestre
merito qua ordini nostro specialis caritatis affectu
jungimini sollerti consideratione pensato, vobis om-
nium missarum, orationum, predicationum, jejunio-
rum, abstinentiarum, vigiliarum, laborum, cetero-
rumque bonorum qua per fratres ordinis nostri per
mundum dominus fieri dederit universum partici-
pationem concedo tenore præsentium specialem in vi-
ta pariter & in morte, ut multiplici suffragiorum
præsidio & hic à malo protegi, & in futuro merea-
mini in aterna tabernacula feliciter introduci.
Volo insuper & ordino, ut post decessus vestros ani-
ma vestra in nostro generali capitulo devote & spe-
cialiter recommendentur, & injungantur pro vobis
missarum & orationum suffragia sicuti pro fratri-
bus & familiaribus nostri ordinis defunctis fieri
consuevit.

Item statutum est ab eodem abbate, ut singulis
 annis in festo sanctæ *Lucie* virginis, custos altaris
 sancti *Benedicti* iij. libras ceræ à custode altaris san-
 ctæ *Mariae* ubi missa pro ecclesia cotidie celebra-
 tur, pro quodam redditu apud *Litleborne* de qua-
 dam terra quæ vocatur *Wylfebere* proveniente per-
 cipiet annuatim.

§. 17. Beneficia fratris Johannis Pecham.

Anno Domini M. CCC. viij. fuerunt inscripta An. Dñi
 & memoriæ commendata beneficia fratris Jo- 1308.
 hannis *Pecham* confratris hujus congregationis, qui-
 bus servivit conventui in variis & arduis negotiis de
 hiis quæ de licentia domini abbatis apud se in cu-
 stodia sua habuit ultra provisionem suam & com-
 potum sunt hæc quæ sequuntur. Inprimis dum
 custos extitit præter multa bona quæ fecit firmam
 suam bene & integre persolvit, & ultra provisionem
 suam aliquid in fine anni ulterius dedit. Idem
 etiam dedit ad intrandum mariscum de *Plumstedde*
 C. marcas. Item alia vice ad idem opus percom-
 plendum dedit lx. marcas. Item fecit duas capas
 pulcherrimas brudatas. Item ne interdiceretur ec-
 clesia nostra & suspenderentur abbas & conventus
 pro decima domini papæ dedit C. marcas. Item in
 subsidium ecclesiæ contra archiepiscopum *Robertum*
 dedit C. xx. li. Item solvit per interpositam perso-
 nam pro lana totius abbatiæ præ manibus vendita
 C. xx. li. & eandem lanam nobis contulit suo tem-
 pore postmodum vendendam, quæ vendebatur pro
 C. li.

Edwar. II. C. li. Item alias ad ardua negocia dedit CCl. Rex. marcas. Item ad quandam campanam fundendam xl. li. Item ad inceptionem novæ portæ dedit xx. marcas. Item ne tolleretur portio specierum claustralium dedit xx. li. Item ad novum torale faciendum dedit xx. marcas. Item alias pro relevatione monasterii à gravi debito dedit D. marcas. Item alia vice dedit conventui pro speciebus ne tollerentur xl. li. Item pro vacatione inpetranda videlicet pro fine ejusdem domino regi faciendo ducentas marcas. Item dedit domino Radulfo electo eunti versus curiam l. li. Item dimisit conventui post obitum suum CCC. li. Idem etiam præter multa bona quæ in custodia sua fecit tres grangias bonas, magnas, & pulcras, ultra provisionem & compotum de novo construxit, unam in personatu de Littleborne, aliam apud Littlemungham, & tertiam apud Pozborne. Ob memoriam igitur tanti beneficii & exemplum aliis præbendum suo monasterio benefaciendi, unanimiter statutum est ut ejus anniversarium fiat inperpetuum sub solempnitate tertiæ dignitatis. Eodemque anno nono kal. Maii archiepiscopus Robertus restitutus est ad statum suum à quo per quatuor annos extiterat suspensus, & à vexatione hujus monasterii manum retraxit.

CAP. XXXII.

§.1. Radulfus abbas electus est, & de ejus convivio.

Anno Domini M. CCC. ix. venerabilis pater dominus Thomas de Fyndon hujus cœnobii Clarembaldo excluso abbas liij. cum hanc ecclesiam xxvij. annis cum primo anno Radulphi abbatis incipiente videlicet à festo sanctæ Juliane virginis usque festum sancti Petri ad vincula proximum strenue gubernasset, die sanctæ Juliane virginis seculi hujus ergastulo absolutus ad præmium æternitatis vocatus est, & in capella ubi cotidie celebratur Missa pro ecclesia, ex opposito antiquæ requiescionis beati Augustini, sub lapide marmoreo ad solum suppresso, in forma præsulis sepelitur. Tempore istius Thomæ, ut superius est expressatum, coquina conventus à fundamentis constructa est, tectum dormitorii totum innovatum, Torale lapideum ædificatum, capella abbatis cum nova camera & magna janua, & hæc maxime de thesauro Petri de Dene, & stalla in choro & fenestra in fronte, & multa alia per ipsum facta sunt. Set & per totum suum tempus ista ecclesia multa sustinuit adversa. Erat iste Thomas in assumpto regimine pervigil & sollicitus, in faciendis judiciis providus atque justus, afflictis & infirmis erat valde compatiens, & circa relevandas pauperum indigentias jugiter pro Christo viscera pia gerens. Igitur mortuo abbate Thoma die prænominato, literis regiis de licentia eligendi optentis vij. die mensis Marci frater Radulfus de Borne in abbatem hujus loci electus est, & kal. Aprilis iter arripuit versus curiam Avinione, & die reliquiarum cum electoribus ad curiam in crastino constitutus in porticu superioris palatii ante hostium, per quod intrare consueverunt Cardinales ad Consistorium privatum ad dominum papam, petivit cum instantia ab eo qui tunc hostium prædictum custodiebat, quod eum intrare permetteret, ad repræsentandum se conspectui domini papæ cum debita re-

verentia. Tandem tertia die sequente protestatus est, quod deinceps sibi terminus non curreret, cum jam successive tribus diebus continuis intrandi gratiam humiliter & cum instantia postulasset, nec ullum sibi vel electionis de eo factæ præjudicium juri deinceps afferret, cum per eum non stare quod se cum reverentia qua debuit & decuit locis & temporibus congruis & debitis minime præsentasset. Tandem in crastino sancti Letardi habuit ingressum ad dominum papam post prandium, qui eum tam ad pacis osculum quam ad alia dilectionis insignia recepit, religionem domus nostræ & monasterium multum commendando: Et postea de die in diem, ut moris est, omnes Cardinales visitavit; & iij. kal. Junii propositum fuit negotium electionis in publico consistorio coram Papa & Cardinalibus; & dati fuerunt Judices Cardinales ad examinandum processum electionis & personam electi, & in octavis sancti Augustini, facta erat examinatio, & in crastino illius relatio, & in publico Consistorio ejusdem confirmatio; & xvij. kal. Julii fuit confirmatus, & in vigilia sancti Albani ab Hostiensis episcopo Cardinali de mandato papæ meruit benedici. Et die translationis sancti Thomæ præstitit obedientiæ sacramentum. Inpetravit etiam inter hæc gratiam appropriandi ecclesias de Sturre & de Keniton, ut inter ecclesias patebit inferius. Istis sic expeditis, die sancti Augustini Doctoris iter arripuit versus Angliam, & xj. kal. Octobris applicuit apud Dover, & custodibus regni, rege in expeditione Scocie tunc existente, fidelitate facta recepit temporalia ab eisdem, & in vigilia ordinationis sancti Augustini cum celebri convivio installatur.

Et quia tempora moderna in rerum copiis & affluentia terrenarum facultatum temporibus elapsis minime valeant comparari, providentiam circa prædictam installationem factam, non ut sequentes eam parilitate imitentur, set ut eam potius admirentur, expediens duxi ad scribendum. Quæ fuit talis.

De frumento liij. summas, precii	—xix. li.
De brasio lvij. summas, precii	—xvij. li. —x. s.
De vino xi. tonellos, precii	—xxiiij. li. —
De avena pro hospitibus tam infra	} iiij. li. —
portas quam in villa xx summas	
Pro speciebus	—xxvij. li. —
De cerea CCC. li. precii	—vij. li. —
De amigdalibus D. li. precii	—lxxvij. s.
De carcois boum xxx. precii	—xxvij. li. —
De porcis C. pretii	—xvj. li. —
De multonibus CC. precii	—xxx. li. —
De aucis M. precii	—xvj. li. —
De caponibus & gallinis D. precii	—vj. li. —v. s.
De pulonibus iiij. C. lxij. precii	—lxxiiij. s.
De porcellis CC. precii	—C. s.
De Cignis xxxiiij. precii	—vij. li. —
De cuniculis vj. C. precii	—xv. li. —
De scentis de Braun xvij. precii	—lxv. s.
De perdicibus, mallardis, butores,	} —xvij. li. —
alaudis, precii	
De ollis terreis M. precii	—xv. s.
De sale ix. summas precii	—x. s.
De ciphis M. iiij. C. —	—
Et de discis & platellis MMM. CCC. —	—
De scopis & Gachis	—vij. l. —iiij. s.
De pisce, caseo, lacte, alleis, precii	—l. s.
De ovis ix. M. vj. C. precii	—iiij. li. —x. s.

Edwar. II. In croco & pipere ———— xxxiiij. s.
 Rex. In carbonibus, doleis & furnefiis locatis — xlvij. s.
 In CCC. ulnis de caneū ———— iiij. li. ————
 In tabulis, trestellis, drefloris faciendis ———— xxxiiij. s.
 Item datum cocis & eorum }
 garcionibus ———— } -vj. li. ————
 Et Meneſtrallis ———— lxx. s.

Summa CC. lxxx. vij. li. — v. s. — Cum allocatione exenniorum, Et fuerunt tam viri potentes quam alij diverſis in locis primo diſcumbentes vj. mille hominum & eo amplius, ad tria millia ferculorum quo reſpondentes.

§. 2. Subſidium ad Palefridum abbatis Radulfi de Bozne.

An. Dñi 1310. **A**Nno Domini M. CCC. x. abbas Radulfus recipit ſubſidium de ſuis tenentibus ad ſuum palefridum ſicut & prædeceſſores ſui domini Nicholaus & Thomas temporibus ſuis receperunt.

§. 3. De augmentatione ſtragularum.

1311. **A**Nno Domini M. CCC. xj. dominus Radulfus abbas ordinavit ad augmentationem liberationum conventus provida diſpoſitione, quod ſingulis annis inperpetuum augeantur xx. ſtragulæ, quinque copertoria, quinque longelli ultra antiquam liberationem, ita videlicet quod ſint xl. ſtragulæ pro xx. fratribus & xv. copertoria, xv. longelli ad diſtribuendum fratribus ſecundum quod fieri conſuevit. Et ad hoc melius faciendum aſſignavit ad uſus cameræ manerium de Caſſuſton juxta Rippele libere cum omnibus ſuis pertinentiis inperpetuum. Et ne de cætero de prædictis liberationibus poſſit fieri calumpnia, ordinatum eſt quod fratres qui per licentiam domini abbatis in alios uſus liberationes ſuas converti voluerint, recipiant de camerario pro copertorio xij. s. pro pari ſtragularum vj. s. & pro longello iiij. s. pro pellicia v. s. pro tunica vj. s. Hoc proviſo quod camerarius de fratribus hujusmodi licentiam habentibus congruo tempore ſit præmunitus. Ad hæc ſi per eventum contingat quod aliquæ liberationes de voluntate domini abbatis & conventus aſſignentur ad alia facienda, dabit camerarius pro liberatione pelliciarum xvj. li. pro duplici calciamento xij. li. pro ſtragulis v. l. pro copertoriis vij. l. x. s.

§. 4. Meſuagium W. Meneter appropriatum per regem.

1312. **A**Nno Domini M. CCC. xij. Edwardus rex conceſſit abbati & conventui per cartam ſuam, quod ipſe poſſit terras & tenementa de proprio feodo appropriare ad valorem lx. li. in hæc verba.

EDWARDUS &c. Sciatis quod cum nuper per finem quem dilectus nobis abbas ſancti Auguſtini fecit nobiſcum conceſſerimus & licentiam dederimus pro nobis & heredibus noſtris quantum in nobis eſt præſato Abbati & conventui, quod ipſi terras & tenementa de feodo ſuo ad valentiam lx. li. terra per annum acquirere poſſint, Habendum & tenendum ſibi & ſucceſſoribus inperpetuum, ſtatuto de terris & tenementis ad manum mortuam non ponendis edito non obſtante: Nos in partem ſatisfactionis prædictarum lx. li. terra conceſſimus & li-

centiam dedimus pro nobis & heredibus noſtris quantum in nobis eſt magiſtro W. Meneter, quod ipſe unum meſuagium, lxj. acras terra & xlij. s. redditus cum pertinentiis in Menſtre, & Waltero le Spenſer ſeniori quod ipſe ij. acras terra cum pertinentiis in eadem villa, & W. Naples quod ipſe duas acras terra in eadem villa, & Ricardo de Bere quod ipſe xlvj. acras terra & iiij. acras prati cum pertinentiis in Littlebozne, quæ ſunt de feodo ipſius abbatis: Quæ eciam meſuagium, terra, prata, una cum redditu prædicto ad C. xij. s. viij. d. per annum extendunt, ſicut per inquisitionem per dilectum & fidelem noſtrum R. de W. eſcactorem noſtrum citra Trentam de mandato noſtro factam, & in Cancellaria noſtra retornatam eſt compertum, dare poſſint & aſſignare præſatis abbati & conventui, Habendum & tenendum ſibi & ſucceſſoribus ſuis inperpetuum, & eiſdem abbati & conventui, quod ipſi prædicta meſuagium, terras, prata & redditus à præſatis W. & W. & W. & R. poſſint recipere & tenere ſibi & ſucceſſoribus ſuis inperpetuum ſicut prædictum eſt, tenore præſentium ſimiliter licentiam dedimus ſpeciale ſtatuto prædicto non obſtante. Nolentes quod prædicti W. W. W. & R. vel heredes ſui aut præſatus abbas et conventus ratione dicti ſtatuti per nos vel heredes noſtros inde occaſionentur in aliquo ſeu graventur.

§. 5. Beneficia fratris Petri de Dene.

30 **E**odem anno fuerunt ſpiritualia beneficia conceſſa magiſtro Petro de Denne pro ſuis temporalibus beneficiis quæ hic ſequuntur. Inprimis idem clericus nobis & monaſterio iſti per multa tempora laudabiliter, utiliter & fideliter deſervivit, qui licet pro nobis & noſtro monaſterio multa gravamina & diſpendia perpeſſus fuiſſet, pro jure tamen & deſenſione monaſterii conſtantem ſe ſemper exhibuit deſenſorem. Idem eciam Petrus nobis in maxima neceſſitate conſtitutis donavit CC. marcas, & domos 40 juxta frontem, capellæ infirmitorii à parte boreali fecit conſtrui ſuis ſumptibus non modicis et expenſis, quæ in hodiernum diem inportant nomen ſui fundatoriſ. Nos autem hæc & alia multa beneficia non inmerito ad memoriam revocantes unanimi conſenſu concedimus, quod iiij. monachi ad iiij. altaria, videlicet ſanctorum Auguſtini, Adriani, & eciam in infirmitorio celebrantes orent omni die nominatim pro eo & pro animabus parentum, propinquorum & benefactorum ſuorum, & pro ejus anima cum obierit dicentes collectas ſpeciales. Concedimus eciam quod tam pro eodem clerico quam 50 pro parentibus prædictis omni anno die ſanctæ Margarete fiat in eccleſia iſta anniverſarium principale, & de theſauraria noſtra per manus theſaurariorum noſtrorum dentur conventui xl. s. pro pittance & vino, & xx. s. in pane pauperibus erogando, necnon omnia alia ſuffragia fiant pro eodem clerico tam in vita quam poſt mortem, ac eciam pro ſuis patre & matre, benefactoribus & propinquis, quæ 60 pro fratribus & præcipuis benefactoribus fieri conſueverunt. Cum autem idem clericus fuerit ab hac luce ſubtractus, hujusmodi anniverſarium & erogatio pecuniæ non in dicto die ſanctæ Margarete ſed die quo obierit fient inperpetuum omni anno. Hæc autem omnia concedimus & bona fide promittimus perpetuis temporibus obſervare. Et ad ea omnia & fin-

Edw. II. singula sicut præmittitur facienda & observanda nos & successores nostros & nostrum monasterium obligamus. De CC. vero marcis prædictis simul cum l. marcis per dictum magistrum *Petrum* adjectis empta fuit terra *Bothsweyn* apud *Sturtepe* cum molendino aquatico, pratis, boscis, redditibus & aliis pertinentiis quæ valent communibus annis xx. marcis.

Item anno prænominato *Radulfus* abbas & conventus concesserunt ut ad altare sancti *Adriani* missa de Spiritu sancto pro animabus *Edwardi* regis & *Eliane* reginæ & *Petri Canston* per unum annum omni die diceretur cum aliis missis quingentis. Adicientes prædictis, ut participes sint in perpetuum omnium beneficiorum spiritualium, videlicet missarum, orationum, vigiliarum, jejuniorum, disciplinarum, elemosynarum, largitionum & cæterorum benefactorum quæ per nos & successores nostros operari dignabitur clementia salvatoris.

S. 5. Confirmatio E. 2. omnium libertatum.

An. Dñi
1313.

ANno Domini M. CCC. xij. kal. Junii, *Edwardus* rex confirmavit omnes cartas & libertates ab antecessoribus suis *Anglie* regibus huic monasterio concessas, ut in confirmatione *Edwardi* regis subsequenti sub anno domini M. CCC. lxij. latius poterit apparere.

S. 6. Citatio facta abbati per archiepiscopum *Walterum* ad comparandum pro ecclesiis nobis appropriatis.

ET *Robertus* archiepiscopus obiit idus Maii, & *Evj.* nonas Octobris *Walterus Reinold* tunc episcopus *Wigornensis* in archiepiscopum consecratus est. Quo suam diocesim visitante, citavit abbatem *Radulfum* ad ostendendum quare ratione ecclesiarum suo monasterio appropriatarum in sua visitatione generali comparere seu eidem obedientiam præstare non deberet. Unde idem abbas in manerio dicti archiepiscopi quod vocatur *Le place* prope *Lambed* personaliter comparens emissit primitus quadam protestatione per magistrum *I. Osward* clericum quod non intendebat nec voluit coram eodem archiepiscopo tanquam coram suo iudice seu superiore comparere, nec in ipsum tanquam in suum iudicem consentire, aut privilegiis & immunitatibus monasterii sancti *Augustini* à sede apostolica specialiter concessis per ipsius comparitionem aliquantulum derogari, set eidem archiepiscopo ad serenationem conscientie sue quædam privilegia ostendere. Et exhibuit incontinenti coram eodem literas bullatas papales et instrumenta, de quibus inferius fit mentio; videlicet quasdam literas domini *Ricardi* quondam episcopi *Cicestrensis* ad mandatum apostolicum exemplatas continentes in se tenorem privilegiorum, videlicet beati *Augustini Anglorum* apostoli, *Bonifacii* papæ iij. *Celestini* papæ iij. *Gregorii* papæ ix. *Bonifacii* papæ viij. Protestabatur insuper idem abbas de exhibendis aliis instrumentis necnon de probanda præscriptione et immunitate si prædicta tunc exhibita non sufficerent in præmissis. Quibus literis per ipsum archiepiscopum et clericos suos palpatis, lectis et visis dixit, Quod habita copia præmissorum super illis voluit deliberare. Præterea fuit publice comminatus quod vellet jure ordinario

infra septa dicti monasterii cruce prævia ingredi ad divina officia celebrandum vel audiendum, & alia quæ ordinarii juris & jurisdictionis existunt pro suo libito voluntatis exercere. Et hoc asseruit sibi licere ex quadam constitutione in *Vienensi* concilio; per quam dicitur esse concessum archiepiscopo per quavis loca exempta sue provincie transitum facienti, aut ad ea forsitan declinanti, ut crucem ante se libere portari faciat, benedicat populo, divina officia ibidem audiat, & ea etiam in pontificalibus celebret, & faciat in sua præsentia celebrari. Mandavit etiam ad abbatem quod volebat venire in monasterium suum ad visitandum corpora sanctorum, scilicet sanctum *Augustinum* & cæteros archiepiscopos, prædecessores suos ibidem tumulatos. Et abbas respondit nuncio dicens sic, Recede, & dicas domino tuo quod melius est ut non veniat, quia daretur sibi repulsa & introitus ipsius in capite denegaretur. Postmodum tamen in huiusmodi negotio plenius informatus, & per pacis zelatores in dextram partem mutatus talem relaxationem obtinuerunt.

Cum dudum nos *Walterus Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus totius Angliæ primas*, nostras civitatem, diocesim & provinciam jure metropolitico visitantes, comperimus religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini* Cant. ecclesias parochiales de *Wentree* cum capellis sanctorum *Petri, Johannis, & Laurentii* in *Tha-neto, Porborne*, cum capellis de *Scholdone, & Chistlet, Preston, Littleborne, Selling, sancti Pauli* in *Cantuaria, Fabersham*, cum capellis de *Scheldewich, Middelton, Lenham, Tanterdenne, Beninton, Sturre, & Plunsted*, cum capellis de *Castwitham*, in usus proprios optinere, Cumque religiosos eosdem fecissemus coram nobis legitime evocare, parti objecimus eorundem, quod licet tam ipsi quam monasterium suum prædictum ab omni jurisdictione & subjectione Ordinarii sint exempti, ratione tamen ecclesiarum prædictarum quas in usus proprios optinent, tenentur in nostris visitationibus comparere, ac nobis & successoribus nostris ecclesieque nostre *Cantuariæ* obedientiam exhibere, & nostra canonica mandata suscipere & servare, ac tanquam subiecti nostre jurisdictioni ordinaria subiacere. Ex parte vero religiosorum ipsorum salvis eorum privilegiis & exemptionibus extitit ex adverso responsum & propositum coram nobis, quod ratione ecclesiarum eis appropriatarum, seu etiam aliarum in posterum appropriandarum aut quavis alia ratione, idem religiosi seu ejusdem monasterium non tenentur in aliqua visitatione nostra, seu successorum nostrorum aut quorumlibet Ordinariorum comparere, aut nobis vel successoribus nostris seu ecclesie nostre *Cantuariæ* obedientiam aliquam exhibere, nec aliqua mandata suscipere vel servare, nec ut subiecti jurisdictioni ordinaria subiacere; set idem religiosi sunt ab omnibus supradictis liberi & totaliter exempti & apostolica sedi dumtaxat subiecti, ac etiam in tali possessione, libertate & exemptione huiusmodi per non modica tempora notorie extiterunt, & sunt etiam in presenti. Exhibitis autem prædictis per partem religiosorum ipsorum congruis loco & tempore coram nobis, multis sedis apostolica privilegiis et immunitatibus et probationibus super præmissis, Nos archiepiscopus supradictus vocatis omnibus qui fuerunt vocandi, tam prædicta privilegia, immunitates et probationes quam totum

Edwar. II. processum in hac parte habitum recensuimus, examinavimus & discussimus diligenter, ac juris ordine in omnibus observato negotio conclusimus antedicto, ac diem presentem assignavimus ad diffinitivam sententiam audiendam. Auditis ergo & plenius intellectis meritis negotii supradicti, Christi nomine invocato, de jurisperitorum nobis assidentium consilio, predictos abbatem & conventum S. Augustini Cantuariæ aut eorum monasterium ratione ecclesiarum eis appropriatarum seu aliarum in posterum eis appropriandarum, in aliqua visitatione nostra non teneri comparere.

C A P. XXXIII.

S. I. Allocatio libertatis hujus ecclesie per J. Berewyk.

ANno supradicto federunt domini Hervicus de Stontone & socii sui Justiciarii itinerantes in comitatu Kancie, coram quibus allocata est subscripta libertas, pro qua abbas summonitus fuit ad respondendum eis quo warranto clamat habere soke & sake, Githbrech, Homloknes, Forstall, Infangenethel, Flemenestemes, Tolles & Theames in terra & in aqua in maneriis suis de Wentre, Chistelet, Sturepe, Pozburne, Stodmersch, Lytleburne, Dale, Rippele, Concistone, Langedon, Suanes, Bozewaremersch, Lenham, Kenynton, Plumstede, Sellynge, Pewynton, Swaleclybe & Langeport, & etiam liberam warreniam in omnibus dominicis terris suis de Wentre in insula de Thanet, Chistelet, Sturre, Stodmersch, Lytleburne, Kenynton, Suanes, Bozewaremersch, Lenham, & Plumstede: & etiam habere unum mercatum singulis septimanis in manerio suo de Plumstede per diem Martis, & unam feriam singulis annis in eodem manerio per tres dies duraturam, videlicet in vigilia, in die, & in crastino sancti Nicholai; & etiam unam feriam singulis annis apud Cant. in festo translationis sancti Augustini. Et hundreda de Ryngeslo, Blengate, & Dunhamorde ad feodi firmam. Et catalla felonum & fugitivorum hominum, & tenentium suorum cum anno & vasto in omnibus maneriis suis existentium ubicumque dampnatorum. Et etiam visum franci plegii & ea quæ ad visum pertinent in maneriis suis de Wentre, Chistelet, Sturepe, Lytleburne, Stodmersch, Pozburne, Rippele, Dale, Concistone, Langedon, Suanes, Bozewaremersch, Lenham, Plumstede, Sellynge, Pewyntone, & Swaleclybe, & Langeport. Et weif in omnibus maneriis suis præterquam in Pewyntone & Sellyng. Et etiam wreccum maris in maneriis suis de Wentre, Chistelet, Stodmersch, Pozburne, Dale, Suanes, Swaleclybe, Plumstede, & Sefaltre. Et latrones in terra sua captos, & latronum susceptionem & passionem super proprios homines, tam infra civitatem quam extra, & theolonium infra procinctum maneriorum suorum ubi dari debet & consuevit. Et consuetudinem quæ dicitur Theames. Et unum mercatum in manerio suo de Wentre in Thanet singulis septimanis per diem Veneris. Et unam feriam singulis annis ibidem in vigilia & in die sanctæ Mildredæ virginis duraturam. Et unum mercatum apud Leynham

singulis septimanis per diem Martis cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus ad illud pertinentibus. Et catalla omnium hominum & tenentium suorum, felonum, dampnatorum & fugitivorum ubicumque hujusmodi catalla ad ipsum regem pertinent, seu per fugam vel delictum hujusmodi hominum & tenentium ad regem pertinere deberent cum anno & vasto. Et animalia quæ dicuntur weif in maneriis suis de Wentre, Pozburne, litle Poryngham, Leynham, Lytleburne, Chistelet, Sturepe, Stodmersch, Rippele, Langdone, Salmoneston, Swaleclybe, Werton, Conobroke, Sellynge, Plumstede, Tenwardenne, Bozewaremersche, Dale, Concistone, Pewyntone, Langeport in suburbio Cant. Et wreck maris in prædictis maneriis de Wentre, Stodmersch, Chistelet, Pozburne, Dale, Swaleclybe, Plumstede, Suanes, & Sefaltre. Et visum franci plegii & ea quæ ad visum pertinent in prædictis maneriis de Wentre, Stodmersch, Chistelet, Sturrepe, Lytleburne, Pozburne, Suanes, Leynham, Rippele, Langedon, Plumstede, Dale, Concistone, & Langeport. Et emendas assise panis & cervisie fractæ in manerio suo de Pewynton, & tenere placita de sanguinis effusione in prædicto manerio de Pewynton de hominibus qui sunt extra procinctum hundredi de Piddilton. Et in manerio de Kenynton, Bozewaremers, Suanes &c. Et abbas per attornatum suum venit, & quoad prædictas libertates de soke & sake, Githbreches, Hamloken, Forstalles, Infangenethel, Flemenestemes, & Tolles & Theames in terra & in aqua in prædictis maneriis de Wentre, Chistelet, Sturepe, Pozburne, Stodmersch, Lytleburne, Rippele, Dale, Concistone, Langedon, Suanes, Bozewaremersch, Leynham, Kenynton, Plumstede, Sellynges, Pewyntone, Swaleclybe, & Langeport. Et etiam habendi visum franci plegii, & ea quæ ad visum pertinent in prædictis maneriis de Suanes & Bozewaremersch. Dicit quod dominus Edwardus quondam rex Anglie per Cartam suam in Anglico concessit Deo, & sancto Augustino, & conventui ibidem quod habeant soke & sake, Githbreches, Homloknes, Forstalles, Infangenethel, Flemenestemes de hominibus suis propriis, & Tolles, & Theames, and Strondes, and Stremes &c. Et profert Cartam ipsius regis quæ hoc testatur. Dicit etiam quod dominus rex nunc inspecta Carta confirmationis domini H. quondam regis Anglie avi sui, in qua continetur quod idem dominus H. rex inspecta Carta domini J. quondam regis Anglie patris sui continente, quod idem J. rex dedit, concessit & Carta sua confirmavit Deo & ecclesie sancti Augustini Cant. & abbati & monachis ibidem Deo servantibus in liberam, puram, & perpetuam elemosynam, quod ipsi monachi habeant imperpetuum eorum saccam & soknam, & pacis fracturam, & pugnam in domo factam, & viæ assaltus, & latrones in terra sua captos, & latronum susceptionem, & passionem super illorum proprios homines infra civitatem & extra. Et catalla fugitivorum suorum & theolonium suum in terra & in aqua, & consuetudinem quæ dicitur Theomes super omnes allodiaros quos eis habuerint datos &c. Concessionem & confirmationem regum Johannis & Henrici ratas habens & gratas,

Walterus
Archiep.

Edward. II. Rex. ras, eas pro se & hæredibus suis quantum in ipso est, prædicto abbati nunc, & conventui ibidem, & eorum successoribus concessit & confirmavit, sicut Cartæ prædictorum regum *Johannis & Henrici* rationabiliter testantur. Unde dicit quod tam per Cartam prædicti regis sancti *Edwardi*, quam per confirmationem domini regis nunc super concessionibus prædictorum *Johannis & Henrici* optentam virtute vocabulorum Anglicorum & Latinorum in eisdem contentorum quæ unum & eundem gerunt effectum, clamat ipse libertates prædictas simul cum visu prædicto. Dicit insuper quod libertates in prædicta Carta sancti *Edwardi* alias in ultimo itinere *Johannis de Berewik* & sociorum suorum Justiciariorum itinerantium in comitatu isto allocatæ fuerunt &c. Et quoad liberam warenniam in omnibus dominicis terris suis de *Menstre* in insula de *Chanet*, *Chistelet*, *Stureye*, *Stodmersch*, *Littleborne*, *Kenpyngtone*, *Suanes*, *Bozewarismersch*, *Leynham*, & *Plumstede*, & prædictum mercatum in *Plumstede*, & feriam in eodem manerio, & unam feriam apud *Cantuariam* & visum franci plegii, & ea quæ ad visum pertinent in prædictis maneriis de *Menstre*, *Chistelet*, *Stureye*, *Littlebourne*, *Stodmersch*, *Porborne*, *Ryppele*, *Dale*, *Conciston*, *Langedone*, *Leynham*, *Plumstede*, *Swalclpye* & *Langport*. Et etiam wrecum maris in prædictis maneriis de *Menstre*, *Chistelet*, *Stodmersch*, *Porborne*, *Dale*, *Suanes*, *Swalclpye*, *Plumstede*, & *Sesaltre*. Et prædicta mercatum & feriam in manerio de *Leynham* cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus ad illa pertinentibus. Et quoad annum & vastum, & animalia quæ dicuntur *weff* in prædictis maneriis de *Menstre*, *Porborne*, *Littleborne*, *Little Wonyngton*, *Leynham*, *Chistelet*, *Stureye*, *Stodmersch*, *Ryppele*, *Langedone*, *Salmonestone*, *Swalclpye*, *Berton*, *Conyngbroke*, *Sellynge*, *Plumstede*, *Tentwardenne*, *Bozewaremersch*, *Dale*, *Conciston*, *Pewynton*, *Langport*. Et emendas assise panis & cervisie fractæ in manerio de *Pewynton*, & tenere placita de sanguinis effusione in prædicto manerio de *Pewynton* de hominibus qui sunt extra procinctum hundredi de *Middilton*, & in maneriis de *Bozewarismersch*, *Kenpynton*, & *Suanes*. Dicit quod prædictum manerium de *Swalclpye* est membrum manerii de *Stureye*. Et quod omnes illæ libertates alias in ultimo itinere *Johannis Berewik* & sociorum suorum Justiciariorum itinerantium in comitatu isto allocatæ fuerunt &c. Et eo waranto &c. Et quoad catalla omnium hominum & tenentium suorum, felonum, dampnatorum & fugitivorum ubicumque, hujusmodi catalla ad ipsum regem pertinent, seu per fugam vel delictum hominum & tenentium ad ipsum regem pertinere debent, Dicit quod dominus rex nunc inspecta Carta domini *E.* quondam regis *Anglia* patris sui, in qua continetur quod idem dominus *E.* rex pater &c. pro se & hæredibus suis concessit, & Carta sua confirmavit præfato *A.* abbati & conventui quod ipsi, eorum successores habeant & percipiant catalla omnium hominum & tenentium suorum, felonum, dampnatorum, & fugitivorum coram quibuscumque Justiciariis & ministris ipsius regis, & hæredum suorum, & aliorum quorumcumque infra regnum regis catalla hujusmodi ex quibuscumque delictis & causis contigerit adjudicari. Ita quod cum aliquis ho-

minum & tenentium suorum pro delicto aliquo vitam vel membra amittere debeat, vel fugam fecerit, & judicio stare noluerit, vel qualitercumque deliquerit, per quod catalla sua perdere debeat in quacunque curia regis & hæredum suorum seu aliorum ubi de eo justitia fieri debeat, liceat ipsis abbati & conventui & eorum ministris sine impedimento seu contradictione regis & hæredum suorum & ministrorum regis quorumcumque, vel aliorum ponere se in seisinam de catallis prædictis in quibuscumque casibus in quibus ballivi domini regis vel hæredum suorum, si catalla illa ad ipsum regem vel hæredes suos pertinerent, ea in manus regis vel hæredum suorum possent vel deberent capere vel seisire. Ita quod nullus Justiciarius, vel minister regis, vel hæredum suorum, seu alterius de catallis hujusmodi quo minus dicti abbas & conventus, & eorum ministri ea habere, & in seisina eorundem se ponere possint, ut prædictum est, se in aliquo intromittat sine licentia & voluntate ipsorum abbatis & conventus, & successorum suorum imperpetuum, concessionem & confirmationem prædicti *E.* patris sui ratas habens & gratas, eas pro se & hæredibus suis quantum in ipso est præfato abbati nunc & conventui ibidem & successorum suorum per cartam suam concessit & confirmavit, sicut carta prædicti *E.* regis patris &c. rationabiliter, ut prædictum est, testatur &c. Præterea idem abbas dicit quod dominus rex nunc inspecto recordo *Johannis de Berewik* & sociorum suorum Justiciariorum domini *E.* quondam regis *Anglia* patris sui, anno regni regis ejusdem patris &c. vicesimo primo itineraverunt ad communia placita in comitatu isto de libertatibus in eodem, ut prædicitur, contentis & allocatis, super quibus quidem libertatibus abbas & conventus prædicti Cartam alicujus progenitorum ejusdem regis nunc hætenus nullatenus habuerint, securitati prædicti abbatis nunc & conventus & successorum suorum in hac parte providere volens, & eis gratiam facere ampliorem, concessit eisdem abbati & conventui & Carta sua confirmavit pro se & hæredibus suis, quod ipsi & successores sui per eandem Cartam suam imperpetuum habeant in maneriis suis prædictis omnes libertates in prædicto recordo contentas &c. Concedens etiam eis pro se & hæredibus suis, quod licet ipsi vel prædecessores sui prædicti aliquibus libertatum in cartis supradictis quas confirmavit, ut superius est expressum, contentarum seu aliarum per recordum prædictum superius expressarum aliquo casu emergente hætenus usi non fuerint; Idem tamen abbas & conventus, & successores sui libertatibus prædictis, & earum qualibet de cætero virtute ejusdem Cartæ regis nunc imperpetuum plene gaudeant, & utantur sine occasione vel impedimento regis, vel hæredum suorum, aut aliorum ministrorum regis quorumcumque. Et profert Cartam ipsius regis nunc quæ præmissa testatur in forma prædicta, ejus data est apud *Doveriam* xxij. Maii die anno regni regis nunc sexto. Et eo waranto &c. Et quoad hundreda prædicta de *Ryngeslo*, *Blengate*, & *Dunhamforde* &c. Dicit quod dominus *E.* rex pater regis nunc per Cartam suam concessit cuidam *Thome* abbati sancti *Augustini Cant.* & ejusdem loci conventui prædecessori prædicti abbatis hundreda sua de *Ryngeslo*, *Blengate*, & *Dunhamforde* cum pertinentiis, quæ *Nicholans* nuper abbas loci prædicti præde-

Walterus
Archiep.

Edmar. II. Rex. cessor ipsius *Thome* in manus ipsius regis reddiderat ut jus ipsius regis &c. Habenda & tenenda prædictis abbati & conventui, & eorum successoribus de ipso rege & hæredibus suis ad feodi firmam in perpetuum, Reddendo inde de dominicis abbatiae prædictæ ipsi regi & hæredibus per manus vicecomitis regis *Kancia* qui pro tempore fuerit centum solidos: unam videlicet medietatem in festo sancti *Michaelis*, & aliam medietatem in festo *Paschæ*. Ita quod homines de hundredis prædictis ad solutionem dictorum centum solidorum non teneantur, nec terræ vel tenementa eorundem ea occasione arententur. Et profert Cartam ipsius regis patris &c. quæ hoc testatur cujus data est apud *Westmonasterium* xxiiij. die Maii anno regni ejusdem regis patris *E. patris* &c. xiiij. Et eo waranto &c. Postea inspectis rotulis de ultimo itinere *I. de Berewik* compertum est quod omnes libertates quas prædictus abbas modo clamat per allocationem itineris prædicti allocatæ fuerunt in eodem itinere; excepto quod non fit ibi mentio quoad visum franci plegii in *Swalclpye*. Et prædictus abbas dicit quod *Swalclpye* est membrum de *Sturepe*, & quod homines ejusdem abbatis de *Swalclpye* venire debent ad visum franci plegii ipsius abbatis in *Sturepe*. Et hoc petit quod inquiratur &c. Et juratores de hundredis de *Blengate*, *Westgate*, & *Cantuaria* dicunt super sacramentum suum quod *Swalclpye* est membrum de *Sturepe*, & quod homines ipsius abbatis de *Swalclpye* semper hucusque venire solebant ad visum franci plegii ipsius abbatis in manerio suo de *Sturepe*. Ita quod idem abbas habet unum visum franci plegii ibidem & non duos &c. Ideo libertas illa simul cum aliis libertatibus prædictis eidem abbati allocetur. Et idem abbas inde sine die salvo jure regis &c.

Et *Galfr. de Hertpol* qui sequitur pro domino rege dicit quod prædictus abbas extra libertatem suam apud *Fabertham* usurpavit super dominum regem occupando & capiendo de catallis cujusdam *Iohannis le Meyster* felonis suspensi xlvj. s. viij. d. Et prædictus abbas per attornatum suum bene defendit, quod ipse non occupavit nec cepit prædicta catalla sicut ei inponitur: & de hoc ponit se super patriam &c. ideo inquiratur. Et juratores de hundredis prædictis dicunt super sacramentum suum quod quidam *T. abbas* prædecessor prædicti abbatis immediatus tempore suo cepit catalla prædicta extra libertatem suam & non prædictus abbas nunc. Ideo catalla illa remaneant regi. Unde vicecomes respondeat, Et prædictus abbas nunc quietus de misericordia eo quod prædicta usurpatio facta fuit tempore prædecessoris sui &c.

Civitas Cantuariæ.

Juratores præsentant quod ballivus abbatis sancti *Augustini Cant.* tenet visum franci plegii bis per annum apud *la Berton* de tenentibus suis de *Langport*, *Filspole*, et de vico sancti *Laurentii* in suburbio civitatis prædictæ; cum idem abbas nec ballivi sui aliquem visum ibidem tenere deberent de eisdem tenentibus eo quod iidem tenentes solebant venire bis per annum ad ij. laghedays coram ballivis civitatis prædictæ ad wardam de *Burgate* & *Redyngate*, quousque per quendam abbatem prædecessorem abbatis nunc attraxit prædictos te-

nentes ad locum suum prædictum in præjudicium domini regis &c. nesciunt quo waranto, Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat abbatem &c. Postea venit prædictus abbas & dicit quod *Berton*, *Langport*, & suburbium civitatis *Cant.* de tenentia abbatis sunt idem. Et dicit quod ipse habet visum franci plegii in *Langport*. Et quod tenentes sui de *Filspole*, et de vico sancti *Laurentii* in eodem suburbio, venire debent ad eundem visum & ibidem præsentare omnia quæ ad visum pertinent. Et alias allocatus fuit in ultimo itinere in comitatu isto coram *Iohanne de Berewik* et sociis &c. Et hoc idem compertum est per rotulum ejusdem *I. de itinere* prædicto. Et *Galfridus de Hertpol* qui sequitur pro rege dicit, quod omnes tenentes dicti abbatis de *Filspole*, et vico sancti *Laurentii* in suburbio dictæ civitatis semper venire solebant coram ballivis dictæ civitatis ad duos visus, et ibi præsentare omnia &c. Et hoc ante ultimum iter & semper post usque jam x. annis elapsis, quod prædecessor prædicti abbatis nunc prædictos tenentes subtraxit ad dampnum regis &c. Et petit quod inquiratur pro domino rege, & abbas similiter. Et juratores ad hoc electi dicunt super sacramentum suum, quod omnes tenentes prædicti abbatis de *Filspole*, et de vico sancti *Laurentii* in suburbio civitatis prædictæ, nunquam venerunt nec venire solebant coram ballivis civitatis prædictæ ad præsentandum coram eis ad prædictos ij. visus ante ultimum iter nec post. Ideo prædictus abbas inde sine die quoad hoc; salvo jure domini regis.

De libertate hujus ecclesie.

De libertate dicit, quod abbas sancti *Augustini Cant.* clamat tenere in curia sua de *Langport* infra libertatem istius civitatis placita coronæ, videlicet de latronibus captis cum manuopere in præjudicium civitatis prædictæ. Et nesciunt quo waranto. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat prædictum abbatem &c. Postea venit prædictus abbas et dicit, quod ipse habet in manerio suo de *Langport*, *Infangethes*. Et dicit quod prædicta libertas allocata fuit in ultimo itinere coram *I. de Berewik* et sociis suis Justiciariis &c. Et de hoc vocat recordum rotulorum ipsius *Iohannis* de itinere prædicto. Et quæsti rotuli, compertum est in eisdem quod prædictus abbas habuit prædictam libertatem de *Infangenethes* in prædicto manerio suo de *Langport*, et quod allocata fuit ei &c. Ideo prædictus abbas quoad hoc sine die, salvo jure domini regis &c. Item præsentant quod *Wilhelmus Pecok* captus fuit in *Bertona* abbatis sancti *Augustini* infra civitatem istam pro burgaria, granario Hospitalis sancti *Laurentii Cant.* et bladis suis inde furatis et asportatis ad valenciam ij. s. et ibidem coram ballivis abbatis sancti *Augustini* et sectatoribus ejusdem curiæ de *Bertona* suspensus fuit. Catalla ejus ij. s. unde idem abbas sancti *Augustini* respondet. Et quia prædicti ballivi & sectatores processerunt ad iudicium reddendum de prædicto *Wilhelmo Pecok* in prædicta curia de *Bertone* de latrocinio facto infra libertatem civitatis istius quæ est domini regis &c. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat prædictos abbatem & sectatores &c. Postea venit prædictus abbas & dicit quod locus in quo *Wilhelmus Pecok* captus fuit, videlicet

Edwar. II. in **Berton** est infra libertatem ipsius abbatis, & similiter hospitale prædictum sancti **Laurentii** est infra libertatem prædicti abbatis de **Langport**, in qua quidem libertate habet **Infangenethes**, quæ quidem libertas ejus allocata fuit in ultimo itinere coram **I. de Berewik** & sociis suis Justiciariis &c. Et hoc idem compertum in rotulis prædicti **I. de Berewik** &c. Et juratores testantur quod idem **Berton** & vicus sancti **Laurentii** sunt infra libertatem prædicti abbatis sancti **Augustini** de **Langport**. Et ideo prædictus abbas quoad hoc inde sine die, salvo jure domini regis &c.

Hundredum de Worthe.

Juratores præsentant quod medietas istius hundredi est in manu domini regis, & valet per annum v. s. ad quam medietatem tenentes abbatis sancti **Augustini Cant.** de **Bozewarismersch** solebant facere sectam de tribus septimanis in tres septimanas quousque jam xl. annis elapsis quod quidam abbas prædecessor abbatis nunc tenentes suos subtraxit de prædicta secta faciendam, de quibus modo venit nisi unus **Borghelbir** cum ij. hominibus tantum, & hoc bis per annum ad dampnum domini regis xij. d. per annum. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat eum &c. Postea venit prædictus abbas, & quoad sectam tenentium ipsius abbatis de **Bozewarismersch** faciendam ad medietatem istius hundredi, dicit quod alias coram **I. de Berewik** & sociis suis ultimo itinerantibus in comitatu isto arenata fuit domino regi, scilicet cum secta tenentium ipsius abbatis de dimidia borgha de **Suanes**, de dimidia borgha de **Wroke**, de hundredo de **Alulfesbregge** ad x. s. per annum, de quibus dominus rex seifitus est. Et quod sic arenata fuerunt, vocat recordum rotulorum prædicti **Iohannis** de itinere prædicto. Et quæsit rotuli compertum est per eodem quod prædictæ sectæ tenentium prædictorum de prædictis borghis arenatæ fuerunt ad x. s. per annum, ut prædictum est, & vicecomes testatur quod nichil est aretro domino regi. Ideo prædictus abbas quoad hoc inde sine die, salvo jure domini regis &c.

Hundredum de Abulfesbregge.

Juratores præsentant quod abbas sancti **Augustini Cant.** clamat in hundredo isto in manerio suo de **Suanes** tenere placita de felonibus captis cum manuopere ad sectam &c. Et similiter clamat habere furcas, pilorium, tumberellum, emendas assisæ panis & cervisæ fractæ in eodem manerio. Et similiter quod quidam abbas prædecessor abbatis nunc jam xxxv. annis elapsis subtraxit sextam partem tenentium in hundredo isto, qui sunt tenentes ipsius abbatis, & qui solebant facere sectam ad prædictum hundredum de tribus septimanis in tres septimanas, sed nichilominus solvit quoddam certum ad turnum vicecomitis cum aliis de hundredo, ad dampnum domini regis ij. s. per annum. Et abbas qui nunc est tenet prædictam sextam partem sic subtrahatam, videlicet dimidiam de **Suanes**, & dimidiam borgham de **Wroke** nesciunt quo waranto. Ideo præceptum est vicecomiti quod venire faciat, dum &c. Postea venit prædictus abbas, & quoad prædictas duas dimidias borghas de **Suanes** & de

Wroke quæ sunt quasi sexta pars istius hundredi, **Walterus** dicit quod eadem duæ dimidiæ borghæ sunt de pertinentiis manerii sui de **Suanes**. Et dicit quod secta eorundem tenentium ipsius de **Bozewarismersch** in hundredo de **Wroke** arenatæ fuerunt domino regi ad x. s. per annum, de quibus dominus rex seifitus est. Et quod sic arenatæ fuerunt, vocat recordum rotulorum de itinere prædicto. Et quæsit rotulis, compertum est in eisdem quod prædictæ sectæ arenatæ fuerunt domino regi ad x. s. per annum. Et vicecomes testatur quod nichil inde aretro est domino regi. Et quoad alias libertates **G. de Hertipol** qui sequitur pro domino rege dicit, quod sequitur versus eum per breve, ideo nichil inde hic.

Juratores præsentant quod **Bricius Scotard** captus fuit in hundredo isto ad sectam **Robertii atte Walle** cum manuopere, & postea ductus ad curiam abbatis sancti **Augustini Cant.** & ibidem detentus in prisona per xv. dies usque ad unum **lagheday**. Ad quem idem **Bricius** ad sectam **Robertii atte Walle** pro quodam latrocinio facto in hundredo isto suspensus fuit, nulla habuit catalla: sed quia detentus fuit per tam longum tempus cum prius prosequi debuissent ad deliberationem ipsius **Bricii**, vel ipsum misisse debuissent ad gaolam domini regis, præceptum est vicecomiti quod venire faciat prædictum abbatem &c. Postea Juratores testantur quod prædictus **Bricius** non fuit detentus in prisona tempore abbatis nunc, sed tempore cujusdam abbatis prædecessoris abbatis nunc qui obiit, ideo nichil inde de abbate qui nunc est.

§. 2. De turno Vicecomitis.

Iohannes Malemayn vicecomes **Kancia** attachatus fuit ad respondendum abbati sancti **Augustini Cant.** de placito, quare cum idem abbas & prædecessores sui abbates loci illius a tempore quo non extat memoria habuerunt in maneriis suis de **Wenstr**, **Chistelet**, **Stureye**, **Utleborne**, **Pozborne**, **Leynham** & **Plumstede** in comitatu prædicto visum franci plegii, & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent, sicut compertum est per recordum **I. de Berewico** & sociorum suorum Justiciariorum domini **E.** quondam regis **Anglia** patris domini regis nunc, anno regni sui xxj. itinerantium ad communia placita in comitatu prædicto, quod quidem recordum in cartis regis abbati & conventui ejusdem loci confectis inter cætera recitari fecit **R.** & concessit eis pro se & hæredibus suis quantum in ipso est, quod ipsi & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam domini regis in eisdem maneriis visum franci plegii, & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent. Et quod licet ipsi aut prædecessores sui prædicti aliquibus libertatibus in carta & recordo prædictis aliquo casu emergente prius usi non fuerint, ipsi tamen & successores sui libertatibus supradictis & earum qualibet virtute ejusdem cartæ regis imperpetuum plene gaudeant, & utantur prout in carta prædicta plenius continetur. Et eo quod idem vicecomes homines & tenentes ipsius abbatis dictorum maneriorum ad quasdam præsentationes ad ipsum abbatem ratione dicti visus in eisdem maneriis spectantes coram ipso in turnis suis faciendas distrinxit, & occasione quarundam præsentationum de hutefio infra dicta maneria juste & injuste levato, & non prosecuto de effusione sanguinis,

Edmar. II. Rex. guinis, & de purpresturis, & de quibusdam aliis ad eundem abbatem ratione dicti visus in eisdem maneriis pertinentibus coram ipso in turnis suis per quosdam homines maneriorum prædictorum ad ipsum abbatem super libertatibus suis prædictis maliciose prægravandum confederatos voluntarie factarum diversa amerciamenta de eisdem hominibus & tenentibus ipsius abbatis de maneriis prædictis per ipsum vicecomitem prætextu earundem præsentationum indebite imposita per graves distractiones extorsit ab eisdem, eidem vicecomiti pluries præcepit rex quod de huiusmodi præsentationibus in præjudicium ipsius abbatis admittendis, ac extortionibus & distractionibus aliquibus de hominibus & tenentibus maneriorum prædictorum prætextu talium præsentationum faciendis desisteret, & ipsum abbatem libertatibus prædictis sine impedimento uti & gaudere permetteret juxta tenorem cartæ regis supradictæ, non obstante quod ipse aut prædecessores sui prædicti eis aliquo casu emergente usi non fuerint, & quod ea quæ à prædictis hominibus & tenentibus occasione dictarum præsentationum coram ipso factarum ceperat vel extorserat, restitueret indilate vel causam significaret quare mandatum regium alias sibi inde directum exequi noluit vel non potuit: Idem vicecomes spretis mandatis regis præfatos homines & tenentes maneriorum prædictorum pro huiusmodi præsentationibus diversis vicibus nichilominus amerciavit, & ipsos homines & tenentes pro amerciamendis illis sibi solvendis, ac ad huiusmodi præsentationes coram ipso in turnis suis jam de novo faciendas graviter distrinxit, & de die in diem adhuc distringere non desistit, in regis ac mandatorum regis prædictorum contemptum & ipsius abbatis dispendium non modicum & libertatis suæ prædictæ enervationem manifestam, & contra tenorem cartæ regis supradictæ. Et unde prædictus abbas per *Robertum de Monfele* attornatum suum queritur, quod cum ipse & prædecessores sui abbates sancti *Augustini Cant.* à tempore quo non extat memoria habuerunt in maneriis suis prædictis visum franci plegii, & ea quæ ad visum huiusmodi pertinent, ut superius dictum est. Et eo quod dictus vicecomes homines & tenentes ipsius abbatis dictorum maneriorum ad quasdam præsentationes ad ipsum abbatem ratione dicti visus in eisdem maneriis spectantes coram ipso in turnis suis faciendas distrinxit, videlicet in octabis S. *Michaelis*, anno regni regis nunc x. borghas maneriorum prædictorum dicti abbatis pro eo quod non præsentaverunt ad turnos dicti vicecomitis coram eo ea quæ pertinent ad visum franci plegii præsentanda per boves & equos suos. Et idem vicecomes occasione quarundam præsentationum de butefiis infra dicta maneria iuste & injuste levatis, & non profecutis de effusione sanguinis, & de purpresturis, ac de quibusdam aliis ad eundem abbatem super libertatibus suis prædictis maliciose prægravandum confederatos voluntarie factarum diversa amerciamenta ad summam centum solidorum de eisdem hominibus & tenentibus ipsius abbatis, videlicet de *Stephano Blike*, *Ricardo Upedonne*, & *Henrico Sandre*, *Thoma Kempe*, & aliis hominibus de maneriis prædictis per ipsum vicecomitem prætextu earundem præsentationum indebite imposita per graves distractiones prædictas extorsit ab eisdem; per quod dominus rex per breve suum de prohibitione quod

eidem vicecomiti apud *Cant.* liberatum fuit in præsentia *Philippi de Cunisby*, *Roberti de Wodbulle*, *Rogeri de Ebryzgonne*, *Iohannis Pund* & aliorum, videlicet in festo translationis S. *Thome* martyris ultimo præterito inhibuit, quod ipse de huiusmodi præsentationibus in præjudicium ipsius abbatis admittendis, ac extortionibus & distractionibus aliquibus de hominibus, & tenentibus maneriorum prædictorum prætextu talium præsentationum faciendis desisteret, & ipsum abbatem libertatibus prædictis sine impedimento uti & gaudere permetteret, juxta tenorem cartæ regis prædictæ, non obstante quod ipse aut prædecessores sui prædicti eis aliquo casu emergente usi non fuerint, & quod ea quæ à præfatis hominibus & tenentibus occasione dictarum præsentationum coram ipso factarum ceperat vel extorserat, restitueret indilate vel causam domino regi &c. quare mandatum regis sibi alias &c. exequi noluit vel non potuit &c. Idem vicecomes spretis mandatis regis prædictis &c. nichilominus amerciavit prædictos homines & tenentes &c. Et pro amerciamendis illis sibi solvendis ac huiusmodi præsentationibus coram ipso in turnis suis jam de novo faciendis regia prohibitione non obstante homines prædictos per averia sua, videlicet equos, & boves, & afferos graviter distrinxit, & adhuc de die in diem ipsos distringere non desistit in regis contemptum mille librarum & dampnum ipsius abbatis C. librarum. Et hoc idem abbas pro domino rege & seipso paratus est verificare. Et idem vicecomes per *Themam de Whacton* attornatum suum venit & defendit vim, & injuriam, & quicquid est in contemptum regis, quando &c. Et dicit quod quando ipse intravit in ballivam suam invenit dominum regem seisitum de huiusmodi visu franci plegii, & præsentationibus ad turnum &c. faciendis de hominibus & tenentibus maneriorum prædictorum, per quod ipse homines & tenentes prædictos pro eo quod noluerunt venire ad turnos suos & ibidem præsentare ea quæ pertinent ad visum franci plegii & ad alia facienda prout hactenus facere consueverunt, ipsos homines amerciavit, & pro amerciamendis illis distrinxit levandis sicut ei bene licuit, absque hoc quod ipse aliquid contra prohibitionem domini regis nec in contemptum &c. Et prædictus abbas dicit ut prius, quod ipse & prædecessores sui &c. à tempore quo non extat memoria habuerunt in maneriis suis prædictis visum franci plegii & ea quæ ad huiusmodi visum pertinent, sicut compertum per recordum prædicti *Iohannis de Berewik* &c. quod quidem recordum in cartis domini regis nunc domino abbati & conventui &c. confectis idem rex inter cætera recitari fecit, & concessit pro se & hæredibus suis quantum in ipso est, quod ipse & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam domini regis in dictis maneriis visum franci plegii & ea quæ ad huiusmodi visum pertinent; et quod licet ipse aut prædecessores sui aliquibus libertatum in carta recordo prædictis expressarum aliquo casu emergente prius usi non fuerint, ipsi tamen & successores sui libertatibus prædictis & earum qualibet virtute ejusdem cartæ regis imperpetuum plene gaudeant & utantur; & profert cartam dicti domini regis nunc quæ hoc idem testatur, Cujus data est per manus domini regis apud *Dovoriam* xxij. die Maii anno regni sui sexto. Profert etiam idem abbas quoddam breve domini regis de magno sigillo

Walterus
Archiep.

Edmar. II. sigillo Cancellariæ consignatum in hæc verba :
 Rex. EDWARDUS &c. Dilectis & fidelibus
 suis Willelmo Inge & sociis suis Iusticiariis no-
 stris ad placita coram nobis tenenda assignatis sa-
 lutem. Cum dilecti nobis in Christo abbas & con-
 ventus sancti Augustini Cant. & predecessores sui
 à tempore quo non extat memoria habuerunt in
 maneriis suis de **Menstre, Porbozne, Suanes,**
Litlebozne, Chisselet, Sturepe, Stodmersch,
Rippele, Langedone, Plumstede, Dale, Gon-
ciston & Langport in comitatu Kancie habeant
 libertatem, videlicet visum franci plegii & ea quæ
 ad huiusmodi visum pertinent, sicut compertum est
 per recordum Johannis de Berewico & sociorum
 suorum Iusticiariorum domini regis E. Angliæ pa-
 tris nostri anno regni sui xxj. itinerantium ad
 communia placita in comitatu prædicto, quod in
 quadam carta nostra eisdem abbati & conventui
 confecta inter cetera recitare fecimus, & concessi-
 mus eis pro nobis & heredibus nostris quantum in
 nobis est, quod ipsi & successores sui imperpetuum
 habeant per eandem cartam nostram in eisdem ma-
 neris dictum visum & ea quæ ad huiusmodi vi-
 sum pertinent. Et quod licet quod ipsi aut præde-
 cessores sui prædicti aliquibus libertatibus in carta
 & recordo prædictis expressarum aliquo casu emer-
 gente prius nisi non fuerint, ipsi tamen & suc-
 cessores sui libertatibus supradictis & earum
 qualibet virtute ejusdem cartæ nostræ imperpe-
 tuum plene gaudeant, & utantur, prout in car-
 ta prædicta plenius continetur, Ac placitum co-
 ram vobis inter ipsum abbatem & Johannem Male-
 mayns de Ho vicecomitem nostrum ejusdem comi-
 tatus super quibusdam quæ addictum visum per-
 tinent, de quibus idem abbas per præfatum Johan-
 nem, ut dicitur, extitit impeditus, jam pendeat in-
 determinatum, sicut ex parte ipsius abbatis nobis
 intelligi datur : Nos volentes eidem abbati in hac
 parte fieri quod justum est, vobis mandamus quod
 inspecta carta prædicta eidem abbati visum præ-
 dictum & omnia quæ ad huiusmodi pertinent juxta
 tenorem cartæ & recordi prædictorum de cetero al-
 locetis. Teste meipso apud Wyndsoze primo die
 Maii anno regni nostri x.

Compertum est etiam per recordum & processum
 loquelæ quæ fuit in curia domini regis nunc anno
 regni sui sexto coram **Hervico de Stanton** & sociis
 suis Iusticiariis itinerantibus in comitatu prædicto,
 quod dicta libertas de huiusmodi visu franci ple-
 gii de hominibus prædictorum maneriorum eidem
 abbati simul cum aliis libertatibus in eisdem re-
 cordo & processu &c. quæ dominus rex nunc coram
 eo certis de causis venire fecit plenius continetur,
 quæ residet inter recorda de anno regni ejusdem
 regis x. Unde idem abbas dicit, quod ex quo dicta
 libertas ei & prædecessoribus suis coram præfato
I. de Berewik & sociis suis prout carta regis supe-
 rius prædicta testatur, & etiam coram præfato **Her-**
vico de Stanton & sociis suis Iusticiariis itineran-
 tibus in comitatu prædicto, prout in recordo & pro-
 cessu prædictorum iusticiariorum plenius comper-
 tum allocata fuit. Et etiam dominus rex nunc
 per cartam suam eandem libertatem simul cum aliis
 libertatibus eidem abbati & successoribus suis con-
 firmavit, prout in eadem carta plenius continetur.
 Et prædictus vicecomes superius advocat, quod ipse
 homines & tenentes maneriorum prædictorum pro

eo quod noluerunt venire ad turnos suos, & ibidem
 præsentare ea quæ ad visum franci plegii pertinent,
 & alia facienda sicut hætenus facere consueverunt,
 ipsos homines amerciavit, & pro amerciamentis illis
 levandis distrinxit contra mandata domini regis, pe-
 tit iudicium &c. Et quod eadem libertas eidem
 abbati &c. hic coram rege in casu isto ad manda-
 tum domini regis prædictum allocetur &c. Et præ-
 dictus vicecomes nichil aliud dicit nisi ut prius, quod
 quando ipse intravit balliam suam invenit dominum
 regem seistum de huiusmodi visu franci plegii &
 præsentationibus ad turnum &c. faciendis de homi-
 nibus & tenentibus maneriorum prædictorum ; Et
 quia noluerunt coram eo venire, ipsos amerciavit
 & distrinxit prout ceteri vicecomites ante ipsum fa-
 cere consueverunt, petit iudicium. Et quia comper-
 tum est quod dicta libertas in itinere **Johannis de**
Berewik &c. coram eodem **Johanne** &c. eidem ab-
 bati allocata fuit, & etiam in ultimo itinere coram
 prædicto **Hervico de Stanton**, ac etiam per cartam
 domini regis, quod idem abbas & successores sui in-
 perpetuum habeant visum franci plegii & ea quæ ad
 huiusmodi visum pertinent in maneriis antedictis,
 & quod licet ipsi aut prædecessores sui aliquibus
 libertatibus in carta & recordo prædictis expressa-
 rum aliquo casu emergente prius usi non fuerint,
 ipse tamen & successores sui libertatibus prædictis,
 & earum qualibet virtute ejusdem cartæ imperpe-
 tuum pleno gaudeant & utantur. Et dominus rex
 per breve suum prædictum mandavit hic quod in-
 specta carta regis prædicti, eidem abbati visum præ-
 dictum, & omnia quæ ad huiusmodi visum perti-
 nent, juxta tenorem cartæ & recordi prædictorum
 coram rege de cetero allocent, ideo ipse abbas &
 successores sui imperpetuum habeant & gaudeant li-
 bertatem prædictam &c. juxta tenorem cartæ regis
 prædictæ. Et præceptum est eidem vicecomiti quod
 de huiusmodi inquietationibus, gravaminibus, et
 districtiombus eidem abbati et successoribus suis, et
 ejus tenentibus maneriorum prædictorum infra li-
 bertatem &c. de cetero non se intronittat quovis-
 modo contra tenorem cartæ regis prædictæ. Et
 quoad hoc quod prædictus vicecomes advocavit di-
 strictiones super tenentes prædictorum maneriorum
 dicti abbatis et diversa amerciamenta ab eisdem le-
 vavit, prout superius patet &c. Idem vicecomes ad
 iudicium &c. Et super hoc datus est dies in crasti-
 no sancti **Johannis Baptiste** ubicunque &c. de au-
 diendo inde iudicium &c.

Rex vicecomiti Kancie salutem. Quia abbas
 & conventus sancti Augustini Cant. habere debent
 in maneriis suis de **Menstre, Chisselet, Sturepe,**
Litlebozne, Porbozne, Lepyham, Plumstede,
hundredis de Langport & Cornilo in comitatu præ-
 dicto visum franci plegii & ea quæ ad huiusmodi
 visum pertinent ; Quæ libertas, tam coram **Johan-**
ne de Berewik & sociis suis Iusticiariis domini E.
 quondam regis Angliæ patris nostri anno regni sui
 xxj. itinerantibus ad communia placita, quam co-
 ram dilectis & fidelibus nostris **Hervico de Stanton**
 & sociis suis Iusticiariis ultimo itinerantibus in
 comitatu prædicto, eisdem abbati & conventui allo-
 cata fuit prout nobis plenius constat. Ac nos in
 carta nostra per quam eis diversas libertates per
 predecessores nostros concessas confirmavimus præ-
 dictum recordum recitari fecimus, & concessimus
 eisdem abbati & conventui pro nobis & heredibus
 nostris

Walterus
 Archiep.

Edwar. II. nostris quantum in nobis est, quod ipsi & successores
 Rex. sui imperpetuum habeant per eandem cartam nostram in dictis maneriis visum franci plegii & ea qua ad huiusmodi visum pertinent. Et quod licet ipsi aut predecessores sui aliquibus libertatibus in carta & recordo predictis expressarum aliquo casu emergente hactenus usi non fuerint, Idem tamen abbas & conventus & successores sui libertatibus predictis & earum qualibet virtute ejusdem carta nostra imperpetuum plene gaudeant, & utantur, prout in eadem carta & recordo predictis in curia nostra coram nobis lectis & intellectis plenius continetur. Per quod consideravimus ibidem quod iidem abbas & conventus & successores sui in maneriis predictis imperpetuum habeant & gaudeant libertatem suam predictam in curia nostra coram nobis juxta tenorem carte nostre predictae. Tibi precipimus quod ab omnibus inquietationibus, gravaminibus & districtiōibus eisdem abbati & conventui, & successoribus suis, & tenentibus maneriorum predictorum ratione visus franci plegii & de hiis que ad huiusmodi visum pertinent, supersedeas omnino. Et de cetero de eisdem nichil intromittas quovismodo contra tenorem carte nostre supradictae. Et quid inde feceris, scire facias nobis in crastino S. Johannis Baptiste ubicunque tunc fuerimus in Anglia. Et habeas ibi hoc breve. T. L. de Trykynham apud Westmonasterium xvij. die Maii anno regni nostri decimo.

§. 3. Mariscus de Risseburn datur per G. Scherreve.

Circa hæc tempora obiit quidam Gervasius Scherreve qui nobis fideliter in vita sua servivit, & inter cætera bona quæ huic ecclesiæ fecit mariscum quendam in tenuta de Chisselet, vulgariè Rysbozne vocatum, in plena curia ibidem disclamavit & vj. marcas liberi redditus apud Hoo in Mente liberaliter assignavit, & perpetualiter nobis donavit. Et ad anniversarium suum singulis annis die obitus sui scilicet xij. kal. Julii faciendum assignavit xx. s. pro pane pauperibus distribuendo per manus sacristæ. Cui mariscus ille de concessu suo perpetualiter deputatur. Item assignavit conventui in refectorio reficienti singulis annis sui obitus vj. s. viij. d. ad pitantiam per manus custodis de Mente imperpetuum.

§. 4. Walterus archiepiscopus ratificat ecclesias de Sturrepe & de Benington.

Sed inimici nostri pacis perturbatores & seminatores discordiæ miscentes zizaniam tritico, & qui loquuntur pacem cum proximis suis, mala autem in cordibus & in abscondito, invidentes adeptionibus ecclesiarum de Sturrepe & de Benington, & papalis indulgentiæ una cum dimissionibus & renunciationibus archiepiscopi, ipsum archiepiscopum ad lites superius motas & contentiones convolare procurant. Quapropter & ratificationi ipsarum noluit consentire. Unde frater Thomas de Wivelesberg cum domino Iohanne le Tonte ad vicariam de Sturrepe primitus præsentato, ad dictum archiepiscopum apud Portelake Wyntonensis diocesis tunc existentem cum litera præsentationis adierunt supplicantes, quatinus ipse vellet illum admittere & perpetuum vicarium instituere in ecclesia prædicta, ac ulterius

facere quod ad ipsum pertineret in hac parte, exemptionibus et privilegiis nostris per omnia semper salvis. Et tunc dictus dominus I. sic præsentatus requisivit humiliter ipsum archiepiscopum quod illum sic præsentatum ad dictam vicariam admitteret & perpetuum vicarium institueret in eadem, et tunc frater T. de Wyvelesberg, dixit verba subsequencia. Pater reverende, Præsentatio dictorum religiosorum ad vicariam de Sturrepe vobis est exhibita, præsentata et tradita, ne præfatis religiosi sancti Augustini tempus currat: et archiepiscopus respondit, Nos faciemus vobis justiciam: nec super huiusmodi expeditione plus tunc fecit. Unde sacra scriptura dicente, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis ut recipiant vos in eternam pacem, allatis sibi CCCC. marcis vota sua in singulis obtinuerunt, unde idem præsentatus rediens ad eundem archiepiscopum, apud Otford, ipsum admisit et perpetuum vicarium instituit in eadem certam portionem sibi perpetualiter assignando, ut in ordinatione ejusdem vicariæ in sequentibus plenius poterit apparere. Ratificavit etiam appropriationem ecclesiarum de Sturrepe et de Benington, quæ fuit facta domino Radulfo abbati in prima creatione sua sub hac forma.

“ Noverit universitas vestra quod nos appropriationi ecclesiarum de Sturrepe et de Benington nostræ diocesis per sacrosanctam sedem apostolicam, religiosi viris abbati et conventui monasterii sancti Augustini Cant. factæ nuperime et concessæ, in quantum ordinariæ facultatis requiritur potestas gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte eadem sedes sancta ipsis religionis duxerit faciendam, necnon et ingressum possessionis earundem quas eosdem novimus affecturos legitime, approbamus.

§. 5. Dimissiones archiepiscopi et Commissarii sui.

Univerfis sanctæ matris ecclesiæ filiis præsentantes literas inspecturis, Walterus permissione divina &c. Noverit universitas vestra quod cum religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti Augustini Cant. fuissent coram nobis successu temporum nostram diocesim Cant. jure diocesano ac diocesim Roffensem jure metropolitico nuper visitantibus ad iudicium evocati, jus suum super appropriatione ecclesiarum de Mente in Thaneto cum capellis sanctorum Johannis, Laurentii & Petri de Chisselet, de Rordburne, cum capella de Scholdon, de Prestone, de Fabyham, cum capella de Scheldwich, de Sellynge, de Midilton, de Lenham, de Tanderden, sancti Pauli in Cant. diocesis Cantuariensis & ecclesiæ de Plumstede, cum capella de Castwyrham, Roffensis diocesis, quæ eosdem religiosos in visitationibus huiusmodi in usus proprios tenere comperimus, necnon jus si quod idem religiosi haberent quare ratione ecclesiarum eisdem appropriatarum tanquam rectores earundem in visitatione nostra comparere, ac manuales obedientiam nobis præstare non debebant, exhibituri, ostensuri, ac etiam detecturi: Idem religiosi coram nobis ratione huiusmodi congruis loco & tempore comparentes, jura, privilegia & munimenta pro jure suo, quod eis competere prætenderant, in hac parte exhibuerunt, & etiam ostendunt. Quibus exhibitis, inspectis, examinatis & diligenter

Edward. II. ligenter ponderatis quia de jure & immunitate eorundem in præmissis nobis legitime constabat, ipsos super hiis omnibus tanquam sufficienter munitos in præmissis rite & legitime procedentes judicialiter duximus dimittendos. Eo salvo quod si contingat præfatos religiosos à successoribus nostris ex aliqua causa rationabili specialiter extra visitationem suam evocari, exhibituri titulos sive appropriationes ecclesiarum suarum, idem religiosi extra visitationem prædictam ad præmissam exhibitionem faciendam comparere teneantur.

S. 6. Dimissio decimarum partialium, et pensionum annuarum.

Cum dudum venerabilis pater, dominus *W.* Dei gratia *Cant.* archiepiscopus totius *Anglia* primas civitatem *Cant.* & diocesim visitans comperisset quod religiosi viri abbas & conventus sancti *Augustini Cant.* ecclesias parochiales de *Penstre*, &c. ut supra. Item quod religiosi recipiunt ab ecclesia de *Sibertsweide* xx.s. annuos. Item quod à vicario perpetuo de *Redmerytham* x.s. Item ab ecclesia de *Worborne* xij.s. iij.d. nomine pensionum annuarum. Item quod idem religiosi percipiunt majores decimas & minores de terris feodi de *Hopton*, quondam Soldani existentibus, ut dicitur, infra limites vel fines parochialis ecclesiæ de *Westbery* ac decimas partiales de terris de *Westlonde* infra fines vel limites ecclesiæ de *Penstre*, in *Scapere*, & decimas partiales infra limites ecclesiæ de *Escherch*, de antiquo dominico de *Sbitlonde*, duas quoque partes decimarum infra limites ecclesiæ de *Rippele*, ac etiam quasdam decimas partiales infra parochias ecclesiarum de *Stokebery* & *Wade*, & insuper decimas majores & minores de *Soldanellonde*, & partem gerbarum decimalium provenientium de terris manerii de *Wukelonde*, infra limites parochiæ de *Suttone*, decimas quoque partiales in *Pylinge* infra limites parochiæ de *Castlangedonne*, ac etiam alias decimas parochiales ad valentiam vj. marcarum infra eandem parochiam. Item quod iidem religiosi detinuerunt & detinent decimas lanæ vaccarum & alias minutas provenientes de manerio ipsorum de *Kede* ad ecclesiam de *Begge* ut dicebatur pertinentes, & decimas ortorum & curtilagiorum suorum existentium in parochia de *Sellynge*. Item quod subtraxerunt decimam proveniente de molendino eorum aquatico dicto *Abbattismelle* in *Cant.* Item quod spoliaverunt perpetuum vicarium & vicariam de *Sellynge* quibusdam portionibus ad vicariam suam pertinentibus, videlicet de pede fossis manu plantatis & decimis silvæ cedux. Item quod detinent decimam fœni proveniente de prato quondam *J. Terry* continente circiter xv. acras terræ, & decimas de xv. acris arundineti & prati vocati *Terrisbroke*. Item quod in ecclesia de *Porborne*, & in aliis ecclesiis dictis religiosi appropriatis, & in quibus jus duntaxat obtinent patronatus, pulsantur campanæ cum abbas ipsius manasterii ad hujusmodi loca declinaverit, vel transitum fecerit per eadem. Deum dictus dominus archiepiscopus nobis magistro *Roberto de Mallyng* ipsius patris Commissario generali commisit super compertis prædictis et aliis specialiter vices suas. Nos igitur super hiis rite & legitime procedentes prædictos abbatem & conventum fecimus ad iudicium evocari, nichilominus re-

tores, vicarios, aliosque omnes & singulos quorum interesse poterit citari legitime facientes, quod coram nobis comparerent jus si quod sibi competeret in hac parte proposituri, si sibi expediens videretur. Procurator siquidem dictorum religiosorum sufficienter & legitime constitutus coram nobis comparens protestabatur publice & expresse, quod per aliqua dicenda, proponenda, ostendenda, seu quomodo libet facienda, non intendebat nec domini sui intendebant eorum exemptionibus, privilegiis, libertatibus, immunitatibus aut juribus præjudicare, & hujusmodi protestatione salva ad omnia singula supradicta eidem per nos objecta sufficienter reponendo, proponens quod ecclesiæ parochiales ut supra sunt eidem monasterio canonice appropriatæ, ut eas sic possident licite atque juste. Ecclesia vero de *Utleborne* est eidem ad perpetuam firmam ab apostolica sede concessa. Pensiones vero, portiones ac decimas supradictas omnes & singulas juste percipiunt & retinent, necnon de pullatione in adventu ipsius abbatis ac omnibus aliis sunt sufficienter muniti; Rectoribus vero, vicariis & aliis quorum intererat, ut præmittitur, evocatis ac quibusdam eorum non curantibus comparere, quibusdam vero comparentibus & jus si quod sibi competeret, prosequi recusantibus, pars dictorum religiosorum in termino ad hoc eis assignato quamplura privilegia sedis apostolicæ, & alia munimenta publica & autentica exhibuit, testes quamplures produxit, quibus in forma juris admissis, juratis & examinatis ac ipsorum attestationibus quam necessariis aliis in assignato ad hoc termino publicatis: Nos Commissarius prædictus auditis & plenius intellectis meritis hujusmodi causæ seu negotii, Christi nomine invocato de jurisperitorum nobis assidentium consilio pronunciamus & declaramus præfatos religiosos & eorum monasterium super omnibus & singulis ecclesiis, pensionibus, portionibus, decimis, pullatione & quibuscumque aliis supradictis canonice & sufficienter esse munitos, prædictum procuratorem nomine dominorum suorum ac dominos suos & eorum monasterium super præmissis omnibus et singulis secundum juris exigentiam sententialiter absolventes.

E T quia superius fit mentio de hujusmodi nominibus antiquis et ignotis, videlicet de *Sake* et *Sokne* &c. ideo congruum duxi illa interpretare et sic adducere cognitioni modernorum.

Sake, hoc est placitum et emenda de transgressione hominum in curia domini, quia *Sak* Anglice, *Encheyson* Gallice, et *Sak* dicitur pur *fo, fait*.

Sok, hoc est secta de hominibus in curia domini secundum consuetudinem regni.

Toll, hoc est, quod vos et homines vestri de toto homagio et servicio vestro sitis quieti in omnibus mercatis de tolneto et rebus emptis et venditis.

Thean, hoc est, quod vos habeatis totam generationem villanorum vestrorum cum eorum sectis et catallis ubicumque inventa fuerit, excepto quod si aliquis natus quietus per j. annum et j. diem in aliqua villa privilegiata manserit, ita quod in eorum communem gildam et tanquam unus eorum receptus fuerit, eo ipso villenagio est exemptus.

Infangenthes, hoc est, latrones capti in domino vel in feodo nostro, et de suo latrocinio convicti in curia vestra judicentur.

Homfokne, hoc est, quietus esse de amercimentis pro

Walterus
Archiep.

Edwar. II
Rex.

pro ingressu hospitiū violenter et sine licentia et contra pacem regis, & quod teneatis placita de huiusmodi transgressionem in curia vestra.

Gythbrieth, hoc est, pax domini regis fracta, quia **Gyth** Anglice, pax Latine.

Flementrede, hoc est, quod habeatis catalla sive amerciamenta hominum vestrorum fugitivorum cum anno et vasto.

Fossilall, hoc est, quietus esse de amerciamendis, de catallis arestatis infra terram vestram, et quod habeatis placita inde in curia vestra et de huiusmodi catallis arestatis amerciamenta inde provenientia.

CAP. XXXIV.

§. 1. Carta E. 2. de vacatione monasterii S. Augustini.

Quia vero vacante monasterio sancti Augustini sapientius per reges Anglia et eorum ministros gravamina non modica et dispendia sustinere videbatur, dominus Radulfus abbas huius loci cum consilio sui conventus volens talibus iacturis in posterum obviare, et eisdem regibus pro talibus vacationibus certum quid conferre, Anno Domini M. CCC. xvj. rex Edwardus primo die mensis Sept. an. regni sui nono concessit isti monasterio in hunc modum.

An. Dñi
1316.

EDWARDUS Dei gratia &c. Sciatis quod cum ob specialem devotionem quam ad beatum Augustinum gloriosum Christi confessorem gerimus & habemus, & ut dilecti nobis in Christo monachi abbacie sancti Augustini Cant. eo ferventius Deo famulentur quo ipsos majori favore fuerimus persecuti, concesserimus dilectis nobis in Christo Radulfo abbati loci predicti & conventui ibidem pro nobis & heredibus nostris, quod quam primo abbatiam illam per mortem, cessionem vel resignationem prefati Radulfi vel alio modo vacare contigerit, Prior & conventus abbacie predictae qui tunc temporis erunt habeant custodiam abbacie illius durante vacatione ejusdem cum omnibus ad custodiam illam spectantibus, & quae nos vel heredes nostri percipere & habere possemus ratione vacationis illius si custodia ejusdem tunc in manu nostra remaneret. Ita quod nullus Escaetor seu alius minister noster vel heredum nostrorum quicunque abbatiam illam ingrediatur, aut se de aliquibus ad abbatiam illam spectantibus quovis modo intromittat, vel Priorem & conventum predictos impediatur quo minus habeant plenam & liberam administrationem omnium & singulorum ad abbatiam illam spectantium & exituum inde provenientium, reddendo nobis vel heredibus nostris sexcentas marcas pro eadem vacatione, Salvis nobis & heredibus nostris feodis militum & advocacionibus ecclesiarum ad abbatiam illam pertinentibus durante vacatione supradicta, prout in literis nostris patentibus prefatis abbati & conventui inde confectis plenius continetur. Nos concessionem predictam innovantes, volentesq; prefatis Abbati et conventui ex causis predictis gratiam facere ampliore, per finem ducentarum marcarum quem predictus abbas fecit nobiscum, nec non & pro remissione ac pardonatione quas predicti abbas & conventus nobis fecerunt de quingentis marcis in quibus celebris memoria dominus Edwardus quondam rex Angliae pater noster per literas suas patentes quas nobis reddiderunt, eis tenebatur, Concessimus pro nobis & heredibus nostris eisdem abbati & conventui, quod Prior & conventus abbacie predictae qui

pro tempore erunt in proxima vacatione ejusdem habeant custodiam abbacie illius pro secantis marcis, nobis vel heredibus nostris reddendis in forma supradicta. Et extunc in singulis vacationibus abbacie predictae quociens videlicet ipsam vacare contingerit, Prior & conventus loci illius, qui pro tempore fuerint, habeant, & teneant custodiam abbacie illius et omnium temporalium ejusdem cum omnibus rebus & bonis ad abbatiam illam qualitercumque spectantibus, adeo plene et integre sicut abbates et conventus ejusdem loci abbatiam illam & temporalia ejusdem cum rebus et bonis predicta sede plena aliquibus retroactis temporibus habere & tenere consueverunt. Ita quod dicti Prior et conventus de temporalibus et bonis ac rebus illis plenam et liberam administrationem habeant, inde disponere & ordinare possint, prout eis melius et utilius videbitur faciendum, et prout abbas et conventus loci illius inde possent ordinare et disponere sede plena; Salvis nobis et heredibus nostris feodis militum quae tenentur de abbacia predicta et advocacionibus ecclesiarum cum acciderint temporibus vacationum predictarum, ita quod omnes redditus et servicia annua de feodis predictis in vacationibus illis provenientia remaneant Priori et conventui predictis. Salvis etiam nobis et heredibus nostris escaetis quas accidere contigerit temporibus predictis. Quae quidem escaetis singulis huiusmodi vacationibus finitis post fidelitatem ipsius quem ibidem eligi, confirmari seu praefici contigerit in abbatem nobis vel heredibus nostris factam liberentur et remaneant Abbati, Priori et conventui dicti loci et successoribus suis, sine occasione vel impedimento nostri et heredum nostrorum seu ministrorum nostrorum quorumcumque; Reddendo nobis et heredibus nostris post primam vacationem abbacie predictae pro qualibet vacatione abbacie illius extunc, sive duraverit per dimidium annum, sive per minus tempus sexcentas marcas, videlicet infra primos duos menses a tempore quo abbatia illa vacare inciperit trescentas marcas; et ante finem aliorum duorum mensium proximo sequentium residuas trescentas marcas. Et si forte vacatio abbacie illius duravit per annum integrum ultra predictum dimidium annum, tunc predicti Prior et conventus solvant nobis aut heredibus nostris pro illo anno integro mille marcas, et si ultra dimidium annum majori tempore duraverit quam per annum, tunc pro rata temporis quo sic duraverit ultra predictum dimidium annum de dictis mille marcis plus solvant. Et si ultra dictum dimidium annum minori tempore duraverit quam per annum, tunc pro rata temporis illius de predictis mille marcis minus solvant. Et volumus et concedimus pro nobis et heredibus nostris, quod predicti Prior et conventus et eorum successores in perpetuum habeant et teneant custodiam abbacie predictae, singulis temporibus vacationum ejusdem in forma predicta. Ita quod nullus vicecomes, escaetor, seu quicunque alius ballivus vel minister noster aut heredum nostrorum de custodia abbacie predictae seu cellarum suarum, maneriorum aut aliarum rerum, seu bonorum quorumcumque ad dictam abbatiam seu cellas suas spectantium quoquo modo ratione vacationis illius se in aliquo intromittat. Hoc tamen excepto quod escaetor vel alius minister noster seu heredum nostrorum qui pro tempore fuerit infra portas tamen abbacie predictae in principio

Walterus
Archiep.

Edwar. II. Rex. *cipio cuiuslibet vacationis ejusdem quandam simplicem seisinam nomine nostri regii domini capiat, & ea sic capta, statim exinde recedat absque aliquo inde capiendo seu etiam asportando. Ita quod ultra unum diem occasione seisine predicta moram ibi non faciat nec aliquem ibi substituat loco sui. Volumus insuper & concedimus pro nobis & heredibus nostris quod si nos forsitan vel heredes nostri aliquo tempore vacationis abbatis predicta exercitum nostrum fecerimus submoneri, predicti Prior & conventus & successores sui pro propriis & dominicis feodis militum abbatis illius in manibus ipsorum Prioris & conventus tunc existentibus ad servicium in eodem exercitu faciendum minime teneantur, nec occasione servicii illius molestantur in aliquo seu graventur, sed inde penitus sint quieti; Salvis tamen nobis & heredibus nostris serviciis feodorum militum que tenentur de abbatis predicta temporibus vacationum ejusdem ad nos pertinentium ratione exercitus supradicti, Salva etiam nobis & heredibus nostris custodia terrarum, tenementorum seu reddituum si quos abbas & conventus loci illius sibi & domui predicta in feodo ex nunc adquisierint, per Escactorem seu alios ministros durantibus vacationibus abbatis predicta retinenda, Ita tamen quod ratione custodia terrarum, tenementorum seu reddituum hujusmodi, Escactor seu alius minister noster vel heredum nostrorum abbatis predictam nullatenus ingrediatur, nec de abbatis illa seu aliquibus ad eam nunc pertinentibus se intromittat aliter quam in forma supradicta.*

§. 2. Compositio cum tenentibus de Chisselet.

Eodem anno sedata fuit quædam lis mota inter abbatem & conventum hujus monasterii et tenentes de Chisselet per Compositionem quæ talis est. « **P A T E A T** universis per presentes, quod « cum diversæ lites & contentiones inter abbatem « monasterii sancti Augustini Cant. et ejusdem loci « conventum ex parte una et *Willelmum de Grai*, « *Gilbertum atte Burgh &c.* ex parte altera motæ « fuissent et subortæ super diversis articulis et calumpniis tangentibus visum franci plegii infra « procinctum manerii dictorum abbatis et conventus de Chisselet, tandem communibus amicis « intervenientibus conquievit lis in hunc modum, « videlicet quod predicti *Willelmus de Grai* et « omnes alii predicti tenentes prosequentes litem « predictam et contentiones, concedunt quod venient ad visum franci plegii dicti abbatis tantum « bis per annum in hac forma, videlicet semel post « festum sancti Michaelis et semel post pascha infra « procinctum manerii predicti de Chisselet ad « præsentandum per sacramentum *Burghessaldorum* et quatuor hominum de qualibet *Borgha* tantum juratorum, si tot fuerint in eadem *Burgha*, ea « quæ spectant ad pacem et coronam domini regis fractam, purpresturam super dominum regem in « terra et in mari, et assisam panis et cerviciæ fractam secundum consuetudinem comitatus *Kantie* præsentanda. Et pro hac concessione concedunt predicti abbas et conventus pro se et successoribus suis, quod infra tres septimanas ante « diem visus tenti nec infra tres septimanas post « neatur ibidem curia nisi eisdem abbati et conventui et eorum successoribus placuerit diebus visus.

« Concedunt etiam predicti abbas et conventus pro se et successoribus suis, quod omnes residentes qui « reſeancias proprias nunc tenent infra procinctum « manerii predicti, ad dictum visum venire non « compellantur, nisi fuerint tales super quos transgressiones tangentes articulos visus fuerint præsentatæ. Et de talibus respondebit *borghsald* personaliter vel de plegiis. Concedunt etiam predicti abbas et conventus pro se et successoribus suis, « quod dicti *borghsald* et jurati ad præsentandum « defectus residentium minime compellantur, nec ad « præsentationes aliquas faciendas contra formam « superius expressam occasionentur quo modo. Et « dicti abbas et conventus et eorum successores « omnes residentes infra procinctum dicti manerii « defendent versus dominum regem et vicecomitem « *Kantie*, ita quod non inquietentur nec compellantur ad præsentationem faciendam in laſto domini regis vel alibi de hiis quæ ad visum pertinent, nisi « infra procinctum manerii predicti ut prædictum « est; et quod tenentes dicti manerii diebus visus se « possint effloniare prout alibi in comitatu predicto « usitatum est et consuetum. Et quod amerciamenta predictorum tenentium afforentur et taxentur « per sacramentum parium suorum &c.

§. 3. Perquisitio terrarum de Willielmo Pontesbury.

ANno Domini M.CCC.xvij. *Edwardus* rex de-
dit licentiam abbati & conventui acquirendi de *Willelmo Pontesbury* & *Johanne Grove* lxxx. & unam acram terræ & dimidiam & lx. acras pasturæ in *Lenham* & *Chisselet*. Et de *Willelmo de Lyndestede* j. mesuagium & xlix. acras & j. rodam terræ, iiij. acras prati & dimidiam & unam acram bosci in *Cantuarie* *Pozburne*, *Sholdon*, *Wentre* in *Thaneto*, *Littleburne*, *Patindon*, & *Middilton*. Quæ omnia ultra servicia inde debita & consueta valent per annum in omnibus exitibus juxta verum valorem lvj. s. & eo amplius.

Eodem anno recuperavit idem abbas per assisam versus *Willelmum Treie* & multos alios de *Thaneto* ij C. lx. acras marisci in *Wentre*.

§. 4. Insultus manerii de Wentre per Senescallum ibidem.

ANno sequenti tenentes de *Wentre* propter diversas distractiones eisdem per abbatem & suos ministros non immerito factas pro diversis detentionibus tam redditus quam aliorum articulorum curiam ipsius Abbatis de *Wentre* & visum franci plegii concernentium, juxta numerum vj. C. viro-
rum die Veneris proxima ante festum S. *Nicholai* & sic continuando per quinque septimanas proximo sequentes, aggregata sibi adhuc majori multitudine malefactorum, ad maneria Abbatis apud *Wentre* & *Salmanston* hostiliter cum arcubus, sagittis, gladiis & baculis pluries accedentes, illa obsederunt, & insultus diversos ibidem fecerunt, & ignem quem secum tulerant pro maneriis illis combutendis portis apposuerunt; præ timore quorum excessuum monachi & servientes, videlicet frater *Willelmus Biholte* & *Willelmus de Middleton* monachi & alii inibi tunc existentes manerium de *Salmanston* per quindecim dies exire non audebant. vij. carucas & vij.

Edwar. II. Rex. carectas ac hernefia ad abbatem spectancia in campis tunc ibidem existentia vi & armis, scilicet cum gladiis & baculis fregerunt, dilaceraverunt & in minutas partes secuerunt, & arbores Abbatis ibidem & apud **Penstre** ad valentiam xl. li. succiderunt & asportaverunt, & fratrem *Henricum de Newenton* monachum in manerio apud **Clitreshende** in festo sancti *Nicholai* obsederunt, & domos ibidem discoperuerunt & fregerunt, & ipsum monachum ibidem inprisonaverunt per vj. dies, & postmodum illum cui-dam *Waltero Capell*: pro iij. s. acti in terra guer-rina fuisset vendiderunt, & tam in homines & ser-vientes Abbatis pro custodiis maneriorum prædicto-rum in pleno mercato de **Penstre** insultum fece-runt, verberaverunt, vulneraverunt & male tractave-runt, & prædicti malefactores confederationes il-licitas per sacramentum & scripta inter eos fecerunt. collectas & tallagia diversa inter se assederunt ad summam xxvj. li. & per hujusmodi confederationes & collectas alios malefactores de quinque portibus aliquid ad perdendum non habentes in multitudine non modica sibi attraxerunt, quare abbas justiciam in præmissis in curia Regis prosequi non auderet. Inpedierunt etiam ballivos abbatis per tumultum & clamorem nimium ne possit tenere curiam suam apud **Penstre**, unde jurati per Dominum *Bartho-mæum Badesmer* & alios justiciarios domini Re-gis pro hujusmodi causa per ipsum Regem assignati dicunt per sacramentum suum, quod prædicti male-factores fuerunt culpabiles de omnibus transgressionibus & excessibus prædictis sicut eis inponitur ad dampnum Abbatis DC. li. Et consideratum est quod Abbas recuperaret versus eosdem dampna sua quæ taxata fuerunt ad DC. li. & prædicti male-factores caperentur & usque ad solutionem debiti *Cantuarie* incarcerationentur. Statim post dominus Rex mandavit breve suum justiciariis prædictis in hæc verba.

EDWARDUS Dei gratia &c. Pro eo quod ad sectam Abbatis sancti Augustini sui tenentes insula de Thaneto fuerunt convicti coram vobis pro dictis transgressionibus, ob quam causam prisonæ nostræ adjudicati quousque eidem Abbati pro supra-dictis dampnis fecerint emendas per vos allocatas: tamen ob compassionem quam habemus de statu ejus-dem gentis quæ propter easdem lites & contentiones multum indebilitatur, pro fine CC. marcarum quam fecerunt nobiscum pardonavimus eis ne in-prisonentur occasione prædicta. Quare vobis manda-mus quod quoad diem super istis negotiis per vos assignatam faciatis venire coram vobis illas gentes inponentes singulis eorum secundum facultates sin-gulorum certam portionem prædictarum CC. mar-carum ad solvendum nobis in festo Pasche & prima die Augusti aequali porcione.

Igitur anno secundo sequenti domino *Bartholo-mæo de Badesmer* & aliis communibus amicis in-tervenientibus conquievit per talem Compositionem & in hunc modum, videlicet quod prædicti tenen-tes & omnes alii residentes infra procinctum mane-rii de **Penstre** terras & tenementa vel reseantias proprias habentes, &c. ut in Compositione de **Chistelet** usque ad hæc verba, quæ pertinent præ-sentanda. Et hæc est additio in ista Compositione, & quod fideliter omnes articulos superius contentos & quemlibet illorum exequantur, & nihil in præjudi-cium articulorum prædictorum seu aliorum dictos

articulos quovismodo contingentium clam vel pa-lam committent seu contravenient, nec in lationem, præjudicium seu diminutionem articulorum prædi-ctorum facient vel attemptabunt. Immo pro viribus suis omnes prædictos articulos ut jus ipsius abba-tis & ecclesiæ suæ quantum in ipsis est inperpetuum manutenebunt & illæsos conservabunt. Et pro hac Concessione &c. ut in Compositione de **Chistelet** præter hanc ultimam additionem quæ talis est. **Et quod per istam Compositionem persona ille non com-pellantur ibidem venire quæ excipiuntur per statu-tum Domini Regis.** In cujus rei testimonium &c.

Anno vero supradicto scilicet M. CCC. xvij. fra-ter *Ricardus de Cant.* hujus ecclesiæ tunc sacrista contulit illam tabulam pulcherimam quæ in magno altari cernitur in præsentem.

Anno Domini M. CCC. xx. & anno Sancti *Tho-mæ* martyris tunc jubeleo dominus *Radulfus* Abbas per seniores ecclesiæ Sanctæ Trinitatis effective re-quisitus Missam & cætera solempnia inter ipsos in magno honore celebravit.

§. 5. Vineæ in **Porzhome** plantatæ per R. Abbatem.

Istis temporibus abbas *Radulfus* vineas juxta **Porzhome** fecit plantari. Erat enim perante idem locus spelunca latronum, habitaculum immun-diciæ & fornicationis, ad quem erat quædam via communis per *le Kentle* cujus subterfugio adulteria & cætera talia facilius agebantur. Et hæc omnia dictus abbas pie considerans, & qua via ista scanda-losa in melius posset commutare excogitans, dictam communem viam regia auctoritate et licentia præ-cludit, latibula umbrosa et convalles explanavit, spinas et tribulos extirpavit, arbuta truncavit, mu-ro ex omni parte circumcinxit, et inibi vineam ele-ctam ut in præsentiarum cernitur ad commodum et magnum honorem honorifice plantavit.

Anno Domini M. CCC. xxj. abbas et conventus hujus monasterii dederunt in excambium *Henrico* Priori sanctæ Trinitatis et conventui ejusdem loci unam placeam terræ in *Fordwico* jacentem inter tene-mentum dictorum Prioris et conventus versus **West** et tenementum *Willelmi Cok* versus **East**, regiam stratam versus **South** et ad *Sturam* versus **North**, continentem x. perticatas et dimidiam, et quolibet perticata ad xvj. pedes et dimidium in longitudine et xxliij. pedes in latitudine; Salvis Abbati et con-ventui omnibus judiciis sanguinis cum executionibus et aliis transgressionibus ibidem factis sicut in aliis placitis ejusdem villæ ex antiquo percipiunt et perce-perunt, pro tribus rodibus terræ jacentibus in subur-bio *Cantuarie* in loco qui vocatur **Sandpit** inter regiam stratam versus **West** et terram Abbatis & Conventus versus **North** & **South**. Nec licebit Priori vel suis successoribus in prædicta placea in *Fordwico* merces aut mercimonia aliquorum extra-neorum receptare et advocare, aliter quam hæc-tenus in tenementis quæ idem Prior et conventus prius in villa prædicta habuerunt fieri consuevit.

§ 6. Petrus Dene monachus factus est.

Anno sequenti iij. kal. Aprilis magister *Petrus de Dene* excellens clericus et nobilis magnique vir consilii, in isto monasterio ob tirannidem adver-sariorum domini *Thome* Comitis *Lancastre* mona-chus

Walterus
Archiep.

An. Dñi
1320.

1321.

1322.

Edwar. II. Rex. chus effectus est. Qui Petrus ante suū ingressum per suum testamentū huic monasterio legavit infra scripta.

In Dei nomine Amen. Ego Petrus de Dene Canonici in ecclesiis cathedralibus Eboracensi, Londonensi & Wellensi, necnon in ecclesiis collegiatis de Southwelle & de Wymburn Eboracensis & Sarebernienſis diaceſis, à multis annis propoſui & propoſitum fixa deliberatione firmavi religionem ingredi, et in monasterio ſancti Auguſtini Cant. in habitu regulari domino perpetuo famulari. Et quidem ante ingressum huiusmodi volui testamentum condere & de rebus ac bonis meis prout decuit ordinare; sane anno Domini M. CCC. xxij. mensis Aprilis die secundo in presentia venerabilis patris domini Radulphi Dei gratia abbatis & plurimum fratrum monasterii predicti in ſeculari ſtatu & habitu conſtitutus, testamentum meum ſeu voluntatem ultimam condo, ordino ſeu enuncio in hunc modum. In primis decreta mea in vitulinio ſcripta in aſſeribus nigro coreo coopertis. Item decretales in vitulinio in corio ligatas. Item apparatus domini Hoſtienſis ſuper Decretalibus in duobus voluminibus. Item apparatus domini Innocentii in aſſeribus. Item Roſarium Guidonis ſuper Decretalibus. Item apparatus ſuper ſextum cum repertorio Guillelmi Surandi in uno volumine in coreo. Item apparatus domini Johannis monachi cum apparatus Johannis Andreæ in uno volumine in coreo. Item quinque volumina juris civilis in corio ligata, videlicet Digestum vetus inſorciatum, Digestum novum, codicem & parvū volumen monasterio S. Auguſtini Cant. do lego, ita videlicet ut idem monasterium poſt deceſſum meum habeat dictos libros, uſu eorum michi quoad vixero reſervato ſpecialiter et reſento, nec liceat eciam poſt deceſſum meū alicui dictos libros alienare niſi forſan urgeat evidens neceſſitas monasterii, & tractatu diligenti cum toto conventu habito, & de conſenſu ſpontaneo ejuſdem conventus; De aliis libris meis omnibus tam in dicto monasterio quam alibi exiſtentibus inter vivos antea donando & ordinando diſpoſui, licet eos adhuc retineam, quarum donationum & ordinationum diſtributionem ſeu executionem michi retineo, & reſervo. Item treſcentas quinquaginta marcas ſterlingorum in quibus ex cauſa mutui, michi tenetur monasterium, prout patet per duas literas ejuſdem monasterii ſigillo communi ſigillatas, ac eciam centum marcas in eodem monasterio pro me depositas eidem monasterio do lego, ita videlicet quod quinquaginta marca cedant in reſeſtione ſeu reparationem Capituli ipſius monasterii, quadringenta vero marca reſidue in eventum vacationis monasterii integre reſerventur, nec in uſus alios convertantur niſi forſan pro ſumma & evidenti neceſſitate monasterii de communi conſenſu conventus ad ſuccurrendum monasterio cum id aliunde fieri non valeret expenderentur; Et ſi contingat ipſas quadringentas marcas in toto vel in parte expendi, ordino & omnino volo, quod cum omni celeritate recolligantur, & pro vacatione ut premititur integre conſerventur. Item florenos de Florencia quadringentos nonagintos quinque. Item florenum de agno centum & quinque & florenum de Maſ: decem predicto monasterio do lego, ita videlicet quod pro vacatione dicti monasterii integraliter conſerventur, & ex nullis omnino cauſis vel cauſibus qui contingere poterunt in uſum alium convertantur ſeu eciam aſſumantur; Adveniente vero

vacatione, in utilitatem monasterii de communi conſenſu conventus prout magis expediens viſum fuerit expendantur. Item omnia vaſa mea argentea in monasterio deposita tam deaurata quam plana exceptis duodecim cocleariis argenteis, que quidem vaſa in quadam indentura cujus tenor inferius ponitur ſpecificantur, dicto monasterio do lego, ita videlicet ut ad utilitatem ejuſdem monasterii de communi conſilio prout magis viſum fuerit convertantur.

10 Tenor indenturæ de vaſis argenteis de quibus ſupra fit mentio talis eſt.

“ Depoſita per magiſtrum Petrum de Dene clericum in monasterio ſancti Auguſtini Cantuariæ
“ ix. die menſis Octobris anno M. CCC. xxj.
“ In primis ij. baſini argentei pulcri cum duobus emall. Item duo alii baſini argentei deaurati in circumferencia et in fundo, et ij. baſini in fundo et circumferencia deaurati. Hii quatuor in uno hanapario. Item ij. pottella majora argentea de una ſecta. Item ij. pottella, unum de una ſecta. Item unum pottellum argenteum de alia & majori ſecta cum j. emall. in ſummitate. Item vj. diſci argentei & ſaſarium de una ſecta cum A. & I. S. deſuper exterius in fundo. Item vj. alii diſci argentei & vj. ſaſaria de alia ſecta cum P. tantum in fundo. Item quinque cuppæ argenteæ deauratæ cum cooperculis ſuis operis diverſi. Item una cuppa argentea deaurata ſine cooperculo. Item iij. cuppæ argenteæ planæ non deauratæ cum cooperculis ſuis. Item xj. cippi argentei plani de una fabricatura. Hæc omnia cum ſuis hanaperiis clavisbus et ſeruris. “ Item dico, enuncio ac ordino, quod omnes fructus, redditus & proventus ac eciam omnia bona qui & qua ratione quorumcumq; beneficiorum eccleſiaſticorum ſeu reſidentie cujuſcumque mei & mea ſunt ſive eſſe poterunt, ac qui & qua michi debentur ſeu deberi poterunt, cedant in juſ & utilitatem monasterii ſupradicti.
40 “ Item viginti quatuor diſci argentei cum totidem ſaſariis. Item j. cuppam argenteam de qua ſolebam bibere. Item j. cippum argenteum ſine pede cum cooperculo. Item iij. ciphos argenteos de opere Turonenſi. Item xxiv. coclearia argentea dicto monasterio do lego. Michi quoad vixero vaſorum iſtorum omnium uſu omnimodo reſervato. De jocilibus autem meis & rebus ac bonis aliis quibuscumque qua ſunt ſuperius nominatim legata diſpoſui inter vivos, quorum diſtributionem & diſpoſitionis executionem michi retineo & reſervo.
50 “ Supraſcripta omnia vero & ſingula ordino, volo & precipio ita ut ſupra ſcriptum eſt & non aliter fieri & ſervari.

Eodem anno quinque cruceſ proceſſionales & una quæ adhoratur in paraſceve & dux de magno altari & imago beatæ Mariæ in capella dormitorii ab archiepiſcopo Armanak de Hibernia iij. nonas Maii fuerunt inunctæ & ſacratæ. Et coquina abbatis & cifterna in curia lapidea factæ fuerunt.

60 Anno Domini M. CCC. xxiiij. Habita ſic tabula argentea, fiebat reparatio magni altaris cum imaginibus Petri videlicet & Pauli & aliorum deſuper conſtructis.

Anno ſequenti primo die menſis Marci dedicati fuit magnum altare huius loci à domino epiſcopo Hungariæ Petro in honore apoſtolorum Petri & Pauli ſanctique Auguſtini. Et poſtea idem Pe-

Walterus
Archiep.

An. Dñi
1321.

1324.

1325.

Edw. III. Rex. *trus Carboniensis episcopus dedicavit illud in honore sanctæ Trinitatis & sancti Augustini sociorumque ejus. Item dedicavit altare sancti Johannis Baptistæ in honore* ————— *Item altare sanctæ Katerine in honore ejusdem virginis sanctorumque martirum Stephani et Laurencii. Item altare beatæ Mariæ in cryptis in honore ejusdem virginis et sanctorum Michaelis, Gabraelis, Raphaelis. Item altare sancti Thomæ in honore ejusdem et sanctorum martyrum Blasii, Cosmæ & Damiani. Item dedicavit altare beatæ Mariæ in infirmaria.*

Et ista fecit per commissionem generalem tanquam vicarius archiepiscopi Walteri. Altaria sanctorum Adriani & Mildredæ non dedicavit, quia altare sancti Adriani in honore sanctorum martyrum Stephani, Laurencii et Vincencii, et altare sanctæ Mildredæ in honore sanctorum Innocentium per prius extiterant dedicata.

Eodem anno fuit quædam collecta à toto conventu concessa ad novum capitulum construendum, videlicet de compoto et C. de vino misericordiarum, de cera et speciebus, de custodibus, de sacrificia elemosinaria et anniversariis. Et duravit hæc collecta ad opus supradictum per viij. annos et amplius; et summa collectæ pro expensis per fratres Radulphum Gatewich et I. Mason factæ CC. lxxvij. li. iv. s. viij. d.

An. Dñi 1326. Anno Domini M. CCC. xxvj. idus Januarii electus est rex Edwardus de Wyndesore patre adhuc superstite, et die conversionis sancti Pauli proximo sequente apud Westmonasterium coronatus est.

1327. Anno sequenti obiit Walterus archiepiscopus apud Portlake die sancti Edmundi archiepiscopi, & die sanctæ Lucie virginis magister Simon Mepeham in theologia Doctor electus est, et anno sequenti nonas Junii in curia Romana Avinione confirmatus est & consecratus.

C A P. XXXV.

S. I. Processus versus Simonem Mepeham archiepiscopum.

1329. **A**Nno Domini M. CCC. xxix. idem archiepiscopus Simon visitationis officium in civitate & diocesi Cantuariæ exercens, istud monasterium graviter molestavit et multipliciter perturbavit; unde abbatem et conventum, quod coram ipso et causarum suæ curiæ Auditoribus in judicio comparerent, ad loca incerta demandavit et fecit evocari, Privilegia, jura & munimenta, appropriationes ecclesiarum nostrarum concernentia ostensuros et peremptorie probaturos, videlicet super ecclesiis S. Pauli Cantuariæ, Stureye, Fabirsham, Prestone, Middelton, Wensstre cum capellis Lenham, Lenterdene, Kemptone, Pordborn cum capellis et Chisselet; necnon super quibusdam articulis incognitis penitus & incertis, per citationem quæ talis est.

S Y M O N permissione & c. Dilecto filio officiali archidiaconi nostri Cantuariæ salutem, gratiam & benedictionem. Cum nuper nostras civitatem & diocesim actualiter visitantes comperimus religiosos viros abbatem & conventum S. Augustini quamplures ecclesias parochiales, videlicet ecclesiam S. Pauli Cantuariæ (ut supra) quas se in proprios usus habere pretendunt occupare ac etiam detinere, necnon infra alienas parochias certas porciones & decimas perci-

pere contra juris communis tenorem. Et licet religiosi *Simon M. Archiep.* prædicti tam ex citatione nostra quam ex præfixione auctoritate nostra canonice sibi factis ad proponendum, exhibendum & probandum coram nobis jus si quod eis competeret super detentione, occupatione & perceptione ecclesiarum & decimarum prædictarum, nec non ad respondendum quibusdam in dicta nostra visitatione contra eosdem compertis, optinissent quamplures terminos competenter & peremptorie assignatos: Ipsi tamen religiosi eisdem terminis juxta citationem & præfixionem hujusmodi quicquam super appropriatione, detentione & occupatione dictarum ecclesiarum & decimarum in aliquo terminorum ipsorum proponere, exhibere seu probare minime curarunt; unde licet contra eosdem absque juris offensa in pœna contumacia eorundem in hac parte canonice potuissimus graviter processisse, Volentes tamen super jure quod eis pretendunt competere in hac parte prout ex officii nostri debito nos astringi conspiciamus, effici certiores, Tibi in virtute obedientiæ & sub pœna majoris excommunicationis sententiæ quam canonica monitione præmissa si in executione hujusmodi mandati nostri negligens fueris in te proferimus in hiis scriptis, firmiter injungendo mandamus, quatinus cites vel citari facias peremptorie abbatem, priorem, subpriorem, necnon certas majores personas dicti monasterii personaliter, si valeant inveniri, sin autem, ipsorum abbatis & conventus procuratorem, si quem dimiserunt; alioquin publice citationis edicto in singulis ecclesiis supradictis publice proposito, ipsos abbatem & conventum citari volumus & mandamus quod compareant coram nobis seu curiæ nostra causarum Auditoribus proximo die juridico post festum sancti Edwardi Regis ubicumque in civitate, diocesi vel provincia Cant. tunc fuerimus, jus si quod habent super detentione & occupatione ecclesiarum, necnon perceptione decimarum prædictarum pro termino peremptorio exhibituri & ostensuri, necnon super dictis compertis responsuri, ulteriusque facturi & recepturi in præmissis et eis contingentibus quod est justum & æquum rationi.

Et statim post hæc prædictos abbatem & conventum pro eo quod in visitatione sua vel judicio non comparuerunt prout nec debuerunt, pronunciavit contumaces & pro hujusmodi contumacia pœnam eis infligendam reservavit sibi per decretum; unde & in manerio suo apud Ottesford fratri T. de Natindon procuratori nostro ita dixit, Volumus quod sciatis quod pronunciavimus abbatem & conventum contumaces, pro eo quod in visitatione nostra ad nostram citationem non comparuerunt; & pœnam pro hujusmodi contumacia eisdem infligendam nobis reservavimus.

Hiis & aliis injuriis monachi Augustini cotidie vexati, vulnerati & in expensis graviter debilitati, ad sedem apostolicam appellantes querimoniam deposuerunt, inplorantes ut summus pontifex super hujusmodi injuriis remedium dignaretur apponere oportunum, & quod mandaret alicui certæ personæ causam litis & hujusmodi sententiæ audire, diffinire et justo modo sententialiter terminare. Unde idem pontifex apostolicus Johannes videlicet xxij. volens dictas causas ad effectum mancipare, direxit bullam; cujus tenor formam continet infra-scriptam.

“JOHAN-

Edm. III. Rex. "JOHANNES episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro *Icherio* de *Concoreto* canonico *Saresberienſi* salutem & apostolicam benedictionem. Significarunt nobis dilecti filii abbas & conventus &c. quod licet monasterium ipsum cum omnibus membris suis à tempore foundationis ipsius et à tempore & per tempus cujus principii memoria hominum non existat, fuerit et sit exemptum per specialia privilegia sedis apostolicæ à quacumque jurisdictione et potestate cujuslibet Ordinarii, et præsertim per privilegium super exemptione hujusmodi per felicis recordationis *Bonifacium* papam viij. prædecessorem nostrum eis concessum pro se et omnibus suis membris, ecclesiis, capellis atque locis & personis quibuscumque subjectis sibi ubilibet constitutis; Tamen venerabilis frater noster *Simon Cantuariensis* archiepiscopus qui nunc est, dictorum privilegiorum et exemptionis hujusmodi plenam et sufficientem noticiam habens seu valens habere, prædictos abbatem et conventum super dictis ecclesiis, bonis, juribus et personis monasterii memorati et aliis, super quibus sunt dictæ exemptionis privilegia communiti, tam in civitate et diocesi *Cantuarie* quam extra & contra exemptionem & privilegia supradicta molestavit & multipliciter perturbavit, & adhuc molestat, vexat & perturbat, eosdem aliasque personas eis subjectas citando, citationesque vagas & incertas ad loca ubicumque fuerit in sua provincia faciendo, moriendo, visitando, mandando quantum in eo est, & processus alios per se & alios faciendo. Subtrahendo etiam advocatos & tabelliones eisdem assistere alias volentes pro defensione exemptionis & libertatum prædictarum. Propter quæ seu aliqua ex prædictis fuit & est ex parte dictorum abbatis & conventus etiam sæpius ad eandem sedem apostolicam appellatum, quodque idem archiepiscopus appellationibus hujusmodi deferre non curat, sed eosdem abbatem & conventum ac subditos & parochianos suos eis in præsentem ut præmittitur adhærentes, contra privilegia, exemptionem & appellationes prædictas in eorum magnum præjudicium gravare non cessat. Quare nobis idem abbas & conventus humiliter supplicarunt ut providere eis super præmissis de oportuno remedio paterna dilectione curaremus. Quocirca discretionis tuæ per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vocatis qui fuerunt evocandi, omnes & singulos causam vel causas appellationis seu appellationum hujusmodi pro parte ipsorum abbatis & conventus & subditorum suorum parochianorumque ecclesiarum suarum sibi adhærentium ad sedem interjectas eandem, à gravaminibus & injuriis processibus factis & illatis per præfatum archiepiscopum & alios suo nomine in ipsorum abbatis & conventus subditorumque parochianorum ac libertatum & exemptionis dicti monasterii & membrorum ejus præjudicium ut præfertur; Necnon causam seu causas nullitatis dictorum processuum & negotii principalis, cum omnibus dependentibus & emergentibus ab eisdem quæ inter ipsos & archiepiscopum feruntur, simpliciter & de plano ac sine strepitu & figura judicii auctoritate prædicta simul vel sepe-

"ratim audias. Inhibens nichilominus auctoritate Simon M. Archiep. prædicta eidem archiepiscopo prout fuerit rationis, ne super præmissis interim in eorum abbatis & conventus ac jurisdictionis tuæ præjudicium aliquid per se vel alium seu alios indebite attemptare seu innovare præsumat, Ac causas prædictas omnes & singulas simul vel separatim appellatione remota debito fine decidas, faciens quæ decreveris auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam firmiter observari, non obstante dicti B. prædecessoris nostri qua cavetur ne judices à sede apostolica deputati extra civitatem & diocesim in quibus deputati fuerunt procedere, ac alii seu alii vices suas committere, aut alios quos ultra unam diætam à fine suæ diocesis ad judicium evocare præsumant; dummodo ultra duas diætas aliquis auctoritate præsentium non trahatur; quam aliis quibuscumque Constitutionibus à prædecessoribus nostris Romanis pontificibus editis, quæ tuæ possent in hac parte jurisdictioni aut potestati ejusdem libero exercitio quomodolibet obviare; seu si prædicto archiepiscopo vel quibuscumque aliis conjunctim vel divisim à sede apostolica sit indultum, quod excommunicari, suspendi vel interdici vel extra seu ultra certa loca ad judicium evocari non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo in verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali cujuscumque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam vel totaliter insertam tuæ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mencio specialis.

Et fuerunt istæ literæ apostolicæ eidem domino *Icherio* pro parte abbatis & conventus et subditorum suorum in vigilia sancti *Michaelis* anno supradicto exhibitæ & præsentatæ. Quibus sic præsentatis fuit idem iudex cum instantia requisitus ut in hujusmodi negotio procederet, & dictum archiepiscopum pro præactis causis citaret processurum. Et tunc dictus iudex mandatis apostolicis obediens fecit eum citari per dominum *Aymericum* Rectorem ecclesiæ sancti *Juliani Londonie*.

Pars vero archiepiscopi fictitie proposuit recusare, enervare et declinare si qua via posset jurisdictionem dicti Judicis, talem materiam prætendens suspectivam, videlicet quod idem *Icherius* esset annualis pensionarius pro nostris negotiis et auxiliis impendendis et consiliarius specialis nimisque propicius & favens. Dixerunt etiam per ipsum, quod idem *Icherius* publice comminatus fuit quod archiepiscopus sub pœna capitis sui succumberet. Item quod ad locum privatum minus insignem & ad quem eidem archiepiscopo, nisi per loca inhonestas, indecentia et turpia nullus patebat ingressus seu accessus, et per quem ipsum archiepiscopum attenta ipsius dignitatis excellentia non deceret transire, ad judicium fecit evocari. Hæc & alia mentientes simulavit eum dixisse, propter quæ ad alios arbitros consulto papa idem archiepiscopus nittitur convolare. Cujus rei causa iterum mittitur procurator abbatis ad curiam *Romanam* dominum papam informans sub tali tenore.

Edm. III. Rex. « **S I G N I F I C A T** & exponit sanctitati ve-
 « stræ procurator religiosorum prædictorum, quod
 « idem archiepiscopus in contemptum sanctitatis ve-
 « stræ & sedis apostolicæ inbullavit dominum *Iche-*
 « *rium* prædictum coram rege, comitibus, baroni-
 « bus & prælatis, in pleno parlamento, cujus bullæ
 « summa est. Archiepiscopus *Cantuariensis* conque-
 « ritur de magistro *Icherio de Concoreto* qui se præ-
 « tendit nuncium domini papæ in *Anglia*, quod in
 « contemptum regis, comitum, & prælatorum *An-*
 « *glia* citavit ipsum in parlamento existentem quod
 « compareret personaliter coram ipso responsurus
 « super quibusdam articulis ad coronam regiam &
 « non ad forum ecclesiasticum spectantibus; unde
 « petit idem archiepiscopus prædictum *Icherium*
 « tanquam reum læsæ majestatis regis puniri, & ne
 « de cætero contra archiepiscopum procederet per
 « literas regias sibi prohiberi. Unde pater sanctissi-
 « me statim per aliquos nobiles de regno ad hoc
 « per ipsum archiepiscopum concitatos acclamatum
 « fuit ipsum *Icherium* debere à regno proscribi; set
 « tanto clamore per dominos *Wyntonensem*, *Wy-*
 « *gornensem* & alios episcopos sedato, maturiori
 « consilio deliberatum fuit, ut ipse *Icherius* ad diem
 « sequentem vocaretur super sibi per archiepiscopum
 « obiciendis responsurus. Quo in crastino compa-
 « rente, *Icherius* respondit quod non citavit archi-
 « episcopum in parlamento nec fecit citari, set in
 « diocesi *Cicestrensi*, & super hoc protulit certifica-
 « torium episcopi *Cicestrie* qui eundem archiepi-
 « scopum de suo mandato citaverat. Nec fecit eum
 « citari super articulis ad coronam regiam spectan-
 « tibus, set super juramento fidelitatis violato quod
 « vestræ sanctitati præstiterat, multasque alias cau-
 « sas citationis legitimas ibidem adiciendo: unde
 « dixit, quod rex non potuit nec debuit sibi prohi-
 « bere quin contra archiepiscopum super illis proce-
 « deret, eo quod rex non fuit conditor canonum
 « neque corrector. Hæc omnia idem archiepiscopus
 « sibi male conscius in contemptum sanctitatis ve-
 « stræ committere non expavit in gravem injuriam
 « & præjudicium monasterii vestri, quæ quidem sunt
 « in partibus multum notoria, & de prædictis idem
 « archiepiscopus publice diffamatus. Item pater
 « quod dicit quod in loco inhonesto non tuto: Salva
 « sanctitate vestra non est verum, nam in civitate
 « *Londonia* quæ est civitas insignis, & in qua idem
 « archiepiscopus tenet curiam suam metropolitancam,
 « & hospitium ejusdem domini *Icherii* quasi in me-
 « dio ejusdem civitatis & unum de honorabilibus &
 « majoribus hospiciis civitatis prædictæ. Item de
 « suspicionem allegavit, quod falsum est, nam absit
 « quod ille existens apostolicæ sedis servus esset cle-
 « ricus vel pensionarius alicujus. Immo omnia su-
 « prædicta frustratorie sunt proposita ad inpedi-
 « endum processum. Quare supplicat procurator
 « prædictus; quatinus dignemini dicto abbati &
 « conventui de oportuno remedio providere, & præ-
 « dictum archiepiscopum & alios in prædictis cul-
 « pabiles taliter corrigere & punire quod sit cæteris
 « in exemplum.

Unde idem papa talibus querelationibus intel-
 lectis & animo ponderatis, & de subterfugiis & de-
 lationibus archiepiscopi per procuratores domini *I-*
cherii & abbatis sufficienter informatus, eidem *Iche-*
rio prædictam causam jussit executioni demandare.

Igitur dictus Judex considerans quod appellatio-

nibus frivolis, falsis, fictis, abusoriis nec justitia deferat
 nec sit à Judice deferendum, præsertim ubi Judici
 manifeste apparet quod ex malicia proponuntur, &
 procuratori archiepiscopi tunc præsentis significavit,
 quod voluntatis est summi pontificis & etiam suæ
 intentionis, in eadem causa finaliter procedere, &
 ipsum archiepiscopum usque ad decisionem ejus-
 dem per citationes ad judicium evocare, inhibendo
 eidem archiepiscopo ne appellationibus & suis frivo-
 lis objectionibus quicquam per se vel alium seu alios
 attemptari faciat in præjudicium jurisdictionis suæ &
 hujusmodi causæ cognitionis. Quam inhibitionem
 dixit in hunc modum:

« **NOS** auctoritate apostolica nobis in hac parte
 « commissa inhibemus domino *Cantuariensi* archi-
 « episcopo, officialibus ac commissariis suis, ac etiam
 « abbati & conventui, ne aliquid in præjudicium
 « jurisdictionis nostræ in causa hujusmodi per se vel
 « alium seu alios faciant vel attemptent, nec nos in
 « cognitione causæ hujusmodi vel processibus ejus-
 « dem inpediant seu perturbent quovismodo.

§. 2. Tormentum de Sclyndone.

A Nno Domini M. CCC. xxx. die S. *Benedicti*
 frater *Thomas de Natindon* procurator abba-
 tis & conventus, dominus *Aymericus de Rogesfo* re-
 ctor ecclesiæ sancti *Juliani Sarlatensis* diocesis, *Tho-*
mas Mancel notarius publicus, & alii præcepto Ju-
 dicis antedicti accesserunt ad manerium archiepi-
 scopi de *Sclyndon Cicestrensis* diocesis ad citandum
 ibidem archiepiscopum ad certos actus ad proceden-
 dum coram prædicto iudice. Qui quidem frater
Thomas & *Aymericus* dixerunt, quod cum vellent
 exequi mandatum apostolicum eis injunctum in aula
 dicti manerii fere l. homines de familia dicti archi-
 episcopi in eos cum gladiis & fustibus irruerunt; &
 ipsum *Aymericum* verberaverunt graviter, & leta-
 liter in diversis locis sui corporis vulneraverunt, &
 istis malis non contenti, ipsum ceperunt & nudum
 spoliaverunt, & sic nudum in compedibus pedibus
 ligatum & manibus retro atrociter districtis carceri
 manciparunt, & nudum cum quadam corda per-
 pectus præcinxerunt, & cum uno baculo cordam qua
 ipsum præcinxerant tam graviter extorserunt in tan-
 tum quod exalare spiritum omnimodo sperabatur,
 feceruntque caput suum radere ne presbyter vide-
 retur; & adhuc præmissis tormentis non contenti su-
 per ipsum nudum ad terram nudam sic ut præmitti-
 tur incarcerationum fere vj. galones aquæ frigidæ infu-
 serunt, ipsumque in tormentis hujusmodi per unam
 noctem & amplius tenuerunt, & præmissis non con-
 tenti magistri *Thome Mancel* notarii publici dex-
 trum brachium in duobus locis fregerunt, & in di-
 versis locis sui corporis eum gravissime vulnerave-
 runt. Dictusque frater *Thomas Natindon* videns
 sibi mortis imminere periculum equester timidus pro-
 fugit ab eis. Malifici vero cum uthesio & cornubus
 usque ad quoddam manerium domini *Henrici de*
Percy Pettewarth nomine eum equestrem & voce
 clamosa prosequentes eum per triduum in carcere
 detinuerunt, tandem illius libertatis præsidio ad-
 jutus manus eorum evasit in nomine Domini. Et eo-
 dem anno in crastino inventionis sanctæ Crucis fuit
 hoc factum apud *Sclyndon* coram domino Papa &
 Cardinalibus publice in Consistorio propositum per
 magistrum *Blasium* advocatum nostrum satis ele-
 ganter

An. Dñi
1330.

Edm. III. Rex. ganter & plane. Quibus auditis, dominus Papa in iram conversus agitando caput suum dixit, Nos astringimur stare unicuique æqua lance ad justiciam; Iccirco quia factum est tam notorium in illis partibus de huiusmodi commissis purgatio sibi denegari non debet, quam purgationem si consequi non valuerit, condigna poena pro suis demeritis in caput suum iustum est redundare.

Juramentum archiepiscopi de excusatione sceleris.

SYMON permissione divina Cantuariensis archiepiscopus totius Angliæ primas. Nunciato nobis per Cancellarium nostrum quod dudum scilicet xij. kal. Aprilis quidam frater Thomas de Natyndon cum quibusdam suis complicibus quorum nomina ignoramus, armis tam defensivis quam aggressivis munitis, manerium nostrum de **Slyndon** contra voluntatem & prohibitionem Janitoris nostri ingrederetur, & nobis existentibus in camera nostra gravi infirmitate detentis, diceret se velle modis omnibus nobis alloqui, & dicto sibi responso quod loquendi nobiscum propter infirmitatem nostram accessus ad nos patere sibi non potuit ea vice, & propter hoc dicto monacho turbato & tam ipso quam complicibus suis ac quibusdam aliis familiaribus nostris in verbis contumeliosis prorumpentibus hinc & inde, tandem duo ex complicibus memoratis, extra portam dicti manerii vulnerati extiterant & etiam arrestati, presatusque monachus ad sectam & uthesum quorundam quos similiter ignoramus apud **Pettelesworth** in libertate domini Henrici de Percy captus extitit & arrestatus, Juramus ad hæc sancti Dei evangelia per nos corporaliter tacta & visa, quod hæc facta vel eorum aliquod nullatenus approbamus nec rata vel ratum habemus, immo ea & eorum quodlibet penitus detestamur: Sic Deus nos adjuvet & hæc sancti Dei evangelia.

Item idem archiepiscopus omnes culpabiles ejusdem facti à domo sua & à familia amovit nullatenus ad eum reversuros. Hoc autem fecit ut hoc scelus posset penes dominum **Icherium** innocenter transire ad reformandam bonam famam per istum excessum in curia Romana & in Anglia denigratam.

Testes producti pro parte Archiepiscopi.

Procurator suus intendit probare famam publicam fuisse & esse in civitate & diocesibus Cantuariensi, Londonensi, Cicestrensi, Lincolnensi, Eboracensi, & in tota provincia Cantuariensi in regno Angliæ & in curia Romana quod dictus archiepiscopus à x. xx. & xxx. annis, & citra, & ultra, & est homo honestæ conversationis & bene morigeratus, modestus atque mansuetus, humilis & benivolus, & pro tali, & per tanta tempora fuit habitus & reputatus, & in toto regno Angliæ reputatur. Et ad idem probandum Episcopi Londoniensis, Lincolnensis, Wygornensis, Carletliolensis, Nordwicensis, Cicestrensis, Saresberiensis, & Eliensis, quilibet per se scribunt in hunc modum:

UNIVERSIS presentes literas inspecturis vel etiam audituris Stephanus permissione divina Londoniensis episcopus salutem. Odor suavissimus bonæ famæ qua venerabilis pater dominus Simon Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus exigentibus suæ probitatis meritis extollitur & laudatur

Anglicanam regionem perfundit, ipsum namque dominum Simonem innocentia vitæ, scientia, puritate conscientie fulgentem universaque morum honestate præclarum nimirum narrat & prædicat vox communis, ut qui tanti decoris nitor eo clarius elucescat quo in communioem deductus fuerit notionem, oraque loquentium inique à suis exinde detractationibus conticescant.

Insuper producti fuerunt in testimonium ad restituendum eum in bonam famam & quod non præstitit auxilium nec consilium nec favorem in huiusmodi excessu apud **Slyndon** perpetrato, tam indignitatibus constituti quam fratres & laici seculares numero xxxij. & hii omnes propter potentiam & indignationem archiepiscopi aliter dicere non audentes vinculo perjurii scienter vel nescienter se innodarunt.

Testes producti pro parte Abbatis.

Attestationes testium productorum ex parte abbatis per reverendum in Christo patrem dominum **Armandum** archiepiscopum Aquinensem contra archiepiscopum Cantuariensem super infamia exorta contra ipsum occasione eorundem excessuum, pro quibus idem archiepiscopus Aquinensis fuit à domino Papa commissionatus, & cum idem archiepiscopus Aquinensis in huiusmodi negotio plene fuisset instructus sic scripsit Papæ.

Sanctissime pater sicut in Consistorio fuerat positum pro parte Abbatis & conventus S. Augustini & etiam tanquam res notoria ad aures sanctitatis vestre devenit, quod archiepiscopus Cantuariensis tam enormiter excessit, vel officiales & familiares sui, ipso saltem audiente & forsitan vidente, scientes, audiente, vel scire valente & non prohibente, licet prohibere de facili & solo verbo potuisset, non sine magno sanctitatis vestre & apostolicæ sedis contemptu, & in magnum præjudicium & jacturam abbatis supradicti sanctitati vestre immediate subjecti &c. Igitur producti fuerunt testes in attestazione Abbatis xxiv. & si ista causa in Anglia potuisset terminasse, de facili archiepiscopi numerum triplicassent. Et hi omnes sigillatim adjurati & diligenter examinati super infamia prædicta dixerunt, quod idem archiepiscopus de ipsis excessibus in partibus illis est publice & notorie diffamatus. Et dixerunt, quod est publica vox & notorium, quod idem archiepiscopus prædictos excessus fieri mandaret, & tempore quo prædicti excessus commissi fuerunt sciret & audiret eos committi, & prohibere posset si vellet, & hoc de facili; & quod juxta cameram in qua tunc erat idem archiepiscopus dicti excessus fuerant commissi, & super hoc est notorie diffamatus à clericis & laicis quasi in toto regno Angliæ. Dixerunt etiam, quod cum quidam frater Thomas Natyndon procurator abbatis supradicti legeret scriptum citacionis in aula dicti manerii, quidam scutifer venit ad eum & dixit, Domine Thomas quid facitis? & respondit. Facio quæ incumbunt pro jure ecclesiastico. Et scutifer respondit. Et ego timeo quod tu morieris. Et monachus respondit, Licet moriar ego prosequar jura ecclesiæ nostræ. Dixerunt etiam quod ipse mandavit excessus committi eosdem, pro eo quod cum aliis episcopi denunciarent de die in diem huiusmodi malefactores esse excommunicatos, ipse nunquam voluit eos vel aliquem illorum denunciare.

Igitur

Edm. III. Rex. Igitur habita circa præmissa attestazione hujusmodi, & ea ut decuit in medium producta & in forma juris sufficienter examinata & ponderata, idem dominus *Aquensis* Judex in hac parte per apostolicum deputatus, propter sua perpetrata ipsum *Cantuariensem* archiepiscopum excommunicavit, & taliter innodatum mandari denunciavit.

Dum vero ista negocia agebantur sic in curia Romana, *Icherius* Judex in *Anglia* contra eundem archiepiscopum continuos fecit processus, unde transmisit archiepiscopo positiones de omnibus injuriis abbati & conventui sancti *Augustini* per ipsum temporibus diversis injuste illatis, præcipiens sub pœna juris respondere ad universa, & etiam obicere si posset, per unum notarium & ministrum; Qui minister illas optulit & eidem dixit, „Pater reve-
“rende dominus *Icherius* Judex vester competens
“per sedem apostolicam deputatus paternitati ve-
“stræ transmisit istud mandatum, & vos interrogat
“super contentis in eodem & monet vos & jubet sub
“pœna juris, quod vos respondeatis eisdem. Et ille respondit, „In nomine domini. Tunc denunciatum fuit sibi, quod statim rediret ad recipiendum responsionem. Tunc archiepiscopus dixit. Ponimus verba nostra in ore istius officialis nostri, qui ait,
“Dominus meus archiepiscopus in ista causa non
“consentit in dictum dominum *Icherium* tanquam
“in Judicem suum pro eo quod ab ipso appellavit,
“& ideo non tenetur respondere hiis positionibus
“sibi oblatis, set ab gravamine si necesse sit infra
“tempus juris debet appellare. Cujus responsione accepta, idem dominus *Icherius* mandavit citari archiepiscopum in hunc modum:

Reverendis in Christo patribus dominis Dei gratia Episcopo Cicestræ & Abbati de *Waltham* ac religioso viro Priori de *Lewes* Londoniensis & Cicestrensis diocesis, Rectori ecclesie sancti *Juliani* Carlatensis diocesis, *Icherius* de *Concoreto* canonicus *Saresberienensis* domini nostri *Papæ* & apostolica sedis in *Anglia*, *Scocia*, *Wallia*, & *Hibernia* nuncius ac Judex unicus in omnibus & singulis causis appellationum pro parte religiosorum virorum sancti *Augustini* subditorum parochianorumque ecclesiarum suarum sibi adherentium ad sedem apostolicam interjectarum contra reverendum patrem &c. Auctoritate apostolica qua fungimur in hac parte, vos dominum episcopum cum reverentia qua decet requirimus & monemus sub obedientia qua sedi apostolica tenemini nichilominus injungentes, ac vobis abbati &c. & vestrum quemlibet sub pœna excommunicationis quam in vos & vestrum quemlibet canonica monitione præmissa exnunc pro tunc extunc pro nunc ferimus in hiis scriptis nisi feceritis quod mandamus, districte præcipimus & mandamus, quatinus vos vel duo aut unus vestrum qui primo fuerit requisitus vel requisiti ita quod alter alterum non expectet nec alter pro altero se excuset, set qui primo fuerit requisitus hujusmodi mandatum nostrum secundum ejus continentiam viriliter exequatur vel exequantur indilate. Receptis presentibus ad dictum dominum archiepiscopum si ad eum vobis tutus videatur accessus, accedatis, sin autem, publice in ejus ecclesia *Cantuarie* vel curia auctoritate nostra citetis legitime quod compareat &c. Intimantes eidem, quod si ve venerit si ve non, in dictis causis & negociis procedemus prout juris fuerit, ejus absentia vel contumacia in aliquo non obstante.

Anno supradicto comparuit pars religiosorum, & accusavit contumaciam ejus, & petiit ipsum contumacem pronunciari. Petiit etiam, attemptata per ipsum archiepiscopum irritari seu irrita esse & fuisse pronunciari. Petiit etiam quod monitiones & vocationes & alia mandata Judicis eidem archiepiscopo dirigenda dirigantur ad ecclesiam suam metropolitica ibidem exequenda, præsertim cum pars ipsa propter metum mortis qui cadit in constantem virum, ad dictum patrem pro executione facienda accedere non audeat. Petiit etiam ipsos à sententia excommunicationis per ipsum in ipsos lata post appellationem & contumaciam ad cautelam absolvi. Et quia ista petitio religiosorum notam sapuit veritatis, dictus Judex per suos actus sequentes auctoritate suæ Jurisdictionis legitime approbavit. Anno igitur supradicto comparuit in *Judicio Londonia* in hospicio habitationis suæ frater *Stephanus de Hakenendon*; & contumaciam dicti Archiepiscopi quia ad nullam citationem comparuit nec aliquis pro eodem accusavit, petens eum contumacem reputari, & petiit eum in causa concludi & haberi pro concluso, & eidem archiepiscopo diem assignari ad diffinitivam sententiam audiendam. Et tunc dictus Judex post multas citationes tamen reputavit eum contumacem, & in hac causa eum concludit & habuit pro concluso, & certum diem assignavit ad audiendam sententiam diffinitivam. Iterum fecit eum ad maliciam suam convincendam per decanum *Cantuarie* citari ad diffinitivam sententiam audiendam, & quare ipsum in dampnis & expensis legitimis prædictis Religiosis non debeat merito condemnari. Et cum non compareret nec aliquis pro eodem, dictus Judex reputavit eum contumacem & in ejus contumacia conclusit & clausit cum dicto fratre *Stephano de H.* procuratore concludente & claudente & pro concluso & clauso decrevit eum haberi. Et sedens pro tribunali ad jura reddenda, dictam diffinitivam sententiam in causa hujusmodi in scriptis protulit in hunc modum:

Sententia.

“In Dei nomine Amen. Universis præsentibus literas &c. *Icherius de Conkereto* &c. Dudum sanctissimus pater dominus *Johannes* divina providentia papa *xxij.* &c. significarunt nobis dilecti filii abbas & conventus sancti *Augustini Cantuarie* & infra. Nos eundem dominum *Simonem Cantuariensem* archiepiscopum reputamus justitia ex-
gente contumacem, & in ejus contumacia Dei & domini nostri *Jhesu Christi* nomine invocato ejusque sacrosanctis evangeliiis positis coram nobis, ut de vultu Dei nostrum prodeat Judicium & oculi nostri videant æquitatem, & ut dicti archiepiscopi contumacia Dei præsentia inpleatur, habito super hoc consilio peritorum, nobiscum etiam plena deliberatione omnibus discussis, propositis, productis & probatis, diffinitivam sententiam in causis & negociis hujusmodi in hiis scriptis proferimus, & in modum qui sequitur & formam.
In primis quoniam constat nobis per inspectionem privilegiorum felicitis recordationis *Romanorum* pontificum, & specialiter *Bonifacii* papæ *viiij.* eisdem Religiosis & eorum monasterio concessorum evidenter, dictos Religiosos cum omnibus membris suis, juribus & pertinentiis & personis ubique cumque constitutis fore liberos & exemptos ab
“omni

Simon M. Archiep.

Edw. III. "omni dominio & potestate archiepiscopi *Cantu-*
 Rex. "*riensis* & quorumcumque Judicum ordinariorum,
 " & soli *Romano* pontifici subiectos, ita quod nec
 " idem archiepiscopus jure metropolitico seu dio-
 " cesano aut legationis vel tuitionis prætextu quas
 " in *Cantuariensi* provincia habere se asserit, in
 " prædictum monasterium aut membra vel bona ad
 " ipsos spectantia & quæ in posterum spectarent, &
 " in personas eis subiectas utpote libera & exempta
 " & præfatæ sanctæ sedi immediate subiecta, posset
 " nullatenus jurisdictionem aliqualem exercere, &
 " quod per depositiones testium in causa hujus-
 " modi productorum probatum extitit evidenter, &
 " dicti religiosi & prædecessores sui in possessione
 " exemptionis sunt & fuerunt pacifice & quiete, sci-
 " entibus & patientibus archiepiscopis *Cantuari-*
 " *ensibus* per tempus & per tempora; Probatumq;
 " est etiam, quod venerabilis pater dominus *Simon*
 " *Cantuariensis* archiepiscopus plenam habuit no-
 " ticiam exemptionis & privilegiorum loco & tem-
 " pore competenti; unde deliberatione diligenti no-
 " biscum habita, dictos religiosos & eorum mo-
 " nasterium, cum omnibus ecclesiis & membris suis
 " & personis sibi subiectis, in jure & possessione li-
 " bertatis & exemptionis hujusmodi, in hiis scriptis
 " auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa
 " sentencialiter & diffinitive pronunciamus tan-
 " quam sufficienter munitos, fore tuendos & defen-
 " dendos, & ab inquietatione dicti Archiepiscopi
 " super præmissis ipsos absolvimus, & eosdem be-
 " ne & legitime provocasse, archiepiscopum vero
 " male & inique processisse, dictoque archiepisco-
 " po super præmissis perpetuum silentium impo-
 " nentes. Omnes vero processus erga dictos Reli-
 " giosos & eorum subditos factos & habitos per
 " dictum archiepiscopum, officiales seu commissarios
 " suos pronunciamus & declaramus sentencialiter
 " & diffinitive fore injuriosos & injustos, suasque
 " citationes vagas & incertas, ipsosque processus &
 " excommunicationis sententias si quæ occasione
 " ipsorum latæ fuerunt nullos & irritos, & quate-
 " nus de facto processerunt cassamus, annullamus &
 " irritamus, dictosque Religiosos pronunciamus &
 " declaramus sentencialiter & diffinitive à dictis in-
 " juriosis processibus bene & legitime appellasse, &
 " dictum archiepiscopum & suos perperam & ini-
 " que processisse, dictumque archiepiscopum in ex-
 " pensis legitimis eisdem Religiosis per hanc nostram
 " sententiam diffinitivam condempnamus earum
 " taxatione nobis in posterum reservata.

Die juridico sequenti comparuit in Judicio pro-
 curator Abbatis dicens hac forma:

"Coram vobis domine Judex dicit pars Reli-
 "giosorum, quod ipsi in dictis causis & negociis ac
 "etiam propter ea & occasione ipsorum graves ex-
 "pensas & non modicas pro defensione ipsorum con-
 "tra eundem patrem necessarias fecerunt & appo-
 "suerunt, in quibus dictus archiepiscopus per vos
 "extitit jam legitime condempnatus, quarum cogni-
 "tio condempnationis & executio ad vos dinoscitur
 "pertinere, dictorumq; religiosorum interest vos su-
 "per hiis informare. Quare petit dicta pars qua-
 "tinus informatione per vos super hiis recepta, quam
 "offert dicta pars tam per testes quam per alias
 "probationes legitime se facturam, secundum in-
 "formationem ipsam expensas prædictas habita ra-
 "tione temporis à quo & per quod controversia

"super prædictis mora extiterat per vos taxari, &
 "juxta taxationem hujusmodi juramento à parte
 "super hiis præstito & recepto, condempnationem
 "vestram de expensis hujusmodi legitime factam
 "executioni debitæ demandare & exequi cum ef-
 "fectu.

Igitur anno supradicto scilicet M. CCC. xxxiv.
 kal. Decembris idem Judex dedit in mandatis Priori
 sancti *Gregorii Cantuaria* quod citaret archiepisco-
 pum in sua ecclesia *Cantuaria* ut proxima die post
 festum sanctæ *Lucie* si feriata non fuerit ob hono-
 rem Dei, alioquin die proxima sequente non feri-
 ata, compareret *Londonia* in hospicio habitationis
 suæ per se vel procuratorem idoneum, coram ipso
Icherio visurum & auditurum taxationem expensa-
 rum prædictarum. Intimando eidem, quod si ve-
 nerit siue non, ad dictam taxationem procederet ejus
 absentia vel contumacia in aliquo non obstante.

20 *Examinatio testium subscriptorum facta per Prio-*
rem sancti Gregorii Cant. dicti domini Icherii in
hac parte commissarium per partem religiosorum
productorum in ecclesia sancti Pauli Cantuaria.

Receptio attestatum in condempnatione
expensarum.

Procurator religiosorum dicit & probare intendit,
 quod ipsi in dictis causis & negociis & occasione
 ipsorum & propter ea à tempore & per tempus litis
 seu controversiæ super hiis motæ inter partes præ-
 dictas expensas necessarias fecerunt, quæ secundum
 verum compotum ad M. CC. x. li. se extendunt &
 ultra, perhendinationibus clericorum minime com-
 putatis quas pars Religiosorum relinquit arbitrio
 judicantis.

Item *Galfridus Barown* clericus ætate xxxiv. an-
 norum & amplius juratus, examinatus & requisitus
 exposito sibi articulo supradicto quantum sciat, cre-
 dat vel æstimet quod dicti Religiosi expendiderunt
 in lite, causis & negociis & ob ea motis contra archi-
 episcopum supradictum, dicit, quod mille ducentas
 & x. li. Idem requisitus per quod tempus tantam
 summam pecuniæ expendiderunt, dicit, quod mense
Marcii nunc proximo venturo erunt tres anni elapsi
 quod dicti religiosi per archiepiscopum inquietati
 ad sedem apostolicam appellarunt, & tunc primo in-
 cipiebant sumptus apponere, & in hujusmodi sum-
 ptibus hucusque perseverarunt. Requisitus in qui-
 bus personis & rebus tantum expendiderunt; Dicit,
 quod diversis dominis & juris peritis tam in curia
Romana quam in *Anglia*, procuratoribus, advoca-
 tis, consiliariis, notariis publicis, scriptoribus, pro-
 motoribus, & testibus in dictis causis & negociis
 productis, Nunciis quoque ad curiam *Romanam*
 euntibus & redeuntibus, illic stantibus & in aliis
 gentibus in dicta causa laborantibus, ac cibis & po-
 tibus, & in aliis victualibus necessariis dictam cau-
 sam tangentibus. Requisitus qualiter scit quod tanta
 pecunia in dicta causa sit expensa; dicit, quod vi-
 dit, audivit & personaliter interfuit & propria manu
 inde compotum scripsit ubi dicta pecunia in multis
 parvis summis similiter & magnis per multas vices
 quasi innumerabiles tam in auro quam in argento
 expensa, hominum supradictorum stipendia, pensio-
 nes, salaria existebant soluta, tradita & liberata. Et
 dicit similiter quod ære alieno ob dictas causas ad-
 huc multipliciter onerantur & gravantur, & ad mul-
 tas

Simon M
Archiep.

Edw. III.
Rex.

tas pensiones & salaria tenentur pensionariis quos occasione dictæ litis de novo nunc tenent pro eorum perpetuo, quos alias non tenerent. Et dicit quod ob dictam causam dominus *Johannes Mankael* doctor sacre pagine monachus dicti monasterii in curia Romana in prosecutione dictæ causæ laborans diem suum ibidem clausit extremum ad magnum dicti monasterii dampnum & sumptus gravissimos.

Frater *Ricardus de Cant.* thesaurarius ætate lxiiij. annorum concordat cum *Galfrido* supradicto; hoc addito, quod de dicta tota summa sterlingorum ipse solvit de thesauraria propriis manibus DCC.li. & amplius occasione supradicta.

Frater *Petrus de Wrotenham* monachus ætate xxxv. annorum & amplius concordat per omnia cum *Galfrido*, hoc addito, quod propriis manibus de dicta tota summa C. libras sterlingorum liberavit.

Thomas Catour ætate xl. annorum & amplius juratus concordat cum *Galfrido*; hoc addito, quod per manus suas magnam summam pecuniæ prædictæ expendidit, & inde compotum scripsit & reddidit. Et in hujus rei veritatem fuerunt adhibiti multi alii testes in testimonium præmissorum. Attestatione istorum per dominum *Icherium* Judicem à Priore sancti *Gregorii* sic recepta; hujusmodi expensas ad mille CC. & x. libras taxavit per archiepiscopum dictis Religiosis solvendas.

S.3. Processus de Plumsted versus Simonem Mepeham archiepiscopum.

ANnis & temporibus supradictis cum idem archiepiscopus jure metropolitico visitando ecclesiam de *Plumsted* *Roffensis* diocesis in proprios usus Abbatis & Conventus sancti *Augustini* appropriatam comperuisset, & quod pro hujusmodi appropriatione post multas citationes & latas sententias dicti Religiosi non comparere prout nec debuerunt minime curarunt, idem archiepiscopus omnes capellanos in eadem ecclesia in capella de *Wylham* celebrantes, necnon parochianos ecclesiæ ejusdem non legitime citatos nec convictos nec per contumaciam absentes, omni juris ordine prætermisso, pro eo quod in visitatione sua quam in eadem diocesi exercuit non comparuerunt, de facto perperam excommunicavit, & excommunicatos denunciavit, decano de *Dartford* demandando, quod præfatos capellanos & parochianos omnes & singulos in ecclesiis sui decanatus excommunicatos esse & fuisse cum communicantibus publice & solempniter denunciaret. Insuper idem decanus citavit eos inter cætera proposituri quare pro ipsorum captione & incarceratione scribi non deberet regiæ majestati.

Temporibus supradictis commissarii archiepiscopi & causarum auditores in ecclesia parochiali de *Græhede* pro tribunali simul sedentes presbyteros & parochianos prædictos fecerunt publice præconizari, quibus præconizatis magister *Laurencius de Yford* clericus & procurator abbatis eisdem dixit, Domini cavete; illi presbyteri quos facitis proclamari sunt dominis abbati & Conventui sancti *Augustini* *Cantuaria* adhærentes, & hodie mane in præsentia notarii adhæserunt. Illi autem expresse dixerunt se velle eisdem & suis provocationibus & appellationibus adhærere. Cui unus eorum respondit, Ipsi bene fecerunt. Et statim Cancellarius archiepiscopi omnes presbyteros & parochianos in scriptis excommunicavit, & magistro *Waltero Pycard* procuratori

nomine Dominorum suorum assignavit diem ad respondendum quibusdam compertis in visitatione Archiepiscopi. A quo quæsitum fuit quæ fuerunt illa comperta. Cui respondit; satis eis constabit in eventu, sed hiis injuriis non contentus set gravamina gravaminibus accumulans, advocatos & tabelliones abbati assistentes pro defensione sua subtraxit & ab officio suo suspendit. Propter quæ omnia ex parte Abbatis & parochianorum ecclesiæ suæ de *Plumsted* extitit appellatum. Quare petit procurator nomine dominorum suorum per vos domine Judex cognitione harum appellationum per vos sufficienter recepta, pro conservatione jurisdictionis vestræ dicto archiepiscopo & suis commissariis inhiberi faciatis, ne contra præmissa in præjudicium vestræ jurisdictionis seu causæ cognitionis aliquid attemptent seu faciant attemptari quovismodo.

Igitur coram prædicto domino *Icherio* iudice, certo die assignato ponit procurator prædictus, quod abbas & conventus monasterii *S. Augustini* ecclesiam de *Plumsted* cum sua capella *Roffensis* diocesis sibi & monasterio suo ab olim optinuerunt, & in præsentī optinent auctoritate sedis apostolicæ canonice appropriatam.

Item quod ecclesia prædicta cum clero & populo & diu est & fuit ab omni potestate, jurisdictione & subjectione cujuscunque archiepiscopi *Cantuaria*, episcopi *Roffensis*, officialium & commissariorum suorum quorumcunque auctoritate dictæ sedis exempta & eisdem religiosis pleno jure subjecta.

Item quod abbas dicti monasterii per se & suos commissarios fuit in possessione exercendi omnimodam jurisdictionem in dicta ecclesia, scientibus archiepiscopis & episcopis *Cantuariensibus* & *Roffensibus* & non contradicentibus set patientibus, plene, pacifice & inconcussè.

Item quod abbas qui nunc est toto tempore suo fuit & est in præsentī in possessione exercendi præmissam jurisdictionem in omnes & singulos tam clericos quam laicos in dicta ecclesia celebrantes & commorantes.

Item ponit quod præmissa omnia publica sunt & notoria in diocesibus *Cantuariensi* & *Roffensi* & locis convicinis.

Item petit quod hæc omnia prædicta & ostensa possent verificari per diversorum attestaciones. Unde dictus Judex jussit produci testes quos volebant in argumentum & certitudinem operis præsentis, & ad memoriam futurorum in sempiternum.

Igitur producti fuerunt in testimonium præmissorum domini fratres *Thomas Poucy* theologiæ doctor, *Ricardus de Cant.* *Thomas de Natindon*, *Thomas Wyvelesburg*, & *Thomas Colwell* monachi, magister *Johannes de Schordwich*, magister *Laurentius Yford*, magister *Johannes de Grove*, & alii tam archidiaconi, rectores & vicarii quam alii seculares, numero juxta centum. Et cum idem archiepiscopus istis attestacionibus testium sic receptis multociens & iteratis vicibus fuisset proclamatus & ad Judicium evocatus, nec per se vel procuratores comparere curavit, procurator abbatis & parochianorum coram dicto Judice pro tribunali sedente archiepiscopi contumaciam accusavit, petens eum contumacem reputari & pronunciari, & in hujusmodi negotio concludi & claudi, & imperpetuum eidem silentium inponi, & pro injuriis & vexacionibus indebitis in expensis & dampnis eisdem parochianis merito

Edwar. III. rito condemnari. Tandem comparuit in Iudicio Rex. coram dicto domino *Icherio* Iudice in hospicio habitationis suæ *Londonia W. Pycard* procurator supradictus, proponens & petens, quod cum dictus Iudex in causa huiusmodi procedens legitime sententiam diffinitivam contra archiepiscopum *Cantuariensem* iustitia exigente duxerit promulgandam, & eundem in expensis legitimis versus dominos suos per eundem iudicem condemnavit, quod fieret horum taxatio. Et tunc dictus iudex ipsum *Walterum* interrogavit per suum iuramentum ad sancta Dei evangelia tunc corporaliter manu tacta quantum in huiusmodi causis dicti capellani & parochiani necessario expendiderunt. Et respondit per suum iuramentum quod ducentas marcas & amplius, & tunc dictus iudex huiusmodi expensas ad dictas CC. marcas taxavit solvendas per dictum archiepiscopum capellanis & hominibus supradictis.

§. 4. *Quod tenentes sancti Augustini ad turnum vicecomitis non debent venire.*

An. Dñi 1330. **A** Nno Domini M. CCC. xxx. erat istud breve directum *Rogero de Reyham* vicecomiti *Kantie* per *Galfridum Barown* pro tenentibus abbatiæ non veniendis ad turnum vicecomitis, nisi per unum hominem qui deferat turnum in hæc verba:

“*EDWARDUS* Dei gratia &c. Vicecomiti *Kantie* salutem. Cum celebris memorie dominus *Edwardus* nuper rex *Anglie* pater noster ad prosecutionem hominum et tenentium dilecti nobis in Christo abbatis sancti *Augustini* de maneriis suis de *Mentre* in *Thaneto*, *Chislelet*, *Sturre*, *Littleburn*, *Pozoburn*, *Lenham*, & *Plumsted*, ei per petitionem suam coram ipso patre nostro consilio suo exhibitam, suggerentium quod *Borghesaldrus* et quatuor homines de qualibet *Borga* eorundem maneriorum tempore quo ipsi ad turnos vicecomitis in eodem comitatu ad ea quæ ad visum franci plegii contingunt presentandum venerunt, et quendam redditum qui *turnus vicecomitis* nuncupatur secum detulerunt, & quod in quodam placito nuper in curia ipsius patris nostri coram eo inter prædictum abbatem et *I. Malemeyns* de *Hoo* tunc vicecomitem ejusdem patris nostri per breve prætextu quarundam cartarum eidem abbati per progenitores nostros consideratum extitit, quod idem abbas et successores sui imperpetuum habeant visum franci plegii et ea &c. in maneriis prædictis; per quod præsentationes et alia quæ ad huiusmodi visum pertinent de hiis quæ infra eadem maneria contingunt, in curia ipsius abbatis maneriorum prædictorum et non alibi fieri deberent; Et quod quidam vicecomes postea ipsos homines et tenentes nichilominus pro eo quod omnes *Borghesaldrus* cum quatuor hominibus de qualibet *Borga* ad dictos turnos vicecomitis post considerationem illam ad redditum illum deferendum non venerunt, sicut ante dictam considerationem venire consueverant, quamquam eundem redditum postea vicecomites ejusdem comitatus per unum hominem a tempore considerationis illius miserunt, graviter distinxit. Comperto per recordum et processum placiti prædicti (et etiam per quandam certificationem factam postea vicecomitis inde) in Cancellaria ipsius patris nostri de mandato suo nuper facta, quæ

“coram ipso et consilio suo postea venire fecit, *Simon M. Archiep.*
 “quod præfatus abbas visum prædictum, et ea &c.
 “in maneriis illis habere deberet, eidem vicecomiti
 “tunc mandasset, quod distractionibus quas fecit
 “eisdem hominibus et tenentibus ad veniendum ad
 “turnum ipsius tunc vicecomitis per eosdem *Borghesaldrum* et quatuor homines de qualibet *Borga* ad
 “prædictum redditum ibidem deferendum super
 “federet omnino, et distractiones eis ea occasione
 “factas sine delatione relaxaret eisdem; Proviso
 “semper quod redditus ille dicto patri nostro in eisdem
 “turnis per unum hominem integraliter solveretur, sicut ex parte ipsorum hominum et tenentium acceperimus, quod tu ipsos ad veniendum ad
 “turnos tuos per *Borg* et quatuor homines de
 “qualibet *burga* ad redditum illum tibi deferendum jam de novo distinxisti et adhuc distingis,
 “in ipsorum hominum et tenentium dispendium non
 “modicum et gravamen, et contra tenorem mandati patris nostri supradicti; super quo nobis supplicarunt sibi per nos de remedio provideri: Nos
 “ad hoc quod in eisdem recordo et processu in
 “Cancellaria nostra jam existentibus inter cetera
 “continetur, quod huiusmodi visus franci plegii
 “prædictis maneriis habendus in curia dictorum
 “progenitorum nostrorum necnon et ipsius patris
 “nostri allocatus fuit, et ad hoc quod ad dictam
 “petitionem ipsorum hominum et tenentium per
 “præfatum patrem nostrum et concilium suum extitit concordatum, quod mandaretur vicecomiti
 “de supersedendo distractionibus faciendis ad veniendum per *Borg* et quatuor homines &c. ad
 “presentandum, et ad prædictum redditum deferendum; Et ad mandatum ipsius patris nostri
 “præfati tunc vicecomiti inde factum, ut prædictum est, considerationem habentes, nolentes præfatos homines et tenentes contra allocationes, considerationes, et mandata prædicta in hac parte indebite prægravari, tibi præcipimus quod distractionibus quas facis eisdem hominibus et tenentibus ad veniendum ad turnos tuos per eosdem
 “*Borg* et quatuor homines de qualibet *borga* ad
 “presentandum et ad prædictum redditum ibidem
 “deferendum, seu ad aliqua alia quæcumque ibidem facienda quæ in curia prædicti abbatis maneriorum suorum prædictorum & non alibi fieri
 “debeant, supersedeas omnino, & distractiones eis
 “ea occasione factas sine dilatione relaxes eisdem;
 “proviso semper quod redditus ille nobis in eisdem
 “turnis per unum hominem integraliter solvatur &c.

Anno Domini M. CCC. xxxij. fuerunt quedam constitutiones editæ super reformatione status monasterii per dominum *Radulphum* abbatem anno sui regiminis xxij & insertæ in martyrologio ut ab omnibus legerentur. Sed mortuo abbate, scilicet anno secundo sequenti priusquam corpus ejus sepulture traderetur, per quorundam & præfatis capituli præceptum avulsæ fuerunt de martyrologio & igni combustæ propter illarum indebitas artationes.

C A P. XXXVI.

§. i. *Processus pro Petro de Dene.*

A Nno supradicto habitus est processus in negotio fratris *Petri de Dene* qui extitit doctor utriusque

Edw. III.
Rex.

utriusque juris, presbyter beneficiatus curatus, & in ecclesiis cathedralibus *Londoniensi*, *Wellensi*, & *Eboracensi*, & in ecclesiis collegiatis de *Soutwell* & *Wymburne* mensure canonicus & præbendarius, tempore domini *Thoma* abbatis *Windon* huius monasterii extitit defensor & valens conductor. Tandem absque culpa sua, gravissima persecutione per mortem domini *Thoma* Comitis *Lancastre* suborta; & captione, incarceratione, status subversione, bonorum omnium spoliatione ac etiam morte ei publice intenta per magnos nobiles & potentes quibus resistere & contra quos se defendere non valebat, ipse fugæ vel aliud suffragium non habens, huiusmodi metu ductus in monasterio isto habitum monachalem assumpsit sub domino *Radulpho* abbate anno Domini M. CCC. xxij. & anno abbatis prædicti xij. ingressusque religionem, statim de tercia professionem emisit.

Modus sui ingressus.

Magister *Petrus de Dene* presbyter monasterium sancti *Augustini Cant.* est ingressus, non ut cæteri absolute, sed sub multis conditionibus, modis & pactis per eum patenter expressis, & per eos ad quos ingrediebatur receptis & concessis, tam ante ingressum quam in ipso ingressu; videlicet quod idem *Petrus* retinebat & retinere volebat domos suas quas construi fecerat infra septa monasterii & familiam secularem, ac etiam bona eroganda, expendenda, dispendenda, & donanda pro sua libera voluntate, & quod non teneretur cum monachis convenire in ecclesia, capitulo, refectorio, dormitorio, claustro, vel alibi ad dicendum divinum officium aut quicquam aliud faciendum; sed liceret ei cum sua familia in suis domibus die noctuque manere, ac orationibus, contemplationi, studio & aliis honestis vacare, prout sibi Dominus inspiraret, & de ipsius *Petri* libera procederet voluntate. Hoc expresse adjecto, quod per habitum assumptionem, professionem, moram quantumcunque diutinam aut quicquam aliud non intendebat aut volebat se ad ullam observantiam regularem quomodolibet obligare. Gestabat vero habitum professorum bene per decem annos, sicque conversatus inter fratres monasterii istius pacifice & quiete, fuissetque laudabiliter ac multipliciter ab eisdem honoratus, & tam monachis quam secularibus jura canonica publice in scholis legendo per dies & annos suum consilium cum abbate & senioribus tanquam principalis consiliarius monasterii communicasset, secreta & ardua ejusdem negotia tractasset, cui etiam patebat libera facultas eundi & spaciandi intus & extra tempore competenti pro suæ libito voluntatis. Demum tamen idem *Petrus*, quod referre dolendum est, tantæ indulgentiæ & tam sanctæ religionis propriæque salutis inmemor, audiensque huiusmodi metum cessare de quo supra fit mentio, vel saltem esse attenuatum, consideransque suum ingressum & professionem ipso jure nunquam in effectu tenuisse nec posse tenere, statum & habitum secularem voluit reassumere, & hoc tam verbo quam scripto fecit abbati & conventui per vices intimare: sed ipse abbas & conventus suam causam finistranter deferentes, & eidem egrediendi licentiam denegantes, apostasiam quæ sequitur operatus est.

Fuga Petri.

Simon M.
Archiep.

Anno igitur Domini M. CCC. xxx. die sanctæ *Lucie* virginis *Johannes de Bourn* rector ecclesiæ sancti *Martini* invitatus fuit ad prandium per fratrem *R. Gatewik* infirmarium; & inter prandium idem *Johannes* surgens à mensa simulavit se habere officium examinarium consistorii, & ivit ad cameram dicti domini *Petri de Dene*, & cum eo habuit diutius colloquium. Eodem die inter cœnam dixit *Petrus* famulo suo. Ego celebravi, Ego celebravi hodie, sed non ero in statu celebrandi crastina die, & ideo non inpedias me à sompno matutino. Solebat enim surgere media nocte & reddere quæ forent reddenda; & cum jam diu vigilatum esset, famulus ejus hostio non obserato cubatum recessit in alia camera, dimisso quodam *Willelmo Chaunteler* garcione cum domino suo. Et ante mediam noctem abjecto habitu monachi cum prædicto garcione clam recessit, portantes secum vj. discos, vj. salsaria; & transierunt per selarium suum ad portam quæ ducit in gardenum Celerarii cujus securam prius fregerant, & sic transierunt usque ad murum contra ecclesiam sancti *Martini*, & projecto lapide per eundem ultra murum secundum prælocutionem *Johannes* rector dictæ ecclesiæ, & *Georgius de Borne* frater ejus, & duo alii habentes ibi tres equos paratos apposerunt duas scalas ad murum abbatiæ, & duo scandentes sederunt super murum & attraxerunt aliam scalam, & deposuerunt eam in gardenum ad dictum *Petrum*, quem ipse cum garcione ascendebat, murum transivit, quem ipsi quatuor assumentes leverunt in equum, & deduxerunt eum per *Brentden* usque ad domum *Georgii* prædicti sub pacto inito cum prædictis sub certo x. li. Cujus fuga comperta, missi fuerunt plures ad diversa loca maritima & alibi ad inquirendum, & explorandum, & scrutandum. Et tandem compertum est quod erat apud *Borne* absconditus in domibus *G.* & statim illuc accesserunt ex consilio *S. de Rippele*, *Ricardi de Cant.* & *Willelmi Reculver* qui erat tunc senescallus archiepiscopi, & janitor abbatiæ. Multi de famulis abbatiæ etiam custodierunt omnes exitus illius mesuagii per totam noctem in magno frigore. Die tercio sequenti inquirebant, explorabant diligenter de loco ubi *Petrus* inveniretur. Tandem invenerunt eum in bungello canapis medio cautulose involutum. Et die sequenti *Willelmus Reculver* assumptis pluribus de familia nostra vocato burghsaldro & aliis vicinis ibidem, ratione suæ ballivæ frangere fecit hostia cum huthesio & clamore; & invenerunt *Petrum* in habitu seculari & duos garciones. Et capto *Petro* levatus est in equum, & dictus *W. Reculver* cum aliis multis duxerunt *Cantuariam*. Erat enim intentionis dicti *Willelmi* duxisse eum in libertatem archiepiscopi usque ad *Waldestane*. Sed cum venisset apud *Wotehelle* fratres *Nicholaus Daghe*, *Salamon*, & *Ricardus de Cant.* acceperunt prædictum *Petrum* invitatis omnibus, & duxerunt eum ad monasterium nostrum inter vespervas die dominica cum multitudine virorum & mulierum copiosa; & prædictos ij. garciones cum discis & salsar. dimiserunt apud *Borne* Episcopi positos in cippis. Et postea dicti garciones ducti sunt per *Willelmum Reculver* ad *Waldestane*, & ibidem carcerati cum discis & aliis inventis cum eis. Et *Petrus* sic indutus mansit

Edm. III. mansit in camera Infirmariæ. Et statim postea missi
 Rex. fuerunt per archiepiscopum ad abbatem cum magna
 pompa domini *I. Cobeham*, *Werricus de Valans*,
I. de Borne milites, cum aliis viris & notariis in ho-
 nore constitutis. Et quia abbas infirmabatur non
 fuerunt permessi intrare in cameram suam, nisi certæ
 personæ & sine notario, & deposuerunt querelam sub
 hiis verbis. Cum *Petrus de Dene* clericus esset apud
Borne in domo *G.* per appellationem *T. de Findon*
 de pleg. prosequendo, *Willelmus Reculver* senescal-
 lus archiepiscopi vocato Burgh. & vicinis, fracto ho-
 stio, idem *Petrus* ductus fuit apud *Cantuariam* per
 prædictum *Willelmum* senescallum; ministri tamen
 vestri violenter prædictum *Petrum* contra pacem
 regis & libertatem archiepiscopi rapuerunt, & præ-
 dictos duos garciones positos in cippis in mane-
 rio domini archiepiscopi apud *Borne* cum discis, &
 falsariis, & aquareo argenteo, & centum quinque
 florenis aureis scrutati sunt fugientibus custodibus,
 & florenos ceperunt & asportaverunt, & prædictum
 magistrum *Petrum* duxerunt ad sanctum *Augusti-*
num. Et abbas respondit, quod invenit *Petrum*
 monachum suum & eum cepit sicut ei bene licuit,
 & eum custodit. De cæteris vero libenter responde-
 ret consilio archiepiscopi infra xij. dies. Quo die ve-
 niente, non præmunto abbate set omnino ignorante
 illi supranominati & plures in multitudine copiosa
 post prandium venerunt ad sanctum *Augustinum*
 volentes loqui cum Priore et senioribus. Quibus
 in magna aula occurrentibus, milites prædicti que-
 relam deposuerunt, ut supra. Et responsum est per
 Priorem, Quod abbas qui est caput & superior do-
 mus non fuit præsens, set consulere eum vellet super
 prædictis, & respondere archiepiscopo rationabiliter;
 unde die sanctæ *Agnetis T. Lincolli* senescallus ab-
 batis dedit responsum domino *I. de Cobeham* et aliis
 de consilio dicti archiepiscopi non ad voluntatem
 eorum sed ad rei gestæ veritatem.

Postea episcopi *Wygornensis* & *Normycensis* missi
 per regem et consilium regni ad regem *Francia*
 venerunt *Cantuariam*, et tractatum est cum eis de
 negociis supradictis; videlicet de hiis quæ tangunt
 fratrem *Petrum de Dene*. Et audita & intellecta
 fuga, abjectione habitus et apostasia, quæsitit epi-
 scopus *Normycensis* in quali habitu esset: et respon-
 sum est quod in tunica de burneto et almucia sine
 cuculla. Qui consulendo dixit, Secure custodiat
 eum, et omni via inducatur ut induat habitum et
 radatur, quod si noluerit nec induci potuerit, arte-
 tur, et si habitum proicerit vel discerpere voluerit,
 ligentur ei manus ne dedecus faciat habitui vel reli-
 gioni, quia si vicecomes per breve regis de Replegiari
 peteret eum, et inveniret illum in habitu seculari,
 statim invitis vobis caperetur & abduceretur. Et si
 invenerit eum in habitu monachali et rasum, non au-
 debit vobis invitis et reclamantibus abducere quo-
 quo modo. Et si rex voluerit quod coram eo com-
 pareat personaliter, mittantur duo discreti fratres
 cum eo qui ei ostendant monachorum innocentiam,
 professionem, statum et ingressum et religionis hone-
 statem. Igitur quinto kal. Febr. convocatis per
 Priorem xij. de sapientioribus monasterii, tracta-
 verunt de hiis quæ fuerunt consulta per episcopos in
 camera Prioris: et unanimi consensu adierunt omnes
 cameram prædicti *Petri*, et ipsum in lecto invene-
 runt jacentem; et primo verbis dulcibus, mollibus,
 & suasionibus pulsaverunt, et cum per vana verba

et varias ambages protraherunt, aspera et commi-
 natoria rigide sibi proposuerunt secundum quod con-
 sulta fuerunt per episcopos et alios regni majores,
 quod nisi gratis habitum indueret regularem, et per-
 mitteret se radi, invite facere cogeretur, et si necesse
 esset ligaretur. Quibus auditis, suspirans dixit, Confi-
 do quod dominus abbas et vos me graciosè tractabi-
 tis, faciam quæ consulitis, & cum surgero si stare pedi-
 bus potero cucullam induam, & postea me radi per-
 mittam, & omnia quæ potero faciam. Et quia prius
 ante adventum ipsorum dictum fuit quod *Henricus*
de Valans dixerat Priori & fratribus sanctæ Trini-
 tatis, quod ipse vidit sigillari in Cancellaria domini
 regis commissionem factam Comiti *Lancastria* quod
 ipse caperet *Petrum de Dene* invitis abbate & con-
 ventu, & abduceret ad respondendum sibi de the-
 sauro quem asportavit de thesauro fratris sui & pe-
 nes nos recondidit, unde territi & turbati graviter
 eramus, set episcopi dixerunt se non esse concios hu-
 jus commissionis; subsequenter dominus abbas di-
 spensavit cum eodem *Petro* propter resumptionem
 habitus, & tonsuram, carnem comedendo, & vinum
 bibendo. Missi fuerunt sapientiores de conventu consu-
 lentes eum quod reformaret conscientiam suam pro-
 pter apostasiam, petendo absolutionem, ut securius
 possent confratres sui communicari in divinis cele-
 brandis & audiendis aliisque colloquiis. Et respon-
 dit *Petrus*, Se non commisisse nec incurrisse excom-
 municationis sententiam, set quod fecerat quoad re-
 sumptionem abitus & tonsuram metu mortis fecit.
 Tandem rogavit, quod placeret abbati ipsum ad
 sui consolationem personaliter visitare. Quo audito,
 venit abbas & habuit colloquium cum eo in capella
 Infirmariæ. Et postquam abbas intimavit sibi
 apostasiam, infamiam, & enormia dampna quæ mo-
 nasterio & religioni per egressum suum fecerat: *Pe-*
trus respondendo cum protervia dixit, Se nunquam
 aliquid ulterius facturum nisi foret sibi facta securi-
 tas, quod honorifice, & suaviter, & graciosè cum eo
 ageretur. Quo audito, abbas iterum subtraxit ei
 elum carniū ita quod ministraretur ei sicut in Re-
 fectorio. Postea tamen cum maxima instantia in-
 ducitur ad reformandam conscientiam suam, ita
 quod confessus fuit se esse & fuisse monachum &
 professum coram notariis. Et super hoc fecerunt
 publicum instrumentum, cujus tenor talis est.

« IN DEI nomine Amen. Cum ego *Petrus de*
 « *Dene* magnæ devotionis & affectionis optentu quas
 « erga monasterium S. *Augustini Cant.* ac religio-
 « sos viros inibi Domino famulantes gerebam, fir-
 « miter proposuissem seculo renunciare, vitamque
 « meam in melius commutare, Cumque postmo-
 « dum hujusmodi propositum meum sicut spero Deo
 « gratum complendo, sanctam religionem in mona-
 « sterio prædicto intravissem, habitumque monacha-
 « lem assumsissem, ac professionem expressam fecis-
 « sem pure, sponte, publice & absolute in manibus
 « venerabilis patris domini *Radulphi* abbatis mo-
 « nasterii sancti *Augustini*, & in præsentia conven-
 « tus loci ejusdem, ipsamque professionem manu
 « propria scriptam juxta Regulam beati *Benedicti*
 « conceptam palam & publice emissem, oreque
 « proprio legissem; necnon canonice sic professus
 « inter confratres monasterii prædicti diutius paci-
 « fice & quiete fuisset conversatus, & multipliciter
 « ab eisdem honoratus; demum tamen quod dolen-
 « ter refero, tantæ ac tam sanctæ religionis pro-
 « priæque

Simon M.
 Archiep.

Edm. III.
Rex.

lico exequendo. Et prædicti monachi dixerunt, Quod recederet à clauſtro, dicentes quod conventus tractabat ſecreta in capitulo prout ipſe bene novit. Unde requiſivit illos & eis in virtute obedientiæ injunxit, quod irent ad conventum tunc in capitulo congregatum & notificarent eis cauſam adventus ſui, & quod vellet habere colloquium cum eis & tractatum pro mandato apoſtolico exequendo, & quod requirerent conventum, quod ob reverentiam ſedis apoſtolicæ placeret eis poſt ſecreta capituli expedita dictum Priorem in capitulo expectare, ita quod poſſet eis literas apoſtolicas intimare. Item, idem Prior requiſivit illos duos monachos, quod intimarent abbati cauſam adventus ſui, & quod placeret ſibi quod idem Prior poſſet habere acceſſum ad eum. Et reſponderunt, Quod non irent ad abbatem ratione nunciationis ſuæ ſet ſicut vicinus ad rogatum ejus, & reſponſionem abbatis libenter referrent. Quibus ſic factis redierunt una cum domino *Thoma Ponci* doctore theologiæ. Et idem *Thomas* reſpondit, Quod non potuit habere acceſſum ad abbatem propter infirmitatem qua tunc detinebatur. Et incontinenti injunxit domino *Stephano de Hakendon* Priori tunc præſenti, quod congregaret conventum ita quod poſſet mandatum apoſtolicum eis intimare. Et *Stephanus* Prior reſpondit quod voluit conſulere fratres ſuos, & reſeſſit; nec mora, rediit ad Priorem Cant. exiſtente in clauſtro, ſic dicendo, Quod noluerunt parere ſibi tanquam executori mandati apoſtolici nec tanquam judici, nec conventum ad ipſius monitionem poſſe congregare. Quo viſo, idem Prior quaſdam monitiones protulit & injunções. Cujus tenor talis eſt.

In Dei nomine Amen. Nos Ricardus Prior eccleſiæ Cant. monemus auctoritate apoſtolica nobis in hac parte commiſſa vos abbatem & conventum, & vobis in virtute ſanctæ obedientiæ qua ſedi apoſtolice eſtis aſtricti firmiter injungimus, quod corporaliter exhibeatis Petrum de Dene quem in veſtro monaſterio invitum detinetis, coram nobis die craſtina in corpore eccleſiæ veſtræ, ita quod ipſo in ſtatu libertatis poſito poſſumus nos cum ipſo informare ſuper illis ſuper quibus literæ apoſtolice requirunt, & ulterius mandatum apoſtolicum exequi ſecundum exigentiam ipſorum. Vos vero Stephanum Priorem hujus monaſterii & omnes hic præſentes auctoritate & virtute ſanctæ obedientiæ monemus & injungimus, quatinus monitiones & injunções noſtras quin verius apoſtolicas abbati & conventui intimetis, & ad noticiam ipſorum deducatis quam celerius poteritis ſine mora modo quo ſciveritis & poteritis meliori. Et ſtatim idem Prior Cantuarienſis ivit in chorum; & ibi invenit xx. monachos & amplius in alta miſſa congregatos, & poſt offertorium ſtetit in medio chori, & monitiones & injunções ſupradictas ibidem coram eis fecit recitari.

In craſtino vero ſancti *Petri* idem Prior associatis ſibi Præpoſito de *Wyngham* & aliis tam monachis prædictæ eccleſiæ quam aliis, in multitudine copioſa venit ad monaſterium ſancti *Auguſtini*. Et cum veniſſet ad portam eccleſiæ prædictæ per quam competeret ipſum tranſire ad eccleſiam, invenit eam clauſam ita quod non patuit ingreſſus ad eandem niſi per unum parvum wykettum. Erat eciam ex utraque parte munita groſſis cathenis ferreis ex

tranſverſo ductis, & ex parte interiori, multitudine *Simon M.* eciam cuſtodum munita. Et dictus Prior & quidam Archiep. qui venerunt cum eo quibus cuſtodes dictæ portæ placuerunt permittere ingreſſum, ingrediebantur per dictum wykettum ſucceſſive ſolus poſt ſolum, Qui & Priori dixerunt quod ingrederetur cum ſuis fratribus clericis, & familiaribus decentibus, & eciam neceſſariis; & remaſerunt extra portam circiter ducenti viri. Deinde venit ad hoſtium dictæ eccleſiæ & illud invenit ſeratum, ita quod non patuit pro eo, nec pro ſuis ingreſſus, niſi per unum parvulum wykettum in ipſo hoſtio apertum per quod vix unus ſolus homo ingredi potuit. Ipſis tandem ingreſſis, præſatus Prior cum ſuo conſilio in corpore eccleſiæ ex parte aſtrali ſedens, præcepit alta voce & publice in diverſis locis illius eccleſiæ proclamare, quod abbas & conventus exhiberent corporaliter coram ipſo magiſtrum *Petrum de Dene*, ita quod ipſo in ſtatu libertatis poſito poſſit informationem recipere cum eodem. Tali proclamatione in diverſis locis eccleſiæ prædictæ publicata, ecce dominus *Stephanus de Hakendon* Prior cum aliis monachis octo, etiam magna clericorum & laicorum multitudine adduxerunt præſatum *Petrum* ad præſentiam dicti Prioris, & ipſum à tanta diſtancia collocarunt quod prædicti Prior & *Petrus* non potuerunt adinvicem habere colloquium niſi in audientia monachorum hujus loci & aliorum eis adhærentium, qui aſtabant eundem *Petrum* quaſi circumcingendo. Prior vero *Cantuarie* præcepit legere literas apoſtolicas; ſet monachi & clerici abbatis hujusmodi lecturæ faciendæ reſclamarunt, & per clamorem nitabantur impedire ne prædictæ literæ ibidem legerentur; ſet tandem maxima difficultate lectæ fuerunt. Quibus lectis, idem Prior præcepit exponi in vulgari; ſet pars abbatis per clamores & ſtrepitus impedierunt quod exponi non poſſent: & inter cætera clamarunt quod ipſe Prior audiret eundem *Petrum*. Et reſpondit quod ideo venit ut audiret eum; & proteſtatus fuit quod ſi idem *Petrus* eſſet poſitus in ſtatu libertatis, ipſe libenter & benigne audiret quæ vellet dicere. Et fecit quandam monitionem ſub tali forma.

*Nos Ricardus eccleſiæ Cantuariæ Prior executor in hac parte à ſede apoſtolica deputatus, volentes nos cum Petro de Dene præſbytero Ciceſtrenſis diocæſis hic coram nobis præſente informare ſecundum exigentiam literarum apoſtolicarum, monemus auctoritate apoſtolica omnes & ſingulos hic præſentes ſub pœna excommunicationis quod recedant & trahant ſe in partem, ita quod poſſimus libere cum prædicto Petro informare, exceptis hiis qui nobiscum comitati ſunt. Et poſtea ſæpius viva voce monuit omnes monachos clericos & laicos dicti monaſterii ibidem in magna multitudine aſtantes, quod recederent & traherent ſe in partem. Sed illi hujusmodi monitionibus reſclamarunt nec parebant eiſdem, ſet prædicto Petro ſemper aſtiterunt. Et frater *Salamon de Ripple* ad monitiones dicti Prioris reſpondit ſic dicendo, *Truſeles, truſeles, truſeles*, & eciam dicendo, Nolumus parere ſibi, prout nec tenemur. Et cauſa illius *Salamonis* fuit hæc & juſta, quia pars abbatis arguebat & impugnabat dictam bullam fore falſam & carens ſtilo curiæ *Romane* ſolito & conſueto, & multipliciter ſuſpecta propter raſuras & alios defectus in ipſa contentos & ſurrepticiè inpetrata, & proteſtabatur quod vellent eiſdem*

Edm. III. Rex. eidem reverenter obedire, si quando poterit apparere dictum rescriptum esse verum, nunc autem falsatum vel falsum & multipliciter suspectum propter rasuras in diversis locis tam de alia manu quam de diverso incauto. Et nota quod verba suspecta & sic rasa notantur in bulla per subtractionem linearum, et arripuerunt prædictum *P.* & abduxerunt eum. Et Prior videns quod præfatus *Petrus* non fuit iterum reexhibitus, ob reverentiam abbatis & conventus expectavit usque in crastinum. Quo die veniente sæpèdictus Prior declinans ad prædictum monasterium pro dicto negotio ulterius exequendo, et cum venisset ad portam cimiterii invenit eam apertam, munitam tamen cum multitudine custodum qui stabant in magna multitudine ex utroque latere ordinati unus juxta unum ad magnam distantiam, ita quod non patuit eidem Priori ingressus nisi transendo interdictos custodes. Et illo in corpore ecclesiæ tandem constituto, præcepit fieri proclamationes quæ supra nominantur, in materna lingua. Post quas proclamationes præfati *S.* Prior monasterii prædicti et alii in magna multitudine adduxerunt *Petrum* ad præsentiam Prioris, & eum collocarunt in loco aliquo viciniori. Et tunc Prior monuit omnes & singulos ibidem præsentis exceptis *vj.* personis de consilio suo ibidem nominaliter expressatis quod recederent et traherent se in partem, et tunc *S.* Prior hujus loci et alii dixerunt, quod si retraherent se voluerunt habere duos notarios in receptione informationis. Set Prior hoc renuit & dixit quod voluit eligere personas quas secum voluit habere in informatione recipienda. Et cum hoc fuisset aliquandiu altercatum, tandem idem *Petrus* excitatus dixit, quod voluit habere Priorem suum et *Salamonem* et duos notarios, et rogavit eos quod facerent cum eo moram. Tamen Prior ecclesiæ Christi sub pœna excommunicationis monuit eos quod recederent, qui dixerunt se nolle recedere nisi ad mandatum dicti *Petri*. Tandem ad rogatum illius *Petri* ad partem se retraxerunt, ita quod aliqui eorum circiter *xiiij.* alii *xvj.* et alii *xx.* pedum spacium à prædicto *Petro* distabant. Quibus sic aliquo modo ad partem tractis, Prior quæsit an esset vere monachus, et an placeret sibi manere in eodem monasterio. Et ipse alta voce respondit, se esse verum monachum, et se in prædicto monasterio velle permanere, et adjecit, In statu libertatis positus sum et monachus in isto monasterio canonice professus, quod vobis et omnibus aliis volo esse notum, et si vobiscum sedero usque ad noctis tenebras aliam informationem de me non recipietis. Et etiam alta voce multa verba contumeliosa protulit tunc ibidem contra concilium ejusdem Prioris; dicens, quod fecerunt sibi magnas injurias et male regularunt Priorem in processu suo. Et unus eorum dixit submissa voce, « Magister *Petre*, vos non potestis dicere quod fecimus vobis injuriam, quia ad nichil aliud laboravimus nisi quod essetis positus in tali statu in quo possetis absque metu exprimere voluntatem vestram, et licet voluntas vestra foret in hoc monasterio perpetuo morari, dominus meus Prior restitueret vos pristinae libertati, & daret vobis liberam licentiam eundi ad curiam *Romanam* pro negotiis vestris prosequendis. Esto quod faceret injuriam abbati & conventui, vobis autem nullam vel modicam quia possetis redire ad monasterium

« & ibidem perpetuo remanere. Et *Petrus* respondit, quod ipse fuit liber et in statu libertatis; & quod si esset juvenis & corpore potens, ipse libenter iret ad curiam *Romanam*. Et cum quæsitum esset ab eodem, Ad quem effectum? alta voce respondit, Quod ad conquerendum de injuria sibi per dictum Priorem & suum consilium nequiter illata. Quibus auditis, dictus Prior & eidem assidentes statim abinde vacuis manibus recesserunt. Fuerant enim idem Prior & sui complices publice comminati quod præfatum *Petrum* nobis invitis extra religionem suam & monasterium abducerent, alioquin tam abbatem hujus monasterii quam Priorem & alios majores suspenderent & excommunicarent, & monasterium ecclesiastico supponerent interdicto. Et nota quod expendimus per suggestionem archiepiscopi pro rescussu facto de eodem *Petro* apud *Willesbourn* & *Diebelle*, ut patet in placito habito coram *Galfrido Scrop* Justiciario domini regis *xl. li.* & amplius. Insuper operatum fuit istud monasterium de annua pensione *x. marcarum* concessa cuidam *Matilde de Wilinton* ad terminum vitæ suæ, & secta regis erga personam dicti *Petri*, vasa sua argentea & floreni per preces *Elanora* sororis regis per suggestionem ejusdem *Matilde* abbati & conventui per cartam regis pardonantur.

§. 3. Obitus Simonis Mepeham archiepiscopi.

An. Dñi 1333.
ANno Domini *M. CCC. xxxiiij.* *Simon de Mepeham Cantuariensis* archiepiscopus confiderans quod singula quæ tam injuste huic monasterio inferebat in caput suum proprium merito sic redundarent, & sententiis in eum hinc inde exigente justitia judicialiter & sententialiter fulminatis animæ & vitæ suæ cedens tædio fessus, in crastino sancti *Dionysii* hac luce subtractus inhumatus jacuit, donec domini *Thomæ Poncy* abbatis, *Radulphi* immediate successoris esset absolutione insignitus. Et sic illius *Thomæ* benedictione præventus, ecclesiasticæ traditur sepulturæ, et subsequenter in crastino animarum dominus *Johannes Stratford* episcopus *Wyntonensis* in archiepiscopatum *Cantuarie* postulatur.

§. 4. De fine facto cum rege, ne Justiciarii itinerantes ulterius procederent.

EOdem vero anno venerunt Justiciarii itinerantes *Cantuariam*, & sederunt ibidem per *vj.* septimanas et amplius, levantes & ad opus regis colligentes per idem tempus de populo *Canciali* ultra summam mille librarum. Tandem consilio inito à Prælati & aliis dicti comitatus proceribus, ne ulterius Justiciarii prædicti procederent, domino regi mille marcas gratis optulerunt. Ad cujus summæ solutionem dominus *Radulphus* abbas cum paucis cæteris fuerat obligatus.

C A P. XXXVII.

§. 1. De electione Thomæ Poncy.

An. Dñi 1334.
ANno Domini *M. CCC. xxxiiij.* in crastino Purificationis, venerabilis pater dominus *Radulphus*

Edm. III. *Radulphus* hujus loci pater quinquagesimus secundus Rex. in senectute bona anno sui regiminis xxvj. hoc sæculo exemptus, desolatum relinquens suum gregem cælo vocatus est, & sub muro boreali ex opposito capellæ cometissæ honorabiliter jacet humatus.

Eodem anno primo die mensis Marcii fuit dominus *Thomas Poncy* Doctor sacræ paginæ electus in abbatem monasterii istius, & iij. kal. Aprilis arripuit iter versus *Avinionem*, ubi tunc curia residebat: Et in vigilia sancti *Georgii* venit *Avinionem*, et die dominica scilicet in crastino sancti *Barnabæ* fuit ibidem benedictus. Et die sancti *Laurentii* Martyris arripuit iter versus *Angliam*, & in ordinatione sancti *Gregorii* *Dovoræ* apprehendit. Et erant expensæ à *Dovora* usque ad *Avinionem* per iij. ebdomadas & iij. dies xxj. li. xvij. s. xj. d. Expensæ ibidem stando videlicet à vigilia sancti *Gregorii* usque ad vigiliam S. *Laurentii* Martyris xcvij. li. iij. s. v. d. ob. Et in expensis versus *Angl.* xxvij. li. vij. d.

§.2. *Quæstio inter Papam & Johannem* xxij. et fratrem *Thomam* *Waleys*.

Temporibus quibus idem *Thomas* stetit in curia *Romana* erat quædam quæstio ibidem agitata inter papam *Johannem* xxij. & quendam fratrem de ordine prædicatorum nomine *Thomam* *Waleys*, & est quæstio, Utrum animæ beatorum videbunt Deum facie ad faciem ante diem judicii. Dominus papa & omnes curiæ Cardinales, uno duntaxat excepto qui successit ei sine medio in episcopatum *Romanorum*, tenebat partem negativam quæstionis. Frater autem *Thomas* *Waleys*, & pauci cum eo partem ejus affirmativam, & pro hujusmodi quæstionis decisione tota curia diutius erat fatigata & perturbata, quia multi Doctores eximij papalem offensam metuentes, & negocia rerum suarum promovere celeriter affectantes, conscientia sua læsa intentum papæ approbabant, & illud tam legendo quam ascribendo consentierunt. Et contigit ut in ista turbata fluctuatione idem *Thomas* *Poncy* Doctor theologicus et profundus ad eandem curiam causa suæ electionis prosequendæ accederet; Et statim in isto negotio cum cæteris jussus est conferre, & intentum suum in hujusmodi quæstionis solutione in consistorio palam divulgare. Illo vero se excusante tum quia non habuit copiam librorum, tum quia venerat non ad quæstiones terminandas, quia habebat unum aliud expediendum quod erat sibi magis necessarium, & quia in tam remotis partibus positus non potuit sine magnarum expensarum incommodis longam ibidem facere moram; Tamen, istis rationibus non obstantibus, negabatur sibi de curia recessus antequam suam conscientiam in illo proposito liberaret, et ex habundanti de libraria domini papæ fuerunt sibi codicelli exhibiti sufficienter et ministrati. At ille habita aliquali deliberatione malens ad tempus indignationem summi pontificis sustinere, & expeditionem suam parumper sinistrare, quam contra fidem catholicam et suam conscientiam scienter publice proferre, opinionem dicti *Thomæ* fratris fore tenendam opinavit, et eam tam legendo quam etiam scribendo approbavit. Tandem eodem papa in extremis laborante, misit in omnes fines terræ nuncios suam erroneam opinionem revocando; Quæ revocatio *Thomæ* abbati prænotato, ad magnam cessit laudem et honorem.

§.3. *Salamon de Ripple monachus fit per abbatem* *Receptor* x. et xv.

J. Stratf.
Archiep.

An. Dñi
1335.

Anno Domini M. CCC. xxxv. fuit idem abbas *Salamon* decimæ & quintæ decimæ in diocesi *Cantuariensi* & jurisdictionibus immediate subiectis in magnum scandalum, dampnum & gravamen, abbate vero hujus facti inconficio. Ordinavit denique quendam monachum nomine *Salamonem de Ripple* receptorem denariorum in hujusmodi collectione levandorum. Qui vero *Salamon* hujus sæculi prudens, fabricavit sibi stateram abbati & conventui postea dolosam & abhominabilem quæ dicitur *Pennyse*, & cum illa triavit xx. s. in denariis antiquis ponderis maximi, cum quibus æqua lance recipiebat denarios quorumcumque. Et qui sperabat se per xx. s. acquietare, invitatus ex super habundanti artabatur infundere v. s. vel iij. s. iij. d. ad minus, Et cujus pars decimæ vel quintæ decimæ plus contingebat, plus ab eo extorquebatur. Tandem vero tota diocesis super hiis injuste gravata ad remedium consequendum concilio domini regis querimoniam deposuerunt. Unde dominus rex ordinavit apud *Roffam* hujusmodi causam audiendam & terminandam: Et fuerunt Justiciarii ad hoc specialiter limitati Comes *Oxonie* et dominus *Henricus Grene*, coram quibus vocatus est abbas, & coram eis stans ante barras pœnam excessus sui monachi recepturus; Condempnatus est ergo versus regem pro illa offensa in lxxx. libris, suis expensis & amplis muneribus ob hanc causam habitis minime computatis, Et præter hoc jussus est refundere & satisfacere petitioni cujuscumque, & inventis plegiis scilicet dominos *Johannem Griel* & *Stephanum de Walans* milites de stando judicio eorum licenciatus remeavit.

§.4. *Beneficia* *Salomonis de Ripple*.

Idem *Salamon* tempore *Radulphi* abbatis erat custos maneriorum de *Porzborne*, *Littleborne*, & *Godmersch*, & de *Chisset* in quibus locis multa laude digna fecisse comprobatur, apud *Porzborne* construxit capellam à fundamentis pulcherrimam, horrea ibidem, et apud *Litylmungam* perampla ædificavit, et apud *Chisset* capellam ad instar prioris capellæ fabricavit. Apud *Lytleborne* terras undique dispersas in unum congregavit, et multas inibi de novo perquisivit, omnibus domibus manerii ibidem per eum quasi totaliter ædificatis & à solo sumptuose erectis.

§.5. *Compositio inter Johannem Stratford et nos*.

Istis temporibus æmulatores *Augustinensis* cœnobii tranquillam nostram pacem invidentes, talemque victoriam puta de archiepiscopo *Cantuariensi* una cum dampnis & expensis per sententiam latam graviter ferentes, dominum *Johannem Stratford* successorem ejusdem iteratis vicibus adierunt, moventes eum adversus *Augustinensem* ecclesiam, dicentes, Si hii transferint sic intacti, & tales pecuniarum summæ tali causa ab archiepiscopo *Cantuariensi* extorquerentur, esset quasi subversio dignitatis primaciæ suæ: sicque per vices eum pulsarunt. Tandem eundem archiepiscopum ad iracundiam

Edwar. III. diam concitarunt. Cujus rei causa misit abbati & Rex. conventui, quod nisi cum illo componeremus & sententiam domini *Icherii* revocaremus, eamque totaliter quassaremus, perpetuum se protestatus fuit fore inimicum; licet tamen ad se vel ecclesiam suam hæc sententia vel pecuniæ multatio nichil pertineret, immo verius ad executores defuncti. Talibus vero comminationibus aliquantulum terribiti, ejus tyrannidem metuentes, utpote quia dextera regis & totius regni procurator, promotor & patrocinator, & interim aliquibus injuriis fatigati, & unde jura nostra possemus defendere ad manum non habentes, exitit inter partes Compositio formam continens infra scriptam.

“ I N Dei nomine Amen. Cum olim religiosi viri Abbas & Conventus monasterii sancti *Augustini Cant.* ad *Romanam* ecclesiam nullo medio pertinentis omnimodam jurisdictionem spiritua-
 “ alem tam in ecclesiis parochialibus sibi appropriatis in *Cantuariensi* diocesi quam in aliis in quibus jus patronatus habebant, sibi competere vendicarent, adeo quod in eis Rectores, vicarios, & clericos lege instituerent, & processiones pen-
 “ recostales ad ecclesiam *Cantuaria* per dictos Rectores, vicarios & clericos & parochianos dictarum ecclesiarum consuetas fieri prohiberent, nec in
 “ transitu archiepiscopi *Cantuariensis* campanas pulsari in dictis ecclesiis permittebant: Propter
 “ quæ cum bonæ memoriæ *Robertus Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus, ad dictam sedem apostolicam
 “ appellasset, & super præmissis injuriis sibi et ecclesiæ suæ illatis & aliis querelam deposuisset apud sedem eandem, felicitis recordationis *Bonifacii* papa viij. super dictis querelis plenius informatus, totum negotium per viam provisionis, ordinationis et declarationis sub compendio diffinit, sicut continetur in literis apostolicis ejusdem
 “ *Bonifacii* sub data *Laterani* xij. kal. Aprilis pontificatus sui anno nono. Et licet hujusmodi ordinatio, provisio, declaratio et definitio per recordandæ memoriæ *Johannem* papam xxij. ipsarum
 “ de verbo ad verbum recitato tenore confirmatæ fuissent per literas ipsius *Johannis* papæ sub data *Avinionis* kal. Aprilis pontificatus sui anno xvij. evidenter apparet, Inimico tamen homine zizan-
 “ nia seminante super comparitione dictorum religiosorum, et parochianorum ecclesiarum suarum in visitatione dicti archiepiscopi *Cant.* ratione dictarum ecclesiarum in diocesi *Cantuariensi* appropriatarum eisdem, & super modo exhibitionis privilegiorum, jurium, munimentorum dictorum religiosorum et quibusdam aliis, suborta fuit
 “ gravis materia quæstionis, quæ tam in *Anglia* coram delegatis à sede prædicta, quam in *Romana* curia inter præfatos religiosos & bonæ memoriæ dominum *Simonem Cantuariensem* archiepiscopum non sine gravibus utriusque partis laboribus
 “ expensis fuit diutius agitata, et adhuc in ipsa curia pendere dinoscitur indecisa. Præfato igitur domino *Simone* archiepiscopo, vocante Domino, ab hac luce substracto, et venerabili patre domino *Johanne* Dei gratia nunc *Cantuariensi* archiepiscopo, sicut Domino placuit, eidem canonice substituto placuit tam dicto domino *Johanni* archiepiscopo per ipsos religiosos diligenter et humiliter
 “ requisito, quam religiosis prædictis, pro grava-

“ minibus hujusmodi et aliis dispendiis evitandis, per viam amicabile compositionis lites et discordias dirimere supradictas. Convenientibus igitur præfatis domino *Johanne* archiepiscopo et religiosis cum concilio eorundem, post tractatus diversos deliberatione habita diligenti fuit inter eos per viam compositionis consensus, et in modum qui sequitur concorditer ordinatum. In primis fuit quoad modum comparitionis et exhibitionis hujusmodi dictorum religiosorum in visitationibus dicti domini *Johannis* archiepiscopi *Cantuariensis* suam diocesim aut aliam in qua ipsi religiosi aliquam eis appropriatam ecclesiam obtinuerunt visitantis, dicti religiosi coram eo vel suis in ea parte Commissariis in visitatione singulorum decanatum in quibus ipsi religiosi ecclesias sibi appropriatas, portiones decimarum in parochiis alienis, vel pensiones aut capellas, vel Oratorium in quibus divina faciunt celebrari habere noscuntur, per sufficientem procuratorem ad allegandum & proponendum pro se & jure suo quod in hujusmodi ecclesiis & aliis supradictis se asserunt optinere, & ad recipiendum terminum competentem, & locum congruum & securum, per dictum dominum *Johannem* archiepiscopum vel suos Commissarios assignandos, ad realiter exhibendum privilegia, jura & munimenta dictorum religiosorum tam super exemptione ipsorum in capite & membris, quam super hujusmodi appropriatis eis ecclesiis & aliis supradictis, per procuratorem hujusmodi, legitime comparebunt, & quod in loco & in termino ipsis taliter assignatis per procuratorem hujusmodi privilegia, jura & munimenta supradicta realiter exhibebunt, & fidelem copiam sibi facient de eisdem, & terminum ac locum recipient ut præmittitur competentes ad audiendum pronunciationem & declarationem ipsius domini *Johannis* archiepiscopi seu Commissariorum ejusdem super exhibitis antedictis. In quo termino idem dominus *Johannes* archiepiscopus, vel sui Commissarii prout sibi justum videbitur pronunciant re curabunt, vel alium terminum competentem ad idem faciendum assignabunt eisdem, quousque super hujusmodi exhibitis possunt ipsi religiosos justitia prævia sententialiter expedite, quod absque præjudicio privilegiorum hujusmodi celerius fiet quo poterit bono modo. Item super reparatibus onibus defectuum, cancellorum, librorum, et ornamentorum in præfatis ecclesiis & mansis earum tempore visitationis hujusmodi repertorum, consensus extitit & concorditer ordinatum, quod idem dominus *Johannes* archiepiscopus, dictos religiosos per quasvis vias & censuras ecclesiasticas ad reparationes defectuum prædictorum ac ad jura episcopalia & omnia onera ratione spiritualium ecclesiarum ipsorum concernentia in dictis ecclesiis incumbencia, quæ à vicariis aut parochianis earundem agnosci non debebunt de consuetudine vel de jure subeunda & persolvenda, nec non ad augmentum et assignationem portionum, vicariorum suarum ecclesiarum prædictarum, unde onera ipsis incumbencia subportare & congruam sustentationem habere valeant, si & quando opus erit canonice coercere. Ad hæc super revocatione sententiæ magistri *Icherii de Concoreto* olim in *Anglia* nuncii domini papæ auctoritate apostolica ut dicitur promulgatæ, ac processum in-

J. Stratf.
Archiep.

Edm. III. Rex. **¶** ter ipsos religiosos & parochianos ecclesiarum suarum ac bonæ memoriæ dominum Simonem quondam Cant. archiepisc. inceptorum, litium ac causarum quæ in curia Romana vel alibi ea occasione indecisæ pendere noscuntur ordinatum extitit et consensum, Quod præfati religiosi per viam renunciationis vel aliam legitimam per consilium dicti domini Johannis archiepiscopi ordinandam, & hujusmodi processus revocari quatenus ordinati-
oni, provisioni, declarationi, diffinitioni & confirmationi dominorum Bonifacii & Johannis prædictorum seu in hiis superius expressatis obviare quovis modo, lites & causas conquiescere perpetuo et omnino cessare suis expensis et laboribus effectualiter procurabunt, & protestabantur dictæ partes expresse, quod provisio, ordinatio, declaratio & diffinitio felicitis recordationis Bonifacii papæ viij. prædicti, Et confirmatio recolendæ memoriæ Johannis papæ xxiij. de quibus præmittitur, in omnibus capitulis & articulis observentur, & quod per præmissa vel compositionem hujusmodi eis vel contentis in ipsis præjudicium nullum fiet, nec in aliquo recedatur ab ipsis vel aliquibus contentis in eis in protestationem dictæ partes consentiebant expresse.

Procuratoria vero, virtute quorum dicti religiosi in dictis visitationibus comparebunt, pro omni ambiguo removendo erunt tenoris & continentie infra scriptæ.

Pateat universis per presentes, quod nos Thomas permissione divina abbas monasterii sancti Augustini Cant. ad Romanam ecclesiam nullo modo pertinentis ordinis sancti Benedicti, ordinamus, facimus & constituimus dilectum nobis in Christo N. clericum procuratorem nostrum ad allegandum privilegia exemptionum nobis & monasterio nostro a sede apostolica indultis, appropriationesque ecclesiarum & alia munimenta super porcionibus decimarum nostrarum in parochiis alienis, pensionibus aut capellis vel oratoriis in quibus divina contigerit celebrari, nos & monasterium nostrum concernentia, coram venerabili patre domino Johanne Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo totius Angliæ primati seu ejus Commissario: Nec non ad recipiendum assignationem termini competentis & loci congrui & securi ad exhibenda prædicta quibus nos intendimus, & ad realiter exhibendam eandem dictis loco & tempore per dictum patrem ejus vel Commissarium pro facti qualitate ipsorum legitime moderandam, & fidelem copiam sibi faciendam de eisdem ad terminum & locum recipiendam ut præmittitur competentes, ad audiendam pronuntiationem et declarationem dicti domini Johannis archiepiscopi seu Commissarii ejusdem super exhibitis antedictis, aliam procuratorem loco sui substituendum & substitutum revocandum et officium procuratoris reasumendum, & omnia alia et singula faciendum quæ in præmissis & circa præmissa necessaria fuerint seu etiam opportuna, ratum et gratum habituri quicquid dictus procurator & ejus substitutus duxerit faciendum in præmissis.

S. 6. Inquisitio de terris et tenementis acquisitis in Patindon et alibi post statutum.

An. Dñi
1341.

Anno Domini M. CCC. xli. fuit quedam inquisitio facta per sacramentum, videlicet E. Stablegate, R. Koter, S. Algar, I. de Hammyngherst, I. Arechirche, R. de sancto Martino, & ali-

orum xij. ad recognoscendum si abbas sancti Augustini habeat in villis de Patindon, Snabes, Wox, watmersche & Sellynge, et in hundredis de Breggeworthe et Wotone aliqua alia temporalia quam ea quæ fuerunt de possessione dictæ domus suæ anno domini Edwardi quondam regis Angliæ avi filius regis xix. aut aliqua bona mobilia alia quam de temporalibus illis exeuntia, ac etiam si terræ & tenementa illa quæ abbas habet in Patindon sint membra vel parcelle de Salmanston necne. Et jurati super hoc dixerunt, quod abbas sancti Augustini non adquisivit sibi vel ecclesiæ suæ in villis et hundredis prædictis aliqua alia temporalia infra tempus supradictum nisi illa de quibus per cartas regias est sufficienter licentiatum et munitum. Dicunt etiam, quod terræ et tenementa quæ idem abbas habet in Patindon non sunt membra de Salmanston, sed ad quamlibet x. & xv. in hundredo de Biege tenentur contribuere pro sua porcione.

Anno Domini M. CCC. xliij. fuit processus super firma manerii regis de Wyddilton per ipsum regem per formam quæ sequitur.

An. Dñi
1343.

EDWARDUS Dei gratia &c. Inspeimus et tenorem recordi & processus cujusdam loquelæ nuper coram nobis habitæ & postmodum in cancellariam nostram ad mandatum nostrum missæ in hæc verba.

Tenor recordi et processus loquelæ de qua in billa huic rotulo consuta fit mentio habitæ coram domino rege termino sanctæ Trinitatis anno regni regis Edwardi tercii post conquestum Angliæ xvij. Inter recorda de anno xvij. prædicti regis &c.

Dominus rex mandavit dilecto & fideli suo Wilhelmo Scot & sociis suis Iusticiariis breve suum clausum in hæc verba. **EDWARDUS** Dei gratia rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ dilectis et fidelibus suis Wilhelmo Scot et sociis suis Iusticiariis ad placita coram nobis tenenda assignatis salutem. Recordum et processum cujusdam loquelæ super perceptione decem librarum et octo penfarum casei quos Abbas sancti Augustini Cant. petit singulis annis de manerio de Wyddilton in manu Philippæ reginæ Angliæ consortis nostre carissimæ ex concessione nostra existente, coram nobis et concilio nostro, & postmodum coram concilio præfata reginæ habita, et coram nobis in cancellaria nostra per dictam reginam missa, vobis mittimus sub pede sigilli nostri, mandantes quod visis & examinatis recordo et processu prædictis ulterius ad finalem discussionem super contentis in eisdem procedatis, & faciatis quod de jure et secundum legem et consuetudinem regni nostri Angliæ in hac parte fuerit faciendum, Teste meipso apud Westmonasterium tercio die Julii anno regni nostri Angliæ xvij. regni vero nostri Franciæ iij.

S. 7. Recordum et processus loquelæ prædictæ sequuntur in hæc verba:

REX Thesaurario & Baronibus suis de socario salutem. Supplicavit nobis dilectus nobis in Christo abbas S. Augustini Cant. quod cum ipse de manerio de Wyddilton in comitatu Kanciæ decem libras & octo penfas casei singulis annis percipere debeat

Edw. III. Rex. *debeat, & ipse & predecessores sui huiusmodi decem libras & caseum de manerio illo tempore quo idem manerium in manu nostra & progenitorum nostrorum regum Angliæ extitit percipere consueverunt, & jam predicti decem libras & caseum eidem abbati per aliquod tempus à retro fuerint, velimus sibi inde solutionem fieri iubere; Nos ut eidem abbati quod justum fuerit fieri faciamus volentes cerciorari si prefatus abbas & predecessores sui huiusmodi decem libras & caseum de manerio illo singulis annis sicut predictum est percipere consueverunt necne, & si sic, tunc quo tempore qualiter & quo modo; Vobis mandamus quod scrutatis rotulis & memorandis scaccarii predicti premissa contingentibus, nos de eo quod inveneritis inde reddatis in Cancellaria nostra sub sigillo scaccarii illius distincte & aperte sine dilatione certiores hoc breve nobis remittentes. Teste rege apud Novum Castrum super Tynam xxvj. die Marcii anno regni sui xij.*

Scrutatis rotulis & memorandis scaccarii prætextu istius brevis, compertum est quod anno xxxiv. regis Henrici proavi vestri in compoto Ricardi de Ponte de exitibus manerii de *Middilton* inter allocationes eidem Ricardo factas annotatur sic. *Et monachis sancti Augustini Cant. x. libras de anno integro quas solebant percipere singulis annis per manus vicecomitum Kancie quando manerium de Middilton fuit in custodia sua.* Compertum est etiam in rotulis de annis sequentibus de tempore ejusdem regis Henrici, quod prædictæ x. libræ allocantur annuatim vicecomitibus Kancie quando idem vicecomites fuerunt firmarii manerii prædicti, quandoq; per talia verba: *Et monachis sancti Augustini Cant. de elemosina regis x. libras; Quandoque non nominando, de elemosina Regis.* Tempore vero regis Edw. avi vestri usque annum regni sui sextum fiebat consimilis allocatio vicecomitibus Kancie annuatim dummodo fuerunt firmarii manerii prædicti, & Radulpho de Sandwico dum fuit custos dominicorum Regis in compoto suo de exitibus ejusdem manerii. Compertum est etiam in compoto dicti Radulphi de eodem manerio de *Middilton* de dicto anno sexto sic. *Et in elemosina constituta monachis sancti Augustini Cant. x. lib. & eisdem monachis Almarico de Lucy & Johanni de Gracii pro vj. ponder. casei que percipiunt in singulis annis de dominico de Middilton præter xxvij. pisas quas percipiunt in caseo per manus ballivi de Middilton de diversis tenentibus ejusdem manerii prædicti anno vj. s. videlicet pro qualibet pisa vj. s.* Consimilis allocatio facta est in compoto dicti Radulphi de anno octavo dicti regis avi vestri, videlicet, *Dictis monachis de x. libris de elemosina constituta. Et eisdem monachis & prefatis Almarico & Johanni de xxxvj. s. pro vj. ponderibus casei que percipiunt in singulis annis in forma prædicta.* Compertum est etiam in compoto dicti Radulphi de eodem manerio, videlicet de bonis & catallis & bladis autumpni anno octavo dicti regis E. avi vestri, quod idem Radulphus liberavit dictum manerium cum bonis & catallis in eodem *Alianora* tunc reginæ Angliæ habendum in dotem à festo S. Michaelis eodem anno octavo finiente. Scriptum apud Eboracum xxij. die Maii.

« In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, patris & filii & spiritus sancti Amen. Ego *Willelmus* ineffabili Dei providencia rex Anglorum ex hiis quæ omnipotens Deus sua gratia michi largiri est

« dignatus quædam concedo ecclesiæ sancti *Augu. Job. Strats. Archiep.*
« *stini Anglorum* apostoli quæ sita est in suburbio
« urbis *Cantuarie*, pro salute animæ meæ & paren-
« tum meorum, prædecessorum & successorum hære-
« ditario jure: hæc sunt ecclesiæ & decimæ duarum
« mansionum, videlicet *Faversham* & *Middilton*,
« ex omnibus redditibus qui michi redduntur ex hiis
« mansionibus & omnibus ibidem appendentibus,
« terra, filva, pratis & aqua, excepta decima mellis
« & gablii denariorum. Hæc omnia ex integro con-
« cedo S. *Augustino* & abbati & fratribus ut ha-
« beant, teneant & possideant in perpetuum. Si quis
« autem huic nostræ donationi contraire præsumpse-
« rit, anathemati subiacebit. Facta est donatio in
« villa quæ dicitur *Wynodesar* anno incarnationis
« Domini millesimo septuagesimo decimo. Testibus
« episcopo *Goffrido de seynt Loith* & *Willelmo* præ-
« sule *Lundoniensi* & *Hugone de Port* & aliis ejus
« quamplurimis optimatibus.

20 *A nostre seigneur le Roi & a son counsail mon-*
strent ses humbles chapeleyns Abbe & Covent de
seint Augstin de Canterbire que come le bon Roi
Willeam Conquerour Dengilterre par devocion &
par sa chartre lour granta & dona entre autres
choses la disme de totes ses rentis & de tous autres
profites aportenants a son manoir de Middilton for-
pris la disme de rente de meel & la disme de rente
apelle Peny gaviil, come piert per sa dite Chartre dont
la copie de la dit chartre est escript paramont. La
30 *quelle chartre puis est conferme par chartres des*
molts des Rois, issent qe ens vunt este peysiblement
servi de x. liures com de la disme de C. liures de
rente assise aportenant au dit manoir de Middilton,
& de viij. pises de formage de certeyn par an & de
pannage & des autres profits du dit manoir en souu
de disme du temps le Roi Willeam avaunt dit,
tanque au terce. An du regne nostre seigneur le Roi
que ore est, que dieu garde. q. granta a mestre Johan
de Florence le dit manoir a terme de sa vie. li quel
40 *mestre Johan vesqui apres quatre anntz & lour*
detint lavandit disme de rente & de formage & de
pannage tout cel temps. Et puis Beneit de Fulsham
qi est fermer madame la Roigne du dit manoir lour
ad detenu la vaunt dit disme de rent & de formage
& de pannage du temps que mestre Johan devia
tanque a ore, que amounte a quatre aunts & plus
du temps Beneit. dont les avanditis Abbe & covent
prient a lour tres honorable seigneur Edward par la
grace de deux noble Roi de Engilterre, que lui plese
50 *par pite & par regard de charite comander a ses*
ministres qe les arreragis du temps mestre Johan
avandit lour soient paies, & qui li plese comander
a Beneit de Fulsham avandit qil lour paie les ar-
reragis de la dit disme de souu temps que amount a
quatre aunts & plus, & que ens en temps a venir
peusent estre peisiblement servi de la dit disme en
temps nostre seigneur le Roi qore est, cam ens ount
este en temps de ses progenitours.

60 *Soit ceste peticion mande en Cancellarie & la cer-*
tification dont le transescript est cosu a ceste peti-
cion, illoeqes serche, & veune mesme la certifica-
cion ou la chartre le dit Abbe, & appelez le dit
Beneit fermer du manoir de Middilton & autres
que busoigne, soit illoeqes fait outre droit & reson.

« Rex vicecomiti Kancie salutem. Cum dominus
« W. quondam rex Angliæ progenitor noster per
« cartam suam quam dominus *Edwardus* nuper rex
« Angliæ

Edw. III. Rex. « *Anglia* pater noster per cartam suam confirma-
 « vit, concessisset ecclesie sancti *Augustini Anglo-*
 « rum episcopi quae sita est in suburbio urbis *Can-*
 « tuaria

« decimas duarum mansionum, videlicet *Fa-*
 « vertham & *Middilstone*, ex omnibus redditibus
 « qui eidem progenitori nostro reddebantur ex hiis
 « mansionibus & omnibus ibidem appendentibus,
 « terra, silva, pratis & aqua, excepta decima mellis
 « & gabli denariorum; Habendum & tenendum
 « sancto *Augustino* abbati & fratribus in perpetuum,
 « prout carta & confirmatione predictis plenius con-
 « tinetur. Ac jam ex querela dilecti nobis in Chri-
 « sto nunc abbatis loci predicti accepimus, quod
 « cum predecessores sui abbates loci illius a tem-
 « pore confectionis cartae dicti progenitoris nostri
 « supradictae, virtute ejusdem decem libras de red-
 « ditibus mansionis five manerii de *Middilston* tam
 « per manus vicecomitum comitatus *Kancie* quam
 « ballivorum firmariorum ac aliorum qui eandem
 « mansionem five manerium temporibus dicti pro-
 « genitoris nostri & heredum suorum & progenito-
 « rum nostrorum quondam regum *Anglia* ad fir-
 « mam seu alio modo tenuerunt, annuatim perce-
 « pissent & habuissent, dictaeque x. librae annuae tam
 « dictis vicecomitibus quam ballivis firmariis &
 « aliis predictis in compotis suis ad scaccarium di-
 « ctorum progenitorum nostrorum redditibus pro sin-
 « gulis annis quibus manerium predictum in ma-
 « nibus progenitorum nostrorum fuit usque ad an-
 « num domini *Edwardi* quondam regis *Anglia* avi
 « nostri octavum, quo anno idem manerium *Alia-*
 « nora tunc reginae *Anglia* nomine dotis tenendum
 « per dictum avum nostrum extitit assignatum, al-
 « locatae fuissent, prout per quandam certificatio-
 « nem thesaurarii & baronum nostrorum de scacca-
 « rio coram nobis in cancellaria nostra de mandato
 « nostro missam plene liquet. Et licet predecessores
 « ipsius abbatis antedicti dictas x. libras annuas tam de
 « toto tempore quo manerium illud sic in manu
 « dictae *Alianore* ac etiam in manu *Isabelle* reginae
 « *Anglia* matris nostrae carissimae, quae illud post-
 « modum sub certa forma tenuit, extitit, quam pro
 « tempore quo *Philippa* regina *Anglia* consors no-
 « stra carissima idem manerium ex concessione no-
 « stra tenuit similiter percepissent & habuissent, usq;
 « ad annum regni nostri tercium, Quo anno mane-
 « rium predictum magistro *Johanni de Florence* sub
 « certa forma concessum fuit. Qui quidem *Johan-*
 « nes dictas decem libras annuas pro tempore quo
 « manerium illud sic tenuit, abbati loci predicti
 « qui tunc fuit,olvere recusavit, quodque tamen
 « *Benedictus de Fulsham* qui predictum manerium
 « hucusque a tempore mortis predicti *Johannis* ex
 « concessione dictae consortis nostrae tenuerit et adhuc
 « teneat dictas x. libras annuas & arreragia earun-
 « dem pro tempore quo ipse idem manerium sic ha-
 « buit, praefato nunc abbati, quamquam per ipsum
 « abbatem super hoc saepius requisitus fuerit, &
 « quamquam idem abbas & predecessores sui praef-
 « dicti C. solidos de mansionem five manerio de *Fa-*
 « vertham a tempore confectionis cartae progenitoris
 « nostri supradictae praetextu ejusdem & dictae con-
 « firmationis per manus abbatum de *Favertham*
 « ac aliorum qui dictam mansionem five manerium
 « de *Favertham* hucusque tenuerunt, absque per-
 « turbatione aliqua percepissent & habuissent, idem
 « que nunc abbas eosdem C. solidos percipiat in praef-

« senti,olvere recusaverit & adhuc recuset minus
 « juste, in ipsius nunc abbatis & ecclesiae suae praef-
 « dictae praedictum & exheredationis periculum
 « manifestum, & contra tenorem cartarum, concess-
 « sionum & confirmationis praedictarum & aliter
 « quam haecenus fieri consuevit: Super quo idem
 « abbas per petitionem suam coram nobis in confi-
 « lio nostro nuper in parlamento nostro exhibitam,
 « nobis supplicavit, ut sibi in hac parte velimus de
 « congruo remedio providere: Nos volentes praef-
 « fato nunc abbati in hac parte fieri quod justum
 « fuerit & consonum rationi, tibi praecipimus quod
 « scire facias praefato *Benedicto* quod sit in cancel-
 « laria nostra in crastino S. *Luciae* virginis proximo
 « futuro ubicunque tunc fuerit, quem diem praef-
 « fato nunc abbati ibidem super hoc dedimus, ad
 « ostendendum si quid pro se habeat vel dicere sciat
 « quare idem *Benedictus* dictas x. libras annuas de
 « redditibus dictae mansionis five manerii de *Mid-*
 « dilton & arreragia earundem pro tempore quo
 « ipse eandem mansionem five manerium de *Mid-*
 « dilton sic tenuit, eidem nunc abbati minime sol-
 « vere debeat juxta formam cartarum, concessionum
 « & confirmationis praedictarum & prout retro-
 « actis temporibus fieri consuevit, & ad faciendum
 « ulterius & recipiendum quod curia nostra confi-
 « deraverit in hac parte. Et habeas ibi nomina illo-
 « rum per quos ei scire feceris & hoc breve teste
 « *Edwardo* duce *Cornubiae* & comite *Cestriae* filio
 « nostro carissimo custode *Angliae* apud *Langele-*
 « xvj. die Novembris anno regni nostri xij.
 « Scire feci *Benedicto de Fulsham* quod sit ad
 « diem infra in isto brevi nominatum juxta tenorem
 « ejusdem brevis per *Wilhelmum Queinte* & *Johan-*
 « nem *Queinte*. Praedictus *Benedictus* po. lo. suo
 « *Wilhelmum de Mirfeld* & *Ricardum de Ronclif*
 « sub alternatione ad lucrandum vel perdendum in
 « loquela infra scripta. Abbas sancti *Augustini*
 « Cant. infra scriptus po. lo. suo *Thomam de Newen-*
 « ham clericum in negotio infrascripto. Abbas san-
 « cti *Augustini* Cant. infrascriptus ponit loco suo
 « *Willielmum de Newenham* clericum in negotio
 « infrascripto. Ad quem diem tam praedictus *Be-*
 « nediectus in propria persona sua quam praefatus
 « abbas per dictum *Wilhelmum de Newenham* at-
 « tornatum suum in cancellaria regis venerunt & de
 « eorum assensu continuatum est negotium istud in
 « eodem statu quo nunc est usque ad quindenam
 « sancti *Hilarii* proximo futuram, ut tunc de avi-
 « samento tam concilii regis quam reginae de isto
 « negotio fiat quod justum fuerit & consonum ra-
 « tioni. Ad quem diem tam praedictus *Benedictus*
 « in propria persona sua quam praefatus abbas per
 « dictum *Wilhelmum de Newenham* attornatum
 « suum in cancellaria regis venerunt, & de eorum
 « assensu continuatum est negotium istud in eodem
 « statu quo nunc est: usque ad quindenam Paschae
 « proximo sequentem ut tunc de avisamento tam
 « consilii regis quam dictae reginae de negotio praef-
 « dicto fiat quod justum fuerit & consonum rationi.
 « Ad quam quidem quindenam tam praedictus *Be-*
 « nediectus per *Wilhelmum de Mirfeld* clericum at-
 « tornatum suum quam praefatus abbas per *Tho-*
 « mam de *Newenham* clericum attornatum suum in
 « cancellaria regis venerunt; & de eorum assensu
 « continuatum est negotium istud in eodem statu
 « quo nunc est usque ad quindenam sanctae Trini-
 « tatis

Joh. Stratsf.
Archiep.

Edm. III. Rex. « tatis proximo sequentem, ut tunc de avifamento
« tam concilii regis quam dictæ reginæ de negocio
« prædicto fiat quod justum fuerit & consonum ra-
« tioni. Ad quam quidem quindenam tam præ-
« dictus Benedictus per dictum *Willelmum de Mir-*
« *feld* attornatum suum quam præfatus abbas per
« dictum *Thomam de Nemenham* attornatum suum
« in cancellaria regis venerunt, & de eorum assensu
« continuatum est negocium istud in eodem statu
« quo nunc est usque ad octabas sancti Michaelis
« proximo sequentes, ut tunc de avifamento tam
« consilii regis quam dictæ reginæ de negocio præ-
« dicto fiat quod justum fuerit & consonum rationi.

A nostre seigneur le Roi & son conseil prie le
seon chapelain labbe de sein Austin de Cantebire,
que com le noble Roy William Conquerour dona a
leglise de seint Austin de Cantebire dys livres de
rente a prendre de son manoir de *Middilton* en
le Counte de Kent, le quel Manoir Beneit de
Fulsham tient a terme du lees madame le Roine Phi-
lippe, & des queux dys livres le dit Abbe ad est feisi
puis le temps le dit Conquerour tantque a temps un
Mestre Johan de Florence qi le dit manoir tient a
terme de sa vie du les nostre dit seigneur le Roi auxi
come plus pleinement est trove per record dallouan-
ces faites al dit Abbe en lescheqir en temps que le
dit manoir esteit en la meyn les progenitours nostre
dit seigneur le Roi. sur quei le dit Abbe fuyt une
petition en parlement compernant son droit avant
dit, laquele per agard du parlement fut endose, &
mande en la Chauncelarie que le Chaunceler de-
veroit veer le droit de dit Abbe & fair venir le dit
Beneit fermer de savoir sil sent rien dire pur quei le
paiment de la dit rente & des arreragis encornes ne
ferroit fait. Et le dit Canceledor manda bres de fair
venir le dit Beneit. A quel bres il ad allege qil
est fermer ma dit dame le Roine, & ne poet charger
le dit Manoir ne descharger. sur quei ceux de la
Chancellerie ne volerent plus faire sur le droit le
dit Abbe, mes ont done iour outre tanque a la xv.
de pache procheyn avenir. Plese au dit nostre seig-
neur le Roy de sa grace comander a son Chancellor
que il purra trover per record ou per enqueste ou en
autre maner que les avanditz dys livres soient
dues, que adonque le paiment des dits dys livres &
auxi des arreragis encornes soit fait, nient contre
esteant ceo que le dit Beneit ad plede & allege en
delay du droit le dit Abbe.

Edward par la grace de deu Roy Dengleterre &
de France & seigneur Deirland au gardein de no-
stre grant seal salut. Nous vous envons cy dedinz
enclose un petition quele nous feust baillee par no-
stre cher en dien labbe de seint Austin de Cantir-
birs, contenant coment William Conquerour jadis
Roy Dengleterre dona a sa glise de seint Austin de
Cantirbirs dis livres par an a resceiure de son ma-
noir de *Middilton* en Conte de Kent a touz jours,
le quel manoir Beneit de Fulsham tient a terme du
les nostre treschere compaigne la Roine Dengleterre,
si com plus pleinement est contenuz en la petition
desusdite. si vous mandons que appellez a vous
nous justices de lun Bank & de lautre que vous
verrez que soit a ceo appeller, & vene la dit peti-
cion & examinez & debatuez entre vous les choses
cominues en ycelle. & si vous truestet par chose de
Record com par allouance ou en autre manere, que
les predecessours le dit Abbe ont este paietz des

ditz dys livres du manoir avandit si com il suppose *Joh. Strats-*
par la dit petition, que adonques facez faire au dit *Archiep.*
Abbe sur mesme les choses droit & reson nient con-
trestant ceo que le dit Beneit ad allege ou allegera
devant vous pur delaier le droit le dit Abbe en celle
partie, ou que le dit manoir nous touche & seit en
la main le dit Beneit du lees nostre dit treschere com-
paigne sanz quele il dit qil ne poet respondre ne
pleder ne le dit manoir charger ou descharger. Done
souz nostre prive seal a Westmonstre le primer jour.
Daveril lan de nostre regne Dengleterre quatorrissi-
me & de nostre regne de France primer.

Isto processu misso sub sigillo magistri *Johannis*
de *Thoresby* custodis rotulorum cancellariæ coram
concilio reginæ, & recitato coram eodem concilio
apud *Westmonasterium* xvij. die Julii anno xv. vi-
sique cartis regum allegatis per processum istum,
vocatoque *Benedicto de Fulsham* tenente manerii
de *Middilton* ad terminum vitæ reginæ ex dimissio-
ne ejusdem reginæ, & non comparente impedimen-
tis legitimis, Datus est dies attornatis prædicti ab-
batis, videlicet fratri *Johanni de Weston* commona-
cho suo & *Willelmo de Waure* in xv. sancti *Michae-*
lis proximo futuram. Ad quem diem præfatus *Bene-*
dictus præmuniatur per literas reginæ peremptorie
interessendi, ostensurus si quid pro dicta reginâ vel
se ipso habeat vel dicere sciat quare ad judicium
inde reddendum non erit tunc procedendum. Ad
quem diem venerunt prædicti abbas per attorna-
tum suum prædictum, & prædictus *Benedictus* in
propria persona sua. Qui quidem *Benedictus* dicit
& ostendit pro rege, regina & seipso quod infradietæ
decem libræ & octo pîsæ casei annui redditus quem
idem abbas & conventus clamant nomine decimæ
omnium reddituum terræ pratorum & aquarum
[de] dominicis de *Middilton*, eis non debent solvi de
jure, tain pro eo quod ipsi habent ecclesiam de *Mid-*
dilton in proprios usus, & ea occasione percipiunt
de anno in annum decimas seperales de terræ pratis
lacticinium & alias hujusmodi decimas ab aliis pa-
rochianis solutas, quam pro eo quod x. mellis &
denariorum gabuli, qui denarii sunt totus redditus
assisus ibidem, ut dicit, est specialiter exceptus in
carta feoffamenti. Per quod videtur sibi quod illæ
decem libræ octo pîsæ casei non poterunt illa ratione
vendicari nec reddi sine dampno & præjudicio re-
gis &c. set attornatus dicti abbatis dicit, quod illa
decima denariorum gabuli non est ille totalis reddi-
tus assisus set alius parvus redditus per se. Super
quo datus est dies partibus usque quindenam sancti
Hillarii tunc proximo futuram. Ita quod idem ab-
bas ulterius scrutari faciat evidencias solutionis red-
ditus prædicti temporibus regum *E. filii Henrici*, *E.*
filii E. & regis nunc, & temporibus reginarum &
aliorum tenencium dictum manerium ad terminum
vitæ vel ad firmam. Ad quam quidem quindenam
datus est ulterius dies tam prædicto abbati quam
prædicto *Benedicto* usque quindenam purificationis
beatæ *Mariæ* anno xvij. Ad quem diem venerunt
idem abbas & conventus per dictum attornatum
suum, & præfatus *Benedictus* in propria persona, qui
nichil plus scivit dicere vel ostendere contra peticio-
nem petencium quam prius dixerat ut supra. Set
addidit, quod iidem abbas & conventus solebant
invenire ibidem duos monachos celebrantes & ho-
spitalitatem tenentes & distribuentes per annum cer-
ta quarteria pisarum; quæ quidem celebratio, ho-
spitalitas

Edw. III. Rex. spitalitas & distributio jam subtracta fuerunt per quindecim annos, & amplius, Quod tamen verificare non optulit nec verificavit, super quo datus est dies partibus predictis usque quindenam Pasche proximo tunc futuram. Ad quem diem venerunt idem abbas & conventus per dictum attornatum suum, & prefatus Benedictus in propria persona, Et attornatus eorundem abbatis & conventus, & liberavit adhuc alias evidencias extractas de rotulis memorandorum scaccarii in cancellaria missas per breve, de temporibus regum Ricardi, Johannis, Henrici, Edwardi filii ejusdem Henrici. Quod breve sequitur in hæc verba:

EDWARDUS Dei gratia rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ, Thesaurario & baronibus suis de scaccario salutem. Supplicavit dilectus nobis in Christo abbas sancti Augustini Cant. quod cum ipse de manerio de **Widdilton** in comitatu Kanciæ decem libras & octo pisas casei singulis annis percipere debeat, ipse & predecessores sui hujusmodi decem libras & caseum de manerio illo tempore quo idem manerium in manu nostra & progenitorum nostrorum quondam regum Angliæ extitit, percipere consueverunt, & jam predicta x. libra & caseus eidem abbati per aliquod tempus à retro fuerint, velimus ei solutionem inde fieri jubere: Nos vero eidem abbati quod justum fuerit fieri faciamus volentes certiorari si prefatus abbas & predecessores sui hujusmodi decem libras & caseum de manerio illo singulis annis sicut predictum est percipere consueverint necne; Et si sic, tunc à quo tempore, qualiter & quomodo, Vobis mandamus quod scrutatis rotulis & memorandis scaccarii predicti premissa contingentibus nos de eo quod inde inventis reddatis in Cancellaria nostra sub sigillo scaccarii illius distincte & aperte sine dilatione certiores, hoc breve nobis remittentes. Teste me ipso apud Westmonasterium xxv. die Aprilis anno regni nostri Angliæ xvij. regni vero nostri Franciæ iij.

Certificatio de qua in brevi fit mentio sequitur in hæc verba: Scrutatis rotulis & memorandis scaccarii super contentis in brevi huic cedula consuto compertum est, quod in magno rotulo de anno primo regis Ricardi in Kancia sic. Et monachis S. Augustini Cant. decem libras in **Widdilton**. Et consimilis allocatio fit vicecomitibus Kanciæ dummodo fuerint firmarii de **Widdilton** tam in rotulis de annis sequentibus ejusdem regis Ricardi quam in rotulis de tempore regis Johannis, ac etiam in rotulis de annis regis H. tercii usque annum ejusdem regis xxxiv. quo anno Ricardus de Ponte computat de exitibus manerii & hundredi de **Widdilton** à vj. die Novembris anno xxxij. usque xxij. diem Aprilis anno xxxiv. In quo compoto annotatur sic. Et monachis sancti Augustini x. lib. de anno integro quas solebant percipere singulis annis per manus vicecomitis Kanciæ quando manerium de **Widdilton** fuit in custodia ipsius vicecomitis. In rotulis vero de annis sequentibus ejusdem regis H. ac etiam in rotulis de tempore regis E. filii dicti regis Henrici usque annum ejusdem regis E. vj. facta est consimilis allocatio quandoque vicecomitibus Kanciæ dummodo fuerint firmarii manerii predicti, & quandoque Radulpho de Sandwyco dum fuit custos ejusdem manerii in compotis suis de exitibus ejusdem manerii. Item compertum est in magno rotulo de anno octavo predicti regis E. in compoto pra-

fati Radulphi de exitibus manerii predicti de annis Joh. Stratf. vj. & vij. sic: Et in elemosina regis constituta monachis sancti Augustini Cant. x. li. de anno vj. Et eisdem monachis Almarico de Lucy & Johanni de Tracy pro vj. ponderibus casei quæ percipiunt singulis annis de dominico de **Widdilton** præter xxvij. pisas quas percipiunt in caseo per manus ballivi de **Widdilton** de diversis tenentibus ejusdem manerii de dicto anno sexto xxxvj. s. videlicet pro qualibet pisa vj. s. Et in compoto facta est consimilis allocatio de anno septimo, videlicet infra quandam summam de xxvij. li. x. s. vij. d. Et etiam in magno rotulo de anno nono predicti regis. Et in compoto predicti Radulphi de exitibus manerii predicti de anno octavo facta est consimilis allocatio, videlicet prefatis monachis de x. li. Et eisdem monachis & prefatis Almarico & Johanni de xxxvj. s. pro vj. ponderibus casei. In quo quidem compoto facta est mentio quod predictum manerium quod extenditur ad C. iij. x. vij. lib. liberatum fuit Alienoræ regine Angliæ tenendum ad totam vitam suam prout inter ipsam & prefatum regem E. filium regis Henr. convenit. Per quas evidenter apparet quod temporibus eorundem regum dicta decem libra per annum solvebantur eidem abbati & conventui & dicta pondera vel pisa caseorum, videlicet eisdem monachis Almarico de Lucy & Johanni Tracy pro vj. ponderibus casei per annum de dominico de **Widdilton** xxxvj. s. videlicet pro qualibet pisa vj. s. præter xxvij. pisas quas percepit per annum in caseo per manus ballivi de **Widdilton** de diversis tenentibus ejusdem manerii, sicut in extractis predictis huic consutis cum brevi plenius continetur. Per quod consideratum est per concilium regis & reginæ, quod predicti abbas & conventus tam de x. li. predictis per annum per se, quam de caseo predicto vel de ejus precio una cum prefatis Almarico & Johanne recuperent seisinam suam. Nos autem tenorem recordi & processus predictorum ad requisitionem predicti abbatis sancti Augustini Cant. tenore presentium duximus exemplificandum.

Inquisitio capta die Veneris proxima post festum An. Dñi sancti Michaelis anno Domini M. CCC. xlij. apud 1342. **Eschettisforde** per dominos Johannem de Crocforde rectorem ecclesie de magna Chert, Thomam de Seleby rectorem ecclesie de Hauchurst, Thomam de Sointing rectorem ecclesie de Hothfelde, Johannem de Langtofte rectorem ecclesie de Bathwoldenne, Thomam de Chileham rectorem ecclesie de parva Chert. Stephanum de Flare rectorem ecclesie de Castwelle, Johannem Kemel procuratorem Henrici de Sodingtone rectoris ecclesie de **Eschettisforde**, Ricardum de Cresseville rectorem ecclesie de Rolbyndenne, Johannem de Bradwey vicarium ecclesie de **Tentwardene**, Johannem Michel vicarium ecclesie de **Wedzisdenne** & Galfredum de Combroke vicarium ecclesie de **Keningtone** de decanatu de **Cherryngge**, An ecclesia de **Tentwardene** ejusdem decanatus vacet. Qui unanimiter dicunt quod predicta ecclesia de **Tentwardene** non vacat, quod dominus abbas & conventus sancti Augustini Cant. possessioni ejusdem ecclesie incumbunt, & ab anno Domini M. CC. lix. usque nunc incumbebant. Et quis sit verus dicta ecclesia de **Tentwardene** patronus, dicunt quod idem abbas & conventus ostendunt quandam Bullam in qua continetur, quod habent jus patronatus cum omnibus

Edm. III. Rex. *bus juribus & pertinentiis suis. Et quis ultimo presentavit ad eam, dicunt propter diuturnitatem temporis lapsi se penitus ignorare. De jure etiam presentantis dicunt se ignorare: set dominus Michael de Ponyngges pretendit se habere jus presentandi ad eandem ut de jure successionis hereditaria Baronie Daberences, ad quam dicit jus patronatus memorata ecclesia pertinere, & hac de causa litigiosa censetur non est porcionare nisi in tantum quod est ibidem quedam vicaria non est pensionaris & est estimationis communibus annis cum vicaria xlv. marcarum. Presentatus ad eandem est bone vite & conversationis honeste & est etatis xxx. annorum & non est alibi beneficiatus & in minoribus ordinibus constitutus. De ceteris articulis consuetis suppleat discretio vestra. In cujus rei testimonium rectores, vicarii & procuratores predicti huic inquisitioni sigilla sua apposuerunt. Dat. die loco & anno supradictis & in pleno loci capitulo.*

Eodem anno appropriationes ecclesiarum de *Kenington* & ordinatio vicarie de *Northborne*.

CAP. XXXVIII.

S.1. Willielmus Drulege in Abbatem eligitur.

An. Dñi 1343. **A**Nno quo supra scilicet M.CCC.xliij. die translationis sancti *Augustini*, venerabilis pater & doctor sullimis *Thomas Poncyn* hujus monasterii abbas liij. ab hac luce transiens universæ carnis debitum exsolvit; qui quamdiu rebus humanis interfuit, ut idoneus pastor gregis sibi commissi sollicitè curam exhibuit. Eodem anno vj. non. Octobris scilicet die sancti *Leodegarii* martyris cum prorogatione dierum sequentium electus fuit simplici via compromissi in abbatem & pastorem frater *Willielmus Drulege* tunc camerarius hujus loci, & *Avinione* ab episcopo *Sabinensi* de mandato apostolico fuit benedictus. Erat enim iste *Willielmus Zachæo* similis staturæ pusillus, set pro jure suæ ecclesiæ tuendo & defendendo robustus & immensus.

1344. Anno vero sequenti iv. kal. Marci fuerunt sua temporalia per escaetorem sibi deliberata. Iste namque dominus *Willielmus* pastoralis regimine assumpto creditum sibi ovile juxta datam sibi ab alto industriam in bonis temporalibus sollicitè studuit ampliare, nec tamen pro vita activa contemplativam deferens; set juxta officii sui debitum in ipsa persistens pervigil & devotus.

Hic etiam abbas festa sanctorum *Jamberti*, *Nothelmi*, *Brytwaldi* & *Tatwyni*, sub duplici festo futuris temporibus cum consilio communi statuit celebrari.

1345. Anno M.CCC. xlv. idus Februarii facta fuit ordinatio vicariæ de *Chistelet* ut patet in ecclesiis. Eodem anno & die ordinatio vicarii de *Prestone* ut supra.

1346. Anno Domini M.CCC. xlvj. in nocte S. *Mauricii*, *Willielmus* hujus ecclesiæ pastor liv. diem suum clausit extremum. Corpus vero ejus in capitulo ecclesiasticæ traditum est sepulturæ. Rexit autem hanc ecclesiam tribus annis minus bis quinque diebus.

S.2. Johannes Devenisse in abbatem eligitur.

ANno quo supra v. die mensis Octobris electus fuit in abbatem per viam compromissi frater

Willielmus de Kenington. Sed quid intellecta ista vacatione dominus Papa *Clemens* vj. contulit incontinenti abbatiam cuidam monacho de *Wyntonie* *Johanni Devenesche*, prædicti fratris *Willielmi de Kenington* electione cassata. Cujus rei causa erat hæc. Vacante cathedrali ecclesia *Wyntonie* per mortem ultimi episcopi ibidem, Prior & capitulum loci ejusdem elegerunt istum *Johannem Deveniche* illius gremii monachum in pastorem & episcopum ecclesiæ prælibatæ, & ad curiam Romanam pro sua electione prosequenda & confirmanda usque profectus est. Interim autem misit E. rex ad prædictum apostolicum literas supplicatorias & multum speciales pro quodam clerico suo nomine *Willielmum Edindone* prædictum episcopatum pro eodem ad optinendum; tandem mediante pecunia rex in sua erronia petitione exauditus est, & prædictus dominus *Willielmus* sic episcopatum sortitus est quia sic honorabitur quem rex honorare voluerit. Prædictus vero *Johannes* electus jussus est moram facere & ibidem stare proximum beneficium ecclesiasticum in istis partibus accepturus. Unde contigit ut isti monasterio quia primo vacavit provisione apostolica eidem præficeretur in abbatem. Dum vero hæc omnia in curia sic fuerant facta, prædictus dominus *Willielmus de Kenington* electus tum propter viarum discrimina tum propter mortis periculum, & maxime durante guerra inter nos & *Francos* in obsidendo *Calisiam*, passagium ad ultra mare ex certa scientia fuerat prohibitum, dominus Rex pro eodem electo scripsit summo Pontifici in hunc modum:

SANCTISSIMO in Christo patri domino *Clementi* divina providentia sacrosancta atque universalis ecclesiæ summo pontifici, *Edwardus* eadem gratia rex *Franciæ* & *Angliæ* & dominus *Hiberniæ* pedum oscula beatorum. Inter cetera cordis nostri desiderabilia id plurimum appetimus & affectu sincero prosequimur, per quod necessitatibus monasteriorum regni nostri *Angliæ* in oportunitatibus consulamus, & eorum oppressionibus & periculis occurramus. Sane vacante pridem monasterio sancti *Augustini* Cant. sedi apostolicæ immediate subiecto, Prior & capitulum dicti monasterii petita per prius & obtenta à nobis eligendi licentia, ad electionem futuri pastoris rite procedentes, fratrem *Willielmum de Kenington* commonachum suum virum de vita & morum imminetia multipliciter commendatum suum elegerunt concorditer in abbatem, cui quidem electioni assensum regium præbuimus & favorem; sicut in literis nostris patentibus inde confectis & sanctitati vestre transmissis plenius continetur. Et quia per frequentes vacationes quæ à paucis retro temporibus in dicto monasterio contigerunt & alia imminetia eidem incommoda, idem monasterium enormiter in facultatibus est collapsum & debitis graviter oneratum. Nos considerantes quod tam propter evidentem inopiam quam propter viarum discrimina per guerram notoriam, quæ justum metum & mortis periculum seu captionem vel incarcerationem corporum patulo cominantur, sumpta de captis aliis sic proficiscentibus conjectura, electo præfato & instructoribus electionis sue ad sanctitatis vestre presentiam pro prosequendo dictæ electionis negocio nec tutus nec accommodus patebat accessus, Electum & instructores prædictos morari fecimus in partibus, sperantes veraciter quod ad supplicationem nostram vestra benignitas dictum negotium ex

Edw. III. causis tam veris & notoriis graciose comisset examinandum in partibus, & sine debito terminandum, super quo eidem sanctitati vestra nostras multiplicavimus literas ut potuimus speciales, causam hujusmodi plenius continentes. Set vestra providentia per infortunam & ambiciosam fratris Johannis Deveniche monachi Wintoniensis instantiam ut supponimus circumventa, precibus nostris penitus obauditis, & causis predictis minus debite ponderantes (de quo nobis non levis ingeritur admirandi materia) electione predicta tam concorditer cassata, ut dicitur, jam providit eidem monacho Wintoniensi, dicto monasterio S. Augustini extraneo & ignoto, qualis juxta felicis recordationis Calixti secundi, Innocentii secundi, Lucii secundi, Eugenii tercii, Urbani tercii, Celestini tercii, Innocentii tercii, Gregorii noni predecessorum vestrorum Romanorum pontificum privilegia dicto monasterio indulta specialiter in hac parte ibi prefici non deberet, sicut ex ipsorum privilegiorum tenore plenius poterit apparere. Qui quidem monachus diu in Romana curia moram traxit debita importabilia contrahendo, per que tam per prius, ut praedicatur, quam jam de novo praesentis occasione provisionis contracta idem monasterium quod est quodammodo destructum, si praefatus praeficeretur, idem quod absit, destrueretur omnino: Quod eo ferimus molestius quo praefatus monachus impudenter linguam suam contra nos laxavit in probosa, ut jam de peioribus taceamus, per quod eidem etiam si alias fuisset electus canonice, non teneremur temporalia dicto monasterio liberare. Quamobrem vestra clementia votivis affectibus supplicamus, quatinus praemissis clementer attentis, dignetur vestra maturitas circumsperta super praemissis remedium adhibere festinum, dictam provisionem qua in dicti monasterii depressionem notoriam, ac nostri & corone nostra regia praedictum manifestum, necnon nobilium & communitatis regni nostri displicentiam non modicam redundare noscitur, revocando, & taliter si placuerit ordinando, ut dictum monasterium electionis suae tam concordis fructum sentiat & effectum, qua dicto monasterio ex causis variis, praesertim propter jus patronatus quod habemus in eodem specialiter afficimur, summe cederet votis nostris, quod dignetur quaesumus pia vestra paternitas ex animo ponderare, & nobis super eo quod inde facere decreveritis rescribere vestra beneplacita voluntatis.

Et quasi sub consimili forma pro eadem expeditione fuit alia litera communiter composita a magnatibus regni, & domino papae destinata. Quid plura? meritis hujus negotii non ponderatis, & precibus regis & regni procerum sepositis & obauditis, ad partes cum literis & bullis suae provisionis directus est, unde rex adversus eum merito commotus, a suis temporalibus penitus eum exclusit, dans conventui in mandatis sub forisfactura omnium bonorum suorum, ne monasterium istud aliquo modo illum intrare permetterent, nec, quatenus possent, de suis rebus aliquo modo disponere vel ordinare. Cujus praeepti forma talis est.

EDWARDUS Dei gratia &c. dilectis sibi in Christo Priori & conventui ecclesiae sancti Augustini Cant. salutem. Cum progenitores nostri quondam reges Angliae ecclesiam vestram praedictam qua libera capella nostra existit de possessionibus qua de corone nostra Angliae per baroniam tenen-

tur & aliis largiflue dotarunt, & ipsam ad certas elemosinas faciendas perpetuo onerarunt, & sub regimine abbatis perpetuo gubernandam devote fundarunt, ita quod cedente vel discedente abbate loci praedicti, Prior & conventus ejusdem personam idoneam ad ipsam regendam & devote ac salubriter gubernandam de licentia nostra & ipsorum progenitorum nostrorum eligerent, & ipsum in abbatem suum haberent, & sub ipsius obedientia & ordinis sui regula viverent, & Deo devote studerent deservire, absque eo quod aliquis in abbatem loci praedicti nullo tempore hucusque per sedem apostolicam extitit praefectus. Ac jam intelleximus, quod licet vos decedente ultimo abbate vestra ecclesia praedicta, idoneam personam de licentia nostra in abbatem vestrum eligeritis, & sub ipsius obedientia & dicti ordinis vestri regula devote vixisse intendebatis, dominus tamen summus pontifex quendam monachum extraneum in abbatem vestrum ad curiam Romanam jam praefecit. Qui quidem monachus sic praefectus versus ipsam ecclesiam se trahere, & de terris & tenementis, bonis & catallis ejusdem disponere proponit, in nostri praedictum & corone nostra regia lesionem & exheredationis periculum, & exemptionum & libertatum dicta capella nostra regia enervationem manifestam: Nos hujusmodi exheredationi & praedictum volentes remedio obviare oportuno, & libertates & exemptiones praedictas illas observare, vobis sub forisfactura omnium que nobis forisfacere poteritis prohibemus, firmiter injungentes, ne ipsum praefectum quantum in vobis est administrationem seu dispositionem aliquam de terris, tenementis, bonis, seu catallis praedictis absque licentia nostra seu mandato nostro speciali aliquo modo habere permittatis.

Anno Domini M. CCC. xlvj. in octabis Assumptionis sanctae Mariae fuit ista regia prohibitio recepta. Et statim Prior & conventus ipsum Johannem secundum exigentiam prohibitionis praedictae ab administratione temporalium excluderunt, ingressum monasterii istius in capite denegando. Unde apud Patyngdon traxit suam moram de spiritualibus tantummodo & vix se intromittendo; & fratrem Willelmum de Kenynton electum Priorem monasterii constituit, & quosdam alios officarios ordinavit quasi ad libitum suae voluntatis.

§. 3. De procuracionibus archidiaconi Cant.

Istis temporibus erat quidam clericus in curia Romana domini papae notarius, dictus magister Petrus Rogerii, & hic fuit archidiaconus Cant. fecerat quidem suggestionem ad papam, ut posset recipere suas procuraciones de archidiaconatu, ipso in curia Romana existente, ad cujus causae expeditionem fuit idem dominus Johannes abbas per apostolicas literas deputatus executor in hac forma.

CLEMENS episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis sancti Augustini & Westmonasterii juxta Londoniam monasteriorum abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. Cum grandia virtutum merita quibus personam dilecti filii magistri Petri Rogerii archidiaconi Cant. notarii nostri Dominus insignivit diligenter attendimus: & infra. Hinc est quod tuis devotis supplicationibus inclinasti, ut ecclesias, monasteria & alia

An. Dñi
1346.

« alia loca ecclesiastica eorumque personas archi-
 « diaconatus tui *Cant.* quem optines, in quibus tibi
 « ratione dicti archidiaconatus tui visitationis offi-
 « cium competit de consuetudine vel de jure, possis
 « libere per personas idoneas quas ad hoc duxeris
 « deputandas visitare, & procuraciones ratione vi-
 « sitationis hujusmodi tibi debitas ab ecclesiis, mo-
 « nasteriis & locis, dummodo procuraciones sum-
 « mam contentam in constitutione felicitis recorda-
 « tionis *Benedicti* papæ xij. prædecessoris nostri super
 « procuracionibus hujusmodi exhibendis dudum
 « edita non excedant : & *infra*. Quocirca discre-
 « tioni vestræ per apostolica scripta mandamus,
 « quatinus vos vel unus vestrum faciatis personas
 « quas idem archidiaconus ad prædictum visitatio-
 « nis officium duxerit deputandas, ad illud admitti,
 « & de hujusmodi procuracionibus integraliter ad-
 « ministrari, contradictores vero per censuram ec-
 « clesiasticam appellatione postposita compescendo.
 « Nos igitur *Iohannes* executor prædictus, volen-
 « tes mandatum apostolicum reverenter exequi ut
 « tenemur, omnes & singulos Abbates, Priores,
 « eorumque conventus & capitula, decanos, præpo-
 « sitos, rectores, & quoscumque subditos archidia-
 « cono vel archidiaconi *Cant.* cujuscumque status
 « & conditionis existentes, monemus & hortamur,
 « quatenus dicti archidiaconi procuratorem vel cui
 « dictum visitationis officium duxerit committen-
 « dum, ad officium visitationis quiete & pacifice
 « admittatis, & procuracionem suam in pecunia
 « numerata sine diminutione persolvatis. Alioquin
 « in vos omnes & singulos, necnon in quoscumque
 « alios contradictores cujuscumque fuerint præmi-
 « nentia, dignitatis, ordinis, condicionis, aut status,
 « auctoritate nobis in hac parte commissa in hiis
 « scriptis singulariter in singulos excommunicationis,
 « in conventus vero & capitula suspensionis, & in
 « monasteria & ecclesias interdicti sententias pro-
 « mulgamus, absolutionem omnium & singulorum
 « qui præfatas nostras sententias vel earum aliquam
 « incurrerint, nobis vel superiori nostro in posterum
 « reservantes. Cæterum cum ad executionem hu-
 « jusmodi ulterius faciendam non possumus quoad
 « præsens personaliter interesse, pluribus monasterii
 « nostri negociis occupati, venerabilibus patribus
 « dominis Priori ecclesiæ Christi *Cant.* de *Lang.*
 « de *Worel*, de *Favirham*, & sanctæ *Radegundis*
 « monasteriorum abbatibus, præposito ecclesiæ de
 « *Wyngham* committimus tenore præsentium vices
 « nostras, donec eas ad nos duxerimus revocandas,
 « In virtute sanctæ obedientiæ ac sub excommuni-
 « cationis pœna quam in eos & eorum quemlibet
 « incurrere volumus ipso facto si ea quæ eis in hac
 « parte committimus contemserint seu neglexerint
 « contumaciter adimplere. Per hunc autem nostrum
 « processum nolumus nec intendimus vestro in ali-
 « quo præjudicare collegæ quo minus ipse servato
 « tamen hoc nostro processu possit in hujusmodi
 « negotio procedere prout ei videbitur expedire.

Ecclesia de *Wyvelisberg*, *Stone*, & *Brok-*
lond appropriata sunt.

Wyvelisberg
Stone, Broc-
lond.

ISTIS sic actis, idem *Iohannes* abbas pro sua
 expeditione ad curiam Romanam iterum pro-
 gressus est; unde contigit ut ex quorundam
 hujus congregationis sano consilio, prædictus *Iohannes*

gratiam appropriationum ecclesiarum de
Wyvelisberg, *Stone*, & *Broklonde*, cum instan-
 tia petivit admitti, sperans harum obtentu apud nos
 regem & regni proceres gratiam invenire uberio-
 rem. Et nota quod istarum ecclesiarum appropri-
 tio fuit adepta tempore *Radulphi* abbatis. Set quia
 bulla illarum fuit tam condicionalis & penes dioce-
 sanum litigiosa, noluit idem *Radolphus* abbas illam
 bullam debitæ mandare executioni meliorem bul-
 lam tempore opportuno sustinendo, cujus appro-
 priationis forma talis est.

CLEMENS episcopus servus servorum
 Dei, dilectis filiis *Iohanni* abbati & conventui mo-
 nasterii sancti *Augustini Cant.* ad Romanam eccle-
 siam &c. Sacræ vestræ religionis : & *infra*. Sane
 petitio vestra nobis nuper exhibita continebat, quod
 monasterium vestrum præfatum isto præsertim tem-
 pore pro vestris dictique vestri monasterii necessita-
 tibus continue vobis incumbendis supportandis,
 & pro juribus, privilegiis & exemptionibus ipsius
 monasterii defendendis, ac etiam pro monachis dicti
 monasterii studentibus tenendis in studiis generalis-
 bus & aliis diversimode, variis & diversis expensis
 oneribus esse dinoscitur prægravatum, quæ tamen
 vos supportare convenit cum maxima gravitate,
 Quare pro parte vestra nobis extitit humiliter sup-
 plicatum, ut in relevationem & supportationem hu-
 jusmodi, vobis de alicujus subvencionis utilis reme-
 dio providere paternæ sollicitudine dignaremur.
 Nos igitur vobis & eidem vestro monasterio pater-
 no in hac parte compatientes affectu, volentesque
 vobis super hiis de hujusmodi subsidio providere,
 vestris supplicationibus inclinati, de *Wyvelisberg*
 cujus xxv. & de *Stone* in *Drene* cujus xxx. & de
Broklonde parochiales ecclesias *Cantuariensis* dio-
 cesis, cujus fructus, redditus & proventus xx. mar-
 carum sterlingorum secundum taxationem decimæ,
 valorem annum non excedunt, de patronatu vestro
 sicut asseritis existentes, ac consuetas per seculares
 clericos gubernari cum omnibus juribus & perti-
 nenciis earundem, vobis & præfato vestro monaste-
 rio exnunc in usus & supportationem onerum præ-
 dictorum auctoritate apostolica inperpetuum anne-
 dimus & unimus, eadem auctoritate vobis & suc-
 cessoribus tuis fili *Iohannes* & dicti monasterii qui
 fuerint pro tempore, nichilominus concedentes, ut
 earum ecclesiarum rectoribus qui nunc sunt ceden-
 tibus vel discedentibus, vel alias ecclesias ipsas di-
 mittentibus simul vel successive, liceat vobis & eis-
 dem successoribus per vos, vel alium, seu alios no-
 mine vestro, ipsarum ecclesiarum ac jurium, ac per-
 tinenciarum earum corporalem possessionem propria
 auctoritate apprehendere & habere, ipsasque in
 vestros & dicti monasterii usus proprios perpetuo re-
 tinere, cujuscumque licentia seu consensu minime re-
 quisitis. Reservata tamen de singularum ecclesia-
 rum earundem proventus & redditibus pro singu-
 lis perpetuis vicariis in eisdem singulis ecclesiis ca-
 nonice deputandis, congrua portione, de qua ipsi
 vicarii possint congrue sustentari, jura episcopalia
 solvere, & alia incumbencia eis onera supportare.
 Non obstantibus si aliqui super provisionibus sibi
 faciendis de hujusmodi parochialibus ecclesiis, vel
 aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus specia-
 les vel generales, nostras vel prædecessorum nostro-
 rum Romanorum pontificum aut legatorum aposto-
 licæ sedis literas impretrarunt &c.

Carta Regis de eisdem Ecclesiis.

Quia accepimus per inquisitionem quam per Escactorem nostrum in comit. *Kancia* fieri fecimus, quod non est ad dampnum vel præjudicium nostrum aut aliorum, si concedamus dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti *Augustini Cant.* quod ipsi ecclesiam de *Stone* in *Drene*, ac etiam ecclesias de *Wyvelesberg* & *Broclond* in comitatu *Kancia* quæ sunt de advocacione sua propria, & quæ de nobis tenentur in capite, appropriare & eas appropriatas in proprios usus tenere possint sibi & successoribus suis imperpetuum, nisi in hoc quod nos tempore vacationis abbatiæ prædictæ si contingeret ecclesias prædictas vel aliquam earundem tunc vacare, nos jus præsentandi ad easdem amitteremus. Nos de gratia nostra speciali & pro C. libris quas præfati abbas & conventus nobis solvent ad receptam scaccarii nostri in festis *Paschæ* & *Michaelis*, concessimus & licentiam dedimus pro nobis & heredibus nostris quantum in nobis est eisdem abbati & conventui, quod ipsi ecclesias prædictas appropriare, & eas sic appropriatas in proprios usus tenere possint sibi & successoribus suis imperpetuum, sine occasione, vel impedimento nostri, vel heredum nostrorum quorumcumque. Hujus data est sub anno Domini M. CCC. xlix.

Ratificatio Archiepisc. de ecclesiis supradictis.

SIMON permissione divina &c. universis præsentibus literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra quod nos rescriptum domini papæ non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte viciatum cum Bulla vera filoque integro inlaximus sub hac forma. *CLEMENS* episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis *Iohanni* abbati & conventui monasterii sancti *Augustini Cant.* ad *Romanam* ecclesiam nullo medio pertinentis ordinis sancti *Benedicti* salutem & apostolicam benedictionem. Sacra vestra religionis sub qua virtutum domino militantes devotum sibi famulatum impenditis promeretur honestas, devotionis quoque sinceritas quam ad nos & *Romanam* geritis ecclesiam nos inducit, ut vestris & monasterii vestri necessitatibus quantum cum Deo possumus favorabiliter & utiliter consulamus. Sane petitio vestra nobis nuper exhibita continebat quod monasterium vestrum &c. Et sic terminatur bulla. Data *Avinione* iiii. non. Octobris pontificatus nostri anno vj. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati & conventui factæ & concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas, gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte dominus papa eisdem religiosis duxerit faciendam, necnon & ingressum possessionis vel possessionum ecclesiarum de *Broklonde*, de *Stone* in *Drene*, & de *Wyvelesberg* nostræ diocesis, quam vel quas exinde novimus eosdem religiosos legitime assectos, ratificamus & approbamus per præsentibus. Hujus data est anno Domini M. CCC. lix. sub die sancti *Bricii* episcopi & confessoris.

Ordinatio vicariæ de Broklond.

SIMON permissione divina &c. Cum nuper religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti

Augustini Cant. ordinis sancti *Benedicti*, ecclesiam parochialem de *Broklonde* nostræ diocesis auctoritate sedis apostolicæ eis & eorum monasterio prædicto optinuisse in usus proprios assignari, ipsamque ecclesiam postmodum per mortem magistri *T. Mason* ultimi rectoris ejusdem ecclesiæ vacantem, & ipsius ecclesiæ corporalem possessionem fuissent legitime ingressi, ac dominum *Iohannem de Hoghton* presbyterum nobis præsentassent ad perpetuam vicariam dictæ ecclesiæ admittendum, & instituendum canonice in eadem, assignantes eidem & successoribus suis perpetuis vicariis in dicta vicaria pro sustentatione sua congrua, & aliis subscriptis oneribus supportandis certam porcionem, Etiam inquisitione legitima super vero valore annuo fructuum & proventuum ecclesiæ de *Broklonde* præfata & aliis articulis in hac parte debitis & consuetis præmissa, omnibusque quorum intererat primitus evocatis, de consensu abbatis & conventus & domini *Iohannis* prædictorum de proventibus & redditibus dictæ ecclesiæ de *Broklonde* eidem domino *Iohanni* perpetuo vicario ad vicariam dictæ ecclesiæ admissio & in eadem canonice instituto, & suis successoribus in futurum in eadem, assignavimus porcionem congruam de qua poterunt congrue sustentari & infra scripta sibi incumbencia onera supportare. Quam quidem porcionem in rebus subscriptis specificandam duximus una cum oneribus per huiusmodi vicarium & ejus successores perpetim supportandis. In primis siquidem de consensu & assensu partium prædictarum decernimus & etiam ordinamus, quod dicti religiosi præfato vicario & successoribus suis in fundo de dote ejusdem ecclesiæ suis sumptibus & expensis mansum competens cum clausura & gardino sufficienti construant & ædificabunt liberum & quietum à quocumque redditu & servicio seculari, per vicarium dictæ ecclesiæ qui pro tempore fuerit extunc reparandum & etiam sustentandum. Habeat etiam vicarius dictæ ecclesiæ de *Broklonde* qui pro tempore fuerit ad præsentationem dictorum religiosorum per nos vel successores nostros admittendus, & instituendus canonice in vicaria ecclesiæ præfata, decimas majores terrarum jacentium de ultra de *le Reverfus* *Dovorian*, videlicet de ultra pontem vocatum *Wyvsete*, & versus parochiales ecclesias de *Wyvsete*, *Suanes*, & *Ibercherche*, ad ecclesiam de *Broklonde* pertinentes. Ac etiam decimas garbarum de gardinis seu ortis pede fossatis provenientes. Item omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia vel parochia ubicumque & qualitercumque faciendas, necnon decimas feni, vitulorum, pullanorum, agnorum, porcellorum, aucarum, gallinarum, ovorum, anatum, columbarum, apum, mellis, ceræ, cignorum, lanæ lacticiii, pasturæ, lini, canapis, olerum, pomorum, fisoræ, mercimoniorum, piscationum, aucupum; ac etiam omnes & omnimodas decimas minores de quibuscumque rebus provenientes. Præfata autem porcionem in valore annuo ad octo marcas sterlingorum taxamus & etiam æstimamus, & pro taxatione prædicta huiusmodi vicarium ad solutionem decimæ & aliarum impositionum quarumcumque & qualitercumque contingentium debere contribuere decernimus in futurum. Nolentes quod vicarius ecclesiæ prædictæ quicquam vel aliud quam superius est expressum percipere valeat vel habere de proventibus & redditibus ecclesiæ de

de *Broklonde* prædictæ. SUBIBIT autem dictus vicarius ejusdem ecclesiæ de *Broklonde* onus officii eidem per se vel alium presbyterum idoneum in divinis, & inventionis luminariorum in cancello, panis, vini pro celebratione missarum, locionis vestimentorum, & reparationis librorum ecclesiæ prædictæ. Et nichilominus solvet procuracionem debitam archiepiscopo *Cantuariensi* visitanti. Cætera vero onera eidem ecclesiæ incumbencia hic nullatenus expressata, pertineant ad abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini* prædicti &c.

Ordinatio vicariæ de Stone.

Stone.

SIMON permissione divina &c. Cum itaque religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cantuarie*, ecclesiam parochialem de *Stone* in *Orenepe* nostræ diocesis, eis & monasterio eorum pridem per sedem apostolicam optinissent in usus proprios assignari, ipsamque ecclesiam postmodum legitime vacantem, & ipsius corporalem possessionem ingressi fuissent, & aliquamdiu pacifice possedissent &c. Habebit siquidem perpetuus vicarius ecclesiæ de *Stone* prædictæ qui pro tempore fuerit ad præsentationem dictorum religiosorum per nos & successores nostros sede *Cantuariensi* plena, & ipsa vacante per Priorem & Capitulum ecclesiæ *Cant.* instituendus canonice in eadem, mansum pro inhabitatione sua in solo dictæ ecclesiæ sumptibus & expensis eorundem religiosorum in omnibus plenarie construendum & faciendum, & per dictum vicarium postmodum sustentandum ac etiam reparandum, cumcroftis & gardino, competentibus & clausura sufficienti circumquaque. Percipiet insuper vicarius hujusmodi omnes & omnimodas oblationes in dictis ecclesia & parochia ubicumque & qualitercumque faciendas, Necnon decimas garbarum de gardinis seu ortis pede fossatis provenientium, & decimas lanæ, agnorum, pullanorum, vitulorum, lacticinii, porcellorum, aucarum, anatum, gallinarum, apum, pasturæ, columbarum, mellis, ceræ, pomorum, pirorum, olerum, canapis, lini, ovorum, silvæ cæduæ, mercimoniorum; ac etiam omnes & omnimodas decimas de quibuscumque rebus provenientes & debitas de consuetudine vel de jure, decimis garbarum extra loca prædicta & feni infra dictam parochiam provenientibus duntaxat exceptis. Præterea decernimus, statuimus, & ordinamus quod vicarius dictæ ecclesiæ qui pro tempore fuerit habeat tres carectatas feni & duas carectatas straminis per dictos religiosos vel eorum ministros ibidem sine difficultate quacumque suis & congruis temporibus annis singulis liberandas. Suprascriptam autem porcionem in valore annuo ad decem marcas sterlingorum taxamus & etiam æstimamus, & pro taxatione hujusmodi ipsum vicarium ad solutionem decimæ cum ipsam currere contigerit, seu solvere oportuerit, statuimus debere contribuere in futurum. SUBIBIT vero vicarius ecclesiæ de *Stone* prædictæ, onus officii eidem per se vel per alium presbyterum idoneum in divinis, & inventionis luminariorum in cancello dictæ ecclesiæ, panis & vini pro celebratione missarum. Et nichilominus solvet procuracionem debitam archidiacono *Cantuariensi* visitanti, & expensas pro crismate & oleo petendis & processionibus pentecostalibus faciendis. Nolumus autem vicarium dictæ ecclesiæ de *Stone*

qui pro tempore fuerit ultra porcionem prædictam quicquam percipere vel habere, seu alia onera quam superius exprimuntur subire vel agnoscere quovismodo.

Ordinatio vicariæ de Wybelesberg.

SIMON permissione divina *Cantuariensis Wybelesberg* archiepiscopus &c. Ne perpetui ecclesiarum parochialium vicarii: & infra. Et ut hæc nostra ordinatio stabilis sit & firma, ea quæ vicarius hujusmodi juxta assignationem & adjectionem prædictas percepturus, quæ etiam onera idem vicarius & quæ dicti religiosi subituri fuerint, declarare & specificare duximus, sub hac forma. Vicarius perpetuus ecclesiæ parochialis de *Wybelesberg* nostræ *Cantuariensis* diocesis religiosi viri abbati & conventui monasterii sancti *Augustini Cantuarie* unitæ & appropriatæ, pro porcione sua percipiet omnes & omnimodos fructus, redditus & proventus ad dictam ecclesiam qualitercumque obvenientes seu in posterum obventuros, decimis garbarum seu bladorum extra ortos & gardinos crescentium & feni de pratis ab *Eschetisfordesbregge*, & per partem borialem dictæ parochiæ se protendentibus provenientibus duntaxat exceptis; quæ quidem decimæ ad dictos religiosos & eorum monasterium integraliter pertinebunt. Habebit idem vicarius manlum infra rectoriam dictæ ecclesiæ sumptibus dictorum religiosorum congrue prout convenit ædificandum & per vicarium qui pro tempore fuerit extunc in posterum reparandum, cum gardino & crofto, & una roda terræ pro curtelagio eidem rectoriæ adjacentibus, curia, horreis ipsius rectoriæ adjacentibus & eisdem contiguis ipsorum religiosorum usibus reservata. Item habebit vicarius duas acras terræ arabilis de dote sibi de gleba ipsius ecclesiæ juxta ipsam ecclesiam jacentes, quas una cum dicto crofto & roda idem religiosi facient eidem vicariæ amortizari suis sumptibus & expensis, vel aliam securitatem in ea parte parabunt seu parari facient sufficientem. SUBIBIT autem idem vicarius onus officii imperpetuum dictæ ecclesiæ per se vel alium presbyterum idoneum in divinis. Item & onera administrationis seu inventionis luminarii in cancello dictæ ecclesiæ, panis & vini pro celebratione missarum, reparationis librorum, vestimentorum, & aliorum ornamentorum ecclesiasticorum. Item jura episcopalia, procuracionem quoque archidiacono visitanti debitam, & alia jura archidiaconalia imperpetuum sustinebit. Dicti vero religiosi cætera onera superius non expressa quæ rectoribus dictæ ecclesiæ retroactis temporibus solebant incumbere, supportabunt.

CAP. XXXIX.

ET quia hic habetur mencio de appropriatione istarum ecclesiarum, una cum ordinationibus de vicariis earundem, ideo appropriationes omnium ecclesiarum cum suis ordinationibus gratum duxi seriatim conscribere, & sic cognitioni deducere arbitror summopere fore expediendum. ET hic subsequenter scribe & quære processum de ecclesiis de *Wentire*, & *Northborne*, & *Chiffet* cum suis ordinationibus.

S. 1. Appropriationes ecclesiarum de Faber-
tham & Middilton.

Faversham
& Middil-
ton.

ANno Domini M. lxx. Rex *Willelmus* Conque-
stor dedit huic ecclesie prædictas ecclesias per
formam subsequenter. In nomine sanctæ & in-
dividuae Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus san-
cti Amen. Ego *Willelmus* ineffabili Dei provi-
dentia rex *Anglia*, ex hiis quæ omnipotens Deus
sua gratia michi largiri est dignatus, quædam con-
cedo ecclesie sancti *Augustini Anglorum* apostoli
quæ sita est in suburbio urbis *Cant.* pro salute ani-
mæ meæ & parentum meorum prædecessorum &
successorum hæreditario jure; hæc sunt ecclesie &
decimæ duarum mansionum, videlicet *Faversham*
& *Middilton* ex omnibus redditibus qui michi red-
duntur ex hiis mansionibus & omnibus ibidem ap-
pendentibus, terra, silva, pratis & aqua; exceptis
decima mellis & gabuli denariorum. Hæc omnia
ex integro concedo sancto *Augustino*, & abbati, &
fratribus ut habeant, & teneant, possideant imper-
petuum.

Confirmatio papa Alexandri tercii.

ALEXANDER episcopus servus servorum
Dei, dilectis filiis Priori & Capitulo monasterii S.
Augustini Cant. Justis petentium desideriis: & in-
fra. Ea propter ecclesiam de *Middilton* cum omni-
bus capellis & pertinentiis suis, ecclesiam de *Faver-*
tham cum capella sancti *Jacobi* & omnibus aliis
pertinentiis suis, terram de *Burgate*, & terras quas
habetis infra muros civitatis *Cant.* canonice vobis
concessas, sicut eas rationabiliter possidetis vobis &
monasterio auctoritate apostolica confirmamus.

Ratificatio archiepiscopi de eisdem.

THEOBALDUS Dei gratia *Cantuari-*
ensis archiepiscopus, *Anglorum* primas, & aposto-
licæ sedis legatus &c. Donationes regum *Anglo-*
rum & elemosinas principum ecclesiis seu religiosis
locis canonice collatas & concessas, nostri est officii
firmas statuere & auctoritatis nostræ testimonio ro-
borare. Ea propter donum regis *Anglia* celebris
memoriæ *Willelmi* à rege glorioso *Henrico* filio suo
confirmatum, videlicet ecclesias & decimas de *Fa-*
vertham & de *Middilton* cum omnibus quæ regi
reddebantur, & ex omnibus ibidem appendentibus
terra &c. exceptis decima mellis & gabuli denario-
rum, concedimus & confirmamus Deo, & S. *Augu-*
stino, & abbati & fratribus ejusdem loci, ut habe-
ant, & teneant, & possideant ita libere & quiete
sicut prædictorum regum cartæ quas oculis nostris
vidimus attestantur eos habere & tenere debere &c.

Ordinatio Vicarie de Favertham.

JOHANNES permissione divina *Cantu-*
riensis archiepiscopus &c. Ex injuncto nostræ ad-
ministrationis officio nuper religiosos viros abbatem
& conventum monasterii sancti *Augustini Cant.*
ecclesiam parochialem de *Faversham* nostræ dio-
cesis in proprios usus tenentes, juxta juris exigen-
tiam moneri fecimus & induci, ut infra certum ter-
minum per nos eis præfixum domino *Roberto de Ho-*

nyton perpetuo ejusdem ecclesie vicario & vicariæ
sue ad quam cum vacaverit idem religiosi debent,
ut dicitur, secularem clericum instituendum in ea
præsentare, sufficientem assignarent de ipsius eccle-
sie fructibus, redditibus, & obventionibus portio-
nem, de qua ipse vicarius & successores sui in dicta
ecclesia vicarii possent congrue sustentari, jura epi-
scopalia solvere, & alia ipsi vicariæ & vicariis inibi
instituendis incumbencia onera supportare. Qui
quidem religiosi prætextu nostræ monitionis præ-
dictæ per literas suas patentes sigillis eorum signa-
tas portionem hujusmodi in & de decimis, oblatio-
nibus, obventionibus, proventibus & rebus aliis in-
frascriptis ad dictam ecclesiam spectantibus, præfato
Roberto vicario & ejus successoribus in dicta ecclesia
de *Faversham* vicariis, quatinus in eis extitit,
assignarunt; & per partem ipsorum in præsentia dicti
vicarii judicialiter fuit petatum, portionem seu vica-
riam ipsam per commissarium nostrum in decimis &
oblationibus, obventionibus, proventibus & rebus
aliis infrascriptis hujusmodi constitui & perpetuali-
ter ordinari, ac eisdem vicariis inponi onera infra-
scripta; unde idem Commissarius noster quod ratio-
nabiliter sic per ipsos factum erat, prout decuit ap-
probans, de ipsarum consensu partium & ipsis præ-
sentibus decrevit ac ordinavit judicialiter sub hac
forma, Quod videlicet vicarius præfatus ecclesie
de *Faversham* qui nunc est & successores sui in di-
cta ecclesia vicarii, habeant mansum solitum di-
ctæ vicariæ cimiterio dictæ ecclesie contiguum cum
omnibus pertinentiis ad eundem, Tenendum libere
& immune ab omni redditu & servicio seculari.
Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ
omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia de
Faversham, & in quibuscumque locis infra fines
& limites seu decimationes dictæ ecclesie situatis ex
devotione divina qualitercumque factas aut facien-
das, seu ad eam vel in ea provenientes & in posterum
provenire valentes modo, causa, occasione vel colore
eciam quibuscumque; necnon & omnes & omnimo-
das oblationes in prima missa pro dominis & do-
minabus xij. tenentium certa tenementa in hame-
lecto de *Scheltwyck* ipsius nostræ diocesis existentium
ibidemq; decedentium in capella dicti hamelecti de
Scheltwyck eidem ecclesie de *Favertham* annexa
& infra decimam parochiæ situatâ qualitercum-
que factas & imposterum faciendas, quorum eciam
tenementorum nomina specificè designantur, videli-
cet tenementum *Longcanon* quod domina *Eliza-*
betha relicta *Radulphi Sanzaver* militis defuncti
nunc tenet cujus ædificia sunt amota. Item tene-
mentum *Iohannis Atesole* quod *Margeria* relicta
Iohannis de Harefeld nunc tenet. Item tenemen-
tum *Thomæ le Vader* quod *Cicilia Niele* hæres di-
cti *Thomæ* nunc tenet. Item tenementum *Lucie*
Sclokeke alias *Lile* quod eadem *Lucia* nunc te-
net. Item tenementum *Iohannis ate Halke* quod
Thomas filius suus nunc tenet. Item tenementum
quondam *Ricardi Chyld* quod *Robertus Draylonde*
nunc tenet de acquisitione. Item tenementum *Wal-*
terii de Kyngeslonde quod *I. de Kyngeslonde* de ad-
quisitione nunc tenet, cujus tenementi ædificia sunt
amota. Item tenementum *Roberti Lord* quod *J.*
filius ejus & hæres nunc tenet. Item tenementum
Ricardi de Kingeslonde quod *Bertholomeus de*
Kyngeslonde ipsius hæres nunc tenet. Item tenemen-
tum *Bertholomei Sprynget* quod *Rogerus Dik*
nunc

nunc tenet. Item tenementum *Willemi de Scho-
besole* quod idem *Willemus* adhuc tenet. Item te-
nementum *Petri ate Lese* quod idem *Rogerus Dyk*
nunc tenet. Item tenementum *Guernora ate Baillie*
quod idem *Rogerus Dyk* nunc tenet. Item habeant
& percipiant dicti vicarii nomine vicariæ prædictæ
omnes decimas feni, lanæ, agnorum, porcellorum,
lini, canapi, pomorum, pirorum, cisaræ, casei, lacti-
cinii, aucarum, columbarum, mercimoniorum, ovo-
rum, & omnium molendinorum infra parochiam di-
ctæ ecclesiæ existentium seu in posterum faciend-
rum, ac etiam fabarum & aliorum seminum in gar-
dinis sive ortis plantatis seu seminorum ibidem
crescentium undequaque. Item habeant & percipi-
ant dicti vicarii nomine quo supra à magistro do-
mus Dei de *Hosprenge* qui pro tempore fuerit v.s.
sterlingorum pro decimis minoribus de clauso & or-
tis dictæ domus Dei de *Hosprenge* infra parochiam
ipsius ecclesiæ de *Faversham* notorie constitutis
provenientibus, juxta quandam Compositionem inter
quendam vicarium dictæ ecclesiæ & magistrum dictæ
domus Dei habitam in hac parte. SUBEANT au-
tem vicarii præfati onus deserviendi per se & ij. pres-
byteros idoneos præfata ecclesiæ in divinis; onus eti-
am ministrationis panis & vini, duorum cereorum
processionalium, luminariorum & aliorum quæ ad
celebrationem divinorum ibidem fuerint necessaria,
necnon & onus inventionis cirporum pro dicta eccle-
sia sternenda in æstate, ac solutionis decimarum &
impositionum aliarum quæ *Anglicanæ* ecclesiæ im-
poni quodcumque seu per quemcumque contin-
get seu ipsi ecclesiæ de *Faversham* incumbant pro
taxatione x. li. suis subeant sumptibus & expensis.
Onera vero reparationis & refectionis cancelli præ-
fata ecclesiæ de *Faversham* intus & exterius, nec-
non inventionis & reparationis librorum & vesti-
mentorum & ornamentorum ejusdem ecclesiæ quæ
per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent
aut solent de jure vel consuetudine, ac etiam str-
minis pro dicta ecclesia sternenda tempore yemali;
necnon & cætera onera ordinaria & extraordinaria
eidem ecclesiæ incumbantia præfatis vicariis superius
non ascripta dicti religiosi subeant perpetim &
agnoscant &c.

Ordinatio vicarii de *Middeltone*.

Johannes permissione divina &c. Dudum religi-
osos viros: & infra. Vicarius præfatus ecclesiæ de
Middilton & successores sui in dicta ecclesia vicarii
habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum gardino
adjacente eidem, cum una acra terræ de gleba an-
tedicta. Item habeant & percipiant ipsi vicarii no-
mine vicariæ prædictæ omnes & omnimodas obla-
tiones in dicta ecclesia de *Middilton* & in quibus-
cumque locis infra fines & limites seu decimationes
dictæ ecclesiæ scituatis qualitercumque factas aut
faciendas, seu ad eam vel in ea provenientes &
imposterum provenire valentes modo, causa, occasione
vel colore etiam quibuscumque. Item habeant &
percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes de-
cimas silvæ caduæ, lanæ, agnorum, vitulorum, por-
cellorum, aucarum, anatum, cignorum, columba-
rum, casei, lacticinii, herbagii, pomorum, pirorum
& aliorum fructuum in gardinis et ortis crescentium,
cisaræ, lini, canapi, ovorum, cirporum, mercimonio-
rum & molendinorum omnium infra fines & limites

seu decimationes parochiæ dictæ ecclesiæ de *Mid-
dilton* jam constructam & imposterum constru-
dam, Omnesque alias minutas decimas qualiter-
cumque spectantes & pertinentes ad ecclesiam ante-
dictam, Necnon quæcumque legata relicta impo-
sterum dictæ ecclesiæ quæ ipsius rectores seu vicarii
possent de jure vel consuetudine percipere. Item
habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra
à Religiosis præfatis pensionem annuam xl.s. sterlin-
gorum, unam summam sive quarterium frumenti et
iij. quarteria sive summas ordeï in festo sancti
Michaelis mensis Septembris apud *Middilton*
per eos annis singulis persolvenda sub pœna sequestri
in fructibus et proventibus dictæ ecclesiæ de *Mid-
dilton* ad ipsos religiosos pertinentibus interponendi
quocienscumque et quodcumque defecerint vel
cessaverint in solutione pensionis & ordeï hujusmodi,
seu si eam vel ea non solverint in termino supradicto.
SUBEANT autem præfati vicarii onus deserviendi
per se et alium presbyterum idoneum eidem ecclesiæ
in divinis, etiam invencionis unius lampadis coram
altare beatæ *Mariæ* ibidem ardere debentis, ac mi-
nistrationis panis, vini, luminariorum & aliorum quæ
ad celebrationem divinorum necessaria fuerint in ec-
clesia antedicta. Onus insuper solutionis decimarum
& impositionum aliarum quæ *Anglicanæ* ecclesiæ
imponi quodcumque & per quemcumque contin-
gent seu ipsi ecclesiæ de *Middilton* incumbant pro
taxatione xij. marcarum præter onera præfatis Re-
ligiosis inferius ascripta suis subeant sumptibus &
expensis. Onera vero reparationis et refectionis
cancelli ecclesiæ de *Middilton* intus & exterius,
necnon invencionis & reparationis librorum et vesti-
mentorum & ornamentorum ejusdem ecclesiæ quæ
per ecclesiarum rectores inveniri et reparari solent
aut debent de jure vel consuetudine, ac cætera onera
ordinaria et extraordinaria eidem ecclesiæ incum-
bentia dicti religiosi subeant perpetim et agno-
scent &c.

S.2. Appropriatio vicaria de *Preston*.

Alexander episcopus servus servorum Dei, di-
lectis filiis Abbati &c. sinceræ devocionis af-
fectus: & infra. Vestris igitur precibus inclinati eccle-
siam de *Preston Cantuariensis* diocesis in qua jus
patronatus habetis, cum omnibus juribus et perti-
nenciis suis vobis in usus proprios auctoritate præsen-
tium concedimus. De gratia speciali vobis nichilo-
minus indulgentes, ut corporalem ipsius ecclesiæ pos-
sessionem cum cedente vel decedente illius Rectore
vel quovis alio modo legitimo vacaverit, auctori-
tate propria, non obstante constitutione contraria
per nos vel aliquem nostrum seu alium ingredi libere
valeatis, et proventus ipsius integre percipere, in usus
convertendos eosdem, diocesani episcopi vel archi-
diaconi loci seu cujuslibet alterius assensu minime
requisito. Provisio attentius quod vicario perpetuo in
eadem ecclesia servituro quem diocesano canonice
præsentabitis competentem assignetis de ipsius ec-
clesiæ proventibus porcionem, de qua congrue su-
stentari & episcopalia ac ipsius alia ecclesiæ onera
valeat supportare; jure diocesani quoad institutio-
nem & destitutionem, correctionem & visitationem
ejusdem vicarii semper salvo. Nos igitur quicquid
contra præsentis indulti nostri tenorem de dicta ec-
clesia cum juribus & pertinentiis suis in præjudici-
um

Preston

um vestrum nostra vel quavis auctoritate per quemcumque factum vel attemptatum fuerit, irritatum decernimus & inane. Nulli igitur &c.

Ratificatio ejusdem.

Universis sanctæ matris &c. magister *Hugo de Mortuo Mari* gerens vices venerabilis patris domini *Bonifacii* Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopi in remotis agentis, salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra nos rescriptum domini papæ non cancellatum, non abolitum nec in aliqua sui parte viciatum cum bulla vera filoque integro inspexisse sub hac forma. *Alexander* episcopus &c. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati & conventui à domino papa concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas, gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eidem duxerit faciendam, necnon & ingressum possessionis ecclesiæ prædictæ quam exinde novimus eosdem affecutos legitime, approbamus.

§.3. Appropriatio ecclesiæ S. Pauli.

S. Pauli Cant.

Alexander episcopus &c. Dilectis filiis abbati &c. Sedis apostolicæ gratia: & infra. Ut autem hujusmodi pietatis opera facilius & liberior à vobis semper valeant exerceri, Nos vestris supplicationibus inclinati, præsentium vobis auctoritate concedimus, ut ecclesiam sancti *Pauli* sitam in suburbio civitatis *Cant.* in qua dicimini jus patronatus habere, cujusque proventus valenciam quindecim marcarum sterlingorum secundum communem æstimationem patriæ annis singulis non excedunt, cedente vel decedente ipsius Rectore, dioecesani seu archidiaconi loci aut cujuscumque alterius assensu minime requisito, vestris usibus applicare, ac ejus possessionem ingredi & retinere libere valeatis. Proviso tamen quod capellano in eadem ecclesia domino perpetuo servituro competens per vos de ipsius proventibus porcio, ex qua congrue sustentari & episcopalia ac archidiaconalia & alia consueta ejusdem ecclesiæ onera supportare valeat, assignetur.

Ratificatio ejusdem.

Universis sanctæ matris &c. magister *Hugo de Mortuo Mari* gerens vices venerabilis patris *B.* Dei gratia &c. Noverit universitas vestra nos rescriptum domini papæ non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua sui parte &c. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati et conventui à domino papa concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eidem duxerit faciendam, necnon & ingressum possessionis ecclesiæ prædictæ quam exinde novimus eosdem affecutos legitime, approbamus.

Ordinatio vicariæ S. Pauli.

Universis Christi fidelibus ad quos præsens scriptum pervenerit, magister *Hugo* &c. Noveritis nos ad præsentationem magistri *H. Doge* rectoris ecclesiæ sancti *Pauli Cant.* *Virgilium de Alkham* capellanum ad vicariam prædictæ ecclesiæ de consensu et assensu venerabilis patris *R.* Dei gratia abbatis

S. Augustini Cant. & ejusdem loci conventus, qui dictæ ecclesiæ veri sunt patroni, admisisse, ipsumque vicarium caritatis intuitu instituisse canonice in eadem. Salvis tamen dicto magistro *H.* rectori dictæ ecclesiæ & successoribus suis ejusdem ecclesiæ Rectoribus viij. marcis argenti annuis de fructibus, oblationibus et obventionibus dictæ vicariæ ad natale Domini, ad Pascha, ad festum natalis sancti *Iohannis Baptiste*, & ad festum sancti *Michaelis* æqualiter percipiendis. Et dictus vicarius solvet procuratorem domini archidiaconi & alia onera omnia ordinaria sustinebit. Habebit autem dictus vicarius & percipiet nomine vicariæ suæ omnes obventiones, oblationes, casus & alia jura omnia ad dictam ecclesiam sancti *Pauli* aliquo modo spectantia & pertinentia, exceptis bladis & fabis in campo, & sic est ad præsens taxata vicaria supradicta &c.

§.4. Appropriatio de Sellyng.

Urbanus episcopus &c. Justis petencium desideris; & infra. Ea propter dilecti in domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu Constitutionem super *Sellyng* ad vestitum monachorum deputata de communi assensu abbatis & conventus provide factam et ecclesiæ *Romanæ* privilegio confirmatam ratam habemus, et eandem ecclesiam sicut eam juste & sine controversia possidetis, vobis & per vos ecclesiæ vestræ auctoritate apostolica confirmamus & præsentis scripti pagina comunimus.

Ratificatio super eadem ecclesia.

Universis sanctæ matris ecclesiæ filiis præsentem paginam inspecturis magister *Hugo* &c. Noverit universitas vestra nos rescriptum domini papæ non cancellatum &c. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati & conventui à domino papa concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas, gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eidem duxit faciendam, necnon & ingressum possessionis ecclesiæ prædictæ quam exinde novimus eosdem legitime affecutos, approbamus.

Ordinatio vicariæ de Sellyng.

Universis præsens scriptum visuris vel audituris *T.* permissione divina &c. Cum jamdudum porcio vicariæ ecclesiæ de *Sellyng* sic ordinata seu taxata fuisset, ac auctoritate et approbatione ordinaria roborata, quod videlicet vicarius quicumque pro tempore esset ibi, haberet et perciperet oblationes et obventiones ad altaragia communiter pertinentes, dominus *I. de Badele* tempore confirmationis præsentium vicarius dicti loci nobis exposuit, asserens se & vicariam suam prædictam nimis graviter in præstationibus ordinariarum jurium oneratam, et deductione eorum facta de porcione prædicta ipsam seu residuum ipsius minus sufficere ad faciendum honeste & debite quod incumbit, Nobisque humiliter supplicavit, ut sibi super hoc amplio gratiam faceremus. Nos vero nolentes porcionem vicariæ prædictæ gravari vel minui in aliquo set augeri, & de nostra munificentia & gratia ampliori, ad honorem Dei et gloriæ virginis maris ejus omniumque Sanctorum, & ad augmentum perpetuum porcionis ejusdem damus

damus, adicimus, dimittimus & concedimus v. acras terræ cum gardino et aliis suis pertinentiis jacentes in eadem parochia, in loco quo aliquando situs fuerat personatus. Ratificamus etiam et concedimus pro nobis et successoribus nostris appropriationem tenementi seu mesuagii quo nunc habitat vicarius antedictus juxta ecclesiam prænominatam factam vicariæ prædictæ, sibi & suis omnibus ibidem successoribus plene & pacifice in perpetuum possidendas. Volumus etiam & concedimus quod dictus *I.* vicarius & omnes sui successores ibidem habeant & percipiant de nobis & ecclesia nostra singulis annis per manus Camerarii nostri quicumque pro tempore fuerit x.s. sterlingorum & j. summam pisarum, videlicet in festo sancti *Michaelis* v.s. & ad festum Paschæ v.s. & ad festum natalis Domini j. summam pisarum prædictam, ita quod prædictus *I.* vicarius & omnes sui successores prædictis oblationibus & obventionibus non bladis aut garbis nisi plantatis aut pede fossis ad altaragia communiter spectantibus, & nostris adjectionibus hiis contenti nichil ratione vel nomine decimæ possint exigere vel habere de ortis, bestiis, culturis aut rebus aliis quibuscumque infra septa manerii cameræ nostræ ibidem existentibus, seu de molendinis aut nutrimentis animalium ad dictam cameram pertinentibus nichil percipient. Set sine omni decimatione & exactione prædicta ibi nostro Camerario remaneant salva, libera & quæta sicut alibi in nostris dominicis existimus ab hujusmodi præstationibus liberi & immunes. Si tamen aliis ad firmam tradita sint præmissa, vicarius tunc de firmario justam decimam reportabit. Dictus autem vicarius & omnes successores sui solvent Ordinariis procuracionem ratione visitationis ibi debitam, & ad omnia alia onera ordinaria ejusdem ecclesiæ in perpetuum tenebuntur. Quando autem dictam gratiam fecimus & concessimus vicario memorato, ipsam cum gratiarum actione expresse ratam habuit & acceptam pro se & successoribus suis universis. Et in testimonium præmissorum &c. Et ad perpetui roboris firmitatem tam ad requisitionem dicti vicarii quam nostram eidem scripto cyrographato sigillum venerabilis patris *I.* Dei gratia *Cantuariensis* archiepiscopi pro approbatione ordinaria est appensum.

s. 5. Appropriatio ecclesiæ de *Lenham*.

Lenham.

Celestinus &c. Cum in ecclesiis conventualibus, & infra. Inde est quod cum reparatio utensilium refectorii vestri multis expensis & magnis indigeat, & vos ecclesiam de manerio vestro de *Lenham* prædictorum reparationi utensilium velitis à sede apostolica ipsi refectorio confirmari. Nos ipsam deputationem sicut provide & sine pravitate aliqua facta est ratam habemus, & præsentis scripti patrocinio communimus, per apostolica scripta universitati vestræ firmiter inhibentes, ne ipsam ecclesiam & pertinentias suas in alios usus convertere vel in aliquam præsumatis personam secularem contra statuta nostra transferre.

Ordinatio vicariæ ejusdem.

Universis Christi fidelibus &c. Noverit universitas vestra, quod cum dudum vicaria ecclesiæ nostræ de *Lenham* sic taxata fuisset ac etiam ordina-

ta, quod vicarius qui esset pro tempore oblationes et obventiones ad altaragia communiter provenientes seu etiam pertinentes, & minutas decimas cum decimis feni & curtilagiorum perciperet & haberet, Ac postmodum inter nos abbatem & conventum prædictos ex parte una, & dominum *I.* dictum le *Mason* de *Cantuaria* vicarium dictæ ecclesiæ nostræ de *Lenham* ex altera, super quibusdam minutis decimis pasturæ & bladorum de quibusdam terris post dictam ordinationem seu taxationem memoratæ vicariæ nobis abbati & conventui ex nostro manerio de *Lenham* realiter acquisitis controversia verteretur seu verti potius speraretur, idem vicarius asserens vicariam suam prædictam sic esse ordinariis oneribus ac etiam extraordinariis aggravatam & oneratam, quod non sufficit ad tot onera supportanda, nobis humiliter supplicavit super hoc sibi gratiam aliquam faceremus: Nos igitur suis precibus inclinati, volentes discordiarum materias amputare, & suæ porcioni ob divini cultus honorem uberius providere, damus & concedimus eidem & successoribus suis totum illud mesuagium cum pertinentiis in quo nunc habitat, quod aliquando perquisitum fuit ad usum ecclesiæ nostræ de hæredibus *Michaelis* capellani. Et insuper pro nobis & successoribus nostris remittimus et quietum clamamus præfato vicario et suis successoribus x.s. annui redditus quos aliquando percipere consuevimus de mesuagio supradicto. Volumus etiam quod dictus vicarius et successores ejusdem in perpetuum recipiant et habeant xij. d. annuos quos Prior et Conventus de *Leedes*, & similiter ij. libras ceræ quas Prior et Conventus ecclesiæ sancti *Gregorii Cant.* debent et solent annuatim offerre super magnum altare ecclesiæ prænotatæ. Et præterea damus & concedimus eisdem iij. summas bladi, videlicet j. frumenti & ij. ordeï percipiendas sibi et suis successoribus annuatim à nobis in nostro manerio de *Lenham* per manus custodis manerii supradicti qui pro tempore fuerit, duobus anni terminis, scilicet ad festum sancti *Michaelis* et ad festum Paschæ pro æqualibus porcionibus, ita tamen quod dictus vicarius et sui singuli successores sic dicto blado contenti, de garbis cujuscumque generis bladi in curtilagiis vel extra infra fines dictæ parochiæ provenientibus nichil nomine decimæ aut suæ vicariæ de cætero reportabunt: Adicientes porcioni suæ etiam, quod ipse et sui successores habeant & habere possint singulis annis ij. vaccas cum nostris vaccis in pastura nostra apud *Lenham* pascentes, ad ovile nostrum minime ituras à festo Apostolorum *Philippi* & *Jacobi* usque ad festum sancti *Michaelis*. Ratificamus etiam eisdem j. & successoribus suis pro nobis & successoribus nostris terram illam quæ vocatur *Langebregge* juxta *Parkewell* undique septibus circumclusam, una cum appropriatione tenementi seu mesuagii supradicti quo nunc habitat vicarius antedictus, quæ volumus pro nobis et successoribus nostris quod dictus vicarius & sui successores libera et quæta ad usus vicariæ prædictæ possideant in futurum, ut prædictum est. Idem vero *I.* vicarius pro se et successoribus suis concessit bona fide ac renunciavit expresse quod à nobis vel à successoribus nostris de manerio nostro prædicto sive de terris sive tenementis nostris dominicis in eodem manerio de minutis decimis bladorum, feni, pasturæ, iij. molendinorum, scilicet *Abbottsmell*, *Slakke* et molen-

molendini ad ventum, nutrimentorum animalium sive de aliquibus aliis minutis decimis, vel aliquid aliud quam prædictum est, ratione dictæ vicariæ de nobis aut successoribus nostris exigere, seu vendicare non poterunt de cætero nec debebunt, set de incremento prædictorum mesuagii, redditus x.s. redditus bladi annui, et pasturæ vaccarum, oblationis xij.d. et ij. librarum ceræ secundum formam antedictam se tenebunt contentos, propter quæ dictus vicarius pro se et successoribus suis omni juri, actioni quæ sibi vel successoribus suis vicariis competere poterunt de minutis decimis dominiorum nostrorum prædictorum pro se & successoribus suis renunciavit expresse. Hoc tamen intellecto, quod si aliis ad firmam tradita sunt præmissa, vicarius tunc de firmario justam decimam reportabit illa vice. Salvis præterea dicto *Johanni* & successoribus suis prædictis oblationibus & obventionibus & aliis minutis decimis & redditibus dumtaxat, quibus dicta vicaria fuit primitus ordinata; exceptis decimis nostris in forma qua prædictum est. Dictus autem vicarius & sui successores deserviet seu deservient honeste dictæ ecclesiæ de *Tenham* & capellæ de *Rapton* per se & alterum idoneum capellanum, & luminaria invenient in eisdem more debito & consueto, & ad solutionem procurationis archiepiscopi ratione visitationis ibi debitam & ad omnia alia onera ordinaria ejusdem ecclesiæ ipse & sui singuli successores imperpetuum tenebuntur. Omnibus aliis si quæ fuerunt compositionibus, instrumentis seu scriptis inter nos & ipsum, nostros ac aliquem antecessorum suorum dictam vicariam contingentibus prius factis per hoc scriptum solummodo robur optinens de cætero firmitate quolibet & efficacia totaliter vacuatis. Et ut hæc omnia robur perpetuum optineant firmitatis, sigillum commune &c.

§.6. Appropriatio ecclesiæ de *Tanterden*.

Tanterden.

Alexander episcopus &c. Etsi ex injuncto nobis apostolatus officio; & *infra*. Vestris igitur utilitatibus paterna sollicitudine intendentes, ecclesiam de *Tentirdenn Cantuariensis* diocesis in qua jus patronatus habetis cum omnibus juribus & pertinentiis suis vobis in usus proprios auctoritate præsentium concedimus de gratia speciali, vobis nichilominus indulgentes ut corporalem possessionem ipsius ecclesiæ cum cedente vel decedente illius rectore vel quovis alio modo legitimo vacaverit, auctoritate propria non obstante Constitutione contraria, per vos vel aliquem vestrum seu alium ingredi libere valeatis, ac proventus ipsius integre percipere in usus convertendos eosdem, diocesani episcopi vel archidiaconi loci seu cujuslibet alterius assensu minime requisito. Provisio attentius quod vicario perpetuo in eadem ecclesia servituro, quem diocesano canonice præsentabitis, competentem de ipsius ecclesiæ proventus assignetis portionem, de qua congrue sustentari & episcopalia & alia ipsius ecclesiæ onera valeat supportare, jure diocesani quoad institutionem & destitutionem, correctionem et visitationem ejusdem vicarii semper salvo. Nos enim quicquid contra præsentis indulti nostri tenorem de dicta ecclesia cum juribus et pertinentiis suis in præjudicium vestrum nostra vel quavis auctoritate per quemcumque factum vel attemptatum fuerit, decernimus irritum et inane.

Ratificatio super eadem ecclesiæ.

Universis sanctæ matris &c. Noverit universitas vestra nos rescriptum domini non cancellatum &c. inspexisse sub hac forma. *Alexander* episcopus &c. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati et conventui à domino papa concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas, gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte idem dominus papa eidem duxit faciendam, necnon & ingressum possessionis ecclesiæ prædictæ quam exinde novimus eosdem asssecutos legitime, approbamus.

Taxatio sive ordinatio vicariæ ejusdem.

Venerabili in Christo patri & domino reverendo *Bonifacio* Dei gratia *Cantuariensi* archiepiscopo totius *Angliæ* Primati, Devotus suus *H. Doge* officialis domini archiepiscopi &c. Ad mandatum vestrum Inquisitionem feci de vicaria ecclesiæ de *Tenbyrdenn* sicut potui diligentem, & inveni vacantem per mortem domini *Willielmi* capellani qui ultimo fuit vicarius in eadem. Jus vero præsentandi ad ipsam spectat ad viros religiosos abbatem & conventum sancti *Augustini Cant.* et est sine lite. Consistit autem dicta vicaria in omnibus decimis, obventionibus & oblationibus ad dictam ecclesiam spectantibus, exceptis decimis garbarum bladi et feni, de quo quidem feno dictus vicarius percipiet annuatim iv. caretatas feni per manus abbatis et conventus sancti *Augustini*, & valet per annum xvij. marcas et amplius &c.

§.7. Appropriatio ecclesiæ de *Plumstede*.

Gregorius episcopus &c. Dignum est ut hiis; & *Plumstede*. *infra*. Hinc est quod cum reparationi pauperum & hospitem quorum ad vos concurrere multitudo dicitur, intenta vestra charitas habeatur, Nos ut opus pietatis hujusmodi à vobis possit facilius supportari, devotioni vestræ præsentium auctoritate concedimus, ut ecclesiam de *Plumstede Rosensis* diocesis in qua jus patronatus ut asseritur optinetis, cedente vel decedente ipsius Rectore dictorum pauperum et hospitem possitis usibus libere deputare, ita tamen quod vicario in ea perpetuo servituro per vos de ipsius proventus portio competens, ex qua congrue sustentari et episcopalia ac alia ipsius ecclesiæ onera supportare valeat assignetur, diocesani episcopi in omnibus jure salvo.

Ratificatio super ecclesiæ de *Plumstede*.

R. Dei gratia *Rosensis* ecclesiæ minister humilis, viris venerabilibus &c. Noveritis nos rescriptum domini papæ super indulgentia vobis ab eo concessa de ecclesiæ de *Plumstede* diocesis nostræ in hæc verba inspexisse, *Gregorius* episcopus &c. Nos igitur huic indulgentiæ à domino papa vobis factæ gratum præbemus assensum, et gratiam quam vobis in hac parte duxit faciendam approbamus et quantum ad nos pertinet ipsam concedimus, et episcopali auctoritate roboramus, salvo jure diocesani prout in indulgentia prædicta continetur.

Ordinatio

Ordinatio ejusdem vicarie.

Omnibus Christi fidelibus &c. *Thomas* permissione divina abbas monasterii sancti *Augustini Cant.* Cum nuper nobis monstrasset dominus *J.* vicarius ecclesie nostrae de *Plumstede*, & capellae nostrae de *Ulicham* statum vicariae suae praedictae ex varietate conditionum & temporum modernorum in nonnullis variatum existere, & ejusdem proventus ad solitae porcionis suae summam nequaquam extendi seu sibi competenter posse sufficere nunc ut prius, quodque multum optaret super decimis quibuscumque garbarum & bladorum de ortis seu curtilagiis aut aliis terris & locis plantatis seu pede fossis, de quibus vel quorum causa contentiones saepe movebantur hinc inde, ad certam pecuniae summam poni; Nos divini cultus honorem non minui set semper augeri volentes, & discordiarum materias amputari, & ob hoc ad usus dicti ministerii de nostrae liberalitatis gratia habundantius providere, ad memoriam praesentium & certitudinem futurorum specificatis hiis quae & non alia ratione vicariae praedictae ipse *J.* & successores sui quicumque licite debent & libere percipere in futurum, videlicet decimas lini, canapis, lanae, lactis, agnorum, vitulorum, & de ceteris nutrimentis animalium non nostrorum, fenis, herbagiis, pascuis, seu pasturis & fructibus arborum, molendinis, negotiationibus seu artificiiis parochianorum ejusdem oblationibus debitis & consuetis legatis ac ceteris obventionibus & consuetudinibus ad altaragium communiter pertinentibus, Exceptis cujuslibet generis bladis in ortis seu curtilagiis aut alibi quocumque locorum illius parochiae provenientibus, de quibus de cetero nichil omnino capiet ipse vel suorum aliquis successorum nisi de decima pisarum in siliquis quae appellantur *Chiches*, in curtilagiis pede fossis tantum quibus mansiones existunt crescentibus de quibus tantummodo et non aliis vel alibi volumus & concedimus quod decimam habeat & habeant ipse & sui singuli successores. In recompensationem etiam aliorum bladorum de curtilagiis provenientium nobis omnino remanentium in futurum, Et in augmentum portionis vicariae praedictae volumus, adicimus seu adiciendo damus & concedimus pro nobis & nostris successoribus, ipsi vicario & suis successoribus universis, vi. marcas sterlingorum ad ii. anni terminos videlicet ad festum omnium Sanctorum iiij. marcas & ad festum Paschae iiij. marcas per manus custodis nostri de *Plumstede* in perpetuum exsolvendae, unam insuper peciam terrae sepibus circumclusam quae dicitur *Uadelond* cum suis pertinentiis, prout in carta feofamenti quam inde habet plenius & apertius continetur, quam idem *J.* vicarius nobis consensientibus dedit & assignavit praesentibus seu dat & assignat in proprietatem & utilitatem perpetuam vicariae ejusdem, bene volumus & concedimus sic appropriatam existere, & in augmentum & usus portionis ejusdem perpetuo sic manere; Salvis dominis feodi serviciis inde debitis & consuetis, Approbantes & ratificantes seu confirmantes quantum pro nobis & in nobis est appropriationem seu assignationem, & modum assignationis seu appropriationis hujusmodi, ac mesuagium cum suis pertinentiis quo in praesentiarum habitat vicarius antedictus, factam seu factas vicariae praedictae secundum tenorem & formam instrumentorum quae inde habet

perpetuis temporibus duraturam. Hoc interjecto acto pro firmo, quod dictus *J.* vicarius & omnes successores sui specificatis praemissis & praesentis adjectionis nostrae largitione contenti manus suas ad alia non extendant, set decencius ipsi vicariae ministrent & omnia onera ordinaria ejusdem ecclesiae quae totaliter de cetero sustinebunt ut prius, competencius subire valeant & facilius supportare. Et in testimonium praemissorum praesens instrumentum in modum cirographi confectum sigillo nostro communi & praedicti *Iohannis* vicarii hinc inde est consignatum ac ad perpetui roboris firmitatem tam ad requisitionem dicti vicarii quam nostram eidem scripto cirographato sigillum venerabilis patris *T. Dei gratia Rossensis* episcopi pro approbatione Ordinarii est appensum. Dat. *Cant.* publice in capitulo nostro xij. kal. *Augusti* anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo.

S. 8. Appropriatio ecclesiarum de Sturre & Kenynton.

CLE MENS episcopus &c. Religionis vestrae meretur honestas; & infra, Cum itaque sicut ex parte vestra fuit expositum coram nobis, tam propter varios litium amfractus quos habuistis pro tuendo jure ac libertate monasterii vestri, quam etiam propter oppressiones & exactiones varias quas propter varios eventus sustinistis hactenus, sitis aere alieno non modicum praegravati, Nos necessitatibus vestris pio compacientes affectu, ad hujusmodi ac hospitalitatis & alia vobis & dicto monasterio incumbencia onera facilius supportanda vestris supplicationibus inclinati de *Sturre* & de *Kenynton Cantuariensis* diocesis ecclesias in quibus jus patronatus habetis, quorum fructus, redditus & proventus l. marcarum sterlingorum valorem annum juxta taxationem decimae sicut asseritis non excedunt, cum omnibus juribus & pertinentiis vobis & praefato monasterio apostolica auctoritate unimus a vobis in usus proprios perpetuo retinendas, vobis eadem auctoritate nichilominus concedentes, ut Rectoribus ipsarum ecclesiarum cedentibus vel decedentibus seu alio quovis modo ecclesiis ipsis vacantibus, liceat vobis sine cujusquam assensu possessionem earundem ecclesiarum libere ingredi & tenere, non obstantibus si aliquis super provisionibus sibi faciendis de ecclesiis vel beneficiis ecclesiasticis in partibus speciales vel generales apostolicae sedis vel legatorum ejus literas impetrarunt, quibus quoad assencionem aliarum ecclesiarum & beneficiorum nullum per hoc praerudicium generetur, seu quibuscumque dictae sedis literis, privilegiis & indulgentiis generalibus vel specialibus cujuscumque tenoris existant, per quae praesentibus expressa vel totaliter non inserta effectus hujusmodi gratiae impedire valeat quomodolibet vel differri, & de quibus quorumcumque totis tenoribus debeat in nostris literis fieri mentio specialis, Proviso quod in praefatis ecclesiis cultus divinus nullatenus negligatur, & quod de ipsarum ecclesiarum proventibus, perpetuis vicariis inibi domino servituti portiones congruae relinquuntur ex quibus commode sustentari valeant, & incumbencia eis onera supportare, juribus diocesani & aliorum inferiorum ordinariarum quibus in omnibus semper salvis. Per hujusmodi unionem non intendimus, quod exemptioni vestrae dictiq; monasterii & aliorum quibus competit in aliquo derogetur,

Licentia regis super eisdem.

EDWARDUS Dei gratia &c. Licet per inquisitionem quam per dilectum nostrum *R. de W.* escaetorem nostrum citra *Trentam* fieri fecerimus, accepimus quod non est ad dampnum vel præjudicium nostrum aut aliorum si concedamus dilectis nobis in Christo abbati & conventui sancti *Augustini Cant.* quod ipsi ecclesias de *Sturre* & de *Kenyn-ton* quæ sunt de advocacione sua propria appropriare, & eas appropriatas in proprios usus tenere possint sibi et successoribus suis imperpetuum, nisi ad dampnum nostrum in hoc, quod si ecclesias illas vacante abbacia prædicta in manu nostra existente vacare contingeret, præsentationem nostram ad ecclesias illas amitteremus, Volentes tamen eisdem abbati et conventui gratiam in hac parte facere specialem, concessimus eis et licentiam dedimus pro nobis et hæredibus nostris quantum in nobis est, quod ipsi ecclesias prædictas appropriare, et eas appropriatas in proprios usus tenere possint sibi et successoribus suis imperpetuum sicut prædictum sine occasione vel impedimento nostri vel hæredum nostrorum, Justiciariorum, escaetorum, vicecomitum aut aliorum ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcumque, statuto de terris & tenementis ad manum mortuam non ponendis edito non obstante.

Ratificatio archiepiscopi.

Universis Christi fidelibus præsentis literas inspecturis *Walterus* permissione divina &c. Noverint universitas vestra quod nos rescriptum Domini papæ non cancellatum, non abolutum, nec in aliqua sui parte viciatum, cum bulla vera filoque integro inspexisse sub hac forma. **CLEMENS** episcopus servus servorum &c. Nos igitur indulgentiæ prædictæ præfatis abbati et conventui factæ et concessæ in quantum ordinariæ facultatis requirit potestas gratum præbentes assensum, gratiam quam in hac parte dominus papa eisdem religiosis duxerit faciendam, necnon et ingressum ecclesiæ de *Kenyn-ton* prædictæ quam exinde novimus eosdem religiosos legitime asssecutos, approbamus per præsentis &c.

Ordinatio vicaria de Sturre.

Universis Christi fidelibus ad quos literæ præsentis pervenerint, *Walterus* &c. Noveritis quod cum nuper religiosi viri abbas & conventus monasterii sancti *Augustini Cant.* possessionem corporalem ecclesiæ parochialis de *Sturre* &c. Nos post assignationem ipsorum religiosorum, ad ordinationem ejusdem vicariæ ex causa legitima procedentes, ipsam in subscriptis portionibus ordinavimus, taxavimus & decrevimus perpetuo consistendam, videlicet quod vicarius qui nunc est in dicta ecclesia, et vicarii qui futuris temporibus successive fuerint in eadem, habeant & percipiant omnimodas oblationes ad eandem ecclesiam & in eadem qualitercumque provenientes, Decimas etiam vitulorum, pullanorum, agnorum, lanæ, lacticiniorum, ovorum, porcellorum, aucarum, columbarum, apium, ortorum, pomorum, pasturæ, canapis & lini. Item decimas omnium proventuum molendinorum dictæ parochiæ de *Sturre*, tam ad dictos religiosos quam

ad cæteros parochianos pertinentium. Item decimas feni parochiæ prædictæ. Item decimas cujuscumque bladi crescentis in virgultis sive ortis ejusdem parochiæ pede fossis, & omnes alias minores decimas in tota parochia prædicta sive de animalibus sive de aliis quibuscumque rebus provenientes, ita tamen quod de prædiis, possessionibus quæ dicti religiosi nunc possident ac animalibus seu aliis rebus dictorum religiosorum, præfatis molendinis eorundem duntaxat exceptis, nichil percipient vicarii memorati. Item vicarius qui pro tempore habeat mansum, domos & ædificia, videlicet aulam, cameras, stabulum, coquinam & pistrinum, una cum area & orto quæ ad rectoriam illius ecclesiæ ab antiquo spectabant. Habeat etiam suppellectilia & utensilia in pistrino ejusdem loci relictæ, videlicet furnum plumbeum, solo affixa, molam manualementalem, furnum & torale. Onera vero reficiendi cancellum dictæ ecclesiæ & de novo construendi cum opus fuerit, libros & ornamenta inveniendi & reparandi, ac etiam onera extraordinaria ad dictos religiosos pertinebunt. Alia autem onera ordinaria in toto dictus vicarius agnoscere teneatur. In cujus rei testimonium &c.

Ordinatio vicaria de Kenyn-ton.

IOHANNES permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus &c. Quemadmodum temporalium rerum &c. Nos igitur habita moderaminis temperie, ecclesiarum regimini consulere cupientes, religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti *Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de *Kenyn-ton* nostræ *Cantuariensis* diocesis in proprios usus tenentes, ut Domino *G.* vicario perpetuo ecclesiæ antedictæ, cujus vicariæ præsentatio ad ipsos dicitur pertinere, sufficienter de ipsius ecclesiæ fructibus, proventibus & obventionibus, possessionibus unde ipse possit & successores sui in eadem ecclesia vicarii possint congruam sustentationem habere, jura episcopalia solvere, & alia sibi incumbencia onera supportare, infra certum à nobis eis præfixum terminum assignarent, auctoritate nostra legitime moneri fecimus et induci: Qui quidem religiosi virtute monitionis nostræ hujusmodi dicto vicario & suis successoribus in dicta ecclesia vicariis pro sustentatione sua congrua ad infra-scripta onera supportanda porciones assignarunt in scriptis de fructibus, proventibus, redditibus ipsius ecclesiæ & aliis infra-scriptas; videlicet mansum dictæ vicariæ quem ecclesiæ prædictæ vicarii solebant hætenus habitare, omnesque oblationes ad dictam pertinentes ecclesiam et provenientes undecumque ad eam, seu infra parochiam ejus Dei intuitu et ecclesiæ factas, ac decimas omnes & singulas feni, pasturæ, molendinorum, agnorum, lactis, lanæ, vitulorum, porcellorum, pullanorum, aucarum, columbarum, anatum, lini, canapis, pomorum, pirorum & ortorum, tam præsentium quam futurorum totius parochiæ antedictæ ac ecclesiæ præfate debitas seu debendas, necnon xl. s. sterlingorum annuæ pensionis percipiendos æqualiter apud *Kenyn-ton* singulis annis in festis sancti *Michaelis* & Paschæ à religiosis eisdem; quas porciones una cum hujusmodi pensione xl. s. ipsi assignaverunt Domino *I. de la Tonte* primo vicario inibi instituto fuisse ab initio assignatas, easque porciones cum pensione xl. s. prædicta, viij. li. x. s. valorem annis

annis singulis valere æstimarunt. Et super hiis omnibus inquisitione præhabita diligenti, dicti religiosi ad augmentum dictæ vicariæ pro sibi incumbendis oneribus melius supportandis, ultra portionem & pensionem huiusmodi, & cum ipsis, eisdem vicariis & successoribus suis in dicta ecclesia vicariis decimam fœni de iiij. actis & j. roda sive virgata prati de dominico prato dictorum religiosorum apud *Henington* provenientem, quam fœni decimam idem vicarius aut prædecessores sui ibidem vicarii percipere non solebant, & viij. bussellos bladi puri & mundi, videlicet iiij. bussellos frumenti, et iiij. ordei de dictis religiosi aut eorum ministris apud *Henington* in festo sancti *Michaelis* percipiendos annis singulis assignarunt, & petiverunt dictæ partes assignationem præmissorum ad vicariam prædictam per nostrum Commissarium ex habundanti judicialiter fieri, ad rerum gestarum perpetuam firmitatem. Unde idem Commissarius in ea parte rite procedens, dictam vicariam de consensu dictorum religiosorum & vicarii in manso & portionibus huiusmodi assignatis, ac perceptione fœni bladorum prædictorum, necnon pensionis annuæ dictorum xl. s. præfatis terminis eidem vicario et successoribus suis ibidem vicariis à religiosi prædictis annuatim fideliter solvendum, sub pœna sequestri in fructibus et proventibus dictæ ecclesiæ ad dictos religiosos pertinentis interponendi quociescumque defecerint in solutione pensionis prædictæ, debere consistere, consideratis dictæ ecclesiæ parochialis facultatibus, redditibus & proventibus, et ponderatis in ea parte undique ponderandis, nostra auctoritate ordinaria judicialiter partibus prædictis præsentibus coram eo decrevit, ac eidem vicario ipsiusque successoribus & vicariæ prædictæ assignavit, præmissa cautione de consensu expresso partium prædictarum. Decrevit etiam & ordinavit consentientibus dictis partibus, quod idem vicarius et successores sui ibidem vicarii eidem ecclesiæ deservire debeant in divinis, & futuris temporibus sustentationis unius clerici in dicta ecclesia ministraturi, luminariumque cereorum, panis & vini pro celebratione missarum onera in eadem, ac etiam in solutione decimæ ac procuratone archidiaconi *Cant.* dictam ecclesiam visitantis, aliisque oneribus extraordinariis dictæ ecclesiæ imminutibus seu impositis vel imponendis, ad æstimationem terciæ partis taxationis dictæ ecclesiæ secundum quam pro ipsa solvi decima consuevit, onera supportabunt, & libros per prædictos religiosos eidem ecclesiæ ministrandos & eorum sumptibus assignandos & ponendos seu inveniendos, dictus vicarius & successores sui ibidem vicarii ligari cum opus fuerit facient duntaxat suis sumptibus & expensis. Et præfati religiosi refectionem & reparationem cancelli dictæ ecclesiæ, assignationem, positionem seu inventionem librorum, seu vestimentorum & ornamentorum quorum onus ad rectores locorum pertinet de consuetudine vel de jure, in solidum, ac cætera onera ordinaria & extraordinaria eidem ecclesiæ incumbentia pro æstimatione huiusmodi taxationis duarum partium ecclesiæ prædictæ subibunt perpetim & agnoscent. Reservata nobis & successoribus nostris archiepiscopis *Cantuariensibus* dictam vicariam augmentandi & minuendi, si & quando nobis & eis expedire videbitur, plenaria potestate. Quæ omnia & singula nos præfatus archiepiscopus approbantes, ea nostra auctoritate ordinaria confirmamus.

Anno Domini M.CC. xli. *Laurentio* ultimo rectore ecclesiæ de *Litleborne* viam universæ carnis ingresso, dominus papa *Gregorius ix.* volens negotium alienationis prædictæ ecclesiæ quam dudum *Robertus* abbas huius cœnobii ob benedictionem suam facilius impetrandam edidit, debito fine terminare, domino *Ottoni* tunc in *Anglia* legato super ordinatione vicariæ ejusdem ecclesiæ literis suis mandavit, cujus forma talis est.

GREGORIUS episcopus servus servorum Dei, dilecto filio *O. sancti Nicholai* in carcere *Tulliano* diacono cardinali apostolicæ sedis legato salutem & apostolicam benedictionem. Quia certi sumus & minime dubitamus monasterium nostrum *S. Mariæ de monte Mirteto* quod dum in minori essemus officio constituti bonis dotavimus propriis & sumptibus nostris ab ipsis ereximus fundamentis, per ea quæ nunc optinere dinoscitur non posse congrue sustentari; ne de ipso pro necessariorum defectu quicquam, quod absit, valeat votis nostris contrarium evenire, uberiorem sibi gratiam providimus exhibere. Hinc est quod *Laurentio* Rectore ecclesiæ de *Litleburne Cant.* diocesis nuper viam universæ carnis ingresso, eandem ecclesiam in qua dilecti filii abbas & conventus *S. Augustini Cant.* jus patronatus habebant & illud nobis per suas patentes literas concesserunt, dilectis filiis *A.* & conventui prædicti monasterii & ipsi per eos ad ejus usus perpetuo detinendam, vicariæ duntaxat excepta congrua porcione, auctoritate apostolica de gratia concessimus liberali. Quo circa discretionis tuæ per apostolica scripta mandamus quatinus præfatam ecclesiam competentis per te vicariæ taxatione præmissa, dilecto filio fratri *Deodato* monacho procuratori monasterii prælibati auctoritate nostra non differas assignare.

De ecclesia de Litleburne.

Otto miseratione divina &c. Universis præsentis literas inspecturis salutem. Literas domini papæ suscepimus in hæc verba. *GREGORIUS* &c. Nos igitur de valore omnium proventuum supradictæ ecclesiæ de *L.* facientes inquiri diligentius veritatem, auctoritate præfati mandati, vicariam perpetuam trium marcharum & dimidiæ ultra altaragium ipsius ecclesiæ, quod una cum obventionibus & terra cujusdam capellæ ad ecclesiam eandem spectantis circiter C. s. valere dicitur, prout nobis per inquisitionem factam constitit, in ecclesia prædicta taxamus, qua vicarius instituendus in ipsa contentus existat tam temporalia quam spiritualia onera sustinens fideliter in eadem. Prædicta quoque vicariæ taxatione præmissa quam satis reputamus pensato valore proventuum ipsius ecclesiæ competentem: dictam ecclesiam cum omnibus proventibus reliquis & aliis omnibus circumstantibus pertinentibus ad eandem, fratri *Deodato* monacho sanctæ *Mariæ de Gloria* procuratori monasterii memorati nomine abbatis sui juxta præfati mandati continentiam & ejus auctoritate assignandam duximus in usus proprios ab eis perpetuo possidendam.

Ratihabitio abbatis S. Augustini de ordinatione vicariæ ecclesiæ prælibatæ.

Viris venerabilibus & religiosi abbati & conventui monasterii sanctæ *Mariæ de monte M.* &c.
X x x x *Robertus*

Robertus Dei gratia abbas sancti Augustini Cant. &c. Cum nos ad mandatum & ob reverentiam venerabilis patris et domini nostri Gregorii papæ ix. vobis ecclesiam de L. reservata nobis ordinatione vicariæ ejusdem ecclesiæ contulerimus, licet idem dominus noster reservatæ nobis dictæ ordinationis ignarus, per dominum Ottonem fecerit ecclesiæ præ-nominatæ vicariam taxari; Nos ad ejusdem domini nostri papæ preces iteratas dictam taxationem sicut ab ipso domino legato facta est ratam habemus & firmam, volentes ipsam taxationem perpetuam habere roboris firmitatem; præsentationem duntaxat nobis ad præfatam vicariam reservantes.

*Conventio cum procuratore abbatis montis
Mirteti super ecclesia prædicta*

Noverint universi præsentis literas visuri vel audituri, quod hac conventio facta inter fratrem Deodatum monachum monasterii sanctæ Mariæ de gloria procuratorem abbatis & conventus monasterii sanctæ Mariæ de monte M. ex parte una, & religiosos viros abbatem & conventum sanctorum P. & P. sanctique Augustini Anglorum apostoli Cant. ex altera, videlicet quod dictus procurator concessit ad perpetuam firmam dictis abbati & conventui sancti Augustini ecclesiam de Littleburne Cant. diocesis cum omnibus pertinentiis suis pro xxx. marcis bonorum sterlingorum, xij. s. & iij. d. pro qualibet marca computando, in duobus anni terminis solvendis, ad ecclesiam sanctæ Trinitatis Londoniæ dicti monasterii sanctæ M. de monte M. nuntio literas ejusdem loci capitali deferenti & eas procuratori dictorum abbatis & conventus sancti Augustini resignanti, scilicet in media xl^{ma}. quindecim marc. & in kal. Junii xv. marc. Ita quod si prædicti abbas & conventus sanctæ Mariæ vel eorum procurator pro prædicta pecunia recipienda in terminis prænominatis præsentis non fuerint, abbas & conventus sancti Augustini deponent dictam pecuniam ad opus prædictorum abbatis & conventus sanctæ Mariæ in thesauraria dictæ ecclesiæ sanctæ Trinitatis Londoniæ coram Priore vel Subpriore vel iij. canonicis ejusdem loci fide dignis, prædictis abbati & conventui sanctæ Mariæ vel eorum certo procuratori literas patentes propter hoc specialiter deferenti & eas procuratori abbatis sancti Augustini resignanti sine difficultate qualibet assignandam. Prædicti vero abbas & conventus sancti Augustini omnia onera dictæ ecclesiæ de Littleburne ordinaria & debita sive per collectam regiam sive per guerram sive per ignem in omnem eventum quicquid eveniat sustinebunt, illis duntaxat exceptis oneribus quæ vicarius dictæ ecclesiæ de L. qui pro tempore fuerit secundum vicariam à venerabili patre domino Ottone apostolicæ sedis legato taxatam sustinere tenetur. Illis etiam exceptis oneribus quæ sedem tangunt apostolicam, quæ si forte contingant dicti abbas & conventus sanctæ M. de M. ea sustinebunt nisi se per gratiam sedis apostolicæ specialem possunt in hac parte relevare: si vero dicti abbas & conventus sancti Augustini in solutione dictæ pecunie terminis prænominatis ut dictum est defecerint, omnia dampna & expensas quæ vel quas abbas & conventus S. Mariæ de M. propter hoc incurrerint dicti abbas & conventus S. Augustini plene eis refundent, super quibus stabunt soli verbo abbatis vel Prioris

dicti monasterii montis M. sine alterius onere probationis nisi per ipsos vel eorum nuntium hoc steterit; Renunciantes omni juris auxilio quod eis competere possit contra hoc instrumentum vel factum, & regie prohibitioni & literis apostolicis contra hanc conventionem impetratis vel impetrandis. Pro hac autem conventionem fideliter observanda sæpediti abbas & conventus sancti Augustini præfati monasterio sanctæ Mariæ de monte M. se & successores suos & monasterium suum intus & foris in verbo veritatis obligaverunt. Quando autem hac conventio facta fuit dictus procurator montis M. ad omnia supradicta faciendâ specialiter constitutus literas domini papæ & literas dictorum abbatis & conventus de monte M. cum literis eorundem procuratoris abbati & conventui S. Augustini resignavit, in quibus expresse continebatur quod earum auctoritate dictam ecclesiam de L. ad perpetuam firmam viris religiosi tradere potuit et assignare. Et sicut dicti abbas et conventus S. Augustini dictam firmam præmissio modo se fideliter solvuturos promiserunt, Ita dictus procurator Deodatus omnimodam firmam memoratam promisit warrantiam. Quod si alterum dictorum monasteriorum contra præmissa in aliquo venire præsumperit, pars à conventionem resiliens parti alteri centum marcas sterlingorum nomine pœne persolvat, hoc nichilominus instrumento robor perpetue firmitatis obtinente. Est autem hac conventio sub sigillis utriusque partis, Prioris S. Gregorii et archidiaconi Cant. signata.

Ordinatio vicarii de Littleburne.

Universis sanctæ matris ecclesiæ filiis præsentis literas inspecturis vel audituris, Willielmus permissione divina Cant. archiepiscopus totius Angliæ Primas et apostolicæ sedis legatus salutem in domino sempiternam. Noverit universitas vestra quod scrutato registro nostro de tempore bonæ memoria domini J. Stratford nuper Cant. archiepiscopi prædecessoris nostri confecto invenimus inter cetera in eodem ut infra sequitur plenius contineri. S. Octavo idus Martii anno Domini M. CCC. xlv. In negotio super ordinatione vicarii de Littleburne quam abbas & conventus beate Mariæ de monte Mirteti in proprios usus habent reservata præsentatione ad dictam vicariam abbati et conventui monasterii S. Augustini Cant. Ordinata est dicta vicaria cum manso decimis silvæ cadna fœni & in tribus acris terra arabilis una acra prati et in perceptione trium marcarum et dimidiæ in pecunia numerata à religiosi prædictis annuatim, et in decimis lini, canapis, aucarum, vitulorum, columbarum, apum, lactis, molendinorum, lana, porcellorum et in omnibus oblationibus et minutis decimis aliis pertinentibus ad ecclesiam antedictam. Et prædictus vicarius habet deservire eidem in divinis, et invenire unum capellannum ad celebrandum ter in ebdomada in capella de Garwyntone, et invenire panem, vinum et luminaria pro celebratione divinorum in ecclesia antedicta. In cuius quidem strictum testimonium nos Willielmus Cant. archiepiscopus supradictus sigillum nostrum fecimus hiis apponi. Dat. apud Cherrynx xiiij. kal. Augusti anno Domini M. CCC. lxx. primo et nostre translationis

§.9. Vicaria de Preston juxta Wyngbam.

Preston.

I O H A N N E S permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus &c. Ex debito nostræ solitudinis pastoralis nuper religiosos viros abbatem & conventum monasterii *S. Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de *Preston* juxta *Wyngbam* nostræ *Cantuariensis* diocesis in proprios usus tenentes juxta juris exigenciam moneri fecimus & induci, ut ipsi infra certum terminum per nos eis præfixum dño *A.* perpetuo ejusdem vicario & vicariæ suæ ad quam cum vacaverit idem religiosi debent ut dicitur secularem clericum præsentare, sufficientem assignarent de ipsius ecclesiæ fructibus, redditibus & obventionibus portionem, de qua ipse vicarius & successores sui in eadem ecclesia vicarii possent congrue sustentari, jura episcopalia solvere & alia vicario ipsi & vicariis inibi instituendis incumbencia onera supportare. Qui quidem religiosi prætextu nostræ monicionis prædictæ per literas eorundem patentes portionem hujusmodi in & de decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus, & rebus aliis infra scriptis præfato *A.* vicario & ipsius successoribus in dicta ecclesia vicariis quatenus in eis extitit, assignarunt, Et per partem ipsorum in præsentia dicti vicarii judicialiter fuit petatum, portionem ipsam per commissarium nostrum in decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus, & rebus infra scriptis constitui & perpetualiter ordinari, ac eisdem imponi onera infra scripta; unde idem commissarius noster quod per ipsos sic rationabiliter factum erat, prout decuit approbans, de ipsarum consensu partium & ipsis præsentibus decrevit ac ordinavit judicialiter sub hac forma: Quod vicarius præfatus ecclesiæ de *Preston* qui nunc est & sui successores in dicta ecclesia vicarii habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum j. acra terræ & dimidia adjacente eidem. Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia de *Preston* & in quibuscumque locis infra fines, limites seu decimationes dictæ ecclesiæ situatas qualitercumque factas aut faciendas seu ad eam vel in ea provenientes seu imposterum provenire valentes, modo, causa, occasione vel colore etiam quibuscumque. Habeant insuper & percipiant dicti vicarii nomine quo supra, omnes decimas lanæ, agnorum, vitulorum, casei, lini, canabi, aucarum, porcellorum, ovorum, columbarum, fructuum gardinorum & aliorum in ortis crescentium, lacticinii, pasturæ, mercimoniorum, molendinorum omnesque alias minutas decimas qualitercumque spectantes & pertinentes ad ecclesiam antedictam, Necnon quæcumque legata relicta & relinquenda in posterum eidem ecclesiæ quæ rectores seu vicarii ipsius possent de jure seu consuetudine percipere & habere. Item percipiant & habeant dicti vicarii nomine dictæ vicariæ à religiosis eisdem apud *Preston* in festis beati *Michaelis* in mense Septembris, natalis Domini, Paschæ & natalis sancti *Johannis Baptiste* iv. marcas sterlingorum & j. summam frumenti vel alterius usualis monete ad valorem hujusmodi currentis annis singulis pensionem sub pœna sequestri in fructibus & proventibus dictæ ecclesiæ de *Preston* ad dictos religiosos pertinentis interponendi, quocienscumque & quandoque defecerint vel cessaverint in solutione pensionis prædictæ, seu si eam non solverint in terminis

antedictis. *SUBBEANT* autem vicarii præfati onus serviendi per se vel alium presbyterum idoneum præfatae ecclesiæ in divinis. Onus etiam unius clerici serviendi eidem, Insuper & ij. cercorum processionalium atque unius lampadis in cancello ardere debentis, ministracionis panis & vini, luminarium & aliorum quæ ad celebrationem divinorum necessaria fuerint in ecclesia antedicta. Onera vero reparationis & refectiois cancelli prædictæ ecclesiæ de *Preston* intrus & exterius, necnon & inventionis librorum, vestimentorum superpelliciorum & ornamentorum dictæ ecclesiæ quæ per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent aut solent de jure vel consuetudine, Ac etiam onus inventionis straminis in dicta ecclesia annuatim, & cætera onera ordinaria & extraordinaria eidem ecclesiæ incumbencia dicti religiosi subeant perpetim & agnoscant. Quæ omnia & singula nos præfatus archiepiscopus approbantes ea auctoritate nostra confirmamus &c.

§.10. Assignatio ecclesiæ de Northborne.

Silvester Dei gratia abbas monasterii &c. Opera *Nordborne* misericordiarum hiis qui necessitatem patiuntur impendentibus pollicetur mercedem sempiternam spes fidelium & sermo divinus, ait enim Dominus, *Beati misericordes, quoniam &c.* Hujus expectationis intuitu, ut et nos misericordiam Dei consequi mereamur, pro animabus sanctissimorum patrum nostrorum *Romanorum* pontificum, pro animabus regum *Angliæ*, pro animabus abbatum monasterii nostri qui fuerunt vel qui futuri sunt, pro animabus patrum & matrum & parentum nostrorum & eorum qui eidem loco beneficia contulerunt vel collaturi sunt, pro salute etiam animarum nostrarum humili devocione communi consensu concedimus & in perpetuam elemosinam donamus ecclesiam de *Northborne* cum omnibus ad eam pertinentibus, capellis, decimis & aliis quibuscumque rebus quas habet vel habitura est vel canonice habere debet, Hospitali quod ante portam nostram constituimus ad susceptionem pauperum unde quaque confluentium & relevationem debilium ut beneficia ab eadem percepta ad usum pauperum secundum dispositionem abbatis & monasterii in perpetuum inconcussa et illibata permaneant: si quis igitur imposterum, siue abbas, siue monachus, siue clericus, siue laicus donationem istam irritam facere temptaverit, siue consensu aliquo contra eam venire præsumperit, si non poenituerit & digna correctione satisfecerit, omnipotentis Dei & beatæ *Mariæ* omniumque sanctorum indignationem incurrat, Conservantibus autem, per intercessionem ejusdem virginis *Mariæ* omniumq; Sanctorum conferat Deus misericordiam suam & vitam æternam.

Confirmatio assignationis ejusdem.

ADRIANUS episcopus servus servorum Dei &c. Dilectis filiis *Silvestro* abbati & universis monachis ecclesiæ sancti *Augustini* salutem &c. Si de hiis operibus; & infra: Ex inspectione literarum vestrarum quoniam relatione dilecti filii nostri *R.* confratris vestri cognovimus, vos ecclesiam de *Northborne* cum capellis, decimis & omnibus pertinentiis suis hospitali domui quæ ante portam vestram constructa est, ad solatium peregrinorum & pauperum misericordiarum intuitu concessisse, unde quoniam

niam hanc vestram concessionem nostro postulastis patrocinio roborari, Nos eam ad petitionem vestram sicut rationabiliter à vobis facta esse dinoscitur & scripti vestri pagina confirmata, auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus &c.

Confirmatio Regis de eadem.

HENRICUS rex Anglia & dux Normannie, Aquitania, & comes Andigavia, archiepiscopo Cantuariensi, & omnibus Justiciariis &c. Sciat me concessisse & confirmasse hospitali quod est ante portam sancti Augustini Cant. ecclesiam de **Porthborne** cum omnibus pertinenciis suis, quam abbas & conventus sancti Augustini illi dedit & concessit. Et volo & firmiter præcipio quod habeat eam, & teneat, ita bene & in pace, & libere, & honorifice sicut carta abbatis & conventus testatur. Confirmatio vero archiepiscopi super eadem ecclesia in processu de **Chistelet** continuo sequetur.

Ordinatio de Porthborne.

JOHANNES permissione divina Cantuariensis archiepiscopus &c. Ex debito solitudinis pastoralis nuper religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti Augustini Cant. ecclesiam parochialem de **Porthborne** nostræ Cantuariensis diocesis in proprios usus tenentes, juxta juris exigenciam moneri fecimus & induci, ut infra certum terminum per nos eis præfixum domino 7. perpetuo ejusdem ecclesiæ vicario & vicariæ suæ, ad quam cum vacaverit idem religiosi debent ut dicitur secularem clericum præsentare, sufficientem assignarent de ipsius ecclesiæ fructibus, redditibus, proventibus & obventionibus portionem, de qua ipse vicarius & successores sui in dicta ecclesia vicarii possent congrue sustentari, jura episcopalia solvere, & alia ipsi vicario & vicariis inibi instituendis incumbencia onera supportare. Qui quidem religiosi prætextu nostræ monitionis prædictæ per literas eorum patentes sigillo eorum communi sigillatas portionem hujusmodi in & de decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus & rebus aliis infrascriptis præfato 7. vicario & ipsius successoribus in dicta ecclesia vicariis quatenus in eis extitit, assignarunt; & per partem ipsorum in præsentia dicti vicarii judicialiter fuit petita portionem ipsam per commissarium nostrum in dictis oblationibus, obventionibus, proventibus & rebus infrascriptis constitui & perpetualiter ordinari, ac eisdem vicariis imponi onera infrascripta; Unde idem commissarius noster quod per ipsos sic rationabiliter factum fuit prout decuit approbans, de ipsarum consensu partium & ipsis præsentibus decrevit ac ordinavit judicialiter sub hac forma: Quod videlicet vicarius præfatus ecclesiæ de **Porthborne** qui nunc est & successores sui in dicta ecclesia vicarii, habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum gardino & ij. acris terræ eidem contiguis una cum xj. acris terræ jacentibus apud **Donneslonde** & viam competentem & solitam ad easdem, quæ omnia vicarii dictæ ecclesiæ hætenus habuerunt. Habeant etiam annuatim ij. vaccas depascentes & jus depascendi easdem à festo sancti Gregorii usque ad festum sancti Martini in yeme cum vaccis dictorum religiosorum ubicumque infra fines & limites parochiæ ecclesiæ de **Porthborne** quo contigerit vaccas ipsorum religiosorum depasci. Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ omnes

decimas garbarum, bladorum & aliorum vegetabilium in ortis seu in gardinis quibuscumque præsentibus & futuris infra fines & limites seu decimationes ecclesiæ de **Porthborne** seu capellarum ejusdem quarumcumque situatis vel jacentibus pede fossatis crescentium undecumque provenientes & provenire valentes in posterum qualitercunque, necnon omnes decimas de quibuscumque molendinis infra dictam parochiam seu infra fines & limites aut decimationes ecclesiæ vel capellarum prædictarum existentibus jam constructis seu in posterum construendis provenientes, excepta molendini decima dictorum religiosorum in præfata ecclesia situati juxta viam quæ ducit de **Woo** usque ad regiam stratam protensam, & ducentem de **Porthb.** versus **Cant.** Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra decimas omnes feni infra dictam parochiam seu infra fines et limites seu decimationes ecclesiæ vel capellarum prædictarum provenientes, excepta decima feni provenientis seu provenire valentis in posterum de pratis dictorum religiosorum quæ in ipsa parochia habent tempore ordinationis præsentis. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes & omnimodas oblationes in dicta ecclesia de **Porthborne** & in quibuscumque capellis vel oratoriis infra fines vel limites seu decimationes dictæ ecclesiæ situatis vel eidem ecclesiæ annexis seu dependentibus ab eadem qualitercunque factas vel faciendas, seu ad eas vel earum aliquam provenientes & in posterum provenire valentes modo, causa, occasione vel colore quibuscumque, exceptis oblationibus factis seu faciendis per extraneos non parochianos ecclesiæ præfate vel capellarum ejusdem in capella dictorum religiosorum infra ipsorum manerium de **Porthborne** situata, quas sibi retinuerunt religiosi prædicti. Habeant insuper & percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes decimas agnorum, lanæ, pullanorum, vitulorum, aucarum, porcellorum, anatum, cignorum, apum, columbarum, lactis, lacticiniorum, negociacionum, mercimoniorum, ovorum, lini, canapi, geneæti, cirporum, piscationum, pasturæ, pomorum, cepum, alleatorum, pitorum, Ac omnes et omnimodas alias decimas minores infra dictos fines et limites seu decimationes ecclesiæ ac capellarum prædictarum quomodolibet provenientes seu provenire valentes in futurum, necnon quæcumque legata relicta in posterum prædictis ecclesiæ & capellis, & specialiter decimas arundinis, ruscubardi & silvæ cæduæ quandocumque excisæ infra fines & limites seu decimationes capellæ de **Cotmanton** à dicta ecclesia de **Porthborne** dependentes seu pertinentes vel adjacentes, ad eam quandocumque provenientes, ac etiam decimas silvæ cæduæ infra fines & limites seu decimationes capellæ de **Scholdon** ab ecclesia prædicta dependentes aut pertinentes vel adjacentes ad eam quandocumque provenientes. **SUBEANT** autem vicarii præfati onus deserviendi in divinis per se & alios presbyteros idoneos præfate ecclesiæ & capellis dependentibus ab ea seu adjacentibus, & pertinentibus ad eandem. Onus autem ministracionis panis, & vini, luminarium, & aliorum quæ ad celebrationem divinorum ibidem fuerint necessaria suis sumptibus in ipsis ecclesia subeant & capellis, præterquam in capella de **Cotm.** dependente ab ecclesia supradicta seu adjacente vel pertinente ad eam, in qua onus hujusmodi ac etiam refectonis & reparacionis dictæ capellæ de **Cotmanton** & cancelli ejusdem

dem intus & exterius, una cum onere refectionis, inventionis & reparationis librorum, vestimentorum & aliorum ornamentorum necessariorum ad eam per dominos manerii de *Cotmanton* consuevit subiri. In solutione etiam decimæ vel alterius quotæ beneficiorum ecclesiasticorum cum ipsam decimam vel aliam quotam ecclesiis in *Anglia*, in nostrisve provincia vel diocesi imponi vel imminere contigerit, Idem vicarii & successores sui ibidem juxta portionem taxationis dictæ vicariæ quam præfatus commissarius noster de consensu ipsarum partium ad x. marcas sterlingorum taxavit, decimam seu quotam aliam hujusmodi pro dicta vicaria solvere teneantur. Onera vero reparationis & refectionis cancelli præfate ecclesiæ de *Northborne* & capellæ de *Scholdon* ab eadem ecclesia dependentis seu adjacentis vel pertinentis ad eandem, intus & exterius, necnon inventionis & reparationis librorum, vestimentorum & ornamentorum earundem ecclesiæ & capellæ de *Scholdon* quæ per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent aut solent de consuetudine vel de jure, ac cætera onera ordinaria & extraordinaria eisdem ecclesiæ & capellæ incumbencia, dicti religiosi subeant imperpetuum et agnoscant. Quæ omnia & singula nos præfatus *J.* archiepiscopus approbantes, ea auctoritate nostra ordinaria confirmamus, reservantes nobis & nostris successoribus &c.

Anno Domini M. CC. lxxij. idus Februarii, fuit controversia inter abbatem & conventum *S. Augustini Cant.* & *Henricum* rectorem de *Suaves* occasione fructuum & proventuum ecclesiæ de *Suaves* ab abbate perceptorum ac præsentacionis ad eandem factæ; tandem per quendam *M^{um} Ricardum* de *Podio* arbitrem sive amicabilem compositorem, fuit diffinitum & sentencialiter ordinatum, Quod abbas prænominatus eidem rectori pro suis laboribus & expensis in xxiv. marcis condemnatur, ipsi *Henrico* rectori ecclesiæ prælibatæ super præmissis perpetuum silentium imponendo.

§. II. Appropriatio Ecclesiæ de *Chisselet*.

Chisselet.

Celestinus episcopus servus &c. Cum in ecclesiis conventualibus, & infra. Inde est quod cum domus fratrum vestræ congregationis infirmantium multis expensis & magnis indigeat, & vos ecclesiam de manerio vestro de *Chisselet* ipsius domus usibus deputatam velitis à sede apostolica pro fratrum infirmorum necessitatibus prædictæ domui confirmari, Nos petitioni vestræ tanquam specialium filiorum clementer annuimus, & deputationem ipsam sicut provide & sine pravitate aliqua facta est ratam habemus, & præsentis scripti patrocinio communimus, per apostolica scripta universitati vestræ firmiter inhibentes, ne ipsam ecclesiam & pertinentias suas in alios usus convertere vel in aliam præsumatis transferre personam.

Item confirmatio Archiepiscopi de eadem.

THEOBALDUS Dei gratia &c. secundo *Hugoni* abbati sancti *Augustini Cant.* Cum salvator noster se ipsum dicat in infirmis visitari, in nudis cooperiri, gloria nostra esse debet infirmis compati, pauperum inopias relevare. Ea propter cum vos ecclesias maneriorum vestrorum de *Northborne* & de *Chisselet* cum capellis suis ad sustentationem infirmitorii vestri & susceptionem pauperum & peregrinorum communi consilio deputaveritis, & hoc fa-

ctum vestrum nostra petatis auctoritate roborari, Nos piis petitionibus vestris libenter cum Deo annuentes, assignationem istam præsentis scripto roboramus & confirmamus. Hoc autem facientes volumus ut hæc eadem auctoritate omnibus venturis temporibus firmum robur optineat illibataq; permaneat, De consensu vestro nichilominus statuentes, ut fructus dictarum ecclesiarum quos jam diu integre percepistis, non nisi ad præfatos usus aliquo tempore convertatis.

Nota quod iste abbas *Hugo* assignavit & deputavit prædictam ecclesiam de *Chisselet* ad usus lupradictos sicut & ecclesiam de *Menstre* ad summum altare ordinavit. Forma cujus inferius suo in loco poterit apparere. Anno Domini M. CC. xxxij. quidam *Willielmus* dictus *Clericus* domino *Ricardo Cant.* archiepiscopo ad vicariam tantummodo de *Chisselet* per abbatem & conventum fuit præsentatus. Qui quidem *Willielmus* vicaria non contentus prædicta per archiepiscopum memoratum hujus ecclesiæ inimicum in rectorem dictæ ecclesiæ de *Chisselet* est institutus, majores decimas occupando; unde abbas & conventus super tali injusta occupatione coram summo pontifice querimoniam deponentes per Priores de *Waltham* & *Westmonasterio* per sedem apostolicam in hac parte judices deputatos optinuerunt, ut idem *Willielmus* à præfata ecclesia per sententiam diffinitivam abjudicaretur, eidem super ea perpetuum silentium imponendo, & pro fructibus medio tempore perceptis per dictum *Willielmum* in l. marcis prædictis religiosi solvendis condemnando. Eodem anno abbas de *Waltham* magister ordinis de *Semplingham* & Prior sanctæ *Trinitatis London.* ex delegatione sedis apostolicæ in hoc monasterio visitationis officio fungentes, inter cætera infirmitorio hujus loci quod magnis expensis indigebat invenientes nil certi redditus esse assignatum, sed in omnibus habere defectum, duxerunt auctoritate apostolica providendum. Cujus provisionis tenor inter cætera sic se habet:

CUM igitur inspectis diversorum *Romanorum* pontificum scriptis autenticis invenerimus ecclesiam de *Chisselet* cum pertinentiis suis usibus infirmorum loci memorati specialiter fuisse deputatam, & inhibitionibus factis in eisdem ne ecclesia dicta in alios usus converteretur, quam non sine divina ut credimus provisione abbatis & conventus sancti *Augustini Cant.* contra quendam *Willielmum* nomine *Clericum* judicialiter optinuerat ea vice, quem ad vicariam dictæ ecclesiæ tantummodo præsentatum *Ricardus* archiepiscopus cum de jure non posset de facto rectorem instituerat in eadem, post appellationem ab eisdem propter hoc ad sedem apostolicam legitime interpositam, sicut ex processu de *Waltham* & *Westmonasterio*. Priorum qui de mandato sedis apostolicæ dictam ecclesiam eis sentencialiter adjudicaverant evidenter inspeximus: Nos auctoritate apostolica quaungebamur ea vice, ad usus infirmantium ejusdem congregationis dictam ecclesiam ordinavimus. Et ne per factum aliquorum quærentium quæ sua sunt non quæ *Jhesu Christi*, sicut antea contigisse intelleximus, rarus aut nullus usus de dicta ecclesia dictis fratribus proveniret, auctoritate prædicta de ecclesia memorata sic duximus statuendum; Ut custos infirmitorii qui pro tempore fuerit, fructus dictæ ecclesiæ cum omni in-

regritate percipiat salva vicaria canonice in eadem si voluerit facienda. Et ut proventus dictæ ecclesiæ cum omni maturitate & solitudine diligenti in dictos usus congregentur, semper de claustro ex fratribus quem conventus ad hoc duxerit eligendum dicto custodi dedimus adiutorem, qui semper in fine anni ratiocinia plene reddet de eadem. Et quia in commissionis nostræ literis illud continebatur, quod statuta à nobis per censuram ecclesiasticam firmiter faceremus observari; sub divini interminatione anathematis auctoritate apostolica prohibemus, ne abbas dicti loci vel quivis alius bona dictæ ecclesiæ aliquo titulo, vel pensionem inde solvendo vel ad firmam eam dando vel eam pro altera permutando, seu quocumque alienationis genere, in aliquam transferre præsumat ecclesiasticam personam vel secularem. Et ut hæc nostra ordinatio futuris temporibus observetur ad instanciam dictorum abbatis & conventus &c.

Confirmacio Archiepiscopi super eadem.

J O H A N N E S permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ* primas & apostolicæ sedis legatus, cunctis Christi fidelibus salutem consequi sempiternam. Nuper religiosos viros abbatem & conventum monasterii *S. Augustini Cant.* ecclesiam parochialem de *Chisselet* nostræ *Cantuariensis* diocesis in proprios usus tenentes, juxta juris exigentiam moneri fecimus & induci, ut ipsi infra certum terminum per nos eis præfixum domino *Edmundo* perpetuo ejusdem ecclesiæ vicario & vicariæ suæ ad quam cum vacaverit iidem religiosi debent ut dicitur secularem clericum instituendum in ea præsentare, sufficientem assignarent de ipsius ecclesiæ fructibus, redditibus & obventionibus porcionem, de qua ipse vicarius & successores sui in dicta ecclesia vicarii possint congrue sustentari, jura episcopalia solvere, & alia ipsi vicario & vicariis inibi instituendis incumbencia onera supportare; Qui quidem religiosi prætextu nostræ monicionis prædictæ per literas eorum patentes sigillo suo signatas porcionem hujusmodi in & de decimis oblationibus, obventionibus, proventibus de rebus aliis infra scriptis ad dictam ecclesiam de *Chisselet* spectantibus, præfato *Edmundo* vicario & ipsius successoribus in dicta ecclesia vicariis quatenus in eis exitit assignarunt, & per partem ipsorum in præsentia dicti vicarii judicialiter fuit petitum, porcionem ipsam seu vicariam hujusmodi per commissarium nostrum in decimis, oblationibus, obventionibus, proventibus, & rebus aliis infra scriptis hujusmodi constitui & perpetualiter ordinari, ac eisdem vicariis imponi onera infra scripta; unde idem commissarius noster quod per ipsos sic rationabiliter actum erat prout decuit approbans, & de ipsarum consensu partium & ipsis præsentibus decessit ac ordinavit judicialiter sub hac forma: Quod videlicet vicarius præfatus ecclesiæ de *Chisselet* qui nunc est & successores sui in dicta ecclesia vicarii, habeant mansum solitum dictæ vicariæ cum gardino adjacente eidem. Item habeant & percipiant nomine vicariæ prædictæ omnes et omnimodas oblationes in dicta ecclesia de *Chisselet* & in quibuscumque locis infra fines & limites seu decimationes dictæ ecclesiæ situatis ex donatione divina qualitercumque factas aut faciendas, seu ad eam vel in ea provenientes & in posterum provenire valentes modo, causa, occasione vel colore eci-

am quibuscumque. Habeant insuper & percipiant dicti vicarii nomine quo supra omnes decimas lanæ, agnorum, vitulorum, aucarum, porcellorum, columbarum, casei, lacticinii, canapis, lini, mercimoniorum, pomorum, pirorum, ortorum, ovorum, pasturæ, salis de xv. *Saltcotes* vulgariter nuncupati, omnesque alias minutas decimas qualitercumque spectantes & pertinentes seu provenientes & proventuras ad ecclesiam antedictam, necnon quæcumque legata relicta & relinquenda imposterum prædictæ ecclesiæ quæ ipsius rectores seu vicarii possent de jure vel consuetudine percipere & habere. Item habeant & percipiant dicti vicarii nomine vicariæ prædictæ à religiosis ejusdem apud *Chisselet* unum pondus sive *Maße* casei nomine decimarum vaccarum & ovium dictorum religiosorum infra dictam parochiam de *Chisselet* depascentium, ac eciam decimam de venatione parci dictorum religiosorum apud *Chisselet*, & decimam molendinorum eorum infra parochiam existencium antedictam cum tradantur & dimittantur ad firmam, quæ per tempus aliquod eidem vicario per dictos religiosos indebite subtracta fuerunt. *SUBEANT* autem vicarii præfati onus deserviendi per se & alium presbyterum idoneum præfate ecclesiæ, in divinis. Onus eciam ministracionis panis, & vini, luminarium & aliorum per rectores ecclesiarum ex consuetudine vel de jure ministrandorum seu inveniendorum quæ ad celebrationem divinorum ibidem fuerint necessaria, necnon locionis vestimentorum & ornamentorum ecclesiæ antedictæ. Onus insuper solucionis decimarum & impositionum aliarum quæ *Anglicanæ* ecclesiæ imponi quodcumque seu per quemcumque continget seu ipsi ecclesiæ de *Chisselet* incumbent pro taxatione centum solidorum suis sumptibus subeant & expensis. Onera vero reparationis & refectionis cancelli præfate ecclesiæ de *Chisselet* intus & exterius, necnon invencionis & reparationis librorum, vestimentorum & ornamentorum ejusdem ecclesiæ quæ per ecclesiarum rectores inveniri & reparari debent aut solent de jure vel consuetudine, Ac cætera onera ordinaria & extraordinaria eidem ecclesiæ incumbencia præfato vicario superius non ascripta dicti religiosi subeant perpetim & agnoscant. Quæ omnia & singula nos præfatus archiepiscopus approbantes, ea auctoritate nostra ordinaria approbamus. Reservantes nobis & successoribus nostris archiepiscopis *Cantuariensibus* dictam vicariam augmentandi & diminuendi si & quando nobis & eis expedire videbitur plenariam potestatem. In quorum testimonium sigillum nostrum fecimus apponi. Dat. apud *Lambeth* idus Februarii, anno Domini M. CCC. xlv. & nostræ translacionis decimo tercio.

S. 12. De ecclesia de Membre cum capellis.

NOtum sit omnibus Dei fidelibus tam posteris quam presentibus, quod ego secundus *Hugo* Dei gratia abbas *S. Augustini* concedo & dono altari beatorum apostolorum *Petri & Pauli & S. Augustini* ad reparationem & ad servicium monasterii ecclesiam de *Tanet* cum capellis, denariis, decimis & omnibus aliis rebus ad eandem pertinentibus, quas habet vel quas habitura est. Hanc autem donationem facio pro animabus præcedentium regum, abbatum & fratrum monasterii nostri, & eorum omnium qui ecclesiæ nostræ bona fecerunt vel facturi sunt.

sunt. Et quia sollicitus debeo esse de salute animæ meæ rogo vos fratres charissimi quatinus in sancta karitate memores firis miseriarum nostrarum, & orationibus & beneficiis vestris adquiratis animæ meæ hoc quod per me impetrare non possum scilicet salutem æternam. Et quod pro me rogo peto humiliter ut impendatis animabus patris & matris meæ & parentum nostrorum. Et singulis annis post obitum nostrum in anniversario nostro de hoc beneficio & aliis beneficiis quæ ecclesiæ nostræ contuli j. marcā argenti elemosinæ date. Nec ista extra potestatem sive curam pono nostram, sed sicut cæteræ obedienciæ consilio nostro & voluntate reguntur & manutinentur, ita fiat & de istis.

Confirmatio Papæ super eadem ecclesiâ.

LUCIVS episcopus servus servorum Dei, Dilectis filiis **Hugoni** abbati sancti **Augustini** &c. Quociens illud à vobis petitur, & infra. Concessionem itaque possessionum sive reddituum ad luminaria continuanda & ipsum monasterium reparandum & ornandum à te fili abba **Hugo** communi fratrum consilio rationabiliter factam & scripto tuo firmatam præsentis scripti pagina confirmamus & ratam manere censemus, videlicet molendina duo infra ipsam civitatem **Cantuarie**, x. marcas de ecclesiâ de **Middilton** ita ut iij. marcæ sint ad libros faciendos & cæteræ vij. reddantur altari, & omnes denarios qui oblati fuerint in festo sanctorum **Cosmæ** & **Damiani** in vestra capella apud **Chiffelet** & omnes denarios quos solebas habere de ecclesiâ de **Thamet**, & insuper medietatem candelarum & cereorum quæ oblata fuerint in memorato festo sanctorum **Cosmæ** & **Damiani**; sustentationem quoque ad vestitum monachorum à vobis communi consilio & assensu simili modo factam nichilominus confirmamus.

Item confirmatio Archiepiscopi de eadem.

EGO Theobaldus Dei gratia **Cantuariensis** archiepiscopus & totius **Angliæ** primas secundo **Hugoni** abbati &c. Vestris iustis postulationibus annuentes, roboramus & confirmamus præsentis scripto & sigillo nostro donum illud de ecclesiâ de **Thamet** quod tu dilecte fili **Hugo** abba altari beati **Augustini** ad reparationem & ad servicium ejusdem monasterii dedisti & carta tua confirmasti, scilicet ipsam ecclesiâ cum omnibus capellis, oblationibus & decimis omnium hominum infra insulam ad feodum beati **Augustini** pertinencium. Hoc autem facientes volumus ut hæc eadem actio & donum omnibus venturis temporibus firmum illibatumque permaneat.

§. 3. De electione Thomæ Colwelle videlicet anno regno regis E. 3. vicefimo secundo.

ANNO igitur supradicto quinta die mensis **Augusti** die scilicet sancti **Oswaldi** regis domino **Wilhelmo de Clynton** comite de **Huntington** mediante fratre **Thomas Colwell** tunc hujus ecclesiæ sacrista vir revera providus & discretus, per viam scrutinii in abbatem electus est, & viij. kal. **Octobris** ipso electo pro sua electione ad curiam **Avinionem** usque progressus, invenit ibi omnia necessaria à prænominato fratre **Radulpho** sibi honorifice præparata;

fuerat enim iste **Radulfus** tempore quo stetit solitarius in curia, ita familiaris domino **Clementi** sexto papæ et acceptabilis ut sæpius reciperet eum ad pacis osculum abbatiam istam ei multoties proferendo. Igitur electo conspectui apostolico se representante die **S. Wlfridi** confessoris per **Sabinese** episcopum cardinalem pastoralis dignitate insignitus est, die **S. Katerinae Dovor.** applicando; nec mora, Rege ibidem tunc præsentem fidelitate sibi prius facta sua temporalia recepit, & in vigilia natalis Domini installatus est. Eodem anno in vigilia **S. Bartholomæi** apostoli obiit dominus **Joh. Stratford** archiepiscopus **Cant.** Et anno sequenti in crastino scilicet nativitatis beatæ **Mariæ** dominus **Simon de Iscleph** tunc custos privati sigilli in archiepiscopum electus est.

Anno vero sequenti scilicet **M. CCC. xlix.** Rex **Edwardus** confirmavit appropriationem ecclesiarum de **Stone**, **Wokland**, & **Wivelesberg** ut patet in ecclesiis. An. Dñi 1349.

Compositio cum Archiepiscopo.

Anno Domini **M. CCC. lj.** in vigilia natalis beatæ **Mariæ** edita fuit compositio inter abbatem hujus loci & archiepiscopum supradictum ad instar intentum compositionis factæ inter archiepiscopum **J. Stratford** & abbatem **T. Poncy**, cujus forma sub anno Domini **M. CCC. xl.** patet inquirenti. Et idem prænomminatus papa concessit eidem abbati privilegia autentica hæc quæ sequuntur.

§. 3. De benedictione solenni & reconciliatione ecclesiarum.

CLEMENS episcopus &c. Sincera vestra religionis affectus; & infra. Cum itaque petitio pro parte vestra nobis nuper exhibita continebat, abbates monasterii vestri qui sunt pro tempore ex privilegio apostolico insignia pontificalia habere nescantur, Nos vestris in hac parte supplicationibus inclinati ut tu fili abbas et successores tui abbates ejusdem monasterii qui pro tempore fuerint in monasterio ipso & locis aliis eidem pleno jure subjectis ac alibi ubique, post missarum solemnia ac vespas & matutinas ac in mensa, super populum solennem benedictionem, dummodo aliquis apostolicæ sedis legatus vel antistes aliquis in benedictione hujusmodi præsens non fuerit, constitutionibus apostolicis & aliis quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus, impartiri licite valeatis, tibi fili abbas & eisdem successoribus auctoritate apostolica de speciali gratia tenore præsentium indulgemus.

Item aliud.

CLEMENS episcopus &c. Ut in hiis; & infra. Ipsius itaque abbatis supplicationibus inclinati, ut ipse & successores sui abbates qui pro tempore fuerint necnon monachi dicti monasterii in capellis seu oratoriis maneriorum suorum & ecclesiarum dicto monasterio unitarum divina officia horis debitis absque parochialium ecclesiarum & aliorum juris præjudicio valeant celebrare, quibuscumque statutis seu consuetudinibus contrariis nequaquam obstantibus, eis auctoritate apostolica de speciali gratia indulgemus.

Item aliud.

CLEMENS episcopus &c. Tuæ devotionis; & infra. Cum itaque sicut pro parte tua fuit propositum coram nobis sæpe contingit ecclesiâ tuâ monasterii

Edm. III. nasterii & cimiterium ipsius ecclesie per effusionem sanguinis vel seminis violare, & grave sit tibi propter exemptionem tuam tuique monasterii Ordinarium pro ecclesie seu cimiterii predictorum reconciliatione adire, nobis humiliter supplicasti, ut providere tibi super hoc de oportuno remedio dignemur. Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, quod ecclesiam & cimiterium supradicta reconciliare valeas quociens oportunum fuerit quamdiu monasterio præsueris supradicto, aqua prius ut moris est per aliquem antistitem benedicta, tibi auctoritate presentium concedimus facultatem.

Concessit autem huic monasterio bullam prohibitoriam & excommunicatoriam super occultos detentores decimarum, reddituum, censuum, terrarum, bladorum, legatorum, funeralium, instrumentorum. Et directa fuit ista bulla abbati de Langeley exequenda.

§. 4. Augustini festivitas ordinatur dupliciter celebrari.

An. Dñi
1356.

ANno Domini M. CCC. lvj. nobiles viri *Henricus Dux Lancastrie*, & *Ricardus Comes Arundelli* pro diversis regni negotiis apostolicum visitantes, per suggestionem abbatis & conventus ob reverentiam *Augustini Anglorum* apostoli impetrarunt privilegia multum insignia, tenores quorum tales sunt.

INNOCENTIVS episcopus &c. Decet cunctos Christi fideles: & infra. Decens & congruum reputamus ut gloriosus confessor beatus *Augustinus* qui olim missus per sedem apostolicam ad gentes *Anglorum* nondum tunc baptismatis unda renatas eas de infidelitatis tenebris ad lucem Catholicæ fidei per prædicationis ministerium evocavit, primusque in *Anglia* erexit ecclesiam, specialiter in illis partibus honoretur. Ex hoc namque ibidem populorum crescet devotio, ac ille qui glorificatur in Sanctorum consilio benignus preces respiciat devotorum; ut igitur ipsius Confessoris festivitas in dictis partibus quibus sicut accepimus vix aut minus in regno *Anglia* celebriter colitur, solennius & devotius veneretur, fraternitati vestræ de qua specialem in Domino fiduciam gerimus, per apostolica scripta committimus, & mandamus quatenus festivitatem Confessoris ejusdem in omnibus ecclesiis dicti regni exemptis faciatis auctoritate nostra perpetuis futuris temporibus sub duplici officio solenniter celebrari; & nichilominus in dicta festivitate cessari à mechanicis & aliis operibus interdictis in festis duplicibus de more consuetudine seu observancia ecclesiarum earundem. Et est hujus data vij. idus Febr. anno supradicto.

INNOCENTIVS episcopus. Splendor paternæ gloriæ: & infra. Cupientes igitur ut ecclesia monasterii sancti *Augustini Cant.* ordinis sancti *Benedicti* congruis honoribus frequentetur, & ut Christi fideles eo libentius causa devotionis confluant ad eandem quo uberius dono cœlestis gratiæ conspexerint se resectos, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum *Petri & Pauli* apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus & confessis qui in festo ipsius Sancti ecclesiam ipsius monasterii visitaverint, annuatim j. a^m & j. quadragenam de injunctis eis pœnitentiis singulis videlicet ipsius festivitibus, diebus quibus ecclesiam

ipsam visitaverint ut præfertur, misericorditer relaxamus.

S. Istele
Archiep.

Et nota quod bulla pro duplici festo archiepiscopo *Eboracensi* præsentata omnibus suæ provinciæ & aliis quorum diocesani suam indulgentiam ratam habuerint & acceptam qui ad preciosas reliquias beati *Augustini* humili devotione accesserint xl. dies de injuncta pœnitentia relaxavit.

Anno quo supra quinto idus Junii ordinatio vicariæ de *Wyvelesberg* cujus forma patet supra in ecclesiis.

An. Dñi
1357.
Anno sequenti dominus *Pictagoricensis* presbyter Cardinalis ad pacem inter regna reformanda à sede apostolica missus in vigilia Apostolorum *Petri & Pauli* interfuit matutinarum solemniis, & in crastino missarum sacramenta ad magnum altare festive celebravit, in magna aula nobiliores patriæ splendide convivando.

§. 5. Ne vicecomes intromittat de hundredis nostris.

ANno Domini M. CCC. lvij. emanavit breve regium vicecomiti *Kantie* pro hundredis nostris in hæc verba:

“*EDWARDVS* &c. Monstravit nobis dictus nobis in Christo abbas sancti *Augustini Cant.* quod cum ipse teneat per cartam domini *Edwardi* quondam regis *Anglia* avi nostri, sibi & successoribus suis hundreda de *Kingeslo*, *Blengate*, & *Donhamforde*, cum pertinentiis de nobis & hæredibus nostris ad feodi firmam C. s. nobis inde annuatim per manus vicecomitis nostri comitatus predicti qui pro tempore fuerit reddendorum; Et licet idem abbas habeat, ipseque & prædecessores sui abbates loci illius semper hætenus à tempore confectionis cartæ predictæ habuerint in hundredis predictis visus franci plegii cum omnibus ad hujusmodi visus pertinentibus, & in letis suis in quolibet hundredorum predictorum bis per annum tentis, de omnibus articulis quæ ad hundreda & visus hujusmodi pertinent, & de quibus præsentationes fieri debent per ballivos suos inquiri & præsentationes inde per borgesaldrum & alios residentes in hundredis illis fieri, & executiones, & punitiones inde prout moris est fecerint, ac amerciamenta & alia proficua inde provenientia ad opus suum levare fecerint in auxilium firmæ nostræ supradictæ, Tu tamen & ministri tui tenentes ipsius abbatis de dicto hundredo de *Blengate* & alios in eodem residentes ad præsentandum coram te in comitatu predicto de purpresturis & aliis articulis præsentabilibus ibidem, quæ coram ballivis ejusdem abbatis in dictis letis præsentantur & hætenus præsentari consueverunt, & ipsos ad respondendum inde coram te in eodem comitatu per amerciamenta & alios modos distringi & inquietari facis minus juste jam de novo, in ipsius abbatis & tenentium suorum predictorum dispendium non modicum & contra tenorem cartæ predictæ & firmæ nostræ predictæ diminutionem manifestam. Et quia eidem abbati injuriari nolumus in hac parte, tibi præcipimus quod si ita est, tunc ab hujusmodi compulsionibus, distractionibus, & inquietationibus præfato abbati aut tenentibus suis predictis ex causa prædicta

Edw. III. Rex. " dicta de cætero inferendis desistens, & ministros
 " tuos prædictos desistere faciens, ipsum abbatem,
 " & hundreda sua prædicta cum pertinentiis juxta
 " tenorem cartæ prædictæ habere & tenere, ac
 " omnia quæ ad eadem hundreda & visus franci
 " plegii ibidem pertinent per se & ballivos suos fa-
 " cere & exercere permittas, prout ea de jure fa-
 " cere & exercere debet & solet, & idem abbas &
 " prædecessores sui prædicti ea hucusque à tempore
 " prædicto rationabiliter facere & exercere consue-
 " verunt. Et distinctionem si quam alicui tenentium
 " prædictorum præmissa occasione feceris, sine de-
 " latione relaxes eidem.

Et eodem anno campana quæ vocatur *Austyn*,
Maria & *Gabriel*, & iiij. in turri per fratrem
T. Hicham sacristam fuscæ sunt.

§. 6. Regia licentia appropriare certas terras.

An. Dñi 1358. **A** Nno M.CCC.lvij. *Edwardus* rex dedit licenci-
 am apropiandi de magistro *Willelmo Godwyne*
 ij. mesuagia, xlvij. acras dimidiam terræ, vj. a-
 cras prati, xxxvij. acras pasturæ, x. s. iiij. d. reddi-
 tus, & v. gallinarum, xj. gallinarum cum pertinen-
 ciis in *Kenington* & *Chisteleth*, & de *Iohanne*
Brode ij. acras j. rodam terræ cum pertinentiis in
Sutton. De *Iohanne Elys* & *Willelmo Mayde-*
stone j. acram & j. rodam in *Sellynge*. De *Iohan-*
ne Casyng ij. acras bosci in *Sellynge*. De *Ste-*
phano Barbour dimidiam acram in *Hytleborne*.
 Quæ omnia valent per annum in omnibus exitibus
 xxxij. s. & amplius.

§. 7. Compositio inter abbatem & cives
 Cant. de molendinis.

Eodem anno edita fuit quædam compositio in-
 ter abbatem & cives *Cantuarie* de molendino
 abbatis in hunc modum, videlicet, Quod cum cives
Cant. indigeant pro reparatione molendini prædictæ
 civitatis quod dicitur *Hyngesmeil*, & molendini
 Prioris ecclesiæ Christi *Cant.* quod dicitur *Mil-*
drede-mell & emundacione cursus aquæ curren-
 tis inter prædicta molendina & à molendino civitatis
 prædictæ usque ad molendinum abbatis sancti *Au-*
gustini Cant. quod dicitur *Abbotesmell*, quæ qui-
 dem reparationes & emundationes fieri non possunt
 nisi cursus aquæ prædictæ à cursu suo proprio pro
 tempore reparationis & emundationis prædictarum
 divertatur; Qui quidem cives licentiam à præfato
 abbate super præmissis pecierunt, & prædictus ab-
 bas eisdem civibus de gratia sua speciali & spon-
 tanea voluntate concessit, quod cursus aquæ præ-
 dictæ per unum mensem proximo sequentem di-
 verti possit pro reparatione & emundatione præ-
 dictis; ita quod si in tempore futuro molendinum
 dicti abbatis quod dicitur *Abbotesmell* indigeat
 reparatione, consimilis gratia fiat eidem abbati vel
 successoribus suis per eosdem cives vel hæredes
 suos; Et si contingat quod reparatio & emundatio
 dictorum molendinorum infra mensem non fiant,
 extunc prædicti cives concedunt solvere prædicto ab-
 bati pro rata mensis tempore quo cursus prædictus
 extra cursum proprium extiterit xl. s. Concordatum
 est etiam quod occasione reparationis & emunda-
 tionis, exaltationis vel deexaltationis molendino-
 rum prædictorum nullum generetur præjudicium
 dampnum seu nocumentum molendino prædicti ab-
 batis. Et quod exaltatio vel deexaltatio molendi-

norum prædictorum de *Hyngesmeil* & *Mildrede-*
mell fiat per visum & consensum duorum artifi-
 cum ex parte prædicti abbatis electorum notitiam
 & experientiam in dicto opere habentium. Conce-
 dunt etiam prædicti cives pro se & hæredibus suis
 prædictum abbatem & successores suos occasione
 concessionis, reparationis, vel emundationis prædicta-
 rum erga quoscumque indempnem conservare.

Anno Domini M. CCC. lx. quinto kal. Augusti An. Dñi
 ordinatio vicariæ de *Stone* & *Wybelesberg*. 1360.

§. 8. Radulphus capellanus in ecclesia S.
 Pancrasii occubuit.

A Nno sequenti in nocte sancti *Mauri* abbatis
 tantus fragor contigit venti, ut prostratis ar-
 boribus, tectis & campanilibus dejectis quasi tota
 mundi machina ruere videbatur. Ea tempestate qui-
 dam capellanus sanctæ conversationis cilicio nocte
 dieque indutus, corpus suum vigiliis, jejuniis, &
 orationibus macerans continuis, nomine *Radulphus*,
 sperans periculum imminens ad tempus declinare, in
 cancello capellæ S. *Pancracii* quasi in loco tutissi-
 mo, utputa quia tectum prædictæ capellæ noviter
 factum, confedit: Quid plura? magna trabe per ra-
 biem venti super imaginem beatæ virginis dejecta,
 prædictus presbyter ante imaginem in suis oratio-
 nibus procumbens, extinctus est, imagine perma-
 nente intacta, sepultusque est in prædicta capella
 sub lapide marmoreo ante crucem; per cuius merita
 est sperandum in futurum consequi Dei beneficia.

ALEXANDER episcopus servus &c. Vite
 perhennis gloriam: & infra. Rogamus itaque uni-
 versitatem vestram & hortamur in Domino in re-
 missionem peccaminum vobis injungentes, quatinus
 ad monasterium sancti Augustini Cant. ad Roma-
 nam ecclesiam nullo medio pertinens quod in hono-
 rem beatorum apostolorum Petri & Pauli ac ejus-
 dem Sancti constructum esse discitur, imploraturi
 à domino delictorum veniam in humilitate spiritus
 accedatis, Nos etenim, ut Christi fideles quasi per
 premia salubriter ad merita invitemus, de omni-
 potentis Dei misericordia & dictorum apostolorum
 ejus auctoritate consisti, omnibus vere pœnitentibus
 & confessis qui ad monasterium ipsum in festivitati-
 bus apostolorum ipsorum & ejusdem Sancti &
 septem sequentibus diebus causa devotionis acceffe-
 rint annuatim, j. annum & xl. dies de injuncta sibi
 pœnitentia misericorditer relaxamus.

ALEXANDER &c. Solet animus: & in-
 fra. Ea propter dilecti in domino filii vestris devo-
 tis precibus inclinati, omnes remissiones & indul-
 gentias benefactoribus monasterii vestri ab archi-
 episcopis, & episcopis orthodoxis, rationabili-
 ter concessas auctoritate apostolica confirmamus, &
 presentis scripti patrocinio communimus.

Anno superius notato, videlicet M. CCC. lxj. Do-
 minica in palmis abbas *Cluniacensis* tunc Cardina-
 lis celebravit divina ad magnum altare hujus ec-
 clesiæ, præsentem hominum multitudinem non modica,
 & eodem die comedit in refectorio, usque in cho-
 rum conventum cum *Miserere* subsequendo. Interfuit
 etiam matutinis ferialibus per duos dies sequentes,
 dando super lectiones benedictionem jure suo.

Anno sequenti *Edwardus* rex tercius confirma-
 vit cartas tam de maneriis nostris quam de liber-
 tatibus nobis quondam concessis.

§. 9. IN-

Edw. III.
Rex.

§. 9. INSPEXIMUS E. 3. De ter-
ris sancto Augustino datis.

EDWARDUS Dei gratia Rex Anglia, Do-
minus Hibernia, & Dux Aquitannia, Archi-
episcopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris, & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS Cartam claræ memoriæ domini E. nuper regis Angliæ patris nostri in hæc verba. EDWARDUS Dei gratia Rex Angliæ, Dominus Hibernia, & Dux Aquitannia, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, ministris, & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS cartam bonæ memoriæ Athelberti quondam regis Angliæ in hæc verba. IN NOMINE Domini nostri Ihesu Christi. Omnem hominem qui secundum Deum vivit & remunerari à Deo sperat & optat, oportet ut piis precibus consensum hilariter ex animo præbeat, quoniam certum est tanto facilius ea quæ ipse à Deo poposcerit consequi posse, quanto & ipse libentius Deo aliquid concesserit. Quocirca ego Athelbertus rex Kancia cum consensu venerabilis archiepiscopi Augustini ac principum meorum do & concedo Deo in honore sancti Petri aliquam partem terræ juris mei quæ jacet in oriente civitatis Dorobernia, Ita duntaxat ut monasterium ibi construatur, & res quæ supra memoravi in potestate abbas sit qui ibi fuerit ordinatus. Igitur adjuro & præcipio in nomine Domini Dei omnipotentis qui est omnium rerum iudex justus, ut præfata terra subscripta donatione sempiternaliter sit confirmata, ita ut nec michi nec alicui successorum meorum regum aut principum sive cujuslibet condicionis dignitatibus & ecclesiasticis gradibus de ea aliquid fraudare liceat. Si quis vero de hac donatione nostra aliquid minuerit aut irritum facere temptaverit, sit in præsentem sepeperatus à sancta communione corporis & sanguinis Christi, & in die iudicii ob meritum malitiæ suæ à consortio sanctorum omnium segregatus. Circumcincta est hæc terra hiis terminibus; in oriente ecclesia sancti Martini, in meridie via de Burgate, in occidente & in aquilone Duntingestrete. Acta in civitate Dorobernia anno ab incarnatione Christi DC. v. Indictione vj. ✠ Ego Ethelbertus rex Kancia sana mente integroque consilio donationem meam signo sanctæ Crucis propria manu roboravi confirmavique. Ego Augustinus gratia Dei archiepiscopus testis conticiens libenter subscripsi. Edbaldus, Hannigisilus, Angemundus Referendarius, Hosta, Gracys, Thongil, Pinca, Geddy. INSPEXIMUS etiam cartam ipsius Athelberti in hæc verba. IN NOMINE sanctæ & individuae Trinitatis, Ego rex Anglorum Athelbertus misericordia omnipotentis Dei catholicus, omnibus meæ gentis fidelibus & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri Ihesu Christi beata spe expectantibus salutem. Ut quæ æterna largiente summi regis clementia, Ego Athelbertus in folio paterno confirmatus paceque divinitus concessa eo jam per decem quinquennia septrigera potestate potitus, & per venerabiles sacræ fidei doctores Spiritus sancti gratia irradiatus, ab errore falsorum deorum ad unius veri Dei cultum toto corde conversus, ne in-

gratus beneficiorum appaream illi à cuius sancta sede nobis in regione umbræ mortis sedentibus lux veritatis emicuit, Inter alias quas fabricavi ecclesias monitu & hortatu beatissimi papæ Gregorii & sancti patris nostri Augustini, ipsi beatissimo apostolorum principi Petro & doctori gentium Paulo ecclesiam à fundamentis construxi, eamque terris, variisque possessionum donariis donare studui, inibique monachos Deum timentes aggregari feci, & cum consilio ejusdem reverentissimi archipræfulis Augustini ex suo sanctorum collegio venerabilem virum secum ab apostolica sede directum Petrum monachum eligi, eisque ut ecclesiasticus ordo exposcit abbatem præposui. Hanc igitur ecclesiam ad provectum debiti culminis promovere desiderans suarumque possessionum dilatare gestiens, sana mente integroque consilio cum Eadbaldi filii mei aliorumque nobilium optimatum meorum consensu, ob redemptionem animæ meæ, & spem retributionis æternæ optuli ei etiam villam nomine Sturrigao alio nomine dictam Chistelet, cum omnibus redditibus ei jure competentibus, cum mancipiis, silvis, cultis vel incultis, pratis, pascuis, paludibus, fluminibus, & contiguis ei maritimis terminis eam ex una parte cingentibus; omnia mobilia vel immobilia in usus fratrum sub regulari tramite & monastica religione inibi Deo serviendum. Missurium etiam argenteum, scapton aureum, iterum sellam cum freno auro & gemmis exornatam, speculum argenteum, armiliasia, oloferica, camisiā ornatam; quod michi exhennium de domino papa Gregorio sedis apostolicæ directum fuerat, quæ omnia supradictæ ecclesiæ grantanter optuli. Quam etiam ecclesiam ipse servus Dei Augustinus sanctorum apostolorum ac martyrum reliquiis variisque ecclesiasticis ornamentis ab apostolica sede sibi transmissis copiose ditavit, seque in ea & cunctos successores suos ex auctoritate apostolica sepeliri præcepit, scriptura dicente, Non esse civitatem mortuorum set vivorum, ubi etiam michi & successoribus meis sepulturam providi: sperans me quandoque ab ipso apostolici ordinis principe, cui Deus potestatem ligandi atque solvendi dedit & claves regni cælorum tradidit, à peccatorum nexibus solvi & æternæ beatitudinis januam introduci. Quod monasterium aut ecclesiam nullus episcoporum, nullus successorum meorum regum in aliquo lædere vel inquietare præsumat, nullam omnino subjectionem in ea sibi usurpare audeat, set abbas ipse qui ibi fuerit ordinatus intus & foris cum consilio fratrum secundum timorem Dei libere eam regat & ordinet, ita ut in die Domini dulcem illam piissimi redemptoris nostri vocem mereatur audire dicentis, Euge serve bone & fidelis quia super pauca fuisti fidelis supra multa te constituam; intra in gaudium Domini tui. Hanc donationem meam, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti largitate divina ut michi tribuatur peccatorum remissio, per omnia cum consilio reverentissimi patris Augustini condidi, atque ad transcribendum Angemundum presbyterum ordinavi. De hiis ergo omnibus quæ hic scripta sunt si quis aliquid inde minui præsumpserit, sciat se æquisimo iudici Deo & beatis apostolis Petro & Paulo rationem esse redditurum. Confirmata est donatio præsentibus testibus reverentissimo patre Augustino Dorovernensis ecclesiæ archiepiscopo primo, Mellito quoque & Justo Londoniensis & Roffensis ecclesiæ

S. Istelep
Archiep.

Edw. III. ecclesiarum praefulibus, Edbaldo filio meo. *Hannig-
Rex. slo, Angemando* Referendario, *Occa, Graphio,
Tangil, Pinca, Geddi*, aliisque pluribus dignitatum
diversarum personis. INSPEXIMUS insuper cartam
Edbaldi quondam regis Anglia in hæc verba. In
nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Edbal-
dus rex gloriosi regis *Athelberti* filius quem pro-
todoxor & apostolus Anglorum *Augustinus* cum
suo regno ab æternis infernorum cruciatibus eri-
puit, & dealbatum fonte baptismatis sanctorum
collegio copulavit per venerabilem *Laurentium*
beati *Augustini* discipulum quem ipse pater no-
vellæ adhuc Anglorum ecclesiæ sibi successorem in
archiepiscopatum ordinavit. Tandem sermonibus
assiduis & signis ac plagis in seipso pro me passis ac
ostensis, à volutabro scelerum lotus, & ad agnitio-
nem creatoris omnium creaturarum promotus, Do-
minum Deum meum recognosco & adoro. Proinde
ego *Edbaldus* in solio paterno confirmatus patris
vestigia imitans, & ecclesias Dei quas viriliter in-
stantia patris *Augustini* fundavit & terris multif-
que honoribus ditavit augens & confirmans, mona-
sterio apostolorum *Petri & Pauli* in suburbio *Doro-*
bernie civitatis fundato & prærogativo ecclesiastica
libertatis privilegio munito, terris ac variis hono-
ribus ditato, ad honorem Dei & sanctorum aposto-
lorum sanctique *Augustini*, pro remedio animæ
patris mei meæque parentumque meorum, grater
concedo & amabiliter do quondam partem regni
mei triginta aratrorum nomine *Portborne* in
usum monachorum ibidem Deo famulantium, ubi
ipse pater *Augustinus* & pater meus requiescit;
ubi etiam archiepiscopi & reges sibi succedentes re-
quiescere decreverunt, ubi & corpus meum sepeliri
præcipio. Hanc autem præfatam terram in omni-
bus ad se pertinentibus pascuis, paludibus, pratis,
silvis, ac finibus maritimis, ita liberam ac quietam
dono ac dico, sicut pater meus aut ego unquam li-
berius habuimus. Hujus donationis confirmatio-
nem tropheo agyæ crucis & carta mea regia
consignavi, assidentibus & collaudantibus archiepi-
scopo Baptista scilicet meo *Laurencio* & subscri-
bente cum regina mea *Emma*, filiisque meis *Eg-*
frido ac *Ercumberto*, cum duobus episcopis, *Mel-*
lito Londoniensis, & *Iusto Roffensis* ecclesiæ, cæte-
risque multis Comitibus & optimatibus meis con-
faventibus & subscribentibus, in hujus donationis
fautores & auctores vitam æternam optantibus, in
invidentes seu minuantes Dei omnipotentis & san-
ctorum apostolorum & patris nostri *Augustini* ter-
ribilem interminationem. Ego *Laurencius* gratia
Dei archiepiscopus signo sanctæ ✠ sicut regem vidi
facere hoc donum confirmo. Ego *Emma Franco-*
rum regis filia & regina *Edbaldi* copula vexillo
adorandæ ✠ armavi. Ego *Mellitus Londoniensis*
episcopus signo sanctæ ✠ quæ vidi astipulor. Ego
Iustus Roffensis episcopus laudo & subscribo ✠
Ego *Robertus* signo ✠ libenter corroboro. Ego *Er-*
cumbertus attestatione venerandæ ✠ grater con-
cedo, contestor, & subscribo. Ego *Suneardus* con-
fensi. Ego *Cuthardus* subscribo. Actum est hoc
anno DC. xvij. Indictione iij. INSPEXIMUS etiam
cartam *Edmundi* quondam regis Anglia in hæc
verba. In nomine sanctæ Trinitatis, Quamvis de-
creta pontificum & verba sacerdotum velut funda-
menta montium in districtis ligaminibus fixa sunt,
tamen plerumque tempestate & turbine seculari-

um rerum etiam religio sanctæ Dei ecclesiæ ma-
culis reproborum dissipabitur ac rumpitur. Idcirco
incertum futurorum temporum statum providentes,
posteris succedentibus profuturum esse decrevimus,
ut ea quæ communi tractatu salubri consilio dif-
finiuntur, certis litterulis roborata confirmentur.
Quapropter ego *Edmundus* rex Anglorum cætera-
rumque gentium in circuitu persistentium guber-
nator & rector, cuidam michi fidelissimo ministro
nomine *Sigerico* devocionis ejus solertia ejusdemque
placatus obsequio, dignatus sum impertiri duas ara-
tras in illo loco ubi jamdudum sicolæ illius regio-
nis nomen inposuerunt At *Sibrythstweald* tali
autem tenore hoc præfatæ munificentie munus
tradendo concessi, ut possideat & firmiter teneat
usque ad ultimum vitæ suæ cursum cum omnibus
utensilibus quæ Deus cœlorum in ipso telluris gra-
mine creavit, tam in notis causis & ignotis, in mo-
dicis & in magnis, campis, pascuis, silvis omnino
donans dabo libertatem. Et postquam humani ge-
neris fragilitatem deseruerit, & ad desiderabilem,
succedentium sibi cuicunque libuerit æternaliter
derelinquat, sicut superius prænotavi. Sit autem
prædictum rus liberum ab omni fiscali tributo se-
culariumque servitutum exinanitum sine expeditio-
ne & pontis arcisve instructione; præcipioque in no-
mine Dei summi tam nobis viventibus quam etiam
divina præcepta prædicantibus hujusmodi liberta-
tis statuta ad irritum deducere minime quispiam
præsumat. Quisquis benivola mente meam dona-
tionem amplificare sategerit, in hoc præsentis seculo
vita illius amplificetur feliciter longiturnæque vitæ
gaudia teneat: si quis autem propria temeritate
violenter invadere præsumperit, sciat se proculdu-
bio ante tribunal districti judicis titubantem tre-
mebundamque rationem redditurum, ni prius digna
satisfactione emendare maluerit. Istis terminibus
prædicta terra circumcincta est. *Of pines holdan in sepyrde & langteges od dan*
stret inder & Langstrete syanoð on. Agguit
beorgas of haggpge beorgan; on bynesole of
bynessole lang celredynge, ge, mereanod, hel-
feldene od helsebene od ledan acer od ledan a-
cere od patham, ut on demesfeld od bealdeðole
of bealdeðole yest. od schelsyng onderone kale
panscote of dan, kale panscote on byodune ob-
donne eal danpeges, langteges est ong cy mesyng.
Acta est hæc præfata donatio anno ab incarnatione
Domini nostri *Ihesu Christi* DCCC. xliij. Indi-
ctione ij. INSPEXIMUS insuper cartam *Adelmfi*
quondam regis Anglia in hæc verba. Regnante
imperpetuum Domino nostro *Ihesu Christo* cum
cujus imperio hic habentis seculi prosperitas in ad-
versis successibus sedulo permixta & conturbata
cernitur. Et omnia visibilia atque desiderabilia
ornamenta hujus mundi cotidie ab ipsis amatoribus
transeunt. Ideo beati quandoque ac sapientes cum
hiis fugitivis seculi divitiis æterna & jugiter perman-
sura gaudia cœlestis patriæ adipisci properant.
Quamobrem ego *Adelmf* occidentalium *Saxonum*
rex, cum consensu ac licentia episcoporum ac prin-
cipum meorum, etiam pro remedio animæ meæ, &
pro expiatione facinorum meorum aliquam par-
tem terræ juris mei *Alber* meo principe pro ejus
humili obedientia in perpetuam hæreditatem liben-
ter largitus sum in villa quæ nuncupatur *Lenham*,
id est, xl. cassatos, ut habeat & perfruatur quam-
diu

Edm. III. diu sub astrifero cœlo vitam duxerit cum omnibus
 Rex. utilitatibus ad eam pertinentibus, campis, silvis,
 pratis, pascuis, piscariis, & loco in quo sal adipisci
 potest; & cum gressu trium carrorum in silva quæ
 dicitur *Wlean*. Et post finem vitæ illius hæredi
 cuicunque placuerit æternaliter relinquat. Terra
 hæc prædicta secunda & immunis omnium rerum per-
 maneat regalium & principalium tributorum & vi
 exactorum operum furisque comprehensione simul-
 que omni populari gravedine, nisi expeditione &
 pontis factione, & arcis munitione. Hæc sunt terri-
 toria præfata telluris, *Wyltuman*, *Umbinga* vest
merc, *darce*, *hina*, *land to scaerge nozomerc*
vest Lenham, *Est merc Gynnugesnade to Fe-*
feresham sud mearc histeares lez on Gynnuges-
down to Tenynge saledun his teares lese to Be-
ryngtone on Gynnugesfærhde sme to sme to
deon lond be limpe ydunga, *on Cyningesnade*
sme to diam londe be lympe diffint da dæcu
harra des londes musla herst rustyngdene dozn
dene on mapol derhest, *ozio den Fridyngdene*
tra on fridesleas tiffi, *on tim las hyzt in on*
haddune sudan an besudan stan ea an. Et qui
 hanc meam donationem augere & amplificare vo-
 luerit, multiplicet Dominus partem ejus hic & in
 futuro seculo. Si quis autem hæc infringere vel
 minuere temptaverit, sciat se seperatum à confor-
 cio beatorum spirituum, & rationem in tremendo
 die judicii coram Christo & angelis ejus redditu-
 rum, nisi ante satisfactione emendaverit. Scripta est
 hæc hujus donacionis cartula anno Dominicæ in-
 carnationis DCCC. l. Indictione vero xij. in villa
 regali quæ nominatur *Wyltonia*, coram idoneis te-
 stibus quorum nomina subtus annexa notantur ✕
 Ego *Adelwlf* rex *Kancia* hanc meam donationem
 manu propria cum signo sanctæ Crucis Christi ro-
 borando confirmandoque subscripsi ✕. Ego *Ad-*
delbald dux filius regis consensi & subscripsi ✕. Ego
Adelstan rex hoc consentiens signum crucis imposui.
 INSPEXIMUS etiam cartam bonæ memoriæ *Cnut*
 quondam regis *Anglia* in hæc verba. Ego *Cnut*
 per Dei misericordiam basileus *Agelnoth* archi-
 episcopo & omnibus episcopis, & abbatibus, comi-
 tibus, vicecomitibus, & omnibus fidelibus totius
Anglia salutem & amicitiam. Notum sit vobis
 omnibus me dedisse sancto *Augustino* patrono meo
 corpus sanctæ *Mildrithæ* gloriolæ virginis cum tota
 terra sua infra insulam *Tanat* & extra; cum omni-
 bus consuetudinibus ad suam ecclesiam pertinenti-
 bus. Hæc omnia ita libera & quieta reddo Deo
 & abbati *Aelfstano* & fratribus loci, sicut ego ea
 unquam melius habui tam in terra quam in mari,
 & in littore, ut habeant & possideant imperpetu-
 um. Et qui hanc donationem meam infringere
 vel irritam facere temptaverit, à Deo omnipo-
 tente & omni sancta ecclesia excommunicatus sit,
 Amen. INSPEXIMUS insuper cartam bonæ memo-
 riæ *Edwardi* quondam regis *Anglia* in hæc verba.
 Conditor cœli terræque Deus universitate totius
 creaturæ de nichilo perfecta primum hominem de
 limo formavit, eumque ad imaginem suam confi-
 guravit, cui & omnium operum suorum dominari
 præcepit, ea videlicet ratione ut homo rationalis
 irrationabili uteretur creatura per quem ipse Deo
 serviens obediret, & obediendo creatorem honora-
 ret. Deinde succedente generatione in generatio-
 nem, templa & ecclesias fieri constituens de primi-

tiis & decimis hac de substantia suæ largitionis eas
 in nomine suo honorari præcepit. Insuper & per Archiep.
 Evangelium vos instruens ait, *Thesaurizate vobis*
thesauros in cœlo, & reliqua. Quapropter ego *Ed-*
wardus regis regum gratia rex & *Anglorum* prin-
 cept, post longam exilium solius miserentis Dei
 nutu in regno meo reversus, & in solio patrum meo-
 rum residens, ecclesiam quam hortatu beati *An-*
gustini rex *Adelbryght* in honore apostolorum *Pe-*
tri & *Pauli* à fundamento constituit diversisque
 donis ditavit, in qua ipsius regis & omnium episco-
 porum *Cantuariensium*, ac regum corpora poni pos-
 sent cum omnibus appendiciis vel adjacenciis suis
 liberam esse annuo & statuo, quoniam quidem in
 eadem ecclesia supradictus rex conditus jacet, ejus-
 que stirpis progenita Deo dilecta requiescit virgo
Mildritha. Ego etiam ejusdem regis stemmate ortus
 & regno ejus Deo juvante potitus, *Tanatos* insulam
 trado, quam *Hegbertus* rex jure hæreditario con-
 cessit venerabili reginæ *Domneve* matri scilicet S.
Mildrethæ quantum cerva cursu suo lustraverat
 pro interemptione duorum fratrum ejus *Aethelredi*
 atque *Athelberti*, quos jussu ejusdem principis
 Deo odibilis *Thunur* iniqua stravit morte, quem
 mox cœlestis ulcio terribiliter subsecuta est ipsum
 perimendo. Set & omnes donationes possessionum
 vel facultatum quas prisco sive moderno tempore
 prædecessores mei reges eidem ecclesiæ contulerunt,
 & ego regia potestate contrado atque firma astipu-
 latione cum consensu & testimonio episcoporum,
 ducum, principum, & satellitum meorum abbati
Aelfstano ac monachis ibidem sub regula beati
Benedicti abbatis Deo militantibus, ad habenda
 & perfruenda sibi perpetua libertate constituens at-
 tribuo. Si cui vero hæc largicio displicet, vel si
 quis, quod absit, hanc donationem zelo ductus dia-
 boli quoquo ingenio infringere temptaverit, iram
 Dei & omnium sanctorum maledicta incurrat, &
 subita morte intereat sicut prædictus Dei inimicus
Thunur interiit, percutiatque eum Deus amentia
 & cecitate, ac furore mentis omnique tempore co-
 lumpniam maledictionis Dei sustineat, nec sit qui
 eum liberet nisi pœnitens resipiscat, & digna emen-
 datione satisfaciatur. Hæc autem tradicio regalis in
 eodem loco servetur inconvulsa & incontaminata
 Deo teste qui dixit, *Michi vindicta, ego retribuam*.
 Contradictibus vero ad ruinam & ad condem-
 nationem in die furoris Domini, cum eis qui dixe-
 runt Domino Deo, *Recede à nobis, scientiam via-*
rum tuarum nolumus. INSPEXIMUS etiam cartam
 ejusdem *Edwardi* in hæc verba. *Edward* kyng
 gret *Stigand* ercebischoff, and *Harold* erl,
 and *Osward*, and alle myne theynes on *Kent*
Frendeliche, and ych kyth yow þat ye am þys
 knowe þat ye zenede Chyrist and seynt Austyn
 and þe halwen þer bynnan so muchel land byn-
 man *Fozdwyche* for minre saule so ye me self
 þer hauede. so ful and so forth, so ye me seluen
 on hode stode on alle thing. Now wol ye þat
 ye lygge into þe *Walgan* Wensre. Also ic þe-
 der in yaff and ye rulle soffre þat eny man
 mine yesthe youte and ye wolle habbe ful
 dom of þat man. þet mine swite lunge and
 wymmen wolde þat ye yar to zeuen hauede.
 INSPEXIMUS insuper cartam bonæ memoriæ *Wil-*
elmi quondam regis *Anglia* progenitoris nostri in
 hæc verba. *Willemus* Dei gratia rex *Anglorum*
 L. ar-

Edw. III. Rex. L. archiepiscopo, Roberto & Rogero comitibus totiusque Anglia optimatibus salutem. Scitote quod reddo sancto Augustino & abbati Scotlando & fratribus loci octo præbendas in Wyewnton, & omnes terras ad illas pertinentes liberas & quietas cum omnibus consuetudinibus sicuti testimonium perhibuit comitatus Kancia coram Lanfranco archiepiscopo, & Eudone meo dapifero, & Wilhelmo de Arches, & Radulpho de Curba spina, ceterisque optimatibus illius comitatus. Volo ergo & præcipio ut amodo firmiter & honorifice jam dictus abbas & locus eas habeat, teneat, possideat imperpetuum sicuti antecessores ejus melius tenuerunt. Et si aliquis sibi aliquam inde fecerit injuriam, vos illi rectum facite. Teste Go. episcopo Constantinensi apud Rotomagum, valete. **INSPEXIMUS** etiam cartam ejusdem Wilhelmi in hæc verba. In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus sancti, Amen. Ego **Wilhelmus** ineffabili Dei providentia rex Anglorum, ex hiis quæ omnipotens Deus sua gratia michi largiri est dignatus quædam concedo ecclesiæ sancti Augustini Anglorum apostoli, quæ sita est in suburbio urbis Cantuarie, pro salute animæ meæ & parentum meorum prædecessorum & successorum hæreditario jure. Hæc sunt ecclesiæ & decimæ duarum mansionum, videlicet **Faverham**, **Widolstone**, ex omnibus redditibus qui michi redduntur ex hiis mansionibus & omnibus ibidem appendentibus, terra, silva, pratis, & aqua, excepta decima mellis & gabuli denariorum. Hæc omnia ex integro concedo sancto Augustino, & abbati & fratribus, ut habeant, teneant, possideant imperpetuum. Si quis autem huic donationi nostræ contraire præsumperit anathemati subiacebit. Facta est hæc donatio in villa quæ dicitur Wyndesor anno incarnationis Dom. M. lxx. Testibus episcopo Godfrido de seynt Loth, & Wilhelmo præfule Londoniensi, & Hugone de Port, & aliis ejus quamplurimis optimatibus. **INSPEXIMUS** insuper cartam ejusdem Wilhelmi in hæc verba. In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. Ego **Wilhelmus** Dei gratia rex Anglorum, statum ecclesiarum regni mei corroborans, & vacillata hæctenus in melius confirmans, atque injuste ablata restituens, concedo & annuo sancto Augustino et fratribus in suo cœnobio commorantibus terram quæ dicitur Plumstede. Hanc terram à præmemorato Sancto et fratribus loci antiquitus possessam Godwinus Comes fraude et vi injuste abstulerat, suoque filio Tostyk dederat, quam tamen rex Edwardus postea Sancto reddiderat. Sic variis eventibus possessa, ablata, restituta, ne jam ulterius calumpniæ pateat, aut cujusquam queremonia à cœnobio sancti Augustini supradictam villam auferat, inde cirographatum hoc confirmo, ut eam habeant, teneant, possideant monachi sancti Augustini in ævum. Si quis autem huic nostræ auctoritati contrarius violare præsumperit, æterna maledictionis dampnatione se multandum noverit, & regis vindictæ subiacebit. Ego **Wilhelmus** gratia Dei rex Anglorum hanc cartam confirmo, et fidelibus firmandum committo. Ego Odo episcopus Baiocensis calumpniam quam in ipsa terra habebam relinquo & libens subscribo. Ego **Wilhelmus** Londoniensis episcopus scribo. **INSPEXIMUS** etiam cartam ejusdem Wilhelmi in hæc verba. Ego **Wilhelmus** rex Anglorum, H. da-

pifero & omnibus Baronibus de Kancia Francigenis & Anglis salutem. Sciatis quod ego volo et præcipio, ut sanctus Augustinus et abbas Wyda firmiter & honorifice teneat omnes redditus suas et consuetudines ad **Estanoes** tam in aqua quam in terra, Et nolo ut amplius aliquis ei inde aliquam injuriam faciat, Teste Wilhelmo episcopo Dunelmensi apud Wyndesor. **INSPEXIMUS** insuper cartam bonæ memoriæ Henrici quondam regis Angliæ progenitoris nostri in hæc verba. Henricus rex Angliæ A. archiepiscopo & conventui canonicorum sancti Martini de Dovera, & Hamoni dapifero & Baronibus suis, et fidelibus Francis et Anglis de Chent salutem. Sciatis quod abbas Hugo sancti Augustini Cantuarie per dirationamentum regni mei & curiæ, habet præbendam unam de me in ecclesia sancti Martini de Doveria sicut antecessores sui habuerunt de antecessoribus meis. Et volo et præcipio ut ipse ita plene eam habeat & ita deserviat per unum canonicum in ecclesia sancti Martini sicut antecessores sui plenius et melius habuerunt et deservierunt, & quicquid inde captum est postquam ipse Hugo abbas fuit, totum ei reddatur; quod nisi ita factum fuerit, in hamo justifica inde adversarios, Teste Rogero episcopo Salesberienensi, et W. Oxoniensi episcopo apud Westmonasterium in Pentecoste. **INSPEXIMUS** etiam cartam ejusdem H. in hæc verba. H. rex Anglorum, Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus et omnibus fidelibus suis Francis & Anglis, totius Angliæ salutem. Sciatis quod Hugo abbas sancti Augustini Cant. dirationavit in curia mea terras suas de Rypple & Langedon, cum omnibus illis pertinentibus contra **Manestenum Arsit**, Et volo et concedo et firmiter præcipio, ut amodo imperpetuum in dominio ecclesiæ eas teneat, ita bene et honorifice sicut ipse abbas Hugo melius et honorabilius et quietius tenet suas alias dominicas terras, Teste episcopo Lyncolniensi et comite de Mellent apud Wyndor, in Pentecoste in anno quo rex dedit filiam suam imperatori. Hoc dirationamentum fuit apud Londoniam in Rogationibus. **INSPEXIMUS** insuper cartam ejusdem H. in hæc verba. H. rex Anglorum, omnibus vicecomitibus suis & ministris totius Angliæ salutem. Præcipio ut servientes S. Augustini sint quieti ab omni theolonio in omnibus quæ poterunt affidare se emere ad dominicos usus monachorum, Et defendo ne quis eos super hoc disturbet. Teste Waltero Cancellario apud Westmonasterium in natali Domini. **INSPEXIMUS** etiam cartam ejusdem H. in hæc verba. H. rex Anglorum Anselmo archiepiscopo & Hamoni vicecomiti & omnibus Baronibus suis Francis & Anglis totius Angliæ salutem, Sciatis me dedisse et concessisse monachis sancti Augustini habere feriam in translatione ipsius sancti apud **Canterberiam** quæ est idus Sept. v. die post natale S. Marie & duret per quinque dies, ij. ante festum ipsius Sancti & ij. post festum. Et præcipio ut omnes ad eam venientes & in ea morantes & ab ea redeuntés habeant firmam pacem meam, & nemo eis injuriam faciat, nec in civitate vel extra aliquis theolonium per hos dies capiat nisi monachi & servientes eorum, Teste Turstino capellano & Hamone dapifero apud London. kal. Septembris. **INSPEXIMUS** insuper cartam ejusdem H. in hæc verba. H. rex Anglorum Radulpho Cantuariensi archiepiscopo & Wilhelmo de

S. Iste
Archiep.

T y y y

Ay.

Edw. III. *Aynelfort* vicecomiti, & omnibus baronibus & fidelibus suis de *Chent* salutem. Concedo Deo & sancto *Augustino Cant.* & *Hugoni* abbati & omnibus successoribus suis habere mercatum in insula de *Thamet*, & homines illuc venientes & redeuntes omnes firmam pacem meam habeant, ne aliquis eos disturber, neque injuriam vel contumeliam faciat. Et ita habeat abbas in pace & quiete & honorifice mercatum suum cum omnibus consuetudinibus & forisfactis & placitis suis, sicut habet aliquam terram vel rem sancti *Augustini* melius & quietius & honorificentius. Teste *Rogero* episcopo *Saresberienfi*, & *Ranulpho* Cancellario, & *Nigello* de Alb. apud *Westmonasterium*. INSPEXIMUS etiam cartam *Ricardi* quondam regis *Anglie* progenitoris nostri in hæc verba. *Ricardus* Dei gratia rex *Anglie*, dux *Normannia* & *Aquitania*, Comes *Andegavia* vicecomitibus & omnibus baronibus & fidelibus suis de *Chent* salutem. Concedo Deo & sancto *Augustino Cant.* & abbati *Rogero* & omnibus successoribus suis habere mercatum in insula de *Thamet* apud *Stanores*. Et homines illuc venientes & redeuntes omnes firmam pacem nostram habeant; nec aliquis eos disturber neque injuriam vel contumeliam faciat. Et ita habeat abbas in pace quiete & honorifice mercatum ipsum cum omnibus consuetudinibus & forisfactis & placitis suis, sicut habet aliquam terram vel rem sancti *Augustini* melius quietius & honorificentius. Teste *H. Dunolmenfi* episcopo tercio die Decembris apud *Cantuariam*. INSPEXIMUS etiam cartam *Iohannis* quondam regis *Anglie* progenitoris nostri in hæc verba. *Iohannes* Dei gratia rex *Anglie*, dominus *Hibernia*, dux *Normannia*, *Aquitania* & Comes *Andegavia* archiepiscopis, episcopis, abbatibus, Comitibus, baronibus, Justiciariis, vicecomitibus, ballivis & omnibus ministris & fidelibus suis salutem. Sciatis quod volumus & præcipimus ut nullus amodo aliquid reclamet in *Estanores*, set abbas de sancto *Augustino Cant.* & fratres loci ejusdem libere & quiete terram illam & totum littus usque ad medietatem aquæ habeant sine calumpnia aliqua; sicut cartæ regis *Willemi* & regis *Henrici* avi patris nostri quas inde habent rationabiliter testantur. Hiis testibus *Roberto* Comite *Leircestria*, Comite *Willemo* Marefcallo, *Willemo* Comite *Arundel*, *W. de Brewes*, *Girardo de Furnivall*, *Iohanne de Pratellis*, *Thoma* & *Alano Basset*. Dat. per manus *Iohannis de Brancestre* archidiaconi *Wy-gornensis* apud *Aurival* xv. die Junii anno regni nostri quinto. INSPEXIMUS etiam cartam domini *E.* quondam regis *Anglie* patris nostri in hæc verba. *Edwardus* Dei gratia rex *Anglie*, dominus *Hibernia*, dux *Aquitania*, Omnibus ad quos præsentis literæ pervenerint salutem. Sciatis quod cum nos maneria de *Langeport*, *Chisselet*, & *Sturrepe*, *Mentre* & *Salmanston* in comitatu *Kancia* cum pertinentiis nuper in curia nostra coram dilectis & fidelibus nostris *Iob. Beremyk* & sociis suis Justiciariis nostris itinerantibus in eodem comitatu per breviam nostram directam versus dilectum nobis in Christo abbatem sancti *Augustini Cant.* petivissimus ut jus nostrum: Nos caritatis intuitu & ob reverentiam prædicti Sancti remisimus pro nobis & hæredibus nostris præfatis Abbati & conventui loci prædicti omnem actionem quam erga eundem abbatem habuimus in maneriis prædictis cum suis per-

10
20
30
40
50
60
tinentiis quibuscumque. Volentes & concedentes pro nobis & hæredibus nostris, quod prædicti abbas & conventus habeant & teneant maneria prædicta cum suis pertinentiis ut jus ecclesiæ suæ prædictæ sibi & successoribus suis, sicut ea habuerunt & tenuerunt ante impetrationem brevium nostrorum prædictorum sine occasione vel impedimento nostri vel hæredum nostrorum imperpetuum. In cuius rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud *Cantuariam* vicesimo septimo die Julii anno regni nostri vicesimo primo. Nos autem donationes, concessionem, traditiones, confirmationes & remissionem prædictas ratas habentes & gratas, eas pro nobis & hæredibus nostris quantum in nobis est dilectis nobis in Christo *Radulpho* nunc abbati loci prædicti, & conventui ejusdem loci & successoribus suis concedimus & confirmamus sicut cartæ prædictæ rationabiliter testantur. Hiis testibus venerabilibus patribus *W. archiep. Eboracensi Anglia* primate thesaurario nostro, *I. Elyensi* & *I. Wyntonienfi* episcopis, *Iohanne de Warennæ Surr.* & *Hugone le Despenser Wyntonienfi* Comitibus, *Hugone le Despenser* domino de *Glammorgan*, *Thoma de Blount* senescallo hospitii nostri et aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* decimo octavo die Julii anno regni nostri vicesimo. Nos autem donationes, concessionem, traditiones, confirmationes et remissionem prædictas ratas habentes & gratas, eas pro nobis et hæredibus nostris quantum in nobis est dilecto nobis in Christo fratri *Thoma* nunc abbati loci prædicti et ejusdem loci conventui, et successoribus suis concedimus et confirmamus sicut cartæ prædictæ rationabiliter testantur. Et prout idem abbas et conventus prædicta maneria, terras et tenementa cum pertinentiis jam tenent, ipsique et prædecessores sui abbates & conventus loci prædicti eadem maneria et tenementa cum pertinentiis ante hæc tempora rationabiliter tenere consueverunt. Hiis testibus venerabilibus patribus *S. Cantuariensi* archiepiscopo totius *Anglia* primate, *W. Wyntonienfi* Cancellario et *S. Elyensi* Thesaurario nostris episcopis, *Ricardo Arundel*, *Thoma de Bello Campo Warrenne* Comitibus, *Thoma de Veer* Comite *Oxonienfi* camerario nostro, *Iohanne atte Lee* senescallo hospitii nostri et aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* duodecimo die Maii anno regni nostri tricesimo sexto.

Confirmatio regis Edwardi super libertatibus.

50
60
EDWARDUS Dei gratia rex *Anglia*, dominus *Hibernia* et *Aquitania* Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris & omnibus Ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS cartam claræ memoriæ domini *E.* quondam regis *Anglie* patris nostri in hæc verba. *Edwardus* Dei gratia rex *Anglie*, dominus *Hibernia* & dux *Aquitania* Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpositis, ministris & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem. INSPEXIMUS cartam quam bonæ memoriæ dominus *H.* quondam rex *Anglie* progenitor noster fecit in hæc verba. *H. rex Anglie Hamoni Dapifero* & ministris suis salutem. Præcipio vobis ut cito faciatis reddi hominibus sancti *Augustini* vadinonia illa quæ ceperunt *Burgenfes de Cantorberia*

S. Iste
Archiep.

Edw. III. *ria* super eos propter auxilium. Nolo enim ut servi-
 Rex. entes sancti *Augustini* qui nec emunt nec vendunt,
 nec mercatum ducunt donent hoc auxilium, unde
 quicquid propter hoc ab eis captum est totum cito
 reddatur eis; & videte ne amplius inde clamorem
 audiam. Teste *Waltero* Cancellario apud *Wynce-*
striam in pascha. **INSPEXIMUS** etiam cartam
 confirmationis quam claræ memoriæ dominus *H.*
 quondam rex *Anglia* avus noster fecit Deo & ec-
 clesiæ sancti *Augustini Cant.* abbati & monachis
 ibidem Deo servantibus in hæc verba. *Henricus*
 Dei gratia rex *Anglia*, dominus *Hibernia*, dux
Normannia, *Aquitania*, & Comes *Andegavia* archi-
 episcopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus,
 Baronibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Præpo-
 sitis, ministris, & omnibus Ballivis & fidelibus suis
 salutem. **INSPEXIMUS** cartam domini *I.* re-
 gis patris nostri in hæc verba. *Iohannes* Dei gratia
 rex *Anglia*, dominus *Hibernia*, dux *Normannia*,
Aquitania & comes *Andigavia*, Archiepiscopis, 20
 Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Ju-
 sticiariis, Vicecomitibus, Ballivis & omnibus mini-
 stris & fidelibus suis salutem, Sciatis nos intuitu
 Dei & pro salute animæ nostræ & pro animabus
 omnium successorum & antecessorum nostrorum
 dedisse, concessisse & præsentī cartā nostrā confir-
 masse Deo & ecclesiæ sancti *Augustini Cant.* ab-
 bati & monachis ibidem Deo servantibus in libe-
 ram, puram & perpetuam elemosynam, quod præ-
 dicti abbas & monachi habeant imperpetuum eo-
 rum saccam & socnam, & pacis fracturam, & pug-
 nam in domo factam, & viæ assaltus, & latrones
 in terra sua captos, & latronum susceptionem & pa-
 sionem super illorum proprios homines infra civita-
 tem & extra, & catalla fugitivorum suorum, &
 theoloneum suum in terra & in aqua, & consuetu-
 dinem quæ dicitur *Thames*, & super omnes allo-
 diarios quos eis habemus datos. Quare volumus
 & firmiter præcipimus, ut aliquis de hiis supra
 memoratis in aliqua re se non intromittat nisi eorum
 præpositi quibus hic commendaverit. Et prohibe-
 mus ne aliquis has libertates quas eis concessimus
 ullo modo infringat, sicut cartā regis *Ricardi* fra-
 tris nostri, & cartæ aliorum antecessorum nostro-
 rum quas inde habent rationabiliter testantur. Hiis
 testibus *Roberto* Comite *Leycestria*, comite *Wil-*
helmo Marefcallo, *Willelmo* Comite *Arundel*,
Willelmo Comite de *Ferrariis*, *Willelmo* de *Breyn-*
cestre, *Girardo* de *Fornival*, *Iohanne* de *Pratellis*,
Thoma et *Alano* *Basset*. Dat. per manum *Iohannis* 30
de Brancestre archidiaconi *Wygorniensis* apud *Au-*
rival xv. die Junii anno regni nostri quinto. Nos
 igitur concessionem prædicti *Iohannis* regis patris
 gratam & ratam habentes, pro nobis & hæredibus
 nostris eam præsentī cartā nostrā confirmamus. Hiis
 testibus, *Eustachio* *Londoniensi*, *Ioscelino* *Bathoniensi*,
Ricardo *Sarisberienſi* episcopis, *Huberto* de *Burgo*
 Comite *Kancia* Justiciario nostro, *Guillelmo* de
Ferrariis Comite *Albemarlia*, *Humfrido* de *Boun*
 Comite *Herefordia*, *Guillelmo* de *Aynesford*, *Ri-*
cardo de *Argenteyn*, senescallis nostris, *Henrico* de
Capella & aliis. Dat. per manum venerabilis patris
Radulphi Ciceſtrenſis episcopi & cancellarii nostri
 apud *Westmonasterium* decimo octavo die Februar.
 anno regni nostri undecimo. **INSPEXIMUS**
 etiam quandam aliam cartam quam præfatus avus
 noster fecit prædicto abbati & conventui loci illius in

hæc verba. *Henricus* Dei gratia rex *Anglia*, do-
 minus *Hibernia*, et dux *Aquitania*, Archiepiscopis, S. Iſlep.
 Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Ba-
 ronibus, Justiciariis, Forestariis, Vicecomitibus,
 Præpositis, Ministris & omnibus Ballivis & fide-
 libus suis salutem. Sciatis nos concessisse & hac cartā
 nostra confirmasse dilectis nobis in Christo abbati *S.*
Augustini Cant. qui pro tempore fuerit & ejusdem
 loci conventui, quod ipsi & eorum successores imper-
 petuum habeant liberam warennam in omnibus do-
 minicis terris suis de *Wentre* in insula de *Thenet*,
Chistelet, *Sturrepe*, *Stodmersch*, *Littleborne*,
Keninton, *Snaves*, *Bozewarmersch*, *Lenham*,
 & *Plumſtede* in comitatu *Kancia*, dum tamen ter-
 ræ illæ non sint infra chacias aut warennas nostras.
 Ita quod nullus intret terras illas ad fugandum in
 eis vel ad aliquid capiendum quod ad warennam
 pertineat sine licentia & voluntate ipsorum abbatis
 & conventus vel successorum suorum, super forisfa-
 cturam nostram decem librarum. Concessimus eci-
 am & hac cartā nostrā confirmavimus eidem ab-
 bati & conventui, quod ipsi & eorum successores
 imperpetuum habeant unum mercatum apud præ-
 dictum manerium suum de *Plumſtede*, singulis
 septimanis per diem Martis. Et quod habeant ibi
 unam feriam singulis annis duraturam per tres dies,
 videlicet in vigilia, in die & in crastino Sancti *Nicho-*
lai, nisi mercatum illud & feria illa sint ad nocu-
 mentum vicinorum mercatorum, & vicinarum feri-
 arum. Quare volumus & firmiter præcipimus pro
 nobis et hæredibus nostris, quod prædicti abbas &
 conventus et eorum successores imperpetuum habe-
 ant prædictam warennam, dum tamen non sit infra
 chacias aut warennas nostras. Et quod habeant præ-
 dicta mercatum et feriam cum omnibus libertatibus
 et liberis consuetudinibus ad ea pertinentibus, nisi
 mercatum illud et feria illa sint ad nocumentum vi-
 cinorum mercatorum et vicinarum feriarum sicut
 prædictum est. Hiis testibus, *Guydone* de *Lezinan*,
 & *Willelmo* de *Valencia* fratribus nostris, *Thoma*
 de *Clare*, *Roberto* *Agnylim*, *Willelmo* de *Wyn-*
tresbulle, *Benedicto* de *Blakenham*, *Stephano* de *Ed-*
worth, *Rogero* de *Wanton*, *Petro* *Everard* & aliis.
 Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium*
 primo die Aprilis anno regni nostri quinquagesimo
 quarto. **INSPEXIMUS** etiam literas patentes
 quas celebris memoriæ dominus *E.* quondam rex
Anglia pater noster fecit præfatis abbati & con-
 ventui in hæc verba. *Edwardus* Dei gratia rex
Anglia, dominus *Hibernia*, & dux *Aquitania*,
 Omnibus ad quos præsentēs literæ pervenerint, sa-
 lutem. Sciatis quod cum nos maneria de *Langport*,
Chistelet, *Sturrepe*, *Wentre* & *Salmanston*
 in comitatu *Kancia* cum pertinentiis nuper in curia
 nostra coram dilectis & fidelibus nostris *Iohanne* de
Beremyk & sociis suis Justiciariis nostris itineranti-
 bus in eodem comitatu per brevīa nostra de recto
 versus dilectum nobis in Christo abbatem sancti
Augustini Cant. petivissemus ut jus nostrum, Nos
 caritatis intuitu et ob reverentiam prædicti Sancti
 remisimus pro nobis & hæredibus nostris præfatis
 abbati & conventui loci prædicti omnem actionem
 quam erga eundem abbatem habuimus in maneriis
 prædictis cum suis pertinentiis quibuscumque: Vo-
 lentes & concedentes pro nobis & hæredibus nostris
 quod prædicti abbas & conventus habeant & tene-
 ant maneria prædicta cum suis pertinentiis ut jus

Edm. III. ecclesie sue predictae sibi & successoribus suis sicut
 Rex. ea habuerunt & tenuerunt ante impetrationem bre-
 vium nostrorum predictorum sine occasione vel im-
 pedimento nostri vel heredum nostrorum imperpe-
 tuum. In cuius rei testimonium has literas nostras
 fieri fecimus patentes, teste meipso apud *Cantua-*
riam vicesimo septimo die Julii anno regni nostri vi-
 cesimo primo. **INSPEXIMUS** etiam cartam quam
 prefatus pater noster fecit eisdem abbati & conventui
 in hac verba. *Edwardus* Dei gratia rex *Anglia*,
 dominus *Hibernie*, dux *Aquitanie*, Archiepiscopis,
 Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baro-
 nibus, Justiciariis, Vicecomitibus, Praepositis, Mini-
 stris & omnibus ballivis & fidelibus suis salutem.
 Sciatis quod licet dilecti nobis in Christo abbas &
 conventus sancti *Augustini Cant.* a tempore cuius
 memoria non existit perceperint & habuerint catal-
 la omnium hominum & tenentium suorum felonum
 & dampnatorum ac fugitivorum in quibuscumque
 curiis infra regnum nostrum adjudicata fuerant sem-
 per huc usque, absque dono, vel concessione aliqua
 a nobis seu progenitoribus nostris quondam regibus
Angliae inde habita vel optenta: Ne tamen dicti
 abbas & conventus ex huiusmodi perceptione one-
 rari, inquietari, vel actionari a quocumque valeant
 in futurum, ob reverentiam sancti predicti et de-
 votionem quam erga eundem sanctum gerimus &
 habemus, Volentes eisdem abbati & conventui
 gratiam facere & eorum securitati ex regia munifi-
 centia in hoc specialiter providere; Volumus & con-
 cedimus & hac carta nostra confirmamus pro nobis
 & heredibus nostris prefatis abbati & conventui,
 quod ipsi & eorum successores habeant & percipiant
 de cetero catalla omnium hominum et tenentium
 suorum felonum, dampnatorum & fugitivorum co-
 ram quibuscumque Justiciariis & Ministris nostris
 et heredum nostrorum aut aliorum quorumcumque
 infra regnum nostrum catalla huiusmodi, ex quibus-
 cumque delictis et causis contigerit adjudicari. Ita
 quod cum aliquis hominum & tenentium suorum
 pro delicto aliquo vitam vel membrum debeat amit-
 tere, vel fugam fecerit et iudicio stare noluerit, vel
 qualitercumque deliquerit, per quod catalla sua
 perdere debeat in quacumque curia nostra et here-
 dum nostrorum, seu aliorum, ubi de eo iustitia fieri
 debeat, liceat ipsis abbati et conventui et eorum mi-
 nistris sine impedimento seu contradictione nostra et
 heredum nostrorum, vicecomitum, ballivorum, et
 ministrorum nostrorum quorumcumque vel aliorum
 ponere se in seisinam de catallis predictis in quibus-
 cumque casibus, in quibus ballivi nostri vel here-
 dum nostrorum si catalla illa ad nos vel heredem
 nostros pertinerent, ea in manus nostras vel manus
 heredum nostrorum possent vel deberent capere vel
 seifire; Ita quod nullus Justiciarius seu minister no-
 ster vel heredum nostrorum seu alterius de catallis
 huiusmodi quo minus abbas et conventus et eorum
 ministri ea habere et in seisinam eorundem se ponere
 possint ut predictum est, se in aliquo intromittat sine
 licentia et voluntate ipsorum abbatis et conventus,
 et successorum suorum imperpetuum. Quare volu-
 mus et firmiter precipimus pro nobis et heredibus
 nostris, quod predicti abbas et conventus et eorum
 successores habeant et percipiant de cetero catalla
 hominum et tenentium suorum felonum et dampna-
 torum ac fugitivorum, coram quibuscumque Justi-
 ciariis et ministris nostris et heredum nostrorum, et

aliorum quorumcumque infra regnum nostrum ca-
 talli huiusmodi ex quibuscumque delictis et causis
 contigerit adjudicari. Ita quod cum aliquis homi-
 num vel tenentium suorum pro delicto aliquo vitam
 vel membrum debeat amittere, vel fugam fecerit, et
 iudicio stare noluerit, vel qualitercumque delique-
 rit, per quod catalla sua perdere debeat in quacum-
 que curia nostra vel heredum nostrorum seu alio-
 rum ubi de eo iustitia fieri debeat, Liceat ipsis ab-
 bati et conventui et eorum ministris sine impedimen-
 to seu contradictione nostri et heredum nostrorum,
 vicecomitum, ballivorum et ministrorum nostrorum
 quorumcumque vel aliorum, ponere se in seisinam
 de catallis predictis in quibuscumque casibus in
 quibus ballivi nostri vel heredum nostrorum, si ca-
 talli illa ad nos vel heredem nostros pertinerent, ea
 in manus nostras et heredum nostrorum possent vel
 deberent capere vel seifire, et ita quod nullus Justi-
 ciarius seu Minister noster vel heredum nostrorum
 seu alterius de catallis huiusmodi quominus dicti
 abbas et conventus et eorum ministri ea habere et
 in seisinam eorundem ponere se possent, in aliquo
 intromittat sine licentia & voluntate ipsorum abba-
 tis et conventus, et successorum suorum imperpetuum
 sicut predictum est. Hiis testibus venerabilibus pa-
 tribus *A. Dunolmensi*, *W. Eliensi*, *I. Karliolensi* et
W. Bathoniensi et *Wellensi* episcopis, *Edmundo* fra-
 tre nostro, *W. de Valencia* avunculo nostro, *Edmun-*
do Comite *Cornubie* consanguineo nostro, *Roberto*
Tybotot, *Gilberto de Thornton*, *Waltero de Bello*
Campo, *Iohanne de Meryngham*, *Roberto de Hert-*
ford, *Rogero Brabazun* et aliis. Dat. per manum
 nostram apud *Westmonasterium* quarto decimo die
 Junii anno regni nostri vicesimo secundo. Nos au-
 tem preceptum, donationem, concessiones, confir-
 mationes et remissionem predicta rata habentes et
 grata, ea pro nobis et heredibus nostris quantum in
 nobis est, dilectis nobis in Christo *Radulpho* nunc
 abbati loci predicti & conventui ibidem et eorum
 successoribus concedimus & confirmamus, sicut car-
 ta et literae patentes predictae rationabiliter testan-
 tur. Praeterea cum abbates & conventus loci illius a
 tempore quo non extat memoria habuerint in mane-
 riis suis de *Wentstre*, *Porborne*, *Littlemongham*,
Lenham, *Wytheborne*, *Chiffelet*, *Sturre*, *Stod-*
mersch, *Ripple*, *Langedon*, *Salmanston*, *Swal-*
cliffe, *Combok*, *Kenyn-ton*, *Selleng*, *Plumsted*,
Tenwarden, *Boze warmerth*, *Dale*, *Gostone*,
Pewenton, *Langport*, & *Wyke*, in suburbio
Cantuarie in comitatu *Kancia* catalla hominum
 suorum dampnatorum et fugitivorum cum anno et
 vasto, & animalia quae dicuntur *Wepf*. Et in pra-
 dictis maneriis de *Wentstre*, *Stodmersch*, *Chi-*
ffelet, *Porborne*, *Dale*, *Swalclpbe*, *Plum-*
stede, ac in maneriis suis de *Snave* & *Sesaltre*
 in eodem comitatu wreccum maris, & etiam habu-
 erint in predictis maneriis de *Wentstre*, *Porborne*,
Lenham, *Littleborne*, *Chiffelet*, *Sturre*, *Stod-*
mersch, *Ripple*, *Langedon*, *Plumstede*, *Dale*,
Gostone & *Langport* visum franci plegii et ea quae
 ad huiusmodi visum pertinent, Et in predicto ma-
 nerio de *Pewynton*, emendas assise panis & cervi-
 siae fractae, et tenuerint in eodem manerio de *N.* de
 hominibus suis qui sunt extra procinctum hundredi
 de *Widdilton*. Et in predictis maneriis de *Kenyn-*
ton, *Boze warmerth* & *Snaves* placita de san-
 guinis effusione, sicut recordum *I. de Berewyk*, &
 so-

S. Istelep
Archiep.

Edw. III. Rex. sociorum suorum Justiciariorum domini regis E. quondam regis Anglia patris nostri anno regni regis ejusdem xxj. itinerantium ad communia placita in comitatu predicto, quod coram nobis venire fecimus, evidenter apparet; Super quibus quidem libertatibus abbates & conventus predicti cartam alicujus progenitorum nostrorum hactenus nullatenus habuerunt: Nos volentes securitati abbatis & conventus loci predicti & successorum suorum in hac parte providere, & eis gratiam facere ampliore, concedimus eisdem abbati & conventui & hac Carta nostra confirmamus pro nobis & heredibus nostris, quod ipsi & successores sui imperpetuum habeant per eandem cartam nostram in predictis maneriis de *Menstre, Pozdborne, Litlemongham, Lenham, Litleborne, Chiffelet, Sturre, Stodmersch, Ripple, Langedon, Salmanston, Swalclive, Berton, Combret, Kenynton, Selling, Plumstede, Tantwarden, Bozewarmerch, Dale, Goston, Newinton, Longport & Wyke* catalla hominum suorum dampnatorum & fugitivorum cum anno & vasto, & animalia quæ dicuntur *Wepf*; & in predictis maneriis de *Menstre, Stodmersch, Chiffelet, Pozdborne, Dale, Swalclive, Plumstede, Snaves & Selsaltre* wreccum maris. Et in eisdem maneriis de *Menstre, Pozdborne, Lenham, Litleborne, Chiffelet, Sturre, Stodmersch, Ripple, Langedon, Plumstede, Dale, Goston & Longport* visum franci plegii, & ea quæ ad hujusmodi visum pertinent. Et in predicto manerio de *Newinton* emendas assise panis et cervisie fractæ, & quod teneant in eodem manerio de *Newinton* de hominibus suis qui sunt extra procinctum hundredi predicti et in dictis maneriis de *Kenynton, Bozewarmerch & Snaves* placita de sanguinis effusione. Et concessimus pro nobis & heredibus nostris, quod licet ipsi aut predecessores sui predicti aliquibus libertatum in cartis & literis supradictis quas confirmavimus ut superius est expressum contentarum seu aliarum per recordum predictum superius expressarum aliquo casu emergente hactenus usi non fuerint, Idem tamen abbas & conventus & successores sui libertatibus supradictis & earum qualibet de cætero virtute presentis cartæ nostræ imperpetuum plene gaudeant & utantur sine occasione vel impedimento nostri vel heredum nostrorum, Justiciariorum, Escaetorum, Vicecomitum aut aliorum ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcunque. Hiis testibus venerabilibus patribus *W. Wigornensi, J. Bathonensi & Wellensi, & W. Exoniensi* episcopis, *Gilberto de Clare* Comite *Gloucestræ, & Herefordiæ, Adomaro de Valencia* Comite *Pembrok, Johanne de Britania* Comite *Richmond, Hugone le Despencer, Edmundo de Malo Lacu* Senescallo hospicii nostri, et aliis. Dat. per manum nostram apud *Dovoram* xxij. die Maii anno regni nostri sexto. Nos autem præceptum, donationem, concessionem, confirmationem & remissionem predicta rata habentes et grata, ea pro nobis & heredibus nostris quantum in nobis est dilecto nobis in Christo fratri *Thome* nunc abbati loci predicti et ipsius loci conventui concedimus et confirmamus sicut cartæ & literæ predictæ rationabiliter testantur. Præterea volentes eisdem abbati et conventui ob affectionem quam ad personam dicti abbatis merito gerimus et habemus, gratiam facere ampliorem, con-

cessimus pro nobis & heredibus nostris eisdem abbati et conventui, quod licet ipsi vel eorum predecessores aliqua vel aliquibus libertatum in predictis carta et literis contentarum seu aliarum per dictum recordum expressarum aliquo casu emergente hactenus usi non fuerint: idem tamen abbas et conventus et successores sui libertatibus predictis et earum qualibet extunc plene gaudeant imperpetuum et utantur, sine occasione vel impedimento nostri vel heredum nostrorum, Justiciariorum, Escaetorum, Vicecomitum, aut aliorum Ballivorum seu ministrorum nostrorum quorumcunque. Hiis testibus venerabilibus patribus *S. Cantuariensi* archiepiscopo tocius Anglia Primate, *W. Wintoniensi* Cancellario, et *S. Eliensi* Thesaurario, nostris episcopis, *Ricardo Arundel. T. de Bello Campo Warr.* Comitibus, *T. de Ver* Comite *Oxonie* Camerario nostro, *J. ate Lee* Senescallo hospicii nostri & aliis. Dat. per manum nostram apud *Westmonasterium* xij. die Maii anno regni nostri xxxvj.

S. Iste
Archiep.

§ 10. De manerio de *Dene* in *Thanet* per Comitissam *Huntingtoniæ* dato.

S. Ciant presentes & futuri, quod nos *Juliana* de *Leybourne* Comitissa *Huntingtoniæ* dedimus & c. manerium nostrum de *Dene* & quoddam tenementum vocatum *Auston* cum mariscis, bræcis, molendinis, serviciis, tenementis, redditibus, releviis, escaetis, visibus franciplegii, feoditatibus, sectis curia & omnibus aliis juribus & pertinentiis suis quibuscunque in insula de *Thanet* adeo integre sicut ea unquam habuimus vel tenuimus per decessum hereditarium in manu nostra. Habendum & tenendum predicta maneria & tenementa cum suis pertinentiis predictis abbati & conventui & successoribus suis imperpetuum ad inveniendum & sustentandum de exitibus & proficuis manerii & tenementorum predictorum quasdam cantarias, elemosynas & alia pietatis opera subscripta, videlicet, Quod ipsi & successores sui post decessum nostrum in die sanctæ Annæ annuatim celebrent imperpetuum j. missam solempnem in choro ut in duplici festo, & distribuant eadem die C. pauperibus CC. denarios, videlicet cuilibet eorum ij. d. & conventui ejusdem loci j. pitanciam sufficientem annuatim die supradicto, & in die anniversarii nostri exequias mortuorum cum solempni missa in choro & aliis pertinentiis ut in duplici festo annuatim celebrent; & eodem die CC. pauperibus CC. denarios distribuent, & pitanciam eodem die, videlicet abbati xx. s. Priori v. s. & cuilibet monacho de conventu ij. s. vj. d. Et predicti abbas & conventus & successores sui inveniant j. capellanium idoneum seculari ad celebrandum imperpetuum ad altare sanctæ Annæ in monasterio predicto j. missam cotidie pro domino *Edwardo* rege Angliæ & pro animabus progenitorum suorum & animabus antecessorum nostrorum & pro anima *Laurentii de Hastyng* & *Johannis filii ejusdem* & animabus antecessorum suorum. Et quod omnes monachi ad predictum altare celebrantes habeant specialiter in memoria animas predictas. Ad quas quidem cantarias, elemosynas & alia pietatis opera ut premititur annuatim facienda & observanda imperpetuum, predicti abbas & conventus obligant se & successores suos manerium & tenementa predicta; & concedunt pro se & successoribus suis, quod si contingat

Edw. III. *prædictas cantarias, elemosynas & alia pietatis opera*
 Rex. *in parte vel in toto à retro esse vel subtracta; ex-*
tunc bene liceat heredibus prædictæ Comitissæ &
atornatis eorum in hac parte, in manerio & tene-
mentis prædictis distringere & distractiones reti-
nere, quousque idem abbas & conventus de omni-
bus subtractis & defectibus plenarie satisfecerint.
Et nos prædicta Comitissa & heredes nostri prædi-
cta manerium & tenementa cum suis pertinentiis
prædictis abbati & conventui & successoribus
suis in forma prædicta contra omnes warantiza-
bimus &c.

Eodem anno x. die mensis Marcii idem rex remi-
 sit & quietum clamavit pro se & heredibus suis to-
 tum jus & clameum quæ in eisdem manerio &
 tenementis habere potuit, prædictis abbati et con-
 ventui, et contemplatione prædictæ Comitissæ eis-
 dem prædicta perpetualiter confirmavit.

An. Dñi 1363. Anno Domini M.CCC.lxiiij. dominus rex con-
 cessit CC.l. marcas pro fossatura et claustra civita-
 tis. Cujus operis supervisores fuerunt abbas et prior
 sanctæ Trinitatis.

S. I. I. *Adquisitio manerii de Dres.*

1365. **A**Nno Domini M.CCC.lxv. post multas inter-
 locutiones, lites & contentiones motas inter T.
 abbatem & conventum hujus monasterii & Thomam
 Connchivaler de jure & possessione manerii de DRES
 in Chistelet, tandem per finem de li. idem T.
 alienavit & dimisit manerium prædictum in hac for-
 ma quæ sequitur.

Sciant presentes &c. Willielmo Sepham Rectori
 ecclesiæ de Werhorne, Valentino ate Pathe Re-
 ctori ecclesiæ de Portone, & Thomæ Kempe vica-
 rio ecclesiæ de Chistelet manerium de DRES juxta
 Raycolber cum pertinentiis, una cum omnibus li-
 bertatibus, redditibus & serviciis, tenementis &
 commoditatibus ad dictum manerium quoquo modo
 spectantibus; Habendum & tenendum prædictum
 manerium cum pertinentiis una cum omnibus liber-
 tatibus, redditibus & serviciis, tenementis & com-
 moditatibus ad dictum manerium quoquo modo spe-
 ctantibus prædictis Willielmo Valentino, & Tho-
 mæ heredibus & assignatis suis de capitalibus do-
 minis feodorum per servicia que ad præfatum ma-
 nerium cum pertinentiis prædictis pertinent imper-
 petuum.

Thomas Abbas sancti &c. per Johannem Espelon
 attornatum suum petit versus Willelmum S. &c.
 j. mesuagium, C.xl. acras terræ, CCCC. & xl. acras
 pasturæ, viij. acras bosci, C.l. acras marisci, lx. s.
 redditus & redd. xij. gallinarum, xl. gallinarum & xij.
 vomerum cum pertinentiis in Chistelet & West-
 bere, quæ magister Johannes Verdonn tenuit de Ra-
 dulpho abbate prædecessore abbatis nunc, & quæ
 ad præfatum nunc abbatem reverti debent tanquam
 escaeta sua, eo quod prædictus I. bastardus fuit &
 obiit sine hærede de se. Et unde dicit, quod præ-
 dictus Johannes Verdonn tenuit de prædicto Radul-
 pho abbate prædicta tenementa cum pertinentiis suis
 per homagium & fidelitatem & ad scutagium do-
 mini regis xl. s. & ad faciendum sectam tam ad curi-
 am prædicti abbatis apud Cantuariam de tribus sep-
 timanis in tres septimanas quam ad curiam ipsius
 abbatis de Chistelet; & per servitium liij. s. iv. d.
 & inde producit sectam. Et prædicti &c.

S. 12. *Servitium quod homines v. portuum*
debent ad Porbozne.

ANno Domini M.CCC.lxiv. die Veneris proxi-
 mo post festum sancti Dunstani fuit inquisitio
 capta apud Cantuariam coram Willelmo Herle, Jo-
 hanne Cobham & aliis Justiciariis domini regis as-
 signatis ad inquirendum per sacramentum &c. qui
 dicunt quod barones de libertate Dovoræ adquisi-
 erunt extra libertatem suam in tenura abbatis sancti
 Augustini Cantuarie ad maneria de Porthborne
 & Ripple in hundredo de Cornylo de diversis ho-
 minibus tempore regis E. patris regis nunc, & tem-
 pore regis nunc, CCC. ix. acras, iij. rodas dimidiam
 de terra vocata Swollyngland quæ tenentur per di-
 versa servicia subsequencia; videlicet ad curiam de
 Porbozn CC. xlij. dimidiam acram dimidiam ro-
 dam de Swollyngland, & debet inde qualibet
 acra per annum ad iv. terminos j. d. ob. & debet
 qualibet Swollynga habere CC. acras quæ debent
 per annum viij. gallinas, j. multonem & CC. ova de
 redditu, & sic secundum quantitatem cujuslibet S.
 Et debet qualibet Swollynga arare vj. acras de Tel-
 work, & ij. acras de Swodleshen, & prædictas
 vj. acras seminare, semen ad granarium domini
 quærere & residuum seminis reportare. Debent eci-
 am dictas vj. acras herciare, fardulare, metere, ligare,
 coppare & vertere, si necesse fuerit in grangiam do-
 mini cariare & tassare. Et debent pro qualibet Swol-
 linga xiv. d. per annum pro schippeshere, timberlode
 & bordlode, vel cariare extra waldam per mare vel
 per terram ad manerium prædictum. Et ad quam-
 libet Swollyngam dominus eligit in curia sua per te-
 nentes suos ij. homines & inde onerabit j. qui colli-
 get redditum in dicta Swollynga, set pro arreragiis
 redditus non distringere, set bedellus domini distrin-
 get; & debet quilibet tenens sectam ad curiam do-
 mini de tribus septimanis in tres septimanas. Et ad
 ij. dies divisos debent venire ad visus franci plegii
 faciendos ibidem & præsentare ibidem omnia quæ
 sunt præsentanda; Et debent relevium tam de terris
 suis sibi hæreditarie accessis quam de terris perqui-
 sitis secundum modum patriæ. Quæ servicia & con-
 suetudines ipsi tenentes annuatim faciunt & solum-
 modo præter corporale servitium quod vocatur
 Swollyngman, quod facere omnino recusant, ad
 magnum gravamen & præjudicium abbatis supra-
 dicti. Item dicunt quod dicti tenentes pro omni-
 bus terris suis in geldabili tenentur & debent con-
 tribuere in omnibus lottis & scottis in geldabili as-
 sessis, videlicet pro warda maris tempore guerræ
 pro hoherariis, sagittariis inveniendis & sustentandis
 ubi necesse fuerit super costeram maris, & jam pro
 sagittariis & eorum ductoribus inveniendis & su-
 stentandis versus partes Scocie & alibi tempore
 guerræ prædictorum regum, & pro hominibus jura-
 tis coram diversis Justiciariis domini Regis, & pro
 eorum expensis assessis & levatis in geldabili pro
 terris suis in geldabili contributionem recusant &
 recusant, & pro expensis factis circa constabularios
 laborantes ad eligendum & ducendum prædictos
 hobilarios sagittarios, & in omnibus aliis lottis &
 scottis contributionem facere recusant, ad grave
 dampnum totius communitatis partium suarum.
 Item dicunt, quod per eadem servicia et consuetu-
 dines tota terra de Swoll, quam dicti barones te-
 nent

S. Iste
 Archiep.

An. Dñi
 1364.

Edw. III. Rex. nent ad curiam de **Ripple & Castlangedon** debent nichil per annum præter **Schippilhere, timbirlode, bozdlode, & multon**. Item tota terra de **Swoll**, apud **Ripple** tenetur de curia de **Ripple** quolibet acra per servicium iij. d. ad tres terminos, & quolibet acra metere ij. pedes frumenti & ligare, & debent ad turnum vicecomitis secundum quantitatem terrarum suarum ad terminum mediæ quadragesimæ, Et dicunt quod dicti barones pro terris suis contributionem in lottis &c. facere recusant. Item dicunt, quod barones de **Sandwyco** tenent de curia de **Bordborne** CCCC. lxxvj. acras iij. rodas dimidiam de **Swollengland** per easdem consuetudines & servicia sicut barones de **Dovoria** &c. quæ quidem consuetudines & servicia ipsi annuatim faciunt & solvunt præter corporale servicium ut supra, & pro lottis & scottis faciunt contributionem.

S. 13. *Justiciarii assignati super costeris maris.*

An. Dñi 1365. Eodem anno scilicet M. CCC. lxx. dominus Rex abbate **Thoma** suggerente assignavit **Radulphum Spigurnel** constabularium castri **Dovoria**, **Johannem Cobeham**, **Robertum Belkneph**, **Robertum Corby**, **Willielmum Halden**, & **Willielmum Horne** Justiciarios ad supervidendum, & ad supervisionem illam dominos partium illarum vel illorum ballivos convocandum & cum ipsis tractandum & deliberandum de dampnis & periculis à **Elybesend** usque **Stonore** & à **Stonore** usque **Fordwycum** & **Serr.** qualiter melius & citius subduci poterunt quoquo modo. Quarum prætextu literarum idem justiciarii convocatis ad eos dominis terras & dominia in partibus illis habentibus personaliter insulam de **Thagnet** ingredientes ad loca prædicta accesserunt, & omnes partes & fines adjacentes circumquaque cum diligentia superviderunt, scilicet die Martis in tertia septimana Quadragesimæ anno regni regis xxxix. præceptumque fuit vicecomiti ab eisdem quod venire faceret coram præfatis assignatis de quolibet hundredo hundredorum de **Cornvlo**, **Castry**, **Wyngham**, **Prestone**, & **Donnhamforde**, & **Ryngflo** xij. tam milites quam alios liberos & legales homines de probioribus & potentioribus hundredorum prædictorum, illorum videlicet qui terras tenementa, mariscos, prata vel pasturas periculo maris à **Elybesende** usque **Stonores** & à **Stonores** usque **Fordwycum** & **Serr.** subjacentia non habeant. Qui quidem jurati & operati dicunt per sacramentum suum, quod ipsi prædictas costeras maris inter **Elybesende** & **Stonores** cum deliberatione diligenti cum omnibus partibus ibidem adjacentibus undique superviderunt prout eis injunctum extitit per præfatos assignatos. Dicunt etiam quod imminens est ibidem de novo superventum inter limites prædictos quoddam periculum à quodam videlicet loco vocato **Thorghlode** usque quendam locum vocatum mariscus de **Brodehope**, tale videlicet quod impetus maris ad terram ibidem fluctuantes ripam ibidem in multo violentius adjacent quam solebant. Quibus quidem fluctibus & maris ibidem ingressui obstat quædam wallea quam abbas **S. Augustini Cant.** jam tarde fieri fecit, & periculo ac walleæ periculo illi resistenti tantum subjacet quidam mariscus ejusdem abbatis vocatus **Saltmersch** continens iij. acras, & ille mariscus per inundationem maris & fluctuationem excessivam & non aliter illa

wallea non obstante vel alio manuopere forte potest superundari & leviter devastari. Dicunt insuper quod licet undæ maritimæ ultra defensionem illam ingredientiæ totum mariscum illum superfluerent & vastarent, nulla terras prata mariscos pasturas vel tenementa alia quam prædictum mariscum vocatum **Saltmersch** tantum in partibus illis destrueret, nec alicui dampnum generaret, eo quod nulla terræ prata marisci pasturæ vel tenementa alia quam prædictus mariscus in partibus illis subjacent periculo supradicto.

Anno M. CCC. lxxvj. in vigilia Reliq. obiit **Simon Yslepe** archiepiscopus, & eodem anno in vigilia sancti **Nicholai** electus est **Simon Lanham**, & eodem anno in epiphania Domini natus est **Ricardus** rex Angliæ apud **Burdeyres**, in cujus nativitate fuerunt iij. magi, scilicet rex **Ispania**, rex **Navernia**, & rex **Portigallia**, qui quidem reges dederunt puero munera preciosa.

S. Lanham
Archiep.

An. Dñi
1366.

S. 14. *Commutatio inter Abbatem & Priorem S. Trinitatis in Quenyngate.*

Anno Domini M. CCC. lxxvj. facta fuit quædam commutatio terrarum & reddituum inter religiosos viros abbatem &c. ex parte una, & Priorem & conventum Sanctæ Trinitatis ex altera, super variis contentiõibus & calumpniis ex utraque parte de diversis injustis occupationibus & detentionibus ut dicitur factis, videlicet quod cum idem Prior & conventus certa mesuagia & tosta de quibus idem abbas reddit xv. s. particulariter percipere consueverunt, continentia in longitudine & latitudine dimidiam acram dimidiam rodam & ivam partem unius rodæ, & quæ de **Nicholao Horn**, **Johanne Calward**, **Henrico ate Furstall**, & aliis in **Quenyngatelane** seperatim adquisierunt, & partem inde calumpniaverunt, & residuum eorundem mesuagiorum & tostorum in augmentationem gardini ipsorum Prioris & conventus ibidem includere prætendunt. Et ex parte prædictorum Prioris & conventus sit ostensum, quod prædicti abbas & conventus j. placeam terræ apud **les Fines** in **Throtynghon** & quandam parcellam cujusdam condos juxta campum ipsorum Prioris & conventus apud **Waneregge** viij. d. annui redditus pro herbagio & pastura cujusdam wallæ apud **Fordwycum** vocatæ **Celereriswal**, xvij. d. de redditu cujusdam alterius parcellæ, & viij. d. redditus cujusdam peciæ terræ apud **Wromdon** de terra quondam **Godeleve ate Crouch** continente dimidiam acram terræ juxta terram ipsorum Prioris & conventus in longitudine versus **Cast**, & ex altera parte in longitudine ad communem viam quæ ducit ad terras diversorum hominum apud **Wanereggh** & **Wromdon** versus **West** capitahdo ad regiam stratam versus **South** ad elemosynas prædictorum abbatis & conventus pertinentes per magnum tempus in parte occuparunt: Tamen amicaliter pro bono pacis habenda & continuanda & contentiõibus & calumpniis prædictis omnino amovendis & amodo imperpetuum finaliter quiescendis, concordatum est inter ipsos in hunc modum, videlicet quod prædictus abbas & conventus pro se & successoribus suis remittunt eisdem Priori & conventui & successoribus suis v. s. de prædictis xv. s. & concedunt quantum in ipsis est, quod ipsi Prior & conventus per dictam mensuram mensuratam mesuagia

1367.

Edw. III.
Rex.

suagia & tosta prædicta scilicet de illis tenementis de quibus idem abbates redditum percipiunt pro voluntate sua includere valeant; ita tamen quod x.s. residui prædictorum xv.s. eisdem abbati & conventui & successoribus suis in festo S. Michaelis annuatim de tenementis prædictis solvantur imperpetuum ut prius consueverunt. Et ad maiorem securitatem solutionis prædictorum x. s. concedunt prædicti Prior & conventus pro se & successoribus suis, quod si contingat prædictum redditum x. s. in parte vel in toto per viij. dies post terminum prædictum à retro esse, bene liceat eisdem abbati & conventui & successoribus suis per ministros suos quoscunque in quodam mesuagio cum celario & shoppa ad idem pertinentibus ipsorum Prioris & conventus in parochia S. Andrea Cantuar. in le Poltrype situato inter regiam stratam versus Porth, & alia tenementa ipsorum Prioris & conventus versus South, & quandam venellam vocatam Clementislane versus East, & quandam placiam communem vocatam Bullstak versus West, distringere, & distractiones sic captas irreplegiabiles retinere usque ad plenariam solutionem redditus prædicti, & detentionis ejusdem competenter faciendam. Pro qua quidem concessione & remissione idem Prior & conventus pro se & successoribus suis remittunt & quietum claimant eisdem abbati & conventui & successoribus suis, totum jus & clameum quod habuerunt in prædictis placeis terræ apud les Vines annexa muro ejusdem abbatis & conventus, & in condos ut prædicitur apud Panerregge, prout metæ & bundæ inde de novo appositæ ibidem dividunt & demonstrant, ac etiam totum jus & clameum quod habuerunt in dictis annuis redditibus prædictorum viij.d. & xvij.d. & viij.d. imperpetuum. Et præterea idem Prior & conventus concedunt & licentiam dant per præsentis pro se & successoribus suis eisdem abbati & conventui & successoribus suis, quod ipsi per se & ministros suos super terram ipsorum Prioris & conventus esiamen- tum habeant ultra metas & bundas in campo de la Werton de novo positas pro walla sive muro ipsorum abbatis & conventus apud les Vines de novo facienda & reparanda, & quociens & quandocunq; necesse fuerit scalas ponendi & terram ipsorum abbatis & conventus ibidem molliendi & ministrandi sine perturbatione ipsorum Prioris & conventus & successorum suorum.

S. 15. Placitum de Stonore cum hominibus de Sandwico.

An. Dñi
1368.

Anno Domini M.CCC. lxxij. Thomas Crab- bere &c. homines de Stonore attachiati fue- runt ad respondendum abbati &c. de placito quare cum idem abbas in feodo suo apud Stonore pro quibusdam consuetudinibus & serviciis sibi debitis, per G. Roby servientem suum quædam catalla capi fecisset, & idem G. catalla illa nomine distractionis secundum legem & consuetudinem regni ibidem de- tinere voluisset, prædictus T. Crabbere & alii catalla prædicta eidem G. vi & armis abstulere & alia enor- mia ei intulere ad grave dampnum &c. & unde de- terioratus fuit & dampnum habuit ad valenciam C. librarum. Et prædictus T. Crabbere & alii per attor- natum suum dixerunt, quod prædicta villa de Sto- noze ubi præfatus abbas supponit transgressionem sibi fuisse factam, fuit infra bundas & limites v. por- tuum, & quod ipsi fuerunt homines & barones eo-

rundem quinq; portuum; unde dixerunt, quod ipsi non intendebant quod curia hæc in placito illo cog- noscere deberet. Et prædictus abbas dixit, quod ubi præfatus T. & alii superius allegarunt prædictam villam de Stonore infra limites fuisse & bundas quinque portuum, supponendo per hoc ipsos in curia hac in placito prædicto respondere non debere, præ- dicta villa de Stonore est in comitatu Kancia & parcella baroniæ S. Augustini Cant. & extra bun- das & limites quinque portuum, & hoc paratus est verificare, unde petiit iudicium. Et prædicti T. & alii dixerunt, quod prædicta villa de Stonore est infra bundas & limites quinque portuum prout su- perius allegarunt, & posuerunt se super patriam. Et præceptum fuit vicecomiti, quod venire faciat xij. probos &c. per quos &c. qui nec abbatem &c. Et venire fecit J. Bosyn-ton, W. Berneville, R. Garwen- ton, Jacobum Wodhelle, Adam Bengekyn, Andrean Wodhell, J. Davy, W. Coupere, J. Ensynge, T. Pyl- holte, J. Balfire, J. Isaac, qui ad hoc electi, criati & jurati dicunt super sacramentum suum, quod præ- dicta villa de Stonore est in comitatu Kancia & parcella baroniæ S. Augustini, & extra bundas &c. prout prædictus abbas superius placitando allega- vit, & assident dampna prædicti abbatis occasione transgressionis prædictæ ad xx. marcas. Ideo conce- sum est quod prædictus abbas recuperet versus præ- fatos T. Crabbere & alios qui convicti sunt dampna sua prædicta ad xx. marcas assessa; Et idem Tho. Crabbere, & omnes alii capiantur &c.

Consuetud. per Sandwic. in Stonore calumniata.

ET quia isti Stonorenses maluerunt subici et vivere sub iugo servitutis Sandwycensium quam anti- qua libertate patriæ gubernari, ideo consuetudines & dominium quæ ipsi de Sandwico in villa de Stonores calumpniabantur habere ascribere gratum duxi.

In primis post diem Lunæ proximo post festum S. Andrea apostoli in qua Major villæ Sandwyci fuerit electus & sacramentum suum more solito fe- cerit, dictus Major qui pro tempore fuerit per ser- vientem suum communem faciet certis locis in villa de Stonores suum cornu commune sonari proxima septimana sequenti, vel quando viderit tempus oportu- num, & erit ibidem proclamatio facta per eun- dem servientem inhibentem ex parte dicti Majoris communitatem villæ de Stonores in certo loco ad hoc assignato invicem convocari. Cum autem prædictus Major cum sociis suis juratis una cum tota commu- nitate de Stonores fuerint in loco prædicto congre- gati, assignabit quendam probum virum de præ- dicta villa exercere & occupare simile officium ma- joritatis in omnibus sicut Major villæ Sandwici oc- cupat in villa Sandwici salvo in judiciis dandis, quia omne iudicium cujuscunque fuerit conditionis & naturæ detur per os Majoris Sandwici infra limi- tes villæ de Stonores, videlicet à prædicta villa usque Henneberge & Depernasse, & faciet ibidem di- ctus Major per clericum suum legere coram tota communitate ibidem solenniter easdem ordinationes quas habent in villa de Sandwico. Item habent dicti Major & Barones de S. potestatem supervidere omnes orphanos in eadem villa de Stonores quolibet anno quotiescunque necesse fuerit, & prædictos orphanos simul cum bonis & catallis eorum bene & fideliter disponere ut melius & securius ad commodum eo- rundem valeant expedire. Item debent habere co- ram se recognitionem terræ redditus & tenementi in omnibus

Edm. III. omnibus & singulis sicut habent in villa de *Sand-*
 Rex. *wico* & innotulentur in communi registro in villa
 prædicta juxta naturam recognitionis. Item admi-
 nistrationem bonorum intestatorum tam liberorum
 quam extraneorum qui obierint intestati in terra
 vel in mari sive obierint infra libertatem vel extra,
 dum bona ipsius intestati infra limites libertatis præ-
 dictæ aliquo loco fuerint inventa, & assignabit ij.
 executores de propinquiorebus amicis ipsius defuncti
 qui jurabunt facere fidelem inventarium suum de
 omnibus bonis & catallis suis prout deberent coram
 Ordinario suo; & per visum ipsius Majoris disponent
 bona ipsius defuncti pro anima sua juxta quantita-
 tem bonorum. Item omnia placita cujuscunque
 fuerint conditionis, scilicet placita bateriæ, sangui-
 nis fusi, debiti, transgressionis & cons. fractæ &
 omnia hujusmodi placita possunt terminari de die
 in diem coram Majore villæ *Sandwici* & ballivo
 abbatis qui pro tempore fuerint. Et judicium cujus-
 cumque fuerit placiti detur per os Majoris *Sandwici*.
 Item cum aliquis liber homo amerciatu fuerit pro
 falso clamore vel pro aliquo alio in placito debiti vel
 transgressionis sive placitis terræ, non potest ballivus
 abbatis ibidem intrare ejus tenementum neque eum
 distringere pro suo amerciamiento quousque taxa-
 tum fuit per Majorem & juratos, sed per præceptum
 Majoris & juratorum super taxationem illius amer-
 ciamenti, statim per ballivum supradictum & servi-
 entem Majoris si pro rebellibus in hac parte fuerint
 levabitur ad opus ipsius abbatis. Item solent infra
 dictam villam de *Stonores* terminari omnia placita
 coronæ vitæ & membrorum coram Majore & juratis
 juxta naturam suam in forma consuetudinis villæ
Sandwici in hiis placitis usitata. Salvo appello super
 falsarium monetæ domini regis, seditione, prælocu-
 tione contra regem vel reginam, falsaria sigilli do-
 mini regis, quæ pertinent ad curiam de *Shipway*.
 Nec est in prædicta villa de *Sandwico* et *Stonores*
 aliquis Judex Coronæ qui vulgo dicitur *Coroner*
 nisi ipse Major cum suis juratis.

An. Dñi 1368. Anno Domini M.CCC.lxxviii. *Willielmus Wytle-*
seye in octabis S. *Adriani* abbatis à *Wigornien*si ec-
 clesia in archiepiscopum translatus est.

1370. Anno Domini M.CCC.lxx. die translationis S.
Thoma martyris dominus *Thomas* abbas hujus loci
 invitatus et à senioribus monachorum S. *Trinitatis*
 specialiter requisitus inter illos divina solempniter
 celebravit anno beati *Thoma* tunc Jubeleo populo
 pro indulgentia quasi infinite congregato. Et nota
 quod durante ista solempnitate prædictus abbas à
 sacrista S. *Trinitatis* tam in vigilia quam in die ut
 foret archiepiscopus illorum fuit quæsitus et ad re-
 vestiendum deductus.

1371. Anno sequenti in vigilia S. *Luca* evangelistæ duo
 magna grangia in manerio de *Bozburne* frumento
 et ordeo plena per negligentiam cujusdam carpen-
 tarii inibi operantis incendio consumpta sunt ad
 dampnum hujus monasterii M. librarum juxta æsti-
 mationem discretorum.

1372. Anno Domini M. CCC. lxxij. dominus rex misit
 apud *Fordwicum* unam galeam ut tuta contra tem-
 pestates yemales servaretur: Mandans abbati quod
 pro fossatura et doma super illa construenda ad sum-
 ptus ipsius regis operam daret diligentem. Quæ
 omnia in labore multum tædioso ad cultus ipsius
 abbatis xx. li. et amplius expeditioni demandata
 sunt.

Anno sequenti quidam monachus hujus loci C. *Wittlesey*.
 marcas cujusdam secularis in custodiam suam recepit Archiep.
 sine abbatis sui vel fratrum conscientia. Hic tamen An. Dñi
 monachus asseruit postea publice in capitulo coram 1373.
 omnibus prædictam summam, & plus de suo studio
 in crastino Reliqu. furatum fuisse, hostio armariolis
 inventis ut dimiserat bene clausis. Hiis taliter publi-
 catis processit abbas per censuram ecclesiasticam sin-
 gulos admonendo, & post legitimam admonitionem
 excommunicationis sententiam inferendo in illum
 vel illos subditorum suorum qui hujusmodi furtum
 facere præsumperunt, ne forte sicut quondam inter
 apostolos alter *Judas* qui fur erat loculos habens
 sub specie religionis locum justi nequissimus occupa-
 ret. Sed quidem censuris ecclesiasticis, sententiis ex-
 communicatoriis, & quod magis est ipso sacrosancto
 corpore Christi in medio capituli producto & super
 illud quilibet per se an furtum commiserit adjuratus
 actorem operis nullus se esse confessus est. Eodem
 vero anno in nocte S. *Thoma* apostoli sacrista hujus
 ecclesiæ tam in auro quam in jocalibus C. marcas
 consimili forma de archivis suis furtum passus est.
 Unde super hiis omnibus prioribus sententiis sæpe &
 terribiliter in medio fulminatis, arte nigromantica
 & aliis operibus quamquam illicitis multociens ad-
 hibitis, & quibusdam monachis pro hujusmodi ne-
 gotio fere per totum regnum laborantibus fautores
 minime revelantur.

Dimissio.

30 UNIVERSIS sanctæ matris ecclesiæ fi-
 liis Simon permissione divina Cantuariensis archi-
 episcopus totius Angliæ primas & apostolica sedis
 legatus salutem in Domino sempiternam. Noverit
 universitas vestra, quod cum religiosi viri abbas &
 conventus monasterii sancti Augustini Cant. fuissent
 per nos requisiti jus suum super appropriatione vel
 appropriationibus ecclesiarum de *Wentre* in Tha-
 neto cum capellis sanctorum Johannis Laurencii &
 Petri in Thaneto, de *Chistelet*, de *Northborne*
 40 cum capella de *Scheldon*, de *Breston*, de *Faver-*
tham, cum capella de *Sceldowych*, de *Sellynge*, de
Widolton, de *Lenham*, de *Tentwarden*, S. Pauli
 Cantuar. de *Sturre*, de *Kenington*, de *Wybeles-*
bergh, de *Stone* in *Orne*, & de *Broklonde*
 Cantuariensis diocesis, & ecclesiæ de *Blonstede* cum
 capella de *Castwykham* Roffensis, quas eosdem re-
 ligiosos in usus proprios habere & tenere comperi-
 mus, nec non jus si quod idem religiosi haberent
 quare ratione ecclesiarum eisdem appropriatarum &
 50 unitarum tanquam rectores earundem in visitatione
 nostra comparere ac manualementem obedienciam nobis
 prestare non debeant exhibitori & ostensuri, iidem
 religiosi coram nobis ratione hujusmodi congruis loco
 & tempore comparentes, jura & munimenta pro
 jure suo quod eis competere prætenderint in hac parte
 exhibuerunt & eciam ostenderunt. Quibus exhi-
 bitis & inspectis, examinatis & diligencius pondera-
 tis, Quia de jure & immunitate eorundem in præ-
 missis nobis legitime constabat, ipsos religiosos super
 hiis omnibus tanquam sufficienter munitos in præ-
 missis rite & legitime procedentes per decretum
 60 duximus dimittendos. Eo salvo, quod si contingat
 præfatos religiosos à successoribus nostris ex aliqua
 causa rationabili extra visitationem evocari exhibi-
 tuos titulos sive appropriationes ecclesiarum sua-
 rum, iidem religiosi extra visitationem prædictam
 ad præmissam exhibitionem faciendam comparere
 teneantur.

Edw. III. teneantur. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum. Dat. apud Cherrynge octavo decimo die mensis Aprilis anno Domini M. CCC. lxxviii. & nostra translationis secundo.

Anno sequenti *Wilhelmus* fit archiepiscopus.

Anno Domini M. CCC. lxx. die translationis S. *Thome*, *Thomas* abbas à senioribus monachis sancte Trinitatis rogatus & specialiter requisitus inter illos divina solempniter celebravit anno sancti *Thome* tunc jubileo.

Et anno sequenti in vigilia S. *Luca* duo magna grangia apud *Portborne* frumento & ordeo plena consumpta sunt incendio ad dampnum mille librarum.

Et anno sequenti mandavit dominus rex abbati quod servaret sibi unam galeam apud *Fordwycum*; unde quæ fuerunt facienda pro illa excefferunt expensas xx. li. de proprio abbatis.

Perambulatio ballivorum & communitatis civitatis Cantuariæ facta per bundas libertatum civitatis prædictæ anno regni regis Edwardi tercii quadragesimo sexto.

Eodem anno die lune proximo post festum S. *Augustini* facta fuit perambulatio per *Nicholaum de Baa* & *Wilhelmum Cornwaille* tunc ballivos civitatis Cant. per *Nicholaum ate Crowche*, *Iohannem Scheldwyck*, *Thomam Everard*, *Willielmum Broune*, *Henricum Lincolle*, *Iohannem Thyce*, *Edmundum Horn*, & *Ricardum de Heo* cives & haldermannos ejusdem civitatis, & per alios quamplurimos de comunitate ejusdem civitatis innumerabiles, calumpniantes terras & tenementa infra perambulationem suam fore infra libertates civitatis prædictæ. Primo præterierunt metas & bundas libertatum eorundem à cruce de *Shettyngge* usque ad portam cujusdam pasturæ vocatæ *Polozesle*, & sic perambularunt totam dictam pasturam in exhæredationem & usurpationem factas ibidem supra jura dominorum & aliorum hominum patriæ forinsecorum. Item præterierunt metas & bundas libertatum eorundem apud *Fylpole* supra dominium abbatis sancti *Augustini Cantuariæ*, & ibidem præfixerunt & posuerunt novam crucem ligneam nomine metarum & bundarum libertatum eorundem, in exhæredationem & usurpationem factam ibidem per magnum spacium supra dominium ejusdem abbatis & conventus sancti *Augustini* & omnium hominum totius hundredi de *Donhamford* in manibus domini abbatis ad firmam cum aliis hundredis de dimissione & concessione domini regis; & sic ibidem injuste & sine licentia equitarunt supra terram *Thoma de Gardewynton* vocatum *Utleidenne* ex parte orientali cujusdam stagni vocati *Fylpolespond*, præteriens ibidem metas & bundas suas per medietatem stagni prædicti. Item perambulando præterierunt metas & bundas suas libertatum eorundem à quadam meta vocata *Wodestake* perambulando injuste totum boscum de *Woodycheswode* totaliter extra libertatem suam. Item perambularunt & præterierunt metas suas & usurparunt supra dominium ibidem de *Gloucestre* in hundredo del *Woptstaple*, præterierunt bene circiter xx. acras terræ hospicii sancti *Laurentii* juxta *Cantuariam* & aliorum hominum patriæ ibidem apud

Woptfeldeshegge extra limites & procinctus libertatum eorundem, & ibidem perambularunt in-
juste maximam partem terræ in hundredo de *Bregge* ad angulum de *Woptfeldeshegge*.

Anno M. CCC. lxxiii. obiit *Wilhelmus* archiepiscopus. An. Dñi 1374.

“*EDWARDVS* Dei gratia rex Anglia & Francia, & dominus Hibernia, dilectis sibi *Samlamoni Oxeneye*, *Galfrido Colepeper*, *Galfrido Waldon*, *Iohanni Mugham*, & *Iohanni Ropere* salutem. Sciatis quod cum nos & progenitores nostri tempore cujuscunque vacationis archiepiscopatus *Cantuariæ* quoddam iter justiciariorum in comitatu *Kancie* semper hætenus habuerimus & de jure habere debeamus, ac præsentis tempore vacationis post mortem bonæ memoriæ *Wilhelmi* ultimi archiepiscopi loci illius assignaverimus certos justiciarios justiciarios nostros ad itinerandum in dicto comitatu ratione vacationis supradictæ; Unde dilectus nobis in Christo abbas sancti *Augustini Cant.* ac dilecti & fideles nostri *Iohannes de Cokham* & *Wilhelmus Pymper* ad nos et concilium nostrum ex parte communitatis dicti comitatus accedentes, quemdam finem mille librarum pro se & communitate prædictæ pro relaxatione & remissione itineris prædicti hac vice habenda concilio nostro obtulerunt de gratia nostra levandum. Nos ad gratuitam voluntatem dictæ communitatis ac bonum gestum suum quem semper invenimus et quem speramus in posterum promptius invenire, considerationem habentes, ac volentes proinde quieti et commodo ejusdem communitatis prospicere graciose, ex mero motu et uberiori gratia nostra ad intentionem quod pauperibus et impotentibus dictæ communitatis parcat in hac parte, pardonavimus quingentas libras de dicta summa mille librarum nobis sic oblata, ac volentes de re fiduis quingentis libris de communitate prædictæ, videlicet de hiis qui potentes existunt pro remissione dicti itineris responderi, ita quod semper pauperibus & impotentibus prædictis parcat in forma prædictæ, Assignavimus vos conjunctim & divisim ad dictas quingentas libras de dicta communitate, videlicet de hiis qui potentes existunt, ex causa prædictæ levandas, colligendas & recipiendas, & nobis inde ad scaccarium nostrum respondendas, Ita quod dictis pauperibus in forma prædictæ parcat. Et ideo vobis mandamus quod circa præmissa cum omni diligentia intendatis, & ea faciatis & exequamini in forma prædictæ. In cuius rei testimonium &c. anno quadragesimo nono regni, regni vero *Franciæ* tricesimo quinto.

THOMAS permissione divina abbas monasterii sancti *Augustini Cant.* & *Ricardus* eadem permissione Prior ecclesiæ Christi Cantuariæ, ad taxandum quoscunque religiosos & alios viros ecclesiasticos bona temporalia in Cantuariensi & Rosensii diocesibus optinentes, ad contributionem ducentarum marcarum pro rata porcione eisdem contingente nuper domino nostro regi pro relaxatione & remissione ultimi itineris in comitatu *Kancie* ab ipsis concessarum, summasque hujusmodi levandas & colligendas ministri ejusdem domini regis specialiter deputati, omnibus & singulis abbatibus, Prioribus, magistris, & personis aliis religiosis

Edm. III. & ecclesiasticis bona & possessiones hujusmodi in
 Rex. eisdem obtinentibus salutem in Domino. Cum nos
 juxta rectum moderamen procedentes vos omnes &
 singulos quorum nomina in cedula etiam presenti-
 bus annexa continentur, ad pecuniarum summas in
 eadem cedula specialiter & nominatim vos &
 quemlibet vestrum contingentes descriptas, pro con-
 tributione ad dictas ducentas marcas a singulis ve-
 strum facienda proportionaliter taxaverimus, ipsas-
 que summas prout ad quemlibet vestrum attinet
 citra festum sancti Mathæi apostoli proximo futu-
 rum a vestrum quolibet solvendas fore ordinave-
 rimus, justitia exigente, vobis auctoritate dicti do-
 mini nostri regis mandamus, firmiter injungentes
 quatinus dictas pecuniarum summas juxta dicta
 cedula exigentiam Priori ecclesia conventualis S.
 Gregorii Cantuariæ quem subcollectorem nostrum
 in hac parte tenore presentium deputamus, in
 Prioratu suo prædicto plenarie persolvatis. Dat.
 Cantuariæ &c. anno regni regis Edwardi tercii
 post conquestum xlvij.

*Taxa Prelatorum religiosorum & aliorum viro-
 rum ecclesiasticorum temporalia bona habentium
 in Cantuariensi & Roffensi diocesibus pro fine
 itineris in comitatu Kancie.*

DE domino episcopo Roffensi præter temporalia
 sua in manu regis.

De Abbate S. Augustini Cant. xv. li. vj. s. viij. d.

De Priore S. Trinitatis Cant. xxxvj. li. xij. s. iv. d.

De Abbate de Bello. x. li.

De Priore Roffensi. C. s.

De abbate de Faberham. viij. li.

De Priore de Ledes. lxxvj. s. viij. d.

De Priore Dovoria. viij. li. v. s.

De Abbate de Worle. lxxvj. s. viij. d.

De Abbate de Lesnes in utraq; diocefi. xxxij. s. iv. d.

De Abbatissa de Walinge in utraque diocefi. l. s.

De Abbate sanctæ Radegundis. xl. s.

De Abbate de Langedon. xxij. s. iv. d.

De Priore de Werton in utraque diocefi. xxv. s. vj. d.

De Priore sancti Gregorii. xxvj. s. viij. d.

De Ab. de Cegham in utraq; diocefi. xxvj. s. viij. d.

De Abbate de Westmonasterio in utraque diocefi.

xij. s. iv. d.

De Priore de Worton. lxxvj. s. viij. d.

De Priore de Wilsinton. xxxij. s. iv. d.

De Priore de Combwell in utraq; dioc. xxxij. s. iv. d.

De Abbate Pontis Roberti in utraque diocefi.

xxxij. s. iv. d.

De Priore de Tonbregge. xxx. s. iv. d.

De Abbate de Gannt. lxxij. s. ij. d.

De Abbate de Redinge. xxiv. s.

De Priore de Bermondseie. xl. s.

De Priore sanctæ Trinitatis London. vij. s.

De Priore de Suthwotk London. x. s.

De Abbate de Aldedieu. xij. d.

De Priore de Thruleghe. ij. s.

De Priore de Folkstan. vj. d.

De Abbatissa de Gines. ij. s.

De Abbate sanctæ Osithe. iv. s.

De Abbate Colchestria. iij. s. iv. d.

De Priore de Michilham. iij. s. iv. d.

De Priore de Novo loco. xiv. d.

De Custode Chetham. ij. s.

De Abbate de Stratford. x. s.

De Archidiacono Roffensi.

iiij. s. viij. d.

S. Sudbury

De Priore de Stoke.

iv. s.

Archiep.

De Priore sancti Johannis Jerusalem pro Sut-
 ton.

xxx. s.

De eodem & de magistro de Swynesfeld, pro
 Swynesfeld, Stalesfelde, Dre, Cwell, & aliis
 temporalibus in diocefi Cantuariensi.

x. s.

De magistro domus Dei Dovoria.

C. s.

De magistro domus Dei de Sprenge.

xlj. s. iv. d.

De Priorissa Schepepe.

lx. s.

De Abbate S. Albani pro Casole.

xij. s. iv. d.

De Canonico de Burne.

vj. s. viij.

Anno subsequenti Simon Sudberi pallio in Flan-
 dria prius recepto Dominica in palmis in ecclesia
 sua intronizatus est.

An. Dñi

1374.

Anno Domini M. CCC. lxxv. venerabilis pater
 dominus Thomas abbas hujus congregationis lv.
 senex & plenus dierum post xxvj. annos quibus
 sapienter rexit bona sibi commissa, die Ascensionis
 Dominicæ in æternam requiem subvectus est. Cor-
 pus vero ejus in aquilonari muro capellæ Comitissæ
 sepultum est. Hic vero abbas festum sanctarum
 Katerina & Margareta sub duplici festo, & sancti
 Johannis ante portam Latinam in albis, perpetuis
 temporibus constituit celebrari. Hujus etiam tem-
 pore ecclesia Augustini possessionibus trium eccle-
 siarum, videlicet de Wyteleberge, de Stone &
 Broclonde, & maneriis de Otis & Dene gaudet
 augmentata.

1375.

C A P. XLI.

Pater sanctissime,

Benignissimus Deus ipse pater misericordiarum
 & Deus totius consolationis qui consolatur nos
 in omni tribulatione nostra, sic sua sapientia omnia
 fecundavit, ut etsi suis servis ad tempus inmittit
 langoris flagellorumque pressuras, præfinito tamen
 sibi tempore in suo beneplacito consolamina ordi-
 nat & medelas. Sic enim interdum adversis suc-
 cedunt prospera & post aspera affluunt linitiva, &
 qui sapientissime percuciendo corripuit, medicinam
 non abstulit sed distulit usque ad tempora opor-
 tuna. Sane pater licet sub duri Martis aspectu male-
 volo captivitatis meæ ingemuerim dispendia cala-
 mitosa, jam nunc sub jocunditatis jubare clare-
 scente in manibus vestræ potentia captivitatis meæ
 conspicio alleviatorium incercludi, si annuere duxe-
 ritis meis justis supplicationibus præsentium litera-
 rum tenore patule exprimendis. Nam pater clemen-
 tissime vestram æstimo sollicitudinem non latere
 monasterium sancti Augustini Cant. vobis & cu-
 riæ Romana immediate subjectum pastoris regimi-
 ne fore destitutum, aliumque canonice electum, pro
 cujus benedictione in Anglia, rex cum aliis proce-
 ribus vestræ sanctitati literas præcordialissimas con-
 scripserunt, viarum pericula, guerrarum discrimina,
 tam excellentis famosique monasterii morosa vaca-
 tionis incommoda pariter allegantes. Verum pa-
 ter quia dicti electi confirmatio, immo verius ejus
 in partibus benedictio foret quodammodo res nova
 à multis temporibus inaudita, ejusdemque omissio
 quamplurimis detrimentorum laqueis irretita, si
 contemplatione precum mearum valeret præsentis
 causæ

Edw. III. Rex. causæ negotium finem votivum consequi, ad effectum quod alicui episcopo in *Anglia* postulata benedictionis auctoritas committeretur, pro certissimo habeo quod dissolutis nexibus meæ captivitatis, pristina libertate adepta possem ad libitum vestris sanctitatis oculis præsentari, habitu mœroris abjecto felici læticiæ duplondide circumamictus; cuius rei gratia quam ardentius mei deliberationem desidero, tanto constantius dicti electi celerimam expeditionem concupisco.

Harum literarum immo verius hujus præsentis literæ contemplatione idem papa corde tactus concessit bullam quæ talis est.

GREGORIUS episcopus &c. Suscepti cura regiminis: & infra. Nos igitur electionem ipsam utpote post & contra reservationem & decretum hujusmodi ut præmittitur attemptatam & alia inde secuta prout erant irrita & inania reputantes, ac ad provisionem ejusdem monasterii celerem & felicem de qua nullus præter nos hac vice se intromittere potuit neque potest reservatione & decreto obfistentibus supradictis, ne dictum monasterium longa vacationis exponeretur incommodis paternis & sollicitis studiis intendentes, post deliberationem quam de præficiendo eidem monasterio personam utilem & etiam fructuosam cum fratribus nostris habuimus diligentem, Demum ad te cui de religionis zelo, literarum scientia, vitæ mundicia aliisque multiplicum virtutum tuarum meritis apud nos fide digna testimonia perhibentur, direximus oculos nostræ mentis. Quibus omnibus ac etiam concordia dictorum conventus te eligentium voluntate attenta meditatione pensatis, de persona tua eidem monasterio de dictorum fratrum consilio auctoritate apostolica providemus, teque illi præficimus in abbatem, curam & administrationem ipsius monasterii tibi in spiritualibus & temporalibus plenariam committendo. Dat. apud Pontemfogie Avinionensis diocesis ij idus Septembris pontificatus nostri anno quinto.

Bulla benedictionis illius quia clausa venit clausa fuit missa Wyntoniensi episcopo, qui sibi auctoritate ejusdem bullæ munus benedictionis apud *Cassher* quinta die Octobris sub die sexta inpendidit satis benigne requisitus. Huius taliter peractis aliisque ex more ibidem datis & solutis, idem electus iter suum versus regem & ejus concilium, coram quibus bullis suæ provisionis & quicquid in præjudicium domini regis vel ejus coronæ prætextu hujusmodi provisionis attemptatum erat pure sponte & absolute renunciando, literas regias optinuit talem formam continentes.

“ **EDWARDUS** Dei gratia rex *Anglia*
“ & *Francia*, & dominus *Hibernia*, dilecto sibi
“ *Thomæ Ilston* Elcaetori suo in comitatu *Kancia*
“ & *Surr.* salutem. Cum dominus summus pontifex nuper vacante monasterio abbatæ sancti
“ *Augustini* in suburbio *Cantuaria* ordinis sancti
“ *Benedicti* sanctæ *Romane* ecclesiæ immediate sub-
“ jecto, eidem monasterio de dilecto nobis in Chri-
“ sto *Michaele* nuper Camerario ejusdem mona-
“ sterii qui per conventum dicti monasterii in ab-
“ batem ejusdem monasterii electus fuit, & cui
“ prius regium assensum adhibuimus & favorem
“ providerit, & ipsum, abbatem loci illius præfece-
“ rit & pastorem, sicut per literas bullatas ipsius
“ domini summi pontificis nobis inde directas no-
“ bis constat; Nos pro eo quod idem abbas omni-

“ bus & singulis verbis nobis & coronæ nostræ præ-
“ judicialibus in dictis literis bullatis contentis pure
“ sponte & absolute renunciavit, & gratiæ nostræ
“ se humiliter submisit, volentes cum eodem ab-
“ bate in hac parte agere gratiose, cepimus fide-
“ tatem ipsius abbatis & temporalia abbatæ præ-
“ dictæ restituimus eidem. Et ideo tibi præcipi-
“ mus quod eidem abbati omnia temporalia ab-
“ batæ prædictæ cum pertinentiis in balliva tua li-
“ beres salvo jure cujuslibet. Teste meipso apud
“ *Westmonasterium* viij. die Octobris anno regni
“ nostri *Anglia* quadagesimo nono, regni vero
“ *Francia* tricesimo sexto.

Isto negotio sic utcumque peracto monasterium peciit, ecclesiam sibi commissam gubernando. Qui a conventu processionaliter est receptus, die sancti *Wylfridi* episcopi in feria sexta est installatus. Et quia antea in suis negociis sumptuosus expensis satis extitit copiosus, nunc suæ prudenciæ incipit ostendens, solus ipse cum solo conventu sapienter expensis parcens festum installationis suæ in refectorio celebravit.

Et sequuntur expensæ factæ pro vacatione & Electi expeditione.

Inprimis pauperibus die sepulturæ, & die mensis, & pro corpore ficto cum heresia. vi.li. ij.s. ij.d.
Item, in expensis fratrum euntium ad regem pro abbate eligendo. iv.li. ij.s. iv.d.
Item, in carta regis super licentia eligendi & feodo de *petepagge*. xxvij.s. vj.d.
Item, data diversis clericis & notariis super electione. vj.li. xij.s. iv.d.
Item in expensis electi ad offerendum se regi. viij.li. x.s. iv.d.
Item, in expensis electi cum episcopo *Wyntoniensi*. ix.li. ij.s. iv.d.
Item datum clericis, armigeris, & aliis familiaribus dicti episcopi post benedictionem. vi.li. xij.s. iv.d.
Item, camerario domini regis pro feodo suo super juramento. C.s.
Item, domino regi pro medietate anni. CCCC.li.
Item, domino Papæ & collegio Cardinalium pro communi servicio, ut in M. iij.^c. xxxiv. florenis, precium floreni ij.s. CCxv.li. ij.s.
Item, datum Papæ & Cardinalibus ut electus posset benedici in *Anglia*. Civ^{xx} ij.li. ii.s. vj.d.
Item, pro mutuacione omnium florenorum prædictorum. vj.li. xv.s.
Item, in expensis *Johannis Pecham* & *Hugonis Halle* procuratorum ejusdem electi euntium *Avinionem* ad curiam, & ibidem in prosecutione stando cum diversis donis datis per eosdem. Cxxiv.li. iij.s. ii.d.
Item, datum diversis nunciis de curia *Romana* venientibus cum literis vel literas mittentibus pro confirmatione sua, & pro aliis causis prædictum electum tangentibus. xxx.li. xij.s. iv.d.
Item, Elcaetori pro simplici seifyna tempore vacationis. xliij.s. iv.d.

Summa expensarum M.vij.li. xij.s. viij.d.

Anno sequenti, viz. anno Dom. M. CCC. lxxvj. obiit *Edwardus* rex circa festum natalis sancti *Johannis Baptiste*; & statim *Ricardus* ejus cognatus gubernacula regni suscipiens *Westmonasterii* coronatus est.

Et sequenti anno dolosi *Franci* ad numerum lx. navium

S. Sudbury
Archiep.

An. Dñi
1376.

Rich. II. navium & galearum maria piratice lustrantes con-
 Rex. federatis sibi perfidis Scotis Angliam pervadere
 sunt conati, æstimantes eam mortuo jam inclito
 rege Edwardo parva manu parvo tempore deva-
 stare; unde Scoti occidentales Gallici in cæteras
 partes viciniores hostiliter debacare cœperunt, &
 facta strage insulam Vectam depopulantes, die apo-
 stolorum Petri & Pauli le Reye combusserant, sicque
 omnibus locis maritimis pene destructis Folsanem
 usque petentes illam igne die sanctæ Enwyda in
 parte consumpserunt, ubi abbas Michael licet re-
 ligiosus, in tuicione tamen patriæ laudabiliter &
 strenue in multitudine valida suorum cum aliis va-
 lentibus secum specialiter retentis versus eorum in-
 sultum & aciem properavit, & naves eos repetere
 coartabat. Inde piratæ vela tendentes juxta Do-
 voriam, fixis ancoris ultra triduum morantes è terra
 ad delendum diebus & noctibus omnes conatus
 suos extenderunt. Ubi & abbas prædictus cum
 non pauca manu virorum bellatorum primus venit
 ad defensionem populi supradicti, & hostibus ad-
 hinc recedentibus novissimus cum suis reddita terræ
 securitate cum honore recessit.

Sub hiis diebus videns abbas quod per regimen
 castri Dovoræ jam quasi de novo introductum &
 nequiter usitatum, & quod per curiam illius castri
 sæpissime suis tenentibus & aliorum dominorum de
 Baronia extorcionem multum graves, & quod curia
 prædicti castri sinistraret curiam illius & aliorum
 dominorum in comitatu, habito consilio cum domi-
 nis prædictis, porrectæ fuerunt billæ & petitiones do-
 mino regi & suo consilio in sequenti parlamento for-
 mas continentes subscriptas.

A nostre seignur le Roy supplient sez pources
 lizez del countee de Kent, que par la ou plusours
 de eux rienz ne tiegnent ne clamont tenir del cha-
 stel de Dovorre ne sur eux null jurisdiction ont,
 sont constreyntz grevousment par lez ministres
 del dit chastel de jour en aultre par duresse amer-
 ciementz capias aregardez devers eux a respondre
 devant eux as diverse gentz des dites trespas con-
 tractes, & de toutz aultres plees personeles que
 atteignent a le court nostre dit seigneur le Roy
 & des aultres seigneurs des franchises, peront que
 lez ditz pources liges sont grevousment rentz ani-
 entez destruitz par lez officers del dit chastel ap-
 pellez Cachepolles & aultres ministres illoques,
 que il please a nostre dit seigneur le Roy & a
 son conseil ordeigner que le dit chastel eit tiel
 libertee com auancienement estoie doigne, & que lez
 usages & custumes ore de novele accrochez par ex-
 torcions soient repellez que lez ditz pources liges ne
 soient anyentez & destruez as toutz jours.

Neient lez ditz ministres jurisdiction hors du
 fee del honour du chastel de Dovorre nene facent
 proces par capias hors des franchises de cynk portz.

Auxint que le clerk de la dite court torcenouse-
 ment prent ij.d. par le entre de chescun pleynte, &
 ij.d. par le entre de la torne de chescun pleyntyf,
 & ij.d. par le entre de la torne de chescun defen-
 dant & de chescun meymprise viij.d. la somme de
 bylles par an en la dite court par estimacion de ser-
 vantz de la bodour iij.M.li. & plus, la quele somme
 de billes amonta par an lxxv.li. Cestassaver par
 chescun bille vj.d. outre lez meymprises que amon-
 tent a xxx.li. par estimacion ou plus.

Auxint, le merchal prent de chescun pleynte iv.d.

pur son fee que amonte par an par estimacion de lez S. Sudbury
 avant ditz billes l. li. Archiep.

Auxint, le dit merchal de chescun homme pris
 par le capias & menes a chastel vj.s. viij.d. que a-
 monte par an x.li. ou plus.

Auxint, le serianz de la port de chescun homme
 que vient par le capias xvj.d. que amonte par an par
 estimacion xl.li. ou plus.

Auxint, en le temps du dit sire Robert les capias
 furent primerment agardes par les ministres du dit
 sire Robert outre ceo que ascun aultre constable a-
 garda devant ly.

Auxint, les ministres du dit sire Robert pri-
 merment en son temps agarderont chescun distresse
 forfeste sur la defaute de defendant de quele value
 que il fust, outre ceo que ascun aultre constable fist
 devant ly.

Auxint, le seneschal de dit chastel en temps de
 dit sire Robert de son eyndegre de meyne de chescun
 nonsoute mist la mercement du pleyntyf a vj.d.
 devant plee plede a xij.d. refusantz le comune courz
 de assieroures nsez en totes temps des aultres con-
 stables devant ly, que amonte par an de la moite de-
 vant plee plede xxxvij.li. x.s. & apres plee plede
 pur la moite lxxv.li. par estimacion de les billes
 avandiz.

Auxint, la ou le bodour soleyt aver mes un ser-
 vant suz ly, le dit bodour ad & avoit x. servantz
 a cheval & chescun de eux ij. ou iij. valettes suz
 ly fesannz outragieuses damages par my tout la
 counte en pouryssement de totes les seigneurages &
 communes avantditz. Des queux grevances les
 ditz communes requirount remede.

Auxint, supplient ces pources lizez del counte de
 Kent que par la ou plusours de eux rienz ne ti-
 egnent ne clament tener del castel de Dovorre ne
 sur eux null jurisdiction ont sont constreyntz
 grevousment par les ministres del dit chastel de
 jour en aultre par duresse amerciementz capias
 & regardez divers eux a respundre devant eux as
 divers gentz des dites trespas contractes & de tou-
 tez aultres terres personeles que atteignent al court
 nostre dit seigneur le Roy & des aultres sires des
 franchises perent que les ditz pources liges sont
 grevousment reinte destruitez anyentez par les
 officieres del dit chastel apelles Chachepolles et au-
 tres ministres illoques, qil please a nostre dit sei-
 gneur le Roy & a son conseil ordeigner que le dit
 chastel eit tiel libertee come auancienement estoie doigne,
 & que les usages & custumes ore de novele accroches
 par extorcions soient repellez, & que les ditz pources
 liges ne soient anientes & destruez a toutz jours.

Neient lez ditz ministres jurisdiction hors de fee
 del Honour de chastel de Dovorre ne facent proces
 par capias hors des franchises de cynk portz.

A nostre seigneur le Roy & son conseil supplie
 Esmund cunte de Cantebregge & constable de Do-
 vorre que soit declarre en ceste present parlement,
 que le dit counte a cause de la dite constablerie &
 ces ministres purront user toutes maneres franchi-
 ses libertes & custumes queux les constables du dit
 chastel & leur ministres ont nsez en temps
 de nostre seigneur le Roy & de ses progenitours de
 tout temps nient obsteannt ascune ordinaunce ou
 endossement faytes a contrarie en le darreyn parle-
 ment.

Soyent lez aunciens fraunchiseez, custumes &
 usages

Rich. II. usages fermement tenuz & gardez, & si nul se
 Rex. pleisue de ascun novelrie y comence, enquerre se face
 par bones & sufficeauntz gentz, & sur ceo droit
 soit fait. Set cum ista finem optatum sic caperent,
 dux *Lancastria* prædicti Constabularii germanus,
 sciens hæc omnia in manu abbatis consistere, ipsum
 affectu quo potuit deprecatus est, eciam & se ami-
 cum perpetuum huic ecclesiæ fore affirmando, ut
 abbas dissimulato negotio permetteret ipsum tem-
 pore suo suis gaudere consuetudinibus. Unde ab-
 bas tum propter timorem Ducis, tum propter com-
 modum ecclesiæ captandum à prosecutione manum
 invitatus retraxit.

An. Dñi 1378. Anno M.CCC.lxxviii. *Simon* archiepiscopus vo-
 lens prætextu illius Decretalis archiepiscopo in *Cle-*
mentina ad nos ingredi, abbati comminatus est, ut
 cum delatione crucis ad eum vellet ingredi corpora
 Sanctorum nescio quo animo visitaturus. Set abbas
 huic maliciæ & novitati resistens portas monasterii
 armata manu custodiens repulsam parabat eidem.
 Et archiepiscopus istis cognitis manus retraxit ab
 eodem, remediis apostolicis occasione præmissio-
 rum cito post gaudere sperans. Unde domino papæ
 suggestit talem prætendens causam, ut cum ipse in
 civitate & diocesi ac provincia *Cantuaria* in qui-
 bus legatus natus existit de jure possit ingredi loca
 exempta, pontificalibus uti, crucem ante se facere
 deferri, abbas tamen & conventus monasterii sancti
Augustini Cantuaria super hujusmodi pontificali-
 um usu contra justitiam eum impedire præsumunt, &c.
 Pro quo scripsit Episcopo *Wintoniensi* delegatorie in
 hæc verba :

“URBANUS &c. Venerabili fratri epi-
 scopo *Wintoniensi* salutem & apostolicam bene-
 dictionem. Exhibita nobis pro parte venerabilis
 fratris nostri *Simonis* archiepiscopi *Cantuaria* pe-
 ticio continebat, quod licet archiepiscopo *Cantu-*
ariensi pro tempore existenti in suis civitate &
 diocesi ac provincia *Cantuaria* in quibus aposto-
 licæ sedis legatus natus existit, tam de jure quam
 etiam de antiqua & approbata & hæcenus paci-
 fice observata consuetudine liceat in locis eciam
 exemptis uti pontificalibus insigniis & crucem ante
 se deferri facere, Tamen nonnullæ personæ eccle-
 siasticæ civitatis ac diocesis & provincie prædi-
 ctarum, et præsertim dilecti filii abbas & con-
 ventus monasterii sancti *Augustini Cantuaria* or-
 dinis sancti *Benedicti* prætendentes se fore exem-
 ptos & apostolicæ sedi immediate subjectos, in eo-
 rum locum ipsum *Simonem* archiepiscopum super
 hujusmodi pontificalium usu & crucis delatione
 contra justitiam impedire præsumunt, quare pro
 parte ejusdem *Simonis* archiepiscopi nobis fuit
 humiliter supplicatum ut providere sibi super hoc
 de remedio oportuno dignaremur : Nos igitur hu-
 jusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ
 per apostolica scripta mandamus, quatinus voca-
 tis qui fuerint evocandi & auditis hinc inde pro-
 positis, quod justum fuerit appellatione remota
 decernas, faciens quod decreveris per censuram
 ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem
 qui fuerunt nominati si se gratia, odio vel timore
 substraxerunt, censura simili appellatione cessante
 compellas veritati testimonium perhibere : Non
 obstante si præfatis abbati & conventui vel qui-
 busvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit
 sede indultum, quod interdicti, suspendi vel excom-

“municari aut ad iudicium evocari non possunt per S. Sudbury
 “literas apostolicas non facientes plenam & expref- Archiep.
 “sam ac de verbo ad verbum mencionem. Dat.
 “*Roma* apud sanctum *Petrum* iij. kal. Decembris,
 “pontificatus nostri anno iij.

Et sequitur abbatis objectio contra supe-
 rius petita.

“BEATISSIME pater, Devoti oratores
 “vestræ sanctitatis abbas & conventus monasterii
 “vestri sancti *Augustini* extra muros civitatis *Can-*
 “*tuaria* ordinis sancti *Benedicti* ad *Romanam* ec-
 “clesiam nullo medio pertinentis & vestræ sancti-
 “tati immediate subjecti, quod cum venerabilem
 “in Christo patrem archiepiscopum *Cantuariensem*
 “qui pro tempore fuerit per monasterium prædi-
 “ctum transitum seu ad illud ut ibidem divina of-
 “ficia in pontificalibus celebret declinare volentem
 “per privilegia prædecessorum vestrorum *Romano-*
 “*rum* pontificum eisdem abbati & conventui &
 “eorum monasterio concessa admittere non tene-
 “bantur nec tenentur, ipsique abbas & conventus ac
 “prædecessores quicumque pro temporibus eorum
 “successivis à tempore & per tempus cuius contra-
 “rii memoria hominum non habetur, privilegia
 “hujusmodi observarunt & eisdem usi fuerunt pa-
 “cifice & inconcusse, quatinus privilegia hujusmodi
 “confirmare, & si qua contra privilegia hujus-
 “modi à sede sanctitatis vestræ emanarunt revo-
 “care dignemini graciose.

Verum diversis impedimentis in partibus existen-
 tibus, nec præsulis in *Anglia* petitio nec abbatis in
Roma defensio votivum valuerunt sortiri effectum,
 maxime cum eorum alteri adversante fortuna nescio
 an patronis nostris vindicantibus ad majora & hor-
 ribiliora erat in proximo responsurus. Dixerat au-
 tem abbati comminando : En domine abba, jam fa-
 vente Deo ingrediar in domum tuam & adhorabo
 ad templum tuum, nec portæ tuæ ulterius nobis
 claudentur. Cui & prophetice abbas respondit :
 Pater reverende in domino securus confido quod in
 hoc facto non assistet vobis nec copiam intrandi ad-
 ministrabit, set & quanto ferventius ad inquietan-
 dum illos servos Dei animum stimulas, tanto cele-
 rius spero nobis ab alto auxilium provenire. Et ut
 veritas conjectoris probaretur sic evenit super
 eum.

Nam anno Domini M.CCC.lxxx. turbulenta An. Dñi
 pravorum turba de *Eassexia* surgens associatis sibi 1380.
 ex omni parte regni innumerabili multitudo ribal-
 dorum juxta summam lx. millium, habens ductores
Johannem Straw, *I. Bank*, *Johannem Hales*, *Tho-*
mam Mellere & alios horum peiores sceleratos dis-
 currit per omnia loca, innocentes comprimendo, Ju-
 dices regni nobiles & viros probatos aut necando
 aut male tractando. Hii fregerunt carceres, libera-
 runt noxios, succenderunt domos, prosternerunt
 ædificia, hii animo volenti serviebat nobilitas &
 prona administrabat digna potestas. Hii post stra-
 ges *Cantuaria* & in locis vicinis villis eciam & opi-
 dis hujus comitatus instinctu diabolico sic dampna-
 biliter perpetratas, apud le *Blakeheth* se in unum
 congregantes miserunt domino regi ut ad illorum
 ibidem adveniret colloquium, illos & funesta illo-
 rum facta approbando. Qui per aquam descendens
 cum vidisset à longe illam temerariam & incompo-
 sitam

Rich. II. Rex. fitam catervam, timens ne ascendens ad illos regia majestati periculum immineret, sano fruens consilio retroitum habuit, & in sua turri *Londoniensi* se recepit. Unde populus in furorem versus in die festo corporis Christi cursu rapido *Londoniam* peciit, ubi totum illum diem cum nocte sequenti inquietus populus et inpetuosus in pulcherrimis ædificiis destruendis, in effusione humani sanguinis jugiter intentus, facto mane turrim *Londoniensem* ingreditur, et archiepiscopum *Cantuariensem* cum magistro Hospitalis sancti *Iohannis* qui illis diebus Cancellariæ et Thesaurariæ regni officiis fungebantur inde extrahens xiv. die mensis Junii eodem die apud *Tourhel* capitibus privavit, et caput archiepiscopi impositum stipiti super pontem *Londoniensem* fecit affigi. Et nota quod dum hæc fallax et perniciofa societas esset *Cantuarie* et partibus ibidem vicinis, prudens abbas ita sapienter egit ut bona monasterii sui servaret illa, et suos amicos et vicinos absque corporali nocumento vel facultatum deperditione secure custodiret. Set cum hæc prophana opera fuerant sic facta, Comites, Barones et Regni proceres ad arma recurrunt, et habito sufficienti robore virorum bellatorum comprehendunt multitudinem illorum cum ductoribus suis, et secundum exigentiam factorum suorum reddiderunt illis. Et hæc Domini pernicioso populo facientes turbatam terram quieverunt. Post hæc monachi corpus sui præfulis tollentes condigno honore in sua ecclesia sepelierunt. Cui successit magister *Willielmus Courtney* de sede *Londoniensi* assumptus. Hic ad ingrediendum monasterium mentem figens, suum prædecessorem in hoc sequens, peciit à domino papa quod posset visitare civitatem et diocesim et provinciam suam et eciam monasteria quæ ante non fuerant visitata non obstantibus constitutionibus in contrarium editis. Set prudens summus Dei sacerdos ejus calliditatem animadvertens modificavit petita & restrinxit sic, Servetur forma juris ne trahatur in consequentiam: unde sciens se esse fraudatum à desiderio suo, uberius & melius sibi provideri sperans in futurum siluit, tempus majus ratum expectans. Verum quia hæc sua peticio non cessit sibi ad votum, Et quia gestu nostri abbatis non potuit placari, eciam forte à quibusdam suorum contra nos instimulatus, hanc ecclesiam & in illa habitantes odio cœpit habere & modis diversis ancillare. Unde stilum à tempore cujus memoria hominum non existit per nos usitatum, & à pontificibus *Cantuariensis* ecclesiæ semper permissum & acceptatum qui talis fuit formæ: Venerabili in Christo patri ac Domino domino N. Dei gratia *Cantuariensi* Archiepiscopo tocius Angliæ Primati N. eadem permissione Abbas &c. salutem in Domino sempiternam, calumpniavit & vetavit, Et quousque scriptum erat sibi per hanc formam, Reverendissimo in Christo patri ac Domino domino *Willelmo* Dei gratia *Cantuariensi* Archiepiscopo tocius Angliæ Primati & Apostolicæ sedis legato, N. eadem permissione Abbas &c. Reverencias & honores tanto patri debitas, præsentatos sibi ad ecclesias nostras vacantes admittere penitus recusavit.

Anno sequenti secundo xxj. die mensis Maii feria iv. hora meridiana accidit terræ motus totam An-

gliam commocione conterrens. Hic fenestram orientalem in capitulo, occidentalem in ecclesia & alia ædificia lapideâ tam infra monasterium quam extra terribiliter concussit & quassavit.

Et anno Domini M.CCC.lxxxiv. memoratus archiepiscopus exemptioni nostræ non favens abbatem quasi suæ dicioni subditum collectorem suum deputavit per formam quæ talis est. *WILLIELMUS* permissione divina *Cantuariensis* archiepiscopus tocius Angliæ primas & apostolica sedis legatus, dilectis in Christo filiis abbati & conventui Civitatis nostræ *Cantuariæ* salutem, gratiam & benedictionem. Literas regias nuper recepimus in hæc verba: Ricardus Dei gratia rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ. Venerabili in Christo patri *Willelmo* eadem gratia archiepiscopo *Cantuariæ* tocius Angliæ primati salutem. Cum vos cæterique confratres coepiscopi & suffraganei vestri ac alii prælati & clerus vestræ *Cantuariensis* provinciæ in ultima Convocatione prælatorum & cleri hujus in ecclesia sancti *Pauli Londoniæ* decimo nono die mensis Decembris ultimo præterito per vos facta ad captandum nostram regiam benevolentiam pro defensione regni nostri Angliæ & ecclesiæ Anglicanæ medietatem unius decimæ de beneficiis dictæ provinciæ taxatis ad decimam solvere consuevis nobis concesseritis in quindena Paschæ proximo futura persolvendam, Nos volentes de medietate decimæ prædictæ juxta concessionem prædictam fideliter responderi, vobis mandamus quod aliquos viros fide dignos de clero vestræ diocesis pro quibus respondere volueritis ad dictam medietatem in diocesi vestra levandam & colligendam prout moris est deputari & assignari faciatis, ita quod nobis de tota pecunia ejusdem medietatis decimæ prædictæ prædicto termino respondeatur, Thesaurario & Baronibus de Scaccario nostro de nominibus illorum quos ad hoc deputaveritis citra octabas Purificationis beatæ Mariæ ad ultimum distincte & aperte certificantes, & hoc sicut nos & honorem nostrum ac salvationem defensionemque ecclesiæ & regni prædictorum diligitis nullatenus omitatis. Teste meipso apud *Westmonasterium* xj. die Januarii anno regni nostri viij. Volentes igitur dictas literas executioni debite demandari, ad exigendum, colligendum & levandum dictam medietatem decimæ de quibuscunque beneficiis ecclesiasticis nostrarum civitatis & diocesis *Cantuariæ* ac jurisdictionum nostrarum immediatarum ad decimam solvere consuetarum vos Collectorem virtute hujusmodi mandati deputamus, Mandantes quatinus totam pecuniam per vos ut præmittitur in hac parte collectam in terminis in ipsis literis comprehensis eidem domino nostro Regi in Scaccario suo fideliter persolvatis. Ad præmissa vero faciendâ & fideliter exequenda vobis vices nostras committimus cum cujuslibet coercionis potestate. Dat. apud *Crompstre* vj. die Februarii anno Domini M.CCC.lxxxiv. & nostra translati-

Sequitur Certificatorium ad Scaccarium regis.

WILLIELMUS permissione divina archiepiscopus *Cantuariensis* tocius Angliæ primas & apostolica sedis legatus, dilectis in Christo filiis Thesaurario & Baronibus de Scaccario domini nostri

Z z z z

regis

W. Courtney
Archiep.

An. Dñi
1384.

An. Dñi
1384.

Rich. II. rex. regis Angliæ & Franciæ salutem, gratiam & benedictionem. Breve regium iv. die presentis mensis Februarii recepi in hac verba: Ricardus Dei gratia, ut supra. Ad levandum igitur & colligendum dictam medietatem decima pro nostris civitate & diocesi ac jurisdictionibus immediatis & eam domino nostro Regi in Scaccario suo termino supradicto solvendam, Religiosos viros abbatem & conventum monasterii sancti Augustini Cantuariæ deputavimus collectores; quod vobis tenore presentium significamus. Dat. ut supra. Mandatum archiepiscopi, ut supra fit mentio, missum fuit ad abbatem idus Februarii & in crastino habita concione cum senioribus retraditum fuit nuncio archiepiscopi. Et abbas pro exoneratione hujusmodi ad Concilium regis Londoniam petens, primo Cancellarium & Thesaurarium, deinde Ducem Lancastriæ consulens, & pericula & privilegiorum suorum eisdem formam exponens, nec à collectione prædicta valens exonerari, ne tamen auctoritate archiepiscopali censetur esse collector, tale mandatum assecutus est.

RICARDUS Dei gratia Rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ, dilecto sibi in Christo Michaeli abbati sancti Augustini Cantuariæ salutem. Sciatis quod cum vos ac ceteri prelati & clerici Cantuariensis provincie in ultima convocatione prelatorum & cleri hujusmodi in ecclesia cathedrali sancti Pauli Londoniæ xix. die Decembris ultimo præterito facta, ad captandam nostram regiam benevolentiam pro defensione regni nostri Angliæ ac ecclesiæ Anglicanæ medietatem unius decime de beneficiis ecclesiasticis dictæ provincie taxatis ad decimam solvere consueitis nobis concesseritis, in quindena Pascha proximo futuro persolvendam; Nos volentes de medietate decima prædicta juxta concessionem prædictam fideliter responderi, Ac de fidelitate & circumspectione vestris plenius confidentes, assignavimus vos ad medietatem decima illius in civitate & diocesi Cantuariæ ac jurisdictionibus archiepiscopi Cantuariensis immediatis cum omni celeritate qua fieri poterit levandum, colligendum & ad opus nostrum recipiendum, Ita quod nobis de tota pecunia medietatis decime prædictæ possessiones & beneficia ecclesiastica in civitate & diocesi & jurisdictionibus prædictis contingente in quindena prædicta ad ultimum respondeatur. Et ideo vobis mandamus districtius quo possimus injungentes, quod circa levationem & collectionem medietatis decime prædictæ in locis prædictis diligenter intendatis, & nobis inde ad scaccarium nostrum in quindena prædicta ad ultimum sub incumbenti periculo respondeatis. Damus autem tenore presentium firmiter in mandatis universis & singulis tam prelati quam aliis viris ecclesiasticis in civitate & diocesi & jurisdictionibus prædictis beneficiatis & possessionatis, quod porciones ipsos ratione medietatis decime prædictæ contingentes vobis ad opus nostrum prompte & indilate solvant ut teneantur, quam vicecomitibus, majoribus, ballivis, ministris & aliis fidelibus nostris infra libertatem & extra, quorum interest quod vobis in omnibus qua levationem & collectionem medietatis decime prædictæ accelerare poterunt intendentes sint, consulentes & auxiliantes quociens & prout ipsos seu eorum aliquem super hoc ex parte nostra duxeritis requirandos. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud West-

monasterium xxij. die Februarii anno regni nostri viij. W. Courtney Archiep.

Unde auctoritate prædictarum dominus abbas scripsit singulis decanis mandatum suum in hæc verba: "MICHAEL abbas S. Augustini Cantuariæ Collector medietatis unius decimæ in civitate & diocesi Cantuariæ ac jurisdictionibus Cantuariensi archiepiscopo immediatis in ultima convocatione prelatorum & cleri Cantuariensis provincie in ecclesia cathedrali sancti Pauli Londoniæ xix. die Decembris ultimo præterito domino nostro regi concessæ decano de M. salutem. Virtute literarum patentium domini Regis ad medietatem unius decimæ antedictæ colligendam, levandam & ad opus ipsius domini regis recipiendam nobis directarum vobis mandamus firmiter injungentes, quatinus cum omni celeritate qua poteritis moneatis & efficaciter inducatis omnes & singulos viros & personas ecclesiasticos tam exemptos quam non exemptos, tam Religiosos quam seculares, bona seu beneficia ecclesiastica ad decimam taxata in diocesi Cantuariensi sive jurisdictionibus archiepiscopi Cantuariensis immediatis infra decanatum vestrum qualitercumque optinentes, quod ipsi & eorum singuli de singulis bonis & beneficiis suis antedictis nobis solvant in monasterio nostro Cantuariæ medietatem decimæ supradictæ in festo Annunciationis beatæ Mariæ proximo sequenti sine ulteriori delatione sub incumbenti periculo, & quid feceritis in præmissis nos citra festum sancti Gregorii certificetis literis vestris patentibus harum seriem continetibus. Dat. in monasterio nostro Cantuariæ sub sigillo quo utimur in collectis, ultimo die mensis Februarii anno regni Regis Ricardi viij.

Certificatorium ex parte decani.

"Venerabili in Christo patri ac domino Domino Michaeli permissione divina abbati monasterii sancti Augustini Cantuariæ suus humilis & devotus N. de P. decanus de B. obedienciam & reverenciam tanto patri debitas cum honore. Mandatum vestrum reverendum anno domini Regis infra scripto cum ea qua decuit reverencia sub eo qui sequitur tenore vj. die mensis Marcii recepi. Michael abbas S. Augustini &c. Cujus mandati auctoritate omnes & singulos viros & personas ecclesiasticos tam exemptos quam non exemptos, & tam religiosos quam seculares, bona seu beneficia ecclesiastica ad decimam taxata saltem in decanatu de B. qualitercumque obtinentes præmunivi & efficaciter induxi singillatim, & in genere juxta tenorem mandati vestri reverendi, quod ipsi & eorum singuli prout infra vobis aut alio forsan à vobis interim collectore deputando in monasterio vestro Cantuariæ medietatem decimæ supradictæ in festo Annunciationis beatæ Mariæ proximo sequenti sine ulteriori dilatione sub incumbentis periculi poena persolvant indilate; & sic mandatum vestrum reverendum sum reverenter ut decet executus. Script. &c. anno Domini Regis infra scripto. In cujus rei &c. sigillum officii decani de B. presentibus est appensum &c.

Rich. II.
Rex.

Taxa Spiritualium Abbatiae S. Augustini.

Taxa.	Medietas de- cimæ.	Quadrans de Taxa.
Ecclesia de Sturepe in decanatu <i>Cantuaria</i> xiiij.li. vj.s. viij.d.	xiiij.s. iv.d.	v.d.
Ecclesia sancti Pauli <i>Cantuaria</i> in eodem decanatu viiij.li. —	viiij.s.	iiij.d.
Ecclesia de Chiffelet in decan. de Westbere xxiiij. li. vj.s. viij.d.	xxiiij.s. iv.d.	viiij.d. ob. q.
Ecclesia de Menstre in eodem decanatu Cxxxiiij.li. vj.s. viij.d.	vj.l. xiiij.s. iv.d.	iv.s. ij.d.
Ecclesia de Prestone in decanatu de Bregge xx.li. —	xx.s.	vij.d. q.
Ecclesia de Lyttebozn in eodem decanatu xx.li. —	xx.s.	vij.d. q.
Ecclesia de Lantwar- den in decanatu de Cherryng xx.li. —	xx.s.	vij.d. q.
Ecclesia de Lenham in decanatu de Sutton xxiiij.li. vj.s. viij.d.	xxiiij.s. iv.d.	viiij.d. ob. q.
Ecclesia de Keninton in decanatu de Cher- ryng xx.li. —	xx.s.	vij.d. q.
Ecclesia de Middilton in decanatu de Syding- borne xxvj.li. xiiij.s. iv.d.	xxvj.s. viij.d.	x.d.
Ecclesia de Faver- ham in decanatu de Oprenge xxxvj.li. xiiij.s. iv.d.	xxxvj.s. viij.d.	xiiij.d. ob. q.
Ecclesia de Sellyng in eodem decanatu xx.li. —	xx.s.	vij.d. q.
Ecclesia de Wybelys- berge in decanatu de Lymene xvj.l. xiiij.s. iv.d.	xvj.s. viij.d.	vi.d. q.
Ecclesia de Stone in eodem decanatu xx.li. —	xx.s.	vij.d. q.

Taxa.

Medietas de-
cimæ.Quadrans
de Taxa.W. Courtney
Archiep.

Ecclesia de Bzoclonde in eodem decanatu xiiij.li. vj.s. viij.d.	xiiij.s. iv.d.	iiij.d.
Camerarius in paro- chia de Dale in deca- natu Sandwici xxx.s. —	xviij.d.	ob.
Idem Camerarius in Castlangdon in eodem decanatu iv.li. —	iv.s.	j.d. ob.
Item idem in parochia de Ripple in eodem de- canatu lxx.s. —	iiij.s. vj.d.	j.d. ob.
Item idem in Pyfinge in eodem decanatu xx.s. —	xij. d.	ob.
Summa taxæ CCCxxiv.li. xiiij.s. iv.d.		
Inde medietas decimæ xxj li. iv.s. viij.d. Unde vicarii de Keninton vj. s. viij d. de Stone vj.s. viiij.d. & de Bzoclonde v.s. iv.d. solvunt ad quam- libet medietatem decimæ ut pater in decanatibus de Cherryng & Lymen . Et sic est medietas decimæ Spiritualium monasterii S. <i>Augustini Cantuarie</i> xx.li. vj.s.		

Taxa Temporalium monasterii sancti Au- gustini Cantuarie.

Taxa.	Medietas de- cimæ.	Quadrans de Taxa.
Menstre cum reddi- tibus & aliis pertinenc. CCxxxij. l. iv.s. iiij.d.	xj.l xij s. ij.d. ob	vij.s. iiij.d.
Langport cum red- ditibus in <i>Cant.</i> lx. li. —	lx. s.	xxij.d. ob.
Sturrepe cum red- ditu in <i>Fordwyco</i> xl.li. xj.s. viij.d.	xl.s. vij.d.	xv.d. q.
Chiffelet cum perti- nenciis xliij.li. x.s. ix.d.	xliij.s. vj.d. ob.	xvj. d.
Littleburne cum per- tinenciis xxiiij.li. viij.s. vj.d.	xxiiij.s. v.d. q.	viiij.d. ob. q.
Stodmersch cum pertinenciis xv.l. iv.s. ix.d.	xv.s. ij.d. ob. q.	iiij.d. ob. q.
Redditus assisus in manerio de Prestone xiv.li. vij.s.	xiv.s. iv.d. q.	v.d. q.

Z z z z 3

Pord.

Rich. II. Rex.	Taxa.	Medietas de- cimæ.	Quadrans de Taxa.
	Porborne cum per- tinentiis xcij.li. xj.s. ij.d.	iv.li. vj.s. vj.d. ob.	ij.s. x.d. ob. q.
	Plumstede cum per- tinentiis lxix.li. x.s. vj.d.	lxix.s. vj.d. q.	ij.s. ij. d. q.
	Redditus in Hame- lett de Pewesole Cvj.s. ij.d. ob.	v.s. iij.d. ob. q.	ij.d.
	Snatres, Bore- waremersch cum red- ditu in Kenardyn-ton liij.li. xiv.s. j.d.	liij.s. viij.d. ob.	xx.d. q.
	Lenham cum perti- nenciis liv.li. xv.s. x.d.	liv.s. ix.d. ob.	xx.d. ob.
	Kenyn-ton cum per- tinentiis xx.li. xij.s. iv.d.	xx.s. vij.d. q.	vij.d. ob. q.
	Camerarius pro Gon- stone iv.li. x.s. vj.d.	iv.s. vj.d.	ij.d. q.
	Redditus in Elme- sted & Sybertysweld xxxj.s. vj.d.	xvij.d. ob. q.	ob.
	Redditus in paro- chiis de Wardon & Pewyn-ton xxj li. xvij.s. iij.d.	xxj.s. x.d. q.	
	Redditus in Worm- sell, Botton & Otte- ham lxvij.s. vij.d. ob.	iiij.s. iv.d. ob.	j.d. q.
	Camerarius pro Sel- lyng, Swalclybe, Ripple & Castlang- don xvij.li. xvj.s. iv.d.	xvij.s. x.d.	vj.d. ob. q.
	Sacrista pro Salmy- ston, Keyde, Blac- manb. & Wyn-gate xxxiv.li. ix.d.	xxxiv.s. ob.	xij.d. ob. q.
	Manerium de Dres in parochia de Chiffelet pertinens ad cameram monachorum non decimatur, quia inter parochianos prædictæ parochiæ idem manerium est taxatum.		
	Manerium de Dene in parochia sancti Johannis in Thaneto pertinens ad sacristam non decimatur quia inter parochianos idem manerium est taxatum.		
	Summa taxæ Temporalium viij C. viij. li. xij. d. q. Inde medietas decimæ xl. li. viij. s. ob.		
	Summa Spiritualium & Temporalium Mille CC. xxxij. li. xiv. s. iv. d. ob. Et medietas decimæ lx. li.		

xiv. s. ob. præter x. s. pro medietate decimæ ecclesiæ parochialis de **Faversham**. Et præter xxix. s. iv. d. pro Ecclesia de **Plumstede** in diocesi **Roffensi** quæ taxatur ad xxix. li. vj. s. viij. d. Ecclesia de **Porborne** in decanatu **Sandwyci** taxatur ad xl. li. Et temporalia ibidem ad xlv. s. viij. d. set non decimantur quia ad opus pauperum assignatur sicut **Hospitale sancti Laurencii**. Temporalia ibidem xxvj. s. viij. d. Et memorandum quod prædictum **Hospitale** præter antiquam taxam ut supra salva portione inter laicos solvenda inter bona abbatis & conventus taxantur. Et idem abbas pro eisdem bonis inter bona sua solvere & contribuere tenetur.

Taxa Spiritualium & Temporalium abbatis sancti **Augustini Cantuariæ** M. CC. xiv. li. xij. d. Deducta taxa vicariorum de **Stone, Broclonde & Kenyn-ton**. Inde decima Cxxj. li. viij. s. j. d. deducta decima prædictarum vicariorum, unde quadrans de libra taxæ xxv. s. iij. d. ob. Et quadrans vero de marca xxxvij. s. xj. d.

Taxa Spiritualium & Temporalium totius cleri **Cantuariensis** diocesis cum jurisdictionibus sibi immediatis xj M. vj C. lxxv. li. xij. s. iv. d. Inde decima M. Clxvj. li. xj. s. iv. d. unde quadrans de libra taxæ supradictæ xij. li. iij. s. q. Et quadrans de marca xvij. li. iv. s. vj. d. ob.

Taxa Spiritualium & Temporalium totius cleri **Cantuariensis** provinciæ Clxiv M. viij C. vij. li. xvj. s. viij. d. Inde decima xvj M. iv C. xc. li. xv. s. viij. d. q. unde quadrans de libra taxæ supradictæ Clxxj. li. xij. s. vj. d. Et quadrans de marca taxæ CClvij. li. x. s. iij. d.

Taxa **Eboracensis** provinciæ juxta Registrum papæ xl. M. li. Inde decima iv. M. Et juxta registrum regis xl. M. marcæ. Inde decima iv. M. marcæ.

Spiritualia & Temporalia Archiepiscopi **Cantuariensis** in diocesi **Cantuariensi** & jurisdictionibus eidem subjectis.

Ecclesia de **Waghfeld** in decanatu de **South-malling** lx. li. Ecclesia de **Keycolver** in decanatu de **Westbere** Cxij. li. vj. s. viij. d. Ecclesia de **Cranebrook** in decanatu de **Cherryng** xxvj. li. xij. s. iv. d. Temporalia ejusdem in **Kancia** M. CCclv. li. viij. s. j. d. Item idem in diocesi **Cicestrensi** CCcliv. li. xij. d. ob. Item in diocesi **Wintoniensi** lxxv. li. Item in diocesi **Londoniensi** & **Woddestre** Cxxx. li. xv. s. Summa taxæ ij. M. Cv. li. iv. s. j. d. ob. Inde medietas decimæ Cv. li. v. s. ij. d. ob.

Prioris Ecclesiæ Christi Cantuariæ.

Temporalia ejusdem in diocesi **Cantuariensi** DCCclxxj. li. vij. s. viij. d. Item in diocesi **Roffensi** CCxcv. li. v. d. Item in diocesi **Londoniensi**, **Wintoniensi**, **Oxonienſi**, **Lincolniensi**, & **Northwicensi** CCCxxiv. li. xvij. s. j. d. Summa taxæ M. CCCxcj. li. v. s. ij. d. Inde medietas decimæ lxix. li. xj. s. iij. d.

Elemosyna ejusdem ecclesiæ.

Ecclesiæ de **Westclybe** in decanatu **Dovoria** xvij. li. Ecclesiæ de **Winketon** in decanatu de **Westbere** xxij. li. vj. s. viij. d. Ecclesiæ de **Castry** in decanatu **Sandwyci** liij. li. vj. s. viij. d. Summa lxxxiv. li. xij. s. iv. d. Inde medietas decimæ iv. li. xiv. s. viij. d.

Item elemosyna ibidem.

Poreio ejusdem in ecclesia de **Winketon** xxxij. li. vj. s.

Rich. II. vj. s. viij. d. Portio ejusdem in ecclesia de Castry
Rex. liij. li. vj. s. viij. d. ecclesia de **Sesaltre** in decana-
tu de **Westbere** lxxvj. s. viij. d. ecclesia de **Fatr-**
feld in decanatu de **Limn**. iv. l. ecclesia de **Fren-**
nyngham in decanatu de **Shorham** x. l. Porcio
ejusdem in **Pepeham** in eodem decanatu vj. li.
xiiij. s. iiiij. d.

Ecclesia de **Bredgar** in decanatu de **Sydingbozn**
xiiij. l. vj. s. viij. d.

*Ecclesia pertinentes ad archidiaconatum
Cantuaria.*

Ecclesia sanctæ **Mariæ** in **Sandwico** viij. l. ec-
clesia sancti **Clementis** in **Sandwico** Cvj. s. viij. d.
ecclesia de **Hakinton** in decanatu **Cantuaria**
xiiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Tenham** in decana-
tu de **Disprege** Cxxxiij. l. vj. viij. d. ecclesia de
Lymn. in decanatu de **Limn**. xx. l. Incerti pro-
ventus ejusdem archidiaconi xx. l. Summa taxæ
CC. l. inde medietas decimæ x. l.

Abbatis de bello.

Ecclesia de **Wp** in decanatu de **Bregge**, xliij. l.
vj. s. viij. d. Pensio in **Wngtinoth** in decanatu de
Limn. xl. s. factista de bello in **Haskberst** in de-
canatu de **Cherryng**, v. s. Temporalia abbatis in
decanatu **Cantuaria** Cxcv. l. v. s. Summa taxæ
CC. xl. l. xvj. s. viij. d. Inde medietas decimæ xij. l. x. d.

Abbatis de Fabyrham.

Ecclesia de **Bocton** in decanatu de **Disprege** lx. l.
ecclesia de **Preston** in eodem decanatu xix. l. xj. s.
ij. d. Pensio in **Lodnyham** in eodem decanatu
lxxvj. s. viij. d. Pensio in **Pewyngham** in eodem de-
canatu xxxiiij. s. iiiij. d. Temporalia ejusdem in di-
ocesi **Cantuaria** clv. l. vj. s. ij. d. Summa taxæ
CCxxxiiij. l. xvij. s. iv. d. Inde medietas decimæ xj. l.
xix. s. xj. d. ob.

Abbatis de Worlee.

Ecclesia de **Castcherche** in decanatu de **Sy-**
dyngbozn xxxiiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorun-
dem in diocesi **Cantuaria** lxij. l. xiiij. s. vij. d. Item
pro temporalibus abbatis de **Domes** lvij. s. iv. d.
Summa taxæ xc. viij. l. xix. s. vij. d. Inde medie-
tas decimæ iiiij. l. xvij. s. xj. ob. q.

*Temporalia & Spiritualia abbatis de
Langedon.*

Ecclesia de **Drene** in decanatu **Sandwici** xl. s.
ecclesia de **Walmer** in eodem decanatu x. l. eccle-
sia de **Westlangedon** in eodem decanatu vj. l. xiiij. s.
iv. d. ecclesia de **Walwarethar** in eodem decana-
tu xij. l. Decimæ in **Cohed** in eodem decanatu
xxx. s. ecclesia de **Ledem** in decanatu **Dovoria**
vj. l. xiiij. s. iv. d. ecclesia de **Tonge** in decanatu de
Sydyngbozne xxx. l. Temporalia eorundem in
diocesi **Cantuaria** xxvij. l. xix. s. viij. d. Summa
taxæ xciv. l. xiv. s. vj. d. Inde medietas decimæ
iv. l. xiv. s. viij. d. ob. q.

*Temporalia & Spiritualia Abbatis
sanctæ Radegundis.*

Ecclesia de **Sybertiswelde** in decanatu **Sand-**
wici ix. l. xiiij. s. iiiij. d. ecclesia de **Riparia** in de-
canatu **Dovoria** Cvj. s. viij. d. ecclesia de **Alkham**
in eodem decanatu xiv. l. ecclesia de **Polynge** in
decanatu de **Elham** viij. l. ecclesia de **Laisdon** in
decanatu de **Sydyngbozn** viij. l. Temporalia eo-
rundem in diocesi **Cantuaria** xxvij. l. xix. s. viij. d.
Summa taxæ lxxij. l. xix. s. viij. d. Inde medietas
decimæ lxxij. s. xj. d. ob. q.

Temporalia & Spiritualia Prioris Roffensis.

W. Courtney
Archiep.

Ecclesia de **Hertclepe** in decanatu de **Sydyng-**
bozne xiiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Darrente** in de-
canatu de **Shorham** vj. l. xiv. s. iv. d. Decimæ in
Wodnesbergh in decanatu **Sandwici** xxv. s. Pensio
in **Porton** & **Dres** in decanatu de **Disprege**,
xxx. s. Temporalia in **Darrente** in decanatu de
Shorham xvj. l. viij. s. iiiij. d. Redditus in **Clybe**
& **Gzean** in eodem decanatu ix. l. Temporalia e-
jusdem in **Cantuaria** & **Elham** xxxviij. s. x. d.
Summa taxæ l. liij. s. ij. d. Inde medietas decimæ
l. s. j. d. q.

Temporalia & Spiritualia Prioris Dovoræ.

Ecclesia de **Colred** & **Popelesale** in decanatu
Sandwici xiiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Hugham**
in decanatu **Dovoria** xvj. l. xiiij. s. iv. d. ecclesia de
Gustone in eodem decanatu x. l. ecclesia sanctæ
Margarete in eodem decanatu xvj. l. ecclesia de
Broklond in eodem decanatu ix. l. vj. s. viij. d.
ecclesia de **Apoldre** in decanatu de **Limn**. xx. l.
Temporalia eorundem in diocesi **Cantuaria** Clxxx.
viij. l. x. s. Summa taxæ CCclxxiiij. l. xvj. s. viij. d.
Inde medietas decimæ xiiij. l. xiiij. s. x. d.

Spiritualia & temporalia Prioris de Ledes.

Ecclesia de **Serr** in decanatu de **Westbere**
lxxvj. s. viij. d. Ecclesia de **Wodnesbergh** in deca-
natu **Sandwici**, xxx. l. Pro decimis sancti **Albani** in
eadem parochia ix. l. vj. s. viij. d. Pensio in
Hanne in eodem decanatu xl. s. Decimæ eorun-
dem in **Hertangre** in eodem decanatu vj. s. viij. d.
Pensio eorundem in **Arise** in decanatu de **Elham**,
xl. s. ecclesia de **Berghestede** in decanatu de **Sut-**
ton viij. l. ecclesia de **Chart** in eodem decanatu
xvj. l. xiiij. s. iv. d. ecclesia de **Gutherst** in eodem
decanatu xiiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Ledes** in e-
odem decanatu xiiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de
Bocton Chenst in eodem decanatu x. l. ecclesia de
Stokeberg in decanatu de **Sydyngbozne**, xxvij. l.
vj. s. viij. d. ecclesia de **Wordevn** in eodem decana-
tu xx. l. ecclesia de **Renham** in eodem decanatu
xxvj. l. xiiij. s. iiiij. d. Pensio eorum in **Dres** in de-
canatu de **Disprege** viij. s. Temporalia eorundem
in diocesi **Cantuaria** xxxviij. l. xvij. s. Summa taxæ
CCxx. l. xij. s. viij. d. Inde medietas decimæ xj. l.
vij. d. ob. q.

Prioris sancti Gregorii.

Ecclesia de **Tanenton** in decanatu **Cantuaria**,
xj. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Porthgate** in eodem
decanatu lxxvj. s. viij. d. ecclesia de **Westgate** in eo-
dem decanatu C. s. ecclesia sancti **Dunstani** in co-
dem decanatu liij. s. iv. d. ecclesia de **Patyngdone**,
in eodem decanatu iv. l. Decimæ de **Rysshorne**
in decanatu de **Westbere** xx. s. ecclesia de **Astin-**
gesbozne in decanatu de **Bregge** x. l. Decimæ a-
pud **Goldsaneston**, **Golehale**, & in campo de
Herteland, **Holdan** juxta **Wyngham** x. l. Deci-
mæ in **Wissoppesbozne** in eodem decanatu xl. s. ec-
clesia de **Waltham** in eodem decanatu xj. l. vj. s.
viij. d. ecclesia de **Elmestede** in eodem decanatu
xvj. l. ecclesia de **Beatrichesdenne** in decanatu de
Cherryng xij. l. Decimæ eorum in **Plukele** in
eodem decanatu xxvj. s. viij. d. Portio eorum in
Porthlete in decanatu de **Shorham** xl. s. ecclesia
de **Stalesfeld** in decanatu de **Disprege** xij. l. ec-
clesia de **Dres** in eodem decanatu iv. l. Temporalia
eorundem in diocesi **Cantuariensi** xxv. li. xv. s. Sum-
ma

Rich. II. ma taxæ Cxxxij. l. xv. s. Inde medietas decimæ vj. l. xiiij. s. ix. d.

Prioris de Countwelle.

Ecclesia de **Wenendenn** in decanatu de **Cherryngge** xx. l. ecclesia de **Thornham & Aldington** in decanatu de **Sutton** xiiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Beatwesfelde** in decanatu *Dovoria* xij. l. Temporalia eorundem in *Diocesi Cantuaria* xx. l. xv. s. x. d. Summa taxæ lxxvj. l. ij. s. vj. d. Inde medietas decimæ lxxvj. s. j. d. ob.

Prioris de Mertone.

Ecclesia de **Patrickesborne** in decanatu de **Bregge** xxxij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem in **Hariettesham** xxvj. s. viij. d. Summa taxæ xxxiv. l. xiiij. s. iv. d. Inde medietas decimæ xxxiv. s. viij. d.

Prioris de Bilsynton.

Ecclesia de **Bilsyntone** in decanatu de **Limn** xvj. l. xiiij. s. iv. d. Temporalia eorundem in *diocesi Cantuaria* xxxij. l. xvj. s. v. d. Summa taxæ l. li. ix. s. ix. d. Inde medietas decimæ l. s. v. d. ob. q.

Abbatissæ de Lesnes.

Ecclesia de **Merdenn** in decanatu de **Sutton** xxvj. l. xiiij. s. iv. d. ecclesia de **Piewentone** in decanatu de **Sydingborne** xxvj. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem in *diocesi Cantuaria* vij. l. vj. s. viij. d. Summa taxæ lx. l. xiiij. s. iv. d. Inde medietas decimæ lx. s. viij. d.

Sancta Osiha.

Ecclesia de **Petham** cum temporalibus in eadem xx. l. xvij. s. Summa patet. Inde medietas decimæ xx. s. x. d. ob.

Abbatissa de Mallynge.

Ecclesia de **Castmallynge** in decanatu de **Shorham** xvij. l. Temporalia earundem in eadem villa xlv. l. Temporalia earundem in **Westwelle** in decanatu de **Cherryngge** lx. s. x. d. Summa taxæ lxxvj. l. x. d. Inde medietas decimæ lxxvj. s. ob.

Westmonasterii.

Temporalia in *Westmonasterio* in **Lodenham** xx. s. Summa patet. Medietas decimæ xij. d.

Abbatis Pontis Roberti.

Temporalia *Abbatis de Ponte Roberti* in *diocesi Cantuaria* xij. l. x. s. x. d. Summa patet. Inde medietas decimæ xij. s. vj. d. ob.

Begehamme.

Temporalia de **Begeham** in *diocesi Cantuaria* lx. s. Summa patet. Inde medietas decimæ iij. s.

Sancti Pauli London.

Temporalia sancti **Pauli London.** in **Wiernes** in decanatu de **Crodon** xij. l. Summa patet. Inde medietas decimæ xij. s.

Prioris de Hozton.

Ecclesia de **Wabourne** in decanatu de **Cham** xxx. l. Portio eorum in **Hope** in decanatu de **Limn** lxxvj. s. viij. d. Temporalia eorundem in *diocesi Cantuaria* lxx. l. x. s. Item Prior solvet decimam vicariæ de **Wabourne**. Summa taxæ xc. viij. l. xvj. s. viij. d. Inde medietas decimæ iv. l. xvij. s. x. d. Et præter hoc pro vicaria prædicta vj. s. qualibet medietate decimæ.

Prioris de Dulege.

Ecclesia de **Chilham** in decanatu de **Bregge** xl. l. ecclesia de **Thuleghe** in decanatu de **Disprenge** xl. l. Temporalia ejusdem in *diocesi Cant.* xx. s. vj. d. Summa taxæ lxxxj. l. vj. d. Inde medietas decimæ iv. l. xij. d. q.

Prioris de Folfstan.

Ecclesia de **Folkstone** in decanatu *Dovoria* Archiep. xxvj. l. xiiij. s. iv. d. Temporalia eorundem in eadem villa iij. s. iv. d. Summa taxæ xxvj. l. xvj. s. viij. d. Inde medietas decimæ xxvj. s. x. d.

Okkeborne Prioris.

Ecclesia de **Glynde** in decanatu de **Southmallynge** xiv. li. xiiij. s. iv. d. Summa taxæ patet. Inde medietas decimæ xiv. s. viij. d.

Abbatis de Gynes.

Ecclesia de **Piewyngton** in decanatu *Dovoria* xx. l. ecclesia de **Brensfe** in decanatu de **Limn** xiiij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Prombelle** in eodem decanatu xiiij. l. xiiij. s. iij. d. Temporalia in **Piewyntone & Dovoria** xxj. s. x. d. Summa taxæ xlv. l. xvij. d. Inde medietas decimæ xlv. s. j. d.

Ilde de Den.

Ecclesia de **Upherche** in decanatu de **Sydyngborne** xxij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem in eadem villa xxv. s. vij. d. Summa taxæ xxiv. li. xij. s. iij. d. Inde medietas decimæ xxiv. s. vij. d.

Prioris de Lewes.

Redditus *Prioris de Lewis* in *Dovoria* xxj. s. viij. d. Summa patet. Inde medietas decimæ xiiij. d.

Redditus fratrum de Wyntegfeld.

In *Dovoria* xv. s. Summa patet. Inde medietas decimæ ix. d.

Abbatis de Pontiniaco.

Abbas de **Pontiniaco** habet ecclesiam de **Romene** in proprios usus taxatam ad xx. l. Inde medietas decimæ xx. s. In decanatu de **Bregge** vicaria de **Litleborne** iv. l. vicaria de **Lthingesborne** xl. s. vicaria de **Elmestede** iij. l.

Ecclesia de **Sellynge** in decanatu de **Limn** xij. li. ecclesia de **Disprenge** in decanatu de **Disprenge** xxij. l. vj. s. viij. d. ecclesia **beata Maria** in *Dovoria* Cvj. s. viij. d. Temporalia eorundem Cxx. l. x. d.

Domus Dei de Disprenge.

Ecclesia de **Hedetrone** in decanatu de **Cherryngge** xiiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem lj. l. v. s.

Moniales de Scapeya.

Ecclesia de **Penstre** in decanatu de **Sydyngborne** xxij. l. vj. s. viij. d. ecclesia de **Bobbynge** in eodem decanatu vj. l. xiiij. s. iij. d. ecclesia de **Stlingham** in decanatu de **Shorham** xl. l. ecclesia de **Glean** in eodem decanatu xiiij. l. vj. s. viij. d. Temporalia earundem lxxvj. l. viij. s.

Prior de Clerkenwelle.

Ecclesia de **Sydyngborne** in decanatu de **Sydyngborne** xxij. l. vj. s. viij. d. Temporalia earundem ibidem xl. s.

Hospitale pauperum Sacerdotum Cantuarix.

Ecclesia de **Stodmersch** in decanatu de **Bregge** iij. l. Ecclesia sanctæ **Margareta** in *Cantuaria* iij. l. Temporalia eorundem vj. l.

Abbas de Danynton.

Ecclesia de **Herchege**, **Piewyngton** & **Danynton** xij. l. ecclesia de **Burdesfeld** liij. s. iij. d. Temporalia earundem xiiij. l. vj. s. v. d.

Hospitale sanctæ Katerinæ juxta Londoniam.

Temporalia *Hospitalis sanctæ Katerinæ* juxta *currim London.* xxj. l. x. d.

Mister. de Wodenden.

Temporalia ministerii de **Wodenden** C. s.

Rich. II.
Rex.

Hospitale apud Madestane archiepiscopi.

Ecclesia de Sutton in decanatu Sandwici xx. l. ecclesia de Luten in decanatu de Sutton Cvj. s. viij. d. ecclesia de Ferelethe in decanatu de Shorham xij. l. vj. s. viij. d. Temporalia eorundem Cx. s. v. d.

Hospitale de Castrege in Cantuaria.

Ecclesia Sanctorum Cosma & Damiani in decanatu Cantuarie C. s.

Sancti Jacobi in Cantuaria.

Ecclesia de Bradgar in decanatu de Sidyngborne xij. l. vj. s. viij. d.

Beneficia exilia ad Decimam non taxata.

In decanatu Cantuarie vicaria S. Pauli lxxvj. s. viij. d. ecclesia S. Petri iij. l. ecclesia omnium Sanctorum iij. l. ecclesia sancti Elphegi iij. l. ecclesia de Wredman liij. s. iij. d. Vicaria sancti Dunstani iij. l. vicaria de Westgate iij. l. Vicaria de Porthgate lxxvj. s. viij. d. Vicaria de Tanenton iij. l. Vicaria de Patyndon iij. l. ecclesia beata Maria de Castro lxxvj. s. viij. d. ecclesia sancti Johannis lxxvj. s. viij. d. ecclesia de Wredene lxxvj. s. viij. d. ecclesia sancti Edmundi liij. s. iij. d. ecclesia sancti Michaelis de Burgate cum capite de Quengate iij. l. ecclesia de Melton lxxvj. s. viij. d.

In decanatu de Westbere vicaria de Serr lxxvj. s. viij. d. vicaria de Sefaltre lxxvj. s. viij. d.

In decanatu Sandwici vicaria de Cghethorne iij. l. vicaria de Colred &c. iij. l. vicaria beata Maria Sandwici iij. l.

In decanatu Dovorae vicaria de Folkstane xxvj. s. viij. d. vicaria de Cwell lxxvj. s. viij. d. vicaria de Riparia lxxvj. s. viij. d. vicaria de Guston lxxvj. s. viij. d. vicaria de Beawfelde iij. l. ecclesia sancti Iohannis Dovorae lxxvj. s. viij. d.

In decanatu de Elham vicaria de Postlinge iij. l. ecclesia de Birchholte lxxij. s. iij. d.

In decanatu de Limin vicaria de Sellynge, lxxij. s. iij. d. vicaria de Prombell iij. l. vicaria de Pewcherche iij. l. ecclesia de Ogarelsyph iij. l. vicaria de Limin lxxvj. s. viij. d. ecclesia de Berst iij. l. vicaria de Romenal iij. l. vicaria de Westhethe iij. l.

In decanatu de Sutton vicaria de Herietisham lxxvj. s. viij. d. vicaria de Berghstede lxxvj. s. viij. d. vicaria de Thornham lxxvj. s. viij. d. vicaria de Aldynton liij. s. iij. d. vicaria de Botone iij. l.

In decanatu de Sydyngborne vicaria de Rodmersham lxxvj. s. viij. d. ecclesia de Ryngesdonn iij. l.

In decanatu de Osprenge vicaria de Scalefelde iij. l. vicaria de Dodenton lxxvj. s. viij. d. ecclesia de Ponketon, xl. s.

In decanatu de Cherrynge, ecclesia de Pette lxxvj. s. viij. d. vicaria Beatrixdenn iij. l. ecclesia de Pinenton iij. l.

In decanatu de Shorham, vicaria de Frenyngham lxxvj. s. viij. d. ecclesia de Felde lxxvj. s. viij. d.

Exilia de Arcubus.

Ecclesia sancti Dionisii iij. l. ecclesia sancti Michaelis in Pele iij. l. ecclesia sancti Iohannis Evangelistae lxxvj. s. viij. d. ecclesia beata Maria de Wodehawe, lxxvj. s. viij. d.

Beneficia ecclesiastica Prælati vel Religiosis seu aliis non appropriata in diocesi Cantuariæ & jurisdictionibus immediate subjectis eidem una cum taxa et medietate Decime singulorum.

In Decanatu Cantuarie.

Ecclesia de Fordwych, vj. s. viij. d.
Ecclesia beata Maria Magdalena, v. s. iij. d.
Ecclesia sancti Georgii, vj. s. viij. d.
Ecclesia de parva Hardres, xij. s.
Ecclesia S. Michaelis de Herbold, xij. s. iij. d.
Ecclesia sancti Martini, x. s.
Vicaria de Pakyndon, iij. s. viij. d.
Ecclesia sancti Nicholai de Herboldowne, vj. s.
Ecclesia sancti Andrea Cantuarie, viij. s.
Ecclesia sanctæ Mildrethæ, v. s. iij. d.

In Decanatu de Westbere.

Ecclesia de Westbere, vj. s. viij. d.
Ecclesia de Swalclpbe, vj. s. viij. d.
Ecclesia de Wyrtstaple, xxvj. s. viij. d.
Vicaria de Chistelet, v. s.
Vicaria de Reycolber, xvj. s. viij. d.
Vicaria de Penstre, xx. s.
Vicaria sancti Laurentii, v. s.
Vicaria sancti Petri, v. s.
Vicaria sancti Iohannis, v. s. iij. d.
Vicaria de Ponketon, x. s.

In Decanatu de Bregge.

Præpositus de Wyngham, xl. s.
Canonici ibidem, viij. l.
Ecclesia de Stormouth, xij. s. viij. d.
Vicaria de Prestone, iij. s. viij. d.
Ecclesia de Chmerston, x. s.
Ecclesia de Adesham, liij. s. iij. d.
Ecclesia de Chilyndenn, v. s. iij. d.
Ecclesia & vicaria de Wytham, xxxviij. s. viij. d.
Ecclesia de Ryngystone, xij. s.
Ecclesia de Bishoppilborne, xxxiiij. s. iij. d.
Vicaria de Petham, iij. s. iij. d.
Vicaria de Waltham, iij. s. viij. d.
Ecclesia de Chertham, xxvj. s. viij. d.
Vicaria de Chilham, vj. s. viij. d.
Ecclesia de Magna Hardres, xxvj. s. viij. d.
Ecclesia de Crundale, xj. s. iij. d.
Ecclesia de Broke, vj. s. viij. d.
Vicaria de Wy, x. s. viij. d.
Ecclesia de Botton Alef, xl. s.
Ecclesia de Godmerham, liij. s. iij. d.
Ecclesia de Ikham, xxx. s.

In Decanatu Sandwyc.

Ecclesia de Berfrestone, v. s. iv. d.
Ecclesia de Cghethorn, xij. s.
Vicaria de Wodemberghe, x. s.
Ecclesia de Dele, xx. s.
Vicaria de Castry, x. s.
Ecclesia de Hamme, xj. s. iv. d.
Ecclesia de magna Pongham, xxx. s.
Ecclesia de Knolton, xij. s. iij. d.
Vicaria

Ricard. II.	Vicaria de Porthborne,	vj.s. viij.d
Rex.	Ecclesia de Castlangedon,	x. s
	Ecclesia de Ryppe,	x. s
	Ecclesia de Ridelyngwelde,	xvij.s. iv.d
	Vicaria de Tilmantson,	x. s
	Vicaria sancti Clementis,	v. s
	Ecclesia sancti Petri,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Stonore,	v. s
	Ecclesia de parva Dongham,	v.s. iv.d
	Ecclesia de Betslangre,	xj.s. iv.d

In Decanatu Dovorix.

	Vicaria de Alkham,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Hingham,	v. s
	Vicaria sancte Margarete,	iv.s. viij.d
	Ecclesia de Charlton,	x. s
	Ecclesia sancti Petri in Dovorix,	vi. s
	Ecclesia sancti Nicholai ibidem,	v. s
	Ecclesia sancti Jacobi ibidem,	v.s. iv.d
	Ecclesia de Hauking,	iv.s. iv.d
	Ecclesia de Serpytone,	xij. s
	Vicaria de Pyetwyntone,	v.s. iv.d

In Decanatu de Elham.

	Ecclesia de Wodpyntone,	x. s
	Ecclesia de Denpyntone,	x.s. iv.d
	Ecclesia de Elham,	lxij.s. iv.d
	Vicaria de Elham,	x. s
	Ecclesia de Akryse,	vij. s
	Ecclesia de Stonting,	xij.s. iv.d
	Ecclesia de Portone,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Wzaborne,	vj. s
	Ecclesia de Hastpyngleghe,	x. s
	Ecclesia de Lyminge,	lx. s
	Vicaria de Lyminge,	vij. s
	Ecclesia de Saltwode,	xliij.s. iv.d

In Decanatu de Limene.

	Ecclesia de Bozewarmeresch,	ix.s. iv.d
	Ecclesia de Bonpynton,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Distinghangre,	iv.s. viij.d
	Ecclesia de Kingisnoth,	x.s. viij.d
	Ecclesia de Rokinge,	xvj.s. viij.d
	Ecclesia de Demecherche,	xj.s. iv.d
	Ecclesia de Snergate,	xvij.s. iv.d
	Vicaria de Wrensete,	iv.s. viij.d
	Ecclesia de Wodecherche,	xx. s
	Ecclesia de Benartone,	xij.s. iv.d
	Vicaria de Stone,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Apulze,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Aldyngton,	xxx. s
	Vicaria de Aldyngton,	v. s
	Vicaria de Broklonde,	v.s. iv.d
	Ecclesia de Suares,	xij.s. iv.d
	Ecclesia de Witribanone,	xx. s
	Ecclesia de Wrethorne,	xvj.s. viij.d
	Ecclesia de Peuwecherche,	xl. s
	Ecclesia de Ivecherche,	xxxv.s. iv.d
	Ecclesia de veteri Romente,	xvij.s. viij.d
	Ecclesia de Blakmanston,	v. s
	Ecclesia de Wertham,	xxv.s. viij.d
	Ecclesia de Estbregge,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Lyde,	xxxvj.s. viij.d
	Vicaria de Lyde,	xvj.s. viij.d

Ecclesia de Shaddocpyherst,	v. s	W. Courtney
Ecclesia de Seyneton,	x. s	Archiep.
Ecclesia de Dylastone,	v.s. iv.d	
Ecclesia beate Maria in Marisco,	xx. s	
Ecclesia de Henrehull,	x. s	
Ecclesia de Hope,	xij.s. iv.d	
Ecclesia de Wodele,	iv.s. iv.d	

In Decanatu de Cherrpyng.

Ecclesia de Frythyndenn,	x. s
Ecclesia de Sandherst,	xxij.s. iv.d
Vicaria de Benpyngdenn,	vij. s
Ecclesia de Rolpyndenn,	xxxij.s. iv.d
Vicaria de Rolpyndenn,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Haukherst,	xx. s
Vicaria de Tenterdenn,	x. s
Ecclesia de Pewendenn,	ix.s. iv.d
Vicaria de Bedecrone,	vij. s
Ecclesia de Haldenne,	x. s
Ecclesia de Ryppyngdenn,	xx. s
Ecclesia de Plukele,	x. s
Ecclesia de Estwell,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Boston Walerbe,	xx. s
Ecclesia de Westwell,	xl. s
Prior Cantuaria,	xxx. s
Vicaria ibidem,	x. s
Ecclesia de Hothfelde,	x. s
Ecclesia de Magna Chart,	xx. s
Ecclesia de Cschettisforde,	xvj. s
Prior de Ledys,	x.s. viij.d
Vicaria ibidem,	v.s. iv.d
Vicaria de Benpyntone,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Cherrpyng,	liij.s. iv.d
Vicaria de Cherrpyng,	vij.s. viij.d
Ecclesia de Smerdenn,	xx. s
Ecclesia de Parva Chart,	xvj.s. viij.d

In Decanatu de Soutton.

Ecclesia de Heriettysham,	xvj. s
Ecclesia de Paidestane,	Cvj.s. viij.d
Vicaria de Lenham,	vj.s. viij.d
Vicaria de Perdeun,	vj.s. viij.d
Vicaria de Goutherst,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Olumbe,	xx. s
Ecclesia de Frenstede,	x.s. viij.d
Ecclesia de Holpyngborne,	xl. s
Ecclesia de Worle,	xl. s
Prior Roffensis,	xxxij. s
Vicaria ibidem,	vij. s
Ecclesia de Ditham,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Stapilherst,	xx. s
Ecclesia de Wornesell,	xiv.s. viij.
Ecclesia de Sutton,	xxxij.s. iv.d
Vicaria de Sutton,	v.s. iv.d
Ecclesia de Langele,	vj.s. viij.d

In Decanatu de Sydingborne.

Vicaria de Upcherche,	v.s. iv.d
Vicaria de Berclape,	v. s
Vicaria de Pewenton,	vj.s. viij. d
Vicaria de Borden,	v.s. iv.d
Vicaria de Estcherche,	xij.s. iv.d
Ecclesia de Wardon,	vj.s. viij. d
Vicaria de Laifoon,	v. s
Vicaria	

Ricard. II.	Vicaria de Spdyngborne,	vj.s. viij.d
Rex.	Ecclesia de Tunstall,	xxij.s. iv.d
	Vicaria de Renham,	x. s
	Ecclesia de Halowistowe,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Halowistowe,	iv.s. viij.d
	Ecclesia de Millstede,	xij.s. iv.d
	Ecclesia de Michelinge,	xij. s
	Ecclesia de Elmele,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Middelton,	vij. s
	Ecclesia de Dorston,	xvij.s. iv.d
	Ecclesia de Bacchilde,	xxij. s
	Vicaria de Bacchilde,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Tonge,	v.s. iv.d
	Ecclesia de Wykenore,	v.s. iv.d

In Decanatu de Osprenge.

	Vicaria de Osprenge,	x. s
	Vicaria de Fabertham,	xx. s
	Vicaria de Thuleghe,	vij. s
	Vicaria de Prestone,	ix.s. ix.d. q
	Ecclesia de Badlesmere,	vij.s. viij.d
	Ecclesia de Porthon,	xvij.s. viij.d
	Ecclesia de Gravenne,	v.s. iv.d
	Vicaria ibidem,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Oterendenn,	vj.s. viij.
	Vicaria de Sellynge,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Boston,	v.s. iv.d
	Vicaria de Barnhell,	v. s
	Ecclesia de Eselynge,	xl. s
	Ecclesia de Lebelonde,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Tenham,	vij.s. viij.d
	Vicaria de Lyndestede,	v. s
	Ecclesia de Godwynston,	v.s. iv.d
	Ecclesia de Bokelonde,	vij. s
	Ecclesia de Rodenham,	xij.s. iv.d
	Vicaria de Scheldwyck,	v. s

Hic incipiunt exempti.

In Decanatu de Schozham.

	Ecclesia de Schozham,	liij.s. iv.d
	Ecclesia de Cynestorde,	xx. s
	Ecclesia de Birele,	xx. s
	Vicaria de Birele,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Carde,	xxvj.s. viij.d
	Ecclesia de Porthflete,	lxvj.s. viij.d
	Ecclesia de Mepeham,	xxvj.s. viij.d
	Vicaria de Grean,	x. s
	Ecclesia de Clybe,	lxxij.s. iv.d
	Vicaria de Farleghe,	vj.s. viij.d
	Ecclesia de Hentyngdon,	x. s
	Ecclesia de Betham,	xxij.s. iv.d
	Ecclesia de Wrotham,	liij.s. iv.d
	Vicaria de Wrotham,	xij.s. iv.d
	Ecclesia de Cgham,	xij.s. iv.d
	Ecclesia de Sevenok,	xxxij.s. iv.d
	Vicaria de Sevenoke,	vj.s. viij.d
	Vicaria de Gylpyngham,	xij.s. iv.d
	Ecclesia de Penferst,	xx. s
	Ecclesia de Chidyngiston,	xx. s
	Ecclesia de Cuer,	x. s
	Ecclesia de Bradstede,	xxvj.s. viij.d
	Ecclesia de Sundressch,	xx. s
	Ecclesia de Chyvenyng,	xvj.s. viij.d
	Ecclesia de Dypnton,	xl. s

Ecclesia de Keston,	v. s
Ecclesia de Hese,	vj.s. viij.d
Ecclesia de Halstede,	v.s. iv.d
Ecclesia de Modelonde,	iv.s. viij.d
Vicaria de Estmallynge,	vj.s. viij.d

In Decanatu de Pagham & Terrynge.

Ecclesia de Pagham,	Cx. s
Vicaria de Pagham,	xvj.s. viij.d
Vicaria de Southerstede,	vj.s. viij.
Ecclesia de Lobente,	xxx. s
Ecclesia de Tanguer,	xij.s. iv.d
Ecclesia de Slynodon,	x. s
Vicaria de Slynodon,	liij.s. viij.d
Ecclesia de Terrynge,	lxvj.s. viij.d
Vicaria de Terrynge,	vij. s
Ecclesia de Petthing,	xx. s
Vicaria de Petthing,	v. s

Summa xiv.l. xj.s.

In Decanatu de Suthmallyng.

Vicaria de Magheselde,	vij.s. iv.d
Ecclesia de Bocstede,	xxxij.s
Ecclesia de Iseselde,	x. s
Ecclesia de Coburton,	xiv.s. viij.d
Vicaria de Glynde,	v. s
Ecclesia de Stanmer,	x.s. viij.d
Ecclesia de Fremfelde,	x. s
Vicaria de Madeherst,	vj.s. viij.d
Præbenda Decani in eadem,	xl. s.
Præbenda Thesaurarii,	xx. s
Præbenda Cancellarii,	xx. s
Præbenda præcentoris,	xx. s
Vicaria de Ryngemer,	iv.s. iv.d

Summa x.l. viij.d

In Decanatu de Bockyng.

Ecclesia de Bockyng,	xl. s.
Ecclesia de Stustede,	xx. s
Ecclesia de Hadele,	xl. s
Porcio ejusdem in Worsford,	xvi. d
Ecclesia de Alesh Monach.	xx. s
Ecclesia de Lachesdon,	xij.s. iv.d
Ecclesia de Suthcherche,	xxvj.s. viij.d
Ecclesia de Polton,	vj.s. viij.d

Summa viij.l. iij.s

In Decanatu de Risbergh.

Ecclesia de Risbergh,	xvj.s. viij.d
Ecclesia de Pewenton,	xxvj.s. viij.d
Ecclesia de Halton,	x. s
Porcio Prioris de Walyngford,	xij. d

Summa liij. s. iv. d

In Decanatu de Croydon.

Ecclesia de Croydon,	xl. s
Vicaria de Croydon,	x. s.
Ecclesia de Hese,	xxvj.s. viij.d
Ecclesia	

Ricard. II.	Ecclesia de Harwe,	xl. s
Rex.	Vicaria de Harwe,	vj. s. viij. d
	Ecclesia de Cheyham,	xxij. s. iv. d
	Ecclesia de Cherlewode,	xij. s. iv. d
	Ecclesia de Hordleghe,	xij. s
	Ecclesia de Burstowe,	vij. s
	Ecclesia de Pelwenton,	xiv. s. viij. d
	Ecclesia de Wimilton,	xl. s.
	Ecclesia de Burnes,	xiv. s. iv. d
	Ecclesia de Perstham,	xxij. s. iv. d
	Summa	xij. l. xij. s. iv. d

In decanatu de Arcubus London.

Ecclesia sancti Vedasti,	vj. s. viij. d
Ecclesia sancti Dunstani,	vij. s. iv. d
Ecclesia sancti Leonardi,	v. s
Ecclesia sancti Michaelis,	vj. s
Ecclesia sancti Pancrasii,	v. s
Ecclesia de Aldermarische,	iv. s. viij.
Ecclesia beatæ Mariæ de arcubus,	xij. s. iv. d
Ecclesia omnium Sanctorum in Bredestrete,	vij. s
Ecclesia omnium Sanctor. de Gescherch,	iv. s. iv. d

Summa lvj. s. iv. d

Summa præter Schozham, lj. l. xv. s. viij. d

Cant.	Registrum papæ,	vij C. lxxxvij. li. iv. s. iv. d. ob
	Registrum scaccarii,	vij C. lxxxvj. l. xvij. s. viij. d. ob
	Rotulus compoti,	M. C. lxxvj. l. xj. s. iv. d

London.	Registrum papæ,	M. lxxxv. l. xv. s. iv. d. ob. q
	Registrum scaccarii,	M. lxxxv. l. xiv. s. iij. d. q
	Rotulus compoti,	M. xlviij. l. iv. s. ij. d

Roffen.	Registrum papæ & scaccarii,	ij C. xxxix. l. vj. s. xj. d
	Rotulus compoti,	C. lxxv. l. viij. s. iv. d. q

Normyc.	Registrum papæ,	ij M. iij C. lvj. l. x. s. iij. d
	Registrum scaccarii,	ij M. iij C. lv. l. xvij. s. iij. d
	Rotulus compoti,	ij M. iij C. xliij. l. ix. d. q

Elyen.	Registrum papæ,	vj C. lxxv. l. x. s. viij. d. q
	Registrum scaccarii,	vj C. lxxvj. l. ix. s. xj. d. q
	Rotulus compoti,	vj C. lxxvj. l. ix. s. xj. d. q

Cicestren	Registrum papæ,	vj C. lxxxiv. li. q
	Registrum scaccarii,	vj C. lxxxvij. l. xiv. s. vij. d. ob. q
	Rotulus compoti,	vj C. j. l. ix. s. iv. d

Wynton.	Registrum papæ,	M. ij C. xxx. l. v. s. viij. d
	Registrum scaccarii,	M. ij C. xxij. l. xij. s. ij. d
	Rotulus compoti,	M. C. lxxxix. l. xij. s. v. d. q

Sar.	Registrum papæ,	M. iv C. xxij. l. xix. s. ix. d
	Registrum scaccarii,	M. iv C. xxij. l. xj. s. ij. d. q
	Rotulus compoti,	M. iv C. xxj. l. vij. s. vj. d. ob

Bathon.	Registrum papæ,	vj C. l. li. viij. s. ix. d. ob
	Registrum scaccarii,	vj C. xlix. l. xvij. s. ix. d. ob
	Rotulus compoti,	vj C. xlviij. l. xij. s. ix. d. ob

Exon.	Registrum papæ,	iv C. lxxxvij. l. vij. s. v. d. ob. q
	Registrum scaccarii,	v C. xlvj. l. xvij. d
	Rotulus compoti,	iv C. lxxxv. l. xix. s. v. d. q

Registrum papæ,	vij C. xxxvj. l. vj. s. iv. d. q	W. Courtney
Registrum scaccarii,	vij C. xxxvj. l. v. s. x. d. q	Archiep.
Rotulus compoti,	vij C. xxj. l. xix. s. viij. d. ob	Wygorn.

Registrum papæ,	v C. lv. l. xj. s. vij. d. ob	
Registrum scaccarii,	v C. lxxxvij. l. viij. s. ob	Herefor.
Rotulus compoti,	v C. liij. l. iv. s. x. d. ob	

Registrum papæ,	vij C. lxiv. l. xvij. s. xj. d. q	
Registrum scaccarii,	vij C. lxiv. l. xix. s.	Coventr.
Rotulus compoti,	vj C. lxxxij. l. xvij. s. xj. d. q	

Registrum papæ,	iv M. Cv. l. viij. s	
Registrum scaccarii,	ij M. ix C. lxxxj. l. x. s. vj. d. ob	Lyncoln.
Rotulus compoti,	ij M. ix C. lxxxij. l. xvij. s. iv. d. ob	

Registrum papæ,	ij C. lxxij. l. xvj. s. viij. d. ob	
Registrum scaccarii,	ij C. lxxij. l. x. s. ob	Menev.
Rotulus compoti,	ij C. lxix. l. viij. s. vj. d. ob	

Registrum papæ,	ij C. vij. l. xv. s. ij. d. ob. q	
Registrum scaccarii,	ij C. vij. l. vj. s. v. d. ob	Landav.
Rotulus compoti,	ij C. vij. l. viij. s. vj. d. ob	

Registrum papæ,	C. xxix. l. xj. s. vij. d	
Registrum scaccarii,	C. xxvij. l. iv. s. viij. d. q	Assaven.
Rotulus compoti,	C. xxvij. l. xiv. s. iij. d	

Papæ, scaccarii, & compoti,	lxxxvj. l. ij. s. vij. d	Bangor.
--------------------------------	--------------------------	---------

Registrum scaccarii,	C. xij. l. xij. s. iij. d	Albani
----------------------	---------------------------	--------

« Nos abbas sancti Augustini Cantuarie medie-
 « tatis unius decimæ domino nostro regi per clerum
 « ultimo concessæ in civitate & diocesi Cantuarie
 « ac in jurisdictionibus domini archiepiscopi inme-
 « diatis per dominum regem collector deputatus,
 « recepimus de Rectore de M. C. s. in plenam so-
 « lutionem medietatis decimæ supradictæ. De qui-
 « bus quidem C. s. prædictum rectorem acquieta-
 « mus per præsentis. Dat. Cantuarie sub sigillo
 « quo utimur in collectis, ultimo die mensis Aprilis
 « anno regni regis Ricardi viij.

Monicio collectoris pro denariis levandis.

« MICHAEL abbas sancti Augustini Can-
 « tuarie Collector medietatis unius decimæ in dio-
 « cesi Cantuarie in ultima convocatione præla-
 « torum & cleri Cantuariensis provincie in ecclesia
 « cathedrali sancti Pauli Londonie xix. die Decem-
 « bris ultimo præterito, discreto viro Rectori ec-
 « clesie parochialis de Elham vel suo ibidem at-
 « tornato salutem. Auctoritate nobis commissa vo-
 « bis mandamus quatinus de bonis & beneficiis ve-
 « stris de quibus decimam solvere consuevistis, no-
 « bis ad opus ipsius domini regis medietatem deci-
 « mæ supradictorum infra xij. diem hujus mensis
 « in monasterio nostro Cantuarie, sicut vos volue-
 « ritis versus dominum regem indempnem confer-
 « vare, solvere festinetis. Dat. Cantuarie vij. die
 « mensis Maii anno regni regis Ricardi viij.

Breve Vicecomiti quod intendat collectoris.

« RICARDUS Dei gratia rex Anglia &
 « Francie, & dominus Hibernie, vicecomiti Kan-
 « cia

Rich. II. Rex. « *cia* salutem. Cum nuper per literas nostras pa-
« tentes assignaverimus dilectum nobis in Christo
« *Michaelem* abbatem sancti *Augustini Cantua-*
« *ria* ad medietatem decimæ nobis per clerum
« *Cantuariensis* provincie ultimo concessæ in civitate
« & diocesi *Cantuarie* ac jurisdictionibus archiepi-
« scopi *Cant.* immediatis cum omni celeritate qua
« fieri poterit levandam, colligendam, & ad opus
« nostrum recipiendam, prout in eisdem literis ple-
« nius continetur; Nos ut de medietate decimæ il-
« lius nobis celerius satisfiat tibi præcipimus sub
« pœna indignationis nostræ firmiter injungentes,
« quod eidem abbati in omnibus quæ levationem
« & collectionem medietatis decimæ prædictæ ac-
« celerare poterunt intendens sis, consulens & auxi-
« lians, quociens & prout per ipsum abbatem su-
« per hoc ex parte nostra fueris requisitus. Et omnes
« illos qui summas, ipsos ratione medietatis deci-
« mæ prædictæ contingentes, solvere recusaverint, ad
« solutionem inde prompte faciendam ad significa-
« tionem prædicti abbatis per distractiones & alias
« vias & modos compellas prout melius videris ex-
« pedire; Taliter te habens in executione præsentis
« mandati nostri, ne retardatio solutionis medietatis
« decimæ prædictæ sicut inde respondere volueris
« tuo defectui valeat imputari. Teste meipso apud
« *Westmonasterium* xxj. die Aprilis anno regni no-
« stri viij.

Præceptum Vicecomitis.

« *ROBERTUS CORBY* Vicecomes *Kan-*
« *cia*, *I. de G. I. de B. M. de T. & W. de C.* balli-
« vis suis conjunctim & divisim hac vice salutem.
« Ex parte domini regis vobis & cuilibet vestrum
« mando, quod non omittatis propter aliquam li-
« bertatem quin distringatis personam ecclesiæ de
« *Dylanston*, *R. ate M.* firmarium personatus de
« *Lymynge* per omnia bona & catalla sua tempo-
« ralia ubicumque fuerint inventa in eodem comi-
« tatu. Et bona & catalla illa quæ sic nomine
« distractionis ceperitis ad castrum *Cantuarie* salvo
« duci faciatis ibidem moratura donec præfatus
« persona abbati sancti *Augustini* collectori me-
« dietatis unius decimæ domino regi à clero con-
« cessæ de v.s. iv.d. & prædictus *Ricardus* firma-
« rius eidem collectori de lx.s. plene satisfecerint.
« Et in casu si super dictos Rectorem & firmarium
« sufficientes distractiones non inveneritis, tunc ipsos
« per corpora sua arestari faciatis, & eos ad præ-
« dictum castrum salvo duci faciatis, ibidem mora-
« turos donec ipsi de præfatis summis eidem abbati
« satisfecerint in forma prædicta. Et hoc nullate-
« nus omittatis.

« *R E X* Thesaurario & Baronibus suis de Scac-
« cario salutem. Mandamus vobis quod cum di-
« lecto nobis in Christo *Michaele* abbate sancti
« *Augustini Cantuarie*, quem nuper per literas
« nostras patentes ad medietatem decimæ nobis per
« clerum *Cantuariensis* provincie ultimo concessæ
« in civitate & diocesi *Cantuarie* ac jurisdictioni-
« bus archiepiscopi *Cant.* immediatis levandam, col-
« ligendam, & ad opus nostrum recipiendam assigna-
« vimus super receptione medietatis decimæ com-
« putetis, & ulterius tam pro nobis quam pro ipso
« abbate in hac parte fieri faciatis quod natura
« compoti exigit & requirit: demandæ quam eidem

« abbati ad computandum coram vobis de medie-
« tate decimæ illius de civitate, diocesi & jurisdic-
« tionibus prædictis provenientis virtute alicujus
« certificationis in Scaccarium prædictum per vene-
« rabilem patrem archiepiscopum *Cantuariensem*
« factæ continentis, eundem archiepiscopum præfa-
« tum abbatem ad collectionem medietatis decimæ
« prædictæ in locis prædictis assignasse & deputasse
« per summonitionem Scaccarii prædicti fieri facitis;
« Super sedentes omnino. Teste meipso &c.

De vocando abbatem ad compotum reddendum.

« *R I C A R D U S* Dei gratia rex *Anglie &*
« *Francia*, & dominus *Hibernie*, vicecomiti *Kan-*
« *cia* salutem. Præcipimus tibi sicut pluries, quod
« non omittas propter aliquam libertatem quin eam
« ingrediaris & distringas abbatem & conventum
« sancti *Augustini Cant.* collectorem medietatis
« unius decimæ nobis à clero *Cantuariensis* provin-
« cie in ecclesia cathedrali sancti *Pauli Londonie*
« xix. die Decembris ultimo præterito concessæ in
« civitate & diocesi *Cantuarie* ac jurisdictionibus
« archiepiscopi *Cantuariensis* immediatis, per omnes
« terras & catalla sua in balliva tua, Ita quod
« nec ipsi nec aliquis per ipsos ad ea manum appo-
« nat donec aliud tibi præceperimus: & quod de
« exitibus earundem terrarum nobis respondeas. Et
« quod habeas corpora eorum coram Baronibus de
« Scaccario nostro apud *Westmonasterium* in crasti-
« no sanctæ Trinitatis ad reddendum nobis com-
« potum de medietate prædicta. Et habeas ibi
« tunc hoc breve. Teste *Roberto de Plesinton* apud
« *Westmonasterium* xv. die Maii anno regni nostri
« viij. per rotulum memorandorum de anno viij.
« *Hillarii* Recorda.

Inter Recorda de Terminis sanctæ Trinitatis an-
no viij. regis *Ricardi* secundi, ex parte rememora-
toris regis inter alia continetur sic. Præceptum fuit
vicecomiti *Kancia* per breve sub sigillo hujus Scac-
carii datum xvj. die Maii ultimo præterito, quod
distringat abbatem & conventum sancti *Augustini*
Cantuarie, quos venerabilis pater *W.* archiepisco-
pus *Cantuariensis* totius *Anglie* primas per literas
suas patentes deputavit collectores medietatis unius
decimæ regi à clero *Cantuariensis* provincie in ec-
clesia sancti *Pauli Londonie* xix. die Decembris
ultimo præterito concessæ in civitate & diocesi *Can-*
tuarie ac jurisdictionibus archiepiscopi immediatis,
sicut continetur alibi in hiis memorandis, videlicet
inter Recorda de terminis sancti *Hillarii* per terras
&c. Ita &c. in crastino sanctæ Trinitatis hoc Ter-
mino ad reddendum regi compotum de medietate
prædicta. Et idem vicecomes ad eundem retorna-
vit breve, quodque prædicti abbas & conventus di-
stricti sunt, unde exitus &c. Et prædicti abbas &
conventus ad eundem diem venerunt per *Willelmum*
de Thorne commonachum & attornatum suum, &
exhibuerunt curiæ quoddam breve regis de magno
sigillo suo quod est inter communia de hoc Ter-
mino in hæc verba: *R I C A R D U S* Dei gra-
tia rex *Anglie &c.* Thesaurario & Baronibus suis
de Scaccario salutem. Mandamus vobis &c. ut
supra.

Et tenor literarum patentium de quibus fit men-
cio superius in brevi sequitur in hæc verba: *R I-*
C A R D U S Dei gratia &c. Dilecto sibi in
A a a a Christe

Rich. II. Christo Michaeli abbati sancti Augustini &c. ut Rex. supra. Et dicit ulterius prædictus abbas quod ipse levavit & collegit medietatem prædictam virtute literarum regis patentium prædictarum & non vigore commissionis prædicti archiepiscopi, & petit quod ipse admittatur ad computandum de dicta medietate virtute earundem literarum regis juxta tenorem brevis regii supradicti. Cujus brevis prætextu prædictus abbas admissus est ad computandum &c. Et præstitit sacramentum de bene & fideliter computando de medietate prædicta. Postea percomputavit de eadem medietate sicut continetur in rotulo compotorum de decimis. Ideo versus ipsum abbatem non fiat hic ulterius executio.

Comptus Michaelis abbatis sancti Augustini Cantuariæ collectoris medietatis unius decimæ regi à clero Cantuariensis provincie in ecclesia sancti Pauli Londonia xix. die Decembris anno viij. concessæ in civitate & diocesi Cantuariæ ac jurisdictionibus archiepiscopi Cantuariensis immediatis ad hoc per literas regis patentes datas xxij. Februarii dicto anno viij. irrotulatas in memorandis de anno viij. regis hujus, videlicet inter Recorda de Terminis sanctæ Trinitatis ex parte Rememoratoris regis, & super hunc comptum restitutas deputato fratris Willelmi Thorne commonachi & attorney ipsius abbatis pro eo, sicut continetur in eisdem memorandis inter attorney de Terminis Paschæ, videlicet de eadem medietate.

C O M P O T U S.

Idem reddit comptum de CCCC. xlv. li. ij. s. ij. d. q. receptis de medietate decimæ bonorum spiritualium & temporalium cleri dictæ dioecesis Cantuariæ, infra quam summam sunt lxxvij. l. xv. s. v. d. de medietate decimæ bonorum temporalium archiepiscopi Cantuariæ in eadem diocesi sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum prædictorum hic in thesauro existente. ET de xv. li. xvij. s. xj. d. receptis de medietate decimæ prædictæ, videlicet ix. l. xix. s. de medietate decimæ bonorum spiritualium existentium in decanatu de Croydon in diocesi Wyntonia, qui decanatus est de jurisdictione prædicta lxx. s. de medietate decimæ temporalium archiepiscopi Cantuariensis ibidem & xlij. s. xj. d. de medietate decimæ temporalium Prioris ecclesiæ Christi Cantuariæ xij. s. de medietate decimæ temporalium capituli sancti Pauli Londonia ibidem, sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum prædictorum hic in thesauro existente. ET de xlv. l. xv. s. iv. d. ob. de medietate decimæ bonorum spiritualium & temporalium cleri in decanatu de Southmallyng & Bagham, viz. xxvij. l. viij. s. iv. d. de medietate decimæ bonorum spiritualium existentium in eisdem decanatibus de S. & B. in diocesi Cycestrensi, infra quam summam sunt v. marcæ de medietate decimæ ecclesiæ de Terringe in decanatu de Southmallyng taxatæ ad C. marcas, quæ ecclesia est jurisdictio per se & vocatur decanatus de Terrynge per se ut idem Collector dicit, xij. s. de medietate decimæ vicariæ de Terrynge in decanatu de Stoughton & Palsyng in decanatu de Arundel, & xvij. l. xiv. s. ob. de medietate decimæ bonorum temporalium archiepiscopi Cantuariensis ibidem: qui decanatus & loca sunt in jurisdictione prædicta sicut continetur

in rotulo de particulis taxationis bonorum spiritualium cleri dioecesis Cycestrensis hic in thesauro existente. ET de viij. l. v. s. x. d. q. de medietate decimæ ecclesiæ de Allege monachorum Haddelere & porcionis Rectoriæ de Haddelere in ecclesia de Worsford in decanatu subur. ecclesiæ de Poletton vicariæ ejusdem in decanatu de Fordham. Temporalium ecclesiæ Christi Cantuariæ in Worsford, Aetelbarton, Hetham, Haddelere, Allege in decanatu subur. & Aychers in decanatu de Bosmere in diocesi Norwycensi sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum spiritualium & temporalium cleri Norwycensis dioecesis hic in thesauro existente. Quæ quidem beneficia sunt in decanatu de Bocking ut idem collector dicit. ET de xxv. l. xvj. s. iij. d. q. receptis de medietate decimæ prædictæ, videlicet vj. l. x. s. ix. d. de medietate decimæ temporalium archiepiscopi Cantuariensis in archidiaconatibus London & Middlesex lxxj. s. iv. d. de medietate decimæ beneficiorum existentium in decanatu de arcubus London C. s. de medietate decimæ beneficiorum existentium in decanatu de Bockyng in archidiaconatu Essexie lxxj. s. de medietate decimæ ecclesiæ de Harwes & Hese, vicariæ de Harwes & porcionis monachorum de Roffa in ecclesia de Hese, quæ beneficia sunt de immediata jurisdictione archiepiscopi Cantuariensis vij. l. xij. s. ij. d. q. de medietate decimæ contingente bona Prioris ecclesiæ Christi Cantuariæ in diocesi prædicta, quæ sunt de eadem jurisdictione in diocesi Londoniensi sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum cleri dioecesis Londoniensis hic in thesauro existente. ET de iv. l. xvij. s. vij. d. ob. q. receptis de eadem medietate decimæ bonorum temporalium Prioris ecclesiæ Christi Cant. in decanatu de Rysberg, & de liv. s. iv. d. de medietate decimæ bonorum spiritualium existentium in eodem decanatu in diocesi Lincolnensi, quæ beneficia sunt in eadem jurisdictione sicut continetur in rotulo de particulis taxationis bonorum cleri ejusdem dioecesis hic in thesauro existente. ET de xxxvij. l. viij. s. iv. d. ob. q. de medietate decimæ bonorum spiritualium & quorundam temporalium in decanatu de Schotham in diocesi Roffensi, qui decanatus est de eadem jurisdictione, videlicet xxxiv. l. xvj. s. de medietate decimæ bonorum spiritualium dicti decanatus, & de lxxij. s. iv. d. ob. q. de medietate decimæ temporalium Prioris Roffensis in Darrenth, Cleye, & Grean, Abbatissæ de Mallyng in Mallyng, & Castmallyng cum hameletto Prioris sancti Gregori Cantuariæ in Roffete, sicut continetur in rotulo de particulis taxationis cleri in diocesi Roffensi hic in thesauro existente.

Eodem anno M. CCC. lxxxiiij. procuravit abbas exonerari se de quadam commissione dudum sibi directâ pro insolencia illius pestiferæ societatis Johannis Straw, ne virtute commissionis prædictæ gravaretur in exitibus versus scaccarium regium. Cujus forma sic se habet.

« R E X Thesaurario & Baronibus suis de Scac-
« cario salutem. Licet per literas nostras patentes
« assignaverimus dilectum nobis in Christo Michaeli
« tem abbatem sancti Augustini Cant. & certos
« alios fideles nostros conjunctim & divisim ad pa-
« cem nostram in comitatu Kancia & singulis par-
« tibus ejusdem, tam infra libertates quam extra,
« integram

in Courtney
Archiep.

Richard II. Rex. « integram & illaſam viis & modis quibus convenit
« custodiendum & custodiri faciendum, & ad qua-
« dam alia in eiſdem litteris noſtris contenta faci-
« endum & exequendum prout in eiſdem litteris no-
« ſtris quarum tenorem vobis ad ſcaccarium præ-
« dictum in extractis cancellariæ noſtræ nuper miſi-
« mus plenius continetur. Quia tamen idem abbas
« ſe de aliquibus in litteris noſtris prædictis con-
« tentis hæcenus minime intromiſit, ſicut coram no-
« bis in cancellaria noſtra prædicta certitudinaliter
« eſt teſtatum: Vobis mandamus quod demandæ
« quam eidem abbati quem certis de cauſis licitis &
« honeſtis de quacunque huiusmodi aſſignatione
« exonerari volumus, ad liberandum vobis ad ſcac-
« carium prædictum aliquas extractas finium, exi-
« tum, amerciamenorum ſeu catallorum forisfacto-
« rum coram fidelibus noſtris prædictis in ſeſſioni-
« bus ſuis adjudicatorum ſeu exnunc adjudicando-
« rum prætextu alicujus huiusmodi aſſignationis no-
« ſtræ per ſummonitionem ſcaccarii prædicti fieri
« facitis, ſuperſedeatis omnino. Et diſtinctionem ſi-
« quam eidem abbati ea occaſione feceritis totaliter
« relaxari faciatis indilate: Proceſſum nichilominus
« verſus alios fideles veſtros qui prætextu aſſigna-
« tionis huiusmodi intromiſerint pro extractis illis
« vobis liberandis per ſummonitionem ſcaccarii il-
« lius debite facientes. Teſte me ipſo apud *West-*
« *monasterium* xxv. die Novembris anno regni noſtri
« octavo.

Anno ſequenti *Gallica* gens cum ſuo rege collecta
navium multitudine apud *le Scus*, credens propter
diſcordiam in regno prætextu cujuſdam potentiffimi
viri ſubortam cui *Simon Burley* erat nomen, qui &
regis camerarius, *Dovorenſis* caſtri conſtabularius
& cuſtos quinque portuum & comitatus ſimiliter
exiſtebat, navigio ſuo hanc terram invadere, ipſam
vaſtare & ejus gentem extirpare pariter & delere
linguam. Unde præfatus *Simon* regnum regens falſo
favens *Francorum* regi regem noſtrum ad *Scotos* de-
bellandos partes occidentales appetere coegit, do-
nans per hoc regi adverſario liberum introitum ad
has partes & facere ibi quæ placita erant illi; Set
Deus optimus meritis Sanctorum *Canciales* defen-
dentium noſtri regis innocentiam proditorisque con-
jecturas aſpiciens, in *Cantuaria* vento in everſum
flante claſſim regiam portum prædictum exire veta-
bat, quo in tempore multa millia adverſariorum
fame deleti ſunt. *Simon* vero callidus & verſipellis
ſimulans ſe horum formidare potentiam & fingens
omnia ſalvo velle tueri, ſuæ avariciæ conſulens, non
reliquias ſet divitias, non cœleſte theſaurum ſet in-
æſtimabile martyris aurum ſitiens, ſanctum *Tho-*
maſ ſua tunica precioſa viis & modis quibus po-
ruit diverſis vicibus cum effectu ſpoliare conatus eſt,
& eam cum aliis jocalibus noſtris in ærarium ſuum
Dovoria deferre; allegans quod hæc omnia illuc
allata ſecurius forent quam in civitate non murata.
Set ſanctis nolentibus, monachis eciam orantibus &
viriliter reſiſtentibus, ſuo propoſito Deo volente fru-
ſtratus reſceſſit inanis.

Interim *Simon* dolens de vento, xvij. galeas de
navigio prædicto accerſivit, quæ patriam girantes,
illam magno dedere terrori: Nam inſulam circumgi-
rantes, villam de *Stonore* per ipſos prius depopu-
latam igne cremarunt, quam abbas ſalvaſſet ſi de
Bordborne per *Sandwycum* liberum paſſagium ha-
uiſſet. Abbas ſic ab illis repulſus, volens bona ſua

& tenentium ſuorum Deo juvante ſalvo cuſtodire, *W. Courtney*
nocturno tempore per *Fordwycum* & *Sturpe* Archiep.
viam obliquando per magnos labores ad inſulam
uſque pervenit. Cujus adventum adverſarii cog-
noſcentes, inſulam reliquerunt intactam. *Simon*
vero non dormiens ſet ad malum mente vigilans,
nova fraude concepta, ut prædictis galeis ad in-
ſulanos facilius aditus daretur applicandi, fieri man-
davit patentes literas quæ talem continent formam.

10 *RICHARDUS* Dei gratia rex Angliæ &
Franciæ & dominus Hiberniæ, dilecto & fide-
ſuo S. de *Burley* conſtabulario caſtri ſui *Dovoriæ*
& cuſtodi quinque portuum ſuorum vel ejus locum
tenenti ibidem, ſalutem. Sciatis quod cum certitu-
dinaliter intelleximus inimici noſtri Franciæ, Iſpa-
niæ, Flandriæ & Britanniæ & alii ſibi adheren-
tes inter ſe alligati & undique hoſtiliter congre-
gati multimode querant & conjecturent, qualiter
20 coſteras regni noſtri Angliæ deſtruire valeant & de
cauſa diverſa coſteras ejusdem regni accumulato to-
to poſſe ſuo ad eas & fidelem populum noſtrum de-
ſtruendum & munitiones & fortalicia ſuper coſte-
ris illis exiſtentia capienda & occupanda invadere
apponant infra breve, niſi eorum propoſito ſalubrius
reſiſtatis: Nos malicia huiusmodi inimicorum no-
ſtrorum gratia mediante divina reſiſtere ac pro ſal-
vatione & deſenſione regni & fidelium noſtrorum
prædictorum circumquaque diſponere & ordinare
volentes, aſſignamus vos ad proclamari faciendum
30 infra villam de *Sandwyc* & ſuburbia ejusdem,
quod omnes & ſinguli infra villam & ſuburbia præ-
dicta commorantes & omnes alii terras, tenementa
vel poſſeſſiones ibidem habentes, ſub pœna inprisona-
menti corporum ſuorum & omnium aliorum quæ
nobis forisfacere poterunt, infra eandem villam cum
eorum famulis & ſervientibus pro ſalvatione & de-
ſenſione ejusdem villa & partium adjacentium for-
tiori modo quo poterunt commorentur, vel gentes
ſufficienter munitas et arraiatas juxta quantitatem
40 terrarum & tenementorum ſuorum ibidem ac facul-
tatum ſuarum inveniant ſuper ſalvatione & deſen-
ſione villa prædictæ continue moraturas. Et ad omnes
illos quos in hac parte poſt proclamationem præ-
dictam contrarios inveneritis ſeu rebelles areſtan-
dos & capiendos, & priſonis noſtris mancipan-
dos in eiſdem moraturos, & ad omnia bona terras
& tenementa ſua in manum noſtram capienda &
ſalvo & ſecure cuſtodiri facienda, quouſque ali-
ter inde per nos & conſilium noſtrum duxerimus or-
dinandum & c. In cujus rei teſtimonium & c. anno
50 regni noſtri nono.

Miſit inſuper & ex ore regis ore locutus abbati
ut retraheret ſe cum ſua fortitudine de inſula præ-
dicta, eo quod eſſet terra in proximo perdenda cum
ille non poſſet agere contra impetum inimicorum
jam ſupervenientium, ſet cum omni feſtinantia vil-
lam de *Sandwyc* cum toto poſſe ſuo inſulam relin-
quendo ſecum cuſtodiret. Hoc autem totum factum
eſt ut inſula per *Francos* ſic capta auctoritate regia
60 præfato *Simoni* daretur & eccleſia iſta de eadem
perpetualiter privaretur. Set magnanimus abbas nec
terrore inimicorum percutitur, nec blandimentis pro-
ditoris ſeducitur. Set ſua & tenentium ſuorum bona
cuſtodiendo inperteritus permanſit cum illis, malens
inter eos mori quam declinando videre mala gentis
ſuæ. *Gallici* vero inter hæc fame & aliis miſeriis at-
tenuati navalia ſua linquentes abierunt ad loca ſua.

Rich. II.
Rex.

Set adhuc *Simon* semper odio habens abbatem ad-
huc suam apponens maliciam ipsum feriis, mercati-
bus & aliis commoditatibus privare volens et mane-
rium suum de *Preston* præferre, literas regias opti-
nuit, talem quæ continent formam:

REX Archiepiscopis, &c. salutem. Sciatis nos
de gratia nostra speciali concessisse & hac carta no-
stra confirmasse dilecto & fideli militi nostro *Simoni*
de *Burley* subcamerario nostro, quod ipse & here-
des sui imperpetuum habeant unum mercatum sin-
gulis septimanis per diem *Veneris* apud manerium
suum de *Preston* in comitatu *Kancie*, & unam
feriam ibidem singulis annis per tres dies duratu-
ram, videlicet in festo sanctæ *Mildredæ* virginis &
per duos dies proximo sequentes cum omnibus liber-
tatibus & liberis consuetudinibus ad hujusmodi
mercatum & feriam pertinentibus, nisi mercatum
illud & feria illa sint ad nocumentum vicinorum
mercatorum & vicinarum feriarum. Quare volu-
mus & firmiter precipimus pro nobis et heredibus
nostris quod prædictus *Simon* et heredes sui imper-
petuum habeant prædicta mercatum et feriam apud
prædictum manerium de *Preston* cum omnibus li-
bertatibus et liberis consuetudinibus ad hujusmodi
mercatum et feriam pertinentibus, nisi mercatum
illud & feria illa sint ad nocumentum vicinorum
mercatorum, et vicinarum feriarum sicut prædictum
est. Hiis testibus anno regni nostri ix.

Set ad maiorem miseriarum suarum confusionem
tradidit, immo vendidit *Francorum* regi, inito inter
eos pacto, pro certa pecunia omnes terras transma-
rinas cum villa de *Caleys*, castrum *Dovoria* cum
omnibus villis & castris usque ad pontem *Roffensem*,
quæ omnia scripto regio & quorundam aliorum
fraudulenter fecit roborari. Set & abbati viva voce
comminatus est ut ipsum & ecclesiam suam de insula
de *Thaneto* sub pœna capitis sui perpetualiter exhære-
ditaret. Servos etiam in maneriis ipsorum & eorum
tenentes tempore messium & aliis temporibus etiam
multum arduis vexavit, & ut rebelles graviter mul-
tavit, & sine causa incarceravit. Hæc & his similia
cum idem sic in regno perpetrasset, & tam graviter
offendisset Deum & Sanctos ejus, turbasset regnum
& populum illius, cum non esset homo qui suæ au-
deret resistere voluntati, eo quod omnia haberet in
manus, subito quasi per majores regni capitur, &
per eos de suis sceleratis factis sibi male conscius ad
mortem sentencialiter damnatur, & per mediam ci-
vitatem *Londoniæ* manibus post tergum ligatis reus
ducitur, & in præmium omnium laborum suorum
apud *Tourhel* xv. die mensis *Maii* post annum &
tres menses à morte abbatis supradicti capite trun-
cato cecidit operator iniquitatis. Hujus dies nisi
Deus vel ejus servus *Augustinus* abbreviasset no-
stra possessio jacturas graves sustinisset. Set Deus
omnipotens *Simonis* propositum tollens, ipsum pœ-
na mortis antedictæ justè præmiavit, ergo benedictus
ipse qui tam cito delevit implium.

CAP. XLII.

An. Dñi
1386.

ANno sequenti videlicet M.CCC.lxxxvj. abbas
Michael post labores, tribulationes, tædia &
dolores in quibus per xj. ferme annos monasterio
præfuit gubernator xj. die mensis *Februarii* finem
sumens vitæ hoc seculum reliquit, & in capitulo ex
parte *Australi* obscure jacet humatus. Hujus tem-

pore quoddam magnum hospicium in vico pontis *W. Courtney*
Londoniensis quod *Rogerus Schyrbroke* divino du- Archiep.
ctus amore paulo ante nobis contulerat fuit aliena-
tum. Quæ quidem alienatio huic monasterio non
parum obfuit, nam alios nobis taliter benefacere
volentes ab hujusmodi facto fecit continere manus.
Post quem reverendus vir frater *W. WELDE* decre-
torum Doctor ultimo die mensis supradicti per viam
compromissi in pastorem electus est.

Hic in suis primordiis fortuna volente graves ope-
rum suorum sustinuit dilationes. Nam primo cum
dominus Rex pro licencia eligendi ab eodem ha-
benda de necessitate requisitur, hunc in *Nottingham*
monachi legati invenerunt. Dehinc cum facta ele-
ctione, regis majestati oportuit se præsentari, ultra
Lincolniam invenit. Demum expeditis expediendis
ibidem prima die mensis *Aprilis* in *Cantaria* de
Doge hospicio se recepit. Evolutis inde xvij. die-
bus ut negotium tam arduum & sumptuosum vide-
retur quasi oblivioni fore datum, & quod ulterius
nullus ad horam opponeret manus, tandem frater
Williclmus Thorne à præfato electo & conventu
sapissime rogatus & intime requisitus, super se hoc
opus suscipiens, procurator seu instructor electionis
prædictæ per capitulum solus constitutus est. Qui
receptis literis regis & dominorum cum licencia
passagii ad laborem se dedit, hunc ad transfretan-
dum in partibus vicinis contrarius impedivit ventus;
transitum apud *Dwelle* petens etiam ventus ob-
sistens ipsum licet ibidem diebus viij. moram susti-
nens transire non permittebat. Tandem apud *Wy-
kele* v. die mensis *Maii* navim conscendens ad *Mid-
delborg* perductus est. Inde statim iter arripiens
ad civitatem *Lucanam*, ubi tunc dominus Papa cum
sua curia residebat, die *S. Barnabæ* apostoli devenit.
Tunc captata temporis opportunitate cum amicis &
prosecutoribus quibus in *Anglia* fuerat assignatus
cum litteris prædictis ad summum pontificem acces-
sit negotium suum exponens in hæc verba:

B E A T I S S I M E Pater, devoti oratores
vestri scilicet Prior & conventus monasterii vestri
S. Augustini Cant. vestra sanctitati immediate sub-
jecti humillime se recomendant pedibus ejusdem san-
ctitatis. Et quia pater sancte suo monasterio ab-
bate jam destituto præfati Prior & conventus ca-
nonice sibi unum elegerunt, ipsius confirmationem
cum omni gratia et favore humiliter quo possunt et
audent supplicant et exorant humiliter et devote.
Et respondit sic, Tueris expeditus si non fuerint im-
pedimenta. Subsequently post, magnifico viro ma-
gistro *Bartholomæo de Novaria* inter advocatos apo-
stolicæ curiæ non minimo, procuratoribusque & pro-
motoribus electis & constitutis competentique mer-
cede retentis, ad flebile principium præfatus *Bartho-
lomæus* in præfato negotio advocatus qui & horum
negociorum factor principalis cui & in negociis pro-
movendis in curia non erat apud summum pontifi-
cem secundus, tertia die sequenti ad *Bolonienses*
nuncius papalis missus est, ubi & stetit usque ad na-
tivitatem virginis *Mariæ*, in quo tempore Papa
properabat se transire ad *Perusinos*. Interim domi-
nus Papa in prædicto negotio juxta juris ordinem
servatis servandis procedere volens, domino *Reynol-
do de Brancassis* diacono cardinali cupido & avato
ac *Simoniaca* labe ad plenum resperfo, non citra fe-
stum *Assumptionis* beatæ virginis anno sequenti vi-
tæ vocis oraculo commisit, ut de omnibus & singulis
præfata

Ricard. II. præfatæ electionis articulis plene se informaret, & ipso demum sic informato præfato pontifici reperta plane referret. Ad quem statim post idem *Willielmus* procurator, cognita commissione sic sibi facta, captato tempore adjunctis sibi nobilioribus nationis *Anglicane* omnia jura, actus & munimenta prædictam electionem concernentia obtulit, præsentavit, devote supplicans, & in quantum ad ipsum pertinuit declaravit, ut causam per summum pontificem noviter sic sibi commissam dignaretur celerius expedire. Quibus receptis & utcumque supervisis respondit. Ista littera *Græca* est, rescribatur in melius & iterum nobis tradatur. Quibus ex integro rescriptis & retraditis, idem commissarius tradidit auditori suo, sibi moribus & condicione simili, præfatum negotium ad audiendum & illius reperta tempore debito sibi ad referendum: unde idem cardinalis prout habuit in mandatis in præfato negotio procedere volens, fecit citare testes non minus quam octo sive instructores qui ad probandam electionem producti, quæsitum fuit ab eis qualiter fuit processum post mortem ultimi abbatis, An traditus fuerat sepultura antequam tractatus fuerat habitus de futuro abbate. An dies fuerat præfixus ad eligendum, & quis dies, & an omnes vocati fuerant qui erant vocandi ad electionem. Item, an dies fuerat præfixus cum continuatione dierum. Item, qualiter fuerat processum in electione. Item, si invocata fuerat Spiritus sancti gratia antequam opus inciperent. Item, per quem modum fuerat processum in eadem. Item, si electus consenserit electioni & quo tempore, videlicet ante electionem publicatam vel post. Item, an rex præstitit assensum electioni. Item, infra quod tempus post consensum ejus præstitum arripuit iter ad sedem apostolicam pro confirmatione petenda. Item, de persona electi cujus ætatis. Item, si sit expresse professus. Item, an servus an liber. Item, si legitimus vel non. Item, si sit competentis litteraturæ. Item, si sobrius, mansuetus, si prudens in spiritualibus & temporalibus. Item, si maturus in gestu vel levis. Item, si sit zelator sui ordinis. Si sit notatus publice de aliquo crimine, & præcipue de aliquo de septem principalibus. Item, si fuerat aliqua conspiratio vel convencio per aliquos fratres suos de eo eligendo. Item, si sit irregularis propter aliquem defectum seu factum proprium. Item, si fuerit curialis immediate ante ingressum suum. Et ad omnia ista probanda testes producti primo jurabant qualiter sciverunt quæ dixerunt. Quorum aliqui noticiam electi habentes & aliqui ad informationem procuratoris edocti satis lucide deposuerunt super præactis. Iterum non defuit quasi continua sollicitatio penes cardinalem & ejus auditorem pro causa supradicta cum magnis donis & diversis diversa vice eisdem præsentatis ad valorem C. florenorum. Quibus non satis contenti dixit cardinalis, En curia est in motu: In istis igitur partibus nichil ultra faciam. Et cum à pluribus nobilium virorum pluries rogaretur ut ad promotionem causæ ibidem tunc ageret, Nichil citra *Perusium* promisit se acturum.

An Dñi. 1388. Ad quam civitatem die sancti *Mathai* apostoli anno M. CCC. lxxxviii. iter arripens primo die mensis Octobris cum curia papali devenit tandem, ibidem curia ad tempus stabilita, Idem *Willielmus* procurator multociens per se, sæpe cum amicis præcipui honoris & non semel cum advocato antedicto, & interdum cum omnibus nobilioribus nationis

Anglicane accedens expeditionem negotii suppliciter petiturus, & ut compateretur eidem monasterio occasione tam prolixæ vacationis etiam supplicando: Quibus respondit se per viam provisionis libenter facere relationem, alio modo non. Nam littera regis pro eligendo electo contra reservationem apostolicam in partibus factam, cum provisioni apostolicæ tanta beneficia & talia notorie consistunt reservata, de non veniendo ad curiam ad subiciendum se examini detestabilis vestri regis prohibitio. Et absens procuratorium illius electi præfati cum aliis impedimentis quæ occurrunt incompertis volunt privationem vel electionis cassationem vel saltem de gratia apostolicam provisionem. Ad hæc sic respondit.

Reverendissime pater &c. Licet hoc præfens negotium tot sustineat defectus & multipliciter fuerit viciatum, tamen ob reverentiam Dei intuitu caritatis & si placet nostrarum precum interventu ne præfatum monasterium finaliter decumbat in expensis, dignemini hiis facere finem referendo domino nostro quæ fuerint referenda ex bona parte. Quibus ita dixit, Libenter faciam finem quatenus ad nos attinet, & cum tempus venerit dicam domino quæ viderim dicenda. Unde ultimo die consistoriali ante natale Domini retulit defectus superius annotatos & alia impedimenta quamplura, quæ averterunt oculos papæ ne faceret judicium neque justiciam.

Interim de avisiamento & consilio amicorum muneribus etiam præmissis & acceptis oblata fuit eidem supplicatio sive informatio de statu monasterii formam continens subsequenter:

Reverendissima paternitati vestra supplicat vester orator ac servitor humilimus procurator monasterii S. Augustini Cant. quatinus dignemini de statu ejusdem quia potius lamentabili casu dominum nostrum benignius informare, & præcipue super incommodis quæ sequuntur. Inprimis quod à vacatione ejusdem quæ incepit iij. idus Februarii elapsi sunt duodecim menses & duo insuper septimana, quæ vacatione durante dominus rex Angliæ horum fundator occasione temporalium C. marcas omni mense recipit ab eisdem. Et summa solvenda eidem regi pro rata temporis à dictis idibus usque ad diem lune proximo jam elapsam se extendit ad M. CC. l. marcas, præter id quod debetur curie domini nostri papæ. Item monasterium prope litus maris in se & in suis maneriis situatum anno dictam vacationem proximo præcedente cum custodia maris abbate ibidem personaliter tunc existente cum ducentis lanceis & quingentis arcitenentibus propter Francos & Flandrenses qui terram Angliæ destruere intendebant fuit oneratum in sexcentis marcis. Item quod durante hujusmodi persecutione usque ad obitum dicti abbatis & electionem novi & etiam diu post, existentibusque in mari pluribus navibus cum hostibus oneratis insidiantibus Anglicis ut ipsos abducerent captivos, prohibuit dictus rex dicto electo transitum hac de causa, ne persona dicti electi quæ tunc temporibus quartanis vexabatur sicut adhuc vexatur sicut satis probabitur hiis diebus, ob laborem itineris invalescente infirmitate periclitaretur in via, & sic monasterium de novo relictum exponeretur irrecoverabili casui & ruina. Item tempore vacationis antedictæ conferente rege omnes ecclesias de patronatu ejusdem frustrantur provisores suis bullis, nec eis prodest provisio domini no-

Rich. II.
Rex.

stri: ubi electo confirmato gauderent ut solito apostolica gratia & favore. Item quod tempore vacationis dominus rex predictus recipit escaeta & feoda militaria ac alios proventus. Quia una cum debitis antedictis se extendit ad multa plus quam ad decem mille florenorum præter expensas procuratoris jam in curia existentis. Ista igitur pater reverende considerare dignemini oculo compassionis, & super calamitosa onera & quasi importabilia dicto loco effundere viscera vestra pietatis, notificantes & plenarie exponentes domino nostro incommoda antedicta. Et moveant vestram reverendam paternitatem primo quod beatus Augustinus primus patronus ejusdem monasterii & fundator missus ab ista sancta sede per beatum Gregorium totum populum predicti regni convertibat ad fidem & ad hujus sacre sedis catholicam unitatem, A cujus tempore & à principio sue foundationis exemptum fuit à jurisdictione cujusunque inferioris, & velut quoddam peculium huic sedi sanctissima reservatum. Moveat insuper vestram reverendam paternitatem ipsa conditio exemptionis quæ notatis istis oneribus & protelata diutina expectatione confirmationis videtur multum esse gravior quam sit alia conditio in non exemptis, quibus videtur melius esse non eximi quam tantis oneribus pragravari. Moveant insuper vestram reverendam paternitatem sanctorum reliquia per beatum Gregorium eidem sancto loco legate & etiam corpora sanctorum in dicto loco reposita ad numerum octodecem ibidem quiescentia, pro quibus Deus operari miracula non desinit etiam in hunc diem.

Ad omnia ista idem opturatas tenens aures tamen sic respondit, « Si rex vester ut dicitis stante vacatione tanta facit & tollit, apponatis remedia unde poterit sentire levamen. Ego retuli domino nostro & feci in isto quod scivi fore utile, exoneravi me, amodo consulatis eum. Per hæc verba quidam amicorum voluerunt ut plura sibi darentur. Sed prudens advocatus sciens ejus intentum inhibuit factum ne fieret major deperditio pecuniarum. Set & dixit, « Bene scivi quod diabolus tradidit nos in manus ejus. Veruntamen ascendam hiis diebus & videbo quid in isto negotio sentiat dominus. Procurator vero cum lacrimis aiebat, Dominus tecum pater.

Tunc videns procurator præfatus quod non esset in hiis ulterius fatigare cardinalem solummodo, ad papam fecit recursum, Ad quem nostræ nationis spectabiles personæ quasi omni septimana exactissimam fecerunt diligentiam. Et præter hos dominus princeps Capuæ nepos domini Papæ per dominum Johannem Beltoster capitaneum ecclesiæ Anglicane affectuose requisitus ut non obstante reservatione quæ communi assensu quondam inter sanctæ recordinationis dominum Gregorium xj. prædecessorem suum & dominum Edwardum avum regis moderni cassata fuit ut sub anno Domini M. CCC. lxxiiij. fuerat concessum, quod reservationibus in ecclesia Anglicana amodo uti se nolle promissit, ut expediretur in Anglia non desinit eidem supplicare. In quorum præsentia eidem procuratori cum vehementi indignatione dixit, « Rex tuus præcepit quod non veniat electus ille. Ego volo quod compareat & examini se subiciat. Alio tempore idem procurator cum ambasiatore regis Yspanie, & ducis Lancastrie, & domino Johanne Beltoster suprascripto accesserunt ad papam, afferentes literas suorum re-

gum se recepisse pro expeditione electionis supra dictæ, supplicantes sanctitati suæ ob reverentiam regum predictorum sine personali comparitione expediretur in Anglia. Ad quos papa respondit, « Bene scimus quod iste monachus stat pro eodem negotio, & quod multæ litteræ intervenerunt pro eodem; set quia audivimus turbationem inter regem & barones suos & multa sinistra de persona electi, & quod cederet ecclesiæ Romana in præjudicium, & absque personali comparitione non intendimus ipsum confirmare, ne daretur posteris in exemplum. Et commisit præfato cardinali de novo pro eo quod idem electus personaliter non venerat ad electionem suam prosequendam ut de jure artatus erat, quod ipsum per edictum publicum citaret in Romana curia post lectionem in audiencia publica palatii apostolici & in partibus vicinis citra mare, videlicet in ecclesiis collegiatis S. Petri de Middelbourg, & S. Livini in Seresæ, ut infra quatuor mensium spacium post publicationem prædictam in locis prædictis notorie factam quod compareat personaliter ad allegandum & ostendendum jus quod præten dit habere in dicta electione, alioquin cederet à jure quod præten dit se habere in electione prædicta. Hoc edictum affixum fuit valvis palatii apostolici in civitate Perusina ultimo die mensis Junii anno Domini M. CCC. lxxvij. Set in locis maritimis suprascriptis ad instantiam amicorum non citra festum exaltationis sanctæ Crucis.

Tunc videns fidissimus advocatus per hanc summi pontificis diffinitionem quod negotium istud talem consequeretur finem, & quod deberet electum tædia & viarum discrimina pati ad præsens & sic intrare in suam requiem, & quod esset securius prævenire tempus quam incaute præveniri, incontinenti ad cautelam futurorum ante publicationem prædictæ citationis in illis partibus per unum mensem misit pro eodem in hæc verba:

PATER reverende, Monachus vester quem misistis ad curiam pro optinenda confirmatione vestre electionis laboravit incessanter tam in Luca quam hic apud Papam commissariumque hujus negotii Cardinalem & alios de natione ita fideliter & diligenter sicut vires subministrabant. Videns tandem quod amplius in hoc non profecisset eo quod finaliter esset per dominum Papam in causa prædicta conclusum, quod non intenderet providere vobis nisi ad curiam personaliter accedatis, tunc commisit Cardinali de Brancasis qui fuit commissarius vester, quod vos per edictum personaliter citaret ut infra quatuor menses personaliter ad curiam veniretis ad subiciendum vos examini & dicendum pro vobis de jure virtute electionis competenti, alias procedet contra vos ad annullitatem prætensi juris vestri. Ista est in effectu forma citationis decreta. Et licet fuerant maxima instantia facta ne dicta transiret citacio set dictam electionem confirmaret, nullo modo potuimus proficere. Tamen non dubito quod vestra præsentia in curia existens omnia tollet. Unde orte vestram reverendam paternitatem quod non tadeat vos laborare. Spero indubie quod de ea consolatus recedatis, alias timeo quod negotium hoc licet male indebite terminetur. Deo teste tantum pro ista causa feci quantum umquam pro aliqua alia immo longe plus, & non dimisi aliquid quod sciveram ad ipsius expeditionem valere. Scriptum in Perusio ultimo die mensis Maii.

Tunc

An. Dñi
1377.

Rich. II. Tunc pro certo sciens procurator sapiedictus quod labor ultra appositus esset inanis ad persequendum ulterius negocium prædictum, ne videretur interim otio vacare, ad investigandum de statu monasterii montis *Merteti* animum dedit. Sciebat enim hoc monasterium C. xx. florenorum annua solutione per illud onerari. Nesciebat vero an in prosperis votive & rerum affluentis vel tediose in adversis & bonorum copia carentes suam ducerent vitam, maxime cum à C. xx. annorum spacio non fuit à quoquam de hoc monasterio de quo exibat tam gravis annua-
 10 lis pensio visa seu illorum habitacio cognita. Unde directis ad quosdam amicos qui erant *Roma* super facto prædicto epistolis, ut ipsi per se vel per alios prudentes ad locum prædictum accedentes mansum viderent, monachos alloquerentur, & super præmissis cum eisdem sapienter tractarent, & tractata fidei relatione ad ipsum in *Perusio* litteratorie referrent. Quo demum facto, talem recepit responsionem. Monasterium montis *Merteti* distat à *Roma* per
 20 xxiv. miliaria, & situatur juxta *Biletre* super *Nimpham*, & est desertum & desolatum propter guerrarum turbines, & ille locus de *Mertete* est una cella dependens à monasterio sanctæ Trinitatis per unum miliare extra villam de *Core* distans. Non sunt in prædicto monasterio nec in dicta cella super *Nimpham* nisi duo monachi tantum, si fas sit eos monachos vocare, quia in omnibus sunt ribaldi, qui neque regulam neque ordinem in aliquo servant monachorum, set resident in tabernis locisque inhonestis, quorum vitam nefandum est audire vel mores sequi, set
 30 & hiis qui missi fuerant unus qui alio videbatur esse sensu sanior nomine *Jacobus* respondit, quod non possent vendere vel alienare illam pensionem nec jus in illa, nisi haberent abbatem catholicum. Set se *Romam* in proximo esse venturum affirmavit de prædicto negotio cum eisdem planius ibidem tractaturus. Qui terminum statutum observans, ad *Perusium* eidem fratri *Willelmo Thorne* in festo sancti *Jacobi* apostoli missus est, set quia Papa ut solito pedes habens veloces locum non inveniens ad figendum eos, cum per decem menses inter *Perusinos* tantum residisset, ipsos sicut ante *Lucanos* cito fastidians, ix. die mensis Augusti anno sequenti cum validissima bellatorum manu versus *Neapolim* iter arripuit, & itinerando *Viterbienses* relinquens etiam & *Romanos* puplice detestans usque ad *Ferenciam* solito passu progressus est, nec ulterius timore abbatis monasterii castri *Cassini* & comitis *Fundorum* procedere valens, licet invitatus, ad *Romanos* die decollationis S. *Johannis* se divertit. Ubi de supradicto negotio per præfatum *Willelmum* nuper incepto in *Perusio* & per motum curiæ ad horam interrupto, eundem fratrem *Jacobum* iterata vice reconvenit super negotio antedicto, sperans per hujusmodi tractatum aliquid boni huic monasterio proventurum. Erat namque idem *Jacobus* spiritu elacionis inflatus super proprio etiam ecenobio præferri gaudens, et juxta nominis sui interpretationem fratrum supplantator; nam tactis sacrosanctis eidem *Willelmo* juravit, ut si posset agi
 40 ad depositionem abbatis sui, Antipapæ pro tunc ad hærentis, & eum suis fratribus insciis ad regimen promovere, quod iniret fœdus componendi cum eodem in prædicto negotio præincepto, juxta votum. Et in securitatem præmissorum tradidit eidem evidencias & instrumenta quibus præfatum pensionem soliti erant annuatim vendicare de nobis, usque ad

optatum finem custodienda. Quod attendens procurator antedictus, & sciens eum nimis ambiciose
 10 *W. Courtney*
Archiep.
 livore fatigari, cœpit agere cum domino vicecancellario & aliis quorum intererat de privatione abbatis scismatici, istum subrogando. Unde laboribus & aliquibus expensis in negotio prædicto apposis, scismatico reprobato, *Jacobus* apostolica provisione inductus est, & à præfato vicecancellario die S. *Bricii* munere benedictionis, immo maledictionis præventus sub nomine pastoris regimen ribaldorum suscipiens etiam ribaldus permanfit inveteratus.

Forma tamen sui instrumenti sive evidentiarum de quibus hic superius fit mencio talis est. *IN NOMINE Domini Amen.* Hoc est exemplar cujusdam privilegii bullæ plumbatæ papalis pendens filis sericis. In cujus bullæ sculptura ex una parte apparebant duo capita, & inter ea quædam crux, & super ea capita literæ infra scriptæ scilicet *Paulus & P.* ex alia vero parte literæ infra scriptæ *Alexander* papa iv. Cujus privilegii tenor per omnia talis est:
 20 “ *ALEXANDER* Episcopus servus servorum
 “ Dei, dilectis filiis abbati & conventui monasterii
 “ sancti *Angeli* de monte *Merteti Floren.* ordinis
 “ *Velletrensis* diocesis salutem, & apostolicam benedictionem. Petitio vestra nobis exhibita continebat quod vos ex speciali felicitis recordationis *Gregorii* papæ prædecessoris nostri indulto ecclesiam
 “ vestram de *Littleborne Cantuariensis* diocesis
 “ abbati & conventui sancti *Augustini Cantuarie*
 30 “ ad firmam perpetuam concessistis, prout in litteris
 “ confectis exinde plenius continetur: Nos itaque
 “ vestris precibus inclinati, quod in hac parte apostolica confirmamus & præsentis scripti patrocinio communimus, litterarum ipsarum tenorem
 “ de verbo ad verbum præsentibus inferi facientes.
 “ Ut igitur idem tenor omnimodam rei seu facti certitudinem faciat sic incertus, autoritate nostra
 40 “ decrevimus ut illud robur eamque vim eundemque
 “ vigorem per omnia habeat & retineat quæ prædictæ literæ roboratæ sigillo, & eadem prorsus
 “ sibi fides adhibeatur quæ ipsis litteris adhibetur,
 “ & quodocunque & ubicunque sive in Judicio sive
 “ alibi fuerit exhibitus & ostensus, stetur ei firmiter
 “ in omnibus sicut eisdem staretur litteris si forent
 “ exhibitæ vel ostensæ, ac plenam & firmam fidem
 “ per omnia faciet ac si originale sive ipsæ litteræ
 “ adhiberentur.

Tenor vero producti talis est.

NOVERINT universi præsentis litteras visuri vel audituri, quod hæc est conventio facta inter fratrem Deodatum monachum monasterii sanctæ Mariæ de *Gloria Anagnin. Floren.* ordinis procuratorem abbatis & conventus monasterii sanctæ Mariæ de Monte *Merteti Velletrensis diocesis* ejusdem ordinis ad hoc specialiter constitutum ex una parte, & religiosos viros abbatem & conventum beatorum Petri & Pauli sanctique *Augustini Anglorum* apostoli *Cantuariensis* ex altera, videlicet dictus procurator concessit ad firmam perpetuam dictis abbati & conventui *Cantuariensem ecclesiam de Littleborne Cantuariensis diocesis* cum omnibus pertinentiis suis pro xxx. marcis bonorum novorum & legalium sterlingorum, xiiij. s. iv. d. pro marca qualibet computanda, in duobus anni terminis solvendis ad ecclesiam sanctæ Trinitatis Londoniæ dicti monasterii

Rich. II. Rex. *sterii sancte Mariæ de Monte Merteti certo nuncio ejusdem loci acquietancias deferenti & eas procuratori dictorum abbatis & conventus sancti Augustini resignanti, scilicet in media quadragesima xv. marcas & in kalendis Junii xv. marcas: Ita quod si predicti abbas & conventus monasterii sancte Mariæ de Monte Merteti vel eorum procuratores pro dicta pecunia recipienda in terminis prenotatis presentes non fuerint, abbas & conventus sancti Augustini deponent dictam pecuniam ad opus predictorum Abbatis & Conventus monasterii sancte Mariæ de Monte Merteti in thesauraria dictæ ecclesie sancte Trinitatis Londoniæ coram Priore vel suppriori & tribus vel quatuor canonicis ejusdem loci fide dignis, predicti abbas & conventus jam dicti monasterii de Monte Merteti vel eorum certo procuratori eorum litteras patentes specialiter deferenti & eas procuratori dictorum abbatis & conventus sancti Augustini resignanti sine qualibet assignando. Predicti vero abbas & conventus S. Augustini Cant. omnia onera dictæ ecclesie de Littleborn ordinaria & debita sive per collectam regiam sive per guerram, sive per ignem in omni eventu quicquid evenerit sustinebunt, Illis duntaxat exceptis oneribus quæ vicarius dictæ ecclesie de Littleborn qui pro tempore fuerit secundum vicariam à venerabili patre domino Ottone apostolica sedis legato taxatam sustinere tenetur. Istis etiam exceptis oneribus quæ sedem tangunt apostolicam, quæ si forte contingant dicti abbas & conventus monasterii sancte Mariæ de Monte Merteti ea sustinebunt nisi se per gratiam sedis apostolicæ specialem possint in hac parte relevare. Si vero dicti abbas & conventus sancti Augustini in solutione dictæ pecunie terminis prenotatis ut dictum est defecerint, omnia dampna & expensas quæ vel quas dicti abbas & conventus monasterii sancte Mariæ de Monte Merteti propter hoc incurrerint, dicti abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ plene eis refundent, super quibus stabunt solo verbo Abbatis vel Prioris sancte Mariæ de Monte Merteti sine alterius onere probationis, nisi per ipsos vel eorum nuncium hoc steterit. Renunciante omni juris auxilio quod eis competere poterit contra hoc instrumentum vel factum, & legis prohibitioni & litteris apostolicis contra hanc conventionem impetratis sive impetrandis. Pro hac vero conventionem fideliter observanda sepedictus abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ prefato monasterio sancte Mariæ de Monte Merteti se & successores suos & monasterium suum intus & foris verbo veritatis obligaverunt. Quando autem hac conventio facta fuit dictus procurator frater Deodatus monachus ad omnia supradicta facienda specialiter constitutus litteras domini papæ & litteras dictorum abbatis & conventus monasterii beate Mariæ de Monte Merteti cum litteris eorundem abbatis & conventui sancti Augustini Cantuariæ resignavit. In quibus expresse continebatur quod earum auctoritate dictam ecclesiam de Littleborne ad perpetuam firmam viris religiosi tradere potuit & assignare. Et sic dictus abbas & conventus sancti Augustini Cantuariæ dictam firmam premisso modo se fideliter soluturos promiserunt. Ita dictus procurator Deodatus nomine monasterii sancte Mariæ de Monte Merteti omnimodam firmam promisit waranciam. Quæ si alterum monasteriorum predictorum contra premissa in aliquo venire presumpserit ab hac con-*

vencione resiliens, parti alteri C. marcas sterlingorum nomine pœna persolvat, hoc nichilominus Instrumento robur perpetua firmitatis optinente. Facta est autem hac conventio anno Domini M. CC. xli. pontificatus domini Gregorii papæ noni anno quintodecimo, mense Aprili. In cujus rei testimonium huic scripto cirographi predictorum abbatis & conventus S. Augustini Cantuariæ & fratris Deodati procuratoris sigilla alternatim una cum sigillis Prioris sancti Gregorii, archiepiscopi Cant. sunt appensa.

Interea dum hæc sic agebantur in curia, ecce Deo duce sepedictus electus die S. Edmundi regis ad eos sanus advenit, de itinere & labore tam grandi utcumque refocillatus die sanctæ Katerine salutatione per modum sermonis sapienter præmissa præsentis apostolicæ se offerens honorifice acceptatus est, & in crastino per privatum Consistorium est confirmatus per hæc verba: Item dominus noster nolens in præsentis vacatione duntaxat monasterii sancti Augustini Cant. ordinis sancti Benedicti reservationibus suis uti, electionem factam ad illud de persona fratris Willemi ipsius monasterii monachi confirmavit, de gratia speciali omnes suplenso defectus si qui forsitan commissi fuissent in electione prædicta. Et die sanctæ Lucia virginis in ecclesia sancti Petri quæ est ibidem inter festa præcipua dies celeberrimus ad requiem sancti Gregorii doctoris pontificali more munere benedictionis cum magna solempnitate est insignitus, Dominos aliosque valentes eodem die decentissime convivando.

Istis ad votum sic celeriter expeditis, prædicti moderni abbates in tractatu per sepedictum Willemum in Perusia dudum incepto procedere volentes, post multos tractatus tandem convenerunt in hanc formam:

“ In nomine Domini Amen. A nativitate ejusdem An. Dñi
 “ M. CCC. lxxxix. pontificatus &c. mense Januarii 1389.
 “ die decima, in præsentia providi & discreti viri
 “ Johannis Bown Anglici, & mei Pauli notario-
 “ rum & testium subscriptorum ad hoc specialiter
 “ vocatorum & rogatorum reverende in Christo pa-
 “ ter Jacobus Andree Cole Angeli de Core abb.
 “ monasterii sancti Angeli super Nimpham de
 “ Monte Merteti Floren. ordinis Velleitrensis dio-
 “ cesis per se & dicti monasterii hac vice & nomine
 “ conventus ejusdem pro quo dictus dominus frater
 “ Jacobus se & conventum suoque illorum unanimi
 “ consensu eorundem bene provisus principaliter ob-
 “ ligavit & promisit de rato & rata habente, & se
 “ facturum & acturum realiter cum effectu quod
 “ dictus conventus de _____ inscriptam dimissio-
 “ nem & omnia & singula in ea contenta semper &
 “ perpetuo attendent & observabunt & contra non
 “ facient vel venient quovis modo, jure seu etiam
 “ causa ad pœnam inscriptam spontanea & propria
 “ voluntate liberoque arbitrio & balia, non vi, non
 “ dolo nec imaginatione aliqua ductus, set ex ejus
 “ tota scientia dimisit & concessit & resignavit pro
 “ ix. annis proximo futuris à festo nativitatis Do-
 “ mini nostri Jhesu Christi proximo præterito tunc
 “ incepto, reverendo in Christo patri & Domino do-
 “ mino Willemo abbati monasterii sancti Augusti-
 “ ni Cantuariæ præsentis, & pro bono pacis, lites, rixas
 “ & brigas evitare volenti de non præjudicando mo-
 “ nasterio sive ecclesiæ suæ per præsentem conventi-
 “ onem publice protestanti, & hoc ad requisitionem
 “ dicti fratris Jacobi abbatis recipienti & legitime
 “ quod si à dicto suo monasterio conven-
 “ tuque

Rich. II.
Rex.

“ tuque ejusdem pensionem vel firmam nuper de
 “ fructibus ecclesie de *Littleborne Cantuariensis*
 “ diocesis ut asseruit proveniente vigore cujusdam
 “ bullae pretense quondam eis indultae ut dicitur
 “ vel concessae, Habendum & tenendum & debite pos-
 “ sidendum idem jus pretensum in ea pensione vel
 “ firma ecclesie predictae quod eis de *Monte Mer-*
 “ *teti* aliquo tempore preterito competeat vel
 “ competere poterat durante termino predicto huic
 “ ecclesie dimissionem seu concessionem & resigna-
 “ tionem & omnia & singula quae dicta sunt & infra
 “ dicentur fecit dictus dominus frater *Jacobus* abbas,
 “ & concessit predicto eidem domino *Willielmo* ab-
 “ bati praesenti recipienti & legitime pro
 “ se & dicto ejus monasterio solvere sibi vel ejus &
 “ dicti sui monasterii legitimo procuratori omni an-
 “ no dictorum ix. annorum in urbe *Roma* videlicet
 “ in hospicio sancti *Thome* posito in regione *Arnel*
 “ recipienti in octabis sancti *Martini*, videlicet die
 “ dedicationis basilicarum *Petri & Pauli*, liij. ducato-
 “ tos boni & puri auri & recti ponderis refutanciam
 “ & sufficientem acquietanciam de solutis deferenti
 “ & ea ibidem procuratori dictorum abbatis &
 “ conventus monasterii *S. Augustini Cant.* tradenti.
 “ Et promisit dictus frater *Jacobus* pro se & conven-
 “ tu suo se renunciaturum, & expresse renunciavit
 “ quibuscumque Compositionibus pretenfis prae-
 “ cessorum suorum & per sedem apostolicam set
 “ quacumque alia firmitate si de aliqua appareret
 “ vel apparere poterit in futurum roboratis dumtaxat
 “ tempore predicto. Haec autem omnia & singula
 “ supradicta promiserunt dictae partes adinvicem,
 “ videlicet una pars alteri, & altera alteri protestatio-
 “ ne praehabita semper salva semper ipso attendere et
 “ reservare rata grata & firma habere & contra non
 “ facere vel venire sub ypotheca & obligatione om-
 “ nium bonorum suorum, & dictorum eorum mona-
 “ steriorum inobilium & immobilium, praesentium
 “ & futurorum, & poena unius librae auri, qua poena
 “ soluta vel non predicta omnia & singula semper
 “ & perpetuo nichilominus firma perdurante. Ad
 “ validudinem autem praemissorum dictus dominus
 “ *Jacobus* abbas predictus juravit ad sancta Dei
 “ evangelia corporaliter manu tacta sub fide dicti
 “ praestiti juramenti, & in fidem & testimonium pra-
 “ missorum omnium & singulorum figilla dictorum
 “ abbatis & conventus monasterii sancti *Angeli*
 “ super *Nympham* de *Monte Merteti* huic publico
 “ instrumento sunt appensa. Actum *Roma* in domo
 “ habitationis dicti domini abbatis sancti *Augu-*
 “ *stini* videlicet in domo *Synnosii Pauli* homo Dei.

Et iv. die sequenti concessit acquietanciam a prin-
 cipio mundi usque &c. sub forma quae talis est.

“ In nomine Domini Amen &c. ut in superiori
 instrumento. “ Nos frater *Jacobus* abbas monasterii
 “ predicti clare cognoscimus & fatemur, quod visis
 “ libris, monumentis, registris, refutationibus aliisque
 “ evidenciis universis reperimus fideliter & inveni-
 “ mus abbatem monasterii sancti *Augustini* extra
 “ muros *Cantuarie* nobis & monasterio nostro pra-
 “ dicto plenarie & fideliter persolvisse & satisfecisse
 “ pro quadam annua pensione nobis ut asserimus
 “ debita de ecclesia de *Littleborne Cantuariensis*
 “ diocesis. Quapropter nos predictus frater *Iaco-*
 “ *bis* abbas predictus pro nobis & dicto conventu
 “ sancti *Angeli* predicti quietamus & quietos faci-
 “ mus per hoc publicum instrumentum dictos abba-

“ tem & conventum sancti *Augustini Cantuarie* *W. Courtney*
 “ & eorum successores a principio mundi usque in Archiep.
 “ festum nativitatis Domini nostri *Ihesu Christi*
 “ proximo praeteritum. Actum *Roma* &c.

Huius & aliis sic sapienter dispositis & quae ad iter
 suum erant necessaria etiam prudenter ordinatis, a
 summo Christi sacerdote benedictione percepta, cum
 osculo pacis etiam dimissus, omnibus insuper amicis
 suis valedicens, die sanctorum martirum *Fabiani &*
 10 *Sebastiani* cum adhuc tenebrae essent, versus terram
 nativitatis suae in laboribus plurimis, periculo flumi-
 num & latronum, in mortibus frequenter itineravit.
 Verum Dominus via qua ambulabat semper eum cu-
 stodiens ad trajectum saluum sanumque perduxit.
 Inde mari transito celeritate qua potuit ad regem
 suum tunc apud *Langelle* existentem accessit. A quo
 v. die mensis Aprilis anno supradicto omnibus ver-
 bis praedudicibus in bullatis litteris prius renunci-
 atis, fidelitate prius eidem domino regi facta recepit
 20 Temporalia quae fuerunt in manibus ipsius ratione
 vacationis praedictae per duos annos, duos menses, &
 dies quatuor, pro quibus monasterium fuit indebita-
 tum in M. iv C. xvij. li. xvij. s. videlicet pro die
 xxxvj. s. vj. d. ob. pro septimana xij. li. xv. s. iv. d. ob.
 pro mense lj. li. v s vj. d. de qua summa idem domi-
 nus rex diversa vice vij C. li. li. iij. s. iv. d. remisit.
 Fuit etiam indebitatum pro primis fructibus apo-
 stolicae curiae debitis in M. v C. xxxij. florenis &
 iv. bolon. videlicet camerae apostolicae in vj C. flore-
 nis & Collegio Cardinalium in vj C. florenis. Et pro
 30 iv. minutis servitiis pro familiaribus domini papae in
 Cui. v. florenis xxxvij. bolon. Et pro j. minuto servi-
 cio pro familiaribus praedictorum Cardinalium in
 xlvj. florenis xvj. bolon. Et fuerunt tunc in Curia
 xiv. Cardinales, unde quilibet illorum habuit xlvj.
 florenos xvj. bolon. & tantum habebit quodlibet ser-
 viciium de v. supradictis, praeter expensas procurato-
 ris eundo versus Curiam in *Luca*, *Persio* & *Roma*,
 etiam stando & iterum redeundo. Verum expeditis
 40 ulterius coram domino rege regnique Cancellario,
 Thesaurario & aliis regis ministris quae forent inter
 eos expedienda, ad ecclesiam suam longo jam tem-
 pore solamine pastoralis curae viduatam xj. die men-
 sis praedicti in crastino videlicet *Palmarum* accessit,
 & facta sibi processione debito modo installatus est,
 & recepta ab omnibus obedientia manuali ad refe-
 ctorium gratia refectionis expensis parcendis cum
 suis fratribus declinavit.

Erat autem hiis diebus archiepiscopus in ecclesia
 sua hic fastu potencie secularis ecclesiasticaeque digni-
 tatis praeminencia inflatus, insolita temptare volens
 eo quod papa assistebat sibi a dextris, & rex brachi-
 um ejus confirmabat, super exemptos, ut praedecessor
 ejus cupiens exaltari, tempus ratum expectans cum
 jam noster novus abbas ad ecclesiam suam noviter
 advenisset, non parcens illi licet laboribus expensis
 excessivis sciret esse fatigatum, set volens afflictionem
 afflicto, non ulterius expectans set die suae installati-
 onis notificavit sibi se infra paucos dies ad se esse
 50 venturum. Unde die sancti *Georgii* tunc in feria vj.
 ebdomadis Paschae simulans se peregrinum venit nu-
 dus pedes cruce pravia non accersitus, factaque ab
 eo protestatione de non praedudicando, ut patet hic
 inferius, & simulata devotione ad corpora praede-
 cessorum suorum accessit & in camera abbatis pe-
 dibus lotis cum Dei maledictione remeavit ad pro-
 pria calciatus. Protestatio tamen ejus talis est.

Rich. II.
Rex.

U N I V E R S I S Christi fidelibus ad quos presentes litera pervenerint Willielmus permissione divina Cantuariensis archiepiscopus totius Angliæ primas & apostolica &c. Noverit universitas vestra quod in festo sancti Georgii anno Domini infra scripto monasterium & ecclesiam sancti Augustini Cantuariæ ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentia cum cruce nostra ante nos publice more consueti portata, presentibus tunc ibidem religiosi viris Abbate & Conventu ejusdem monasterii & multis aliis, causa devotionis divina ibidem officia audiendi ac venerandi sanctos predecessores nostros & alios sanctos ibidem quiescentes intravimus. Verum quia nonnulli metuebant ut asseritur ut ingressus noster huiusmodi posset prædictis abbati & conventui aut eorum monasterio seu exemptioni vel privilegiis eorundem aliquod præjudicium generare, Nos ad omnem dubitationem in hac parte tollendam faciemur & recognoscimus ac palam & publice protestamur, quod non fuit intencionis nostra nec intendimus neque volumus eisdem abbati & conventui vel divisim aut eorum monasterio præjudicium aliquod generari seu inferri molestiam vel gravamen, nec eorum juri, exemptioni, privilegiis seu libertatibus quibuscumque nunc vel in posterum in aliquo derogare, nec etiam aliquid juris vigore huiusmodi nostri ingressus nunc vel in futurum quocienscumque faciendi nobis adquirere quod ad nos aut ecclesiam nostram Cantuariæ ante huiusmodi ingressum nostrum non pertinuit, quin immo jure nostro absque dictorum privilegiis & libertatum lesione uti, eosdemque abbatem & conventum ac monasterium, exemptiones, privilegia & libertates eorum prout ad nos attinet paterna sollicitudine conservare. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Dat. in monasterio prædicto xxiiij. die mensis Aprilis anno Domini M. CCC. lxxxix. & nostra Translationis viij.

An. Dñi
1390.

Anno sequenti affuit annus Jubilæus sive gratiæ per dominum Urbanum papam sextum ad annum xxxiiij. reductus. Bonifacius quippe viij. primo constituit ut qui in anno Domini M. CCC. à nativitate & quolibet anno futuro debito modo limina apostolorum visitarent certa conditione peregrinantibus servata, quod omnium veniam peccatorum consequerentur. Deinde Clemens vj. prædictam gratiam ex certis causis conditione etiam superiori servata ad annum l. reduxit. Ultimo Urbanus vj. papa volens omnes huiusmodi indulgentiarum fieri participes ad annum xxxiiij. abbreviavit & reduxit, eo quod ætas hominum vix ad l. annum hiis diebus adducta sit, & quod Christus in hoc numero, annorum cursu vitæ suæ mortalis absolverit, concedens omnibus vere poenitentibus & confessis conditione etiam superiori observata suorum omnium veniam peccatorum. Unde etiam Bonifacius ix. post ipsum ad regimen universalis ecclesiæ subintrans, prædictam remissionem & gratiam latius diffundere volens, regibus & aliis dominis temporalibus & spiritualibus, religiosi etiam conventibus per diversa loca constitutis concessit, ut in partibus huiusmodi gratiæ largitatem possent consequi, ita tamen ut confessor quem eorum aliquis elegerit nomine basilicarum & ecclesiarum videlicet P. & Pauli, Johannis Lateranensis & sanctæ Mariæ majoris aliquas ecclesias in partibus per Confessorem electum deputandas certis

vicibus tenerentur visitare; unde & archiepiscopus Cantuariensis bullam huiusmodi indulgentiæ consecutus, sicut forte per Confessorem suum ei fuerat injunctum circa festum Paschæ sine aliqua protestatione facta vicibus trinis corpora Sanctorum visitavit. Eodem anno concessit præfatam indulgentiam & abbati & conventui sancti Augustini in hac forma:

BONIFACIUS episcopus &c. devotionis vestra sinceritas; & infra. Dudum siquidem felicis recordationis Urbanus papa vj. predecessor noster &c.

Anno sequenti obiit frater Thomas Icham quondam huius ecclesiæ sacrista. Cujus beneficia ultra provisionem suam, & alia debita soluta conventui sunt hæc. Primo fecit fieri ad corpora Sanctorum tres bassinos argenteos cum cathenis argenteis, precium xl. marc. Item iv. campanas in choro precii lx. marc. Item novum tectum ex parte boreali ecclesiæ precii lxxx. marc. Item duas magnas campanas in campanili precii Clxxiv. marc. Item duas campanas in turri in fine ecclesiæ precii lx. marc. Item pro campana Gabriel xliij. marc. Item pro una capa decentissime brudata Cxxiiij. marc. Item duas pelves argenteas cum duabus phialis precii xliij. marc. Item pro j. turribili & navi argenteo deaurato xv. marc. Item pro magna fenestra in ecclesia Clxxxvj. marc. Item summam prædicantium viij. marc. Item fecit capellam sancti Pancrasii prec. C. marc. Item pro novo capitulo faciendo dedit M. iij C. xx. marcas. Item fecit novam aulam apud Salmiston cum cameris prec. C. marc. Item dedit in vasis argenteis C. marcas. Item solvit pro nova porta cimiterii vj C. x. marcas. Item emit ij. thurribila decentissima prec. lxiiij. marc. Item fecit fieri ij. candelabra prec. xl. marc. Summa horum beneficiorum iij M. ij C. lj. marc.

Anno Domini M. CCC. xcij. vj^{to} die Maii anno Ricardi regis xvj. Compositio quæ inter dominum Edwardum regem secundum & abbatem Radulfum & conventum pro tempore vacationis monasterii quondam fuit edita, ut sub anno Domini M. CCC. xvj. plane liquet, ad instantiam abbatis annullata fuit & cassata, eo quod per eandem pro anno integro vacatione durante M. marcas fisco regioolvere tenebatur. Nova Carta à domino Rege Ricardo impetrata fuit, per quam sibi & hæredibus suis pro custodia temporalium tam de dotatione & fundatione dictæ abbatiæ quam adquisitionum vel acquirendorum l. marcas ad Scaccarium ipsius Regis terminis Michaelis & Paschæ singulis annis monasterium istudolvere tenetur, Ita quod prædicti abbas & conventus tam de vj C. marcis pro dimidio anno quam de M. marcis, & rata earundem, prout in prima Compositione plenius continetur, sint quieti imperpetuum & exonerati. Voluit insuper idem rex & concessit quod si ipse vel hæredes sui aliquo tempore vacationis abbatiæ prædictæ exercitum suum fecerit summoneri, prædicti Prior & Conventus & successores sui pro propriis feodis militum in manibus ipsorum existentibus ad servicium prædictum minime teneantur, salvo sibi & hæredibus suis serviciis feodorum militum quæ tenentur de abbatiæ prædicta. Voluit etiam quod imperpetuum sint quieti de quibuscumque decimis in quibuscumque vacationibus futuris per clerum concessis. Voluit etiam quod dictus redditus l. marcarum coronæ suæ remaneat annexus

An. Dñi
1391.

1392.

Rich. II. Rex. nexus imperpetuum, ita quod non fiat aliqua remissio vel pardonatio in parte vel in toto. Et si forte per Abbatem, Priorem, vel Conventum qui pro tempore fuerit, vel aliquos vel aliquem aliqua remissio sit impetrata, quod extunc prædicta concessio sua nullius sit roboris vel virtutis.

An. Dñi 1393. Anno sequenti dominus rex cum regina moram traxit in monasterio isto ab octabis Ascensionis usque in crastinum sanctæ Trinitatis cum Ducibus, Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus & Baronibus suis & populorum affluentia. Et ipso die Pentecostes cum die sequenti quem tunc almi patris *Augustini* festivitas illustrabat, huius rex tam in processionibus quam in mensa processit & sedit in decore suo coronatus, quo in tempore festum Regis *Ethelberti* cotidiana veneratione præcepit honorari.

1394. Anno sequenti videlicet M.CCC. xciv. xxvij. die Junii anno regis xvij. idem rex concessit & licentiam dedit pro se & hæredibus suis, quod possemus adquirere terras, tenementa & redditus ad valorem xl. librarum per annum, tam ea quæ de ipso rege tenentur ut in libero burgagio quam ea quæ sunt de feodo abbatiæ aut alieno, exceptis terris quæ de rege tenentur in capite per servicium militare. Eodem anno die Assumptionis beatæ virginis cum paucis diebus sequentibus fratres prædicatores celebrant capitulum suum provinciale *Cantuarie*, & ipso die Assumptionis processionaliter intraverunt ecclesiam istam, & per chorum & corpora Sanctorum incedentes ad ecclesiam sanctæ Trinitatis se divertunt; ubi dicto sermone in vulgari ad eorum habitaculum redierunt. Hos semper sequebatur Prior ecclesiæ antedictæ pontificalibus decenter insignitus, quem archidiaconus *Cantuariensis* non segniter indumentis ecclesiasticis coopertus sinistravit. Missa vero à præfato Priore more suo inter eos celebrata cum abbate ab eisdem diligenter prius requisito festa mandibilia in papilionibus, caricis & palliis deauratis ecclesiæ prædictæ coopertis, & per pluvias & ventorum rabies diffutis, delaceratis & particulatim abruptis idem prælati pariter tenuerunt. Istos primo die videlicet Assumptionis quem Dominica dies venustabat archiepiscopus licet absens decentissime. Diem sequentem Abbas & Prior antedicti suis epulis & præsentia ipsos jocundissime repleverunt in expensis abbatis x. li. Et die tertia de benevolentia dominorum patriæ etiam in habundancia gustarunt. Unde prædicti fratres tanta beneficia & honores à duabus istis ecclesiis tam honorifice consecuti, beneficia spiritualia sic concesserunt ut videlicet quilibet sacerdos dictorum fratrum in hoc regno consistens pro quolibet monacho utriusque ecclesiæ de illorum communi assensu vj. missas pro illorum felici prosperitate tenetur & obligatur quam cito poterit celebrare.

1395. Anno sequenti fuerunt adquisita licentia regia præobtentia iij. mesuagia, iv. sehopæ cum celariis & solariis superædificatis cum suis pertinentiis in parochia beatæ Mariæ de *Wolfeherchehaw* *Londonia* de *Radulpho Crane* & *Margareta* uxore illius abbati & conventui imperpetuum, & sunt sita in warda de *Bradestrete*. Et hæc lecta fuerunt & irrotulata in hustengo *Londonia* de communibus placitis tento die Lunæ proximo ante festum sancti *Dunstani* anno regis xx. Et eodem anno ultimo die mensis Julii magister *Willielmus Courteneye Cantuariensis* archiepiscopus rege cum magnatibus terræ tunc

præsentem juxta feretrum sancti *Thome* traditur sepultura. Fuerat enim rex tunc versus *Calisiam* pro uxore sua filia regis *Francia* desponsanda. Et anno sequenti dominus *Thomas Arundel* transit à sede *Eboracensi* ad sedem *Cantuariensem*; Qui xvij. die mensis Februarii Dominica qua cantatur *Circumdederunt* rege præsentem cum maxima gloria fuit intronizatus. Et eodem die intravit hanc ecclesiam cum ipso rege facta tali protestatione.

10 “**UNIVERSIS** Christi fidelibus ad quos
“ præsentem literam pervenerint, *Thomas* permissione
“ divina *Cantuariensis* archiepiscopus totius *Angliæ*
“ primas & apostolicæ sedis legatus salutem, gratiam
“ am & benedictionem. Noverit universitas vestra
“ quod religiosi viri abbas & conventus monasterii
“ sancti *Augustini Cant.* ordinis sancti *Benedicti*, ac
“ ipsum monasterium privilegiis sedis apostolicæ, nec
“ non consuetudine laudabili à tempore & per tempus
“ cuius contrarii memoria hominum non existit
20 “ hætenus pacifice observata legitimeque præscripta,
“ ab omni jurisdictione ordinaria fuerunt & sunt
“ prorsus exempti, & sedis apostolicæ solum & in solidum
“ immediate subditi & subiecti, necnon in possessione
“ pacifica præmissorum. Ad rogatum tamen ipsius
“ abbatis & conventus xvij. die mensis Februarii anno
“ Domini M. CCC. xcvj. cum cruce
“ erecta & ante nos publice portata ipsum monasterium
“ causa devotionis ibidem divina audiendi
“ sanctosque prædecessores nostros ecclesiæ *Cantuariensis*
30 “ archiepiscopos & alios Sanctos quorum corpora in ipso
“ monasterio requiescunt venerantur duntaxat & non aliter
“ nec alio modo intravimus, & prout nobis desuper datum est
“ ipsos Sanctos venerari sumus. Set quia nonnulli ut
“ asseritur metuebant an privilegiis, consuetudinibus &
“ exemptioni supradictis per superius gesta in aliquo
“ sit derogatum, Nos omnem in hac parte ambiguitatem
“ tollentes tenore præsentium protestamur palam & publice
“ recognoscimus, & in quantum opus fuerit pro nobis dicimus
“ & concedimus, quod per ingressum nostrum ac portationem
“ crucis huiusmodi eodem tempore supradicto factam vel
“ quocumque in futurum faciendam seu aliam præmissam
“ vel eorum aliquod nil jurisdictionis possessionis seu
“ jurisdictioni nobis seu successoribus nostris *Cantuariensibus*
“ archiepiscopis seu ecclesiæ *Cant.* acquiratur aut de novo
“ accrescat, nec etiam per ea vel aliquod præmissorum,
“ ipsis religionis viris abbati & conventui seu eorum monasterio
“ prædictis aut privilegiis, exemptioni & consuetudini
“ suis prædictis vel aliis iuribus & libertatibus eorundem
“ quibuscumque præjudicium aliquod nunc vel in posterum
“ generetur seu in aliquo derogetur, set illæsa permaneant
“ & illibata acsi præmissa per nos facta non fuissent. In
“ cuius rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est
“ appensum. Data & acta sunt hæc in monasterio prædicto
“ die mense & anno supradictis.

60 Eodem anno archiepiscopus affective rogatus in apparatu solenni celebravit magnam Missam & vespas die sancti *Benedicti*, & post in expensis Abbatis comedit in refectorio cum uno Duce & alijs Dominis multis multum splendide refocillatus.

Et anno Domini M. CCC. lxxxvij. vij. die Julii anno regis *Ricardi* xxj. fuerunt adquisita licentia regia præobtentia unum mesuagium, iij. sehopæ, ij. celaria,

T. Arundel
Archiep.

An. Dñi 1396.

1397.

Ricard. II. celaria, j. gardinum cum suis pertinentiis in parochia
Rex. sancti *Dionisi* de *Bakcherch* *London.* de *Willielmo*
Casseby ejusdem ecclesie rectore quem *Iohannes*
Haytfelde illius mesuagii possessor feoffavit causa
supradicta, & sunt in warda de *Langebrok*. Hoc
scriptum lectum fuit & irrotulatum in hustengo
Londonia de placitis terre tento die lune proximo
ante festum sancte *Margarete* anno supradicto.

Eodem anno archiepiscopus visitationem suam ex-
ercens concessit nobis dimissionem hanc quæ talis est.

« Universis Christi fidelibus has literas inspectu-
« ris, *Thomas* permissione divina *Cantuariensis*
« archiepiscopus, totius *Anglie* Primas & apostoli-
« cæ sedis legatus salutem in Domino sempiternam.
« Dudum in visitatione nostra *Cantuariensis* dio-
« cesis necnon *Roffensis* diocesis personaliter exercita,
« religiosos viros abbatem & conventum monaste-
« rii sancti *Augustini Cant.* ordinis *S. Benedicti*
« prætendentes se ac monasterium prædictum nec-
« non elemosinariam suam domum *S. Laurentii* &
« cantariam de *Doges* ac omnes & singulas perso-
« nas religiosas utriusque sexus infra septa mona-
« sterii elemosinariæ domus sancti *Laurentii* &
« *Cantaria de Doges* prædictorum degentes, ab om-
« ni jurisdictione ordinaria prorsus exemptos sediq;
« apostolicæ solum & in solidum immediate subdi-
« ctos & subjectos, ecclesiasque parochiales sancti
« *Pauli* in suburbio *Cant.* de *Sturepe*, de *Chi-*
« *stelett*, de *Penstre* cum capellis sancti *Iohannis*,
« sancti *Petri*, & sancti *Laurentii* in *Taneto* eidem
« annexis, de *Northbourne* cum capella de *Schol-*
« *don* eidem annexa, de *Faversham* cum capella
« de *Scheldwyth* eidem annexa, de *Middelton*,
« de *Lenham*, de *Tenderdenne*, de *Sellyng*,
« de *Preston*, de *Kenynnton*, de *Wybelesbergh*,
« de *Stone*, de *Drene*, de *Broklond*, Præbenda-
« lem ecclesiam de *Gustone*, de *Littlebourne*,
« nostræ diocesis de *Blumsted*, cum capella de
« *Estwytham Roffensis* diocesis cum suis pertinen-
« tiis, necnon pensiones annuas, videlicet de ecclesia
« de *Sybertyswelde* & ejus rectore viginti solidos,
« de *Rodmertham* & ejus vicario decem solidos,
« de ecclesia de *Wozden* & ejus rectore tresdecim
« solidos & quatuor denarios *Cantuariensis* dioce-
« sis prædictæ; Ac insuper decimas majores & mi-
« nores de terris feodi de *Hoppelond* quondam *Sol-*
« *dan* existentibus infra limites seu fines ecclesiæ de
« *Westbere*, decimas parciales de terra de *West-*
« *lond* infra limites seu fines ecclesiæ de *Penstre*,
« de *Scapeia*, & decimas parciales infra limites de
« *Castcherche* de antiquo dominico de *Scher-*
« *lond*, duas decimarum partes infra limites ecclesiæ
« de *Rypple*, decimas parciales infra parochias
« ecclesiarum de *Stokebery* & de *Iwade*, deci-
« mas majores & minores de *Soldaneslond* & par-
« tem garbarum decimalium provenientium de ter-
« ris manerii de *Wynkelond* infra limites parochiæ
« de *Castlangedon*, ac etiam decimas parochiales ad
« valenciam sex marcarum infra eandem parochiam
« nostræ diocesis *Cant.* prædictæ dicto monasterio &
« ipsis religiosi nomine dicti monasterii incorpora-
« tas, unitas & annexas, easque sic percipientes & te-
« nentes ad certos diem & locum competentes co-
« ram nobis seu venerabilibus viris domino *Thoma*
« *Chyllenden* Priore ecclesiæ nostræ *Cant.* & magi-
« stro *Michaele Sergeur* nostro Cancellario Decreto-
« rum Doctoribus, nostris in hac parte Commissa-

« riis, jus sufficiens & titulum canonicum quod & *T. Arundel*
« quem in præmissis & eorum quolibet præfati ab- *Archiep.*
« bas & conventus optinent exhibitori mandavimus
« & fecimus ad iudicium evocari. In quo quidem
« termino religiosus vir frater *Thomas Daniel* dicti
« monasterii commonachus ipsorum religiosorum
« virorum abbatis & conventus procurator, & no-
« mine procuratorio pro eisdem coram ipsis Com-
« missariis nostris juxta evocationem hujusmodi le-
« gitime comparens, nonnullas literas apostolicas
« necnon archiepiscoporum *Cantuariensium* præde-
« cessorum nostrorum ac confirmationes Prioris
« & capituli nostræ ecclesiæ *Cant.* subsequentes, va-
« riasque literas & instrumenta alia, de & super
« præmissis exemptionibus, incorporationibus, uni-
« onibus, annexionibus eis & eorum monasterio
« prædicto concessa ostendit & etiam exhibuit. Et
« deinde ipsis literis & instrumentis coram ipsis
« Commissariis & per eos perlectis nonnullisque al-
« legationibus factis super eisdem, præfati Commis-
« sarii nostri præfixerunt eidem procuratori coram
« eis ad audiendum voluntatem suam de & super ex-
« hibitis & allegatis supradictis certos diem & locum
« competentes. Quibus quidem die & loco adve-
« nientibus præfati commissarii nostri eidem procu-
« ratori coram eis comparenti nostra auctoritate ex
« officioque nostro mero ac alias omni meliori mo-
« do & causa quibus poterunt objecerunt, dicentes,
« quod ipsi religiosi de & super exemptionibus
« ecclesiarum, decimarum & pensionum prædicta-
« rum incorporationibus, unionibus & appropriatio-
« nibus jus sufficiens, titulum canonicum seu
« assencionem legitimam nullatenus exhibuerunt,
« prout nec habuerunt seu habent in eis seu aliquo
« præmissorum, & præsertim pro eo & ex eo quia
« pro re exhibita etiam hujusmodi supradicta de
« causis necessariis quæ in concessionibus exempti-
« onum, ecclesiarum, decimarum, & pensionum su-
« prædictarum tractatu & consensu eorum legitimo
« quorum consensus in hac parte de jure contine-
« bant non apparent ut deberet, causæque cognitio
« & alia juris solemnities deficiebant quæ in conces-
« sione exemptionis prædictæ ac alienatione rei ec-
« clesiasticæ requiruntur de jure, quodque ipsi re-
« ligiosi & alia personæ supradictæ hujusmodi ex-
« emptione utuntur, ipsasque ecclesias, decimas &
« pensiones percipiunt illicite & contra jura ex cau-
« sis supradictis. Idemque procurator nomine di-
« ctorum religiosorum virorum abbatis & conven-
« tus ac monasterii sui supradicti litem in ea parte
« contestando ad præmissa judicialiter allegavit,
« dixit & proposuit contestationem justificando,
« quod præfati religiosi viri abbas & conventus,
« ipsumque monasterium, elemosinaria domus sancti
« *Laurentii* & cantaria de *Doges* prædicta, necnon
« omnes & singulæ personæ degentes in eisdem, pri-
« vilegio sedis apostolicæ ac consuetudine laudabili
« à decem, viginti, triginta, quadraginta, quinquæ-
« ginta, sexaginta annis ultimo præteritis, ac ultra
« & citra, etiam à tempore & per tempus cujus con-
« trarii memoria hominum non existit pacifice ob-
« servata & in iudicio contradictorio obtenta fue-
« runt, & sunt ab omni jurisdictione ordinaria pror-
« sus exempta, ac sedi apostolicæ solum & insoli-
« dum subdita & subjecta, dictæque ecclesiæ & de-
« cimæ parciales necnon pensiones ex concessione
« summorum pontificum, archiepiscoporum *Cantu-*
ariensi-

Rich. II. Rex. " *ariensium* & confirmationibus Prioris & capituli
 " ecclesie *Cant.* prædictæ, aliorumque omnium &
 " singulorum quorum interest seu interesse poterit
 " ad ipsum monasterium sancti *Augustini* ac ejus
 " nomine ad ipsos abbatem & conventum eorum-
 " que præcessores & prædecessores pertinuerunt,
 " pertinere consueverunt, & pertinent toto & om-
 " ni tempore prædicto. Fueruntque dicti religiosi
 " nomine dicti monasterii ac ipsum monasterium in
 " possessione juris seu quasi omnium præmissorum,
 " dictique religiosi nomine quo supra ipsas ecclesias,
 " decimas parciales & pensiones ante Concilium
 " *Lateranense* contra concessiones hujusmodi pen-
 " sionum editum cum omnibus suis pertinentiis ce-
 " nuerunt & habuerunt, ac tenent et habent paci-
 " fice & quiete toto & omni tempore prædicto,
 " quodque omnia & singula præmissa fuerunt, &
 " sunt vera, publica, notoria & famosa, & sic super
 " eis laborarunt & laborant publica vox & fama.
 " Petens dictus procurator nomine quo supra pro-
 " batis primitus in hac parte probandis per nos ac
 " nostram sententiam diffinitivam pronunciari, de-
 " cerni & declarari præfatos religiosos viros abba-
 " tem & conventum, eorumque monasterium, elemo-
 " sinariam domum sancti *Laurentii* ac cantariam
 " prædictam, necnon omnes & singulas personas re-
 " ligiosas in eis degentes ab omni jurisdictione or-
 " dinaria fuisse & esse prorsus exempta, ac sedi a-
 " postolicæ dumtaxat solum & in solidum subdita &
 " subjecta. Ipsas ecclesias, decimas parciales &
 " pensiones cum suis juribus & pertinentiis univer-
 " sis ad ipsum monasterium ac ejus nomine ad ipsos
 " abbatem & conventum pertinuisse, pertinere &
 " pertinere debere, Ipsosque abbatem & conven-
 " tum à nostro in hac parte officio dimittendos fore
 " & dimitti, cæteraque fieri quæ sacri cano-
 " nes exigunt & requirunt. Quam quidem propositi-
 " onem & dictum procuratorem ad probandum
 " eandem præfati Commissarii admiserunt certot-
 " que diem & locum competentes præfixerunt eidem
 " ad probandum coram eis contenta in eadem.
 " Quibus quidem die & loco coram præfatis Com-
 " missariis idem procurator nonnullos testes ac plura
 " legitima documenta ad probandum præmissa pro-
 " duxit, Ipsisque testibus admissis, juratis & exa-
 " minatis ac omnibus aliis in ea parte rite peractis,
 " Nos *Thomas* permissione divina archiepiscopus
 " supradictus rimato et diligenter investigato toto
 " processu prædicto causæque cognitione sufficienti
 " præhabita servatoque juris ordine qui requiritur
 " in hac parte; Quia per hujusmodi exhibita et at-
 " testationes testium prædictorum aliaque documen-
 " ta supradicta invenimus dictos religiosos viros
 " abbatem et conventum ipsorumque procuratorem
 " supradictum præmissa et omnia superius ut præ-
 " mittitur per eum proposita sufficienter et legitime
 " fundasse, probasse, per hanc nostram sententiam
 " diffinitivam quam in hiis scriptis fecimus, pro-
 " nunciamus, decernimus et declaramus, ipsos ab-
 " batem et conventum monasterii sancti *Augustini*
 " *Cantuarie* ac ipsum monasterium necnon elemo-
 " sinariam suam domum sancti *Laurentii* et Can-
 " tariam de *Doges* prædicta, necnon omnes et singu-
 " las personas religiosas in eis pro tempore degentes
 " ab omni jurisdictione ordinaria fuisse et esse pror-
 " sus exempta ac sedi apostolicæ dumtaxat solum et
 " in solidum subdita et subjecta, præfatasque ec-

" clesias parochiales sancti *Pauli* in suburbio *Can-T hon as*
 " *tuarie*, *Sturreye*, de *Chyffelet*, de *Penstre*, Archiep.
 " cum capellis sancti *Iohannis*, & sancti *Laurentii*
 " in *Thanelo* eidem annexis, de *Northborne* cum
 " capella de *Scholdon* eidem annexa, de *Faver-*
 " *ham*, cum capella de *Scheldwyche* eidem annexa,
 " de *Middelton*, de *Lenham*, de *Wenterdenne*,
 " de *Sellyng*, de *Preston*, de *Kenington*,
 " de *Wybelesbergh*, de *Stone* in *Drene*, de
 " *Broklond*, præbendalem ecclesiam de *Guston*,
 " de *Littleborne*, nostræ diocesis, de *Plumsted*,
 " *Roffensis* diocesis cum capella de *Castwyham*,
 " cum suis pertinentiis, necnon pensiones annuas vi-
 " delicet de ecclesia de *Sybertiswelde* & ejus re-
 " ctore viginti solidos, de *Rodmersham* & ejus
 " vicariis decem solidos, de *Borden* et ejus rectore
 " tresdecim solidos & quatuor denarios *Cantuari-*
 " *ensis* diocesis prædictæ, ac insuper decimas mayo-
 " res & minores de terris feodi de *Hoppelond*
 " quondam *Soldani* existentibus infra limites seu
 " fines ecclesie de *Westbere*, decimas parciales de
 " terris de *Westlond*, infra limites seu fines de
 " *Penstre*, de *Scapeya*, & decimas parciales infra
 " limites de *Castcherche*, de antiquo dominico de
 " *Scherlond*, duas decimarum partes infra limites
 " ecclesie de *Rtpple*, decimas parciales infra paro-
 " chias ecclesiarum de *Stokebery* & *Iwade*, deci-
 " mas maiores et minores de *Soldanesslond*, et
 " partem garbarum decimalium provenientium
 " de terris monasterii de *Wykelond* infra limites
 " parochie de *Castlangedon*, ac eciam decimas ad
 " valentiam sex marcarum infra eandem parochi-
 " am nostræ diocesis *Cantuarie* prædictæ cum suis
 " pertinentiis ad ipsum monasterium sancti *Augu-*
 " *stini* ac nomine ejusdem monasterii ad ipsos ab-
 " batem & conventum pertinuisse, pertinere et per-
 " tinere debere, præfatosque religiosos abbatem
 " et conventum ipsas ecclesias decimas et pensiones
 " cum suis pertinentiis canonice tenuisse et possedisse
 " tenete et possidere, ac tenere et possidere debere,
 " ab officioque nostro in hac parte dimittendos fore,
 " et dimittimus. Lecta lata et in scriptis promul-
 " gata fuit, hæc nostra sententia diffinitiva in
 " manerio nostro de *Lambeth* sextodecimo die
 " mensis Augusti anno domini millesimo CCC.
 " nonagesimo septimo et nostræ translationis anno
 " primo. In quorum omnium et singulorum fidem
 " et testimonium, sigillum præsentibus est ap-
 " pensum.

Explicit Chronica W. Thorni.

Terra maneriorum sancti Augustini mensurata.

IN Godrychesfelde C. l. acras dimid. In Wyne-
 dale C. xlvij. acras. Summa totius terræ ibidem
 CCCC. lxxv. acra, j. virgata.

De terra arabili CCC. xlv. acra, j. virgata. De ma-
 risco ibidem CCCC. acra. *Penstre*, *Cotmanne-*
feld C. xxx. acra. Campus de spina usque *Clvesth-*
ende C. viij. acra. Campus de donis agnorum usque
 gardinum C. iij. x. xvij. acra, j. virgata.

Summa terræ arabilis D. lxxvij. acra dimidia.

Summa totius cum terra *Susana*
 MM. C. xlix. acra, j. virgata.

Item apud *Hengrene* CC. iij. acra, iij. virgata.

Item apud *Salmanston* iij. x. ix. acra, j. virgata.

Item apud *Pewelonde* C. xxv. acra. Item apud

B b b b b *Abdelond*

Aldelond lxij. acra. Item apud **Caleys** lix. acra
j. virgata.

Summa sacristie in *Thaneto*

CCC.lvj. acra dim. j. virg. dimid.

Item apud **Wyngate** iiiij^{xx}. xiiij. acra, iij. virgata.

Item apud **Ryede** C.iiiij^{xx}. iiiij. acra, j. virgata. Item
apud **Blakemannisbert** lxij. acra, iij. virg. Item
apud **Patynodon** C.xxj.

Summa sacristie extra *Thanetum*

CCCC.lxj. acra dimid. iij. virg.

Apud **Ripple** de terra arabili C.iiiij^{xx}. iij. acra di-
midia j. virgata. De pastura liij. acra, j. virgata. Item
apud **Wynkelond** xxxix. acra dimidia dimid. virg.
& de pastura C.iiiij^{xx}. xij. acra, iij. virgata. Item apud
Langedon C. lxiiij. acra dimid. virg. de terra ara-
bili & pastura C.xx. acra dimidia. Item apud **Go-
stone** Cix. acra. Item apud **Sellyng** de terra arabili
iiiij^{xx}. xij. acra & de pastura & bosco xvj. acra dimid.
Item apud **Bour**, de terra arabili, pastura & bosco
cum bruera CC.xl. acra. Item apud **Sualclybe** de
terra arabili iiiij^{xx}. iiiij. acra de pastura ibidem &
Chetherst iiiij^{xx}. xv. acra. Item de bosco & bruera
apud **Herneherst** xxx. acra & apud **Botwelle** j.
acra.

Summa acrarum totius camerae

M.CCCC.xxj. acra dimidia.

In marisco cum aqua CCCC.xviiij. acra, iij. virg.
ij. **Dayworks** et de terra *Susana* CCCC. acra di-
mid. iij. **Dayworks**. Item de feodo camerae Cxxx.
acra. v. **Dayworks** dimid. Item de feodo vesturae
de terra marisci xlviiij. acra. Item de feodo vesturae
de terra *Susana* & bosco xliij. acra. j. rod. iiiij. **Day-
works**. Item ad ecclesiam de **Faversham** xxxiiij.
acra. Item ad ecclesiam de **Steldewich** ij. acra dimid.

Summa acra. abbatie de **Faversham**, de
quibus percipit abbas *S. Augustini*
decimam ratione ecclesie parochia-
lis de **Faversham** xxxviiij. acra.

Item apud **Portburne** cum CC. viij. acris de
bosco MM.C.lxxix acra dimid. j. rod. Item apud
Lytleburn D. & v. acra dimid. j. virg. dimid. Item
apud **Stodmersch** de terra *Susana* prati & ma-
risci CCCC.iiiij^{xx}. viij. acra, j. virgata dimidia. Apud
hospitale sancti *Laurentii* de terra & bosco C.xxiiij.
acra dimid. & dimidia virgata, de quibus tradimus
ad firmam cum iij. acris prati xlvij. acra, j. virg.
Item apud **Lenham** DCCC. lxiiij. acra de bosco
lxxij. acra. Item xiiij. **Dennes** & ij. bosci xv. acra-
rum. Item apud **Kenynston** lxij. acra. Item apud
Bozewaremersch CC. acra iiiij. j. virgata dimidia.
Item apud **Snayes** CC. xlviiij. acra per virgam xx.
pedum de elemosyna cum j. acra bosci, x. acris prati
dimidia & cum dimidia acra brok CC. xiiij. acris
dimidia & dimidia virgata, de quibus traduntur ad
firmam cum iij. acris prati xlvij. acra, j. virgata.

Summa omnium acrarum totius abbatie
S. Augustini xj. mill. DCCC. lxij. acra.

Longitudo.	Latitudo.	Pedes.	Pollices.
xxiiij.	vj.	xv.	ij.
xxiiij.	vj.	x.	viiij.
xxv.	vj.	vj.	iv.
xxvj.	vj.	ij.	iv.
xxvij.	v.	xiv.	ix.
xxviiij.	v.	xj.	v.
xxix.	v.	viiij.	iiij.
xxx.	v.	v.	iv.
xxxj.	v.	ij.	vij.
xxxij.	v.		

Longitudo.	Latitudo.	Pedes.	Pollices.
xxxiiij.	iv.	xiiij.	vij.
xxxiv.	iv.	xj.	iiij.
xxxv.	iv.	ix.	j.
xxxvj.	iv.	vij.	j.
xxxvij.	iv.	v.	vj.
xxxviiij.	iv.	iiij.	iv.
xxxix.	iv.	j.	vij.
xl.	iv.		
10 xli.	iiij.	xij.	v.
xliij.	iiij.	xj.	xj.
xliij.	iiij.	x.	vij.
xliij.	iiij.	viiij.	ij.
xlv.	iiij.	vij.	xj.
xlvj.	iiij.	vj.	vij.
xlvij.	iiij.	v.	vj.
xlviiij.	iiij.	v.	iv.
xlx.	iiij.	iiij.	iv.
1. l.	iiij.	ij.	ij.
20 li.	iiij.	j.	ij.
liij.	iiij.		ij.
liij.	ij.	xv.	iv.
liij.	ij.	xiv.	iv.
liij.	ij.	xiiij.	iv.
liij.	ij.	xij.	xj.
liij.	ij.	xij.	j.
liij.	ij.	xj.	iv.
lix.	ij.	x.	viiij.
30 lx.	ij.	ix.	viiij.
lxj.	ij.	ix.	x.
lxij.	ij.	viiij.	iiij.
lxiiij.	ij.	viiij.	ij.
lxiv.	ij.	vij.	iv.
lxv.	ij.	vj.	
lxvj.	ij.	vj.	ix.
lxvij.	ij.	v.	ij.
lxviiij.	ij.	v.	j.
lxix.	ij.	iv.	j.
lxx.	ij.	iv.	vj.
40 lxxj.	ij.	iiij.	vj.
lxxij.	ij.	iiij.	
lxxiiij.	ij.	ij.	j.
lxxiv.	ij.	ij.	viiij.
lxxv.	ij.	j.	ij.
lxxvj.	ij.	j.	j.

Fait assavoir de la Fraunchise lercevesque de
Canterbirs qil ad en Staplegate
en lavant dit Citee.

Verite est en cronicles trove que le Roi *Ethel-
bert* dona levant dit lieu de **Staplegate** &
seint *Austin* qi fust Ercevesque de **Canterbirs** quant
il vient en *Engleterre* pur precher le Roi & le poeple
qi furent peynymes, en mesme le lieu qest ore nommee
Staplegate adonques fust un lieu come oratorie
pur moigne le Roi desouz le paleys lercevesque de
Canterbirs. Et puyz trois aunz apres dona il son
paleys a seint *Austin* ove touz les apportenancez ou
la esglise de la *Trinite* de **Canterbirs** est fundee. Et
le palays lercevesque a touz jours ad este tenuz
celle lieu de **Staplegate** fraunk dount nulle memo-
rie ne court auxi avant come le paleys lercevesque, &
sount tenantz lercevesque & son paleys per quei oy
par bone eydance soi poet homme savoir par meintes
chosez qount avenuez, kar uncore multz dez gentz
sont

font en vie & lercevesque mesmes qore est que a ydon qes fust escoler en la vile que le voillent bien tesmoigner que un *William Frowe* fust enditee de homicide sensuist en *Staplegate* & lientz se tient come en seinte esglise. Et hors de *Staplegate* forjura la terre le Roi & porta le crois a la meer. Et puis sez amyz purchacerent sa pees & revient en *Engleterre* & fust menant en *Maydestan* graunt temps apres. Et nest mye uncore douze aunz qil morust. Et pur ceo les bonez gentz de *Canterbirs* dient que le lieu de *Staplegate* est en la Citee de deinz les mures; & verite est que le lieu est en la Citee & si ad il allo allours lieux en la Citee que ne sont mye tayllables en la Citee & unges ne furent. Et auxi les tenants de *Staplegate* sont moult chargez de servir lercevesque de divercez services. kar qaunt le Seneschal lercevesque les veudra somondre en le paleys lercevesque en enquestez ou pur autres chosez il covient qils soient prest come tenants de paleys. Et auxi qaunt le paleys est occupie de Roi ou de Reyne ou del Ercevesque mesmes ou de autres grantz seigneurs que le seneschal de franchise ne purra mye tener sa court en le paleys, il viendra en *Staplegate* & tendra la court en qele meyson qil voudra choiser que null tenantz nel purra contredire & avera lieuz son hostel sil voit. Et auxi si bref vient queu bref que se soit pour tenants lercevesque de *Staplegate*, le seneschal de franchise avera retourn de bref & ferra lexeution que le bref voit. Et auxi si laroun soit pris leyntz ove larcyne ou dautre trespas per ont il soit attachable levant dit seneschal le prendra & le amenera en le paleys lercevesque primerement & puis de illoesques a *Maydestan* & la avera son jugement. Et nest guerres passe que un laron vient en *Staplegate* & empla un hanap de *Mazer* ove un pee dargent & fust pris a maynoure & mesmes en le paleys lercevesque & de illoesques a *Maydestan*, & la fust il penduz. Et auxi si Justicerie soit en la ville de deliverance de gayole de Counte sil est homme ou femme de tenantz lercevesque que le seneschal de la franchise voudra faire suette de prison ils amenera a *Staplegate* sil voit & les baudra as ascunz des tenants a garder & ceo tesmoignerst *Esmond de Passele* que bailla a *Alisaundre* del amoynerie *Henr.* atte *Gate* & *Robert* son frere & le fist leur gardeyn. Et auxi un *Robert Courthofe* de *Newendeun* tenant lercevesque fust attache en la mayson lavantdit *Alisaundre* en temps de *Traylbastoun* per le Viscounte & sire *William de Melksope* que fust seneschal lercevesque de ces terrez, & *Esmond de Passele* le firent entendre as Justices sire *Roger Bakeroun* & a sez compaignons, & comande fust a Viscounte per les Justices que mesmez celez gentz que attacherent lavaunt dit *Robert* que il le a lassent quere hors du chastel & remener en le lieu de *Staplegate* la ou il pristrent & si le firent ils, & la fust il arrestuez per *Esmond de Passele* ove les autres & hors de *Staplegate* furent deliverez, Et auxi une gentyle femme quavoit a noun *Anable* la veue *William de Childecroft* fust enditee de recett de *Lukke* atte *Berne*. ele fust auxi en garde en *Staplegate* par seute de *Esmond de Passele* pur graunt maladie quele avoit de qele maladie ele morust & quant el fust mort monstre fust par sire *William Melksope* & par *Esmond de Passele* as Justices & les Justices comanderent a *Henr. de Woghope* Coroner foreyn qil alast a *Staplegate* prendre le-

queste de foreyns & si le fist il, Et qaunt lercevesque tient grauntz feste les polentiers lercevesque averent lieuz leur pleytrye ou bien leur soit, Et sire ceo cemble a tenauntz grauntz servicez & autre evidence ad il assez si mestier soit.

Forma obligationis Camere papa.

VOS venerabilis pater domine *Thoma* abbas monasterii *S. Augustini Cant.* ordinis *S. Benedicti* de licentia ab apostolica sede vobis in hac parte concessa gratis & sponte recognoscitis cameræ domini nostri papæ & sacro collegio reverendorum patrum dominorum sanctæ *Romane* ecclesiæ cardinalium pro communi servicio per quendam venerabilem patrem dominum *Johannem* abbatem dicti monasterii prædecessorem vestrum eisdem cameræ & collegio promisso & non soluto M. CCC. florenos auri justis & rectis ponderis de *Florentia* & v. servicia consueta pro familiaribus & officialibus domini nostri papæ et dominorum cardinalium prædictorum. Item de eadem licentia gratis ac liberaliter ac sponte promittitis, datis & offertis pro vestro conservicio cameræ & collegio supradictis alios M. CCC. flor. auri & v. servicia familiaribus & officialibus eorundem consueta, quorum omnium tertiam partem integraliter solvere promittitis in *Romana* curia ubicumque fuerit à proximo festo omnium Sanctorum ad unum annum, & aliam tertiam partem in sequenti festo omnium Sanctorum, & aliam tertiam partem in proximo festo omnium Sanctorum reverendis patribus dominis *Guilielmo* tituli sanctorum iiiij. coronatorum presbytero cardinali sacri collegii prædictorum dominorum cardinali & *Stephano Arelatensi* archiepiscopo cameræ domini nostri papæ camerariis. Quod si dictis loco & terminis dictos MM. DC. flor. auri & dicta servicia consueta non duxeritis persolvendos promittitis infra iiiij. menses post dictos terminos & eorum quemlibet immediate sequentes ad curiam *Romanam* redire & coram dictis dominis camerariis personaliter comparere, & de curia ipsa non recedere donec de prædictis florenis & serviciis familiaribus per vos fuerit satisfactum. Et de hoc obligatis bona vestra & monasterium vestrum & ipsius bona in quibuscumque rebus consistant præsentia & futura. Et ut sitis vinculo fortiori astrictus, sponte subicitis & submittitis vos jurisdictioni & cohercioni dictorum dominorum camerariorum. Et de voluntate vestra qui hoc vultis & petitis & hanc jurisdictionem in dictos dominos camerarios prorogatis ipsi domini camerarii hanc jurisdictionem in se suscipientes vobis mandatum faciunt & præceptum tanquam de re ita fessata, quod dictos MM. DC. florenos auri & servicia solvatis loco & terminis supradictis. Et de reveniendo ad *Romanam* curiam & inde non recedendo donec de prædictis fuerit satisfactum, ut superius est expressum. Quod si non feceritis sed in aliquo defeceritis eorundem, in vos suspensionis ab administratione spiritualium & temporalium vestræ abbatiæ & executionis pontificalium si quam habetis ac majoris excommunicationis, & in ecclesiam dicti vestri monasterii interdicti sententias proferunt in scriptis, cominantes & protestantes vestri domini de procedendo contra vos & absque aliqua citatione ad graviores pœnas & sententias spirituales & temporales prout eis placuerit & videbitur expedire. Et quod vos denunciabunt & denunciari facient per se

vel alios excommunicatum suspensum perjurum & aliis pœnis irretitum quas propterea in vos duxerint proferentes, & super hiis omnibus vos domine abbas renunciatis expresse omnibus privilegiis & indulgentiis ac literis apostolicis concessis & concedendis quibuscumque prælatis, beneficio fori restitutionis integrum & appellationis remedio juri revocandi donum & omni juris auxilio canonici & civilis per quæ contra præmissa vel aliquod præmissorum possitis quomodolibet vos tueri. Et juratis ad sancta Dei evangelia manu tacta prædicta omnia & singula prout recitata sunt ad purum & sanum in dictorum dominorum camerariorum sine fraude & dolo firmiter attendere & inviolabiliter observare, & non contra facere vel venire. Si vero vos, quod absit, non cedere vel transferri contingat antequam dictis dominis camerariis vel deputato seu deputatis ab eis vel successoribus suis in dicto officio fuerit de prædictis pecuniæ summis plenarie satisfactum; & is qui regimine monasterii prædicti substitui contigerit infra iiij. menses post substitutionem eandem adeptam administrationem ejusdem monasterii dictis dominis camerariis seu successoribus suis de eisdem summis satisfacere non curaverit, vultis quod in eum dicti domini camerarii easdem sententias proferant & provulgent, & vultis quod de prædictis omnibus nos clerici faciamus publicum & publica instrumenta.

Evidentiæ ecclesiæ Christi Cant.

Ex MS. in Collegio CC. Cant. dicto Thorn.

ANno Dominicæ incarnationis DC. xvj. Ego *Eadbaldus* rex *Cancia* filius *Ethelberti* regis à Deo compunctus, & per ejus misericordiam perq; ammonitionem domini *Laurentii* archiepiscopi conversus à pravitate vitæ meæ, pro recuperanda salute animæ meæ, proque spe remunerationis futuræ, concedo ecclesiæ *Christi* in *Dorobernia* & familiæ in eadem ecclesia Deo servienti, terram juris mei nomine *Coesham*, cum campis, silvis, pascuis & omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omnibus secularibus serviciis & fiscali tributo, Exceptis his tribus, expeditione, arcis pontisve constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DC. lxxix. Ego *Lotharius* rex *Cantuariorum* pro remedio animæ meæ concedo terram in insula *Thanatos* in loco qui appellatur *Westanea* tibi *Brithvolde* abba, tuo que monasterio, cui nomen *Raculf*, cum omnibus ad illam rite pertinentibus, campis, pascuis, mariscis. Adjeci adhuc eidem ecclesiæ tuæ terram xij. mansionum in loco qui dicitur *Stureie*, liberam ut superiorem ab omni seculari servicio; Exceptis istis tribus, expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DC. lxxx. Ego *Ceadwala* Deo disponente rex rogatus à venerando *Wilfrico* episcopo concessi sibi quandam terram juris mei quæ dicitur *Wagaham* cum appendiciis ejus circumquaque adjacentibus, id est *Slindun*, *Stippaneg*, *Ceretun*, *Bucgrenora*, *Beorganstede*, *Crimesham*, *Mundanham* aquilonare & aliud *Mundanham*. Hæc omnia concessimus venerabili viro *Wilfrido* episcopo cum consensu & devota confirmatione omnium optimatum meorum, pro relaxatione omnium peccatorum nostrorum & pro spe æternæ retributionis. Insuper addidimus terram quæ

nominatur *Tangmere* fratribus Deo servientibus in ecclesia *S. Andrea* apostoli, posita super ripam quæ dicitur *Weddingemuthe*.

Anno Dominicæ incarnationis DC. lxxxvij. Ego *Ceadwala* rex cum conjuge mea *Kendriha* concedo tibi pastor *Theodore* archiepiscopo & familiæ ecclesiæ *Christi* in *Dorobernia* terram juris mei nomine *Geddinge* & *Widetun* scilicet terram iiij. aratorum pro spe salutis æternæ, liberam ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DC. lxxxiv. Ego *Withredus* rex *Cant.* concedo terram iiij. aratorum pro amore Dei & *Brithwaldi* archiepiscopi ecclesiæ beatæ *Maria* quæ sita est apud *Liminges*, quæ terra vocatur *Wilhelmestun*, cum omnibus ad eam rite pertinentibus, campis, silvis, pratis, pascuis, liberam ab omnibus secularibus serviciis; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno ab incarnatione Domini DC. xciiij. *Withredus* gloriosus rex *Cancia* cum reverentissimo archiepiscopo *Brithwaldo* præcepit congregari concilium in loco qui nominatur *Waccancelde*, præsidente eidem concilio jam nominato clementissimo rege *Cant. Withredo*, & eodem venerando patre & primato totius *Britannia*, simulque *Tobia* episcopo *Rofensis* ecclesiæ, cum abbatibus, abbatissis, presbyteris, diaconibus, ducibus, satrapis, pariter tractantes de statu ecclesiarum Dei in *Anglia*, & de his quæ à fidelibus regibus prædecessoribus ejus & propinquis, *Ethelberto* videlicet posterisq; ejus, Deo omnipotenti in propriam hæreditatem data fuerunt, qualiter secundum veram justitiam stare & permanere valeant, vel quomodo ea servare oporteat amodo & usque in finem seculi, constituentes. Ego, inquit *Withredus*, rex terrenus, à rege regum compunctus, zelo rectitudinis accensus, ex antiqua traditione sanctorum patrum didici, non esse licitum alicui homini in laico habitu constituto, usurpare sibi quasi propriam possessionem quod ante fuerat Domino concessum & cruce Christi firmatum. Scimus enim & veraciter constat quia quod semel accepit homo donatione alterius in propriam potestatem, nullatenus sine injuria illud iterum dimittet. Horrendum est itaque hominibus Deum vivum expoliare, tunicamque ejus & hæreditatem scindere. Cum ergo Deo aliquid oblatum fuerit de terrenis substantiis, ad hoc ut facilius promereri valeant offerentes æternam retributionem percipere in cœlis, manifeste declaratur, quod quanto incautius homo secularis applicuerit se in hæreditatem regis æterni, tanto districtius à Deo punietur. Pro qua re firmiter decernimus, & in nomine omnipotentis Dei omniumque Sanctorum præcipimus omnibus successoribus nostris regibus, principibus & omnibus in laico habitu constitutis, ut nulli unquam liceat alicujus ecclesiæ vel monasterii dominium habere, quæ à me vel antecessoribus meis priscis temporibus Deo tradita sunt in perpetuam hæreditatem & sanctis ejus; Magis autem sicut in canonibus præcipitur observandum est, ut quando aliquis de prælatis defungitur episcopus, abbas vel abbatissa, intimetur archiepiscopo propriæ parochiæ, & cum ejus consilio & consensu, vita ac munditia ejus examinata, qui dignus invenitur eligatur, & nullo modo sine consensu & consultu archiepiscopi promoveatur. Neque de hac re aliquid pertinet ad decretum vel imperium regis.

regis. Illius autem est Comites, Duces, optimates, principes, præfectos, iudices seculares statuere. Metropolitani vero archiepiscopi ecclesias Dei replere, gubernare, episcopos, abbates, abbatissas, cæterosque prælatos eligere, statuere, firmare, admonere, ne quis de ovibus Christi, scilicet æterni pastoris aberret. Hæc lex per ævum in regno nostro inperpetuum omnibus ecclesiis Dei pro salute animæ meæ ineorumque prædecessorum, proque spe cœlestis regni. Igitur ex hac die & deinceps concedimus & donamus ecclesiis regni nostri liberas esse perpetua libertate ab omnibus secularibus serviciis, ab omni debito vel pulsione regalium tributorum, ut possint pro nobis Deo omnipotenti hostias dignas offerre nostraque peccata abluere immaculatis muneribus.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xli. Ego *Eadbrith* rex cognomento *Eating*, pro salute animæ meæ concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* capturam piscium quæ habetur in ostio fluminis quæ dicitur *Limenea*, & partem agri in qua situm est oratorium sancti *Martini* cum domibus piscatorum, & quartam partem aratri circa eundem locum & pascua Cl. jumentorum juxta mariscum qui dicitur *Wiscopstwic* usque ad silvam quæ appellatur *Rhip*, & usque ad terminos *Suthsaxonia*, regimen habente ecclesiæ beatæ *Maria* quæ habetur apud *Limene* *Cuthberto* archiepiscopo tunc temporis abbate. Cui videlicet ecclesiæ hanc meam donationem nominatim contuli liberam ab omni seculari servitio, exceptis istis tribus, expeditione, pontis, & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xlii. congregatum est magnum concilium apud *Clovesho*, præfidente eidem concilio *Ethelbaldo* rege *Merciorum* cum *Cuthberto* archiepiscopo *Dorobernia* cæterisque episcopis simul assidentibus, diligenter examinantes circa necessaria totius religionis, & de symbolo ex antiquis sanctorum patrum institutionibus tradito, studioseque perquirentes qualiter in primordio nascentis ecclesiæ hic in *Anglia* jubebatur haberi, aut ubi honor cœnobiolorum secundum normam æquitatis. Hæc & his similia anxie inquirentes, antiquaque privilegia recitantes, tandem pervenit ad manus libertas ecclesiarum, & institutio vel præceptum *Withredi* gloriosi regis de electione & auctoritate cœnobiolorum in regno *Cantia*, quomodo vel qualiter secundum imperium & electionem *Cantuariensis* metropolitani fieri, stare præcipitur. Ex præcepto itaque regis *Ethelbaldi* lectum est coram omnibus privilegium præfati *Withredi* gloriosi regis, & placuit cunctis hoc audientibus, pariterque dixerunt, nullum aliud tam nobile tamque prudenter constitutum decretum invenire potuisse secundum ecclesiasticam disciplinam, & ideo hoc ab omnibus firmari sanxerunt. Igitur ego *Ethelbaldus* rex *Merciorum* pro salute animæ meæ et stabilitate regni mei, proque reverentia venerabilis archiepiscopi *Cuthberti*, propria manu mea munifica subscribens confirmo, ut per omnia libertas, honor, auctoritas, et securitas Christi ecclesiæ à nulla persona denegetur, sed sit libera ab omnibus secularibus serviciis & omnes terræ ad illam pertinentes, exceptis expeditione, pontis et arcis constructione.

Et sicut ipse præfatus rex *Withredus* pro se suisque constituit servandum, ita per omnia irrefragabiliter et immutabiliter perdurare præcipimus.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xliii. api-

cem regni tenente in *Cantia* glorioso rege *Eadberto*, venerabilis ac Deo dilectus *Cuthbertus* vir in omni sapientia & religione fundatus, undecimus à beato *Augustino* in metropolitana sede *Dorobernie* summi sacerdotii dignitate fungebatur. Hic prudenter advertens destitutionem ecclesiæ Christi, eo quod nullo honorabilis sepulturæ decore fulgeret, dum defunctis archiepiscopis eorum corpora sibi auferrentur, & ad cœnobium quod in orientali parte *Cantuaria* civitatis extra urbem situm est transferrentur, condoluit & qualiter illa consuetudo mutaretur studiose tractavit. Præsidebat autem ea tempestate sedi apostolicæ *Gregorius* junior, vir sanctitatis merito venerabilis, & magno sapientiæ splendore præfulgens. Huic itaque cum reverentissimus *Cuthbertus* hanc causam patefaceret, & se nimis pro tali archipræfulum transpositione contristari assereret, petiit ab eo ut hanc consuetudinem suo edicto mutaret, & mutatam sua auctoritate firmaret. Qui quoniam piam & rationabilem causam prætendebat, pro voto mox quod petivit optinuit. Consecutus ergo cum à *Roma* reversus *Angliam* veniret, & à suis honorifice susceptus fuisset, hoc idem negotium etiam præfati regis auctoritate fecit firmari. Post hæc, in archiepiscopatu plurimos feliciter vivens annos, plurima ob robur ecclesiæ concilia fecit in *Anglia* celebrari. Construxit et basilicam juxta ecclesiam Christi quam in honore S. *Iohannis Baptista* consecravimus, ubi ipse & successores sui honorifice sepelirentur. Appropinquante autem vitæ suæ termino, præcepit ne aliqua divulgatio infirmitatis vel mbris ejus fieret nec signum pro eo pulsaretur, donec ejus corpus sepulturæ traditum esset. Quod & factum est. Sepulto vero eo, signa pro eo pullantur, notitia mortis ejus palam divulgatur. Quo audito, abbas sancti *Augustini* nomine *Iambertus* eo cum sociis accessit, corpus juxta ritum pristinum secum laturus, sed cum eum jam sepultum reperiret, & antiquam consuetudinem apostolica simul & regia auctoritate mutatam esse cognosceret, turbatus & anxius suo privatus desiderio ad propria remeavit. Successit autem beato *Cuthberto* totius *Britannia* primati in archiepiscopatum vir magnæ religionis nomine *Brechwinus*, qui de præfata mutatione sepulturæ archipræfulum prædecessoris sui statuta multum laudavit, & eadem devotione qua ipse fecerat, eandem causam apostolica & regia auctoritate & sua confirmari fecit. Et hoc quoque ex hac vita sublato, filii ecclesiæ Christi in memorata basilica sancti *Iohannis Baptista* ubi prædecessor suus honorabilis *Cuthbertus* locatus fuerat sepelierunt. Huic successit in pontificatum prædictus abbas *Iambertus* qui præfulatus dignitatem annis plurimis vigore sacerdotalis auctoritatis pleno administravit. Hic cum finem suum sibi instare conspiceret, volens antecessorum suorum statuta mutare, præcepit, ut post obitum suum ad ædem S. *Augustini* corpus illius sepeliendum deferretur. Eo quoque defuncto præceptum illius impletum est. Nam cum tertius esset qui apud ecclesiam Christi ubi duo prædecessores sui quiescebant sepeliri deberet, præparatum sibi honorem abiecit, & in loco ubi abbas fuerat sepulturam sibi ad hoc ut mutatio quæ de archiepiscoporum corporibus facta erat annihilaretur, elegit; sed quia Christus ecclesiæ suæ honorem eversum iri noluit, virum prædicandæ sanctitatis *Athelardum* ei in pontificatum

succedere fecit, qui prædecessoris sui *Lamberti* statuta de sæpe memorata causa irrita fecit, & decus quod venerandi patres *Cuthbertus* & *Bregowinus* ecclesiæ Christi in hac re contulerant approbavit, & apostolica simul & regia auctoritate fecit firmari, & eidem negotio suam auctoritatem adhibuit. Res itaque in posterum ita remansit, & apud metropolitana sedem ipse *Athelardus* & omnes successores sui, viz. archipræsules ecclesiæ Christi *Cantuaria* sepulturæ honorem sortiti sunt.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xlvij. Ego *Eadbertus* rex *Cancia* cum consensu optimatum meorum, *Bregowini* archiepiscopi & cæterorum principum meorum, concedo ecclesiæ quæ est apud *Raculf* & tibi *Deneheah* abba tuæque familiæ pro salute animæ meæ vectigal & tributum unius navis in portu ac villa quæ dicitur *Frodehit*, ad opus ut præfatus sum sanctæ *Mariæ* quæ in jam nominata ecclesia Deo servit. Simulque præcipio in nomine omnipotentis Dei præfectis, præpositis, actionariis & omnibus fidelibus qui habent vel habituri sunt aliquam potestatem, ut hæc meo donatio sit stabilis & firma imperpetuum.

Anno incarnati Domini DCC. lxxxiiij. Ego *Ealhmundus* rex *Cantia*, do tibi *Wetrede* honorabili abbati tuæque familiæ degenti in loco qui dicitur *Raculf Cestre* terram xij. aratrorum quæ dicitur *Schylowit*, cum universis ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari servitio & ab omni regali tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno incarnati Domini DCC. xcj. Ego *Kenewlfus* rex rogatu venerabilis archiepiscopi nostri *Athelardi* do vicario munere terram xij. aratrorum ubi dicitur *Tenham*, ad metropolitana Salvatoris ecclesiam. Hanc autem munificentiam ob id maxime reddo, quia idem archiepiscopus gratia recompensationis terram xij. aratrorum mihi dedit in loco ubi *Cregefewlma*, quam videlicet terram *Offa* rex olim dedit cuidam Comiti suo nomine *Ufa*. Hanc itaque donationem meam, ego rex *Kenewlfus* liberam ecclesiæ Christi concedo ab omni seculari servitio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno incarnati Domini DCC. xcviij. congregatum est magnum concilium in loco qui dicitur *Waccancelde*, præsidente eidem concilio *Cenewlfo* rege, necnon reverentissimo archiepiscopo *Athelardo*, cum episcopis, abbatibus, & multis aliis idoneis personis. Tunc idem venerabilis pater & primas totius *Britannia* *Athelardus* sic exorsus est. Ego *Athelardus* gratia Dei humilis sanctæ *Dorobernensis* ecclesiæ archiepiscopus unanimo consilio totius sanctæ synodi in nomine Dei omnipotentis & per ejus tremendum judicium præcipio, sicut ego mandatum à domino apostolico *Leone* papa percepi, ut ex hoc tempore nunquam temerario ausu super hæreditatem Domini, id est ecclesias, laici seculares præsumant dominium suscipere. Sed sicut in privilegiis ab apostolica sede datis habetur, seu etiam ab apostolicis viris in initio nascentis ecclesiæ traditum est per sanctos canones, vel etiam à propriis possessoribus monasteriorum constitutum est, earegula & disciplinæ observantia sua monastica jura studeant observare. Si ergo, quod absit, ipsi hoc nostrum mandatum & Domini Apostolici præceptum spreverint & pro nichilo ducunt, sciant se à præsentī ec-

clesia justorum segregatos, & in die judicii ante tribunal Christi nisi ante emendaverint rationem reddituros. Hæc sunt nomina sanctorum episcoporum & abbatum qui cum totius synodi consensu pro confirmatione prædictæ rei signum sanctæ Crucis subscripserunt.

✠ Ego *Athelardus* archiepiscopus *Dorobernensis* civitatis subscripsi.

✠ Ego *Hedde* episcopus subs.

✠ Ego *Woror* episcopus subs.

✠ Ego *Egwinus* episcopus subs.

✠ Ego *Fortherus* episcopus subs.

✠ Ego *Daniel* episcopus subs.

✠ Ego *Eadbrith* episcopus subs.

✠ Ego *Acca* episcopus subs.

✠ Ego *Ingnaldus* episcopus subs.

✠ Ego *Heardryd* episcopus subs.

✠ Ego *Nothbertus* episcopus subs.

✠ Ego *Wulfredus* archidiaconus subs.

✠ Signum *Adulfi* episcopi *Licifeldensis*

✠ Ego *Eadwlf Siddenfis* episcopus subs.

✠ Ego *Osmundus Londoniensis* episc. subs.

✠ Ego *Tydfrius Dammoca* episcopus subs.

✠ Ego *Eortredus* abbas subs.

✠ Ego *Werubrihtus Legorensis* subs.

✠ Ego *Ealmundus* episc. *Wintoniensis* subs.

✠ Ego *Wermundus Rosensis* episcopus subs.

✠ Ego *Felogyldus* abbas subs.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xcix. Ego *Cenewlfus* rex, venerabili archiepiscopo *Athelardo* rogante reddo ecclesiæ Christi quæ est in *Dorobernia* quasdam terras quas olim rex *Offa* eidem ecclesiæ ablatas suis contulit ministris. Quarum nomina hæc sunt, *Cerringes*, *Selebertesceart*, *Wymningland*, & *Burnam* in parte occidentali *Bereham*. Has ut præfatus sum terras pro perpetua salute animæ meæ rogatu prænominati pontificis, consentientibusque episcopis & principibus meis, reddo liberas ab omni seculari servitio & tributo regali. Et hanc donationem meam ut inviolata permaneat, sigillo sanctæ crucis confirmo.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. Ego *Athelardus* primas totius *Britannia*, pro amore Domini nostri *Jesu Christi*, & pro absolutione omnium criminum meorum, concedo ecclesiæ Christi & monachis ejusdem ecclesiæ terram quatuor aratrorum nomine *Burnam*, omnesque pontifices successores nostros intimo corde obsecro, ut omne bonum quod in illa terra lucrificatum fuerit idem fratres ad mensam suam habeant, aut ad aliud ad quod utilius illis videatur. Hanc enim terram prænominatam quidam strenuus & prædives homo qui olim præfectus fuit in *Dorobernia* civitate nomine *Aldhuin*, pro salute animæ suæ ecclesiæ Christi quasi dominium suum contulit ad victum monachorum ibidem Deo servientium. Sed eadem sancta ecclesia Christi contra veram justitiam rapacitate *Offe* regis eadem terra privata est. Nos autem Christo auxiliante iterum eandem terram sinodali judicio curavimus eidem Christi ecclesiæ restituere. Itaque reges & pontifices sequaces nostros & omnes alios qui potestatem habent vel habituri sunt in hac provincia summo studio rogamus & humiliter obsecramus, ut semper augere studeant eisdem fratribus nostris bonum suum & non minuere. Hanc prædictam

Etiam terram, scilicet *Burnam*, liberam ab omni seculari servicio sinodali ut præfatur judicio recepi & eadem libertate ecclesiæ Christi reddidi; Exceptis his tribus, expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. iij. Ego *Cenulfus* rex *Merciorum*, & *Cuthredus* rex *Cantie* frater meus, concessimus interveniente *Athelardo* archiepiscopo *Cantie* ecclesiæ sanctæ *Mariæ* quæ sita est in loco qui dicitur *Uminge*, ubi jacet corpus beatæ *Eadburge*, aliquantulam terram in civitate quæ dicitur *Dorobernia*, videlicet sex mansuras pertinentes ad ecclesiam beatæ *Mariæ* in parte occidentali, locus autem ille dicitur *Eadburgewell*.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. lxxiiij. Ego *Offa* rex concedo partem terræ in marasco ubi dicitur *Wilde*, ad opus ecclesiæ Christi, id est, monachorum qui in ecclesia Christi sunt, quæ sita est in *Dorobernia* civitate, *Lamberto* archiepiscopo ejusdem civitatis rogante, pro salute animæ meæ liberam ab omni seculari servicio & fiscali tributo; Exceptis pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxi. Indictione iij. de diversis *Saxonie* partibus congregatum est synodale concilium in loco prædaro qui dicitur *Clovesho*, præsidente huic venerabili concilio *Beornulfo* rege *Merciorum*, & *Wulfredo* archiepiscopo, cæterisque episcopis & abbatibus omniumque dignitatum optimatibus, ecclesiasticarum videlicet & secularium personarum, utilitatem & necessitatem ecclesiarum monasterialisque vitæ regulam & observantiam, stabilitatem quoque regni pertractantes. Interea ab omnibus in eadem synodo quæsitum est quomodo quis cum justitia sit tractatus, seu quis injuste sit despoliatus. Inter multa itaque quæ ibi acta & dicta sunt, monstratum est quia præfatus archiepiscopus *Wulfredus* per delationem, & inimicitiam, & violentiam, avaritiamque, *Cenulfi* regis perpeffus sit, & de sua justa dominatione injustissime privatus, tam per ea quæ hic inter nos, scilicet in *Anglia* illi sunt illata, quam per ea quæ per jussionem prænominati *Cenulfi* regis ad apostolicam sedem perlata sunt. Nec ille solummodo sæpe nominatus archiepiscopus, sed per eandem accusationes & discordias tota gens *Anglorum* per sex annorum ferme curricula sua primordiali auctoritate sacrique baptismatis ministerio privata sit. Super hæc omnia quadam vice idem rex *Cenulfus* cum suis consiliariis veniens ad villam regalem *Londoniam* constituit diem cum magna indignatione quo idem archiepiscopus veniret ad eum. Quo cum venisset, præcepit rex ut relictis omnibus rebus suis citissime de *Anglia* discederet, ne aliquam spem haberet redeundi amplius, nec per præceptum domini papæ nec precibus imperatoris, nec alicujus alterius personæ nisi consentiret voluntati ejus dimittendo ei villam trecentorum manentium nomine *Leogeneshamme*, insuper daret ei centum libras denariorum. Hanc autem reconciliationem prædictus vir *Wulfredus* diu recusans contradixit. Cumque amici viri Dei & optimates regis qui illum plurimum dilexerunt viderent rapacitatem & violentiam regis, instigaverunt archiepiscopum ut eo tenore regis voluntati pareret, quatinus idem rex discordiam quam per nuncios suos inter apostolicum & archiepiscopum composuerat, dissiparet, omnem quoque potestatem & dignitatem quæ ad

primatem sedem pertinebat eidem patri juxta auctoritatem quam antecessores ejus priscis temporibus excellentius habuerunt ei restitueret: Quod si hoc rex facere nequisset, pecuniam & terram quam ab archiepiscopo exigebat, iterum ei redderet. Hac igitur conditione assensum ei pater præbuit. Sed nichil hujus prædictæ conditionis impletum est. Nam tribus integris annis post eandem reconciliationem, potestatem quam antecessores ejus & ipsemet ante illam discordiam habuerunt super *Suthmestre*, tam in pastu, pecunia, vestimentis, quam obedientia quæ ad sedem metropolitanam pertinebat privatus remansit. Post mortem autem *Cenulfi* regis cum *Beornulfus* rex regnaret, idem pater archiepiscopus invitabat *Cenedritbam* abbatissam hæredem filiamque *Cenulfi* regis ad prædictum concilium. Quo cum pervenisset, omnibus in concilio audientibus conqueritur archiepiscopus de injuriis, & molestiis sibi & Christi ecclesiæ à patre suo illatis, emendationemque ab ea si justum est postulat. Tunc omne concilium pro justitia invenit, & hoc unanimi consensu decrevit, ut illa omnia quæ pater ejus archiepiscopo ibidem abstulerat, juste eidem reddere debuisset, iterumque tantundem pro emendatione. Insuper omnem usum emendatæ quem in illo spatio præfatus pater perdidit. Quod ipsa humiliter spondit. Placuit itaque *Beornulfo* regi cum suis sapientibus pro amicitia *Cenulfi* regis & hæredum illius archiepiscopo supradictarum terrarum diligentissime reconciliationem & emendationem facere. Quia autem hoc regi placuit & humili præce id deprecabatur, pro amore & amicitia illius consensit. Hæredes enim sæpe nominati regis *Cenulfi* expetiverunt eundem patrem, patronum & intercessorem habere. Deprecabanturque eum humili devotione ut pro plena reconciliatione susceperet in quatuor locis terram centum manentium, id est, *Herges*, *Horsfordingland*, *Wambelea*, *Geddung*. Tunc archiepiscopus pro amore Dei & amabili amicitia regis *Beornulfi* huic reconciliationi consensit, ea conditione ut præfata abbatissa prænominatam eidem archiepiscopo illam terram, scilicet centum manentium, cum libris quos *Angli* dicunt *Landbor*, & cum eadem libertate quam antehabuerat, in perpetuam hæreditatem traderet. *Beornulfus* autem rex cum testimonio totius synodi liberam omnino proclamavit. Ista quoque reconciliatio nec hac vice rata fuit, quia post hæc ista promissio xij. mensibus imperfecta remansit. Retenti enim sunt tres manentes de prædicta conditione & libri xlvij, scilicet liber de *Worland*, liber de *Wambelea*, liber etiam de *Heresethingeland*. Sequenti vero anno hæc eadem abbatissa flagitabat colloquium cum sæpe nominato viro, qui tunc temporis erat in regione *Wiciorum* in loco qui dicitur *Wabe-shleu*, ibi enim tenebat concilium: ubi cum visum invenisset, confessa est insipientiam tardatæ reconciliationis. Archiepiscopus vero cum magna dulcedine ostendit se esse omnino liberum de sæpenominata reconciliatione; de sua autem parte, id est abbatissæ plura deesse, quæ reddere debuisset. At illa coram posita concilio suffusa levi rubore, omnia quæ deerant humiliter promisit se reddituram, libros etiam quarundam terrarum quos ante non promiserat cum terris in eodem concilio, archiepiscopo libenti animo reddebat. Agellum quoque quatuor manentium pro ejus amicitia adjecit apud *Hergam*,

gam. Terram quoque xxx. manentium ubi dicitur **Cumbe**, cum libello ejusdem terræ pro emendatione, archiepiscopo dedit, ut firma amicitia inter omnes hæredes **Cenulfi** regis & archiepiscopum stabilis permaneret. Archiepiscopus autem his omnibus assensum præbuit, hac conditione, ut nomina prædictorum agellorum sint abrafa de antiquis privilegiis quæ pertinent ad **Winchelecumbe**, ne imposterum aliqua controversia excitetur de hoc; quod synodali auctoritate finitum est, & signo crucis firmatum.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. v. Ego **Cuthredus** rex **Cantia** cum licentia **Cenulfi** regis **Mercie**, concedo **Wlfredo** archiepiscopo ad opus ecclesiæ Christi terram duorum aratorum quæ dicitur **Bochold**, & ab aliis vocatur **Wythzeleah** liberam ab omni seculari servitio. Item, in alio loco in **Cantia** ubi dicitur **Bewestantodan**, quidam autem nominant **Cingesculand**, quod nos possumus dicere pasturam vaccarum regis. Ista inquam terra cum supranominata & cum suis contiguis terminis qui ad easdem rite pertinent, concedo supra nominato archiepiscopo ad opus præfatæ ecclesiæ liberam ab omni seculari gravitate & fiscali tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. ix. Ego **Cenulfus** rex **Cantia** concedo **Wlfredo** archiepiscopo dilecto mihi terram juris mei vij. aratorum quæ dicitur **Bereham**, pro ejus competenti pecunia, id est, xxx. libris denariorum. Item, in alio loco in **Cantia** dedi eidem venerabili viro ad opus præfatæ ecclesiæ & monachorum ibidem Deo servientium terram xxv. jugerum, nomine **Abbinctun**, liberam ab omnibus secularibus anxietatibus; Exceptis communi expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xj. **Wluredus** archiepiscopus emit has terras ad opus ecclesiæ Christi in **Dorobernia** à **Cenulfo** rege, **Gravenea**, **Casincburnam**, & **Elmestede**, & in alio loco terram duorum aratorum quæ dicitur **Swiduningland** juxta **Gravenea**. Item, in alio loco terram quæ nominatur **Appingland**. In marisco quoque terram unius aratri inter hæc quatuor confinia, ab oriente **Elemeare**, ab austro **Bedinghope**, in palude, ab occidente terra regis, ab aquilone **Northamespynd**, cum undique legitimis limitibus rite ad eas pertinentibus, campis, silvis, pratis, pascuis, paludibus, littoribus, liberam ab omni seculari servitio; Exceptis expeditione, pontis, & arcis constructione.

Ego etiam **Cenulfus** rex pro reverentia & dilectione ejusdem archiepiscopi **Wlfredi** ecclesiæ Christi in **Dorobernia** infra mœnia urbis in australi parte præfatæ ecclesiæ duas dono mansiones & dimidiam quod Angli dicunt **Thriddehialf** haga, & duo prata in orientali parte fluminis **Sture** sita.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xiiij. Ego **Cenulfus** rex viro venerando **Wlfredo** concedo aliquam partem juris mei & monachis ecclesiæ Christi in perpetuam libertatem in loco qui dicitur **Oinna** nea circiter xxx. jugera inter duos gremiales rivos quod dicitur **Sture**. Hæc terra, ut diximus, libera maneat ab omnibus secularibus servitiis; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. Item, ego **Cenulfus** gratia Dei rex concessi ecclesiæ Christi in **Dorobernia** infra mœnia particulam terræ quæ adjacet ecclesiæ sancti **Johannis Baptiste**, mensuram scilicet xv. virgarum longitudinis, x. virga-

rum latitudinis. Eodem anno idem venerabilis pater **W.** archiepiscopus adjecit monachis ecclesiæ Christi domos suas quas proprio labore construere fecit.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xv. Ego **Cenulfus** rex do partem terræ juris mei in loco qui dicitur **Bixlea** x. aratorum **Wlfredo** archiepiscopo ad opus ecclesiæ Christi, & hæc terra libera permaneat, præter expeditionem, pontis & arcis constructionem.

Hæc sunt nomina pascuorum porcorum, **Helfrethingden**, **Hunbealdinghola**, **Frumesingleah**, **Burnestedeiden**, **Heanystræ**, cujus termini sunt in oriente **Spyhzig**, in austro **Plumwarding** parroc, in occidente **Lindacolne**, & ab aquilone **Avene**.

Anno dominicæ incarnationis DCCC. xxj. Ego **Cenulfus** rex concedo venerando archiepiscopo **W.** pro remedio salutis æternæ partem terræ juris mei in tribus locis, id est, **Coppantun**, **Greatnearse**, & **Scealdefordan**, liberam ab omni seculari servitio & regio tributo.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxij. Ego **Cenulfus** rex **Cantia** do **W.** archiepiscopo ad opus monachorum partem terræ juris mei nomine **Deletun**, liberam ab omni seculari gravitate & fiscali tributo. Item, eodem anno **Beornulfus** rex dedit **W.** archiepiscopo ad opus monachorum villam **Godmeresham** terram juris sui, videlicet octo aratorum, liberam ab omnibus rebus; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxij. Ego rex **Ceolulfus** concedo partem terræ juris mei in **Cantia** **W.** Archiepiscopo partim infra mœnia urbis **Dorobernia**, videlicet lx. pedum in longitudine & xxx. in latitudine; partim extra civitatem ab aquilonali parte urbis xxx. jugera, xxv. in arido campo & quinque agros prati.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxiiij. Ego **Wlfredus** archiepiscopus dedi monachis ecclesiæ Christi terras quæ vocantur **Egethorne** & **Langedune** pro commutatione alterius terræ quæ vocatur **Bereham**. Item dedi eisdem monachis villam quæ dicitur **Castur**, **Waldington**, in occidentali parte ecclesiæ infra mœnia urbis **Dorobernia** intra ripam fluminis **Sture**. Item, idem pater dedit ecclesiæ Christi terram quæ dicitur **Flocquinningland** in regione **Castrege**, ruricosum quoque unius aratri in loco qui dicitur **Byzi**.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxix. Ego **Wilaf** rex **Merciorum** concedo ecclesiæ Christi & **Wlfredo** archiepiscopo in provincia **Mildelsaxonum** partem terræ juris mei, quæ ab incolis nominatur **Botewelle**, cum campis, pratis, pascuis, silvis, venationibus omnibus ad eam rite pertinentibus liberam ab omni seculari servitio & regali tributo, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxx. Ego **Wernardus** gratia Dei presbyter his literis intimare cupio quomodo volo post obitum meum substantiam & terras dividere, quas donante Deo & **Wlfredo** archiepiscopo propinquo meo auxiliante acquisivi. Inprimis autem cum magna humilitate & humili devotione reddo ecclesiæ Christi & monachis Deo ibidem servientibus omnes terras infra **Cantiam** & extra quas hæctenus tenui, donante præfatæ archiepiscopo & consentiente prædicta familia Christi. Præcepit enim hoc mihi idem archiepiscopus ita facere,

facere, eo quod easdem terras ad opus jam sæpèdictæ familiæ emisset, & cum magno labore adquisisset, pro remuneratione æternæ salutis. Hæc autem sunt nomina terrarum quas reddo, *Bergas*, e. & iiij. hidas. *Gravenham*, xxxij. hidas. *Burnam*, xliij. hidas. *Deswalun*, x. hidas. *Berham*, quam idem archiepiscopus & monachi ecclesiæ Christi mihi dederunt pro commutatione terræ de *Clite*, xxxvj. hidas; unum jugum quod jacet in australi parte *Limene* & ab incolis nominatur *Lambaham*, pertinet autem ad *Burnam* & reddit xl. penfas casei, & agnos & lanam absque caseo. Aliud jugum apud *Northwoda*, & reddere debet Cxx. mensuras quas Angli dicunt *ambres* de sale, mariscos omnes in australi parte *Limene* & in aquilonali cum præfatis terris devote reddo. Mansionem quoque in aquilonali parte *Dorobernia* muri, & clausulam quod Angli dicunt *ceage*, quæ pertinet ad prædictam mansionem. Hanc autem redditionem ideo ex parte reddo quia dominus meus archiepiscopus ita præcepit mihi, & in scripto quod ipse scribere fecit de divisione rerum suarum hoc idem notari præcepit. In quo etiam scripto constituit elemosynam quam cotidie fieri præcepit, in illis terris quas ipse adquisivit pro anima sua, & pro animabus omnium illorum qui ecclesiæ Christi aliquid auxilium impendissent, & hoc intentissime fieri præcepit, ita ut diceret, inter Deum & sequentes nos archiepiscopos sit de facienda aut negligenda ista elemosyna à me ordinata. Apud *Bergam* v. pauperes. Apud *Oxford* v. Apud *Clite* ij. Apud *Gravena* ij. Apud *Deswalun* j. In civitate *Dorobernia* vj. Unicuique detur cotidie ad manducandum quod convenienter sit satis, & per annum cuique pauperi ad vestitum xxvj. deni. Cotidie quoque præcepit missam celebrari pro anima sua & pro animabus supramemoratorem. In anniversario suo præcepit dari mille CC. pauperibus ad manducandum, cuique panem unum, & caseum aut lardum, & denarium unum. Hoc est præceptum archiepiscopi *W.* Ego quoque *Werhardus* presbyter concedo ecclesiæ Christi prænominatæ in urbe *Dorobernia* pro salute animæ meæ & *Wlfredi* archiepiscopi xxxij. hidas de patrimonio meo, quas dare possum cui volo, nomine *Hyse*. Aliam quoque terram nomine *Wesgeldewrthe* quam *Ceolnothus* archiepiscopus & monachi sæpe nominatæ ecclesiæ Christi mihi dederunt eidem ecclesiæ redono. Adhuc addo terram octo hidarum nomine *Cuniland*. Super hæc xxx. hidas cum villa nomine *Twicham* in provincia *Midlessexan*.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxxij. Ego rex *Athulfus* instinctu Dei & *Ceolnothi* archiepiscopi concedo ecclesiæ Christi ad opus monachorum has terras *Ebbenea*, *Deisterthesen*, *Mistanham*, *Langeburnam*, *Blaceburnanham*, *Plegwiningham*, *Osneham*, cum campis, silvis, pratis, pastu quoque Cxx. porcorum in silva quæ vocatur *Egelbyhtingahyrst*, & silvam quæ vocatur *Hoftringdenne*, & unam villam juxta urbem *Cant.* nomine *Bertun*, ad quam pertinent v. jugera, & duo prata, apud *Seytunge* unum, aliud apud *Tanngtune*. Hanc donationem ego rex *Athulfus* Christo concedo liberam ab omni seculari servicio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxxvij. congregatum est concilium in loco famoso nomine *Cingestune* præfidente eidem concilio *Egberto* rege

& filio ejus *Athulfo*, *Ceolnotho* quoque archiepiscopo cum cæteris episcopis *Anglia* & optimatibus. Inter multa itaque quæ ibi dicta atque acta sunt, præfatus *Ceolnothus* archiepiscopus coram toto concilio ostendit quia reges prænominati, *Egbertus* videlicet & *Athulfus* filius ejus, dederunt ecclesiæ Christi manerium quod nominatur *Bellinges* in *Southsexan* liberam ab omni seculari servicio & tributo regio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. Istam prædictam terram rex *Baldredus* dedit ecclesiæ Christi. Sed quia ille rex cunctis principibus non placuit noluerunt donum esse ratum. Quapropter jam dicti reges perfecerunt illud donum rogati à jam sæpe dicto archiepiscopo *Ceolnotho*.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxxix. Ego *Ceolnothus* gratia Dei archiepiscopus *Dorobernia* comparavi propria pecunia terram nomine *Cert*, à quodam principe dicto *Heleth*, consensu *Athulfi* regis qui eandem terram liberam proclamavit ab omni seculari servicio & regio tributo, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xxxix. Ego *Athulfus* rex do *Ceolnotho* archiepiscopo partem terræ juris mei nomine *Castreasta*, *Delham*, scilicet vij. jugera, quæ videlicet terra adjacet ecclesiæ sanctæ *Mariæ* apud *Limminge* in sempiternis hæreditatibus liberam ab omni seculari servicio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xliij. Præfente *Athulfo* rege & *Ethelstano* filio ejus, *Ceolnotho* quoque archiepiscopo & *Tatnotho* presbytero tunc quidem electo ad episcopatum *Borebrelli*, id est, civitatis *Rose*, confirmatum est donum *Oswlfi* ducis quod dedit ecclesiæ Christi in *Dorobernia*, hoc est *Clite*, *Stan*, *Hamstede*, quam terram præfatus rex *Athulfus* proclamavit liberam ab omni seculari servicio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xcv. Ego *Plegomundus* gratia Dei archiepiscopus concedo ecclesiæ Christi terram quæ vocatur *Weslingmersc* juxta flumen quod vocatur *Rumenea* liberam ab omni seculari servicio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCC. xcix. contigit convenisse in loco qui dicitur *Telethth*, *Eluredum* regem, & *Plegomundum* archiepiscopum, *Etheredum* quoque ducem *Merciorum*, & colloquium habuisse de instauratione urbis *Londonie*. Accidit tunc temporis affuisse venerabilem *Werefri-dum Wigoracensem* episcopum. Igitur inter multa alia colloquia dati sunt à rege *Eluredo* ij. agri in loco qui dicitur *Ethereds Hythe*. Unus archiepiscopo *Dorobernia* ad opus monachorum, alter vero *Werefrido* ad *Wigoracensem* ecclesiam. Est autem via publica à flumine *Tamisia* dividens hæc duo jugera tendens in aquilonem. Ambo autem jugera in murum protelantur & extra murum navium stationes tantæ sunt latitudinis quantæ & jugera intra murum. Habet vero jugerum ecclesiæ Christi artam semitam in occidente, jugerum ecclesiæ *Wigoracensis* artam viam ab oriente. Caput amborum jugerorum semita tendente ad orientem dirimitur.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xliij. *Wlfelmus* archiepiscopus comparavit xj. agros mille denar.

denar. juxta stratam quæ dicitur *Caldanstrete* in occidente *Hellwiningland* & *Wlfrethingland*, juxta locum qui nominatur *Ritherscheap*. His terminis circumdatur prædicta terra, in oriente publica strata, in australi parte terra *Brithulfi*, in occidente civitas *Dorobernia*, *Burhwære* hoc eceras in aquilone.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xxxix. Indictione xiiij. anno *Ethelstani* regis, ego *Wulhelmus* concedo *Wlfelmo* archiepiscopo aliquam partem terræ juris mei, id est, xj. agros à meridie *Dorobernia*, circumdatam his terminis ab oriente *Cozedesland*, à meridie publica strata, ab occidente *Bythelmesland*, ab aquilone *Cingesland*. Hanc donationem ego *Ethelstanus* rex cum sigillo sanctæ crucis confirmavi. Ego *Wlfelmus* confirmavi. Ego *Teodredus Lundoniensis* episcopus subscripsi. Ego *Elfegus Wintoniensis* subscripsi. Ego *Odo Scirburniensis* subscripsi. Ego *Cenewaldus* episcopus subscripsi.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xc. Ego *Offa* rex *Anglorum* xxxviiij. anno regni mei cogitans de salute animæ meæ & de statu regni mei perveni ad *Londoniam* civitatem ad colloquium venerabilis viri *Athelardi* archiepiscopi, & locutus sum cum eo ut aliquid Deo omnipotenti pro salute animæ meæ darem. Qui petivit à me ut aliquid supplementum sibi conferrem ad opus ecclesiæ Salvatoris in *Dorobernia*, dicens cum episcopis omnibus nostræ regionis esse inhonestum non dari matrem ecclesiarum à filiis suis regibus quos fonte baptismatis regeneravit. Ego vero consensi petitioni illius & omnium episcoporum. Dedi enim illi xc. tributaria terræ bipartita in duobus locis, lx. in loco qui dicitur *Linganhese* & *Geddinges* circa rivulum qui dicitur *Fisselburnan*, & xxx. in aquilonali parte fluminis *Tamisie* ubi appellatur *Twitanhamme*; lx. ad emendationem ecclesiæ sancti Salvatoris, xxx. vero in *Twitanhamme* ad indumenta fratrum qui serviunt Deo in illa sancta ecclesia.

Hanc donationem humilis & devotus ego *Offa* rex *Anglorum* pro pignore Christianæ fidei totius gentis nostræ, offero Deo & suæ ecclesiæ in die Pentecostes præsentibus his quorum hic nomina scripta sunt. *Athelardus* metropolitanus. *Ceolwlfus* episcopus. *Unwona* episcopus. *Hathoredus* episcopus. *Ceolmundus* episcopus. *Ealchardus* episcopus. *Elfhunus* episcopus. *Cynebirhtus* episcopus. *Beneverthus* episcopus. *Weremundus* episcopus. *Weobthunus* episcopus. Ad confirmandum hoc largitatis donum hii testes aderant & subscripserunt. Ego *Offa* rex ad confirmationem hujus doni signum sanctæ crucis impono ✚. Ego *Egbertus* rex consensi. Ego *Athelardus* metropolitanus signum sanctæ crucis impono, & in nomine Salvatoris conscribo. Omnes quoque supra nominati episcopi subscripserunt. Idem *Offa* dedit ecclesiæ Christi in *Dorobernia* nomine *Oteford*.

Anno Dominicæ incarnationis DCC. xcj. Ego *Offa* rex ecclesiæ Christi *Cantuarie* terram juris mei xv. aratrorum in provincia *Cantia*, in his post nominatis locis, id est, *Lecham*, *Phanste*, *Rochinga*, & in saltu qui dicitur *Andred* pascua porcorum in his locis *Dunwalingden*, *Sandhyrste*, *Swithelungden*, & in silvis quæ dicuntur *Wocholt* & *Wlean*, *Heanhric*, & aliud inter torrentem

nomine *Peozthburnam* & *Haganetreou*, & pastum unius gregis juxta *Teningden*, & l. porcorum *Winnansede*. Hanc prædictam donationem concedo liberam ecclesiæ Christi cum omnibus rite ad eam pertinentibus ab omni seculari servicio & regali tributo.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xxvij. Ego *Ethelstanus* rex pro remuneratione æternæ salutis, & pro salute mea & animæ patris mei *Eadwardi*, proque reverentia & honore archisacerdotis *Wlfelmi*, concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* & familiæ ejusdem terram juris mei in *Cantia* sitam supra mare nomine *Folcastan*, ubi quondam fuit monasterium & abbatia sanctarum virginum, ubi etiam sepulta est sancta *Eanswitha*. Quapropter ego *Ethelstanus* monarcha totius *Britannie* cogitans de illo loco & de servitio Christi & sanctæ *Mariæ* matris quod in eodem loco olim fieri solebat antequam pagani destruxissent locum illum, dedi ecclesiæ Christi eundem locum, ut servitium quod ibi fieri solebat restituatur. Sit autem prædicta terra libera à seculari servitio, cum omnibus ad se rite pertinentibus, campis, pratis, pascuis, silvis; exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. ✚ Ego *Ethelstanus* rex signo crucis confirmavi. ✚ Ego *Teodredus* episcopus *Londoniensis* subscripsi. ✚ Ego *Wlfelmus Dorobernensis* archiepiscopus donationem regis trophæo crucis confirmavi. ✚ Ego *Elfegus Wintoniensis* episcopus subscripsi. ✚ Ego *Odo Scirburniensis* episcopus subscripsi. ✚ Ego *Wlgarus* dux subscripsi.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xl. Ego *Eadulfus* dux per concessionem Domini mei regis *Ethelstani* præsentis *Wlfelmo* archiepiscopo concedo ecclesiæ Christi has terras de propria possessione mea, quas mihi idem *Ethelstanus* rex dedit in perpetuam hæreditatem, videlicet *Derentam* & *Meapaham*, liberas ab omni seculari servitio & regio tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. Ego *Ethelstanus* rex totius *Britannie* hanc donationem confirmavi. Ego *Wlfelmus* archiepiscopus confirmavi. Ego *Scirburniensis* episcopus subscripsi. Ego *Dunstanus* subscripsi.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xlvij. Ego *Edredus* rex pro amore Dei ad profectum animæ meæ offero munusculum sanctæ metropolitane ecclesiæ in *Dorobernia*, villam scilicet nomine *Twitam* in provincia *Midlesaxonia* super fluvium *Tamisiam* sitam, cum omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari servitio & fiscali tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xlix. Ego *Eadredus* rex præsentis *Odono* archiepiscopo & *Edina* regina matre mea, dedi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* monasterium *Raculfense* cum tota villa & omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari servitio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. Ego *Dunstanus* indignus abbas cartulam inde imperante domino meo rege composui, cartulam & propriis digitis perscripsi.

Ego *Eadulfus* rex *Cantia* tibi venerabilis *Eadberte* abba tuæque familiæ consistenti in loco qui dicitur *Raculf*, concedo terram unius aratri in loco qui nominatur *Werhamstede*, cum omnibus ad eam pertinentibus, liberam ab omnibus secularibus servitiis.

Anno

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xlj. *Eadmundus* rex & *Eadredus* frater ejus, nec non & *Edwinus* filius ejusdem *Eadmundi* reddiderunt ecclesiæ Christi in *Dorobernia* has terras quas antecessores eorum eidem ecclesiæ injuste abstulerant, scilicet *Tuicham*, *Wrestentun*, *Wingaham*, *Swoldingaham*, *Wosington*, *Gravena*, *Wlacumbe*. Hac redditio facta est eo anno quo *Ethelstanus* frater *Eadmundi* regis & *Eadredi* mortuus est, qui tamen ante mortem suam prædictæ ecclesiæ dedit villam unam nomine *Terringes* sitam supra mare in *Suthsexa*. Eodemque anno prædictus *Eadmundus* levatus est in regem, & prædictas terras liberas clamavit ab omnibus secularibus serviciis, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. ✠ Ego *Eadmundus* rex *Anglorum* prædictam donationem sigillo sanctæ crucis confirmavi. Ego *Eadredus* frater regis signo crucis confirmo. ✠ Ego *Edwinus* filius regis subscripsi. Ego *Eadgiva* regina signo crucis confirmo. ✠ Ego *Wlfelmus Dorobernensis* archiepiscopus regis donationem cum sigillo sanctæ crucis subaravi. Ego *Teodredus Londoniensis* episcopus subscripsi. Ego *Elfegus Wintoniensis* episcopus subscripsi. Ego *Odo Scyrburniensis* episcopus subscripsi. Ego *Elfricus* episcopus subscripsi. Ego *Elnredus* episcopus subscripsi. Ego *Burgricus* episcopus subscripsi. Ego *Ethelgarus* episcopus conclusi.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lvij. Ego nempe *Eadgarus* rex *Anglorum*, regum antiquorum *Ethelberti* scilicet successorumque ejus ac archiepiscoporum *Brithwaldi* *Ethelardi*que statuta privilegia monasteriorum contingentia cum venerabilis archipontificis consultu ad maledictionem impiorum raptorum, immo magis Deo favente ad benivolorum justorumque benedictionem æterna conclusionem renovamus & in domino summo roboramus.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lix. Ego *Elwordus* minister regis *Eadgari* concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* concessu domini mei villam unam de patrimonio meo nomine *Meletun*, liberam ab omni seculari servitio. Exceptis expeditione &c.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxj. Ego *Ediva* regina & mater *Eadmundi* & *Eadredi* regum pro salute animæ meæ concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* has terras *Deapaham*, *Culinge*, *Leanham*, *Peckham*, *Fernleage*, *Muneketun*, *Caldintun* liberas ab omni seculari servitio; Exceptis expeditione pontis & arcis constructione.

Ego *Egelredus* Dei opitulante misericordia totius *Anglica* gentis tenendo privilegiis auditis veterorum sapientum, cordis tactus compunctione archipræsulisque exortatione *Elrici*, ad animæ commodum deputamus nostræ, quin prædecessorum nostrorum decreto firmamus hæc æternaliter statuentes ut impii quique à privilegiis prædictis Christo tonanti aliquid auferentes, sub anathemate in æternum cum diabolo puniantur.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxxix. Ego *Egelredus* rex concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* terras juris mei scilicet *Sandwich* & *Estreia* liberas ab omni seculari tributo; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxxx. Ego *Ethelstanus* filius *Egelredi* regis cum consensu ejus concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* terram

juris mei nomine *Holingeburnam* quam emi à patre meo cum omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari gravitate; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xcv. in dictione vij. Ego *Escwinus Dorcestrensis* ecclesiæ pontifex reddo ecclesiæ Christi & *Elfrico* archiepiscopo terram de *Witberge* cum libro ejusdem terræ pro salute animæ meæ liberam ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xcvij. Ego *Elfgyna Ymma* regina concedo ecclesiæ Christi terram nomine *Wtventune* & *Wutewelle* liberam ab omni seculari servitio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione. Ista terra in regione quæ vocatur *Droneford*. Ego quoque contuli eidem ecclesiæ Christi calicem cum patena aurea, in quo sunt xij. marcæ de puro auro, & duo dorsalia de pallio, & duas cappas de pallio, cum tafellis auro paratis.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo tercio in dictione xv. Ego *Ethelredus* dux concedo ecclesiæ Christi particulam terræ in *Dorobernia* quam mihi rex *Ethelredus* dedit, id est xv. virgarum in longitudine, & vij. in latitudine, & vj. agros extra murum. Termini terræ infra murum sunt hi. In orientali parte terra Regis. In parte australi platea civitatis. In occidente terra ecclesiæ Christi. In aquilone cimiterium Christi. Termini quoque duorum agrorum. In orientali parte terra ecclesiæ Christi. In australi terra de *Apeldre*. In occidente terra civium. In aquilone platea regis. Termini aliorum duorum agrorum ab oriente terra *Ethelstani*, in austro strata Regis. In occidente & aquilone terra sancti *Augustini*. Terminus quinti agri, in occidente terra *Ethelstani*, in austro & occidente strata regis, in aquilone terra sancti *Augustini*. Termini sexti agri, in oriente platea Regis, in austro *Witthesceap*.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xxv. Ego *Kenewara* abbatissa concedo *Humberto* Duci terram juris mei nomine *Witreswithe*, ea conditione ut omni anno det ecclesiæ Christi in *Dorobernia* pro gablo plumbum trecentorum solidorum ad opus ecclesiæ ejusdem archiepiscopo *Ceolnotho* & successoribus ejus.

Ego *Elfleda* uxor *Brithnothi* ducis concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* villam juris mei nomine *Wetlege* in regione quæ nominatur *SUTHFOLCA*, concedente rege *Ethelredo*, liberam ab omni servitio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.xxxiv. Ego *Egylfleda* concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* annuente domino meo *Eadmundo* terram juris mei in *Suthsexa* nomine *Wanne*, liberam ab omni seculari servitio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxij. Ego *Dunstanus* primas totius *Britannie* consentiente & concedente *Eadgario* rege partem terræ videlicet septem aratrorum quod *Anglice* dicitur *Hydels* cum libro ejusdem terræ emi quæ nominatur *Wengge* pro competenti pecunia ab *Ingelram* optimare regis *Eadgari* cum omnibus ad eam rite pertinentibus, liberam ab omni seculari servitio, exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC.lxiiij. Ego *Ethelstanus* pro expiatione peccatorum meorum concedo ecclesiæ sanctæ *Mariæ* quæ sita est apud *Liminge* ubi sepulta est sancta *Eadburga*, terram unius jugeri consentiente *Dunstano* archiepiscopo in loco qui dicitur *Ulaham*.

Anno Dominicæ incarnationis M.x. Ego *Elfegus* archiepiscopus adauxi ecclesiæ Christi quandam terram nomine *Werehorn*. Nostisque diebus *Friningaham* & *Udetun* donata sunt eidem ecclesiæ Christi libera ab omni exactione & tributo.

Anno Dominicæ incarnationis M.xviiij. Ego *Ethelstanus* qui & *Livingus* dedi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* duas villas in regione quæ nominatur *Suthreia* nomine *Wersteham* & *Ceteaham*, liberas ab omni seculari servicio; Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Item eodem anno rex *Cnut* dedit mihi *Livingo* archiepiscopo ad opus ecclesiæ Christi quandam villam nomine *Heselearts* liberam cum omnibus ad eam rite pertinentibus ab omni seculari servicio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis M.xxxv. Ego *Cnut* rex *Anglorum* concedo *Eadsino* archiepiscopo ecclesiam sancti *Martini* quæ sita est extra urbem *Dorobernia*, & terras *Apeldre* videlicet & *Withriceshamma*.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo xxxvj. Ego *Tored* instinctu Dei consentiente Domino meo rege *Cnutone* concedo ecclesiæ Christi *Dorobernia* villam meam nomine *Horslege*, liberam ab omni seculari servicio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Eodem anno Ego *Haldene* searpa concedo ecclesiæ Christi in *Dorobernia* præsentem rege *Cnutone* has terras *Hetham* & *Sealtwda* cum omnibus ad eas rite pertinentibus.

Ego *Etheric* & *Leofwenna* Deo annuente & rege *Ethelredo* donamus terram juris nostri nomine *Worcinge* & *Wersege*, ad ecclesiam Christi in *Dorobernia*. Hoc igitur donum datum est coram rege *Ethelredo* ipso consentiente, & statim præcipiente hoc scriptum componere & coram eo legere, & illud factum est & confirmatum ab his quorum hic nomina scripta sunt.

✠ Ego *Ethelredus* rex *Britannie* hoc donum signo crucis confirmo. ✠ Ego *Elfegus* episcopus *Wintoniensis* subscripsi.

✠ Ego *Wlfinus* *Wiltoniensis* episcopus subscripsi.

✠ Ego *Godwinus* *Roffensis* episcopus subscripsi.

✠ Ego *Alsinus* abbas subscripsi.

✠ Ego *Leoffinus* dux subscripsi. ✠ Ego *Egelmerus* dux subscripsi. ✠ Ego *Wlgarus* abbas subscripsi.

✠ Ego *Leofwinus* dux subscripsi. ✠ Ego *Brithnothus* dux subscripsi. ✠ Ego *Livingus* abbas subscripsi.

✠ Ego *Frena* dux subscripsi. ✠ Ego *Wlfget* dux subscripsi.

Anno DCCCC.xc. Ego dux *Brithnothus* iturus contra paganos ad bellum consentiente rege *Ethelredo* divisi omnes terras meas per ecclesias per *Angliam*, audiente *Sirico* archiepiscopo & omnibus optimatibus regis idque laudantibus. Ecclesiæ Christi in *Dorobernia* has terras contuli, *Wellinges*, *Illege* & *Hetlege* liberas ab omni seculari servicio, Exceptis expeditione, pontis & arcis constructione.

Hetlege tamen dedi *Elfede* uxori meæ in diebus suis, postea redeat ad ecclesiam Christi eadem villa.

Ego *Godwinus* & *Wlgith* consentiente rege *Eadwardo* donamus ecclesiæ Christi in *Dorobernia* aliquam partem terræ juris nostri nomine *Stiffede* & *Coggeshale* in *Eastsexa*, liberas ab omni seculari servicio sicut nos hactenus tenuimus.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo xxxviiij. *Aedfinus* presbyter regis *Cnut* suscepit habitum religionis in *Dorobernia*.

Eodem tempore idem rex *Cnut* reddidit præfatæ ecclesiæ Christi villam de *Folcastan*, quam olim rex *Ethelstanus* filius regis *Edvardi* ecclesiæ Christi dedit. Hac autem conditione prænominatus rex *Cnut* eandem terram reddidit, ut nullus archiepiscoporum qui in eandem ecclesiam venturi sunt terram illam nec dare nec vendere possit sine licentia regis & monachorum consensu, sicut dicit cartula quæ in illa ecclesia de jam sæpe nominata terra habetur.

Ego *Edwardus* gratia Dei rex *Anglorum*, omnibus episcopis, ducibus, comitibus, proceribus, vicecomitibus cæterisque suis fidelibus in omnibus civitatibus in quibus *Stigandus* archiepiscopus & monachi ecclesiæ Christi *Cant.* terras habent amicabiliter salutem. Notum vobis facio me concessisse *Stigando* archiepiscopo & monachis ecclesiæ Christi omnes terras quas habuerunt tempore patris mei & omnium antecessorum meorum & *saca* & *socna*, *On strande* & *Streame*, *on lode* & *felde*, *tolnes* & *teames*, *grythbreke* & *hamsockne*, & *forestalles*, & *insangenestheofes*, & *flemene fermthe* super suos homines infra urbes & extra, in tantum & tam pleniter sicut proprii ministri mei exquirere deberent, & etiam super tot thegenes quot habent, & nolo ut aliquis hominum se intromittat nisi ipsi & ministri eorum quibus ipsi committere voluerint, propterea quia concessi Christo has consuetudines pro æterna redemptione animæ meæ, & nolo pati ut aliquis eas frangat si non vult perdere amicitiam meam. Si quis autem hujus donationis aliquid fregerit temerario ausu, faciendo aut consentiendo, sit socius *Jude* qui tradidit Christum, & ab omnipotenti Deo in perpetuum dampnetur.

Ego *Edwardus* Dei gratia *Anglorum* gubernator, instinctu Dei concedo Christi ecclesiæ in *Dorobernia* terras nomine *Chertaham* & *Walewthe* juxta *Londoniam*.

Ego *Edwardus* rex *Stigando* archiepiscopo & *Wlurico* abbati sancti *Augustini* & *Oswardo* vicecomiti cæterisque dilectoribus suis in *Cantia* salutem. Notifico vobis quod ego concedo donationem *Siwardi* & *Matildis* uxoris ejus quam dederunt ecclesiæ Christi in *Dorobernia*, villam scilicet nomine *Werseham* cum omnibus ad eam rite pertinentibus, sicut *Siwardus* & *Matildis* unquam melius tenuerunt.

Ego *Godwinus* consentiente rege *Edwardo* dedi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* villam patrimonii mei nomine *Cic*, liberam ab omni seculari servicio sicut rex *Cnut* illam mihi dedit.

Ego *Turstanus* consentiente rege *Edwardo* dedi ecclesiæ Christi in *Dorobernia* terram patrimonii mei *Winebisc* pro salute animæ meæ & *Leofwara*. Primo autem anno quo ista terra ad dominium præfatæ ecclesiæ pervenerit, monachi ejusdem ecclesiæ dent decimam ecclesiæ sancti *Augustini*. Hac igitur donatio facta est coram rege & *Elnena* *Ymma* regina idem confirmantibus.

Anno Dominicæ incarnationis DCCCC. xlviii.
Ego *Wlfricus* annuente & præfente domino meo rege
Edredo matreque ejus *Ediva* regina, *Odone* quo-
que archiepiscopo *Dorobernia*, *Wlftano* etiam ar-
chiepiscopo *Eboracensi* multisque aliis episcopis con-
cessi ecclesiæ Christi *Dorobernia* terram juris mei
nomine *Deccinges* in *Suthsexa*, quam præfatus
rex *Edredus* mihi dedit in perpetuam hæreditatem,
liberam ab omni seculari servicio, Exceptis expediti-
one, pontis & arcis constructione.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo xxxvii.
Ego *Egelnothus* archiepiscopus totius *Britannia*
comparavi septuaginta duabus marcis puri argenti
à *Siredo* duce terram quæ nominatur *Godmere-*
stham ad opus monachorum in ecclesia Christi Deo
servientium.

Ego *Wlstanus* cognomento *Wilde prest* annuente
domino meo rege *Ardecnuto* concedo ecclesiæ Chri-
sti in *Dorobernia* terram patrimonii mei nomine
Turroche.

Knut rex *Anglorum* dedit ecclesiæ Christi bra-
chium sancti *Bartolomei* apostoli cum magno pallio,
& sui capitis auream coronam, & portum de *Sand-*
wic & omnes exitus ejusdem aquæ ab utraque
parte fluminis, ita ut natante nave in flumine cum
plenum fuerit, quam longius de navi potest securis
parvula in terram proici, debet à ministris ecclesiæ
Christi reئتitudo navis accipi. Nullusque omnino
hominum aliquam consuetudinem in eodem portu
habet, exceptis monachis ecclesiæ Christi. Eorum
quoque est transfretatio portus & navicula & the-

loneum naviculæ & omnium navium quæ ad *Sand-*
wic venerunt à *Pepernessa* usque *Northmutham*. Si
quid autem in magno mari repertum fuerit delatum
Sandwic medietatem ecclesiæ Christi habebit, re-
liqua vero pars inventoribus remanebit.

Ego *Henricus* Dei gratia rex *Anglorum* roga-
tus ab *Anselmo* archiepiscopo *Cantuariensi* pro lã-
lute animæ meæ & uxoris meæ, patris & matris meæ
& fratrum meorum reddo ecclesiæ Christi *Cantua-*
ria villam quæ vocatur *Slindone* in *Suthsexa* quæ
per aliquot annos quorundam violentia ab eadem
ecclesia alienata fuerat & nuper in meum proprium
devenit dominium. Hanc autem largitionem meam
sic ratam esse constituo inperpetuum, ut nulla rati-
one ab aliquo violetur, nec pro ulla commutatione
aut alia causa à prædicta ecclesia auferatur.

Ego *Anselmus* sanctæ *Dorobernensis* ecclesiæ ar-
chiepiscopus reddo - - - - -

Christi, quam in manu
mea habebam post mortem - - - - -

qui eis
aliam medietatem cognita veritate quod ad - - -

Similiter manerium quod *Stiffede* dicitur eisdem
mo - - - - -

- - isse scitur. Testes. *Willielmus* ecclesiæ Christi

Robbertus filius *Watsonis*. *Wi* - - -

Cætera desunt.

CHRONOLOGIA

spectans ad cœnobium S. Petri & Pauli,

Augustinique Anglorum apostoli Cant.

Anno Dom.	Indictio	An. aduentus Augustini.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuarie.	Reges Cantie.	Abbates præsentis Monasterii.
597	15		64. Sanctus Gregorius papa j.		1. Ethelbertus baptizatur.	1. Petrus præficitur in Abbatem.
598	1	1		Augustinus venit in Angliam.	Fundatio præsentis monasterii.	
599	2	2				
600	3	3				
601	4	4				
602	5	5				
603	6	6		Pallium mittitur Augustin.		
604	7	7		Ordinatio Melliti, et Justii.		Hoc an. ob. S. Benedictus 12. kal. Apr. si in sabbato Paschæ obitus ejus fuit, vel in 95. an. præcedenti. Langeport, Chislelet, Sturigao.
605	8	8	Ob. Greg. 4. id. Mar. fer. 6.	Ob. Augustini 7. kal. Jun. feria 4.	Dotatio hujus monasterii. Cartæ patent titulo de dotatione cum quantitate membrorum & qualitate scripturæ Saxonica, fol. 8, & 9.	
606	9	9	65. Savinianus.			
607	10	10				
608	11	11	66. Ob. Saviniani, Bonifac. iij.			2. Ob. Petri. Succ. Johan.
609	12	12	67. Bonifacius iij.			
610	13	13				
611	14	14	Bulla de privilegiis. Titulo 3. folio 12.			
612	15	15				
613	1	16		Dedicatio hujus Ecclesiæ à S. Laurentio tit. 3. f. 12.		
614	2	17	68. Deusdedit.			
615	3	18				
616	4	19			Ob. Ethelberti, 6. kal. Mar. (2. Edbaldus)	
617	5	20				
618	6	21			Donatio manerii de Northborne, Charta de eodem tit. 4. f. 15.	3. Ob. Johannis. Rufinianus.
619	7	22	69. Bonifacius v.	Ob. Laurentii 4. non. Feb. (3. Mellitus.)		
620	8	23				
621	9	24				
622	10	25				
623	11	26				
624	12	27				
625	13	28				
626	14	29	70. Ob. Bonifacii, Honorius	Ob. Mel. 8. ka. Mai. Justus.		4. Ob. Rufiniani. Graciosus.
627	15	30			Edwinus rex Northanhymbrorum baptizatur in die S. Paschæ qui tunc fuit pridie idus Aprilis.	
628	1	31				
629	2	32				
630	3	33				
631	4	34				
632	5	35				
633	6	36				
634	7	37				
635	8	38				
636	9	39	71. Severinus.	Ob. Justii 4. id. No. Honorius		
637	10	40	72. Johannes iij.			
638	11	41	73. Theodorus.			5. Ob. Graciosi. Petronius.
639	12	42				
640	13	43			Ob. Edbaldi. Ercombertus.	
641	14	44				
642	15	45				
643	1	46	Martir. S. Oswaldi tit. 6. (f. 23.)			
644	2	47				
645	3	48				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuaria.	Reges Cantia.	Abbates presentis Monasterii.
646	4	49				
647	5	50	74.			
648	6	51	Martinus j.			
649	7	52				
650	8	53				
651	9	54				
652	10	55				
653	11	56		Ob. Honorii pridie kal. Octob. Vacavit 1. an- no 6. mensibus.		
654	12	57	75. Eugenius j.	6. Deusdedit eligitur.		6. Ob. Petronii. Nathanael.
655	13	58	76. Vitalianus ix.			
656	14	59				
657	15	60				
658	1	61				
659	2	62				
660	3	63				
661	4	64				
662	5	65				
663	6	66				
664	7	67		Obiit Deusdedit pridie id. Julii. Vacavit.	Ob. Ercomber. prid. id. Jul. (4. Egbertus.	
665	8	68			Wilfridus episcopus regu- lam S. Benedicti fecit in Anglia observari, tit. 7. fol. 26.	
666	9	69				
667	10	70				Ob. Nathanael. acavit.
668	11	71		Theodorus consecratur Ro- mæ 7. kal. Aprilis, & mittitur cum Adriano 6. kal. Junii.		
669	12	72		Theodorus venit in Angli- am 6. kal. Junii.		7. Adrianus successit.
670	13	73	77. Adeodatus j.		Fundatio monasterii de Mestre in Thaneto, tit. 8. fol. 33.	
671	14	74				
672	15	75	Bulla de privilegiis. tit. 8. fol. 37.			
673	1	76		Sinodus prima ecclesie Anglicane, tit. 8. fol. 36.	Obitus Egberti. Vacavit.	
674	2	77	78. Conus j.		Carta Oswini regis de mi- na ferri, tit. 8. fol. 33.	
675	3	78		Carta Oswini de 18. ma- nentibus in Thaneto, tit. 8. fol. 34. Carta Oswini de terra 10. manentium in Sturreya, tit. 8. fol. 34.	5. Lotharius coronatur qui dedit Stodmerch, car- ta de eodem tit. 8. fol. 38.	
676	4	79	79. Agatho.	Carta Suaberti de terra in Sturreya & Wodesham, tit. 8. fol. 35.	Carta Suaberti regis de Thaneto & Sturigao, tit. 8. fol. 35.	
677	5	80	Bulla de privilegiis, tit. 7. fol. 38.			
678	6	81	80. Leo ij.			
679	7	82	81. Benedictus ij.			Confirmatio Cartæ Su- berti, tit. 8. fol. 38.
680	8	83	82. Johannes v.			
681	9	84	83. Conon j.			
682	10	85				
683	11	86				
684	12	87				
685	13	88			Ob. Lotharii 8. idus Febr. (6. Edricus.	
686	14	89			Carta de terra juxta Stodmerch, tit. 8. f. 39	
687	15	90			Ob. Edrici. Vacavit regnū	
688	1	91	84. Sergius j.			
689	2	92			De Cadwalla & Mulone, tit. 8. fol. 39.	
690	3	93		Ob. Theod. 13. k. Oct. Vac.		

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Cantie.	Abbates presentis monasterii.
691	4	94			<i>Wythredus</i> rex coronatus	
692	5	95		8. <i>Brithwaldus</i> 3. kal. Julii eli- gitur.		
693	6	96				
694	7	97			Carta de terra 4. aratro- rum in <i>Thaneto</i> , <i>Britan- nice Ruy</i> quondam vo- catum <i>Humantone</i> tit. 8. fol. 47.	
695	8	98				
696	9	99			<i>Littlebozne</i> Carta de de- fensione hominum & re- rum in <i>Thaneto</i> tit. 8. fol. 47. Carta de terra 5. aratro- rum apud <i>Littlebozne</i> tit. 8. fol. 47. Carta de terra vocata <i>Haeg</i> 40. manentium in <i>Thaneto</i> .	
697	10	100				
698	11	101				
699	12	102				
700	13	103				
701	14	104	85. <i>Leo</i> iij. Hic non computa- tur eo quod per Patrici- um Romanorum factus est Papa.			
702	15	105				
703	1	106	86. <i>Johannes</i> vj.			
704	2	107				
705	3	108	87. <i>Johannes</i> vij.			
706	4	109				
707	5	110	88. <i>Sisinnius</i> j.			
708	6	111	89. <i>Constantinus</i> j.			Ob. <i>Adriani</i> . Jacet ad altare <i>S. Gregorii</i> . 8. <i>Albinus</i> .
709	7	112				
710	8	113				
711	9	114				
712	10	115				
713	11	116				
714	12	117				
715	13	118	90. <i>Gregorius</i> ij.			
716	14	119				
717	15	120				
718	1	121				
719	2	122			Carta <i>Ethelberti</i> filii regis <i>Wythredi</i> de terra unius a- ratri circa flumen <i>Hy- mene</i> , & de prato in loco vocato <i>Hammespot</i> tit. 9. fol. 49. Carta <i>Wythredi</i> de libertate ecclesiarum. tit. 9. fol. 48.	
720	3	123				
721	4	124				
722	5	125				
723	6	126				
724	7	127				
725	8	128			Ob. <i>Wythredi</i> 9. kal. Maii. 8. <i>Edbertus</i> .	
726	9	129				
727	10	130				
728	11	131				
729	12	132				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Cantie.	Abbates præsentis Monasterii.
730	13	133	91. 			
731	14	134	Gregorius iij.	Ob. Brithwaldi v. id. Junii. 9. (Tatwinus 4. idus Junii.		
732	15	135			Carta de libertate thelonei in portu London. tit. 10. fol. 51.	Ob. Albini. Nothbaldus. 9.
733	1	136			Carta de libertate regalis tributi in omni loco regni, tit. 10. fol. 51.	
734	2	137				Ob. venerabilis Bedæ presbyteri.
735	3	138		Ob. Tatwini 3. kal. Aug. (10. Nothelmus.		
736	4	139				
737	5	140				
738	6	141				
739	7	142				
740	8	143		Ob. Nothelmi 16. kal. Nov (11. Cuthbertus.		
741	9	144	92. Zacharias.			
742	10	145				
743	11	146				
744	12	147				
745	13	148				
746	14	149				
747	15	150				
748	1	151			Carta de dimidio vectigal. unius navis & tributi regi debiti in Thaneto.	Ob. Nothbaldi. Aldhunus. 10.
749	2	152				
750	3	153				
751	4	154	93. Stephanus ij.			
752	5	155				
753	6	156			Prima Danorum rabies in Thaneto.	
754	7	157				
755	8	158	94. Paulus j.			
756	9	159				
757	10	160		Ob. Cuthberti 7. kal. Nov. 12. Bregwinus in die Sancti Michaelis.		
758	11	161				
759	12	162				
760	13	163			Carta de terra sex aratrorum in Dongeham, tit. 12. fol. 53. Carta Offæ regis de navis transvectione. Carta Edberti de eodem, tit. 12. fol. 54. Carta conventionis pro terra de Cheert, tit. 12. Carta Dunwaldi de Queningate, tit. 12.	Ob. Aldhuni. Jambertus. 11.
761	14	164			Ob. Edberti. Ethelbert. ij. 9.	
762	15	165		Ob. Bregwini 8. kal. Sept. 13. (Jambertus in die Purif.	Ob. Ethelberti. Alricus. 10.	Electio Iambei in archiep. 12. Ethelnothus.
763	1	166				
764	2	167				
765	3	168			Carta Offæ regis de Westfeld, tit. 13. fol. 56.	
766	4	169	95. Constantinus ij.			
767	5	170	96. Stephanus iij.			
768	6	171				
769	7	172				
770	8	173	97. Adrianus j.			
771	9	174				
772	10	175				
773	11	176				
774	12	177				
775	13	178				
776	14	179				
777	15	180				
778	1	181				
779	2	182				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Regni Cantie subverfores.	Abbates præsentis monasterii.
780	3	183				
781	4	184				
782	5	185				
783	6	186				
784	7	187				
785	8	188				
786	9	189				
787	10	190				13. Ob. Ethelnothi. Guttardus.
788	11	191				
789	12	192		14. Ob. Jamberti. Athelardus.		
790	13	193				
791	14	194				
792	15	195				
793	1	196				
794	2	197	98. Leo iij.			
795	3	198			Ob. Alrici ultimi regis Cantie.	
796	4	199			Cessavit germen regum Cantie.	
797	5	200			Ethelbertus advena intrusit in regnum Cantie.	
798	6	201			Ethelbertus intrusor periit. Cuthredus intrusit.	
799	7	202				
800	8	203			Coronatio Egberti apud Westsaxones.	
801	9	204		Albinus Anglicus Franciam intravit, & studium quod à Grecis Rome translatum fuerat Parisiis advexit.		
802	10	205		Ob. Athelardi 4. idus Maii.		
803	11	206		15. Wlfredus.		
804	12	207			Carta Kenwolphi reg. Merciorum de terra 10. aratrorum in Westlenham tit. 15.	14. Ob. Guttardi. Cunnredus.
805	13	208				
806	14	209			Cuthredus periit. Baldredus intrusit.	
807	15	210				
808	1	211				
809	2	212				
810	3	213				Fundatio monasterii Cluniacensis.
811	4	214				
812	5	215				
813	6	216				
814	7	217				
815	8	218				
816	9	219	99. Stephanus iv.			
817	10	220				
818	11	221				
819	12	222				
820	13	223	100. Paschalis.			
821	14	224				
822	15	225				
823	1	226				15. Ob. Cunnredi. Wernodus.
824	2	227	101. Eugenius ij.		Egbertus rex Westsaxonum expulit Baldredum & subjecit sibi regnum Cantie.	
825	3	228				
826	4	229		Carta de Dodinglond in Thaneto tit. 16.		
827	5	230	102. Valentinus j.		Egbertus coronatur rex totius Britannie apud Wintoniam faciens edictum ut omnes Saxones Angli, dicantur & Britannia Anglia.	

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuarii.	Reges Anglie.	Abbates presentis Monasterii.
828	6	231	103. Gregorius iiij.			
829	7	232		16. Ob. Wlfredi. Ob. Feolgil- di 3. kal. Sept.		
830	8	233		17. Ceolnotus successit 6. kal. Sept.		
831	9	234				
832	10	235				
833	11	236				
834	12	237				
835	13	238				
836	14	239			Donatio de Onchtre- donne. Carta de eo- dem tit. 16.	
837	15	240			12. Ob. Egberti. Ethelwlfus.	
838	1	241			Carta de terra 5. aratro- rum in Lenham.	
839	2	242				
840	3	243	Theodulfus episcopus An- relianus composuit glo- ria laus. Festum omni- um sanctorum institui- tur.			
841	4	244				
842	5	245				
843	6	246	104.			
844	7	247	Sergius ij.			
845	8	248			Linchesore. Carta ejus- dem tit. 17.	16. Ob. Wernodi. Diernodus.
846	9	249	105.			
847	10	250	Leo iiij.			
848	11	251			Winemundus dedit Bur- warmerch. Carta e- jusdem tit. 17.	
849	12	252				
850	13	253			Ethburga dedit redditum de Wzaburne. Carta e- jusdem tit. 17. Estlen- ham Athero comiti Can- tie. Carta de eodem tit. 17.	
851	14	254				
852	15	255				
853	1	256	Hic obiit Leo quartus, cu- jus tamen anni usque ad Benedictum tertium computantur eo quod mulier in Papam pro- mota fuit quæ homo masculus putabatur.			
854	2	257				
855	3	258	Johannes. Iste non com- putatur quia scemina fuit. 106. Benedictus iiij.			
856	4	259				
857	5	260			13. Ob. Ethelwlf. Ethelbal- (dus ij.	
858	6	261	107. Nicholaus j.			
859	7	262				
860	8	263			14. Ob. Ethelbaldi. Ethelber- (tus iiij.	
861	9	264			Mertone. Carta ejusdem tit. 17.	
862	10	265				
863	11	266				17. Ob. Diernodi. Wynberus.
864	12	267				
865	13	268				
866	4	269	108.			
867	15	270	Adrianus ij.		15. Ob. Ethelberti. Ethelredus.	18. Ob. Wynberi. Bewmundus.
868	1	271				
869	2	272				
870	3	273		18. Ob. Ceolnoti. Aethelredus.	Martirium S. Edmundi re- gis. Secundus adventus Danorum in Angliam.	
871	4	274	109.			
872	5	275	Johannes viij.		16. Ob. Ethelredi. Aluredus.	
873	6	276				
874	7	277				
875	8	278				
876	9	279				19. Ob. Bewmundi. Kynebertus

Anno Dom.	Indicio	An. aduentus S. Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Anglia.	Abbates præsentis Monasterii.
877	10	280				
878	11	281				
879	12	282				
880	13	283				
881	14	284				
882	15	285	Martinus ij.			20. Obitus Kyneberti. Etans.
883	1	286	Adrianus iij.			21. Ob. Etantis. Degmundus.
884	2	287	Stephanus vj.			
885	3	288				22. Ob. Degmundi. Alfridus.
886	4	289				
887	5	290				
888	6	291				
889	7	292		19. Ob. Aethelredi. Pleigmundus.		
890	8	293	Formosus j.			
891	9	294				
892	10	295				
893	11	296				23. Ob. Alfridi. Ceolbertus.
894	12	297				
895	13	298				
896	14	299	Bonifacius vj.			
897	15	300	Stephanus vj.			
898	1	301	Romanus j.			
899	2	302	Johannes ix.			
900	3	303	Theodorus ij.			
901	4	304	Benedictus iv.		17. Ob. Aluredi. Edwardus j.	24. Ob. Ceolberti. Beccannus.
902	5	305				
903	6	306	Leo v.			
904	7	307	Christoforus j.			
905	8	308	Sergius iv.			25. Ob. Beccani. Ethelwoldus.
906	9	309				
907	10	310				
908	11	311				26. Ob. Ethelwoldi. Tilbertus.
909	12	312				
910	13	313				
911	14	314				
912	15	315				
913	1	316	123. Anastasius iij.	20. Ob. Pleigmundi. Athelmus.		
914	2	317	124. Lando j.			
915	3	318	125. Johannes x.			27. Obitus Tilberti. Edredus. Statuta edita Romæ in ecclesia Lateranensi, ut monachi regulam san- cti Benedicti admittant.
916	4	319				
917	5	320				
918	6	321				
919	7	322				28. Ob. Edredi. Alcherindus.
920	8	323				
921	9	324				
922	10	325				
923	11	326		21. Ob. Athelmi. Wlfhelmus.		
924	12	327			18. Ob. Edwardi. Ethelstanus. Hic dedit Werburging- tond in Thaneto. Carta ejusdem titulo 29.	
925	13	328				
926	14	329				
927	15	330				29. Ob. Alcherindi. Guttulfus.
928	1	331	126. Leo vj.			
929	2	332	127. Stephanus vij.			
930	3	333	128. Johannes xj.	22. Ob. Wlfhelmi. Odo.		
931	4	334				30. Ob. Guttulfi. Eadredus.
932	5	335				31. Ob. Eadredi. Lullingus.
933	6	336				
934	7	337				
935	8	338				
936	9	339	129. Leo vij.			
937	10	340				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis monasterii.
938	11	341				
939	12	342	130.			32.
940	13	343	Stephanus viij.			Ob. Lullingi. Beornelmus.
941	14	344			19.	
942	15	345	131.		Ob. Ethelstani. Edmundus j.	33.
943	1	346	Martinus iij.			Ob. Beornelmi. Sigericus.
944	2	347				
					Carta de Supdythessweolde tit. 34. Hæc enim terra duorum aratorum data fuit Sigerico abbati & successoribus suis, fecitque illam liberam ab omni fiscali tributo et seculari servitute. 20.	
945	3	348	132.		Ob. Edmundi. Eadredus.	
946	4	349	Agapitus ij.			
947	5	350				
948	6	351				
949	7	352				Herefig minister regis dedit terram de Swale elthe. Carta ejusdem tit. 34.
950	8	353				
951	9	354	133.			
952	10	355	Johannes xij.			
953	11	356	Bulla de privileg. directa Eadredo regi.			
954	12	357			21.	
955	13	358	Littera apostolica directa domino Regi & Odoni archiepiscopo de privileg. monasterii & quod præsens ecclesia sit omnium monasteriorum præsentis regni mater primaria.		Ob. Eadredi. Edwinus.	
956	14	359				34.
957	15	360		23.		Ob. Sigerici. Alfricus.
958	1	361		Ob. Odonis. Elfsinus.		
				24.	22.	
959	2	362		Dunstanus.	Fugatur Edwinus. Edgarus	
960	3	363	134.			
961	4	364	Benedictus v.			
			135.			
962	5	365	Leo viij.			
963	6	366	136.			
964	7	367	Johannes xij.		Donatio terræ iv. aratorum quæ nominatur adlunstede. Carta ejusdem tit. 35.	
965	8	368				
966	9	369				
967	10	370				
968	11	371				
969	12	372				
970	13	373	137.			
971	14	374	Benedictus vj.			35.
			138.			Ob. Alfrici. Elfnobus.
972	15	375	Ponus j.			
			139.			
973	1	376	Bonifacius vij.			
974	2	377				Quædam matrona nomine winfleda dedit centum acras prati & pasturæ & terræ arabilis quæ jacent ex parte boreali curiæ de Northbozn.
					23.	
975	3	378	140.		Ob. Edgari. Edwardus ij.	
976	4	379	Benedictus vij.			
977	5	380				
978	6	381				Dedicatio hujus ecclesiæ à sancto Dunstano in honore apostolorum Petri & Pauli & S. Augustini.
					24.	
979	7	382			Martir. Edm. Ethelredus.	36.
980	8	383				Ob. Elfnothi. Sivicus.
981	9	384				
982	10	385				
983	11	386	141.			
984		387	Johannes xiv.			
			142.			
985	13	388	Johannes xv.			

Anno Dom.	Indictio.	An. advenus Augustini.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Regni Anglia sub- versores.	Abbates præsentis monasterii.
986	14	389	143. Johannes xvj.			
987	15	390				
988	1	391		Ob. Dunstani 14. kal. Jun. 25. Egelgarus.		Siricius eligitur in episco- pum Wilton.
989	2	392		Ob. Egelgari. 26. Alricus.	Carta de Ebertiswoeld, tit. 38.	Wlfricus j. eligitur in Ab- batem.
990	3	393				
991	4	394				Carta Brunmanni de 2. ha- gis & j. prato cum perti- nenciis apud Fordwich tit. 38.
992	5	395				
993	6	396				
994	7	397				
995	8	398				
996	9	399	144. Gregorius v.			
997	10	400				Carta Edwardi de Cumbe de terra de Cumbe.
998	11	401	145. Johannes xvij.			
999	12	402	146. Silvester ij. Hic fecit ho- magium diabolo.			Carta Britbri de terra de Woderingborni. tit. 38.
1000	13	403		Ob. Alrici. 27. Siricius.		
1001	14	404				
1002	15	405	147. Johannes xvij.			
1003	1	406	148. Johannes xix.			
1004	2	407		Ob. Siricii. 28. Elphegus.		
1005	3	408				
1006	4	409				Ob. Wlfrici, jacet in cryptis ante altare S. Ricardi. 38. Elmerus.
1007	5	410				
1008	6	411				
1009	7	412	149. Sergius iv.			
1010	8	413	150. Benedictus viij.			Godwoldus dedit C. acras terre in Sturtone.
1011	9	414		Martir. Elphegi. 29. Livingus.	Dani Canciam devastabant	
1012	10	415				
1013	11	416				
1014	12	417				
1015	13	418				
1016	14	419			Ob. Ethelredi. 25. Edmundus.	
1017	15	420			Ob. Edmundi. 26. Cnutus.	
1018	1	421				
1019	2	422				Elfgiva dedit huic con- gregationi lx. libras in communi, & præter hoc cuilibet monacho xx. so- lidos.
1020	3	423				Elmerus eligitur in episco- pum Schirborn. jacet in tumba extra clausuram altaris sancti Johannis. 39. Elstanus.
1021	4	424				
1022	5	425				
1023	6	426	151. Johannes xx.	Ob. Livingi. 30. Egelnothus.		
1024	7	427				
1025	8	428				
1026	9	429				
1027	10	430			Donatio terr. de Wenstre cum corpore S. Mildredæ tit. 40.	
1028	11	431				
1029	12	432				
1030	13	433				
1031	14	434				
1032	15	435	152. Benedictus ix.		Translatio S. Mildredæ de Thaneto in præsentem ec- clesiam.	
1033	1	436				
1034	2	437				
1035	3	438				
1036	4	439		Ob. Egelnothi. 31. Eadfinus.	Ob. Cnuti. 27. Haroldus j.	
1037	5	440				
1038	6	441				
1039	7	442				
1040	8	443			Ob. Haroldi. 28. Hardecnutus.	
1041	9	444				
1042	10	445			Ob. Hardec. Edwardus iij. 29.	

Anno Dom.	Indictio	An. aduentus Augustini	Anni à con- questu Angliæ	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Angliæ.	Abbates præ- sentis Monast.
1043	11	446				Carta confirmationis o- mnium terrarum, liberta- tum & privilegiorum tit. (40.	
1044	12	447					
1045	13	448					
1046	14	449				Carta de Belling & Conyngoc live Kening- ton tit. 40.	
1047	15	450		153. Silvester iij.	Carta terræ unius aratri apud Littelbome tit. 41.		Ob. Elfrici, jacet in criptis ante al- tare S. Thome. 40. Wlfrici iij.
1048	1	451		154. Gregorius vj.	Iste etiam Eadfinus dedit duos calices argenteos & deauratos. Dedit etiam centum marcas ad ædifi- cationem turr. ecclesiæ, & unum psalterium glof- satum quod cathenatum fuit ad altare S. Gregorii.		
1049	2	452		155.			
1050	3	453		Clemens ij.	Ob. Edfni. Robertus j.		
1051	4	454		156. 157. Damasus ij. Leo x.			
1052	5	455			Ob. Roberti. Stigandus.		
1053	6	456					
1054	7	457					
1055	8	458				Carta de Fordwico tit. 41.	
1056	9	459		Marianus Scolus post lon- gam peregrinationem monachus factus est in Colon. in monasterio Scotorum sancti Martini kal. Aug. v. feria.	Auctoritate apostolica or- dinatur ut Archiepisco- pus Cantuar. assideat in Conciliis Pontifici san- ctæ Rufinæ.		Abbas Romæ adiit missus à rege. Abbas auctoritate apostolica ordi- natur ut in con- ciliis assideat ab- bati montis Cas- sini.
1057	10	460		158. Victor ij.			
1058	11	461					Abbas ecclesiam dilatare, incepit sed quia manda- tum cœli reginæ de sua ecclesia servanda implere noluit letali x- gritudine obiit.
1059	12	462		159. Stephanus ix. hic fuit abbas montis Cassini.			41. Ob. Wlfrici. Egelsi- nus.
				160. Benedictus x. hic pallium Stigando misit. Hic fuit Marianus inclusus ij. id. Maii in Fuldensi mona- sterio juxta corpus S. Ki- liani.			
1060	13	463		161. Nicholaus ij.			
1061	14	464					
1062	15	465		162. Alexander ij.			
1063	1	466					Mitra cum indu- mento Pontifica- li auctoritate a- postolica Abbati confertur mero motu dom. Papæ Alexandri ij.
1064	2	467					
1065	3	468					
1066	4	469					
1067	5	470	1		Coronatio willielmi con- questoris.	Haroldus truditur. willielmus Dux Norman- niæ.	Abbas mitra uti non audebat ob timorem conque- storis, mitraque jacuit supina us- que ad Rogeri ab- batem.
1068	6	471	2				

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini.	An. a conq. Anglie.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præfentis monast.
1069	7	472	3	Marianus post x. annos suæ inclusionis Mogontiam venit iussione episcopi Mogontini & abbatibus Fuldensis, & ibi includitur juxta monasterium principale.			
1070	8	473	4		34. Lanfrancus.	Carta de decimis fraterham & Wiltone excepta decima mellis & gabuli.	Egelsinus fugit. 42. Scotlandus. Hic novum opus Wilfrici subvertens Ecclesiam dilatare incepit.
1071	9	474	5			Carta de saka & socna & aliis libertatibus.	
1072	10	475	6			Carta de viij. præbend. de De Wyngtone.	
1073	11	476	7			Carta de manerio de Plumstede.	
1074	12	477	8			Carta de decimis Odonis Episcopi titulo 43.	
1075	13	478	9	163. Gregorius vij.		Carta de donatione Odonis Episcopi in Fordwico.	
1076	14	479	10			Carta præceptorum de burgo de Fordwico.	
1077	15	480	11			Carta de domibus & consuetudinibus in Fordwico quæ est confirmatoria de donatione Odonis Episcopi.	
1078	1	481	12		Transfertur episcopatus Dorcest. ad Lincolniam.	Carta Odonis Baiocensis de medietate villæ de Plumstede & decimis de Knoltun, Tinkenherst, Ringentum, Turstan, & duobus locis Bedlesan et Boche-lande & Osberni Payfo-vei.	Fundatio monasterii de Aleswes.
1079	2	482	13				
1080	3	483	14				
1081	4	484	15				
1082	5	485	16				
1083	6	486	17				
1084	7	487	18				
1085	8	488	19				
1086	9	489	20	164. Victor iij.			
1087	10	490	21			Ob. Willielmi v. idus Sept. 32. Willielmus Rufus coronatur vj. kal. Octobr.	Ob. Scotlandi iij. non. Septembris, jacet in ecclesia criptarum sub pelve cum cereo ardente. 43. Wido. Hic ecclesiam dilatavit & totum opus perfecit & corpora sanctorum transfudit.
1088	11	491	22	165. Urbanus ij.		Carta de Estanores.	
1089	12	492	23		Ob. Lanfranci. Vacavit.	Carta de Saka & Sokna, tit. 44.	
1090	13	493	24	Ordo Cartusie incepit.		Carta de reſtitutionibus & consuetudinibus debitis apud Caſtanozes in terra & in aqua.	Translatio S. Augustini sociorumque ejus.
1091	14	494	25				
1092	15	495	26		35. Anselmus consecratur.		
1093	1	496	27				
1094	2	497	28	Ob. Alwinus fundator de Bermundesete.	Transfertur sedes episcopalis de Chedford in Northwicum.	Carta de consuetudinibus debitis apud Deaington.	
1095	3	498	29	Concilium Clarmontanum.			
1096	4	499	30	Horæ beatæ Mariæ statuuntur dici cotidie.			
1097	5	500	31				
1098	6	501	32				
1099	7	502	33				Ob. Wydonis; jacet in criptis ante altare S. Ricardi. Hugo Florye j. Hic fuit primus benedictus extra ecclesiam suam apud Lambedam ab episc. London. Mauricio, iij. idus Maii.

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini.	An. à cong. Anglie.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuari.	Reges Anglia.	Abbates præsentis monast.
1100	8	503	34	166. <i>Paschalis ij.</i>		33. Ob. <i>Willielmi. Henricus j.</i>	
1101	9	504	35			Carta de præbenda in <i>Devonia</i> titulo 45.	
1102	10	505	36	Ordo <i>Cisterciensis</i> inceptit.		Carta alia de eadem præbenda tit. 45.	
1103	11	506	37			Carta de feria in translatione <i>Aug.</i> tit. 45.	
1104	12	507	38			Carta ne servientes qui nec emunt, nec vendunt, nec mercatum ducunt, tallientur ad auxilia burgi <i>Cantuar.</i>	
1105	13	508	39		Corpus S. <i>Elfegi</i> incorruptum repertum est.	Carta de Escambio cum monachis ecclesiæ Christi de terra ad ampliand. cimiterium illorum, tit. (45).	
1106	14	509	40				
1107	15	510	41			Carta de benedictione <i>Hugonis</i> Abbatis tit. 45.	
1108	1	511	42			Carta de terra quam Abbas <i>Hugo</i> disvadavit de <i>Wiberto</i> de <i>Thaneto</i> tit. 45.	
1109	2	512	43	Abbatia <i>Elicnsis</i> in sedem episcopalem commutatur.	Ob. <i>Anselmi.</i> Vacavit.	Carta de <i>Estanoris</i> & de litore usque ad medium aquæ, tit. 45.	
1110	3	513	44			<i>Henricus</i> rex dedit filiam suam <i>Matilden</i> <i>Henrico</i> Imperatori <i>Alemanne.</i>	
1111	4	514	45			Carta de libertate monasterii, tit. 45.	Carta <i>Haimonis</i> de villa de <i>Fordwico</i> cum omnibus rebus ad eam pertinentibus.
1112	5	515	46				
1113	6	516	47			Carta ut Abbas habeat libertatem super presbyteros suos quam habuit Abbas <i>Scotlandus.</i>	
1114	7	517	48	<i>Bernardus</i> fit monachus <i>Cisterciensis.</i>	36. <i>Radulphus.</i>		
1115	8	518	49				
1116	9	519	50				
1117	10	520	51	167.		Carta de <i>Ripple</i> & <i>Langdone.</i>	Concessio Mercati apud <i>Wentstre</i> in <i>Thaneto.</i>
1118	11	521	52	<i>Gelasius ij.</i> Inceptio Ordinis Templariorum.		Carta de libertate servitium & de <i>Theloneo.</i>	
1119	12	522	53	168. <i>Calixtus ij.</i>	<i>S. Thomas</i> nascitur <i>London.</i>		
1120	13	523	54	Bulla de privileg. & electione Abbatis tit. 45.	<i>Petrus</i> primus Prior de <i>Bermundesete</i> obiit. Submersi sunt in mari <i>Willielmus</i> & <i>Ricardus</i> filii Regis <i>Henrici</i> &c.	Carta de warrenna in terris de <i>Chistelet</i> & <i>Sturweya.</i>	
1121	14	524	55				Fundatio monasterii de <i>Radinge.</i>
1122	15	525	56		Ob. <i>Radulphi.</i> Vacavit.		Prior <i>Lewensis</i> efficitur Abbas de <i>Radinge.</i>
1123	1	526	57				Ob. <i>Hugonis.</i> Vacavit. jacet in capitulo in parte boreali.
1124	2	527	58	169. <i>Honorius ij.</i>			
1125	3	528	59		37. <i>Willielmus j.</i>	Carta directa <i>Hugoni</i> monacho <i>Rouc.</i> de concessione Abbatie cum terris & hominibus & omnibus aliis libertatibus.	<i>Trottslebe.</i> 45.
1126	4	529	60				<i>Hugo ij.</i> monachus <i>Rosensis.</i>
1127	5	530	61				Hic primo officia distinxit & eisdem certos redditus assignavit.
1128	6	531	62			Carta confirmatoria de ecclesiis & decimis <i>Staversham</i> & <i>Miltone.</i>	abbots <i>Smelle</i> adquiritur & ad sacrificium pro officio magni altaris deputatur.
1129	7	532	63	Invasit apostolatum quidam nomine <i>Petrus</i> , à schismaticis dictus <i>Anacletus.</i>			

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini	Anni a conq. Anglie.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tharia.	Reges Anglia.	Abbates præ- sentis Monast.
1130	8	533	64	170. Innocentius ij.		Carta de ecclesiis de Benham, Dewintone, Faversham, North- burn, & aliis decimis monasterii.	
1131	9	534	65				
1132	10	535	66			Carta de redditibus & consuet. in ecclesia de Dewintone.	
1133	11	536	67			Natus est Henricus filius Imperatricis qui postea fuit Rex, filius Gislefridi Comitis Andegavia.	
1134	12	537	68			34. Ob. Henrici. Stephanus.	
1135	13	538	69			Carta de donatione mo- lendini de Estbrygge.	
1136	14	539	70		Ob. Wilhelmi. Vacavit.	Carta de Charnell. facien- dis super muros ecclesiæ tit. 46.	
1137	15	540	71	Fundatio ecclesiæ de Medes.			
1138	1	541	72		38. Theobaldus.		
1139	2	542	73	Bulla de libertate mona- sterii.		Carta de Saka & Socna & pacis fractura.	
1140	3	543	74	Monachi introducuntur in ecclesiam Doveria.		Carta de molendino de Estbrygge.	
1141	4	544	75	Floruit Ric. de S. Victore.		Carta de ecclesia de De- wintone.	
						Carta de molendino de Estbrygge ut iterum sta- tuatur in pristinum sta- tum.	
1142	5	545	76		Carta confirmatoria de ecclesiis & decimis Fa- versham & Wiltone.	Carta de libertate infra burg. & extra.	
1143	6	546	77	171. Celestinus ij.	Carta de Estonoze & li- tore usque ad medium aquæ.	Carta de Hagha.	
1144	7	547	78	172. Lucius ij. Bulla de liberta- te ecclesiæ. Bulla de concordia inter Theobaldum archiepisco- pum & nostrates. Confirmatio Sententiæ latæ super benedictione Abbatis solempni.			
1145	8	548	79	173. Eugenius iij.		Carta de Ryppe, & Langdone.	
1146	9	549	80	Petrus Lombardus Senten- tias compilavit. Bulla de libertate ecclesiæ. Bulla de confirmatione ecclesiæ de Faversham. Bulla de confirmatione Hospitalis S. Laurencii.		Carta de feria in festo A- postol. Petri & Pauli.	
1147	10	550	81	Petrus Comestor scripsit historiam scolasticam. Interdictum totius Angliæ.			
1148	11	551	82			Carta ne prohibeantur homines venire ad mo- lendum Cantuar.	Fundatio mona- sterii de Fa- versham.
1149	12	552	83			Carta Matild. reginæ de terra data ecclesiæ de Faversham.	
1150	13	553	84			Carta confirmatoria de terra data ecclesiæ de Faversham.	Ob. Hugonis. 46. Silvester. Jacet in capitulo in parte boriali.
1151	14	554	85				
1152	15	555	86	174. Anastasius iv.			
1153	1	556	87	175. Adrianus iv. Bulla de ec- clesia de Faversham & decimis.	Henricus rex junior nasci- tur.	Ob. Stephani. Henricus ij.	
1154	2	557	88				
1155	3	558	89				
1156	4	559	90	Bulla super donatione ec- clesiæ de Northburne in usus pauperum.			
1157	5	560	91				
1158	6	561	92		S. Thomas factus est Can- cellarius Regis.	Carta de Plumware, Parrok, W. de Ros ad Plumstede.	

Anno Dom.	Indictio	An. advenus Augustini	An. à conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Anglia.	Abbates præ- sentis monast.
1159	7	562	93	176. <i>Alexander iij.</i>			
1160	8	563	94		Ob. <i>Theobaldi</i> . Vacavit.	Carta de comminut. ex- pens. de Plumstede.	
1161	9	564	95	Bulla quod possumus ce- lebrare tempore Inter- dicti.	<i>Thomas</i> Cancellarius & Archidiaconus tunc eli- gitur in Archiepiscopum in vigil. Pentecost. & or- dinatur presbyter in ec- clesia Christi Cantuar. à <i>waltero Ros.</i> in sabbato sequenti.		Ob. <i>Silvestri</i> . Va- cavit. jacet in ca- pitulo ad spatium xij. pedum à le- ctrino versus oc- cidentem.
1162	10	565	96	<i>S. Thomas</i> resignavit Si- gillum regium.	<i>Becket</i> . 39. <i>Thomas j.</i> consecratur in Dominica S. Trinitatis anno ætatis suæ xlv. ab <i>Henrico Winton.</i> episcopo.	Carta de Warren. de Chislelet & Sturrepe.	
1163	11	566	97	Translatum est corpus <i>S.</i> <i>Edwardi</i> regis & con- fessoris à <i>S. Thoma.</i>	Oritur discordia inter re- gem & archiepiscopum.	Carta <i>Rogeri Clave</i> Comi- tis <i>Hereford</i> de j. cervo singulis annis in festo <i>S. Augustini</i> .	<i>Clarembaldus</i> se- cularis intrusit.
1164	12	567	98		<i>S. Thomas</i> exulat in festo omnium Sanctorum.	Carta de ecclesia de Northborne.	
1165	13	568	99				
1166	14	569	100				
1167	15	570	101			Carta de saka & sokna, tol & tem infra burg. & extra.	
1168	1	571	102				
1169	2	572	103				
1170	3	573	104	<i>S. Thomas</i> regreditur ab exilio.	<i>Thomas j.</i> martirizatur an- no ætatis suæ lij. Vaca- vit.	Carta confirmatoria de ecclesiis & decimis <i>Fa-</i> <i>versham</i> & <i>Miltone</i> .	
1171	4	774	105	Bulla de observatione Si- gilli.			
1172	5	775	106	Bulla de confirmatione ecclesiarum de <i>Menstre</i> & <i>Faversham</i> , & de præsentatione clerico- rum in eadem bulla.	Soror <i>S. Thomæ</i> nomine <i>Maria</i> facta est abbatissa de <i>Berkinge</i> .	Carta ut ecclesia de <i>Mil-</i> <i>tone</i> habeat omnia te- nemente in decimis & terris & de bosco de <i>Northwode</i> .	
1173	6	776	107	Confirmatio ecclesiarum de <i>Faversham</i> & <i>Mil-</i> <i>tone</i> & terrarum intra <i>Cantuar.</i>	40. <i>Ricardus j.</i> Prior <i>Doverie</i> .		
1174	7	777	108				
1175	8	778	109				
1176	9	779	110				
1177	10	780	111	Bulla de libertate ecclesiæ. Bulla de confirmatione præbendæ de <i>Gustone</i> <i>Rogero</i> electo directa.		Confirmatio de concam- bio terræ ex parte meri- diana cimiterii ecclesiæ Christi juxta campanile.	Ejectio <i>Clare-</i> <i>(baldi)</i> . <i>Sardingden</i> . 47. <i>Rogerus j.</i> Hic fuit monachus ecclesiæ Christi custos ad altare ubi <i>S. Thomas</i> martirium pas- sus est.
1178	11	781	112			Carta de mensuratione molendini in <i>Cantuar.</i> & extra, ut sic stet sicut juratum fuit tempore re- gis <i>Hen. j.</i>	
1179	12	782	113	Bulla de benedict. Abbatis sine exactione professio- nis archiepiscopo faci- enda. Bulla de confirmatione ecclesiarum de <i>Thaneto</i> & de <i>Miltone</i> .	<i>Lodovicus</i> rex <i>Franciæ</i> ve- nit ad <i>S. Thomam</i> & la- pis regalis super fere- trum ponitur.		Benedictio <i>Roge-</i> <i>ri j.</i> Abb. à dom. Papa in curia <i>Romana</i> & resti- tutio mitræ cum anulo & sanda- liis.

Ann. Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini.	Ann. a conq. Anglie.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuaria.	Reges Anglia.	Abbates præ- sentis monast.
1180	13	583	114	Bulla de confirmatione ecclesiæ de <i>Northbozn</i> ad elemosinar. Bulla ne pueri xv. anno- rum recipiantur in mo- nachatum. Bulla ne camerar. vel sa- crist. tradantur ad fir- mam.		Carta præceptorum pro ho- minibus de <i>Thaneto</i> .	
1181	14	584	115				
1182	15	585	116			Carta de confirmatione pacis inter <i>Ricardum</i> ar- chiepiscopum & <i>Rogerum</i> abbatem.	
1183	1	586	117			Ob. rex <i>Henricus</i> junior qui fuit rex transmari- nus.	
1184	2	587	118	177. <i>Lucius</i> iij.	41. Ob. <i>Ricardi. Baldwinus.</i>		
1185	3	588	119	178.			
1186	4	589	120	<i>Urbanus</i> iij.	<i>Baldwinus</i> plura mala fe- cit monachis ecclesiæ Christi.		
1187	5	590	121	Bulla de libertate eccle- siæ. Bulla de confirmatione ecclesiæ de <i>Northbozn</i> elemosinar. Bulla ne dentur alicui se- culari ecclesiæ de <i>Men- stre, Northbozn, & Sellyng.</i>		<i>Jerusalem</i> capta est & crux Christi à Paganis.	
1188	6	591	122	Bulla de confirmatione ecclesiæ de <i>Sellyng.</i> Bulla de confirmatione li- bertatum, & ne archiepi- scopus vel aliquis ex suis deroget. Bulla de ecclesiis de <i>fa- versham & Miltone</i> & de custodia clavium. Bulla de confirmatione appropriationis ecclesia- rum de <i>Miltone</i> & de <i>Thaneto.</i> Bulla de præbenda de <i>Custone.</i>			
1189	7	592	123	179. 180. <i>Gregorius</i> viij. <i>Clemens</i> iij.		Ob. <i>Henrici</i> ij. 36. <i>Ricardus</i> j.	
1190	8	593	124		Ob. <i>Baldwini.</i>		Carta de libertate.
1191	9	594	125	Bulla no monachi de <i>fa- versham</i> sepeliant pa- roch. nostros in cimate- rio suo. Bulla de confirmatione super libertate ecclesiæ. Bulla quod nec abbas nec aliquis potest tradere ad firmam camerariam & sacrist. Bulla de confirmatione Sententiæ super bene- dict. Abbatis & libertate Ecclesiæ. Bulla ne clerici tradant ecclesias suas ad firmam. Bulla quod possumus ce- lebrare in terra inter- dicta. Bulla de confirmatione de <i>Northbozne.</i> Bulla de præbenda de <i>Custeton.</i> Bulla ne abbas redditus sacrist. & elemosinar. ca- pitulo inconsulto aliunde ministret.			
1192	10	595	126		42. <i>Hubertus.</i>		

Anno Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini	Anni a conq. Anglie.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuaria.	Reges Anglie.	Abbates præ- sentis Monast.
1193	11	596	127			Carta de mercato ad Stonore.	
1194	12	597	128				
1195	13	598	129	Bulla de confirmatione ec- clesiæ de <i>Chistele</i> in usus infirmorum.			
1196	14	599	130	Bulla ne archiepiscopus, vel episcopus, vel aposto- licæ sedis legatus seu offic. eorum istud mo- nasterium interdicere poterint. Bulla de remedio appel- lationis ultimæ. Bulla de confirmatione hospitalis S. <i>Laurentii</i> .			
1197	15	600	131	182.			
1198	1	601	132	<i>Innocentius</i> iij. Concilium			
1199	2	602	133	<i>Latevan.</i>		Occisio Ricardi. ^{37.} <i>Johannes.</i>	
1200	3	603	134	Ordo fratrum prædicato- rum incepit.			
1201	4	604	135				
1202	5	605	136	Bulla de libertate Eccle- siæ.			
1203	6	606	137			Carta de <i>Stonores</i> & litore usque ad medium aquæ. Carta de Saka & Sokna & pacis fractura. Carta confirmationis su- per mercato <i>Stonores</i> .	
1204	7	607	138	Bulla confirmatoria de de- cimis de <i>Collesond</i> .			
1205	8	608	139	Bulla ne ultra tres dietas trahamur ad causas.	Ob <i>Huberti</i> .		
1206	9	609	140		^{43.} <i>Stephannus.</i>		
1207	10	610	141				
1208	11	611	142	Interdictum generale in <i>Anglia</i> .			
1209	12	612	143				
1210	13	613	144	Ordo Fratrum Minorum incepit.			
1211	14	614	145				
1212	15	615	146				
1213	1	616	147	Relaxatio interdicti in <i>Anglia</i> .			Obit. <i>Rogeri</i> xij. kal. <i>Novemb.</i> ja- cet in capitulo ex parte boreali.
1214	2	617	148				^{48.} <i>Alexander</i> bene- dictus à Papa in curia <i>Romana</i> .
1215	3	618	149	Bulla ne dentur persona- tus vel beneficia ad preces vel minas potentum.			
1216	4	619	150	^{183.} <i>Honorius</i> iij.		Ob. <i>Johannis</i> . ^{38.} <i>Henricus</i> iij.	
1217	5	620	151				
1218	6	621	152				
1219	7	622	153				Conveniunt pri- mo Abbates ni- grorum mona- chorum <i>Oxon.</i> ad tractandum de ordine.
1220	8	623	154	Bulla confirmatoria de <i>Sellyng, Gusten, Len- ham & Chistele</i> . Bulla ne monachus possit compelli ad cognitionem causarum. Bulla de indulgentia ad opus Ecclesiæ. Bulla de susceptione cu- stodiæ Fratrum & bono- rum Hospitalis S. <i>La- urentii</i> sub speciali prote- ctione, & confirmatio redditus &c.	Translatio S. <i>Thome</i> .		Ob. <i>Alexandri</i> iv. nonas Octobris. jacet in capitulo ex parte australi. ^{49.} <i>Hugo</i> iij. vij. kal. Septembris ele- ctus est, bene- dicitur in curia <i>Romana</i> j. die mensis Aprilis.

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	An. a conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Anglie.	Abbates præ- sentis monast.
1221	9	624	155				
1222	10	625	156				
1223	11	626	157			Carta de feodo quem te- nuit <i>Abfalon</i> in <i>Sand- wico</i> juxta Ecclesiam S. <i>Petri</i> .	
1224	12	627	158				Obit. <i>Hugonis</i> iij. Novembr. jacet in navi ecclesie prope altare S. Crucis ex parte Borialis. 50. <i>Robertus</i> de Bello electus viij. kal. Decemb. bene- dicitur in curia <i>Romana</i> viij. idus Maii qui fuit dies Ascensionis. Compositio inter Abbatem & ba- rones de <i>Sand- wico</i> de præsen- tatione Ecclesie S. <i>Petri</i> .
1225	13	628	159	Bulla ut liceat in propriis parochiis capellas con- struere.			
1226	14	629	160			Carta confirmationis de libertate monasterii. Carta confirmationis mer- cati de <i>Estonores</i> & omnibus consuetudini- bus ibidem. Carta confirmationis de <i>Estonores</i> & litore usq; ad medium aquæ. Carta de quiete clamatio- ne furragii in tota <i>Cancia</i> .	
1227	15	630	161	184. <i>Gregorius</i> ix.			
1228	1	631	162	Bulla de confirmatione ecclesiarum de <i>Men- stre, Portboyn & Sel- lyng</i> . Bulla de confirmatione Ecclesie de <i>Plumstede</i> . Bulla de Ecclesia de <i>Chis- stelet</i> ne quis præsumat fructus in alios usus con- vertere.	Ob. <i>Stephani</i> . Vacavit.		Dimissio terra- rum juxta Ec- clesiam S. <i>Petri</i> in <i>Sandwico</i> .
1229	2	632	163	Bulla de præbenda de <i>Gustone</i> . Bulla ne quis exigere va- leat decimas de novali- bus vel nutrimentis. Bulla demandans Archi- episcopis, Episcopis, & Decanis. Bulla de confirmatione Ecclesie de <i>Lenham</i> in usus refectorii. Confirmatio Ecclesie de <i>Sellyng</i> ad vestitum monachorum.	44. <i>Ricardus</i> ij.		
1230	3	633	164			Carta de exactione xl. so- lidorum de feod. militum & concessione xl. solido- rum Prælat. de eodem.	
1231	4	634	165				
1232	5	635	166	Bulla conservatoria dire- cta archidiacono <i>Sutbir</i> . Priori S. <i>Edmundi</i> & de- cano Christianitatis de S. <i>Edmundo</i> .	Ob. <i>Ricardi</i> . Vacavit.		
1233	6	636	167	Bulla de approbatione consuetudinum istius monasterii & earundem confirmatio.			
1234	7	637	168	Bulla confirmationis Ec- clie de <i>Chistelet</i> .	45. <i>Edmundus</i> .		

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	An. à conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuaria.	Reges Anglia.	Abbates præ- sentis monast.
1235	8	638	169	Bulla excitatoria ad Re- gem de defendendo & conservando. Bulla de capell. in <i>Tha- neto</i> . Bulla ne quis possit ex- communicare monachos clericos & homines. Bulla quod Ecclesiæ no- stræ & homines nostri & omnia bona nostra habita & habenda sint sub protectione <i>Romane</i> Ecclesiæ.			
1236	9	639	170	Bulla ne ultra duas diætas trahamur ad causas. Bulla de confirmatione annuorum censuum in Ecclesiis nostris.			
1237	10	640	171				
1238	11	641	172	Bulla super compositione directa Abbati & Con- ventui inter <i>S. Edmundum</i> & nos. Bulla ne quis præsumat emere terras vel redditus ab aliquo tenentium no- strorum. Bulla de libertate Ecclesiæ & ne decimæ de novali- bus exigantur. Bulla ut non possimus compelli per literas apo- stolicas ad providendum alicui. Bulla de tunica & dalma- tica. Bulla de confirmatione su- per compositione inter nos & <i>S. Edmundum</i> di- recta Priori & Conven- tui Ecclesiæ Christi.		Carta confirmationis de compositione inter san- ctum <i>Edmundum</i> & nos.	
1239	12	642	173				
1240	13	643	174	Bulla de appropriatione Ecclesiæ de <i>Wimsted</i> in usus pauperum. Bulla quod abbas potest dare benedictionem in absentia Episcoporum. 185.	Ob. <i>Edmundi</i> . Vacavit.		Dedicatum est magnum altare & altare <i>S. Augu- stini</i> & <i>S. Adria- ni</i> .
1241	14	644	175				
1242	15	645	176	<i>Celestinus</i> iv. Bulla confir- matoria super ecclesiis in <i>Thaneto</i> ad sacristiam as- signatis. 186.			
1243	1	646	177	<i>Innocentius</i> iv. Bulla de indulgentiis in fest. <i>Petri & Pauli</i> & <i>Augu- stini</i> . Bulla de piliis utendis.		Carta de warenn. de <i>Thaneto</i> .	
1244	2	647	178		46. <i>Benifacius</i> .		
1245	3	648	179	Bulla de non providend. clericis contra volunta- tem Abbatis & Con- ventus.		Carta de warenn. de <i>Benham</i> .	
1246	4	649	180	Bulla ne delegatus vel subdelegatus, executor vel conservator possit nos excommunicare. Bulla ne compellamur ad solutionem debitorum nisi causa constiterit in utilitatem monasterii.		Carta de warenn. de <i>Casturpe</i> & de <i>Chit- stelet</i> .	
1247	5	650	181				

Anno Dom.	Indictio	An. adventus S. Augustini	Anno a conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Anglie.	Abbates præ- sentis Monast.
1248	6	651	182	<p>Bulla de libertatibus & exemptionibus.</p> <p>Bulla quod Abbas potest dispensare super Statut. Gregorii & abolvere monachos.</p> <p>Bulla de indulgentia ne cogamur per literas apostolicas ad provisionem sive receptionem.</p> <p>Bulla de confirmatione super omnibus possessionibus nostris sub protectione domini Papæ.</p> <p>Bulla de mandatis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, & Decanis.</p> <p>Bulla de possessionibus & aliis bonis ad nos converforum ut possumus ea petere.</p> <p>Bulla de indulgentia nova super Ecclesia de Lenham.</p> <p>Bulla conservatoria contra alienationes in enormem læsionem.</p>			
1249	7	652	183	<p>Bulla de Ecclesia de Lenham.</p> <p>Bulla conservat. directa Episcopo <i>Winton.</i> ad inspiciend. privilegia nostra vetusta.</p>			
1250	8	653	184	<p>Bulla de indulgentia pro ecclesia de Lenham.</p> <p>Bulla super privileg. inspiciend. & transcribend. directa episcopo <i>Cicestr.</i></p> <p>Bulla quod vicarii solvant procuraciones de Ecclesiis nobis appropriatis.</p> <p>Bulla quod non tenemur solvere procuraciones de ecclesiis nobis appropriatis.</p>			
1251	9	654	185	<p>Bulla contra infidelitatem Clericorum.</p> <p>Bulla conservatoria super quodam sequestro facta in Ecclesia de Staverham & super eo quod archiepiscopus &c.</p>			
1252	10	655	186	<p>Bulla directa Abbati & Priori S. <i>Edmundi</i> ne ultra tres diætas trahamur ad iudicium.</p> <p>Bulla quod possumus præsentare canonice ad ecclesias nostras non obstant. aliquibus suspensionibus.</p> <p>Bulla ne ultra tres diætas trahamur in causam.</p> <p>Bulla conservatoria super eodem.</p> <p>Bulla conservator. ne bona alienentur in enormem læsionem.</p> <p>Bulla ne per literas apostolicas generales vel speciales cujuscunq; tenoris possimus compelli &c.</p> <p>Bulla de confirmatione libertatum & exemptionum.</p> <p>Bulla super confirmatione <i>Celestini</i> papæ.</p>		Carta de fine facto per Priorem & Conventum de vacatione abbatiæ & talliag.	

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus S. Augustini	Ann. à cong. Angliæ	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Anglia.	Abbates præ- sentis Monast.
1253	11	656	187	<p>Bulla de privilegio contra provisiones factas & faciendas imperpetuum.</p> <p>Bulla conservatoria directa Abbatibus S. <i>Edmundi</i> & <i>Waltham</i> super statut. <i>Gregorii noni</i>.</p> <p>Bulla conservatoria directa Abbati & Priori S. <i>Edmundi</i> contra provision. & pension.</p> <p>Bulla conservatoria directa Abbatibus S. <i>Edmundi</i> & <i>Waltham</i>.</p> <p>Bulla conservatoria directa Abbati sancti <i>Edmundi</i> ne quis nos impedire possit.</p> <p>Bulla quod non obstantibus aliquibus suspensionibus à beneficiorum collatione seu illorum reservatione impediamur.</p>			<p>Obit. <i>Roberti</i> 17. kal. Febr. jacet in capella S. <i>Mariæ</i> in introitu cancelli.</p> <p>51.</p> <p><i>Rogerus</i> ij. electus est iij. non. Febr. benedicitur iv. kal. Septembr. in præfenti ecclesia ab episc. <i>London</i>.</p>
1254	12	657	188				
1255	13	658	189	<p>187.</p> <p><i>Alexander</i> iv.</p> <p>Bulla conservatoria ecclesiæ de <i>Centirdene</i>.</p> <p>Bulla de quingentis marcis in quibus obligavit episcopus <i>Herford</i>.</p> <p>Bulla conservatoria pro <i>Plumstede</i> cum triplici privilegio.</p> <p>Bulla super appropriatione Ecclesiæ de <i>Sellynge</i>.</p> <p>Bulla de appropriatione ecclesiæ de <i>Sellynge</i> cum iv. privilegiis.</p> <p>Bulla de confirmatione appropriationis Ecclesiæ de <i>Plumstede</i>.</p> <p>Bulla de appropriatione Ecclesiæ de <i>Prestone</i> cum ejus littera conservatoria.</p> <p>Bulla de privilegiis Ecclesiæ de <i>Prestone</i>.</p> <p>Bulla super appropriatione Ecclesiæ de <i>Centirdene</i>.</p>		Carta de Compositione super decima dom. Regi à Papa concessa.	
1256	14	659	190	<p>Bulla ne aliqui habeant ingressum in elemosinar. camerar. &c. tempore vacationis.</p> <p>Bulla de indulgentia j. anni & xl. dierum.</p> <p>Bulla ne maneria vel ecclesiæ tradantur laicis sine consensu.</p> <p>Bulla de benedictione pallarum.</p> <p>Bulla ut Abbas possit monachis suis minores ordines conferre.</p> <p>Bulla de custodibus maneriorum duplicata.</p> <p>Bulla ne corrodia concedantur nisi nobis personaliter servientibus.</p> <p>Bulla quod Papa conservat Ecclesiæ nostræ libertates illæsas.</p> <p>Bulla de benedictione sollempni danda ab Abbate.</p>			<p>Summa totius indulgentiæ à fundatione monasterii usque ad hunc annū concessæ quolibet die vij. anni cum additione unius ann. infra octav. Apostolorum <i>Petri & Pauli</i> & sancti <i>Augustini</i>, Omnes enim indulgentiæ præcedentes per <i>Alexandrum</i> iv. confirmatæ fuerunt.</p>

Anno Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	An. à conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Anglia.	Abbates præ- sentis monast.
				<p>Bulla ut utamur privilegiis non antea usitatis.</p> <p>Bulla de consuetudinibus festivitatum.</p> <p>Bulla ne ratione delicti vel contractus trahamur coram Ordinar.</p> <p>Bulla de tunica & dalmatica.</p> <p>Bulla de custodia pupillorum.</p> <p>Bulla generalis de Ecclesiis appropriatis & quod vicarii tenentur solvere procur.</p> <p>Bulla ne nobis invitis emanant possessiones nostræ vel redditus.</p> <p>Bulla ne monachi officarii pretereant statutum terminum reddendi comporum.</p> <p>Bulla confirmationis indulgentiarum.</p> <p>Bulla confirmatoria de Hospitali S. Laurentii.</p> <p>Bulla de membranis vel litteris non signandis sine consensu Conventus.</p> <p>Bulla ne per constitutiones seu statuta Legatorum, Nunciorum, vel delegatorum sedis apostolicæ consuetudinibus nostris, regularibus vel libertatibus aliquod præjudicium generetur.</p>			
1257	15	660	191	<p>Bulla de indulgentia xl. dierum.</p> <p>Bulla ne ultra duas dietas trahamur in causas.</p>			
1258	1	661	192	<p>Bulla pro ecclesia de Ede de decimis non dandis Regi.</p> <p>Bulla ne Abbas teneatur invitus cognoscere de causis.</p> <p>Bulla de benedictione danda ab Abbate.</p> <p>Bulla ut possimus uti privilegiis non usitatis.</p> <p>Bulla quod non teneamur ad provisionem alicujus per litteras apostolicas.</p> <p>Bulla de confirmatione Hospitalis S. Laurentii.</p> <p>Bulla de appropriation Ecclesiæ S. Pauli quadruplicata.</p>			
1259	2	662	193			Breve regium de warenni. in terris Stedmerch & Mittelborne.	
1260	3	663	194	188.			
1261	4	664	195	<p>Urbanus iv. Institutio festi corporis Christi.</p> <p>Bulla confirmator. omnium Libertatum & exemptionum.</p> <p>Bulla confirmator. omnium privileg. nostrorum & secularium Libertatū.</p> <p>Bulla quod possimus uti privileg. non usitat.</p> <p>Bulla quod non tenemur ad solutionem debitorum nisi in usum monasterii convertantur.</p>			

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Ann. a conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis monast.
1262	5	665	196	Bulla quod Abbas possit dispensare super irregularitate cum monachis.			
1263	6	666	197			Carta de quadraginta & sex pedibus terræ in longitudine & iij. pedibus & dimidio in latitudine de communi strata juxta ecclesiam sancti Pauli.	
1264	7	667	198	189.			
1265	8	668	199	Clemens iv.		Carta de libera warennâ in omnibus dominicis terris in comitatu Cantia & de mercat. in die Martis & de feria per tres dies apud Plumstead.	
1266	9	669	200			Carta de xl. acris terræ pro una marca per annum Reginaldo aurifabro in tenuta de Langport vocat. Wykesfeld.	
1267	10	670	201				
1268	11	671	202	Ob. Clementis. Vacavit.			Carta Hamonis filii Rogeri Dage de manerio de Patingdone, titulo 51.
1269	12	672	203			Conditum est corpus sanctæ Mildredæ in novo monumento vij. kal. Jun. & dedicatum est altare ejusdem in honore sanctorum innocentium.	
1270	13	673	204		Ob. Bonifacii.		
1271	14	674	205	190.	97.		
1272	15	675	206	Gregorius x. Bulla conservatoria directa Abbati & Priori Westmonast. Bulla confirmator. privileg. & libertatum.	Robertus ij. Kilwarbi.		
1273	1	676	207			Ob. Henrici. 39. j. post conquestū. Edwardus iv.	Obit. Rogeri idus Decembr. jacet coram altari S. Katerine sub lapide cum imagine sculpro. 52.
1274	2	677	208	191.			Nicholaus de Spina eligitur in crastino circumcissionis, benedicitur in curia Romana v. idus Aprilis qui fuit dies Paschæ.
1275	3	678	209	Innocentius v.			
1276	4	679	210	192. 193. Adrianus v. Johannes xxj. Bulla quod possumus recipere bona conversorum nostrorum. Bulla ne aliquis bona monasterii invadere, occupare seu alio modo detinere præsumat. Bulla ne dentur decimæ de novalibus nostris.		Carta de jus. mesuag. & j. carucata terræ viginti solid. redditus in Esturton & j. acr. terræ & medietate j. molendini cum pertinen. in Sturtey.	
1277	5	680	211	194. Nicholaus iij. Bulla conservator. directa Abbati sancti Albani. Ea quæ de bonis. Bulla ne aliquis bona monasterii occupare, invadere seu alio modo detinere præsumat. Bulla quod possumus uti privilegiis non usitatis.			

Ann. Dom.	Inditio	An. adventus S. Augustini	Ann. a cong. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuarie.	Reges Anglie.	Abbates præ- sentis Monast.
1278	6	681	212		Promovetur Robertus in Cardinalem.		
1279	7	682	213		48. Johannes j. Petham.		
1280	8	683	214			Statutum ne religiosi in acquisitione crescant.	
1281	9	684	215	195. Martinus iv.			
1282	10	685	216				
1283	11	686	217			Carta de quadam venella inclusa juxta portam cu- ria.	Cessit Nichol. iv. idus Maii & in- travit ordinem prope Par. 53. Thomas j. Fyndon. Benedicitur Lon- don. ij. non. Apri- lis ab archiepisc. Dublinensi.
1284	12	687	218	196. Honorius iv.		Concessio de Hundred. de Kingslo, Blengate, & Doverhanford ad feodi firmam pro v. li. per an- num.	
1285	13	688	219	Bulla confirmatoria privi- legiorum. Bulla de confirmatione cantariae Hamonis Doge. Bulla quod Abbas potest dare licentiam loqui mo- nachis Cisterciensis ordi- nis. Bulla quod clerici bene- ficiati in servicio nostro remanentes percipient fructus Ecclesiarum. Bulla conservator. directa Abbatibus Westmonast. & de Waltham ne clerici nostri compellantur. Bulla conservator. directa Abbati de Waltham quod omnes qui alienant & detrahunt bona &c. Bulla de correctione Fra- trum Hospitalis S. Lau- rencii.		Carta missa tenentibus de Hundredo præfacto ut Abbati & ministris suis intendant & responde- ant.	
1286	14	689	220	Bulla quod Abbas & Fra- tres possunt comedere carnes in aula & in se- creta camera Abbatis.			
1287	15	690	221	197.			
1288	1	691	222	Nicholaus iv.		Carta de concambio ter- rarum cum monachis ec- clesiæ Christi. Carta de emptione ter- rarum & reddituum post statutum ad valenciam x. lib. viij. s. vj. d.	
1289	2	692	223	Bulla conservatoria dire- cta Abbati de Waltham.			
1290	3	693	224				
1291	4	694	225			Decima bonorum ecclesi- asticorum auctoritate apostolica regi concessa est ad subsidium Terræ sanctæ per vj. annos.	
1292	5	695	226		Ob. Johannis. 49.		
1293	6	696	227		Robertus iij. Winchelse.	Miraculū S. Mildredæ xv. kal. Junii in festo trans- lationis ejusdem propter quod jussit Rex Justi- ciar. cessare ab executio- ne Brevium per totam Angliam. Carta de quietā clamatio- ne de manerijs Lang- port, Chistele, Stur- rei, Menstre, & Sal- meston.	Facta sunt stalla in choro. Magnum festum in die S. Augusti- ni vij. kal. Junii in quo fuerunt omnes Prælati Cancie et 56. mi- lites & dominus J. Berwic Justi- ciarius cum aliis Justiciariis rine- rantibus & omnis populus qui fuit in itinere. Summa omnium in hoc festo. 45 co. homines.

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Anni a cong. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Can- tuaria.	Reges Anglia.	Abbates præ- sentis Monast.
1294	7	697	228	198. <i>Celestinus v.</i> 199. <i>Bonifacius viij.</i>	Exigitur à clero Anglie medietas omnium bono- rum.	Carta de catallis felonum, fugitivorum dampnato- rum.	
1295	8	698	229				
1296	9	699	230				
1297	10	700	231				
1298	11	701	232	Bullæ vj. de diversis privi- legiis. Littera conservatoria di- recta Abbatibus <i>Westmon.</i> de <i>Waltham</i> & <i>S. Ed-</i> <i>mundi</i> . Littera conservatoria di- recta Abbati <i>Westmonast.</i> Quod licet nobis in pla- cito inter nos & Archi- episcopum testes quos curiæ mandar. non De testium admiffione ante litem contestator. Inhibitio ad Archiepisco- pum super causis appel- lationis inter ipsum & nos. Dupplicatur. Littera conservatoria di- recta Abbati de <i>Wal-</i> <i>tham</i> contra districtores bonorum ecclesiæ.			
1299	12	702	233	Bulla de reformatione sta- tus antiqui & exempti- onis novæ. Bulla declaratoria super exemptione & revocati- one quorundam privile- giorum prius per eun- dem Papam concessio- rum.		Carta de via inclusa de manerio de <i>Chistelet</i> .	
1300	13	703	234	Bulla conservatoria dire- cta Abbati de <i>Langdone</i> pro Ecclesia de <i>Centir-</i> <i>dene</i> . Bullæ 15.		Carta de elargatione cu- riæ.	
1301	14	704	235	Bulla missa episcopo <i>Win-</i> <i>ton.</i> ut excommunicet quosdam malefactores. Bulla excommunicatoria contra detentores deci- marum Ecclesiæ de <i>Scheldwiche</i> . Bulla conservatoria pro Ecclesia <i>S. Laurentii</i> in <i>Thaneto</i> contra raptores. Bulla conservatoria pro ecclesia <i>S. Petri</i> in <i>Tha-</i> <i>neto</i> contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de <i>Menstre</i> in <i>Thaneto</i> . Bulla conservatoria pro Ecclesia <i>S. Johannis</i> in <i>Thaneto</i> contra detento- res decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de <i>Chistelet</i> contra detentores deci- marum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de <i>Littelbozne</i> contra detentores deci- marum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de <i>Wrestone</i> contra detentores deci- marum. Bulla conservatoria pro			

An. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	An. a cong. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuari.	Reges Anglia.	Abbates presentis monast.
1302	15	705	236	Ecclesia de Sellyng contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de Lenham contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de Miltone contra detentores decimarum. Bulla conservatoria pro Ecclesia de Fabersham. Bulla conservatoria contra detentores decimarum de Fabersham. Bulla conservatoria pro Ecclesia S. Pauli. Bulla directa Abbati de Waltham pro Ecclesia de Centredene. Bulla de reverentia exhibenda & campanis pulsandis archiepiscopo in Ecclesiis nostris. Bulla quod ab Abbate pertinet presentatio clericorum, & ad Archiepiscopum institutio.			
1303	1	706	237	200.			
1304	2	707	238	Benedictus xj. 201.		Carta de terris Johannis Leken in westbeere.	
1305	3	708	239	Clemens v.			
1306	4	709	240				
1307	5	710	241	Bulla directa Abbati de Fabersham contra detentores decimarum in omnibus Ecclesiis nostris.		Ob. Edwardi primi post conquestum. 40. Edwardus v. (secundus post conquestum. Carta de x. acris terræ in Littleborne. Carta de j. tosto ad personat. de Sturrey. Carta de charnellatione novæ portæ, tit. 53.	
1308	6	711	242				
1309	7	712	243	Bulla de appropriatione Ecclesiarum de Sturrey & Kenningtone. Bulla conservatoria contra detentores decimarum Ecclesiarum de Sturrey & Kenningtone.			Obit. Thome xiv. kal. Marcii. jacet ante altare sanctæ Mariæ.
1310	8	713	244	Ordo Templariorum extinctus est.		Carta de Holderismelle apud Sturrey, tit. 54.	54. Radulphus. benedicatur in curia Avinion. xj. kal. Julii. Carta de uno mes. una carucat. terræ Philippi de Inteberghe in Est Sutton.
1311	9	714	245			Carta de licentia adquirendi terras ad valorem lx. librarum. Carta de appropriatione Ecclesiarum de Kenningtone & Sturrey. Carta de libertatibus maneriorum & catall. servorum fugitivorum. Carta de acquisitione lxx. acrarum Ricardi de Beere.	Carta de j. mes. lxj. acr. terræ magistri Wilhelmi le Meneter.
1312	10	715	246			Carta de xvij. acris terræ Thome Poncyn in Menstree.	
1313	11	716	247		Ob. Roberti. Walterus.		Henricus Stanton, Justiciarius itineris.
1314	12	717	248				

Ann. Dom.	Indictio	An. aduentus Augustini	An. a conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuarie.	Reges Anglie.	Abbates presentis monast.
1315	13	718	249		Carta de molendino de Littelborne.	Carta de via inclusa apud Northburne. Carta de vacatione monasterii. Carta de escambio terræ cum magistro Andrea de Brugge.	Carta unius mes. & xvij. acrarum terræ Joh. Foster & Walteri Russel. Carta de j. molendino v. acris terræ in Littelborne. Walteri Russel.
1316	14	719	250	202. Johannes xxij.		Carta de Clvij. acris terræ in Chistelest, Sturrey, &c. Carta de confirmatione xj. acr. in Chistelest. Carta de xj. acr. j. roda marisci Gervasii Scherreve id est Wychope. Carta de licentia concessa Laurencio de Cornwallis & Mich. de Bastervyle de terris in Sturrey & Chistelest.	
1317	15	720	251			Carta de transgressionem perquisitionis terrarum Johannis Botfoeyn. Carta de confirmatione molend. & lx. acr. terræ in Sturrey. Carta de Escambio terræ juxta Quengate cum Priore ecclesiæ Christi.	
1318	1	721	252			Carta de escambio terrarum cum Priore ecclesiæ Christi. Carta de escambio terræ cum Roberto de Sturrey. Carta de j. mes. & xxxiv. acris magistri Johannis de Grove.	Carta de j. mes. & xxxiv. acris magistri Johannis de Grove.
1319	2	722	253				
1320	3	723	254	Castrum de Ledeg obli- detur.			
1321	4	724	255				
1322	5	725	256			Carta de escambio terræ & redditus cum Priore ecclesiæ Christi.	
1323	6	726	257				
1324	7	727	258				
1325	8	728	259				
1326	9	729	260	Hoc anno reparatum fuit caput sancti Augustini.		Carta de escambio terrarum in Northborne, Ripple, Langdon, Plumsted, & alibi. Carta de confirmatione antiquarum cartarum & ecclesiarum faversham & Milton. Carta de confirmatione antiquarum, cartarum, & remissione omnium actionum erga Abbatem in Langport, Chistelest, Sturrey, Wenstre & Dalmeston. Ob. Edwardi secundi post conquestum. 41. Edwardus vj. tertius post conquestum.	Hic dedicatur magnum altare kalend. Marcii in honore Apostolorum Petri & Pauli, Sancti Anglorum Apostoli Augustini & S. Ethelberti regis cum indulgent. xl. dierum.
1327	10	730	261		Ob. Walteri. Simon j.		

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Ann. a conq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuarii.	Reges Anglia.	Abbates presentis monasti
1328	11	733	262				
1329	12	734	263	Bulla executoria directa Abbati de Langdone de appropriatione Ecclesiarum de Wybelsberg, &c.			
1330	13	735	264	Bulla conservatoria directa Abbati de Faverham.			
1331	14	736	265				
1332	15	737	266				
1333	16	738	267	Bulla confirmatoria privilegii Bonifacii octavi. 203.			
1334	17	739	268	Benedictus xij.			Obit. Radulphi iij. non. Febr. jacet in muro juxta altare Annunciationis beate Marie. 55.
							Thomas ij. Poucyn primo die mensis Marcii, benedicitur in curia Avinion. ij. idus Junii.
1335	18	740	269			Carta de lxxxj. acris terræ lx. acr. pasturæ & dimid. in Lenham. Carta de terris & tementis in Lenham, Chistelet, Cant. Northborne, Scholden, Wyntre, Littleborne, Daringdone, Wiltone ad manum mortuam.	
1336	19	741	270				
1337	20	742	271				
1338	21	743	272			Carta de appropriatione Ecclesiarum Wybelsberg, Stone & Wyke. Bellum de St. Lucia. Rex Anglia arma accipit Francie.	
1339	22	744	273				
1340	23	745	274	204.			
1341	24	746	275	Clemens vij.			
1342	25	747	276			Exemplificatio recordi & processus decimarum manerii de Wiltone.	
1343	26	748	277				Ob. Thome Poucyn in translatione S. Augustini, idus Sept. jacet ad altare S. Katherine sub imagine sculpra. 56.
							Willielmus j. Drulegh vij. non. Oct. & benedicitur in curia Avinion. in translatione Augustini. jacet in capitulo ex parte Prioris.
1344	27	749	278				
1345	28	750	279	Bulla quod possumus ecclesiasticos redditus dimittere ad firmam cui-cunque & quandocunque nobis placuerit.	Edwardus regis primogenitus miles efficitur, & taxa ad scuragium exigitur.		

Ann. Dom.	Indictio.	An. adventus Augustini.	Ann. a conq. Anglie.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuari.	Reges Anglia.	Abbates presentis monast.
1346	14	749	280	Bulla de appropriatione Ecclesiarum Wybellsberg, Stone, & Broc-londe. Bulla conservatoria directa Episcopo Winton. & Abbatibus Westmon. & Langdon.		Bellum de Crecy.	Obit. Willielmi in nocte S. Mauricii. 57. Iohannes ij. Devenech. Hic monachus Winton. per provisione preficitur in Abbatem cassata electione Willielmi Kenington. Electus est Willielmus Kenington v. die mensis Octobris.
1347	15	750	281	Bulla quod Abbas potest dare benedictionem ubicunque. Bulla quod possumus in oratoriis maneriorum divina celebrare.			
1348	1	751	282	Bulla de provisione monasterii vacantis in curia.	Ob. Johan. Johannes iij. (Offorde. 52.	Captio Callesie.	Obit. Johannis, in vigilia Johannis Baptist. Avinion. sepultus. 58. Thomas iij. Colwelle v. die mensis Apr. & benedicitur in curia Avinion. iv. non. Octobris.
1349	2	752	283	Bulla conservatoria directa Abbati de Langdone contra pradones.	Ob. Johannis. Thomas ij. (Bradwardyn. 53. Ob. Thomas Symon ij. Yslep. 54.	Magna pestilencia.	
1350	3	753	284				
1351	4	754	285	205. Innocentius vj.			
1352	5	755	286				
1353	6	756	287				
1354	7	757	288	Bulla ut festum S. Augustini sub festo dupplici celebretur. Bulla de indulgentia in festo S. Augustini.		Carta de feria per tres dies duratura apud Lensham.	
1355	8	758	289			Carta de ij. mesuag. Willielmi Godwyn. Bellum de Peyteris.	
1356	9	759	290			Carta de terris in Kenington, Selling, Sutton, Littlebozne, Chislelet ad manum mortuam.	
1357	10	760	291				
1358	11	761	292			Carta de warennia in Thaneto, tit. 57. Pestilencia minor.	
1359	12	762	293			Carta confirmationis maneriorum & de saka & sokna &c. Carta manerii de Dene quod dedit Juliana Leyburne, tit. 59. Carta confirmationis decem librarum & viij. peysarum casei manerii de Miltone.	Carta confirmationis antiquarum cartarum & remissio de omnibus actionibus.
1360	13	763	294		Ventus magnus in festo sancti Mauri.		
1361	14	764	295				
1362	15	765	296	206. Urbanus v.			
1363	1	766	297				
1364	2	767	298				
1365	3	768	299	Bulla conservatoria directa Abbatibus de Faversham, Langdone, & Radegund.			
1366	4	769	300		Obit. Symonis. Simon iij. (Langham. 55.		

Ann. Dom.	Indictio	An adventus Augustini	An. a eonq. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis monast.
1367	5	770	301			Exemplificatio compositionis & record. attornati in Cancell. inter Abbatem & homines de Stonore & Sandwich.	
1368	6	771	302				
1369	7	772	303		Promotio Simonis in Cardinalem. 56. willielmus ij. Witleseye.		
1370	8	773	304	207. Gregorius xj.			
1371	9	774	305				
1372	10	775	306				
1373	11	776	307				
1374	12	777	308	Bulla ut festum S. Augustini celebretur in duplici festo per totum regnum.			
1375	13	778	309		Obit. willielmi. 57. Simon iv. (Suthbery.		Ob. Thome iv. kal. Junii in die Ascensionis. jacet in capella sanctæ Anne in ecclesia ex opposito Annunciationis. 59. Michael Pecham, benedicatur apud Casther. ab Episc. Winton.
1376	14	779	310			Ob. Edwardi. Ricardus ij.	
1377	15	780	311	208.			
1378	1	781	312	Urbanus vj. Schisma incepit. Cardinales elegerunt Clementem.			
1379	2	782	313				
1380	3	783	314		Decollatio Simonis. 58. willielmus iij. Courtney.	Rebellio popularis.	
1381	4	784	315				
1382	5	785	316			Terræ motus.	
1383	6	786	317				
1384	7	787	318				
1385	8	788	319				
1386	9	789	320				Obit. Michael xj. die mensis Februarii. jacet in capitulo ex parte Australi inter lectrinum & scamnum. Vacavit.
1387	10	790	321				
1388	11	791	322	Bulla quod festum sanctæ Mildredæ virginis celebretur sub duplici festo in Thaneto. Bulla conservatoria directæ Priori S. Gregorii. Bulla conservatoria directæ Priori de Bermundesete. Bulla de confirmatione exemptionis istius monasterii. Bulla conservatoria directæ Priori de Bermundesete contra Abbatem & Conventum de Melnes.			
1389	12	792	323	209. Bonifacius ix.		60. willielmus ij. welde. Ultimo die mensis Febr. & benedicatur in curia Romana in festo sanctæ Lucie.	

Ann. Dom.	Indictio	An. adventus Augustini	Ann. à cong. Anglie	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis monast.
1390	13	793	324			Carta de vacatione Abbaciæ pro annuo redditu l. marcarû & de milite non mittendo in exercitu regis tempore vacationis & non solvend. decimis, & quod Prior & Conventus habeant custodiam Abbaciæ & omniû temporalium ejusdem tam adquirentium quam adquirendorum in posterum, tit. 61.	
1391	14	794	325			Carta de licentia concessa Willielmo Panyel, Thomæ Palmer, & Johanni Sepham quod possent dare tres virgatas, xx. & vij. perticatas terræ, lxxv. solidat. & v. denariat. & j. libræ piperis redditus per annum, titulo 61.	
1392	15	795	326				
1393	1	796	327				
1394	2	797	328			Carta de donatione trium mesuagior. Radulfi Crane London. tit. 61. Carta de licentia adquirendi terras ad valorem xl. librarum, tit. 61.	
1395	3	798	329		59. Ob. Willielmi. Thomas iij. (Arundel.)		
1396	4	799	330			Carta de licentia concessa Willielmo Calfebi de donatione unius mesuagii iv. Schopp. in parochia S. Dionisi London. tit. 61.	
1397	5	800	331		Proscriptio Thomæ. 60. Intrusio Rogeri. Waldene.		
1398	6	801	332				
1399	7	802	333		Regressio Thomæ. Expulsio Rogeri.	Deposito Ricardi ultimo die mensis Septembr. 43. Henricus iv. coronatus est iij. idus Octobris.	
1400	8	803	334				
1401	9	804	335			Carta ratificationis super carta regis Ricardi ij. & de uno mesuagio cum pertinentiis in Fordwico. Bellum de Hummel-donchyl contra Scotos. Bellum Salopie contra Henricum Percy.	
1402	10	805	336				
1403	11	806	337	Bulla quod Abbas poterit minores ordines monachis suis conferre. Bulla quod Abbas poterit Ecclesias, oratoria & capellas suo monasterio immediate subjectas ac altar. vestes, calices, patenas & alia ornamenta earundem consecrare & cimiteria reconciliare. 210.			
1404	12	807	338	Innocentius vij. Bulla quod Abbas dabit benedictionem sollem-nem populo ubicunque in regno transitum fecerit, dum tamen legatus sedis apostolicæ vel aliquis antistes non foret præsens. Bulla ut monachi & seculares istius monasterii		Obsidio de Warke.	

Ann. Dom.	Indictio.	An. aduentus Augustini.	Ann. a conq. Anglie.	Summi Pontifices Romani.	Archiepiscopi Cantuariæ.	Reges Angliæ.	Abbates præsentis monast.
1405	13	808	339	valeant accipere Confessorem quemcunque voluerint & semel remissionem omnium peccatorum consequentur. & in mortis articulo.	Decollatio Ricardi archiepiscopi Eborac.	Carta de confirmatione Thomæ Abbatis.	Obit. <i>Willielmi</i> in vigil. <i>S. Mildrede</i> jacer in capitulo inter lestrinum & Abbatem <i>Silvestrum</i> . 61. <i>Thomas</i> iv. <i>Hunden</i> , Benedicatur <i>London</i> à <i>Thoma Arundel</i> archiepiscopo in die <i>S. Johannis</i> ante portam Latinam in Ecclesia <i>S. Pauli</i> .
1406	14	809	340	211. <i>Gregorius</i> xij.		Carta de ratificatione Libertatum & possessionum. Item carta declaratoria quod decimæ non sunt solvendæ tempore vacationis & remissione med. unius decimæ.	
1407	15	810	341				Recuperatio redditus xxij. solid. vj. denar. j. lib. piperis de iv. chopp. <i>Londonis</i> in parochia <i>S. Mildrede</i> super <i>Walebrok</i> . Pro hujus redditus distributione <i>Thomas Elmham</i> tunc Thesaurarius arrestatus fuit ad festâ <i>Henrici Somerset</i> 3 per assisâ redditus recuperatur.
1408	1	811	342	212.			
1409	2	812	343	<i>Alexander</i> v. Concilium in Civitate <i>Pisana</i> .			
1410	3	813	344	213. <i>Johannes</i> xxij.			
1411	4	814	345				
1412	5	815	346				
1413	6	816	347		Furia <i>Lollardorum</i> in festo Epiphaniæ.	44. <i>Henricus</i> v. Coronatus est ix. die Apr. apud <i>Westmonasterium</i> à <i>Thoma Arundell</i> archiepisc. <i>Cantuariæ</i> .	
1414	7	817	348			Rex reparavit manerium de <i>Shene</i> & tria monasteria construxit ibidem.	
1415	8	818	349	Concilium in Civitate <i>Constant.</i>	<i>Harfl</i> LV fert Ma V IC Ag In Cort præ L I a Cr I p In Hæc rex <i>Henricus</i> quintus trino notat anno.	Rex in <i>Normanniam</i> transit. Captio villæ de <i>Harflu</i> . Et bellum de <i>Agyncort</i> in die sanctorum <i>Crispini</i> & <i>Crispiani</i> . Rex in <i>Angliam</i> rediit x. kal. Decembr.	

Habes hic Lector domus S. Augustini erectionem nascente hic apud Anglo-Saxones Christiana religione ejusq; historiam ad annū M.CCC.xcviij. continuatam. Et, ut videas, quod nihil in hoc mundo fixum firmumque sit ejus traditionem in manus H.viii. postquam DCCCC.xl. annos illaesa & illibata stetit, tibi ex archivis hic exhibere curavimus.

OMnibus Christi fidelibus ad quos præsens scriptum pervenerit Johannes abbas monasterii sancti Augustini extra & juxta muros civitatis Cantuariensis & ejusdem loci conventus salutem in domino sempiternam. Noveritis nos præfatos abbatem & conventum unanimi consensu & assensu nostris animis deliberatis certa scientia & mero motu nostris ex quibusdam causis justis & rationabilibus nos animas & conscientias nostras specialiter moveantibus ultro & sponte dedisse concessisse & per præfatos damus concedimus reddimus & confirmamus illustrissimo Principi & domino nostro Henrico octavo Dei gratia Angliæ & Franciæ regi, fidei defensori & domino Hiberniæ ac in terris supremo capiti ecclesiæ Anglicanæ totum dictum monasterium nostrum domum sive abbatiam, nostram ac scitum fundum circuitum & præcinctum ejusdem monasterii domus sive abbatiæ prædictæ cum omnibus debitis catallis & bonis nostris mobilibus quibuscumque nobis seu dicto monasterio domui sive abbatiæ nostræ spectantibus sive pertinentibus, tam ea quæ in præfati possidemus quam ea quæ ex obligatione vel alia quacumque de causa nobis vel dicto monasterio, domui sive abbatiæ nostræ prædictæ quoquo modo debentur: Necnon omnia & singula maneria, dominia mesuagia gardina curtilagia tosta terras tenementa prata pascua pasturas boscos redditus reversiones servitia molendina passagia feoda militum wardas maritagia nativos villanos cum eorum sequelis communias libertates franchises jurisdictiones officia curias let. hundred. visus franci plegii ferias mercata parcos warena vivaria aquas piscarias vias chimina wharphos vacuos fundos advocaciones nominationes præsentationes donationes ecclesiarum vicariarum capellarum cantuariarum hospitalium & aliorum ecclesiasticorum beneficiorum quorumcunque rectorias vicarias cantarias pensiones portiones annuitates decimas oblationes ac alia & singula emolumenta proficua possessiones hæreditamenta & jura nostra quæcumque tam infra dictum comitatum Kantia quam infra comitatum Surr. & civitates Londoniensem & Cantuariensem & alibi infra regnum Angliæ, Walliæ & marchias eorundem eidem monasterio domui sive abbatiæ nostræ prædictæ quoquo modo spectant. appenden. sive incumben. Ac omnia & omnimoda cartas evidencias obligationes scripta & munimenta nostra quæcumque nobis seu eidem monasterio domui sive abbatiæ nostræ maneriis terris & tenementis ac cæteris præmissis cum suis pertinent. seu alicui inde parcelle quoquo modo spectant. sive concernen. Habendum tenendum & gaudendum dictum monasterium domum sive abbatiam scitum fundum circuitum præcinctum cum omnibus debitis bonis & catallis nostris necnon omnia & singula dominia maneria tenementa rectorias pensiones & cætera præmissa quæcumque cum

omnibus & singulis suis pertinent. præfato illustrissimo Principi & domino nostro Regi hæredibus & assignatis suis imperpetuum in hac parte ac ad omnem juris effectum qui exinde sequi poterit aut potest nos & dictum monasterium domum sive abbatiam prædictam cum omnibus & singulis præmissis, ac omnia jura nobis qualitercumque acquisita ut decet subjicimus & submittimus. Dantes & concedentes prout per præfatos damus & concedimus eidem regiæ magestati hæredibus & assignatis suis omnem & omnimodam plenam & liberam facultatem auctoritatem & potestatem nos & dictum monasterium una cum omnibus & singulis maneriis terris tenementis redditibus reversionibus serviciis & singulis præmissis cum suis juribus & pertinent. quibuscumque disponendi & pro suo libero Regiæ voluntatis libito ad quoscumque usus magestati suæ placentes alienandi donandi commutandi & transferendi, & hujusmodi dispositiones alienationes donationes conversiones & translationes per prædictam Regiam magestatem suam quovismodo fiendas extunc ratificantes ratas & gratas ac perpetuo firmatas nos habituros promittimus per præfatos. Et ut præmissa omnia & singula suum debitum sortiri valeant effectum, electionibus insuper nobis & successoribus nostris, Necnon omnibus querelis provocationibus appellationibus actionibus litibus & instantiis aliis quibuscumque nostris remediis & beneficiis nobis forsan & successoribus nostris in ea parte prætextu dispositionis alienationis translationis & conversionis prædictarum & cæterorum præmissorum qualitercumque competen. & competituris, omnibusque doli erroris metus ignorantie vel alterius materiæ sive dispositionis exceptionibus objectionibus & allegationibus proflus semotis & dispositis, palam publice & expresse ex certa nostra scientia animis spontaneis renunciavimus prout per præfatos renunciamus & cedimus & ab eisdem recedimus in hiis scriptis. Et nos præfati abbas & conventus successoresque nostri dictum monasterium domum sive abbatiam præcinctum scitum mansionem & ecclesiam prædictam, Ac omnia & singula maneria dominia mesuagia gardina curtilagia tosta prata pasturas boscos & subboscos terras tenementa ac omnia & singula præmissa cum suis pertinent. præfato domino nostro Regi hæredibus & assignatis suis contra omnes gentes warrantizabimus imperpetuum In quorum testimonium nos præfati abbas & conventus huic scripto sigillum nostrum commune apponi fecimus. Dat. in domo nostra capitulari penultimo die mensis Julii anno regni dicti illustrissimi nostri Regis tricesimo.

Per me Johannem Essex abbatem ibidem.

per me infirmarium Thomam Barham.

per me Johannem Langdon præcentorem.

per me Edwardum Benet sacristam.

per me Johannem Sandwich suppriorum.

per me Ricardum Compton iiij. Priorem.

per me Ricardum Canterbr. rectorarium.

per me Willielmum Mylton.

per me David Franklyn quartum Priorem.

per me Willielmum Holyngborne capellanum domini abbatis.

per me Johannem Ryvers.

per me Laurentium Goleston.

per me Johannem Antoni.

per me Radulphum Adrian.

per me Willielmum Horfmunde.

per me Georgium Amys.

per me Robertum Glasconbury.

Willielmus Bangos.

per me Iohannem Dygun Priorem.

per me Iohannem Langport thesaurarium.

per me Willielmum Wynchelse celerarium.

per me Robertum Cenett vestiarius.

per me Iohannem Story ostiarius.

per me Robertum Garwinton subcelerarium.

per me Robertum Saltwood custodem capellæ bea-
tæ Mariæ.

per me Thomam Strykynbow camerarium.

per me Willielmum Hawkberst subsacristam.

per me Iohannem Haylsam.

per me Iohannem Shroynsbury.

per me Thomam Haplys.

per me Edwardum Hales.

Recept. recognit. & deliberat. coram me Ricardo
Layton cancellariæ domini nostri Regis magistro-
rum uno, Anno & die prædictis.

plus in dorso

Irrotulatur in Dorso clausarum cancellariæ Regis
infra scriptæ, mense & anno infra scriptis.

FINIS.

H E N R I C I
K N I G H T O N

Canonici Leycestrensis

C H R O N I C A

D E

Eventibus Angliæ à tempore Regis Edgari
usque mortem Regis *Ricardi* secundi.

Nunc primum edita ex Mss. codicibus fideliter collatis.

H E N R I C I

NOTHING

Canonici Leycesteriensis

CHRONIC

31

Evangelium Anglie in tempore Regis Edgaris
scriptum in anno Regis Ricardi secundi.

1/2 pint minimum edible oil for collection facilities collection

COMPILATIO HENRICI de KNIGHTON

Canonici Abbathiae *Leycestriensis* de eventibus *Angliae*.

HOC opusculum post præclaros retro-actorum eventum in regno *Angliae*, & ejus confinibus luculentos cronografos aggressus, quibus rerum gestarum notitiam & morum inde modestiam proficiendo consequendam posteritati adventanti karitatis intuitu desideravi propinare & velut utile dulci consultius immiscere, malorum videlicet de die in diem imminentium incursum præcavere, cum dulcis fluo tripudio historicæ cognitionis manum scribendo tali desiderio apponere curavi. Et meæ parvitatatis velle de hiis quæ à diebus pertransitis in dies succedentes tam mirabiliter quam casualiter in regno *Angliae* & multociens in ejus confinibus & regionibus adjacentibus diatim emerferunt de magnificis cronograforum gestibus sparsim prout potui ea reperire, in præsentem libellum stilo licet retorto conglutinare desudavi. Et posteris nostris, veluti nobis anteriores nostri caritatis poculum hujusmodi propinaverunt, sub qualicumque exemplari cum aviditate consimili cordis mei, scienciola mea licet recalcitrante, derivare corde tenus concupisco. Igitur historia cum sit nuncia vetustatis præteritæ, testis transactorum temporum, est & memoria vitæ, bonorum atque malorum, norma præluens hiis qui se regere tam in corpore quam in anima regulariter disponunt. Historia præminentes animæ & corporis sensatorum dotes possidendo occupat, suosque quamplurimum sensualiter prærogat possessores. Et cum Historia quodammodo dici potest immortalis, cum ea quæ fuerunt oblivioni tradita ad memoriam revocat, & quasi recenti animo reducit, & alias peritura si scripta non forent renovat, & aliqualicunque quasi morte separata vivificat, & aliis post alios succedentibus ut ita dicam perpetuat & thesaurabiliter conservat, ut per ea quæ scripta & lecta conspiciuntur intellecta levius evitent & luculentius provideant mala quæ de die in diem incessabiliter habitantibus terram, pro dolor! emergunt. Iccirco inter cætera lectoris faceciam cum intimis cordis expansis visceribus exposco ne lectitando stadium laboris mei cum subrisu aliquociens aspiciat; cum sit inter cætera cronograforum florida scripta velut præpatens palia inter tritici grana peroptima: set potius voluntatis meæ desiderio quam inertis facundiæ stilo alludendo sitibundus aspiret. Igitur opusculum historiæ meæ à conquestu regni *Angliae* cum adminiculo septimi libri *Cistrensis* laudisflui Cronographi perlucide scribentis, cujus seriem de verbo ad verbum cum aliis quæ aspectui meo sparsim se obtulerant inscribere seriatim propono, telamque eventuum medio tempore in regno *Angliae* & partibus finitimis per *Anglicos* & quandoque aliquosculos alios in regnis aliis partim immiscendo secundum parvitatem stilioli sensus mei usque ad præsens tempus ordiri diligenter attentabo, secundum quod Deus fons & origo totius bonitatis & totius scientiæ infusor venas cordis mei rore pneumatis cœlestis, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi, sua ineffabili benignitate licet immerito irrigare

dignatus fuerit de suo speciali dono. Denique præteritæ præsens opusculum nostrum forte videretur nimis deficiens, & sic minus idoneum, si in primordio nostræ relationis in adventu *Willielmi* bastardi in *Angliam* & conquestum ejusdem nostrum stilum scribendi figeremus, nisi de ejus origine & parentela, videlicet quo titulo quoque jure consanguinitatis ut linialiter sub successione progenitorum suorum monarchia regni *Angliae* eidem *Willielmo* attineret & inde ad eam aspiraverit, pro nostro modulo præmitteremus. Iccirco ad ejus priores progenitores calamum vertere & linialiter genealogiam ejusdem *Willielmi* describere, & de progenie in progeniem gradatim procedere, & à prima stipite parentelæ ejus per ramos donec in ejus personam regni *Angliae* rectum hæredem perveniam, sub brevitate qua poterō enodare curabo. Sicque antequam ad conquestum regni *Angliae* procedam quendam parvulum libellum de origine, ortu, & linia consanguinitatis ejusdem *Willielmi* regis quam erga sanctum *Edwardum* Confessorem ultimum regem *Angliae*, *Haraldo* rege intrusore excepto, habebat, præmittere vigilavi per xvj. capitula secundum numerum & seriem literarum vocabuli mei, telam incepti sermonis per capitulares literas ordiendo, ut diligens lector investigare lucide valeat hujus opusculi inquisitorem. Insuper opus inceptum videlicet à conquestu regni *Angliae* in v. partes protelare curavi, in quarum duabus primis xvij. capitulorum numerum præcedentis libelli seriem & ordinem literarum de vocabuli mei expressione sumptarum observando perorare curavi. Tertiam vero partem & quartam propter prolixitatem sermonis & eventuum inexplicabilem concursum & finis incepti operis inexpectabilem visionem absque tali capitulorum ordine transcurrando annotare lacessitus præocupavi. Sicque totum laborem præsentis operis in quinque partes sive libellos distinctos protelando orditus sum.

CAP. I.

Historiæ tradunt in abbathia *Leycestrie* quod post expulsionem *Edewini* filii *Edmundi* regis *Angliae* quod monarchia regni vacavit per annum & amplius, Qui *Edewinus* propter malam vitam & propter enormia facta quæ exercuerat contra ecclesiam, expulsus est à regno & turpiter ejectus. Et inde procedente tempore fiebant homicidia & scelera multa, atque mala infinita evenerunt in populo pro defectu gubernationis, donec sancti viri de clero & de populo miserunt se in afflictionibus & sine intermissione egerunt pœnitentiam die ac nocte orantes Deum ut eos exaudiret, & in tanta necessitate misericorditer eis subveniret, donans eis regem talem qui regnum *Angliae* sic gubernaret quod cederet ad honorem Dei & commodum regni. Et eorum preces ex alto Deus aspiciens nocturnali silentio vox divinitus insonuit ut *Edgarum* adhuc juvenem coronarent in regem. Qui læti divino oraculo *Edga-*

rum fratrem *Edmini* sustulerunt celeriter in regem, & erat *Edgarus* xvj. annorum cum regere cœpisset, & xxj. annis regnavit in *Anglia*. In cujus exortu sanctus *Dunstanus* audivit angelos cantantes & dicentes, Pax in terra *Anglie* cum plenitudine omnium bonorum dummodo puer iste regnaverit & *Edwardus* filius ejus post se. Et sic fuit electus in regem et coronatus divino oraculo quod nunquam accidit cuiquam regi *Anglie* retroactis temporibus. Et credebatur non esse meliorem eo regem in mundo, Deo devotus, bonus & affabilis, humilis, justitiam servans, nec respexit personam cujuscumque in judicio quin judicaret secundum delicti quantitatem & personæ qualitatem. In tempore suo non erat latro nec raptor nec prædo, nec qui pacem infringere auderet, quin de eo statim faceret justitiam. Iste *Edgarus* habuit duas uxores, scilicet *Egelfledam* quæ vocata est *Candida*, de qua genuit *Edwardum* postea regem & martirem, et sanctam *Editham*. De secunda scilicet *Alfritha* filia *Edgari*, Ducis *Devonia*, Anglice *Devenchire*, *Edgarus* genuit *Edmundum* qui ante patrem suum obiit, et *Egelredum* qui post fratrem suum *Edmundum* regnavit. Hæc *Alfritha* post disponata fuit cuidam *Ethelwaldo*. Hic *Edgarus* sanctum *Dunstanum* per fratrem suum *Edwinum* exlegatum revocavit. Hic *Edgarus* xxj. anno regni sui idibus Julii obiit apud *Glaston*. sepultus, ubi postmodum sub anno gratiæ M. liij. post sepulturam ejus cum Abbas *Aykwardus* tumulum ejus irreverenter effodisset, inventum est corpus ejus incorruptum et ita corpulentum ut in novo locello ingredi non possit, sanguisque recens ex effossione visus est distillare; sicque super altare cum aliis reliquiis reconditum est. Abbas ille temerator amens effectus exiens de ecclesia fractis cervicibus expiravit.

Edwardus filius *Edgari* juvenis auxilio *Dunstani Cantuariensis* archiepiscopi cæterorumque episcoporum in regem sublimatur contra voluntatem quorundam optimatum & potissime novercæ suæ *Elfrithæ* quæ filium suum *Egelredum* septennem in regem erigere conabatur, ut sic ipsa potius sub nomine ejus imperaret. Iste *Edwardus* regnavit tribus annis et dimidio in sublimitate. Cumque *Edwardus* adhuc juvenis quadam die pergeret venatum dispersis commilitonibus suis in silva, accidit ut solus lassus rediret per hospitium *Elfrithæ* novercæ suæ, quæ læta quod opportunitatem nocendi nacta esset, vultum quam hilarem ei prætendebat et gaudifluo honore eum recipiebat, et osculabatur eum fervide, et dum ipse biberet percussit eum una sica, ac ille percussus sic equum suum urgebat redire ad socios suos, agitato equo uno pede lapsus alteroque per devia tractus undante cruore apud *Cornisgate* signa mortis dedit suis militibus, monstrando causam suæ interemptionis. Tunc ipsa ignobiliter apud *Warram* per triennium habitante, sepulto arriiserunt divina miracula, nam cœlesti luce de summis emissa claudus recepit gressum, mutus, surdus, cæcus, organum cupitum, omnis denique invalido sospitatis sumpsit statum. Quo rumore attonita interfectrix ipsius dirigit se tumbam ipsius visitare, et in jumentum vecta quod quidem nec flagris nec clamoribus minari potuit, mutatoque sæpius jumento id idem attemptavit nec proficere valuit. Unde quod per seipsam non potuit per alium efficit; nam *Elferus* minister ejus corpus *Edwardi* apud

Septoniam quæ modo *Schastisbury* solemniter tumulavit. Succedente tempore pars corporis ejus apud *Leot* monasterium juxta *Hertford*, pars apud *Abendon* translatus est, locus vero apud *Septoniam* ubi pulvis ejus adhuc integra viriditate palpitat *Edwardstowe* nuncupatur. Pro hac autem interfectione *Elfritha* construxit duo monasteria foeminarum; & ipsa deposita terrena pompa diu et dire penituit jugi cilicio & jejunio corpus frangens, cruce quas potuit insuper fronti et pectori imprimens, nec tamen omnino vindictam evasit. *Elferus* prædictus post annum à tumulatione prædicti martiris à pediculis et vermibus est consumptus.

CAP. II.

De Egelredo.

Egelredus filius *Edgari* ex secunda uxore *Elfrithæ* post occisionem fratris sui *E.* in regem levatus xxxvij. annis regnum potius obsedit quam rexit. Nam vitæ suæ cursus sævus et infestus fuit, in principio miser, in medio et in fine turpis & reprobus. Dum beatus *Dunstanus* eum baptizaret ventris fluxu fontem sacrum fœdavit, unde turbatus *Dunstanus* dixit, Per Deum iste si vixerit ignavus erit. Iste *Egel.* vocatus est *Bastardus* eo quod ex secunda uxore sit natus. Iste tenuit regnum in magna angustia, labore et ærumnis; Nec mirum, quia sic felonice et injuste intrusus est in regnum. Insuper adeo maleficiosus erat, quod semper erat rancor et contentio inter ipsum et majores regni. Et adeo cupidus fuit, quod omni tempore suo solitudinem habuit qualiter posset cum aliqua cautela et circumventionem causam qualemcumque fucatam conjecturare, rapere et spoliare bona religiosorum terræ: et primo regnavit pacifice x. annis usque ad obitum sancti *Dunstani* qui in die coronationis *Egelredi* protulit hoc oraculum. Quoniam aspirasti ad regnum per mortem fratris tui in cujus sanguine conspiraverunt Angli cum ignominiosa matre, non deficiet ab eis sanguis et gladius donec populus ignota lingua perveniens eos in ultimam redigat servitutem; nec exspicietur hoc delictum nisi longa vindicta. Cum autem ipse *Egelredus* puer decennis ploraret fratrem suum sic necatum, in tantum commovit matrem furentem ut ipsa aliud flagellum ad manum non habens arreptis cereis candelis ipsum pene ad mortem flagellavit; Quamobrem in omni vita sua lumen cereum exhorruit. *Egelredus* genuit ex *Ethelgiva* filia *Egberti* Comitis *Edmundum* cognomento ferreum latus, *Edwynum*, *Ethelstanum*, & filiam *Edgivam*; postmodum duxit uxorem *Emmam* filiam *Ricardi* primi, Ducis *Normannia*, qui fuerat tertius Dux *Normannia*, de qua genuit *Alfredum* et *Edwardum*. Rex *Egel.* propter quasdam dissensiones inter ipsum et *Roffensem* præfulem, urbem *Roffensem* obsedit, et mandat ei *Dunstanus* ut furori desistat nec sanctum *Andream* loci patronum irriter. Mandato ejus contempto mittit ei centum libras ut obsidionem solvat. Quibus acceptis miratus *Dunstanus* ei mandat, Quia prætulisti aurum Deo, argentum apostolo, propter cupiditatem tuam venient cito super te mala, sed non me vivente. Bivenio igitur post hoc mortuo *Dunstano* venerunt *Dani*, venerunt et dux a retro seculis incognita pestes in *Anglia*, scilicet febris hominum, lues animalium quæ

quæ Anglice *Schitta*, Latine, fluxus interaneorum vocatur. Interea *Dunstano* mortuo, *Dani* venerunt in *Angliam* quasi in quolibet portu *Angliæ*; unde nesciebatur qua parte illis occurrerent, unde consilio *Sirisi* archiepiscopi successoris *Dunstani* tributum annuum solvunt. Primo anno x. mil. libr. Secundo anno xvj. mil. Tertio anno xx. mil. Quarto anno xxiiij. mil. Quinto anno xxx. mil. tandem xl. mil. donec pecunia deficiebat in *Anglia*. Et tunc redierunt iterum ad rapinas. *Northimbriam* deprædantes et *Londoniam* obsidentes coegerunt regem tributum dare. Interea *Anlafus* rex *Danorum* per *Elphegum* episcopum *Wyntonensem* datis obsidibus ductus est ad regem *Egelredum*, quem rex *Egel.* levavit de sacro fonte, et idem episcopus eum confirmavit, unde ille deinceps nil nocens ad propria remeavit. Nec ex hoc hostes pacificati, sed majus crescentes *Angliam* spoliaverunt. Verum etiam cum in re publica quamplurimum præsentia ducis valet spectata, visus ejus audacia & bellandi adortatio & disciplina, hæc in *Anglia* totaliter novercabantur diebus hujus *Egelredi*. Nam in collectione exercitus, in fabricatione navium, in adjuvatione consilii magnatum et Com. nihil prosperum provenit. Nam populus non regulatus sed cupiditate allectus rapinas nimis assuevit, corde tabescens de facile fugiebat, et quod mirum est tempestas naves quassavit, & reservatas manus inimica diripuit, incendit & submersit. Proceres quoque regni si quando ad consilium congregati potius de singularibus et inutilibus quam de communibus negotiis consultabant, et ideo eorum consilium more puerorum inanuit. Et si quid utile decrevissent, *Edricus* Comes *Salisburyensis* fidelem se ostendens sed actu proditorem inimicis revelat. *Ricardus* primus dux tercius *Normannia* obiit, cui successit *Ricardus* secundus Dux quartus *Normannia* xxviij. annis, qui præ nimia bonitate vocatus est *Bonus*. Rex *Egelredus* duxit uxorem *Emmam* filiam *Ricardi primi* Ducis tercii *Normannia*, quo proventu elatus jussit omnes *Danos* in *Anglia* una nocte occidi, quod & factum est in nocte sancti *Bricii*, sed *Swanus* rex *Dacia* execrabiliter hoc vindicavit. Idcirco rex *Egelredus* de consilio procerum solvit *Danis* tributum xxx. millium lib. pro habenda pace. *Dani* innumerabilia mala in *Anglia* illis diebus exercebant, quæ in *Cistrensi* Cronica describuntur, et propter suam magnitudinem hic omittuntur. Interim post mortem *Swani*, *Canutus* filius ejus successit. Et *Angli* hoc audientes mittunt ad regem *Egelredum* in *Normanniam*, & promittunt ei si benignius solito se vellet habere erga eos *Canutum* excluderent, & ipsum præferrent. Ac ille promissis applaudens misit *Edwardum* filium suum pro pace in *Angliam* inter ipsum & proceres firmanda, postmodum ille veniens *Canutum* de *Lindesheia* profugavit, sed in aliis partibus multa mala exercuit. Rex *Egelredus* ix. kal. Maij *Londonia* defunctus est in ecclesia sancti *Pauli* sepultus, post cujus mortem proceres regni cum clero stirpem ejus abhorrentes apud *Southampton* *Canutum* recognoverunt regem suum fore, Quibus ipse juramentum præstitit fore illis fidelis dominus secundum Deum & sæculum. *Londonienses* cum nonnulla parte procerum *Edmundum ferreum latus* filium *Egelredi* in regem erexerunt.

R E X *Egelredus* genuit de *Emma* filia *Ricardi* primi Ducis tercii *Normannia* duos filios, scilicet

Alfredum et *Edwardum* Confessorem, & de una alia uxore habuit *Edmundum ferreum latus* qui sic dicebatur propter probitatem suam, cujus sagitta nunquam in cassum reversa neque gladius in vanum extractus aut lancea quodocumque frustra vibrata. Iste *Edmundus* nunquam rediit de prælio absque victoria, si prodicio *Edrici* Comitis *Dovonie* scilicet *Salusburgensis* non intervenisset. Nam *Canutus* interim *Londoniam* obsedit, sed inde repulsus in *Dorsatania* juxta *Gillingam* cum *Edmundo* dimicans vincitur: et post hoc in æstate *Edmundus* cum majori exercitu in provincia *Wicciorum* contra *Canutum* tam acriter dimicans ut præ lassitudine uterque exercitus ab invicem discederet, et *Danos* in crastino *Edmundus* protrivisset, sed falsus *Edricus* caput cujusdam occisi militis simillimi ostendit exercitui dicens, Fugite *Angli*, ecce caput Domini vestri *Edmundi*; & *Edmundus* hoc agnoscens acrius instat usque ad noctem; *Canutus* de nocte *Londoniam* tendit, *Edmundus* à tergo sequitur, urbem liberat et apud *Wentforde* *Dani* iterum vincuntur. Tunc *Edricus* juravit fidelitatem *Edmundo*. Et *Edmundus* quarto *Danos* devicit apud *Stteforde* in *Kancia*, & usque ad insulam de *Schepepe* profugavit. Hiis & aliis multis inter eos ita gestis, secundum consilium *Edrici* obsidibus hinc inde datis pax inter reges reformata est in ripa *Saprina* apud *Dorhurst*. Nam surrexit quidam miles in medio dicens in hunc modum.

“ Quotidie morimur, sed nullus vincit; invincibilis utique est uterque rex; & hujus continui discriminis nullus restat fructus nisi ut cæsis utriusque exercitus militibus duces tandem necessitate coacti componant vel certe soli pugnent; Quare igitur unum istorum non modo faciunt? quod si componant, quare non sufficiet modo regnum duobus solito locupletius quod olim 5. regibus satis fuit? Quod si tanta sit in eis dominandi libido, ut uterque dedignetur cum alio partem habere aut alteri subesse, tunc pugnent soli qui soli cupiunt dominari, ne si omnes pugnent, omnibus interfecitis, sint non milites quibus Duces imperent, nec sint qui adversus extraneos patriam defendant.

Convenientibus igitur apud insulam de *Dinepe* juxta *Gloverniam* utrisque exercitibus, acclamatur à cunctis, Aut componant aut soli pugnent. Occurrentes igitur ambo reges populo hinc inde spectante, primo in equis, postmodum pedibus certamen ineunt; & cum *Canutus* comperit *Edmundum* invincibilem de regni participio componit. Inde projectis armis ruunt in oscula exultantibus cunctis. Iste *Edmundus* genuit *Edmundum* & *Edwardum* nomine. *Edmundus* v. anno regni sui apud *Gloverniam* pro eo quod Barones sui suspicabantur eum proditorem & subverforem communis profectus regni sui eo quod nimis inclinatus fuit antedictis *Danis* et prætulit eorum consilium, consilio legiorum suorum juratorum fidelium incurrit mortem infra scriptam. De morte ejus multæ sunt opiniones, sed sufficiat una pro omnibus cum sit per prodicionem occisus *Edrici*. Iste *Edricus* rogavit *Edmundum* dominum suum ad prandium, & post prandium cum intraret cameram vidit unum tristegum cum imagine ad similitudinem unius sagittarii, tenentis arcum in manu tendentis arcum cum sagitta. Et rex miratus accessit propius, & cum terigisset imaginem manu sua, statim imago emisit sagittam et interfecit regem.

Nam *Edricus* proditor imaginabatur per sortilegium taliter occidere Dominum suum, ut sic chariorem faceret se *Canuto*. Quidam dicunt quod *Edricus* quadam vice cum *Edmundus* ad requisita naturæ ad privaram domum accessit, sub domo se abscondit, & regem *Edmundum* ad necessaria sedentem inter celanda ferro transfodit & occidit. Alii dicunt quod corripit muneribus camerarios *Edmundi* ut ipsi eum in lecto occiderent. Sive sic, sive sic, per *Edricum* mortuus est proditiose. Mortuo sic *Edmundo* dolose, statim *Edricus* accessit ad uxorem *Edmundi* nescientem de eventu, & tulit duos filios ejus *Edwardum* & *Edmundum* & duxit eos ad *Canutum* aliquamdiu dissimulans flagitium.

CAP. III.

Nunc mortuo *Edmundo* *latus ferreum* vocato *Canutus* monarcha totius *Anglia* effectus, ante quem rex nullus natus est in *Anglia* tam magnus præter *Arthurum magnum*. Nam dominus extitit totius *Anglia*, *Dacia*, *Norwegia*, & *Scotia* post mortem *Edmundi*, & pene regnavit xx. annis. Primo anno coronationis suæ venerunt ad regem *Canutum* omnes qui per excitationem *Edrici* conspiraverunt in mortem *Edmundi*, et ostenderunt regi facinus suum, & rex misit pro magnatibus & proceribus regni & fecit proditores recognoscere facinus suum, timuit enim sibi ne crederetur ipsum scelus prædictum meditatū fuisse. Tunc jussit omnes primo trahi deinde suspendi. Nam *Edmundus* & *Canutus* mutuo juraverunt fœdus fraternitatis & fidelitatis. *Canutus* regnum *Anglia* in iij. partes divisit. *Westfaxiam* reservavit sibi ipsi, *Eastangliam* *Turkillo* Comiti, *Merciam* *Edrico* perfido, *Northumbriam* *Hiricio*. Inde apud *Londoniam* consilio coacto quærit a proceribus an in illo sociali fœdere inter ipsum & *Edmundum* aliqua mentio fuisset facta de successione fratrum aut filiorum *Edmundi* post mortem suam; Et illi responderunt falsissime & adulatorie æstimantes se per hoc apud regem magnos futuros. Insuper & juraverunt regi *Canuto* quod ipsum in regem susciperent & progeniem *Edmundi* omnino depellerent, unde & justo Dei judicio quidam eorum sunt interfecti, quidam exterminati. Nam *Canutus* consilio *Edrici* exlegavit *Godwynum* fratrem *Edmundi* qui rex rusticorum appellatus est, postmodum reconciliatus dolose interfectus est. *Canutus* consilio *Edrici* exlegavit filios *Edmundi* *ferreum latus*, *Edmundum* & *Edwardum*, & transmisit eos ad regem *Suavorum* feriendos, qui Dei timore tactus misit eos ad regem *Hungaria* vitæ reservandos, & cito post *Edmundus* duxit uxorem filiam regis *Hungaria*, & cito post sine liberis discessit. *Edwardus* duxit *Agatham* filiam *Henrici* Imperatoris de qua genuit sanctam *Margaretam* reginam *Scotia*. *Malcolmus* genuit de dicta *Margareta* *Matilden* quæ postea fuit regina *Anglia* per *Henricum* primum filium *Conquestoris*, sicut infra plenius patebit, qui eam habuit uxorem & genuit ex ea *Matilden* Imperatricem, de qua venit *Henricus* filius Imperatricis, et sanctimoniam *Cristianam* & *Edgarum* *Adelung*. Postmodum sanctus *Edwardus* istum *Edgarum* proposuerat hæredem *Anglia* fecisse, set timens filios *Godwini* Comitis *Cancie* & propriæ gentis nequitiam *Willielmum* *Normannum* adoptavit. Rex *Canutus* ut firmiter regnum sibi astringeret,

duxit uxorem *Emmam* reginam, regis *Egelredi* quondam uxorem, de qua genuit *Hardecnutum*. Post hæc in natale Domini orta est discordia inter regem & perfidum *Edricum*, & ait *Edricus* regi,

«Charissime rex, non deberetis mihi asperere loqui, nec aliquid mali pati inferri mihi. Nam nunquam gauderetis de regno *Anglia* adepti si ego non intervenissem: nam proprium dominum pro amore vestro reliqui in tantum quod mortem ejus pro integro regno vobis adducendo præoccupavi, justum dominum meum, meum legum interficiendo, & tam leviter tantam dilectionem collatam parvipenditis?»

Hæc dixit ante prandium coram audientibus. Rex inde attonitus & iracundia motus, & magno dolore tactus, ne forte suspicarentur audientes ipsum ad hoc assensum præbuisse; «Nequissime, inquit, hominum & perfidissime proditor, proprium dominum tuum legum regem occidisti cui fidelis apparebas. Statim jussit ligari manus & pedes & mitti in unam fundam cum machina & proici per fenestram ab alta turri in aquam *Thamesia*, & mortuus est. Postea *Canutus* vixit per xx. annos, et post celebravit *Parliamentum* apud *Oxoniam*, ubi *Angli* simul & *Dani* de legibus *Edgari* observandis concordēs sunt effecti. *Canutus* adduxit *Daciam* *Anglicos* secum contra *Wandallicos* sibi infestos, unde nocte bellum præcedente *Angli* duce *Godwyno* infcio rege inprovisto hostes fugaverunt & disperferunt. Unde rex habuit deinceps *Anglos* in summo honore. *Bristh-woldus* monachus *Glasconiensis* qui postmodum fuit primus episcopus *Wiltoniensis* dum contemplando cogitaret de regia stirpe *Anglorum* pene tunc deleta, sopor irruit in eum, & vidit *Petrum* Apostolum manu sua tenerum *Edwardum* filium *Egelredi* in *Normannia* eo tempore exulantem in regem consecrare, ac sanctitatem ejus cum numero xxij. annorum quibus regnaturus erat plene ostendere. Monachus de posteritate *Edwardi* & successione ejus regis inquisivit. Respondit *Petrus*, Regnum *Anglia* regnum Dei est, post istum providebit Deus. *Egelnotus* *Cantuariensis* archiepiscopus de *Roma* veniens apud *Papiam* urbem brachium sancti *Augustini* Doctoris centum talentis argenti & uno talento auri comparavit, quod amore *Leofrici* Comitis *Conventriam* misit.

CAP. IV.

RICARDUS secundus dux iij. *Normannia* obiit, cui successit *Ricardus* filius suus iij. dux v. *Normannia*, quem post annum sui ducatus frater suus junior veneno extinxit, unde idem frater suus *Robertus* nomine eidem successit. Post septimum ducatus sui annum corde compunctus nudipes *Jerosolymam* ivit peregrinus, & *Bitinia* obiit. Transiens iste *Robertus* aliquando per *Phaleriam* urbem *Normannia* vidit puellam *Arlec* nomine pelliparii filiam, inter cæteras in corea tripudiantem, nocte sequenti illam sibi conjunxit, quam vice uxoris aliquandiu tenens *Willielmum* *Conquestorem* ex ea generavit. Cujus futuram magnitudinem matris portendebat sompnum. Quæ intestina sua per *Angliam* & *Normanniam* viderat dilatari, ipsaque partus effusione pusio humum attigit, ambasque manus de pulvere pavimenti implevit, constrinxit & complodit.

plodit. Qua ex re obstetrix ipsum regem fore futurum pronunciavit. Hæc itaque puella *Arlec* dum prima nocte ad lectum ducis *Roberti* duceretur, fregit canisiam suam propriam à mento usque pedes; & requisita à duce cur hoc faceret, respondit, « Non esse decens neque facecia ut una pars canis-
 10 hæ quæ pedes suos ambierat ad os domini sui verteretur. Igitur dux *Robertus Jerusalem* tendens convocatis proceribus suis apud *Fiscannum* fecit omnes jurare fidelitatem filio suo *Willielmo* tunc septenni, cui *Gilbertum* Comitem statuit tutorem, tutelamque tutoris *Henrico* regi *Francorum* assignavit. Et hanc fidelitatem usque ad obitum *Roberti* proceres servarunt pupillo, sed morte ejus audita unusquisque sibi prospexit & pupillum neglexit. Tandem interfecto *Gilberto* prædicto per *Radulfum* pueri patruelem ubique cædes fiebant, homicidia & furta et intestinis discidiis patria ulcerata est. *Willielmus* adhuc in armis adolescens *Gwydonem* *Burgundum* ex filia *Ricardi secundi* sibi consanguinei
 20 totius factionis auctorem cepit & extinxit; *Odonem* fratrem regis *Francia* contra se venientem fugavit. Quo audito *H. rex Francia* cum ampla multitudine occurrens profugavit turpiter; sed intercurrentibus mediatoribus pax inter eos reformatur, regi captivi liberantur: ubi summe notandum est quod cum *Willielmus* ille cum rege *Francia* sæpius conflixerit, nunquam subito sicut nostri moderni faciunt, sed præ-
 30 nunciata belli die superiorem semper manum reportaverit. Inde mortuo rege *Francia* terras *Normannie* appendices quamvis diu obsoletas, puta *Cenomanicum* comitatum, *Britanniam* minorem quam rex *Karolus* cum filia sua *Gilla* dederat *Rolloni*, probe adquisivit. Dux igitur *Robertus Ierosolymam* tendens transivit per *Burgundiam*, ubi dum mane
 ultimus omnium peregrinorum portam exiret, à portario cum baculo percussus est; qui statim Deo gratias agens, dixit suis, Nolite me vindicare quia majori malo dignus sum; ego diligo istum ictum plus quam totam *Rothomagum*. Et *Romam* veniens
 40 crucem à Papa suscepit. Mulam cui insederat fecit auro ferrari & prohibuit omnibus suis ne quando ferraturæ caderent eas recolligerent. Inde *Constantinopolim* ad Imperatorem veniens & cum eo loquens cum scamnum non haberetur in domo, sedit super pallium proprium secundum morem patriæ suæ, & id idem fecerunt milites sui; Surgentes autem sicut dux præceperat dimiserunt pallia sua ibi, dicentes, se non debere secum auferre sedilia sua. Et dum
 50 *Robertus* rogaretur ab Imperatore sumptus ab eo accipere, respondit se velle dum peregrinaretur de suo vivere, sed in redeundo se velle Imperatoris voluntatem facere. Imperator jussit ne quis ei ligna ad coquendum cibos suos venderet. At dux nuces emit, quibus coxit victualia. Imperator admirans ducis probitatem bancos in curia sua statuit deinceps loco palliorum suorum. Post hæc dux ægrota-
 vit in itinere quod neque ire neque equitare potuit; qua de causa conduxit *Saracenos* qui eum de die ferrent in feretro super humeros. Unde cuidam
 60 *Normanno* domum redeunti jussit dux ut *Normannis* rumores de duce quærentibus diceret, « quod viderat dæmones ducem ferre versus cælum. *Saracenos* vocabat dæmones, *Jerusalem* cælum. Fuit consuetudo quod nullus Christianus *Jerusalem* urbem nisi precio intraret. Unde multi peregrini de adventu ducis audientes auxilium ab eo petebant, Quibus

ille per cor ventris sui juravit, quod quam diu duraret sibi unus denarius ipse ultimus introiret. Quod audiens *Saracenus* dominus urbis & de aliis ejus probitatibus audiret, prohibuit statim ne quicquam de eo aut de eum comitantibus caperetur, & totam oblationem illius diei statim ei similiter contulit, quam ille statim pauperibus dedit; & cito post in
 10 *Britannia* obiit. *Norigani* regem suum sanctum *Olavum* propter ejus simplicitatem respicientes, regem *Cannum* super eos induxerunt. Qui *Olavus* post hoc anno nepharie interemptus est. *Benedictus* ix. sedet papa annis viij. Ille de papatu ejectus est & alius electus loco ejus subrogatus est, sed & illo ejecto restitutus est *Benedictus* & adhuc ipso ejecto institutus est *Johannes* presbiter qui dictus est *Gregorius* sextus, sed ille *Benedictus*, papa effectus, cum
 20 esset rudis literarum alium papam ad exsequenda negocia ecclesiastica substituit; quod cum multis displiceret superinductus est & tercius qui vices duorum expleret; tandem uno contra duos & duobus contra unum contendentibus *Henricus* imperator gener *Conradi* & successor, illis tribus depositis *Bambursensem* episcopum qui *Clemens* ij. dictus est violenter instituit, à quo & ipse coronatus est. Coegit
 30 etiam jurare *Romanos* quod deinceps sine assensu suo papam non eligerent.

CAP. V.

30 **I**Nter cætera videamus quam ob causam & qua ratione *Canutus* venit in *Angliam* & misit clammum in regno *Angliæ*. Fuit quondam in *Anglia* quidam rex *Egelwoldus* nomine, & genuit ij. filios & ij. filias, & omnes moriebantur excepta filia minore nomine *Goldusbourgh* ætatis vj. annorum & dimidii quando pater ejus moriebatur. Iste *Egelwoldus* dum moreretur commendavit tutelam filię suæ cuidam *Godrico* duci *Cornubie*, qui maritavit eam cuidam *Hanelec* filio *Birkelani* regis *Dacie*
 40 apud *Lincolniam*, qui postea regnavit tam in *Anglia* quam in *Dacia* simul; in *Dacia* jure hæreditario, & *Anglia* jure hæreditatis uxoris suæ. Quidam *Dani* sumplerunt nimiam audaciam in *Anglia* & suppeditaverunt *Anglos* longo tempore, sicut continetur in historia de *Gymmisby*, Quia quidam *Grym* nomine nutritus prædictum *Hanelec* apud *Gymmisby* usque ad tempus quo ille *Hanelec* desponsavit prædictam *Goldusbourgh* apud *Lincolniam*. Et quia prædictus *Grym* quando primo
 50 adduxit puerum de *Dacia* primo applicuit illo loco, sortitus est nomen à nomine ejus *Gymmisby*. Iste *Hanelec* regnavit xxxj. annis & rexit populum suum cum ingenti honore, & genuit xv. filios & filias; & moriebantur omnes præter quatuor in juventute sua. Et senior istorum quatuor vocatur *Gormundus* quem proposuit præfecisse hæredem suum *Angliæ*, & secundus vocatur *Canutus* de quo loquitur in præ-
 60 senti quem fecit regem *Dacie* cum esset xvij. annorum, de regno *Angliæ* ipsemet contentus volens reservare regnum *Angliæ* filio suo *Gormundo*. Sed iste *Gormundus* alcepsso equo indomito volens magistralia atemptare fregit collum suum. Tercius filius vocatus est *Godardus* quem feoffavit in Senescaria *Dacie* & in mercimoniis *Angliæ*, quæ non se extendebant ad tantum valorem quam nunc. Quartus vocatus est *Thoraldus* qui duxit uxorem comitissam de *Hertome* in *Northwegia*, cujus affinitas in *Nor-*
 70 *wegia*

megia perseverat usque ad præsens, & major amicitia inter regem *Normegia* & regem *Dacia* adhuc continuatur, Et qualibet vice quando *Dani* intraverunt post hæc in *Angliam* pro clameo mittendo in regnum, *Norigani* cum eis affuerunt suum præbendo auxilium, donec *Guydo de Warwyk* finem fecit in hac parte. Cujus *Guydonis* mentio fit in historia regis *Athelstani*, de quo non fit mentio in præsentis libello cum idem *Athelstanus* patruelis fuerit *Edwini*, nam *Athelstanus* pater fuit regis *Edmundi* qui fuit pater *Edwini*. A quo *Edwyno* opusculum præsentis libelli initium sumit. Sed quia historia dicti *Gwidonis* cunctis sæculis laudabili memoria commendanda est, in præsentis historia immiscere curavi. Rex *Anglie Adthelstanus* regnavit post *Edwardum* patrem suum & omni sæculo gloriosus præ cunctis prædecessoribus suis *Anglie* regibus apparuit. Nam hic *Athelstanus* subegit totam *Walliam* & reges subjecit tributo. Nam *Northwallia* reddidit ei singulis annis CC li. auri & CCC li. argenti & v. mill. boum & vaccarum. Et ita expansa est mirabilis ejus fama præ mirabili magnitudine mirabilium operum ejus in toto orbe terrarum. Hic habuit unam sororem nomine *Hildam* quæ speciosissima ab omnibus ubique reputabatur. Quam rex *Francia Hugo*, *Bonus* vocatus, desideravit in uxorem. Et misit *Audolphum* comitem *Bolonie* ad regem *Athelstanum* pro sorore sua petenda. Et præsentavit ei ex parte regis *Francia* de gloriosis exenniis & divitiis, viz. ensiem *Constantini* Imperatoris *Romani* filii *S. Helenæ* quæ invenit crucem Domini. Hic ensis fuit de nobilissimo auro *Arabico* in cujus capello reconditus fuit clavus unus Dom. crucis. Similiter præsentavit ei lanciam *Caroli magni*, cum qua lancia *Longinus* aperuit latus Domini in cruce, & unam regalem auream coronam lapidibus preciosis ad plenum refertam. Similiter vexillum *S. Mauricii* quod portare solebat. Similiter particulam unam sanctæ crucis Domini in uno cristallo nobiliter reclusam. Rex vero *Athelstanus* de hiis reliquiis nimium lætatus concessit ei *Hildam* sororem suam in uxorem. Et remisit ei immensam summam auri & argenti & copiam preciosorum pannorum & strenuorum dextrariorum. Sicque propter istam affinitatem crevit de die in diem amor & amicitia inter *Anglos* & *Francos*. Quinto post hæc anno *Olavus* rex *Dacia* & cum eo *Golanus* rex *Normegie* venit in *Angliam* cum viij. comitibus & cum duce *Neustrie* & cum quingentis millibus armatorum, & adduxerunt secum de *Affrica* quendam gigantem *Colibrandum* nomine qui eo tempore fortissimus & elegantissimus reputabatur in orbe. Cum igitur rex *Athelstanus* de eorum adventu audisset, congregavit magnates *Anglie* apud *Wyntoniam* inire cum eis consilium quomodo inimicis posset resistere & cum eis congregari in prælio. Dum igitur rex *Athelstanus* vacaret tali consilio & congregationi populi sui in *Wyntoniam*, supervenerunt antedicti duo reges cum exercitu suo, & obsederunt *Athelstanum* cum baronia sua in civitate. Illo tempore *Gwido Warewik* desponsaverat *Feliciam* filiam comitis *Warwici* & peregre profectus fuerat in Terram sanctam. Rex vero *Athelstanus* cum populo suo obsessus est per biennium, nec audebant *Angli* bello congregari cum *Danis* præ multitudinem potestatis suæ. Et interim firmata est conventio inter partes, quod rex *Athelstanus* provideret de uno pugile qui bellum iniret cum *Coli-*

brondo, & hoc pro conservatione exercitus utriusque partis. Forma belli assignati talis erat. Si gigas *Athelstani* in congressu victus esset à *Colibrondo*, perpetuis temporibus regnum *Anglie* teneretur de *Dacorum* rege sub tributo: Et si *Colibrondus* vinceretur à gigante *Athelstani*, tunc *Olavus* forisfaceret regnum *Anglie* pro se & hæredibus suis imperpetuum, & nullus rex *Dacie* clamium mitteret in regnum *Anglie*, nec deinceps molestaret illud. Et talis treuga inter partes capta est de integro anno, eo quod rex *Athelstanus* improvisus fuerat de pugile qui duellum auderet cum *Colibrondo* inire, pro eo quod sic diabolicæ staturæ fuerat grandis & fortis & immanis mensuræ, & per totam *Angliam* quasivit nec invenire potuit quemquam qui pro auro vel argento terris vel tenementis negocium aggredi vellet. Turbatus est igitur rex & omnes magnates cum eo. In quindena igitur ante treugas finitas jacuit rex *Athelstanus* in cubili suo apud *Wyntoniam* sompno deditus, quem Deus cœli de alto aspiiciens visitavit in necessitate positum per Angelum suum, ita inquit: "*Athelstane, Athelstane* evigila, "quid dormis? Expergefactus rex, *Benedicite*, inquit, "quis es tu? Ego sum, inquit, nuncius cœlestis regis "missus ad te, ex cujus parte tibi præcipio, quod "mane facto surgas, & duos episcopos tecum sumas "portamque super ascendas, ibique usque ad altam "primam expectes, multosque pauperes ac peregrinos alios in civitate intrare videbis. Set cum "videris unum virum statura grandem in habitu "peregrini indutum nudum pedibus incedentem, capite discoperto, & super caput ejus unum sertum "de albis rosis, ipsum retineas inprecans eum ut "pro amore *Jesu Christi* & zelo peregrinationis suæ & totius regni *Anglie* promotione belli certamen suscipiat, nam ipse vincet *Colibrandum Sacracenum*, & te & regnum tuum de servitute gaudis disflue liberabit. Tunc *Athelstanus* valde diluculo surgens, missarum devotioni cum summa devotione se contulit, accersitisque *Cantuariensi* archiepiscopo & *Cicestrie* episcopo narravit eis visionem suam quam ab Angelo audierat, cum quibus & portam assignatam petit & ascendit, ibique usque ad altam primam pausantes multas gentes pauperes & divites intrare viderunt. Set post diuturnam moram venire videbant virum elegantem cursantem, de una sclaua alba vestitum & unum sertum de albis rosis in capite tectum fustemque grandem in manu ferentem, set multum erat debilitatus & discoloratus anxietateque minoratus eo quod nudipes laboravit, barbamque prolixam habuit. Quem cum rex intueretur & per exemplar visionis cognosceret à Deo sibi missum, ultra quam dici potest lætatus est. Et comilitonibus ait, *Eya* inquit, jam adest certe peregrinus, iste est qui nefandum *Colibrandum* occisurus est. Ad quem sermonem palmarius accedens & regem ac episcopos reverenter sermo deposito salutans festinato pede ingredi civitatem velocius laborat, sed rex ante eum salutat & per vestem retinet, cui & dixit. Domine peregrine si placeat vobis audiat dicta nostra pro Deo hospiciumque capiat nobiscum ut aliqua nova audiamus de vobis. Domine regracior vobis, dixit palmarius, nondum venit hora hospitandi, set prius ibo ad ecclesias civitatis pro precibus meis offerendis, deinde vitæ alimoniam aliquamcunque quæram, & tunc de ista civitate ibo quo iturus sum ad agendam poenitentiam pro

pro delictis meis. Domine peregrine dixit *Arhelstanus*, Scis de qua causa te hactenac diu expectavimus? voluntas Dei nostri est ut ferias bellum cum *Colibrando* nephando *Saraceno Affrico* in salvationem totius gentis nostræ *Anglicanæ* & liberationem à jugo servitutis imposito. Nam rex *Dacia Olavus* et rex *Norwegiæ Golannus* obsederunt civitatem istam jam fere per annum. Sed & treugæ inter nos jam captæ sunt ea conditione, quod nos inveniamus unum gigantem qui certamen subeat cum pugile suo *Colibrando Affrico*, & si contingat quod noster gigas gigantem suum superare poterit, cito dimittent terram nostram ad propria repedantes nec malum inferent nostris, & regnum *Angliæ* quietum erit imperpetuum deinceps ab omni clamore *Danorum* & jugo servitutis penitus solutum de se & hæredibus suis. Et itcirco rogamus vos pro amore *Jesu Christi* salvatoris vestri quatinus negotium hujus luctaminis in remedium omnium delictorum vestrorum suscipere ecclesiæ Dei & Christianæ religionis causa contra nephandum paganum *Affricum* cum corde firmiori dignemini. Respondit palmarius, Domine rex intueri potestis me non fore dispositum tale certamen subire cum sim homo lassus, debilis, macilentus & diuturno labore tabefactus. Sed domine mi rex ubi modo sunt milites vestri olim tam strenui quos caros in hujusmodi certamine habere solebatis? Ah certe, dixit Rex. Quidam eorum mortui sunt, quidam terram sanctam adierunt necdum redierunt. Sed unum militem habui qui fuit comes *Warwychie*, *Gydo* nomine, & iste *Gydo* habuit unum militem *Herandum* nomine, de *Ardena*, vellet Deus quod jam in præsentem illos haberem, nam cito duellum susciperetur, & infra brevi guerra finita. Et cum rex cœpisset loqui de *Gydone* & ejus socio *Herando* erumpebant lachrimæ, nec se poterat à fletu continere. Cum vidisset palmarius regem sic lachrimantem multum doluit super eo & compassus est ei, & dixit, Domine rex ne ploretis pro Deo quia talis fletus regem non decet, ego pro amore *Jesu Christi* & matris ejus *Mariæ* atque honore sacræ ecclesiæ Dei & pro anima *Gydonis* & *Herandi* socii sui suscipiam negotium certaminis, Deum præ oculis præponens. Tunc duxerunt eum in civitatem ad ecclesiam & pulsari fecerunt & voce jocunda *Te Deum laudamus* resonare cœperunt. Deinde cibo & potu ipsum recreari fecerunt, balneisque refocillabant, vestibus mollioribus induebant, eumque per tres septimanas in summa recreatione fovebant. Et cum dies statutus ad luctamen advenerat, ipse palmarius valde mane surrexit & tres missas audivit, primam de sancto Spiritu, secundam de Trinitate, & terciam de Cruce, Deinde fecit se armari de melioribus armaturis regis, & cinxit se gladio *Constantini*, lanceamque sancti *Mauricii* in manu tulit scandens meliorem dextrarium regis. Cumque sic armatus fuisset sonipodemque ascendisset, dixerunt se nunquam tam decentem militem pulcrum & strenuum apparentem staturaque procerum. Igitur palmarius sic armatus tetendit iter per medium civitatis versus locum certaminis in una valle assignatum vocabulo *Chiltecumba*, & ibi expectabat *Colubrandum*. *Colubrandus* fuit sic ponderose armatus quod vix sonipes ejus ipsum sufferre posset armatum. Et fecit antecedere se ad locum pugnæ unam caretam onustam de securibus *Danicis* & magnis malleis de calibe quadratis, & magnos gibbos de ferro cum

lanceis & croculis de ferro ad trahendum sibi adversarium suum. Cum igitur diabolicus iste vidisset palmarium properantem ad se, altifona voce clamavit sibi & præcepit illi equum descendere & procumbens se ei submittere ejusque homo devenire. Et palmarius intra se inquit ipsum videns, Certe iste non est homo, immo potius spiritus diaboli in effigie hominis latens. Et muniens faciem totumque corpus signaculo sanctæ crucis Deoque se comendans urget sonipodem calcaribus in occursum *Colubrandi*. *Colubrandus* diffidebat eum, *Gydo* vero percussit *Colubrandum* de una magna lancea per medium scuti cum tanto cursu quod lanceam in frusta compulit, sed *Colubrandus* immobilis perstat nec quoquo modo cespitat sed eo instinctu recurrens tanta valitudine equum *Gydonis* feriendo impecit quod colum in terram abscidit. *Gydo* vero occiso sonipede ad terram se sciens, ut miles strenuus, elegans & nobilis sursum salit, brachium elevat, gladii ictum dirigit volens eum super galeam ferire, sed tam magnus erat ille diabolicus quod brachium ejus ad caput ejus extendere non valuit, & super scapulam percussio quievit. *Colubrandus* porrexit *Gydoni* alapam cum uno gibbo de calibe quadrato, sed *Gydo* videns tantum periculum sibi imminere opposuit scutum impulsui, & saltans se transfudit à latere tanquam fulgur in tonitruo, & *Colubrandus* tanta fortitudine cancellum scuti impecit quod gibbus de manu labens in terram profuit. *Gydo* de sonitu lapsus multum extitit attonitus. Sed cum *Colubrandus* manum extenderet gibbum repetere, *Gydo* eum præveniens & gladio feriens manum à brachio elisam in terram prolabi divina clementia propulsavit. Quod *Dani* videntes multum ex hoc contabuerunt & Deos suos in *Colubrandi* adiutorium cum ejulatu magno invocare cœperunt. *Arhelstanus* vero rex cum cæteris *Anglicis Christum Jesum* glorificaverunt, omnesque campanas civitatis compulsari in Dei laudem quam cicius coegerunt. Tunc *Gydo* & *Colubrandus* talibus ictibus colluctabantur quod omnem vallem inde redundare compulerunt, & usque densitatem obscuræ noctis duelli exercitium continuaverunt. *Colubrandus* tanti sanguinis minutione contabuit de evulsione manus suæ quod vultus cœpit decrescere cum viribus. Tandem vero *Gydo* tanto vibramine gladii cum omni conatu ipsum impecit, quod caput cum galea à collo evulsum in terram projecit. Cujus victoriæ tripudio tota terra *Angliæ* quietis & libertatis de *Danico* rege gaudebat illæso privilegio, donec rex *Dacia Canutus* conquissivit regnum *Angliæ* de *Edmundo* ferreo latere, sicut infra patebit suo loco. Rex *Arhelstanus* post prædictam victoriam regnum *Angliæ* per septem annos gubernavit laude plenus & in abbazia de *Malmysbyra* regaliter jacet humatus.

Rex vero *Haneloc* jacet *Londonia* apud sanctum *Paulum* & dotavit filios suos sicut dictum est, post cujus mortem venit *Canutus* filius ejus de *Dacia* ut antedictum est & regnavit cum honore, & habuit sanctum *Edmundum* regem & martirem in summo honore. Nam dotavit ecclesiam sancti *Edmundi* terris & possessionibus atque libertatibus quamplurimis quibus adhuc gaudent, Nam quum sanctus *Edmundus* recessit de Priore de *Cristelkyrke* quæ est *Londonia* ubi jacuit tumulatus per xxv. annos post passionem suam in bosco *Horne* quæ est in *Suffelc*, & venit ad locum ubi jacet nunc qui

qui ante adventum vocatus est *Betricheseorde*; postea per centum annos & dimidium & amplius laici & seculares ministrabant coram corpore sancti *Edmundi* usque ad tempus quo sanctus *Benedictus* fuit abbas de *Holm* in *Northfolc* ipso tempore misit medietatem conventus sui ad illum locum servire Deo digne & religiose circa corpus prædictum, quia vidit grandia miracula in loco de *Betricheseorde* ubi sanctus *Edmundus* jacuerat. Et tali modo fuit illa abbatia fundata majus ac majus de die in diem dotata usque ad tempus istius *Canuti* qui eis dedit regalitatem & libertatem cum terris & tenementis, quæ adhuc habent in honorem sancti *Edmundi*.

Rex *Canutus* parum ante mortem suam constituit super *Noreganos* regem, *Swanum* quendam, qui ipsius *Canuti* & *Elgiva Hamptunensis* filius putabatur, asserebant quidem nonnulli ipsam *Elgivam* cum prolem de rege concipere non posset præfatum *Swanum* de quadam presbiterissa recenti natum sibi decubanti supposuisse, & regem *Canutum* ad id credendum sub dolo induxisse. Super *Danos* quoque constituit regem, suum *Hardecnutum Emma* filium. *Canutus* quadam elatione superpresus quadam vice sedile suum in litore *Thamesie* æstuantis & fluentis posuit, imperans mari quod crura sua non ascenderet aut vestes domini sui humectaret; Mare vero more suæ naturæ ascendit, & regis crura humectavit: & tunc præcepit mari ut cito rediret; sed mare cursum suum tenuit. Tunc rex ait, Sciant mortales vanam esse regum potentiam, nec regis nomine quempiam dignum præter ipsum cujus legibus omnia subsistunt, Ego miser sum & captivus nihil potens, nihil habens absque ejus dono, ipsi me cōmendo & sit ille custos meæ debilitatis, Amen. Ab eo tempore coronam in capite non gestavit, set super caput crucifixi *Wyntonie* posuit. Deinde *Romam* peciit, carnemque suam cum magna poenitentia maceravit, & in eundo & redeundo multa bona fecit, magnamque partem *Dominicæ* crucis secum detulit. *Canutus* genuit ij. filios, scilicet *Hardecnutum* & *Haraldum Harefot* de *Emma* regina, & regnavit pene xx. annis & laudabili fine mortuus apud *Septoniam*, set in veteri monasterio apud *Wyntoniam* sepultus est.

CAP. VI.

CANUTO mortuo facta est apud *Oxoniam* magna altercatio de regni successione. *Leofricus* consul *Cestrensis* & cæteri de borialibus partibus *Thamisia* una cum *Londoniensibus* *Haraldum Harefot* ut putabatur *Canuti* & *Elgiva Hamptunensis* filium erexerunt. Nonnulli putabant istum *Haraldum* fuisse cujusdam sutoris filium set dolose per *Elgivam* prædictam suppositum sicut alium *Swanum* supposuerat sibi.

Haraldus igitur in regem erectus *Emmam* de *Anglia* expulit, gazasque regias ab ea exemit, set comes *Flandriæ* eam cum reverentia suscepit & fovit. Iste *Haraldus* habuit corpus ad modum leporis & ideo dicebatur *Harefot*. Iste *Haraldus* iv. anno regni sui mortuus *Londonia* apud *Westmonasterium* sepultus. Quo mortuo miserunt proceres pro *Hardecanuto* tunc cum matre sua *Emma* in *Flandria* degente.

Hardecanutus veniens *Angliam* fere tribus annis regnavit, nil tamen gloria dignum egit. Iste *Al-*

fricum Eboracensem episcopum cum *Godwyno Londoniam* misit, corpus *Haraldi* regis nuper sepulci in ultionem injuriæ matris suæ exhumari fecit & capite absciso in *Thamisiam* proici. Set piscatores compedientes tradiderunt sepulturæ. Iste dedit secundo anno regni sui *Danis* xxviij. mill. li. argenti ad sumptus hospicii regis. Sed tandem data est magna summa animalium bene crassorum. Iste fuit tantæ largitatis eo quod quater in die fecit præparari cibaria familiæ suæ. Iste *Hardecanutus* mortuus est tercio anno regni sui in una bovaria & sepultus apud *Westmonasterium*. Iste sustinuit *Danos* in *Anglia* in tantum dominari donec hospicium quodlibet per regnum habuit unum *Danum* custodem, & magistrum domus super omnes alios hospicii; Et sic defloraverunt uxores nostras & filias & ancillas, & multa alia opprobria & contumelias ingesserunt nostris in vituperium & dedecus *Anglorum*; donec *Anglici* necessitate coacti acceperunt audaciam, resumpserunt vires, & collegerunt magnum exercitum qui *Howneher* appellabatur à quodam *Howne* qui jo. ad hoc consilium dederat & ductor eorum exstiterat; & sic *Danos* occiderunt & in magnum ruborem de partibus *Angliæ* totaliter fugaverunt. Hujus *Hardecanutus* tempore *Elfredus* & *Edwardus* filii quondam regis *Egelredi* & *Emma* post longā morā in *Normannia* venerunt in *Angliam*, quamplurimis stipati militibus, ad visitandum *Emmam* matrem suam apud *Wyntoniam*. Interim *Godwynus* præcogitans maritare filiam suam *Edwardo* tanquam simplici & minori, nam *Elfridum* primogenitum tales nuptias parvipendere autumavit, congregatisque proceribus regni dixit, Non est tutum quemquam optentu cognationis tantam copiam externæ & subdolæ gentis in *Angliam* adducere, & ideo eos qui advenerant pœnas exsolvere oportere; sicque apud *Gildefor* de sexcentos viros interfecit de *Normannis*. Nam de adductis novem semper decapitatis decimus remansit, & cum nimium adhuc superesse videretur, decimam illam partem adhuc decinari præcepit. De quibus primordia fecit viscerum ad palas erectas figi, & tunc corpora eorum circumduci donec novissima intestinorum extraherentur, *Alfredus* apud *Wely* missus est, & ibi excæcatus paucis supervixit diebus. *Emma* hæc audiens celeriter filium suum *Edwardum* *Normanniam* remisit. *Godwynus* à proceribus & à rege *Hardecanuto* postmodum de hiis inculpatus juravit quod nusquam talia fecit nisi vi regia coactus.

Henricus secundus imperator omnes joculariores & mimos à terra sua amovit, & quod eis dari solebat pauperibus erogavit. Hic sororem habens sanctimoniam tantum eam dilexit quod à latere suo vix unquam abesse permetteret; unde cum quadam nocte clericus quidam de curia sua cum illa usque mane dormitasset, & nix terram cooperuisset, librato consilio clericus fecit eam se portare in dorso suo extra curiam. Quod rex dum minctum surgeret è fenestra conspexisset, subticuit donec vacante uno episcopatu clerico sic diceret, « Accipe episcopatum & vide ne ultra equites supra dorsum mulieris; Et iterum vacante abbathia Sanctoniam dicit rex sorori suæ, » Accipe abbathiam & vide ne unquam « portes clericum equitantem. Idem imperator *Henricus* habuit in capella sua unum clericum quendam literarum peritia, vocis elegancia præstantem, set lubrico carnis deditum, quem dum imperator die

die quadam solenni iussisset evangelium legere, renuit ille, eo quod nocte præcedente cum concubina se fœdasset: tunc rex ait, Lege aut terram meam desere. Mox ille congestis sarcinulis suis parabat proficisci; injunxerat autem imperator ministris ut latenter consequentes si ipse abiret ipsum reducerent. Quod dum fieret, ait ad eum rex, Congratulor probitati tuæ quod pluripenderas Dei timorem quam patriam tuam, respectum cœlestis iræ quam meas minas. Igitur renuncia infano amoris quo laboras & episcopum te faciam. Hujus *Henrici* tempore tantum scisma erat in ecclesia quod tres eligerentur in papas, nam quidam *Gratianus* data magna summa pecuniæ papatum optinuit, set isti *Henrico Roman* venienti pro scismate sedando coronam auream ei optulit. De simonia tamen cum convicit & deposuit.

CAP. VII.

Venerabilis *Gregorius* vj. prius dictus *Gracianus* sedit postea annis 2. Vir iste magnæ religionis & severitatis homo erat; qui statum *Romani* papatus adeo collapsum invenit, ut præter pauca opida urbi vicina & oblationes fidelium vix quicquam pro se & Cardinalibus ad victum haberet, reliqua à prædonibus aut ablata aut possessa erant, adeo ut ipsæ oblationes sub nudatis gladiis ab ipsis altaribus direptæ fuerant, aut in stratis publicis deprædatæ; Quamobrem cessatum est ab omni provincia *Romanum* iter aggredi propter prædones in via, propterque ficarios in ipsa *Petri* ecclesia. Hæc videns *Gregorius* papa primo leniter amoris verbis cœpit cum illis agere, set tamen nil proficere: cauterio excommunicationis illos ab ecclesiæ corpore secuit qui talia agerent vel qui cum talia agentibus communicarent; cum autem papa per hujusmodi non solum non proficeret set etiam mortis discrimen in se majus concitaret, scripsit imperatori ut ecclesiam labentem juvaret. Ille vero per *Wandalicum* bellum se excusans, rogat papam ut vice sua & sumptu manum apponat; qua de causa ferro abscissionis utendum papa judicans arma & equites undecunque conquistavit, qui primo basilicam *Petri* præoccupantes oblationum raptores aut effugarunt aut extinxerunt; inde papa prædia diu amissa recuperavit. Omnes interea qui rapto vivere assueti fuerant papam vocabant sanguinarium altaris officio indignum, adeo ut multi Cardinalium in hanc sententiam flexi decreverunt ipsum papam in ecclesia non humandum. Quod ipse sub extrema valitudine perpendens, cœtum Cardinalium concionatus est in hunc modum. « Multum admitto fratres

« ille beneficium meum prædoni ostendit, unde ipse
 « & spoliatus est & occisus; num ego ex hoc culpandus sum quia peregrino dedi unde ipse mortem incurrit? absit, quia profecto aviditas prædonum ad hoc impulit, non mea liberalitas. Sic & apud leges unum idemque factum diverso respectu punitur & laudatur. Nam punitur latro occidens in occulto, laudatur miles sternens hostem in bello; quia primus pro aviditate, secundus pro salute patriæ occidit. Item, laudatus est aliquando papa *Adrianus* primus quod concesserat *Karolo* investituras prælatorum: laudatur modo nostri præfules quod contrarium faciunt auferentes à principibus talem potestatem. Tunc rationabiliter propter aliquas causas subsistentes concessum est quod modo rationabiliter negatum est, quia tunc animus *Karoli* aviditate non erat infectus, & sedes apostolica ab ipsis electis remota erat, & juxta erat princeps qui nil per avaritiam disponderet, set modo ambitus principum omnia fœdat. Isto modo potest causa, mea in utramque partem flecti, infirmari vel alleviari. Set dicitis, Non est episcopi officium ut sanguinem fundat aut fundi faciat. Concedo. Spectat tamen ad eum ut si videat innocentiam naufragari & lingua & manu occurrat. Nam *Ezechiel* accusat sacerdotes quod non steterint ex adverso, nec se fecerint murum pro domo Domini. Duæ sunt personæ in ecclesia Dei ad rescandum vicia constitutæ, una quæ acuit eloquium, alia quæ portat gladium. Ego teste Deo & vobis armavi linguam contra hostes ecclesiæ quamdiu proficere potui, illum autem cujus interest gladio rem agere per nuncios & epistolas certioravi. Iste rescripsit se fore occupatum bello *Wandalico*, rogans ut meis laboribus & suis sumptibus latrones deturbarem. Quid igitur tunc facerem cum ipse in me refunderet partes suas videns cædem civium, dampnum peregrinorum, inedia Papæ & Cardinalium? at qui parcit latroni causam dat ut innocens occidatur. Set forte obicitur, Non est sacerdotis ut sanguinem fundat. Volo. Set si ille inquinat qui fontem premens infontem liberat; Et beati qui custodiunt iudicium & faciunt justiciam; Laudantur *Finees* & *Matatias* qui delinquentes confoderunt, sed multo minus debemus nos vera sacra nostra tolerare profanari, quam illi sua umbratica mysteria. Et *Zacarias* pontifex expulit de templo regem *Oziam* thurificantem, proculdubio eum occidisset nisi cessisset. Denique ego contuli beneficium hiis quibus videor intulisse exitium. Nam sceleratus quanto diutius vivit plus sibi de culpa & pœna acquirit, propterea qui tali brevitate vitam minuit ei & culpam & pœnam; & sic ei tribuit beneficentiam. Set ut in hiis nec fallar nec vos fallamini, ponite corpus meum cum obiero ante fores ecclesiæ firmissime obstructas, & si divinitus portæ non fuerint patefactæ, de corpore meo facite quod vultis. Cumque sicut jusserrat factum fuisset, turbo repente adveniens portas cum seris dirupit & funus usque ad interioram partem ecclesiæ impulit. Quo viso miraculo, Cardinales cum populo ipsum in ecclesia *Petri* humaverunt.

Rex *Hardecannus* dum in convivio nuptiarum apud *Lambeth* juxta *Londoniam* latus & sospes stando biberet, repente corruit, & sic obmutescens

vj. idus

vj. idus Junii exspiravit, sepultus apud *Wyntoniam* cum patre suo; qui tantæ liberalitatis fuit ut præmittitur, ut quater in die fercula regalia parari faceret, malens ab invitatis & aliis apposita prandia dimitti quam apponenda reposci.

CAP. VIII.

STatim mittitur apud *Normanniam* pro *Edwardo* in regem coronando datis obsidibus, ita tamen ut paucos *Normannos* secum adducat. *Leofricus* Comes *Cestriae*, *Godwynus* Comes *Westaxonum*, & *Livingius* episcopus *Wygorniensis* juvabant *Edwardum*. Igitur *Edwardus* filius *Egelredi* coronatur in regem apud *Westmonasterium* ab *Edsio* archiepiscopo *Cantuariensi* anno gratiæ M. xlij. & regnavit pene 24. annis. Hic itaque *Goditham* filiam *Godwyni* & sororem *Haraldi* duxit uxorem, quam tali cautela devotionis tractabat, ut nec à thoro amoveret, nec tamen virili more cognosceret. Et hoc de eis celeberrimum habetur, quod absque contagione ambo virgines permanserunt. *Emmam* matrem suam nec summa reverentia colebat, nec eam publice confundebat. Et de consilio *Godwyni* quæcunque preciosa ab ea abstulit. De *Neustria* quemdam *Robertum Gemeticensem* monachum vocavit, quem primo *Londoniensem* episcopum, deinde *Cantuariensem* fecit. Et ejus consiliis rex ipse simplex in tantum adquevit, ut nacta oportunitate ipsum *Godwynum* cum filiis suis exlegaret. Matrem quoque propriam suspectam cum *Wyntonienſi* præſule habens ob magnam inter eos familiaritatem, bonis omnibus privavit, & in monasterium de *Marewell* detrudit, & *Alwynum Wyntonienſem* episcopum incarcerationavit. Et mater *Emma* laxius custodita scripsit episcopis *Angliae* in quibus confidebat, se plus de præſulis dedecore quam de sua verecundia cruciari, & paratam se dixit probari Dei judicio ferrique candentis examine episcopum fore injuste diffamatum. Convenientes episcopi tandem regem ad rogatum inflexissent nisi *Robertus Cantuariensis* obstetisset. « Quomodo, inquit, fratres « episcopi feram illam, non feminam audetis defendere, quæ filium suum regem diffamavit, quæ amicum suum lubricum, Christum Domini nominavit? Set esto quod femina vult purgare pontificem, set quis purgabit eam quæ dicitur consensisse in necem filii sui *Aluredi* & procurasse venenum *Edwardo*? Set esto quod auctoritatem habeat supra sexus conditionem, si tantum pro se ipsa quatuor passus & pro episcopo quinque passus continuos super 9. ignitos vomeres nudis pedibus & plenis vestigiis illa transferit, ab impetitione ista evadat absoluta. Præfigitur illico dies examinis quo rex & cæteri proceres excepto solo *Roberto* convenerunt. Set nocte præcedente diem examinis mulier ad sepulchrum sancti *Swithini Wyntonienſis* perorans confortata est, unde in die sequenti velatis oculis ignitos vomeres nil læsa pertransiit. Tunc rex ingemiscens & veniam petens disciplinam ab utroque præſule & eciam à matre sua recepit, & ablata matri restituit. Tunc regina *Emma* dedit sancto *Swithino* novem maneria, & episcopus alia novem maneria propter illos novem vomeres quos *Emma* pertransiit. *Robertus* vero *Cantuariensis* fugit in *Normanniam*.

Elswordus præſul *Londonienſis* & quondam ab-

bas de *Evisham* dum tanto regimini præ nimia corporis invalidudine minus sufficeret, *Evishamia* præſidere voluit, set fratribus suis loci id recusantibus, ablatis libris & rebus quos vel ipse vel prædecessores sui *Evishamia* contulerunt monasterio, *Ramesia* contulit se, ibique cito post moriens sepelitur.

Rex *Edwardus* congregat classem prævalidam apud *Sandicum* portum contra regem *Noriganorum Haraldum Harfag*, *Angliam* impugnare disponentem, set bellum per *Suanum* regem *Dacorum* illi illatum totum impedivit. Alio tempore tradunt ipsum regem *Edwardum* inter missarum solemniam contra morem risisse: mirantibus qui aderant & causam inquirentibus, ait rex, Convenit inter *Danos* & *Noriganos Angliam* invadere, set cunctis ad navigandum paratis optulit quispiam ipsis navigaturis calicem medonis ad potandum, impreans illis probrosum nomen si non biberent. Ac dum calix calici successit ebrietas versa est in loquacitatem, loquacitas in litem, lis in pugnam, sicque dispersi abinvicem disilierunt; & spero quod in diebus meis alienigenæ non vexabunt terram meam. *Haraldus* rex *Noriganorum* frater sancti *Olavi* ex parte matris, fugato rege *Danorum Suano Daciam* sibi subjugavit. Rex autem *Suanus* sic expulsus petiit auxilium à rege *Anglorum*. Assentiit Comes *Godwynus*, set cæteri proceres dissuaserunt; unde rege *Haraldo* obeunte *Suanus Daciam* recuperavit. Nix magna cecidit in occiduis partibus *Angliae* ita ut ligna silvarum frangeret, & duravit à kalendis Januarii usque ad diem sancti *Patricii*. Inde subsecuta est mortalitas hominum, lues animalium, & fulgur segetes ustilavit. *Henricus* rex *Franciae* venit in *Normanniam* in auxilium *Willielmi*, & habuit bellum cum proceribus *Normanniae* pro eo quod nolent habere *Willielmum* in ducem; qui cum devicti fuissent, dux *Willielmus* quosdam exlegavit, quosdam suspendit.

CAP. IX.

Circa hæc tempora *Herlewinus* miles quidam in *Normannia* relicta militia temporali apud *Beccum* in *Normannia* construxit monasterium quod adhuc *Bechemyni* vocatur. Non veritus ipse abbas & rector lapides & cementum ad fabricam apportare, panes coquere, aut cæteras mundicias facere. Cui Dominus in auxilium & consilium duas mundi lucernas eximie literaturæ viros *Lanfrancum* & *Anselmum* destinavit, quorum unus post alium in dicto loco Prior, & postmodum *Cantuariensis* archiepiscopus est effectus. *Leo* papa & *Suanus* rex *Danorum* perrexerunt cum imperatore *Henrico* contra *Baldewynum Flandrensem* Comitem. Et rex *Angliae E.* mare observabat cum classe sua donec imperator optinuisset beneplacitum suum. Iste quoque papa *Leo 9.* cum conscientiam haberet cauteriatam quod aliquialiter fuisset per imperatorem intrusus, cessit papatui, set denuo canonice est electus.

Hibernienses *Sabrinum* mare ingressi, cum auxilio *Griffini Wallensium* regis multas circa *Vagan* flumen prædas agebant. Interea *Suanus* filius *Godwyni* primogenitus qui nuper *Egivam* *Leof* monasterii abbatissam corruerat & duxisse proposuerat,

& ob hoc Angliam reliquerat, rediit, & forsan cum rege pacificari posset, set in suo adventu Beornum Comitem & consobrinum suum qui eum pacificasse intenderat, occidit. Inde Flandriam profugit donec per Aldredum Eboracensem, & Wygornensem episcopum reconciliaretur. Rex E. absolvit Anglos à gravi tributo quod pater ejus Egelredus Danicis ioldariis solvi fecerat, & jam per 40. annos duraverat. Mortuo Edsio Dorobernensi archiepiscopo, rex E. dedit archiepiscopatum familiari suo Roberto, quem dudum fecerat Londoniensem episcopum. Post hæc mense Septembri Bononiensis Comes Eustachius Doveria applicuit, qui sororem regis E. Godam duxerat; cujus milites dum impudenter hospicia quærent unum de civibus peremerunt, cives autem unum de ejus militibus occiderunt. Facto tandem gravi conflictu cives 20. de comitatu Comititis occiderunt, aliis innumeris vulneratis. Ipse Comes cum alio socio vix evadens, regem apud Gloverniam adiit, quem contra Anglos graviter incitavit; inde Godwynus Comes Cantia ad curiam citatus missus est ut exercitu suo Comititis vindicaret injuriam. Ille autem videns alienigenas apud regem prævalere, ac suos cives volens tutari respondit, Justum fore custodes castelli Doveriensis conveniri, qui si se possent excusare illæsi abirent: sin alias, in rebus & corporibus suis Regi & Comiti satisfacerent. Quia igitur regi videbatur suum jussum parvipensum, convocantur regni proceres apud Gloverniam, potissime Leofricus Comes Merciorum & Siwardus Northumbria, ut obfisterent Godwyno qui de comitatibus suis Cantia, Southrea, Westsaxonia, & Suano primogenito suo qui de comitatibus suis Bareccensi, Oxoniensi, Gloverniensi, & Haraldo qui de comitatibus Estsaxonia, Estanglia, Huntyn-donia, copiosum exercitum collegerunt apud Bonerstaner. Inculpatus est Godwynus quod tantum exercitum adunasset. Respondit, quod ad compe-scendum Walenses sic fecisset; set Walenses offensam in illum retorserunt. Igitur quantulacunque concordia procurata concilium super hac re Londonia est assignatum; ita quidem quod Godwynus cum Haraldo & xij. tantum hominibus ad curiam inermes venirent, & quod servicia militaria illis per Angliam debita regi contraderent: Econtra illi allegarunt, non posse sine vadibus & obsidibus ad conventiculum factiosorum hominum pergere, nec sine periculo & opprobrio cum tam paucis & inermibus procedere. Interea militibus Godwyni ob metum regii exercitus paulatim se subtrahentibus, proclamatum est publice per regiones præcones, ut aut Godwynus in forma præscripta se curiæ regiæ præsentaret, aut Anglia cederet infra quinque dies; unde Godwynus cum tribus filiis suis, Suano, Tosti, Grouth, per insulam Thorneiam navigavit Flandriam ad Comitem Baldewynum, cujus filiam Juditham Suanus desponsaverat. Haraldus & Leofwynus per Bristoliam sunt advecti usque Hiberniam, cujus comitatum Algarus filius Leofrici recipiens rexit nobiliter, Reverso postmodum Haraldo restituit hilariter, & postmodum Haraldo translato ad comitatus paternos repeciit viriliter.

CAP. X.

NEmpe Edwardus in parlamento pleno Godwynum cum filiis suis exlegavit. Reginam vero

uxorem suam Goditham filiam Godwyni cum una pedissequa apud monasterium de Werwell sine honore detrussit. Exiliati igitur pater & filii pleno biennio in confinibus Angliæ prædas agebant, adeo ut tandem grandi classe congregata statuerunt cum rege naviter dimicare; set proceribus intervenientibus est pax tandem post biennium reformatata, & regina revocata, ita quod Wilnothus filius Godwini & Hacun filius Suani dati sunt obsides pacis, quos statim misit rex E. duci Normannia Willielmo custodiendos; durante tamen exlegatione prædicta Willielmus Normannicus cum magna multitudine Angliam venit. Qui liberaliter muneratus Normanniam rediit. Emma regina regis mater obiit & Wyntonia sepelitur. Concordati sunt cum rege Godwinus & omnes filii sui excepto primogenito, qui pœnitentia ductus pro morte Beorni consobrini sui de Flandria nudipes Jerosolymam adierat, & inde Liciam tendens, ex frigore contracto obierat. Exhinc Normanni regis consiliarii qui iniqua regi persuaserunt exlegantur, potissime Robertus Cantuariensis qui contra Godwynum & prius in hac parte contra Anglos classicum suum largius insonuerat, timens sibi, & judicium præveniens Romam ivit; ac cum apostolicis literis rediens, apud monasterium suum Gemeticense obiit. Cui successit Stigandus qui quondam dimisso Schireburnensi præsulatu Wyntoniensem sedem invasit; vir quidem ex rebus ecclesiasticis publicas nundinas exercens, vir utique sicut pæne cæteri tunc temporis in Anglia episcopi illiteratus existens, set pecuniis & blanditiis multum potens; quamobrem pallium à Roma nunquam promeruit quamvis venalitas ibi multum operetur. Palam tunc in triviis cantabatur, non esse idoneum episcopatu qui nesciret abuti pompis seculi, exercitiis nemorum, irritamentis gularum, vestium apparatu, equitum comitatu, set de lucris animarum parum cogitaret. Cumque eis obiceretur episcopum debere pensari ex religione & literis, non ex ambitione & nummis, respondebant illud metricum,

Nunc aliud tempus, alii pro tempore mores.
atrocitatem videlicet rei lenientes facilitate responsi. Hiis diebus clericus barbosus apud Hiberniam famosus vir miræ religionis, adeo ut clericorum, laicorum, & puellarum magnam teneret scolam. At quia puellas more scolarium suorum tondebat, de Hibernia pulsus est. Circa hos dies obiit sanctus Alfwaldus ultimus Schirburnensis præsul, qui ex monacho Wyntoniensi præsul factus inter profusa convivium quæ tunc in Anglia à Danorum adventu celebrabantur, pane & aqua utebatur. Vir per omnia beatæ Mariæ & sancto Cuthberto devotus; cujus sedem post obitum ejus nullus potuit impune dormitando premere quin tetrus ymaginibus territus resiliiret. Igitur dum aliquando simultas quædam anxia inter ipsum & Godwynum Comitem esset suborta, nec die statuto ad pacificandum sedari possent, iratus episcopus dixit, recedendo, Per dominam meam Mariam male sibi erit; nec ab illa hora quievit Godwynus à viscerum tortura, donec benedictionem ab episcopo percepisset. Tandem vir ille episcopus ad Dunelmum profectus est, ubi quod magnæ videbatur audaciæ, revulso sarcophago ad sanctum Cuthbertum velut ad amicum loquebatur, ubi munus posuit & abiit.

CAP. XI.

Iussu regis *Edwardi* strenuus dux *Northumbria* *Siwardus* cum equestri exercitu & classe *Scoti- am* contrivit, regem fugavit, *Malcolmun* regis *Cumbrorum* filium in ea regem constituens. In eo tamen bello filius *Siwardi* occisus est; Quem cum pater cognovisset ex vulnere in anteriori parte corporis recepto occubuisse, quamvis de nece doleret, de animositate tamen filii gaudebat. *Wlfrus Lichfeldensis* episcopus obiit, cui successit *Leofwynus Coventrensis* abbas. In crastino Paschæ apud *Wint-desoriam* dum Comes *Godwynus* in mensa regi *Edwardo* affideret, contigit unum de pueris regis cum citho regio intrasse, & uno pede offenso in alio pede se sustentasse, nec licorem fudisse; quod videns *Godwynus* dixit ridendo, Nunc adjuvit unus frater alterum fratrem. Rex ad hæc respondit, Sic me frater meus *Aluredus* juvisset si *Godwynus* permisset. Perpendens ex hiis Comes se superflua dixisse, & regem de proditione fratris sui significasse, dixit regi, Domine, ut video sæpe tibi delatum est me in necem fratris tui, & in proditionem tuam insudasse; sic incolumis transgluciam buccellam quam manu teneo sicut in hiis culpabilis non sum; & mox suffocatus est. *Haraldus* autem ad iussum regis eum de sub mensa extrahit, & apud *Wintoniam* sepelivit. Tunc comitatus *Godwyni* datus est *Haraldo*, & comitatus *Haraldi* *Algaro* filio *Leofrici* Comititis. Rex *Edwardus* misit *Aldredum Wigorniensem* episcopum ad imperatorem *Henricum* secundum, rogans eum ut missis apud *Hungariam* epistolis fratuelem suum *Edwardum* filium *Edmundi ferrei lateris Angliam* inde transmitteret. Deceverat enim rex *Edwardus* eum constituisse heredem suum in *Anglia*. Set tercio post hoc anno *Angliam* veniens, obiit *Londonia* diu ante regem. Iste *Edwardus*, ut supra dictum est, fuit pater *Margarete* reginæ *Scotorum* & *Edgari Adelung*. Rex *Edwardus* exlegavit *Algarum* filium *Leofrici* sine culpa. Qui mox associatus est *Griffino* regi *Wallia*. *Herfordensem* provinciam devastaverunt, *Herfordiam* capiunt, monasterium incendunt, septem canonicos occidunt. Set *Haraldus* Comes fugientes insequitur, *Herfordiam* instaurans vallo cingit, set & exiliatos cum rege pacificat. Nobilis dux *Northumbria* *Siwardus* obiit apud *Eboracum*, priusquam tamen obiret fecit se armari, & sedens erectus ait, Sic decet militem defungi, non ut bos accubans enervari.

CAP. XII.

Tostio & *Haraldo* fratre ejus ludentibus coram rege *Edwardo* convivante, *Haraldus* amarius quam ludus expetebat fratrem suum per capillos traxit & humi prostravit, & nisi cicius ereptus fuisset, manibus eum suffocasset. Quo viso, rex sibi assidentibus pronunciavit, maximam simultatem inter fratres illos affuturam, & unum eorum alterum extincturum. Habuerat *Godwynus* Comes primam uxorem regis *Canuti* sororem, de qua genuit filium quem equus insolenter agitato in *Thamisia* submersit, mater vero ictu fulminis periit: nec mirum, eo quod habuit ipsa pulcras puellas & eas pro suis

opibus augendis prostibulo exponeret. Post cujus obitum *Godwynus* aliam duxit uxorem, de qua suscepit sex liberos, scilicet *Suanum*, *Haroldum*, *Tostium*, *Wilnotum*, *Gurt*, & *Leofricum*; de quorum exitu in præcedentibus & sequentibus est expressum.

Circa hæc tempora mulier quædam in *Berkeleia* malis artibus assueta, dum quadam die convivaret, cornicula quam delicate educaverat vocalius solito cornicabat. Quo audito, cultellus de manu matronæ cecidit, vultus expalluit, productoque gemitu cum suspirio, Hodie, inquit, ad ultimum sulcum meum devenit aratrum. Quo dicto, nuncius intrans intimavit matronæ filii sui obitum, & totius familiæ suæ ex ruina interitum. Fœmina statim decubuit, & superstites quos habuit liberos, monachum & monacham advocavit, quos adventantes sic alloquitur: « Ego malæ artis & vitæ nequam sectatrix vane credidi vestris orationibus tutari, modo tamen rogo ut allevietis tormenta, quia de anima prolata est sententia; corpus meum forsan servabitis insutum in corio cervino, quod in sarcophago lapideo suppinare, operculum plumbo & ferro glutinatum tribus cathenis ferreis constringite, psalmicines xl. noctibus adhibete, totidem missas per diem solvite: quod si tribus noctibus sic jacuero, quarto die infodite corpus meum humo. Set frustra; nam duabus primis noctibus psalmis sonantibus dæmones hostiis fractis duas extremas cathenas levi negotio diruperunt; tertia nocte tremente loco circa galli cantum unus vultu terribior statura eminentior disruptis valvis imperavit cadaveri ut surgeret, quo respondente quod nequiret pro vinculis, Solveris, inquit, pro malo tuo, & statim ruptis cunctis obicibus apprehensam illam ab ecclesia extrahit, equo nigro ante fores hinnienti inposuit, sicque abcessit cum clamoribus altisonis per quatuor miliaria auditis. Ista quamvis mira incredibilia tamen non judicabit qui iij. librum dialogorum *Gregorii* legerit, ubi nequam hominem in ecclesia sepultum dæmones ejecerunt. *Henricus* tertius aliquando turbavit ecclesiam contra *Hildebrandum* papam, volens si posset alium papam intrudere; set tandem pacificatus terram sanctam adiit cum duobus, *Godfredo* & *Beaunundo*, de quibus inferius suo loco dicetur. Laudabilis Comes *Leofricus* filius *Leofwyni* ducis *Merciorum* in villa sua de *Wromley* 2. kalendarum Decembris obiit. Et apud *Conventreiam* in monasterio quod ipse construxerat est sepultus. Qui aliquando consilio Dei & beatæ *Mariæ* cultricis *Godgiva* uxoris suæ ditavit & reparavit monasteria *Leonense* juxta *Herfordiam*, *Wenlofense*, *Wygornense*, *Evishammense*, & duas ecclesias in *Legecestria*, id est, sancti *Johannis* & sanctæ *Wereburgæ*. Cujus dum vixit circumspectio terræ *Anglorum* multum profuit. Ad jugem quoque instantiam uxoris suæ urbem suam *Coventrensem* ab omni tolno praterquam de equis liberam fecit; ad quod impetrandum uxor ejus Comitissa *Godgiva* quodam mane per medium urbis nuda set comis tecta equitavit. Post *Leofrici* mortem filius ejus *Algarus* comitatum *Merciorum* suscepit, set eodem anno de proditione contra regem convictus, exlegatus est. Set à rege *Walensium* *Griffino* ut nuper susceptus & reconciliatus est.

CAP. XIII.

TAli tempore civis quidam *Roma* ephebus ætate *Lucianus* nomine, locuples ære, sublimis genere uxorem *Eugeniam* duxit, de qua causa sodalibus accitis convivium fecit. Post cibum in campum prodeunt stomachos exonerandi causa. Ipse autem sponsus ut pila se exerceret anulum suum sponsaliciū digito statuæ propinquæ apposuit, set extis tandem pro ludo incalcentibus primus à ludo se amovit, set anulum repetens invenit digitum statuæ una cum anulo usque ad volam recurvatum; diu ibi luctatus quod nec anulum avellere nec digitum valeret infringere, tacite interim discessit re sodalibus celata, ne vel præsentem deriderent vel absentem anulo privarent: Ipse tandem nocte tempesta cum famulis rediens digitum extentum & anulum surreptum miratus est; Cumque hora cubandi se ad uxorem aptasset, sensit quendam nebulosum & densum inter se & uxorem volutari, sic inquit, Mecum concumbe quia hodie me disponasti, Ego sum dea *Venus*. Territus ille noctem illam duxit insomnem; Et cum hoc quasi cunctis noctibus fieret, querelis uxoris ammonitus rem parentibus suis defert; Illi quoque negotium *Palumbo* presbitero suburbano potissimo tunc nigromantico pandunt. Qui accepto ingenti salario epistolam quandam juveni dedit, quam traderet illi qui novissime de nocte in bivio processionaliter in curru occurreret: Astat juvenis de nocte in compito, videt mulierem ornatu meretricio mulæ insidentem, criminibus solutis, vitæ aurea caput constrictam cum virga aurea in manu: Tandem postremo equitanti epistolam suam porrigit; Qua perlecta, dæmon ille principalis manibus in cælum erectis dixit, O Deus omnipotens quamdiu durabit *Palumbi* iniquitas? Nec mora; satellites ejus à *Venere* diu tergiversante anulum extorquent & juveni tradunt; Et sic ille voti compos potitus est diu suspiratis amoribus: set & *Palumbus* ubi dæmonis clamorem ad cælum de se audivit, membris suis truncatis confessus est Papæ populo audiente scelera sua.

Aldredus Wygurnensis episcopus de licentia regis sanctum *Wlstanum* ordinavit Priorem *Wigornie* & præsulatum *Wiltoniensem* tradidit *Hermann*o reverio. Et cito post mari transitu profectus est *Jerusalem* peregre, quod nullus episcoporum *Angliæ* usque tunc legitur attemperasse. Apud *Coloniā* *Almania* duo monasteria *Scotorum* igne proprio combusta sunt; quod quidem incendium unus monachus ibidem nomine *Paternus* ibidem inclusus longe ante prædixit, set igne adveniente nullo modo exire voluit, set zelo martyrii combustus est. Circa hæc tempora in provincia *Apulia* inventa est quædam statua marmorea cum capite æneo habente circulum sic inscriptum, *Kalendis Maii sole oriente habebat caput aureum*. Quod intelligens quidam *Saracenus* à duce terræ nuper captivatus in kalendis Maii notato termino umbræ illius statuæ reperit sub umbra infinitum thesaurum, quem pro sua redemptione dedit. Hoc in tempore *Nicholaus secundus* post *Benedictum* ejectum de papatu suo sedit annis papa pene duobus. Cujus diebus *Gallicana* ecclesia turbatur plurimum per *Berengarium Turonensem* archidiaconum, qui assererat Eucaristiam in altari non esse verum corpus *Christi* set figuram ejus. Contra quem *Nicholaus* papa coegit Concilium centum xiiij. epi-

scoporum apud *Wercellas* in *Italia*. In quo *Berengarius* retractavit errorem suum, sicut innuitur in decretis de consecratione, distinctione ij. Ego *Berengarius*. Set post mortem ejus repullulante ejus hæresi *Hiltebrandus* papa contra sequaces determinavit. Ejus erroribus responderunt *Lanfrancus Beccensis* Prior in libro *Scintillarum*. Et potissime *Wymundus* qui prius fuit *Normannia* monachus & postmodum episcopus *Aversanus* in *Apulia* tunc temporis eloquentissimus. In tantum autem ille *Berengarius* subsequente ætate se correxit ut sanctus à quibusdam reputetur, utpote qui apocalipsim exposuerit, qui humilitati & elemosinis indulserit, qui femineum aspectum vitaverit, qui simplici victu & vestitu secundum apostolum contentus fuerit. Et quem *Hildebertus Cenomanensis* episcopus in suis versibus summe commendaverit, sic dicens,

Quem modo miratur semper mirabitur orbis,

Ille Berengarius non obiturnus obit.

Et inter hæc animadvertendum est, quod quamvis *Berengarius* ille sententiam suam correxit, tamen omnes quos in diversis terris doctrina sua infecit convertere non potuit. Tale igitur est aliquos verbo vel exemplo corrumpere, quod cum suum peccatum deletum fuerit gravabit alienum. Quod quidem venerabilis *Fulbertus Carnotensis* episcopus in extremis laborans prædixisse ferebatur cum videret *Berengarium* inter cæteros ad visitandum venientem, Expellite inquit eum, nam video dæmonem illum sequi qui aera corrumpit. Quineciam ille *Berengarius* die Epiphaniæ moriens recordatus est quot miseros ille adolescens sua secta corrupit. Hodie inquit ut spero, apparebit mihi *Christus* in die apparitionis suæ, vel propter poenitentiam meam ad gloriam, vel propter alios quos everti ad poenam. Mortuo *Kynsio Eboracensi* archiepiscopo successit *Aldredus Wygornensis* episcopus. Qui cum *Tostio* Comite *Northumbrensi* pro pallio habendo *Romam* ivit: qui repertus in sua responsione culpabilis omni honore privatus est; set domum tendens omnibus rebus suis spoliatus est. Quapropter ipso *Romam* regresso *Tostius* Comes suis allegationibus ita papam inflexit, ut archiepiscopatum *Aldredo* conferret. Asserebat nempe *Tostius*, parum metuendam longinquis nationibus Papæ excommunicationem quam propinqui sic deriderunt latrunculi. Aut igitur sua illi fore restituenda, aut per papæ fraudulentiam amissa constarent: Futurumque fore ut rex *Angliæ* hæc audiens sancti *Petri* tributum subtraheret. Impium esse asserens si *Aldredus* inglorius simul & spoliatus repatriaret. Igitur *Aldredus* pallio insignitus *Angliam* rediens *Wlstanum* Priorem fecit *Wygornensem* Præsulem. Non enim à *Stigando Cantuariensi* quisquam Pontificale munus libenter susceperit, set nec ipse dux *Willielmus* veniens benedictionem ab illo suscepit.

CAP. XIV.

H*Araldus* dux *Westaxonum* jussu Regis *Edwardi* post natale Domini cum modico equitatu *Walliam* adiit, pallacium *Griffini* Regis apud *Ruthelan* & naves ejus combussit. *Griffinus* fugiendo evasit; postmodum circa Rogationes cum classica manu de *Bristol* profectus terram *Wallanorum* pene circumnavigavit. Cui frater suus *Tostius* Co-

mes *Northumbrensis* cum equestri exercitu occurrens ita deprædati sunt fines *Wallanorum*, ut datis obsidibus tributoque soluto *Wallenses* regem suum *Griffinum* exlegarent & abicerent. Ac tandem circa nonas *Augusti* ipsum *Griffinum* occiderunt & caput ejus *Haraldo* miserunt. Post hæc rex *Edwardus* terram *Wallanorum* duobus fratribus *Griffini* concessit fidelitate sibi jurata. *Haraldus* tendens *Normanniam* ut fratrem suum *Wilnotum* & filium fratris sui *Hacum* apud ducem *Willielmum* obsidiatos inviseret, tempestate actus est in *Ponticam* provinciam, quem captum consul *Ponticus* transmisit *Willielmo* duci *Normannia*, ubi *Haraldus* ut fertur antequam evadere potuit juravit *Willielmo* quod filiam suam duceret, & quod mortuo *Edwardo Angliam* ad opus ejus servaret; & sic recepto secum nepote suo *Angliam* rediit. Sed frater suus *Wilnotus* in custodia *Willielmi* etiam postmodum cum regnaret supermansit. *Tostius* in curia regis *Edwardi* apud *Windusboram* amaricatus indignanter recessit usque *Herfordiam*, ubi *Haraldus* convivium regale regi paraverat, ministros fratris detruncans, membra illorum in poculis conditis posuit, mandans regi quod si ad firmam suam venire vellet cibos sufficienter falsatos inveniret. Quo audito, *Northumbrenses* *Tostium* ducem suum abjecerunt, ministros ejus occiderunt, ærarium ejus fregerunt, & usque in *Flandriam* fugere compulerunt. Set rex hæc audiens misit *Haraldum* ut fratris vindicaret injuriam. Illis autem allegantibus se libere fore natos, libere educatos ferociam ducum ferre non posse: quin etiam à majoribus suis didicisse libertatem zelari vel mortem subire, denique sub leni duce leniter subtemperare. *Haraldus* judicans consultius fore patriæ in hujusmodi favere quam privatum commodum fratris sui attendere, revocato exercitu regem adiit, procuravitque *Malcherum* illis dari Comitem. His omnibus *Tostius* infensus cum uxore & liberis *Flandriam* adiit usque ad mortem regis. Rex *Edwardus* sedens ad mensam apud *Westmonasterium* die Paschæ aliis comedentibus ipse animo suspensus inter dapes risit. Interrogatus post prandium in triclinio cur riserit, respondit, Quia septem dormientes in monte *Celio* juxta *Ephesum* in *Asia minore* qui jam per septingentos annos in latere dextro quieverunt, hora risus mei in latus sinistrum se vertunt. Et futurum est ut sic in sinistro latere jaceant per lxxiv. annos. Quo in tempore veniet illud

— — — durum mortalibus omen quod Dominus in Evangelio comminatus est, *Surget gens contra gentem &c.* Quia Saraceni insurgent contra Christianos, & è contra. Et istis adjecit rex habitudines corporum in septem dormientibus, quod nulla alia pandit litera. Miserunt illico ministri regis nuncios apud *Vicetum Constantinopolitanum* Imperatorem ad explorandum hujus dicti veritatem. Quos ille pie admittens ulterius transmisit ad episcopum *Ephesinum* ut nunciis *Anglorum* exuviae vij. dormientium ostenderentur. Quæ & ita inventa sunt sicut rex prævidit.

CAP. XV.

Occupaverunt *Saraceni* sicut prædixerat *Edwardus* infra breve & *Turchi* eis associati *Siriam* minorem, *Asiam*, & *Jerusalem* acriter de-

vastando. *Henricus* rex *Francorum* tercius potioratus obiit. Stella comata quasi per totum mundum septem diebus continuis apparuit, quam sic salutavit monachus quidam *Malmisburiensis Oliverus* nomine. *Venisti, jam venisti multis matribus lugenda, diu est quod te vidi, set modo terribiliorem te intueor patriæ hujus excidium vibrantem.* Iste *Oliverus* literis tunc exitit imbutus, ævo maturus, set inmanem audaciam prima juventute conatus, Nam pennas manibus & pedibus nescio qua nexuerat arte ut *Dadalino* more volaret, fabulam pro vero amplexatus, collectaque è summo turris aura spacio stadii & plus volavit, set venti & turbinis mole violenciaeque ac forte temerarii facti conscientia tremulus decidit, cruribus suis perpetuo debilitatis. Apud *Westmonasterium* die *Innocentium* rex *Edwardus* ægrotare cœpit. Sub qua novissima ægritudine vidit visionem, quam sibi astantibus expressit. Venerunt ad me duo viri religiosi quos aliquando in *Normannia* novi, dicentes, se à Deo missos ut hæc mihi nunciarent. Quoniam primores *Anglia* Duces, Episcopi, Abbates non sunt ministri Dei set diaboli, tradidit Deus hoc regnum post obitum tuum uno anno & die uno in manu inimici, Et pervagabunt dæmones per terram istam. Cumque rogarem quod ad denunciationem meam possent pœnitere & liberari exemplo *Ninivitarum*. Non, inquiunt, nam neutrum erit, quia nec isti pœnitebunt, nec Deus miserebitur. Et dixi. Quando igitur poterit sperari remissio? Quando, inquiunt, arbore viridi præcisa pars decisa trium jugerum spacio à stipite divisa sine adminiculo trunco connexa floribus pubescere & fructus producere cœperit. Astitit tunc *Stigandus* archiepiscopus *Cantuariensis* dicens, vetulum senili more nugas delirare. Postmodum tamen sensit *Anglia* hujus vaticinii veritatem, quando per externos totaliter est suppressa & corrosa. Inde rex *Edw.* in vigilia *Epiphania* postquam regarat xxij. annis & sex mensibus, & xx. diebus apud *Westmonasterium* defunctus est & sepultus. Cujus vitam *Aluredus Rivallensis* luculenter descripsit, quam *Laurencio* abbati *Westmonasteriensis* direxit. Et ille ulterius vitam illam sic descriptam *Henrico* regi secundo destinavit. Iste *Edw.* vocatus fuit de *Normannia* ubi nutritus fuerat anno gratiæ M. xlij. & regnavit in *Anglia* ut supradictum est. Iste per assensum suorum sub spe generandæ prolis accepit uxorem *Goditham* filiam *Godwini* ducis *Westaxonum* & Comitis sororem *Haraldi*, & mansit incognita ab eo, nam *Edwardus* moriebatur virgo. Iste *Edwardus* revocavit de *Hungaria* nepotem suum *Edgarum Estlyng*, quem specialius amaverat et maxime eum cupiebat succedere sibi in regnum *Anglia*, set videns maliciam & superbiam *Haraldi* & *Lewlini* filiorum *Godwyni* ac malivolenciam multorum procerum contra *Edgarum*, & sic se non posse prævalere in suo proposito de *Edgaro*, prævidit antequam moreretur de *Willielmo Bastardo* quia miles strenuus & potens bellator regnum possideret post dies suos. Iste *Edwardus* postquam coronatus fuit cum consilio Baronum & cæterorum regni fecit renovare & stabilire & confirmare bonas leges quæ fuerunt per lxxvij. annos inter dormientes soporata & quasi oblivioni tradita. Leges istæ vocatae sunt leges S. *Edwardi*; non quia ipsas primo invenerat, sed quia quasi sub modio posita & in oblivione derelicta à tempore Regis *Edgari* avi sui qui primo manum suam

suam misit ad ipsas inveniendas & statuendas. Tradunt quidam quod rex *Edwardus* ante obitum suum *Haroldum* prædixit futurum regem post se, quem proceres mox in regem erexerunt. Mox *Haroldus* regnum occupavit, quod per ix. menses circiter tenuit. Quidam enim *Edgarum Adelyng* filium *Edwardi* filii *Edmundi ferrei lateris* regem constituere moliebantur, sed quia puer erat tanto regimini inidoneus, & in bursa minus refectus, *Haraldus* Comes cui erat mens astutior, crumena fecundior & miles copiosior & pompis gloriosior sinistro omine regnum occupavit.

CAP. XVI.

Nunc *Haraldus* ab *Aldredo Eboracensi* archiepiscopo consecratus est. Iste devenit nimis elatus & cupidus in collectione auri & argenti & thesaurorum, nec aliquam uxorem ducere voluit, sed vi oppressit filias Baronum & procerum atque militum de regno; quod ipsi ægre ferebant; Et de forestis suis tantam ferocitatem & severitatem erga adjacentes nobiliores exercuit, quod quamplures adnichilavit & multos depauperavit. Nec mirum, quamvis ex hiis & ex aliis nimis odiosus devenit populis suis. Et ideo pars Comitum & Baronum adinvicem conferebant, dicentes ipsum non esse fortunæ deditum, nec verum esse regem sed per intrusionem erectum, & ideo infausse regere populum suum. Et mandaverunt *Willielmo* duci *Normannie*, qui *Bastardus* vocatus est eo quod ante celebrationem matrimonii natus sit, ut in *Angliam* veniret eorum consilio & auxilio jus regni prosecuturus, feceruntque ei fidelem securitatem veniendi, & consensit. Tradunt quidam quod *Haraldus* regno potitus statim coepit leges iniquas destruere, æquas fovere & condere, ecclesias defendere, religiosos colere, transgressores punire, patriam tueri. Sed & ejus principatu audito *Tostius* frater ejus cum lx. navibus de *Flandria* rediens *Vectam* insulam stipendiis & tributis multavit, Circa ripas *Cancie* prædas exercuit, sed dum fratris sui *Haraldi* apparatus timeret *Lyndeseiam* per mare adiit, ubi villam incendit, gentem trucidat, donec per duces *Merciorum* & *Northumbro- rum*, *Edwynum* & *Morcarum* extrusus *Malcol- mum* regem *Scotorum* adiret, cum quo per totam ætatem morabatur. Interea rex *Noreganorum* *Haraldus Harfeg* frater sancti *Olavi* cum trecentis navibus in ostio *Tynæ* fluminis applicuit, ad quem *Tostius* sicut prius conduxerat cum sua classe advenit. Quod ut regi *Haraldo* innotuit, expeditionem illuc movit, sed priusquam ille advenisset, duo germani Comites prædicti *Edwynus* & *Morcarus* quamvis valde dure decertassent in fine tamen sunt contriti, datis utrinque obsidibus centum quinquaginta. Quinto post hæc die rex *Haraldus* apud *Stenestor- tbrug* superveniens regem *Noriganum* & *Tostium* proprium fratrem quamvis acerrime esset repugnatum in ore gladii interfecit. *Olavum* tamen filium regis *Norigani* & *Paulum* ducem *Orcadum* acceptis obsidibus & juramentis ad patriam redire permisit. Ibi tamen unus *Noreganus* perpetua fama dignus solus stans in ponte de *Stenestortbrug* plures quam xl. viris *Anglis* sua securi interceptis, usque ad horam diei nonam totum exercitum *Anglorum* retardavit, donec unus *Anglus* naviculam ingressus

ipsum *Norricum* per foramina pontis lancea perforasset. Et ex hoc eventu *Haraldus* multum elatus prædam ibidem consecutam cum commilitonibus suis dividere dedignabatur, qua de causa multi de proceribus & plebeiis offensi ipsum ad bellum *Hastingsense* contra *Willielmum* properantem, ut infra patebit, deseruerunt. Iste *Haraldus Noricus* in adventu suo iter dirigit versus *Eboracum*, ubi veniens centum clericos & mille laicos occidit, sed rex *Angliæ* superveniens cum septem legionibus virorum fortium optinuit victoriam. Igitur *Haraldus* constitutus in regno nil de pactis inter ipsum & *Willielmum* cogitabat, sed liberatum se esse de sacramento juramenti, eo quod filia *Willielmi* quam disponere promiserat infra annos nobiles obierat, & etiam quia *Willielmus* dux continuis bellis implicatus fuit. *Willielmus* tamen cum de rupto fœdere commonens minas precibus intermiscebat; *Haraldus* contra dixit, « Præsumptuosum pactum non esse servandum, potissime de alieno regno promissum, absque generali Senatus decreto; proinde stultum « juramentum frangendum fore, maxime necessitate tempore coactum. Interea *Willielmus* necessaria itineri parat, assensum procerum suorum captat, favorem *Alexandri* papæ una cum vexillo sibi directo impetrat. Causæ motivæ quare *Willielmus Angliam* contra *Haraldum* iniecit hæc sunt. 1. Mors *Alfredi* cognati sui filii *Emmæ* per *Haraldum* & patrem suum ut supradictum est procurata. 2. causa, proscriptio *Roberti Cantuariensis* archiepiscopi. 3. Promissio de successione regni per *Edwardum* regem, si sine liberis decederet, sibi facta causa propinquitatis. Et 4. juramentum *Haraldi* ad id idem implendum. Consultantibus itaque *Normannie* proceribus adinvicem super hujus expeditionis negotio, *Willielmus* filius *Osberti* ducis dapi-fer ducis iter disuasit, tum propter paucitatem ag- gredientium suorum & tum propter ferocitatem hostium. Exilarati ex hoc proceres cæteri, posuerunt verba sua in ore illius *Willielmi*. Ille vero cum coram duce venisset, dixit se paratum fore si cæteri adire vellent ad expeditionem; nec poterunt cæteri præ pudore se subtrahere. Cumque in portu sancti *Wallerici* dux *Willielmus* cum suis adversante vento diutine tardaretur, & ob hoc vulgus murmuraverit, asserens insanum fore alienum solum velle usurpare, præsertim Deo contra se certante qui ventum præter solitum tam diu arceret; Tunc dux *Willielmus* fecit statim corpus *Wallerici* foras efferri, & pro vento habendo sub divo poni. Et statim prosper flatus carbasa implevit; & sic tercio denuo mense à coronatione *Haraldi* incipiente in terram *Angliæ* applicuit. Et adimpletum est quod de *Haraldo* proverbialiter dictum est, Quod cum peccato venit cum pudore recedet. Origo consanguinitatis istius *Willielmi* pro quo præ- sens opus arripitur, sicut supra plenius continetur, hic brevius sub tali compendiositate de linea in lineam patenter scire volentibus deducendo describitur.

Liber Secundus.

CAP. I.

HARALDO in plaga aquilonari pro Norico bello occupato *Willielmus* Dux *Normannie Angliam* tendens post festum sancti *Michaelis* anno gratiæ 1066. cum una parte exercitus sui apud *Hastinum* portum in loco qui *Peveseye* dicitur, & cum altera parte apud *Sandicum* portum applicuit. Dum igitur *Willielmus* saltitasset de navicula festinans in terram, cespitans uno pede, cecidit in sabulum, ita ut os ejus sabulo impleretur. Deus, *Willielmus* inquit, adjutor meus, terra est mea. Acclamat statim sibi similiter quidam miles, Domine Comes, jam tenes terram *Anglia*, in proximo rex futurus. Tunc coercuit exercitum à præda, parcendum dicens esse rebus quæ suæ forent esse futuræ. (Nec prætereundum arbitror, quod prima nocte post ingressum *Willielmi* in terram *Anglia*, dum jaceret in papilione, venit ad eum vox dicens; *Willielme, Willielme*, esto bonus homo quia in regni corona prævalebis, & rex *Anglia* eris, & cum hostem deviceris fac construi ecclesiam in eodem loco in nomine meo tot centenorum pedum in longitudine quot annorum numero semen sanguinis tui regni *Anglia* gubernaculum possidebit & in *Anglia* regnabit. Tunc perrexit *Willielmus* *Londonias* & cives cum assensu Baronum receperunt eum reddentes civitatem; Deinde *Eboraco* & cæteris civitatibus cum confinibus pacifice sic subactis anno gratiæ millesimo sexagesimo sexto.) Et permansit ibidem 15 diebus adunans populum suum in loco ubi postea construxit Abbathiam de *Bello*. Quo per nuncium audito, *Haraldus* de partibus borialibus cum celeritate festinavit paucis admodum stipatus milite, nam multos fortes in priori bello *Norico* amiserat. Nec tamen nova auxilia convocaverat, & si convocasset tamen illi pro manubiis in *Norico* bello sibi soli retentis & minime distributis infensi se subtraxerunt. Nam prædam ibidem captam cum commilitonibus distribuere dedignabatur, et ea de causa multi de proceribus & communibus offensi ipsum in tanta necessitate deseruerunt, ut de eo impleretur quod scriptum est, *Avaritia inebriatus veneno dum sitit lucrum pervenit ad interitum*. *Haraldus* præmisit exploratores qui numerum & vires hostium specularentur. Quos tamen *Willielmus* apprehensos circum tentoria sua duxit, laute pavit & *Haraldo* remisit. Qui renunciaverunt, fere cunctos in exercitu *Willielmi* fore presbiteros pro eo quod totam faciem cum utroque labio haberent rasam. *Angli* autem tunc temporis superius labium fructificantibus pilis intonsum habebant. E contra *Haraldus* dixit eos non esse presbiteros sed validissimos milites. «Cur, inquit *Gouth* frater *Haraldi*, «nimis tu improvidus vis cum tam multis validis «congregi? Nos sacramentum illi non fecimus; «Melius est igitur ut tu qui juramento erga eum ligaris ad tempus te subtrahas, & nos sacramento «immunes pro patria pugnemus; Quod si vincermus, bene quidem habes propositum: si victi fuerimus, salva erit tibi causa tua, & nos vindicare poteris. Ad hoc dux *Willielmus* misit quendam monachum ad *Haraldum* tria ei proponens. Primo quod cederet regno, & *Willielmo* redderet, vel sub

eo regnaturus tributarius de eo regnum teneret, vel *Willielm. I.* spectante utroque exercitu rem inter se mutuo gladio ventularent, Salva utriusque exercitus sanguinis effusione, præsertim cum rex *Edwardus* nuper defunctus de consilio *Stigandi* archiepiscopi *Cantuariensis*, *Godwini* & *Siwardi* Comitum *Anglia*, si sine hærede discederet concessit, & ipse *Haraldus* sub sacramento astrictus fuerat, quod si sic contingeret, regnum sibi reservaret, in cujus rei signum filius *Godwini Wilnotus*, & nepos ejus *Hacunn* antedicti sibi fuerant transmissi. *Haraldus* sprexit monachi legationem, dicens, negotium gladiis utriusque populi fore termiandū; hoc unum solum imprecans, ut Deus inter eos judicaret. Convenientibus interea ad locum certum prope nimis hinc inde exercitibus die sancti *Kalixti* pridie idus Octobris in sabbato in loco ubi postmodum constructa est abbathia de *Bello*, *Angli* ut dicitur totam noctem bellum præcedentem cantibus & potibus duxerunt insomniam. Mane pedites inprimis cum bipennibus confertam scutorum testudinem fecerunt, Quod profecto valuisse nisi *Normanni* fugam simulassent. Rex ipse *Haraldus* pedes juxta vexillum cum fratribus suis duobus stabat; quod quidem vexillum postmodum Papæ transmissum fuerat per *Willielmum*. E contra *Normanni* confessionibus peccatorum tota nocte, mane divinæ communioni vacabant, pedites cum arcibus in prima fronte, milites retro divisim alii consistebant. Comes bellum cohortans sub ipso tumultu lorica inversa indutum casu risu correxerat. *Vertetur, inquit, robur comitatus in regnum*. Set antequam acies coirent quidam ex parte *Normannorum* nomine *Tailefer* enses jactando coram exercitibus ludens unum vexilliferum *Anglorum* sibi occurrentem occidit, Secundo id idem de alio fecit, set tertium quoque interficiens ipse interfectus est; Et statim acies invicem offenderunt, cum cantilena *Rolandi* ex parte *Normannorum* incoata protensum est bellum ab hora diei 3. usque ad vespertum neutra parte cedente, set sagittarii Ducis multum prævaluerunt. Tunc Dux innuit suis ut fugerent, quo scemate *Anglorum* cuneus solutus est quasi ad invadendum hostes palantes, set *Normanni* redeuntibus gratis aciebus reversi dispersos *Anglos* ventularunt. Tandem *Haraldus* ictu sagittæ violato cerebro quasi sine oculo & excecatus occubuit, jacentis femur unus militum gladio infodit, ob quam causam miles à militia pulsus est per *Willielmum* eo quod tantam ignaviam perpetrasset. Ea die *Willielmus* tres equos electissimos sub se confossos amisit, perstitit tamen ut nil sanguinis de corpore suo exiret. Peracta victoria *Willielmus* suos occisos sepelivit, hostibus si qui vellent id idem concessit; corpus *Haraldi* matri suæ id deposcenti sine precio misit, vixit tamen post bellum lætaliter vulneratus per 9. menses. Mater vero sepelivit eum apud *Waltham*, monasterium Canonicorum secularium quod ipse fundaverat, quod quidem monasterium rex *H. 2.* in cujus tempore *Thomas Cantuariensis* passus, in abbathiam Canonicorum regularium transtulit. Vult tamen *Giraldus Cambrensis* in suo *Itinerario* quod *Haraldus* multum confossus vulneribus oculoque sinistro sagitta perduto ad partes *Cestrie* victus evasit, ubi sancta conversatione vitam ut creditur anacoreticam in cella sancti *Jacobi* juxta ecclesiam sancti *Johannis* feliciter consummavit. De ista opinione fiat qualiter poterit, hoc unum scio, quod tumultatio

Williel. I. latio ejus cum imagine superposita in ecclesia abbathe de *Waltham* videre adhuc volentibus ostenditur, ubi dicitur *Haraldum* humatum fuisse.

CAP. II.

EDWYNUS Comes *Merciorum* & *Morkar*us Comes *Northambrorum*, *Haraldi* morte audita qui propter loci artitudinem vel vix longitudinem seu potius propter spoliis in *Norico* bello minus distributas ab *Haraldo* se subtraxerant, *Londonias* venerunt, & sororem suam *Alaritham* *Haraldi* uxorem ad urbem *Legionū* sc. *Cestriam* transmiserunt. Ac una cum *Aldredo Eboracensi* episcopo & *Londoniensibus Edgarum Adeling* in regem erigere & pro eo pugnare promiserunt, sed invalescente *Willielmi* timore à præmissis resilierunt, unde hii omnes cum cæteris nobilibus regni ad *Willielmum* venientes datis obsidibus cum fidelitate jurata manus ei dederunt.

Jam accedit Cistrensis lib. 7. sic incipiens.

WILLIELMUS igitur *Londonias* veniens consecratus est in regem apud *Westmonasterium* ab *Aldredo Eboracensi* episcopo, declinato *Stigando Cantuariensi*, die natalis Domini quæ tunc feria 2. accidit § Et sic quia *Normannus* jure hæreditario tenuit *Normannia* Ducatum, ideo dux, regnum vero *Angliæ* ex mero conquestu & de clamio subscripto, ideo rex. Ob quam causam successores sui acceperunt de *Normannia* magnum annuum tributum usque ad tempus *Iohannis* regis qui gladio amisit jus suum in hac parte, ut infra patebit in loco suo. Ille duxit secum in *Angliam* tantam copiam & multitudinem variarum gentium, scilicet *Normannorum*, *Picardorum*, *Britonum*, *Burgillorum*, de quibus magna pars remansit in *Anglia* ubilibet dispersa. Quidam possessiones habentes de dicto *Willielmo* seu ab aliis dominis sibi datas, quidam vero ex emptione habentes, sive in officiis sub spe habendi remanserunt. Et ea de causa non miretur quis, si varietas nationum tribuat varietatem conditionum, et inde crescat nimia diffidentia naturalis amoris, & dispersio sanguinis tribuat dispersam credulitatem mutux confidentiæ & dilectionis. Interim quidam miles de *Dacia* venit ad *Willielmum* nuper coronatum petens ab eo ex parte regis *Dacia* homagium pro regno suo *Angliæ* de novo conquesto & tributum; quod si *Willielmus* nollet facere, rex *Dacia* veniret cum sua forti potentia vi & armis tollere sibi coronam & regnum. Tunc rex *Willielmus* de consilio procerum suorum misit 4. solemnes nuncios ad regem *Dacia*, mittens cum illis plurima dona & exennia regalia tam regi quam aliis de suis, ad faciendum pacem inter eos dies in perpetuos. § In quadragesima sequenti *Normanniam* adiit. Fratrem suum *Odonem Baiocensem* episcopum ad custodiam *Angliæ* reliquit. Plures *Angliæ* nobiles secum duxit, scilicet Comites *Edwynum*, *Morkarum*, *Edgarum Adelyng*, & potissime *Stigandum* archiepiscopum *Cantuariensem* quamvis in hoc jugiter renitentem, sub velamine tamen honoris hoc fecit ne quid perfidiæ se absente per ejus auctoritatem pullularet in *Anglia*. Inter quæ difficile est dictu quantis eum exceperint obse-

quis dignanter assurgendo, processionaliter occurrendo longa serie pompæ; sed quicquid hiis tegebatur velaminibus erupit postmodum in clarum quando veniente *Angliam* legato Papæ de regis conniventia Concilium celebrante *Stigandus* depositus est, fidem regis jugiter interpellans. Rex autem ut satis noverat blande se excusans & præceptum Papæ obiciens, *Stigandum* quoad viveret in vinculis *Wintonie* detinuit. Post hæc imminente hieme rex *Willielmus Angliam* rediit inportabile tributum *Anglis* indixit. Civitatem *Excestrie* contra se rebellantem obsedit, et infregit. Tunc *Ciitha* comitissa uxor quondam *Godwini* relicta urbe *Flandriam* navigio se transtulit. In ista obsidione mirabiliter urbs quasi ultro decidit & ingressum patefecit. Nam unus è civibus supra murum stans nudato inguine pudendo sonitu auram fœdaverat. Hoc quoque anno proceres *Northumbrie* sævitiam *Willielmi* formidantes sumptis secum *Edgaro Adelyng* cum matre sua *Agatha* ac duabus sororibus *Margareta* & *Christiana*, ad regem *Scotorum Malkolmum* navigarunt. Volunt tamen nonnulli quod *Edgarus* prædictus videns regem *Anglorum* undique turbari, ascensa navî cum matre sua & sororibus reverti in patriam propriam qua natus fuerat disponebat, suborta tamen tempestate *Scociam* adire cogebatur. Qua occasione actum est ut rex *Scotia Malkolmus Margaretam* duceret in uxorem, de qua genuit sex filios & duas filias, de quibus *Edgarus*, *Alexander*, *David*, reges fuerunt post patrem. *Matildis* nupsit regi *Anglorum Henr.* primo, de quibus processit *Matilda Imperatrix*. Altera filia *Maria* nupsit *Eustachio Comiti Bononia*, de qua processit *Matildis* quæ post nupsit regi *Stephano*. Hoc quoque anno rex *Willielmus* firmavit castrum apud *Snotingham* & aliud apud *Lincolniam*, & duo castra apud *Eboracum*. Hoc etiam anno *Matildis* regina veniens *Angliam* de *Normannia* coronata est ab *Aldredo*. *Haroldus* & *Canutus* filii *Suani* regis *Danorum* cum ducentis navibus in ostio *Humbre* fluminis applicuerunt, quibus *Edgarus Adeling* se dedit. De quorum adventu *Aldredus* archiepiscopus tam tristis effectus est ut moreretur iij. idus Septembris. Octavo post hoc die *Normanni* custodes castellorum timentes ne domus suburbii forent *Danis* suffragia ad implendum fossas, eas incenderunt, sed flamma nimis excrecens urbem *Eboracensem* cum ipso monasterio sancti *Petri* consumpsit, sed ante finem incendii *Danica* classis supervenit, & de conniventia civium plus quam tria millia *Normannorum* trucidavit. Inde *Willielmus* indignatus ita provinciam illam devastavit ut fame invalescente homines equinam, catinam, caninam & etiam humanam carnem comederent. Terra etiam quæ inter *Eboracum* & *Dunelmum* jacet novem annis habitatore & cultore caruit, excepto solo territorio *Iohannis Beverlacen*sis. Nam ibi quidam regis miles vindictam incurrit fracto collo equi sui & propria facie retorta. Tunc etiam monasterium *Bede* quod fuerat in *Girvum* super ripam *Wiri* fluminis combustum est. Hoc anno *Malcolmus* terram *Northumbrie* ita devastavit, ut occisis senibus & debilibus robustos quoque perpetua servitute dampnaret, in tantum quod vix erat domus in *Scocia* quin servum aut ancillam *Anglicam* haberet. Rex *Willielmus* quorundam ductus consilio omnia monasteria *Angliæ* fecit perscrutari & pecuniam inventam in

Williel. I. in suum ærarium transferri. Cito post hoc in octavis Paschæ celebratum est consilium *Wyntonia* annuente Papa *Alexandro 2.* præsentibus ibidem duobus Cardinalibus, in quo degradatus est *Stigandus* archiepiscopus tribus de causis. Prima quia episcopatum *Wyntoniensem* simul cum archiepiscopatu *Cantuariensi* tenuerat. 2. Quia vivente *Roberto* archiepiscopo archiepiscopatum occupavit, & pallio ibidem relicto usus est absque beneplacito sedis apostolicæ. 3. Quia à *Benedicto* Papa quem ecclesia *Romana* excommunicaverat pallium acceperat. Set quamvis regis amicitiam jugiter interpellaret, rex blande ut noverat mandatis Papalibus se excusans *Stigandum* in vinculis apud *Wyntoniam* conjecit quoad vixit, parum ei de fisco ad victum quotidie conferens; Ipse nempe *Stigandus* ingenita mentis durtia nihil de proprio admittere volens perjuravit per omnem Sanctum se nummum non habere, cujus fidei obviavit quod collo exanimati corporis clavicula dependens magnarum opum in subterraneis specubus repertarum indicium fuit. Depositi sunt in eodem Concilio plures episcopi & abbates procurante potissime rege *Willielmo*, ut in locis eorum personas *Normannicas* introduceret. Quidam autem arbitrati sunt eum id fecisse ad majorem regni sui confirmationem. In hoc etiam Concilio sanctus *Wlstanus* episcopus *Wygorniensis* quasdam possessiones sui episcopatus per *Aldredum Eboracensem* retentas, & post ejus mortem in potestatem regiam devolutas constanter repetiit. Verum quia *Eboracensis* ecclesia tunc muta fuit eo quod vacaret, decretum est ut ipsa querela interim maneret intacta. Post hæc die Pentecostes apud *Windusoram* Rex *Willielmus* contulit archiepiscopatum *Eboracensem* *Thoma* Canonico *Baiocensi*, viro quidem vultu & sermone commi, qui pulcram ecclesiam apud *Eboracum* construxit, canonicos ditavit, cantus ecclesiasticos composuit. Post hæc rex accito de *Normannia* *Lanfranco Cadomensis* Abbate genere Italico, divinis & secularibus literis peritissimo, in rerum gubernatione prudentissimo, die Assumptionis beatæ *Mariae* ipsum archiepiscopum *Cantuariensem* constituit, de cujus moribus & insigniis inferius circa ejus obitum dicetur. Ad istum *Lanfrancum* accessit *Thomas Eboracensis* electus ex more sacrandus; à quo *Lanfrancus* scriptam de obedientia sua professionem cum adjectione jurisjurandi expetiit. *Thomas* respondit se nunquam id facturum nisi super hac re scriptas auctoritates aut congruas rationes audiret, quibus id sine ecclesiæ suæ præjudicio facere deberet. Hoc autem magis ex animi ignorantia quam ex elati spiritus pertinacia depromebat, tanquam novus homo *Angliae* consuetudinis expertus ac verbis adulatorum deceptus: At cum *Lanfrancus* rationabiliter postulata enodasset, non adquiescens ad hæc *Thomas* minime sacratus abcessit. Quod rex audiens moleste tulit, æstimans *Lanfrancum* injusta velle, & magis scientia quam ratione confidere. Set ipse super hiis coram rege reddita ratione animum regis mitigavit. Quamobrem *Thomas* regio edicto compulsus rediit, scriptam de obedientia professionem fecit & legit, in qua se in omnibus quæ ad Christianæ religionis cultum pertinent optime paratum absolute promisit, & sic sacratus abcessit. Nec multo post *Lanfrancus* ab universis *Angliae* episcopis prius ab aliis sacratis professiones petiit & accepit.

§ *ROBERTVS* Comes *Mellenti* venit cum *Williel. I.* *Willielmo* in *Angliam* cui *Roberto* datus est comitatus *Leycestrensis*. Iste *Robertus* reedificavit ecclesiam sanctæ *Mariae* de Castro *Leycestrensi*, & posuit in eadem canonicos seculares, & restituit eis terras, possessiones & ecclesias. *Robertus Boffu* filius ejusdem *Roberti de Mellent* de consensu *Alexandri* episcopi *Lincolniensis* anno gratiæ M. C. xliij. fundavit monasterium beatæ *Mariae* de *Pratis* *Leycestriae* in honorem assumptionis ejusdem gloriosæ virginis, & de ecclesiis, terris & possessionibus antedictorum canonicorum secularium cum multis aliis super erogatis tam ecclesiis aliisque possessionibus & redditibus luculenter dotavit, & eas in usum Canonice regularium transformavit. Qui etiam in eodem monasterio de consensu *Amicie* uxoris suæ Canonice regularis factus est, & annis xv. in habitu regulari ibidem Christo militans Canonice vitam finiens obdormivit in pace, in latere ibidem chori dextro sepultus scilicet anno gratiæ M. C. lxxvij. Iste *Robertus* fundavit abbatiam de *Gerondona* monachorum & monasterium Sanctimonialium de *Etona*, in quo *Amicia* uxor ejusdem *Roberti* ex mutuo assensu viri sui facta est Sanctimonialis de residuo vitæ suæ Deo serviens, unde ipse factus est Canonice regularis & illa Sanctimonialis. De quibus processit *Robertus ou les blanc meines* filius eorum, Comes *Leycestrensis* tertius post conquestum, qui desponsavit *Petronillam* filiam *Hugonis Grantmenyl*, cum qua accepit totum honorem de *Hynclepe* una cum senescatu *Angliae* ex dono ejusdem *Hugonis*, Quæ *Petronilla* construxit magnam navim ejusdem ecclesiæ Abbatia *Leycestrensis*, & in choro coram magno altari est humata: quæ etiam comam capitis sui ad modum funis composuit & ad cordam unius lampadis in choro posuit, unde more instrumenti cum eadem coma crinium subtrahendi sursumque levandi diuturnus usus dabatur. Et prædictus funis in eodem monasterio in devotam prædictæ Dominæ memoriam non obliviscitur, set memoriter servatur. Iste *Robertus Mellent* etiam hospitalitatem de *Wzaclepe* fundavit & dotavit, ubi cor ejusdem *Roberti de Mellento* adhuc integrum in plumbo sale servatum habetur. *Robertus ou les blanc meyns* genuit de dicta *Petronilla*, *Robertum* dictum filium *Petronilla* hæredem, *Rogum* sancti *Andreae* in *Scocia* episcopum, & *Willielmum* leprosum fundatorem Hospitalis sancti *Leonardi* *Leycestriae*, & *Amiciam* desponsatam *Simoni* de *Monte forti*, & *Margaretam* desponsatam *Sayro* de *Quinci*. Iste *Robertus* tertius Comes peregre profectus *Ierosolymam* ac rediens apud *Duraco* in *Gracia* anno gratiæ M. C. cx. obiit sepultus est. *Robertus* filius *Petronilla* iij. Comes *Leycestrensis* in terram sanctam profectus peregre postquam magnum *Soldanum* in armis *Ricardi* regis *Angliae* per hastiludium bellicum prostravit & strenue inter fecit, in *Angliam* rediens in Abbatia *Leycestrensi* mortuus sepultus est, & tunc partita est hæreditas inter duas sorores scilicet *Amiciam* & *Margaretam*, deficiente semine fratrum nec illo habente filium. *Simon* de *Monte forti* per *Amiciam* seniore filiam cum medietate comitatus *Leycestriae* & Honoris de *Hynclepe* factus est Comes *Leycestrensis* & pro Honore de *Hynclepe* jure hereditario senescallus *Angliae*. *Seirus* de *Quinci* per minorem filiam *Margaretam* cum altera medietate comitatus *Leycestrensis*

cestrensis factus est comes de *Wynechestria*. Dominus *Simon de Monte forti* postea propter inobedientiam suam erga regem exheredatus & exlegatus cum filiis suis. Et comitatus *Leycestrensis* cum honore de *Hyndlepe* datus est *Ranulfo comiti Cestrensi*. Set *Simon* filius dicti *Simonis de Monte forti* post mortem patris sui in *Angliam* rediens ex dono regis recuperavit hæreditatem suam de comitatu et honore prædictis. Set rex reservavit sibi & hæredibus suis solum patronatum abbatiz *Leycestrensis* & Prioratus de *Kynelwerthia*. Ille *Simon* junior accepit uxorem *Eliaoram* sororem regis *Henrici*, quæ prius voverat castitatem, & anulum ut sponsa *Christi* de manu sancti *Edmundi Cantuariensis* acceperat, De qua genuit nobilissimam prolem, set cito de hoc mundo transituram, scilicet filios & unam filiam *Eliaoram*, quam postea desponsavit *Lewlinus* princeps *Wallie*. Ille *Simon* patrißare volens, super quibusdam constitutionibus observandis inter regem *Henricum* iij. & Barones regni se ingessit ut capitaneus eorum, unde duo bella mortalia ingruerunt in *Anglia*, unum apud *Leives* & aliud apud *Ebytham*, ut infra plenius patebit; In quo ipse *Simon* & filius ejus una cum multis aliis ex parte baronum ceciderunt. Et sic rex *Henricus* dedit comitatum *Leycestria* cum honore de *Hyndlepe* & senescalatu *Angliæ* *Edmundo* filio suo. De quo *Edmundo* & hæredibus suis historia prolixius patebit in antedicta abbatia *Leycestrensi*; similiter de *Seiro de Quinci* scilicet comite *Wyntonienfi* & ejus hæredibus ibidem plenarie copia habetur.

Cestrensis
lib. 7. c. 2.

Comites *Merciorum* & *Northimbrorum* *Edwynus* & *Morgarnus* quia rex *Willielmus* eos vinculare disposuerat latenter de curia fugerunt, & aliquandiu rebellaverunt, set quia parum profecerunt, *Edwynus* regem *Scotia* adiens à suis obiter occiditur; *Morgarnus* vero & *Egelwynus* episc. *Dunelmia* insulam *Hely* adierunt ubi rex ab oriente exitum præclufit, ad occidentem pontem ij. milliarium construxit. Inde perterriti ipsi interclusi regi se dederunt; at rex episcopum ad *Abendonienfe* monasterium transmisit custodiendum ubi, ex dolore cordis comedere nolens obiit. Cui successit *Walkerus* genere *Lotaringus*, quem cum vidisset *Edita* regina regis *Edwardi* relicta ad consecrandum *Wyntoniam* duci, Pulcrum, inquit, habemus martirem, conjectura videlicet suæ gentis *Northumbria* ad præfagiendum inducta; viderat enim eum cæsarie luteolum, vultu roseum, statura pergrandem.

CAP. III.

LEYCESTRENSIS.

NEmpe rex *Scotorum* *Malcolmus* insudavit rebellare contra regem *Willielmum*; set *Willielmus* cum navali & equestri exercitu *Scociam* adiit anno Gratia M. lxxij. & regem *Malcolmun* strenue subjugavit, qui ejus homo ligius devenit & fidelitatem juravit.

An. Græ
1072.

Cestrensis
lib. 7. c. 2.

Hoc anno obiit *Willielmus Herfordensis* episcopus, de quo fertur quod erat in urbe illa muliercula quam nescio quo infortunio episcopus ardentem amabat. Ignorabat hoc illa, & forsitan si scivisset contempsisset. Interea cogitabat pontifex quod nihil infelicius quam senex amans, reluctabatur utcumque pro gradus sui reverencia. Famulante tandem dæ-

monis fraude ingreditur illa Pontificis cubiculum ut forsitan cubiculariis ejus vestes lineas incideret. Discedunt ex causa clientes secretorum conscii; tandem episcopo post obscena dicta vim inferente, femina forcipibus quos manu tenebat inguina episcopi perfodit; unde & obiit. Cui successit *Robertus* genere *Lotaringus* omnium liberalium artium peritus, abbatum præcipue; lunarem compotum & cursum astrorum rimatus.

Erat tunc temporis *Marianns Scotus* monachus apud *Moganciam Alemanie* inclusus, qui longo solitudinis suæ ocio cronographis scrutatis dissonantiam cyclorum *Dionisi* exigui contra evangelicam veritatem vel primus vel solus animadvertit. Itaque ab initio seculi annos singulos recensens xxij. annos qui ciclis prædictis deerant superaddidit, magnam & diffusam cronicam commentatus; quem librum *Robertus* iste splendide defloravit, ut jam majus valere videatur ipsa defloratio quam ingentis illius voluminis diffusio. Hoc etiam anno *Lanfrancus Cantuariensis* & *Thomas Eboracensis* *Romam* iverunt pro pallio habendo. Set *Lanfrancus* duo accepit pallia, unum honoris, alterum amoris; Tantam namque gratiam *Lanfrancus* coram papa *Alexandro* invenerat, ut ambos itineris sui socios *Thomam Eboracensem* & *Remigium Dorcestrensem* baculis & anulo merito privatos officio restitueret; Primus namque presbiteri filius erat; Secundus cum esset monachus *Fiscamensis* *Willielmo* duci *Angliam* tendenti in multis opitulatus, si dux vinceret, episcopatum pactus est, super quo coram papa convictus, depositus est. In præsentia etiam papæ *Thomas Eboracensis* calumpniam movit super primatu *Dorobernia*, & de subjectione sibi facienda à tribus episcopatibus, scilicet *Lincolniensi*, *Wygornensi*, *Lychfeldensi*, dicens, *Cantuariensem* & *Eboracensem* sedes abinvicem distare, nec alteram alteri secundum constitutionem *Gregorii* papæ subjacere debere, excepto quod unus alio est dignior propter prioratum temporis. Cui cum *Lanfrancus* rationabiliter ostendisset, constitutionem illam *Gregorianam* non de *Cantuariensi* set de *Eboracensi* & *Londonensi* fecisse mentionem, decrevit papa causam illam coram rege & episcopis in *Anglia* determinare. Et quamvis *Lanfrancus* *Thomam* pro suo tempore per professionem prius factam teneret ligatum, maluit tamen pro suis successoribus laborare, quam eis in posterum hanc calumpniam discutiendam reservare. Anno igitur M. lxxij. coram rege *Willielmo* & clero apud *Wyndesoram* ventilata est causa illa, ubi perlecta historia *Bede* monstratum est à tempore primi *Augustini* usque ad ultima *Bede* tempora quod C. xl. pene annorum erat, *Cantuarienses* gessisse primatum super totam *Britannia* insulam & *Hibernia*, juxta quoque *Eboracum* concilia celebrasse, episcopos *Eboracenses* advocasse. Et ad hæc recitata sunt privilegia super hiis indulta. Adversus ista opposuit *Thomas* epistolam illam qua *Gregorius Eboracensem* & *Londoniensem* ecclesias pares esse, nec alteram alteri subjacere decrevit. Cui cum *Lanfrancus* respondisset, Nec ego sum *Londoniensis* nec de *Londoniensi* mota est quaestio. Adjecit *Thomas*, qui secum plures fautorum classes asciverat, Quod videlicet à beato *Gregorio* soli *Augustino* concessum fuerat omnes *Anglia* episcopos habere subiectos; Et quod post obitum *Augustini* inter *Londonienses* & *Eboracenses* episcopos mutua foret gratia vicissitudo;

Williel. I. do; & quod prioritatem honoris causaret anticipatio ordinationis. Et quamvis *Augustinus* sedem de *Londoniis* ad *Cantuariam* transfuisset, si *Gregorius* successores *Augustini* prioratum super *Eboracensibus* voluisset, facile huiusmodi verba in sua Epistola posuisset, *Hec tibi Augustine & successoribus tuis concedo*. Verum quia hoc ad successores *Augustini* extendi noluit, ideo de successoribus mentionem non fecit. Ad hæc *Lanfrancus*, Si soli *Augustino* & non successoribus suis hæc concessa sit auctoritas, exile foret munus apostolicum suo familiari collatum, præsertim cum *Augustinus* nullum dum viveret ordinaverit *Eboracensem* episcopum, nec ibi fuerit aliquis episcopus quem *Augustinus* subjectum haberet. Hanc denique dignitatem privilegia apostolica *Dorobernensibus Augustini* successoribus confirmaverunt, æquum & justum esse censuerunt ut omnes *Anglorum* ecclesiæ ab eo loco mutuarent vivendi disciplinam à cuius fonte rapuerunt credendi flammam. Porro quod dicis, *Gregorium* potuisse si voluisset successoribus *Augustini* confirmasse, dicto quod concesserat *Augustino*, verum est; Nec tamen hoc sedi *Cantuariensi* præjudicium affert; Nam quando *Christus* dixit *Petro*, *Tibi dabo claves regni cælorum*, potuit adjecisse si voluisset, eandem potestatem successoribus tuis concedo; Verum tamen huius dicti prætermisio nichil reverentiæ vel auctoritatis ademit *Petri* successoribus, quin in eis officiorum ecclesiasticorum rata sit dispensatio. Et quid agit hoc nisi vis divinæ liberalitatis per *Jesusum Christum* à beato *Petro* in vicarios ejus diffusa? Propterea si dialecticam nosti, Quod valet in toto valet in parte, & quod valet in majori valet in minori. *Romana* ecclesia quasi totum est omnium ecclesiarum, cæteræ ecclesiæ sunt quasi ejus partes. Sicut enim quodam intuitu homo est genus suorum individuorum, & tamen in unoquoque individuo inest totius hominis tota proprietas: ita quodam respectu sedes *Romana* est genus & totum respectu ecclesiarum, & tamen in unaquaque ecclesia totius Christianæ fidei tota regnat integritas. *Romana* ecclesia major est omnium ecclesiarum, & quod in ea valet valere debet & in minoribus, ut potestas primi cujuscumque ecclesiæ in succedentes demanet, nisi si quid personaliter & nominatim excipiat. Quare sicut *Christus* dixit omnibus præsulibus *Romanis* quod dixit *Petro*: ita dixit *Gregorius* omnibus *Augustini* successoribus quod *Augustino* dixerat. Hinc conjicitur quod sicut *Cantuaria* subicitur *Roma* eo quod ex ea suscepit fidem: ita *Eboracum* subicitur *Cantuaria* quæ illuc prædicatores misit. Jam vero quod allegas *Gregorium* voluisse ut *Augustinus* resideret *Londonia*, fluctuat plane. Quis enim credat tantum discipulum tanti magistri resultare voluntati ireque in repulsam decretorum? Set esto quod iste *Augustinus* prout dicis migraret, quid ad me qui *Londoniensis* non sum? Ea de re si lite conquesta pace media negotium ventilari desideres, pro mei juris officio non deero iudicio. Succubuit hiis rationibus *Thomas* & libenter concessit ut ulterior ripa *Humbria* fluminis esset principium suæ diocesis. Decretum est ut *Eboracensis* de cætero in hiis quæ ad catholicum cultum pertinent subiaceat *Cantuariensi*. Ita ut si *Cantuariensis* ubicunque locorum in *Anglia* concilium cogere voluerit, *Eboracensis* episcopus cum subjectis sibi episcopis aderit, & canonicis ejus præceptis obediens erit. Obeunte au-

tem *Cantuariensi* primate, *Eboracensis*, *Dorober-* Williel. I.
niam veniet & electum cum cæteris præfata ecclesiæ episcopis in primatem consecrabit: Quod si *Eboracensis* obierit, successor ejus ad *Cantuariensem* accedet vel ubicunque in *Anglia Cantuariensi* visum fuerit, & ordinationem ab eo suscipiet, faciens iuramentum cum professione de obedientia. Emicat igitur *Lanfrancus* tripudio, Acta excepit scripto ne si laberentur recentia posterius fraudarentur noticia. Modeste tamen, ut nec scienda prætermitteret, nec dicendo efflueret, quia in proprias laudes facietari odiosa jactantia est. Unde & epistolam ista continentem misit *Lanfrancus* summo pontifici *Alexandro* cum professione *Thome Eboracensis*.

Hoc anno rex *Willielmus* cum navali & equestri exercitu *Scociam* adiit & regem *Malcolmum* subegit, qui ejus homo legius devenit & fidelitatem juravit. *Sigefredus Mogontinus* episcopus sanctum *Jacobum* peregrinus adiit; set in redeundo effectus est monachus *Cluniacensis*; cujus episcopatum dum quidam mercenarii comparare vellent, jubente abbate suo ad sedem propriam rediit. Hoc anno *Edgarus Adelung* adiit regem *Willielmum* in *Normanniam*, & pacificatus est cum eo. S. Item ibidem capitulo iij. *Hiltebrandus* qui & *Gregorius* vij. quondam Prior *Cluniacensis*, deinde *Romanus* archidiaconus, iij^o. papa effectus sedit annis undecim. Qui synodo congregata interdixit clericis consecratis uxores habere aut cum mulieribus habitare nisi quas *Nicena* synodus aut cæteri canones permiserunt; set cum sacerdotes ejus censuras parvipenderent præcepit papa ut nullus audiret missam sacerdotis concubinari. Hic dum aliquando cardinalis esset & legatus in *Francia* contra prælatos *Simoniacos* acriter processit, unde & unus episcopus super hoc graviter infamatus testes qui eum accusaverunt clam corripuit; quod comperiens legatus, coram concilio dixit, Cesset ad præsens humanum iudicium sæpe fallibile, & producat divinum oraculum; Cum igitur certum sit quod episcopalis gratia donum sit Spiritus sancti, & quisquis episcopatum mercatur contra Spiritum sanctum facit; si igitur tu pontifex contra Spiritum sanctum non egisti, dic palam in concilio, *Gloria patri & filio & spiritui sancto*: Set ille licet frequenter incepisset & dicere temptasset, nunquam tamen *Spiritui sancto* proferre potuit; set ejectus de episcopatu, postmodum plane dixit. Hic etiam papa dum nocte nativitatis *Domini* primam missam in ecclesia beatæ *Mariæ* ad præsepe Domini celebraret, *Cressencius* præfecti urbis filius cepit & incarceravit, set *Romani* statim fregerunt turrem & liberaverunt papam. Iste etiam papa in concilio centum episcoporum excommunicavit imperatorem *Henricum* iij. & à fidelitate ei debita cunctos absolvit, pro eo quod contra statum universalis ecclesiæ plurima moliretur. Set postmodum quamvis imperator nudus pedibus super nivem & glaciem diu stans veniam rogaret, vix absolutionem optinuit. Post hæc tamen imperator *Romam* obsedit, cives corripuit, papam incarceravit, & quendam *Wibertum Ravennatem* episcopum papam instituit, & *Clementem* vocavit. Sed *Robertus* dux *Apulia* hæc audiens papam & cardinales liberavit.

Comes *Herfordia Rogerus* de cujus consilio rex *Willielmus* scrutari fecerat monasteria *Anglia* pro thesauris habendis, contra regis præceptum sororem suam *Radulfo* comiti *Estanglia* copulavit, ubi contra

Williel. I. tra regem fecerunt conjurationem, & comitem *Waltes* ad consentiendum circumvenerunt. Qui mox *Lanfrancum* adiit, & pœnitentia accepta regem in *Normannia* petiit, factionem denudavit, clementiæ regiæ se dedit ultro; rex vero rediens quosdam ex-legavit, comitem *Radulfum* profugavit, comitem *Waltes* post incarcerationem juxta *Wymoniam* impie fecit decollari. Set Deo ordinante processu temporis corpus ejus apud *Eroland* monasterium tumulatur. De quo testatus est *Lanfrancus* quod vere humana contagia defleverit, & felicem se fore dixit si post hujus vitæ exilium illius posset frui requie. Celebratum est concilium *Londoniæ* in ecclesia *S. Pauli* sub *Lanfranco*, cujus rei usus in *Anglia* diu obsoleverat, ubi primo ordinatum est de sessione episcoporum in conciliis celebrandis. Secundo, Quod sedes episcoporum de viculis transirent ad urbes majores: unde factum est ut sedes *Selesiensis* transiret ad *Cicestriam*, *Cornubiensis* ad *Excestriam*, *Wellsensis* ad *Batoniam*, *Schurburnensis* ad *Salesburiam*, *Dorcestrensis* ad *Lyncolniam*, *Lychesfeldensis* ad *Cestriam* tempore *Petri* episcopi. Set *Robertus* successor ejus transtulit de *Cestria* ad *Conventreiam*. Hoc anno *Hermannus* episcopus primus *Sarisburiensis* de quo supradictum est obiit, cui successit *Osmundus* regis cancellarius xxiv. annis, qui ecclesiam novam ibidem construxit, clericos insignes tam literis quam cantu aggregavit, ita ut ipseque episcopus libros scribere, ligare & illuminare non fastidiret. Hic quoque composuit librum ordinalem ecclesiastici officii quem *Consuetudinarium* vocant, quo fere nunc tota *Anglia*, *Wallia* utitur, & *Hibernia*. Dictavit etiam vitam *S. Aldelmi*.

Robertus Courthous primogenitus regis *Willielmi* pro eo quod non posset optinere *Normanniam* quam pater suus sibi aliquando assignaverat, auxilio regis *Francorum* fretus multas prædas in *Normannia* & patri molestias intulit, ita quod pater in brachio vulneratus & de equo suo ejectus exclamaret, cujus vocem *Robertus* audiens, descendit de equo suo & patrem in equum levavit. *Northimbrenses* occiderunt *Walkeram* episcopum *Dunelmia*, cui successit *Willielmus* quondam abbas sancti *Karelesi* qui monachos apud *Dunelmiam* primus posuit. Hic potens in seculo, oris volubilitate promptus, de qua re confusus partes postmodum contra regem *Willielmum Rufum* aliquantulum fovit, unde & de *Anglia* fugiens post duos annos ad sedem suam rediit, sedulo agens ut pristinum regis acquireret amorem; unde contigit ut regis velle & nolle omnino sequeretur; potissime in illo turbine qui inter regem & *Anselmum* versabatur, sperans per hoc aut regis gratiam acquirere aut in archiepiscopatu succedere; set utroque excidit; nam moto inter ipsum & regem discidio dum ipse *Glovernia* pro causa sua defendenda adesset, lecto æger decubuit, quo & obiit. Hic primus Priorem *Dunelmia* hoc insigni contulit ut in toto illo episcopatu decanus sit & vice dominus.

Comes *Salopia Warinus* construxit duo cœnobîa, unum in suburbio *Salopia*, & aliud apud *Wentloc* in honore sanctæ *Milburgæ*. Dum quidam potens federet in convivio repente circumvallatus est à muribus, qui licet in pelagus maris adductus esset, nil ei profuit; Nam mures corticibus malorum granatorum adducti à nautis demergebantur. Nichil enim creatum destituit Deus ingenio, nec ullum noxium sine remedio. Unde homo ille iterum ad terram ad-

Williel. I. ductus à muribus omnino dilaceratus est. Idem fertur contigisse cuidam principi *Poloniæ* quem *Leopardus* momorderat. Simile etiam refertur de quodam principe qui nulla arte se potuit à pediculis reservare.

Hoc anno facta est seditio nephanda inter monachos & ignominiosum abbatem *Glasconia Thurstinum*, quem rex *Willielmus* de monasterio *Cadomi* nulla prudentia instructum eidem loco præfecerat. Qui inter cæteras stulticiæ suæ ineptias *Gregorianum* cantum in officio aspernatus, monachos cœpit compellere ut *Willielmi* cujusdam *Fiscanenensis* monachi cantum exercerent. Res etiam ecclesiæ lenocinando consumpsit. Severe etiam à monachis ordinem exegit, set & victualia restrinxit. Hinc lites verborum, discordiæ animorum suscitantur, quia ut ait *Lucanus* nescit plebs jejuna timere. Post jurgia ventum est ad arma. Abbas ille cum satellitibus suis armata manu in monachos irruit, duos ad crepidinem altaris occidit, xxvii. vulneravit, sagittas & jacula ad imagines & feretra ecclesiæ direxit. Monachi autem tanquam necessitate compulsi ubicunque poterant se defendentes cum scamnis & candelabris quosdam de militibus vulneraverunt. Hinc moto judicio coram rege abbas ad monasterium suum in *Normannia* translatus est, monachi vero jussu regis per episcopatus & abbatias sunt dispersi. Post mortem vero regis *Willielmi Thurstani* prædictus emit monasterium *Glasconienſe* à rege *Willielmo Rufo* quingentis libris. Et sic per possessiones ecclesiæ aliquot annis evagatus longe ab eo expiravit.

Hoc anno rex *Willielmus* de qualibet hida terræ in *Anglia* accepit sex solidos argenti. Igitur papa *Hildebrandus* laborans in extremis vocavit ad se cardinalem quem plus dilexerat & confessus est se suscitasse odium et scisma inter imperatorem et quosdam Christianos, unde & ipse dissolvit vincula banorum et obiit. §. Item ibidem capitulo iv. *Victor* iij. post *Hildebrandum* sedet papa uno anno & mensibus v. qui aliquando fuit nuncupatus *Desiderius*. Abbas montis *Cassini* veneno in calicem ejus misso extinctus est. Quo anno rex *Dacia Canutus* auxilio loceri sui *Robertus Flandrensis* Comitis fretus cum magna classe in *Angliam* venire disposuit. Set rex *Willielmus* hoc audiens collecto grandi exercitu de *Normannia Angliam* rediit, set hostibus suis impeditis curiam suam magnam apud *Gloverniam* tenuit ubi tres episcopatus tribus clericis suis contulit, scilicet *Mauricio Londoniensem*, *Willielmo Tedfordensem*, *Roberto Cistrensem*, set *Robertus* sedem transtulit usque *Conventreiam*, de cujus ecclesiæ una trabè quingentas marcas argenti corrosit, unde manum regis impleteret & papæ occupationes falleret. Dictaverat namque *Leofricus* Comes locum illum auro, argento, gemini & reliquiis, sic igitur *Robertus* præfatus crimen peculatus incurrit, repetendarum reus mox futurus si esset accusator paratus. Monachos quoque loci illius agresti victu cibavit, & non nisi triviali literatura permisit informari, ne deliciæ aut literæ redderent monachos contra episcopum elatos. Verumtamen apud *Lichesfeld* magnarum fuerat ædificationum inchoator. Circa hæc tempora incipit ordo *Cartusienſis* in *Calahria* in episcopatu *Grarianopolitano* per quendam *Brunonem* qui ex urbe *Colonia* oriundus natione *Tentonicus* ecclesiæ *Remensis* canonicus in *Gallia* & magister scholarum fuit. Hic relicto seculo heremum *Cartusia* circa festum sancti

Williel. I. sancti *Johannis* fundavit, & rexit sex annis. Tandem cogente *Urbano* papa secundo cujus aliquando præceptor fuerat, *Romam* perrexit, ubi papam in negotiis ecclesiasticis multum juvit, set cum tumultum & mores curiæ ferre non posset, relicta curia contemptoque archiepiscopatu *Ricensi* ad quem jubente papa electus fuerat, in heremo *Calabria* cui nomen *Turris* est secessit, & decessit. Hoc genus Heremitarum sub Priore agit, nusquam carnem comedens, aut apostatam readmittens; nec numerum duo denariorum in clericis transcendit nisi forte pro aliqua insigni persona; laicos tamen usque ad viginti recipiunt.

CAP. IV.

REX *Willielmus* fecit totam *Angliam* describi quantum terræ quis baronum suorum possidebat, quot feodatos milites, quot villanos, quot animalia; Et vexata est terra multis cladibus inde provenientibus, & redacta est hæc descriptio in uno volumine, positaque in archivis regis apud *Wyntoniam*. Hoc etiam anno *Edgarus Adelyng* licentia regis *Willielmi* cum multa classe transiit in *Apuliam*; Cujus soror *Christiana* intravit monasterium de *Ramesee*.

Urbanus secundus post *Victorem* sedet papa annis xiiij. Hic primo fuit monachus *Cluniacensis*, deinde archidiaconus *Remensis*, *Odo* vocatus; post hoc episcopus *Hostiensis*, tandem apostolicus. Quem multum vexavit papa alius intrusus, nomine *Clemens*, archiepiscopus quondam *Ravenniensis*. Hoc anno magna fuit in *Anglia* lues animalium, & intempéries aeris, qua plures mortui sunt febribus & fame. Interea vorax flamma consumpsit pæne principales urbes *Anglia*, ecclesiam sancti *Pauli* cum magna parte *Londonia*.

Hoc anno *Dani* dominum suum *Canutum* in quadam ecclesia occiderunt. Istum *Willielmum* regem in extremo vitæ suæ anno apud *Rotomagum* decubantem rex *Franciæ* derisit in hunc modum; Rex *Angliæ* *Willielmus* jacet modo more feminarum absolutarum enixarum, ocium fovens; jocatus per hoc in ejus ventris grossitiem quem portione tunc alleviaverat. Quo perstrictus rex convicio, respondit, Et ego cum ad missam post partum accessero, centum millia candelarum ei libabo. Nec multum post, mense Augusti quando segetes erant in agris, botri in vineis, poma in viridariis occiduam partem *Franciæ* incendit; urbem *Medantem* cum ecclesia beatæ *Mariæ* conflagravit. In qua unam reclusam, quæ non putavit in tali necessitate cedendum, ustulavit, ex qua calefactione *Willielmus* morbum incurabilem incurrit, vel quia dum sonipes ejus fossam transiliret interanea pinguis ventris ejus sunt interrupta. Morte igitur à medicis intimata, delegavit *Normanniam* primogenito suo *Roberto*, *Angliam* *Willielmo* *Ruso*, possessiones maternas & thesaurum *Henrico* clerico; vinctos suos omnes fecit absolvi, hii fuerunt comites *Morgarns*, & *Rogerus*, *Wilnotus* filius *Haraldi*, *Odo* frater suus episcopus *Baionensis*. Et sic xxj. anno regni sui, x. mense, ducatus

An. Dñi sui anno liij. vitæ suæ lx. gratiæ M.lxxxviij. sexto idus 1087. Decembriis obiit, In monasterio *Cadomi* quod ipse fundaverat sepultus. Ubi erat videre mundi miseriam, quod tantus *Europa* terror & horror sepultu-

ram sine calumpnia habere non potuit. Nam ibi *Williel. I.* miles quidam palam inhibuit sepulturam fieri, dicens, illud solum suum esse violenterque ab eo sublatum, nec debere quempiam in rapina sepeliri. Quo circa *Henricus* qui solus ex filiis suis tunc aderat, centum libras illi militi dedit. Nam *Robertus* primogenitus tunc patriam debellavit, *Willielmus Rufus Angliam* navigaverat, qui tamen apud *Wyntoniam* erutis thesauris paternis multa pro patris memoria erogaverat. Erat nempe *Willielmus* iste conquestor vir sapiens set astutus, locuples set cupidus, gloriosus set famæ deditus, affabilis Dei servus, set rigidus ei resistentibus. Apud *Novam Forestam* in *Hamptunensi* provincia ad spacium triginta miliarium villas & ecclesias eradicans feras instituit. Ita ut qui feram caperet oculum amitteret, qui mulierem vi opprimeret genitalia amitteret. Erat *Willielmus* staturæ justæ, immensæ corpulentiæ, facie fera, fronte nuda, magni roboris in lacertis ut fere nemo ejus arcum tenderet, quem tamen ipse equo admissio pedibus nervo extento sinuaret; comoda valetudine gaudens, exercitio nemorum nimis deditus, ita ut stratis villis & ecclesiis loca silvestria faceret. In præcipuis festis profuse convivabat; Natale domini apud *Gloverniam*, Pascha apud *Wyntoniam*, Pentecosten apud *Westmonasterium* quando in *Anglia* foret tenere consuevit. Set in emungenda pecunia semper excessivus, vel pro hostilitate pellenda, vel pro magnificentia fovenda, vel pro cupiditate sedanda. Tradit fama quod iste *Willielmus* adhuc minor patrum suum *Malgerum* archiepiscopum *Rotomagensem* de sede sua proturbaverit, eo quod neglecto officio divino venationi & conviviis indulgit, vel potius quod ipse *Willielmum* ducem & *Matildam* uxorem sibi consanguineam pro illicita copula excommunicaverit. Verumtamen dux *Willielmus* pro hoc delicto expiando monasterium virorum, & *Matilda* monasterium feminarum apud *Cadomum* construxerunt. *Willielmus* quoque fundavit duo monasteria in *Anglia*, unum apud *Bermondeshethe* juxta *Londonias*, aliud de *Bello* in *Southsaxonia* ubi pugnaverat. Mortuo isto *Willielmo* vix erat in *Anglia* princeps *Anglicus*, immo *Anglis* in servitutem reductis probrosum fuit vocari *Anglicus*. Deus enim ad exterminium *Anglorum* præordinaverat populum ferocem quorum natura est cum hostes depresserint ipsi se deprimant. Rex *Willielmus* genuit quatuor filios, scilicet *Robertum* seniorei cui contulit *Normanniam*, *Willielmum Rufum* qui regnavit in *Anglia* post patrem suum *Willielmum*, & *Henricum* clericum cui dedit thesauros suos & possessiones, (De istis tribus patebit infra in suis locis) & quartum filium nomine *Ricardum*, qui mortuus est in juvenute.

Hic claudicat Cistrensis dicens eum fecisse novam *Forestam* cum *Willielmus* bastardus mortuus est in *Normannia* ubi & sepultus. Et *Willielmus Rufus* filius ejus qui secundum plures cronografos & secundum communioem opinionem multorum regni *forestam* perfecit & feris replevit, & in eadem *foresta*, ut infra patebit, casuali ictu sagitte interfectus est. potest tamen stare, quod incepit, & filius consummarvit.

Post acquisitionem *Angliæ* *Willielmus* rex iiij^o. anno regni sui cum consilio Baronum suorum fecit summoniri per universos *Angliæ* consulates *Anglos* nobiles, sapientes, & sua lege eruditos, ut eorum leges

Williel. I. leges & vitam & consuetudines ab ipsis audiret. Electi ergo de singulis totius patriæ comitatibus viri xij. jurejurando coram rege primum confirmaverunt, ut quoad possent recto tramite neq; ad dextram neque ad sinistram divertentes, legum veritatem suarum & consuetudinū sibi patefacerent, nil prætermittentes; nil addentes; nil prævaricantes; nil mutantes. A legibus itaque sanctæ ecclesiæ matris sumentes exordium; quoniam per eam rex & regnum solidum subsistendi habent fundamentum, leges libertates ipsius pacis concionati sunt.

De Clericis & possessionibus eorum.

Omnis clericus & eciam scolaris, omnes eorum res & possessiones ubicunque fuerint pacem Dei & ecclesiæ habeant.

De temporibus & diebus pacis Regis.

Ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ pax Domini & ecclesiæ per omne regnum. Similiter à septuagesima usque ad octavas Paschæ. *Item*, ab Ascensione Domini usque ad octavas Pentecostes. *Item*, omnibus diebus iij. temporum. *Item*, omnibus sabbatis ab hora ix. usque ad diem Lunæ. *Item*, vigiliis sanctæ Mariæ, sancti Michaelis, sancti Johannis Baptiste, omnium Apostolorum & Sanctorum quorum solempnitates à sacerdotibus dominicis diebus anunciantur, & omnium Sanctorum in kalendis Novembris. Similiter ab hora ix. vigiliarum & subsequentium solempnitatum. *Item*, in parochiis ecclesiarum ubi proprii festivitas Sancti celebretur. Similiter in parochiis in quibus dedicationis dies observatur. Et si quispiam devote ad celebrationem Sancti adveniat pacem habeat eundo, subsistendo & redeundo. *Item*, omnibus Christianis ad ecclesiam causa orationis venientibus pax in eundo & redeundo sit eis. Similiter ad dedicationes, ad finodos, ad capitula venientibus sive summoniti sint sive per se quid agendum habuerint sit summa pax. Et si excommunicatus aliquis absolvendi causa ad episcopum confugerit, absolutus eundo & redeundo pacem Dei & ecclesiæ habeat; Quod si aliquis ei forisfecerit, episcopus inde justitiam faciat. Verumtamen si quis arrogans pro episcopi justitia emendare noluerit, episcopus notum regi faciet, rex constringet malefactorem ut emendet suum malefactum; scilicet primum episcopo, deinde sibi, & sic erunt gladii duo & gladius gladium juvabit. *Item*, ubicunque regis justitia vel ubicunque sic placita tenuerit si missus episcopi veniens illuc apparuerit pro causa sanctæ ecclesiæ, ipsa primitus terminetur; Justum est enim ut ubicunque Deus præ cæteris honoretur. *Item*, ubicunque de ecclesia aliquid tenuerit, vel in fundo ecclesiæ mansionem habuerit, extra curiam ecclesiasticam coactus non placitabit quamvis forisfecerit, nisi (quod absit) in curia ecclesiastica rectum defecerit. *Item*, ubicunque reus vel noxius ad ecclesiam pro fugæ causa confugerit, extra atrium quo ecclesiæ tenuerit à nemine insequente ullatenus apprehendatur nisi per Pontificem vel ministros ejus. Si fugiendo domum sacerdotis vel curiam ejus intraverit, eandem securitatem & pacem habeat quam apud ecclesiam, dum tamen domus sacerdotis & curia in fundo ecclesiæ consistant. Hic si latro vel raptor est, quod male cepit si ad manum est reddat, & si illud penitus extirpaverit & de suo proprio unde reddat habuerit, in integrum ei cui dampnum intulit restituat. Quod si more solito latro taliter egerit, & forte fortuitu ad

ecclesias vel sacerdotum domus frequenter evasit, *Williel. I.* ablatione restituta forjuget, & redeat; & si forte redditum fecerit, nullus eum hospitari præsumat, nisi à rege data licencia. *Item*, si quis pacem ecclesiæ violenter infregerit, episcoporum est justitia. Quod si nocens sententiam eorum defugiendo vel arroganter contemnendo despexerit, clam de eo referetur ad regem post xl. dies, & regis justitia mittet eum per vadimonium & plegeos si habere poterit, usque donec Deo primitus & regi postea satisfaciatur. Quod si infra xxx. & unum diem seu per amicos & notos seu per justiciam inveniri non poterit, utlagabit eum rex verbo oris sui; si vero postea repertus fuerit & teneri possit, vivus regi reddetur, vel caput ejus si se defenderit, lupinum enim gerit caput à die utlagationis suæ; quod *Anglice Wolveshed* dicitur. Et hæc lex communis & generalis de hominibus & de omnibus utlagatis approbatur. *Item*, de omni annona decima garba Deo debita est, & ideo reddenda. Si gregem equarum habuerit, pullum reddat decimum; qui unam tamen vel duas habuerit, de singulis pullis singulos denarios. Similiter qui vacas plures habuerit, decimum vitulum; qui unam vel duas, de vitulis singulis obolos singulos. Et qui caseum fecerit det Deo decimum; si vero non fecerit, lac, decima die. Similiter decimum agnum, decimum vellus, decimum caseum, decimum butirum, decimum porcellum. *Item*, de apibus vero similiter commodi. *Quin-* eciam de bosco, & prato, & aquis, & molendinis, parcis, vivariis, piscariis, virgultis, & ortis, & negotiationibus, & de omnibus rebus quas dederit Deus, decima pars ei reddenda est qui ix. partes simul cum x. largitur. Qui eam detinuerint, per justiciam episcopi & regis si necesse fuerit ad redditionem arguantur. Hoc enim beatus *Augustinus* prædicavit & docuit; & hæc concessa sunt à rege & baronibus & populo. Sed postea instinctu diaboli multi eam detinuerunt, & sacerdotes locupleti & negligentes non curabant inire laborem ad persequendas eas, eo quod sufficientia habeant suæ vitæ necessaria. Multis enim in locis modo iij. vel iv. sunt ecclesiæ, ubi tunc temporis una tantum erat, & sic coeperunt minui. *Item*, de illo de quo judicium fieri debet, veniat illuc minister episcopi cum clericis suis, & similiter justitia regis cum legalibus hominibus provincie illius, qui videant & audiant ut æque omnia faciant. Et quos Dominus per misericordiam suam, non per merita salvare voluerit, quieti sint, & libere recedant, & quos iniquitas culpæ non Deus dampnaverit, justitia regis & ipsius justitiam facit. Barones vero qui suam curiam de suis hominibus habent, videant ut sic de eis agant, quatinus erga Deum reatum non incurrant, & regem non offendant. Et si placitum de hominibus aliorum Baronum oritur in curiis suis, ad placitum regis justitia sit, quoniam absque ea placitum finiri non potest. Si qui Barones judicia non habent in hundredo ubi placitum habitum fuit, ad propinquiorem ecclesiam ubi judicium regis erit, determinandum est salvo jure Baronum illorum. *Item*, omnes qui habent xxx. denariatos vivæ pecuniæ in domo sua, de suo proprio, *Anglorum* lege dabunt denariatum sancti Petri & lege *Danorum* dimidiam marcatam. Iste vero denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum Petri & Pauli, & colligi ante festivitatem quæ dicitur *ad vincula*, ita ut ultra illum diem non teneatur,

Williel. I. teneatur. Si quisquam detenuerit, ad justitiam regis clamor differatur, quoniam denarius hic elemosina regis est, justitia ejus faciat denarium reddere & forisfactum episcopi & regis; Quod si quis plures domos habuerit, de illa vero ubi residens fuit in festo Apostolorum *Petri & Pauli* denarium reddat. *Item*, Danegeldi redditio propter piratas primitus statuta est, patriam enim infestantes vastationi ejus pro posse insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam statutum est Danegeldum annuatim scilicet xij. d. de unaquaque hyda totius patriæ ad conducendos eos qui piratarum irruptioni resistendo obviarent. De hoc quoque Danegeldo libera & quæta erat omnis ecclesia, & etiam omnis terra quæ in proprio dominio ecclesiæ erat ubicumque jacebat, nihil prorsus in tali redditione persolvens, quia magis in ecclesiæ confidebant orationibus quam in armorum defensionibus. Hanc itaque libertatem tenuit *Anglorum* ecclesia usque tempora *Willielmi* junioris qui *Rufus* vocabatur, donec eodem à Baronibus *Angliæ* auxilium requirente ad *Normanniam* retinendam de *Roberto* fratre suo cognomine *Courtehoise* & *Ierosolymam* proficiscente concessum est ei, non lege statutum neque firmatum; set hæc necessitatis causa ex unaquaque hyda sibi dari iij. solidos, ecclesia non excepta. Dum vero collectio census fieret proclamabat ecclesia suam repescens libertatem, sed nichil profecit. *Item*, pax regis multiplex est, alia enim data manu sua quam *Angli* vocant *Hykensthand Senalgid*; alia, die qua primum coronatus est, quæ dies tenet viij. In nativitate Domini dies viij. In Paschate dies viij. In Pentecoste dies viij. Alia, per breve suum data. Alia, quam habent iij. chimini, *Watlyngstrete*, *Fos*, *Hykenildestrete*, *Crimingestrete*, quorum vero duo in longitudine regni, alii duo in latitudine distenduntur. Alia, quam habent nominatorum fluminum quorum navigio de diversis locis victualia deferuntur civitatibus vel burgis. Illa autem manus sive etiam pax dierum coronationis, & brevis, sub judicio unius forisfacturæ est; similiter iij. chiminorum etiam majorum & aquarum de assultu. De opere, si vero fiat opus destruatur, & medietas emendationis dabitur, quicumque scienter fregerit eam, xvij. hundreta in *Danelata*, & corpus ejus in misericordia regis *Anglorum*. *Wære* suum, id est precium suæ redemptionis. *Monbote* de occisis erga dominos quorum homines fuerint interfecti. *Monbote*, id est *Danelaga* de villano & *sochman* xij. horas. De liberis etiam hominibus iij. marcas. De hominibus propriis eorum. Set episcopo ejusdem comitatus & consuli comitatus & dapifero regis ix. solid. baronibus autem alijs x. solid. parentibus occisi fiat emendatio, vel guerra eorum portet: Unde *Anglice* proverbium habetur *Begge spereof site oh thei bere*; hoc est, eme lanciam à latere aut fer. Pax autem iv. chiminorū & prædictarum aquarum sub majori judicio continetur quam superius diximus de assultis. Si vero molendina, piscaria vel alia quælibet opera eis impedimentum facientia reparentur, opera ipsa protinus destruantur, & chiminum & aqua ut fuerint primitus reparentur, & forisfactura regis non obliviscatur. Chimini vero minores de civitate ad civitatem quosque ducentes, de burgis ad burgos, per quos mercata vehuntur, & cætera negocia fiunt, sub lege comitatus sunt. Si quidpiam operis ad eorum perturbationem erigitur,

solo tenus deponatur, & chimini mox reparentur, & *Williel. II.* secundum legem comitatus ejusdem erga comitem & vicecomitem emendetur. Similiter de aquis fiat minoribus naves inde portantibus cum eis rebus quæ necessaria sunt burgis & civitatibus, sale, ligna & hujusmodi, cum lege minorum chiminorum sunt, & emendatio eorum. *Item*, divisiones schirarum regis proprie cum judicio iv. chiminorum regaliū sunt. Divisiones hundredorū wapentagiorū comitibus vicecomitibus cum judicio comitatus. *Item*, thesauri de terra regis sunt nisi in ecclesia vel cimiterio inveniantur. Aurum regis est & medietas argenti, & medietas ubi inventum fuerit quodcumque ipsa ecclesia fuerit dives vel pauper. *Item*, si quispiam murdratus alicubi reperiebatur, quærebatur apud villam ubi inveniebatur interfecto illius. Qui si inveniri poterat trahebatur justiciæ regis infra viij. dies interfectionis; si vero inveniri non poterat, mensis & unius diei terminum habebant ad eum requirendum; Quod si infra terminum non inveniebatur, colligebantur in villa illa xlvj. marcæ; set si autem tantæ solempni pecuniæ non sufficiebat, per hundredum colligebatur quod in villa non poterat: verumtamen quoniam omnino villa confundetur, providebant Barones quod per hundredum colligerentur, & sigillo alicujus Baronum comitatus sigillarentur; & ad thesaurarium regis deportarentur; quas sigillatas ipse servare per annum & unum diem. Quod si infra hunc terminum posset murdrator haberi, traderetur justiciæ regis, & ipsi marcas thesauro regis commendatas rehaberent; sin infra tempus annuum posset teneri, parentes murdrati vj. marcas haberent, rex lx. si parentes deessent dominus ejus recipiet. Si dominum non haberet, aut phelagus ejus scilicet fide cum eo ligatus si haberet; si vero nichil istorum haberet, tunc rex regni sub cujus protectione & pace deguit universum resumeret, vj. marcas cum suis lx. *Item*, murdra quidem inventa fuerunt in diebus *Cnuti* regis *Dani*, qui post adquisitam *Angliam* pacificam rogatu baronum *Anglorum* remisit ad *Daciam* exercitum suum. Ipsi vero barones erga regem suum existerent fidejussores, quatinus quotquot in terra secum retinerent firmam pacem haberent per omnia; Verumtamen si quis *Anglorum* aliquem illorum interfecerit, si se super hoc defendere non posset, in Deo scilicet, aqua vel ferro fieret de eo justitia: sin autem fugeret, solveretur ut supradictum est.

CAP. V.

*I*gitur mortuo *Willielmo* Conquestore *Willielmus* *cistrensis*. *Rufus* coronatus est in regem die sanctorum *Cosme & Damiane*, juvantibus eum *Wlstan* *Wigornensi* episcopo, & archiepiscopo *Lanfranco* qui eum nutriverat & militem fecerat, & regnavit xij. annis mense minus. Quod audiens *Robertus* primogenitus qui tunc in *Almania* exercitum contra patrem congregaverat, *Normanniam* rediit; cujus mediam partem præter castella *Henrico* fratri suo inpignoravit, ut exercitum contra fratrem *Willielmum* conduceret, tandem apud *Hamptoniam* appulit. Cui rex *Willielmus* misit nuncios qui dicerent, «Frater tuus *Willielmus* non se clamat regem set «subregulum sub te & per te regnaturum qui illo «major es, melior & natu prior. Non usurpavit «si placet quod ad tempus pro tui absentia suscepit. At quia jam coronatus est, petit ut sub

Williel. II. « te regnet solvendo annuatim iij. millia marcarum. « Et qui altero supervixerit honores utriusque possideat. *Robertus* velut arundo statim consensit & exercitum dimisit, *Neustriam* rediit nil nisi promissa referens. Tota fere nobilitas *Angliæ* voluerat erexisse *Robertum* in regem excepto *Lanfranco* & *Wlstan*. Interea per *Angliam* tempestas dira sævit, nam post hyemem vere incipiente patruus regis *Willielmi*, *Odo Baiocensis* episcopus à carcere *Willielmi* primi nuper liberatus *Angliam* venit, cui datus est *Cantia* comitatus, set cum videret non omnia suo arbitratu ut quondam in regno disponi, livore ictus à rege discivit, & multos eodem susurro infecit, potissime *Dunelmensem* episcopum, Comitem *Northimbrensem*, & *Rogero* de monte *Gomerico* Comitem *Salopia*. Ipse tunc *Odo* fiscos regios & terras archiepiscopi devastavit pro eo quod ejus consilio ipse in vinculis *Willielmi* primi conjectus fuerat; nam conquerente aliquando rege *Willielmo* primo de *Odone* fratre suo quod ab ipso disliret, Tu, inquit *Lanfrancus*, prehende eum & vincine tibi noceat; non dico episcopum set Comitem *Cancia*.

Interea *Rogerus Salopiensis* cum suis *Wallensibus* fines *Angliæ* usque *Wygorniam* devastat, set precibus sancti *Wlstani* simul & anathemate ita debilitati sunt, & excæcati ipse & viri sui, ut à parvo numero castellanorum & ipsius familiæ episcopi dispergerentur. Videns igitur rex *Willielmus Normannos* pene omnes contra se conspiratos, delinivit *Anglos* promissis meliorum legum & liberæ venationis in silvis propriis, eodemque modo *Rogero Salopiensem* reflexit, & statim in desertores delavit, castella *Odonis* in *Cantia* occupavit, ipsum *Odonem* captum *Angliam* abjurare coegit, urbem *Roffensem* ubi erat nobilitas congregata obsedit & cepit.

Hoc eciam anno corpus sancti *Nicholai* ad urbem *Barrensem* in *Apulia* advehitur. Dum enim *Turci Mirream* urbem destruerent, xxiiij. milites *Barrenses* illuc profecti ossa beati *Nicholai* in oleo natantia ad urbem suam detulerunt.

Hoc eciam anno *Urbanus* papa comitante *Anselmo* tunc abbate *Beccensi* concilium celebravit apud *Clarum montem* in *Gallia*, ubi statutum est ut horæ de beata virgine cotidie dicerentur, & ejus officium fieret diebus sabbatinis.

Rex *Willielmus* quædam castella in *Normannia* *Robert* adquisivit, custodes pecunia corrumpens, & regem *Francia* ne fratri suo faveret impediens. Sicq; *Normannia* diu fluctuabat, modo uni, modo alteri fratri favens, donec *Robertus Cenomanciam* & rex *Willielmus* quædam castra in *Normannia* optinuerant.

Interea tercius frater *Henricus* infrendens quod nil sibi de terris impartiebatur, montem *Michaelis* occupavit, utrumque fratrem vicissim incurfavit, ubi quadam die rex *Willielmus* tabernaculum suum egressus cum paucis, irruit in multos hostes ipse improvisus, set equo suo sub femuribus suis occiso, ipse per pedem diu tractus probitate lorice suæ salvatus est ne læderetur; miles autem qui eum dejecerat manum ad capulum gladii sui aptavit ut regem feriret. Cui rex: Quiesce nebulo, rex *Angliæ* sum ego. Tremunt vocem vulgus militum, alterum equum regi adducunt. Quo ascenso, inquit quis eum dejecerit. Ego, ait miles ille qui hoc

fecerat, nec putavi regem deicere set militem. Et *Williel. II.* rex. Per vultum de *Luca* & tu mihi de cætero carior eris. Cum igitur *Henricus* ab utrisque fratribus ita obsideretur ut aqua sibi deficeret, misit ad *Robertum* fratrem suum virum utique lenioris animi, dicens, Impium fore aquam negare, quæ omni mortali communis est, magisque civile fore, pugnare virtute militum quam violentia elementorum. Tunc ille aquam concessit. Quod rex *Willielmus* audiens derisit factum, dicens, Siccine didicisti o *Roberte* hostes tuos debellare, potum præbens? Cui *Robertus*: Nunquid aquam fratri tuo præponderas dimittens eum mori? Si eum amiserimus quem alium habebimus? Ad hæc rex *Willielmus* resolvit prælium, ambos fratres in *Angliam* secum ducens.

Item ibidem capitulo sexto. Hoc anno *Lanfrancus Dorobernensis* archiepiscopus obiit quinto kalendarum Junii, & vacavit sedes plene iij. annis.

Secularis ille magister *Lanfrancus* in mundo famosus recessit à patria, ut infra patet, esse incognitus. Cum semel super *Secanam* fluvium iret spaciatum, à sociis suis aliquantulum ivit remotius ut Trinitatem personarum & veritatem essentiae ad plenum intelligere meditaretur, vidit quendam puerum cum colliari haurientem aquam de *Secana*, & fundere in quendam puteolum; quæsit *Lanfrancus* quid ageret: puer respondit, quod totam fossam immitteret in fossunculam. Dixit magister, hoc nunquam puerile valebis consummare; respondit puer, Sic nec tu illud quod versatur in corde tuo cogitando. Et statim ad hæc puer evanuit. *Lanfrancus* vero nolens amplius perscrutari majestatem ne opprimeretur, statim *Beccense* monasterium intravit in *Normannia* sub abbate *Herlemino*. Et simulans se quasi pauca aut nulla scire, pro fatuo quasi & simplici habebatur. Eodem tempore quidam famosus & improvidus, *Berengarius* nomine, qui antea tenuerat opiniones contra ecclesiasticam doctrinam, & per *Lanfrancum* sæpius retusus, eo tempore de *Lanfranco* nec audiens nec videns, credidit eum de medio sublatum. Et sic securus per *Galliam* suam hæresim seminavit, scilicet, quod verum corpus Christi non fuit super altari; & fere *Nicholaum* papam corripuit; veruntamen consilio quorundam celebravit concilium universale, ut omnes prælati, omnes etiam abbates cum viris literatis convenirent, ut in aliquo possent *Berengario* resistere, & ejus error universaliter reprobareretur. Statuto die abbas *Lanfranci* ad eundem locum se præparavit, & cognita causa *Lanfrancus* ut cum abbate ire posset frequenter postulavit, & licet tanquam fatuus & simplex frequenter esset repulsus, dixit se esse fortem ut in presura consilii abbati succurreret, & taliter ut secum iret impetravit. Perventum est ad concilium. *Berengarius* coram omnibus errorem suum proposuit, & prout potuit rationibus comprobavit. Quibus dictis, non erat qui *Berengario* responderet, licet papa fortiter institisset. Magister *Lanfrancus* videns quod fides deberet periclitari, licentiam loquendi ab abbate signis postulavit. Abbas vero videns quod sibi stulto sermone verecundiam inferret, licentiam negavit. Veruntamen dixit ei quidam, quod forsitan revelatum erat minori quod non majori; unde abbas cum tremore licentiam concessit. Surgens vero *Lanfrancus* rationes *Berengarii* improbavit, & errorem eius manifestavit. Respondit *Berengarius*, Aut tu es *Lanfrancus*, aut tu es diabolus. Respondit

williel. II. dit *Lanfrancus*, Vere *Lanfrancus* sum, set tu es hæreticus, & quando in scholis militavimus, semper contra fidem Catholicam auctoritates collegisti. *Berengarius* post hæc hæresin suam abjurans ad Catholicam fidem conversus est.

Nec omittendum est quod quidam Cardinalis laborans in extremis vasa sua aurea & argentea fecit sibi deferri, & amplectens ut potuit copiam vasorum, ait, Quis te potuit relinquere? heu mihi! Quibus dictis, expiravit.

Quidam tutor intelligens ad literam hoc præceptum, *Si oculus tuus scandalizat te &c.* videns quandam mulierem cum uno oculo & inde scandalizatus, oculum suum extraxit. Alia vice contigit, quod rex *Saracenorum* consilio quorundam quærens occasionem contra Christianos ait, In evangelio vestro scriptum est, *Si quis habuit fidem sicut granum sinapis posset dicere huic monti, quod tolleretur, & sic fieret.* Non est aliquis Christianorum qui hæc impleat. Omnes sententiam capitalem subibunt si non impleatur factum. Hoc dicto, patriarcha *Alexandrinus* clerum & populum convocavit, & diligenter quæsit si aliquis ad hoc implendum se præsentaret; Cum omnes essent quasi desperati, prædictus tutor dixit se habere fiduciam in Domino quod hoc opus faceret, dum tamen esset tale quod à Christi ore suis fidelibus sit promissum. At illiasserunt veram esse Christi promissionem. Die igitur statuto convenit multitudo tam *Saracenorum* quam Christianorum; rex vero cum instaret, solus tutor ad pedem montis accessit, & cum oraret elevatus est mons & movebatur in aere versus civitatem. Gentiles vero rogaverunt Christianos ut facerent montem sistere ne civitatem opprimeret; unde mons precibus fidelium inter alios duos montes se collocavit; in cuius rei argumentum, ut dicitur, dissimilis aliis apparet. Et sic disposuit Deus, quod qui de oculo eruendo ad literam intellexit, de monte movendo etiam miraculose per gratiam suæ veritatis complevit.

Cisterciensis.

Iste *Lanfrancus* genere *Lumbardus*, literatura insignis, quippe qui juventutem suam liberalibus artibus attriverat, sacris paginis maturaverat, Quibus edoctus mundi fumos & ampullata gentilium eloquia parvipenderet, *Beccum* ex omnibus *Normannia* monasteriis prælegit, paupertate loci & religione captus; ubi sub *Herlewino* primo abbate monachus homo qui nesciret agresti opere victum quærere publicas scholas de dialectica professus est, ut sic egestatem loci scholarium liberalitate sublevaret; set gloria laudis ejus conflavit apud improbos viros invidiam, adeo ut à vicinis capellanis *Comites Normannia* *Willielmus* turbatus ediceret *Lanfrancum* pro sua importunitate *Normannia* propellendum; nam *Herfastus* ducis *Willielmi* capellanus ante adventum *Lanfranci* probabilis scientiæ æstimatus, ad gymnasium *Lanfranci* cum magna pompa pervenerat; tunc *Lanfrancus* ex prima hominis colloctione perpendens quod prope nil sciret, abecedarium literarum illi apposuit expediendum, ferociam hominis Italica peritia sic eludens. Quo ille iratus efficit per *Willielmum* ducem ut *Lanfrancus* ab omni *Normannia* submoveretur; set occasio recuperandæ gratiæ fuit, quod ad curiam Comitis tendens *Lanfrancus*, equus ejus claudicans Comiti cæchinnum excussit, unde conspecta in *Lanfranco* responsi faceta & elegantia frontispicii, de Priore

Beccensi effectus est abbas *Cadomensis*, & postmodum præsul *Cantuariensis*. Vir ille tam famosus in doctrina fuit ut ei *Romam* venienti *Alexander* dignanter assurgeret, protestans, *Se non illius archiepiscopo set ejus literaturam deferre*: quapropter petiit papa, ut cum ipse fecisset quod erat honoris, ipse *Lanfrancus* faceret quod esset justitiæ, ut videlicet se prosterneret pedibus vicarii beati *Petri*; quo facto, ambos itineris ejus socios episcopos annulis & baculis privatos merito, ejus prætextu gradibus suis restituit, prout superius prælibatum est. Item ipse *Lanfrancus* regem *Willielmum* conquestorem sacra tractabat arte, non rigide oburgando set seria joci immiscendo; erat nempe rex *Willielmus* timoris immoderati, secularia & ecclesiastica ad libitum disponens; nullum in terra sua pro apostolico admittens, nisi animo suo blandiretur. Concilium in regno suo nullum cogi nisi se consulto, nec aliquid ibi definiti nisi ipse dictasset, nullum ex proceribus suis pro quavis culpa puniri nisi ipse jussisset. Accipiebat *Lanfrancus* quandoque pecuniam quo majus parceret delictis subditorum; quod non fecit ad alleviandum sarcinam peccati, set magis ad cumulandum regis gratiam. Excusabat aliquantulum regis factum pecunias glomerantis ipsa necessitas, qua oportuit cum multis pecuniis pacem procurare provinciæ quam armis subegerat; Et quamvis rapere à provincialibus & dare hostibus apud homines sit exiguum, apud Deum tamen puto nullum. Facta igitur regis *Willielmi* inter regum modernorum prædicanda sunt magnanimitatis exempla, quæ quondam dicebantur præsumptionis facinora. Patiebatur ista invitus *Lanfrancus*, captato loco & tempore conveniebat regem placite, suggererebat optime. At cum *Lanfrancus* omnibus quasi virtutibus ingenium solidasset, in elemosina tamen præcipue dicto & facto effloruit, utens sæpe hoc verbo, *Date elemosinam & ecce omnia munda sunt vobis.* Et cum avaritia *Longobardis* familiare sit vicium, à persona sua longe depulit hoc contagium, adeo ut in pauperes expenderet victum & vestitum. Nec pudebat eum alte succinctum pauperes recreare, aut tenerioris fortunæ scolares ad disputationis conflictum provocare: Post verba, utrique læti abibant, victor ex scientiæ triumpho, victus ex verecundiæ solatio. Promovebat potissime monachorum & clericorum habitacula; renovabat viriliter possessiones alienatas. Quem animabant mentis vivacitas & beati *Dunstani* favor in eum effusus, nam quocientiscunque in talibus cunctabundus defferret sententiam, aderat *Dunstanus* soporato *Lanfranco* adversariorum detegens versutias & evadendi ostendens semitas: quineciam aliquando ægrotante *Lanfranco* luctamine quoque secum *Dunstanus* inisse videbatur eripuit discrimini, restituit valetudini: Et ut ex vita *Dunstani* colligitur, *Lanfrancus* in confessionibus audiendis tam pius & affabilis extitit, ut manusibi confitentium peracta confessione oscularetur, & diceret, Manus istæ me beatum fecerunt hodie. Ejus quoque tempore monachi *Cantuarienses* sicut omnes fere tunc temporis in *Anglia* monachi secularibus haud absimiles nisi quod pudicitiam non facile perderent, venari, aucupari, tesseras quaterere, potibus indulgere consueverunt, ut majus illos consules quam monachos pro familiarum frequentia putares. Horum insolentiam *Lanfrancus* aliquandiu toleravit, set oportune commento austeritatis

Williel. II. steritatis exterruit. Sciebat enim peritus animarum magister consuetudinem à natura esse secundam, & repentina morum conversione teneriores animos exacerbari. Quapropter per intervalla blande nonnulla submonens cote virtutum rudes ad bonum exacuebat mentes, ita ut abdicatis adulterinis foetibus ultronei geniales virtutum adoptarent successus, unde & inest in eis adhuc beati viri memoria, ingens ad Deum devotio, in hospites affabilitas, in alterutrum mutua caritas. Hic *Lanfrancus* nullum unquam tristem dimisit, set si quemquam subnubilum videret, causam impigre quærebat, medelam adhibebat, ultroneus offerebat denarios juvenibus, ubique prævidens necessaria monachis, ut nec deplorarent necessaria, nec claudicaret à regula. Increverat tunc temporis episcoporum livor volentium de sedibus suis monachos extrudere, & clericos seculares intrudere, cujus autor factionis fuerat *Walskalinus Wentanus* præsul, ad cætera bonus set ad hoc malum consiliis susurronum inflexus; regem etiam *Willielmum* in hanc sententiam attraxerat; set *Lanfrancus* ut audivit, potentium machinas velut araneorum casses dissolvit, adeo ut ne idem aut simile audirent posterius, egit ut *Alexander* papa idem scriptis inhiheret. *Roffense* monasterium de quaternario clericorum numero usque ad quinquaginta monachos necessariorum sufficientia affluentes restauravit. Ejus industriæ ascribitur quod *Gundulfum Cadomensem* monachum ad sedem transtulit *Roffensem*, divina, ut putatur, electione: nam ille *Gundulfus* cum apud *Cadomum* divinas sub *Lanfranco* audiret scripturas, magistro interim alias intento, sedens ipse cum *Waltero* socio suo & quodam alio, ac librum evangelicum manu tenens, Experiatur, inquit, revolutione foliorum quis nostrum erit abbas, quis episcopus. Invenit *Gundulfus* locum illum, *Fidelis servus & prudens quem constituit dominus super familiam suam*. *Walterus* vero invenit, *Serve bone & fidelis intra in gaudium Domini tui*. Tercium vero socium nescio quid durum inventum turbavit, quod etsi audivi, libenter oblitus sum, quia ingenue mentis est alienis malis non insultare cachinnis. Ergo ex hoc eventu crepitantibus, quæsit *Lanfrancus* quid haberent laticia. Et quia cognovit, indubitanter pronunciavit *Gundulfum* futurum episcopum, *Walterum* abbatem, tertium ad lubrica seculi devolvendum. Eventus rei probavit veritatem dicti; nam *Gundulfus* factus est episcopus *Roffensis*, *Walterus* abbas *Evishamie*, tertius abiit in vanum. Igitur cum *Lanfrancus* moribus regis *Willielmi Rufi* minime conveniret, tandem decidit in febrem, & præviis confessione & viatico poculum medicinale hausit, sicque spiritum vitalem efflavit sicut optavit. Fatebaturque viam Domini prædicasse, ut aut febre aut disenteria exspiraret, eo quod hæc valitudines nec memoriam turbent nec loquelam impliceant.

§. Item ibidem capitulo 7. Hoc quoque anno celebrato Concilio apud urbem *Turonensem* in *Gallia*, *Urbanus* papa in subsidium terræ sanctæ totum pene provocat occidentem; unde imperator *Henricus* tertius, *Remundus* Comes sancti *Egidii*, *Beaumannus* de *Apulia* cruce signati transfretaverunt apud brachium sancti *Georgii*, cum quibus erant CC. mille Christianorum; & sic terra sancta recuperata est, & lancea Christi per revelationem beati *Andree* cuidam rustico factam reperta est. Cum illis

processit *Robertus* dux *Normannia*, qua de causa *Williel. II.* amicitias cum fratre suo rege *Willielmo* fecit, cui *Normanniam* pro x. mille li. invadiavit. Set ad hoc rex tributum grave *Angligenis* induxit, ita ut prælati vasa sua conflarent, & deinde subditos spoliarent.

Rex *Scotorum* *Malcolmus Northimbriam* deprædavit, quapropter rex *Willielmus* una cum fratre suo *Roberto* *Scotiam* adiit, cujus classis pene tota dimersa est. Exercitus fame & frigore contabuit. Quibus occurrens *Malcolmus* cum *Edgaro Aðelyng* mediante *Roberto* pacem fecit, ita ut *Malcolmus* regi *Willielmo* sicut quondam prius obediret, & rex *Willielmus* annuatim xij. mille marcas auri daret, & xij. urbes in *Anglia* redderet; set cito post deficiente rege *Robertus* sumpto secum *Edgaro* *Normanniam* rediit.

Hoc anno idibus Octobris vehemens ictus fulminis turrim *Wynhecumbe* ecclesiæ concussit, parietem perforavit, caput crucifixi in terram dejecit, femur dextrum fregit, ymaginem *Mariæ* juxta crucem elidit. Fumus fetidus subsequens ecclesiam implevit, donec monachi cum aqua benedicta & reliquiis sanctorum officinas monasterii decantando Letanias circumirent. Similiter apud *Londonias* plus quam sexcentas domos cum pluribus ecclesiis turbo depressit; In ecclesia de *Arcubus* duos homines occidit, sex tigna ecclesiæ elevans ita in terram defixit, ut vix eorum sexta pars appareret. Item turbo tectum ecclesiæ *Salisburyensis* dejecit quinto die postquam dedicaverat eam *Osmundus*.

C A P. VI.

Cum igitur *Remigius* præsul qui nuper sedens *Dorcestrensem* ad *Lincolniam* transtulerat, ecclesiam apud *Lincolniam* quam de novo construxerat, dedicate proposuisset, restitit ei *Thomas Eboracensis*, asserens locum illum esse in parochia sua; at rex *Willielmus* pro pecunia quam *Remigius* clam sibi dederat, mandavit fere omnibus *Angliæ* episcopis ut idibus Maii convenientes ecclesiam illam dedicarent; set biduo ante consecrationem, *Remigius* occulto Dei judicio decessit; solus *Robertus Herfordensis* venire abnuerat, quia certa siderum inspectione præviderat & prædixerat dedicationem illam per partem *Remigii* nequaquam processuram. Hic nempe *Remigius* cum præ corporis exiguitate pene portentum videretur natura, animum generosum foras extulit, ita ut esset

Gratior exiguo veniens à corpore virtus.

Huic *Remigio* successit *Robertus Bluet*, vir libidinosis, qui dedicationem segniter explevit: qui tandem apud *Wodstoke* à latere regis decedens, exenteratus est. Ejus viscera apud monasterium *Engesham* quod ipse fundaverat, cætera apud *Lincolniam* sunt tumultata; ubi satis constabat loci custodes nocturnis umbris exagitados quousque locus ipse orationibus piaretur.

Hoc etiam anno rex *Willielmus* profectus *Northimbriam* urbem *Lugubalia* quæ modo *Cærlie* dicitur, reparavit, castrum in ea ponens, quæ à primo adventu *Danorum* per CC. annos desolata jacuerat. Et cito post apud *Gloverniam* gravi morbo percussus, de consilio procerum vitam suam corrigere promisit; set quamvis illo anno archiepiscopatum

II. tum *Anselmo* conferret, nil tamen de rebus archiepiscopatus ultra regis iussum sumere licuit, donec tributum quod imposuerat persolveretur. Simili modo dixit episcopatum *Lincolniensem Eboracensem* sedit subiacere debere; quousque *Robertus Bluen* v. millia marcarum regi dedisset. Hoc quoque anno *Rogerus Comes Salopia* obiit, qui cum decubaret factus est monachus ad succurrendum [animæ suæ] consentiente Comitissa uxore sua *Adelisa*. Miserat namque *Reginaldum* Priorem *Salopia* apud *Cluniam* pro tunica sancti *Hugonis* abbatis induenda. Cui successit *Hugo* filius suus. Hoc quoque anno fuit magna pluviarum inundatio, & cito post, tantum gelicidium ut ubique etiam ultra aquas possent plaustra duci; quo soluto pontes ubique pene fracti sunt.

Rees rex *Wallia* occisus est in pugna juxta *Wzechnor*, & sic reges ibi defiere. *Malcolmus* rex *Scotorum* occurrit regi *Villielmo* apud *Gloverniam* die sancti *Barnabæ* ut concordaret cum eo. Set impacati recesserunt; nam rex *Villielmus* voluerat ut *Malcolmus* in curia sua ubicunque fuerit in *Anglia* iudicium subiret. Set econtra *Malcolmus* recusabat, nisi in conseniis amborum regnorum ubi id solebat fieri. Set eo anno *Malcolmus* & primogenitus ejus *Edwardus* cum multis aliis die sancti *Bricii* occisi sunt in *Northimbria* à militibus *Roberti* Comitis. Quorum morte audita, *Margareta* *Scotorum* regina Dei cultrix tanta affecta est tristitia ut in morbum decedens, quemadmodum Deum rogaverat, tercio dehinc die obiit. Qua mortua *Scoti* erexerunt *Dunwaldum* fratrem *Malcolmi* in regem. Set *Duncannus* filius *Malcolmi* ope regis *Villielmi* expulso *Dunwaldo* regnum *Scotia* suscepit. Isti *Malcolmo* relatum est, quod quidam de proceribus suis in necem ejus conspirassent; imperat Rex delatori silentium: siluit ipse usque ad proditoris adventum. Qui cum ad regis curiam insidiaturus advenisset, jubet rex summo mane omnes venatores adesse cum canibus suis. Hii dum venatum processissent, accessit rex cum proditore ad quandam latam planitiem quam in modum coronæ densa silva cingebat, in cujus medio colliculus turgescebat; in quo dum soli hii duo constitissent, Ecce, inquit rex, ego & tu soli similibus armis & equis muniti, non est modo qui videat, qui impediât, aut qui opem ferat: si vales, si audes, imple quod proposuisti, nescio videre quando melius, quando liberius id fieri possit. Si venenum parasti, hoc mulierum est non militum. Si lectulo meo insidiaris, hoc possunt etiam adulteræ. Si ferrum occultaisti, hoc ficiarii est non militis. Age igitur quod viri est, quod militis est, ut proditio tua turpitudine saltem careat quæ infidelitate carere non potest. Procidit ille statim ad pedes regis, & præstito sacramento de fidelitate futura, promissisque obsidibus ad votum regis eligendis, proditor jam factus fidelis tempore opportuno ad socios suos revertebatur.

Hoc quoque anno venerabilis *Anselmus* abbas *Beccensis* de *Normannia* venit in *Anglia*, rogatu *Hugonis Cestrensis* Comitis, tribus de causis, ut videlicet monasteria quæ prius in *Anglia* fundaverat à gravi tributo regio levigaret; ut *Hugonem* Comitem tunc graviter agrotantem visitaret, & ut monasterium apud *Cestriam* fundaret, cui loco capellanum suum *Richardum* primum assignavit abbatem, canonicos seculares in monachos regulares

convertendo. Set inde redeundo factus est archiepiscopus *Cantuariensis*. *Williel. II.*

S. Item ibidem *Cistrensis* capitulo 8.

Hoc anno *Anglia* & *Normannia* vexata est gravi tributo & clade hominum, ita ut agricultura cessaret & fames succederet; *Wallenses* etiam jugum servitutis abhorrentes, in provinciis *Cestria*, *Salopia*, *Herfordia* prædas agebant, & castrum *Menavia* ceperunt. Interim *Scoti* regem suum *Duncannum* peremerunt & *Dunwaldum* iterum erexerunt. Et stellæ de cælo visæ sunt cadere & quasi mutuo concertare adinvicem. Rex *Willielmus* de *Normannia* rediens exercitum in *Walliam* misit, ubi multos homines & equos perdidit: videns igitur rex *Wallenses* ex locorum angustiis & densis nemoribus fore invincibiles, construxit castra in locis maritimis, & nemora pro magna parte succidit, unde postmodum multos ex illis stravit.

Wlstanus præsul *Wigornensis* obiit xvij. die Januarii. Hic *Wlstanus* in hora moriendi apparuit dilecto suo *Roberto Herfordensi* episcopo in villa de *Crikkelade*, mandans ei, ut suæ properaret sepultura. Item, post hoc xxx. die apparuit eidem, monens eum ut de negligentia sui suorumque corrigeret, asserens quod non diu in sua cathedra sederet: unde & cito post obiit. Hic quoque *Wlstanus* anulum cum quo benedictionem episcopalem susceperat non permisit etiam mortuus à quoquam avelli, dixerat enim sæpe dum viveret, se nunquam velle demittere eum: Dixerat etiam frequenter *Anglis* tribulatis, flagellum est quod patimini; & cum *Angli* dicerent quod peiores essent *Normanni* quam unquam fuerant *Angli*, respondit, Malis in vos illorum bene utitur Deus, & per indignos exercet ultionem in meritos; sic & mala voluntate sua set bona voluntate Dei punit dæmon perversus in gehenna cum eisdem pariter puniendus. Exemplum est, si aliquem iratus baculo percusseris, non multum curabis de fractione baculi. Igitur *Wlstanus* in provincia *Warmicensi* oriundus apud monasterium de *Burgo* literis & officiis ecclesiasticis est instructus, tandem sacerdos effectus missam morose celebrabat, solis fidelium oblationibus contentus; erat virgo ut putabatur, existens superflui potus expers, esui carniū indulgit; Quibus tamen spernendis occasio hæc intervenit. Die quadam cum ad placitum quoddam exire deberet visus est sibi ut prius missa cantata inedia suæ cibo consuleret; Apposita auca igni, nidor adustæ carnis nares celebrantis complevit, odor mentem advocavit. Set cum diu reluctans mentem advertere non possit, juramentum ad sacramenta quæ tractabat fecit, nullo de pacto amplius id genus cibi comesturum: Cantataque missa impransus ad placitum processit. Tandem crescente devotione exemplo parentum patrum suorum qui ante obitum castitatem devoverant, seculum reliquit & in monasterio *Wigornensi* quo pater suus prius servierat, monachus effectus est, ubi per omnia pene loci officia gradiens conscendit, jeuniis, vigiliis, & orationibus indulgit, super aliquod scammum ecclesiæ loco quo orabat capite superposito dormire consuevit, ubi nocte quadam dum ante altare oraret, dæmon cum visibiliter ad luctam provocat, quem ter prosternens iliaca passione fatigatus est; Apparuit autem diabolus in forma cuiusdam servientis de curia, quem quociens postmodum *Wlstanus* videret, totus expalluit, ad ceteros imper-

Williel. II. imperterritus: Affirmabat sapius se nescire quid esset timor. Hic namque pro fractura cujusvis pontis nunquam de equo descendit, quin etiam in summitatibus fabricarum angustarum securius incederet. Deinde *Aldredo* ut præfatum est ad *Eboracensem* sedem translato ipse ad *Wygornensem* electus est, procurante id potissime *Aldredo* qui simplicitate *Wlstan* suas putabat rapinas obumbrare. Set ille magis virtute quam literis fretus res ecclesiæ defensabat, quamquam non ita hebes in literis fuerit ut putabatur, quippe qui cætera necessaria sciret præter fabulas poetarum & tortiles fillogismos, quæ forsitan nec nosse dignabatur; set & ipse cum ad consentiendum electioni de se factæ minime flecti posset, à viro Dei *Wulfio* per xl. annos incluso pro sua obstinacia acriter est correptus; set & divino oraculo ammonitus electioni consensit, cuius consecrationi duo legati sedis apostolicæ interfuerunt. Et quamvis Canoniceam professionem faceret *Stiganda* archiepiscopo, consecrationem tamen ab *Aldredo Eboracensi* suscepit. Qui tamen *Aldredus* ad declinandum subsequen-
10
20
30
40
50
quentium calumpnias protestatus est se nullum deinceps jus subjectionis in *Wlstano* vindicare, neque quia eum consecraverat, neque quia ejus monachus prius fuerat. Igitur *Wlstanus* episcopus factus cibi & potus abstinens fuit, quamvis in aula ejus pro more *Anglorum* totis post prandium horis biberetur, cum quibus & ipse assidens psalmos ruminabat, ordine tamen suo se bibere simulabat, Bibentes ad hilaritatem invitabat, majus in hoc consuetudini patriæ, quam animi iudicio satisfaciens: Nec etiam pompam *Normannorum* omittebat quin stipatus militibus incederet cotidie ad missam. Solvens addebat psalterium, famosorum Sanctorum memorias septisarie divisas per septem solvebat horas. Quociens *Wygornia* fuit majorem missam celebravit, à quo quidem officio ut dixit pro episcopatu resignando noluit absolvi. Collationi monachorum interfuit, ut sic facta cum cæteris generali professione, dataque benedictione in triclinium suum se reciperet. Equo vectus psalterium frequentabat. Benedictionem quam *Angli* super potum faciunt etiam in mensa regis non omisit. Si quando ad placitum eum necessitas urgebat omnibus malis arbitris maledictionem inprecabatur, bonis vero benedictionem. Indifferentem vilioribus induebatur pellibus, magis autem agnitis quam cæteri generis pellibus. Si quando ei suggereretur ut eatinis pellibus amiceretur, jocosâ comitate respondebat, Crede mihi nunquam audiui in ecclesia Dei, catus Dei, set agnus Dei, Iecirco volo magis agno calefieri quam cato. Dum semel monachi sui migrarent ad majorem ecclesiam quam ipse construxerat, lacrimas fudit; super quo modeste redargutus quod potius gaudere deberet, quod se superstiti tantus honor ecclesiæ suæ accessisset, quod etiam multiplicatis monachis ædificia augerentur: respondit, Ego longe aliter sentio, quod nos miseri opera sanctorum destruimus ut nobis laudem comparemus. Non noverat illa ætas pompatica construere, set sub qualicunque tecto se ipsos Deo immolare, subjectosque suos ad exemplum attrahere: Nos autem econtra utimur ut animarum negligentes cumulamus lapides. Hic dum semel sermonem de pace ad populum faceret multi ad pacem redierunt. Unus autem eorum nullo suâsu nec etiam rogatu concordare voluit: Cui in medium adducto ait episcopus, scriptum est, *Beati pa-*

cifici, igitur non pacifici sunt filii diaboli & miseri. *Williel. II.*
Illi igitur cujus es te commendo donec respicias; Et statim ille, mancipium hostis effectus, cepit dentibus stridere, spumas facere, caput rotare, Qui tamen à *Wlstano* sanatus cum pacem repudiaret, iterum & tercio arreptus est ab hoste quousque offensam dimitteret. Cum aliquando *Wlstanus* à *Lanfranco* archiepiscopo super literaturæ insufficietia & *Aldredo* episcopo *Eboracensi* super subjectione canonica impeteretur, ille palacium egressus prius horam nonam quæ à retro erat perdicere censuit, & sic animose revertens in causa sua optinuit.

Alwinus quidam apud salrum *Malvernæ* anacoretice vivens afflatus est aliquando desiderio *Jerosolymitani* itineris. Quod cum *Wlstano* panderet, dissuasit episcopus, sic inquit, Desiste sodes *Alwine*; crede mihi quod mirareris si scires quæ per te Deus sit factururus: Ille vero adquiescens discessit & congregavit triginta monachos in loco illo. Alter quidam *Sewlfus* negociator dum sapius quasi eadem peccata *Wlstano* panderet, dixit episcopus, Ut video oportunitas facit latronem, ideo consulo ut fias monachus. Cum igitur ille pro rigore vitæ hoc renueret, Vade, inquit, quia monachus fies velis nolis. Quod sic contigit. Hic dum quondam alumpni sui *Nicholai* caput palparet, quod etiam in juventute callescere cœperat, ait ad eum, Puto fili quod cito calvus eris. At ille. Quare igitur pater non detines crines meos? Cui episcopus. Crede mihi fili quamdiu vixero residui capilli non deficient: Et factum est ut illa ebdomada qua obiit episcopus omnes pili illius *Nicholai* defluerent, nudam cutem relinquentes. Post mortem *Wlstani* cum tota ecclesia arderet, mausoleum ejus nec fuit fuligine tinctum nec favilla opertum. Simile contigit de matta super qua orare solebat. Fertur de eo quod cum rex *Willielmus* conquestor propter literaturæ insufficietiam & *Gallicæ* linguæ carenciam eum privare intenderet, ut sic aliquem *Normannum* subintroduceret; ille arrepto baculo suo pastorali, ad pedes sancti *Edwardi* regis nuper tumulati accessit, baculum in solida petra ita defixit, ut à nullo posset avelli, donec ille ad regis rogatum baculum resumeret. Dixerat autem regi *Willielmo* dum baculum figeret, Melior te hunc mihi dedit, cui & retrado, avelle si poteris.

Quidam clerici itinerantes tempestate fulguris in *Leycestren-*
nocturno discurrente cecinerunt hymnum, *Ave sis.*
maris stella &c. Et cum pervenerunt ad hunc versum, *Monstra te esse matrem*, beata virgo quoddam velum super eos expandit, sub cujus umbra securi donec transiret tempestas permanserunt.

CAP. VII.

VIR quidam in diocesi *Dunelmensi* solebat cum transiret per cimiteria orare pro defunctis, Et cum quadam die insequeretur ab hostibus per medium cimiterium, recordatus est solitarum precum & ad memoriam pro refugio adduxit, & miro dictu videbatur quod hii qui jacebant in sepulcris se erigebant & se exponebant hostibus pro oratore suo, donec locum evadendi darent; & postea hostes reconciliati narraverunt quod mortui restiterunt illis in talibus armis quibus solent vivi se defendere.

Hoc anno facta est profectio *Jerosolymitana*, in lib. 7. c. 9.
Cistrensis
qua

Williel. II. qua affuerunt *Beaumontus*, & *Robertus* dux *Normannia*, qui prætenu illius profectiois invadavit *Normanniam Willielmo* regi fratri suo pro decem mille libris argenti; Deinde xiiij. kalendarum *Julii* Christiani ceperunt urbem *Acon*, & stella comata apparuit mense *Octobris* per xv. dies. Nonnulli vero viderunt signum crucis ardere in cœlo. Tunc quoque caput beati *Stephani* per quendam monachum *Odonem* multis miraculis comitantibus *Cadomum* in *Normannia* allatum est. Orta est dissensio inter regem *Willielmum* & *Anselmum* archipræsulem, quia non licuit *Anselmo* synodos facere nec prava corrigere: Quineciam rex investuras Prælatorum exegit, populum tributis erasit, Potissime ad expensas circa turrin *Londonia* & circa magnam aulam *Westmonasteriensis* familia regis quocunque transibat populum opprimebat. Ad hæc accessit fomes cupiditatis *Ranulphus*, *Willielmi* primi Regis quondam capellanus, set hujus regis ubique procurator effectus. Is si quando regni tributum exegit, duplum emunxit: Expilator divitum, oppressor pauperum, confiscator hæreditatum. Proinde rex cachinnans hunc solum pronunciavit esse hominem qui ingenium suum agitare sciret, de nullius odio curaret, dummodo dominum suum complaceret. Quo auctore sacri honores vendebantur, set & ipse cito postmodum Episcopatum *Dunelmensem* mille libris emit. Tunc fluxus crinium, luxus vestium, tunc usus calciorum acutorum, tunc gressum frangere, nudo latere incedere. Ista conatus est *Anselmus* corrigere set auxilio suffraganeorum destitutus, *Anglia* vale fecit, set abeundo in portu *Cancia* ut prædo publicus regis jussu expoliatus est manticeis ejus & bulgis omnibus in medio exquisitis. Inde *Anselmus* ad papam *Urbanum* accedens in magno Concilio apud *Barrum* in *Apulia* contra *Græcorum* opinionem qui dicunt Spiritum sanctum solummodo à patre procedere, luculenter disseruit. Eo tempore *Radulphus Cicestrensis* episcopus regi cum aliis episcopis non cessit. Set in facie pro *Anselmo* restitit, non veritus annulum & baculum prætendit. Nec unquam animi rigorem deflexit, donec *Anselmus* suo discessu causam suam enervaret. Iste etiam ut rex pecuniam à fornicariis sacerdotibus acciperet non consensit, set per totam diocesim suam divina officia vacabant, januas ecclesiarum spinis obstruxit. Atrocitas facti regem inflexit, ita ut ei soli censum presbiterorum suorum indulgeret. Illi etiam alleganti quod ecclesia incendiis assumpta non tributis expilari set oblationibus deberet sublevari, Rex ipse qui omnibus abstulit, ecclesiæ *Radulphi* plurima contulit libens. Iste *Radulphus* contra delinquentes ab increpationibus non pepercit. Et si minus increpatione valeret, ingenuo ludo culpam elisit. Diocesim suam ter in anno circuibat, nichil episcopali potestate extorquens set quæ ultro offerebantur gratulanter suscipiens; quod certe ad præsens non commemorasse nisi quod nostro ævo pro miraculo ducitur, si in episcopo reperitur prædicandi solertia, aut accipiendi temperantia. Dum rex *Willielmus* venatum aliquando intenderet adest nuncius qui dicat *Cenomanniam* fore obsessam, statim rex equo retorto iter ad mare reflexit. Admonentibus ducibus, exercitum fore congregandum, Videbo, inquit, quis me velit sequi. Hoc modo pene solus ad mare devenit, aere existente nubilo & vento contrario. Cum igitur omnino transfretare vellet, suaserunt nautæ ventum & auram expectare. Et ille.

Nunquam audivi de Rege submerso: quin potius *Williel. II.* solvite retinacula navium & videbitis elementa conspirare ad meum obsequium. Sicque ponto transito, obfessores *Cenomannia* audita fama adventus ejus dissiliunt. Auctor factionis *Helias* capitur, Cui ante se adducto rex ludibundus ait, *Habeo te magister*; At ille. *Fortuito me cepisti, set si possem evadere, novi quid facerem.* Tunc rex motus, inquit, *Abi, fuge; concedo ut facias quod poteris, Et si me viceris, per hoc tecum paciscar.* Pro hujusmodi in hoc rege repertis, si Christiana religio pateretur, sicut quondam putabatur animam *Euforbii* in *Pythagoram* transisse, sic posset dici animam *Julii Caesaris* in istum regem transisse.

Hoc anno apud *Stinchamstede* in *Barcochira* fons quidam visus est sanguinem ebullire per xv. dies, & cœlum visum est per totam noctem ardere. Hoc etiam anno Comites *Cestria* & *Salopia*, *Hugo* & *Hugo*, *Moniam* insulam quæ *Anglesea* dicitur ceperunt, *Wallenses* in eadem occiderunt, nonnullos abscisis testiculis extæcaverunt: Inter quos quendam presbiterum nomine *Kenredum* de ecclesia extraxerunt, cui unum oculum eruerunt, linguam & testiculos absciderunt, set tercio post hæc die loquela sibi reddita est miraculose. Quo in tempore magnus *Noriganorum* rex *Olavi* filius assumpto secum *Haraldo* quondam regis *Haraldi* filio *Orcadas* & *Monias* insulas subjugavit. Inde ad insulam *Moniam* ubi erant duo Comites prædicti accessit. Cui dum Comes *Salopia* obviam daretur, sagitta percussus in oculo die viij. post perpetratam in sacerdote prædicto sæviciam obiit & apud *Salopiam* tumultatus. Circa hæc tempora *Herebertus* dictus *Losanga* Abbas quondam *Remesia* set tunc episcopus *Tedfordie*, magna in *Anglia* fomes Symoniæ extitit, eo quod sedem suam à rege emerat. Hic tamen postquam erroneum juventutis impetum deflevisset, *Romam* ivit, inde rediens sedem suam usque *Normicum* transtulit, ubi quidem celebre cœnobium fundavit de rebus utique suis non episcopalibus. Set & apud *Tedfordiam* monachos *Cluniacenses* instituit locupletes quidem in seculo & splendida religionis. Sic igitur correctus est *Herebertus* duplici quidem pronostico, uno videlicet prædecessoris sui *Herfasti* indicio quod erat, *Non hunc set Barabam*: & suo proprio, quod erat, *Amice, ad quid venisti?* Quo audito, lacrimabiliter ait, *Male intravi fateor, set per Dei gratiam bene egrediar*; unde sæpius postmodum illud *Petri* recoluit, *Erravimus juvenes, emendemus senes.* Interea rex *Willielmus* de *Normannia* rediens cum primo magnam aulam *Westmonasterii* aspexisset, dixit, Eam debitæ magnitudinis dimidia parte carere, qua de causa ipsam aulam proposuerat ordinasse pro camera. § *Item ibidem capitulo decimo.* Circa hos dies in *Burgundia Cabilonenfi* diocesi ordo *Cisterciensis* incepit, isto modo. Quidam *Herdingus Stomps* nomine, *Anglus* natione, à puero *Schireburnia* monachus *Scociam* tandem adiit, postmodum *Franciam* conscendit, ubi liberalibus artibus intendens divini amoris stimulos accepit, *Romam* denuo cum quodam condiscipulo adiit. Hos duos nulla unquam molestia aut obex impeditur quin psalterium cotidie cantarent. Spirabat ejus animus quod postmodum adorsus est, nam tandem *Burgundiam* regressus in *Molesino* magno & novo monasterio crinem dejecit, ubi primo regulæ elementa olim visa facile deprehendit. Cum autem alia propo-

Williel. II. proponerentur observanda quæ nunquam viderat aut audierat in regula *Benedicti*, rationem illorum efflagitare cœpit modeste sane, ut monachum decet, « Ratione, inquit, summus autor omnia fecit, ratione regit, eaque ratione sistunt elementa, moventur sidera, & nostra debet subsistere natura, quæ quia sæpe per desideria vel ignorantiam à ratione excidit, legibus revocatur; unde & regula beati *Benedicti* ad hoc processit, ut fluxum naturæ per rationem revocaret; In qua regula licet quædam contineantur quorum rationem penetrare non valeo, auctoritati tamen adquiescendum puto. Ratio namque & auctoritas divinatorum scriptorum quamvis dissonare videantur, unum idemque sunt. Cum igitur Deus nichil præter rationem facit aut reficit, quomodo credam sanctos patres Dei se quaces aliquid præter rationem statuere, tanquam soli auctoritati debeamus fidem & non rationi? Igitur eorum quæ auditis aut rationem afferte aut auctoritatem. Et ex regula beati *Benedicti*, quæ ratione & auctoritate subnixæ sunt, date exempla; Quod si non potestis, frustra profitemini illius prærogativæ cujus contempnitis sequi doctrinam. Hujus sententia ab uno in alium transit, multos movit ne forte in vacuum currerent aut in vanum cucurrissent: Decernitur igitur solam medullam regulæ refecatis superfluis sectandam fore. Agit Abbas sedulo ut omnes assentiant; sed difficile est à mentibus avelli quod ab antiquo inseritur. Soli xvij. monachi cum abbate *Herdyngo* monasterium illud dimittunt, pronunciantes regularem puritatem non posse servari in loco, ubi opum congeries, ciborum indigeries reluctanter animum suffocarent. Igitur *Cistercium* adivit, locum prius saltuosum nunc monasterium famosum, quod quidem ope archiepiscopi *Viennensis* & postmodum papæ adjutorio multum promotum est. Post hoc anno gratiæ M.C.xxxv. ordo ille per quendam *Walterum Espec* in Angliam adductus, constructo monasterio *Cisterciensis* ordinis apud *Rivallem*. Ista sunt quæ in eorum Collegio asperiora videntur. 1. Quod videlicet nichil pelliceum aut lineum aut laneum subtile quale est staminum vestiunt. Femoralia nisi in via non ferunt. Duas tunicas cum cucullis habentes hyeme non augent, set æstate possunt minuere si volunt. Vestiti & cincti dormiunt. 2. Nunquam post matutinas ad lectum redeunt, set ita horam temperant ut ante laudes aurora luceat. 3. Statim post laudes primam cantant, post quam ad opera exeunt. 4. Quod faciendum de die sine lucerna consummant. 5. Nullus ab horis & completorio abest nisi infirmus. 6. Celerarius & hostiliarius post completorium exeunt, & cum silencio hospitibus serviunt. 7. Abbas nil sibi nisi quod aliis licere permittit, ubique cum grege præsens nisi solum in mensa, propter hospites, set & tunc tantum duo fercula ministrantur. 8. Sanguinem & carnem nullus nisi infirmus percipit. Ab idibus *Septembris* usque ad Pascha tantum semel in die comedunt, exceptis diebus dominicis. 9. Nunquam claustra sua nisi causa operis manualis exeunt, nec ulliubi nisi Abbati vel Priori colloquentes. 10. Horis canonicis nulla apendicia adjiciunt. Præter vigiliis pro defunctis *Ambrosianum* officium exercent. Hospitum & infirmorum curam habent. Ista Abbas ille *Molunensis* primo impetu acriter fecit, & alios agere compulit, set procedente tempore pœnituit, homo prius delicate nutritus. Cujus volun-

tatem aliqui monachorum cognoscentes procurant *Williel. II.* literas Papæ revocatorias, Quibus Abbas ille ad monasterium pristinum reducit; sequebanturque eum omnes præter octo, qui *Albericum* Abbatem sibi constituunt, & *Herdingum* Priorem. Set iste *Stephanus Herdingus* ibidem postmodum Abbas effectus xv. monasteria erexit, & septem incepit. In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de *Cistercio* forent omnium monachorum exercitium, studiosorum speculum, desiderium vestrum.

Item ibidem capitulum xj. Paschalis ij. post *Urbanum* sedit papa annis xvij. mensibus v. qui xij. episcopatus sui anno una cum Cardinalibus incarceratus est per Imperatorem *Henricum* iv. *Romanam* invadentem, nec liberari potuit donec jurasset *Henrico* fidelitatem, promittendo ei investituras prælatorum cum annulo & baculo, Quod nunquam excommunicaret Imperatorem. Super quibus privilegium ei superscripsit. Set anno sequenti celebrato *Rome* Concilio Papa dampnavit dictum privilegium in hunc modum. « Amplector omnem sacram scripturam, vetus & novum testamentum, legem & prophetas, evangelia & canones apostolorum, omnia Concilia universalis & decreta *Romanorum* Pontificum, quod tenuerunt teneo, quod dampnaverunt dampno, potissime illud privilegium quod potius vocandum est privilegium nuper *Henrico* concessum dampnamus in æternum.

Mortuo *Willielmo Dunelmensi* episcopo rex contulit episcopatum *Waltero* senioris *Willielmi* capellano quondam, mediantibus mille libris. Hic reos ad ecclesiam sancti *Cuthberti* fugientes abstraxit, monachos loci etiam invitos secum in aula sua prandere fecit. Cibos vetitos publice apposuit, mulieres vultu & veste procaces sparsis post tergum crinibus ministrare constituit, ubi vix quisquam irreprehensus accessit; quoniam si oculos averteret ipocrita, si jocus alluderet, irreverens diceretur: Hic tamen gloriam nonnullam promeruit, pro eo quod ipso procurante corpus *Cuthberti* è mausoleo levatum sit recentibus vestibus circumdatum, caputque regis *Oswaldi* inter brachia ejus est repertum. *Osmundus* episcopus *Sarisburyensis* obiit. Hoc quoque anno fluctus marinus per *Thamisiæ* ascendens villas submersit. Diabolus visibiliter loquebatur de regis malicia cum hominibus, & morte festina. De quo rex præmunitus omnia parvipendit. Hoc etiam anno *Hugo Cluniacensis* vidit per somnium regem *Willielmum* coram Deo adductum & dampnatum. Quod & *Hugo* retulit *Anselmo* exulanti. Vidit etiam rex ipse per somnium se flebotomii ictu sanguinem emittere qui solem obnubilavit, unde & sæpius inclamitavit Sancta Maria, sancta Maria; Sompno excusso lumen afferri & cubicularios non decedere jussit: Igitur tertio nonarum *Augusti* anno gratiæ M.C. An. Dñi regni sui xij. ætatis suæ xliij. in nova foresta sagittatus à *Waltero Tyrel* sibi familiari dum cervum intenderet, occubuit paucis plorantibus. Evasis *Walterus* nemine insequente: sicque in reda caballaria rex impositus sensim sanguinem distillans usque *Wintoniam* deducitur. Infra turrin episcopi sepelitur quæ infra annum cecidit, vir ille ingentia præsumens & ingentiora proponens si fatum vitæ suppetisset. Denique ante proximum diem mortis suæ interrogatus ubi festum natale tenere vellet. Respondit, *Pistavis*, eo quod Comes loci illius *Ierosolimitanum* iter gestiens ei terram suam pro pecunia erat invadedurus.

Williel. II. diaturus. Nullum Concilium Episcoporum celebrari permisit. Honores ecclesiasticos passim vendidit; nam & die obitus sui tres episcopatus, scilicet *Cantuariensem*, *Wyntonensem*, *Salesburiensem*, & xij. monasteria in manu sua tenuit aut ad firmam tradidit. Hæres omnium enim esse cupiebat. Propter discidium quod tunc in *Romana* ecclesia erat inter *Urbanum* papam, & *Wybertum* antipapam, *Romanum* tributum denegabat. At quamvis operibus fuisset levis; in verbis tamen stabilis fuerat, adeo ut si cui bonum vel malum promitteret, inde securus esse posset: Et cum esset pecuniæ avidissimus, quoddam tamen semel gessit memoria dignum. Defuncto nempe quodam abbate semel in *Anglia*, duo monachi collecta magna summa pecuniæ regem adeunt ut abbatibus officium alter alterum supplantando optinerent, cum quibus quidā tertius monachus ea intentione perrexit ut abbatem constitutum humiliter domum duceret: Cumque coram rege illi duo starent ut unus altero plura promitteret, rex à tercio monacho tunc tacente quid dare vellet inquisivit, At ille se nichil promittere aut dare velle respondit; Accede, inquit rex, tu solus dignus es tam sacrum onus subire. Reliqua vitam hujus regis *Willielmi* concernentia vide inferius in vita *Anselmi* capitulo xiv.

Leycestrensis.

Iste *Willielmus* multum deditus & diligens erat regalia castra & ædificia excellentiora construere atque palacia, prout castra *Dorobernia*, *Wyndosora*, *Normychi*, *Excestria* & magna aula *Westmonasterii*, & multa alia ejus industria opera testantur. Nec præcesserat rex aliquis in *Anglia* ante sua tempora qui tot & talia aggressus fuerat ædificia. Et legitur de eo quod ad mala quæque de die in diem semper pronus & proclivus fuerat atque paratus, ad bona quæque quasi semper hebes. Hic *Willielmus* fecit forestas in multis locis per medium regni, & inter *Southampton* & Prioratum de *Twynnam* qui nunc vocatur *Crystschyrke* prostravit & exterminavit viginti duas ecclesias matrices cum villis, capellis & maneriis atque mansionibus; secundum vero quosdam liij. ecclesias parochiales, & fecit de loco illo Forestam novam quam vocavit suum novum herbarium, & replevit eam cervis, damis & aliis feris parcens illi per vij. annos primos venatus gratia. Quæ vastaverunt blada & segetes in magnum gravamen compatriotis: Et tantam exercuit per forestas duritiam, quod pro dama hominem suspenderet, pro lepore xx.s. plecteretur, pro cuniculo x.s. daret. Igitur, ut ante dictum est, iij. nonarum Augusti per *Cistrensem* anno gratiæ M.C. regni sui xij. ætatis liij. venit in novum herbarium suum, scilicet novam forestam, cum multa familia stipatus, venandi gratia, set sibi gratia dura; Cum arcubus & canibus stetit in loco suo, & quidam miles sibi nimis familiaris *Walterus Tyrel* nomine, prope eum ex opposito loco, ut moris est venantium, cæterique sparsim unusquisque cum arcu & sagitta in manu expecteoli pro præda capienda. Interea accidit miræ magnitudinis cervum præ cæteris præstantiorem regi appropinquare, videlicet inter regem & dictum militem, at rex tetendit arcum volens emitte sagittam credens se interficere cervum, set fracta corda in arcu regis cervus de sonitu quasi attonitus restitit circumcirca respiciens, & inde rex aliquo modo motus dixit militi ut cervum sagittaret. Miles vero se sustinuit. At rex objurganter cum magno impetu præcepit ei, dicens, Trahe trahe arcum ex parte diaboli, & ex-

tende sagittam, alias te pœnitebit. At ille emisit sagittam volens interficere cervum, percussit regem per medium cordis & occidit eum, ibidemque exspiravit. *Walterus* evasit nemine insequente. Rex vero vehitur apud *Wyntoniam* super redam caballariam impositus. In cujus sepultura luctus defuit. Omnes gaudium de ejus morte arripiunt, adeo quod vix erat quispiam qui lacrimam emisit, set omnes de morte ejus lætati sunt.

Henric. I.

CAP. VIII.

Sic igitur isto modo *Willielmo* mortuo, *Robertus* frater ejus in *Normannia* contra inimicos sibi infestos in guerra sua occupatus est in eodem tempore.

Iste *Robertus* semper contrarius, & adeo innaturalis extiterat Baronibus regni *Anglia*, quod plenario consensu & consilio totius communitatis regni imposuerunt ei illegitimitatem quod non fuerat procreatus de legitimo thoro *Willielmi* Conquestoris, unde unanimi assensu suo ipsum refutaverunt, & pro rege omnino recusaverunt, & *Henricum* fratrem in regem erexerunt. *Robertus* autem audiens de coronatione fratris sui junioris impetuose venit in *Angliam* cum exercitu magno, quærens bellum contra fratrem suum; & clamans regnum. *Henricus* vero cum favore & auxilio Baronum suorum viriliter resistebat. Ingruit igitur bellum apud *Lincolniam*, ubi prædictus *Robertus* victus est & contritus cum toto exercitu suo, omnesque alienigenæ mortui & penitus deleti sunt. *Robertus* vero captus pudorosa & immani morti adjudicatus est. *Henricus* vero frater ejus non sustinens ignominiam tantam protendere in sanguine suo, institit erga Barones suos & impetravit ab eis, quod prædictus *Robertus* deberet exoculari & excacari cum bacili ardenti, sicque apud *Lincolniam* perpetuo carceri mancipatus ibidem quiescit humatus.

Mortuo sine liberis rege *Willielmo Rufo* qui concubinis semper usus fuerat, successit in regnum junior *Henricus* frater ejus, nonis Augusti apud *Wyntoniam* electus, & à *Mauricio Londonensi* episcopo apud *Westmonasterium* consecratus, nam tunc *Anselmus* aberat. Hic tercio paterni regni anno in thoro regio genitus in liberalibus artibus suum primum protrivit tirocinium, quem aliquando à fratre suo *Willielmo* læsum pater consolatus est in hunc modum; Ne fle, meus fili, nam & tu rex eris. Hic igitur ultimo paterni regni anno ætatis suæ xix. à patre suo factus est miles, ivit cum patre *Normanniam*. Et cito post paterno funeri astitit ut supradictum est, cæteris fratribus quo fors quemque tulerat dilapsis; Quapropter paterna benedictione, maternaque hæreditate thesaurisque subnixus fratrum supercilium parum exhorruit. Inclinator tamen *Roberto* superiori fratri suo propter animi mansuetudinem, econtra ille *Robertus* noxia semper facilitate delatoribus credulus fratrem vexabat. Insuper & tria millia marcarum in testamento paterno *Henrico* relictarum *Robertus* in stipendiarios suos milites absumpsit. Erectus itaque *Henricus* in regem, annuente maxime *Henrico Warwycensi* Comite sibi prius familiari, ecclesiam liberam fecit, forestas tamen in manu sua tenuit, leges *Edwardi* cum emendationibus suis observavit, pensiones noxias remisit, effeminatos de curia sua propulit. Lucernarum

Cistrensis lib. 7. c. 12.

An. Dñi
1100.

Henr. I. rum usum tempore patris sui intermissum restituit de nocte in curia sua. *Ranulphum Dunelmensem* episcopum apud turrim *Londoniæ* reclusit. *Anselmum Cantuariensem* archiepiscopum tunc exulem revocavit. Mercatorum falsam ulnam castigavit adhibita brachii sui mensura. Libentius bellabat consilio quam gladio. In cibando magis temperans esuriem quam urgens ingluviem. Potationi præter sitim nunquam indulgens, crapulam in se & in suis semper execrans. Post multas controversias inter ipsum & *Anselmum* ventilatas, investituras Prælatorum per secularem manum faciendas Deo & beato *Petro* resignavit. Tandem celebrato *Londoniæ* Pontificum Concilio, amotis pellicibus *Matildam* *Malcolmi* regis *Scotorum* filiam duxit in uxorem, quam venerabilis *Anselmus* die sancti *Martini* in reginam coronavit. Hæc *Matilda* filia fuit sanctæ *Margaretæ* reginæ *Scotiæ*.

Leycestrensis. Mortuo hoc anno *Thoma Eboracensi* episcopo successit *Giraldus*, vir quidem ut fert rumorum licentia libidini & maliciis obnoxius. Sub ejus nempe pulvillo cum in viridario quodam decederet inventus est codex curiosarum artium, videlicet *Julius Firmicus*, quem secrete & meridianis horis lectitabat. Quam ob rem clerici ecclesiæ suæ eum sub cœli cespite extra ecclesiam vix sepeliri permiserunt. Interea Comes *Robertus* frater hujus regis audita morte fratris sui *Willielmi Rufi*, de terra sancta rediit in *Apuliam*, & inde in *Normanniam*, parans se in *Angliam*. Quo audito, multi de proceribus clam vel palam a rege *Henrico* se subtraxerunt fictis quibusdam occasiunculis vocantes eum *Georgius Godofractus*, & pro *Roberto* Comite clam miserunt. Ad hæc *Radulphus Dunelmensis* episcopus nuper incarceratus fune nacta de Turri *Londonensi* evasit, *Normanniam* adiit, *Robertum* Ducem contra regem *Henricum* instigavit. Erat nempe ille *Robertus* primogenitus regis *Willielmi* conquestoris exilis corporis, pinguis aqualiculi. Qui primo tirocinio suo parenti morem gessit, set postmodum juvenili calore & fatuorum consilio impulsus *Normanniam* superstitite patre tentabat habere, quod cum pater negasset, iratus abiecit insultus in patriam faciens. Primo quidem patre hoc cachinnante, set postmodum dicente, Per resurrectionem Christi probus erit *Robertus* meus curia ocia filius meus: cæterum nichil habens *Roberto* quod succenseret quia lepidæ formæ, faceti eloquii, virtutis ingentis, solidi consilii. Postremo tamen tempore pater contra eum adeo est infensus, quod eum hæreditate *Angliæ* privavit, comitatu *Normanniæ* vix ei relicto. In terra sancta multa egregia gessit. Ita ubique mirabilis ut nunquam per Christianum aut Paganum de equo dejecti potuit. Denique cum in Sabbato Paschali apud *Ierosolymam* inter cæteros astaret Christianos, expectans ignem more solito de supernis in cereum alicujus descendere, cereus ejus divinitus accensus est, unde & ab omnibus in regem *Ierosolymorum* electus est, set audita morte fratris sui regis *Angliæ*, regnum *Ierosolimitanum* recusavit, non reverentiæ contuitu set aut laboris metu, aut regni *Anglicani* cupidine. Qua de causa nunquam postmodum in bello fortunatus fuit. Hic quoque in redeundo de *Ierosolyma* duxit in uxore filiam *Willielmi de Aversana* in *Apulia*, mulierem spectatissimæ formæ, quam post paucos annos morbo amisit deceptam ut dicunt obstetricis consilio, quæ ligavit

mamas ejus post partum effluentes lacte habundantissime. Filium tamen habuit egregiæ indolis *Willielmum*. Pro formæ connubio infinitam pecuniam nomine dotis receptam *Robertus* cito dilapidavit. In *Angliam* veniens ut fratri suo *Henrico Angliam* præiperet, collecto undecunque grandi exercitu apud *Portesmundam* applicuit, set mediantibus regni prudentioribus ea conditione pax reformata est, ut singulis annis *Robertus* tria millia marcarum perciperet, & qui altero superviveret hæres alterius foret, si tamen sine masculino hærede decederet. Set anno sequenti *Robertus Angliam* veniens ad petitionem *Matildis* reginæ illam pensionem remisit. Inde *Robertus* rediens apud *Normannos* parvipensus est; in tantum quod *Normanni* advocarunt regem *Henricum* contra *Robertum*, qui pluries adventans totam *Normanniam* præripuit paulatim exceptis *Rotomago*, *Cadomo* & *Phalesio*, in quibus urbibus *Robertus* passim vagatur. Qua de re *Cadomenses* offensi regem *Henricum* invitaverunt, & portas suas contra *Robertum* clauserunt. Inde *Robertus* cum solo armigero *Rotomagum* fugiens auxilium regis *Francorum* & Comitum *Flandriæ* imploravit. Quo tamen totaliter destitutus publicum bellum contra fratrem attemptans victus est & captus, ac quoad vixit scilicet per 7. annos postmodum in custodia detentus.

Hoc anno insurrexit contra regem *Henricum Robertus de Belismo* major filiorum *Rogeri de Monte Gomerico* Comitum *Salopiæ* obfirmans castella sua *Salopiam*, *Brugg*, *Arundel*, *Ilkebul*. *Wallenses* etiam plures contra regem excitavit. Set rex infra 40. dies omnes illos inimicos cepit, *Walanos* donis & promissis corrupit, ipsum Comitem *Robertum Angliam* abjurare coegit. Navigat ille *Normanniam*. Cui cito postmodum *Willielmus* qui fuit Comes *Mortonii* in *Normannia* ac etiam comes *Cornubiæ* in *Anglia*, quia rex sibi negaverat comitatum *Cancie*, transnavigans se adjunxit. Hii duo cum suis complicibus in *Normannia* multum grassabantur. Quo audito rex *Henricus* omnia quæ erant Comitum *Mortonii* in *Anglia* sibi arripuit, & post hæc in *Normanniam* transfretavit, quam sibi non sine sanguine subjugavit; Duos Comites prædictos perpetuo carcere mancipavit. Viros quidem simulationis & argutiæ plenos. Post hæc rex *Henricus* summam pacem in *Normannia* relinquens, *Angliam* rediit, Contra fures & falsarios acerbis leges edidit, privationem scilicet oculorum, testiculorum, pugni continentes. Deinde subegit *Scotos*, *Walenses* & *Britones* transmarinos, ac etiam regem *Lodowycum*. Deinde perendinante rege *Henrico* in *Normannia* accessit *Kalixtus* Papa prope *Normanniam* ut inter cætera *Henricum* regem de incarceratione fratris sui *Roberti Ierosolimitani* peregrini asperius conveniret, set verisimilibus responsis receptis conquievit; Possunt enim communes loci illius ad quamvis partem inflecti per facundiam Oratoris quam præsertim exornant exennia, & ut nichil pompæ decisset fecit rex juvenculos quosdam filios Comitum de *Meleto* illaqueare Cardinales tunc præsentibus suis tortilibus sophismatibus, unde non puduit Cardinales fateri, occiduas plagas majori florere pericia literarum quam ipsi attulissent. *Hugo* Comes *Cestrensis* nepos regis *Willielmi* conquestoris ex parte sororis obiit, cui successit filius suus *Ricardus* puer 7. annorum. *Anselmus* celebrato concilio

Item ibidem, c. 13. Cistrensis.

Henr. I. cilio • *Londonia* plures Abbates deposuit, traditiones dignitatum ad firmam prohibuit. *Sodomitas* quolibet die dominico excommunicandos censuit. Set & hoc postmodum retractavit, nam publicatio hujus vicii pravis mentibus fomes fuit majoris audaciae similia perpetrandi. Uxores quoque sacerdotibus inhibuit [*Leycestria* anno gratiae M.Cij.] prius non prohibitas.

Cestrensis
eodem ca-
pitulo.

Orta est discordia inter regem & *Anselmum* eo quod nollet consecrare Prælatos qui recipiebant investituras de manibus laicorum; præsertim cum nuper dominus Papa hoc interdixerit sub anathemate. *Giraldus* tamen *Eboracensis* archiepiscopus tales consecravit, unde motus *Anselmus* Papam adiit. Gens *Flandria* propter desolationem patriæ suæ per jactationem æquoræ arenæ diu vagabunda locum habitationis à rege *Henrico* expetiit & obtinuit ad orientalem plagam *Angliæ* juxta *Twedam*. Qui tamen postmodum sub anno regni sui xj. translati sunt in *Westwalliam*. Corpus sancti *Cuthberti* 414. post sepulturam ejus anno ob quorundam Prælatorum incredulitatem cum capite sancti *Oswaldi* repertum est incorruptum. 7. Idus Junii quatuor albi circuli circa solem sunt visi. Hoc anno prima ebdomada quadragesimæ feria sexta circa vesperam stella insolita visa est lucere inter austrum & occidentem, & sic lucebat quotidie eadem hora per xxv. dies; cui ingens trabes visa est de orientali parte occurrere. Postmodum in cœna Domini visæ sunt duæ lunæ plenæ parum ante diem, una in oriente & altera in occidente. Quo quidem anno factum est execrabile discidium inter *Henricum* Imperatorem patrem, & *Henricum* filium suum, adeo ut filius patrem incarceraret. Quo etiam anno *Anselmus* concordatus est cum rege *Henrico Beccum* veniente, & inde transmissus est in *Angliam*.

Item ibi-
dem c. 19.
Cestrensis.

Hoc anno *Henricus* 4. filius *Henrici* 3. cepit imperare apud *Teutonicos*, & regnavit pro ix. annis. Hic patrem proprium conjecit in vinculis, quibus & obiit. Papam *Paschalem* cum Cardinalibus cepit & incarceravit prout supradictum est, qua de causa ut putatur carnali pro genie caruit quamvis *Matildam* filiam regis *Angliæ Henrici* in uxorem duxisset; Tandem ad cor rediens jura ecclesiæ *Kalixto* Papæ libere resignavit, sicque secundum veriorum opinionem exul sponte factus clam uxore relicta apud *Cestriam* obiit. Celebratum est *Londonia* Concilium sub *Anselmo*, ubi annuente rege statutum est ut nunquam deinceps rex aut aliqua laica persona investituram faceret cum anulo & baculo. Quo etiam in tempore *Giraldus Eboracensis* archiepiscopus impositis manibus suis inter manus *Cantuariensis Anselmi* subjectionem & obedientiam illi fecit. Deinde 4. idus Augusti *Anselmus* uno die consecravit apud *Londoniam* 5. episcopos, scilicet *Wyntonensem*, *Sarisburiensem*, *Exoniensem*, *Herfordensem*, & *Glamoragacensem*, quod à diebus *Plegmundi* non contigit. Hoc anno rex *Henricus* statuit ut fures suspenderentur, falsarii oculos & genitalia amitterent, & ut denarii & oboli essent rotundi. *Philippus* rex *Francorum* obiit. *Lodovicus* filius suus successit. *Giraldus Eboracensis* archiepiscopus obiit. Cui successit *Thomas* nepos *Thomæ* senioris, & præsedit ibi 7. annis. Rex *Henricus* fecit sedem episcopalem apud *Hely*, instituens ibi *Herveum* nuper *Bangorensis* Præsulem. At quia in hoc partem *Lincolniensis* diocesis detruncaverat,

conferendo pagum *Cantibrigia* sedi *Heliensi*, ideo Henr. I. contulit episcopo *Lincolniensi* villam suam regiam scilicet *Spaldyng*. Hoc anno in ebdomada *Patcha* li sanctus *Hugo Cluniacensis* Abbas postquam sibi apparuissent beata virgo, sanctus *Petrus*, beatus *Hillarius*, obiit. Hoc etiam anno venerabilis *Anselmus* obiit *Cantuaria* 11. kalendarum Maii. Et die sequenti quæ contigit in cœna Domini, balsamo divinitus misso perunctus sepelitur. Et vacavit sedes *Cantuariensis* pleno quinquennio. Interimque res ecclesiæ expendebantur in usus regios. Et cum rex sæpe moneretur ut ecclesiæ viduatæ consuleret, miti hoc differebat responso, sic inquit. Optimos viros per patrem & fratrem suum institutos fuisse archiepiscopos, se quoque nolle in hoc degenerare, sed optimum virum pro posse ad hoc captare velle. Talia responsa juris & æqui videbantur plena, set agger pecuniæ de episcopatu levatæ regis animo blandiebatur. Set quamvis *Anselmi* vitæ *Edmerus Cantuariensis* monachus ad plenum descripsit; nonnulla tamen juvante *Willielmo Malmisburiensi* succinctius sunt dicenda. *Anselmus* igitur in *Augusta* civitate *Alpium* oriundus & pueritia literatus & castus, dum iram patris sui quam nullo obsequio lenire potuit, longius fugeret, *Beccum* in *Normannia* sub *Lanfranco* confovendus accessit, ubi prope 26. agens annum monachus effectus est. Post triennium vero translato ad *Cadomense* monasterium *Lanfranco Becci* Priore ipse *Anselmus* sub *Herlewyno* Abbate Prior est institutus, parcimoniæ, jejunii, institutionique juvenum per 15. annos potissime intendens. Frequenter dicere solet, *se malle esse sine peccato in inferno quam in cœlo cum peccato*. Opuscula literata & multa composuit, cum quibus & nostram credulitatem quam alii auctoritatibus extorquere satagunt, ille rationibus & invincibilibus argumentis roboravit, adeo ut præcedentium excogitata non solum vinceret, immo in unum acervum cogeret. Discretionem quoque & patientiam omnium suorum devicit animos æmulorum. Post 15. autem Prioratus sui annum defuncto *Herlewyno* primo *Beccensi* Abbate ipse *Anselmus* in Abbatem *Beccensem* promotus est. Et 5. annis ab *Anglia* tunc abstinuit quamvis plurimæ ad veniendum causæ eum urgerent, ne forsitan archiepiscopatum *Cantuariensem* per mortem *Lanfranci* tunc vacantem ambire videretur; set tandem tribus de causis *Angliam* venire coactus est prout supradictum est. Fiebant tunc in *Anglia* sub rege *Willielmo Rufo* depredationes, proscriptiones & confiscationes. Nam tolerabilius fuisset unius hominis imperium ingemiscere quam novis & recenter succedentibus dominis subjacere; Inter hæc apud episcopos grande silentium latrare non valentium aut non audentium intra conscientiam strangulabatur iudicium propter unius hominis metum. Nam quid attinet loqui ubi loquendo irritas odium nec ullum nanciscaris emolumentum? Erat tunc spes evadendi hæc mala si *Anselmus* signifer primus umbo publicus fieret archiepiscopus. Rex siquidem *Willielmus* cuncta sibi benigne dicta aut turbida ira aut facetis salibus eludebat, quippe non permisit ut orationes fierent pro eo aut pro statu ecclesiæ, *Orate*, inquit, *quod vultis, ego faciam quod placebit*. Sed ipse tandem gravi infirmitate depressus *Anselmum* vocavit, & consensu episcoporum ipsum archiepiscopum fore designavit. At ille renitens in hunc modum allegat,

Henr. I.

Si tauro indomito, id est *Willielmo Rufo*, ovis vetula, id est *Anselmus* copuletur, pro disparilitate trahentium aratrum ecclesiæ non recte incederet; Veruntamen *Anselmus* investitur & consecratur. Sed rex convalescens pejor quam ante effectus. Hortantibus eum ad bonum amicis suis, respondere solebat, Per vultum de *Luca* nunquam Deus me habebit bonum pro malo quod mihi irrogat. Denique rex ipse ad congregandum rapax, ad effundendum prodigus, quemcunque quicquam offerentem turbide exterruit nisi quantitas dati suæ conveniret menti. Unde cum beatus *Anselmus* 50. libras regi offerret nec ipse reciperet, *Anselmus* eas pauperibus distribuit.

Signa diversa per *Angliam* visa sunt. Nam terræ motus maximus apud *Salopiam*; & flumen *Trentæ* apud *Snottingham* à mane usque ad terciam ita deficcatum est, ut homines sicco pede transirent; Et stella comata apparuit mense Junii per tres ebdomadas. Tunc quoque extitit hiems asperissima, fames valida, mortalitas hominum, lues animalium, stragesque avium mutuo concertantium.

Henricus rex construxit monasterium de *Hyda* extra muros de *Wyntoniam* quod prius infra urbem fuerat. Quo anno *Henricus* quartus Imperator *Alemanie* desponsavit *Matildam* filiam regis *Henrici* apud *Mogonciam*.

Idibus Octobris magnus aquæ defectus per *Angliam* contigit, ita ut inter *Turrim Londoniæ* & pontem *Thamesiæ* fuit aqua vadabilis hominibus & equis per diem naturalem. Hoc anno coacto Concilio apud *Wyndesforam* destinavit *Henricus* rex *Faricium* Abbatem *Habindonensem* ad sedem *Cantuariensem*, sed pondere negotii ad examen episcoporum devoluto, ipsi prætulērunt *Radulfum*, *Roffensem* tunc episcopum. Eo quoque anno *Thurstanus* quidam in archiepiscopum *Eboracensem* est electus. Qui licet à rege sæpius esset amonitus ut subjectionem canonicam faceret *Radulpho Cantuariensi*, potius elegit dignitati cedere quam *Cantuariensi* obedire. At dum privatus cederet solitis obsequiis destitutus, æger ipse ambitione facti poenituit, regem ultra mare sequutus est, ubi Papa *Paschalis* procurantibus id clericis *Thurstini* epistolam regi direxit pro restitutione *Thurstini*. Qui cum ad sedem *Eboracensem* redisset, & obedientiam canonicam *Cantuariensi* facere adhuc detractasset, renovatur antiquum discidium. Quamobrem statuit *Remis* ad Concilium generale concurrere pro discisione causæ suæ, ubi Papa primo promisit *Cantuariensi Radulpho* nihil contra dignitatem *Cantuariensis* ecclesiæ statuere, immo tale privilegium videbatur concedere. Quæcumque autentica & à prædecessoribus nostris concessa habet ecclesia vestra, ea nullatenus minuiimus set inconcussa volumus observari. Hic si dominus Papa expresse diceret has & has dignitates habet ecclesia vestra, absolveret litigium, sed nunc reliquit indeterminatum; sed calidus lepos *Romanorum* novit se ad oratorum convertere versutias, ut quæ vult cassa suspendat ambage, non parcens laboribus dummodo suis consulat profectibus; unde & dominus Papa recedentibus nunciis regiis inflexus favoribus aut muneribus, callidius quam tantum virum decuit *Thurstanum* spreta antiquitatis regula consecravit, pallium tradens; & licet rex *Henricus* ex hoc plurimum indignatus terram suam *Thurstano* prohiberet, Apostolicis tamen literis per-

territus est, Quibus comprehensum fuerat ut aut *Henricus* *Thurstanum* admitteret, aut ipse rex anathemati subjaceret; & *Cantuariensis* officii dignitate suspenderetur. *Radulphus Cantuariensis* ad iracundiam & paralysem plurimum inclinatus, die quo rex *Henricus* mortua prima uxore filiam Ducis *Loto-ryngæ* duxerat, episcopum *Sarisburiensem* ad id peragendum sacris indutum exuviis cedere coegit, & *Wyntano* episc. hoc officium delegavit. Postera autem die cum regem *Henricum* videret præter sui conscientiam coronatum, accessit ad eum dicens, Injuste es coronatus, Tu igitur aut abstinebis à corona, aut ego à Missa. Cui rex ait, Pater quia perperam actum est corrige. Vix igitur *Radulphus* procerum precibus est inflexus quin regiam coronam de capite regio excussisset. Vir quidem religione, literatura & affabilitate præstans, nullius delicti suspicione facile notabilis nisi quod ad jocos & risus inclinior erat quam gradum & ætatem suam decebat, dicebaturque nugax. Hiems asperissima extitit, ita ut multi pontes per *Angliam* resolutione glaciæ frangerentur. Mense Maio advolaverunt in terram *Ierosolymorum* tam multæ locustæ devorantes vineas, arbores & facta, factaque tali expeditione diurna aliæ pedites aliæ volantes ad sua hospitia vespere recesserunt. Apud *Italiam* terræ motus duravit per 40. dies ita ut domibus plurimis eversis, villa una pergrandis mota sit totaliter de loco suo ad alium longe positum. *Paschalis* Papa obiit. Successit *Johannes Gaitanus* qui & *Gelasius* 2. dictus est. Hic prioris Papæ Cancellarius, sedit anno & dimidio. Audiens autem *Henricus* Imperator privilegium suum de investitura clericorum revocatum, ascendit *Romam* ut de *Paschali* Papa gravius se vindicaret, sed audita morte *Paschalis* Papæ intrusit in papatum quendam à Papa nuper excommunicatum, *Mauricium* cognomento *Burdunum* *Bacharensem* episcopum quem *Gregorium septimum* nominavit. *Gelasius* vero Papa cum Cardinalibus præ timore Imperatoris relicta *Roma* navigavit *Iannam*, & inde pedestri itinere venit *Cluniacum*, ubi & obiit; ibi tunc Cardinales erexerunt in Papam *Guidonem Viennensem* archiepiscopum quem *Kalixtum* 2. vocaverunt. Isto anno obiit dominus *Florentius Wygorniensis* monachus, cujus literato labore plurimum adaucta est præfens historia.

CAP. IX.

Cumque mirabilis discordia orta esset inter reges *Angliæ & Franciæ*, rex *Angliæ Henricus* glorioso potius triumpho ipsum regem *Franciæ Lodovicum* devicit in *Franciâ* in bello, & ipsum regem *Lodovicum* cum multis *Francigenis* duxit secum in *Angliam* anno gratiæ M.C.xix.

Orta est discordia inter reges *Franciæ & Angliæ*, Rex *Angliæ Henricus* gloriose devicit regem *Franciæ Lodovicum* in bello. Post hæc rex *Henricus* copulavit *Willielmum* filium suum primogenitum filiæ *Fulconis* Comitis *Andegaviæ*; Et tunc facta est pax inter reges, quia *Willielmus* prædictus tenuit *Normanniam* de rege *Franciæ* & fecit ei homagium pro illa, concedente patre suo *Henrico* rege qui pro culmine majestatis suæ fastidivit facere homagium regi *Franciæ* pro *Normannia*. Tunc quoque rex *Henricus* fecit liberos homines suos de *Angliâ & Nor-*

[D]

mannia

Henric. I. *mannia* facere homagium *Willielmo* filio suo; unde sperabatur quod vaticinium regis *Edwardi* in illo *Willielmo* foret implendum; quo dicebatur, quando arbor præcisa ad truncum rediens pubesceret, remedium foret sperandum. Sed hoc obnubilavit fortis humanæ varietas; nam post triennalem moram regis in *Normannia* *Willielmus* ille submersus est, ut infra dicitur. Hoc quoque tempore *Fulco* Comes prædictus *Ierosolymam* pergens commendavit comitatum suum *Andigavensem* regi *Angliæ* ad opus generi sui servandum si ipse non rediret.

Item Cistrensis.
lib. 7. c. 16.

Calixtus ij. sedit papa annis v. mensibus x. Qui viribus undecunque collectis, cepit & incarceravit *Mauricium* antipapam supradictum; Quem post in camelo poni fecit versa facie sua ad caudam cameli, caudamque pro freno tenuit papam præcedendo. Circa hos dies ordo *Premostrensis* incepit in *Laodinenſi* diocesi, sub patre *Northberto*, qui fuit natione *Coloniensis*. Circa hæc tempora obiit *Matilda* regina *Anglorum*, quæ in primis annis inter moniales *Wyntonienſes* educata fuit, & literis instructa. Unde & ut ignobiliores nuptias respueret quas pater ejus ei sæpius optulit, peplum sacri voti gestavit: Quamobrem cum Rex *Henricus* eam thalamo susciperet, res in disputationem venit, resistente *Anselmo*, donec legitimis testibus probaretur eam sine professione, & non nisi causa procorum recusantium velum gestasse. Hæc itaque duplicem partum enixa masculum & feminam, parere desiit. Inde apud *Westmonasterium* commorans regaliter est exhibitæ, volente id rege. Cæterum cilicio sub regio cultu convoluta nudipes in quadragesima adibat ecclesiam: Nec horrebat lavare morbidorum ulcera, tractans manibus, basia infigans, & mensam apponens, atque officii divini multum fuit æmula. Idcirco in clericos bene melodes inconsiderate prodiga. Unde & scolastici cantibus & versibus famosi ad eam quasi de toto orbe confluebant. Set & in alios adventantes profuse expendebat: Ita nempe innata est mentibus hominum cupiditas gloriæ, ut vix aliquis etiam bonæ conscientie contentus sit boni operis fructibus, quin dulce ducat efferri in vulgus. Unde quod illa hac de causa colonos suos expilaverit, consiliis ministrorum imputari poterit.

Septimo kalendarum *Septembris* solutis navibus apud *Barbeshete* in *Normannia* rex prospere *Angliam* venit; quem primogenitus suus *Willielmus* sequi gestiens, submersus est cum multis nobilibus non longe à terra. Inter quos fuerunt *Ricardus* nothus filius regis, filia regis notha Comitissa *Percie*, *Ricardus* Comes *Cestrie* cum uxore sua regis nepte, archidiaconus *Herefordie* cum aliis C. xl. numero. De quibus nullus evasit nisi unus ignobilis rusticus macellarius, qui tota nocte malo supernatans ad litus mane vectus est, qui totam tragœdiam enarravit; Hii nempe omnes cum temulentis nautis navem novam ingressi, de nocte cito in scopulum non longe à terra impeerunt. Et rupta navi demissus est *Willielmus* regis filius in scapham, qua bene salvari potuisset ad litus regressus nisi ad ululatum sororis suæ rediens recepisset eam in scapham. Scapha enim illa pondere insipientium oppressa omnes submersit, excepto rustico prædicto. Et quod mirandum est, in crastino multum thesauri reperiebatur per litora, set corpora defunctorum nulla, sed æquoreis monstris in pabula cesserunt; Et dicebatur quod pene omnes illi *Sodomitæ* fuerunt. Insuper

& ille *Willielmus* regis primogenitus palam comminatus fuerat *Angliis*, quod si aliquando dominium acciperet super eos, quasi boves ad aratrum trahere faceret. Quin etiam *Ricardus* Comes *Cestrie* comminatus fuerat, quod cum de *Normannia* rediret monachos *Cestrenſes* deleteret quos pater suus instituerat; Post hæc *Fulco* Comes *Andegavia* prædictus socer *Willielmi* submersi de terra sancta rediens maritavit alteram filiam suam filio *Roberti Courtehoſe*, cum qua dedit comitatum *Cenomannicum*, eo quod rex *Henricus* retinuerat in *Anglia* dotem filiarum suarum. Post hæc rex *Henricus* maritavit *Matildam* filiam suam *Henrico* quarto *Tentonicorum* Imperatori. Hoc anno rex *Henricus* apud villam de *Wodeſtoke* fecit magnum parcum. Submerso *Ricardo* Comite *Cestrenſi* successit ei *Ranulphus* prædictus de *Gernons*, filius sororis *Hugonis* primi, qui præfuit viij. annis. *Radulphus Dorobernensis* archiepiscopus obiit cui successit *W.* canonicus.

Circa hos dies ordo *Templariorum* incepit. Hii nempe congregati ex reliquiis Hospitaliorum sedem sibi statuerunt in porticu Templi *Ierosolymitani*, qua de re vocati sunt milites Templi; Qui ex reliquiis Hospitaliorum in cibis & armis sustentati ad tantam rerum opulentiam devenerunt, ut filiarum ditatarum matrem supergredi viderentur & suffocare. Qui tandem ob ignominiosam apostasiam & in Christum blasphemiam circa annum gratiæ MCCC. xij. sub Papa *Clemente* quinto deleti sunt.

Iohannes Romanus Cardinalis *Angliam* veniens severissime tractavit contra concubinas sacerdotum coercendas, dicens, Summum scelus esse de latere meretricis surgere ad conficiendum corpus Christi. Eo tamen die, postquam celebraverat ad vesperam, cum meretrice interemptus est. Res apertissima negari non potuit, celari non debuit. Hoc si cuiquam displiceat, taceat ne *Iohannem* sequi videatur.

Honorius secundus post *Calixtum* sedit Papa annis quinque.

Henricus quartus Imperator *Alemannia* obiit; & secundum quosdam sepultus est apud *Spiram* cum progenitoribus suis, cum tali epitaphio.

Filius hic, pater hic, avus hic, proavus jacet istic. Verius tamen videtur *Giraldus* in *Itinerario Wallie* sentire, ubi dicit, quod *Henricus* ille postquam incarceraverat patrem suum carnalem & patrem spirituales Papam cum Cardinalibus, tandem ad cor rediens, ultroneus exul factus est, dimissa clam uxore sua *Matilda Anglica*, heremiticam vitam apud *Cestriam* per decennium duxit, ubi ne dum viveret cuiquam innotesceret, *Godeſcallum* se vocavit, quod sonat, à Deo vocatum. Sic igitur Imperatore latenter digresso, *Matildis* Imperatrix ad patrem suum regem *Henricum* in *Normanniam* rediit, ubi cito post copulata est *Galfrido Plantagenet* Comiti *Andegavia*, de quo suscepit *Henricum* ij. postmodum *Angliæ* regem.

Lotharius Dux *Saxonia* factus est Imperator post decessum *Henrici*. Celebrato *Londoniæ* Concilio concessum est *Henrico* regi iustitiam facere de sacerdotibus fornicariis eorumque concubinis. Set ipse nichil aliud egit quam pecuniam emunxit. Quo anno proceres *Angliæ* juraverunt coram rege servare regnum *Angliæ* ad opus *Matildæ* Imperatricis filiarum suarum, si ipsa patrem sine liberis decedentem superviveret.

Inventio corporis sancti *Matthæi* apostoli in urbe *Tre-*

Item Cistrensis
lib. 7. c. 17.

Henricus I. Treverensi, quod sanctus *Augustinus* archiepiscopus illuc advexerat de *Constantinopoli* tempore *Constantini* senioris, ex dono *Helena* reginæ.

Innocentius ij. post *Honorium* sedit annis xij. mensibus vij. *Petrus* enim *Leonis* qui & *Anacletus*, invaserat apostolatam, & facta est turbatio in ecclesia; Nam ille *Anacletus* in paucioribus ecclesiis *Innocentium* de urbe fugaverat, ecclesias *Romæ* spoliavit, de quarum pecunia *Romanos* corripit; Set *Innocentius* cum cardinalibus apud regem *Franconum* demoratus, concilium *Remis* celebravit, tandem redeundo, *Lotarium* ducem *Saxonie* in imperatorem coronavit, cujus ope *Rogerum* ducem *Cicilie* & *Apulie* qui sibi rebellis fuerat, effugavit. Mortuo primo *Ranulfo* comite *Cestrie* successit *Ranulfus* ij. dictus de *Meschenes*, filius prioris *Ranulfi*, qui præfuit xxv. annis.

Mortuo comite *Flandrensi* *Henricus* rex *Angliæ* de beneplacito regis *Franciæ* successit jure consanguinitatis; Et cito post *Matilda* imperatrix repudiata à viro suo *Galfrido*, accessit ad patrem suum in *Normannia* existentem: ubi tres mirabiles apparuerunt ei visiones. Nam primo vidit in sompnis rusticorum multitudinem cum instrumentis infilire & debitum expetere. Secundo, vidit armatorum cohortem omnimodis telis in eum sævire velle. Tercio, vidit prælatorum catervam cum baculis pastoralibus minas intentare. Et omnibus his vicibus exiliit rex de stratu suo gladium arripiens, & opem inclamitans ac si esset aliquos occisurus, set neminem invenit. Ista etiam omnia vidit quidam medicus, *Grunbaldus* nomine. Qui mane ista regi referens, monuit eum sicut quondam *Daniel Nabugodonosor*, ut elemosinis sua peccata redimeret; Unde & rex in redeundo *Angliam*, nimia tempestate quassatus est, vovitque ut septem annis *Danicum* tributum relaxaret, ut sanctum *Edmundum* visitaret, ut justiciam faceret.

In terra *Franciæ* tanta siccitas fuit ut fluvii & fontes siccarentur; Ignis quoque per rimas terram subintrans, nec imbre nec frigore nec aliqua arte extinguere potuit.

Hoc anno *Robertus* quondam comes *Normanniæ* & frater regis obiit apud *Cardif*. Fundatus est Prioratus *Porton*, in provincia *Cestrie* à *Willielmo* filio *Nigelli*. Et fundatum est monasterium de *Cumburner* in eadem provincia. Et natus est *Henricus* filius imperatricis, dictus *Courtemantel*. Rex *Henricus* obiit in *Normannia*: de quo quidam metricè sic cecinit:

Rex *Henricus* obit, decus olim nunc dolor orbis;

Numina flent numen deperiisse suum.

Mercurius minor eloquio, vi mentis *Apollo*,

Jupiter imperio, Marsque dolore gemit.

Janus cautela, minor *Alcides* probitate,

Conflictu *Pallas*, arte *Minerva* gemit.

Anglia quæ cunis, quæ sceptro numinis hujus

Ardua splenduerat jam tenebrosa ruit.

Hæc cum Rege suo, *Normannia* cum Duce marcet;

Natrit hæc puerum, perdidit illa virum.

Mortuo rege *Henrico* libera ut assolet in mortuum judicia jaculabantur. Alii nempe tribus eum radiasse ferebant, sapientia, eloquentia, belli fortuna. Alii vero tribus viciis eum succubuisse asseriebant, cupiditate, voluptate, crudelitate. Corpus itaque regis evisceratum, excerebratumque, multo sale re-

persum est, atque causa fetoris vitandi qui jam multos infecerat, tandem in corio taurino includitur, nec potuit adhuc humor ille noxius cohiberi, quin ille qui caput excerebravit ex fetore occumberet; Comederat nempe senex invalidus ex murena, quam licet semper dilexerat, semper tamen sibi nocuerat. Denique regii corporis reliquæ in *Angliam* delatæ apud monasterium *Radingæ*, quod ipse à fundamentis construxerat, sepultæ sunt. Hujus regis tempore floruerat quidam *Simon* filius *Roberti Lincolniensis* episcopi, decanus in eadem ecclesia, qui fuit acer ingenio, clarus eloquio, forma venustus, gratia coruscus, ætate juvenilis, prudentia senilis, set superbiæ vicio respersus. Ex superbia crevit in ipso invidia, ex invidia odium, ex odio jurgia, detractiones & delationes, Qui aliquando prognosticavit de seipso, dicens, Ego curialibus interponor sicut sal inter anguillas viventes: unam per hoc dicti proprietatem attendens; set aliam non advertens; nam sicut sal anguillas incruciat, ita ille curiales corrodendo; set tandem sicut sal destruitur anguillarum humore, ita ille cunctorum aspernatione, nam tandem in odium regis devolutus, incarceratus, per latrinam aufugit, & exul obiit.

Iste *Henricus* clericus regnavit xxxvj. annis, & *Leycestrensis* devenit probus homo, benignus & verus erga Deum & homines. Iste fundavit abbathiam de *Wells* juxta *Gymmitby* & domos de *Creke* in *Northfolke* & de *Anglesey* in comitatu *Cantubrigiæ*. Iste habuit uxorem *Matildam*, filiam *Malcolmi* regis *Scotorum* & *Margaretæ* reginæ *Scociæ*; quæ fuit *Edwardi* exulis; De qua *Matilda* rex *Henricus* genuit unam filiam, *Matildam* nomine, sicut mater ejus; quæ postea fuit imperatrix *Romæ*.

Die assumptionis beatæ *Mariæ* iste *Henricus* fuit coronatus anno Gratia M.C. Et concessit coram An. Dñi Deo & omni populo pacem regni pro suo posse servare, & libertates sanctæ ecclesiæ conservare; Et hæc & alia ad honorem Dei & elevationem regni carta sua, securiori modo quo potuit confirmavit. Iste *Henricus* fecit *David* regem *Scociæ* & omnes magnates regni *Angliæ* facere homagium & jurare fidelitatem *Matildæ* filia suæ imperatrici. Post hæc misit rex *Henricus* *Matildam* filiam suam in *Normanniam*, ubi desponsata fuit *Galfrido* comiti *Andegaviæ* ut supradictum est; factoque divortio inter *Galfridum* & *Matildam* prædictos, prædicta *Matilda* conjuncta erat regi *Jerosolymorum*, set primo conjuncta fuit cum esset ætatis v. annorum *Henrico* imperatori *Romano*, ut supra patet, anno scil. Gratia M.C.x.

Mortuo rege *Henrico* primo successit in regnum *Stephanus* comes *Bononiæ*, filius comitis *Blesensis*, nepos *Henrici* regis ex parte sororis, & regnavit xvij. annis. Vir quidem strenuus & audax, set contra juramentum suum imperatrici factum die sancti *Stephani* *Londoniæ* coronatus est à *Willielmo Cantuariensi* episcopo, qui prius imperatrici sacramentum præstiterat. Quapropter idem *Willielmus* annum minime supervixit; Set & omnes magni qui *Stephano* juramentum fecerant, miserum sortiti sunt finem. Fertur etiam quod hostia Christi die coronationis regi porrecta subito disparuit.

Stephanus.

CAP. X.

NEmpe coronatus rex *Stephanus* juravit coram proceribus apud *Oxoniam*, quod praelaturas vacantes in manu sua non teneret; quod *Danegaldum* remitteret; quod neminem de filvis propriis implacitaret. Immo quia adventum imperatricis formidabat, concessit ut quilibet de proceribus posset facere munitionem sive castrum in fundo proprio. Et cito post hæc recepit ad concordiam *David* regem *Scotorum*, qui nuper dolose ceperat castellum de *Caerliell* & castrum super *Tinam*, & dedit ei *Huntingdonam* in *Anglia*, homagium autem & fidelitatem à filio ipsius *David* recepit, non ab ipso *David*, quia *David* prius juraverat fidelitatem imperatrici. Deinde rex *Stephanus* cepit *Excestriam*. *Willielmus Cantuariensis* archiepiscopus obiit, cui successit *Theobaldus Beccensis* abbas. *Lotharius Teutonicus* imperator obiit, cui successit *Conradus* dux *Bavaria* super *Teutonicos* & *Romanos* imperans xv. annis. Et quamvis benedictionem à papa non acceperit, cruce tamen signatus tempore *Eugenii* papæ ad prædicationem *Barnardi* abbatis, in terra sancta multa strenue gessit; Eo tempore floruit pius Comes *Campania* *Theobaldus*, pauperes & leprosos pie visitans. Quem quidem metricus iperbolice laudibus extulit sic defunctum.

Ille Comes Comes ille pius *Theobaldus* erat, quem
Gaudet habere polus, terra carere dolet.
Non hominem possum, non audeo dicere numen:
Mors probat hunc hominem, vita fuisse Deum.
Trans hominem, citraq; Deum, plus hoc, minus illo.
Nescio quis. Neuter. Inter utrumque fuit.

David rex *Scotia* jam tertio *Angliam* venit, & terram usque flumen *These* in confinio *Eboracensis* provinciæ cremando, cædendo, gravidas findendo vastavit. Set *Thurstinus* archiepiscopus cum regiis militibus occurrens, ipsum fugavit, occisis x. millibus, & spolia multa reportavit; rex autem *Stephanus* postquam castrum de *Bedforde* sibi adversum cepisset, *Scotiam* tendit: ubi paucis ad votum peractis rediit. Set in redeundo *Alexandrum* *Lincolniensem* episcopum vincula vitæ, donec castrum suum de *Pewerk* regi dedisset. *Nigellum* quoque *Heliensem* episcopum effugavit. *Rogerum* *Salisbirensis* episcopum qui multa bona sibi fecerat incarceravit, donec duo castella sua de *Uiser* & de *Schyzburne* ei dedisset, unde & episcopus ille *Rogerus* domorum & castrorum ædificator præcipuus nimia tristitia infirmatus obiit, pecuniam quasi xl. millia marcarum in castellis suis post se relinquens, quæ non in Dei set in usum regis cessit; Nam rex illo thesauro *Constantiam* sororem regis *Francorum* filio suo *Eustachio* comparavit. *Thurstinus* *Eboracensis* archiepiscopus eximius fundator monasteriorum *Hagustaldensis* & *Fontium*, aliorumque octo, susceptoque habitu monachico apud *Pontemfractum* in bona senectute obiit; Cujus corpus post duos annos repertum est odoriferum & incorruptum. Interea rex cepit castra *Glovernia*, *Herefordia*, *Welbeleya*, *Bristolie*, *Dudeleia*, & *Salopia*. Quo audito, *Robertus* comes *Glovernia* nothus filius regis *Henrici* invitavit sororem suam *Matildam* imperatricem, *Andegavia* tunc morantem, ut *Angliam* veniret, auxilium promittens contra regem *Stephanum*. Veni-

entes igitur mense Julio *Robertus* & *Matilda*, primo apud *Portesmudam*, deinde apud *Bristoliam* multa dampna provincialibus irrogant. Quod rex audiens dimissa obsidione quam circa castrum de *Wallyngforth* fecerat, illuc tendit; Set cito post, *Lincolniam* obsedit. Igitur circa purificationem beatae *Maria* *Ranulfus* comes *Cestria*, *Robertus* comes *Glovernia* cum pluribus *Wallensibus* ad solvendum regis obsidionem venerunt. Qui cum paludem arundineam vix transissent, aciebus dispositis sic comes *Cestria* suos alloquitur. Gratias vobis persolvo jugiter exorans, ut qui vobis causa sum periculi, primus omnium periculum subeam. Cui dixit comes *Robertus*. « Non est indignum quod primi ictus dignitatem deposcas tam ex nobilitate generis quam ex virtute roboris qua præcellis. Set movet me ad bellandum regis rabies & perjurium. Veruntamen per iter quo venimus non est revertendum. Hic igitur vincendum aut occumbendum; necesse est enim ut ad probitatem confugiat cui non est aliud refugium. Attendite tamen contra quos & quales bellum geritis. Stat enim contra vos Comes de *Mellent* fraudis artifex, cui innata est in corde nequitia, in ore fallacia, in opere pigritia. Procedit etiam comes de *Albemarle*, *Baccho* devotus, *Marti* ignotus, vino redolens, bello insolens. Astat ibi *Simon Hamptoniensis*, cujus actus sola locutio, cujus datum sola promissio, qui cum dixerit fecit, cum promiserit dedit.

Rex autem *Stephanus* sub tantis æstibus missam audivit, *Alexandro* episcopo tunc celebrante; In cujus manibus cereus quem rex optulit contractus est, & pixis quæ hostiam continuit fracta cathena cecidit. Quod quidem signum fuit regis ruinæ. Procedente tandem rege, verba belli exhortatoria *Baldwyno* comiti sunt commissa. Qui cæteros affatur in hunc modum; « Confligentem oportet nosse tria; « Justiciam causæ, ne periculum animæ incurratur: « copiam catervæ, ne numero hostium comprimitur: « efficaciam dextræ, ne debilibus innixa facile subruatur. Quantum ad hæc tria ut arbitror expediti sumus. Attendite ulterius quales habemus adversarios; Ecce *Robertus* consul qui de more multum minatur parum operatur, ore leoninus, corde leporinus, clarus eloquentia, obscurus inertia. Deinde stat comes *Cestria*, vir quidem audacis irrationabilis, promptus ad conspirandum, inconstans ad perficiendum, animo impetuosus, periculi improvidus, altiora machinans, impossibilia temptans, quod avide incipit, effeminate deserit; ubique infortunatus, aut vinci aut effugari assuetus, transfugas & girovagos secum adducit *Wallenses*, qui quanto sunt numero plures tanto deteriores. Set ecce priusquam dictis finem faceret adest clamor hostium, clangor lituorum, fremitus equorum, offendunt acies, cadunt segnes, rex capitur, ad imperatricem adducitur, & à festo Purificationis usque ad exaltationem sanctæ Crucis apud *Bristoliam* vinculatur, ex cujus rei eventu imperatrix nimis elata *Cirencestriam* occupat, deinde *Wyntoniam*, ubi approbante hoc legato papæ processionally suscipitur; Inde *Wiltoniam*, *Oxoniam*, *Radingum*, ad sanctum *Albanum* iter dirigens à cunctis ubique, exceptis solum *Kentensibus*, gratanter excipitur; occurrente ei potissime *Theobaldo* archiepiscopo; Inde *Londonias* veniens de statu regni tractatura, interpellata est à regina *Anglia* regis *Stephani*

Stephanus phani uxore, ut rex absolvi posset ea conditione, quod regno imperatrici reddito rex alicubi posset monachari aut perpetuo peregrinari; set non hoc exaudivit. Interpellata est etiam à civibus *Londonsibus* ut liceret uti legibus sancti *Edwardi*, non autem legibus patris sui *Henrici* quia graves erant; Set illa non advertit; Inde populus commotus eam capere statuit. Quod illa comperiens dimissa omni suppellectili sua, *Oxoniam* fugit, ubi dispersos milites suos expectavit. Inde assumpto secum avunculo suo *David Scotorum* rege cum manu militari *Wyntoniam* tendit; Turrim episcopi ubi frater regis erat, acriter obsedit. Superveniente tandem regina cum *Willielmo Yprensi*, imperatrix ita timore resoluta est, ut feretro imposita acsi cadaver esset equis deferentibus ad urbem *Gloverniam* delata est. Comes *Robertus* frater suus interim captus est, & incarceratus. Igitur satagente regina pro rege, imperatrice pro fratre suo, multis hinc inde procurantibus talis liberatio providetur, ut rex suo restitueretur regno, & Comes suo dominio, & ambo deinceps forent regni moderatores sicut extiterant turbatores; Set Comite id renuente, per totum annum regnum subjacuit rapinis & cædibus ac divitum venditionibus; Tandem circa exaltationem sanctæ Crucis rex liberatus obsedit imperatricem in urbe *Oxonia* à festo sancti *Michaelis* usque ad natale Domini, cuncta extrinsecus devastando. Invalescente tandem inedia imperatrix albis vestibus cooperta per *Thamism* congelatam & nive conspersam evasit usque ad *Wallingforth*, nam oculi obsidentium per nivis reverberationem delusi erant; Et sic urbs *Oxonia* regi reddita est. Circa hæc tempora quidam magister *Arnaldus* prædicavit *Roma* contra divites & contra superfluitatem hominum. Qua de causa multi sequebantur eum. Tandem captus est & per odium clericorum suspensus est. Quo etiam anno obiit *Johannes de Temporibus* qui vixerat CCC.lxj. annis, & armiger magni *Caroli* extiterat.

Item Cisterciensis
l.7.c.19

Celestinus secundus post *Innocentium* ij. sedit papa mensibus quinque. Post quem *Lucius* mensibus xj. *Eugenius* tercius sedit papa annis viij. mensibus v. Hic cum primum esset discipulus beati *Barnardi*, & postmodum abbas sancti *Anastasi* juxta *Romam* ex inspirato ad ecclesiam *Cesarii* veniens, per cardinales electus est, set propter metum senatorum extra urbem consecratus est. Hic cruce signavit *Lodovicum* regem *Francia*. Remis in *Gallia* concilium celebravit. Ad quem etiam sanctus *Barnardus* abbas scripsit libros de consideratione. *Ranulfus* consul *Cestrie* cum militum copiis ad *Wallingforth* veniens cum rege concordatus est. Set cito post in Parlamento apud *Northamptoniam* dolose captus est, nec liberari potuit, donec castrum *Lincolniæ* reddidisset; Interim *Wallenses* vastaverunt provinciam *Cestrensem*. Set apud vicum *Malbam* intercepti sunt; Et postmodum rex *Stephanus* in urbe *Lincolniensi* coronatus est; Quod nulli regum contigerat. Eoque anno *Conradus* imperator, *Lodowycus* rex *Francia*, comes *Flandria* & multi alii cruce signati viam terræ magis quam maris eligentes, transita *Hungaria* per dolum imperatoris *Constantinopolitani* proditi sunt; nam multi gustata farina calce mixta defuncti sunt, cæteri multi aut gladio aut fame propter eorum luxuriam & rapinam consumpti sunt. Rediens tandem rex *Lodowycus* de Terra sancta, cum ex diutina continentia & coitus

defectu, prout medici dicebant, ægritudinem incur-
reret, suafumque sibi foret per medicos & prælatos, ut ob nimiam distantiam reginæ puella aliqua uteretur, Respondit; *Malo mori castus, quam vivere adulter*, & sic totum Deo committens cito convaleuit. Dum autem clericus quidam privilegium papale ei attulisset, quod in omni cathedrali ecclesia regni sui primam vacaturam haberet cum fructibus medio tempore provenientibus, ille statim literam combussit, dicens, *se malle tales literas comburere, quam animam suam in inferno torqueri*. Ac cum idem princeps qualibet sexta feria in pane & aqua jejunaret, suafum est illi hoc jejunium dimittere, & centum pauperes tali die reficere; Quibus respondit, Bene volumus quod tali die tot pauperes vel plures pascantur, set jejunium nostrum solvere nolumus, nam absque eo quod animæ confert, corpori tum plurimum prodest; Tot enim superflua per totam ebdomadam corpori ingerimus, quod purgatio vel quies unius diei multum valet tam ad pellendum superfluum, quam ad provocandum appetitum. Mortuo tandem isto *Lodowico* metricus quidam sub stilo compendioso tale epitaphium rethorico cernate ornatum scripsit, & tanquam ad filium suum *Philippum* apostrophans, patrem sepultum ostendens, ait,

*Hunc superes tu qui super es successor honoris :
Degener es si degeneres à laude prioris.*

Circa hæc tempora obiit *Hugo* de sancto *Victore* monachus & Prior sancti *Victoris* juxta *Parisi*, literis & religione summus. De quo ferunt quod cum in extrema infirmitate laboraret, & nullum cibum retinere posset, corpus tamen dominicum sibi dari instantè postulavit; Fratres vero ejusurbationem sedare volentes, simplicem oblatam non consecratam ei optulerunt; Quod ille in spiritu recognoscens, ait, Deus misereatur vestri, fratres, Cur mihi illudere voluistis? Iste non est Deus meus. Mox illi eucharistiam consecratam attulerunt. Quod ille videns set retinere non valens, erectis manibus ait, *Ascendat Filius ad Patrem, & Spiritus ad Deum qui creavit illum*; & statim exspiravit, & corpus Domini disparuit; Volunt tamen alii, quod cum iste *Hugo* propter jugem vomitum non posset eucharistiam retinere, & hac de causa fratres ei verum sacramentum afferre noluisse, rogavit eos ut saltem sacramentum super ejus latus ponerent. Quo facto, latus infirmi aperuit & hostia corpori se immisit. Iste dum vixit multa egregia opuscula dictavit, utpote *De sacramentis*. *De archa Noe*. *De institutione monachorum*. *De arra anime*. *De studio sapientie*, qui intitulus *Didascalicon*, & *De laude Crucis*.

Tam valida erat glacies quod *Thamisia* potuit transiri cum equo. Hoc anno magister *Gratiannus* de *Tuscia* natus, monachus sancti *Proculi* in *Benonia* compilavit Decreta, sicut dicit *Hugo* 2.q.1. for. Ejus frater germanus magister *Petrus Lombardus* episcopus *Parisiensis* compilavit quatuor libros Sententiarum, Psalterium quoque & *Pauli* epistolæ glossavit.

Fredericus primus post *Conradum* imperavit *Ten-*
tonicis & *Romanis* xxxvij. annis: hic post mortem *Adriani* papæ qui eum coronaverat, pessime egit cum *Alexandro* in præjudicium ejus quatuor scismaticis apostolicis successive adhærendo. Regem quoque *Francia* ad quem papa confugerat cum valida ma-

Item Cisterciensis
l.7.c.20.

Stephanus. nu *Dacorum & Boemiorum* oppugnavit, set *Ricardo* rege *Anglorum* opem ferente repulsus est; unde & *Mediolanum* cuius tunc muri erant altissimi sub anno Gratiae M.C.lxij. funditus destruxit. Hic tandem post multas vexationes papæ illatas timens sibi de rebellionem *Lumbardorum*, veniam à papa petiit, & tandem ad delictorum emendam cruce signatus terram sanctam adiit, ubi juxta *Armeniam* in parvo flumine submersus est, & apud *Tyrum* sepultus, filiusque ejus illustris juvenis in obsidendo *Tholomaidam* quæ est *Acon* defunctus est, totaque pene nobilitas Christianorum obiit.

Anastasi post *Eugenium* sedit papa quasi annis duobus. Quo quidem anno obiit sanctus *Barnardus* abbas *Clarevallenfis*, qui in *Burgundia* castro *Fontanis* oriundus, filius strenui militis, materno primum lacte, deinde cibis grossioribus nutritus fuerat. Tandem ab anno Gratiae M.C.xij. & constitutione ordinis *Cistercii* decimo quinto, ætatis suæ xxij. cum xxx. sociis *Cistercium* ingreditur: Post quintum conversionis suæ annum abbas *Clarevallenfis* destinatur, ubi supra humanam consuetudinem vigilans, nullum tempus se dixit magis perdere quam quando dormivit, sompnum morti comparans. Stertentes & incomposite domientes vix tolerabat, ad cibum tanquam ad tormentum accessit; propter magnam abstinenciam magna ex parte ciborum discretionem amiserat, ita quidem ut oleum pro vino, sanguinem pro butyro aliquando sumeret, dixitque, solam aquam sibi sapere, eo quod fauces suas refrigerabat: Quicquid de scripturis didicerat, maxime in silvis & in agris meditando & orando hauserat, nec alios se habuisse magistros quam quercus & fagos fatebatur; In vestibus ejus paupertas, set absque sordibus fuit. Aiebat enim, vestes fore animi indices aut negligentis aut inaniter gloriantis. Proverbium illud frequenter ore set corde semper tenebat, *Qui facit quod nemo miratur omnes.* Noviciis religionem intrare volentibus dicere consueverat, *Si ad ea quæ intus sunt festinatis, hic foris dimittite corpora quæ de seculo attulistis; soli spiritus ingrediantur, caro autem non prodest quicquam.* Quando cunque ad epulandum invitabatur, respondere solebat, se suum non esse set aliorum servicio deputatum. Semper inveniebatur aut orans, aut legens, aut scribens, aut meditans, aut fratres suos verbo ædificans. Tandem sub anno Gratiae M.C.liij. morti appropinquans, tria fratribus suis observanda reliquit, quæ & ipse pro modulo suo in vita sua observasse assuevit, dicens, *Neminem scandalizare volui, set et si scandalum surrexit sedavi ut potui. Minus sensui meo quam alieno judicio credidi. Latus de ladente vindictam non petii.* *Barnardus* igitur multorum tractatum potissime in hiis quæ de incarnatione Christi sunt egregius conscriptor, multorumque miraculorum patrator, C.lxque monasteriorum constructor obdormivit in Deo. Hoc quoque anno obiit *Ranulfus* ij. cognomento de *Gernons*, quartus post conquestum *Anglia* Comes *Cestria*, cui successit filius suus *Hugo* ij. qui præfuit in ducatu illo xxix. annis, & multa strenue egit. Hoc etiam anno obiit rex *Stephanus* apud monasterium de *Favertham* in *Cantia*, quod ipse à fundamentis exstruxerat, sepultus est.

IN diebus istius *Stephani* miles quidam *Owynus* *Stephanus.* nomine, intravit purgatorium *Patricii* secundi abbatis non episcopi. Qui rediens, mansit in negociis *Ludensis* monasterii ordinis *Cisterciensis* in *Hibernia*: & narravit gaudia & pœnas quas viderat, sicut habetur supra libro primo capitulo xxv. de Prodigis *Hibernia*, ita continens. Notandum quod *Patricius* secundus, qui fuit abbas & non episcopus, dum in *Hibernia* prædicaret, studuit animos hominum illorum bestialium terrore tormentorum infernalium à malo revocare, & gaudiorum paradisi promissione ad bona confirmare. Illi autem dixerunt, se nolle converti nisi aliquis illorum tormenta illa & gaudia posset aliquammodo in hac vita experiri. Quamobrem *Patricio* super hoc oranti apparuit *Iesus Christus*, dans textum evangelii & baculum unum, qui adhuc manent in patria illa apud summum archiepiscopum: Eduxit igitur dominus *Patricium* in desertum, ubi fossam unam rotundam intrinsecus obscuram ei ostendit, dicens, Quod si veraciter quis pœnitens per diem & noctem in illa fossa manserit, & fide constans per illam transiret, videbit tormenta malorum & gaudia beatorum. Ad hæc *Christo* disparente *Patricius* construxit ecclesiam, canonicos regulares instituens. Fossam autem illam quæ modo in cimiterio est, ad orientalem ecclesiæ frontem, muro circumcinxit, januam obseravit ne quis temere sine licentia episcopi & loci Prioris ingrederetur: multi quippe in tempore illius *Patricii* ingressi sunt & regressi, narrantes pœnas & gaudia quæ viderant, quæ & literis ibidem demandantur. Qua occasione multi tunc ad fidem convertebantur; multi quoque intraverunt qui nusquam redierunt: locus autem vocatur *Purgatorium Patricii*, ecclesia, *Regles*. Nulli imponitur ut locum intret set potius in principio dissuadetur sibi ingressus; quod si omnino voluerit intrare, accedet primo ad episcopum loci, qui ingressum dissuadet: set perseveranti in tali proposito literas tradit ut loci Priorem adeat. Qui similiter ingressum dissuadet, hortando, ut aliam pœnitenciam assumat; quod si perseverat, introducit eum in ecclesiam ut xv. diebus jejuniis & orationibus indulgeat. Post quos hominem communionem munitum producit cum processione & letania usque ad hostium purgatorii, ubi etiam dissuadet iterum ingressum; set si perseverat, hostium ei cum benedictione aperit, & post ingressum hostium consignat usque in diem alterum: mane quo adveniente, Prior si hominem invenerit, cum processione in ecclesiam ducit, ubi aliis xv. diebus jejuniis, orationibus intendit: hæc ibi.

Iste *Stephanus* fuit filius *Ducissæ* de *Blesens* filie *Willielmi* conquestoris. Qui statim post mortem antedicti *Henrici* venit in *Angliam* cum grandi fortitudine, & se intravit contra juramentum quod fecerat *Matildi* imperatrici, & injuste se coronari fecit, & regnavit rex: Et toto tempore occupatus in magna guerra, nam illa guerra crudelis erat multum, & duravit xvij. annis, & finivit guerra anno Gratiae M.C.liij. Eo quod eodem anno viij. kalend. Novembris rex *Stephanus* miles strenuus mortuus est, & tumulatus apud *Favertham*. Et sciendum est quod decimo quinto anno regni regis *Stephani*, *Galfridus* Comes *Andegavia* reddidit *Henrico* filio suo totam *Normanniam*: Et anno sequenti idem *Galfridus* mortuus est, & tunc iste *Henricus* filius imperatricis fuit Comes *Andegavia*.

Henric. II. *via & Dux Normannia.* Eodem anno factum est divortium inter *Lodowicum* regem *Francia* & reginam uxorem suam, quæ iusta hæres erat *Aquitania*; & iste *Henricus* cepit eam in uxorem, & sic devenit ipse Dux *Aquitania*, Comes *Andegavia*, & Dux *Normannia*. Et in xvij. anno regni *Stephani* iste *Henricus* filius imperatricis venit in *Angliam* cum potestate magna, & cepit castellum de *Malmesbury*, & multum bellavit contra regem *Stephanum*; & tandem idem *Stephanus* concessit ei medietatem regni *Anglia*, & sic finivit guerra ista. Iste *Stephanus* post hæc præ dolore & timore ac rubore incurrit ægritudinem, unde cito post moriebatur. Iste *Stephanus* intravit in *Scotiam* cum grandi exercitu nimis anno Gratia M. C. xxxix. & terram multum destruxit pro eo quod rex *Scotia David* multa mala exercuerat in *Anglia*, mulieres gravidas findendo, sacerdotes ad altaria occidendo sicut tyrannus excommunicatus & renegatus. Et sic tandem rex *David* concordatus est cum rege *Stephano*, & reddidit ei *Novum castrum* super *Tynam*. Post hæc orta dissensio inter Regem *Stephanum* & Barones suos; & *David* hæc audiens, se dedit in *Angliam* cum magna fortitudine: set *Thurstinus*, ut supradictum est, capitulo præcedenti, archiepiscopus *Eboracensis* venit super *David* regem *Scotia* & occidit de gentibus suis plusquam xij. millia apud villam de *Overton*, nec quicquam de *Anglia* mortem ibidem incurrit præter unum militem, scilicet *Gilbertum de Lacy*. Iste *Stephanus* bonitate & iusticia multum floruit, subtilis & virtuosus in ordinationibus faciendis, artificiosus & articulofus de *monstris* & mensuris instituendis, & de terra arabili prudens & operosus, de carucata, bovata, virgata, percha, acra, roda & dimidia roda, pede, pollice, cubito & palma, &c. de *ansul*. balancibus & mensuris, metis & bundis terrarum fuit certa mensura posita, sicut usque in præsens tenetur; ac etiam de venditionibus & emptionibus.

Cisterciensis. Mortuo *Stephano*, successit *Henricus* ij. filius *imperatricis*, nepos *Henrici* primi ex filia imperatrice, & *Galfrido Plantagenet* Comite *Andegavia* progenitus; cuius mores & actus, virtutes & vicia *Galfridus Cambrensis* in suis descriptionibus describit, sic inquit, *Meticulosa plane res est in illum allegare qui potest relegare, illum multis verbis describere qui uno verbo potest proscribere; gratiosum quippe foret & vires nostras prorsus excedens, veritatem in singulis non suppressere, & in nullo principis animum exacerbare.* Erat nempe hic *Henricus* vir subrufus, amplo capite & pectore, oculis glaucis, voce quassa, corpore carnosum, cibo tamen & potu parcus; & ut pinguedinem reprimeret, corpus suum vexatione, venatione, statione, deambulatione vexabat: statura mediocri, eloquens & literatus, in armata militia strenuus, in togata providus, in bello ambigua fata formidans, humanior semper militi extincto quam superstiti, plus mortuos lugens quam vivos amans; urgentibus incommodis nemo benignior, resumpta securitate nemo rigidior, acer in indomitos, clemens interdum in subactos, durus in domesticos, profusus in extraneos, largus in publico, parcus in privato. Quem semel exosum vel dilectum haberet vix ad contrarium flecteretur, Verbi spontaneus transgressor, morosus ad cuncta responfor, quietis amator: sed nobilitatis oppressor, iusticiæ venditor & dila-

Henric. II tor, fidei transgressor, verbo varius & versutus, adulter publicus, ecclesiæ malleus, Deo semper ingratus, discordiam inter filios summopere fovebat, solum sibi ex eorum discidio pacem sperans provenire. Si tamen excursuum suorum metæ quærantur, prius deerit orbis quam aderit finis: animoso quippe pectori cessare potuerunt terræ, cessare nesciunt victoriae, nec deerunt triumphis set materia triumphandi. In utraque militia, *Martis* scilicet & *Minervæ* singulariter affulsit, terras quippe hæreditarias potenter pacificavit, *Hiberniam* potenti classe subjugavit. *Scotia* regnum capto rege *Willielmo* suo regno adiciens, ab australi oceano usque ad boreales *Orcadum* insulas quasi sub una monarchia terras concludens imperium suum egregie dilatavit, quod quidem post tempora *Julii Caesaris* nulli legitur contigisse. In transmarinis partibus præter *Normanniam*, *Aquitaniam*, *Andegaviam*, *Cenomanniam*, quæ eum paternali jure contigerant, *Pictaviam* quoque & *Gasconiam* usque ad *Pireneos Hispania* montes quæ ei matrimonialiter obveniant, *Alverniam* cum quibusdam aliis terris suo dominatui subegit: solebat quoque inter confabulandum dicere, totum mundum uni potenti viro satis parum esse. Reges *Hispania* ad sedandas discordias suas in hunc regem compromiserunt: & quamvis in nonnullis ejus successibus cuncta quietis obstacula felicitis ominis auspicio quasi exquisito fortunæ favore sibi ad vota fuerunt summta; nonnulla tamen quasi fato infausto sibi contigerunt, ad ejus quidem humiliationem si tamen pœnitens fieret, sin autem obstinatus carne propria carnifex cruciaretur; Inprimis nempe *Alienoram Francorum* reginam domino suo *Lodowico* indebite subtraxit, sibi que de facto cum de jure non posset copulavit, de qua pater suus *Galfridus* eum prohibuerat ne eam attingeret, pro eo quod dum senescallus regis *Francia* fuerat eam cognovisset. Ex ea tamen *Henricus* iste tres filias & sex filios inclitos suscitavit, quarum primam *Matildam* Duci *Saxonia*, secundam *Alienoram* regi *Hispania*, tertiam *Johannam*, *Willielmo* regi *Sicilia* copulavit; duobusque filiis suis præmature sublati in reliquis quatuor usque ad mortem meruit perturbari. At cum xxv. annis pene regnaverit, sex lustra data sunt ei ad mundanam gloriam, ad conversionis tolerantiam, ad devotionis experientiam, septimum vero lustrum tanquam reprobo & ingrato inflictum est ad vindictam; secundo namque septimi lustris anno evanuit conatus ejus, quem circa *Johannis* filii sui in *Hiberniam* missionem paravit. Tercio anno qui nunquam prius quicquam amiserat, jam *Alverniam* contra regem *Francia* perdidit. Quarto anno *Bituricam*. Quinto anno urbes *Cenomannicam* & *Turonensem* cum castellis multis & seipsum. Consueverat quoque rex iste religiosos episcopos ad colloquia sua etiam in transmarinis partibus & in arduis negotiis secum circumducere, & eorum magis quam militum consiliis uti. Quod & fecit duplici de causa: Primo, ut curia sua adventantibus legatis venerabilior appareret: Secundo, quia prius semper pacem temptabat quam arma; iccirco tales cum adjectione pecuniæ suos fecit mediatores. Verum quia ecclesiasticas dignitates aliquibus indignis contulerat, ut famam suam quodammodo redimeret, *Baldemynum Cisterciensis* ordinis monachum ad *Cantuariensem* sedem, & *Hugonem Cartusienensis* ordinis Priorem ad sedem

Henric. II. sedem *Lincolniensem* promovit. Hos duos quasi semper ad consilia adhibuit. Ut autem lector quicumque tam regis hujus quam filiorum suorum infastos exitus minus obstupeat, consideretur origo regis hujus *Henrici* ex parte utriusque parentis, necnon uxoris suæ conditio de qua filios suscitavit. Comitissa quædam *Andemania*, de cujus sobole *Galfridus Plantagenet* processit, ob solam corporis speciem fuerat desponsata: raro tamen ad ecclesiam accessit, set & tunc vix usque ad secreta missæ moram faciebat. Hoc dum à Comite marito suo notaretur, die quadam detenta est in ecclesia à iii. militibus; at illa rejecto pallio per quod tenebatur, relictisque ibidem duobus filiis suis quos sub dextro angulo pallii tunc fovebat cum reliquis duobus filiis suis quos ad sinistram tenebat, per fenestram ecclesiæ cunctis intuentibus evolavit, nec usquam comparuit. Istud postmodum *Ricardus* rex *Angliæ* referre solebat, asserens, non esse mirandum si de tali genere procedentes mutuo sese infestent tanquam de diabolo venientes & ad diabolum ituri; unde & clericus quidam à rege *Henrico* ad filium suum Comitem *Britanniæ Galfridum* pro pace reformanda missus, hoc à filio audivit; Ut quid venisti me exhæredare de jure meo nativo? Num ignoras hoc nobis naturaliter fore proprium & ab attavis insertum ut nullus nostrum alium diligat. Noli igitur laborare, ut naturam expellas. Item mater hujus *Henrici* vivente priore marito imperatore, scilicet *Henrico* heremetice peregrinante, nupsit alteri, scilicet *Galfrido*, de quibus ille *Henricus* rex processit. De isto quoque *Henrico* quondam infantulo & in curia regis *Francorum* nutrito, beatus *Barnardus* abbas de eo sic prophetavit præsentem rege, *De diabolo venit, & ad diabolum ibit*: Notans per hoc tam tyrannidem patris sui *Galfridi* qui *Sagiensem* episcopum enuchaverat, quam etiam istius *Henrici* futuram atrocitatem qua in beatum *Thomam* desæviret. Ad hæc, *Galfridus* pater hujus regis illa *Alienora* abusus fuerat, quam iste *Henricus* filius suus postmodum duxerat. Pater etiam hujus *Alienore*, Comes *Pictavenfis*, uxorem sui vicecomitis vi rapuit, & marito vivente in uxorem duxit; quem dum quidam vir sanctus pro hac re increpasset, & minime profecisset, adjecit, *Nusquam proles de vobis veniens fœlicem fructum faciat*. Contigerat aliquando in camera regis hujus *Henrici*, *Wyntoniam*, multipliciter picturata, locum vacuum jussu regis relinqui, ubi rex postmodum aquilam cum iv. pullis infidentibus depingi fecit, quorum tres unguibus & rostris parentem lacerabant, set quartus paternis oculis eruendis acrius insistebat; Requisitus rex quid hoc prætenderet, ait, Hii quatuor pulli, filii mei sunt, qui me usque ad mortem persequi non cessabunt, set potissime ille novissimus *Johannes*, quem modo carius amplector neci meæ acrius insudabit.

Item Cisterciensis lib.
7. cap. 22.

Adrianus quartus post *Anastasium* natione *Anglicus* sedit papa annis quatuor. Hunc tradit fama vulgata nativum fuisse abbatis sancti *Albani* in *Anglia*, & dum monachatum ibidem expostularet repulsum fuisse. Qui tandem literis & moribus insistens, *Albanensis* episcopus primo effectus est, deinde apud *Wormaciam* legatione fungens, provinciam illam convertit ad fidem. Demum papa effectus, propter vulnerationem unius Cardinalium totam urbem *Romanam* supposuit interdicto; *Wilhelmum* regem *Siciliæ* excommunicavit, & ad

summissionem coegit. Hic primus omnium virorum *Henric. II.* Apostolicorum cum Cardinalibus moram fecit in urbe veteri. Rex *Scotiæ* & fere omnes primates *Angliæ* obierunt. Mense Octobris apparuit signum crucis in Luna, & delata est manus sancti *Jacobi* apostoli ad monasterium *Radingiæ*. Hoc anno rex *Henricus* duxit primo exercitum in *Walliam*, firmavit castrum de *Rothelan*, & fundavit monasterium de *Walsingham*.

10 *Alexander* iij. post *Adrianum* sedit papa annis xxij. qui superavit quatuor scismaticos apostolicos quos imperator *Fredericus* erexerat; hic etiam concordavit *Fredericum* & *Emanuellem Constantinopolitanum* & regem *Siculorum*, *Thomam Cantuariensem* fovit in exilio. *Henricus* primogenitus hujus regis desponsavit filiam regis *Franciæ*. Apud *Gloverniam* quidam puer crucifixus est à *Judeis*. Obiit *Theobaldus* archiepiscopus, & consecratus est *Thomas Londoniensis* regis Cancellarius vj. nonarum Junii, Ac tercio post hoc anno exivit de *Anglia*, Septimo quoque anno exilii rediit & martirizatus est. Cujus vitam descripserunt quatuor viri famosi, sicut patet in vita sua.

20 Circa istum annum floruit abbas *Joachim* in *Calabria*, qui super *Apocalipsim* & libros Prophetarum scripsit commenta. Prædixit quoque imperatori *Frederico* & cæteris regibus terram sanctam adeuntibus, quod parum ibidem proficerent eo quod nondum tempus liberationis advenisset. 30 Fertur etiam de illo *Joachim* quod quasi propheticæ effigiavit mores, actus & numerum omnium virorum apostolicorum qui futuri forent in ecclesia. Ejus tamen opinio contra Magistrum sententiarum scribentis reprobatur, sicut patet in principio Decretalium per *Gregorium* ix. Decimo quarto kalendarum Octobris circa horam primam visi sunt in cælo tres circuli & duo soles. Quo anno orta est dissensio inter regem & *Thomam*. Floruit his diebus in *Francia* magister *Petrus Comestor*, qui utriusque Testamenti historiam contexuit, quæ *Scolastica* dicitur. Scripsit & allegorias super utrumque Testamentum, & etiam sermones insignes reliquit. Allegorias etiam suas redegit in librum metricum quem intitulavit *Auroram*.

40 *Radulphus Coloniensis* episcopus transvexit de *Mediolano* per *Fredericum* nuper destructo tria magorum corpora usque *Coloniam*. Hæc nempe corpora primitus de *Persida* ad *Constantinopolim*, & inde per *Sergium* papam usque *Mediolanum* transvecta fuerant. Hoc anno martirizatus est *Thomas Cantuariensis*, de quo quidam metricè sic:

Anno milleno centeno septuageno,

Anglorum primas corrui ense Thomas.

Alius sic:

Quis moritur? presul. Cur? Pro grege. Qualiter? ense.

Quando? natali. Quis locus? ara Dei.

Et alius sic.

Pro Christi sponsa, Christi sub tempore, Christi

In templo, Christi verus amator obit.

60

Post cujus mortem cœpit fors regia attenuari. Nam anno sequenti rex adivit *Hiberniam*, quam potenter subjugavit: volente papa Concilia per loca celebrantur, & maxime apud *Cassiliam*, ubi primas *Armachanus* ob corporis invaliditatem tunc non affuit. Qui vaccam candidam cujus lacte duntaxat foveba-

Henric. II. fovebatur, secum semper circumduxit. Hanc itaque insulam rex pro posse reformabat, maxime quoad tria; quoad officium ecclesiasticum modulandum, quoad decimas præstandas, & quoad ritum matrimoniale. Ibi tunc statutum est, ut morientes in præsentia vicinorum testium condant testamentum, & bona sua mobilia si uxorem & liberos habeant deducto ære alieno & stipendiis fervientium in tres partes dividantur, quarum una liberis, alia uxori, tertia sibi & exequiis designetur. Si vero liberis aut uxore careant, bona in duas partes dividantur.

Rege de *Hibernia* reverso, cœperunt revelationes fieri potissime de vita sua corrigenda. Primo per quendam senem apud *Castrum de Baerdis* in *Walla*, Dominica in albis viij. Paschæ die, ubi post missam auditam dum rex ad equum suum accederet, affuit ei vir quidam flavus, tonsura rotunda, macer & procerus, tunica alba vestitus, nudisque pedibus, qui regem *Tentonica* lingua sic affatur, *Gode olde lypng*. Deinde sic prosequitur, « Salu-
« tat te Christus & pia mater ejus, *Johannes Ba-*
« *ptista* & *Petrus*, mandantes firmiter, ne per ter-
« ras ditionis tuæ fiant mercatus aut opera servi-
« lia diebus Dominicis, exceptis his quæ ad usum
« ciborum pertinent; quod si observaveris, quic-
« quid inceperis feliciter complebis. Rex autem dixit *Gallice* militi qui frænum suum tenebat, In-
quire à rustico illo an hæc somniaverit. At dum hoc *Anglice* exponeret, subjecit ille lingua priori. Sive hoc somniaverim sive non, vide quis dies sit hodie, quia nisi hæc feceris & vitam tuam correxeris, tales infra præsentem annum rumores audies quod usque ad exitum tuum inde dolebis. Hiis dictis vir ille disparuit. Et infra annum tres regis filii *Henricus*, *Gaufridus*, *Ricardus* ad regem *Francia* contra patrem proprium diverterunt. Rex *Scotia*, Comes *Cestria*, & Comes *Leycestria* contra regem surrexerunt. Multæ quoque aliæ præmunitiones regi fiebant; sed & omnia ille parvipendebat. Secundo namque præmunivit eum *Hibernicus* cum adjectione signorum secretissimorum; & tercio quidam miles de *Lindeshey*. *Philippus de Estreby* transito mari *Gallico* exposuit regi in *Normannia* septem articulos quos emendaret, quod si faceret honorifice per septennium regnaret, & crucem Christi de ejus hostibus eriperet; alioquin ignominiose in quarto anno obiret; tria prima fuerunt, quæ juravit in coronatione sua observare, videlicet, *De ecclesia tuenda, de justis legibus statuendis; & ne aliquem sine judicio dampnaret: Quartum fuit, de ablatis heredibus restituendis. Quintum, de justitia facienda sine precio. Sextum, de reddendis stipendiis ministrorum. Septimum, de Judæis expellendis, parte pecunie ad exeundum eis relicta.* Sed rege non correcto insurrexerunt in eum validi & fortes, scilicet tres filii sui cum *Francorum* rege. Set postquam rex *Henricus* tumbam martyris nudis pedibus humiliter visitasset, *Willielmus* rex *Scotia* apud *Alnewik*, & duo Comites *Cestria* & *Leicestria* capti sunt. Hac plaga biennali vix sedata, non divinæ miserationi set proprio brachio hoc ascripsit. Et qui dudum incarcerata regina sua *Alionora* adulter fuerat occultus, jam factus est manifestus, palam & impudenter *Rosamunda* puella abutens. Huic nempe puellæ spectatissimæ fecerat rex apud *Wodestoke* mirabilis architecturæ cameram opère *Dadalino* sinuatam, ne forsan à re-

gina facile deprehenderetur; set illa cito obiit, & *Henric. II.* apud *Wodestoke* juxta *Oxoniam* in capitulo monialium sepulta est, cum tali Epitaphio:

*Hic jacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda.
Non redolet set olet quod redolere solet.*

Cista ejusdem puellæ vix bipedalis mensuræ set mirabilis architecturæ ibidem cernitur; in qua conflictus pugilum, gestus animalium, volatus avium, saltus piscium absque hominis impulsu conspiciuntur.

Tunc rex *Henricus* quinto anno regni sui genuit *Leycestrensis* *Gaufridum* filium suum Com. *Britannie*. Sexto vero anno regni sui duxit exercitum apud *Tolosam*, & conquistavit eam. Septimo vero anno regni sui *Henricus* filius ejus desponsavit filiam regis *Francia Lodovici*. Tercio decimo anno regni sui *Matilda* imperatrix mater regis *Henrici* obiit. Eodem etiam anno natus est ei filius, *Johannes* nomine. Decimo quinto anno *Robertus* Comes *Leycestrensis* fundavit monasteria de *Gerundon* de monachis *Leycestrensis*, De canonicis regularibus, de *Eton* monialibus; & ipse Comes *Robertus* factus canonicus regularis in monasterio *Leycestrensi* vivens ibidem inter canonicos quindecim annis, & præter primam dotationem abbathiæ, dedit illis ad sustentationem suam manerium de *Stodon* cum suis libertatibus. *Amicia* vero uxor ejusdem Comitissæ facta monialis apud *Eton*, & ibi quiescit. Dictus vero *Robertus* jacet in monasterio *Leycestrensi* in pariete dextro coram magno altare anno Gratia M. C. lxiij. Iste *Henricus* rex xvj. anno regni sui fecit filium suum *Henricum* coronari apud *Westmonasterium* ab archiepiscopo *Eboracensi* *Rogero*, & post coronationem transivit pater *Henricus* in *Normanniam*. Anno vero xvij. regni sui *Thomas* martirizatus est; Deinde infra biennium *Henricus* juvenis rex coronatus inchoavit guerram contra patrem suum cum rege *Francia* & fratribus suis. Set pater *Henricus* omnes superavit & victoriam optinuit. Dum igitur instaret dicta guerra, *Henricus* juvenis rex mortuus est; set ante mortem vere poenitens fuit, & misericordiam & veniam à patre suo optinuit.

Hoc quoque anno xiiij. kalendarum Septembris apud *Eboracum*, *Willielmus* rex *Scotia* de consensu procerum & Prælatorum suorum fecit homagium regi *Henrico*. Cavit etiam idem rex *Willielmus* literis suis patentibus, quod ipse & successores sui & homines *Scotia* facerent homagium, ligamentum & fidelitatem regibus *Anglia* quociens super hoc requirerentur; & in signum hujus subjectionis rex *Scotia* optulit capellum & fellam suam super altare sancti *Petri* in ecclesia *Eboracensi*; quæ ibidem usque hodie conservantur; & adjecerunt proceres *Scotia* cum juramento, quod si aliquando rex *Scotia* à fidelitate prædicta resipisceret, ipsi contra regem *Scotia* insurgerent donec resipisceret. Quam quidem Compositionem *Gregorius* papa in diversis rescriptis regibus *Anglia* & *Scotia* directis mandavit firmiter observari: Et ad declarationem hujus subjectionis rex *Scotia* cum Prælati suis venit ad parliamentum regis *Henrici* apud *Porthamton*, Et post hæc venit ad regem *Henricum* in *Normannia*.

Hoc etiam anno annuente rege conventus *Canuariensis*

Item cii-
strensis lib.
7. cap. 23.

Henr. II. *tuariensis* elegit fratrem *Ricardum Doveriensem* Priorem in Archiepiscopum, cui sub anno Pontificii xj. apparuit Dominus in visu, dicens, *Tu dissipasti bona Ecclesie mee, & ego extirpabo te de terra*: Inde perterritus obiit. Post hoc viij. die, crucis obsequium quod dudum rex *Henricus* in partibus transmarinis sumpserat, & postmodum coram duobus Cardinalibus se post triennium prolecuturum juraverat, lapso triennio misit *Romam* ad prote-
landum frustratorie fallax propositum, sub eo ta-
men colore ut tria monasteria construeret in *Anglia*: Quod & isto modo fecit. Canonicos secula-
res de *Waltham sancta Crucis* ad conventualem redegit vitam. Moniales de *Ambursbury* extirpa-
vit, alias de transmarinis partibus introducendo. Domum *Cartusienfis* ordinis apud *Whitham* juxta *Sarisburiam* exiliter instauravit. Hic etiam receperat dudum in custodia sua filiam regis *Francorum* ut eam filio suo *Pictavensi* Comiti copularet. Verum quia post mortem *Rosamunda* puella illa abusus fuerat, *Ricardus* filius suus matrimonium recusavit. Proinde proposuit rex hanc puellam duxisse. Qua de causa *Hugonem* Cardinalem ad divortian-
dum inter ipsum & reginam *Elionoram* invitavit, ut sic majori *Francorum* favore fretus filios proprios exhaeredaret: Postmodum ingruente bello inter ipsum & regem *Francia* pro castello *Radulphi* pedit rex *Henricus* puellam praedictam ad opus *Johannis* filii sui, una cum comitatibus *Pictavia* & *Andegavia*; sed rex *Francia* spretas hujus legationis literas transmisit *Ricardo* inspicendas: Qua de causa mox execrabile odium inter patrem & filium est exortum.

Audita sunt insolita tonitrua nocte natalis Domini. Et sacerdos quidam apud *Andover* in *Hamp-teschire* extinctus est de fulmine in medio populi, nullo alio attacto. Set & porci videbantur discurrere inter eos. Tempestas grandinata consumpsit aves, animalia & homines nocte *Magdalena*.

Hiis nostris diebus corpus *Arthuri* regis quod quasi fantasticum & in fine tanquam ad longinqua deductum fabulae *Britannica* adhuc venturum confinxerunt, apud *Glasconiam* inter duas lapideas pyramides in sacro cimiterio quondam erectas profunde in terra quercu concava reconditum & signatum, miris indiciis est inventum, & in ecclesia honorifice translatum, marmoreoque tumulo decenter collocatum, ubi & crux plumbea lapide supposito literas insculptas interius ad lapidem versas, quas ego vidi & contrectavi, continebat, sub hac forma: *Hic jacet sepultus inclitus Rex Arthurus cum Genevera uxore sua secunda in insula Avalona*. Sic autem erant ossa distincta ut duae partes sepulchri versus caput ossa viri continebant, tertia pars versus pedes ossa mulieris conclusit. Ubi & trica comae mulieris flava cum integritate pristina & colore reperta fuit. Quam cum monachus quidam avide cum manu attraxisset, tota statim in pulverem decidit. Audierat namque rex ille *Henricus* a quodam Historico cantore *Britannico*, quod profunde in terra circiter xv. pedes corpus *Arthuri* invenirent in quercu concava. Idcirco autem profunde humatus fuerat ne a *Saxonibus* sibi æmulis facile reperiretur, & ideo literarum veritatis indices interius versus lapidem sculptae erant: Et est notandum quod os tibiae *Arthuri* tunc nobis ostensum tibiam & genu longissimi hominis tunc reperti tribus digitis excedebar. Spa-

cium quoque intercilii inter duos oculos palmalem longitudinem continebat. In cujus capite x. vuln-
rum cicatrices apparebant: Quae omnia praeter unum solum quod letale videbatur, in unam cicatricem concurrebant.

Ierolyma capta est a *Saracenis* & destructa. *Lucius* iij. post *Alexandrum* sedit papa annis iv. mensibus iij. Quo anno obiit *Hugo Comes Cestriae* apud *Leek*, cui successit filius suus *Ranulfus* tercius l. annis. Hoc etiam anno obiit primogenitus regis; de quo quidam cecinit sic,

*Omnis honoris honos, decor, & decus urbis & orbis;
Milicia splendor, gloria, lumen, apex;
Iulius ingenio, virtutibus Hector, Achilles
Viribus, Augustus moribus, ore Paris.*

Hoc anno mortuo *Ricardo Cantuariensi* archiepi-
scopo successit *Baldewynus Wygorniensis* tunc epi-
scopus, de consensu regis & omnium episcoporum,
reclamantibus tamen monachis *Cantuariensibus*. Item ci-
strensis l. 7.
c. 24.

De eo fertur quod a primo die quo factus est monachus *Cisterciensis* usque ad obitum nunquam carnes comedit; unde & illi aliquando itineranti occurrit quaedam vetula macilenta, inquirens ab eo an verum esset, quod carnes non comederet; Verum est, inquit: At illa, immo falsum est, quia comedisti carnes meas usque ad ossa. Nam decani tui abstulerunt a me vaccam meam unicam unde sustentabar. Cui ille, Vere vere favente Deo aequae bona vacca reddetur tibi. Quarto anno praesulatus sui orta dissensione inter ipsum & Conventum *Cantuariensem* propter nova aedificia & basilicam constructam juxta muros monachorum in qua designavit clericos seculares, assignando praebendas eis de ecclesiis monachorum, compulsus est & ipse per papam *Urbanum* aedificia tollere: unde & translati sunt apud *Lambitham* juxta *Londoniam* ex opposito *Westmonasterii*; tandem iste *Baldewynus* crucis legatione fungens sub anno gratiae M.C.lxxxviiij. *Wal-*
liam intravit, & in cunctis cathedralibus Ecclesiis, quod usque tunc visum non fuerat, pontificalibus indutus celebravit.

Urbanus iij. post *Lucium* sedit papa quasi ij. annis. Qui obiit ex dolore quodam pro captione *Ierolymae* per *Saracenos*: Quo in tempore venit *Heraclius Patriarcha Ierolymitanus* in *Angliam* ad regem *Henricum*, petens auxilium contra *Saracenos* ex parte omnium Christianorum orientalium, conferens ei claves urbis sacrae dominique sepulcri, cum vexillo regio & cum literis *Lucii* papae monitoriis, ac juramenti regii super hoc prius praestiti commemoratoriis; set rex responsum usque *Londoniam* prorogabat: Tandem cum multi ad praedicationem Patriarchae ac *Baldewyni* cruce signarentur, rex *Henricus* respondit, quod terras suas absque tutela deferere non posset, nec *Francorum* rapacitati eas exponere, set proficisci volentes habundanter de suo respiceret: Cui patriarcha, Nichil est quod agis rex. Principem quaerimus non pecuniam; Quaelibet pars pene mundi pecuniam nobis mittit, set Principem nulla; virum igitur petimus qui pecunia indigeat, non pecuniam quae viro eget. Recessit itaque patriarcha spe frustratus, quem rex usque mare prosequabatur ut vel sic consuetis blanditiis offensum mitigaret. Cui ait Patriarcha, Haecenus regnasti gloriose, set amodo te deseret quem tu deseruisti. Recole quae Dominus tibi contulit, & qualia illi rependisti; quomodo regi *Franciae* infidus fuisti, beatum *Thoma-*
nam

An. Dñi
1188.

Henric. II. *nam occidisti, & nunc protectionem Christianorum abjecisti. Cumque ad hæc rex excandesceret, optulit ei Patriarcha caput suum & collum, dicens, Facias de me ut de Thoma fecisti, Adeo volo occidi à te in Anglia sicut à Saracenis in Siria, Quia tu omni Saraceno peior es. Cui rex, Si omnes homines mei unum corpus essent unoque ore loquerentur, non auderent mihi talia dicere; Cui ille, Non est mirum, quia tua non te diligunt, prædia non hominem sequitur turba. Ita tunc rex, Recedere non possum quia filii mei insurgunt in absentem. Cui ille, Nec mirum, quia de diabolo venerunt & ad diabolum ibunt.*

Hoc anno misit rex filium suum *Johannem* in *Hiberniam*: set parum ibi proficiens reversus est. Hoc anno kalendis Maii *Saraceni* ceperunt *Jerosolymam*, crucem sanctam asportantes, occideruntque Magistrum miliciæ templi cum multis nobilibus: Quo audito, multi per orbem sunt cruce signati; Inter quos *Ricardus Pictavensis* filius hujus regis *Henrici* cruce signatur; Et *Baldewynus* archiepiscopus hac de causa *Walliam* intravit, ut supra tactum est; in cujus comitatu erat magister *Giraldus Cambrensis* archidiaconus *Landavensis*: Qui statum & ritum *Cambrigene* gentis in *Itinerario* illo descripsit, sicut nuper cum *Johanne* regis filio *Hiberniam* missus, statum & ritum gentis illius in sua topographia descripserat.

Gregorius viij. post *Urbanum* sedit papa mensibus iv. Qui pro subsidio terræ sanctæ multas misit epistolas; Cui successit *Clemens* tertius qui sedit Papa annis iij. Hoc anno *Ihesus Christus* visibiliter apparuit in aere cruce pendens apud *Dunstapulam* in *Anglia* videntibus multis. Quo etiam anno rex *Henricus* fecit *Ranulfum* Comitem *Cestria* fore militem, & dedit ei in uxorem *Constanciam* Comitissam *Britannie* relictam *Gaufridi* filii sui, cum tota *Britannia minore* & cum comitatu *Richemundie*. Reges *Franciae* & *Angliae* & *Ricardus Comes Pictaviae* cum aliis multis Nobilibus die sancti *Georgii* cruce signantur ad numerum C.M.j. Quo anno *Fredericus* Imperator dum *Terram sanctam* excommunicatus adiret, duxit exercitum suum per *Constantinopolim*, set ob nimium æstum in quodam flumine *Armenia*, quod dicitur *Gula Sathana*, se balneans extinctus est, vel secundum alios, equo suo inpingente in aqua cecidit & submersus est, apud *Tyrum* sepelitur. Primogenitus suus in illa expeditione sublatu, successit ad imperium *Tentonicorum* alter filius ejus *Henricus* v. qui regnavit viij. annis, & subjugavit *Apuliam* & *Siciliam*, set quia regem *Angliae Ricardum* de terra sancta revertentem de carcere suo nisi data pecunia multa liberare noluerat, excommunicatus est à Papa *Celestino*, sub qua sententia decedens sepeliri non poterat nisi aut reddita *Ricardo* regi pecunia recepta, aut de permissione *Ricardi* terra traderetur. Hoc quoque anno orta dissensione inter Reges *Angliae* & *Franciae* tota illa pecunia quæ ad profectum *Jerosolymitanum* ex rerum decimatione collecta fuerat absorpta est; Nam apud urbem *Cenomannicam* querentibus contra regem *Angliae* rege *Franciae* & *Ricardo Pictavensi*, rex *Henricus* fecit suburbium succendi ad cautelam, ne hostibus suis foret ad præsidium. Vis venti retorta convertit flammam in urbem, & totam combussit, & regem *Henricum* exire coegit. Qui in recedendo talia dixit, *Quia tu Deus urbem de mundo quam plus*

dilexi hodie à me tam turpiter abstulisti, ego tibi reddam talionem. Nam de cetero auferam à te quod in me plus placere deberet, quod est cor meum. Demum apud Turonem febri correptus pacem Regis Francorum sub hac forma optavit, Quod gratiæ regis Francorum salvo honore suo regni que sui corona libenter se submitteret; set frustra, quia pacem non aliter optinuit nisi gratiæ regis absolute se submittendo: Et merito hoc sibi provenit, quia illud verbum, Salvo honore Dei & ordinis sui dignitate & Ecclesiæ libertate, Thoma non concessit. Igitur cum apud Cynonense castrum rex Henricus decederet, omnes circumstantes ita rapacitati indulserunt, ut corpus regis diu jaceret nudum, donec puer quidam inferiores corporis partes pallio brevi contingeret, & tunc videbatur cognomen ejus adimpletum, quo ab infantia vocabatur Henricus Courtmantyl. Nam iste primus omnium curta mantella ab Andegavia transvexit in Angliam. Ferebant quoque de eo qui funeri astabant, quod quamdiu Ricardus filius suus paterno astaret cadaveri, utraque patris naris sanguinem distillavit. Per viij. dies ante obitum hujus regis pisces de quodam stagno Normannia exilientes nocturno tempore cum tanto strepitu sunt congressi, ut homines vicini ad spectaculum venientes, vix unum piscem superstitem reperirent.

Iste Henricus bene & prudenter regulavit populum suum cum recta justitia, & gravem & celerem vindictam de latronibus & furibus & raptoribus admodum exercuit. Hujus Henrici tempore nullus latro neque raptor, homicida vel qualiscunque sceleratus gaudere potuit privilegio immunitatis sanctæ Ecclesiæ, neque clericus nec sacerdos, quin eos ab Ecclesiâ eriperet, & judicio regni astare cogeret secundum eorum delicti quantitatem puniendos, nullam ferens sanctæ Ecclesiæ in hac parte reverentiam. Et pro hac Ecclesiæ causa & aliis quæ in vita beatissimi Thomæ Cantuariensis plenius recitantur, idem Thomas Cantuariensis archiepiscopus quinto die natalis Domini in utero matris suæ, ecclesiâ matri scilicet Cantuariensi à filiis suis spiritualibus set degeneribus patienter mortem sustinuit, ut vitalem deinceps & debitam reverentiam universali sanctæ matri Ecclesiæ Anglicanæ perpetue redderet.

Hujus Henrici tempore Christiani bellabant contra Saracenos in Terra sancta. Set Christiani victi sunt & superati, & in dolendo numero occisi per fraudem & prodicionem falsissimi Christiani Comitis Tripolitani, ea de causa quia voluit desponsasse reginam Ierosolymitanam filiam scilicet Henrici regis Angliæ, set ipsa recusavit eum, & ob hanc causam Comes tenuit firmiter cum Saracenis, & sic fuerunt Christiani prodicione subacti & in mortem subpeditati. Mox cognita ista immani prodicione, rex Franciæ & quasi omnes magnates terræ Franciæ se cruce signaverunt, terram sanctam petaturi. Iste Henricus postquam fere regnaverat xxxvj. annis mortuus est, anno gratiæ M.C.lxxxix. in octavis apostolorum Petri & Pauli, apud fontem Ebrardi humatus jacet in Normannia. Iste Henricus ij. vocatus filius Imperatricis Matildæ, quæ fuit filia primi Henrici regis, & Matildæ filiæ Malcolm regis Scociæ & sanctæ Margareta reginæ Scociæ, quæ fuit filia regis Edwardi filii regis Edmundi ferrei lateris, qui fuit filius regis Ethelredi filii regis Edgari, qui rex pacificus dicebatur. Et sic ascendendo

Ricardus I. dendo usque ad primum regem *Anglia*. In tempore hujus *Henrici* menia villæ *Leycestrensis* destructa sunt & quasi funditus muri everfi. Iste *Henricus* habuit tot filios; *Willielmus*, qui moriebatur infans; *Henricus* juvenis rex, de quo superius; *Ricardus cor leonis*; *Iohannes*; *Galfridus*, qui desponsavit Ducissam *Britannie*. Et tot filias, *Iohanna* Comitissa *Tolosa*, *Matilda* Ducissa *Oxonienfis*, *Eliana* regina *Castella*.

CAP. XIII.

An. Dñi 1189. *T*unc *Ricardus* qui vocatus est *Cor leonis*, ut infra patebit, filius hujus regis *Henrici*, cum summo honore apud *Westmonasterium* iij. nonarum *Septembris* coronatus est anno gratiæ M. C. lxxxix. post mortem patris sui.

Cistrensis lib. 7. c. 25. Sic mortuo rege *Henrico* apudque fontem *Ebrar-*
di sepulto successit filius suus *Ricardus* per x. annos regnaturus. Cujus mores & actus *Stephanus Cantuariensis* luculenter descripsit. At ne præsens historia careat insigniis tanti Ducis, libellum *Stephani* cursim studui deflorare. Rex igitur iste rebus transmarinis mature dispositis, *Angliam* redit coronandus; in cujus adventu carceres relaxantur. Coronatur quoque *Londonia* à *Baldewyno Cantuariensi* iij. nonarum *Septembris*, Qui dies ex prisca Gentilium superstitione *malus* vel *Egyptiacus* dicitur, tanquam quondam *Indaici* eventus præfagio. Nam dies ille *Indaici* *Angligenis* exitialis fuisse dinoscitur. Convenerant ad hæc solennia multi *Indæorum*, ne forte habita sub priore rege felicitas minus arderet eis sub novo. Illis tamen interdixit rex ingressum *Ecclesiæ* dum coronaretur, & ingressum palatii dum epularetur; rege tamen epulante quidam *Indæorum* inter cæteros tumultuantes fores regias introibant, Quorum unus dum pugna percutitur, turba indisciplina credens regem talia mandasse, lignis & lapidibus *Indæos* cecidit, & in fugam compulit: Ex hoc gratus rumor tanquam si rex exterminari *Indæos* jussisset totam percurrit urbem: Moxque fremens populus domos ubi trepidi confugerant *Indei* oppugnat, incendit, spoliat, neque propter mandata regia destitit; Ac licet immensitas tantæ rabiei si dissimulata & inulta transfret primordia regis majestatis denigraret plurimum: propter infinitam tamen reorum multitudinem dissimulari oportuit quod vindicari non potuit. Pace tamen utcumque *Indaici* data, illico rex vacantes dignitates confert, fratrique suo *Iohanni* præter id quod ex dono paterno in *Hibernia* & *Normannia* receperat, provincias *Cornubia*, *Devonia*, *Notyngamia*, *Lancastria* contulit; set & filiam Comitis *Glovernia* in iij. gradu consanguineam cum integritate paterni juris copulavit, set & indulta fratri tetrarchia fecit ingratum & infidum etiam ambire monarchiam. Regni quoque procurationem *Dunelmensi* commisit episcopo: Qui tamen decentius divino incubuisset officio quam regio succubuisset ministerio, cum nemo possit secundum evangelium utrique domino prout dignum est deservire; si enim velit episcopus ut utrique cælesti & terreno regi placeat, ad utrumque se divideret. Certe rex cælestis qui sibi vult ex tota anima deserviri, ministerium divisum non approbat, quineciam si episcopus nec saltem dimidiis qui Dei sunt exequatur, set vices suas indignis & remissis ex-

Ricardus I. ecutoribus committat, ut ipse terreno palacio vel foro totus inserviat; nam nec terreni Principis ratiocinia quisquam dimidiis sufficienter administrat. Cæterum ut sumptus propensiores versus *Ierosolymam* rex sibi congereret, resignavit regi *Scotorum* castella de *Berwyk*, *Rokysburg* pro x M. li. Pellexit etiam pecuniosum illum *Dunelmensem* episcopum veteranum ut pro innumera pecunia propriam emeret provinciam; unde solebat rex jocando dicere, De vetusto episcopo feci novicium Comitem, mirus eo artifex. Consimili astu rex plurimorum sacculos exhaustit, distrahendo dignitates & prædia regia ac si animum redeundi non haberet: Cumque propter hoc ab amico familiari ausu increparetur, respondit, *Londoniam* venderem si emptorem sufficientem reperirem. Eo quoque proclivius emebant plurimi quo rex nunquam repatriare credebatur; Ipse nempe à summo Pontifice potestatem acceperat ut à quibus vellet crucem assumptam detrahere posset, unde & multa librarum milia adquisivit. Rex igitur commisso ut putabatur negligenter regni gubernaculo *Willielmo Heliensi* episcopo Cancellarioque suo, ante natale Domini *Normanniam* transfretavit; Quo tempore apparuit signum crucis in cælo apud *Dunstapill*. Et cito post visa est forma crucis per aliquod spacium à vexillo recedere. Interpretetur qui poterit signi prodigium, cujus didici esse simplex narrator non prælagus interpretator. Dum igitur reges *Anglia* & *Francia* post firmatum inter se fœdus apud *Turon*. *Gallia* ætatem ad proficiendum expectarent, zelus Christianorum adversus *Judæos* in *Anglia* conspiravit, non quidem sincere, id est causa fidei, set eorum vel æmulando felicitatem vel inhiando fortunæ. Dei quidem justitia talia minime approbante set decenter ordinante, ut hoc modo gentis perfidæ coherceret insolentiam. Verum præter ea quæ apud *Lyncolniam* & *Lynn* in rebus & personis *Indæi* pertulerant, apud *Eboracum* quidam post diutinam obsidionem & afflictionem *Raby* magister *Indæorum* incidit venas CCCC. *Indæorum*, suasque proprias venas & guttur uxoris suæ detruncavit; set & apud *Stanforth* cæsis aut expilatis *Indaici*, *Iohannes* quidam audacissimus Christianus cum multis spoliis *Northantoniam* divertit, ubi & ambitu pecuniæ allatæ latenter occisus est ab hospite suo, corpusque ejus de nocte projectum est extra urbem, occisore fugiente. Mox sompniantibus vetulis atque apparentibus ibidem fallaciis, signorum præstigiis illi martyris meritum simplices homines tribuerunt, sepulchrum defuncti solennibus excubiis & muneribus honorantes: Ridebatur hoc à prudentibus, set tamen gratum fuit hoc clericis ibidem victitantibus gratia commodorum. Res deferretur ad episcopum, qui statim continuata simplicium studio & cupidorum falsi martyris insignia prophanavit. Inter hæc rege *Ricardo* absente, *Willielmus Heliensis* episcopus regis Cancellarius & regni Procurator ac apostolicæ sedis mediante pecunia in *Anglia* legatus, clerum oppressit, regis prætendens potestatem, plebem depresso, *Romanam* ostendens auctoritatem; Cum mille equis procedebat, monasteria contributionibus & hospitalibus gravabat; regni majores sibi affines efficiebat. Ultramque sedem metropolitanam ad libitum suum prosternebat. Nam ante adventum regis *Ricardi* in terram sanctam *Baldewynus* archiepiscopus *Cant.* apud *Tyrum* decesserat, ac *Eboracensem* electum fratrem regis *Galfridum* jam

Ricard. I. jam per x. annos impedi-
erat ne consecraretur. Quin-
eciam apud *Dovoriam* appulsum *Galfridum*, di-
reptis rebus, de monasterio sancti *Martini* extrahi,
& in turri regia trudi fecerat; set & apud *Westmo-*
nafterium tanquam papæ legatus & regni procura-
tor Concilium celebravit; in quo complex ejus
Hugo Nonant episcopus *Cestrensis* querelam depo-
suit, quod monachi *Coventrenses* sanguinem suum
fudissent coram altari, unde decrevit *Willielmus He-*
liensis, monachos de *Coventreia* fore eliminandos, &
clericos præbendarios instituendos. Hac igitur occasio-
ne captata, præfatus *Hugo* callidus homo & invere-
cundus, audax ad ausus improbos, literatura elo-
quentiaque instructus, qui inter Priorem & Con-
ventum *Coventrensem* semper discordiam seminave-
rat, jam manu armata monachos expulit tanquam
enormium criminum reos; moxque ad apostolicam
sedem instructos direxit responsales cum literis epi-
scoporum attestantibus, quod monachi *Coventren-*
ses deserta Christi milicia, ad seculum essent relapsi;
unde petiit à papa liberam de ordinatione illius mo-
nasterii facultatem. *Romanus* vero pontifex sub
cauta expectatione si quis forte ex parte monacho-
rum adveniens in contrarium allegaret, per sex men-
ses sententiam suspendit; set sumptuum inopia re-
tardans monachos, votum episcopi consummavit.
Monachi tandem vel sero venientes quamvis vio-
lentæ expulsionis injuriam deplorarent diutius, præ-
valente tamen episcopi potencia, astu & pecunia,
per annos plurimos monachi dispersi, rebus eorum
in præbendas clericorum redactis, prout poterant
inopes victitabant: quamobrem de isto *Hugone*
episcopo apud *Beccum* in *Normannia* die Parasceues
decubante tradit fama, quod cum neminem sibi
pœnitentiam imponere volentem reperisset, dixisse
fertur, & ego meipsum pro malis erratis meis ad-
judico usque in diem judicii pœna purgatorii cru-
ciandum.

Item Ci- *Celestinus* iij. post *Clementem* sedit papa annis
strensis lib. vj. mensibus viij. qui ij. die consecrationis suæ co-
7. cap. 26. ronavit *Henricum* v. *Frederici* filium in imperato-
rem, sub hac forma: Inprimis, recepto ab eodem
Henrico juramento ante gradus ecclesiæ *Romane*,
quod ecclesiam Dei defenderet, ejus jura conser-
varet, rectam justitiam teneret, patrimonium *Petri*
si quid ablatum fuerit, pro posse revocaret; econ-
tra dominus papa in cathedra sedens coronamque
imperialem pedibus tenens, inclinato capiti impe-
riali demisit, quam statim cum pedibus in terram
excussit; designans per hoc, quod ipse papa habet
potestatem creare imperatorem si meruerit, & de-
iciendi si demeruerit; Cardinales vero astantes co-
ronam sic excussam, capiti reposuerunt. Absente
itaque rege *Ricardo* præfatus *Willielmus* de *Longo*
Campo *Helienfis* episcopus *Hugonem Dunelmensem*
episcopum omni honore privavit, *Lincolniensem*
episcopum proturbavit, & pene cunctos molestavit.
Parantur interim multi ad transfretandum & regem
interpellandum contra Comitem tyrannum, set &
ille cunctos præveniens voti compos effectus est,
prius rediit quam cæteri regem attigissent; literas
tamen votivas cæteri impetraverunt. Quorum pri-
mus *Lincolniensis* episcopus rediens, *Willielmum*
Helensem usque *Lincolniam* prosequitur; præfigi-
tur dies apud castrum de *Tikul* respondendi, ubi
cum *Dunelmensis* advenisset, ait ad eum *Williel-*
mus, Ego te capio, non Præsul Præsulem, set Can-

Ricard. I. cellarius Castellum, donec obsides dederis de re-
giis castellis reddendis. Fama facinorosi *Willielmi*
Angliam replevit, unde majores in eum fremunt,
minores mala increpant. *Johannes* regis frater de
captive fratris sui *Galfridi Eboracensis* electi mul-
tum commotus, accitis ad se de suis provinciis &
ex *Wallensibus* ingentibus copiis cum nonnullis epi-
scopis, Comitem tyrannum à *Wyndesore* usque tur-
rim *Londoniensem* & inde usque *Dovoriam* profu-
gavit, ubi timens sibi *Willielmus* ne non libere posset
transfretare in pontificalibus, vestem superinduit
muliebrem, caputque & majorem partem faciei pe-
plo circumvolutus deambulabat in litore lævo bra-
chio telam lineam, tanquam venalem, ulnam vero
manu dextra ferens, ut hac arte non consideratus
facilius transfretaret, ac dum telam suam more fe-
mineo distrahere nesciret, per verenda contrectatus
ignominiose detectus est. Ipso tandem enavigante,
regni administratio *Rothomagensi* archiepiscopo rege
de *Sicilia* sic mandante commissa est, necnon *Ba-*
toniensis episcopus in archiepiscopum electus est; set
eciam ipso præmature defuncto *Willielmus Heli-*
ensis fortissimum ad hunc rescriptum à papa *Cele-*
stino impetravit, redditis sibi pristinis apostolicæ
sedis vicibus quasi pro meliorando *Anglorum* re-
gno & *Johanne* coercendo qui ad regnum fratris
absentis aspirare videbatur; set & in hiis frustra-
tus datis muneribus ac saltem factis commissis cum
Johanne collusit, set frustra. Nam licet apud *Dovo-*
riam erectis legationis suæ insigniis jam applicuis-
set, tamen regina *Elianora*, & archiepiscopi *Rotho-*
magensis & *Eboracensis* cum aliis multis ipsum re-
navigare coegerunt. Igitur post vernum tempus
apud *Turon.* expectatum reges *Angliæ* & *Fran-*
ciæ, unus per terram, alter per mare usque *Sicili-*
am devenerunt; ubi rex *Franciæ* delicta suorum
dissimilans nomen agni sortitus; Rex vero *Angliæ*
nichil iuultum relinquens nomen leonis promeruit;
ibi quoque rex *Ricardus* grifones in *Calabria* &
Sicilia expugnavit, castellum ligneum & portatile
contra civitatem *Messanam* erexit, quod & *Mate-*
griphum appellavit. Quo quidem instrumento ur-
bem *Acræ* postmodum cepit; ibi eciam mater sua
regina adduxit ad eum *Berengariam* filiam regis
Navarrorum, virginem pulchram & disertam, quam
rex duxit in uxorem.

Philippus rex *Francorum*, ut supradictum est, *Leycestren-*
transivit per terram cum populo suo præcedens re-
gem *Angliæ*, & rex *Angliæ* *Ricardus* carpsit iter
cum populo suo per mare habens secum xij. per-
grandes naves bene onustas & l. galias, & sic ap-
plicuit apud *Ciprum*.

Profecto tandem rege *Francorum* in *Siriam*, rex *Cistrensis*
Anglorum aliquantulum post eum demoratus est; ubi supra
set sub hyemali otio otiosus non erat, set victualia
transmisit; machinas confecit: deinde de *Sicilia*
procedens, usque *Ciprum* retortus est; ubi duæ re-
giæ naves per tempestatem contractæ irruentibus
Cipriis spoliatae sunt.

Applicanti regi *Ricardo* in *Cipriam* occurrit rex *Leycestren-*
Cipriæ coronandus, prohibens ei portum cum po-
tentia magna ne ingrederetur terram suam.

Quapropter rex *Ricardus* regem terræ satisfacere *Cistrensis*,
nolentem de urbe in urbem prosequeretur donec se
dedisset; reddidit igitur se eo pacto, ut in vinculis
ferreis non poneretur. Annuit rex *Ricardus*, set in
vinculis argenteis coniecit eum; & sic de tota insula

Ricard. I. ad libitum disposuit, per bimestre tempus ibidem commorando.

Leycestrensis. Deinde iter arripuit sequens *Francia* regem, & medio tempore in quodam angulo maris prospexit quandam magnam navem, scilicet *Trierem* quod *Dromond* vocamus, onustam cum *Saracenis* quam rex *Ricardus* cepit, & necari fecit de *Saracenis* mille CCC. & ducentos vitæ reservavit; cepit etiam *Ricardus* rex septinginta camelos onustos innumeris divitiis de gasis & thesauris *Solidani*, quas partitus est proceribus & communibus suis valde regaliter.

Cistrensis. Denuo dum *Ricardus* ad terram tenderet comprehendit in mari trierem magni *Solidani* bonis innumeris onustam, eam subtus perforando. Cum igitur ad *Acram* venisset, orta est materia discidii inter reges *Anglia* & *Francia* in hunc modum; rex *Francia* ex pacto quod fecerant inter se apud *Turon.* vendicabat medietatem adquisitorum in *Cipro*, & econtra rex *Ricardus* dixit, se pepigisse de adquisitis in terra sancta & contra *Saracenos*. Similiter alia causa fuit discordiæ, quod rex *Francia* noluit quicquam mutuare Comiti *Campania* tunc valde indigenti, nisi sibi invadiaret *Campaniam*; tunc Comes ait, Feci quod debui, amodo faciam quod oportet; Dominus meus me non recipit nisi pro meis, vadam igitur ad eum qui paratior est dare quam accipere; unde ad regem *Ricardum* veniens ditatus est. Insuper & rex *Ricardus* fovebat partem *Guidonis* regis *Ierosolymorum* contra *Conradum Marchionem* regem *Tyri*. Quem rex *Francorum* econtra fovebat. Preparatur tamen ad obsidionem *Acra* quæ jam per biennium casso labore fuerat obsessa, nam machinæ urbi admotæ igne *Græco* qui nulla aqua aut alio elemento extinguere poterat, conburebantur; exercitus autem Christianus partim inedia partim morbo minorabatur, & etiam propter discordiam inter *Guidonem* & *Marchionem* dividebatur in partes, Necnon & aliqui magni de nostris pecunia *Solidani* corrumpebantur.

An. Dñi 1191. Item Cistrensis l. 7. c. 27. Anno tandem Gratia M.C.xcj. quinto idus Julii tertio post adventum regis *Ricardi* die capta est urbs *Tholomaida*, quæ *Acra* dicitur; in qua captione dux *Austria* sequutus est regem *Anglia Ricardum*, ut forsitan partem triumphii vendicaret, set nescio an casu an regis voluntate vexillum ducis *Austria* cæno conculcatum est; unde dux ipse commotus domum reversus est gravissime postmodum de rege *Ricardo* se vindicaturus. Partitis interim inter reges *Anglia* & *Francia* cunctis perquisitis, rex *Francia* suos vendidit captivos, rex *Anglia* suos suspendit.

Leycestrensis. Rex *Ricardus* cepit urbem sancti *Georgii*, & civitatem *Nazareth*, & villam de *Barut*, & castrum *Caipha*.

Cistrensis ubi supra. Ob hoc & hiis similia commotus rex *Francia*, necnon & gloriam regis *Ricardi* ægre ferens, aeris intemperiem causatus, domum rediit, juratoriam tamen cautionem adhibuit de indemnitate rerum regis *Ricardi* usque ad reditum suum de terra sancta. Prosperis tandem flatibus *Italiam* applicuit, papam adiit, absolvi à quodam juramento involuntario petiit, set non optinuit. Occiso interim *Conrado Marchione* per duos sicarios in urbe sua *Tiro*, rex *Francia* nifus est hoc scelus regi *Ricardo* imponere, unde & apud *Parisi* celebrato concilio, de proditore *Ricardo* se velle ulcisci proponit. Pruden-

Ricard. I. tiores tamen præmaturæ ultionis propositum dissuasere; asserentes, quod licet ita foret quod regi *Ricardo* imponebatur, non tamen præpropere aut petulanter agendum fore, set respectu honestatis sustinendum, quousque ad propria rediret, qui propter *Christum* noscebatur peregrinari; Cæterum si reversus, vel obicienda purgare potuerit, vel de excessu satisfacere voluerit, bene actum erit, sin autem, expectandæ ultionis, justitia comite, congruum tempus erit: quod si hoc consilium displiceat, *Romanus* pontifex consulatur. Set quamvis ad modicum quiesceret rex, molitus est tamen regno *Anglia* cruentum negotium. Expetiit namque rex *Francia* per legatos nuptias germanæ regis *Dacorum*, eo tamen pacto, ut dotis nomine sibi concederetur illud antiquum jus quod *Dacis* in regnum *Anglorum* ab olim competebar, simul cum classe & exercitu per unum annum ad hoc assequendum. Set & hac conditione propter *Wandalicam* à tergo infestationem negata, traditur tamen nuptui puella cum x. millibus marcarum argenti, quam tamen post primæ copulæ noctem, aut propter fetidum oris halitum, aut quia non invenit eam virginem rex repudiavit indecenter.

Interea apud orientem sumptu deficiente regeque *Ricardo* nequiter defamato, quod regem *Francia* insidiis appetisset, quod etiam *Conradum* Marchionem per conductos sicarios peremisset, quod cum *Soldano* de prodicione terræ sanctæ consiluisset, atque ideo ad capiendum urbem sacram accedere noluisset, *Ricardus* se parat ad repatriandum; major namque pars Christiani exercitus morbo, gladio, inedia, laborumque intolerantia absumpta fuerat: in qua re consideranda est altitudo sapientiæ divinæ, quæ de suorum vel temporali salute vel felicitate minus curare videtur, dummodo eorum clades ad supernæ civitatis completionem proinde faciat derivari. Proinde fidenter dixerim, quod longe felicius illis contigit, qui sic ibidem migraverunt, quam illis qui repatriantes ad sordes pristinas remearunt; sic igitur Christus rex noster malis hominum bene utens, dum terrenam suam *Ierosolymam* propter peccata inhabitantium in manus tradidit hostium, cœlestis sibi *Ierosolyma* uberiora lucra subtiliter conquirit: itaque propter nostrorum defectum & dedecus temporum oportet civitatem sanctam conculcari à gentibus usque ad tempus quod solus Deus novit; nam suo tempore proculdubio juxta morem priscum terra sancta spurcissimos suos evomet incolas, & forsitan per perniciores manum, ut virtus divina in hoc negotio clarius elucescat; unde dixit quidam apud *Machabæos*, Facile est multos concludi in manus paucorum. Quod utique declaratum est quando unus persequeretur mille, & duo fugaverunt x. milia. Et *Gedeon* quondam amota multitudine per CCC. viros qui aquam lambuerant de multis triumphavit. At non est temptandus Deus, ut Christiani pro eo quod Dominum bonum & potentem habeant, petulanter & inconsulte contra multos adversarios pauci profiliant: Ita enim vult Deus suos in se confidere, ut non negligent prudenter agere.

Firmatis denuo inter regem *Ricardum* & *Soldanum* induciis triennialibus, *Hubertus Salisbyriensis* episcopus pro se & pro rege sanctum sepulchrum adiit, hostiam sacram ibidem immolavit; inde rediens una cum rege *Ciprum* navigavit: inde præmisit rex

Item Cistrensis l. 7. c. 28.

Ricard. I. rex duas reginas, uxorem scilicet & sororem, cum omni pene familia sua usque *Siciliam*, ipseque lenti pelagi impatiens feroci aura ad partes *Austriæ* inter *Aquileiam* & *Veneciam* cum paucis depulsus est, ubi aliquantisper oberrans & latitans, dum cibi lautiores pro illo emerentur notatus est, & ab hominibus ducis *Austriæ* deprehensus. Quo divulgato, rex *Francorum* *Johannem* regis *Ricardi* fratrem contra regem *Ricardum* facile allexit. Imperatorem *Teutonicum* contra *Ricardum* captivum instigavit, unde & imperator pacta cum duce *Austriæ* tertia parte provenientiis commodi, regem *Ricardum* dominicum adhuc characterem portantem in suam traduxit custodiam, & posuit eum in trivallis, ubi dicit *Aristoteles*, *Bonum est occidere patrem*. Quem tandem circa Dominicam palmarum coram procerum suorum multitudine ad respondendum produxit. Ille vero hilari fretus conscientia ita objecta diluit, ut imperator non solum ad misericordiam, set etiam ad reverentiam flecteretur.

Venerunt tunc ad regem sic detentum *Willielmus Heliensis* episcopus propter insolentes mores suos ab *Anglia* jampridem extrusus, ut regis circa se animum exploraret; quem cum adumbratæ devotionis præstigiis non posset deludere, desperata gratia set cauteriata comitante conscientia ad *Franciam* rediit: set & *Hubertus Salisburienfis* de *Sicilia* ad regem veniens pro necessaria *Anglicani* regni cura, ac etiam pro maturando regis redemptionis negotio, in *Angliam* directus est, ubi adveniens concorditer à *Cantuariensibus* & ipsis episcopis in archiepiscopum erectus est. Qui nimirum accepto pallio inthronizatus est, mox apud *Marton*. accepto canonicæ professionis habitu *Cantuariensibus* quos fervor *Baldewyni* paulo indiscretius exulceraverat, molestus non fuit. Præfatus namque *Baldewynus* quamquam alias vir bonus & religiosus, jus & prærogativam eligendi archiepiscopum à *Cantuariensibus* transferre elaboraverat, cujus rei gratia regio favore fretus nova ædificia juxta monachalem ecclesiam ad præbendas canonicorum secularium non sine sanguine construere cœperat, ut ibidem postmodum suffraganei episcopi cum clericis convenientes de futuri pontificis electione, extrusis monachis, deliberarent. At contra monachi *Romanum* pontificem appellantes, opus inceptum intermitteri coegerunt, quod & post mortem *Baldewyni* usque ad solum complanaverunt: In quo facto mirandum est, tantum virum qui ex archidiacono monachus *Cisterciensis* ordinis, & postmodum abbas, & ex abbate *Wygornensis* præsul, ac ex suffraganeo tandem metropolitanus effectus, quod imperfectioris vitæ homines, canonicos scilicet seculares, loco perfectorum subrogare voluit, cum olim sancti principes & pontifices in *Anglia* illud genus clericorum minus abundare volentes, optionem illis dederint, ut aut beneficia relinquerent, aut vitam mutantes in religionem transirent.

Leycestrensis cap. 14. *Henrico* imperatore in forma prædicta regem *Ricardum* in custodia sic detinente, *Philippus* rex *Franciæ* memor suæ perniciosæ malencoliæ contra regem *Ricardum* maliciose acceptæ, se armavit protinus in ultionem; nam *Johannem* fratrem *Ricardi* instigat ad coronam regni *Angliæ*: sicque unanimi assensu guerram moverunt, unus in *Anglia*, alter in *Normannia*. Eodem tempore *Ricardo* sic in carcere existenti, quidam leo ferox & famelicus solutus est,

& ad eum dimissus, ad hoc ut credebatur, ut præ fame attenuatus regem *Ricardum* quasi ex negligencia custodis leonis, in instinctu devoraret; set rex plenus audacia & fortitudine, gratiaque Dei illi aspirante, videns leonem illi aperto gutture & ferociter festinare, apprehendit mantellum suum, & circumplicatum brachio suo immisit manum cum brachio in gutture leonis, manu contrectans cor leonis extrahit, cor cum radicibus & calidum crudumque comedit: ex quo facto provenit illi illud nomen quo vocatus est *Ricardus cor leonis*.

Igitur post *Alemannicæ* detentionis tædium, quod plene uno anno & tribus mensibus duraverat, relaxatus est rex *Ricardus* mense Januarii pro centum millibus libris argenti, relictis apud imperatorem obsidibus *Rotomagensi* & *Batonienfi* episcopis pro parte pecuniæ nondum solutæ; Ad cujus summa solutionem silente interim omni privilegio, prærogativa & immunitate ecclesiæ seu personæ, extorta est tota lana alborum monachorum & canonicorum, quineciam prælatorum annuli, vasa, cruces, calices, cum auro de feretris sanctorum abrafa sunt conflata. Demorante tamen apud *Swynam* in *Flandria* duobus plene mensibus, aut propter status adversos, aut necessarii apparatus gratia, Imperiales apparitores sic demorantem pene interceperant. Pœnituit imperatorem relaxasse regem, sicut quondam *Pharaonem* dimisisse *Israel*. Mense tandem Marcio *Sandicum* portum rex applicuit, & modica apud *Lundoniam* mora facta processit, ac munitissima fratris sui *Johannis* castella de *Botvugam*, de *Tykyl* accepit, quorum castellanos incarceravit; *Johannem* fratrem suum tanquam ingratum & infidum judicio procerum omni honore privavit; sicque apud *Hampton* Pascha suum tenuit, atque apud *Wyntoniam* tanquam detrusa jam captivitatis ignominia, quasi rex novus quinto regni sui anno solenniter coronatus est. Post cujus coronationis solennia, quicquid prius leviter datum aut graviter venundatum fuerat repetiit, nomine commendati, fructus perceptos pro sorte computans, cessante pacto, titulo & instrumento quocunque; & sic paululum demoratus *Franciam* navigavit, contra regem *Francorum* denuo bellaturus.

Rex *Ricardus* denuo apud *Wintoniam* coronatus post paululum temporis transfretavit in *Normanniam*, ad conquiendum castella quæ *Philippus* rex *Franciæ* adquisierat in sua absentia. Rex *Franciæ* venit contra eum cum secentis militibus populoque multo; cumque rex *Ricardus* ei occurreret ut bellum cum eo iniret, rex *Franciæ* retraxit se quasi fugiendo, & capti sunt de militibus suis centum, & ducenti dextrarii ferro communiti.

Igitur regibus sub varia ut assolet sorte congruentibus, concessæ sunt ad annum induciæ, regi quidem *Ricardo* pro reparatione virium & opum utiles, quamvis ratio honesti repugnaret. *Johannes* frater regis *Ricardi*, qui jam regi *Francorum* contra proprium fratrem adhæserat, quia jam nil habuit nilque potuit, spretus est à rege *Francorum*, mediante tamen matre sua *Alienora*, ad regem *Ricardum* supplex rediit, fideliter ei de cætero militaturus. Fiebant interea apud *Turonem* exercituum diu intermissa torneamenta, quasi bellorum præludia, non obstante papali prohibitione.

Circa hæc tempora quidam *Stephanus* procurator *Andegavia*, qui sub diebus *Henrici* secundi &

Ricard. I. hujus regis *Ricardi* prudenter egerat, conjectans tamen delicati corporis principem ex longo itinere & periculo vel non vel difficile posse reverti, absente rege cœpit fines creditæ sibi potestatis petulanter excedere, unde & suadente quodam familiari suo, nigromanticum quendam consulit, utrum rex *Ricardus* esset reversurus: at ille ducens *Stephanum* ad locum secretum, ostendit ei caput æneum habens spiritum inclusum, Quære, inquit, ab isto quæ volueris, set pauca & breviter, nam ad multiloquium non respondit. Cui ille: Num ego visurus sum regem *Ricardum*? Et respondit, Nequaquam. Item, Quamdiu durabit administratio suscepta? Respondit, usque ad mortem tuam. Tercio quæsit *Stephanus* ubi esset moriturus? Et responsum est, In pluma. Nec licuit ei ulterius quærere, set dimissus à vate præcepit suis ne quidem plumam aliqua occasione ei applicarent. Cœpit exhinc confidentius solito agere, subditos contere, & maxime quendam de nobilibus, qui aliquando in castrum suum fugiens à facie *Stephani* persequentis, ipsum *Stephanum* negligentius in obsidione oberrantem cepit, & laniatum trucidavit. Munitio autem illa vocabatur *Pluma*. Sicque patuit cavillatio spiritus illusoris. Simile contigit de *Gereberto* pseudopapa, prout superius est expressum. Simile autem narratur de *Alberico* Comite *Northimbrie*, qui cum esset præpotens, suo statu non contentus, consulto dæmone audivit quod *Graciam* esset possessurus, unde & partes adiens orientis, in *Graciam* ingressus est, cumque auditum esset à *Gracis*, quod super eos regnaret, nudatum illum bonis omnibus de finibus suis expulerunt. Post annos aliquos fessus homo ille laboribus & ærumnis *Normanniam* ad regem *Henricum* adiit, à quo nobilem viduam recepit in conjugem; ac cum in benedictione nuptiali sacerdos quæreret à muliere, sic, *Domina* Græcia complacetne tibi in viro illo? Agnovit *Albericus* verluam spiritus illusoris, qui mentem hominis cupidam erexit in spem vanam. Cum igitur *Ricardus* xx. marcarum millia pro suæ redemptionis residuo duci *Austriæ* præparasset, obsides quos apud eum dimiserat subito comparuerunt, referentes illum tyrannum divini judicii pondere submersum, terramque ejus ante obitum suum multiplici flagello attritam, urbes repente conflagratas, *Danubium* fluvium cum multa jactura fines suos exisse, semina fata aruisse, ipsum quoque ducem propter regis captionem nuper à papa excommunicatum ferebant excommunicationem derisisse, qui denuo die sancti *Stephani* ad campos equitans, ita pedem attrivit, ut pede absciso in mortem desperatus coram optimatibus suis ab excommunicationis vinculo peteret absolvi, responsum est à clero, hoc fieri non posse, nisi sub juratoria cautione quod super injuriis regi *Ricardo* irrogatis iudicio ecclesiæ staret; moxque obsides regis *Anglorum* post præstitum juramentum liberavit. Deinde rex correctior vixit. Accidit & aliud quod regem movit ad correctionem, vir quidam *Cenomannicus* ad sanctum *Jacobum* pia devotione profectus, sospes remeavit; qui postmodum pari devotione ignitus, ut sanctum sepulchrum Domini videret, processit; cui forsan solivago quidam terribilis vultu apparuit. Pavefactus homo crucis signo se munivit. Ille autem tanquam signaculum illud parvipendens, Nequaquam, inquit, hoc modo te tueri poteris quin meus sis, porro si procidens adoraveris

me, faciam te locupletem: Ad hæc inquit homo ille, *Ricard. I.* Modo liquet te fore partis adversæ. Sint tua tibi, mihi sufficit Christi largitio, quem solum adoro. Cui ille: Oportet te vel invitum munus aliquod de meo habere; & mox jactavit super caput hominis quasi pallium tenuis materiæ, quo crinibus adustis, cutis capitis denigrata permansit. Homo trepidus sanctum *Jacobum* inclamavit; qui mox assistens, dæmonem increpavit, ac quis esset, quid negotii haberet inquisivit. Qui constrictus imperio, Dæmon sum, inquit, humano generi infestus, Ego Christianos reges in orientali profectione impedivi. Ego regem *Ricardum* per ministrum meum ducem *Austriæ* captivavi, Ego regem *Ricardum* postquam liberatus esset jugiter circumvallo, potissime circa cubile ejus & circa thesauros ejus quos avide recondit. Hiis dictis dæmon disparuit, & homo ille confortatus, dimisso itinere intento, *Cenomanniam* rediens, *Ricardo* regi quæ audierat retulit, caput suum ustulatum ostendit, & rex se correxit.

Circa hos dies *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus applicans & regias vices in *Anglia* gerens, mortuo jam *Eboracensi* archiepiscopo, *Eboracum* adiit & Concilium celebravit.

Circa hos dies duo erant qui pari proposito set dispari causa commoda regia quærere videbantur, abbas namque *Cadomensis* fraudem officialium regiorum apud regem culpabat; ideoque insolentiam eorum cum quiete provincialium castigandam fore censebat: *Willielmus* vero cum longa barba insolentiam divitum qui propriis fortunis parcentes pauperes onerabant fortiter accusabat; Igitur accepta potestate abbas præfatus mense Februarii *Londoniam* venit, præfides provinciarum ad ratiocinia sua reddenda districte convenit, set morte præventus Paschalia festa non vidit. De *Willielmo* quoque tradebatur, quod *Londoniis* erat oriundus, à barba proluxa quam fovit cognomen accepit, quam nutrit, ut tali insigni in cœtu & concione magis conspicuus & spectabilis appareret; qui cum esset ingenio acer, mediocriter literatus, eloquens supra modum, innata quadam animi & morum petulantia nomen sibi grande facere volens, moliri nova & audere ingentia cœpit: Denique inhumana & impudens ejus actio in proprium germanum signum esset vesaniæ ejus in cæteris; nam fratrem suum *Londoniensem* civem qui eum in scholis exhibuerat, apud regem tanquam regis proditoris reum, pro eo quod profusiora solito sumptuum solatia non refunderet, instanter accusabat, set quamvis à principe in hoc derisus fuerit, favore quorundam inter magistratus *Londonienses* locum optinuit: Denique clandestina opera & venenatis suspiriis apud plebem divitum insolentiam qua pauperes indigne tractabantur suggillans, mediocres ad immoderatam libertatis amorem inflammans, adeo plurimos quasi præstigiis fascinosos sibi devinxit, ut quinquaginta duo milia *Londoniensium* indigenarum ad ejus nutum tanquam communi cunctorum provisorio obtemperarent. Tanto igitur fretus conscriptorum numero, tanquam zelans pro pauperculo populo & commodo regio, cœpit in omni cœtu nobilibus resistere, prætendens quod eorum fraude fisco plurimum deperiret; cumque illi contra eum propter hoc fremerent, transfretavit ille ad regem pro cujus fide potentum injurias se perpeffum ostendebat: inde reversus, calliditate solita cœpit de cætero tanquam regio favore subnixus fiducialius agere,

Item *Ci-stevens* l. 7. c. 30.

Ricard. I. agere, & proprios complices fortius animare; Cumque jam initæ conspirationis rumor percubisset, *Cantuariensis* archiepiscopus *Hubertus* cui regni regimen commissum fuerat, plebem convocat, natos rumores recitat, ad tollendum omnem sinistram suspicionem obsides dari rogat; Ejus blandiloquio populus placatus obtemperat, obsides donat; Nichilominus præfatus *Willielmus* cœptis insistens, vallatus turbis pompaticè procedebat; conventus publicos faciebat, *Salvatorem pauperum* se vocabat, fræmandam in brevi potentum proterviam granditer intonabat, unde & sumpto de sacris scripturis themate ita exorsus est. *Haurietis aquas in gaudio de fonte Salvatoris. Ego enim sum pauperum salvator, vos pauperes duras divitum manus experti haurietis nunc de fontibus meis aquas doctrinæ salutaris, & hoc cum gaudio, quia jam venit tempus visitationis vestra. Ego, inquit, dividam aquas ab aquis, aquæ nempe, populi sunt. Dividam igitur populum humilem & fidelem à populo superbo & perfido, dividam electos à reprobis, velut lucem à tenebris.* Igitur *Hubertus* præfatus de consilio procerum evocavit *Willielmum* ad obicienda satisfacturum; Qui opportune affuit; set ita turbis vallatus est, ut ejus evocator territus mollius ageret & iudicium prote-
laret. Explorata tandem per duos cives *Londonienses* opportunitate, qua solus sine turba reperiri posset, ad capiendum armata manus emittitur; set alterum è civibus qui eum exploraverunt ipse *Willielmus* bipenni sua mactavit; Alterum, unus de *Willielmi* complicitibus trucidavit; Illico *Willielmus* cum paucis suorum & cum concubina sua inseparabiliter cohærente, in vicinam ecclesiam, beatæ scilicet *Mariæ de Arcubus*, qua non tanquam asilo, sed velut castello ad tempus se tueri voluit, [confugit] sperans populum suum, set frustra, ad ejus liberationem affuturum. Qui nimirum etsi de ejus discrimine dolerent, respectu tamen obsidum quos dederant, ac metu armatorum militum quos viderant, ad ejus ereptionem non accurrunt. Jussus igitur *Willielmus* egredi, set nolens, igne & fumo appositis exire tandem est coactus; Egredienti autem filius civis illius quem peremerat, cultro ventrem dissecuit. Captus tamen, iudicio curiæ primo equis distractus, deinde cum sociis ix. qui illi deesse noluerant, patibulo suspensus est. Porro complices ejus archiepiscopum velut homicidam non solum diffamaverant, set etiam ut conspirationis suæ propriæ dedecus abstergerent, & dampnatores *Willielmi* improbos comprobarent, arte & astu nomen illi & gloriam martyris quæsierunt. Denique, ut fertur, sacerdos quidam propinquus *Willielmi* cathenam qua vinctus fuerat febricitanti cuidam superposuit, & mox sanitatem subsequutam publice prædixit. Quo vulgato, populus patibulum ejus nocturno furto sustulit, terram sanguine ejus cruentatam veluti sacrum quiddam, in usus curationum usque ad fossam non modicam per minucias abrasit. Fama itaque late sic dispersa, stultorum & curiosorum hominum greges confluebant. Excubabat ibidem nocturno, tempore insulsa jugiter multitudo, quantum honoris defuncto impendens, tantum dedecoris ejus dampnatori impingens, tantumque invaluit inceptus error, ut prudentes quosque fascinasset, nisi ea quæ de illo gesta cognoverant cautius advertissent. Sane excepto eo quod paulo ante captionem suam homicidium commiserat, quod utique cuilibet

cordato viro de pro martyre coleretur sufficere debuerat, ipsius extrema sub morte confessio suos debuit cultores verecundasse; Quippe cum à nonnullo quamvis sero sub humili confessione peccatorum dare gloriam Deo moneretur, Confessus est se ecclesiam beatæ *Mariæ* dum ibi expectaret, semine polluisse. Insuper & cum ad votum per suos citius non eriperetur, negato *Mariæ* filio eo quod eum non liberaret, diabolum ad suam liberationem invocasse. Inficiabantur isti *Willielmi* justificatores, atque maligne conficta dicebant. Porro litem hanc dirimit in brevi fabricatæ vanitatis occasus; veritas nempe solida est, & tempore convalescit. Igitur *Hubertus* archiepiscopus regni moderator in sacerdotem præfatum ecclesiastica præeunte vindicta, armatam custodiam in illo loco posuit, quæ & accessum accurrentium arceret; & sic in brevi machina continuatæ superstitionis concidit, & popularis opinio conquievit.

Illis diebus quidam sanctus sacerdos in *Gallia* nomine *Fulco* venit ad regem *Ricardum*, sic inquit, Dico tibi rex, ex parte omnipotentis Dei, ut tres filias tuas pessimas citius nuptui tradas, ne aliquid deterius tibi contingat; Cui rex, Mentiris hypocrita quia nullam filiam habeo. Et ille, Immo, superbiam habes, avaritiam, & luxuriam. Rex igitur convocatis proceribus suis ait, Do Superbiam meam *Templariis* & *Hospitalariis*, Cupiditatem meam monachis *Cisterciensibus*, Luxuriam meam ecclesiæ Prælati. Illi autem quos *Fulco* prædictus reprehenderat miserunt illum in vincula, set non potuit alligari.

Hoc anno obiit *Resus* princeps *Walliæ*; de quo quidam sic cecinit; *O belli gloria, Miliciæ clypeus, Patriæ tutamen, Armorum decus, Brachium fortitudinis, Largitatis manus, Rationis oculus, Honestatis splendor, Pectore gerens Herculis probitatem, Achillis prosperitatem, Nestoris modestiam, Tedei audaciam, Sampsonis fortitudinē, Hectoris gravitatem, Euriali agilitatem, Paridis formā, Ulixis facundiam, Salomonis sapientiam, Ajacis animositatem. O nudorum vestis, famelicorum morsus, omnium denique postulantium plena satisfactio. O dulcis eloquio, comis obsequio, actu honestus, sermone modestus, vultu hilaris, facie decorus, singulis benignus, omnibus æquus.*

Versus.

Nobile Cambrensis cecidit diadema decoris;

Hoc est, Resus obit, Cambria tota gemit.

Resus obit: Non fama perit sed gloria transit;

Cambrensis transit gloria, Resus obit.

Resus obit: Decus orbis abit, laus quæque repescit.

In gemitu vivit Cambria, Resus obit.

Resus abest, inimicus adest Resus quia non est.

Iam sibi nil prodest Cambria, Resus obit.

Non moritur sed subtrahitur, quia semper habetur

Ipsius egregium nomen in orbe novum.

Grande decus tenet iste locus set cernitur ortus;

Si quis sit finis queritur, ecce cinis

Hic tegitur, sed detegitur quia fama perhennis

Non finit illustrem voce latere Ducem.

Excessit probitate modum, sensu probitatem,

Eloquio sensum, moribus eloquium.

Innocentius iiij. qui & *Lotarius*, post *Celestinum* sedit Papa annis viij. mensibus v. Iste literatus fuit & fecit libellum *De miseria humana conditionis*,

Ricard. I. *speculum Missæ, Constitutiones* quamplurimas. Iste dampnavit libellum Abbatis *Joachim* quem contra magistrum *Petrum Lombardum* auctore Sententiarum ediderat. Dampnavit etiam *Almaricum Carnotensem* episcopum in sua doctrina hæretica. Hoc etiam anno mortuo Imperatore Principes *Aleman-
nia* discordabant. Nam aliqui *Othonem*, aliqui *Philippum* fratrem *Henrici* quinti elegerunt. Tandem *Philippo* dolose occiso, *Otho* coronatur ab *Innocencia* Papa in *Francia*. Qui statim pugnavit cum *Romanis* propter non exhibitum honorem, & inde contra Papæ voluntatem abstulit regnum *Apulia* à *Frederico*, qua de causa à domino Papa excommunicatus est. Inde quarto anno regni sui Principes *Aleman-
nia* *Fredericum* erexerunt in Imperatorem; qui victorioso triumphavit de *Othone*.

Anno gratiæ M.C. lxxxxix.

An. Dñi
1199.

Hoc ultimo anno regis *Ricardi Widomarus* vicecomes *Lomovicensis* in *Britannia minore* homo regis *Angliæ* invento immenso thesauro auri & argenti in fundo suo, misit magnam thesauri partem regi *Ricardo*, set ille reculavit, dicens, se totum habere debere de jure dominationis suæ, quod tamen alius recusavit. Obsedit igitur rex castrum vicecomitis, quod vocabatur *Caluz*, putans ibi thesaurum inesse: Cui ministri Castris exeuntes optulerunt regi castrum cum contentis, salvis eisdem vita membris & armis; renuit rex, imponens illis ut redeuntes viriliter se defendant. Cum igitur rex die quadam & Dux *Brabancie* circumirent castrum, ut infirmiora explorarent, quidam arcubalista *Bertramus Gurdon* telo regem in brachio vulneravit; Quare præcepit rex omnino, ut castrum caperetur, & omnes intus suspenderentur, excepto suo vulneratore; Quod & factum est. Cum igitur extracto teli ligno set manente ferro, ex venarum & nervorum inscissione nono post hoc die rex esset moriturus, advocari fecit vulneratorem suum sic inquit, Quid umquam mali tibi feci quod me ad mortem vulnerasti? Et ille. Patrem meum & duos fratres meos occidisti, & me modo occidere voluisti, placet mihi quancumque pœnam subire dummodo tu occumbas. Tunc jussit rex eum libere abire, dans illi centum solidos sterlingorum. Set post regis obitum fecit Dux *Brabancie* eum exoriatum suspendi. Mortuo igitur *Ricardo* vij. idus Aprilis corpus ejus in tres partes divisum in tribus locis sepelitur, unde quidam metricus sic ait.

Versus.

*Viscera Carleolum, corpus fons servat Ebrardi,
Et cor Rotomagum, magne Ricarde, tuum.
In tria dividitur unus, quia plus fuit uno,
Nec superest uno gratia tanta viro.
Christe tui calicis prædo fit præda Calucis,
Ære brevis deicis qui tulit ara crucis.
Hic Ricarde jaces, set mors si cederet armis
Victa timore tui cederet arma tuis.
Obiit igitur rex *Ricardus* x. anno regni sui in *Nor-*
mannia.*

Leycestren-
sis.

Septimo kalendarum *Aprilis*, & juxta patrem suum *Henricum* apud fontem *Ebrardi* sepulta est pars ejus corporis anno gratiæ M.C. lxxxxix.

Johannes frater ejus sciens se non admitti ad regnum *Angliæ* à magnatibus terræ *Anglicane*, cum propinquiorem haberent regni successorem, *Arthurum* scilicet filium fratris sui senioris *Galfridi* quon-

dam Ducis *Britannia*, cum adhuc esset in *Aqui-*
tania comprehensum puerum dolo tenuit, & occidit per manum armigeri sui *Petri de malo Lacu*, cui postea hæredem Baronie de *Mulgref* dedit in uxorem, loco mercedis iniquæ. Reversus *Johannes* in *Angliam* à populo terræ susceptus est, & die Assumptionis Domini anno ejusdem M.C. lxxxxix apud *Westmonasterium* per *Hubertum Cantuariensem* archiepiscopum solenniter in regem consecratus vj. scilicet kalendarum Junii.

Cistrensis
cap. 32.

Successit regi *Ricardo* sine liberis obeunti frater suus *Johannes* dictus *sine terra*, qui statim occupavit thesauros regis *Ricardi* apud *Chinonem*, & misit *Hubertum* archiepiscopum ad componendum res in *Anglia*. Set *Thomas de Torneya* tradidit *Andegaviam* *Arthur*o filio senioris fratris *Galfridi* Duci *Britannia*, ubi convenientes proceres *Andegavia*, *Cenoman-
nia*, & *Turonia* adhæserunt *Arthur*o secundum consuetudinem terræ illius, ubi filius fratris senioris succedit patri si primogenitus decedit sine filio. *Constantia* vero relicta *Galfridi* ac Comitissa *Britannia* tradidit custodiam filii sui *Arthur*i necnon & hæreditatis suæ regi *Francia*, set *Johannes* cito subvertit *Cenomanniam* quia adhæserat *Arthur*o. Deinde in Paschate *Johannes* accinctus est gladio ducatus *Normannia* apud *Rotomagum*, & in Ascensione Domini coronatus est in regem apud *Westmonasterium* ab *Huberto Cantuariensi* episcopo; Quo die *Johannes* rex fecit *Hubertum* esse suum Cancellarium; Cui de hoc officio nimis postmodum glorianti, ait quidam, Domine non deberes gloriari de jugo servitutis, Audivimus enim de Cancellario archiepiscopum factum, set non è converso.

Secundo anno regni sui misit rex *Philippum Du-*
nelmensem episcopum, & *Rogerum Bigot* cum literis suis patentibus de salvo conductu & reditu ad *Willielmum* regem *Scotorum*, de cujus fide hæsitavit, statuens ei diem certum & locum, apud *Lyncol-*
niam scilicet in crastino sancti *Edmundi* regis & martyris, veniendi ad se & homagium faciendi absque omni prorogatione vel cavillatione. Qui accepto hujusmodi mandato ad diem properavit eundem, & in die sanctæ *Ceciliæ* virginis, x. scilicet kalendarum *Decembris* qui fuit eodem anno feria quarta, supra montem extra civitatem *Lincolniæ* coram optimatibus utriusque regni & omni populo, fecit regi *Johanni* homagium solenniter, fidelitatemque juravit super crucem *Huberti Cantuariensis* archiepiscopi, & de pace conservanda sibi & regno suo. Quibus peractis in solenni convivio receperunt se, & lætatus est uterque populus gaudio magno, & post dies aliquot dimissus est in terram suam cum honore immenso. Acta sunt hæc in anno Domini M.CC. die quo supra; rex vero *Johannes* in superbia
erectus & mentem regis exuens animum leonis induit, sectando luxuriam, avaritiam & omnem animi sui voluptatem.

An. Dñi
1200.

Anno Domini M.CC.v. obiit *Hubertus Cantuariensis* archiepiscopus, post cujus mortem monachi *Cantuarienses* eligendi licentiam à rege petierunt, & optinuerunt. Rogavit tamen rex pro *Norwycensi* episcopo ut si possibile esset saltem suis precibus postularetur hac vice. Adveniente autem electionis die, quidam ex monachis preces regias amplectentes eundem *Norwycensem* postularunt. Alii vero secundum Deum procedentes subpriorem ejusdem domus elegerunt, & dissensione facta inter fratres, utra-

1205.

Johannes. utraque pars pro suo electo ad sedem apostolicam appellarunt; Unde electi sunt hinc & inde xiiij. monachi qui ad sedem apostolicam iter arriperent hoc negocium profecturi; Qui ad regem venientes ut ex voluntate illius proficerentur, promiserunt ei jurantes quod modis omnibus procurarent postulationem *Normycensis* à domino Papa confirmari; & ab ipso rege magna accepta pecunia profecti sunt; Quibus in curia constitutis, cassatur electio subprioris, & datur licentia illis xiiij. iterum eligendi in curia. Qui sedentes iterato postularunt *Normycensem* episcopum, & iratus Papa eo quod collusionem audierat, postulationem eorum & vota non admisit, set eos suspendit quantum ad vicem hanc. Qui videntes se quasi deprehensos poenitentia ducti confessi sunt se regi jurasse de *Normycensi* episcopo postulando, & veniam deposcentes arbitrio domini Papæ humiliter se submiserunt; Papa vero non secundum meritum, set secundum clementiam agens, eos benigne absolvit & consuluit ut magistrum *Stephanum de Langeton*, sibi in patrem eligerent & pastorem, virum utique literaturæ magnæ & bonitatis immensæ. Qui sano adquiescentes consilio eligunt eum, & confestim à Papa confirmatus est, & cito post consecratus; Quæ cum ad audientiam regis absque dilatione devenissent, turbatus est & excandescens in iram illos xiiij. monachos regno suo perpetuo proscripsit, sub pœna capitis interdicens eis reditum in terram suam; Monachos etiam cæteros à clauetro ejecit, committens curam ejusdem domus mercatoribus *Brabaminis*, qui responderent ei de exitibus universis; Cæterosque clericos ejusdem provinciæ male tractavit, & universos Dei ministros exosos habuit nulla flexus pietate vel misericordia. Quibus domino Papæ nunciatis, scripsit ei Papa, filialiter ortans & monens vice trina, ut ab oppressiõibus hujusmodi poenitentia ductus resiliret, alioquin durius procederetur in eum; At ille continuando errorem processit de malo in pejus; Propter quod dominus Papa sententiam excommunicationis tulit in eum & in omnes fautores, & totam terram *Anglicanam* ecclesiastico supposuit interdicto; Incepitque hoc Interdictum generale à prima dominica passionis Domini anno ejusdem

An. Dñi M.CC.viiij. quæ fuit eodem anno, x. kalendarum
1208. Aprilis, & duravit sex annis continuis & uno mense, nilque fiebat in sancta matre ecclesia nisi parvulorum baptisma, & confessiones morientium. Corpora tamen eorum extra cimiterium sepulta sunt; & memoriale hoc non duravit in secula. Hujus autem interdicti executores, *Londoniensem* scilicet, *Wygornensem* & *Heliensem* episc. egit ipse rex in exilium, & multa alia mala instigante diabolo perpetravit.

Cistrensis. Post hoc circa nativitatem sancti *Johannis* transfretavit rex *Johannes* in *Normanniam*, ubi captæ sunt treugæ inter reges *Angliæ* & *Franciæ*, ac juramento & scripto firmatæ, quod quis illorum pacem illam prius infringere, homines illius à fidelitate absolverentur & ad alterum regem converterentur. Set cum postmodum rex *Johannes* occideret *Arthurum* nepotem suum, rex *Franciæ* occupavit multas terras transmarinas. Hoc quoque anno Comes *Flandriæ* devenit homo legius regis *Johannis*, & rex *Franciæ* fecit *Arthurum* militem, accipiendo ab illo homagium pro terris *Andegaviæ*, *Cenomaniæ*, *Pictaviæ*, *Turonie*, *Britanniæ minoris* & *Normanniæ*. Eo quoque anno solenniter di-

vortiatum est inter regem *Johannem* & uxorem suam *Johannem* filiam Comitis *Gloverniæ* propter consanguinitatem in tertio gradu, & accepit rex de consilio regis *Franciæ* *Isabellam* filiam Comitis de *Engolismo*, ex qua genuit *Henricum*, *Richardum* ducem *Cornubiæ*, & tres filias, & statim accepit tributum per totam *Angliam*, videlicet de qualibet hida, id est carrucata terra, iij. s. & rediit in *Normanniam*. Quo in tempore *Ranulphus* iij. Comes *Cestrie* exemplo forsan regis ductus reliquit uxorem suam *Constantiam* Comitissam *Britanniæ*, quam dudum de consilio regis *Henrici* duxerat, & copulavit sibi *Constantiam* filiam *Radulphi de Fenger*; Quæ de causa ut putatur meruit sine prole decedere. Hoc anno sicut creditur *Tartarorum* dominatus incepit; Hii nempe sub montibus *Indiæ* in regione *Tartaria* constituunt dominum suum regem *Indiæ* *David* filium presbyteri occidentis, ad rapinas & depredationes aliarum nationum processerunt. Hoc etiam anno

20 *Francigenæ* ceperunt urbem *Constantinopolim*, in qua constituerunt Imperatorem *Baldewynum* Comitem *Flandriæ*; Cujus urbis captionem accolæ vicini vix credere etiam post multos dies potuerunt tum propter urbis fortitudinem, tum propter antiquam prophetiam qua prædictum fuerat, illam urbem capi non posse nisi per *Angelum*. Set hostibus per murum ubi erat *Angelus* depictus intrantibus, indigenæ per æquivocationem *Angeli* se deceptos cognoverunt.

30 *Fredericus* ij. imperavit xxxiiij. annis. Hic coronatus ab *Honorio* Papa primo fovit ecclesiã tanquam matrem, set postmodum tanquam novercam spoliavit; Quapropter *Honorius* ipsum excommunicavit, & omnes ab ejus fidelitate absolvit; Quam quidem sententiam *Gregorius* ix. innovavit. Ille *Fredericus* *Henricum* filium suum proprium *Aleman-niæ* regem carceris squalore suffocavit; Prælatos quos *Gregorius* ix. ad Concilium generale vocaverat capi fecit, & durante sententia qua innodatus fuerat terram sanctam adiit, majorem ibidem relinquens desolationem quam consolationem. Tandem à Papa *Innocentio* iiij. depositus est, & dum quandam *Italiæ* urbem obsideret, amissis thesauris per legatum Papæ usque in *Apuliam* fugatus est, ubi infirmatus obiit. Eo tempore tantæ pluvie, tonitrus & grandines ceciderunt, ut lapides ad quantitatem ovorum quadranguli mixti cum pluvia de cœlo descenderent, quibus arbores, vineæ, segetes multum sunt destructæ, homines sunt contriti, & aves per aera volantes visæ sunt carbonēs ignitos in rostris deferre & domos incendere. Apud *Londoniam* sanctus *Hugo Lincolnien-sis* episcopus obiit apud

40 *vetus Templum*, set apud *Lincolniam* est sepultus. Ad cujus funerationem occurrerunt legatus Papæ, tres archiepiscopi, scilicet *Cantuariensis*, *Dunelmensis* & *Ragnensis*; xiiij. episcopi, duo reges, scilicet *Angliæ* & *Scotiæ*, qui tunc ibidem advenerat ut juraret fidelitatem super crucem *Huberti* archiepiscopi & homagium faceret regi *Johanni*. Quo die sanata est mulier per vij. annos cæca; & quidam bur-sarum incisior in incidendo incurrit manus contracti-onem, donec per orationem cleri & populi liberaretur. Hic fuit natione transmarinus, apud *Wyltham* juxta *Sarisburyiam* Prior *Cartusien-sis* effectus, deinde *Lincolnien-sis* episcopatus præfectus. Qui dum installaretur apud *Lincolniam* & equus ejus ratione installationis per archidiaconum loci petere-tur

Iohannes. tur, dixit, se malle episcopatu cedere quam quicquam tali ex causa dare. Ad manum ejus solebant volatilia cibum quærere.

Eo tempore venit in *Angliam* *Eustachius* Abbas de *Flai* prædicare verbum Dei, & fecit multa miracula; Inter quæ benedixit fontem de *Wyl* juxta *Cantuariam*, de quo potantes receperunt sospitatem; Nam & mulier dæmonica ibidem bibens evomuit duos nigros bufones, qui cito conversi sunt in canes, deinde in grandes asinos, qui ascendentes in aera fœda post se vestigia reliquerunt. Effecit *Eustachius* ista prædicatione ut multi usuras dimitterent, mercata per diem dominicum non tenerent, ut lumen indeficiens ante corpus dominicum in ecclesiis haberent, ut proceres discum elemosynarum in mensa haberent. Ipsi tandem *Eustachio* aliqui Prælatorum invidentes dixerunt, Non licet tibi falcem ponere in messem alienam. Quibus ille dixit, *Messis quidem multa set operarii pauci.* Et sic decessit in *Normanniam*. Hoc quoque anno mense Decembris in provincia *Eboracensi* apparuerunt v. lunæ in cœlo. Prima in oriente. Secunda in occidente. Tertia in Austro. Quarta in Aquilone. Quinta in medio cœli circuiens sexies illas iiij. lunas quasi per unam horam, & tandem evanuit.

Cistrensis
cap. 33.

Rex *Iohannes* ad vincula sancti *Petri* apud castrum de *Myrabell* cepit & occidit nepotem suum *Artharum*, & sororem ejus *Alienoram* apud *Bristoliam* perpetuo carcere mancipavit. Qua de causa tanquam propter feloniam commissam, rex *Francie* occupavit *Normanniam*, *Britanniam*, *Pictavi-*

CAP. XV.

Anno quinto Innocentii tercii.

ORdo fratrum prædicatorum incepit in *Tolosa-*
nis partibus sub duce *Dominico*, set non potuit confirmari ante primum annum *Honorii*. Hiems asperissima à circumcissione usque ad Annunciationem inhorruit. Rex *Iohannes* dedit filiam suam *Lewlino* Principi *Wallie* in uxorem, & cum ea dedit castellum & totum territorium de *Ellesmer* in confinio *Wallie*. Hoc anno mortuo *Huberto Cantuariensi* archiepiscopo fit magna dissensio in ecclesia *Cantuariensi*, aliis subpriorem, aliis *Normycensem* episcopum jussu regis eligentibus; set *Innocentius* Papa utriusque electionem cassavit, & *Stephanum de Langeton* consecravat. Canes & mastivi per omnes forestas *Anglie* occiduntur. Apud *Sowthalliam* in terra *Norgani* apparuit in somnis magistro *Mauricio* miles quidam, cum quo alternis versibus nunc incipiendo nunc finiando colludebat, Qui & dixit, Magister *Maurici* volo ut finias hunc versum

Destruet hoc regnum rex regum

Cui ille, Immo finias tu qui fere versum consummasti. At miles. Quia senex es ac hebes ut video sic finies,

Destruet hoc regnum rex regum duplici plaga.

Eo tempore natus est regi *Iohanni* *Henricus* primogenitus suus, ex *Isabella*, de qua genuit istum *Henricum*, & *Ricardum* Comitem *Cornubiæ*, iiij. quoque filias, scilicet *Isabellam* Imperatricem, *Alienoram* quæ nupsit primo *Willielmo* Marefcallo Comiti de *Penbrock*, & postmodum *Simoni* de *Monte forti* Comiti *Leycestrensi* qui genuit ex ea sex libe-

ros. Tertia filia *Iohanna* nupsit regi *Scotie*. Incepit interdictum *Anglie* per vij. annos continue duraturum, eo quod rex *Iohannes*, *Stephanum de Langeton Cantuariensem* archiepisc. per Papam consecratum omnino reculavit. Priorem & monachos *Cantuarienses* profugavit, bona eorum confiscavit. Qua de causa Papa homines *Iohannis* ab ejus fidelitate absolvit, scripsitque confinibus regibus ut in *Iohannem* insurgerent.

10 Rex *Iohannes* fecit confiscari in manus suas omnes possessiones episcoporum, clericorum, Abbatum, Priorum totius regni *Anglie*, & præcepit quod si quis aliquam bullam à Papa missam reciperet, ad præsentiam regis duceretur.

Leycestrensis.

Albigenses hæretici venerunt in *Angliam*, quorum aliqui comburebantur vivi. *Saraceni* cum xij. millibus armatorum exceptis lotricibus lx. de *Africa* venerunt, & occupaverunt magnam partem *Hispanie*, unde Papa *Innocentius* misit nuncios ad diversas nationes pro subsidio terræ sanctæ; Nam *Saraceni* erexerant munitiones in monte *Thabor* ad debellandum *Acram*.

Cistrensis.

Hoc etiam anno sanctus *Franciscus* incepit ordinem *Fratrum minorum* juxta *Affisum*. Rex *Francie* cum copioso exercitu littora *Normannie* contra regem *Johannem* occupavit. *Pandulfus* Papæ legatus *Angliam* venit, regem *Johannem* de parendo *Romane* ecclesiæ convenit districte, rex autem videns undecunque periculum sibi imminere tum per regem *Francie* tum per proceres suos qui per scripta sua regi *Francie* se devinxerant, totum regnum suum *Anglie* & *Hiberniam* pro se & hæredibus suis Papæ *Innocencio* ejusque catholicis successoribus in perpetuum obligavit, Ita quidem, quod ipse & hæredes sui deinceps forent feodarii ecclesiæ *Romane*, reddendo annuatim pro *Anglia* DCC. marcas & pro *Hibernia* CCC. marcas, Ita quod si ipse vel aliquis hæredum suorum ab hac conditione vel solutione deficiat, à jure regni cadat.

40 Post hæc *Pandulfus* recessit, & regem *Francie* de *Normannia* redire coegit. *Stephanus* vero archiepiscopus cum coexulibus suis *Angliam* venit, qui regem cum fautoribus suis in ecclesia *Wyntonien-*

Cistrensis.

50 Cum ab iniquo rege *Johanne* talia ut supradictum est agerentur, insurrexerunt in eum magnates regni multipli necessitate coacti, eo quod noluit permittere leges sancti *Edwardi* teneri sicuti ante solebant, set omnia fecit in suo velle nec voluit legis formam observare: nam quosdam de proceribus exhædavit sine judicio *Parium* regni, & *Randolphum* bonum Comitem *Cestrie* voluit exhædasse quia sæpius redarguit eum de erroribus suis & de dedecore quod fecit contra ecclesiam, & multorum uxores violaverat, nam in hujusmodi nimis lubricus fuit, moventes ei quæstionem & dicentes, Cur ita male agis ô rex, cum plebe tua? Quare legem Dei tui & ipsius mandata transgredieris? non enim vivimus in lege Dei set velut hæretici facti sumus, in confusionem nostram & sanctæ matris ecclesiæ transgressionem magnam. Nunc igitur resipisce aut certe pœnitebit in posterum quoniam hujusmodi mala sustinenda non sunt. Timens vero sibi rex delinivie eos verbis pacificis, & fecit eis Cartam de multis libertatibus; & sic fuit concordatus ea vice cum eis, set infra breve rex venit contra Cartam factam &

con-

Johannes. concordatam, & contra articulos Cartæ suæ: Interea misit nuncios ad papam, & rogavit ut in statum Ecclesiæ reduci posset & admitti; qui suum matris Ecclesiæ aperiens, eo quod sancta mater Ecclesia gremium non claudit redeunti; misit in Angliam duos legatos Cardinales cum plenitudine potestatis, qui omnimodas Ecclesiæ causas & regis molestias ponderarent & sine debito terminarent. Venientes autem ad regem, ab eo honorifice suscepti sunt, & induxerunt eum in primis ut omnes exulantes & pro jure ecclesiæ proscriptos ad propria revocaret & ad omnia restitueret. Quo facto, licet variis varia censentibus, antequam beneficium absolutionis posset promereri de libero fecit se servum, & de dominante servientem, terramque Anglicanam quæ esse solebat libera & ab omni servitute quietata fecit tributariam & ancillam pedissequam, subjectionemque suam confirmavit per scriptum suum in hæc verba conceptum.

Johannes Dei gratia Rex Angliæ &c. Universitati vestre per hanc Cartam aurea Bulla nostra munitam volumus esse notum, quod cum Deum & matrem nostram sanctam ecclesiam offenderimus in multis, & proinde divina misericordia indigere noscitur, nec quid quod digne offerre possumus pro satisfactione Deo & ecclesiæ facienda nisi nos ipsos habeamus & regna nostra, volentesque nos ipsos humiliare pro illo qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem, gratia sancti spiritus inspirante, non vi inducti aut timore coacti set nostra bona & spontanea voluntate ac communi consilio Baronum nostrorum, offerimus & libere concedimus Deo & sanctis Apostolis ejus Petro & Paulo & sanctæ Romanæ ecclesiæ matri nostræ ac domino nostro pape Innocentio tertio ejusque catholicis successoribus, totum regnum Angliæ & totum regnum Hiberniæ cum omni jure ac pertinentiis pro remissione omnium peccatorum nostrorum & totius generis nostri tam pro vivis quam pro defunctis: Et ammodo illa à Deo & ecclesiæ Romana tanquam feodariis recipientes & tenentes, In presentia venerabilis patris domini Nicholai Tusculanensis episcopi Apostolicæ sedis legati, & Pandulphi domini pape subdiaconi & familiaris, fidelitatem predicto domino nostro pape Innocentio ejusque catholicis successoribus ac ecclesiæ Romanæ secundum subscriptam formam fecimus & juravimus, Homagium & ligium fecimus pro predictis regnis domino nostro pape Innocentio per manus predicti legati loco & vice ipsius domini pape recipientis publice; Successores & heredes nostros de uxore procreatos in perpetuum obligantes, ut simili modo summo Pontifici qui pro tempore fuerit & ecclesiæ Romanæ sine contradictione debeant fidelitatem præstare & homagium recognoscere. Ad indicium autem hujus rei & nostra perpetuæ obligationis & concessionis nostræ volumus & stabilimus ut de propriis & specialibus redditibus predictorum regnorum nostrorum pro omni servicio & consuetudine quod pro ipsa satisfacere debemus, salvo per omnia denario sancti Petri, ecclesiæ Romana mille marcas sterlingorum percipiat annuatim, scilicet in festo sancti Michaelis septingentas marcas pro regno Angliæ, & trecentas pro regno Hiberniæ; Salvis nobis & heredibus nostris justitia, libertatibus & regalibus nostris. Quæ omnia sicut predicta sunt rata esse volentes & perpetuo obligamus firmiter nos & successores no-

Johannes. stros contra non venire: Et si nos vel aliquis nostrorum successorum contra hæc aliquid attemptare presumpserit, quicumque fuerit ille, nisi commonitus resipuerit, cedat à jure regni. Et ut hæc Carta obligationis & concessionis nostræ semper firma permaneat, In ejus rei testimonium &c.

Ego Johannes Dei gratia rex Angliæ &c. Ab hac hora in antea fidelis ero Deo & beato Petro & ecclesiæ Romanæ ac domino meo Innocentio papa tertio ejusque successoribus catholice intransitibus; nec ero in facto, dicto, consensu vel consilio ut vitam perdant vel membra, vel mala captione capiantur, & dampnum eorum quod sciverim impediam, & removere faciam si potero, Alioqui eis quam citius potero intimabo, vel tali persone dicam quam eis credo pro certo dicturam. Consilium quid mihi crediderint per se vel per nuncios seu per literas suas tenebo secreta & ad eorum dampnum nulli pandam, me sciente, patrimonio beati Petri & specialiter regni Angliæ & regni Hiberniæ adjutor ero ad defendendum & tenendum contra omnes homines pro posse meo. Sic me Deus adjuvet & sancta Dei evangelia. Sicque de libero servus effectus est, & beneficium absolutionis apud Wyntoniam consecutus, & interdicti relaxatio facta est statim in eodem anno M. CC. xiv. sexto nonarum Julii feria sexta, facta prius restitutione cuilibet petenti. In primordiis regni sui rex iste Johannes appellatus fuit ad curiam regis Franciæ super mortem Arthuri nepotis sui filii Comitis Britannie & fratris sui, per quemdam militem strenuissimum parentem proximum ejusdem Arthuri, & quia vocatus non comparuit, saisita fuit in manu regis Franciæ Normannia hæreditas sua, iterumque citatus cum non compareret eo quod sciebat judicium sibi fieri in mortem vel confusionem, judicio Curie illius perdidit eam totam. Vasconiam etiam cum rex Franciæ per suos occupare vellet, pervenit ille Johannes & ejectis Francis quantum perdidit recuperavit, non tamen processit ulterius ut Normanniam recuperaret. Anno regni sui quasi xj. Willielmus rex Scotiæ filiam suam Comiti Flandrensi dedit in uxorem. Iratusque Johannes ob hoc quod cum hostibus suis fœdus inisset, divertit ibidem cum exercitu copioso & cepit Berwicum super Twedam, castrumque ibidem construxit. Videntque rex Scotiæ ad resistendum de viribus non posse, emissis ad Johannem nunciis rogavit ea quæ pacis sunt, & adimpleta pecuniaria petitione sua datisque obsidibus duabus scilicet filiabus, non tamen Alexandro filio suo quem petierat, reversus est Johannes Londoniam, tenuitque ibidem parliamentum suum & multa mala gravesque molestias intulit Baronibus suis, qui injuriis suis se ad resistendum præparaverant.

Anno vero sequenti processit rex in Hiberniam cum plebe maxima, statuitque ibidem legem Anglicanam & ut omnia eorum judicia secundum eandem legem, vel Anglicanam consuetudinem terminarentur. Reversusque eodem anno in Angliam talliavit ecclesias & Hugonem de Lacy & Willielmum de Breans proscriptit in Hiberniam. Anno etiam xiiij. regni sui divertit in Walliam, & eam quasi pro nihilo subjugavit, cepitque homagium Lewlini Principis eorum, & quibusdam acceptis obsidibus de pueris magnatorum ibidem reversus est. Anno vero sequenti Lewlinus Princeps Walliæ resiliit à fide sua, Iratusque Johannes continuo suspendi fecit omnes

Johannes. omnes pueros obsides apud *Notynghamiam*, & iterum *Leulinum* suæ dominationi subjecit.

Temporibus istius regis *Iohannis* inceperunt duo novi ordines *Prædicatorum* scilicet & *Minorum*. Ordinem vero fratrum prædicatorum incepit beatus *Dominicus* in partibus *Tholosanis* ubi contra hæreticos prædicabat verbo & exemplo: Cumque mansisset ibidem x. annis prædicando & colligendo Fratres usque ad tempus quo *Lateranense* Concilium debuit celebrari, cum *Fulcone Tholosano* episcopo *Romam* ad Concilium generale adiit, petiitque à domino papa *Innocentio* iij. quod ordo *Prædicatorum* diceretur, & posset confirmari. Qui cum aliquantulum difficilem ad hæc faciendum se exhiberet, nocte quadam idem papa vidit in sompnis quod *Lateranensis* ecclesia gravem subito ruinam minaretur; Quod cum tremens aspiceret, ex adverso vir Dei *Dominicus* accurrebat, humerisque suppositis totam illam casuram fabricam sustentabat; evigilans autem & visionem intelligens, petitionem viri Dei hilariter acceptabat, hortans ut Fratres sui regulam aliquam approbatam sibi eligerent, & ad ipsum rediens confirmationem ad libitum reportaret. Regressus igitur verbum summi Pontificis Fratribus patefecit; Erant igitur Fratres tunc circiter xvij. qui invocato Spiritu sancto regulam beati *Augustini* Doctoris & prædicatoris egregii ipsi pariter & re & nomine prædicatores unanimiter elegerunt, quasdam arctioris vitæ consuetudines quas sibi per formam institutionum observandas statuerunt, insuper assumptas. Interea *Innocentio* defuncto & *Honorio* in summum sublimato Pontificem confirmationem ordinis anno Domini M.CC.xv. à prædicto *Honorio* impetravit. Tandem vero appropinquante suæ peregrinationis termino, apud *Bononiam* gravi corporis infirmitate languescens, convocatis xij. ex Conventu testamentum huiusmodi condidit, dicens, Hæc sunt quæ vobis tanquam filiis hæreditario jure possidenda relinquo. *Caritatem habentes, humilitatem servantes, paupertatem voluntariam possidete.* Illud etiam qua potuit distractione prohibuit ne quis umquam in suo ordine possessiones induceret temporales, maledictionem Dei omnipotentis & suam terribiliter imprecans ei qui *Prædicatorum* ordinem terrenarum divitiarum pulvere præsumeret maculare. Proinde ad extremam horam veniens anno Domini M.CC.xxj. dormivit in pace, sepultusque est ibidem. Ordinem vero Fratrum minorum incepit beatus *Franciscus* in civitate *Affissi*, ubi oriundus est. Qui cum audiret die quadam ea quæ Dominus suis discipulis ad prædicandum missis locutus est, statim ad universa servanda tota virtute confurgit. Solvit calciamentum de pedibus, tunica una set vili induitur, & pro corrigia mutavit funiculum. Instituitque Fratres juxta illam civitatem *Aysiam* apud sanctam *Mariam* de *Portiuncula* anno Domini M.CC.vij. pontificatus *Innocentii* tercii anno xiv. à quo & confirmatus est ordo ille. Habuit etiam Fratres in *Ricardina* juxta *Bononiam* quibus contulerat mansiunculam dominus *Accursus* magnus qui fecit novam glossam in jure Civili super omnia v. volumina. Istum beatum *Franciscum* multi nobiles & ignobiles clerici & laici sprete seculari pompa secuti sunt, ejus vestigiis adhærentes, quos pater sanctus docuit evangelicam perfectionem adimplere, paupertatem apprehendere, & per viam sanctæ simplicitatis incedere. Scripsit præterea evangelicam

regulam sibi & suis fratribus habitis & habendis, quam dominus papa *Innocentius* iij. confirmavit. Cumque ad dies appropinquasset extremos, longa infirmitate confectus super nudam humum poni se fecit, & convocatis fratribus singulis manus imponens omnibus sine fine benedixit, & instar cœnæ dominicæ singulis panis buccellam divisit, invitabatque ut moris sui erat omnes creaturas ad laudem mortis suæ quæ læta occurrit, & ad suum invitabat hospicium, dicens, Bene veniat soror mea mors. Ad extremam igitur horam veniens, dormivit in Domino, anno ejusdem M.CC.xxvij. iv. die Octobris. Anno quinto præcedenti scilicet M. CC.xxiv. venerunt primo Fratres *Minores* in *Angliam* in festo beati *Bartholomæi* Apostoli. *Prædicatores* vero prius venerant in anno Domini M.CC.xvij. Eodem tempore anno scilicet Domini M.CC.ix. beatus *Hugo* fit *Lincolniensis* episcopus. Eodem tempore, anno scilicet Domini M.CC.xij. generale Concilium celebratur quod dicitur *Lateranense* præsidente eodem papa *Innocentio* tertio.

Rex iste *Iohannes* suam semper continuando tyrannidem multos magnatum suorum ad iracundiam provocavit. Qui in specie corporis candorem femineum videretur, carnis tamen munditiam non in ipsa carne tenuit in libidinem pronior, namque conjugalem modum excessit, & more odibili luxu femineo fretus magnatum omnium uxores & dominas concupivit, deridendo maritos eorum post perpetrata mala. Quod quidem extitit principium & origo universalis guerræ & seditionis magnæ; Fuit enim eodem tempore inter commensales regis nominatissimus Baro & strenuissimus miles *Eustachius* de *Vessy* habens uxorem pulcherrimam & castam, quam cum ipse rex ultra modum concupisceret nec ad eam attingere posset eo quod per dominum suum à conspectu ipsius longius tenebatur & gratis, contigit dum quadam die simul in mensa sederent rex & *Eustachius*, vidit rex anulum in digito ejus, & apprehendit eum, dicens, Se habere consimilem lapidem quem eodem artificio vellet in auro concludi. At ille nichil mali suspicans accommodavit eum regi, rex vero accito confestim puero, misit eum cum anulo ad uxorem *Eustachii*, qui diceret ei ex parte ejusdem domini sui, ut cum omni festinatione veniret ad eum *Londoniam* si eum umquam videre vellet in vita, eo quod infirmabatur ad mortem; At illa viso anulo confestim properavit credens vera esse quæ dicebantur ei. Contigit vero die quadam dum spaciaturum iret dominus ejus, casu obviavit ei, & ea visa admirans ait, Quid agis ô domina mi? At illa rei seriem pandebat. Qui regis fraudem sciens, ait, Dolose, inquit, vocata es ut illuderet tibi rex. Fac igitur ornata in veste tua lotrix vel meretrix sit; quæ ingrediatur ad regem loco tui, Tu absque ulla dilatione reverte in locum unde venisti; Quo facto, die quadam dum fabularentur adinvicem rex & *Eustachius*, & gloriaretur rex in operibus suis pessimis, ait rex, Pulcherrimam habes ô *Eustachi* dominam & nocturno silentio bene placentem. Cui *Eustachius*, Et quomodo nosti ô rex? At ille, Cognovi jam & expertus sum. At ille, Non est ita rex. Non enim habuisti uxorem meam set loco sui horrendam meretricem & lotricem. Iratusque rex addito juramento comminatus est ei in mortem; & cum in eum exsurgere vellet, proslivit ab eo; Et recedendo à rege usque partes boriales domos regis una cum

Johannes. cum maneriis regiis in via demolivit, Adjunctique sunt ei multi magnatorum, & illi præcipue quorum uxores violaverat rex: Insurrexeruntque unanimiter in regem & creverunt in populum magnum, occupaverunt castra & munitiones regias, & jura regis demoliti sunt; *Londonienses* etiam favebant ei & populum populo addiderunt. Rex vero *Johannes* interim congregato exercitu prosequabatur eos, & vehementiori impetu fugavit in *Scotiam*: At illi iterum animati resistebant regi & retrorsum abire fecerunt, Quibusdam enim eis favorem opemque præstantibus & quibusdam regi, completum est illud dominicum, *Omne regnum in se divisum desolabitur*, ita enim per discursum excursusque hinc inde hostilibus rapinis & incendiis paulatim dilaniata & attenuata est *Anglia*, ut ex regno florentissimo infelicissimum videretur, & desolatum; nam omnis regii nominis terror, immo omnis disciplinæ publicæ vigor in ventum abierat, & sublato legum velamine libido & luxuria æquis passibus currebant, malisque cotidie crebrescentibus jam versa erat in luctum ecclesiæ citihara, & populus gemens sub jactura multiplici ululabat. Cum igitur rex & Barones jugi discordia disceptarent, quandoque partes æquabantur, quandoque præstabat altera, Fortunæ tamen volubilitatem quantum ad exercitium singulare experti non sunt quoad omnia. Tres vero Comites scilicet *Cestria*, *Albemaria* & *Warwick* obsederunt interim montem *Sorellum* per vij. ebdomadas, & supervenientibus Baronibus secesserunt usque *Notinghamiam*, ubi congregato exercitu perrexerunt in *Lincolniam*, junctique regalibus qui ibidem aderant castrum fortiter machinis ligneis oppugnaverunt: Quod cum domina *Nicholaa* quondam domini *Gerardi Canevile* cum suis validissime defendisset, in fine tamen prævaluerunt regales, & optenta victoria quosdam ex Baronibus qui ibidem aderant gladio peremerunt, & quosdam abduxerunt captivos, civitatem ipsam spoliantes & cives ipsius in captivitatem redigunt. Vulgus etiam ignobile & filii *Belial* de matrice ecclesiæ fecerunt stabulum, introducetes equos & pecudes, & non verentes, set deturpantes præsepe Domini sui. Quibus peractis perrexerunt regales cum captivis suis ad montem *Sorellum* & castrum illud deditione ceperunt. *Wyntoniam* etiam cum castro & quasdam alias munitiones in patria adepti sunt. In fine acies suas dirigentes *Londoniam* ut oppugnarent civitatem, quam tunc ingressi non sunt, sane inter partes ut dictum est diu multumque certatum est alternante fortuna, nam contra hos variis successibus elidebat. In quodam enim conflictu apud Castrum *Barnardi* corruit ille nobilis vir *Eustachius de Vesey*. Videntes autem Barones se non proficere ad votum, mutuo loquebantur adinvicem dicentes Quid faciemus de isto rege iniquo? si sic dimiserimus eum delebit nos & populum nostrum. Expedi igitur ut deleatur à folio regni sui, Nolumus enim de cætero eum regnare super nos: unde communicato consilio miserunt nuncios ad *Lodovicum* filium regis *Francia*, rogantes ut cum omni festinatione veniret & regnaret super eos, promittentes in primo adventu suo civitatem *Londoniensem* se ei liberare, & homagia & fidelitates ei facere & jurare: Qui coronam *Angliæ* sitiens & ad tantam dignitatem anhelans, cum immenso exercitu regnum *Angliæ* hostiliter ingressus est. Piratæ tamen regis multos ex suis & magnates aliquos in mari pereme-

runt. Occurreruntque ei multi Barones set non omnes, *Johannes* & eum cum immenso gaudio susceperunt, homagium facientes & fidelitatem jurantes: In primo autem adventu suo velut agnus mitissimus consilio Baronum usus est; set introducta suorum potentia de qua confidebat, non tantum consilium set & personas *Anglorum* sprexit & contempsit. Optimates etiam sui deridebant, & illudebant magnatibus terræ, & in tantam superbiam erecti sunt, quod per potentiam propriam vellent opprimere & habere, Vastaveruntque igne & gladio per dietas non modicas usque dum venerunt *Lincolniam*; Indignatique magnates terræ recesserunt ab eo, nescientes tamen qua parte se diverterent, eo quod personam regis haberent exosam; Et rex *Johannes* misit ultra mare & fecit venire tantam multitudinem *Normannorum*, *Picardorum*, *Flandricorum* quod vix tota terra *Angliæ* eos potuit receptare & sustinere; Et inter quos erat unus tyrannus facundus de *Eierent*, qui neque Ecclesiis neque Religiosis parcebat, set omne malum quod potuit exercuit. Iste *Johannes* in principio regni sui inter reges monarchales liberrimus fuit, & merito suo proprio misit regnum *Angliæ* sub tributo, & quando cœpit regnare devenit nimis singularis & mirabilis in actibus suis, & transiit in *Normanniam*, & bellavit contra regem *Francia*, donec perdidit *Normanniam*, *Andegaviam* quæ nunquam postea fuerant recuperata. In ejus tempore fuerunt provisi articuli magnæ Cartæ ad communem profectum regni. Iste quoque *Johannes* fuit primus rex *Angliæ* qui unquam dotavit v. portus *Angliæ* de libertatibus & consuetudinibus quas usque ad moderna tempora clamant tenere pro sequela navigii ad quod eodem tempore se perpetuo regi *Johanni* obligaverunt, & heredes suos invenire quando & qua tempore guerræ rex habeat necessitatem de eis; videlicet, quinque portus antedicti rationaliter præmuniti quociens rex mandaverit eis octoginta naves defensabiles propriis suis expensis per xl. dies, & capient deinceps stipendia à rege. Et hæc fuit causa principalis hujus dotationis propter magnam necessitatem quam habuit de navigio ad passagium suum in *Normanniam* quam illo tempore perdidit, ut antedictum est, causa cujus dotationis adhuc clamant liberiores esse præ cæteris portibus omnibus regni *Angliæ*.

Circa hos dies rex *Johannes* fecit distrahi & suspendi quendam sanctum virum nomine *Petrum de Pontefracto*, pro eo quod dixerat ei multa infortunia propter crudelitates & fornicationes affutura, & etiam quia prædixerat ei, quod xiv. annis regnaret, cum tamen xvij. pene regnaverat annis: Ignorans in hoc quod xiv. annis libere tantum regnaret, set tribus annis non libere, quia sub tributo papali. Isti *Petro* bis apud *Eboracum* & semel apud *Pontefractum* apparuit Christus in forma pueri inter manus sacerdotis insufflans in eum, & ter dicens, Pax, pax, pax. Docuitque eum multa quæ postmodum enarravit Pontificibus & populis male viventibus. Raptus est etiam aliquando in mentis excessu per iij. dies & noctes, ubi vidit gaudia bonorum & penas reproborum. In vigilia sancti *Andrea* rex *Johannes* cepit castellum *Roncestre*, ubi multi nobiles qui contra eum conspiraverant inerant. *Lodovicus* frater regis *Francia*, ad rogatum procerum *Angli-genarum* venit in *Angliam*, cui factæ sunt fidelitates ut prædictum est ab *Anglis* & *Francis* & etiam

Cisterciensis.

Iohannes. eciam ab ipso rege *Scotorum* apud *London*, set *Gualo* legatus papæ in *Anglia* tunc existens excommunicavit *Lodovicu* cum suis fautoribus. Set *Lodov.* nichilominus cepit *Wyntoniam* & obsedit *Devoriam* et *Wyndisforā*.

Innocentius papa obiit, *Honorius* xiiij. successit x. annis, viij. mensibus. Qui primo sui anno confirmavit ordinem *predicatorum fratrum*. Nam & *Innocentius* iij. difficilem se in hoc exhibuerat.

Leycestrensis. Iste *Iohannes* male venit ad regnum, nam *Arthurum* de *Britannia* filium *Godfridi* fratris sui dolose occidit, qui iure hæreditario debuit habuisse coronam regni *Anglie* post mortem *Ricardi* avunculi sui; Et sororem *Arthuri* tenuit in carcere apud *Bristolium* ad totam vitam suam.

Cistrensis. Rex *Iohannes* xvij. regni sui anno & sexto mense obiit apud *Bewerk* morbo dissenterico die sancti *Kalixti* papæ, set apud *Croghton* monasterium ordinis *Pramostracensis* exenteratus est, & apud *Wygorniam* in medio chori monachorum sepultus. Tradit tamen vulgata fama quod apud monasterium de *Swynhenede* alborum monachorum intoxicatus obiit. Juraverat enim ibidem ut asseritur prandens quod panem tunc obolum valentem faceret infra annum si viveret xij. denarios valere. Quod audiens unus de conversis fratribus loci illius, venenum confecit, regi porrexit, set & ipse sumpto prius viatico catholico simul cum rege interiit.

Leycestrensis. Rex ipse *Iohannes* ad monasterium de *Swynhenede* quod à sancto *Botulpho* distat per v. leucas hospitandi causa declinarat. Audivit abbatem ejusdem loci pulchram habere sororem Priorissam cujusdam loci propinqui, accensusque ex more libidine, misit satellites suos ut eam adducerent ad se. Quod cum audisset abbas frater ejus, tristis admodum effectus est, noluitque à fratribus consolationem accipere. Cui dixit unus conversus suus qui curam gerebat hospitii, & familiaris & notus domino regi, Quidnam habes pater? Cur decidit vultus tuus & tristior solito est facies tua? Cui abbas, Sororem habeo, inquit, unam, sponsam Christi, quam dilexi. Proponit eam deturpare rex. At ille. Ignosce mihi pater, & ora pro me, & auferam vitam iniqui à terra, & timorem ipsius à conversatione hominum. Cui ille. Vellem hæc quidem fili mi: Non tamen licet in personam regis manum extendere. Processit itaque conversus, & tulit pira nova quibus ipsum regem libenter vesci sciebat, apposuitque venenum in singulis præter tria, quæ cum cæteris reposta optime denotabat. Denique cum rex sederet in mensa & confabularetur cum suis militibus qui assiderant, accepto uno pane, non quidem ut dominicam cœnam faceret, set ut in perniciem suam loqueretur & mortem, Quæsit à ministris, quanti precii esset panis ille si venditioni traderetur. At illi, Valeret, inquit, obolum. Et ille, Vere, inquit, fertilitas ista maxima fecit jam Barones & populum meum insurgere in me, Nunc autem si per annum integrum comites mihi fuerint vita & salus, faciam tanti panem ponderis xij. obolos valere. Et scandalizati sunt ministri ejus in verbo isto, & retrocedebant quidam eorum. Conjurant omnes cum converso in mortem ipsius. Venit itaque conversus ille & applausit regi sicut & alias facere consueverat, & dixit ei; Placetne tibi ô rex comedere de fructu novo? Placet, inquit. Vade & affer. Tulitque præparata pira, & statuit ea coram rege. Moxque lapides preciosi qui coram rege fuerant in sudorem vertebantur: Et ait rex. Quid attulisti

frater? nunquid venenum porrexisti? At ille: Non venenum ô rex set fructum optimum. Et rex, Comede, inquit, de fructu tuo. Moxque apprehenso uno ex piris cognitis comedit; & rex, Comede, inquit, & alterum, & comedit. Adde inquit & tertium, & fecit sic. Nec se ulterius potuit continere rex, apprehenso uno ex venenatis comedit, & eadem nocte extinctus est. Nec tamen periit conversus set inter manus eorundem tantum dilapsus est, liberavitque Deus per mortem regis iniqui prædictam sanctimoniam sponsam suam à novo ut creditur sponso diabolo. Mortuo itaque *Johanne* sic extincto, tandem postmodum sepultus est *Wigornia* die sancti *Luca* Evangelistæ anno Domini M. CC. xvj. & regni sui anno xvij. Sepultus dico est set non cum honore, quia terra quæ in operibus ejus pessimis turbata extitit nondum ad plenum pacificata quievit. Sacerdos quidam qui regi *Iohanni* familiariter adhæserat in vita sua, post mortem ejus ab amore ipsius non est ex toto separatus. Profusis enim lacrimis & precibus multis Deum frequenter exorabat, ut si ejus voluntas esset ostenderetur sibi in signo aliquo utrum cum anima Domini sui judicialiter vel misericorditer ageretur. Cumque diu in hac voluntate permansisset, tandem in visione nocturna apparuit ei quidam vir splendidus in vestibus quasi deauratis, dicens ei. "Quid fles? quid ploras? surge, tolle & lege psalmum 51, *Quid gloriaris in malicia?* & ibi videre poteris quid meruit Dominus tuus. At ille expectatus à sompno, rediit in se, & nichil boni inveniens in psalmo illo, cessavit à prece sua.

Quatuor habuit filios rex iste *Iohannes*. *Henricum* scilicet primogenitum qui ei successit in regnum. *Ricardum* qui per processum temporis in regem *Alemannia* electus est, *Willielmum* de *Valentia*, & *Guidonem* *Dysenay* qui trans mare moriebantur. Quintum eciam habebat clericum, qui in *Wyntonensem* episcopatum promotus est. Tres eciam habebat filias. Quarum una *Isabella*, quæ *Frederico* Imperatori data est. Altera vero Comiti Marefcallo, & tertia quæ post castitatem voverat, non tamen susceperat velum castitatis, Comiti *Leycestrensi* *Simoni* de monte *Forti* conjuncta est, unde fertur *Robertum* *Lincolniensem* episcopum quasi exprobrando dixisse eidem, Nunquam gaudebis de progenie tua nec in ea lætaberis, quoniam matrimonium Dei contempsisti pro nuptiis hominis: & sic quidem contigit, ut patet in sequentibus.

Eodem tempore obiit *Galfridus* *Eboracensis* archiepiscopus, cui successit *Walterus* de *Grey*, consecratus est anno Domini M. CC. xv. Eodem eciam tempore, scilicet anno Dñi M. CC. xvj. obiit *Innocentius* papa iij. cui successit *Honorius*. Sublato de medio rege *Johanne*, Comes Marefcallus vir magnæ auctoritatis & sani consilii amicabiliter vocavit ad se certo die multos Comites & Barones, & apprehenso puero *Henrico* filio regis *Iohannis* qui nondum ætatis suæ ix. annum compleverat, statuit eum in medio eorum & dixit; "Ecce rex vester. Adjectaque. Carissimi mei, Etsi patrem istius propter mala ejus opera persecuti sumus, & juste, iste tamen puer parvulus & innocens est ab operibus patris. Verumque peccatum & culpa suos ligare debent actores, & in verbo Domini Filius non portabit iniquitatem patris. Ignoscendum est parvulo isti & teneræ compatiendum ærati; Nunc autem quia filius regis est & futurus Dominus noster regni

Iohannes.

An. Dñi
1216.

Henr. III. „ regnique successor, venite, & constituamus eum no-
 „ bis in regem & ejiciamus à terra nostra *Lodowi-*
 „ cum filium regis *Francia* & gentem suam, aufe-
 „ ramusque opprobrium terræ nostræ & dirumpa-
 „ mus jugum servitutis iniquæ. Ad hæc Comes *Glon-*
 „ cestria. „ Et quomodo poterimus hæc facere? Voca-
 „ vimus enim eum & fidelitatem ei fecimus. Cui ille,
 „ Possumus, inquit, & debemus, quoniam fidelita-
 „ tibus nostris abusus est, vocavimus enim eum &
 „ volumus eum præfuisse, set in superbiam jam ere-
 „ ctus sprexit & despexit nos, & si dimiserimus eum
 „ sic subvertet & terram nostram, nos erimusque
 „ quasi opprobrium hominum & abjectio plebis
 „ suæ. Ad hæc quasi divinitus inspirati conclama-
 „ bant omnes, *Fiat sic, fiat Rex, fiat Rex.* Statu-
 „ eruntque diem coronationis suæ diem sc. Aposto-
 „ lorum *Simonis & Iudæ*. Quo die apud *Gloverniam*
 coronatus est & in regem consecratus astante archi-
 episcopo *Cantuariensi Stephano* per manum *Walli*
 apostolicæ sedis legati; Cujus consilio & amoni-
 tione idem rex cruce signatus est in festo omnium
 sanctorum eodem anno scilicet M.CC.xvj.

An. Dñi 1216. *Cistrensis* 634. Mox igitur in festo Apostolorum *Simonis & Iudæ*
Henricus filius *Iohannis* puer novem annorum in
 regem erigitur, viribus & industria *Gualoni* legati
 papæ, *Wyntonienfis* episcopi, Comitum de *Penbroke*
 & *Cestrie*.

Leycestren- Anno Domini M. CC. xvj. vj. kalendarum No-
 vembris devotus Dei cultor illustris *Henricus* rex
 apud *Gloverniam* coronatus est quoniam *Westmona-*
sterium ubi locus est ex consuetudine regiæ coronati-
 oni deputatus & consecrationi, tunc ab inimicis suis
 fuit obfessum; set in anno quarto sequenti apud *West-*
monasterium est iterum coronatus.

CAP. XVI.

Nunc statim amici novi regis congregato ex uni-
 versis provinciis exercitu copioso occurrerunt
Lodowyc & Baronibus qui cum eo erant apud *Lyn-*
colniam in anno sequenti, & commisso ibidem gravi
 prælio cæsi sunt multi ex parte *Lodowyci*, & magna-
 torum plures capti sunt, fugientibus cæteris qui per
 velociorem fugam se salvare poterant, Captusque est
Lodowycus filius regis *Francia* cum multa fecisset
 mala, vastassetque plurima usque *Lyncolniam*, &
 tunc adimpletum est verbum patris sui, quod nunciis
 ejusdem filii jam dudum dixerat, Cum enim
 quæssisset à nunciis, ubi filius ejus esset in *Anglia*.
 Responderunt, Apud *Stanfordiam*. Et ille; Nun-
 quid habet castrum *Dovornia*? At illi. Non. Et
 intulit Rex. Per brachium sancti *Jacobi* non habet
 filius meus unum terra pedem in *Anglia*. Et tan-
 dem sedato furore ait idem *Lodowycus*. „ Domini
 „ carissimi, Ab initio in terram vestram non veni
 „ gratis, set vocastis me, nunc autem si corpore meo
 „ abusi fueritis ut morti tradatur, dicetur de vobis,
 „ quia seduxistis me. Sed facite mecum rogo mise-
 „ ricordiam vestram, & cum salvo conductu dimit-
 „ tite me ut revertar, faciamque vobis juramentum
 „ quod nunquam terram hanc ingrediar, nec vobis
 „ nec alicui vestrum umquam molestus existam.
 At illi adqueverunt ei, & accepto juramento, us-
 que ad mare conduxerunt, Reversusque est in terram
 strenuitatem *Anglicanæ* miliciæ sic expertus. Rex
 vero novus qui patri barbato impubes successit præ-

ventus est à Deo in benedictionibus dulcedinis à *Henr. III.*
 teneris innocentia suæ annis, superni regis amorem
 fervoremque concepit in tota vita, titulo humilita-
 tis & innocentia, puritate conscientia, morum sua-
 vitate & gravitate sic excellit, ut inter prædecesso-
 res suos quibus solo nomine regio congruebat, quasi
 sanctus & inter homines imperabat, & terrenus qui-
 dem Angelus videretur.

In primordiis istius novi regis erat quidam tiran-
 nus ex *Hispania* cognomine *Monachus*. Hic cum
 multas exegisset prædas, multa que loca suo subju-
 gasset imperio, tandem anhelavit ad regnum *Ang-*
liæ conquirendum; Cuique quæssisset à suis, qua-
 lis esset terra & quis rex; Respondissentque ei, Ter-
 ra quidem optima, & ejus rex puer parvulus. Con-
 festim subitavit, Dignius est quidem puerum regi
 quam regere, quomodo regere potest cui necesse regi
 est? Eamus igitur & deponamus eum: statimque
 magna classe congregata cum immenso apparatu
 & exercitu *Angliam* appetiit; Et cum esset in mari
 adhuc longe à terra, cognoscerentque marinarii de
 portibus adventum ejus, & timuissent eum eo quod
 mala prædicabantur de hoc homine, dixerunt inter
 se, si applicuerit tyrannus iste, vastabit omnia, eo
 quod terra non est præmunita, & longe distat à no-
 bis rex cum auxilio suo. Ponamus igitur in manibus
 nostris animas nostras, & aggrediamur eos dum ad-
 huc in mari sunt, quoniam virtus eorum misera, &
 veniet nobis auxilium de excelso. Et intulit unus
 cujus edicto cæteri favebant: Estne vestrum aliquis
 qui hodie pro *Anglia* mori paratus est? Et ait
 unus. Ecce ego. Tolle, inquit, tecum securim, & si
 videris nos cum navi tyranni congregi, statim navis
 ipsius malum ascende, & vexillum quod in altum
 erigitur deprime, & sic dispergantur & pereant cæ-
 teræ naves dum ducem non habeant neque præces-
 sorem. Festinanter itaque conscenderunt naves suas,
 & laxatis ad ventum velis cum immenso impetu ir-
 ruerunt in hostes, tradiditque dominus eos in ma-
 nus eorum, & multis submersis & peremptis reversi
 sunt cum gaudio & præda magna, & salvatus est
 puer per ipsum regnantem in secula. Unde fertur
 ipsum novum regem dum die quadam coram altari
 beatæ virginis & filii sui regis assisteret, tale ver-
 bum protulisse, Rogo te puerum regem ut me regem
 puerum de cætero regas & defendas.

An. Dñi 1219. Anno Domini M.CC.xix. & regni regis *Henri-*
ci iv. à Christianis nostris capta est *Damiata* civitas
 validissima & diu obfessa, mense scilicet Novembris,
 In qua repertus est ingens auri & argenti thesaurus
 & armorum copia & ferti habundantia magna, fa-
 ctusque est in castris *Saracenorum* horror & confusio
 & amara mentium conturbatio; In populo quidem
 Dei lætitia magna, set brevis quidem; nam in su-
 perbiæ erecti gratia Dei abusi sunt, & ideo peccatis
 exigentibus conversa est lætitia in luctum, & organa
 eorum in voces flentium, dum enim exirent incaute
 ad obsidendum civitatem *Thaer*, inundatæ sunt
 aquæ fluminis & creverunt in immensum, ita quod
 reverti non poterant, cum sibi deficerent necessaria:
 Propter quod in mortis articulo positi pacem qualem
 poterant adepti sunt; inierunt enim cum hostibus
 treugas septennales, & *Damiatam* reddiderunt. Ca-
 ptivis eiam utrinque liberatis, & sancta crux ut
 aiunt Christianis liberatur. Eodem anno beatus *Tho-*
mas Cantuariensis translatus est nonis scilicet *Julii* &
 sanctus *Hugo Lyncolniensis* episcopus Canonizatus
 [F]

Henr. III. est. *Wallenses* rebellant. Iste *Henricus* filius *Iohannis* vocatus est *Henricus* iij. in cronicis & cartis, & in omnibus aliis scriptis, non causa nominis quia nomine quartus rex *Henricus* fuit, set causa dignitatis regalis, & regnabilis, & dominatione regnandi; nam si primus *Henricus* filius autem imperatricis, & rex *Henricus* filius ejusdem regis *Henrici* qui vocatus est *Henricus* rex junior qui coronatus est vivente patre, tunc iste *Henricus* filius *Iohannis* esset quartus in numero: set quia ille *Henricus* rex junior moriebatur ante patrem suum, & non regnavit, ea de causa respectu eorum qui regnaverunt ita dictus est *Henricus* tercius, & coronatus est apud *Gloverniam* in festo apostolorum *Simonis & Jude* à *Gualone* legato de consilio procerum regni qui semper tenuerunt cum patre suo *Iohanne*, scilicet *Ranulfus Comes Cestrie*, *Willielmus* Marecallus Comes de *Penbrok*, set *Willielmus de la Bruer* Comes de *Ferariis*, *Henricus de Manle*, isti & multi alii quasi omnes tenuerunt cum *Lodowyc*, ut supra patet; set ad monitionem *Gualonis* legati omnes magnates regni juraverunt fidelitatem novo regi *Henrico*. Iste *Gualo* legatus excommunicavit omnes Barones qui tenuerunt cum *Lodowyc*, & ipsum *Lodowycum* sub sententia innotavit. Interim gentes *Lodowyci* tenuerunt *Lyncolniam*, set populus novi regis cum potestate venerunt & forte bellum inierunt cum Baronibus qui inibi fuerunt, & vicerunt eos; & Comes *Perches* fuit occisus, & Barones devicti, & plures ex illis capti, scilicet *Seirus de Aquitania*, Comes *Wincestria*, *Hymfridus de Boun* Comes *Herfordia*, *Robertus Fitz-Walter*, & multi alii qui movebant guerram contra regem. Statim post hæc ordinatum est per concilium regis, quod omnes capti de una parte & alia hinc inde liberarentur quieti. Et *Lodowycus* pro dampnis & expensis haberet mille marcas, ea conditione quod terram *Anglia* exiret deinceps non rediturus, & sic guerra finivit; & omnes tam de una parte quam de alia à legato *Gualone* fuerunt absoluti. Statim post hæc omnes alienigenæ ejecti erant de *Anglia*, & omnia castella quæ rex *Iohannes* donaverat & tradiderat in custodiam alienigenarum fuerunt reseisita in manu regis. Deinde rex *Henricus* perrexit cum grandi potestate ad obsidendum castrum de *Bedeforde* quod *Faulco de Brent* bene instauraverat & tenuit de dono regis *Iohannis*. Et statim cepit rex castellum, & pendebat omnes qui inibi inventi fuerunt octoginta homines. Et statim post hæc iste *Faleo* inventus est apud *Coventriam* in ecclesia, & ibi abjuravit terram *Anglia*. Post hæc rex *Henricus* concessit magnatibus terræ *Anglia* duas Cartas, unam de foresta & aliam de libertatibus; ob quam causam Communes regni concesserunt quindecimam partem omnium bonorum suorum mobilium & immobilium, monachique *Cisterciensis* ordinis pro habenda regis benevolentia & gaudere suis libertatibus dederunt regi infra spacium unius anni v. millia marcarum argenti. Iste *Henricus* sustinuit grandes guerras in *Vasconia* bina vice, unde prima guerra mota est per *Bernardum de Bleyne*, quæ quidem guerra finita est per *Iohannem Vans* & *Iohannem de Vessy* illo tempore. Secunda guerra coepit per *Dasceum de Bearne*, quæ quidem finivit guerra per *Simonem de Monte forti* Comitem.

Gistrensis.

Nam *Ranulfus* Comes *Cestria* mox cepit *Lyn-*

colniam contra *Lodowycum*, occisis in eo plurimis *Francigenis*; unde *Lodowycus* videns partem suam debilitari, accepta pecunia pro resignatione munitionum quas tenuit, absolutione à legato papæ accepta, *Franciam* rediit. De hiis autem qui *Lodowyc* adhæserant laici non sunt exheredati, set clerici pro quantitate culpæ aut sunt beneficiis privati, aut ad curiam pro absolutione transmissi.

Ranulfus Comes *Cestria* postquam concordatus est cum *Lewlyno* principe *Wallia* profectus est *Ierosolymam*, & capta est *Damieta* à Christianis.

Hoc anno convenerunt primo abbates nigri apud *Oxoniam* ad tractandum de ordine. Rex *Henricus* incepit novum opus apud *Westmonasterium*. Et *Ranulfus* Comes *Cestria* rediens de terra sancta ædificavit castra de *Carthelepe*, de *Boston*, & abbatiam de *Deulencros* albi ordinis; ad quorum sumptus castrorum cepit tallagium per totam terram suam.

Facta est translatio beati *Thome* martyris per *Stephanum* archiepiscopum, qui durante solempnitate exhibuit cuicunque petenti fenum & præbendam à *Londonia* usque ad *Cantuariam* per viam itineranti. Fecit eciam per totum diem translationis vinum jugiter in canalibus per varia urbis loca distillare; unde & expensas quas *Stephanus* in hac solemnitate exhibuit quartus ejus successor *Bonifacius* vix persolvit.

Alexander rex *Scotia* duxit in uxorem *Iohannam* regis *Henrici* sororem. In die sancti *Luca* Evangelistæ irruit ventus à septentrione quaciens domos, pomaria, nemora, turres ecclesiarum; visi suntque dracones ignei & maligni spiritus in turbine volutare. In concilio episcoporum apud *Oxoniam* comprehensus est quidam habens in corpore suo vulnera *Dominicæ* crucifixionis, dicens se esse *Jesum*; qui iudicio ecclesiæ tradebatur puniendus, & crucifixus est apud *Abburbury*.

Johannes filius *David* Comitis de *Scotia* duxit uxorem filiam *Lewlini* principis *Wallia* tanquam pro finali concordia inter ipsum *Lewlinum* & avunculum suum *Ranulfum* Comitem *Cestria*.

Iohannes rex *Ierosolymorum* venit in *Angliam* pro succursu terræ sanctæ. Magnates *Anglia* concesserunt regi *Henrico* wardas hæredum & terrarum suarum, quod fuit initium multorum malorum in *Anglia*. Et cito post hæc rex *Henricus* cepit quintadecimam per totam *Angliam*.

Hoc anno primum venerunt fratres *Minores* in *Angliam*; biennio ante obitum *Francisci*.

Gregorius ix. post *Honorium* sedit papa annis xiiij. hic roboravit sententiam excommunicationis contra *Fredericum* imperatorem, iecirco imperator comprehendit multos Prælatos & duos Cardinales qui ad concilium contenderant. Hic papa fecit fratrem *Reymundum* compilare v. libros *Decretalium* ex pluribus epistolis & decretalibus constitutionibus excerptos. Iste quoque papa per imperatorem aliquando in urbe obsessus, vidensque *Romanos* pecunia imperatoris corruptos, accepit in manibus capita apostolorum *Petri* & *Pauli*, fecit processionem à *Lateranensi* ecclesia usque ad ecclesiam S. *Petri*; sicque animos *Romanorum* emollivit, unde imperator sibi timens, longius discessit.

Stephanus Cantuariensis archiepiscopus obiit, qui *Biblia* apud *Parisi* quotavit, libros regum exposuit, vitam regis *Ricardi* dictavit, multaque alia

Henr. III. alia industriæ suæ opera posteris reliquit; cui successit magnus ecclesiæ *Lincolniensis* decanus magister *Ricardus*. Obiit *Willielmus Alveruensis* egregie literatus, qui primo fuit Cancellarius, deinde *Parisiensis* episcopus. Hic multa insignia literaturæ suæ opera reliquit, videlicet *De sacramentis*. *Cur Deus homo*. *De Fide & Legibus*. *De universo corporali & spirituali*. *Gregorius* cepit decimas ecclesiarum. Celebrante episcopo *Londoniensi* in ecclesia sancti *Pauli* facta est tanta nubium densitas, solis obscuritas cum tonitruo & fulgure ac fetore intolerabili, ut populus exiret, ibidem relicto episcopo cum suo ministro.

Hoc anno rex *Henricus* concessit *Angligenis* multas libertates, set accepit ab eis quintam decimam partem bonorum suorum, ut recuperaret partes transmarinas quas rex *Francia* occupaverat tempore regis *Johannis*, unde cum valida manu transnavigans parum profecit.

Willielmus de Brews inculpatus pro uxore *Lewlini* principis *Wallie* incarceratur, suspenditur, unde magna discordia inter regem & *Lewlinum* orta est. *Ranulfus* Comes *Cestrie*, *Lyncolnie*, & *Huntyngdonie* obiit apud *Wallynforde*, & sepultus est apud *Cestriam* in capitulo monachorum cum progenitoribus suis, cui successit *Johannes Scoticus* filius sororis suæ. Iste nempe *Ranulphus* sine liberis decedens quatuor habuit sorores, quarum senior *Matilda* nupsit *David* Comiti *Huntyngdonie*, qui post factus est rex *Scotie*, de quibus processit *Johannes* iste. Secunda *Mabilia* nupsit Comiti de *Arundell*. Tercia *Agnes* nupsit Comiti *Darbya* *Willielmo de Ferariis*. Quarta *Hawysia*, nupsit Comiti *Wyntoniensi* *Roberto Quinci*. Rex *Henricus* statuit hospitale sancti *Johannis* extra portam *Oxonie*, ponens primum lapidem.

Defuncto dudum *Ricardo Cantuariensi* archiepiscopo successit sanctus *Edmundus Abendonensis* tunc *Salisbiriensis* thesaurarius; qui sub octavo præsulatus sui anno obiit in transmarinis partibus, & sepultus est apud *Pontiniacum* in *Burgundia*, ac postmodum septimo anno translatus est favente papa *Innocentio* quarto.

cap. 35. *Fredericus* imperator duxit in uxorem *Isabellam* sororem regis *Henrici*. Quo anno *Judei* adducti sunt coram rege apud *Westmonasterium*, pro eo quod puerum quemdam apud *Northwycum* absconderant & post circumcisionem pueri eum crucifixisse proposuerant.

Rex *Henricus* desponsavit *Alienoram* filiam Comitis *Provincia*. *Joh. Scoticus* Comes *Cestrie* & *Huntyngdonie* obiit sine liberis apud *Darenhale* vij. idus Junii, & sepultus est *Cestrie*. Verum quia terra sua gaudebat regali prærogativa, comitatus ejus ad manus regis devenit, datis aliis terris hæredibus sororibus suis in compensationem, ne tam præclara dominatio inter colos. feminarum dividi contingeret. Habuit nempe iste *Johannes* quatuor sorores, scilicet *Margaretam*, quæ nubens *Alano de Glemy* genuit *Darnergoil* puellam, de qua nupta *Johanni de Baillol* processit *Johannes Baillol* rex *Scotie*. Altera soror *Isabella*, nupsit *Roberto de Bruz*. Tercia soror *Matilda* obiit sine liberis. Quarta soror *Alda* nupsit *Henrico de Hastings*.

Eo quoque anno venit *Ottobonus* legatus in *Angliam*, qui statuit multa salubria ad ecclesiæ utilitatem. Quo per *Oxoniam* transeunte magnus con-

flictus factus est inter scolares & quosdam de familia sua; ita ut uno suorum interfecto, ipse *Ottobonus* in turri ecclesiæ de *Osney* usque ad vesperam obsessus sit, & vix per multos de regis ministris ab *Abindona* venientes liberari posset; iccirco usque ad *Wallingforde* adductus, malefactores illos excommunicavit, studium Universitatis suspendit, donec abbas & canonici de *Osneya* una cum magistris *Oxonie* regentibus discauciati & discincti per medium *Londonia* incedentes, apud hospitium legati veniam vix haberent.

Eodem anno quidam pseudoclericus infatuatum se similans secreta regis curiæ exploravit, cameram regis *Henrici* apud *Wodstoke* per fenestram ingressus est ut regem interficeret; set ad clamorem cujusdam sanctæ mulieris interceptus est, & apud *Coventreiam* distractus.

Natus est *Edwardus* primogenitus regis *Henrici* apud *Westmonasterium*, quem baptizavit *Ottobonus* legatus & confirmavit *Edmundus* archiepiscopus. Gens *Tartarorum* subactis orientalibus provinciis in duo se agmina diviserunt, quarum una pars *Hungariam* & *Pannoniam* ita atterivit, ut viri terræ illius carnes filiorum suorum comederint.

Celestinus iiij. post *Gregorium* ix. sedit papa mense uno, & vacavit sedes per annum; post quem successit *Innocentius* iiij. qui sedit annis xj. mensibus vj. Allata est in *Francia* spinea corona Salvatoris. *Ottobonus* recedens ab *Anglia* captus est in mari ab hominibus imperatoris. Rex *Henricus* apud *Cestriam* intravit *Walliam*, & apud *Rutelan* *David* venit ad eum.

Hoc anno obiit sanctus *Edmundus* apud *Pontiniacum*, cui successit in archiepiscopatum *Bonifacius*; hic itaque *Edmundus* apud *Abyndoniam* juxta *Oxoniam* oriundus, parentes habuit religiosos, videlicet patrem *Edwardum* cognomento *Divitem*, qui de consensu conjugis apud *Ewytham* vitam duxit regularem: & matrem *Matildam*, quæ cilicio & lorica jugiter usa in carne contra carnem militavit. Natus igitur *Edmundus* ab omni contagione infanti mundus, per totum diem sancti *Edmundi* regis & martyris quo prodiit in lucem à mane usque ad vesperam jacuit quasi exanimis, ita quod astantes eum sepulturæ demandassent, nisi consilium matris obstitisset. Vocatus est autem *Edmundus* quod sonat felicem & mundum, eo quod die sancti *Edmundi* natus sit, & quia dum mater ex eo gravida ad tumbam sancti *Edmundi* peregrina exoraret, vitalis spiritus primitias in eo deprehendit. Hic sensus suos ab initio per spiritualia vitæ exercitia assuefecit in boni studium, ut prævalente postmodum inoblita consuetudine vitaret velut naturaliter omne malum. Set quamvis singulis virtutum floribus choruscaret, incorruptionem tamen quæ proximum facit Deo prælegit. In cujus signum beatæ virginis se devovit; ad matris consilium cilicio usus, per sextas ferias pane & aqua jejunavit; diebus Dominicis & Festivis antequam comederet, *Psalterium* ex integro dicere consuevit: In primis itaque annis dum Grammatica intenderet, capitis dolore ita acriter vexatus est, ut in literis deinceps proficere desperaret: cui mater ait, Fili, arbitror, laica & inordinata quam gestas tonsura doloris tui est causa, unde & postmodum clericaliter attonsus doloris incommodo caruit. Dum etiam in prato quodam *Oxonie* vicino spaciandi causa seorsum iret, apparuit ei puer speciosus,

Henr. III. sus, sic inquit, Salve dilecte mi, miror quod me non agnoscis, præsertim cum ad latus tuum in scolis & alibi jugiter assistam; quod igitur videris in facie mea scriptum hoc fronti tuæ singulis noctibus inprime: erat autem scriptum, *Jesus Nazarens rex Judæorum*. Extunc didicit Dominicæ passionis memoriam jugiter recolere, quam dum semel ob futuram lectionem prætermitteret, irrupte aurora antiquus hostis ne se signare posset utramque sibi manum alligavit, set ipso in spiritu orante decidit hostis ab eo inter parietem & lectum; quem dum per asperionem sanguinis *Christi* adjurasset ut sibi diceret per quid plus arceri posset, respondit, per illud quod modo nominasti. Alia vice dum hanc orationem, *O bona & intemerata*, dicere omisisset, beatus *Iohannes* Evangelista in sompnis apparens comminatus est eum cum ferula percutere: atque teste Scriptura qui modica contemnit paulatim decedit, ipse de venialibus per confessionem cotidie se purgavit. Instigante tandem antiquo hoste, filia hospitiæ suæ non solum signis & nutibus set etiam verbis beatum *Edmundum* aula est ad illicita attemperare, nec destitit donec ad cameram beati viri veniens expoliata flagellaretur, & sic pruritum omnem deponeret. Et cum hostis per puellam non proficeret, aggreditur *Edmundum* per matronam, ejus munuscula dum sine mariti conscientia recipere nolisset, verecundatam sic delusit. At quamvis in sacris non fuisset promotus, factus tamen magister in artibus cotidie missam audire, horas dicere antequam legeret, consuevit, quod & scholaribus suis profuit dum eos missas sic audire edocuit. Pecuniam à scholaribus acceptam in fenestra posuit, dicens, Pulvis pulveri, cinis cineri; quæ sæpe à fociis joco, vel à furibus clanculo asportabatur. Tandem cum arithmeticam legeret, apparuit ei mater sua in sompnis dudum mortua, inquirens & sciscitans, quæ essent illæ figuræ quibus intendebat. Quo respondente, Talia & talia, illa depingit in manu ejus dextra tres circulos, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum continentem. His, inquit, fili, de cætero intende figuris. Raro in ecclesia sedit, set aut stans, aut genua flectens exoravit. In tribus specialiter enituit; nam erat prædicator egregius; disputator acerrimus; lector pius. Nam in fallaciarum animadversione fuit circumspæctus, in solvendis questionibus oculatus, in legendo ædificativus. Præ nimia abstinencia pilis capitis & barbæ decidentibus labia ejus fissa videbantur; grossis utens cibariis omni feria secunda & quarta, & in Septuagesima à carnibus abstinebat. Pridie qua celebravit & ipso celebrationis die carnes non gustavit; unde nonnunquam mensis integer pertransiit quo carnes non comedit. Raro comedit bis in die. Electuaria & medicinalia non curabat. In gubus ex frequenti genulatione callos habebat. Per singulos dies tria dixit horarum paria: de die, de Domina, de sancto Spiritu cum officio defunctorum. Post primum sompnum de nocte surgens sinaxim dicebat. Si quando detractionis verbum in medium venit, mutato statim themate ad materiam transiit saniozem. Nul- lum beneficium curatum nisi unicum voluit tenere; largas expensas fecit ne avarus diceretur. Ventulationibus causarum interesse noluit. Curiales seculares ad mensam admisit ut eos Deo lucrificeret. Officinas suas nusquam visitavit. Compotum de ministris non audivit. Plus semper expendidit quam

habuit à famulis suis. Carnis munditiam adeo exegit, ut ex pacto præscripto quodocunque ad lubrica laberentur accepta mercede recederent. Decimas, oblationes & peccatorum redemptiones in pios duntaxat usus expendebat. Ante se ymaginem virginis & in circuitu suo misterium redemptionis nostræ habebat depictum. Sic igitur de codice procedebat lectio, ad yconiam ducebat ratio, de utroque respondere devotio. Comestionis, dormitionis, equitationis tempora [quibus studio nequivit insistere] deperdita judicavit. Quociens Bibliam suam aperuit osculo honoravit. Commissa sibi crucis legatione procuraciones concessas non sumpsit, propriis stipendiis contra morem militavit. Prædicans apud *Oxoniam*, *Glovernam*, *Wygorniam*, imbres super populum irruentes precibus avertit. Contigit eo in studio suo dormitante candelam super bibliam cadere & ardere, set eo evigilante & suspirante nullam ustulam apparere. Similiter tres cruces super anthracem quem in pede habuit cum penna sua fecit, & continuo aposthema evanuit. Ejus cilicia inveterata igni tradita comburi non poterant, nec in ciliciis ejus aut cæteris vestibus vix unquam vermis reperiri potuit. Missis aliquando de *Cantuarria* ad *Sarisbiriā* nunciis pro *Edmundo* ipsius loci thesaurario in archiepiscopum promovendum, ait ad eos decanus, Bene veneritis & male veneritis; bene quidem, quod nostræ ecclesiæ honorem facitis; set male, quia thesaurum nostrum in thesaurario auferitis. Calciamenta propria sibi detrahare non erubuit. Cuicumque sibi confiteri volenti de equo descendens audientiam præbuit, nulla aeris intemperie aut hospitii propinquitate retardatus; instar olivæ quæ sibi met retinet corticis amaritudinem & cæteris fundit liquoris dulcedinem: sic ipse, sibi met erat durus, cæteris compatiens & benignus. Pectus suum frequenter tutidit, genua terræ collisit, ita ut clerici in cellariis sub ipso pausantes vix dormire possent. Sexum femineum ob honorem beatæ virginis semper honoravit, nec tamen per hoc maculam incurrit; immo cum à quodam familiari suo ex hoc reprehenderetur quod cum quadam pulchra matrona tam frequenter loqueretur, respondisse fertur. Vidistine quam speciosa fuit illa? sæpius mihi fateor assedit, nunquam tamen plus de illa quam de muro temptatus extiti. Quin etiam si omnia quæ in hoc peccati genere commisi in fronte mea depingerentur, non erubescerem. Munerum acceptores detestabatur, dicens Gallice, *Inter prendre & pendre* unica duntaxat distat iota. Instigante tandem diabolo rex *Henricus* una cum capitulo *Cantuariensi* contra ipsum rebellavit, sub quo turbine multa dissimulavit, persecutores suos ad oscula & alias familiaritates admisit; & cum amici sui dicerent, Hanc nimiam mansuetudinem aliis exemplum præbere consimiliter insurgendi, ita respondit, Inundationes maris quasi lac sugere debemus, & cum præcurfore Domini comedere mel silvestre in deserto mundi. Soli quippe Deo servanda est potentia vindicandi, De alienis defectibus nolo mihi dispendium propagare. Convocato denuo prælatorum cœtu, inquit quomodo ecclesiam jam ancillatam relevare possit; discernitur, regem cum cæteris rebellibus admonendos fore, & si non corrigerentur severitatem ecclesiasticæ censuræ non dormire. Paret vir sanctus, regem adiit; rex petit deliberationem super his haberi. Expectat ille, set nil profuit: qua de causa soli regi deferendo,

Henr. III. deferendo, in cæteros rebelles sententia fulminatur. At cum nec his compungerentur transgressores, ceddendum magis censuit maliciis quam inservire litigiis. Consideravit nempe si totam severitatem expenderet, forsitan legatus papæ qui tunc aderat in irritum duceret, regemque ad deteriora provocaret: si vero ipse archiepiscopus præsens existens eorum errata non corrigeret, videretur ea per quandam dissimulationis tolerantiam approbare; propterea prælegit corpore se ad tempus absentare, ut ipso facto cordis ostenderet amaritudinem, & ipsorum detestaretur malitiam. Igitur ingravescente ejus ultimo morbo secessit à *Pontiniaco* usque *Soyssi*, promittens illis quod die sancti *Edmundi* reverteretur. Allata sibi eucharistia dixit, Tu es Domine quem amavi, in quem credidi, quem prædicavi, præter quem aliud non quæsi. Sic sumpto viatico, dixit, Homines dicunt quod lupus vadit in ventrem, & ego dico quod vadit in mentem; inde lavans vulnera ymaginis crucifixi & deosculans, dixit, *Haurietis aquas in gaudio de fonte Salvatoris.*

cap. 36.

Innocentius secundus fuit papa post *Celestinum* annis xij. mensibus vj. qui vacuas Cardinalium sedes honestis replevit personis. Fratrem *Hugonem* de ordine Prædicatorum instituit Cardinalem, qui totam bibliam postillavit, & magnas super bibliam concordias compilavit. Iste papa apud *Lugdunum Gallie* concilium celebravit, in quo sanctum *Edmundum* septimo defunctionis suæ anno canonizavit, rebellem imperatorem *Fredericum* deponendum decrevit. Apud *Tholetum Hispanie* dum quidam *Judeus* in orto suo pro vinea amplianda foderet, lapidem reperit ex omni parte integrum, in cujus medio invenit librum ad quantitatem psalterii cum foliis ligneis Hebraice, Græce, Latine conscriptum de triplici mundo ab *Adam* usque ad *Antichristum* loquentem, proprietates hominum exprimentem, principiumque tercii mundi in Christo ponentem, in hunc modum: *In tercio mundo Filius Dei nascetur ex virgine Maria, qui pro salute hominum mortem patietur.* Hæc legens *Judeus* statim baptizatus est.

Tanta fuit caristia in *Anglia* ut summa bladi pro xij. s. venderetur. Quo anno beatus *Edmundus* translatus est, & *Fredericus* imperator excommunicatus obiit in *Apulia*, post quem *Mamfridus* filius ejus naturalis regnum & thesauros *Sicilie* invadit, donec *Carolus* frater regis *Francia* ipsum vita & regno privaret. Mortuo tandem *Frederico* prædicto *Innocentius* papa procuravit electores imperii principes *Alemanie* ut plures eligerent; unde Duce *Thuringie* & Comite *Holandie* electis set cito post obeuntibus, quidam elegerunt *Ricardum* fratrem Regis *Angliæ* Ducemque *Cornubie*; quod quidem scisma sub magnis sumptibus multis duravit annis. Hoc anno apud *Londoniam* facta est solennis processio contra sanguinem Christi qui missus est *Henrico* regi à patriarcha *Ierosolimyitano* iij. idus Octobris. *Lodovicus* rex *Francia* adiit terram sanctam, & cepit *Damietam*, set anno sequenti captus est à *Soldano* in bello campestri, & facta est strages Christianorum; in qua occubuit strenuus miles *Wilhelmus* longa spata. Venerunt *Parisus* pastores animalium cruce signati centum quinquaginta milia, per quos Universitas multum fuit turbata & clerici necati. Rex *Henricus* dedit *Edwardo* primogenito suo *Vasconiam*, *Hiberniam*, *Walliam* & comitatum *Cestrie*: quo anno terra ex nimio fervore

re æstatis ita exaruit ut nullum fructum fecit, & in fine autumnii tantæ pluvie inundaverunt, quod terra non potuit statim deglutire, unde mala contigerunt.

Hoc anno obiit sanctus *Robertus* dictus *Groste-teste* episcopus *Lincolniensis* vij. idus Octobris, qui in cunctis liberalibus artibus excellenter eruditus, præcipue in Logica & Astrologia plurima comentatus est; ad *Innocentium* papam misit epistolam satis tonantem, quæ sic incipit. *Dominus noster Iesus Christus* pro eo quod ecclesias *Anglicanas* indubitis & insolitis exactionibus gravare videretur, & quia nepotulo suo puero Papa contulisset canonicatum cum proxima præbenda vacatura in ecclesia *Lincolniensi*, quem tamen *Robertus* admittere noluit, rescribens papæ, se nec velle nec debere tales ad curas animarum admittere, qui se nescirent nec possent regere. Qua de causa ad curiam vocatus & excommunicatus, appellavit à curia *Innocentii* ad tribunal Christi, unde contigit ut post biennium mortis *Roberti*, apparuit papæ de nocte quiescenti quidam episcopus pontificalibus indutus, sic inquit, Surge miser, veni ad iudicium. Et statim cum baculo pastoralis pupugit papam in latere sinistro usque ad cor; unde & lectisternium papæ inventum est mane sanguinolentum, & ipse defunctus. Hac de causa quamvis *Robertus* perspicuis effulgeret miraculis non est permissus à curia canonizari. *Alexander* quartus post *Innocentium* iij. papa sedit annis vij. mensibus iij.

Et cum iste *Henricus* regnasset in *Anglia* l. annis, *Griffinus* princeps *Northwallie* mortuus est, relinquens post se duos filios *Lewlinum* & *David*. Iste *Lewlinus* in primo ingressu heretagii sui restitit regi *Henrico*, & homagium ei facere recusavit quod ei debuit; set rex *Henricus* ipsum cepit, & ad gravem redemptionem compellebat. Et pro principatu *Northwallie* obligavit se & hæredes suos sub annuo tributo mille marcarum ad coronam *Angliæ* imperpetuum.

Pax est reformata inter *Henricum* regem & *Lewlinum* principem *Wallie* mediante *Ottobono* legato apud montem *Gomericum* sub hac forma: Quod *Lewlinus* & ejus successores deinceps vocarentur principes, & facerent regibus *Angliæ* homagium. Et rex *Henricus* accepit ab eo tria milia marcarum, super quibus rex *Angliæ* fecit cartam auctoritate papali roboratam.

Tanta fames invaluit ut in principio autumnii summa bladi ad xxiiij. s. venderetur, pauperibus fame pereuntibus. Rex *Henricus* ita ditavit quatuor semifratres suos, ut ipsi cæteros proceres parvipenderent, unde in festo Trinitatis convenientes apud *Oxoniam* *Symon de Monte forti* Comes *Leycestrie*, *Ricardus de Clare* Comes *Glovernie* cum aliis magnatibus xij. Pares elegerunt, quorum consilio ministros regis mutaverunt, & quatuor fratres regis prædictos de terra ejecerunt, quod fuit occasio belli Baronum.

Rex *Henricus* transfretavit, & facta est pudenda concordia cum rege *Francia*, nam remisit ei *Normanniam* cum cæteris terris transmarinis, ita quod sibi remaneret integraliter *Vasconia*.

Urbanus quartus post *Alexandrum* sedit papa annis fere iij. Hic prius extiterat patriarcha *Ierosolimyitanus*; deinde auxilio cruce signatorum fugavit exercitum *Romanorum* quem *Mamfredus* in patri-

Henr. III. monium sancti Petri intruserat. Hic etiam contulit Carolo fratri regis Francie regnum Sicilia, ita ut Manfredum inde expelleret. Quod & factum est. Eo tempore apud Theokysbury quidam Iudeus per diem Sabbati cecidit in latrinam, nec permisit se extrahi propter honorem Sabbati sui. Qua de causa Ricardus de Clara Comes Glovernia non permisit eum extrahi die Dominica sequenti propter reverentiam sui Sabbati, & sic mortuus est.

Hoc anno suborta est discordia inter regem Anglia Henricum & proceres ejusdem super ordinationibus in Parlamento ordinatis, constitutis nec tamen ab ipso rege observatis. Circa nativitatem S. Iohannis Baptiste proceres Anglia episcopum Hertfordie, Priorem Wenoloci & quosquam alios prelatos alienigenas in custodia tenuerunt, ceteros vero regi propinquiores ab Anglia fugaverunt, quorum bona sumplerunt; quibus de causis rex Henricus ejecit universitatem cleri de Oxonia. Tandem rex Henricus & Barones posuerunt se quoad predictos articulos in ordinatione regis Francie, qui omnes articulos reprobavit. Magnates tamen Anglia spreto ejus irrationabili decreto perstiterunt in incepto. Convenientes igitur proceres anno Græ M.CC.lxiiij. & regis xlvij. qui per inducias predictas sustinuerunt apud Lewes in Suthsexia pridie idus Maii bello commisso ceperunt regem Henricum & fratrem ejus Ricardum ducem Cornubie, & Edwardum regis primogenitum cum aliis magnis, & sic regem ad observantias coegerunt. Edwardum per viij. menses apud Hertfordie in carcere tenuerunt. Et data est provincia Cestrie Simoni de Monte forti. In vigilia Trinitatis Edwardus filius regis evasit de custodia Hertfordie ope domini Rogeri de Mortuo mari, nam licentiatus fuerat causa solatii unum dextrarium agitare, & sic evasit usque ad monticulum de Dunmo, ubi vexilla predicti Rogeri fuerunt explicata. Postmodum circa ad vincula sancti Petri commissum est bellum apud Ewelham inter Regem & Barones, ubi per dolosam subtractionem Comitis Glovernia qui prius steterat cum Simone de Monte forti, Simon ipse mistus cum multis preclaris personis occubuit. De quo fert fama celebris quod multis post obitum radiavit miraculis, quæ propter metum regium non prodeunt in publicum.

Leycestrensis. In bello de Ewelham occisus fuit Simon de Monte forti, Henricus filius ejus, Hugo de Spenser, Petrus de Monte forti, Radulfus Bassett de Drayton, & multi alii de magnatibus. Anno sequenti mense Maii quarto die ante festum sancti Dunstani fuit bellum apud Chesterfeld contra exheredatos ubi multi de illis fuerunt occisi. Robertus Comes de Ferrariis captus, Baldeminus de Wake, Iohannes de la Haye vix sub magna poena evaserunt.

Cistrensis. Interim milites Simonis de Monte forti tenuerunt castrum de Kenelworth per dimidium annum contra exercitum Anglia.

Leycestrensis. In vigilia sancti Iohannis Baptiste incepit obsidio, & duravit usque in vigiliam sancti Thome apostoli ante natale Domini. Quo die Henricus de Hastynges qui habuit custodiam castelli reddidit illud regi sub tali conditione, quod omnes qui inibi essent haberent vitam & membra, bona & catalla, equos, arma & hernesia, & quæcumque ibi habebant; & sic sub tali modo rex intravit. Simon Montefort filius cum matre sua Comitissa fugerant ultra mare.

Hoc anno Soldanus Babylonia Armenia vastata cepit Antiochiam urbem celeberrimam, indigenas necavit, urbem destruxit. Post hæc circa festum omnium Sanctorum venit Ottobonus legatus in Angliam, plurima statuens ad ecclesie & cleri utilitatem, cujus consilio rex Henricus concessit exheredatis qui in eum surrexerant, ut possent terras suas redimere, excepto Comite Darbia Roberto de Ferrariis qui plus ceteris regem amaricasse videbatur; unde & anno sequenti Comes ille infestavit regem, set captus est apud Chesterfeld, & exheredatus donec ipse, aut hæredes ejus, aut aliquis pro eis uno die quinquaginta millia librarum solvere posset.

Clemens iiij. post Urbanum sedit annis quasi iiij. post quem vacavit sedes annis tribus mensibus duobus. Hic Clemens prius uxorem & liberos habuit, deinde famosus fuit advocatus, & præcipuus cum rege Francie consiliarius; post hæc mortua uxore factus est Podiensis episcopus, deinde Narbonensis archiepiscopus, tandem Sabinensis episcopus & Cardinalis in Angliam missus fuit legatus, ubi absens electus fuit in papam. Extunc pia vita sua & devota oratione creditur multas ecclesie tribulationes extinxisse. Hic etiam cum Conradinus ad debellandum Carolum Siciliam intraret, sermone pulcro prædixit factum Conradini annullandum fore.

Anno lv. regis Henrici Edwardus primogenitus suus cum uxore sua adiit terram sanctam cruce signatus, & cum eo Iohannes de Bretayne, Iohannes de Vessy, Thomas de Clara, Rogerus de Clifford, Otho de Grantfons, Robertus le Bruz, Iohannes de Verdon, & multi alii proceres cum magna potestate.

Tempore hujus Henrici anno Gratie M.CC.lvj. Ricardus dux Cornubie frater ejusdem Henrici electus fuit in regem Alemannia.

Archiepiscopus Ebor. & alii episcopi armati adeuntes turrim Londoniensem eduxerunt Ottobonum legatum ibidem obsessum. Rex autem cum exercitu demoratus est apud Stretford, donec pax inter ipsum & Barones reformaretur; recessit Ottobonus de Anglia cum magno thesauro. Papa Clemens obiit. Translatio sancti Edwardi regis facta est iiij. idus Octobris, & datus est regi xx. denarius de bonis laicorum & decima cleri per triennium annuente papa.

Gregorius x. sedit papa annis iiij. post Clementem; qui tertio papatus sui anno pro utilitate terræ sanctæ quam personaliter visitare intendebat, apud Lugdunum Gallie solenne coegit concilium, in quo Græcorum & Tartarorum nuncii affuerunt; Græci ad unitatem ecclesie redire promiserunt, Tartari fuerunt baptizati. Convenerunt ibi decem episcopi, mille prelati, ideo dixit quidam,

Gregorius denu congregat omne genus.

Ibi statutum est illud insigne & à retro seculis insolitum, Quod scilicet omnes rectores curati deinceps forent sacerdotes: Quod nulli hominum deinceps liceret decimas suas ad libitum ut antea ubi vellet assignare, set matri ecclesie omnes decimas persolvere. Ipse quoque Gregorius decimam sexennalem universali ecclesie imposuit, pluralitatem beneficiorum curatorum dampnavit. Aliquos status de ordinibus mendicantium approbavit, ut Prædicatores & Minores, alios tolleravit utpote Carmelitas & Augustinianos, alios reprobavit ut Saxinos qui intulantur

Henr. III. lantur de *pœnitentia* sive de *valle viridi*, & con-
similes. Hoc etiam anno obiit rex *Angliæ Henricus*
die sancti *Edmundi, Pontiniaci*, & iuste ut cre-
ditur vitam suam in ejus festo terminavit quem in-
iuste dum viveret vexavit.

**Leycestren-
sis.** Anno Domini M. CC. xxviii. & regni regis *Henri-*
ci xiiij. Lewlinus Princeps *Walliæ* iterum rebellare

An. Dñi cœpit, Propter quod rex congregato exercitu decli-

1228. navit ibidem. *Lewlinus* resistendo cum suis multos
ex regis cum particulatim incederent interemit, in-
ter quos nobilem virum *Willielmum de Breans* vi-

1229. vum captum observari jussit. Tandem vero post
concursum varios & discrimina multa, per quoddam
maritagium cum rege concordatus est & in pace di-

missus. Anno Domini sequenti *Lewlinus* eundem
Willielmum de Breans Baronem nobilem quem ad
festa Paschalia invitaverat, post epularum copiam

& malitiose eum & hostiliter ingressus est, & eum in
carcerem trudens morte turpissima & absque omni

judicio sententialiter interemit. Eodem tempore

Honorius Papa obiit, scilicet anno Domini M. CC.
xxvij. cui successit *Gregorius ix.* qui in secundo anno
missus legatus in *Angliã* decimas reddituum eccle-

fiarum constanter exegit nullo reclamante vel sal-
tem audente contradicere; Et
*Quod voluit Papa non ex ratione fiebat,
Set tamen invaluit rapiens quodcunque patebat.*

Juxta illud

Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.

1230. Anno Domini M. CC. xxx. transfretavit idem
rex in *Britanniam* in auxilium Comitis *Britanniæ*,
qui à rege *Franciæ* quasdam injurias perpeffus est,
Recepitque rex homagium magnatorum totius qua-
si provinciæ, & modicum quidem ibi moratus est,
nam ægritudine percussus reversus est in *Angliam*
cum fratre suo *Ricardo*; Reliquit tamen in adju-
torium Comitis *Willielmum* Marescallum & Co-
mitem *Cestriæ*.

1233. Anno Domini M. CC. xxxiiij. iiij. non. Aprilis
beatus *Edmundus* consecratus est in archiepiscopum
Cantuariensem, & in anno sequenti factus est *Lyn-*
colniensis episcopus magister *Robertus Grosteteste*.

1234. Anno Domini M. CC. xxxiiij. & anno regni regis
Henrici xix. transfretavit idem rex in *Hiberniam*

cum manu armata, eo quod *Ricardus* marescallus
prius ibidem transfretaverat volens pro posse tetram
illam suo subjugare imperio, set in secretis naturæ
plaga percussus in Paschali tempore ultimum efflavit
spiritum, unde pacificata terra rediit rex eodem an-
no & in anno sequenti de consilio magnatorum suo-
rum statuta de *Werton* ordinavit, in regno *Angliæ*
perpetuis temporibus observanda. Anno Domini

1236. M. CC. xxxvj. idem rex de consilio Magnatorum
suorum *Alienoram* filiam Comitis *Provinciæ* sibi
matrimonialiter copulavit, coronataque est in regi-
nam cum immenso gaudio, & ex ea procreavit duos

filios processu temporis, *Edwardum* scilicet primo-
genitum qui sibi successit in regnum, & *Edmun-*
dum Comitem postea *Leycestrensem*, Qui factus
adolescens reginam *Naveriæ* mortuo ipso rege so-
lemniter duxit uxorem. Duas etiam procreavit fi-
lias idem rex ex uxore sua, *Margaretam* scilicet
quæ regi *Scotiæ* data est, & *Beatricem*, quæ Comi-
ti *Britanniæ* exitit postmodum copulata. Rex au-
tem *Franciæ* *Lodovicus* sororem *Alienoræ* reginæ
Angliæ filiam prædicti Comitis *Provinciæ* primo-

genitam prius duxerat in uxorem. Anno Domini **Henr. III.**
M. CC. xxxvij. missus est à latere Papæ *Otho* lega- **An. Dñi**
tus in *Angliam* ad corrigendum excessus cleri & **1237.**
populi cum plenitudine potestatis, Qui cum venis-
set *Oxoniam* occurrerunt ei magistri & clerici &
cum immenso gaudio susceperunt, at ubi postmo-
dum cum vellent negotia procurare repulsi sunt à suis,
& vehementer indignati sunt; Propter quod in u-
num congregati irruerunt in eum. Ipse vero fugiens
recepit se in clocario de *Wsonay* & ibi salvavit se

donec ira quiesceret, sedatoque furore ipsam villam
ecclesiastico supposuit interdicto; & ex præcepto re-
gis capti sunt multi qui tanti sceleris autores esse di-
cebantur, & *Londoniam* missi. Hic cum esset onustus
pecunia & quædam statuta edidisset, reversus est ad
locum unde exierat. Eodem anno rex cepit tricesi-
mam. Anno Domini M. CC. xxxix. 14. kalenda-

rum Julii natus est *Edwardus* filius regis *Edwardi*
primogenitus, & à beato *Edmundo* baptizatus.

Qui scilicet beatus *Edmundus Cantuariensis* archi-
episcopus in anno sequenti proximo obiit in terris, &
locum electorum sortitus est in cœlis. Anno Domini

M. CC. xliij. & regni regis *Henrici* 26. transfreta-
vit idem rex in *Vasconiam* cum optimatibus multis
& exercitu grandi, ut terras quas pater ejus perdi-
derat recuperaret. Occupaverat enim rex *Franciæ*
Sanches & *Sayncheron* & mansit ibidem cum exer-
citu grandi ex altera parte *Gerundie*; Cumque rex

Angliæ fixisset castra sua ex opposito, mansissetque
ibidem per dies aliquot; Ecce die quadam egressi
sunt *Franci* pontem transeuntes, ut nostros ex impro-
viso aggredierentur ad pugnandum. At illi præmu-
niti occurrerunt eis quasi in primo transitu pontis,
antequam transisset robur exercitus, & percussis qui-
busdam in ore gladii alios retrocedere compulerunt;
Interim nunciatum est regi nostro qui in veniendo
fuit à castris, quod transierunt *Franci* & prævalu-
erant, hortabaturque eum ad fugam, & opido co-
gebantur, qua inita, reversi sunt nostri optenta vi-
ctoria, & regem suum fugientem insecuti sunt; In-
terim vero videntes *Franci* nostros ex toto fugientes,
transierunt secundo cum magna turba, & castra no-
strorum & spolia diripuerunt; At ubi nostri regem
suum fugientem comprehendissent, & nunciassent
ei prospera, eum continuo cum toto exercitu re-
duxerunt, Invenientesque *Francos* in castris eos ho-
stiliter aggressi sunt, & cæsis multis, quibusdam
etiam ponte præcipitatis cæterisque submersis qui se
fluctibus potius quam hosti credebant, reversi sunt
ad castra sua cum gaudio & victoria. Mane autem
facto misit rex *Franciæ* nuncios solennes qui lo-
querentur de pace, & hoc cum effectu, Qui cum
rege pacifico pacifice loquentes ipsius animum ad
bonum pacis reduxerunt; & restitutis eis omnibus
reversus est in *Angliam* circa festum sancti *Micha-*
elis.

Anno Domini M. CC. xliij. post obitum *Gre-*
gorii ij. Papæ factus est Papa *Innocentius* quartus,
& 8. kalendarum *Augusti* cathedratus est, qui
detestabilem & malitiosam Imperatoris *Frederici*
devitare procurans tyrannidem, à sede apostolica
per tempus aliquod exulare decrevit, unde profe-
ctus exinde venit, & commoratus est cum Cardina-
libus suis & clericis in civitate *Lugduni* super *Roda-*
num, qui distat à *Roma* duabus diætib; ubi in ter-
cio anno papatus sui generale Concilium celebrare
instituit; Et convocatis ibidem ad ipsius præsentiam

1239.

1242.

1243.

1244.

1245.

1246.

1247.

1248.

1249.

1250.

1251.

1252.

1253.

1254.

1255.

1256.

1257.

1258.

1259.

1260.

1261.

1262.

1263.

1264.

1265.

1266.

Henr.III. am archiepiscopis, episcopis, cæterisque majoribus universalis ecclesiæ prælati, exilii sui causam illis exponere curavit & fecit. Et ut magis liqueat exilii sui causa prænotanda sunt hæc.

Imperator Otho quartus à Papa Innocentio iij. fuit coronatus in basilica beati Petri. Hic accepta corona statim pugnam habuit cum Romanis, & contra voluntatem Papæ intravit regnum Apulia, aufere illud Frederico regi Scicilia. Motusque Papa in offendentem, excommunicavit eum. Quarto autem anno Imperii sui Principes Alemannia qui ei primo fuerant conjuncti, ab eo recedentes, Fredericum sibi Imperatorem elegerunt; Qui veniens navigio usque Romam à Domino Papa & à populo terræ honorifice susceptus est, & inde proficiscens in Alemanniam, super ipsum Othonem magnifice triumphavit. Hic autem Fredericus ij. coronatus fuit Imperator ab Honorio Papa in basilica sancti Petri, regnavitque xxxviij. annis, set non sicut ecclesiæ bonus filius; Ipse enim ab infantia ab ipsa ecclesia tanquam per matrem educatus & ad imperii fastigium Othone dampnato promotus, ecclesiam Dei non fovit tanquam matrem set velut novercam in quantum potuit laniavit; propter quod idem Honorius qui eum coronaverat, sibi rebellem & Romanæ ecclesiæ adversarium comperiens, ipsum anathematizavit & omnes Principes ejus à sua fidelitate absolvit. Ipse tamen inceptum errorem continuans, multas ecclesiæ Dei injurias intulit & pro posse gravamen. Inter quas duos Cardinales qui pro ecclesiæ subsidio missi fuerant ultra montes, cum redirent ad curiam una cum Prælati multis qui properabant per naves Pisavorum captivavit, & retinuit; Quibus provocatus injuriis Innocentius Papa prædictus, de communi consilio totius Concilii ipsum Fredericum terribili anathemate condemnavit, & exigentibus culpis suis ab imperii dignitate deposuit. Facta sunt hæc in octavis sancti Iohannis Baptista. Quæ cum audisset ille depositus contempsit omnia, & excommunicationis & depositionis sententias pro nihilo reputans Imperatoriæ majestatis potentiam ut prius exercuit, & continuavit, misitque epistolas suas ad universos orbis Principes, in hæc verba.

FREDERICUS Dei gratia, &c. Omnibus regibus & Principibus per universam Christianitatem salutem. ILLOS FELICES describit antiquitas quibus ex alieno præstatur cantela periculo, status namque sequentes formantur ex principio præcedentis, & ut impressionem cera recipit ex sigillo, sic eadem vice formatur mortalitas exemplo. Hanc utinam felicitatem nostra serenitas præoptasset, & quam cantela solertiam vobis regibus scilicet Christiani reges ex nostræ majestatis nimia lesione relinquimus, & utinam prius alii reges & Principes læsi sic reliquissent. Porro quoniam clerici pauperum elemosinis impinguati filios opprimunt, ipsique nostrorum filii subditorum paterna conditionis oblii sunt, nec Imperatorem nec regem aliqua veneratione venerari dignantur, quociens in patres Apostolicos ordinantur: Quod autem in circumlocutionibus nostris innuitur, ex Innocentii Papæ presumptione probatur, qui vocato synodo ut asserit contra nos generali, nec citatos nec super aliqua fraude vel pravitate convictos, ausus est sententiam depositionis statuere, quam præter omnium regum enorme præjudicium non poterat stabilire. Quid enim vobis singulis regibus singulorum regnorum à facie talis Princi-

pis Sacerdotum timendum non superest, si nos & Henr.III. Principum electione solempni, & approbatione totius ecclesiæ & cleri, dum clerus fide & religione vigeat, Imperiali diademate divinitus insignitos, & alia regna nobilia magnifice gubernantes ille deponendos aggreditur, Cujus quoad temporalium detrimenta non interest in nos exercere aliquid rigoris, eciam si causæ legitima probarentur? Verum quos sacerdotalis sic infestat abusus potestatis & à summo conatur precipitare deorsum, nec primi summus nec ultimi, & hoc quidem facitis simulatoribus sanctitatis obedientes, quorum sperat ambitio quod totus Jordanus in os ejus influat, ô ô ô si vestra credulitatis simplicitas à Scribarum & Pharasæorum fermento quod est hypocrisis juxta sententiam salvatoris, sibi curaret attendere, quot illius Curia turpitudines execrari possetis, quas honestas & pudor affari nos prohibet in presenti? Sane redditus copiosi quibus ex plurium regnorum pauperatione ditantur, quemadmodum ipsi nostis, ipsos faciunt insanire. Apud nos Christiani mendicant, ut apud eos panem paterini manducent. Ibi vestrorum domos obruiis, ut hic adversariis opida confirmetis; sic de vestris elemosinis tales Christi pauperes sustentati, quæ beneficii compensatione, quæ saltem gratitudinis exhibitione vobis se præstent obnoxios? quanto indigentibus manus largiores extenditis, tanto non solum manus set eciam pedes avidius apprehendunt, suo vos laqueo detinentes, sicut aviculam quæ quanto ad evasionem fortius nititur tanto firmitus alligatur. Hæc vobis ad præsens scribenda curavimus insufficiens exprimendo votum nostrum, alia quadam reservando vobis pro tempore secretius intimanda, qualiter scilicet & in quos usus divitias pauperum expendit prodigalitas avarorum, quantis eciam viribus in hoc vere quod instat omnes illos qui modo nos opprimunt opprimere posse speremus et si se nobis opponeret totus mundus. Quicquid autem fideles nostri latores præsentium vobis retulerint credatis ac si sanctus Petrus jurasset firmissimum reputetis, nec credatis aliquo modo quod per latam in nos papalem sententiam nostra magnanimitas majestatis aliquatenus incurvetur. Habemus eciam conscientie puritatem, & per consequens Deum nobiscum, cujus testimonium invocamus quia semper fuit nostra intentio voluntatis clericos cujuscunque religionis ad hæc inducere, & maxime maximos, ut tales perseverarent in fine quales dudum fuerant in ecclesia primitiva, Apostolicam scilicet vitam ducentes, humilitatem dominicam sectantes, & subditos informantes verbo & exemplo. Tales namque olim solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, agros curare, mortuos suscitare, & sanctitate spiritus non armis sibi reges & principes subjugare: At isti seculo dediti, deliciis debriati Deum postposuerunt, quorum ex affluentia divitiarum religio suffocatur, ecclesia perit, & devotio sanctitatis dampnatur. Talibus igitur abstrahere nocentes divitias quibus dampnabiliter onerantur, opus est charitatis. Ad hæc vos & omnes Principes terræ ut cuncta superflua deponentes mediocribus rebus contenti Deo deserviant, omnes debetis diligentiam adhibere. Valeatis.

Henr. III.

CAP. XV.

NEmpe *Fredericus* Imperator dudum cruce signatus durante excommunicationis sententia mare magnum transivit, maiorem desolationem quam consolationem terræ sanctæ relinquens; Postquam enim ab *Innocentio* Papa sic depositus est ab imperio, Principes *Alemannia* elegerunt contra ipsum *Langravium Thuringia* ut suo regnaret imperio; Quo tamen post modicum tempus mortuo, *Willielmus* Comes *Holandia* denuo contra ipsum eligitur ab eisdem Principibus, & hic paulo post à *Frisionibus* occiditur, & sic uterque electus benedictione caruit Imperiali. *Fredericus* quidem post suam imperii destitutionem cum inter cæteras civitates *Lumbardia Parmam* tanquam magis exosam sibi forti manu obsideret, à legato domini Papæ & à *Parmensibus* est devictus, & amissis thesauris ipsius & aliis rebus suis in *Apuliam* rediens gravi infirmitate correptus est, & cito defunctus; *Mamfredus* autem filius ejus ambiens regni *Sicilia* dominium & thesauros ipsius, tandem cum difficultate tamen ipsum regnum optinuit, retinuitque quousque *Carolus* frater regis *Francia* tunc comes *Provincia* per Papam *Urbanum* iiij. vocatus & sub Papa *Clemente* iiij. veniens ipsum *Mamfredum* vita & regno privavit. Hic *Fredericus* ab *Augusto* primo xcv. fuit Imperator, & post eum vacavit imperium usque in præsens. Ipse etiam *Carolus* à regno *Sicilia* per regem *Aragonum* postea dejectus est, & in fugam verius infradieto Concilio *Lugdunensi*.

Quidam episcopi quorum primus extitit *Robertus Grosteteste Lincolniensis* episcopus suis rationibus & allegationibus multis conati sunt in præsentia domini Papæ libertatem & dominium *Cisterciensis* ordinis sibi vendicare & subijcere, set exauditi non sunt ad effectum.

Anno Domini M. CC. xlv. *Wallenses* effrænati iterum surrexerunt in regem sub capto novo Principe *David*, Qui cum multa fecisset & igne & gladio multa delevisset, ascendit ibidem rex cum exercitu copioso credens in brevi totam *Walliam* sibi subjungere, & in tantum in iram motus est, quod signo *Draconis* elevato suos procedere iussit in mortem eorum. Ipsi autem in arto positi pugnaverunt viriliter pro patria, & non tantum à proposito regem resilire fecerunt, immo etiam coegerunt eum abire retrorsum, magnam tamen occisionem fecit rex set in bello publico; non enim ausi sunt palam cum eo congregi, set per viarum discrimina suis semper obviabant. Delusus igitur à proposito eo quod montana ascendere non potuit, statim in convalli ad pedem de *Snawedon* castrum construxit fortissimum, ponens in eo milites strenuos & viros armis electos, qui eo recedente propter hyemem patriam tuerentur & defenderent; Quibus peractis iussum est ex ore regis exercitum redire ad propria; set & ipse rex cum regina reversus est ut alias revertendi ad prælia tempus expectaret idoneum, non tamen reversus est per tempora multa, nam *Wallenses* egressi destruxerunt castrum illud quod construxerat, & mediantibus viris pacificis cum eo pacificati sunt & concordati.

1253.

Anno Domini M. CC. liij. & anno regni regis *Henrici* xxxvj. transfretavit idem rex secundo in *Vasconiam* circa festum beati *Petri* ad vincula, ut quosdam rebelles qui ad ejus fidem deciderant ad unitatem pacis revocaret ille pacis tutor, deditque ei dominus pacem & manum superam, ita quod

absque multa sanguinis effusione rebelles sibi pro voto subjugavit, Quorum quosdam obsides præmisit in *Angliam*, ipse cito omnibus in pace agentibus & prospere ordinatis reversus est in *Angliam* in anno sequenti, Desponsavitque *Edwardus* filius ejus cum esset annorum xvj. *Alianoram* filiam regis *Hispania*, & eam in *Angliam* introduxit. Eodem anno liij. obiit *Robertus Grosteteste Lincolniensis* episcopus cui successit *Henricus de Lexington*. Anno M. CC. lv. obiit *Walterus de Grey Eboracensis* archiepiscopus kalendis Maii. Cui successit *Sewallus* qui in anno sequenti proximo fuit consecratus apud *Eboracum* x. kalendarum Augusti. Eodem anno *Judai* crucifixerunt *Hugonem* puerum novennem *Lincolniæ* kalendis Augusti. Anno Domini M. CC. lj. *Alexander* rex *Scotia* *Margaretam* filiam regis *Henrici* duxit in uxorem, facta estq; ipsa solennitas in festo Nativitatis dominicæ apud *Eboracum*, & fecit homagium regi *Henrico*. Eodem anno 17. kalendarum Decembris feria iiij. fulgur terribile contigit à media nocte usque ad mane. Item eodem anno 7. kalendarum Novembris feria v. ventus exitit inauditus, evertens domos & quassans lapides. Anno Domini M. CC. lvij. Principes *Alemannia* elegerunt sibi in regem *Ricardum* Comitem *Cornubia* fratrem regis *Henrici*, & missis nunciis acersierunt eum, & eodem anno coronaverunt. Kalendis Aprilis dominus Papa misit quemdam archiepiscopum de Ordine Prædicatorum cum quibusdam aliis sibi sociatis in *Angliam* pro *Edmundo* filio regis *Henrici*, ut ex dono Papæ acquireret & regnaret in *Apulia*, *Sicilia*, & *Calabria*; set tamen ipsa res ad effectum non pervenit. Anno Domini M. CC. lvij. obiit *Sewallus Eboracensis* archiepiscopus, cui successit *Geoffridus*. Eodem anno fames valida oppressit *Angliam*, & præ fame nimia mortui sunt multi, vendebatur enim quartarium frumenti pro xvj. s. Anno Domini M. CC. lix. obiit *Alexander* Papa, cui successit *Urbanus* anno M. CC. lxj. Eodem anno rex & regina transfretarunt in *Franciam*, habita enim fuerat prælocutio inter regem *Alemannia* *Ricardum* fratrem regis *Henrici* & per alios solennes nuncios, ut cum rege *Francorum* tractaret & finaliter cõponeret de *Normannia*, ductusq; consilio malo simplex rex composuit, sic ut regi *Francorum* *Normannia* remaneret, reddita sibi & hæredibus suis singulis annis certa summa pecuniæ, Quam tamen pecuniam postea pœnitentia ductus nunquã recepit nec recipere voluit in vita sua. Immo in literis suis & epistolis toto tempore suo se Ducem *Normannia* appellavit, set eo mortuo *Edwardus* filius ejus & successor in regno illa duo verba *Dux Normannia* in suis epistolis non posuit. Ex tunc ingressi sunt curiam regis innumerabiles *Franci* sicut inantea fuerant *Provinciales*, & repleta est terra quasi ex omni natione quæ sub cœlo est, agebanturque negotia regalia per alienigenas & ignotos, & facta est eis *Anglia* quasi serviens sub tributo, quoniam wardas & relevia & cætera emolumenta terræ præ cæteris omnibus asportabant, indignati que sunt magnates terræ videntes, & mutuo loquentes sibi dicebant, Quid faciemus alienigenis istis qui sic opprimunt nos? Si dimiserimus sic asportabunt omnia, & nos vacui remanebimus; Dirumpamus igitur vincula & projiciamus à nobis jugum ipsorum, quoniam si tacuerimus peribit *Anglia*, & nos utique erimus opprobrium hominum &

An. Dñi
1255.

1251.

1257.

1258.

1259.

1261.

Henr. III. & abjectio plebis. Et sicut *Simon Machabeus* surrexit pro fratre suo *Inda*, ut pro populo Dei & lege paterna certaret ad mortem: sic & *Simon de Monteforti* pro *Anglia* erexit se, ut pro legibus & libertatibus ejus usque ad mortis perniciem dimicaret; initoque consilio adierunt regem Comites et Barones, et dixerunt ei. « D O M I N E rex, Inter
 « manus alienigenarum res utique tua male agitur et
 « diversimode tractatur, nam consumptis universis
 « multo jam deprimeris ære alieno, et datis pro ci-
 « bariis tuis talleis, versus es in scandalum in omni
 « populo tuo. Nunc ergo sanis adquiesce consiliis,
 « et domum tuam committe dispositioni fidelium
 « tuorum, solvemusque debita tua infra annum ex
 « nostro proprio, ita tamen ut nostrum levare pos-
 « simus infra quinquennium. Sic familiam tuam
 « non minuemus set augmentabimus multis militi-
 « bus, et tibi et regno tuo omnem adhibebimus dili-
 « gentiam et custodiam utique fidelem. Adquievit
 eis rex, et certos diem et locum statuerat, scilicet
Oxoniam, à die Paschæ in xv. dies ubi omnes conve-
 nirent tractaturi de profecto regis et utilitate regni.
 Convenientibus igitur episcopis et ad eisdem diem
 et locum, inprimis ab eo rege et cæteris Magnati-
 bus Sacramentum petierunt, ut quæ pro utilitate
 regis et regni providerentur absque ulla contradic-
 tione universaliter tenerentur. Præstititque juramen-
 tum rex se servaturum statuenda quæ ad honorem
 Dei et Ecclesiæ suæ et profectum sui et utilitatem
 regni conderentur; Juraverunt etiam cæteri Magna-
 tes quasi omnes, novem etiam episcopi qui excom-
 municaverunt omnes qui huic facto contradicerent,
 rege tenente cereum ignitum, et prædixerunt palam
 si ausu temerario vellet quis contradicere, surgerent
 omnes in eum, velut accipitres in corvum. Vene-
 rant enim instructi cum armis ut quod in animo con-
 ceperant statim executioni mandarent. Fratres au-
 tem regis fuerant iv. nolentes in hac parte consentire,
 occulte quidem recesserunt, tendentes *Wintoniam*.
 Iratique Barones insecuti sunt eos uno corde & ani-
 mo velut catuli Leonum rugientes, ne forte muni-
 rent præsidio civitatem occupatam. Cumque eos
 comparere compellerent, & cognovissent eos in sua
 contumacia permanere, statuerunt statuta. Inprimis
 quod ad terras suas quas in partibus transmarinis
 habebant transfretarent. Et hoc quidem statutum
 statim executioni mandabant, Rege pro eis interve-
 niente & multis precibus supplicante, set tamen ex-
 audiri non potuit quoad hoc. Statuerunt etiam
 quod omnes alienigenæ cujuscunque conditionis ex-
 isterent sen nationis confestim repatriarent sub pœna
 membrorum & vite. Statuerunt adhuc quod si
 teneat quis de Rege in parte & teneat simi-
 liter de aliis dominis pro diversis partibus, si
 de eo humanitus contigerit, heredem suo infra æta-
 tem legitimam existente, quod Rex heredem ha-
 beat cum terra quam de dominio ipsius tenet, &
 cæteri domini habeant terras de feodis eorum usque
 ad ætatem heredis, Et escaetas & relevia unus-
 quisque eorum secundum partem tenure sue. Sta-
 tuerunt insuper quod lana terra compararentur in
 Anglia nec alienigenis venderentur, Et quod omnes
 uterentur pannis laneis infra limites terra operatis,
 nec nimis preciosas vestes quærent, Item quod ex-
 pensas voluptarias & superfluas omnes pro posse de-
 vitarent. Alia quædam statuta sunt & ordinata quæ
 causa brevitas scripta non sunt in libro hoc. Mo-

ratique sunt ibidem per dies xv. & multi veneno per-
 ierunt. Extinctus est enim Abbas *Westmonasterien-
 sis* vir utique nobilis & discretus, & *Willielmus* fra-
 ter Comitis *Glovernie* vir commendabilis & strenu-
 us; Ipse etiam Comes *Glovernie* in cura medici-
 nali usque ad assumptionem persistens tandem cum
 difficultate maxima mortem evasit; Ceciderunt enim
 pili ex capite ejus & ungues ex manibus ejus; No-
 luit autem Dominus tanto necessitatis articulo & tam
 evidenti periculo ipsius præsentia *Angliam* viduari.
 Quæ quidem seditio imposita fuit & imputata cui-
 dam militi *Waltero de Stonenay*, & ad appellum
 Comitissæ de *Insula* comprehenditur, judicatur &
 trahitur. Videntes autem magnates pericula multa
 nec expedire in præsentia consilium revelare, clausu-
 runt ordinata & sigillis singulorum munierunt, sta-
 tuentes diem certum à festo sancti *Michaelis* in xv.
 dies ut omnes convenirent *Londonia*, & essent pa-
 rati cum armis ad perficiendum quod inceperant.
 Adveniente igitur die, convenerunt omnes & singu-
 lis diebus quasi per mensem integrum in consiliis
 persistebant & armis. Tandem publicata sunt omnia
 & executioni sententialiter demandata.

Publicatis statutis & executioni demandatis, dis-
 plicuerunt multa regi & pœnituit eum sic jurasse, set
 quia resistere non potuit ex arrupto, dissimulavit ad
 tempus. Cumque elapso anno non videret se ut pro-
 miserant à debitis relevari set magis onerari, in mul-
 tum condoluit. Et missis ad papam nunciis, quoad
 sacramentum præstitum absolutionis beneficium con-
 secutus est & quoad se & suos omnes; Absolvit eci-
 am papa indifferenter omnes ab eodem juramento
 ut citius inter se in vinculo pacis unirent. Statimque
 absolutione optenta, resiliivit rex à promissis, &
 convocato Parlamento suo *Oxonia*, Quæstionem
 movit magnatibus suis, dicens, Se quantum ad pro-
 visiones tenendas callide quidem inductum & sedu-
 ctum. Insuper quod ad sacramentum præstitum &
 pro se & suis & universaliter omnibus absolutionis
 beneficium generaliter impetrasse, unde peciit se ad
 omnia restitui sicut antiquitus esse consuevit. At illi
 qui convenerant, Comes scilicet *Leycestrensis*, *Simon
 de Monte forti*, Comes de *Gloucestris*, *Gilbertus de
 Clara*, *Humfridus de Bonne juvenis*, Comes *Fera-
 rensis*, Barones etiam quamplurimi, scilicet domi-
 nus *Johannes filius Johannis*, dominus *Henricus de
 Hastings*, dominus *Galfridus de Lucy*, *Johannes
 de Vesey juvenis*, dominus *Nicholaus de Segrave*,
Hugo le Spenfer, & *Robertus de Vespounte*, pro se
 & suis sequacibus unanimiter responde-
 runt, Quod Provisiones ad quas juramento astricti
 fuerant usque in finem vitæ tenere voluerunt, eo quod
 pro utilitate regis & regni communiter editæ fu-
 erant & confirmatæ. Dumque vota sua sic mutas-
 sent in varia & impacati recedere voluissent, qui-
 dam episcopi aderant qui interposuerunt partes
 suas, Ita quod ipsis & aliis amicis communibus sic
 cum difficultate mediantibus compromiserunt partes
 utrimque se velle stare in omnibus arbitrio regis
Francie Lodovici. Qui quidem rex auditis hinc
 inde propositis & diligenter ponderatis, decrevit in
 fine regi *Anglie* exheredationem fieri manifestam,
 unde statuta eorum quasi omnia reprobavit, & ei-
 dem regi statum pristinum restituit, imponens aliis
 silentium quantum ad jura regalia ordinanda. Mo-
 tique magnates & indignantes recesserunt, stare
 nolentes ejus arbitrio eo quod pro rege omnia rex
 ipse judicavit.

Henr. III.

Reverfis

Hem. III.

Reversis ergo magnatibus se in quantum poterant ad arma properabant. Quod audiens rex, ipse etiam se modis omnibus properabat adducens cum eo alienigenas & *Francos* multos: Interim vastabantur regalia jura, & igne & gladio multa decidebant. Cumque cognovisset Rex multos ex Baronibus apud *Northamptoniam* convenisse, divertit ibidem cum exercitu, adduxitque cum eo regem *Alemaniam* fratrem suum, & *Edwardum* filium suum, *Johannem Comyn* de *Scotia* qui multos adduxerat *Scotos*, *Johannem de Balliolo* dominum *Gallowidie*, *Robertum de Brevis* dominum *Vallis Anandie*, *Rogerum de Clifford*, *Philippum Marmionem*, *Johannem de Vaus*, *Rogerum de Layburn*, *Henricum de Percy*, & *Philippum Basset*, *Rogerum de Mortimer*, & *Willielmum de Valence* fratrem suum & multos alios. Mandavitque Rex Baronibus qui aderant, quod urbem & obsides sibi continuo redderent, vel statim irrueret in mortem eorum. *Simon de Monte forti* junior qui ex præcepto patris cæteros ibidem ad consulendum attraxerat, nondum enim advenerat pater ejus nec Comes *Glovernia*, audacter quidem & unanimiter responderunt, quod mandatum regis non facerent, Immo se & urbem defenderent si esset necesse usque ad mortem. Quod audientes regales miserunt denuo quod saltem venirent ad murum civitatis ut ex muro loquerentur ad regem, si quo modo posset via pacis inveniri. At illi nil doli suspicantes adquieverunt eis, & relictis custodiis suis murum versus pratum adierunt, ibidem enim rex & robur exercitus imminerebat. Interim vero dum inter Regem & Barones varii haberentur tractatus & diverfi, dominus *Philippus Basset* qui ad hanc seditionem fuerat præordinatus, cum lignibus & instrumentis ferreis & vitis præparatis juxta monasterium sancti *Andree* murum suffodit civitatis, Corruitque murus de facili, & facta est planicies magna, ita quod in una fronte ingredi possent equestres xl. Imputatus est etiam ipse dolus illis monachis alienigenis, quod introeuntibus per illos ad introeundum essent erectæ scalæ. Factus est utique ululatus multus & clamor populi ascendit ad Barones, festinaveruntque ibidem resistere set in casum, quoniam ab hostibus jam in magna multitudine præventi sunt. *Simon* vero juvenis cum *Petro de Monte forti* & paucis cum sequentibus per medium eorum transiliens, cum aliquantisper strenue militasset, & esset ab hostibus circumseptus, adveniente jam filio regis *Edwardo* jussu ipsius captus est. Clerici vero universitatis *Oxonie*, quæ quidem universitas jussu Baronum ibidem translata fuerat, ipsis ingredientibus & insultantibus majora fecerunt mala quam cæteri Barones cum fundis & arcubus & balistis. Habebant enim vexillum per se & in sublimem contra regem erectum, unde iratus rex juravit, quod in ingressu suspenderentur omnes. Quo audito raserunt capita sua multi, & fugam qui poterant velocem inierunt. Ingresso itaque rege in urbem sic captam fugerunt multi, alii sicut erant armati, in castrum, alii relictis equis & armis in Ecclesiam; pauci tamen corruerunt, & hii quidem de communi populo, nec erat multus sanguis effusus, quoniam quasi subito hæc omnia facta sunt; Pacificata tamen urbe jussit rex exequi quod juraverat. Et dixerunt ei. Absit hoc à te o rex, nam filii magnatorum tuorum & cæterorum hominum de regno tuo huc cum Universitate hac convenerunt, quos si suspendi feceris

seu detruncari, insurgent in te tui qui modo tecum sunt, non permittentes pro posse sanguinem filiorum suorum seu proximorum effundi. Placatusque est rex, & contra clericos quievit ira ejus. In ipso etiam eodem die post horam aliquantam insultum fecerunt ad castrum ipsi regales, timueruntque sibi novi castrenses, eo quod victualia & cætera resistendi necessaria non haberent, statim missis nunciis dederunt & in gratiam regis. Capti sunt in die illa milites subscripti & Barones, dominus *Willielmus de Ferar*, dominus *Petrus de Monte forti* socius prædicti *Simonis* junioris, dominus *Baudewinus de Wake*, dominus *Adam de Neumarche*, dominus *Rogerus Bertham*, dominus *Simon filius Simonis*, miles strenuus qui primo erexit vexillum contra regem; dominus *Hengeramus de Watervyle*, dominus *Hugo Gubyon*, dominus *Thomas Mannsel*, dominus *Robertus Boutevylayn*, dominus *Nicholaus de Wake*, dominus *Robertus de Neuton*, dominus *Philippus de Bribi*, & *Grymbaldus de Ponntevolt*. Omnes prædictos captivavit rex & plures alios; quorum quosdam in eodem Castro bene munito sub custodia domini *Nicholai de Hanrestham* custodiendos tradidit, quosdam secum adduxit, quosdam etiam ad diversa castra, & *Simonem de Monte forti* ad castrum de *Windsour* destinavit. Factaque sunt hæc quoad captionem *Northamptonie* sabbato primo in passione Domini scilicet iij. nonarum Aprilis, anno Domini M. CC. lxi. Perrexitque rex usque *Portingham*, incendens & devastans maneria Baronum & cæterorum hostium, ibique recollegit magnates suos & numerum suorum vehementius adauxit.

Cumque rumor iste sinister Comiti *Simoni* qui cum exercitu grandi versus *Portampton* inveniendus erat, à transeuntibus & fugientibus diceretur, infremuit, nec tamen concidit vultus ejus, sed statim *Londonias* adiens fecit sibi fieri currum quasi falcatum in quo equitaret ac si esset agrotus, finxit enim se debilem & infirmum cum esset bellator robustus & fortis. Congregati suntque ad eum cæteri magnates complices sui Comites & Barones, & singuli singulas adduxerunt cohortes. Præparatisque ibidem ligneis machinis profecti sunt ad obsidendum *Roucestriam*, Comes enim de *Warennia* villam tenuit & castrum ex parte regis. Cumque primam partem una cum ponte cepissent & illuminassent in parte, vulnerati sunt multi & retrocedere compulsi sunt, ibique vulneratus est strenuus miles ille *Rogerus de Layburn* & male tractatus: Cumque sic obsidionem continuarent ad tempus, nunciatum est eis, quod inveniendus erat rex versus *Londonias* cum exercitu copioso, & dixerunt adinvicem. Si in adventu suo *Londonias* occupaverit rex, erimus hic inclusi quasi in angulo terræ; revertamur ergo *Londonias* ut & locum salvemus & gentem. Positis ergo quibusdam certis personis ad tenendum obsidionem, *Londonias* reversi sunt. Adveniente demum rege exierunt cum civibus obviam ei, non tamen ad recipiendum cum palmis set ad repellendum cum lanceis. Declinavitque rex, & capto castello de *Hyngeston* quod erat Comitis *Gloucestria*, profectus *Roucestriam* ubi interfecit quibusdam obsidionem illam fregit. Indeque perrexit rex apud *Wunneburg* & reddito ei castro cum villa cepit ibidem Comitissam *Gloucestria*, & eam posuit in Abbathia non custodiendam quidem set ut abiret libere quo vellet, Reliquisque ad custodiam castri & urbis magnam partem sui exercitus

Hem. III.

An. Dñi
1264.

Henr.III. tus plusquam xx. vexillarios electos, eo quod communiter diceretur, quod Comes *Gloucestria* ad expugnandum eos in proximo adveniret; Quo facto, iter inceptum continuavit usque *Winchelsea*, ubi marinariorum de portibus recepit ad pacem, & cum eis plene concordatus est, & post triduum autem egressus à loco illo venit in sequenti sabbato in villam de *Wew*, & receptus est rex in Abbathiam, filius autem ejus in castro. Interim mittebant literas ad Regem Barones xij. scilicet die Maii excusatorias & comminatorias in parte, dicentes, se ei honorem velle facere quantum ad personam & statum proprium, homines tamen quosdam quos secum tenuerat impetere vellent velut hostes publicatos ubicunque inveniuntur in terra. At communicato consilio conscripsit eis & præcipue duobus Comitibus *Leycestria* & *Gloucestria*, arguens eos de dampnis sibi illatis, incendiis & rapinis, & quod per eos in terra sua guerra mota est, Adiciens, quod homines quos gravare voluerant eos tanquam fideles suos reputans pro posse defenderet & liberaret. Insuper & injurias sibi illatas tanquam proprias emendari faceret & pro tempore judicaret. Quibus auditis appropinquabant regi, non enim distabant multum à loco illo qui dicitur *Wew*. Dumque regalibus foragium defecisset, præceptum est in die martis, ut procederent pro quærendo feno & paleis. Quibus proficiscentibus set non proficientibus præventi sunt plures, & ab hostibus interempti. Reliqui vero videntur hostes venientes in summo diluculo die Mercurii, & exclamantes excitaverunt regem & suos ad arma capiendam. Venientes ergo Barones in plena planicie descenderunt ibidem, & equos cingentes properabant arma, ubi Comes *Symon* ipsum Comitem *Gloucestria* & *Robertum de Ver* una cum multis aliis novos fecit milites & armis militaribus eos insignivit; Quo facto, omnem exercitum in quatuor acies separatas divisit & distinxit, statuitque magnates in singulis qui acies dirigerent & gubernarent. Aciei vero primæ constituti sunt Duces, *Henricus de Monte forti* primogenitus *Symonis* Comitis, & *Guido* frater ejus, Dominus *Johannes de Bourgh* juvenis, & dominus *Humfridus de Boun*. Aciei vero secundæ, *Gilbertus de Clara* Comes de *Gloucestria*, Dominus *Johannes filius Iohannis*, & dominus *Willielmus de Montensy*. Aciei autem terciæ in qua *Londonienses* erant, ad rogatum eorum dominus *Nicholaus de Segrave* assignatus est, qui etiam instanter supplicarunt ut primos belli ictus habere possent & eventum rei sub dubio recipere. Quartæ vero aciei dux fuit ipse Comes cum domino *Thoma de Pilnesdon*. Interim egressi sunt regales ad pugnam se properantes per tres turmas, quarum primam ducebat filius regis *Edwardus* cum Comite de *Warennia* & *Willielmo de Valence* fratre regis. Secundam vero rex *Alemania* cum filio suo *Henrico*. Terciam autem ipse rex cum magnatibus suis. Quartam vero aciem constituit rex eo quod plures vexillarios reliquerat post se ad custodiendum villam & castrum de *Tunebrig* contra Comitem de *Gloucestria*; & erat ibi juvenilis ætas quasi totius militiæ suæ, non enim credebatur adventum Baronum tam propinquum. Preparatis hinc & inde itaque aciebus exhortabantur adinvicem ad strenue militandum, & conferto gravi prælio corruerunt multi pedestres quasi in momento. Statimque filius regis *Edwardus* cum acie sua utpote juvenis acer &

miles strenuus irruit in hostes cum tanto impetu Henr.III. quod eos retrocedere compulit spacio magno, ita quod posteriores quidam ex retrocessione credentes primos corruisse, fugerunt plures & aquæ se credentes transferunt. Submersi sunt milites circiter lx. casique aliquibus fugerunt statim *Londonienses* qui primos ictus belli petierant discrimina ignorantes, quos insequabatur *Edwardus* cum turma sua cædens extremos eorum spacio duorum miliarium vel trium. Eos enim habebat exosos pro eo quod recesserant à patre & matrem suam dehonestaverant cum à *Westmonasterio* usque regiam *Turrim* per aquam *Tamesie* navigaret, proicientes ex ponte in navem ipsius lutum & lapides, & contumeliosa verba promiserant. Interim vero dum sequebatur sic fugientes irruerunt Barones in aciem regis secundam, peritque pars ejus maxima, & captus est rex *Alemania* cum *Roberto de Bruys* & *Iohanne Comyn* qui *Scotos* adduxerant numerosos, perforataque est acies ipsius regis, & dextrarius ejus occisus. Cumque vidissent sui multos corruisse & quamplures fugam inisse, reduxerunt regem in abbathiam unde prius exierat, claudentes portas & custodiam adhibentes cum multis militibus; Ingressique sunt Barones in urbem optenta victoria, nec facile discerni poterat per longum spacium præ multitudine vulneratorum qui dicerentur Regales & qui Barones. Dumque fierent hæc *Edwardus* filius regis cum turma sua reversus, & videntes sui in planicie currum quem fieri fecerat Comes *Symon* ad equitandum, statim cum equis absque auriga vel duce itineris cucurrerunt, & quasi in momento delaceraverunt eum. Duos etiam burgeneses quos invenerunt in eo, gladio peremerunt. Appropinquantibus autem ad locum occisorum & stragem intuentes permaximam, expavit cor eorum, & ferocis animi vultus deperiit. Confortabat tamen corda eorum dux ille strenuus regis filius, & ut essent viri robusti modis omnibus animabat. Appropinquantibus ipsis ad urbem exierunt Barones obviam eis, & conferto gravi prælio corruerunt hinc & inde, Fugitque Comes de *Warennia* cum duobus regis filiis *Willielmo de Valence* & *Guidone* fratre ejus, & sequebantur eos plusquam septingenti armati electi qui erant de domo & familia eorum, & eodem die proficiscentes usque *Wewensay* mare transferunt. Fugit etiam *Hugo Bigot* cum multis aliis, & filium regis strenue militantem vecorditer reliquerunt. Quod videns ipse denuo circumduxit villam usque castrum, & ibi non invento patre reversus est ad eum in abbathiam. Interim tumultuabat Civitas per partes utrasque, vacabant enim spoliis & rapinis & equis occisorum stabiliendis, nec adhuc se mutuo cognoscere potuerunt. Cumque post modicum coadunari Barones insultum fecissent ad castrum pro *Iohanne Giffard* & aliis concaptivis quos regales acceperant, defenderunt se strenue & emissis telis ignitis magnam partem villæ incenderunt. Quod videntes Barones retraxerunt se & ad Abbathiam diverterunt, & illuminata Ecclesia telis eorum, set tamen post modicum ignis ille extinctus est. Videns autem filius regis eorum audaciam & relictis multis ex suis cum remansissent adhuc plures viri strenuissimi, disposuit iterato exire ad pugnam; Quo cognito miserunt Barones mediatores pacificos qui diem differentes in crastinum promiserunt quod in crastina die loquerentur de pace plena cum effectu. Actaque sunt hæc in mense Mayo die sancti *Dun-*
stani

Henr. III. *stani* episcopi anno Domini M. CC. lxi. sequente vero die Jovis discurrebant inter Regem & Barones bini & bini de ordine Prædicatorum & Minorum, portantes verba pacifica, & sic cum quibusdam aliis interponentes partes quod sequenti die veneris tradidit se filius pro patre, *Edwardus* scilicet pro rege & pro cæteris commilitonibus suis, & *Henricus* filius regis alterum dedit se pro patre suo, & hæc sub spe pacis & quietis cum deliberatione tractarent in posterum. Quæ provisionum & statutorum essent pro utilitate regni tenenda, & quæ rationabiliter recusanda, & quod hinc inde captivi libere absque ullo dato redderentur. Sequenti vero sabbato licentiavit rex suos quasi timens, & abierunt in pace ad loca sua tam castrenses quam familiares & cæteri qui erant in Ecclesia constituti. Misitque rex de consilio filii sui et Comitis literas suas ad fideles suos quos in munitione de *Tunebrige* constituerat, quod de cætero quicquam Baronibus mali non inferrent set redirent ad propria, eo quod pax erat in januis et modis omnibus adimplenda. At illi non credentes perrexerunt ita ut erant usque *Wristow*, et manserunt ibi in præsidio usque post evasionem filii regis *Edwardi* à carcere. Primo tamen cum audissent apud *Tunebrige* regem devictum & *Londonienses* per filium regis in fugam versos, prædicente *Willielmo de Say*, qui à conflictu fugerat, quod hospitarentur *Londonienses* qui fugerant, apud *Croydon*, irruerunt in eos advesperante die, & captis spoliis multos peremerunt.

Decrescente parte regis & roborata parte Comitum difficiliorem se Comes exhibuit, eo quod rex & omnia sua in potestate Comitum & gratia dependebant; Circumduxit ergo filium regis ad fortiora castra quousque quasi omnia castra terræ in potestatem Comitum traderentur; & extunc artius solito custodiebat eum. Cumque crebresceret fama quod filius regis in vinculis teneretur, excitaverunt eum ut tornearet ut videretur in populo. At ille præmunitus & seditionem timens, non se credebatur eis. Filii autem Comitum qui erant quatuor, scilicet *Henricus*, *Symon*, *Guydo* & *Hemericus* in superbia erecti fecerunt mala quæ displicuerunt Comiti *Gloucestræ*. Inter quæ *Henricus* ille primogenitus cum ipso Comite *Gloucestræ* torneasse debuerat apud *Porhamton* set defecit, eo quod timebant plures inde posse deterius evenire; Motusque Comes misit ad patrem eorum Comitem *Symonem*, & petiit sibi mitti insignes captivos quos ipse ceperat in bello *Lewes*, inter quos rex *Alemanie* nominabatur primus. At ille remandans, respondit, Sibi sufficere debere quod ei terras salvaverat in ipso die Belli: noluit ergo mittere set nobiliores servavit in castro *Dovornia*, inter quos fuit ipse *Philippus Basset* qui in conflictu *Norhamptonensi* murum confoderat, ut supra continetur; Indignatusque Comes *Gloucestræ* accepto responso misit continuo ad dominum *Rogerm de Mortimer*, qui parti regis semper absque mutatione adhæserat, quod mutuo loquerentur pro utilitate regis & regni. At ille timens ne forte infidelis esset petiit obsidem & obtinuit; Convenientibus tandem ipsis, dixit ei Comes omnia quæ facta sunt, & quod poenituit eum peccasse in regem & peccati maculam delere velle in liberatione ipsius pro posse. Miserunt ergo secrete ad *Robertum* fratrem ipsius Comitum *Gloucestræ*, qui cum Comite *Symone* morabatur & inter primos ipsius magnus tenebatur, quomodo

unanimis effecti sunt, & quod ad liberationem filii regis cautius instaret cum ad id se offerret opportuna facultas. Misitque prædictus *Rogerus de Mortimer* ad filium regis equum optimum & cursorem velocissimum in quo confidere posset cum sibi videret tempus opportunum. Quibus cognitis, petiit *Edwardus* de consilio prædicti *Roberti* à Comite *Symone* licenciam spaciandi & probandi dextrarios si forte torniare deberent, sicut & aliquando voluissent; & erant tunc apud *Herfordiam* & Rex & Comes, semper enim regem secum tenuit Comes & cum honore. Accepta itaque licentia; cum jam curfisset equos aliquos & eos lassos reddidisset, tandem ascendit illum equum electum quem prædictus *Rogerus de Mortimer* ei miserat, & ob hanc causam præmissis interim puero qui consenserat cum duobus gladiis, & in equo optimo. Conversusque ipse ad custodem suum *Robertum de Ros* cæterosque locios circum astantes, dixit, Domini carissimi aliquantisper mansi in custodia vestra, & ulterius manere nolens ad Dominum vos commendo; & conversis loris cum festinatione abiit. Insequentes autem eum cæteri comprehendere non potuerunt, & demum videntes *Rogerm de Mortimer* à castro suo de *Wiggemo* cum multis armatis venientem obviam ei sicut primitus condixerant, reversi sunt vacui & sic illusi. Eodem anno scilicet M. CC. lxi. obiit *Urbanus* Papa cui successit *Clemens* iv.

Audita evasione filii regis à carcere, concurrunt ad eum multus populus & cum immenso gaudio susceperunt eum, Inter quos quasi primus extitit Comes *Gloucestræ* & cæteri Regales qui apud *Wristow* & in confinio ejus diu permanserant, crevitque in brevi tempore exercitus ejus in immensum. Quo cognito timuit sibi Comes *Leycestrensis Simon de Monteforti*, & mittens in *Walliam* vocavit inde multos & robur sui exercitus ex omni qua potuit parte multiplicavit; Misit etiam *Symonem* filium suum ad Magnates borales ut eos cum omni festinatione adduceret. Qui coadunatis multis fere xx. banaretis & plebe multa fecit aliquantisper festinationem apud castrum de *Penlworthe*; Nunciatum est hoc *Edwardo* filio regis per exploratorem suum *Margoth*, quæ cum mulier esset, in veste tamen virili, velut homo gradiebatur, & per *Radulfum de Arderne* qui cum esset ex parte altera consocios tamen prodidit & decepit: Eratque *Edwardus* tunc in *Wircestria* quam post *Gloucestriam* paulo ante devicerat, & accepto nuncio consurgens de nocte abiit & pervenit ad locum quem præordinaverat exploratrix illa ad armandum se. Erat enim vallis profunda & prope locum castri. Dumque armarent se & equos cingerent, audierunt sonitum à longe venientem & timebant, dicentes, Præmuniti sunt hostes nostri & ecce jam veniunt; statimque ascenderunt equos & lanceas in manibus adaptabant. Cumque direxissent acies suas ante diluculum & processissent in itinere, viderunt hostium longæ quadrigæ ut virtualia quærent, & continuo captæ sunt & equi distributi in loco lassatorum equorum per exercitum. Procedentes vero & irruentes in hostes summo diluculo invenerunt eos dormientes in villa & abbatia; & erant multi minuti sanguine venæ.

Peremptis ergo multis de communi populo ceperunt circa quindecim vexillarios electos & spolia multa. *Symon* vero juvenis qui pernoctaverat in castro sic cum paucis captionem evasit. Gesta sunt

Henr. III. hęc iv. non. Augusti anno Domini M.CC.lxv. & An. Dñi 1265. statim ad *Wircestriam* reversi sunt. Cumque audisset *Edwardus* Comitem *Symonem* in veniendo esse versus *Kenilworth* ut exercitui filii sui conjungeretur & fieret fortior, processit obviam ei die tercio apud *Cresham*, & ordinato exercitu per tres acies, ipse cum suis ex parte una, Comes *Gloucestria* ex parte altera, & *Rogerus de Mortimer* à tergo veniebat. Venit itaque *Edwardus* filius regis ex parte boreali quasi de *Kenilworth* apud *Cresham*, & ne cognosceretur à longe, præcepit primo erigi vexillum *Symonis* junioris & cæterorum qui captivi ducebantur, festinavitque ut montis clivo ascenso primos belli ictus occupare posset; Cumque vidisset speculator Comitum *Symonis*, *Nicholaus* scilicet barbitonsor ejus, qui homo expertus erat in cognitione Armorum, armatos sic à longe venientes, dixit ad Comitem, Ecce veniunt armati multi à septentrione, & ut cognosci possint à longe apparent vexilla tuorum. Et ille, Filius meus est, inquit, ne timeas, set vade & circumspice ne forte præoccurrimur circumventi. Non enim cognoverat adhuc de hiis quæ filio acciderant. Perrexit ille speculator in altum in clivario Abbathie ubi Comes fuit hospitatus, & de claro cognoscens vexillum filii regis à latere uno, deposuerat enim tunc alia vexilla, & vexilla Comitum *Gloucestria* à latere altero, & vexilla *Rogeri de Mortimer* ab occidente & à tergo, clamavit ad Comitem, & dixit, Mortui sumus omnes, non enim venit filius tuus ut credebamus, set filius regis ex parte una, Comes *Gloucestria* ex altera, & *Rogerus de Mortimer* ex parte tertia. Et ait Comes, Propitietur Deus animabus nostris, quoniam eorum sunt corpora nostra, præcepitque ut confiterentur omnes & essent parati in prælium qui pro legibus terræ mori vellent & pro justitia, qui vero per fugam se salvare vellent & hos quidem liberos abire præcepit. Cumque confortaretur à primogenito suo *Henrico* ne desperaret in eventum dubii, respondit, Non despero fili set præsumptio tua & superbia fratrum tuorum me ad hunc finem quem vides perduxit, nunc verumtamen ut credo moriar pro Deo & justitia. Armantur ergo omnes & ad prælium aliquantisper animantur. Set & ipse rex qui in custodia Comitum usque in præsens remanserat, armis ut dicitur Comitum armatus est. Processerunt ergo per turmas suas ad pugnandum pro patria, & antequam progressi sunt fugerunt *Walesenses* à Comite *Simone*, & in transeundo flumen *Dee* multi submersi sunt, & reliqui denuo baptisati. Conserto itaque gravi prælio corruerunt multi ex parte Comitum, set & ipse rex percussus in scapula, clamavit fortiter, Ego sum *Henricus de Wincestria* rex vester, non occidatis me; Erat enim vir simplex non bellicosus. Salvavit eum in voce hac dominus *Adam de Monte alto*; Accurrit etiam filius ad vocem patris & eum custodiendum tradidit cæteris militibus suis. Interim vero cecidit & occisus est Comes *Simon*, antequam reverteretur *Edwardus*, & cum staret pedes pugnans gladio & occiso destrario. Cumque stetissent magnates sui cum *Henrico* primogenito suo, prorupit in hæc verba, dicens ad hostes, Num miserecordia aliqua vobiscum est? Et respondit unus. Quæ miserecordia fe ductori? Et ille. Misereatur ergo Deus animabus nostris quoniam corpora nostra in vestra voluntate sunt. Et hiis dictis martyrizaverunt eum præcis membris & amputato capite. Corrueruntque cum

eo in modico terræ spacio *Henricus* primogenitus Henr. III. ejus, dominus *Hugo le Spenfer*, dominus *Radulfus Basset*, dominus *Thomas de Henstelee*, dominus *Willielmus de Maundeble*, dominus *Johannes de Beauchamp*, dominus *Guido de Balliof*, dominus *Rogerus de Roule*, & multi alii nobiles cum plebe copiosa. Gestaque sunt hæc ij. non. Augusti anno Domini M.CC.lxv. duravit bellum hoc ab hora quasi prima usque fere vesperam; Et reversi sunt cum rege sic liberato usque *Wircestriam*, portantes secum spolia multa; & caput Comitum *Symonis* mittentes ad uxorem *Rogeri de Mortimer* apud *Wiggemore*.

Post modicum tempus recolligebant se Barones qui remanserant, & cæpit habere nomen celebre dominus *Johannes Daynill*, homo quidem callidus & bellator fortis; Fecerunt ergo mala quæ poterant & convenerunt in mense Mayo apud *Cestresild* sub ipso *Johanne* & Comite *Ferarensi*, ubi supervenientes regales milites irruerunt in eos subito, & ceperunt multos iterum quasi dormientes. Ipse tamen *Johannes Daynell* confestim armatus dum exiret ut fugeret, percussit dominum *Gilbertum Hannsard*, & eum cum equo ictu lanceæ dejecit in terram, & aufugit cum paucis qui eum sequi poterant, periiitque populus multus, & interim nobiliores fugam inierunt; Fugitque Comes *Ferarensis* & in ecclesia abscondit se, set tamen prodente eum quadam muliere extractus & captivus abductus est. Tenuitque rex Parliamentum suum mense Novembris apud *Northampton*, & exheredati sunt omnes qui Comiti *Symoni* astiterunt, & uxor ejus cum liberis. Tenuitque ibidem Concilium *Othobon* legatus domini papæ, & excommunicavit omnes Episcopos qui eidem Comiti *Symoni* auxilium præstiterant & favorem; Misitque quosdam eorum ad præsentiam papæ pro beneficio absolutionis optinendo. Publicavitque quædam statuta quæ fecerat, & concessionem domini Papæ *Clementis* quam fecerat Regi & Regina de decima *Angliæ* Ecclesiæ concessa eisdem per vj. annos subsequentes; Fiebatque cito post taxatio *Normicensis* per *Walterum Normicensem* episcopum qui ad hoc onus electus est. Factaque sunt hæc in anno Domini M.CC.lxvj. Eodem anno obiit *Godefridus Eboracensis* archiepiscopus & electus est *Willielmus* decanus ejusdem ecclesiæ, set tamen à papa non admissus, Immo missis ad papam literis per ipsum *Othobonum* legatum transtulit ipse papa *Willielmum Giffard* à sede *Bathonenfi* usque ad sedem *Eboracensem*, & in sequenti anno in archiepiscopum *Eboracensem* consecratur.

Anno Domini M.CC.lxvij. obsedit rex *Henricus* castrum de *Kenilworth*, à v. kalendarum Junii usque idus Decembris, ubi adveniente *Othobono* legato & interveniente reddidit regi *Henricus* de *Hastinges* qui fortiter illud tenuerat, salvis sibi vita & membris & catallis. Interim recolligerant se Barones cum *Johanne Daynill* in Insula de *Varatholm*, et procedentes inde ceperunt *Lincolnienses* spoliaveruntque *Judeos* et multos ex eis peremerunt, et introeuntes synagogam eorum librum legis dilaceraverunt succendentes etiam igni omnes Cartas et obligationes quas cumque invenire potuerunt; Quod audiens rex misit filium suum *Edwardum* ut comprehenderet eos, at illi fugientes à facie ejus receperunt se in insula de *Cly* munientes introitum ex omni parte. Erat enim mensis Aprilis. Cumque filio regis advenienti non

An. Dñi
1266.

1267.

Henr. III. non pateret introitus propter exitus aquarum quæ ex omni parte ipsam circueverunt insulam, de consilio incolarum ejusdem provincie convocavit operarios multos et per fossata multa in profundo marisci viam quam præpedierant incolæ fieri jussit, apponens tabulas et crates et fieri faciens pontes in plerisque locis. Ingrediente tandem eo in insulam per viam quam fecerat, fugerunt Barones quidam *Londoniam* et à *Londoniensibus* suscepti sunt, cæteri vero reddiderunt se, scilicet dominus de *Wake*, et *Symon* juvenis et *le Pesches* salvis vita et membris, et quod ipse filius apud patrem intercederet ad ipsius regis gratiam plene promerendam. Adveniente tandem rege cum consilio *Londoniam*, Barones qui confugerant illuc una cum ipsis civibus tenuerunt villam contra regem xl. diebus; Et ipsum *Ottobonum* legatum qui in turrin regiam præ timore confugerat, ne quidem exiret diligenter custodiebant; Tandem vero interveniente Comite *Gloucestræ* et multis amicis Comitibus, recepti sunt in gratiam Regis Barones et cives, electique sunt quatuor episcopi, et octo magnates qui prius fuerant nominati apud *Coventriam*, ut ipsi inter regem et exheredatos formam pacis et redemptionis in omnibus ordinarent: Factaque pronuntiatione in festo omnium Sanctorum de plena concordia et redemptione singulorum, statuta est pax ipsius regis et præconizata per totam regionem. Tenuit rex Parliamentum suum in octabis sancti *Martini* apud *Merleberg* anno regni sui & ad exhibitionem communis justitiæ multa fecit statuta, quæ dicuntur *Statuta de Marleberg*.

Sub memorati regis nostri *Henrici* principatu suscitavit bellum dominus episcopus Christianorum contra *Saracenos* longo jam tempore possidentes sanctuarium Dei, id est loca sancta in quo redemptio nostra facta est. Factus est ergo per diligentiam *Romani* Pontificis *Clementis* & aliorum servorum Dei religiosam operam magnus populi Christiani concursus, & fortissimi Principes caractere Domini insigniti sunt, & numerosa stipati militia orientis regna laboriosissime penetrarunt: Inter quos eandem expeditionem assumpsit *Edwardus* filius regis *Henrici*, & iter arripuit in æstate anno Domini M.CC.

An. Dñi 1270. lxx. dabaturque tricesima per totam *Angliam* ob hanc piam causam. Veniens autem circa festum sancti *Michaelis* apud *Egermorth* quæ distat à *Marsilio* xvij. leucis versus occidentem, ibidem navem ascendit, & prospero vento vela laxantes & pro voto proficiscentes, decimo die applicuit apud *Thunes*, susceptusque est cum immenso gaudio à regibus Christianis quos ibidem invenit, à rege *Francia* *Philippo* qui nomen regium fortitus est post mortem patris sui *Lodovici* qui paulo ante ibidem defunctus est, & à *Karolo* rege *Sicilia* & aliis duobus regibus scilicet *Navarnie* & *Aragonum*; omnes isti reges convenerant pro zelo Dei & populo Christi. Ipse etiam *Edwardus* pro se & pro patre, & *Henricus* filius regis *Alemanie* pro patre suo similiter veniebat. Hic etiam *Henricus* filius regis *Alemanie* in redeundo postea ad patrem apud *Viterbium* in ipsa capella cum missam audiret occisus est per *Guidonem de Monte forti* & Comitem *Rursum* ejus filiam ipse *Guido* duxerat, in ultionem patris sui Comitis *Symonis*. Cumque à prædictis regibus sciscitaretur *Edwardus* quid fieret. Responderunt ei, Quod princeps civitatis istius cum adjacente provincia tributum reddere consuevit regi *Sicilia* annis

10 singulis, & quia multo tempore per septennium & *Henr. III.* ultra jam in solutione cessavit, idcirco adpetivimus eum. Ipse vero sciens tributum juste deberi, jam satisfecit nobis ad votum & quidem pro tempore præterito & futuro. At ille, Quid est domini carissimi nonne convenimus huc & characterem Domini assumpsimus ut contra inimicos crucis Christi procedere & componere deberemus? Absit à nobis hoc, nam modo patet introitus & terra nobis est plana & dura ut possimus procedere usque ad sanctam civitatem *Ierosolymam*. At illi dixerunt, Jam cum istis composuimus & pactum præterire non licet, set revertamur in *Siciliam* & transacta hyeme apud *Acram* applicare poterimus. Displicuitque ei consilium hoc, nec ipsi compositioni assensum præbuit, non participans quicquam de pecunia scelerata, set facto eis regali convivio clausum se tenuit. Perma-
20 nentes itaque in fixo proposito, demum aura flante conscenderunt naves universi reges & remanserunt in littore plusquam CC. viri non habentes navem in qua veherentur, clamantes & ejulantes præ timore mortis quam cito oporteret recipere si remanerent; Motus ergo *Edwardus* in lacrimis eorum cum non moverentur alii, terram cum scapha adiit & in naves suas singulas adaptans eos præmisit omnes ante se, & sic demum cum cæteris laxatis velis & mare sulcans profectus est. Septimo autem die applicuerunt omnes in regno *Sicilia* ex opposito civitatis de *Trapes* secundo quasi die ante festum Apostolorum *Symonis* & *Jude*, & hora quasi nona & anchoriaverunt in
30 mari alto plusquam uno miliare à terra, Erant enim maximæ naves singulæ habentes duo vela & supra modum onustæ. Veneruntque obviam eis ex portu civitatis scaphæ multæ & Reges & Principes & Majores exercitus usque ad terram perduxerunt bina vice vel trina, set equos valde paucos & arma quasi nulla. Advesperante demum die movit se mare, & subito orta est tempestas sævissima ita quod collisæ naves & contractæ perierunt & submersi sunt plusquam centum xx. cum equis & armis & animabus
40 multis, periitque thesaurus ille sceleratus & in profundum maris demersus est. Omnibus autem navibus ipsius *Edwardi* quæ erant xij. non nocuit illa tempestas, nec periit ex eis unus homo, salvavitque Deus omnia sua eo quod consilio scelerato non consenserat. Mane autem facto cum egrederentur omnes reges ad mare viderunt in litore homines submersos & equos absque numero; viderunt quidem & doluerunt, nec mirum cum tantis navibus & mille quingentis nautis absque communi populo non remanserant aliqui nisi nautæ tantum unius navis, et hii quidem hoc modo; Erat enim in alia navi una bona matrona et Comitissa quæ periculum videns et juste sibi timens, quæsitivit à nautis utrum salvari possent si litus maris arripere attemptarent, At illi responderunt, Quod si fiet sic salvarentur homines, set periret ipsa navis. At illa, Non sit vobis cura de navi, quoniam si salventur animæ duplicabo vobis precium navis: statimque duo vela laxantes in altum, cum tanto impetu irruerunt in terram quod ab aqua maris
50 longe separata fixa mansit in litore; set ut prædixerant nautæ in duas partes resoluta est, et salvæ factæ sunt omnes animæ cum contentis universis. Mutato ergo proposito reversi sunt omnes Reges in terras suas, submersis ut dictum est equis et armis. Solus autem *Edwardus* hiemavit ibidem cum navibus suis quas Deus omnipotens sibi optime salvaverat.

Henr. III. Circa medium Quadragesimæ iterato propositum renovans, navem ascendit *Edwardus*, & à Pascha Domini per xv. dies ad *Acram* applicuit cum mille viris electis; mansitque ibi per mensem integrum ad refocillandum homines & equos, & ut interim secreta terræ cognosceret. Post mensem vero perrexerunt cum eo Christiani multi quasi vij. mille & profecti sunt quasi viginti leucis ab *Acra*, ceperuntque *Nazareth*, & quos invenerant peremerunt. In redeundo autem apud *Acram* sequebantur eos hostes si quomodo ex eis occidere possent in loco stricto vel convalle; quod illi videntes deverterunt facies suas statim & cæsis aliquibus cæteros in fugam converterunt. Iterato circa festum nativitatis sancti *Johannis Baptiste* cum audisset *Edwardus* convenisse *Sarracenos* apud *Kakehove* quod distat ab *Acra* quasi xl. miliaribus, exivit ibidem & irruens in eos summo diluculo percussit ex eis quasi mille viros cæteris in fugam velocem conversis, tuleruntque spolia multa, & profecti sunt usque castrum peregrinorum quod supra mare situatur, manentes ibidem cum cæteris Christianis nocte illa, & in sequenti die reversi sunt ad *Acram*. Interim rex *Ierosolymitanus* qui advenerat misit ad magnates de *Cypro* ut in auxilium Christianorum eum festinatione venirent: at illi venire noluerunt, dicentes, se nolle terram suam exire. Misitque tunc ad eos *Edwardus* ut ad rogatum ipsius venirent, saltem in hac parte. At illi continuo veniebant cum magna militia, dicentes, se teneri mandatis ipsius, pro eo quod antecessores sui dominabantur olim terræ illorum, & se debere regibus *Anglorum* semper esse fideles. Animatique Christiani tercio exierunt circa ad vincula sancti *Petri* usque ad sanctum *Georgium*, & peremptis quibusdam cum non invenirent qui resisterent reversi sunt cum gaudio in locum suum. Cumque inter inimicos crucis *Christi Edwardi* fama increbresceret eum timuerunt valde, & mutuo loquebantur si forte possent eum opprimere caute; misit ergo ad eum literas princeps ille magnus *Amirandus de Iasses*, fingens in dolo se velle esse Christianum, & quod multos attraheret ad se si tamen ab ipso cæterisque Christianis haberetur cum honore. Placuitque sermo & excitavit eum *Edwardus* ad hujusmodi propositum perficiendum; iterato vero & tercio & quarto semper misit eundem puerum ob eandem causam, & ille nuncius erat de *Alto* inter tales nutricios qui nec mortis timent periculum, nec Deum reverentur. Quinta autem vice cum venisset ad eum idem nuncius, & ut moris erat à ministris *Edwardi* videri in brachiis & zona si quid fraudis esset nec cum cultello vel armis inventus est, adduxerunt eum ad cameram *Edwardi*, inclinansque tradidit ei literas ex parte domini sui sicut alias facere consueverat, eratque dies Jovis infra octavas Pentecostes & hora vesperrarum, & propter calorem nimium sedit *Edwardus* in tunica sola super lectum discooperto capite; dumque legerentur literæ apparuit in lectura earum quod in sequenti Sabbato ejusdem ebdomadæ veniret dominus suus ad perficiendum quod promiserat, placuitque sermo cunctis audientibus, & confabulabantur à longe in hiis quæ audierant: ipse vero curvatus *Edwardo* plura sciscitanti ad interrogata respondit, Tandem vero manum apponens ad balteum suum quasi secretas literas extracturus, extrahit subito cultellum veneratum ut ventri se-

dentis eum infigeret. At ille elevata manu ut percutienti resisteret vulneratus est in brachio profunde, & iterato percutere volentem percussit pede cum tanto impetu quod in terram corruit, apprehenditque manum ipsius, & tam valide cultellum extrusit quod seipsum vulneravit in fronte, & statim infixit in ventrem ejus & occidit eum. Accurrentes ad hæc ministri ejus qui à longe steterant, invenerunt in terra mortuum, & apprehendit unus eorum tripodem, scilicet cithareda suus, & percussit eum in capite & effudit cerebrum ejus: increpavitque eum *Edwardus* quod hominem mortuum percussisset. Descendit rumor iste sinister in aulam & ab aula in populum, & contristati sunt valde. Accurrensque statim Magister militiæ templi dedit ei preciosa quæque bibere ne infusum venenum noceret ei, vel in interiora absconderetur. Et increpando dixit, Nonne prædixi tibi seditionem populi hujus? Adjecitque ad hæc. Confortare tamen & noli timere quoniam ex isto veneno non morieris. Vocantur ergo chirurgici & medicamenta imponunt, sed post dies paucos videntes denigrescere carnem multaverunt inter se nec erat ulla lætitia populo suo. Quod ille perpendens, dixit eis, Quid est quod multatis? Nonne sanari possum? Dicite mihi nec timeatis. Et ait unus natione *Anglus*, Curari potes set oportet te dura pati. Et ille: Si passus fuero nunquid sanitatem promittis? At ille: Promitto quidem & sub pœna capitis mei. Et ait: Committo ergo me tibi, & exerce quæcunque volueris. Et ille: Nunquid sunt aliqui ex magnatibus tuis in quibus confidis? At ille nominavit multos ex circumstantibus, circumstiterunt enim cum magnates plurimi cum uxore sua; Et ait duobus primo nominatis, scilicet domino *Edmundo*, & domino *Johanni de Vescy*, nunquid & vos diligitis dominum vestrum? Dixerunt utique. Tollite ergo mulierem hanc & non videat eam dominus ejus quousque dixerō vobis. Tulerunt ergo eam flentem & ejulantem, & dixerunt, Sine domina, melius est quod effundas lacrimas quam quod lacrimetur tota terra *Anglicana*. Mane autem facto, incidit denigratam carnem brachii sui & projecit ex toto, & ait, Confortare, quoniam promitto tibi quod infra xv. dies manifestabis te, & equum ascendes. Tenuitque quod promissit, & admirati sunt universi. Cumque diceretur hoc magno *Soldano Edwardum* scilicet esse superstitem, vix fidem adhibuit, & mittens ex suis tres principes magnos excusavitque se, Deos suos attestans, Quod per se vel ex ipsius scientia non est factum hoc. Qui stantes à longe adoraverunt *Edwardum* proni in terram. Et ait *Edwardus* in *Anglico*, Vos quidem adoratis me set minime diligitis; nec intellexerunt verba ejus eo quod per interpretem loquerentur ei. Honorifice autem attraxavit eos, & post biduum dimisit in pace. Post tempus modicum discurrebant inter partes mediatores & nuncii pro treugis iniendis, & inierunt inter se treugas decennales, x. ebdomadarum & x. dierum. Profectique sunt Christiani ad loca sua præter inhabitatores urbium quæ sub potestate Christianorum manebant.

Initis itaque treugis postquam ipse *Edwardus* jam uno anno & dimidio mansisset in *Acra*, circa Assumptionem beatæ *Mariæ* virginis navem ascendit ut reverteretur, set post vij. ebdomadas in *Cecilia* applicuit apud *Trapez*, inde viam faciens per

Henr. III. *Palestinam & Mechines*, & sic per medium *Poylla* usque *Romam*, ubi à papa *Gregorio* honorifice susceptus est. Cumque appropinquaret *Franciam*, & fama gloriæ ejus divulgaretur in populo, invidabant gloriæ ejus multi, & præcipue Comes ille strenuus de *Chalons*, misitque & petiit ut torniaret cum eo in terra sua; qui gloriam laudis suæ minuere nolens, licet peregrinationis suæ causam prætereundum posset & excusare, noluit tamen, sed libenter concessit: & præconizatum est voce publica quod *Edwardus* cum peregrinis suis partem tornamenti tenerent contra omnes advenire volentes. Concurrerunt itaque multi ex omni parte regionis illius, inter quos pedestres multi & etiam quidam equestres conjurati sunt ad invicem in spoliationem *Anglorum*, præ manibus vendentes & equos & arma, & bibentes vinum *Libaninum* in spoliationem captivandorum. Misit etiam *Edwardus* in *Angliam* pro quibusdam magnatibus & venerunt ad eum Comites & Barones; adveniente demum die inventi sunt cum *Edwardo* fere mille milites armati & pedestres multi: sed ex parte altera duplare eum poterant & hominibus & equis. Congredientibus ergo partibus cœperunt pedestres qui conjuraverunt spoliare & perimere; resistebantque nostri cum fundis & arcubus, & peremptis quamplurimis cæteros ad portas civitatis persecuti sunt; multos etiam fugaverunt ad aquam, & multi submersi sunt. Interim dedit se Comes cum electis suis 1. militibus qui sequebantur eum ad cuneum *Edwardi*, & conjunxit se ei, multisque gladium ictibus longo spacio decertabant. Cumque essent ambo strenui, & vidisset se Comes non proficere gladio, circumduxit brachio collum *Edwardi* & eum vehementer astrinxit; & ait *Edwardus*, Quid tibi vis? Nunquid me habere credis? Et ille: Utique & te & equum habere volo. Indignatus ad hæc, erexit se & percussio dextrario in tantum irruit quod relicto equo proprio collo ipsius adhæsit alter, excussitque eum in terram cum diu sic pendere non poterat. Attonitusque *Edwardus* exivit continuo ut ventum reciperet ad refocillandam animam ejus. Videntis iniquitatem eorum, & quod multos ex suis jam perimerant, & non torneamenti sed modum belli exercerent, ait suis. Jam nemini parcat oculus vester sed sicut ipsi nobis faciunt, sic & vos faciatis eisdem; ingressi sunt ergo in mortem aliorum, & ex omni parte gladio sævierunt; reversique pedestres à cæde cæterorum cum vidissent ex suis multos corruisse, ingressi sunt audacter conflictum equestrium, & evisceratis quibusdam ex equis multorum etiam cingulis incisus ascensores eorum in terram corruerunt; deditque se *Edwardus* prædicto Comiti qui tunc manibus suorum elevatus erat in equum, & diu quoque fustigatum cum se sedare *Edwardus* vellet non adquevit in primis, sed cum defecisset tandem virtus ejus, ex præcepto *Edwardi* cuidam militi simplici se tradidit, & fugerunt cæteri multi & in eodem loco plurimi corruerunt. Reversique nostri optenta victoria. Cumque nostri quiescere securius crederent, nunciatum est *Edwardo* quod perimebantur sui dum transirent de domo in domum à civibus civitatis; statimque vocato Majore & præpositis civitatis præcepit eis ut suos corripere & castigarent; alioquin civitatem in crastinum incenderet & complanaret: illi autem abeuntes posuerunt custodias ex omni parte civitatis, & quievit in pace. In hastiludio isto multus

sanguis effusus est, unde nomen illius mutatum est ita quod non torneamentum sed parvum bellum de *Chalons* communiter diceretur. Inde perrexit *Edwardus Parisius* & à rege *Franconum* honorifice susceptus est, & post dies aliquot profectus est in *Vasconiam*, & moratus est ibi usque post obitum patris.

Anno Domini M.CC.lxxj. xiiij. kalend. Octobris tanta fuit apud *Cantuariam* inundatio pluviae, tonitruum, fulguris & tempestatis quanta à diebus antiquis nunquam audita vel visa fuerit; durante tonitruo & horribiliter quasi ex uno ictu tonante tota die & nocte prædicta; & tanta inundatio aquæ secuta est quod arbores, vineas, & hayas subvertit, ita quod incedere non possent homines nec equi. Et periclitabantur multi impetu aquæ decurrentis per plateas. Et in domibus civitatis secuta est fames maxima in tota regione.

Anno Domini M.CC.lxxij. obiit papa *Clemens* iij. cui successit *Gregorius* decimus. Eodem anno obiit *Petrus de Brus* xiiij. kal. Octobris.

Anno Domini M.CC.lxxij. frater *Robertus de Kylwarby* de ordine prædicatorum in archiepiscopum *Cantuariensem* erectus est per dominum papam, qui in anno sequenti vocatus ad curiam, in Cardinalem *Hostiensem* constitutus est, & successit ei in archiepiscopatum ex collatione papæ frater *Johannes Pecham* de ordine *Minorum*. Eodem anno discordia exitit magna *Oxonia* inter clericos *Aquilonares* & *Hybernicos*, & aliqui occidebantur *Hybernici*.

Hoc anno etiam obiit rex *Anglia Henricus* diē *Cistrensis* sancti *Edmundi* pontificis; & iuste, ut creditur, vitam suam in ejus festo terminavit quem injuste dum viveret vexavit.

Cronica *Westmonasterii* verius se habet sic. Hic *Henric* post lvj. annos à prima coronatione sua cum sit bis coronatus sicut patet, ab hac luce migravit, & in ecclesia *Westmonasterii* quam propriis sumptibus fecerat renovari, sibi dignam meruit sepulturam. Qui quantæ innocentiae, quantæ patientiae, quantæque devotionis, & quanti meriti in vita sua fuerat apud Deum, testantur post mortem ipsius miracula subsequuta.

Leycestrensis dicit eum regnasse à prima coronatione lvij. annos, quod verius videtur.

Defuncto *Bonifacio Cantuariensi* archiepiscopo electus est Prior *Cantuariensis* in archiepiscopum, sed eo cassato, *Gregorius* promovit fratrem *Robertum de Kylwarby* de ordine prædicatorum sacre Theologiæ professorem. Qui inter cætera industriæ suæ opera insignes notulas super *Priscianum* & super *Logicam* compilavit. Cito post hoc *Lodovicus* rex *Francia* cum duobus filiis suis & rege *Navarra* ac prælatis plurimis terram sanctam iterato abiit, sed gravi infirmitate circa maritima terræ illius invalenscente, exercitus Christianorum qui fuit ducentorum millium, dispersus est; nam legatus papæ qui fuit gubernator peregrinorum in terra sancta, & ipse rex *Francia* defuncti sunt. Ipse nempe rex dum decumberet infirmus orabat jugiter in hunc modum, Fac nos quæsumus Domine prospera mundi despiciere, & nulla ejus adversa formidare. Et pro populo quidem sic orabat, Esto Domine plebi tuæ sanctificator & custos; & in fine adjecit, Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum sanctum tuum.

Edward I.

Liber tercius.

CAP. I.

Leicestrensis.

An. Dñi
1272.Cistrensis
l. 7. c. 38.

Leycestrensis.

HIC etenim *Henricus* iij. mortuus est anno Gratia M.CC.lxxij. & sepultus apud *Westmonasterium* juxta feretrum sancti *Edwardi*. Iste *Henricus* habuit filios & filias quos generavit de uxore sua filia Comitis *Provincia*. *Edwardus* primogenitus, *Edmundus*, *Margareta* regina *Scotie*, *Beatricia* Comitissa *Britannia*, *Katerina* quæ moriebatur virgo.

Edwardus filius regis *Henrici* iij. x. non. Augusti rediit de terra sancta in *Angliam* cum *Helena* uxore, & coronatus est xiiij. kalend. Septembris à *Roberto Cantuariensi* episcopo, & in crastino coronationis suæ recepit publice homagium & fidelitatem ab *Alexandro* rege *Scotia*.

Rex *Edwardus* in die coronationis suæ dum sederet ad mensam hora prandii venit honorare eum mirabili visu cum centum militibus in bonis dextrariis, & cum ab equis se dedissent, dimiserunt equos ire quo vellent, & quicumque capere potuit, absque contradictione possedit ad voluntatem. Deinde venit *Edmundus* frater regis *Edwardi*, Comes *Cornubia*, & Comes *Gloucestria*, Comes de *Pembrok*, Comes *Warennæ*, & quilibet eorum habuit in sua comitiva centum bene prælatos milites eleganti forma in sui domini armis; & cum descendissent de palefridis suis, dimiserunt eos quibuscumque capere volentibus absque reclamatione qualicumque. Et aqueductus in *Chere* currebat de vino albo & rubio sicut pluvia aquarum, & bibebant volentes ad placitum. Deinde fecit rex diligentiam suam emendare & reformare errata regni ad laudem Dei & honorem ecclesiæ ejus, & gravamina communis populi sui emendare pro suo posse secundum rationem. Et fecit statutum apud *Londonias* quod vocatur *Statutum Westmonasterii*.

Papa *Gregorius* tenuit concilium generale apud *Lions*. Et de qualibet regione fuerunt ibi procuratores. Papa petiit auxilium ab ecclesia ire in terram sanctam, Archiepiscopus *Cantuariensis Robertus de Kylwarbi* non audebat negare petitionem Papæ eo quod ipsum promoverat. Inter alios qui volebant concedere, magister *Ricardus de Peccham* decanus *Lyncolnensis* proposuit unam billam excusatoriam quod terra *Anglia* in tantum fuerat depauperata per diversas guerras, & decimas, & subsidia per papas concessa per sex annos, quod non possent levare aliquod subsidium & vix vivere. Statimque papa privavit eum omni beneficio, & habuit decimam de sex annis ab ecclesia, & tertia die restituit eum ad beneficia sua. Papa fecit ibi multas Constitutiones quæ vocantur *Gregorianæ*, & moriebatur eodem anno ultra montes. Post quem, papa *Iohannes*, qui moriebatur infra duos menses, nam camera sua cecidit super eum. Post quem *Nicholaus* iij. Insuper anno Gratia M.CC.lxxv. inter primam & terciam apud *Londonias* & in tota terra, in castellis, & villis, & campis, & domibus terræ-motus. Eodem tempore fuit pluvia rubia ut sanguis in *Wallia*. Eodem anno venit prima communis scabies ovium in *Anglia*.

Deinde *Edwardus* secundo anno leges edidit. *Innocentius* v. post *Gregorium* decimum sedit papa

mensibus v. Hic prius vocabatur *Petrus Tarentinus* de ordine *Prædicatorum*, Theologiæ doctor. Cui successit *Adrianus* v. mensibus ij. qui dudum missus fuit in *Angliam* à papa *Clemente* quarto ad sedandum discordiam Regis & Baronum. Post quem sedit *Iohannes* xxj. mensibus viij. qui prius est dictus *Petrus*, in variis scientiis famolus. Set postquam adeptus est gradum apostolicum adeo desipuit, ut naturali industria magna ex parte carere videretur: verumtamen literatos homines promovit. Hic cum sæpius coram multis vitam longam sibi promitteret, corruens subito de nova camera quam *Viterbyæ* extruxerat, post sextum diem ruinæ expiravit. *Nicholaus* iij. post *Iohannem* sedit papa annis quasi iij. Hoc anno quia *Lewlinus* princeps *Wallie* ad parlamentum regis *Anglia* venire noluerat, rex adiit *Walliam*; Castrum de *Flynt* de novo fundavit, castrum de *Ruthelan* firmavit, ubi *Lewlinus* subdidit se regi, dando pro transgressione l. millia librarum; & pro insula *Anglesey* mille marcas per annum.

Iste *Lewlinus* primo anno coronationis regis *Edwardi* cepit contradicere homagium suum & annuum redditum, ad quem ipsemet se obligaverat tempore *Henrici* iij. ut antedictum est, & in præjudicium regis *Anglia* voluit se maritare sine licentia regis *Edwardi*; set *Edwardus* virtute guerræ secundo anno ipsum confundeat, & tandem posuit ipsum ad novam redemptionem, & ipsum fecit accipere uxorem de dono suo anno Gratia M.CC.lxxvij. Nam secundo anno coronationis suæ rex tenuit parlamentum suum apud *Westmonasterium*, & fecit unum statutum pro defectu *Lewlini* per communem assensum Baronum; Deinde post Pascha proximo sequens, rex mandavit per breve suum principi *Lewlino* ut veniret ad parlamentum suum pro terris suis secundum tenorem obligationis suæ. *Lewlinus* duxit mandatum in derisum, & tandem cepit guerram movere & terras regis *Edwardi* destruere. Et cum rex *Edwardus* hæc audisset, iratus valde, & sine mora cepit congregare populum, & transivit versus *Walliam*, & adeo atrociter insequabatur *Lewlinum* quod duxit eum ad magnam distractionem. Et *Lewlinus* videns quod sua defensio non potuit valere, reddidit se & submitit ad misericordiam regis, & misit se prostratum ante pedes regis. Rex pietate motus fecit eum surgere, & propter humilitatem quam ostendebat, pardonavit illi quicquid erga eum deliquerat: & addidit, si iterum delinqueret erga regem, pro suo perpetuo puniretur. Et accepit puellam filiam scilicet Comitis de *Monte forti* cum hæreditate patris sui, & fecit obligationem de novo, venire bis in anno ad parlamentum regis. Et anno sequenti mortua est uxor ejus prædicta.

Nicholaus papa ordinavit fratrem *Robertum de Kylwarbi* tunc archiepiscopum in Cardinalem, & posuit ad sedem *Cantuariensem* fratrem *Johannem de Peccham*. Rex *Edwardus* graviter punivit Judæos & eorum consentaneos pro tansionne monetæ & pravis ecambiis, unde uno die omnes Judæos capi fecit, quosdam suspendit, ceteros ejecit.

Edwardus filius *Henrici* venit de terra sancta in Augusto cum uxore sua *Helena*. Anno Gratia M.CC.lxxiiij. ætatis suæ xxxvij. anno.

Rex *Edwardus* cum proceribus suis edidit statutum contra mortuam manum, anno Gratia M.CC.lxxvij. ita ut nullus deinceps terras, tementa,

1278.

Edwar. I. menta, redditus daret, venderet, legaret, aut permutaret, seu quovis titulo viris religiosis assignaret sine licentia regis.

Leycestrensis. Eodem anno dedicata est ecclesia abbatix *Leycestrensis* anno Gratix M.CC.lxxix.

Cistrensis. Rex fecit incidi novam monetam, obulum scilicet & quadrantem rotundum, in quo prophetia *Merlini* videtur impleta, ubi dicitur denarium rotundum erit. *Honorius* iij. post *Nicholaum* fedit papa annis quasi vij. Hic iij. papatus sui anno mutavit capas fratrum de *Carmelo* in purum album, quæ prius erant stragulatæ, radiatæ, & bistratæ; anno scilicet Gratix M.CC.lxxix. & anno Gratix M.CC.lxxxj.

An. Dñi 1279. 1281. *Cistrensis.* Perfidus *David Wallensis* surrexit contra regem *Edwardum*, & in Dominica palmarum multa mala *Angligenis* intulit; adveniens tandem rex *Edwardus* circa festum sancti *Iohannis Walliam* subjugavit, villas & terras quæ erant in medietate *Wallie* suis proceribus distribuit, set castra maritima sibi retinuit: ex quo facto magna tranquillitas sequenti tempore provenit. Post hæc circa festum sanctæ *Lucie* caput *Lewlini* amputatum est & regi allatum, *Londoniasque* transmissum. Citoque postmodum captus est *David* frater ejusdem *Lewlini* totius mali incentor; qui in magno parlamento apud *Salopiam* condemnatus est, primo quidem equis distractus, deinde suspensus, tertio in quarteria divisus, & per *Angliæ* loca distributus.

Leycestrensis. Quia fuit unus de secretis consiliariis regis *Edwardi* quos habuerat, & fecit prodicionem inter regem *Edwardum* & principem *Wallie* fratrem suum. De *Lewlino* prædicto scripserunt metricæ religiosi in hunc modum:

Versus.

*Hic jacet Anglorum tortor, tutor Venedorum,
Princeps Wallorum Lewlinus, regula morum,
Gemma cœvorum, flos regum præteritorum,
Forma futurorum; dux, laus, lex, lux populorum.*

Anglicus sic. Versus.

*Hic jacet errorum princeps, & prædo virorum,
Proditor Anglorum, fax livida, secta reorum.
Numen Wallorum, trux dux, homicida piorum,
Fex Trojanorum, stirps mendax, causa malorum.*

Rex *Edwardus* fecit leges *Anglicanas* observari per *Walliam* ponens vicecomites.

1282. *Leycestrensis.* Anno gratix M. CC. lxxxij. *Lewlinus* movit guerram, & anno sequenti decapitatur; & anno Gratix sequenti M.CC.lxxxij. captus est *David* frater ejus; scilicet iste *David* frater *Lewlini* demoratus est in curia regis *Edwardi*, & astutus & subtilis, ac ingeniosus, & proclivis ad prodicionem, exploravit facta regis & suorum, & qualiter devenire posset ad prodicionem, & in hiis omnibus prudenter se habebat tempus expectans desideratum. Rex *Edwardus* fecit illum militem, & dedit ei *Frodesham* cum Honore toto pertinente; & exhibuit ei tantum honorem quantum nulli *Wallieo* ante nec post fecerat. Et postquam rex fecerat voluntatem suam in *Wallia* tenuit parlamentum suum *Londoniis*, & fecit mutare monetam regni quæ illo tempore fuit viliter retonsa & abbreviata, unde populus regni graviter conquerebatur, & rex veritatem inde inquirens & veritatem comperiens, trecentos & plures de illo delicto & feloniam publice convicit, quorum quidam fuerunt suspensi, quidam distracti

Edwar. I. & suspensi secundum delicti qualitatem & quantitatem. Et ordinavit quod sterlingus obokus & quadrans deinceps essent rotundi. Interim *David* frater *Lewlini* per affinitatem consanguinitatis habuit uxorem de dono regis, de camera reginæ *Helianoræ* nomine. Ex qua causa rex fecit eum Senescallum & custodem de omnibus castris suis in *Wallia*, scilicet de *Rothelan* & aliis. Ipse autem inde nimis superbus effectus, circumvenit fratrem suum *Lewlinum* tercia vice guerram temptare. Et venit proditiose cum grandi populo *Wallensium*, & multos *Anglicos* occidit apud *Rothelan* & *Flente* castra regis, scilicet cementarios, carpentarios, & alios operarios qui servierant regi, anno Gratix M.CC.lxxxj. Quod cum rex audisset & intellexit, disposuit se cum Baronibus suis ire in *Walliam* ad bellandum contra perjurum & miserum *Lewlinum* & *Davidem* fratrem ejus; set ista guerra erat ferox, fortis, & tædiofa, nam in hyeme contigerat: *Lewlinus* instauravit castrum de *Snowdonne* de victualibus & hominibus armatis adeo quod rex nescivit ubi haberet ingressum; *Angli* vero per brachium maris venire fecerunt bargias, batellas, naviculas, & grossas plancas ad faciendum passagium dicto castello tam pedestribus quam equestribus: set *Wallenses* adeo fortes erant quod *Anglicos* in fugam retro arcebant, ita quod concursus *Anglorum* tam festinus & grandis exitit ad fugiendum quod pondus eorum suppressit bargias in profundo, & multi boni milites ibidem fuerunt nece subacti, videlicet dominus *Rogerus de Clifford*, dominus *Willielmus de Lindesey* filius, dominus *Johannes fitz Roberd*, dominus *Lucas de Tanneye*, & multitudo magna aliorum, & hoc contigit in die sancti *Leonardi*. Et quando rex audivit de nece populi sui, in tantum doluit quod fere insanivit; & congregavit exercitum & perrexit in *Walliam* cum fortitudine robusta de *Anglicis* & *Gastonicis*; & *Wallenses* cum intelligerent de tanta multitudine veniente receperunt se in montibus ad seipsos salvandos. Et tandem nostri ceperunt insulam de *Anglesey*, & circa festum sancti *Nicholai* descendit *Lewlinus* cum uno armigero de montibus ad explorandum gesta *Anglorum*, & dimisit totum exercitum suum in montibus. Eo tempore rex fuit in castro de *Rothelan*. Tunc *Lewlinus* vidit quod *Anglici* transferant aquam *Hellswath*, & festinato pede transferant versus *Wallenses*, ipse *Lewlinus* quam secrete potuit festinavit versus exercitum suum, set quidam *Stephanus de Fanketon* exploravit & cognovit eum *Wallensem* esse, & ei accurrens, percussit eum lancea & perforavit latera ejus & mortuus est; & eo dimisso statim rediit ad exercitum suum. *Wallenses* steterunt directi per acies super montem expectantes reditum domini sui. Et *Anglici* statim direxerunt pedem versus eos, & sagittarios multos ex eis occiderunt; tandem armati nostri ceperunt montem super eos, & plures eorum in fugam se dederunt, & gentes nostræ occiderunt omnes qui remanserunt. Et prædictus *Stephanus* post victoriam rediit ut videret quem occiderat, quisnam esset, & cognovit eum per faciem esse *Lewlinum*, amputavit caput ejus & attulit ad regem. Rex *Edwardus* misit caput *Londonias* coronatum cum corona argentea in signum principatus per medium *Wellestchepe*, populo ad hoc congregato speculante. Et caput fixum est apud *Turrim* longo tempore; & sic adimpleta est prophetia

Edmar. I. prophetia quam ei prædixerat quædam fortilega in principio guerræ suæ, dicens, quod *Lewlinus* equitaret coronatus per medium *Chepe*, unde *Lewlinus* deceptus credidit se futurum fore regem *Angliae*. Rex fecit statim proclamari pacem per *Walliam*, & ordinavit qui persequerentur *David* fratrem *Lewlini* præ timore *Anglicorum* ne eis dampna inferret. *David* vacabat in *Wallia* aliquamdiu credens se devenire ad principatum post fratrem suum. Insuper & mandavit *Wallensibus* ut venirent ad parliamentum suum apud *Dinekeht*; & præsumpsit defendere *Walliam* contra regem, & incepit guerram, & malum quod potuit fecit erga *Anglos* secundum suum posse. *Edwardus* vero fugare eum coepit viriliter, & *David* se defendebat vigoroſe usque ad festum sancti *Mauricii* in autumno; & tunc fuit captus & ductus ad *Edwardum*, qui præcepit eum trahi, suspendi, decollari, & in quatuor partes dividi, & caput portari *Londonias*. Tunc rex seſiſivit totam *Walliam* in manu sua, & fecit clamare pacem in tota *Wallia*; & omnes magnates *Wallie* qui supervixerant venerunt ad *Edwardum* facere ei fidelitatem & homagium ut domino suo legio. Rex autem fecit emendare leges si quæ defectivæ erant. Natus regi *Edwardo* filius suus *Edwardus* apud *Barnarvan* in *Wallia* die Martis. *Nicholaus* iiij. de ordine fratrum *Minorum* post *Honorium* iiij. sedit papa annis quasi sex. Quo anno *Johannes de Pecham* archiepiscopus per *Cestriam* transiens venit *Walliam* ad reformandum statum ecclesiæ. Tanta fuit siccitas & æstus ut homines morerentur. Et inde mandavit Baronibus *Angliae* ut venirent ad parliamentum suum, quibus cum venissent valde facete alloquebatur, & dixit, Domini per consilium vestrum oportet nos ire *Vasconiam* ad faciendum emendas de delictis quæ nobis fuerunt illata quum steterimus in *Wallia*. At illi consenserunt. Et rex ivit *Vasconiam* & defectus correxerunt. Et fecit Comitem *Cornubie* gardianum terræ *Angliae* donec rediret; & rex inquisivit in *Vasconia* de proditoribus suis qui imaginati sunt ei prodicionem, & veritate cognita secundum quantitatem delicti quemlibet eorum judicialiter punivit; dum rex in *Vasconia* ita ageret quidam *Reicius Amaraduke* coepit movere guerram in *Anglia* contra regem causa cujusdam domini *Roberti Tybetoste* qui ad magnam injuriam amaricaverat regem. Sed quando rex audivit de hiis, misit eis per literas suas ut pro amore suo se in pace tenerent donec rex rediret in *Angliam*, & tunc libenter audiret querelam eorum; & eis promisit justitiam & rationem. At illi despexerunt regis mandatum & fecerunt malum quod poterunt gentibus *Anglorum*; sed post paululum temporis captus fuit *Reicius* & ductus *Eboracum*, tractus et suspensus.

Sed antequam ulterius procedamus sciatis quod homines de *Vasconia*, de *Burdegalo*, & aliis bonis villis convenerant cum rege *Franciae* reddere ei bonas villas *Vasconie*, & magnam summam pecuniæ proinde receperant ab eo, & nisi rex celerius ibi venisset factum fuisset; unde rex *Edwardus* fecit plures eorum trahi & suspendi, & multos de magnatibus fecit suspendi ante portas eorum; & fecit pacem in tota *Vasconia*; & fecit pacem inter regem *Franciae* & regem *Hispanie*, & *Arragonie*. Deinde rediit in *Angliam* anno Gratiae M. CC. lxxxv. Cumque rex moram traxisset in *Vasconia* tribus annis,

nunciatum est ei quod majores regni *Angliae* oppresserant minores, & forisfecerant de terris suis ut thesaurum ab eis exigerent; unde divites placitantes in banco regis corruerant falsos Justiciarios regni, scilicet *Thomam de Weland*, *Adam de Stretton*, *Ricardum de Boyland*, & alios. Unde rex in adventu suo in *Angliam* maxime fuit anxius & occupatus. Eo tempore sedebant Justiciarii apud *Leycestriam* super *le Eyre* ad festum sancti *Michaelis*, scilicet *Johannes de Caux*, & quidam nomine *Salomon* alius Justiciarius. Duodecimo anno regni *Edwardi* *Thomas de Weland* exulabat de *Anglia* & ivit in *Franciam*. Cumque fecisset voluntatem suam Justiciariis, statim movebat eum una alia causa de moneta quam invenit viliter tonsa & corrupta in præjudicium coronæ, & ad grave dampnum populi per infidelitatem & maliciam Judæorum, sicut fuit inquisitum & inventum. Et fecit stabilire unum parliamentum in quo convicti sunt Judæi de ea falsitate, & statuit quod omnes Judæi exirent de terra *Angliae*, deinceps non redituri propter eorum incredulitatem principaliter, & propter falsitatem quam eis dure imposuerunt Christiani. Et pro hac causa cum festinatione facienda & sine dilatione explenda, communes regni dederunt regi quintum denarium de omnibus bonis suis mobilibus. Et primo habuit rex auxilium de civibus, deinde de religiosiis, postea de omnibus aliis qui non fuerunt cum rege in guerra sua sicut debuerant. De spiritualibus non habuit taxationem ea vice quia excusaverunt se ita quod nichil dederunt.

CAP. II.

Eo tempore clamata sunt hastiludia apud sanctum *Botolphum* tempore nundinarum, & accessit una pars in habitu monachorum, & altera in habitu canonicorum; & fecerant conventionem ut postquam lussissent rapinam exercerent in nundinis: quod & fecerunt; nam ignem miserunt in tribus locis in villa sub secreto, & quum flamma coepit in altum ascendere, mercatores festinaverunt cum omni celeritate ignem extinguere, & fures medio tempore festinaverunt ex sua parte asportare meliora mercimonia quæ invenerant, & portaverunt ad sua hospitia. Et alii qui fuerunt de eorum consensu obviaverunt eis, ceperunt & per diversas vias abduxerunt quæ illi deportaverant. Et sic infra breve noctis spacium crevit flamma in tantum quod magnam partem villæ combussit; & hujus sceleris capitaneus auctor in domo fratrum prædicatorum quidam *Robertus Chamberleyn* magni nominis homo armiger strenuus captus fuit, & ante mortem suam recognovit hujus sceleris veritatem pleniter, sed nunquam voluit complices suos revelare. Et cum ductus est ad suspendendum multum fuit poenitens, & devote petebat veniam de mercatoribus qui inſequebantur eum propter furtum factum; & prædictus fur habuit domos plures in prædicta villa bonas, magnas & latas: & post mortem ejus invenerunt in prædictis domibus multas divitias, scilicet de auro & argento, & de preciosis mercimoniis, de prædictis nundinis furatis.

Eo quoque anno combusta sunt mercimonia apud sanctum *Botolphum* per filios *Belial* qui in diversis villæ locis ignem apposuerunt ut ipsi liberius residua possent

An. Dñi 1285. *Franciae* & regem *Hispanie*, & *Arragonie*. Deinde rediit in *Angliam* anno Gratiae M. CC. lxxxv. Cumque rex moram traxisset in *Vasconia* tribus annis,

Edward I. possent spoliare. §. Dicebatur nempe quod tota pecunia Angliæ vix restauraret dampna ibidem facta; Currebant namque rivuli auri & argenti & metallorum fusilium usque in mare.

An. Dñi 1286. Anno gratiæ 1286. Reverendus in Christo pater dominus *Iohannes Dei gratia Cant. archiep.* ultima die mensis Aprilis indictione quarta decima præ tribunali sedens in ecclesia beate *Maria de arcubus Londonia*, assidentibus sibi venerabilibus patribus dominis *Olivero Lincolnensi, Godfrido Wygornensi, & Ricardo Herfordensi* episc. præsentibus etiam officiali Curie *Cant.* & Cancellario Universitatis *Oxonienfis* cum v. archidiaconis Doctoribus in utroque jure, & aliis pluribus venerabilibus personis, & multitudine copiosa, infra scriptos errores quos de novo audierat in sua Provincia suscitatos tanquam hæreses declaravit & pronunciavit esse dampnatos in scriptis proferens sub hac forma. Istos Articulos infra scriptos inter hæreses dampnatas in se & suis similibus numerandas esse credimus, & hæreticos censemus pertinaces eorum & omnium & cujuslibet defensores. §. articulus 1. Quod corpus Christi mortuum nullam habuit formam substantialem eandem quam habuit vivum. §. Secundus articulus, Quod in morte fuit introducta nova forma substantialis, & nova species vel natura quamvis non nova assumptione vel unione verborum copulata, ex quo sequitur, quod filius Dei non fuerit homo sed alterius speciei innominatæ. §. tertius, Quod per nullam formam vel naturam de novo introductam per mortem facta fuisset transubstantiatio panis virtute verborum sacramentalium, scilicet, *Hoc est corpus meum*, si in triduo mortis facta fuisset consecratio. §. quartus, Quod modo scilicet post resurrectionem Christi in virtute verborum sacramentalium convertitur totus panis in totum corpus Christi vivum, Ita quod materia panis convertitur in materiam corporis Christi, & forma panis convertitur in formam corporis, scilicet in id quod est anima intellectiva secundum quod corporis est & dat esse corporeum, & hoc virtute verborum sacramentalium. §. Quintus est, idempritate fuisse numeralem corporis Christi mortui cum ejus corpore vivo tantummodo propter idempritatem materie divisionum interunitarum & habitudinis ipsarum ad animam intellectivam quæ immortalis est. Insuper esse idempritatem numeralem corporis vivi & mortui ratione existentie utriusque in eadem hypostasi verbi. §. Sextus, Quod corpus cujuscunque Sancti vel hominis mortuum antequam sit per putredinem mutatum in auras vel elementa, non esse idem numero cum corpore ejus vivo, nisi secundum quid scilicet ratione materie communis, sicut sunt unum quæ invicem transmutantur ut caro & vermis, & ratione accidentis communis, scilicet quantitatis, simpliciter autem esse divisum corpus mortuum à vivo specie & numero. §. Septimus est, Quod qui vult ita docere non tenetur in talibus fidem adhibere auctoritati Papæ *Gregorii* vel *Augustini* & similium, aut cujuscunque magistri, sed tantum Bibliæ & necessarii rationi. §. Octavus est, Quod in homine est tantum una forma, scilicet anima rationalis, & nulla alia forma substantialis, ex qua opinione sequi videntur omnes hæreses supradictæ.

Eo anno modius frumenti ad iiij. d. fuit. Nocte sanctæ *Margarete* descendit tempestas imbrium, tonitruum & fulguris à toto seculis vix audita, concuti-

ens sacra & submergens ita ut *Londonia* modius tritici qui prius ad tres vendebatur denarios ex tunc paulatim usque ad duos solidos crevit, sicque per xl. ferme annos usque ad obitum regis *Edwardi* post Conquestum secundi extitit carissima bladi, Ita ut aliquotiens *Londonia* modius frumenti ad x. s. venderetur.

Leve precium frumenti incepit a: gratiæ M. CC. lxxxvij. carissima frumenti incepit anno sequenti. Cumque rex tot & tantas controversias in diversis plagis regni & domini sui pacificasset, deduxit in memoriam de passagio in terram sanctam contra inimicos *Iesu Christi* quod ante à Papa & multis aliis catholicis propositum fuerat, & multum de illo in corde tractavit, sed guerræ in *Gasconia* & *Wallia* multum exhausserant & devastaverant thesauros ejus; unde Papa *Celestinus* videns cruciosam voluntatem in tantum positam in sancto proposito salubris itineris, ad votum cruciatæ implendæ dedit ei unam decimam de tota ecclesia *Angliæ* per vij. annos, & Papa *Bonifacius* qui recenter venit post *Celestinum* dedit illi decimam iij. annorum. Et interim rex *Edwardus* de dicto itinere primo impeditus est per mortem *Alexandri* regis *Scotorum* qui moriebatur medio tempore sine hærede de corpore procreato, sed rex *Edwardus* eo tempore maritavit tres filias suas, unam *Iohanni Duci Brabantie*, alteram *Gilberto de Clara Comiti Gloucestrie*, tertiam *Comiti de Bares*. Eo itaque tempore moriebatur *Helianora* regina *Angliæ*, & humata honorifice apud *Westmonasterium*.

Iste *Alexander* ut dictum erat sicut equitavit una nocte in obscuro versus uxorem suam sacro quadragesimali tempore, cecidit de equo suo, & rumpebat collum suum, & mortuus est. Iste *Alexander* desponsaverat *Margaretam* filiam regis *Henrici* sororem regis *Edwardi* apud *Eboracum*, de qua genuit filium *Alexandrum* & unam filiam *Margaretam*. Iste filius in plena ætate mortuus est vivente patre suo. *Margareta* desponsata fuit regi *Norvegie*. Post hæc moriebatur regina *Scotia* & rex accepit uxorem filiam Comitis *Flandrie*, sed nullam habuerunt prolem, & longo tempore regnaverunt in magna prosperitate. Cumque rex obisset, tractatum est cui jus regni incumberet, & pluribus visum, quod filia regis *Alexandri* nupta regi *Norvegie* propinquior esset regno hæreditario. Ob quam causam *Scoti* noluerunt attemptare materiam sine assensu regis *Angliæ*, & mandaverunt regi *Edwardo* in *Gasconiam* de eventu regis *Alexandri*, qui remandavit eis, ut tot eligerent gardianos regni qui custodirent statum coronæ usque ad adventum ejus; Quod & factum est, & missum erat *Norvegiam* pro filia *Alexandri* ad reditum regis *Edwardi* in *Scociam*, quasi suprema domina *Scotia*. Cumque in mari navigasset quasi pro teneitudine coepit ægrotare, & cum magna pœna ducta est in insulam de *Orkeney*, & ibi moriebatur, Et sic regnum *Scotia* multum turbulentum post mortem *Alexandri* & *Margarete* filiarum ejus; *David* frater ejus posuit clamum in regno *Scotia* qui fuit Comes *Huntingdonie*, & quia cum esset hæres apparens magna rixa orta est inter ipsum & propinquos ejus quia noluerunt assensum præbere coronationi ejus. Contigit etiam quod iste *David* mortuus est, & habuit tres filias secundum seculi fastum altissime maritatas in *Scotia*, scilicet una *Baliolo*, altera *Brus*,
et

Edm. I. et tertia ad *Hastings*. Et isti tres miserunt clamum in regno *Scotia* causa uxorum suarum, & magna discordia orta est inde inter eos, nam quilibet eorum voluit esse rex, et regnum non debuit dividi, unde multa homicidia et alia mala evenerunt medio tempore in regno *Scotia*, et nullus eorum voluit assensum præbere, super quo rex *Edwardus* pietate motus ordinavit Parliamentum suum apud *Northamptonam* anno regni sui vicesimo; Et ibi affuerunt illi tres clamatores regni petentes à rege iudicium veritatis et æquitatis de regno cui deberetur dari, sed rex noluit ferre decretum suum in causa prædicta, nisi prius facerent fidem stare iudicio suo, et deinceps imperpetuum se obligarent decretum ejus non revocatuos; super quo xxiiij. de excellentioribus regni fecerunt unum obligatorium sigillis suis signatum, quod cuicumque jus regni per decretum *Edwardi* adjudicatum fuerit de tribus clamatoribus perpetua successione de rege *Anglia* velut de suo supremo domino futuris temporibus inviolabiliter teneret; videlicet quatuor episcopi, Comites vij. Barones decem et plures alii de prænomiatis regni; statimque rex pro certiori fide habenda fecit quærere et examinare omnes *Cronicas* in *Abbatibus* & cunctis locis regni per datam quindecim regum *Scotia* præcedentium; Et compertum est quod isti tres clamatores descenderunt de tribus sororibus, et *Iohannes de Baliolo* venit de seniore earum, sicque *Edwardus* seiscitus est in toto regno *Scotia* ut Dominus supremus, et omnes proceres fecerunt ei fidelitatem et homagiū ut domino suo supremo et legio ad providendum eis regem de tribus qui meliorem justitiam haberet in illo casu, et ad refoffandum electum in tota regalitate & dignitate in dominiis, libertatibus, consuetudinibus, juribus, usibus, possessionibus, & omnimodis causis & rebus in eodem statu quo steterunt quando seifina tradita fuit *Edwardo*, salva regi *Anglia* superioritate & homagio de eo qui regnaturus est, & quod faciat reversionem infra ij. menses post diem quo justitia fuerit discisa, terminata & affirmata; & quod exitus regni medio tempore recepti sint salvo missi in custodia & bene custoditi per manum Camerarii *Scotia* qui in præsentem est & per alium qui erit ei assignatus per regem *Anglia*, sub eorum sigillis, salva rationabili sustentatione ministrorum & castellorum regni; Et processus iste missus fuit in *Anglia* in diversis locis, in testimonium futurorum si necesse fuerit. Tunc electi sunt triginta viri de discretioribus *Scotorum* & totidem de *Anglicis* qui melius sciebant jura & fuerunt jurati super sacramentis ecclesiæ & fide sua quam debuerunt regi *Anglia*, & sub periculo vitæ & membrorum quod inquirerent per omnes vias rationis quis eorum trium haberet jus rectum ad regnum *Scotia*, postpositis pravo odio, amore, lucro auri & argenti, & quacumque favoris causa, & facerent veram inquisitionem et ostenderent veritatem. Et illi arbitratores diligenti inquisitione facta, elegerunt *Johannem de Baliolo* quia de seniore torore natus est, statimque rex *Edwardus* acceptavit eum, & ductus est apud *Schothwe* & missus super unum lapidem juxta magnum altare; Et hæc facta sunt post festum sancti *Andree*, & die sancti *Stephani* idem *Johannes* novus rex fecit homagium suum & cætera quæ facere debuit *Edwardo* regi *Anglia* apud *Novum castrum* super *Tyne* anno gratiæ M. CC. xcij.

An. Dñi
1292.

Post obitum regis *Scotia Alexandri* sine liberis de-
cedentis mota est controversia quis ei succederet in regnum *Scotia*, ac quia multi regnum illud ratione propinquitatis vendicabant, nec hoc posset sine præsentia capitalis Domini plene decidi, repertum est per scripta autentica & antiqua, quod rex *Anglia* sit capitalis Dominus *Scotia*, et debeat in tali casu cognoscere; & ut hoc futura constaret posteritati fecit rex *Edwardus* in isto anno omnia monasteria *Anglia*, *Scotia* & *Wallia* perscrutari ad dinoscendum quale jus in hac parte sibi posset competere, & repertum est in *Cronicis Mariani Scoti*, *Willielmi de Mannisbyri*, *Rogeri de Houdeyn*, *Henrici de Huntingdon*, *Radulfi de Dizeto*, quod anno Domini nongentesimo decimo rex *Edwardus* senior subegit sibi reges *Scotorum* & *Cumbrorum*. Item ibidem, quod anno Domini DCCCC. xxj. prædictæ gentes elegerunt sibi *Edwardum* prædictum in Dominum & patronum. Item ibidem, quod anno Domini DCCCC. xxvj. rex *Anglia Adelstanus* devicit regem *Scotia Constantinum*, & item sub se permisit regnare. Item *Edredus* frater *Adelstani* rex *Anglia* devicit *Scotos* & *Northymbranos* qui se submiserunt ei, & fidelitatem juraverunt. Item ibidem, *Edgarus* rex *Anglia* superavit *Kinadium* filium *Alphini* regem *Scotorum*, qui juravit ei fidelitatem. Item ibidem, rex *Anglia* & *Dacia Canutus* anno regni sui xvj. perdomuit *Malcolinum* regem *Scotorum*; & extunc factus est rex quatuor regnorum, scilicet *Anglia*, *Scotia*, *Dacia*, & *Norvegia*. Item ibidem, sanctus *Edwardus* dedit regnum *Scotia* *Malcolino* filio regis *Cumbrorum* de se tenendum. Item *Willielmus Bastard* anno regni sui vj. vicit *Malcolinum* regem *Scotia*, & accepit ab eo sacramentum fidelitatis; Item *Willielmus Rufus* simile fecit quod pater suus fecerat erga *Malcolinum* regem *Scotia*, & contra duos filios *Malcolini* successive regnantes. Item *Alexander* successit fratri suo *Edgaro* in regnum *Scotia*, de consensu regis *Henrici* primi. Item *David* rex *Scotia* fecit homagium regi *Stephano*. Item *Willielmus* rex *Scotia* fecit homagium regi *Henrico* tertio filio regis *Henrici* secundi in coronatione sua, et iterum *Henrico* patri anno regni sui vicesimo, sicut patet in quadam conventionem inter eos inde facta; Item dicit *Rogerus Houdeyn* quod *Willielmus* rex *Scotia* venit ad Dominum suum regem *Anglia*, *Henricum* in *Normanniam*, et simile fecit regi *Ricardo* et etiam *Johanni* regi apud *Lincolniam*. Item in *Cronicis sancti Albani* reperitur quod *Alexander* rex *Scotia* apud *Eboracum* desponsavit *Margaretam* filiam regis *Henrici* anno regni sui xxxv. et fecit ei homagium. Et reperitur in cartis regum *Scotia*; Item reperitur in Bullis papalibus *Scotia* directis reges *Scotorum* excommunicatos fuisse quia noluerunt obedire Dominis suis *Anglorum* regibus.

Convenientibus igitur apud *Norram* in finibus *Anglorum* versus *Scotiam* rege *Anglia* cum suis peritis, ac *Scotorum* valentioribus cum suis prudentioribus petivit rex *Anglia* inprimis ut *Scoti* pacifice assentirent suæ ordinationi super regem *Scotia*, præsertim cum hoc sibi competere ratione domini sui capitalis. Responderunt, se ignorare quod talis superioritas regi *Anglia* competere, nec posse sine capite regi ad talia respondere, cui incumbit talem denunciationem audire; nec aliud responsum ad præ-

Cistrensis.
l. 7. c. 39.

Edwar. I. lens debere reddere propter juramentum excommunicatione vallatum quod post mortem regis *Alexandri* sibi invicem fecerunt, unde deliberatione librata fecit rex *Edwardus* literas suas *Scotis* patentes quibus recognovit adventum *Scotorum* in *Angliam* citra aquam de *Twede* non debere alias illis vergere in præjudicium iterum veniendi in *Angliam*. Post hæc majores *Scotia* et *Anglia* qui vendicabant jus successionis in regnum *Scotia*, per literas suas patres recognoverunt se velle sponte recipere justitiam coram dicto rege *Edwardo* tanquam coram capitali domino, et firmum tenere quicquid ipse decreverit in præmissis. Verum quia, ut peritis tunc videbatur, rex *Edwardus* non poterat jus successionis in regnum illud cuiquam tribuere nisi ipse jus et possessionem prius in regnum *Scotia* haberet, Idcirco facta *Scotis* securitate ex parte regis *Anglia* de restituendo regno infra duos menses illi cui de jure hoc competeret sub pœna centum mille librarum sterlingorum *Roma* in subsidium terræ sanctæ solvendorum, ac etiam sub pœna excommunicationis et interdicti in regis personam & regnum *Anglia* si non restitueret fulminandorum, *Scoti* per cartas suas tradiderunt regi *Edwardo* regnum *Scotia* cum castellis, juribus et consuetudinibus, posueruntque custodes qui medio tempore exitus et approviamenta terræ ad opus illorum quorum intererat custodirent. Quo facto, rex *Edwardus* post longas disceptationes vendicantium illud regnum, discussis juribus, prætulit *Iohannem* de *Baliol* qui recognovit regem *Anglia* fore *Scotia* capitalem dominum, fecitque ei homagium et fidelitatem juravit.

Cap. 3.

Hoc anno obiit frater *Johannes* de *Peccham* archiepiscopus *Cantuariensis*. Nunc eodem quoque anno *Madocus* filius *Morgani* suscitavit guerram in *Wallia* die sancti *Michaelis*. Idcirco rex *Edwardus* veniens *Cestriam* circa festum sancti *Nicholai* cepit insulam *Angleseyam*, ædificavitque de novo urbem et castrum de *Bello marisco*. Quo in tempore succisa sunt nemora in *Wallia* quæ in tempore bellico præstabant indigenis latibula, firmataque sunt castra circa loca maritima, et cito post hæc captus est *Madocus* prædictus et *Londonias* adductus, à quo tempore guerræ in *Wallia* quieverunt. *Wallenses* pene *Anglorum* more victitant, thesaurum congregant, rerum dampna formidant. Hoc in tempore fecit rex *Edwardus* omnia monasteria *Anglia* scrutari, ac pecuniam inventam *Londonias* afferri, fecit quoque lanas et coria arefari et subsequuta est magna caristia bladi et vini.

Leycestrensis.

Omnes *Wallenses* unanimi assensu surrexerunt contra regem *Edwardum* in festo sancti *Michaelis*, unde rex *Edwardus* cum *Edmundo* Comite *Cornubiæ* fratre suo et *Henrico* de *Lacy* Comite *Lincolniæ* quos rex fecerat redire ob illam causam quum debuerant transisse in *Vasconiam* pro discordia ibidem mota per regem *Francia*, sicut infra patebit, et rex cum illis festinavit cum magna potentia. Et Comes *Lincolniensis* festinavit se ante regem ad castrum suum de *Hynebeth* ad salvandum castellum suum, sed *Wallenses* suæ gentes propriæ obviaverunt ei, et multos de suis viris occiderunt et tandem vicerunt et in fugam reliquos compulerunt. Rex cum paucis gentibus transivit aquam de *Coneway* et fuit in castello suo, sed propter undas maris exercitus ejus non potuit festinanter sequi eum et impediuntur

sic quod non possent venire ad eum. *Wallenses* e- **Edwar. I.** ventum videntes, obsiderunt regem in castro suo, et nunquam in tota vita sua fuerat in tanta egestate quia non habuit nisi aquam cum melle mixtam. Nam *Wallenses* ceperant omnia victualia ejus, et occiderant gentes ejus. Et rex habuit paucum de vino quasi vix unam lagenam, et fecit miscere in aqua et dare omnibus qui cum illo fuerunt, et dixit, In necessitate omnia esse communia, et omnes habebimus unam diætam donec Deus melius nobis succurrat. Post hæc venit exercitus ejus et *Wallenses* in tantum fatigaverunt et fugaverunt quod se plenarie reddiderunt ad gratiam regis *Edwardi*: *Madocus* receptus fuit ad pacem, sic tamen quod persequeretur *Morganum* et caperet, et sic evenit, nam captus fuit et ductus *Londonias* et decollatus; statimque rex cepit hostiagios de omnibus magnatibus *Wallia*, et fuerunt missi in diversas partes regni, et sic finivit guerra *Wallia*, et pax successit.

Bonifacius viij. post *Celestinum* quintum sedit *Cistrensis* Papa annis xj. Hic pontificatus sui anno quinto qui lib. 7. c. 40. *Jubileus* erat uberes indulgentias limina Apostolorum visitantibus concessit, sextum librum Decretalium edidit; In quo multa dubia decidit, nonnullas extravagantes constitutiones *Honorii*, *Adriani*, *Innocentii*, *Clementis* et aliorum incorporavit, reprobanda rescavit, de quo prædecessor suus *Celestinus* vir vitæ anacoreticæ eo quod eum ad cedendum papatui subdole induxisset, prophetavit in hunc modum, prout fertur, Ascendisti ut vulpes, regnabis ut Leo, morieris ut canis. Et sane contigit; Nam ipsum Papam ut papatui cederet et ut Papa quilibet cedere posset constitutionem edere fecit, quam quidem postmodum ipsemet, Papa effectus, renovavit; Deinde rigide regens generosos quosdam de *Columpna* Cardinales deponens, regi *Francorum* in multis non solum obstitit, sed eum totis visibus deponere intendit. Igitur senescallus *Francia* *Willelmus* de *Longareto* vir quidem in agilibus admodum circumspectus, & fratres de *Columpna* prædicti fœderatis viribus *Bonifacium* Papam comprehenderunt, in equum effrenem versa facie ad caudam sine freno posuerunt, quem sic discurrere usque ad novissimum halitum fecerunt, ac fame necaverunt.

Nempe *Scoti* homines inquieti, leves & instabiles sub anno Domini 1220. prox. sequenti anno congem *Anglia* rebellare cœperunt, credentes excutere jugum servitutis debitæ. Inprimis suo regi simplici suggererunt occasione expensarum alleviandarum ut omnes *Anglicos* suos, quos sumptuosissime in curia sua retinuerat, à curia sua removeret, Et quidem hoc ne seditio eorum per *Anglicos* in primo suo fomite panderetur. Interim dum rex *Edwardus* ad regem *Scotorum* literas dirigeret ut in guerram suam contra regem *Francia* robur exercitus in parte mitteretur, excusatoria impotentia & responsio brevis datur. Multiplicantur iterum preces & præcepta, & non tantum ad regem, immo et ad magnates terræ, & semper responsiones frivola quærebantur, eo quod conjurationes eorum validæ nondum complerentur ad votum. Tenuerant enim Parliamentum suum apud *Stone*, in quo ad modum *Francia* xij. pares ordinaverunt, iij. scilicet episcopos, iij. Comites et iij. Barones, quorum consilio & ordinatione extunc tota *Scotia* regeretur.

Leycestrensis.

An. Dñi 1220.

Edward.I. tur. Nuncios etiam in compositione sequenti nominatos ordinaverunt, mandantes ut cum omni festinatione ad regem Franciæ properarent, fœdusque inirent cum eo meliori modo quo possent. Quod & ipsi fecerunt in hunc modum. Tenores procuratoriarum literarum tales sunt.

Excellentissimo Principi Domino suo & amico Domino Philippo Dei gratia regi Franciæ illustri, Johannes eadem gratia Scotorum rex, salutem in Domino. Noverit vestra celsitudo quod nos fecimus, constituimus, & ordinavimus per præsentis dilectos & fideles nostros venerabiles patres Willielmum sancti Andreæ & Mathæum Dunkeldensem episcopos, & Johannem de Soules, & Ingratum de Umframvile, milites & attornatos, Nuncios & Procuratores nostros speciales ad tractandum vobiscum si placet super sponsalibus matrimonii contrahendis cum serenissima domicella nepte vestra seu consanguinea, & Edwardo primogenito meo & herede; dantes eis generalem & liberalem potestatem ac plenariam, & mandatum speciale sponsalia & matrimonium prædicta contrahendi, faciendi, & perficiendi quatinus jura & contractus hujusmodi sponsalia & matrimonium inter absentes contrahi permittunt & perfici per Procuratores seu Nuncios ad hoc specialiter constitutos, Et omnia & singula faciendi quæ ad dictos contractus vel conditiones seu compositionem pertinent vel quocumque modo poterunt pertinere, & sine quibus dicti contractus sive conventiones rite nequiverunt expediri; Ratum & firmum, &c. Dat. apud Strevelyn iij. non. Julii anno Domini M.CC. xcv.

An. Dñi
1295.

Universis, &c. Johannes Dei gratia, &c. Noverit universitas vestra quod nos liberam & plenariam potestatem obligandi nos & filium nostrum & ipsos incolas regni nostri Scociæ ac jurandi in animam nostram, filii nostri, & regni nostri incolarum, necnon omnia & singula faciendi & perficiendi &c. Dat. die & loco quo supra.

Philippus Dei gratia Francorum Rex universis &c. Inter alia per quæ regnantium & regnorum exaltatio procuratur, acquiritur pacis & tranquillæ quietis amenitas, ac felici & prospero statui consulitur subditorum, illud videtur attenta consideratione præcipuum, ut inter Reges & regna solida caritatis veritas & fidelis amicitia fœdera nutriantur, sicque Reges & Principes ad probandas & domandas injurias & insolentias perversorum, ac reprimendas impugnationes hostiles sibi invicem pro zelo justitiæ affectuose assistunt & exhibent cum causa amicabiliora charitatis: Ita quod alter alteri assistat in prosperis & non deficiat in adversis, ut saltem oportuno defensionis remedio pacem odientium repressis salubriter injuriis impulsibus pacis optate dulcedo proveniat: In cujus plenitudinem devoti pacis filii pacis auctori eo devotius quo tranquillius famulentur. Sane inclitus Johannes rex Scociæ illustri specialis amicus noster præmissas utilitates & commoda prudenter attendens, venerabiles patres Willielmum sancti Andreæ & Mathæum Dunkeldensem episcopos, ac Johannem de Soules & Ingratum de Umframvile milites, Nuncios Procuratores suos ad hoc specialiter constitutos prout in quibusdam procuratoriis literis inde confectis ipsius regis sigillo communis quarum tenores de verbo ad verbum inferius sunt conscripti, ad nos pro contrahendis confœderationibus & amicitia fœderibus pro fu-

Edward.I. turis specialiter destinavit: Nos itaque ipsius regis votis laudabilibus in hac parte grato concurrentes animo, ut hujusmodi confœderationis affinitas & amicitia fructuosa contractus eo ferventius vigeat stabilisque duret, quo melioribus confirmatus auspiciis nexusque constrictus fuerit fortior, Actum, conventum & concordatum inter nos de voluntate & assensu carissimi germani nostri & fidelis Caroli Valefiæ, & Andegaviæ Comitis & Procuratores prædictos procuratorio nomine dicti Regis Johannis, quod inter Edwardum primogenitum filium Regis Scociæ futurum Regem Scociæ & qui per Conventionem expressam habitam cum Procuratoribus prædictis successurus eidem Regi in Regno Scociæ & aliis terris suis, & primogenitam filiam germani nostri prædicti matrimonium contrahatur, Cui Regi nomine dicti filii sui promittimus Nos successores nostros futuros dare in matrimonium cum prædicta filia xxv. millia Turnorum parvorum in pecunia numerata, Idemque rex prædicta filia M.D.li. sterlingorum annui redditus in dotaticium seu dotationem propter nuptias dare & assignare tenebitur: De quibus M.D.li. annui redditus cum jurisdictionibus in terris & institutis omnimodis ad coronam regiam nunc spectantibus in locis infra scriptis, videlicet in Baliolo, Dampitra, de Holcote, de Horney in regno Franciæ, necnon de Larnark, de Kidion, de Maldesley, de Conygham, de Hardyngton, & in castro de Dundee in regno Scociæ cum pertinentiis locorum ipsorum, dictam summam M.D.li. sterlingorum annui valoris excedant, Illud quod super habundabit ultra summam eandem præfato Regi Scociæ remanebit, Et si quid de eadem summa deerit, idem dominus Rex de aliis redditibus suis in regno Scociæ constitutis integre supplere teneatur, vel easdem mille si maluerimus nunc residuas vel D.li. sic percipiendas in Burcis & ceteris locis annuatim ad duos anni terminos. Ipsamque bene asscurabit de dotaticio antedicto habendo & percipiendo ab eo post matrimonium contractum & mortem dicti filii quam diu vitam duxerit in humanis. Quod si dicti futuri conjuges à dicto Rege velint fortasse discedere, dicto dotaticio in vita etiam Regis ejusdem liberrime perfruantur; Et si successu temporis prædictus rex ad sancta vota transire voluerit, nostrum super hoc consilium requirere vel communicare debet; Idem quoque Rex more justici Principis tum ex fervore justitiæ tum etiam ex zelo dilectionis interne quam ad nos, domum nostram, solium & incolas regni nostri habere dinoscitur, molestias ferens, graves injurias, enormes excessus, impugnationes hostiles & aggressiones, cujusmodi rex Angliæ violato fidelitatis debito quo nobis tenebatur astrictus, in nos, fideles subditos nostros tam per terram quam per mare multipharie multisque modis ostendisse dinoscitur & ostendere continue satagit & conatur, Ac propterea ut & nos & successores nostros sibi & suis strictius mutui amoris alliget affectibus, ad repressionem salubrem injuriarum, impugnationum & aggressionum hujusmodi nobis efficaciter & potenter assistere gratuita amabilitate disponens dominus commisit Procuratoribus, ipsique Procuratores nomine ejusdem Regis ac pro eo nobis promiserunt expresse, quod idem Rex Scociæ in prædicta guerra quam contra dictum Regem Angliæ fautores & confœderatores tam Regem Alemanniæ quam alios quoscumque gubernatores

Edwar. I. bernatores ejus habemus, nobis & successoribus nostris si ad eos guerra hujusmodi prorogetur, totis viribus suis & regni sui tam per terram quam per mare in Anglia publice & potenter assistent, & præstabunt consilium & auxilium opportunum; Et ut præfati Regis Angliæ injuriosi conatus eo commodius reprimantur, idemque Rex à perversis sue hostilitatis incursum eo citius resilire cogatur quo magis fuerit aliis occupatus, dictus Rex Scociæ ipsi Regi Angliæ guerram propriis sumptibus & expensis toto posse quociens fuerit opportunum & incolarum & regni sui, nobis inceptam guerram prosequentibus ac manutinentibus, movere ac continuare curabit: Promiserunt insuper Procuratores præfati procuratorio nomine præfati Regis Scociæ, eundem Regem curaturum & effecturum, quod tam Prelati quatenus eis de jure licebit, quam Comites, Barones & alii Nobiles, necnon & universitates ac communitates villarum regni Scociæ erga nos & successores nostros in prædicta guerra pari modo in omnibus sicut dictum est superius se habebunt, dictoque Regi Angliæ simili modo totis viribus suis guerram facient, sicut superius est expressum; quodque tam Prelati quam Comites, Barones, & alii Nobiles, necnon universitates communitatesque nobilitates dicti regni Scociæ super hoc nobis suas patentes litteras suis munitas sigillis quam citius poterit fieri destinabunt. Conventum fuit siquidem inter nos & ipsos Procuratores nomine quo supra, quod si prælibatum regem Angliæ coadunatis viribus suis regnum Scociæ per se vel per alium invadere contigerit post guerram ad requisitionem nostram per dictum regem Scociæ ceptam vel post confederationem presentem vel affinitatem inter nos initam occasione earundem, Nos, dummodo ex parte ipsius Regis Scociæ super hoc congruo tempore fuerimus præmuniti, sibi subsidium faciemus, ipsum regem Angliæ per partes alias occupando ut sic ab incepta invasione prædicta ad alia distrahatur, vel ei in Scociam conveniens adiutorium sumptibus nostris quousque in Scociam venerit transmittendo. Si vero prænominatus Rex Angliæ terram Angliæ personaliter forte exierit, vel terram ipsam notabili peditum vel equitum armatorum, guerra inter ipsum & nos durante, numero vacuaverit, promiserunt Procuratores prædicti procuratorio nomine supradicto, quod præcipue in hac causa dictus Scociæ Rex cum toto posse suo terram Angliæ quanto latius sive profundius poterit intrare curabit, faciendo guerram bellumque campestre, obsidendo, vastando, ac Regem Angliæ & terram ejus prædictis modis omnibus suis ut supradicitur sumptibus impugnando. Actum præterea est & expresse conventum inter Nos & Procuratores prædictos nomine quo supra, quod nos de guerra quam præfatus Scotorum Rex & successores ejusdem contra præfatum Angliæ regem pro nobis facient postquam guerram ipsam ad requisitionem nostram fecerint, vel si occasione inite affinitatis vel confederationis idem Scociæ Rex guerram fecerit supradictam vel Rex Angliæ contra ipsum occasione aliquorum ex præmissis, nec eciam de prædicta guerra nostra componere aut pacem inire nequibimus vel trengam sine ipsis in pace seu trenga quam de dictis omnibus guerris faciemus inclusis, nec ipsi similiter pacem vel trengam de omnibus guerris supradictis facere poterunt sine nobis. Pro quibus omnibus & singulis suprascriptis tenendis,

adimplendis & inviolabiliter observandis obligamus dicto Scotorum Regi & successoribus suis nos heredes & successores nostros & omnia nostra & nostrorum bona mobilia & immobilia ubicumque existentia presentia & futura. Tractatus autem, pactiones & conventiones ac omnia & singula supradicta dictus Rex Scociæ ratificare & approbare tenetur ac suo nomine innovare, ac super ratificatione & approbatione & innovatione prædictis suas patentes nobis litteras suo sigillo munitas quam citius fieri poterit destinare.

Universis &c. Carolus Regis Franciæ filius, Valefiæ de Lentona, Karnon & Andegavia Comes, salutem. Noverit universitas vestra &c. Nostratus & conventiones prædictos sub modis & conventionibus supradictis gratos & ratos habentes eos laudamus, volumus & approbamus, expresse promittentes nos &c. Inito itaque federe cum rege Franciæ & satis inde nimis elati, mox erexerunt cornua & ad pugnam se paraverunt. Convenientes statuerunt ex edicto quod omnes & singuli qui terras, possessiones seu redditus aliquos in regno Scociæ tenuerunt, sub forisfactura eorum venirent præparati.

Johannes de Baliolo Scociæ rex nuper creatus, consilio quorundam de Scociæ ac potissime abbatis de Menrose contra fidem adversus regem Angliæ surrexit, sed captus est & exheredatus. Circa festum translationis sancti Thomæ misit papa Bonifacius nuncios ad regem Angliæ ut liberaret illi Johannem Baliol quondam regem Scociæ, & ille ipsum conservaret ab omnibus periculis quæ evenire possent; Et rex dimisit eum, & primo in Franciam & sic ad terras suas. Unde & anno sequenti quidam Willielmus Waleys natione Scotus contra regem Edwardum guerram instauravit, sed secundo post hæc anno profugatus est. Rex Edwardus occidit lx. milia Scotorum apud Fonthchirche in festo beatæ Mariæ Magdalene; Verumtamen Scoti invalescentes paulatim per xxx. annos usque ad tempora Regis Edwardi post conquestum tertiæ Anglos & Anglorum vicinia loca sæpius proluerunt: Quod quidem infortunium dolo & effeminationi Anglorum multi deputarunt. Nonnulli vero vindici dextræ Dei hoc ascripserunt juxta prophetiam illam quæ tempore Regis Egelredi prædixit, gentem Anglorum per Dacos, Francos & Scotos fore exterminandam, sicut supra tactum est in fine primi libri, in hunc modum; Quidam sanctus anachorita tempore Regis Egelredi prophetavit in hunc modum dicens, Angli quia proditori, ebrietati & negligentie domus Dei dediti sunt, primo per Danos, deinde per Normannos, tertio per Scotos quos vilissimos reputant erunt conterendi; Adeo quod tunc varium erat seculum, ut varietas mentium multimoda vestium variatione designetur. Hæc ibi.

Cumque rex Edwardus ita esset ex omni parte Leycestrensis occupatus in guerra, Scoti proponunt se liberare de subjectione Regis Edwardi; Et primo tenuerunt Parliamentum apud Scone, & ordinaverunt xij Pares ad modum Francorum, scilicet iv. Episcopos, iv. Comites, & iv. Barones, ita quod nullum arduum negotium sit factum sine eorum consensu; fecerunt eciam sibi sigillum commune. Deinde mandant certos nuncios cum literis procuratoriis sigillatis cum sigillo regis & totius communitatis Scotorum ad regem Franciæ Philippum, pro affinitate facienda inter

Edw. I.

ter eos contra Regem Angliæ per viam maritaggi inter Edwardum filium Johannis Regis Scociæ & heredem, & Johannem filiam Caroli de Waleys fratrem Philippi Regis Franciæ. Pro qua copulatione Franci promiserunt dare Regi Scociæ viginti quinque millia librarum de parvis Turonensibus, Ita tamen quod ipsa esset dotata statim post conjugationem in mille quingentis libris annui redditus de Baliol & de terris Scociæ quæ non sunt pertinentes ad coronam, tenendis ad totam vitam dictæ Johannæ; Et quod Rex Scociæ non iret terram sanctam sine consilio Regis Franciæ, & quod teneret cum Francis & eos foveret in omnibus finibus & marchia sua cum omni potentia sua; Et si rex Angliæ bellum vel guerram moveret contra regem Scociæ, rex Franciæ surgeret cum eo contra ipsum & omnes alios, cum omni potentia sua intraret in Angliam facere malum quod posset. Et quod non concordaret cum rege Angliæ aut Almanie nec altero eorum ex sua parte de pace vel treuga absque consilio & assensu alterius. Nam rex Almanie receperat de rege Angliæ lx. mille libras sterlingorum ire cum eo in Gasconiam & tantum in perditione, sicut infra patet; nam rex Edwardus impeditus fuit per guerram Walliæ. Deinde Scoti miserunt ad Curiam Romanam pro absolutione habenda de juramento suo præstito regi Angliæ, & de homagio suo illi facto. Et per falsam suggestionem factam Celestino Papæ sunt absoluti per bullam papalem.

An. Dñi
1296.

Anno gratiæ M.CC.xcvj. reddiderunt homagium suum regi Angliæ per certos Nuncios habentes ad hoc literas procuratorias & despectuose hoc fecerunt.

“Magnifico Principi Edwardo Dei gratia Regi Angliæ, Johannes eadem gratia Scociæ rex. Cum vos ac alii de regno vestro vobis non ignorantibus vel causam ignorantiam non habentibus, per violentiam tam potentiam vestram nobis & regni nostri incolis graves & intollerabiles injurias, contemptus et gravamina, necnon & dampna enormia contra nos & regni nostri libertates ac contra Deum & justiciam notorie & frequenter intuleritis, nos extra regnum nostrum ad levem cujusque suggestionem pro libertate voluntatis vestræ citando & indebite vexando, Castra nostra, terras & possessiones nostras & nostrorum infra regnum nostrum injuste & sine nostris demeritis occupando, bona nostra ac subditorum nostrorum tam per terram quam per mare rapiendo & infra regnum vestrum receptando, Mercatores & alios regni nostri incolas occidendo, hominesque nostros de regno nostro in regnum vestrum abducendo, ipsosque ibidem detinendo & incarcerando; super quibus reformandis nuncios nostros vobis sæpe transmisimus; Quæque non solum remanent adhuc incorrecta, verumetiam de die in diem per vos & vestros prioribus deteriora accumulatur, vos namque jam cum innumerabili armatorum multitudine exercitu vestro publice convocato ad exhæredandum nos & regni nostri incolas ad fines regni nostri hostiliter accessistis, & ultra progredientes strages & incendia insultus & invasiones violentas tam per terram quam per mare commisistis inhumane: Nos dictas injurias, contemptus & gravamina, necnon & hostiles impugnationes ulterius sustinere non valentes, nec in fidelitatem & homagium licet per violentam impressionem vestram extorta manendo, contra vos

Edw. I.

ad defensionem nostram & regni nostri ut jumento sumus astricti, nos volentes erigere, fidelitatem & homagium vobis facta tam a nobis quam ab aliis quibuscumque nostris incolis & fidelibus nostris ratione terrarum quas in regno vestro de vobis tenebant, ac ratione monagii seu retentionis vestræ nomine nostro & eorum omnium & singulorum vobis reddimus per præsentem. Et fuit litera ista sine data. Recepitque rex homagium resignatum, & præcepit ut inrotularetur in rotulis Cancellariæ suæ ad perpetuam rei gestæ memoriam. Et statim mandaverunt quod omnes Anglici qui habebant terras & possessiones in Scocia, sub pœna vitæ & membri sine dilatione exirent a finibus eorum aut venissent cum omni robore suo quo possent ad defendendum regnum Scociæ contra Anglicos, Et terræ eorum qui non venerant cum Scotis datæ sunt aliis de regno. Dominus Robertus Bruce, qui postea vendicavit regnum Scociæ, non venit ad diem eorum, unde terræ ejus scilicet villa de Anande & aliæ datæ sunt domino Johanni Comyn de Longmaban ad defendendum contra Anglos, qui cepit omnes decimas de patria, instauravit castrum de bonis alienis. Tunc rex Edwardus mandavit regi Scociæ quod veniret ad eum cum fortitudine gentium sicut ei promiserat & sicut tenebatur per juramentum suum; Ad hæc Scoti responderunt sub una voce, quod nec illi nec eorum rex tenebantur in aliquo ad iussa ejus ei obedire, quia fuerunt absoluti per papam Celestinum de juramento suo & de omni subjectione quam per oppressionem extorserat ab eis. Et cum rex vidisset se taliter deceptum, mandavit eis, ut eicerent inimicos suas Francos & Flandros de terra sua, quod si nollent set stare in fidelitate sua, quod retradant ei tria castella sua, scilicet Berwik, Rokysborg, Ednysborg, dum guerra duraret inter ipsum & regem Franciæ. Et hoc quoque noluerunt concedere. Ad primum articulum sic responderunt. Terra nostra libera est & de omni servicio quæta, non habemus quid facere cum rege Angliæ nec in aliquo tenemur ei, Nos volumus esse cum Francis & aliis qui sunt in terra nostra quos mercatores tenemus & recipimus de quacumque patria fuerint. Iterum rex Edwardus mandavit Johanni Baliol regi Scociæ quod veniat ad eum tanquam dominum suum legum stare iudicio & justiciæ pro delictis illi factis & gentibus suis contra fidelitatem illi factam & legamentum suum sub pœna forisfacturæ quicquid posset forisfacere. Johannes Balliol omnino mandata recusavit. Eodem tempore venerunt Anglici mercatores in portum de Berewyk, venerunt Scoti & plures occiderunt, & bona rapuerunt. Tunc mandavit Edwardus regi Scociæ ut veniret ad Novum Castrum super Tynam ad respondendum de ista feloniam & aliis; Set noluit venire. Edwardus venit in marchiam cum quatuor mille gentibus armatis & xxx. mille pedestribus electis. Et episcopus Dunolmensis cum quingentis armatis & mille pedestribus & populo grandi de Wallensibus & Hybernensibus qui venerant ad Regem.

Dum rex in confinio remaneret dominus Robertus de Ros dominus Castri de Werk electus amore cujusdam mulieris de genere Scotorum quam uxorem habere cupivit, quadam die procuravit Willielmum fratrem suum ad partem Scotorum, dicens se confederatum cum eis, At ille renuit, dicens, Tace frater

Edw. I. frater si hæc feceris in obprobrium eris cunctis nationibus & cognationi tuæ in scandalum. At ipse eadem nocte latenter recessit. Mane factò ipse *Willielmus* significavit regi *Edwardo* hæc, rogans auxilium sibi mitti, ne forte *Scoti* venientes violenter castrum ab eo abriperent. Mox rex misit millenarium militem cum mille viris, & centenarium. Cum in nocte sequenti in villa de *Prestefen* pernoctarent nichil mali suspicantes, ecce seductor ille *Robertus Ros* venit cum populo *Scotorum* qui erant in præsidio castri de *Rokisborg*, latenter veniens totam villam clandestine circumduxit; dederantque signum inter se ut sic suos mutuo cognoscerent in congressu cum *Anglicis*, ut *Scotus* diceret *Anglice* *tabart*, alter responderet, *surote*, & è converso. Et sic qui non responderent, pro certo haberentur *Anglici*, & morte plectendi. Et circumdata villa statim ignem apposuerunt, conclamantes in mortem *Anglorum*. *Anglici* vero stupefacti & nescientes qua parte se diverterent, mutuo se cædebant, & ab invicem corruerunt. Centenarius *Clifflandia* cum multos se defendendo peremisset, tandem ipse corruit; millenarius vero amissis equis & armis cum difficultate evasit. Multi enim *Anglici* ex frequentatione inita signum cognoverunt, et illud frequentantes salvati sunt fugientes per campos, et multi capti ducti sunt captivi ad castrum de *Rokesburgh*, quorum quidam gladio, quidam vero fame in carcere perierunt. Residui quidem pauci post captam urbem de *Berwyk* à rege *Edwardo* ad præces cujusdam bonæ dominæ quæ cum *Scotis* in eodem castro fuerat, liberati sunt; set tamen ita nudi sicut egressi sunt de utero matris. Cum rex *Edwardus* ista audisset, benedixit Deum, Benedictus sit Deus altissimus qui usque in præsens manus nostras conservavit innoxias. Et ex quo jam inceperunt sic & regnum nostrum hostiliter ingressi sunt, nos auctore Domino factum complebimus, & in eorum capita retorquendo consimilia faciemus; set quia erat proximum Pascha noluit fines suos egredi, donec peracta solempnitate Paschali. Mense Aprilis *Scotorum* exercitus copiosus à castro de *Gedworthe* veniens sexto idus Aprilis ingressi sunt fines *Northumbria* in valle de *Reede*, obsidentes castellum de *Hypotyf* per duos dies; set cum proficere se non viderent, immo perdidissent aliquos de suis, digressi sunt inde vastantes & concremantes ex orientali parte de *Tyne*, *Cocdale*, *Redesdale*, & *Northumbriam* cum *Corbrig* usque *Crteldeham*, ibique fugientibus canonicis hospitati sunt uno die. Mane autem factò cum jam monasterium illud omnibus quasi bonis spoliassent, apposuerunt & ignem & monasterium cum tota villa combusserunt. Obliti namque sunt memoriam reverendi ejusdem domus & quondam totius *Scotia* S. *Andrea* apostoli, parvipendentes illum quem patronum regni *Scotia* antiquitus nominare solebant & in auxilium invocare. Inde vero vertentes, domum sanctarum monialium de *Lameslaye* cum cæteris adjacentibus in patria incendio horribili concremarunt; in fine illius diei Jovis pernoctantes apud *Lanertost*. Cumque eorum fuit voluntas ulterius procedere, noluit ipse Deus & ideo impediti sunt. Affuit enim nuncius ex suis qui diceret, quod exercitus regis *Anglia* veniens in proximo assisteret; attoniti vero & stupefacti in hoc, cum quasdam domos ejusdem monasterii tamen non ecclesiam incen-

10 dissent, summo mane diei Veneris per medium forestæ *Nicholai* cum magna præda reversi sunt. Peracta solempnitate Paschali mox exercitu præparato rex *Edwardus* divertit ad castrum de *Werk*; ipse vero *Robertus Ros* qui se futurum magnum credebat, post optentam victoriam de regno *Scotia* à rege *Edwardo*, à facie regis fugiens, tanquam vagus & profugus aliquantisper latitavit, & in paupertatis miseria periens defunctus est. Die mercurii in ebdomada Paschali peracta solempnitate Paschali anno scilicet Gratia incipiente M.CC.xcvj. rex *Edwardus* movebat se cum exercitu suo, & ingressus est terram *Scotia*, aquam quæ vocatur *Tweda* transiendo, & aqua nimium inundante quasi miraculose contigit quod non periit nisi unus puer ex omni populo. Interim cives combusserunt iij. naves bellicas regis, insultum facientes ad murum; quod rex videns, fecit insultum magnum & die Veneris cepit villam de *Berwyk*, & castrum redditum erat ei per fortitudinem per dominum *Symonem Frysel* & dominum *Willielmum Douglas*, & fuerunt ibi occisi de *Scotis* xvij. mil. iij. vijem. Rex *Edwardus* morabatur ibidem usque in diem Veneris proximum post festum sancti *Marci* quo se movebat ad *Gol-dyngham* ad succurrendum homines suos qui fuerunt apud *Dunbarre* oppressi, scilicet Comes de *Warena*, Comes de *Warwyk*, Comes *Patrik*, *Hugo Spenser*, *Nicholaus Dandeleye*, *Henricus Percy*, *Robertus Clyfforde*, & multi alii Baronetti & multi milites. Sabbato sequenti mittit rex apud *Dunbarre* ad succurrendum gentes suas quæ ibi fuerunt; set Deo dante gentes nostræ vicerant *Scotos* antequam ibi venerat, & in fugam verterunt: in qua fuga *Scoti* perdidērunt x. milia liij. personas; & fecit rex munire *Berwyk* de muro & fossa. Nostræ gentes obsederunt castrum de *Dunbarre*, ubi venit *Johannes Baliol* cum exercitu suo, & nostri obviaverunt eis, & interfecerunt de *Scotis* xxij. mille. Nam non erat inter eos nullus valens nisi dominus *Patricius de Graham* qui ibi occisus est. Illi de castello videntes victoriam, se reddiderunt & castellum *Anglicis*, & obligaverunt se regi *Edwardo*, corpora, terras, & catalla. Et erant capti in castello iij. Comites, scilicet *Willielmus* Comes *Ros*, *Alexander* Comes de *Menteth*, *Johannes* Comes de *Affell*, *Johannes* filius ejus, *Johannes Comyn de Badenhanth*, *Ricardus Wyard*, *Willielmus Seinclere*, vij. Barones, xxxj. armigeri, centum milites, ij. clerici, vij. *Picardi*, et omnes fuerunt missi ad diversos carceres in *Anglia* et *Wallia*. Nunc habent *Scoti* necesse de auxilio *Francorum*, set fallunt eos de auxilio promisso quando eis se ligaverunt. Ante istam victoriam venerunt *Scoti* ad villam de *Carlpl* circiter quingenti armati et grandis multitudo pedestrium, et fecerunt insultum fortem ad villam et incenderunt suburbium, adeo quod major pars civitatis infra muros fuit incensa; et præcipue per unum exploratorem qui fuit in carcere, qui ferramenta sua fregit et misit ignem in domum carceris, unde magna pars villæ fuit exusta. Et murum ascendens, clamavit ad *Scotos* quod constanter et viriliter agerent securi de suo proposito; set defecerunt sicut Deus voluit, et ille postea de igne tractus et suspensus est. Et dissoluta sunt corda multorum civium, dicentium, Capta est civitas, fugiamus. Cucurrerunt multi ad ignem, et pauci ad portas civitatis; mulieres tamen viriliter agentes attulerunt quosdam lapides

An. Dñi
1296:

Edm. I. lapides et projecerunt lapides in hostes, insuper et calidam aquam effuderunt. Extincto tandem igne, omnes unanimiter se in hostes dederunt, et eos fugaverunt. Rex disposuit se versus **Rokesburgh** post captionem de **Dunbarre** ubi fuit Senescallus **Scotie**. Et qui ibi fuerunt reddiderunt castrum et habuerunt vitam missi per regem **Edwardum** in **Angliam**. Et abinde transivit rex ad **Edenburgh**, et illam obsedit viij. diebus, et qui intus erant se reddiderunt, et missi sunt in **Angliam** data eis vita. Et inde transivit rex versus **Strybelone**, et ibi non invenit aliquam resistantiam quia omnes fugerant. Ibi venit ad regem Comes de **Ulnester** cum **CCCC** hominibus armatis, xxx. mille pedestrium, et ibi venerunt nuncii ad eum pro gratia habenda pro hiis qui paulo ante sursum reddiderant suum homagium. Rex vero ut princeps gratiæ et misericordiæ concessit eis ut venirent tractare de materia gratiæ ad castrum de **Breghine**. Cumque rex **Scotie** ibi venisset cum aliis, concesserunt frangere suum commune sigillum quod contra **Edwardum** fecerant, et se miserunt in gratiam regis absque conditione quacumque et præ gaudio fleverunt, et **Edwardum** filium regis **Scotie** mittunt hostiagium, et se ligarunt regi **Edwardo**; primo rex, per scripta, deinde omnes communes, sub forma sequenti.

JOHAN per la grace de Dieu &c. Cum nous par nostre malves counsaile & faus, & par nostre simplese eioms grevousment offenduez & coronse nostre seigneur **Edward** roy Dengleterre en meynthe choses, cest assavoir nous esteanz & demorans en sa foie & son homage de faire aliance a roy de France contre luy qui donkes estoit & unquore est son enmy & affaire mariage ou la file son frere sir **Charles** pur nostre seignour grever & le roy de France eyder ove tote nostre povaire par guerre & aultres maners, & puis par nostre mauves counsaile despire nostre seigneur le roy Dengleterre & nos mettre hors de son homage & de sa foy par le homage rendre: & auxi noz gens envoyere en sa terre pur faire arsonz, preyez prendre, homycides faire & damages plusieurs. Et la terre de **Scoce** la quele est de son fee de gentz dez armes en viles chastiels & alours mettre & esthabelere pur la terre defendre encontre luy & pour son fee luy deforciere. Pur lez queuz choses & trespas desonzt dit nostre seignour le roy Dengleterre est en sa terre de **Escoze** entre, & al fors ad pris & conquis nountesteant le pouere que nos avoms mys contre luy: la quele chose il poient faire de droite cum seignour de son fe, puis que nous luy avoms le homage rendre. Pur la quele chose nous esteauntz en nostre pleyne pouare & nostre franche volonte luy avoms renduez la terre des **Scoce** & tote la gent ove totez loure homages. En toismoignance de quele chose &c.

Cumque rex hæc egisset transivit cum exercitu suo versus montes et in **Moruffh**. Et cum vidisset quod regnum esset subiectum plenarie ad suam voluntatem, et non erat qui sibi resisteret, tunc rediit versus **Berwyke** ubi ordinaverat parliamentum suum. Et cum venissent per **Stone** fecit cariare lapidem ad **Londonias** in quo reges **Scotie** solent esse positi in sua coronatione, in signum quod ipse **Edwardus** conquississet regnum **Scotie**. Apud **Berwyke** venerunt omnes magnates **Scotie** et fecerunt homagium et fidelitatem per obligatorium sigillatum de sigillis suis, fideliter sibi servire contra omnes gen-

tes, ac eciam venire ad eum in auxilium qua parte **Edm. I.** illi placeret quocumque tempore præmuniti. Et ad hæc facienda juraverunt super sanctum Evangelium in hæc verba:

A touz ceuz que ceste lettre verront oue oyront &c. salut. Pur ceo que nous a la faie & a la volonte de tresnoble prince & nostre chier seignour sir **Edward** par la grace de Dieu roy Dengleterre, seignour **Dirlande**, duc **Daquitan**, promittoms pur nous & pur noz heyres sur payne de corps dez avers & sur quant que nous poms que nous luy serveroms bien & lealment contre totez gentz que purront vivre & morire totes les fyes que nous seroms requis oue garnies par nostre seignour le roy Dengleterre avantdite oue par cez heires, e que nous lour damagez ne saveroms que nous le desturberoms a tote nostre pouare e lour froms a saver, & a ceste chose tenir & gardir nous obligiomms nous & noz heyres & touz noz biens, & sur ceo avoms jure sur seyntez Evangelistez. Estre ceo nous touz & chescune de nous par sey avoms faite fyançe a nostre seignour le roy Dengleterre avantdite en ceste paroles. Jeo ferra feal et leal et fei et leute portrai au roy **Edward** Dengleterre a cez heyres de vie et de membre, et de terriene honour contre totez gentz que purront vivre et morire, et jammes pur nully armes porteray ne en conseile, ne en eyde ferray contre luy ne encontre sez heires en nule case que poet avenir; Si me eyde Dieu et lez seyntz. Entesmoigne de cestz choses nous avoms fait faire cest lettre overte seale de noz seals. Done a **Berwyke** sur **Tweede** le xxvii. jour de **Aust.** lan de regne nostre seignour roy Dengleterre avantdite xxiiij.

Scriptum **Roberti Brus** et quorundam aliorum.

A touz ceuz que cestez presentz lettres verront oue oyront, **Patric Conte** de la **Marche** & de **Dunbarre**, **Gilbert** de **Umlinavile** Conte de **Anegos**, **Robert** de **Brus** le veyle, **Robart** le Bruys le june Conte de **Carryk**, salut. Pur ceo que nous sumus & tous jours avoms este a le feye & a la volonte de tresnoble prince & nostre chier seignour sir **Edward** par la grace de Dieu roy Dengleterre, seignour **Dirland**, & duc de **Aquitaine**, Nous promittoms pur nous & pur noz heyres sur payne de corps & de avier & sur kanke que nous puissions encontre que nous luy serveroms bienne & lealment encontre totez gentz que purront vivre & morere, tous les fiez que nous ferroms requis oue garniez de part nostre seignour le roy Dengleterre avantdite oue par cez heyres. Et que lour damages non saveroms que nous le desturbroms a tote nostre poare oue lour ferroms assavoir. Et a cestez choses tenir & garder obligoms nous & noz heyres & touz nous bienz. Et outre ceo avoms jurez sur seyntez Evangelistes. Et puis nous tous & chescun par sey avoms faite homage a nostre seignour le roy avantdite en cestez parolez. Jeo devynk vostre homme lige de vye et de membre et de terriene honour contra touz gentz que purront vivre oue morire.

Edward mesme celuy nostre seignour le roy ad receu en cest forme: Nous le receyvoms de terres dont vous estez ore seyse sauf nostre droit & autri & forpris lez terre lez queus **John** de **Baliol** qui fust roy de **Scoce** vous dona puis que nous luy sumes renduz le realme de **Scoce** si nuls vous eit done. Oustre ceo nous tous & chescune de nous par sey avoms fait fyançe a nostre seignour le roy Dengleterre

Edm. I. *gletiere avantdite en cestez parolez.* Jeo ferra feal et leal, et fei et lealte porteray au roy *Dengleterre Edward* et a sez heyrez de vie et de membre et de terriene honour contre totez gentz que purront viver oue morire. Et james pur nully armes ne portera ne en consaile ne en eyde ferra contre luy. ne contre cez heires pur nule cas qe poet avenir, e lealment reconustray & lealment frai lez services qi appertinent as tenements que jeo cleyme tener de vous si Dieu me eyde & lez seynts. *En tesmognance de quelez chosez nous avoms fait faire cestez lettres overtez de noz sealez sealez.* Don a Werk le xxv. jour de Marche lan du regne nostre seignieur *Edward* roy *Dengleterre* xxiiiij.

Ordinavit igitur rex in parlamento suo de *Werk* novum Thesaurarium regni *Scotie*, novum sigillum, & novum Cancellarium, Justiciariosque constituit; & præcepit ut omnes qui terras aliquantas de dominio regis tenerent, vocarentur, homagiumque facerent, & cæteri omnes tenentes aliunde, fidelitatem jurarent recognoscentes se suo dominio extunc esse subjectos. Et hæc per scripta singulorum in perpetuam conquesti memoriam. Statuitque rex & præcepit ut *Johannes* quondam rex *Scotie* & uterque *Johannes Comyne* cæterique magnates terræ illius, vel in suo itinere, vel faciem ejus præcedere ad partes australes, morarenturque in partibus eisdem ultra aquam quæ *Trenta* dicitur non revertentes sub pœna capitis, quousque inter ipsum & regem *Francie* omnino guerra finiretur. Optentaque victoria regni *Scotie* & ordinato regno, dimisit rex *Wallenses* & *Hibernenses* & *Anglicanum* exercitum ut reverterentur ad propria, gratias eis agens & adiciens Coronam *Anglicanam* eis in hoc facto multum teneri & perpetuo obligari. Ipse quoque rex ad partes australes reversus est, ex edicto tempus statuens optimatibus suis ut convenirent ad eum in crastino Animarum apud sanctum *Edmundum*. Præcesseruntque regem magnates *Scotie* & morati sunt ultra *Trentam*. Jussitque rex quod omnes terræ quas *Johannes Baliol* & omnes cæteri de *Scotia* tenent in *Anglia* ultra *Trentam* sint seysitæ in manus regis donec guerra *Francie* finiretur.

CAP. IV.

REX *Edwardus* misit eodem tempore epistolam ad papam *Bonifacium* in declarationem juris sui in regno *Scotie*, sub forma quæ sequitur; nam *Scoti* fecerant unam suggestionem pro statu suo & pro absolutione habenda, ut supradictum est. Hæc est epistola.

« *Edward* par la grace de Dieu &c. Infra non
« in forma in figura judicii, set omnia extra judici-
« um præcurrenda sanctæ paternitati vestræ constan-
« ter vobis transmittimus exhibenda. Altissimus in-
« spector cordium vestræ sanctimonix memoriæque
« indelebili stilo novit inscribi, quod antegenitores
« & progenitores nostri reges *Angliæ* jure superiori-
« tatis & directi domini ab antiquissimis retro tem-
« poribus, *Scotie* & ipsius regibus & temporalibus
« & annexis eisdem præfuerunt, & eisdem regibus
« *Scotie* & ejusdem regni proceribus à quibus ha-
« bere volebant ligia homagia & fidelitates rece-
« perunt. Et nos juris domini possessionem conti-
« nuantes hujusmodi pro tempore nostro eorundem

« tam à rege *Scotie* quam ab ejusdem regni proce- Edm. I.
« ribus recepimus; quinimmo tanta juris domini
« prærogativa super regnum *Scotie* reges *Angliæ*
« gaudebant quod regnum suis fidelibus confere-
« bant, Reges eciam ex certis causis amovebant &
« constituiebant sub se loco ipsorum alios regnatorios,
« Quæ proculdubio ab antiquo notoria fuerunt &
« adhuc existunt, licet aliud forte paternis auribus
« per pacis æmulos & rebellionis filios fuit falsa in-
« sinuatione suggestum. Quorum machinosa & ima-
« ginaria figmenta vestra discretio aspernetur.

« Sub temporibus *Hely* & *Samuelis* prophetæ,
« vir quidam strenuus & insignis *Brutus* nomine,
« de genere *Troianorum*, post excidium urbis *Troi-
« ensis* cum multis nobilibus *Troianorum* applicuit
« in quandam insulam tunc *Albion* vocatam, à gi-
« gantibus inhabitatam; quibus sua suorumque
« potentia deductis & occisis eam nomine suo *Bri-
« tanniam*, eciam suosque socios *Britones* appella-

« vit, & ædificavit civitatem quam *Trinovantum*
« nuncupavit, quæ modo dicitur *London*. Et po-
« stea regnum suum tribus filiis suis divisit, vide-
« licet *Locrino* primogenito suo illam partem *Bri-
« tannia* quæ nunc *Anglia* dicitur. Et *Albanacto*
« secundo nato illam partem quæ tunc *Albania*,
« nunc vero *Scotia* nuncupatur. Et *Cambro* minori
« filio partem illam, quæ tunc à nomine suo *Cambria*,
« nunc vero *Wallia* vocatur, reservata *Locrino* regia
« dignitate. Itaque biennio post mortem *Bruti* ap-

« plicuit in *Albania* quidam rex *Hynorum* nomine
« *Humber*, & *Albanactum* fratrem *Locrini* occi-
« dit; quo audito *Locrinus* rex *Britonum* persecu-
« tus est eum, qui fugiens submersus est in flumine
« quod de nomine ejus *Humbra* vocatur, & sic *Al-
« bania* revertitur ad *Locrinum*. Item *Dunwallo*
« rex *Britonum* *Saterum* regem *Scotie* præfecit, &
« eundem sibi rebellem & regnum ejus in deditio-

« nem recepit. Item duo filii *Dunwallonis*, scilicet
« *Belynus* & *Brennius* inter se regnum patris sui di-
« viserunt; ita quod *Belynus* senior diadema insulæ
« cum *Britannia*, *Wallia*, & *Cornubia* possideret,
« *Brennius* junior sub eo regnatorus *Scotiam* tene-
« ret. Petebat vero *Toiana* consuetudo, quod digni-
« tas hæreditatis primogenito perveniret. Item
« *Arthurus* rex *Britonum* princeps famosissimus
« *Scotiam* sibi rebellem subegit, & pene totam gen-
« tem delevit. Et postea quendam nomine *Ansel-*

« mum regem *Scotie* præfecit; & cum postea idem
« rex *Arthurus* apud civitatem *Legionum* festum
« faceret celeberrimum, interfuerunt illi omnes reges
« sibi subjecti, inter quos *Anselmus* rex *Scotie* ser-
« vicium pro regno *Scotie* exhibens debitum, gla-
« dium regis *Arthuri* ante ipsum detulit. Successive
« omnes reges *Scotie* omnibus regibus *Britonum*
« fuerunt subjecti. Succedentibus autem regibus in
« eadem insula & ipsius monarchiam & dominium
« optinentibus subsequenter. *Edwardus* dictus se-

« nior filius *Aluredi* regis *Anglorum*, *Scotorum*,
« *Cambrorum*, *Stretig. Wallorum* reges sibi tan-
« quam superiori domino subjectos habuit & sub-
« misit. *Adelstannus* rex *Anglorum*, *Constantinum*
« regem *Scotie* sub se regnatorum constituit, dicens,
« Gloriosius est regem facere quam regem esse. Est
« enim dignum memoria, quod idem *Adelstannus* in-
« tercedente sancto *Johanne de Beverlaco* quondam
« archiepiscopo *Eboracensi* *Scotos* rebellantes dimi-
« cavit; qui gratias Deo devote agens Deum exo-
« ravit

Edm. I.

« ravit petens quatinus intercedente beato *Johanne*
 « sibi aliquod signum ostenderet evidens, quatinus
 « tam succedentes quam presentes cognoscere pos-
 « sent *Scotos Anglorum* regno subjugari; & videns
 « quasdam scopulas juxta quendam locum prope
 « *Dunbarre* prominere, extracto gladio de vagina
 « percussit in filicem; qui lapis ad ictum ferientis
 « gladii Dei virtute cavatur ut mensura ulnæ lon-
 « gitudini possit coaptari; & hujusmodi signum ha-
 « stenus evidens in *Legenda*, & in *Beverlacensi* ec-
 « clesia singulis ebdomadis per annum ad laudem
 « ipsius miraculose recitatur. Et de hoc extat cele-
 « bris memoria tam in *Scotia* quam in *Anglia* us-
 « que in presentem diem. Item *Constantinus* rex
 « *Scotia* et *Eugenius* rex *Cambrorum* ad prædi-
 « ctum regem *Anglia Adelstanum* post dissensiones
 « inter se habitas venientes, cum suis regnis se eidem
 « *Adelstano* reddidere; cujus facti gratia filium
 « *Constantini* ipse *Adelstannus* de sancto fonte susce-
 « pit. Item *Edredo* regi *Anglia Scoti* in bello se
 « reddiderunt, et eidem regi *Edredo* tanquam do-
 « mino fidelitatem debitam juraverunt, quodam
 « *Iricio* rege super *Scotos* ipsos constituto. Item cum
 « *Edegarus* rex *Anglia* regem *Scotorum Kynal-*
 « *dam*, etiam *Cumbrorum Malcolmum* regem, plu-
 « rimarumque insularum regem *Makkum*, aliosque
 « quinque subregulos, scilicet *Dunwaldum*, *Sy-*
 « *cherch*, *Hualdon*, *Jacob*, et *Hychel* subiectos;
 « ipsumque *Edgarum* in navi quadam prope pro-
 « ram sedentem per flumen de *Dre* illos remigare
 « fecisset, fertur ipsum dixisse, successores suos gloriari
 « se reges *Anglia* esse, cum tanta prærogativa bono-
 « rum fruerentur, ut subiectam haberent sibi tot re-
 « gum potentiam. Post dictum *Edgarum* successive
 « successerunt reges *Anglia* sanctus *Edwardus* mar-
 « tyr, *Eluredus* frater ejus, *Edmundus* dictus
 « *Æneste* filius *Eluredi* & *Knotus*, qui eorum
 « temporibus regnum *Scotia* in sua subiectione te-
 « nuerunt, hoc duntaxat excepto quod anno xv.
 « *Knoti* prædicti idem *Knotus* *Scotulam* rebellan-
 « tem expeditione illuc directâ, regem *Scotia Mal-*
 « *colmun* parvo subiecit negotio subditusque est ei
 « iterum *Malcolmus*. Quibus *Haraldus* filius *Knoti*
 « & *Hardeknotus* frater ejus unus post alium re-
 « gnum *Anglia* susceperunt, qui eis sic regnantibus
 « sibi regnum *Scotia* subiectum pacifice tenuerunt.
 « item dictus sanctus *Edwardus* rex *Anglia* regnum
 « *Scotia* dedit *Malcolmo* filio regis *Cambrorum*,
 « de se tenendum. Item *Willielmus Bastarde* rex
 « *Anglorum* cognatus sancti *Edwardi* à *Malcolmo*
 « rege *Scotorum* tanquam à suo homine cepit ho-
 « magium. Item *Willielmo Rufo* regi *Anglia* præ-
 « dictus *Malcolmus* rex *Scotorum* fidelitatis jura-
 « mento subditus fuit. Item *Willielmus* prædictus
 « *Dunwaldum* de regno *Scotia* ex justis causis am-
 « movit, & loco ipsius *Duncanum* filium *Malcolmi*
 « regem *Scotia* præfecit, & recepit ab eo fidelita-
 « tis juramentum, sanctoque *Duncan* dolose per-
 « empto, rex *Willielmus* præfatum *Dunwaldum*
 « qui iterum regnum *Scotia* invaserat ab eodem
 « amovit, & *Edgarum* filium *Malcolmi* regem
 « *Scotia* constituit & eidem idem regnum donavit.
 « Cui successit *Alexander* frater eidem *Edgaro* con-
 « sensu regis *Anglia Henrici* primi. Item *Matildi*
 « imperatrici filia & hæredi dicti *Henrici* rex *Scot-*
 « *tia David* fecit homagium & fidelitatem. Item
 « regi *Anglia Stephano*, *Henricus* filius dicti *Da-*

10

20

30

40

50

60

« vid homagium fecit. Item rex *Willielmus Scotia* Edm. I.
 « pro regno *Scotia* & *David* frater ejus, Comites
 « & Barones regni *Scotia* devenerunt homines ligii
 « *Henrici* filii regis *Anglia Henrici* secundi pa-
 « tre vivente, & fidelitatem ei juraverunt contra
 « omnes homines, salva fidelitate debita patri vi-
 « venti. Anno xvj. regni regis *Henrici* ij. dictus
 « *Willielmus* rex *Scotorum* rebellare incipiens venit
 « in *Northumbriam* cum exercitu suo, & exercuit
 « in populo stragem magnam, cui occurrentes mi-
 « lites comitatus *Eboracensis* apud *Alntwyt*
 « ipsum ceperunt, & dicto *Henrico* regi *Anglia* red-
 « diderunt. Annoque sequenti scilicet xv. kalend.
 « *Marcii* est idem *Willielmus* permissus liber abire.
 « Postea vero apud *Eboracum* anno eodem scilicet
 « xvij. kalend. Septembris idem *Willielmus* de con-
 « sensu Prælatorum, Comitum & Baronum, & alio-
 « rum magnatum regni *Scotia* domino suo regi *An-*
 « *glia Henrico* filio imperatricis *Matilda* prædictæ
 « suis literis patentibus cavisse noscitur, quod ipse
 « hæredes & successores sui Reges *Scotia*, Episcopi,
 « Abbates, Comites, & Barones, & alii homines de
 « regno *Scotia* de quibus dictus rex habere volue-
 « rit, faciant regibus *Anglia* homagium & fideli-
 « tatem, & ligeantiam ut domino ligio contra omnes
 « homines. Et in signum fidelitatis hujus, idem
 « *Willielmus* rex *Scotia* capellum, lanceam & sel-
 « lam suos super altare beati *Petri Eboracensis* op-
 « tulit: quæ in eadem ecclesia usque in hodiernum
 « diem remanent & servantur. Item Episcopi, Co-
 « mites & Barones dicti regni *Scotia* conventiona-
 « verunt ut verbis hujusmodi conventionis uteren-
 « tur domino regi *Anglia* & *Henrico* filio suo præ-
 « dictis, Quod si rex *Scotia* aliquo casu à fideli-
 « tate regni *Anglia*, & à conventione prædicta re-
 « cederet, ipsi cum domino rege *Anglia* tenebunt si-
 « cut cum domino suo ligio contra regem *Scotia*,
 « quousq; ad fidelitatem regis *Anglia* redeant. Quam
 « quidem compositionem felicitis recordationis *Gre-*
 « *gorius* papa ix. in diversis Cartis regno *Anglia*
 « & *Scotia* directis mandavit firmiter observari,
 « continentibus inter cætera, quod *Willielmus* &
 « *Alexander* *Scotorum* reges regibus *Anglia* *Jo-*
 « *hanni* & *Henrico* ligeum homagium & fidelita-
 « tem fecerunt, quæ eorum successores Rex, & Co-
 « mites, & Barones regni *Scotia* ipsis & successori-
 « bus suis tenentur exhibere. Et iterum quod cum
 « idem rex *Scotia* homo ligeus sit ipsius *Henrici*
 « regis *Anglia* & eidem fidelitatis juramentum
 « præstiterit, quo se principaliter astrinxit quod in
 « ipsius regis regni *Anglia* detrimentum nil peni-
 « tus attemptaret. Et papa *Clemens* scribens regi
 « *Anglia* pro *Johanne* episcopo sancti *Andrea* ex-
 « pulso ab episcopatu suo per regem *Scotia*, inter
 « cætera rogavit, quod *Willielmum* regem *Scotia*
 « moneret & induceret, & si necesse fuerit districtio-
 « ne regali qua præminet & concessa suæ regis cel-
 « situdini potestate compelleret, ut dicto episcopo
 « omnem rancorem remitteret & episcopatum suum
 « in pace habere permetteret. Et post conventionem
 « prædictam in ecclesia sancti *Petri Eboracensis* co-
 « ram prædictis regibus *Anglia* & *Scotia*, & *Da-*
 « *vid* fratre suo & universo populo, Episcopi, Co-
 « mites, Barones & milites regis *Scotia* juraverunt
 « regi *Anglia* & *Henrico* filio suo & hæredibus
 « eorum fidelitatem contra omnes homines sicut
 « ligo domino suo & dominis suis. Et idem *Willi-*
 « *elmus*

Edw. I.

« *olmus rex Scotorum* ad mandatum regis *Henrici*
 « prædicti venit ad *Northamptoniam* ad parlamen-
 « tum suum adducens secum omnes Episcopos, Ab-
 « bates, & Priores totius regni sui. Venit etiam ad
 « ejusdem regis *Angliæ* mandatum in *Normanni-*
 « *am*. Et idem rex *Willielmus* post decessum ipsius
 « regis *Henrici* veniens *Cantuariam*, *Ricardo* regi
 « *Angliæ* filio & hæredi dicti *Henrici* fecit homa-
 « gium. Quo *Ricardo* defuncto sæpèdictus *Williel-*
 « *mus Johanni* regi *Angliæ* fratri & hæredi præ-
 « dicti regis *Ricardi* extra *Lincolniam* supra mon-
 « tem in conspectu omnis populi fecit homagium &
 « juravit fidelitatem super crucem *Huberti* tunc
 « *Cant.* archiep. eidem *Johanni* tanquam ligeo do-
 « mino suo; Et per Cartam suam concessit, quod *Ale-*
 « *xandrum* filium suum sicut hominem suum ligeum
 « maritaret, promittendo firmiter in Carta eadem
 « quod idem *Willielmus* rex *Scotorum* & *Alexander*
 « filius suus *Henrico* filio regis *Angliæ* *Johannis*
 « tanquam ligeo domino suo contra omnes homines
 « mortales fidem & fidelitatem tenerent; à quo
 « quidem *Willielmo* rege pro eo quod desponsaret
 « filiam suam *Comiti Bolonia* præter ipsius regis
 « *Johannis* assensum, pro transgressionem & temeraria
 « præsumptione hujusmodi satisfactionem debitam
 « accepit. Item *Alexander* rex *Scotorum* sororius
 « noster regi *Angliæ* *Henrico* patri nostro pro regno
 « *Scotie*, et postea nobis homagium fecit. Vacante
 « deinde regno *Scotie* post mortem *Alexandri*
 « regis illius, et subsequenter post mortem *Marga-*
 « *retæ* ejusdem regni *Scotie* hæredis & dominæ ne-
 « ptis nostræ, Episcopi, Comites, Barones, & cæ-
 « teri regni proceres & communitates regni *Scotie*
 « ad nos tanquam ad legitimum ducem, aurigam,
 « captaneum & dominum capitalem ejusdem regni
 « sic vacantis, gratis & spontanea voluntate acce-
 « dentes prout tenebantur de jure, jus nostrum &
 « progenitorum nostrorum, & antecessorum nostro-
 « rum, & possessionem superioris, & domini directi
 « in regno eodem & ipsius subjectione ex certa sci-
 « entia pure, simpliciter & absolute recognoverunt.
 « Et præstitis nobis ab eisdem tanquam superiori &
 « directo domino *Scotie* debitis & consuetis fide-
 « litarum juramentis, ac civitatibus, burgis, villis, &
 « castris, munitioibus regni ejusdem in manu nostra
 « traditis, ad custodiam ejusdem regni jure nostro re-
 « gio officiales & ministros deputavimus, quibus ipsi
 « tempore vacationis hujusmodi concorditer fuerunt
 « obediens et intendentes, et præceptis nostris, et
 « mandatis regiis. Postmodum autem diversæ per-
 « sonæ super successione in dicto regno *Scotie* jure
 « hæreditario inter se contententes, ad nos tanquam
 « ad superiorem dominum suum regni *Scotie* acces-
 « serunt, petentes super jure succedendi in regnum
 « prædictum sibi per nos exhiberi justitiæ supple-
 « mentum; volentes et expresse consentientes co-
 « ram nobis tanquam superiori domino *Scotie*
 « stare juri. Et demum earundem partium petiti-
 « onibus et juribus coram nobis judicialiter propositis
 « ac sufficienter auditis et rimatis, et multiformi-
 « ter examinatis ac diligenter intellectis, in præ-
 « sentia omnium prælatorum et nobilium quasi
 « totius regni *Scotie*, & de voluntate, & con-
 « sensu eorum expresse procedentes, *Johannem Bai-*
 « *ol* debite præfecimus in regem *Scotorum*, quem
 « tunc in successione ejusdem regni hæredem legiti-
 « mum juris invenimus habere potioris. Quidam

10

20

30

40

50

60

« Prælati, Comites, & Barones, Communitates, ac *Edm. I.*
 « cæteri incolæ ejusdem regni hujusmodi sententiam
 « expresse audierunt, acceptaverunt, & expresse ap-
 « probaverunt, & ipsum *Johannem* de mandato no-
 « stro virtute ejusdem judicii in regem suum admi-
 « serunt; ac idem *Johannes* rex *Scotie* pro regno
 « suo præstito nobis homagio debito ac consueto,
 « fidelitatis juramentum ad parlamentum nostrum
 « veniens fecit, tanquam noster subditus & fidelis,
 « & sicut alii de regno nostro interfuit, & nostris
 « tanquam domini sui superioris mandatis obedi-
 « vit. Et Prælati, Comites, & Barones, & cæ-
 « teri incolæ majores ejusdem regni postmodum
 « ex præconcepta & plena malicia ac prodicione
 « præordinata pactiones, confederationes, conspi-
 « rationes, & conjurationes in exhæredationem
 « nostram, & hæredum nostrorum & regni no-
 « stri, contra debitam homagii sui fidelitatem,
 « juramentum inierunt inter se, in crimen læsæ
 « majestatis nequiter incidendo. Unde cum præ-
 « missa ex relatione fidei fama publica consen-
 « tiente ad aures nostras pervenissent, volentes futu-
 « ris periculis præcavere quæ ex hiis & aliis possent
 « nobis, regno nostro & regni nostri incolis verisimi-
 « liter provenire, pro assecuratione regni nostri acces-
 « simus ad confinium utriusque regni, pluries man-
 « dantes eidem *Johanni* tunc regi *Scotie*, quod ad
 « certa loca in confinio prædicto ad nos accederet
 « super præmissis & aliis pro statu, tranquillitate &
 « pace utriusque regni assecurationem & alia per nos
 « & consilium nostrum sibi exponenda auditurus,
 « & super hiis contingentibus justiciam recepturus.
 « Qui publicis mandatis nostris contumaciter in sua
 « perfidia persistens, ad bellicos apparatus cum cæ-
 « teris Prælati, Comitibus & Baronibus regni *Scotie*
 « ac etiam aliis exteris conductis, contra nos, re-
 « gnum nostrum & regni nostri incolas hostiliter se
 « convertens accinxit, & ad hostiles aggressus & in-
 « cursus procedens nostrum regnum invasit, quas-
 « dam villas regni nostri *Angliæ* per se & suos
 « deprædatus est, easdem vastavit incendio, ho-
 « minesque nostros interfecit, & nonnullis nautis
 « nostris per eos interemptis, naves hominum no-
 « strorum regni *Angliæ* comburi fecit, Et evesti-
 « gio nobis redditis homagio & fidelitate per re-
 « gem *Scotie* tam pro se quam pro aliis quibuscum-
 « que regni sui incolis per verba effectum diffiden-
 « tiæ exprimentia, comitatus nostros *Northumbria*,
 « *Combria*, *Westmerlandia*, congregato ingenti exer-
 « citu hostiliter per se & suos invasit, stragem innu-
 « meram hominum nostrorum, incendia monaste-
 « riorum, ecclesiarum & villarum inhumane pertra-
 « ctando, & patriam undique depopulando, Infan-
 « tes in cunis & mulieres in puerperio decubantes
 « atrociter & miserabiliter trucidantes, Et quod
 « auditu horrendum est, à nonnullis mulieribus ma-
 « millas abscederunt, parvos clericulos primas lite-
 « ras addiscentes ad numerum circiter ducentorum
 « in scholis existentes obstructis hostiis igne supposito
 « concremaverunt; Nos quoque cernentes tot dampna,
 « opprobria, facinora & injurias & exhæredationem
 « nostram & destructionem olim regni nostri proditi-
 « onaliter irrogari, nolentes ratione juramenti quo
 « ad conservationem jurium coronæ regni nostri su-
 « mus astricti, tam execranda & nephanda facinora
 « ulterius tolerare nec jura nostra relinquere inde-
 « sensa, Cum idem *Johannes* rex *Scotorum* & gens
 « sua

Edw. I. « sua subditi nostri per legem & justiciam se justifi-
 « cari minime permisissent, ipso regno *Scotia* quod à
 « longissimis temporibus sicut superius exprimitur
 « nobis & progenitoribus feudale extitit ex causis
 « præmissis Deinde bello juxta
 « leges & consuetudines regni nostri contra eos ex
 « consilio procerum nostrorum indicto, contra di-
 « ctum *Iohannem* & gentem *Scotorum* vires poten-
 « tiae nostrae extendimus, prout nobis licuit de jure,
 « & processimus contra eos tanquam proditores
 « contumaces & publicos hostes. Subacto igitur re-
 « gno *Scotia* jure proprietatis nostrae, præfatus rex
 « ipsum regnum *Scotia* ditioni nostrae quatenus de
 « facto tenuit, sponte, pure & absolute reddidit in
 « manum nostram: proditores & scelera memora-
 « ta coram nobis & proceribus nostris publice re-
 « cognoscens. Quo peracto, Prælati, Comites &
 « Barones et communitates regni *Scotia* quos ad pa-
 « cem nostram regiam recepimus, subsequenter ho-
 « magia et fidelitates nobis tanquam immediato et
 « proprio domino fecerunt, redditus etiam ejus-
 « dem regni nobis præstiterunt. In civitatibus, castris,
 « villis, inmunitionibus ac cæteris locis omnibus mini-
 « stros officiales nostros ad regimen ejusdem regni præ-
 « fecimus jure nostro speciali et cætera in hunc modum.
 « Rex fecit seiscire omnia temporalia clericorum
 « eximens eos protectione sua pro eo quod anno
 « elapso nollent eum respicere de bonis suis con-
 « tra *Scotos*. Nam *Robertus* archiepiscopus de con-
 « sensu cleri procuraverat à papa inhibitionem ne quis
 « clericorum regem respiceret de bonis Ecclesiae. Unde
 « et plures Prælatorum timore tacti quasierunt pro-
 « tectionem regiam.

Cistrensis
l.7.c.40.

C A P. V.

Leycestren-
sis.

INterea Papa misit bullas papales inhibitorias
 quod nulla persona Ecclesiastica cujuscunque con-
 ditionis foret, daret seculari personae sive regi sive al-
 teri personae decimam, quintamdecimam, vicesimam
 nec quamcumque aliam contributionem absque spe-
 ciali licentia à Curia Romana in hac parte concessa;
 similiter nulla pars secularis majoris vel minoris
 conditionis caperet sub colore cujuscunque causae
 de personis Ecclesiasticis majus vel minus absque
 speciali licentia à curia petita & optenta, & hoc sub
 poena excommunicationis majoris inde latae & ipso
 facto incurrendae & capiens & tribuens, & hoc absque
 absolutione præter in mortis articulo citra curiam
 Romanam consequenda. Similiter ne quis per vim
 aut extorsionem caperet quicquid depositum in Ec-
 clesia ubilibet sub eadem poena. Eodem tempore
 cum audisset papa non solum Anglicana sed etiam uni-
 versalis quasi Ecclesiae afflictiones varias & oppres-
 siones multas quasi per omnia mundi regna, eo quod
 Reges & Principes affligebant eam, Cogitavit solli-
 cite per quam posset viam aliquod remedium adhi-
 bere; Unde consilio fratrum Constitutionem subscri-
 ptam ad universas mundi provincias bullatam misit
 perpetuis temporibus observandam.

« *Bonifacius* &c. Ad perpetuam rei memoriam;
 « & infra. Clericis laicos infestos opido tradit an-
 « tiqutitas, Quod & præsentium experimenta tempo-
 « rum manifeste declarant dum suis finibus non
 « contenti nituntur in vetitum & ad illicita sua frena
 « relaxant, nec prudenter attendunt quomodo sit eis
 « in clericos ecclesiasticasque personas & bona in-

« terdicta potestas; quinimmo ecclesiarum Prælati
 « ecclesiasticisque personis regularibus & seculari-
 « bus imponunt onera gravia, ipsos talliant & eis
 « collecta imponunt, & ab ipsius suoque proventuum
 « vel bonorum dimidiam decimam seu vicesimam
 « vel quamvis aliam portionem aut quotam exi-
 « gunt & extorquent, eosque moliuntur multipharie
 « subicere servituti & suae subdere ditioni. Et quod
 « dolendo referimus, nonnulli ecclesiarum Prælati
 « ecclesiasticæque personae trepidantes ubi trepidan-
 « dum non est, transitoriam pacem quærentes, plus
 « timentes majestatem temporalem offendere quam
 « æternam, talium abusibus non tam temerarie
 « quam inprovidè adquiescunt, sedis apostolicæ au-
 « ctoritate non optenta: Nos igitur talibus actibus
 « obviare volentes de fratrum nostrorum consilio
 « apostolica auctoritate statuimus, Quod quicum-
 « que Prælati Ecclesiasticæ personae, religiosi vel
 « seculares quorumcumque ordinum, conditionis
 « sive status, collectas vel tallias, dimidiam, decimam,
 « vicesimam seu centesimam suorum & Ecclesiarum
 « suarum proventuum vel bonorum laicis sol-
 « verint vel se soluturos concesserint, aut quam-
 « vis aliam quantitatem, portionem aut quic-
 « quam ipsorum proventuum vel bonorum æsti-
 « mationem vel valorem ipsorum, sub adjutorii,
 « mutui, subventionis, subsidii vel doni nomine, seu
 « quovis alio timore vel modo vel quæsito colore
 « absque auctoritate sedis ejusdem, necnon Impe-
 « ratores, Reges, seu Principes, Duces, seu Comites
 « vel Barones, Proceres, Capitanei, Officiales vel Re-
 « ctiores quocumque nomine censeantur, civitatum,
 « castrorum, vel quorumcumque locorum constitu-
 « torum ubilibet, & quivis alius cujuscunque pro-
 « vinciae, conditionis & status qui talia imposuerint
 « & exegerint vel receperint, aut apud ædes sacras
 « deposita ecclesiarum vel ecclesiasticarum persona-
 « rum ubilibet arestaverint seiscierint seu occupare
 « præsumperint, vel arestari, seisciri vel occupari man-
 « daverint, aut occupata, seiscita seu arestata recepe-
 « rint, necnon omnes qui scienter in prædictis dede-
 « rint consilium, auxilium vel favorem publice vel oc-
 « culte, eo ipso sententiam excommunicationis in-
 « currant. Universitates quæ in hiis culpabiles fu-
 « erint ecclesiastico supponimus interdicto. Prælati
 « & personis ecclesiasticis in virtute obedientiae & sub
 « depositionis poena districte mandantes ut talibus
 « absque expressa licentia dictae sedis nullatenus adqui-
 « escant. Quodque prætextu cujuscunque obligationis,
 « promissionis & concessionis factarum hætenus vel
 « faciendarum in antea priusquam hujusmodi consti-
 « tutio, prohibitio seu præceptum ad noticiam ipso-
 « rum pervenerit, nil solvant, nec supradicti secula-
 « res aliquid quoquo modo recipiant. Et si solve-
 « rint, vel prædicti receperint in sententiam excom-
 « municationis incidant ipso facto. A supradictis
 « autem excommunicationis & interdicti sententiis
 « nullus absolvi valeat præterquam in mortis arti-
 « culo absque sedis apostolicæ auctoritate & licentia
 « speciali, Cum nostrae intentionis existat tam horren-
 « dum secularium potestatum abusum nullatenus sub dis-
 « simulatione transire, non obstantibus quibuscumque
 « privilegiis sub quibuscumque tenoribus seu modo aut
 « verborum conceptione concessis Imperatoribus, Re-
 « gibus & aliis supradictis, quæ contra præmissa in
 « nullo volumus alicui vel aliquibus suffragari. Nulli
 « igitur hominum liceat hanc paginam nostrae Constitu-
 « tionis

Edwar. I. tionis, prohibitionis seu præcepti infringere seu au-
 « su temerario contraire. Dat. *Rome* ad sanctum
 « *Petrum* vj. kalendarum Marcii Pontificatus no-
 « stri anno secundo.

Eodem anno in crastino animarum ejusdem anni tenuit Rex Parliamentum suum apud sanctum *Edmundum*, ubi ad rogatum ipsius concessus est ei xij. denarius à populo, & à civitatibus & burgis octavus denarius. A clero vero responsum est, Quod nec ipsi dare vel concedere nec ipse quicquam accipere posset nisi uterque eorum sententiam excommunicationis incurreret in Bulla lata, Quod tamen regem velle non credebant nec sibi expedire sciebant. Set non placuit regi responsum hoc. Unde advocati sunt ad aliud Parliamentum *Londonias* in crastino sancti *Hilarii*, ut interim cum deliberatione consimili melius respondeant. Adveniente tandem die & ibidem clero congregato, *Cantuariensis* archiepiscopus magister *Robertus de Winchelse* communicato consilio, hiis qui à facie ejus mittebantur, respondit in hæc verba: « Satis vobis constat domini mei nec latere
 « potest quod sub omnipotenti Deo dominos etiã do-
 « minos habemus temporales, spirituales & tempo-
 « ralem. Spirituales vero dominum papam, &
 « temporalem dominum nostrum regem, Et quam-
 « vis utrique obedientiam debeamus, majorem ta-
 « men spirituali quam temporali. Verum ut placere
 « possimus utrique, concedimus & mittere volumus
 « sumptibus nostris nuncios nostros speciales ad
 « ipsum patrem spirituales dominum papam, ut
 « licentiam aliquid concedendi habere possimus, vel
 « saltem responsum habeamus ab ipso quid facere
 « debeamus. Credimus etiam dominum nostrum
 « regem sicut & nos ipsam excommunicationis sen-
 « tentiam inbullatam & timere & effugere velle;
 « Ad hoc ordinate ex vobis Domini carissimi perso-
 « nas certas qui talia domino regi ex parte nostra
 « renuncient. Nos enim scientes indignationem ejus
 « accensam, veremur talia nunciare omnino. Quod
 cum ipsi fecissent, mox furor regis insævit & excah-
 dens in iram ipsum *Cantuariensem* archiepiscopum
 cum toto clero *Anglicano* extra suam protectionem
 & defensionem posuit; Præcepitque ut omnes terræ
 etiam dotales totius Ecclesiæ *Anglicanæ* in manum
 ipsius seiserentur. Et tamen ut creditur miraculose
 contigit, quod eadem die qua Clerum extra prote-
 ctionem suam posuerat confusi sunt milites sui in
Vasconia à *Francis* & turpiter victi, ut infra patet.
 Justiciarius etiam regis in banco ex parte regis pro
 tribunali sedens omnibus circumstantibus dixit
 publice: « Vos domini attornati Archiepiscoporum,
 « Episcoporum, Abbatum & Priorum cæterarumque
 « personarum omnium ex clero nunciate dominis ve-
 « stris & dicite, quod de cætero in curia domini re-
 « gis nulla fiet eis justitia de quacumque re etiamsi
 « illata fuerit eis injuria atrocissima, justitia tamen de
 « eis fiet omnibus conquerentibus & eam habere vo-
 « lentibus.

Cistrensis
l. 7. c. 40. Rex *Edwardus* fecit seiscire omnia temporalia
 clericorum, eximens eos à protectione sua pro eo
 quod anno præcedenti nollent eum respicere de bonis
 suis contra *Scotos*; nam *Robertus* archiepiscopus de
 consensu Cleri procuraverat à Papa inhibitionem ne
 quis Clericorum Regem respiceret de bonis ecclesiæ;
 unde & plures Prælatorum timore tacti quæsierunt
 protectionem regiam.

Leycestren-
sis. Omirabile & inauditum auribus horribile! Com-

Edwar. I. munis justitia quæ omnibus patere deberet tam in-
 colis quam alienigenis quo spiritu nescio clero Christi
 denegatur, ancillaturque & servit ac subpeditatur
 ipsa mater Ecclesia quæ solebat antiquitus filiis do-
 minari, pedes super caput elevantur, & quæ solebat
 cunctisplendescere fomento miserationis, jam à mise-
 ricordia deicitur & obfuscatur umbraculo crudelita-
 tis. Electus autem *Eboracensis*, *Henricus de Newerk*,
 & *Danolmensis*, *Eliensis* & *Salisbiriensis* episcopi &
 10 quidam alii timentes iram regis maximam, & conje-
 cturantes grave periculum imminere, ordinarunt
 se deponere velle in æde sacra quintam partem bo-
 norum ecclesiasticorum illius anni ad tuitionem ec-
 clesiæ *Anglicanæ* & defensionem urgentissimæ ne-
 cessitatis, ut sic iram regis evaderent & sententiam
 in Bulla non incurrerent; Quicquid tamen ponebat
 clerus tollebat fiscus; Et sic ordinantes & sub co-
 lore quintam partem concedentes, protectionem re-
 gis consecuti sunt. *Cantuariensis* vero archiepisco-
 20 pus animum non mutans nec concedere nec depo-
 nere quicquam voluit, Elegitque potius iram regis
 quam sententiam excommunicationis incurrere, unde
 seiscita sunt omnia bona sua & vasa ejus aurea & ar-
 gentea occupata sunt & equi omnes, Recesseruntque
 ab eo familiares ejus nec remansit quicquam unde
 pauper Christi aleretur; Præceptumque est sub
 gravi forisfactura regis ne quis eum hospitio susci-
 peret in monasterio vel extra, Evacuatumque est il-
 lud Apostoli, *Suscipite invicem sicut & Christus*
 30 *suscipit vos*; mansitque sic in domo cujusdam sim-
 plicis Rectoris cum solo sacerdote & uno clerico,
 non habens ex toto archiepiscopatu ubi caput repo-
 neret. Constanter tamen egit in verbo Domini,
 publice mendicans, ubique protestans, omnes qui
 vel regi vel personæ seculari præter voluntatem do-
 mini papæ quicquid concederent in canonem latæ
 sententiæ eo facto proculdubio incidisse, semper
 existens paratus ad moriendum pro Ecclesia Christi.
 Amici vero *Lincolniensis* episcopi *Oliveri* etiam ipso
 40 voluntatem vel petitionem regis non ratificante, pro-
 curaverunt tamen quod vicecomes *Lincolniensis* le-
 vata quinta parte de bonis ipsius episcopi extunc ei
 possessiones & terras restitueret. Omnia etiam mo-
 nasteria episcopatus ipsius & totius provinciæ *Can-
 tuariensis* seiscita fuerant in manu, & ex præcepto
 ipsius Custodes appositæ qui ipsis religiosis solum-
 modo necessaria ministrarent, et reliqua converte-
 rentur in fiscum. Unde Abbates & Priores necessitate
 compulsi curiam regis adierunt, non peccata set bona
 50 propria redimentes data quarta. Nulla tunc tem-
 poris fiebat justitia clero, & passi sunt clerici inju-
 rias multas. Religiosi etiam in via regia equis suis
 spoliabantur, & nullam consecuti sunt justitiam, quo-
 usque redemptione facta eis daretur regia protectio.
 Rex præcepit ut omnes qui habebant lanas & pelles
 carient eas ad diversos portus maris, Quod cum
 ipsi fecissent, ministri regis omnes saccos lanæ quina-
 rium numerum excedentes datis talliis ad opus regis
 acceperunt; Et ab unoquoque sacco quinarium nu-
 60 merum non excedente ab eis nomine malæ toliz xl.s.
 extorserunt. Et multæ oppressiones fiebant in hunc
 modum in populo. Rex habuit de quolibet comitatu
 duo millia quarteria frumenti & totidem de avenis
 & carnes falsas similiter ad gravem oppressionem
 populi, videlicet porcinas, bovinas, vaccinas,
 multonum falsas, nulla solutione cuiquam inde
 facta.

Edward. I. In festo sancti *Mathai* Apostoli quibusdam convocatis optimatibus regni abique clero rex tenuit Parliamentum suum apud *Salysbyriam*, ubi rogavit quosdam magnatorum ut in *Vasconiam* transfretarent; Et coeperunt singuli se excusare; Indignatusque rex comminabatur quibusdam eorum vel quod irent vel quod terras eorum daret aliis ire volentibus; Et in hoc verbo scandalizati sunt multi, & scisma coepit oriri inter eos. Comes etiam *Mareschallus* & Comes *Herfordia* excusaverunt se, dicentes, quod officia sua quæ sibi jure hæreditario competebant libenter facerent eundo cum ipso rege. Iterataque prece rogavit Rex Comitem *Mareschallum* ut iret, Et ait, Libenter tecum vadam o Rex præcedendo faciem tuam in acie prima, sicut michi competit jure hæreditario. Et rex. Etiam sine me ibis cum aliis. At ille, Non teneor, nec est meæ voluntatis o rex sine te iter arripere. Et iratus rex prorupit in hæc verba, ut dicitur. Per Deum o Comes, aut ibis aut pendeabis. Et ille. Per idem juramentum o rex nec ibo nec pendebo. Et licentia non accepta recessit; Dissolutumque est concilium pro illo die. Confestim vero duo Comites isti *Herfordia* & *Mareschallus* associatis sibi multis magnatibus & plusquam xxx. banerettis electis creverunt in populum multum, numeratique sunt in equis armatis mille quingenti viri expediti ad bellum. Et coepit eos timere rex, dissimulavit tamen. Illi profecti in terras suas noluerunt ministros regis permittere nec lanas nec coria nec extraordinarium quicquid capere, aut aliquid exigere ab invitis, quinimmo interdixerunt eis terras suas sub pœna capitis & membrorum; & sic resistebant regi & suis.

Comes *Flandria* passus injuriam à rege *Francia* domino suo recessit ab amicitate ejus cum jam multas exhausisset pecunias pro eo contra regem *Anglia*, sicut infra patebit; vidensque se in vanum laborasse qui multa meruerat, à fide regis sui desilivit. Et ut regi *Anglia* acceptior fieret, omnes *Francos* à terra sua eliminavit, Nam consideravit terram suam quasi exinanitam eo quod cives sui lanas *Anglicanas* & coria non haberent ut solito mercando habere consueverant ad operandum cum sint ibi multi operarii; Piscatores etiam terræ suæ depauperatos, eo quod liberum ad mare non haberent accessum. Vidensque finaliter se ulterius non posse regi *Anglia* resistere, misit ad eum nuncios petens & rogans ea quæ pacis sunt & amoris. Placuitque regi *Edwardo* rogatus & in expulsiōe *Francorum* à terra sua eum commendando laudavit, statuitque ei firmam pacem, quam præconizari fecit, & inito fideli fœdere, cari quidem facti sunt & amici.

cistrensis lib. 7. c. 40. Rex *Edwardus* cum parva manu *Anglorum* & *Wallensium* neglecto consilio procerum suorum transfretavit in *Flandriam* tanquam contra regem *Francorum* bellum ingesturus; Ferebat enim fama regem *Edwardum* amore *Blanchia* filia regis *Francia* adeo detentum, ut terram *Gasconia* pro *Blanchia* regi *Francia* libenter resignaret; verum quia rex *Edwardus* tunc senior fuerat & *Blanchia* juvenula extiterat, *Margareta* soror regis *Francia* copulata est regi *Edwardo*; ex qua rex *Edwardus* progeniit duos filios *Thomam* & *Edmundum*. Rex *Edwardus* dampnavit subito monetam surrepticiam & illegitimam, quam *pollardos*, *crocados*, *rosarios* nominabant, qui paulatim & latenter loco sterlingorum irreperant. Et primo eos valere obolum fecit, deinde

eos omnino exterminavit. Hoc anno obiit sine prole *Edward. I.* *Edmundus* Comes *Cornubia* filius *Ricardi* Comitiss *Cornubia* filii regis *Alemania*. Qua de causa rediit comitatus ille ad coronam. Iste annus fuit *Jubilæus*, quo multi peregrinati sunt ad *Romam*. Rex *Edwardus* dedit filio suo *Edwardo* principatum *Wallia* & comitatum *Cestria*.

Willielmus *Waleys* dux *Scotorum* distractus est *Londoniis* & suspensus, cujus caput amputatum super pontem *Londoniensem* ponebatur ad spectaculum transeuntium. Corpus ejus in iv. partes divisum ad diversa loca mittebatur. Hoc autem anno rex *Edwardus* misit papæ *Bonifacio* literas declaratrices juris & domini quod *Angli* habent super regnum & reges *Scocie*; Nam prius *Robertus de Bruys* conquestus erat domino papæ, quod *Edwardus* injuste vexasset regnum *Scocie*, unde & papa scripserat regi *Anglia* quod desisteret à tali vexatione nisi clarius de jure suo posset docere. *Benedictus* tertius de ordine *Prædicatorum* post *Bonifacium* viij. sedit papa non plene anno uno. De quo quidam sic ait,

A re nomen habe, *Benedic*, *benefac*, *benedicte*,

Aut rem perverte, *Maledic*, *malefac*, *maledicte*.

Clemens quintus post *Benedictum* sedit papa annis quasi xij. qui circa thesauros colligendos & castra construenda insudavit. Ordinem *Templariorum* dampnavit, septimum librum *Decretalium* quæ Constitutiones *Clementiniana* vocantur, ordinavit, set cito post in Concilio quod apud *Viennam* celebrarat eundem librum revocavit, Quem tamen successor suus papa *Johannes* innovavit, incorporavit, publicavit.

Anno Domini M.CCC.vij. & regni regis primo, *Leycestrensis.* litera dominicali G. luna currente per xvij. die *Mercurii* proxima post festum *Epiphaniæ*, omnes fratres *milicie Templi* in *Anglia* universaliter fuerunt capti quasi una hora diei, & incarcerati præcepto regis, per mandatum domini Papæ, & in manu regis omnia bona eorum, terræ & tenementa seiscita, quia hæretici & apostatæ dicebantur, & idem de eis fiebat in *Francia* & in tota Christianitate. Hic quoque *Clemens* primus omnium papalem sedem de *Roma* usque *Avinioniam* transtulit. Quod quidem factum an divino nutu seu humano aultu contigerit in admirationem ducitur. Hoc etiam anno fecit rex *Edwardus* graves inquisitiones contra malefactores & usurpatores Coronæ, quæ Inquisitio vocatur *Traylbaston*. *Robertus de Brus* usurpavit regnum *Scocie*, & circa Pascha occidit *Iohannem de Comyn* in ecclesia Fratrum minorum de *Connfrez* pro eo quod noluit sibi in dicta factione consentire. Set rex *Edwardus* superveniens, ipsum *Robertum* fugere compulit, & interfectores dicti *Iohannis* suspendit. Quo quidem anno rex *Edwardus* iuxta *Carlleel* perendinans, fecit *Petrum de Gaviston* familiarem filii sui *Edwardi* terram *Anglia* abjurare.

Quidam clerici in *Vasconia* itinerantes tempestate fulguris & tonitruu admodum territi concinunt ympnum de Domina, *Ave maris stella*. Et cum pervenissent ad hunc versum, *Monstra te esse matrem*, beata virgo quoddam velum super eos expandit sub cujus umbra securi permanserunt donec transiret tempestas illa tremosa.

Edw. I.

CAP. VI.

CUM igitur pro parte tractatum sit de guerra Wallie & guerra Scocie tempore hujus regis Edwardi: aliam guerram Scocie quam Scoti exercuerant tempore ejusdem Edwardi pro ista vice taceamus, & ad guerram quæ primavo tempore guerræ Wallie, inter regem Angliæ Edwardum & regem Franciæ orta est redeamus, nam ut infra patebit, rex Edwardus in ultima guerra sua postquam subjugaverat regem Scocie cum regno ejusdem, in redeundo in Angliam super sabulum occubuit.

An. Dñi
1293.

Anno igitur Domini M. CC. xciiij. orta est execrabilis contentio inter marinos regis Angliæ de portubus, æ marinos regis Franciæ de Normannia, tali modo. Navis quædam de portubus Angliæ in Normannia applicans mansit ibidem diebus aliquot. Cumque die quodam egrederentur nautæ duo, ut ex quodam fonte ibidem proximo aquam dulcem & desiderabilem sibi haurirent, contingit eisdem ibidem invenire marinos Normannos; à quibus irritati movebantur ad verba; & de verbis ad verbera, & tandem ferro agitati, unus eorum occubuit, fugitque alter, & se cum sociis suis in navem recepit, nuncians eis casum & adventum Normannorum insequentium xx. Cumque in altum ducerent navem ut sic saltem laberentur, insequuti sunt hostes ut eos caperent, sed tamen insequentes cum difficultate transierunt, nunciantes talia marinariis de portubus & eorum auxilia exposcentes. Nec persequentium rabies ita requievit, sed associatis eis pluribus, naves Anglicanas in mare quæsierunt; & cum die quadam sex naves Anglicanas obvias habuissent, easdem hostiliter aggressi, duas ex ipsis continuo peremerunt, suspendentes homines in navibus ad trabes navium suarum, & sic per mare navigantes, nullam faciebant differentiam inter canem & Anglicum. Quæ cum marinariis Angliæ & cæteris fugientibus dicerentur, mox congregati & in tanti opprobrii vindictam fremendo animati, hostes quæsierunt, & cum non invenirent ad votum, ingressi sunt potenter portum de Swyn ut ex hostibus suis vindictam expeterent, ubi interceptis aliquibus & quibusdam submersis, sex inde naves potenter adduxerunt, & extunc homicidiis vacabant & congressionibus mutuis, utrinque sanguinem sitientes cum naufragiis & rapinis. Cumque talia longo certamine agerentur inter eos, missis internunciis, placuit tandem partibus certo die congregari cum toto conamine, scilicet xiiij. die Aprilis, fixo standardo quasi in medio maris inter Angliam & Normanniam; ibi enim cum communi assensu ancoraverunt navem pergrandem & vacuam in signum congressionis faciendæ. Interim vero Anglici associaverunt sibi Hibernicos & Holandicos, Normanni vero conduxerunt eis Francos & Flandrenses & marinos de Gene. Adveniente demum die convenerunt ibidem armis bellicis sufficienter instructi; & sicut in eis fuerat disparitas animorum, sic etiam & eodem die contigit inæqualitas maxima elementorum, nivis scilicet & grandinis ventique validissimi; Consertumque est grave prælium inter partes, & tandem victoriam dedit nostris ipse Deus omnipotens; Perieruntque multa millia gladio præter submersos cum navibus quasi infinitos, reduxeruntque nostri onustas cum præda naves circiter

CC. xl. Quæ cum Philippo regi Franciæ nunciata Edw. I. fuissent, licet frater ejus Carolus hujus navalis prælii auctor extitisset, missis tamen ad regem Angliæ nunciis obnixè petiit Emendas sibi fieri, auctoresque facti puniendos tradi, & infinitam pecuniæ summam pro spoliatione mercatorum suorum liberari; Quibus rex Edwardus prudenter respondit, Quod per proprios responsales ad interrogata responderet, missisque nunciis rogavit regem Franciæ tanquam parentem & dominum, ut certos diem & locum nominaret, ad quos cum communi consilio hinc inde properarent amicablem super hujusmodi tractaturi, ulterius facturi quod ipsa veritas rei suaderet; Quod quidē oblatum rex Franciæ Philippus non admittens, de communi consilio magnatum suorum præcepit regem Angliæ per breve vocari certo die super hujusmodi injuriis in curia sua responsurum. Qui cum ad diem non veniret, præceptum fuit & à curia regis Franciæ judicatum, quod tota terra sua transmarina seisciretur, & iterum recitaretur ad diem alterum sub pœna forisfacturæ totius terræ suæ transmarinæ responsurus. Rex autem Angliæ seditionem timens, utpote à quibusdam amicis præmunitus, personaliter non adiit, sed dominum Edmundum fratrem suum Comitem Leycestrie cum literis suis ad diem misit, in eodem negotio facturum quod justitia suaderet. Qui cum pro rege Angliæ cum sufficienti mandato se ostendendo offerret, non receperunt eum sed in curia regis judicaverunt Vasconiam & omnes terras regis Angliæ forisfactas pro contemptu. Ipse autem dominus Edmundus sub spe pacis diversimode tractavit cum rege Francorum, Ita quod communiter diceretur quod rex Edwardus sororem regis Franciæ duceret in uxorem, ut omnia sopirentur.

Interim seneschallus regis Angliæ in Vasconia permittere noluit ministros regis Franciæ Vasconiam ingredi ut seiscirent eam. Fiebatque altercatio magna; Propter quod rex Franciæ vocato domino Edmundo rogavit eum tanquam pacis mediatorem & amicum, quod ingressum suorum permitteret saltem in iv. vel v. civitates scilicet Burdeaux, Bayon, Langon. & Mermaund, & hoc in spe pacis; dicens se pacem firmare non posse nisi magnates sui viderent sententiam curiæ suæ executioni mandatam, inde promittens regia sponcione plenam pacem debere subsequi si rogatum hujusmodi adimpleret. Qui cum talia se non audere præsumere diceret, statim ad rogatum regis Philippi voluntatem regis Angliæ & consilium super hoc requisivit. Rex autem Edwardus dicto fratris sui fidem adhibens, per literas suas patentes remandavit, se ratum & gratum habere & velle quicquid suo nomine in hac parte duceret faciendum. Quibus acceptis & per eum regi Franciæ insinatis, promisit ei rex in fide & in verbo regio, quod omnia post tempus modicum cum plena pace restituerentur ad votum; Edmundus vero simpliciter credens & in tantum regia promissione allectus securitatem non petiit, firmiter credens promissionem regiam omnem debere excedere cautionem. Statimque scripsit Seneschallo Vasconia, quod earundem civitatum seiscinam ministris regis Franciæ liberaret; Quod cum ille fecisset, mox ipsi Franci primo paucos & latenter, postea plurimos & patenter, & demum pergrandem induxerunt exercitum; Edmundus autem hoc audiens & seditionem timens, rogavit regem Franciæ ut promissionis suæ memor talia

Edm. I. talia fieri prohiberet. Cui rex, Sustine, inquit, paulisper quousque adimpleantur xl. dies, & omnia restituiam. Quibus elapsis, dum super eodem negotio rogaretur per *Edmundum*, confestim respondit, Ordinationem curiæ suæ & iudicata per xij. Pares, absque eorum communi consilio se revocare non posse, mutatoque vultu quasi dedignando recessit. Dominus *Edmundus* cum in eadem curia multos haberet amicos, eo quod reginam *Navernie* matrem uxoris regis *Francie* duxerat in uxorem occulte præmunitus & ex conjecturis certis seditionem timens, à curia illa latenter & cum festinatione se transtulit, & in *Angliam* ad fratrem suum regem veniens omnia per ordinem non sine gravi cordis dolore recitavit, dicendo se esse in hoc facto stultum & quasi ipsius seductorem. Rex autem licet animo consternatus ab auditis, tamen fratrem blande confortavit; moxque vocatis magnatibus suis cum *Johanne* rege *Scotorum* tenuitque Parliamentum suum *Londonie*. Et in eorum præsentia toto processu recitato consilium eorū petiit & iuvamen. Attestans se etiam si maiorem non haberet sequelam, cum uno puero & uno equo jus suum prosequi velle usque ad mortem, & super huiusmodi injuriis vindicare. At illi unanimiter responderunt ei, dicentes, se eum velle sequi in vitam & in mortem. Rege igitur *Scotorum* qui aderat cum cæteris magnatibus auxilium promittente, gratias Deo & ipsis egit, & cum multis gratiarum actionibus dimisit, Adiciens & rogans, ut parati et instructi venirent cum ab eo essent sufficienter præmuniti. Rex *Edwardus* de suorum auxilio sic securus, confestim missis duobus fratribus de ordine *Prædicatorum* cum literis credulitatis ad regem *Francie* homagium suum ei reddidit; Cui dicerent in hunc modum. « Dominus noster rex « *Anglie* non sine causa miratur quod in literis vestris nuper ei directis eum non vocastis amicum « nec carum consanguineum vestrum sicut hætenus « scribere consuevistis, unde causatur ex hoc quod ex « multis conjecturis accepit et credit, quod vos « eum ut prius non tenetis amicum. Propter quod « certissime vobis mandat, ut sicut eum creditis & « tenetis utputa non amicum, sic et ipse vos reputat et consimili modo tenet. Et sicut in vobis nullam « modo habet fiduciam, sic nec in posterum habere « potestis nullam in eo fiduciam sive fidem. Adjeceruntque. Et quia in terra vestra in ipso itinere veniendi ad vos capti sumus et retenti, et per iiij. dies quasi incarcerati, petimus et obsecramus statim nunciorum nobis tribui et privilegium dari. Statimque eorum dicto accepto & ratificato, respondit ex parte regis unus magnatum ejus, Quod illa captio, detentio seu incarceratio ex præcepto regis vel scientia non processit quinimmo multum displicuit, emendas offerens, equos & expensas & cætera quæque necessaria, rogans ut oblata reciperent pro libito voluntatis suæ: datoque sano & salvo conductu confestim ad propria reversi sunt, regi nuntiantes visa & audita. Hiis auditis, mox rex *Edwardus* quingentos armatos & xx. millia peditum misit in *Vasconiam* cum domino *Iohanne de sancto Iohanne*, qui ejusdem terræ olim seneschallus extiterat, & cum domino *Iohanne de Britania*, & illo milite strenuissimo *Willielmo Latymere* qui apud *Portesmouth* omnibus ad expeditionem tantam necessariis præparatis, posuerunt se in mari circa festum beati *Petri* ad vincula; Et irruente vento

contrario dispersæ sunt naves per partes *Cornubie*, Edm. I. Iterumque collectæ apud *Blumeneye* circa festum beati *Dionisi* ventis vela iterum relaxabant, & post multa variaque tempestatum discrimina tandem circa festum Apostolorum *Simonis & Jude* applicuerunt in *Vasconia* apud *Castellon* quæ situatur in litore fluminis de *Gerunde*, Deditque se eis & regi *Anglie* dominus urbis illius, & eos cum lætitia magna suscepit & benigne tractavit. Profectique sunt inde usque *Makanter*, & dederunt se cives in vigilia omnium Sanctorum; Et in crastino anchoraverunt cum tota classe ante *Burgum super mare*, qui antiquitus dicebatur *Mons Albani*. Cives autem se dare volebant, set timebant *Picardos* qui erant in præsidio civitatis. Cumque vidissent *Picardi* quod cives se dare vellent, exierunt de castro, & plurimos peremerunt; Miseruntque cives ad *Anglos* nuntiantes hæc, & eorum auxilium expolcentes qui in eorum auxilium confestim ascenderunt, & retraxerunt se regales in castrum, & cives se dederunt; Mane autem facto cum *Angli* in castrum irruere voluissent, petierunt *Picardi* inducias triduales, ut missio nuncio *Burdegaliæ* si in eorum non venirent auxilium, se statim redderent absque dubio. Missio igitur puero remandat eis Constabularius de *Burdenx* & marischallus *Francie*, quod ita festinanter venire non poterant, Immo se defenderent & viriliter resisteret, præcipue cum haberent victualia & cætera quæque necessaria pro tempore semestri. Quo audito statim dederunt se sibi, salvis vita & membris, equis & armis, & abierunt in pace. Post dies octo reversi sunt nostri ad urbem de *Blayne* quæ distat à *Burgo* per ij. leucas, & quasi similes treugas petierunt castrenses, & habuerunt; set non veniente auxilio dederunt se. Invenieruntque nostri victualia multa in urbe & in castro, & dolia vini circiter MM. D. & constituerunt *Angli* post dies aliquot custodes istarum urbium fortissimarum dominum *Rogerum de Mortimer*, & dominum *Ricardum de Boys* cum populo terræ multo; Et profecti sunt usque *Burdenx* quæ distat per v. leucas, manseruntque in opposito civitatis illius in flumine de *Gerunde* per ij. dies; Et emissis hinc & inde telis, cum jam non proficerent nec se cives dare vellent, ascenderunt de flumine usque *Lyems*, ubi dominus loci illius gratanter se dedit eis cum tota villa & castro. Et tunc primo *Angli* extraxerunt equos à navibus cum in mari mansissent per xvij. ebdomadas & aliquos dies, Tandem vero refocillatis hominibus et equis diviserunt etiam se *Angli* quasi in duas partes, remanseruntque in eodem loco ut populum terræ sibi attraherent, dominus *Johannes de Britania* & dominus *Willielmus Latymer* cum CCC. equestribus & vij. millibus peditum electorum. Profectusque dominus *Iohannes de sancto Iohanne* cum reliquo populo usque *Bayon* quæ situatur in mari *Hispanie* versus occidentem, & est civitas fortissima et quasi inexpugnabilis distans à *Lyems* per v. diatas modicas, per xxx. leucas regionis illius; Comes enim & homines urbis illius cum audissent eum advenisse in terram, vocaverunt eum, eo quod eum diligebant pro antiqua custodia, fuerat enim ut dictum est, olim custos totius terræ *Vasconie* ex parte regis *Anglie* & eos cum humanitate tractabat. Cumque appropinquaret civitati et essent certi cives de ejus adventu, irruerunt continuo in regalibus *Francis* qui ex parte

Edm. I. parte regis *Francia* præficiantur eis & cæsis multis ex eis qui in civitate fuerant, reliquos in prisone fortissimo loci ejusdem concluserunt; Exosos enim eos habebant eo quod abutebantur male concessa potestate, tradideruntque venienti civitatem, et obsidionem castri continuando tenuerunt, dicentes lasso, quod se cum suis recreando reficeret, nullam habendo curam de obsessis. Post dies autem aliquot cum se viderent Castrenses sic diu manere non posse, dederunt se, sub pacto tamen, quod custos eorum remaneret pro omnibus, & cæteri abirent illæsi. Remansitque custos eorum *Iordanus Bertram*, & reliqui abierunt. Elapso igitur tempore modico & viribus reassumptis, egressi sunt *Angli* usque ad sanctum *Cynerinum* ut illum expugnarent, ac cives continuo dederunt se, & regales *Francia* ex pacto recesserunt; ubi assignato custode domino *Hugone de Ver* cum CC. equestribus & multis pedestribus, reversus est prædictus dominus *Iohannes de sancto Iohanne* apud *Bayon*, & mansit ibidem securus multo tempore; Tandem rex *Francia* *Philippus* audito adventu *Anglorum* in *Vasconiam*, misit *Carolus* fratrem suum & dominum *de Nele* senescallum suum cum multis millibus equestrium armorum & exercitu copioso ad capiendum eos & potenter devastandum; Qui venientes apud *Rions* in dominica *Palmarum* non processionaliter cum palmis sed turmatim cum lanceis, obsederuntque nostros qui ibi remanserant per dies xj. multas oppressiones & diversa gravamina eisdem inferentes; Cumque exirent aliquando *Angli* ut gloriam militiæ suæ in hostibus exercerent, rechaciatum sunt à multitudine magna velut oves in ovile. Novissime vero videntes *Angli* se diu sic manere non posse, consilio inito decreverunt quod in ipsa ebdomada Paschali navigio recederent de nocte, mitterenturque equi eorum in rivo *Gerunde* usque *Burgum* & *Blamys*, sed impeditum est eorum propositum modo qui sequitur. Tenebatur in vinculis miles quidem centenarius *Iohannes* scilicet *Gyffarde*; Hic cum ejusdam castri scilicet *Pudessac* fuisset custos deputatus, advenientibus *Francis* & eum obsidentibus, tradidit se eis sub pacto tali, quod scilicet ipse cum *Anglicis* qui cum eo erant ibi, abirent liberi, & voluntatem suam facerent *Franci de Vasconia*, qui se primo dederant ei & cum eo manebant. Feceruntque *Franci* sic, & *Vasconienses* suspenderunt laqueo circiter l. Propter quod quidem factum irati sunt *Vasconienses* & vehementer moti, & se dare nollent contra nostros, dicentes seditionem fieri in populo suo. Volentes autem *Angli* ipsis placere pro posse, statuerunt se judicialiter procedere contra eundem militem, ut saltem cognita veritate eorum innocentiam declararent; Cumque *Marescallus* exercitus, dominus scilicet *Radulfus de Gorges* in ipso die *Mercurii* quo exire deberent in vespere pro tribunali sederet pro iudicio faciendo de ipso milite & de quibusdam pedestribus qui propter mala eorum opera tenebantur in vinculis, venerunt pedestres reliqui qui magis solito vino æstuabant, eo quod in transitu subito erant omnia communia, & dixerunt expresse se nolle pati de ipsis iudicium fieri, nec suos quoquo modo perire in tanta necessitate. Instantibus itaque militibus pro iudicio faciendo resistebant pedestres & ad invicem rixati sunt, ita quod unus pedestrium percussus interiit, Moxque efficiuntur partes & in suam perniciem dividuntur, pedestres &

equestres mutuo se cædentes usque ad vespere. Adveniente tandem vespere fugerunt equestres ad naves suas, & relictis equis suis properabant navigio usque *Burgum* & *Blayns*, Multi tamen eorum in naves ascendere non possent utpote à pedestribus impediti, in præsidio ejusdem urbis se cum difficultate receperunt. Mane autem facto ingressi sunt *Franci* nullum quasi resistantem habentes, & occisis pedestribus qui remanserant ceperunt equos cæterorum qui affugerant armatos, sellatos & frænatos, Moxque expugnaverunt cæteros qui erant in præsidio, & præter armigeros multos ceperunt milites quasi xj. videlicet dominum *Radulfum Teway*, dominum *Radulfum de Gorges*, dominum *Rogerum de Layburne*, dominum *Sinericum de sancto Edmundo*, dominum *Iohannem de Grettyng*, dominum *Henricum de Boyding*, dominum *Iohannem de Modewyle*, dominum *Iohannem de Folburne*, dominum *Robertum de Cockefelde*, dominum *Thomam de Turbeville*, qui postea, ut infra patet, conjuravit cum *Francis* contra *Anglicos*, & dominum *Walterum Gyffarde*. Hos omnes captivos direxerunt in *Franciam* sub arta custodia recludendos, & urbem de *Ryens* demolierunt in terram propter odium *Anglorum*; Profectique sunt inde cum toto exercitu usque ad sanctum *Cynerum*, ubi erant ex *Anglis* CC. armati cum domino *Hugone de Ver*, ut supradictum est, & obsederunt eos per xj. ebdomadas, inferentes eis mala quæ poterant; Cumque morerentur armati *Franci* in multis millibus subito quasi porci propter usum armorum & calorem nimium, fecit eos sepeliri *Carolus* in Cimiterio novo quod erexerat in campo & dedicari fecerat à quibusdam episcopis qui aderant cum eis. Stupefactus tandem *Carolus* cum multis jam ex omni parte perdiderat coepit solito benignius ad bonum declinare. Unde missis nunciis & remissis, demum cum nostris tale fœdus pepigit; Quod scilicet irent quovellent cum suis omnibus, nec urbi nec civibus quicquam mali vel molestie inferret aut moliretur, sed statum haberent pristinum & eis omnia conservarentur illæsa. Recedentibus igitur *Anglis* apud [] fecit *Carolus* locum eundem victualibus & cæteris quibuscumque necessariis instaurari & bene muniri, & appositis custodibus & militibus reversus est in *Franciam* & iterum non est reversus, Immo reversi sunt nostri cum illum abisse didicissent, & effugatis cæteris locum ut prius eundem tenuerunt.

CAP. VII.

V Idens rex *Edwardus* tantam stragem & confusionem suorum in *Vasconia*, potentiamque *Francorum* belluinam misit *Antonium de Beke* episcopum *Dunelmie* ad regem *Alemanie*, scilicet anno gratiæ M. CC. xciv. ut fœdus iniret cum eo, An. Dñi ut dicitur cum lx. millibus libris sterlingorum, & 1294. conventiones & pacta cum eo iniit, Quod scilicet usque ad certum tempus præfinitum regi *Angliæ* & suis contra regem *Francorum* & suos cum robore exercitus sui fideliter assisteret veniretque in eorum auxilium cum esset sufficienter premunitus. Convenit etiam quod neuter eorum absque altero cum rege *Franciæ* concordaret vel fœdas iniret quoquo modo. Eodem anno rex *Edwardus* quorundam fretus consilio, omnem pecuniam & omne deposti-

Edm. I. tum in ecclesiis cathedralibus; domibus religiosis & universis gazofilaciis clericorum & laicorum, fratriumque *Pradicorum* & *Minorum* ceterorumque ordinum omnium, quarto scilicet die Julii, hora tertia, per ministros suos præordinatos quasi ex improvviso cepit, & in ærarium suum *Londonia* repone fecit, multamque pecuniam consecutus est, quam nunquam postea restituit. Illis tamen qui ei tenebantur in debito, vel communiter cum clero vel populo auxilium promittebant ei, hujusmodi pecuniam acceptam in solutionem alterius iussit allocari seu restitui. Eodem anno circa festum Ascensionis Domini omnes lanas terræ *Anglia* seisivit, tam clericorum quam laicorum, et sic seivitas servavit quousque mercatores data maxima pecuniæ summa eas quasi de novo redimerent. Eodem etiam anno vocavit rex per literas suas archiepiscopos, episcopos, Decanos ecclesiarum cathedralium & archidiaconos in propriis personis, clerumque uniuscujusque diocesis per duos Procuratores, ut in festo S. *Mathei* Apostoli coram eo comparerent *Londonia*. Quibus existentibus ait rex. « Domini carissimi » jam satis constat ut audistis de famosa ista guerra » quæ inter regem *Francorum* & inter nos initium » sumpsit non nostra culpa, ut novit ipse Deus, set » absque ullo dolo vel fraude casualiter sumpsit initium & usque in præsens sumptuosissime continuatur; verum ne ex injusto bello redargui possemus vel reprehendi, optulimus ei primo pacem, & pacis formam uterque nostrum amplexatus est, Quam cum ex parte nostra ut convenit servare parati essemus, ipse eam renuit & contempsit, & quanto magis pacem quærimus tanto magis ab ea eramus longius separati; Videntes autem nos finaliter sic illudi, hanc guerram incepimus, & si necesse fuerit pro justitiâ nostra consequenda usque ad mortem continuandam; verum quia terræ nostræ *Anglicana* non sum nisi quasi unus malus custos, & non ipsa terra nostra set tota *Anglicana* ecclesia jam in arto ponitur & movetur injuste, nec continuare possumus quod incepimus nisi de eadem terra nostra nobis auxilium tribuatur, ideo orationes vestras in præsentem expetimus & vestrum auxilium implorantes, & juste debetis domini carissimi & præcipue ista oratione impartiri auxilium, quoniam videtis Comites & Barones & milites nostros quod non solum bona verum etiam corpora sua pro nobis exponunt & pro terra nostra non ad sanguinis effusionem, immo frequentius ad mortem. Et vos igitur qui corpora vestra exponere non potestis, justum est & rationi consonum ut de bonis vestris subveniatis. Adjecitque subsequencia, ut placeret eis, scivit enim eos esse motos pro immunitate ecclesiæ violatæ, & ait, « Quia recenter duo facta sunt in quibus admiramini, placare vobis volumus & in hac parte respondere; Præcepimus quod omnes lanæ vestræ arestarentur, & hoc non sine causa fecimus, quia nostræ voluntatis fuit ut de bonis terræ ipsa terra conservaretur illæsa, Aliud est. Datum fuit nobis intelligi quod moneta terræ nostræ corrupta fuit & falsata, unde præcepimus quod statutum monetæ in suo robore teneretur, nichil mali suspicantes, set in facto contigit, sicut & accidit inter Apostolos *Iesu Christi*. Inter enim xij. erat unus malus qui *Christum* tradidit; similiter & in hoc facto fines

« mandati nostri quidam egressi sunt & deceperunt. Edm. I. » nos, unde parati sumus emendas facere pro libito » vestræ voluntatis. Cumque loquendi finem faceret, respondit *Oliverus Lincolnensis* episcopus; Domine, istud negotium consilium requirit. Datur nobis dies ad consulendum cum fratribus nostris, & ex consilio respondendum. Datusque est dies tertius. Interim vero consulentes, diversi diversa censerunt. Vacabat enim *Cantuariensis* ecclesia, & membra sine capite in consilio dispersa sunt. *Eboracensis* vero *Iohannes Romanus* regis timore perterritus eo quod Regi in magna summa pecuniæ tenebatur, quasi dissimulando destituit. *Dunelmensis Antonius de Bek* nondum reversus fuerat de *Alemannia*; In unum tandem votum concordabant omnes, ut offerrent regi duas decimas in uno anno solvendas. Quod audiens rex indignatus est, & per suos satellites comminatus est se extra protectionem suam clerum velle ponere nisi medietatem omnium bonorum concederent & votis ejus annuerent in hac parte, statimque quasi stipula corda eorum dissipata sunt: Quidam enim regi placere volentes, festinanter, alii vero timore perterriti subsequenter concesserunt; Et quia immunitas ecclesiæ, ut supradictum est, læsa fuit & violata, petiit clerus à rege quosdam articulos, rege jubente, Jussit enim rex postquam votis ipsius paruerant ut & ipsi ab eo peterent remedia quæ vellent; & petierunt in primis ut statutum de manu mortua quod in præjudicium sanctæ matris ecclesiæ fuit editum, deleretur. Cui quidem articulo rex, Quod idem statutum de concilio magnatorum suorum fuerat editum & ordinatum, & absque eorum consilio non erat revocandum. Cæteris autem articulis quos proposuerant respondit de facili, ita quod frustrati & delusi reversi sunt ad propria, obligati tamen ad medietatem concessam. Eodem etiam anno habuit rex à communitate regni decimum denarium, & à civitatibus sextum denarium.

Eodem anno *Wallenses* rebellare cœperunt circa festum sancti *Michaelis*. Convenerunt autem & statuerunt inter se quod in ipso die sancti *Michaelis* omnes unanimiter surgerent contra regem, & castra ejus dirimerent; Et eodem die quasi ex improvviso ceperunt castella multa. Ceperuntque castrum de *Carnarvan* quod rex noster dudum sumptuosissime construxerat, demolientes muros, & ministros regis trucidantes. Fugeruntque *Angli* qui poterant, set multi absorpti sunt in ore gladii. Quæ cum rex audisset mox congregato exercitu declinavit ibidem; Missisque literis ad *Edmundum* fratrem suum & Comitem *Lincolniensem*, qui tunc temporis in portu de *Portusmout*, cum multis millibus armatorum parati fuerant in *Vasconiam* transfretare, ut ad eum in *Walliam* redirent; & redierunt ad eum. Cætera plenius quære supra eodem libro capitulo 3.

Eodem anno fames valida *Angliam* afflixit, & moriebantur pauperum multa millia. Vendebatur quarterium frumenti pro xvj. solidis, & multotiens pro xx. sterlingus enim comitabatur regem.

De prodicione Thomæ Turbevyl.

Anno Domini M. CC. xcv, Dominus *Thomas de Turbevyle* qui ut supradictum est in captura de *Ryons* in *Vasconia* cum militibus captivus ductus est & carceri regis *Francia* mancipatus, qui sollicitè laborabat quomodo effugere posset carcerem & vincula

An. Dñi
1295.

Edwar. I. cula, Qui cum esset regi *Francia* familiari notitia cognitus, pepigit cum eo fœdus in seditionem regis *Angliæ*, dicens. « Providebis tibi ô rex, de magna « classe, & pones in ea robur exercitus, ego autem « revertar ad dominum meum regem, & dicam ei, « quod auxiliante amico quodam cum difficultate « manus tuas evasi. Cumque ab eo impetraverim « custodiam maris & portuum, obviabo marina- « riis tuis; Cumque signum fœderis inter me & « ipsos ut viderint vexillum meum supra vexillum « regis elevari, audacter in eodem loco terram in- « grediantur, & absque difficultate eam eis tradam. Facta igitur hac conventionem tam valida promissit ei rex mercedem iniquam, & acceptis duobus filiis obsidibus, dimisit eum & abiit. Reversus est autem *Thomas* ad regem *Edwardum*, & ab eo honorifice susceptus est, & pro captivitate solatium tribuens familiariter ab eo consolatus est. Cumque frequenter instaret ut cura maris sibi traderetur, excusavit se rex, eo quod noluit ipse Deus iniquitatis propositum adimpleri. Rex autem *Francia* conductis navibus interim multis, de *Marsilio* scilicet & de *Gene* & undecunque poterat, robur exercitus misit in mare, ita quod aliquando viderentur plusquam CCC. naves magnæ, signum expectantes quod promissum acceperant. Cumq; mansissent diu, nec signum vidissent, miserunt ex consilio proprio v. galleas electas ut terram explorarent. At una earum præcæteris festinans, applicuit apud *Hydam* juxta portum de *Rumonal*, Quod videntes *Anglici* qui ibidem fuerant custodes deputati, simulabant fugam, & consilio ducis eorundem retraxerunt se ut frequentius hostes ad terram allicerent, Illis itaque fugientibus ab aliis insecutis, set facies cito convertentibus, mox & alii terga verterunt, & cæsi sunt omnes scilicet CC. xl. viri, & navis eorum combusta est. Quod videntes aliæ iiij. galix retraxerunt se ad magnam classem; poterant enim videri à nostris. Nec tamen audebant cum eis congregi marinarii nostri, timentes multitudinem magnam. Circa festum sancti *Petri* ad vincula magna pars ejusdem classis applicuit apud *Dovere* ex parte occidentali ubi nulla fuit applicandi suspicio præ multitudine lapidum & rupis excelsæ; Egressique sunt bellatores fortissimi circiter xv. millia hominum, & exploraverunt *Doverniam* ab hora prima usque fere vesperam, incendentes eam igni pro magna parte, Cumque in ingressu eorum fugissent incolæ, dispersi sunt omnes conclamantes, ejulantes, conglobati sunt incolæ compatriotæ & concurrebant milites qui curam maris habebant, ita quod eodem die quasi hora xj. hostes aggressi sunt animose, cæsisque quasi v. millibus reliquos in partes diviserunt, quidam enim fugerunt in segetes, qui postea cædebantur ab incolis, & cæteri qui poterant navigio fugerunt; Triginta autem viri fortissimi receperunt se infra clausum *Abbatix* strenuissime pugnantes usque in vespertum; ita quod nichil eis nocere poterant nostri obsidentes; Cumque in vespertis nostri remissius agerent & multi reverterentur ad propria, ipsi quoque dilapsi sunt cum duabus scaphis fugientes; Quod mane cognito, insecutæ sunt eos duæ magnæ naves, quæ vela levantes in altum scaphas cum hostibus submerserunt. In ipso autem introitu hostium in villa de *Dovere* ceciderunt ex nostris xiiij. viri & unus monachus. Hic quidem monachus cæteris suis fratribus in campanile ecclesiæ se recipi-

entibus cum orationi vacarent, in ecclesia Dei co- ram ipso altari trucidatus est, & optulerunt eum Deo sacrificium matutinum. Interim dum talia agerentur in *Anglia* discurrebant literæ inter regem *Francia* & prædictum *Thomam Turbeyle*, in quibus excitavit *Francos* ut robur exercitus mitterent in *Scotiam* sub spe tali & certa, quod *Scoti* contra regem *Angliæ* debellarent. Adiciens etiam quod dominus *Edmundus* frater regis & Comes cum immenso exercitu populi & magnatibus cito post proficiscerentur in *Vasconiam*, & quod ex tunc terra *Angliæ* à suis de facili posset ingredi & optineri. Clericus autem ipsius domini *Thomæ* dum talia scriberet, & literas legeret responsales, juste sibi timuit ne forte in tali deprehenderetur facinore & tanquam regis & regni proditor censeretur, condoluit, & sano usus consilio regi *Edwardo* seipsum sponte optulit, omnia per ordinem narrans, & veniam miserabiliter petens, Quod cum ipsum dominum *Thomam* non lateret, fugit continuo & à curia latenter discessit, set mox à ministris regis insecutus versus *Wallias*, post duas diætas captus est, reductus, adjudicatus, tractus est & suspensus, Et cito post tota magna classis prædicta dissoluta est, & ad proprios portus reversa.

Eodem anno circa festum *Pentecostes* venerunt in *Angliam* duo Cardinales missi à latere Papæ ad regem *Angliæ* cum epistolis Papalibus, in hæc verba conceptis.

BONEFACIUS servus servorum Dei carissimo in Christo filio *Edwardo* regi *Angliæ* salutem & Apostolicam benedictionem. Movet animum, mentemque sollicitat, fili carissime, sincera & affectuosa dilectio quam ab olim dum cura nobis officii minoris incumberet ad personam regiam tuamque regnum inclitum gessimus, & continuatis benivolis studiis gerere non cessamus, ut celsitudinem regiam cujus exaltationem & gloriam summis desideriis affectamus à Deo inducamus sollicitè, per quem in conspectu regis altissimi per quem reges regnant & principes dominantur, de bono semper in melius reddaris acceptior, occurras gratior, carior habearis, ac in regno mundi carior nominisque titulis copiosum proveniat incrementum. Sane ab ipsis nostra promotionis auspiciis ad generalem statum fidelium mentis aciem extendentes, & considerantes gravem, immo gravissimam & ideo contrariam votis nostris inter te & carissimum filium nostrum *Philippum* regem *Francia* illustrem proxima tibi consanguinitate conjunctum, procurante pacis amulo incentore malorum, discordiam suscitatum, firma & stabili dispositione decrevimus, ut super hujusmodi negotio cordi nostro potissimo, solemnes nuntios ad præsentiam regiam & literas mitteremus. Sed propter nostrum de civitate *Neopolitana* discessum, ubi tunc *Romana Curia* præsidebat, nostrumque accessum ad urbem quem viarum periculosa discrimina non modicum retardarunt, ac etiam ad nostra inibi celebrata consecrationis solemnia impediti, nequivimus citius nuncios prædictos & literas destinare. Revera fili nequaquam sumus immemores quin potius tenaci memoria retinemus, quod nos hæcenus dum essemus in minori officio constituti sinceris affectibus dilexisti, plenis favoribus prosecutus. Idemque dum solerter attendimus quantis & quam grandibus prædicta discordia noscitur onusta dispendiis, quot & quanta pericula secum

Edw. I. *secum trahit, quam dampnosa fidelibus redditur, quam graviter turbat & impedit negotium terre sanctæ, quantumque propterea Deo displicere dinoscitur, anxiamur ut pater, sanciamur ut mater, in animo turbamur amari ut amator, nec possumus quietis refoveri dulcedine, donec prælibatum negotium optatum & celerem exitum juxta cordis nostri desiderium sortiatur. Cumque venerabiles fratres nostros Beraldum Albinensem & Simonem Prenestinum episcopos sedis Apostolicæ nuncios, exhibitores presentiam, viros utique profundi consilii, literarum scientia præditos, ac diversarum virtutum titulis insignitos, necnon pacis angelos licet eorum inviti careamus presentia, destinamus, excellentiam regiam rogamus, hortamur & obsecramus in domino Jesu Christo, quatinus ad divinam & apostolicam sedis reverentiam memoratos episcopos, magnas utique columnas ecclesiæ tuique honoris & fame fervidos amatores, tanquam filius benedictionis & gratiæ respiciens, honesteque prosequens, & honorificentia condigna pertractans, attentè audias, diligenter intelligas, & efficaciter studeas adimplere quæ ipsi & eorum quilibet coram te super eodem negotio duxerint proponenda. Sic te in hiis devote ac prompte habiturus ut speramus & cupimus, ut difficultatis & repulsæ cujuslibet more profugato regiæ devotionis sinceritas exinde clarius illucescat, tuæque fame præconium quamvis amplum & diffusum in seculo propensius augeatur, ac sedis apostolicæ gratiam quæ circa filios devotos exuberat, habundantius merearis. Dat. Laterani x. kal. Marcii pontificatus nostri anno primo.*

Cumque in adventu Cardinalium nondum reversus esset rex à Wallia post guerram quam ibi finierat, ut supra eodem libro capitulo iij. patet; præcepit rex ut honorifice tractarentur, Londoniisque moram facerent usque ad vincula sancti Petri, ipsius regis adventum præstolantes. Ad quem diem ipse rex pacificata Wallia, & omnes magnates tam cleri quam populi specialiter ad hoc vocati comparentes ipsos Cardinales honorifice cum gaudio susceperent. Cumque factò silentio uterque Cardinalis pacis sermonem faceret, & multa vicissim de bono pacis introducerent, in fine tandem concludentes, ipsum regem pacis zelatorem & filium catholicum rogaverunt, ut tanquam princeps piissimus & pacis filius dignaretur animum ad pacis bonum inclinare. Responsumque est eis ex parte regis, Quod deliberato consilio rex ad interrogata & rogata responderet die tertia. Erat enim thema unius Cardinalis: *Da pacem Domine in diebus nostris.* Alterius vero: *Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.* Adveniente die tertio, & congregato concilio, frater *Willielmus de Hothom* prædicavit in Latino sicut Cardinales fecerant, assumpto themate hoc; *Audiam quid loquatur in me Dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam.* Reducens in parte sic, Quod rex noster tanquam veræ obedientiæ filius pacisque zelator paratus erat audire apostolica mandata tanquam cœlitus eciam emissa. Finitoque sermone brevi, statimque ex præcepto regis recitabatur in Gallico totus processus superscriptus, quomodo inter reges ipsos guerra orta est, & usque in eundem diem continuata; ut ipsi, qui mediatores pacis existerent & promotores videre possent & dinoscerent quis regum

justiciam haberet in causa, vel injuste causam confoveret. In fine vero totius longæ recitationis superscriptæ surrexit *Antonius de Bek* episcopus *Dunelmensis*, & ex parte regis respondit sic in Gallico. « Vos domini Cardinales rogastis & requisistis dominum nostrum regem pro plena pace concedenda, « vel bonis saltem treugis diutius amplectendis: & « licet unusquisque Christianus & fide catholicus « pacem velle debeat, & eam amplecti ratione bonorum quæ ex ea sequuntur, & propter ejus contraria & immensa mala quæ ex guerra proveniunt & ex seditione nascuntur, tamen fidelitatem & promissa tenere debent homines universi; unde « ipse dominus rex vobis respondet sic, Quod talis confederatio inter regem *Alemanniæ* & ipsum « jam nunc inita est & per sacramentum confirmata, quod neuter eorum absque altero cum rege « *Franciæ* pacem faceret vel treugas concedat quocumque modo: cujus rei causa ipso non requisito vel « dissentiente, nec pacem facere potest, nec treugas « concedere vult. Quo cessante loqui, confestim Cardinales ipsum regem rogaverunt, ut ex clementia regia annuere dignaretur, nuncios super hoc regi *Alemanniæ* destinare. Et datus est dies crastinus ad respondendum. Crastina autem die cum convenirent iterum universi, idem *Dunelmensis* episcopus in Gallico sic ait, « Domini carissimi requisistis hæc sterna die dominum nostrum regem de duobus, « scilicet quod ex gratia sua mera dignaretur nuncios mittere ad regem *Alemanniæ*, ut ejus animum « alliciat ad pacem annuendam & plene confirmandam. De alio; quod scilicet treugas concederet « usque ad certum tempus infra quod de plena pace « tractari posset, vel ipsas saltem treugas ulterius « prorogare. Ad primum articulum respondet vobis dominus noster rex sic; Quod ratione & reverentia *Romana* ecclesiæ quæ totius orbis caput est « magistra, & occasione personarum vestrarum qui « illius ecclesiæ estis membra, habitaque consideratione vestri laboris & longi itineris, liberaliter « concedit vobis rex nuncios suos super hoc ibidem « destinare. Ad aliud sic: Satis vobis constat & « omni populo quod exercitus regis *Franciæ* & gens « sua tota jam parati existant ut sibi & suis inferant « mala quæ possunt, sicut hucusque fecerunt in terra « & in mari, unde regi non esset securum suis præcipere ne se defenderent nisi ex parte altera esset « inhibitum ne ulterius persequerentur. Propter « quod vobis respondet, Quam cito constiterit ei « regem *Franciæ* ex parte sua inhibuisse vel inhibere velle, statim & ipse suis hoc illud idem præcipiendo mandabit, set ante non. Factoque tali responso & accepta licentia reversi sunt Cardinales in *Franciam* unde prius venerant, set non vacui, immo bursas vacuantes. Ex unoquoque cathedrali capitulo vel collegiato per totam *Angliam* nomine procurationis & expensarum sex marcas argenti habuerunt; & hoc ex concessione papali, præter alia multa, ut assolet cupiditati *Romanorum* Cardinalium, sicut pensare scitis multiplicius. Et ubi religionum pauperum vel sanctarum monialium propter exilitatem non sufficerent per se, adjungebantur eis circumadjacentes ecclesiæ parochiales ad solutionem peragendam, ita quod papale privilegium non remaneret vacuum, nec deficeret obolus in summa.

Edw. I.

CAP. VIII.

Sequenti vero anno reversus est unus eorum cum esset tunc rex in guerra *Scotie* apud *Bertwyke* ut de præmissis responsum acciperet. Et interim missi nuncii ad regem *Alemannie* reversi sunt, nuntiantes quod nec pacem voluit nec ullum amorem. Sicque reversus Cardinalis & tamen reliquit ibidem octo personas de suis interfectas à *Scotis*, qui ad quærendum fenum & paleas die quadam cum aliis processissent & incaute procederent, à *Scotis* circumspecti sunt & interfecti. Iterumque expensas accepit idem Cardinalis, videlicet secundum taxationem *Wyntonensem* & *Lyncolnensem* de unaquaque marca iij. d. Eodem anno clerus decimum, cives sextum, populus xij. denarium regi contulerunt. Eodem anno apud *Lowmeham* obiit dominus *Robertus de Bruys* in cœna Domini, qui, ut superius tactum est, circa successionem regni *Scotie* cum *Johanne de Baliol* coram rege *Anglorum* disceptavit, & sepultus est apud *Gylborne* juxta patrem suum. Eodem anno obiit *Gilbertus* Comes *Gloucestria* qui *Iohannam* filiam *Edwardi* regis duxerat uxorem; & puerum parvulum tenerimum reliquit hæredem de prædicta *Iohanna* procreatum: ipsa *Iohanna* contra voluntatem patris sui regis accepit unum simplicem militem in conjugem nomine *Radulfum de Moutermer*, qui per strenuitatem & industriam postea factus est Comes *Gloucestria*. Eodem anno in quadragesima obiit *Iohannes Romanus* archiepiscopus *Eboracensis*, à *Iohanne Romano* quondam *Eboracensi* Thesaurario, & quadam pedissequa procreatus; & bene *Romanus* quia à *Romano* patre cupiditatem *Romanam* extraxit: Et cum magnus esset theologus & homo valde literatus, non tamen multæ literæ sed avaritia maxima eum fecit quasi insanire. Sitivit enim pecuniam & substantiam, unde iusto Dei iudicio contigit ut qui subditorum bona & maxime ab intestatis sitiret, subita quasi morte præventus nullum vel modicum ex testamento proprio consecutus est emolumentum. Executores enim sui se intromittere noluerunt, ita quod non proprio set potius alieno fiebant expensæ funerum & in ecclesia sua cum honore simplici repositus est, non enim panis vel obolus pro anima ipsius dabatur. Visitationem hic ecclesiæ *Dunolmensis* quam prædecessor suus jure & jurisdictione *Eboracensis* ecclesiæ vendicaverat, accepta ut dicebatur pecunia dormire sustinuit. Obedientiam quam primo pompose de *Dunolmensi* petiit, appellatione interposita segniter profecutus est. Huic successit *Henricus de Newerk* ejusdem ecclesiæ decanus, electus à fratribus anno Dom. M.CC.xcvj. Qui propter guerram inter reges *Romam* adire non valens, per bullam confirmatus est, etiam ex dispensatione papæ *Bonifacii* in ecclesia sua *Eboracensi* consecratus per *Antonium Dunolmensem* episcopum.

Anno Gratia M.CC.xcv. *Edmundus* frater regis transfretavit in *Vasconiam* cum Comite *Lincolniensi*, associatis eis xxvj. banerettis & DCC. armatis, cum plebe multa; applicueruntque circa medium quadragesiæ apud *Byrgum* & *Blayns*, manseruntque ibidem cum *Anglis* quos in eorum adventu congratulantes invenerant, usque Pascha. Et congregati sunt ad eos *Vasconienses* multi & cæteræ nationes, ita quod in brevi creverunt in numerum plusquam ij. mille armatorum; in ebdomada vero

Pascali die *Mercurii* moverunt se & ex opposito de *Edw. I. Burdenx* fixerunt castra sua à civitate quasi per unam leucam. Quod videntes cives, exierunt cum *Francis* ut eis occurrerent; inutuo enim videbant se & ad congregiendum festinabant. Nostri tamen expectabant & in parte retraxerunt se quasi fugam simulantes quousque separarentur ab urbe spacio magno, & versis vultibus eos in urbem retrocedere compulerunt; cæsisque quasi duobus millibus alios infecuti sunt usque ad portam civitatis. Quidam etiam ex nostris ingressi sunt cum eis, & deinde dimissa porta præclusi sunt & retenti, inter quos erant illi duo fratres de *Manlay* dominus *Robertus* & *Johannes*, qui postea redempti sunt dato precio; mane autem facto timentes cives obsidionem continuari apposuerunt ignem in domibus suburbanis quæ muro adhærebant, & interim egressi marinarii nostri cæteras domos suburbanas accendebant, ita quod in ipsa die *Jovis* totum quasi suburbium vorax flamma consumpsit. Die autem *Veneris* cum urbem fortissimam *Angli* impugnare non possent eo quod ligneas machinas non haberent, profecti sunt usque *Langgon*. ultra *Ryons* per tres leucas; ubi dominus villæ ejusdem in eorum adventu *Francis* effugatis tradidit eis villam liberam, & morati sunt ibidem per iij. dies; miseruntque interim ad sanctum *Macarium* ut villam redderent, at illi petitis & optentis tridualibus induciis miserunt *Burdegalum* ut auxilium mitterent, & accepto responso quod non possent, tradiderunt se *Anglis* & villam reddiderunt. Castrenses tamen tenuerunt castrum, & obsessi sunt à nostris tribus ebdomadis & tum expugnati. Interim venerunt quinque burgeneses *Burdegaleses* ad dominum *Edmundum* loquentes secreto & componentes cum eo pro quinquies mille libris argenti, ut civitatem *Burdegalem* eidem traderent in aurora secundæ diei, dato tamen hoc signo & inito pacto ut cum essent urbem ingressi parcerent universis qui signo sancti *Georgii* se munirent; cumque reverterentur ad urbem, illi quinque proditi sunt, capti, & incarcerati; & post dies paucos patibulo suspensi. Venientibus autem *Anglis* ut ingrederentur ad libitum, repulsi sunt à civibus qui eorum adventum præcognoverant, & firmissime clauserunt portas civitatis; initoque consilio, cum se illusos sic cognoscerent nec securum haberent locum quo declinarent, profecti sunt omnes usque *Bayon*, & honorifice suscepti sunt. At ubi dominus *Edmundus* multos in stipendiarios convocaverat, & multos thesauros exhausserat velut homo facetus & largissimus, cum tantam militiam retinere non posset eo quod non haberet stipendia, decidit vultus ejus, & infirmatus est circa Pentecosten, & sic deficiente pecunia defecit & spiritus, & post dies paucos viam universæ carnis ingressus est. Præcepitque suis, ut asportarent eum securi, nec sepelirentur ossa ejus quousque solverentur ejus debita, sicque fecerunt. Et post treugas initas reduxerunt secum ossa ad fratrem suum regem, & per eum honorifice sepulta sunt apud *Westmonasterium Londonia*. Post mortem *Edmundi* præficitur *Anglis* *Henricus Lacy* Comes *Lincolniensis* de consensu totius exercitus. Homo quidem facetus, pulcherrimus & strenuissimus; hic cum aliquantisper regulasset exercitum, circa festum sancti *Iohannis Baptista* egressus est, & obsedit urbem *Hays* per vij. ebdomadas, & singulis fere diebus insultum fecit ad urbem.

Edm. I. bem: At illi obsessi de strenuitate & juventute confidentes multociens exierunt, & post conflictum aliqualem iterum ingressi sunt; tandem vero cum audissent Angli quod Comes de Artoys veniret in auxilium ceterorum, reversi sunt usque ad Bayon. Iteratoque post tempus modicum exierunt quidam ex Anglis versus partes Tholosanas, & multas villas & urbes incendentes concremaverunt; reversique sunt contra yemem cum præda magna. Tunc licenciati sunt multi ex Anglicis, scilicet vulnerati, debiles, & imbecilles, & cum domino Willielmo de Vesey qui infirmabatur cum ceteris in Angliam reversi sunt. Circa Purificationem beatæ Mariæ virginis miserunt ad nostros Anglos qui erant apud Bayon cives ad Heleregard, & alii quidam ex nostris qui in eorum auxilio missi fuerant cum obsiderentur à Francis, quod victualibus fere deficientibus aut necessario oporteret in proximo eis succurrere, aut obsessos fame deficere, vel quod abhorrerent in immensum, in manus hostium se tradere. Quo audito, festinavit Comes qui nostris præerat, & præparatis necessariis profectus est cum DC. armatis & x. mille peditum electorum. Mansitque eodem die in vespers apud Perforarde; mane autem facto continuavit iter inceptum usque ad horam undecimam volens si posset eodem die obsessis subvenire. Et erant omnes armati & bene muniti quia suspicabantur hostes in proximo, non tamen de certo sciebant; gradiebanturque per turmas suas tribus distinctas aciebus; portantes frumentum & onera inter ipsas suas turmas; cumque non distarent ab urbe nisi per iij. leucas modicas, & esset ipsa dies multum inclinata, silvam quasi modicam quæ erat in via transire festinabant. Egressa autem acie prima à silva, occurrit ei in plena planicie Comes de Artoys cum mille & D. armatis per iij. acies distinctas & separatas. Congredientibus igitur primis duabus primum aciebus retrocedere fecit alienos acies nostra usque ad secundam aciem; qua convicta cum prima & superveniente tertia, verterunt se nostri & alii insequuntur: interim transierunt nostri qui in ultima custodia erant & obviantes quartæ aciei ipsius Comitum, ipsam in velocem fugam quasi pro nichilo converterunt. Et facta est obscura nox, ita quod nullus cognosceretur ab altero nisi lingua materna loqueretur; dispersique nostri & etiam Franci nescientes bene qua parte diverterent quousque luna luceret super eos. Lucente tandem luna declinaverunt Franci ad urbes finitimas, & quidam ex nostris inserti cum Francis, qui cum ex ipsa luce vel lingua manifestarentur propria, capti sunt & violenter abducti. Inter quos dominus Iohannes de sancto Iohanne captus est & quidam alii, pauci tamen corruerunt gladio quia advesperascente die facta sunt hæc, & cooperuerat eos quasi subita caligo, nec erant pedestres hinc vel inde qui projectos armatos spoliarent vel interimere, nostri enim pedestres remanserunt in nemore, nec boni quicquam exorsi ex armatis à nostris. Retenti viri processerunt Heleregard, set tamen à civibus qui jam hoc factum audierant admissi non sunt, set clausis januis improperabant eis quod suos consocios & comitem strenuum tam vecorditer relinquerent; processeruntque eadem nocte ad sanctum Cinerum per quatuor leucas, & ibi recepti sunt; susceperunt tamen alios in profundo noctis venientes, & eorum consilio freti egressi sunt in aurora diei ad locum

pugnæ, colligentes spolia multa & frumentum quod portaverant asportantes. Comes autem Lincolnensis cum multis aliis magno noctis spacio vagans cum jam nesciret quo se diverteret, per eandem viam reversus est qua & venerat. Et mane quasi hora tertia venit ad Perforarde ubi prius pernoctaverat, & invenit ibi multos ex suis mæstos quidem de ejus absentia, set de præsentia jam gaudentes eo quod salvum eum receperant; reversusque est usque ad Bayon cum domino Iohanne de Britannia & toto comitatu. Congregatique sunt ad eum in sequenti quadragesima omnes dispersi & profugi, & in sequenti æstate moverunt se versus partes Tholosanas, incendentes villas quas poterant & savientes gladio, perimentes usque ad festum sancti Michaelis. Removeruntque obsidionem sancti Katerni quam Tholosanenses fecerant, & reversi sunt cum præda magna usque Bayon, yemaveruntque ibidem usque post dominica natalitia, & cito post accepto mandato à rege Edmundo de treugis initis, reversi sunt in Angliam circa Pascha. Circa ista tempora Scoti rebellare cœperunt, ut supradictum est.

CAP. IX.

CUM igitur immobiliter persisteret in proposito eundi in Flandriam, ut supradictum est quinto capitulo, præcepit anno Gratia M. CC. xcvij. ut omnes qui servicium sibi debebant & omnes alii qui viginti libratas terræ à quocumque tenerent infra regnum Angliæ, essent Londonia in festo beati Petri ad vincula, parati cum equis & armis ad transfretandum cum rege absque dilatione qualicumque vel excusatione. Cumque venissent ibidem multi, viderentque regem in incepto proposito permanere, dixerunt ei quidam de magnatibus, Non expedit, ô rex, nec bonum est transfretare nisi prius reconciliato patri tuo spirituali Cantuariensi archiepiscopo, & magnatibus tuis, inveniaris & ipse in sinu matris ecclesiæ numeratus. At ille in se reversus & videns hoc justum esse & rationi consonum, mox accersito Roberto de Wynchelse Cantuariensi archiepiscopo qui præsens aderat, & tunc rex omni rancore deposito ipsum cum suis in specialitatem recepit pristinam, & majorem adauxit. Et confidens de bonitate ipsius & constantia, curam & custodiam Edwardi filii sui & totius terræ Angliæ adjuncto sibi domino Reginaldo de Grey coram omni populi commisit, præcepitque ut omnia sibi restituerentur etiam usque ad ultimum quadrantem; sicque favente Deo reductus est cum honore qui mortem non metuens pro honore Dei certavit usque ad mortem. Omnesque magnates qui ibi aderant ipso regis filio ex præcepto regis pacis fidelitatem faciebant, & ab omni populo levatis dextris verus clamabatur hæres futurus & dominus & regni successor. Excusavit se etiam rex de exactionibus & prisus quas à populo suscepit, dicens se incepta prolequi non posse nisi eorum subveniret larga manus, præcipue cum non suam tantum, immo totius populi ageret causam tanquam protector eorum & defensor; rogavitque populum accepta licentia ut omnia condonarentur ei & orarent pro eo. Et orabant quidam publice, alii autem sic; alii vero occulte, pauci vero bene. Prædicti vero Comites Herfordensis & Marechallus à Rege se subtrahentes, cum votis ejus

Edm. I.

An. Dñi
1297.

Edw. I. ejus non parentent ab eorum officiis absoluti sunt, deditque rex eorum officia aliis quibusdam qui ministrarent ei. Quod ipsi grave ferentes, præcipue cum non tantum propriam set etiam totius communitalis causam agerent, dicentes mediatoribus pacis qui inter ipsos & regem equitabant, quod non solum ipsi set tota communitas terræ gravata erat & ultra modum de injustis vexationibus, talliagiis & pris, & maxime quod non secundum libertates magnæ Cartæ ducerentur; cumque regis animum viderent immobilem & diutius sub incerto ventum verberare nolentes, missis ad regem nunciis rogaverunt eum, ut subscriptos articulos pro se & pro populo emendare juberet, adicientes quod si cartam libertatum confirmare vellet & articulos corrigere, parati erant omnes eum sequi in vitam & in mortem.

Cens sont le mostrances que Archeveskes, Eveskes, Abbes, Prioures, Contes, & Barons, & tote la communyalte de la terre monstrent a nostre seignior le roy & humblement prient come a seignior que cestez choses voille redresser & emendere a honour de luy & salvacion de peple. En primes y semble a tut la communyalte du realme la terre que le garnysment que fet lour fuist par le brief nostre seignior le roy ne fuist pas assiz suffizant pur ceo qil ne avoit nule certaine lien especysie oue ils deveront aler. Kar solom le lien covynt il faire la purvoyance & puissent aviser le quele ils dussent luy faire service oue none. Pur ceo que dist est cominalment que nostre seignior le roy vult passer en Flandres, avys est a tote la comyalte que la ne deyvent il nule servyce faire; pur quey eaus ne lours predecesseurs ne auncestres nukes en cele terre servyce ne fyrent; & tuz fuist il isint qils dussent le servyce la ou ayllours, ils averont pas pouare de fere le, pur ceo que ils ont este tant greves de diverser talliages, eydes, pryses, cest assaver de frument aveynes brayes laynes quisez boefs vachez chars salsez sanz nule dener payer dont ils dussent avoir sustenne & mayntenu. I dyent estre ceo ke eyde ne poyent ils faire pur la poverté que ils sont eyns pur les talliages & prisez avantdies, kar ils nont a payne dont ils se poyent sustenere, Et moliz en sont que nont pas loure sustenance ne lours terres gaynes. Ester ceo tote la communyalte de la terre ces sentent durement grevez qils ne sont pas menes solom lez leyes & lez usages de la terre par lez queus lour auncestres solont estre menes, ne ils ont lour fraunchises lez queus ils solont avoyre: mes sont mys hors voluntierement par quoy ils se sentent durement grevez. Oustre ceo clerkys & lays se sont durement grevez de ceo qils solont estre menes solom lez poyntes de la grant chartre lez queus poyntes sont tote plus tressoyles, la quele chose est tresgrant damage a poeple. Par quoy ils prient a nostre seignior le roy, qil voyle que cestez choses soyent redressez at honour de luy & salvacion de poeple. Oustre ceo la comynalte de la terre se sensent durement greves de la syse de la foreste que nest mye garde cum ele soleit estre en arere ne la chartre de la nudere, mes sont attachementes voluntiers hors de la syse autrement que homme ne soleit. Oustre ceo tote la communalte de la terre se sensent durement grevez de la male tos dez leynes que est si grevouise a chescune sak de la leyne enciere xl. s. pryse a chescune sak v.

marces. Par ceo que la leyne Dengleterre est a Edm. I. poye le moye de la value de tote la terre par tyl pris. Par ceo que la comynalte de la terre volent honour & sanite a nostre seignior le roy sicome il deyvent voylere ne lour semble pas que serroit a luy pry de passer en Flandres sil ne fuist plus a sure pur luy & pur sez gens des Flandresses & auxi pur la terre de Scoce la quele se comence a lever contre luy tant come il est ore en tere. Et bien entendent qils en frayent plus malveys manere sils fuissent sure qil fuist le mere passe; & ne mye seulement eaus mes aultres terres que ne sont pas uncore bien affermes.

Cumque esset rex in suo itinere apud **Portesmeue** ad transfretandum quasi paratus, miserunt ad eum prædicti Comites nuncios qui voluntatem ejus quærerent in præmissis; quibus ille respondens ait, "Concilium meum plenum non est mecum hic, pars enim ut scitis remansit **Londonie**, & pars præcessit in **Flandriam**, nec absque concilio pleno respondere possum ad interrogata vestra, set ite & dicite hiis qui miserunt vos, ut si mecum venire velint placebit michi multum, sin autem noluerint, rogo ut michi vel regno saltem non noceant; spero quidem adhuc favente Domino quod revertar in terram hanc & in regnum meum suscipiar. Et reversi sunt nuncii levi data licentia. Transfretavitque rex circa festum sancti Bartholomæi in **Flandriam**, & applicuit ad portum de **Swyne**. Cujus historiam protequimur hic post regressum Comitum in patriam suam. Comites vero prædicti cum quibusdam Baronibus complicibus suis reversi sunt **Londoniam** prohibentes Cancellario Regis & Baronibus **Seaccarii** ne octavum denarium quem Rex expetierat à populo, vel quantum à clero, seu aliquam vexationem expeterent vel levarent quoquomodo. Rogaverunt etiam **Londonienses** tanquam amicos & confratres, ut in expetendis libertatibus magnæ Cartæ eis assistere vellent, & curam adhibere fidelem. Ita quod jura perditâ recuperare possent & recuperata tueri. Et ne rapina vel extorsione illicita possent argui in posterum, prædicti Comites proclamare fecerunt ne suorum quisquam rem quancumque modicam caperet à quocumque nisi justo dato precio, & hoc sub poena mutilationis manus dextræ vel etiam capitis si culpa expoleret, reversique sunt in terram suam nulli molestiam inferentes aut gravamen.

Rex itaque **Edwardus** non obstante, ut dictum est, mutatione officiorum prædictorum Comitum circa festum beati Bartholomæi apostoli, non animum mutans, transfretavit in **Flandriam** cum mille quingentis armatis & l. mille peditum electorum, de quibus fuerunt **Wallenses** xxx. mille. Statimque cum applicuisset rex in portu de **Swyna** suoque se recepisset hospicio, nostri marinarii de portubus inveteratum illud odium quod inter ipsos & marinariorum de **Jarnemewe** ab antiquo duraverat ad memoriam reducentes, mox currentes ad arma impetu furoris sui combusserunt plusquam xx. naves eorum, perimentes gladio quotquot ex ipsis comprehendere poterunt, rege tamen prohibente set impetum furoris reprimere non valente. Tres tamen naves magnæ in quarum una thesaurus magnus fuerat retrahentes se in altum maris cum difficultate fugerunt; & hæc acta sunt in portu de **Swyna**. Inde perrexit rex apud **Bruges** ubi Comes **Flandrie** occurrens

Edw. I. currens ei obviam suscepit eum cum immenso gaudio. Cui rex ait, Ecce in auxilium tuum venimus ô Comes ! Num igitur in hostes procedere an ad tempus quiescere debemus indica nobis. Exercitus enim regis *Francia* non distabat ab eis nisi per duas leucas modicas ; videns autem Comes ipsum respectu viribus imparem, & quod exercitus *Francia* pergrandis fuerat immensus, ait illi, Domine mi rex, non possumus in presenti ex arrepto procedere eo quod estis labore fatigati, set est michi civitas fortis & bene munita, scilicet *Gant* ad quam declinabimus ad tempus, quousque robur nostrum & negotium melius pro voto ordinetur. Et adquevit ei rex, & præcepit ut exitus viarum & introitum terræ observarent pedestres eo quod ibi sunt fossa multa, donec iter inceptum agerent ad eandem civitatem. Et quia cives *Brugenses* sicut & cives aliarum civitatum, scilicet *Doway*, *Ypre*, *Gant*, & *S. Edomari* paulo ante cesserant regi *Francia* cum defensore non haberent neque propugnatorem, iussit rex ne alias forte mutarentur ut & fidelitatem sibi jurarent & obfides darent ; quo facto, processit in via sua versus *Gant*, respicientibus in eum *Francis* set non prohibere valentibus. Timebant enim pedestres regis *Anglia* eo quod erant ex eis sagittarii multi. Moveruntque castra sua usque *Courteray* quæ distat à *Gant* per viij. leucas. Mansit itaque rex noster apud *Gant* per dies plurimos, & pedestres sui frequenter agebant prædas plurimas, inter quas villam de *Damp* sic dictam spoliaverunt etiam bonis multis, & petemerunt in ea plusquam ducentos viros electos qui se primo dederant regi nostro in primo adventu suo. Quod quidem factum multum displicuit regi, & quosdam hujus sceleris auctores iussit in furca suspendi.

An. Dñi 1290. Mense Maii ejusdem anni, scilicet anno Domini M.CC.xc. gens *Scotorum* perfida rebellare coepit hoc modo. Comes de *Warennia* cui rex noster curam & custodiam totius regni *Scotie* vice sua & nomine commiserat corruptionem aeris causans dixit se ibi non posse manere cum sanitate ; mansitque in *Anglia* in parte tamen aquilonis & hostes exultantes segniter persecutus est, quod fuit nobis in posterum fons & origo magni mali. Thesaurarius etiam regis dominus *Hugo de Creshyngham* homo pompulosus & elatus valde pecuniam dilexit, & murum lapideum quem ipse dominus rex novum fossatum apud *Berwyk* construi præceperat non construxit, quod nostris evenit in scandalum, ut patebit inferius. Justiciarius vero regis dominus *Willielmus Ornesby* præceptum regis prosequens, omnes qui fidelitatem regi *Anglia* facere noluerant absque personarum distinctione exulabat. Eratque quidam latro publicus *Willielmus Waleys* nomine qui multis temporibus exulaverat ; hic tunc existens vagus & profugus omnes exultantes convocavit ad se, & factus est quasi princeps, & creverunt in populum multum. Huic etiam associatus est ille miles *Willielmus Douglas* qui in captione castri de *Berwyk* se cum suis regi nostro dederat salva sibi vita & membris, ut supradictum est, quem cum rex ad omnia restituisset, factus est omnium bonorum immemor, sicque latro latroni sociatus est, liberatorem suum saltem in subditis persecutus est in mortem. Cumque prædicti Comes & Thesaurarius ad partes perrexissent australes ut parlamento regis interesse possent, quod in festo sancti *Petri* ad vin-

cula *Londonia* tenebatur, nil mali suspicantes in *Edm. I. Scotis*, ecce prædicti duo *Willielmi* cum populo perverso venientes credebant se invenire posse Justiciarium regis nostri prædictum apud *Scotie* ubi placitaverat, ut eum perimerent festinabant ; ipse tamen præmunitus cum difficultate evasit, relinquens hostibus spolia multa. Quibus collectis, jam non in occulto ut prius set palam processerunt concludentes in ore gladii omnes *Anglicos* quos ultra mare *Scotie* invenire potuerunt, divertentes postea ad obsidionem castrorum. Interim dum talia gererentur, *Carliolensis* episcopus & ceteri viri qui cum eo erant in præsidio civitatis ejusdem & castri, timentes de infelicitate & inconstantia domini *Roberti de Bruys* junioris Comitis de *Karyk*, miserunt vocantes eum ut certo die veniret tractaturus cum eis de negotiis regis si tamen in fide regis ipsius perseverando maneret. Qui mandatis resistere non audens, venit ad ipsum diem cum omni populo *Galwallia*, & supra sacra mysteria juravit, & super gladium sancti *Thome* juramentum præstitit, quod regi nostro & suis contra *Scotos* & omnes inimicos suos fideliter assisteret in consiliis & auxiliis, dampnaque sua impediret in quanto se posset sua facultas extendere, factoque juramento reversus est in locum suum. Et congregato populo ut colorem fingeret processit in terras *Willielmi Douglas* & partem earum combussit igni, & uxorem ejus & parvulos secum adduxit in vallem *Anandia*. Cito tamen post dum à conspiratione *Scotorum* reverteretur ad propria, convocatis militibus patris sui de terra *vallis Anandia*, nam pater ipsius in australibus partibus *Anglia* moram faciebat hujus fraudis nescius, & dixit eis, " Carissimi mei, scitis, & verum est quod nuper apud *Carliolum* juramentum præstiti, de quo scitis & audistis, stultum quidem & vi extortum, nam timore ductus hoc feci cor-pore set non mente, unde contristor & poeniteo valde, spero tamen me beneficium absolutionis consecuturum in brevi. Verum quia carnem suam nemo unquam odio habuit, nec ego habeo, oportet ut vadam ad populum meum & nationi meæ adjungar ex qua procreatus sum ; rogo autem vos ut illud idem facientes placeat vobis venire mecum, eritisque michi consilarii & amici carissimi. Cumque differrent responsum in crastinum, eadem nocte latenter recesserunt, potius eligentes dampna quæcunque magna ad tempus sustinere quam fidelitatem regi *Edwardo* factam cum nota infamiae infringere. Ipse vero aspirans ad regnum sicut publice dicebatur adjunctus est ad populum perversum, & cum episcopo *Glasguensi* & seneschallo *Scotie* qui totius mali fabricatores extiterant, confederatus est. Extunc vero generatio illa perfida & infidelis *Scoti*, omnes *Anglicos* quos invenire poterant trucidabant, religiosos etiam viros *Anglicos* à domibus suis quibus professi fuerant violenter extraxerunt ex ipsis spectaculum facientes. Erat enim ludus eorum & ad spectaculum cum eis vacabant. Ad pontes namque aquarum multarum sedentes, senes *Anglicos* religiosos & feminas quos specialiter reservabant ad hoc, ligatis manibus vel pedibus ne forte natando evaderent, ab ipsis pontibus vel salire vel præcipitari faciebant, in interitu eorum & submersione lætantes. Inter quos adducti sunt duo Canonici de domo sancti *Andree* in *Scotia*, qui cum ad pontem villæ nominatæ sancti *Johannis* coram

Edw. I. ram illo latrone *Willielmo Waleys* starent quasi pro tribunali mortem expectantes, subito salvavit eos Deus sic. Venerunt enim nuncii cum magna festinatione ex parte quorundam magnatorum regni *Scotie*, in quorum adventu præpeditus ille *Willielmus* latro præcepit ut in salva custodia ponerentur; qui postea a custodibus suis per quosdam amicorum suorum redempti sunt dato precio & præstito juramento quod à regno festinanter egressi nunquam illud iterum ingrederentur; quorum unus mansit apud *Osborne* per tempus aliquod & periculum suum ore proprio enarravit. Hæc ideo scribere curavi ferocitatem improbæ gentis referare quæ in maligno totaliter super omnes alias nationes terræ quasi naturaliter contra *Anglicos* posita est. Tres *Anglici* viri in villa *S. Andrea* in *Scotia* mansionem susceperant cum à facie illius *Willielmi Waleys* & suorum fugissent in lapideum illum scilicet qui dicitur petra vel acus sancti *Andrea*, credentes se posse lapidis immunitate muniri, cum sancta mater ecclesia privilegium perdidisset, à *Scotis* insecuti sunt, & in eodem lapide interfecti.

CAP. X.

Nunciata sunt hæc regi in *Flandria* existenti, Quæ cum ad audientiam ejus pervenissent, de facili fidem non adhibuit, sed misso *Dunolmen* episcopo præcepit super hoc veritatem inquire. Qui festinando convolans invenit multitudinem *Scotorum* conglobatam, cui resistere non audebat. Et reversus ad regem omnia per ordinem nunciavit; rex vero in *Flandria* quasi accinctus ad iter transfretandi propositum mutare noluit, sed omnem militiam *Eboracensis* comitatus à *Trenta* usque in *Scotiam* ipsi Comiti de *Warennâ* assignans, præcepit ut *Scotorum* audaciam festinando reprimeret, & auctores mali debita justitia castigaret; Remisit etiam in terram *Scotie* ambos illos Comites *Iohannem de Badenough*, & *Iohannem de Bughun*, præcipiens eis in fide sua ut tumultum populi sedarent & manerent in fidelitate promissa; Quorum ille de *Bughun* colorem primo simulanscepit reprimere quorundam audaciâ, sed tamen in fine factus est nobis de converso perversus. Alter vero de *Badenough* suorum animos mutare non valens mansit cum nostris saltem cum corpore. Comes vero de *Warennâ* de comitatu *Eboracensi* exercitum congregans, præmisit ante se cognatum suum dominum *Henricum de Percy*, Qui congregato exercitu comitatus *Karliolensis* vallem *Anandie* ingressus est cum tricentis armatis & xl. millibus pedibus electorum circa festum beati *Laurentii* martyris; Cumque pernoctassent nostri apud *Longhmban* non timentes sibi in aliquo, ecce incolæ ejusdem patriæ exterrere eos volentes quasi nocte media clamabant, non quidem *Philistini* sed *Scoti* super nos. At illi currentes ad arma mox unusquisque domum in qua manserat accendit, & conglobati continuo recesserunt cum lumine, Profectique sunt inde per modicas diætas usque ad villam de *Are* juxta *Galewalliam* ut ad pacem admitterent *Galewallenses*; Cumque non venissent nisi pauci equestres nunciatum est eis post triduum quod *Scotorum* exercitus non distabat ab eis nisi spacium ij. leucarum. At illi summo mane castra moventes egressi sunt campum juxta *Iremyn*, ordinantes ex-

ercitum & ad bellum se parantes; Eratque *Scotorum* exercitus ex parte altera cujusdam laci modici & mutuo se videbant; Cumque magnates *Scotorum* qui ibi aderant, episcopus scilicet *Glasguensis*, senescallus *Scotie* & *Willielmus Douglas* viderent se esse impares equestribus nostris licet pedestres nostros in duplo excederent, timuerunt sibi, & missis nunciis ad nostros petierunt utrum esset ibi aliquis ex parte regis *Angliæ* qui eos ad pacem recipere posset, & responso quod sic, confestim venit ad eos ille strenuus miles *Ricardus Lundy* qui nunquam regi nostro fidelitatem fecerat, & se cum suis dedit voluntati regis nostri, dicens se nolle ulterius cum discordantibus & variantibus militare. Quod cum vidissent alii magnates nominati consternati sunt, & continuo se dederunt prædicto domino *Henrico de Percy* nomine regis, salvis eis vita & membris, terris & catallis, & quod condonarentur omnia usque ad eandem diem, promissis obsidibus & instrumentis confectis; & conditionaliter admissi sunt, si talia regi complacerent. Cumque nostri reverterentur apud *Iremyn* nunciatum est eis, quod multi ex *Scotis* & *Galewallensibus* eorum sarcinunculas hostiliter deprædati sunt interfectis plusquam quingentis viris cum mulieribus & parvulis, quos insequentes, percutierunt ex eis circiter mille viros, & reversi sunt nostri sic multiplicata præda. Advéniente apud *Berwyk* Comite de *Warennâ* ei per ordinem prædicta nunciantur, & missis ad regem nunciis voluntatem ejus expetiit; Qui existens in præcinctu itineris ut dictum est, noluit impediri, sed pro bono pacis postulata concessit, factoque ad diem certum hujusmodi responso, adhuc dissecabantur *Scoti* in cordibus suis, differentes obsides quos promiserant, & postulantes omnia sua & antiquas consuetudines suas sicut à rege *Scotorum* antiquitus tenere consueverant; Quæ cum adhuc essent quasi sub certa spe concedendo promissa, iterum & iterum multiplicatur dies, & variantia & flivola jungebantur, eo quod latro ille *Willielmus Waleys* interim populum adjuvabat. Ad ultimum vero cum tantum proponerent super eos timebant sibi, magnates *Scotorum* imposuerunt culpam prædicto domino *Willielmo Douglas*, & episcopo *Glasguensi*, Qui notam criminis impositi excusare volentes, sponte dederunt se, primo ille *Willielmus*, & paulo post ipse dominus episcopus; & traditus est episcopus sub custodia custodis castri de *Rokesburgh* vice nominis regis nostri; Ipse vero *Willielmus* in castro de *Berwyk* positus est & retentus salvo custoditus. Quod cum audisset ille latro *Willielmus Waleys* iratus animo perrexit ad domum episcopi & omnem ejus suppellectilem, arma & equos, filios etiam episcopi nepotes nomine nuncupatos secum adduxit, ut auctus immenso *Scotorum* numero eo quod communitas terræ sequebatur eum tanquam Ducem & principem, tota etiam familia magnatorum adhererent ei; & licet ipsi magnates cum rege nostro essent corpore, cor tamen eorum longe erat ab eo. Nostri vero sic irritati cum nollent talia ulterius sustinere, processerunt armati ad villam de *Strive* *lyne*, ubi senescallus *Scotie* venientes rogaverunt nostros ut adhuc sustinerent per modicum tempus, si forte suos populum *Scotorum* pacificare possent quoquo modo; Quod cum eis concessum esset, iterato venientes iij. scilicet idus Septembris responderunt præcise, quod eos justificare non poterant, pro-

Edm. I. promittentes tamen quod in auxilium nostrorum venirent die crastina cum xl. equis armatis; Cederuntque eis & dimiserunt eos; In recessu autem eorum in vespertis cum quibusdam ex nostris à foraggio revertentibus obviascent, insultum fecit in eos ille Comes de *Levenay*, & collum unius peditis perforavit gladio; Quod cum in exercitu nostro nuntiatum esset, mox cucurrerunt ad arma, & vulneratum sanguinolentum Comiti de *Warennia* præsentaverunt, expetentes vindictam fieri in ipsa nocte, conclamantes & dicentes, seditionem fieri & fidem fractam esse. Ad hæc Comes, Sustinete, inquit, nocte hac ut si in crastino promissa non fecerint & compleverint, majorem etiam in facto ultionem expectamus. Præcepit tamen ut omnes essent parati in crastinum ad transeundum pontem de *Strybelyn*. Mane autem facto transierunt pontem pedestres *Anglici* plusquam v. mille & *Wallenses* plures, iterumque revertebantur eo quod Comes de *Warennia* somno depressus in campum non exiisset. Cumque post magnam moram surrexisset à somno essentque omnes in campo armati, fecit ibidem novos milites quorum quidam eodem die corruerunt. Interimque transierunt pedestres nostri, & iterato reversi sunt eo quod senescallus *Scotia* cum paucis quidem venit & non cum xl. armatis ubi conveniant, Credebantque *Anglici* ipsos fore bajulos boni nuntii, set excusaverunt se & in facto prædicto & quod gentem propriam justificare non possent, dicentes, se non posse ab eis eripere nec equos nec arma. Mittebantur etiam interim duo fratres prædicatores ad exercitum *Scotorum* qui in altera parte montis supra monasterium *Skambskynel* cum illo latrone *Willielmo Waleys* latitabat, si forte pacem amplecti vellent quam tendebant. Ad hæc ille latro, Renunciate inquit vestris, quod pro bono pacis non venimus, & parati sumus ad pugnam, ad vindicandum scilicet & liberandum regnum nostrum; Ascendant igitur cum voluerint & nos paratos invenient in barbis eorum. Erant autem ut dicebatur C. lxxx. equestres & xl. mille peditum. Cumque talia dicerentur, Præsumptuosi mox ex nostris dicebant; Ascendamus ad eos, nostri enim sunt; sapientiores vero subjunxerunt, Non ascendamus adhuc, set provide deliberemus quid nobis consilii fuerit faciendum. Adhuc strenuus ille miles *Ricardus Lundy* qui se nostris dederat apud *Iremyn*,

“ Domini mei si ascenderimus pontem mortui sumus, non enim transire poterimus nisi bini & bini, & hostes nostri à latere sunt, descendantque super nos sicut voluerint omnes in una fronte; set est unum vadum non longe abhinc ubi transire poterimus xl. simul in una vice. Nunc igitur tradantur mihi quingenti equestres & modica pars peditum, girabimusque hostes à tergo & debellabimus eos. Interimque vos Domine Comes & ceteri qui vobiscum sunt pontem transibitis valde securi. Noluerunt sano adquiescere consilio dicentes, non esse securum se in partes dividere. Erant tunc quasi mille equestres & l. millia peditum præter populum quem dominus *Henricus de Percy* de comitatu *Karliolensi* & *Lancastrensi* congregaverat numeratum ad CCC. equites & lxxx. M^l. peditum electorum; Qui cum esset in veniendo cum eis versus *Strybelyn* modicum ante recepit in mandatis à domino *Hugone de Cressyngham* thesaurario regis, ut eundem populum cum gratiarum a-

ctione remitteret, dicens, exercitum quem habebant sufficere posse; nec expedire ipsos vexare in vanum, vel regis ærarium consumere plusquam necesse erat; Fecitque sic, & indignatus est populus valde, volens eum quasi lapidare. Variis itaque varia consentibus, conclamabant quidam ut pontem transcenderent, alii è converso. Inter quos adiecit ille Thesaurarius regis homo quidem pomposus & filius mortis. Non expedit domine Comes ulterius protelare negotium & thesaurum regis nostri in vanum expendere, set ascendamus & faciamus debitum nostrum ut tenemur astricti. Motus itaque Comes in verbis istis præcepit, ut pontem ascenderent & transirent. Mirum dictu set terribile quidem in eventu quod tot & tanti discreti viri, dum scirent hostes in promptu, strictum pontem ascenderent quem bini equestres vix & cum difficultate simul transire potuerunt. Quoniam ut dicebant qui in eodem conflictu fuerant, si à summo mane usque ad horam undecimam absque ulla interruptione vel impedimento transissent, adhuc extrema pars exercitus in parte magna remansisset; Nec fuit aptior locus in regno *Scotia* ad concludendum *Anglicos* in manu *Scotorum* & multos in manu paucorum. Transierunt itaque vexillarii regis & Comitis, & inter primos strenuissimus ille miles dominus *Mardemucus de Twenge*; Cumque vidissent hostes tot jam venisse quot superare poterant ut credebant, mox descenderunt de monte, & missis viris lanceariis occupaverunt pedem pontis, ita quod extunc nulli patebat transitus vel egressus, set in revertendo sicut & in festinando super pontem præcipitati sunt multi & submersi. Descendentibus itaque *Scotis* de monte dixit dictus *Mardemucus* consociis suis, *Estne fratres tempus ut equitemus ad eos?* Quibus respondentibus quod sic, Mox stimularis equis mutuo egressi sunt, & corruentibus quibusdam ex *Scotis* ceteri equestres quasi omnes in fugam versi sunt. Quos cum insequeretur fugientes, dixit unus ex nostris domino *Marmeduco*, Domine mi, decepti sumus, non enim sequuntur nostri, & vexilla regis & Comitis non comparent. Ad hæc respicientes retro viderunt multos ex nostris & vexillarios regis & Comitis corruisse. Dixeruntque, Præclusa est jam nobis via ad pontem, & à populo nostro intercepti sumus, melius est igitur ut tradamus nos aquæ periculo si forte transire possumus, quam hostium cuneos penetrantes quasi pro nichilo corruamus. Difficilis, immo impossibilis jam factus est nobis transitus per medium *Scotorum*. Ad hæc iste strenuissimus miles *Mardemucus*, “ Certecarissimi nunquam dicetur de me quod gratis me submerferim, absit & hoc à vobis & ab honorabili nomine *Anglorum*, sed sequimini me, & per medium eorum viam vobis faciam usque ad pontem. Stimulatoque dextrario mox irruit in hostes, & nunc hos nunc illos cadens gladio per medium transivit illæsus, patuitque via magna sequentibus eum, erat enim fortis robore & staturæ proceræ. Cumque ita strenue militaret nepos illius vulneratus & attonitus equo suo interfecto, set stans tamen super pedes clamavit ad eum, Domine mi, salva me, At ille, Ascende, inquit, post me, Qui ait, Non possum, defecit enim robur meum. Moxque consocius ejus armiger ejusdem *Marmeduci* descendens de equo suo eum ascendere fecit, & dixit domino suo. Sequar te domine quocunque ieris, Et

Edm. I. Et secutus est eum usque ad pontem & uterque eorum salvatus est. Apprehenso itaque ponte, per fortitudinem strenue militantis omnes extunc quotquot ex nostris ibi remanserant corruerunt numero armatorum fere centum & peditum quasi v. M. Inter quos CCC. *Wallenses*. Et cum multos ex nostris vita privaverant, tandem quidam ex nostris qui remanserant aquâ natando transferunt, unus etiam miles ex nostris cum difficultate aquâ transiit in equo armato. Corruit eodê die inter *Scotos* lancearios prænominitus thesaurarius regis *Angliæ* dominus *Hugo de Cressingham* rector ecclesiæ de *Ruddeby* & capitalis Justiciarius in *Affsis Eborac*. Qui cum esset Præbendarius in multis ecclesiis & multarum haberet curam animarum, nunquam tamen arma spiritualia vel casulam induit, set galiam & lorica in quibus corruit; & qui gladio linguæ suæ multos olim extriverat in judiciis multis, gladio tandem perverforum occisus est. Quem excoriantes *Scoti* diviserunt inter se pellem ipsius per modicas partes, non quidem ad reliquias set in contumelias, erat enim pulcher & grassus nimis, vocaveruntque eum non *Thesaurarium* set *Traiturarium* regis; & verius hoc quam credebant, multos enim seduxit in die hac, set & ipse seductus est; qui erat levis & lubricus, elatus superbia & avaritiæ deditus. In proximo congressu nostrorum cum *Scotis* senescallus *Scotiæ* & Comes de *Lenenax* qui prius pacifici venerant cum vidissent nostros corruisse, confestim recesserunt ad suos qui in silvis latitabant juxta *polles*. Qui nefandum videntes eventum egressi sunt obviam nostris & multos particulariter fugientes peremerunt ibidem ad *polles* asportantes spolia multa & quadrigas onustas abducentes, Non enim poterant quadrigæ vel summarii à fugientibus abduci de facili in lacubus & mariscis. Comes vero noster citra pontem semper existens reverso domino *Mardoch* cum suis præcepit pontem frangi & comburi; et commissa custodia ejusdem Castri de *Strivelyn* prædicto *Mardoch* promisit ei fideliter data fide quod infra primas decem ebdomadas veniret in ejus auxilium cum manu forti: non tamen adimplevit quod promisit, oblitusque senectutis suæ profectus est apud *Beremycum* cum festinatione tanta, quod dextrarius in quo sederat in stabulo fratrum Minorum positus nunquam pabulum gustavit. Deinde processit ad filium regis in partes australes & reliquit patriam penitus desolatam. Facta fuit confusio hæc tertio idus Septembris scilicet feria quarta.

An. Dñi 1297. Anno gratiæ M. CC. xcviij. post ista nephanda principia animati sunt *Scoti* & corda *Anglorum* confusa sunt. *Anglicique* nostri qui remanserant in *Berewyk* juste timentes sibi, abierunt à loco suo eo quod principem non haberent seu defensorem. Et cito post ingressi sunt eam *Scoti* invenientes eam vacuum & quasi scopis mundatam. Castrum tamen tenuerunt *Anglici* & defenderunt illud. *Northumbrenses* etiam timore perterriti evacuaverant patriam ab uxoribus & parvulis & omni suppellectili, mittentes cum eis animalia usque *Novum Castrum* & sparsim per provincias; Cumque diu morarentur *Scoti* in eisdem locis nec latius in *Angliam* processissent, credebant in hoc *Northumbrenses* ipsos nolle fines suos ingredi, & sic ad propria regressi sunt reducentes secum omnia, quod cum *Scoti* didicissent per exploratores suos, mox & quasi latenter *Northumbriam* ingressi sunt, circumgiran-

tes subito patriam peremerunt multos, & prædas maximas asportaverunt. Et extunc erant *Scoti* ingredienti & egredientes ad libitum cubantes in foresta de *Reuthesburia*, nec erat qui exterreret eos. In tempore illo cessavit laus Dei in omnibus monasteriis & ecclesiis totius provinciæ à *Novo Castro super Tynam* in *Karliolum*. Fugerant enim à facie *Scotorum* omnes monachi & canonici regulares & cæteri sacerdotes ministri domini cum plebe quasi tota. Vacabant itaque *Scoti* incendiis & rapinis à festo sancti *Luca* usque ad festum sancti *Martini*, & non erat qui impediret eos nisi quidam ex nostris qui erant in præsidio castri de *Berewyk* & aliorum castrorum aliquando exeuntes extremas eorum reliquias cædebant, In modico tamen tempore; In festo vero sancti *Martini* & per octavas sequentes conglobati *Scoti* processerunt ubique vastantes omnia; Cumque venissent *Karliolum* miserunt ad urbem sacerdotem quendam absque Levita qui diceret. « Hæc mandat vobis dominus meus *Willielmus* Conquestor ut vitæ vestræ consulentes absque sanguinis effusione reddatis ei villam & castrum, dabitque vobis vitas & membra & omnia catalla vestra; Quod si non feceritis, confestim expugnabit vos & ad internecionem usque delebit. At illi responderunt ei; Quis est ille Conquestor? At ille, *Willielmus* quem *Waleys* nominatis. Adjecerunt & illi. Rex noster, inquit, curam & custodiam civitatis istius & castri vice & nomine suo & hæredum suorum nobis tradidit, & credimus eum non habere gratum & ratum habere velle ut domino tuo *Willielmo* ea liberemus, set vade & dic ei ut si eam habere voluerit, veniat ad modum boni Conquestoris & locum expugnet, habeatque si possit civitatem & castrum & universa in eis contenta. Moxque recedente, tetenderunt machinas & ad resistendum paraverunt se. Quod videntes *Scoti* declinaverunt ab urbe, vastaveruntque universa per medium forestæ de *Ingelwode* cum *Berlande* & *Allerdale* usque *Derwent* ad *Cokermewe*. Non enim pepercit eorum oculus ordini, sexui vel ætati, quin ecclesias Dei concremantes ejus sanctuaria quasi pro nichilo reputabant; Et cum esset *Scotorum* propositum ut in episcopatum *Dunelmensem* acies dirigerent, impedivit eos Deus & gloriosus ejusdem loci patronus sanctus *Cuthbertus*, supervenit enim tempestas maxima grandinis, nivis & forte gelu infra easdem octavas beati *Martini*, ita quod multi *Scotorum* fame & frigore perierunt. Exploratores etiam eorum venientes dicebant, eundem episcopatum armis præparatum & bene munitum immenso populo, & tamen non erant centum armati & vix tria millia peditum electorum; Qui licet multo plures ante ad resistendum in confinio manserant, eodem tamen tempore perterriti ad propria fugerunt, set deficiente populo non defuit iste gloriosus *Cuthbertus* quin ut pie creditur *Scotorum* propositum suis sanctis precibus quassatum est. Revertentes igitur *Scoti* à cæde prædicta venerunt apud *Exselesham* ubi tres Canonici ejusdem domus qui paulo ante redierant mortem non timentes, cum vidissent venientem exercitum fugerunt in oratorium quod de novo construxerant, ut si sic esset divina voluntas sacrificium Deo fierent in odorem suavitatis. Moxque ingressi sunt ad eos viri lancearii vibrantes eis lanceas & dicentes, Ostendite nobis thesauros ecclesiæ vestræ

Edm. I. vel confestim moriemini. Ad hæc unus de Canonicis, Non, inquit, diu est quod vos & populus vester omnia quasi nostra asportastis in terram vestram, & ubi reposuistis ea scitis. Nos vero extunc pauca quæsiuimus sicut jam in præsentem videtis. Interim vero dux eorum ingressus est scilicet *Willielmus Waleys*, & comminabatur suis ut recederent, Rogavitque ut eorum aliquis missam celebraret. Et statim unus celebravit. Factaque elevatione egressus est ille *Willielmus* ad deponendum arma sua, Et factum est dum perveniret sacerdos ad perceptionem sacratissimi corporis & sanguinis *Christi*, circumsteterunt *Scoti* ut calicem abriperent. Dumque manus ablueret & à sacrario reverteretur ad altare, invenit calicem asportatum quem super altare reclinaverat, manutergiaque & cætera ornamenta ipsius altaris; Nec erat ei liber in quo finiret missam inceptam, eo quod asportaverant omnia. Et cum hæsitaret sacerdos quid esset faciendum, reversus est ille *Willielmus*, & vidit hæc, præcepitque ut quærentur sacrilegi & capite plecterentur; set non sunt inventi, utpote cum dissimulatione quæsi. Adjecitque ad Canonicos, Non inquit à me recedetis quouquam set mecum manebitis ut salveamini, Populus enim iste malitiosus est nec justificari potest seu castigari. Mansitque ibidem per duos dies, & populus iste perversus dispersus per circumjacentem provinciam conburens incendio & vastans universa. Habuitque tunc *Willielmus* ille in literis sequentibus socium nominatum qui eisdem Canonicis literas suas protectorias concesserunt, conceptas in hac forma:

Andreas de Moronia & *Willielmus Waleys* duces exercitus regni *Scotia*, nomine præclari Principis domini *Johannis Dei gratia illustris Regis Scotia*, de consensu communitatis regni ejusdem omnibus hominibus dicti regni ad quos presentes literæ pervenerint salutem. Sciatis nos nomine dicti Regis Priorem & Conventum de *Erfeldesham* in Northumbria, terras suas, homines suos & universas eorum possessiones, ac omnia bona sua mobilia & immobilia sub firma pace & protectione ipsius domini Regis & nostra juste suscepisse; Quare firmiter prohibemus ne quis eos in personis, terris seu rebus malum, molestiam, injuriam seu gravamen aliquod inferre præsumat super plenaria forisfactura ipsius domini Regis; aut mortem eis vel alicui eorum inferant sub pœna amissionis vite & membrorum, presentibus post annum minime valituris. Act. apud *Erfeldesham* vij. die Novembris.

Item aliæ literæ protectoriæ.

Andreas & c. Sciatis quod suscepimus unum Canonicum de *Erfeldesham* cum suo Armigero uno & duobus famulis suis in saluum & securum conductum regis nostri & nostrum, ad veniendum ad nos ubicumque fuerimus quandocumque necesse fuerit & expediens dicta domui. Et ideo vobis omnibus & singulis nomine dicti domini Regis mandamus firmiter injungentes, quatinus cum aliquis Canonicus dicta domus cum prædicto Armigero & famulis suis presentes literas secum habens causa veniendi ad nos inter vos venerit, ipsos sub salva custodia ad nos ducatis, ita quod nullus eos in personis seu rebus molestat in aliquo sub Regis plenaria forisfactura, aut mortem eis vel alicui eorum inferat sub pœna amissionis vite & membrorum, presentibus ad voluntatem nostram duraturis.

Egredientes tandem *Scoti* de loco illo tenderunt acies suas versus *Novum castrum* ex parte boreali de *Eyne*; Et cum essent ex opposito illius villæ de *Rytona* egressi sunt viri quidam illius villæ et maledicebant eos, non timentes eos eo quod aqua superhabundaret in parte. Moxque ex *Scotis* transierunt multi, & eandem villam incendentes continuo reversi sunt. Fugientibus incolis jam statim rumor ascendit, adveniunt *Scoti*, crevitque clamor & ululatus eorum per provinciam totam. Et fugerunt; & secum asportaverunt bona sua non quidem in gaudio set in fletu & luctu, nec erat qui resisteret seu ad resistendum se pararet nisi *Dunelmum* & cives de *Novo castro*. Viri etiam animosi qui erant in præsidio *Novi castri* paraverunt se ad pugnam, egredientes ab urbe, non longe tamen, eo quod pauci fuerant respectu multorum. Quod videntes *Scoti* declinaverunt ab urbe, & dividentes inter se spolia quæsitæ, tradiderunt *Galwalensibus* partes suas, & abierunt in loca sua.

CAP. XI.

Interea modicum ante natale Domini, dominus *Robertus de Clyfford* cum centum armatis & xx M. peditum electorum de Civitate *Karliolensi* & comitatu egressus est vallem *Anandia* ut prædaretur ibidem; Cumque transissent aquam de *Solwath*, mox voce præconia conclamatum est, ut nulli quicquam boni facerent nisi tantum semetipsis. Quo audito gavisi sunt pedestres, & continuo ad prædas dispersi sunt. Equestres vero maturo egressu processerunt & simul. Cumque venissent in mora juxta *Anandiam*, incolæ ejusdem patriæ adunati venientes improperabant eis, vocantes eos *canes caudatos* & præ paucitate eos contempnentes, eo quod pedestres sui longe erant ab eis separati. Ad hæc autem exhortantes se nostri adinvicem congressi sunt cum hac multitudine magna. Et casis quibusdam reliquos in fugam converterunt; Concluseruntque eos in quodam marisco, quousque venientes pedestres occiderunt ex eis CCC. & viij. viros, & quosdam duxerunt captivos. Iterumque revertentes ad prædam combusserunt plusquam x. villas ibidem infra limites parochiarum de *Epsborne*, & tandem reversi sunt *Karliolum* in vigilia natalis Domini cum captivis & præda magna. Iterato circa principium quadragesimæ transierunt ibidem, & vallem *Anandia* exspoliantes ignem apposuerunt, Qui accensus crevit in immensum, & combussit quandam ecclesiam de *Epsburne*; & sic captis spoliis & quibusdam captivis reversi sunt. Et extunc vacabant mutuis incendiis & rapinis. Cum à gente *Scotorum* perfida talia agerentur, consilarii regis nostri *Edwardi* qui cum *Edwardo* filio regis erant magnum videntes periculum non tantum regi in remotis agenti set etiam toti terræ *Anglicanæ* imminere, institerunt apud filium regis qui *Londonia* morabatur infra muros civitatis, ut Comites prædictos *Mareschallum* & *Herfordensem*, qui ut dictum est, à patre suo in partem deciderant, rogaret & interpellaret ad pacis unitatem & amorem. Missis igitur literis suis rogavit eos ut ad Parliamentum suum, eo quod sui patris locum tenebat in *Anglia*, venirent *Londonias* x. die Octobris celebrandum, Qui novi præceptoris & futuri Principis rogatum amplectentes venerunt ad eundem diem,

Edw. I. diem, non tamen nudi, immo cum quingentis equis armatis & multitudine magna peditum electorum; quia communem profectum & utilitatem amplectebantur, communes diligebant eos fortiter; Portas tamen Civitatis noluerunt ingredi, nisi primo concederetur eis quod in omnibus portis Civitatis ponerentur prius custodes eorum, ne forte absque armis ingressi velut oves in ovili clauderentur; quo concessio, ingressi sunt. Ubi tandem post consilia multa & tractatus varios mediante venerabili patre *Cantuariensi* archiepiscopo magistro scilicet *Roberto de Winchelse*, cujus memoria in benedictione sit, non fuit alia forma ad quam consentire voluerunt, nisi quod ipse dominus Rex magnam Cartam cum quibusdam adjectis articulis & Cartam de Foresta concederet & confirmaret. Et quod auxilium nullum seu vexationem à Clero vel à populo peteret vel exigeret in posterum absque inagnatorum voluntate & assensu. Et quod animi rancorem remitteret eis & omnibus sibi associatis. Ordinatamque hujusmodi scriptum in hæc verba conceptum.

Nullum tallagium vel auxilium per nos vel heredes nostros de cetero regno nostro imponatur seu levetur sine voluntate & assensu communi archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum prelatorum, comitum, baronum, militum, burgensium, & aliorum liberorum hominum in regno nostro. Non capiat blada, lanas, coria aut aliqua alia bona cujuscunque sine voluntate & assensu illius cujus fuerint hujusmodi bona. Nichil capiatur de cetero nomine vel occasione mala tolle de sacco lane. Volumus etiam & concedimus pro nobis & heredibus nostris quod omnes clerici & laici de regno nostro habeant omnes leges, libertates & liberas consuetudines suas ita libere & integre sicut eas aliquo tempore plenius & melius habere consueverunt, Et si contra illas vel quemcumque articulum in presenti Carta contentum statuta fuerint vel edita per nos vel antecessores nostros vel consuetudines introductæ, volumus & concedimus quod hujusmodi consuetudines & statuta vacua & nulla sint imperpetuum. Remisimus etiam *Humfredo de Bowne Comiti Hertfordiæ & Esekæ*, *Constabulario Angliæ*, *Rogero Bygot Comiti Northolk Marechallo Angliæ*, & aliis Comitibus, Baronibus, Militibus, Armigeris, *Johanni de Ferrariis ac omnibus aliis de eorum societate, confederatione & concordia existentibus*, necnon omnibus xx. libratas terre tenentibus in regno nostro sive de nobis in capite sive de quocumque qui ad transfretandum nobiscum in Flandrias certo die notato vocati fuerunt & non venerunt, rancorem nostrum & malam voluntatem quam ex causis predictis erga eos habuimus, & etiam transgressionem si quas nobis vel nostris fecerint usque ad presentis carte confectionem. Et ad majorem hujus rei securitatem volumus & concedimus pro nobis & heredibus nostris quod omnes Archiepiscopi & Episcopi Angliæ imperpetuum in suis cathedralibus ecclesiis habita presenti Carta & lecta excommunicent publice & in singulis parochialibus ecclesiis suarum diocesum excommunicare seu excommunicatos denunciare faciant bis in anno, omnes qui contra tenorem presentis Carte vim & effectum in quocumque Articulo scienter fecerint aut fieri procuraverint quoquo modo. In cujus rei testimonium presenti carte sigillum nostrum est appensum una cum sigillis Archiepiscoporum, Episcoporum, Comitum,

Baronum, & aliorum qui sponte juraverunt quod Edw. I. tenorem presentis Carte, quatenus in eis est, in omnibus & singulis articulis observabunt, Et ad ejus observationem consilium suum & auxilium fidele præstabunt imperpetuum.

Ipse etiam *Edwardus* regis filius per literas suas patentes remisit prædictis Comitibus & universis suis sequacibus omnem malam voluntatem; Et promisit in eisdem literis quod patrem suum induceret modis omnibus ad illud idem faciendum. Omnes etiam Consiliarii regis qui ibidem aderant per scriptum suum super hoc specialiter confectum, illud idem promiserunt. Et lætati sunt universi in die hac unitatis & pacis. Erat enim ibi ex parte Regis Archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Henricus* electus *Eboracensis*, Episcopi etiam *Londoniensis*, *Eliensis*, *Batoniensis*, *Coventrensis*. Comites etiam *Cornubiæ*, *Warennæ*, *Warwici* & *Oxonie*. Barones etiam *Johannes Gyffarde*, *Henricus de Percy*, *Reginaldus de Greye*, cum multis aliis clericis & laicis. Hii omnes & singuli tactis sacrosanctis Evangeliiis juraverunt ad majorem rei securitatem, quod prædictos Comites cum sequacibus omnibus contra dominum Regem servare deberent illæsos & indemnes. Convenit etiam ut in crastino sancti *Nicholai* episcopi certum super hoc acciperent responsum ab ipso rege, sub hac conditione adjecta, ut si Rex prædicta scripta consignata remitteret & ratificaret omnia, extunc ad mandatum Regis vel ad Regem in *Flandriam* vel contra hostes suos in *Scociam* iidem Comites profiscerentur ad votum. Missis igitur nunciis ad ipsum dominum Regem scripserunt ei secretarii sui, ut si honorem suum, statum & regnum salvare & retinere proponeret, prædicta omnia remitteret consignata. Qui quidem in arto positus cum jam hæsitasset per triduum, novissime tamen ut corda suorum retineret votis eorum annuit in præmissis, & omnia concessit & per ordinem confirmavit. Pro hac autem confirmatione Cartarum prædictarum cum suis adjunctis prædictis dederunt magnates terræ cum communi populo nonum denarium, Archiepiscopus *Cantuariensis* cum suo clero decimum denarium. *Eboracensis* electus cum suo clero qui propinquiore periculo extiterunt quintum denarium in subsidium guerræ regis in regno *Scociæ*. Lanas etiam religiosorum & aliorum de populo prius acceperat rex, cum protestatione tamen quod allocarentur in eodem quinto &c.

CAP. XII.

Tunc rex *Edwardus* per literas suas speciales rogavit eosdem Comites & cæteros magnates qui remanserant in *Angliæ*, ut sicut suum & totius regni Anglicani honorem diligerent cum festinatione parati procederent in *Scociam* cum Comite de *Warennæ* quem suo loco præfecerat, ut *Scotorum* audaciam castigarent & reprimerent, præfixitque eis terminum, scilicet in octavis sancti *Hillarii* apud *Eboracum*, ut interim pararentur & convenirent ibidem extunc in suos hostes processuri. Misit etiam rex literas suas ad magnates *Scociæ*, ut si in fide & in fidelitate sua manerent sicut in recessu suo se remanere promiserant, ad Parliamentum suum apud *Eboracum* quod per Comites suos in crastino sancti *Hillarii* celebrandum statuerat, absque omni cavillatione

[K]

veni-

Edw. I. venirent, alioquin extunc velut hostes publici tenerentur. Ad quem quidem diem convenerunt nostri Comites. Isti scilicet, Comes de *Warennā* qui locum regis tenens personam illius præsentabat in hoc, Comes *Gloucestræ* cum Comitissa uxore sua filia regis, Comes *Mareschallus*, Comes *Herfordensis*, Comes de *Arundell*, & *Gwydo* filius Comitis de *Warwyk*, *Johannes* de *Segrave*, & magnates plurimi. Communicatoque consilio voluerunt ut constaret communi populo de confirmatione magnæ Cartæ & Cartæ de Foresta. Unde lecta magna Carta cum Articulis insertis, quos enumeravimus supra, de præcepto eorum *Karliolensis* episcopus pontificalibus indutus excommunicationis sententiam in omnes ejus violatores fulminavit. Cumque non venirent *Scoti* neque mitterent, statuerunt ut in octabis sequentibus apud *Novum Castrum* super *Tynam* omnis numeraretur populus expeditus ad pugnam; Et sic continuo procederetur in hostes. Venientes autem ibidem juraverunt populum universum; Et inventa sunt duo millia equorum armatorum cum assessoribus electis, & aliorum equitantium plusquam mille ducenti, Peditum autem cum *Walenfibus* plusquam C. mill. & continuo processerunt usque ad confinia regionum. Et singulis diebus augebatur eorum numerus & in pedestribus & in equestribus. Cumque scivissent *Scoti*, adventum eorum validum timuerunt. Et relinquentes obsidionem Castri de *Rokesburgh*, quod multo jam tempore oppugnaverant eo quod tenebatur ibidem episcopus *Glascovensis*, fugerunt à facie *Anglorum*, ingressique sunt *Angli* in villam & castrum consolantes obfessos, & vulneratis & attonitis medelam adhibentes. Confirmatoque castro digressi sunt usque *Belethewe*, inde revertentes usque *Berwyke* super *Tmedam*. Et invenerunt eam vacuum, eo quod fugerant *Scoti* audito eorum ingressu in terram. Et *Anglicis* castrensis facta est læticia magna qui multo jam tempore à *Scotis* fuerant oppugnati, in adventu eorum. Cumque *Anglorum* voluntatis & propositi fuisset ad perdendum *Scotorum* exercitum dirigerent acies suas, Ecce à rege *Edwardo* emanavit novum mandatum. Supervenit enim quasi in principio quadragesimæ miles quidam cum literis Regis ad prædictum Comitem de *Warennā* cæterosque Comites & alios suos fideles, continentibus in parte sic, Quod ipse Rex auctore Domino negotia sua transmarinam bene pro voto expedierat, & in propria persona properaret ad eos in *Scociam* cum omni festinatione qua posset, Adiciens quod ante ipsius adventum nil quid magnum attemptaretur in *Scotos* nec se ullo discrimini manciparent, set si villam de *Berwyke* adipisci possent manerent ibidem, citum ejus adventum præstolantes. Accepto itaque hujusmodi mandato elegerunt ex universis armatis mille quingentos viros in equis armatos & circiter xx M. peditum electorum qui venerant ex *Wallia* & ex remotioribus partibus terræ, remittentes ad propria cæteros ulque ad adventum regis. Manseruntque sic in eadem villa de *Berwyke* expectantes regis adventum, semperque suis hostibus ad resistendum parati. Inter magnates qui cum rege *Edwardo* aderant affuerat unus discretus vir frater *Willielmus* de *Heton Dunblanensis* electus de ordine Prædicatorum, qui noticiam familiaritatemque regis *Francia* & magnatorum ejusdem regni contraxerat dum in *Theologia Parisius* multis egregie rexerat annis, natione tamen erat *Anglicus*:

Hic missus regi *Francia* peregrinum se finxit in terra sancta, dicens se velle proficisci ad Curiam apostolicam ob causam vocationis suæ ad sedem *Dunblanensem*, petiitque ab ipso rege literas conductivas ut salvo veniret ad eum & pacifice loqueretur cum eo. Quas cum de facili impetrasset, regem adiit, & pacifice quid loquens utpote multum habens pectoris & sermonis, sic impetravit ut hinc & inde ad certos diem & locum viri pacifici & discreti mitterentur, qui de pace plena vel saltem de treuga tractarent cum effectu, factumque est ita. Unde habitis per dies quatuor & loca diversa tractatibus variis & colloquiis multis tandem in quinto die convenerunt magnates utriusque regni apud *Turnay*. Ex parte scilicet Regis *Francia*, Dux *Burgundia*, Comes de *sancto Paulo*, Comes de *Britannia*, Dominus de *Nele*, & Episcopus de *Anc.* cum multis aliis. Ex parte Regis *Anglorum*, *Antonius* de *Bek* Episcopus *Dunelmensis* cum cæteris plurimis. Qui Deum præ oculis habentes tanquam filii veræ lucis & pacis, pacis prælucidas statuerunt treugas scilicet biennales à festo scilicet Epiphaniæ Domini ejusdem anni usque ad idem festum revolutis annis duobus. Et quod captivi hinc inde redderentur, sub cautione tamen, ut si plenas rex treugas non sequeretur biennales, vel quod eorum corpora vel saltem pecunia sub cautione exposita solveretur, supponentes utrumque regem & de voluntate eorum obligantes, eos in omnibus & per omnia ordinationi domini Papæ *Bonifacii*, qui dissensiones omnimodas audiendo dirimeret, & fine debito terminaret. Mittuntur itaque solempnes nuncii ad curiam Papæ qui utriusque regis negotium exponunt diligenter. Dominus autem Papa auditis hinc inde propositis & communicato consilio decrevit & sententiavit in hunc modum.

Dudum inter carissimos in Christo filios nostros Philippum Regem Francorum ex parte una & Edwardum Regem Angliæ ex altera Reges illustres suggerente generis humani inimico pacis emulo super diversis titulis materiaque discordiæ ac dissensionis est exorta, Tandem idem Reges per speciales nuncios & Procuratores suos ob hoc ab eis mandatum habentes in nos *Bonifacium* divina providentia Papam octavum tanquam in privatam personam & dominum *Benedictum Gaytan* in arbitrum, arbitratorem, laudatorem, diffinitorem, arbitralem sententiatorem, amicabilem compositorem, ordinatorem, dispensatorem & pronunciatorem super reformanda pace & concordia inter ipsos Reges ac super hiis quæ ad pacem pertinent occasione quacumque de alto & basso absolute et libere compromittere juraverunt, prout in compromissoriis Instrumentis inde confectis plenius continetur: Nos igitur *Bonifacius* Papa prædictus qui finem litibus apponere affectamus, et præcipue inter reges prædictos quorum quietem indefinenter appetimus, et tanto ferventius vigere cupimus successus quanto plenior eos affectione prosequimur & pariori complectimur caritate, Hujusmodi compromissis receptis & nobiscum præhabita deliberatione diligenti, vocatisque nunciis & procuratoribus supradictis ad arbitrium, laudem, mandatum & arbitralem sententiam audiendam, eisque coram nobis specialiter constitutis, ad laudem omnipotentis Dei qui est pacis auctor & salutis amator, & gloriose matris ejus, sicut arbiter & arbitrator, laudator & amabilis compositor, aut sicut privata perso-

Edw. I.

persona Benedictus Gaytan ex forma & virtute compromissorum predictorum ut omni modo & jure quo melius possemus viam arbitratoris, laudatoris, & amicabile compositoris sequentes dicimus, arbitramur, laudamus, diffinimus, arbitrabiliter sententiamus, mandamus, ordinamus, disponimus & pronunciamus hac vice, ut inter ipsos Reges fiat & sit perpetua pax & stabilis, Et quod treuga vel sufferentia voluntaria dudum inducta & inita inter eos & modo & forma ac omnibus illis personis & terris, et sub illis pœnis & conditionibus & temporibus sub quibus indicta aut formata fuerunt inviolabiliter observentur: Ad hujusmodi autem pacem confirmandam, roborandam atque servandam infra tempus quod duxerimus moderandum prefato regi Angliæ sororem dicti regis Franciæ recipere ac ducere cum dotalitio quindecim mille librarum Turonensium in uxorem, Et idem Rex Franciæ eandem sororem suam eidem Regi Angliæ in uxorem dare & tradere cum dispensatione sedis Apostolica teneantur. Quod filia prelibati Regis Franciæ qua infra septennem dicitur constituta suo tempore Edwardo predicti Regis Angliæ filio qui jam tredecimum ætatis suæ annum exegit cum simili dispensatione matrimonialiter cum dotalicio xvij. millium librarum Turonensium copuletur, Illudque firmetur atque valletur extunc modis inferius annotatis, videlicet quod idem Rex Angliæ pro filio suo, idemque filius pro se qui ad hoc sufficientem ætatem habent contrahant sponsalia predicta eorundem Regis & filii iuramentis firmanda. Et Rex Franciæ & c. Copiam sequentium de hac materia diligens lector inquirat, nam ego sollicitus investigator nequivi pro tempore invenire.

Biennialibus treugis sic factis & cæteris ad regis Edwardi votum patratis, rediit rex Edwardus sub omni celeritate qua potuit festinando ad partes bori-ales visitare suos ejus adventum apud Berwyk præstolantes; Et venit cum exercitu grandi apud Rokesburgh, Et inde tendens apud Templiston ibique expectans navigium veniens de Berewyk, set deficiente vento navigium impeditum patiebatur, unde Anglici pro defectu victualium in gravi penuria acti sunt. Quod percipientes Scoti festina-verunt congressum habere cum eis. Set juvante Deo antequam venirent Scoti, applicuerunt naves cum omni repletione victualium onerata, Anglorum animos in lætitiā vertentes. Tunc rex direxit se versus Scotos, & tentoria fixit in medio camporum, Et Scoti appropinquantes clamaverunt Anglicos altisonis vocibus, & gentes nostræ sub omni celeritate se paraverunt ad pugnam prompti; & cum rex dextrarium ascenderet urgens equum calcaribus, fregit duas costas ejusdem, set rex ex hoc non omit-tens cito alium ascendit & suos ad bellum hortatur, & blandis sermonibus consolatur, sicque congressi sunt uterque exercitus in die sanctæ Mariæ Magda-lenæ apud Fowchirche: Et fuit bellum forte nimis; ibique ceciderunt de Scotis mortui numero xxx. mil-lia & plures, & Anglici habuerunt victoriam. Inde abeuntes versus villam sancti Andree quam deva-staverunt, Et inde procedentes exterminaverunt Selsechirche, Veneruntque ad castellum de Are, de quo Robertus de Brus fugerat vacuumque reli-querat. Deinde tendunt Anandiam, & postea ad Longhmban, & sic ad Karliolum, ubi duo Comi-tes Herfordensis & Marechallus capientes licentiam

à rege, redierunt in patriam suam. Deinde perrexit Edw. I. rex apud Tynnemewe. Deinde apud Catynggam, & ibi tenuit natale Domini.

CAP. XIII.

TAndem Papa Bonifacius reformavit pacem & concordiam inter reges Angliæ & Franciæ an-no gratiæ M.CC.xc. ut supra notatum est; sub ea tamen conditione, quod Vasconia remaneret penes Papam donec esset discussum quis eorum haberet lucidiorem justiciam ad ejus possessionem, Et quod rex Angliæ faceret restitutionem de bonis & navi-bus captis & dampnis illatis in portu de Swyne in adventu ejusdem ibi per suos marinarios. Set su-per illo articulo rex fecit dilationem, excusans se hoc non fuisse factum sub ejus scientia. In quadragesima sequenti rex celebravit Parliamentum Londoniis, ubi iterato proceres & communes rogaverunt regem de ratificatione articulorum magnæ Cartæ quam eis fecerat, Annuitque rex petitioni eorum salvo sem-per statu coronæ. In festo nativitatis beatæ Mariæ rex Edwardus desponsavit Margaretam sororem Philippi regis Franciæ apud Cantirbiriam. In festo sancti Martini rex celebravit Parliamentum suum apud Eboracum, & inde transivit versus Berwyk, & ultra proposuit transisse ad removendum obsidio-nem de Stritvelyne quæ robusta & fortis diu exti-terat super Anglicos ibidem; set propter asperita-tem yemis & insufficientiam patriæ consultum est eidem dimittere, & quod Anglici qui inibi erant salvis sibi vita & membris securiori modo quo pos-sent seipsos liberarent. Eodem anno mortuus est Henricus Eboracensis episcopus, Cui successit Tho-mas de Corbrig magnus clericus.

Anno gratiæ M.CCC. & regni regis Edwardi xxvij. Bonifacius Papa ordinavit peregrinationem per unum annum duraturam & quolibet centesimo anno remissionem omnium peccatorum.

Iste annus fuit Jubilæus quo multi peregrinati sunt ad Romam.

Circa festum sancti Johannis rex transivit in Sco-ciam, & factæ sunt treugæ inter Anglicos & Scotos usque ad festum Pentecostes proximum sequens; Eo nempe anno Margareta Regina genuit filium Thomam nomine, qui postea extitit Comes Mare-schallus.

Anno gratiæ M.CCC.j. & anno regni regis Ed-wardi xxix. habuit alium filium Edmundum no-mine de Modestoke qui postea fuit Comes Can-tiæ; eodem siquidem anno papa revocationem per bullas suas fecit de omnibus beneficiis & gratiis per se & prædecessores suos ante regi Franciæ conces-sas, & cito post fecit citare omnes Prælatos & omnes magistros & doctores utriusque juris & omnes ma-gistros de rheologia, quod coram eo comparerent die certo & loco in kalendis Novembris, set prius ex-communicavit regem Franciæ, deinde citari fecit Prælatos; denique rex Franciæ clamare fecit quod nullus homo exportaret de regno suo aurum nec ar-gentum seu mercimonia quæcumque sub pœna fo-risfacturæ omnium bonorum suorum, & fecit custo-dire introitus & exitus terræ Franciæ. Rex celebra-vit Parliamentum apud Stamforde, ubi conven-erunt Comites & Barones fortitudine non modica donec haberent Cartam de Foresta plenarie con-

Edm. I. cessam & confirmatam de qua non habuerant firmam securitatem licet ante eis concessam; De qua rex integre & plene eorum voluntatem adimplevit ad vota. Eo tempore *Bonifacius* per suggestionem *Scotorum* misit regi *Anglie*, quod *jus domini regni* *Scocie* pertineret ad ecclesiam Romanam, & quod *Rex Anglie* contra rationem & contra jura subegerat illud sibi, & assignavit diversas rationes. Primo, Quod *Rex Henricus* rogavit *Regem Scocie* *Alexandrum* de auxilio contra *Simonem de Monte forti* & alios *Barones regni*; idem *Rex Henricus* recognovit per literas suas quod nullum auxilium petiit a *Rege Alexandro* de debito servitutis, set solum de gratia. Secundo, similiter quando vocatus fuit ad coronationem ejusdem *Regis Henrici* idem *Rex Alexander* venit velut amicus & de gratia speciali &c. Et post tales motiones *Papa* rescripsit per Bullas, quod post mortem *Regis Alexandri* *Rex Anglie* idem *Edwardus* miserat & attraxerat regnum *Scocie* in suam subjectionem præ defectu gubernaculi contra justiciam & libertatem *Romanæ Ecclesiæ*, Et quod *Rex Edwardus* suppresserat *Prelatos Scocie* & tenuerat in sua subjectione contra statum *Ecclesiæ* & libertatem *Ecclesiæ Romanæ*.

Rex tenuit secretum *Concilium* apud *Lincolniam* super eisdem articulis, & rescriptum est in hunc modum, Quoad illum articulum quod *Papa* mandavit *Regi* quod mitteret nuncios & procuratores ad *Curiam suam Romanam* & habere deberet justiciam & rationem de clamore regni *Scocie*, *Rex* noluit respondere ad illum articulum, set tota *Baronia Anglie* rescripsit *Papæ*, quod *Rex* nullo modo hoc faceret, Nam non mitteret *jus suum* tam clarum & tam apertum in dubio & alieno arbitrio. Veniente tempore *Pentecostes* cum treuga *Scocie* finiret, rex *Edwardus* cum exercitu suo perrexit in *Scociam* ibique yemavit, & perierunt multi de populo suo præ defectu victualium; Et rex celebravit natale Domini apud *Lynthpse*.

An. Dñi 1302. Anno gratiæ M.CCC.ij. & regni regis *Edwardi* xxx. rex *Edwardus* ad instanciam regis *Francie* concessit treugas cum *Scotis* usque ad festum omnium Sanctorum proximum sequens & rediit in *Angliam*. Eo tempore misit *papa* regi *Edwardo* quod eum juvaret contra regem *Francie* & guerram moveret contra eum. Set in hac parte se finxit dicens, alio modo forte remedium posse evenire. Eo tempore miserunt *Prelati Francie* duos *Episcopos* ad *Papam* ad excusandum eos quod non comparuerunt coram *Papa* statuto die. Post festum omnium Sanctorum finiente treuga *Scotorum*, rex præfecit dominum *Johannem de Segrave* gardianum *Scocie* cum multis aliis. Eodem anno *Flandrenses* fugaverunt omnes *Francigenas* de terra sua.

1303. Anno gratiæ M.CCC.ij. & regni regis *Edwardi* xxxj. iterum coeperunt *Scoti* rebellare, de consilio *Willielmi Waleys* capitanei eorum, & rex *Edwardus* occurrit & pertransivit *Stribelyne* & abiit ultra per medium terræ, & non erat qui ei resisteret. Eo anno rex *Francie* reddidit *Vasconiam* regi *Anglie*. Eo anno objecerunt contra *Papam Bonifacium* hæresim, homicidium, simoniam, & in dolore moriebatur, ut supra eodem libro capitulo. Et electus est in *Papam* *Benedictus Lumbardus*. Rex iterato transivit in *Scociam* & perrexit per medium terræ usque *Cateneys* sine resistantia. Deinde perrexit ad castrum de *Stribelyne*, quod quidam *Scoti* tenuerant

& defenderant contra eum. Set ante moram traxerat Edm. I. apud *Dunbarre*. Et cum castrenses de *Stribelyne* viderent obsidionem acrem & fortem nimis super eos, optulerunt castellum regi & salvis eis vita & membris, set renuit rex; Deinde infra breve reddiderunt se simpliciter ad gratiam suam, & qui inibi fuerunt missi sunt apud *Londonias* & alia loca regni in custodiam carceris. Tunc fuit tota *Scocia* ad voluntatem regis, & tradidit custodiam domino *Johanni de Segrave*. Deinde venit rex *Eboracum* & fecit remove *Bancum* & *Scaccarium* regis apud *Londonias* quæ apud *Eboracum* fuerant per vij. annos. Castellum de *Stribelyne* redditum est cum prædictis anno gratiæ M.CCC.ij. regni regis *Edwardi* xxxij. Eodem anno obiit archiepiscopus *Thomas de Correbrig* & successit *Willielmus de Grenesfylde*. Eodem anno sederunt *Justiciarii* super le *Traylbastones*. Anno gratiæ M.CCC.v. regni regis *Edwardi* xxxij. captus est *Willielmus Waleys* & ductus apud *Conderet* & suspensus. Eodem anno ejecti sunt *Flandrenses* de *Anglia* ad instanciam regis *Francie*. Anno gratiæ M.CCC.vj. regis *Edwardi* xxxiv. *Robertus Brus* occidit *Johannem Comyne* in domo Fratrum minorum apud *Dunfreg* ut supradictum est, & fecit se coronari in regem *Scocie* apud *Stone* circa festum *Pentecostes*. *Edwardus* filius regis *Edwardi* perrexit cum domino *Emerico de Valence* Comite de *Penbrok* & cum juvenili militia in *Scociam* contra *Robertum de Brus* nuper coronatum; & dominus *Edmundus* frater ejus sequebatur eum cum exercitu suo usque *Karliolum*. Dominus *Emericus de Valence* Comes de *Penbrok* sequebatur *Robertum Brus* versus *Lenter*, & credebat ipsum fore in castello, set fugerat ad uxorem suam & fratrem suum *Nele*. Et ad festum sancti *Michaelis* venit apud *Lenter* & obsedit *Henricum de Percy* & occidit multos de suis gentibus, dextrariosque ejus coepit. Rex *Edwardus* venit apud *Lanertost* & inde misit grandem potestatem ad amovendum obsidionem. Et sic ibi capti scilicet *Nele* frater *Roberti Brus* & plures alii tracti sunt & suspensi apud *Berwyk*, uxor *Roberti Brus* missa est in *Angliam*. Anno gratiæ M.CCC.vij. regni regis *Edwardi* xxxv. post *Pascha* *Robertus Brus* pugnavit cum *Emerico de Valence* & posuit eum ad fugam & quosdam de suis occidit. Et infra tres dies sequentes pugnavit cum Comite *Gloucestria* & vicit eum & fugavit eum ad castrum de *Ware* & obsedit eum, set gentes regis *Edwardi* amovebant obsidionem & prædictum *Robertum Brus* sequebantur & fugaverunt in quendam mariscum & boscum, unde nec potuerunt inde exire nec ipsi ad eos adire. Rex *Edwardus* misit filium suum *Edwardum* apud *Londonias* ad desponsandum filiam regis *Francie* *Philippi* prout ordinatum fuerat & dispensatum per *papam Bonifacium*. Rex *Edwardus* agrotare coepit de quodam fluxu dum tenderet de *Karliolo* versus *Scociam*, & dum veniret apud *Burgum* super *fabulum* obiit.

60 Rex *Edwardus* obiit die translationis sancti *Thomas* juxta *Karliolum* apud *Burgum* super *fabulum* xxxv. regni sui anno. Cujus obitum *Robertus Cantuariensis* archiepiscopus apud *Curiam Romanam* exulans in sompnis vidit. Cui successit *Edwardus* filius suus post conquestum secundus. Qui statim revocavit amicum suum *Petrum de Gaviston*, cui dedit ducatum *Cornubiæ* ac commisit custodiam *Anglie* dum ipse moraretur circa nuptias in partibus trans-

An. Dñi 1305.

1306.

1307.

Cistrensis l.7.c.41.

Edm. II. transmarinis. Duxerat enim *Isabellam* filiam unicam *Philippi* regis *Franciæ* apud *Bononiam*, qui inde rediens, coronatus est in regem apud *Westmonasterium* ab episcopo *Wintoniensi* auctoritate papæ *Clementis* *Dominica* quinquagesima, eo quod *Robertus Cantuariensis* tunc apud *Romam* exulabat.

Leycestrensis. Nota, ubi dicit *Cistrensis Philippum* regem *Franciæ* habere unicam solam filiam claudicat, nam habuit duas filias, quarum seniore rex *Navernia* duxerat, iste vero rex *Edwardus* minorem, ut infra patebit in suo loco. *Petrus de Gaviston* dummodo exulaverat vigilavit super mare & in *Flandria*, semper expectans mortem boni *Edwardi* regis. Et contra voluntatem communitatis regni fecit eum Comitem *Cornubiæ*. Et plus solito specialiore eum habuit, & procuravit malum quod potuit adversus omnes magnates & alios qui inoram ejus in *Anglia* malipendebant. Et suggestit regi in quantum potuit procurando quod *Walterum de Langton* episcopum *Cestrie* carceri mancipavit. Nam idem *Walterus* sæpius increpaverat prædictum *Petrum* pro eo quod male tractaverat regem, & ad multas scurrilicates & malicias, atque stultitias & ineptias, ac inercias frivolas eum produxerat contra statutum suum & regni honorem. Et idem *Petrus* habuit in despectum & derisum majores regni; de quo proverbialiter dictum est:

*Que altre tient en desquite
Bien sauyz de ceo qil dit,
Car fortune fait abesser
Que ja ne quide a ceo venir.*

C A P. XIV.

HIC primus *Edwardus* rex nobilis qui bonus *Edwardus* vocatus est, tot filios habuit & filias. De prima uxore *Alfonsum* primum, qui mortuus est puer. *Johannem*, qui mortuus est puer. *Johannam de Acres* Comitissam *Gloucestriæ*. *Margaretam Ducissam Brabantia*. *Isabellam* Comitissam *Herfordiæ*. Et *Edwardum*, qui regnavit. De secunda uxore *Thomam* Comitem *Mareschallum*, *Edmundum* Comititem *Cantiæ*.

Eodem anno omnes proceres regni juraverunt coram rege *Edwardo* secundo ad fidelitatem regni & coronæ quod secundum suum posse illud defenderent & custodirent, & hoc sub pœna excommunicationis per *Robertum de Winchelse* archiepiscopum apud *Londonias* inde lata, qui nuper de exilio revocatus est. Eodem anno, scilicet *Gratiæ*

An. Dñi M.CCC.vij. anno regni regis *Edwardi* secundi primo litera Dominicali *A*. Luna currente per xvj. die Mercurii proxima post festum *Epiphaniæ*, quarto scilicet anno papæ *Johannis*, capti sunt omnes fratres de *Militia Templi* per mandatum regis, per bullam papæ, & incarcerati universaliter in *Anglia* & *Francia* & in tota *Christianitate* propter enormitatem professionis suæ & alia superstitiosa quæ profana gerebant inter eos in religione, super quibus convicti fuerunt in concilio *Londoniis* super hoc celebrato. Et fuerunt omnia bona eorum, terræ & tenementa seiscita in manu regis in *Anglia*.

Erat nempe *Edwardus* iste vir elegans corpore, viribus præstans, set moribus si vulgo creditur plurimum inconstans. Nam parvipensio procerum con-

Edm. II. tubernio adhæsit scurris, cantoribus, tragœdis, aurigis, fossoribus, remigibus, navigiis, & cæteris artis mechanicæ officiis, potibus indulgens, secretæ facile prodens, astantes ex levi causâ percutiens, magis alienum quam proprium consilium sequens; in dando prodigus, in convivando splendidus, ore promptus, opere varius. Adversus hostes suos infortunatus, in domesticos efferatus, ad unum aliquem familiarem ardentem affectus, quem summe coleret, ditaret, præferret, honoraret. Ex quo impetu provenit amanti opprobrium, amasio obloquium, plebi scandalum, regno detrimentum. Indignos quoque & ineptos ad gradus ecclesiasticos promovit, quod postmodum ludes in ecclesiis & lancea in latere sibi fuit. Tanta etiam in diebus ejus caristia tritici fuit tamque continua mortalitas armenti exitit quanta à retro sæculis visa vix fuerit; Tunc decimationes juges, assidue contributiones, temporalium & spiritualium continuæ expilationes. Et cum ex permissu papæ multa sub colore *Scotos* repellendi ad fiscum regium accessissent, per regiam tamen insolentiam cuncta inaniter sunt consumpta. Unum tamen huic regi feliciter obvenit, quod *Cambria* contra eum minime rebellavit, cætera sibi satis infaustra extiterunt. In suis nempe primordiis *Petrus* quendam de *Gaviston* cujus consortium *Edwardus* ille paterno jussu abjuraverat, de transmarinis partibus revocavit, ejusque contemplatione *Isabellam* reginam neglexit, proceres suos parvipendit. Quam ob rem magnates indignati ipsum *Petrum* usque in *Hiberniam* propulerunt ubi & thesauri transmissi petulanter sunt absumpti. Deinde sub spe uberioris pacis consequendæ *Petrus* revocatus est, set regio ut prius thesauro absumpto, proceres insurgunt, *Petrum* à rege dispergunt, equos & thesauros eorum in partibus *Northumbria* capiunt; *Petrum* sic fugitantem ad castrum de *Scarburgh* obsident, & comprehendunt. Tandemque apud *Ganereffiche* juxta *Warewicum* decapitant & occidunt. Sed & *Petro* sic extincto rex ut prius aliis adhæsit. Qua de causa Concilium provinciale per *Robertum Cantuariensem* cogitur; in quo multa ad regis regni que informationem salubriter sunt statuta: ad quorum observationem & ipse præstito juramento subscripsit. Benedictio quoque *Roberti Cantuariensis* observantibus illa, maledictio vero refragantibus irrogatur; set rex ut semper & tunc suis adhærens fautoribus assipulata prætermisit. Ob hoc tumultuantur mediocres, frendent majores contra regem regisque collaterales, potissime ipse metropolitanus *Robertus*. *Thomas Lancastria* Comes ipsius *Roberti* animatus hortatu cum sibi adherentibus per plures annos conatus est regiis obfistere ineptiis, donec novissimam super hoc turbine efflaret auram. *Petrus de Gaviston* per proceres *Angliæ* set contra regis voluntatem exulat in *Hiberniam* circa nativitatem beatæ *Mariæ*, set anno sequenti revocatus est; cui occurrit rex apud *Cestriam*. Circa natale Domini *Petrus* exulatus est usque *Flandriam* per proceres, set circa Purificationem beatæ *Mariæ* contra voluntatem eorum revocatus est; cum quo rex aliquando peragrans apud castrum de *Stardeburgh* dimisit, quem tandem obsessum & captum usque *Wadyngham* deduxerunt, & juxta *Warewicum* occiderunt.

Principales hujus factionis fuerunt *Thomas Comes Lancastria*, & *Guydo Comes de War.*

Edm. II. Anno Gratiae M.CCC.xiiij. regni vero regis *Edwardi* secundi sexto, praedictum *Petrum*, ut supra dictum est, sic captum apud *Dadyngton* juxta *Wanbyr*, idem Comites duxerunt apud *Blake-lowe* juxta *Warwycum* & decollaverunt in festo sanctorum *Gervasii* & *Prothasii*, & deinceps Rex & Comes *Leicestriae* nunquam se mutuo amore habuerunt. Iste *Petrus* tumulatus est apud *Langleye*, & rex fundavit ibidem unam domum de fratribus praedicatoribus, quasi possessionatis ad orandum pro anima dicti *Petri* cunctis diebus.

Leycestrensis 1.7.c.41. Decapitato *Petro* die sanctorum *Gervasii* & *Prothasii* apud *Caneressiche*, eodem anno die sancti *Bricii* sequenti natus est *Edwardus* primogenitus regis hujus tertius post conquestum apud *Wyn-dosforam*. Obiit *Robertus de Wynchelse* archiepiscopus, electus est magister *Thomas de Cobham* probus clericus; quo tamen ad instantiam regis cassato & ad *Wygorniam* translato, successit *Walterus Reynalde* Regis Thesaurarius. Et cito postmodum adivit rex *Scotiam* pompaticè cum multa suppellectili; set apud *Stribelyn* turpiter cum suis devictus est die natalis sancti *Johannis*, occisis aut captis nobilibus, amissis thesauris, residuique projectis armis sola sibi fuga consuluerunt. Dehinc per continuos xij. annos regnante hoc rege partes *Angliae* boriales per *Scotos* sunt contritae. *Edwardus le Brus* frater *Roberti le Brus* intravit *Hiberniam* ut eam sibi subjugaret, set quarto post hoc anno die sancti *Kalixti* occisus est.

Hoc quoque anno post festum sancti *Michaelis* miles quidam *Adam de Banastre* de comitatu *Leicestriae* movit guerram contra dominum suum *Thomam* Comitem *Leicestriae*, set circa festum sancti *Martini* captus est & decollatus.

Leycestrensis Homines Comitatus *Leicestriae* ceperunt dictum *Adam Banastre* & dominum *Willielmum de Lee* ante adventum domini sui, in una grangia ubi se absconderant, & plures alios ceperunt, & miserunt eos in carcerem. Principales hujus factionis ex parte Comitatus fuerunt dominus *Willielmus de Holand*, dominus de *Acre*, & dominus *Philippus de Haryng-ton* scilicet anno Gratiae M.CCC.xvj.

Leycestrensis 1316. Fuerunt capti apud bellum de *Stribelyn* de *Anglia*, Comes *Gloucestriae*, Comes de *Clare*, *Robertus de Clyfforde*, dominus *Iohannes de Mountfort*, dominus *Payn de Tybtoft*, dominus *Egidius de Asteleye*, dominus *Nicholaus de Asteleye*, dominus *Ricardus de Bassett de Weldon*, dominus *Egidius de Argentyne*, & multi alii magni de *Anglia*. Rex quoque *Edwardus* se misit ad fugam, & sub magna difficultate vix evasit. Magnates regni capti sunt in fugiendo, in *Scotiam* ducti, sub magno precio redempti. Et est notandum quod retroactis temporibus non est auditum in aliquo *Anglicano* bello tanta bona regni & tanta victualia hostiliter rapta & abducta fuisse. *Thomas* Comes *Leicestriae* non ierat cum rege in *Scotiam* propter discordiam quae à morte *Petri de Gaviston* inter eos duraverat; nam idem Comes medio tempore moram traxit apud *Pontefractum* in castello suo; & ut auribus vulgi interim innotuit, rex proposuerat eum cepisse in castello suo in redeundo de *Scotia* si victoriam ibidem optinisset; & hæc fuit causa quare rex noluit eum secum proficisci contra inimicos suos.

Leycestrensis 1.7.c.42. *Johannes* xxij. post *Clementem* quintum sedit papa annis circiter xvij. qui septimum librum *Decre-*

Edm. II. talium innovavit, literatos promovit, disciplinam triplicis linguae, *Hebraicae*, *Graecae*, & *Latinae* apud generalia studia instituit; at dum in primis acceptiones munerum exhorrere videretur, dampnavit primo pluralitatem beneficiorum, ita ut unico beneficio per curatum quemlibet acceptato, ipse papa reliquorum vacantium fructus per aliquot annos optineret; insuper & aliorum beneficiorum per mortem seu resignationem vacantium, sive per translationem primos fructus reservavit, ita ut rector institutus taxationem beneficii sui aut residuum taxationis acceptaret; ex qua cautela innumerabiles thesauri ad manus papae devenerunt: bella tamen à duce *Bavariae* qui se pro imperatore gesserat saepe sustinuit, & semper succubuit. Hoc quoque anno magna lues animalium & hominum, maxima inundatio ymbrium aestivalium & autumnalium, ex qua provenit tanta bladi caristia, ut quarterium tritici ad xl.s. venderetur.

Leycestrensis 20 Anno Gratiae M.CCC.xvij. venit tanta caristia bladorum per totum regnum & duravit per biennium, ita quod quarterium frumenti in foro *Leycestriae* die Sabbati vendebatur pro xliij.s. & die *Mercurii* sequenti in eodem foro quarterium frumenti vendebatur pro xliij.s. Eodem tempore multi qui fuerant locupletes in regno & divites & multis bonis habundantes ad magnam & irrecuperabilem inopiam devenerunt mendicitati subjecti. Set anno praecedenti dominus *Robertus de Brus* rex *Scotiae* misit fratrem suum dominum *Edwardum de Brus*, & dominum *Philippum de Moubray*, dominum *Johannem de Sowles*, dominum *Iohannem Styward*, & plures alios magnates *Scotorum* cum potestate magna in *Hiberniam* ad subjugandum terram; qui multa mala exercuerunt in terra, set homines regis *Angliae*, sc. dominus *Emilius de Verdon*, dominus *Iohannes de Wyrmyngton*, dominus *Hugo de Tryplynton*, qui postea interemptus est apud *Nottingham*, se dederunt contra *Scotos* cum sua potestate, & congressum est bellum apud *Dundalk*, ubi occisus est antedictus *Edwardus de Brus* cum aliis praedictis nominatis magnatibus, qui adeo fuerunt ab *Anglis* obclusi, quod de tanta multitudine *Scotorum* non evaserat nec unus quidem.

Leycestrensis 30 Anno Gratiae M.CCC.xvij. & anno Gratiae M.CCC.xix. magna mortalitas hominum & lues animalium per totum regnum *Angliae*, adeo quod homines remanentes non habebant unde terras suas colere nec seminare, & cotidie quam plurimi in quolibet cimiterio fodebantur; & duravit hæc pestis per biennium, & sic undique magna desolatio tam ex hiis quam ex *Scotis* hostibus *Anglos* apprehendit. Condolens igitur papa *Anglicanae* tribulationi & pietate motus misit duos Cardinales in *Angliam* anno scilicet Gratiae M.CCC.xvij. ad reformatam pacem inter regem *Angliae* & cognatum suum *Thomam* Comitem *Leicestriae*, & inter regem *Angliae* & *Robertum Brus* regem *Scotiae*. Venerunt igitur Cardinales cum rege & regina & cum archiepiscopo *Cantuariensi* cum omnibus episcopis provinciae, cum comitibus & baronibus & aliis magnatibus regni apud *Leycestriam*, & occurrit ei *Thomas* Comes *Leicestriae* die ex hac parte ei praefixo apud *Syroches Wigge* quae modo vocatur *Sotesbygge* stipatus pulcherrima multitudo hominum, adeo quod non occurrit quempiam retroactis temporibus vidisse aliquem Comitem duxisse tam pulchram

Edm. II. chram multitudinem hominum in equis sic bene aratorum, scilicet xvij. mille. Cumque Rex & Comes obviarent, sine magna difficultate osculati sunt, & facti sunt cari amici quoad intuitum circumstantium. Et statim Cardinales tenderunt iter versus partes boriales pro pace habenda inter reges Angliæ & Scotiæ mediante Dei gratia & virtute commissionis suæ. Cumque in partes Scotiæ venissent, insultavit eos dominus Gilbertus de Mydelton miles cum aliis elegantibus shavaldres, & eos de omnibus bonis & thesauris suis spoliaverunt. Cardinales sic spoliati redierunt ad regem sine aliqua alia expeditione, narrantes quæ gesta sunt in via. Cum rex hæc intellexisset, fecit capere dictum Gilbertum de Mydelton & Iohannem fratrem suum, & ducti sunt Londonias, tracti & suspensi ibidem.

Cistrensis lib. 7. c. 42. Quidam scriptor nomine Iohannes habens mu- relegum sibi familiarem, asseruit publice apud Oxoni- am circa festum Pentecostes, se esse verum hæredem Angliæ; quam ob rem apud Northampton coram rege & proceribus de mendacio convictus, distractus & suspensus est. Quo quidem anno ij. Cardinales Angliam venientes excommunicaverunt Robertum de Bruz cum fautoribus suis, Scotiamque sub interdicto posuerunt.

Leycestrensis. Eodem anno certi articuli locuti & concordati apud Leycestriam inter Thomam Comitem, & Clerum, & postea fuerunt ordinati & confirmati Londonia per Cardinales, archiepiscopos Cantuariæ & Dunelmie & alios prælatos provincie Cantuariensis; qui retornati sunt ad dictum Thomam Comitem apud castellum suum de Tuttebery per episcopos Normycensem & Elyensem.

Primo.

Que les terres, rentes & tenemens donez encontre la fourme dez ordinancez seient renduz & remisez en la mayn le roy sanz estre redonez a mesmes ceaux eynz demourront en la mayne le roy a son profite, & al parliment soient regardez queux choses estoient convenablement donez & queux autrement, & adonkes soit la chose discussie solom ceo que lem verra que soit affaire par reson.

La response du Conte.

Sires mout a vous plerroit que les ditez choses furent mises en oeure si come fust accordes a lez perlancez a Leycestre, & sils soyent redonez desore busfeygneroit que vou fires oue autres peres de la terre nyent suspicions enpreystez & lez ditez choses, terres & tenementz &c. soient mises en si convenable garde que lez usez veignent pleynement a leschequer le roy al commune profite de luy & de son realme, & dispenduz en la deffence de la terre. Isli qils ne fussent desorenavant gastez ne en malveys oeups dispenduz sicome avant ont estre.

Prelati.

Pur ceo que lez prelatez entendent & veyent que per cele rendre grant bien avendra pur lestete nostre seignour le roy & pur esement de peple & la pes de la terre mayntenyr, ils enpernont fil pleace a nostre seignour le roy que nule de ceux que ont tieles maneres de donn receuz e lez redountent ore come avant est dit, que ne averont hounte vylennye ne altre punishment par enchesoun de la prise.

Comes.

Par la fires ou vous avez enpris que ceux que ont pris del roy contra la ordinaunce, queux ne ferront punys, fires il nous semble que vous avez mespris

contre les ordinaunces e contre vostre serment & nostre, car les ordinaunces voient que ceux soient punys en parlement.

Articuli ordinati sunt isti.

Et puis de reschiefe pur ceo que la coroune est taunt abbessse & desmembre par diversez donnz, Nous ordeynoms que touz lez dounz que sont donnez al damage de roy & en descrecez de la coronne puis la commission a nous faite, dez chasteles, viles, terre & tenementz, bailez, gardes & mariages, eschetys & relefs, queux il soyent, auxi bene en Gascoyne, Irlande, Gales, & Escocce, come en Engleterre, soient repelles. Et nous repelloms de toutes sanz estre redonez au mesmes ceux, sanz commune assente en parlement; & si tiels maneres dez donnez oue relefs soient deformes donez encontre la coronne avant dite sanz assente del Baronage, ex ceole parlement, tanque sez dettez seient acquites avenalment puis son estete releve, soient tenuz pur nules, e le per-noure puny en le parlement par agarde de Baronage.

Dicta antedictorum Prelatorum.

A pre ceo covynt il ordeyner & faire convenable seurte pur le conte de Lancastre & pur lez soens sur sa venue a nostre seignour le roy, si le plect face ces lettres patentes de suffisance seurte pur le dit conte Comes.

Sires quant a les lettres patentes de conduft que nostre seignour le roy nous deveroit faire seurte suffisance, fires nous entendoms de rien avoir mesfait vers nostre seignour le roy par quey nous dussions estre asseourez de luy; Et vous savez bien fires que lez chartes commissions & lettres de conduft de sa en atere ont este faitez al honour le roy mesmes, & al profit de luy & de tote son peple & commandez a tenir par my son realme. Et par commissions grantez a ad estre a touz lez grantz de sa terre davoire & entreliere & tenyr lez dites choses ordeynez & par sa chartre confermez, al honour & comune profite du roy & de realme. Et sur ceo sentence done par Ersevek Robard touz lez prelatez, lez queus chartres lettres & commissions ne poent unkes lien tenir come bien savez; Et fires nous avoms este autre foy sur tiels seurte en peril pur male agaytere par lez malveys conseilours que pres de roy sont. Par quoy fires nous ne poems de tiele seurte fier ne a luy venir tanque nule de ceux que riens ont pris du ly & de novel sont entiere jurez contre leur serement qils ont feot as ordinaunces demeront entour luy. Et fires de approcher au nostre dit seignour avoms totedys desires. Et vous prioms que vous ordeynez pur nous tiele seurte dont puissions fier & prestys ferroms del faire.

Dicta Prelatorum.

Item que lez prelatys e lez grantz que estont a Leycestre auxint par leur lettres asseourent le dite conte e lez seonz sur mesmes lez choses.

Responsio Comitis.

Sires quant a la seurte entre vous & lez prelatz & la fermeme dez Cardinales nous asseouroms bien & de eux et de vous que lez Cardinales et vous ne vodrez nule male a nous. Et si male nous avenit nous savoms bien que moult y disleroit a eux et a vous. Et bien savoms que eux ne vous nous vodrez deceivere, car si purront eux & vous estre deceux par lez males conseileres le Roy ne lez Cardinales ne vous ne poyent a nous autre amendement faire mes priere pur nous almez. Quant a la soerte dez autres

Edw. II. autres grantz quæ furent a *Leycestre*, il nous semble que nous ne poems de tut fyere, puis que ascuns de eux que illoeques furent ount dedit lour serement qils fyrent a *Leycestre* en voz presencez. Et sur ceo sont de novele jurez & entre aliez a ce que nous avoms entenduz de meinteigner ceux que ont malement consele le roy en desheritance de la corone.

Dicta Prælatorum.

Auxint que totez ceux dez queux le dite cont ad suspicion al avyement dez prelates facent seurte par leurs lettres & par serment que eux privement front al dit conte & a ceux que eux ne en nenancez oue allanz al roy al parlement oue aillours illoeques demoranz ne retornanz male ne damage luy ferront ne sufferont estre faite si avant cum ils le purront desturber a lout pouare. Et sur ceo que mesmes ceux se summettent au sentence descomengement dez dites Cardinales si ils soient troves alencontre, & que cele seurte soit afferme dez Cardinales.

Responsio Comitum.

Sires quant a ceux que vous entendez que nous avoms suspicion nous ne voloms nule seurte de eux; car nous tendroms plus disceure par chose que eux nous poient faire par escript oue serment ou par submission de eux sommettre en sentence descomenge qï assurez. Quant a lasserment dez Cardinales, avoms avant reponduez.

Dicta Prælatorum.

Et que mesmes ceux dez queux le dit conte ad suspicion aillours venuz al parlement quele heure que nous deveroms venir, nous vendroms come faire deveroms, & solonc ceo que nostre estate demande en pesible manere si home ne nous surquerge. Et solom ceo que nous verroms que nous puissoms seourment venir & demorere & seourment deporter en suite de nous & de nouz gentz sicome fust parle a *Leycestre*. Quant al venir de ceux que vous appelez suspicions, semble a nous qils deveront venir come gentz que devient este punyz a garde de peeres en parlement solonc le trespas qils averont faite encontre lez ordinaunce.

Dicta Prælatorum.

Cestez chosez faitez pur venir a bien de pees, ferroit bosoignable que le roy & le dit conte se entrevysent a certeyns leus en temps a queux le roy se accordera. Et que le conte a sa venue face al roy come a son seignour lige dewe reverence & obediencia tyl come serra acorde par prelacz, contez, & barons que a donkey ferront, issi que le roy se deit tenir a paye par reson.

Responsio Comitum.

Sires quant a luy nous deveroms venir de parler a nostre seignour le roy plerroit bien a nous, mes qil soit en bone lue & convenable & nent suspicions, come fust parle a *Leycestre*. Et sires quant a dewe reverence & obeissance, nous ne entendoms rien avoir dez obeisye, & prest sumes affaire quant faire devons de reverence & de honour a nostre seignour le roy come son homme liege.

Dicta Prælatorum.

Et pur ceo il est contenu en le tretys a *Leycestre* que le dit conte avera convenable seurte sour la venue au roy, si semble au diz prelatys que oue la dite seurte covendra que certains personnes dez queux le dit conte se doute, e les queux il sente uncore qils sont sez ennys mortelez, e quils ont pro-

cure male devers son seignour lige, a ceo qil dit, *Edw. II.* absentent un pece tant le roy & le conte soient entre venuys & entre parlez. Car lez prelatys entendent que sauncz ceel la, a la primer entre venue le count se affyereit de nule aultre seurte. Et auxint entendent que par cele seurte a la request de roy, dez cardinales, & de ditz prelatys le cont serra menable a reseivre a sa amiste & a se bien voilance ceux qil tinent uncore sez amisours & sez ennys. Issint ceux que ferront trovez coupablez devers luy facent convenable amendez par reson; & a ceo faire lez prelatys promettent en bone foy qils mettront tote laide & le consaile qils purront. Et auxint grantent lez prelates que si nule dune parte oue altre refuse pees convenable eux teismoigneront la desreson & la defalte oue ils la troveront, & ferront outre ceo que faire purront & deverront par reason.

Responsio Comitum.

Sires quant a labsement dez suspicions entour le roy une pece par la seurte de nous, nous ne sumes en volonte que nule soit remue forsque lez malez conseilours. E lour absence une pece seroit encontre lez ordinaunce si eux ne fussent remueez de tut que mes ne soient pres du roy; & vous ne nous tendroms de riens assurez du cele absence put la malveys agaite qils purront faire come ils ont faite avant cez eoures.

Les poyniez dez ordinaunce sont tiels.

Et pur ceo que le roy ad este male gie & conselle par malez conseilours come desuz est dite, Nous ordeignoms que touz lez malez conseilours soient oustez & remuez de tut, issint que eaus ne autres tiels ne soient mes prees du roy ne en son office retenuz, & que autres convenable soient mis en lour lieu. E en mesme la manere soit fait dez gentz de office que ne sont pas convenables.

Responsio Comitum.

Sires quant a ceo que vous entendez par la suchette dez suspicions, que nous a la requeste nostre seignour le roy, & dez cardinales, & dez prelates receiveroms a nostre amiste & bone voilaunce eux uncore tenoms noz ennys, sires il nous semble que nous ne purroms a eux accorder & nostre seourment saver avant que lez chosez qils ont myspris contre le state le roy al damage de luy & de son people soient arestez par agarde dez pieres en parlement, si come il est contenue en lez ordinaunce. Endroit sirez de ceo que vous grantez que si nule dun parte ou de altre refuse pees convenable & resonable, que vous teismoignerez la disreson & defalte oue vous lez troverez, & freez outre ceo que faire purrez & devez par reson: sires moult nous pleace, kare tote nostre entente ad este & est que lez chosez que ont este myspris en prejudice de roy & seynt esglyse ou emblemyshment de la corone le roy & a damage de son people fussent adressez pur bien de pees avoir & meyntenere.

Cumque antedicti episcopi sub tali ordine nuncium suum ordinati fuissent, Comesque ad singula, ut prædictum est, responsum dedisset, tandem placuit Comiti occurrere regi obviam apud *Hotys* hñg ad sibi mutuo colloquendum; & sic fecerunt, ut supradictum est. Hiis ita habitis tractatibus & conditionibus concessis, eo minus noluit rex carere societate *Dispensatorum*, scilicet *Hugonis* patris & *Hugonis* filii, qui dicebantur maligni consilarii seductoresque

Edw. II. ductoresque regis; set eo amplius eos fovebat contra voluntatem procerum regni, & cariores habere curavit, qui regi suggererunt procurando malum contra plures magnates regni in quantum potuerunt.

1321. Quam ob rem anno gratiæ M. CCC. xxj. Barones regni levaverunt se contra *Dispensatores* patrem & filium *Camerarium* regis, scilicet *Umsfridus de Boun* Comes *Herfordie*, dominus *Rogerus de Mortuo mari* avunculus, dominus *Rogerus de Clyfford*, dominus *Iohannes de Mombraye*, dominus *Iohannes de Gyffard le Ryck*, dominus *Henricus de Wyllington*, dominus *Iohannes de Wyllinger*, dominus *Henricus de Monte forti*, dominus *Bartholomeus de Baddysmere*, dominus *Henricus Tyys*, dominus *Rogerus Dammeroy*, dominus *Hugo Dandeleye*, dominus *Warinus de Lyle* & plures alii cum omni suo posse & suis adherentibus, Qui omnes se dederunt ad consilium Comitis *Lancastrie*, & circa festum sancti *Michaelis* perrexerunt *Londonias* cum grandi exercitu & exlegabant *Dispensatores* patrem & filium extra regnum, præter & contra voluntatem regis apud *Westmonasterium*. Comes *Lancastrie* *Thomas* se tenuit in pace medio tempore apud castrum suum de *Pontefracto*. Igitur exulantes *Dispensatores* vagabant super mare capientes & deprædantes quicquid eventus eis conferre valuit, Inter cætera rapuerunt duas magnas naves quas *Dromundes* vocamus, bene onustas omni fertilitate mercimonia ad valorem xl. mille marcarum, & homines etiam captos miserunt in *Angliam* ad carcerem per consilium regis, statimque rex cepit colligere exercitum, mandans ubique omnes suos sibi adesse sub pœna vitæ & membrorum amissione. Et venit rex cum exercitu suo apud *Burton* super *Trentam* contra Comitem *Lancastrie* & Barones qui venerant apud *Tuttebery* cum grandi fortitudine. Eodem tempore reddiderunt se regi antedicti de *Mortuo mari*, & ex præcepto regis missi sunt apud turrin *Londoniensem* in custodiam. Et infra triduum quo rex venerat apud *Burton* movebat exercitum suum ultra aquam versus *Tuttebery*.

Cistrensis
l. 7. c. 42.

Quia rex *Edwardus* contra commune votum magnatum duos foverat *Dispensatores* *Hugonem* patrem & *Hugonem* filium, *Thomas* Comes *Lancastrie* & alii multi regios viros adeo attenuarunt ut ejus assensu saltem umbratice adjecto prædictos *Dispensatores* exlegarent, propter quod castra eorum in *Wallia* protriverunt, animalia abduxerunt, thesauros recollegerunt, & in yeme *Gloverniam* occupaverunt, set cito post rex ipse cæteris inconsultis utrumque *Hugonem* revocavit. Exinde succrescunt indies odia & scismata. Inter hæc duo magnates de *mortuo Mari* priusquam Comes *Lancastrie* parari posset, præpropere agentes, urbes aliquas in *Marchia* capiunt, regisque milites profligant donec rex ipse cum insperata multitudine peditum per viam circularem *Salopia* veniret, ubi ob defectum pecuniæ ac Comitis *Lancastrie* nimia retardatione militibus defluentibus illi duo de *mortuo Mari* ad deditionem sunt coacti. Quibus apud *Londonias* incarcerationis rex ad *Gloverniam* rediens revocavit utrumque *Dispensatorem*, inde divertit apud *Uyche felde* circa festum sancti *Cedde* ut præoccuparet Comites *Lancastrie* & cum eorum complicibus apud *Tuttebery* & *Burtonam* existentes set rege aquam *Trente* per vadum transeunte fugit Comes *Lancastrie* cum suis à villa *Burtonæ* usque ad ur-

bem de *Wozowebrygge* ubi occurrens ex parte regis *Edw. II.*

Andreas de Harkelleye occidit Comitem *Herfordie* in ipso ponte xvij. kalendarum Aprilis, Comitem *Lancastrie* cepit cum multis aliis nobilibus, qui pro majori parte in diversis locis sunt suspensi, set & ipse Comes apud proprium castrum de *Pontefracto* xj. kalendarum Aprilis decapitatus est. De cujus viri meritis an inter sanctos sit annumerandus crebra in vulgo disceptatio est, aliis quidem asseverantibus quod sic, eo quod elemosinis indulgit, quod religiosos honoraverit, quod pro justa querela ut videbatur usque ad mortem certaverit, quod etiam ejus insectatores parvo post tempore duraverunt, immo dira morte perierunt: Aliis vero in contrarium sentientibus, hominem videlicet conjugatum neglecta uxore sua generosa innumeras mulierculas pollueret, Offendentes vel leviter in eum morti mandare, Ordinum fugitivos legisque transgressores ne lege plecterentur pertinaciter fovere, Cuncta denique agenda sua ad nutum unius secretarii sui passim committere, Tempus quoque certandi usque ad mortem pro justitia defensanda inermiter fugere non debere sanctum censeret, præsertim cum invitus comprehensus passus fuerit: set oblationum donaria & miraculorum simulacra quæ in loco suæ decapitationis in præsentiarum celebrantur qualem in posterum habebunt exitum secula videbunt post futura. Ab hoc igitur tempore usque in sextum postea annum cepit *Dispensatorum* fortuna invalescere & reginæ conditio ancillari, quousque rex *Francia* pro homagio *Vasconia* non exhibito regem *Anglia* plurimum molestaret. Circa ascensionem Domini rex tenuit Parliamentum apud *Eboracum* ubi erexit *Hugonem* *Dispensatorem* seniore in Comitem *Wyntonensem*, *Andream de Harkelleye* in Comitem *Carloliensem*.

Comes *Lancastrie* cum Baronibus egressus est *Leycestram* de castello in campum, credens se sublevare de possessione hominum per dominum *Robertum de Holande* et alios qui sibi auxilium promiserant, prout antea inter eos promissum fuerat, Nam *Robertus de Holande* promiserat se venturum cum forti expeditione virorum fortium, set decepit eos. Cumque Comes percepisset se esse deceptum, divertit vultum in partes boriales, & rex semper sequebatur à dorso, pede post pedem. Inter cæteros regis viros erat quidam *Robertus Tyrannus* qui ferocius cæteris insequabatur Comitem, set postea turpem mortem quam in isto viagio meruerat per *Dispensatores* incurrit, Nam et cæteri quilibet Comitis persecutores violentam mortem nacti sunt. *Robertus de Holande* cum audisset fugisse Comitem, reddidit se regi apud *Derbeyam*, missusque est in custodiam ad castrum de *Dover*, quem omnes habebant exolum pro eo quod deceperat sic dominum suum qui eum nimis dilexerat, et quasi de nichilo in magnam vitam crexerat. Perrexerunt igitur Comites *Lancastrie* & *Herfordie* cum Baronibus et aliis apud *Wozowebrygge*, ubi occurrit eis dominus *Andreas de Harkelleye*, et pugnare coeperunt fortiter ad pontem. Et cum Comes *Herfordie* staret pugnans super pontem, quidam perrexit sub ponte et lancea Comitem *Herfordie* percussit, statimque ibidem occubuit ut supradictum xvij. kalendarum Aprilis. Ibique interfecti sunt duo strenui milites, dominus *Rogerus de Berfelde* et dominus *Willielmus de Suthelleye*, et plures alii, similiterque multi alii graviter vulnerati. Comes *Lancastrie* rediit cum suis

Edm. II. suis in villam de *Borowebrigge* sub treuga usque in crastinum. In crastino vero captus est et missus cum suis per dictum *Andream de Harle* apud *Eboracum* ad regem. In cuius adventu gavisi sunt nimis *Dispensatores*; Et est notandum quod cum dictus *Andreas* comprehendisset Comitem *Lancastria*, dictus Comes prædixit ei turpissimam et vilem mortem infra annum sequentem sibi eventuram; sicque evenit, prout infra patebit. Cumque venissent apud *Eboracum*, statim Iusticiarii assignati sunt qui sederent super eos; et hoc multum per excitationem *Dispensatorum*. Sicque adjudicati sunt omnes primo trahi et sic suspendi, excepto Comite *Lancastria* qui ob reverentiam regii sanguinis decollatus est apud *Pontefractum* ubi rex interfuit eodem tempore, scilicet in crastino sancti *Benedicti*, videlicet xj. kalendarum Aprilis anno Domini M. CCC. xxj. sepultusque est in Prioratu ejusdem villæ. Decollatus est in quadam planicie extra villam, ubi nunc in Dei honore & dicti Comitis memoria fabricata est ecclesia mira structura apud *Eboracum*. Ante mortem Comitis tracti sunt & suspensi videlicet dominus *Johannes Moubray*, dominus *Rogerus de Clifforde*, dominus *Gosellinus Deyvile*; Et pro majori tormento nobilis Comitis fecerunt trahere & suspendere sex nobiliores & secretiores milites, scilicet dominum *Warinum de Yle*, dominum *Willielmum Tochet*, dominum *Thomam Manduth*, dominum *Willielmum* filium *Willielmi*, dominum *Willielmum Charnell*, dominum *Henricum Wradburne* & unum valettrum Comitis qui omnes penderunt longo tempore super furcas pro majori opprobrio. Hii apud *Pontefractum* & alii apud *Eboracum*, nec sinebat eos rex & *Dispensatores* evelli aut sepeliri usque in longo tempore postea.

Occumbente igitur Comite, ut superius dictum est, pro justitia ecclesiæ & regni, prout vulgaris communitas mente concepit, occurrunt undique populi turbæ cum muneribus oblationum ad exhibendum honorem & obsequium corpori Comitis pro modulo suo, non cessantes donec rex per excitationem *Dispensatorum* misit viros armatos qui eis introitum prohiberent in ecclesiam, Et præcepit sub pœna carceris ne quis intraret in ecclesiam ad exhibendum corpori honorem vel obsequium; Cumque vidissent populi se taliter regali potentia ab ingressu ecclesiæ præpeditos, diverterunt præcordia devotionis suæ ad locum ubi Comes occubuit, & eo frequentius accurrebant, quo & acrius regis rigor erga peregrinos efferbuit, donec eliminata omni spurcitia campestri facta est ibidem ecclesia capellani Deo servientibus non mediocriter dotata. Deinde infra breve cæteri magnates tracti sunt & suspensi singillatim unusquisque in propria patria sub testimonio regis & *Dispensatorum* qui terminus vocatur *Le Roy Recorde*; scilicet dominus *Bartholomeus de Baddismere*, & dominus *Bartholomeus de Aycheburnham* apud *Cantuariam*, dominus *Franciscus de Aldham* apud *Wyndesoram*, dominus *Johannes Gyffard* & dominus *Rogerus de Elmesbrigge* apud *Gloverniam*, dominus *Henricus de Wylinton Emond* & dominus *Henricus de Montford* apud *Bristoliam*, dominus *Thomas Colpeir* apud *Wynchilse*, dominus *Henricus Tyey* apud *Londonias*, dominus *Rogerus Dammery* mortuus est pulcre in lecto suo apud *Tuttebyry* in castello, dominus

Hugo Dandeleye ad rogatum & instantiam uxoris suæ sollicitè prosequenti habuit gratiam à rege & vitam concessam, fuit tamen in carcere apud *Pontingham* in castello usque ad reditum reginæ de transmarinis. Post hæc factus est dominus *Andreas de Harle Comes Carlellensis* pro isto negotio sic profecuto, factusque est Gardianus borialis marchie contra *Scotos*. Notandum quod isti fuerunt consentientes neci Comitis, qui omnes postea morte turpi perierunt. Primo ipse rex, duo fratres ejus, scilicet *Thomas Comes Marescallus* & *Edmundus Comes Cantia*; isti promoti & erecti per excitationem & instantiam dicti Comitis *Lancastria*: Comes *Warennæ*, Comes *Arundell*, dominus *Hugo Dispensator* pater & dominus *Hugo* filius, Comes *Rychemundie*, Comes de *Penbroke*, dominus *Omerus de Valencia*, sed inter eos non exitit quisquam qui fine laudabili vitam finivit, neque quisquam eis adhærentium, ut infra patebit in suo processu.

Eodem anno circa festum sancti *Petri* ad vincula rex adivit *Scociam*, & quamvis non haberet obfistentiam, multos de suis fame & morbo amisit. Ipsum tandem regem circa nativitatem beatæ *Mariæ* remeantem *Scoti* à tergo insequentibus ceperunt castrum de *Norram*, et postmodum circa festum sancti *Luca* prandentem regem apud monasterium de *Bella landa* super *Blakhamore* pene comprehendissent nisi fuga sibi consulisset, verumtamen regis thesauris amissis Comitem *Rychemundie* ceperunt.

Anno gratiæ M. CCC. xxj. circa translationem sancti *Thome* intraverunt *Scoti* in *Angliam* per medium *Fornesie*, & comitatum *Lancastria* devastaverunt undique absque aliquo dampno suorum, colligentes immensam prædam auri & argenti, animalium, ornamentorum, ecclesiasticorum lectualium, mensalium, abducentes onustas carectas de omnibus bonis patriæ ad suum placitum. Audiens rex *Edwardus Scotorum* adventum & mala quæ fecerant festinavit cum grandi exercitu occurrere eis circa festum decollationis sancti *Johannis Baptiste*, & *Scoti* se retraxerunt cum innumerabili præda, & adeo patriam sunt deprædati quod *Anglici* venientes nil alimenti repererunt, propterea perierunt; & cum rex *Edwardus* cum exercitu suo appropinquasset ad abbathiam de *Wentose* nil mali suspicans de *Scotis* sic retractis, *Scoti* subito irruerunt secreta super eos venientes de montanis, & occiderunt de *Anglicis* trecentos viros & plures; & abierunt antequam exercitus appropriaret, & cum rex vidisset quod *Scoti* nollent publicum bellum committere, per consilium *Dispensatorum* fecit redire exercitum suum in *Angliam* & hoc sine aliqua expeditione, & sic, ut supradictum est, moriebantur sparsim in campis, vicis & villis in autumno circiter xvj. millia, in magnum dedecus regis graveque detrimentum regni. Circa natale Domini rumor cœpit succrescere ubique in regno de Domino *Andrea de Harkelleye* qualiter seditiose foverat *Scotos* contra regem suum *Edwardum*, & qualiter *Scotos* aderat & reduxerat in *Angliam* proditorie contra fidelitatem suam, & qualiter nobilis & sanctus Comes *Lancastria Thomas* quando dictus *Andreas* cepit eum, prædixit ei quod infra annum sequentem vili morte plecteretur, & sic evenit; Nam dictus *Andreas* per mandatum regis captus est apud

Cistrensis,
l.7.c. 42.

Leycestrensis.

An. Dñi
1322.

castel-

Edm. II. castellum suum **Carlpeil** quod habuit ex dono regis, & per proceres boriales ablatum est ab eo primo cingulum militare, capta ob eo lancea, abicisque sunt tali ejus cum calcaribus.

Cistrensis lib. 7. c. 42. Eodem anno in crastino sancti **Ceadda, Andreas de Harkelaya** tamquam proditor apud **Barlell** captus est, distractus, suspensus & decapitatus; visceribus combustis demembratus est, & caput ejus super pontem **Londoniensem** positum est. Ad vincula sancti **Petri, Rogerus de Mortuo mari** junior nuper incarceratus evasit de turri **Londoniensi** custodibus suis per potionem somniferam soporatis.

Leycestrensis. An. Dñi 1323. Anno gratiæ **M. CCC. xxiiij.** Dominus **Rogerus de Mortuo mari** evasit de turri **Londoniensi** per auxilium cujusdam **Girardi de Alspaye** qui sub domino **Stephano de Segrave** custodiam ejus habuit ut supra, & fugit in **Franciam**, ibique moram traxit cum multis aliis qui fugerant à facie regis **Edwardi** præ timore regis & **Dispensatorum** qui eluriebant alienis terris & possessionibus saturari.

Cistrensis lib. 7. c. 42. Circa medium quadragesimæ regina **Anglia** missa est ad fratrem suum regem **Francie**, qui magna ex parte **Vasconiam** invaserat ad pacem procurandam. Circa nativitatem beatæ **Mariæ** rex misit in **Franciam** filium suum **Edwardum** ut homagium faceret regi **Francie** pro Ducatu **Acquitania** sibi dato, Quem fecit rex **Francie** morari cum matre sua in Comitatu **Pontivo**. Set matre & filio in transmarinis sic demorantibus nec redire volentibus, aut certe propter metum **Dispensatorum** remeare non audentibus, rex **Angliæ** de consilio duorum **Dispensatorum** exlegavit & bannivit publice in foro **London.** uxorem suam & filium, tanquam regni proditores.

Leycestrensis. 1324. Anno sequenti orta est discordia inter regem **Francie** & **Angliæ** eo quod rex **Angliæ** noluit facere homagium regi **Francie** pro terris suis in **Vasconia**, unde rex **Francie** misit fortitudinem magnam in **Vasconiam** seiscire terram in manum suam, & rex **Angliæ** anno gratiæ **M. CCC. xxiiij.** misit ibidem pro defensione terræ plures nobiles regni, scilicet Comitem **Kancia** fratrem suum, Comitem de **Assesles**, dominum **Radulfum Basset de Drayton**, dominum **Ricardum Greye de Codonoure**, dominum **Nicholaum** fratrem ejus, dominum **Iohannem de sancto Iohanne**, dominum **Iohannem de Segrave**, dominum **Stephanum** filium ejusdem, & dominum **Iohannem** fratrem ejus. Conceperat namque rex indignationem contra **le Segraves** pro evasione domini **Rogeri le Mortimer** qui evaserat de turri **Londoniensi**, & ideo misit eos pro eorum interitu & plures alios de regno, qui spisse moriebantur ibidem, & pauci qui remanserant post diuturnam infirmitatem cum magna difficultate vix sanitatem adquirebant. **Franci** insultum fecerunt contra **Anglicos**, & ipsi viriliter restiterunt & potenter se ipsos defendebant, tandem capta treuga inter reges, rex **Angliæ** misit uxorem suam **Isabellam**, & filium suum **Edwardum de Wyndesore** ad regem **Francie** fratrem **Isabellæ** reginæ pro pace reformanda, scilicet anno gratiæ **M. CCC. xxv.** **Edwardus** filius fecit homagium regi **Francie** avunculo suo pro Ducatu **Vasconie**, dederat enim ei pater suus prædictum Ducatum, & sic pax reformata est. Regina **Isabella** dum moram traxit in **Francie** attraxit sibi contubernium domini **Rogeri le Mortimer** & aliorum **Anglicorum** exulorum qui per instigationem **Dispensatorum** exulabant ob cupidinem ter-

Edm. II. rarum suarum, & cum audissent **Dispensatores** reginam & filium ejus **Edwardum** cum aliis exulantibus sic fore conjunctos, suggererunt regi secludere eis ingressum regni, ut supradictum est, & misit ad Papam pro una bulla ad excommunicandum si quis attemptaret ingredi regnum **Angliæ** nisi prius adepta licentia regis & ejus voluntate. Quæ sententia promulgata erat **Londonis** in ecclesia sancti **Pauli** per episcopum **Excestrie** & alios de consilio regis. Cum igitur intellexisset malitiam prævalidam **Dispensatorum** & regem fore sic deceptum per malivolum consilium eorum & aliorum confinatorum perversorum, & magnates regni sic per eos morti adductos, ut superius patet, & super hoc vigilabant ipsam reginam & filium suum heredem scilicet regni excludere penitus à regno, ita quod nunquam ingrederentur **Angliæ** terram, nec statum suum adipiscerentur, statim cum consilio coexulum cœpit regina disponere pro suo regressu, collegit gentes, arma & cuncta necessaria itineris paravit, navalem classem affcivit, in portu de **Wpessotche** applicuit x. kalendarum **Octobris** anno gratiæ **M. CCC. xxvj.** scilicet **Isabella** regina, **Edwardus de Wyndesore** filius suus qui ibidem contractum fecerat ducere filiam Comitis **Hunaldorum** in uxorem, nomine **Philippam**, pro majori fortificatione suæ partis, dominus **Edmundus Comes Cancia**, dominus **Rogerus de mortuo mari**, dominus **Thomas Rosselyne**, dominus **Willielmus Trussell**, dominus **Johannes de Crombevell**, dominus **Johannes de Ros**, dominus **Simond de Berforde**, dominus **Johannes de Henand**, Comes de **Tylers** & multi alii. Et statim cum regina applicuisset in terram **Angliæ** cum filio & aliis, omnes fere majores regni occurrerunt eis læti in auxilium propter odium quod gerebant erga perversos consiliatores regis; & rex audito adventu reginæ fugit **Londonias** cum sua potestate; set qui ad regis auxilium accesserunt in die, retraxerunt se ab eo in sequenti nocte. Regina procedit **Londonias**, rex dirigit iter versus **Bristoliam**, regina cum magno exercitu sequitur; rex fugiens tandem aquam ascendit cum **Hugone Spenser** filio & magistro **Roberto de Baldoc** Cancellario & duobus aliis militibus, set ventus contrarius sicut Deo placuit iter eis subripuit ne abirent viam versus **Walliam** ad castellum de **Noeth**, vagantes hic illucq; quasi gentes convictæ & fugitivæ atque confusæ. Cumque venisset regina apud **Bristoliam** cepit cum hiis qui inibi erant, scilicet dominum **Hugonem Dispensatorem** Comitem **Wyncestria** patrem, quem fecerunt distrahi, suspendi & decollari viij. kalendarum **Novembris**; & notandum quod eodem anno scilicet iiij. kalendarum **Febr.** occisus est dominus **Rogerus Beler** in comitatu **Leycestria**. Iste **Rogerus** fundavit Cantariam secularium sacerdotum apud **Wykeby Beller** in comitatu **Leycestria**, quam post multos annos uxor ejusdem **Rogeri** cum consensu **Rogeri** filii eorum transfudit in usus **Canonicorum regularium**, instituens ibidem primum Priorem loci de abbatia de **Oleeston**. Hic **Rogerus** occisus est à quodam **Eustachio de Folvyll** & fratribus suis quibus prius minas ingesserat & injurias; & interfectus est à tribus fratribus habens secum in familia 50. & plures in quadam valle juxta **Keresby**. Hic oppressor fugrat religiosorum & aliorum vicinorum pro cupidine ecclesiarum & aliarum possessionum quas cupierat ad dotationem Cantariæ suæ. Eodem anno scilicet

An. Dñi 1326.

Edw. II. cet M.CCC.xxvj. die sancti *Barnaba* videlicet iv. An.Dñi idus Junii, combusta est abbatia de *Cropton* sequenti modo. Quidam plumbarius detulit ignem in vase super ecclesiam pro reparatione defectuum ejusdem ecclesie, & casu accidit negligentia comitante quod igne paulisper ibidem dimisso & aura flante attigit quandam celluram & excrevit in flammam & combussit ecclesiam cum clauistro & omnibus domibus annexis, nec erat qui in tanta necessitate succurrere posset. Et unus de Canonicis ejusdem domus combustus fuit in dormitorio eadem hora.

Cistrensis
l.7.c.43.

Hoc anno regina *Anglia* cum primogenito suo *Edwardo* ac *Rogero de Mortuo mari* nuper elapso necnon & cum parva manu *Hunaldorum* circa festum sancti *Michaelis* apud *Essex* in *Angliam* applicuit, & versus *Londonias* ubi rex tunc erat, tendit. Et quod mirandum fuit, terra undique tranquilla sine sanguine & strepitu regem à *Londoniis* mature fugitantem usque in *Westwale* pedetentim insequitur. Interim in crastino sancti *Calixti* decollatus est Episcopus *Oxonia* Thesaurarius Regis de consilio civium *Londonensium* extra borale hostium ecclesie *S. Pauli*. Et die sequenti capta est turris *Londoniensis* per cives ad opus regine & filii sui. Et cito post in vigilia Apostolorum *Simonis* & *Jude* captum est castrum *Bristolie* per reginam & suos; ubi *Hugo Dispensator* senior distractus & suspensus est & caput ejus *Wyntoniam* transmissum est. Eodem anno die sancti *Hugonis* Comes de *Arundele* apud partes *Salopie* captus est, set apud *Herford* decollatus. Eadem ebdomada rex *Anglia* captus est apud castrum de *Peeth* in *Westwallia*, set apud castrum de *Kenilworth* custodiendus demandatur. Junior autem *Hugo Dispensator* qui cum rege captus fuerat, distractus, suspensus ac decollatus est apud *Herford*, corpore quadripartito, set caput ejus ad pontem *Londoniensem* transmissum est.

Leycestrensis.

Tercio idus Octobris *Londonienses* surrexerunt cum regina & filio ejus contra regem, abierunt ad ecclesiam sancti *Pauli* & extrahentes episcopum *Oxonia* eo quod fulminaverat sententiam excommunicationis super quemcumque intrantem regnum contra voluntatem regis, & hoc in præjudicium regine & filii ejus & suorum, ac etiam pro mala voluntate quam gerebant erga regem pro malis consiliis suis. Duxeruntque episcopum in *Schepe* & despectuose decollaverunt, ibique spoliatum veluti latronem aut homicidam in vico diviserunt. Tres quoque viros de suis interfecerunt. Deinde idibus Octobris cives *Londonienses* ceperunt Turrim *Londoniensem* ad usum regine & filii, & quos ibi invenerant duxerunt ad palacium episcopi *Londoniensis*, videlicet dominum *Iohannem de Eltham* filium regis *Anglia* & uxorem *Hugonis Dispensatoris*, quæ ut regina habebatur in regno dum regina in remotis agebat. Et hæc linguam suam nimis ad sinistra contra reginam & alios relaxaverat; & duos filios *Rogeri de mortuo mari*, dominum *Rogero de Clyfforde*, dominum *Thomam de Byrleye*, dominum *Bartholomeum de Burwais*: & fecerunt dominum *Iohannem de Eltham* gardianum civitatis *Londoniensis* quod quotquot invenire poterant de hiis qui de consilio & assensu fuerant ad denunciandum sententiam contra reginam & filium & alios coexules, ut supradictum est, morte plecterentur si qui inventi essent in *Londoniis* ea hora, scilicet archiepiscopus

Cantuariensis, episcopus *Londoniensis* & plures alii, Edw. II. set non sunt inventi. Eodem anno quinto non. Octobris venit dominus *Iohannes de Vams* miles cum thesauris domini *Hugonis de Spenser* Comitis *Wyncestria* cum armis preciosis & indumentis nobilibus, magnis equis, dextrariis, cursariis & aliis equis de melioribus regni & aliis innumeris divitiis ad Abbatiam *Leycestria* versus dictum Comitem dominum suum, qui proposuerat auxilium præbuisse regi contra reginam & filium ejus; & homines *Henrici* Comitis *Lancastria* qui tunc fortuitu apud *Leycestriam* convenerant cum magna potentia venerunt noctanter apud Abbatiam & obsederunt illam. Cum dominus *Iohannes de Vams* vidisset se non posse prosequi negotium domini sui de prædictis bonis, abiit ad Comitem *Lancastria* mane apud Castrum *Leycestria* degentem: Abeunte illo, isti intraverunt in Abbatiam & sibi rapuerunt de bonis quis quicquid tollere posset, sortem non mittentes, scilicet aurum, argentum, vasa preciosa, lectualia, mensualia, ornamenta & quæcumque delectabilia equos & arma, cunctaque abduxerunt ad castrum *Leycestria* ad Comitem *Lancastria*. Infra triduum festinavit Comes cum omni potentia quam potuit congregare occurrere obviam Regine apud *Dunstapulam*. Eo tempore omnes de regno læti facti sunt de adventu regine & filii sui, & gratiabantur Deo de ejus gratiosa expeditione ut falsi consiliares regis enervarentur, & cæteri per eos dolorosi & angustiiati & exhæredati redderentur ad suam iustitiam & hæreditatem. Eodem anno captus est rex *Edwardus* xvij. kalendarum *Decembris*, ut supradictum est, anno gratiæ M.CCC.xxvj. & cum eo *Hugo Dispensator* junior, & magister *Robertus de Baldoc* Cancellarius suus. Rex traditus est in custodiam *Henrici* Comitis *Lancastria*. Cito post captus est dominus *Edmundus* Comes de *Arundell* per dominum *Iohannem de Charleton* in *Schropshyre*, & ductus est apud *Herford* ubi Regina cum magnatibus regni convenerat. Et quia dederat filium suum hæredem filie *Hugonis Dispensatoris* & secretus in consilio & malum procuraverat Regine ut dicebatur in sua absentia, & etiam procuraverat mortem nobilis Comitis *Lancastria* *Thoma*, cum domino *Omero de Valenciis* Comite de *Wentworth* qui subito moriebatur in transmarinis agens. Et sic dictus *Edmundus* morti adductus est, distractus & suspensus xv. kalendarum *Decembris* cum armigero suo nomine *Iohanne Danyell* qui ipsum consilio suo in multis seduxerat. Statimque tractatum est apud *Herefordiam* de morte *Hugonis Spenser*, & quomodo extingui posset tota ejus posteritas, ne ad aliquem honorem, gradum vel statum quis eorum deveniret in regno *Anglia* pro perpetuo. Et idem *Hugo* & magister *Robertus Baldoc* & Prior de *Herfordia* ducti sunt apud *Herfordiam*. Et cum prope villam appropinquarent occurrit tanta multitudo populorum undique quod omnes mirabantur de visu, & omnes qui poterant cornu sufflare vel vocem hutesii emittere seu aliquam despectionem inferre, pro suo modulo cum convitiis & contumeliis intulerunt *Hugoni*, adeo quod retroactis temporibus tam horridus sonus de quocumque sublimi homine non est auditus. Et primo vestierunt eum uno vestimento cum armis suis reversatis missa corona de urticis in capite ejus. Simili modo vestierunt *Robertum Baldoc* simili vestimento. Et super vestimentis eorum scripti sunt vj. versus

Edw. II.

versus de psalmo, *Quid gloriaris in malitia?* derisoriori modo quo possent; dictus Robertus adjudicatus est perpetuo carceri apud *Newgate*; ibique anno sequenti moriebatur sub magna miseria; Antedictus Prior missus est in carcerem apud *Herefordiam* eo quod male se gesserat contra pacem Regis. Dominus Hugo Spenser ductus coram domino *Willielmo Trussell* Justiciario arenatus est coram eo ad barrum in forma quæ sequitur:

Hugo le Dyspenser. En parlement nostre seignour le Roy que ore est tenue a Westminstre lan quinzisme per examinement dez Prelates, Contes, Barones, & tote la commune de Realme fuist notoriement trove que vostre piere & vous Hugh fuistez agardez traytours & ennys del realme pur quel par assent & commandment nostre seignour le Roy, vostre piere & vous Hugh fuistez exules del realme sanz james revenir, si ceo ne fuist par lassent & commandment nostre seignour le Roy, & ceo en playne parlement duement al ceo somoncz; Contre quele agarde e exil vostre piere & vous Hugh estez trove en courte sanz garrant; E vous Hugh en retournant en realme dezpoillastez felonnesment deux dremandes de lour avoyr, a la value de xl M. livers; a grant deshonore nostre seignour le Roy & de tut son realme, & a grante peril dez cez marchanz que repairent souvent en estrange pays. Hugh, apres cest felonye par vous fait, vous approchatez nostre seignour le Roy, & luy faitez chivacher a forcement ove gens dez armes sur lez pieres de realme, & altrez sez lizez gentz, pur eux destruire & desheriter, encontre la grant chartre; Et ensi chivachent a force & armes purpernant real pouare, vous Hugh & vous eydantz desrobastez felonnesment lez bones gentz de realme, & par Andrewe de Harkelaye & atreys traytours vous aerdancez, faitez mordrer le bone Conte del Hereforde, monsir William Sullee, monsir Roger de Berfelde; Et faitez prendre mon treshonorable Seignour le bone Cont de Lancastre Thomas, que estoit cosyne germaine a nostre Seignour le Roy & de sez freres, uncle a treshonorable de France & de sa soere madame Isabelle Roigne Dengleterre, si luy faitez fausement enprisonner & despolier & touz lez sonz en sa sale proprement deinz sa chastele de Pontfraise par vostre real pouare que vous avez surpris sur nostre seignour le Roy; Et luy faitez juger par une fauce recorde encontre leye & resone & la grant chartre; Et ensi faitez mordrer, martirizer & morir de dure mort & pitouse; Et ceste malveys cruelte & tirantie faistez al si digne persone ne vous poez sauler del sank dez cristenez esbandier. Ency faitez en mesme tiele journeye pur mon dit seignour plus turmentyr sez baronz sez chivalers se enaux venanncez trayner & pendre, & puis juger al morte par cel faus recorde, encontre laye & resone, & pendre dyspituosement sanz mercy, Come monsir Warene del Lyle, monsir William Tochet, monsir Thomas Maydut, monsir Henry de Bradburne, monsir William Chornel, monsir Bertholomewe de Assheburne a Londres, monsir Henry Tyeis a Windesoure, monsir Franceys de Aldham a Gloucestre, le seignour Gyffarde, & monsir Roger de Elmesbrigge a Brystoll, monsir Henry de Wylngton, & monsir Henry de Monfort a Wynchelle, monsir Thomas Colpeyre & plusours grantz; et altre grantz feistez mettre en dure prisone pur lez

mordrer sanz cause pur covetise de lour terez, Edw. II. sicome le seignour le Mortymer le cosyne & le uncle, le seignour de Kyrkeleye, monsir Hugh Dandeleye le pere & le fitz, lez enfantz le Conte de Hereforde nevontz nostre seignour le Roy; Et lez grandes dames femmes a sez seignours e lourz enfantz enprisone e en orphanye puis la mort lour seignours. E lez veuz dames, come la dame Baretter que vous ensuyt pur grace avoir. Et vous contrirant la feistes batre de vous rybandes, & debryser bracez & jaumbes trope dispituosement encontre lorder de chivaler e encontre leye & resone; Par quoy la bone dame est a touz joures afolee & perdue; & plusours de ycelz avez fait sure la courte a pee e au grant porterte sanz pite & mercye, que solent estre dames de grant honour. Et tous jours eaux usez en si grant vilte tenu, ne fuist que Dieu pur sa mercy envoia nostre bone dame & son filtz en terre, & lez bonez gentz que sont venuz en lour ayde, par quey le realme est succurra. Hugh; apres cele destruccion dez noblez gentz vous Hugh, vostre piere & mestre Robart de Baldoc qe aviez entre vous pris embrace reale pouare sur nostre seignour le Roye, si ly menastez & son peple en Escoce sur cez ennys, one vous Hugh par vostre traytours mener luy faistez perdre plus de xx M. dez persones de son peple, que morirent pitousement pur defalte, a grant deshonour de Roye, & damage de realme, & sanz esployte faire retornere. En retournant vous Hugh, vostre pere & Robart de Baldoc fausement & traytrouement consallatez nostre seignour le Roy a lesser madame la Royne en grant peryl de corps en la Priore de Tynmuth en la marche de Guerre, si menastez nostre seignour le Roy ensuyt de luy, tanque en la more de Blackholme one sez ennys dez Scoce par vostre trayterouse mener luy suspristrent a grant deshonour & damage, sicome apparust bien a la journe par lez prisez & lez morz. Et a si grant meschiefe madame la Royne nst este perdue au perpetuel dishonour, si dieu ne luy nst envoye socoure par meare par la la, covynt adventurer pur sa vie & son honore sauver, al si grant mischief du corps que unke nule bone dame de son state ne de sa noblesse ne fuist ensy. Hugh, cest trayson ne cest tyrancye ne vous point sufficer, enz faistez par vostre real pouare, que vous avietz surpris sur nostre seignour le Roy destruer lez Franchises de seynt esglise, & lez prelates, sicome Herforde, Nychol, Hely, Northwyche felonnesment desrobber de lourz biens deinz seint esglise, & dor & de chyvaux, des vessaux, & de loure harneys, si lez faitez aler au pee, Et lourz terrez et lourz possessions lour faitez toler sanz leye & reson. Mes vous ne suffistez mye tant seulement davoit guerre as ministres de seynt esglise, uncore lempreystez cum faux expenser contre dieu et sez seyns, Que par la ou vous savietz que dieu fist grace & vertue pur mon dit seignour que vous avez mordre si cruelment contre leye et reson, vous mettez gentz dez armes, et faitez clore et fermer les us, de monstrier que nule fuist si hardyse dentrer la esglise pur aourer dieu et cez seynz, Par quoy merit en despyte de vous dieu fist grace & vertue. Hugh, apres cele maveiste, vous consellastes nostre seignour le Roy en dezheretance de sa coronne a doner vostre piere, que fuist faux traytour, le Conte de Wyncestre, & Andrewe de Harkelaye traytoure notorye es attaynte le Conte de Cardoyle. Et a vous Hugh, la

[L]

terre

Edm. II. terre de Cantermaure et altres terres que furent proprement appurtenances a la corone. Et ensi feistez onster ma dame la Roigne de sa terre que luy fuist done et assigne par nostre seignour le Roy la meyttee dez terres par son certayne douerment a la journe contre lestate de sa noblesse. E a ceo abetant et procurant touz jours discorde solonc trestute vostre pouare perentre nostre seignour le Roy et luy. Hugh, la on ma dame la Roigne & son fitz, passeront la mere par assent et commandment nostre seignour le Roy pur sa terre de Gyenne salver, que fuist en poyn d'avoynr este perdue par vostre traytours consayle, vous envoyastez pardela mer une grant soume d'argent as ascunes malveys gentz vous aerdancz, pur la reyne destruiere et son fitz qest droit heire del realme, et pur destourber lour revenir enforciastez ceo affaire. Hugh, vostre pere et Robart de Baldocet lez altrez faux traitours vous aerdancz par mer et terre si alastez par my le realme purpernant real pouare, fesauncz le grant et le petyte par destresse jurer et assener a vous de vous maynteyner en vous faux quereles, sanz avoir regard que tiels confederations estoient fauncz et traitourouses, e encontre la lyance et lestate du Roy et de sa corone. Et qy a vous malveistez mayntener ne voleit jurer ne assener, vous luy faistez mettre en grieve prison, com mon seignour Henry de Bealmon, et altres que ne voillent faire, ne as vous malveistez estre assentantz. Et quant vous Hugh, et lez altrez traytours vous aerdancz savoient que ma dame la Roigne et son fitz furent arryvez en cest terre, vous faitez nostre seignour le Roy par vostre malveys consayle aloynier de eaux, si luy menastez hors de realme en perile de son corps et dishonour de luy et de son people, menant felonnoisement le tresoure del realme oueske vous, encontre la grant chartre. Hugh contraytour estez trove, par quey vous agardent touz lez bonez gentz de realme, meyndrez et greyndres, ryches et pourez par commune assent, que vous come larone estes trove par quey vous serrez pendue. Et contraytour estez trove par quey vous serrez treynez et quarterecez, et envoye par my le realme. Et pur ceo que vous fuistez utlage par nostre seignour le Roy et par commune assent, & estez revenue en courte sanz garrault, vous serrez decollez. Et pur ceo que vous abbestatez & procurastez discorde entre nostre seignour le Roy & la Roigne & lez altrez del realme, si serret enbouellecz, & puis ils serront ars. Retrayez vous traytour, tyrant reneyee, si alez vostre luyse prendre. Traytour malveys & attaynte. Et sic statim morte plexus est scilicet viij. kalendarum Decembris. Cujus caput in altum fixum est super pontem Londoniensem.

Cistrensis
l.7.c.43.

Quo eciam anno in octavis Epiphaniæ factum est parliamentum apud Londonias, ubi de communi ordinatione missi sunt solempnes Nuncii ad Regem incarceratum, scilicet tres Episcopi, duo Comites, duo Barones, duo Abbates, duo Justiciarii, ut Regi detento homagium quondam sibi factum resignarent, ipsumque pro domino ulterius non haberent. E quibus dominus *Willielmus Trussell* miles & procurator totius Parliamenti vice omnium dixit regi ista verba:

Ego *Willielmus Trussell* vice omnium de terra Angliæ & totius Parliamenti procurator tibi Edwarde reddo homagium prius tibi factum, & extunc diffido te & privo omni potestate regia & dignitate,

nequaquam tibi de cetero tanquam Regi pariturs. Edm. III.

Istud eciam fuit publice proclamatum apud Londonias. Eodem anno in vigilia Purificationis beatæ Mariæ *Edwardus* filius regis factus est miles.

Vera series Procuratorii. Ieo *Willam Trussell* ^{Leycestrensis.} Procurator dez Prelatez, Contez & Barons, & altrez gentz en ma procuracye nomies eyant al ceo playne & suffysant pouare, lez homages & fealtez au vous Edward Roy Dengleterre come al Roy avant ces oeures depar lez ditz persones en ma procuracye nomies, renk & rebaylle sus a vous Edward & deliver & face quitez lez persones avantditz en la meillour manere que ley & costome donnent, E face protestacion en non de eaux qils ne voillent desormes estre en vostre fealte, ne en vostre lyance, ne cleyment de vous come de Roy riens tenir. Encz vous tiegnent deshorse priveye persone sanz nule maner de reale dignite.

Cum rex hæc audisset multum de suis malefactis doluit, rugitus & lamenta emittens eo quod per falsos & proditiosos consiliarios sic omni suo tempore ductus fuerat. Verumtamen in se tandem post multos ejulatus reversus, nimis gratulabatur quod filium suum *Edwardum* post se regnaturum elegerent, & ei assensum suum in quantum potuit attribuit. Ejus mores & actus supra in suo primordio per *Cistrensem* describuntur.

Edwardus filius *Edwardi* post conquestum tercius adolescens xv. circiter annorum vivente adhuc patre suo sub custodia, in festo Purificationis beatæ Mariæ coronatus est in regem apud *Westmonasterium*. In cujus primordiis grata augebantur auspicia. Nam & tunc terra recepit ubertatem, aer temperiem, mare tranquillitatem, & ecclesia libertatem.

Cistrensis
l.7.c.44.

Explicit historia *Leycestrensis* anno gratiæ M. CCC. xxvj. Nunc *Cistrensis* imponit finem Cronicæ suæ. Set postea quædam adjecit ei, videlicet de morte antiqui *Edwardi* regis cum quibusdam aliis eventibus in tempore regis *Edwardi* tercii, prout infra patebit in suo loco per singula.

C A P. XVI.

Nunc sciendum est quod iste *Edwardus* de Wyndesore tercius a conquestu coronatus est apud *Westmonasterium* dominica proxima ante festum Purificationis beatæ Mariæ pridie kalendas Februarii, & Londonienses atque magnates mutuo juraverunt & fecerunt securitatem quod mutuo foverent & sustentarent regem & reginam matrem suam secundum totum posse suum. In quo loco videndum est qualiter claudicat *Cistrensis* dicens regem *Edwardum* die Purificationis fore coronatum. Verumptamen cronica *Westmonasteriensis* dicit eum coronatum in Conversione sancti Pauli scilicet viij. kalendarum Februarii; sicque istæ tres Cronicæ inter se variant. Set potest forte dici quod dominus *Willielmus Trussell* reddidit sursum homagium in Conversione sancti Pauli ex quo jus regni statim eodem die devolutum est ad istum *Edwardum* regem, & forte pridie kalendas Februarii coronatus, set die Purificationis solempnitas celebrata est. Tunc *Hugo Dispensator* filius *Hagonis* junioris reddidit regi castel-

Edm. III. castellum de *Karstly* quod à morte *Hugonis* patris sui tenuerat, & misit se in gratiam regis; qui ei concessit vitam & membra. *Abbatia* de *Abyndon* spoliata est à civibus ejusdem villæ.

Cisterciensis
l. 7. c. 44. Et cito post hoc iij. nonas Aprilis translatus est rex antiquus de *Kenelworth* usque Castrum de *Berkeleye*, ubi tamen cum multi conspirarent ad ejus liberationem, circa festum beati *Mathei* Evangelistæ cum veru ignito inter celanda confossus nepharie peremptus est. De cujus meritis an inter sanctos annumerandus sit, frequens in vulgo sicut quondam de *Thoma* Comite *Lancastrie* adhuc deceptatio est. Set revera nec carceris fœditas nec mortis vilitas cum ista sceleratis debeantur, nec eciam oblationum frequentia aut miraculorum simulacra cum talia sint indifferentia, quemquam sanctum probant nisi corresponderet sanctimonia vitæ præcedentis. Bene namque cum unoquoque agitur si talia cum contritione culpam in eo diluant aut pœnam debitam imminuant, quanvis immediatam avolationem animæ non efficiant; set præsumptio flagitiosorum impunitatem sibi & sui similibus inaniter sperantium, Ambitio quoque matronarum circumgirare affectantium rumorem talis venerationis multum amplificat & dilatat, donec ædificatio super arenam fundata decidat & labescat.

In Parlamento apud *Wyntoniam* decollatus est *Edmundus* de *Modestoke* avunculus hujus Regis Comes *Cancia* pro eo quod conspiraverat contra istum regem ut dicebatur.

Leycestrensis.
An. Dñi
1327. Anno Gratiæ M. CCC. xxvij. *Edwardus* quondam rex *Angliæ* missus est ad castellum de *Berkeleye* moram trahere ibidem sub custodia domini *Thomæ* de *Berkeleye* & domini *Iohannis Mantravers*; qui apud *Londonias* deputati sunt ad ejus custodiam. Comes *Lancastrie* noluit ulterius habere custodiam illius quia, ut rumor spargebatur, quidam de secretis antiqui regis nitebantur per machinamenta, dum Comes aliunde circa sua facienda occupatus esset, furari & latenter eum abducere de castello de *Kellyngworth*. Eodem anno post Ascensionem venit rex *Edwardus* cum multis magnatibus de regno apud *Novum castrum super Tynam* ad tractandum de pace inter *Anglicos* & *Scotos*, set *Scoti* renuerunt tractatum propter quandam conventionem initam inter illos & matrem regis *Isabellam*, & *Edmundum* Comitem *Cancia*, & *Rogerum* de *Mortuo mari* dum starent in transmarinis contra coronam *Angliæ*. Et dum rex esset in partibus borealibus eodem tempore venit dominus *Johannes* dux *Hunaldorum* cum ij. millibus virorum armatorum in auxilium regis *Angliæ*. Et cum venissent apud *Eboracum* orta est discordia gravis inter *Hunaldos* nimis magistraliter se gerentes & *Anglicos* hoc multum exacerbantes. *Hunaldi* vero noctanter se levantes insperate occiderunt de *Anglicis* circiter CCC. personas de comitatibus *Lincolniæ* & *Northamptonæ* favente regina & suis dictis *Hunaldis*; statimque in eodem tempore nunciatum est regi *Scotos* advenisse & fuisse apud *Stanhope-parke*. Ex quo rex lætus multum effectus absque mora tendit iter versus eos, & equitavit eo die præ læticia xxx. leucas, & in crastino fecit milites circiter CCC. sperans cito cum *Scotis* offendere. Et fecit moram ibidem xv. diebus. Et tunc per invidiam quam aliqui magnatum gerebant erga *Hunaldos*, tum per falsitatem & proditionem quorundam de

regno *Scoti* evaserunt absque malo ubi steterunt *Edm. II.* circumdati undique, adeo quod illinc nunquam abirent nisi mediante falsa proditione quorundam *Anglicorum*. Et antequam *Scoti* recederent, dominus *Jacobus Douglas* per subtilitatem quorundam *Anglicorum* ductus est in una nocte explorandi gratia in *Anglicanum* exercitum dum *Anglici* pauserent in suis tentoriis quiete sompni soporati. Et accidit ut cum à quibusdam *Anglicis* perciperetur, cœpit *Anglica* voce clamare dicens, *No warde a seynt Jorje*, bina voce aut trina, ac si *Anglicus* esset; set tandem occisis capellano suo atque camerario, vix ipse cum magna difficultate evasit. Tunc rediit rex cum magna desolatione & mœrore pro eo quod melius ei non evenerat in suo primordio, & nimio pudore percussus multum indoluit. Et venit *Lincolniam* ubi celebravit parliamentum suum; in quo divulgata est mors antiqui regis, *Isabella* regina mater regis, *Rogerus de Mortuo mari*, & plures alii consiluerunt regi ut in illo parlamento rex à clero subsidium peteret, asserentes omnes gazas & thesauros post mortem *Dispensatorum* & aliorum proditorum repertos, in guerra *Scotiæ* & aliis regni necessariis fore jam exhaustos. Et sic erant consumpti sicut dixerant per novos traditores regis, qui eum secundum suum velle ut juvenem regebant. Episcopi vero petebant diem deliberandi de responso usque in festum omnium Sanctorum apud *Leycestriam*. Et fecerunt solempne pro anima regis antiqui *Edwardi* qui moriebatur, ut supradictum est, undecimo kalendarum Decembris, & modo qui sequitur; Quidam ad hoc scelus faciendum procurati cum rex *Edwardus* in lecto recumberet quietis gratia nil mali ab aliquo suspicans sibi inferri, accesserunt ad eum, & vestes à pedibus excutientes, super caput ejus subito deplicuerunt, & fistulam æneam in posteriora ejus apposuerunt, ignitumque veru per fistulam in ventrem ejus submiserunt, ne exterius plaga aliqua cuiquam intuenti locum daret, dicentes, non mortem naturalem set subitam ei evenisse. Eodem tempore *Hunaldi* & cæteri alienigenæ reversi sunt in patriam suam, in immensum remunerati & de auro & argento multiformiter ditati per reginam *Isabellam*, *Rogerus Mortymer*, & alios de eorum assensu, in grave onus communitatis regni, prout inferius describetur. Tunc venit domina *Philippa* filia Comitis *Hunaldorum* in *Angliam* ad maritandum regi *Edwardo* juveni nuper coronato. Et fuit recepta cum magno tripudio honoris *Londoniæ* à civibus in vigilia natalis Domini. Et apud *Eboracum* in Conversione sancti *Pauli* viij. kalendarum Februarii cum magna solempnitate desponsata. Eodem anno concessus est regi de temporalibus vicessimus denarius, de spiritualibus autem decimus denarius. Et hæc concessio facta est apud *Leycestriam* ad instantiam Comitis *Henrici Lancastrie* filii *Edmundi*. Post hæc rex tenuit parliamentum suum apud *Eboracum*, ubi veniunt nuncii ex parte *Scotorum* pro pace habenda inter regna: & rex *Angliæ* misit nuncios suos in *Scotiam* ad regem *Scotiæ*. Sicq; evenit ex una parte & alia quod pax facta est & proclamata, eo pacto quod filius & hæres *Robertus Brus* regis *Scotiæ* duceret in uxorem dominam *Johannam de Turri* sororem regis *Edwardi*. Et ita factum est Dominica proxima ante festum sanctæ *Margaretæ* virginis. Illis diebus regina *Isabella*

Edw. III. & Rogerus de Mortuo mari unanimi assensu appropriaverunt sibi regalem potestatem in multis & regni thesaurum, & subpeditaverunt regem, in tantum quod non erat quisquam qui pro regis aut regni commodo loqui auderet; quod si quis faceret, in magnam ignominiam sui persecutus est ab eis. Multa & gravia onera patriæ intulerunt, & semper simul in uno hospitio hospitati sunt, unde multa obloquia & murmura de eis suspectuosa oriuntur. In tantum isti duo regina & Rogerus asciverunt sibi potestatem, quod Comes *Lancastria Henricus* qui deputatus & ordinatus est capitalis custos & supremus consiliarius regis in tempore coronationis per communem assensum procerum & magnatum regni, pro meliori gubernaculo regis & regni, non potuit ei appropinquare nec quicquam consilii dare. Inde nimis motus & consilio archiepiscopi *Cantuariensis*, & quorundam episcoporum & aliquorum procerum regni excitatus est prosequi ad emendas. Et etiam multum obloquium percipuit in populo de pace quam iidem fecerant inter *Angliam & Scotiam* absque consilio & assensu communitatis regni & procerum; volebantque quod rex de suo viveret absque exactionibus & extorsionibus in depauperationem populi ut solite abreptis. Unde parliamentum apud *Salisbury* summonitum est, set absque facto. Nam partes obviaverunt sibi super planam de *Salisbury* ad parliamentum tendentes, ibique se ad pugnam paraverunt, set per alios de regno impediti sunt, sicque parliamentum dilatum est apud *Westmonasterium* ad festum Purificationis celebrandum. Rex antiquus *Edwardus* x. kalendarum Octobris occisus, & xiiij. kalendarum Januarii tumulatus est apud *Gloucestriam*, set absque micore populi propter errores quos foverat in suo tempore dum regnaret. Hic habuit tot filios, *Edwardum* qui regnavit post ipsum, *Iohannem* Comitem *Cornubie*, *Elyanoram* Comitissam de *Gerl*. *Iohannam* reginam *Scotie*. Eodem anno mortuus est *Carolus* rex *Francie* frater *Isabelle* reginæ. Quoad concordiam factam inter *Angliam & Scotiam* hæc forma fuit: *Isabella* regina cum *Rogero de Mortuo mari* tantam potentiam & regalitatem usurpavit, quod absque consensu & assensu procerum & magnatum regni, absolvit & acquietavit ab omni iugo servitutis, & subjectionis, & omnimodis actionibus versus regnum *Anglie* & reges ejusdem deinceps venturos, & regina *Isabella* reddidit *Scotis* omnia munimenta & omnes cartas & indenturas quæ confecta fuerant per bonum *Edwardum* filium regis *Henrici* usque ad præiens tempus, regnum *Scotie* libere tenere absque omni exactione vel demanda.

An. Dñi
1328.

Anno Gratia M.CCC.xxviij, anno regni regis *Edwardi* tercii secundo apud *Bedfordiam* rotunda tabula tenetur per *Rogero de Mortuo mari*. Eodem anno creatus est novus papa apud *Romam* *Nicholaus* nomine per Ducem *Bavaria* qui se fecit Imperatorem contra voluntatem papæ *Iohannis* apud *Avinoniam* demorantis. Iste *Iohannes* Papa excommunicari fecit Imperatorem & alium Papam per totam Christianitatem. Eodem anno captus est dominus *Robertus de Holand* in uno bosco citra *Londonias*. Iste *Robertus* erectus est de paupere milite in sublimem & divitem Baronem per Comitem *Lancastria Thomam*. Eo tempore quo discordia increvit inter dominum suum Comitem *Thomam*

& Regem, ipse *Robertus Holand* in summa necessitate domini sui quando dominus suus maxime confidebat de ejus adventu cum auxilio populi promisso, relicto domino suo in sua angustia inevitabili reddidit se regi, decipiens dominum suum; quam ob infidelitatem omnes proceres & magnates regni odio eum habebant; & cum maximo vituperio caput ejus abscisum est, ad Comitem *Lancastria Henricum* apud *Waltham* sanctæ crucis transmissum est per quendam militem *Thomam Wyther* nomine, & alios secretos *Thome* Comitis *Lancastria*. Apud *Salisbury* regina *Isabella* & *Rogerus de Mortuo mari* fecerunt novos Comites, scilicet *Iohannem de Eltham* Comitem *Cornubie*, *Rogero de Mortuo mari* Comitem de *Marchia*, *Edmundum Botoler* Comitem de *Ormund*. Qui omnes cum suis adhærentibus congregaverunt magnum exercitum ad *Isabellam* reginam contra Comitem *Lancastria Henricum* & alios magnates de regno qui non fuerant eorum nephariis operibus consentientes. Et equitaverunt viribus & armis super terras dicti Comitis & venerunt *Leycestriam* cum magno exercitu *Anglicorum & Wallanorum* pridie nonas Januarii, & morabantur in *Leycestria* & in circumjacenti patria octo diebus, & spoliaverunt undique patriam, & boscos, parcos, vineas, stagna, piscinas, & secum abduxerunt quicquid preciosum aut vile manus eorum invenire potuerunt, aurum, argentum, blada, utensilia, lectualia, mensualia, arma, vestimenta, bestias feras & domesticas, oves & boves, aucas, gallinas, & ornamenta ecclesiastica, nichil in ecclesiis inventum vel alibi relinquendo, ac si esset in tempore guerræ inter regna. Et hoc totum in opprobrium Comitis *Lancastria* qui tunc fuerat in veniendo de partibus australibus cum potestate magna volens eis obviasse, habens in comitatu suo magnates qui fuerant cum *Thoma* Comite *Lancastria*, scilicet Comitem *Marchia*, *Edmundum* Comitem *Cancia* fratrem suum & avunculum regis, episcopos *Londoniarum*, *Wyncestria*, dominum *le Wake*, dominum de *Bealmont*, *Hugonem Dandeleje*, dominum *Thomam Rosselyne*, & multos alios. Et cum isti magnates parati essent ad invadendum, ut suspicabantur *Rog. Mortymer*, cujus consilio & excitatione rex conceperat indignationem contra quosdam legios suos fideles regni, duo avunculi regis *Thomas* & *Edmundus* reliquerunt Comitem, & se dederunt matri regis & *Rogero Mortymer*, procurantes Comiti *Lancastria* malum seditionis in quantum poterant. Hic Comes *Henricus* sub spe fiduciæ suorum ceperat locum suum in campo juxta *Bedfordie* fixis tentoriis proponens bellum committere cum *Rogero de Mortymer* & aliis suis adhærentibus: set per supradictam prodicionem suorum humiliter se subjecit regi in campo coram toto exercitu. Et fuit concordatum ibidem coram *Simone* archiepiscopo *Cantuariensi* & aliis episcopis & multis de magnatibus regni, quod omnes errores emendarentur in proximo parlamento sequenti; & hoc ne forte omnes surgerent Communes in hac communi causa cum Comite; set ab ista concordia quædam personæ fuerunt exceptæ quas *Rogerus le Mortymer* noluit ut rex quoquo modo admitteret in præfata concordia, scilicet dominus *Henricus de Bealmont*, dominus *Thomas Rosselyne*, dominus *Willielmus Trussel*, dominus *Thomas Wyther* qui occiderat dominum *Robertum de Holande*. Isti quatuor

Edm. III. quatuor profecti sunt ultra mare in *Franciam*, ibique manserunt donec *le Mortymer* captus esset apud *Notyngham*, ut infra patebit, quia non audebant propter metum mortis faciem suam ostendere in terra *Angliæ* dummodo *Mortymer* floreret.

An. Dñi 1329. Anno Gratia M.CCC.xxix. rex *Edwardus* perrexit in *Franciam* ad regem *Francie Philippum*, & fecit ei homagium pro *Vasconia*. Et facti sunt amici secundum vultum exteriorem. Sed rex *Philippus* pro eo quod non habuit bonum titulum ad coronam *Francie*, eo quod rex *Angliæ Edwardus* esset propinquior in linea generationis, disposuit comprehendisse regem *Edwardum* & arrestasse eum; quod non latuit *Henricum Borowasch* episcopum *Lincolniensem* duatorem regis *Edwardi* & gubernatorem; qui latenter recessit cum *Edwardo* a facie *Philippi* regis *Francie*, & quasi subito remeavit in *Angliam* nesciente rege *Francie*, sed in hac parte deluso. Eodem anno obiit *Robertus Bruce* qui se regem *Scotie* fecerat, & sepultus apud *Dounferme-lyne*, & regnavit xx. annis. Nunquam fuerat in retroactis temporibus aliquis rex in *Scotia* qui tanta mala exercuit in *Anglicos* sicuti iste temporibus suis. Nam in tantum subpeditavit *Anglicos* in tempore suo pro defectu gubernaculi regni *Angliæ*, quod duo *Angli* vix valebant debilem *Scotum*.

1330. Anno Gratia M.CCC.xxx. & regni regis *Edwardi* quarto, rex celebravit parliamentum apud *Winchestriam*. In quo impositum est per *Isabellam* matrem & *Rogerum Mortymer*, & alios de eorum conventu, quod *Edmundus Comes Cantie* avunculus regis contra fidelitatem suam procuraverat, & summam diligentiam adhibuerat, ad liberationem *Edwardi* quondam regis *Angliæ* fratris sui de castello de *Berkeleye* in præjudicium & gravamen coronæ, unde dictus *Edmundus* captus est & attachiatus, & ad poenam decollationis condemnatus, sicque stetit extra portam castelli mortem expectans usque ad horam vespertinam, quia nemo voluit eum decollare, propter pietatem quam habebant de eo, nam dampnatus erat abique communi consensu. Tandem venit unus ribaldus sceleratus de *Marchalsia*, & pro sua vita inde habenda decollavit eum die Lunæ in vigilia sancti *Cuthberti*. Eodem anno Comes *Lincolniensis* & plures alii attachiati sunt per *Isabellam* & *le Mortymer*, & per manucaptos dimissi. Tunc rumor cepit crebescere per totam terram *Angliæ* de malignitate & crudelitate *Isabellæ* matris regis & *Rogeri Mortymer* de multis seditionibus. Primo, quod fovebant *Scotos* in magnam derogationem & dedecus regis & regni *Angliæ*, & quomodo exterminaverat regem *Edwardum* quondam maritum suum, & quanta mala eorum consilio & auxilio exercebantur in regno, quantaque mala opera eorum fomento velabantur. Quam ob causam rex per secretum concilium amicorum suorum disposuit consorcium eorum abinvicem segregare, ne deterius deinceps vel simile quid eorum factione vel consilio quandoque oriretur. Nam in tantum invalescebant in terra, quod totum regnum in periclitando labi videbatur. Deinde rex tenuit concilium suum apud *Notyngham* in quindena *Michaelis* cum pene omnibus magnatibus regni. In quo rex saniori consilio de eorum fraude & malicia salubrius edoctus, vidensque periculum tam præteritum quam in posterum jam in præsentem per dictos *Isabellam* & *le Mortymer* evidenter imminens graviter in corde

condolens suscepit; sicque die Veneris in crastino sancti *Luce* rex cum electa comitiva in obscuro noctis perrexit per quandam viam subterraneam de villa *Notynghamie* usque in castellum, & venit ad cameram matris suæ *Isabellæ*, & invenit ibi prope eam in alia camera *Rogerum* de *Mortymer* & episcopum *Lincolniensem Henricum*. Et statim rex iussit *Rogerum* apprehendi, & in securam custodiam usque in crastinum poni. In crastino fecit apprehendere omnes suos adherentes per totam villam dispersos. Et statim misit omnes *Londonias*, videlicet *le Mortymer*, & duos filios ejus, scilicet *Galfridum* & *Edmundum* milites, & dominum *Oliverrum* de *Byngam*, dominum *Simonem* de *Berforde*. Et in captione *Rogeri Mortymere* occisus est dominus *Hugo de Tryplington* miles & senescallus familiæ regis per dictum *Rogerum Mortymer* in ingressu regis in cameram eorum. *Isabella* mater regis adjudicata est perdere omnes terras suas, & cum difficultate evasit dampnationem ad mortem, eo quod erat mater regis, & ob reverentiam regis dilata est hæc sententia. Et ordinatum est quod singulis annis caperet de cista domini regis ad sustentationem suam tria millia marcarum, & maneret in uno certo loco ubi rex pro ea disponere vellet. Magnates regni imposuerunt contra *Rogerum Mortymer* articulos sequentes.

30 Primerment que par la ou ordenee fuist al parliament de *Londrez* proscheyne apres la coronnement nostre seignour le roy, que quatres Eveskes, quatre Contes, & vj. Barones dussent estre pres du roy pour luy conseyller, issint que tote foith quatre y fuissent; Cest assavoir une Eveske, une Conté, & dieux Barons, a meynez, & que nule grosse boisoigne soit faite sanz loure assente, & que chescune respondist dez ces fetz pur son temps: le dit *Roger* nyent eyant regard al dit assent accrocha a luy real pouere & le gouvernement del realme sur lestate le roye, ousta & fist oustre & mettre ministres en loustele le roy & aillours par my le realme a sa volente de ceux que furent de son acorde. Et myst *John Wyarde* & autres entour le roy despyer cez faitz & cez ditz, issint que le roy fuist en tiele manere envyrone de cez ennys qil poet riene faire de sa volente, mes auxi come une homme desouth altre garde.

50 Ensy par la ou le pierre nostre seignour le roy feust a *Kenilworth* par ordinancez dez pieres de la terre a demorer illoques a ces eles pur estre servi come afferoit un tiele seignour le dit *Roger* par real pouere a luy accroce ne lessa tant qil leust devers luy a sa volente. Et ordyna qil fuist mande au chastiel de *Berkeleye* oue par luy & par les sones fuist fausement, traytourousment & felonnesment mordre & tue.

60 Ensy le dit *Roger* fist defendre par briefe le roy souz le grante seale que nule venist al parliament de *Salisbury* a force & armes sour quan qil poet forfere devers le roy. Et la vynt le dit *Roger* & autres de sa covygne al force & armes al dit parliament contre la dite defense. Par quoy plusours de la terre come le Conte de *Lancastre* & autres sachans la manere de sa venue ne vyndrent poynt. Et come par la ou lez prelatz estoient assemblez al dit parliament en une meason pur conseiller sour lez boisoignes le roy, & de realme, le dit *Roger* debrusa les eos de la meason ove gentz dez armez sour lez

Edw. III. ditez prelatez, & lez manassa de vye & de membre
fils fuissent si hardys a dire oue faire riens encontre
sa volunte & ordinancez. E en mesme le parliment
fist tant que le roy luy fist conte de *la Marche*, &
luy dona plusours terres & tenementz en desheri-
tance de sa coronne. E puis mena le dit *Roger* e
ceux de sa covygne nostre seigniour le roy armez
sur le conte de *Lancastre* & autres pieres de la terre
tanque a *Wincestre* la oue yls estoient venancez
devers le roy, au dit parliment de *Salisbury*.
Parquay le dit conte & lez autres pieres de la terre
pur eschewere le peryl que poet avenir, a la reve-
rence du roy departirent & aillerent envers leur
pays dolons qils ne poyent ove leur seigniour lige
parlere ne conseiller come ils deveront.

Ensy le dit *Roger* fist le roy chivacher forcible-
ment pour le conte de *Lancastre* & autres pieres de
realme que estoient ordeignes davoyre estre pres
du roy pur luy conseiller. Et en tant les enchasa
par force que le dit conte & autres grantez del
realme que voilerent profite au roy se mistrent a la
grace le roy sauve a eous vie & membre, et qils ne
fuissent disherites ne al trop grant ransone; Mes
ils furent mys au trop grante ranson que leurs ter-
res vendront a tous jours. Et les autres fit encha-
cer hors de la terre a seiser leurs terres contra la
fourme de la grante charte & leye de terre.

Ensy par la oue le dit *Roger* savoit bien que le
piere nostre seigniour le roy estoit mort e enterre,
il par altrez de sa covigne en desceyvance maner
fist entendre al *Edmund* conte de *Kent* qil fuist en
vye, par quey le dit conte fuist moult desireus de
favoire la verite. E fist espier par totez lez bonez
voies qil savoit, tanke le dit *Roger*, par real powere
a luy accroche fist prendre al parliment de *Wince-*
stre le dit cont de *Kent*, procura qil fuist illoques
mys a la mort.

Ensy le dit *Roger* fist le roy doner a luy sez en-
fantz e a sez alies chastieles, viles, maners & franche-
ses en *Engleterre*, *Irland*, & *Gales* en decresse de
sa coronne.

Ensy le dit *Roger* en desceivaunce manere fist
les chivalers dez contez al dit parliment al roy de
chescune vile *Dengleterre* que respont par quatre
& le provost en eyre une homme de armes a leur
costages en sa guerre de *Gascoyne* par une an; la
quele charge le dit *Roger* avoit compasse a tourner
ceol avoyre en altre profite pur luy & autres de sa
covygne, en destruccion de people.

Ensy le dit *Roger* par real pouare a luy accroche
fist maundere lettres suth la grante chartre au plu-
sours grantz chivalers & autres que ils venesont al roy
queu part qil fust, & a leur venue le fist chargere
qils se adressent daler en *Gascoyne* oue qils feissent
fyn oue ranson a sa volunte; Dez queuz ascunez
fyrent fyn grevous, & tut le plus est venuz au pro-
fite le dit *Roger*.

Ensy le dit *Roger* fausement & maliciousement fist
le discorde entre le piere nostre seigniour le roy &
la reyne sa compaignie, & la fist entendre que si ele
out venuz a luy, qil la out tue de cotele oue altre
arme oue altre manere de mordre, & par tiele cause
autres sotilleres si fist il tant que la reyne ne vint pas
devers son seigniour, al grant dishonour du roy et de
tote realme, et damage par cas en temps avenir que
dieu deffende.

Ensy le dit *Roger* sy ad pris et faite prendre de-

vers luy et les autres de sa compaignie de tresore le *Edw. III.*
roye a sa volunte sanz noumbre en deners et jua-
gus en destruccion du roy; issint que le roy nad rien
de paiere pur son viure.

Ensy le dit *Roger* si ad fait prendre devers luy et
devers sez alliez les xx. mille marz queux sont venus
hors dez *Scozce* pur la fourme de la pees, et rien
est venue al profite du roy.

Ensy le dit *Roger* cez prises par my le realme au-
xicome roy et seigniour de tutte, et entre luy et lez
autres de sa covigne merent al double dez gentz et
chivalez en la compaignie le roy que le roy ne fist, en
destruccion del people sanz faire payment altre que
a leur volunte.

Ensy le dit *Roger* par son real pouare fist le roy
granter a la montance del CC. chivalers a ceoux
Dirland que avount tuez lez grantes et autres de la
terre que furent de la foye le roy en cellez partyes.
Par la oue le roye devoit plus tost par reson avoyre
vengee lour mort que pardonnee contre fourme de
parlament.

Ensy le dit *Roger* compassa davoyre destrut lez
nories le roy et lez secretez le roy de queux il se
pluis affya. Et susmyt al roy en presence la reyne
sa miere et dez eveskus de *Nichole* et de *Salus-*
berye et autres de consaile le roy que lez avantditez
secretez le roye luy exciterent destre la covygne dez
enmys par de la, en destruccion de sa miere et del
avantdite *Roger*; La quele chose il afferma tant
four le roy que le parole le roye ne poet estre creu.
Et cele vendurdy deinz la nute qils estoient prisez,
a la myt nuyt suant donke pur lez causez suscriptes
et molt dez altrez chosez que ne sont ore a dyre si
fist le dit roy prendre en la manere par eide et avise-
ment dez priveez et nurricz.

Tunc propter causas subscriptas & multas alias
quæ jam non sunt recitanda ad præsens Rex præcep-
pit Comitibus, Baronibus, & cæteris magnatibus
regni justum judicium ferre super prædicto *Rogero*
Mortimer. Qui omnes adinvicem consulentes ve-
nerunt, dicentes, quod omnes & singuli articuli
superius de dicto *Rogero* attestati veri sunt & noto-
rii, & omni populo terræ cogniti, & præcipue arti-
culus tangens mortem regis apud *Berkeley*; un-
de respiciatum est & adjudicatum, quod prædictus
Rogerus ut proditor & inimicus regis & regni dis-
tractus sit & suspensus tercio kalend. Septembris
apud *Londonias*. Cujus corpus duobus diebus &
duabus noctibus nudum pendebat super furcas.
Deinde traditum est corpus ejus sepulturæ apud
fratres *Minores Londonia*.

Post hæc Comites & Barones una voce omnes
dixerunt in eodem parlamento quod *Simon de Bere-*
forde extiterat omni tempore consulens, adjuvans,
& assentiens dicto *Rogero Mortimer* in cunctis se-
ditionibus, & prodicionibus, & felonis, & maligni-
tatibus, & principalis fautor in omnibus sceleribus.
Quam ob causam ibidem distractus est & suspensus
xvj. die Januarii. Eodem tempore supra nominati
venerunt *Londonias*, scilicet *Thomas Wake*, *Hugo*
Dandeleye, *Henricus Bealmon*, *Thomas Ros-*
felyne.

Natus est novo regi *Edwardo* primogenitus suus *Cistrensis*
Edwardus quartus post conquestum ex regina sua *L. 7. c. 44.*
filia Comitum *Hunnaldorum* xvij. kalendarum Ju-
lii. Eoque anno in crastino sancti *Luca* captus
est

Edm. III. est apud *Notyngham* *Rogerus de Mortuo mari* qui se Comitem *Marchie* fecerat appellari. Indeque *Londonias* missus, iudicio parliamenti distractus & suspensus est in vigilia sancti *Andrea*. *Edwardus le Baliol* filius *Iohannis le Baliol* quondam regis *Scotie* cum modica manu *Anglorum*, id est, duobus milibus intravit *Scotiam* ut regnum recuperaret circa vincula *Petri*, & occidit lx. mille *Scotorum* apud *Gledesmores*. Venit rex *Angliæ* in auxilium regis *Scotie* & obsedit *Berwicum* iij. idus Julii, cui miles quidam *Scoticus* *Willielmus de Keth* promisit quod ad certum diem adduceret exercitum *Scotorum* ad pugnandum cum eo & ad obsidionem illam removendam; quod nisi faceret urbs *Bermyei* regi redderetur. Interim *Scoti* subdole combusserunt in partibus *Northumbranis* & obsederunt castrum de *Bamburgh* ubi regina *Angliæ* tunc morabatur si sic forsan obsidionem *Berwici* solvere possent. Tandem die præfixa, hora nona, pelago pleno advenerunt *Scoti* contra *Anglos* in iij. aciebus, omnes pedites distincti xiiij. kalendarum Augusti prope *Berwicum* in loco qui dicitur *Boothull* juxta *Halpdon*, qui oppressi sunt à sagittariis *Anglorum* & infecuti ab equitibus *Anglis* usque ad noctem, ita quidem quod ceciderunt ex *Scotis* octo Comites cum mille CCC. equitibus & de plebeis xxxv. mille, quo viso opidani reddiderunt *Berwicum* regi *Angliæ*, & quod mirabile est dictum, non ceciderunt ex parte *Anglorum* nisi unus miles, unus armiger, & xij. pedites. In festo sanctorum *Gervasii* & *Prothasii* *Edwardus le Baliol* verus rex *Scotie* fecit homagium *Edwardo* regi *Angliæ* pro regno *Scotie* apud *Novum castrum super Tynam* in præsentia trium Episcoporum, Comitum, Baronum, & copiosæ plebis. Et cito post *Scoti* rebellaverunt. Quam ob rem rex *Angliæ* sub gelida yeme *Galwodium* intrans, totam patriam usque ad mare *Scoticum* devastavit, castrum de *Rokesburgh* reparavit, ubi se & suos per totam yemem tutavit.

Leycestrensis.
An. Dñi 1330.
Eodem anno *Henricus Comes Lancastrie* cepit construere novum Hospitale juxta castrum *Leycestrie*, scilicet anno Gratiae M.CCC.xxx. & Comes cepit oculis caligare in cæcitatem & senescere. Eodem anno commissum est bellum in *Armenia* super planam de *Lyas* in festo sanctæ *Katerinae* inter Christianos & Paganos, ibique occisus est rex *Tharsis Cassanus* nomine, & vij. mille de Christianis, & lviij. mille de Paganis. Eodem anno in æstate factum est bellum apud *Frontem Bernarde* inter Christianos & Paganos, & ibi occisus est dominus *Jacobus Douglas Scoticus*; qui in tempore suo multa mala intulerat *Anglicis*, & præcipue post prælium de *Styrbeline*. Nam quemlibet sagittarium quem capere poterat aut dextram manum abscidit aut oculum dextrum eruit, & adeo se crudelem erga *Anglicos* gerebat propter arcus suos & sagittas quod quantulamcunque enormem & intollerabilem vindictam capere posset de personis *Anglicis* minus brevem & levem excogitavit non habens de aliquo pietatem. Et ideo *Anglici* magis eum timebant quam cunctos alios de terra *Scotie*.

1331. Anno Gratiae M.CCC.xxxj. sederunt Justiciarii super *le Trailbaston* per totum regnum *Angliæ*, & exulabant multi ubique in regno. Quam ob causam *Ricardus de Wiloughby* Justiciarius regis captus est post natale Domini itinerando versus *Grantbam*

per *Ricardum de Folzyle* rectorem ecclesiæ de *Tye* in *Rotolandia*, qui ferus & audax & ad proterva pronus fuerat; & ductus est in quendam boscum adjacentem ad quendam socialem comitivam, ibique coactus solvit nonaginta marcas pro capitis sui redemptione, juramento præstito eorum consilium semper observare.

An. Dñi 1332.
Anno Gratiae M.CCC.xxxij. & regni regis *Edwardi* iij. nono, post festum sancti *Georgii* rex tenuit parliamentum suum apud *Londonias*; in quo data est commissio magnatibus cujuslibet comitatus inquirere de malefactoribus, & eos capere & custodiæ mancipare; similiter & sententia excommunicationis lata est per archiepiscopum & alios episcopos qui affuerant ex præcepto regis super eos qui boni dicti *Ricardi de Wyloughby* tulerant, rapuerant, vel assensum præbuerant. Eodem anno nata est *Isabella* filia regis apud *Modestoke*. In æstate sequenti *Elionora* soror regis maritata est apud *Almoniam* domino *Galfrido* Comiti de *Gerle*; in cuius maritagium concessa est quintadecima de temporalibus & decima de burgis. Eodem anno conveniunt quidam magnates *Angliæ* qui clamaverant habere terras in regno *Scotie* jure hæreditario, & rex *Edwardus* hoc sustinuit, non tamen eos aperte juvare potuit; nam mater ejus *Isabella* & *Rogerus de Mortuo mari* obligaverunt eum curiæ *Romane* in ij. mille libris argenti in maritagium *Iohanna* sororis regis, ut si quis duorum regum, *Angliæ* scilicet & *Scotie*, à die hujus concordie & deinceps inquietaret alium per extorsionem, solveret curiæ *Romane* prædictas ij. mille libras argenti. Et istam obligationem rex *Edwardus* multum abhorruit, eo quod ante prædictam pactionem omnes reges *Scotie* subesse debuerant ditioni regum *Angliæ*. Tunc isti domini clamantes terras in *Scotia*, scilicet dominus *Edwardus le Baliol* qui jure hæreditario clamavit regnum *Scotie*, comes de *Athedell*, dominus *Henricus de Bealmont*, dominus *Thomas de Wake*, dominus *Fulco le fitz Wareyne*, Baro de *Stafforde* nomine domini *Willielmi la Zouche*, dominus *Henricus de Ferrerys*, dominus *Ricardus de Talbot*, & plures alii cum trecentis armatis & tribus mille de omni genere peditum applicuerunt in *Scotiam* vij. die Augusti in comitatu de *Fythesfolke* juxta quandam parvam villam nomine *Kingtorne* ubi nunquam navis applicuerat ante idem tempus; & *Scoti* occurrerunt eis parati in aciebus dispositi ad summam x. millium repellere eos cupientes ne terram adirent, & pauci pedites de *Anglicis* qui exierant & terram ceperant commiserunt pugnam cum *Scotis*, & antequam armati plene de navibus exierant vicerunt *Scotos*, & ad fugam cohercerunt, & de *Scotis* circiter nongentos occiderunt; & *Anglici* manebant in eodem loco nocte, & in crastino post prandium perrexerunt ad abbatiam de *Donfermyln*, ubi repperunt plenitudinem victualium; manseruntque ibidem donec omnes magnates regni *Scotie* congregarent potentem exercitum armatorum & peditum venire ad eos in prælium; & *Scoti* venerunt ad locum qui vocatur *Caskmore* in vigilia sancti *Laurentii*, & *Anglici* se dederunt apud *Fernymouth* super aquam de *Erne*. Et quidam de *Anglicis* attoniti sunt & vecordes præ paucitate suorum, nam toto numero fuerunt ij. mille & quingenti & non plures *Anglici*, & *Scoti* annumerati sunt, ut dictum erat, xl. mille. *Anglici* manserunt

Edw.III. manserunt toto illo die super rivum aquæ prædictæ, videntes prope oculo ad oculum inimicos suos; set *Scoti* noluerunt transire aquam versus *Anglicos*. Circa mediam noctem *Anglici* præteribant aquam super *Scotos*, & interfecerunt ex eis in magna summa, & reliquos posuerunt ad fugam; Et cum *Anglici* redirent mane de fuga *Scotorum* credebant armatam multitudinem *Scotorum* fugisse, nam fugientes *Scoti* multi erant nimis, & volebant viam capere versus villam sancti *Iohannis*, & videntes plenum exercitum *Scotorum* ante eos, festinauerunt ascendere montem ubi *Scoti* hospitati sunt in sinistra parte, Et sic *Angli* præoccupaverunt magnam moram, & statim acies miscuerunt; *Scotique* ultra modum mirantes qualiter *Angli* moram surripuerant, clamaverunt statim ad Arma ad Arma, & præliari ferociter cœperunt exceptis xl. hominibus armatis qui venerant de *Almania* in auxilium *Anglorum*, qui se à latere continebant ascensis equis suis. Et sic se gerebant *Anglici* divina clementia mediante qui victoriam non in numero hominum set in iustitia & humilitate æquitatis solet exercere, quod *Scoti* in tanta multitudine adunati, superati sunt, mortui sunt & cæteri in fugam versi. Mortuique sunt in eodem prælio de *Scotis* dominus *Dunaldus* Comes de *Murreff*, Comes de *Meneteth*, Comes de *Asseles*, dominus *Robertus Bruz* Comes de *Karyng*, dominus *Nele de Bruz*, dominus *Alexander de Bruz*, cum xij. Baronettis, & plusquam C. milites. Pugnaverantque ab ortu solis usque ad altam primam diei. Et secundum quod dictum est non evaserunt de *Scotis* armatis vix xiv. quin capti sunt aut mortui. Summa *Scotorum* ij M. armatorum, pedestrum xij M. CCC. De *Anglicis* mortui sunt ibidem in bello dominus *Iohannes Gurdon*, dominus *Reginaldus de la Beche*, & circiter xxxij. nobiles armati, set nullus sagittarius aut pedestris. Victoria prædicta facta est die Mercurii proxima post festum sancti *Laurentii*. In crastino *Angli* remeabant ad villam sancti *Iohannis* & ceperunt illam sine vi, multaue victualia invenerunt in ea, & manebant aliquamdiu ibidem, & fortificaverunt villam cum larga fossura & de palo, supponendo se infra breve habituros indigentiam defensionis; & sic evenit eis, nam Comes *Patrik* & *Archibaldus Douglas* venerunt coram villa sancti *Iohannis* cum omni genere hominum terræ *Scotie* xl M. hominum, & miserunt apud *Wetwyk* pro *Iohanne Crabbe* marinaro *Scotie* & quam totius veniret sine dilatione ducens secum totam classem navigii quam posset totolibet adunare, & quod intraret aquam de *Ceye* ubi classis dictorum *Anglicorum* manebat, & naves incendio subito consumeret, & sic cum navigio ad villam sancti *Iohannis* properaret obsidionem villæ super *Anglos* inclusos facturum ex parte aquæ; unde dictus *Iohannes Crabbe* venit cum x. navibus de *Flandria* omni stoffura quæ ad guerram pertinet bene refertis; & subito venit in aquam *Ceye*, & irruit super naves *Anglia* improvisas & non armatas, & primum insultum fecerunt super bargiam *Bealmon*, & quosque in ea inventos vi comprehenderunt, & omnes occiderunt qui inibi fuerunt, & simile quidem cæteris navibus facere crediderunt, set spes eorum fellit eos, nam pauci gentes qui in navibus relictæ fuerant viriliter se defendendo resistunt, *Scotos* in mari devicerunt, & maiorem partem eorum interfecerunt & vulneraverunt, & naves eorum incendio

conbuserunt; sicque *Anglici* cum navibus Dei gratia succurrente salvi facti sunt præter eos qui bargia primo occisi sunt. Et ipse *Iohannes Crabbe* cum magna difficultate vix evasit, per terram fugiens venit *Berwycum* nuncians eis dolorosum eventum suorum & infortunium *Scotorum* insperatum. Fortuna ista evenit per Dei gratiam in die sancti *Bartholomæi*. Deus enim cuncta operabatur pro *Anglicis* in illo itinere. Cum igitur Comes *Patrik* & *Archibaldus Douglas* cum cæteris qui in obsidione steterant, ista nova audissent, abierunt viam suam obsidione relicta. *Anglici* autem post parvam moram traderunt villam Comiti de *Fyth* qui se post victoriam *Anglicis* reddiderat. Set *Anglicis* ulterius in partes terræ progressis, idem Comes se *Scotis* contulit, villamque illis proditiose tradidit. Et *Scoti* qui remanserant vivi temptaverunt iterum insultum contra *Anglicos* juxta *Muskburgh*, set cum *Anglos* viderent, se retraxerunt. Tunc *Edwardus le Baliol* protinus coronatus est apud *Scone* rex *Scocie* per socios suos *Anglicos*. Et cum *Scoti* coronassent Comitem *Patrik*, post paululum *Archibaldus Douglas* & alii magnates *Scocie* miserunt *Edwardo Baliol* per *Anglicos* regi facto, petentes treugas usque ad purificationem, quod rex *Scocie* posset bene & pacifice tenere Parliamentum ad uniendum & concordandum *Scotos* in unam gentem. Rex *Edwardus Baliol* nichil mali suspicans in illis, annuit petitioni, & amovit à se populum suum, & plures redierunt in *Angliam*. *Scoti* fallaces bene armati venerunt apud *Anandiam* ad Parliamentum quod ipsi ibidem assignaverant, & statim ceperunt interficere quotquot poterunt capere de parte *Edwardi de Baliol*. Et ipse rex *Edwardus Baliol* vix evasit quin captus esset & male tractatus. Fueruntque occisi ibidem dominus *Walterus Comyne*, dominus *Iohannes Mowbraye*. Rex perrexit apud *Karliolum*, ubi cum honore receptus est per dominum *Radulfum de Acre* qui eo tempore gerebat custodiam illius villæ. Deinde perrexit in comitatum *Leycestriam* ad dominam de *Geynes* apud *Morholme* degentem, ubi moram traxit per unam ebdomadam cum parva comitiva sua viva qui evaserant à *Scotis*; Et illa domina respiciebat eum de equis, vestibus, jocalibus, auro & argento, nam ipse perdiderat omnia sua per *Scotos*.

Anno gratiæ M.CCC.xxxij. rex *Edwardus* tenuit Parliamentum suum apud *Eboracum*, & plures magnates *Anglia* paraverunt se pergere in *Scociam* solidam in auxilium *Baliol* regis *Scocie*, & secunda ebdomada quadragesimæ intraverunt terram *Scocie*. Et transierunt multa loca & mala plura *Scotis* fecerunt; Et domini *le Montagii*, *le Paroyel*, *Nevyll* filius Comitis *Lancastrie*, Comes *Arundell* ceperunt unam forfulam, in qua invenerunt dominum *Robertum de Colvyll* cum x. armatis cum multis dominabus & feminis de patria, & plures alios homines, atque plenitudinem magnam victualium & summam habundanciam, Quæ omnia secum adducentes forfulam funditus everterunt; Deinde perrexerunt *Berwycum* & obsederunt eam tam per mare quam per terram. Et dum ipsi obsiderent *Berwycum*, *Archibaldus Douglas* dominica post festum Annunciationis intravit marchiam *Anglia* cum ij M. hominum, & morabatur in *Anglia* iv. diebus, & incendebat in *Gylleslande* terras domini *Radulphi de Acre*, in longitudine xv. leucarum & in latitudine

An. Dñi
1333.

Edm. III. tudine xvj. leucarum. Et redierunt tamen cum parva præda. Dominus *Antonius Lucy*, & *Willielmus Longhman* intraverunt in *Scociam* cum octingentis viris & equitaverunt in illa nocte xx. leucas de terra, & die Mercurii in Annunciatione *Mariæ* ceperunt dare incendio & gladio quicquid invenerunt, & ceperunt prædam magnam animalium. Et in ingressu eorum *Willielmus Douglas* qui Custos fuerat forfulæ de *Longhman* cum magna multitudine hominum circa horam nonam occurrit *Antonio Lucy* & suis, & diu congressi sunt in pugnam nimis fortem, & victi sunt *Scoti* & *Willielmus Douglas* captus, & *Willielmus Ward* & circiter centum alii. Et dominus *Humphredus de Sardyne*, *Willielmus Carlelyll* & alii ad summam centum xl. de vallis ibidem occisi, & dictus *Antonius Lucy* dire vulneratus; & sic redierunt in *Angliam* cum magna præda virorum & animalium plurium. Quidam *Anglici* associati perrexerunt in *Scotiam* ad nundinas apud *Waddington*, & deprædati sunt nundinas de animalibus & mercimoniis, & quicquid preciosum inventum secum tulerunt, & occiderunt quot expectare voluerunt. Tunc Comes de *Olneſter* Gardianus *Aquitania* paravit se cum pulcra comitiva properare apud *Berwyk* in auxilium *Anglorum* villam obsidentium; sed falsi *Aquitanici* qui se ultro dederant confederatos regi *Scocie*, videntes propositum Comitum, finxerunt se amoris causa proficisci velle cum illo in relevamen fortitudinis suæ. Sed cum simul proficiscerentur cum Comite de *Olneſter* versus *Berwyk* colloquentes de materia itineris, quidam *Ybernicus* extracto subito gladio viscera Comitum penetravit in equo suo, & interiit.

Isto anno statutum *lez estaples* lanarum *Anglicarum* in uno certo loco ad venditionem alienigenis coadunari, ut petra læ vendideretur ad ij. s. sed mercatores non observaverunt statutum.

Dominica post Translationem sancti *Thome* venerunt *Scoti* & monstraverunt se ex altera parte aquæ de *Twede*, ad summam per æstimationem quater viginti M. hominum. Et manserunt in ora *Twede* illa nocte, & *Anglici* noluerunt ad eos accedere, sed se continuerunt in loco suo. *Scoti* prætereuntes exercitum *Anglorum* die sequenti adierunt *Angliam*, rapientes, incendentes, occidentes & quicquid poterant destruentes, ut *Anglicos* ab obsidione retraherent. In vigilia sanctæ *Margaretæ* rediit tota fortitudo *Scotorum* in tribus aciebus distincta & bene arraiata coram villa de *Berwyke*, & pugnaverunt fortissime cum *Anglicis*, & *Scoti* armati sæpius temptaverunt villam intrare sed rex in ea parte existente præpediti sunt & quasi omnes occisi. Et *Anglici* sagittarii viriliter se habentes coercuerunt *Scotos* ad fugam; Et fuerunt ibidem occisi ad summam xxxvj. mill. hominum, scilicet Comites, Comes de *Strayerne*, Comes de *Scotherland*, Comes de *Leeneanx*, Comes de *Caryk*, Comes de *Mentepth*, Comes de *Asselles*. Baronetti, dominus *Walterus Styward*, dominus *Johannes de Graham*, dominus *Humphredus de Boys*, dominus *Johannes de Strive-lyne*, dominus *Willielmus Tedy*, numero M. & C. De communibus non armatis M. DCCC. summa omnium occisorum *Scotorum* xl. mill. Isti fuerunt capti Baronetti, dominus *Willielmus Keth*, dominus *Iacobus Douglas*, dominus *Johannes de Kyrketon*, dominus *Archebaldus Douglas* Gardianus *Scocie*, dominus *Willielmus Douglas* ut supra. Dominus *Wil-*

lielmus de Lynliscon, dominus *Johannes de Scher-lynghowe*, dominus *Rogerus de Kyrkepatrik*, dominus *Rogerus Boyt*, dominus *Robertus le Warde*, *Alysander Frysell*, *Michael de Wymes*, dominus *Iacobus Styward*, numero xvj. In prima acie; Comes de *Morys* adhuc juvenis. Et cum eo *Iacobus Frysell*, *Symon Frysell*, *Walterus Styward*, *Reginaldus Clene*, dominus de *Patrik de Grahamseneth*, dominus *Johannes Grant*, dominus *Johannes de Carlyl*, dominus *Patricius Careter*, dominus *Robertus de Caldecote*, dominus *Patricius de Meldrome*, dominus *Willielmus Gareyne*, dominus *Thomas Toket*, dominus *Gylbertus Wyssman*, dominus *Adam de Cordon*, dominus *Iacobus Granegrache*, dominus *Alanus Graunte*, dominus *Robertus Boyth*. Et cum eis trecenti viri armati & ij. M. ducenti communes. In secunda acie; Senescallus *Scocie* cum vexillo, dominus *Iacobus avunculus* ejus cum vexillo, dominus *Mac-ſtius filius Andensis* cum vexillo, *Willielmus Douglas* filius *Iacobi Douglas*. Ejus *David de Lyndesbey* ad vexillum, dominus *Ducanus Cambell* ad vexillum. Baronetti, dominus *Iacobus Styward* de *Daldon*, dominus *Adam Styward*, dominus *Willielmus Triskin*, dominus *Willielmus Abrenyth*, dominus *Willielmus Moreſth*, dominus *Walterus Fitz Gilbert*, dominus *Johannes de Grettone*, dominus *Willielmus Moreſth* de *Glawlton*, cum trecentis viris bene armatis, & trecentis de communibus armatis. In tertia acie, scilicet *le Rereward*, Comes de *Carryk*, dominus *Archibaldus Douglas* cum vexillo, dominus *Alexander Larneys* cum vexillo, Comes de *Kenenanx* cum vexillo, vexillum Comitum de *Fyth*, dominus *Johannes Clavelle*, qui se clamat Comitum de *Asselles*. Baronetti, dominus *Robertus le Wyther* filius, dominus *Iocus de Scherlynghong*, dominus *Willielmus de Veson*, dominus *Willielmus de Lyn-giston*, dominus *Johannes de Lyndesleye*, dominus *Willielmus de Fryseleye*, dominus *Bernardus Frysell*, dominus *Alexander de Lyndesleye*, dominus *Alexander de Gray*, dominus *Willielmus de Umfranne*, dominus *Patricius de Tleward*, dominus *David de Wymes*, dominus *Willielmus Soot*, dominus *Willielmus de Land*, dominus *Rogerus de Mortemer*, dominus *Thomas de Veys*, dominus *Willielmus de Cambowe*, cum CCC. armatis de communibus armatis, cum Comitibus de *Rosse*, Comite de *Southlande*, Comite de *Stratherne*. Barones, Dominus *Walterus de Kyrkeby*, dominus *Johannes de Cambron*, dominus *Gilbertus de Saye*, dominus *David de Marre*, dominus *Cristinus de Harde*, dominus filius de *Bremming*, dominus *Oliverus de ſeint Clere*, cum CC. viris armatis, iv. M. de communibus armatis. Isti non venerant ad bellum, Dominus *Alexander de Miners*, dominus *Willielmus de Prenderſoit*, dominus *Robertus de Condre* pater, dominus *Robertus de Keth*, *Edwardus de Keth*, dominus *Patricius de Brithine*. Eodem die opidani & villani reddiderunt castrum cum villa regi *Angliæ*. Et dedit eis rex *Edwardus* inducias xl. dierum exeundi & redeundi & bona sua ad placitum alienandi. Et hiis qui manere volebant libenter licentiam dedit, & fecit eos jurare ei fidelitatem & ejus ligios fideles devenire, scilicet Comitum *Patryk*, dominum *Alexandrum de Rameſheye*, dominum *Robertum de Myners* & alios majores de villa. Deinde rex *Edwardus* fecit Comitum *Patrik* & dominum de *Percy* Gardianos de tota terra *Scocie* citra mare, & omnes citra mare *Scocie* vene-

Edw. III. venerunt ad pacem regis *Edwardi*. Deinde post festum sancti *Laurentii*, *Edwardus Baliol* rex *Scotia* cum quæstoribus & aliis qui se dederant ad pacem regis perrexit ultra mare *Scotia* circiter xxvj. mille hominum bene arraitorum vastando & deprædando, & ad libitum quicquid volebant capiendo; & morabantur ibidem per totam yemem totam patriam habentes in quiete.

An. Dñi 1334. Anno gratiæ M. CCC. xxxiv. & regni regis *Edwardi* viij. rex *Edwardus* tenuit Parliamentum apud *Eboracum*, ubi venit rex *Scotia Edwardus Baliol* & fecit homagium suum regi *Anglia* pro omnibus terris ultra mare *Scoticum*: Et exinde rex *Scotia* processit cum antedictis quæstoribus quos eo tempore *Anglici* vocabant *le Querelers*, in *Scotiam*, & *Scoti* interim fecerunt congregationem magnam populi; & associaverunt sibi Comitem de *Asselles*, & fecerunt eum Capitanium suum & ductorem, & proposuerunt capere regem *Baliol* si moram traxisset apud *Strybelyne* prout proposuerat. Eodem tempore captus est dominus *Ricardus Talbot* qui fuerat Gardianus ultra montes, & post paululum dominus *Henricus de Bealmont* captus est & plures de suis per *Scotos*. Rex *Baliol* rediit apud *Berwyk*. *Scoti* adunati in magna potentia venerunt citra mare *Scoticum* versus marchiam, & multa mala fecerunt. In autumpno sequenti rex *Edwardus* tenuit Parliamentum apud *Londonias* vocato Clero; & concessa est regi de temporalibus quintadecima, de Clero & Burgis decima in subsidium guerræ *Scotia*. Et circa festum omnium Sanctorum venit rex *Edwardus* apud *Berwyk*, & tetendit iter versus mare *Scoticum*. Eodem tempore dominus *Edwardus de Boun* consanguineus regis submersus est in *Sulwath*. Rex venit apud *Rokysburgh* & fortificavit castrum & villam.

Cisterciensis Obiit papa *Iohannes* xxij. in adventu Domini. Et cito post in eadem ebdomada successit *Benedictus* xij. monachus prius & Abbas *Cisterciensis* ordinis. Deinde in propria diocesi episcopus, tandem Cardinalis, & demum Apostolicus. Qui mox ad professores diversorum ordinum Constitutiones edidit regulas eorum concernentes.

Leycestrensis Iste papa *Iohannes* vocatus fuerat Cardinalis blaucus, id est albus. Iste papa *Iohannes* libenter Clericos promovit, & ordinavit quod nullus Clericus teneret duo beneficia curata, & reservavit Curia omnes primos fructus vacantium Ecclesiarum sive per mortem sive per resignationem; & semper contendebat cum Duce *Bavaria*, & eum excommunicavit cum omnibus suis adherentibus. Post Purificationem rediit & rex *Anglia* apud *Novum castrum super Tynam* ad consulendum & responsum dandum nunciis regis *Francia*, qui se dederat contra regem *Anglia* cum *Scotis* ad perturbandum regem *Anglia* ne guerram exerceret super *Scotos*; & circa medium Quadragesimæ habuit rex *Edwardus* secretum Concilium apud *Potyngham*, In quo Concilio responsum est *Francis* & *Scotis* mere & plane regem *Edwardum* nolle concordare in illa parte cum eis. Eodem anno pars Universitatis ivit apud *Stanfordiam* propter discidium inter scolares australes & boriales apud *Oxoniam*. Eodem anno yemps valida & frigida ultra mensuram, eo quod multi *Anglici* in exercitu regis in *Scotia* moriebantur.

1335. Anno gratiæ M. CCC. xxxv. rex *Edwardus* cum populo suo exiit de *Carlolo* pertransiens vadum

Sulwath scilicet xj. die Julii. Et die Martis sequenti dominus *le Montagu* & plures alii magnates *Anglia* abierunt versus partes de *Carlanagerok* prædantes animalia in magna plenitudine. Et die Mercurii redierunt ad exercitum cum præda multa. Die Jovis transierunt vadum *Anandia*, & rex prodiit vexilla & fecit milites plures. Eodem die Comes *Hunaldorum* destinavit per *Enendum* militem unam galeam preciosam, cum apparatu, quam idem Comes solebat in capite suo gestare. Et rex dedit eidem militi pro sua præsentatione C. li. sterlingorum. In eodem viagio rex dedit domino *Montagu is crest with Egle* cum uno dextrario strato cum Armis de *Montagu* cum reversione manerii de *Wetton* & *Perschebodenale* cum pertinenciis in comitatibus *Somersehed* & *Dorsete* & *Wiltshire*. Quam reversionem dominus *Iohannes Mantravers* perquisierat de domino *Roberto Fit Pain*. Dominus *Montagu* exercuit multa incendia & devastationes in terra *Scotia* eodem tempore, & prædas multas & miras ad exercitum regis adduxit cum multis aliis victualibus. Dominica post festum *Magdalene* Comes *Warennæ* & rex *Scotia Baliol* ceperunt unam forfulam Comitibus de *Asselles*, quam vocabant *Combrenouth*, quæ nimis fortis erat ad capiendum; set per infortunium ignis per eos qui inibi erant aut extra coacti sunt se reddere cum cibis suis; In qua captus est dominus *David Mareschallus* cum uxore sua, uxor domini *Archebaldi Douglas*, uxor domini *Philippi Moubray*. Et transierunt *Anglici* abinde per villam sancti *Iohannis*; Et rex *Scotia Baliol*, & Comes *Cornubie* tenderunt iter apud *Donbretane* ad firmandum Castrum; Et quidam de *Scotis* se dederunt ad fidem regis *Anglia*, scilicet dominus *Alexander Moubraye*, dominus *Galfridus Moubraye*, dominus *Galfridus de Roos*, dominus *Willielmus Bulloc* clericus, dominus *Eustachius de Loreyne*, habentes ad hoc plenam potestatem de domino *David de Strabulgy* Comite de *Asselles*, & *Roberto* Senescallo *Scotia*.

Primo quod Comes de *Asselles*, & omnes magnates & cæteri omnes de Communitate qui velent venire ad pacem regis *Anglia* haberent vitam & membra, terras & tenementa, feoda & officia in *Scotia* quæ habere deberent de iusticia vel jure hæreditario, præter eos qui excipiendi erant per communem assensum. Ita etiam quod omnia delicta & mala facta quæ fecerant in regno *Anglia* à principio mundi usque ad datam præsentium absque incarceratione vel alia molestatione pardonarentur.

2. Etiam quod Comes de *Asselles*, & dominus *Alexander Moubraye* haberent terras & tenementa & feoda in *Anglia* quæ habebant in recessu suo de *Novo castro super Tynam* quando fecerant homagium regi *Anglia*.

3. Etiam quod libertates Ecclesiæ *Scotia* foveantur secundum antiquum suum usuagium, Et quod leges *Scotia* in burgis & villis vicecomitibus infra terras regis *Scotia* usitentur secundum antiquas consuetudines sicut usitata fuerant tempore regis *Alexandri*; & quod officia regni *Scotia* ministrentur per homines ejusdem nationis, Ita quod rex *Scotia* possit de sua regalitate præficere Officiarios omni tempore ad placitum de quacumque natione voluerit; Et quod omnes illi qui sunt sub conditione

Edm. III. tione Comitis de *Asselles* qui habent terras & tenementa infra terras regis *Angliæ*, retineant easdem terras & tenementa & possessiones feoda & officia sicuti habuerant in suo recessu post prædictum homagium factum apud *Novum Castrum super Tynam*, præter eos qui excipientur de communi assensu. Et quod omnes prædicti si sint in placito attemptati possint habere suam defensionem in qualibet curia secundum jura.

4. Quantum ad manerium suum vadiatur pro CC. li. qua hora Comes *Atheles* veniat post datam præsentium & facere voluerit solutionem, rex faciet eum habere manerium suum.

5. Et quoad castellum & terras de *Chilham* concordatum est, quod idem Comes in eodem puncto sit sicut steterat in suo recessu &c. & habeat recuperationem per legem, rex ei promisit quod faceret eum habere legem regni sui absque favore ad partem.

6. Et etiam quoad terras quas idem Comes clamabat in *Northfolc* rex annuit ei, quod visis Cartis suis per Consilium regis *Angliæ* rex faceret ei justitiam. Et etiam quod in casu quod aliquis imponere vellet prodicionem aliquam dicto Comiti, quod posset habere corporalem defensionem secundum usitationem *Scotia* & super marchis &c.

Et cum ista concordia foret de ambabus partibus firmata & solidata quod homo nisi bonum attenderet, & omnes facti essent ligii homines & jurati regi *Edwardo Baliol*, tunc redierunt in *Scotiam* ad refrænandum rebelles per præceptum regis *Angliæ*. Et statim fregerunt pactum, & falsi facti sunt: et convenerunt simul & conjunctim abierunt apud *Hyldonny*, & occiderunt proditiose Comitem de *Atheles* super obsidione ubi rebelles *Scotie* fuerant inclusi. Eodem tempore quinginti sagittarii cum aliis pedestribus redeunt in *Angliam* occisi sunt per Comites de *Morryf* & *Patrik* & dominum *Willielmum Douglas*. Deinde x. mille *Scotorum* perrexerunt apud *Wamburgh* ad obsidendum reginam *Angliæ*, & occurrerunt eis per viam de *Anglicis* v. mill. & occiderunt de eis xix. milites & v. C. de aliis, & ceperunt Comitem de *Morryf*, & secum adduxerunt ad castellum reginæ, cæterique fugerunt; Et occisi sunt ibidem de *Scotis* v. mill. & de *Anglicis* CCCC. venerant enim isti *Scoti* in *Angliam* ut regem *Angliæ* retraherent de *Scotia*. Rex *Francia* subtiliavit viis & modis quibus potuit qualiter deturbaret regem *Angliæ* & repatriare faceret ne in tantum destrueret & debellaret regnum *Scotia*. Et per suggestionem quam papæ fecerat, venerunt nuncii ex parte Papæ & ex parte Regis *Francia* ad Regem *Angliæ* pro pace facienda cum *David Bruz*, & attrahendo regem *Angliæ* iter capere cum rege *Francia* in terram sanctam. Rex *Francia* adquisierat à papa *Iohanne* colore deceptorio unam decimam sexennalem, fingens se velle proficisci in terram sanctam, Papa credidit eum fuisse in firmo proposito prosequendi dictum negotium, & fecit eum capitaneum dicti passagii, & in quantum potuit subvenit, sed Rex prætermisit totum propositum; Verumtamen Rex *Angliæ* respondit ei quod sufficiens esset de suo, laudetur Deus, absque ejus auxilio in aliquo pro merito animæ suæ si videret tempus opportunum, si non fuisset impeditus per ipsum & ejus adherentes. Et ad *David de Bruz* ita provise respon-

dit, quod per rationem culpa non deberet imputari ei in aliquo responso, Et inter alia quod non posset nec vellet exire terram suam dummodo inimici sui ita rebelles essent contra eum quos rex *Francia* foverat contra eum, qui jure consanguinitatis potius deberet ei cum suo juvamine adherere quam inimicos suos capitales contra eum fortiter educare.

Eodem anno M. CCC. xxxv. in festo decolationis sancti *Iohannis* combustum fuit manerium nostrum de *Cokerham* cum capella in eodem, cum libris & minumentis aliis ejusdem manerii. Et circa nativitatem beatæ *Mariæ* omnes *Scoti* venerunt vi oppressi ad pacem regis *Angliæ*, & fecerunt securitatem per juramentum quod omnes magnates *Scotia* venirent & *David Bruz* cum uxore venire facerent ad festum *Michaelis* apud *Londonias* ad Parlamentum Regis *Angliæ* & stare ordinationi Regis *Angliæ* & Concilii ejus, Ita quod idem *David* & uxor ejus demorarentur in *Angliæ* usque ad mortem *Edwardi Baliol*; & medio tempore *Scoti* facerent debitam subjectionem Regi *Angliæ*. Sed Rex *Francia* cum hæc intellexisset in tantum malitiose fecit & procuravit, quod *Scoti* se continuerunt, & ad Parlamentum statuto tempore non venerunt. Quam ob causam Rex *Angliæ* *Edwardus* anno gratiæ M. CCC. xxxvj. cum grandi exercitu iterato transivit in *Scotiam* & fortificavit cum fossa villam sancti *Iohannis* & castellum de *Strivelpne*, *Bodenvill*, & *Rokesburgh*, & alias forfulas, & instauravit ea & posuit custodiam in eis. Tunc infirmatus est *Iohannes de Eltham* frater Regis Comes *Cornubie* apud villam sancti *Iohannis* & mortuus est ibidem. Et causa hujus viagii Regis *Angliæ* hæc fuit, nam dabatur regi intelligi quod rex *Francia* juraverat *Scotis* ipsos fovere & suum auxilium præbere eis, & multos de *Francia* in *Scotiam* contra regem *Angliæ* præmisisse. Ex qua re rex *Edwardus* multum lætus effectus, credebatur ipsos velle in bellum contra se procedere, sed hoc non audebant, sed sæpe tam nocte quam die populum *Anglicum* acclamabant, & semper de longe steterunt; & rex *Edwardus* circuivit de patria in patriam prædando, devastando, & depauperando undique patrias, & non erat qui ei resisteret; & cum neminem invenisset impredientem rediit apud *Notyngham* ubi concessa est regi nova contributio scilicet de temporalibus vicesima, de burgis decima, de spiritualibus vj. de mercatoribus *Angliæ* xl. s. ad saccum; de alienigenis ad saccum lx. s.

Circa festum beati *Gregorii* in quadragesima *Cisterciensis* Rex *Edwardus* in pleno Parlamento apud *Londonias* de comitatu *Cornubie* fecit Ducatum; quem contulit *Edwardo* primogenito suo una cum comitatu *Cestrie*. Ordinavit etiam ibidem quinque Comites, unum ad *Derbeyam*, alium ad *Northamptoniam*, tertium ad *Huntindoniam*, quartum ad *Salisbury*, quintum ad *Gloverniam*.

Rex *Edwardus* fecit *Henricum* filium *Henrici Leycestrensis* Comitis *Lancastrie*, Comitem *Derbeje*; *Willielmum de Boun*, Comitem *Northamptonie*; *Willielmum Montagu*, Comitem de *Salisbury*; *Hugonem de Anseleye*, Comitem *Gloucestrie*; *Robertum de Dufforde*, Comitem de *Suthfolc*; *Willielmum de Clynton*.

An. Dñi
1335.

1336.

Edw. III. Clynton Comitem de Huntyngdon, Hugonem de Courteneye, Comitem de Debenschyre.

Cistrensis
ubi supra. Orta est grandis discordia inter reges *Francia & Anglia*, ex eo quod rex *Francia* multas terras & opida in *Vasconia* improbe usurpaverat. Qua de causa rex *Anglia* oblationes plures humiles regi *Francia* fecerat si saltem sic terras suas recuperare posset, set cum nil proficeret, collectis undique pecuniis mare transire disposuit. Circa festum beate *Margareta* rex *Edwardus* transiit in *Flandriam*, inde *Coloniā* adiit, ubi Imperatorem *Bavarium* sibi conciliavit, *Brabanos & Flandrenses* sibi sociavit, de quorum consilio arma *Francia* suis immiscuit armis. *Borales* partes *Francia* usque ad *Tornacum* incendit & vastavit. Circa festum Purificationis, rex *Edwardus* *Angliam* rediit, uxorem tamen suam cum liberis in ea parte progenitis, apud *Andewarp* in *Seland* dimisit quasi in assecurationem redditus sui. Celebratoque apud *Londonias* parlamento aliisque negotiis dispositis, induxit *Angligenis* tributum quintæ partis bonorum, lanas omnium occupavit, nonamque garbam de omni gleba *Anglia* suis expeditionibus deputavit, de quarum proventu dominos villarum vicinarum respondere fecit. Hoc etiam anno tanta fuit rerum copia & æris inopia, quod quarterium frumenti *Londoniis* ad duos solidos venderetur, & bos pinguis ad dimidiam marcam. Rex *Edwardus* in vigilia *Johannis Baptiste* cum ducentis navibus mare ingressus est versus *Flandriam*, set juxta maritima *Flandrie* classem *Francorum* copiosam & instructam obviam habuit, Qua de causa per totum diem illum cum suis deliberans, in crastino superveniente in ejus auxilium valente milite *Roberto de Morleya* cum boriali classe *Anglia* commissum est navale bellum fortissimum quale circa oras *Anglia* nusquam est visum, ubi Deo favente *Franci & Normanni* acriter sagittati per *Anglos* sunt devicti, partim cæsi, partim gratis submersi, partim capti, navibusque eorum exceptis paucis quæ affugerant totaliter occupatis; Inde rex *Anglia* *Flandriam* attingens adunato exercitu copioso boralem partem *Francia* vastavit, urbem munitissimam *Tornacum* diu scule obsedit, set tandem ob defectum pecuniæ quam sui segnes Procuratores ab *Anglia* non miserant contractis treugis & induciis inter reges utrimque discessum est.

Explicit liber 7. *Cistrensis*.

Finito 7. & sic ultimo libro *Cistrensi* solus procedit *Leycestrensis* prosequens inceptam materiam.

Liber quartus.

Cum rex *Francia* ut supradictum est, occuparet terras regis *Anglia* in *Vasconia*, rex *Edwardus* misit nuncios ad regem *Francia* petens ab eo terras suas in *Vasconia* quæ sibi jure hæreditario incumbabant, & quas progenitores sui de generatione in generationem juste occupabant, & pro quibus ut supra patet, ipse homagium regi *Francia* eidem fecerat. Brevi responso accepto, nuncii nichil in hiis profuerunt. Nam rex *Francia* *Philippus* juraverat & votum voverat, quod aut regem *Anglia* penitus destrueret, aut ipsum ditissimum regem Christianitatis efficeret aut

pauperrimum redderet, & hoc totum pro causa *Edw. III.* quod rex *Edwardus* tantum insudaverat ad humiliationem *Scotorum*; & ideo miserat rex *Francia* gentem robustam in *Vasconiam*, & destruxit & occupavit quasi totam terram paucis castellis exceptis; set idem rex *Francia* multos perdidit de populo suo. Tunc fuerat Senescallus *Vasconia* dominus *Oliverus de Dygham* probus miles, elegans & audax, & secundum suum posse bene se habens erga *Francos*. In æstate sequenti rex cepit lanas de tota terra *Anglia* per tallias corulinas & parvula brevissima scripta imposito precio ix. marcarum ad saccum per manus mercatorum in quolibet comitatu; & de domo nostra *Leycestria* habuit xvij. saccos, & circa festum omnium Sanctorum rex misit *Henricum de Borougwas* episcopum *Lincolniensem* & Comitem de *Northamptona* & Comitem de *Southfolk* cum x. mille saccis lanæ in *Brabanciam* pro retentione facienda de alta *Almania*, & vendiderunt ibidem quemlibet saccum pro xx. l. Quinto die ante natale Domini venerunt duo Cardinales in *Angliam* pro concordia facienda inter reges *Anglia & Francia*, & quolibet die ceperunt de ecclesia *Anglicana* l. marcas pro suis expensis, unde levata est summa iij. denariorum de qualibet marca totius ecclesiæ *Anglicane* tam exemptæ quam non exemptæ. Post Epiphaniam fecit rex obsidere castellum de *Donnbare* per Comites de *Arundell & Salisbury*, set post longam moram in obsidione ibidem factam relicta obsidione. recesserunt abinde in eorum opprobrium non modicum. In eodem tempore episcopus de *Glasgoue* venit de *Francia* cum apparatu multo de armis, equis, auro & argento in auxilium guerræ *Scotie* ex providentia regis *Francia* ad valorem xv. mille librarum. Et captum est totum super mare per dominum *Johannem Ros*, & ductum ad portum de *Sandewyche*, & idem episcopus cito post mortuus est præ dolore. Eodem anno rex cepit omnes thesauros per totam terram de alienigenis religiosis & similiter de secularibus, & fecit attachiare bona eorum, terras & tenementa donec facerent gratum regis. Itaque terras eorum fecit extendi ad valorem; Et ipsi dederunt regi certam summam de anno in annum prout potuerunt concordare. Rex rogavit de auxilio ex toto regno de quolibet qui habebat xl. s. in bonis & catallis; Et quæsitum est à singulis per ministros regis præstito sacramento quantum possent bene dare. Et cum rex multa in hunc modum recepisset tam de ecclesiasticis personis quam de secularibus, rex celebravit Parliamentum apud *Londonias*, & tractaverunt de adventu Cardinalium pro pace habenda & de aliis negotiis regni. Sicque responsum est Cardinalibus in principio quadragesimæ, quod rex non se concordaret cum rege *Francia* nisi sub conditione quod redderet ei terras suas quas ultra mare nequiter & injuste ei detinuerat & adhuc occupaverat. Unde cito post *Normanni* intraverunt cum magna potentia in *Portusmuth*, & miserunt in flammam ignis totam villam, & multos *Anglorum* interfecerunt, & ceperunt quicquid invenire potuerunt, & subito sine mora abierunt. Nam intraverunt sub armis *Anglia* & sic deceperunt illos de villa, set tamen supervenerunt quidam *Angli*, & in recessu eorum multos ex eis occiderunt.

Anno gratiæ M. CCC. xxxviiij. rex *Edwardus* An. Dñi
fecit capere de quolibet comitatu certam summam 1338.
quar-

Edw. III. quatteriorum frumenti, avenarum & baconum in qualibet villa prout extiterat major vel minor. Deinde de abbatibus vestimenta, vasa argentea, & alia ornamenta in auxilium passagii sui ultra mare. Ex qua re ortus est ingens clamor in populo, & majus malum exinde provenisset si sanius consilium rex non accepisset.

Citra festum Pentecostes misit rex Iohannem episcopum Cantuariensem & episcopum Dunelmie cum Cardinalibus ad regem Francie pro pace habenda si bene posset adipisci. Eo tempore capta est treuga inter Angliam & Scotiam per unum annum duratura. Et tunc soluta est obsidio de Dunbarre, & rex Edwardus medio tempore misit ultra mare dominum Willielmum Borne Comitem Northamptonie, & dominum Galfridum Schorp Justiciarium capitalem Angliæ & plures alios, & applicuerunt apud Andwerp in Brabantia, & die translationis sancti Thomæ cunctis rebus dispositis & provisus quæ ad passagium pertinent, rex se misit in mare cum grandi potentia, habens secum Comites & magnates regni, scilicet Comites Derbyæ, de Salysturpe, & Northfolk & multos proceres cum eis & copiosam multitudinem sagittariorum & Walensium, et applicuit apud Andwerp ad uxorem suam et filios, in festo sancti Kenelmi. Flandrenses læti de ejus adventu promiserunt ei auxilium suum; Nam satisfecerat eis pro quibusdam navibus quas Angli ceperant de eis & destruxerant. In crastino sancti Jacobi Dux Cornubiæ tenuit Parliamentum apud Northamptoniam per commissionem regis cum cæteris magnatibus regni, ubi ordinatum est, quod rex in subsidium guerræ suæ haberet de qualibet villa ubi taxa se extendebat de vicesima ad xx. s. Rex haberet x. petras lanæ, et sic per totum regnum de qualibet villa secundum suum posse, et sic rex habuit de comitatu Leycestria CCC. & xj. saccos, de comitatu Lincolnia DC. saccos, de comitatu Northamptonia CCC. saccos, summa totalis saccorum trium comitatum M. CC. xj. sacci. Et præter hæc rex habuit auxilium de Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Rectoribus, Vicariis, Justiciariis & aliis magnatibus qui non poterant proficisci cum eo in guerra sua, de quibuldam C. li. de aliis CC. li. prout poterant effundere. Ad festum sancti Michaelis sequentis concessa est regi decima biennalis à clero ad lanas tertii anni donec se extenderet ad decimam unius anni ultra scilicet ubi ante non ceperat lanas. Et cum rex venisset in illas partes non invenit in quo confidere posset, excepto Duce de Gerle solo, & exinde dixit Lyncolniensi episcopo & aliis secretis suis, non sibi bene consultum fuisse. Et captose cepit iter versus Ducem Bavariæ qui se Imperatorem fecerat, qui habitavit in alta Almania per vij. diætas à Colonia. Et cum Imperator intellexisset de adventu regis Edwardi, movit se de loco suo rediens in occursum regis, per iiij. diætas occurrens ei, & ad quandam villam nomine Colonnence, & ibi recepit regem cum magno honore, ubi parata est una cathedra Imperatori, et alia regi, et ditissime strata in communi foro extra omne domicilium; ubi Imperator sedebat & rex Edwardus juxta eum; & assistebant eis iiij. Duces, iiij. archiepiscopi & vj. episcopi, & xxxvij. Comites, de Baronibus & Baronettis & militibus & aliis advenientibus bene ad æstimationem dez herondes xvij. mille. Imperator tenuit in manu sua dextra septum impe-

riale, & in sinistra manu pilam auream rotundam quæ totius mundi denotat gubernaculum, Quidam miles ultra caput suum unum gladium evaginatum: & ibidem Imperator coram omni populo congregato ostendit & notificavit omnibus innaturalitatem & inobedientiam ac improbitatem quam rex Francie ei fecerat, & ibidem regem Francie diffidebat, & in forisfactura ipsum & omnes suos adhærentes promulgavit. Deinde Imperator fecit regem Edwardum suum vicarium & dedit ei plenam suam potestatem de Colonia & citra. Et super hoc dedit ei cartam suam vidente omni populo. In crastino vero convenerunt ad matricem ecclesiam Imperator & rex Angliæ cum cæteris magnatibus & archiepiscopis Colonia, celebrarunt missam, & post missam statim juraverunt tam Imperator & omnes cæteri magnates regis Angliæ, quod ipsum juvarent & manutenerent contra regem Francie ad vivere & mori per vij. annos proxime integraliter sequentes si guerra inter dictos reges tanto tempore duraret. Et similiter fuerunt jurati omnes regi Angliæ quod omnes magnates de Colonia & citra cito venirent ad regem Angliæ, & semper debent esse parati venire ad eum omni tempore quo fuerint præmuniti contra regem Francie cum eo seu in quo loco rex Angliæ ipsos voluerit assignare. Et si contingeret aliquem illorum regi Angliæ non obedire in præmissis, cæteri omnes de alta Alemania insurgerent contra ipsum & eum destruerent. His itaque contractis & stabilitis rex cepit licentiam ab imperatore & rediit in Brabantiam. Et deinde infra breve rex Edwardus fecit vocare omnes magnates à Colonia & citra ad unum concilium apud Malyns, ubi convenerunt dux Brabantie, Comes Hunaldie, Comes de Gerle, dominus de Facunberge & cæteri magnates omnes, excepto episcopo de Legys; & rex ibi ostendit eis cartam Imperatoris quam ei Imperator confecerat & cætera Imperatoris in hac parte promissa. Et omnes annuerunt ei obedire secundum illud quod ligius eorum dominus in hac causa ordinaverat, & eciam eos libenter velle vacare ejus negotiis secundum suum posse. Rex Edwardus celebravit aliud concilium in marchia super terras episcopi de Legys, & fecit summonere episcopum de Legys, sed noluit venire, & sic pro ejus inobedientia et aliis negotiis rex Edwardus misit episcopum Lincolnia ad Imperatorem conquerens de episcopo de Legys & petens ejus auxilium; Et dictum erat quod Imperator in propria persona voluit venisse ad regem Angliæ in ejus auxilium, quia credebatur quod magnum campestre bellum foret futurum inter reges Angliæ & Francie circa festum Pentecostes proximo sequens. Eodem tempore Flandrenses fugaverunt dominum suum Comitem Flandrie extra terram suam, et plures affines suos et consanguineos acriter peremerunt.

Infra breve post rex Edwardus misit archiepiscopum Cantuariensem et episcopum Dunelmensem ad parliamentum regis Francie apud Compyn celebratum, et iterum ad aliud Parliamentum apud Aras pro pace habenda; sed rex Francie pacem renuit, sed cum intellexisset contractum inter Imperatorem et regem Edwardum, statim viis et modis quibus potuit se dedit Imperatori, et clam concordatus est cum eo, et super hoc congregavit populum multum et adunavit classem undique non modicam, præcipiens eis terram Angliæ cum omni audacia attingere,

Edm. III. et malum quod possent tam per terram quam per mare absque ulla pietate exercere. Et sic applicuerunt apud *Suthamptoniam* et interfecerunt in ea quos repperunt et rapuerunt et plures de nobilioribus villarum in domibus propriis suspenderunt, et in flammam ignis totam villam in circuitu immensi crudelitatis dederunt; set accurrentibus compatriotis naves ascenderunt et altum mare petierunt. Eodem anno post Purificationem filius regis *Edwardi* Dux *Cornubie* tenuit Parliamentum apud *Londonias*, et ibi ordinatum fuit habere securam custodiam in quinque portibus, scilicet lx. naves de viris armatis ad plenum stufatas. Comes de *Huntingdonia* Constabularius *Anglie* factus est Gardianus de *Southfolk*, et dominus *Robertus de Morleya* gardianus de *Northfolk*. Eo anno fuit hiems dura et aspera, gravis et ultra mensuram perlonga. Iterum circa Pascha redierunt *Normanni* cum xij. galeis et vij. spinachiis cum manu bene armata circiter iij. mille virorum, et petierunt villam de *Suthamptonia* ad opus Ducis *Normannie*, et cum vidissent audaciam *Anglorum* sic paratam et defensionem resistibilem, non audebant terram *Anglie* pede suo attingere, set altum mare tenuerunt præ timore ne *Anglici* eis insequerentur. Nam *Anglici* proferebant eis opportunum ingressum in terram *Anglie* ad refocillandum se et suos per duos dies, eo pacto quod post biduum pugnarent x. cum x. vel xx. cum xx. aut aliquo alio modo per assensum partium; & noluerunt set absque opere abierunt. Isto anno quarterium frumenti valuit xl. d. & aliquando minus, ordeum x. d. fabæ & pisæ xij. d. avenæ x. d.

An. Dñi 1339. Anno gratiæ M. CCC. xxxix. circa festum Trinitatis venerunt inimici ad portum de *Hastynge*s & incenderunt magnam partem villarum, *Scoti* per excitationem regis *Francie* remiserunt treugas & convenerunt in marchiam *Scotie* parati intrare terram *Anglie*, set supervenerunt *Angli* & plures illorum ceperunt cum præda etiam mille bestiarum. Rex *Francie* videns se frustratum de malo sic inferendo in terram *Anglie*, misit exercitum in *Vasconiam* ad destruendum confinia ejus; ibique perdidit de suis; & cæteri redierunt vacui absque expeditione sicut Deus voluit. Citra festum sancti *Iacobi* iterum venerunt *Franci* cum grandiori potentia ad portum de *Sandewyche*, scilicet cum xxxij. galeis & xx. magnis navibus & xv. minoribus navibus, set non audebant egredi in terram propter *Anglicos* paratos, set diverterunt aciem ad portum de *Rye* & ibi multa mala fecerunt, & *Anglici* de mare supervenerunt, at *Franci* consuluerunt sibi de fuga, & *Anglici* insequiebantur eos usque *Boloniæ de nostre dame* & posuerunt in flammam ignis magnam partem villarum, & suspenderunt laqueo xij. de capitaneis navigii, & redierunt in *Angliam* cum navibus captis apud *Boloniæ*. Eodem tempore rex *Anglie* movebat se cum exercitu suo versus *Franciam* de *Hunaldia*, & *Willielmus de Pole* morabatur in hostagio apud *Andwerpe* medio tempore pro expensis regis non solutis. Dominus *Walterus de Mawnee* cum multis aliis *Anglicis*, ac etiam cum multis *Flandrensibus* arripuit iter versus *Picardiam* cum magna potentia, et villam *Morteyne* incenderunt & ceperunt unum castellum ad iij. leucas de *Caumbreye*, Comes *Salisbury* intravit partes de *Legys* mille stipatus militibus, rex *Edwardus* morabatur in *Valencia* quasi per v. leucas de marchia *Francie*

Eodem tempore *Robertus de Morleya* marisarchus *Edm. III.* perrexit in *Normanniam* cum classe sua & cum classe quinque portuum & incenderunt v. villas, scilicet tres portus, videlicet *Anstr. Rye, Rynele*, & alias tres quarum nomina non habeo, scilicet unum portum & duas alias villas, et incenderunt de classe *Normanorum* ibidem scilicet lxxx. naves.

In festo sancti *Mathai* apostoli rex *Edwardus* cum duce *Brabanie* cum grandi fortitudine intravit in *Franciam*, vendicans jus regni sibi incumbere jure hæreditario ex parte matris suæ *Isabella* filiarum regis *Francie* qui masculum non habuerat, et ideo de jure consanguinitatis hæreditas coronæ *Francie* regi *Edwardo* debebatur. Et est notandum quod rex *Francie* duas habuit filias, quarum seniores rex *Navernie* duxit in uxorem, et rex *Anglie* *Edwardus* secundus nupsit juniorem, de qua genuit istum *Edwardum* tercium. Et quia iste *Edwardus* primo posuit clameum in regno *Francie*, et tale regnum non debet dividi inter sorores, ideo totum jus coronæ *Francie* cecidit super secundum, *Edwardum* regem *Anglie*. Ingressus rex *Edwardus* in *Franciam* in festo scilicet sancti *Mathai*, eodem die misit in flammam & igne tantam patriam de *Caumbreyne*, & tota ebdomada sequente non cessabat ab incendio & flamma undique in illis partibus, ita quod illa patria fuit omnino destructa de bladis, bestiis et aliis quibusque similibus bonis. Sabbato sequenti venit rex *Edwardus* apud *Markonnam* quæ est inter *Caumbreyne* et *Franciam*, et præcepit populo suo flammam conburere et dare incendio illas partes *Francie*. Et datum est intelligi *Edwardo* quod *Philippus* rex *Francie* disponderet se obviare illi apud *Peron*, antecedens illum. *Edwardus* tendit iter rectum versus eundem locum, semper præcedens populum suum destruendo et inflammando undique patriam ad spacium xij. ad minus vel xiiij. leucarum in die. Et sabbato ante festum sancti *Lucæ* transferunt aquam de *Oyze*, et hospitati sunt ibidem die Dominica sequenti, semper habentes alienigenas coram eis, scilicet marchiatum de *Branburgh* filium imperatoris, et marchiatum de *Myfa* filium suum legalem cum v. C. armatis, ducemque *Brabanie* marchiatum de *Iulers*, et dominum de *Facumberge* ducem *Gerle*, et multi alii. Et hii omnes dixerunt regi *Edwardo* quod eorum victualia fuerunt quasi fere consumpta et expensa et yemps aporinquans esset aspera, nec se posse in tanto frigoris algore demorari; et ideo eos oportere se retrahere super marchias pro recuperatione victualium cum forent eorum victualia expensa: nam pauciora victualia secum sumpserant credentes celerius bellum ingruisse cum *Philippo de Valois* qui se prætendebat regem *Francie*; Quia quociens rex *Edwardus* miserat nuncios ad parliamentum regis *Francie* pro pace offerenda, aliud responsum reportare non poterant nisi hoc unum, Quod rex *Anglie* *Edwardus* nunquam gauderet spacio bipedali de toto regno *Francie*; propterea credebant omnes ipsum *Philippum* bellum campestre eis voluisse obicere; set non ita evenit. Et læpius nunciis juraverat, quod rex *Edwardus* non moram faceret per spacium unius diei infra terram regni *Francie* cum suo exercitu quin ei occurreret in bellum. Die Lunæ sequenti magister albalistarum *Francie* misit literas domino *Hugoni de Geneve* facientes mentionem quod diceret regi *Anglie* ex parte regis *Francie* quod eligeret sibi talem locum

Edm. III. locum campestem qui non esset vallatus bosco, marisco aut aqua, & procederet ei in bellum citra diem Jovis proximo sequentem. Deinde venit nuncius ad dictum Hugonem ex parte regis Boemnyæ & ducis Loryngiæ habens literas sigillis eorum pendentibus munitas & continentes, quod quicquid dictus magister albalistarum ei nunciaverat ex parte regis Franciæ quoad bellum promissum, ipse rex Franciæ servaret conventionem. Igitur rex Edwardus videns dictas literas, statim mane in crastino cepit iter versus Flenymgerie, ubi moram traxit tota die Veneris. Et circa vespeream capti sunt tres exploratores Franci, & sigillatim examinati dixerunt, quod die Sabbati sequenti Philippus rex Franciæ daret eis bellum in campo. Et quod hospitatus est ab eis nisi per unam leucam & dimidiam. Die Sabbati rex Edwardus elegit locum suum in campo sibi & suis multum habilem in quo pugnaret; & mane eodem die capti sunt quidam disoperatores Francorum, Qui dixerunt Francos in aciebus dispositos in campo, & ad congregiendum cum Anglis paratos. De quo nuncio multum læti facti sunt Anglici, & inmensa voluntate ad pugnandum exhillarati. Et medio tempore quidam de nostris disoperatoribus capti sunt, inter quos milles quidam de Almanya qui arrayamentum & concupibilem voluntatem Anglorum pugnare desiderantium Franci per ordinem retulit; qui statim primam aciem se retrahere compulerunt, & fixerunt tentoria & circumcluserunt exercitum cum fossura & magnas arbores coram eis succiderunt ad tollendum viam Anglicis ne eis accederent; Anglici vero tota die in campo steterunt ad pedes semper expectantes licet frustra adventum Francorum in aciebus dispositi. Apropinquante vero vespere videbatur sapientioribus nostris quod satis de die expectaverant inimicos, & salubrius fore per lumen diei locum hospitii quærere. Sicque equos ascenderunt & iter ceperunt versus Davaneys ad unam leucam & dimidiam à rege Franciæ Philippo. Et rex Edwardus misit regi Franciæ nuncians ei quod tota die Dominica sequenti ipsum expectare vellet moram faciens in eodem loco. Quod & fecit. Et alios rumores Anglici non habuerunt de Franciis quin quod die Sabbati quando Angli ceperunt equos suos recedentes de loco suo ad petendum nocturnum hospitium, crediderunt Franci ipsos velle se invadere, propterea cum tanta festinatione ad securiorem locum cum veloci cursu se dederunt, quod una vice in suo transitu per unum mariscum irrecuperabiliter unam magnam partem exercitus perdidit, altero super alterum irruente. Die Dominica Anglici ceperunt quendam magnum dominum dominum de Flanyolys. Die Lunæ sequenti nunciatum est regi Edwardo quod Franci dispersi sunt & recesserunt cum celeri transitu singuli ad propria festinando. Tunc Marchiatus filius imperatoris cum suis sociis & dux Brabaniæ cum suis repedare se disponunt ad propria propter yemis asperitatem. Et rex Edwardus cum suis rediit ad Andewerk. Eodem tempore nunciatum est regi Edwardo de Vasconia quod dominus de la Bret & alii proceres terræ qui se dederant regi Franciæ, jam pro defectu auxilii redierant ad fidem regis Angliæ, & equitaverant super terras regis Franciæ usque ad portum Thobse. Eodem tempore omnes galeyæ de confinibus Franciæ cum reliqua classe convenerunt apud Smyne in Flandria,

& coram Flandricis ibidem iuramentum præstiterunt cum solempni voto adjecto, quod ad propria prius non redirent quam centum naves de Anglicis caperent, & quingentas villas in Angliæ incendio conflagrarent; set Deo negotium aliter disponente evanuerunt in cogitationibus suis. Nam die Sabbati proxima post festum sancti Michaelis arripuerunt alta maris itinera, & superveniente tempestatis molestia perpeffi sunt immoderata discrimina, confraetisque navibus eorum & pro majori parte populis submersis, reliqua pars reagitata est ad partes terræ Flandriæ. Et sciendum quod rex Edwardus non habuit secum in illo tempore de Anglicis nisi mille ducentos de viris armatis, & octingentos viros armatos, & ij. mille sagittarios. Deinde post breve, scilicet rex & regina anno Domini M. CCC. xxxix. cum cæteris Anglicis venerunt in Flandriam, ubi propter nobilitatem & audaciam regis ac ferocitatem, locutum inter Anglos & Flandros, mediante quodam vassallo nomine Iacobo de Artyngfeld Flandrico, rex Edwardus cepit arma Franciæ & cum armis suis Angliæ immiscuit. Et statim post hæc Flandri homagium ei fecerunt sicut domino suo recto regi Franciæ, & reddiderunt ei totam terram Flandriæ. Et Comes Flandriæ cum cæteris omnibus suis se dedit regi Edwardo. Sicque regina moram fecit in Flandria apud Gaunt, & rex rediit in Angliam cum suis, & celebravit parliamentum suum post Pascha apud Londonias Anno Gratia Millesimo CCC. xl. ubi in subsidium guerræ regis concessa est taxa per ij. annos duratura, scilicet nonus agniculus, nonum vellus, nona garba, de civibus & burgenfibus veram nonam de omnibus bonis suis & catallis. Et verisimiliter de mercatoribus forinsecis qui non morantur in civitatibus & burgis; eciam de hiis qui morantur in forestis & vastis, & omnibus aliis qui non vivunt sub labore agriculturæ quintadecima, solum exceptis mendicis, & cottariis, & laborariis ad prædictam quintadecimam non taxatis. Proceres regni rogaverunt regem annuere & stabilire quod deinceps non caperetur de custuma pro uno sacco lanæ nisi dimidia marca; nec de plumbo, stanno, coriis, pellibus, lanis, nisi antiqua consuetudo; verumptamen non obstante eorum rogatu, ad instantiam regis ex unanimi consensu parliamenti concesserunt regi de quolibet sacco xl. s. & de quolibet tricentenario numero pellium laneorum xl. s. & de qualibet lasta coreorum iij. li. & de aliis mercationibus quæ mare transferebantur secundum suam mensuram proportionationis, incipiendo ad festum Paschæ in anno regni regis Edwardi iij. præsentis xiiij. & usque ad festum Pentecostes anni sequentis duratura. Et sic rex concessit quod à prædicto festo & deinceps, nec ipse, nec hæredes sui peterent, sumerent nec sumi permetterent de custuma magis quam duas marcas ad saccum lanæ de Angligenis, & de pellibus, coriis, & aliis mercationibus secundum antiquam consuetudinem. Et saccus lanæ continere debet in pondere xxvj. petras, petra vero xiiij. li. Et quod quilibet Angligena vel alienigena egrediens Angliæ fines in transmarinas partes inveniat bonam & sufficientem securitatem ad custumas solvendas ante eorum egressum, scilicet secum reportare platam argenti vel auri ad valorem duarum marcarum pro quolibet sacco lanæ, & sic pro reliquis prædictis in suo primo reditu. Et eandem platam ferre deberet ad escambium regis, &

Edm. III.

An. Dñi
1340.

Edm. III. ibi recipere suos denarios. Pro hac autem concessione rex vicissitudinaliter ad eysiammentum communis populi multa concessit, scilicet delicta forestarum, & catalla felonum, et multa alia quæ in hac Carta ibidem de hiis facta continentur condonando.

Rex *Francia* medio tempore imaginatus est quomodo regem *Edwardum* præpediret et refranaret, et à suo proposito veniendi in *Flandriam* finitus defalcaret. Insuper venire fecit maximam et nobilissimam copiam navium, qualem neino superstes viderat retroactis diebus, et nobiliter instuffavit de viris armatis et albalistis, et applicuerunt in *Flandriam* in portu de *Smyne*, ut regem *Edwardum* adventantem ad uxorem suam reginam tunc degentem apud *Gaunt* absque ulla impeditioe raperent. Super quo idem rex *Francia* *Philippus* miserat papæ certificans ei, quod rex *Anglia* *Edwardus* mare non transmearet nisi occideretur, vel saltem à suis caperetur; insuper eciam ex alia parte excitavit *Scotos* surgere & bellare in *Anglia*, Similiter in *Flandriam* circiter xxx. mille virorum armatorum & xl. mille peditum nobiliter arraiatorum destruere insulam *Flandria*, quia nobiles *Flandria* iuraverant fidelitatem regi *Edwardo*. Eodem tempore Comes de *Salisbury*, & Comes de *Southfolk* fuerunt custodes *Flandria* nomine regis; qui se propter nimiam strenuitatem suam & audaciæ nobilitatem in tantum se ultro interposuerunt super inimicos, quod pedem cum honore retrahere non poterant; iccirco ambo capti sunt & *Parisius* abducti, in magnam desolationem regis *Anglia*. Interim *Flandrenses* mandaverunt regi *Anglia* quod cum omni celeritate subveniret eis cum forti auxilio; sin autem, oporteret eos se reddere regi *Philippo* & comiti *Flandria*, & sic caperetur regina *Anglia* *Philippa* cum liberis suis quæ moram traxit illis diebus apud villam de *Gaunt*.

Medio tempore *Scoti* venientes in *Angliam* victi sunt, capti, & plures occisi. Igitur rex *Edwardus* intellecto proposito regis *Francia*, sub omni festinatione fecit accelerare classem in expeditionem itineris sui versus *Flandriam*, sicque congregato navigio, rex iter maris arripuit cum *Henrico de Borngwas* episcopo *Lincolniensi*, viro utique nobili, & sapienti consilio, eleganti audacia, præpotenti viribus, & retentione virorum fortium perspicuus. Aderat quoque nobilis *Henricus* juvenis Comes *Derbeya*, qui postea factus est primus Dux *Lancastria*, Comes *Northamptonia*, Comes *Gloucestræ*, Comes *Huntingdonia*, cum multis magnatibus regni; & in vigilia sancti *Iohannis Baptiste* circa horam terciam, die scilicet Veneris, rex *Edwardus* cum suis applicuit super oras *Flandria* apud *Blanchburgh*, & ibi viderunt omnes naves classis *Francia* in portu de *Smyne* quiescentes; & rex *Edwardus* misit dominum *Reginaldum de Cobham*, dominum *Iohannem de Cundy*, & dominum *Stephanum de Laburkin* ad explorandum & videndum de arraiamento dicti navigii; qui per terram equitantes ita prope venerunt ad dictas naves quod de earum apparatu discernere bene ad visum possent, & viderunt ibi præstantiores naves & grandiores quales non prius viderant circiter xix. quarum una *Christofora* vocabatur præ sua excellentia. Similiter viderunt CC. naves de guerra prope terram in aqua in tribus aciebus distinctas, cum aliis minoribus navibus & bargiis;

& in crastino scilicet in die sancti *Iohannis Baptiste* Edm. III. prædictum navigium divertit se de portu de *Smyne* apud *Gronne* per acies dispositum, ut supra dictum est. Et rex *Edwardus* captato opportuno tempore eodem die sancti *Iohannis* circa horam nonam cum suo navigio cœpit sulcare maris ardua, tendens versus dictum navigium *Francia*, non veritus eorum ferocitatem aut popularem nimietatem. Commissoque navali bello & hinc inde egregie & fortiter pugnato, tandem *Christus* concessit victoriam *Edwardo* regi, sicque *Franci* protriti sunt quod fugerunt in magnas naves vocatas sanctus *Dionisius*, & sanctus *Georgius*, cum domino *Hugone Cyret* qui fuerat marisarchus navigii, & domino *Nicholao Bychet*, eodem die facto milite & occiso cum prædicto *Hugone*. Et ut dicebatur, interierunt de *Francis* cum suis complicitibus inimicis nostris circiter xxv. mille. Et circa mediam noctem sequentem evaserunt xxij. naves à nostris gentibus & bargiæ de classe *Normandorum* quæ nondum victæ fuerant à nostris. Interea rex *Edwardus* cum *Flandricis* & toto exercitu suo divertit se ad villam de *Turneye*, & viriliter eam obsedit. Et tamdiu in obsidione laboravit quod in magnam penuriam omnes inhabitantes villam præ defectu victualium quasi penitus adduxit. Et *Philippus* rex *Francia* cum exercitu suo approximavit quasi per iiij. leucas ab obsidione, & cum rex *Edwardus* cum suis se disponeret ad pugnam cum rege *Francia* & exercitu suo, venit comitissa *Hunaldia* ad regem *Anglia* genu flexo rogans quatinus vellet ad sui instantiam sustinere tractatum de concordia & pace inter ipsum & regem *Francie*. Set durum erat revocare animum ejus ab inceptis ad prætracta. Verumptamen quia plenam fiduciam erga ducem *Brabania* qui se fidelem amicum regi *Edwardo* finxerat eo tenus non gerebat, cum idem dux quasi medius staret inclinatus ad partem *Francorum*, ac eciam non esset ei ministratum de pecunia de communibus regni *Anglia* illi hætenus concessa, præ defectu ministrorum suorum in sua absentia, tandem cum magna difficultate concessit treugas usque ad festum *S. Iohannis Baptiste* proximo sequens, sub forma quæ sequitur.

A touz ceux que cestez presente lettres verront oue oierount *John* par la grace de Dieu roy de *Beawme* & conte de *Lexenburgh*, *Adulf* eveske de *Leges*, *Roynels* duc de *Loreine*, *Annis* conte de *Sauveie*, *John* conte de *Ermingnant* saluz. Savoire facoms a touz que lez trewes sont donez & outroyez entre lez halx princes & puissances lez roys de *France* & de *Engleterre* pur eous & lour amis totez par assent dez lez haltez hommes & puissances le duc de *Brabane*, le duc de *Gelure*, le marchis de *Iulier*, e my sire *Iohan* de *Henande*, sir de *Beawmont* dune parte, & nous & chescune desuz dys daltre parte par pouare a nous & a eoux desouth nomez done par lez dys roys, issint que nous attroiames affiantasmes par noz fors de maine & de par lez deux roys lour amis & le lour allies queux qils soient chescune de sa partie de jour de huye dekes la nativite seint *Iohan la Baptistre* procheine envenant & le jour tote lendemaine jeskes a solail levant en ceste manere, cest assavoir,

Primerment que durant la dite trewe nule mauveolte ne mespressure se face dun parte ne de aultre en prejudice de dit trewe & respite.

Ensy

Edm. III. Enfy lez ditz seigniours lours aherdancz coadjutours & lours alliez queux qils soient demouront en tiele possession & seisine qils soient al dit jour de huy dez touz lez biens, terrez & possessions qils teignent & ont conquis en quecunque manere que se soit lez trewes durantz.

Enfy accorde est que lez trewes duranz lez ditz seigniours lours coadjutours & alliez purront aler fausement del un pays en lautre, & tous marchantz ove touz leur marchandes & tote manere de lours gentz ove lours biens & purviancez tant par terre come par mere & par ewe franchement come ils soient venir a temps dez anautiers de diz royz en paiant le passage de viage au coustomes aunciement horpris lez banys qe sont banysz des diz realmes oue ascune de eux pur altre cause que pur la guerre de diz roy. Mes lez le barons de *Gascoine*, de la duche de *Gyenne*, & altrez parsones de *Gascoine*, & de la dite duchee que sont banysz ou altres soient compris en lez diz trewes, et purront aler & venir del une pays en lautre durantz lez ditez trewez.

Enfy accorde est qe lez deux rois ne procuront ne ferront procurer par eux ne par altrez qe nul novealte ne grevance se facent par leglyse de *Rome* oue par autres de seint esglyse queux qil soient sur ascunez dez diz roys, coadjutours oue aliez, ne four lour terrez oue de lours sugettez pur laccacion de la dit guerre, oue par altre cause, ne pur servicez qe lez ditz alliez oue coadjutours eient faitez al ditz rois oue a ascune de yceux; Et si nostre seint pere la pape oue altre le voet faire, lez deux roys lours destourbront a lour pouare sanz male engyne, lez ditz trewez endurantz.

Enfy maintenant soient criez en lez deux citees touz qe lez favoire purront oue oyront ferront tenuz de lez tenir & garder.

Enfy accorde est qe dedeinz lez vynt jours, de acomencer le jour de huy, chescune dez roys lez fracier en *Gascoine*, en la duche *Dacquitaine*, en la terre qils tiegnent, et issi soient sceux et conuz.

Enfy accorde est qe si par ascune dez roys, par lours gentz, oue lours alliez, oue coadjutours ascunes soient misez en *Gascoine*, en la duche *Dacquitaine* oue en autres yles de mier, en *Gerneseye* & en *Genesey* oue aillours, lez segez se leveront si tost come lez trewez vendront a lour conisance. Et quatrufze persones, cest assavoir seep par chescune de ditz viles entrent en viles, chasteles oue forcelettes oue lez sieges ferront, & verront lez garnisourz tanz dez gentz come dez vitailles qe deenz ferront al fyn qe le jour de ceo trewes faile, issi qe ditz viles, chasteaux oue forcelettes qe ferront assigneez demorrent & soient mys en tiele nombre & quantite dez viuers e dez persones come ils ferront trevez par lez ditez quatrufze persones.

Enfy est accorde qe lez banysz & futifs del pais du *Flandrez* qe ont este de la partye le roye de *France* deinz le realme & son pere en affray de luy ferront forsetz touz cez biens qil avera en *Flandrez*.

Enfy accorde est qe durantz lez ditez trewees touz les prisonnes pris en cest guerre ferront relevez de leur prisons a revenir en y ceoles four lours foith & sermenz, si ensi ne fust qils fusent rechattez devant la date dez cestez presente trewez. Sauve ensi qe lez ditez prisonnes renent pur lours foitz

recreannce de revenir en leur prisonne, lez ditz *Edm. III.* trewes failance, & sil avynt qe ascunez dez prisonnes fust rebell de venir in leur prisonne, le sir de *Southfolc* luy constrederont de venir al prisonne. Enfy qe lez leves qels qils soient faitz devant lez ditez trewes en temps de guerre tut soient ils dez benez espiuels oue autrement demourent sanz faire restitution, la trewe durant.

Enfy accorde est qe une trewe se pregne maintenant entre lez *Engleys* & lez *Escots* lours aerdauncz & alliez tanqe a la feste seint *Iohan* susdite. Et qe certaines persones soient deputez par lez ditz parties destre al certeine jour four lez marches *Dengleterre* & dez *Scotse*, pur lez trewes affermer, issint qe durant la trewe ils ne ferront enforcez en nule manere par lez *Franceys*.

Enfy accorde est qe cestez trewes ferront notifies en *Engleterre* & en *Escocce* deinz lez xxvj. jours apres la date dez cestez lettres.

Enfy accorde est qe cestez trewes soient compris ly *Espaynol*, ly *Chasteleyne*, le *Genevoys*, le *Provincial* lesveke du chapitre de *Cannbreye*, luy chasteles en *Cannbrefine*, & auxi ly sire de la *Brette*, le visconte de *Fronsake*, *Gascon* le *Lyle*, & le seignieur de *Triculeonn*, *Iohan* de *Vernyll*, le seignieur de *Rye*.

Eodem tempore facta est concordia inter imperatorem & regem *Francia*; quam ob rem imperator misit regi *Anglia* petens ab eo & rogans quatinus faceret sibi sufficientem commissionem cum plenaria potestate inire concordiam inter ipsum & regem *Francia*: quod rex *Edwardus* renuens, rescripsit imperatori, dicens, Se nolle jus suum tanta efficacia veracis claritatis effulgens sub dubio alienæ arbitrationis supponere; pluraque imperatori de conventionibus superfactis & effractis opposuit. Eodem tempore *David le Bruz* cum xl. mille *Scotorum* intravit in *Angliam* prope *Novum castrum* & eciam *Dunelmum*, & exercuerunt multa mala, & in regressu eorum perdiderunt sex milites & xj. alios valentes. Eodemque tempore Imperator revocavit potestatem quam contulerat regi *Anglia* ut esset vicarius imperatoris, prout superius patet anno Domini M.CCC.xxxviiij.

In æstate scilicet anno Gratia M.CCC.xl. accidit quadam execrabilis & enormis infirmitas in *Anglia* quasi communis, & præcipue in comitatu *Leicestria* adeo quod durante passione homines emiservunt vocem latrabilem ac si esset latratus canum; & fuit quasi intollerabilis poena durante passione. Exinde fuit magna pestilentia hominum. Rex *Edwardus* transivit in *Scotiam* circa festum sancti *Andrea*, & celebravit natale Domini apud *Penrose*; & *Henricus* nobilis comes *Derbeya* apud *Rokesburgh* Interea venit *Willielmus Douglas* cum tribus aliis *Scotis* militibus ad hastiludium sub foro guerræ cum Comite *Henrico* prædicto & suis. Qui letali vulnere attriti in *Scotiam* sine honore redierunt. Interim capta est treuga inter regem *Anglia* & regem *Scotia*. Post treugam captam statim venerunt xij. optimi milites de *Scotia* electi ad hastiludium apud *Bernicum*. Quorum duo occisi sunt, & similiter unus miles comitis *Derbeya* *Iohannes Twyforde* nomine. Comes *Derbeya* ita gratiose in omnibus operibus humanitatis se gerebat, quod omnes de eo audientes gloriam & honorem defferebant. Anno isto papa *Benedictus* edidit no-

Edm. III. vas constitutiones de statu religiosorum, scilicet canonicorum regularium & monachorum; quas constitutiones *Benedictinas* vocant.

An. Dñi 1342. Anno Gratie M.CCC.xlij. data est regi decima ecclesie. Mortuus est papa *Benedictus. Robertus Bruz* rediit in *Scotiam* qui subductus fuerat in *Franciam*. Papa *Clemens* papa creatus est, qui fuerat episcopus *Rotomagensis*. Eodem anno rex *Edwardus* misit *Walterum de Moun* in *Britanniam* cum centum xx. armatis & mille sagittariis in auxilium *Britonum* contra regem *Francie* qui eos oppresserat. Cumque dictus *Walterus* venisset in *Britanniam*, audivit quod dominus de *Lyons* qui post ducem *Britannie* major extiterat totius terre manebat in quodam forciletto parvo nomine *Tresgalentenk* & distat à villa de *Brest* quasi per xxiiij. leucas. Idemque *Walterus* equitavit tota nocte & circa solis ortum applicuit cum suis ante dictum forcelettum quasi omnibus inibi in lecto dormientibus præter duos vel tres; & fuerunt l. viri armati in prædicto forciletto. Statimque *Anglici* insultum fecerunt, & alii se fortiter defenderunt & ignem ad portam miserunt; & cum una porta combusta esset, quidam *Anglici* introgressi per medium ignis in castrum, eos omnes bene armatos cum elegantibus dextrariis bene coopertis ceperunt, qui capere proponebant iter per medium ignis opprimere nostros qui pedibus laborabant sub conculcatione pedum equorum suorum. Interim dictus *Walterus* cum cæteris suis intravit & cepit prædictum dominum de *Lyons*, & fratrem ejus, & plures milites, & xxx. armatos viros cum prædicto loco. Interim marescallus *Francie* & *Carolus de Bloys* qui se ducem *Britannie* nominavit cum CCCC. viris armatis obviam se dederunt *Anglicis* & in fugam attriti sunt. Et in toto isto itinere & aliis multis quæ medio tempore contigerunt, quæ propter brevitatem reticentur, *Anglici* non perdiderunt nisi duos sagittarios & unum pagetrum. Isti fuerunt capti in dicto forciletto, dominus *Henricus de Lyons*, dominus de *Lyons*, dominus *Alardus* frater ejus, dominus *Olivernus* consanguineus, dominus *Eimerus de Pownte*, dominus *Eimerus de Charnelles*, dominus *Eimerus de Plontplanttoit*, dominus *Radulfus de Rosemadek*, dominus *Iohannes de Ioye*, & multi armigeri & alii pedestres. Quorum vij. nobiliores prædictus *Radulfus Moun* secum duxit in *Angliam*, & posuit in turri *Londoniensi* custodiendos. Eodem anno orta est discordia in *Scotia* inter *David* regem qui se regem præfecerat & *Iohannem de Orgaile* & plures alios de regno. Set rex *David* se aptavit eorum voluntati, quod si non fecisset regnum perdidisset. Eodem anno ordinati sunt custodes de marchia *Scotie* comes de *Arundell* & comes de *Huntynghdon*, et capta est treuga per annum duratura. Post festum sancti *Iohannis Baptiste* missi sunt in *Britanniam* mandato regis Comes *Northamptonie*, Comes de *Artoys*, Comes de *Devenschyre*, ly *Courteneye*, dominus *Radulfus de Stafforde*, qui postea factus est comes *Staffordie*, senescallus regis, dominus *Iohannes Darcy* camerarius regis, dominus *Willielmus de Gaddesby* clericus regis, cum multis aliis magnatibus; et obsederunt quandam villam cum castro; et nunciatum est ei quod dominus *Carolus de Bloys* cum xx. mille viris aprouinquaret ad removendum obsidionem. Et videns paucitatem *Anglicorum* reliquit obsidionem, et tota obscura nocte de-

dit se in occursum inimicorum suorum. Et mane Edm. III. ceperunt locum suum quasi per unam leucam ab inimicis prope unum boscum, et foderunt foveas et fossas circa eos, et cooperuerunt eas de feno et herbagio; et post solis ortum paraverunt se ad bellum. Et inimici se paraverunt in tres acies divisas. In quarum prima fuit dominus *Galfridus Charnis* cum multis galletis; qui statim victi sunt ab *Anglicis* et missi in fugam; et cæteri inimici in pace steterunt consulendo quid facere vellent. Tandem videntes *Anglicorum* paucitatem et suorum multitudinem, ferocitate animi ducti, opprimere *Anglia* gentes moliti sunt; & equorum suorum validorum pedibus conculcare volentes capitose irruerunt in eos, set antris decepti obturatis, ut prædictum est, ceciderunt quilibet super alium in foveis abinvicem confusi. Et prædictus dominus *Galfridus Charnys* captus est cum multis valentibus. Et occisi sunt ibidem l. milites cum magna multitudine ejusdem populi. *Anglici* autem absque mora se receperunt in quendam boscum prope adjacentem propter metum multitudinis inimicorum qui undique catervatim accurrebant, & *Anglici* ibidem aliquamdiu obsessi magnam penuriam præ defectu victualium sustinebant. Cumque prædicta ad aures regis *Edwardi* pervenissent, statim se misit in mare cum suis apud *Portusmewe*, & applicuit apud portum de *Breste* in *Britannia* ante festum omnium Sanctorum. Medio tempore archiepiscopus *Cantuariensis* celebravit concilium cum clero apud *Londonias*, in quo concessa est regi una decima de spiritualibus; in quo tempore archiepiscopus *Eboracensis* & episcopus *Lincolniensis* venerunt de curia *Romana* consecrati à papa.

Comes de *Artoys* mortuus est de infirmitate antequam rex applicuisset apud *Breste*. Dominus *Walterus de Mawne* venit ad regem apud *Breste*, ducens secum episcopum de *Cornewaple*. Et prædictus episcopus fecit fidelitatem regi *Edwardo* die Lunæ sequenti. Recepit se rex *Edwardus* in quodam manerio ducis *Britannia* situato infra parcum quendam ad spacium xv. leucarum muro lapideo in circuitu munitum, & ibi moram traxit per dies feris & damis pro se & suis habundanter affluens. Deinde rex misit dominum *Walterum Mawne*, dominum *Iohannem de Striveline*, dominum *Willielmum de Warennia* filium, & alios ad explorandum villam de *Vany* si esset captibilis per insultum; qui redeuntes referebant regi, dictam villam esse valdeabilem & multum dispositam ad capiendum per insultum. Tunc rex disposuit se mittere insultum ad villam de *Vany*; & eodem tempore Comes de *Northampton* fecit insultum ad villam de *Rowan* bene muratam, cives vero ejusdem villæ cum vidissent ejus fortitudinem & se ei resistere non posse ullatenus crederent, in fugam se ex adverso direxerunt; & sic cepit villam, & spoliatam dedit flammæ & incendio; & idem Comes cepit aliam villam quæ vocatur *Pounteneye*; quæ ambæ villæ fuerunt vicecomitis de *Rowan*. Eodem tempore reddita sunt regi duo castella fortissima, videlicet *Franc.* & *Richesperone*, & duæ villæ, videlicet *Plaronelle* & *Malegrate*. Eodem tempore fuit dominus *Lodovicus de Peiters* gardianus in villa de *Vany* habens secum CCC. Et rex *Edwardus* disposuit se insultum dare ad prædictam villam; & cum præparasset machinas & cætera quæ in tanto negotio requirebantur,

Edm. III. tur, & ipse cum suis præsto esset insultum facere ad villam de *Nanys*, statim supervenere duo Cardinales missi à latere papæ, & tantam instantiam supplicando fecerunt penes regem *Edwardum*, quod concessit eis treugas triennales, scilicet inter reges *Anglia, Franciæ, & Scotiæ*. Et exinde multi Angligenæ & Francigenæ transferunt ad *Sprnciam* ad bellum campestre assignatum die Parasceves proximo sequenti inter regem *Hispaniæ* & Paganos. Rex *Edwardus* redit in *Angliam* & paciebatur maris fluctus per quinque septimanas quasi tempestatibus inefasibilibus circumpulsus, adeo quod solum mortis metas sibi & suis imminere repentino fine præstolabatur, & multos perdidit de populo suo. Et agitatus est super maritima *Hispaniæ*, ibique classis *Hispaniensis* occurrit obviam regi *Edwardo* ad rapiendum eum, ignorans quis esset; sed viso ejus vexillo submiserunt se in ejus gratiam; & hoc evenit super fluvium de *Unglancia*. Tandem vero per Dei gratiam per multa pericula & innumera dampna populi sui, armorum atque victualium venit in *Angliam*, & celebravit parliamentum apud *Londonias* xx. die post Pascham proximo sequentem. Eodem anno xv. die Februarii quasi in meridie fuit terræ motus magnus per universas plagas regni. Cum nobilis *Henricus* Comes *Derbeye* moram traxisset super obsidione de *Calgeferz*, & bis pugnasset cum paganis & strenuissime se haberet, in *Angliam* rediit anno Gratiae M.CCC.xliij. circa festum omnium Sanctorum, & statim mittitur in *Scotiam* pro treuga firmanda inter *Anglos* & *Scotos*.

Eodem anno rex *Franciæ* misit in *Britanniam* & magnates terræ qui adhaerant regi *Angliæ* in sua guerra & ipsum foverant, fecit distrahi & suspendi, videlicet dominum de *Clyssones* & alios plures. Eodem anno papa institit habere de provincia *Canuariensi* mille marcas pro sustentatione unius Cardinalis, & similem summam de provincia *Eboracensi*, in grave præjudicium & oppressionem totius regni. Unde de communi consilio regni missum est papæ, gentem *Anglicanam* deinceps nolle talia onera quomodo de curia *Romana* subire; & si quis aliquod beneficium ecclesiasticum auctoritate curiæ *Romane* possideret in regno *Angliæ*, ad beneficium suum repedaret & super eo viveret, cujuscunque conditionis esset vel gradus, nec thesauros regni extra mare asportaret in depauperationem, sed ubi bona ecclesiæ perciperet ibidem eadem expenderet; super quo rex misit in singulos comitatus regni, ne quis ab eo tempore & deinceps admitteretur per bullam ad aliquod beneficium, nec reciperetur sine licentia speciali regis. Insuper magnates & proceres regni *Angliæ* oblocuti sunt & minati; quod si papa conferret beneficia ecclesiæ talibus provisoribus, sive indigenis, sive alienigenis, quæ quidem beneficia antecessores sui contulerant viris religiosis & ecclesiasticis in elemosinam ut pro ipsis & animabus suis orarent: ipsi ea beneficia in manus proprias repeterent sicuti antecessores habuerant, & de eis ad placitum disponerent. Unde Papa cum curia multum sibi timuit de tali responsione; & quædam alia grandia quæ in regno *Angliæ* attemptare proposuerat, absque detentione prætermisit; verumtamen regem *Franciæ* in quantum potuit, prout dictum est, secreto tamen modo, fovebat & auxiliatus est.

An. Dñi Anno Gratiae M.CCC.xliij. nobilis *Henricus* 1328. Comes *Derbeye* transiit in *Franciam*, & Comes

de *Arundell* cum eo. Eo tempore dominus *Carolus* de *Bloys* venit cum fortitudine grandi in *Britanniam*, & cepit dominum *Iohannem de Hardehill*, & duxit eum *Parisiis*: & occisus est ibidem filius ejus *Iohannes*, & multi de sagittariis nostris ibidem perierunt. In ebdomada Paschali occisus est *Iohannes de Alithewerl* clericus apud *Leicestriam* in domo propria per *Emmam* uxorem suam & famulum suum, & alios de eorum conventionem, & portatus est et positus sub abbathia super ripam *Sore*, et dicta *Emma* combusta est, et famulus suspensus, et cæteri evaserunt. In festo sanctorum *Prothasii* et *Gervasii* grandinis habundantia. Rex *Edwardus* tenuit parliamentum apud *Londonias*, in quo concessæ sunt duæ quintædecimæ de communibus, et de civitatibus de decimis, et de burgis, ad levandum modo simili quo ultima decima levata fuit, et solvendum ad duos annos, videlicet ad festa omnium Sanctorum et Paschatis pro primo anno, et in casu quod rex transiret mare, ad solvendum quintas decimas et decimas ad eosdem terminos in secundo anno, et non aliter; ita quod pecunia levata sit expensa ad profectum regni per avisiamentum procerum certorum ad hoc parliamentum assignatorum; Et quod fortitudo virorum bellatorum ultra *Trentam* sit missa in auxilium contra *Scotos*. Eodem tempore nobile, et obolus, et *ferthing* de auro coeperunt florere in regno: unde in eodem parlamento ordinatum est quod nullus de communibus attaretur capere de nova moneta auri quod rex ordinaverat de novo transire per medium, in quacunque solutione, citra solutionem et summam xx. s. Et quod moneta auri et argenti fiat consimili modo, et forma, et pondere apud *Eboracum* & alias civitates ubi solet fieri, sicut ad turrim *Londoniensem*; & quod excambium monetæ esset in magnis civitatibus & villis. Rex tenuit concilium apud *Londonias* circa festum sancti *Laurentii*, ubi ordinavit DC. viros armatos & ij. mille sagittarios ire in *Scotiam* cum *Edwardo de Baliolo* ad tuitionem marchiarum pro *Scotis*. Ad festum sancti *Andree* fuerunt hastiludia apud *Leicestriam* per *Henricum* Comitem *Derbeye* pro maritagio filiarum suarum *Matildæ* quam duxit in uxorem. Nec prætereundum arbitror quod *Gilbertus* Comes *Gloucestriæ* qui moriebatur apud bellum de *Stribelpu* habuit tres filias hæreditatem patris consequentes, quarum primam *Theobaldus de Verdon* duxit in uxorem. Post cujus mortem Comes de *Olneestre* duxit eandem; de qua genuit *Edmundum de Olneestre*, qui postea duxit uxorem filiam Comitis *Lancastriæ*, *Isabellam* nomine, qui genuit unam filiam, quam *Leonellus* filius regis *Edwardi* duxit in uxorem. Secundam filiam *Hugo le Despenfer* duxit in uxorem. Tercia filia data est domino *Petro de Gaviston*, & post ejus mortem *Hugo de Andeleye* accepit eam uxorem, qui postea factus est Comes *Gloucestriæ*, de qua genuit unam filiam postea conjugatam Baroni de *Stafforde*, qui genuit ex ea unum filium qui desponsavit Comitissam de *Arundell*. In Quadragesima sequenti papa misit regi *Angliæ* duos episcopos, præcipiens ei dimittere arma *Franciæ*, & sustineret alienigenas, videlicet religiosos viros præbendarios & provisos promotos à curia *Romana* pacifice gaudere suis beneficiis, nec eos quoquo modo perturbaret qui promoti fuerant per sedem apostolicam & magnates regni *Angliæ*; & petiit à rege mirabilem summam pecuniæ

Edm. III. pecuniæ de regno *Anglia*, ut dicebat, curiæ *Romana* ab antiquo debitam. Quibus sub brevitare responsum est, & redierunt ad propria. Post Pascha dux *Britannia* evasit de carcere regis *Francia*, & venit in *Angliam* ad regem. Circa festum sancti *Iohannis Baptista* idem Dux *Britannia*, & Comes *Northamptonie*, & Comes *Oxonie* cum multis aliis transierunt in *Britanniam*. Similiter Comes *Derbeya* *Henricus*, & Comes de *Penbroke*, cum pluribus aliis eodem tempore perrexerunt in *Vasconiam*; & post festum sancti *Michaelis* *Iohannes de Monfort* Dux *Britannia* obiit in *Britannia*. Post hæc *Henricus* Comes *Derbeya* cepit congregare populum in *Vasconiam*, & fecit xl. milites *Anglicos* & *Vasconicos*, & vastavit patrias, & cepit villas, civitates & castella ad summam liij. Cepit etiam bonam villam de *Briggerake* per vim, & infinita preciosa quæ in ea erant; dicebatur namque ipsum de dicta villa unam pipam plenam auro præter alios innumeros thesauros triumphaliter reportasse; cepit etiam per fortitudinem villam & castellum de *Langbon*. Deinde sequebatur Comitem de *Armenak* usque ad villam de *Paragos*, set Comes recepit se in castello; & sic evasit. Eodem tempore Comes *Hunaldia* cum duobus aliis Comitibus & multitudine populi occisus est in *Frigelande*. *Henricus* Comes *Derbeya* cum paucis viris perrexit ad villam de *Alberoch*, ubi invenit xxx. mille *Francorum* quos debellavit, & per Dei gratiam devicit, & in ipsa victoria cepit iij. Comites, & iij. Barones, vij. Vicecomites, & xij. Baronettos. Eodem anno venerunt rumores ad Comitem de morte patris sui qui apud *Leicestriam* occubuit.

An. Dñi 1346. Anno Gratia M.CCC.xlvj. rex *Edwardus* multavit omnes alienigenas, præbendarios, rectores, vicarios, religiosos, & sumpsit de quolibet secundum quod possent dare, & secundum suum statutum. Eodem anno post Pascha rex habuit unam decimam de clero. Eodem tempore rex *Edwardus* fecit congregare frumentum, brasium, avenas, bacones, & carnes bovinas falsas, vina, equos, & alia guerræ necessaria, ad magnam summam. Et circa translationem sancti *Thome* rex *Edwardus* transfretavit in *Normanniam* cum mille C. magnis navibus & D. minoribus navibus. Medio tempore orta est magna discordia inter magnates *Scotia*, unde nostri boriales cum magna audacia intraverunt in *Scotiam* circiter xv. mille hominum, & cito post dominus de *Percy*, & dominus *le Nevill*, & alii magnates patriæ borialis ceperunt treugas usque ad festum sancti *Michaelis*; *Scoti* vero inde sumentes audaciam intraverunt per partes *Carlioli*; & devastaverunt patriam, & miserunt in ignem & flammam ubique in circuitu. Rex *Edwardus* applicuit in *Normanniam* in portu de *Hogges*, videlicet xx. anno regni sui, ubi invenit xxx. magnas naves & galeas, quas cepit, & villas de *Hogges* & *Harflete* cepit, & de eis fecit quod voluit. xij. die Julii arripuit iter suum versus *Camodum*, & transivit per bonas villas *Valoyens*, *Carantan*, sancti *Leonis*, & plures alias villas. Et in *Camodo* erant Comes de *Eame* Constabularius *Francia*, Camerarius *le Tankurvill*, & multitudo magna militum & virorum armatorum, civium & compatriotarum, qui disposuerant se tenuisse civitatem contra regem *Edwardum*, set quando viderunt regem cum exercitu suo coram civitate, retraxerunt se ultra unum pontem qui est quasi in

medio civitatis, & ibidem se tenuerunt; & cum a- Edm. III. propinquarent prope civitatem sagittarii nostri insultum eis fecerunt per terram, & medio tempore quidam de armatis nostris hæc videntes accesserunt ad eos, & sic fortem insultum inimicis ingesserunt, & pontem de eis adquisierunt. Nam rex credens nullos armatos cum sagittariis esse, & sic infirmiores tantum onus subire, misit Comitem *Warchia*, ad revocandum sagittarios ne detrimentum paterentur. Qui inveniens eos agiler oppugnantes civitatem, & ipse se immiscuit eis, & viriliter pugnavit ad barrea cum eis; tandem *Angli* pontem adepti super eos, intraverunt villam *Camodi*, & victoriam de eis optinentes prædati sunt civitatem ad placitum. Antedictus Constabularius *Francia* reddidit se domino *Thoma de Holande* cum militibus suis, & cæteris suis viris armatis in grandi numero. Camerarius de *Tankervyll* captus est per quendam militem principis *Wallie* *Edwardi* filii dicti *Edwardi* regis. Capti sunt ibidem & mortui centum milites, & de viris armatis plures. De *Burgensibus* vero, & communibus, ac plebeis capti sunt & mortui circiter v. mille absque detrimento *Anglorum*, excepto uno valente scutifero, qui vulneratus erat ibidem & post biduum obiit. Eodem anno, modico ante ista facta orta est gravis discordia inter episcopum de *Legys* & capitulum et communes patriæ; capta est dies amoris inter eos cum magna fortitudine ex utraque parte; set orta lite inter partes, ceperunt fortiter pugnare, set remansit victoria cum capellano & communibus; et occisi sunt ex parte episcopi xl. millia virorum. Inter quos occisus est unus filius regis *Boennia*, unus de filiis ducis *Brabania*, & frater ducis bastardus, dominusque de *Faukemont*, et v. mille de viris quos rex *Francia* miserat in auxilium episcopi. Primo die Augusti *Flandrenses* intraverunt in *Franciam* in auxilium regis *Edwardi* cum lx. mille virorum armatorum, set ante eorum introitum fecerunt concordiam cum bonis villis *Turonice* et sancti *Omeri* ne dampnum *Flandris* inferrent, nec *Flandrenses* illis villis, et sic arripientes iter fecerunt mala quæ potuerunt. Capitaneos habuerunt *Anglicos* assignatos, scilicet dominum *Hugonem Hastyngys*, dominum *Iohannem Moleynes*, dominum *Iohannem Mantravers*. Comes *Huntingdonie* duxit captivos quos ceperant apud *Camodum* in *Angliam*, positique sunt apud turrim *Londoniensem* et in aliis locis regni sub securacustodia, ad numerum CCC. virorum et amplius. Nec prætereundum est quod nisi rex *Edwardus* transfretasset et meliorem expeditionem in remotis optinuisset, *Franci* proposuerunt in *Angliam* pervenisse, et parati erant adventasse ad summam iij. mille virorum armatorum, v. mille peditum, et v. mille albalistarum; quorum capitaneus *Iohannes Francus* vocatus, scilicet filius regis *Philippi de Valoys*, qui ad hoc deputatus fuerat per parlamentum *Francia*, ac etiam nomen reportasse conquestoris. Similiter ordinatum est in eodem parlamento, quod donaret terras *Anglia* acquirendas magnatibus qui ituri erant cum eo, cuilibet secundum statum suum; et sic terras *Anglia* obfirmasse Francigenis imperpetuum. Set Deus incussit eis tantum tremorem per gratiosum regis nostri adventum in suas partes, quod in toto a hoc proposito destiterunt; et sic distractum est eorum consilium ipsa vice. Ab ea hora qua rex *Edwardus* abivit de *Camodo* cepit castella

Edw. III. & villas ad magnum numerum per fortitudinem, nec ei resistere poterant quæque partes. *Philippus de Valois* rex *Francia* semper lateraliter approximabat & sequebatur nostrum exercitum, & sæpius non distabat per unam leucam *Anglicanam* à nostro rege & suis, habuit namque grandem & mirabilem fortitudinem exercitus. In vigilia Assumptionis beate *Mariæ* rex *Edwardus* venit per villam *Mellenty*, & multos ibidem occidit set villam non cepit; tetenditque iter suum ad villam *Poissy* ad vij. leucas de *Pariso*. Rex *Philippus* fecit infringere omnes pontes in circuitu in patria, adeo quod rex *Edwardus* non potuit ulterius transire versus *Parisi*um. Rex *Edwardus* cepit pontem & villam de *Poyse* per vim, & interfecit ibidem viros ad summam CCCC. virorum armatorum & magnam multitudinem communium, rege *Philippo* adjacente cum suo exercitu, & abinde fugit apud *Parisi*um. Rex *Edwardus* fecit pontem ita quod sagittarii nostri cum paucis viris armatis transierunt, & custodes quos *Philippus* rex detinaverat ad custodiam passagii interfecerunt ad numerum centum & plurium virorum armatorum & aliorum; Cumque *Philippus* intellexisset passagium *Anglorum* & ruinam suorum, carpsit iter versus *Amyas*, fecitque elidi omnes pontes in circuitu inter ipsum & regem *Edwardum*, ita quod non patuit iter *Anglicæ* nisi inter *Cretoye* & *Abville*, ubi antea incolis dictæ terræ vel compatriotis nunquam claruerunt viam, & sic transierunt per unum whassum maris ad longitudinem unius leucæ, in vigilia sancti *Bartholomæi*; & ex altera parte *Wassii* inimici fuerant parati ad prælium iij. mille virorum cum capitaneis *Pontiniaco* & Comitissa de *Armarle* in campo cum *Angli* terram capere debuerant; set *Anglici* proripuerunt terram super eos cum agili fortitudine; & Comes *Warwyck*, & Comes *Northamptonia*, & dominus *Reginaldus de Cobham* exierunt de aqua, & antequam rex *Edwardus* terram arriperet, devicerant inimicos & ij. mille virorum armatorum cum plurioribus de communibus occiderant, & reliquos fugaverunt usque ad villam de *Abvill*; *Philippo* rege in eadem villa cum suo pleno exercitu existente. Rex *Edwardus* mansit ibidem in campo cum exercitu suo toto illo die & nocte & in crastino usque ad horam Completorii. Et tunc quia *Philippus Valois* se movebat de illo loco cum exercitu, rex *Edwardus* cum populo suo recepit se in forestam de *Cressy*. Et circa horam nonam venerunt novi rumores ad regem *Edwardum*, quod rex *Philippus* paratus erat & arraiatus in iij. distentis aciebus. Rex *Edwardus* ex hoc latus effectus, paravit populum suum, & venit ad pontem de *Cressy*; & circa horam vesperearum & parum ante prospexit *Edwardus* inimicos appropinquare, *Anglici* jejuni adhuc erant præ longa mora *Francos* expectando ut semper possent esse parati in eorum adventu. Statimque clangerunt clarriones & tubæ, inundatioque pluviarum comitabatur, tonitruique magni horribilitas, & in brevi cessavit illa mirabilis tempestas. In anteriori acie erat *Edwardus* princeps *Walliæ* primogenitus regis *Edwardi*, Comes *Northamptonia*, & Comes *Warwyck* cum suis qui expugnaverunt primam aciem *Francorum* divino adminiculo subfulti; deinde similiter & secundam absque pausatione aliquali, in qua erant duo reges & unus dux, videlicet rex *Boemia*, rex *Malogria*, &

dux *Loryngia*, & multi alii proceres. Deinde tercio congressus est princeps *Walliæ* cum tertia acie, in qua rex *Philippus Valois* fuit & rex *Almonia*, & dominus *Johannes de Hunaldia*, & ipsos Dei gratia fretus prostravit & devicit. Rex *Francia* *Philippus* percussus est in facie cum una sagitta, dextrariusque ejus occisus est, ascenditque alium compotem & fugit; nec quisquam *Anglicus* scivit unde devenit. Similiter & multi alii fugerunt; & interfecti sunt ij. mille virorum armatorum militum & scutiferorum, & quasi innumerabilis multitudo pedestrium. Numerus virorum venientium cum rege *Francia* *Philippo* xij. mille galliarum, i. mille virorum armatorum ad tibias & pedes. De quibus in illis tribus præliis interfecti sunt ij. mille virorum armatorum & xxxij. mille aliorum armatorum; nam pugnaverunt usque ad profundam noctem in campo de *Westglyse* juxta *Cressy*. Comites xvj. occisi sunt ibidem, duo Reges, *Boemia* & Rex *Malogria*, & Dux *Loryngia*, archiepiscopus *Senensis*, & episcopus *Neiensis*, & magnus magister Hospitalis *Francia*, & abbas de *Corbella*. Rex *Edwardus* tota nocte cum exercitu suo stetit in campo, & *Franci* xvj. vicibus dederunt eis insultum antequam dies illucesceret; Nam luna clare lucebat, sicut Deus voluit, per tres partes noctis. In ortu solis venit exercitus *Francorum* versus *Anglos* in campum, set sicut Deo placuit congregari non audebant, & cum *Angli* versus eos procederent, fugerunt, & *Angli* eos insequentes multos eorum occiderunt; de *Anglicis* occisus est unus scutifer ante prælium, et in prælio iij. milites, reliquos Deus reservavit. Facti sunt multi milites pauperimi de *Anglicis*. Toto isto tempore *Henricus* Comes *Lancastria* fuit in *Vasconia* cum suo exercitu, nam mortuo patre suo Comite *Lancastria* iste *Henricus* qui ante vocatus est Comes *Derbeya* jam vocatus est Comes *Lancastria*. Rex *Edwardus* divertit iter suum versus *Calesiam*, destruens et devastans patriam undique in circuitu per vij. leucas, et suburbia *Bolonia* usque ad muros, *foine Richere*, *Staples*, *Chastele noef*, donec veniret ad *Calesiam* cum exercitu suo quasi incolumi et sano, Deo dante, scilicet die Jovis ante nativitatem beate *Mariæ* virginis. Rex *Edwardus* fixit tentoria circa villam *Calesiæ* pro se et exercitu suo, et hospitatus est in modum civitatis per terram, et posuit navigium forte in portu maris, ita quod nullum subsidium potuit civibus occurrere nec per mare, neque per terram, per *Anglicos* sic in miseria inclusis. Deinde rex *Edwardus* fecit afferri machinas et alia instrumenta magistralia de *Anglia* quæque ad talem obfidionem pertinentia, ad infringendum muros. Statim post hæc Comes *Warwyck* cum pluribus aliis petrexit ad nundinas de *Tyrwan*, et invenerunt multos viros armatos deputatos ad custodiam fori, videlicet episcopum de *Tyrwan* cum suis ad summam x. mille armatorum, quos *Angli* devicerunt et quamplures occiderunt. Episcopus vero quasi letaliter vulneratus vix evasit cum vita. Comes *Warwyck* cum suis tali modo prædatus est forum et spoliavit, et quæque preciosa duxit in carrectis et equis usque ad regem apud *Calesiam*; et valde ditati sunt omnes divetis mercimoniis quasi innumeris. Tunc *Flandrenses*, *Brabanni*, *Hunaldi*, et multi *Almanni*, et de *Francia* aliqui cœperunt inclinare et adherere regi *Edwardo* propter gratiam Dei quam viderunt in eo. *Johannes* primogenitus regis *Philippi* ante

Edm. III. ante adventum regis *Edwardi* in *Normanniam* posuerat obsidionem fortem ad villam *Agwylona*; Dominus *Radulfus* Baro *Staffordia* qui postea factus Comes *Staffordia* tunc erat in *Agwylona* & defendebat; Et quia dicta villa in una parte nec muro nec palo munita, posuit in tali parte dolia vinacia vacua set lapidibus impleta pro palo; & idem *Johannes* habuit secum electiores, nobiliores & strenuiores totius *Francia*, scilicet Ducem *Burgonia* multosque proceres electos de regno, ad summam viij. M. virorum armatorum ad pedes & tibias, & xl. M. de viris armatis, sæpeque dederunt insultum ad villam, & semper perdiderunt tociens de suis tam de majoribus quam de minoribus; & in tantum angustatus est præ pudore & dolore amissionis suorum, quod jurejurando asseruit, se nulla causa ab illa obsidione recessurum donec de dicta villa ad placitum triumpharet, quia juvenis & elatus erat; set gratia Dei mediante tantum inerat robur defensionis & resistentiæ quod ipsum mentiri oportuit præ necessitate in caput suum. Nec quisquam potuit de tanto exercitu pro necessariis victualibus perquirendis patriare quin esset captus & occisus, Nam *Henricus* Comes *Lancastria* illis diebus ibidem compatriota erat; Et in brevi tempore in tantam destructionem devenerunt præ defectu victualium & inde corruptionis alterius ad alterum, quod sparsim moriebantur ultra numerum xv. mille, & summo opere cupiebat abinde exilire, set tam stricta erat custodia super eum per *Henricum* Comitem *Lancastria* quod abinde multo tempore exire non potuit quoquo modo; Tandem tamen sentiens se frustratum à suo proposito de captione civitatis, regemque *Anglia* fines intrasse *Normannia*, subtraxit se de exercitu, & fugit in *Franciam* exercitu suo desolato ductore. Exercitus etenim opportunitatem capiens sequebatur fugiendo. *Henricus* Comes *Lancastria* sequebatur fugientes, & cepit eorum equos & victualia, tentoria & quæque preciosa, multosque fugitando interfecit; Et sic contigit quod compatriotæ de marchia *Francia* ipsos fugientes spoliaverunt in eorum adventu. Sicque ante per suos proximos ipsos denudantes, & à retro per Comitem *Lancastria* & suos ipsos acriter insequentes in nimia miseria positi sunt. Et antequam dictus *Johannes* ad patrem suum devenire potuit tergum verterat ab *Anglicis*. Post prædictum prælium de *Crecy* *Philippus* rex *Francia* nunciavit regi *Scotia* quod tota fortitudo *Anglicane* militiæ apud *Calesiam* convenerat, & quod non sibi timeret super partes boriales equitare, asserens quempiam non esse qui sibi usquam resistere posset; & hoc ei facere mandavit sub quadam confederatione affinitatis inter eos prius confecta, ut superius patet. Ob quam rem *David* rex *Scotia* post plures equitationes & gravamina quæ in absentia regis *Edwardi* exercuerat super partes aquilonaes *Anglia* in deprædationibus & occisionibus multorum *Anglorum*, in grave scandalum magnatum borialium, qui à multis credebantur complices in hiis malefactis fuisse & eorum consentaneos extitisse; Tandem idem *David* in orientali marchia venit in *Angliam* anno Domini M. CCC. xlvj. cum grandi exercitu ad summam xxxvj. mille virorum bene in armis arraiatorum ad modum et formam *Franco-ram*; et iter ceperunt directe versus *Dunolmiam*, treugamque omnino respuebant, nec volebant pro

An. Dñi
1346.

quocunque supplicatu aures auditrices ad treugas Edm. III. vel misericordiam apponere, nisi haberent de quolibet capite & quolibet pede unum denarium de singulis compatriotis usque ad aquam *Trenta*, Nam suggestum erat eis quod non remanserant in *Anglia* quin omnes forent ad obsidionem *Calesie*, nisi solum agricolæ ac pastores et capellani imbecilles & decrepiti. Unde episcopus *Eboracensis* dominus *Willielmus le Somche*, dominus de *Percy* et cæteri omnes de illis partibus milites armigeri, capellani et clerici, omnes unanimi assensu parati vivere et mori pro salvatione regni convenerunt in unum diem die lunæ proxima ante festum sancti *Luca* per iij. leucas citra *Dunolmum*, et *Scoti* fuerunt modico spacio ultra eos in ingenti fortitudine et elata manu. Dominus *Willielmus Douglas* cum suis præcesserat exercitum *Scotia*, & *Anglici* inopinate supervenerunt super eum, & captus est per unum armigerum domini *le Deyncourte*, & multi de suis ibidem interfecti sunt. Quod cum rex *Scotia* intellexisset cum festinatione paravit se ad bellum, distinxitque exercitum per acies, repleverunt terram in sonitu tubarum & clarionum, & direxerunt aciem in occursum *Angligenarum*. *Anglici* vero spem suam totam in Deo ponentes, & juris titulum mortis suæ præponentes, & in signo Crucis quæ ante eos cum aliis vexillis ferebatur plenam fiduciam habentes, divinæ clementiæ à qua nullus fallitur se totum commendaverunt, & se conflictui cum summa audacia fortiter dederunt, sicque miscuerunt se exercitus quasi tertia & pugnaverunt usque ad horam. Tandem mediante divina clementia concessa est *Anglicis* de hostibus tripudialis victoria apud *Beal repair* per tres leucas juxta *Dunolmum* in vigilia sancti *Luca*. Monachi existentes in campanili Ecclesiæ suæ & videntes fugientes *Stotos*, levaverunt vocem nubesque repleverunt sonitu clamoris, clamantes & Deum laudantes, flebilibusque lacrimis præ gaudio dicentes, *Te Deum laudamus*, quam vocem *Angli* audierunt acsi à tergo eorum prope adescent, & fortiozem audaciam in Deo indumentes inimicos acrius insecuti sunt & fortius eos protriverunt. Nam monachi *Dunelmenses* finem fecerant cum *Scotis* pro se & maneriis suis & suis tenentibus in patria in crastino sequenti pro mille libris solvendis absque ulteriori mora, & sic liberati sunt ab ipso iugo. *Scoti* proposuerant iter dirigere ad *Beverlacum* & abinde apud *Eboracum*, Crediderunt namque nullos esse in patria eis resistere valentes quin omnes essent ad obsidionem *Calesie*. Isti sunt capti in bello. *David* rex *Scotia*, Comes de *Fyth*, Comes de *Meyntise*, Comes de *Wyghton*, Comes de *Carryk*, dominus *Willielmus Douglas*, & frater ejusdem *Willielmi*, dominus *Willielmus de Kemyston*, dominus *Willielmus de Rameseye* & filius, dominus *Malcolmus Flemyng*, dominus *David Banande*, dominus *Johannes Seyntclere*, dominus *Willielmus Monbraye*. Isti fuerunt occisi in bello *Dunelmensi*. Comes de *Moryf*, Comes de *Suthlande*, Comes de *Straernh*. Dominus *Philippus de Mildron*, dominus *Umfridus de Bloys*, dominus *Robertus Mantalent* & frater ejus, dominus *Johannes Styward* frater ejus, dominus *Alanus Styward* frater ejus, dominus *Alanus Styward*, dominus *Johannes Styward*, dominus *Mauricius de Morref*, dominus *David de la Haye*, dominus *Edwardus de Keth*, dominus *Johannes de Cranforde*, dominus *Johannes*

Edw. III. hannes de Lymefeye, dominus Adam de Nytfon, dominus Alexander Stragy & frater ejus. Item occisi in bello dominus Willielmus de la Haye, dominus Iohannes de la Morre, dominus Thomas Boyde, frater Edmundus domini de Keth, dominus Willielmus de Ramefeye pater, dominus Iohannes Seinthiller, dominus Adam Moygrave, dominus David Fyth Roberd, dominus Willielmus Moubray, dominus Reginaldus Kirkepatrik, dominus Willielmus de Halyburton, dominus Patonus Heryng. Et præter istos ultra centum milites meliores totius Scocie, Et de communibus plusquam xx M. Ex parte Anglorum occisi sunt quatuor milites & quinque armigeri. Rex Scocie fugit de prælio & vulneratus est de una sagitta in capite & captus apud Meryngton per unum valetum Iohannis Compelande, & ductus apud castellum de Wamburgh, ibique aliquamdiu moram traxit sub custodia domini de Percy, pro eo quod non potuit laborare, cum multis aliis magnatibus, quoadusque ex iussu regis ducti sunt Londonias. Interim rex Edwardus mandavit omnibus vicecomitibus & singulis aliis quod nullus Scotus captus liberaretur pro quacunque redemptione, set omnes Scoti capti detinerentur sub salva custodia, & rex satisfaceret singulis captoribus pro redemptione omnium & singulorum: Et hoc mandatum generaliter exiit in omnes & singulas partes regni Angliæ sub pœna forisfacturæ vitæ & membrorum. Deinde statim post bellum intraverunt Angli in Scotiam, & ceperunt magnam prædam animalium & aliorum bonorum, & duxerunt in Angliam. Referebat quidam se hæc vidisse & testatus est quod cum sacerdotes partium borialium advocarentur adversus Scotos in prælium, vidit magnam turbam eorum apud Beverlacum congregatam, qui ad finem villæ convenientes discalciaverunt se, & discoopertis capitibus habentes gladios & sagittas sub femore, arcus sub brachio, parati in expeditionem ad quam vocati fuerant sic procedebant processionaliter, pulsantes Dei aures & Sanctorum ejus, inclamantes ejus misericordiam & gratiam ad prosperandum negotium itineris sui in liberationem Anglicanæ gentis de suis inimicis se funditus exterminare cupientibus. Populares vero videntes eorum inedicibilem devotionem, in admirabilem contritionem conversi cum lacrimabili vultu & ejulatu fledebant genua, Salvatoris pulsantes clementiam, ut eis in tanta necessitate manus adjutrices afferret. Nec in cassum, nam Deus adjutor eorum eis ad plenum affuit. O mira devotio! cui mirabilior & inedicibilior toto mundo in perpetua memoria commendabilis, à Deo qui salvos facit sperantes in se, subvenit exitus, quod tanta superba elatio protervorum Scotorum à paucis armatis rudibus & ad bellum indoctis Christi adminiculo protrita est. Unde apostolus, Si Deus nobiscum quis contra nos? Idem dicebatur fieri à sacerdotibus & plebe tam in Eboraco quam in aliis multis locis.

Eodem tempore Hibernici levaverunt se in Hibernia contra Anglicos per excitationem & consilium tam Francorum quam Scotorum. Set protriti sunt & in magno numero occisi ab Anglicis ibidem degentibus. Concessa est regi de clero decima biennalis, De populo quintadecima biennalis, De feodo militis xl. s. Eodem tempore nunciatum est regi in obsidione Calesia occupato quod Comes Lancastria Henricus ceperat in Centonia per fortitudinem vil-

lam sancti Iohannis Evangelista quam compatriotæ vocant Seynt Iohn Dangelyn, & villam Tanchanloyt, & cæteræ villæ de patria reddiderant se ei; Deinde cepit per vim castrum de Lysmay, quod quidem castrum reputabatur fortissimum castrum Franciæ. Deinde cepit civitatem de Peyters sub tali modo. In civitate erant plusquam mille viri armati qui processerunt in campum cum magna multitudinem peditum, & inierunt cuneos, & mixti intraverunt portas cum illis; & cum intrassent occupaverunt portas apertas, donec universi Anglici intrarent; deinde ad placitum occiderunt, spoliaverunt, abstulerunt aurum, argentum & quæque preciosa innumera. Circa Epiphaniam ductus est David Bruz rex Scocie apud Londonias, & missus in turrim sub custodia, cum quo de mandato regis Edwardi venerunt xx M. Anglorum bene arraiatorum. Ipse vero rex David sedebat super uno nigro dextrario omnibus aliis imminente, ita quod super omnes alios videri posset à populo; Sicque ductus est de strata in stratam cum magno tripudio honoris, postremoque ad turrim procedens subsequente populo & quolibet artificio per se in propria secta vestitus honorifice distincto. In yeme sequenti Henricus Comes Lancastria, & Comes de Penbroc redierunt de Vasconia cum populo suo; & in vigilia Conceptionis beatæ Mariæ passi sunt mirabile periculum subitæ tempestatis in mari, set Deus liberavit eos. Eodem anno obiit Eustachius de Folvyle qui Robertum Bellere interfecerat. In Quadragesima sequenti Iohannes Comes de Meyntyf fuit distractus & quarterizatus; Eodem die Comes de Fyth iudicatus ad mortem apud Londonias de ordinatione Regis Edwardi.

POST Pascha anno gratiæ M.CCC.xlvij. venerunt xxx. naves & galeæ & atrociter sine impedimento regis Edwardi vel suorum intulerunt victualia in villam Calesia, & absque dampno recesserunt cemente populo Anglicano. Et ab ea hora fecit rex obturare viam introitus navium in villam. Et Comes Warwyth cepit custodiam maris cum lxxx. navibus. Ad festum Pentecostes sequentis misit rex Edwardus per totam Angliam ad Abbathias & Prioratus pro auxilio habendo de lanis sicut idem quod quælibet domus potuit subportare. Eodem anno ipse Baliolus transivit in Scotiam cum CCC. mill. hominum per Carliolum pro acquirenda hæreditate regni Scocie, & dominus de Percy per Bermycum cum xx. mill. virorum; & cum venissent ad mare Scoticum Scoti redierunt ad pacem Balioli, & integre se dederunt ei ut regi suo. Deinde Anglici direxerunt iter suum versus villam sancti Iohannis in proposito ulterius progredi in devastationem terræ Scocie. Set Scoti tantum instabant, quod concessa est eis treuga usque ad festum nativitatis beatæ Mariæ, & darent regi Baliolo lx M. libras sub illa conditione. Ordinatumque est quod ipse Baliolus moram traheret medio tempore apud castellum de Lanerok in Galweya in salva custodia pro timore Scotorum, cæteri vero Anglorum magnates redirent in auxilium regis Edwardi apud Calesiam. Modicum ante festum sancti Iohannis Baptiste, Iohannes de Francia primogenitus Philippi Valois venit prope Calesiam cum fortitudine militiæ quasi totius Franciæ, & Henricus Comes Lancastria cum retentione videlicet vij C. virorum armatorum & xvj C. sagittariorum,

An. Dñi
1347

Edm. III. rum, cum forti manu processit in occursum ejus, & stimans campestre bellum ingruere; set Franci se retraxerunt & inire congressum renuerunt ad patriam repedantes. Eodem tempore Comes Oxonia Baro Staffordia factus postea Comes Staffordia & dominus Walterus de Mawne cum grandi classe ingressi sunt mare, & sic obviaverunt navigio Francia cum victualibus ad instaurandum Caleſiam, & ceperunt de dicto navigio xx. naves & multitudinem galearum cum magna plenitudine victualium, occiderunt et submerſerunt quos volebant, & quæ volebant secum duxerunt ad regem apud Caleſiam. Eodem tempore captus est quidam nuncius in mari habens literas de capitaneo Caleſia ad regem Francia Philippum sub tali tenore, brevitate de tota litera excerpta.

Sachez tresdoute seignieur qe vous gentz en Caleyſ ont mange lour chivals, chens & ratez, & nest remys rien pur lour viure sy non chescune mange altre; Par quey treshoneurable seignieur si nous ne eymſ hastif socoure, la vile est perdieu. Et nous sumes tous accordes, si nous ne eymſ eyde, de yssir & morir sur nous enmys au honour plus tost qe dedeins morire pur defalte. Et Dieu vous doigne grace de rendre al nous & noz heyrez nostre travayle. Cum igitur rex Edwardus intellexisset literas, fecit eas muniri suo sigillo, & misit eas regi Francia, mandans ei accelerare subsidium populo suo Caleſia pro amore suo fame periclitanti. Eodem tempore ejecti sunt de Caleſia de communibus minoribus circiter quingenti viri, qui venerunt ad regem Anglia quærentes gratiam: Quos rex jussit redire in villam; verumtamen qui in villa erant introitum ipsis negaverunt. Et sic moram traxerunt inter exercitum & villam, & fame ac frigore pereuntes spissim de die in diem mortui sunt. Iohannes de Francia filius Philippi cum potestate Francia venit prope exercitum Anglia diversis vicibus, quandoque ad duas leucas, quandoque ad tres leucas, set non habentes victualia unde diu moram trahere valebant, ac etiam quia patria circumquaque destructa fuerat per Anglos, in Flandriam se receperunt, & magnam multitudinem gentium suarum perdiderunt.

Die Mercurii ante festum sancti Iohannis Baptiste percussum est bellum apud Roderayn in Britannia tali forma. Dominus Carolus de Bloys jacebat in obsidione de Rochedarrayn cum xxx M. viris strenuis. Et Thomas capitaneus Britannia nomine regis Anglia capta oportunitate quod mane subito irruerunt super eos ex una parte, & cives de civitate exierunt ex altera parte, congregiebantur & fortiter pugnabant, tandemque protriti sunt ab Anglicis & multi capti. Carolus de Bloys qui se Ducem Britannia intruserat captus est, & dominus de Rochefordia. Dominus Leyhibak & cum eo xxxvj. milites, dominus de la Vagien, viscont de Rowhan, dominus de Durvayl & filius ejus. Dominus de castello Bryant, dominus de Knyghton, dominus de Maletrett, dominus de Rongy, dominus Radulphus de Montforde, & occisi sunt plusquam D. de viris armatis. Die Mercurii proxima ante festum sanctæ Margarete, Henricus Comes Lancastria fecit viagium in Francia ab obsidione Caleſia ad x. leucas de terra Francia, & habuit secum in comitiva DCCC. viro- rum armatorum, & xx M. sagittariorum: Et fuit in proposito ivisse ad capitales nundinas prope Amyas die sanctæ Margarete; & interim nunciatum est

Edm. III. ei quod Philippus de Valoys rex Francia erat veniens versus Caleſiam cum innumerabili populo: Nam illi de Picardia & Artoſia nunciaverant regi Philippo, nisi citius veniret eis succurrere ac etiam Caleſia, de necessitate compulsi oporteret eos se dare regi Anglia, & auxilium suum ei præstare. Et Comes hiis auditis cum festinatione ad regem venit apud Caleſiam, set prædatus est patriam in circuitu, & duxit secum ij M. lx. boves & vaccas & plusquam v M. de ovibus: Quæ exercitui magnum refrigerium præstiterunt. Et idem Comes Lancastria equitaverat nisi per unum diem & unam noctem, & statim narratum est, quod rex Philippus venit versus Caleſiam cum ij M. & lx. de viris armatis & de albalistis gentes sine numero, & quod cepit locum suum inter Whitesande & Caleſiam super sabulum maris paratus ad prælium: Et eodem tempore venerunt Cardinales ad Regem Edwardum tractare de pace inter reges, & sic data est treuga inter partes per iv. dies ad tractandum de pace inter reges; & inter cætera Franci proferunt regi Edwardo Vasconiam, & Pontys, & maritagium filii sui Iohannis, sub alia via submitterent regi Edwardo Caleſiam & eam sibi reservarent salvis civium vita et meinbris. Ad quod breviter responsum est, Quod villa & ea quæ in ea erant, erant & esse deberent ad voluntatem regis Anglia, & nichil de dono Philippi de Valoys. Cotidieque Franci venerunt ad causam inire hastiludium cum Anglicis cum guerra malum suum inutiliter luentes. Et cum vidissent Franci quod concordia non posset ex tractatu provenire, petierunt quod jus utriusque regis per discrimen quinque vel sex ex una parte & totidem ex alia parte discideretur, & locus discriminis per Francos assignaretur. Ad quod respondet Comes Lancastria, Locum assignari debere per Edwardum regem Anglia & Francia naturalem & rectum heredem utriusque, nam ad Philippum de Valoys jus nullum suppetit. Tandem cum discordia inter eos dispareret, sine spe pacis abinvicem ad loca sua discedebant, bellum campestre habere sperantes absque impedimento. Rex Edwardus obtulit se sumptibus propriis ad implendum omnes foveas & infringendum omnia obstacula circa obsidionem, ita quod Franci possent habere liberum ingressum & passagium cum suo exercitu ad bellum congregiendum sine impedimento qualicumque: Et crediderunt Angli bellum habuisse die Jovis vel Veneris proximo sequenti post festum ad vincula sancti Petri, set Franci nocte ante diem Jovis trussaverunt quæcumque sua quæ cariare voluerunt, & retraxerunt se loco suo, & miserunt incendio & flammæ tentoria sua cum magna plenitudine victualium, surripientes fugam tanquam gentes confutata. Igitur cum vidissent cives Caleſia vecordiam Francorum subtraxerunt de muris vexilla Francia, & vexilla regis Anglia quartilata de Armis Anglia & Francia elevantes, Feceruntque ejulationem magnum & voce lugubri clamaverunt ad regem Edwardum pro misericordia tanquam gentes fame pereuntes sine subsidio; & reddiderunt villam, se & cuncta sua ad gratiam regis Edwardi, scilicet iv. die Augusti anno Domini M. CCC. xlvij. sub tali forma Venerunt de Caleſia reddere se & villam regi Edwardo dominus Ioannes de Vienna capitaneus cum aliis pluribus. Milites villæ custodes veniunt distinctim cum discoopertis capitibus habentes gladios transversos in manibus, Quorum unus gladius signifi-

Edm. III. significavit quod rex vi & armis villam conquieserat : alter vero, quod subiciebant se ad voluntatem regis mittere eos ad mortem, vel aliter de eis faceret votum suum. Burgenſes vero procedebant cum ſimili forma, habentes funes ſinguli in manibus ſuis, in ſignum quod rex eos laqueo ſuſpenderet vel ſalvaret ad voluntatem ſuam ; & voce altifona regi clamabant, quod falſe & prodiſioſe villam tenuerant & defenderant contra eum. Rex vero miſericordia motus ſuſcepit eos in gratiam ſuam, & gratioſe eos tractabat ; ſtatimque miſit victualia in villam ad recreationem populi, ſet illi erant adeo famelici & fame affecti & adnichilati ac debilitati, & tantum ſumſerunt de victu & potu, nocte proxima ſequenti moriebantur in dicta villa pluſquam CCC. perſonæ. Eodem tempore venerunt ad *Caleſiam* de *Flandria* in auxilium regis *Edwardi* lx M. armatorum credentes bellum futurum inter duos reges. Set quia villa reddita fuit nec ea vice opus habuit de eis, reſgratiabatur illis datis muneribus, & redire fecit ad propria, ea conditione quod ſi ei opus aliquando inſtaret, ipſi præmuniti parati adeſſent. Incepta eſt obſidio *Caleſie* anno Domini M. CCC. xlvj. die ſeptimo Septembris, & capta eſt quarto die Auguſti anno gratiæ &c. xlvj.

Statim poſt hæc Princeps *Wallie Edwardus* fecit equitationem in *Francia* ab exercitu bene ad xxx. leucas de terra, & miſit igni & flammæ totam patriam in circuitu, cepitque prædam magnam, & duxit *Caleſiam*. Interim rex miſit clericos ſuos per regnum *Angliæ* ad Abbathias & Prioratus cum literis regis precatoriis quantum auxiliari regem de lanis ſuis vellent de ſuo dono de ſaccis lanarum ; ſicque habuit de domo noſtra *Leyceſtrenſi* iij. ſaccos de prece, & alios iij. ſaccos cum communi collectura, ut infra patet. Iſto tempore miſit rex in *Angliam*, & habuit lanas ubique, videlicet viginti mille ſaccorum. In comitatu *Leyceſtrie* CCC. xxxij. ſacc. In comitatu *Derbeye* CC. li. ſaccos. Simili modo fiebat de ſingulis Comitatus. Conceſſa eſt regi eodem tempore decima biennalis de clero. Et præter hæc per breve regis ſummoniti ſunt venire *Londonias* coram Rege & Concilio ſuo omnes Mercatores regni, & de qualibet civitate & burgo x. aut xij. potentiores burgenſes, & taxati ſunt ſecundum illud quod poſſent ſubportare. In Auguſto ſequenti Comes *Warmych* fecit viagium ab exercitu regis ad villam ſancti *Omeri*, & perdidit multos armatos & ſagittarios ad numerum C. lxxx. virorum, pro eo quod inconſulte nimis præcedebant exercitum. Eodem tempore per totum menſem Auguſti extitit tanta caliditas quod *Anglici* ſuper obſidione *Caleſie* præ defectu dulcis aquæ ſpiſſim moriebantur tam majores quam minores ad magnam ſummam. Rex *Edwardus* fecit congregare omnes theſauros & alia præcioſa villæ *Caleſie* in unam ſecuram domum, & ponit ſuper eis cuſtodiam. Dominus *Iohannes de Vienna* cum xij. de majoribus cuſtodibus villæ miſſi ſunt *Londonias* in turrim ad carcerem. In craſtino ſancti *Laurentii* proximo præcedenti accidit apud *Caleſiam* in exercitu doloroſum infortunium ignis ſubitanei, & conſumpſit tentoria nullo remedio prævalente. Et cum ad tentorium regis ignis excendiſſet, quaſi loco parcens tranſſaltavit ad alia tentoria concremando, regiæ māſioni non lædens, ſet cætera victualia irremediabiliter conſumens cum auro & argento atq; aliis jocalibus & neceſſariis, vino, arcubus & ſa-

gittis, unde oportuit eos facere novam providentiam de victualibus & aliis neceſſariis. Quapropter Comes & alii magnates redierunt in *Angliam* ad providendum ſibi de neceſſariis, ſet rex *Edwardus* ſemper ſtabat in obſidione miles ſtabilis & immobilis nulla neceſſitudine vincibilis. Eodem tempore per menſem circa feſtum ſancti *Petri* ad vincula fuit magna cariffia bladi in regno *Angliæ*, ſet non duravit niſi per menſem novis fructibus ſe emergentibus. Conceſſa eſt regi decima quinta per regnum. Poſt feſtum ſancti *Michaelis* facta eſt treuga inter reges *Angliæ* & *Franciæ* uſque ad feſtum ſancti *Barnabæ* proximo ſequens. Rex *Edwardus* ordinavit cuſtodiam ſuper villam *Caleſie*, ſcilicet trecentos viros armatos, vij C. ſagittarios. Comes *Derbeya Henricus* habuit de retentione ſua viij C. armatorum & duo millia ſagittariorum uſq; ad treugam captam, de quibus xxx. ad banerium, & tantam tenuit hospitalitatem quod quolibet die fundebat in expenſis centum libras & ultra per octo vel ix. marcas. Et in reſceſſu Comitum poſt treugam captam inventum eſt per compotum ipſum expendiſſe pluſquam xvij. millia librarum ſterlingorum de proprio ærario ultra ſtipendia de rege capta. Poſt feſtum omnium Sanctorum redeunt omnes Magnates de *Caleſia* in *Angliam* & magnum diſpendium paſſi ſunt in mari, & multi naufragium. Nam multi milites armigeri, ſagittarii & mercatores paſſi ſunt ruinam ſubmerſionis in mari cum equis & victualibus ac aliis divitiis. Poſt feſtum *Epiphaniæ* rex *Edwardus* celebravit Parliamentum, *Londoniis* & prætermiſit illud uſque ad medium *Quadrageſimæ*. Toto illo tempore papa procuravit totis niſibus facere filium regis *Boemie* qui occubuerat in bello de *Creſſy* Imperatorem *Romanum*, pro vindicta mortis patris ſui ; et hoc totum præter & contra voluntatem eorum qui fuerant ordinati electores ad id implendum ; Et miſit *Carolum de Hiſpania* cum bulla papali ad archiepiſcopum *Coloniæ* ut ipſum conſecraret in Imperatorem, & ſacra vit eum poſt feſtum *Purificationis* prope *Coloniæ* per iv. leucas ; Quam ob cauſam plures magnates de Imperio ex communi aſſenſu miſerunt Nuncios in *Angliam* ad regem *Edwardum*, & ipſum promovere cupiebant in Imperatorem velut digniſſimum, ſtrenuiſſimum, & validiſſimum militem ſub Chriſtianismo. Lagenæ vini vendebatur ad xvj. denarios. Eodem anno deſertur in *Angliam* per alienigenas & indigenas mercatores falſa moneta quæ *Luffheburne* appellata eſt ; unde apud *Londonias* multi mercatores & alii plures tracti ſunt & ſuſpenſi, et quidam magno precio vitam redemerunt.

Anno gratiæ M. CCC. xlvij. in Parlamento *Londonienſi* conceſſa eſt regi *Edwardo* quintadecima triennalis et decima de Burgis ſolvendæ in ij. annis. *Iohanna* filia regis maritata eſt filio regis *Hiſpaniæ* et ibidem deducta. Cito poſt dominus *Thomas de Dagworth* adduxit ad turrim *Londonienſem Carolum de Bloys de Britannia* priſonarium, qui *Carolus* uſurpaverat Ducatum *Britanniæ*, Captique ſunt cum eo triginta de majoribus *Britanniæ*, & circiter v C. occiſi per dictum *Thomam*. Rex *Edwardus* conceſſit treugas triennes ad inſtantiam papæ et rogatum. Tunc nobiles regni cœperunt ſe dare jocis haſtiludiorum ex omni parte regni. Priſonarii vero *Francigenæ* ſtrenue ſe miſcuerunt noſtris. Eodem tempore *Almanici* elegerunt regem *Edwardum* in Imperatorem, et miſerunt ſolennes nuncios in *Angliam* ad regem :

Edm. III. gem; Quod cum regina audisset anxia ex hoc effecta multum lamentabatur. Rex misit consanguineum suum Comitem *Northamptonia* in *Hispaniam* ad sciscitandum de prædictis, et compertum est procuratum fuisse per inimicos regis ut sic eum frustrarent ab prosecutione juris hæreditatis suæ in regno *Francia*, ut guerra *Francia* postposita occuparetur in guerra contra filium regis *Boemia* quem papa erexerat in Imperatorem, hac de causa ut credebatur ut patrem suum occisum apud *Cressi* vindicaret. Verumtamen *Almannici* concionati sunt regem *Edwardum* meliorem Principem sub Christianismo. Rex totaliter renuit Imperium, dicens se malle prosequi jus suum. *Marcheus de Iulers* adhuc expectat responsum à rege, et rediit multum dolens in *Hispaniam* frustratus à suo velle et proposito. Tunc veniunt *Scoti* redimere *David* regem suum; Quibus breviter responsum, se oportere satisfacere pro dampnis quæ intulerant regi *Anglia* et regno, toto præcedenti tempore, & deinde procedere possent ad redemptionem regis sui. *Scoti* vero absque mora repatriaverunt, & populum congregantes venerunt in *Angliam* multa facientes, patrias vastando, incendendo villas, populum occidendo, & multos in lectis suis dormitantes in *Scociam* prisionarios abducendo, & quasi sub importabili redemptione concludendo. Quam ob causam proclamata sunt hastiludia apud *Werkwyk*, ut *Scotos* sic provocarent venire in *Angliam*; Et cum *Scoti* cum solita magna fortitudine ad hastiludia adventarent, boriales se obviam eis dederunt, oppugnatique illis quamplures occiderunt. Deinde quidam magnates boriales intraverunt in *Scociam*, & comitatum de *Caryk* prædantes vastitati dederunt. Eodem tempore viij. C. viri armati de *Francia* intraverunt in *Vasconiam*, & multa mala exercuerunt, gentes sine capite ut dicebatur, volebant subdere terram suo proprio dominatui. At *Thomas Cok* Senescallus *Vasconia* nomine regis *Anglia* congregatis *Vasconicis* & *Anglicis* se ultro dedit eis obviam, & repentino insultu eos compulit in fugam, & cepit de melioribus xxxv. & occidit circiter CC. Eodem tempore natus est regi filius nomine *Thomas de Wyndesore*. Illis diebus ortus est rumor & ingens clamor in populo, eo quod ubi hastiludia prosequerantur quasi in quolibet loco dominarum cohors affuit quasi comes interludii in diverso & mirabili apparatu virili, ad numerum quandoque quasi xl. quandoque l. dominarum de preciosioribus & pulchrioribus non melioribus tocus regni, in tunicis paritatis, scilicet una parte de una secta & altera de alia secta, cum capuciis brevibus & liripiis ad modum cordarum circa caput advolutis, & zonis argento vel auro bene circumstipatis, etiam ex transverso ventris sub umbilico habentes cultellos quos *daggerios* vulgariter dicunt in powchiis desuper impositis; & sic procedebant in electis dextrariis vel aliis equis bene comptis ad locum hastiludiorum; & tali modo expendebant & devastabant bona sua, & corpora sua ludibriis & scurrilosis lasciviis vexitabant ut rumor populi personabat. Et sic nec Deum verebantur nec verecundam populi vocem erubescabant, laxato matrimonialis pudicitie fræno. Nec hii quos sequebantur animadvertebant quantam gratiam & præfulgidam expeditionem Deus omnium bonorum largitor *Anglorum* milicie contulerat contra omnes inimicos undecunque eis adversantes, & quali privilegio triumphalis victoriæ in omni loco illos prætu-

lerat. Set Deus in hiis sicut in cunctis aliis affuit mirabili remedio, eorum dissipando dissolutionem, nam loca & tempora ad hæc vana assignata imbrium resolutione, tonitruum & fulguris coruscatione & variorum tempestatum mirabili ventilatione præoccupavit. Eodem tempore duo Cardinales qui venerant apud *Calesiam* pro concordia facienda habuerunt viij. d. ad marcam tam de spiritualibus quam de temporalibus. Episcopus *Lincolniensis* ex gratia Papæ habuit vi. d. ad marcam in diocesi sua. Edm. III.

Isto anno & anno sequenti erat generalis mortalitas hominum in universo mundo. Et primo incepit in *India*, deinde in *Tharsis*, deinde ad *Saracenos*, postremo ad *Christianos* & *Indeos*, ita quod in spacio unius anni videlicet à Pascha usque ad Pascham, ut rumor in Curia *Romana* perciperat, mortui sunt in illis remotis regionibus viij. M. legiones præter *Christianos* quasi subita morte. Rex *Tharsis* videns tam subitam & inauditam stragem suorum, iter arripuit cum multitudine copiosa nobilium versus *Avinoniam* ad papam, disponens se Christianum fieri & baptizari à papa, credens vindictam Dei populum suum enervasse propter eorum malam incredulitatem: Igitur cum fecisset viginti diætas, itinerando audivit quod lues mortaliter invaluit inter Christianos sicut inter alias nationes, verso calle ultra non progreditur in illo itinere, set repatriare festinavit; Christiani vero à tergo eos insequentes occiderunt de illis quasi duo mille. Mortui sunt *Avinonia* uno die M. CCC. xij. personæ secundum computationem factam coram papa; Item alio die CCCC. personæ & ultra. De fratribus prædicatoribus in regione *Provincia* in Quadragesima mortui sunt CCC. lvij. Item apud *Monpelers* de centum xl. non remanserunt nisi vij. fratres. Apud *Magdalen.* de C. lx. remanserunt vij. fratres, & tamen satis. Apud *Marsiliam* de C. xl. & x. minoribus non remansit solus unus qui nunciaret cæteris; bene quidem. De *Carmelitis* mortui sunt *Avinonia* lxxvj. antequam cives casum eventus perciperent, Credebant namque quod alter alterum peremisset. De Heremitis *Anglia* non remansit unus in *Avinonia*; nec cura. Eodem tempore eadem pestis invaluit in *Anglia* incipiens in autumpno in quibusdam locis, & discurrens per patrias finivit eodem tempore anno sequenti. Eodem tempore apud *Corinthum* & *Achaiam* plures civitates obrutæ sunt & terra operuit eas. Castella & opida fracta & frustata & obsorpta sunt. Montes in *Cipria* in unum coequati sunt, ita quod cursus aquarum impediti fuerunt, & sunt, & multæ civitates submersæ & villæ destructæ. Similiter cum frater quidam prædicaret apud *Napiles*, tota civitas destructa est terræ motu & tempestate, & subito operta est terra sicuti solet lapis jactus in aqua; & mortui sunt omnes cum fratre prædicante, excepto uno fratre qui fugiense evasit in unum ortum extra villam; Et hæc omnia operabatur terræ motus.

Tunc misit papa literas pro pace reformanda inter regna, ut sic evaderent vindicem Dei dexteram, asseverans hæc omnia propter peccata hominibus evenisse: Quam ob causam rex misit Comitem *Lancastria* & Comitem de *Posolt* cum aliis magnatibus apud *Calesiam* tractare de pace. Proceres *Francia* morabantur apud sanctum *Omerum*. Set medio tempore Comes *Flandria* cum *Francois* & quibusdam *Flandris* cum fraude venerunt apud *Brygges*, & decollaverunt & suspenderunt *Flandros* quos

Edw. III. quos repererunt tenuisse cum rege Angliæ. Rex Edwardus congregavit populum volens adire Flandriam ut destrueret viros desertores, iterque arripuit, sed Comes Lancastria occurrit ei dicens, Universos Flandros ad regem conversos sub certis conventionibus, sicut infra patebit. Concordatum est etiam quod certæ personæ de Angliæ & Francia deberent tractare de pace inter regna ab eo tempore usque ad mensem Septembris, Quo tempore si concordia non se caperet, Corona Francia afferri deberet ad certum locum regni Francia per consensum partium, & ibi per bellum campestre abique ulteriori rebellionem nancisci.

Tunc pestis dolorosa penetravit maritima per Southamptonam & venit Bristolam, & moriebantur quasi tota valitudo villæ quasi subita morte præoccupati, nam paucierant qui lectum occupabant ultra iij. dies vel duos dies aut dimidium diem; deinde mors ipsa sæva prorupit circumquaque secundum cursum solis. Et moriebantur apud Leycestriam in parva parochia sancti Leonardi plusquam CCC.lxxx. In parochia sanctæ crucis plusquam CCCC. In parochia sanctæ Margaretae Leycestria plusquam vij. C. Et sic in singulis parochiis in magna multitudine. Tunc episcopus Lincolnensis misit per totum episcopatum, & dedit generalem potestatem omnibus & singulis sacerdotibus tam regularibus quam secularibus audire confessiones, & quosque absolvere plena auctoritate & integra episcopali excepto solo casu debiti; In quo casu, si potens esset per se dum viveret satisfaceret, aut certe alii de bonis suis post mortem ejus id implerent. Similiter papa concessit plenam remissionem de cunctis peccatis cuilibet in periculo mortis existenti una sola vice esse absolutus, & concessit hanc potestatem durare usque ad Pascha proximo sequens, & cuilibet liceret eligere sibi Confessorem ad placitum. Eodem anno fuit magna lues ovium ubique in regno, adeo quod in uno loco moriebantur in pastura una plusquam v. M. ovium, & in tantum putrescebant, quod nec bestia nec avis tangere volebat. Et erat leve precium de cunctis rebus præ mortis timore, Nam valde pauci erant qui de divitiis vel quibuscumque rebus curam agerent; Nam homo posset habere unum equum qui ante valuerat xl.s. pro dimidia marca, j. bovem crassum & pinguem pro iv.s. j. vaccam pro xij.d. j. Juvenam pro vj.d. j. multonem pinguem pro iv.d. j. ovem pro iij.d. j. agnum pro ij.d. j. magnum porcum pro v.d. j. petram lanæ pro ix.d. Et oves & boves per campos & inter segetes vagabant errantes, & non erat qui eas agendo fugaret aut colligeret, sed in sulcis deviis & sepibus morte perierunt numero incomputabili per universas regiones præ defectu custodis, quia tantus defectus exstitit servorum & famulorum, quod non erat quis qui sciret quid facere deberet; nam non occurrit memoria tam rigidæ mortalitatis & tam sævæ à tempore Vortigerni regis Britonum, in cujus tempore ut testatur Beda de gestis Anglorum, vivi non sufficiebant sepelire mortuos. In autumno sequenti non potuit quis habere unum messorum minori precio quam viij. d. cum cibo, unum falcatorem quam xij.d. cum cibo. Quam ob causam multæ segetes perierunt in campis præ defectu collectoris; sed in anno pestilentiae, ut supra dictum est, de aliis rebus tanta habundantia erat omnis generis bladorum quod nullus de eis quasi curavit. Scoti audientes de

crudeli peste Anglorum suspicati sunt de manu Dei vindici hoc eis evenisse, & sumpserunt in juramentum prout vulgaris rumor aures Anglorum personavit sub hac forma quando jurare volebant, Per fœdam mortem Anglorum, Anglice, be the foul deth of Engeland. Et sic Scoti credentes vindictam Dei horribilem Anglos obumbrasse, convenerunt in foresta de Selschirehe in proposito invasisse totum regnum Angliæ. Supervenit sæva mortalitas, & ventilavit Scotas subita & immanis mortis crudelitas; & moriebantur in parvo tempore circiter v. millia, Reliqui vero, quidam debiles, quidam fortes, repatriare se disponebant, sed Angligene eos præoccupaverunt insequentes, & occiderunt ex eis multos nimis. Magister Thomas de Bradwardyn consecratus est à Papa in Archiepiscopum Cantuariensem, & cum rediret in Angliam venit Londonias, & infra biduum mortuus est: Hic erat famosus præ cæteris clericis totius Christianitatis, in Theologia præcipue, similiter & in cæteris scientiis liberalibus. Eodem tempore tanta penuria erat sacerdotum ubique, quod multæ Ecclesiæ viduatæ erant carentes divinis officiis, missis, maturinis, vesperis, sacramentis & sacramentalibus. Vix posset homo habere unum capellanum infra x.li. vel x. marcas ministrare alicui ecclesiæ. Et ubi homo posset habere unum Capellanum pro v. aut iv. marcis vel pro ij. marcis cum mensa quando copia exstitit sacerdotum ante pestilentiam, vix erat in isto tempore qui acceptare vellet unam vicariam ad xx.li. aut xx. marcas; sed infra breve confluebant ad ordines maxima multitudo quorum uxores obierant in pestilentia, de quibus multi illiterati & quasi meri laici nisi quatenus aliquantulum legere sciebant licet non intelligere. Coria bouum sub vili precio scilicet ad xij.d. & per sotularios ad x.d. xij.d. vel xiv.d. unum par ocrearum ad iij.s. & iv.s. Interim rex misit in singulos comitatus regni quod menses & alii operarii non plus caperent quam capere solebant sub pœna in statuto limitata, & ex hoc innovavit statutum. Operarii tamen adeo elati & contrariosi non advertebant regis mandatum, sed si quis eos habere vellet oportuit eum eis dare secundum suum velle, & aut fructus suos & segetes perdere, aut operariorum elatam & cupidam voluntatem ad vora implere; Quod cum notum Regi fuisset, eo quod mandatum ejus non observassent, & majora stipendia operariis dedissent, levavit gravia amerciamenta de Abbatibus, Prioribus, & de magnis militibus, & minoribus, & aliis tam majoribus quam minoribus de patria; de quibusdam C.s. de quibusdam xl.s. & de quibusdam xx.s. de quibuslibet secundum quod possent dare. Et cepit de qualibet carucata per totum regnum xx.s. & nec eo minus unam quintamdecimam. Deinde Rex fecit attachiare laborarios quamplures, & misit eos in carcerem, & multi tales retraxerunt se, & abierunt ad silvas & boscos pro tempore, & qui capti erant graviter sunt amerciati; Et majores sunt jurati, quod ultra antiquam consuetudinem stipendia diurna non caperent, & sic sunt liberati de carcere. Simili modo fiebat de aliis artificiaris in burgis & villis. Eodem anno fit Translatio sancti Thomæ Herfordia viij. kalendarum Novembris. Post prædictam pestilentiam multa ædificia tam majora quam minora in omnibus civitatibus, burgis & villis collapsa sunt & ad terram penitus diruta præ defectu habitatoris; similiter multæ villulæ & ham-

Edw. III. nem totius gentis *Anglorum*. Et dixit, se nolle locum exire pro quocunque tractatu aut concordia nisi haberet prælium, nec alio modo velle prælium dimittere nisi salvo honore suo, & sanguinis sui, & legi domini sui regis *Anglia*, & totius regni *Anglorum* in toto in quantum, saltem in eo est, ita quod gens *Anglorum* per ipsum non incurreret crimen pudoris, sed salvus esset honor ejus in toto, vel aliter gratiam expectaret quam ei conferre vellet Deus. Tandem *Oto*, dux de *Bronneswyk* utut homo victus se subegit dispositioni & ordinationi regis *Francia*, asserens se nolle certamen inire nec intul-
tum duci *Lancastriae* inferre & clamium suum remittere absque aliqua conditione honoris sibi reservata, in summum honorem ducis *Lancastriae* & suorum. Consiliarii ducis *Lancastriae*. Rex *Navernia*, Dominus *Egidius* frater ejus. Comes de *Pontyf*. Comes *Flandriae*. Comes de *Tankirvyle*. Comes de *Salysbyry*. Dominus de *Clermont* marescallus *Franciae*. Dominus *Lodovicus de Navernia*. Dominus *Lodovicus de Harecourt*. Dominus *Iohannes de Chasteleyn*. Dominus *Ganterius* filius ejus, & plures alii. Tunc rex *Franciae* fecit convivium & fecit concordiam inter duces. Deinde rex *Franciae* duxit ducem *Lancastriae* huc atque illuc, demonstrans ei multa delectabilia quæ ei conferre proposuit, & nil horum voluit nisi solam spinam quæ fuerat de corona *Jesu Christi*, quam idem dux reliquit in ecclesia sua collegiali quam fundaverat sub castro *Leicestriae*. Deinde cepit dux *Lancastriae* licentiam de rege *Franciae*, & venit in *Angliam* ad regem apud sanctum *Albanum*, ubi idem rex tenuit natale Domini, qui congratulatus est nimis de ejus adventu & gratiosa expeditione.

Eodem anno papa reservavit vacationem omnium beneficiorum ecclesiasticorum & dignitatum in omni Christianitate, & mortuus est apud villam sancti *Nicholai* per intoxicationem, ut dicebatur. Et electus est *Innocentius*. Hic erat multum favorabilis regi *Franciae* contra regem *Angliae*. Æstas erat nimis sicca, adeo quod pro defectu aquæ bestiarum multæ perierunt in suis pasturis, & marisci devenerunt ita sicci quod via patuit ubi non occurrit viam patuisse. Et circa festum omnium Sanctorum contigit magna tempestas ventorum discoopariens domos, ecclesias, molendinos evertens, arbores eradicans, & multa mala perpetrans. Eodem anno dominus *Walterus de Benteleye* gardianus de *Britannia* devicit multos *Francos* venientes contra eum; quosdam occidit, quosdam cepit, & reliquos in fugam vertit: qui postea ibidem occiditur per fraudem & seditionem uxoris suæ, sicut infra plenius patebit.

Eodem anno editum est statutum de servientibus, & ab eo die pejus servierunt magistris suis de die in diem quam ante fecerant; sed per Justiciarios & alios ministros emolumentum regi semper accrevit, & dominigerium ad populum. Isto anno dux *Henricus* dedit licentiam abbati & conventui ad includendum boscum suum & inparcandum, & idem dux fecit instaurare prædictum parcum de feris defensionis *Leicestrensis*. Nam fecit de suo mero motu infringere palos tam de parco suo quam de dicto parco abbatis ex utraque parte viæ quæ ducit versus villam de *Anysty*, & claudere viam prædictam cum retibus, & sic fugare feras de parco ducis in parcum abbatis, feno & avenis in via ad alliciendum feras projectis. Fecit etiam idem dux capere feras

in dicto parco suo, videlicet defensa *Leicestrensi*, cum *Edw. III.* retibus, & mittere in parcum abbatis donec ad plenum instauraretur. Eodem anno appropriatæ sunt per dictum ducem ecclesiæ de *Humberston* & *Hungurton* ad abbatiam nostram *Leicestrensem*, ipso duce penes papam in propria persona mediante. Eodem anno ordinatæ sunt stapulæ esse *Londoniis* ad magnum emolumentum regis, & magnum dampnum alienigenarum & mercatorum; nam emolumentum regis per tale incrementum, ut dicebatur, continebat summam M. Cij. li. ultra quam aliquis rex habuerat ante.

Anno Gratia M. CCC. liij. federunt Justiciarii An. Dñi 1353.
apud *Cestriam* super *le Eyre* magno tempore; & in defensionem eorum ne compatriotæ eos nocerent assistebant prope in patria princeps *Wallia*, *Henricus* dux *Lancastriae*, Comes *Warwyck*, Comes *Stafford*, pro timore patriæ. Justiciarii, dominus *Ricardus de Wylughby*, dominus *Willielmus de Scharshall*. *David* rex *Scotia* transit apud *Novum castrum* super *Tynam* tractare de concordia inter *Anglos* & *Scotos*; *Scoti* vero refutarunt regem suum nisi se in toto eximeret de consilio *Anglorum* & similiter de eorum subjectione. Et minati sunt ei se nolle ipsum redimere nec redemptionem pro eo facere, nisi pardonaret eis omnes querelas & gravamina per eos facta cunctaque delicta à tempore captionis ejus, & de hoc eis securitatem faceret. Sin aliter, minabantur se velle alium regem super se erigere.

Jam redeamus ad ea quæ facta sunt apud *Cestriam* priusquam ulterius procedamus de *Scotis*. Illi de patria *Cestriae* videntes enormitatem delictorum suorum, & se non posse pro tempore in judicio pro fortitudine adversa contendere, finem fecerunt cum principe *Wallia* domino suo pro v. mille marcis & lx. solvendis infra iiij. annos proxime sequentes, & fecerunt securitatem qualem princeps petere voluerit, ea quidem conditione quod *le Eyre* non transiret super eos. Cumque se crederent esse quietos & liberatos in toto, Justiciarii federunt de novo super *Traylbastons*, & levaverunt pecuniam ultra mensuram, & multæ terræ & tenementa seiscita in manus principis, & fines multas fecerunt quasi sine numero. Et in redeundo venit princeps per abbatiam de *Detplencros*, & vidit ibi miram structuram fabricæ ecclesiæ quam inceperat rex bonus *Edwardus*, & contulit eis de mera elemosina sua in subventionem operis prædicti D. marcas. Homo credebat sub tali summa ipsum decimasse perquisitum suum de comitatu *Cestriae*. Tunc ordinatum est de consilio regis *Londonia* quod domini de plaga boreali cum Comite *Northampton* & cum omnibus qui terras clamant in *Scotia* intrare deberent cum rege *David* in *Scotiam*, & Comes *Stafford* pergere deberet in *Vasconiam*. Dux *Lancastriae*, Comes de *Arundell*, episcopus *Notwyck*, dominus *Bartholomæus de Borogwas*, dominus *Michael de Northborg*, & archiepiscopus *Cantuariensis*, cum multis aliis missi sunt apud *Calesiam* ad tractandum de concordia inter regna *Anglia* & *Franciae*. Tunc concessa est treuga usque ad Pascha sequens.

Nec oblivioni tradendum arbitror quod cum Comes de *Ewe* qui captus fuerat apud *Camodum*, cum diu moram traxisset in *Anglia*, licenciatus est sub redemptione xx. mille scutorum adire patriam suam.

Edm. III. suam pro redemptione sua querenda; & cum pervenisset coram magnatibus *Francia* commendavit *Anglos* de tanta humanitate, honore, & urbanitate quæ in eis repererat, quod rex *Francia* & plures magnatum habuerunt eum suspectum, & apprehensus est & malitiose interemptus absque alia causa. Et rex *Francia* dedit terras ejus *Carolo de Spayne*, & fecit illum senescallum *Francia* qui ante fuerat miles simplex & pauper.

Anno Gratia M.CCC.liij. isto anno fuit hyems longa, dura, & frigida. Incepit ad festum sancti *Nicholai* & duravit usque ad festum sancti *Gregorii* continue; & supervenit tempestas magna & valida ventorum dilapidans cooperturas ecclesiarum, molendinos, & magnas arbores, & multa mala faciens; talis tempestas diebus nostris visa non fuerat. Eodem tempore viginti milites de *Francia* optulerunt hastiludiare contra xx. de *Vasconia*, & assignaverunt locum in marchia inter *Vasconiam* & *Franciam*, & fecerunt securitatem altera pars ad alteram locum non dimittere dummodo esset unus qui vellet adversarium hastiludiando occupare; & tam fortiter & diu officium suum exequuti sunt quod de parte *Francorum* non remanserunt vivi nisi tantum tres: ex altera parte multi vulnerati sunt, & nobilis miles dominus de *Pomers* etiam mortuus est. Dominus *Carolus de Bloys* qui captus fuerat in *Britannia* per dominum *Thomam de Dagworthe* transivit in patriam suam sub hostiagiis querere pecuniam redemptionis suæ, & venit ad insulam de *Tristrem* cum securitate facta causa repausationis, & spaciatus est, & cum vidisset infirmiora patriæ postea supervenit cum CCC. viris armatis, & clam occiderunt quosque inibi invenerunt, quasi miles perfidus & infidelis & ibi se tenuit.

An. Dñi
1354.

Anno Gratia M.CCC.liij. filius *Rogeri de Mortuo mari* factus est Comes de *Marchia*; & rex redonavit ei terras patris sui quas contulerat Comiti de *Salisbury* post forisfacturam *Rogeri de Mortuo mari* & ejus mortem. Eodem tempore Comes de *Warwyk* clamavit dominium terrarum de *Gower* in *Wallia*, quas dominus *le Monbray* possederat toto tempore à conquestu *Wallie*, unde orta est lis & discordia inter partes. Tandem rex de favore fecit inquisitionem *Londoniis* de militibus & ferjanciis dictæ patriæ; & per inquisitionem prædictam datæ sunt terræ Comiti de *Warwyk*. Eo tempore capta est treuga inter *Angliam* & *Franciam*, *Vasconiam* & *Britanniam* usque ad Pascha proximo sequens, ad tractandum medio tempore de pace competenti; & missi apud *Avinionem* ad papam Dux *Lancastria*, Comes de *Arundel*, episcopus *Notwyth*, & plures magnates. Cum autem ambassiatores *Francia*, videlicet Dux *Burbonia*, Comes de *Armenak* & alii, dedixerunt cunctos articulos ad quos assensum præbuerant & convenerant apud *Calesiam*, & sub brevi eloquio, nullam concordiam amplecti volebant nisi ad suam propriam voluntatem, & dixerunt, « Se paratos & satis potentes ad tuendam partem suam contra *Anglicos* cunctis diebus seculi, & sic abinvicem recesserunt. Nam primo petierunt *Franci*, Quod rex *Angliæ* omitteret arma *Francia*. Item, quod rex *Angliæ* faceret homagium regi *Francia* pro *Vasconia*. Respondit Dux *Lancastria*, Quod arma *Francia* que tulerat de consilio hominum suorum legiorum de *Francia* non omitteret pro quoquam vivente. Item, rex *An-*

glia non faceret homagium homini de quo clamat *Edm. III.* superior esse jure hereditario ex parte matris suæ. Quod si aliam viam pacis rationabilem capere vellet, rex *Angliæ* tanquam pacis amator amplecti desiderat. *Henricus Dux Lancastria*, & cum eo Comes de *Arundel* & cæteri venerunt *Avinionem* in vigilia natalis Domini cum CC. equis, de quibus fuerunt xxxij. cum herneis cooperti, & moram traxit ibidem per vj. septimanas cum pleno honore, & eo appropinquante ad civitatem, occurrerunt ei de episcopis, proceribus, civibus, & communibus ad numerum ij. mille equorum, & tanta extitit turba obviantium, quod ab hora diei tertia usque ad horam vespertinam vix potuerunt pontem villæ pertransire. Et cum intrasset civitatem regretriabatur cunctis, & direxit iter suum usque palacium papæ. Quo cum pervenisset extra portam, descendit ab equo, & ingressus ad papam cum reverentia debita, prout bene sciebat, salutavit eum; & ut brevitatis temporis exigebat mutuo colloquentes, abiit ad hospitium suum. *Hillaritas* dapium & poculentorum omnibus venire volentibus & refici cupientibus semper parata erat quamdiu ibi moram traxit, & talem providentiam ibi fecerat quod tota curia mirabatur. Providentia vini ante adventum suum in cellaria sua erat C. doliorum. Et tantam humanitatem omnibus exhibuit, & præcipue Papæ et Cardinalibus, quod dicebant, Non esse ei parem in toto mundo. Post recessum suum de curia *Franci* circumvenerunt eum insidiis ut eum caperent, sed Deo adjuvante per multas cautelas evasit, et venit in *Angliam* cum honore. Eodem anno natus est regi filius *Thomas de Woodstoke* qui postea factus est dux *Gloucestria*, et duxit uxorem filiam Comitis *Herefordia* seniore: Comes vero *Derbeya*, ut infra patebit, duxit alteram sororem juniorem, inter quas divisa est hæreditas.

Anno gratia M.CCC.lv. rex *Francia* *Johannes* An. Dñi
1355.
40 *Valays* misit marescallum *Dondena* cum viij C. viris armatis in *Scotiam* in nocumentum *Anglorum* et subsidium *Scotorum*, et ordinati sunt manere certo loco super marchia; sed nescientes vivere secundum morem patriæ, cito repatriaverunt. Post *Pentecosten* rex tenuit concilium apud *Londonias*, et misit in *Vasconiam* contra *Francos* principem *Wallie* filium suum, Comitem de *Warwyk*, Comitem *Oxonie*, Comitem de *Suffolk* cum viij C. viris armatis, M. iij C. sagittariis, et applicuerunt in portu de *Gerande*; et magnates terræ tam episcopi quam alii occurrerunt eis obviam læti de adventu eorum, et receperunt eos cum honore, et optulerunt se principi tanquam domino suo legio cum bonis et catallis in omnibus suis agendis vivere et mori cum illo si tamen moram trahere vellet cum eis ad eorum defensionem, et erant parati cum eo. In æstate sequenti apparuerunt duo vexilla in firmamento, unum rubium et aliud azurium, et in multis partibus regni videbantur à pluribus, et congregiebantur simul alterum adversus alterum rebellando; tandem vexillum rubrum debellavit azurium et prostravit ad terram sub se ut videbatur. Ad translationem sancti *Thome* rex *Edwardus* transit cum xxxvij. magnis navibus de *Londoniis* per *Tamesiam* ad *les Dowes*. Dux *Lancastria* *Henricus* erat cum eo, et habebant secum xv. mille virorum armatorum, de sagittariis ij. mille. Et in eodem loco fecerunt

Edw. III. fecerunt xxvij. milites, videlicet ij. filios regis, *Leonellum* et *Iohannem de Gaunt*; ij. filios Comitis *Warwyche*, *Guidonem* et *Thomam*, filium Comitis *Oxonienſis*, dominum *le Mowbray*, et alios plures filios Dominorum regni. Deinde tranſierunt in *Franciam* per maritima *Normannia* remigantes in mari volentes loqui cum rege *Navernia* prout ante promiſerunt duci *Lancastria* obviare eis in aliquo certo loco et tenere cum eis. Nam rex *Navernia* ea de cauſa venerat ad caſtellum ſuum in *Normannia*, & rex *Francie* exploraverat eum ut eum caperet propter mortem *Caroli de Hispania*. Sed quando rex *Francie* cognovit quod rex *Navernia* percepſſet propositum ſuum, miſit ad eum reginam *Francie* & alios magnos de regno qui eum excuſarent, & promiſit regi *Navernia* quod nunquam eum impechiaret pro morte dicti *Caroli de Hispania*, nec de aliqua alia feloniam ſibi & ſuis illata, ſet gauderet & teneret libere & quiete quicquid haberet in *Normannia*, ſive caſtella, ſive quæcumque alia, ſine impedimento vel contradictione regis *Francie*, vel nocumento ſuorum; & ipſe fidem adhibens eorum blandis promiſſis nequiter deceptus eſt, ut infra patebit. Eodem tempore *Scoti* & *Hibernici* adunati intraverunt *Anglicam Hiberniam*, & cœperunt deſtruere patriam in circuitu per .x. leucas. Et boriales *Hibernici* qui de rege *Anglia* tenent congregati dederunt eis prælium, & occiderunt de illis ij. M. DCCC. & reportaverunt de illis prædam magnam & lucrum de hiis quæ rapuerunt de *Anglis*. Eodem tempore congregati ſunt *Scoti* in iij. aciebus, & propoſuerunt intrare quidam per *Carlolum*, quidam per *Berwycum*; *Anglici* paraverunt ſe obviare eis in prælium. Et cum percepſſent quod *Angli* diſponerent ſe pugnare cum eis, cœperunt tractare de treuga, & conceſſa eſt uſque ad feſtum ſancti *Johannis Baptiſta* proxime ſequentis. Et plures magnates aquilonares tranſierunt cum rege apud *Caleſiam* ad feſtum ſancti *Michaelis* ſequentis. In iſta æſtate graſſavit quædam enormis infirmitas ac ſi eſſet de temptatione malorum ſpirituum, Nam gentes inſanierunt & facti ſunt dementes toto ubique regno in villis & campis; & ſic amentes cucurrerunt ad ſilvas & loca denſoſa abſcondere ſe tanquam ferae fugientes confortia hominum, & quidam currebant in campis ad villas & de villis ad campos, nunc hic, nunc illuc, quaſi de ſe non curantes, & vix potuerunt comprehendere: & quidam cultellis vulnerabant & dentibus laniabant ipſos capere volentes. Et multi capti ducti ſunt ad eccleſiam & ibi vincti jacebant donec à Deo revelationem acciperent; & in quibuſdam eccleſiis videres .x. aut xij. alicubi plures, alicubi pauciores, quod gravis dolor erat intueri paſſionem eorum.

Nunc redeamus ad regem *Francie* qui congregavit grandem exercitum & diſpoſuit ſe venire uſque *Caleſiam* multum elatus & audacior, eo quod ſubtraxerat regem *Navernia* & ejus poteſtatem morantem in *Normannia*.

Nec prætereunda arbitror quæ eodem tempore in curia *Romana* acciderunt. Erant quidam fratres de ordine *Minorum* in illis partibus qui ſæpius prædicabant & pronunciabant papam *Johannem* xxij. hæreticum & excommunicatum, & omnes ſucceſſores ſuos, & quod nullum jus haberent nec poteſtatem ſancti *Petri* edere constitutionem contra ordinem ſancti *Franciſci* aut in præjudicium. Deinde

capti ſunt, & quaſitum eſt ab eis, Utrum Papa poſſet mutare habitum eorum & transferre eos ad ordinem *Prædicatorum*. Reſponderunt, Quod non. Item, Si Papa poſſet diſpenſare cum eis habere granaria & cellaria pro ſtauro reſervando. Reſpondent, Quod non. Item, Si crederent quod Papa *Johannes* antedictus caput eſſet eccleſiæ Chriſti. Dixerunt, Quod non. Item, Si crederent Decretalem quam Papa *Johannes* edidit quæ incipit, *Quorundam* &c. eſſe bonam, & rationabilem, & fidei orthodoxæ convenientem. Dixerunt, Quod non. Sed dixerunt illam Decretalem voluntarie factam in deſtructionem pauperum fratrum, & in condemnationem iij. fratrum arſorum apud *Marsiliam*, & in deſpectum paupertatis *Jeſu Chriſti* & ſancti *Franciſci*. Item, Si crederent quod illi quatuor fratres meruerunt per mortem ſuam. Dixerunt ipſos glorioſos ſanctos coram *Jeſu Chriſto*, & ſancto *Franciſco*. Et plures tales opiniones prædicabant & aſſeverabant contra papalem dignitatem & manutenebant uſque ad mortem, unde adjudicati ſunt ignis ſupplicio; ſed ante combuſtionem unus eorum palam emiſit talem confeſſionem.

Ego *Johannes indignus ſervus Jeſu Chriſti* & ſancti *Franciſci*, profiteor & aſſero papam *Johannem hæreticum* & ſanctæ eccleſiæ inimicum pro hæreſibus quas fecit in iij. Constitutionibus & fovebat. Prima incipit, Ad conditorem. Secunda, Cum inter nonnullos. Tercia, Quia quorundam. Quarta, Quia ubi reprobis. Quæ ſunt aperte contra ſacram Scripturam & ſanctam vitam Apoſtolorum. Et ego *Johannes* confiteor & aſſero credere & tenere cunctis Chriſtianis Benedictum papam xij. & Clementem vj. & Innocentium vj. ſucceſſores antedicti *Johannis*, qui dictas hæreſes fovebant & pronunciaverant, vixiſſe hæreticos & excommunicatos, & de omni gradu dignitatis privabiles, & dignos pœna omnibus talibus ordinata. Et idem dico de omnibus prælatis & omnibus aliis qui ordinati ſunt defendere veritatem ſanctæ matris eccleſiæ & fidem orthodoxam, & de omnibus aliis cujuſcumque ſtatus, gradus, dignitatis vel conditionis fuerint. Et in tali confeſſione vitam finiunt per combuſtionem ignis, ad laudem & honorem ſui ordinis ut credebant. Nam illi tenuerunt & adhuc ſuperſtites tenent quod nullus Papa deberet eligi niſi de ordine fratrum *Minorum*.

Ad regem *Anglia* redeamus. Cum igitur rex *Edwardus* longo tempore alta maris palpitaret, nunciatum eſt ei quod rex *Navernia* concordatus eſt cum rege *Francie*, ideoque diſpoſuit ſe redire ad *Caleſiam*. Et ibi fuerunt *Franci* congregati & jacebant ex omni parte ultra numerum expectantes eum: & dicebant ſe velle inire cum eo bellum quandocumque veniret & vellet. Die Animarum rex tranſivit cum iij. mille viris armatis, & mille ſagittariis, & ſic de omni genere populi .x. mille, & venit ad *Gynes*, et inde ad ſanctum *Omerum*, deinde ad *Hetyn*. Rex *Francie* reſceſſit et fugit *Parifius*, et fecit proſternere omnes pontes poſt eum, et victualia et cætera bona delata ſunt ad civitates et caſtella, et ita deſuerunt victualia *Anglis*. Tunc neceſſe erat redire ad *Caleſiam*. Quo cum perveniſſet, nunciatum eſt regi quod villa de *Berwyk* capta eſſet per *Scotos*, ſed in redeundo *Caleſiam* deſerunt patriam flammæ et incendio.

Qualiter capta ſit *Berwyk* extat narratio. *Scoti* abſcon-

Edm. III. absconderunt se in uno bosco, et fugare fecerunt unam prædam bestiarum prope villam de *Bermyk*, et illi de villa exierunt rapere prædam ab illis et sequebantur; et subito venerunt super *Scotos*, qui ex utraque occurrentes, ceperunt eos et occiderunt paucis de minoribus valentibus reservatis. Et in crastino cum custodes murorum sopori se dedissent, miserunt scalas ad muros et subito introierunt, et invenerunt eos improvisos, invaserunt, et occiderunt quos invenerunt. Rex igitur festinavit et venit ad *Novum castrum*. Princeps *Wallia* nunc est in *Vasconia*, et peragrat fines *Francie* cum l. mille virorum armatorum, de pedibus absque numero de *Anglicis* et *Vasconicis*. Et capit villas et castella ad placitum suum, et patriam sub tributò et subjectione ex omni parte subiecit; *Vasconia* manet latibunda, quia non est qui eam inquietet. Cum igitur rex *Edwardus* venisset *Bermicum*, tanta potestas *Anglorum* occurrit ei undique, quod hii qui in villa fuerunt, videlicet C. xxx. viri, rogaverunt regem quod possent reddere villam, et habere vitam et membra, et rex concessit. Die Epiphaniæ *Edwardus Baliol* qui clamavit jus coronæ *Scotie* donavit totum jus suum *Leonello* filio regis *Anglia Edwardi* cunctis qui aderant intuentibus. In crastino conversionis sancti *Pauli* rex *Edwardus* intravit in *Scotiam* cum iij. aciebus. Qui cum venisset apud *Rokesborg*, multi de magnatibus *Scotorum* venerunt et habuerunt colloquium cum rege *Edwardo* quasi vellent venire ad fidem regis, et super hoc assignatus est dies de responso. Et rex cum populo suo quievit in pace per viij. dies, at illi medio tempore cariauerunt bona sua ultra mare *Scoticum*. Tunc *Willielmus Douglas* misit responsum per literas suas regi *Edwardo* se nolle omnino venire ad pacem ejus; et super hoc rex carpit iter versus *Edynsborgh* cum iij. aciebus et destruxerunt patriam per viij. leucas in circuitu, & succenderunt igni & flamma. *Scoti* abstulerant cuncta victualia ita quod *Angli* non habuerunt potum nisi solum recentem aquam per totam quindenam, & ideo redierunt. *Scoti* autem semper affuerunt à latere & tergo capientes & interficientes quotquot de exercitu foriare exibant. *Henricus* dux *Lancastrie* præibat ulterius in *Scotiam* & intellexit *Scotos* se parare ad prælium, & nunciavit regi, Qui regressus est festinanter cum paucis de *Mewrose* ubi *Angli* hospitati fuerant, & ceteri qui *Angliam* petebant capti sunt in foresta de *Etryk* per *Willielmum Douglas*.

An. Dñi
1356.

Anno Gratia M. CCC. lvj. rex habuit concilium *Londoniis*, & petiit de clero decimam sexennalem ad solvendum in iij. annis, sed non concessit ea vice nisi unicam decimam. Post Pentecostem dux *Lancastrie* & dux *Britannie* cum populo grandi perrexerunt in *Britanniam*. Sed primo transierunt in *Normanniam* super terras regis *Navernie*, quem rex *Francie* per fraudem carceri mancipaverat eo quod antea adhæserat regi *Anglia*. Et primo apud *Mountebrygge* in insula *Constantyn*, & inde usque ad *Carantan*, & circuevit terram undequaque ad placitum & ad castellum quod vocatur *ponnt Dondemer* regis *Navernie*, quod erat obsessum grandi numero *Francorum*. Qui cum audissent ducis adventum, dimissis machinis & multis aliis necessariis fugerunt. Et instauravit illud victualibus, & viris, & aliis necessariis. Et inde transit ad *Bretolliam* re-

gis etiam *Navernia*, quæ erat obsessa à *Francis*, Edm. III. & amovit obsidionem & victualibus ditavit. Exinde processit ad civitatem *Vernolliam* quæ dicitur una clavis *Normannie*, civitas robusta & fortis, cujus una pars est in *Normannia*, altera in dulci *Francie*, & cepit eam per insultum eodem die. Deinde fecit insultum ad castellum eodem die usque ad noctem, & die secundo & die tertia usque ad terciam & tunc reddiderunt illud; habuit namque unum hordicium forte & bene provisum, cum quo ad tales insultus operatus est mirabilia in prosternendo muros castrorum. In crastino nunciatum est ei quod rex *Francie* appropinquaverat & prope erat ad *veleucas*. Et continuo exivit de villa in campum, & disposuit populum suum in acies paratus ad prælium. Et moram fecit in campo donec audiret quod rex *Francie* appropinquare nec pugnare vellet. Interim rex *Francie* misit ad eum duos clarigarios armorum dicens, Quod multo tempore giraverat terras suas devastando, & multa gravamina populo suo inferendo, videbatur regi quod idem dux quæreret bellum, & libenter impleretur. Ad hæc dux *Lancastrie* respondit, dicens, Se & suos socios ad illas partes pro quibusdam negotiis adventasse, & bene pro parte, regratietur Deus, prosequutos fuisse, & jam erat regrediens illicubi quo etiam habebat aliqua facere per viam, & si rex *Francie* vel aliqui suorum ipsum impedire conarentur ipse paratus erat ipsos vi repellere & negotia itineris sui continuare. Et in abscondito nil facere proposuit, sed ut rex *Francie* qua via ipse tenderet scire posset ipse luceretur nam post se accenderet. Et rex quievit illum persequi quia consultus est ut ejus regressum expectaret & etiam donec voluntatem suam de principe *Wallie* adimpleret, credidit namq; ambos subpeditasse. Et sic rex regressus tetendit iter suum versus principem. Dux *Lancastrie* movit se versus *Argentam*, usque *Turri*, & usque ad abbathiam sancti *Freemundi*, ubi transivit aquam nimis periculosam, *Franci* vero pontem destruxerant. Postique erant viri qui locum pontis custodirent lxvij. viri armati cum pluribus aliis, quibus occurrerunt antequam exercitus *Anglorum* adveniret xvij. viri *Angli* & occiderunt & vulneraverunt, ita quod nullus eorum abire valuit. Abinde movit se dux ad *Carantan*, deinde ad *Montebourgh*. Et nullus dies pertransiit in quo non caperent forcileta & prisionarios. Medio tempore rex *Francie* divertit aciem versus principem *Wallia*, & subito tenuit se cum exercitu suo quasi per unam leucam ab exercitu principis. Cardinales venerant pro concordia, sed rex *Francie* renuit pacem vel treugam habere nisi princeps redderet prisionarios quos ceperat iterando. Princeps *Wallia Edwardus* primogenitus regis *Edwardi* tercii in crastino decollationis sancti *Iohannis* in autumnò movit se de *Burdegalo* in *Vasconiam*, & equitavit per *Ageneys*, *Lymosine*, *Haluerne*, *Beryn*, & super aquam de *Leyre* in *Noners* quæ est inter *Dalneys* ex una parte, & venit juxta *Peyters*, ubi initum est bellum xix. die Septembris. Die Sabbati ante bellum isti capti sunt, Comes de *Iuny*, Comes de *Usur*, Marecallus *Burgonie*, & CC. xl. viri armati capti & interfecti. Captum est castellum de *Romerentyn* xv. die ante bellum; in quo captus est dominus de *Brun*, dominus *Brusségardus*, & xl. viri armati. Victualia coeperunt deficere in exercitu principis in tantum quod oportebat eos congregari in bello

Edm. III. bello aut præ vecordia tergum inimicis vertere. Et hæc inter se videntes firmaverunt sibi cor validum ne quis eorum se redderet regi *Francia*, sed potius elegerunt mori una die pro jure domini sui regis *Anglia* una voce & unanimi assensu compacti sunt. Et signaverunt se signaculo sanctæ Crucis Deo se & causam suam commendantes parati in bellum. Et diviserunt se in tres acies. Comes de *Warwyth* habuit primam aciem: & ex parte *Francorum* duo Marefcalli *Francia* habuerunt primam aciem. Secundam aciem dominus *Dolfynus de Vienna* cum fratre suo Duce de *Orlyons* cum majori fortitudine. In tercia acie erat rex *Francia* cum ij. mille de electioribus armatis totius *Francia*. Dominus *Galfridus Charneys* bajulavit vexillum rubium quod erat mortis signiferum. Rex *Francia* edidit præceptum ne quis *Anglicus* vitæ reservaretur solo principe excepto. Cardinales ante prælium ascenderunt in quendam montem prope ut viderent eventum belli. Jam prima acies *Francia* congreditur cum Comite *Warwyth*, set cito per sagittarios subpeditati sunt. Et Marefcallus *Clermont* occisus est & multi alii, ut infra dicitur. Comes de *Warwyth* insequabatur fugientes, & quosdam occidit & quosdam cepit prisionarios. Medio tempore venit secunda acies *Francorum* & miscuerunt cum principe *Wallia*, et pugnaverunt nimis acriter infra unam sepem, et *Anglici* devenerunt multum lassæ præ gravedine certaminis, et arma eorum nimis lacerata. Et tam fortis et dura extitit pugna quod sagittarii præ defectu sagittarum sustulerunt lapides, et cum gladiis et lanceis, et quicquid possent arripere pugnaverunt, et sic se corde sagaci mirabile dictu defenderunt; sed tandem sicut Deus voluit *Franci* fugam arripuerunt, et dum *Anglici* starent lassæ se refocillantes et sperantes victoriam reportasse de suis inimicis omnibus, supervenit *Iohannes* rex *Francia* cum ingenti fortitudine aciem dirigens versus principem qui paucos ea hora secum habebat, quia laborabant super inimicos fugientes. Dum igitur cepissent *Franci* aciem miscere supervenit Comes de *Warwyth* rediens de fugatione inimicorum cum integro exercitu suo, et opposuit se à latere exercitus regis *Francia* et strenue pugnaverunt, et sic per gratiam Dei et non humana virtute victoria cessit principi et prælii reportavit principatum, et rex captus est et filius ejus *Philippus*, junior Comes de *Peyters* et magnates plurimi.

Regales.

Dominus *Johannes de Valoys* Rex *Francia*.*Philippus* filius ejus adolescens.Comes de *Pountyf*.Dominus *Iacobus Burbon*.Comes de *Eawe*.Comes de *Tankirvyl*.

Comites.

Comes de *Aunservill*.Comes de *Ventadurn*.Comes de *Baleferroynagg*.Comes de *Vendoyn*.Comes de *Ruffye*.Comes de *Wandemont*.Comes de *Aumartyn*.Comes de *Nesowe*.

Clerici.

Episcopus de *Geyns*.Chastell de *Enposte*.Vicecomes de *Nerbon*.Marefcallus *Dondena*.Filius Comitis de *Alsur*.Filius Comitis de *Wendemer*.Comes de *Bealmont*.Dominus de *Richeslaundres*.Dominus de *Mountagu*.Dominus de *seynt Agar*.Dominus de *Auleneye*.Senescallus de *seynt Omer*.Dominus *Ricardus Dars*.Dominus *Mauricius de Maynet*.Capitanus de *Peyters*.Dominus de *la Tour*.Dominus de *Bewall*.Dominus de *Mangeleyre*.Dominus de *Blannceo*.Dominus de *Alnoye*.Dominus de *Dyvelyn*.

Et præter istos ij. mille personæ de quibus mille homines armati.

Nomina occisorum in bello.

Dux de *Bulloun*.Dominus *Robertus de Aras*.Dux de *Cateneys*.Constabularius *Francia*.Vicecomes de *Talouns*.Marefcallus *Clermont*.Vicecomes de *Brusse*.Vicecomes *Lychedard*.Dominus *Reginaldus de Ponnoz*.Dominus *Galfridus Charneys*.Dominus *Eustachius de Rippelmond*.Dominus de *Lyle*.Dominus *Willielmus Johar*.Dominus *Robertus Channgger*.Dominus castelli *Seylon*.Dominus de *Monnlaon*.Dominus *Argention*.Dominus *Iohannes Saunfiver*.Dominus *Lodowycus Brok*.Filius domini *Mountagu*.

Et præter istos ij. mille virorum armatorum mortui, & de aliis CCC.

Sabbato ante bellum capti

Comes de *Iuny*.Comes de *Usur*.Marefcallus de *Burgoyne*.

Et de viris armatis mortui & capti CC. xl.

Die xv. ante bellum castellum de *Romorentyn* captum est, Dominus de *Broun*, Dominus *Bricins Gauth*, & xl. viri armati.

Summa occisorum in bello ij M. CCC.

Sum. prisionariorum captorum ij M. D.

Anglici se receperunt prope locum in uno bosco, & ibi hospitati sunt illa nocte. In crastino numeraverunt mortuos quos spoliatos & nudos repererunt. Deinde redierunt cum prisionariis suis versus *Burdegalum*, laudantes & glorificantes Deum qui tanta miracula operatus est in eis. Concussum est hoc prælium

Edw. III. prælium circa festum S. *Mathai* apostoli. In exercitu principis *Walliæ* M. DCCC. de viris armatis. Sagittarii M. CCCC. In exercitu regis *Franciæ* de omni populo xl M. Post festum sancti *Michaelis* videns dux *Lancastriæ* quod non posset inimicos equitando perturbare yeme superveniente, descendit cum exercitu suo ad villam de *Reynes*, & circa festum omnium Sanctorum cœpit obsidere eam ad magnum detrimentum populi sui; nam multum dampnum propter yemis algorem ibi perpeffi sunt. Tunc cœpit papa tractare de concordia inter reges cum effectu.

An. Dñi
1357.

ANno Gratia M.CCC.lviij. *Edwardus* princeps *Walliæ* venit in *Angliam* ducens secum *Iohannem* regem *Franciæ*; & applicuit apud *Wilmouth* in vigilia sancti *Iohannis* ante portam Latinam. Et exinde ductus est *Londonias* per mediam civitatem. Et tantus apparatus arcuum, & sagittarum, & de omni genere armorum monstratus est in qualibet strata *Londoniensi* ubi rex *Franciæ* adventare deberet, quod mirum est dictu, nec ab antiquo tale quid visum aut auditum. Civesque obviaverunt ei ultra mille equestres suo meliori modo, quodlibet artificium simul vestiti in una secta. Facta sunt hæc die *Mercurii* proxima ante festum *Pentecostes*. Concessa est regi quintadecima biennalis. Et rex relaxavit & condonavit omnes felonias, evasiones, & fugitiones. Eodem tempore orta est discordia inter clerum & fratres *Minores* de quibusdam opinionibus; & utraque pars appellavit ad curiam *Romanam*: unde magister *Ricardus* episcopus *Armachanus* transivit cum pluribus aliis clericis ad curiam in defensionem cleri. Et idem *Ricardus Armachanus* habuit subsidium de clero, & abbas *S. Albani* erat procurator ejus. Et quia papa semper favebat *Francis*, & eos fovebat in quantum potuit contra *Anglos*, & propter miraculum quod Deus tribuerat victoriam tam paucis viris contra tantam multitudinem *Francorum*, scriptum erat in pluribus locis in *Vienna* & in multis aliis locis, *Ore est le Pape devenu Franceys e Jesu devenu Engleys. Ore serra veou ge fra plus, ly Pape ou Jesus*. Et scriptum erat in derisionem. Die Lunæ ante festum sancti *Iohannis Baptista* venit unus Cardinalis ad regem *Londonias* sub magna festinatione, & dixit ad regem, Domine consensus erat apud *Burdegalum* quod dux *Lancastriæ* amoveret obsidionem de villa de *Reynes*, quæ jam extat in magno periculo, & cuncta quæ in ea sunt. Nunc autem si tractare debeamus de concordia faciatis amoveri obsidionem. Rex igitur misit literas ad ducem *Lancastriæ* sub forisfactura vitæ & membrorum & quicquid forisfacere posset, ut desisteret ab obsidione & domum reineret quam citius posset; similiter rex *Franciæ* misit ad suos ut omnia sustinerent in pace. Et dum ista sic tractarentur venerunt *Londonias* duo alii Cardinales, scilicet Cardinalis *Pagorensis*, & Cardinalis *Ronensis*, & ille alius Cardinalis. Qui cum venissent ante regem apud *Westmonasterium* quasi in apparatu imperiali & fero vultu tanquam leonis, adoraverunt eum proni in terram, & sic mutuo alterutris salutatis, regeque in cathedra residente, unus eorum sumpto themate cœpit prædicare. thema. *Honor regis iudicium diligit*. Et post sermonem cœperunt loqui de negotio itineris sui, videlicet Quod rex *Edwardus* haberet omnes terras anteces-

forum suorum dum tamen pax & concordia inter *Edw. III.* reges medieret. Respondit rex breviter, Quod licet ipse perdiderat terras antecessorum suorum pro tempore, ipse ea recuperaret cum Deus voluerit, & dixit eis ut loquerentur de corona *Franciæ* quam ipse vendicavit. At illi responderunt, Commissionem suam ad tam ardua negotia non extendere. Et sic dilatum est negotium usque ad decollationem *S. Iohannis*, donec mitteretur papæ pro dicto negotio. Et habuerunt iiij.d. ad marcam tam de spiritualibus quam de temporalibus per totum regnum de ecclesia. *Iohannes* rex *Franciæ* moram traxit apud *Wyndusoram*, & *David* rex *Scotie* apud turrin *Londoniensem*.

Jam redeamus ad ducem *Lancastriæ*. Cum igitur *Henricus* dux *Lancastriæ* ix. menses fecisset super obsidione & patriam circumquaque devastasset, dominus *Carolus de Bloys* venit cum x. mille viris & dux paravit se ad pugnam: sed cum appropinquasset non audebat accedere, set recessit. Illi vero de villa hæc videntes magis timuerunt & captaverunt oportunitatem qualiter inirent colloquium cum duce. Et miserunt unum episcopum cum vj. militibus per conductum ducis reconciliare unam ecclesiam extra muros per mortem unius occisi pollutam. Dux vero compulit eos secum manducare. Et inter epulas colloquebantur de redditione villæ, eo quod nullus veniret in eorum auxilium. Dux vero durus erat ad inducendum ad hoc nisi sub tali conditione quod se & sua cuncta ei redderent in sua gratia. Sed tandem convenerunt dare duci C. mille scutorum pro suis costagiis, & redderent ei villam, sic tamen quod ipsi haberent bona sua. Et fecerunt securitatem quod quandoque dux vellet petere villam ad opus regis *Angliæ* ipsi redderent ei villam, dare vel assignare cuicunque ei placeret, & dux ordinavit unum capitaneum quem voluit; & quia noluit quod deprædaretur villa, assignavit certos viros qui ingrederentur & seisinam caperent in ea ejus nomine. Et ipse moram traxit extra villam & noluit intrare. Eodem tempore die *Veneris* proxima post festum sancti *Iohannis Baptista* delatæ sunt literæ regis *Angliæ* ad ducem ut amoveret obsidionem, post concordiam & redditionem factam, sicut Deo placuit. Eodem tempore erant nonnulli armigeri & sagittarii qui manserant in *Britannia* & *Vasconia* ad custodiam castellorum & opidorum, & hii convenerunt in unum ad numerum DC. virorum, & perrexerunt in *Normanniam*, & per subtilitatem comprehenderunt villam de *Honyflet* & tenuerunt eam, & supervenit *Marescallus de Flandria Robertus Clermont* cum DCCC. viris armatis & v. mille pedestrium, & impetierunt villam, set *Angli* strenue defenderunt se ad muros, & occiderunt de illis circiter v C. Et dum sic pugnarent ad muros supervenerunt *Robertus Cnolles* & *Randulfus* socius suus cum sua comitiva à tergo, & percusserunt *Francos*, occiderunt plusquam mille personas, & plures ceperunt prisionarios, & *Marescallum* & cæteros miserunt ad fugam.

Eodem anno orta est lis inter abbatem nostrum *Leycestrensem* & *Iohannem Larence de Belgrave*, & *Laurencium Larence* fratrem ejus, & communitatem ejusdem villæ. Et sic incepit. Communes de *Belgrave* quadam nocte prostraverunt furcas libertatis abbatis *Leycestrensis* in quodam angulo campi qui vocatur *le Stokking*. Tandem per sententias

Edw. III. tentias latas in patria recognoverunt malefactores factum suum. Similiter fecerunt fossas in quodam vado super aquam *Soreubi* via de Fosse solet habere cursum suum, ad impediendum cariagium victualium nostrorum de maneriis nostris cum caretariis, et munierunt pontem ad alteram finem villæ cum pelsula et ferra ut undique nos gravarent. Super quibus Abbas noster *Leycestrensis* habuit breve regis de placito transgressionis ad Justiciarios ad hoc assignatos, scilicet dominum *Robertum de Herle* et dominum *Johannem de Folvyll* milites, et *Simonem Pake-man* et *Laurencium Haubark*. Et fuerunt addictati xxxv. de *Belgrave* et sic oportuit eos finem facere parti. Primo *Johannes Larence*, in cujus confidentia ceteri hæc mala fecerunt, et idem *Johannes* vadiavit Abbatem xl. li. in gratia sua, et solvit centum solidos; reliqui vero de villa quia simpliciores erant, ad instantiam magnatum patriæ solverunt tantum x. li. et reliquum pardonatum est eis ea conditione quod repararēt viam de Fosse in vado de *Coweswath* et prostermerent arbores crescentes in dicta via versus pontem, nam dicta via extendit se à *Coweswath* per pratum et sic inter les *Wylwes* ad finem pontis usque ad *le Benygrene*, et etiam dictum pontem paratum patere facerent omni transire volenti. Et antedictus *Laurencius* frater senior relaxavit si quid juris habuerat vel habere videbatur in illo loco ubi furcæ nostræ prius erectæ fuerant. Eodem tempore *Scoti* navigabant super mare huc atque illuc cum tribus navibus bene stoffatis cum CCC. viris armatis electis. Et explorabant *Anglicos* transeuntes cum suis mercimoniis et bona eorum rapuerunt et eos occiderunt, et sic diu multa mala operati sunt. Et circa festum sancti *Michaelis* ortus est ventus validus et fugavit eos cum multis aliis navibus *Anglorum* in portum de *Barnysmoth*, et ibi capti sunt sicut deo placuit per *Anglicos*. *David* rex *Scotia* xi. anno à captione sua liberatus est et redemptus per xxx mil. li. et venit apud *Bermycum* in die sancti *Michaelis*, ubi venerunt quidam de *Scotis* cum medietate dictæ summæ, et cum certis viris hostiagiis mansuris in *Anglia* donec altera medietas solveretur. Et facta est proclamatio de una trewga x. annorum inter *Anglos* et *Scotos* sub pœna forisfacturæ corporis et catallorum, et post x. annos lapsos eligerent *Scoti* utrum vellet pacem vel guerram. Ad festum sancti *Michaelis* iterum Cardinales habuerunt iij. d. ad marcam clerico tam de spiritualibus quam temporalibus, et non eo minus Papa misit per Bullam quod quilibet Episcopus faceret visitare episcopatum suum autoritate Papæ, et solverent procuraciones Cardinalibus, et dictum est quod hæc summa data est per papam ad sustentationem regis *Francia*. Et Papa eodem tempore petiit de regno *Anglia* mil. marcas per annum per regem *Johannem* Curie *Romane* concessas et ab ejus tempore debitas jam plenarie solvendas, et hæc omnia facta sunt ut per talem terrorem regis *Edwardi* animum ad eorum voluntatem magis inclina- rent: et rex providus provide et breviter respondit, se nullum tributum velle cuidam dare, quia regnum suum tenuit et libere tenere voluit absque subjectione cujuscunque.

An. Dñi 1358. **A**Nno gratiæ 1358. Rex fecit proclamationem in omnibus partibus regni, quod omnes alienigenæ de quibuscunque partibus mundi, qui advenire vellent ad solempnitates sancti *Georgii* haberent

liberum conductum ingrediendi regnum *Anglia* Edw. III. & regrediendi ad placitum per iij. septimanas absque impedimento vel nocumento cujuscunque ad hastiludia cuilibet volenti in suo gradu prosequi generalia. Venit ibi Dux *Brabannia* & multi *Vasconii*. Regina quoque *Scotia* affuit cum multis aliis dominabus. Nobilitas hujus solennitatis multa erat nimis, nec est nostræ facultatis ejus gloriosa facta evolvere. Post solennitatem peractam transierunt omnes *Londonias* tractaturi de concordia inter *Anglos* & *Francos*, & multo tempore tractaverunt sine expeditione. Tandem pro eo quod Princeps promiserat *Francis* apud *Burdegalum* quod pax & concordia se tenerent in quantum procurare posset patrem suum regem, & Rex cupiebat promovere filium suum in honore sicut multum tenebatur atque ejus sinistra pro suo posse devitare, assensum præbuit concordia & pacis viscera amplexatus est. Et sic facta est redemptio regis *Francia* pro x. mill. centenis marcis & darent xiiij. hostiagios de melioribus totius regni *Francia* ad demorandum in *Anglia* donec tota summa solveretur. Sed dux *Lancastria* *Henricus* quando rediit in *Angliam* dimiserat gardianos in *Normannia* dominum *Jacobum de Pype*, *Robertum de Cnolles* & multos alios qui associaverant eis de melioribus viris armatis & sagittariis electioribus in numero sufficienti & mirabile dictu qui auxiliarentur regi *Navernia*, & crevit tam fortitudo regis *Navernia*, quam *Anglorum*, quod sic adunati devastaverunt cunctas patrias in circuitu, & divites facti sunt nimis & locupletati sunt, adeo quod potius viderentur domini regni quam stipendiarii. Et multi qui egressi sunt illuc garciones vel valletti facti sunt milites validissimi ac ditissimi regressi sunt, & omnes terræ ad lx. leucas circa *Parisius* factæ sunt eis tributariæ, ne in toto exterminarentur. Ipsa quoque Civitas *Parisiensis* promisit eis fidem, & super hac fide dominus *Jacobus de Pype* cum xxx. viris ingressus est *Parisius* videre civitatem spaciandi gratia. Cumque aliquandiu moram traxisset ibidem, surrexerunt quidam de civitate & interfecerunt omnes illos xxx. viros. Dominus *Jacobus* vero evasit adminiculo unius de civitate iussultus sicut deus voluit. Et supervenit Rex *Navernia* cum exercitu suo, & stetit coram civitate *Parisiensi*, & dominus *Dolfinus de Vienna* venit à tergo per 2 leucas appropinquans. Et cum nostri viderent quod accedere noller ad pugnam, direxerunt se versus illum, & coercuerunt eum ad fugam, et occiderunt plusquam CCC. viros de illis et multos valentes milites et armigeros, et unum Episcopum ceperunt. Tunc Cardinales disposuerunt se repatriare, et habuerunt conductum ad *Calesiam*. Eodem tempore mortua est *Isabella* regina mater regis *Edwardi* et sepulta *Londoniis* apud fratres minores. Post recessum Cardinalium quidam de *Francia* venerunt *Londonias* cum xij. centenis millibus marcarum in partem solutionis pro rege suo. Sed rex noster recusavit pecuniam pro eo quod non adduxerunt secum hostiagios prout Concordia se præhabuit. At illi responderunt, Magnam partem *Francia* fore per *Anglos* destructam contra formam Concordia, adeo quod *Franci* non audebant ad proprias domos redire. Rex respondit quod *Angli* qui remanserant in *Francia* post habitam concordiam exlegati homines fuerunt, cum felones scilicet, homicidæ, fures & latrones & tales delinquentes contra

Edm. III. tra jura regni sui, & extra protectionem suam, nec ipsos potuit justificare. Eodem anno post festum omnium Sanctorum venit rex *Scocie* per communem assensum regni sui ad regem, *Londonias*, & optulit se pergere cum eo ubicumque sibi placeret in guerra sua, si forte talis oblatio posset cedere in alleviamentum regni sui de tanta summa redemptionis sue solvenda. Et supplicavit regi quod Mercatores *Scotie* possent libere intrare regnum *Anglia* & exire, & mercatores *Anglia* simili modo terram *Scotie* tanquam una gens & unus populus absque detrimento vel calumpnia alterius ad alterum. Similiter quod moneta eorum posset currere cum moneta nostra & nostra moneta transire cum moneta sua, & filii eorum vacare Universitatibus *Anglia* discendi gratia cum facere solebant. Cum igitur rex *Edwardus* vidisset tantam humilitatem annuit ejus petitioni. Et rex *Scotia* cum regina moram traxit apud fratres predicatorum *Londonis*. Et sciendum est quod rex *Anglia* concordatus est cum rege *Francia* in octabis sancti Hillarii, sicut supra notatum est, sub ista forma.

* * * * * Et forma Concordie missa est ad Curiam *Romanam* ad ratificandum & confirmandum, & dum nuncii essent in redeundo expleto negotio, inventum est quod rex *Francia* contra sacramentum suum juratum miserat literas in *Franciam* quod nunquam fuit in voluntate dimittere unum pedem terre regi *Anglia* de terra sua *Francia*. Et captus est nuncius ad mare qui portavit has literas secreto sigillo suo munitas. Quam ob causam rex *Francia* missus est ad castellum de *Somortun* sub custodia domini de *Deyncort* & domini de *Solvyl*, & *Philippus* filius ejus missus est ibidem cum eo. Post festum Purificationis quidam tunc valetus postea per processum temporis miles magnus & validus dominus, capitanius multorum castellorum, opidorum, foricellorum atque villarum in *Francia* tam ex assignatione ducis *Lancastrie* quam ex propria acquisitione, collecta multa fortitudine *Anglorum* perrexit in *Franciam* & venit ad villam de *Aurilions* & posuit suburbia ad flammam ignis, & occidit quos voluit & tulit secum multa bona & quæque preciosa inventa, Cives vero non audebant exire contra eum, tanta florebat fama divinæ gratiæ *Anglorum*. Exinde perrexit versus *Amisium* & per cautelam muros ascendit, portas aperit, omnes *Angli* intrant & in medio strati se ad bellum parant & multos cives necant, & cives in tantum attoniti redduntur quod multi ad muros fugerunt, saltant & colla frangunt, & multi se submerferunt præ timore, sicque factum est quod multo plures occiderunt terrore quam gladio. Et ipsi abstulerunt, rapuerunt & asportaverunt bona innumera & ibi divites sunt nimis. Et non erat ibi *Anglus* tam pauper quin de auro & argento & aliis jocalibus & preciosis ad plenum ditatus est. Et inde venit dictus *Robertus Cnollis* ad xij. leugas ab *Avinonia*, & tantam virtutem secum duxit quod Papa & Cardinales non audebant extra palatium moram facere, & quasi deludentes intra se dicebant,

*Roberte Cnollis parte fit Francus mollis,
Ipsius tollis pradas, dans vulnera collis.*

Deinde in redeundo cepit prisionarios & villulas multas & divitias ad plenum, et sic venit ad suum hospitium. Tunc *Robertus Cnollis* misit in *Angliam* ad regem quod quæcunque adquisierat in regno

Francia castella, villas, catalla & quæcunque alia bene voluit omnia esse ad voluntatem legi domini sui regis disponere de eis ad suum placitum. Et rogavit regem de suo dominio & bona sua voluntate, & multum placuit regi cunctisque filiis suis. Sed post festum sancti *Michaelis* idem *Robertus* captus est per insidias. Et dum deberet abduci supervenit *Randekyn* socius dicti *Roberti* qui prope erat in illis partibus & ceperat eodem die circiter xl. prisionarios de *Francis*, devicit hostes, & liberavit socium suum *Robertum*. Interim redeunt nuncii de Curia Papæ dicentes Papam & totam Curiam latam fore de Concordia & suum assensum præbuisse. Similiter attulerunt secum unam Bullam Papalem ad absolvendum Justiciarios regis qui fuerant excommunicati ad suggestionem & procuracionem Episcopi *Helienfis* sic. Parum antehæc tempora orta est discordia inter fratrem *Thomam de Lyle Heliensem* Episcopum & dominam *la Wake*; nam homines Episcopi succenderant unum manerium Domine *la Wake* & homines ejus interfecerant, et domina conquesta est regi de suo gravamine. Et Justiciarii missi sunt ad inquirendum in causa, scilicet dominus *Henricus Grene*, dominus *Willielmus de Schardehul* et alii, et Episcopus venit coram eis, et compertum est quod fuit in toto culpabilis. Unde attachiatus est per temporalia sua sicut lex dicitur, et traditus est Episcopis qui eum custodirent et pro eo ad legem responderent, et ipse statim transivit ad Curiam *Romanam* et dedit Papæ intelligere quod rex incarceraverat eum et tulerat ab eo sua temporalia contra jura Ecclesiæ. Quam ob causam missa est sententia per Bullam papalem super Justiciarios et omnes suos fautores et eis adhærentes ac coadjutores vel consiliatores in hac causa. Et missa fuit Bulla ad *Johannem de Kynwelle* Episcopum *Lincolniensem* ad publicandum populo et exhumare corpora eorum si mortui essent et proicere extra cimiterium. Qui continuo perrexit ad quendam *Simonem de Draythor*: et exhumavit eum et fregit parietem Ecclesiæ et extraxit corpus per foramen et eiecit extra cimiterium. Et Episcopus *Lincolniensis* mandavit Abbati de *Burgo* idem faceret de corpore Domini *Johannis de Engan* militis, sed impeditus est per virtutem à filio dicti militis. Cum igitur rex ista audisset graviter tulit, et mandavit Papæ quod nil actum contra Episcopum citra leges et consuetudines regni. Et sic tandem cum difficultate tamen et auxilio Cardinalium habuit pro eis absolutionem. Ad festum Epiphaniæ quando magis credebatur pacem habuisse inter regna *Anglia* et *Francia* cives *Parisienses* totaliter recusaverunt, et despectuose omnes unanimi assensu insurrexerunt contra *Anglos* in civitate, quorum multi morati fuerant ibidem tota vita sua, et eos omnes occiderunt et bona eorum sibi rapuerunt. Similiter et *Flandrenses* ex sua parte fugaverunt mercatores nostros in *Brabanniam* et mercatores *Estyrlinges* tenuerunt extra fines *Flandrie*, & omnes illos cives de *Brydgges* qui mercatores foverant exlegabant, ceperunt, & multos de mandato Comitum *Flandrie* detruccaverunt. Et iccirco rex fecit proclamare ubique in regno quod omnes aliengenæ cujuscunque conditionis essent, solis firmariis regis exceptis, parati essent ad mare exire regnum citra festum sanctæ *Margaretæ* proximo sequentis sub pœna vitæ & membrorum absque ulteriori dilatione.

Edw. III.

An. Dñi

1359.

Anno gratiæ 1359 rex fecit retentionem fimiliter & ceteri domini regni fecerunt qualem præ valitudine non audivimus factam nostris antea factis temporibus pro aliquo passagio ultra mare faciendo, & præparavit se transire in *Franciam* ad nativitatem beatæ *Mariæ*. Et medio tempore venit dominus *Walterus le Mawne* cum M. D. viris bene arraiatis de *Almania* & *Hunaldia* & aliis locis in auxilium regis, & venerunt ad *Calesiam* & cum introissent villam tractaverunt villam ad suum placitum. Acceperunt hospicia & ejecerunt *Anglos* & quosdam occiderunt & ultra mensuram multa magistralia exercuerunt, sicque propter ista & propter alia nova quæ ad aures regis devenerunt rex noluit pro tempore in *Franciam* transire, & sic passagium illud dilatum est, sed ordinavit *Henricum* ducem *Lancastrie* in *Franciam* pergere & applicuit apud *Calesiam* post festum sancti *Michaelis* cum fortitudine grandi, & hoc contra voluntatem multorum magnatum de regno qui secretas inimicitias gerebant erga eum. Et equitavit per *Picardiam* & *Artoys*, et destruxit patrias in circuitu. Et tunc supervenit rex *Edwardus* cum omnibus aliis magnatibus, & diviserunt se in tres turmas & acies, & abinvicem se dividentes singulæ acies ceperunt iter suum. Nesciebat una acies de cetero ubi altera devenit usque in diem Jovis ante festum sancti *Andree*. Quo casualiter dux acies transeuntes occurrerunt regi ad unam villulam ad x. leucas de *Reynes* in *Campania*, ubi rex tenuit unum magnum Concilium cum duce *Lancastrie* & aliis magnatibus suis in vigilia sancti *Andree*, & die sequenti, & exinde ceperunt iter suum versus *Reynes* in tribus aciebus sicut prius fecerant, ita tamen quod singuli possent scire ubi essent & reliqui, nec aliquis exercitus eorum aliquam patiebatur adversitatem aut dispendium, nec quandoque ab adversariis acclamatus est in toto hoc itinere, sed omnia prospera eis evenerunt nisi quod unus *Baldemynus Bartyn* xxvi. die Novembris venit cum lx. viris super Comitem *Staffordiam* hospitatum in una parva villula prope Principem, et acclamavit eum, at ille exiens in primo insultu unum occidit et alium ad terram jecit, sicque omnes capti sunt vel occisi, nec unus quidem evadit et ipse *Baldemynus* captus est. Et notandum quod in toto illo viagio non periit quisquam nostrorum nec dampnum sustinuit præter quod dominus *Thomas de Morrens* percussus est medio de una gunna. Xviij. die Decembris venit rex cum omnibus suis ad villam de *Reynes* & recipiebant se hospitio ex omni parte villæ, & quieverunt pacifice nulli malum aut molestiam inferentes. Et fecerunt convivia unusquisque dominus cum alio ac si in proprio solo fuissent in *Anglia*. Die sancti *Thome Cantuariensis* ad noctem dux *Lancastrie*, Comes *Richemundia*, Comes *March*, dominus *Johannes Chandos* qui nominatissimus miles hiis diebus habebatur, exierunt ad inscalandum villam de *Cerney* in *Dormoys* quæ erat villa fortissima duplici fossa & ingenti muro munita, plena turribus & instaurata viris armatis, In crastino antequam appropinquarent ad villam per unam leucam illi de villa perceperunt eos & eos acclamabant, At dux & ceteri Comites non obstante illo clamore equitaverunt donec venirent bene prope villam, & tunc descendit dux de equo ut videret fossas & vallarum, & statim ceteri videntes eum ad pedes descenderunt de equis, & absque con-

filio inito aut aliquo proposito inde capto unanimiter se dederunt ad insultum improvisæ, & sine dilatione unam fossuram adquisierunt, deinde absque mora adepti sunt aliam, tunc cum gravi pœna ad muros ascenderunt & ibi militanter & strenue pugnaverunt donec aliqui eorum muros adquirerent, & sic ascensis muris villam intraverunt & miserunt ad mortem qui eis restiterunt, & multi illorum fugientes se submerferunt in aqua & marisco, deinde direxerunt se ad castellum ut insultum facerent, sed castellani præditi timore sine dilatione se reddiderunt cum Castello duci *Lancastrie*, & eodem die antequam inde abirent posuerunt villam incendio & flammæ, & hospitati sunt eadem nocte in una villula bene prope Comitem de *March*, & in crastino die scilicet Circumcisionis dux *Lancastrie* & plures alii tetenderunt viam ad quandam villam vocatam *Autry* in *Dormoys* quæ distat per iij. legas de *Cerneye*, & erat hæc villa bene munita & fortior quam *Cerneye*, posita super aquam vocatam *Dayne*. Sed antequam illuc venirent villani reliquerunt villam & fugerunt præ timore, nec erat qui eis resisteret. Eodem die dux *Lancastrie* perrexit ad villam fortem & bene munitam vocatam *Menram* in *Campania*, de qua simili modo villani ante eorum adventum fugerant, & villam flammæ & incendio supposuerant, et exinde rediit cum exercitu suo ad Regem *Edwardum* sanus & incolumis cum omnibus suis, laudetur deus. Et præter hæc dominus *Bartholomeus de Borgwals*, dominus *Baldemynus de Buttore* cum multis aliis de familia principis et familia Comitis *Richemundia* 20 die Decembris direxerunt se ad villam nomine *Sourmussy* quæ erat munita duplici fossa et bene murata et fortissima præsidio, et virili audacia inscalaverunt eam eadem nocte et prendiderunt eam, et in medio villæ erat unum pulcrum castellum cum turri una quasi inexpugnabili, et hoc castellum per suffossionem et varios insultus adepti sunt in die Epiphaniæ, et hii qui fuerunt in castello fugerunt in turrim indilate, sed vi coacti reddiderunt se eodem die, scilicet dominus de *Clermont* et multi valentes milites armigeri et burgenses de villa. Tercia die post Epiphaniam prædicta turris dilapidata est ad terram, dictaque villa data incendio combustionis et penitus destructa. Eodem tempore *Dalsinus de Vienna* filius regis *Francie* et alii proceres regni congregaverunt multitudinem virorum fortium et classem magnam nimis ut in *Normannia* adunati in *Angliam* applicarent in diversis locis, ut sic regem *Edwardum* revocarent ac etiam de *Anglicis* se vindicarent; Et quidam eorum occurrerunt domino *Thome Fogges* ad numerum CC. XL. lanceati, ac dictus *Thomas* occurrit eis juxta *Honiflet*, cum xxvij. lanceatis et circiter C. sagittariis, et fortiter pugnaverunt, et capti sunt in eodem congressu CXX. personæ armatæ, videlicet dominus *Lodovicus Harecourt* gardianus *Normannia*. Dominus *Johannes Bygot* Marescallus. Dominus *Baldemynus de la Huse* cum 2. fratribus. Dominus de *Brakemont* et frater ejus, *Ballivus de Canx* et unus Baro cognatus ejus. Dominus *Willielmus Marteb*. Die sancti *Mathie* Apostoli in Quadragesima *Franci* applicuerunt apud *Winchelsea* ad summam xx mill. armatorum virorum, et interfecerunt xxxv. homines de villa. Sed infra breve tempus tanta multitudo *Anglorum* compatriotarum quod antequam *Franci* possent navigio suo se munire in tantum se proripuerunt ad aquam quilibet super alium quod per-

Edw. III.

Edw. III. perdiderunt tam necatos quam submersos plusquam CCCC. Et sumpserunt secum ix. mulieres speciosas de villa quas tam turpiter violaverunt quod horribile est recitare. Et dum sic occupati essent *Franci* ex una parte quidam marinarii nostri navigio venerunt & ceperunt xiiij. naves cum vino & aliis victualibus bene onustas, & eas abduxerunt. Eodem tempore missus est *Iohannes de Valoys* Rex *Francia* de Castello de *Somerton* ad turrim *Londoniensem*.

An. Dñi 1360. **A**Nno gratiæ M.CCC.lx. omnes laici cujuscunque conditionis erant inter xvj. & lx. annos arraiati sunt. Et de illis meliores armati sagittarii missi sunt ad marisarchos ad mare in defensionem regni. Unus Marisarchus erat *Iohannes Wesnam* Prior Hospitalis, & alii assignati per regem. Navigium inimicorum super mare dicebatur nimis validum.

Archiepiscopi & episcopi per episcopatus suos concesserunt grandes indulgentias omnibus transeuntibus ad mare contra inimicos in defensionem regni, & quod unusquisque posset eligere sibi confessorem ad placitum. Episcopi quoque, Abbates & Priores, Rectores, Vicarii & capellani & omnes viri ecclesiastici parati erant prout Abbates fuerant, Quidam esse viri armati, quidam sagittarii, et electi erant per mandatum episcoporum. Et beneficiati qui non potuerunt in propria persona supplerent per bona sua in aliis personis, si *Franci* in terram intrarent & necessitas eis occurrere suppetisset. Tunc marisarchus cum C.lx. navibus de *Londoniis* per *Temisiam* mare peccit. Et primo sulcavit maris alta usque *Boloniæ*, deinde usque ad *Honysflete* ad reprimendum inimicorum audaciam qui terram *Angliæ* infestare proposuerant. Et sic nostri fecerant multa mala *Francis* in ista peregrinatione. Cum igitur Rex jacuisset apud *Reynes* vij. septimanas transivit ad *Chalounnes*, deinde perrexit in *Burgoniam*. Et venit dux *Burgonia* & tractavit cum rege, & rex concessit ei treugas per iij. annos pro se & omnibus suis pro CC. mill. *Rotonis* regi solvendis. In quadragesima sequenti rex *Edwardus* habuit tractatum cum *Francis*, aderantque unus Cardinalis & unus legatus; sed non cepit effectum. Unde rex movit exercitum usque *Parisiis* incendiando, occidendo & undique devastando. Et ibi propter festum Paschæ fixit tentoria ad ij. leucas de civitate. Die Lunæ post diem Paschæ rex disposuit exercitum suum in iij. aciebus coram civitate clangentibus tubis & clarionis & aliis instrumentis musicis personantibus. Rex erat in secunda acie cum suis, dux *Lancastria* & Comites *Northamptoniensis* & *Salisburiensis* cum suis in prima acie. In tertia acie Princeps & Barones cum reliquo vulgo expectantes prælium de hiis qui in civitate *Parisiensi* erant sicuti eis ante promiserant. Sed nemo exiit de civitate occurrere illis. Unde rex *Edwardus* inde graviter motus iussit dare incendio magnam partem suburbiorum ut eos provocaret ad pugnam. Et tamen non erat qui eis resisteret. Tunc xxx. milites de novo ordinati cum lanceis suis perrexerunt ad portam *Parisiensium* petentes ab eis opera militaria secundum legem Armorum. Et exierunt de civitate lx. cum hastis, & pugnatum est fortiter ex utraque parte, sed per gratiam Dei quæ semper præsto erat *Anglis* in omnibus suis agendis *Angli* vicerunt *Francos* & refugaverunt eos in civitatem quosdam mortuos, quosdam letaliter vulneratos; sed nostri, laudetur Deus, evaserunt absque gravi vulnere. Tunc movit se rex

in alias partes & tradidit custodiam castellorum quæ *Edw. III.* sunt in partibus de *Orlions* & *Catenesia* duci *Lancastria*. Eodem tempore Comes de *Armenak* in *Vasconia* pugnavit cum amico regis *Angliæ* Comite de *Foys* pro eo quod adhærebat regi *Angliæ*. Et mortui sunt ex parte dicti Comitis xv. millia virorum & ex nostra parte nullus nominatus, laudetur Deus. In isto viagio obierunt in *Francia* multi nobiles *Angli*, scilicet Comes de *March* *Marescallus* exercitus, *Gydo de Warmyk* primogenitus Comitis miles nominatissimus, Dominus *Robertus de Morle* & filius ejus, & multi alii nobiles milites & armigeri atque valetti, Nam in eorum reditu de civitate *Parisiensi* versus partes de *Orlions* in *Bevoisina* subito supervenit horribilis tempestas tonitruum, fulguris deinde grandinis & occidit gentes absque numero & plusquam vj. millia equorum, Ita quod cariagium exercitus defecit fere in toto, & oportuit necessario redire versus *Angliam*, sed Deus transulit miseriam necessitatis in honorem regis majestatis; nam papa misit nuncios solempnes cum literis ad regem *Angliæ* ad tractandum de pace & concordia. Et tractaverunt apud *Morens* prope *Chartres*, & continuatus est tractatus quinto die Maii quando rex disposuit se redire versus *Angliam* tum propter necessitatem tum propter formam tractatus, quæcunque habebant miserant flammæ & incendio præ defectu cariagii, tentoria, utensilia, currus, sellas & cetera quasi cuncta. De dicta concordia dicetur infra. Eodem anno rex concessit libertates *Leycestria* de nundinis & aliis ad instanciam ducis *Lancastria*. Et dux obligavit dominium de *Wrangill* sub warranto dictarum libertatum pro se & hæredibus suis. Eodem anno quidam miles dominus *Johannes de Ardena* implacitavit Abbatem nostrum *Leycestria* & nos de manerio nostro de *Wewode* & advocacione ecclesiæ nostræ de *Crudworthe* quam per multa tempora in proprios usus habueramus, Qui quidem dominus *Johannes* per favorem & auxilium multorum majorum de patria & per consilium vicecomitis qui pro eo tempore fuerat, portavit unum breve quod continet, *Faciat venire sex tales*; & hii erant gentes incognitæ nobis, quæ duxisse debuerant totum negotium ad suum placitum. Sed cum divulgatum esset jus nostrum, ac etiam præ timore unius literæ per Regem ad Justiciarios missæ quod non finerent Abbatem injuriam pati prout respondere vellent in posterum coram rege & ejus concilio, facti sunt nimis dolentes & tristes, Sicque nostra justitia declarata, transivit negotium ad nostrum placitum & recuperavimus manerium cum ecclesia ut prius habuimus. Acta sunt hæc die sabbati proximo ante festum sanctæ *Margaretæ* apud *Warwicum* coram Justiciariis domino *Johanne de Mowbray*, & *Thoma de Hynghylby*. Circa translationem sancti *Thome* transiit *Johannes de Valoys* rex *Francia* & alii prisionarii ad *Calesiam*, & tractaverunt cum proceribus *Francia* de concordia & finali pace inter regna *Angliæ* & *Francia*. Et concordatum est sub tali forma.

Rex *Angliæ* habere debet totam *Aquitanniam* & *Vasconiam* pro perpetuo absque reverso, civitatem quoque de *Peyters* cum castello, cum toto comitatu & patria de *Peyters*: Item totum feodum de *Durward*: Item totam terram de *Belvill*: Item civitatem cum castello de *Saintona* cum tota patria de *Saintona* tam ultra aquam de *Charent* quam citra aquam: Item

Edw. III. civitatem Andegavia cum castello cum tota patria Andegavia: Item civitatem cum castello de Paragors cum tota patria in circuitu: Item civitatem cum castello de Caours cum patria de Caoursina: Item civitatem & castellum & terram de Tarke: Item civitatem & patriam de Wygornesia: Item civitatem & castrum & terram cum patria de Cauris: Item civitatem & castellum cum patria de Angelmofia: Item civitatem & castellum de Rodesya & patriam de Vergia: Item homagia, servicia & honores Comitum de Foyis & Armenak & de Paragorensi & vicecomitis de Lyngesia; Et servicia de dictis dominis pro terris quas habent in antedictis patriis: Item Mostrellum super mare cum suis pertinentiis: Item integrum comitatum de Pountif: Item castellum cum villa de Calefia cum dominiis & castellis Merk, Sandegate, Colne, Hammes, Wald, Sex, cum terris, mariscis, boscis, rivulis, redditibus, & cum vestituris ecclesiarum & omnibus pertinentiis. Item omnes insulas appendentes antedictis dominiis. Item castellum cum toto comitatu de Gynes cum suis pertinentiis. Item castellum & villam de Rochell cum omnibus suis pertinentiis. Et ad ista firmiter & inviolabiliter perpetuis temporibus observanda juraverunt utrique reges super sacramento corporis Iesu Christi. Simili modo juraverunt magnates utriusque partis pro se & hæredibus atque successoribus suis coram iij. archiepiscopis et viij. episcopis cum Indenturis per sigilla ambarum partium munitis, Et pro redemptione regis Francia darent.

An. Dñi
1361.

Anno gratiæ M.CCC.lxj. Cum igitur reformatur pax inter regna, in quadragesima sequenti obiit aterna memoria dignus Henricus nobilis dux Lancastria apud Leycestriam. Eodem tempore crevit quædam societas virorum fortium vocata Societas fortuna, & per quosdam vocata est La grant compagne. Et adunati sunt de diversis partibus non habentes unde vivere nisi de suo labore post initam pacem inter regna. Isti erant viri fortes & bellicosi, elegantes & strenui & vivebant de suo perquisito per guerram, in pace nil habentes. Et erant de diversis nationibus congregati. Isti venerunt de Lumbardia versus Avinoniam & petierunt licentiam proficisci per Savey. Sed Comes de Savey negavit eis progressum, et congregavit multitudinem populi ad resistendum eis. Et illi captaverunt oportunitatem et noctanter proruperunt super muros civitatis in qua ipse Comes manebat, et interfecerunt homines illius et prædati sunt civitatem et tulerunt quæcunque in ea invenerunt. Et ipse Comes cum magna difficultate dimissus per murum vix evasit.

Eodem anno obiit magister Ricardus fitz. Rauf episcopus Armacanus qui causam manutenerat contra fratres mendicantes in curia Romana apud Avinoniam. Eodem anno Matildis filia ducis Lancastria, ducissa de Seland, scilicet uxor Willielmi ducis de Seland venit in Angliam ad clamandum hæreditatem suam. Et tunc divisa est hæreditas inter dictam Matilden, & dominam Blanchiam filias ducis Lancastria. Dominus Iohannes de Gaunt filius regis Edwardi duxerat in uxorem prædictam Blanchiam, qui postea factus est dux Lancastria. Eodem anno nobilis dux Lancastria Henricus tumultatus est in ecclesia Collegiali et hospitali extra

portam australem Leycestria, quam ipse construxerat et quam præfecerat uno decano et xij. Canonicis præbendariis et totidem vicariis ac aliis ministris sufficienter requisitis, et centum pauperibus debilibus et decem fortibus mulieribus quæ debilibus deservirent et procurarent in esculentis et poculentis et aliis corporis necessariis jugiter die ac nocte, dictamque hospitalitatem pauperum cum Collegio Canonico- rum sufficienter dotavit, ubi jacet sepultus. Eodem anno xvj. kalendarum Februarii, scilicet in die & nocte sancti Antonii orta est horribilis & nimis valida tempestas ventorum qualem nunquam retroactis temporibus non creditur à plebe fuisse visam, nam ultra quam dici potest, boscos, pomeria & omne genus arborum prostravit & multas ultra quam crederet cum radicibus evertit; ecclesias, molendina, campanilia, muros, domos dilapidavit; Apud Londonias mala innumera de campanilibus & aliis domibus & ecclesiis exercuit. Eodem anno Edwardus Princeps Wallia duxit uxorem filiam Edmundi Comititis de Cantia quam ante Comes de Salisbaria duxerat in uxorem, & divortio inter eos per dictam mulierem facto dominus Thomas de Holond duxit in uxorem, pro cuius concupiscentia ut dicebatur divortium factum est. Tercio duxit eam Princeps Wallia antedictus. Eodem anno mortalitas generalis oppressit populum quæ dicebatur pestis secunda. Et moriebantur tam majores quam minores & maxime juvenes & infantes. Et de congregatione nostra xj. Canonici mortui sunt.

Anno gratiæ M.CCC.lxij. obiit Matildis Ducissa de Seland & Comitissa Leycestria, quam vulgaris opinio dicebat veneno intoxicatam propter hæreditatem reintegrandam. Eodem anno sederunt Justiciarii de Traylbastons apud Eboracum. Eodem anno quidam valens homo de boreali plaga scutifer elegans & audax nomine Iohannes de Coupeland occisus est. Iste cepit Davidem Regem Scotia in bello Dunolmie.

Anno gratiæ M.CCC.lxij. ad festum Michaelis Rex ordinavit stapulas lanarum esse apud Calefiam & ordinavit xxvj. mercatores de valentioribus regni habere custodiam villæ & eam manutenere cum stapulis per iij. annos. Et cum quolibet mercatore vj. viros armatos & iv. sagittarios de sumptibus regis. Ordinavit etiam ibidem duos Majores, videlicet unum pro villa, & alium pro stapulis. Et rex caperet pro mala captura quæ vulgariter dicitur Maletorth xx. s. & prædicti mercatores Gardiani de villa xl. d. de quolibet sacco lanæ. Princeps Wallia & Comes Warwych transierunt in Vasconiam. Eodem anno Willielmus de Clown humanissimus abbas Leycestria adquisivit vacationem Abbathie Leycestrensis; quando aliquis Abbas ibi obierit Elcaetor Regis intrabit in Abbathiam & capiet ibi simplicem seisinam in nomine regis, & tenebit se ibi per unum diem & unam noctem, non tamen faciet ibi aliquod magisterium, & in crastino exibat. Et si forte sponte exire noluerit, licitum eis est eum vi expellere. Nec quisquam Elcaetor se intromitter ulterius in aliis maneriis, terris vel tenementis dictæ Abbathie nisi solum ut dictum est in Abbathia tantum; Et pro isto privilegio & pro primis quatuor vacationis mensibus pro electione privilegiatis dabunt regi iv. marcas. Et si contingat ulterius vacare,

Edm. III. care, pro quolibet mense quamdiu vacaverit dabunt regi unam marcam. Hoc privilegium rex *Ricardus* ij. in suo primo anno confirmavit. Eodem anno venit in *Angliam* rex *Ciprie*, qui in reliquis regnis laboraverat pro auxilio petendo. Et petiit à rege auxilium contra *Paganos* qui ei tulerant & detinuerant regnum & hæreditatem suam *Ierosolymam*. Et rex noster valde regaliter eum muneravit, & cæteri domini magnum honorem ei exhibuerunt. Eodem tempore rex *Scocie* venit in *Angliam* pro abbreviatione pecuniæ quam debuit regi *Angliæ* de redemptione sua, sed rediit negotio non expedito. Rex *Franciæ* venit *Londonias* post Purificationem & moram traxit apud *Sabey* scilicet in manerio Ducis *Lancastrie* tunc pulcherrimo manerio *Angliæ* ut dicebatur. Hoc quidem manerium *Henricus* Dux *Lancastrie* construxerat de sumptibus li. millibus marcarum quas adquisierat apud villam de *Wygge-rake*. Rex *Franciæ* attulit secum medietatem millenarii in partem solutionis redemptionis suæ. Et rogavit regem pro liberatione hostiagiorum *Franciæ*. Sed rex noluit annuere petitioni ejus. Sicque evenit uno eodemque tempore quatuor reges convenire *Londoniis*, scilicet regem *Angliæ*, regem *Franciæ*, regem *Scocie*, & regem *Ciprie*. Eodem anno rex congregavit Comites & Barones & cæteros proceres *Angliæ* & habuit secum omnes hostiagios *Franciæ*. Et fecit solennem fugationem ferarum in forestis de *Rogengan*, *Clyne*, *Schyzewode* & pluribus aliis forestis & silvis & parcis. Et hoc fecit pro anno L. ætatis suæ. Et ut dicebatur effundebat expensas diurnales vicissim uno die C.li. secundo die C. marcas toto illo tempore fugationis. Et multas gratias fecit *Angligenis* illo anno, & condonavit multa delicta. Eodem anno quidam *Walterus Wyneburne* suspensus in furcis *Leycestrie* per insequutionem fratris *Iohannis Dingleye* magistri de *Dalby* de ordine Hospitalium. Et cum dimissus à furcis duceretur ut mortuus ad cimiterium sancti *Sepulcri Leycestrie* sepeliendus cœpit reviviscere in carecta, & ductus est in ecclesiam sancti *Sepulcri* per Clerum, & ibi diligenter custodiebatur à Clero *Leycestrensi* ne forte raperetur iterum suspendendus. Cui rex *Edwardus* in Abbathia *Leycestrensi* fecit gratiam & concessit Cartam, ita inquires me audiente, *Deus tibi dedit vitam & nos dabimus tibi Cartam*. Eodem anno mortua est Ducissa de *Clara* uxor *Leonelli* Ducis *Clarensis*. Eodem anno *Iohannes de Bokyngham* episcopus *Lincolniensis* de novo creatus habuit viij. d. ad marcam de Clero per totum episcopatum *Lincolniensem*. Et gelu magnum & frigiditas insolita isto anno fuit, & duravit usque ad festum sancti *Gregorii* & ultra. Et obiit *Edwardus* de *Baliolo* quondam rex *Scocie* juxta *Dancastriam*.

An. Dñi
1364.

Anno gratiæ M.CCC.lxiv. *Iohannes de Valois* Rex *Franciæ* obiit *Londoniis* apud *Sabey* vj. idus Aprilis, & ductus est in *Franciam* & tumultus apud sanctum *Dionisium*. Hic à primo suo adventu in *Angliam* habuit homines suos secretos apud *Londonias*, & in aliis locis, qui secretiori modo congregaverunt electum aurum regni & fecerunt in platas & miserunt in barellos ferratos ad abducendum in *Franciam*. Et emerunt arcus & sagittas & posuerunt in faccis lanarum ad summam mille arcuum, & congregavit magnam plenitudinem Armorum ad ducendum in *Franciam*. Et etiam rogavit

regem *Edwardum* condonare sibi de redemptione sua, sed noluit; Cum igitur ægrotaret & mortem appropinquare intelligeret, misit pro *Edwardo* rege & recognovit coram eo omnes prodictiones antedictas & causas pro quibus attemptatæ fuerunt, ac etiam quod inique & injuste regnum *Franciæ* occupaverat usque ad concordiam initam apud *Calesiam*. Et petiit ab eo veniam de omnibus. Rex *Edwardus* benigne condonavit ei omnia prædicta. Et rex *Edwardus* fecit arestare cuncta quæ sic collegerat, & *Anglicos* quosque hujus rei consentaneos rex graviter punivit. Eodem tempore invaluerunt fures & latrones in regno & spoliaverunt ecclesias, feretra sanctorum, & reliquias asportaverunt, scil. Abbathiam de *Thornthorpe*, imaginem de Domina apud *Mirivale*, in capella sua, & imaginem de Domina apud *Ponkyskirkeby*, & pluribus aliis locis, & multi eorum capti sunt & suspensi. Caput quoque sancti *Hugonis Lincolniensis* furati sunt, & captis argento & auro lapidibusque preciosis caput projecerunt in quodam campo. Et quod mirum est dictu, quidam corvus prout fama laboravit custodivit illud donec cognitum esset per eosdem latrones & *Lincolniæ* deportatum. Latrones prædicti abierunt *Londonias* ad vendendum sua prædicta latrocinia, & vendiderunt ut dicebatur pro xx. marcis, & redeuntes in patriam suam spoliati sunt de dicta pecunia, postea de dicto scelere prodientes se ipsos capti sunt & apud *Lincolniæ* suspensi. Ecclesiam quoque Abbathiæ nostræ *Leycestrensis* per quandam fenestram super altare sancti *Iohannis Evangelistæ* intraverunt fures, sed cito per sacristam percepti sunt & absque dampno illato fugerunt. Eodem anno dum dux *Britanniæ* vacaret obsidioni de *Orroy* in *Britannia* prope *Vanes* supervenit *Carolus de Bloys* qui vendicavit Ducatum *Britanniæ* cum xx. millibus virorum armatorum & pugnavit cum eo; Et occisi sunt ex parte ejus ix. C. personæ, & ipse *Carolus* ibidem occubuit, & ceciderunt de parte nostra miles unus, armigeri quinque: In crastino Castellani reddiderunt Castellum Duci *Britanniæ*. Dominus *Bertranus de Cleykyn* famosissimus guerrator *Francus* captus est ibidem per dominum *Iohannem Chandos* qui habebat primam aciem in dicto bello.

An. Dñi
1365.
Anno gratiæ M.CCC.lxv. *Isabella* filia regis desponsata est domino de *Consy* de *Franciæ* apud *Wyndosoram*. Et Rex fecit eum Comitem de *Aumarle*, si forte genuisset filium masculum, sibi & hæredibus suis in perpetuum habere dictum comitatum. Eodem anno fecit rex arestare Justiciarios, sc. dominum *Henricum de Grene*, & dominum *Willielmum Schypwith*, & plures alios propter eorum enormes infidelitates &c. nota tu. Et se redimentes fecerunt finem Regi.

Anno gratiæ M.CCC.lxvj. *Nicholaus Dagworth* cum sua societate pugnavit cum *Francis* in Ducatu *Andegaviæ* & devicit eos. Erant enim *Franci* xv. mille victi & occisi. Et capti sunt de *Francis* ibidem v. C. capitani *Francorum* fuerunt dux de *Orlions*, & dux de *Angeres*, & plures magnates. Eodem anno Princeps *Wallie* & frater ejus *Iohannes de Gaunt* jam dux *Lancastrie* perreperunt in *Hispaniam* ad instantiam *Henrici* regis *Hispaniæ* contra *Petrum* fratrem suum bastardum. Nam idem

Edm. III. bastardus per potentiam & consilium & auxilium papæ fecit se coronari in regem, & expulit fratrem suum regem à regno suo, seipsum intrudens; *Iohannes* dux *Lancastria* semper præcessit itinerando cum exercitu suo, & princeps sequebatur eum cum suo exercitu. In prima acie erat dux *Lancastria* & dominus *Iohannes Chandos* capitanius de exercitu suo. Dominus *Stephanus de Cofynton* Constabularius. Dominus *Gychardus Dangill* Marefcallus cum M. DCCC. lanceis, sagittarii quasi sine numero. Princeps *Wallia* cum suis habuit mediam aciem. Rex *Malogia* & Comes *Deerne* cum suis habuerunt tertiam aciem. Rex *Hispania* & rex *Navernia* cum duabus aciebus à latere principis semper prosequendo. Et xx. die Aprilis venit bastardus cum sua potentia quæ grandis erat nimis & bene arraiata in quodam pulcro campo prope *Nazaris* in regno *Castella*. Et statim congregientes pugnaverunt fortiter; & cessit victoria principi *Wallia* & suis. Et mortui sunt ex parte, bastardi in prælio de viris nominatis præter inferiores & minores v. mille. Deinde in fugatione de eisdem iiij. mille, ipse bastardus & unus de fratribus ejus fugerunt, & cæteri capitani mortui sunt aut capti. Post hæc periit populus *Anglicanus* in *Hispania* de fluxu ventris & aliis infirmitatibus quod vix quintus homo rediit in *Angliam*. Istud erat maximum bellum quod in diebus nostris actum est. Ex parte bastardi venit magna multitudo Paganorum, & Saracenorum, & incredulorum. Et antequam princeps *Wallia* rediret ille bastardus fuerat in *Vasconia* et destruxerat magnam partem terræ; quo princeps perrexit, sed ipse abivit et rediit in *Hispaniam*. Et cœpit dolose tractare cum rege *Hispania* de concordia donec conveniret eum in certo loco cum dolo, et nacta opportunitate scidit guttur ejus et occidit eum. Et sic invasit potius quam rexit regnum *Hispania* pacifice et quiete, donec *Iohannes* dux *Lancastria* in xix. anno sequenti posuit clamium in regno *Hispania* pro jure hæreditatis uxoris suæ; nam idem *Iohannes* dux post mortem primæ uxoris suæ duxit *Constanciam* filiam regis *Hispania* seniore, et frater ejus *Edmundus* duxit juniorem, ut infra eodem loco patebit. Eodem tempore venit *le grant Compagne* in *Franciam*, et fecit multa mala prædando et destruendo patrias, et ceperunt castella multa et civitates. Postremo cum multa audacia præsumpserunt obsidere civitatem *Parisiensem*. Eodem tempore *Leonellus* dux *Clarensis* filius regis desponsavit filiam *Golia* domini de *Meleto*; Et ibi aliquandiu moram trahens intoxicatus veneno interiit. Eodem tempore *Edmundus* filius regis transiit in *Vasconiam* cum v. C. viris armatis et sagittariis multis ad fratrem suum principem *Wallia Edwardum*.

Desiderantur decem anni.

Liber quintus.

ANNO Domini M.CCC.lxx.vij. obiit illustrissimus rex *Edwardus* iiij. anno scilicet regni sui l. xj. kalendarum Julii, & iiij. non. ejusdem apud *Westmonasterium* regaliter cum honorificentia est sepultus. Isto enim regi *Edwardo* regina sua *Philippa* peperit *Edwardum*

filium suum primogenitum, scilicet in festo sancto-*Ricar. II.*
rum *Viti & Modesti*, regni sui anno iiij. Hic flos mundanæ militiæ, sub quo militare erat regnare; configere, triumphare; cui jure maternali linea recta descendente regnum cum corona *Francia* debebatur. Pro cujus regni adipiscenda corona quæ maris evasit pericula, quos bellorum devicit impetus, quas belligerorum terruit audacias, scriptor enarrare desistit, suæ relationis veritatem adulationis timens obumbrari velamine. Hic vero *Edwardus* quamvis in hostes terribilis extiterat, in subditos tamen mitissimus fuerat & graciosus, pietate & misericordia omnes pene suos antecessores præcellens. Iste vero *Edwardus* primogenitus princeps *Wallia* fortunatissimus & miles in bello audacissimus inter validissima gesta militaria magnifice ab eodem peracta apud *Cressy* in *Francia*, bellum habuit contra *Philippum* regem *Francia*, qui *Philippus* associa-
10 verat sibi duos reges, scilicet *Boemia* & *Malogia*. Et isti duo reges ambo in eodem bello à prædicto principe *Edwardo* interfecti sunt; regem vero *Francia* *Philippum* in fugam vertit, magnamque stragem inimicorum fecit, captivosque plurimos de magnatibus *Francia* in *Angliam* secum adduxit. *Johannem* quoque regem *Francia* similiter apud *Peyters* debellavit, & pluribus tam nobilibus quam aliis de regno *Francia* captis & aliis interfectis, eundem regem *Johannem* captivavit & ipsum potenter in *Angliam* patri suo *Edwardo* ductum præsentavit. *Henricum* eciam *Hispania* intrusorem
20 potentissime in bello devicit, & *Petrum* *Hispania* regem dudum à regno suo per dictum *Henricum* expulsum potentia virtute in regnum suum restituit; unde propter ingentem sibi probitatem & actus ipsius triumphales memoratum principem inter regales regum memorias dignum duximus commendandum. Hic enim ante patrem suum moriens apud *Cantuariam* in ecclesia Christi est sepultus.

Anno Gratia M.CCC.lxxvij. xvij. kalendarum An. Dñi
40 Augusti apud *Westmonasterium* coronatio *Ricardi* 1377. ij. regis filii *Edwardi* principis memorati. Hic avo suo regi *Edwardo* jure hæditario ac eciam voto communi singulorum in regnum successit *Anglorum*, anno ætatis suæ xj. Hic duxit uxorem *Annæ* sororem regis *Boemia* imperatoris.

XI. kalendarum Februarii *Willielmus de Clowne* abbas mortuus est, qui monasterium beatæ *Mariae de Pratis Leycestrie* luculenter circiter per xxxij. annos cum laude virtutum & incremento temporalium bonorum tramite inviolabili gubernavit. Hic quantæ pietatis & patientiæ quantæque discretio-
50 nis & moderaminis erga subditos suos suoque auxilio & consilio indigentes, seu ejus subsidium in causa verisimili petentes lingua tabescit evolvere, mens ebet advertere, manus pigrescit scribendo, memoriæ commendare voluntas tepescit, excogitare timens relationis veritatem apud audientium aures sub adulationis obumbrasse velamine me forte posse. Hic pacis & tranquillitatis amator erat, hic discordiarum & injuriarum in patria sua & ubique re-
60 formator fuit, quas suis temporibus ubique motas pro suo posse pro labore vel expensis non omittens reformare & pacificare totis viribus elaborare studuit, sanguinis semper abhorrens & pertimescens effusionem. Hic bonorum operum sectator incessabilis; subditis & minoribus mitis & affabilis; majoribus & magnatibus regni inedicibiliter amabilis; vultus

Ricar. II. vultus ejus & præfencia divitibus & pauperibus omnibus inenarrabiliter desiderabilis. Hic piæ memoriæ piissimus abbas in evidentiam & signum quod totus Dei servus fuerit & pacis atque quietis amator, pacis tempore & hora quietis, scilicet media nocte diei Dominicæ inter brachia & manus confratrum suorum ejus decessum plangentium & animam ejus Deo commendantium ab hac luce migravit ad Dominum, qui ut verisimile erat in omnibus operibus ejus dilexit eum. Quid plura? In temporibus illius de ejusdem laudabili collegio talem pastorem commendabilem imitante duo postulati sunt in abbates, scilicet ad abbatias de *Mys-sydena* & *Mellowe* juxta *Gymmsby*. Et duo in Priores, scilicet apud *Tortington* & *Wotsonde*. Duo convolarunt ad anacoreticam vitam, scilicet apud *Cestriam* & *Leycestriam* in ecclesia sancti *Michaelis*. Et duo migraverunt ad beneficia ecclesiastica curata. Ejus etiam temporibus duæ ecclesiæ sunt appropriatæ, scilicet ecclesiæ de *Hungurton* & *Humburston*. Duoque maneria adquisita, *Ingwardby* & *Kykeby* maleore. Similiter quoque redditus & possessiones in *Hertysborne*, *Mauseleye*, *Bymeswelle*, *Leycestria*, *Humburston*, *Belgrave*, *Dalby*, *Burstable*. Cartam quoque de non veniendo ad parliamentum pro se & successoribus suis de rege adquisivit. Vacationem quoque abbatihæ post mortem cujuscunque abbatis ejusdem similiter adquisivit, ita ut cum contigerit aliquem abbatem ab hac luce discedere, Escaetor domini regis solum in abbatiam intrabit, & ibi simplicem seysinam pro omnibus possessionibus abbatihæ capiet nomine regis, sicque ibidem moram faciet per unum diem & noctem tantum, non tamen intra vel extra in aliquo gravando vel se intromittendo, & tunc exiet, & si noluerit bene licebit eum inde expellere licet invitum, per Cartam regis *Edwardi* iij. quæ quidem Carta fuit ratificata per regem *Ricardum* proximo sequentem, sic quod nullus etcaetor regis in aliquo manerio vel loco dictæ abbatihæ se intromittet nisi solum in abbatia tantum. Isti benigno abbati *Willielmo* Deus tantam gratiam in oculis omnium tam dominorum quam aliorum contulit, quod vix erat aliquis qui ei quod petebat negaret. In tantum enim affabilis erat domino regi, quod burdando petebat à rege nundinas sibi concedi pro leporariis & aliis canibus cujuscunque conditionis essent emendis & vendendis. Rex vero credens ipsum nundinas affectuose petisse, ei concessit quod petebat, abbas vero noluit instare circa negotium. In venatione leporum inter omnes regni dominos famosissimus & nominatissimus habebatur, ita ut ipse rex, & princeps filius ejus *Edwardus*, & plures domini de regno cum eo retenti erant sub annua pensione leporare. Ipse tamen sapius voluit asserere in secretis, se non delectasse in hujusmodi frivolis venationibus nisi solum pro obsequiis domini regni præstandis, & affabilitate eorum captanda, & gratiam in suis negotiis adipiscenda. Viiij. die mensis Aprilis electio *Urbani* papæ vj. anno Domini M.CCC.lxxviiij. EXEMPLUM epistolæ quam cæterus Cardinalium transmisit imperatori de electione *Urbani* papæ sexti, & quam idem imperator fecit figillari sigillo suo cum aliis xv. sigillis aliorum dominorum; & transfigi fecit *Roma* ad ecclesiam sancti *Petri* in testimonium & fidem præmissorum omnibus intuentibus.

An. Dñi
1378.

Serenissime Princeps, Quia plerumque, immo *Ricar.* II. plurimum, præsertim in rebus arduis fama loquacitas veritatem quibusdam coloribus adulterinis obnubulat, ideo quod hiis diebus in Romana ecclesia gestum sit, vobis præsentis scriptione nunciamus. Et ut hiis qui vobis rem aliter factam narraverint seu scripserint non credatis, & mens vestra hac nostra infinnatione clarificata in tranquillo & sereno veritatis liquore conquiescat; Regia igitur celsitudo cognoscat, quod sancta felicitique recordationis domino & patre nostro Gregorio papa x. vicesimo septimo die mensis Marcii nuper elapsi viam universæ carnis ingresso, & sicut de largissima Dei pietate confidimus post labores ad præmia evocato, tantique patris prout juris & moris est cum debitis honore & reverentia exequiis celebratis die vij. mensis Aprilis nuper præteriti conclavi palatii apostolici in quo præfatus dominus noster abierat, ne dicamus obierat, juxta sanctiones canonicas decrevimus introire, set ex certis causis ad id nostrum inducentibus animum, hujusmodi nostrum introitum ad diem immediate sequentem duximus differendum. Qua quidem die, videlicet viij. die mensis Aprilis primitus gratia Spiritus sancti invocata conclavem intravimus de electione & substitutione futuri pontificis tractaturi. Sequentique die luciferi nescientis occasum ut pie credimus illustrati, circa illam diei horam qua Spiritus sanctus ille qui paraclitus est sanctorum discipulorum corda descendit, ad personam reverendi in Christo patris domini Bartholomæi archiepiscopi Barrenni, viri utique meritorum claritate conspici & multiplicium virtutum lampade refulgentis, libere & unanimiter direximus vota nostra eum ad celsitudinis apostolicæ specula concorditer evocantes, & hanc nostram evocationem seu electionem in conspectu maxime Christianæ plene multitudinis nunciavimus. Ceterum die nona ejusdem mensis Aprilis idem dominus noster electus in throno dignitatis apostolicæ sublimatus sibi Urbani vj. nomen asscivit. Ac die qua Christus Jesus summus pontifex vitam nostram resurgendo reparavit, coram turba fidelium copiosa sicut in Romana ecclesia consuetudinis est, in basilica principis apostolorum de Urbe cum ingenti tripudio & lætitia innumerabilis populi Christiani pontificali regno magnifice & solempniter extitit coronatus. Quæ quidem serenitati vestræ ideo nunciamus, ut sicut obitus memorati domini Gregorii vobis amaritudinis & tristitiæ calicem propinavit, ita in presentis patris concessionem nobis cœlitus facta gaudii & exultationis spiritum assumatis; in illo enim cujus vicem idem dominus noster gerit in terris firmam spem fiduciamque tenemus, quod sub ejus felici regimine status Romanæ ac universalis ecclesiæ reflorescat, & orthodoxa fides felix optatumque suscipiet incrementum. Dat. Romæ die viij. mensis Maii.

Eodem anno quidam de Cardinalibus prima inductione *Urbanum* papam reliquerunt, & abierunt *Avinoniam*, ibique erexerunt *Robertum* episcopum *Cibbonensem* in summum pontificem; quem vocaverunt *Clementem* papam, unde scisma maxima orta est in ecclesia Christi, quibusdam regibus & regnis uni adhaerentibus, quibusdam vero alteri.

Concessa est regi una grossa quæ continet iiij. d. de quolibet viro & muliere, religiosis, mendicantibus,

Ricar. II. bus, & pauperibus solum exceptis. Dominus *Thomas de Modestoke*, Comes de *Bokyngham* perrexit in *Britanniam* in auxilium ducis *Britannia* contra Francigenas. *Henricus* Comes *Derbeya* desponsavit filiam minorem Comitis *Herfordia*, dominus *Thomas de Modestoke* desponsaverat sororem seniore; & divisa est comitatus de *Bowne* connomine.

Concessa est domino regi de episcopis, de abbatibus, de mercatoribus certa taxa de quolibet viro cum uxore ij. s. De aliis non conjugatis singulis xij. d. De religiosi possessionatis vj. s. viij. d. De singulis beneficiatis vj. s. viij. Et tamen ista taxa non se extendebat in scaccario regis per magnam summam ad taxam præcedentis anni, scilicet iij. d. De quo ministri regis admirantes multum conquesti sunt, dicentes, Rem in collectione non se habere bene gestam, nec fideliter taxam fore collectam. Unde quidam *Johannes Leg* cum tribus aliis sibi associatis impetravit à rege commissionem ad inquirendum de collectoribus hujus taxæ in *Cancia*, *Porthfole*, & aliis patriæ confinibus, & pacti sunt magnam summam pecuniæ domino regi pro sua acquisitione se daturos; consiliumque regi ad sui perniciem, proh dolor! spondit. Unus eorum cum esset ad aliquam villam ad faciendum inquisitionem de dicta taxa, convocari fecit tam viros quam mulieres, & puellulas, quod dictu horribile est, eversum impudice elevavit, ut sic experiretur utrum corruptæ essent & cognitæ à viris, ut sic more artaret amicos & parentes pro eis solvere taxam; & plures potius elegerunt solvere pro suis filiabus quam videre eas tam turpiter attractari. Hæc & hujusmodi dicti inquisitores facientes maxime provocaverunt populum. Cumque vidissent communes de *Cantia* & finitimis locis erga eos rem sic graviter peragi, & nova ac nova quasi importabilia onera eis indefinenter absque remedio imponi; istiusmodi oppressionis gravamen ulterius ferre non valentes, conferebant adinvicem quam remedii vel subsidii cautelam inde reperire valerent. Cumque hæc & hujusmodi unusquisque in animo revolveret, nec manum inceptricem apponere auderet ne sui dampni irremediale detrimentum pateretur, tandem quidam *Thomas Baker* de *Fobhyngges* ab artificio sic vocatus, animum fortiolem sibi assumens, cœpit hortari & associare sibi quosdam de villa sua, & sic alios ac alios sibi associaverunt, & sic miserunt unusquisque ad amicos & cognatos suos, & sic ulterius de villa in villam, & de patria in patriam, rogantes & petentes consilium eorum & auxilium ad ea quæ communis utilitatis & necessitatis eos tam graviter urgentis erant, eis ferre indilate. Qui maximo tripudio suo more gaudentes catervatim ruere cœperunt, læti admodum effecti quod diem viderent quo sibi invicem succurrere possent in tanta ac tali necessitate.

An. Dñi 1381. Anno Domini M.CCC.lxxxj. & regni regis *Ricardi* ij. secundo.

Sequenti igitur anno supradicto mense Maii feria iij. quarto post festum Trinitatis cœpit convenire plebs ista nephanda de *Cantia*, de *Sothereye*, & de multis aliis locis scilicet confinibus. Apprenticii quoque relictis magistris suis illis accurrebant. Sicque congregati sunt super *le Blakeheth*, ubi præ multitudine seipso obliti & causa pristina non contenti neque minoribus sceleribus pacati, majora

Ricar. II. inexquirit mala meditati sunt immisericorditer, nec à suo nephando proposito desistere disposuerunt quoadusque omnes proceres regni & magnates funditus extirparent; sicque primo direxerunt aciem suæ nequitiae ad quandam villam archiepiscopi *Cantuariensis* vocatam *Maydestoke*, in qua erat carcer dicti archiepiscopi, & in prædicto carcere erat quidam *Iohannes Balle* capellanus, qui prædicator famosissimus habebatur apud laicos, qui per plura retroacta tempora verbum Dei insipienter sparserat, lollium cum tritico immiscendo, laicis nimis placens, & libertati juris ecclesiastici & status quam maxime derogans, atque multos errores in ecclesiam Christi inter clerum & laicos execrabileriter introducens, multis annis provinciam sic obnubulavit, ob quam causam à clero fuerat auditus & de jure convictus, atque in eodem carcere pro suo perpetuo mancipatus & adjudicatus. Dicti vero populares carcerem fregerunt, & eum extraxerunt, atque abire eum secum fecerunt, nam in archiepiscopum eum sublimare proposuerunt.

Die vero Mercurii ante festum Consecrationis venerunt in *Sothwere* ad carcerem regis de *Marchesya*, & carcerem absque mora fregerunt, & omnes incarceratos in eorum auxilium secum abire coegerunt, & quoscunque invenerunt sive peregrinos seu alios cujuscunque conditionis secum ire compulerunt.

Die Veneris in crastino Consecrationis intraverunt per pontem in civitatem *Londoniensem*, nec erat qui eis resisteret, & tamen, ut dicebatur, cives *Londonienses* de eorum adventu longo ante tempore intellexerunt; sicque ad turrim iter direxerunt ubi rex erat cum grandi cœtu militum, armigerorum, valettorum, & aliorum hominum stipatus. Erant ibidem in turri, ut dicebatur, circiter C.l. milites, secundum quosdam centum octoginta, cum matre regis & ducissa de *Britannia*, & multis aliis dominabus. Et *Henricus* Comes *Derbeya* filius *Iohannis Ducis Lancastria* adhuc juvenis ibidem erat. *Symon* quoque de *Sutbyr* Archiepiscopus *Cantuariensis*, & Cancellarius *Anglia*, & frater *Robertus de Halys* Prior Hospitalis *Anglia* & Thesaurarius Regis. *Iohannes* quoque *Leg* & quidam *Iohannes* de ordine *Minorum* in armis bellicis strenuus, in Physica peritissimus, domino *Iohanni* Duci *Lancastria* familiarissimus cum aliis tribus ad turrim cucurrerunt causa refugii sub alis regis latitaturi. Communes vero disposuerunt se interficere archiepiscopum & cæteros prænominatos cum eo, & ad hoc ibidem venerunt, & postea votum suum impleverunt. Volens igitur rex archiepiscopum & socios suos de ore luporum liberare, misit ad communes, mandans eis, ut ad locum qui *Myltros* vocatur extra civitatem convenirent cum rege locuturi, & de eorum proposito tractaturi. Milites vero qui ituri erant cordis strenuitatem quasi tabescentes recorditer amiserunt, & mentis audaciam quod dolendum est sub calle dederunt, nec egredi quasi timore femineo percussi ullatenus audebant, sed se in turri continebant; rex vero perrexit ad locum assignatum, & multi de nephanda plebe sequebantur eum. Plures vero remanserunt in eodem loco. Ubi cum venissent conquesti sunt regi se multiplici & intollerabili servitute & vexatione graviter oppressos, nec posse nec velle ulterius sustinere. Unde rex pro bono pacis & temporis ingruentia ad petitionem eorum

Ricard. II. eorum concessit eis Cartam sub magno sigillo, Quod omnes homines in regno *Angliæ* liberi essent, & libera conditionis, & ab omni iugo servitutis & villenagii exuti pro se & hæredibus suis imperpetuum permanerent. Quæ quidem carta eodem anno post festum sancti *Michaelis* in parlamento apud *Westmonasterium* per regem & magnates regni quassata fuit, & adnullata, & irrita & inanis iudicata. Dum hæc sic agerentur, ecce degeneres filii remanentes patrem suum archiepiscopum cum sociis antedictis absque vi vel impetu, absque gladio vel sagitta, vel quacunque alia oppressione, set solum verbis minacibus & clamore turbido evocaverunt, & ad mortem invitaverunt, qui sponte non reclamantes, non reluctantes tanquam agni coram tondente se nudipedes, capite discooperto, cingulis abjectis, acsi homicidio vel furto rei, & sic vindictam meriti essent, libere se morti indebite optulerunt. Et sic, heu pro dolor! duo luciferi regni indigni cum dignis antequam rex reveniret super *le Tourehill* decollati sunt, septem in numero. Nam *Iohannes Leg* & iij. socii ejus, ut antedictum est, causa fuerunt istius irrecoverabilis dampni. Capita vero illorum in lanceis & baculis transfixerunt ut à reliquis sic dinoscerentur. Inde autem progredientes & inexquirit malicia invalescente iterum viam direxerunt usque ad manerium ducis *Lancastriæ* vocatum *Sawey* miro structuræ tabulatu paulo ante ædificatum, Quod quidem nobilissimus *Henricus Lancastriæ* dux primus cujus filiam dominam *Blanchiam Iohannes de Gaunt* desponsaverat, & sic in hæreditatem successerat, de fundamento construxit, in regno *Angliæ*, ut credebatur, non habens sibi simile. Quod quidem manerium isti servi diaboli subverterunt, combusserunt, & in cinerem redigerunt cum omnibus in eo inventis præter unum lectum & pauca alia quæ fuerunt per custodem abstracta quasi in eorum adventu. In illo namque manerio erant omnes thesauri dicti *Iohannis* ducis, cum lectualibus & aliis ornamentis, cum gazis innumerabilibus, & ferencia bona sua quæ possent careri à communi cotidiano usu cum cartis & munimentis, quæ omnia, quod dolendum est, eorum fuerunt simul perierunt. Et sciendum quod custos dictæ gardropiæ asseruit oreque suo retulit & iuravit, quod credidit quod non esset aliquis rex Christianus habens meliorem gardropiam, nec aliquis vix talem; nam ut dixit tanta copia erat vasorum & jocalium de argento, absque aliis deauratis & de auro puro, quod vix v. correctæ ea vehere sufficerent; unus autem illorum nephandorum sumpsit unam pulcram peciam argenteam, in gremioque abscondit, quod videns alius & sociis referens, ipsum cum pecia in ignem projecerunt, dicentes, Zelatores veritatis & iustitiæ, non fures aut latrones. Fertur quosdam intrasse cellariam vini ibidem, & tantum de dulci vino bibisse quod egredi quidam non sufficebant, set jocis, & canticis, ac aliis illicebis ebrietatibus vacantes, donec hostium obturatum fuit igne & lapidibus quod egrediendi facultas denegata fuisset licet sobrii essent, usque ad mortem. Per septem dies post hæc clamor eorum à multis ad locum accedentibus & de enormitate sceleris dolentibus auditus est, nec erat qui eos adjuvaret vel consolaretur ex omnibus caris suis. Et sic se de vino inebriaverunt, vinumque consumere venerunt, & in vino perierunt. Numerus eorum, ut postea dicebatur xxxij. ferme erat.

Cum hæc & alia mala fecissent redierunt ad novum templum quod erat Prioris de *Clerkumwell*, & ibi plures domos subverterunt. Cistas in ecclesia five in cameris apprenticiorum inventas fregerunt, & libros quoscunque inventos, five ecclesiasticos, five cartas & munimenta in cistis apprenticiorum securibus scindebant, & in cibum ignis dederunt. Doinos quoque juratorum in civitate subverterunt, quas senes & quasi decrepiti, quod dictu mirum est, tanta agilitate ascenderunt, acsi essent ratones vel spiritu aliquo vecti. Quod quidem credibile esse potest, quia spiritus malignus quem sequebantur & serviebant, ipse gressus eorum dirigebat. Eodem die processerunt inde ad *Clerkumwell* ubi præter ecclesiam pauca reliquerunt non destructa de mansione Prioris. Manerium quoque de *Wybery* extra *Londonias* distans per ij. leucas quod prædictus *Robertus de Halys* Prior de novo quasi alterum paradisum delicate construxerat, funditus destruxerunt. Juratos quoque civitatis & juris regni apprenticios quoscunque invenerunt sine mora interfecerunt. Si quis ante aliquem haberet exosum vel inimicum, tales maxime requirebant & indilate decollabant. Plures quoque apprenticii civitatis decollatis magistris suis abierunt cum illis; Nec aliter quosque interficiebant nisi solum capitis obtuncatione. *Ricardum* quoque *Lyones* famosum Burgensem de domo sua extraxerunt, & in sepe decapitaverunt. Qui tempore regis *Edwardi* iij. in quodam parlamento convictus fuit multiplici fraude regi & reginæ, ac aliis dominis & dominabus regni facta in lapidibus preciosis & aliis jocalibus, unde iudicio parlamenti perpetuo carceri adjudicatus est, stipendio diurno xij. d. ex curialitate regis ei concessio, set postea gratiam consecutus liberatus est, sicque peremptus. Hæc & alia quam plura enormia faciebant nullo gradui vel ordini parentes, tam in ecclesiis quam in cimiteriis, tam in plateis & stratis quam in domibus & campis; in quem ante dirigebant clamor sonitum mox accurrebant ceteri, scientes eum decollandum, nec Deum timentes, nec honorem matris ecclesiæ verentes. Cum igitur hæc & alia quam plura execrabilia per totum illum diem perpetrassent, tandem tanto labore fatigati & inmoderamine vini insoliti inebriati, die quoque advesperante, viros eorum jacentes sparsim in plateis & sub muris soporatos veluti porcos interemptos: nocteque illa plures illorum sumptis viribus ebriosos socios suos occulte interfecerunt quos ab antea in odio habuerunt; sicque in illa nocte strages magna tam ab invicem quam ab aliis facta est. Die vero sequenti, scilicet Sabbato, iterum adunati sunt in *Smithfeld*, ubi rex venit mane ad eos, qui licet ætate juvenis tamen animi sapientia prudenter doctus. Cui aporpinquavit Ductor eorum proprio nomine *Watte Tyler*, set jam nomine mutato vocatus est *Jakke Strawe*. Hic regi adhærens & ipsum pro aliis unus alloquens, & cultellum evaginatum quem *Dagger* vulgus vocant in manu gerens, de manu in manum jecit quasi pueriliter ludens, & oportunitatem capiens, si rex ei petita negaret qua ipsum subito ut credebatur percuteret, unde maxime timuerunt qui regi assistebant quid in facto eveniret. Petunt à rege ut omnes warennæ tam in aquis quam in parco & boscis communes fierent omnibus, ita ut libere posset, tam pauper quam dives, ubicunque in regno in aquis

Rich. II. & stagnis piscariis & boscis & forestis feras capere, in campis lepores fugare, & sic hæc & hujusmodi alia multa sine contradictione exercere; Cumque rex de hujusmodi concessione cum deliberatione tardaret, *Jakke Strawe* propius accedens & regem minacioribus alloquens, frænum equi regis quo ausu nescio manu arripuit; Quod *Johannes de Walworth* *Burgensis Londoniensis* intuens, & mortem regi imminere pertimescens, arrepto basillardo transfixit *Jakke Straw* in gutture. Vidensque hoc alius Armiger nomine *Radulfus Standyche* cum alio basillardo penetravit latera ejus. Et sic corruit reluppinus, aliquamdiu manibus & pedibus defiliens interiit. Inde clamor ingens & ululatus factus est multus, Ductor noster mortuus est. Igitur sic mortuo, & in Ecclesiam sancti *Bartholomæi* quæ prope erat manibus & pedibus viliter tracto, multi de illis se subtraxerunt, & quasi evanescentes in fugam se subito dederunt, numero ut credebant circiter x. millia. Tunc rex dicto *Johanni de Walworth* & *Radulfo de Standiche* vicem rependens ipsos cum aliis iiii. burgensibus de Civitate militari cingulo sublimavit, scilicet *Dominos Johannem Philipote, Nicholaum de Brembre, & Johannem Lande, Nicholaum Twysford.* Hiis militibus sic à rege ordinatis jussit rex ut cæteri qui remanserant de nephanda turba secederent & abirent in campum, & ibi convenirent, ut ibidem posset cum illis de concordia tractare. Illis ibidem constitutis, ecce processit interim de civitate multitudo armatorum duce domino *Roberto Knollys* cum aliis militibus, & circumvallabant cohortem miseram in campo quasi oves desolatas sine pastore. Tunc rex pius qualis fuissent conditionis misericordia motus noluit miseros interire, parcens stultæ multitudini, jussit eos abire unumquemque in domum suam, multis tamen interim recedente rege dampna mortis perpessis. In illa misera multitudo recensiebantur xx. mille. Isti fuerunt ductores eorum, *Thomas Baker* primus motor sed postea principalis ductor, *Jakke Strawe, Jakke Wylner, Jakke Carter, Jakke Trewman, Jakke Wylner* alloquitur socios sic.

Jakke Wylner asket help to turne his mylne aright. He hath grounden smal smal the kings sone of heven he schal pay for alle. Loke thy mylne go a ryzt, with the foure sayles, and the post stande in steadfastnesse. With ryzt and with myzt, with skyl and with wylle, lat myzt helpe ryzt, and skyl go besoze wille, and ryzt besoze myzt, than gothoure mylne aryght. And if myzt go besoze ryght, and wylle besoze skylle; than is oure mylne mys a dyzt.

Jak Carter.

Jakke Carter pyses zowe alle that ze make a gode ende of that ze hane begunnen, and doth wele and ay bettur and bettur, for at the even men heryth the day. For if the ende be wele, than is alle wele. Lat *Peres the Blowman* my brother duelle at home and dyzt us corne, and I will go with zowe and helpe that y may to dyzte poure mete and poure drynke, that ze none sayle, lokke that *Hobbe* robbypoure be wele chaupled for lesyng of zoure grace, for ze have gret nede to take God with zowe in alle zoure dedes. For now is tyme to be war.

Rich. II.

Jak Trewman.

Jakke Trewman doth zow to understande that fallnes and gyle habith regned to long, and trewth hat bene sette under a lokke, and fallnes and gyle regneth in everyk flokke. no man may come trewth to, bot he syng si deder. Speke, spende and spede, quoth *Jon of Bathon.* and therefore synne fareth as wilde fode, trew love is away, that was so gode. and clerkus for welthe worthe hem wo. God do bote, for now is tyme.

Exemplar epistola Johannis Balle.

Jon Balle gretyth zow wele alle and doth zow to understande, he hath rungen poure belle. Poure ryzt and myzt, wylle and skylle. God spede every y dele. Now is tyme Lady helpe to Jhesu thi sone, and thi sone to his sadur, to make a gode ende. in the name of the Trinite, of that is begunne, amen amen pur charite amen.

Prima epistola Johannis Balle.

John Balle seynte marve priff gretez wele alle maner men and byddes hem in the name of the Trinite, Sadur and Sone and holy Gost stonde manlyche togedyr in trewth, and helpez trewth, and trewth schal helpe zowe. Now regneth pride in pris, and covetys is hold wys, and lecherie with outen shame and glotony with outen blame. Envy regneth with tresone, and flouth is take in grete lesone. God do bote, for now is tyme amen. In *Essex Southfolc and Northfolc.*

Northfolc similiter surrexerunt communes in quibusdam locis in magna multitudine, & multa mala fecerunt & plures probos homines decollaverunt. Et sciendum quod in omnibus locis habebant eundem modum jugulandi. Dominum *Johannem de Candyche* Justiciarium regis capitaniū trucidaverunt. Dominum quoque *Robertum Salle* militem in armis strenuitate famosum decollaverunt, sicque inaudita & enormia mala à seculo non audita non solum in una patria set in multis partibus regni irreperabiliter perpetrata sunt. Similiter apud *Westerburgh* compatriotæ & tenentes Abbatis ejusdem surrexerunt contra eandem domum scilicet *Abbatiam*, & eam exterminare cupiebant atque proposuerunt, quod & irremediabiliter fecissent nisi Deus manum resisticem eis inopinate immisisset; Nam auxilium eorum à Domino *Henrico le Spenser* Episcopo *Northmycensi* divina mediante superna clementia, Qui cum forti manu armata supervenit, ipsosque malefactores ab incepto proposito perturbavit, & ipsosque persecutus turbam eorum dispersit, & eis reddens prout meruerunt, scilicet aliis mortem, aliis carcerem & vincula, nemini parcens; & dum plures eorum fugam caperent ad ecclesiam pro præsidio, in foveam perditionis ceciderunt quam Ecclesiæ paraverant, nam Ecclesiæ immunitatem non meruerant qui valles Ecclesiæ destruere non metuebant. Nam quidam eorum juxta altare & ad parietes Ecclesiæ tam intra Ecclesiam quam extra lanceis & gladiis confossi sunt. Et sicut illi in sua ferocitate positi nemini parcebant set ultionem furiosam exercebant: sic nec oculus Episcopi cuiquam eorum pepercit, sed digna

Ricar. II. digna pro dignis rependens, & eadem mensura qua mensi fuerunt remetiebatur illis : nam ecclesiam & viros Ecclesiæ destruere venerunt, & in ecclesia & ab ecclesia ut ita dicam, immo quia ita dicere audeo quia ab ecclesiastica persona petire meruerunt ; nam manus ejus in ultionem eorum valde lætanter erat extenta, & absolutionem gladialem episcopalis dignitas eis impendere in extremis non dedignabatur pro suis delictis, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam, *Reges eos in virga ferrea & tanquam vas signi confringes eos.* Similiter faciebat ille valens episcopus in diversis locis in comitatibus *Cantabrigienfi & Hontyngdonensi*; & in quibuscunq; locis de talibus audiebat, sine mora eis occurrebat, illos disperdens superbiam eorum funditus quassavit.

Apud sanctum *Albanum* communes de villa & multi à finibus illis egressi obliti bonorum ad Abbathiam confluebant, Abbatemque & Conventum petitionibus eorum adquiescere & eis petita concedere atque de multis libertatibus in non modicum dispendium domus & gravamen ; Et hæc tenentes Abbatis sibi fecerunt pro suo perpetuo habituri. Set Rex infra breve superveniens Cartam frangi fecit, & malefactores puniri. Similiter in multis locis ceperunt tenentes contra suos dominos invalescere, unde scriptum est,

Asperius nihil est humili cum surgit in altum,
Nam seipsos ignorabant, suam conditionem non attendebant, nec de fine perpendebant, set facti sunt velut stulti sicuti qui prius saltant quam lapsum suum considerant ; sicque in illis nephariis impletum est quod de sanctis Apostolis scriptum est, *In omnem terram exivit &c.* Nam corda hominum tam in remotis & extremis partibus quam in propinquis & vicinis ubicumque in regno à timore eorum contremuerunt, & ubique tremuli & conterriti credebant eos statim absque mora inopinate singuli in suis partibus affuturos. In *Leycestria* venit nuncius vespere ad Majorem villæ asserens eos prope esse apud *Harberough* approximantes cum idem prophani essent *Londonis*, & in crastino circa horam primam diei in villam *Leycestria* fore venturos ad destruendum manerium ducis *Lancastria* ibidem, & omnia bona ejus ibidem inventa dilaceranda & evertenda atque comburenda, nam quædam habebat ibidem de cotidianis suis necessariis quia sæpius ibi fovebat familiam suam, tamen in tempore istiusmodi conflictus in marchia erat cum *Scotis* de negotiis regni tractaturus. Quid plura ? Major inde maxime conturbatus et conterritus, & quid in casu sibi ipsi contrario faceret contremescens. Si eis resistere disponderet forte deficeret, & sic cum suis occumberet : si eos cum pace reciperet, postea eorum consentaneus judicaretur. Salubri usus consilio convocavit vicinos suos juratos & alios peritiores ; Quorum consilio eadem nocte fecit proclamationem ad altam crucem villæ, & ad iiii. portas sub nomine regis, quod unusquisque paratus esset mane seipsum & proximos defensurus. Similiter sub certa pœna regi danda, quod omnes & singuli de villa tam divites quam pauperes, tam magistri quam servientes, meliori modo quo se armare possent & se defendere scirent, omni excusatione postposita extra villam super montem vocatum *Waltrehill* armis suis taliter stipati mane convenirent, si forte possent divina eos adjuvante gratia & patria eis similiter succurrente contra inimicos tam subito supervenien-

tes occurrere resistendo. Quo in loco cum convenissent numerati sunt circiter mille ducenti tam de bonis & aliis. Altera quoque die fecerunt similiter ostendentes se in eodem loco, & eventum rei cum magno timore expectantes ; nam exploratores emiserant & ad explorandum de operibus eorum & eos certificandum ubi essent, & quando ad istas partes diverterent, & qualiter se disponderent ad recipiendum eos si cum pace si cum pugna, nec erat aliquis eorum qui rediret nunciare eis si bonum si vel malum ; Propterea magis timuerunt. Interim custos gardropiæ domini Ducis rediit de *Londonis* similiter metuens ne supervenirent ad destruendum si quid invenirent in castello *Leycestria* ducis, unde cum festinatione qua potuit ea quæ invenit in castello, onustis correctis fecit deduci ad Abbathiam *Leycestria* pro salva tuitione habenda à prædictis inimicis ; Cumque ibidem venissent die martis sequenti circa meridiem, Abbas nimio terrore percussus, sicut & cæteri regni, non audebat ea hospicio recipere, ne forte hujusmodi rei occasione tota abbathia detrimentum intolerabile exterminii pateretur, quia idem Communes pacificum ducem *Lancastria* super omnes mortales in illo conflictu magis exosum habebant, & si ipsum invenissent absque mora ab eis periclitaretur ; sicque redierunt correctæ onustæ prout venerant, & in area ecclesiæ sanctæ *Mariæ* de Castro bona illa exposita sunt, divinam gubernationem sine cujus adminiculo nichil superest expectando.

In illis diebus ut jam ante dictum est, erat præfatus pius dux *Lancastria Johannes* in marchia *Scotie* ad tractandum cum *Scotis* de negotiis regni. Quod ut credibile fieri potuit ex divina dispositione ei accidit, quod procul ab illis partibus absens esset ne in manus nephandorum caderet sine natura occidendus. Domina *Constantia* ducissa *Lancastria* talibus auditis timore magno percussa cordis est, malignorumque rabiem declinare volens, & pro refugio sub alas domini sui volare desiderans, cum festinatione qua potuit iter arripuit, venitque ad *Pontefractum* ad Castellum suum pro subsidio habendo quasi in domo propria securo. Et qui inibi erant ipsam hospicio & salvo custodire nullatenus voluerunt, set recusaverunt ipsam cum castello sub securitate custodire, Dicebant namque se non audere : sicque desolata & quasi à propria domo cum pudore in lassitudine repulsa, eadem nocte cum lumine ceræ antequam disceret viam septem leucarum peregit, & absque quietis refocillatione apud *Knarelsburgh*, pervenit, & ibi moram fecit, donec cessante procellosa tempestate rabidi cursus serenitas tranquillitatis & pacis superluxit, & pius dux pacis & misericordiæ de *Scotia* cum honore reverteretur.

Jam præcesserunt detrimentosa cum lamentatione dolorosa, nunc succedunt lacrimosa cum diligenti amaritudine compassiosa. Igitur pio duce non sui scilicet set regni negotiis sic se in remotis habente, rumor hujusmodi rapacitatis ad aures ejus pervenit. Quo subito turbatus & licet perturbatus mirum non esset, & inde non ex arrepto set cum summa deliberatione sapientissimo usus consilio, non motus ira quia non proderet, non concussus vecordia quia in aliquo delicto non reus, set qualis fuerit in omnibus actibus suis ostensus, scilicet pius & mitis, hillari vultu audita quasi motus non esset secrete conservavit, & usque ad tempus aptum occultum absque revelatione quacunque silenter conservari mandavit, nec euidā revelari per-

Ricar. II. permisit. Set finem negotii sui pro quo ibidem venerat cum festinatione qua potuit totis nisibus acceleravit, nam prope finem erant ex utraque parte de tractatu suo. Fine igitur habito, & hinc inde Indenturis figillatis, tunc primo petiit à *Scotis* licentiam in *Scotiam* intrare, & ibidem pro certo tempore si vellet moram facere, atque quando ei placeret absque impedimento sui vel alicujus suorum licenter redire & abire, nondum enim innotuit *Scotis* necessitatis causa. Hiis itaque ad votum patrat, tunc demum convocavit consilium suum atque familiam, & intimavit eis calamitatem gentis *Anglorum* australis plagæ. Et ecce ploratus & ululatus multus lacrimantium atque plangentium. Tunc ille cum omni mansuetudine & pietate dedit licentiam suis omnibus, & rogavit ut unusquisque rediret ad propria, ne detrimentum paterentur de bonis suis; At illi ab eo, veluti discipuli à Christo, relicto eo omnes fugerunt, paucis admodum cum eo remanentibus. Similiter ei relatum est quod duæ turmæ nephandum luporum discurrebant per duas partes regni, & quælibet turba continebat decem millia electorum ad rapiendum eum, una turma per orientalem partem, & alia turma per occidentalem partem. Similiter quoque omnia quæ habebant *Leycestria* destructa erant, & castellum de *Tuttebery* everberatum & multa alia perpetrata, quæ de facto falsa erant. Unde non mirum esset licet cor ejus hæc horrida frangerent. Comes quoque de *Northambria* invitaverat eum ad cœnam & cum eo pernoctandum. Cumque accessisset ad locum, ecce quidam miles dicti Comitis cum aliis Armigeris venit ei obviam in medio itineris, nuncians ei, dictum Comitem dominum suum nec audere nec velle ipsum Ducem hospitio recipere, nec aliquid humanitatis ei impendere, nec in aliquo castello seu villa suæ custodiæ deputatis intrare permittere, donec sciret utrum dominus rex ei benivolus esset an non. O casus super omni parte supra modum dolendus! pacis amator & reformator à pace sine delicto deicitur & perturbatur. Quo se divertat, quo caput suum inclinet? Si ad castrum de *Banburgh* gressum dirigat ubi familiam suam pro tempore quo in marchiam moram facere disposuerat, dictus Comes eum prævenit ingressumque prohibuit; victualia quoque quæ pro se & familia sua ibidem paraverat secum abducere denegavit, unde orta est magna discordia, nec inmerito, inter eos. Videns igitur pius dux innocentissimus quomodo prædictus Comes super cæteros rumores adversabatur, magis sibi timuit ne rex ab aliquibus æmulis ejus sub sinistro consilio ductus ad istiusmodi luporum rabiem inconsulte præberet assensum; Et ut verum fatear, in multis locis regni divulgatum fuerat, regium assensum intervenisse in hiis quæ contra eum fiebant. Quod quidem à nonnullis credebatur licet vane, qui tamen forte ut affolet linguæ habenas à cordis radice laxabant, cupientes quod ore fatebantur in effectu durius evenisse: nam plures habuit æmulos & inimicos divites simul ac pauperes, qui potius sinistra quam bona de eo loquebantur, male de eo sentientes, injusta contra eum cum non esset eorum meritis sæpe meditabantur. Set Deus semper adiutor ejus versutias omnium inimicorum vertebat in bonum, & omni tempore compescuit maliciam eorum, & ipsum eripuit de manibus eorum. Spretus igitur sic pius Dux à dicto Comite & ex omni parte sic agonizatus, & ab hospicio suo

atque victualibus tam horribiliter seclusus, recessit *Ricar. II.* nec mirum corde mœrore repletus, gressumque suum sub conductu præhabito in *Scotiam* direxit, ab amicis & cognatis repulsus, inter inimicos & ignotos hospicium quæsiturus. Ad villam de *Endusburgh* domino cum protegente in omnibus viis suis cum pervenisset, quos antea habuerat adversarios & inimicos tunc invenit eos amicos familiarissimos, nam *Scoti* humanissime eum receperunt, & donis, magnificentiis, exenniis honorificentiori modo quo sciebant ipsum glorificaverunt, & victualia ad plenum ei ministraverunt, & quicquid posset honoris vel solacii excogitari ei impendere sollicitè curabant.

Comes de *Duglas*, & Comes de *Dunbarre* cum aliis duobus Comitibus venerunt ad eandem villam in ejus solacium & confortationem, ibique expensis propriis aliquamdiu moram fecerunt ad ejus consolationem. Quid plura? Similiter ex alia parte ad memoriam deduxit actus suos præcedentis vitæ suæ, et de singulis operibus suis si in aliquo delicto transgressus fuerat clam vel palam erga regem vel regnum quod tale quid mereretur ex sua culpa. Sicque librata conscientia cum animo suo, et in se non reperiens modicum vel grande quo posset juste accusari vel quid contra eum juste obici, Hiis et hiis similibus cum sapienti deliberatione excogitatis in seipsum rediens, confortationem aliqualem inde sumpsit, in transacta justitia sua fiduciam habens, et in Deo fixit cor suum, cui se et causam suam cum omni attentione commendavit, animadvertens quod scriptum est, *Multæ tribulationes iustorum & de hiis omnibus liberabit eos Deus*. Inter cætera tamen in memoriam retorquebat quomodo sæpius ac sæpius audierat tam à viris ecclesiasticis quam à suis domesticis, qualiter fama ejus quasi in omnibus partibus regni multo tempore denigrata fuerat, et qualiter ipse pro nullo duxerat quicquid ei dictum fuerat concupiscentia excæcatus, nec Deum timens nec homines erubescens, Habebat namque quandam dominam *Katerinam de Swynforde* alienigenam in familia cum uxore sua, unde suspicio sinistra maxime de eo oriebatur. Et hiis excogitatis in seipsum Deo gratiam sibi inspirante statim reversus est, et se totum divinæ misericordiæ committens, et emendationem vitæ Deo promittens, votum vovit Deo, quod quam citius posset dictam dominam à familia sua amoveret cum effectu, ulterius non offensurus. Cumque ad propria redisset oportunitate nata ipsam à domo sua statim amovit ulterius in familia sua non mansuram. Quid plura? Cumque ad aures boni regis *Anglia* perstrepisset de tanta angustia ejus & calamitate inaudita atque tristitia intollerabili pueri ducis avunculi sui, atque opprobriosa ejus repulsione minus juste ei objecta, maxime condoluit, & mox indilate literas consolatorias quam citius potuit ei transmittere festinavit. Et sic literis novis ac novis supervenientibus animum regis ei benevolum cognoscens, ad plenum consolatus est, & quasi pro nichilo duxit tantam injuriam & irreparabilia dampna bonorum suorum. Similiter & fratres sui in quantum potuerunt eum consolari nisi sunt. O eventus quam variabilis! Nam unde maximum opprobrium illi oriebatur inde læticia primi honoris provenit, & ideo cum redeunt consolationis mirabilia redit pio duci & ejus dilectoribus lætitia.

Igitur hiis ita transactis rex benevolus mandat Comiti

Ricard. II. Comiti *Northumbria* regias literas, ut quærat Duce[m] *Lancastria* ubicumque fuerit cum omni honoris alacritate, & ipsum salvo pro suo posse ab inimicis custodiat, & fortitudine qua potuit armata ipsum adducat, & per partes suas salvo transducatur ne detrimentum patiat. Sicque accidit quod qui primo repulsionis opprobrium ei intulit, primæ reductionis honorem illi impendebat; Cumque idem Comes cum fortitudine armatorum ei obviam fecit, & ei obsequium honoris optulerat, pius dux regi gratias egit, set ipsum cum comitiva sua repulit, dicens se non indigere ejus obsequio; Sicque abinvicem recesserunt absque pluri, pius dux viam suam graditur, Comes vero in domum suam revertitur.

Mandavit etiam rex omnibus & singulis dominis borialis plagæ ac etiam vicecomitibus & burgenfibus omnibus & singulis præciens, quod quilibet eorum cum fortitudine sufficienti secundum vires suas ipsum salvo transducant per partes suas. Sicque factum est quod aliis recedentibus in suo comitatu aliisque succedentibus in alio comitatu cum honoris tripudio venit per *Eboracum*, *Notinghamiam*, *Leycestriam*, aliquando mille comitatus lanceatis ut dicebatur, & quandoque numero majori stipatus, quandoque minori, exceptis sagittariis & aliis. Tandem vero venit ad regem apud *Redynges*. Rex vero in ejus adventu admodum lætus effectus, cum magno honore eum suscepit, atque cum omni diligentia eum confortabat, donisque largifluis prout decuit regiam magnificentiam ad suum avunculum, hilariter honorificavit.

Ne cuiquam cedat in mirum quare ipsum tocien pium ducem vocitavi, diligens Lector attendat & auditor veritatis amicus intelligat, quod iste pius dux pietatis tanto robore fundatus extitit, quod in omnibus tribulationibus suis & in omnibus angustiis atque injuriis sibi malitiose illatis non vindictam quæsit, non ultionem per suos mandavit, set æquanimitèr tollerans cuicumque petenti delicta condonavit. Cum autem thesaurus argenteorum vasorum ejus per quosdam de familiaribus suis sæpius ad magnam summam furtive ablati fuisset, & ministri ejus per juris rigorem contra eos captos tandem vellent procedere eos suspendendo, tantæ pietatis spiritu repletus erat, quod ipsos prohibuit dicens, se nolle aliquem hominem perire pro bonis suis, præciens semper tales dimitti sub abjuratone, quod se abstinerent à familia & domo regis, & domo sua, & domo fratrum suorum.

Hiis itaque gestis & quietis tempore succedente, aderat tempus quo rex puniri faceret delinquentes. Missus est igitur dominus *Robertus Treslyon* Justiciarius præcepto regis ad inquirendum de surgentibus contra pacem & puniendum; Qui ubique discurrens & nulli parcens fecit stragem magnam. Et ut illi malefactores inimicabiliter insidiabantur adversus Justiciarios, scilicet dominum *Johannem de Candye* & alios quos invenire potuerunt, inortem eis inferendo capitalem, atque contra omnes legis regni peritos quos invenire poterant, nec cuidam eorum pepercerunt capitali sententia puniendo, sic nec ipse cuiquam pepercit vicem pro vice rependens; Nam quicumque accusatus fuerat coram eo in causa supradicta sive juste sive ex odio, statim ipsum mortis sententia plectebat. Et alios quidem decapitari præcepit, alios autem suspendi, alios vero trahi per civitates & suspendi per quatuor partes civitatum,

Ricard. II. alios autem eviscerari, visceraque concremari coram ipsis viventibus, posteaquè decollari & in iv. partes dividi ac suspendi per iv. partes civitatum secundum delicti & meriti quantitatem. Dominus *Johannes Balle* vero captus fuit apud *Cobentre* & ductus apud *sanctum Albanum*, ibique præcepto regis tractus fuit & suspensus, atque in iv. partes divisus, quæ ad iv. loca sunt missæ & suspensæ.

Eodem anno apud *Westmonasterium* rex *Ricardus* desponsavit *Annam* filiam regis *Boemi* sororem Imperatoris, & dedit Imperatori ut dicebatur pro maritaggio decem mille libras præter alias expensas in quærendo eam & adducendo eam sumptibus suis propriis.

Anno proximo sequenti M. CCC. lxxij. regis *Ricardi v.* dominus rex ad specialem rogatum *Anne* reginæ & aliorum magnatum regni & specialiter pii ducis *Lancastria* condonavit generaliter omnibus antedictis insurgentibus malefactoribus unientibus & adhærentibus & consentientibus eisdem, & concessit Cartas eisdem prosequi volentibus; & mediante divina clementia dicta rabies sic sopita est.

Xij. kalendarum Junii terræ motus generalis mala multa faciens in regno quasi prima hora post nonam feria quarta. Item die Veneris sequenti quasi in ortu solis terræ motus non multum nocens. Sabbato sequenti aquæ motus quasi hora tertia mare. Naves vacillabant in portibus ab aquæ motu.

In istis temporibus floruit magister *Johannes Wyclif* Rector ecclesiæ de *Lutterworth* in comitatu *Leycestria*, Doctor in Theologia eminentissimus in diebus illis. In Philosophia nulli reputabatur secundus, in Scholasticis disciplinis incomparabilis. Hic maxime nitebatur aliorum ingenia subtilitate scientiæ & profunditate ingenii sui transcendere, & ab opinionibus eorum variare. Hic multas dicitur introducere in ecclesia opiniones quæ à catholicis ecclesiæ doctoribus reprobantur, quæ in suo loco pro parte patebunt. Hic habuit præcursores *Johannem Balle* veluti Christus *Johannem Baptistam*, qui vias suas in talibus opinionibus præparavit, & plurimos quoque doctrina sua ut dicitur perturbavit, De quo superius mentionem feci. Hic magister *Johannes Wyclif* Evangelium quod Christus contulit clericis & Ecclesiæ Doctoribus ut ipsi laicis & infirmioribus personis secundum temporis exigentiam & personarum indigentiam cum mentis eorum esurie dulciter ministrarent, transtulit de *Latino* in *Anglicam* linguam non angelicam, unde per ipsum fit vulgare & magis apertum laicis & mulieribus legere scientibus quam solet esse clericis admodum literatis & bene intelligentibus, & sic evangelica margarita spargitur & à porcis conculcatur, & sic quod solet esse carum clericis & laicis jam redditur quasi jocositas communis utriusque, & gemma Clericorum vertitur in ludum laicorum, ut laicis sit commune æternum quod ante fuerat Clericis & Ecclesiæ Doctoribus talentum supernum. Sicque sponsus Ecclesiæ conqueritur & cum propheta potest clamare, *Sedebit honor Ecclesiæ solitarius, & tacebit quia levavit se super se.* Et sic adimpletum est quod prædixit *Willielmus de sancto Amore* longo ante tempore, & potest applicari congrue de eodem populo, sic inquit, *Aliqui laborant ad mutandum Evangelium Christi in aliud Evangelium quod dicunt fore perfectius & melius & dignius, quod appellant Evangelium æternum sive Evangelium Spiritus sancti.*

Ricard. II. sancti. Aeternum congrue dici potest, quia jam vulgare & commune in materna lingua, & sic in aeterna memoria. Hic praedictus Willielmus composuit libellum de adventu talis populi, de conversatione, de vita & moribus eorum satis expresse, & incipit sic. Willielmus de sancto Amore anno Domini M. CC. lv. cap. viij. Nos sumus in quos fines seculorum devenerunt, scilicet in ultima aetate seculi. Post istam vero sextam aetatem quae est pugnantium cum qua currit septima aetas quae est quiescentium, non est ventura alia nisi octava quae est resurgentium. Igitur nos sumus in ultima aetate huius mundi, & ista aetas jam plus duravit quam aliqua aliarum quae currebant per millenarium numerum annorum, quia jam duravit per M. CC. lv. annos. Verisimile est igitur quod nos sumus prope finem, igitur propinquiore sumus periculis novissimorum temporum quae ventura sunt ante adventum Antichristi. Ista probat ibidem per plures auctoritates sacrae Scripturae. Relinquitur igitur quod in novissimis temporibus sumus aut illis valde propinqui, quod ostendimus per octo signa quod jam pericula instant. Primum enim est, Quod aliqui laborant ad mutandum Evangelium Christi in aliud Evangelium quod fore dicunt perfectius & melius & dignius, quod appellant Evangelium aeternum sive Evangelium Spiritus sancti, quo adveniente evacuabitur, ut dicunt, Evangelium Christi, ut parati sumus ostendere, in illo Evangelio maledicto. Hoc signum manifestum est quod prope est tempus Antichristi, de quo in Psalmo, Constitue Domine legis latorem super eos. Glossa. Antichristum pravae legis latorem. Secundum signum est, Quod illa doctrina quae predicabitur tempore Antichristi, videlicet Evangelium aeternum praedictum, ubi viget Scriptura sacra studium jam publice positum fuit exemplandum, unde certum est quod jam predicaretur nisi esset aliquid quod eam detineret. Quid autem detineat scitis, scilicet imperium Petri & eorum qui loca apostolorum, scilicet episcoporum. Nisi enim venerit dissensio primum non revelabitur filius perditionis vel iniquitatis, unde caveant episcopi ne praedicti predicatores pseudo procurant eorum percussione, id est, ablationem potestatis eorum; sicut significatur in Evangelio aeterno. Tercium signum est, Quod sicut in Babilone reproba postquam visa est manus scribens, MANE TEHEL PHARES. cito secuta est subversio ejus, Danielis 5. Sic in Babilone dilecta Domini, Ysa. 21. 1. In ecclesia cum jam visa sit dicta Scriptura, constat quod prope sint pericula ejus. Set ista tria verba jam visa sunt scripta in ecclesia. Scripta sunt enim in illo maledicto libro quem appellant Evangelium aeternum quod in ecclesia jam propalatum est; propter quod timendum est de subversione ecclesiae. MANE ut exponitur Danielis 5. numeratur regnum ecclesiae, scilicet Evangelium Christi, & concluditur in certo numero annorum. TEHEL inventum est minus habens perfectionis & dignitatis quam Evangelium aeternum. Quanto minus lucet Luna quam Sol, quanto minus valet testa quam nucleus, & multa tales scriptae sunt ibi comparationes quibus probatur minus valere Evangelium Christi quam Evangelium aeternum. PHAREZ ibi invenitur quod regnum ecclesiae dividetur post praedictum tempus ab illis qui tenent Evangelium Christi, &

dabitur illis qui tenent Evangelium aeternum. Ricard. II. Quartum signum est, Quod propinquante fine seculi & adventu Antichristi quidam qui apparebunt in ecclesia Christi sanctiores & tamen facient quod displicet Christo, corrigentur per aliquos juxta visionem beati Johannis de correctione ecclesiarum, Apoc. 23. Ipsi autem correctionem sustinere nolentes, suos correctores tradent in tribulationem, & procurabunt ut ab omnibus odiantur vel odio habeantur, & ut etiam aliqui ex eis occidantur. Quintum signum est, Quando propinquante consummatione seculi illi qui videntur in ecclesia sanctiores reprehenduntur de falsa sanctitate & de sua presumptione, propter quod multi, tam ipsi quam scilicet eorum fautores scandalizabuntur. Sextum signum est, Quod propinquante consummatione seculi surgent quidam in ecclesia predicatorum commendantes semetipsos ultra mensuratum a Deo sibi populum, quia gloriabuntur in predicando plebibus vel populis non suis. Et isti sub specie pietatis multos seducunt, id est, a consiliis praelatorum ad consilia ducent. Septimum signum est, Quod propinquante consummatione seculi quidam qui videntur in ecclesia magni zelatores fidei & maxime amare Christum, dimittent Evangelium Christi & adharebunt Evangelio aeterno quod ex toto absorbet fidem Christi, unde refrigeret caritas qua sermo Dei custoditur. Octavum signum est, Quod propinquante consummatione seculi annuntiabuntur in ecclesia signa propinquae consummationis, ut sic intelligant metuentes Christum prope consummationem seculi & dolorem qui erit tempore Antichristi. Haec ibi in octavo capitulo & multa alia cum allegationibus sacrae Scripturae; quae quidam applicant ad fratres mendicantes, magis tamen congruunt istis novis populis Lollaridis qui mutaverunt Evangelium Christi in Evangelium aeternum, id est, vulgarem linguam & communem matrem; & sic aeternam quia laicis reputatur melior & dignior quam lingua Latina. Idemque Willielmus ostendit capitulatim in libro suo de verbo ad verbum, Quod in ecclesia Christi multa & magna pericula sunt futura secundo capitulo, & per cujusmodi homines sunt futura. 3°. Quam habiles & ydonei erunt ad pericula inducenda. 4°. Cuiusmodi erunt illa pericula. 5°. Qualiter procedent in periculis producendis. 6°. Quod qui non praeviderint illa pericula aut praevisa non praeviderint peribunt in illis. 7°. Quoniam & ipsi parantes aliis pericula in multis periculis seipsos constituerunt: similiter in quibus periculis erunt constituti. 8°. Ne dicat quis de praedictis periculis nondum esse curandum utpote adhuc remotis, ostendit per quadam signa illa non esse remota longe set satis propinqua. 9°. Ostendit, Quorum est illa pericula praevidere & praenunciare, & a fidelibus repellere. 10. Ostendit, Quam poenam incurrant hii qui pericula tenentur praevidere, & praenunciare, & ab ecclesia repellere, si non fecerint. 11°. Ne videatur impossibile illa repelli eo quod sunt prophetice praedicta, ostendit quod repelli poterunt ad tempus. 12°. Ostendit, Qualiter sunt repellenda & possunt repelli. 13°. Quia repelli non possent praedicta pericula nisi cognoscerentur illi qui pericula procurabant, ostendit ubi possunt praedicti periculosi viri inveniri. 14°. Ostendit, plurima signa quadam infallibilia, quadam vero proba-

Ricard. II. probabilia per quæ possunt dicti homines cognosci.

Ista ostendit cum auctoritatibus sacre Scripturæ luculenter. Et incipit liber. Prædictus magister *Johannes Wyclif* tenuit. ut prædictum est, singulares opiniones & conclusiones, & in tantum in eis delectatus est & sedens, quod sapius assererat se velle & paratum esse ire in carcerem, & ignem atque mortem subire pro defensione earum si necessitas temporis illud ab eo postulasset; similiter & ceteri sui hæresitæ discipuli & complices atque fautores arridente sibi prosperitatis quiete omnes se esse paratos affirmabant. Interim occidit eis lux audaciæ, & tenebræ eos vecordiam comprehenderunt. Nam idem magister *Johannes* citatus fuit & vocatus mandato domini papæ ad comparandum coram archiepiscopo *Cantuariensi* & multis aliis ecclesiæ doctoribus in ecclesia fratrum prædicatorum *Londoniis* ad respondendum super hæretica pravitate, ubi habuit præcipuum adiutorem pium ducem *Lancastriæ*, qui semper ei & suis in omnibus necessitatibus invincibili præsidio affuit, & aliter ipse & sui in foveam interitus viliter cecidissent. Cumque die statuto ad objecta respondere deberet omnem præjactitaram cordis audaciam sine mora dimisit & induit vecordiam lorica, fantasticosque errores dedicere suos esse molitus est, atque opiniones & conclusiones suas esse vel fuisse firmiter negare conatus est, & eas ab aliis inventas & nomine ejus prædicatas & doctas, & illi ascriptas fuisse protestatus est. Cum tamen ipse & sui eas omni nisu foverant retroacto tempore & publicaverant veras fuisse, & antiquos libros de solida fide ecclesiæ scriptos raserant literalique doctrina novæ opinionis in pluribus locis rescripserant. *Thomamque Alquinum* in suis scriptis novis opinionibus eorum contrariant, & quia frater erat, concludebant, igitur mendax est. Sicque dejectis armis totius non divinitatis, immo vanitatis affugit. Idem magister *Johannes Wyclif* sub alas maternæ disciplinæ pro refugio mortem evadendi quam à matre didicerat à cunis sub forma quæ

I knowleche that the Sacrament of the altar is verry Goddus body in fourme of brede: but it is in another maner Goddus body then it is in hevене. For in hevën it is sene fote in fourme and figure of fleshe and blode. But in the Sacrament Goddus body is be myracle of God in fourme of brede, and is he nouth'er of sene fote: ne in mannes figure, but as a man leev'es for to thenk the kynde of an ymage whether it be of oke or of ashe, and setty's his thouzt in him of whom is the ymage: So myche more schuld a man lete to thenk on the kynde of brede, But thenk upon Christ. for his body is the same brede that is the Sacrament of the Autere, and with alle clenness, alle devotion, and alle charite that God wolde gif him, wor-schippe he Crist, and then he receyves God gostly more medefully than the Priest that syngus the Masse in lesse charite. For the bodely etyng ne prosy'tes nouth to soule, but in als mykul as the soule is sedde with charite. This sentence is propre be Crist that may nouth lye. For as the Gospel says, Crist that night that he was betraide of Judas Scarloth, he tok brede in hise hondes, and bleside it, brak it, and gaf it to hise

discipulus to ete. For he says and may net lye, *Ricard. II.*
This is my body.

*Opiniones & Conclusiones magistri
Johannis Wyclif.*

Hæresis 1.

Quod substantia panis materialis aut vini manet post consecrationem in sacramento Altaris.

Hæresis 2.

Quod accidentia non manent sine subjecto post consecrationem in eodem sacramento.

Hæresis 3.

Quod Christus non est in sacramento Altaris idemplice, vere, & realiter in propria persona corporali.

Hæresis 4.

Quod episcopus vel sacerdos si existat in mortali peccato, non ordinat, conficit, nec baptizat.

Hæresis 5.

Quod si homo fuerit debite contritus omnis confessio exterior est sibi superflua vel inutilis.

Hæresis 6.

Quod pertinaciter asserere non est fundatum in Evangelio quod Christus missam ordinaverit.

Hæresis 7.

Quod Deus debet obedire diabolo.

Hæresis 8.

Quod si Papa sit præcitus & malus, ac per consequens membrum diaboli, non habet potestatem supra fideles Christi ab aliquo sibi datam nisi forte à Cæsare.

Hæresis 9.

Quod post *Urbanum* sextum non est aliquis recipiendus in Papam, set vivendum est more *Græcorum* sub propriis legibus.

Error 1.

Quod nullus prælatus debet aliquem excommunicare nisi prius sciat ipsum excommunicatum à Deo.

Error 2.

Quod sic excommunicans ex hoc sit hæreticus vel excommunicatus.

Error 3.

Quod prælatus excommunicans clericum qui appellavit ad regem & consilium regni, eo ipso traditor Dei est & regis & regni.

Error 4.

Quod illi qui dimittunt prædicare, seu audire verbum Dei, seu Evangelium prædicatum propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in die judicii traditores Dei habebuntur.

Error 5.

Asserere quod est contra sacram Scripturam, quod viri ecclesiastici habeant possessiones temporales.

Error 6.

Asserere quod liceat alicui eciam diacono vel presbitero prædicare verbum Dei absque auctoritate sedis apostolicæ, vel episcopi catholici, seu alia de qua sufficienter constat.

Error 7.

Asserere quod nullus est dominus civilis, nullus est episcopus, nullus est prælatus dum est in mortali peccato.

Error 8.

Quod domini temporales possunt ad arbitrium auferre bona temporalia sibi ab ecclesia habitualiter

Ricard. II. delinquente, vel quod populares possunt ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

Error 9.

Quod decimæ sunt puræ elemosinæ, & quod parochiani possunt propter peccata suorum Curatorum eas detinere, & ad libitum eas aliis conferre.

Error 10.

Quod speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos vel religiosos non plus prosunt eidem personæ quam generales orationes eidem personæ cæteris paribus.

Error 11.

Quod eo ipso quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque redditur ineptior & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei.

Error 12.

Quod Sancti instituentes religiones quasque privatas, tam possessionatorum quam mendicantium in sic instituendo peccaverunt.

Error 13.

Quod religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana.

Error 14.

Quod fratres mendicantes teneantur per laborem manuum suarum & non per mendicationem victum suum acquirere.

Error 15.

Quod fratres mendicantes post sermones suos eo ipso sunt simoniaci, vel quod conferentes eis elemosinam sunt excommunicati & dans & recipiens.

Istis & aliis ab archiepiscopo & consilio ejus consideratis, noluit archiepiscopus ea vice plenarie procedere in causa donec deliberaret plenarius cum consilio coepiscoporum suorum, & tunc assignavit dicto magistro Johanni Wyclif alium diem ad comparandum coram eo apud Oxoniam, ut cum consilio cleri Universitatis posset luculentius procedere & finem imponere in præmissis. Igitur die statuto convenit apud Oxoniam archiepiscopus cum coepiscopis Lincolnensi, Northwycensi, Vigornienti, Londoniensi, Salysburiensi, Herfordensi, cum Cancellario Universitatis, cum multis Doctoribus & pluribus aliis de clero & de populo ibidem congregato. Similiter affuit magister Johannes Wyclif ad respondendum super hæretica pravitate ut prius de prædictis Conclusionibus sive opinionibus. Qui eis omnino renunciavit, nec eas tenuisse, neque tenere se velle protestans, ad maternalis virgæ documentum quod ei antea pro refugio præsto fuerat, advolvit iterum, sub forma quæ sequitur.

We beleve as Crist and his Apostolus han tauzt us, that the Sacrament of the Auler white and ronde and like tyl oure brede or off unsacrede is verray Goddus body in fourme of brede, and if it be broken in thre parties os the kirke uses, or elles in a thousand, everylk one of these parties is the same Godus body, and right so as the persone of Crist is verray God and verray man, verray Godhede and verray manhede ryth so as holy kyke many hundzith wynter has trowyde, the same Sacrament is verray Godus body and verray brede: os it is forme of Goddus body and forme of brede as techith Crist and his Apostolus. And therefore seynt Poule nemyth it never but whan he callus it brede, and he be oure beleve tok his

wit of God in this: and the argument of heretykus agayne this sentens, lyth to a cristene man for to assolte. And right as it is heresie for to trowe that this Sacrament is Goddus body and no brede, for it is bothe togedur. But the most heresie that God sufferide come tyl his kyke, is to trowe that this Sacrament is an accident with a substance and may on no wyse be Goddus body: for Crist sayde he witnesse of John, that this brede is my body, and if the say that be this kyke that holy kyke hat bene in heresie many hundred wynter, sothe it is, specially sythen the sende was lousede that was be witnesse of Angele to John Traungeliste astur a thousande wynter that Crist was stenenyde to beken. But it is to suppose that many seyntes that dyede in the mene tyme before her detz were purede of this erreure. Dwe howe grete diversite is betwene us that trowes that this Sacrament is verray brede in his kynde, and betwene heretykus that tell us that this an accident withouten a subiecte. For before that the sende fader of lesyngus was lowfide, was never this gabbyng contrivede. And howe grete diversite is betwene us that trowes that this Sacrament that in his kynde is verray brede and sacramentally Goddus body, and be twe here tykes that trowes and telles that this Sacrament may on none wyse be Goddus body. For I dar seuly say that if this were soth, Crist and his seynts dyede heretykus, and the more partye of holy kyke boleyth nowe heresie, and before deboute men supposene that this consayle of Freres and London was with the herydene. For they put an heresie up on Crist and seynts in heryne: wherefore the erthe tremblide sayland maynnus boys ansueryde for God als it vide in tyme of his passione whan he was dampnyde to bedely deth. Crist and his modur that in gronde had destroyde alle heresykes kepe his kyke in right beleve of this Sacrament, and meue the king and his rewme to aske sharply of his clerkus this offis that alle his possessioneres on paine of lesyng of alle her temporaltes telle the king and his rewme with sufficient grownding, what is this Sacrament, and alle the orders of Freres on paine of lesyng of her legians telle the king and his rewme with gode grounding what is the Sacrament. For I am certaine of the thrydde partie of clergie that defendus thise doutes that is here saide, that they will defende it on paine of her lpf.

Cumque hæc & hujusmodi sic agerentur, archiepiscopus cum consilio coepiscoporum, ac doctorum & aliorum clericorum sibi assistentium fecit deliberationem de antedictis opinionibus seu conclusionibus, libratisque singulis decisit atque discussis, cum assensu atque consensu totius concilii, publicavit eas falsas esse, & pronunciavit eas dampnandas & dampnatas, quasdam scilicet ut hæreses, quasdam vero ut errores, sicut patet de singulis in suo loco; & omnes & singulos defensores earum in posterum sententia excommunicationis innodatos fore publice declaravit. Et in evidentia hujus rei feria sexta in ebdomada Pentecostes proximo sequenti facta fuit processio

Ricard. II. processio generalis per civitatem *Londoniensem*, & omnes tam clerus quam ceteri laici cujuscumque gradus essent nudis pedibus incedebant pro statu. Et præsens ecclesiæ fuit episcopus *Londoniensis* cum pluribus aliis valentibus; & post processionem prædicavit unus frater & doctor in Theologia de ordine *Carmelitarum* qui vocabatur *Kynygham*; in qua prædicatione ex præcepto & commissione archiepiscopi *Cantuariensis* ibi ostensa pronunciavit publice omni populo conclusiones illas falsas fore & dampnatas, quasdam ut hæreses & quasdam ut errores, & ex præstensa commissione denunciavit omnes illos excommunicatos qui eas in posterum docent & tenent, ac prædicant, vel favent & eis adhærent, Et omnes audientes in posterum illas prædicatas vel doctas. Et in isto sermone præsens fuit unus venerabilis miles, nomine *Cornelius Clonne* qui istis conclusionibus & eas tenentibus ac docentibus maximus fautor fuerat, nec voluit pro quocumque aliter credere de sacramento Altaris nisi quod ibi esset verus panis materialis secundum opinionem *Wyclif*. In crastino, scilicet in vigilia sanctæ Trinitatis iste miles ivit ad Conventum fratrum prædicatorum in civitate *Londoniensi* pro missa audienda; & accidit quod audivit missam unius studentis de Conventu illo, & in elevatione corporis Christi nichil vidit nisi sicut prius videre solebat, ita quod firmiter credidit quod ibi fuit verus panis materialis. In fractione vero hostiæ miles respexit & vidit oculo suo corporali in manibus fratris celebrantis veram carnem, crudam, & sanguinolentam divisam in tres partes; Admirans vero & stupefactus, vocavit armigerum suum ut ipse videret, qui tamen nichil vidit nisi sicut prius solebat. Miles vero in tertia particula similiter quæ in calicem mitti debuit, vidit eundem colorem albedinis quæ prius erat, set tamen vidit in medio ejusdem particulæ hoc nomen *Ihesus* scriptum literis carneis, crudis, & sanguineis, quod admirabile erat aspectu. Et in crastino in festo sanctæ Trinitatis idem frater prædicans in cruce *Pauli* sancti pronunciavit istud toti populo. Et in fine sermonis idem miles ibidem præsens narravit ore tenus totum processum publice & aperte ad confirmationem fidei nostræ, & promisit se ibi pugnaturum & moriturum in causa ista, quod in sacramento Altaris est verum corpus Christi & non panis materialis solum, ut ipsemet prius credidit. Hæreses supradictæ & errores quæ ascribuntur magistro *Johanni Wyclif* dampnatæ in domo fratrum prædicatorum *Londoniis* feria quarta ante festum Pentecostes à decem episcopis & xvij. doctoribus in Theologia, & xvj. doctoribus Juris, & pluribus aliis bachulariis tam Theologiæ quam etiam Juris & in præcedenti patent.

Sequitur copia Commissionis qualiter archiepiscopus scribit coepiscopis de dampnatione hæresum; missa aliis episcopis prout episcopus *Lincolniensis* recitat sub hac forma.

JOHANNES permissione divina *Lincolniensis Episcopus*, dilectis in Christo filiis universis & singulis, Abbatibus, Prioribus, Archidiaconatus *Leycestræ*, & ejusdem loci Archidiaconi nostri officiali seu Commissario cuicumque, necnon Decanis ecclesiarum, Rectoribus & Vicariis perpetuis, ac eorum Capellanis parochialibus & aliis quibuscumque divina celebrantibus per ipsum Archidiaconatum ubilibet constitutis salutem, gratiam, & bene-

Ricard. II. dictionem. « Literas revetendi in Christo patris
« domini *Roberti Dei gratia Londoniensis episcopi*
« salutem & sinceram in Domino caritatem. Man-
« datum venerabilis in Christo patris & Domini,
« domini *Willielmi Dei gratia Cantuariensis archi-*
« episcopi totius *Angliæ* primatis & Apostolicæ se-
« dis legati, venerabili fratri nostro domino *Roberto*
« Dei gratia *Londoniensi* episcopo salutem & frater-
« nam in Domino caritatem. Ecclesiarum prelati
10 circa gregis *Dominici* sibi commissi custodiam eo
vigilantius intendere debent quo lupos intrinsecus
ovium vestimentis indutos ad rapiendum & disper-
gendum oves noverint fraudilentiis circuire. Sane
frequenti clamore & divulgata fama, quod dolentes
referimus, ad nostrum pervenit auditum, Quod
licet secundum canonicas sanctiones nemo prohibi-
tus vel non missus absque sedis Apostolicæ vel Epi-
scopi loci auctoritate sibi officium predicationis usur-
pare debeat publice vel occulte, quidam tamen
20 eterne dampnationis filii in insaniam mentis pro-
ducti sub magna sanctitatis velamine auctoritatem
sibi vendicant prædicandi, ac nonnullas propositio-
nes & conclusiones infrascriptas hereticas atque
falsas ab ecclesia Dei dampnatas & determinatio-
nibus sanctæ ecclesiæ repugnantes statumque totius
ecclesiæ nostræque provincia *Cantuariensis* & tran-
quillitatem regni enervare nituntur, tam in eccle-
siis quam in plateis, & quam pluribus aliis locis
prophanis dicta nostra provincia non verentur asse-
30 rere, dogmatizare, & publice prædicare; illis non-
nullos Christi fideles inficientes, & à fide Catholica
sine qua non est salus facientes flebiliter deviare.
Nos itaque attendentes quod tam perniciosum ma-
lum quod ad plurimos serpere poterit eorum animas
letali contagione necando, non debeamus sicuti nec de-
bemus sub dissimulatione transire ne sanguis eorum
de nostris manibus requiratur, sed illud quantum
nobis ex alto permittitur extirpare volentes, de
40 quam plurimum fratrum suffraganeorum nostro-
rum consilio & assensu convocavimus plures sacre
Theologia Doctores, ac juris canonici & civilis Pro-
fessores, & alios clericos quos famosiores & peri-
tiores de regno credidimus, ut super dictis conclu-
sionibus vota sua dicerent & sentirent. Verum
quia premissis conclusionibus & assertionibus in no-
stra & eorundem confratrum nostrorum ac dicto-
rum convocatorum presentia patentibus expositis &
50 diligenter examinatis finaliter est compertum, no-
stroque & eorum omnium communicato consilio de-
claratum, quasdam Conclusionum illarum hereticas
esse, quasdam vero erroneas atque Determinationi-
bus ecclesiæ repugnantes, prout inferius describun-
tur; Fraternitati vestræ committimus & manda-
mus, in virtute sanctæ obedientie firmiter injungen-
tes, quatinus omnibus & singulis fratribus nostris,
coepiscopis nostris, & ecclesiæ nostræ *Cantuariensis*
suffraganeis cum ea celeritate qua poteritis in-
jungeris, prout eis & eorum singulis ac vobis
injungimus, ut eorum singulis in ecclesiis suis &
60 aliis civitatum suarum & diocesum vosque in
vestra & ceteris vestra civitatis & diocesis mone-
ant & inhibeant, moneatis & inhibeatis, prout nos
tenore presentium monemus primo, secundo, & ter-
tio, & districtius inhibemus, pro prima monitione
unum diem, pro secunda alium, & pro tertia moni-
tione canonica ac peremptoria unum alium diem as-
signando, Ne quis de cetero cujuscumque status

Rich. II.

aut conditionis existat hareses seu errores predictos, vel eorum aliquem teneat, doceat, predicet, seu defendat; aut aliquem prohibitum non missum vel alium de cuius potestate non constiterit ad predicandum admittat, aut hareses seu errores huiusmodi vel eorum aliquem predicantem audiat vel auscultet, seu ei faveat vel adhareat publice vel occulte; set statim quasi tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat & evitet sub pena excommunicationis majoris, quam in omnes & singulos in hac parte rebelles & nostris monitionibus non parentes, lapsis ipsis tribus diebus pro monitione canonica assignatis, mora culpa & offensa suis precedentibus & id fieri merito exigentibus, exnunc prout extunc ferimus in hiis scriptis, & per singulos confratres nostros & suffraganeos nostros in suis civitatibus & diocesibus, ac per vos in vestra civitate & diocesi, quatinus ad eos & ad vos pertinet ex habundanti precipimus fulminari. Dictos nostros confratres insuper omnes & singulos per vos hortari volumus & mandamus per asperionem Ihesu Christi, & similiter vos hortamur, quod cum juxta sacrorum canonum instituta quilibet eorum in suis civitatibus & diocesibus haretica pravitatis Inquisitor existat, ac in vestris similiter existatis, de huiusmodi presumptoribus solliciti & diligenter inquirent & inquirentis, Ac contra eos & juxta officii sui debitum cum effectu procedant, similiter procedatis ad laudem & honorem nominis Crucifixi & salvationem fidei orthodoxa. Conclusiones haretica & determinationibus ecclesia repugnantes, de quibus fit mentio de verbo ad verbum supra, que vocantur Conclusiones Wyclif, similiter & Conclusiones erronee recitantur ibidem. Dat. in manerio nostro de Ottoforde penultimo die mensis Maii anno Domini M.CCC.lxxxij. & nostra consecrationis primo. « Cujus auctoritate mandati « vobis reverende pater cum ea quæ decet reveren- « tia firmiter injungendo mandamus quatinus omnia « & singula in mandato prælibato contenta quati- « nus vos in civitate & diocesi vestra aut personas « earundem concernunt, juxta formam & tenorem « ejusdem executioni plenarie demandetis & facia- « tis effectualiter demandari; vos etiam eadem « quatenus personam vestram contingunt curetis di- « ligentius adimplere. Et insuper ex parte dicti ve- « nerabilis patris vos hortamur per asperionem san- « guinis Iesu Christi, quod cum juxta sacrorum « canonum instituta in vestris civitate & diocesi in- « quisitor existatis haretica pravitatis, de præmissis « presumptionibus diligenter & solliciti inquirentis, « ac contra eos juxta officii vestri debitum proce- « datis effectualiter ad laudem & honorem nominis « Crucifixi & salvationem fidei orthodoxa. Dat. « Londoniis die quinta Junii anno Domini &c. & « nostre consecrationis primo. Volentes igitur omnia & singula in dictis scriptis contenta quatenus nos, & civitatem, & diocesim nostras ac personas earundem concernunt executioni debita demandare, vobis firmiter precipiendo mandamus quatinus in singulis monasteriorum vestrorum ecclesiis, ac in singulis parochialibus ecclesiis dicti archidiaconatus prout ad quemlibet vestrum pertinet vos Ab- bates, Priores, Archidiacone officialis singulique quibus presentes nostre literæ diriguntur publice mandatum reverendi patris & domini, domini Cantuariensis archiepiscopi predicti, omniaque & singula

contenta in eodem cum omni celeritate clero ac po- pulo archidiaconatus & ecclesiarum earundem fideliter exponatis & exponi faciatis, & eis ac eorum cuilibet inhibeat & moneatis eosdem prout & tenore presentium nos etiam inhibemus & monemus, quod mandato huiusmodi & omnibus quæ in eodem mandato eis injunguntur pareatis & pareant cum effectu, Ceteraque faciatis & faciant, & ab hiis quæ mandato huiusmodi prohibentur abstineatis & abstineant juxta ejusdem mandati exigentiam & tenorem sub pœnis & censuris in eodem latis, quas monitione supradicta in omnes & singulos in hac parte rebelles & monitionibus huiusmodi non parentes presentium serie fulminamus & per vos precipimus solempniter fulminari. Et ut nulli pateat ignorantia præmissorum, vobis precipimus & mandamus quatinus post publicationem & executionem predictorum per vos fiendas, presentium literarum seriem sub vera copia valvis ecclesiarum predictarum affigi faciatis & dimittatis affixam ad extirpationem haresum & errorum predictorum, & exaltationem fidei orthodoxa. Dat. apud parcum Stowe sub sigillo nostro xij. die mensis Julii anno Domini M.CCC.lxxxij. & nostra consecrationis vicefimo.

An. Dñi
1382.

« Willielmus de Berton Cancellarius Universitatis « Oxonia, Omnibus dictæ Universitatis filiis ad quos « præsens nostrum mandatum pervenerit salutem, & « mandatis nostris firmiter obedire. Ad nostrum « non sine grandi displicentia pervenit auditum, quod « cum omnium haresum inventores, defensores, seu « fautores, cum eorum perniciosis dogmatibus sint « per sacros Canones sententia majoris excommu- « nicationis dampnabiliter involuti, & sic à cunctis « Catholicis rationabiliter evitandi; nonnulli ta- « men maligni spiritus repleti consilio in insaniam « mentis producti, molientesque tunicam Domini, « videlicet sanctæ matris ecclesiæ scindere unitatem, « quasdam hareses sufficienter ab antiquis patribus « reprobatis, & per ecclesiam solempniter condem- « natas hiis diebus, proh dolor! innovant, & tam « in ista Universitate quam extra publice dogmati- « zant. Duo inter alia sua documenta pestifera affe- « rentes, Primo, In sacramento Altaris substantiam « panis materialis & vini post consecrationem reali- « ter remanere. Secundo, quod execrabilis est au- « ditu, In illo venerabili sacramento non esse corpus « Christi & sanguinem equaliter, nec substantia- « liter, nec etiam corporaliter, sic quod Christus sit « ibi in sua propria presentia corporali. Ex qui- « bus documentis fides Catholica periclitatur, de- « votio populi minoratur, & hæc Universitas mater « nostra non mediocriter diffamatur. Nos igitur ad- « vertentes quod assertiones huius partis se deterio- « res haberent si diutius in hac Universitate sic to- « lerarentur, convocavimus omnes sacræ Theologiæ « Doctores, & Juris canonici professores quos ad hoc « aptiores credidimus & in Universitate presentes re- « perimus, & præmissis assertionibus in eorum præ- « sentia patenter expositis ac diligenter discussis, tan- « dem finaliter est compertum atque iudicio omni- « um declaratum, ipsas esse erroneas, fidei ortho- « doxæ contrarias, & determinationibus ecclesiæ re- « pugnantes, contradictoriasque earundem esse ve- « ritates catholicas determinationibus ecclesiæ & « dictis Sanctorum consonas firmiterque credendas, « viz. Quod per verba sacramentalia à sacerdote rite prolata

Rich. II. " prolata panis & vinum in Altari in verum corpus
 " Christi & sanguinem transubstantiantur seu sub-
 " stantialiter convertuntur, sic quod post consecra-
 " tionem non remanent in illo venerabili sacramento
 " panis materialis & vinum secundum suas substan-
 " tias & naturas, set secundum species earundem. Sub
 " quibus speciebus verum corpus Christi & sanguis
 " continentur non solum virtualiter seu figuratiter,
 " set essentialiter, substantialiter & corporaliter, sic
 " quod in illo venerabili Sacramento est Christus
 " licet indivisissime in sua propria presentia corporali.
 " Hoc credendum, hoc docendum, hoc contra om-
 " nes homines viriliter defendendum. Auctoritate
 " igitur nostra monemus primo, secundo & tertio, ac
 " districtius inhibemus pro prima monitione assi-
 " gnando unum diem, pro secunda alium diem, pro
 " tertia monitione canonica & peremptoria unum
 " alium diem, ne quis cujuscunque gradus, status
 " aut conditionis existat præmissas assertiones erro-
 " neas vel earum alteram publice tenentem, docen-
 " tem seu defendentem quovismodo audiat vel
 " ausculet, set statim cum perceperit tanquam ser-
 " pentem venenum pestiferum emittentem fugiat &
 " abscedat, sub pœnis in jure expressatis & sub pœ-
 " nis incarcerationis & suspensionis ab omni actu
 " scolastico, eciam sub pœna excommunicationis
 " majoris, quam in omnes & singulos in hac parte
 " rebelles & nostris monitionibus non parentes, la-
 " psis ipsis tribus diebus pro monitione canonica
 " assignatis, mora culpa & offensa præcedentibus &
 " id fieri merito exigentibus, ferimus in hiis scriptis,
 " Quorum omnium & singulorum absolutionem &
 " absolvendi potestatem præterquam in mortis arti-
 " culo nobis & successoribus nostris specialiter refer-
 " vamus. Insuper ut homines quamvis non per ti-
 " morem latæ sententiæ, saltem propter defectum
 " audientię a talibus doctrinis illicitis retrahantur
 " & eorum opiniones erroneæ sopiantur, auctoritate
 " eadem qua prius monemus primo, secundo & ter-
 " cio, ac districtius inhibemus, ne quis de cætero
 " aliquem publice docentem, tenentem seu defen-
 " dentem præmissas assertiones erroneas in scolis
 " vel extra scolis quovismodo audiat vel ausculet,
 " set statim sic docentem tanquam serpentem vene-
 " num pestiferum emittentem fugiat & abscedat sub
 " pœna excommunicationis majoris in omnes in hac
 " parte rebelles non inmerito fulminandæ & sub
 " pœnis aliis superius annotatis.

Hic magister *Iohannes Wiclyf* in suo adventu ha-
 buit *Iohannem Balle* suæ pestiferæ inventionis præ-
 mediatorum, ecclesiasticæ unitatis validum cisso-
 rem, discordiarum inter clerum & laicos suscitato-
 rem, illicitorum dogmatum indefessum satorem, &
 Christicolæ ecclesiæ perturbatorem, de quo plenius
 infra patebit.

In the name of God Amen, Wytes alle
 cristen men that we Nichol of Berforde & my sel-
 low priist unwoorthy in presence of oure gossely
 fader the Erchebyschop of Canturbery the nyng-
 tende day of Juny zeer of grace a thousand thre
 undred fourscore and tuo in the hous of the Fre-
 res prechoures at London whan we weren requi-
 red to sayne what we selyde of diverse Conclusi-
 ones we mayden this protestation and 3it we ma-
 ken, That oure entent was, and is to be trewe
 fones and meke of holy chirche and 3if happe as
 God schilde that we erren agaynes this entent

in wordus or in werkus we submytte us me- Rich. II.
 kelyche to the correction of oure forsayde sadur
 the erchebyschop of Canturbery, and of alle other
 to whom it longyth to redresse them that erren
 and asturwarde to wain were requyred to say
 oure beleve of the sacrament of the autere, as to
 zoure understondyng onth the peple we know-
 lechene fyrst that the priist takus in his hondes
 thozowe the vertue of the sacramental wordus
 is made and turnyde veralyche into Christus
 body, tho same that was taken and ben of the
 mayden Marye, and that sufferide deth on the
 crosse for man kynde, and that lay in the sepulcre,
 and that ros fro deth to lyve the thrydde day and
 step up into hevene, and sottes in joye in the
 blysse of the sadur, and that schal come at the
 day of dome to dome the quikke and the dede, and
 the wyne is also turnyde verapliche into his blode
 so that leues astur the consecration of bzyde and
 wyne non other substance than that ilk that is
 Cristus fleshe and his blode. And furthermoze we
 beleve that the hole body of Christ is hole in
 the sacrament, and hole in eberyche partye of
 the sacrament of the autere. And also we beleve
 that Crist is verapliche in the same sacrament
 in his bodely presence to savacion of alle hem
 that woorthelyche receyven that same sacrament,
 to hem that unworthelyche receyven to her
 dampnation, and this oure beleve and in this we
 bene thozou grace of God, we wille dye in remis-
 sion of oure synnes. And therfore we pry alle
 cristen men to whom this confession schal come
 to that ze bere us witnes of this beleve at the
 day of dome before the herrest judge Jhesu Crist
 and pray for us for charite.

In the name of God Amen. y John Aston
 priist unworthely required of my Lord the erche-
 byschop of Canturbery the nyntene day of June
 in the zer of grace &c. ut supra, in the hous &c.
 to say what y selyde in the matyr of the sacra-
 ment of the autere y have knowelechyde and 3it
 i do that the selfe bzyde that the priiste holdes in
 his hondes is made thozou the vertue of the sa-
 cramental wordus verely the selfe Cristus body
 that was bozne of the mayden Marye and takun
 and suffrede deth on the crosse and thze days lay
 in the sepulcre, and the thrydde day ros fro deth
 to the lyve and steyede up into heven and syttes
 on the ryght honde of God, and in the day of
 dome schal come to dome the quikke and the
 ded, and over this I beleve generally alle that
 holy writte determyneth in worde and in under-
 stondyng or what etur holy kyke of God deter-
 mynes of alle this. Whan I was requyred
 specyaly to say what I selde of this proposi-
 tion. Materiale brede leves in the Sacrament af-
 tur the Consecration. I make this protestation
 that I never thouzt ne tauzt ne prechide that pro-
 position. For I wote wele that the mater and
 the speculation thereof passes in herzte myn un-
 derstondyng, and therfore als mykele telys o-
 penly for to lere in this mater I beleve and of
 this mater or of any other touchyng the ryght
 beleve of holy kyke, that is nouzt expresse in
 holy writte I beleve as oure modur holy kyke
 beleveth, and in this helyte I will dye, and of
 this thing I beleve alle nren and alle wymmen
 to

Richar. II. to whom this confession come to, to bere me wit-
nesse before the hyghest iuge at the day of dome.

Cumque hæc ita agerentur videns prædictus *Nicholaus Herford* sic se mortis acerbiter cum *Lancastrensis* Ducis iuvamine & verborum subtilitate evasisse, & ulterius in suis superstitionis prædicationibus & doctrinis inanibus se non posse proficere, viditque quod non posset opiniones five conclusiones prædictas in *Anglicana* Ecclesia cum honore suo defendere, cum Archiepiscopus *Cantuariensis* cum consensu & assensu coepiscoporum suorum & cleri sui eas pro falsis dampnaverit, atque omnes eas faventes excommunicationis vinculo innodaverit, pedem erigit, gressum dirigit, *Romamque* petere disposuit, & sic tandem viam arripuit. Cum igitur venisset *Romam* in Consistorio coram Papa, Conclusiones antedictas proposuit, & se ab itinere longinquioris terræ fatigatum asserebat ut eas veras & irreprehensibiles contra quoscunque, cum protestatione præhabita ut usque ad mortis periclitationem defenderet. Igitur Papa fecit convocationem de cœtu Cardinaliū & de clero, & cum consilio eorum in tam arduo negotio fecit plenam deliberationem & crebram discussionem & summam diligentiam ut veritatem investigaret in negotio tam sublimi. Discussionis omnibus & articulatum discisis invenite eas à sanctis patribus damnatas, & in præsentī dignas dampnari. Et sic cum consensu Consistorii fecit eas dampnandas & dampnatas promulgari, & quasdam ut hæreses, quasdam vero ut errores omni populo publicari. Et quia gens *Anglicana* dicto *Urbano* Papæ favebat & ipsum ut verum Papam amplectebatur & colebat, Papa quasi vicem rependens in hac parte noluit *Angligenam* licet hæresis defensorem ignis flamine consumere; set quasi aliquantulo indulgens ob reverentiam quam genti *Anglorum* gerebat remissius cum eo licet merito agere voluit, perpetuo carceri tamen irremissibiliter ipso adjudicato & publice coram omni populo condemnato. Nam *Clemens* Papa scismaticus illis diebus adhuc florebat; Cumque plures magnates in processu temporis penes Papam instarent pro misericordia remissionis & liberationis pro dicto *Nicholao*, Papa fertur taliter respondisse, Sufficit ei vitam habere ut animum suum pœnitens revocet ab errore. Aliquantulo temporis pertransiit & Papa proposuit *Romam* exire & versus *Naples* natale solum visitandi gratia *Romanis* inde non consultis tendere. Cumque proficiscens ad quandam villam in suo progressu veniret, & ibi moram aliquamdiu traheret, obsidionis à rege detrimentum de *Naples* perpeffus est. *Romani* igitur videntes quod Papa sine consensu eorum ab eis recesserat, & sic in domigerio positus esset, ira moti & in seditionem versi palatium Papæ invaserunt, carceremque Papæ confregerunt, & inibi incarceratos liberos abire fecerunt, inter quos *Nicholaus de Hereforde* à dampno carceris solutus est & in *Angliam* reversus est. Set infra breve post per Archiepiscopum *Cantuariensem* perpetuo carceri mancipatus, ut infra patebit.

Opiniones unius alterius quas audiavi prædicatas.

Quod, si persona ecclesiastica deliquerit & se non emendaverit, licitum est dominis secularibus huiusmodi radere per scapulas scilicet caput auferre licet corona ejus de novo rasa sit & larga.

Similiter, quod si dominus temporalis deliquerit & non se emendaverit, licitum est popularibus ipsum corrigere.

Die quadam palmarum prædicavit, Quod multi-
plicare voces labiorum in oratione scilicet blaber
with thi lypus Anglice, nichil est.

Quod dare denarios pro psalteriis dicendis nichil est.

Quod, dare denarios pro missis celebrandis nisi bene vixerit nichil est; quod si bene vixerit semper orat, & quod sufficit ad orationem bene vivere.

Similiter ibidem prædicavit, Quod pœna Christi quam sustinuit in passione fuit major quam tota pœna inferni.

In eodem Sermonē, Quod Christus nunquam mandavit aliquem mendicare. Item, quod prædicavit in aliis locis.

Item, quod Christus nunquam expressit in sacra scriptura quod voluit quod homo relinqueret omnia sua temporalia nichil sibi retinendo.

Item, omne Christi consilium est præceptum.

Item, nullus debet dare elemosynam alicui qui habet meliores pannos & meliores domos quam sic conferens.

Item, nullus est vere Prælatus nec habilis ad Prælaciam nisi sic Doctor & prædicator.

Item, quilibet absolutus à peccato est in gratia, & in tanta gratia quod non est capax majoris.

Item, quod iste habuit auctoritatem confessandi & communicandi parochianos ecclesiarum *Leycestriae* sine licentia vicariorum ratione Rectorie dictarum ecclesiarum.

Item, denarius Confessionum est maledictus, & tam conferens quam recipiens excommunicatus.

Item, nullus debet dare elemosinam alicui quem noverit esse malum.

Item, nulli viri ecclesiastici plus habere debent quam nudum victum & vestitum.

Item, propter peccatum noviter commissum omnia peccata prius dimissa redeunt.

Item, prædicatores saculos portantes sunt falsi prædicatores cum Christus in Evangelio oppositum præcipiat, nec veri prædicatores Christi discipuli hoc fecerunt.

Item, mendicitas valentium laborare est reprobata in jure civili, & non invenitur à lege evangelica approbata.

Item, Christus multos de diversis statibus convertit ad fidem, set non invenitur in scriptura sacra quod umquam convertit sacerdotem.

Similiter, frequenter asseruit in prædicationibus suis, quod populus fuit deceptus istis ducentis annis post quā ista nova secta intraverūt per falsos prædicatores adulatores, Antichristi discipulos, set ipse eundē populum reformaret per suam veram prædicationem.

Similiter, frequenter dixit in suis prædicationibus, quod isti prædicatores nituntur falsificare sacram scripturam, dicentes & concedentes, ut ipsemet sapius audivit publice *Oxonia*, quod ipsa est plena de hæresibus. Et causa istius falsæ Assertionis ut dixit, quia sacra scriptura fuit contra vitam illorum, & ideo ad defendendum vitam illorum malam hoc asseruerunt.

Item, solet quoque idem frequenter asserere, quod vix quilibet decimus homo salvus erit.

Item, magister *Johannes de Aston* nominatissimus, qui refocillamen corporis postponens vehiculum equorum non requisivit set pedestris effectus cum baculo incedens ubique ecclesias regni cum veneni ampulla indefesse cursitando visitavit, ne equi paratio aut tempus pastus impedimentum itineris aut

Ricard. II. aut tardationem inceptæ voluntatis quandoque ei ministraret, sicut canis de accubitu resiliens paratus sub parvo sonitu ad latrandum: sic expedite ipse viam carperet velut apes, argumentosus prompte ad dogmatizandum. Opiniones quoque magistri sui *Wylyf* modo audaci pro suo posse ad mentem simplicium cordium dedit, ut cum uluris insanæ doctrinæ & incrementis sectæ suæ postea exigere posset tali blandicie etiam seductos. Nec de magistri sui Conclusionibus talibus seductivis contentus, immo utique de sua nova subtili adinventione quamplures alias adicere non erubuit; & ubique in ecclesiis regni prædicans lolium cum tritico seminavit. Hic seipsum & sectæ suæ fautores frequenter & sæpius veros prædicatores nominando maxime commendavit, & omnes quoscumque alios prædicatores falsos prædicatores vociens recitavit. Et quascunque opiniones aliquis hujus sectæ adinvenit, reliqui hujus sectæ illas approbaverunt & pro veris prædicaverunt, & latius divulgaverunt. Idemque magister *Johannes* quadam die palmarum apud *Leycestriam* prædicavit multas opiniones magistri *Johannis Wylyfe*, & inter ceteras istas.

Quod nullus debet aliquem excommunicare nisi ex caritate, & pro salute animæ suæ.

Item, Excommunicatio quæ datur ad impediendum homines audire verbum Dei est excommunicatio Antichristi & non boni Christiani.

Item, Quod prælati ecclesiæ acquirunt beneficia sua per aurum, & sic sunt simoniaci & hæretici.

Item, Nunquam est bona pax & plenaria in regno isto quousque ista temporalia auferantur ab ecclesiasticis, & ideo rogabat populum manibus extensis, ut unusquisque adjuvaret quantum posset in ista materia.

Item, Viri ecclesiastici dummodo vixerint in divitiis & voluptatibus sicut jam vivunt, sunt inhabiles ad orandum pro populo pro quo sine fuerunt principaliter instituti.

Item, Si rex haberet in manu sua temporalia virorum ecclesiasticorum non oporteret eum tunc accipere tallagia nec communitatem regni spoliare.

Item, Quod istæ novæ sectæ quasi hesterno die venerunt, asserunt vitam suam & religionem perfectiorem quam religionem Christi communem & Apostolorum.

Item, Beatus *Paulus* adquisivit manibus suis vitum pro se & discipulis suis, & sic deberent religiosi manibus suis laborare & non publice mendicare.

Item, Quod sacramento Altaris post consecrationem est verus panis & verum corpus Christi, & illa rotunditas quæ videtur & albedo & hujusmodi sunt panis: & hæc est sententia Apostoli & Doctorum antiquorum & Sanctorum; & in ista materia Doctores novelli vel contradicunt inter se vel non dant sufficientem istius sacramenti descriptionem.

Item, Religiosi prædicantes qui nolunt dicere populo & scribere veram descriptionem istius sacramenti, & fidem fundatam in Evangelio & in sacra Scriptura sunt excommunicati & hæretici: & si quis talibus elemosinam suam dederit ipse est fautor illorum & cum ipsis excommunicatus.

Item, Fratres verecundantur dicere fidem suam de sacramento Altaris, & pro confirmatione omnium dictorum suorum dixit quod hæc est fides quam deberet habere ex Evangelio & dictis Apostolorum; & si quis oppositum prædictorum diceret vel præ-

dicaret, quod nullo modo esset ei credendum.

Ricard. II.

Hæc & multa alia erronea dixit publice & prædicavit in detrimentum ecclesiæ & subversionem fidei orthodoxæ. Item, quod prædicavit in *Gloucestris* in festo sancti *Matthæi* apostoli, Quod episcopi accipientes pecuniam pro peccatis sunt filii diaboli.

Item, Quod inter omnia facta quæ unquam fuerunt reputat statum cruciatæ malignissimum. Nam illis diebus episcopus *Normycensis* habuit cruciatam in *Flandriam* contra Antipapam.

Item, Promoventes causam cruciatæ sunt fures.

Item, Promoventes cruciatam inducunt Christianos ad conferendum bonæ ad occidendum homines. Nam illis temporibus episcopus *Normycensis* habuit cruciatam concessam sibi à papa *Urbane* in regnum *Francia* contra Antipapam *Clementem*. Nam *Franci* eidem *Clementi* adhaerebant, & duxit cruciatam in *Flandriam* & non ulterius se rediit.

Item, idem in eodem loco & tempore, Quod concedentes participationem omnium bonorum suorum spiritualium sunt blasphemii.

Item, Quod Christus natus fuit in stabulo & mortuus in cruce ad reprobandum castra *Cayni*, scilicet ecclesias & domos alias religiosorum & ecclesiasticorum.

Quartus hæresiarcha dominus *Johannes Purney* capellanus simplex, in gestu vultuque maturus & formam sanctitatis præcedens præ cæteris suis, in vestitu & habitu homo communis, corporis quietem exequens ad itineris laborem operam dabat ut sectæ suæ populorum corda prædicationibus deceptoris viisque & modis quibus potuit adducere indefesse studuit. Et similiter in quantum valuit moribus & vita exempla reliquorum de sua secta imitatus se conformavit magistri sui dogmatibus invincibilis discipulus, Doctrinamque magistri sui *Johannis Wylyf* per omnia & in omnibus executor pervalidus intrepide roboravit; nam magistri sui dum adhuc viveret commensalis extiterat, & sic majus de ejus documentis debriatus, copiosius mente hauserat, atque usque ad mortis metas comes individuus ipsum cum doctrinis & opinionibus suis concomitabatur indefesse laborans. Iste *Johannes Purney* sicut cæteri, sectatores suos semper in omnibus prædicationibus suis permaxime commendavit, alienos vero semper & ubique, & præcipue mendicantes perniciosos detractationibus palam aspernabatur, & quasi in qualibet tertia propositione cujuscunque prædicationis suæ, æmulatores sectæ suæ insinuans, veros prædicatores commendavit, & tam viros ecclesiasticos quam mendicantes, ceteros prædicatores subintelligens, falsos prædicatores latranter commemoravit. Similiter & cæteri de secta illa frequentor & absque taciturnitate in suis sermonibus & sermonationibus inexacte clamitaverunt, *Trewe Brechoures*. Falso *Brechoures*, Opinionesque mutuas & communes sicut unus ita & omnes. Et ita connexæ erant atque concatenatæ opiniones eorum, quod qui istas habuit, habuit & alterius; & qui alterius opiniones habuit, habuit & opiniones istius. Iste dominus *Johannes Purney* prædicavit in *Wylstowe* & publice docuit,

Quod celebratio missæ est traditio humana & non evangelica, nec Christus eam ordinavit.

Similiter, Quod Christus patiebatur in apertione lateris & cordis.

Item, Quilibet sacerdos magis debet dimittere matutinas,

Ricard. II. matutinas, missam, & vespas, & ceteras horas canonicas quam prædicationem verbi Dei, eo quod solum traditione humana ordinantur.

Item, Quilibet sacerdos potest ex lege divina prædicare verbum Dei alia licentia non optenta.

Item, Episcopi & alii qui impediunt prædicationem verbi Dei faciunt hoc ne peccata eorum videantur.

Item, Ingredientes religionem privatam quamcumque ex hoc redduntur inhabiliores ad observantiam mandatorum Dei.

Item, conferens elemosynam fratri prædicanti evangelium propter ejus sermonem est symoniacus & excommunicatus, & dans & recipiens.

Item, Fratres non sub hoc nomine set sub nomine Phariseorum tenentur, victum suum non per mendicationem sed aliunde per laborem manuum acquirere.

Item, nullus sacerdos debet dimittere prædicare evangelium, nec aliquis debet dimittere audire evangelium prædicatum propter excommunicationem cujuscumque.

Item, Nullæ religiones privatae sunt in aliquo ita perfectæ sicut æstimant quod sunt.

Item, Quilibet Curatus est perfectioris status quam quicumque religiosus cujuscumque religionis privatae.

Item, Episcopi litterati & bonæ vitæ hortantur nos ad prædicandum verbum Dei ne eorum peccata videantur.

Item, Episcopus nolens consecrare ecclesiam pauperum parochiæ absque xl. solidis ubi tota parochia non sufficit solvere, & si xl. denarii sufficiant, per xl. dies eandem ecclesiam suspendat, & sic parochiani per tantum tempus à missa & omni sacramento sunt suspensi, est symoniacus & excommunicatus.

Willielmus Smith principalis colator ab artificio sic vocatus, persona despicabilis & deformis, qui cupiens ducere in uxorem juventulam quandam, set ab ea spretus, in tantam prorupit sanctitatis ostentationem, quod omnia mundi concupiscibilia despexit, muliebrem amplexum perpetuo abdicavit, lineis renunciavit, carnes & carnea, pisces & piscina nullatenus admisit, vinum & servitiam quasi venenum recusavit, nudis pedibus per plures annos incedens, medio tempore abcedarium didicit & manu sua scribere fecit. Erant etiam milites, dominus *Thomas Latymer*, dominus *Johannes Trussell*, dominus *Lodowycus Clyfforde*, dominus *Johannes Pecche*, dominus *Ricardus Story*, dominus *Reginaldus de Hylton*, cum Ducibus & Comitibus. Isti erant præcipue eis adhærentes & in omnibus eos faventes. Isti erant hujus sectæ promotores strenuissimi, & propugnatores fortissimi; erantque defensores validissimi & invincibiles protractatores. Qui militari cingulo ambiabant ne à recte credentibus aliquid opprobrii aut dampni propter eorum prophanam doctrinam fortirentur; nam zelum Dei habuerunt set non secundum scientiam: crediderunt namque vera fuisse quæ à pseudodoctoribus audiebant, & sic vani facti sunt in cogitationibus suis, & eis similes in voluntatibus suis, factique sunt cives & domesticus eorum. Cumque aliquis pseudoprædicator ad partes alicujus istorum militum se diverteret prædicationis causa, incontinenti cum omni promptitudine populum patriæ convocare & ad certum locum vel ecclesiam cum ingenti sollicitudine congre-

gare satagebat ad audiendum voces eorum licet invitos resistere tamen vel contradicere non audentes, ac si cum propheta clamaret & diceret, *Si enim audire nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Nam assistere solent juxta sic inepte prædicantes gladio & pelta stipati ad eorum defensionem ne quis contra eos aut eorum doctrinam blasphemam aliquid temptare vel contradicere quandoque auderet. Et sic dejecto humilitatis flore, quos non potuerunt ratione, gladii timore sæpissime adquisierunt. O Christi doctrina mitis, humilis, & mansueta! O repugnans nephandorum disciplina superba, gladiata, invidiæ & de tractionis plena! Christi namque doctrina est, *Si quis vos non audierit, exeuntes excutite pulverem pedum vestrorum in testimonium illis.* Istorum *Lollardorum* sive *Wyelyvianorum* disciplina longe aliter se habet. Si quis vos non audiet, vel contra vos aliquid dixerit, eximite gladium & eum percutite, aut lingua mordaci famam ejus vulnerate. Nam solent isti nephandi hujus sectæ doctores dicere, quod nulli eis contradicunt nisi solum peccatores & maligni seu viciati.

Quidam dominus *Ricardus Waytestathe* capellanus, *Willielmus Smyth* antedictus moram adinvicem traxerunt in quadam capella sancti *Iohannis Baptista* extra *Leycestriam* prope mansionem leproforum, ubi cæteri de illa secta sæpe convenerunt conventiculaque fecerunt, & consilia de suis nephariis cogitationibus communicaverunt; ibi enim erat hospicium & diversorium omnium talium adventantium, & ibi habuerunt gignasium malignorum dogmatum & opinionum, & errorum hæreticorumque communicationem. Capella quæ olim Deo dedicata est, jam blasphemis, & ecclesiæ Christi inimicis atque hæreticis receptorium & sedes facta est. Hii duo, *Ricardus* capellanus & *Willielmus Smyth*, quadam vice olerum esuriem passi sunt. Cumque caules adessent set focale ad coquendum olera non haberent, prospiciens alter eorum in quendam angulum capellæ, vidensque quandam ymaginem vetustam quondam in honore sanctæ *Katerina* formatam & depictam ibi stantem, En, inquit, mi karissime socie, jam Deus nobis providit de focali procaulibus nostris coquendis ut esuriem nostram faciamus. Hæc sancta ymago certe jam erit nobis focale sanctum, Et sic per securim & ignem novum patietur martirium; si forte per immanitatem novorum tormentorum venire aliquando poterit ad regnum cælorum. Hæc erat condicio *Lollardis* hujus sectæ quod ymages oderunt & insidiabantur eis, & eas ydola prædicabant & velut simulacra aspernabantur. Cumque quis nominasset sanctam *Mariam* de *Lincolnia*, vel sanctam *Mariam* de *Walsyngham*, vocabant eas epialtes, hoc est in materna lingua *wiche of Lincolle*, and *wiche of Walsyngham*, & hujusmodi. Sicque alter eorum securim arripuit, alter autem ymaginem tenuit. Sine, inquiens, experiamur certe utrum hæc vera sancta sit. Nam si capite percussa sanguinem emittat, amodo à nobis ut sancta adoranda erit: sin autem sanguinem non eliciat, cibus erit ignis nostris coquendis oleribus ut tanta saturetur nostra esuries. Sicque cum exissent propriam verecundiam celare non valuerunt; set quasi de luso de hoc jactando seipsos nec impune pluribus detegerunt. Nam cito post de hospicio suo ejecti sunt.

Ricard. II.

Olim quippe viri fuerant duo valde nephandi,
 Facta modum sciri quorum fero carmina fandi,
 Quæ fecerant triste; cancella gesta Johannis
 Sancti Baptistæ nostris volventibus annis
 Essuriem passi caularum corde maligni,
 Ambo dolent cassi quod privarentur & igni.
 Cum decimarent simul olera cumque fidissent,
 Nec patet unde parent ignem sibi set doluissent,
 Angula cancella tuitur mox unus eorum.
 En, inquit, velle nostrum plet scriba decorum,
 Hic super altare Katerinæ restat ymago,
 Absque vetusta pare quæ putret ut Eva virago,
 Cur ita pensamus? Scindatur inepta figura.
 In cineres flamus frustra, lassæ prece pura,
 Prævidit caris sanctis Deus ipse focale,
 Olera quo laris coquemus ea speciale,
 Nostri post finem quibus esuriem faciemus
 Hæc nova martiria dolabro patietur & igne,
 Per quæ suspiria capiet regnum sine fine.
 Tunc unus cepit securim præsto figuram,
 Alter eo clepit: pœnam ejulans sibi duram,
 Iam sine dicentes, Utrum fuit experiamur
 Vera per arses. Hæc alma vel ea violamur,
 Sanguis percussa si manat vera vocetur,
 Si non, per jussu nobis cibus ignis habetur,
 Caulæ quo citius mendici scrude coquentur,
 Esuries facius & eis fames fugit.

Crevit populus credentium in ista doctrina, & quasi
 germinantes multiplicati sunt nimis, & impleverunt
 ubique orbem regni, & adeo domestici facti sunt
 acsi essent de uno die procreati; audacesque ad
 plenum facti sunt nec in aliquo erubuerunt, set quasi
 inverecundi tam in occultis quam in publicis locis
 in pudice latrantes veluti canes indefessis vocibus.
 De quibus quidam metricus sic canit dicens. * * * *

Sicque à vulgo *Wyelyf* discipuli & *Wyelyviani*
 sive *Lollardi* vocati sunt. Ad sectam suam plures
 ac plures lucrifacerent sic inaniter deceptos. Princi-
 pales pseudo *Lollardi* prima introductione hujus
 sectæ nephandæ vestibulis de rustico utebantur pro
 majore parte, illorum quasi simplicitatem cordis
 ostendentes exterius, ut sic mentes intuentium se
 subtiliter sibi attraherent, & laborem docendi atque
 seminandi insanam doctrinam securius aggrederen-
 tur. De talibus enim loquitur Dominus in evange-
 lio docens suos cavere ab eis, ait enim, *Attendite a*
falsis prophetis qui ad vos veniunt in vestimentis
ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; à fru-
ctibus eorum cognoscetis eos. Ac si diceret, Cavete
 à talibus qui sub quodam pietatis tegumento tecti
 venient, speciem sanctitatis sub simplici vestimento
 prætendentes, venenato animo nocendi & intentione
 seducendi lupi vobis erunt rapaces. Exterius osten-
 sione simplicis vestis & interius corrumpendo suavi-
 tate seductivæ doctrinæ. *Vestimentum ovium* con-
 grue dici potest quod ab ovæ conditur & sub alio
 colore non intingitur; unde vestimentum ovium si-
 militudo innocentiae & justitiæ quam prætendebant
 dici potest, set *a fructibus*, hoc est ab operibus, ma-
 nifestis doctrinis scilicet errorum & invidiosis detra-
 ctionibus, sanctitatis dulcedinem & veritatis suavi-
 tatem exterius superinduunt, & detractionum acer-
 bitate eis non adhærentes indefinenter lacerant &
 cruentant. Simulare quidem poterunt, set fructum
 bonitatis non attulerunt: finxeruntque se integre fi-
 dei & doctrinæ, cum tamen eorum doctrina errori-

bus plena turpiter repugnaret fidei Catholicæ. In Ricard. II.
 tantum namque in suis laboriosis dogmatibus præ-
 valuerunt quod mediam partem populi aut majorem
 partem suæ sectæ adquisierunt. Quosdam autem ex
 corde; quosdam vero præ timore & verecundia eis
 adhærere compulerunt. Nam adhærentes eis & sectæ
 suæ omni laude dignos & bonitate perspicuos magni-
 ficabant, asserentes eos bonos & immaculatos omni
 honore conspicuos, licet essent tam occultis quam
 publicis viciis pluribus hominibus notandi. Et in
 contrarium opinio multorum bonorum virorum per-
 strepebat, quod tales viciati pro parte majori &
 quasi ubique & pauci alii eis adhærebant. Ex alia
 parte non eis adhærentes vel eis non faventes, set
 antiquam ecclesiæ solidam & firmam doctrinam
 observantes, impios, pravos, malignos atque perversos,
 & omni vituperio dignos, atque legi Dei con-
 trarios affirmabant ubique; docebantque & prædi-
 cabant quod boni homines & Deo digni omnes eis
 adhærebant, & doctrinam eorum acceptabant se-
 cundum legem Dei quam docebant & prædicabant,
 solum autem eos moribus eorum & doctrinæ rebel-
 lare qui maligni erant & peccatores pessimi, & nul-
 lum esse justum & Deo dignum qui non custodiret
 legem Dei quam prædicabant; talem enim habe-
 bant terminum in omnibus suis dictis semper præ-
 tendendo legem Dei, *Goddislawe*. Et sic quam-
 plures simplices pervertebant, & sectæ eorum adhæ-
 rere compellebant, & hoc ne viderentur à lege Dei
 & divinis præceptis alieni; & multi infirmiores sic
 seducti sunt, alii timore, alii verecundia, ne ab eis
 per opprobriosa verba peterentur. Sicque mellis
 suavitatem in capite eloquii gerebant, in cauda ve-
 nenum. Nam doctrina eorum in quibuscumque lo-
 quelis in sui principio dulcedine plena apparuit &
 devota, in fine quoque invidia subtili & detractione
 plena defloruit. Et licet de novo conversi vel subito
 & recenter hanc sectam imitantes unum modum sta-
 tim loquelæ & forma concordem suæ doctrinæ mira-
 biliter habuerunt; & Doctores Evangelicæ doctrinæ
 tam viri quam mulieres materno ydionate subito
 mutati effecti sunt: Et hoc acsi essent de uno gyna-
 sio educati & doctrinati ac etiam de unius magi-
 stri scola simul referti & nutriti. Quod credibile ha-
 beri potest: nam credi absque ambiguitate potest
 quod qui eos sibi in servos & malorum dolorum
 iniciatores & nundinarum inter Christicolas pro-
 pinatores adoptavit, idem ipse eos eadem ydempti-
 tate spiritus sui simul aptavit, & conformitate unius
 loquelæ cum fervore desiderii in suum obsequium in-
 spiravit; & sic à diebus ingressione eorum in regnum
 Angliæ vim discensionis patitur, quia ipsi violenti
 intoxicaverunt illud. Et incitaverunt filium adversus
 patrem, & patrem adversus filium, & socrum adver-
 sus nutum suam, & domesticos familiæ adversus do-
 minum suum, & quod dolendum est, quasi quemli-
 bet hominem contra proximum suum. Et vix inve-
 nires quemquam fiduciam habentem in quoquam,
 etiam in fratre suo uterino, quin crederent altera-
 tos mutuo se decepturos. Et verisimile est quod
 post stabilitam ecclesiam tanta dissidentia, discordia
 & dissensio in illis partibus nunquam audita vel visa
 est. Sicque *Wyelyf* discipuli ubique à cæteris vocati
 sunt. Et nomen non incongrue sibi asciverunt. Nam
 sicut magister eorum *Wyelyf* potens erat et validus
 in disputationibus super cæteros, & in argumentis
 nulli credebatur secundus: sic isti licet recenter ad
 sectam

Ricard. II. sectam illam attracti nimis efficiebantur eloquentes, in omnibus versutis atque verbosis colluctationibus ceteris praevalentes; validi in verbis; in garulis fortes; in sermocinationibus praevalentes, in litigiosis deceptionibus omnes superclamantes. Et sic quod non poterant recta ratione quasi pugnati impetuositate cum voce clamosa & turbida & altisonis verbis supplebant. Adeo ut non Christi servi humiles, mansueti, mites et patientes, immo potius *Machumeti* suspicarentur discipuli qui legem suam discutere prohibuit suis sequacibus, set certius bellaci fortitudine eam defendere praecepit et pro ea pugnare. *Alcorani azoara quarta.* Isti *Wyelyviani* sectam suam maxime commendabile publicabant, & omnem populum ubilibet tam virorum quam mulierum adortabantur ad eam, doctrinasque & praedicationes ceterorum omnium ut respuerent incitabant, nec praedicationibus fratrum mendicantium quos falsos praedicatores nominabant quoquo modo interessent, tam publice quam occulte ferventi studio indefinenter edocebant, semper eis insidiabantur falsos fratres vocantes, seipsos veros praedicatores & evangelicos eo quod evangelium in *Anglicam* linguam habebant translatum vociferabant. Et sic per publicam detractionem & invidiosam reprehensionem seipsos commendabant hominibus licet non Deo, & fratrum mendicantium statum in multis maxime denigrabant, nam fratres per istorum doctrinam & exortationem illis diebus exosi multis habebantur, & *Wyelyviani* ex eo audaciores inde effecti innitebantur avertere magis animos populorum ab eis & ipsos impedire ne praedicarent & ne mendicarent, asserentes tam dantes quam accipientes esse excommunicatos, set eos debere manuum labore more Apostoli *Pauli* victum & vestitum acquirere. Plebs ista inepta & reprobata adeo callida erat & perniciofa, adeo perfida & arumpnosa, adeo retrograda & spurciosa, quod si ejus condiciones describi deberent, vel forte posset scribere adesse mens, tamen satisfacere voluntati nec excogitare ad plenum sufficeret; & licet omnium hominum linguarum verterentur in unam, ejus perversitatem retexere non valeret & malignitatem promere. Et nisi Deus citius abbreviasset dies asperitatis illorum, & cum tanta nequitia eorum proventum faceret, ipsum regnum *Anglia* non arbitror posse supportare versutias eorum atque maliciam, unde versus.

*Si totum membrana solum, calamus nemus omne,
Et Thetis incaustum, scriptor & omnis homo,
Istorum facinus scribere non poterunt.*

Maledictus Conventus eorum quoniam pertinax. Propterea Deus destruet eos, in finem evellat, & emigrare faciat de tabernaculis fidelium suorum & radicem eorum de terra regni. Et hoc videant justi & latentur ut dicere possint, *Ecce populus qui se exaltavit super electos doctores Dei, & speravit in multitudine vanitatis suae, confundantur & pereant cum doctrina eorum in aeternum.*

Erat quoque illis diebus apud *Leycestriam* quidam sacerdos *Willielmus de Swyndurby*, quem *Willielmum* heremitam vulgus vocabant, eo quod heremiticam vitam aliquamdiu ibidem colebat. Hic unde venerit aut ubi originem duxerit non occurrit. Set hoc unum notabile quia inconstans vita & mo-

ribus repertus est, nam multos gradus vivendi tem- Ricard. II.
pravit, & de gradu in gradum salutavit, nullusque ei placabilis repertus est satis. In primo adventu suo vitam communem in villa ducens inter homines conversatus est, Coepitque praedicare & initium praedicationis suae de mulierum defectibus & superbia sumere. Nam ornatum mulierum multum despiciebat, superbiamque & actus earum aspernabatur, lacunasque earum detestabatur; & quamvis bene agebant tamen nimis importune de hac materia tractabat quia finem facere nesciebat, sicuti nec in quacunque alia materia quam in praedicatione tangebatur. In tantum namque mulieres villae tam bonas & graves quam alias per improbitatem praedicationis & reprehensionis in iram provocaverat, ut ipsum lapidibus inpetere & de villa lapidare proposuerunt. Videns igitur quod sic praedicando nichil profecit, nec grates reportabat set magis seditionem excitabat, cessit materiae, & ad mercatores & divites stilum praedicationis vertit, frequenter asserens in suis praedicationibus, *Neminem posse habere divitias hujus seculi & affluentiam temporalium bonorum & consequi posse regnum caelorum*: sicque frequentius materiam istam libravit quod quosdam probos viros de villa, nisi mediaisset divina clementia, in errorem desperationis demisisset. Tunc vitam communem voluit mutare in vitam solitariam, quia praedicationis ejus nichil ei profuit ad laudem heremitorum quia in bosco domini ducis peciit, ibique domum hanc aliquanto tempore coluit, discurrendo quandoque in villam, quandoque in patriam. Cumque devoti *Leycestriae* sperantes ejus sanctitatem victualia ei ex more transmittere curaverunt, ipse sanctitatem praetendens, & quasi de suo proprio si quid sibi in seculo reservaverat contentus, hujusmodi exennia & dona recusavit & remisit, & dixit, sibi sufficere ad sustentationem paucula quae habebat cum juvamine domini ducis. Nam dominus dux eum juvabat ad sustentationem. Cumque ibidem moram per modicum tempus traheret & panis alimonia in sistarchiis deficere coepisset, similiter & ipse de tali vita insolita de die in diem tepesceret, de vita sua eum fastidivit, & ad villam unde venerat praepudore redire non valuit. Medio tempore honestiori modo quo potuit procuravit ut in abbatia ibidem pro tempore susciiperetur. Quod & factum est; nam canonici ipsum Christum Domini credentes, in quadam camera infra ecclesiam ipsum receperunt propter sanctitatem quam sperabant in eo, & ei ex more aliorum sacerdotum procuraverunt victum cum pensione. Illo tempore ecclesias in patria ubique non in villa praedicando visitavit; sicque inconstantiam mentis ostendens de mora sua lassus vix calefactis lateribus abire ut aliam vitam ducere posset cupiebat. Associavit sibi quendam *Willielmum Smyth*, de quo superius fit mentio, cum quo ad quandam capellam *S. Johannis Baptiste* prope mansionem leproforum abiit, & ibi alios de secta *Wyelyf* sibi associaverunt. Nam secta illa in maximo honore illis diebus habebatur, & in tantum multiplicata fuit, quod vix duos videres in via quin alter eorum discipulus *Wyelyffe* fuerit. Videns praedictus *Willielmus* quia ex solito modo praedicandi grates populi non habuit, nec laicis & secularibus non placuit neque fructum augmentationis ad sectam suam adduxit, direxit sermonem contra libertates Ecclesiae & contra ecclesiasticas

Ricard. II. cas personas, & innitebatur quantum potuit vel ymaginare potuit viros ecclesiæ & eorum famam denigrare, *Asserens eos impudice vivere & bona Ecclesiæ male sumere & pejus expendere*; & frequenter prædicabat, sicuti & cæteri de secta sua faciebant, ut superius patet, quod parochiani non tenentur dare decimas suas & oblationes suis Curatis si caste non viverent cum aliis moribus compositis sicut decet Dei sacerdotes, ac etiam si in parochia moram non trahant, & ibi bona Ecclesiæ expendant ubi ea assumunt. Similiter si insufficientes essent in scientia vel lingua impeditiores, quod prædicarent vel parochianos competenter docere non possent, set possent parochiani decimas & oblationes retinere & quibuscunque ad libitum dare. Docebant enim cæteri discipuli Wyclif, quod decimæ sunt mera elemosina, & ideo possent dare elemosinam cuicumque vellet. Et si non subtraxerint decimas ab hujusmodi male viventibus, etiam fautores criminis essent & consentientes eorum malis operibus. Item prædicabat, quod homines possunt debita sua cum caritate petere à suis debitoribus, set nullo modo aliquem propter debita inplacitare, incarcerare. Item, quod Curatus malus subditos excommunicans pro decimarum detentione, pecuniam ab eis indebite & male extorquet. Item, nullus vivens contra legem Dei est sacerdos qualitercumque fuerit ab Episcopo ordinatus. Hæc & hujusmodi quamplura erronea prædicans & docens atque hæretica, quorum quædam infra patebunt, affabilitatem vulgi captavit, & eorum familiaritatem sibi adquisivit in tantum, ut dicerent, Nunquam vidisse aut audisse talem qui veritatem eis exponeret, & sic colebatur ab eis ut alter Deus.

Cumque rumor hujusmodi ad aures Iohannis Bukkyngham episcopi Lincolnensis personuisset, mox absque dilatione misit, & eum ab omni prædicatione in dicta capella seu alia ecclesia vel cimiterio suæ diocesis de cætero suspendit, & populo inhibuit ne quis eum prædicantem præsumeret audire vel ei prædicanti faveret sub pœna excommunicationis majoris quam in scriptis ferebat & latius fieri mandaverat ab aliis in diversis ecclesiis. Stabat autem unum par molarum ad vendendum extra capellam in alta strata, & dictus Willielmus ibidem inter illos lapides paravit sibi pulpitem, & convocavit populum, atque ibi pluries in contemptum episcopi prædicavit, dicens, *Se posse & velle in strata regia invitis dentibus episcopi prædicare, dum tamen benevolentiam populi optineret*; Tunc videres populorum turbas ex omni parte tam de villa quam de patria copiosius solito quasi in duplo ad ejus prædicationem ruere post talem inhibitionem & sententiæ excommunicationis fulminationem, quam ante solebant quando magis licite poterant, Nam fulminata erat sententia excommunicationis tam in abbatia quam in multis aliis Ecclesiis. Interim dominus episcopus Lincolnensis eum citavit ad comparandum in ecclesia cathedrali Lincolnensi. Qui die statuto ibidem comparuit, & objectis ei conclusionibus quas prædicaverat, dies plures habuit ad deliberandum & ad objecta respondendum. Tandem super diversis hæresibus & erroribus publice convictus, pabulum ignis digne effici meruit; Tunc flebant sui & palmas & capita ad parietes cum voce lacrimosa jecerunt, Nam plures de villa Leycestrensi qualibet vice comitabantur eum ad ferendum ei auxi-

lium, licet incassum. Nam in illo casu nichil proficere potuerunt. Set casu affuit Lincolnia eodem die pius dux Lancastriæ qui Lollardis omnibus semper affuerat cum subsidio. Credidit namque eos sanctos Dei propter blandiciem sermonis & vultus, tamen deceptus sicut & multi alii. Hic intervenit apud episcopum pro prædicto Willielmo ut pœnam ejus transferret in aliam pœnam, Et concessit episcopus sub forma quæ sequitur, *Quod ipse in quibuscunque Ecclesiis tales Conclusiones prædicaverat publice diebus festis inter missarum solemnità elevata voce recognosceret se falsa prædicasse & docuisse, & hæreses atque errores quas prædicaverat & super eis convictus fuerat revocaret, asserens determinationibus sanctæ matris & sanctorum Doctorem repugnare, Et quod in posterum non prædicaret in diocesi Lincolnensi nisi prius habita licencia Diocesani.* Et hæc omnia postea infra breve adimplevit & in Ecclesia cathedrali Lincolnia primo, postea Leycestriæ in ecclesiis sanctæ Crucis, sanctæ Margarete & Novæ hospitalitatis, deinde in ecclesiis de Melton, Loughborough, & multis aliis, comitante semper eum magistro Stephano de Syresham vicario de Barowe sequestratore tunc episcopi, & ad hoc opus supervidendum specialiter ab episcopo deputato.

JOHANNES permissione divina Lincolnensis episc. dilectis filiis Officiali archidiaconi nostri Leycestrensis, magistro Stephano Syresham perpetuo vicario Ecclesiæ de Barowe sequestratori nostro in Archidiaconatu prædicto, singulis decanis ecclesiarum parochialium, Rectoribus, Vicariis perpetuis & eorum capellanis, parochialibus, & aliis quibuscunque divina celebrantibus per dictum archidiaconatum ubilibet constitutis, salutem, gratiam & benedictionem. AD extirpandum in varios errores prorumpendos temporibus modernis qui molientes scindere tunicam Domini inconsutilem, ecclesiæ videlicet sanctæ & fidei catholice veritatem, prædicationis, quin verius prævaricationis officium temere usurpantes per loca varia nostræ diocesis discurrendo nonnulla hæretica blasphemate scismatica sacrisque canonibus & decretis repugnantia docere & publice prædicare nequiter præsumpserunt, Status & gradus ecclesiasticos à sanctis patribus institutos conficta materia qua veritate non poterant suis conviciis & contumeliis lacerantes, Cura nostri regiminis perurgente specialiter insurgentes, nuper Willielmum de Wyndurby dictæ nostræ diocesis se presbiterum prætendentem super præmissis & cæteris Conclusionibus infra scriptis hæreticis, erroneis atque falsis graviter nobis suspectum & clamosa insinuatione ac fama publica referentibus denunciatum & delatum, fecimus coram certis nostris Commissariis certis die & loco ad iudicium legitime evocari, Quibus objectis eidem Willielmo per eosdem Commissarios coram eis comparenti Conclusionibus & articulis memoratis, petitoque termino per eundem Willielmum ad deliberandum super Conclusionibus & hujusmodi articulis & ad respondendum eisdem, iidem Commissarii terminum hujusmodi præfixerunt competentem, in quo comparente dicto Willielmo coram eis, ac medio suo juramento, responso Conclusionibus & articulis antedictis eisque per eum omnino negatis, cum contra eum vehemens fama super hiis laboraret, Commissarii nostri antedicti eidem Willielmo canonicam super hiis purgationem indixerunt certum ad hoc diem statuentes et locum, salvo

Ricard. II. jure prosequi volentium super premissis et se opponere intendentium contra purgationem sic indutam. Quibus in genere vocatis et premunitis comparuerunt judicialiter coram Commissariis antedictis Reverendi discretionis viri Fratres Rogerus de Frysby de ordine Minorum, Johannes de Hynkeleye de ordine Augustini, & Thomas de Blacton de ordine Prædicatorum, sacra pagina professores, offerentes se ut denunciatores ad probandum premissorum per dictum Willielmum negatorum; Eisque in forma juris admissis, ac testibus nonnullis per eos productis juratis et examinatis, nos una cum Commissariis nostris memoratis in Ecclesia nostra Lincolnienſi in causa hujusmodi pro Tribunali sedentes, ad instantiam Fratrum denunciantium prædictorum depositiones testium in causa hujusmodi productorum fecimus publicari. Eis nec omnibus et singulis in causa eadem actis et habitis et productis, visis, intellectis et debite recensitis præfatum Willielmum tam per probationes testium quam alias legitime super objectis sibi ut præmittitur et per eum negatis convictum reputantes, et ibidem à suis erroribus divergentem ac ordinationi dispositioni sanctæ matris Ecclesiæ atque nostris se super omnibus antedictis humiliter submittentem, eum ad gremium sanctæ matris quod claudi non debet redeunti misericorditer admisimus juxta formam et modum sacris canonibus constitutos, unde injuncta sibi pœnitentia seculari pro commissis, eum fecimus præstare, prout præstitit, ad sancta Dei Evangelia tactis sacrosanctis corporale juramentum, quod nunquam de cætero dictos articulos et Conclusiones sibi tunc ibidem publice recitatas et expositas nec earum aliquam prædicabit, docebit, tenebit vel affirmabit publice vel occulte sub pœna relapsus in eadem, quodque dictas Conclusiones et earum quamlibet publice revocabit locis et diebus infra scriptis coram populi multitudine adunata, et sub ea forma verborum quæ inferius describetur. Videlicet in Ecclesia nostra Lincolnix die Dominica proxime futura dum missarum solemnities celebrantur, ac in Ecclesia præbendali sanctæ Margaretæ Leycestriæ, ac in ecclesia parochiali sancti Martini, et etiam in Ecclesiis operis Leycestriæ beatæ Mariæ, necnon in Ecclesiis parochialibus de Melton Mowbray, Balughton, Hareburgh, & Louthburgh proximis diebus dominicis juxta numerum & ordinem locorum prædictorum proximo & successive futuris & captandis ad præmissa adimplenda. Forma vero Revocationis publice prædicto Willielmo fiendæ de quo supra fit mentio statuimus in hæc verba:

E G O Willielmus de Wyndurby presbiter licet indignus Lincolnienſis diocesis cognoscens veram catholicam & apostolicam, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidem, omnem hæresim & errorem determinationi sanctæ matris Ecclesiæ repugnantem de quibus fui hæctenus infamatus, et præsertim Conclusiones ac articulos subsequentes & eorum quemlibet per Commissarios Reverendi in Christo patris domini mei Lincolnienſis episcopi judicialiter michi objectos abjuro, & omnes ac quemlibet eorundem revoco, aliquas ut hæreticas, & aliquas ut erroneas atque falsas, & tales eas assero atque credo, & nullam earum de cætero prædicabo, docebo vel affirmabo publice vel occulte. Nec sermonem faciam ad populum nec prædicabo in posterum infra diocesim Lincolnienſem nisi licentia Reverendi patris & do-

mini mei Lincolnienſis episcopi petita primitus & Ricard. II. optenta. Quod si ego ipse aliquando contra hæc aliquid sentire, facere, asserere, seu prædicare præsumpero, severitati canonum subjacebo prout judicialiter juris necessitati juravi & nunc juro.

Conclusiones quoque per dictum W. abjurata per eum ut præmittitur revocandæ, in hæc verba sequuntur:

Prima hæresis, Quod puer non est vere baptizatus si sacerdos baptizans compater vel commater fuerint in peccato mortali.

Secunda hæresis, Quod nullus vivens contra legem Dei est sacerdos qualitercunque fuerit ab aliquo episcopo ordinatus in sacerdotem.

Primus error, Quod homines possunt debita ex caritate petere, set nullo modo propter debita aliquem incarcerare. Et quod sic incarcerans est excommunicatus.

Secundus error, Si parochiani sciverint Curatum illorum esse incompetentem & malum debent ab eo subtrahere decimas, & alias sunt fautores criminis & consentientes ejus malis operibus.

Tercius error, Quod decimæ sunt puræ elemosinæ. Et in casu quo Curati mali, possunt eas licite aliis conferre.

Quartus error, Quod Curatus malus subditos excommunicans pro decimarum detentione non est nisi ab eis pecuniam indebite & male extorquere.

Quintus error, Quod nullus Prælatus potest aliquem excommunicare nisi prius sciat ipsum excommunicatum à Deo. Nota quod episcopus in isto loco & serie posuit ante scriptas hæreses & inter errores numeravit ut sequitur.

Octavus error, Quilibet sacerdos potest habita contritione quemlibet peccatorem absolvere, & non obstante prohibitione episcopi tenetur Evangelium populo prædicare.

Nonus error, Quod sacerdos recipiens aliquid pro annuali ex pacto, eo ipso Symoniacus est & excommunicatus.

Decimus error, Credit firmiter ut asserit quod quilibet sacerdos existens in mortali peccato si ponat se ad conficiendum corpus Christi, potius committit idolatriam quam conficit.

Undecimus error nimis diffamatorius, Nullus sacerdos in aliquam domum intrat nisi ad male tractandum uxorem, filiam aut ancillam, & ideo rogabat ut mariti caveant ne sacerdotem aliquem in domum suam intrare permittant. Quocirca ne veritas gestorum in hac parte perversorum versutia & loquacitate pallietur set potius dampnatam hujusmodi hæreticarum & erronearum conclusionum iniquitas & confusio eas asserentium veniant in publicam notionem, Vobis omnibus & singulis præcipimus & mandamus quatinus in locis supradictis prout ad vos & quemlibet vestrum pertinebit præmissa omnia & singula populo & clero ad hoc congregandis publice nuncietis, & ea exequamini & exequi faciatis cum effectu. Dictumque Willielmum Swyndurby admittatis & inducatis ac per censuram ecclesiasticam si oportuerit compellatis ad ea quæ sibi ut præmittitur pro suis excessibus sunt injuncta efficaciter peragenda, Nos reddentes de modo & forma executionis vestræ præsentium ac omni eo quod memoratus Willielmus faciendum duxerit in præmissis plenius certiores literis vestris patentibus, habentibus hunc tenorem sigillo auctentico consignatis. Dat. in domo nostra capitulari Ecclesiæ nostræ Lin-

Ricard. II. *Lincolniæ* xj. die mensis Julii anno Domini millesimo CCC. octogesimo secundo, & nostræ Consecrationis viceesimo.

Hiis itaque transactis antedictus *Willielmus* heremita mansit apud *Leycestriam* apud prædictam capellam tristis & mœrens, eo quod hii qui aliquando dum prospera succederent videbantur ejus amici, jam quasi desolatum eum dimittebant non visitando nec consolando, neque ei solitam annonam ministrando, Quia sic eo à prædicatione solita cessante fragor & favor populi erga eum cœpit tepescere, & de die in diem magis ac magis frigescere, & inde ipse de vita sua fastidire. Sicque infra breve in se reversus fugam de villa occulte iniit, & ad villam de *Coventria* abiit, ubi infra breve à laicis in majori honore quam antea fuerat ibidem habebatur, circiter per annum prædicans, sicut & prius docens, & plures ad sectam execrabilem subvertens, donec lustrata ejus fama & pestifera ejus seductione per dioecesum & clerum, de diocesi illa ridiculose dejectus est cum maximo rubore.

Dominus *Henricus le Spenser* episcopus *Norwicensis* perrexit cum cruciata contra adhærentes papæ *Clementi*, nam *Francia*, *Scocia*, *Flandria*, & multæ aliæ nationes favebant & adhærebant antipapæ prædicto. Collegerat namque dictus episcopus innumerabilem & incredibilem summam pecuniæ auri & argenti, atque jocalium, monilium, annulorum, discorum, peciarum, coeliarium, & aliorum ornamentorum, & præcipue de dominabus & aliis mulieribus, nam dicebatur quod unica domina ei contulit Cili. Et sic aliæ, quædam majus, aliæ minus. Et quamplures ultra suum posse ut credebatur, ut beneficium absolutionis consequerentur pro se & suis benivolis amicis. Et sic secretus thesaurus regni qui in manibus erat mulierum periclitatus est. Et sic faciebant tam viri quam mulieres divites & pauperes secundum facultatem bonorum suorum & ultra, ut sic tam amici eorum defuncti quam ipsi à suis delictis absolverentur. Nam aliter non absolvebantur nisi tribuerent secundum posse suum & facultatem suam; Et multi inveniebant viros armatos sumptibus suis, multi sagittarios propriis expensis, & multi ibant in propriis personis & sumptibus; Habuit namque prædictus episcopus indulgentias mirabiles cum absolutione à pœna & à culpa pro dicta cruciata à papa *Urbano* sexto ei concessas, Cujus auctoritate tam mortuos quam vivos ex quorum parte contributio sufficiens fiebat, per se & suos Commissarios à pœna & culpa absolvebat; Dicebatur enim quod quidam de Commissariis suis afferebant, quod ad eorum præceptum angeli de cœlo descenderent, & animas in purgatoriis locis positas de pœnis eriperent, & ad cœlos absque mora deducerent. Episcopus igitur primo aciem exercitus sui direxit in *Flandriam*, ubi cum venisset debellavit villas de *Grafhinde*, *Burborgh* cum castello, *Barwe*, *Dunchirche*, castellum de *Dryngham*, castellum de *Casselys*, *Nuport*, *Dicsmyt*, *Poprync*, ecclesiam sancti *Georgii* munitam, *Forne* & multas alias non munitas, & cepit eas & tenuit. Cum igitur esset apud *Dunchirche*, congregati sunt viri ad eum in pugnam, & pugnavit cum eis & devicit & in fugam vertit, & plures cepit, & circiter tria milia occidit; & obsedit villam de *Ypres* magno tempore, & oppugnavit eam & multos insultus ei fecit set semper reverberatus erat; Tandem ipso inconsulto & nesciente exercitus

ejus recessit ab obsidione & defluxit ab eo, posuerat enim unam machinam magnam & unum trepget cum una magna gunna vocata gunna *Cantuariensis* contra unam turrem super unam portam, & hiis ibidem relictis cum duobus curriculis onustis cum utensilibus & aliis necessariis suis, ipse secutus est suos, subclamante populo villæ qui inibi erat super eum, & clamore magno perstrepenste. Igitur Episcopus sic recedens ab obsidione, recepit se in villam de *Dunchirche* cum multis aliis de populo suo. Dominus *Thomas Tryvet* hospitatus est cum multis aliis in villa de *Burborgh*, & fortificaverunt villam cum palo & fossa. Insuper subito supervenit rex *Francia* cum regali potentia, & accessit ad villam de *Burborgh* & tentoria fixit ad obsidionem; Et ignem sagittavit in villam, & involvit eam incendio. Villa vero cremante fiebat insultus ad palum utque ad vesperam; set bene reverberati recesserunt *Franci* vice illa. In crastino misit rex *Francia* ad eos qui inibi erant ut redderent villam, & fertur dominum *Thomam Tryvet* talem dedisse responsum, Si rex *Francia* continuare vellet insultus contra eos per se & suos ut prius cœperat per xiv. dies sequentes, invenire deberet paratos pauculos *Angligenas* ibidem quasi in parvo clausulo positos ipsum & suos more *Anglicano* potenter repulsiuros; Et ipsum regratiabatur eo quod tam nobilis rex tam grandi potentia paucos viros *Anglicane* nationis tanto honore prædonaverat, bellandi gratia visitando. Cumque sub tractandi forma tempus per aliquot dies tardarent, & se non posse cum tanta multitudine contendere nec valere considerarent, reddere villam concesserunt sub conditione eis à rege concessa, quod libere abire possent absque dampno suorum cum equis & armis & aliis bonis suis. Dux *Britanniæ* ibidem cum rege *Francia* fuit qui fidelissimus amicus genti *Anglorum* pro suo posse in occulto extiterat; Qui in quantum potuit apud regem procuravit ut eis absque dampno talem concederet conductum; & aliter non evasisset nec unus quidem *Anglus*, nam pauci de eis remanserant; & tunc forisfecit suum comitatum erga regem *Angliæ* quia venit cum rege *Francia* contra *Anglos*. Dux *Britanniæ* habuerat in *Angliæ* comitatum *Richemundiam*. Mense Junii intravit episcopus cum cruciata versus *Flandriam*, & post festum sancti *Michaelis* repatriare cœpit de *Flandria* in *Angliam* frustratus ab effectu cruciatæ propositæ.

Carolus rex *Francia* venit in *Flandriam* & intravit in villam de *Dampe* cum dolo, & decapitari fecit omnes magnates villæ, volens funditorie exterminare linguam *Flandricam* de villa illa. Nam post recessum episcopi *Northwycensis* de *Flandria* omnes villæ de *Flandria* reddiderunt se regi *Francia* præter villam de *Gaunt*, quæ jam anno isto præcedenti devenit *Francigena*, miserunt namque cives de *Gaunt* ad regem *Angliæ* pro auxilio contra regem *Francia* qui obsidionem posuerat ad villam de *Gaunt*, & rex cum consensu parliamenti sui concessit eis auxilium virorum armatorum & sagittariorum ad expensas vj. millium marcarum, set in defectu Cancellarii *Michaelis de Pole* defraudati sunt. Nam distulit solutionem donec coacti fuerunt de necessitate reddere villam, sub conditione tamen quod vivere possent sub legibus suis propriis antiquis, & quod rex non intraret villam nisi cum certo numero virorum armatorum.

Ricard. II.

Ordinationes Episcopi pro Crucata publicanda.

EN primes ordines est en lonour de Dieu & establisment de seint esgleyse & en salvation de roialme que prechourez sufficientz soient envoyes en chescune pays si bien de la miere come de cea pur declarere & pupplier la Croyserye & le droit estate de seint esgleyse & de nostre tressaynte piere le pape *Urbane*, quaz Dieu pur sa benigne grace doyne pyte & redresse quant luy plect.

Item que a chescune prechoure oue confesseure que va par my en Engleterre soit une clerke assigne que ferra receyvoure & registroure dez lez nonnes, & de la moneye dez lez gentz penauntz, & lez ditz confesseures soient contrerollours a eux.

Item que les ditez confesseures publessent en leur sermons que nule femme soit si hardy de passer en le dite viage si non par especial licence del Eveske de Norwyce en escript desouth son seale.

Item que lez ditez confesseures facent proclamation que nule home soit si hardy par le chemyne de robber ove prendre par ascune extorsione oue tortuose manere biens de nuly tanqils entrent la dez enmys, qils puissent gayner par droit de guerre, sur payne qils naveront parte del pardon ne de absolution. Et sils soyent convictees de ceo, qils soyent avoyes & jettes hors del host tanne qils oint fait restitution.

Item que lez ditz prechoures prient & conseyllont le pepul pur faire processions & autres priers a Dieu, en salvacion de lestate de saint esgleyse de le realme & de la vyage & de lez peregrynes. Et qils conseyllont chescune homme que voet en le vyage pur faire mesme le manere devant son passage. Et que chescune qui demourt al hostiel comence de le faire en tout le hast durant tout le vyage pur sez amys qui vount en le vyage prenaunt pur leur greo grant pardon graunte per le pape & autres plours de seynt esgleyse.

Item que chescune confesseur bayle le nonne de chescune confesse a le receyvour a luy assignes oveske la somme que le dit receyvour receyvera del le confesse en escripte, & dez ceux qui sont enjoynes pur penaunce del alere en le voyage, que le dit confesseure delyvere en escript al dit receyvour lez nonnes & lez termes a luy enjoynes pur servir Dieu en le dit voyage.

Item lez ditz prechoures publieront en leur sermons lez articles southsewantz.

EN PRIME que nul homme soit si hardy de passer en le voyage si ne soit mys en registre delle dit Eveske sur payne destre jette hors de host & de la graunt excommunication sur luy done en le fait.

Item lez ditz receyvours & commissaries soyent chargez de receyvere devers eux pur leur faite lymytours & prechoures dez touz les ordres dez mendynantz pur a eux aydere & conseylere, & pur leur rewarde de leur travayle chescune de eux prendra vj. d. de livre de touz lez deners que vendront par leur procurement oveske la absolution.

Item lez commissaries & receyvours amonestront tyels lymytours & prechoures sur payne de la excommunication done en le fait, que bien lealment & diligentment ferront & procureront a faire leur charge al eyde de dit croyserye sanz fraude oue nule engyne.

Item lez ditz receyvours & commissaries endueront en le meillour manere qils purront & monestront sur payne de lez grauntz censurez & excommunication done en le fait, a touz lez Curates en chescune parochie oue ils vendront qils endueront & treteront leur parochienes ove tout leur poyare en le manere come lez prechoures & commissaries eux enfourmeront, pur doner & aydere al dit croyserye en salvacion de leur almes & pur receyver la grant absolution done en le fait.

Item qils appelleront a chescune parochie iij. oue iv. persones dez plus sufficientz pur leur eyder & procurere touz lez habitauns illoques tam laboreres que menagerers pur eydere & sustener a leur pourare la dite Croyserye.

Item chescune que voet alere en propre persone oue a sez costagez propres pur absolutione, devant qil pregne absolutione soit jure & assure en presence dez collectours & contrerollours de venir a le dit eveske oue a sone depute pur faire sez endentures pur le temps qil servera la dite croyserye.

Item lez ditez prechoures publieront en leur sermons que celui que voille trover ascune en son none & pur ly alere en la croyserye a sez costages, qil ordeyne que celui qui ira soit able & sufficient combatour qil ne soit refuse a la monstre affaire devant leur passage, oue autrement paye a dit Eveske ceo qil voille doner en la voiage, si qil puisse allowere sufficient combatour.

Item chescune que envoie ascune combatour pur luy, qil face entollere en le registre de dit Eveske le none de son soudiour & son none propre devant qil pregne absolutione, ove autrement ils naveront part ne de la pardon ne de labsolution.

Scoti intraverunt in Angliam, & spoliaverunt nundinas de Henrich, & succenderunt quandam partem villarum, et approximaverunt versus Carlele, et sagittaverunt ignem in villam, et succenderunt quandam stratum infra villam. Die Lunæ in crastino Paschæ pius Dux Lancastria Johannes intravit in Scotiam in magna potentia persequens Scotos, et plures villulas et domos succendit igni, silvasque succidit et dedit igni. Fertur enim posse ibidem audiri sonitus simul quater viginti millium securium succidentium ligna silvarum, et in pabulum ignis ligna interea dederunt; Et inaudita mala de talibus perpetraverunt. Et superveniente nive et frigore gravi detrimento oppressi sunt, et plures tam de Scotis quam de Angligenis hinc inde capti sunt. Dominus Johannes Falconer cepit dominum Henricum Douglas militem. Die Mercurii in festo sancti Andree Johannes Walysse de Gremusby pugnavit infra lystas cum Martyletto de Vyneles de Navarria scutifero apud Westmonasterium in presentia regis Ricardi et pii Ducis Lancastria Johannis. Et idem Johannes interfecit adversarium suum, et jussu regis factus est miles et multis donariis locupletatus est tam a Rege et Duce quam ab aliis magnatibus regni. Dictusque Martylettus postquam interfectus est, statim fuit tractus, suspensus et decollatus. Rex tenuit parliamentum apud Westmonasterium post festum omnium Sanctorum, et habuit de temporalibus quindenam et dimidiam, et de spiritualibus decimam et dimidiam.

Dominus Johannes Dux Vienna mense Junii venit de Francia cum CCC. navibus bene onustis arma-

Ricard. II.

Ricard. II. armatorum manu in *Scociam* in auxilium *Scotorum* contra regem *Angliæ*, Mansitque ibi usque post festum sancti Michaelis; *Ricardus* vero rex *Angliæ* credens eos nolle recedere absque re belli cum tam fortes essent tam de *Scotis* quam de suis, præmisit pium Ducem *Lancastriæ* *Iohannem* et alios Comitum, & dominos ad custodiendum partes *Marchiæ* usque ad adventum suum. Venit igitur rex per *Leycestriam* in festo Translationis sancti *Thomæ* martyris & regina cum eo, quem comitabatur, præcesserat & sequebatur flos militiæ *Angliæ*, Comitum, Baronum, Militum, Armigerorum, valettorum, neque suæ ætati neque suæ paupertati respectum habentes pro expensis, set hoc solum desiderantes ut tantæ diei eventui in bello interessent, in cassum, nam hostes videntes tam floridum populum contra se venire, subtraxerunt se, à latere se elongantes; rex vero insecutus est eos in *Scotiam*; fugando de patria in patriam circiter per viginti dies in terra *Scotia*. Et villam de *Conesburgh* succendit igni & villulas multas & domos, boscos quoque & forestas succidit & ignis pabulum fecit. Abbathias quoque de *Pewrose* & de *Copngburgh* cum villa destruxit & succendit; & non sine merito. Nam rex misericordia & reverentia erga Dei Ecclesiam motus, tum pietate erga Deum tum quia primo tunc arma contra hostes tulerat, ecclesiasticæ libertati favere studuit, & Ecclesiæ dampna inferre noluit. Set in signum pacis omnibus suis misit vexillum, & poni iussit super portas abbathiarum *Pewrose* & *Pewbotyl*, pacem & clementiam omnibus prætendens. Unde *Anglici* audacius & sine trepidatione ingrediebantur & egrediebantur, nec dampnum intulerunt nec malum timuerunt. Postea autem multitudine *Anglicorum* recedente, retro manserunt quidam *Anglici* & ibidem interfecti postea inventi fuerunt. Quod rex intelligens iracundia nimis motus est. Et pacem mutavit in iram & misericordiam in vindictam, tuncque iussit utrasque abbathias destrui & igne succendi. Et dum rex sic ageret in *Marchia* orientali intraverunt *Scoti* in *Marchia* occidentali, & incenderunt partem villæ de *Penneryche* & ad villam de *Carlelpl* insultum fecerunt, set ut dicebatur & credebatur miraculo territi fugerunt, Nam occurrens mulier nunciavit regem *Angliæ* venire cum exercitu suo, at illi prospicientes, videbatur illis vexillum regis prodire, & sic pertæsi relictis scalis ad murum & machinis fugerunt. Mulier autem illa credebatur gloriosa virgo *Maria* patrona de *Carlelpl* quæ sæpe parata est colonis de *Carlelpl*.

In ingressu regis in terram *Scotia* duos avunculos suos fecit Duces, videlicet dominum *Edmundum* de *Langeley* seniore Comitem *Cantubrigiæ* fecit Ducem de *Eboraco*, & dominum *Thomam* de *Wodestoke* fratrem juniorem Comitem de *Bokyngham*, fecit Ducem de *Glovernia*, eosque regaliter dotavit possessionibus & redditibus, aliisque donariis. Comitem quoque de *Oxonia* fecit *Marchenum* de *Dunelmia*. Dominum *Symonem* de *Burle* fecit Comitem *Huntyngdoniensem*. Dominum *Michaelem* de *Pole* fecit Comitem de *Southfolk*; & eos omnes regaliter dotavit muneribus, fecitque milites incomparabili multitudine, & in proximo parlamento ratificavit hæc prædicta. Ea tempestate scilicet ij. die adventus regis in partes *Marchiæ* dominus *Iohannes* de *Holande* frater regis uterius juxta *Eboracum* versus *Wylthopthorp* interfecit filium primogenitum

Comitis Staffordie. Quem rex fecit addictari & ex-
ulare per leges regni; Et omnia feoda & officia quæ ei rex antea donaverat ab eo eripuit, aliisque donavit. Postea per interventum pii Ducis *Lancastriæ* & aliorum dominorum regni gratiam regis consecutus est & indulgentiam Comitis *Staffordie*.

Rex tenuit parliamentum in crastino Animarum apud *Westmonasterium*. Concessa est regi quindena de temporalibus; de spiritualibus decima. Pius dux *Lancastriæ* *Iohannes* in parlamento petivit licentiam à Rege, Proceribus & Communibus adire terram *Hispaniarum* pro hæreditate regni sibi concernente ex parte uxoris suæ. Duxerat autem uxorem *Constanciam* filiam primogenitam *Petri* regis *Hispaniarum* qui expulsus fuerat à regno per *Henricum* fratrem suum bastardum & sub dolo occisus, & dominus *Edmundus* frater ejus Comes *Cantubrigiæ* alteram filiam juniorem duxerat in refugium contra hostes. Rex vero concessit cum consensu parlamenti, & in subsidium dicti negotii xl. millium marcarum summam ei promisit. Dominus *Willielmus* de *Bewechamp* frater Comitis *Warmychie* capitanius de *Calesia* cepit xlvij. naves per se & suos per vices, quarum dux onustæ cum speciebus, & quædam cum allece albo ad summam quatringerarum lastarum & reliquæ cum aliis providentiis regis *Franciæ* directis versus le *Sclus*. Similiter & mercatores de portibus ceperunt plures naves, & quasdam earum miræ magnitudinis & altitudinis, & unam navem de *Clyffons* quæ appreciabatur ad xx. mille florenas. Dominus *Baldewinus* de *Radynhon* cepit duas taretas bene onustas. Sicque captæ sunt in diversis partibus regni anno isto naves magnæ & parvæ octoginta & plures.

M.CCC.lxxvj. die Paschæ pius dux *Lancastriæ* An. Dñi
Iohannes venit cum uxore sua ad regem pro mutuo
valescere. Cui rex dedit coronam auream. Simili-
ter & regina dedit uxori suæ aliam coronam auream.
Et rex præcepit omnibus suis ut ipsum regem *Hispaniarum* vocarent, honoremque regum in omnibus
impenderent; Sicque solemnibus peregrinationibus
regni ab eo itineratis, tandem direxit se ad portum
de *Plummowthe* in *Hispanias* cum exercitu suo
secundum voluntatem Dei profecturus. In quo ex-
ercitu recensiti sunt viginti mille virorum electorum,
De quibus in rotulo Marescalli ij. millia armatorum,
& sagittariorum octo millia. Pridie kalendarum
Julii applicuerunt se in eundem portum decem naves
mirabilis magnitudinis & staturæ, & vj. galeæ ma-
gnæ & robustæ & virorum fortium manu bene re-
fertæ. Quarum quædam cum CCC. remigibus, &
minima earum cum centum octoginta remigibus,
missæ à rege de *Portingallia* in subsidium pii Ducis
Lancastriæ & suorum. Vjj. idus Julii paratis omnibus,
& circa horam vesperarum diei Dominicæ pio duce
cœnante & *Henrico* Comite *Derbeye* filio suo &
hærede cum eo, videres ventum validum rectum ve-
nientem in nubibus quam gaudifluum, & elevave-
runt vela in navigium. Nec mora, sibi invicem vale-
dixerunt, & sic abinvicem discesserunt. Comes cum
suis rediit ad terram, pius dux cum suis eadem nocte
cum omni celeritate se dedit ad navigandum in no-
mine Domini. In illo exercitu dominus *Iohannes* de
Holande frater uterinus *Ricardi* regis ex parte ma-
tris erat Constabularius. Dominus *Ricardus* de *Burle*
Marescallus. Dominus *Iohannes* de *Marmyon* Ca-
merarius. Dominus *Thomas* de *Percy* Amerayle.
[Q 3] Fuerunt.

Ricard. II. Fueruntque alii domini, scilicet dominus *Iohannes Camme*, Dominus *le Fitz Water*, & dominus *le Ponyngus* cum multis aliis Baronibus & militibus & aliis magnatibus. Habuit autem idem pius dux in comitatu suo uxorem suam *Constanciam* filiam regis *Petri Hispaniarum* & *Katerinam* filiam ejus quam genuerat de eadem *Constancia*. Duas etiam alias filias quas genuerat de domina *Blanchia* priore uxore sua filia & hærede *Henrici Ducis Lancastrie*, scilicet dominam *Philippam* non conjugatam, & dominam *Elizabet* Comitissam de *Penbrok* dimisso viro suo juvene in *Anglia*. Qui Comes post recessum uxoris suæ fecit divorcium, & desponsavit sororem Comitissæ de *Marchia*. Dominus vero *Iohannes de Holande* primo dictam *Elizabet* desponsavit sibi in uxorem. Domina *Philippa* maritata est Regi de *Portingallia*. *Katerinam* filiam suam maritavit filio regis *Hispania*, & sic concordati sunt dux *Lancastrie* & rex *Hispania*, et rediit dux *Lancastrie* in *Angliam* mense Novembris anno Domini millesimo CCC. octogesimo nono sequenti cum immensa summa auri et thesaurorum. Retulit enim michi quidam de familia pii Ducis qui cum eo fuerat in illo viagio, quod Rex *Hispania* misit quadraginta septem mulas cum auro in cistis onustas pro secunda solutione. De prima solutione non quæsi, et misit Duci hospites de majoribus *Hispania* pro annuo tributo xvi. millium marcarum ad totam vitam ducis. Si vero uxor Ducis superviveret xij. milia marcarum annuatim perciperet ad totam vitam suam. Erat etiam cum eo Prior sancti *Iacobi* de *Galecia*.

Eodem tempore Dux *Britannia* obfesserat tam à mari quam à terra quandam villam in *Britannia* ab antiquo regi *Anglia* subjectam quæ vocabatur *Brest*, cum ingenti multitudine *Francorum* & *Britonum*. Et xij. kalend. Julii cœpit ædificare unum bastile coram dicta villa de *Brest* miræ magnitudinis in spissitudine murorum x. pedum cum vij. turribus. Et operabatur cotidie cum mille operariis, & habuit in defensione dictorum operariorum decem milia pugnatorum ne impedirentur à civibus, sicque ædificatum est dictum bastile in decem & novem diebus, & vocatum est nomen ejus *le Dufhouse* quia columbare in eodem loco ante fuerat. Et instauravit illud omnibus necessariis, victualibus, armis, gunnis & machinis. Et posuit in eo bellatorum capitaneum quendam Dominum qui vocatur dominus *Iohannes Maletret* cum centum quinquaginta viris armatis & totidem aliis, trecentis in numero omni. Pius Dux hæc intelligens, direxit navigium suum versus portum de *Brest*. Quo cum applicuisset fugerunt omnes ab obsidione tam à mari quam à terra, solis hiis qui in bastili erant remanentibus. Prior vero sancti *Iacobi* rogabat pium Ducem ut ipse posset facere primum insultum contra bastile, & bene reverberatus cum suis quievit. Similiter & plures alii, feceruntque insultum per duos dies & amplius. Et suffodientes murum sub una turri, cecidit turris super Dominum *Robertum de Swynarton* militem strenuum de comitatu *Staffordia* cum multis aliis & *Iohannem de Bolton* strenuissimum armigerum de comitatu *Eboraci*. Et qui inibi erant super turrim similiter ceciderunt & statim occisi sunt. Interea misit dominus *le Malatret* de bastili ad ducem ut redderet ei custodiam, sub conditione quod ipse & sui omnes libere possent abire cum armis, bonis & catallis ac victualibus inibi repositis, & pius

dux ut pius semper erat concessit, sub conditione *Ricard. II.* quod antequam recederent, bastile à fundamentis diruerent, & ei etiam pro sagittamine quod ibidem in debellando consumpserat, viginti milia scutorum auri exsolveret. Tunc videres ex omni parte patriæ affluere viros cum feretris & grabatis atque correctis ad abducendum mortuos suos & vulneratos. Nec quispiam inibi erat quin aut ipsum mortuum aut letaliter vulneratum se ejulabant sui. Et ipse dominus *Malatret* adeo vulneratus est quod in recessu suo pedestre fulcimentum duorum ex utraque parte eorum scapulis innixus expetebat, & dicebatur quod absconderunt plures mortuos in sale, ne *Anglici* gauderent super multitudine occisorum. Mortui sunt centum quinquaginta & eo amplius. Deinde dirigit Dux iter navigii in opus inceptum. Et quia frequenter de bono principio melior speratur finis, cum in *Galeciam* applicuisset, cives villæ sancti *Jacobi* se reddiderunt ei, & à conditione si regnum subjugaret, ei subderentur. Simili modo & cives de *la Groyne*. Interim prospexerunt eminus naves & unam galeam navigantes, quas quidam cum navigio insecuti, apprehenderunt eas in portu de *Pontlyon*, & inconsultis civibus irruerunt in villam, & ceperunt eam & tenuerunt. Et in prædicta galea capta invenerunt duos mercatores de *Londoniis* cum suis mercimoniis captive abductos. Et cum ea, navem pii Ducis *Lancastrie* quæ onusta erat & plena frumento et farina et cæteris quæ ad officium pistoriæ conveniunt, quæ, dum tenderent ad portum de *Plummothe* parata ad viagium, capta fuerat et abducta ab *Hispanicis*, jamque inopinata fortuna plenarie recuperata. Jam de pio duce taceo donec alia nova audiero.

Dominus *Henricus Percy* primogenitus Comitissæ *Northambybrorum* in festo sanctæ *Petronille* virginis exivit de *Calecia* cum admodum paucis viris versus *Boloniam*, & incidit in manus inimicorum, & capti sunt & mortui de ejus comitiva de viris armatis circiter xl. de sagittariis circiter octoginta, & plures vulnerati. Eadem nocte sequenti idem *Henricus* & dominus *Willielmus Benchamp* capitaneus de *Calesia* & dominus *le Bowfers* & dominus *De-garius de Sees* alienigena exierunt eadem via, & mane venerunt super magnam comitivam *Francorum* inprovisæ, & quos voluerunt vivos captivarunt, & reliquos interfecerunt. Mense Junii dominus *Baldewynus de Radyngton* cepit duas taretas satis plene opulentas, quas dominus *Michael de Pole* Comes de *Southfolc* & Cancellarius *Angliæ* accepta magna summa pecuniæ dimisit capite proprio per warentum sigilli Cancellariæ. Et de illo in proximo Parlamento accusatus fuit per communes. Eodem mense dominus *le Derfy* Amarellus maris cepit quatuor taretas & vi. magnas naves non mediocriter onustas, & applicuit eas in portum de *Sandewyche*. Undecimo kalend. Julii sederunt Justiciarii apud *Lincolniam* in speciali causa deputati, Comes *Northambybrorum*, dominus *Robertus Bealeknep* & dominus *Willielmus Skypmyth*. Et coram illis convicti sunt vij. falsarii monetæ, qui unum nobile extenderunt ad decem solidos facientes inde vi. quadrantes, qui vij. simul tracti sunt & suspensi. Et quidam vicarius de *Wint-ringam* obmutescens adjudicatus est ad poenam mutorum; Quidam Rector de patria promotus ad valorem ut dicebatur octoginta marcarum causa affinitatis quam digniorem & altiozem habebat non est

Ricard. II. est morti adductus, set *Londonias* missus in Turrin sub voluntate regis, & sic quievit. Et de cooperatoribus eorum & fautoribus addictati fuerunt circiter lx. de diversis partibus regni.

Karolus Rex Franciæ congregavit exercitum magnum & copiosum & præfecit eis dominum *Johannem Ducem Vyenna* & dominum *le Clyffons* & alios plures dominos de regno *Franciæ*. Et fecit jurare super sacramento altaris & similiter de sacramento communicare, quod infra certum diem terram *Angliæ* si ventus eos fineret absque alio impedimento intrarent, & de ea vivi non redirent donec aut depopulata aut subjugata saltem finem guerræ imponerent inter regna, vel mortem ibidem sustinerent. Et ad hoc supportandum & perficiendum concessa est regi per totum regnum *Franciæ* taxa inaudita, videlicet tertia pars bonorum sive catallorum. Rex *Franciæ* fecerat quendam palum miræ structuræ cum turribus & munitionibus, quem palum secum veherent, & intrata terra *Angliæ* quasi in tribus horis super terram, mirabile dictu, erigerent; Et dicebatur continere in circuitu quasi spatium septem leucarum de mensura terræ *Angliæ*. Et circa festum sancti *Michaelis* dominus *Willelmus Bewchamp* capitaneus de *Calecia* cepit duas naves, unam onustam cum parcella dicti pali, in qua erat magister carpentarius dicti pali, & aliam navem cum machinis & gunnis & pulvere & aliis instrumentis bellicis. Et post paululum temporis captæ sunt duæ aliæ naves onustæ de dicto palo, sicque captæ sunt tres naves de dicto palo onustæ. Statimque fecit rex erigere prædictum palum circa villam de *Wynchelse*. Interim mense Septembris venit exercitus antedictus in *Flandriam* apud portum de *Selus* volens in *Angliam* dirigere gressum suum. Ibiq; moram traxerunt sub magna indigentia. Nam dicebatur panem *Angliæ* denarialem vendi ibidem pro xvij. denariis, & ovum gallinæ pro denario, & in fine mensis Novembris redierunt in *Franciam* de proposito frustrati. Quorum adventu apud *le Selus* audito rex *Angliæ* proxima ebdomada ante festum sancti *Michaelis* misit celeriter in universas partes regni *Angliæ* & *Walliæ*, & infra decem dies congregavit industriam multitudinem virorum bellatorum de Ducibus, Comitibus, Baronibus, militibus, scutiferis & sagittariis. Nam de comitatu *Cestriæ* habuit mille sagittarios, de comitatu *Leycestriæ* centum quinquaginta de stipendiis Comitatus donec ad regem venirent, præter eos qui cum magnatibus ibant, sicque factum est per totum regnum secundum possibilitatem plagæ. Præcepitque rex quod omnes Communes hospitarentur infra triginta leucas per circuitum *London.* & ne apropinquarent per x. leucas ad *Londonias*. Simili modo mandavit de reliquis qui venerant cum dominis & magnatibus, Ipsi tamen concursum habere poterant ad regem & Parliamentum apud *Londonias* cum solita familia. Interim inimici se continuaverunt apud *le Selus*, nec alicubi apropinquaverunt aliqui eorum, erat enim eventus venti contrarius illis.

Magister *Radulfus de Skyr Lowe* Episcopus *Lychefeldensis* nondum installatus set consecratus translatus est in Episcopum *Batonensem*. Magister *Ricardus Scrope* factus est Episcopus *Lychefeldensis*. Unde rex mandavit omnibus suis ut redirent singuli in patriam suam, set stipendia pro expensis nulla illis dedit. Ipsi vero qui à *Wallia* & comitatibus *Cestriæ*,

Lancastriæ & aliis remotis partibus venerant & *Ricard. II.* expensas pro redeundo non habuerant, spoliaverunt ubique in via sua de equis ad equitandum & pro victu de porcis, porcellis, ovibus, aucis, caponibus, gallinis & cæteris que ad esum pertinerunt. Dicebatur enim in spacio iij. leucarum sexaginta duos fuisse expoliatos de pauperibus mercatoribus & aliis communibus de patria in comitatu *Warwychie*. Venit etiam quidam in campo de *Saprote* in comitatu *Leycestriæ* & tulit unam equam de quadam caruca, cujus possessor insequabatur eum cum vicinis suis et equam eripuit, raptoremque ad plenum verberavit. Raptor vero dicto tempore rediit cum centum quadraginta sociis cum arcubus et sagittis de comitatu *Cestriæ*, voluit prædictum villanum occidisse et villam incendisse, unde villani necessitate coacti finem cum illis fecerunt & eis ad certum diem se daturos decem libras obligaverunt; quod & impleverunt. Sicque in diversis partibus regni per tales infinita mala perpetrata sunt.

Post festum sancti *Michaelis*, *Karolus* rex *Franciæ* simulavit se velle solemnnizare festum natalis Domini in villa de *Gaunt*, quasi volens honorem impendere civitati et civibus ejus. Et præmisit ministros suos prævisores ad providendum de victualibus et cæteris aliis necessariis quæ regium honorem et magnificentiam decerent, veneruntque ad villam de *Gaunt* quasi octingenti viri cum magno cariagio doliorum acti esset vini. Quod videntes prudentiores villæ mirabantur quod tam tempestive cœpit facere providentiam suam, & præcipue in tali villa ubi omnis habundantia habebatur. Similiter quod tantam copiam ministrorum præmiserat, et quod magis timore advertendum erat, verebantur enim ne forte rex circumveniret eos lapsu mortis sicuti fecerat compatriotis suis viris videlicet de villa de *Dampe*. His et aliis consideratis, miserunt quendam incurium qui occulte et quasi incaute et insipienter, set accidit sapienter, penetraret dolium unum vel plura, ut eos certiores redderet an dolus interfuisset. Qui iussa implens et nullum liquorem inibi reprens, nunciavit magistris suis dolia à liquore vacua set maxima ponderositate plena. Convenerunt igitur cives Civitatis à minimo usque ad maximum, et se velle videre et gustare de vino regio dixerunt. Orta est igitur lis magna hinc inde, set prævalentibus civibus fregerunt plura dolia et ea plena armorum invenerunt, sicque demum extorquebant ab illis quod illi octingenti viri cum aliis qui sic sparsim venturi erant more ministrorum captata oportunitate irruerent super cives Civitatis, & depopularent funditusque deleverent omnem progeniem in ea inventam. Igitur *Flandrenses* in seditionem versi & iram, reddiderunt eis prout meruerunt vicem pro vice, & decapitaverunt omnes, nec evasit unus quidem.

Rex tenuit Parliamentum apud *Westmonasterium* die lunæ in crastino sancti *Jeronimi* & finivit in festo sancti *Andrea*. Comes *Oxonie* qui & *Marcheus Dunelmie* factus dux *Hiberniæ* in festo sancti *Edwardi* regis & Confessoris. Rex traxit moram tempore parliamenti apud *Elam* pro maiore parte. Proceres igitur regni & Communes de communi assensu nunciaverunt regi, oportere amoveri Cancellarium & Thesaurarium ab officiis suis, quia non erant ad commodum regis & regni, ac etiam habebant talia negotia tractare cum *Michaeli de Pole* quæ non possent tractare cum eo quamdiu staret in officio

Ricard. II. officio Cancellariæ. Rex inde motus mandavit eis ut de hiis tacerent, & de negotiis Parlamento procederent atque ad expeditionem festinarent, dicens se nolle pro ipsis nec minimum garcionem de coquina sua amovere de officio suo. Pecierat enim Cancellarius ex nomine regis à Communibus quatuor quindenas solvi in uno anno & totidem decimas à clero, dicens regem adeo indebitatum quod non posset aliter à suo debito & aliis oneribus sibi incumbentibus tam de guerra quam de familia & de aliis relevari. At illi communi assensu Dominorum & Communium remandaverunt regi, se non posse nec omnino velle in aliquo negotio Parlamento procedere, nec minimum quidem articulum expedire, donec rex veniret & seipsum in propria persona in Parlamento eis ostenderet, dictumque *Michaelem de Pole* ab officio amoveret. At rex remandavit eis, ut quadraginta milites de peritioribus & valentioribus Communibus ad eum transmitterent, qui ei vota aliorum omnium indicarent; Tunc illi majus timuerunt unusquisque de propria salute. Nam occultus rumor aures secretius aspererat, quod eorum interitus per insidias imaginaretur. Nam ut postea innotuit eis, dicebatur, illis sic ad regis colloquium accedentibus turba armatorum eos invaderet & interficeret, vel ad regis convivium invitatos scelesti viri armati in eos irruerent & necarent, vel in hospitiis suis *Londoniis* subito interficerentur, set renuente & ad tantum scelus nullo modo consentiente *Nicholao de Exon* Majore villæ *Londoniensis*, istud flagitium dilatum est & nephantum consilium successive denudatum est. Salubri igitur usi consilio miserunt de communi assensu totius Parliamenti dominum *Thomam de Wodestoke* Ducem *Gloucestræ* & *Thomam de Arundelle* Episcopum *Helyensem* ad regem apud *Eltham*, qui salutarent eum ex parte procerum & communium Parliamenti sui sub tali sensu verborum ei referentes vota eorum.

Domine Rex, procures & domini atque totus populus communitatis Parliamenti vestri cum humillima subjectione se commendant excellentissimo regalis dignitatis vestræ, cupientes prosperum iter invincibilis honoris vestri contra inimicorum potentiam, & validissimum vinculum pacis & dilectionis cordis vestri erga subditos vestros in augmentum commodi vestri erga deum & salutem animæ vestræ, & ad inedicibilem consolationem totius populi vestri quem regitis. Ex quorum parte hæc vobis intimamus, Quod ex antiquo statuto habemus & consuetudine laudabili & approbata cujus contrarietati dici non valebit, quod rex noster convocare potest dominos & procures regni atque communes semel in anno ad Parliamentum suum tanquam ad summam curiam totius regni, in qua omnis æquitas relucere deberet absque qualibet scrupulitate vel nota, tanquam sol in ascensu meridiei, ubi pauperes & divites pro refrigerio tranquillitatis & pacis & repulsione injuriarum refugium infallibile quærere possent, ac etiam errata regni reformare & de statu & gubernatione regis & regni cum sapientiori consilio tractare, & ut inimici regis & regni intrinseci & hostes extrinseci destruantur & repellantur quomodo convenientius & honorificentius fieri poterit cum salubri

Ricard. II. tractatu in eo disponere & prævire, qualiter quodque onera incumbencia regi & regno levius ad ediam communitatis supportari poterunt. Videtur etiam eis quod ex quo onera supportant incumbencia habent etiam supervidere qualiter & per quos eorum bona & catalla expendantur. Dicunt etiam quod habent ex antiquo statuto quod si rex à Parlamento suo se alienaverit sua sponte, non aliqua infirmitate aut aliqua alia de causa necessitatis, set per immoderatam voluntatem proterve se subtraxerit per absentiam temporis xl. dierum tanquam de vexatione populi sui & gravibus expensis eorum non curans, extunc licitum omnibus & singulis eorum absque domigerio regis redire ad propria & unicuique eorum in patriam suam remeare. Et jam vos ex longiori tempore absentastis, & qua de causa nesciunt, venire renuistis. *Ad hæc rex*, Jam plene consideramus quod populus noster & Communes intendunt resistere atque contra nos insurgere moliantur, & in tali infestatione melius nobis non videtur quin cognatum nostrum regem *Francia* & ab eo consilium et auxilium petere contra insidiantes, et nos ei submittere potius quam succumbere subditis nostris. *Ad hæc illi responderunt*. Non est hoc vobis saluum consilium set magis ducens ad inevitabile detrimentum. Nam rex *Francia* capitalis inimicus vester est et regni vestri adversarius permaximus. Et si in terram regni vestri pedem figeret, potius vos spoliare laboraret et regnum vestrum invadere, vosque à sublimitate regalis solii expellere, quam vobis aliquatenus manus adjutrices cum favore apponere; Si, quod absit, ejus suffragio quandoque indigeretis. Ad memoriam igitur recitetis qualiter avus vester *Edwardus tertius* rex & similiter pater vester *Edwardus* Princeps nomine ejus in sudore & angustiis in omni tempore suo per innumerabiles labores in frigore & calore certaverunt indefesse pro conquiritone regni *Francia*, quod eis jure hæreditario attinebat, & vobis per successionem post eos. Reminiscamini quoque qualiter domini regni & procures atque Communes innumerabiles tam de regno *Angliæ* quam *Francia*, regis quoque & domini de aliis regnis, atque populi innumerabiles in guerra illa mortem & mortis periculum sustinuerunt, bona quoque & catalla inestimabilia & thesauros innumerabiles pro sustentatione hujus guerræ Communes regni hujus indefesse effuderunt. Et quod gravius dolendum est, jam in diebus vestris tanta onera eis imposita pro guerris vestris sustinendis supportaverunt, quod ad tantam pauperiem incredibilem deducti sunt, quod nec redditus suos pro suis tenementisolvere possunt, nec regi subvenire, nec vitæ necessaria sibi ipsis ministrare, & depauperatur regia potestas, & dominorum regni & magnatum infelicitas adducitur, atque totius populi debilitas. Nam rex depauperari nequit qui divitem habet populum, nec dives esse potest qui pauperes habet communes. Et mala hæc omnia redundant non solum regi set & omnibus & singulis Dominis & proceribus regni, unicuique in suo gradu. Et hæc omnia eveniunt per iniquos ministros regis qui male gubernaverunt regem & regnum usque in præsens. Et nisi manus citius apponamus adjutrices & remedii fulcimentum adhibeamus, regnum *Angliæ* dolorose attenuabitur tempore

Ricard. II. "tempore quo minus opinamur. Set & unum aliud
 "de nuncio nostro superest nobis ex parte populi
 "vestri vobis intimare. Habent enim ex antiquo
 "statuto & de facto non longe retroactis tempori-
 "bus experienter quod dolendum est habito, si rex
 "ex maligno consilio quocunque vel inepta contu-
 "macia aut contemptu seu proterva voluntate sin-
 "gulari aut quovis modo irregulari se alienaverit
 "a populo suo, nec voluerit per jura regni & statu-
 "ta ac laudabiles ordinationes cum salubri consi-
 "lio dominorum & procerum regni gubernari &
 "regulari, set capite in suis infans consiliis pro-
 "prium voluntatem suam singularem proterve ex-
 "ercere, extunc licitum est eis cum communi assen-
 "su & consensu populi regni ipsum regem de regali
 "solio abrogare, & propinquiorem aliquem de
 "stirpe regia loco ejus in regni solio sublimare. Quæ
 "forte dissensio aut error gravis in populo oritur, &
 "populus regni novo aliquo dissidio dolendo & ini-
 "micis regni placibili in diebus vestris per infanum
 "consilium ministrorum vestrorum subruatur, re-
 "gnumque Angliæ tam honorificum & in toto orbe
 "terrarum præ cæteris regnis tempore patris vestri
 "hactenus in militia nominatissimum, nunc vero
 "diebus vestris per divisionem malæ gubernationis
 "improperiose desoletur, regnique tanti dampni titu-
 "lus pro debili gubernatione sub perpetua memoria
 "personæ vestræ scandalosæ quam regni vestri atque
 "populi, & animum ab inepto consilio revocetis &
 "eos qui vobis talia suggerunt nec solum non audi-
 "atis set etiam de consilio vestro penitus amoveatis;
 "nam in eventu vario parum aut nichil vobis pro-
 "desse poterunt in effectu.

Hiis & aliis talibus loquelis rex ab ira semotus
 animum de malencolia revocavit, sicque pacifica-
 tus promisit se venire ad Parliamentum post triduum
 & eorum petitioni cum maturitate se libenter acqui-
 escere velle. Venit igitur rex ad Parliamentum ut
 promisit, & tunc dominus *Johannes de Fortham*
 Episcopus *Dunelmensis* ammotus est de officio The-
 saurariæ & Episcopus *Herfordensis* factus est The-
 saurarius. Dominus *Michael de Pole* Comes de
Southfolk depositus est cum ingenti rubore de
 officio Cancellariæ, & *Thomas de Arundell* Episco-
 pus *Helyensis* per consensum Parliamenti factus est
 Cancellarius. Post hæc dictus *Michael de Pole* ac-
 cusatus est de multis transgressionibus, fraudibus,
 falsitiis & traditionibus factis in grave præjudicium
 & dampnum regis & regni, convictusque in mira-
 bili numero articulorum prædictorum noluerunt ip-
 sum morte plectere neque nomen Comitis ei auferre,
 & hoc propter honorem gradus militaris, set judi-
 caverunt eum ad carcerem in castello de *Wynde-*
sore. Set statim Parlamento finito & universis ad
 propria regressis Rex eum a custodia revocavit, &
 abire ad libitum libere permisit donec providerent
 qualiter disponderent aliter de eo. Redditusque et
 possessiones quos perquisierat dum steterat in officio
 Cancellariæ ad annuam summam mille librarum ad
 perpetuum profectum regis confiscati sunt et ad judi-
 cati per Judicium Parliamenti, et multas alias
 summulas quas nequiter et fallaciter lucratus fuerat
 in tardando negotia populorum donec cum eo primo
 finem facerent antequam eos expediret, videlicet ad
 summam xij. millium librarum condemnatus est
 reddere regi in relevamen Communitatis regni.

Articulos fraudis et fallaciæ ejus pro parte referabo *Ricard. II.*
 sub forma quæ sequitur.

Lez empechementz faitz par lez communes
 en le playne Parlyment sur *Michael de Pole*,
 Cont de *Southfolk* jadys Chauncelere Dengle-
 tiere en terme de seynt Mychele lan de Roy di-
 sine. Et les judgementez sur ycelz ensement de
 poynt en poynte.

Primement qe le dit Conte esteant Chauncelere
 & jurez de faire le profite le Roy, purchasa de
 nostre seigneur le Roy terre tenementz & rentes
 a grant value, come pert par recordes rolles del
 Chancerye, encontre son soerment la oue il navoit
 tant deservys, nient considerez la grant necessite
 du Roy & del realme, & outre ceo a cause qe le dit
 Cont fust Chauncelere au temps de dit purchas fait
 lez ditez terre & tenementz furent extendus a
 mayndre value qils ne vaylent par an par grant
 summe en deceyt du Roy.

Et pur ceo qil purchasa lez ditez terre, quant il
 fust Chancelere contre son serment, le roy avera les
 terre Mermam, & le dit Cont fra fin & ranson
 au Roy oue lez issuez prisse a temps de purchace.

Item, la oue ix. seigneurs furent assignez au der-
 reyne Parlyment pur veire & examiner lestate du
 Roy & del realme & dyre lour avys coment il purra
 estre meultz amendez & mys en mellour gover-
 nance & disposition, & sur ceo le examynement fait
 au Roy si biene par bouche come en escript, le dit
 nadgares Chancelier disoit en pleyne parlement qe
 lez ditez avisementz & ordinance deussent estre
 mys en due exsecution. Et ceo ne fust fait &
 ceo en defaute de luy qalors fust principal
 officer. A cest article & a la tierce & a la septisme
 le dit qe le dit Conte respondera si ascune vorra
 dire devers luy en speciale.

Item, la oue charge fust graunte par lez com-
 munes au darreyne Parlyment pur estur despenduz
 en certeyne forme demande par lez communes &
 assentuz par le Roy & se seigneur & non pas au-
 trement, Lez deners ent provenantz furent despen-
 duz en altre manere si qe la miere nestoit gardez en
 manere come fust ordenez, peront plusieurs meschiefs
 sont avenuz al realme & verray semblable est du
 venir, & ceo en defaute de dit nadgers Chauncelere.

Item la oue Tydeman de Lymbergh qe avoit a
 luy & a sez eyres du done le Roy layel l. livers
 annuels del custome del *Wyngeston* sur *Hull*, le
 quele Tydeman forfist devers le Roy, & au-
 xint le payment de ditz l. livers annuels fust dis-
 continue par xxxv. anz & plus, le dit Chauncelere
 ceo sachant purchasa a luy & a sez eyres de dite
 Tydeman lez l. livers annuels, & fist tant qe
 le Roy lui conferma la dit purchace, la oue le Roy
 deust aver ewe le profite. Et pur cele purchace le
 dit Cont fust auge fin & ranson a Roy & lez l. li-
 a Roy & a sez heyres ensemblement oveske lez ma-
 nere de *Flaxflete* & x. mars de Rent quenz avoit
 exchange & c. oveske lez issuez & c.

Item, la oue le haut mester de seynt Antoyne est
 sismatyk & par cele cause le Roy deust avoyre le
 profite qe a luy pertenoit en realme Dengletiere, la
 dit nadgers Chauncelere qe deust aver avancement
 & procurez le profyte du Roy prist a ferme la
 dit

Ricard. II. dit profite du roy pur xx. mars par an. & ent prist a son oepe propre bene entour mille mars, Et al heure que le dit mestre de seynt Antoyne en Engleterre qe ore est dent avoyre possessione & livere du dit profite il ne poust aver avant qil & deus persones ove luy se avoyent obligez par reconysaunce en la Chancelerye & per instrumentz en trez millez livres de payere annuelment au dit nadgares Chancelere & John son fitz C.li. par an a terme de lour deus vyes; Et pur cele cause le roy avera touz les profits du dit seynt Antoyne a temps du purchasse; & par cele reconysaunce ensi fait le dit Conte fust agarde a prisone & a la volonte le roy fin & ran-son &c.

Item, qe en le temps le dit nadgares Chancelere furent grantes & faitez diversez charters & patentes dez murdres & tresonnes felonies rasoures dez rollez vent des loyes, & puis la commencement de ceste present parlyment fust fait & enseyle une chartre dez certeynez franchisez grauntez a chastiele du Douvere en dezheretysonne de la coronne & en subversion de touz lez placez & courtes du roy & dez sez leyes. Le roy regarde qe ceux chartres soient repelles.

Item, per la ou ordinaunce fust fait au darreyne parlyment pur la vyle de Gaunt qe x. mille mars deissent este cheviz & pur cele chevaunce deissent estre perduz mille mars, la en defaute du dit nadgares Chancelere la dite vile est perduz & nient menz lez ditz mille mars pur la chevaunce furent perduz come de suz est dite, de touz queux articles lez ditz communes demaundent jugement du parlyment.

Item, est fait une estatute qe nully perentre le roy & lez seigneurs apres en le commissiōe dite face disturbance oue impediment perentre le roy & lez seignurs sur grevous payne de perdre sa vye & forfeiture dez sez terres & possessions au roy, & qe mesmes les seigneurs facent execution dez totez poyntes compris en la dite commissiōe. Et a ceo lez seignurs voient faire lour diligence a lour costage de mesme per ceste an a durere.

Videntes interea domini & magnates parliamenti quod per cupidinem officiariorum regis bona regni adeo quasi inaniter consumpta essent, rexque nimis deceptus & populus regni per gravia onera depauperatus, redditus & emolumenta dominorum & magnatum multum debilitata, & agriculturæ pauperum tenentium in multis locis in desolationem derelictæ, & in hiis omnibus officarii regis supra modum locupletati sunt, elegerunt quatuordecim dominos regni qui gubernaculum totius optinerent; de quibus tres erant de novis ministris regis per parliamentum electis, videlicet episcopus *Helyensis* qui erat Cancellarius, episcopus *Herfordensis* Thesaurarius, & dominus *Johannes de Waltham* custos secreti sigilli, Et undecim de aliis dominis regni, scilicet archiepiscopus *Cantuariensis*, archiepiscopus *Eboracensis*, *Edmundus de Langley* Dux *Eboracensis*, *Thomas de Wodestoke* Dux de *Gloucestria*, Episcopus de *Wynchestria*, Episcopus de *Excestria*, Abbas de *Waltham* sanctæ Crucis, Comes de *Arundele*, dominus *Johannes Cobham*, dominus *Ricardus le Scrope*, & dominus *Johannes de Enrofe*. Et dederunt eis licentiam & potestatem ad inquirendum, tractandum, diffiniendum, & determinandum de omnibus negotiis, causis, & querelis emer-

gentibus à tempore *Edwardi* tercii avi regis *Ricardi* Ricard. II. usque in præsens, tam in regno quam extra regnum in remotis. Similiter de expensis regis & ministris, & de omnibus quibuscumque aliis pro tempore sibi assignato emergendis; feceruntque dictos consiliarios dominos jurare ad sancta Dei evangelia juste & fideliter regulare omnia onera & negotia incumbentia regi & regno, & justitiam facere cuilibet petenti secundum gratiam & scientiam à Deo sibi datam. Similiter & rex sacramentum juramenti præstitit stare ordinationi eorum & eos fovere in suis agendis, & nullum articulum potestatis eorum revocare; set firmum & stabile habere quicquid prædicti consiliatores fecerint & ordinaverint durante tempore illis assignato. Et si contingat quod omnes simul in quocumque negotio adesse non poterunt aliunde occupati, saltem vj. eorum cum tribus officiariis regis prædictis audire poterunt inquirere, tractare, & determinare quamcunque causam contingentem sive citra mare sive extra quocumque titulo emergente ubicunque rex facere habuerit, sicut ad plenum infra patebit. Similiter ordinatum est quod si quis regem consuluerit aliquid de potestate eorum revocare in tempore succedente, licet rex nichil revocaverit, si super eo verisimiliter convinci poterit, omnibus bonis & possessionibus privabitur; & si secundo tale quid attemptaverit, tractus per civitatem tanquam traditor publicus regis & regni suspendetur, sicut infra patebit in ordinatione. Et ut rex majorem benevolentiam & favorem adhibebit in præmissis concesserunt ei dimidiam decimam de spiritualibus, & dimidiam quindenam de temporalibus solvendas ad festum Purificationis proximo sequens, sub conditione tamen quæ infra patebit. Similiter concesserunt regi dimidiam decimam de spiritualibus & dimidiam quindenam de temporalibus solvendas ad festum sancti *Michaelis* proximo sequens, si necesse fuerit per visum prædictorum consiliatorum si cætera concessa non sufficerent ad supportandum onera incumbentia medio tempore regi & regno. Similiter concesserunt regi de quolibet dolio vini intrante regnum *Anglie*, & de quolibet dolio exeunte de regno tres solidos. Item, de libra cujuscumque mercimonii intrante regnum vel exeunte de regno xij.d. tam de indigenis quam de extraneis, solum exceptis lanis, coriis, & pellibus.

Sequitur Commissio de antedictis articulis &c.

50 “**R** Ex *Ricardus* &c. A touz ceux que cestez
 “ lettres verront oue oyront saluz. Nous
 “ avoms certeingment conceux de la grevous com-
 “ playnt dez seigneurs, communes de nostre realme
 “ en cest present parliament assemblez qe noz pro-
 “ fites, rentes & revenues de nostre realme per sin-
 “ gulere & non suffisaunt conseile & male guver-
 “ naile sibien dascunes nadgars noz grandez officers
 “ come diversez autres persones esteaunt entour no-
 “ stre persone sunt en taunt sustrez degastez & esloi-
 “ gnez donez grantez & alienez destruez & male-
 “ ment despenduz, que nous sumes taunt enpoverez
 “ voidez & nuez de tresoure & davoire & la sub-
 “ stance de nostre corone a taunt amenuse & destrut
 “ qe lestate de nous et de nostre hostiele ne poet ho-
 “ rablement estre sustenuz come affiert, ne lez
 “ guerres que se abundant tout environ nostre realme
 “ de joure en altre maintenuz ne gouvernez sanz tres-
 “ grandes

Ricard. II. « grandez et outraiouses oppreſſiones et inportablez
 « chargez de noſtre dit poeple. Et auxint qe lez
 « bonez leyes, eſtatutz et cuſtomes de noſtre dit
 « realme as queux nous ſumes aſtructz et obliges
 « de tenir ne ſont ne ont eſte duement tenuz ne exe-
 « cuz, ne plein juſtice ne droit faitz a noſtre dit poe-
 « ple, peront pluſours deſherityſons et aultres tref-
 « grandez meſchiefs et damagez ſont avenuz ſi bien
 « a nous come a noſtre dit poeple et a tut noſtre dit
 « realme. Et nous al honour de Dieu & pur le
 « bien de nous & de noſtre dit realme & pur le qui-
 « ete & relevacion de noſtre dit poeple qont eſte
 « grantement chargez en pluſours maners devaunt
 « ſez oeures voillauntz ove la grace de Dieu contre
 « tieux meſchiefs mettre bone & due remedie, Si
 « avons de noſtre franche volunte & a la request
 « dez ſeignurs & communes ſuiſditz ordeignez &
 « aſſignez noz grantz officers, ceſt aſſavoyre noz
 « Chauncelere, Treſorer, & Gardeyne de noſtre pri-
 « vey ſeale tieles come nous tenoms bonez & foiales
 « & ſufficiauntz pur le honour & profit de nous &
 « de noſtre dit realme. Et outre ceo de noſtre au-
 « thorite real certaine ſciences bone gre & franche
 « volunte & per avys & per aſſent dez prelatz ſei-
 « gneurs communes ſuiſditz en pleyne parliment
 « en eyde de bone governaunce de noſtre realme
 « & bone due execution de nous ditez lieges & en
 « relevement del eſtate de noz & de noſtre poeple
 « en temps avener conſyantz pleinement de le bone
 « avyſement ſcen & diſcretion de lez honorablez
 « pieres en dieu *William* erceveſk de *Canterburz*,
 « *Alyſaundre* erceveſke *Devermyk*, noz treſchers
 « uncles *Edmond* duc *Devermyk*, & *Thomas* duc
 « de *Glouceſtre*, les honorables pieres en dieu *Wil-*
 « *liam* eveske de *Wynceſtre*, *Thomas* eveske de *Ex-*
 « *ceſtre*, & *Nycol* abbe de *Waltham*, noz chiers &
 « foialx *Ricard* count *Darundell*, *John* ſeigniour de
 « *Cobbeham*, *Richard* le *Scrope*, & *John* *Devereux*,
 « yceux avoms ordeinez aſſignez & deputez orde-
 « gnomſ aſſignomſ & deputomſ deſtre en noſtre
 « grant conſeile & continuele per un an entiere pro-
 « ſchen apres la date de ceſtez a ſurveire & exami-
 « ner oveske noz ditz grandes officers ſi bien le-
 « ſtate & governaile de tut noſtre realme & de tutz
 « noz officers & miniſtrez de quequonkes eſtate de-
 « gre oue condicion quilſ ſoient deinz noſtre hoſtiele
 « come hors, & de enquerre & de prendre informa-
 « cion per touz lez voyes qe mult meillour ſem-
 « blera dez toutz lez rentez revenuz & profitez qe
 « nous appertinent, & ſont duez & duſſent aperti-
 « nere eſtre duez ſi bien deins noſtre realme come
 « dehors en quecumque manere oue condicion. Et
 « de toux maners de donns grantz alienacions &
 « confirmacions per nous faitz dez terres tenementz
 « rentez annuitez profites revenuz gardez mariages
 « eſchetez forſactours franchiſes libertees, voidaun-
 « cez de erceveſkes eveskes abbaties & prioures,
 « fermes dez maiſons & poſſeſſiones dez alienes &
 « de touz autres poſſeſſiones commes dez jurez bi-
 « ens & chateux & dez altreſ chofes quequonkes
 « & a queux perſones & per quele cauſe & coment
 « & en quele manere & nomement dez queux per-
 « ſonez qe ſont pris ſanz deſert. Et auxint dez re-
 « venuz & profites qeconques ſi bien de noſtre dit
 « realme come lez terreſ ſeignories citees vylez
 « chaſteux forcereſſez & queconques noz autres poſ-
 « ſeſſiones ſi bien de cea la miere come de la, et de

« lez profitez et moloumentz de noz moneyz et bil- Ricard. II.
 « lions, et de la priſe de priſonniers villez lieux nieſs
 « caraks biens et ranſons per miere et per terre, et
 « dez beneficez et autres poſſeſſiones dez Cardinalx
 « rebelx et touz autres aliens et auxint de aſportes
 « de monoye hors de noſtre realme per les collectours
 « de Pope procuratours dez cardinals *Lumbardez*,
 « et autres perſones queconques ſi bien alienz come
 « deniſzeins, et dez lez emolumentz et profitez pro-
 10 « venantz et ſourdantz de cuſtomes et ſubſidez dez
 « leynes quirs et peals lanuz et de lez petitz cu-
 « ſtomez et altreſ ſubſidez dez draps vinez et touz
 « altreſ marchandises et dez dymez quinfimez et
 « touz autres ſubſidez et charges grantz per le cler-
 « gie et de le commune, et auxint de lez profitez et
 « payments del hampere de noſtre Chancelerye et
 « dez qeconques noz autres rentez de temps de noſtre
 « coronement tanqe encea. Et dez feez gages et
 « rewardus dez officers et miniſtres greindrez et
 20 « meindres, et auxint de annuities et autres rewardus
 « grantez et donnz faitz as aſcunes perſones per nous
 « et per noz powere et ayele en fee oue a terme de
 « vye ou en aſcune altre manere. Et ſi gree ou pay-
 « ment lour ent ſoit faite et per queux et en quele
 « manere, et come bien ils ont releſſez oue donez as
 « officers et autres pur avoir leur payment, et as
 « queux perſones, coment et en quele manere. Et
 « dez terreſ teneimentz rentez revenus et forſaitours
 « bargainez et vendez a prejudice damage de nous
 30 « et de noſtre corone; per queux et as queux et co-
 « ment et en quele manere, et de vent oue bargaine
 « de tailez patentez pur ſingulere profite ſi bien en
 « temps de noſtre dite aiel come de noſtre temps per
 « queux perſones. Et enſement dez lez jocalx et
 « biens qe furent a noſtre dit aiel en temps de ſon
 « morant, et queux et de quele pris ou value et oue
 « y ſont divenuz, et coment et en quele manere, et
 « de touz chevaces a nomement faitz a noſtre oeps
 « per qeconques perſones. Et de touz lez perdez
 40 « damages qe nous avoms eux et ſuſtenuz per yceles.
 « Et per queux perſones et coment et en quele ma-
 « nere; Et de chartres et de perdons generales; Et
 « auxint dez le communes paymentes et manere dez
 « diſpenſes ſi bien de noſtre dit hoſtiele come pur la
 « ſalvacion de noz realme terreſ ſeignories villes
 « chaſteulx forcereſſes et autres lieux de cea la miere,
 « et de la faitz et reſcus per qeconques perſones ſi
 « bien ſoldiers come autres et per qeconque voye, co-
 « ment et en quel manere et come bien ils ont donez
 50 « pur avoir leur paymentz et de couſement de noz
 « droitez profites et per queux coment et en quele
 « manere. Et de maintenours de querellez et du-
 « ſtres denqueſtes et doſſicers et miniſtres fait per
 « brocage et de leurs brogours, de ceux qont pris le
 « brogage et comment et en quele manere. Et de
 « touz lez defautes et meſpriſons faitz ſi bien en no-
 « ſtre dit hoſtiele et noz autres courtes places et lieux
 « ſuiſditz come en touz altreſ lieux deinz noſtre
 « realme per qeconques perſones perount lez profites
 60 « de nous et de noſtre corone ount eſte eſpeires et
 « amenues ou la commune leye deſtourbez et de-
 « layez, ou autrement damages a nous avenus. Do-
 « nantz et comettanz per yceſtes de noſtre auctorite
 « et per avys et aſſent deſſuiſditez a noz ditez conſeil-
 « lers, ſys de eaux, et a noz grandez officers avant-
 « ditez plein pouare et auctorite generale et eſpe-
 « ciale dentre noſtre dit hoſtiele et touz lez officez
 « de

Ricard. II. " de cel et touz noz autres courtes places lieux a
 " tant de soit come lour plerra, et de faire venere
 " devant eux ou et a tant et quant lour plerra rolles
 " et recordes et altres minumentz et evidences teux
 " come lour semblera, et touz lez defautes gastez et
 " excesses troverez en dit hostiele, et auxint touz de-
 " fautes et mesprisons troverez en les altres courtes
 " places et lieux officers et ministers susditz, et en
 " touz lez altres articles & poyntes dessus nomez
 " & chescune de cell, & auxint touz altres defautez
 " mesprisons & excesses faucynes deceytes extorci-
 " ons oppressions damages & grevaunces, faitz en
 " prejudice damage & destresse de nous & de nostre
 " corone & lestade de nostre dit realme en general
 " & en special nient expressees ne specifiques peramont,
 " amendre corrigerer reparer redresser reformer
 " & mettre en bone & due estade & establisement,
 " & auxint doyerer & receiver touz maners dez
 " playntes & quereles de touz noz leages qe vorront
 " suyr & se pleyndre si bien pur nous come pur lour
 " mesmes devaunt noz ditez officers consellours, &
 " de touz manerez dez dures oppressions & de in-
 " juriez tortz & mesprisonnez queux ne purront bo-
 " nement estre amenduz ne termines per la courte de
 " la commune lay de la terre avant usee, & de ent
 " doner et affaire bone & due remedie & recovere si
 " bien pur nous come pur noz lieges susditz, & a
 " touz lez choses avaunt ditz & chescune de eux
 " pleynement discuter & finalement terminer & de
 " en faire pleyn execution solonc ceo que lour sem-
 " blera meult pur le honour & profite de nous & de
 " nostre estade & renditegracion dez droitez & pro-
 " fitez de nostre dite corone & meillour governance
 " de la paix & lois de nostre terre & relevement de
 " nostre people dit. Voilaunt auxint qe si diversite
 " oue variance de oppinions sourde oue aveigne en-
 " tour noz dit consellours & officers qe jugement
 " oppinion de greindre partie eit force certeine lieux.
 " Comandantz & chargeaunces a touz Prelates,
 " Ducs, Contes, Barones, Seneschalles, Tresorere &
 " Controllour, & touz altres officers de nostre ho-
 " stiele, Justicez de Bank & del altrez officers mi-
 " nistres & liges queconques, qe a noz ditz conseil-
 " lours & officers en la manere avaunt soient enten-
 " dantz obeysauntz consellauntz & aydantz si so-
 " vent & per manere come noz ditz conselliers &
 " officers lour ferront assavoir deper nous. En te-
 " moignance &c. Don sountz nostre grande seale
 " xix. jour de Novembre.

" Sur quoy nostre seignour le Roy voillant qe
 " corrections & redresses dez defautes & mesprisons
 " dessusditz puissent estre pur son profite de son
 " realme en ceste parliment la forme dessusditz mys
 " en due execution sanz estre enfrentz oue desturbez
 " per aucune; de lassent de seigneurs & de la com-
 " munalte de son dit realme en cest present parly-
 " ment ad ordyne & estable, qe chescune de lez
 " lieges greindre & meindre de quele estade oue con-
 " dicion qil soit soit entendant & obeissant en quanke
 " toche lez articlez susditz & chescune dependantz
 " du celles a lez avantditz counselliers & officers
 " en la forme susdite. Et qe chescune qe serra ajuge
 " devant eux come conviet de aucunez defautz oue
 " mesprisons susditz prigne & receyve sanz debate
 " et faire tiele correccion come luy serra per lez
 " conselliers et officers avantditz en la forme susdite
 " ajuge; et qe nulle persone de quele estade nacion

oue condicion qil soit greindre ne meindre ne don- Ricard. II.
 " ne a nostre seigneur le Roy en prive oue en apert
 " conseille excitation oue mocion peront qe nostre
 " seigneur le Roy repele lour pouare deinz le temps
 " suidit en aucune poynte oue face riens contrariez
 " de son dit graunt oue de aucune dez articles sus-
 " ditz. Et si aucune persone greindre oue meindre
 " de quele estade ou condicion qil soit face con-
 " trarie lez ordinance et establement dessusditz, oue
 " procure oue face chose queconque en aucune ma-
 " nere peront lez ditz conselliers et officers soient
 " desturbez en aucune poynt sur le exercite de lour
 " pouare avantdite, ou qe excite oue procure nostre
 " dit seignur le Roy a faire oue comandere chose
 " queconke peront le pouare dez ditz conselliers of-
 " ficers oue le execution de lour jugement et agar-
 " dez en ycelles soit defaite en aucune poynt, et ceo
 " soit duement prove per bones et veroies tesmoignes
 " qe soient notoirement de bone fame et condicion
 " nyent suspectes convenablement examines devant le
 " Roy et lez conselliers et officers dessusditz, prisez et
 " a eux aucunes dez Justicez du lune Banc oue de
 " lautre oue altres sages pris de la leye tieux come
 " plerra as ditz conselliers et officers, eit tiele pe-
 " nance, cest assavoir, a primer foith quil serra is-
 " sint conviet forsaite touz sez biens et chatieux a
 " Roy et nyent meyns soynt en prisone a la volunte
 " de Roy. Et si aucune persone soit duement atteint
 " en la forme susdite de conseil excitation oue mo-
 " cion donne a Roy de faire la contrarie de son
 " grante come dessus est dite tout ne face le Roy ri-
 " ens per tiele conseyle excitation oue mocion, un-
 " core il avera tiele penance come dessus est dit. Et
 " si il aveyne qe dieu defende qil se porte en apres
 " qil soit autre foith atteynte come dessus dascunes
 " dez defautes oue mesprisons avantditz, adonques
 " eit la dit persone al seconde foith issout convietez
 " oue atteynte la penance de vie et de membre, sa-
 " veth totefoith dignitees pontificales et privilegees
 " de seynt esglise et clerical oue totez lez chosez
 " avantditz. Et que cest estatute teigne force et ef-
 " fecte durant la dite Commission tout soulement.

Ricardus Dei gratia rex Anglia et Francia, et
 dominus Hibernie, Omnibus ad quos præ-
 sentes literæ pervenerint salutem. Sciatis quod domi-
 ni magnates et communitates regni nostri Anglia
 quædam subsidia nobis in præsentî parlamento no-
 stro concesserunt sub certis modo et forma in quadam
 cedula nobis in eodem parlamento per communita-
 tem prædictam liberata contentis, Cujus quidem ce-
 dula tenor sequitur in hæc verba. *AL HONOUR*
de Dieu & pur le honour & bien de nostre seigneur le
Roy, & pur le bien commune & en defense du realme
Dengletiere lez seigneurs et les communes du mesme
le realme esteantz en cest present parlement ont
grauntès a nostre dit seigneur le Roy une demye
disme & demy quinsyme a lever dez leis gentz du
realme a Chandiliere proscheyn venant per maner
come ad este acustumez a estre a lever avaunt cez
oeuvres, & aux ils ont grantez pur lez causez sus-
ditz & pur deffense de la miere & salvacion dez
marchaundysses, de chescune tonelle de vyne entrant
en mesme le realme ou issaunt hors du cel iij.s. &
de la livre de touz altres maneres de marchandye
entrant en la realme ou issaunt hors du ycell, hors
pryse leyns quirs & peaux lannutz sibien de forens
 come

Ricard. II. come de deins nient contre esteaunt ascune chartre oue patent fait a contrarie xij. d. Et per la ou a parlyment tenuz a Westmonstier lan du reigne nostre dit seigneur le Roy neofisme certeyne subsidie dez leyns quirs & peaux lanutz estoite grantez per lez seignurs communes a prendre de le feste de saynt Piere ad vincula darreyne passez tange a le fest de saynt Piere ad vincula proscheyne avener, ore lez ditz seignurs & communes en cest present parlyment grantent la dite subsidie a durere de le dit fest de seynt Piere ad vincula proscheyne venant tange a le fest de seynt Edmonde le martyr proscheyne ensuant, & de mesme le feste de seynt Edmonde tange a le fest de Nowell lors proscheyne ensuant si ne soit nule parlement tenuz en le mesme temps. Et outre ceo lez ditz seigneurs & communes ont grantes per lez ditz enchesons une autre demy disme & demy quinzime a lever dez lez lays gentz a la quinziesme de seynt Michele proscheyne venant sur certeyne condition, cest assavoir, qe si lez ditz grauntez saunz la dit darrayne demy disme & dimy quinziesme oveske autres biens le Roy purront suffiere pur lez chargez & defensez du realme per une an proscheyne a vener per la diligence & bone ordinaunce dez lez honorables pieres en dieu William archevesk de Canturbiers, Alysaundre archevesk Deverwyk, & les uncles le Roy Edmond duc de Everwyk, Thomas duc de Glocestre, & lez honorables pieres en dieu Wil. evesk de Wyncestre, Thomas evesk de Excestre, & Nichol abbe de Waltham, Richard cont de Arundell, Johan sire de Cobham, Richard le Scrope chivaler, & John Devereux Chivaler, & iij. officers le Roy, cest assavoir Chauncelere, Tresorere, & Gardeyne de privey seale, ordeynez & assignez per nostre dit seigneur le Roy per sa commission enseale sontz son grante seale de sa auctorite real certeyne science bone gre & franche volunte & per avis dez prelatez seignurs & communes en cest present parlyment, en eyde de bone governaunce du realme & bone & due execution dez leys & en relevement del estate du Roie & de son poeple en temps avener destre de continuele conseyle de nostre dit seigneur le Roy: Jadanques mesme la darreyne demy disme & dimy quinziesme ne soyent pur nule qeconge voye ascunement coyllez ne levez ne nule commissiōne faite pur lez coiler ne lever, & qe nule altres soyent associes oue assignez a lez ditz seignurs forsque ceux que sont ore nomes en la dite commissiōne. Touz lez quelez grauntez les avaunt ditez seigneurs & communes ont faite a ceste foith sur lez condicions ensuantz; cest assavoir qe si la poar done a ditz seignurs per la commissiōne susdite ordeigne de destre del continuele conseyle tote desus soit en ascune manere repelletz ou defaitz; oue si mesme les seignurs de dit conseile soient per ascuny qe si soit ou en ascune manere desturbez qils ne purront franchement usere ne faire pleyne execution de poer a eux comiz, per la dit commissiōne & chescune poynt de ycele, sicome meult lour plerra & meult lour semblera pur le honnor & profite le Roie & son realme, peront ils surseyent & cessent outrement de la faire, qe del hors la leve & demande de tut ceo qe adonques remandra a lever per force ou colour dez ditz grantez cessent outrement pur touz jours, & en ceo case briefs soyent mandez per my tote la realme en chescune counte as coyllours de touz lez ditz choses ensi grantez qils surseyent de quequonke leve ent affaire per vertu

dez grantes avantditz qe per mesmes lez briefs ils enoynt lour finale descharge en leschekere. Et que lettres patentes soyent faitez a chescune conte desoutz le grante seale sanz rien payere par le fee du seale oue scriptoure de cell, recitantz la cause, le maner & lez condicions de touz lez grauntz avantditz. Et qe lestaple dez leyns quirs & peaux lanutz soit ordeigne en la haste que purra bonement per lez seigneurs & officers susditz pur la greindour profite du Roy & du realme.

Nos autem tenorem cedulæ prædictæ ad instantiam dictæ communitatis tenore præsentium duximus exemplificandum. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud Westmonasterium vicesimo octavo die Novembris anno regni nostri decimo.

Dominus Willielmus Bemchamp post natale Domini cepit xiiij. naves regis Franciæ tendentes versus le Scius, quatum una onusta erat pro magna parte cum ferrura equorum, & una alia cum cera facta in torchiis, cereis, & talibus, & reliquæ cum aliis necessariis quæ rex Franciæ paraverat pro ingressu suo in terram Angliæ, sicut plenius patet supra. Eodem anno post principium apud Leycestriam centum quarteria ordeï vendebantur pro centum solidis. Rex venit juxta Leycestriam per pratum episcopi & portam abbathiæ, & regina cum eo in crastino sancti Valentini, & pernoctavit cum domino le Bemmont apud Bemaner, & tendebat versus Eboracum ad sedandam quandam discordiam ortam inter archiepiscopum Eboraci & cives civitatis. Causa igitur hujusmodi cum luculento consilio ad plenum regaliter discissa, reddidit rex civibus quasi in omnibus votum suum. Fuerat autem & magna discordia longo tempore inter dictum archiepiscopum Alexandrum Nevill & collegium cathedralis ecclesiæ Eboraci, & inter ipsum episcopum & collegium Beverlaci ecclesiæ; quod quidem collegium quasi funditus per malitiam exterminaverat, & canonicos inde ejecerat fructusque & proventus ecclesiæ cum armatorum manu longo tempore sibi usurpaverat: set quia lis mota ab utraque fuerat, rex noluit in causa ecclesiæ ea vice se intromittere. Ricardus Comes de Arundell marearchus associato sibi Comite de Devenshire & Comite de Notinghamia tunc juvene, circa festum Annunciationis beate Mariæ audito quod navigium Franciæ & Flandriæ diverteret se de la Rochel cum vino, festinato classe exivit in occursum eorum, & magnanimiter debellans in fugam vertit, & cepit lvj. naves cum vino. Et istis navibus in Angliam sub custodia transmissis, ipse cum sociis insequabatur inimicos & iterum fortiter pugnavit cum eis; expugnatisque illis cepit sexaginta decem naves cum vino. Summa navium captarum centum viginti sex. In quibus æstimabatur de vino de Rochel quasi inter duodecim & tresdecim milia vasorum. Similiter in prædicto confictu captus est marearchus Flandriæ cum multis aliis. Interim rediit marearchus in Angliam cum sociis suis ad refocillandum se & suos letaliter pro magna parte læsos & vulneratos, & post paululum rediit ad mare remgoratus pluribus novis hominibus, & direxit aciem navigii sui versus Britanniam ad villam de Brest jam secundo per ducem Britannia obsessam. Dux Britannia fecerat unum bastile de meremio a parte maris ad retrahendum eis subsidium victualium ex parte aquæ, & duo bastilia de lapide

Ricard. II. lapide à parte terræ ad retrahendum eis subsidium ex illa parte. Veniens igitur ibi dictus Comes de Arundell, primo cepit bastile super aquam, fregit & funditus subvertit, & unum bastile super terram cepit & funditus dilapidavit, villamque de victualibus quæ in eis erant pro biennio sequenti luculenter instauravit, & præcipue de sale. Comes de Norwiche non erat cum eo ista vice. Rediens igitur dictus Comes de Arundell in Angliam cepit plures naves; perrexerat etiam in Flandriam in portum de le Scus, & ibi cepit naves de Flandria & quasdam de Scotia quæ ibi applicuerant. Et ascendens in terram spoliavit, vastavit, & incendio tradidit quasi per decem leucas regionem. Interim dominus Hugo le Dyspenser volens ulterius in portu conscendere in navi cum suis & refluxente aqua & deficiente quasi infortune captus est, ductusque est Parisius ad regem Francie. Sicque captæ sunt inter festum Annunciationis & festum sancti Johannis Baptiste circiter centum sexaginta naves opulenter refertæ.

Mense Julii dominus Robertus Tresilien venit ad villam de Coventre, seditque ibi de banco regis per mensem, & addictati sunt coram eo circiter duo milia de patria. Priorque de Coventria passus est magnum detrimentum de uno mesuagio ad redditum viginti quatuor marcarum, quod construxerat in villa de Coventria sine licentia regis; set non amisit hac vice quia ponebatur in respectum ad consilium regis. Eodem tempore venit rex & regina ad villam de Coventria, ibique aliquandiu moram trahens, adeo placatus est quod ratificavit duas cartas de antiquis libertatibus villæ de Coventria. Et de novo concessit eis, quod Major villæ possit habere hominem portantem gladium cum ornatu aureo coram eo ad modum Londoniensium, cum aliis pluribus libertatibus de novo gratiosis. Apud Leycestriam quarterium frumenti vendebatur pro ij.s. quarterium ordeï ij.s. quarterium filiginis xij.d. quarterium pisarum xij.d. lagena vini rubei pro vj.d. lagena vini albi de le Rochel pro iiij.d. murrena damarum ferarum.

Rex & regina pernoctabant apud Groby xij. kalend. Septembris. Eodem tempore venit rex apud Schenelesbery, & ex præcepto regis convenerunt ibi quidam de Justiciariis regni. Quos interrogaverunt antedicti seductores regis, scilicet Alexander archiepiscopus Eboracensis, Robertus Ver dux Hibernie, Michael de Pole, Robertus Tresylyen, & cæteri socii eorum; si posset stare cum jure regni quod rex posset obviare & resistere ordinationibus de rege & regno in ultimo parlamento constitutis per proceres & communes regni cum regis assensu, tamen, ut dicebant, in hac parte coacto. At illi responderunt regem posse tales ordinationes adnullare & mutare ad libitum pro meliori factione quia supra jura. Et dixerunt, Plura fuisse per ipsos in eodem parlamento decreta & per judicium suum declarata, quæ si jam non essent judicata, per ipsos de cætero non forent judicanda nec eis assensum juris præberent. Tunc jussi sunt omnes Justiciarii convenire apud Potyngham ad consilium regis ibidem in proximo celebrandum. Tunc rex adiit in partes boriales, & tandem rediit in Augusto visitatis pluribus locis.

Post hæc rex venit per Potyngham rediens de partibus borialibus, & tenuit apud Potyngham concilium in crastino sancti Bartholomæi. In quo af-

fuerunt quinque nephandi seductores regis, scilicet Ricard. II. Alexander Archiepiscopus Eboracensis, dominus Robertus Ver Dux Hibernie, Michael de Pole Comes de Southfolk, Robertus Tresylyen Justiciarius, Robertus Brembylle, Justiciarii quoque omnes regni jussi sunt ibidem accurere, dominus Willielmus Skipwith non erat cum eis infirmitate detentus. Tunc jussi sunt Justiciarii sigilla sua apponere ad infrascriptas quæstiones, ut exinde seductores suspecti caperent occasionem occidendi ducem Glovernie & omnes reliquos qui in ultimo parlamento constituti sunt ad gubernationem regis & regni, & omnes in parlamento eis consentientes in hac parte. Quidam de Justiciariis renuerunt sigilla sua apponere, set hoc facere artati sunt. Dominus Johannes Belknappe Justiciarius cum multa instancia renuit. Set Dux Hibernie & Comes de Southfolk compellebant eum ad hoc faciendum, nam si non fecisset minabantur ei mortem, & manus eorum ut sibi videbatur non evasisset. Cumque sigillum suum apposuisset, ait, Jam, inquit, michi non deest nisi ratis, equus & funis, ut dignam mortem sustineam: si vero hoc non egissem, mortem manus vestræ sustinuissem. Et quia voluntatem regis & vestri jam adimplevi, mortem proditoris erga magnates regni merui; unde in proximo parlamento sequenti cum sociis morti adjudicatus est, ut patebit.

Quæstiones propositæ Justiciariis.

Memorandum, quod vicesimo quinto die mensis Augusti anno regni regis Ricardi secundi xj. apud castrum de Potyngham coram dicto domino rege Robertus Tresylyan capitalis Justiciarius Anglia, & Robertus Bealknappe capitalis Justiciarius de communi banco domini nostri regis prædicti, Johannes Holt, Rogerus Fulthorp, & Willielmus de Burgh milites, Justiciarii socii prædicti Roberti Belknappe, & Johannes de Lokton serviens dicti domini nostri regis ad legem, in præsentia dominorum & aliorum testium subscriptorum personaliter existentes per dictum dominum nostrum regem requisiti in fide & legeancia quibus eidem domino nostro regi firmiter sunt astricti, quod ad certas quæstiones inferius designatas & coram eis recitatas fideliter responderent scilicet & super eis secundum discretionem suam legem dicerent.

Inprimis, Quærebatur ab eis an illa nova statutum & ordinatio atque commissio facta & edita in ultimo parlamento apud Westmonasterium celebrato derogaret regalibus & prerogativa dicti domini nostri regis. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, quod derogant præsertim eo quod fuerant contra voluntatem &c.

Item, Quære ab eis qualiter sint illi puniendi qui statutum, ordinationem & commissionem prædictam procurarunt. Ad istam quæstionem unanimiter responderunt, quod pœna capitali puniri merentur, nisi rex in ea parte voluerit eis indulgere.

Item, Quære ab eis qualiter sunt puniendi qui regem præfatum excitarunt ad consentiendum statuti, ordinationis, & commissionis hujusmodi factioni. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod nisi eis gratiam rex fecerit sunt pœna capitali merito puniendi.

Item, Quærebatur ab eis qualem pœnam merentur illi qui compulerunt regem sive artarunt ad consentiendum

Ricard. II. endum confectiōi dictorum statuti, ordinationis & commissiōis. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod sunt ut proditores merito puniendi.

Item, Quare ab eis quomodo sunt puniendi qui impedierunt regem quo minus poterat exercere quæ ad regaliā & prerogativā suā pertinerent. Ad quam quidem quæstionem responderunt unanimiter, Quod sunt ut proditores puniendi.

Item, Quare ab eis an postquam in parlamento congregato negotia regni & causa congregationis parlamenti de mandato regis fuerint exposita & declarata, & certi articuli limitati per regem super quibus domini & communes regni in eodem parlamento procedere debeant, si domini & communes super aliis articulis velint omnino procedere & nullatenus super articulis limitatis per regem donec super articulis per eosdem expressis fuerit per ipsum regem primo responsum, non obstante quod fuerat eis injunctum per regem in contrarium, nunquid rex debeat in ea parte regimen parlamenti habere & de facto regere ad effectum quod super limitatis articulis per regem primo debeat procedere, an domini & communes primo debeant habere responsum à rege super articulis per eosdem expressis antequam ulterius procedatur. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod rex in ea parte haberet regimen, & sic seriatim in omnibus articulis tangentibus parlamentum usque ad finem ejusdem parlamenti; & si qui contra hujusmodi regimen regis fecerint, tanquam proditores regis sunt puniendi.

Item, Quare ab eis, nunquid rex quandocunque sibi placuerit poterat dissolvere parlamentum, & suis dominis & communibus præcipere quod ab inde recedant an non. Ad quam quæstionem unanimiter responderunt, Quod potest; & si quis tunc contra voluntatem regis procedat ut in parlamento, tanquam proditor existat puniendus.

Item, Quare ab eis ex quo rex potest quandocunque sibi placuerit remove quoscunque Justiciarios & officarios suos & ipsos pro delictis eorum justificare & punire, nunquid Domini & Communes possunt absque voluntate regis justiciarios ipsos & officarios impetere super delictis eorum in parlamento an non. Ad istam quæstionem unanimiter responderunt, Quod non possunt; & si quis in contrarium fecerit est ut proditor puniendus.

Item, Quare ab eis qualiter est ille puniendus qui movebat in parlamento quod mitteretur pro statuto per quod Edwardus filius Edwardi regis proavi regis nunc erat alias adjudicatus in parlamento, per cujus statuti motionem & impositionem nova statutum ordinatio ac commissio supradicta fuerint in parlamento concepta. Ad quam quidem quæstionem unanimiter responderunt, Quod tam ille qui sic movebat quam alius qui prætextu hujus motionis statutum illud portavit ad parlamentum sunt ut proditores & criminosi merito puniendi.

Item, Quarebatur ab eis, An judicium in ultimo parlamento apud Westmonasterium celebratum redditum contra Comitem de Southfolk fuit erroneum & revocabile an non. Ad quam quæstionem unanimiter responderunt, Quod si illud judicium esset modo reddendum, illi Justiciarii & serviens prædicti illud reddere nollent, quia videtur eis quod illud judicium revocabile tanquam erroneum in omni sui parte, In quorum omnium testimonium justiciarii

& serviens prædicti sigilla sua presentibus apposuerunt. Hiis testibus, Reverendis dominis Alexandro archiepiscopo Eboracensi, Roberto archiepiscopo Dublinensi, Johanne episcopo Dunolmenfi, Thoma Cicestrenfi episcopo, Johanne Bangorensi episcopo, Roberto Duce Hiberniæ, Michaeli Comite de Southfolk, Johanne Rypon clerico, & Johanne Blake scribe. Dat. loco die mense & anno prædictis &c.

Dum rex tenuit concilium suum apud Potyngham in crastino sancti Bartholomæi marchalia regis apud Lughteburgh. Dominus Henricus Percy primogenitus Comitis Northumbriæ factus est marisarchus in autumpno. Hic Henricus vocatus est à Francis & Scotis Harre Hatespore, quia intempestæ noctis silentio aliis quieti sompni vacantibus ipse supra inimicos indefesse laborabat quasi calcaria calefaciens, quod nos dicimus Hatespore. Hic Henricus direxit navigium suum versus villam de Brest in Britannia obsessam, & liberavit eam ab obsidione, & unum bastile de meremio ex parte aquæ de novo constructum funditus exterminavit, & unum aliud ex parte terræ de lapide conquistavit, & ejectis inimicis instauravit illud de hominibus villæ. Et rediens passus est detrimentum suorum per tempestates maris. Xvj. kalend. Octobris rex & regina pernoctabant apud abbathiam Leycestrie, & cum eis Dux Hiberniæ, Comes de Southfolk, archiepiscopus Eboracensis, episcopus Cicestriæ. Die Mercurii & die Jovis dominus Willielmus Skipwith Justiciarius sedebat apud Melton Mowbray ad instantiam domini le Bewmont ad audiendum & determinandum de parco suo fracto ut dicit, & addixit dominum Thomam de Erdyngton, dominum de Barowe super Soram de transgressionibus factis de feris & aliis dampnis, & multi alii cum illo addictati sunt de patria. Et taxatum est dampnum per inquisitores pro domino le Bewmont contra prædictum Thomam de Erdyngton & suos ad mille & centum marcas. Et xiiij. mensis Octobris in comitatu Derbeye apparuit quædam nubecula quasi hora sexta, ut dicebatur, & pluit sanguinem ad spacium quantum est jactus sagittæ in circuitu.

Dominica in quarta idus Novembris rex Ricardus venit Londoniis cum ingenti honore, comitantibus eum auricularibus suis reprobis, videlicet Alexandro archiepiscopo Eboracensi cum Cruce erecta præcedente, & domino Roberto Veer Duce Hiberniæ, Michaeli de Pole Comite de Southfolk, domino Nicholao Brembulle de Londoniis milite subsequens. Cui Major Londoniarum obviavit cum innumerabili multitudine equitum de civibus, vestitis omnibus in coloribus regiis, viz. in gownis albi coloris & rubii. Et conduxerunt regem & reginam ad ecclesiam sancti Pauli, & deinde ad palatium suum Westmonasterii. Nec occurrit aliquem regem Angliæ cum honore tantæ multitudinis aliquando receptum fuisse in aliqua civitate Angliæ tempore pacis. Et dicebatur regem obviasse quinque episcopis cum solempni processione de Westmonasterio obviam ei procedentibus, & nec crucem nec clerum considerans sustulit viam suam. In crastino scilicet in festo S. Martini audivit rex & prædicti auriculares de adventu Ducis Gloucestriæ & Comitum de Arundell & Warwyck prope partes Londoniarum cum fortitudine armata advenisse: dicti auriculares conticuerunt ymaginantes qualiter eos exterminare possent, & timuerunt valde; nec videres per totam diem

Ricard. II. diem, ut fertur, aliquam naviculam vel bargiam super aquam *Thamesie* laborare. Set omnes in *Londoniis* quasi attoniti continuerunt se sub silentio, quia causa adventus dictorum Ducis & Comitum Regem & seductores suos prædictos latebat, expectantes eventum rei. Die martis in crastino sancti *Martini* facta est proclamatio per totam civitatem per præconem & duos fergancios regis equitantes, ne quis civitatis sub pœna forisfacti ausus sit vendere Comiti de *Arundell* arma, arcus, sagittas, nec victualia seu aliquid aliud quod ad fulcimentum potestatis suæ posset provenire, & causa videlicet quia convenerat Dominos & Communes regni contra regem *Ricardum*. Interea dum rex sic se disponderet venire *Londonias*, *Thomas de Modestoke* Dux *Gloucestræ*, *Ricardus* Comes de *Arundell*, *Thomas de Bewchamp* Comes de *Warwyk* videntes quod non possent procedere in gubernatione regis & regni secundum ordinationem præcedentis parliamenti ad utilitatem communem, impredientibus antedictis fautoribus archiepiscopo *Eboracensi*, *Michaele de Pole*, *Roberto Ver Duce Hibernia*, *Nicholao Brenbulle*, *Roberto Treßyllien* Justiciario, qui regem subdlexerant & alienare se fecerant à consilio dictorum dominorum, in magnum gravamen regis & regni; unde circuire fecerunt partes regni per gyrum ne prope esset consilio dominorum ne forte eorum consilium caperet effectum. Revera non est auditum quod aliquis rex giraverit fines regni in tam brevi tempore sicuti ille fecit illis diebus per eorum nephandum consilium; unde convenerunt isti domini tres prænominati cum magna stipatione militum, armigerorum, sagittariorum, & bono apparatu, & aporpinquaverunt prope *Londonias* apud *Wylschopeshode*, apud *Waltham*, apud *Hakeney*, & in diversis locis se moventes. Interim miserunt ad regem archiepiscopum *Cantuariensem*, dominum *Iohannem Lovell*, dominum de *Cobham*, dominum *Iohannem de Eurose* & alios. Et petebant seductores regis & proditores regis & regni, qui seduxerant regem & perturbabant totum regnum tam divites quam pauperes, & seminabant discordias & rancores inter regem & suos procures, & dicebant se ad commodum & honorem regis & regni ad hoc solum venisse, ut punirentur traditores regis, ne regnum tam citra mare quam extra per eorum ineptum consilium honore gubernaculi privetur. Protestantes se in nullo velle cogitare, vel facere seu aliquid attemptare quod posset derogare profectui aut honori regis vel regni sui, set solum ut traditores ammoveantur à latere regis & digne pro meritis punirentur ad terrorem omnium succedentium. Fertur insuper prædictos quinque fautores suggessisse regi, quod isti domini qui consilium & gubernationem regis & regni in præcedenti parlamento acceperant intendunt regem subpeditare, & ad voluntatem eorum ipsum subicere nisi principiis eorum obstaret. Et ideo consiluerunt eum ut cum rege *Francia* amicitias provocaret, faceret pacem in tanta necessitate, & pro bono pacis redderet regi *Francia* *Calesiam*, *Gynes*, & *Picardiam*, & omnia quæ habebat rex *Anglie* in regno *Francia* præter *Aquitaniam*, Ut sic rex *Francia* cum manu forti veniret in *Angliam* ad castigandum & subiciendum inimicos regis indomitos dominos. Et similiter dicebatur, quod quidam valletus mittebatur eodem tempore à rege *Anglie* ad regem *Francia*, de quo nuncio quis erat nondum

publicatur, set dicebatur ipsum reportasse in donis sibi datis valorem mille marcarum. Similiter dicebatur quod quidam miles *Anglie* mittebatur domino *Willielmo Bewchamp* capitaneo *Calesie* cum literis signetto regis signatis, ut redderet ei villam *Calesie*. Eciam dominus *Johannes Golofre* miles missus est à rege ad regem *Francia* cum literis. Set *Willielmus Bewchamp* capitaneus *Calesie* abripuit ab eo literas, & remisit in *Angliam* ad Ducem *Gloucestræ*. At ille respondit, quod custodiam villæ & gubernationem sibi traditam in præsentia & auctoritate regis & dominorum regni publice & palam, & ideo se nolle reddere villam in occulto donec ad eorum præsentiam adveniret. Ad priorem historiam redeamus. Fertur quendam de hiis qui adhærebant regi dixisse, Domine surgamus & irruiamus inimicos vestros & circumvallemus eos tanquam gregem ovium, & verberabimus eos quod diabolus lambat coria eorum. Fertur eciam regem interrogasse à Majore villæ, quot armatos in brevi tempore paratos possent habere in civitate. Qui respondens, dixit, Se credere posse habere circiter quinquaginta millia in brevila hora. Vade, inquit rex, & quam cicius valebis adduc ad me quot poteris sine mora. Cumque venisset in Civitatem Major in executionem negotii, responderunt pro majori parte quasi una voce & unanimi assensu, Se non posse nec velle procedere in pugnam contra amicos regis & regni, & veritatis defensores, & pauperum in instanti negotio, Deo adjuvante, fortissimos tutores; set contra inimicos regis & regni nunc & semper esse paratos. Fertur eciam dominum *Radulphum* dominum *le Basset* respondere regi. Domine sciatis quod ego semper fui, sum, & semper ero vester legius homo fidelis, & corpus meum & catalla mea vestra erunt & sunt in justicia vestra & veritate; set si contingat me in campum venire, sciatis me velle trahere absque ambiguitate ad partem veracem & veritatis sectatricem, nec intendo me opponere ad fracturam capitis mei pro Duce *Hibernia*. Fertur eciam Comitem *Northambrie* dixisse regi, Domine Rex, isti domini in campis semper fuerunt vobis fideles, & jam sunt & semper esse intendunt, nec in aliquo statui vestro vel commodo, seu honori obviari proponunt, set sciunt se flebiliter gravatos per nequissimam imaginationem & falsam oppressionem quorundam vestrorum. Et hoc unum sciatis absque vacillatione aliqua, quod totum regnum vestrum turbatum est cum eis in ista causa & inedicibiliter motum, & hoc tam majores quam minores, tam procures quam communes, & exponere se volunt cum eis usque ad mortis metas.

Rex hiis auditis attonitus expavit, & Comes adjecit, Domine Rex, Vos jam statis in principali loco regni vestri & in sede coronationis vestræ, nunc igitur agatis sapienter & regaliter, & mittatis eis ut veniant ad vos in publico loco solii vestri ad intimandum vobis causam adventus eorum cum tanta multitudine virorum ad partes istas; & cum eos audieritis audeo dicere quod habebitis eos plenarie excusatos. Similiter & archiepiscopus *Cantuariensis*, & episcopus *Helyensis* Cancellarius, & alii episcopi & domini instabant penes regem, ut delinirent & mitigarent melancholiam ejus erga dominos. Tandem rex favebat voluntati eorum, & cohercuit seipsum ab ira concepta, quia in tantum subductus

Ricard. II. ductus erat quod totaliter causa suæ personalis subversionis dominos sic venisse autumaverat.

Feria quarta post festum sancti Martini Dux Gloucestria & duo Comites sentientes quod rex faceret causam actam contra v. traditores quasi suam propriam personalem per seductionem eorundem, supponunt quod leviter cives Londonenses per regem sic allectum & v. traditores ad partem illorum inclinari possent, hii qui veritatis tramitem penitus ignorantes & causæ cognitionem minime intelligentes, & in præcedenti die audierant in Civitate proclamationem factam, nequis sub pœna forisfacti aliquid Comiti de Arundell venderet vel ministraret unde posset confortari vel relevari; sicut supra ostenditur: Idem domini disponunt se certiorare eosdem Cives per literam suam causam congregationis eorum & gravamen plenius continentem, petendo eorum consilium & auxilium pro justitia totius regni & conservatione veritatis.

Copia literæ quam miserunt.

Thomas Duc de Gloucestre Constable Dengliere & Ricard Count de Arundell & de— & Thomas Bewchamp Counte de Warwyk, as Maire, Viscont, Aldermen, Cytenez & touz lez bonez communes de la cyte de Loundrez, salut.

Vous faceoms assavoir, qe nous avoms este sumes & totediz serroms obeysanz & leaux lieges a nostre tresredoute seignur le Roy, & qe vous ne merveylez de la cause de nostre assemble en ceste manere. Pur ceo qil fuist ordeigne per nostre dit seigneur le roy a son darreyne Parliament qe certeyne seignurs illoeqes ordeignez & jurez, pur le honour de dieu & le bien du roy & del realme deverent avoyre la governance de son consayle & del realme & de lors per une an entiere, la quele governance adeste & est grauntment destrubez per Alysaundre le Erchevek Deverwyk, Robert Ver Duc Direland, Mychele de la Pole Conte de Southfolk, Robert Treslyyan fauce Justice, Nichol Brambulle fauce chyvalere de Loundrez, sanz & traytours touz & chescune de eaux traytours a Roy & al realme, queux fausement & traytorousement ount aloignes le roy & per lour engynes conseil & mennez la honorable persone de nostre dit seigneur le Roy en diversez partiez longes de son consayle en arrerysment de luy & de son realme, & luy ount fausement conseyllez encontre son serment faire diversez choses en disheretyson & dezmembrance de sacoronne en poynt de perdre sa heritage perdela le miere a grant honte & destruccion de tut le realme, & fausement faitez diversez dissentez entre nostre dit seigneur le Roy & lez seignurs de son consayle, si qe ascunez de eux furent en doute & peril de lour vyes, si come nous avoms en partye declarez a nostre tresredoute seignur le Roy per lez tresreverentz pieres en dieu l'archeveske de Canturbury, le Duc Deverwyk, leveske de Wyndchestre & de Ely, & diversez altrez seignurs grandez del realme, & pluis serroms si dieu plest, a tote le realme. Pur queux choses redressere & desore restreynere & lez traytours avant ditz duement puniere come le ley voet, nous sumes assemblez. Vous requiroms & chargeoms par vertue de vostre legienance qe vous ent facez

pleyne proclamation per my tout la cyte qest nostre Ricard. II. entent & nule altre qe pur lonour profite in salvacion du Roy & du realme & dez touz sez loiaux lieges, & qe vous soiez eydantz & confortantz ove tote vostre devoir & poiare nient favorantz ne en eydantz as traytours avantditz ne a nuly de eanx, sicome vous voillez le honour de dieu & du Roy & du realme & la salvacion de vostre cytee avant dite. Ceo ne lessiez come vous voillez eschuer le perille qent purra a vener en temps a venir. Et qe vous nous certifiez de vostre entente dez cestez matyrez, y ceo vendredy en tote manere.

Die veneris proximo sequente venerunt archiepiscopus Cantuariensis & Cancellarius, Episcopus Elyensis & alii domini, Quibus jussum est nuncium hoc facere, missi à latere Regis, quærentes Ducem & Comites. Et tandem invenerunt eos, & salutatis utrisque, fertur tam Ducem & Comites quam Archiepiscopum & socios suos fidem facere ad crucem Archiepiscopi Cantuariensis causam incumbentem non remittere donec finem congruum & communitati regni utilem inde quandoque optinerent, & ad hoc omnia bona sua usque ad ultimum denarium se exposituros promittebant, ac eciam si exigentia temporis idem expeteret, corpora sua usque ad mortis periculum prodire non formidarent, & si aliquis eorū ab hac vita vel plures ab hac vita discederēt, reliqui viventes bonis eorū & catallis gauderent in communi donec commune negotium ad finem congruū perducerent. Præterea Archiepiscopus & socii sui negotium adventus eorum eis declarantes, & inde qualiter & quomodo in accessu suo ad regem sub humillimo vultu & gestu se haberent mutuo consulerunt. Ventumque est ad consensum, ut ad regis se offerant dominica sequente præsentiam, & se erga Regem de malencholia erga eos concepta integre & plenarie excusarent, & causam gravaminis sui contra v. seductores regis & proditores regni plenius exponerent, & remedium inde secundum leges regni ab eo peterent effectualiter assequendum.

Dominica igitur sequenti venit rex in aulam Westmonasterii & sedit in folio regali, & tota domus erat repleta dominis magnatibus & Communibus, & rex expectabat eorum adventum quasi per spacium fere duarum horarum. Nam relatum erat Duci & Comitibus quod insidiæ positæ essent per viam apud le Mewes & in hospicio archiepiscopi Eboracensis ut eos raperent, & ideo iustratis hiis & aliis locis suspectis tandem venerunt ad præsentiam regis comitantibus illos multis dominis magnatibus & Communibus. Cumque intrassent in atrium videntes regem flexis genibus salutaverunt eum, & cum venisset ad pedem graduum iterum genu flexo adoraverunt eum. At ille innuit eis manu ut accederent, tunc ascenderunt summum graduum & tunc tercio genu flexo salutaverunt regem. Rex vero reverenter assurrexit eis, & singulis manu ad manum receptis ut moris erat illo tempore in adventu amici ad amicum, iterum residebat. Tunc illi se integraliter excusabant erga regem & personam regis nichil mali imaginasse vel excogitasse, causamque gravaminis sui erga quinque proditores regi referebant, & in scriptis indentatis plenarie de materia regi tradiderunt. Inde rex publice promisit eis, quod faceret illos quinque comparere in proximo Parlamento sequenti & stare iudicio legum

Ricard. II. regni, & præfixit eis diem Parliamenti, & vocatur Parliamentum istud *Parliamentum sine Misericordia* nec alicui misericordiam faceret sine consensu dominorum. Et surgens adduxit eos secum in cameram, & biberunt cum eo, & sic discesserunt. Præterea die Martis sequenti videlicet xiiij. kalend. Decembris præcepit rex fieri proclamationem per mediam Civitatis *Londoniensis* in excusationem Ducis *Glocestria* & sociorum ejus Comitum de *Arundell* et *Warwychie* sub hoc sensu licet non plena forma verborum.

Ricardus Rex &c. Notum facimus omnibus legiis & fidelibus nostris per totum regnum nostrum *Anglia* dispersis, quod cum *Thomas Dux Gloucestria*, *Ricardus Comes de Arundell*, *Thomas Comes Warwychie* diffamati fuerint per quosdam nostrorum secretorum fuisse proditores nobis & regno nostro, qui veritatem minus bene sapiebant, nos igitur ut decuit causam hujus diffamationis cum summa deliberatione & diligentia non modica libantes & diligentissime pro posse nostro veritatem sub omni integritate consilii nostri ad plenum investigantes nichil in eis invenimus actum quod suspicionis novo vel evidentie scriptulo foret dignum, unde prædictam diffamationem falsam, iniquam, reprobam & omni veritate vacuam integraliter decrevimus declarare, ipsosque Ducem & Comites bone fame dignos esse & omni suspicionis hesitationis innocuos fore testificamur, & in quantum in nobis est & possumus sic esse approbamus, prædictosque Ducem & Comites in nostram specialem protectionem deinceps acceptamus. Insuper & diffamatores eorundem prout suscepimus volumus omnibus innotescere per presentes. Dominus *Alexander Archiepiscopus Eboracensis*, *Robertus Ver Dux Hibernia*, *Michael Comes de Suthfolk*, *Robertus Treslylyen Justiciarius*, *Nicholaus Brembulle miles de Londoniis*; Quos utique usque ad proximum Parliamentum nostrum in quo habent hiis & aliis sibi obiciendis respondere, suscipimus in nostram protectionem. Præcipimus insuper nequis prætextu prædictorum, ut supradictum est, istis vel præantedictis Dominis palam vel occulte, verbo vel opere aliquid molestie vel gravaminis seu obsequii inferat usque ad tempus præfixum Parliamento nostri. Interim quidam istorum nephandorum prædonum accesserunt ad regem ingenti audacia dicentes se in maximo vacillo vitæ et mortis non pro se set pro regis comodo positos erga magnates et dominos regni, cum rex promississet se producturos eos et alios in proximo Parliamento tam prope præfixo, quia illud fieri non posset cum honore regis pro cuius amore talia pericula subire deberent; nam dicebant se non audere nec posse nec velle exponere corpora sua ad tam evidentes mortis metas. Rex ista considerans retraxit se à consilio suo quod tunc *Londoniis* assignatum erat pro Parliamento et hiis quæ ad Parliamentum necessitantur prævidendis, sicque consilium istud cum proposito habendi Parliamentum dilatum est et quassatum. Interea prædones isti à latere regis cum maximo pavore recesserunt, et in diversas partes fugerunt. *Alexander Eboracensis* relicto cariagio et omnibus aliis bonis suis cum paucis viris in forma simplicis sacerdotis, ut dicebatur, partes boriales quam magna festinatione petiit. *Robertus Veer Dux Hibernia*, ut fertur, cum arcu et sagittis in pharetra in forma valetti cum quinque aliis valettis simili

scemate *Cestriam* fugit, *Michael de Pole Comes de Ricard. II. Sutholk Caleciam* petiit, et ut dicebatur barbam et caput à capillis per rasuram denudavit, simulans se *Flandricum* pultarium cum caponibus in calathotho, id est a *paynen*, cum quibus accessit ad portas Castelli *Calesia* quasi volens in castello vendere capones suos. Cujus causa erat quia frater dicti *Michaelis* scilicet *Jobannes de Pole* capitaneus fuit eodem tempore prædicti Castelli, set præcognitus à quibusdam captus est per *Willielmum Bewchamp* capitaneum *Calesia*, qui statim absque mora reduxit eum ad regem *Londonias*. Ob quam causam Rex motus est contra *Willielmum Bewchamp* et misit eum in custodiam, set postea quorundam ductus consilio dimisit eum ne videretur id fieri ob causam quia noluit liberare villam *Calesia* ad jussu Regis, ut præmittitur. Et *Michael de Pole* licentia regis abiit viam suam versus partes de *Holle*. Igitur Rex sic viduatus à consortio suorum auricularium et præcipue Ducis *Hibernia* graviter tulit, nec diu potuit sustinere, set cito misit ad Ducein ut se festinaret ad eum, misitque ad *Thomam Molynens* qui magnæ potestatis erat illo tempore in comitatibus *Lancastria* et *Cestria*, et ad vicecomitem *Cestria* sub secreto sigillo rogans, et misit eis eciam Commissionem præcipiens ut populum congregarent et consanguineum Regis et amicum specialissimum conducerent sub omni securitate ad Regis præsentiam, pro labore vel expensis nullatenus omittens. Tunc iste *Thomas Molynens* congregavit populos ex omni parte, et ut fertur, qui noluerunt secum ire pro zelo Ducis *Gloucestria* et sociorum ejus mancipavit eos in carcerem, præcipiens custodibus eos vinculis artari, et ut eos uno die parco pane nigro alerent, et altero die tanquam penitus mortis crudelitati adductos sola aqua contentos facerent, donec de viagio rediret. Mandavit quoque Rex dominum *Radulfum Vernon* et dominum *Radulfum de Radecliff* et omnibus aliis magnatibus patriæ, ut assumpta fortitudine Ducem regi salvo transducerent. Qui collecta multitudine circiter quinque millium virorum ire cœperunt. Quo audito *Dux Gloucestria*, *Comes Derbeya*, *Comes de Arundell*, *Comes Warwychie*, *Comes de Notyngham* miserunt in omnes partes regni congregare populum suum. Tunc videres ex omni parte regni tam majores quam minores catervatim sub omni celeritate festinare ad eos nulla occupatione impediante. Factique sunt quasi una persona majores et minores plebei et communes contra antedictos regni prædones, clamantes et dicentes, Deleantur de vita ne honor egregius *Anglicane* gentis per tales proditores viduetur. Videres quoque orationes mirabili aspiratione incessanter ab omnibus domi remanentibus fundi, processiones ab ecclesia devotissime frequentari, & tam senes quam juvenes ac mulieres quasi lacrimabili voce pro pace & tranquillitate regni Christi aures solícite personare. Timebant etenim ne rex brachium auxilii sui pro duce *Hibernia* opponeret contra Dominos & Communes, Quod & ante, ut supra patet, fecit per commissiones, Et postmodum multiplici juvenimine pro suo posse faceret si se in illo proposito prodesse ullatenus videret. Nam voluntas *Londoniensium* stetit cum Dominis & Communibus, ut supra notatum

Ricard. II. notatum est. Denique *Robertus Veer* dux *Hibernie* cum omni populo suo numero quasi inter quatuor & quinque mille pugnatorum venit in vigilia sancti *Thome* Apostoli in comitatum *Oxonia*, tendens iter versus pontem de *Raderote* quæ distat ab *Scheppyn* *Porton* per iv. leucas. Quem pontem si forte pertransisset securus ab omni timore fuisset de omnibus inimicis suis; set interceptus est à proposito suo. Nam Comes *Derbeya* posuerat Custodes ad caput pontis viros armatos & sagittarios qui transitum Duci prohibuerunt, & pavementum pontis interruperunt in tribus locis, adeo quod non potuit nisi solus eques simul pertransire, ac etiam pro majori securitate pontem in tribus locis pessulis munierunt. Cumque dux *Hibernia* sic festinaret iter suum versus pontem prædictum, non longe prospexit *Henricum* Comitem *Derbeia* cum grandi caterva stipatum veloci gressu proximare. Statim pedem fixit, vexillum regis quod ibi paratum habuerat expandere iussit & super lanceam erigere, alacri vultu & quasi læto animo fecit tubis clangere aliisque instrumentis musicis in altum concrepare, & jocunda voce hortabatur suos paratos esse ad pugnam iminentem; Quidam vero ex eis pugnare volebant, set quidam renuerunt, dicentes, se non posse quia numero pauci respectu adversariorum, nec audere offendere certamine contra tot dominos & nobiliores totius regni, nec velle se tanto periculo mortis quoquo modo immiscere ex injusta causa. Dux *Hibernia* hæc considerans urgens equum semper antecedeat omnes festinato pede, proposuit primus pontem pertransire, & sequebantur eum populi sui. Cumque tendisset ad pavementum pontis & vidisset illud sic fractum & armata manu sic munitum clamavit, Decepti sumus, & rediens exiit de equo in quo sedebat, ascendit alium cursarium volens effugere adversarios per ripam fluminis *Thamesia*. Et ecce occurbat ex adverso dux *Glovernia* cum caterva sua multa nimis, & dux *Hibernia* sic inclusus ex una parte de aqua *Thamesia* & ex parte altera ab adversariis suis undique, & Comes *Derbeya* prope aderat ad capiendum eum, commisit se fortunæ vitæ vel mortis. Et calcaribus urgens equum rejectis à se cirotecis suis & gladio & aliis quæ equum suum à gravitate forsan expeditiorem redderent, immisit se in aquam *Thamesia*, & sic mirabili ausu evasit ab eis. *Thomas Moleyns* volens eum sequi retractus est per dominum *Thomam Mortymer*, à quo & interemptus est. Quidam frater de ordine *Minorum* confessor ejusdem ducis ibidem in quadam palude submersus est, cujus equus salvatus est & captus, cujus famulus captus est. In cujus mantica repererunt octingentas libras de nobilis auri exceptis obolis & quadrantibus ut dicebatur. Fertur in eadem palude circiter octingentos viros submersos fuisse de populo dicti ducis, scilicet de viris Comitatum *Cestria* & *Lancastria*. Captus est etiam ut dicitur unus equus dicti ducis onustus cum iv. millibus librarum auri. Et hæc retinuerunt sibi in expensas populi sui. Quatuor dicti domini quoque currus ceperunt bene onustos cum preciosis vasis, aureis, argenteis aliisque, vestualibus, lectualibus, mensalibus, utensilibus, aliisque bonis necessariis, quæ omnia nostri domini sibi & suis reservabant. Insuper & nostri homines irruperunt in reliquum vulgus & invaserunt eos tanquam hostes publicos, *Cistrenses*, *Lancastrienses*, *Wallenses*, quos quasi omnes suppresserunt, nudaverunt & ar-

Ricard. II. mis, arcubus & sagittis, equis, auro, argento & vestibus usque ad verecundam nuditatem inverecunde spoliaverunt, & sic egentes, angustiatos, afflictos fame, frigore & nuditate inanes & miseros illos in propriam patriam absq; verberare vel vulnere illæsos remiserunt; Nam non occurrit plures ibi interfectos fuisse quam *Thomam Molyners* & unum valettum & unum puerum, quamplures tamen propria stulticia, ut antedictum est, submersos fuisse. Igitur nostri domini antedicti sic à captione ducis *Hibernia Roberti Veer* dolenter frustrati, redierunt apud *Oxoniam*, ibique inierunt consilium de suis negotiis agendis. Inde progressi sunt ad sanctum *Albanum* & ibi moram traxerunt vigilia natalis Domini & die cum populo suo. Die sancti *Stephani* iter dirigunt versus *Londonias*, & ibi se monstraverunt coram civitate in campo prope *Clarkunwell* cum delectabili & incredibili armata manu, ordinatique sunt in tribus aciebus fulgentibus, unde resplenduit aer à claritate refulgoris armorum, & miserunt in civitatem duos milites & alios scutiferos ad Majorem & alios potentiores ut venirent ad nostros dominos antedictos ad certiorandum eos, utrum vellent stare cum eis & cum communibus regni, cum duce *Hibernia* & proditoribus regis & regni. Venit igitur Major nomine *Nicholaus de Exton* cum majoribus civitatis, & traditis clavibus portarum civitatis submiserunt se illis, & obtulerunt eis ingressum cum omnibus gentibus suis. At illi miserunt duos milites cum aliis scutiferis ad explorandum ne forte insidiæ occultæ laterent in aliquibuscunque munitionibus ad expugnationem eorum, & cognita veritatis securitate intraverunt cum omnibus suis in *Londonias*, & manserunt ibi. Interim conventum est inter regem & nostros dominos, ut nostri domini venirent ad colloquium regis apud *Turrim* tunc degentis. Quod & factum est. Nam die Veneris sequente venerunt ad regem sedentem in papilione apud *Turrim* in quadam vinea regaliter cum indumentis aureis strata. Set non est prætereundum quod rex misit eis claves portarum & omnium munitionum *Turris* ante ingressum eorum. At illi miserunt milites & scutiferos qui lustrarent omnes munitiones præter occultas insidias. Et sic tandem cum securitate intraverunt *Thomas de Wodestoke* dux *Glovernia*, *Henricus* Comes *Derbeya*, *Ricardus* Comes de *Arundell*, *Thomas* Comes de *Warwyke*, *Thomas* Comes de *Notyngham*, traditis prius clavibus quibusdam viris securioribus de suis qui custodirent portas dum ipsi inibi essent, omni comitatu armatorum cum reliquo vulgo foras extra *Turrim* in loco plano expectante; Cumque isti quinque domini venissent amplexatis mutuo brachiis coram rege, eo ut decebat salutato, breviter de negotio suo eum allocuti, at rex concessit se velle favere votis eorum; Et surgens duxit eos secum in cameram suam, ubi prolixè tractabant mutuo de negotiis eorum, & rex videns iminentia pericula favebat petitioni eorum. At illi petebant à rege, quod omnes de curia regis qui de prodicione & falsitate suspecti habebantur caperentur et mitterentur singuli in singulis custodiis castrorum regni. Et annuit rex petitioni eorum; quod factum est ut infra patebit. Interim Comes *Derbeya* alexit regem murum *turris* petere, et populum congregatum pro salvatione regis et regni aspicere. Quem cum rex vidisset mirabatur de tanta tamque præclara multitudine et fortitudine in regno suo. At dux *Glovernia*, Hic, inquit,

Ricard. II. quit, populus non est decima pars populi volentium nobiscum accedere ad destruendum et exterminandum falsos proditores regis et regni ejus. Et talibus sermonibus mulcebant animum regis. At rex rogabat quinque dominos secum cœnare et pernoctare. Set dux *Glovernia* volens securius se et suos socios habere, excusabat se dicens, Ne forte eorum populi in tali absentia eorum male se haberent inter se aut erga cives Civitatis, & ideo se non posse ab eis quomodocunque pernoctare. Set instante rege Comites *Derbeya* & *Notynghamia* cum rege & regina ea nocte demorati sunt. Denique rex *Ricardus* ad instantiam prædictorum dominorum iussit suspectos de curia & familia sua mitti ad diversa loca regni, ut infra notatum est, custodiendos, in proximo parlamento pro suis demeritis responsuros, scilicet dominus *Symon de Burle*, dominus *Willielmus Elman*, dominus *Nicholaus Dagworth*, dominus *Johannes Golofre*, qui *Johannes* nondum redierat de *Francia*, ut supradictum est, isti sunt milites. Quidam cognomine *Clyfforde* & alius *Slake* clerici, deputati sunt ad castrum de *Notyngham*. Ad castellum de *Dobere* deputati sunt dominus *Johannes Bewchamp*, dominus *Thomas Tryvet*, dominus *Johannes de Salisbery*, & alius nomine *Lincolne*. Ad castrum de *Wistowe* quidam *Jacobus Bernyrers*, quidam *Medeforde* clericus. Ad castrum de *Rowchestria* *Alexander Nevylle* archiepiscopus *Eboracensis*, set ipse evaserat ut antedictum est, *Michael de Pole* Comes de *Southfolc* qui similiter evaserat. Ad castellum de *Gloucestria*, dominus *Robertus Treslylen* Justiciarius capitalis *Anglia*, set nondum erat inventus, dominus *Robertus Brembyl* de *Londoniis* amasius regis, qui invenit manucaptos stare juri regni. Isti sunt amoti de curia regis, scilicet dominus *Johannes Fortham* Episcopus *Dunolmia*, dominus *le Bewmont*, dominus *le Sowche*, dominus *le Burnelle*, dominus *le Lovele*, dominus *Thomas Camoys* & filius domini *le Clyfforde*, dominus *Baldewynus Berforde*, Episcopus *Cistrensis* Confessor regis, domina *le Monne*, domina *le Ponyngus*, domina *le Molynews*.

Quædam forma in specie ignis in multis locis regni *Anglia* apparuit nunc in una forma nunc in alia quasi singulis noctibus, in diversis tamen locis, per menses Novembris & Decembris. Et sæpe quando quis solus gradiebatur, cum illo ibat, & cum stante stabat. Et quibusdam apparuit in forma rotæ volubilis ardentis, aliis autem in forma barelli rotundi flammam ignis superius emittentis, aliis vero in forma longi tigni ardentis, & sic aliis in una forma, aliis vero in alia forma per multum tempus yemis, præcipue in comitatibus *Leycestria* & *Northamptonia* apparuit. Cum vero plures simul gradiebantur non se eis approximavit set quasi de longe eis apparuit.

Orta est gravis discordia *Oxonia* inter scolares, videlicet inter *Australes* & *Walenses* ex una parte & *boriales* ex alia parte iij. kalend. Maii. Et in tantum increvit illa dissensio quod pro majori parte scolares recesserunt singuli in suas patrias, quibusdam tamen primo occisis. Quam ob causam Cancellarius Universitatis per consilium regis in parlamento jam instante depositus est, & magister *Nicholaus Brytwell* decanus novi operis *Leycestria* per cœtum Universitatis *Oxonienfis* eodem tempore scilicet in æstate electus est. In præcedenti quadragesima factum est

quoddam caput de cera opere nigromantico ut dicebatur, quod quidem caput tempore statuto loquendi hæc tria verba protulit & amplius loqui desit. Ista sunt verba: *Primo caput decidetur. Secundo caput elavabitur. Tercio pedes elevabuntur super caput.* Rex *Ricardus* celebravit Parliamentum apud *Westmonasterium* in crastino Purificationis scilicet iij. non. Februarii, & duravit usque pridie nonas Junii ubi finivit, intermissis tamen duabus ebdomadis videlicet à vigilia Palmarum usque in octabas Paschæ. Et quidem primo die parlamenti arrestati sunt omnes Justiciarii excepto domino *Willielmo Skypwith*, scilicet dominus *Rogerus Fulthorp*, dominus *Robertus Bealknappe*, dominus *Johannes Care*, dominus *Johannes Holte*, dominus *Willielmus Borome*, *Johannes de Locton* serviens Regis ad legem. Isti omnes capti sunt sedentes in officio suo judiciali, & ducti sunt apud Turrim, & separatim positi sunt in custodiam sub hac causa. In ultimo namque præcedenti parlamento commissa fuit gubernatio regis & regni & omnium arduarum causarum emergentium tam infra regnum *Anglia* quam in omni loco domini regis ut supra plenius patet, per communem assensum regis & procerum, cum consilio Justiciariorum legem in hac parte regulantium, Factaque inde fuit quædam indentura tripartita pro majori securitate. Cujus prima pars remansit penes regem, & altera penes electos gubernatores sive Consiliarios antedictos, & tertia penes Justiciarios, Qui postea, ut supra patet, contrariaverunt suo decreto apud *Notyngham*, propterea, ut infra patet, perierunt. In principio parlamenti per plures dies secundum consuetudinem legis in parlamento dominus *Robertus Veer* dux *Hibernie*, dominus *Alexander Nevylle* archiepiscopus *Eboracensis*, dominus *Michael de Pole* Comes de *Southfolc*, dominus *Robertus Treslylen* capitalis Justiciarius *Anglia* vocati sunt ad respondendum domino *Thoma de Wodestoke* duci *Glovernia* & domino *Ricardo Comiti de Arundell*, & domino *Thoma Comiti de Warwyk*, & sociis suis, domino *Henrico Comiti Derbeya*, & domino Comiti de *Notyngham* super articulis supra notatis de alta prodicione regi & regno per ipsos facta. Qui non comparentes exlegati sunt. Statutumque est communi judicio parlamenti quod deinceps pro suo perpetuo non daretur eis gratia redeundi, bonaque eorum mobilia & immobilia, terræ & tenementa forisfacta sunt & seysita in manus regis tam ab hiis quam ab hæredibus suis. Terræ tamen & tenementa quæ sub tallia eis provenerant, post eorum decessum ad rectos hæredes redire statuuntur. In præsentī parlamento quatuor milites *Francia* miserunt & clamaverunt iv. milites *Anglia* ad hastiludiam apud *Calestiam* in forma guerræ. Inter quos dominus *le Bewmont* primo hastiludiavit cum Camerario regis *Francia*, & strenue & nobiliter se habuit. Dominica sequenti dominus *Petrus de Courteney* cum suo clamatore, & sic singuli cum suis clamatoribus nomen grande inde reportando. Mense Aprilis draco ardens visus est in multis locis per *Angliam*.

Adhuc hiis diebus florescunt & increscunt *Wycliviani* qui & *Lollardi* dicti sunt, & erroribus suis habundant & inedicibiliter in eis virescunt nec in eis adhuc erubescunt, set tamen impetuositate clamorosa aliqualicumque tabescunt. Insuper novos errores antiquis immiscunt. Quidam eciam eorum

ad

Ricard. II. ad parlamentum submonentur, opprobria etiam & oburgationes multiplices in parlamento & domi inter proximos passim patiuntur, nec adhuc ab inceptis desistunt set tamen errores suos & opiniones ubique prudentius solito indefesse evomunt, & eis addunt. Quorum quidam hic inseruntur, quidam quoque supra notati hic iterum recitantur.

Opinio prima, Quod papa modernus *Urbanus* sextus non gerit vices beati *Petri* in terris set est filius *Antichristi*, nec erat verus papa à tempore sancti *Silvestri*.

2. *Item,* Quod papa non potest concedere aliquas indulgentias nec episcopi quicumque, Et quod omnes confidentes in huiusmodi indulgentiis sunt maledicti.

3. *Item,* Quod papa non potest condere Canones decretales seu Constitutiones, & si quos condiderit nullus tenetur eos observare.

4. *Item,* Quod ex sola cordis contritione deletur omne peccatum absque oris confessione, nec requiritur oris confessio etiam ubi copia sacerdotum haberi poterit.

5. *Item,* Quod ymagines crucifixi, beatæ virginis aliorumque Sanctorum nullo modo sunt venerandæ, immo ipsas vel picturas aliquas quomodolibet venerantes peccant & ydolatriam committunt, & quod Deus non facit aliqua miracula per illas, & quod omnes facientes peregrinationes ad ipsas vel eas aliquo modo adorantes, lumen vel alias devotiones coram ipsis ymaginibus exhibentes, sunt maledicti.

6. *Item,* Quod non tenet neque ligat excommunicatio Papæ vel Episcopi.

7. *Item,* Quod non est supplicandum Sanctis orare pro viventibus, nec dicenda est letania, Affirmant enim Deum omnia facere, ipsos nil facere posse quos Sanctos vocamus. Set multos eorum prædicant esse in inferno quorum festa celebrantur.

8. *Item,* Quod non est decimandum Rectori existenti in mortali peccato. Nec oblationes aut donationes pecuniales sunt faciendæ in Purificationibus mulierum, nec in celebrationibus missarum pro defunctis.

9. *Item,* Quod presbyteri & diaconi quicumque tenentur & debent populo publice prædicare ratione ordinis suscepti, licet populum non habeant nec curam animarum.

10. *Item,* Quod Papa, Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Decani, Officiales, utique omnes personæ majores ecclesiæ sunt maledicti.

11. *Item,* Quod nullus intrabit regnum cælorum nisi omnibus renunciaverit ea dando pauperibus, solum Deum sequendo modo ipsorum.

12. *Item,* Quod vir vel mulier offerendo sacerdoti denarium petendo pro ipso missam celebrari, tam ille quam sacerdos sic recipiens sunt maledicti.

13. *Item,* Quod omnia inter clericos debent esse communia.

14. *Item,* quod est contra sacram Scripturam quod clerici habeant possessiones temporales.

15. *Item,* Quod divina officia non sunt cantanda cum nota, & quod Deus non delectatur in huiusmodi cantu.

16. *Item,* Quod non licet aliquo modo jurare. *Nota ibi isti firmandis, nam sequela cujuslibet dicti eorum talis erat, I am spky? It is soth, vel sic, withoute doute it is so.*

17. *Item,* Quod illud quod fuit panis ante consecrationem in sacramento altaris, post consecrationem non est corpus Christi, set signum rei, non ipsa res.

18. *Item,* Quod quilibet presbyter existens in peccato mortali non conficit neque baptizat nec confert aliquod sacramentum.

19. *Item,* Quod non potius orandum est in ecclesia quam alibi.

20. *Item,* Quod festa Sanctorum, scilicet *Stephani, Laurencii, Margareta, Katerina,* & aliorum Sanctorum non sunt colenda neque celebranda, eo quod nescitur ut dicunt utrum sunt dampnati vel non, nec credendum est neque standum eorum canonizationi & approbationi dictorum Sanctorum factæ per Curiam Romanam in hac parte.

21. *Item,* Quod sancta Trinitas nullo modo est figuranda, formanda nec depingenda in ea forma qua communiter depingitur per totam Ecclesiam.

22. *Item,* Quod nullus Rector vel vicarius aut Prælati aliquis excusatur à personali residentia facienda in suis beneficiis commorando in obsequiis Episcoporum, Archiepiscopi seu Papæ.

23. *Item,* Non licet presbytero locare operas suas.

24. *Item,* Quod Rectores & Vicarii non celebrantes nec ministrantes sacramenta ecclesiastica etiam removendi & alii loco eorum instituendi, quia indigni sunt & dissipatores bonorum ecclesiæ.

25. *Item,* Quod viri ecclesiastici non deberent tam validis incedere equis, nec uti tantis jocalibus, vestibus preciosis aut prandis delicatis, set omnibus renunciare & dare ea pauperibus, pedibusque incedentes accipientesque baculos in manibus formam pauperum suscipientes aliis dando exempla per conversationem.

Videntes igitur proceres & communes regni navem Ecclesiæ istis & aliis innumeris erroribus atque nephandis opinionibus quasi undique de die in diem incessabili impulsione quassari, petierunt à rege in præsentī parlamento de istis remedium apponi ne forte archa totius fidei Ecclesiæ talibus impulsibus in illius temporibus præ defectu gubernaculi irremediabiliter quateretur, & gloriosum regnum Angliæ per fidei depravationem in desolationem gratiæ & honoris paulatim duceretur; Rex vero sano consilio totius parlamenti in hac parte utens, jussit archiepiscopo *Cantuariensi* cæterisque Episcopis Regni ut officium suum singuli in suis diocesibus secundum jura canonica acrius & ferventius exercerent, delinquentes castigarent, librosque eorum *Anglicos* plenius examinarent, errata exterminarent populumque in unitatem fidei orthodoxæ reducere studerent, ecclesiamque urticis, vepribus defloratam liliis & rosis ornarent, fulcrumque regis potestatis ut audacius & fortius agerent eis annuit. Et jussit rex statim absque dilatione literas suas patentes in singulos comitatus regni velocius mitti, & in quolibet comitatu certos inquisitores de huiusmodi libris & eorum fautoribus instituit, præcipiens eis ut remedium celerius apponerent, rebelles proximo carceri manciparent donec rex eis mitteret. Set executio tarda & quasi nulla affuit quia nondum hora correctionis advenit.

Ricard. II.

Copia regia Commissionis sequitur in hac verba.

Ricardus Dei gratia rex Angliæ & Franciæ & dominus Hiberniæ, dilectis sibi magistro Thomæ Bryghtwell in Theologia Doctore Decano Collegii Novi operis Leycestriæ & Willielmo Chesulden Præbendario præbende ejusdem Collegii; Ac dilectis & fidelibus nostris Ricardo de Barowe Chivaler, & Roberto Langham salutem. Quia ex insinuatione credibili certitudinaliter informatur quod ex insana doctrina magistrorum Johannis Wyclif dum vixit, Nicholai Herforde, Joh. Aston, & suorum sequacium quamplures libri, libelli, cedula & quaterni hæreses & errores manifestos continentes in fidei Catholica lesionem & sacra doctrina derogationem expresse & palam & notorie redundantes frequencius compilantur, publicantur, communicantur, & conscribuntur tam in Anglico quam in Latino, ac exinde opiniones nephariæ sane doctrina contrariantes oriuntur, & accrescunt, ac manutinentur, & predicantur dampnabiliter & inique, in fidei orthodoxa enervationem ecclesiæ sanctæ subversionem, & ex consequenti, quod absit, quamplurimum incredulitatem eorumque animarum periculum manifestum: Nos zelo fidei catholice cujus sumus & esse volumus defensores in omnibus ut tenemur moti salubriter et inducti, nolentes hujusmodi hæreses aut errores infra terminos nostræ potestatis quatenus poterimus oriri seu quomodolibet pululare, Assignamus vos conjunctim et divisim ad omnes et singulos libros, libellos, cedulas, et quaternos hujusmodi doctrinam dictorum Johannis, Nicholai, Johannis & sociorum sequacium seu opinionem aliquam minus sanam continentes, ubicumque & in quorumcumque manibus, possessione seu custodia inveniri poterunt, infra libertates vel extra investigandos, capiendos & arestandos, & penes consilium nostrum cum omni celeritate possibili deferri faciendos, ut tunc ibidem de eisdem ordinare valeamus prout de avisamento consilii nostri prædicti fore viderimus faciendum. Ac etiam ad proclamandum & ex parte nostra firmiter inhibendum ne quis cujuscunque status, gradus seu conditionis fuerit sub pœna inprisonamenti & forisfactura omnium que nobis forisfacere poterit, aliquas hujusmodi pravas & nepharias opiniones manuteneret, docere, pertinaciterque defendere clam vel palam, seu hujusmodi libros, libellos, cedulas, & quaternos detinere, scribere, vel scribi facere, aut emere, vel vendere præsumat quovismodo. Set omnes & singulos hujusmodi libros, libellos, cedulas, & quaternos secum habitos & inventos ad mandatum vestrum vobis reddat seu reddi faciat indilate; & ad omnes illos quos post proclamationem et inhibitionem prædictas contrarium inveneritis facientes & hujusmodi nepharias opiniones manutinentes, coram vobis præfato Thoma decano et Willielmo evocandos et diligenter examinandos, et cum inde legitime convicti fuerint, per ministros nostros proximis prisonis committendos, in eisdem detinendos quousque a suis erroribus, hæresibus, et pravis opinionibus respiscant, seu nos pro deliberatione eorundem aliter duxerimus ordinandum. Et ideo vobis mandamus quod circa præmissa cum omni diligentia et efficacia intendatis et ea faciatis et exequamini in forma

prædicta. Damus autem tam universis et singulis viris ecclesiasticis, quam vicecomitibus, majoribus, ballivis, ministris, et aliis fidelibus et subditis nostris, tam infra libertates quam extra, tenore præsentium firmiter in mandatis, quod vobis et cuilibet vestrum in præmissis faciendis assistentes sint, consulentes et auxiliantes prout decet. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. Teste meipso apud Westmonasterium xxij. die Maii anno regni nostri undecimo.

Magnates & communes regni videntes oppressiones inmanes & sceleratissima facta quorundam consiliatorum regis tam erga majores quam minores, & de die in diem in suis maleficiis invalescere sentientes, in præsentī parlamento unanimi assensu suggererunt regi pro emendatione & reformatione habenda, sub hac forma.

A Nostre trespoute seignur le roy et a touz noz autres seignurs du roialme monstrent lez humbles communes de vostre dit roialme lez causez & damages advenuz en displeaunce du dieu & de seint esglise, en deshonour de vous & de vostre coronne, & de tous voz noblez & gentiles & a touz estatez du dit roialme per la leve & rumour ore tarde advenuz per lez petitez gentz de vostre dit realme ensemble ove lez perilles & damages qe de jour en altre apierent fils ne soient hastiment redressez, en destruccion de seint esglise deinz vostre realme en disheritance & dishonour de vous & de vostre corowne, & damages de touz ceaux de vostre realme, riches & pouters; dez queux perilles vous ne lez voz gentz de vostre terre ne poient eschapiere si plus hastyve remedie per ascune mentz dez Prelatis, Conntez, Baronez, & dez plus sagez de vostre realme ne soit ordeigne.

Primez a cause qe le peas & droite justice en vostre tere a quele vous estez tenuz a maigtenere nad este sustenuz egalment perentre ryches & ryches, pources & pources, & nomement perentre ryches & pources sicome dieu & droit demanderont, vostre poure peple ount este anyntez per extorcions de voz officers en pais come eschetours & autres commissours dez officers & ministres de seint esglise, per officers dez autres seignurs en pays come seneschalles & clerkes dez courtes de Byron & nomement per iij. oue per iiij. en chescune Conte appelez seconde Royez qe au-pigne vostre poure peple ne purront vivre ne porter lour charge en eyde de vous & de vostre realme quant boisoigne y fuisse, per quelez defautez vous & vostre realme ont este mys en grant disclaundre en chescune terre. Et outre ceo voz grandez juggez dez lez loyes de vostre terre nient fessantz en touz temps ne as touz personez egale execution solonc lez voz loyez ordeignes, eins sont enclynes deschuere loffence dez maundementz per prive seale oue per grant seale encontre voz bonez loyes & lez priers dez autres seignurs ove queux ils sont de retenuz qils ne sont perfaire lour devoir a queles ils sont jutrez, tout outrement en destruccion de vostre dit poure commune sil ne soit plus hastyment redresse.

Item, trespoute seignur per la oue vostre dit poure commune ne solont en temps de voz nobles progenitours porter taxus ne tallages ne autres cholez especiales deinz iij. oue v. annz une si ont cestez v. anez perdevant de an en ane mys mes a diversez tallagez nient egalment adgistez a chescune persone solonc

Ricard. II. solonc soun estate davoire mestoredys & continuelment la plus grant quantitate dez ditez taxes tortuosement surmys a vostre poure commune & nentmyens a nule elploite ne petisse dez voz guerrez & en deffence de vostre realme per la costers de miere en contre la chose graunties. Eins ount estez sur lez costiers du miere en divers parties de vostre roialme lez maysones de lez poures communez arsez, lez vilagez & lez personez raunsones, & la nave tote outrement destruytz & la terre tote voyde & poure de tote maner de tresoure qe vous navez dont vous poiez vostre terre defendre ne vostre estate reale tenere, a grant doloure & poissance de toux vous sargez pur le peple qe se leva ne saveyt altre chose faire forsque a retter gouverours de vostre counsaile appellantz lez plus graundez de vostre counsaile traytours a vous & a la roialme come gentz qe bien ne favoyent ne reson.

Et plusours autres enchesones tresredoute seignur purroit homme declarere a vostre hautesse pur queux lez ditz communes leveront, fil a fuisse pur long tariance de vous nostre seignur & noz autres seignurs en cest presente parlyment esperaunce en Dieu qe si bone remedie soit ordeigne pur lez defautez susdites come appertient, lez ditz defautez & teuz autres qe busoignerent a penser serrount redressez en plesaunce du dieu, honour & profite avous & de tous noz altrez seignurs & communes du roialme. Pur quoy seignur vous bonez gentz vous preent humblement pur salvacion de vous, & dieu, & de le coronne, la quele ils sont tenuz a maigtenir par leur ligiance qe vous plesse assentiere as eux qe les defautez & perilles avanditez & aultrez que purront advenir puissent estre oustez & redressez par ordinaunce de voz noblez & plus sargez au present assemble. Sembillantz au vostre dit commune tresdoute seignur qe si sage & persite remedye ne soit mys en cest present parlyment lein doute de cell perille venaunt a pres qe homme ne ferra de puissance pur lamender, la quele ne voile dieu pur sa mercy Amen. Et queux defautez remedier tresdoute seignur sibien de ceux come per lez damages & perilles semblables advenere il semble a vous humbles communes per conge & per commaundment de vous qe primerment qe est boisoigne de mutere la governayle de vous & de vostre terre qe vous nostre liege & naturele seignur permy vostre terre dehors & en touz voz autres seignories fuisse honore & doutez & persytement amez de peple pur bon & justice governayle, cest assayvoyre treshonore seignur en droite justice fesauntz as tieux persones si biene as poures come as ryches egalment solonc leur desert si bien en voz hautes courtes come ayllours en chescune pays cherifancez lez bonez & vaylantz de touz lez estates de vostre realme solonc leur degree & desert, & nomement le honorable chyvalrye de touz voz seignories endonantz la corage a lez bonez pur sustiner vostre honour & deffendre vostre realme dez damagez en puissance tortes extorcions & touz oppressions faitez & affaire devers poures de vostre terre en touz pays riches ne vaylaunce espernes qe fuisse ent atient & a fontomes quelle ne fuisse prunes sanz pardone solonc la deserte de trespas si biene de gentz espirituele come dez lanes mittant payn fil vous plect en cest present parlyment come il semble a vous & a nous voilaunce seignories & baronage sur voz hautys justicez & touz vous autres of-

ficers & commissours queconques pur faire droite & dieu justice en tous cales si bien as poures come as riches sanz donne oue fee prendre dascune autre de vous sanz vendre lez loyes pur doute oue pur hayne oue pur donne ou pur couitisse, oustantz le poure en chescune pays de meistymours de querell & touz ceux qe sont appelez secondes royes extorcions; au confort & le relever de voz poures communes, per quele remedie & ordinance lealment teneux & executez en tut temps quant boisoigne soit vous nostre seigniours de dieu ameez & per my tote vostre realme honorez pur droiture, qe dieu le voile otroiez pur sa mercy &c.

Tredoute seignur derechiefe a vostre haute noblie soverengment en plesaunce de dieu & de seynt esglise pur honour de vous & de vostre coronne longment continuere pur ease & tranquillite de tut vostre commune ordeigner per vous nostre seignour & voz nobles a vous appelez de teux et tauntz come vous plect appellere lestade de vous & de vostre coronne, & de voz guerrez regarder & destreitement examiner a tiele entent qe le honour de vous nostre seignur & de vostre coronne soient honestement sustenez sanz enbleissement de vostre roialte en touz choses appendantz, qe per vous & voz ditz nobles fil vous plect ore a cest parlyment lez causes dez taxus autres grevances chargez portes perdevaunt de vostre commune per defaute de sage avysement qe font la terre poure & anientz tut voide de tresoure, puissent estre cessez & appeties en supportacion de vostre dit commune taunqe ils puissent leur mesme relever de leur poverte & la realme enricher per sage governaill. Entenduz a vostre hautesse noblye nostre treshonore seigneur fil vous plect, qe lez guerrez devant sustenez ne leur biens peravant donez & degastez ne autres chargez assietz purront estre especifiez a vostre dit realme & importable & sustener sanz outrement la destruire, qe dieu ne voile; suppliauntz humblement a vostre haute & royal nobleye qe pur dieu & vostre honour la dit mater destretement & effectualment purroit estre determyns au present au soveraigne pleiancez de dieu, encrese & renomes de vostre bone gouvernement si bien dehors come dedeinz vostre dit realme en parfait ease & prosperite de tut poure commune; per lesployte de quele article tresdoute seignur vous purrez purchasier de dieu & de vostre poeple persitement leurs amours en tote leur pouare & corage, qe dieux coe voile per sa gracious petie amen. Et pur la gracious elploite de bon gouvernement sovereynement pur perfourmer lez requestez avout requies & declariez supplient lez ditz humbles communes a vous tresdoute seigneur & a touz noz altres seigneurs ore assemblez, qe de plus sage de vostre realme & de plus vertuose de quele estade qils soient vous plect faire estre nomez vj. viij. oue taunt de nombre qe vous plect & leur faire chargiere ensi toust come ceo poet estre distingment & per bone payne & surement, qe endroit dez damagez & perillez avaut nomez & plusours autres qe nous ne savoms ne poemes pincer ensemble & dez lez remediez avaut nomes & de touz altrez purvyauncez & remediez qe enboisoignent pur lonour & bien de vous nostre seigneur & tut le commune ils diligentz soient en tout leur pouare de sustener vostre honour & roialte & la prosperite de tut vostre roialme espi-

Ricard. II. rancz en dieu & lour scen & travayll que nulle de ditz meschiefs ne nule tiele semblabez jammes navendra en vostre dit realme einz per leyde de dieu & per lour remediaz & purvyance en temps qils ent ferront chargez de ent ordeigner & occupiere fils facent loure devour vous nostre seigniour & vostre coronne ferrez honurablement gouvernez en totez honourez & honestez plesance & tut la poeple en quietz ; per quelez gouvernementz enferres vous nostre seigneur de dieu chierez, & de vostre poeple perfytement ameez & doutez, & tut la roialme quietz, qe voille dieu coe ottoire Amen.

Mense Junii *Flandrenses* venerunt ad parliamentum petentes à rege & magnatibus regni pacem & concordiam inter *Anglicos & Flandricos*, promittentes se velle *Anglicis* obsecundare, & obsequium eis præstare, atque in omnibus eis adhærere pro suo posse. Tunc misit rex viros apud *Calesiam* tractare cum *Flandrensibus* de concordia & pace. Et *Anglici* plura petierunt ab illis & concesserunt petita. Et inter cætera petierunt ab illis, quod eicerent omnes *Francigenas* de finibus suis deinceps cum illis non moraturos, & annuerunt hoc facere. Similiter petierunt ut castellum de *Graveling* quod in multum nocumentum & gravamen *Angligenis* extiterat, penitus destruerent & funditus dilapidarent. Nam *Anglici* in illis partibus degentes & mercatores illuc transeuntes multa mala & pericula per illud castellum perpeffi sunt. Et verisimile est adhuc per dictum castellum talia sustinere, & iccirco firmam pacem haberi inter regna non posse quamdiu dictum castellum stare vel eciam per *Flandros* gubernaretur. *Flandri* vero dictum castellum evertere aut in manus *Anglorum* liberare renuerunt, sicque discordes abinvicem abierunt. Interea, ut fertur, quasi infra proximum mensem orta est gravis dissensio in *Flandria* inter *Flandros & Francos* inter eos cohabitantes, adeo, ut dicebatur, quod uno die & uno tempore diei quasi in tribus horis occisi sunt de *Francis & Flandris* eis faventibus circiter xvj. milia virorum in tribus civitatibus, videlicet *Gaunt*, *Yprys*, & *Andewerpus*. Eodem tempore Dux *Gerlye* misit avunculum suum cum aliis magnatibus ad regem *Anglia*, qui nomine dicti Ducis optulerunt homagium regi atque fidelitatem ex ejus nomine ei fecerunt in eodem parlamento publice coram omnibus congregatis. In exordio hujus parlamenti dominus *Thomas de Modestoke* Dux *Glovernia*, & *Henricus Comes Derbeye*, *Ricardus Comes de Arundell*, *Thomas Comes de Warwyke*, & *Thomas Comes Marefcallus* in pleno parlamento accusaverunt prout prius appellaverant de falsa proditiōe & seditione dominum *Alexandrum Nevyl* fratrem domini *le Nevyl*, archiepiscopum *Eboracensem*, & *Robertum Veer* Ducem *Hibernia* & Comitē *Oxonia*, & *Michaelem de Pole* Comitē de *Sutholk*, *Robertum Tressyllyane* capitalem Justiciarium regis, & dominum *Nicholaum Brembul* militem & civem *Londoniensem* quem sæpius rex fecerat Majorem præter & contra voluntatem multorum civium; & accusaverunt eos de alta proditiōe in multis falsitatibus regi & regno per eos factis; & ad hoc probandum se optulerunt in forma quæ sequitur.

A TRESEXCELLENT & trefredoute seigneur nostre

seigniour le Roy, & son consayle, en cest present parlyment monstrent *Thomas Duc de Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Henry Cont de Derby*, *Richard Cont Darundell & de Surre*, *Thomas Cont de Warwyke*, & *Thomas Cont Marefcall*, qe come lez avantditz *T. Duc de Gloucestre* Constable *Denglietere*, & *Ricard Cont Darundell & de Surre*, & *T. Cont de Warwyke*, come loialx lieges nostre seignur le Roy pur profite du Roy & realme le xiiij. jour de Novembre darreyne passe a **Waltham Crosse** en le conte de *Hertford*, devant le trefseverent pierre en dieu *William lerceveske de Cantebrus*, *Edmund Duc Deverwyk*, reverent pierre en dieu *William eveske de Wyncestre*, *Thomas eveske de Ely*, alors Chancelere *Dengleterre*, *John de Waltham* alors Gardeyne du prive seale nostre seigniour le Roy, *John seigniour de Cobham*, mes seignoures *Ricard le Scrope*, & *John Denros* adonques Commissioners nostre seigniour le Roy ordeignez & faitez en le darreyne parlyment, appelleront *Alexandur lerceveske Deverwyk*, *Robert de Veere Duc Dirlande*, *Mychel de la Pole Cont de Suthfolc*, *Robert Tressiliane* faux Justice, & *Nichole Brembul* faux Chivalere de *Londres* de hautes tresons per eux faitez encontre le Roy & son realme, & loy offeront de se pursuere & mayntener & sufficeant seurte trover. Et prierent as ditz seignurs dez cestez certefiere a lour dit seigneur leage; Quele chose estoit certyfie a mesme le jour a nostre seignur le Roy per lez ditz seignours Commissioners a *Westmynstre* ou pleuseurs dez ditz appelez estoient present pleinement enformes & certifiez du ditz appelle. Et puis per assent du Roy & son consayll lez avantditz *Thomas Duc de Gloucestre* Constable *Dengleterre*, & *Ricard Cont Darundell & de Surre*, *Thomas Cont de Warwyk* le dysmeygne le proschein ensuant viendrent a *Westmynstre* in presence du Roy & de son consayle illeques pur profit du Roy & du roialme appelleront lez avantditz *Alexandre lerceveske Deverwyk* & aultres traytours lez compaignons appelez dez hautes tresons per eux faitz contre le roy & son realme come traitours ennys du Roy & du roialme en affirmance lour appelle avantdit, & loy offeront de ly pursuere & maintenir come devant est dit. La quele appelle nostre seignur le Roy accepta, & sur ceo assigna jour as ditz parties a son primere parliment qe seroit tenuz a *Westmynstre* lendemainne del Chaundelere proscheyn ensuant, de prendre & receyver adonques sur la dit appelle pleyn justice. Et en le temps mysne prist en la sauve & trespécial protection lez ditz parties ove touz lour gentz biens & chatieux, & coe fist proclamere & publiere en la presence en mesme le temps. Et puis le lundy proscheyn apres le jour de la natyvite nostre seigniour *Ihesu Crist* proscheyn ensuant lez avaunt ditz *Thomas Duc de Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Ricard Conte Darundell & de Surre*, *Thomas Cont de Warwyk* ensemblement ove lez avantditz seignurs *Henry Cont de Derby*, & *Thomas Cont Marefcall* en presence du Roy en le toure de *Londres* come loiale liegies nostre seigniour le Roy & du roialme appelleront lez avantditz *Alexandre lerceveske Deverwyk*, *Robert de Veere Duc Dirlande*, *Mychele de la Pole Cont de Suthfolc*, *Robert Tressyllyan* faux Justicer, & *Nichol Brembul* faux Chyvaler de *Londres*, dez hautes tresonez per eux faitz encontre le Roy & son realme come

Ricard. II. come traytours ennys du roy & du roialme & soy offerent de purfuere & maintenir & lussiant leurte trover, come de suis, & sur ceo le roy leur assigne jour a son proichayne parlyment a purfuere & declarere la dit appelle. Sur quoy le roy per avys de son conseil fist proclamer en touz lez contrees Denglietere per brieves de son grant seale qe touz lez ditez appelez serrent au dit Parlyment a y respondre sur appelle furdite. Et quele appelle lez avanditz, *Thomas Duc de Gloucestre Constable Denglietere, Henry Conte de Derby, Richard Counte Darundell, & de Surre, Thomas Cont de Warwyk, Thomas Cont Marshall* appellantz sont prestez a purfuere maigtreher & declarere & come loialx lieges nostre seignour le roy pur profite du roy & realme appellount lez avanditz *Alexander Ercevesk Deverwyk &c.* dez hautes tresons per eux faitz contre nostre seignur le Roy & son roialme come traytours & ennys du roy & du realme. Quelles appelez & tresons sont declarez appomtez & specifies pleynement si come est contenuz en diverse cedules annexes a y cestez, & prient qe lez ditz appelez soyent demands & qe droit & justice ent soit fait en cest present parlyment avantdit.

Articl. Primerment *Thomas Duc de Gloucestre Constable Denglietere, Henry Cont de Derby, Richard Cont Darundell & de Surre, Thomas Count de Warwyke, Thomas Cont Marshall* appellont & dyont qe *Alyxander ercevesk Deverwyk, Robart de Veer Duc Dirlande, Mychele de la Pole Count de Suthsolt*, faux traytours & ennys au Roy & a realme veantz le tendurnes del age nostre dit seignur le roy & la innocencie de sa royal persone luy firent entendre come pur verite tantz dez faulcer choses par eux outre lealte & bon foy ymaginez & controvez qe entierement en luy fyrent de tut a eux doner son amour & ferme foy & credens & hayet les loiax seignurs & lieges per queux il duist de droit puis aver & este gouverne. Et auxint accrochans a eux real pouere endeffranchissant nostre seigneur le roy de suevereigte enblemyssance & amenusauntz la royale prerogatyve & regalye luy firent si avant obeyssere qil fust jure destre gouverne conseil & mesme per eux. Per vertue de quele serment eux luy ont si longement tenuz en obesauncz de leur faux depensemet ymaginacions & faitz qe lez meschies enconvenients de leur & destruccions continuz as articles si apres ensuant sont avenuz come sont overtement en partye a monstrier & desclarer pur profit du roy & du roialme.

Item la oue le roy nest tenuz de faire nule serement envers nules de ses lieges si noun le jour de son coronement oue pur commune profite de luy & de son realme lez avanditz *Alexander Ercevesk Deverwyk, Robart de Veer Duc Dyrlande, Mychele de la Pole Count de Suthsolt*, faux traytours du roy & du roialme ount faitz luy jure & assenter envers ceux qe les mayntendra & sustendra a vivre & morere oue eux & issint la oue le roy doit estre de franc condicion puis qe nule altre de son roialme ils luy ont mys puis en servage contre son honoure estate & regalie, encontre leur ligeance come Traytours a luy.

Item lez avanditz *Robart de Veere Duc Dirland, Mychele de la Pole Count de Suthsolt, Alexander Ercevez Deverwyk* per assent & conseil *Robart Tresilian* faux Justicer & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, per leur faux covyn ne soffe-

ront pas lez grantz du roialme ne lez bones conseilours le roy parler ne aprocher au roy pur luy bien conseilere ne le roy parler a eux forsque en la presence & en la oyere dez ditz *Robart de Veere Duc Dirlande, Mychele de la Pole Count de Suthsolt, Alexander Ercevesk Deverwyk* per assent & conseil *Robart Tresilian* faux Justicer, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, en presence d'aucune deux a meyns a leur volonte & solonc leur taylor & choses qils vaylorent en rebortant lez grantz & lez bones conseilors le roy de leur bone volonte vers leur seignour liege & encrochans a eux royal pouere seigniorie & loevrant sur la persone le roy a grant dishonour & peril du roy & du couron de son roialme.

Item, les avanditz *Alexander Ercevesk Deverwyk, Robart de Veere Duc Dirlande, Mychele de la Pole, Cont de Suthsolt, Robart Tresilian* faux Justicer, *Nichol Brembul*, faux chivaler de *Loundrez*, par leur faux covyn & accrochement de leur faux malvestez maneront & male conseilont nostre seignur le roy, si que sa presence qil doit de son deveire monstre a lez seigneurs grauntz & a son people leige & a lez grants & droit queux requierent respondre ne le fist poynt forsque & a la taylor lez ditz *Alexander Ercevesk Deverwyk, Robart de Veere Duc Dirlande, Mychel de la Pole Count de Suthsolt, Robart Tresilian* faux Justicer & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundrez*, en oustount le roy de son devoyre contre son serement & lez coieres dez grantz seigneurs & de people de son seignour liege, en compassance de cloigner le coer nostre seignur le roy dez pieres de la terre pur avoir entre eux seul le government du roialme. Item, per le dit accrochement lez avanditz, *Robart de Veere Duc Dirlande, & Mychele de la Pole Count de Suthsolt* per assent & conseil du dit *Alexander Ercevesk Deverwyk* ont faitz qe nostre seignour le roy sanz assent du roialme ou deserte deux leur ad done per leur abette moult diversez seignories chastelle vylls manoyrez sibien annexes a sa corone come autres, si come la terre *Dirlande & Okam* oue la forest dycell & grantez terres qe furent al seigneur *Dandelegh* & autres grantz terres as dit *Duc Dirland* & as autres diversement peront ils sont grantement enriches & le roy est devenez en pouere et nad dont il se pourra sustener et portere lez charges du roialme, si noun per imposicions taxus oue tributes mettre et prendre sur son poeple en disheritison de sa corone et en defesance du roialme.

Item, per le dit encrochement lez avanditz *Alexander Ercevesk Deverwyk, Robart de Veere Duc Dirland, Mychele de la Pole Count de Suthsolt*, per assent et conseil de dit *Robart Tresilian* faux Justicer, et *Nichol Brembul*, faux chivaler de *Loundrez* ont faitz qe nostre seignur le roy ad done divers manoyres terres tenementz offices et baylises as diverses autres personnes de leur affiance et as autres personnes dez queux ils ount prises grantz douns per brogages pur ycelles causes et aux per cause a tener ovesk eux en leur faucez quereles et purpotes en defesance du roy et du realme sicome est de sir *Robart Mansel* Clerc, *John Blake, Thomas Uske* et autres diversment.

Item, *Robart de la Veere Duc Dirland, Mychel de la Pole Count de Suthsolt*, et *Alyxander Ercevesk Deverwyk*, per assent et conseil de *Nichol Brembul*

Ricard. II.

4.

5.

Ricard. II. *Brembulle* faux chivaler de *Loundres* encrochant a eux roial pouare ont fait qe nostre dit seignur le roy lour ad done tresgrantz donnes dor & dargent si bien des biens joialx propres come des biens & tresoures du roialme sicome des dymes quinzymes & aultres taxes a diverses parliments grantez pur estre esloites en defence & savegarde du roialme & autrement, quel some amont a C. mill. marcz & puis, sicome au dit Duc *Dirland* & autres diversements. Et outre ceo plusoures bones ordinances & purpousez faitz & ordeignez en parlyment si bien pur lez guerres come en deffence du roialme, ont ils desturbez en grant areresment du roy et du roialme.

7. Item, per le dit encrochement & per grantz donnes & brogagez quils ont pris lez avantdit Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Alexander Ercevesk Devermyk* ont faitz qe diverses persones nient sufficiantz & nient convenables ont lez garde & governance des diverses seignories chastellez & paiis en guerre come en *Gueylene* & aillours si bien de cea la miere come de la peront le poeple & paiis dy celles parties lieges & loialx au roy pur grendure partie sont destruez & grantz seignories des novellez rendutz as maynes & possessiones des enmys sanz assent du roialme, queles ne furent unques en maynes des enmys puis le conquest du cell sicome il est en la marche de *Scoce* & aillours en desheriteson de corone du roy & grant areresment du roialme sicome en *Harpeden* & *Craddok*, & aultres diversementz.

8. Item per le dit encrochement lez avantditz *Alexander Ercevesk Devermyk* & sez compaignons traitours susditz ont faitez qe diverses gentz ont desturbez de le commune ley *Denglietere* & mys a grantz delays perdes & costages, & estatutez & Jugementz droiturelement sur causez necessaries faitz & renduz en parliment reverses & adnullez per procurement dez ditz malfesours & traitours, & ceo per cause dez grantz donnez & brogages per eux recevy du cell parties en grant arerelement du roy & du roialme.

9. Item, lez avantditz *Alexander Ercevesk Devermyk*, & lez autres traitours au roy & au roialme ont faitz & conseylle nostre dit seignur le roy a granter chartres de pardon dez horribles felonies & tresons si bien contre lestate du roy come du partie, la quele chose fust encontre le roy & le serement le roy.

10. Item, la ou lez avantditz seignories de la terre *Dirland* sont & ont estez du temps dont memorie ne court parcel del coroun *Denglietere* & lez gentz de cell terre *Dirland* per tote le temps avantdit ont este liegez sanz mesne au roy nostre seigneur & ses roialx progenitours roys *Denglietere* en touz lour chartres breves lettres patentz & auxi en lour sealx en augmentation de lour none & de lour roialte lez ont fait nommez seigneur *Dirland*, les avantditz *Alexander Ercevesk Devermyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, & *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, come faux traitours au roy per le dit encrochement ont fait & conseille qe nostre seignur le roy en quanqe que luy est ad grante & assente pleinement & soy accorde qe *Robart de Veere* Duc *Dirland* soit fait roy du dit terre *Dirland*, & pur completer cest malveys purpos lez avantditz traytours ont counseylle execyte qe nostre seignur le roy ad envoye

sez letters a nostre seint pierre le Pope de grantiere ratifier & confermer lour traitorouse purpos sanz science ou assent de son roialme *Denglietere* & de la dit terre *Dirland* en desceverance de la liegiance du roy perentre le dit realme *Denglietere* & la dit terre *Dirland*, en descreffe del honorable none du roy nostre seigneur avandit, & en overte dishereteson de sa corone du roialme *Denglietere* & pleinedestruction dez lealx lieges du roy nostre seignur & la dit terre *Dirland*.

Item, la ou per la grant chartre & autrez bonez leyes & usages du roialme *Denglietere* qe nul homme ne ferra pris ne prisonnez mys a mort sanz due proces de lay avantdit *Nichol Brembul* faux chivaler de *Loundres* per le dit encrochement prist per noet certains prisouns deis de prison de *Bedgate* chapelains & autres jefque le nombre de xxij. ascunes endietez appellees de felonie & ascunz provours en cas de felonie & ascunez prisez & prisonnez illoeqes per cause de suspecion de felonie, & lez amesnoit hors de *Loundres* en la conte de *Kent* a un lieu qest appelle *Froulehoke*, & illoeqes encrocha a luy roiale pouere come traitour au roy sanz garante ou processe du ley les fist estre decollez toutz sanz un qestoit appelle de felonie per un provour le quele il lessoit aler a large mesme le temps.

Item, lez avantditz *Alexander Ercevesk Devermyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Treffylane* faux Justicer & *Nichol Brembre* faux chivaler de *Loundres*, traitours au roy et au roialme ont prisez en meinez causes grantz donnz en noun du roy dez diverses parties pur maintenance dez querelez et ascune foith dez ambideux partiez si come puis a pleine ferra monstre quant mester ferroite.

Item, per le dit encrochement lez avantditz *Alexander Ercevesk Devermyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, et touz cez autres compaignons ont fait que per la ou ascun dez seignurs autres loialx lieges nostre seignur le roy as diverses parlimentz eyantz grant pouare et doute le perde du roy et du roialme per cause lez ditz mesfesours meschiefs moveront davoire bone governance entour le roy pur eschuiere les perilles avantditz, qe nostre seignur le roy se mova tut et si durement encontre eux qe commanda ascunez que departieront de son conseille et de parliment, ensi quils ferront puis parler de cest mater ne touche bone governance du roy et du roialme pur prioure de mort en grant areresment du roy et du roialme.

Item, per le dit encrochement les avantditz *Alexander Ercevesk Devermyk* et touz lez autres traitours ont fait qe la ou le darreine parliment touz les seignurs et autres sages illoeqes assemblees veantz le perde du roy et de son realme esmuz tantz pur les perilles et meschiefs susditz & qe le roy estoit dupartie de consaile du roialme et se tenoit tut a consaile de lez ditz mesfesours et traitours come per cause qe le roy Franceys estoit eskyppes ou son roial pouare en la meere prest pur avoyr ariver en *Englietere* et destruer tut le roialme et la lange *Denglietere* et nul ordeignance ne governace estoit aillours fait pur savite du roy ne du roialme, mes ne sovieront de ceo autres remedies mes monstrent au roy tut pleinement coment il estoit malement gouverne consellie et demenee per les avantditz traitours et mesfesours endeclaranz a luy lour malves condicions et luy requi-

Ricard. II. quierunt moult humblement come sez foialx lieges pur favite de luy & de tut son realme, & pur eschuire touz lez perillez avantditz lesser & oustiere lez ditz mesfessours & traitours hors de sa presence & compagnie, & qe ne ferroit en apres lour malveis consaille mes apres lez sagez loialx & descrettes du roialme, & sur ceo les ditz traitours mesfessours ventz cest bone & honorable opinion de parlyment & pur desturbere cel bon purpos par lour faux conseil firent qe nostre seignur le Roy commanda a Maire de *Londres* de faire sodeignement lever un grant pouare dez gentz de *Londres* docchiere & mettre au mort touz les ditz seignurs & communes hors pris ceux que furent de lour covin, al fessance de quele male fait lez greindres mesfessours & traitours susditz ferroient partie & presents en deffesaunce du Roy & du roialme susditz.

15. Item, Quant lez ditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk* & touz les autres traitours & mesfessours au Roy & au roialme perceveront qe lez ditz Maire & lez bonez gentz de *Londres* avoient overtement refusez en presence du Roy dacompliere lez ditz malveis purporez & prodicion touchant le mourdre dez ditz seignurs & communes, par lour dit traierouse acrochement fausement conseleront le Roy et tant fyront qe nostre seignur le Roy soy esloignast hors du dit parlyment per plusours jours et fist certifiere qe ne voloit unques approcher le dit parlyment ne communer ove lez ditz seignours & communes du boisoignes du roialme pur nule perille perde ne meschiefe que purroient aucunement avener a luy et son roialme si ne fuisse primerment assurez per lez avantditz seignurs et communes qils ne duissent riens dier ne faire en le dit parlyment encontre aucunez dez ditz mesfessours, savant qils duissent alere et procedere avant touchant la processe qe fust lors comence envers *Mychel de la Pole*; a grant areresment du Roy et du son roialme, et encontre lez auciens ordeignances et libertes du parlyment.

16. Item, Lez avantditz seignurs & communes du roialme apres qils avont entenduz qe la volonte le Roy per les malves excitacion et conselle de ditz *Alexandre* & touz les autres estoit tiele qil ne voloit suffriere aucune chose estre comence pursue oue fait encontre lez ditz malfessours & traytoires come desuis, ne voleront ent plus parler ne procedere encontre la volonte le Roy, Et puis en le dit parlyment ewes lez conseillez & avisementz dez touz lez seignurs justices & autres sagez communes du dit parlyment coment lestete du Roy & de son roialme purront meult estre savez encontre lez perillez & meschiefs susditz. Et ne scieront trover ne troveront autre remedie mes de ordeigner qe xij. de loialx & sages seignurs de la terre ferront de conselle du Roy pur une an entiere alors proschein ensuant, & qe lours ferroit fait tiele estatut & commission per mesme le temps per queux ils avoient plin & suffisant poiar de ordeigner pur la governance du Roy & du roialme & quanqe appartenoit a Roy de sea la miere & de la, & de repellere repayerer & redresser quant qestoit malment fait encontre lestete honour & profit du Roy & de realme, & de faire autres choses diverses & necessaries du Roy & du roialme, come est contenuz en la commission ent fait quele est de recorde en la Chancellerie. Et qe nule person ne deveroit consellere le Roy ne luy mover aucune ment encontre la dit ordeignance & statute, & si le

ferroit, a primer soit perdroit touz sez bienz & chatieus, & al seconde defaute il porteroit penance de vie & de membre. Et tellez ordeignances & remedie ferroit ent fait sil pleroit au Roy & nient autrement. A quele ordeignance touz lez justices du roialme estoient accordes & lour conselle a ceo donneront sibien en presence du Roy come dez ditz seignurs, Et auxint nostre seignur le Roy soy assente pleinement a ycelle ordeignance, Et fut ceo lez ditz ordeignance estatuz & commission furent faitz & accordantz al assent du Roy & dez ditz seignurs & justices, & autres sagez & communes assemblez au dit parlyment pur sавere le Roy, sa regalie, & son realme, Et apres le finissement de dit parlyment lez ditz traitours & mesfessours par lour ditz malves encrochementz fausement & tratriousement enfourmeront le Roy qe lez ditz ordeignances estatute & commission estoient faitz en defessance de sa regalie, & qe totez ceux que procureront oue conseleront lez ditz ordeignances estatut & commission destre fait & qe touz y ceux qe exciteront le Roy dassen ter a ceo sont digne de estre mortes com traitours au Roy.

Item, apres ceo lez ditz mesfessours & traitours *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veer* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robert Treffyllian* faux Justicer, & *Nichol Brembre* faux Chivaler de *Londres*, ont faitz le Roy assemble conselle dez certains seignurs justices & autres plusours faitz sanz assent ou presence dez seignurs de grant conselle, & lez ont faitz diverses demaundes & moult suspecionouse dez diverses matiers. Pur quoy le roy lez seignurs & le commune poeple ont estez en le plus grant trouble & tut le realme auxi & lez coers dez plusours retrays du Roy savant lour liegeaunce.

Item, Pur acomplir la dit haut treson les ditz mesfessours & traitours *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, per assent & conselle *Robert Treffyllian* faux Justice, & *Nychol Brembulle* faux Chivaler de *Londres*, firent le roy alere ovesque aucunez dez eaux per my son roialme per le greindoure partie en parties de *Calis*, & firent le roy faire venir devant luy lez seignurs, chivalers, esquiers et autres bonez gentz dez ditz parties sibien dez citees et boroghez come dez autres lieux, et lez firent estre liez aucunes per lour obligations et aucunez per lour serement a nostre seignur le Roy destre ovesque luy encontre touz gentz, et dacomplir la purpos du Roy qestoit a celle temps de acomplere lez voluntez et purpos dez lez avantditz mesfessours et traitours et per faux imaginacions covins et crochemetz susditz. Queux seurtez et serement estoient faitz encontre lez bonez loyes et usages de la terre et contre le serement du Roy a grant areresment et dishonours du Roy et du roialme. Item per force tiele liens et serementz tout le roialme est movee en grant murmur et truble per lez ditz mesfessours et traitours *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Vere* Duc *Dirland*, *Michele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robert Treffyllian* faux Justice, *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, et en perille davoire suffert diverses meschiefs emportables.

Item, pur aforcer lour purporez lez ditz *Alex. &c.* ove touz sez compaignons sovent firent le Roy soy effoinere en lez plus longez parties du realme a cause

Ricard. II. qe lez seignurs assignez per lez ditz ordeignancez & statutez & commission nie purroyent conseilere ovesqe luy du busoigne du roialme, en desturbance & deffence le purport & en effect del ordeignance estatutez & commission avantditz en grant areresment du roy & du roialme.

20. Item, Les avantditz mesfours & traitours *Nychol Brembul* faux Chivaler de *Londrez*, *Robert de Veere* Duc *Dirland*, *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Mychele de la Pole* Cont de *Suthfolc*, & *Robert Treffyllan* faux Justice, apres quellez estoient fustriez lez corps & bien volunte le roy dez ditz seignurs qe senteront de faire lez avantditz ordeignancez statutez & commission en darreine parliament, & qe le roy les tenoit sez ennys & sez traitours & ovesqe ceo qils estoient seurs qe lez opinions dez justicez estoient accordantz a lour malveis purpos susditz & qascunes dez ditz justicez estoient de lour assent & covine aillours pur faire imagination & pur attendre lour faux & traierous purpos avantditz per faux compassements entre eus ordeigneront qe ascunez dez ditz seignurs & communes ferront primerment arrestez, puis per faux enquestz endittez atteintes dez certains tresons per eux fausement imagines sur mesmez lez seignurs & communes & issint estre mys in malveis & honitouse mort & eux de lour sank perpetuellement disheritez, & qe ceux faux arrestez enditesmentz & attienerez seront faitz a *Londrez* & en *Middlesex*. Et pur celle cause firent un malveis & faux persone de lour covine *Thomas Uske* destre south viscont de *Middlesex* qe perlaunce & assent procurement & commandement enpristz qe lez faux enditesmentz & attienerez ferront faitez & acomplez per le maner susdit, & a plener compleissement de mesme la treson lez dits traitours firent nostre seigneur le roy envoiere sez lettres du credence per *John Kypon* faux clerk qe estoit de lour faux covine, directez a Maire de *Londres*, quele credence estoit qe le dit Maire duist mettre le dit *Thomas* Duc de *Gloucestre* & aultres certains persones queux il noma a cell temps. Et apres qe le dit Duc & lez autres fuissent ensi arrestez ils duissent estre enditez de certains tresons en maner come le dit *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, & *John Blake* qestoient de ceo pleinement enformes duissent enformere le dit Maire. Et puis le dit *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres*, & *John Blake* per force du dit lettre de credence porteront al dit Maire une bille que estoit enformation de la dite fauce enditement commandant & chargeant deper le Roye au dit Maire qil a son pouare duissoit faire lez avantditz arrestez enditementz & atteindres estre faitez per le manere susdit. Le fait de quele bille ensuit. *Semble pur le meult qe certains* &c. ut en confession *Blake* &c. Outre ceo lez ditz mesfours & traitours ordeigneront qe bone espie serroit fait sur la arrivall de mon seigneur Duc de *Lancastre* & qil serroit arestee maintenant sur sa arivall.

21. Item, apres qe lez avantditz *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robert Treffyllan* faux Justice, & *Nychol Brembul* faux Chivaler de *Londrez*, mesfours & traitours au roy & a roialme avoient ensi traierousement enformes nostre seigneur le roy qil croya seurment qe lez ditz ordeignancez estatutz & commission furent faitz en dero-

gacion de sa regalie & prerogative du roy, & luy *Ricard. II.* enfourmeront de croiere auxi fortement qe touz ceux qe ordeigneront lez ditz ordeignance estatutz & commission destre faitz furent en finall purpos a degradere & deposere nostre dit seigneur le roy. Et qils ne voillent en nule maner cessere de lour purpos tanqe averont ceo parfait peront le roy lez tinet come sez ennys & traitours.

Item, Apres cell faux & traierouse information 22. quant lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robert Treffyllan* fauce Justice, & *Nichol Brembul* faux Chivaler de *Londres* perseveyront qe nostre seigneur le roy lez loialx seignurs tenoit come sez ennys & traitours, lez ditz mesfours & traitours luy conseilieron qe per chescune voie possible luy ferroit fort sibien per pouare dez sez gentz liegez come per pouere de sez ennys *Franceys* & autres a destruire & mettre a mort lez avantditz seignurs & touz autres assentantz al faisaunce de dit ordeinance statutez & commission, & qe ceo ferroit si privement qe nully ent savoroit tanqe y fuist mis en fait.

Item, pur acomplir cest haut treson lez avantditz 23. *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, per lour conseile ils firent le roy sez lettres de credence maundere a son adversarie du roy *Franceys* ascunes per *Nichol Suthwell* vadlet de sa chaumbre & ascunez per autres persones de petite estate sibien alienz come denizeinz, requirant & enpriant le dit roy *Franceys* qil verroit estre ove tut sa pouare & conseil eidant & enforceant a nostre seigneur le roy a destruire & a mort mettre lez ditz seigneurs & aultres *Englys* lez queux le roy lors tenoit sez ennys & traitours come desus, a tresgrant disefase & trouble de tut le roialme.

Item, Lez avantditz *Alexandre* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc* acrochantz a eaux roial poiare firent le roy promittere a roy *Franceys* per 24. sez ditz lettres & messagez pur eide & forcement avoire du dit roy *Franceys* & de sa pouare pur acompliere cest haut treson de prodicion & murdre, de doner & suifrendre au dit roy *Franceys* la ville & le chastell de *Calys* & touz autres chastiellez, forcellettes en la marche de *Pycardie* & a *Troys* lez chastielles & villes de *Chirburgh* & de *Brest*, a tresgrante dishonour & trouble & areresment du 25. roy & du roialme.

Item, Apres lez avantditz *Alexandur* erceveske *Deverwyk*, *Robert de Veere* Duc *Dirland*, *Mychel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, estoient surez davoire eide en forcement du roy *Franceys* per manere come desuse, lour estoit accorde perentre nostre dit seigneur le roy & le roy *Franceys* per excitation & tesaunce dez ditz traitours *Alexandre* &c. & touz 26. cez compaignons qe parlance serroit faite en lez marches de *Calys* de trewe per v. anz perentre lez ditz dieux roialmes *Denglietere* & *France*, Et a quele parlance ferront lez ditz deux royes & auxi lez ditz seignurs *Engleys* queux le roy tenoit alors sez ennys & traitours & la per treson mesmes lez seignurs *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Ricard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, & autres ferront mis amort.

Item, pur acompleyscment de ceste haute treson *Alexandre*

Richard. II. *Alexandar* erceveske *Devermyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, firent le roy envoier pur avoir certains avecunditz du roy *Fraunce* ascunez pur le roy mesme, ascune pur le Duc *Dirland*, & ascunes pur *John de Salusbury*, et *John Lancaestre* chivalers ove certeine noubre dez gentz ove eux pur alere en *France* en accomplissement de leur dit malveys purpos & treson. Lez queux sont prestz a monstere.

27. Item le avantdit *Nychol Brembul* faux chivaler de *Londres* per assent & conseil des dits *Alisandre* Erceveske *Devermyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, & *Robart Tressylyan* faux Justice accrochantz a eux roial pouare come devant fist que ascuns des eux vendrent a *Londres* en propres persones, & sanz assent oue s'avoire du roy illeques overtement en non du roy fist touz les craftus du dit Citee de *Londres* estre jurrez a tenir & perfourmure diverses matieres nient honestez sicome est contenus en le dit seurment qest de recorde en la Chancelerie, & entre autres, que la volonte du roy & le purpos du roy tiendront & sustiendront a leur pouare encontre tieux ceux que sont oue seront rebelles oue contrariantz encontre sa persone oue son regalie, et prestez seront a vener & demourere oue nostre dit seigneur le roy pur destruire touz ceux que purposent oue purposeront treson encontre nostre dit seigneur le roy en ascune maner, & que prest seront & prestment vendront a leur maire que lors estoit oue que apres cel temps seroit quant a quele eoure seroient requis pur resister tance come la vie leur dure a touz que purposent oue purposeront treson encontre nostre dit seigneur le roy en ascune maner, & que prest seront & prestment vendront a leur maire que lors estoit oue que apres cel temps seroit quant a quele eoure seront requis pur resister tance come la vie leur dure a touz que purposent oue purposeront encontre nostre seigneur le roy liege oue ascunes des points susdits. A quele temps le roy per malves information des dits mesfours & traitours & per faux respous des dits Justices fermement tenoit les dits seignurs & autres que estoient de lassent de faire les avantdits ordeignances estatus & commission estoient rebelles a luy ses enemys & traitours & quele information allors estoit discone as gents des *Londres*; Et auxi per tieles paroles obfares en le dit surement continues, le entent des dits mesfours & traitours estoit de exciter les avantdits gents de *Londres* de steire et de faire leur pouare a destruire les seignurs loialx susdits.

28. Item lez avantditz *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres*, *Alexandur* Erceveske *Devermyk*, *Robart Veer* Duc *Dirland*, *Mychele de la Pole* Traytours de Roy & du roialme accrochant a eux roial pouere de leur auctorite demesme sanz garrante du roy oue de son grant conseil firent faire proclamer per my la Cite de *Londres*, que nul des lieges nostre seigneur le roy ne duissent sustener ne conforter ne eider *Richard* Count *Darundell* & de *Surre* pere de la tiere un des seignurs de grant conseil nostre seigneur le Roy durant la dit commission, ne armour ne vitailles ne autres choses necessaries luy vendre ne nul autre manere luy desportere, & que touz ceux que foyoyent entour luy duissent luy voidere come rebelle du Roy sur peine de quant que qils purront forfaire vers nostre dit seigneur le Roy, monstrant & portant

une patent nostre seigneur le Roy dautre tenure en *Richard. II.* compassant du dit faux proclamation en aloignement du loialx lieges nostre dit seigneur le Roy.

Item les dits *Nicholl Brembul* faux chivaler de *Londres* per assent & conseil de les avantdits *Alexandur* Erceveske *Devermyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Michel de la Pole* Count de *Suthfolc* fist crier & proclamer en la dite Citee de *Londres* que nul persone soit si hardie parler ne parole ne mot sonner de male des dits mesfours, traitours ne des ascuns deux sur paine de forfeiture de quant que qils purront forfaire envers nostre dit seigneur le roy encrochantz a eux roial pouare.

Item les avantdits *Alexandur* Erceveske *Devermyk*, *Robart de Veer* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Count de *Suthfolc*, & *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* traitours au roy & au roialme ont faites le roy maundere a son counseil de faire certains persones per my *Englietterre* viscounts queux estoient a luy nummez per les dits mesfours & traitours al entent de faire tieles chivalers des Contes veniere al parliement come ils voillent nummer, en defaute de bons seignurs & loialx & bones Communes du roialme & auxi des les bones leyes & customes de la terre.

Item les avantdits *Alexandur* Erceveske *Devermyk*, *Robart de Veere* Duc *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Robart Tressylyan* faux Justice, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* faux traitours au roy & al roialme durant le temps de la dit protection en anientusment de la dit pelle fauxment conselleront & firent le roy commaundere per ses lettres as diversez chivalers & esquiers, viscontz & autres ses ministres de diversez Contees de lever & assembler tut la pouare qils purront pur vener ove le dit duc *Dirland* encontre les avantdits troys seignours appellantz pur eux sodenement guerrier & destruer.

Item durant le temps de la dit protection les avantditz *Robart de Veere* Duc *Dirlande*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthfolc*, *Alexandur* Erceveske *Devermyk*, & *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* firent le roy per ses lettres notifier au dit Duc *Dirland* coment il & autres estoient appellez de treson per les dits *Thomas* Duc de *Gloucestre* Constable *Denglietere*, *Richard* Cont de *Arundell* & de *Surre*, *Thomas* Count de *Warmyk* coment il avoit de se done jour au dits parties tance a prochein parliement, & coment il ad pris en la especiale protection ambidieux parties ovesque touz leur gents & biens & chatieux; Et outre estoit contenuz as dits lettres du roy que si le dit Duc *Dirland* avoit suffisant pouare qil ne lerroit aler ovesque le dit pouare & de vener au roy. Et tost apres firent le roy escrire au dit Duc *Dirland* qil prendroit le champ ovesque tut la pouare qil purroit assembler, & que le roy luy enconteroit ovesque tut son pouare, et que le roy metteroit en aventure son corps roiale, et que le roy estoit en grant perille de luy mesme et tut son roialme sil ne soit eide ne socoure per le dit duc *Dirland*, et que le dit duc *Dirland* devoit foy monstere a tous les gents qestoient assemblez ove luy que le roy paieroit tous les gages et costages de dit Duc *Dirland* et de tous lez gentz per luy assemblez. Par fors des quelles lettres et malveis et traierouse excitacion si bien du dit Duc *Dirland* come de ses adherentz & come les autres mesfours &

Ricard. II. traitours le dit Duc *Dirland* assemblea grant nombre des gents des armes & des archiers, & si bien des countes de *Lancastre*, *Cestre*, & *Gales* come des autres lieux du roialme a destruire & mettre au mort les avantdits seignurs qe furent al sent de fesaunce de dits ordeignaunces, estatutes & commission en defenſance du roy & du roialme.

33. Item le dit *Robart de Veere* Duc *Dirland* faux traitour du roy & du roialme assemblea grant nombre des gents des armes & darchiers si bien des Contees de *Lancastre*, *Cestre*, & *Gales* & de plusours autres lieux al entent davoire destruire traitouſement tut la roialme, lez ditz *Thomas* Duc de *Glouceſtre* Conſtable *Denglietere*, *Henry* Cont de *Derby*, *Richard* Cont *Darundell* & de *Surre*, *Thomas* Cont de *Warwyk*, & *Thomas* Cont Marchal & autres lieges loialx noſtre seignur le roy, si bien en defeffance & anientefiment noſtre dit seignur le roy & tut son realme iſſint chivacha le dit duc *Dirland* ove grant pouare & force dez gentz dez armes & archiers de Conte de *Cestre* per my le roialme tanque qil vient a un lieu qest appelle *Ratecotebrygge* qest pres le *Coteſmold* accrochant a luy roial-poiare il fiſt diſplaiere le baner le roy encontre leſtate du roy & de ſa coron. A qele temps le dit duc *Dirland* & ſa compaignie per la grace de Dieu furent de leur male purpos deſtourbes.

34. Item le dit *Robart de Veere* duc *Dirland* per conſeille & abette dez ditz meſſefours et traitours *Alexander* ercevesk *Deverwyk*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthſolc*, *Robert Treſſylyan* faux Juſtice, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* accrochant a luy roial pouere ſanz commission uſuele du roy oue altre garrant ſuffiſant ſi fiſt Juſtice de *Cestre*, per luy & ſez deputz tenoit illoeques touz maners dez pleez de la corone, & ſur ceo renderont jugement & firent ent execution. Et auxi fiſt diverſez lettres de originalez & judiciels eſtre enſealez ove la grant ſeale le roy en celles partiez uſes, & iſſint per tieles encrochmentz du pouare roiale il fiſt ſourdre & lever oveſqe luy grant party dez gentz de tut la pays aſcunes per tieles lettres mout hidouſe & manaffables, aſcunez per priſonement de leur corps, aſcunez per ſeiſon de leur terre & autrement en moultz maners nient honeſtez per colour du dit office, & coe tut pur guerrere & destruire les ditz seignurs & autres loialx lieges noſtre seignur le roy & ove defefance de tut son roialme.

35. Item lez ditz traitours *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Alexander* erceveske *Deverwyke*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthſolc* par conſeille & abbette du *Robart Treſſylyan* faux Juſtice, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* accrochantz a eux roiale pouare firent deliverere *John Bloys* heire au *Bretaine* que fuiſt priſonere & treſour a noſtre dit seignur le roy & a ſon roialme ſance aſſent de ſon parliment oue de grant conſeille & garrantie oue grant afforcement del adverſary du *France*, en grant arrereſment du roy & du roialme encontre leſtatute & ordeignance avantdit faitz en darreine parliment.

36. Item les ditz traitours *Robart de Veere* duc *Dirland*, *Alexander* ercevesk *Deverwyk*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthſolc*, *Robart Treſſylyan* faux Juſtice de *Londres* firent le roy du faire grant retenance de novell de diverſez gentz & doner a eux diverſez ſigneiz autrement qil ne ſoloit eſtre de auxien temps per aſcunez dez roies ſez progenitours, al effect pur avoire pouere pur perfourmere leur faux treson avantdit.

37. Item les avantditz meſſefours & traitours *Ale-*

xandur ercevesk *Deverwyk*, *Robart de Veere* duc Ricard. II. *Dirland*, *Michel de la Pole* Cont de *Suthſolc*, *Robart Treſſylyan* faux Juſtice, *Nichol Brembul* faux chivaler de *Londres* en plener accompliſſement de tut leur treson avantz & autres & pur faire le roy de creyer a eux & en leur conſeille & lez tient plus loialx a luy & plus ſagez qe nulez autres de ſon roialme, & ſur ceo plus colorere leur faux treson & fautz ſuſditz, firent le roy faire vener devant luy as diverſez lieux deins le roialme diverſez Juſticez & gentz du ley, ceſt aſſavoir *Robart Treſſylyan*, *Robert Bealknappe*, *John Care*, *John Holte*, *Roger Fulthorp*, *Will. Burgh* ſez Juſtices, *John de Loſton* ſerjant de la leye & oveske eux *John Blake* oppoſſez & demandez per lez avantditz meſſefours & traitours ſi lez avantditz ordinance estatut & commission furent faitz en derogation de ſa regalie & prerogative ou nient, & des autres diverſes queſtions, as queles lez ditz Juſtices ſerjant & *John Blake* reſponderont en manere come enſuit. *Prædicta reſponſio prædictorum Juſticiariorum patet hic col. 2694. in hac forma. Memorandum quod vicesimo quinto die menſis Auguſti anno regni regis Ricardi ſecundi xj. apud caſtrum de Poſtyngham coram dicto Domino Rege &c.*

Tunc medio tempore dominus *Robertus Veere*, dominus *Alexander Nevill* archiepiſc. *Eboracenſis* & dominus *Michael de Pole* Comes de *Suthſolc* fugerant ut ſupradictum eſt & ad parliamentum non venerunt, & ideo exlegati ſunt & omnia bona eorum redditus & poſſeſſiones bona mobilia & immobilia in manus regis ſeiſita pro ſe & hæredibus ſuis imperpetuum, exceptis hiis ſeoffamentis quæ ſub tallia ad hæredes provenirent. Set dominus *Robertus Treſſylyan* capitalis Juſticiarius regis abſconderat ſe in domo cujuſdam Apothecarii prope portam *Westmonaſterienſem* ut ſic videret dominos & magnates regni intrantes ad Parliamentum & egredientes, & exploraret quid ageretur in parlamento, quia in tota vita ſua ſemper cauteloſe egerat, ſet jam cautela ejus vertitur in ſummam ſtultitiam. Nam die Mercurii xj. kalend. Marcii prodiſus a proprio ſamulo & circa horam xj. ante nonam captus eſt & per ducem *Glouceſtrie* in parlamento præſentatus. Eodem die poſt nonam diſtractus eſt de turri *Londonienſi* per medium civitatis uſque ad *Tyburne* ad furcas & ſuſpenſus eſt, gutturque ejus caſum eſt, nam antea adjudicatus fuerat ad eandem mortem in eodem Parlamento. Hic prædictus *Robertus* diffiguraverat ſeipſum fingens ſe pauperem debilem in tunica hiſpida & dilacerata & debili, Feceratque ſibi barbam prolixam & longam artiſcioſe, Quam barbam barbam *Parifiſenſem* vocabant, et faciem ſuam exterminabat ne agnoſceretur; adeo diffiguratus fuerat quod nullus eum agnovit niſi ex ſola loquela.

In craſtino ſcilicet die Jovis dominus rex ipſum *Nicholaum de Brembul* ſæpius promoverat antea in Majorem civitatis contra voluntatem multorum de civitate. Hic multas oppreſſiones & ſeditiones fecerat in civitate. De quo fertur quod dū fuerat in ſua plenaria poteſtate majoratus fieri fecit unam ſtipitem cōmunem & unam ſecurim communem ad amputandum colla ſibi inſurgentium & ſibi adverſantium. Et fertur de eo quod addiſtari fecerat de talibus ſuis adverſariis potentioribus de civitate *Londonienſi* octo mille quingentos & plures; Quos omnes ut dicebatur niſi Deus reſtitiffet propoſuerat decapitandos, & ut dicebatur

Ricard. II. batur cum eisdem instrumentis idem *Nicholaus* apud *Tourehill* decapitatus est; pro quo rex rogavit & institit penes dominos Parliamenti ne distraheretur aut suspenderetur. Hic si vixisset dux *Troia* factus per regem fuisset. Nam ab antiquo civitas *Londoniensis Troia* minor vocata est; et sic dux de *Londoniis* esset, mutato nomine *Londoniarum* in nomen *Troia*. Item iv. non. *Marcii Thomas Uske* subvicecomes de *Londoniis* et alius de familia regis nomine *Iohannis Blake* distracti sunt à turri *Londoniensi* usque ad *Tyburne*, & ibi suspensi & decapitati. Caput vero *Thomæ Uske* positum est super portam de *Newgate* causa opprobrii parentelæ suæ quæ in illis partibus civitatis morabatur. Tercio non. *Maii* dominus *Symon de Burlee* dampnatus est de prodicione ut cæteri supradicti, set rex dispensavit cum eo de distractione & suspensione. Hic apud le *Tourehill* decapitatus est. Qui de patrimonio hæreditario expendere non valuit ultra xx. marcas, set in paucis annis in obsequio prædicti regis crevit ad ultra valorem trium mille marcarum annui proventus. Et fertur de eo dedisse ad natale Domini in liberationem militum armigerorum valetorum & aliorum tam de curia regis quam suorum & ubi sibi placuit quandoq; centum quadraginta pannos, quandoque centum sexaginta, quandoq; CC. xx. magni precii, scilicet quosdam pannos deauratos & quosdam de scarleto. Item iv. idus *Maii* dominus *Iohannes Bewchamp* condemnatus est distrahi suspendi & quarterizari, set gratia regis translata est ejus dampnatio in decapitationem; & sic apud *Tourehill* decollatus est. Dominus *Iacobus Bernerys* miles de curia regis de prodicione & seditione eodem die eodemq; modo accusatus & condemnatus in eodem loco capite plexus est. Dominus *Iohannes Salusbery* miles distractus est à turri usque ad *Tyburne* et ibi suspensus est. Summi proditores evaserunt de regno fugiendo, videlicet *Alexander Nevill* archiepiscopus *Eboracensis*, *Robertus Veere* dux *Hibernia*, & *Michel Pole* Comes de *Suthfolc*. Isti de iudicio parliamenti exlegati sunt, & de hoc editum est quoddam statutum, quod deinceps gratiam redeundi in terram *Angliæ* nulla mediante conditione consequerentur. Similiter exhæredati sunt & forasfecerunt omnia tenementa terras & possessiones pro se & hæredibus suis imperpetuum, hiis exceptis quæ sub tallia provenerunt, Sicut supra plenius patet ante principium huius parliamenti. Simili modo de cæteris qui morte plexi sunt de forisfactura tam bonorum suorum et terrarum atque possessionum pro se & hæredibus suis statutum est. Post hæc producuntur Justiciarii scilicet pridie non. *Marcii* qui in principio parliamenti arrestati sunt & mancipati sub custodia tenebantur apud *Turrim*, videlicet dominus *Robertus Belknappe*, dominus *Iohannes Caare*, dominus *Iohannes Holte*, dominus *Rogerus de Fulthorp*, dominus *Williel. de Burgh*, et *Iohannes de Locton* serjancius ad legem. Qui omnes pro suis demeritis sicut supra patet ante præsens parliamentum & similiter supra in ultima accusatione proditorum plenius continetur, videlicet in præcedenti, dampnati sunt ad distractionem & suspensionem & mortem. Set interveniente *Anna* regina *Angliæ* cum archiepiscopo *Cantuariensi* & aliis episcopis, rex cum consensu dominorum in quos deliquerant condonavit eis vitam. Set exhæredati sunt sicut cæteri pro se & hæredibus suis; Et exlegati sunt in *Hiberniam* sub statuto edito nunquam redituri. Assignatiq; sunt bini & bini ad certa loca pro suo perpetuo mansuri, & 1-

tra certas limites & bundas non progressuri; Et assignata est certa summa pecuniæ singulis eorum de archa regis ad eorum sustentationem, videlicet domino *Rogero de Fulthorp* xl. li. & progredi circa locum sibi limitatum per iij. leucas, & domino *Willielmo de Burgh* socio suo xl. marca & progredi & regredi circa locum sibi limitatum per ij. leucas. Item domino *Robertus Bealknappe* xl. li. & egredi & regredi circa se per iij. leucas. Et domino *Iohanni de Holte* socio suo xl. marca & egredi & circumgredi per ij. leucas, domino *Iohanni Caare* & *Iohanni Locton* cuilibet eorum xx. libræ & exire & redire circa se per ij. leucas. Inhibitumque est illis omnibus ne uxores eorum ad eos accederent in terra exilii sui aut filii eorum ne forte eos de lege regni instruerent. Inhibitumque est eis ne cuiquam auxilium aut consilium vel favorem verbo aut scripto vel quoquo alio modo aliquatenus ministrarent. Cautum quoque est contra eos, quod si quis quemquam illorum bundas illis limitatas transgredientem inveniret, transgressorem statim arrestaret *Londoniasque* ad regem duceret prima mortis dampnatione videlicet distractione & suspensione prout ante addicti fuerant sine remissione plectendos. Hiis ita gestis rex facit generalem gratiam domino *Iohanni Golofre* qui de prodicione accusatus fuerat set in transmarinis illis diebus agens, & omnibus & singulis de prodicione notatis aut in seditione delinquentibus; nec quisquam ultra molestatus fuit de illo crimine. Sicque finivit parliamentum pridie non. *Junii* & inceperat in crastino Purificationis præcedenti. Et sic patet quod *Robertus Tressylyan* capitalis Justiciarius *Angliæ* distractus est & suspensus & gutture cæsus. *Willielmus Skipmyth* Justiciarius evasit solus sine culpa quia non erat cum illis apud *Pottingham* quando malum illud prodicionis fecerunt. Cæteri quinque ad eandem dampnationem addicti sunt. Set vita eis sic condonata, pro perpetuo suo taliter exlegati sunt ut supradictum est.

Scoti intraverunt in *Angliam* in occidentali marchia prope *Carlull*. & dederunt patriam prædæ & incendio, & multa mala exercuerunt. Et ceperunt de patria circiter CCC. viros & eos secum abduxerunt, & ceperunt dominum *Petrum Tyrioll* vicecomitem *Carliolensem* & alios milites de patria & evaserunt absque magno dampno suorum. Item in orientali marchia iij. die Augusti intraverunt *Scoti* cum plena potestate *Scocie*, videlicet Comes *Duglas*, Comes *Fyf*, dominus *Alexander de Exteris insulis*, Comes *Marchia*, Comes *Straernia*, Comes de *Murryf*, Comes *Orkeneye*, dominus *Archibaldus Duglas*, & deprædati sunt patriam & incendio traderunt et quamplures partes boralis plagæ devastaverunt, adeo quod multis retroactis temporibus tanta mala in regno *Angliæ* per hostes non sunt audita. Quibus occurrit dominus *Henricus Percy* filius et hæres Comitis *Northumbria* quem *Scoti* vocabant *Henricum Hotespurre* propter suam probitatem, eo quod aliis sopori deditis ipse super hostes evigilare consueverat, et hic *Henricus* pugnavit cum eis juxta *Zolston* prope *Novum castrum* super *Tynam*. Et hic manu sua interfecit Comitem *Duglas*, et Comitem de *Murryf* ad mortis metam vulneravit. Et idem *Henricus* ibidem captus est cum fratre suo juniore et aliis xxj. militibus et multis aliis armatis et sagittariis, et in *Scociam* abducti sunt. Set et de *Scotis* multi capti sunt, inter quos *Iacobus de Lynseye* frater reginæ *Scocie* vir potentissimus. Factaque est pugna die

Ricard. II. die Mercurii proximo ante festum sancti Laurencii in vespere. Et numerati sunt occisi mille & C. prope Carliuill eodem tempore numero xxx. mil. set in fugam coacti sunt capientes aquam.

Dominus Thomas de Arundell Episcopus Elyensis post exlegationem Alexandri Nevyl factus est archiepiscopus Eboracensis. Dominus Iohannes Fortham translatus est de Ecclesia Dunelmensi ad Ecclesiam Helyensem. Dominus Walterus Skyr Lowe translatus de Ecclesia Batonensi ad Ecclesiam Dunelmensem. Magister Radulfus Argum translatus est de Ecclesia Salysbiriensi ad Ecclesiam Batoniensem, & dominus Iohannes Walton, factus est Episcopus Salysbiriensis. Magister Walterus Skyr Lowe primo creatus fuerat Episcopus Cestrensis, set antequam installaretur translatus est ad sedem Batoniensem, deinde post paululum translatus est ad sedem Dunelmensem; eodem scilicet anno magister Ricardus Scrope creatus est Episcopus Cestrensis. Hæc omnia eodem anno. In autumno proximo sequenti in crastino nativitatibus beatæ Mariæ virginis Rex celebravit aliud Parliamentum apud Cantubrigiam scilicet eodem Anno gratiæ M. CCC. lxxxviij. & 1388. regni sui xij. incipiente, in quo concessa est ei de Ecclesia dimidietas decimæ & à populo medietas quintodecimæ pro guerra in Scotia anno sequenti facienda. Et edita sunt nova statuta pro utilitate communis populi, & plura statuta quæ edita fuerant in tempore avi sui Edwardi iij. innovantur scilicet de laborariis, operariis, de servientibus, de ballivis, de singulis officiariis, de vicecomitibus, de provisoribus ad curiam Romanam tendentibus & de multis aliis gradibus, communi populo necessaria. Nam tanta elatio in inferiori populo illis diebus in habitu & apparatu & diversis guysis pululabat & crevit, quod vix quis de populo dinosceretur ab alio per splendorem vestitus aut apparatus. Non pauper à potente, non egens à divite, non servus à domino suo, non sacerdos ab alio de populo, set unusquisque imitabatur alium & nitebatur inducere noviore gyfam & transcendere in elatiori apparatu & habitu tuum potentiorum, super quo magnates instabant apponere remedium & errata defalcare & ad meliorem formam reducere, sicque rex statuta sequentia cum assensu Parliamenti confirmavit, et in singulis comitatibus regni publicari et conservari inviolabiliter districtè mandavit, sub forma quæ sequitur.

Pur commune profite & universele bien de tut le roialme nostre seigneur le Roy a son parlyment tenuz a Cantebrugge lendemayne de la nativite de nostre dame lan son regne du zisme del assent des seigneurs & communes illoques assemblees ad fait certains estatutes & ordinaunces en la fourme que suit.

PRIMERMENT accordes est & assentes qe seynt esglyse eyt totes ses libertes & fraunchises & qe la grant chartre & chartre de la forest & touz autres estatuz & ordenances avant ces oeures faites & nyent repelles soyent dewment tenuz & fermement gardes.

Item, accordes est & assentes qe le Chauncelere Tresorere, Gardeyne de le prive seale, seneschal del hostiele le roy, Chaumburleyne du roy, Clerk du rollez, Justices del unebank & de l'autre, Barons del eschekere & touz autres qe serront appellez du ordeigner nomer oue faire Justices de la pees, Viscont, Eschetours, Customers, Contrerollours, oue ascune altre

officer oue mynistre du roy soient fermement jurrez Ricard. II. & serments qils ne ordeignent noment ne facent Justice de la pees, Viscont, Eschetour, Customer, Contrerollour ne nulle altre officer ne mynistre du Roy pur nulle maner donne ne brogage ne favour ne affection, ne qe nulle qe pursue per luy oue per altre en prive oue en apert de les pluis loialx & les pluis sufficients a lour escience & lour conscience.

10 Item, accordes est & assentes qe touz les estatutz de artificers & laborers servaunts & vitayllers faitz sibien en temps nostre seigneur le roy qore est come en temps de son noble ayele qe dieu assoyle nyent repelles soyent fermement tenuz & gardes & due-
20 ment executez, & qe les ditz artificers laborers servaunts & vitayllers soyent duement justices per les justices de la paix si bien a suit du roy come a suite du partye solonc le exigence des ditz, estatutz & qe le Mayre baylifs & seneschalles des seignurs & seneschalles des villes facent du-
30 ment lour office touchant tieles artificers, servants, laborers, & qe ceppes soyent en chescune ville a justifiere mesmes les servants & laborers come ordeigne est en le statute susditz; & en outre est ordeigne & assentuz qe nule servant oue laborer soit
40 il homme oue femene departe au fyn de son terme hors del hundrede Rope oue wapentake oue il est demorant pur servir oue demorere ayllors oue per colour dalere loynes en pylgrynage sil ne porte lettre patent contenant la cause de son aller & le temps de son retourner sil doit retourner desouth le seale du roy qe a ceo
50 serra assigne & lyvero en garde dascune prodome del hundrede ou hundredex Rope oue wapentake, cite ou burgh, solonc la discrecion des justices de la paix a gardere & loyalment faire tiels lettres quant il bosoigne & nemye en altre manere per son serement, & qe entour le dit seale soit escript le non del conte, & a traverse du dit seale le non del dit hundrede Rope wapentake cyte oue borough, & si ascune servant oue laborer soit trove en cyte burgh oue ayllors
60 venant de ascune lieu vagarant sanz tiele lettre, soit maintenant pris per lez ditz mayre bayliffes seneschalles oue Constables & mys en cepps & gardes tange ils eyent trove surtees de retourner a son servys oue servir oue laborere en la ville dont il vient tange il eyt tiele lettre come desuys. Mes nest mye la entencion du cest ordeignance qe servauntz qe chivachent oue allent en bosoigne de lour seignours oue meystres soyent
compris deynez cestez ordeignance pur temps de qe le bosoigne. Et si nule porte tiel lettre qe poet estre trove forge oue faux, eit la prison de quarrant jours pur la fauxyne & outre tank il eyt trove surte de retourner & server & laborer come devant est dit. Et qe nule receyt servant ne laborer allantz hors de
lour hundredex rope wapentake cite oue burgh sanz lettre tesmoynale ne oue lettre outre un noet sil ne soit per cause de maladie oue altre cause resonable ou qe il vult oue puisse servere & laborere illoques per mesme le tesmoynance sur payne a lymytier per
Justiciez de pees, & qe si bien artificers & gentz de maystyer come dez servauntz & apprentys qe ne sont de grant avoyre & de quele artifice & mystere len
nad pas bosoigne en temps daust soyent artez de servir en aust de cyere coilere & entyellere lez bleez, & cest estatute soit duement execute per mayres & baylyffes seneschalles & constables de vyles sur
peyne

Richard. II. peyne a lymiter & a juger per lez ditz Justices de la pees en lour sessions. Et que nule prigne outre une denere pur la dit lettre faire & ensealere & delivrer. Et en outre a cause que lez servantz & laboreres ne voillent per long temps oint voluz servere & laborere sanz ontrageuse & excessyve lowere & molt greindre que nad este done as tiels servantz & laboreres en ascune temps passe, si que pur chierie dez ditz laboreres & servantz lez husbondes & terre tenantz ne poyent payer lour rentes ne a payne vivre sur lour terre, a tresgrant damage & perdre sibien dez seignurs come de tut le commune & auxint a causes que lez lowers dez ditz laboreres & servantz nont este mys en certeyne devant cez oeures, accorde est & assentuz que le Baylif pur husbondrye pregne per an xiiij. s. iiij. d. & sa vesture un foith per an au plus, le maystre hyne x. s. Charretier x. s. Berchere x. s. Boner vi. s. viij. d. Vachere vi. s. viij. d. Porchere vi. s. Feme laborerere vi. s. Deye vi. s. Chacer descharome viij. s. a plus, & chesonne altre laborere & servant solonc son degre, & meyns en pays ou meyns soleint estre donez sanz vesture curtesye oue altre regarde per covenant, & que nule servantz dez artificers ne de vytayllers deynz Cite, burgh ne autres villes ne preignent plus que le laboreres & servantz desuz nomez solonc lour estate sanz vesture curtesye ne autre regarde per covenant come desuz est dit; & si nul pregne oue donne per covenant plus que nest especifies peravant, que al prime foith qils serront ent atteyntez payent sibien lez donors come lez pernors la value del excessse issint donee oue pris, & a la seconde foith de lour atteindre la double value dez tieles excesssez, & a tierce foith la treble value dez tieles excesssez, & si le pernour issint atteynt neyt rienz dont payere lez ditz excesssez eit la prison de xl. jours.

Item, ordeigne est & assentuz que ceux oue celluy que use de laborere a charewe & charet oue altre labour oue servyse de husbondrye tank soit del age del xij. anz que dehors en avant il demourge a tyele labour sanz estre mys au mystiere oue artifice, & si covenant en de apprentyce soit fait desore en avant a contrarye soit tenaz pur nul.

Item, accordez est & assentuz que nul servant de husbondrye oue laborere ne servant de articyere ne de vytailere ne porte desore en avant baslarde dagger ne espey sur payne du forseture du cyelle si non en temps de guerre pur deffence du roialme, & ceo par survewe dez arrayours pur temps esteantz, oue travaillant per pays oveske lour meystrez oue en lez messages de lour mestrez, mez eyent tieles servantz & laboreres arkes & settez & lez usent lez dismengez & jours dez festez & lessent tut outrement lez jebes as pelves sibien a mayne come al pee et lez autres jebes appelez coytes dyces gettere du pierre kayles & autres tieles jebes importunez, & que lez viscontz mayres baylyffes & constables eyent ponare darestre & arestont touz lez contravenances, & les baselardus daggers & espees suisditz, & lez ditz baselardes daggers & espees seyfer, & gardiere tanque ad session de Justices de la pees & lez presentent devant lez ditz Justices en lour sessions ensemblement oue lez nons du ceux que lez porteront. Et nest pas lentencion du roy que prejudice soit fait as franchises des seignurs touchant lez forfaytures a eux demes.

Item accorde est & assentuz que de chesonne que

va mendynant & est able a servyre oue laborere soit fait de luy come de celuy que departe hors de hundrez & autres lieux susditz sanz lettre tesmoynayle come desuis est dit forpris genz de Religion heremytes appoves eyantz lettres testeminals de ordeynaryes, & que lez mendinantz impotentz de servyre demorgent as Cytees & villes oue ils sont demorantz al temps de proclamacion du cest estatute. Et si les gentz del ditz Citeez oue villes ne voillent ne poyent suffre de les trover, que les ditz mendinantz soy trayent as autres villes deinz le hundrede Rope oue wapentak oue as villes oue ils furent nees, deinz xl. jours apres la dit proclamacion fait & la demourgent continuellement pur lour vyez. Et que de touz ceux qaillent en pylrynage come mendinantz & sont puissantz a travellere soit fait come dez ditz servantz & laboreres fils neyent lettres tesmoynalles de lour pilrynage de south le ceale avantditz, & que lez clerks de universiteez que vont auxi mendinantz eyent lettres de tesmoynier de lour Chauncielere sur mesme la payne.

Item, accorde est & assentuz que ceux que ceo faynent homes travellys hors du roialme & illoques est enprisonnes portant lettres tesmoynals de capytaine ouils oint demourez oue dez Mayres & baylyffes oue ils facent lour arryvayle, & que mesmez les mayres & baylifs enquerent dez tiels gentz oue ils ont demoure & ove qui & en quele lieu leur demourere est en Englietere, & que mesmes les mayres & baylifs les facent lettres patentes de south le seale de leur office tesmoynant le jour de leur arryvayle & ou ils ont este a ceo quils ont dit, & que lez ditz mayres & baylifs les facent jurere qils tendront leur droit chymyne vers leur pays si non quils eyent lettre patent desuis la grant ceal le roy daltrement faire, & si ascune tiele home travaylez soit trouve sanz tiele lettre, soit fait de luy come de servants laboreres susditz, & cest ordeignance serra entendu des homes travayles que vont mendynant per le pays apres leur arryvaille.

Item ordeigne est & assentuz que lez ordinaunces susditz des servantz & laboreres mendynantz & vagantz tienent lieu & soyent executez sibien as cytees & burghes come as autres villes & lieux deinz la roialme sibien deinz franchise come dehors, & que les viscont mayres & gardeyns des gaioles soynt tenuz & chargiez de resciverre les ditz servantz laboreres mendynantz & vagantz & les detener en prison en la fourme avantdit sanz les lessere a maynprise ou en baylle & sanz fee oue autre rienz prendre deux per eux mesmes oue per autres tanque come ils soyent ensy en prison ou al entre oue al issue des mesme la prisone, sur payne de payere C. s. al Roy.

Item ordeigne est & assentuz que en chesune Commission des Justices du pays ne soyent assignez que siz Justices outre les Justices dassyse, & que les ditz siz Justices tiegnent lour sessions en chesune quarter del an au maynes, & ces per treys jours si meyster soit, sur payne destre punys solonc ladvys de conseyl le roy a suyte de chesune que se vorra pleyndre. Et enquerent diligentment entre autres choses touchant leur offices si les ditz mayres baylyffes seneschalles Constables & auxint gayolers ont donment fait execution des ditz ordeignances & estatutz des servantz & laboreres, mendynantz & vagantz, & punyissent ceux que sont punissables

Ricard. II. nissables per la dit Payne de C. s. per mesme la Payne que ceux que sont troves en deffaute que ne sont punyssables per la dit Payne de C. s. punissent per leur discrecion. Et pregne chescune des ditz Iustices leur gagez iv. s. le jour pur le temps de leur dit sessions & leur clerkes ij. s. le jour & ceo dez fines & enmercyments susditz & provenantz de mesmes les cessions per mayner des viscontes, & que les seignours des fraunchises soyent contributours as ditz gages solonc afferant de leur parte des fines & amercymenz susditz, & que nul seneschall de seignour soit assigne en nule de ditz commissions & que nulle associacion soit as Iustices de la pees apres leur primer commission & nest pas lention de cest estatute que lez Iustices del un banc & del autre ne les sergeantz de leye en cas qils soyent nomez en les ditz commissions soyent tenuz per force du cest estatut de tener les ditz cessions quatre foith per an come sont les autres commissioners que sont continuellement demourant en pays mes quils le facent quant ils a ceo poient bonement entendre.

Item, come contenuz soit sibien en lestatute de Westmynstre primer come en lestatute fait a Gloucestre nostre seignur le roy qore est secunde que nul soit si hardy de controverer oue countere ascune faux nouvelle mesonge oue ascunez tiels faulx eschofes de Prelates Ducs Contes Barons & autres noblez grantz du roialme, & du Chaunceliere, Tresorere, Clerk du prive seale, Seneschal del hostiele nostre seignur le Roye, Iustices de lune banc & de lautre, & daltres grant officers du roialme, & que le fra soit pris & enprisonnez jesques a tant qil trove celui dont la parole serra mouez: Accordez & assentuz est en cest parlyment quant ascune tiele soit pris & enprisonnez & ne poet autre trouver dont la parole serra mouez come devant est dit qil soit punys per le dit consayl nient consteantz lez estatutez avantditz.

Item, en droit de la leyres dez Chivalers venantz as parlymentz pur lez communez des Contees accordez est & assentuz que le dit leue soit fait come ad este use avant cez oeures noustre a ycell que si ascune seignur oue autre home espirituele oue temporele eit purchacez ascunez terrez, oue tenementz, ou autres possessions que soloyent estre contributores as tielez dispences devant le temps du dit purchace, mesmez lez terrez, tenementz & possessions, & lez tenant du ycell soyent contributores as ditz dispences come les ditz terrez, tenementz & possessions, & lez tenantz du ycelles soient faire devant le temps de mesme le purchace.

Item, pur ceo que tant dez fymes & autres ordurez dez issuez entrailles sibien de bestez tuez come dez autres corruptions sont gettez & mys en fosses ryvers & autres ewes, & auxint plusours autres lieux dedeyns & entour & pres diverses citees, burghes & villes du roialme & lez suburbs du celles, que leyre illoques est grantment corrupte en este & plusours autres maladiez & altrez dyseases nient suffrablez aveignent de jour en autre sibien a lez enhabitanz & conversantz as ditez cytees, burghes, villes, suburbs, come al autres illoques repayrantz & passantz suisditz, Accorde est & assentuz que proclamation soit fait sibien en la cyte de Londres come en altrez cytees, burghs, villes, & permy le roialme ou il boisoigne si bien deyns franchises come dehors, que tous ceux qi tils anisancz

fymes, issues, entrailles & autres ordurez ont gettez Ricard. II. & mys en fosses & ryvers, ewes & autres lieux suisditz, lez facent oultrement remover oustere & enportere perentre cy & la fest de seynt Mychell proscheyn avener apres la fyne de cest parlyment, chescune sur Payne de xx.li. a payers al Roy. Et que lez Mayers & baylifs de chescune tiel cyte, burgh & ville, & auxint lez bayliffes dez franchises lez compellent de ceo faire sur semblabull Payne. Et si ascune soy sent greve que ceo ne soit prefait en maner susdit, & soy vult enpleyndre en la Chancelerie apres la dit feste de seynt Mychel, eyt brief de faire vener celui de qi il vult ensi plendre en la Chancelerye a monstere par quoy le dit Payne ne serra leue de luy, & sil ne poet ent dewment excuser, soit mesme la Payne leue de luy, Et en outre soit proclamation fait si bien en la dyte cytee de Londres come en autres cytees, burghes & vylles come desuys que nul de quele condicion qil soit ne faite mettre ne gettre en avant tiles ainsyans issuez fymes entrailles & ordures en lez fosses, ewes, ryvers & autres lieux susditz. Et si nul le face soit appelle per brief devant le Chancelier al suit de celui qi soy vorra pleyndre. Et si y soit trove coupable soit punys solonc la discrecion de Chaunceliere.

Item, accordez est & assentuz que les draps de Ray & de coloure assayrez & aceneres a Bristout & ez countez environne soyent de la mesure autre foythe ordeignee par estatut fait a Westmynstre lan du regne le Roy Edward ayel nostre seignur le Roy qore est xlvij. Cest assavoyre lez drapes de Ray de la longure vynt & oepz anz mesures per le list & synk quarters de laeure, & le drape de colour de xxvj. annez de longure mesure per les doos & vj. quarters de laeure au meyns. Et que demy drape soit il de Ray oue de colour tiegne en longure solonc laferant en laeure come lez drapes de colour & du Ray sur la Payne a lymitiere en mesme la estatut.

Item, que nulle liege du Roy de quele estate oue condicion qil soyt greyndre oue meyndre passe le miere nenvoy hors du roialme Denglietere per licence oue sanz lycence sanz especial conge du Roy mesmes pur soy providre oue purchacere ascune benefice du seint esglise oue cure oue sanz cure en la dit roialme, Et si ascune le face & par vertu de tiele provision accepte oue per luy oue per lautre ascune benefice en mesme la roialme, que a cele temps mesme le proviseur soit hors de proteccion du roy et mesme la benefice voyde si que bien lise a patrone du mesme le benefice sibien espirituele come temporil presentere a ycelle un clerc able a sa volonte.

Ensement est assentuz et ordeignez que le staple soit remewes du Mydburgh a Caleys, et qil soit a Caleys le primere jour de Decembre proscheyne avener.

Eodem anno in Quadragesima intraverunt Scoti in occidentali plaga & tam occidendo quam incendiando multa mala exercuerunt, insuper pueros parvulos lactantes ad ubera, mulieres in puerperio & pręgnantes, ac viros debiles et decrepitos in patria Gyldeford in dominio domini de Dacres in domos colligentes concluderunt et clausis hostiis ad numerum, ut dicebatur, circiter CC. et amplius irremissibiliter et absque misericordia igni combusserunt.

Anno Gratia M.CCC.lxxxix. incipiente die Jo- An. Dñi
vis ante Pascha, dominus le Bewmont Gardianus de 1389.
Carlol in occidentali marchia intravit in Scociam per

Ricard. II. per xl. leucas, et spoliavit forum de *Fowyk*, et prædatus est ad placitum et multos *Scotos* secum abduxit. Eodem anno statim post Pascha quidam mercator de *Dermouth* conduxit classem de *Portink* proprio stipendio, et cepit xxxij. naves, ut fertur, onustas cum vino de *Rochell* circiter M. v. C. doliorum.

In Quadragesima orta est dolorosa discordia in *Oxonia*, discordia anni præcedentis ad plenum nondum sopita, set semper partes adhuc irritante. Nam *Wallani* scolares semper inquieti adhærentibus sibi australibus scolaribus insurrexerunt contra boriales scolares, & hinc inde multa mala mortis inter eos evenerunt. Et in tantum increvit istud dicidium quod dies campestris prælii in campo præfixus est inter partes. Set Deo mediante & *Thoma de Wode-*
stoke Duce *Gloucestræ* se intromittente cum minore dampno conquievit, & multi de *Wallanis* ban-
niti sunt ab Universitate *Oxonia*; & in recedendo per alios scolares boriales ad hoc paratos ad portas villæ in recedendo oscula offerre compulsi sunt.

Mense Maii rex tenuit concilium apud *Westmonasterium*, & in festo inventionis sanctæ Crucis rex veniens in concilio ammovit omnes majores officarios inopinate ab officiis suis & ad placitum suum subrogavit alios quos voluit, scilicet ammovit Cancellarium archiepiscopum *Eboracensem* & loco ejus promovit episcopum *Wyntonensem*, & Thesaurarium episcopum *Hertfordensem* & in loco ejus alium imposuit, & clericum de privato sigillo & omnes alios. Similiter & Justiciarios de utroque banco. Set ne negocia regni medio tempore obfuscarentur, jussit Justiciarios legis requisita sicut solito persequi donec sibi de aliis Justiciariis consultius provideret. Comes quoque de *Arundell* cui commissa fuerat Parliamento gubernatio & custodia maris & marisarchus fuerat similiter ab officio suo amotus est, & Comes *Huntyngdone* in loco ejus subrogatus. Similiter faciebat rex de cæteris officiariis dicens, « Se non debere inferioris aut minoris conditionis quam quicumque alius hæres regni Angliæ, cum lex & consuetudo regni Angliæ asseverant quod quisquis hæres in warda cujuscunque domini positus cum vicessimum primum annum ætatis suæ pervenerit statim de paternali hæreditate gaudebit, & liberam disponendarum facultatem & rerum suarum legitime possidebit. Set jam contigit quod ego per plures annos sub consilio vestro & gubernatione degebam, & nunc primum Deo, deinde vobis gratiarum actiones multiplico quia me & hæreditatem meam atque regnum meum Angliæ, tam infra quam extra, & præcipue contra inimicos nostros undequaque gubernastis & subportastis, salvo semper nobis & regno nostro honoris & laudis tripudiali organo. Nunc autem Deus ita pro nobis disposuit quod legalem ætatem supplevimus, & jam vicessimum secundum annum in præsentem agimus. Idcirco petimus & deinceps liberam facultatem regulandi & regendi nos & hæreditatem ac regnum nostrum habere volumus, & officarios ac ministros ad nostrum placitum secundum quod nobis melius expedire visum fuerit per Dei gratiam volumus eligere & ad quæque officia promovere; officarios vero jam incumbentes ad nostrum libitum penitus amovere, & alios quos eligimus in loco eorum ubilibet subrogare. Et non erat quis qui regis

voluntatem infringere conaretur, set omnes Deum glorificaverunt qui sibi talem regem sapientem futurum providere curavit. *Ricard. II.*

Mense Julii dum rex esset apud *Schene* conveniunt in curia sua multæ turmæ atomorum & muscarum, & in modum prælii congregantes fecerunt maximam stragem invicem, adeo ut scopis & pertis mundarent locum de interfectis. Captæ sunt treugæ inter regem Angliæ Ricardum & reges Francia, Scotia, Hispania, Portugallia, Navernia, & istæ treugæ inceptæ primo die Augusti in propinquo-
ribus partibus tam per mare quam per terram, & in remotioribus partibus quæ diuturniorem relationem expetebant xv. die mensis Augusti sole oriente.

Anno M.CCC.xcij. videlicet xvj. die mensis Augusti oriente Eodem anno magister *Willielmus Courteneye* archiepiscopus *Cantuariensis* frater Comitis *Deira* visitavit diocesem *Lincolniensem*. Et in festo sanctæ *Fidis* virginis visitavit dominum *Johannem de Bokyngham* episcopum *Lincolniensem* in ecclesia cathedrali *Lincolnia* cum capitulo & cœtum canonicorum. Et venit ad abbathiam *Leycestrensem* visitationis causa sabbato ante festum omnium Sanctorum, & ibi moram traxit usque diem Martis. Et hora vespæ die omnium Sanctorum, scilicet die Lunæ, convocatis omnibus canonicis ejusdem monasterii cum capellanis de capella sua in singulorum manibus candelis accensis, Idem archiepiscopus firmavit sententiam excommunicationis super *Lollardos* sive *Wyclivianos* cum fautoribus, qui errores & opiniones magistri *Johannis Wyclyffe* tenuerant, vel foverant, vel in posterum teneant vel foveant in diocesi *Lincolniensi*. In crastino scilicet die animarum iterum idem episcopus fulminavit sententiam excommunicationis in specie cum cruce erecta, candelis accensis, pulsatis campanis ut prius super novem certas personas villæ *Leycestrensis* quæ eandem villam cum patria nris polluerant & infecerant. Archiepiscopus inde hora vespæ recedens abiit ad ecclesiam sancti *Petri* ad quandam anachoritam *Matildam* nomine ibidem reclusam, quam arguens de prædictis erroribus & opinionibus *Lollardinis*, minus provide respondentem citavit quod coram eo compareret die Sabbati proximo sequenti in abbathia sancti *Jacobi Northamptoniensi* ad respondendum ad prædicta erronea prophana. Quæ ibidem statuto die comparuit, & renunciatis erroribus injunctaque poenitentia salutari repatriavit. Set usque in secundum diem ante festum sanctæ *Luciæ* extra Reclusorium suum moram traxit, quo die iterum Reclusorium ingressa est. Quidam alii *Lollardi* citati comparuerunt apud *Oxoniam* & aliis locis prout archiepiscopus eis induxerat, & renunciatis suis superstitionis erroribus atque abjuratis prophanis dogmatibus publicam poenitentiam peregerunt. *Willielmus Smyth* de quo superius frequens fit mentio, forum *Leycestria* circumiit lineis tantum indutus in dextra portans crucem cum imagine Crucifixi, in sinistra imaginem S. *Katerina*, eo quod quondam imaginem sanctæ *Katerina* secaverat & incenderat pro oleribus coquendis in sua esurie, sicut superius plenius dictum est, Anno &c. octogesimo secundo. Libros etiam solemnes quos in materna lingua de Evangelio, & de Epistolis & aliis Epistolis & Doctoribus conscripserat, & ut fatebatur per annos octo studiose conscribere

An. Dñi
1392.

Ricard. II. scribere laboraverat archiepiscopo coactus tradidit; Prædictam poenitentiam circa cimiterium ecclesiæ sanctæ *Margaretæ Leycestrensis*, Dominica sequenti antecedens & præcedens processionem adimplevit. *Rogerus Dexter de Leycestria* cum uxore sua forum Sabbati *Leycestria* tantum lineis induti ferentes cruces in manibus poenitentiam agendo circueunt. Et sic in magna parte publica audacia prophanæ doctrinæ *Lollardorum* sive *Wyclavianorum* timore potius archiepiscopi quam amore Dei repressa est, cordis tamen perseverantia in antiquis delusionibus adhuc in occultis prout audebant pullulante nimis.

Dñi An.
1390.

Anno Domini M.CCC.xc. circa festum sancti Petri ad vincula *Johannes Dux Lancastria* fecit magnam convocationem magnatum regni ad venandum apud *Leycestriam* in foresta & defensa & in omnibus parcis suis ibidem. Nam die Sabbati affuerunt ibi Rex et Regina, Archiepiscopus *Eboracensis*, Dux *Eboracensis*, *Thomas Wodestoke Dux Gloucestria*, Comes de *Arundell*, *Johannes de Hollande*, Comes *Huntingdonia*, cum aliis Episcopis, Dominis et Dominabus plurimis. Die Jovis sequente rex inde recedens versus *Notinghamiam* pernoctavit cum domino de *Bermonde* juxta *Louthborough*. Eodem tempore ad festum sancti Jacobi *Henricus Comes Derbeya* primogenitus *Johannis Ducis Lancastria* cum armata manu M. electorum militum, armigerorum et valettorum arripuit iter versus *Pruciam*, et mense Aprilis rediit cum magni honoris tripudio et omnibus Christianis excellenti gaudiflua expeditione.

Anno isto fuit magna egestas in omnibus partibus *Anglia*, et ista egestas seu inopia bladorum incepit sub falce, et perduravit usque ad festum S. Petri ad vincula, scilicet ad nova grana. Ista inopia multum oppressit populum, et præcipue communes et pauperes; nam videres infantes et pueros in viis et domibus pro fame ejulantes et clamantes panem petentes, nec mater habuit unde eis frangere valuit. Set et tanta fertilitas et frugum habundantia per quam plures annos præcesserat, quod credebatur et dicebatur à multis yconomis et terræ colonis, Si semen non spargeretur super terram, habita & recondita in orreis & granariis sufficerent ad alimentum totius populi per v. annos subsequentes. Set causa istius egestatis penuria pecuniæ multum credebatur esse apud plures, nam pecunia multum defuit illis diebus, & hujus maxima causa fuit quia lanæ regni dormiebant apud quosdam per biennium, & apud quosdam per triennium absque emptore; nam statutum fuerat in quodam parlamento quod mercatores *Anglia* non exirent regnum cum lanis & aliis mercimoniis, set ea adducerent ad duodecim loca infra regnum ad hoc negotium deputata, ut mercatores alienigenæ cum suis mercimoniis ad dicta loca confluerent, et sic per excambium nostra mercimonia abducerent suæque nostris dimitterent. Quam ob causam mercatores *Anglia* ab emptione lanarum et aliis mercibus abstinerunt, donec in proximo jam secundo parlamento concessum est eis cum suis mercimoniis transmeare quo volunt. Istis diebus lana exilis reputationis fuit, nam una petra bonæ lanæ de collecta patriæ vendebatur pro iij. solidis, et in foro *Leycestria* quandoque pro ij.s. vel xx. denariis. Ista egestas annonæ maxime invaluit in comitatu *Leycestria*

et mediis partibus regni. Et licet egestas esset *Ricard. II.* magna, precium tamen bladorum non erat nimis excessivum. Nam quarterium frumenti in suo summo precio vendebatur *Leycestria* pro xvj.s. viij.d. una vice, reliquo tempore pro una marca vel xiiij. solidis. Apud *Londonias* vero et in multis aliis locis regni quarterium frumenti vendebatur pro decem solidis, vel paulo majus vel paulo minus; nam confluebant xj. naves onustæ cum copia alimentorum ad diversa loca regni in relevamen populi. Set et cives *Londoniarum* exponebant ij. milia marcarum in emptionem alimentorum de communi cista orphanorum. Et xxiiij. aldarmani quilibet eorum apponebat xx. libras ad consimilem emptionem præ timore venturæ famis civitati, et reponebant in diversis locis commodioribus et aptioribus pro populo, ut indigentes venirent et emerent sub certo precio quantum sufficeret pro se et familia sua sustentanda, et qui non habebant pecuniam in præsentem solvere fidem facerent solutionis infra sequentem annum, sicque relevati sunt ne quis præ fame periret.

Anno Domini M.CCC.xcj. rex celebravit parliamentum apud *Westmonasterium* in crastino animarum. In isto parlamento data est licentia mercatoribus *Anglia* exire regnum et abducere sua mercimonia quo volunt. In isto parlamento editum est profanum statutum contra ecclesiam et ecclesiæ personas, videlicet, ne quavis personæ ecclesiasticæ possideant maneria glebas domos possessiones terras redditus quoscunque proventus per manus feoffatoris absque licentia regis et capitalium dominorum. Et istud statutum extendit se tam ad ecclesias parochiales, capellas, cantarias, quam ad abbatias, prioratus, seu quæcumque alia monasteria, similiter ad cives civitatum, et villicanos, atque burgenfes burgorum et villarum hujusmodi redditus vel possessiones pro communi utilitate habentes. Nam homines in illis diebus qui volebant conferre redditus vel possessiones alicui ecclesiæ sive cuiquam communitati nec expensas possent effundere, ut eos in manum mortuam reducerent sub licentia regis & capitalium dominorum, solebant feoffare certos homines in quibus habebant fiduciam, sub quorum nomine et defensione ecclesiasticæ personæ vel hujusmodi communitas rei commodo gauderent et utilitatem eorum possiderent. Et cautum est in eodem statuto, quod omnes et singuli tam personæ ecclesiasticæ quam parochiales, et cives atque burgenfes, et villicani seu quicumque alii habentes hujusmodi redditus, possessiones, maneria seu quoscunque proventus in manibus talium feoffatorum sine licentia regis & capitalium dominorum, quod aut licenciam à rege et capitalibus dominis impetrarent in manum mortuam redigere vel venditioni talia exponere et suum commodum inde facere citra festum sancti *Michaelis* proximo sequens, vel illo festo peracto rex et capitales domini in sic non præordinatis et dispositis intrare et seisire, et ad suum placitum optinere.

Illis diebus erat quædam matrona in civitate *Londoniensi* quæ habebat unicam filiam quam instruxit ad celebrandum missam, & erexit altare in cubili suo secreto cum ornatu suo, sicque fecit filiam suam multis diebus vestire se more sacerdotis & ad altare accedere, & pro suo modo missam celebrare: set cum venisset ad verba sacramenti prostravit se ante altare & sacramentum non confecit, set cætera missæ surgens usque ad finem complevit

matre

An. Dñi
1391.

Ricard. II. matre ejus eam juvante & suam devotionem agente. Iste error multo tempore duravit donec per quandam vicinam ad talem missam secretius vocatam divulgaretur, & ad aures episcopi *Londoniensis* devenisset, qui eas ad præsentiam suam convocavit & de errore convenit, & sacerdotissimam tonsuram comæ publice monstrare coegit, cujus caput nimis glabrum inventum est; episcopus plorans nimis & ejulans de tali errore in ecclesia suo tempore contingente, multa lamenta emisit, & finem cum illis in iuncta pœnitentia fecit.

Dux *Geldria* misit regi *Angliæ* literas laudabiles, & ad guerram, & militares actus, & ad regis nobilitatis exercitium multum allecivas, quarum tenor sub sequenti forma patet.

MAGNIFICE PRINCEPS, Innata vobis probitas & prudentum consilia ut opinamur simul agerent in effectum quod singula hereditaria jura que ex natalicio vestram magnificant regiam majestatem temporibus vestre discretionis altissima providentia munirentur illasa, & si quævis oppugnaret violentia clipeo militari studeat regalis industria fortiter defendere sua jura. Et quia vestram regiam personam contingamus in affinitate, non valet Deus ipse quin semper parati erimus vobis in vestris juribus defendendis assistere cum duobus milibus lancearum quando et quociens disponemini ad bellica convolare. Nec perire debeant jura propter verba aut promissa quomodolibet ad hoc laborat versutia Gallicorum. Sane, serenissime princeps, in orbem volat fama nec ambigitur quod propter lanam et innumerabilium vestra singularia commoda sine quibus non vivit oriens neque auster regna singula in pecuniis vos salutant. In comparatione igitur ad alios reges vobis confert Deus ipse divitias centuplatis. Probitas eciam militaris et arcuum asperitas sine pari taliter hucusque extulere gentem magnanimam occidentis, quod timor non parvus vestros invadit adversarios, et ad hunc diem impariter victorioso dimicavit cum Gallicis *Angliæ* gens austera. In pusillanimitate igitur, potentissime princeps, contra naturam non obdormiat cor leonis, set et quales vobis contulit vires natura ipsas applicare dignemini actibus bellicosis in defensionem reipublicæ, juris hereditarii sustentationem, augmentumque meriti et incomparabiliter chronicabilem probitatem cordis magnanimi tanti regis.

In parlamento præfato concessa est domino regi una dimidia decima à clero, & una quintadecima à populo in obsequium expensarum domini *Johannis Ducis Lancastria*, qui in Quadragesima sequenti perrexit in *Franciam* apud civitatem de *Amyas* pro finali pace inter regna *Angliæ* & *Franciæ* tractanda; ubi occurrit ei rex *Franciæ* cum magno tripudio honoris & laudis, præmittens primo in occursum dicti Ducis cives equestres ejusdem civitatis numero pergrandi, deinde Comites & Barones quamplurimos, deinde avunculos suos Duces. Postremo ipse rex venit ei obviam salutans eum & prænominans dignissimam personam miliciæ totius Christianitatis, regali dignitate inuncta solummodo excepta; & idem dominus dux habuit xvij. dies ex conductu pro pacis forma tractanda. Deinde rediit habens in comitatu suo episcopum *Dunelmie*, & filium Ducis *Eboracensis* Comitem de *Rutlondia*, cum mille equitibus ut dicebatur, mirabili apparatus elegantia refertis.

Anno Gratiæ M CCC. xcij. rex celebravit grande concilium in crastino Trinitatis apud *Stanfordiam* pro negotiis regni erga *Francos* tractandis. In quo convocavit omnem senilem miliciam regni, ut seniorum consilio quid agendum esset in præfatis duceret in effectum. *Ricard. II.* An. Dñi 1392.

Item, Rex habuit grande concilium apud *Notinghamiam* ad festum sancti *Johannis Baptiste*, in quo convenire fecit Majorem *Londoniensem* cum xxiiij. Aldermannis & duobus Vicecomitibus, & xxiiij. in secundo gradu potentioribus civitatis. In quo convicit eos forasfecisse contra quoddam obligatorium novem milium librarum & amissione privilegiorum suorum erga regem. Quod quidem obligatorium regi ante fecerant suis demeritis illud exigentibus. Rex autem novis delictis recitatis absolvit Majorem & duos Vicecomites ceterosque officarios de officiis suis. Et misit Majorem & duos Vicecomites ad certa loca in custodiam exuens civitatem *Londoniensem* omni privilegiorum honore, ita quod magis non gauderet civis quam extraneus aliquo privilegio, præficiens dominum *Edwardum Baleryge* custodem ad custodiendum leges regis & populum in civitate *Londoniensi* donec disponeret aliter pro eis. Et præfixit eis diem ad respondendum regi & ejus consilio super objectis & objiciendis in festo sanctæ *Mariæ Magdalene* proximo sequenti apud *Wyndesoram*. Interim mediantibus quibusdam amicis mitigata est erga eos pro parte indignatio regis, & dimisit Majorem & Vicecomites ceterosque omnes in domos suas, præficiens tamen eis novum custodem civitatis, reservans in manu omnia privilegia civitatis. Interea Dominica proxima post festum Assumptionis beatæ *Mariæ* omnes potentiores civitatis venerunt ad regem & submiserunt se & omnia bona sua regi, & tunc primo recepit eos in suam gratiam. Die vero *Mercurii* sequenti rex disposuit se venire *Londonias*, & occurrerunt ei cives equestres multitudine quasi innumerabili; & qui non habebant equos dederunt ei obviam pedestres; mulieres quoque & infantes se ei monstraverunt. Episcopus quoque *Londoniensis* cum cœtu cleri totius civitatis nullo ordine vel gradu, aut conditione vel sexu ecclesiasticæ dignitatis excusato cum ingenti honoris tripudio, & regi & reginæ processit obviam. Fertur in illa processione plusquam quingentos pueros in superpelliciis extitisse. Insuper & cives ornaverunt facies domorum & camerarum suarum per omnes vicos, plateas, & stratas quo rex & regina transitori erant à sancto *Georgio* usque ad *Westmonasterium*, saltem in dignioribus ædificiis, vestibis cultioribus, aureis & argenteis, velvetis, syndonicis siccladibus, aliisque preciosis prout possibilitas cujuscumque attingere poterat ubique, aquæductu in *Chepa* vinum rubeum & album affluenter emanante. Puero quoque in vestibis albis in forma angeli cum cupa aurea desuper stante, & vinum regi & reginæ ad bibendum offerente. Interea offerunt regi unam coronam auream magni precii, & alteram coronam auream reginæ; & post pusillum procedentes conferunt regi unam tabulam auream de Trinitate ad precium octingentarum librarum. Similiter & reginæ aliam tabulam auream de sancta *Anna* quam ipsa in speciali devotione habebat, eo quod ipsamet *Anna* vocabatur; et tantos ac tales honores et mirabiles regi impenderunt quales nulli alii regi hujus regni retroactis temporibus meminimus impensos fuisse.

Ricard. II. Sicque progredientes perduxerunt regem & reginam in aulam *Westmonasteriensem*. Rege vero sedente in sede regali et omni populo coram eo stante, quidam ex ore regis regratiabatur populo de innumeritate magnifici honoris et immentæ munificentæ ab eis regi impensa; Et quoad sua negotia incumbentia in proximo parlamento se debere habere finale responsum yeme sequenti.

Rediit curia regis, scilicet bancum de *Eboraco* et Cancellaria de *Notyngamia* usque *Londonias*. Rex celebravit parliamentum apud *Wyntoniam*, in quo concessa est regi una dimidia decima de clero, et una dimidia quintadecima de populo pro expensis pro futura pace tractanda inter regem *Anglie* et regem *Francia*. In Quadragesima sequenti *Iohannes Dux Lancastrie*, *Thomas Dux Gloucestrie*, magister *Walterus Skirlowe* episcopus *Dunelmensis* perrexerunt apud *Calesiam* ad tractandum de pace, ut supradictum est, inter regna, et circa festum Paschæ in *Angliam* redierunt.

An. Dñi 1393. Anno Domini M.CCC.xciii. *Iohannes Dux Lancastrie*, *Thomas Dux Gloucestrie* cum supradictis sociis suis iterum secundo perrexerunt in ætate apud *Calesiam* pro pace tractanda; & ceperunt treugas cum *Francia* & *Scotis* pro quatuor annis & quatuor mensibus immediate sequentibus tam in mare quam in terris.

1394. Anno Domini M.CCC.xcv. in isto anno mortua est *Anna* regina, & sepulta est apud *Westmonasterium* in ætate. Eodem anno mortua est *Constancia* Ducissa & uxor domini *Iohannis Ducis Lancastrie* & apud *Leycestriam* Dominica proxima post festum apostolorum *Petri* & *Pauli* cum magno honore humata. Et in crastino, scilicet die Lunæ sequenti sepulta est *Maria* uxor domini *Henrici Comitis Derbeye* filii Ducis *Lancastrie* in novo Collegio apud *Leycestriam*. In autumpno sequenti dominus *Iohannes Dux Lancastrie* perrexit in *Acquitaniam* cum grandi equitatu pro Ducatu optinendo,

nam rex *Ricardus* ante fecerat eum Ducem *Wasconie* & *Acquitanie*. *Ricard. II.*

10 Rex restituit cives *Londonienses* ad sua pristina privilegia in isto parlamento. Circa festum sancti *Michaelis* proximo sequens rex *Ricardus* cum grandi exercitu perrexit in *Hiberniam* ad debellandum *Ibernicos* sibi rebellantes. Et circa festum sancti *Andree* rex *Ricardus* celebravit parliamentum in *Ybernia* apud *Dubliniam*, & post Epiphaniam rex *Ricardus* misit dominum *Thomam Wodestoke* Ducem *Gloucestrie* in *Angliam* qui celebravit parliamentum nomine regis apud *Westmonasterium*, in quo concessæ fuerunt duæ dimidiæ decimæ de clero solvendæ per vices. Eodem anno similiter & de dimidio quintodecimo de populo.

An. Dñi 1395. Anno Domini M.CCC.xcv. circa mensem Maii An. Dñi rex *Ricardus* rediit de *Ibernia* subpeditata terra in *Angliam*. Et dimisit in *Ibernia* Comitem *Marchie* cum multis aliis ad custodiendum terram. Et post natale Domini sequens dominus *Iohannes Dux Lancastrie* rediit in *Angliam* de *Vasconia* & venit per *Franciam*.

20 Rex *Francia* fecit convocationem de clero *Francia* ad investigandum potestatem duorum paparum quis eorum plenius jus haberet in cathedra *Petri*, nam scisma duorum paparum adhuc perseverat. Clerus vero scripsit pro *Clemente* papa suo *Avinionie*, & scriptum munierunt sigillo *Parisiensis* Universitatis. Quod quidem scriptum rex *Francia Carolus* transmisit *Ricardo* regi *Anglie* ut in hiis dubiis deliberaret cum consilio cleri sui. Igitur rex *Ricardus* fecit Convocationem *Oxonie* de peritioribus Theologis tam regentibus quam non regentibus totius regni. Qui scripserunt pro *Urbano* papa suo *Romano*, & scriptum signaculo Universitatis *Oxonienfis* fortificaverunt regisque *Ricardi*, & transmiserunt *Parisiis* regi *Francia*. Set nichil ultra actum est de præmissis utroque papa sub umbraculo scismatis prævalentis iustificante.

FINIS.

ROTULUS PARLIAMENTI SUMMO-
niti & tenti apud *Westmonasterium* in festo Sanctæ Fidis
Virginis, anno regni Regis *Henrici* quarti
post Conquestum primo, membr. 20.

*Les Record & proces del renunciation du Roy Richard le Second apres le conquest & de lac-
ception de mesme la renunciation ensemblement ove la deposition de mesme le Roy
Richard ensuent cy apres.*

Memorand. Quod die Lunæ in festo san-
cti Michaelis Archangeli Anno Regni
Regis Ricardi secundi 23. Domini
Spirituales & Temporales, & aliæ per-
sonæ notabiles: videlicet, Dominus Richardus le
Scrop, Archiepiscopus Eboracensis, Io. Episcopus
Hereford, Hen. Comes Northumbr. & Radulfus
Comes Westmorelandie, Dominus Hugo le Burnell,
Tho: Dominus de Berkley, Prior Cantuar. & Abbas
Westmonasterii, Williel: Thyrninge Miles, & Iohan:
Markham Justiciarii, Tho. Stow, & Iohan: Bur-
bache, Legum Doctores, Thom: de Erpingham, &
Tho: Gray Milites, Will. de Feryby, & Dionysius
Lapham, Notarii publici: de quorundam Do-
minorum Spiritualium, & Temporalium, ac Justi-
tiariorum & aliorum tam in Jure Civili & Canonico,
quam in regni legibus peritorum, apud West-
monast. in loco consueto Concilii congregatorum
assensu & avisamento ad actum subscriptum primi-
tus deputati, ad præsentiam dicti Regis Ricardi
infra turrim London. existentis circiter nonam pulsa-
tionem horologii accesserunt, & recitato coram eo-
dem Rege per prædictum Comitem Northumbr.
vice omnium prædictorum, sibi ut præmittitur ad-
junctorum, qualiter idem rex alias apud Coneway
in Northwallia, in sua libertate existens promisit
Domino Thome Archiepiscopo Cantuariensi & di-
cto Comiti Northumbr. se velle cedere, & renun-
tiare Coronæ Angliæ, & Franciæ, & suæ regis Ma-
jestati ex causis per ipsum Regem ibidem de sua in-
habilitate, & insufficientia confessatis, & hoc meliori
modo, & forma quibus facere poterit, prout perito-
rum consilium melius duxerit ordinandum. Idem
rex coram dictis Dominis & aliis superius nominatis,
ad hoc benigne respondens dixit, se velle cum effectu
perficere quod prius in ea parte promisit. Desidera-
vit tamen habere colloquium cum Henrico Duce
Lancastriæ, & præfato Archiepiscopo Cantuariensi
consanguineis suis, antequam promissum suum hu-
jusmodi adimpleret. Petivit tamen copiam cessionis
per ipsum faciendæ sibi tradi, ut super illa possit in-
terim deliberare; qua quidem copia sibi tradita, di-
cti Domini, & alii ad sua hospitia recesserunt. Po-
stea eadem die post prandium, dicto rege plurimum
affectante prædicti Ducis Lancastriæ adventum, &
illum diutius præstolante, tandem idem Dux de
Lancastria, Domini & personæ superius nominati,
acetiam dictus Archiepiscopus Cantuariensis vene-
runt ad præsentiam dicti Regis in turri prædicta,
Dominis de Roos, de Wiloghby, & de Abergeney, &
pluribus aliis tunc ibidem præsentibus. Et postquam
idem Rex cum dictis Duce Lancastria & Archie-

piscopo colloquium habebat, ad partem vultu hila-
ri hinc inde inter eos exhibito, prout circumstantibus
videbatur tandem dictus Rex accersitis ad eum om-
nibus ibidem præsentibus, dixit publice coram illis;
quod paratus erat ad renuntiationem faciendam, &
ad renuntiandum & cedendū secundum promissionem
per eum ut præmittitur factam: Sicq; incontinenti, li-
cet potuisset ut sibi dicebatur ab aliis cessionem &
renuntiationem in quadam schedula pergameni re-
dactam per aliquem deputatum organum vocis suæ
fecisse, pro labore tam prolixo lecturæ vitando, Idem
tamen Rex gratanter, ut apparuit, ac hilari vultu
schedulam illam manu sua tenens, dixit, semetipsum
velle legere, & distincte perlegit eandem. Necnon
absolvit ligeos suos, renunciavit, & cessit, & jura-
vit, & alia dixit & protulit in legendo, & se subscri-
psit manu sua propria, prout plenius continetur in
dicta schedula, cujus tenor talis est.

Resignatio Richardi secundi.

IN NOMINE DEI, Amen. Ego Rich.
Dei gratia Rex Angliæ & Franciæ, & Dominus
Hiberniæ, omnium dictorum Regnorum, & Dominio-
rum Archiepiscopos, Episcopos, & alios quoscunq;
Ecclesiarum Secularium, vel Regularium Prelatos
cujuscunq; dignitatis, gradus, status, seu conditionis
existant; Duces, Marchiones, Comites, Barones,
Vasallos, & Valvassores, & Ligeos homines meos
quoscunq; ecclesiasticos, vel seculares quocunq; no-
mine censeantur, a juramento fidelitatis & homa-
gii, & aliis quibuscunq; michi factis, omniq; vin-
culo ligeantia, & Regaliæ, ac Domini quibus obli-
gati mihi fuerint, vel sint, vel alias quomodolibet
adstricti, absolvo; Et eos, & heredes ipsorum, &
successores in perpetuum, ab iisdem obligationibus,
& juramentis, & aliis quibuscunq; libero, relaxo,
& quieto, & liberos, solutos, & quietos ac immunes,
quantum ad personam meam attinet, dimitto, ad
effectum omnem juris qui ex præmissis sequi poterit,
seu aliquo præmissorum, omniq; Regiæ dignitati,
ac majestati, & Corona, necnon Dominio, & pote-
stati dictorum Regnorum, & Domini, aliisq; Do-
miniis, & possessionibus meis, seu mihi quomodoli-
bet pertinentibus, seu competentibus quibuscunq;
quocunq; nomine censeantur infra Regna, & Do-
minia prædicta, vel alibi ubilibet constitutis, Omniq;
juri, & colori juris, ac titulo, possessioni ac dominio
quæ unquam habui, habeo, seu quovismodo habere
potero, in iisdem, seu eorum aliquo, vel ad ea cum
suis juribus & pertinentiis universis, seu dependen-
tibus qualitercunq; ab eisdem, vel eorum aliquo;

Necnon regimini, & gubernationi dictorum Regnorum, & Dominiorum hujusmodi, & eorum administrationi, omnibusq; & omnimodis mero & mixto imperio, ac jurisdictioni in iisdem regnis, & Dominis mihi competentibus, vel competituris, nominiq; honori, ac Regaliæ, & Celsitudini Regis, purè, sponte, simpliciter, & absolute, melioribus modo, via, & forma quibus poterit in his scriptis renuntio, & ea in totum resigno, ac re, & verbo dimitto, & iisdem cedo, & ab iisdem recedo in perpetuum. Salvis successoribus meis regibus Angliæ in Regnis, & Dominis, & ceteris omnibus præmissis in perpetuum, juribus in iisdem, seu eorum aliquo competentibus, vel competituris quibuscunq;. Meq; ad regimen, & gubernationem dictorum Regnorum, ac Dominiorum cum suis pertinentiis universis fateor, recognosco, reputo, & veraciter, ex certa scientia judico fuisse, & esse insufficientem penitus, & inutilem, ac propter mea demerita notoria non immerito deponendum. Et juro ad hac sancta Dei evangelia, per me corporaliter tacta, quod nunquam præmissis resignationi, renuntiationi, dimissioni, & cessiononi contraveniam, seu ea quomodolibet impugnabo facto, vel verbo, per me vel per alium, vel per alios, seu contraveniri, vel impugnari permittam quantum in me est publicè vel occultè; sed easdem renuntiationem, resignationem, dimissionem, & cessionem in perpetuum ratas & gratas habeo, & firmiter tenebo, & observabo in toto, & omni sui parte, sicut Deus me adjuvet, & hac sancta Dei Evangelia.

Ego Richardus Rex antedictus propria mea manu hic me subscribo.

Et statim idem Rex renuntiationi, & cessiononi prædictis, verbo tenus adjunxit; quod si esset in potestate sua, dictus Dux Lancastria succederet sibi in Regno; sed quia hoc in potestate sua non dependebat ut dixit, dictos Eboracensem Archiepiscopum, & Episcopum Herefordensem, quos protunc constituit suos procuratores ad declarandum, & intimandum cessionem, & renuntiationem hujusmodi omnibus statibus dicti regni, rogavit ut intentionem, & voluntatem suam in ea parte populo nuntiarent, & in signum suæ voluntatis, & intentionis hujusmodi, annulum auri de signeto suo, patenter de digito suo tunc ibidem extraxit, & digito dicti Ducis Lancastria apposuit. Desiderans hoc ipsum ut asseruit, omnibus regni statibus innotesci. Quo facto, valescientes hinc inde omnes turrim prædictam exierunt ad sua hospicia reversuri.

In crastino autem, videlicet in die Martis in festo Sancti Hieronymi in magna aula apud Westmonasterium in loco ad Parliamentum tenendum honorifice præparato, dictis Archiepiscopo Cantuariensi & Eboracensi, ac Duce Lancastria, aliisq; Ducibus, ac Dominis tam Spiritualibus quam Temporalibus quorum nomina describuntur inferius, populoq; dicti regni tunc ibidem propter factum Parliamenti in magna multitudine congregato præsentibus; ac præfato Duce Lancastria locum statui suo debitum, & solitum occupante, ac sede regali cum pannis auri solempniter præparata, tunc vacua absq; præsidente quocunque, supradictus Archiepiscopus Eboracensis suo & dicti Herefordensis Episcopi nomine juxta dicti Regis injunctum cessionem & renuntiationem per ipsum sic fuisse ut præmittitur factam, etiam cum subscriptione regis manus, & traditione signeti sui

publicè declaravit, eandemq; cessionem, & renuntiationem per alium, primo in Latinis verbis, postea in Anglicis legi fecit ibidem; & statim, ut fuerat interrogatum à statibus & populo ibidem præsentibus, primo videlicet ab Archiepiscopo Cantuariensi prædicto, cui ratione dignitatis & prærogativæ ecclesiæ suæ Cantuarie Metropolitice, in hac parte competit primam vocem habere inter ceteros prælatos & proceres regni, si pro eorum interesse, & utilitate regni vellent renuntiationem, & cessionem hujusmodi admittere: statusq; iidem, & populus reputantes ex causis per ipsum Regem in sua renuntiatione, & cessionone prædictis significatis, hoc fore multum expediens, renuntiationem, & cessionem hujusmodi singuli singillatim, & in communi cum populo unanimiter, & concorditer admisserunt. Post quam quidem admissionem fuerat publice ibidem tunc expositum, quod ultra cessionem & renuntiationem hujusmodi ut præfertur admissam, valde foret expediens, ac utile regno prædicto, pro omni scrupulo, & sinistra suspitione tollendis, quod plurima crimina, & defectus per dictum regem circa malum regimen regni sui frequentius perpetrata, per modum articulorum in scriptis redacta, propter quæ ut idem asseruit, in cessionone facta per eum, esset ipse merito deponendus, publicè legerentur, quodq; essent populo declarata. Sicq; maxima pars articulorum illorum erat publice perlecta tunc ibidem; quorum omnium articulorum tenor talis est.

Sequitur forma juramenti soliti & consueti præstari per Reges Angliæ in eorum Coronatione quod Archiepiscopus Cantuariensis ab eisdem regibus exigere & recipere consuevit, prout in libris pontificaliū Archiepiscoporum & Episcoporum plenius continetur.

Quod quidem juramentum Ricardus Rex Angliæ post Conquestum secundus in Coronatione sua præstitit & ab Archiepiscopo Cantuariensi erat receptum; & illud idem juramentum dictus Rex postmodum iteravit, prout in rotulis Cancellariæ plenius reperiri poterit de recordo.

Servabis ecclesiæ Dei & populo pacem ex integro & concordiam in Deo secundum vires tuas. *Respondebit*, Servabo. Facies fieri in omnibus judiciis tuis æquam & rectam justiciam & discretionem in misericordia & veritate secundum vires tuas. *Respondebit*, Faciam. Concedis justas leges & consuetudines esse tenendas & promittis per te esse protegendas & ad honorem dei corroborandas quas vulgus elegerit, secundum vires tuas. *Respondebit*, Concedo & promitto.

Adicianturque prædictis interrogationibus quæ iusta fuerint; Prænuntiatisque omnibus confirmet Rex, se omnia servaturum Sacramento super altare præstito coram cunctis.

Sequuntur objectus contra regem de Depositione ejusdem.

Inprimis, Objicitur Regi Richardo quod propter malum regimen suum, videlicet bona & possessiones ad Coronam suam spectantia, etiam personis indignis donando, & indiscrete dissipando, & ob hoc collectas, & alia onera gravia & importabilia populo sine causa imponendo, necnon alia mala innumerable perperando, alias de assensu, & mandato suis per totum Parliamentum ad gubernationem regni certi Prælati, & alii Domini temporales erant electi, & assignati, qui totis viribus suis circa justam gubernationem regni propriis sumptibus suis fideliter labo-

laborarent, tamen Rex facto per eum Conventiculo, cum suis complicitibus, dictos Dominos tam Spirituales quam Temporales circa Regni utilitatem occupatos de alta prodicione impetere proponebat, ac Justitios Regni ad suum nefandum propositum corroborandum metu mortis, & cruciatus corporis violenter attraxit, dictos Dominos destruere satagendo.

2. *Item*, Idem Rex nuper apud *Salopiam* coram se, ac aliis sibi faventibus venire fecit quamplures, & majorem partem Justitiorum cameraliter, & eos per minas, & terrores varios, ac etiam metus qui possunt cadere in constantes, induxit, fecit, & compulit sigillatim, ad respondendum certis questionibus pro parte ipsius Regis factis ibidem tangentibus leges regni sui, præter, & contra voluntatem eorum, & aliter quam respondissent, si fuissent in libertate sua, & non coacti. Quarum Responsionum colore idem Rex proposuit processisse postmodum ad destructionem *Thomæ Ducis Gloucestriae*, & Comitum *Arundell*, & *Warwicke*, ac aliorum Dominorum, contra quorum facta & gesta prædictus Rex erat quamplurimum indignatus maximè quia desiderabant eundem Regem esse sub bono regimine. Sed divino nutu obstante, resistantia & potentia dictorum Dominorum Rex propositum suum hujusmodi perducere non potuit ad effectum.

3. *Item*, Cum Domini Temporales ejus malitiæ ac dolositati seipsum defendendo restitissent, dictus Rex diem Parliamenti sui pro justitia eis, & aliis Regnicolis in hac parte ministranda præfixisset, dictique Domini Temporales in suis domibus sub sue & fiducia Parliamenti prædicti quiete, ac pacifice resedissent: Rex clanculo Ducem *Hiberniæ* cum suis litteris, & vexillo ad partes *Cestriae* destinavit, ibique nonnullas gentes ad arma commovit, & contra dictos Dominos, & magnates Regni, & Reipublicæ servitores insurgere fecit, vexillum ejus contra pacem per eum juratam publice erigendo; unde homicidia, captivitates, dissensiones, & alia mala infinita in totum regnum secuta fuerunt, qua re perjurium incurrebat.

4. *Item*, Licet dictus Rex omnem offensam dictis Duci *Gloucestriae*, & Comitibus *Arundell*, & *Warwick*, & omnibus aliis sibi in hujusmodi factis assistentibus, & aliis in pleno Parlamento de assensu ejusdem perdonasset, pacisq; & amoris signa per plures annos eisdem Duci, & Comitibus, & aliis vultum hilarem & benignum exhibuisset; Idem tamen Rex semper & continue fel in corde gerens, tandem opportunitate captata dictum Ducem *Gloucestriae* ipsius Regis Avunculum, necnon bonæ memoriæ *Edwardi* nuper Regis *Angliæ* filium, & Connestabularium *Angliæ* dicto Domino Regi cum processione solempni humiliter occurrentem, dictosq; Comites *Arundell*, & *Warwick* capi, & arrestari fecit, & ipsum Ducem extra regnum *Angliæ* usq; ad Villam *Calesia* duci fecit, & ibidem incarcerari, & sub custodia Comitum *Nottyngham* unius ipsum Ducem appellantium detineri, & sine responsione & processu quocunq; legitimo occultè suffocari, strangulari, & murrari inhumaniter, & crudeliter fecit, Comitemq; *Arundell*, tam cartam de dicta perdonatione generali, quam cartam perdonationis postea sibi concessam allegantem, & justitiam sibi fieri petentem, in Parlamento suo, viris armatis, & sagittariis innumeris vallato per impressionem po-

puli per eum ad hoc collecti dampnabiliter decapitari fecit; Comitemq; *Warwick*, & Dominum de *Cobham* perpetuis carceribus mancipavit, eorum terras, & tenementa, tam in feodo simplici quam in feodo talliato de se & hæredibus suis contra justitiam & leges regni sui & juramentum suum expressum nequiter confiscando, & eorum appellantibus concedendo.

5. *Item*, Tempore quo idem Rex in Parlamento suo fecit adjudicari Ducem *Gloucestriae*, & Comites *Arundell*, & *Warwick*, ut liberius possit exercere crudelitatem in eosdem, & voluntatem suam injuriosam in aliis adimplere, sibi attraxit multitudinem magnam malefactorum de Comitatu *Cestriae*, quorum quidam cum Rege transeuntes per regnum, tam infra hospitium Regis, quam extra ligeos regni crudeliter occiderunt, & quosdam verberaverunt, vulneraverunt, & deprædaverunt bona populi, & pro suis victualibusolvere recusarunt, & uxores & alias mulieres rapuerunt, & violaverunt, & licet super eorum hujusmodi excessibus graves querimoniæ deferbantur ad audientiam dicti Domini Regis, idem tamen Rex super hiis justitiam, seu remedium facere non curavit, sed favebat iisdem gentibus in maleficiis eorundem, confidens in eis, & eorum præsidio contra quoscunq; alios regni sui, propter quod fideles regni sui magnam commotionis & indignationis materiam habuerunt.

6. *Item*, Licet dictus Rex per brevina sua proclamari fecerit per totum regnum suum quod Avunculum suum Ducem *Gloucestriae*, & Comites *Arundell*, & *Warwick* capi fecerit, & arrestari, non pro aliquibus congregationibus, & equitationibus per eos infra regnum *Angliæ* factis, sed pro quampluribus extortionibus, oppressionibus & aliis contra Regiam suam, & Regiam Majestatem postmodum factis et perpetratis per eos, quodq; non erat intentionis ipsius regis quod aliquis de familiâ prædictorum Ducis *Gloucestriae*, ac Comitum *Arundell*, & *Warwicke* seu eorum qui in comitiva sua tempore congregationis, & equitationis prædictarum fuit, ea occasione molesteretur aliququaliter, seu gravetur: Idem tamen Rex tandem in Parlamento suo dictos Dominos non pro extortionibus, oppressionibus aut aliis prædictis impetiit, sed pro congregationibus & equitationibus supradictis eos adjudicavit ad mortem, & quamplures de familia eorundem Dominorum, & aliorum qui in comitiva sua tempore congregationis, & equitationis fuerunt, metu mortis compulsi fines & redemptiones facere, utpote traditores, vel proditores, ad gravem destructionem quamplurium hominum de populo suo. Sicq; dictos Dominos & eorum familiares hujusmodi & populum regni sui callide, fraudulenter, & malitiose decepit.

7. *Item*, Postquam quamplures de personis illis facientibus fines & redemptiones hujusmodi impetraverunt à Rege litteras suas patentes perdonationis plenariæ in præmissis, nullum commodum ex hujusmodi litteris perdonationis poterant reportare, donec novos fines, & Redemptiones pro eorum vita conservanda fecissent, unde fuerant quamplurimum depauperati; pro quo nomini, & statui Regis fuerat plurimum derogatum.

8. *Item*, In Parlamento ultimo tento apud *Salopiam* idem R. proponens opprimere populum suum procuravit subtiliter, & fecit concedi, quod potestas Parliamenti de consensu omnium Statuum Re-

gni sui remaneret apud quasdam personas, ad terminandum dissoluto Parlamento certas petitiones in eodem Parlamento porrectas, protunc minimè expeditas; Cujus concessionis colore personæ sic deputatæ processerunt ad alia generaliter Parliamentum illud tangentia, & hoc de voluntate Regis, in derogationem Status Parliamenti & in magnum incommodum totius regni, & perniciosum exemplum. Et ut super factis eorum hujusmodi aliqualem colorem & auctoritatem viderentur habere, Rex fecit Rotulos Parliamenti pro voto suo mutari & deleri, contra effectum concessionis prædictæ.

9. *Item*, non obstante quod dictus Rex in Coronatione sua juraverit, quod fieri faceret in omnibus judiciis suis æquam & rectam justitiam & discretionem in misericordia & veritate secundum vires suas: Dictus tamen Rex absq; omni misericordiâ rigoroſe inter cætera statuit, & ordinavit sub gravibus pœnis, quod pro *Henrico Duce Lancastria* relegato, pro aliqua gratia sibi facienda nullus rogaret, aut intercederet apud eundem Regem; In quo facto idem Rex contra charitatis vinculum operabatur, juramentum prædictum temere violando.

10. *Item*, Quamvis Corona regni *Anglia*, & jura ejusdem Coronæ, ipsumq; regnum fuerint ab omni tempore retroacto adeo libera, ut dominus summus Pontifex, nec aliquis alius extra regnum se intrmittere debeat de iisdem: tamen præfatus Rex ad roborationem statutorum suorum erroneorum supplicavit Domino Papæ, quod statuta in ultimo Parlamento suo ordinata confirmaret, super quo Dominus Rex literas Apostolicas impetravit, in quibus graves censuræ proferuntur contra quoscunq; qui dictis statutis in aliquo contravenire præsumperint. Quæ omnia contra Coronam, & dignitatem regiam, ac contra statuta, & libertates dicti regni tendere dinoscuntur.

11. *Item*, Licet Dominus *Henricus* nunc Dux *Lancastria* billam suam, statum & honorem Regis concernentem ad ipsius Regis mandatum contra Ducem *Norfolcia* proposuisset, & eandem fuisset debite prosecutus, adeo quod juxta Regis ordinationem se ad duellum in omnibus paratum exhibuisset, præfatusq; Rex ipsum nunc Ducem *Lancastria*, debitum suum in hac parte honorifice quantum in ipso fuerat implevisse pronuntiasset, & declarasset per decretum, & hoc coram toto populo ad duellum hujusmodi congregato fuisset publice proclamatum; Idem tamen Rex prædictum nunc Ducem *Lancastria*, sine quacunq; causa legitima ad decennium exlegari fecit & mandavit, contra omnem justitiam, & leges, & consuetudines regni sui ac jura militaria in hac parte, perjurium dampnabiliter incurrendo.

12. *Item*, Postquam dictus Rex gratioſe concessit per literas suas patentes Domino *Henrico* nunc Duci *Lancastria*, quod in ipsius absentia dum fuerat exlegatus generales attornati sui possent prosequi pro liberatione sibi facienda de quibuscunq; hæreditatibus, sive successioneibus ipsum extunc contingentibus, & quod homagium suum respectuari deberet pro quodam fine rationabili faciendo, literas illas patentes injurioſe revocavit, contra leges terræ perjurium incurrendo.

13. *Item*, Non obstante quod statutum erat, quod singulis annis Officarii Regis cum Justitiariis

& aliis de Consilio Regis Vicecomites per omnes comitatus regni eligant, & nominarent Domino Regi secundum quod eorum discretioni, & conscientiæ pro bono, & utilitate regni videbitur expedire; Idem Rex non nominatos aut electos hujusmodi, sed alios pro suæ libito voluntatis, quandoq; suos familiares, quandoq; tales quos scivit nolle resistere voluntati suæ in Vicecomites fieri mandavit, pro suo & aliorum commodo singulari, ad magnum gravamen populi sui, & contra leges regni sui, perjurium notorie incurrendo.

14. *Item*, tempore illo quo Rex prædictus petivit, & habuit à quampluribus Dominis & aliis de regno plures pecuniarum summas ex causa mutui, certo termino solvendas, Non obstante quod idem Rex per singulas literas suas patentes promisit bona fide singulis personis à quibus mutuo recepit pecunias illas, quod eis limitato termino prædicto resolveret hujusmodi pecunias mutuatas; promissionem suam hujusmodi non adimplevit, nec de pecuniis illis est hactenus satisfactum, unde creditores hujusmodi valde gravantur, & non tam illi, quam plures alii de regno regem reputant infidelem.

15. *Item*, Ubi Rex *Anglia* de proventibus regni sui, & patrimonio ad Coronam suam spectante possit honestè vivere absq; oppressione populi sui, dummodo regnum non esset guerrarum dispendio oneratum, Idem Rex quasi toto tempore suo durantibus treugis inter Regnum *Anglia* & adversarios ejus, non solum magnam immo maximam partem dicti patrimonii sui donavit etiam personis indignis, verum etiam propterea tot onera concessionis subditis imposuit quasi annis singulis in Regno suo, quod valde & nimium excessive populum suum oppressit, in depauperationem regni sui, ea bona sic levata, non ad commodum, & utilitatem regni *Anglia* convertendo, sed ad nominis sui ostentationem, & pompam, & vanam gloriam prodige dissipando, & pro victualibus hospitii sui, & aliis emptionibus suis maximæ summæ pecuniarum in regno suo debentur, licet divitiis & thesauris plusquam aliquis progenitorum suorum de quo recolitur abundavit.

16. *Item*, Idem Rex nolens justas leges & consuetudines regni sui servare, seu protegere, sed secundum suæ arbitrium voluntatis facere quicquod desiderii ejus occurreret, quandoq; & frequentius quando sibi expositæ & declaratæ fuerant leges regni sui per Justitiarios, & alios de Concilio suo, & secundum leges illas petentibus justitiam exhiberet, dixit expresse vultu austero, & protervo, quod leges suæ erant in ore suo, & aliquotiens, in pectore suo, & quod ipse solus possit mutare, & condere leges regni sui; & opinione illa seductus quampluribus de ligeis suis justitiam fieri non permisit, sed per minas & terrores quamplures à prosecutione communis justitiæ cessare coegit.

17. *Item*, Quod postquam in Parlamento suo certa statuta erant edita, quæ semper ligarent donec auctoritate alicujus alterius Parliamenti fuerint specialiter revocata; Idem Rex cupiens tanta libertate gaudere, quod nulla hujusmodi statuta ipsum adeo ligarent quin posset facere, & exequi secundum suæ arbitrium voluntatis prout non potuit, procuravit subtiliter talem petitionem in Parlamento suo pro parte Communitatis regni sui porrigi, & sibi concedi in genere, quod posset esse adeo liber sicut aliquis progenitorum suorum extitit ante eum; quarum

quarum petitionis & concessionis colore frequentius mandavit, & fecit idem Rex quamplura fieri contra statuta huiusmodi minime revocata; veniendo expresse & scienter contra iuramentum suum in coronatione sua præstitum ut præfertur prout inferius declaratur.

18. *Item*, Licet statutum fuit & ordinatum quod nullus Vicecomes officium suum occuparet continue ultra annum unum, sed triennium laberetur antequam ad officium illud admitteretur de novo; Idem Rex *Richardus* quandoq; pro suo commodo singulari, & quandoq; ad prosecutionem aliorum pro eorum commodo & utilitate, quosdam Vicecomites stare & remanere permisit & fecit in eorum officiis continue aliquotiens per biennium, & aliquotiens per triennium, contra tenorem & effectum statuti prædicti, perjurium incurrendo; & hoc est notorium, publicum, & famosum.

19. *Item*, Licet de statuto, & consuetudine regni sui in convocatione cujuslibet Parliamenti populus suus in singulis comitatibus regni debeat esse liber ad eligendum & deputandum milites pro huiusmodi comitatibus ad interessendum Parlamento, & ad exponendum eorum gravamina, & ad proseguendum pro remediis superinde prout eis videretur expedire; tamen præfatus Rex ut in Parliamentis suis liberius consequi valeat suæ temerariæ voluntatis effectum, direxit mandata sua frequentius Vicecomitibus suis, ut certas personas per ipsum Regem nominatas ut milites comitatum venire faciant ad Parliamentum sua, quos quidem milites eidem Regi faventes inducere poterat, prout frequentius fecit, quandoq; per minas varias, & terrores, & quandoq; per munera ad consentiendum illis quæ regno fuerant præjudicialia, & populo quamplurimum onerosa; & specialiter ad concedendum eidem Regi subsidium lanarum ad terminum vitæ suæ, & aliud subsidium ad certos annos, suum populum nimium opprimendo.

20. *Item*, Idem Rex ut liberius adimplere, & sequi posset in singulis suæ arbitrium voluntatis, illicite fecit, & mandavit, quod Vicecomites per totum regnum suum, ultra antiquum & solitum iuramentum jurarent quod omnibus mandatis suis, sub magno, & privato sigillo suis, ac etiam literis sub signeto suo quotiescunq; eis directæ fuerint obedirent, & in casu quo iidem Vicecomites scire poterant aliquos de ballivis suis, cujuscunq; conditionis fuerint, aliquod malum dicere sive loqui publice, vel occulte, quod cedere possit in dedecus, aut scandalum personæ regię, ipsos arestarent vel arestari facerent, & prisonæ mancipari, in eadem salvo custodiendos donec aliud à Rege habuerint in mandatis, prout reperiri poterit de recordo. Quod quidem factum posset verisimiliter tendere ad destructionem quorumcunq; ligeorum dicti regni.

21. *Item*, Idem Rex nitens subpeditare populum suum & bona sua subtiliter sibi acquirere ut divitiis superfluis habundaret, induci fecit populum de xvij. comitatibus regni ad submitendum se Regi tanquam proditores per literas sub sigillis eorum, cujus colore optinuit magnas summas pecuniarum sibi concedi per clerum & populum comitatum eorundem pro benevolentia Regis captanda. Et quamvis ad placendum populo idem Rex fecerat eis restitui literas illas obligatorias, tamen procuratores ipsius populi habentes plenariam potestatem eis concessam ad obli-

gandum se & hæredes suos dicto Regi, idem Rex fecit obligari sibi sub sigillis eorum nomine ejusdem populi; sicq; decepit populum suum, & bona eorum subtiliter extorquebat ab eis.

22. *Item*, Quamvis idem Rex in coronatione sua juraverit de servando libertates ecclesiæ *Anglicane* concessas, tamen dictus Rex ratione v. agii sui in terram *Hibernia* faciendi quampluribus viris religiosis videlicet Abbatibus & Prioribus regni sui per literas ejus districtè præcipiendo mandavit, ut eorum aliqui certos equos, & aliqui eorundem non solum equos set etiam quadrigas sive charectas, alioquin magnas pecuniarum summas eidem Regi pro dicto viagio suo transmitterent in eisdem literis expressatas, per quem modum scribendi plures huiusmodi Religiosos metu ductos artavit ad complendum voluntatem & præceptum ipsius Regis, unde graviter depauperati fuerant & oppressi in derogationem libertatis ecclesiasticæ manifestam, Cujus prætextu dictus Rex *Ricardus* perjurium incurrerat.

23. *Item*, In pluribus magnis Conciliis regiis quando Domini regni, Justiciarii & alii onerati fuerant ut fideliter consulerent Regi in tangentibus statum suum & regni sui, iidem Domini Justiciarii & alii frequentius in dando consilium juxta discretionem suam fuerant per Regem subito & tam acriter increpati & reprobati, quod non essent ausi dicere pro statu Regis & regni in consiliis suis dandis veritatem.

24. *Item*, Thesaurū coronas reliquias & alia jocalia videlicet bona regni, quæ ab antiquo dimissa fuerant in archivis regni pro honore Regis & conservatione regni sui in omnem eventum, præfatus Rex exiens regnum suum versus *Hiberniam* abstulit & secum deferri fecit sine consensu statuum regni, unde regnum illud fuisset valde depauperatum nisi de recaptione bonorum huiusmodi contra voluntatem dicti Regis Deus aliter providisset; & præterea rotulos recordorum statum & gubernationem regni sui tangentium prædictus Rex deleri & abradi fecit in magnum præjudicium populi & exhæredationem Coronæ regni prædicti, & ut verisimiliter creditur in favorem & sustentationem sui mali regiminis.

25. *Item*, Idem Rex consuevit quasi continue esse adeo variabilis & dissimilans in verbis, & in scripturis suis, & omnino contrarius sibi ipsi, & specialiter in scribendo Papæ & Regibus & aliis Dominis extra regnum & infra ac etiam & aliis subditis ejus, quod quasi nullus vivens habens notitiam suæ conditionis huiusmodi poterit aut velit de eo confidere, ymmo reputatur adeo infidelis & inconstans, quod cedit ad scandalum non solum personæ suæ set etiam totius regni, & potissime apud extraneos totius orbis inde notitiam optinentes.

26. *Item*, Licet terræ & tenementa, bona & catalla cujuscunq; liberi hominis per leges regni ab omnibus retroactis temporibus usitatas capi non debeant nisi fuerint forisfacta, nichilominus dictus Rex proponens & satagens leges huiusmodi enervare, in præsentia quamplurium dominorum & aliorum de cōmunitate regni frequenter dixit & affirmavit, quod vita cujuscunq; ligei sui ac ipsius terræ, tenementa, bona & catalla sunt sua ad voluntatem suam absq; aliqua forisfactura. Quod est omnino contra leges & consuetudines regni sui supradicti.

27. *Item*, Quamvis statutum fuerit & ordinatum, ac etiam hætenus confirmatum, quod nullus li-

ber homo capiatur &c. nec quod aliquo modo destruat, nec quod Rex super eum ibit nec super eum mittet, nisi per legale iudicium parium suorum vel per legem terræ, tamen de voluntate, mandato & ordinatione dicti Regis, quamplures ligeorum suorum malitiose accusati super eo quod debuissent aliquid dixisse publice vel occulte quod cedere poterit ad vituperium scandalum seu dedecus personæ dicti Regis fuerant capti & imprisonati, & ducti coram Constabulario, & Mareschallo *Angliæ* in Curia militari, in qua Curia dicti ligei accusati, ad aliud responsum admitti non poterant, nisi respondendo se in nullo fore culpabiles, & per eorum corpora & non aliter, se justificarent & defenderent, non obstante quod accusatores, & appellatores eorum essent juvenes fortes & sani, & illi accusati senes & impotentes, mutilati vel infirmi; unde non solum destructio dominorum & magnatum regni, set etiam omnium & singularum personarum communitatis ejusdem regni verisimiliter sequi posset. Cum igitur Rex prædictus hujusmodi regni sui statuto voluntarie contravenerit, non est dubium quin proinde perjurium incurabat.

28. *Item*, Quamvis populus regni *Angliæ* vigore ligeanciarum suarum satis plene Regi suo teneatur, & astringatur, ipseque Rex populum suum si quovis modo deliquerit, per leges & consuetudines regni sui corrigere valeat & punire; tamen dictus Rex cupiens subpeditare, ac nimis opprimere populum suum, ut liberius exequi, & sequi valeret suæ ineptæ & illicitæ voluntatis arbitrium, per literas suas ad omnes Comitatus regni sui directè indixit etiam & mandavit, ut ligei sui quicumque tam Spirituales quam Temporales certa juramenta præstarent in genere quæ eis fuerant nimium onerosa quæque verisimiliter causare possent destructionem finalem populi sui, & quod sub literis & sigillis eorum juramenta hujusmodi roborarent. Cui quidem mandato regio populus regni sui paruit & obedivit, ne ipsius indignationem incurreret aut offensam, ac etiam metu mortis.

29. *Item*, Cum partes in foro ecclesiastico, in causis mere Ecclesiasticis, & Spiritualibus litigantes prohibitiones regias ad impediendum processum legitimum in eisdem à Cancellario *Angliæ* impetrare laborassent, & idem Cancellarius ex justitia ad hoc rescribere recusasset; idem tamen Rex per literas sub signeto suo iudicibus ecclesiasticis hujusmodi frequenter districte prohibuit ne in causis hujusmodi procederent, libertates ecclesiasticas in magna carta approbatas ad quas conservandas juratus extiterat, nequiter infringendo, perjurium & sententiam excommunicationis contra hujusmodi violatores à sanctis Patribus latam dampnabiliter incurrendo.

30. *Item*, Dictus Rex Dominum *Thomam* de *Arundell* Archiepiscopum *Cantuariensem* totius *Angliæ* Primatem patrem suum Spiritualem in Parlamento suo viris armatis hostili more vallato tunc de callido Consilio dicti Regis se absentantem absque causa rationabili, seu legitima quacunque seu alio juris processu contra leges regni sui per ipsum ut præfertur juratas in exilium perpetuum adjudicavit.

31. *Item*, Per inspectionem testamenti dicti Regis sub magno & privato sigillis suis & signeto signati inter cætera continetur hæc clausula, sive articulus. ITEM volumus quod auri nostri residuum solutis tamen nostrorum hospitii, cameræ, & garde-

robæ veris debitis ad quæ persolvenda legamus viginti milia librarum, reservatis executoribus nostris quinque vel sex milibus marcarum, quas pro uberiori sustentatione leproforum ac capellanorum coram eis celebraturorum per nos apud *Westmonast.* & *Bermondeseve* ordinatorum, volumus per dictos executores nostros expendi, nostro remaneat successor, dum tamen omnia & singula statuta ordinationes stabilimenta & judicia in Parlamento nostro decimo septimo die Mensis *Septembr.* anno Regni vicesimo primo apud *Westmonast.* inchoato & in eodem Parlamento usque *Salopiam* continuato & ibidem tento facta lata & reddita, necnon omnia ordinationes & judicia ac stabilimenta decimo sexto die *Septembr.* anno regni vicesimo secundo apud *Coven-triam* postmodum apud *Westmon.* decimo octavo die *Marcii* anno prædicto auctoritate ejusdem Parlamenti facta habita & reddita, ac etiam omnia alia ordinationes & judicia quæ auctoritate ejusdem parlamenti in futurum contigerit fieri approbet, ratificet, & confirmet, teneat, & teneri faciat, ac firmiter observet; alioquin si prædictus successor noster præmissa facere noluerit, vel recusaverit, quod non credimus, volumus quod *Thomas* Dux *Surria*, *Edwardus* Dux *Danmarle*, *Johannes* Dux *Exonia* & *Willielmus* *Lescrop* Comes *Wiltshire* solutis prius debitis nostrorum hospitii, cameræ, & garderobæ, reservatis quinque vel sex milibus marcarum ut supra pro hujusmodi statutorum, stabilimentorum, ordinationum, & iudiciorum sustentatione, & defensione, secundum eorum posse, etiam usque ad mortem si oporteat, residuum habeant & teneant memoratum; super quibus omnibus & singulis eorum conscientias prout in die iudicii respondere voluerint oneramus. Per quem quidem articulum satis constare poterit evidenter, quod idem Rex illa statuta, & ordinationes, quæ sunt erronea, & iniqua, & omni juri & rationi repugnantia pertinaciter manutenere, & defendere nitebatur, non tam in vita quam in morte, nec de animæ suæ periculo, nec de dicti regni sui, seu ligeorum suorum ultima destructione curando.

32. *Item*, Anno undecimo dicti Regis *Richardi* idem Rex in capella manerii sui de *Wanglep*, in præsentia Ducum *Lancastria* & *Eborum*, ac aliorum quamplurium Dominorum personaliter constitutus, cupiens, ut apparuit, ut ejus avunculus Dux *Gloucestris* tunc ibidem præsens de ipsius Regis beneplacito plene confideret, ad venerabile corporis Dominici Sacramentum ibidem super altare repositum sua sponte juravit, quod eidem Duci *Gloucestris* pro aliquibus factis ejus quæ contra personam ipsius Regis dicebantur esse commissa nunquam extunc inferret dampnum aliquod vel gravamen, set omnem offensam illius, si qua fuerat, hilariter, & ex integro sibi remisit. Postea tamen juramento hujusmodi non obstante, dictus Rex præfatum Ducem pro sic præten-sis offensis horribiliter & crudeliter murdrari fecit, reatum perjurii dampnabiliter incurrendo.

33. *Item*, Postquam unus de militibus Comitatum dicti regni, vocem habens eorum in Parlamento, dictum Dominum *Thomam* Archiepiscopum *Cantuariensem* super certis defectibus contra regiam majestatem, ut minus veraciter assererebatur commissis, impetivit publice coram Rege & omnibus statibus regni, Quamquam idem Archiepiscopus statim tunc ibidem optulit se paratum ad respondendum hujusmodi sibi impositis, & ad hoc petierit se admitti per

per Regem, satis plene confusus, ut dixit, se posse suam in ea parte innocentiam declarare, idem tamen Rex machinans viis & modis quibus poterat eundem Archiepiscopum *Cantuariensem* opprimere & in nichilum redigere statum ejus, prout tandem rei exitus declaravit, benigne ac hillari vultu Archiepiscopum alloquens in sede sua regali, consuluit & attente rogavit eundem Archiepiscopum, quod illa vice taceret tempus ad hoc magis aptum & congruum expectando: Quo die lapso de die in diem bene per quinque dies & amplius Rex præfatus ipsum Archiepiscopum fraudulenter & dolose decepit, consulens & suadens quod non veniret ad Parlamentum set apud hospitium suum intrepidus expectaret, quoniam, ut idem Rex fideliter sibi promisit, in ipsius Archiepiscopi absentia nullum sibi deberet inferri dispendium vel gravamen: Verumtamen dictus Rex in suo Parlamento prædicto ipsum Archiepiscopum ut præfertur absentem, ac ad responsum suum nullo modo vocatum, absque quacunque causa rationabili adjudicavit in exilium ad ipsius Regis beneplacitum duraturum, omnia bona sua contra leges regni ac omnem justiciam voluntarie confiscando, cujus prætextu perjurium incurrebat. Volens præterea dictus Rex suam in ea parte versutiam palliare per ipsius blanda colloquia cum dicto Archiepiscopo frequentius habita, tantam sibi illatam injuriam à se prorsus excutere nitebatur & ad aliorum facta transferre; unde dictus Archiepiscopus habens cum eodem Rege & cum Duce *Norfolcia*, & aliis Dominis & magnatibus dicti regni colloquium, dixit aliququaliter lamentando, quod ipse non erat primus qui exilium pertulit, nec erit novissimus, quia putabat quod infra breve dictus Dux *Norfolcia* & alii Domini ipsum Archiepiscopum sequerentur; & constanter asseruit dicto Regi quod omnium præmissorum asperitas in caput ipsius Regis debeat finaliter retorqueri; Ad quod idem Rex vultu demisso ac si inde fuisset attonitus, incontinenti respondit, quod bene putabat illud accidere posse, quodque per ligeos suos à regno suo deberet expelli; Et ulterius dixit idem Rex, quod si illud forsan acciderit, vellet ad locum ubi idem Archiepiscopus fuerit se conferre; Et ut dictus Archiepiscopus huic assertioni fidem adhiberet indubiam, ostendit idem Rex Archiepiscopo memorato quoddam magnum auri monile juxta fimbriam tunicæ dicti Regis subtus vestem ejus exteriorem miro modo firmatum, intimans eidem Archiepiscopo pro constanti, quod cum illud monile sibi pro interfigno transmitteret, non differret illuc venire ubi dictus Archiepiscopus moraretur; Et ut idem Archiepiscopus majorem haberet materiam confidendi in eo, misit ipse Rex præfato Archiepiscopo, consulens sibi quod omnia jocalia sua & alia ad Capellam suam spectantia dicto Regi secrete transmitteret pro salva custodia eorundem, ne colore dicti judicii super ipsius exilio redditus quisquam ad bona prædicta manus injurias apponeret; Quo sub maxima confidentia facto, præfatus Rex bona hujusmodi visa per eum in quibusdam coffris reponi fecit, & coffras illas ferari, ac per unum de clericis ipsius Archiepiscopi sigillari, Retentisque penes illum hujusmodi coffris, claves earum per eundem clericum Archiepiscopo memorato remisit; Et postmodum coffras illas dicto Archiepiscopo hoc penitus ignorante frangi mandavit, & de bonis hujusmodi mox disposuit pro suæ libito voluntatis. Promisit etiam idem

Rex fideliter dicto Archiepiscopo, quod si pararet se ad portum de *Hampton* ut regnum exiret, saltem intercessione Reginæ protinus revocaret eundem. Et si contingerit ipsum Archiepiscopum regnum exire, citra Pascha proximo extunc sequens sine fallo rediret in *Angliam*, neque suum Archiepiscopatum amitteret ullo modo; & hoc fideliter promisit jurando super crucem dudum sancti *Thome* Martyris *Cantuariensis* Archiepiscopi per ipsum Regem corporaliter tactam. Quibus promissionibus non obstantibus, idem Rex dictum Archiepiscopum regnum exire coegit, & statim ad sedem Apostolicam pro ipsius translatione transmisit literas speciales; sicque & alias per fraudes & dolositates dicti Regis erat idem Archiepiscopus ut homo bonæ fidei callide circumventus.

Et quoniam videbatur omnibus statibus Regni superinde singillatim ac eciam communiter interrogatis, quod illæ causæ criminum & defectuum erant satis sufficientes & notoriæ ad deponendum eundem Regem, attentata eciam sua confessione super ipsius insufficientia & aliis in dicta renunciatione & cessione contentis patenter emissa, omnes status prædicti unanimiter consenserunt, ut ex habundanti ad depositionem dicti Regis procederetur pro majori securitate & tranquillitate populi ac regni cōmodo faciendam; unde status & communitates prædicti certos Commissarios, videlicet Episcopum *Assav.* Abbatem *Glastonia*, Comitem *Gloucestræ*, Dominum de *Berkeley*, *Thomam Erpyngham* & *Thomam Grey* Milites, & *Willielmum Thirnyng* Justiciarium, unanimiter & concorditer constituerunt & deputarunt publice tunc ibidem ad ferendum sententiam depositionis hujusmodi & ad deponendum eundem *Richardum* Regem ab omni dignitate, majestate & honore regis, vice, nomine & auctoritate omnium statuum prædictorum, prout in consimilibus casibus de antiqua consuetudine dicti regni fuerat observatum. Et mox iidem Commissarii onus Commissionis hujusmodi in se assumentes & ante dictam sedem regalem pro tribunali sedentes, præhabita super hiis deliberatione aliquali, hujusmodi depositionis sententiam in scriptis redactam vice nomine & auctoritate prædictis tulerunt, & per dictum Episcopum *Assaven.* Commissarium & Collegam suum eandem sententiam de ipsorum Commissariorum voluntate & mandato legi & recitari fecerunt, in hæc verba.

I N D E I N O M I N E, Amen. Nos Johannes Episcopus *Assaven.* Johannes Abbas *Glastonia*, Thomas Comes *Gloucestræ*, Thomas Dominus de *Berkeley*, Thomas de *Erpyngham*, & Thomas *Gray* milites, ac Willielmus *Thirnyng* Justiciarius, per pares & procures regni *Angliæ* Spirituales & Temporales & ejusdē regni cōmunitates omnes status ejusdem regni representantes Commissarii ad infra-scripta specialiter deputati, pro tribunali sedentes, attentis perjuriis multiplicibus ac crudelitate aliisq; quam pluribus criminibus dicti *Richard* circa regimensuum in regnis & dominio supradictis pro tempore sui regiminis commissis & perpetratis, ac coram dictis statibus palam & publice propositis, exhibitis & recitatis, quæ adeo fuerunt & sunt publica notoria manifesta & famosa quod nulla poterant aut possunt tergiversatione celari, Necnon confessione prædicti *Richard* recognoscentis & reputantis ac veraciter ex certa scientia sua judicantis se fuisse

& esse insufficientem penitus, & inutilem ad regimen & gubernationem regnorum & dominii prædictorum & pertinentium eorundem, ac propter sua demerita notoria non inmerito deponendum per ipsum Richardum prius emissa, ac de voluntate & mandato suis coram dictis statibus publicata, eisque notificata & exposita in vulgari; præhabita super hiis & omnibus in ipso negotio actitatis coram statibus antedictis & nobis deliberatione diligenti, vice nomine & auctoritate nobis in hac parte commissa, ipsum Richardum ex habundanti, & ad cautelam ad regimen & gubernationem dictorum regnorum & dominii iuriumque & pertinentium eorundem fuisse & esse inutilem, inhabilem, insufficientem penitus & indignum, ac propter præmissa & eorum prætextu ab omni dignitate & honore regis, si quid dignitatis & honoris huiusmodi in eo remanserit, merito deponendum pronunciamus, decernimus & declaramus, & ipsum simili cautela deponimus per nostram diffinitivam sententiam in hiis scriptis; Omnibus & singulis Dominis Archiepiscopis, Episcopis & Prelatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Vassallis & Valvassoribus ac ceteris hominibus dictorum regnorum & dominii, ac aliorum locorum ad dicta regna & dominium spectantium subditis ac ligeis suis quibuscunque inhibentes expresse, ne quisquam ipsorum de cetero præfato Richardo, tanquam Regi vel Domino regnorum aut dominii prædictorum pareat quomodolibet vel intendat.

Volentes autem præterea dicti status ut nichil defit quod valeat aut debeat circa præmissa requiri, superinde singillatim interrogati, personas easdem prius per Commissarios nominatos constituerunt Procuratores suos conjunctim & divisim ad resignandum & reddendum dicto Regi Richardo homagium & fidelitatem prius sibi facta, & ad præmissa omnia huiusmodi depositionem & renunciationem tangentia, si oportuerit, intimanda.

ET CONFESTIM ut constabat ex præmissis & eorum occasione regnum Anglie cum suis pertinentiis vacare, præfatus Henricus Dux Lancastrie de loco suo surgens & stans adeo erectus quod satis intueri posset à populo, & muniens se humiliter signo crucis in fronte & in pectore suo, Christi nomine primitus invocato, dictum regnum Anglie sic ut præmittitur vacans una cum Corona ac omnibus membris & pertinentiis suis vendicavit in lingua materna, sub hac forma verborum.

In the name of Fader, Sonne and holy Gost; I Henry of Lancastre chalenge this Rewme of Ynglonde and the Croune, with all the membzres and the appurtenances, als I that am descendit be ryght lyne of the blode comyng fro the gude Hoerde King Henry therde, and thorghe that ryght that God of his grace hath sent me, with helpe of my kyn and of my frendes to recover it; the whiche Rewme was in poynt to be ondone for default of governance, and undoyng of the gude Lawes.

Post quam quidem vendicationem & clameum, tam Domini Spirituales quam Temporales & omnes status ibidem præsentis singillatim & communiter interrogati quid de illa vendicatione & clameo sentiebant, iidem status cum toto populo absque qua-

cunque difficultate vel mora, ut Dux præfatus super eos regnaret, unanimiter consenserunt. Et statim ut idem Rex ostendit statibus regni signetum Ricardi Regis sibi pro interfigno traditum suæ voluntatis ut præmittitur expressivum, præfatus Archiepiscopus dictum Henricum Regem per manum dextram apprehendens duxit eum ad sedem regalem prædictam; Et postquam idem Rex coram dicta sede genu flexus parumper orasset, idem Archiepiscopus Cantuariensis, assistente sibi Archiepiscopo Eborum prædicto, dictum Regem posuit & sedere fecit in sede regali prædicta, populo præ nimio gaudio fortiter applaudente; Et mox dictus Archiepiscopus Cantuariensis vix facto silentio propter gaudium omnium circumstantium collationem modicam fecit & protulit, in hæc verba.

VIR DOMINABITUR POPULO,

Reg. ix. c. Hac sunt verba summi Regis loquentis ad Samuelem, & docentis eundem qualem deberet instituere ad gubernandum populum quando petebat sibi dari Regem populus ille, & non inepte de Domino nostro Rege moderno dici possunt: quæ verba siintime considerentur præbent nobis materiam magnæ consolationis. Non enim Deus nobis comminatur sicut quondam per Ysai. comminabatur populo dicens, Ysai 3. Dabo pueros Principes eorum, set ex sua misericordia qui cum irascitur misericordia recordatur, visitavit plebem suam, & non modo, ut prius fuerat in regno, pueri dominabuntur, set dicit dominus vobis quod Vir dominabitur populo. Poterat enim de Rectoribus istius regni sive eorum quolibet præteritis in persona parvuli non inconvenienter dici illud Apostoli Cor. 13. Cum essem parvulus loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus: ecce 3. dicit Apostolus, loquebatur ut parvulus, sapiebat, & cogitabat. Quantum ad loquelam certum est quod parvulus inconstans est in loquendo, faciliter vera loquitur, faciliter falsa, faciliter verbo promittit, set quod promittit cito obliviscitur; hæc enim sunt inconvenientia & nimis molesta regno, nec possibile est regnum feliciter stare ubi hæc conditiones regnant; set ab istis defectibus liberatur regnum cum vir dominatur, ad virum namq; pertinet circa linguam servare custodiam. Modo autem non puer dominatur set vir, de quo spero dici potest illud Eccl. ix. Beatus vir qui non est lapsus in lingua. Post inquit Apostolus, sapiebam ut parvulus, parvulus enim non sapit nisi placentia & adulatoria, arguentem secundum veritatem non diligit, ymmo odit supra modum. Quondam autem veritas fuerat subpeditata ut nullus auderet loqui; satis constat, & per hoc patet quod ille qui regnabat sapiebat ut parvulus, vir enim non sapit talia, set sapientiam, unde per Dei gratiam dici poterit de isto viro quod scribitur Eccl. ix. Beatus vir qui in sapientia morabitur; sicut enim puer diligit vanitatem, ita vir sapit veritatem & sapientiam; veritas ergo intrabit, adulatio recedat quæ tot mala in regno nostro fecerunt, quia vir dominabitur populo, qui veritatem sapit, non qui vanitatem vel adulationem. Tertio dicitur, Cogitabam ut parvulus, parvulus enim solum studet facere omnia voluntarie non ex ratione, cum igitur puer regnat voluntas sola regnat, ratio exulat; ubi vero voluntas regnat & ratio recessit constantia fugata est, & ita imminet magnum periculum; ab isto periculo liberati sumus, quia vir dominabitur, ille

scilicet

scilicet qui dicit non sicut parvulus set sicut ratione perfectus, Non veni facere voluntatem meam set ejus qui misit me, scilicet Dei; & ideo de viro isto non solum dicemus quod in sapientia morabitur, set etiam ut vir & non ut puer in sensu cogitabit circumspeditionem Dei, id est circumquaque diligenter aspiciet ut Dei voluntas non sua fiat, & ita loco pueri voluntarie lascivientis vir modo dominabitur in populo, & iste vir est talis quod dicetur, Regnabit Rex & sapiens erit & faciet iudicium & justitiam in terra.

Qua collatione completa, dictus Dominus Rex Henricus ad ponendum suorum subditorum animos in quiete dixit publice tunc ibidem hæc verba:

Sires, I thank God and yowe Spirituel and Temporel, and all the astatess of the Lond, and do yowe to wyte, it es noght my will that no man thynk that be waye of conquest I wold disherit any man of his heritage, franchises or other ryghts that hym aght to have, no put hym out of that that he has and has had by the gude Lawes and Custumes of the Rewme; Except thos persons that has ben agan the gude purpose and the comune pproft of the Rewme.

Et protinus hoc attento quod per prius vacante sede regali per cessionem & depositionem prædictas cessavit omnis potestas quorumcunq; Justiciariorum, Vicecomitum, & aliorum Officiariorum ubique per regnum, ne exhibitio justitiæ in gravamen populi dilationis incommodo subjaceret, suos officarios principales ac etiam Justiciarios deputavit ibidem juramento consueto Regi præstito per singulos eorundem. Et fuit ilico de dicti Regis mandato publice proclamatum ibidem, quod die Lunæ proximo post festum sancti Michaelis Parliamentum ibidem teneri & celebrari deberet; quodque die Lunæ proximo extunc sequente, videlicet in festo sancti Edwardi Coronatio dicti Regis fieret apud Westmonasterium, & quod omnes illi qui vendicare voluerint aliquod servitium se in dicta Coronatione facturos, & eo prætextu aliquid sibi deberi, venirent ad Albam aulam palatii coram Senescallo, Constabulario & Marescallo Angliæ, die Sabbati proximo ante diem Parliamenti prædicti, quod in ea parte justum fuerit petaturi, quibus plena justitia fieret in petitis. Quantum autem ad abbreviationem assignationis diei Parliamenti prædicti, fuerat pro parte dicti Regis protestatio talis facta, videlicet quod non erat intentionis suæ ut statibus regni sui præjudicium afferatur exinde, nec quod hoc trahatur de cætero in exemplum, quinymmo quod abbreviatio illa fiebat tantummodo pro commodo & utilitate regni, & specialiter ut quorumcunque ligeorum suorum parcat laboribus & expensis, quodque super gravaminibus populi celere possit remedium adhiberi.

Quibus omnibus sic peractis, Rex de sede sua regali surgens, & populum vultu hillari & benigno respiciens abinde populo congaudente recessit, & in Alba aula prædicta convivium regni proceribus ac generosis illuc in multitudine maxima congregatis eodem die solempnissime celebravit.

ET POSTMODUM die Mercurii proximo extunc sequente dicti Procuratores ut præmittitur

deputati ad præsentiam dicti Ricardi nuper Regis infra dictam Turrim existentis, prout eis injunctum fuerat, accesserunt, & præfatus Dominus Willielmus Thirnyng Justiciarius pro se & dictis sociis & procuratoribus suis nomine omnium statuum & populi prædictorum admissionem dictæ renunciationis, ac modum, causam & formam sententiæ depositionis hujusmodi eidem Ricardo notificavit ac plenius declaravit; & statim homagium & fidelitatem eidem Ricardo nuper Regi ut præmittitur facta resignavit & reddidit, sub hiis verbis.

Les paroles qe William Thirnyng parla a monfire Richard nadgaires Roy d'Engleterre, a le Toure de Londres, en sa Chambre, le Mesqerdy procheyn apres le fest de Seint Michell larchaunchell sensuent:

SIRE, It is wele knowe to yowe, that ther was a Parlement somond of all the States of the Reaume for to be at Westmynstre, and to begyne on the Weusday in the mozne of the fest of Seint Michell the Archaungell that was zesterday; by cause of the whiche Sommons all the States of this lond were there gadyrd, the whiche States hole made thes same persones that ben comen here to yowe nowe her Procuratours, and gafen hem full auctorite and power, and charged hem for to say the wordes that we sall say to yowe in her name and on thair behalve; that is to wyttten, the Wylshop of Seint Asla for Crisbischoppes and Bischoppes; the Abbot of Glanbury for Abbotes and Priours, and all other men of holy Chirche Seculers and Rewelers, the Erle of Gloucestre for Dukes and Erles, the Lord of Berkeley for Barones and Banerettes, Sir Thomas Ipyngham Chamberieyn for all the Bachilers and Commons of this Lond be south, Sire Thomas Grey for all the Bachilers and Commons by north, and my felawe Johan Markham and me for to come wyth hem for all thes States; and so syze these wordes and the doyng that we sall say to yowe, is not onlych our wordes bot the wordes and the doynges of all the States of this Lond, and our charge and in her name. And he answered and said, that he wytt wele that we wold noght say but as we were charged, Sire, ze remembre yowe wele that on Woneday in the fest of Seint Michell the Archaungell ryght here in this Chamba and in what presence ze renounced and cessed of the state of Kpng and of Lordeship, and of all the Dignite and Wysshipp that longed therto, and assoiled all your Lieges of her ligeance and obeisance that longed to yowe uppe the fourme that is contened in the same Renunciacion and Cession, whiche ze redde your self by your mouth, and affermed it by your othe and by your owne wyting; upon whiche ze made and ordeyned your Procuratours, the Crisbyschopp of Zork and the Wylshop of Hereford, for to notifie and declare in your name thes Renunciacion and Cession at Westmynstre, to all the States & all the poeple that was ther gadyrd bycause of the Sommons forsayd; the whiche thus don zesterday by thes Lordes your Procuratours, and wele herde and understonen, thes Renunciacion and Cessi-

on ware pleinelich and frelich accepted, and sul-
lich agreed by all the States and poeple sozsayd.
And ober this Sire, at the instance of all thes
States and poeple ther ware certein Articles of
defautes in your governance redde there, and tho
wele herd and pleinelich vnderstonen to all the
States sozsayd, hem thoght hem so trewe and so
notorie and knowen that by tho causes and by mo
other os thei sayd, & habying consideracion to your
owne wordes in your owne Renunciacion & Ces-
sion that ye were not worthy, no sufficient ne able
for to governe for your owne demerites, os it is
moze pleinerlich contened therein. hem thoght that
wos resonable and cause for to depose youe and
her Commissaries that thei made and ordeined,
os it is of recozd ther declared and decreed and
adjugged youe for to be deposed and pryed, and in

dede deposed youe, and pryed youe of the astate
of Kyng and of the Lordeship contened in the
Renunciacion and Cession sozsayd, and of all the
Dignite and Wyschipp, and of all the admini-
stration that longed therto. And we Procura-
tours to all these States and poeple sozsayd, os
we be charged by hem and by hir autorite gyffen
us and in her name, zelde youe uppe for all the
States and poeple sozsayd, Homage, Liege and
Feaute, and all Ligeance, and all other Bondes,
Charges and Services that longe therto; and
that non of all thes States and poeple fro this
tyme forward ne bere youe seyth, ne do youe o-
beisance os to thar Kyng. And he answered and
seyd, that he loked not therafter: but he sayde,
that after all this he hoped that is Cosyn wolde
be godde Lord to hym.

Quoad examinatur per Gulielmum Ryley juniorem & Radulfum Jennyns cum Recorde
in archivis in arce Londoniensi remanente, & convenit cum eodem.

FINIS.

RESPONSIONES ADÆ QUONDAM
Wigorniensis Episcopi modo *Wyntonensis* Electi
 confirmati, ad Appellationem contra
 ipsum propositam, Anno Domini
 M.CCC.XXXIV.

AD detegendam falsitatem materiæ contra
 me propositæ in quadam appellatione frivola
 seu verius libello famoso, continente

1. Art.

PRIMO, Quod mandavi & feci ausu sacri-
 lego manus inici temere violentas in magistrum R.
 de Baldok, ipsumque invitum capi mense Novem-
 bris anno Domini M.CCC.xxvj, in civitate Her-
 fordensi &c.

Resp.

Dico & propono quod Dominus R. de Baldok
 dicto mense *Novembris* tanquam hostis publicus
 regis & regni & reus criminis læsæ majestatis cum
 quondam Domino *Hugone le Dispenser* per Pares
 dicti regni captus ductus fuit *Herfordiam* & ibidem
 coram Judice seculari una cum dicto *Hugone* per
 Pares dicti regni secundum legem convictus, michi
 tunc Episcopo *Herfordensi* juxta libertates Ecclesia-
 sticas ipsum tanquam personam Ecclesiasticam ad
 forum Ecclesiæ repetenti fuit secundum consuetu-
 dinem liberatus & Ecclesiastico carceri mancipatus,
 & ibidem detentus usque ad Concilium Provinciale
 mense *Januarii* anno Domini &c. *Londonia* celebra-
 tum. Ad quod, de præcepto Domini Regis &
 Reginæ matris suæ, excitante & procurante potissime
 venerabili patre Domino J. tunc *Wyntonensi* Epi-
 scopo & *Angliæ* Thesaurario, nunc vero *Cantua-
 riensi* Electo, cum aliis pluribus terræ optimati-
 bus, præfatum R. adduci feci & bona fide sine
 dolo malo in hospicio meo Episcopali recipi & cum
 diligentia debita custodiri, donec præsentari com-
 mōde posset eidem Concilio, ut per ejus Sententiam
 & Diffinitionem pro suis sceleribus quæ adeo sunt
 publica & notoria quod nulla poterunt tergiver-
 satione celari, reciperet quod inique gessit. Et licet
 non esset verisimile quod Domino Rege, Prælati-
 bus, Comitibus ac aliis terræ optimatibus *Londonia*
 tunc congregatis & præsentibus pro justitia ibidem
 in Parlamento convocatis omnibus exhibenda (in
 quorum sacro comitatu nichil à quoquam timeri
 potuit vel debuit de jure) vim vel metum quispiam
 pateretur, tamen per quorundam armatorum po-
 tentiam invitis custodibus per me sibi per Cives
Londonienses usque ad mortem inibi custoditus, ne
 dictus R. quem hostem regni publicum reputabant
 quorundam amicorum suorum & familiarium in
 Civitate *Londoniensi* præsentium ejus liberationem
 ut asserebant prece & precio muneribus datis &
 promissis tractatum evaderet quovismodo.

2. Art.

AD SECUNDUM, Quod falso obici-
 tur & in dicto libello continetur. Quod falso &
 maliciose pertinaciter asserui, predicavi & docui in
 villa *Oxoniz* mense *Novembris* &c. quod bone
 memoria Dominus *Edwardus* erat Tyrannus &c. Et
 per hujusmodi prædicationem & doctrinam corda

vassallorum & subditorum ipsius Regis contra ip-
 sum provocabam in tantum, quod quidam ipsius
 Regis subditorum in prædictum Regem suum manus
 injecerunt temere violentas & ipsum in carcerem
 detruserunt & detrusum tenuerunt.

Dico & propono quod de mandato dicti Domini Resp.
 Regis qui nunc est & Domine Reginæ matris suæ
 20 præcepto, mense *Octobris*, præsentem eodem Domino
 Rege, Comite *Lancastria*, cum aliis multis regni
 optimatibus in dicta villa *Oxonensi* proposui &
 publicavi causam adventus dicti Domini Regis &
Isabella matris suæ ad regnum *Angliæ* de partibus
 transmarinis contentam in eorum literis patentibus
 sigillorum suorum munimine roboratis, quarum tenor
 talis est. *ISABELLE* par la grace de Dieu Reyne
 30 *Dengleterre*, Dame *Dirlande*, Contesse de *Ponntyf*,
Et nous Edward ainsne fiz au noble Roy *Dengle-
 terre* Ducs de *Guyenn*, Comte de *Cestre*, de *Ponntyf*
 & de *Monstroyl*. Et nous *Edmund* fiz au noble
 Roy *Dengleterre* Comte de *Kent*, a toux iceaux qe
 cestres lettres vendrient salut. Por ceo qe conue chose
 est notoriement qe lestat de seint Eglise & del Ro-
 40 *ialme Dengleterre* est en moult des maners durement
 blemey & abesce par mavoys counsail & abet *Hugh*
le Dispenser, qe pur orgoil & covetise de seignu-
 rier & mestrier sur toux autres ad purpris roial
 poair countre droit & reson & sa ligeaunce, & en
 50 *tele manere* le aduse par le mavoys counsail R. de
Baldock & autres aherdans a ly, qe seint Eglise est
 revile & mise hountosement a grant subjection, &
 les Prelas de seint Eglise de lour biens countre Dieu
 & dreiture despoilez, & en trop des maneres le-
 denges & deshonurez, & la *Coronne Dengleterre*
 destrue en divers maners, en desheritaunce de nostre
 seignur le Roy & de ces heirs, les graunts du
 60 *Royalme* par envie & mavoys crualte de dit *Hugh*
plusours saunz coupe & saunz cause a hountonse
 mort liversez, Les uns desheritez les autres enpri-
 sonnez, banniez, & exilez; venes, orphanyns de lour
 droit a tort forjugiez & le poeple de la terre par
 diverses taillages & nonn dues exactions tropsovent
 reynez, & par divers oppressions saunz nulle mercy
 grevetz. Par queax mesprises le dit *Hugh* se mon-
 stre apert tyrant & enemy de Dieu & de seint
 Eglise, de nostre treschier seignur le Roy & de tout
 le *Royalme*. Et nous & plusours autres qe sont
 ouvesqe nous e nostre compaignie qe lonnement
 avoms este aloignez de la bone voillaunce nostre dit
 seignur le Roy, par la fause suggestion & mavoys
 procurement des avaunt dits *Hughe* & *Robert* &
 lour aherdaunts sumes venuz en ceste terre pur
 lever lestat de seint Eglise, & del *Royalme*, & le
 poeple de la terre del dits meschiefs, & grevous op-
 pressions garder, & mayntenyr a nostre poair lonur
 & profit de seint Eglise, & nostre dit seignur ly
 [U] Roy

Roy, & de tout le Roialme, sicome est desutz dit. Pur qai nous vos maundoms & prioms pur commun profit de vous toux & cheschun de vous endroit de sey nous soietz aidant bien & leument toutes les foitz que vous verretz lieu & temps, & par toutes les voies que vous sayeretz & pourretz a ceo que les choses desutz dites puissent hastivement venir a effect & a bon fin, car soietz certayns que nous toux, & toux iceaux que sunt en nostre compaignie ne enpensoms a faire chose que ne serra pur lonur & le profit de seint Eglise & de toute le Roialme sicome la verret & troveretz par temps si Dieu plest. Don a Wallyngeford le xv. jour Doctobre, lan del regne nostre treschier seignur ly Roy vintysme.

Ad introducendum publicationem & propositionem prædictam accepi quod in Genesis 3. Inimicias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius, ipsa conteret caput tuum. Et dictam auctoritatem de primo tyranno, de primo diabolo & aliis malis angelis qui dicuntur semen propter similitudinem naturæ & maliciæ expositam applicavi prædicto Hugoni qui tyrannice dominari præsumpsit Reginæ & Regno ut in dictis literis continetur. Ad cuius caput conterendum venit prædicta mulier domina videlicet Regina mater cum semine suo videlicet domino Rege qui nunc est filio suo. Quo mediante potestas dicti Hugonis cooperante Domino est contrita; nec possent præmissa verba patri domini mei Regis aliquo modo applicari iudicio cuiusque sane sapientis. Illud autem quod de inominabili vicio falso proponitur me dixisse, nusquam fuit à me dictum vel propositum deo teste. Et super hoc etiam invoco testimonium omnium tunc præsentium nullo excepto. Ea autem quæ de consilio & assensu omnium Prælatorum, Comitum & Baronum & totius Communitatis dicti Regni concordata & ordinata fuerunt contra dictum Regem ad amotionem suam à regimine regni, contenta sunt in Instrumentis publicis Reverendo patre domino 7. Dei gratia nunc Cantuariensi Electo tunc Wyntonienſi Episcopo & Angliæ Thesaurario conceptis & dictatis, & manu magistri Willelmi de Mees Clerici sui Secretarii & publici Notarii conscriptis & in publicam formam redactis. Quam quidem Concordiam ad mei excusationem duxi præsentibus inferendam, quæ talis est.

ACCORDE est que sire Edward fiz. aïne du Roy ait le gouvernement del Roialme & soit rois Couronne par les causes que sensivent :

1. Primerement, Pur ceo que la persone ly Roy nest pas suffisant de gouverner. Car en touz son temps ad il este mene & gouverne par autres que ly ont mavoisement consaillez a deshonneur de ly & destruction de seint Eglise, & de tout son poeple sanz ceo que il le voulsist veer ou connestre le quel il fust bon o mavoys ou remede mettre, ou faire le voulsist quant il fust requis par les graunts & sages de son Roialme, ou suffrir que amende fust faite.

2. Item, Par tout son temps, il ne se voloit doner a bon counsail ne le croire ne a bon gouvernement de son Roialme meys se ad done touz jours as ouraignes & occupations nient convenables entrelessant l'exploit des besoignes de son Roialme.

3. Item, Par defaute de bon gouvernement ad il perdu le Roialme Descoce & autres terres & seignuries en Gascoygne & Hyrland, les quex son pere

li lessa en pees & amiste ly Roy du Roy de Fraunce, & des moult des autres graunts.

4. Item, Par sa fierte & qualte & par mavoys consail ad il destruit seint Eglise, & les personnes de seint Eglise tenez en prison les uns, Et les autres en destresce, & auxint plusours graunts & nobles de sa terre mys a hountouse mort, enprisonnes, exuletz & desheritez.

5. Item, La ou il est tenez par son serement a faire droit a toux il ne lad pas volu faire, pur son propre profyit & covetyse de ly & de ces mavoys counsailires que ont este pres de ly, Ne ad garde les autres pointz del serement qil fist a son couronnement, si com il feust tenez.

6. Item, Il deguerpist son Roialme & fist taunt come en ly fust que son Roialme & son poeple fust perduz & que pys est, pur la cruaulte de ly & defaute de sa personne il est trove incorrigible sanz esperance de amendement, les quex choses sont si notoires qil ne pount estre desditz.

§. ILLUD autem quod falso obicitur & in dicto libello continetur, Quod ad predicationem meam quidam ipsius Regis subditi in eum manus injecerunt temere violentas & ipsum in carcerem detruferunt & intrusum detinuerunt;

Notorie falsum est & maliciose propositum; quoniam publicum & notorium est, quod dictus Dominus Rex, capto dicto Hugone le Despenser qui ipsum Dominum Regem captivum tenebat, sponte venit ad Dominum Comitem Lancastrie consanguineum suum, qui eum honorifice associavit sibi usque ad castrum suum de Wyndesore, ubi in comitiva dicti domini Comitis in recessu meo de Anglia versus Curiam Romanam pro domini mei Regis qui nunc est & negociis regni sui, dictus dominus Rex pater suus sanus & incolumis dinoscitur remansisse.

AD TERTIUM quod falso obicitur, In 3. Art. dicto libello continetur, Quod per falsas & dolosas predicationes & asserciones meas, Domina Regina matri Domini nostri Regis apud Wallingford tantum timorem incussi quod ad prædictum Regem maritum suum accedere non audebat, Cujus occasione bonum matrimonii tam quoad sobolis procreationem quam in fide & Sacramento extitit impeditum;

§. Dico etiam & propono, quod cum dicta Isabella Regina cum domino Rege qui nunc est filio suo apud Wallingford moram faciens, oblocutiones aliquas audivisset, de eo quod ad maritum suum personaliter non accessit, deliberato consilio cum reverendis patribus bonæ memoriæ Waltero tunc Cantuariensi Archiepiscopo ac Johanne tunc Wyntonienſi nunc vero Cantuariensi Electo, Willelmo Norwycensi Episcopo ac nobilibus viris Comitibus Lancastrie, Kancie, & aliis nobilibus de consilio suo, cui quia ego tunc Herfordensis præsens interfui, injunctum fuit mihi, quod ad conservationem famæ suæ quasdam certas causas ex quibus dicti Regis sæviciam, quam sæpius fuit experta potuit & debuit merito formidare, publice proponerem, & ipsam contra oblocutiones hujusmodi excusarem. Quod juxta informationem mihi super hoc factam, in præsentia domini Cantuariensis & nobilium prædictorum feci, nichil addens de proprio vel minuens de

Resp. cont.

de inuncto. Postea insuper, me extra regnum *Anglia* agente, propter oblocutiones prædictas præfata Domina Regina fecit apud *Stamford* congregari dictos Prælatos & nobiles & alios multos Prælatos, Comites, Barones & nobiles dicti regni in multitudine copiosa; ubi post diligentem tractatum super hoc habitum, deliberatum fuit unanimiter & dictæ Domina Regina consultum, quod nullo modo permetterent eam ad dictum Regem accedere, licet ad id si hoc tute facere posset se paratam & voluntariam obtulisset. Hæc omnia adeo sunt publica & notoria in regno *Anglia* quod nulli inficiationi locus existit. Ex quibus apparet manifeste falsitas & malicia adinveniencium & confingencium ea quæ tercio loco continentur in dicta appellatione sive libello famoso.

§. Præterea præfata Domina Regina longe ante dictam prædicationem dum adhuc esset in partibus *Francia*, justum timorem habuit de sævicia Regis mariti sui. Prout patet per literas super hoc directas bonæ memoriæ quondam reverendo patri Domino *W. Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo* continenciæ infra scriptæ. Nec cessavit causa dicti timoris per mortem dicti *Hugonis le Dispenser*, quem Rex immoderato & inordinato amore dilexit, & propter hoc magis fuit ejus sævicia accensa ad vindicandum ipsius mortem. Tenor dictæ literæ talis est.

§. *REVEREND* piere en Dieu nous avoms diligealment ven vos lettres, par les quex vous nous requerretz qe nous retornoms a la compaignie de nostre treschier & tresdouche seigneur & amy. Et nous signefietz qe sire Hughe le Despenfer nest pas nostre mauvoillant, ainz vouldroit nostre bien sicome vous dides. De qai moult nous mervailloms, car vous ne autre de seint entendement ne devetz crere, qe nous

lessiems la compaignie de nostre dit seigneur saunz trop graunt cause & resonable, & si ceo ne fust pur le peril de nostre corps eschuver, & par la doute de dit Hughe qad le gouvernement de nostre dit seigneur & de tout son Roialme, & qe nous vouldroit dishonurer a son poiar sicome nous esumes bien certains & bien lavoms esprove, coment qe nous layoms dissimule longement pur le peril eschuver. Et certes nous desyrons sur toute riens, apres Dieu & le sauvete de nostre alme, estre en la compaignie de nostre dit seigneur & vivre & morir en yeele. Si vous prioms iange nous pooms qe vous nous ayets pur excuse de ceo qe nous ne poms faire ceo qe vous nous requerretz en ceo cas, car en nule manyre nous ne porrons retourner en la compaignie de nostre dit seigneur saunz nous mettre en peril de mort, dont nous sumes en plus graunt meschief qe escriure ne poms, &c. Done a Paris Mesgerdy apres la Chaundelure.

Ad hoc, ex tenore appellationis prædictæ & propositis in eadem manifeste patet, proponentem & appellantem esse perjurum. Dicit eciam & proponit in dicta appellatione seu crimine & libello famoso juratus, quod in civitate & diocesibus *Londoniensi*, *Herefordensi* & *Wyntonensi*, ac aliis civitatibus & diocesibus *Anglia* super omnibus & singulis præmissis per eum propositis laboravit & adhuc laborat publica vox & fama, quodque notoria per totam *Angliam* communiter reputantur. Et postmodum circa finem dictæ appellationis idem appellans juratus asserit, quod de dictis & propositis per eum supradictis ante secundum diem mensis *Aprilis* & ante horam primam ejus diei nichil sibi innotuit. Quam tamen die hora tercia dictam appellationem interposuit, ut patet in Instrumento super dicta appellatione confecto.

Explicit hoc opus.

Amanuensis Lectori.

DE utilitate variantium Lectionum ubi Authores ex antiquis Mss. codicibus eduntur aliquid hîc dicere non inidoneus esset locus, mihi autem magis congruum visum est præmonere, quod nec in Bibilopola sumptus requisiti, licet quidem prægrandes, nec à parte mea summa cura & industria (absit verbis jactantia) defuere; Advertas igitur lector (si placeat) qualiter à primo proposito & stadio ad operis calcem pedetentim progressi fuerimus.

Primò, Reverendissimo in Christo patre *Jacobo Usserio* Armachano, & *Johanne Seldeno* armigero, magnis rei literariæ luminaribus, necnon honorabili *Rogero Twysdeno* Equite & Baronetto, consilium & auxilium præstantibus, hæc Editio suscepta & absoluta est, Authores Historici Mss. exquiruntur, transcribuntur, & cum ipsissimis ex quibus exarati conferuntur originalibus; In collatione plurimum ex illis præfatus *Rogerus* plurimum adjuvit.

Secundò, De exemplaribus quorundam ex his Mss. in Collegio Corporis Christi *Cantabrigiæ* (vulgò *Sancti Benedicti*) reconditis certiores redditi, ad *Cantabrigiam* proficiscimur; Ibidem *Brompton* & *Thorne* cum originalibus *Benedictinis* recensentur: Necnon in prædicto Collegio *Historia Simeonis Dunelmensis* de gestis Regum *Angliæ*, nonnulli etiam minuti tractatus hîc exhibiti exarantur & examinantur, *M^{ro} Plessis* & *M^{ro} Charles* ejusdem Collegii alumnis Transcripta nostra legentibus. Quot autem loca mendosa in nostris per illos Mss. *Cantabrigienses* fuerint correctæ, defectusque suppleti, in seq. lectionibus suo loco apparebit.

Tertiò, Novis characteribus affabrè fufis papyroque nequaquam reprobanda præparatâ, examen tertium deliberatum est, conductusque typis *Flesherianis* operam præstiti, & cum ipsis membranis (exceptis *Benedictinis* Reclusis, quibus sub Magistri seniorumque trium Sociorum clavibus custoditis efferendi ultra ambitum Collegii provido inviolabilique Donatoris *Matthæi Parker*, quondam *Cantuariensis* Archiepiscopi, statuto licentia imperpetuum denegatur) schedas excusas examinavi.

Quot verò congeessimus & usi sumus exemplaribus, & penes quos unumquodque remanet, ut sic quicumque voluerit propriis oculis fidem nostram, solertiamque obiter, experiatur, inferiùs in hisce lectionibus, & fusiùs in præfatione hujus voluminis curiosus lector intelliget. Vale.

Radulphus Fennyngs.

VARIANTES LECTIONES

I N

Simeonis Dunelmensis Historia de Dunelmensi Ecclesia.

Hujusce Historiæ Libros Mss. habuimus duos :

Unum exemplar in pergamena in quarto, vocatum *Liber S. Mariae de Fontibus.*

Alterum in pergamena etiam, in folio, mutuatum ex Bibliotheca Publica *Cantabrigiensi* compactum cum plurimis aliis tractatibus.

Pag. 1. Lin. 1. **I**ncipit Historia &c. Quæ præcedunt scilicet Apologia, Præfatio & reliqua defunt in Ms. de Fontibus.

p. 7. col. 2. l. 28, 29. *Eadbertus per decem annos, post quem Eadfridus per xxii, duo sancti.* In Ms. Cant. Publ. sic scribitur per xxii. & sic linea finitur, sequente linea incipiente ii. *sancti.* Ms. de Fontibus legit per viginti quatuor, *sancti.*

p. 8. col. 2. l. 10. *Ascensionis Dominice.* Totum quod sequitur usque ad finem libri primi deest in Ms. Cant. Publ. l. 64. & alios tractatus qui, sic Ms. C. Publ. Ms. de Fontibus enumerat libros per *Bedam* scriptos.

Col. 20. l. 16. *ejus populo ubinam deest populo* in Ms. Cant. Publ.

Et sciat lector quod hæc Historia à nonnullis Turgoto Priori *Dunelmensi* ascribitur.

Variantes Lectiones

In *Simeonis Dunelmensis Historia de gestis Regum Anglorum.*

Hujusce Historiæ librum Ms. habuimus

Unicum in Bibliotheca S. *Benedicti* Cant.

Altero tamen Ms. usi sumus scilicet *Mariani Scoti*, in quarto, in pergamena de *Oxonia* mutuato, qui fere ipsissimis verbis cum *Simeone* convenit.

Col. Lin.

101. 30. **I**ntra feretrum *Marianus contra feretrum.*

105. 22. *Alcwith* *Marianus Alcluit.*

110. 25. *Botuune* *Marianus Sothwine.*

33. & *Corabrig* *Marianus apud Corabrig.*

111. 56. *confirmantum* *Marianus confirmatum.*

112. 1. *Aynburg* *Marianus Clynburc.*

113. 52. *Cobre* *Marianus Copre.*

115. 12. post *continet textus* quod sequitur usque annum 792. deest in *Mariano.*

119. 39. *regnum præsens* Ms. Ben. *regnum præsentem* *Marianus præsentem vitam.*

121. 66. *se ab dentes* Ms. Ben. *se addentes.*

124. 49. *veritatis*, sic Ms. Ben. leg. *universitatis*, *Marianus defunctus est.*

63. & *Kenetan* *Marianus & Tinetan.*

Col. Lin.

126. 10. *secundus* *Marianus secundarius.*

198. 23. *Healfilene*, sic Ben. *Marianus Healfdene.*

129. 40. *insibiles*, sic Ben.

131. 25. *Sigene*, sic *Marianus*. Ben. *Insigne.*

61. *qualiter* Ben. *qualibet.*

133. 36. *Cuthbertus* *Marianus Cuthered.*

134. 27. *Wendune* *Marianus Brunanburch.*

46. *Olilaf* *Marianus Aulafus.*

139. 62. *Heorternysse*, sic *Marianus*. Ben. *Heorternysse.*

140. 1. *Ceolwifo* Ben. *Ceolfulso.*

146. 31. *Mucel pudu*, sic Ben. lege *Mucel wudu.*

148. 60. *construitur* Ms. Ben. *constringitur.*

150. 4. *Sequana* *Marianus Sigene.*

152. 12. *Tuthred* *Marianus Cuthered.*

41. *Kairleir* *Marianus Karlegion.*

57. *Teotenhale* *Marianus Cootenhale.*

153. 13. *Commwirthig* *Marianus Tamwirthig.*

154. 49. *Brinstano* *Marianus Byrnstano.*

156. 37. *Catesford* *Marianus Cesterford.*

157. 12. *proscriptus* *Marianus ascriptus.*

159. 60. post *Francis* addit *Marianus Arthurus Britannis.*

160. 50. *Cirding* *Marianus Kyrtling.*

162. 5. *defuncto Elffo* *Marianus defuncto Ethredo.*

164. 31. *Penho* *Marianus Penbo.*

166. 63. *Turkillus* *Marianus Kurkillus.*

167. 51. *Ringemere* *Marianus Regemere.*

51. *cognovere* *Marianus cognomen.*

169. 22. Ben. *securum.*

171. 58. *Fisburghintos*, sic Ben. *Marianus Fifburghenses.*

173. 38. *Gillingham*, Ben. *Marianus Sullingham.*

174. 46. *minant*, sic ambo.

178. 43. *exigebatur* Ben. *exequebatur.*

180. pro qua lege 182.

ibid. 5. *abstulit* *Marianus attulit.*

183. 1. *sibi non modicum* Ben. *sibimet modicum.*

190. 32. *papa 149.* *Marianus papa 169.*

194. 34. *D. de Eboraca* *Marianus C. L. de Eboraca.*

198. 26. *summa vi diluculo* Mar. *summo in diluculo*

200. 26. *præstolabantur* *Marianus postulabantur.*

202. 30. *Agelricus* *Marianus Agelredus.*

203. 39. *Leodicensis* *Marianus Lundoniensis.*

207. 55. *fugaret* *Marianus fugeret.*

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

211. 12. *conscium non* Marianus *consilium non*.
 214. 51. *Wigornam* Marianus *Wigecestre*.
 216. ult. *crus* Ben. *crux*.
 219. 60. *absolutionem* Mar. *ad solutionem*.
 220. 25. *pedonum* Mar. *peditum*.
 224. 10. *disserta* Ben. *diserta*.
 33. *ignorantiam* Mar. *ignaviam*.
 225. 34. *occisionem* Ben. *occassionem*.
 226. 42. *buthsecarlis* Mar. *buzecarlis*.
 227. 16. *Comitis filius* Ben. *Comitis illius*.
 229. 29. *Baiocas* Ben. *Bains*.
 30, 31. *Cadomum* Ben. *Cathum*.
 230. 10. *de Moreteon*, sic Mar. Ben. *Mor*.
 243. 9. *in abbatem* deest in Ben.
 250. 51. *& alabastarii*, sic Ben. f. *legendum & alii balistarii*.

In *Simeonis Dunelmensis* Historia continuata per *Johannem Priorem Hagustaldensem*,

Variantes Lectiones nullæ quia unicum tantummodo habuimus exemplar.

In *Ricardo Priore Hagustaldensi* de statu & Episcopis *Hagustaldensis* ecclesiæ,

Variantes Lectiones nullæ ob præfatam rationem.

In *Historia Ricardi Prioris Hagustaldensis* de gestis Regis *Stephani*, &c.

Variantes Lectiones nullæ causa qua supra.

Variantes Lectiones

In *Ailredo* de Genealogia regum *Anglorum*.

De ista epistola *Ailredi* duobus usi sumus exemplaribus pergameneis :

Uno *Cottoniano* compacto ad finem *Historiæ* Ms. *Radulphi* de *Diceto*,
 Altero venerabilis patris Domini *Armachani*.

Col. Lin.

350. 52. **P**raferre, sic *Armach.* *Cottonianus* perferre.
 351. 38. *Getam*, sic *Arm.* *Cot. Genium*.
 354. 5. *dedisset*, sic *Arm.* *Cot. didicisset*.
 356. 63. *portui*, sic *Arm.* *Cot. potui*.
 362. 18. *rerum omnium*, sic *Arm.* *Cot. rexit omnium*.
 363. 5. *pertasus*, sic *Arm.* *Cot. processus*.
 364. 62. *halitu*, sic *Arm.* *Cot. habitu*.
 366. 54, 55. *quidam Edgarum Edelyng* cui re-

gnum jure hereditario debebatur, sic *Arm.*
 In *Cot.* defunt.

In vita Sancti *Edwardi* Regis

Variantes Lectiones nullæ quia exemplar singulare.

Variantes Lectiones

In *Abbreviationibus Chronorum & Imaginibus Historiarum* } per *Radulphum de Diceto*.

Hujusce libri quatuor nacti sumus exemplaria

Exemplar in majori folio } omnia ex Bibliotheca *Cottoniana*.
 Exemplar in minori folio }
 Exemplar mutulum in 4° }
 Exemplar quartum in folio ex Bibliotheca nuper Regis *Caroli* apud *S. Jacobi*, quod *S. Albani* nuncupamus, ad cujus monasterium pertinuit.

Col. Lin.

433. 39. **E**O loco *Cot. mi. eam co.*
 42. **E**tibi *Deus* *Co. mi. ei Deus*.
 434. 41. *excelsus* *Co. mi. in excelsis*.
 435. 14. *lene jugum* *Co. mi. lege jugum*.
 63, 64. *Romanorum Imperatoris ad Christianam fidem corda Romanorum accensa*, sic *S. Alb.* *Co. mi. Romanorum accensa*.
 440. 27. *Heorhord* *Co. mi. Heorfford*.
 441. 27. *cætum ep.* *Co. mi. centum ep.*
 443. 16. *exalavit* *Co. mi. exaltavit*.
 36. *filius Pipini*, sic *S. Alb.* tres *Cot. frater Pipini*.
 444. 66. *discerent* *S. Alb. dicerent*.
 449. 20. *psalluntur*, sic *Co. ma.* *Co. mi. palluntur*.
 27. *Ducis Baioaria*, sic *S. Alb. & Co. ma.* *Co. mi. Ducis Bavaria*.
 34, 35. *Valentinus Papa*, & sic linea explicit, proxima incipiente *Gregorius &c.* sic *S. Alb. & Co. ma.* *Co. mi. Valentinus Papa* qui & *Leo* papa quartus.
 450. 42. *Nannetem*, sic *Co. ma. & S. Alb.* *Co. mi. manentem*.
 62. *excommunicavit*, sic *S. Alb. & Co. ma.* *Co. mi. ex communi*.
 451. 46. *Aelendim*, sic *Co. ma. & S. Alb.* *Co. mi. Ebendim*.
 54. *Atrebatum*, sic *Co. ma. & S. Alb.* *Co. mi. Atrebabum*.
 452. 23. *Eadhidam* *Co. mi. Eadgytham*.
 32. *nec episcopatum urbis sue repetiturum*, defunt in *Co. mi.*
 60. *Theodorus* *Co. mi. Theodoricus*.
 454. 35. *majorum* *Co. mi. majorem*.
 36. *viderant* *Co. mi. viderat*.
 46. *Oto* *Co. mi. Odo*.
 455. 3. *patribus*, sic *Co. mi.* *S. Alb. paribus*.
 16. *Rothomagi*, sic *S. Alb.* *Co. mi. Rodomi*.

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

21. *Normannorum*, sic S. Alb. Co. mi. *Romanorum*.
26. *Suessorum* Co. mi. *successorum*.
456. 30. *Rogo*, sic S. Alb. Co. ma. *Drogo* litera D subscriptum habente punctum.
37. *Edwinum*, sic S. Alb. In Co. ma. locus rarus est & fit *Edwinum*.
457. 60. *quem adhuc heredes*, sic Co. ma. Co. mi. *parumper heredes*.
458. 1. *Amudis*, sic S. Alb. Co. ma. & Ms. quarto *Hannidis*.
39. *Windigindus*, sic S. Alb. Co. ma. *Windichindus*.
459. 11. *Landonensi*, sic Co. mi. S. Alb. *Clandonensi*.
34. *Ethelredus* Ms. 4° *Edelthredus* Co. ma. *Edelthredus*.
56. *qui zonam* sic Co. ma. Co. mi. *qui & nonam*.
462. 6. *Ducis Baviaria*, sic Co. mi. Co. ma. *Baioaria*, vide lectiones antea, col. 449. l. 27.
463. 27. *densatim*, sic Co. ma. Co. mi. *densatum*.
467. 40. *Essendun*, sic S. Alb. Co. ma. *Affandune*.
469. 43. *minuenda domo*, sic tres Ms. Ms. in 4° *minuente domo*.
470. 48. *equitatem*, sic Ms. S. Alb. reliqui tres *equitem*.
471. 47. *præsignari* lege *præsigniri*.
473. 17. *regis Francorum*, sic S. Alb. Co. mi. *Regis frater*.
46. *à Landiaco*, sic S. Alb. Co. mi. *alaneliaco*.
53. *in ferrum*, sic S. Alb. Co. mi. *infernum*.
474. 30. *Georgii*, sic S. Alb. Co. mi. *Gregorii*.
476. 17. *Butsecarlis*, sic S. Alb. Ms. 4° *Butsecarris*.
50. *perdere* lege *prodere*.
477. 40. *Eadnotus*, sic S. Alb. Co. mi. *Eadmundus*.
478. 18. *Vellensis*, sic S. Alb.
479. 27. *Tostius*, sic S. Alb. Co. mi. *tocius*.
480. 44, 45. *Wlstanus Wigornensis & Walterus Herefordensis & de* sic Ms. S. Alb. Co. mi. *Wlstanus Herefordensis, & de*.
489. 3. *vivum*, sic S. Alb. Co. mi. *in unum*.
492. 16. *renovat*, sic S. Alb. Co. mi. *noverat*.
493. 39. *& mamistra*, sic S. Alb. Co. mi. *& manifesta*.
495. 55. *fideliter*, sic S. Alb. Co. mi. *feliciter*.
496. 22. *consenuit*, sic S. Alb. Co. mi. *consuevit*.
499. 52. *Moritonio*, sic S. Alb. Co. mi. *Moritorio*.
500. 21. *Colonia*, sic S. Alb. Co. mi. *Cocolia*.
62. *loquor loquens*, sic S. Alb. Co. mi. *loquor loquor loqueris*.
63. *meo jussu*, sic S. Alb. Co. mi. *in eo jussu*.
502. 39. *aperte*, sic Co. ma. Co. mi. *à parte*.
506. 38. *subfarcinatum*, sic Co. ma. Co. mi. *subfracinatum*.
508. 8. *Pisis*, sic Co. ma. Co. mi. *ipsis*.
511. 13. *de Burge*, sic Co. mi. S. Alb. *de Bruge*.
62. *invictissimus*, sic S. Alb. Co. ambo *invitissimus*.
512. 13. *Hemesford*, lege *Heinesford*.
25. *Bedesford*, sic Co. ma. & S. Alb. Co. mi. & Ms. in 4° *Hereford*.
514. 1. *Apostolatui*, sic S. Alb. Co. mi. *appel-latui*.

Col. Lin.

24. *Montem Ferum*, sic S. Alb. alii *fer* cum abbreviatione f. *Ferandum*.
65. *munitiones*, sic S. Alb. Co. mi. *murationes*.
524. 5. *& Philippum*, sic Co. mi. S. Alb. & *Baldewinum*.
525. 17. *Monasteriolo*, sic Co. ma. Co. mi. *Monasterio*.
529. *Beverlaci* Co. ma. *Beveklaci* Co. mi. *Beverlaici* S. Alb. *Berierlaci* Ms. 4° *Beverlati*.
530. 63. *in Imperatorem* deest in omnibus.
532. 40. *Theobaldus Cantuariensis &c.* sic S. Alb. Co. ma. legi: *Theobaldus Cantuariensis* Episcopus obiit, qui dum adhuc viveret dederat in mandatis, quatenus *Bartolomeum Exoniensem* Electum, & *Ricardum Cestrensem* Electum *Cantuarie* consecraret *Walterus Rosensis* Episcopus, & licet morte mandatoris finitum fuisset mandatum, tamen quia *Ricardus Lundoniensis* Episcopus laborabat paralyti, *Rosensis* Episcopus memoratos consecravit Episcopos. Nec te moveat quod *Ricardus Peccatum Cestrensis* Episcopus consecratus filius carnalis fuerit *Roberti* quondam ejusdem sedis Episcopi, cum subjectis abundemus exemplis. Et ut de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum, *Felix* tercius, &c.
533. 11. *Thomas autem Cancellarius primus, &c.* sic S. Alb. sed deest in Co. ma.
40. *decernerent* seq. lin. Incipiente *Clero*, sic S. Alb. Co. ma. post *decernerent* addit *Rex Francorum super hoc præstitit Sacramentum, sed pœnitens absolutus est ab Alexandro papa. Clero, &c.*
534. dele in margine magistro *Arnulpho*, & cum Co. ma. contra lin. 14. pone in margine *magistrum Arnulphum*.
27. *qui dicitur Prothonotarius*, sic Co. mi. desunt in Co. ma.
49. *propria* deest in Ms. S. Alb.
53. *ratio fieri*, sic Co. mi. Co. ma. *id fieri*.
56. *Actum est de consilio, &c.* deest in Co. ma.
66. *Herefordensis* S. Alb. *Herdfordensis*.
535. 34. *per manum Regis*, sic Co. mi. Co. ma. & S. Alb. *permissu*.
55. *vestibus de Bosra*, Ms. habet tantummodo initiales literas.
57. *calcantium in torculari*, Ms. habet tantummodo initiales.
66. *miserecordia* Co. mi. *miserecorditer*.
536. 9. *Refus Australium*, sic Co. mi. Co. ma. *Refus Catur australium*.
- 18, 19. sic *odium persona, &c.* desunt in Co. ma.
24. *Thomas archiepiscopus vacantem, &c.* Co. ma. sic leg. *Thomas Cantuariensis* archiepiscopus *Willielmum de Eineford* parochianum suum sacrilegii reum à liminibus sanctæ Ecclesiæ sequestravit & præcepit ab omnibus evitari. Quod quia, &c.
537. 58. *Senonis*, deest in Co. ma.
539. 56. *Vicelaicum*, sic S. Alb. alii Mss. *Vicelliacum*.

ult.

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

- ult. *Johannis Neapolitani* &, sic S. Alb.
Co. ma. *Henrici Pisani* & Co. mi.
Johannis Neapolitani in textu cum pun-
ctis, & in marg. scribitur *Henrici Pisani*.
540. 9. *præter principis voluntatem* desunt in
Co. ma.
30. *Sanctitatem*.
33. *Scientia*, sic in tribus Ms.
543. 8. *qui vindicandi* S. Alb. *qui judicandi*.
32. *suo præstituit*, sic S. Alb. Co. ma. *suo
præfecit*.
ult. & i. col. seq. & *hoc non*, deest non in
Co. ma.
547. 1. *Felgenarum* Co. ma. *Felgeriarum* S.
Alb. *Filigeriarum*.
548. 54. *appellabit*. l. seq. *Thomas* post *appellabit*.
Co. ma. addit, In quo si Juri vel honori
vestro præjudicatur in aliquo, id se to-
tius ecclesiæ regni sui consilio correctu-
rum in proximo juvante Domino pol-
licetur.
560. 53. *Carnotensem* S. Alb. *Cartonensem*.
563. 27. *consilio Joachim* S. Alb. *cum filio Joa-
chim*.
566. 55. *Dei* & S. Alb. *cleri* &.
568. 47. *conferentibus Odo* & c. nos *Ricardum*, sic
S. Alb. Co. ma. *Conferentibus*, mo-
nachi *Cantuarienses* commune bonum
sicut dicebatur impedire volentes, inau-
ditum quiddam & intolerabile de novo
cœperunt constanter asserere, Quod &
de suo Collegio surrogandus esset anti-
stes, licet hoc in ea sede nullis contigis-
set temporibus, & quod esset ab ipsis in
publico nominandus. Semotis itaq; duo-
bus à multitudine monachorum, *Odone*
scilicet Priore *Cantuariensi* & *Ricar-
do* Priore *Dourensis* cœnobii, cum eos
monachi Suffraganeis præsentassent, ad
sui Prioris electionem obrepere molien-
tes, *Gilebertus Lundoniensis* Episcopus
confurgens in medium, de communi
consilio fratrum ait, *Nos Ricardum*.
571. 64. *solicitudine* Ms. Alb. *solitudine*.
575. 21. *milites illi* Co. ma. *milites filii*.
579. 24. *Aufesiensis heredibus* Co. ma. *Aufesi-
ensis primum Methensis ecclesiæ archi-
diaconus post heredibus*.
29. *patris cum* Co. ma. *patris patrissare
non cessans cum*.
581. 61. *Quam enim* S. Alb. *Quid enim*.
586. 29. *ad eorum patientiæ* Co. ma. *ad eorum
petitionis*.
591. 3. in margine, *tenet caput Antiochiq;* sic S.
Alb. Co. ma. *ten. cap.* Sydonius
excusus Hanovix anno 1617. *te non
tenet, Antiochiq;*
693. 60. post *Tracia* Co. ma. addit, Optimus
ab *Argardimia Frigia* in *Antiochiam*
Pisidia transmutatus est.
595. 27. *Tirrêno* Co. ma. *Mediterraneo*.
599. 22. *ij. kal.* S. Alb. *in kal.*
600. 39. *Britania* S. Alb. *Britonum*.
602. 57. post *cirothecas suscepit*, sic Co. ma. &
quoniam ex eventibus hujuscemodi sæpe
nascitur inter homines occasio litigandi,

Col. Lin.

- si plebs suburbana *Cantuariorum* ja-
ctando repetierit, Abbas noster inter E-
piscopos pontificalibus ornamentis in-
signitus incedit, & civitas tota *Dorober-
nensium* cum indignatione respondeat,
& angelus Sathanæ sæpe se transformat
in angelum lucis.
604. 16. *Illis in ingressu* Co. ma. *illum ingressu*.
605. 42. post *punirentur* Co. ma. legit *Invasores
locorum*.
607. 40. *obnoxios animadversio* Co. ma. *obnoxios
quibusdam animadversio*.
608. 57. & *apostolicam benedictionem* Co. ma.
& *apud hæc*.
611. 36. *duorum abbatum* Co. ma. *trium abba-
tum S. Victoris, & c.*
613. 46. *de Chuci* Co. ma. *de Cusci*.
622. 50. *Inspiret* Co. ma. *suspiret*.
625. 8. *habens socium* omnes Ms. *habens so-
latium*.
630. 60. post *Prior* in Co. ma. & S. Alb. est la-
cuna parvula in Co. mi. nulla est la-
cuna.
631. 31. *Aluredum* Co. ma. *Anfredum*.
632. 49. *cum filiali* Co. mi. *cum officiali*.
637. 19. *gratare velit* sic omnes f. leg. *signi-
ficare velit*.
644. 57. post *castellum Radulfi*, sequitur in S.
Alb. *Facta sunt autem*, quod vide col.
645. lin. 11. cæteri articuli omittuntur.
652. 4. *Pharaoni Nechao* S. Alb. *Pharaoni
Vechao*.
653. 49. *Sancti Martini* S. Alb. *Sancti Marci*.
654. 3. ante *Aconem* S. Alb. ante *Acaronem*.
655. 18. & *Baruth* S. Alb. & *Maruth*.
661. 14. *proferremus* S. Alb. *proferemus*.
671. 50. post *duximus interserere* cætera usq; finem
paragraphi, desunt in S. Alb.
56. *regni negotia specialis, & c.* Co. ma.
post *regni negotia* legit *vocante rege*.
& reliqua omittit.
674. 36. Co. ma. *summo mane, & c.* *Fractam val-
lem* repetit.
47. 3. *Vernolio nocte recedens*. Nota quod
in Co. ma. in ora quasi hujus paginæ
sunt carmina sequentia ad binam Regis
Francorum fugam alludentia, autore
Galfrido.
Gallia fugisti bis, & hoc sub rege *Philippo*;
Nec sunt sub modio facta pudenda duo.
Vernolium sumit testem fuga prima, se-
cunda
Windocinum, noctem prima, secunda
diem.
Nocte fugam primam rapuisti, mane se-
cundam;
Prima metus vicio; viq; secunda fuit.
678. 15. Omissus & adiciendus in margine, *A. D.*
1195.

Variantes Lectiones

In Chronica Johannis Brompton.

Binis exemplaribus usi sumus; Cottoniana uno;

Altero Bibliothecæ Corporis Christi, alias S. Benedicti, Cantabrigiensis.

Col. Lin.

726. 41. **E**ruendi Cot. erudiendi.
 727. 66. **I**ntersecii, sic ambo.
 728. 20. cum dicit, sic ambo.
 46. in mirum, sic Cot. Cant. Ben. nimirum.
 730. 35. Anglorum, sic Cant. Ben. Cot. Angelorum.
 731. 36. immutari, sic Cot. Cant. Ben. imitari.
 732. 51. solita, sic Cot. f. sollicita.
 734. 66. post meruisset ista verba desiderantur in Ms. Cot. ipsi a librorum exustione desisterent, si vero mori non meruisset.
 749. 66. post morte Christi ista verba desiderantur in Ms. Cot. apparuerunt, ante mortem hujus membri Christi.
 755. 4, 5. Henricus, sic Cot. Ms. Cant. Ben. Kenricus.
 28. dominicum eadem Cot. & Cant. Ben. domini cum eadem.
 757. 23, 24. post longe ista verba desiderantur in Ms. Cot. a suis cum xij. tantum militibus irruiat prædaturus ubi inopinata.
 758. 26. post plenius habetur diversimode per transpositionem narratio procedit in duobus Ms.
 762. 43. si fur capiatur vel, sic Cot. Ms. Cant. Ben. si fur capiatur mortem patiatur vel.
 50. Holp. sic Cot. lege hloth.
 763. 12. Regis gernerat, sic ambo lege geneat.
 19. & solvatur ipsius Cant. Ben. & non solvatur ipsius.
 32. si parentes habeat Cant. Ben. si parentes non habeat.
 764. 24. de carnis genitis lege de carius genitis.
 766. 55. pundpega lege pundwega
 767. 37. casei x. sic ad mentem Sax. sed numerus deest in Cot. & Cant. Ben.
 768. 6. post weram ista verba desiderantur in Ms. Cot. sicut manbota facit erga dominum, si sit filiulus Regis emendet secundum weram.
 780. 35. nollent, sic Ben. Cot. vellent.
 783. 19. post alterum Episcopum ista verba desiderantur in Ms. Cot. ex hac nostra auctoritate, debeat subrogare; quod quidem tam pro
 786. 61, 62. refertus Ms. Cot. refectus Ms. Cant. Ben. refertus sed per rasuram.
 787. 33, 34. post tantum milite ista verba desiderantur in Ms. Cot. Condehere nomine, se abscondit; a quo milite.
 796. 5, 6. post intollerabiliter ista verba desiderantur in Ms. quam prius fuit, unde in principio secundi anni regni sui.
 66. & spe Cot. & sape.

Col. Lin.

814. 52. quod Erpwaldus Erpwaldus cancellatur in Ms. Cant. Ben. & substituitur Sigebertus.
 822. 24. libris Merciorum ambo Ms. merorum.
 43. si aditui magis opus habeant Ms. Cot. si edatur majus opus habeat.
 823. 18. qui aurum Ms. Cot. qui aprum.
 824. 5. se purgare Ms. ambo pugnare.
 825. 39. impungatur Ms. Cot. impugnatur.
 43. altius feratur Ms. ambo alterius feratur.
 57. in publico, sic Cot. Cant. Ben. in placito.
 826. 50. cum servo suo Ms. Cot. cum domino suo Cant. Ben. cum homine servo suo.
 830. 24. lasblite, & sæpius sic Cot. lege lahslite.
 833. 34, 35. cujus primus abbas fuit, sanctus Odo; tercius sanctus Maiolus, sic ambo Ms. & quære de hoc loco (& vide postea col. 864. l. 50. ubi ita dicitur floruit quidam Otho primus Abbas Cluniacensis.)
 51. pugnando, omnes fugavit, deest omnes fugavit in Cot.
 834. 56. Elfleda, sic Ben. Cot. Elwyna.
 839. 6, 7. contristans, me miser, nesciens quid futura parierat dies, sic Cot. Ben. contristas me miser nesciens quid futura periat dies.
 840. 54. fiat die deest solis in ambobus.
 841. 36. meis firmis ut Sax. ambo Ms. nithfirmis.
 40. wite theowne ut Sax. ambo Ms. wited jowene.
 842. 17. bordera ut Sax. ambo Ms. hordea.
 61. rimath, sic Cot. lege Rim-ath.
 62. cyreath lege cyr-ath.
 843. 35. In Exonia ut B. & Sax. Ms. Cot. In Oxonia.
 850. 45, 46. butan cyre Ms. ambo butan syre.
 49, 50. post Dominus vestigium desiderantur in Cot. ista verba illud extra terram si possit, & si non possit, stet ipsum vestigium.
 852. 36. repetentis Ms. Cot. repentis.
 854. 29, 30. post vestigium illud desiderantur in Cot. ista verba vel indicetur Præposito, & ipse tamen suscipiat monitione sua & minet vestigium illud.
 862. 50. quem leviter acceperat, leviter abjecit Ms. Cot. legit quem leviter abjecit.
 864. 12. impropere, sic Ben. Cott. imperare.
 868. 54. Uscam fluvium Huntingdon, sic Ben. Cot. Uscam fluvium Cantebrigia.
 876. 37, 38. post mane desiderantur in Ms. Cot. ista verba cum sompniū quod viderat.
 883. 60. post exigentibus ista verba Ms. Cot. desiderantur determinare proposuerat, Britones peccatis suis exigentibus.
 889. 17. viriliter, sic Ben. Cot. viriliter.
 898. 10. cum ovis 5 ova thelon, sic Cot. Ben. cum ovis una ov. thelon.
 904. 32. clam noctis silentio cum, sic Ben. Cot.

Col. Lin.

- Cot. *clam noctis crepusculo sine silentio cum.*
909. 22. *tunc exultantem*, sic Ben. Cot. *tunc exultantem.*
911. 9, 10. *facetiis declaratus est; Audiens*, sic Ben. Cot. *faceffiis audiens.*
919. 60. post *cognati sui ista verba desiderantur* in Ms. Cot. *qui intra sextum geniculum pertineat ei, nec in cognatione uxoris sue.*
920. 34. *oculus cera*, sic Sax. Ms. Cot. *oblata cera.*
921. 46. post *fidelis est*, desiderantur ista verba in Ms. Cot. *qui domino suo recte fidelis est.*
924. 30. *Et nemo namium capiat* Cot. & Ben. legunt *Et nemo manū capiatur.*
925. 51, 52. *overhyrnessam*, sic Sax. Ms. ambo *oversetenessam.*
926. 46. *Thilac*, sic Cot. & Ben. lege *tihtlan* ut Sax.
935. 42. *accepta* Ms. Cot. *acceptas* Ms. Ben. etiam ante rasuram proculdubio *acceptas*, nunc autem nupera manu substituitur *accepta*. Inde nota convenientiam amborum exemplarium, Cot. & Ben.
943. 52. *de Wiht*, sic Ben. Ms. Cot. *de Whit.*
957. 29. post *-risdictione*, hoc est desiderantur ista verba in Ms. Cot. *seurte en defens. Infangthef thelfind inward, est infra suum at--*
965. 60. post *applicuerunt* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *quibus Edgarus Adelyng & Waltes Consul prope se junxerunt.*
967. 40. post *genuit Robertum*, desiderantur ista verba in Ms. Cot. & *ille Robertus genuit Robertum.*
975. 15. post & *possedit*, Cot. leg. *Ex enim Comitum Leicestria Amiciam* Ben. *Et ex filia Comitum Leicestria Isabella Amiciam*
993. 9. *ei prastitit*, sic Ben. Cot. *prastavit.*
1025. 24. *concordiam inivit*, sic Ben. Cot. *concilium inivit.*
1030. 37. *per iter quo*, sic Ben. Cot. *pariter quo.*
1044. 66. post *--tionem si* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *tamen poenitens fieret; sin autem obstinatus carne propria carnifex.*
1099. 55. post *daturus erat* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *de terris suis, & donationes terrarum quas dederat hominibus suis, vel daturus erat.*
1118. 22, 23. *advocatus Britannia lege advocatus Bitinia* cum Ben.
1125. 49. post *--quentium M. morabotinorum* desiderantur ista verba in Ms. Cot. & *ad finem quatuor mensium tercio sequentium mille morabotinorum.*
1127. 1. *Reginaldus* Ms. Cot. *Rog.*
1158. 44. post *--raria Regis* desiderantur ista verba in Ms. Cot. *Et post illos veniebant vj. Comites & Barones portantes unum scaccarium supra quod posita erant insignia regalia & vestes.*
1195. 61. *putans per* Ms. Cot. *puta ne per.*

Col. Lin.

1242. 5. *usque Ramulam*, sic Ben. Cot. *usque famulam.*
1256. 28. *Cisterciensis quoque* Cot. *Cicestrensis* Ms. Ben. *vetus scriba scripserat item Cicestrensis*, sed locus rarus est, & fit *Cisterciensis.*
1263. 32. post *quem iste sanctus*, desiderantur ista verba in Ms. Cot. *Augustinus ad lumen vera fidei produxit, Cantuariensis vero Episcopus quem beatus.*
1268. 63. *tent. sed & c. accurrant*, sic Cot. *substituimus cum Neubrig. tent. si & c. occumbant.*
1272. 47. post *Beluacensi* desiderantur in Ms. Cot. ista verba *per suos castrum quod Mellicum dicitur expugnavit. Quod audiens Beluacensis.*

Variantes Lectiones

In Chronica Gervasii.

Mss. trium exemplaria contulimus.

1. Exemplar *Cottonianum* in quarto in pergamina.
2. Bibliothecae publicae *Cantabrigiae* in folio in pergamina.
3. Bibliothecae sanctae *Trinitatis* ibidem in folio in pergamina.

Col. Lin.

1289. 46. **A**d *sarta tecta* sic Cot. Cant. publ. *ad sacra tecta.*
49. & *peffulorum*, sic Cot. Cant. p. *peffulis.*
57. *cubitos quindecim*, sic Cot. Cant. pub. *cubitos xl.*
1290. 7. *in Dominum*, sic C. p. Cot. *in Domini.*
33. *in aula ecclesia*, sic Cot. C. p. *in navi ecclesia.*
63. *cos tamen*, sic Cot. C. p. *nostamen.*
1291. 24. *ad lapides formandos*, sic C. p. Cot. *deest formandos.*
1292. 21, 22. *finem inibi*, sic Cot. Cant. p. *finem verbi.*
23. *in plaga aquilonali e regione*, sic Cot. C. Trin. *in plaga aquilonali regione.*
- 31, 32. *cujusvis*, sic Cot. C. p. *curvus.*
1293. 52. *partibus*, sic Cot. C. p. *patribus.*
1294. post *cessit lin. 21. ad successit* inclusive lin. 22. *deest* in Cot. sed habetur in Cant. pub.
1296. 10. *Eluricus*, sic Cot. Cant. Trin. *Elfricus.*
58. *dare coepit lucem*, sic Cot. Cant. p. *clare coepit lucere.*
1297. 53, 54. *in brevi*, sic Cot. Cant. pub. *in orbem.*
1301. 24. *fornicem*, sic Cot. C. p. *criptam.*
1304. 12. *astare videtur*, sic Cot. Ca. p. *astat Honorio.*

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

1305. 45. *fatigamur opprobriis*, sic Cot. C. P. & *apporiamur opprobriis*.
1309. 10. *disciplinam regularium*, sic Cant. Pub. deest *disciplinam* in Cot.
1318. 58,59. *plangat ecclesiam*, post *hanc periodum totum quod intervenit usque ad columnam* 1334. Ingressus ad prologum, &c. desideratur in Ms. Cant. Publ. qui sic procedit post *plangat ecclesiam*.
Cum autem jam instaret tempus celebrandi Concilii, & prædictus legatus singulis personis *Angliae* citatorias misisset literas de eligendo *Cantuariensi* Archiepiscopo, hanc *Jeremie* Priori & Conventui *Cantuariensis* Ecclesiae clero quoque & populo epistolam direxit. s. *Albericus* Dei gratia *Hofstiensis* Episcopus Apostolicæ sedis legatus dilectis in Christo fratribus *Jeremie* Priori totique Conventui, *H.* archidiacono, clero, nobilibus, populo *Cantuarie* salutem & benedictionem. Susceptum Apostolicæ legationis officium nos constringit-- & sic prosequitur ad finem literarum quæ sic finiunt, *deliberare valeamus, valete.* Idus Decembris (v^e literas col. 1344. lin. 43.)
Ingressus ad prologum, &c.
Tria sunt, &c.
1335. 2. post *concludat* 8 lineæ, *videlicet* usque vermium esca inclusivè desiderantur in Ms. Cant. p. sed habentur in Cot.
- 34,35. post *hoc indicant Patriarchæ* usque illustrarent luminaria. 46. *desiderantur* in Ca. pu. *habentur* in Cot.
1337. 2. *competistas*, sic Ca. pu. Cot. *compositas*.
1338. 14. post *incipio* sequitur in Ms. C. P. Anni Domini colore rubeo notandi sunt, Decennovennalis vero Cyclus colore viridi; quod deest in Cot.
1339. 29,30. *eximperatricem*, sic Cot. Ca. pu. & *Imperatricem*.
62. *diei* sic Cot. Cant. pu. *Dei*.
1340. 7. *Boloniensis Comitis*, sic Cot. Ca. pu. *Blesensis Com.*
29. *sacr. conficeret*, sic Cot. C. p. *sacr. sumeret*.
1341. 27. *canonici seculares*, sic Cot. C. p. *clerici seculares*.
1342. 19. *dispositionem faciatis*, sic Cot. C. p. *dispositionem fac.*
1344. 24. *nomine clepsedra*, sic Cot. Cant. pu. *nomine Ducillus vel clepsedra*.
1346. 24. *iratus*, sic Cot. Cant. p. *irritatus*.
43. *Albericus Dei gratia* deest tota epistola in Ms. Cant. pub. quia in eodem Ms. antea inseritur respice ad lectiones col. 1318. l. 58,59. Habetur hic in Ms. Cot.
1356. 56,57. *nec capere nec expellere*, sic C. p. Cot. *nec sic expellere*.
1370. 57. *Ricardum*, sic Cot. Cant. pub. *Focum*.
1371. 61. *repulsam vehementer*, sic Cot. C. p. *repulsam passus veh.*
1372. 16. *de Nuiberi*, sic Cot. Ca. p. *de Muiberi*.

Col. Lin.

1378. 25. *plusquam pater*, sic C. p. Cot. deest *pater*.
1380. 43. à *Lodowico rege Francorum*, sic Cant. p. Cot. à *Lond. rex Anglia* à *Rege Francorum*.
51. *Toarco*, sic Cot. Cant. p. *Arco*.
1384. 5. post *Londoniensis* Cant. p. *interferit* Hoc anno mense Febr. 14. Calend. Marcii primo Sabbato quadragesimæ suscepi ego *Gervasius* monachatum in ecclesia Christi Cant.
40. & *Hethe*, sic Cot. C. p. & *Bethe*.
1386. In Ca. p. in margine ad initium cujusque capituli ponitur quandoque, *Toleratum* quandoque, *Dampnatum*, non ita in Ms. Cot.
1388. 50. *Rogero*, sic Cant. Trin. Cot. *Roberto*.
1390. 57. *comminationem*, sic Cot. C. p. *communionem*.
1391. 41. *inexcusabilis sum*, sic Cot. In C. p. interlineatur nupera manu *non*, & legendum *inexcusabilis non sum*.
1396. 55. *procurationem*, sic Cot. C. p. *promotionem*.
1406. 43. *volutans*, sic Cot. C. p. *volvens*.
1410. 30,31. *aut canonicus aut clericus*, sic C. p. Cot. *aut canonicus* deest.
1411. 25. & *de singulis villatis*, sic C. p. ista verba desunt in Cot.
37. *attacaverint*, sic Cot. C. p. *tractaverint*.
43. & *quod rectum facient*, sic C. p. ista verba desunt in Cot.
1412. 14. *infausto quidem auspicio sicut exitus declarabit*, sic Cot. desunt ista verba in C. p.
1418. 40,41. Anno gratiæ M.C.lxx. &c. Domini M.C.lxxj. sic Cot. In C. p. Anno gratiæ M.C.lxxj. &c. Domini M.C.lxx.
50. post *computare solemus*, lin. 8. sequentes usque *non arguo sententiam* desunt in C. p. vice illorum hæc inferuntur. Unde felicitis memoriæ *Willielmus Turbo Nordwicensis* Episcopus literis admodum eruditus volens beati martyris Thomæ annum passionis versificè designare, ait.
Annus millenus centenus septuagenus
Primus erat, Primas cum ruit ense Thomas.
Quinta dies natalis erat, Flos orbis ab orbe
Vellitur, & fructus incipit esse poli.
1420. 53. *Duenensis*, sic Cot. C. p. *Cluenensis*.
1426. 66. Præcluserat enim Cancellarius Imperatoris in odium Papæ *Alexandri* omnium Cisalpinorum semitas, adeo ut vix per mare ad eum quisquam ex nostris valeret accedere, sic C. p. sed desunt ista verba in Cot.
1429. 28. *legi fecit statuta*, sic Cot. C. p. *legi fecit Benedicto ejus Cancellario solemniter legente statuta*.
1437. 64. xix. annis, sic Cot. C. p. à novem annis.

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

1443. 49. omnes terras meas. Hæc autem suprascripta, sic Cot. C.p. terras meas. Et ego *H. Rex Anglia* volo ex parte mea quod mercatores & omnes homines tam clerici quam laici de terra Regis *Francia* Domini mei cum omnibus rebus suis sint securi & pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem suprascripta.
1452. 33. *ubi lucrorum*, sic Cot. & Cant. p.
1456. 3,4. *evectionis* sic legendum Cot. & C. p. *evertionis*.
1459. 3. *justicias*, sic Cot. C. p. *litteras*.
1462. 40. *eorum vel precepta*, sic C.p. In Cot. deest *vel precepta*.
1479. 51. *in terra*, sic Cot. Cant. p. *interea*.
1480. 14,15. *Willielmus de Norehalle ad Wigorniensem Willielmus de Ver ad Herefordensem*, desiderantur ista verba in Cot. transcripsimus ex C.p.
66. *-fata puella*, sic C.p. In Cot. deest *puella*.
1482. 13. *quasi ceruleas*, sic Cot. C. p. *quasi ceneas*.
1492. 47,48. nullis literis veritati & iustitiæ præjudicantibus à sede apostolica impetratis obstantibus, sic C.p. In Cot. desunt ista verba.
1493. 1. 7,8. Cot. legit *in ecclesia & consortio fratrum suscepit* Trin. Cant. legit *ab ecclesia & consortio fratrum separavit*; nota, quia pugnant ex diametro.
66. *in audientia*, sic Cot. C.p. *inaudita*.
1505. 34. post *subsistentibus* lin. 8. sequentes usque *erui viderentur* inclusive desunt in C.p. habentur in Cot.
1506. 2. *vaniglorium*, sic Cot. Cant. Tr. *vanigerulum*.
1522. 40. *laceatos*, sic Cot. Cant. Tr. *laceratos*.
1546. 44. post *velitis mandatum* quæ sequuntur ad *fecisset mandatum* inclusive desiderantur in Cot. & addidimus ex Cant. p.
1554. 13. *non sustineret*, sic Cant. p. In Cot. deest *non*.
1557. lineæ quatuordecim priores incipientes *autem Anglia*, &c. usque *Accon capta est* inclusive desiderantur in C. p. habentur in Cot.
1568. 2. *Cantuariam* deest in Cot. habetur in C. p.
26. *quod sic deberet*, sic C.p. *quod sic non deberet* in Cot.
1575. 33. *Mairrit*, sic Cot. C. p. *Maunt'* cum abbreviatura in ultima litera.
5577. 47. *tractare non differemus* adduntur in margine in Cant. p. & desunt in Cot.
1578. à regno lin. 34. usque *regno* linea sequenti deest in Cot. supplevimus ex C.p.
1580. 32. *vel Bathoniensis*, sic C.p. Cot. *vel Baronia*.
1584. 10. *adduxistis*, sic C.p. Cot. *R. duxistis*.
56. notum tamen erat cunctis quod omnia superbe & impie, sic Cot. Cant. p. notus tamen erat & nothus & omnia superbo impetu.
1586. 9,10. *alii dicebant quod eorum esset intro-
nizatio quorum esset*, ista verba deside-

Col. Lin.

- rantur in Cot. & suppleantur ex C.p.
1589. 15,16. eum vix medici vel cubicularii visitarent tandem medici de salute, sic C.p. Cot. ut eum viri medici de salute.
1591. 15. *forma*, sic Cot. Cant. p. *fortuna*.
59. Cot. *obicum* Trin. Cant. *obitus* C.p. *obiter*.
1595. 50. post *promovemus* deest in Cot. inclusive usque *conspicimus* l. 52.
56. post *vendunt* inclusive usque *redimunt* linea proxima deest in Cot. supplet in ambobus locis C.p.
1598. 58. post *vel dignitatem* in usque *de prabenda* deest in Cot. supplevimus ex C. p.
1599. & omnes illos lin. 8. usque *innodabant* l. 10. inclusive desunt in Cot. habentur in C.p. l. 27. ab *affectum* usque *affectum* inclusive lineæ 30. deest in Cot. supplevimus ex C.p.
1600. post *humilitate* l. 4. C. p. sic: fuimus, sumus & erimus obediens, sed operi de *Lambethe* pro quo tot sustinimus mala nunquam *obedimus*.
1604. 66. *vos habere*, sic C.p. Cot. *non habere*.
1606. 28,29. *effecti quia inseparabiles*, deest in Cot. habetur in C.p.
1615. 31. *maoremque turbato Rege suspicans destructionem* desunt ista verba in Cot. habentur in C.p.

Variantes Lectiones

In Chronica Pontificum Ecclesiæ
Eboraci, Autore Thoma Stubbs.

Duo habuimus exemplaria,

Unum in folio ex mutuo G. Moore viri
omnifariam doctissimi quondam
alumni Coll. *Gonnelli & Caii* Cant.
Alterum in 4° nuper *Simonidis D'ewes*
Equitis aurati & Baneretti.

Col. Lin.

1689. 13. **I**N campo qui vocatur *Hetfield*, ista verba desunt in Ms. in 4°
1692. 60. *multum singularis*, sic Ms. fol. Ms. in 4° *meriti singularis*.
1699. 7. *Eddredus*, sic Ms. fol. Ms. 4° *Ethilredus*.
1705. 62. *Baiocensis* Ms. fol. *Boiensis*.
1706. 66. *extorta*, sic Ms. 4° Ms. fol. *exorta*.
1712. 16. *optaret*, sic Ms. fol. Ms. 4° *oporteret*.
1727. 36. post *archiepiscopi* desiderantur in Ms. in fol. istæ tres lineæ & dimidia sequentes usque *archiepiscopi* inclusive.
1732. 19. *Gotherland*, sic Ms. 4° Ms. fol. *Sethland*.

Variantes

Variantes Lectiones.

Variantes Lectiones

in Thorn.

Duo Exemplaria,

Twysdenianum & Exempl. in Bibl. S. Benedicti Cant.

Col. Lin.

1766. 31. **P**ost etiam confirmationem, locus rarus est & novâ scripturâ in Ms. B. sic habetur, *sedis apostolicæ apostolici hujus monasterii apostolorum Petri & Pauli optenturus.*
1767. 28. post *Berta fuit filia* quæ sequuntur in Ms. Twysdeni, usque lin. 37. *gia.* defunt. In Ms. B. sic habetur, *Chilperici Regis Francia, cujus pater Clotarius, cujus pater Clodoveus primus Christianus, & iste Letardus.*
1770. 33. & *Ethelberti.* Ms. B. & *Ethelbricti.*
1776. 41. *quidam potens usque l. 52. anathema sit* quæ verba habentur in Ms. Twysdeni defunt in Ms. B. pro quibus Ms. B. sic habet, *Egbertus Rex occidentalium Saxonum dedit cuidam in hoc monasterio commoranti nomine Siadan & post vitam ejus monachis hujus loci terram unius aratri in loco qui nominatur Onstirdun, quæ terra ante pertinebat ad regalem villam Cantuariæ. Et pro hac donatione prædictus clericus dedit eidem regi centum mancusas in duabus armillis. Et nota quod mancusa est pondus ij. s. vj. d. Quæ sit ista terra de Onstirdun nullus modernorum commemorat, eo quod vicissitudo temporum antiqua nomina locorum non tam corruptit quam etiam mutavit. Facta est hæc donatio anno 848.*
1782. 29. post *defensores* quæ sequuntur usque singulatim lin. 33. defunt in Ms. Twysdeni & abraduntur sed habentur in B.
1783. 12. post *non omisit* B. sic habet, *At ille, O fili, pro certo scias quod Deus omnipotens juste abstulit à me esum carniū, tamen vade, & si quo modo poteris scire ubi delatum est diligenter investiga, sciendo pro certo alium cibum hodie me non sumpturum. Ad hominis verba puer mente turbatus dum fuit in eunda ad quarendum cibaria mirum dictu.*
1786. 58. *habita, f. legendum avita.*
1789. 41. *solidorum* B. *solingorum.*
1797. 42. post *approbatur* B. legit *ubi mensas columbas vendentium puniendo non evertit, symoniacos.*
1804. 63. post *--hibiti fuissent* defunt in B. reliqua columnæ impressæ.
1815. post *destructionem* lin. 26. sex lineæ sequuntur in Ms. sed cancellatæ, videlicet super confirmatione appropriationis de *Favirsham & Middleton* per papam

Col. Lin.

- Alexandrum* tertium & scribitur ad eundem locum in margine Ms. B. sic scribe inter ecclesias.
1835. 46. post *apostolica autoritate* B. sic à *beneficii perceptione* abbas suspendat, & donec antiquitus consuetam securitatem præstiterit. Quæ defunt in Ms. Twysdeni.
1843. 10. post *Samuel* inserit Ms. B. & *Norman remanent in prisoña quia tenuerunt se cum armis in Ecclesia.*
34. tota §. *Confederatio &c.* usq; dependit l. 57. deest in B. Et habet solummodo notulam marginalem *Confederatio S. Edmundi.*
1856. post *consulendo* lin. 24. B. inserit *pro eis ledere. Immo ita vobis volumus consulere sicut fidem nostram ergo vos & conscientiam erga Deum cupimus salvare. Quæ defunt in Ms. Twysdeni.*
1872. 50. post *monachari* B. habet *prout ipsi asseriebant de permissione Abbatis jam defuncti admitteret.*
1878. 22. post *messuagiis* B. habet *scilicet Ricardi Senescalli quod est ante portam S. Augustini cum aliis tribus, abbati.*
1892. 5. tota §. 2. usque col. 1893. lin. 25. *præmissorum* deest in B. & B. habet in margine. Quæ in matricula Abbatis Carta W. Craspeys scilicet de alienatione Ecclesiæ de Stodmersh.
1897. 26. post *celebratur* B. habet *ad bonam conservationem vite sue. Et in missa qua cotidie celebratur pro fidelibus.*
1905. 66. Tota Historia de vita & origine S. Mildrede diversimode enarratur in Ms. Twysdeni & Ms. C. C. Cant. sed ultimum sequimur.
1921. 2. post *benedictus est* Ms. B. habet ista verba. *Privilegia vero quæ quondam Ricardus archiepiscopus Cantuariensis se commemorat ut superius dictum est arguisse falsitatis, tradita fuerunt comburenda. Quæ verba concellantur & continuo sequitur, Iste Nicholas Abbas sue opinioni singulari minus sapienter consulens, quasdam bullas absque conscientia apostolica precio comparavit, sperans per illas contra insurgentes sibi in posterum sufficienter muniri, cujus rei causa suam cessionem instanter procuravit ut suo in loco patebit. Igitur rex Edwardus.*
1931. 2. post *sustinebunt* B. habet *Et sciendum quod Abbas Sancti Augustini dedit prædicto abbati de Lesnes in auxilium ad prædictam Wallam construendam ij. Marcas, desiderantur in Ms. Twysdeni.*
1937. 20, 21. post *Item, quod* -- hæc verba *fratres nostri ad venias sint domi in capitulo nisi rationabilis causa eos impedierit, & quod desiderantur in Ms. Twysdeni.*

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

1947. 1. post *domino feodi*, hæc verba *pars attemptans satisfaciat competenter*, alioquin liceat domino feodi, desiderantur in Ms. C.C. Cant. & habentur in Ms. Twysdeni. Quod nota.
1949. 18. post *pro fidelibus*, hæc verba *si vero ipsa die hac fieri non possint*, altera die competentiori fiant, & quilibet sacerdos missam, desiderantur in Ms. Twysdeni.
2006. 39. post *talliati ista verba tunc levationi tallagii super ipsum Abbatem ratione tenementorum suorum in eadem civitate*, desiderantur in Ms. Twysdeni.
2015. 14. Allocatio libertatis, &c. In toto isto processu Ms. C. C. Cant. sequimur quia fusior quam Ms. Twysdeni.
2032. 9. post *rebus & bonis ista verba ad Abbatiam illam qualitercumque spectantibus*, adeo plene & integre sicut abbates & conventus ejusdem loci abbatiam illam & temporalia ejusdem cum rebus & bonis, desiderantur in Ms. Twysdeni.
2038. 20, 21. *se-cta Item duo pottella unum de una secta, Item unum pottellum argenteum de alia & majori secta*, desiderantur in Ms. Twysdeni, & habentur in Ms. B.
2057. 53. post *seculari ista verba statim invitis vobis caperetur & abduceretur. Et si invenerit eum in habitu monachali & rasum non andebit*, habentur in B. sed non in Ms. Twysdeni.
2065. 25. post *traherent se ista verba in partem, & tunc S. Prior hujus loci & alii dixerunt*, quod si retraherent se desiderantur in Ms. Domini Twysdeni, sed habentur in Ms. B.
2067. 48. post *terminandas ista verba quia habebat unum aliud expediendum quod erat sibi magis necessarium*, desiderantur in Ms. Twysdeni, & sunt in B.
2070. 16. post *ipsi religiosi ista verba Ecclesias sibi appropriatas, portiones decimarum in parochiis alienis vel pensiones aut capellas*, desiderantur in Ms. Twysdeni, habentur in B.
2100. 61. post *& gratiam, quam vobis in hac parte duxit faciendam approbamus, & quantum ad nos pertinet ipsam*, desiderantur ista verba in Ms. Twysdeni, habentur in B.
2106. à prima linea A. D. millesimo CC. xli. &c. usque finem columnæ 2108. habemus ex Ms. B. deest in Ms. Twysdeni.
2116. 8. *tes & pertinentes, seu provenientes & proventus ad ecclesiam antedictam necnon quacunque legata relicta & desunt* in Ms. Twysdeni, habentur in B.

Col. Lin.

2117. 54. post *permaneant*, Ingenue fateamur nos festinantes omisisse. §. 1. Cap. xl. quam nunc damus sicut habetur in utroque exemplari.

Cap. xl. In Ms. Twysdeniano.

§. 1. *Sequitur de processu fratris J. Devenesch.*

Igitur anno Domini millesimo CCC. xlvij. die Sancti Ricardi Episcopi idem Johannes ut supradictum est Romanam Curiam pro suis negotiis iterum repetens post multos labores & expensas excessivè appositas videns quod non potuit penes Apostolicum beneficio Electionis Canonice, nec penes Anglorum Regem obtentu provisionis Apostolicæ ad suum pervenire votum, ex intimo condoluit, & spiritu consolationis desolatus, eodem anno in vigilia Sancti Johannis Baptiste spiritum efflavit, & in ecclesia Fratrum Minorum Avinione in introitu ecclesiæ versus dexteram collocatus est. Et nota quod in & pro causa hujus miserimæ provisionis monasterium extitit indebitatum in M. libris & eo amplius. Et Translatio T. Herfordensis.

§. 2. De Electione Thome Colwelle, &c.

Cap. xl. In Ms. Benedictino.

§. 1. *De morte J. Devenesch Abbatis.*

Igitur anno Domini M. CCC. xlvij. die Sancti Ricardi Episcopi ipso Johanne ut supradictum est ad Curiam Romanam pro suis negotiis redeunte, Dominus Rex hujusmodi fatigationi obviando, & propter labores & enormes expensas evitandas ex habundanti concessit, ut si idem Johannes posset obtinere à summo Pontifice quod posset mutare stilum suæ creationis sive provisionis, scilicet non promoveri abbatia prædicta ratione donationis vel provisionis apostolicæ sed ratione electionis capituli hujus loci, illa vice annueret & suis temporalibus gaudere permetteret. Sed quidem hujusmodi causa coram ipso summo Pontifice proposita concludendo dixit, se malle cedere pontificio quam suum Decretum taliter revocare. De quibus verbis idem Johannes ex intimo condoluit, & angustiis & vanis cogitationibus circumventus eodem anno in vigilia S. Johannis Baptiste diem suum clausit extremum, & in ecclesia Fratrum Minorum Avinione in introitu ecclesiæ versus dextram per fratrem Radulfum Westmonast. qui sibi datus fuit in capellatum decenter & cum magno honore sepultus est; Et continuo misit idem

Radulfus

Variantes Lectiones.

Col. Lin.

Radulfus literas de obitu ejusdem *J.* Quibus inspectis, licentia Regis prius petita & obtenta, diem electionis futuri Abbatis constituerunt. Et nota quod in causa & pro causa hujus provisionis monasterium fuerat indebitatum tam quoad Regem quam quoad ipsam & Collegium cum expensis ejusdem *Johannis* hinc inde factis in M. libris & eo amplius.

§. 2. De Electione *Thoma Colwelle*, &c.

55. §. 2. De electione *Thoma* &c. cum columnis 2118, 2119, & parte col. 2120. usque *convivando* transcripsimus ex Ms. B. & defunt in Ms. *Twysdeni*.

2141. Eodem anno sc. M.CCC.lxv. &c. usque finem §. transcripsimus ex Ms. B. & defunt in Ms. *Twysdeni*.

2144. Titulum linea 31. *Consuetudines per Sandwic.* ad finem Consuetudinum transcripsi ex Ms. B. defunt in Ms. *Twysdeni*.

2149. 19. post *persolvatis* sequuntur ista verba in B. & Cedulam de qua superius fit mentio, brevitatis gratia in libro Thesaurariae relinquo hic non subscriptam.

In Chronologia *Augustin.* Cant.

Nullæ variæ Lectiones quia exemplar singulare.

In *Henrici Knyghton* Chronica

Nullæ variæ Lectiones causa qua supra.

De Parl. 1° *H4.* de depositione Regis *Ricardi* secundi habemus

Singulare exemplar, è Ms. Cod. ant. in Bibl. Bodleiana transcriptum, extat Ms. ille L.6. 7. Theol. quem Bibliop. mutuo accepit à M. *Tho: Barlow* Collegii Reginae Oxon. socio, viro summæ affabilitatis eruditionisque.

Col. 2744. lin. 62. *constitutis, Omniq;* sic legit Rotulus in archivis Turris London. Ms. verò Bødl. leg. *constitutis*. Salvis terris & possessionibus pro me & obitu meo impetratis & emptis, *omniq;*.

Apologia Ada Orleton.

De ista Apologia unicum habuimus exemplar, hocque ex Bibl. D. *Rogeri Twysdeni*.

F I N I S.

In Variancia Lecturae

Notae varianciae Lecturae

In Variancia Lecturae

Simulacrum varianciae Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

In Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

Variancia Lecturae

GLOSSARIUM:

IN QUO

Obscuriora quæque vocabula, quæ toto hoc opere continentur,
copiosè explicantur, & ad origines suas
pleraque revocantur.

Guilielmo Somnero Cantuariensi, Auctore.

A

A Baruatus.] 930. 62. Corrige, abarnatus : quod à verbo abarnare, hoc est, rem clam & occultè gestam probationibus manifesta-
re. Unde, murdrum abarnare, in LL. Hen.

1. (quarum editionem V. Cl. & verè Philologo, D. Rogero Twyldeno, eq. aurato & Baronetto, debe-
mus:) ca. 79. 91. idem est, ac murdrum (id est, ho-
micidii genus atrocissimum) probare. Verbo ab eodem
fonte hausto, ac abeþe in istis Anglo-Saxonum,
æbeþe-morþ, æbeþe-deor, & æbeþe-hope-
cpen. i.e. (Bromptono nostro interprete) probatum
murdrum, probatus fur, probata meretrix : scil. à
Sax. abapian, denudare ; unde fortè Teutonicor.
baeren, ostendere, manifestare ; uti & nostratium
bare, nudus. Adverte tamen differentiam, ut inter
furem apertum, & probatum ; sic etiam inter homi-
cidium apertum, & probatum : quemadmodum
enim illum, open-deor ; hunc, æbeþe-deor ; ita
& homicidium illud, open-morþ ; hoc, æbeþe-
morþ, Saxones vocabant : per apertum, notorietate
facti jam convictum, utpote qui in flagranti cri-
mine (quod eis, æt openþe rcýlde) deprehensus
fuerit ; (qualis hond-habend, vel hac-berend :) per
probatum, non ita manifestum, sed accusationibus
& probationibus judicialiter tandem criminis convi-
ctum, innuentes.

Abbates.] 847. 50, 51. ad iiij. abbates. Locus
planè mendosus. Rescribe hebdomadas. Vide LL.
Edo. sen. apud Lambard. cap. 11. & hic, col. 837.
lin. 38.

Abbatum.] 2348. 7. omnium liberalium arti-
um peritus, abbatum præcipuè ; lunarem compotum
& cursum astrorum rimatus. Ubi abbatum procul-
dubio pro astronomorum, & arithmeticorum abacum.
Vulgò, a counting table.

à Bel.] Vide Bel.

Acclamare.] 82. 15. Verbum est forense, ut &
Clamare alibi, quorum utrumque vendicare notat,
sive adsciscere : vulgò, to claime, al. to lay claime
unto : cui contrar. Disclamare.

Acquietare.] 900. 64, 65. absolvere, vel quietum
& securum reddere. Vox etiam fori nostri : vulgò,
to acquite.

Acra.] 765. 14. 767. 21. 920. 6. 1779. 60, 63.
Latioris olim hoc quam nunc dierum significationis.
Certam enim terræ quantitatem, Latinis Jugerum,
hodie notat : olim autem, agrum simpliciter ; quo-
modo Anglo-Saxonibus æcep, quod à Latino ager.

Plura qui cupit, doctiss. equitis Spelmanni Glossar.
adeat.

Actionari.] 2135. 25. Postulari, in jus vocari.
A Gallico, actionner, quod postulare, lite involvere,
in jus vocare, vulgò, implacitare, sonat. Hinc Acti-
onarius. 2211. 20. pro ministro publico, actionibus,
i.e. postulationibus, accusationibus & simil. Fiscii
nomine, præposito : vulgò, Placitator. Vide Pla-
citare.

Adcredulicet.] 764. 20. adcredulicet se quod
eum non percussit. Id est, ita se purget, vel jure-
jurando suspicionem omnem ita dimoveat, ut alii ju-
stè adducantur ut credant eum non percussisse. Quod
enim hic, adcredulicet se, Saxonice habetur, æetpýpe
hine, i.e. fidem faciat : tpupa enim, ut & tpeope,
Sax. fides : tpýpian, seu tpeopian, fidem facere,
asserere, asseverare, vulgò, verificare : per transla-
tionem autem, purgare, culpā eximere, vulgò, justi-
ficare. Vide Idoneare, & Inveritare.

Addictare.] 2676. 1. Unde Addictatus. 2617.
12. Forensibus nostris hodieque Indictari, & Indicta-
tus : quæ à Gallico endicter ; hoc autem (ita Spel-
mannus) à Græco ἐνδίκτυον. i. defero, & postulo in
judicio. Hinc nostratium to indict, verbum, &
indictment, nomen ; eo sensu.

Addretiare.] 1410. 37. 1411. 44, 45. & aliubi
ad rectum faciendum & addretiandum ei & homi-
nibus suis quod addretiare debuerunt. Vox mini-
strare, vel exhibere signat ; à Gall. addresser, al.
adresser, i. dirigere.

Adelyng.] 907. 63. Atheling. 141. 26. Vox
hodie obsoleta, cui alius atque alius debeat locus,
pro vario scribendi modo ; nam & Edeling, & Ed-
ling, reperias. Generatim, quæcumque natalitius,
vel genere clarum sive nobilem signat : à Sax. ædel,
al. eðel, nobilis : unde exteris, adelscale, Germa-
nis olim edil degin, pro ministro nobili, vel servo
principis. Presse tamen, regis filium, primogeni-
tum scil. regni heredem, & regis futurum succes-
sorem, ut quidam ; omnes filios, ut alii ; qui aliter
Clitones, & Clitunculi, q. inclyti, dicti.

Adjacentiæ.] 1789. 19. Eodem planè sensu ac
Appendenciæ, infra : loca scil. vicina, eidem Do-
mino parentia, vel subjecta. Nempe adjacentia sin-
gulari numero pro plurali : quomodo & pertinen-
tiam dixerunt.

Adlaterans.] 397. 57. Vide Allaterare.

Adlegiare.] 822. 30. 823. 32, 60. Purgare, vel
purgationis ope criminationem ita diluere, ut, pbrasi
forensi, probus & legalis homo, jure habeatur : vulgò

a true-man: *trīpian* enim, al. *trēopian* (ut textu hic habetur Saxonico) idem est, ut jam monitum quod leguleiis nostris verificare, vel justificare. Hinc intelligendum, quid sibi velit illud in ca. 41. LL. Gul. I. apud Illustriss. Selden. notis ad Eadmer. fil ne poet aleier: sed & illud ibidem, paucis intermediis: fil alaiier ne se pot, i. nisi se poterit (phrasi legum Hen. I. ca. 41, 63, 66, 86.) allegiare, jurejurando scil. se purgare, vel purgando culpā se eximere. Idem quod infra, Idoneare, & Inlegiare.

Admannire.] 872.5. Sax. manian (quod fortè, à Latino moneo, vel admonito) monere sonat, interpellare, citare: item judicis auctoritate exigere, & tollere. Unde admannire emendam hic, idem est ac compensationem (forensium nostratum linguā) levare, i. tollere. Vide plura in Maninga, & apud Cl. Vossium in Mannire.

Admillus.] 1248.62. Inter quos admillum quendam, ceteris eminentiorem, & insigni apparatu nobiliorem, unico sed admirabili vulnere interfecit. Ubi, nisi proprium alicujus viri nomen sit, Admillus fortè pro Admirallus, de quo proxime. Sin autem neutrum, meliori vox Oedipo relinquenda.

Admiraldus.] 998.33. 1052.54, 59. ult. 1181. 24. Admirallis. 1213. 22. Admiratus. 641. 50. 642.54. 655.16, 17. 1114.28. Omnia, doctorum omnium consensu, ab Arabico emir, vel amira, quod dominum signat, sive (ut Matthaeo Parisio Amiralus) consulem: Amiralus Joppensis (inquit ille, ad ann. 1272.) natione Sarracenus: quæ dignitas apud nos Consulatus vocatur. De vocibus autem planè variis, & diversimodè acceptis, cum nihil habeam quod à doctioribus jam adductis addam, vide doctiss. equit. Spelmann. Voss. Wats. alios. Stoliū verò Admiratus, de quo supra, 1114. 28. Thalassiararcham, sive classis præfectum, ut opinor, significat. Vide Stoliū.

Adpropriare.] 1623.52. Vide Appropriare.

Adterminari.] 836.16. 848. 22. De lite vel causā dicitur, & diem dictam, vel dicendam notat, quā in disceptationem veniat. Dies sic condita Saxonibus, andaga. Vi. LL. Edo. sen. ca. 11. ubi, ut & alibi crebrò, sic occurrit. Huic affine verbum forense, adjournare, quod diem alicui dicere sonat. Anglo-Saxon. andagian utrumq; complectitur: de quo vide plura apud doctiss. equit. verbo adjournare. Hinc autem, ut verisimile est, quatuor illorum anni temporum apud nos litigiis dicatorum nomen adeo decantatum, *Termes*.

Advocare.] 765.47. 766.14. 900.58. Advocatio. 835.61. 896.58. Verbum advocare, rem factam agnoscere, vel in se suscipere, sonat, unde forensium nostrorum *Abourp*; quin & vocare (ut loquuntur) ad warrantiam, hoc est, ad præstationem rei venditæ; forensium autem linguā vulgari, voucher al garantie, quod Gallis, appeller à garand, aliàs, sommer à garand; quibusdam, recours de garantie. Videatur Spelmanni Glossar. in voce Garandia; item Lambardi, in verbo advocare. Saxonibus autem, advocare, est *tyman*: advocatus, *zeteaman*: advocatio, *team*. Atque hinc capituli LL. Ethelredi decimi epigraphe, be teamum,

* col. 89. apud Bromptonum * nostrum Latine redditur: lin. 47. De avocatione & termino guerrandi (corrigere, warranti) inveniendi. Præter hanc autem, aliam quoque præfert Advocatio significationem, col. scil. 318. 54. ubi pro jure patronatus, vel ipso

præsentandi jure ponitur, nostratibus vulgò, *Advoulson*.

Advolare.] 827. 55. Mendose pro Avolare. Sax. *gif heo healse on peze fleoƷe, &c.* i.e. si dimidia manus avolaverit; vel, (ut Lambardus, pro more suo, magis politè) si manum dimidiam absciderit.

Afferus.] 2024.26. *Fleta auctori*, Affrus. li. 2. ca. 73. *Jumenta*, vel *caballi colonici*, ab operando dicti, quod Gall. *ouvrier*.

Affidare.] 1039.22. 1181.39. *Fidem suam alicui obstringere*. Hinc *causidicorum nostratum Affidavit*, pro affirmatione jurejurando firmatā.

Afforari.] 2034.24. *Æstimare*, *precium rei* (uti magistratus solet in cibariis) imponere vel constituere, à Gallico afforer, al. *affeurer*, eo sensu. Atque hinc *Forensium nostratum Affeeroz*, eorum Latinitate, *Afferatores*, de quā voce multis Cowellus in Interprete.

Affugare.] 770.33. *barbare*, pro fugare.

Agenfriga.] 765.15. Vox merè Saxonica, liberum vel ingenuum proprietarium significans; ab *agen*, aliàs *agend*, possessor; & *frigea*, al. *fræo*, liber, ingenuus.

Agilde.] 929.13. Vox ejusdem farinae cum priore: aliàs *opzilde*; interdum *unzilde*, i.e. inultus, insolutus, vel, sine compensatione: virum adeo scelestum intellige, ut ob ejus interfectionem nulla omnino compensatio à cadis auctore jure debeat. In LL. Hen. I. ca. 88. habetur *egilde*, mendose pro *agilde*. V. Botolos, Emenda, Insolutus, Orgilde, Ungeld.

Ailata.] 849.23. si verbum non direxerit, ut *ailata* sit, &c. Corrigendum fortè *aplata*; de quo in quodam statutorum codice MS. cap. Expositio vocab. juris, sic habetur: *Aplata*, hoc est, pro certo. Ita Spelmannus noster in voce *Aplata*. Vox est, ni fallar, à Gallico *applater*, i.e. planum facere. Vulgò solemus dicere, *that's flat*, pro eo quod certum est, & indubitatum.

Alabastarius.] 250.51. Idem, ut verisimile est, ac Spelmanno nostro *Arbalistarius*, id est, *balistarius*, vel *arcubalistarius*: à Gallico *arbalestier*.

Alba.] 75.11. 1273.21. *Vestis linea sacerdotalis*, vulgò *an Albe*; sic autem dicta à colore. *Formamejus*, & cetera rem plenius illustrantia, vide apud doctiss. equit. & D. Wats. in Glossar. Mat. Paris. addito.

Albalista.] 2574.64. 2577.13. Idem ac *Alabastarius* supra, quod vide.

Albania.] 2484. 25. De nominis origine, vide Cambria.

Aldermannia.] 1927. 1. *Alibi Aldermanria*. Est autem munus & ditio *Aldermanni*, de quo proxime.

Aldermannus.] 759.17. 765.33. *Aldermannus*. 900. 40. Voces Anglo-Saxonice, ex *ealðop*, al. *ealðpe*, senior, princeps; & *man*, homo, composita: cujus munus ditioque, Sax. *ealðopdom* dictum. De quibus, ne actum agam, plura dicere consultò supersedeo: antevertit enim me doctiss. eques; item Cl. Seldenus, Lambardus etiam, Cowellus, & alii.

Alfetum.] 856.13. *Caldarium*, calefactorium, hypocaustum. Vox est Saxonica, conflata ab *ælan*, al. *onælan*, accendere; unde nostratum *nealing*, eodem sensu: & *fæt*, vas, quasi calefactionis vas. Ad judicalem probationem pertinebat: in hoc enim, aqua

aqua bullientis plenum, criminis postulati manum cubito tenus immergebant & aliquamdiu detinebant; de reatu & innocentia, pro probationis exitu, decernentes: illasum, infontem; lasum vero, aut astum non ferentem, criminis convictum, habentes. Vide Lyd. Glossar. in voce Aeneum.

Allaterare.] 534. 26. Ubi, sigillum allaterare, idem est, ac sigillum à latere collocare. Hinc adlaterans. 397. 57. item allateralis. 592. 21. pro eo qui est vel incedit à latere.

Allea.] 2010. 66. pro Allium. Ita Alleatum. 2112. 42. pro Alliatum.

Allocatio.] 1962. 1. 2011. 7. Admissio, approbatio. Fortè, à Gallico allouer, i. approbare, admittere: unde nostratum allowance, item to allow, eod. sensu. Allocari. 2508. 11. pro accipi.

Allodium.] 451. 47. 491. 20. 612. 34. 1658. 19. Vide Feodum, infra. Allodiarus. 2016. 65. Qui allodium possidebat; idem (ni fallor) ac Saxonum ðegen: perinde enim ac si essent termini convertibiles, qui in Saxonice cœnobii S. Augustini Cantuar. codicillis ðegner, in eisdem Latine factis, Allodiarum nuncupantur. De quo nos pluribus in tract. de Gavelkind, nondum edito.

Almarium.] 1551. 58. pro Armarium.

Almucia.] 2057. 46. Amictus, pallium sc. pelliceum, quo sacrificus caput humerosq; tegit. Vestis sacerdotum, vulgò, Amusia al. amicia, majoribus nostris, an Amytte. De quo videtur Kilian. Etymolog. in voce Almutse.

Altaragium.] 1883. 66, 67. Emolumentum sacerdoti proveniens ratione altaris, ex oblationibus sc. Vide Jo. de Athona in Constitut. legatin. Otho. ca. Auditu. in voce Proventus.

Amabrevitas.] 2474. 62. Fortasse, pro amabilitas, vel amicitia.

Amarellus maris.] 2678. 52. Amerayle. 2676. ult. Thalassiarca: præfectus maris. Vide Admiraldus.

Amaricatus.] 2337. 20. Acerbatus. Ab amaricare, quibusdam amarizare, quod, amarum reddere, sonat.

Ambra.] 767. 35. 37. 841. 36. Vas, seu mensura genus Anglo-Saxonicum, Latine amphora dictum: cujus autem quantitatis, vide apud Lambard. & Spelm. in voce. In eundem sensum Anfora, infra, 1804. penult.

Amerciammentum.] 1731. 22. Multa. Amerciaus. 1411. 53. 55. Multatus. Quod ad originem attinet, vide Misericordia.

Amortizari.] 2090. 40. Est pradium transferre in manum mortuam. Vide Manus mortua, & Spelman. in Amortizatio.

Analogium.] 1885. 23. Pluteus, lectrum, lectrinum, legium. Durand. li. 1. ca. 1. de ecclesia & ejus partib. (Walafridum strabonem sequutus:) Analogium dicitur, quia in eo verbum Dei legitur, & annuntiatur. Cetera, Spelmannus.

Anbassiator.] 2607. 53. Aliis, Ambassiator. Legatus. Vulgò, Ambassadeur; item, Embassadeur. Quod, quemadmodum Ambactus, ab eodem fortasse fonte ac Saxon. embesht, i. ministerium: unde eorum embeshtian, pro ministrare: item embeshtmon, pro ministro. De quo plures pluribus.

Anchorare.] 2498. 11. Anchoriare. 2456. 30. Anchoram figere.

Anfeldtyhde.] 856. 14. Et si anfeldtyhde sit, &c.

Corrige juxta Sax. Et si anfeald tihle (rectius, tyhela) sit, &c. i. e. si simplex accusatio fuerit. Accusationum enim erant apud Saxones duo genera: simplex scil. & triplex. Simplicem vocarunt, cum reus adjunctis sibi duobus aliis interponeret juramentum: triplicem, quoties cum aliis quinque juraret una; nisi presbyter foret, qui simplicem una, triplicem autem binâ (ut vocant) manu absolvebat. Vide Lambard. in voce Purgatio, & Spelm. in Lada.

Anfora.] 1804. penult. Vide Ambra.

Angaria.] Sape. Coactio, exactio, gravamen. Idem fortè quod Saxonibus onsting, de quo semel iterumque in Decretal. Epist. Agatho. apud Spelm. Concil. pag. 164. 165. Hinc, angariatus. 887. 39. pro, gravatus, vexatus, territus: & ab eod. fortè fonte nostratum anger, & angry.

Angensria.] 196. 46. mendose pro Agenfriga, quod vide.

Angildum.] 763. 27. 822. 58. 823. 16, 17. Simplex, sive hominis, sive rei alicujus valor vel precium: compensatio, pro simplice rei vel hominis estimatione: à Sax. an, una; & gild, solutio, pretium, De quo plenius Spelman. & Voss. in voce.

Annale.] 1894. 24. 1898. 7. Annuale. 1914. 40. Idem quod 1896. 21. Anniversarium: dies sc. annua, quâ defuncti alicujus memoria celebratur. Patribus nostris, aliâs, a yeares-day, aliâs, a yeares-mind.

Annuitas.] 2293. 48. Annualis redditus vel pensio, alicui vel in perpetuum, vel ad tempus præstitutum concessa. Vulgò, an Annuity.

Annus & Vastum.] 1928. 18. 50. aliâs, Annus dies & vastum: quod (Cowello interprete) pars est Prærogativa regie, quâ terrarum & tenementorum ad eos, qui felonix, aut prodicionis minoris condemnantur, spectantium, fructus, contra dominum feudi ad annum & diem rex vendicat; & præterea, vastationem tam terrarum quàm tenementorum hujusmodi; nisi Dominus feudi eadem competenti pretio redemerit. V. Flet. li. 1. c. 28.

Anologium.] 1885. 23. mendose pro Analogium, quod vide.

Ansul.] 2391. 36. Idem fortè ponderis genus quod nostratibus Awnsell-weight dictum. De quo Cowellus, in voce.

Antejuramentum.] 924. 62. 64. Sic vertunt præsci interpretes Anglo-Saxonum forpað, quod olim (instar juramenti de calumnia) non ab accusato solum, sed & accusatore quandoque exactum. LL. Hen. 1. ca. 66. si quis a furtum, vel hujusmodi, periculosa lege, furti capitalium compellatione pulsetur, secundum legem Westex, antejuramentum à compellente^b habeat; & for. habet^b alter, se sexto decimæ suæ, purgetur, sicut accusator præcesserit, &c. Vide etiam ca. 64. in princip. cum additione marginali, & ca. 92. Accusatore verò in hujusmodi antejuramento deficiente, accusatus liber evasit; juxta illud inter LL. Philippi Comitis Neoportuensis, anno Dom. 1164. editas: Si fur vocatus accusatus fuerit, ferro candenti se excusabit: Tholos. Synt. 1m. si culpabilis permanferit, suspendetur. Et si accusatus in antejuramento defecerit, accusatus liber erit. univers. li. 48. cap. 15. Tanto autem rigore usi sunt majores nostri in hoc nu. 6. ab accusato exigendo, ut vel ad Ordaleum, nisi eo prius præstito, non esset admitendus. Unde illud in LL. Ethelstani regis, apud Lambard. ca. 23. 7 rpiuze done ap. þ he ry mid polcpihte unrcyloiz ðape tyhtlan. ap ðe he to ðam opdale

^a lege
τὴν
lan.

^b Apud
Spelm. in
voce Fo-
resta.

opdale ȝā. Et paulo postea: ȝ of ȝa yle man
hīr^a tȝh^atan mīd ȝope ap. ȝpa pe xp cȝadon.
Posteriora sic Latine facio: Et quilibet illatam accu-
sationem exuat (vel, excutiat) prae-juramento: ut
nempe de accusato, non accusatore, (quomodo Lam-
bardo visum) dicta. Forath etiam occurrit in LL.
Foresta, cap. 12.^b ubi juramentum alterius vice pra-
stitum (cui illud simile, in animam Domini, Cano-
nistis dictum) significare videtur. Veruntamen, si
lex illa deprompta sit è LL. Canuti, par. 2. cap. 20.
ut mihi quidem visum, quomodo etiam lex proxima
ex ejusdem Canuti LL. cap. 32. (quod notandum pro
mendosa loci exhibitione corrigenda) Forath hic,
uti & illic, pro ante-juramento malim accipi: &
eo concessio, pro juramentum, extrema lege, repo-
nendum reor ante-juramentum, vel prae-juramen-
tum.

Antiphonarium.] 436. 16. Antiphonarum codex,
sive liber continens antiphonas.

Antiqui Saxones.] 130. 43. Horum, ut & pro-
vincia antiqua Saxonia dicta, sapius meminit vene-
rabilis Beda, Histor. Eccles. praesertim vero lib. 5.
cap. 11. Duo quidem presbyteri (inquit) de natione
Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro æter-
na patriâ exulaverunt, venerunt ad provinciam anti-
quorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædican-
do, Christo acquirere possent, &c. Sed & antiquæ
Saxoniarum mentionem fecit S. Bonifacius, Epist. 19.
ubi Serarius: Sic vocatur (inquit) Germaniæ illa
pars unde orta recentior in Anglia Saxonia. Nam
sub Domini annum 409. cum ad opem contra ho-
stes ferendum Saxones evocassent, iis etiam apud se
habitandi locum dedere: quem & vi paulatim re-
tinuerunt atq; amplificaverunt illi. Hinc novi Saxones,
vel Anglo-Saxones in Anglia, Saxones verò simpli-
citer, aut verò Altsaxones ut ep. 121. seu antiqui Sa-
xones in Germania sunt. Beda l. 1. c. 10, 11, 15. hist.
& lib. 5. c. 10, 11, & 12, &c.

Antithetarius.] 916. 7. Sic se habet lemma cap.
legum regis Canuti 47. quod de antithetario inscri-
bitur. Lex autem ipsa, voce caret, nec occurrit mi-
hi alibi: quid igitur significet, nemine, quod sciam,
allucente, scitu difficile est. Legis autem sensu pe-
nitius inspecto, eum qui illatam accusationem, recri-
minatione, i. e. contrariâ intentatâ actione, sategerit
repellere, intelligendum sentio; quod & ipsa vocis
ratio suadet. In rem quoque facit, quod in eadem
lege, à rege Hen. 1. renovatâ, cap. 34. Saxonicum
pīpērtīhtlan (i. recriminatio, vel ex adverso il-
lata accusatio) contrapositionibus latine redditur.
Contra-causator etiam occurrit in iisdem LL. ca. 61.
hocce sensu.

Apendicium.] 1576. 4. Vide Appendentiæ.

Aporiatus.] 700. 9. Depauperatus, pauper fa-
ctus: ex Græco fonte.

Apostare.] 931. 38. LL. Edo. Confess. ca. 35. tit.
de Heretochiis, qui leges apostabit weræ suæ reus sit
apud regem, &c. Idem propemodum totidem verbis
in LL. Hen. 1. ca. 12. sed illic habetur apostatabit.
Sensum legis plenior habes postea, ca. 34. ubi ea
ipsa lex innovata: qui prævicator vel everfor
conscriptæ legis extiterit, weræ suæ culpa sit prima
vice, &c. Apostare itaque hic pro apostatare, & à
lege deficere, ipsam violando.

Apostolicus.] 77. 9. 224. 9. 460. 57. 486. 8. Pa-
pam, vel episcopum Romanum intellige, cui hoc no-
men, olim omnibus episcopis commune, posteriori a vo-

proprium & peculiare: de quo pluribus illustriss.
Seldenus in Eadmer. notis, pag. 164. item doctiss.
Spelm. in voce. Hinc autem Curia Romana, hic,
2194. 27. Apostolica dicta.

Apothecarius.] 2726. 36. Pharmacopola. Gal-
licis Apothecaire. Anglis an Apothecary: ab
apotheca.

Appares.] 659. 14, 29. Socii, collega, consortes,
comites, ejusdem potestatis vel dignitatis participes:
à paritate dicti, quasi ad-pares. Titulus erat iis at-
tributus, quibus Richardus rex ejus nominis primus,
se absente, & apud terram sanctam agente, vices su-
as in administratione regni commiserat; quas Roger.
Hoveden. socios vocat, ubi, ut & apud Mat. Paris.
ad ann. 1191. eorum extant nomina, titulata tamen
(apud posteriorem) patrum addito, pro parium, vel,
uti hic, apparium.

Appellare.] 937. 35, 37. Appellatio: ead. col. li.
46. Appellum, ibid. l. 44. Voces sunt juris nostri fo-
rensis, quarum prior (appellare scilicet) appellum,
vel appellationem prosequi sonat. Appellum autem,
sive appellatio, est accusatio illa, sive illud prose-
quendi genus, quo quis, solenni verborum formulâ,
suo nomine, non autem regio, alium eò postulat, ut
reum comprobelet feloniam. Voces hoc sensu leguleis no-
stris satis familiares, de quibus videatur doctiss.
eques, & author Term. jur. in voce Appeale.

Appendentiæ.] 139. 44. Appendiciæ. 9. 57. Appen-
ticiæ. 290. 63. His adde LL. Edo. Conf. cap. 17. epi-
graphen, quæ sic se habet: De regis officio, & appen-
diciis coronæ regni Britanniarum. Quibus in locis & si-
milibus, appendices intellige. Quod autem hic appen-
ticiæ, nos vulgò dicimus pent-houses, & rentices,
q. appensa domui tecta, vel tecti appendices; puta
minora adificia à majori dependentia.

Apprenticius.] 2633. 63. 2636. 24. Tyro, disci-
pulus: is nempe qui ediscendi alicujus artificii gra-
tiâ, ex pacto servit ad tempus constitutum. Vulgò,
an apprentice: à Gallico apprendre, i. discere. Un-
de nostrum apprenticeship, Gall. apprentissage, pro
tyrocinio: sed & apprentissage d'avocas plaidans,
pro tyrocinio jurisconsultorum. Apud nos (inquit)
Spelmann.) utique dicuntur alii apprenticii ad le-
gem; alii olim apprenticii ad barras. De his dictum
hic, 2636. 4. 6. 21. ubi juris regni apprenticii nuncu-
pantur: de quibus idem Spelm. pluribus, in voce.

Appropiare.] 5. 6. 53. Appropinquare, vel pro-
piorem fieri.

Approviammentum.] 2471. 26. Emolumentum,
fructus: vulgò, proficuum.

Aratrum terræ.] 1768. 9. 1770. 59, &c. Idem
quod Carucata terræ, infra, quod vide. Aliàs,
Hyde. 2222. 62.

Archijusticiarius.] 516. 31. 606. 8. Judex, vel
(ut vocant) Justiciarius regni capitalis, vulgò, Lord
Chiefe Justice: de quo pluribus doctissimus eques
in de Justitiariis diatribâ.

Arcisterium.] 89. 23. alibi Archisterium. Intel-
lige monasterium. De quo Voss. in voce.

Arreniatus.] 2547. 8. In reos relatus; in crimen
vocatus, & iudicio se sistere coactus. Vulgò, ar-
rained. A Gallico, arranger, ut opinatur Cowellus,
quod est (inquit) astitueret, ordinare. Spelmannus
verò aliunde, quem vide in verbo Adhramire.

Arentari.] 1944. 3. 2019. 13. Ad censum poni;
elocari, à Gallico, arrenter, eopse sensu. Hinc A-
rentatus, 2021. 40. pro elocatus, ad censum vel red-
ditum

ditum positus. unde nostratum Rent, & renting out.

Arrestare.] 1919.19. Rectius arrestare. Vox forensis, idem significans, quod remorari, vel aliquem sistere usque dum legi respondeat. Arrestum, sistendi actus. Alia sunt vocis significationes à Spelm. exhibita, quem adi.

Armigaisium.] 1762.57. Scribendum fortè Armilausum, vel potiùs armilausa, thoracis genus: vel, ut Isidoro expositum, scapulare monachorum. Vox est composita, cujus pars prior armus, quod armos. i. scapulas tegeret: posterior autem obscurior, nisi, ut eadem Isidoro visum, clausa fuerit, quod armos clauderet. Reynero, Dalmatica. Infra, 2124.29. habetur Armiliausum.

Armorum exercitio.] 825.61. Si quis Folcmot, id est, populi placitum, armorum exercitatione turbabit, &c. Spelmannus², armorum exercitatione: melius autem Lambard. armorum extractione, juxta Saxonica, mid pæpner bryde: de eo dictum qui gladium distrinxit, vel (unde exercitio hic effectum) exeruerit.

Arnaldia.] 1201.64. uterque regum Franciæ & Angliæ in infirmitatem, quæ dicitur Arnaldia, inciderunt, in quâ ferè usque ad mortem laborantes capillos suos deposuerunt. Id ipsum totidem verbis Hoveden. Qualis autem iste morbus, nemine, quod sciam, præente, divinare non possum, nisi fortè fuerit alopecia: sed magis est probabile quod vox sit loci vel regionis propria. Medici viderint.

Arraiatus.] 2182.39. Instructus, ornatus. vulgò arayed, à Gall. arrayer.

Arrayamentum.] 2575.26. 2577.59. Ordo, ornatus, instructio: Gall. arrèment. Unde nostrum rayment, pro vestitu.

Arreragium.] 1926.39. Quod à computante debetur, ratiocinio subducto: Residuum, reliquum. Vox forensis apud Anglos, etiam & Gallos, à vernaculâ suâ arriere. i. retro.

Artificiarius.] 2600.61. Artifex. Vulgò, an artificer.

Ascensorium.] 290. penult. Vocem usurpat Pet. Blesen. Serm. 24. Brevis est (inquit) scala, non laboriosa, tribus tantum distincta ascensoriis. Etiam quodlibet ascensorium trium est palmarum. It. epist. 102. Habes præ oculis, pater sanctissime, caritatis ascensorios gradus, scalam Jacob, &c. Similiter Bernard. tract. de grad. humil. vocat gradus ascensorios. Ascensorium igitur est scala, scamnum, aut simile quid, gradibus constans, quo ascenditur.

Affailiare.] 826.33, 38, 49, 52. aggredi, adoriri, assultare, sonat: quomodo Gallis affailit. passiv. Affailiari. 861.9. hinc nostrum assaile, & assault, eopse sensu.

Affaltus.] 2016.60. A Gallico Assault, pro Assaultus.

Affartari.] 1829. 52. Affartatus. 1829. 47, 55. Affartum. 1829 46. Aliter Effartum &c. ut LL. Hen. I. ca. 17. Vox forestarior. & saltuariorum: exteris quibusdam disboscatio. Effartare verò, à Gall. Effarter veniens, idem sonat ac sylvas succidere, dumetis purgare, loca rigida & inculta in culturam redigere. Plura vide apud doctiss. equit. & Cowell. Consulendus etiam eques Cocus, Institut. par. 4. pag. 306. Vocem à Latino Exertum ducit Spelmannus; ego potiùs ab Exaro, unde Exaratum; aut saltem à sarrire, unde sarritura, & per contractionem sartura,

qua melioris & antiqua latinitatis verba sunt.

Assasini.] 1243.46. & alibi. Vocabulum Turcicum; à quibus res ipsa. Sic autem dicuntur conductitii ad alios interimendos, præcipuè viros principes, quorum mores describit Matt. Paris. hist. pag. 83. 26. edit. Wats. quem vide, & Glossar. eid. additam, ut & illud doctiss. equitis, in voce.

Asscurare.] 321.39. Securum reddere: pignore puta, fidejussione, aut aliâ cautione adhibitâ: unde nostratum to secure, item to assure, Belg. assevereren. i. e. cavere pro periculo, vel rei periculum in se recipere. Asscurari. 649. 32. passivè.

Assessio.] 1759. 52. Taxatio, impositio. Assessus. 1939. 34, 56. taxatus, ad censum positus. A Gallico assis. i. e. positum, statutum, definitum. Unde nostratum sesse & sassing, alias assesse, & asselsing. Doctiss. equitem adeas in voce Assisa.

Assisa.] 1173.40. 1177.40. Varias inter vocis acceptiones apud Spelmann. & alios, Statutum, vel Decretum, significat; nec aliter hic: quod unâ assidentibus regni primoribus conderetur. Ita statutum illud de panis & potus pondere & mensurâ, assisa panis & cervisiæ vulgò dictum, de quâ hic, 2016. 23. 2017.40.

Assisa.] 2519.13. Curia per omnem Angliæ comitatum, bis in anno, h. e. in vacatione quam ita vocant quadragesimali, & æstivali, celebrata: iter ergo facientibus Justitiariis quos Assisarum vocant, & confluyente undique insigni nobilium & plebis frequentia: curiâ sic dictâ, ab assisarum. i. e. statutorum regni executione, justitiæque ad earum normam administratione judicibus illis à principe demandatâ.

Assisa magna.] 1864. 37. Aliâs grandis assisa: quod (Spelm. interprete) solennior est illa Jurata quæ in Brevi de recto (quod omnium solennius est, utpote quo de merâ proprietate agitur) è militibus (equestris ordinis viros intellige) omnino constat, &c. Eum adi, & Cowellum in Indice expositorio Institut. addito verbo Grandis assisa.

Assasari.] 825.39.41. Sic enim scribendum, non assuasari. Vocabulum effectum à Sax. ony næreþ, & aynære, in LL. Alfredi reg. apud Lambard. ca. 32. ubi in hastam sic impingere sonat, ut occidatur impingens. Sic enim eadem lex denuo recensita, & Latine versa in LL. Hen. I. cap. 84. Si quis lanceam ferat super humerum, & inde quis occidatur, &c. A ynidan autem oritur, quod incidere, & mactare sonat.

Ath.] 894.9. Vide LL. Canuti reg. col. 925. ca. 51. Sax. 27. lin. 4. ubi hæc lex innovata; quod autem hic Ath, ibi est juramentum; & rectè: Saxonica voce ap, unde nostrum oath, juramentum denotante. Talis igitur est loci sensus: Quod in purgatione jurejurando absolvendâ non defecerit, vel ceciderit. Porro Ath, unum erat inter explorationum genera Saxonica, de quo vide doctiss. equit. Glossar. in voce, & Concil. pag. 336.

Atheling.] Vide Adelyng.

Attachamentum.] 957.30. Est alicujus à lictoribus aut aliis ministris apprehensio & retentio, ut justitiæ respondeat, & judicio se sistat. Vocabulum forense, à Gallico attacher, veteribus admallare: Hinc autem nostrat. to attach, & attachment, illo sensu. Plura apud Spelmann. & alios.

Attachiatus per temporalia.] 2620.27. De episcopo dictum, homicidii & similium in foro seculari convicto; quem tamen illius avi leges, in favorem ordinis,

ordinis, manu laicali noluerunt apprehendi; bona verò ipsius quæ vocantur temporalia, prædia sc. & similia, ad eum & sedem ejus, Baronix nomine, pertinentia.

Attornatus.] 1928.37.1933. ult. Qui aliena negotia, ad mandatum Domini administrat. Vel is, qui ad turnum. i. ad vicem alterius constitutus, domini sui causas in foro promouet, ejusque nomine respondet. Procurator, Responsalis, Nuntius, Missus. De voce pluribus Spelm. & Voss.

Auditor contradictoriarum.] 1992.2.33. Quidam officialis sive judex in Curia Romanâ, cujus erat, ex mandato Papæ, eorum, qui diplomatum, rescriptorum, aut aliarum id genus literarum expeditioni contradicerent, allegationes audire & expendere: al. Auditor contradictarum dictus. De quo in Clementin. 1. tit.2. ca.3. & apud Pet. Gregor. Tholosan. de Rescript. li.1. ca.45. ubi officium ejus ex Westrio sic exhibet: Habet Cancellaria alios expeditores pro literis justitiæ propositos, quorum munus dicitur officium contradictarum: quia si inter impetrantes de loco judicii, de persona judicis, aliave re impetrationem concernente esset controversia, is qui se expeditioni opponit, solet in hac audientia audiri: & ideo hoc officium habet auditorem, qui contradictiones has audire & definire solet.

Avercorne.] 1912.24.29.43. Frumentum quoddam censuale, tenentium sive vassallorum opere, jumentis scil. vel plaustris, ad granarium vel horreum domini deferendum. A Gall. ouure, al. ouurage, labor, opus, (unde jumenta & alia operaria animalia, aperia dicta) & corne, frumentum.

Averia.] 1796.57. Quid, vide Avercorne, & Spelm. in voce.

Aufugare.] Idem ac affugare, quod vide.

Avisamentum.] 2076.58.2077.1. Avisamentum 2584.24. Consilium, deliberatio, consideratio. à Gall. avissement, al. advisement, unde quandoque dicitur advisamentum. Hinc autem nostratium Advise-ment. Vide doctiss. equit. in voce Advisare.

Aula ecclesiæ.] 1293.8. Navis ecclesiæ ita eâ ætate dicta: unde illud de sepultura Radulphi Archiepiscopi Cantuar. apud Eadmer. extremo opere: — defunctus est Cantuariæ, in Metropoli sede, Radulphus Archiepiscopus XIII. kal. Novemb. præsentibus filiis suis; glorioso scilicet agmine monachorum ejusdem loci, & tertio die abhinc, in medio Aula majoris Ecclesiæ decenter sepultus.

Aysiammentum.] 1950.39. Beneficium, commoditas. vulgò, Casement. à Gallico Aisement. V. Spelm. in Aisiammentum.

B.

Baccile.] 1684.10. Idem quod——

Baccinium.] 253.37.327.35. Patina, polubrum, malluvium. Ital. Bacile, bacino: Gall. bassin: Hiss. Bucin: nobis basin.

Bacon.] 1724.20.2571.1. Porcus ad lardum; adeo sc. saginatus, ut caro ejus lardo apta sit. vulgò, a bacon-hogg. à Gall. & Angl. bacon, i. lardum.

Bailivus.] 522.53.650.58. alibi, Ballivus. Administrator, vel negotiis procurandis præfectus; sive in provinciâ, sive in urbibus, sive in castellis, villis, dominiis, re familiari, &c. Gallis & nobis vernaculè baillif; à bailler, tradere, committere, quasi Commissarius: cujus officium sive munus; item territo-

rium sive locus in quo exercetur, balliva olim dicta, ut hic, col.662.59. item Bailie. 1670.6. al. Bailia. 1410.31. hodie vulgò bayliffwick. Vocem, per omnes ejus acceptiones, pulchrè (ut omnia) explicatam habes apud doctiss. equit. & D. Watsf. quos vide.

Ballium.] 1731.56. Locus custodia deputatus, ut in castro ille vulgò keepe dictus.

Balanx.] 2391.36. pro Bilanx: vulgò, Bal-lance.

Banarettus.] 2452.41.2493.25.2507.60. Miles vexillifer, sive vexillarius, & inde sic dictus: vexillum enim nobis a banner. De quo pluribus summus ille vir Johann. Seldenus. Tit. honor. par.2. ca.5. §.39. eques etiam doctiss. Hen. Spelmannus, in voce.

Bancus.] 911.31. Scamnum sive sedile oblongum pluribus simul sessoribus aptatum, ut communiter ad murum domus locatum, & in hoc à ceteris, quibus utimur, sedibus, sive scamnis, quæ formes vocamus, planè diversum, quæ de loco in locum pro arbitrio mobiles. Hoc Gallis banc, nobis bench, quod ab abacus corruptum putat Cl. Voss. quem vide & Spelm. Saxon. bance.

Bancus regis.] 2530.11.2693.22. Bancus communis. 2694.36. Tribunalia illa totius regni celeberrima; olim mobilia, tandem verò, ut hodie, fixa, & in aulâ Westmonasteriensi constituta. Ad istorum prius, causæ capitales, criminales, aliæque quæcunque ad coronam seu hospitium regis pertinentes, disceptantur: ad posterius autem, placita communia, h.e. lites civiles ex jure nostro, quod commune vocant, inter subditos exorta. Istud, Common pleas: illud Kings bench, vulgò vocitant. De utroque, multis Cambdenus, Spelmannus, Cowellus, alii.

Banerium.] 2596.18. Vexillum: vulgò, a Banner. Fortasse à Sax. fan, al. pana, illo sensu. Germani (inquit Spelmannus) hodieque vexilla fanen, & ab eâ similitudine nos etiam ferreas laminas quæ in fastigiis ædium versatiles eduntur, ad notitiam venti, fanes, aliàs vanes, appellamus.

Bannire.] 2543.32. Unde——

Bannitus.] 633.4. Profugus, proscriptus, relegatus, in exilium missus: item aqua & igni, ut loquuntur, interdictus. A bannire venit, quod, inter alias ejus significationes apud Spelm. & Voss. proscribere, profligare, in exilium mittere, &c. significat. nobis to bannith: unde exulem quempiam, bannithed dicimus.

Bannum.] 205.60.853.23.844.23. Vex sanè multiplicis significationis, ut apud omnes ferè glossographos & feudistas videre licet. His autem in locis edictum sonat, mandatum, vel decretum, anathemate forè (quod ex priori locorum citatorum verisimile) munitum. Quo quidem sensu, pro mandato scit. edito, sed & proclamatione, Saxonibus zebann: unde eorum zebannian, pro proclamare, edicere, mandare; ut & nostratium bannes, pro nuptiarum fœdere publicato.

Barbacana.] 646.19.695.20. Vex, Minshai nostri pace, planè Arabica, castellum sive propugnaculum notans. De quâ plura Watsf. in Glossar. Matt. Paris. addito: ut de illo apud Cantuarienses, (propugnaculo scil. castellum ibidem cingente, & turribus ad minus quatuor, fossâque profundâ, quondam undique munito) ipsemet in urbis illius Antiquitat. pag.35.

Barellus.] 2627.63.2705.49. Cadus: vulgò, a bar-

a barrell. De quantitate Cowellum consule, in voce.

Barganniare.] 837. 57, 60, &c. Emendo & vendendo negotiari: item, pacisci, contrahere, stipulari, licitari; seu potius, licitando cunctari, vel tricari, & ut veteres dixerent, bovinari. A Gallico, barguigner, unde nostratium, to bargainne: item, a bargainne, pro pactum vel contractus. Hoc alibi, barganniare, ut apud Voss. quem vide.

Bargia.] 2464. 23, 29. Navicula, scapha oneraria: alias bargia, barca, & barcus. Differunt autem apud nos (ut Spelmanno bene monitum) barca, & bargia, (Anglicè, a barke, and a barge:) hæc enim (minori) in fluviiis tantum utimur: illà verò (majori) maria trajicimus.

Baro.] 50. 46. 62. 44. 64. 28. 66. 216. 25. &c. Ut quid Romanis notet, transeam; baro, Germanis vir: particulatim verò sic dicantur viri regis. h. e. qui regi bello infervirent mercede: quosque rex ob res fortiter gestas, terris ac jurisdictione (baroniam vocabant, ut hic col. 261. lin. ult.) auxisset; quique ob dignitatem acceptam essent regi obstricti, atque homagium (ut vocant) deberent. Ut duo in baronibus concurrant, & honos, quo præcellant alios; & homagium, sive clientela, quam ob beneficium, deberent regi suo. Præter regem, habuerunt & episcopi, (ut ex aliquibus locis hic signatis pateat) & alii proceres, comites sc. & id genus optimates, suos quique barones. Plura tamen non apponam, quia, ut Cl. Vossii verbis utar, accuratè, diatriba sua de Baronibus; potissima de iis quaque complexus est doctiss. eques Spelmanus: qui vocem derivandam censet à Latino vir, unde Anglo-Saxonum pepe, & pape, eopse sensu. Qui tamen cæteris Germanis baro dictus, Saxonib. erat þegn, þegen, þein; Latino-barbarè theinus, thanus, & simil. de quibus infra, suo loco.

Barones de Sand wyco.] 1880. 10, 15. Oppidi scil. & portus illius municipes, qui cum sociis suis, de quatuor aliis præcipuis Anglia portibus, scil. Hastings, Dover, Wihth, & Romney, villisque aliis ad eosdem pertinentibus, propter antiquam nobilitatem, summamque gloriam quam in regni defensione ex marinis præliis reportarant; non solum (quod hodie nullis præterea in omni Anglia contigit) Baronum appellatione honestantur, sed amplissima illustrissimæque privilegia à priscis regibus adepti sunt. Ita Spelman. qui rem plenius prosequitur: eum adi. Baronum de Dovor, eopse sensu, mentio, 2140. 10. 2141. 14.

Barones de Scaccario.] 1917. 53. & alibi. Fiscaliū causarum iudices, qui vel hodie Barones dicuntur, quòd olim essent è majoribus baronibus regni. Doctiss. eques & de his omnino consulendus.

Baronettus.] 2480. 29. 2561. 29. Minor baro. Est enim diminutivum à Baro, quomodo Domicellus à Dominus. Illustriss. Selden. & Spelm. adi.

Baronia.] 1387. 59. — habent possessiones suas de domino rege sicut baroniam, &c. Id est, sicut Barones regni, Postea, 1464. 49. item 1729. 35. uti etiam apud Bracton. fol. 427. a. pro dignitate, territorio seu patrimonio Baronis. Sic iterum 2144. 9. 22. Quin & pro loco non libero vel exempto, sed ei ex diametro contrario: quippe Baronia, & Franchesia Forensibus nostris pro contrariis; quo sensu usurpata vox in Ordinatione Marisci apud Spelman. ubi de Baronia, pro de Comitatu, vel eà Comitatus parte, intra mariscum quidem, extra tamen liberi vel exempti cujusvis loci limites existente. Postea, 2321.

59. 2529. 31. pro, Nobilibus regni majoribus: vulgò, the Baronage.

Barra.] 2068. 26. Septum Curia, cancelli, auditorium: Gallis barreau, nobis a barre. Hinc juris nostrici candidati, causas illic agentes, nobis vulgò Barresters dicti: Budeo Cancellarii, à cancellis quos barræ representant. Hinc etiam barrea, 2586. 11. pro obstaculis scil. ad loci securitatem erectis; utpote invasionem impredientibus.

Barrera.] 1940. 42. A Gallico barriere, repagulum, obex: unde barrera hinc cum pilis juncta; quæ ex palis, trabibus, & repagulis fistula adactis constant. vulgò, barres.

Basillard.] 2637. 9, 11. De hoc etiam loquitur Statutum de anno 12 Ric. 2. ca. 6. item Chaucerus noster, cujus interpres pugionem, vel sicam vertit. Baselard autem (inquit Spelmanus, in voce Biza-chius) aliis baslerdus, in Catholicon clinabulum exponitur. Tu corrige clinabulum, quod apud Isidorum pro pugione: hoc alii scribunt clunaculum, ex Festo. De quo vide Turneb. Advers. li. 19. ca. 32.

Bassinus.] 2196. 17. V. Baccinium.

Bastard.] 179. 23. 195. 61. 472. 43. Bastardus. 906. 54. Vocem adhuc retinemus pro prole quavis ex illicito concubitu procreata. Hinc tamen, ut alibi sapius, Guilielmo primo, Conquestori dicto, in cognomen tum cessit: nec puduit eum eo uti, qui epistolam (ut alias plures) ad Alanum Britannia minoris comitem, sic orditur: Ego Willichmus cognomento Bastardus. Nec mirum, cum titulum sive nomen Bastardi à quibusdam per ea tempora (quod jam non unus observavit) ut honoris notam usurpatam constet. Quod mihi maximo est argumento, ut vocis derivationem Kilianam amplectar, scil. à best-aer. i. optima indoles sive natura: illegitimo enim (inquit) & furtivo concubitu procreati, animo plerumque sunt alacri & elato, ingenio sagaci, & judicio exacto: hanc, inquam, vocis originationem potius probarem, cum in cæteris nulla sit gloriandi causa. Vide tamen, si placet, doctiss. equitem, & tuo ipsius frui judicio.

Bastile.] 2677. 36. 41. 52. 54. 63, &c. A Gallico bastilde, al. bastile. i. propugnaculum, arx, castellum, munimentum. Vulgò, a bastile, & bastillon.

Bata.] 1258. 24. Mensura genus apud Hebræos; de quo Spelmanus, in voce Batellus.

Batellus.] 1012. 55, 56, 57. Batus. 897. 61. Hoc, cymba, scapha; illud, cymbula, scaphula. Utrumque à Sax. bat, nobis hodie boate. i. navicula.

Bateria.] 2145. 15. Vox forensis, percussione, verberationem, sive fustigationem signans: à Sax. beatan, i. verberare, percutere, fustigare, priscis battuere; unde batte, fustis. Vulgò, Battery.

Batus.] Vide Batellus.

Batile.] 2374. 37. — Quod prædictus Robertus deberet exoculari & excæcari cum batili ardenti, &c. Scribe batillo.

Bedellus.] 2140. 37. A Saxon. bydel. i. præco, nuncius, apparitor. LL. Canuti reg. par. 1. ca. 26. Byrcopar rýndon bydelar &c. i. Episcopi sunt præcones &c. Luc. 12. 58. Exactor, bydele dicitur. Plura apud Spelman.

à Bel.] 131. 55. Lege Abel.

Bellum.] 982. 50. & alibi. Frequens hoc in LL. Hen. 1. ubi, uti & hic, idem significat quod Græcis, πορομαχία; Latinis, singulare certamen; Feudistis autem, duellum, cujus (inquit Hotomanus)

² Disput. de nus²) vera definitio talis erit : Duellum est duorum pluriumve concertatio, eâ lege instituta, ut ex ipsius eventu de re ambigua dijudicetur. De quo, cum vix habeam quod addam prius dictis, ne plagiaris videar, vide doctiss. equitis Glossar. in voce Campus, & ceteros quos laudat authores D. Cowellus, in Interprete, verbo Battell, & Combat : quibus adde vetus Normannie Custumar. cap. 68. & ult. Cujacium de feudis, li. 1. tit. 1. §. Si autem controversia, & c. Dempster. de juramento, ca. 18. & Wormii Monumenta Danica, li. 1. ca. 10. Plura infra, in Duellum.

Bellum vadiare,] 937. 55. Est deposito quopiam pignore certare, saltem ad bellum vel certamen se astringere. Vulgò, to wage warre. Majores autem nostri, cum nihil pene facerent non armati, etiam lites armis decernebant. De quo plura in Duellum.

Bemollis.] 1075. 50. A bemolli incipiunt, & c. Scribendum, Ab molli & c.

Beneficium.] 450. 20. 491. 17. Idem Feudistis & Canonistis, quod forensibus nostris feudum, vel feudum. Allodio hîc opponitur, & merito : cum, nomine alieno, & certis sub legibus beneficium possideatur ; allodium autem secus ; nomine nimirum proprio, & absolute. De quo nos multis in tractatu nondum edito, de Consuetudine Cantianâ, vulgò, Gavelkind dictâ. Videatur etiam, feudum infra. Beneficiari. 1243. 53. pro, beneficio affici, vel beneficium sustinere, promereri. Talisque planè sensus loci.

Beregafol.] 766. 55. Locus equidem mirè mendo-
sus, sic autem secundum Saxonica restituendus :
Man sceal symle to beregafol agýfan at
anum pýpþan fix pünd pæga, i. e. Lambardo inter-
prete : hordei annui singulo quoque tempore tri-
buantur pondo sex, & c. heregafule igitur hîc, pro
beregafol, quod tributum hordeaceum sonat : à
bepe, Sax. hordeum, & gafol, tributum, census,
de quo nos alibi, in tract. scil. de Gavelkind supra
memorato.

Bernet.] 929. 18. Quod est incendium : à Sax.
býpnan, incendium facere, comburere, cremare, vul-
gò to burne. Vide LL. Ina apud Lambard. ca. 43.

Berton.] 1946. 38, 41, 46. 2019. 59. Villa vel
pradium frumentarium : cujusmodi illud vel hodie
sic dictum, prope S. Martinum apud Cantuarien-
ses, ad monachos Augustinenses olim spectans ; cui
simile illud extra portam illius urbis aquilonarem, ad
monachos ecclesie Christi dudum pertinens : nec ali-
ud illud olim extra portam occidentalem ejusdem
urbis ad Archiepiscopum loci spectans, hodie West-
gate-Court dictum, olim autem bertona de West-
gate : quorum quodlibet Dominis suis & eorum fa-
miliis veluti in penarium sive promptuarium. Vox
à bepe, Sax. hordeum ; & ton, villa, pradium : al.
berewica.

Beverina pellis.] 328. 38. Quod Latinis fiber,
Saxonib. erat beofon, nobis beber. Hinc autem
beverina pellis, pro, fibrina pellis.

Bilage.] 1936. 39. 2000. 55. item 2001. 24, 25,
ubi vocem habes illustratam. Hinc nostratium
By-lawes. i. leges quas villarum incola sibi consti-
tuerint observandas, præter & ultra juris publici,
sive communis præscriptum, vel tenorem, q. By-
lawes, id est, leges obiter, & pro re natâ condite,
vulgò, by the by, nisi quis malit à Saxon. býan, i.

habitare, q. ab alicujus loci habitatoribus de consen-
su statuta : quorum in eam rem conventus, majori-
bus nostris Erthmîotum dictus : quomodo in LL.
Hen. 1. ca. 57. quod vicinorum super terram vel fun-
dum conventum, ut opinor, significat, à Saxon.
eapð, nobis earth, terra ; & gemote, contracte,
(ge per apharesin sublato) mote, conventus, con-
fessus. Talis autem conveniendi mos (ad vicino-
rum scilicet se discrepantium querimonias summarie
audiendas & sedandas, arbitrio comparium Curia,
vel convassalorum) viget adhuc, ut audiui, in Cu-
riis quas hodieque Letas vocamus. Vide Glanvill.
li. 9. ca. 13, 14. Spelmann. in Bellagines. & Cowell.
in Bilawes.

Billa.] 2072. 31. Scheda, syngraphum, libel-
lus. Corruptum fortè à libellus. Unde libellus
accusatorius, vulgò dicimus, a bill of complaint.
Doctiss. eques, à Sax. bille : hoc autem sensu vocem
an habuerint Saxones, viderint alii.

Binna.] 1912. 46. Praspe : quod Sax. binne :
unde nostratibus binne, Gallis & Belgis benne, pro
panario.

Birratus.] 2463. 12. Ex birro, vel birreto, de
quo proxime.

Birretum.] 1969. 28. Lacerna, palliolum : item
tegmen capitis, pileus. De quo pluribus Spel-
mannus.

Bisantium. Bizantium.] 640. 8, 9, 10. 642. 9. 655.
27, & c. Nummus Bisantinus, sive Constantinopolita-
nus : secundum Watsium, ducatum vel aureum va-
lens. Vide Cotgrav. Dictionar. Gallico-Anglic.
verbo, Besant.

Bissa.] 1411. 35. Cervæ major, à Gallico, biche :
Anglis, a hynde.

Bladum.] 647. 30. Vocabulum à Saxonib. acce-
ptum, ac semen, vel segetem designat ; sape & fru-
ctum, etiam arborum ac vitium. Evangel. Saxon.
Jo. 15. 2. he deð ælc tpi3 apez on mæ þe blæda
ne býpð, i. e. aufert omnem palmitem qui in me
bladum, i. fructum non fert. & Psalm. 36. v. 2. olera
dicuntur blæda. Præcipue tamen frumentum notat,
ac quicquid in areâ teritur : Ita Gallis bled, seges,
frumentum.

Blanhornum.] 848. 27. Mendose, ni fallor, pro
blauhornum, i. buccina. Locum exhibet doctiss.
eques in voce Cenitus, quem non minus corruptum
quàm obscurum ait : lumen tamen quale quale, in
loci intellectum, accendere conabor infra in voce
Ticimium.

Blaferius.] 846. 65. Vocabulum effectum à Sax.
blarepe. In textu, ut vocatur, Rossensi, post Alu-
redi & Ina RR. leges, quæ conjunctæ 121. capita
conficiunt, postremi capitis argumentum Saxonice
sic se habet. Be blarepum 7 be mophrlitum.
Quinam autem ii hîc blaferum nuncupati, non est
apertum : si fas sit divinare, iidem fortè qui in LL.
Athelstani reg. apud Lambard. par. 1. ca. 6. blyrge-
par dicti, hoc est, eod. Lambardo interprete, incen-
diarii. Pro quâ est, quod fax, tæda, Saxon. blyra,
al. blyrize : flammam etiam hodieq ; vulgò dici-
mus blase.

Blodwithe.] 957. 39 Rectius blodwite, formâ La-
tinâ blodwita. i. multa effusi sanguinis : Latino-
barbare, forisfactura sanguinis. V. LL. Hen. 1. ca.
39. à Sax. blod, sanguis, & pite, multa.

Bocland.] 836. 15, 18. 923. 55. Terra codicilla-
ris, sive ex scripto possessa. Unde autem sic dicta,
vide

vide apud Lambard. verb. Terra ex scripto, & Spelmann. in voce: ubi, ni fallor, perperam ejusmodi terram eâ possidendi transferendiq; lege coerceri asserit doctiss. eques, ut nec dari licuerit, nec vendi, sed heredibus necessario relinquenda fuerit; idque à LL. Aluredi, cap. 36. (corrigere, 37.) concludi posse: cum (salvâ ejus reverentiâ, & aliorum secus sentientium) loci, id est, legis citata rectè intellecta, scopus atque sensus aliud planè velit: tali siquidem alienatione eo solûmodo casu ibi prohibita, cum hujusmodi terra à primis donatoribus, tempore donationis, tali restringeretur conditione, ne sc. cognatis inconsultis & invitis alienaretur. Quæ quidem limitatio, quemadmodum exceptionis vim obtinet, quæ (ut loquuntur jurisperiti) firmat regulam in non exceptis: sic etiam juris civilis edicto prohibitorio aptè comparandam puto, quo quodcunque non prohibetur, permittitur. Fusiùs autem de hoc in tractatu nostro de Gavelkind, cap. 4. ubi plura de aliorum etiam generum terra: inter alia autem de Feudistarum Allodio, nostratum Bocland (ac si esset idem alterum) consono, cujus etymon infra, in verbo Feodum.

Bonda.] 930.25. Occurrit iterum in ejusd. Canuti reg. LL. Saxon. apud Lambard. ca. 74. sed & in LL. Hen. I. cap. 14. ubi lex ista totidem ferè verbis integrè recensita. Vox autem aliis, paterfamilias; aliis, habitator. De qua plura infra, in Husbanda.

Bordlode.] 2140.32. 2141.3. Servitium à quibusdam usufructuariis obitum, qui lege prediorum, asseres vel tabulas sectiles de sylvâ in domum vel curtem domini deferre tenerentur. à Sax. borðe, tabula, asser; & lode, onus, sarcina.

Borgha.] 2021.33, 34.40. al. Burgha. 2033.57. Ea comitatus sive provincie portio, olim Decania, Decenna, Decuria, Decima, Friborga, aliàs dicta: inhabitata sc. à sodalitia illo decemvirali, in quo singuli fidejussores erga regem extitere, de se bene gerendo, de quo infra in Decima, Trithinga, & alibi. Horum primarius, borghealdir, borghesald. al. borghsald, burghessaldrus, burghessalcus, q. fidejussorum senior vel princeps, dictus. Vide 2021.24. 2033.55. 2034.7, 10. 2055.37. & infra in Geburþicipa, item equit. doctiss. in Borðholder. Hinc autem---

Borgi fractura.] 765.32. Spelmanno, burgbrech, al. borgbrech, i.e. (inquit) fidejussionis violatio; vel, ut forenses loquuntur, plegii fractio. Saxon. bopþbryce, & bopþbryce: à bopþ, al. bopþ, fidejussio, vas, plegium: Angl. a borþrow, vel surety: & bryce, fractio. Angli omnes, ut jam monitum, decemvirali olim fidejussione pacem regiam stipulati sunt. Quod autem in hanc commissum est, bopþbrych dicitur: ejusq; cognitio & vindicta, regis chartis, plurimis credebantur, pro quorum dignitate, multa aliàs levior fuit, aliàs gravior, ut vel iste locus indicat. Hinc, quid borþguin sit, de quo hîc, 837.7. satis est apertum, vadimonium sc. Male tamen illic à doctiss. equite confusa burgbrech, & borgbrech. Hoc enim, fidejussionis; illud, septi, vel cuiuspiam alterius loci, ad salutem hominum muniti, effractionem vel violationem sonat: unde seorsim de eis agitur in Aluredi reg. legibus. De hoc nempe, cap. 3. de illo, cap. 36. cui, me iudice, respondet nostratum burglaria: hucq; fortè referendum Spelmanni Burgherith, mendosè sic scriptum pro Burgbrych.

Boscos.] 996.36. A Gallico bois, vel Belg. bosch, pro sylvâ.

Bostar.] 934.26. Bubile.

Botolos.] 308.44. sed apud Anglos botolos, id est, sine emendatione, vocatur. Sic cum voce habemus ejus qualem qualem significationem, sc. sine emendatione, id est, sine compensatione. Mendosè tamen botolos, pro botleas, ut in LL. Canuti politicis, cap. 61. ubi eodem sensu occurrit. A Sax. bot, venit, Belg. boet, compensatio (unde nostrum to boote, i. in compensationem:) leas addito, quod, ut nobis hodie lesse, terminatio est privandi potestatem habens, ut in witlesse, senselesse, carelesse, &c. i.e. insipiens, insanus, negligens, &c. Plura supra, in Agilde, infra, in Emenda, Insolutus, Orgilde, Ungelde.

Bovata terra.] 37.54. 957.46. Quantum terre uno bove arari potest. Vulgò, an Organg, vel Orgate, Skenai Scoti sententiâ 13. continens acras, sive jugera. De quo vide plura apud doctiss. equitem.

Bovecta.] 2097.7, 8. Bucula, juvenca. Vulgò, a Hesper, à Sax. hshpope.

Boverium.] 1937.27. Locus ubi stabulantur boves; bubile.

Bracca tunica.] 516.41. — coronam auream & tunicam bracciam misit, &c. Corrigendum fortè tunicam bracteam, id est, bracteatam, aureis sc. bracteis ornata: nisi malis, cum Gregor. Turonen. li. 2. cap. 38. blatteam.

Bracheta.] 1206.39. Canis fœmina fortè, quæ leporem ex odore persequitur. Vulgò, a Brach, Gallis Bracher.

Bracinum.] 1915.65. Cervisie conficienda locus. à Gallico brassin, i. confectio cervisie. Unde Brassinum, de quo Vossius in Brasium.

Braunon.] 1183.24. Mat. Paris. brennium. i. furfur, Gallis bran, nobis hodieq; branne: forsàn à colore fusco, quod Sax. olim, Gallis hodie, brun, nobis browne.

Brasium.] 1777.3. Hordeum maceratum ex quo cervisiam conficiunt. Ita potifex, brasinator olim dictus. Vide Spelmann.

Brede.] 925.16. Vox Saxonica, dolum signans, vel fraudem. LL. Edo. senio. cap. 1. butan bræde þ berþice. i. sine fraude & circumventionem: Bromprono autem interprete, sine fraude & seditione; pro seductione. Is autem Sax. bpeþden in LL. Canuti. par. 2. c. 22. per brede hîc exhibet: nec incongruè, cum apud Sax. bpeþden & bræde synonyma sint, quibus etiam astutia þebpeþdar, astus þebþægnýrre.

Brenna.] 1393.63. Fortean abramis; piscis genus: vulgò, a bræame, Gallis brenime, al. brame, Belgis bræme.

Breve.] 1160.45. Misit rex brevia sua per omnes comitatus Angliæ, &c. Vox lata quidem significationis: hîc autem edictum regium sonat, sic appellatum V. Flet. li. quod Imperatoriâ, ut aiunt, brevitate regis voluntatem notam faciat. Sermone patrio, a Writ, à Sax. 3epnit, h.e. scriptum: ge, tractu temporis eliso. De voce consulend. doctiss. equit. Glossar. quin & Cowelli Interpres, verbo Brief, ac Besold. de naturâ pop. cap. 18. verbo brevet.

Breve de recto.] 1962.47. est actionis formula quâ quis super causâ proprietatis in jus vocatur. De quo pluribus Cowell. in voce Recto.

Breve de Warranto.] 1962.47. Idem, ut opinor, quod aliàs, quo warranto dictum: quo quis regalia usurpans jura, in jus vocatur, quo jure talia vendicet ostensurus: ut idem Cowell. in voce.

Breve regis de replegiari.] 2057.52. Est Breve regis, quo quem captum & incarceratum, è custodiâ libe-

liberandum precipit, dato apud praefectum vade de stando iuri. Vulgò, a Replety, q. Replegium. Sunt verò Replegium, & Replegiare, à plegius, vel plegium. Plegius, vas sive fidejussor. Plegium verò, vadium.

Bridgumum.] 861.49. Idem quod bridgunia (pro bridguina) ead. col. li. 56, 57. Sponsum intellige, ut postremo locorum, interpretatione addita, vox Latine redditur. Hinc nostratium bydegroome, corruptè pro bydegume. Vox Saxonica, composita à bypde, sponsa, & zuma, quod, an à zymā sit, curare sonans, (Belgis olim goomen, Græcis νομέω,) q. sponsæ curator: an à Græco, γαμέω, i. uxorem duco, unde fortè Sax. zymung, nuptia: an à Germ. gome, homo: q. sponsæ factus homo: an deniq; ab eor. goman, al. gomman, (unde fortè nostratium good-man, nisi quis malit à Belg. godeman, per syncopen gov-man, mendicus, quibus etiam gode-wyl, gov-wyl pro mendica; quales sunt ii, saltem è plebe, quos ita nominamus:) maritus, paterfamilias, considerent alii. Advertendum hic, integrum hoc De Sponsalibus contrahendis institutum, à doctiss. equite inter Concilia Saxonice exhibitum, non paucis, nec levibus inquinatum erratis: quæ tamen hic annotare, ne nimis sim prolixus, consultò supersedebo, præsertim cum alibi à me jam sint observata, tract. sc. de Gavelkynd sæpius memorato, ca. 3.

Brigbota.] 923.38. 929.24. Pontis refectio vel restauratio. Sax. unde acceptum, bpiczboce, conflata voce à bpicz, nobis hodie bytoge, avis nostris bytge, pons; & boce, reparatio, restauratio, emendatio, quod à betan, al. zebettan. i. restaurare, emendare, meliorare: unde nostratium, houl-boote, hedgeboote, ploughboote, &c.

Britannia.] 728.57. Erant tunc in Britannia, sic à Bruto rege dicta, &c. Britannia nomen vel vocem ita Bromptonus, ita & alii, nec pauci quidem, derivarunt. Sunt tamen qui aliunde petunt: rectè, ut opinor, nemo. Brevitati consulens, eorum omnium hac de re sententias vel recensere, nedum refellere, supersedebo, præter illam Cl. Cambdeni; (à quo priorum omnium vocis notationes satis, ni fallor, convulsa:) quam, cum cæteris ab eo justè damnatis, haud genuinam censeo. Mihi tamen ab eo hac in re dissentienti veniam datum iri spero; cum nequaquam hoc, aut contradicendi pruritu, aut ullo alio quàm veritatis indaganda studio, quæ vel amicis omnibus mihi magis amica, facturus sim. Cum autem (inquit) Britannos se glasto depinxisse gravissimi quiq; authores, Caesar, Mela, Plinius, &c. docuerint, eos à depictis corporibus sic dictos fuisse conjectat: quicquid enim (ut addit) depictum & coloratum, brith patriâ & antiquâ linguâ appellant, &c. tania (ut ibidem ipse, paucis intermediis) à Græcis brith addito, quos apud, saltem in Glossariis, regionem significat: unde Britania, i.e. Britonum regio, conflata. Sic ille. Num autem olim Britanni se pingere, saltem depingere soliti, quicquid alii sentiant, bonâ cum eorum veniâ, justè dubitandum censeo, altiori saltem indagine haud indignum. Caesaris enim, unde hoc collectum, verbaritè intellecta, rem, ni fallor, non evincunt, morem haud probant. Omnes verò (inquit) se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit, atq; hoc horribiliore sunt in pugna aspectu, &c. Nota, glasto inficiunt inquit, non pingunt, depingunt, aut ejusmodi quid. Simili usus voce Pom-

^a Sic Camb. ponit Mela: Britanni (inquit) incertum ob deco- & Salmas. rem, an ob quid aliud, vitro ^a corpora infecti, &c.

cui respondet Plinii oblitæ. Hist. li. 22. cap. 1. Simile (inquit) plantagini glastum in Gallia vocatur: quo Britannorum conjuges natusq; toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes. Verum inter inficere & pingere, item depingere, haud mediocris planè differentia: siquidem inficere nihil aliud sonat quàm oblinire, il-linere, tingere, intingere, colorare, decolorare, imbuere, inquinare, contaminare: pingere verò, præsertim depingere, est lineamentis formare, vel formam alicujus rei ductis lineis representare. Quamvis igitur Britanni se glasto infecerint, haud tamen hinc sequitur, quod se pinxisse, nedum depinxisse, jure dicantur. Vide Salmas. Exerc. Plin. p. 258. c. d. & Boltoni nostri Elemen. Armor. p. 26. Sin autem rectè sic dicantur, brith tamen in lexico Britannico-latino, non pictus, depictus, coloratus, &c. Latine habetur: sed diversicolor, maculosus, maculis respersus, varius, variegatus, &c. quemadmodum ibidem britho (verbum) non pingo, depingo, coloro, &c. sed maculis respergo, variego; nec (quod notandum etiam) in lexico Latino-britannico, inficere, Britannicè habetur britho; sed Lliwo, &c. Imò quadum, quod idem ac glastum, Britannicè vertitur yLiwioglas. Britanni insuper olim cærulei dicti: si autem cærulei, (à colore sc. non autem à Cerula, nomine oceano indito) tunc non picti, non variegati, aut variis infecti coloribus, sed uno solummodo colore, cæruleo sc. Atqui fac Britanos olim se pinxisse, (notis compinxisse fateor, quod & aliis gentibus antiquitus solenne^b) sic enim ab Herodiano ^b Cluver. traditum, præter quem picturam ullam, nisi quod fer- German. ro sit (unde fortè Britannorum stigmata Tertulliano antiq. li. 1. memorata^c) nemo veterum, quod sciam, commemorat: cap. 16. fac, inquam, se Britanos pingere solitos, sed & brith ^c V. Cam- ita Britannicè significare: qui aut quales (mi Cam- bden. bdene!) hii Britanni sic pro more patrio picti, depicti? ii solum, quod sciam, qui insulam hanc, Albion dictam, Britanniarum nisi unam, licet maximam, incoluere. Caesar enim, qui primus omnium hunc Britannorum ritum commemorat, & à quo, ut verisimile est, omnes alii id ipsum acceptum referunt, cæteros non invisit Britanos, eos sc. qui sororem insulam, Hiberniam^d, aut alias hic illic in oceano Britannico longè ^d Que Pto- latèq; sparsas (quæ omnes uno & eodem nomine Bri- lomæ, Bri- tannicæ dictæ) inhabitant insulas, de quorum simili- tannia mi- nor: aliis, Britannia parva, di- cta. apud Strabonem, Melam, Solinum, Giraldum, aliosq; V. RR. Ar- rerum morumq; Hibernensium scriptores, silentium) machan. pag. 724. non, cæu Britanni, qui pleriq; corporis nudi, saltem ^e Cl. Seld. ad umbilicum^e, (quo pictura corporum innotescat^f) not. in sed vestiti, sed induti, incedere sint soliti, olim, hodieq; Polyolb. Quod cum ita se res habeat, nam est probabile, uni- ^f Herodian. versam Britannorum gentem, omnes sc. per quasq; Britanniarum insulas (quarum multe præter Albionem) habitatores, à quodam pingendi, aut quovis alio more vel usu, solum (quod hætenus compertum) inter Albionicos obtinente, denominatum? Minimè, meo quidem judicio; præsertim cum alia vocis origi- natio, in se multo hac simplicior, & quæ Albioni, Hibernia, ac cæteris omnibus eis adjacentibus insulis, communi Britanniarum nomine notis, magis quadret, in promptu sit, saltem haud difficile (ni fal- lor) inveniat. Quam priusquam in medium ad- ducam, advertendum est, plures esse hodie, ut olim, insulas marinas sub Britanniarum nomine com- prehensas,

prehensas, (multitudinis enim numero, Britannia vocantur, item Britannides, & insula Britannica) Albionem scil. Hiberniam, Orcades, Acmodas, Hebrides, Monam, Vectim, aliasque à Plinio & aliis memoratos, nominibus autem propriis insignitas, & invicem distinctas: omnes oceano, qui Britannicus dicitur, circumvallatas, & veluti cingulo

^a complexas: oceanum etiam hunc eâ præsertim ex parte quâ Angliam & Galliam, quâ etiam Angliam & Hiberniam interluit, mirum in modum semper, hyeme præsertim, aestuare, intumescere, fervere, fremere, (Oceanus barbaris fluctibus fremens. Paulin. apud Cambden. in Cantio) attolli, & q. finium, h. e. litorum angustorum quibus clauditur impatientem, supra modum irasci & concitari. Hinc de

freto Gallico Cambden. ex Marcellino loquens: Horrendis (inquit) hoc fretum attollitur æstibus, rursusque in speciem complanatur camporum bis inter duos Lunæ exortus affluens, bisque remeans. Hanc rem suo cum damno non semel expertus est Cæsar, licet à Venetis, ex adverso Britannia ad mare positus, edoctus, non nesciret, longè aliam esse navigationem in concluso mari atque in vastissimo ac apertissimo oceano. His similia prædicantur de mari Hibernico, quod scil. Hiberniam & Angliam interluit, ac supra omnem modum sævire solet. Audi enim quid de hoc Solinus Polyhistor. ca. 35. vulg. 22. Salmas. Mare (inquit) quod Iberniam & Britanniam interluit, undosum & inquietum, toto in anno, non nisi [æstivis^b] pauculis diebus est navigabile &c. Totidem ferè verbis Girald. Cambrensis, topograph. Hibern. distinct. 2. ca. 1. Hibernicum igitur mare concurrentibus fluctibus undosissimum, ferè semper est inquietum. Ita ut vix etiam æstivo tempore paucis diebus, se navigantibus tranquillum exhibeat. Plura si quis cupiat, Cambdenum adeat in suo peculiari de Oceano isto tractatulo, Insulis Britannicis præfixo. Oceanus autem iste (utpote tam impetuosus, æstuosus, periculosus) innavigabilis olim fuit exteris habitus. quod (ut taceam Britannia tantam apud

^c De Bello Gall. li. 4. accolas, Cæsare^c teste, incertiam, hinc, ut verisimile est, quadantenus exortam:) satis firmant, tam ex Julio Firmico, quàm ex Ambrosio per Cambdenum allata: quibus addenda, præter Libanii à πῆγυλον, S. Clementis verba, in suâ ad Corinthios epistolâ, à Cl. Patricio Junio ex bibliothecâ regiâ nuper & publici juris factâ, & Latine versâ; ubi de oceano loquitur non navigabili, Britannicum hunc intelligens, ut magno quo pollet iudicio, conjectat idem eruditiss. editor, quem sequitur ejusdem epistola interpretis Anglicus, multis in medium adductis testimoniis conjecturam plusquam probabilem reddentibus, in suis ad epist. annotatio. pag. 59. De ferventi verò, turbidâ, æstuosâ, & inquietâ hujus oceani qualitate hæc dixisse sufficiat. Hinc autem, hinc inquam, (ô Britanni!) & nostratium, & patriæ nostræ toto terrarum orbe longè celeberrima, nominis (ni fallar) petenda est origo: à litoribus nempe ferventibus, & mari vel oceano circumfluo tam mirè semper æstuoso: quemadmodum vulgò ^d Præseus creditur Albionem sic vocari ab albis litoribus.

Britannia (inquit Isidorus) à vocabulo suæ gentis ^e cognominata. Esto. nec refragatur, ut vidimus, Cambdenus. Quodnam autem vocabulum? num brith? malim brydio, quod Britannis fervere, fervescere, aestuare, calefacere, calefieri, concallescere, infervere, infervescere, infervescere, percalescere^f, significat. Unde haud dubiè eorum brydaniaeth, pro Latin. iracundia, fervor, ardor, calor, caldor, excandescencia, &c. Et, quod Britonum ac Britannorum nomen, linguâ ut habetur Britannicâ, Brython, (Sax. Bpýton, plur. Bpýttar: quemadmodum etiam eorum Brydain (Sax. Bpýtenz, Anglis Britaine) pro Britannia, ut & Brithoneg pro linguâ Britannicâ, hinc dimanaverint, cur dubitemus non video. Re quidem seriò pensatâ, & penitiùs inspectâ, ita mihi videtur, hæcque mea demum est in quâ acquiescam sententiâ; meque in verâ vocis origine investigandâ diu multumque versatum, voti jam tandem factum compotem existimo. Britannia verò, vel potius plurali Britanniarum nomen, (ut ita addam) omnibus oceani Britannici insulis commune reor: modernâ Britannia interim Albion dictâ, dum cetera huic adjacentes insule sua etiam sibi propria habuerint nomina: Hibernia scil. Orcades, Acmode, Hebrides, &c. Britannia nomine insula huic Albionica præ reliquis adherente, quasi Britanniarum que planè maxima sit, princeps, & celeberrima. Cujus illud alterum nomen, Albion, Britannia (ni fallor) aliquanto recentius, non ab albis rupibus, ut quidam volunt, cen Latine ortum, quod (ut Buchananò jam monitum) haud est verisimile: sed quemadmodum Scotorum Albania, à voce Celtica Alpen, Alben, aut ejusmodi, pro monte, colle, mole, loco edito, quibus non solum ora maritimâ^h, sed & regionis interiora abundare noscuntur, dimanasse malim. De litera autem d. in t. mutatione, vel litera n. geminatione; cum res sit in omnibus linguis usitatissima, non est quod lectorem pluribus moremur.

Brithbrice.] 822.24. Mendose pro Borhbryce, de quo supra in Borgi fractura.

Brokum.] 1886.50,54, &c. Rivulus, fluvius, torrens: Saxonib. olim broc, nobis hodie brooke.

Brohbrece.] 826.8. Corrige burhbrece, de quo supra, Borgi fractura.

Brudatus.] 2008.60. Acu-pictus, quod broyded, vel imbroydered, Anglice dicimus. Chaucerus autem broyded. à Gall. brodé. Hoc, cum aurifrigiatus perperam confundit D. Watsius in Glossar. Matt. Parisio addito, quem interim planè fugit, aurifrigia, vera vocis ætiologia. Per aurifrigiatam enim, vestem intelligit acu-pictam aureis filis, & opere phrygionico. In eandem sententiam Cl. Vossius, Gloss. in voce; item Joannes de Woweren à Martinio in Lexico philologico citatus, ex aureis filis rectè; non tamen, ut sequitur, opere Phrygio vel Phrygionico. Quamvis enim vestes acu-pictas Phrygias & Phrygiones nuncuparint veteres; item Acu-pictilia, ob acu-pingendi artem à Phrygiis inventam: auri tamen intexendi modus ab Attalo Asia rege, non à Phrygiis originem traxisse testantur Plinius, et eum qui sequuntur Isidor. Hispal. Polydor. Vergil. aliique: unde vestes ejusmodi Attalicæ dictæ, quemadmodum et istæ, potius quàm Aurifrigiatæ, dicende, modo vox vel nomen inventionem aut inventorem saperet. Ut mea fert sententia, posterior cõpositi pars ejusdem est originis ac nostratium fringe, Gallorum frange, Italarum frangia,

frangia, Hispanor. franza, Belgar. frengie, formâ Latinâ frigia, eliso ceterarum linguarum, n. vocis fortè emolliende gratiâ: quomodo etiam in naufragium, saxifragium, collistrigium, & similibus. Unde & Italis, misso. n. (ita eis preso, pro preso; represso, pro represo) alias fregi dicitur. Rectè igitur Spelmanus noster, & ad vocis explicationem satis: Aurifrigia, (inquit) fimbriæ aurea. Chaucero nostro, sed & Cotgravio, in Dictionar. Gallo-Anglico, *Draynes*. Quandoque scribitur aurifrisium, quod aurifrigio paulo mollioris pronuntiationis. Vide eundem Voss. in voce Phrisum. Vocabular. vetus Anglo-latin. *Dreyf of a Testament*, Aurifrigium.

Bruera.] 2203. 19, 21. Vox fori nostri, (à Gallico bruyere. i. erica.) ericetum signans. Anglis *Heath*, & *Heath-ground*.

Brullatus.] 1915. 16. — iij. albas brullatas, vij. capas brullatas, &c. Idem fortè ac brudatus, quod vide. nisi quis dimanasse malit à Gallico pourfilé. i. intertextus, Anglicè *purled*.

Brunus.] 898. 6. Pannus scil. colore fuscus, subniger; Sax. & Gallis brun; nobis hodie *brown*. Burnettus apud Matt. Paris. de quo in Glossar. eidem addito, corrigendum fortean Brunettus: quod à Gallico brunette, pro puro panno nigro. Cotgrav.

Bucca.] 661. 16. Buccia. 1174. 3. Bucea. 657. 37. Buscia. 1164. 13. Navis magnitudine notabilis, quandoque buffa, al. burcia dicta, ut apud Spelmanum, cui est navis grandior ad similitudinem pixidis, panda alvo & obtusa proxa. Quod panda alvo sit, nomen, ut ego conjicio, sumpsit à Belg. *bucken*, pandare, curvare, incurvare, quod Saxonibus *buzan*, unde eorum *boza*, hodie nobis *bow*, arcus: *bozeht*, nobis *bowed*, arcuatus, vel flexus in modum arcus: nisi malis à Belg. *buck*. i. e. venter, alvus, uterus; quasi, ob alvi sive ventris amplitudinem, aliis navibus longè nobilior notabiliorque. Amplum hodie Anglis *big*. Naves autem has grandes fuisse constat, unde *Neubrigensis* onerariæ dicta.

• Fortè: si-
ve collati-
tiâ stipe,
sive aliter;
sicut nos
deceret.

Buccellus.] 854. 9. Sic cum buccellorum impleti-
one, sit aliter, sicut poterimus, &c. In Textu (ut vo-
cant) *Roffensi* Saxonice sic: a rpa mīd byte rēyl-
linze. rpa eller. rpa ur to anhazie? Locus u-
troque, ni fallor, corruptus, nec, quod videam, fa-
cile restituendus. Conati quidem sumus, sed frustra;
peritioribus igitur relinquo.

Bulla.] 1108. 47. 1114. 7. 1458. 59. 1717. 66. 1718. 2, &c. Vulgò, a Full. Vox, ut *Watso* jam mo-
nitum, neque recens, neque rara, sed his diebus
pro diplomate papali, vel literis pontificiis plumbeo
signo notatis, tantum ferè usurpata, quemadmodum
hic, in locor. priore: olim autem sigillum significans,
ut in posteriore. quod enim ibi bulla aurea nostro ty-
pario (typum intellige, vel signum, cujus exemplar
apud Roger. Hoveden. in Hen. 2.) impressa; infra,
ead. col. lin. 43. Sigillum aureum regis Siciliæ nun-
cupatur. Hinc etiam Privilegium S. Augustini, de
quo hic, 1764. 64. bullâ plumbeâ dicitur sigillatum,
ac munitum. De voce plura & pulchra apud doctiss.
equitem, quem vide.

Bundæ.] 1916. 35, 47. Limites, termini, meta:
vulgò *bounds*, al. *boundaries*. Vox fortè (ut &
nostratum *bundle*, fasciculus) à Sax. *bindan*, li-
gare, vincere; cujus particip. est *gebunden*, nobis
bounden: siquidem termini agro sunt in vinculum,
sive ligamen.

Bungellus.] 2056. 47. Mendosè pro Bundellus.

i. fascis, fasciculus: vulgò, a *bundle*, de quo jam
dictum in *Bundæ*.

Burans.] 1915. 54. Erroneè, for. pro Birrum, al.
Birretum, quod vide.

Burbreche.] 898. 31. Sax. *buphbrýce*; de quo
supra in *Borgi* fractura.

Burdare.] 2631. 46. *Nugari*, ludere. à Gallico
bourder, illo sensu.

Burgagium.] 2197. 22. Servitus est quam qui
Burga inhabitant pro domiciliis suis præstant, & ple-
rumque constat in denariis; quibus solutis, *burgen-*
sis ab omni aliâ liberatur servitute, atque inde est
quod hic dicatur liberum. Vulgò dicimus, *Free-*
burgage.

Burgaria.] 2020. 54. Mendosè fortè pro Bur-
glaria. i. (inquit eques ille doctiss.) nocturna diru-
ptio habitaculi alicujus, vel ecclesiæ: etiam murorum
portarumve civitatis aut burgi, ad feloniam aliquam
perpetrandam. Nocturna (inquit) dico, recentiores
sequuntur; veteres enim hoc non adjungunt. Vulgò,
Burglary: quomodo fortè corrigendum *Mourgu-*
lary, de quo idem eques ex Statutis (inquit) pro pla-
teis Londinen. impressis anno 1573. art. 45. *Casting*
any corrupt thing appoisoning the water is lowe-
gular and felony. Sensus est, ut ego capio: *Faci-*
nus istud eadem omnino ac *burglaria* & *felonia* pœnâ
plectendum est, capitaliter scil.

Burbota.] 929. 24. Idem quod *Burhbota*, infra.

Burgenles.] 674. 16. 704 18, &c. Saxonibus
buphpapu, *buphrætan*, *buphleoda*: Germanis,
Belgis, Anglis, hodie *burgers*: cives scil. vel ur-
bium, arcium, oppidorum, burgorum denique habita-
tores sive incolæ. A *buph*, al. *bupz*, & *býpiz*,
quod ut Latin. *burgus*, urbem, arcem, & quemcun-
que locum munitum denotat: à *beopzan*, quod mu-
nire, defendere, tueri, in tutum recipere, salutem dare,
significat. Plura petas apud equitem doctiss. & Vos-
sum.

Burgha. *Burghessaldrus*. *Burghessaldrus*.] Vide
Borgha.

Burgmotum.] 872. 14. al. *burgmotus*. Sax. *buph-*
zemo-te. i. e. urbis sive oppidi (civium scil. vel oppi-
danorum) conventus, congregatio, vel confessus. à
buph, al. *bupz*, de quo in novissimis, & *zemo-te*,
conventus: quod à *zemetan*, obviare, convenire,
Belgis *ghe-maeten*, nobis hodie *to meet*: ut conven-
tus alias *gemetting* olim, hodie *meeting*, dictus.
Hoc exteris, Mallus. De *burgmoto*, cum reliquis
ejusmodi conventionum olim apud nos generibus, vi-
deatur doctiss. eques in voce *Gemotum*: unde fortè
Causidicorum nostrorum *Mooting*, ut & *Scotor*.
Mote, pro actione, & causâ disceptatione: placitum
vulgò vocant.

Burgus.] 833. 35. 834. 33. 34, &c. Sax. *buph*, ut in
Chronologia Sax. unde hæc deprompta. De voce supra
in *Burgenles*: plenius autem apud Spelman. &
Voss.

Burhbota.] 923. 38. Urbis vel arcis restauratio.
vox composita à Sax. *buph*, & *bote*. De priore su-
pra in *Burgenles*. De posteriore in *Brigbota*. De utro-
que *Spelm.* plenius.

Burhmannus.] 898. 4. De cive Londinensi di-
ctum, & idem signans ac *burgensis*, civis scil. vel
oppidanus: *burgi* vir, vel homo, vulgò a *burger*.
vox à *buph*, & *man* effecta, quorum illud, urbem,
oppidum; istud, hominem vel virum notat. Talis
Saxonibus alias *buphpape*, plur. *buphpapu*, al.
bupgh-

burghpapi, quomodo Londinenses olim à Guliel. primo Conquestore dicto, nominati. de quo Spelmann. in voce Burghware.

Burnetum.] 1904.51. Vocem habes, etiam apud Matt. Paris. quam effectam puto à Gallico brunette, quod purum pannum nigrum signat.

Bulcia.] Vide supra Bucca.

Bussellus.] 1887.36. 1912.39. Mensura genus, octo continens galones. Modius. vulgò, Bushell. V. Galo.

Buthsecarlus.] 186.9.25. 193.60.226.49. 476.17, &c. Idem fortè qui, tum apud Florent. Wigor. & Roger. Hoveden. ad eundem annum, tum apud Bromptonum, infra, col.998.37. marinarius dictus: nam qui hîc, ultimo & penult. locis, buthsecarli, postea, col. ut dixi, 998.37. bis vocantur marinarii. Vox planè composita: cujus pars posterior, carlus, à Sax. ceopl venit, h.e. tum mas, homo masculus, (unde hodie karl-cat, pro cato mascolo:) tum, ut Belgis kaerle, vir fortis, robustus & strenuus, eoque servitio aptus: atque hinc nomen eis qui aliis fuerint à servitio vel operibus attributum. E. G. qui domino à re rusticâ vel agrariâ, colonus scil. villanus, gleba ascriptiuius, Sax. æcepceopl: qui à re vel opere domestico, famulus scil. domesticus, hupceopl; ut qui hîc à navigio, servus nauticus, bucecapl. Churle adhuc nobis mansit pro viro rustico, inurbano & agresti. Prior autem compositi pars tam variè scribitur, ut cui referatur origini justè ambigendum. Quandoque occurrit botelecarlus: nonne autem huius affine Domesdei Batswein, de quo apud Spelmannum, quod navis, saltem navicula, servum signat? quandoque, & sæpius, Bucecarl. Buccecarlus: tunc autem ab eodem fonte fluere videatur ac bucca, bucia, de quibus supra, navem notantibus grandiore, q. navis ejusmodi servus.

Butor.] 2010.59. Ardea stellaris; Gallis butor, item bittore; Belgis butoor; Anglis a bittour.

C.

Aballus.] 20.58.164.35.1343.53. & alibi. Equus: ut Reda caballaria, 2372.59. pro rheda equis tracta. Latinis tamen equus non quivis, sed vilior, cujus usus (inquit Vossius) in pistrino, agriculturâ, ac vecturis mercium. Sed de verbo hoc, & ejus origine, plura reverendus ille, & doctiss. amicus meus, Meric. Casaub. Is. filius, in suo, de Lingua Anglicâ vetere, tractatu, pag.291. Duplicis meminit S. Bonifacius, Epist.122. agrestis scil. & domestici.

Cabillinus colennus.] 898.7. — & in sancto Natali — duos cabillos colennos aceto plenos, & totidem, &c. Locus parùm sanus. quoddam vasis genus intelligendum, quale tamen nescius ipsemet aliis investigandum relinquo.

Cacepollus.] 898.22. 2153.46. 2154.46. Sattelles, lictor: nobis vulgò hodieque a Catchpoll: quo quidem nomine, ut videtur, tum in diebus illis, tum hodie, lictores Londinenses insigniti. Vox composita à Græco κατέχειν, occupare, firmiter tenere, aut amplecti: inde nempe, ut me docet doctiss. ille Casaubonus, nostratium to catch, pro apprehendere; & πόλ, capitis vertex, cranium, calvaria; unde, ut ab eodem didici, nostratium pole, & polle, pro capite. Facit, quod tributum capitulare, vel in capita impo-

situm, furistis capitatio, unde Gallicum capitation, nobis hodie dicitur Polle-money: Belgis hoostgelt. Lictores autem, ut verisimile est, sic dicti, quod capiendos per caput apprehenderent.

Cacherellus.] 1936.20. — & quod pauperes tenentes nostri defendantur contra cacherellos quantum de jure possent. Spelmann. in vocib. Furca & Fossa, ex monumentis eccles. Roffen. de ann.1200. Et Paulus de Stanes fuit tunc Cacherellus de hundredo de Actane. Ballivum intellige, sic enim hîc infra, lin.50. inquirant de injuriis per ballivos vel cacherellos vicecomitis, &c. Vocis origo eadem (ni fallor) ac Cacepolli.

Calcetum.] 1940.43.45. alibi Calsea, Calceata, Calsetum. Agger, via strata. vulgò, a Causey. Non à calcando dicta, (inquit Spelmann.) sed à calceando, quod vel lapidibus vel durâ aliâ materiâ, quasi calceomunitur contra injuriam plaustrorum & itinerantium. Quolibet enim via calcata est non autem calceata. Sic ille. Potius, ut opinor, à calce, Sax. cealc: quod pavementum ejusmodi ex calce fit plerumque.

Caliburne.] 1195.14. De gladio sic dicto plura scire desiderans, adeat Florilegum, ad ann. Christi 520.

Calumpnia.] 196.16.238.1. 312.65. Vox his in locis vendicationem, sive juris postulationem, signat; nobis, nostris præsertim forensibus, clamne, & forensi Latinitate clamium, quomodo clamator eis pro vendicator, item clamare, pro vendicare, cui contrar. disclamare.

Camberlanus.] 1191.27. Anglis hodie Chamberlatæ. i. camerarius, cubicularius, sive, à cubiculis: à Gallico chambrier, al. Chanbelan.

Cambiare.] 840.18. pro cambire. i. permutare; commutare; ut Cambicio. 843.1.4. pro permutatio; commutatio: vulgò, excambium, al. escambium; Gallis Eschange, Anglis Exchange. Hoc Sax. zehpyppe; illud, hpyppian, & zehpypfian, quod transferre, permutare, vulgò to chop and change: item, fluctuare, volvere, volutare, fluere & refluxere, ut aqua ad ripas illas fluvii Thamensis, inde Tharfes dictas.

Cambria.] 2484.27. Brutus — regnum suum tribus filiis suis divisit, videlicet Locrino &c. Et Cambro minori filio partem illam, quæ tunc à nomine suo Cambria, nunc verò Wallia vocatur, &c. Regionem istam quidam hinc, alii verò à Cimbris, Gomeri, Japheti filii, ut ferunt, progenie, ita nominatam existimant. Horum posteriores nomen illud (Cimbrorum) non solum Gallis & Germanis, sed & Britannis etiam olim asserunt commune. Britannos insuper à supervenientibus Saxonibus, & regno & sedibus avitis tandem orbatos, ac in Walliam effugatos, nomen illò unâ secum detulisse, ubi inter eos, veluti Cimbrorum Britannicorum reliquia, adhuc manet inextinctum, ejusdem regionis indigenis propria lingua, Cumero, & Kumeri, dictis. Sic illi. Admonendi tamen hii, gentem illam Europeanam, Cimbrorum dictam, à Gomeri, Japheti filio, haud esse progenitam: siquidem Gomerus ille cum suis, non Europeanas, sed Asiaticas, sortitus est sedes; quo autem in loco pluribus ostendit (magnum Germaniæ decus) Philippus Cluverius, German. antiquit. li.1.ca.4. Quinetiam, si Cambri iidem sint qui Cimbri; Cimbrorum autem nomine Britanni intelligendi; mira

admodum res erit, è Britannorum gente Cambro-Britannos tantum hoc nomen retinuisse, ceteris suis in Galliam atque Cornubiam trajicientibus contribulibus nunquam sic dictis. Vocabulum insuper, & nomen, Cimbri, pro Britannis, modò sit antiquum, & una cum ipsa Britannorum gente (quod utique ab his assertum) conditum, mirari satis nequeo, cum eodem Cluverio, Romanos, qui 300. circiter per annos insulam hanc sub praesidiis atque imperio tenuerunt, nunquam hoc nominis in eà gente exaudivisse; aut si exaudiverint, nusquam in literarum monumentis reliquisse: quum interim haud semel de Cimbris Germanis, eorumque in peninsula sede, mentio exstet: altum autem de Cimbris Britannis ubique silentium, nisi posterioribus demum seculis, postquam Britanni ab Anglo-Saxonibus in eas quas nunc tenent compulsi fuerunt sedes, Wallicas scilicet, Romanis omni Britannia jam egressis, haud ultra reversuris, de quo vide sis eundem Cluverium, ut supra, item li. 3. cap. 37. Nonne autem (roget fortè quis) manet Cimbrorum & vox, & nomen, in nostrarium **Cumberland**, comitatu scil. (ut vocant) sic dicto, Mariano Scoto, & Florentio Wigorniensis, ad ann. 945. Cimbrorum terra? Ita fateor quibusdam visum; quorum pace, nihil aliud (ni fallor) sonat illud nomen nisi terra impedita: cujusmodi, qua hic curvis, asperis, & acuminatis montibus, (unde regionis quadam pars Copeland dicta: montes autem ejusmodi, Cambdeno teste, Britanni Kopa vocant) qua illic torrentibus, stagnis & paludibus cœnosis totius tractus ejus facies, veram quidem labyrinthi speciem & imaginem præ se ferens. Verbo autem **cumber**, (al. **to cumber**) nobis hodieque impedire, molestare, angustiis premere, significanti, nomen **land**, i. terra, hic præponitur, eadem de causâ ac Westmore, in contermini pagi nomine, **Westmoreland** dicti, de quo pluribus infra; terra nimirum ut exprimat qualitatem. A Cimbris itaque, bonâ cum doctorum veniâ, Cambria nomen haud petendum censeo. ¶ Num igitur à Cambro, de quo supra, Bruti filio? Nec inde quidem, ut opinor, cum de numero sim eorum, Johannis Tuini sc. & aliorum à Cambdeno & Spedo enumeratorum, qui historiam illam Brutinam (ut quibusdam dicta, ipsique Giraldo Cambrensi fabulosa habita:) ceu posterioris avi somnium & commentum, suspectam habent. Nec temerè fortean: quisnam enim (ut alia taceam argumenta) inter antiquos, qui jam extant probata fidei, historicos, præter eundem mendaciorum patrem, (ut Tuino dictum) fabulatorem, (ut Neubrigensi, Galfridum Monemuthensem intellige:) ejusve sequaces, aut Brutum hujusmodi, aut Cambrum ejus commemoravit filium? Ne vel unus quidem, quod uspiam legi, inquit Cambdenus, de quo vide Tuini Commentar. li. 2. pag. 66. Verum ut dicam, uti Wallia, sic itidem & Cambria nomen quodammodo novum est: neque per aliquot sacula post excidium Britannicum in literarum cujuscunque generis monumentis opinor occurrit. Gildam adi, Ninium, Asferium, (homines autem ipsi omnes natione Britanni) Bedam, Ethelwerdum, Ingulphum, Ordericum Vitalem, Florentium Wigornensem, Guliel. Malmesburiensem, omnes denique rerum Britannicarum scriptores ante Galfridi illius, Bruti assertoris, ævum; Cambriam autem si queras, aut Cambrum, oleum prorsus & operam perdes: neutrius enim apud eorum aliquem aut vola, ut aiunt, aut vestigium: ut

nec inter alia illorum temporum monumenta quævis literaria, præterquam Leges Hoeli Dha, circa ann. Dom. 940. latas; ubi vox (Cambria) nescio quâ fide, (cum nusquam alibi in diebus illis, quod sciam, reperiatur) haud semel occurrit. A Cambro igitur, Bruti filio, nomen tam serò usurpatum, tot sæculis incognitum, & inauditum, dimanasse haud est verisimile. Domi tamen ortum credo, nec aliam quàm gentis propriæ vocem esse. In cujus meliorem investigationem, (ut non unâ manu diruam, nisi & alterâ adificem:) representanda hic imprimis loci, quò Britanni, modo quo supra fusi fugatique migrare sunt coacti, apud Gildam descriptio: Nonnulli miserarum reliquiarum in montibus deprehenso acervatim jugulabantur. Alii fame confecti accedentes manus hostibus dabant in ævum servituri: si tamen non continuo trucidarentur; quod altissimæ gratiæ stabat loco. Alii transmarinas petebant regiones; cum ululatu magno, ceu celestis vice, hoc modo sub velorum sinibus cantantes: *Dedisti^a nos tan-^a Psal. 44. quam oves escarum, & in gentibus dispersisti nos.* *II. al. 43.* Alii montanis collibus (minacibus præruptis vallatis) & densissimis saltibus, marinisque rupibus, vitam suspectâ semper mente credentes, in patriâ licet trepidi perstabant. His addendum duxi Wallie situm adhuc plenior ex Neubrigen. li. 2. ca. 5. quem vide in Proem. Cum autem (inquit) gens Britonum à supervenientibus Anglorum populis exterminium pateretur, qui evadere potuerunt, refugerunt in Wallias contra irruptionem hostium naturæ beneficio tutas, ibique hæc natio perseverat usque in præsentem diem. Regio quippe illa tractu propensiori ad prospectum Hiberniæ super mare Occidentale jacens: alio latere regionibus Anglicis jungitur, & ferè tota vel Oceano vel vivis saltibus aliisque difficultatibus cingitur. Ideoque difficillimos habet accessus sive ingressus. Introrsus autem inextricabiles quosdam noscitur habere recessus, ita ut quàm periculosum est potenti cuilibet eam cum exercitu ingredi, tam impossibile sit eam interiùs cum exercitu pervagari, &c. Consulamus jam Cambrie tum Itinerarium, tum descriptionem per Giraldum, Cl. etiam Camdeni ejusdem regionis in Britannia suâ topographiam, necnon tabulas Spedi geographicas. His autem & similibus inspectis, regionem hanc Cambrensem, quod ad oram spectat maritimam, qua sinibus, æstuariis, crepidinibus, lingulis, promontoriis, rupibus, &c. quod autem ad tractum attinet terrestrem, qua montibus, silvis, saltibus, paludibus, stagnis, saxetis, dumetis, &c. mirum in modum incurvam, sinuosam, inflexam, cameratam, arcuatam, lunatam, ambagiosam, distortam, tortuosam, resimam, obliquam, camuram, verrucosam, gibbosam, laciniosam, hispidam, inaequabilem, &c. deprehendimus: longè secus ac regiones vicine, & magis mediterraneæ, qua multo sunt aquabiliores, planiores, & agricultura aptiores. Hinc autem, ni fallar, Cambria vocis & nominis fons & origo. Cam enim & Cambe, Britannis, quemadmodum Latinis, saltem posterioribus, Camus, & Cambus, Gallis etiam Cambre, curvum sonat, incurvum, sinuosum, camurum, distortum, inflexum, &c. Cam etiam, linguâ Hibernicâ curvum denotat, uti me docuit summus ille vir, ac undequaque doctiss. Jacob. Usserius, reverendiss. Armachanus Archiepiscopus, & universæ Hiberniæ primas. Qua omnia fortasse, ceu Latinum Camelus, Camera, (Asserio Menevensi

venſi Cambra, teſtum ſc. teſte Nonio, in curvita-
tem formatum) & id genus alia; orta à Græco
καμπύλω, i. curvo, flecto, deſlecto, &c. unde καμπύλος,
i. inflexus, curvus, aduncus. Utcunq; **Mori-**
cambe, (Cambdeno teſte) mare ſinuoſum ſignificat:
atque hinc (ut idem opinatur, vir quidem longè do-
ctiſſimus) Cambo in Camboriturum, apud Icenos, ut
& Camb in Camb-alan; aliàs Camel, apud Dan-
mon. Nec aliunde proculdubio tum aſtraliſim Saxonum,
ad mare ſitum, prope Riæ & Wincheſſea oppida, tum
Veſtenſium, **Camber**; quorum ſi inſpi-
cias apud Spedum & alios typum, utrumque curvi-
tate ſatis notabile offendet. Hinc præterea ipſi
Cambri, Giraldo Cambrenſi teſte, eorum linguam à
Cam, & Græco, hoc eſt, diſtorto Græco, dictam di-
cunt: Curvus Græcus ſermo Britannicus. Ita Gal-
fredus Monemuthen. li. 1. Hinc etiam Episcoporum
pedum paſtorale, Cambuca olim dictum, nobiliſſ.
Spelmanno teſte, in voce: ubi Camoc, priſcâ noſtrâ
linguâ, curvum & camurum ſignificare perhibet.
Quod ſi verum ſit, herba Latine remora aratri di-
cta, (quod ſuo ramorum & radicum implexu ara-
tra ſæpius remoretur) hinc fortè **Camock** nobis ho-
dieque dicta. Hinc inſuper naſus aquilinus, nobis
vulgò, a **camber noſe**: naſus recurvus, a **camoſe**
noſe. Præterea, hinc ſtare vel incedere brachiis ad
latus flexis, (quomodo is quem aſatum vocant)
vulgò dicimus, **to ſtand oꝝ walke with the armes**
a kembo. Hinc denique (ne in exemplis recenſendis
inſinitus videar) noſtratum **kim kam**, pro re qua-
vis curvâ, diſtortâ, obliquâ, vel inverſâ. Cam-
bria itaque (ni valde fallor) originitus, aut à ſim-
plici voce, **camber**; aut à compositâ, **cam** ſcil. cur-
vus, & **bro**, quod Britannis, ut olim Gallis, patria,
regio, tractus, ora, plaga: quaſi tractus, regio, &c.
curva, **camura**, diſtorta, &c. aut **bre**, Britannis
mons, collis: ac ſi univerſa regio una quaſi conſta-
ret monte: ſive (quod eodem recidit) à Græco κάμπος,
i. cavus recessus; unde cymba navigii genus, conche
ſimile. Talis autem Cambrenſis ora maritima
(ut terra cavos hic illic obvios ræceam recessus per-
fugium quærentibus, ut olim Britannis, apprimè
utiles) ad occaſum facies, lunata ſcilicet. Unde
illud Pauli Jovii in Britann. deſcript. Contrario
autem ad occidentem ſolem inſulæ littore, ubi **Wal-**
lia duobus magnis ſinibus excavata peninſulæ ſimi-
lis, rotundam frontem in Oceanum extendit, duo
ſunt emporia, Gallicis ac Hiſpanicis negociationi-
bus opportuna: in intimo ſinu terminoque Wallicæ
ditionis, urbs **Ceſtria**, præterlabenti **Deæ** fluvio ap-
poſita. Et **Briſtollum** in adverſo pariter ſinu, quo
Cornwallia terminatur. Si tamen rectius dicenda
ſit **Cumbria** quàm **Cambria**, quod per me licet
petendum fortè nomen à veteri noſtrato, de quâ
ſupra, voce ſive verbo, **to cumber**, i. e. impedire,
moleſtare: quod, inſtar **Cumberlandiæ** ſupra memo-
rata, **Cambria** regio ſit montibus abruptis, terra-
rum arduis, ſaxetis, ſilvis, ſaltibus, ſtagnis, paludi-
bus, &c. impedita, inacceſſa, & impervia, ſaltem
viantibus quàm moleſta, **Westmorlandiæ** ſimilis,
regiuncula huic contermina inter montes altè per-
tingentes ſita, eoque ſic dicta. Loca ſiquidem mon-
toſa Angli Septentrionales hodieque, ut Saxones
olim (quibus terra montana **mopland** dicta) **Mores**
vocant. Nec talis ſolùm **Westmorlandicæ** regionis,
Cumberlandiæ proxima, conditio, ſed & illius paulo
remotioris, multo amplioris, **Caledonia** dicta, apud

Pictos olim, **Scotos** hodie; re-
gio quidem (inquit Buchananus) inter Britannorum cla-
riſſimas, ſic autem, ut fertur, dicta à montibus, vel collibus
duris. Caled enim Britannis, Cambdeno interprete, durus,
item moleſtus, difficilis, clivius, arduus: Don autem (unde
noſtratum **dolone**) mons. Terra verò illa, eo teſte, tota hor-
ridis & conſragoſis montibus attollitur: atq; inde
fortè fuerit aliàs **Albania** dicta; nomine (Buchananus
Scoto teſte) ejuſdem proſapia ac **Alpium** illo, quos
potius ab altitudine quàm à candore ita nominatos
arbitratur. Cui ſuffragatur & **Paulus Merula**,
Cosmograph. par. 2. li. 4. cap. 5. & **Philipp. Cluverius**,
German. Antiq. li. 1. cap. 8. quorum poſterior **Alpium**
incolas olim **Tauriſcos** inde appellari probat, à ſitu
ſcil. regionis, **Alpibus** ſuperſtrate montibus, quos
illi ſuâ linguâ appellabant, **Thi Tauren**: quemadmodum
alio vocabulo, **Thi Alben**, & **Alpen**, &c. Sic ille, li. 5. pag. 4.
ubi **alpen**, & **bergen** idem ſignificare notat: **berg** autem
Ten-tonicis mons. Hinc (non autem ab **Albanatto**
Bruti filio ſecundo genito, ut quibuſdam viſum) **Scotia**
olim hodieq; **Albin**, & **Albaine** dicta, quod nomen
adhuc, quaſi jure ſingulari, manet inter alta incolentes,
qui vulgò, **High-land-men**, aliàs **Albinich**. Nec
mirandum interim locum vel regionem aliquam à ſitu,
vel figurâ nomen ſortiri: quum nihil ſit hoc ſolenni-
us. E. G. noſtratum **Cornubia**, à cornu dicta, ut &
alia loca à **Cambdeno** memorata, in ejuſce loci
nominis ratione explorandâ, quem velim conſulas,
& ibi, & in **Cantio**, quod à ſitu & formâ ejus
angulari (**Cant** ita, inquit, ſignificante) nomen ſuum
ſortitum exiſtimat idem author. Hinc etiam (uti me
docet Buchananus, homo Scotus) **Skia** inſula apud
Scotos nomen, priſco **Scotorum** ſermone (inquit ille)
Skianacha: ſic autem dicta à figurâ ejus alata,
quod promontoria inter qua mare ſe infundit,
velut ala ſe obtendunt. **Skia** enim **Scotis**, ala.
Sic ille. Porro hinc provincia nomen apud ipſos
Cambros à **Giraldo** memorata, **Deugledhew** dicta:
ſic autem appellata (inquit ille) quod duobus fluviiſ,
quaſi duobus gladiis, cingatur & terminetur. His
adde (quod quidem magis hic appoſitum, maximiq;
videatur momenti) **Camerinum** **Piceni** urbem
præclaram, à curvitate ſitus (inquit **Iſidorus**) ita
appellatam. Sed de his ſatis. Quæ (ut & ea de
Wallia, infra) ſcripſi, non ut loci vel gentis gloriæ
aliquid detraberem, ſed tantum ut veritas in vocum
rectâ derivatione eluceſcat, ſalvâ interim per me ſuâ
unicuiq; ſententiâ. Enimvero tantum abeſt me moleſte
laturum hæc reſelli ab aliis, ut ſi quis certiora doceat,
ac de errore me deducat, ei maximam gratiam ſim
habiturus.

Cameraria.] 1807. 18 1864. 49. Munus vel officium
camerarii. Is autem inter monachos unus, qui
cæteris à veſtitis: prædiorum & reddituum in eam
rem assignatorum curam habens, atque inde monachis
in re veſtiariâ miniſtrans: quemadmodum **Cellerarius**
(de quo infra) in re cibariâ, vel victu.

Campio.] 1173. 31. Athleta, pugil, monomachus,
bellator: ſic dictus à campo ſive circo decertantibus
deſinito. Gallis & Anglis, **Champion**. De quo vide
Duellum infra, & **Skenneum** Scotum de verbor.

^b Sic, ut fertur, à Romanis dictos, à corporibus pingendis: ſi verò hi
queſti & genuini fuerint Britanni, (ut
quidam exiſtimant:) Britanni autem
ſic dicti à ſimili picturâ; cur non hi
cum contribulis ſuis, cæteris ſcil.
Britannis, Britanni potius dicti, quàm
Picti? Hinc (ut alia mittam argu-
menta) mihi videtur, aut Pictos non
ſuiſſi Britannoſ, aut ſi Britanni, Picti
utcuq; à pingendo dicti, Britannoſ
nomen ſuum à pingendo haud adeptos.

Albania.

^a V. Camb-
den. Britan.
in Car-
marden-
ſhire.

V. Tacit. in
vita Agri-
cole: item
Annal. li.
12. & Gir.
Cambren.

verbor. signific. in voce Campiones. Item Lindenberg. Glossar. Schedium etiam, de Diis German. Syngr. 2. ca. 46. Interim autem, ut à verbo ad rem transeam, tonsuram scil. Latro autem de furto convictus tondeatur ad similitudinem Campionis. Hanc tondendi formam exhibet vetus Normannia Custumarium, cap. 68. (ubi duelli modus satis accurate descriptus) in hac verba: Et uterque debet habere super aures capillos rotundè adæquatos: quæ Gallicè sic, cap. 67. Et chascun doit avoir les cheueulx rongnez dessus leis aureilles.

Cancellaria.] 1377. 17. 1385. 18. 1728. penult. Munus & officium, dignitasque Cancellarii, quod, quale fuerit, & quoduplex, vide apud doctiss. equitem.

Canevasium.] 2011. 3. Cannabium. Gallis Candvas, nobis Cantas.

Canfara.] 843. 29. Si inculpatio sit, & se purgare velit, eat ad ferrum calidum, & adlegiet manum ad canfaram, quod non falsum fecit. Ubi canfaram pro candens ferrum. Locus Saxonicus in Latinum perperam redditus: 31f hit ðonne tÿh tle rÿ, 7 he hine ladian pille, ðonne 3a he to hatum irene 7 ladiæ ða hand mid ðam mon tÿht 7 he 7 facn poht, i.e. Sin autem accusetur, & se purgare velit, adeat ferrum candens, & purget manum illam quacum fraudem illam fecisse accusabitur.

Canonica.] 1481. 20. 1484. 46. Canoniorum collegium pensiones percipientium, quas præbendas pro præbenda vocant: unde Canonica, Ludovico de la Cerda, Præbenda.

Canonica.] 1308. 12. Portio vel pensio illa Canonicis data, quam præbendam nuncupant, quod vide. Item, Canonici munus. Hinc autem canonicare, lin. prox. pro Canonicum, vulgò, Præbendarium, facere.

Cantaria.] 1879. 10. 1913. 30. Aedes sacra: ideo instituta, & dotata prædiis; ut missa ibidem cantaretur pro animâ fundatoris, & propinquorum ejus. Ita Spelmann. vulgò, a Chantary.

Cantredus.] 1074. 3. Kuris portio centum continens villas. Vox Cambro-britannica & Hibernica, Saxoniorum hundredo respondens: in quorum imitationem, pagorum divisionem ejusmodi priores excogitasse bene conjectat doctiss. eques, quem vide.

Capa.] 531. 16. Tunica: quod enim hic capa salvatoris appellatur, apud Matt. tum Paris. tum Westmonaster. ad eundem annum, ut & apud Brompton. hic infra, ad ann. 1157. col. 1047. 48. tunica salvatoris nostri, & tunica Christi nuncupatur. Hinc autem nostratium Cope, pallium sacrum, poderis: fortè à cooperiundo. Spelm. adi.

Capellaria.] 1705. 65. Officium vel munus Capellani.

Capellus.] 1108. 23. Galea, vel galerus, à capite sic dictus: nisi ferreus hic subintelligendum, de quo in Mandato super Juratis ad Arma, post Adversaria Matt. Parisio addita, & apud Hoveden. fol. 350. a. quod in statuto 13 Ed. 1. cap. 6. interpretatur, A breast-plate of iron, Thorax ferreus.

Capitale.] 763. 8. 764. 43. Vide infra, Capitale.

Capitaneus.] 536. 31. 605. 60. Vulgò idem qui Anglis nostris hodie Captaine, al. Chieftaine; Gallis Capitaine. Estq; vel minor, qui tertiam aut aliam ducit agminis partem, ut Centurio: vel ma-

jor, ut qui totum ducat exercitum, cui Capitanei generalis nomen: cujusmodi sunt Barones regni atq; alii, scil. de rege terras & prædia sua tenentes (ut vocant) in capite, uti horum locorum priori vox explicatur: quæ ortu Gallica, de quâ plenius Spelm. Vossius, alii.

Capitellum.] 575. 32. Rem gestam sic Walsingham. in Ypodig. Neustriæ, ad eund. annum: Cum audisset (Hen. 2.) Richardi filii sui militiam, urbem Sanctonicam occupasse, sumptis secum Pictavenibus, ad eam liberandam cucurrit, & primum præsidium subjugavit, deinde majus præsidium, s. capitellum. Ad ultimum accessit ad majorem ecclesiam, &c. Præsidia hæc Roger. Hovedenus Turres vocat: Sanctonensem civitatem (inquit) & duas turres in ea, quarum una vocabatur turris Major, (lege major) &c. Quod autem hic Hovedeno turris major, illic Walsinghamo præsidium majus s. capitellum dictum, idem fuit (ni fallor) ac Gallis Dongeon, arx scil. vel munimentum interius, quò, exteriori effracto, obsessi se recipiant: nobis vulgò, a keepe; an autem à caput, q. munitionis caput, sive pars præsidii principalis, viderint alii.

Capitose.] 2683. 12. Pracipitanter.

Cappa.] 61. 52. Monachale capitis tegumentum vulgò a Cappe, quod à caput: unde & capitium similiter dixere posteriores; quin & capucium, ut hic infra, quibus etiam caputiari, pro cucullo monachali indui, de quo apud Pet. Blesen. Serm. 50. ad Monachos. Hinc Fratres inter mendicantes, ut vocantur, illi vulgò, Capuchins dicti, nomen suum mutati, q. capitiati, sive cucullati.

Captale.] 764. 61. 765. 9. 54. 58. aliter Capitale, ut supra. Voce utitur Hen. 1. in LL. cap. 29. 59. quæ latè sumpta, uti Saxonum ceape, & ceapzild, rem quampiam venalem, & ejus pretium significat: particulatim verò, & usitatis, bona vel bonorum illam speciem, quæ forenses nostri Catalla, nos autem vulgò, Cattells, al. Chattells dicimus: in animalibus enim (quorum præcipua, pecudes scilicet, cattell vulgò dicta) olim propriè consistebat: quod pecus antiquorum (quibus rarior esset auri & pretiosioris suppellectilis usus:) maxima divitiæ: unde fortè nominis origo; ab animalium scil. vel pecudum capitibus, ut doctiss. Spelmanno jam observatum. Sensu verò quo Captale hic, occurrit viva pecunia in LL. Gul. 1. ubi ad viva pecunia in textu, Lambardus notat in margine, pecudes. Similiter, quod nomine vivæ pecuniæ in LL. Edo. Confess. cap. 10. apud eundem Lambardum in eisdem LL. à Cl. Seldeno, notis ad Eadmerum exhibitis, cap. 18. Gallicè habetur, aver champeste, & avoir champeistre: Latine verò, averia campestria, & campestria animalia, intellige operaria animalia, jumenta scilicet, quæ Saxonibus nÿtenu, unde nobis mansit neate pro bove.

Capucium.] 1227. 60. vide supra, Cappa.

Carcannum.] 926. 46. Carcer, ergastulum, à Sax. capceþne, inquit Spelmannus. Non placet. Vocem capceþne Saxones usurpasse non diffiteor, uti etiam cpeþþeþne, pro carcere: peoþceþne autem pro ergastulo, q. operandi loco. Hoc autem nihil ad Carcannum, quod proculdubio ortum à Gallico, Carcan, pro catenâ ferreâ, sive collariâ, Saxonum healsfangio simile, quâ constringuntur colla maleficorum captorum, &, ignominie ergò, publicè expositorum. Carcannum itaque hic malè pro Carcer:

Carcer : quomodo vertendum Sax. henzene, al. henzgen.

Carcoisum.] 2010.48. Cadaver. vulgò, a Car-casse. Flete authori Carcoisum. li.2.cap.76. extremo : à Gallico, Carquasse.

Carecta.] 806.41. 1097.49, 55. Caractata. 1810.7. Vehiculum, plaustrum, à Sax. cnet, unde nostrum Cart : nisi malis à Gallico, Charette, diminut. à Char ; atque hoc à Latino Carrum. Hinc autem Carectarius. 1097.51. pro auriga, carrucarius, vulgò, a Carter.

Cariare.] 1940.66. 1941. pen. Portare, vehere, bajulare, presertim carro ; unde & vox ; ut & Cariagium, pro carri onus, item vectio, vel vectura. Gallis charier, charrier, & chariage, ut nobis carry, & carriage, eodem sensu.

Caristia.] 2534.18. bladi caristia, &c. id est, frumenti caritas.

Carruca.] 213.21. al. Caruca. 843.43. Aratrum, à Gall. Charruë.

Cartum.] 1776.35. Pro Carrum, vel Carecta, quod vide.

Carvannia.] 1245.39. Hovedeno Carvana. Carterua militaris, mercatoribus per terram iter facientibus à conductu, vel tutelâ. Gallis, Caravane.

Carucarum elemosyna.] 920.1. V. Elemosyna pro aratris.

Carucata terræ.] 37.51. Quantum terra uni sufficit aratro, vel uno aratro commodè per anni spatium coli potest : unde alibi Colonia, Colonica, vulgò, a plough-land : olim quandoque hida, quomodo in libro Angliæ censuali sapius : quandoque familia, ut venerabili Bede dicta ; quod ad alimoniam unius familie designata sit. Ubique tamen non eadem, ejusdem scilicet quantitatis, sed varia, hinc major, illic minor, prout solum levius fuerit aut operosius. De quo vide Coci Notas in Littleton.

Casale.] 1163.53. 1164.5. Habitaculum ; item villa quandoque munita. A Casa venit, quâ de voce multis Spelmannus, ut & de proximâ.

Casamentum.] 451.39. Idem quod forensibus nostris tenementum, aut simile quid : habitaculum scilicet vel pradium quod quis nomine & beneficio possidet alieno. V. Cassata.

Casæa.] Vide Calsetum.

Casellum.] 667.61,62. Idem fortè quod Casale, supra.

Cassata.] 166.41. Habitaculum cum terrâ idoneâ ad unam familiam alendam, aliàs Casamentum : Saxonib. nostris, hinc : Bede, familia : ut planè liquet ex collatis authoribus : quod enim hic, quemadmodum apud Floren. Wigorn. & Rog. Hoveden. ad ann. 1008. Rex Anglorum Ethelred de trescentis & decem cassatis unam trierim, &c. apud Hen. Huntindon. sic se habet : Fecit rex parari per totam Angliam ex 310. hidis, unam navem, & ex octo hidis loriam & galeam. Hida autem Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum. Prisci quidem hoc uni familie alende designabant ; ideoque Bede familiam vocat. De vocis etymo supra in Casale, & apud doctiss. equitem pluribus. Alibi, Cassatus. 1776.33. 1778.38.

Castellania.] 537.31,32. 630.15. Castellani, castri sc. prefecti, munus : quandoque, castri territorium, & ditio.

Casula.] 61.53. 75.11. aliter Casubula, vel Planeta, Minshao nostro Chasuble. Poderis, sa-

crumpallium, à Casa dictum. Isidor. li.19. Orig. 24. Casula est vestis cucullata, dicta per diminutionem à Casa ; quod totum hominem tegat, quasi minor casa. Quemadmodum autem Catula, à Casa, sic & Gall. casaque, Belg. casacke, Angl. Caslocke. Plura vide apud Voss. in Casubula, & Serar. not. in Epist.8. Bonifac. p.298.

Catalla.] 1087.34. 1088.48. Olim, ut videtur, (sic enim utriusq. loci sensus planè vult) bona merè mobilia, quomodo Chatell, Cotgravio teste, Normannis : ad immobilia tamen, bona nimirum, quæ vocant, realia cujuscunque generis, præter feudum, & liberum tenementum, (see, & freehold vulgò) à nostris posterioris ævi forensibus vox extenditur. Cujus etymon & origo, eadem fortè cum Captale, supra.

Catholicus.] 1258.47. Christianus. Statuit inter Catholicum & Judæum, &c.

Causea.] 2594.28. aliàs, Calcetum, quod vide.

Caya.] 1940.3. 1941.42. Area (inquit Spelmann.) in litore onerandarum atque exonerandarum navium causâ, è compactis tabulis trabibusq. (clavium instar) firmata. Saxonice cæg : unde Anglis (3. in y. liquecente) a Key dicitur. Sic ille. Vide tamen Scaliger. in Auson. cui cajare, idem quod cohibere. li.2.cap.22. molibus autem ejusmodi aqua cohibetur, & veluti clave & repagulo includitur. Unde Caya, aliàs Waterlocke dicta. Vide 2217.18. ubi talis locus Ceage vocatur.

Ceage.] 2217.18. Vide Caya.

Ceapgildum.] 853.38. Vide supra, Captale. Vox à ceape, merx, mercimonium, res, bona ; item (quod mercatura veterum pecude presertim consisteret) pecus : & 3yld, solutio, restitutio, pretium, æstimatio.

Ceathgildum.] 847.58. perperam pro Ceapgildum, de quo postremò.

Celarium.] 1227.ult. Mendosè pro Cellarium.

Celaria.] 1548.9. Munus Celerarii, de quo proximè.

Celerarius.] 1119.22. Rectius, ut 1344.19. Cellerarius, seu potius Cellarius. Is autem Cellarius, sive cellæ præfectus. In cœnobiis promus condus, sive procurator peni ; ut qui vini, tritici, & ceteror. ad victum monachorum spectantium dispensationem sub cœnobiarcha administraret : cujus officium sive munus à monasticis, Celleraria dictum. Vocem effictam existimo à Gall. Celerier, i. Cellarius : hoc autem à Latin. Cella. De re & nomine plura nos in Antiquit. Cantuar. p.201.

Cella infirmorum.] 414.39. Locus in monasterio infirmis & agrotis assignatus, in quem dum sanarentur, ne sanis essent molesti, removebantur. Nosocomium. Posterioribus, Infirmary ; item, Infirmitorium. Ingulphus Saxo. Fecit ipse de eodem meremio, plurima pulcherrimaq. ædificia ; scilicet infirmitorium monachorum, longitudine & latitudine decentissimum. Ubi, ad meremio, Vossius in margine, F. heremio, vel heremitorio, &c. Rectius autem meremio ; adhuc tamen emendatius meremio, de quo Matt. Paris. tam in Histor. quàm in Vitis, locis à Glossographo signatis : item Bracton. à Spelmanno exhibitus, in voce Deodanda, quod lignum significat ædificandis domibus aptum ; Watsonius : Struendis navibus materiam ; Seldenus. Idem fortè quod eidem Parisio Lignamen. Ad Cellam redeo, quæ prisco apud nos vocabulo, a Fernia-

Verbera-
re. Salmas.
in Treb.
Pollion. no-
tis. pa.335.

ry; ex quo fratres ejusdem *Friers of the Iermari* olim nuncupati, Latine Infirmarii. Quorum curator sive custos, monachus scil. qui loco praesesset, Infirmarius etiam dictus. Apud Cantuarienses olim talis locus, ex aula, cameris, & aliis receptaculis & appendicibus necessariis, cum capella contigua, constans, de quibus omnibus tractatum nobis in loci *Antiquitat.* p. 196, 197.

Cellura.] 2545.7. Fortasse pro Cellula.

Cenninga.] 847.7. alibi Kenninga. Quod Spelmanno noticia; perinde ac si à Sax. cnapan veniat, quod scire, vel noscere significat: & bene, si eam intelligat notitiam, quae ab emptore venditori datur, de re emptà à quodam tertio vendicatà, ut compareat, & venditionem praestet, quod Justinianista & Fendista authorem laudare dicunt, Saxones autem team cennan, i. authorem advocare, citare, producere, proferre, appellare. Vide Lambard. in verbo Advocare. Sensus itaque loci est huiusmodi: nisi fide dignum habeat testimonium (de pecore scil. bona fide empto) pecus ipsi adimatur, omni authoris laudandi, advocandi, citandi, appellandi, producendi, beneficio cessante, & sublato: juxta illud in LL. Canuti politicis, cap. 21, 22. 7 ne beo anig man teamer pyppe, buton he getpype pterre habbe, hpanan him come 7 him man æt befehþ. i. Lambardo interprete: Porro autem nemini fiat advocandi potestas, ni prius amplissimis indicarit testimoniis, à quo sit rem quæ illum penes est deprehensa, adeptus. Cui illud simile in lege sequenti: 7 3if hit man þonne befo, 7 he þillice gepitnerre nabbe, ne beo ðep nan team, &c. i. Atqui si quis testibus non adhibitis quicquam fuerit mercatus, idemque alter uti suum ipsius proprium vendicarit, emptori nulli fiat advocandi potestas, &c. Vox à Sax. cennan, parere, parturire, partum edere: & per translationem, advocare, citare, producere, patefacere, & in medium proferre.

Centonizare.] 436.17. Ex variis describere, & centones sarcire vel conficere.

Ceol.] 897.57. Navis: tamen, nec exigua, ut Spelmanno, nec brevis & angusta, ut Celox, quod navigii actuarii genus, à celeritate dicti, unde cum aliis ipse Ceol derivandum existimat. Ceol enim navis, & longa, & lata: alioqui copiis transferendis quam esset inidonea? Cerdicius autem, qui Britannis victis, regum West-Saxonicorum primus evasit, in Britanniam cum quinque Ceolis copias trajecisse narrat monachus ille Malmesburien. de gest. RR. li. I. cap. 2. Ceolorum insuper antea meminit idem author, Saxonum primum in Britanniam invitationem & adventum describens, his verbis: Placidoque ventorum favore tribus longis navibus, quas illi Ciulas (ad marg. al. Ceolas) vocant, Britanniam allabuntur Germani. Idem totidem verbis multo antiquius Gildas. Ceolæ igitur naves longa: quinetiam quod latae essent, & grandes, ex Bromptono nostro, loco hic citato, luce clarius est, ubi navigium triplex. 1º Navicula. 2º Navis major vela habens. 3º Ceol vel ulcus, cum thelonio sive vectigale cuique pro suo modulo analogo. Porro, explanationis ergo, Ceolæ Ulcus hic adjungitur. Ulcus autem idem ut conjicio, quod Graecis ὀλκᾶς, Belgis hulca, nobis hulck, Saxonib. modernis holck, i. e. Kiliano interprete, holkas, navis oneraria, gravis, frumentaria, stlata, navigium latum vastumq;

Ceol autem, an ex ὀλκᾶς, literis inversis, ortum, quod veri satis simile, (cum lingua Saxonica plane Graecisset, ut doctiss. Casaubono satis ostensum, in De Lingua Anglicâ vetere, &c.) considerent alii. Ceol adhuc nobis mansit, in vulgari nostro keele, pro carinâ, cujus etymon apud eundem Casaubon. eod. lib. p. 264.

Ceorlman.] 846.6. Idem qui, & Ceorlus. 764.19. 765.2. & Ciriliscus. 763.7. 764.4. 766.28. scil. homo rusticus, paganus, villanus: is qui est à re rustica, agriculturam exercens, unde Sax. aliàs æcep ceopl. Ita Ceorles King, 907.19. pro rusticor. rex. Quemcunque praterea ignobilem, & qui tum rure tum urbe è plebe fuerit, vox complectitur, ac Ceol, qui nobilis, ex diametro contrarius: unde Saxonum eopl 7 ceopl, Comes, sc. & villanus, pro summo & infimo hominum apud eos ordine vel gradu. V. L. L. Aluredi Regis, apud Lambard. cap. 4. ubi 7e ceople, 7e ceople, pro viro tam ignobili quam nobili: atque hinc est quod æþep 7eoplyce, 7e ceoplyce in Judiciis Civit. Lond. in Textu Rossensi, apud Bromptonum nostr. hic. 852.26. Comitès & villani, Latine dantur. Vide Lambardum, in voce Paganus. Quandoque tamen Ceorl, Saxon. pro marito, ut hic 764.47. item in Evang. Sax. Jo. 4. vers. 16, 17, 18. unde etiam ceoplan, pro nuptum dari. Matt. 22. vers. 30. Hujus uxor, Cirilisca dicta, ut hic. 823.28. Churle, ut & Churlish, nobis adhuc pro rustico, agresti, inurbano, illiberali. Vide Rusticus.

Ceorlus.] Vide Ceorlman.

Cercella.] 666.24. 26. 1078. 15. A Gallico Cercelle, Cercerelle, & Cercereulle, scil. avis aquatica, quae nobis Teale: corruptâ forsan voce à Latin. querquedula. Ha Giraldo Cambrensi anates minores, de quibus ipse miranda quadam narrat. Topog. Hibern. ca. 31.

Chacea.] 1940.64. al. Chasca. ead. col. l. 54. al. Chasia. 1947.11. Via per quam aguntur ad pascua animalia. Anglis, a Drove, al. a Drove-way, à Sax. dpyfan. i. fugare, pellere: quo sensu, Gallis chasser, unde Latino-barbare, Chascare; quin & Chacia, 2134. 15, 34. pro saltu, & ipsâ statione quâ venandi gratiâ aluntur ferae. Vulgò, a Chace.

Charnellus.] 2254. col. 4. hoc, ut & Charnellatio. 2278. col. 4. à Gallico, Carneau. i. pinna: vulgò, the battlement of a wall. Ita Carnalé, Gallis pro pinnatus, imbattled. Unde verbum Karnellare, al. Kernellare, quod frequens in antiquis regum nostrorum diplomatibus; ubi rex firmandi munitioneque castellum sive ades privilegium alicui concedit. Nam alioquin nemini hoc licet. De quo vide Spelman. in Kernellare.

Charner.] 1942.42. Idem quod Gallis Charnier, id est, locus mortuorum hominum corporibus reponeendis, vulgò, a Charnell-house, q. carnis repositorium. Tale hodie visitur in chori cryptâ templi Hithensis in agro Cantiano, ubi ejusmodi ossium accuratè congestorum acervus spectabilis. De quo Lambardus in Itinerar. Cantii.

Chiminum.] 2293.43. Chiminus. 2357.34. Fia, iter. à Gallico, chemin.

Christianitas.] 54.50. It. 55.4. 227.65. De juribus Christianitatis, Hen. 1. in LL. suar. ca. 7.21. Quâ verò ratione, juribus ibi, cura hic, Christianitatis nomen impositum, disce mecum à viro maximo Jo.

Jo. Seldeno, *Notis ad Eadmerum*, pag. 208. *Christianitas* (inquit) & ea quæ ad *Christianitatem* pertinent passim, apud Eadmerum atque alios illius ævi scriptores, functionem Episcopalem, atque Fori sacri actionem & administrationem seu officium Episcopale, ut usitatus appellatur, denotant. — Hinc apud nos Fora sacra, quibus, jure nempe communi subnixis, aut Episcopi præsent, aut ii qui eo nomine Episcopos, utpote quos provocare licet, suspiciunt, *Curia Christianitatis* etiamnum vocitantur. Huc etiam pertinet illud apud doctiss. Spelmann. *Concil. pag. 311. ex Ms. de vitâ regis Offæ.* Dominabatur etiam Snotingenfi provinciæ, cujus *Christianitas* ad Archiepiscopum spectat Eboracensem. *Historia Abbatum S. Albani per Matt. Paris. in vitâ Guliel. Abbatis 21. prælatorum Christianitatis sic meminit:* Aderat tempus quo omnes *Prælati Christianitatis* generaliter ad Concilium sub Innocentio tertio Papa celebrandum convocarentur. *Vide plura in Urbis Cantuar. Antiquitat. pag. 362, 363. ubi de Decano Christianitatis; ut & apud Brianum Tynnum antiquitatis Academiæ Oxon. assertorem; hujus autem vicis prorsus expertem, ut ibi plenius ostensum.*

Ciborium.] *Vide Cyboreum.*

Ciffus.] 614. 29. pro *Cyphus*: rectius *Scyphus*.

Ciriceattum.] 761. ult. aliàs, & rectius *Cyricceattum*, quod vide.

Cirilica. Ciriliscus.] *Vide Ceorlman, supra.*

Cirpus.] 2903. 28. pro *Scirpus*.

Cisara.] 2093. penult. pro *Cicera*, leguminum genus, vulgò, *Wetches*.

Cisera.] 948. 28. *Mendose* pro *Sicera*. i. potus vel vinum ad inebriandum potis.

Clamare.] 478. 37. *Clamator*. 2469. 10. 27. *Vide Calumpnia, supra.*

Clarigarius armorum.] 2612. 18. *Feciales*, à *clarigando* dictus.

Clario.] 2623. 48. *Clarrio*. 2587. 58. *Litnus. A Gallica clairon: hoc autem à claro quem edit sono. Vulgò, a clarion.*

Claustura.] 2139. 20. alinbi *Clausura*. 2088. 35. 2089. 34. *Inclusio: item Clausum vel Septum. Vulgò, an enclosure.*

Clausula.] 2217. 17. *Parvum clausum, vel parva area septo incincta. vulgò, a small Close.*

Clausum Paschæ.] 1090. 31. 1166. 55. *Dominica in Albis, sive dominica prima post Pascha: nobis Low-Sunday. Sic autem dicta, quod Pascha claudat, & festi solenniis finem ponat. Claudere, ut & finire, nobis to close: finis, the close.*

Cleia.] 1931. 6. à Gallico *Claye*. i. *Crates*. *Fleta authori, Glaga.*

Cleptor.] 156. 11. *Fur, latro: al. cleptes, & clepta. omnia à Græco κλέπτω.*

Clito.] 122. 33. 141. 26. 157. 6, 22. 472. 46. id est, *Atheling*, ut hic, 141. 26. His diebus *Elfredus*, id est, *clito Atheling*, &c. *mendose*, pro *Elfredus Clito*, id est, *Atheling*. De voce, cum diminutivo *Clitunculus*. 176. 53. *supra in Adelyng.*

Clocarium.] 2440. 10. 2453. 23. *Campanile, campanarium: à Sax. clugga, Belgis klokke, campana. Unde nostratum Clocke pro horologio.*

Cnipulus.] 587. 8. *Gladus. Quod enim hic, Radulpho de Diceto Cnipulus, est Matt. Paris. ad ann. 1176. gladius: Eodem anno (inquit) Willielmus de Bransia multitudine Wallensium in castello de*

Bergamini callidè convocatâ, prohibuit, ne quis gladium ferret viator, vel arcum, &c. Vox est (ni fallor) ejusdem originis ac nostratum kniise, veteribus Belgis (inquit Kilian.) kniise. i. culter, gladius.

Codicella.] 1815. 45, pro *Codicillus*. *Ita siquidem eo ævo vocarunt donationum tabulas, vulgò, Landboes. qua Normannis Chartæ dictæ. Vide Landboc.*

Cœlum.] 1289. 29. 1704. 53. *Concameratio calata, & ex eo, hic cœlum dicta; nisi malis ab eo cœli sensu quo tectum significat: siquidem ut ait Poeta: regit omnia cœlum. Vulgò, a Seeling.*

Cofra.] 1461. 5. *Coffra* 2755. 60. &c. *Cista, arca, capsula, scrinium. vulgò, a Coffer, à cooperiendo dictum.*

Collectura.] 2595. 35. *Collecta.*

Collificium.] 825. 33. Si eum reddat in contumeliam ad *collificium* x. s. emendetur. Corrige, Si eum radat in contumeliam. *Pergit Saxon. to homelan, id est, Lambardo interprete, morionis in morem: authore autem nostro, ut supra, ad collificium: sed quid sibi velit collificium, aut unde sit petendum, ignarus ipse peritioribus investigandum relinquo. Interim, a Sax. homelan, forte nostratum homely. i. squalidus, incultus, sordidus: non autem ab hani, vel ut hodie home, domus, quasi familiaris, ut Minshao visum.*

Colpus.] 849. 40. Et si colpus alicui fallat ter, verberetur & ipse ter. *Ubi colpus ictum signat, Gallicis coup, It. colpo. Colpus igitur alicui fallere, vel (ut in L. Salic. tit. 29. de vulnerib. §. 1.) fallire, idem est quod de ictu falli; nobis to misse or falle of his stroke. Huic affine Colpo. i. e. frustum, de quo Spelmann. ex Hovedeno, cujus etymon proculdubio à Græco κολλῶ, decurto, minuo, mutilo, unde nostratum Collops. V. doctiss. Casaub. de linguâ Anglicâ vetere, p. 279.*

Combaro.] 1919. 52. *Municeps. De Abbate S. Augustin. Cant. dictum, qui cum Baronibus, i. municipibus sive burgensibus Sandwicensibus litigans, ejusdem cum illis municipii se asserit participem.*

Comitiva.] 1112. 35. *Societas, sive comitatus via. Anglis company. Genus etiam dignitatis alibi notat. de quo Voss.*

Commerciones.] 762. 36. *Fines, limites, confinia. vulgò, marca, marchia, marchæ, nobis marches, quomodo Anglia partes Wallia & Scotia proximantes vernacule the Marches dicimus; aliàs cum Gallis Frontiers. Hinc in Germania Marco-manni dicti, quasi gentes Marcham, collimitum, vel confinia incolentes, nobis olim Marchisii, vulgò, Marchers. i. contermini. Hinc etiam limitis Comes, sive præfectus limitaneus, Germ. Marcgrabe dict. Latine Marchio, Marchisus, etiam Marchisius, Gallis & Anglis Marquis. Voces omnes à Germ. marc, Anglofaxonib. meapc, limen, termini signum; nota: unde, quorundam opinione, Merciorum apud nos olim, Heptarchiâ Saxonica adhuc florente, regni nomen; Saxonice mýpcnapic. à meapc scil. terminus, finis: utpote cum Mercia reliquorum omnium regnorum esset confinis, ac limitanea. Plura de vocib. apud Hotoman. Voss. alios. Ad Comerciones redeundum: quo vocabulo usus iste author pro Sax. zemæpum, quod idem sensu, limites scil. vel confinia: quomodo land-zemæpa in Fæd. Aluredi & Guthr. RR. cap. i. pro terræ fines. Unde, (ge: hic; ut in sexcentis aliis, tractu temporis extrito) nostratum*

tium hodie meares, al. meeres, eopse sensu.

Commissionatus.] 2046.26. Commissione. i. mandato delegatus, assignatus: vel cui quid potestatis ab altero demandatur, vel committitur.

Communa.] 664.55. Omnes prædicti magnates juraverunt communam London. De Gulielmi, Eliensis Episcopi, Ricardi reg. Cancellarii, depositione hic agitur: quod Hovedenum apud fusiis sic: Placuit ergo Johanni fratri regis, & omnibus Episcopis, & Comitibus, & Baronibus regni, & civibus Londoniarum, quod Cancellarius ille deponeretur, & deposuerunt eum, & in loco illius instituerunt Rothomagensem Archiepiscopum, qui nihil operari voluit in regimine regni, nisi per voluntatem & consensum sociorum suorum assignatorum, & per consilium Baronum Scaccarii. Et eodem die Comes Moretonii, & Archiepiscopus Rothomagensis, & alii regis Justiciarii concesserunt civibus Londoniarum habere communam suam. Et eodem anno Comes Moretonii, & Archiepiscopus Rothomagensis, & ferè omnes Episcopi & Comites, & Barones regni juraverunt communam illam firmiter, & inconcussè se servaturos, quamdiu domino regi placuerit, &c. Ubi Communa (ni fallor) pro associatione, confederatione, compacto: ita ut concesserunt civibus Londoniarum habere communam suam, idem sit, ac cives Londinenses in fœdere vel pacto ab eis inito sibi associarunt, vel ejusdem fœderis socios secum & participes esse voluerunt, quo decretum vel consultum illud, de Cancellario deponendo, communi omnium consensu factum, debitum sortiri valeat effectum. Hoc aliis Communia, ut multis probat doctiss. Vossius. quo quidem sensu sæpius occurrit in Stabilimento (ut vocatur) Communie Rothomagi, & Falesiæ, & Pontis Audomari, inter Chartas Ducum Normannia, p. 1066. Vox autem, præter hanc, aliam olim tulit significationem, ut hic 704.30. item 1276.34. ubi, ut apud Matt. Paris. hist. 261.21. item, quomodo Communes heic, 2429.55. pro plebe, vulgo, populo, turba, nobis the Commons; alias, (à Gallico Communauté) the Communalty. Similiter apud Roger. Hoveden. in Ric. I. fo. 410. a. Communia Londoniæ, pro urbis illius plebe vel civibus. Hinc Comitiorum Angliæ domus inferior, ubi plebis procuratorum confessus, vulgò audit, the house of Commons. Alio tamen sensu vox postea, 1941.60. ubi jus ad rem aliquam commune vel indivisum signat, in quo sc. quis cum uno aut pluribus aliis communicat vel participat, ut in loco illic intellecto, ad ferendum sc. & agendum. Unde illud, 1947.14. ubi de eodem loco agitur: remaneat communis Abbati & Priori ad cariandum & chasiandum quociens necesse habuerint. Vulgò, a Common. de quo vide Cowell, in voce.

Companagium.] 854.46. Quicquid cibi præter panem & potum. à Gall. campanage.

Compassiosus.] 2640.56. A compatiore fortè: unde & compassio, pro misericordia: Gallis & Anglis, compassion. Plura apud Vossium in vocib. Compassio, & Compator.

Compellativum.] 845.13. pro hoc, & Foxus in Act. & monument. tom. I. pag. 193. & Spelmann. Concil. pag. 405. compellationum exhibent. subintelligendum fortè negotiis. i.e. causis vel litibus accusatione motis. Sensus loci talem arbitror, scil. ut Episcopus (cui & hic & alibi^a onus hoc impositum) purgationum curam habeat, ne quid iniquum fiat. sicut enim hoc in loco compellatio, accusationem;

sic, (ut alibi ostensum) adlegatio, purgationem sonat.

Completorium.] 1877.4. Preces & cantus verspertinus: divinarum officiorum de die celebrator. complementum; à complendo dictum; quod ultimum, vel extremum. vulgò, the Compline.

Concambium.] 1820.39,44,52. Idem quod Escambium, infra.

Condos.] 2142.44. 2143.30. Mendosè fortè pro Condor, al. Condol, quod Gall. dorsum terre, porca. vulgò, a Ridge.

Confessio.] 1291.63. Martyrum cubiculum, ut quibusdam dictum. Illa sc. pars ecclesiæ, ubi condita sunt Martyrum reliquie sub altari: nec tamen martyrium, ut multis probat Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. in voce. Locum hunc in ecclesiâ Cantuariensi vulgò Under-croft dicimus, de quo nos in Antiquitat. Cantuar. pag. 175.

Confinator.] 2544.12. Mendosè pro Confiliator, ut paulo infra, lin. 36.

Congildones.] 763.19. 825.5,6. alibi Gildones. 825.10. à Sax. gēgylōan, quæ vox (ut rectè notat Lambardus) à gylōan, quod solvere sonat, fluens, unā pariter solventem significat. Nomen duabus de causis impositum: una, quod isti pecuniam interdum in unum conferrent, atque unā cum socio, cedis conscio, ad perempti corporis æstimationem explendam pro more contribuerent; interdum verò compensationis nomine, pro socio occiso æstimationis partem reciperent: altera, quod pecunia quadam communis foret ad convivia publica, quæ certis temporis intervallis celebrarent. Tale, ut videtur, eorum contubernium sive collegium, quorum (ut est in LL. Hen. I. cap. 88.) crocca cowellet, id est, quorum olla simul bullit: à Sax. cƿocca, olla, & pællen, bullire; cō præposito, quod, ut cō, in compositis simul notat. E.G. in cō-partner, cō-operate, cō-ordinate, cō-incident, &c. Vox, ut verisimile est, cum more, hinc in Cambriam ivit; Cambri enim gildio^b, cō-^b Davis. in potationum expensas exolvere, sonat. Vicani atque agricolæ (inquit Lindenbrog. in voce Gildonia) in Germania Gilde vocant convivia publica, quæ collatitiā stipe quotannis semel iterumque celebrare solent. Sodalitium vel contubernium hujusmodi, Saxonibus zebeonƿrice, & gylōƿrice, Belgis ghildschap, dictum: & ab eodem fonte fluxit nostratium Gilde, pro religiosorum olim aliquot societatibus, ut & mercatorum, mechanicarum artium, & opificum ordinibus, (Companies hodie vocant:) ut & Gildhalle, pro pratorio, publicique confessus ejusmodi aula. Congildo igitur est contubernalis, contribulis, contributionum socius: Belgis ghilde-broeder, al. gulde-broeder. Monendum hic, locorum supra signatorum priorem, ubi vox ista reperitur, (Legum sc. Ina regis cap. 20.) apud Lambardum malè, hic autem multo pejùs exhibitum. Ibi enim voces quadam Saxonica: hic autem plures Latine desiderantur. Priorem sic restituo: inter to pƿofianne, & opƿe to alyrannne, inferenda hæc: opƿe to rleanne. Vide Concil. Berghamsted. cap. 28. apud Spelmann. pag. 197. Posteriores verò sic: — nec cornu lo-net, pro fure (i. tanquam furti justè suspectus) examinetur, (ut, pro examinis exitu) vel occidatur, vel liberetur. Si quis autem (ita) perempti corporis æstimationem exegerit, confirmet (interfector) se illum tanquam furem occidisse: nec solvatur ipsius occisi (capitis æstimator) congildonibus, &c.

Conjectare.] 824.3.62. Contribuere: unde Conjectum.

jectum. i. est, contributio, collatio de substantiis; pluribus puta debitoribus pecuniam in unum conferentibus, quod congildonibus supra solenne. Plura vide apud Lindenbrog. in voce Conjectum. & Buchel. Not. in Hede histor. Ultraject. ubi in Episcoporum Privilegiis (ut vocantur) vox frequens, & immunitatem illam, aut similem, ubique significat, cui nostratium Scot (à tributis excusationem intellige) planè respondet.

Conjuratio.] 918.63. Hic pro Adjuratio, Exorcismus. quod enim hic Latine Conjuratio, Sax. est hal-runz, ab halrian, adjurare, exorcizare. Hinc nostrat. & Gall. Conjurat[i]o[n]em, pro Demonum, per incantationes, tum excitatione, tum ejectione.

Conquestio.] 912.38. Conquestus. 725.58. & saepe. Vulgò, Conquest. Omnia, ni fallor, à Gallico conquester, hoc est, vincendo acquirere, & imperio addere, vel finibus ditionis adjicere; quo quidem sensu verbum conquerere hic. 468.29. 472.44. Hinc Guilielmus Neithus, Britannia subacta, Conquestoris nomen adeptus, ut hic, 725.38. vulgò, the Conquerour.

Conquestor.] Vide Conquestio, supra, in novissimis.

Consideratio Curia.] 937.42,63. 938.7,8. 1920.1. Pro Judicium, vel Consultum Curia, sive tribunalis: quibusdam olim Exguardium. Constit. Sicul. li. 3. tit. 17. (à Spelm. partim exhibit. in voce Exguardium) de vassallo delinquente in dominum, (sc. ratione felonie, vel servitii post tertiam submonitionem non prestiti, &c.) Dominus potest de eo quod tenet ab ipso, ipsum per exguardium dissaisire, &c. Id est, non suo proprio iudicio, sed iudicis, super eà re consulti, decreto vel sententia: causa scil. judicialiter, & servatà juris formam, prius cognitam. Vocem enim exguardium idem signare conjicio, ac Gall. esgard, de qua crebrè in veteri Normannia Custumario. E.G. a lesgard de la court, i. (secundum exemplar Latinum) ad esgardum curia. Similis loquendi modus occurrit mihi in Cantii nostri Custumar. in re haud absimili, nimirum ubi agitur de fundi ademptione ob redditum tempestivè non solutum, sc. per agard de la court, id est, iudicio curia sua, vel ut hic, per considerationem curia sua. unde phrasia illa forensis vel hodie usitata, sicut curia consideraverit.

Configillatio.] 856.34. — infigilletur manus ejus, & inquiratur die tertia si simulaminum sit intra configillationem. Sax. (in Textu Roffen.) sic: 7 inpeglize man þa hand. 7 pece man oþer ðæne þpiddan dæge. rpa hpapeþ rpa heo be þul rpa clæne binnan ðam inpegle 7 i. e. manus (ordalio probati, projecto jam ferro ignito: è vestigio) obsignetur, & inquiratur die tertia si munda sit, vel immunda (inusta scil. necne) intra obsignationem.

Constabularius.] 574.59. 1213.18. & alibi. Vox (ut ostendit eques doct.) à diversis diversimodè scripta: efficta verò à Gall. Conestable, ut hoc à Latin. Comes stabuli, qui veteribus aliàs, Tribunus stabuli dictus, ut qui stabulo superiorum Imperatorum esset praefectus. Regino Pruniensis (qui floruit an. 1010.) Chron. li. 2. ad ann. 807. Burchardum Comitem stabuli, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam. Posterioribus autem seculis ad magistrum equitum, perinde max ad omnem turmae equestris, tandem & pedestris, praefectum (i. Centurionem) quem hodie Capitaneum appellamus, nomen transiit. LL. Ead. Conf. ca. 35. Erant & aliæ potestates — per singulos Comitatus totius Regni praedicti (i. Anglia) constitutæ, qui heretoches apud Anglos, — Latine verò dicebantur ductores exercitus; apud Gallos capitales Constabularii, vel Marefchalli exercitus, &c. Hinc verò (ut rectè monet Spelmannus) liquet, non receptum tunc temporis

à nostratibus hoc vocabulum, sed à Normannis postea introductum, & ad eos collatum, qui aut militem educabant, aut rem militarem curabant, aut loco alicui praesidio dabantur. Sic Regni, Castri, Hundredi, Ville, Constabularius, &c. Traducitur etiam ad officiales marinos: unde qui postea Admiralli dicuntur, sub Ricardo 1. Constabularii classis regia nuncupantur. Vocem itaque qui accersunt à Sax. cyninz, Rex, & rtable, stabilis, q. columen regis, & ejus statum conservans, planè augantur. Vox autem huc ab Anglo-Normannis adducta; quam variè & latè ab eis fuerit tandem usurpata & extensa, tractatu satis accurato, ostendit Spelmannus, quem imprimis vide.

Constamentum.] 1399.38. Gallice Coustemens, pro expensis, impensis, sumptibus: vulgò, Costs. Vide Custus. Venit, ut videtur, à Latino Consto, eà vocis significatione quā valere sonat. De quo vide Cl. Casauboni, Is. filii, Tractat. de Usu & Consuetud. pag. 111, 112.

Consuetudinarium.] 977.2. Librum illum rituale; olim longè latèque celeberrimum, intellige, quem ab authore, Os mundo scil. Sarisburiensi episcopo, Missale secundum usum Sarum appellabant; officiorum divinatorum omnium & singulorum (Agenda vocant) ritus formulæque describentem.

Consulator.] 1230.53. Idem fortè qui apud Vossium ex Freculpho, Consularius: Utrumque, ni fallor, Consiliarium signat, vel Consiliatorem; unde nostratium, Counsellour.

Contenementum.] Vide Tenementum.

Continentia.] 544.55. 1394.25. 2767.22. Synopsis, argumentum. Hinc autem tractatus alicujus argumentum sive summa, nobis hodie, the contents, q. contentorum synopsis.

Contratenere.] 830.36. Sax. forþhealdan, quod contra legis preceptum, ex contemptu tenere, vel detinere, sonat.

Contribuales.] 861.2. Tributes fortè, vel contribules. quod enim hic: & portet faidam erga contribuales mortui: in LL. Hen. 1. ca. 68. est: & portet factionem erga cognationem. Saxonice verò sic: 7 pege ða fæþþe þiþ ða mæzþe. i. e. Lambardo interprete, is jam cognatis interfecti pro inimico habetor. V. Werigildum.

Controversiones.] 1196.51. Controversia.

Conventionare.] 584.58. 1090.32. 1105.30. Est super aliquam re paciscendo convenire, & id, de quo convenit, promittere. vulgò, to covenant.

Conus.] 898.39. Idem, ni fallor, quod Matt. Parisio, histor. p. 748. l. 14. Cuneus monetalis: sigillum ferreum scil. aut chalybeum, quo numus cuditur. à formā dictum. atque hinc fortè numus ipse nobis vulgò, Cotte: numarius, vel cufor monetarius, à Coiner. V. Spelm. & Wats.

Coppa.] 75.23. i. e. Cuppa, ut infra, ead. col. lin. 35. Alio tamen sensu postea. 1820. 62. ubi idem est quod nobis vulgò, Coppe, i. e. quorundam frumenti manipulorum sive fasciculorum acervus cristatus, vel in acutum editus. Hinc coppare pro acervos sic congerere. Nobis hodièque, a copped crowne, pro rei alicujus capite cristato, vel ad cristæ modum edito.

Corabus.] 812.51. Corrige Carabus. Sic enim Fl. rent. Wigorn. ad ann. 892. Occultè (inquit) de Hibernia fugerunt, carabimq; qui ex duobus tantum coriis & dimidio factus erat, intraverunt, mirumque in modum sine velo & armamentis, post 7. dies in Cornubia applicuerunt. Rem gestam sic enarrat author Chron. Sax. ad ann. 891. Ðny ðcottau cpomon to ðelfpede cyninge

ninge on anum bate butan ælcum zepedun of
Hibernia honon hi hi bertælon. forþon ðe hi
poldon for Godey lufan on elþeodinerre bion,
hý ne nohton hþar? ðe bat pær zeporht of
ðriodan healfre hýde. ðe hie on foron. 7 hi
namon mid him þ hi hæfdon to reofon nihtum
mete. &c. i. e. (doct. editoris & interpretis veniã) Tres
Scoti ad Alfredum regem venerunt in unã naviculã,
omnibus destitutã armamentis, de Hibernia, unde se clã
subdixerunt: volebant enim pro Dei amore peregrinari,
de loco, quocunque ferrentur, non solliciti. Navicula ex
duobis coriis & dimidio facta fuit: secum autem as-
sumpserunt unius septimanæ viaticum, &c. De navicu-
lis huiusmodi plura vide apud RR. Armach. Brit. eccl.
Primord. pa. 606. in marg. Luyd. Fragment. fo. 31. a.
Twin. Comment. li. 2. pa. 80. Seld. Mare Claus. li. 2. c. 2.
item Salmas. in Solin. Hiberni vocant **Corroghes**, à
Britan. fortè Corwg, Corwgl, Cwrwgl, quod cymbam
sonat corio contextam. V. Dictionar. Britannico-Lat.
Gallis Carabe, quod, uti Carabus, à Græco καράβιον.

Corepiscopus.] 1650. penult. 1651. 34. Quasi *xweixds*.
i. e. rusticus episcopus: episcopi nempe vel archiepiscopi in
remotis agentis vicarius. de quo vide Duaren. de sacr.
eccl. minister. li. 1. ca. 9. & Spel. Huic affinis episcopus
ille nobis suffraganeus dictus. De Corepiscopo verò cuius
heic mentio vide Antiquitat. urb. Cant. pa. 65. 299.

Coriscus.] 686. 43. — corisco cooperto, & scripto no-
bis ignoto &c. Fortè legendum: codicillo cooperto &c.

Corium perdere.] 761. 64. 830. 55. 927. 49. idem quod
corio carere, lin. 61. quæ vapulare sive verberibus cadi
significant. Pœna corporalis servus propria, quæ quan-
doq; in pecuniariam mutata: unde Sax. hýð zýlde,
al. hýðezýlð. i. corii redemptio; ab hýðe, corium, &
zýlð, solutio, compensatio. atque hinc corio compone-
re. 902. 19. item corium redimere. 927. 61. id est, vir-
garum metum pretio redimere. Hoc in LL. Hen. 1. c. 78.
pretium corii dicitur, quod idem ac in L. Salica 42. §. 2.
solidos pro dorso suo reddere. Plura infra, in Hidage.

Coronator.] 1916. penult. Est officialis sive minister
coronæ regis, inquisitioni homicidii aliisque huiusmodi
ad coronam regis spectantibus præcipuè designatus. De
quo pluribus Cowellus noster, in voce. Vulgò, **Coro-
ner**, ut hic, 2145. 39.

Corporale.] 1850. 1. Sindon vel linteum quo Cor-
pus Domini. i. panem consecratum tegunt: unde aliàs
Dominicale dictum. quibusdam, pulvinar sacrosan-
ctum. Gallis Corporail, nobis the **Corporall**.

Corredium.] 767. 34. 1347. 45. 1872. 57. 61. Cor-
rodium. 902. 11. 948. 25. aliis Conradium, Conredium.
vulgò, a **Corrod**. Obsoniũ est, quod vel superiori in sub-
sidium penditur, vel in mensam alicui alii apponitur.
Gibus, mense apparatus. Item Convivium. Rei quale
quale vestigium (ni fallor) adhuc in hospitio quo eccle-
siarum cathedralium & collegiorum Firmarii (prædi-
orum sc. conductores) dominos suos, prædia invisendi
gratiã adventantes accipiunt, quod vulgò, **Entertain-
ment**, cuius redemptio pecuniaria, **Entertainment-
money**, vocant. Vox autem amplioris est significatio-
nis, ut apud doctiss. equitem videre licet. Sape occurrit
scriptum cum r. singulari, coredium sc. unde vocem à
con, & edo conflatam reor: N. enim & R. literæ in
veteribus libris crebrò mutantur, ut Cl. Salmasio in
not. Plinian. observatum.

Corined.] 919. 16. 25. Anglo-saxonibus erat in more
positum, panem certis quibusdam destinatisq; sententiis
consecratum reo gustandũ offerre. habebant enim peni-
tus insitam opinionem, non posse quenquam mali consci-
um panem hoc modo dedicatum glutire. Offam judicia-

lem dixerunt. Ita Lambard. qui panem vocat execra-
tum. Copy (inquit) execratum sonat, ned à neod, id
est necessitate ductum, panem significat. Mallem ipse
offam execratam: ab eodem copy, & rnxð, vel rntð,
(à rntðan, Belgis **Sontiden**, quod scindere sonat)
particula, bolus, frustum, offa.

Cofinus.] 1684. 17. Gall. Couffin, Pulvinus. Origo
fortè à Coxa: quod sedentium coxis supponatur. Lati-
nis coxim adv. pro cozzum sedendo, vel in coxis niten-
do. Item Hispanis Cuxin, & Coxin, pro pulvino.

Costagium.] 2616. 32. Idem quod Constatmentum,
supra, & Custus, infra: quæ vide.

Costera.] 1218. 6. Litus, ora maritima. Mat. Paris.
Costa maris. hist. 258. 28. unde nostr. **Coast**, & **Sea-
coast**, eodem sensu. Vocum posterior à Gal. Coste. i. latus.
unde aliàs nobis dict. the sea-side: prior fortasse ab eorũ
Costier, obliquus, quemadmodũ plerumq; ora maritima.

Coterelli.] 706. 28. Nam singulari nusquam occur-
rit numero: plurali verò quandoque sic, quandoque
Cotarelli. qui quidam è plebe apud Gallos, ex prædã
& rapinã (ex legum instar) viventes, nobilibus & ec-
clesiasticis viris olim oppidò infesti. Gallis Cotereaux,
& Costereaux, vulgò dicti. V. 1451. 22.

Cottarius.] 2576. 39. Cote. i. tugurii habitator. Vulg.
a Cottager: à Sax. cotte, spelunca, latibulũ. Vide Spel.

Craspiscis.] 897. 64. Idem proculdubio quod alibi
Craspeis; Spelmanno nostro Grampois, piscis grandior.
Vox composita, cuius prior syllaba in unã, à Gall. grand;
in alterã, à Latin. crassus. Braçtono, Crassus piscis.
li. 2. ca. 24. fo. 55. b. folio verò 120. a. Grossus piscis.

Cremabilis.] 980. 21. Quicquid facile cremetur.
Ulpiano cremialis.

Crocardus.] 2493. 6. Reprobum nummi genus, ali-
às Cocodones dict. Vide Walsingham. hist. ad. an. 1301.

Croftum.] 2089. 33. 2090. 32, 39. Prædiolum (in-
quit Spelm.) pone habitaculum rusticum, à latioribus
campis ideo distinctum, ut animalia rustica subitis nsi-
bus exhibeat. Angulus campi, idemque fortè Saxoni-
bus quod nos hodie (Normannos sequenti) Clausum dici-
mus. a Close. Vide Cowell.

Cruciata.] 2660. 8, 9, 11, 12, 15, 18. 2671. 23, 46.
2672. 45, 48. Litera pontificia, quibus auxilium im-
ploratur adversus hostes ecclesiæ, in primis Saracenos
& infideles, (quibus signum crucis ludibrio est:) quo
tamen pontifices Romani contra ipsos etiã Christianos,
inimicos suos, (uti heic Urb. 6. contra Clement. Anti-
papam) interdum usi sunt. Vulgò, a **Cruzada**: à crucis
signi in vestibus opem ejusmodi ferentium gestatione.

Culvertagium.] Vide Fridwita.

Cuneus monetæ.] 1816. 6. 10. Moneta cudenda vel
percutienda jus. vulgò, **Coynage**. Vide LL. Ethelstani
reg. de quibus hic, 843. 32. & Conus, supra.

Cuppa mazerina.] 614. 29. Idem quod nobis hodieq;
a mazer. Belgis maeler est aceris arboris tubercu-
lum, unde, ut fertur, vox orta; quoniam (inquiunt)
istiusmodi pocula plerumque sunt acerna.

Curia Apostolica.] 2194. 27. Vide Apostolicus.

Cursaria.] 1164. 14. Piratas, & latrones marinos,
qui maria discurrunt, Galli vocant Corsaires, & Cour-
saires. Hinc, ut videtur, Cursariæ nomen, quod navi-
culæ genus Celoci (ni fallor) simile. utrumque à cele-
ritate dictum, q. cursoriæ, quomodo Hovedeno dicta.

Curtelagium.] 2090. 33. Curtilagium. 2029. 45.
Hortus olitorius, vel ubi leguntur olera. Vocabular.
vetus Anglo-Latin. **Curtlage** or **gardeyn**, Olerari-
um. In eandem sententiam Lindewod. Provincial. li.
3. tit. de decimis, cap. Sancta. §. omnibus. Curtila-
gium (inquit) dicitur locus adjunctus curti ubi le-
gantur

guntur herbae vel olera. Vox est à Gallico courtil; agium addito in vocis productionem.

Curtillum.] 764.59. rustici curtillum debet esse clausum æstate simul & yeine. Curtillum hic idem quod alibi Curticella. i. parva curtis. Prædiolum intellige. Curtis enim, uti & Curia, habitaculum signat rusticum cum adscriptis prædiis, vel (ut Lindemodus noster vocem explicat:) Curtis est mansio vel manerium ad inhabitandum, cum terris, possessionibus, & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentibus. Idem Gallis, quod Italis Mansus. Pet. Benevent. Curtis vulgare est Gallicorum, sicut Mansus Italicorum. Item locus ille conclusus sub dio, ante aedes præsertim virorum principum. Vulgò, a Court. A voce ad rem: unde fortè Forensium nostrorum Breve, de Curia claudendâ, ortum, de quo Cowell.

Curtis.] Vide Curtillum.

Custuma.] 1796.55. 2576.42,55. Consuetudo: item vectigal consuetudine debitum. à Gallico Coustume, nobis Custome. Vide Cowell. in voce. in primis autem doctiss. Casaubon. Is. fil. de me studiisque meis optimè meritum, Tract. de Usu & Consuetud. pag. 111, 112, &c.

Custus.] 1937.26. 1942.9. Expensa, impensa, sumptus: vulgò, Costs; à Gall. Coust.

Cyboreum.] 1019.7. quandoque Cyburium; quandoque, & rectius, Ciborium. Arca, seu pixis, vel scrinulum super altare, apud Pontificios, in quâ sacramentum altaris conservatur. Gallis Ciboire. Vox à cibo, sacramentali scilicet, quem continet: & interdum ad eam rectè partem presbyterii sive chori translata, cui altare suppositum.

Cynebot.] 845.62. alibi Cynegild, & Cenegild. Lapsus hic doctiss. eques, qui voces expositurus eas cum mægbote confundit: quæ compensationis est pars illa interfecti cognatis debita; atque hic cognationi datur regia, sub weræ nomine, & tanquam natalis pretium, ut vocant. unde hæc Sax. se pæpe belympa to ðam mæzðe ðær cyne cýnneþ. i.e. weram debent habere propinqui regii: postea verò, þam pæpe þabbap ða mæzar. i.e. ipsam weram debent habere parentes: (intellige propinquos, ut infra in voce parentes:) cum quod sequitur, cýnebot, omni populo debeatur, ob regem sublatum; juxta sequentia: 7 þ cýnebot to ðam landleod: postea, 7 ðam cýnebot se landleode. i. ad gentem verò pertinet compensatio regia. scil. quâ regia.

Cyreath.] 842.62. Cyreath. i. iusjurandum electum, &c. Juramentum scil. quod quis, cum quibusdam aliis conjuratoribus è majori numero selectis, præstaret: cui contrarium Rimath, quod nempe quis cum toto conjuratorum nominatorum cætu vel numero daret. Prius à cýpe, Sax. i.e. electum, & að, juramentum, nobis hodie oath: posterius à pime. i. numerus, & eodem að.

Cyricseattum.] Sic enim scribendū, quod 761. ult. Ciricseattum, aliter, (ut in LL. Hen. 1. ca. 11.) sed perperam etiam, Cherisceattum; nec melius hic. 469. 37. Syricseat. Vox est pura puta Sax. cýpicrceat sc. quam Lambardus, legum Saxoniarum primus editor & interpres doctiss. sæpe Latine reddit (quomodo etiam in verbor. explicatione eisdem LL. præfixâ) primitiæ seminum, ad verbum autem (inquit, & rectius) vectigal ecclesiasticum. quam quidem versionem, posteriorem sc. amplectitur doct. Whelocus^b, priorem, ut inconcinnam, nec immeritò, rejiciens. Primitiæ nempe Sax. fþumrceata, alias fþumpipa.

In Gloss. sub finem Lambardi Glossar. Cyricseat, ecclesiæ census redditur; quomodo etiam vel apud Lambardum ipsum, L. L. Canuti, par. 1. ca. 11. & bene quidem; cum re verâ census sit, sive in gallinis, sive aliis rebus, pro adium decimâ, solvendis die S. Martini, de quo vide Gryphiand. de Weichbild. Sax. ca. 30. nu. 11. voce ductâ à Sax. cýpic, ecclesiæ, & rceat, posterius scot. census, vectigal, symbola, munus. Male interim teopan rceat, pecuniarum decimas, Latine fecit idem Whelocus, Notis ad Bedæ hist. eccl. 1.4. ca. 29. cum dictio simpliciter, sive generatim, (quomodo Lambardo ibidem visum) decimas planè signet. Plura si cupias doct. Spelm. Glossarium adito.

D.

Dagger.] 2597.54. Pugio, sica: vulgò, a dagger.

Dalmatica.] 61.53. 441.64. 1159.13. Vestis sacerdotalis, linea, longa, & candida, Albæ similis, vel Superpelliceo, (ut vocant, vulgò, a Surplice:) à Dalmaticis populis primò petita, de quâ plurib. Spel. & Watsius, qui Dalmaticam vestem etiam regiam fuisse notant, ac in regum nostrorum consecrationibus nondum exoletam.

Danegild.] 942.30. 957.45. 1024.24. Tributum Anglis indictum, alias ob pacandos Danos, patriam infestantes, alias ob arcendos. Tributū Danicum. De quo justum habes tractatum apud doctiss. equitem.

Dayworke.] 2203.26, 27, 28, 30. Quantum terræ arabilis unius diei cultura sufficiat: vel illud soli spatium quod uno die bonum jugo arari potest. ad verbum, opus unius diei. à vernaculo nostro day. i. dies, & work, opus. Gallis Journeau, à jour, dies: unde Latino-barbaror. Jornale, Jornata, & simil.

De alto & basso.] 2526.51. Idem quod infra, 2604.54. In alto & imo. Verborum formulâ, quâ facultas mutuo dissidentium consensu, arbitris conceditur, lites & controversias inter eos ortas, sursum deorsum, (quod Gallis Haut & Bas) pro suo arbitrio dirimendi, & componendi.

Decania.] 59.13. Dignitatem ejus hic intellige, qui in majori ecclesia, denis ad minores Canonicis, sive Præbendariis (ut vocant) sub Episcopo præest. Decanatum alias nominant. De pluribus aliis vocis significationibus, Spelmannus.

Decanus Christianitatis.] 1961.23. Quem recentiores Decanum ruralem, & exteri Archipresbyterum vicarium, (de quo, ut & de urbano, Duaren. de sacr. eccl. minist. & benef. li. 1. ca. 8.) antiquiores Angli Decanum Christianitatis vocarunt: quare verò, jam ostensam in voce Christianitas.

Decima.] 924.40. Bractono nostro Decenna. Decuriam (inquit Lambardus in voce Centuria) teoþunz, sive tienmantale, id est decemvirale collegium appellarunt. Saxones. Ac ne quis ignoret, decuria ex decem viris constabat, quorū singuli uniuscujusque sistendi fidejussores erant, et quid eorum aliquis dedisset damni, id omne reliqui resarcire debebant. Sic ille, qui rem pluribus prosequitur. cum adi, item Wil. Malmesbur. de gest. reg. Anglor. li. 2. fo. 24. a.

Decius.] 1522.33. Gul. Neubrigensi, Rer. Anglic. li. 3. ca. 22. Detius. Vox est à Gall. Dé, al. Det, unde nostratium Die. pluraliter Gallis Dets, nobis Dice. Talus, taxillus, alea. Vide Spelm. in Dadus.

Defalta.] 1933.62. Vox fori. Defectus, negligentia, deliquium. A Gall. default. Bractono frequens. Vulgò, default.

Defendere.] 311.9. Prohibere. Videatur Spelm.

Defensa.] 2605.60. 2606.1. 2737.17. *Roborarium*: vivarium cervinum; sive locus consecutus vel inclusus, in quo fera viva non pascuntur solum, sed & defenduntur; eoque Defensa dictus, alias *Parcus*, quod vide. *Sepem* dicimus Angli, a fence.

Defensibilis.] 2424.39. *Defension*i aptus. De nave dictum, ita ex omni parte habili & instructa ut navali praelio inserviat.

Defensivæ locorum.] 524.19. 528.12. 703.61. *Vicecomites*, ut secundo locor. hic signatorum: *Defensivæ locorum* seu *Vicecomitis*. quos *Matt. Parisius* ad ann. 1153. p. 86. l. 37. ed. Wats. *Vicecomites* appellat, simpliciter. Sic autem nuncupati, quod loca (i. Comitatum, vel Provinciam) eorum cura & custodia sub Comite, commissa, tuerentur; vim & injuriam prohibendo, latrocinia compescendo, pacem regiam. i. publicam, non solum legum tramite, sed armis etiam (si opus fuerit) promovendo; jura regia & vectigalia curando, colligendo, fisco inferendo.

Dei judicium.] 942.2. 982.63. Sic à veteribus dicuntur probationes & sortilegia, quibus ad reatus examen usi sunt: *Ordaleum* sc. & ejus species; quæ *Ferrum candens*; *Aqua fervida*, & *Aqua frigida*; *Symbolum Crucis*, & sacra ipsa *Eucharistia*; *Offa judicialis*, seu panis, item caseus execratus, (*Saxonibus* conpned:) *Duellum*, alias *judicium gladiatorium* dictum, &c. De quibus omnibus amplum satis, nec minus eruditum habes tractatum apud doctiss. eq. verb. *Judicium Dei*. De *Ordalio* nos infra, in voce.

Delatura.] 763.5. *Pretium delatori* constitutum. *Saxonib.* melde feoh, à melðan, prodere, detegere, deferre, & feoh, (unde nostr. fée) pecunia, stipendium, merces. *V. Vossium*, & *LL. Hen. 1. ca. 64.*

Demanda.] 1918.11. *Exactio*, *interpellatio*, *postulatio*, vulgò, *Demaund*: à Gallico, *Demande*.

Demanium.] 1113.51. alibi *Domanium*; ex Gallico *Domaine*, quod à Latino *Dominicum*. *Res* signat dominicas, sive quas proprio quis jure possidet: ac κατ' ἐξ ὅλης, quæ ad coronam regiam pertinent. Hinc *Domanium Franciæ* (*Choppinum* audis) definitur illud quod nominatim consecratum est, unitum & incorporatum regiæ coronæ. Hoc autem in loco, *demanium* priore usurpatur significatione, pro fundi scil. proprietate, h. e. terris & prædiis quæ dominus hereditarie (accipienti sc. & heredibus suis) non tradidit suis (ut vocant) tenentibus, sed aut sibi retinuit, aut ad annos aliquot, sub certis etiam legibus elocavit. Vulgò, *Terræ Dominicales*, & *Demaine-lands*. Appositè igitur *Servitio* hic opponitur: cum in dominico tenere, & in servitio, è diametro sint contraria: posterius nempe terram sic, ut diximus, elocatam notat, sc. non possidentis propriam, sed quam eâ lege à Domino accepit ut aliquod servitium eidem exhibeat. *Terras* ejusmodi tenementales vocant. Illud, *Saxones* inland; istud, utland, al. neatland, vocarunt. *V. Spelman. in voce Inland.*

Denariatus.] 1927.40. *Pretium rei* quæ denariis aestimatur: puta mercis, redditus annui, &c. *V. Spelm.*

Denarius S. Petri.] 469.32. 802.24. *V. Romepeny.*

Denna.] 1776.16. *Locus sylvestris*, asper, & incultus, porcisque pascendis accommodus: à denn. i. spelunca, cavea, ferarum latibulum vel cubiculum. Cogitandum tamen: interdum enim nec raro, *Dena* scribitur, perinde ac si à *Dene* oriatur, quod *Saxon.* olim, ut nobis hodie, vallis. *Spelman.* vide in *Dena*, cui quandoque *Drof*, al. *Drove*, agmen vel armentum sonans, ex eo fortè prepositum, quod porci pa-

stum agminatim agantur: quorum agitator & curator, sive custos, *Drosmannus* olim dictus.

Destrarius.] *V. Dextrarius.*

Desubitare.] 824.31. *Morsu* de subito lacerare. De cane dicitur in hominem de subito irruente, & morsu lacerante, ubi de damno ejusmodi compensando.

Dextrare.] 598.50, 59. 671.41. 1130.20, 26. *A dextris* ire vel incedere; ut *Sinistrare*. 671.42. pro, à *sinistris*.

Dextrarius.] 704.40. 1082.58. *Equus militaris*, & bello aptus. *Gallis* destrier, & dextrier; *Chancero* nostro destrier. Sic autem (ni fallor) dictus à dexteritate: vulgò, a ready horse. Postea, 2408.53. pro *Cataphractario*.

Diffacere.] 150.28. *Vox* in *LL. Hen. 1. familiaris*, sed defacere scripta: idem est quod alibi difficere, & diffigurare, sc. deformare, faciem sive formam, decus sive gratiam, adimere. Ut hominem diffacere, de eo qui oculum exculpserit, vel nasum præciderit, aut simile quid egerit. Angli adhuc, to deface; item, to disfigure, hoc sensu. Ad intersectionem etiam significandam vox extenditur. Nempe ut opposita sunt facilis, & difficilis, fateor, & diffiteor: sic facio, & difficio: quasi dicas, facio, ut quis non sit. Similiter *Sax.* doen & pōpdoen, pro facere, & destruere: for enim hic, ut dis & de illic, privandi vel negandi est particula. Hinc autem *Disfactus*. 831.6. pro *deformatus*, *mutilatus*, ab eodem etiam fonte *Gallorum* deffaict, desfaict, ut & nostrum *desfate*, pro *clades*, *strages*: quod *Gallis* al. *Desconfiture*, à *desconfire*, Unde *Disconfiture* vox apud *Mat. Paris.* *cladem*, *cadem*, *stragem*. signans, non *diffidentiam*, ut ibi explicatam habes. Hinc nostrum *Disconfiture*, eod. sensu, ut & to disconfit, pro *devincere*, *superare*, *expugnare*, &c.

Diffidare.] 2549. ult. *Bellum* indicare, vel hostem denuntiare, fide qua ante fuerat renuntiata. *Gallis* defier, & desfier, Angli. to defie. à *dis*, negandi particula, & *fides*: cui contrarium affidare, de quo supra. Plura, *Spelman.* Hinc *Diffidatus*. 639.39.

Diffodere.] 896.65. pro *Effodere*. De fure, saltem furti suspecto, dicitur, occiso sc. & sepulto, quem cognatus in fontem probare conatur. *Sax.* 719 he clane beo æt þam opðale, nime upp þis mæz. i. Si *Ordalio* probatus mūduse vaferit, tollat (i. effodiat) cognatū.

Difforciare.] 830.41. 836.15, 19. *Vox* in *LL. Hen. 1. crebra*, ut & *Deforciatio*: quarum posterior, recti (ut solet) adjuncto, denegationem sonat juris æqui, justitiæ sc. quando ab eo petitur, cujus interest ut rectum fiat. *Sax.* þiþter þipnūng. Talis recti à *Judice* inferiori (*Domino* puta *manerii*, & ejusmodi) requisiti denegatio, jurisdictionem suam ei adimit, altius provocandi causam prebet, & in aliorum forum & potestatem jurisdictionem transire facit. De quo vide *LL. prædict.* ca. 22, 33, 59. exemplo fortè ducto à *LL. Edgari*, par. 2. ca. 2. & *Canuti*, par. 2. ca. 16. Quasdam alias vocis acceptiones, eam *Forensibus* nostris melius notam reddentes, vide apud *Cowell.* & *author. Term. Jur.* verbo *Deforsour*.

Diraciocinium.] 1799.44. Vide —

Dirationamentum.] 2130.15, 42. Utrumque à verbo —

Dirationare.] 308.55. al. *Disrationare*. 850.28. Sic etiam in *LL. Hen. 1. cap. 2. 29.* Ubi, ca. 48. *Disrationatio*. Hoc *Normannico-Latinâ* linguâ *Derraisnia*, quod ad facti sive criminis objecti negationem, & ejusdem negationis præstationem (*justificationem* vocant)

vocant) restringunt Normanni; à probatione hoc modo distinguentes: Sciendum est (ita vetus loci quod vocant *Custumarium*, cap. 125.) quod probatio semper habet fieri ad factum suum probandum. *Deraisnia* verò ad factum suum denegandum. Nemo enim tanquam actor ad factum alienum probandum debet admitti; nec etiam ad alienum factum *deraisnandum*. Ut rem, & vocis etymologiam plenius pernoscas, audi cap. insequentis principium: *Deraisnia* autem est lex quædam in Normannia constituta, per quam in simplicibus querelis insecutus, factum quod à parte adversa ei obijcitur se non fecisse declarat. Et quoniam facti proprii unusquisque præsumitur scire melius veritatem, *deraisnia* de facto quod ei obijcitur conceditur insecuto, unde est quod homo *desrainat* id quod proponitur ab adverso, id est *disrationat* & demonstrat extra rationem vel sine ratione. Et sic per *deraisniam* irritat quod contra ipsum propositum est ab adverso. *Appositè doctiss. eques in voce*: manifestam mihi videtur (inquit) ipsa vox originem prodere à Latino ratiocinari; adjecto *dis*, quod in compositione contrarium sæpe notat, ut *dis*; creberrimè apud Græcos. Sic *discordare*, *dis sentire*, *dis suadere*, &c. *Disrationare* igitur est contrarium ratiocinando asserere, vel quod assertum est ratiocinando destruere. Hoc *Fœrensibus* nostris hodie, traversare: Plura si quis cupiat, adeat velim eund. doctiss. equitem in voce, & Cowelli Interpr. verbo *Dereyne*.

Disclamare.] 2027.38. *Vox fori nostri*. V. *Acclamare*, & *Calumpnia*.

Disclausus.] 764.60. *Sax. untýned. i. minimè clausus*, apertus; quomodo ager sepe carens, vel septo. A Gall. *desclos*, unde & nostratum *disclose*.

Discooperiri.] 1216.40. *Activè discooperire*, id est, inquit *Vossius*, operire, tegere, celare. Contrarium potius. ex adversativâ particulâ, *dis*, præpositâ. unde nostratum *to discover*, Gall. *descouvrir*, It. *discoprire*, *Hisp. discubrir*, pro revelare, detegere, quod tectum erat aperire. Hinc *Discooperitus*. 1151.25. pro, *detectus*. Hinc etiam *Discooperator*. 2575.19,25. pro, *Explorator*.

Discredere.] 53.7. it. 60.36. 395.14. *Non credere*, fidem derogare. Unde (ni fallor) & Gall. *descrier*, & nost. *discredit*.

Disfactus.] Vide *Diffacere*.

Disparagiatus.] 1864.26. *Connubio dispari vel incongruo junctus*: cum fœminâ scil. natalitiis vel dote viro inferiore, vel è contra. quod *Disparagatio dictum*: unde verbum *disparagare*, vulgò, *to disparage*. Omnia à Gall. *Desparager*, eod. sensu.

Dispensa.] 930.65. 1191.54. *Penaria*, promptuarium. à Gall. *despence*. Vulgò, a *Spense*.

Disrationare.] Vide *Dirationare*.

Dislaisire.] 1166.37. al. *Disseisire*. 1231.28. *Bonis deturbare*, vel possessione suâ exuere; quod in jure feudali devestire. unde *Dislaisina*, pro privatione possessionis vel dignitatis. quorum contraria *laisire*, & *laisina*, aliàs *seisire*, & *seisina*, pro possidendum dare, & missione in possessionem. atque hinc *Fœrensium* nostror. *to seize*, & *seisin*, item *to disseize*, & *disseisin*, quod hodie non dicitur nisi de prædiis: olim autem, saltem apud externos, utique de bonis.

Districcio.] 1934.40. *Pignoris captio*: item bona ipsa pignoris nomine capta. vulgò, a *Distresse*. *Vox juris nostri*. V. *Namium*, & *Spelmann*. in verbo *Distingere*.

Disvadare.] 2252.col.4. *Rem oppigneratam redimere*, & recuperare: cui contrarium *invadiare*, quod vide.

Divisa.] 657.2. 1459.48. *Vox fori*, testamentum signans. fortè à Gallico *deviser*, disponere, ordinare. Alio tamen occurrit sensu infra, 765.3. ubi terra partem sive portionem notat, *Sax. zedale-land*, quemadmodum etiam supra, 611.11. & alibi, nisi quis agrorum limites intelligendos malit; quo quidem sensu pluries in *LL. Hen. 1. ut* & apud *Bracton*. fol. 180.b.

Diuscule.] 1163.20. 1269.63. 1271.1. *Aliquantin*, aliquantisper.

Domes-day.] 1864.48. *Codex Angliæ censualis*, totius regni descriptionem, duobus voluminibus exaratam, continens, tempore *Guilielmi primi*, *Conquestoris dicti*, & de ejus mandato scriptus, & *Westmonasterii inter Scaccarii*. i. *Fisci archiva repositus*. unde autem sic dictus, inter alia plura, ostendit *Spelmann*. in voce. Vulgò, *Domes-day-booke*.

Domicella.] 884.10. à *Domina*, q. *dominula*. i. *junior domina*. *Huntindon*. ad ann. 1000. *Dominam* vocat, quæ hic *Domicella*: appellatio (inquit *Cotgrav*.) *Galliarum regis fratrum minorum filiarum* peculiaris: hic autem ad *Normannia Ducis filiam* extensa, tractuque temporis amplioris adhuc significationis; & tandem apud nos, ut hodie, *puellam* vel *virginem omnem nubilem*, adhuc tamen *innuptam* significans, vulgò, a *Damself*.

Domicellus Abbas.] 1784.28. 1980.52. Eodem sensu fortè, ac Gall. *Damoisell*, scil. pro nobili juvene gladio militari nondum accincto. *Valettus* fortè, quod vide.

Domigerium.] 2657.53. 2682.14. *Dominigerium*. 2605.57. *Damnum*, *jactura*, *detrimentum*: vulgò, *damnage*, Gallis *dammage*.

Dominicum.] 453.37. 695.19.27. 1046.36. 1168.35. Idem quod alibi sæpius *Dominium*, ut 305.18. 206.27. 641.25,28. quandoque *demanium*, ut supra, quod vide. Nec iis in aliquo dissimiles terra illa *dominicales*, *dominicatæ*, & *indominicatæ* alibi dictæ, ut *Spelmanno* jam monitum in voce. unde *dominicus*, *dominicatura*, & similia, olim effecta, de quo *Voss*.

Dominium.] Vide *Dominicum*, & *Demanium*.

Domnus.] 115.6. 191.21. alibi *Dompnus*. 370.47. *Crebrum a vo sequiori pro Dominus*: sed de ecclesiasticâ dignitate fungentibus plerumque dictum.

Dormitorium.] 1897.20,22, &c. *Monachorum commune cubiculum*. vulgò, a *Dormitory*, usitatus autem, a *Dorter*.

Dorsale.] 61.51. *Matth. Parisio*, & aliis *Dofsale*. *Pallium sive auleum à tergo mensæ dominicæ*, in maceriâ sive pariete, ornatus gratiâ, suspensum, aliter, *Frontale dict*.

Doruvernia.] 184. penult. *Paucis Doruverniam applicuit navibus*. item lin.30. *Castellum in Doruverniam dominio*. Locum *Florent. Wigorn*. *Dorverniam* vocat, *Malmesburienfis* verò *Dovoram*, al. *Doveram*, *Westmonasteriensis* *Doveriam*, qui burgum vocat, incolæ autem, *burgenfes*: quò, cum authore nostro, *Eustachium* *Bolonia Comitem* navibus applicuisse scribunt, de *Castello in loci clivo* mentione additâ. Ex quibus omnibus veri satis est simile, oppidum illud in agro *Cantiano* ad mare positum, arce munitum, Romanis *Dubris*, posteris *Dovera*, *Dovoria*, dictum; non autem *Dorobernia urbem*, *Cantuariam*

scil. à Saxonib. dictam, hic intelligendam : eosque erroris arguendos qui rem Cantuaria gestam volunt ; qui quidem locus, nomine à Romanis, seu potius Britannis, eorum præcessoribus, imposito, rectè Dorobernia dictus, ut nobis alibi ostensum : alter autem nunquam sine errore, cuius arguendus est Thomas ille Walsinghamus in Ypodig. Neustria, ad ann. 1067. gesta quadam Dorobernia castello assignans, quæ, si Guiliel. Pictaven. & Order. Vitali illius ævi scriptoribus fidem habeamus, ad arcem spectant Doverensem, sive Dubrensem. Hæc autem obiter, ut utrique locorum rectum restituamus nomen.

Dofferum.] 898.8,9. Corbis (ut vocant) dofferaria. à Gall. dos, i. dorsum : utpote à tergo equi gestatum. Gallis, Panier, à panis, q. corbis panaria. Vulgò hodieque, à Doffer, al. a Pannier.

Dotalicium.] 86.8. Quicquid Sponsæ à Sponso datur : ἀντίδοτῶν : doti contrarium, quod ὀφείλω, id scil. quod maritus accipit cum uxore. De priore Hotomann. sic : Dotalicium ususfructus partis bonorum mariti, quam uxori propter nuptias dat, ut eo post suam mortem alatur. Alibi hoc & Morgengabe confert : Morgengabe (inquit) videtur idem apud Germanos fuisse, quod Germano-latini scriptores dicere solent Dotalitium, nonnulli Doarium, Græci hypobolon : hoc est, unde se tueri mulier mortuo marito possit, qua de causa Vitalitia quoque appellantur, quasi quæ utenda fruenda mulieri in omne vitæ suæ tempus attribuuntur. Huic, ni fallor, respondet Sax. forþeplean, de quo infra.

Dotarium.] 1113.47.48. Idem quod Dotalitium, supra.

Dressorium.] 2011.4. Abacus, vasarium, repositoryum. Gallis, Dressoir, nobis à Dresser, al. Dressing-board. Vocabular. vetus Anglo-Latin. Dressur or Dressing-board : Dressorium, Directorium. Hoc Belgis, Tressoor, al. Tresoor, atq; hinc, aut ego fallor, Refectorii ornamentum illud, Trisorium dictum, de quo, ex Magno Chronico Belgico, Vossius : quod ipse, affinitate soni, ut videtur, deceptus, gazophylacium sive ararium (quod Belgis, Tresoorite) interpretatur.

Dretum.] 896.62. Mendosè pro Hundretum. Sic enim Saxon. in Textu Roffen. And gif hya þeop clænryan pille, lætge an C. to peoða, &c. Versionem ita corrigo : Et si quis furem purgare velit, unum hundredum (centum solidos intellige) in vadio ponat : dimidium apud terræ dominum, dimidium apud præpositum regis intra portum, & adeat triplex Ordaleum. Si mundus sit in Ordalio, effodiat cognatum suum : si verò sit immundus, jaceat ipse fur ubi jacebat, & centum (solidi scil.) pendantur, pignore sc. deposito mulctetur.

Drinclean.] 931.35. Tributum potus, ut hic : Lambardo verò, dona potionis honoraria. Idem fortè quod alibi Scotale, de quo infra. Vox composita à Sax. drinc, (quod nobis mansit) potus, & lean, stipendium, merces, tributum ; unde nostratium Loane, pro lucro ex usurâ, & simil.

Dromundus.] 624.24.27. Ingens navigii genus. Matt. Paris. in Hen.1. Apparuit ei navis quædam permaxima, quam dromundum appellant. A Gallico dromant : hoc autem à Græco, δρόμος, cursus. Ethelwerdo Saxoni, dromon, & dromonus.

Duellum.] 222.18. Corrige, Duellum. Singulare certamen intellige, quod genus examinis, cum in

Anglo-Saxonum monumentis, quod sciam, non occurrat, Normannis eorum successoribus, ut verisimile est, debemus, à quibus è Normannia, post conquestum (ut vocant) huc adductum reor. Hoc genus—à Normannis (cum Anglis illis antiquioribus antea ignotum erat) inventum est. Sic author Antiquitat. Britannie. pag. 103. Truculentum morem in omni ævo acriter insectarunt theologi, & ab eo, principum clementiâ, excusantur plures : inter alios, cives Londinenses, ut in chartâ libertatum eis ab Hen.1. concessâ, legibusque suis insertâ : similiter cives Cantuarienses, Henrici 2. diplomate, in hæc verba : Concessi etiam eis—quod nullus eorum faciat duellum, & quod de placitis ad coronam pertinentibus, se possint distratione secundum antiquam consuetudinem civitatis, &c. Regale quidem privilegium, duelli casus (ne dicam impietates) vitandi gratiâ civibus indultum ; cui illud simile Cantianis omnibus, in terris quas possident (ut loquuntur) in Gavelkynð, olim erogatum, de quo in agri illius ut vocant Customario apud Lambardum, non procul à fine. Vide Glanvil. li.2. ca.3. li.14. ca.1. Plura autem videas apud doctiss. equit. verb. Jurata. Lex apparens. Assisa. Adhramire. Judicium Dei. Item Tholosan. Syntag. jur. lib.48. ca.15,16. Quercetan. Not. ad Bibliothecam Cluniacen. pag.160,161. Lindenbrog. verb. Campio. Duellum. Pugna. Superest apud nos hodie in solennioribus juris actionibus, licet rariùs in usum veniat, ut fusiùs ostendit doctiss. eques, verb. Campus, & Lex apparens ; cuius ibidem, ut & alibi, conjectura assensum meum facile præbeo, de Juratarum scil. nostrarum, (judicii nempe apud nos duodecemviralis) si non origine, saltem resurrectione, & frequentiori deinceps usurpatione, ab Henrico ejus nomine secundo, quo tempore (Glanvilla teste, li.2. ca.7.) Duellum in tanto, licet non in toto sustulit is ; cum utique temporibus anterioribus rei rarum, nominis autem (duodecemvirale judicium intelligo) nullum apud nos extet vestigium, quicquid alii somniarint in contrarium. Vide Bellum.

Duploma.] 604.64. 620.32. Pro Diploma ; eâ nempe vocis significatione, quâ apud jurisconsultos accipitur pro itineris festinatione, quum per dies singulos duo itinera conficiuntur.

E.

Ehtayn.] 900.33,35. Octo homines, vel numerus hominum octonarius.

Ealahus.] 826.10. Vox Saxonica, cauponam signans, vel popinam : ab eale. i. cervisia, veterum Anglorum potus, & hup, domus ; unde nostratium Ale-house, pro computationis domo. Simile habes in LL. Ina reg. ubi de rixâ inter convivas, & ejus animadversione : quemadmodum etiam in LL. Hen.1. cap.81. Ad pleniorē autem rei noticiam, quædam de veterum Germanorum (à quibus tum Normanni, tum Saxones oriundi) moribus paulo altius petenda sunt. Audiamus igitur, qui de illis ut luculentissimè ita fidelissimè scripsit, Cornelium Tacitum, insignem illum Historicum, in peculiari tractatu de morib. Germanorum : Diem (inquit) noctemque continuare potando nulli probum. Crebræ, ut inter vinolentos, rixæ, raro convitiis, sæpius cæde & vulneribus transfiguntur. Sed & de reconciliandis

liandis invicem inimicis, & iungendis affinitatibus, & adsciscendis principibus, de pace denique & bello plerunque in conviviis consultant: tanquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat. Hoc, in parte, & de aliis quoque nationibus tradit Quintil. in Declamat. his verbis: Ut severa nobis antiquitas tradidit, infestos animos placavere mentis, & homines qui inter se armis atque exercitiis conflixerant, tuti tamen jacuere mediâ cœnæ fide. De hoc autem pluribus Cluver. German. antiq. li. 1. ca. 42. Schedius de Diis German. ca. 35. Id hodieque durare inter Germanos testatur vir doctus in libro Anglico nuper edito, cui titulus: A Discourse concerning the Lords Supper by R. C. quibus (inquit) Denfriden trinchin, pro pacem bibere. Potationum huiusmodi quedam (ni fallor) umbra adhuc manet nobis in Alis, ut vocantur; ubi, quemadmodum etiam in Vigiliis, (vulgò, *Wakes*) convenitur, non solum convivii causa, sed & ut iurgia, lites & controversia inter vicinos orta audiantur & componantur. Vide Carei Notitiam Cornubiæ, pag. 68. & Chauceri Interpretem, in voce Vigils.

Eastintus.] 837.24. A Sax. eastinne. i. orientalis plaga vel regio: ab east, oriens, & inne, cubiculum, cella, caverna; & per translationem, plaga, regio; quidvis nempe loci limitibus inclusi, & ab alio determinati.

Ebdomadarius.] 953.15. Rescribe Hebdomadarius: quomodo vocarunt eum ad quem vices devenire, sive in ecclesiâ sacra faciendi, sive in monasterio res familiae necessarias administrandi, qui ordo hebdomade quaque variabat.

Eberemurder.] 929.20.1. probatum murdrum. Vide Abarnare.

Ecclesia commendata.] 456.49. 593.29. titulata. 439.39. 456.49. Prior est quæ plerunque ad certum tempus custodienda regendaque collatione revocabili, alicui, tanquam fidei commissario, conceditur, absque titulo, ut dicunt; quo titulo qui donatus, nomine & jure proprio, quoad vixerit, possidendam ecclesiam obtinet. Hinc in jure Canonico, ecclesia in Commendam, & ecclesia in Titulum collata, ubi semper, ut & hic, instar contrariorum, opponuntur. Vide Histor. Concil. Trident. li. 6. pag. 500. & Duaren. de benefic. lib. 5. cap. 7.

Ecclesiæ rusticus.] Vide Rusticus.

Edeling.] 366.40.65. Vide Adelyng.

Edia.] 2682. 4. — qualiter quoque onera incumbentia regi & regno levius ad ediam communitatis supportari poterunt. Ubi ediam fortasse proficiam, vulgò, eale. i. levamen.

Elargatio.] 2276. col. 4. Augmentum, ampliatio. Vulgò, enlargement. A Gallico elargir, ampliare, dilatare.

Elemosina regis.] 150.39. Numus Romæ pendendus. Denarius scilicet ab Ina occiduorum Saxonum rege, primò; postea verò ab Offa Merciorum rege, ex singulis regni sui domibus sive familiis Romæ collatus: unde Denarius S. Petri, Romescot, Romepeny, Romefeoh, Harth-peny, &c. aliàs dictus, de quibus suis in locis.

Elemosina pro aratris.] 469.31. 901.62. Carucarum. 920. 1. Arationis elemosyna, Lambardo: Sax. pulhælmerre. à pulh, aratrum, & ælmerre, nobis almes, elemosyna. Denarius fuit in singula aratra impositus, pauperibus elemosyna nomine ero-

gandus, & ab Ethelredo rege (ut quidam existimant) institutus: sed falluntur, cum in LL. Edo. senio. nominatim occurrat.

Elemosinaria.] 1799. 39.57. Munus Eleemosynarii. Item domus monasterio contigua, ubi pauperes quidam, monachorum eleemosynis sustentati, simul habitarent, vulgò, the Almner. Cui quidem loco, sive domui, tum in ædium reparationem, tum in pauperum ibi hospitio donatorum victum & vestitum, pradia quedam olim attributa, vulgò, appropriata: quorum omnium cura alicui loci monacho commissa, qui ideo Eleemosynarius dictus, vulgò, the Almner, al. Almoner.

Eleemosinata possessio.] 658.10. Pradium scilicet vel terra, eleemosine titulo possessa, atque possessori eo nomine originitus concessa: cujusmodi sunt Monasteriorum, xenodochiorum, & locorum iis similium, pradia; in puram scilicet & perpetuam eleemosynam plerunque collata.

Emenda.] 308.45. & sape, Emendatio. 42.44. Videatur doctiss. equit. Glossar. in voce; ubi emendam, & emendationem, per id exponit quod in re-staurationem damni tribuitur; à Gall. amende, & emende. Unde nostratum amends. In hoc (inquit) à multâ differt, quod multâ iudici, emenda verò parti læsa datur: laudato hoc sine speculo Saxónico, cui convenit quod è iudicio Saxon. art. 53. l. 3. Landrecht, per Gryphiandrum, in suo de Weichbild. Saxon. tractatu, cap. 58. nu. 21. allatum, Wette gibt man dem Richter, Wulle aber dem klager. i. (memetipso interprete) Multam iudici dato, emendam habeat actor. Distinctio quidem hodie observata, nec nuper inducta, licet initio fortè secus res habuerit. Olim enim multâ sub emendationis voce comprehendebatur, quæ Sax. botte dicta: unde causas distinguit Hen. 1. cap. 12. in emendabiles, & inemendabiles. i. multâ pecuniariâ redimendas, vel non: quarum posteriores, Saxonum linguâ botleay dicta, heic enumerata col. 929. 18, 19, 20, 21. Ex scelerum inextinguibilium genere sunt, aut similia, quæ Teutonicis Ondaet, de quo vide Buchel. Not. in Hede Hister. Ultraject. p. 238. & Kilian. in voce. Plura adhuc in Agild, Botolos, Insolutus, Orgilde, Ungeld.

Emunitas.] 1576. 48. & alibi. Pro Immunitas.

Encennia.] 731. 41. — & religionis encennis solemnitatem celebret. Lege religiosi encennis; quæ Bede, lib. 1. cap. 30. religiosi conviviis dicta.

Eodorbyce.] 826. 13. Ceorli Eodorbyce. i. rustici sepi fractio. ab eodop, sepes, & byce, fractio, effractura.

Equilocus.] 129. 65. Elfred rex Saxonum audacissimus, ducum navali prælio suffultus, contra paganicas naves in mari congressus est. Ex quibus ipse equilocus duas potenti virtute naves exuperavit, &c. Ubi quid significet equilocus anceps ipse, aliis explicandum relinquo. Fortè, sibi non favens, cavensve; nec periculum fugiens: sed ad omnem eventum paratus; quasi a quo nunc cum suis com-militonibus contentus loco. Nisi potius equilocus hic, monachicâ (ut ita dicam) licentiâ, pro æquiloquus. Rex autem iste ab æquitate & iustitiâ longè latèque fuit celeberrimus, & ab Asserio, qui vitam ejus descripsit, veridicus appellatur.

Erminius.] 642. 53. Idem fortè, qui doct. Spelmanno

manno & Vossio, Arimannus, sive Erimannus, quam vocem conflata existimant à Sax. hepe, quod non solum exercitum, sed etiam dominum significat: & man, h. e. vassallus, sive cliens. Ut posteriorem vocis partem, de qua minimè dubitandum, mittam, priorem videamus. Nondum equidem mihi occurrit vox hepe, pro Domino, monumenta inter Saxonica, ut nec vel equiti ipsi doctiss. quem in hanc rem vide in voce Here. Vox si sit Saxonica, ducam mallem ab eorum ape, honor, & man; q. arimannus sit, qui honorem domini conservare & promovere teneretur, qualis ille qui Fidelis ministerialis dictus, de quo idem doctiss. eques in voce Fideles. Ubi, ultra id quod à vassallo communi requiritur, de domini sui honore custodiendo jurat. Tales autem aliàs dicuntur Familiares, & Domestici, utpote è familià dominicà. Hinc, inquam, fortè vox petenda; nisi, quod mihi quidem magis arridet, quis malit à Sax. hýpan, obedire, subiacere, auscultare: unde hýpemon, pro subditus, vel subiectus, quomodo apud Spelmann. Concil. p. 601, 602. formà Latinà hiremannus, ut hîc. 853. 42.

Erthmîotum.] Vide Bilage.

Escaeta.] 659. 21. 1099. 61. A Gallico escheoir. i. cadere, accidere, vel contingere. Significat bona, terras scil. vel prædia, quæ Domino feudi obtingunt ob delictum feudatarii, aut defectum heredum; feudatario sc. decedente sine herede: aut aliàs nonnunquam sumitur pro ipsâ confiscatione. Atque hinc officiales vel ministri escaetis, in usum fisci, exquirendis accommodati, Escaetores dicti. Vulgò, Escheatores: res autem, Escheats. Justinianistis, bona caduca.

Escambium.] 702. 60. 703. 34. 1776. 3. pro Excambium, h. e. permutatio. Unde Excambiatores. 654. 31. pro trapezitis, numulariis, argentariis, & similibus.

Escapium.] 1917. 8. Fuga, evasio. Vulgò, an Escape. Vox Gallica.

Escarletum.] 1149. 24. Coccum signat, vel Coccocinn, fortè à Gall. Escarlate, unde nostratium Scarlet.

Essamentum.] 2143. 39. Vide Aysiammentum.

Essoniare.] 2034. 22. Est (inquit eques doctiss.) excusare aliquem in foro, qui indictà die non comparuerit submonitus; causamque impeditenti apud judicem promoveri. Aliàs Exoniare. A Gallico, Essonnier, Essoyner, Exonier, eo sensu. Hinc etiam Essoniator, 1933. ult. pro eo qui alterius absentiam sic excusat. Gallis Exoniateur, nec aliunde Forensium nostratium Essoine; eorum Latinitate, Essonium: quod quidem multiplex, ut apud eundem equitem videre licet.

Esterlingus.] 1155. 38. Denarius Anglicanus, olim sic, hodie Sterling, dictus. Vocis (ni fallor)

^a Quod à origo à Sax. r̥teope^a. i. lex, canon, regula: quod r̥teopan ejusmodi numus legi vel canoni numario (de quo Spelmannus in voce) sit conformis, numus scil. formà pariter & pondere legalis, sive regularis; unde nostratium bona & legalis moneta Angliæ: ling addito, in vocis productionem, ut quibusdam visum: potius, ut opinor, cum Butlerob nostro, (quemadmodum in Dearling, Wearling, Fondling, Hireling, Shaveling, Stripling, Worloling, Changeling, Suckling, &c.) ut verbi cui adjungeretur notaret subiectum. Parum interim me movet quorundam objectio, qui de tantâ vocis antiquitate, nimirum Saxonica, ancipites, altum de eo in monu-

mentis illius ævi silentium huic etymo ob stare volunt; cum quidem inter vocabula apud nos antiqua, nondum penitus obsoleta, quadam sint, quæ licet ante Normannorum adventum, in monumentis nostris, sanæ saltem fidei, nusquam, quod sciam, occurrant, Saxonica tamen originis esse alibi sat planè indicatum existimem: qualia Gavelkind, Gavelmannus, Socmannus, Socmanria, Socagium, Scotale, cum sexcentis aliis. ¶ Præterea demus vocabulum apud Saxones non extare; vix tamen ante subacti erant à Normannis, quam verbum à nostratibus usurpatum. Eodem enim ævo, nummi sterilensis mentio, sc. apud Orderic. Vitalem, Uticensem Cœnobitam, natum ann. Dom. 1075. qui in Histor. eccles. li. 5. sub anno 1082. Rogerium de monte Gomerici in fundatione Scrobesburiensis monasterii sic à quodam compellatum refert: In primis advenientibus monachis cum cementario, ad jacendum monasterii fundamentum; ad inchoationem ejusmodi porrigam xv. lib. sterilensium. Nec minus (imò magis adhuc) hic appositus ille locus ex eodem authore ab ornatiss. L. L. Hen. 1. editore^d, in suâ ad lectorem præfatione, pag. 154. adductus: Regi (Conquestori) ut fertur mille & sexaginta libræ sterilensis monetæ, solidiq; triginta, & tres oboli, ex justis redditibus Angliæ per singulos dies redduntur, &c. Adde his ipsissima Conquestoris verba in chartâ quadam Uticensi monasterio concessâ, & ab eodem Orderico, pag. 602. exhibitâ: Mabilia verò ejusdem Comitiss filia, de redditibus suis in Angliâ lx. solidos sterilensium pro decimis suis dedit S. Ebrulfo per singulos annos ad luminaria ecclesiæ, &c. Posteris remansit eadem vox, usurpata siquidem temp. Guilel. 2. & Hen. 1. eod. Orderico teste, pag. 768, 786, 788. Nec longè postea, sub Hen. sc. 2° occurrit iterum, mutata tamen in sterlinum. Robertus enim de Betuna, advocatus Atrebat, chartâ suâ super eo confectâ, ad feudam firmam (ita MS.) concessit Abbati & conventui S. Salvatoris de Feversham totam terram suam de Messewella cum omnibus pertinentibus in perpetuum, pro decem libris sterlinorum: eodem abbate & conventu, compensationis ergò, concessori & suis centum marcas sterlinorum retribuentibus. Tandem, nec longè posthac, ad formam pervenit vocabulum quâ nunc vulgò scribitur, Sterling scil. variatâ tamen interdum formâ illâ in Esterling: occasione inde quibusdam tributâ, nec paucis iis, nec indoctis, nomen illud quibusdam, ab orientali hinc situ, Esterlings vocatis, ascribendi, quos asserunt huc aliquando venientes, artem purgandi argenti, etiam flandi & feriundi, celebrem reddidisse, nomenque suum facto deinceps reliquisse. Cum autem horum Esterlingorum adventum ad Johannis regis ævum referant, fidem rei labefactant, utpote cum longè antea (sub ingressu sc. Normannorum, temporibus etiam Gul. 2. Hen. 1. & 2.) vocabulum istud, formâ quâ prius, sat planè occurrat. Quinimò, forma hæc scribendi Esterlingorum, cum E sc. sterlingo preposito, ut verisimile est, Gallicismum sapit. Gallis enim (cum Hispanis) in more fuit, & est, pluribus vocibus Latinis, ut & Anglicis, quibus ab S. literâ initium, E. præponere, suasq; facere: quod quidem accidisse sterlingo nostro nihil mihi verisimilius visum, ubi tandem, occasione & cohabitationis & commercii, nobiscum, in usurpatione vocabuli, Galli communicarunt. ¶ Quod ad illud argumenti eorum

^c Tract. de Gavelkind.

^d D. Rog. Twysden. eq. aur. & baronett.

^e In archiep. Cantuar.

^f Jo. Saversbur. enim sterlingorum meminit. Epist. 31.

^g Merule Cosmog. par. 2. li. 2. c. 1. Esfold. de nat. pop. c. 18. verb. Escarlatte. Vossii Gloss. verb. Surnis, & Esterling.

rum adminiculum attinet, qui Esterlingis illis vocabulum hoc, ut diximus, attribuant, (nempe quod in transmarinis regionibus vox recepta sit, ut è Jure canonico non semel liqueat, in cap. sc. 3. de Arbitris, & cap. Constitut. 12. de Procurator.) hoc verum fateor. Advertendum tamen, decretales illas Epistolas ad loca spectare, vel nostra (regis scil. nostri) tunc temporis subjecta ditioni, ut Lexonium in Normannia; aut commercio nostro (ut vicinitatem taceam) celebra, ut Calais; talia nimirum loca, quorum incolae, ut in mercibus, sic etiam in vocibus, mutuo saltem commercio (qualis hac prae aliis) necessariis, nobiscum communicarunt. Adde his, quod exteri vocem non agnoscunt, sed planè abdicant, ut Anglis propriam, inter alios, (præter Polydor. Vergil. Hist. li. 16. & Covarruviam, in veter. collatio. numismat. cap. 2. nu. 12. ubi, ex eodem Polydoro, Anglicanam indicat.) Buchelius, Notis ad Beka Chronica Ultraject. pag. 51. Sterlingorum moneta (inquit) Anglicana est. Kilianus etiam, de variis variar. regionum libris, exponendi ergò, verba faciens, libram sterlingorum, Teutonicis pond sterlingis, Anglicanam appellat. Quibus concordant Henischius, in tractatu de Asse, & partibus ejus pag. 225. Sterling (inquit) est commune monetæ nomen in Anglia, &c. & Paulus du Maii, Notis ad Innocentii 3. Epist. p. 236. Freherus etiam, de re monetaria, cap. 3. Sterlingus (inquit) in Anglia, Scotia, & Hibernia. Quà quidem voce sic demum revocatà, ad reliqua pergamus.

Evidentiæ.] 2207. 31. Illa donationum tabula, sive codicilli, quæ Saxonibus Landbocs, q. prædiorum libri; Normannis Chartæ dictæ. Vulgò, (quia rem faciunt evidentem) Evidences.

Ewice.] 859. 9. Corrige, Ewbyce. i. adulterium: ab æp, conjugium, & bryce, (nobis hodie brech) violatio: quod conjugium adulterio violetur. Hinc fidem tori frangere, Germanis est ehe-brechen, Belgis, ee-breken: adulterium, ehe-brech, ee-breke.

Examinatio coporis & sanguinis Domini.] 451. 8. aliàs probatio, vel purgatio per Eucharistiam, de quâ consulendus doctiss. eques in De priscis suspectorum examinibus, Judicium Dei nuncupatis; ubi Lotharii regis hîc memorati examen istiusmodi nominatim exhibitum.

Exaeta.] 1938. V. Escaeta.

Exenium.] 1307. 17. 1478. 20. & alibi sæpe. Vide Præsentia.

Eximperatrix.] 1339. 29, 33. 1346. 14. & alibi. Imperatoris vidua. De Marilde, quondam Henrici imperatoris uxore, dictum.

Exitus.] 1941. 1. Fructus, redditus, proventus.

Exlegare.] 186. penult. 187. 64. Exlegem reddere, vel beneficio legis exuere, adeò ut lege agere non valeat. Talis, Forensibus nostris Uclaga, vulgò, an Dutlaw.

Exoccupare.] 500. 15. 565. 64. De possessione de-jicere, pellere, vel remove. Aliam invenias vocis significationem apud Voss.

Exordinare.] 824. 20. Sacerdotali gradu spoliare, vulgò, degradare, i. de gradu dignitatis sue de-jicere. Sax. unhadian: ab un, particulâ privativâ, & hadian, sacris initiare, vulgò, ordinare.

Ex possibili.] 837. 67. Ita, possibilitatis accusari.

825. 41. hoc est, de malo vel damno aliquo datâ operâ, & voluntariè, factò; cui contrarium ex impossibili; sc. non datâ operâ, sed invitè. Huc pertinet illud. 929. 56. Et si quisquam agat aliquid impossibiliter, non est omnino simile ac si voluntariè faciat. Ubi Lambardus. Neque verò ejus rei quam quis invitus, ac voluntarius fecerit, una eademque habenda ratio. Hæc Saxonibus zepealder, & ungepalder. Mitius tamen licet hoc in casu agendum sit, & in tanto, ut dicunt, authorem excuset, non tamen in toto, vel ex integra. Unde proverbium illud Saxonicum in LL. Hen. 1. cap. 90. Brech ungewealdes, bete gewealdes. i. Unwittingly offend, wittingly amend. Zepeald enim Sax. possibilitas, ungepeald, impossibilitas. Menendum hîc, locum in LL. Sax. unde voces istæ hausta, Edo. sc. senio. cap. 8. ab authore nostro perperam hîc Latine versum; ex possibili, vel impossibili: ne fulnashpan ne ppiþian ne peopmian, pilley ne zepealder. i. (ut Lambardus probè) Nemo cum sceleris damnato pacem habeto, neve eam sciens volensque hospitio excipito.

Extolneare.] 897. penult. Telonea (quod vulgò nobis Tol) liberare.

Extorpari.] 860. 6. Et de servis, si qui furentur, senior ex eis capiatur, & occidatur, vel suspendetur: & aliorum singuli verberentur, & extorquentur, & truncetur minimus digitus in signum. Fortè reponendum extorqueantur; nisi malis extirpentur, de terrâ sc. vel patriâ. i. exterminentur.

Extracta.] 2181. 15. Sic vulgus leguleiorum, pro Excerpta, Anglicè, Extræats. Hæc autem substantivè ponitur, & significat verum archetypi alicujus exemplar integrum; (copiam vocant:) aut notas inde sumptas, puta mulctarum in actis curiæ conscriptarum; ut per Ballivum, aut alium ejusmodi ministrum ab eis quibus fuerint impositæ exigantur.

Exulatus.] 923. penult. Exul factus.

Exuperare.] 129. 66. 859. 56. pro superare, subjugare; item capere vel prehendere. Quod autem hîc, loco poster. Exuperent, & 830. 28. exuperetur, Saxonice habetur zepylde, quod idem est ac prehendito, vel in potestatem redigito, vulgò, capias, (unde Forensium nostrorum Breve, Capias dictum) à zepylðan, al. zepzaldan, regnare, dominari, imperium tenere. Hinc nostratum, to weald the Scepter, quod de rege dictum imperium tenente.

le Eyre.] 2605. 15. 40. Vide Iter.

F

Factio.] 763. 61. 767. 61. Sic interdum Latine fecerunt Saxon. fehpe; quod idem signat ac alibi faida, feida, guerra, Anglicè, feud; (unde nostratum, deadly feud) sic, opinor, dictum à Saxonico fah, quod nobis hodie foe. i. hostis vel inimicus; & hade, junioribus hode, & hood, Teutonicis heyd, heit, hat, quod in ejusmodi vocum terminatione, conditionem, qualitatem, naturam, signat: & sic feud, q. fah-hade, fah-hode, & simil. i. qualitas inimica, vel hostilis, pura puta inimicitia. De posteriori compositi parte, pluribus infra in voce feudum, ut & in tractatu nostro de Gavelkind, cap. 4. De faidis opere erit adire Lambard. verb. Capitales inimicitia, & doctiss. equitem in voce, & Guarra. Videatur etiam Glanvill. li. 9. cap. 8. ad
cujus

cujus usque tempora servus iste mos (ut videtur) duravit. Hec enim ejus sunt verba: Utrum verò ad guerram suam manutenendam possint domini hujusmodi auxilia exigere quæro, &c. Hujus autem (ut quidam existimant) umbram tenet Forensium nostrorum, Appeal de mort.

Fagatum.] 2007.13. Fascis, quod Gallis & Anglis, Faget.

Faida.] 861.2. Vide Factio.

Falagus.] 1075.31. — & vice palliorum falangis nigris utitur. Girald. Cambren. Topog. Hibern. distinct.3. cap.10. phalingis laneis. i. Cambdeno interprete, sagis five lacernis villosis. Vulgò, Jackets.

Fallum.] 2756.5. — sine fallo rediret in Angliam, &c. i.e. planè: vulgò, without faille. à Gallico faillir, ut hoc à Latino, fallo.

Falsare accusationem.] 872.11. est accusationem tanquam falsam refellere, & arguere.

Falsitia.] 2683. 49. Persidia: Vulgò, falsitte.

Familia.] 92.16,31. 7588.57. 790.8. Terra portio uni familie alenda sufficiens, & in eam rem destinata. Sax. hīde. Unde fit, ut ubi Beda familiam, Saxonicus ejus interpretes coetanens passim hīde redderet. Anglo-Normannis Carucata terræ, quod vide.

Fehthe.] 766.24. Vide Factio.

Felo.] 1964.51. Vide —

Felonia.] 1104.41,47. Apud nos sonat omne crimen capitale infra læsam Majestatem. Est autem à felo, ut hoc forte à Germanico faelen, vel feelen, Sax. feollan, h.e. errare, delinquere, cadere; unde nostratium fall, quibus Adami, primi hominis, lapsus, peccatum, error, Adams fall dictum. Quotuplex autem felonia, multis ostendit doctiss. eques in voce. Vox forensis, & vulgò notissima.

Feodarius.] 2418.35. 2419.40. Aliàs, Feudatarius, qui sc. feudum à domino vel patrono concessum, accepit. Vulgò, Vassallus.

Feodatus miles.] 979.39. Feodatus miles. 213. 21. Feudum, vel feodum, qui possidet militare; quale id (inquit Spelmannus) quod nec à principe, nec à capitaneis regni, sed à mediis (qui vocantur) dominis, nimirum Baronibus, Valvasoribus, Castellanis, suis erogatur militibus: de cujus quantitate non convenit: quum angustior aliàs sit, propter terræ bonitatem; extensior aliàs propter sterilitatem. Sic ille.

Feodi firma.] 1863.39,48. Prædiorum est possessio, quæ quis, ex dono vel concessione alterius, tenuerit sibi & heredibus suis, reddendo vel dimidiam, vel tertiam, vel ad minus quartam partem veri valoris, absq; aliis servitiis quàm quæ in ipsâ chartâ continentur. Vulgò, Free-farme.

Feoditas.] 1932.9. 1933.31. pro Fidelitas, voce (ni fallor) effictâ à Gallor. Feaute, illo sensu.

Feodum.] 536.5. 553.8,9. Feodus. 651.2. Feudum. 262.3. 1114.2. Feodus. 650. penult. Vox olim variè, ut videmus, scripta: hodie verò apud nos ubique feodum. Eâ significatur genus clientela, quo vel prædium, vel dignitas, vel vettigal, cuiquam datur, ut & ipse, & posteri, beneficii auctorem agnoscant pro patrono, ejusque caput, honorem, ac fortunas, defendant. Prædiores Angli vocem dupliciter accipiunt: pro terris sc. vel

prædiis (tenementa vocant) quæ quis perpetuo jure sibi & suis, sub domino feudi possidet: item pro circuitu integro, terræ siquidem portione, quæ ad talem dominum spectat, & inter diversos feudatarios distribuitur. Quia verò feudum omne alicubi subjacet oneri & servituti, allodio opponitur; quod è contrario prædium est liberum, nulli servituti obnoxium. Utriusque vocis & eymon habeas in tractatu nostro de Gavelkyn, cap.4. ex quo paucula è vernaculâ quâ describuntur lingua huc ascribere opera pretium duxi. Vocabulorum prius, Feudum, Feudistarum turba à fide ductum volunt: quidam autem à faida, vel feida, bellum: alii, à fœdere: quidam, à Germanorum fueden, q. à fungendo: i. pascendo, vel (Gryphiandri sententiâ) à Sax. foden. i. nutrire: à togthumb quidam, h.e. præfectura. Posterius autem, Allodium, ab a, particulâ privativâ, & laudare, vel laudatio; quippe cujus nomine laudatio non debeatur: alii, ab ead. privativâ, & lodes. q. sine lode, id est, vassallo: alii, ab alfeud, quasi quis dicat, universæ plebi competens: ab etn anlod alii; quod familia veluti coagmentatum sit & conjunctum, h.e. inseparabile à familia: à lot quidam; quod Gallis sumitur pro sorte, vel etiam hereditariâ possessione, aut quotâ: Germanis est losz, Saxonibus lott: alii denique, à memoratâ particulâ privativâ, a, & leod, Gallis leud. i. vassallus, q. sine vassallagio, vel sine onere. En quantum, inter interpretes, de utriusque vocis derivatione, dissidium! Nostrum nunc si fas sit adhibere judicium, utramque vocem, quod ad originem attinet, reor esse Teutonicam, ex duabus syllabis compositam, quarum posterior in utrâque eadem (nec alia quàm quæ in terminatione non paucarum dictionum Teutonicarum apud Kiliannum passim obvia) scil. hepd, heft, hat, Anglo-Saxonibus hade, nobis eorum successoribus, head, hode, hood: quod statum, ordinem, qualitatem, conditionem, genus, naturam, &c. significat. Hinc equestris, masculinus, fœmininus, puerilis, paternalis, maternalis, fraternalis, presbyteralis, vicinalis, virginalis, status, &c. Anglicè audit, Knight-hode, Man-hode, Woman-hode, Child-hode, Father-hode, Mother-hode, Brother-hode, Priest-hode, Neighbour-hode, Payden-head. Posterior rem sic habes in utroque composito syllabam. Prior autem in priori, Feudum, Feoh, i. salarium, stipendium, &c. in posteriori verò, Al, All, Sax. ^a Al, particula perfectæ actionis. Norm. Litterat. Run. cap.3. qui Allodium Danis prædicis, Odal dictum ait. Monum. Dan. li.6. p.507. neretur, pleno sc. jure, cujus nomine nulla neque gratia, neque merces, neque opera, deberetur; dominio & utili & directo (ut vocant) transeunte. Fusius autem de his in tractatu quo supra; ubi Feudi vocem, vel nomen, in nullo, mihi saltem non suspecta fidei monumento, ante annum Christi millesimum, reperiendum commonui. Feodum autem, in simplex, & talliatum, nostratibus olim hodieque divisum, ut hîc, 2748.4,5. de quo vide Tallia.

Feofare.]

Feofare.] 1930.45. 1934.57. Nostratibus est feodum dare, aut in aliquem conferre. Jus pradiorum concedere, possessionem tradere, investire, donare. Vulgò, to enseofse. Hinc Feoffamentum, 2078.44. pro actu feofandi. Vulgò, a Feoffment. Item Feoffator. 2738. 30.51. Ille sc. qui alium feodo donat seu investit. Is autem qui sic investitur appellatur feoffatus.

Feria.] 1796.35.50. Nundina: Vulgò, a faire. Gallis, foire. Doctiss. equitem omnino consule.

Ferrum judiciale.] 846. ult. Ferrum candens, vel ignitum, suspectorum probationi aptatum. De quo vide doctiss. equit. in Judicium Dei, & Lambard. in Ordalium. Normannis antiquis, hoc genus examinis Ygnise dictum. Vide magnum loci Customar. ca.77. in exemplari Gallico, in Latino verò, 76. Danis autem Jerntegn, id est, (inquit doctiss. Wormius) signum ardentis ferri, quasi Iron-token.

Ferthing.] 2584.27. In nummo argenteo notissime dicitur de quartâ denarii parte: heic autem accipitur pro aureo quodam quartam Nobilis partem valente. h.e. viginti denarios veteres, qui hodie quinque solidos argenteos excedunt. Statut. secund. anni 9. Hen.5. ca.7. Vox est à Sax. feorþ, quartus: unde peorþling Saxonibus, pro quadrante. Nobis, farthing.

Festum duplex.] 2081.51. 2119.51. Festum aliquod principalis sive sollemnius, in quo divinum officium duplicatur; vel quod duplici celebratur officio. De quo vide Lindewod. nostr. Provincial. de Ferijs, cap. Ineffabilis, ver. Officio duplici.

Festum mandibile.] 2197.38. Festum, eâ vocis significatione quâ apud nos convivium, vel epulum sonat: hic fortè mandibile dictum à manducando, & distinctionis gratiâ à sacro, quæ magis propria & antiqua vocis significatio.

Feudum. Feudus.] Vide Feodum.

Fidelis.] 454.15. 506.49. 986.34 Fidelitas. 4533. 213.33. Quid fidelitas, (nobis vulgò, Fealty) quot fidelium & fidelitatum genera, ceteraq; & rem & vocum utramque ad plenum illustrantia, petat cui placeat apud doctiss. equitem, & Hotoman. in vocibus. Hoc solùm hic addendum duximus, sacramentum scil. fidelitatis Anglo-Saxonicum, quemadmodum habetur in Textu Roffensi, fol.38.b. inter plures alias ejusmodi formulas: On ðone oprihten þe ðer haligdom is fope halig, ic pille beon. N. hold, 7 zetripe, 7 eal lufian ðet þe lufað, 7 eal arcunian ðet þe arcunað, æfter zoder rihte, 7 æfter popolo zepýnum, 7 næppe pille ne zepealder, ponde ne peorce opriht don ðer him laðne biþ, pð þam ðe he me healde ppa ic eapnian pille, 7 eall þæt læt þæt unceþ fopmal pær þa ic to him zebeah, 7 his pillan zeceap. i.e. (ut Latine habetur sub finem LL. Eadmundi Regis, in libro regio MS. ad S. Jacobi prope Westmonasterium asservato:) In illo Deo pro quo sanctum hoc sanctificatum est, volo esse domino meo N. fidelis & credibilis, & amare quod amat, & absconiare quod absconiet, per Dei rectum & seculi competentiam, & nunquam ex velle vel posse, verbo vel opere, quicquam facere quod ei magis displicet, ut me teneat, sicut deservire volo, & totum mihi compleat, quod in nostrâ prælocutione fuit, quando suus deveni, & ejus elegi voluntatem. V. LL. Edo. sen. ca.4.

Fihtewita.] 861.12. al. Fyhtwita. 923.60. 957.39. Multa ob commissam pugnam, in perturbationem pacis publica: à Sax. feorht, nobis fight, pugna, & pite, multa.

Filacium.] 2006. 43. Filum quoddam brevibus, trajetum, quò suspendantur. A Gallico, filace. Vulgò, a file. Talium custos Forensibus nostris, à filaxer dictus. De utroque Cowellus, in Interprete.

Filaterium.] 305.58. al. Philacterium, & Philaterium, ut in capitis argumento. Idem, ni fallor, quod Phylacterium: quæ vox est multiplicis significationis; hic autem Conservatorium signans; theca sc. vel vasculum, de argento, auro, crystallo, vel ebore, & hujusmodi, in quo Sanctorum cineres, vel reliquæ aliæ reconduntur. A Græco φυλάκτω, custodio, præservo: unde Græcè φυλάκτειον.

Finis.] 1881.44. 2148.25. Plures habet significationes, sed hanc precipuam, cum pro judiciali illâ transactione (Finalis Concordia, Forenses vocant) sumatur, quâ quis, ad majorem facti auctoritatem, coram Judicibus regis (Justiciarios nominant) terras vel prædia ad alium transfert. Multam etiam pro delicto aliquo impositam designat. Utrouque sensu vulgò dicitur, a fine. Cetera, Spelmannus.

Firdfare.] 929.25. In exercitum profectio: à fýrþ, Saxon. exercitus, & fape, iter, profectio.

Firma.] 225. ult. 311.30. 822.14. 887.5. Firmare. 765.38. Vocabula à Sax. feorþme, quod victum sonat, vel cibaria: unde pascere, vel cibum aut victum suppeditare, eis feorþmian. Propriè, & ab origine, censum tantum in cibariis Firma notat: commutatâ verò & redactâ postea firmâ victualium in denarios, verbo retento, ad redditum sive censum pecuniarium transferebatur, quò quidem sensu Farme hodie utimur. Plura videas apud doctiss. equitem, in voce, & Lambard. verb. Terra ex scripto. Ubi autem horum posterior cýnnger feorþme, in LL. Aluredi, ca.2. villam Regis interpretatur, mihi magis aridet vetus illa versio apud Bromptonum nostr. scilicet firmam (i. victum, vel mensam) Regis. Huic astipulatur ipsius Lambardi versio horum verb. in LL. Canuti, par.2.c.67. ic beboðe eallum minum zepespan þæt hit on minnan rihtlic tilian, 7 me mid ðam feorþmian. i.e. Præfatis meis omnibus mando, ut ex prædiis meis propriis, quæ mihi fuerint ad victum necessaria suppeditent. Ubi etiam idem Lambard. citata legis Aluredi partem memoratam sic exhibet, ðe ne cýnnger feorþme to belimpe; & pariter Bromptonus Latine, quæ ad firmam Regis non pertinet; neutrius lectio probanda: cum, ni fallor, ne, in Saxonica, (quod in Textu Roffensi planè omissum) non, in Latina loci exhibitione, omnino delendum sit. V. LL. Eadmundi, ca.2. & doctiss. Spelmanni Concil. pag.372. ubi, vel alteri commodò (in impresso, modo) deserviat, & venialis sit, juxta Saxonica, ita corrigenda: vel alterius liberæ domui, vel familiæ, quæ honorabilis sit. ¶ Idem eques doctiss. ulterius de verbo agens, phrasin firmæ dealbandæ explicandam exhibet. Ex locis autem per eum eâ occasione adductis, quid sit firmam dealbare se non posse conjicere fatetur. Si verò per firmam hic, census in pecuniis numeratis intelligendus sit, quod verè satis simile, rem ego (si vel ipse nos halluciner)

^ai. devitare, à Sax. arcunian, unde, to thunne, nobis.

ner) inveni apud Mat. Parisium ad ann. 1248. pa. 747. de moneta per regem Hen. 3. mutatione, verba facientem: Ipsius quoque temporis (inquit) curriculum, domini regis diversa praecepta, voce praeconiâ, per civitates Angliæ præcisè promulgata, super receptione monetæ, adeo populum angebat, quod mallet ut summa frumenti pretium viginti solidorum superaret. Escambium enim paucis civitatibus exercebatur. Et cum illuc perventum fuerat, pondus veteris monetæ pro pondere novæ dabatur trutinatū, & præterea pro opere aurifabrili, id est, monetationis, quam vulgariter dealbationem vocabant, pro qualibet libra tredecim denarii solvebantur, &c. Dealbatores hosce vel hodie *Blanchers* vocitant. Vide D. Cowelli Interpr. in voce Mint. Firmam itaque dealbare, est monetam firmæ nomine solutam dealbare, vel potius dealbationis pretium solvere. ¶ In viris Abbatum S. Albani per Matt. Paris. pag. 56. de tot illius loci firmis legimus, quot sunt in anno septimana. Ubi firmæ, nec prædia denotant elocata, nec redditum vel censum annuum à colono, prædiorum sic elocatorum nomine, domino fundi solutum; sed tot in pecuniis portiones, summas scil. tot 46. sol. (talem enim summam firmam vocabant) ex monasterii proventibus ad monachorum victum assignatas, quot ad eundem victum comparandum, & monachos inde pascendum, septimanatim competere compertum fuit.

Firmatio.] 764.4. Ad mensam admissio, cibarium suppeditatio, vel exhibitio. à Sax. *feorpmian*, supra.

Firmitas.] 992.3. 1039.17. Vox utrobique locum munitum, arcem scil. aut aliud simile propugnaculum, sonat. Tale Saxonib. *fersten*, & *ferstnerre*, dictum; nobis hodie, a *fastnesse*. à *ferstnian*, nobis *to fasten*, firmare, munire.

Firthe.] 923.11. Mendose pro *fyrpte*, rectius autem *fyrphr*. i. e. terriculamentum, phantasma, spectrum terrorem incutiens; unde nostrum *fright*, & *affright*, pro terror, stupor: item *affrighted*, & *frighted*, pro territus, attonitus. Vox interim ab altero, ardentibus tædis, ab altero, accensis tædis, perperam Latine reddita, perinde ac si à *fyrpe*. i. ignis, accersenda.

Firthunga.] 923. 39. Correctius *Fyrthunga*, alias *Fyrdung*, quod Sax. expeditionem sonat, sive profectionem militarem: qua duplex, terrestris sc. & navalis. Hanc, *rcyppfyrp*, al. *rcippfyrpunga*; illam, *landfyrp*, al. *fyrpunga*, simpliciter appellarunt Saxones. V. LL. Canut. par. 2. ca. 10. 62.75. & Spelmanni Concil. p. 520. ca. 22. Erroris hic obiter arguendus author noster, & qui eum sequitur, Lambardus, vocem hanc expeditionis apparatus Latine facientes. Id eis Heregeat, quod vide. Harum autem vocum loco, Hen. I. in LL. *fais*, ca. 10. 13. 66. *Fyrdfare* utitur, quod idem signat. Cum hac doctiss. eques male confundit vocem Herefare; (quam etiam alicubi male scribit Herdfare, qua vox est nihili:) cum inter here, & fyrd, notabilem planè differentiam in Chronologiâ Saxon. nuper editâ deprehendas: ubi priore, exterorum, & hostium agmina, prædandi causâ terram invadentium; posteriore verò, indigenarum, vel civium principis autoritate, (expeditionis ergo in tales prædatores) armatorum exercitus semper, & ubique significantur. quaram vocum hac à *fa-*pan, ire, proficisci: illa ab *hepian*, al. *hepzian*,

vastare, spoliare, pradam facere, veniunt.

Flemene fermthe.] 2224.31. Vox planè Saxonica, sed aliquantulum corrupta; rescribe *Flymena* *fymthe*, quod fugitivorum sustentationem significat. à Sax. *flyma*. i. fugitivus, & *fymþe*, susceptio, admissio, sustentatio. De quo vide LL. Ina. ca. 29. & 47. LL. etiam *Ethelstani*, ca. 2. item LL. Hen. I. ca. 10, 12. Hic autem pro illo ponitur jurisdictionis articulo, quo quis in alios delicti ejusmodi reos animadvertere potest.

Fletum.] 1889. 16, 19, &c. *Æstuarium*, fluentum, seu canalis quem aqua fluens & refluxus occupat. à Sax. *fleotan*, quod est, fluere, vel natate. Unde & Classis hoc nomine appellatur. Utrumque vulgò, a *fleet*.

Flima.] 897.13. Vox Saxonica, fugitivum signans. Vide Spelmann.

Flitwite.] 957.37. Multa obrixas & jurgia excogitata. Vox composita, à *flit*, contentio, lis, jurgium, rixa: & *pite*, multa, pœna. De qua idem Spelm. plura.

Florenus.] 2037.60. Mox sequitur florenum bis, pro florenum. Nami genus, sed multiplex, & pro ratione loci varium. De quo, 2194. sæpe. Nummus aureus, inquit Vossius, primitus à Forentinis cusus, ac floris signo insignitus; unde & nomen. Cetera, Spelmannus.

Focaria.] 506.19. Qua focum curat. Culinaria. Hic de concubinâ sacerdotis dictum. Vide Decreta Eboracen. Concilii apud Rog. Hoveden. in Ric. I. ad ann. 1195.

Fodrum.] 590.54. 767.38. XX. podia fodri. Corrige, xx. pondo fodri. Fodrum autem, ut Sax. olim *fodpe*, pabulum, alimentum, sonat. Eodemq; sensu *foda*, & *fode*, unde nostrarium *foder*, & *foode*. Sed hoc de omnium animalium, illud de brutorum victu intelligimus, inquit eques ille doctiss. qui foderi meminit, quod in libris occurrit feudalibus inter regalia tributa, pro annonâ militari, hoc est, regio exercitui impendendâ. Huic non absimile (ni fallor) illud olim *gabel-fother* dictum, hoc est, pabulum censuale, de quo in tractatu nostro de *Gabelkynd* nondum edito.

Folcland.] 836.15, 16, 18. Terra sine scripto possessa: ad verbum, terra vulgaris, plebeia, sive rustica. Fundum (inquit Lambard.) veteres aut ex scripto, qui *Bocland*; aut sine scripto, qui *Folcland* dicebatur, possidebant. Qua fuit ex scripto possessio, commodiori erat conditione, hæreditaria, libera, atque immunis: fundus sine scripto, censum pensabat annuum, atque officiorum servitute quadam erat obligatus. Priorem viri plerumque nobiles, atq; ingenui; posteriorem rustici ferè & pagani possidebant. Illam nos vulgò, *freehold*, & per chartam; hanc ad voluntatem Domini appellamus. Sic ille. Mihi, idem est omnino ac *zapolland*. i. terra censa. *Fæd. Aluredi & Guthr. RR. ca. 2. butan ðæm ceople þe on zapollande ƿit*. i. præter rusticum terram occupantem censualem. Vide plura, infra, in *Neat-land*, & *Rusticus*.

Folcmot.] 825.61. Si quis folcmot. i. populi accitum, armorum exercitatione turbabit, &c. Corrige, armorum extractione. Populi placitum hic, pro conventus populi: voce conflata à Saxon. *Folc*, populus; & *mote*, al. *gemote*, conventus, de quo pluribus Spelman. in voce, & in *Gemote*.

Folgare.] 623.49. 851.12. Saxonibus, pro sistere se

se in aliquo contubernio; tradere se alicui in clientelam; servire, sequi, sectari; à folgian hæc significante, unde vernaculum nostrum, **to follow**. g. (ut sæpe) in u. vel w. mutato. Hinc—

Folgarius.] 924.44. pro cliente, sectatore, famulo: unde ductum nostratum, **Follower**. De quo plura apud Spelmann. & hîc infra, in Heordfeste.

Foragium.] 1880.40.46. Pabulum, vulgò, **Forage**. à Gall. fourrage. Hinc alibi forrari, pro pabulatum ire, vulgò, **to forrage**.

Forbannitus.] 822.6, aliàs Forisbannitus. 764, 4. Proscriptus, relegatus: Forensibus nostris Utlagatus. Vocabulum, ut videtur, ortu Longobardicum. De quo vide Hotomanni Dictionar. item doctiss. equit. & Vossii Glossaria.

Forbator.] 824. 9. Politor, polio, armamentarius, sic autem dictus à Gall. fourbir, unde Anglic. **to furbish**. i. polire, purgare, mundificare; arma in nitorem redigere: sed & fourbisseur, Angl. **Furbisher**, pro politore. Lambardo, machæropius.

Forceletum.] 2581. 19. Idem quod aliis Fortalitium: aliis autem Forteletum: locus scil. munitus, castellum, propugnaculum. Vulgò, a fort, or fortresse. Cetera, doctiss. Vossius in voce Fortalitium.

Forcheapum.] 898. 4. Rectius forecheapum. A Sax. fope, i. præ, prius, ante, priusquam; & ceapan, nundinari. Priorem itaque nundinationem sonat, vel in rebus vendendis prioritatem, quod mercatoribus alienigenis hîc prohibitum, in gratiam domesticorum: nisi malis for hic idem signare ac in forligre, forwyrhtan, forfweare, formarrage, forconsiliare, forfactus, &c. contra scil. vel malè: & sic Forcheapum, nundinatio, vel mercatura vetita, illicita; ob merces jure regni interdictas venditioni expositas; nobis hodie, **prohibited goods**.

Forciatus.] 1099.49. Hovedeno Inforciatus. i. munitus: ut inforciare, pro fortius vel munitius reddere; à Gallico enforcir.

Forcilettum.] 2581. 15. 21. Vide Forceletum.

Foresta.] 450.4. 1828.32. Forresta. 225.8.23. Exteris, sylva, saltus: Anglis verò, latifundium, vel ampla ruris portio, deserta plerumque & nemorosa, alendis feris regiis exposita; nullo sepimento, at certis terminis, legibus, iudiciis, & ministris satis insignis & communita. Vox hodie decantatissima; huc autem à Normannis, ut videtur, adducta: Saxonibus enim & Danis pro eâ buc-holt. i. saltus cervinus, al. depe-pald, vel deop-pald. q. ferarum stabulum. Dubium interim, an originis sit Latine, ex eo dicta, quòd foris esset, sive extra urbem & agros; an potius Galli (quibus forest pro sylva) & alii, acceperint à Normannis. Medii ævi scriptoribus forasticus pro extraneum, vel id quod foris est. V. S. Bonifac. Epist. 3. & Serar. ibid. A Foresta verò—

Forestarius.] 450.4. 811.61. Præses vel custos forestæ; de quo, ut & de Foresta, justus extat apud doctiss. equitem tractatus, ut cetera ejus opera, lectu digniss.

Forfang.] 847.8,10,15,17,21. al. Forisfangium. 760.62. al. Forisfangum. 761.30,36. Interdum pecudis errantis, interdum autem, & sæpius,

rei clam subductæ, vel furto sublata prehensio, & è manibus latronis, aut alterius eam injustè possidentis, in usum veri domini, liberatio. Rei vestigium adhuc apud Anglos occidentales, quibus the forfeng of a stray beast, pro pecudis errantis comprehensione, & ejus pretio, bene notum. Vox, ni fallor, à for. i. pro, (nisi malis foris) & fangian, prehendere. Sensu verò, huic longè alieno, quo apud doctiss. equit. & Flet. li.1. cap.47. vox occurrir, à fore petenda est, quod præ; & fangian, capere, prehendere. q. anticipare, ante capere, prævenire. Hoc autem sensu in LL. Anglo-Saxon. vocem nusquam inveni. Priori verò, quodammodo respondet Forcapium illud apud Spelmann. ex Capitular. li.4. tit.36.

Foriare.] 2611.44. Vide Foragium.

Forisbannitus.] Vide Forbannitus.

Forisfacere.] 311.43.822.40.837.28.927.32. Unde Forisfactum. 311.35.587.59. item Forisfactura. 38.47.496.62. Voces Fori, à Gall. forfaire, forfaict, forfaicture, unde nostratum, **to forfeit**, a forfaict, & forfaicture. Forisfacere verò, est delinquere, peccare, transgredi, injuriam inferre; cujus ergò quis rem, quandoque libertatem, quandoque vitam, amittit suam: unde forisfactus hîc, 927.4. pro reo mortis. Ubi quem morte (vitâ potius) forisfactum occidere, est eum interficere, cui ex legis sententiâ, vita esset adimenda. Generatim autem, pro multam incurrere, & confiscare. Hinc forisfactum, & forisfactura, pro crimine, delicto, transgressionem, injuriâ, multâ, ut apud Spelmann. & alios videre est. Vocem autem ductam puto, non à foris, q. cujus causa quis foris esset; sed à for, quomodo in Gall. formarrage, forparler, forconseiller, forjurer; in Sax. poplizzan, poppærian, poppædan, poplædan, popponan; in Angl. denique, forfweare, &c. malè sonat, vel pravè, illicitè, injustè. à for, inquam, hoc sensu, & facere, q. malè facere, aut quid in contemptum juris agere. Cui quidem ad amissim responderet Sax. poppican; quod à pop, & pypcan, compositum, malè facere, & per translationem, malè agendo multam incurrere, significat. Atque hinc est, à vocom nempe concordia, quòd Sax. poppypce, in LL. tum Edo. senio. ca.9. tum Canuti, par.2. ca.40. & poppyphtne, ca.42. Bromptonus noster hîc, forisfaciat, & forisfactus, Latine exhibuerit.

plenaria regis Forisfactura.] 2521.46.64. Multa ad omnia ejus cui imponitur, præter vitam; bona scil. quacunque, & fortunas; ni fallor, extendens: quo sensu non semel in Statutis: **he shall forfeit all that he hath**.

Forisfactus servus.] 841.40. Forisfacere, ut jam diximus, est malè faciendo, quandoque libertatem suam amittere. Talis autem servus hîc; Sax. pite-peop, de quo mentio, tum hîc, tum in LL. Ina Reg. apud Lambard. ca.23.55. qualem ipse libertate multatus Latine reddit. Liberum intellige; furti convictum, & eo nomine libertate multatum, ac in servitutem datum. De quo velim consulas earundem LL. Ina, ca.7. & Edo. senio. ca.9. apud Lamb. & Athelstani hîc, 851.5.67.

Forisfangium, al. Forisfangum.] Vide Forfang.

Foristeallum.] 860.15. Idem quod postea Forstall. 957.27. Vie obstructio, itineris interceptio: ut quando quis rem annonariam in viâ intercipient, eam ibidem mercatur, aut aliter impedit quo

minus ad forum rerum venalium adducta publica exponatur venditioni: quod nobis hodie dictum, forstalling. à Saxon. forpe, pra, ante; aut for, contra; & r'tal, al. r'teall, statio, status.

Forjugare.] 2356. 2. — ablatione restituta forjuget, & redeat. Locus planè mendosus, sic autem restituendus: ablatione (i. re furto sublata) restituta, provinciam forisjuret, nec redeat. Ubi forisjuret pro abjuret. Vide LL. Edo. Confess. apud Lambard. & Whelocum, cap. 6. Nonnulla etiam prater hoc, in precedentibus & subsequentibus errata corrigere si quis cupiat, earundem Legum apud eos exemplar velim consulat, à cap. 1. usque ad 16.

Forprisa.] 1940 57. Quod in donationibus, cessionibus, & hujusmodi, excipitur. Exceptio, exceptum, reservatum. à Gall. for. i. extra: & prise, captio.

Forragium.] Vide Foragium.

Forresta.] Vide Foresta.

Forspacen.] 925. 38. — habeat totum hoc forspacen. i. e. hoc ei sit penitus interdictum: à Sax. for, quod hic, ut in nostratium forbid. i. interdiceret, negandi vim habet: & r'pecen dictum. Quidam vocem in cassum vertunt; nec incongruè, cum quod sic jure non dicendum quis dixerit, frustra id dixisse judicetur.

Forstall.] Vide Foristeallum.

Forfula.] 2562. 54, 60. 2563. 9. 2566. 24. Idem quod Forcelettum.

Fortia.] 1846. extrema col. Vis, potestas. Vulgò, Force.

Forulus.] 1587. 42. Theca, vagina.

Fossa.] 1511. 5. Nam & ipsi in omnibus tementis suis omnem ab antiquo legalem habuere justitiam, videlicet, ferrum, fossam, furcas, & similia. Horum primum, (Ferrum sc. de quo vide Ferrum judiciale) de criminibus suspectorum ad probationem: reliqua, reorum & convictorum ad supplicium illud quod ultimum vocant; nempe submersionem, si Fossæ; (ut olim hic & apud Scotos, fœmina:) suspensionem verò, si Furcis, ut viri, adjudicati. Ita ut per Fossam, & Furcas (Anglis, Pyt and Galiowes) suspensio & submersionis judicium intelligenda: quibus insignibus jurisdictionis in fures territorium olim cognobile. Hunc autem submersionis ritum, ut verisimile est, Germanis antiquis debemus; sic enim Tacitus in eor. moribus: Distinctio poenarum ex delicto. Proditores & transfugas arboribus suspendunt: ignavos, & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, injectâ insuper crate, mergunt. Plura vide apud doctiss. equit. in vocibus Furca & Fossa; & Skeneum Scotum, in Fossa. Incertum tamen an hoc, an alio Fossa heic occurrat sensu. Non semper enim ad poenam; interdum autem ad probationem, Fossam habuere veteres; in quam aquâ gelidâ probandi, uti rustici & plebei, pro more detrusi, & immersi. Talem autem Dydel-pit vocarunt. q. Ordaleo probandorum puteus: cujusmodi, ni fallor, illa, de quâ heic, 1590. 25, 27, 34.

Fossatura.] 2139. 20. Loci ex fossâ circumductâ munitio.

Fosterlean.] 861. 55. Idem fortè quod Horomanno Vitalitia, de quo supra in Dotalitium. Vocem duellam arbitror à Sax. for-ten, victus, cibaria; unde hodiernum nostrum, to foster, nutrire, & similia: ac lean, exhibere.

Franchesia.] 2293. 41. Libertas, immunitas: item locus tali libertate honestatus. Vulgò, a Franchise.

Francus plegius.] Vide Visus franci plegii.

Francus tenens.] 1103. 20. Liberè tenens: qui terras vel pradia sibi à Domino concessa liberè tenet vel possidet. Unde nostratium, Freeholder.

Fridgild.] 852. 26. 855. 2. rectius Frithgild: quod idem ac alibi Gildscypa, exteris Gildonia, collegium scil. vel sodalitium quorundum, pacis sive consociationis inter eos aut ineunde, aut firmande gratiâ, convenientium, initamque collatiâ stipe conservantium. à Sax. frið, pax, & gýld, unde gýldan, quod solvere, vel pendere sonat. V. Congildones.

Fridtol.] 308. 39. Asylum, Sanctuarium. A Saxon. frið, pax, & r'tol, nobis hodie, Stool, sedes, cathedra. Unde hic exponitur Cathedra quietudinis, vel pacis. Cetera, Spelmannus.

Fridwita.] 766. 7. Ciriliscus xxx. s. pro fridwita. Malè, pro fyrdwita. Textus Rossen. to fýrðwite. qua voces in impressis codicibus desiderantur. Fyrdwite autem militia, sive detrectata, sive derelicta, multam significat: à fýrð, expeditio, & wite, multa. De quo in LL. etiam Canuti, par. 2. cap. 12, 14, 62, 75. Exteris Hereslit. Cui convenit Gallorum & Anglorum Culvertagium, apud Mat. Parisum, ad ann. 1213. quam vocem ego compositam reor à Gallico cul. i. cauda, podex, (quod à Latino culus, pro ano:) & verito. Nisi quis dimansse malit à Gall. lever le cul, inverso scil. vocum ordine; quod de eis dictum qui obsidione absistunt. Huc autem facit ludi nomen nostratibus hodieque, Level-coyl dicti, alias Hitch-buttoke, ubi sc. ludentes vicissim assurgunt, & alii cedunt aliis. Utut sit, hinc sc. an illinc, res eodem redit: ita ut Culvert hic, idem planè fuerit ac tergiversator, is nimirum qui tergum dat, exercitum deferendo: vulgò, a Turn-taile, or flincher: nec alius fortè quàm qui apud eundem Parisum alibi caudatus dicitur. i. e. ni fallor, formidolosus, pusillanimis, is qui ex formidine caudam vertit. i. tergum dat: agium hic addito, de more, terminationis gratiâ, vel in vocis productionem. ¶ Paucis post diebus quàm ista scripseram, D. Roger. Twysden. eq. aur. & baronett. viri longè doctioris in rem & vocem annotationes, quas literis suis inclusas mihi perhumaniter transmissit, latus accepi. Quibus haud mediocriter me confirmatum fateor. Prater enim rei notitiam quam aperit ampliore, in nostram hanc de vocis etymosententiam & ipsum ire comperi. Viri verò tam docti, tam dilecti, munus hoc chartaceum, bone lector, tibi non invidiam: hic igitur mecum frueret: » Matt. « Paris. Hist. p. 233. l. 33. Rex Francorum omnes « cum equis jussit sub nomine Culvertagii convenire, « ne crimine læsæ majestatis damnum exheredationis incurrere viderentur, &c. pag. 234. 5. Rex Johannes brevi suo ad vicecomites, jussit ut nullus remaneat qui arma portare possit, sub nomine Culvertagii, & perpetuæ servitutis. Et ibid. lin. 15. nihil magis quàm opprobrium Culvertagii metuentibus, &c. Verbum ignominiam quandam denotare videtur, à paucis (quantum reperi) usitatum, & à nemine (quod scio) explicatum. Ego derivatum censeo à duabus voculis, culum, & vertere, ita ut opprobrium culvertagii idem sit ac dedecus, quo laborant

borant ii qui in bello terga dederunt, ac si Anglicè
diceres: the disgrace of being Turntailles. Apud
nos enim semper rex, ut loquuntur leges Canuti,
detrectatæ vel devitatæ militiæ multam petebat.
Leg. Canut. par. 2. cap. 12. 14. Et legibus Ina, cap.
52. admodum severe in eos agebatur, ut qui mili-
tarem subterfugerit protectionem, prædiis multa-
tus, 120. solidos dependat. Et Concilium^a Enha-
mense adhuc magis rigide, cap. 24. ut qui se subtra-
xerit de protectione militari cui Rex interfuerit in
detrimentum corruat omnium fortunarum. Leges
que Confessoris esse dicuntur, cap. De heretochiis,
& Hen. 1. ca. 13. sic statuunt: qui in bello cam-
pali vel navali pro timiditate fugiet à domino vel
socio suo perdat omne quod habet, & vitam suam,
& manus mittat Dominus ad pecuniam suam, &
terram quam ei dedit, & si bocland habet in jus re-
gium cadat. Neq; hæ pœna omnino in desuetudinem
abiere rege Johanne & Henrico tertio apud nos im-
perantibus. Sic enim Mat. Paris. ann. Dom. 1242.
p. 596. 31. Significavit (Rex) etiam districtius præ-
cipiendo Archiepiscopo (Eboracensi) ut terras &
possessiones ipsorum, quasi proditorum, qui cum in
transmarinis partibus reliquerunt, & fortuitis casu-
bus indefensum exposuerunt, infiscaret, præcipue ta-
men Willielmi de Ros & quorundam aliorum no-
bilium de partibus Angliæ borealibus, qui propter
hoc magnum postea incurrebant jacturam. Atq;
hinc absque dubio fit, quod juris nostri periti af-
firmant, athletam in brevib; quod dicitur de recto,
prelium fugientem, adeo inde infamem reddi, ut
pro idoneo teste in nulla causa sit impostero ad-
mittendus. Coc. Institut. par. 1. fol. 6. b.

^a Concil.
Spelm. p.
521. ann.
1009.

^b a Sæpt of
right.

Frithmannus.] 900. 9. 11. al. Frithimannus. Idem
quod infra, lin. 19. Frithman. i. (ut ibi) homo pacis,
illius sc. sodalitiæ vel societatis particeps, de quo su-
pra in Fridgild. Vide LL. Sax. Ethelredi reg. par. 2.
cap. 3. apud Lambard. ubi etiam unfrithman, i. e. au-
thori nostro, pacem non habens: eum intellige in con-
fœderatorum ejusmodi consortium non admissum. Vo-
cum prior à frith, pax; & man, homo. Huic au-
tem un, privandi vim habens, præpositum, contrari-
um signat.

Frithsoken.] 957. 28. Frithsoken. i. tutatio in ju-
risdictione, hoc est, seurt en defens. Spelmannus,
& melius, & luculentius: tuendæ pacis jurisdictio:
à frith, pax, & socne, jurisdictio.

Frussura domus.] 1590. 36. Effractura domus. à
Gallico Froissure, fractio, raptio.

Fugitio.] 2615. 29. pro Fuga.

Furca.] Vide Fossa.

Furigildum.] 894. 13. 896. 40. 925. 61. Vox hy-
brida, utpote composita à Latin. fur, & Sax. gýld.
Multam signat, furti nomine solutam: sc. in dam-
ni dati compensationem, & furis redemptionem. Sax.
ðeop-gýld: à ðeop, nobis hodie theese, & gýld,
solutio, pensio: alias ðeop-bote.

Furnesium.] 2011. 2. 2104. 16. Fornax. Gall.
Fournaise. Angl. a Furnace.

Furragium.] Vide Foragium.

Furtum habens in manibus.] 850. 17. Idem qui
fur inter manus habens. 849. 3. Talis Sax. ðeop æt
hæbbendpe hand gefangen: ævo sequiori, Bra-
ctono sc. & ejus sequacibus, hondhabend; latro sc. ma-
nifestus, utpote qui in flagranti crimine deprehensus,
quod Sax. æt openpe rcýlde, uti in LL. Ina, apud
Lambard. cap. 37. ut qui rem furto sublatam in ma-

nibus habuerit. Huic omnino similis batberend, fur-
tum sc. à tergo deferens. De quo Spelm. in voce. Vide
Abarnatus supra: & Latro cum manu opere ca-
ptus, infra.

Fyhtwita.] Emendatiùs Fihtwita, quod vide.

Fyrthwite.] 923. 61. Mendosè pro Fyrdwite, de
quo in Fridwita.

G

Gablum.] 762. 13. 763. 35. Gablium. 2074. 10.
Alibi Gabulum. 1788. 42. 2078. 42, 48. A Sax.
zapol, al. zapel. i. census, tributum, redditus. Ita
gýfan, al. gývan, quod Belgis gheven, Germanis
geben, pro dare, reddere, tribuere, præbere, &c. Hinc
autem Cantianorum Gavelkynd, quod fundum sig-
nat, non (quomodo Lambardo, & sequacibus ejus expo-
situm) omnibus cognatione proximis datum, q. gýfe-
eal-cýn: sed censualem, tributarium, redditui an-
nuo, ceterisque plebeiorum prædiorum servitutibus
& oneribus obnoxium; ac Sax. zapolland respon-
dentem, de quo in Fœdere Aluredi & Guthr. RR.
cap. 2. butan ðam ceople þe on zapolland sit.
i. (authore nostro interprete) præter rusticum qui in
terrâ censâ manet. Sic autem dictus, distinctionis ergo
à fundo planè contrario, militaris dicto, sub servitio
sc. militari elocato, cujus præstatione, fundum ejus-
modi tributis, censu, redditu, & ceteris servitutibus,
quibus alter oneratur, solutum & immunem, adver-
sus feudi dominum, sibi & suis vassallus defendit.
Fusiùs autem de hoc in Tractatu nostro de Gavel-
kynd, cap. 1. Plura etiam apud Spelmann. in voce
Gabella.

Gabulum.] 1915. pro Gabalum. Anglicè, a Ga-
ble-head, Belgis Gheebel, al. beur-gheebel, fronti-
spicium, frons edificii, q. ghe-hetel (inquit Kilian-
nus) i. elevatio sursum, sive in altum, ab heben,
sive heffen. Hoc Chancero nostro Gable.

Gachum.] 2010. 65. De scopis & Gachis — viij^l
— iij s. ubi quid sibi velit Gachis, aliis dispicien-
dum, quibus plus otii, relinquo.

Galea.] 624. 23. 628. 61. 643. 36. 646. 5. & ali-
bi. Navis longa, remis acta, eoque actuaria dicta.
Vox notissima: nobis a Galley. Videatur doctiss.
eques. item Vossius in voce. Hinc autem —

Galeota.] 1183. 63. al. Galiota. 1192. 5. 20. Re-
mex in tali navi aut consimili, qua vulgò Galeota
dicta.

Galletus.] 2582. 8. In quorum prima fuit domi-
nus Galfridus Charnis cum multis galletis, &c. Ubi
galletis fortasse pro galeatis, militibus scil. galeatis,
vel galeis armatis.

Gallia.] 2588. 13. Numerus virorum venienti-
um cum rege Franciæ Philippo xij. mille galliarum,
l. mille virorum armatorum ad tibias & pedes. Gal-
liarum hîc, ni fallor, pro galeatorum, militum sc. ut
jam dictum, galeis armatorum.

Galo.] 1258. 25. Mensura genus apud Anglos,
octo continens pintas; ut modius eor. octo galones.
Vulgò, a Gallon.

Ganea.] 1366. 37. — telo gracili quod ganea
dicitur, &c. Telum hoc Gul. Nenbrigenfis, Rog. Ho-
vedenus, & Mat. Westmonast. Sagittam vocant.

Gaola.] 2022. 25. Gayola. 1945. 34. Carcer. à
Gallico Geole, eopse sensu: unde nostratum Gaole,
al. & vulgatiùs, Jaille.

Garba.] 1884. 27. 1892. 39. Spicarum, sive fru-
gum fasciculus. A Gall. garbe. Vide Spelmann.

Garcio.] 1226.46. *Voci, quo hic occurrit sensu, valde est appositum illud Johannis de Athona. Gloss. in Constitut. Othoboni de citationibus faciendis: Garciones (inquit) id est, pedites, & sequentes equos, quos vulgus expertum est, pessimos esse ribaldos. Eopse sensu Gallis Garcon, al. Garson; licet generatim & usitatius puero aptetur.*

Garderoba.] 2753. ult. 2754.27. *Vide Gardropia.*

Gardianus.] 2465.39. 2468.50. 2542.7. *Defensor, custos: is cuius fidei quid committitur. Vulgò, aliàs a Gardian, aliàs a Warden; pro variâ Gallorum & Germanorum dialecto. Vox notissima, de quâ pluribus Spelmannus & Vossius.*

Gardinum.] 2088.35.49. *Vulgò, a Garden. à Gallico Gardin, al. Jardin. i. hortus; quod forte à garder. i.e. conservare, quia ibi conservantur herba & olera. Nisi malis à Sax. gýrdan. i. cingere, quòd, in frugum conservationem, hortus septo undique incingatur. Vide Cluver. German. antiq. li. I. ca. 13. pag. 112.*

Gardropia.] 2635.44.47. *Vestiarium: locus ubi adservantur vestes. Hic autem potius ipse vestes. Ad verbum, custodia vestium: à garde, custodia, & robbe, vestis. Vox Gallica. Anglis, a Wardrobe.*

Gavelgilda.] 762.13. *Gablum. i.e. censum reddens; fundum sc. qui possidet censualem vel tributarium, Ceorl puta. V. Gablum. Vox à gavel, census, & gýldan (nobis hodie, to peild) solvere, pendere, reddere, tribuere.*

Gavelkende.] 1785.63. al. Gavelkynd. i. Terra, vel fundus, sui naturâ censualis, vel tributarius; à Sax. gavel, census, tributum, pensio, & kind, natura, genus, conditio. De quo plura in Gablum, supra.

Gayola.] *Vide Gaola.*

Geburſcipa.] 836.2. *Lambardo Vicinia: nec malè; vicinorum enim sodalitium illud erat apud Saxones, qui singuli fidejussores invicem extitere erga Regem de sistendis semetipsis, & de damno ab eorum quolibet illato resarciendo: aliàs teodung: posteris decuria, friborga, & similiter dictum; vulgò, Frank-pledge: quorum primarius bonzher-ealdop, (unde nostratium Woztholder) & fribonzher-heafod, vocitatus. Vox est à Sax. gebuſe, id est, colonus, rusticus, villanus, paganus, (Belgis hodie boer, & bouwer, hoc sensu:) & ſcip, (adjectitia particula apud Sax) quod posterius mutarunt in ſhip. Belgis schap.*

Geburus.] 762.14.15. *Sax. gebuſe, de quo satis dictum in novissimis: quæ vel hinc firmantur, quod in L.L. Aluredi Reg. cap. 35. Ceorla. i. rustico, par omnino compensatio datur, ob pacem in domo suâ pagnâ violatam, ac hic Geburo. Vocis autem origo à Sax. buan, Belg. bouwen. arare, colere agrum, exercere solum.*

Geldabilis.] 2140.50, 51, 59, 60. *Tributarius. De fundo dictum geldis. i. impositionibus obnoxio; qualis illa Suthfolciensis agri pars apud Cambdennum nostr. vulgò, the Geldable dicta, quòd extra cœnobiorum quorundam territoria, à vectigalibus libera, sita fuerit, qualis etiam fundus ille apud Ingulphum saepe, ad Geld dictus.*

Geldum.] 311.56. 1006.40. *Solutio, redditus, vectigal, tributum, pensio, mulcta: quandoque compensatio, à Sax. geldan, solvere, reddere, tribuere, quod nobis hodie, to peild, g. in y.*

ut crebrò, mutato. Hinc tandem, Gelf, pro pecunia. De voce pluribus doctiss. eques & Voss.

Gemotum.] 837.37. 931.27. *Conventus publicus, Concilium, Conciliabulum, Consilio, Mallus, Placitum. Vox à Sax. gæmettan, convenire, unde nostratium, to mæte, Belg. ghe-moeten, i.e. obviare, obviam venire. Quam varia verò sint gemotorum genera, eques doctiss. in eruditissimo suo Glossar. ostendit.*

Genectum.] 2112.41. *Genista fortè, quod quandoque Genesta scriptum. Gallis Geneste. Hinc genet in quorundam Regum nostrorum antiquiorum cognomine, Plantagenet. Vox enim planta genistæ sonat. Cujus ætiologiam multis observatam vide per Geo. Buck, in vitâ Ricardi regis ejus nominis tertii, pag. 4, 5, 6. & alibi.*

Geniculum.] 919.61. *Generatio, sive gradus generationis. Sax. cneoperre, quod à cneop, (unde nostratium, knee) genu. Lydio Genuculus. Vide Concil. Aenham, ca. 8. apud Spelm. p. 516.*

Gernereat.] 763.12, 25. *Perperam pro Geneat, i.e. colonus, inquilinus, villanus. Talium forsitan est terra illa Sax. neatland dicta, de qua in L.L. Eadg. regis apud Lambard. cap. 1. quæ, autore nostro interprete, terra villanorum; ubi hæc & ðegney inland planè opponuntur, quæ terram Thainarum propriam signat, utpote sibi met à domino retentam, nec colonis elocatam, vulgò hodie, Demeaneland. Vide Demanium supra. Neat-land autem fortè à Sax. nýr, utile, commodum, quòd ejusmodi terra, quemadmodum & zafolland, quæstus causâ, Firmarius, ut vocant, elocetur. V. Gavelgilda: nisi quis malit à Sax. neat, jumentum, quòd jumentorum ope teratur, & colatur.*

Gewineda.] 896.5. *Corrige (juxta Saxonice. in Textu Roffensi) zepincha: Wincwaetiam, lineâ sequenti rescribendum þincha: Sax. þ. i. th. in w. utrobique per errorem mutato. Thinctha autem hic, & Gethinctha illic, idem significant, zepinz scil. quod (ni fallor) idem est ac in L.L. Aluredi reg. cap. 34. gemote. i. Mallus, Placitum, Judicium confessus, quorum forum Sax. ðingſtop, (i. causarum agendarum locus, à ðing, causa; & stop, locus) Belgis ding-bancke, & dingſtoel. Nisi quis derivandum malit à Sax. zepinch, honor; unde zepunzene, honoratus. q. honoratorum confessus.*

Gewitneſſa.] 896.20. *Vox etiam Sax. testimonium significans, de quo supra, lin. 13. ubi statuitur, ut id quod testimonio, puta testibus legitime juratis, comprobabitur, firmum foret, & irrefragabile.*

Gignasium.] 938.29. 968.61. *Vocem advertit & exhibet D. Walsius in Glossario Mat. Paris. addito, nullâ tamen explicatione adhibitâ. Hic (ni fallor) occurrit pro Gymnasium, (quod Italice Ginnasio) aut simile. Quod enim de Editha reginâ priori loco hic assertum: in cuius pectore, ut quidam aiunt, omnium liberalium artium erat gignasium; apud Florilegum, ad ann. 1066. verbis paululum mutatis, sic se habet: in cuius pectore omnium liberalium artium repositum est magisterium. Ut mittam ea quæ de mulieris insigni eruditione tradita per Ingulphum, & alios. Quod ad Lanfrancum attinet, de quo locorum posteriori, valde appositum est illud. 970.23. Cui Lanfranco Romam venienti, propter doctrinæ & sapientiæ suæ famam, idem Papa dignanter*

nāter affurrexit, protestans, se non pro illius Archiepiscopo, sed literarum magisterio, hoc fecisse.

Gildare.] 841.39. vera sua gildet eum, &c. quod idem est ac paulo supra, lin.50. persolvat ipsum furtum secundum veram suam, &c. Sax. þop-þýlde. Sensus itaque loci: furis considerata capitis æstimatione, compenset; vel capitis (ejus) æstimatione mulctetur. Voce ducta à þop, pro; & þýl-dan, solvere.

Gildo.] 825.10. Idem qui aliàs Congildo, quod vide.

Giltwithe.] 957.41. Emenda pro transgressione. Sic author noster. Corrige, Giltwite: per emenda, intellige mulcta, Sax. þite: gilt verò, vel hodie, reatus, peccatum.

Gingnassium.] 2662.32. 2664.42. Vide Gignassium.

Gleba.] 2090.37. 2093.52. Passim in jure canonico pro solo & dote ecclesie: heic autem, ut & nostratibus usitatis, pro fundo ad ecclesiam parochialem attinente. Vulgò, the Glebe, al. Glebe-land. Vide Spelman.

Gliscywa.] 854.44. Et diximus etiam omnibus hominibus illis qui in nostram gliscywam vadium dedit, &c. Pro gliscywam doctiss. eques gildscypam exhibet. Concil. pag.407. Tu corrige, Gildscypam, juxta Sax. in Textu Roffen. And þe cþædon eac be ælcum þapa manna þe on upum þe gýlþscýpum þis þeod geseald hæfþ. i. Diximus etiam de quolibet qui in nostram gildscypam pignus suum tradiderit. Gildscypa autem tribulium est collegium, de quo sæpius supra. V. Congildones, Frithgildum.

Gowna.] 2696.52. Toga. Vulgò hodieque, a Gowne. Vide Spelman. in Guna.

Grangia.] 1857.54. 1972.54. Provincial. Angl. tit. de judiciis, ca. Item omnes: De domibus, maneriis, grangis, & aliis locis ad Archiepiscopos, Episcopos——pertinentibus, &c. Ubi Lindewodus: Dicuntur grangia, domus sive ædificia, non solum ubi reponuntur grana, ut sunt horrea: sed etiam ubi sunt stabula pro equis, bostaria sive præsepia pro bobus & aliis animalibus: caulæ pro ovibus: porciteca pro porcis: & sic de aliis quæ pertinent ad œconomiam: ut sunt loca deputata servientibus, ad agriculturam, & opera rustica, &c. Quandoque Horreum tantum: ut hic, infra, 2533.38. Gallis & Anglis, Grange.

Gratiare.] 851.4. Gratiarum agere vel habere. Ita regratiari. 860.42. Gall. regratier, al. regracier.

Gravatio.] 897.39. Ita in LL. Hen.1. ca.20, 27. gravatus, quandoque curvatus, ubi etiam curvare, & curvatio. Rectius autem cravare, cravatus, cravatio. Omnia à Sax. cþafian, quod, uti graten op iemanden Belgis^a, postulare, expostulare, petere, imò & impetere, lue sc. mota, significat. Unde illud in LL. Canuti secularib. ca.70. And þer þe bonda sæt uncrif, 7 unbecþafod, þitte þ þis, 7 þa cild on ðam ylcan unbecracen. sic ab authore nostro (eisdem ferè verbis ac in LL. Hen.1. ca.14.) Latine exhibetur: Et ubi bonda, i. paterfamilias manserit sine compellatione & calumnia, sint uxor & pueri in eodem sine querela. Hinc hodieque rogare, Anglice dicitur, to crave, & rogatum aliquid, craved, Saxon. cþafod, quo etiam impetitum, atque in reos relatum intelligebant, eoque sensu non semel occurrit vox in Chronologia Saxon. ann.

1070. De qua nos plurib. in Glossar. LL. Hen.1. addito, nondum edito.

Greglada.] 814.59. Ante ista tempora fuerunt duo studia in Anglia, unum de Latino, & aliud de Græco, quorum unum Græci posuerunt apud Greglade, quæ modo dicitur Kirkelade, & ibidem linguam Græcam pro tempore docuerunt. Aliud verò Latini posuerunt apud Latinelade, quæ modo vocatur Lecchelade juxta Oxoniam, linguam ibi Latinam docentes. Ex nugis hæc, à majoribus nostris, ex ignorantia lingue sue vernacula, i. Saxonica, sæpius inculcatis & avidè devoratis. Locorum enim unus, Creclade, Saxonibus cþecca-þelade; alter Lecchelade, rectè nuncupandus. Utriusque nomen est compositum: illud à Saxon. cþecca, posterioribus Creeke, zelandis Keke. i. amnis, torrens, in majorem fluvium labens, vel in maris brachium cadens: hoc autem à Sax. leccian, quod rigare, irrigare, sonat, cui vicinum Teutonicor. lecken. i. stillari, derivari, unde Leckæ, Hollandia rivuli, Rheni brachii nomen^b, ut & apud Saxones. leacþeapd. i. ^b V. Hedæ hortulanus, olitorius, sic dictus, quia hortum irrigat; item nostratium, to leake, a leake, & leake-ing: utrique voci Saxonorum lade (quod à ^{cap.1.} ladianortum, purgationem, exonerationem, evacuationem, sonat) ideo addito, quod eo loci (circa Oxonium scil.) amnes quidam exonerando se purgant, & purgando se exonerent, decidantque in alium (Thamisis nimirum) fluvium. Hinc etiam, ut obiter notem, celebris illius Londinensium porta, vulgò, Ludgate dicta, nomen. Quadam ex parte ortum. Sunt qui ductum volunt à Lud, rege nescio quo, & urbis & portæ (ut somniant) conditore: alii autem à leod. i. populus, ob numerosam populi turbam in & extra urbem per portam illam transire solitam: cum re verà, aut à Flutta, (ut Lelando visum) fluviolo sc. subjecto, sicut Romæ porta Flumentina dicitur; aut à Lada potius, (quam Fletam vocant) cloaca scil. portæ vicinâ colluviæ purgatoriæ, cum per ejus subterraneos canales sordes urbis egerantur, nomen illud sortita sit, scil. Lade-gate: quod vulgus non advertens, & historie (fabula potius) gentis nostræ originis Trojana nimium deditus, in Ludgate tandem corruerunt.

Grifengus pannus.] 898.5. Idem fortè quod —

Grifetus pannus.] 459.17.20. Pannus scil. colore griseus. i. cinereus, vel cineraceus, Gallis grise, Anglis, Gray: quo vestiti Fratres (quos vocant) minores, nobis ex eo Gray-Friers vulgò dicti. Hinc autem, à colore scil. —

Grisia pellis.] 328.37. sed & Cuculla grisea apud Bekam, in Oihone 2. episcopo 34.

Grithbrece.] 923.62. 957.23. Pacis violatio, à Sax. grith, pax; unde fortè Chaucero nostro grith pro concordia; & bþece, violatio.

Gronna.] 180.43. 474.47. Locus palustris; atque hinc loca ejusmodi gronnola olim dicta. Affer. Meneven. in vita Ailfredi regis, ad ann. 878. Ailfredus cum quibusdam militibus & vassallis per sylvestria & gronnosa Summertunensis pagæ loca, in magna tribulatione, inquietam vitam ducebat. Hæc autem in Chronologia Saxon. sic se habent: 7 he lytle þe þeode unedelice æfþer þuðum þop. 7 on moppærtenum. i.e. & ipse (Ailfredus) parvo stipatus comitatu, molestè per sylvas transit & loca paludosa (sive paludibus munita vel firmata.) Vide Athelney apud Cambden: nostr. in agro Somers-

seten. & Matt. Westmonaster. ad eund. annum. Adde Asserium ipsum, pag. 18. Duo (inquit) monasteria construere imperavit (Alfredus Rex,) unum monachorum in loco qui dicitur Æthelingæg, quod per maxima gronnia paludosissima, & intransmeabilia (sic lego) & aquis undique circumcingitur, &c. Plura vide apud eund. Cambden. in Cantabrig. & Grantcester. Insula illius apud Cantianos, Graine dicta, (quæ situ humilis & naturâ palustris) hinc fortè nominis origo; quod cum Gronna, fortè à Sax. ȝpen, Belg. groen; utpote cum ejusmodi loca plerumque quò graminea, eò sint viridia.

Grossa.] 2632. penult. Drachma. Vulgò, a groate. Nomen à magnitudine respectu denarii; 4. enim continet denarios.

Grossus.] 823.38. 827.63. Crassus, magnus: unde grossitudo pro crassities, magnitudo. Adeundus est Vossius.

Guagium.] 1827. 55. Idem, ni fallor, quod alibi guadium. i. pignus.

Guerra.] 583.23.25. & sape. Bellum non solum illud publicè susceptum, nostratibus hodie, Warre; sed etiam quod privatim geritur à familiis inter se dissidentibus: majoribus nostris feud, de quo supra in Factio. Vocem alii à Sax. ȝar, telum: alii verò à Germanor. werre, dissidium, inimicitia, bellum, accersunt: ego verò, doctiorum pace, vocem puram putam Gallicam existimo; atque uti à Normannis in Angliam (ubi antea ȝefeohȝ, unde nostr. fight, pro bello) advectam, sic in alias orbis terrarum partes è Galliâ tandem delatam. Hinc quod Gallis guerre, est Italis guerra, gara: Hisp. guerra: nobis autem cum Germanis, Gallorum g. & gu. in w. mutare solitis, werre. & warre. A guerra verò, guerrare, pro bellare, Gall. guerroyer: Ital. guerreggiare: Hisp. guerrear: Germ. werren: Angl. to warre, or make warre.

Guerrare.] 697.22. Vide Guerra, supra.

Guerrator.] 2628.42. Bellator, à guerra, quod vide. Vulgò, a warrtour.

Gulfus.] 1165.22. Gulphus. 1215.31.61. Gurges, vorago: Gallis golfe. Germ. golpe, Anglis hodie, gulfe, quibus to gulpe, ut Belgis golpen, pro ingurgitare, avidè haurire. Vox etiam pro sinu maris usurpata. Unde author noster, loco posteriori: Gulfus dicitur, ubi aqua protenditur inter duas terras, & sinum facit. A Græco κόλπος.

Gunna.] 2641.48. 2672.3. 2677.45. Tormentum, bombardæ, scloppus. Vulgò, a gunne. Quod ad ortum attinet; quid si dixerim ab illâ superioris ævi machinâ bellicâ ubique memoratâ, Manganum, Mangonellum, & similiter dictâ; primâ vocis syllabâ tractu temporis truncatâ? Ita sanè mihi videtur: nec aliunde fortè nostratium & aliarum gentium Canon. i. sclopus, vel bombardæ major, ad muros sc. diruendos inventa. Si quis probabilius quid habet, ei libenter assentiar.

Guttera.] 1930. 60. Canalis, colluviarium, stillicidium. Vulgò, a Gutter. Dubium sitne à Sax. ȝeotan, sive aȝeotan, fundere, effundere: an à Lat. gutta, quòd guttatim aquam accipiat, ac reddat: unde guttare, pro stillare: an denique à guttur. i. jugulum, quod Plinio, anima canalis.

Guyfa.] 2729.35. Gyfa, ead. col. l.40. Mos, modus, forma. Nobis cum Gallis, guife. Saxonibus olim pyre, ut & nobis hodieque, eodem sensu.

H

Haderunga.] 903.9. Judicia debent esse sine omni haderunga, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel inimico, jus publicum recitari. Eques hîc doctiss. Odium, malitia. Sax. hatunga. Cujus veniâ, vocis scripturam probo. Hac enim, & hatunga mihi pro diversis: quarum posterior rectè, odium, malitia: prior autem (ni fallor) personarum acceptio, ab hæde, quod Saxonib. persona. Vide Evangel. Sax. Matt.22. vers.16.

Hæresista.] 2647.10. pro Hæreticus.

Haga.] 1777.51. 1780.41. Domus in urbe, vel oppido. Ita D. Cocus. Not. in Littleton. Inde fortè dicta, (inquit Spelmann.) quòd ex complicatis viminibus, instar cratis vel sepi, fabricata: hæz enim Saxonice, propriè sepes est; unde Gallis hay, g. ut solet, in y. converso. Vide Claver. German. antiq. lib.1. pag.111.

Halimotum.] 1820.60. 1827.38. Conventus aula, hoc est (inquit eques ille doctiss.) curiæ dominicalis, Manerii, vel Baronis, in villis & dominiis: seu tribuum, wardarum, & societatum, in burgis & urbibus. A Sax. heal, nobis hall, aula, & ȝemot, seu mot simpliciter. i. conventus. De voce plura ibi.

Halsfagium.] 861.39. mendosè pro Halsfangium, vel, ut 926.61. Healsfang. Vocabulum in LL. Hen.1. semel iterumque obvium, & ibi cap.76. sic explicatum: Est autem verbum Anglicum, quod Latine sonat apprehensio colli. Aliàs dicitur Collistrigium, pœna sc. quâ alicui collum stringitur. Vox est à Sax. halr, collum, (mutato hîc Latinor. c. in h. quod veteribus Anglis usitatissimum, ut doctiss. Casaubonâ jam observatum) & pang, prehensio. Dicitur & ipsa mulcta pecuniaria, in commutationem hujusmodi pœna Regi, vel loci domino debita. Halsfang. 929.3. 930.19. idem.

Hamellus.] Vide Hamletta.

Hamfare.] 957.26. Hamfoken vel Hamfare est insultus factus in domo. Idem esse Hamfare cum Hamfocna (de quâ infra) vel hinc planè liquet, quod hîc, ut in LL. Hen.1. ca.80. tanquam synonyma, copulenter. Nec aliud est, ni fallor, Hamfare hîc, quàm alibi Hainfare, aliàs Heinfare: quod si est, cum Hamfare hîc, Hamfocnam sonat. Huic autem suffragatur paritas emendationis Heinfaræ in Domestici libro^b, & Hamfocnæ, in LL. Hen.1. cap.12. utraq; ^b V. Spelm. enim 100. sol. emendatur. Inter Anglo-Saxones in voce. vocem non reperio: effectam tamen puto ab ham, domus, mansio; & fri, vel frith, pax, quies; quo Hamfocnæ ad amussim quadrare quis non videat? Nisi malis fare, sensu quo in Herefare, & Fyrdfare, acceptum, q. profectio in domum.

Hamletta.] al Hamellus. 1931.43. 1956. penult. Viculus, de aliâ villâ dependens: vulgò, a Hamlet. ab ham, vicus, habitatio, & terminatione diminutivâ let. V. Spelmann. in Leta. Alibi Hamelletum. 2092.44.

Hamfocna.] 861.28. 898.26. 957.26. Vox in LL. Hen.1. familiaris, de cujus significatione supra in Hamfare, & hîc. 923.62. ubi Invasio mansionis dicitur. Propriè tamen, domus, seu habitaculi, privilegium, & immunitas. A Sax. ham, (unde nostrum home) domus, habitatio; & yocne, libertas, immunitas. Cetera, & rem, & vocem plenius

^a De lingua Angl. vetere, pag. 170, 206.

nius explicantia, vide apud doctiss. equitem. Vocem reperio apud Scotos, opere, quod a primis verbis, Regiam Majestatem, inscribitur. li. 4. ca. 9, 10. ubi etiam de ejus significatione per Skenaum. V. L. Wisi-goth. li. 8. tit. 1. ca. 4.

Hanaperium.] 2038. 19, 32. Fiscus, vel sporta grandior. vulgò, a Hamper.

Regis Handgrith.] 829. 63. LL. Hen. 1. ca. 13. Hæc mittunt hominem in misericordia regis. Infra-ctio pacis quam per manum suam dabit alicui. Hanc pacis speciem cýninger hand-grith, & cýninger hono realo grith, Anglo-Saxones nuncuparunt, de quâ vide Fæd. Ed. & Guthr. RR. ca. 1. item LL. Canuti seculares, ca. 2. sed & LL. Edv. Confess. ca. 12. & 13. Cl. Seldeni Tit. hono. par. 2. ca. 5. §. 3. quibus adde Chartam Gul. 1. Abbati Rames. datam, de quâ apud Spelm. verbo Honor. Huic autem (ni fallor) respondet Germano-Saxonum Handfried, cujus meminit Gryphind Tract. de Weichbild. Sax. ca. 66. uti etiam Latino-Barbarorum Mundiburdi-um, de quo Hotoman. de verbo feudal. in voce Mam-burgus, & Vossius in Mundium. Hinc fortè Prote-ctionum apud nos origo. de quibus D. Cowellus, in voce Protection.

Handhabenda.] 849. 21. V. Furtum habens in manibus, & Abarnatus.

Haya.] 2460. 14. Septum, sepes. A Gallico haye. Anglis, a hedge: à Saxonico hege, aliàs hegge. Unde sepire vulgò dicimus, to hedge: Sa-xones hegian. Vide Haia apud Spelmann.

Healsfang.] Vide Halsagium, supra.

Heastingenes.] 183. penult. Hestingorum gens. 107. 5. Sic etas ea Normannos, al. Danos vocita-bant: ab Hasting, al. Hasten eorum Duce primario, de quo in Annalibus nostris passim. Vide Querce-tan. Not. in Bibliothec. Cluniac. pag. 39. & 167.

Herenames.] 828. 39. Idem quod, 759. 40. here-taynes, & 761. 56. herethaynus. Omnia perperam pro Sax. hepeteamer, de quo LL. Ine apud Lam-bard. ca. 15. ubi exercitus illicitè coacti, vel condu-cti participem significat. ab hepe, al. hepege, unde & hepgian, quod grassari, prædam facere, sonat; sed & nostratium, to harte, illo sensu: & team, sequela. Affine (ni fallor) exteror. Herireita, quod Spelmanno, caterva militaris.

Heordfeste.] 924. 44. Idem mihi videtur cum Bractoni Husfastene; nec minùs convenit priscorum Bondæ, recentiorum Husbando, patrifamilias, scil. In Glossar. sub finem LL. Hen. 1. Lambardi Glossa-rio medio, heordfest, interpretatione additâ, reddi-tur, astro astrictus: quod luminis quid accendit in-tellectui illius loci in Consuetudinib. Cantii: le astre demorra al pune. i. astrum remanebit juniore: Cl. Seldenus, Notis in Hengham. pag. 158. de astro dis-ferens, locum adducit. Plenius autem ut verbum & locus intelligantur, advertendum est, quod ut vete-rum Lar familiaris, ab Anglo-Saxonib. inter alias ejus appellationes, (quales Hus, Ham, & simil.) frequentiori vocabulo Heorth, à posterioribus autem, Anglo-Normannis sc. Astre nuncupabatur: sic etiam Larem ejusmodi fovens, pater-familias scil. apud priores, quandoque Husfastene, quandoque Hamfastene, non raro Husband, crebrius autem Heorthfast; apud posteriores vero hominis astrarii nomen sortitus est. Sub hoc nomine latifundiorum domini tantum, & possessores terrarum præcipui, plerumque intelligebantur: aliis, nempe inferioribus

(Folgaris dictis, q. dominis suis à sequelâ) aut do-mibus, focusque propriis carentibus, aut sub stipendio, & servitii alicujus præstatione possidentibus, quod diversimodè, pro more loci, vel in pecuniis vel in ope-ribus servilibus pendebant. Prius Harth-peny, Heorth-silver, Smoke-silver, Bern-peny, (pro-miscuâ verborum usurpatione) vocitabant. Poste-rius autem in membranâ quadam (Rotulum vocant) computor. manerii de Harwe (nunc Harrow) anno 21 Ric. 2. inter opera autumnalia sic occurrit: Ma-gna Precaria. Et de 199. operibus magnæ præ-cariæ provenientibus de omnibus Tenentibus Do-mini, tam liberis quàm natis infra dominium do-mini residentibus, quorum quilibet domum habens de quo fumus exiit, inveniet unum hominem ad ma-gnam precariam, si ad hoc summonitus fuerit, & c. Precaria verò servitium sonat à quibusdam inferi-oris notæ fructuariis debitum, dominorum suorum frumentum metendi, quando ad id rogati fuerint, & in auxilium acciti: aliàs Beneripe dicitur, de quo nos alibi plurib. Tali servitio obnoxius, alibi, in maneriis sc. quibusdam intra Cantium, in diebus illis Herdemeter, i. Heorth-meter, appellabatur; perinde ac si ad id obligatus ob larem sive focum pro-prium sibi à domino indultum. quod, ni fallor, in-tellectum illustratumq; reddit illud LL. Ine ca. 66. 31f he him nan boðle ne sylf. i. nisi ei dominus domum conceperit: antiquum (fortè) vestigium hoc domum vel focorum eâ lege à dominis hominibus suis concedendorum.

Heordpeni.] 871. 42. Alio sensu hîc ac in novis-simis, scil. pro nummo Romæ domesticatim pendendo: Sax. heorþ-pening, vulgò, Rome-scot, quod vide. Vox est ab heorþ. Belg. herd, heerd, i. do-mus, item focus, unde nostratium harth; & pening, denarius, vulgò, Penny.

Herbagium.] 2582. 4. Idem quod Gallis Herbage, unde vox orta: terra sc. vestura quæ dentibus ani-malium decerpitur. V. LL. Ine apud Lambard. ca. 40. ubi quod hîc, 765. 2. herbagium, Sax. gærþ-tun dicitur, quod agrum vel prædium compascu-um sonat. à gærþ, gramen, unde nostratium grasse, & tun, hodie toþne, prædium, villa.

Herciare.] 2140. 28. Est dentatâ crate glebas comminuere; Vulgò, to harrow. à Gallico hercer, eopse. sensu.

Here.] 827. 37. Hostium cætum, vel exercitum hostilem hîc signat, quorundam scil. ad prædam fa-ciendam collectionem. Vox pura puta Saxonica, in malam partem plerumque usurpata; quibus interim exercitus legitimè coactus, puta jussu principis, aut aliorum superiorum, in hostes ejusmodi, sive adve-nas, sive indigenas, terram infestantes, (ut ex Chro-nolog. Sax. facile appareat) fýpð nuncupatus. Vide Firthunga, supra. Alio tamen sensu vox exte-ris nota, scil. pro exercitu simpliciter, sive hostium, sive civium: unde eorum Hereslit, pro exercitus de-ferti, ut & herebannum pro militia detrectata, & culpâ & pænâ, quibus vocibus Anglo-Saxones nun-quam usi, sed Fyrdwite, quod vide.

Hereget.] 930. 6. Here, ut jam diximus, armato-rum cætum, vel exercitum, illicitum sonat. Hereget autem, rectius Heregeat, est muneris quid à novo vassallo Patrono suo præstiti, fortean ob prædones ejusmodi arcendos: armamenta sc. sive belli instru-menta, quæ varia, pro vassalli dignitate. LL. Ca-nuti, par. 2. ca. 69. Hac enim (ni me fallit conjectura mea)

Hoc Ten-
tonic. dict.
Hauptins
Bauch=
gelt,
Herde=
schilling.
V. Serarii
Not. ad Ep.
Bonifac.
pag. 322.

mea) instituti vera ratio. scil. ut vassallorum ope huiusmodi, patroni, & se, & suos in pradones & grassatores ejusmodi patriam infestantes, melius tuerentur, & defenderent. Pro qua est, quod Hereotum, & Relevium pro diversis habita, de quo vide Relevium. Posterior interim vocis pars geat, à Sax. ȝeoȝan, fundere, & metaphoricè, reddere vel erogare, unde Scoto-Britannis Herezeld, q.d. heregeld, g. in z. (ut illis saepe) transeunte. Vulgò hodie Heriot, de quo plurib. Spelmannus.

Heremina pellis.] 328.38. Pellis est mustela Alpina, sive alba, pretiosa, quæ Belgis armelmin, Gallis armelin, vel hermine, Ital. armeline, Hisp. armino, Anglis Ermin.

Heremitorium.] 2666.28. Cella monachi eremita: eremita habitaculum. Vulgò, an Hermitage.

Heretagium.] 2436.34. Patrimonium: bona hereditaria. Gallis & Anglis Heritage.

Heretaynes.] 759.40. Herethaynus. 762.56. Vide Heerenames, supra.

Hermerus.] 851.4. Mendosè, ni fallor, pro Heremanni, vel Hiremanni. V. Erminius.

Hernesium.] 1084.13, 15. & alibi. Ephippium, equorum apparatus. à Gall. harnois, al. harnas de cheval, eo sensu; Anglis Harnesse, aliàs horse-harnesse.

Herfia.] 2152.27. Cenotaphium. Vulgò, a Hearse. fortè à Saxon. afe. i. honor: vel ab heþian. i. laudare, laudibus efferre, virtutem predicare: quem in finem cenotaphium erectum, in laudem sc. & honorem defuncti. Præter hoc autem, ornamentum signat super tumbam defuncti collocatum: quod, quia illam velat & palliat, Pallam vocant: unde nostrarium Pall, pro panno sc. ornatus ergò, mortui alicujus tumulo vel loculo instrato.

Herthamon.] Vide Mundbrece.

Hida.] Vide Hyda.

Hidage.] 957.44. Hidage vel taillage est tallagium de hidis terrarum. Tributum intellige quod ex singulis hidis colligitur. Quid autem hida sit, vide supra in Familia. Plura apud doctiss. equitem, in voce. Malè tamen ibi Hidgildum & Hidagium confundit. Hidagium (inquit) tributum quod ex singulis hidis colligitur: aliàs Hidegild. Hidegild autem illo sensu nusquam, quod sciam, occurrit: & quid significet, vide supra in Corium perdere.

Hidgildum.] 830.56, 62. Vide Hidagium, & Corium perdere.

Hinda.] 767.34. De x. hindis ad corredium debent reddi x. dolia mellis, &c. Corrige hidis. Vide Hyda.

Hindenus.] 853.9. item hindenus homo, ut ibi, & 854.8. rectius autem hyndenus, & hyndenus homo. Sic enim habetur Saxonice, in Textu Roffensi. Ab hyndene est, quod bis in LL. Ina apud Lambard. ca. 55. ubi, authore nostro interprete, societatem signat. Classẽ hominum intellige, contubernio similem, de quo Lambardus in voce Contubernalis. Saxonibus enim erat in more positum; ut omnem hominem non solum æstimarent, ac pro natalis sui ratione capite censerent; sed etiam, secundum cujusque valorem, in classẽ (vel collegium) parium suorum, quam hyndene nuncuparunt, referrent; trium sc. sequentium unam; infimam, mediam, summam. Infima classis fuit, quorum singuli valerent 200. sol. talis inde Latine dictus vir ducen-

tenus; vulgariter, à classe in quam ascitus, ȝpȝ-hyndene-mon. Media, eorum quorum singuli valerent 600. sol. talis inde Latine dictus sexcentenus; vulgariter, à classe in quam ascitus, ȝixhyndene-mon. Summa autem, eorum quorum singuli valerent 1200. sol. talis inde Latine dictus duodeciescentenus; vulgariter, à classe in quam ascitus, ȝpelfhyndene-mon. Pariterque uxores eorum Cyrlicam, (i. Twyhyndam: nam Twyhynde-man idem erat qui ceorlicus, & sic quandoque dictus, quandoque villanus:) Syxhyndam, & Twelfhyndam, nominarunt. Consimilem statum hominum tripartitum commemorat Lindenbrog. in Glossar. verb. Mediocris persona. De quo infra, in mediæ Manus homo.

Hiremannus.] 854.51. 855.42. 901.64. Vide Erminius.

Hlafordscna.] 849.13. Corrige Hlafordsocna, & vide capituli inscriptionem: Ne Dominus libero homini jus prohibeat. i. (fortè) jus æquum ei ne denegat. Hlafordsocna verò signare videtur Domini protectionem, vel tutelam, aut simile quid, nisi erratum sit pro—

Hlafocna.] 851.14. Ut id pro lafocna. q. legis beneficium dixeris.

Hloth.] 762.53. Saxonibus pro turma, cohors. à lapian, al. ȝelapian, h. e. convocare; congregare. Vide Spelman.

Hlothbota.] 824.52, 55. Ejus qui turma illicita interfuerit multa, sive compensatio. à þloþ, ut diximus, turma; & bote, compensatio, multa.

Hluttres.] 767.36. — xij. ambræ cervisiæ Wallicæ, xxx. hluttres, duo boves, &c. hlutȝpe Sax. simplex, purum, lucidum. Sensus igitur loci: xij amphoræ cervisiæ Wallicæ, (hoc est, potentioris) xxx. tenuioris (vel, debilioris.)

Hoberarius.] 2140.53. paulo infra, lin. 63. Hobiliarius. Qui lege prædii sui (inquit doctiss. Casaubonus, Is. filius, Caballi vocis ortum explorans, in De lingua Anglicâ vetere, pag. 192.) equum cursorium ad publicos usus alere teneretur. Eum velim adeas, & equitem Spelmann. in voce Hobellarii; Cambdenum etiam in Hantonia; item Cowell. in voce Hoblers.

Homagium.] 237.25. 506.48. al. Hominagium. 481.49. 641.36. al. Hominium. 230.43. 486.1. Quæ, ut & alibi Hominatus, & Hominiscum, pro clientela genere: & ab eâ hominis significatione veniunt, quâ quis dicitur alicujus homo, h. e. vassallus, sive cliens beneficiarius, vel feudalis. De omnibus opera erit adire Spelmannum, qui, inter alia, homagii ligii meminit, cujus etiam hic mentio. 1038.63. Illud (inquit) sic dicitur, quod solummodo Regi debetur, ratione supremi domini: à ligando venit, quòd ab hoc nemo se potest liberare, ut (renuntiando fendo) ab aliis homagiis. Sed ipsum velim adeas, & Flet. li. 3. ca. 16.

Hominem furari.] 823.21. Sic author noster: mendosè tamen, ni fallor. Ad Saxonica recurramus: þpilon pær ȝoldðeof. ȝ ȝroððeof. ȝ beoþeof. ȝ manȝ ȝitu mapan ðonne oþru. nu ȝȝnd ealle ȝelice butan manðeof. hund ȝpelfȝ ȝcill. Ubi manðeof authori nostro, ut dixi, Latine, qui hominem furatur. i. e. plagiarus. In eandem sententiam Lambardus: qui hominem clam surripuerit. Malè, me judice, uterque. man enim hic, quomodo postea in S. C. de Monticulis Wallie, apud

apud eundem Lambard. ca. 7. quod de iumentorum aestimatione inscribitur, non hominem, sed mannum, sonat. *Anglia, a Pagge, Holland. & Fris. Pegge. Medull. Grammat. a Palsrey.*

Homines decimales.] 848.5. Decemviri, vel decem illorum hominum cœtus & collegium, Saxonico-
rum *teoðung*, al. *tenmantale*, posterioribus decimam, decuriam, al. *friborgam* constituens, de quibus in *L.L. Canuti*, par. 2.c.19. item *Edv. Confess.* ca.20.32. & supra in Decima.

Homo.] 203.56. 457.3. & crebrò. Vocabulum planè Latinum, falsà tamen & barbarà significatione hîc usurpatum; pro eo sc. qui accepto feudo domino teneretur militare, homagiumque & servitiâ ejusmodi præstare: al. *Vassallus*, *Cliens* beneficiarius, vel feudalis, *Tenens* (ut loquuntur) per servitium militare. Dicitur etiam de quovis prædiorum licet ignobilium *Tenente*, sive *Fructuaria*: sed & de eo, qui pullo accepto feudo, nullo prædio, se in alterius tradidit militiam, servitium, obsequium, clientelam; & generatim de omni famulo, ministro, subdito. quæ quidem omnia exemplis plenè probat doctiss. *eques*, in voce, quem vide. De hominibus mediæ, inferioris, & infimæ manus, vide quid infra, in *Manus dictum*.

Honor.] 262.31.32.33.274.11.277.57.309.25.32.553.6.1413.10. & alibi. Vox Honor hîc, non ut Romanis olim nota, sed quomodo Anglo-Normannis accepta; sc. majoris Baronis, (ut vocant,) feudale patrimonium, seu *Baronia*; ut est apud *Spelmann.* quem omnino consule.

Hora.] 830.17. Mendosè pro Ora, quod vide.

Horas dicere.] 1935.41.42. Diei & noctis temporibus Canone statutis, divina celebrare: quæ tempora horæ canonicæ inde dictæ. Ea verò quæ fuerint, vide apud *Spelmann.* *Concil.* p.577.

Hordarius.] 842.65. Idem quod ibid. lin.17. *Hordera*, *Quæstor* scil. A Sax. *hordene*, quod etiam ab *hord*, thesaurus. Hinc insuper *Horderium*. 930.64. Sax. *hordene*, ab eod. *hord*, & *epn*, locus (plerumque secretior) pro penario, cellario, & simili. Eod. sensu nobis adhuc *hord*, & *horder*.

Hordera.] Vide Hordarius.

Horderium.] Vide Hordarius.

Hordicium.] 2612.10. Idem quod supra, 1189.49. 1201.43. *Hurdicius*: machina scil. bellica muros diruens. Ita sanè vocem heic accipiendam reor. Quandoque tamen contrarium significat; quomodo *hurditiis*, & *hurditium* apud *Spelmannum* & *Vossium*: qui tegumenti genus ex cratibus factum vocant, quo muri obteguntur, ut cedendo magis, quam resistendo, vim missilium morentur, atque infringant. A Saxon. *hýrdl*, Anglis *hurdle*. i. crates: nisi quis malit à Gallico *hurter*, aliàs *heurter*. i. impellere, ferire, impingere, (unde nostratium *to hurt*;) nec fortè incongruè; sive activè, sive passivè vox sumatur: pro diverso nimirum rei usu; offensionis sc. & defensionis.

Hospitalitas.] 2346.41. pro Hospitale. i. *Nosocomium*. vulgò, an *Hospitall*.

Hostiagus.] 2472.17. 2481.24. *Obses*: vulgò, *Hostage*. Vox Gallica.

Hostiliarius.] 2371.52. *Hospitum* receptor. à Gallico *Hostelier*; unde nostratium *Hostler*, pro stabulario.

Hredige.] 855.18. Mendosè pro *Hrædinge*, juxta Saxon. in *Textu Roffensi*: *Niðope þ pe cþædon*

be þisum þeofum. þe man on hrædinge fule geaxian ne mæg, &c. i. Nonò diximus de latronibus quos in præiens (vel, in promptu) reos invenire nequeant, &c.

Huligengag.] 763.15. Male sic; nec melius *Hulsgonges*, ut 762.59. Corrige, juxta Saxon. *Hulsgenga*. i. *Lambardo* interprete, *Paterfamilias*; nostro autem autore, *Husbanda*: *D. Wheloco* verò, & ut opinor, rectius, *Eucharistia* perceptor: voce, ut videtur, composita à Sax. *hul*, *eucharistia*, & *genga*, al. *ganza*, quod à *gan*, al. *gangan*, *Belgis* *goen*, ire, adire: unde *to hul gan* Saxon. pro, *eucharistiam* adire.

Hundred-setena.] Vide Hundredum.

Hundredum, Hundredus.] 314.60. 118.64.956. ult. al. *Hundredh*. 308.31. & alibi. Comitatus vel provincie pars, centum continens villas; ut author noster, *Bromptonus*: ut alii verò, in quâ habitarent centum pacis regie fidejussores. Vox est à Saxon. *hundped*, Belg. *hondert*. h.e. centum: unde *Centena*, *Centuria*, Latine: de cujus origine & instituto, ut & de *Centenariis*, vulgò, *Hundredariis*, eorumque jurisdictione, imprimis consulendus *eques doctiss.* in voce: opera etiam erit adire *Comellum*, & *Lambardum* in *Centuria*. Ubi verò (ut hîc obiter moneam) *eques doctiss.* in voce, pro *Hundred-setena*, rectius reponendum autumat *Hundred-sceatena*, planè fallitur: cum rectè habeatur *Hundred-setena*, quod utique vocabulum *Textus* (ut vocatur) *Roffensis* constitutionem hundredi Latine exhibet, his verbis: — debent habere constitutionem hundredi, quod Angli dicunt, *hundred setene*.

Hunscum.] 608.25. Vestra quoque dilectioni misimus unum gladium, *Hunscum*, & unum balcheum, &c. *Matt. Paris.* in *Vitis*, habet *Hunniscum*: *Malmshuriensis* *Huniscum*, quod legendum monet *Watius Unnicum*, quo etiam interprete, gladium anticipem signat. Eum adi, & *Ludovic. de la Cerdas.* *Adversar. sacr.* ca.95. nu.9.

Hurdicius.] Vide Hordicium.

Husbanda.] 763.15. Idem, ni fallor, ac supra, *Heordfeste*. i. *paterfamilias*. Ita eo ævo *Hufwifa*, *materfamilias*. Hodie nobis *Husband*, pro marito; Scotis autem pro agricola, qui nobis *husbandman*, ut pro agricultura, *husbandry*. Vide *Bonda*, & *Spelmannum* in *Husbandus*.

Husbrece.] 929.18. i. (ita author noster) infractura domus. rectius, effractura domus. Vox est à Sax. *huf*, nobis *house*, domus, & *brece*, Sax. *brýce*, nobis *brech*, fractura, effractura. Vulgò hodie, *Burglary*. Vide *Burgaria*.

Huscarla.] 181.13.23.192.65. & alibi. Vir alteri è familiâ; Minister vel Famulus domesticus. A Sax. *huf*, ut jam dictum, domus, & *carl*, al. *ceopl*, homo masculus, robustus, fortis; de quo supra in *Buthsecarus*. Adeatur etiam *Spelmann.* in voce.

Hustengum.] 2197.63. 2199.6. Antiquissima, (inquit *eques Spelmann.* in voce) & celeberrima *Londoniarum* civitatis Curia suprema: à loco (ut *Prytaneum Athenis*) nuncupata. *huf* enim domus; *ding*, causa: quasi domus causarum, vel ubi causæ agantur. Sic ille, quem sequutus est *D. Ed. Cecus*, *Instit.* par.2. pag.322. & par.4. pag.247. Et per me licet. Libere tamen ut dicam quod ego sentio, *band* placet derivatio. Quamvis enim partes compositi ita sonent, *hus* sc. domum, & *thing*, causam: taliter tamen copulata, *causarum domum*, forum sc. juridi-

juridicum ut significant, nihil video quod suadeat; saltem nisi hysteron quoddam proteron sit in syllabis. Experiundi gratiâ, ad alias fas sit voces provocare. Patrifamilias, vel habitatori, Saxones hurbano, hurfætene, Teutonici hurs-heer, hurs-man, hurs-bader, hurs-weerd: Angli hodie hous-holder, nomina indiderunt: ut famulo domestico hurcaple Saxones; hurs-knecht, Teutonici. per hurbano, hurfætene, hurcaple, &c. domum patrifamilias, domum habitatoris, domum famuli, &c. nequaquam intelligentes: hurs hic naturam nominis adjectivi potius, quam substantivi preferente, & epitheton, nominis cui preponitur qualitatem sive subjectum predicante, potius quam nomen ipsum sapiente. Ad alia ut transeam verba. Cum de domo publicâ, (privatas ut mittam) gymnasio sc. libero, pratorio, domo eleemosynariâ, hospitale vulgò dictâ, vel hodie loquimur, loca hæc School-house, Towne-house, Almshouse, dicimus, non syllabis inversis, House-school, &c. Adde, quod curiam municipalem, puta pratorium, domum senatoriam, Teutonici Stad-hurs, & Raedhurs nominant: quemadmodum etiam (propius ut accedam ad Husteng) locum iudicii publici, (Saxonibus domeþne, al. þpæþeþne, item moteþne) Ding-statt; tribunal Ding-stuel, & Ding-banke; diem litigiis dicatam (i. diem Martis) Dingsdagh, iudicem Ding-grave, non autem Statt-ding, &c. cuiusmodi descriptioni planè obstat idiomatis nostri (paris cum Teutonico originis) canon ille grammaticalis, de quo Butlerus in Grammaticâ Anglicanâ, ca. 3. §. 2. pag. 35. Notandum hic (inquit) genitivum (nomen sc. casus genitivi) semper esse præponendum nomini à quo regitur, &c. Præterea, demus Husting causarum domum, vel locum signare juridicum; quare, quæso, hoc nomen non ceteris omnibus ejusmodi locis commune, sed è contrario Londinensium, & paucorum aliorum locorum curiis proprium? Aliam itaque vocabuli originem, doctorum veniâ petendam puto. Curiarum tantum superiorum genus nomen illud (ut opinor) respicit, nec alibi fortè reperitur; quas & regias, (à placitis nimirum regis, sive ad coronam domini Regis jure spectantibus, ibidem tractari solitis) & Recordi curias, (ut sunt omnes regie: curie sc. quarum acta adeo sunt authentica, ut probationem contrarii non admittant:) Forenses vocant. Ad suprema scil. (ut ita idcam, respectu Regis cuius sunt) judicia nomen spectat: quod fortè vocabulum potius sonat, quam (quod derivatio adhuc recepta vult) causarum domum: cum (ni fallar) ductum sit ab Higheþ, vel (ut antiquitus scriptum) Hyhlta, i. supremum, & Thing, iudicium: simul, Hyþt-thing, unde quorundam Hiesting, aliorum Hoptings^a: cuius prior syllaba eadem, ut sono, sic itidem fortè & sensu, ac nautarum vela dantium, Hofsse. Ad rem est, quod huius nominis tribunal apud Londinenses à doctiss. equite & aliis memoratum, & inter alia loci tribunalia descriptum, supremum audit. Nec hic transeundum, quod apud quosdam externos, iudicium summum Al-thing, q. Alt-thing, ut ego capio, nuncupatur. Vide Johan. de Laet. de orig. gent. American. li. 1. pag. 160. de Islandis. Nomen hoc quinque portuum curiam apud Shipwey in australibus non (ut omnes^b hac de re scribes) apud Shepey; insulam sc. in borealibus Cantii partibus, inter alia quadam loca obtinuisse sat planè constat ex Fleta

lib. 2. ca. 55. ubi, ut etiam ca. 54. pro Shepey, legend. Shipwey, quemadmodum loci nomen rectè exhibet Bracton. li. 3. tract. 2. ca. 2. & li. 5. tract. 5. cap. 14. item eques ille Cocus, Institut. par. 4. ca. 42.

¶ Absolutâ Hustingi curiâ, pauca nunc addamus, nec importunè, de Hustingi pondere, cuius sit mentio in doctiss. equitis de voce tractatu, è charta scilicet antiquiss. libri Ramesiensis. Iterum autem occurrit mihi in charta etiam pervetustâ, nimirum Saxonica ecclesia Cantuarien. per Eadsum al. Eadsinum presbyterum data anno Dom. 1032. in hæc verba: And he ȝaun eac ðær lander æt Oppedingstune on hys ðæge for hys ȝaple into cniþter cȝpican ðam ȝodeȝ þeopum to ȝcþude-lande. þe he ȝebohte mid hund eah-tȝan marcan hpter ȝeolþer be hys tȝingȝ ȝeþhte, &c. Id est, Dedit etiam terras illas apud Oppedingstune per dies suos, pro animâ suâ, ecclesiæ Christi, Deo illic servientibus in fundum vestiarium, quas emit octoginta marcis argenti albi Hustingi pondere, &c. Quale autem pondus hoc adhuc incertum. LL. Ethelredi regis apud Venetungum, de quibus hic, 895. ca. 30. ponderis meminit mercatorii huc fortè pertinentis: — & ipsi qui portus custodiunt efficiant super overhyrnessam meam ut omne pondus ad mercatum sit pondus quo pecunia mea recipitur, & eorum singulum signetur, ita quod xv. ora libram faciant, & custodiant omnes monetam, sicut vos decere præcipio, & omnes eligimus. Venia igitur si sit conjectura, Hustingi hoc, statutum pondus puto commercio inserviens, ipsum sc. Standardum (ut vocant) Regis, (quod pondus signat originale & canonicum, ad quod alia pondera ejusdem speciei debent examinari, & cum eo concordare:) aut talis Standardi exemplar; atque inde fortè nomen hoc obtinuisse, ductum à supra memorato hyhþta, suprema, & Ding, Teutonicis Dingh, nobis hodie Thing, res: quasi dicas pondus regium, de quo vide 2. Samuel. ca. 14. ver. 26. vel pondus quo suprema, res sc. regia appensæ trutinantur, sive (phrasi legis Ethelredi jam citatæ) quo pecunia Regis recipitur. nisi pondus hoc in diebus illis in Hustingo, fori nempe iudici loco sic dicto, quemadmodum olim Rome in Capitolio^c, ex usu conservatum, & inde nomen illud sortitum malis. Nec aliud fortè pondus hoc, Saxonum ævo Husting appellatum, quàm illud à posteris, & in hunc diem, omnium ore, Troix, & Troi-anum (ac si inde huc allatum) dictum. credat autem Judæus apella. Melius interim ut ostendam unde (ut verisimile est) nomen illud ortum sit, ponderum apud nos in usu duo esse genera advertendum est: quorum unum vulgò, Troy-weight; alterum, Avoir de pois, q. habere pondus, aut iusti esse ponderis, ut vulgaris fert opinio, nuncupatum. Prius, instar libræ quam Romanam vocant, 12. tantum uncias in libra continet: posterius autem, libræ simile quam mercalem, civilem, zygostaticam nominant, 16. uncias. Priore, gemma, lapides pretiosi, electuaria, medicinalia, aurum, argentum, & panis ponderantur: posteriore vero omnia alia quæ pondere mercari solent homines. Posterius hoc usu magis receptum, quàm lege fundatum, cum nunquam adhuc lege aliquâ stabilitum, sed potius prohibitum, quomodo statuto anni 27. Ed. 3. ca. 10. apparet: sumpto nomine, non (ut communis fert opinio) à pondus habendo, sed à Gallico Avoir, substantivè posito, (perperam scripto Aver) unde nostratium Averia. i. e.

(Cor-

^a Stow.
Notic.
London.
pag. 207.

^b Cowell.
Spelman.
Coke.

^c V. Ca.
sauh. Not.
in Jul. Ca-
pitolin. pag.
139. na. 14.

(Cotgravio teste) bona, facultates, res: cui apponitur de pois, bonorum qualitatem designandi gratiâ. Atque hoc modo Avoir de pois, ut verbum verbo reddam, bona ponderis est, sive bona quæ pondere venduntur, potius quàm valore: nomen obtinens à bonis tali libratis pondere; cujusmodi sunt, ut diximus, omnia præter panem, & quæ venundant aurifices, medici & pharmacopola: res nimirum pretiosiores, ideoque fortè illo altero ponderum genere librata, *Troy-weight* vulgò dicto, cujus quidem vera origo non à Troia, ut Troianum; sed à vocabulo quodam antiquo, *Fleta* auctori Trona, (corrupto fortè aut à Latino trutina, aut à Græco τρυτήνη, à τρύβα fluente) unde nobis ortum *Tronage*, Latino-barbare Tronagium, i. vectigal quoddam pro mercibus ponderatis pendi solitum, de quo in Statuto Westmonast. 2. ca. 25. anno sc. 13. Ed. 1. Trona enim statuta est ponderandi gratiâ excogitata, teste D. Comello nostro in Interprete, quem vide etiam in voce *Weights*, ubi conjicit ipse Tronæ & Troiæ pondus idem esse. Cui quidem conjectura suffragatur altum de Troiana vel Troiæ pondere silentium inter omnes eâ de re scriptores exteros, ut & domesticos, antiquitate saltem celebres. Adde, quod nostrum *Troy-weight*. Lexicographis nostris trutina campana Latine redditum.

Huthesium.] 1919.17. 2022.66. Est strepitantium clamor & ejulatio, quibus fugientem latronem, & rei capitalis fontem, omnes obvii tenentur persequi, donec maleficus deprehendatur. Angl. *Huy and Cry*: à Gall. huyer, ejulare, exclamare. De quo pluribus *Spelmannus*. *Huthesium*, 2546.59. Idem.

Hyda.] 487.55. al. *Hida*. 212.62. 767.34. (ubi *hindis* pro *hidis*) 802.18. 979.36. *Hida* Anglice vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum. Sic auctor noster, *Brompton* sc. 887. 20. *Beda* Familia, ut supra in voce. Cum doctiss. *Spelmanno* vocem ortam puto à Sax. *hydan*. i. tegere, protegere, quod Belgis *hoeden*, unde eorum, & Gallorum *hutte*, pro casa, tugurio, taberna, tentorio, *Kilian*. Cetera, *Spelmannus*. Opera etiam erit adire *Lambardum*, apud quem in voce *Purgatio*, invenies quid sibi velit iurjurandum, vel purgatio, per 12. 24.30. *hidas*, & similia.

I.

Idoneare.] 872.10. — si accusatus se de hoc non idoneaverit, &c. Hic, ut & in L. Longobard. Capitular. & alibi, *Idoneare* se, idem denotat ac insonem se comprobare, & secundum legis ordinem, à crimine illato se liberum reddere, vulgò purgare. Idem quod supra, *Adlegiare*.

Ignis Græcus.] 656.18. 661.26. 939.49. al. *Sylvaticus*. Savissimum ignis genus, ex stupa, sulphure, naphthâ oleisque illitâ, & accensa, quod ne aquâ extinguatur: at insanâ quadam velocitate omnia rapit & devorat. Vulgò, *Wald-fire*: unde fortè *Sylvaticus* diceretur, utpote cum sylva nobis olim *weald*. Ita hodieque *wild*, pro ferus, sylvestris, immanis, &c. Malè tamen hic, locor. ultimo, ignem hunc & aëreum confundit auctor noster, quomodo etiam *Florentius Wigorn*. ad ann. 1048. ubi sulphur sacrum, vel fulmen (ni fallor) intelligendum. *Ignis* enim *Græcus* non est aëreus: siquidem in aëre vel æthere accensus, & inde decidens vel descendens, sed hominum arte & ingenio modo quo supra com-

positus. Cum tamen effectus similis sit aëreo, eò, ut videtur, nomen extendere quidam non dubitarunt.

Illegitimitas.] 2374. 29. *Natales illegitimi*. Vulgò, *Bastardie*.

Illuminare.] 976. extrem. Pingendo ornare. Vulgò, *to limne*, Gallis *enluminer*. Ita arte hæperitum, a *lymnæ* dicimus.

Impechiare.] 2609.17. *Impetere*, eo sensu, quo *Forensibus* nostris, accusare, appellare, criminari, significat. Vulgò, *to impeach*, Gallis *empescher*.

Implacitare.] 1024.29. In jus vocare, lite involvere. Ab ea placiti significatione, quâ conventum ad judicandum indictum significat. Unde similiter placitare. Gallis *emplaider*. quod nobis, *to implead*. Hinc autem —

Implacitatio.] 246.65. In jus vocatio: actus implacitandi. *Impleading*.

Imprisonare.] 1919.20. In carcerem conjicere: incarceratione. V. *Prisona*.

Improperatio.] 936.42. pro *Improperium*.

In alto & imo.] Vide, De alto & basso.

Inbreviare.] 1411.39. 1615.7. Est in instrumentum illud publicum quod *Forenses* nostri Breve vocant, r-ferre. Hinc *Inbreviamentum*, 1615.7. pro tali instrumento.

Inbullare.] 1991.44. In bullam transire vel referri: ut id dicatur, quod à Papa impetratum, & scriptis mandatum, bulla. i. sigillo Papali, firmatur, & impetranti traditur.

Incredentes.] 1103.40. Infideles. A Christianis de Saracenis & Ethnicis dictum, qui nobis vulgò, *Infidels*.

Incredibilis.] 872.27. *Infidus*.

Inculpate.] 680.46. Culpate, culpâ arguere, accusare, criminari. Inde —

Inculpato.] 822.22. pro accusatione, incusatione, nominis delatione. Item —

Inculpatus.] 764.42. pro culpatus, accusatus, &c.

Incustodia.] 930.3. *Incuria*, negligentia.

Indentura.] 1864.8. Est syngrapha, vel scriptura conventionalis, alii quæ idem continet quasi parallela. Ideoque utraque pars in latere vel summitate similiter scinditur in morem dentium, ut invicem collatæ pares esse cognoscantur; indeque nomen sumpsit. *Chartarum* autem *Indentationem* (inquit *Spelmannus*) apud nos non reperio ante aetatem *Henrici III* & tunc quidem rariùs. Vulgò, *Indenture*. Ita *Indentatus*, 2700.4. de scripto dictum *Indenturæ* formam habente.

Indicibilis.] 385.39. 411.55. Idem quod *Inedibilis*. 120.69. id est, *Ineffabilis*, *inenarrabilis*.

Indictatus.] 1759.56. In foro nostro is dicitur, qui libello accusationis (quem *billam* vocitant) à 12. ad minus inquisitoribus juratis ad iudicem delato, de maleficio aliquo vel in regem vel in rempub. solenni formâ postulatur. Vulgò, *Indited*. Vide *Addictari*.

Indisciplinatus.] 268.15. Adversus legum morumque disciplinam.

Indorsatus.] 1954.64. In dorsum, (epistole puta, vel scripti cujusunque partem aversam sive exteriorem) positus; sigillatus. Vulgò, *indorsed*.

Inedicibilis.] Vide *Indicibilis*.

Inemendabilis.] 918.33. 929.23. Vide *Botolos*, & *Emenda*.

Inevincibilis.] 86.28. pro Invincibilis.

Infaidare.] 859.58. Faidam. i. graves inimicitias exercere, gerere, suscipere, habere, denuntiare. De eodictum qui à causâ furum staret adversus eorum infecutores. Vide Factio.

Infangentheof.] 22.40. Infangenthes thelfind in-ward. 957.29. Jurisdictionem notat domino manerii concessam in quemcunque, sive hominum suorum, sive aliorum, furti reum, & intra limites domini sui prehensum. Abin. i. intus, fangan, capere, prehendere, (unde & digiti, hodie fingers, quibusd. fangs, dicti:) & theof, fur. De quo pluribus Spelmannus, quem velim adeas. Quod autem hic thelfind in-ward, Ranulf. Cestren. in Polychron. li. i. ca. 50. habet pel-finde inwarde. Corrigendum fortè utrobique peof finde in warde, quod idem, ut videtur, sonat, ac fur intrinsecus inventus. h. est, intra jurisdictionem domini prehensum. Huic autem contrarius Urfangtheof. i. jurisdictio in latronem extraneum, sive aliunde venientem, (quod ut sonat) intra tamen dominium illius prehensum, qui tali donatur jurisdictione.

Infeodare.] 1168.40. Est feudum, vel feodum, pradium scil. beneficiar. alicui dare vel conferre: terram vel pradium in feudum, more scil. beneficiario possidendum, alicui tradere vel concedere. Gallis infeuder, nobis to enseoffe.

Infideles.] 986.34. Hic, ut alibi sæpe, dicuntur, qui fidelitatis sacramentum domino feudali juramentum violarent. Fidelibus hic opponuntur: eos intellige fideles feudales dictos, qui scil. accepto à domino feudo, omnia munia ad feudum pertinentia adimplere tenentur: etiam fidei interposito sacramento. Hinc Infidelitas erga Dominum, de quâ 929.21. Sax. hlapopðrþice, quod vide in Laforðswice.

Infirmaria.] 1728.4. 1799.56. Munus infirmarii, monachi scil. qui tum infirmorum in nosocomio, tum ipsius nosocomii, ut sartum tectum sit, sed & pradiorum ac reddituum eisdem usibus assignatorum, curam sustineret. Item interdum nosocomium ipsum, locus sc. in monasterio valetudinariis loci concessus. De quo vide Cella infirmorum.

Infirmatorium.] 2012.40. Vide——

Infirmorum cella.] Vide Cella infirmorum.

Inforciatus.] 583.24. Vide Forciatus.

Infracclusus.] 969.46. pro Inclusus.

Infractio plegii.] 764.11. Vide Borgi fractura.

Infractura.] 822.9, 10. pro fractura, vel violatio. 929.18. pro effractura.

Infugatus.] 923.58. pro Fugatus, vel in fugam coniectus.

Ingenium.] 1166.2. Mashina, instrumentum, à Gallico engin, apud quos machinarum inventores, qui machinas sc. antea non visas, & à se excogitatas conficiunt, dicuntur ab ingenio Enginiers, Anglis autem Engineers.

Ingravatus.] 860.25. Idem quod gravatus, de quo supra, in Gravatio.

Inlegiare.] 918.38. Idem quod alibi inlagare. à Sax. inlagian, h. e. ex legem restituere patrocínio legis: uti exlegare, est ex legem reddere. De eo hic dicitur, qui licet ob homicidium in templo commissum, ab omni compensatione penitus alienum se reddiderit, quedam tamen hic injuncta perimplendo, compensationis compotem se reddat & capacem, vel facti compensandi beneficio non indignum.

Inmeliorari.] 86.6. Aliquid melius fieri. cujus contrarium inpejorari: Gallis empirer, unde fortè

nostratum to empaire, eo sensu. V. tamen doctiss. Casanbon. de Lingua Anglicâ vetere, p. 247.

Innoxiare.] 896.62. Innocentem reddere, purgare, culpâ liberare. Sax. est clærrian, unde nostrum to cleanse, pro purgare: purgatio, cleansing.

Inparcare.] 2605.59. Fundum antea patentem & pervium claudere, & in parcum, roborarium sc. vel vivarium redigere. Vulgò, to imparke: ab in, & Gallico parquer. i. vallo, fossâ, vel alio septo circumdare.

Imprisonamentum.] 2182.33. Incarceratio. vulgò, Imprisonment, à Gall. Emprisonnement. Vide Prisoa.

Inrotulare.] 2478.10. In rotulum referre. Hinc— Inrotulatus.] al. Irrotulatus. In rotulum. i. album relatus, vel inscriptus. Vox ab in, & rotulus, quod à Gall. roule, al. roulet, nobis roll, & rowle, i. e. catalogus, indiculus, volumen: quod rotuli hujusmodi, non in libros digesti vel compacti, sed in membranis vel schedis fluxis, pro more tamen manu involutis, & in orbem tortis, mancant repositi. Vide Corvellum. Vulgò, enrolled.

Inscalare.] 2621.58. Muro scalis consensu locum ingredi. Ab in, & scalare, quod muros scalis conscendere significat. Vulgò, to scale.

Insellatus.] 930.13, 15. Sine ephippio. Vulgò, unsaddled, à Sax. ungeradolode. De equo dicitur.

Insibilis.] 129.40. Fortasse risibilis: à Gallico risible, pro ridiculus.

Insigillare.] 856.33. A Sax. inxezlian, quod sigillare sonat. Vide supra Consigillatio.

In silentium.] 1012.57. Mendosè pro infiliendum.

Insilium.] 165.12. 174.55. 185.13. 186. penult. 211 7.43. 293.42. Consilium malum, prævum, noxium, vel sinistrum, accipienti damnosum: quod qui dederit infiliarius olim dictus. Flor. Wigorn. ad ann. 855. — filius regis Æthelulfi cum omnibus suis consiliariis, imò infiliariis, tantum facinus perpetrare ausi sunt, ut regem à regno proprio repellerent. Talis, consilii experts, Spelmannò: unde fortè nostratum, silly, pro imprudens, rationis experts. Consilium ejusmodi dare, Gall. forconseiller dictum, unde effectum Latino-barbarum forconsiliare, eod. sensu.

Insolercia.] 1194.34. pro Insolentia.

Insolutus.] 900.20. Vide Agilde, Botolos, Emenda.

Installare.] 989.27. 1163.3. Stationem, locum sc. in choro pariter & capitulo, (quod nobis & Gallis stalle,) assignare; in stallum, ut vulgò loquuntur, inducere, Angl. to install.

Instauramentum.] 647.31. Penum. vulgò, Store. à Latino instauro.

Instirpare.] 935.27. Inferere, plantare, incorporare, in stirpem admittere.

Instuffare.] 2577.13. Farcire, infarcire, replere. Vulgò, to stusse, & stusse in: quod Belgis stoffen, Gallis estoffer. Hinc stoffatus, 2617.30. item stufatus. 2573.13. pro refertus. vulgò, stuffed.

Insuetus.] 940.36. pro Assuetus.

Intendentia.] 1944.6. Ita ex adjectivo intendens, formarunt substantivum: quod idem ac submissio, auscultatio, obedientia.

Intertiari.] 763.46. 765.47. 766.12, 14. Intertiari (cujus verbi veram significationem nemo, quod sciam, adhuc bene vidit) dicitur, quod quis penes alium deprehensum sibi vendicat à possessore, ut suum;

sum; qui rem à quodam tertio sibi bonâ fide venditam asserit, & ut eam in se suscipiat, eundem tertium advocat; quod Forensibus nostris est vocare ad warrantiam, vel, ad warrantum provocare, vulgò, *to vouch*; juris autem Casarei & feudistici peritis, authorem laudare. Vide Advocare, & Cenninga. Hinc autem Intertiatius, 766.18. quod de fure dicitur sic vendicato, quem is penes quem deprehenditur, à quodam tertio sibi venditum esse affirmat, ad quem in rei præstationem provocat. Vox, ut videtur, efficta à Gallico entiercir, quod apud sequestrum deponere, vel tertio tradere significat.

Inthingi.] 897. 48. Mendosè pro Nithingi, quod nequam sonat. V. nostras ad vetera verba German. Lipsiana notas, doctiss. Casauboni, de Lingua Anglicâ vetere tractatui additas.

Intrare mariscum.] 1930. 58, 59. Est mariscum, locum sc. paludosum, & maris inundationi obnoxium, aquâ aggeribus, muris, & id genus obstaculis, exclusâ, pecudibus pascendis, vel cultura, aptum & idoneum reddere. vulgò, *to inne*, dicimus. item *inning* nobis, illo sensu.

Invadiare.] 658. 27. 880 penult. Vadio supponere, oppignerare: Longobard. inwadiare; ab in, & wed, pignus.

Inveritare.] 762. 65. 763. 3. 765 57. Idem signat quod probare, vel, ut loquuntur iuridici, verificare, vulgò, *to justify*, oz *verify*: unde eorum Averment. Sax. 7eropian. Hinc illud in LL. Gul. 1. apud Cl. Selden. ca. 71. & hoc super eum inveritare velit, &c. Saxonice sic se habet in Textu Roffen: 7 pille hit þonne on hine 7eropian, &c. E contra, refellere, confutare, Saxonib. 7eun7opian. LL. Canuti, par. 2. ca. 15. 7if ðonne 7e oþer þ 7eun7opian mæ7e. &c. i. tum si alter id refellere, vel coarguere poterit, &c.

In verum mittere.] 768. 1. Idem ac Inveritare, quod vide.

Investitura.] 224. 22, 23. 228. 21, 28. & alibi. Est confirmatio, non in feudis modò, sed etiam episcopatibus, quæ fit per inductionem, vel missionem in possessionem de quâ Spelm. Vossius, Hotoman. alii.

Jocalia.] 954. 33, 34. Collapsâ Latinitate sic vocarunt monilia, aliaque id genus pretiosa, luxui & ornatus inservientia. Vulgò, Jewells. Gal. Joiaulx.

Irrecta lex.] 218. 4. Lex minus recta, prava, injusta, iniqua. Idem quod Sax. unlaga.

Irreplegiabilis.] 2143. 21. De pignore capto dictum; quod, dato licet apud præfectum vade, redimi vel dimitti nequeat. Vulg. Irreplegable, Vox forensis.

Irrotulatus.] 1843. 21. V. Inrotulatus.

Iter.] 1928. 21. al. Itineratio. Majoribus nostris (inquit eques doctiss.) idem fuit quod hodie Circuitus Justitiariorum, designatos sibi Comitatus ad justitiâ exequendam itinerantium. Aliàs Cier, i. pro more Gallico, eliso. Plura apud eund. equitem in voce, & in Diatriba de Justitiariis.

Judicium Dei.] 942. 2. 982. 63. aquæ frigida. 844. 31. ferri candentis. 878. 18. 942. 2. gladiatorium. 455. 1. Vid. sup. Dei Judicium & inf. Ordaliu.

Judicium vadiare.] 844. 24. Pignore deposito iudicio se supponere.

Juramentum plenum.] 983. 2. — defendat se Francigena pleno juramento, non in verborum observantiis. Ubi pleno, perperam pro plano; quomodo habetur in regio ad S. Jacobi MS. Eadem omnino juramentorum distributio reperitur in LL. Hen. 1. ca.

64. in planum sc. & observatum, ubi etiam, ut hic, de eo dictum qui verborum jurat observantiis. Quo, juramentum intelligo tam strictè præstandum, ut ne vel in minimo à verborum quâ defertur formulâ, præstanti liceat recedere, ne causâ cadat. Adstipulatur vetus Normannia Customar. Latinum, ca.

85. ubi hac: Notandum etiam est, quod si deraisnator verba dimiserit vel mutaverit [^a & juraverit] quæ ei in deraisnatione fuerint escariata, (i. proposita) ejus deraisnatio reprobatur. Et similiter si quis coadjutor defuerit, vel verba escariata dimiserit, vel mutaverit, vel etiam ad deraisnationem oporteat evocari, vel compelli, vel attrahi. Idem autem rigoris requiri videtur in duello, vel in causâ duello terminandâ, Glanvilla teste, li. 14. ca. 1. Sciendum (inquit) quod ex quo fuerit duellum in hujusmodi placitis vadiatum, non potest alterutra partium verbis in ipsius vadii datione propositis, aliquid adjicere, vel diminuire, vel aliquatenus à proposito declinare vel resilire, quin pro victo habeatur, & lege victi censeatur. Sic ille, quem vide li. 2. ca. 3. Porro, juramentum in verborum observantiis præstitum, idem esse reor, quod in eisdem Hen. 1. LL. juramentum, vel (quod idem sonat) sacramentum, non fractum pluries dictum; & juramento quod ita vocant plano contrarium. Sanè, ubi in fine legis Gul. 1. 62. edit. Seldenianâ, legislator voluit Francigenam purgare se sacramento non fracto,

postea, in lege sc. 71. idem instituit, ut defendat se Francigena plano (sic enim, ut dixi, legendum est, non pleno) juramento, non in verborum observantiis. In eundem effectum idem Hen. 1. LL. ca. 64. Francigenæ quoque vel alienigenæ in verborum observantiis non frangunt. i. e. plano, non autem quod in verborum observantiis consistit juramento utuntur. Quod autem hic planum & observatum, idem est, ni fallor, ac solenne & non solenne juramentum alibi dictum: e. g. (mihi apud Gregor. Tholosan. Syntag. ju. univer. li. 50. ca. 8. unpo-

nu. 1. & 3. Quoddam (inquit) solenne juramentum, quoddam non solenne dicitur. Solenne dicitur, quod habet certas solennitates præscriptas & dictatas, vel à partibus deferentibus, vel à iudice, vel à lege, cum certâ verborum conceptione, à quâ varietate juranti non recedere liceat, vel si recedatur ratum non erit. l. 3. & l. non erit ratum, 5. l. jusjurandum & ad pecunias, 34. §. qui jusjurandum, de jurejur. Juramentum non solenne est, quod summarie, & de plano præstatur sine delectu verborum aut locorum, &c. Plura (si placet) vide apud Ananum Robertum. Rer. judicat. ca. 11. & Dempster. de Juram. li. 1. ca. 8.

Juramentum unius libræ.] 925. 65. Sax. pund 7e7 peophne ap. Jusjurandum sc. (Lambard. interprete) quod uni libræ æquali proportionem respondeat. Sic (ni fallor) dictum, quod infamatus, qui ad purificationem simplicem, juratoriam puta, admissus, in tali suâ purificationem deficeret, eamque ad effectum non perduceret, tali summâ, librâ scilicet, jure multaretur, uti qui in triplici purificationem (judicium tripondii audit in LL. Hen. 1. ca. 64.) deficeret, tribus libris vel 60. solidis.

Jurare secundum Witam.] Vide Wita.

Jurati.] 2686. 8, 60. Forasse pro Juristæ, vel Juridici. In eos enim in primis sæviebat turbidus ille rusticorum grex.

Juratione dignus.] 926. 54. Saxon. aþer pypþe. Instituto convenit illud Bractoni nostri, li. 4. tract. 1. ca. 19. nu. 2. Repellitur autem (inquit) à sacramento infamis, scil. qui aliàs convictus fuerit de perjurio, qui legem amittit, & ideo dicitur, quod

^a Desunt hæc [8c juraverit] in exemplari Gallico; ac sensum loci plane viciant.

^b Apud Hoveden. habetur, sacramento non ferro, perperam. Ad fidem exemplaris Saxon. in Textu Roffen. (mihi) unpo- nu. 1. & 3. pedan ap) cum Lambardo, legendum censeo, sacramento non fracto.

non est ulterius dignus lege, quod Anglicè : *He ne es othes worthe that es enes gylty of oth broken.* Quò tendunt etiam tradita per eum postea, li. 4. tract. 5. ca. 5. nu. 1. Advertit locum Cl. Seldenus, Notis ad Fortescutum, ca. 26.

Jusjurandum viij. liberorum.] 894. 17. Mendosè pro Jusjurandum unius libræ. Sic enim Sax. pundes puppne ap. Quid autem hoc vide supra, Juramentum unius libræ.

Iusta.] 1684. 14. Scyphus, ampulla, aut aliud vas stata & justæ mensura, aliàs Justitia dictum. Vetus quoddam (ut vocant) Custumarium in Archiv. eccles. Cantuar. Iusta cervisæ continet unam lagenam & dimid. secundum standardum Regis. Plura vide apud Ludovic. de la Cerda, Adversar. fac. ca. 168. nu. 3. & Clement. Reiner. Onomastic.

Justicia.] 698. 16, 1387. 20. & alibi. Sic olim dictus, qui postea Justitiarius, quod vide.

Justiciabilis.] 852. 52. Idem qui postea, 1156. 2. Justicialis ; is nempe qui in jus vocari posset, & judicium subire (quod jurisperitis Judicio fisti dictum) præstò sit.

Justiciare.] 1933. 52. V. Justificare.

Justiciaria.] 1171. 9. 1172. 48. 1275. 59. 64. In Constitut. Neapol. sive Sicul. Justiciarius. Pro munere ac dignitate judicis, qui Latino-barbaris Justitiarius dictus, de quo proximè.

Justitiarius.] 487. 53. 517. 31. Vox ortu Normannica, ac posterioribus pro judice, sive justitiæ administratore, valde familiaris, qui multiplex, quorum summus, Capitalis Angliæ Justitiarius nobis dictus. 669. 36. 670. 18. qui omnino idem ac specialis Angliæ Justitiarius. 671. 56. de quo cum reliquis ejusmodi judicum speciebus, eorumque origine, antiquitate, munere, doctiss. eques in Diatriba, quam imprimis adi.

Justificare.] 1106. 33, 43, 44. Sensu quo hic acceptum, significat, quod faciendum sit, judicis auctoritate, exequendum curare, aliàs justitiare, Gall. justicier. i. judicare, jus reddere, vel jurisdictionem exercere. Videatur Hotomannus de verb. feudalib. in Facere justitiam, cui respondet vulgare nostrum, to do justice.

K.

Kynkeshand Senalgid.] 2357. 30. Mendosè, pro Kyninges hond seald grith. Vide Handgrith.

L.

Laborarius.] 2576. 39. 2600. 55. Operarius. Vulgò, a Labourer.

Lacopum.] 896. 20. Vide Lagam emere.

Lactum.] 898. 56. Idem quod nobis hodie Alay, Gallis Aloy : nummi scil. sive aurei sive argentei defectus, ex vilioris metalli mixturâ. De hoc (ni V. Fletam. fallor) Roger. Hoveden. in Johanne rege : Præterea li. 1. c. 22. idem Rex (Francorum, Philippus) dedit nobis 30000. marcarum argenti ad pondus & legem in qua facta fuerunt, scil. 13. solid. & 4. denarios pro marca. Vide Spelmann. in Lacta. Defectus nobis hodie Lacke ; deficere, to lack : hinc, fortè vocis origo. Quam tamen alii Ligam scribunt, & Italianam esse volunt, significantem vinculum & copulam quandam, quâ ut aliàs alia, ita in hac materia duo vel plura metalla certâ lege, & quasi fœdere invicem junguntur, ununtur, & quasi colligantur.

Lada.] 894. 29, 36. 897. 23. & alibi. Criminis purgatio : à Sax. ladian, quod, ut Laidare, 894.

28, 35. purgare, excusare, culpâ liberare, sonat. Hæc autem apud Saxones, simplex, triplex, plena : pro delicti sc. ratione, & capitis purgandi æstimatione. De quo Spelmannus & Lambard. pluribus. Obiter monendum, laga plena hic, 927. 30. juxta Saxon. corrigenda, lada plena.

Lafordswice.] 929. 21. i. (ita locus) infidelitas erga Dominum. Est è numero scelerum inexpiabilium, nullo sc. pretio redimendorum, sed authoris morte plectendorum. Vix à Saxon. hlaforð, dominus, & rþice, proditio.

Laga.] 311. 51, 61. Lex : à Sax. lag, nobis hodie Law, g. in w. ut sape, mutato. Hinc Westsaxen-laga, Dene-laga, Merchena-laga. i. West-Saxonum, Danorum, Merciorum, Lex. De quibus in equitis doctiss. Synopsi LL. antiquar. verbo Lex. Cl. Seldeni Jan. Angl. li. 2. pa. 62. & Lambardi Archaionom.

Lagam emere.] 896. 34. Et omnis emat sibi lagam xij. oris. 897. 5. Et omnis monetarius qui infamis sit redimat sibi lagam xij. oris. Idest, ut alibi, adlegiet se, hæst, tali pretio legis compotem se reddat, idoneum sc. qui ad purgationem legitimam admittatur, etiam si fuerit infamatus. Atque hinc fortè Lacopum, supra, quod legis emptionem (ni fallor) significat : à Sax. lag, (g. hic extrito) lex ; & cope, re-tiūs ceape, (lahceap enim est apud Spelm. Concil. pa. 502.) emptio, nisi per Lacopum, al. Lahceap, pationes de litibus redimendis, vel componendis inite intelligendæ sint : ut per Landcopum, 896. 19. Spelmanno Landceap, contractus vel transactiones predicatoris, de terris scil. aut venditioni expositis, aut ad censum vel emphyteusim locatis.

Lagedayum.] 1927. 46, 48. Idem quod vulgò nobis Law-day, dies sc. juridicus. à Sax. lag, lex, & dæg, dies. De quo vide Spelm. in voce Leta.

Lahslithe.] 924. 8, 15. Malè : pejùs autem Lahslite. 830. 1, 24. nec meliùs Lahslyte. 830. 6, 16. Omnino reponendum Lahslite, vel Lahslyte, quod & legis ruptionem, sive violationem significat, (ab Anglo-Danorum lah, lex ; & slite, ruptio, violatio :) & legis violata pœnam, sive multam. Vox (ut diximus) Danica. Quanam autem erat Lahslitæ pœna, quanti sc. æstimata, (cum doct. Spelm. in voce) non definitio : nisi (ut in Fœdere inter Edo. & Guth. RR. ca. 3.) duodecim æstimetur oris : sic enim legendum, non horis, ut hic. 830. 17. Sed non evincit (inquit doct. eques) hic locus ut tantundem esse Lahslitarum omnium compositionem censeam, licet sic nonnulli intelligant, &c. Mihi si liceat quod sentio liberè dicere, Danorum Lahslite, & Anglorum Wite, eatenus pares haberi pronuntiarem, ut cum earum altera occurrat, multa modo non adjecto, simplex intelligenda esset : quanam autem illa, licet hodie ignoretur, illo tamen ævo proculdubio secus. Altera autem, Lahslite, fortè eadem quæ, ut supra, 12. æstimatur oris : (nec aliter in Glossar. sub fin. Lambardi Glossar. nuper edito : ubi Lahslyte, duodecim horæ, sive Oræ, exponitur :) altera verò, Wite, eadem quæ in LL. Hen. 1. ca. 38. xxx. solidis. sic enim, non denariis, legendum in Scholiis monui. Plura de his apud Lambard. in Multa, & Spelm. in Lahslit. ¶ Post hæc scripta, quedam reperi in Textu Rosfensi, quæ me & alios necum hic hærentes quadantenus expediant. Lahslitæ enim multam fuisse multiplicem, utpote pro personarum discrimine variatam, cujusque hominis qualitati aptatam, ex eo planè doceamur. Sic enim liber ille in LL. Cantuari reg.

Latine

Latine exhibitis, ubi (ut in illar. L.L. par. 2. ca. 14.) de iudicis perperam iudicantis multa: In lege Danorum erit reus forisfactura, quam Dani vocant Lahst. In lege eor. liberalis hominis Lahst vocant decem dimidia marca, hoc est quinque marca. Homini alodium (boerland) habentis, vi. dimid. marca, hoc est tres marca. Villani Lahst, quem Angli vocant Ceorlman, xij. ora. Sic, ni fallor, habes Twelfhindi, Sexhindi, Twihindi, hominis Lahst multa apud Danos. De quarum omnium computatione vide infra, in Mancusa, Marca, Ora. Interim, decem dimid. marca, & vi. dimid. marca hic, secundum Saxonice computandi rationem, de qua in voce Marca, corrigenda, novem marca & dimid. & v. marca & dimid.

Laidare.] 894.28. Ladiare. ibid. lin. 35. Quid autem sit, vide Lada, supra.

Landboc.] 2214.44. Prædiorum tabula: ad verbum autem, terræ (vel fundi) liber. Nempe sic vocarunt Anglo-Saxones chirographa illa quibus prædiorum & huiusmodi rata fierent cessiones; quod Anglo-Normannis (Ingulpho teste) Charta dictum. De quo vide doctiss. equit. hic, & in voce Charta.

Landcopum.] 896.19. Quid significet, vide Lacopum, supra.

Landefricus.] 896.35.48. Mendose pro Landefricus, id est, ut loco posteriori, terræ dominus: Sax. landpica: voce composita à land, (casu genitivo landes) terra, ditio: & rica, (unde Sax. pic, German. rick, regnum) rector, dominus: (ricus in Theodoricus, hinc, non à dives, ut quibusdam visum, q. populis dives: potius, populi præses:) Idem quod alibi Landgravius, de quo proxime.

Landegrave.] 654.25.655.25.28. Landagravius. 1191.51. Comes provincialis. à landa, quod Germanis, Belgis, Anglis, terra, ditio: & eorundem graef, grave, gere, i.e. Comes, Præses, Præfectus. Spelmannum adi, & Vossium.

Landmannus.] 900.51. Terricola: Saxonice landerman. à land, terra, & man, homo.

Laniarius.] 1073.28. Degeneres falcones quos Laniarios vocant. Falcunculus est, qui Gall. Lanier, Anglis Lanner, aliàs Lanner-hawke.

Larderarius.] 227.62. Penoris præfectus: à lardum, unde effectum Lardarium pro loco in quo lardum conservandum reponitur. Vulgo, a Larder.

Lasta.] 2676.25. Ponderis genus. E.G. coriorum, supra, 2576.48. Cuius autem quantitatis, vide apud Spelmann. in voce. De origine mox, in Lastagium.

Lastagium.] 1934.31. De navibus dictum; & onus signat quod navi imponeretur: tributum etiam & vectigalis genus est eo nomine exacti. Gallis & Anglis Lastage, Belgis Lastagie: quæ, ut & Lastage, de quo infra, fluxerunt omnia à Saxon. hlærtan, al. behlærtan. i. onerare. unde etiam nostratium Wallace, Belg. Wallast, pro sabulo quo naves onerari solent.

Lastum.] 2034.18. quandoque Lastum, & Letum. Anglis hodie Lath; forte à Saxon. lapian. i. convocare. Est autem portio comitatus major, tres vel plures interdum Hundredos continens: interdum tamen nisi unum. Sandwicus enim (oppidum Cantianum) in Domesdei quem ita vocant libro dicitur esse Leth & Hundredus in seipso. Plura Spelman. in Lastum.

Latinclade.] 814.61. Vide supra, Greglada.

Latro cum manu opere captus.] 1935.35. Idem

qui Furtum habens in manibus, supra. Forensibus nostris, a thiefe taken with the manner. i.e. non cum manu opere, ut hic perperam, sed main-aver. i. manu (furtum) habens: à Gallico avoir, habere; non ouvrir, operari.

Laudare.] 2527.5. Arbitrare, vel sententiam ferre arbitralem. Ita Laudator, 2526.47.67. & alibi, pro arbiter, vel arbitrator. item Laus, ead. col. lin. 62. pro arbitrium. Voces, hoc sensu, forenses & feudistica.

Lectrinum.] 857.4. al. Lectorium & Legium: pluteus sc. ecclesia unde populo legitur; vel locus in quo pluteus consistit, e quo S. Scriptura ad populum legitur. Vulgo, the reading deske, Saxon. pærcamol.

Legacia.] 1130.47. 1138.11. Tractus terra ubi munus suum legatus exercet. Item munus ipsum vel officium legati.

Legalitas.] 924.7. — & dignitatem suæ legalitatis semper amittat, si non eam redimat erga regem, sicut ei permittetur. De iudice corrupto, & injuste iudicante, dictum. Legem recensuit Hen. 1. ca. 34. ubi d' gens cypes, juxta Sax. rescribendum ðegen rcyper, quam vocem verba proxime sequentia sic illustrent, judiciaria dignitate, &c. Legalitas autem hic, et judiciaria dignitas illic, ut melius intelligantur, monendum est, quod iudices, saltem iudicis primarii assessores, qui sc. grafioni, vel comiti, tanquam in partem muneris asciti, in iudicio assiderent, Saxones appellarunt ðeznar. Ethelredus Rex, legum (quas frequenti apud Vanatingum senatu sancivit) capite quarto: 7 þ man hæbbe gemot on ælcum pæpentake. 7 gæn ut þa ylde-rtan xii. þeznar. 7 re geþeþa mid. 7 rþeþant on þam haligdome þe heom mon on hand rylle. 7 hīz nellan nanne racleaþan man forþecgean. ne nanne racne forþhelan. &c. Id est, (ut hic, 896.23. &c.) Et habeantur placita in singulis wapentakis, & exeant seniores xij. thayni, & Præpositus cum eis, & jurent super sanctuarium quod eis dabitur in manus quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare. Thainis iis (ni fallor) similes ii qui in S.C. de Montic. Wallie apud Lambard. ca. 3. lahmen vocantur, Normannico-Latine, Lagamanni. i. Iudices, ut Spelm. in voce. Horum autem munus Saxonice dictum ðezencipe, quod Latine quandoque liberalitas, quandoque judiciaria dignitas, quandoque iudicandi potestas; Normannice vero franchise, (ut in I.L. Gul. i. ca. 41.) i. iurisdicatio; hic autem legalitas, legis sc. vel iuris dicendi potestas. Nec tacendum interim, quod præter hos, alii fuerunt apud Saxones Thaini, ut apud Normannos, Barones, liberas quasdam habentes iurisdictiones, quas vel hodie Court Barons dicimus. Horum autem omnium, aut similium, quivis, iudicium iudicans injustum, legalitatem. i.e. iurisdictionem amittit, nisi apud Regem eam redimat. Et sic habes sensum loci. Hinc autem forte, qui vel hodie in foro nostro à Juratis sunt, de facto, ut dicunt, ab alterutra partium allegato, an verum sit, necne, ut inquirent, & iudicent, probi & legales homines, & similiter, (ut qui tales esse debent) appellantur.

Legantia.] 1111.58. Hic forte pro Legatia, de qua voce supra: non autem Ligantia, vel Ligeantia, de qua infra.

Legatarius.] 57.37.381.44. Pro Legatus vel Nuncius.

Legius.] 2318.12, 30. Legeancia. 2694.43. Eadem ac Ligius & Ligantia. De quibus, infra, in Ligantia.

Legoteca.] 1114.31. Ego Ricardus sacri regii palatii Legoteca. Pro Logotheta. i. Cancellarius, aut qui Principi est à rationibus. De quo vide Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. ca. 58. nu. 3.

Leporarius.] 1206.39. Canis sic dictus. Gallis Levrier. Leporariorum autem duo genera, de quib. Spelm. in voce Canis.

Lestage.] 957.48. Est consuetudo exacta in nundinis & mercatis. ob onera forsan, aut pondera, res scil. qua onere aut pondere constant, eò adductas, & ibi depositas. Alias Lastagium. Vox à Saxon. hlærτ, Teuton. & Belg. last, onus, sarcina, pondus. V. Spelmann. & Cowell. in voce; item supra, Lastagium.

Lestum.] 1435.46. 1777.59. Ut Lastum, quod vide.

Leta.] 2120.40. Est quedam jurisdictio quam vicecomes de certis minoribus criminibus & aliis causis intra Comitatum ut officialis regius exercet. Sed & hanc jurisditionem alii quoque habent intra limites sui, ut vocant, manerii, dummodo eam vel charta Regis, vel prescriptione, ad se pertinere ostendant. Ita Cowellus in voce. Vulgò, a Leete, alias, a Court-leete; quod, ut Lath, à Sax. lapi-an. i. convocare, venire conjicio. Anglo-Normannis alias visus franci plegii dicitur, quod conscribi heic solent liberiores villa (sen designata stationis) homines, pacis regie fidejussores. de quo pluribus Spelmannus in voce.

Letherwithe.] 957.40. Est emenda pro corruptione nativæ. Corrige Legerwite, & stupri sive concubitus illiciti multam intellige: A Sax. leger, concubitor; & pite, multa. Ne huc trahatur Legergildum in LL. Hen. I. ca. 11. monendum hic vocem ibi perperam irrepisse pro Weregildum.

Leva.] 781.22. Mendose pro Læna. V. Bed. hist. li. 2. c. 10. prope fin.

Levare.] 8863.60. 1934.39. Exigere. Vulgò, to Levy: sed & attollere, ac allevare: Vox fori. Vide Cowell.

Leuca.] 662.40. Leuga. 456.13. Certa via mensura; sed incerta tamen. Amm. Marcellino, pro mille passuum & dimidio; quod milliare Gallicum vocant: Ingulpho, pro duobus passuum millibus: Anglo-Normannis, (ut in Domesdei libro) pro mille passibus: Nautis, pro tribus passuum millibus, vulgò, a League. Habebatur etiam apud Anglos olim alia vocis ratio, de qua Spelmann. quem adi. & vide infra. 1384.43. 1670.5.

Lex communis.] 956.6. 957. 17. Hac de lege, (inter alias) plara & (ut omnia) perpulchra doctiss. eques in Synopsi LL. antiquar. pa. 435. Ubi etiam de Lege Regis Edwardi, de qua hic, 226.4.

Liberatio.] 305.14. 1209.21. Liberationes (inquit eques ille doctiss. in voce) dicuntur res necessariae, quæ vel ex debito, vel honoris gratiâ, magistratui, hospitibus, seu peregrinantibus ministrantur. Liber: quomodo vestis discolor, sive gestamen illud insigne à dominis, servis vel famulis datum, vulgò nobis dictum.

Liberum burgagium.] Vide Burgagium.

Liblacum.] 859.17. Liblacus. 842.30. A Sax. lyblac, quod artem veneficam vel maleficam sonat, non tamen omnem generatim, sed speciem ejus quæ

fascinatione constat. Id genus scil. incantationis, quod fit certis ligaturis, liciis vel fasciis; quasi fascino (ut Græcam vocis originem vulgò receptam taceam) sit à fascia. Ita incantationem & ligaturas Fabius Victorin. 1. rhetor. Cic. obligamentum magicum Eutropius lib. 3. Phylacteria & ligaturas S. Bonifacius, epist. 132. item Capit. 6. tit. 72. Ita neectere magicum verbum dicitur. Virg. ecl. 8. Neecte tribus nodis ternos, Amarylli, colores. Ex antiquâ (inquit Turnebus, li. 19. ca. 22.) veneficiorum & cantionum consuetudine id scriptum est. nam in his numerabant nodos, vincula, & necessitates. quem vide lib. 26. ca. 6. Ligare etiam impie significationis vox est, in veneficiis. Isid. lib. 8, 9. quod est de magis: Ad hæc omnia pertinent & ligatura execrabilium remediorum, quæ ars medicorum condemnat, sive in præcantationibus, sive in characteribus, sive in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestiferâ societate hominum & angelorum malorum exorta. unde cuncta vitanda sunt à Christianis & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. A fascinatione igitur, ut diximus, Sax. lyblac, ortum: voce compositâ à lyb, quod eis obligamentum, & lac, munus. q. munus ligandi vim habens. Apud S. Augustin. sermone de tempore 241. citante illum S. Bonifacio, epist. prædictâ, vox quedam est, Caragus, quæ viros quosdam non mediocriter doctos non parùm torfit: Et sanctus Augustinus dixit, nam qui prædictis malis, id est caragis, & divinis, & aruspiciis, & phylacteriis, & aliis quibuscunque auguriis crediderit: etsi jejundet, etsi oret, etsi jugiter ad ecclesiam currat, etsi largas eleemosynas faciat, etsi corpusculum suum in omni afflictione cruciaverit, nihil ei proderit, quando sacrilegia illa non dereliquerit. Ita S. Bonifacius. ubi Serarius. Caragis.] Fortè vox fuit Pœnica, cum ea in vulgari illo sermone semel ac iterum utatur S. Augustinus. Apud Græcos quidem καργῶ, Hesychio teste, sonus est magnus & stridulus, qualem edere solet ferra. An fortè caragi^a sunt, qui καργῶν, id est, gravem hominibus soporem & gravedinem incantationibus quibusdam inducunt? Caroticam enim habent vim herbæ, carmi-^a A characteribus, ducit Voss. quem vide. naque nonnulla. Sic ille, quem sequitur Ludovic. de la Cerda, in voce. Et ad rem, ni fallor. Utut sit, Sax. lyblæcan, mihi Latine redditum occurrit Caragios, proculdubio pro S. Augustini caragos. i. (ut Capitular. 1. tit. 64.) obligatores: sed & lybbertpan, carios, pro caragas. i. obligatrices. Adde quod lustramentum. Sax. lybryn dicitur. & vide Lindenbrog. & Lydium in voce Obligatores.

Librata redditus.] 1084.47. — dedit mille libratas redditus. Ibid. lin. 53. concessit ei L. libratas reddituum. Intellige redditus tot libris annuatim æstimatos. Ita 70. libratæ terræ. 1038.38. tantum scil. terræ, quantum 70. libras annuatim valeat. Vide tamen Sirmondi Notas ad Goffridi abbatis Vindoc. Epist. li. 3. epist. 10. cui, ab aliâ planè dissimili vocis ratione, Librata terræ, idem quod integrum jugerum, aripennis, aut simile.

Ligantia.] 578.12. 583.12. Ligeantia. 1060.16. Principis (inquit Vossius) colligatio cum ligiis suis. Vinculum ætius (ita Spelmannus) inter Subditum & Regem, utrosque invicem connectens: hunc, ad protectionem & justum regimen; illum ad tributa & justam subjectionem. Dicuntur igitur utrique ligii. Princeps nempe ligius dominus; subditi verò populus

lus ligius, & homines ligii. *Alle-reance* nunc dicimus, & soli Regi debitam agnoscimus: olim secus. *Adi doctiss. equit. in voce, & in Fidelitas. item Wats. & Voss. Hinc autem*—

Ligia fidelitas.] 1104. 24. Fidelitas scil. quā quis domino proprio sic obligatur, ut eum obstrictus sit tueri adversus quemlibet, ne Rege quidem excepto. Sic olim: hodie verò, Principum duntaxat subditi, supremo gaudentes domino, ligii vocantur; unde fidelitas ejusmodi de eis, nec de aliis, accepta.

Ligamentum.] 2396. 50. Idem ac Ligantia, & Ligia fidelitas, supra.

Ligium homagium.] 1038. 63. Vide Homagium.

Ligius Dominus.] 533. 59. 584. 32. 1786. 55.

Ligius homo. 584. 20. 1038. 28. Vide Ligantia; quæ cum his, & ceteris intervenientibus, à ligando venit.

Liguritor.] 923. 19. Assentator, adulator, à Sax. licceþa, al. licceteþe, illo sensu; quibus licceteþe, pro adulatione, hypocrisi, simulatione, &c.

Liripium.] 2597. 51. — cum caputis brevibus & liripiis ad modum cordarum circa caput advolutis, &c. Scribe liripipiis. i.e. epomidibus: unde Belg. Litre-ptipe.

Listæ.] 2604. 37. 60. aliàs Lystæ. 2674. 54. Peribolus, vel repagula arenam cingentia: metæ vel limites certaminis loco designata. A Saxon. lȳt. i. fascia, limbus, ora: unde & nostratium List hodieque pro panni limbo.

Literæ provisorie.] 1970. 9, 10, 20. Vide Provisio.

Litteratorie.] 1195. 24. 1992. penult. 2005. 2. Idem quod Fulberto Carnotensi Literatim, i. in scriptis, per literas scil. sive epistolam.

Locutio.] 854. 62. Vide Loquela.

Loegria.] 1155. 44. Post hæc ipsum Careticum cum gente suâ Britannicâ usque in Wallias, ultra Sabrinum mare detruferunt, & Loegriam, id est Britanniam, sive modò Angliam, ferro & flammâ vastaverunt, &c. Nomen hoc, unde derivetur, mihi nondum est compertum. Quod à Locrino, Bruti (sic aiunt^a) filio natu maximo, dimanet, ut vulgò est receptum, credat cui placet. Ego verò, cum neque de Locrino hoc, neque de Loegria, ulla, quod sciam, mentio facta sit ante Galfridi Monemuthensis ævum, (qui, ni fallor, primus mortalium, Latine saltem loquentium, utrumque celebravit, in suâ Britannorum historiâ, logis quidem & nugis nimium refertâ:) vix mihi persuadeam quod inde ortum sit. Interim, cum in lingua Wallica nullam inveniam vocem aut Loegria aut Locrini nomini consonantem, quæve eorum alteri quovismodo respondeat, vocem haud Britannicè, à linguâ scil. Britannicâ, sed aliunde ortam autumare cogor. unde tamen unâ cum ignarissimis, & ipse quidem ignarus, ab aliis erudiri paratissimus. Quid interim si dixerò, per metaphoram, à Locris, Locrinis vel Locrensibus, populo magnæ Græciæ, violati fœderis ergò ad adagium usque infami? iis enim Anglo-saxones in hanc insulam à Britannis invitati, ut eis adversus Pictos & Scotos auxilio essent, in fœderis violatione & perfidiâ (absit invidia verbo!) nimium affines. Hæc mea quidem est de vocis origine conjectura, facile tamen mutanda, si quid probabilius vel invenero, vel audivero.

Lollardi.] 2646. 36. 2662. 16, 2663. 38. Nomen in Angliâ sub excessu Edo. 3. exortum, atque his qui Wiccliffiana dogmata amplexi sunt impositum. A lolio perperam ductum: Tritemius enim in Chron.

ostendit eos à Gualtero Lolhard, Germano quodam, qui floruit circa annum Dom. 1315. originem traxisse.

Londonia.] 735. 15. — quorum Metropolis est Londonia, multorum terra & mari venientium civitas, & refugium populorum. Simile habes postea. 743. 22. Rectius Londinum. Hoc autem nomen explicaturus, ut rem paucis expediam, quas-cunque vocis originationes à viris tameruditis quàm aliis, antehac, pro suo cuiusque ingenio, excogitatas, quæ pene sunt innumera, consultò prætermittam. Proculdubio tam vetustum loci Britannici nomen aliam quàm Britannicam sapere nequeat originem: nec illud aliunde, ut opinor, haustum, quàm à re, loci nimirum qualitate. Londinum autem copiâ civium & advenarum, inter omnes Britannici orbis urbes tantum eminet, quantum, ut ait ille, inter viburna cupressus. Quod non minus olim, quàm hodie verum; imò & per omne ævum ab antiquissimâ loci, aut in nostratium, aut in exterorum annalibus mentione. In re verò tam notoriâ, imò vel lippis, ut aiunt, & tonsoribus notissimâ, supervacaneum erit pluribus uti testimoniis. paucis igitur rem expediam. Et primò velim consulas Fitz-Stephanum apud Cambdenum^b, qui Londinum urbem vocat multo habitatore populosam. Perge, & ante eum ejusque ævum, scriptorem vitæ Emmæ, Anglorum reginæ, Londinum offendet terræ Metropolim, & populosissimam, appellantem. In eandem sententiam, qui ante horum utrumque, venerabilis Beda: is enim (ipsissimis ferè verbis ac Bromptonus noster hîc) Londinum vocat, Provinciâ orientalium Saxonum Metropolim, & multorum emporium populorum terrâ marique venientium. Nec aliter, qui primus omnium loci meminit, Cornelius Tacitus, Annal. li. 14. Londinum (inquit) cognomento quidem coloniæ non insigne, sed copia negotiatorum, & com meatuum maximè celebre. Sic ille. Hinc autem, à frequentia sc. loci, nomen hoc, ni fallor, ortum, conflatum à Britannicâ voce Llawn. i. e. frequens, plenus; (unde Lloniad, plenum, plenitudo; sed & Llawn pobl, populosus:) & vel dyn, homo, plural. dynion: & sic Llawn-dyn, (Latine Londin. uno l. extrito, & av. verso in o. pro more) q. locus hominibus frequens, sive plenus: aut (quod eodem recidit) à din, quod idem ac dinas. i. e. urbs, civitas, (unde Llyfddyn, al. Llyfddin, antea urbs, civitas curialis, aula, q. d. Llys dinas:) & sic Llawndin, q. urbs, vel civitas, frequens, populosa: quemadmodum Populonia, urbs Etruriæ juxta Pisas, de quâ Mela, lib. 2. quam sic appellatam aiunt, à populorum multitudine quæ in ejus agro est: quemadmodum etiam Londinum ipsum, (inquit Prîf. Britannica histor. defens. pa. 68.) quia Romani frequentes eo loci indies confluebant, Augustæ nomen postea sortitum esse verisimile est. Erymon autem hoc Londini adeo simplex est, & in omni ævo qualitati loci tam consonum, ut nullis omnino unde firmetur indigeat argumentis. Quod si verum sit, & dignum cui credatur, optimum hinc erit argumentum pro venerandâ urbis antiquitate. Nam licet ante Neronis ævum nominatim haud occurrat, si tamen à memoratis fontibus id nominis in diebus illis sortita sit, luce clarius erit locum esse eo ævo longè antiquiorem, diu scil. antea inhabitatum. Nomen enim istud haud dubiè non prius obtinuit locus, quàm præ aliis evaserat frequentia

notabilis. Ut autem hoc elogium meritò reportaret, plura requiruntur annorum, ne dicam seculorum, curricula. unde & ante Julii Caesaris ævum Londinum extitisse adducor ut credam, cum ut in hanc celebritatem assurgeret, hocque eâ de causâ nomen obtineret, multò longius certè temporis spatium, quàm illud inter Julii Caesaris & Neronis ævum medium, concederetur necesse sit. Num autem Metropolis fuerit, saltem eo nomine notum, Claudii tempore, ut Neronis vitam nuper Anglice scribenti^a firmiter persuasum, justè dubitandum censeo. Argumenta ejus ab illo Britannici, Claudii filii, numismate, & ejus à tergo inscriptione, ducta, meo quidem judicio rem non probant, mihi saltem minime satisfaciunt. Inscriptio autem est hujusmodi: ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΤΙΜΙΝΑΙΟΥ ΒΑ: Deest hic ΛΟ. quod, ex consimili numo apud Stradam, iste supplet. hoc autem sic addito, inscriptionem sic Latine exhibet: Metropolis Etiminæi Basileos Londinum. Atqui nummus hic, ne ad Londinum nostrum referatur, plures sunt in promptu rationes. Ejus nominis rex inter Britannos, nullus, aut in nostratium aut in Romanorum historiis occurrit. Si quis dixerit; inò Adminius, de quo Suetonius in Caligula: respondeo, hunc fuisse Cunobelini Trinobantum regis filium, cujus quidem regni urbs primaria, sedesque regia, haud Londinum erat, ast Camalodunum. i. ni fallor, Colchester. ² Adminium hunc nunquam fuisse regem salutatum, aut patris regnum adeptum, nec ullo alio regali titulo vel insignibus ornatum, sed à patre pulsum in Galliam Belgicam ad C. Caligulam transfugisse, ibidemque ipsi se dedidisse. de quo postea ne verbum quidem uspiam. Demortuo vero Cunobelino patre, Catacratus, filius ejus secundo genitus, patri successit in regno, & post eum Togodunnus, filius natu minor. Nec etiam est probabile, nummum hunc, aut Londini, aut in quavis aliâ. Britanniarum urbe, signatum esse, ex Gracâ ipsius inscriptione, cujusmodi nullum, quod sciam, reperitur inter nummos in Britannia percussos. Missis igitur his, numisma hoc Locris (Achaïæ regiuncule, ad sinum Corinthiacum, Romano imperio subiecta) fuisse percussum arbitror: imò Naupaëti, urbe illius regionis primaria, sive Metropoli; quod (ut taceam characteres in ejus apud Stradam aversæ partis imò:) hinc facile conjiciendum, quod dimidiata navis ibi figuretur. Naupaëtum autem sic dictum velunt à compaëtis navibus, quod ibi Heraclide primùm navem construxerint. Inscriptionem igitur in circumferentia nummi illius apud Stradam, aversâ parte, sic legendum existimo: Metropolis Etimindii Basileos Locron (vel Locrensiæ) i. regis Locrorum sive Locrensiæ. ad Locros enim, vel Locrenses hujusmodi, non autem ad Londinum, ut dixi, hic numus omnino, meo quidem judicio, referendus.

Longellus.] 2011. 27, 29, 39. Vestis vel panni genus quoddam longius.

Loquela.] 688. 48. 957. 23. 1838. ult. Vox Latina, sed hic forensi sensu usurpata, ut & apud Glanvill. li. 2. ca. 3. videatur etiam Magna quam ita vocant Charta, ca. 28. Quandoque Locutio, ut in I. L. Hen. I. ca. 64. & hic 854. 62. Respondet autem Saxonum vocabulo ꝛꝛæc, (quod à Bromptono nostro, quandoque placitum, quandoque causa, quandoque locutio, Latine factum:) pro juris actione, interdum accusatione. unde fortè ille loquendi mo-

du, in eisd. LL. ca. 56. Si præposituram dimisit, & alterius domini sit, qui postea loquitur. (i. litem movet) in his super eum, &c. cui similem habemus ca. 42. Unde si damnum ei evenerit, loquatur inde cum homine suo. i. in jus vocet hominem suum. Haud absimilis ille, ca. 74. Emendet unusquisque cxx. sol. qui super hoc loquebatur. i. litem movebat de eo. Hinc etiam fortè locutionum ejusmodi locus, forum scil. juridicum, à litigantium hinc inde locutionibus sive altercationibus, accusantium etiam & accusatorum criminationibus, & recriminationibus, non sine sermocinationis copiâ, Saxonibus ꝛꝛæcæn, Cantuariensibus olim Speech-house, dictus. Vide Antiquitat. urb. Cantuar. pag. 126. Sunt qui ab eadem origine Parliamenti vocem ducunt, sensu quo exteris sonat fori juridici locum: ab advocatorum scil. altercationibus. De quo plura apud doct. Vossium, in voce Parliamentum.

Lot & Scot.] 1916. 57, 58. Sint in Lot & Scot, & Tallag. &c. Id est, oneribus sive impositionibus publicis, æquè atque alii cives, obnoxii sint. Vide Spelm. in voce Lot.

Lushburne.] 2596. 49. Alibi, & fortasse rectius, Lushburgh, quomodo in Statuto 4. de anno 25. Ed. 3. ca. 2. Reprobum nummi genus in partibus transmarinis ad similitudinem Anglicani effectum, atque in diebus illis in Angliam adductum; fortè sic dictum à feriendi loco, quodam scil. illius nominis oppido vel urbe, puta Lutsenborgh apud Germanos inferiores.

Lystæ.] Vide Listæ.

M.

Magna affisa.] V. Affisa magna.

Mainad.] 764. 35. Mainad. i. e. perjurium. Aliud exemplar habet Mainath. Saxonum manan ap, al. mane ap, intelligendum, quod falsum juramentum sonat. Vide LL. Canuti apud Lambard. par. 1. ca. 5. & par. 2. ca. 33.

Major.] 1919. 28. Prætor, Præfectus, Præpositus. Vulgò, Mæpōz: cujus munus Maioratus dictum, vulgò, Mæpōzalt. utrumque aut à Latino major, aut à Sax. mæpe, quod idem.

Major domus.] 439. 19. 443. 40, 43, 49. & alibi. Idem qui, voce hybridâ, Megadomesticus alias dictus, interdum autem Magnus domesticus, de quo multis eques doctiss. in voce Domesticus, & Hotomann. in Francogall. ca. 12.

Mala tolia.] 2492. 60. Mala tolia. 2523. 31. Male torth. 2626. 51. Malum vel indebitum telonium: Cvil tolle; quomodo in Magnâ quam ita vocant Chartâ Anglicanâ vertitur. Tolle enim nostratibus, telonium, vectigal, exactio.

Malefactor.] 900. 38. Gall. malfaiçteur, quod maleficum denotat. Vulgò, a malefactor. Saxon. bana, quod Lambardus heic melius vertit homicidam. Ita nempe vox sonat. unde illud in Chronologia Saxonica, sub ann. 755. 7 hy næppe hyr banan folgian noldan. i. quod nunquam interfectori ipsius deservire vellent. Unde etiam Dædbana, & Redbana, in LL. Hen. I. ca. 85. ex Canuti LL. par. 1. ca. 5. excerpt. quorum utrumque homicidam signat; hunc consilio, illum re, vel actu, qui alias Saxon. hand-dæda. V. LL. Eadm. par. 2. ca. 1. & LL. Ethelr. par. 2. ca. 5.

Mallard.] 2010. 59. A Gall. Malard, pro anate masculo. Anglis Mallard.

Malvey-

Malveysyn.] 992.10. — quod cum armis inexpugnabile Rex videret, aliud castellum ante illud paravit quod *Malveysyn* appellavit: quasi *malum vicinum* dicas. *A Gall. mal, i. malus, & voisin, vicinus.*

Manbota.] 767.30. 768.8,9. Perempti hominis illa aestimationis pars, quae cæsi domino, compensationis ergo, debetur. *A man, homo; & bote, compensatio.*

Manca.] 853.44. Vide Mancusa, quod proxime.

Mancusa.] 121.36. 140.29.35. & alibi. Idem quod in *LL. Hen.1.* saepe *Manca*, al. *Marca* dictum: Saxonice, *mancu*, & *meapc*. Dicitur autem *Marca* (inquit *Martinus*, in voce) quasi dicas limitata pecuniae summula. *Henischius* autem, de *Asse*, pag.103. quod sit terminus mensurae ponderum apud aurifices & metallarios. Alterum, *Mancusam* scilicet ita dictum lego q. manu cusam. Sic enim *Caius de Antiquit. Academ. Cantabrig. li.2. p.209.* quod *Watsio* & aliis placuit. Derivatio forte nimis generalis, utpote quae ad omnia numismata extendat. Quinimo, *marcam*, aut *mancusam*, moneta percussae speciem haud existimo; sed auri aut argenti quid, certo quodam pondere constans: & ubi simpliciter nominatum^a, apud Anglo-Saxones argenteos 30. quae valeret denarios. Ita quidem *Lambardus*, & rec. etc. *Aelfrico* siquidem in extremo fine *Grammaticae suae Saxonicae*: *Libra on leden 1r pund on englisc. ƿif penegar ƿemacigað ænne ƿeilinge, 7 xxx penega ænne mancƿ.* Cui quaedam ex parte convenit quod in *Judiciis Civitatis London* apud *Brompton*. nostrum, cap.6. sic habetur: & bos una manca. i. xxx. denar. & ovis v. denar. (*Sax. habet ƿeýll.*) persolvatur: cui par est ut addam illud in *LL. Hen.1. ca.69.* triginta solidi — id est hodie v. mancæ. quinque nimirum denariis ad solidum, sex autem solidis ad mancæ, pro more Saxonum, computatis. Aurea mancusæ, sive marcæ valor, Saxonum ævo, qualis fuerit, me adhuc latet: *Normannorum* autem ex sequentibus colligendus: *Ebrardus Dapifer Willielmi de Albamara* reddit compotum de ii. marcis auri, ne sit amplius *Dapifer Willielmi*: in *Thesauro vi. lib.* pro i. marca, & debet i. marcæ auri. Sic in *Rot. mag. Pipæ.1. Hen.2. rot. 3. memb.1. in tergo.* Cui fas sit addere quod è charta quadam *Johannis regis* dat. 7. Junii, anno regno sui primo, excerptum: Capiatur (*charta loquitur*) una marca auri vel decem marcæ argenti ad opus *Cancellarii*. Ita *Johann. Sarisburiensis, Epist.31. pag.104.* — decem quoque marcas pro marca auri domino *Bosoni* per dominum *Cant.* transmittit. Atque hanc eandem proportionem auri ad argentum apud Romanos in usu fuisse ex pactis cum *Ætolis* apparet. Sic enim *Livius, li.38. fo.312.a.* pro argento si aurum dare mallerent, darent, convenit: dum pro argenteis decem aureus unus valeret. Quam quidem analogiam omnium justissimam secundum vulgarem opinionem affirmat *Budeus, de Asse, lib.4.* De his autem fusius in *Glossar. nostro Legib. Hen.1. addito, in voce Manca.* Ubi etiam de xxx. manna in *Chronolog. Saxon. ann. 694.* pro xxx. dupendo mancōr vel mancū. Vide *Marca*, quæ Anglo-Normannis, ex 13. solid. & 4. denar. constat, ut hic, 2107.29.

Mandibilis.] 2197.38. Vide Festum.

Maneia.] 1827.55. perperam pro manus.

Manens.] 1770.54,56,62, &c. *Inquilinus*, colonus. Quandoque pro manio. i. pradio quod occupat. *V. Manerium, & Mansum.*

Manerium.] 490.1. 537.15. & saepe. Frequens hoc in *LL. Hen.1.* habitationem signans cum certâ agri portione. Sic *Voss. Cowellus* autem nostras, unius feudi circuitus, sive tractus. Dictio videtur derivata à Gallico *manoir*, i. mansio, à manendo dicta: quia dominus feudi intra cancellos feudi sui plerumque manet, atque ades habet, quæ capitalis manerii domus appellantur. Vide *Coc. Institut. par.1. fo.58.a.b.* Ante *Normannorum* tempora, vox apud nos, in chartis aut aliis nostris. bonæ fidei monumentis, frustra queritur. *Egfridus* (fateor) filius regis *Offa* donasse dicitur ecclesie *S. Albani* terram quinque maneriorum, ut in *Vitis Abbatum* ibid. per *Mat. Paris. pag.36.* Ipsa vero donationis charta, pag.239. habet, terram quinque manentium. Nec in toto legum antiquarum gentium exterrarum codice, manerii vocabulum reperitur. A *Normannis* (inter alia ejusdem farinae verba) è *Gallia* huc adductum conjicio, quorum in *Angliâ* præcessoribus, *Hida*, *Familia*, *Villa*, *Sulinga*, *Calata*, *Mansura*, *Manens*, (ut *Mansus*, *Mansio*, *Mansum*, *Colonica*, & eis, & ceteris simul) idem significarunt, ac ipsis & aliis posterioris ævi populis *Manerium*: quod quomodo differat à *Manhone* vide *Flet. li.6. ca.51.*

Mangonare.] 898.11,38. Pro mercari, nundinari. à Latino *mango*, pro mercatore: unde *Saxonum*, ut & nostrorum *manger*, al. *monger*, in *Iron-monger*, *Wood-monger*, *Flesh-monger*, *Butter-monger*, *Fel-monger*, &c.

Maninga.] 850.42. A *Sax. monunge*, al. *manunge*. i. Jurisdictio, vel potius iudicium justitiæ administranda causâ confessus, vel sessio: conventus ad causas disceptandas indictus. Vide *Admanire*.

Manipulus.] 1227.20. — pannum lineum quasi ad vendendum in manu sinistra pro manipulo. Intellige mappulam, vel mantile, linteamen scilicet sive sindonem, quâ sacrificuli lava tegitur, aliâs *Fanon* dictum. Hoc autem sensu hodieque *Gall. Manipulon*. Affine fortè, *Sudarium* quod ad tergendum sudorem in manu gestatur. *Alcuin. de divin. offic. cap. de singulis vestibus.*

Mansum. Mansus.] 307.39. 913.12,55. Pro mansionis loco, sive domo: domicilium puta, alio tamen sensu, 121.32. ubi mensis perperam pro mansis. Fundum intellige, vel prædium, unde quis se & familiam alere potest: à manendo dictum. Unde quod est mansis hic, *Florent. Wigorn.* habet manentibus: *Matt. Westmonaster. verò*, hydīs vel mansionibus. Vide *Manerium* supra, *Spelman. Glossar. in Hida, & Lindenbrog.*

Mansura.] 1806.28. Domus, adificium, habitaculum, à manendo dictum, q. manendi locus, vel in quem quis se contulerit ibi mansurus.

Mantellum.] 60.6. 456.11. 1150.62. 1159.17. Pallii genus est, quod *Gallis & Anglis*, *Mantel*.

Manu capere.] 1039.38. Juris forensis nostri est vocabulum, & significat quid in se suscipere, præsertim verò pro alio delicti suspecto vadem se præbere, ut iudicio se sisteret, & juri stare. Talis autem stipulatio vel fidejussio eis manucaptio dicta, al. *mempris*, ut hic, 1099.3. vitiose pro *meinpris*,

sa, vulgò, mainprise : quibus etiam mainpernoys, pro vadibus ejusmodi, quales ii, ni fallor, al. hand-bozowes dicti. Vox à Gallico main. i.e. manus, & pris, captus, susceptus. Vide Cowell, in Mainprise. Hinc Manucaptor. 2555.46. pro tali susceptore.

Manupastus.] 828.54. Vocabulum & familiam sonat, & famulum domesticum, domino saltem vel patrifamilias à mensa. Est à Gall. Mesnie, i. fa-
Hinc servi milia, & Past, quod à Latino Pastus corruptum, re- illi domesti- fectioem, cibum, (unde nostratium, Repast) fig- ci, mental nat : aut fortean à Manus, & Pastus : quia tales, serbants, cum sint sub manu. i. potestate domini, pascuntur dicti. ab eo ; qui cum à tali potestate dominicà liberentur, manumissi dicuntur, q. è manu missi, ad instar eorum qui sui juris facti, to lbe at their owne hand, Anglicè dicuntur. De manupastu verò al- cuius (secundum Bracton. li.3. fo.124.b.) est ille, & familià, qui est ad victum & ad vestitum, vel ad victum tantum cum mercede, sicut sunt famuli vel servientes, & domus mercenarii. V. Cl. Selden. Jan. Angl. li.1. pag. 51. §.35. & Orderic. Vital. hist. eccles. p.553. Hinc autem ediscas, quomodo lingua vernacula rectè exprimenda sint hæc apud Man- wod. nostrum in suo de LL. Foresta tractatu ca.16. nu.6. fo.112.a. Erit (inquit) culpabilis tanquam de manupasto, &c. Anglicanam enim ibi versionem sic corrigendam arbitror : he shall be culpable as of a thing done by one of his family, (or, under his charge :) id est, culpabilis erit (Dominus) perinde ac si id fecisset famulus ejus domesticus, vel alius ipsius cura & regimini suppositus, pro quo responde- re (i. rationem reddere) teneretur, secundum illud Brittoni nostri, ca.12. fo.19.b. En droit de clers, & de chivallers, gentz de religion, & femes, volons que chescun que meyne tient soit respoinaunt pur tous ses meynpastes que ovesque luy sient en chiefe, & ceux respoinient de lour subjerz. V. Flet. lib.1. cap.27.

medix Manus homo.] 570.26. 632.10. 656.24. 669.53. inferioris Manus homo. 506.49. infimæ Manus homo. 626.49. Nimirum (inquit Linden- brogius) hic erat status hominum, ut alii nobiles vel primi, alii mediocres, alii minores vel minimi dice- rentur. Glossar. in verb. Mediocris persona, quem vide in Homo. Huic autem similis olim apud no- strates hominum distinctio, ut supra, in Hinde- nus.

Manus mortua.] 1941.28. 1949.51. Vulgò, Mortmaine. Usurpantur autem de iis (cœnobitis scil. & similibus, qui perpetuà successione porrigun- tur in secula) quorum possessio, ut ita dicam, im- mortalis est : quia nunquam heredem habere desi- nunt, quâ de causâ res nunquam ad priorem domi- num revertitur. Nam Manus pro possessione dicitur, & mortua pro immortalis. Vel quod res tali- bus data, tanquam apud mortuos hæreant : nec vel casu, (hoc est, per Eschaetam, ut loquuntur) aut ad dominum feudi redeant, aut ad ipsum Regem. De quo pluribus Spelmannus noster in Amortizatio, & Ho- toman. in Manus mortua.

Manutenere.] 632.42. 837.14. Defendere, tu- eri, protegere, sustentare, q. manu tenere : ut Lati- ni dicunt, liberali manu asserere. Gallis, maintenir. Hinc autem Manutentor. 847.40. pro Patrono vel protectore. Ita etiam alibi Manutenementum, pro patrocínio, protectione, tutelâ, nobis Maintenance,

Forensibus autem nostris Manutentores sunt illi, qui vel pecuniis suis vel aliâ ope litem alterius judiciale- lem, in quâ ipsi justum interesse non habent, promo- vent aut fovent. Ita Cowellus.

Marabontinus.] 598.4. & saepe. Infra, 1125. 45, &c. Maraborinus. Similiter Matt. Parisio. Idem fortè quod Gallis Marabais ; vilioris sc. numi genus. Cotgrav. Aliàs Marevedinus, Hispanicus nummus scil. cujus mentio in cap.14. De privile- giis : duo millia marabatarum. De quo multa Didacus Covaruvias in collat. veter. numism. cum hodiernis.

Marca.] 180.49. auri. 214.16. 216.59. ar- genti. 222.54. Marcata. 547.34. Vide Mancusa. iij. dimid. marcæ. 830.12. vj. dimid. marcarum. 897.28,33. & alibi. Quibus in locis, & similibus (tam apud Lambardum, quàm Spelmann. in Concil. aliosque) lectio justè reprehendenda ; numerandi ra- tione Saxonica, non bene, ut videtur, intellectâ. Quidam enim latet hic Saxonismus, sive lingua Saxonica idiotismus : quippe vox ista, healf (di- midium scil.) in his & similibus ad rem numerariam attinentibus, non auget numerum, cui apponitur, seu postponitur ; sed tantum de eo demendum docet ; i.e. dimidium : quod quidem dimidium, prout majori- bus, aut minoribus summis additur, & vel ad inte- gram summam, vel singulares numeros refertur, plus minusve valet & comprehendit : quod exem- plis fiet manifestius. Oppe, iis secundus : oppe healf, unum cum dimidio ; sive sesquialterum. Vide LL. Ina regis, cap.65. & Beda Histor. li.4. ca.26. prope finem : item li.5. ca.2. Jam, quod 150. Episcopi, quibus synodus Constantinopolitana consta- bat, (Spelmanno referente, inter Canon. Aelfrici, in Concil. p.581.) Saxonice dicuntur, oðer healf hund bircopa. Interdum tamen additâ voce læf. Ita tempus regiminis Aluredi regis, (de quo in Chro- nolog. Saxonica, sub ann.901.) scil. oppum healf- sum læf þe xxx. pintra, (i. anno sesquialtero mi- nus 30. annis) apud Malmesburiensem Latine ex- primitur : 28. & semis annis. & apud Huntindon. viginti octo annis & dimid. Sed pergamus. Saxonum þreo healf, al. þriðde healf, Latine valet 2. & dimid. Unde quod in Chronolog. illâ, sub ann. 891. Saxonice legimus : of þriððan healfpe hyðe, Florent. Wigorn. sub ann.892. Latine exhi- bet : ex duobus coriis & dimidio. Deinde Saxo- num feorþe-healf Latine valet 3. & dimid. unde feorþe healfpe hund rice, in Chronologia quâ supra, sub ann.851. apud ceteros Annalium nostro- rum scriptores Latine habentur : trecentæ & quin- quaginta naves. Et sic deinceps per omnes nume- ros. Hinc autem quæ in scripturâ Saxonica in Textu, ut vocatur, Roffensi, de opere pontis ibidem, à Lambardo in Cantio suo, pag.386. exhibitâ, Saxo- nica leguntur : þriðde healf gýpð, þioþpe healf gýpð, fyfte healf gýpð, in Latina scriptura illius veteri versione annexa sic se habent : 2. virgatas & dimid. 3. virgatas & dimid. 4. & dimid. virgatas. Ita tempus regiminis Edmundi Regis, de quo in Chro- nologia saepe memoratâ, sub ann.946. sc. feorþe healf 3er, apud Malmesburiensem. Latine habetur, annis sex & semis : apud Huntindon. sex annis & dimid. Sic etiam tempus regiminis Edredi regis, de quo in eapse Chronolog. sub ann.955. sc. feorþe healf 3er, apud eundem Malmesb. Latine expri- mitur, annis 9. & dimid. Alia in promptu sunt exem-

V. col. 2215. lin. 54.

^a De weich-
bild. Sax.
cap. 48. nu.
14.

exempla; hac autem ad presens sufficiant. Haud tacendum tamen est, eandem numerandi rationem posterioribus Saxonib. mansisse, ut in speculo Saxo-nico. (libro, ut summum, circiter duodecimum à Christo nato seculum incaptum, & non ante, Gry-phiandro^b teste, conscripto) videre licet, ubi (lib. 2. art. 26.) quartus dimidius nummus occurrit. Sed & eadem etiam numerandi ratio apud veteres Ripu-arios invaluit, ut pluribus legum ipsorum locis com-probatur. E. G. tertii dimidii solidi fit mentio, tit. 24. quinti dimidii solidi, tit. 20. octavi semisolidi, tit. 34. §. 3. octavi dimidii solidi, tit. 58. §. 9. Quæ ni-mirum loca à Frid. Lindenbrog. (viro quidem per-spiciaciss.) in Glossar. suo eisdem L. L. addito, animad-versa, nullam apud eum invenerunt explicati-onem. Verumtamen, eo quo supra differebamus mo-do, intelligenda esse, octavi semisolidi in dicto tit. 20. memorati (hoc modo computati, viz. vij. s. vj. d.) proportio quam habet ad precedentes summas, si per-pendatur, sat. planè evincet. Sicut enim multa quantitas in primo §. raptorum principi irrogata, in secundo §. dimidio minor evadit, sic etiam, ut adiutorum vel participum omnium ultratres. mul-ta in dicto tertio §. instituta, proportionem habeat ad illam in dicto primo §. similibus participibus irro-gatam, dimidio minor illa sit necesse est. Hac de Saxonica numerandi ratione; quam tamen origine potius Græcam quam Saxoniam jure optimo cen-seamus. Ita enim & Græci τριών ημιόβολιον dice-bant pro duobus obolis & semis: & δριον ημιτάλαν-τον pro sex talentis cum dimidio, & id genus alia: ut me docuit magnum illud seculi sui ornamentum Isaacus Casaubonus in Commentar. ad Theoph. Cha-ract. Ubi etiam discrimen docet inter τρία ημίτα-λαντα, & τριών ημιτάλαντων, &c. quod discrimen non observatum viris alioqui doctissimis in Græcis ver-tendis (ut ibidem docet summus ille vir) sapius im-pingendi occasio fuit. Hinc etiam viri iidem do-ctiss. Merici Casauboni, Is. filii, sententia non leviter confirmatur de lingua Saxonica ex Græcâ origine; de quâ videatur eruditissima ipsius de ve-tere linguâ Anglicâ sive Saxonica Commentatio, quæ nuper in lucem prodit.

Marca.] 856. 10. Vide Staca.

Marca.] 849. 8. 851. 12. Idem quod Mar-chia.

Marchalia.] 2555. 42. 2696. 10. Carcer cura & fidei Mariscalli domus regie apud nos commis-sus: qualis ille in suburbiis Londinensibus, vulgò, the Marthall^y dictus.

Marchia.] 562. 5. 574. 64. 575. 54. 594. 51. 607. 15. 703. 61. Unde Marchio. 462. 6. 571. 36. 607. 37. Marchisius. 680. 40. 46. 49. 66, &c. Mar-chisus. 1242. 8. 54. 57. Marchiatus. 2574. 41. 42. Vide Comerciones.

Marearchus.] 2692. 44. 58. 59. Marisarchus. 2574. 1. 2578. 14. 2696. 12. Thalassiarcha, vel præfectus maris. Vulgò, Admirall. Vox hybrida: à Latino mare, & Græco ἀρχός.

Marescaldus.] 270. 48. Rectius Marescallus. 659. 13. 1158. 28. 33. 1183. 14. Mollius sic, sed integrius Marescalcus, ut quod sit (si non idem ac Major domesticus, quod dubium mihi) ex mare, vet. pro equus (quod nobis mansit pro equa, Sax. mype:) & scalc, h. e. servus. Olim enim, aiunt, vilis fuit muneris nomen, equorum custodem sive servum significans. Postea verò præclara dignita-

tis nomen evasit: sic enim vocarunt eum qui Lati-nis aliter Comes stabuli; magister, sive præfectus equitum; Græcis, protostrator. Ita Marestalla, pro equili: a prædicto mare, & stal, h. e. stabulum. De utroque pluribus Vossius, quem vide & Ho-tomann.

Marinarius.] 998. 37. 44. 1182. 57. 60. Nanta. Matt. Parisio Marinellus. Nobis hodie, Martiner. V. Butheccarlus.

Marisarchus.] Vide Marearchus.

Mariscus.] 1089. 45. Locus paludosus, vel terra palustris. Gallis Marefcage. Talis in agro Cantiano tractus ille satis celebris, Romney-marsh vulgò nuncupatus. à Sax. meppc, i. palus; unde ejus-dem tractus incolæ, utpote viri palustres, Sax. meppcpapu dicti, ab eodem meppc, & papu, viri.

Maritagium.] 706. 63. 1027. 57. Dos quæ ex uxoris patre marito confertur. Petrus de Vineis epist. lib. 3. cap. 5. Aggressus est eos in lecto nudos: & surgere non permisit, donec eos in manibus ejus omnem dotem & jus de quibus tenebatur eis pro maritaggio, respondere oportuit necessario remisisse, & alibi. Vox apud Mat. Paris. frequens. Wat-sius Matrimonium verit. Parum rectè: lucrum enim ibi, ut alibi sæpe, signat, quod dominus feudi è nuptiis minoris, ut vocant, de se, per servitium militare dictum, tenentis, conficere potest. Cowell. Indice Institut. addito.

Maritatio.] 311. 14. 17. 1021. 65. alibiq; Quod donatio propter nuptias, id scil. quod sponse à spon-so datur: aliter Dotarium, & Dotalitium dictum, quæ supra.

Marterina pellis.] 328. 37. Pellis animalculi Martes dicti, Gallis Marte, Martin, Martre, Belg. Martter. Est autem mustela quoddam genus nobili pelle insignis. Unde Martial. Venator capta marte superbus erit. Sabellus aliàs dicitur, ut pellis ejus sabellina. Belg. Sabel-vellen. Nobis, Sables. Vide Cowell. nostr. in voce Furre.

Mastivus.] 2417. 50. Molossus. Vulgò, à Ma-tise: fortè à Gall. Mestif.

Matricula.] 1568. 9. Nominum indiculus, ca-talogus, index. In Academiis matriculam appel-lant codicem, in quem referuntur nomina omnium Academicâ fruientium libertate. Cui cum inscri-bantur, studiorum gratiâ, in Academiam missi, dicuntur immatriculari. De quo & vocis latiori ad-huc acceptione vide Vossium.

Mausceal, &c.] 766. 54. Lex est Saxonica, ab interprete, ut videtur, minus intellecta, eoque La-tinè non facta, neque Saxonice rectè exhibita: quo-modo autem & restituenda & intelligenda, vide su-pra in Beregafol.

Meda.] 356. 63. al. Medo. 948. 27. 949. 48. Hydromeli, sive aqua mulsæ, melicratum, aqua melle mista. Belgis & Angl. Meade: Cambro-Bri-tannis Metheglin: Saxonib. olim medu: Ne bið ðæp nænig ealo gebpopen mid eȝtum, ac þær bið medu genoh. i. Ibi nulla est cervisia ex fece (vel crassamine) confecta; est autem medonis (i. hydromelis) satis.

Memprisa.] 1099. 3. Vide Manu capere.

Menestrallus.] 2011. 7. A Gallico Menestrel, pro tibicine, fidicine, citharædo, Anglis, Min-strell.

Mensura regalis.] 1912. 39. Ea scil. quæ nobis vulgò,

vulgò, the Standard, mensura scil. originalis & canonica, ad quam alie mensura ejusdem speciei debent examinari, & cum eâ concordare. Wats. Vide Pondus, infra.

Mentiri vadium.] 762. 46. Vide Vadium mentiri.

Mercandisare.] 829. 27. Mercari, nundinari, negotiari, mercaturam exercere. Ita Mercandisa, pro mercatura. Hinc nobis, Merchandise, & to make merchandise. Vox Gallica.

Mercationes.] 2576. 49. 57. Merx, vel res venales. Vulgò, merchandise.

Mercimoniatus Angliæ.] 2320. 64. Emolumentum illud ex mercaturis Angliæ fisco obveniens: vestigal sc. vel tributum à mercatoribus exactum, & regi pendi solitum, pro mercibus importandis & exportandis. Vulgò, Custome.

Meremium.] 1940. 7. 1964. 53. Vide Cella infirmorum.

Merketum.] 1997. 34. Forum rerum venalium. Vulgò, a Market: à mercibus dictum.

Melchenninga.] 314. 57. Malmesburiensi Melcheninga. Vox, ut videtur, injuriam sapit, cum inter exactiones & injustitias, à rege Stephano damnatas, utpote malè inductas, locum sit sortita: cujusmodi fortè injusta illa implacitatio. i. in jus vocatio, quam idem Rex se abrogaturum spondet, col. 1024. lin. 29. & quod neminem, &c. Plura infra, in Myskenning.

Mesuagium.] 1878. 22. Domus habitationi idonea. Fortè à Gallico Mesnage, i. familia, aut Maison, domus. Vox fori, & à forensibus amplius sumpta, ut apud Cowell, Cocum, & alios videre licet.

Miles.] 222. 61. alibique, Miles & Villanus opponuntur. Illum per servitia militaria, istum per plebeia tenentem (Anglis, Base tenant) intelligo. Vide Lambard. in Paganus. ¶ Infra, 985. 49. item 1136. ult. miles pediti opponitur. Ibi equitem intelligo, militem scil. in bello equo insidentem. Vocem aliter usurpant Feudistæ, scil. pro Vassallo: quos apud Miles, & senior, ut relata, opponuntur. Hotomann.

Milites vavassores.] 473. 62. Capitaneos. i. duces exercitus intelligo. Vulgò, Captaines, de quibus Spelm. & supra, Capitaneus.

Militia.] 337. 50. Cum quo universæ terræ suæ militia, &c. Id est, militum copie, vel potestas militaris, bellica, castrensis. Vulgò nobis hodie, the Militia.

Minare.] 848. 10. 854. 27. Ante se agere, propellere: item prosequi. Gall. mener. V. Freheri Script. Franc. p. 151. Verbum tamen vetus & probum, etsi minùs notum.

Minigunga.] 854. 4. Sax. mýnezung. i. admonitio.

Minister.] 166. 49. 167. 55. 59. 61. 170. 14. Sic is Latine quandoque dictus, quandoque Ministerialis, qui Saxon. ðegn, Barbaro-latine, Thainus, Thanus, Normannicè, Baro. Ita qui Ministri regii hîc, alibique, Saxonice cininges ðegnay, & Comiti proximos dicuntur. LL. Canuti, par. 2. ca. 69. aliter interdum Pueri Regis, quod idem. V. Lindenbrog. Puer Regis, & Ministerialis.

Minor.] 825. 63. Idem fortè hîc ac Junior alibi, unde formatum Junioratus, ut apud Ivonem legas, epist. 286. Super hæc dedimus junioratum ec-

clesiæ de Ponte Godonis, cum omnibus domibus nostris. Vicariam potestatem intelligo. Juniores enim Spelmanno, Judices sunt subordinati, & potestatis ministri. Eadem acceptione Saxonibus. Vide Bedæ Hist. li. 4. ca. 23. & LL. Aluredi reg. ca. 34. ubi Saxon. ealdorpmannes zingpan, hîc minore (supple Aldermanni) Latine redditur. Vide etiam proœmium Fœd. Aluredi & Guthr. RR. ubi zingpan, pro successoribus; nisi malis subditis, vel gradu inferioribus. Plura potes apud Spelman. Lindenbrog. & Ludovic. de la Cerda in voce Juniores.

Minutio.] 413. 61. alibi, sanguinis diminutio, 415. 30. Est apertio vel infectio vene ad minuerdum sanguinem, quod monachis & viris ejusmodi sedentariis repletioni aptis apprimè utile & necessarium. Ita, 996. 59. Sanguine minutus, pro sanguine diminutus ex phlebotomiâ.

Misbota.] 918. 43. Mendosè, pro Mægbota; Saxon. mægbote, quod compensationem cognatis occisi competentem signat. Plura infra, Weregildum.

Misdocere.] 830. 10. Malè docere, falsò instruere, haud rectè instituere, ita docere ut auscultantem decipiat, & in errorem ducat. Sax. mispyrian. à pyrian, al. zepirian, instruere, docere, instituere, & mis, quod malè, iniquè, sonat.

Misericordia.] 311. 45. 928. 17. 1022. 26. 1102. 52. 1103. 16. Vox Latina, sed novatâ significatione hîc reperta, & idem significat ac Forensibus nostris Amerciamantum. Utriusque vocis ratio hæc, quod nulla certa pœna eâ de re jure definita sit, ita ut persona censenda judicis relinquatur misericordie, qui majorem vel minorem pro suo arbitrio animadversionem in eum exercet. Reus enim in hoc casu Gallicè (unde verba hæc) dicitur, a' mercie. i. e. forensi Latinitate, in misericordia, item amerciat. Nos de voce pluribus in Glossar. LL. Hen. 1. addito.

Misevenire.] 928. 37. 55. Malè evenire, vel malè succedere. Sax. mispidan. à mis, malè, & tidan, hodie, to betide, evenire. De eo dictum, qui de murthero. i. homicidio accusatus, seque purgare, & culpâ liberare satagens, non valeret, sed in purgatione deficeret.

Missurium.] 1762. 55. & al. Vasis genus (Erebero, patina ingens) ex eo vocatum, quod dono missum. De quo fusiùs Ludovic. de la Cerda, & Voss.

Modulo.] 845. 26. Perperam pro Populo.

Monagium.] 2478. 6. —ratione monagii seu retentionis vestræ, &c. Rectius Walsinghamus in Hist. pag. 66. lin. 53. ratione menagii seu retentionis vestræ. Id est, ratione familie vel sequelæ vestræ. Menagium enim, (à Gallico mesnage: unde nostratium mepnie, & meniall servants) familiam: retentio, sequelam (unde Gallor. & nostratium, retinue) significat.

Monetagium.] 311. 23. Jus & artificium cudendi monetas. Ita Watsius. Tributum potiùs reor, aut vestigal; id fortè, aut consimile, de quo in veteri Normannia Custumar. cap. 15. Monetagium autem est quoddam auxilium pecuniæ in tertio anno Duci Normanniæ persolvendum, ne species monetarum in Normannia decurrentium in alias faciat permutari. —Focagium solet nuncupari, quia illi principaliter illud persolvebant qui focalem residentiam obtinebant. Apud nos (ut videtur) plerisque

in locis vel hodie manet sub nomine, Smoke-money, smoke-silber, & simil. Gallis, Fouage. Cotgrav.

Monetare.] 843. 26. monetam cudere. Saxon. mýnetian, unde nostratum, Mint, & to mint.

Mongestre sinere.] 898. 10. Per hysteron proteron, pro Smere-mongestre. i. ut ibi sequitur, qui mangonant in caseo & butiro. à mēpe, al. mýpe, & mēppe, unguen, adeps, (unde nostr. smeare) & mangēpe, nobis monger, mango, mercator, de quo supra in Mangonate, & notis nostris ad vetera verba German. sapius memoratis.

Monothelita.] 410. 65. Monochilita. 441. 3. Id est, heretici, qui (ut apud Bedam legas, Hist. li. 4. ca. 18.) unam in Christo operationem & voluntatem prædicabant.

Mora.] 1886. 50, 56, &c. Palus, stagnum: hodie Mōre: Sax. mop, unde nostrum mōre, quod Belg. moer, cœnum palustre, limus, lutum. Locum etiam montanum quandoque significat, quomodo hic infra, 2561. 13, 15. quo sensu Saxones etiam olim, uti aquilonares Angli hodieque voce usi. V. Bed. hist. li. 4. ca. 27.

Morabotinus.] 1125. 45, 47, 49, 50. Vide Marabontinus.

Moracum.] 948. 28. Merum fortè, vel vinum meracum, i. purum, non mistum.

Morgagifa.] 930. 33. Rectius Morgangifa. Dos à marito profecta. q. d. donum matutinum, quod maritus, dotis nomine, uxori suæ erogat die nuptiarum ante nuptiale convivium. Dotem enim (ut olim de Germanis Tacitus) non uxor marito, sed uxori maritus affert. A dote tamen distinguit Gregor. Turonen. lib. 9. ca. 20. Tam in dote (inquit) quam in Morgengabe. h. e. matutinali dono. Plura cupis? adi Hotomann. in voce Morganatica. Lindenbrog. in Morgengeba. Kilian. in Morghengabe. Saxonibus hoc dictum morgangýfe. LL. Canut. par. 2. ca. 71.

Morose.] 1588. 34. pro morigerè.

Mota.] 1039. 10, 16. Fossa, fossatum, quo castrum, aut aliud propugnaculum cingitur & munitur. à moité fortè, quod Gall. humidus, madidus: ut hoc à Græco μωδω. i. mædeo, nimio madore putresco, unde nostrum, mudde, lutum.

si Mulaminum.] 856. 34. Vide Configillatio.

Mulctones.] 1804. 65. Multones. 1905. 20. Sic etiam Flete auctori, li. 2. ca. 79. Fervex, petro, aries castratus, Gallis mouton: unde nostratum mutton. eopse sensu, & pro carne ejusmodi. Origo fortè à multo, vel mutilo; quod aries sit coleis sive testiculis multatus sive mutilatus.

Mundbrece.] 861. 27. Mundbrice. 822. 25. Mundbriche. 918. 41. Mundbriche. 957. 20. Male apud Cowellum Mindbruch. Lesionem majestatis, vertit Bromptonus noster. Violationem pacis; Lambardus. Sonat etiam (inquit ille) lese dignitatis crimen: & hac fortè, & (preterea) muniminis, protectionis, tutela, patrocinii, defensionis, septi, clausi, (Saxonum muno, & munoþýpe, hæc omnia sonante) violationem, lesionem, fractionem; uti Gemundian, protegere, patrocinari; munoþopa, patronum, defensorem, advocatum, Teutonici mombor. Unde mon, pro mond, in Herthamon, de quo in L. Frison. tit. 22. §. 28. Si præcordia, id est, herthamon gladio tetigerit. Vera (inquit Lindenbrog.) videtur lectio — Præcordia, id est, hart-

wond gla. tetig. Germ. herte, cor; wund, vulnus. Sic ille. Me judice, verior lectio, & omni exceptione major; hertemon, vel hertemond; quod cordis scutum, vel præsidium significat, diaphragma sc. vel, ut hic, præcordia: voce, ut videtur, composita ab herte, Sax. heort, cor; & mond, Sax. muno, tutela, defensio, munimen. In hunc diem Middelsexii nostri prædiorum munimina Punds, & Meunds, appellant. Hinc fortè ortum Forensium nostror. Breve, quare clausum fregit, dictum. Vide plura apud Hotomann. Lindenbrog. & Vossium. Nec abs re forsan fuerit hic subjungere quæ de hoc in Textu (ut vocant) Rossensi reperta: In lege Cantia (ita MS.) ecclesia Christi, & Rex, & Archiepiscopus habent similem & æquè charum despectum, quod Angli dicunt Munoþrece. Sensus loci talis: Cantiana lege multa, contemptus ergo, irrogata valor, ecclesia Christi, Regi, & Archiepiscopo competentis, omnino idem est vel consimilis.

Muratio.] 1039. 7. Pro munimento, vel propugnaculo, muris incincto, vel incluso.

Murdrator.] 2358. 29. Sicarius. Vulgò, a murtherer. Idem qui Murdritor, de quo proxime. Ita Murdratus. 2358. 14. is sc. qui à tali fuerit occisus; quem vulgò, murthered dicimus. Sic etiam murdrari. 2754. 57. pro taliter occidi.

Murdritor.] 846. 65. Illius homicidii reus quod vocant —

Murdrum.] 311. 48. 823. 9. Quid murdrum, & ab homicidio quomodo differat, vide Glanvill. li. 14. ca. 3. Bracton. lib. 3. ca. 15. nu. 1, 2. Cowelli Interpr. in voce. Videatur etiam Legum Hen. 1. ca. 92. Vocabulum est in LL. nostris crebrum, ductum à Sax. mopþ. i. cades, occisio. Matt. Paris. Hist. pag. 283. pessimo mortis genere quod Angli murdrum appellant. Ad omnia enim homicidiorum genera significanda vox non trahitur, odiosiora tantum sonat: quæ sc. & occultè, & cogitatè, ex præcogitatâ sc. malitiâ, perpetrantur. Decalogi igitur præceptum illud: Non occides, Sax. ne rlea þu, nimis angustè versum puto in vetustioribus bibliorum nostrorum translationibus: Thou shalt do no murder. Plura apud Voss.

Murrena.] 2693. 40. Lues: tabifica lues: vulgò, Murraine. A Græco μαγεινω. i. tabefacio, ut præstantiss. Casaubono in Commentatione sapius laudatâ jam observatum.

Mutorum pœna.] 2678. 63. Felonia nempe, ut nostrates vocant, accusatus, ex contumaciâ mucus, carceri unde ad tribunal eductus est, committitur, cujus in loco aliquo infero & tenebricoso constituitur: nudus super nudâ terrâ, pudendis tantum tectis, brachiisque & pedibus fune in quatuor domuncula angulos tractis, supinus extenditur. In hunc autem modum ligatus, tanto ferri saxive pondere pectori imposito oneratur, quantum sine contusione ferre potest. Die sequenti tria panis hordeacei frusta sine potu sumit: nudius tertius totidem aquæ haustus quancoscunque, dummodo non profluentis, quæ proxima carceri reperitur, sed sine pane: atque ita per vices panem & aquâ istiusmodi quotidie vescitur, donec oneris, frigoris, atque famis cruciatu extinguitur. Pœnam hanc fortem & duram dicimus: vulgò, pien fort & dur. De quo vide Cowelli Interpretem in voc.

Myskenning.] 957. 23. Idem quod supra, Meschenninga. Vocem habes in LL. Hen. 1. cap. 22.

* V. Not. in Bed. hist. p. 459. & hist. ipsam li. 5. ca. 23.

cui præcedit ibi Mislocutio, quod, ni fallor, idem signat. Locutio autem est in jus, vel in quaestionem vocatio: cui mis, adversativa particula, (qua ut nostratibus, amisse, Gall. mes, Belg. mis, malè sonat) præponitur, ut compositum, iniquam vel injustam quaestionem, vel in jus vocationem significet. Similiter myskenning, quod ab eod. mis, & Saxon. cennin, ut hoc à cennan, citare, vocare, appellare, proferre. Vide Cenninga. Myskenning itaque, iniqua, vel injusta in jus vocatio. Quandoque tamen hoc fortè per errorem accidat; quo viso, loquelam. i. actionem vel accusationem actor mutat, & novam intentat; quod quibusdam, ut auctori nostro hîc, variatio loquelæ dicitur.

N

NAmium.] 924.30. Vocabulum forense, & leguleiis nostris satis notum, licet quodammodo antiquatum, ut ab eis in verbum nunc dierum usitatus, distresse, paris significationis (pignoris enim captionem signat) mutatum. Est autem à Saxon. name. i. pignus, vel pignoris prehensio; ut illud à nymman, capere, prehendere. A Saxonibus ad nos transmissum Galli videntur esse mutuati, apud quos olim hodieque sæpius usurpatum. Vide Lambardi Glossar. verbo Pignerari. Cowelli Interpr. in Withernam, & equit. Smithi tractat. de Repub. Anglic. lib. 3. ca.10. Ordo, sive procedendi modus, apud veteres in Namis capiendis, qualis sit observandus, è LL.Gul.1. cap.42. ediscas licet. Cum verò Latina legis illius versio adhuc in nonnullis imperfecta sit, lector inter legendum herens, adeat LL. Canuti, par. 2. ca.18. (unde illa Gulielmi lex desumpta) & se facile expediat.

Nobile.] 2584.26. 2678.60. Nummi apud nos aurei genus, sex solidos & octo denarios valens: ex auro scil. nobilissimo; unde & nomen. Hinc etiam nostratium hodieque, **Noble**, pro tali nummi argentei summâ. Vide Spelmannum in voce Florenus.

Normicta.] 943.60. Villa regis de Wyddilton, per quosdam eorum aggressus combusta, classis per Normictam, versus Londoniam, quia cives eorum ad eos allexerant, tendens, &c. Ubi Normictam, pro Normutham, rectius autem & integrius Northmutham: Henrico Huntindon. Nordmutam. Intellige ostium fluviorum Swale, & Medwedie apud Cantianos, Shepeiam & Graenam insulas interfluentium, & in Thamesin ibi labentium, juxta quasdam ténias, **Nowrehead** hodie vulgò dictas.

Northintus.] 837.24. Vide Eastintus.

Notorius.] 1991. 59. pro Notarius. i. Tabellio.

Nunna.] 823.65. 859.7. Monacha, sanctimonialis; vulgò, **Nanne**.

O

Obedientia.] 1450.58. 1504.36,58, &c. Ejus officium sive ministerium, qui 1897.31. Obbedientiarius dictus, monachus scil. qui aliquod officium ipsi ex mandato prælati commissum exercet: cujusmodi Secretarius, alias Sacrista, Camerarius, Cellerarius, Infirmarius, Eleemosynarius, &c. quorum omnium & singulorum apud Benedictinos munus & officium descriptum vide apud Clement. Rey-

ner. Apostolat. Benedictin. in Append. pag. 236, 237.238.

Oblata.] 1035.49. Panis eucharisticus. Saxon. oplet. Vide Lindenbrog. Glossar. in voce.

Obfella.] 1224.60. Si rectè sit scriptum, vocabuli sensum non teneo: fortè Capsella reponendum, quod vulgò, a **Coffer**.

Occasio.] 535.44. 619.30. pro querela: ab eâ nempe occasionis significatione, quâ Forensibus nostris olim Encheson, pro causa sc. item accusatione, sive querela; unde in eorum libris (ut & hîc, 1950. 4. & ult.) occasionari, crebrò pro causari, accusari. Galli hodieque achoissoner, pro accusare, discordia occasionem querere. V.Cl. Seldeni Tit.Honor. ed.1. par.2.ca.7. Alio sensu in codice LL. antiquar. de quo Lindenbrog. in Glossar.

Offertorium.] 1159.30. Sindonem sericeum, sive lintheamen, significat, in quo populorum oblationes reponerantur; ab offerendo dictum: à quo etiam emissæ pars quæ dicebatur tempore oblationis, Offertorium vocatur. Ludovic. de la Cerda.

Officiare.] 2089.2. & alibi, pro deservire.

Officium.] 484. 25. — ecclesiam Christi Cantuarien. cum omnibus officiis, quæ infra murum ipsius Curia sunt, cum ipso muro ædificavit. Per officia hîc, cum Gervas. Dorobern. & aliis, officinas intellige, domos scil. & ædificia monachorum usibus & officiis deputata.

On strande & streame, on wde & feld.] 1224.29. Voces Anglica veteres, & in antiquioris ævi chartis crebrò reperta; privilegium sapiunt, seu potius privilegii latitudinem sive amplitudinem, & sic Latine legantur: in litore, & fluvio; in sylva, & campo.

Opentheft.] 929.19. Apertum furtum, ab open, apertum, vel manifestum; & þeft, furtum. Vox Saxonica. Furtum autem hoc, ut tum hîc, tum in LL. Hen.1. ca.12. nullo fuit pretio redimendum. Secus, si occultum. Unde Sax. þeþegýld-deof, pro fure redimendo, de quo infra in Weregeltþef, & werigildus fur.

Oppa.] 848.27. Pecoristicinium, & canis oppa, & blanhornum, &c. Locus mirè enigmaticus, & meliori Oedipo relinquendus.

Opperatus.] 1922.7. pro Apparatus fortè.

Ora.] 830.51. 896.11. 899.16. & alibi. Vox est à Sax. ope, quod metallum signat. V. Beda hist. li.1. ca.1. De oris crebrò in libro Anglor. censuali, ubi cum doctiss. equite uncias intelligo, quarum 12. libram faciunt sterlingorum: neque moneta percussæ genus oram unquam significasse comperit mihi, (quod fortè dicendum etiam de veterum Solidus, Thrimfa, Marca, Libra) sed ponderis potius; unde uti de Libris, sic etiam de Oris denariorum, crebra mentio in libro illo censuali, ut in Spelm. Glossario, in voce Libra, videre est. Ora autem, i. e. ut dixi, uncia, in re nummariâ duplex reperitur, major sc. & minor: hæc 16. continens argenti denarios; illa (sicut uncia in Statuto Compositio mensurarum inscripto) 20. quarum posterior in libro illo censuali ubique ferè obvia, pluribus inde ductis exemplis ab eod. Spelmanno, ut supra, quem vide in vocib. Denarius, & Esterlingus. In regeſto monasterii Burton. (observante Cl. Cambdeno in Wiltonia) 20. ora dicuntur valere 2. argenti marcas. Hoc ut verum sit, per marcâ hîc intelligenda marca temporum posteriorum, 13. valens

valens argenti solidos, & 4. denarios: ut per oram, oraminor, 16. scil. denariorum. Hac enim computandi ratione, 20. ora duas faciunt argenti marcas, viz. xxvj. s. & viij. d. Obiter hic notandum, lora apud Matt. Paris. Hist. pag. 208. lin. 28. per errorem irrepsisse pro in ora. Hac igitur ibi: de viginti lora, tu corrige, de viginti in ora. i. e. de viginti denariis in uncia. De Ora plura apud Skenam Scotum, in De verbor. signification.

Orarium.] 10. a. 34. Vox est tam varia significationis, ut quomodo hic accipienda sit timide dixerim. Fortè, ut apud Petrum Blesen. pro stola sacerdotali: eo magis adductus ut ita credam, quod venerabilis Beda presbyteri supellectilis pars fuerit. De eo fusè Voss. quem omnino consule.

Ordalium.] 830. 64. (890. 11. sed mendosè pro hordarii. Vide 842. 65. quid autem hordarius quare suo loco:) Ordal. 894. 9. Criminis purgandi modus antiquus, nec pridem obsoletus, scil. per aquam gelidam vel fervidam, aut ferrum candens, de quo justum habes tractatum (inter nostrates) apud Lambard. in voce; Parkeri (seu potius Jocelini, qui ei ab epistolis) Antiquitates Britann. in vitâ Roberti xxxj. archiepiscopi; Versteganum in tractatu cui titulus Restitution of decayed intelligence, & c. ca. 3. equitem Spelman. verb. Judicium Dei; & Cl. Seldenum, notis ad Eadmer. pag. 203. ut taceam Text. Rossensem, quia nondum divulgatum: inter externos autem, apud Skenam, de verb. significat. in Machami-um; Hotoman. disput. de Fendis. ca. 44. Cuiac. de Feud. li. 1. tit. 1. §. Si autem controversia: Codicem LL. antiquarum, opere ad calcem Marculfi Formula: Kilian. Etymologic. verb. Wier Dordeel, & Maeter Dordeel: Quercetani Notas ad Bibliothec. Cluniac. pag. 156. Lindenbrog. Glossar. in Judicium aquæ: vetus Normann. Custumar. ca. 67. glossâ additâ Gallicâ & Latinâ: Dempster. de Juramento ca. 18. Worm. Monument. Danic. li. 1. ca. 11. Pithoeum in Glossar. ad Capit. Caroli magni, & Juretum in Observatio. ad Ivonis Epist. ac plures alios. Quod ad vocis originationem attinet, puram putam Anglo-Saxonicam existimo, nec aliunde quarendam, cum in toto LL. antiquar. gentium exterarum codice (ubi istiusmodi criminum explorandorum genus, cum variis ejus speciebus ritibusque, satis obvium) nisi semel, (alibi autem ne semel quidem, quod sciam) occurrat, in lege scil. Baioariorum, inter decreta Tassilonis, §. 9. ubi Urtella nuncupatur. Quamvis enim apud Teutonicos modernos (ut ex eorum liquet Lexicis) vox illa reperiatur, hic Dordeel, illic Urtheyl (pro variâ gentium Germanicarum dialecto) scripta; id tamen nostratum imitatione factum puto, talem sceleris investigandi modum, quem habebant nobiscum communem, ita appellare solitorum. Vocabulum autem illud ampliore tandem accepit significationem: ad judicium enim generatim id postea extenderunt, atque ex eo alia fabricarunt, ut Dordeeler, & Urtheyl, pro iudice; Dordeelen, & Urtheplen, pro judicare, & id genus alia. à Saxonibus interim planè recedentes, quibus licet Ordale in criminibus quibusdam explorandis ju-

dicium valeat & de reatu vel innocentia partis accusata decisorium esset, (unde fortè sumpta verbi ampliandi à Teutonicis occasio) judicium tamen generatim apud eos neque signavit, nec ex eo alie voces, Teutonicorum more, derivatæ, in scriptis ipsorum reperiuntur. Idem enim Anglo-Saxones, uti etiam veteres Daniæ, sive de judicio, sive de examine generatim agentes, alio in eam rem usi sunt vocabulo: dom scil. ut & demian, pro judicare; sententiam dicere: atque hinc (inter alias

voces Anglo-Saxonicas inde fluentes) dema, Judex; dom-boc, Liber judicialis; dom-epn, Forum judicarium; dom-æt, Tribunal; domet-dæ, Dies judicii, & id genus alia. Ordalei autem vocem nomenque ad ea solummodo judiciorum sive examinum genera applicarunt, quæ in causis criminalibus, non item civilibus, scil. in criminibus investigandis, nec tamen omnibus, sed duntaxat atrocioribus, & inter ea solum eis quæ claris perspicuisque probationibus indigebant, eis denique in quibus accusato, ob fidem ejus labefactatam, purgatio canonica (suo ipsius sc. & conjuratorum juramenti) interdicta, erant in usu. Si

quis enim criminis suspectus, vel suo testimonio, vel testibus, aliisve claris & perspicuis probationibus convinci poterat, aut adeo erat fide dignus ut

ad purgationem canonicam jure esset admittendus, qui Saxonibus aþerpopð, hand ullus eo casu Ordalei usus: eis autem deficientibus, & quovis alio veritatis indagandæ modo ordinario, ad Ordaleum recurrebatur: minime tamen priusquam accusatus de innocentia suâ solenniter jurasset; quo

quidem juramento sic præstito, ac consequenter re thelsta. cap. jam magis dubiâ factâ, ne diutius laboraret sub lance dubiâ, sed ut omnis in ea parte dubitationis occasio auferretur, suspectum ad Ordaleum, tanquam ad Lapidem Lydium, adigebant, ut sic judicio divino (Ordalio ab eis sic dicto) rei veritas elucesceret. In istiusmodi enim olim exami-nibus adeo magna erat fiducia, ut ne vel in minimo de certitudine eorum ambigerent, aut disputarent; sed de reatu vel innocentia accusati, pro examinis exitu, absque omni hesitatione censerent & pronuntiarent. Unde illud Concil. Rhe-men. ca. 11. pag. 19. Heic si quisquam vestrum aliter esse putat, meque indignum cui credatur, credat igni, ferventi aquæ, candenti ferro: faciant fidem tormenta, quibus non sufficiunt meæ verba. Nec mirum, cum (ut diximus) Dei ipsius Judicium Ordaleum hoc & nominarent & reputarent. Judicium autem Dei rectum, verum, justum, æquum, certum, nec errori, aut personarum acceptioni (ut humanum) obnoxium: quod etiam olim hoc examine usis plenè persuasum. Unde illud formulâ conjurationis ferri & aque, in LL. antiquar. Cod. pag. 1302. Deus judex justus, fortis & patiens, qui es author & amator justitiæ, qui judicas æquitatem, judicas Domine quod justum est, quia recta tua judicia sunt, & c. & id genus alia. Hinc autem est quod judicium sive examen hujusmodi, ut nomen rei conveniat, Ordale vocarunt, Latine Ordaleum sive Ordalium: vocabulo composito ab op, quod Saxonibus, & negationis, & privationis particula, (unde eis opmod, amens; oppite, impunis;

opgild, insolutus; opgroph, incuriosus; oppennyrre, desperatio; optyrpiz, perfidus; opmæte, immensus; opceapunga, gratuito, &c.) & dale, quod, quomodo & todale, & gedale, (ex-
a De quo nos trito hîc, ut in similibus compositis fieri solet, ze, in Tract. de & to:) distinctionem sive differentiam signat, Gabelz
lynd, ca. 1. quasi dicas, sine differentiâ, semotâ scil. partium. i. personarum distinctione vel acceptione, quâ iudicium humanum nonnunquam redditur iniquum, atque minus iustum, & sic **Ordale** idem ac iudicium æquum, iustum, indifferens, neutri partium plus iusto favens, sed veritatem ostendens. Hæc sanè mihi dictabam, cum in huius decantatissime vocis enodatione aliquandiu hæsissem. Ordaleum autem aut simplex reperitur, aut triplex. De utroque vide doctiss. equitem in voce Lada. ¶ Modum hunc purgationis obsoletum dixi: revirescit tamen hodie, quasi postliminio, idem mos ex quadam parte; examen scil. per aquam gelidam, etiamsi planè barbarum, & quâ tale, cum cæteris olim, nec immeritò damnatum, in veneficii scil. suspectorum vel suspectarum potius (cum mulieribus magis adhæreat) vulgari apud nos examine; quas manibus pedibusque vinctas, de facto, in aquam projiciunt, de reatu vel innocentia ipsarum judicantes, prout eas vel supernatare (veluti ab aquâ, ut volunt, protinus rejectas) vel fidere compertum fuerit: has (emersas) fontes; illas (submersas) infontes habentes & pronuntiantes. Tam iniquum, & tam (meo quidem iudicio) perniciosi exempli institutum, cum nullo omnino jure divino, aut (quod saltem hodie viget apud nos) humano, subnixum sit, silentio (occasione hæc oblata) sine notâ præterire non potui, nec opinor debui.

Orgilde.] 830. 48. Ut vocis sensum melius assequaris, audi quid de Forbatudus in Formulæ & alibi, ex Adversariis meis deprompturus sum. Ego hodie facio ipsum fordanno & forbatudo. Ita Formul. solemn. 160. Item in Decreto Childeberti reg. cap. 5. Iudex loci illius solatio collecto ipsum raptorem occidat, & jaceat forbatudus. Forbatudus & forbatudo hîc, (inquiunt viri docti) qui prior alterum percussit, quomodo autem hæc convenient, vel voci illi forbatudo in Ripuar. L. 77. sive illi forbatutus in decreto Childeberti prædicto, quorum locorum neutro de occiso vel prius, vel posterius feriente negry quidem? Hæc itaque derivatione rejectâ, vox meo iudicio idem signat, ac hîc Anglo-Sax. opgild, al. agild, hoc est, insolutus, vel sine compensatione, ut qui inter malè faciendum occisus, solitam compensationem, mortis causâ, pro capitis sui æstimatione, irrogatam, perdere promeruerit, vel (phrasi Formul. 119.) cujus anime mors non est requirenda. Unde in dictâ L. Ripuar. de vita forisfactum dicitur; id est, ob malefacta dignum cui vitâ adimeretur. Nec aliud (ni fallor) vox illa altera, fordanno, significat, scil. qui dum malè ageret, vita privabitur. Hæc autem melius, ut firmentur, sciendum, quòd sicut in utraque voce (fordanno & forbatudus) prior compositi pars, una & eadem est, & sono & sensu; sic itidem sensu posterior: danno enim à Belg. doen^b fluens, uti to doe no-
b pop-
doen, Sa-
monibus in-
terimere.
V. Psalter.
Latino-Sax.
Psal. 101.
v. 21. bis, facere sonat. Vox autem utraque integra

Saxonico poppyrhtan respondet, quod à pop & pyrcan veniens, Latino-barbare forisfactus redditur. In vocum etiam utraque, item in forbatutus, for, (quomodo in Forbannum, Forjudicare, &c.) uti & Belg. ver, & Anglo-Saxon. for, in quàmplurimis compositis, negandi sive privandi est particula. batutus autem (posterior compositi pars) à Belg. baete, al. boete, venit, Saxon. bote, quod emendationem, correctionem, remedium, compensationem, satisfactionem, compositionem, notat. Facere itaque aliquem fordanno vel forbatudo (phrasi Formular.) idem est, ac probare vel ostendere ipsum (ob ejus malefacta) adeo justè peremptum, ut nullam omnino amissæ vitæ compensationem mereatur, & jacere forbatudus est, phrasi Lud. pii, absque compensatione jacere, sive ut in L. Boior. tit. 7. l. 1. §. 2. (ubi de eod. crimine agitur ac in L. illa Ripuar.) sine vindictâ. V. Ungilda akere.

Ostenso.] 897. ult. Idem hîc quod infra Scheauwing.

Othan.] 74. 18. Juro per Deos meos potentes Thoz & Othan, quòd ab hac hora inimicissimus ero omnibus vobis, Thoz & Othan hîc, Saxonum nondum conversorum erant Dii, Deastri potius, quorum posterior, aliàs Modan dict. unde feria quarta, ut hîc 551. 35. nobis Wednesday, q. Wodan-day dicta; ut à Thoz illo, feria quinta, Thursday; utpote dies eorum nominibus & honori dicati. De his autem, & cæteris id genus Deastris satis apud Crantzium, Cluver. Voss. Worm. & Versteganum Anglum, aliosque.

Overtcyhed.] 836. 25. Vox Saxonica, convictum signans à cypan, ostendere, notum facere, probare: & osep, super, q. super eâ re convictus, vel reus factus.

Overherneffa.] 828. 63. Overhirneffa. 835. 60. 836. 20. Vocabulum ejusdem labii ac prius, quod (ut apud Saxones poprepennyrre, al. oseprennyrre, in LL. Hen. 1. Overseuneffa) significat tum obedientiæ debitæ ex contumaciâ, superbiâ vel contemptu detractionem ab eo qui legem audire, juri scil. parere recusaret: tum forisfacturam, ut vocant. i. e. multam propterea debitam. Normannis hoc Surfise, formâ Latinâ Superfizio: nam cýninger osepþýpnýrre, in LL. Canuti, par. 2. ca. 26. à Gulielmo primo postea recensito, lege nimirum 48. la surfise le Rei, Gallicè redditur. Overhirneffam Bromptonus Latinè vertit subauditionem; malè, pro suprauditionem. Vox enim ita sonat; ab osep, i. super, & þýpan, audire, auscultare.

P

Paceatur.] 765. 15. — recipiat agenfriga corium ejus & carnem, & paceatur de cætero. Saxonice autem sic: 7 nime re agenþþigea þir flærce. 7 ðolige ðær opper. quæ sic interpretor: & capiat dominus carnem ejus, & nihil amplius; vel, nec quid præterea; vel, residuum perdere contentus; ac si, paceatur hîc, pro patiatur.

Paga.] 143. 21, 27. pro Pagus.

Pagettus.] 2581. 39. Affecta, pedissequum. Vulgò, a Page. Vox Gallica,

Palefridus.] 598. 60. 1130. 27. 1855. 49. 51. Insignioris

nioris equi genus, nempe qui ad pompam aut honorem vectorum manu ducitur. Vulgò, **Walsrey**: ex Gallicis verbis par le frair, ut pluribus probat vir longè doctiss. Mer. Casaubon. in De linguâ Anglicâ vetere, &c. pag. 186. Differt à Dextrario ut Cl. Vossio jam observatum, in voce Dextrarius.

Pallium.] 79. 26, 38. Insignium unum (Crux; vulg. **Crosier** dicta, alterum) Archiepiscopis peculiarium, vulg. a **Pall.** Bene igitur vocem refert Baronius ad pallium Archiepiscopale. **Alcuinus**: Pallium Archiepiscoporum super omnia indumenta est, ut lamina in fronte pontificis. Pallium nihil est aliud, nisi discretio inter Archiepiscopum & ejus suffraganeos. Iterum ipse: Pro rationali nunc summi Pontifices, quos Archiepiscopos dicimus, pallio utuntur, quod à sancta sede Romana Apostolica dante accipiunt. **Innocentius 3.** in lib. de Offic. Mis-
sa: Pallium illud quo majores Episcopi (adverte Archiepiscopi nomen) utuntur, est de candida lana contextum, desuper habens circulum humeros constringentem, & duas lineas ab utraque parte pendent, quatuor cruces purpureas, ante, retro, à dextris & à sinistris, sed à sinistris duplex est, & simplex à dextris. Tres etiam acus aureæ infiguntur pallio, ante pectus, super humerum, & post tergum. Super dextrum humerum non infigitur, hæc qualibet acus preciosum continet lapidem. Sic ille ad rem satis explicatè.

Palmarius.] 2322. 56, 63, &c. Peregrinus ille, quem nostrates vulg. a **Palmer** vocitant. Nomen à baculis palmarum aut ramis quos gestare solent. Peregrinus autem & Palmarius, secundum quosdam, in his signanter differunt: Peregrinus, certum habuit domicilium; Palmarius autem nullum: Peregrinus, ad quendam certum & præfinitum proficiscebatur locum; Palmarius autem, non ad unum aliquem, sed ad omnem: Peregrinus, ire quibat sumptibus propriis; Palmarius, voluntariam profiteri tenebatur paupertatem: Peregrinus, sua potuit renuntiare professioni; Palmarius autem, nunquam, nisi obtentâ prius palmâ, victoriâ scil. in hostes ejus spirituales, & vitâ per mortem.

Palmatia.] 641. 63. Fortè palmarum locus. **Palmatianæ** Ludovico de la Cerda, daçtyles.

Panelculus.] 1804. 64. parvus panis, q. d. panicululus.

Panigeria.] 509. 48. Conventus rerum venalium. Ita siquidem locus: & panigeriam, id est, conventum rerum venalium. Vocabulum corruptum (ni fallor) à Græco πανήγυρις.

Pannagium.] 2007. 9, 10. Vide Pasnagium.

Pannus decusus.] 1522. 39. laceatus. 40. Per priorem pannum intelligo incisum; per posteriorem vero, pannum limbis ornatum. Vulg. laced. Vide tamen: nam Hovedenus habet laceratus.

Pararium.] 1166. 10. Idem proculdubio quod auctori nostro alibi, ut & Rogero Hovedeno, Peraria; Radulfo de Diceto & Matt. Parisio petraria: machina bellica scil. petras sive lapides ingentes emittens ad muros diruendos. Fortè à Gall. Petriere, al. Perrier.

Parcenarius.] 803. 60. Particeps. Gallis Parconnier. Hinc Forensibus nostris cohæredes, Parcenarii dicti, vulg. **Parceners**, aliàs **Coparceners**.

Parcus.] 1435. 41. 2116. 17. Est locus (inquit **Comellus** nostras) ad ferarum custodiam palis aut

aliter circumseptus. **Parcus** autem; & illud quod **Parocum** nuncupamus, Anglice **Paroc**, ut & Gall. **Parc**, ejusdem (ni fallor) sunt prosapie, nempe à Sax. þeappuc, quod Saltum vertit **Chronologia Saxonica** eruditus editor & interpres, pag. 550. extre-
mâ: Florentius autem **Wigorn.** sub ann. 915. Septum, pro Septum fortè, quod (inter alia) idem sonat ac Anglis **Parke**, Teutonicis **Parck**, vivarium scil. cervinum, quibusdam theriotrophium, Sax. oxonpfalo. **Parcus** autem apud **Bractonum** & **Fle-**
tam crebro pro ergastulo pecorino, sive peribolo, vulg. a **Bound**, id est (inquit **Comellus**) area in quolibet feodo seu manerio circumsepta, in qua animalia damnum frugibus aut fructibus terræ quibuscunque facientia includantur, donec de damno per dominum satisfiat, aut saltem cautio apud vicecomitem per dominum interponatur de stando juri. Hinc est quod in **Registro** (**Forensium** nostratum libro sic dicto) Breve habemus de Parco fracto, quod domino feudi competit in aliquem clausum suum virum-
pentem, & bestias ibidem, ob damnum alicui in terrâ suâ datum, inclusas, inde abducentem vel abigentem.

Pardona.] 1411. 26. Condonatio, vulg. a **Par-**
don, Ita **Pardonare**. 851. 6. pro condonare. A Gall. **Pardon**, & **Pardoner**.

Parentes.] 767. 55, 58. 846. 22. Vocem habes sapissimè in **LL. Hen. 1.** Quod autem strictè aut propriè, ut apud veteres Romanos, accipienda sit, haud sentio: verum planè (ut verbis utar viri undequaq; doctiss. **Isaaci** sc. **Casauboniæ**) quomodo in idiotis-
mo Gallico, Hispanico etiam & Italico, pro qui-
buscunque sanguine vel affinitate junctis, usurpa-
tur: potest addi, & in **Feudor. libris**, de quo vide **Hotoman.** de verb. feudal. & **Lindenbrog.** in voce. Comment. in Capitol. pag. 134.

Parliamentum.] 866. 50. 913. 59. 937. 28. 1939. 1. Curia apud nos suprema: magnum trium ordinum regni concilium, vel conventus, ut cum rege de rebus arduis consultant. Colloquium quandoque dictum, & propriè; nam à Gallico parler venit, quod loqui significat. Vox hæc à Normannis advecta, nec antea Anglis nota, quibus concilium illud interdum mycel synod. i. synodus magna, interdum pittena gemote. i. sapientum conventus, & similiter nuncupatum.

Parochia.] 500. 63. 542. 45. pro parœcia, quæ hæc & alibi creberrimè, ut **Ludovico de la Cerda** & **Vossio** jam notatum, sumitur pro diœcesi totâ. Sic expressè infra, 756. 32.

Parorum.] 798. 30. Malè pro Warorum. **Beda** **Meannarorum**, Saxon. meanpapa maðde: in cujus (inquit) signum adoptionis, duas illi provincias donavit; Vectam videlicet insulam, & **Meannarorum** provinciam in gente Occidentalium Saxonum. De provincialibus sic dictis vide **Cl. Cambden.** in agro **Hantonienfi**.

Parrio.] 151. 2. Rex paganus Hesten cum lxxx. parrionibus, &c. **Wigorn.** & **Hoveden.** cum 80. paronibus: **Florilegus** autem, cum navibus 80. Intel-
lige **Myoparones**.

Parvisium.] Vide Triforium.

Pasnagium.] 765. 56. 61. Ita corrigendum quod in **Chart. Duc. Norman.** à **Cl. Vossio** in voce **Pas-**
sagium exhibit. scribitur **Pasuagium**. **Pannagium** intellige, quod porcorum glandibus pastionem significat. Vulg. **Pawnage**, al. **Mast**, à Saxon. martene,

mærtene, quercetum; unde saginare, Belgis mærtene. De voce plura apud Spelmann. in Esca, & Watsium in Pannagium.

Passagiarius.] 1947.22,23. A Gallico passager, al. passagier, viator: hîc autem is qui aquam transit vel trajicit. Vulg. a Passenger.

Passagium.] 912.51. 1069.64. Iter, transitus, trajectio: sed & tributum quod à viatoribus exigitur. Vulg. Passage. Vox Gallica. Vide Wats. & Voss.

Paterini.] 2442.22. aliter Patereni, quomodo apud Matt. Parisium, ad ann. Dom. 1236. Hæreticorum genus, quarum præterea mentio in Concil. Lateran. sub Alex. 3. ca. 27. Constitutione Friderici 2. de statut. & consuet. ca. 5. unde sumpta est Authent. Gazaros, &c. C. de Hæret. & Manich. & C. Excommunicamus 15. Extra de Hæreticis.

Pax manu (Regis) data.] 896.4. 918.30. Vide Handgrith.

Pecia.] 2101.50. A Gall. Piece, nobis Pæce, i. pars, parcella.

Pecunia.] 900.52. pro pecude; quomodo Saxon. æhta Lambardo Latine versum: melius, pecunia. Licet enim vocem eatenus extendere non diffitear, V.L.L. E- utpote cum & pecudem, & cujuscunque generis tbelredi peculium, bona, & substantiam comprehendat: par.2. ca.4. hoc tamen in loco (ni fallor) idem signat ac feoh in proæmio LL. Aluredi apud Lambard. fol.20.b. forðon ðe hit pær hys agen feoh. i.e. quoniam pecunia ejus est. De mancipio dictum. Saxonice aȝan, possidere, format æht, al. aht, in participio: unde æhta pro possessionibus, vel bonis ab aliquo possessis.

Pecunia sepulturæ.] 920.38,42. Idem quod alibi Morticinium, ut in diplom. Frid. 1. Imp. monasterio S. Emmerani Ratisbon. dato anno 1153. apud Hundium in Metrop. Salisburg. tom.2. pa. 377. Stabilimus etiam ei, ut morticina quæ vendicantur (sic enim lego, non ut ibi perperam, vel dicuntur) de hominibus sæpediti monasterii, ubicunque defuncti fuerint, monasterio salva sint & custodita, nec in eis alicujus loci libertate injuriam patiatur. Ubi vox emolumentum vel tributum aliquod signat, eidem (ni fallor) simile, quod apud nostrates Mortuarium; Cambro-Britannos, à Latino obo, Obediw; item à terra, Daerawd, & Daered: quædam scil. ex morientium bonis (ut dicunt) mobilibus obventio, proprio parcho debita, viz. secundum melius animal: sic autem dictum eo quod relinquitur ecclesiæ pro animâ defuncti, & quia cum mortuo, tempore sepultura, consuevit ad ecclesiam deferri. Lindewod. in Provinciali, tit. de Consuetud. cap. statutum, verbo Mortuarii. Hoc Anglo-Saxon. raplycea, quod, ut hîc, Latine redditur pecunia sepulturæ: nec incongruè: tametsi enim anima symbolum (quasi in anima defuncti salutem & subsidium, ut credebatur, erogatum) vox signet, sepultura tamen tempore, instar Mortuarii, pendebatur, ut ex LL. Canuti regis par.1. ca.13. & Lindewodo liquet: unde etiam Corse-present dict. De quo vide Cowelli Interpretem.

Pedagium.] 1456.36. Idem quod alibi Pedaticum: tributum scil. quod domino loci persolveretur, etiam ab iis qui per terram ejus pedibus iter conficerent.

Pedaticum.] 249.44. Vide Pedagium.

Pedones.] 213.6. 220.25. Pedites.

Peisa.] 2072.46. & ult. A Gall. pois. i.e. pondus. Unde nostratium pets nomen, eo sensu; item verbum to petse, h.e. ponderare.

Pellicia.] 2011.39,45. Idem quod pelliceus, & pelliceum, vestis scil. è pellibus, unde fortè nostratium Pelleh.

Pelliparius.] 910.45. Coriarius, alutarius.

Pentecomarchus.] 131.63. Scribe Pentecontarchus.

Penypise.] 2068.15. Pondus quo pensantur denarii. à peny, denarius, & pise, quod à pois corrupt. pondus. V. Peisa.

Peraria.] 1087. penult. 1097. pen. 1201.43,47. 1203.29. Vide Pararium.

Perquirere.] Sape hîc, ut apud Forenses nostros, pro acquirere: unde nostratium purchase, & to purchase: atque hinc Perquisitio. 1316.9. 1503.44,59. & alibi, pro acquisitio: item Perquisitum, quod (inquit Cowellus nostras) significat possessiones pecuniis nostris coemptas. Item Perquisita curiæ, de quibus hîc 1939.53. quæ sunt obventiones, sive emolumenta, feudi sive manerii domino, ratione curiæ suæ, accrescentia, ultra certum & ordinarium fundi sui censum vel redditum annuum. De quibus omnibus vide eund. Cowell. Interpr. in voce Perquisita.

Persona.] 1191.33. 1431.6,9. Est apud nostrates rector alicujus ecclesiæ, quem vulgò Parson vocamus, sic dictus fortè, quasi personam sustineret ecclesiæ. V. Cowell. Interpr. in voce.

Personatus.] 1057.59. Dignitas ecclesiastica. Item apud nos beneficium illud ecclesiasticum quod aliàs rectoriam dicimus, vulgò, a Parsonage. Quandoque domus sive habitaculum ad rectorem ejusmodi pertinens, ut hîc, 2097.4.

Perticata.] 1940.22. pro Pertica.

Pertinens.] 928.24,27. Pro cognato, vel consanguineo. De eo hîc dictum qui incestum commiserit: Sax. rýbleȝer; à rýbbe, cognatus, consanguineus; & leȝer, concubitus.

Pertum.] 2736.7. Fortasse pro verriculum, a Wzuth.

Petepagge.] 2152.31. Corrigendum fortè Petibagge, de quo Forenses nostri consulendi, & Cowellus, in voce Clerke; ubi, inter plures alios, Clericum memorat parvæ bagæ, vulgò, Clerke of the petit bagge, quem officialem vocat Cancellaria; ejusque & sociorum, (tres enim, inquit, sunt eodem nomine noti, quorum primarius Custos Archivorum, sive Commentariensis, vulgò Magister rotulorum dictus) munus & officium describit, quem omnino consule. Dictio sacculum signat.

Petra lanæ.] 2571.35. Lana pondus illud quod nobis vulgò, a stone of wall. Quantum autem hoc, explicatum habes postea, 2576.58,59. Saccus lanæ continere debet in pondere xxvj. petras, petra verò xiiij. l.j.

Perraria.] 623.12,13. 661.57. & alibi. Vide Perarium.

Petrespeny.] 754.15. Vide Romescot.

Pietantia.] alibi Pitancia. 1897.12,16. 1922.4. Vulg. Pittance. Gall. Pitance. Ferculum, (ita Watsius) præbenda, seu constituta portio quæ contingit cuique commensali in cibo & potu. Sic ille. Malim ferculum vel obsonium lautius, non commune

commune vel solitum, quod Generale dictum. De quo idem *Watfius*, suo loco. Vox à pietate ducta: unde aliàs dicitur *Misericordia*.

Pilarius.] 1291.12. & alibi. Columna. Vulgò, a *Pillar*. Gall. *Pilier*.

Piles.] 1940.43. Ita Anglicè, pro Latin. *Pila*. V. *Barrera*.

Pilorum.] 2021.52. alibi *Collistrigium*. i. collumbar, sive numella versatiles, quibus alicui collum stringitur; vulgò, a *Pilloz*, à Gallico *Pilorie*.

Pipa.] 2585.19. Cadus. Vulgò, Gallis & Anglis, a *Pipe*.

Pisa.] 1777.4. 1931.33. Pondus. A Gallico *Peser*, unde vernaculum nostrum to *peise*, pro ponderare, librare. V. *Peisa*.

Pitancia.] Vide *Pietancia*.

Placea.] 1940.20.58. 2036.42. Ut Gallis *Place*, i. e. locus, spatium, area, atrium: & quomodo Anglis in *Market-place*, & simil. Ruri etiam quod quibusdam Curia, aliis *Placea*; vulgò, the *Place*; predii areâ intellectâ.

Placitare.] 35.7. 56.26. 1025.20. In foro litigare, iudicio experiri, causas agere. Unde Gallicum *plaider*, Germ. *pleiten*, Angl. to *plead*. Ita *Placitator*. 225.50. 1595.51. pro litigatore, disceptatore, causidico; vulgò, a *Pleader*: item pro eo, qui, tanquam fisci procurator, placita forensia aliis intentat. Sic etiam *Placitatio*. 920.51. pro actione placitantis. i. disceptatione, causâ actione, litigatione, vulgò, a *Plea*, & *Pleading*: quomodo etiam *Placitum* acceptum, 35.7. alio tamen sensu alibi, ut 170.60. 171.48. 465.50. pro concilio scil. conventu, vel confesso iudicum ad jus dicendum. Quod igitur veteres conventum aut forum agere dicebant; id recentiores placitum tenere dixerunt. Vide *Hotoman*. *Lindenbrog*. *Cowell*. *Voss*. aliosque.

Plagiare.] 827.54. pro *Plagare*. i. percutere, vulnerare. Ita *Plagiari*. 827.45.53. passivè.

Planeta.] 1227.18. Vestimentorum sacerdotalium ultimum, & post stolam indutum. V. *Casula*. & *Ludovic. de la Cerdâ. Adversar. sacr. cap.* 36. 12.

Plata.] 2576.64. & ult. 2627.62. Aurum & argentum omnino planum; nec ab aurifice in vasa, neque à monetario in nummum adhuc conversum. Vulgò, *Plate*.

Platellus.] 2010.64. Patina, vulgò, a *Platter*, Gall. *Plat*.

Platoma.] 113.31. Lamina. Belg. & Angl. *Plate*. V. *Voss*. *Platonix*.

Plegiatio.] 921.12. Fidejussio, vadimonium. Ita *Plegius*. 586.44. 764.11. pro fidejussore vel vade; eo scil. qui pro alio spondet & obligatur, seque pro illo supponit reum. A Gall. *plege*, al. *pleige*, eo sensu.

Plumale.] 1824. ult. 1825.2. Fortè pro *Plumatile*; nisi *Plumacium* malis, quod diversicolor vestis, pannus, aut stragulum acupictum ad plumarum modum. De quo vide *Voss*. An verò *Plumacium* fuerit vestis ex veris plumis confecta, & mirificè variegata: de quo veterum artificio multa præclare doctiss. *Fullerus* in laudatissimis *Miscellaneis*, De significatione nominis *Plumacii* artisque ipsius antiquitate: *Misc. Sac. li. i. ca. 20*.

Pœna mutorum.] Vide *Mutorum pœna*.

Pœnitentia.] 859.5. 920.11. Pro *Pœnitentiarius*, ut 1872.2,8,11. parochus scil. vel alius sacerdos, cui jure canonico incumbit plebis sibi commissæ, aut alicujus singularis persona, confessiones audire, & pro ratione delicti, juxta disciplinam ecclesiasticam, pœnas dare. Vulgò, a *Confessor*.

Pollardus.] 2493.65. Quoddam illicitum nummi genus, eo ævo sic dictum.

Portarius.] 910.64. Janitor, ostiarius. Vulgò nobis, a *Porter*.

Portator.] 1121.25,31. *Bajulus*, lator, nuncius. Angl. a *Porter*.

Portireve.] 835.58. 843.18. 898.15. Urbis sive *Portus* prepositus. Sic olim dictus est urbis *Londonensis* præfectus, quem hodie *Majorem* vocant. Vox hybrida: à Latino *portus*, & Saxon. *gepef*. i. præfectus, prepositus, præses, de quo pluribus *Spelmanus* in voce *Grafio*.

Posse.] 1032.44. pro potestate, vel potentiâ; unde vulgare nostrum *Posse* comitatus, pro potentiâ, potestate vel viribus loci.

Possessionatus.] 2159.56. Possessionem nactus, vel possessione donatus.

Possibilitatis accusari.] 825.41. Vide supra, Ex possibili.

Postillare.] 2435.26. Textum explicare, vel interpretari. A *Postilla*. i. commentarius, scholia, vel annotationes. Nomen (inquit *Vossius*) ex eo, quia qui sua discipulis dictarent, identidem in ore haberent, post-illa: puta, ad hæc, vel ista auctoris verba adscribite.

Potatio.] 762.17. Vide *Ealahus*.

Potellum.] 2038.20,21,22. Diminut. à *Pot*, quod poculum, q. parvum poculum: lagunculâ. Vulgò, *Pottle*.

Powchius.] 2597.55. *Bulga*, pera: vulg. a *Powch*, Gallis *Poche*, unde nostratum *Poke*, eo sensu.

Præbenda.] 235.57. 240.46. 277.19. 307.12. 989.26. *Præbendam* enim juniores dixerunt pro *Præbenda*, numero plurativo. Portionem intellige monacho sive canonico, unde se sustentet, assignatam. Vulg. a *Præbend*. Inde—

Præbendarius.] 989.27,30. 1222.42. qui talem præbendam accipit, a *Præbendary*.

Præjuramentum.] 844.36. 924.59. *Præjurare*. 924.64. Vide *Antejuramentum*.

Præsentia.] 1478.20. Honoraria, dona hospitalia, xenia, vulgò *exenia*, e. præmisso, more Gallico. Anglicè *Præsents*, quomodo etiam Gallicè. A *præsento*, quod hospiti præsententur vel offerantur.

Presbyterium.] 555.48. Ecclesia vel templi chorus sive cancelli; sic dicti, quod olim ibi nulli nisi presbyteri sederent.

Prisa.] 1410.59. 1411.3. Exactio; quicquid exactum, vel captum: quandoque vectigal ex consuetudine Regi debitum: quomodo hic, 2510.59. à Gall. *pris*, captum, pressum, vi occupatum: quemadmodum etiam—

Priso.] 1096.31. Captivus. Unde nostratum *Prisoner*, pro eo qui captivatur, & in carcerem, qui nobis & Gallis *Prison* dictus, conjiciatur. Infra autem, viz. 2499.2. *Priso* occurrit pro—

Prisona.] 1089.12. 1155.53. Item 1917.3. ubi anathematum & prisonum, pro attachiamentum & prisonam. Vide Priso.

Prisonarius.] 2596.58.64. Idem ac Priso, quod vide. A Gallico Prisonnier. Lapsus interim doctiss. Vossius, qui Prisonerium, cum qui alterum in carcerem compingi curaret, interpretatus est.

Privilegiare.] 2002. penult. Immunem reddere; privilegio donare.

Probare.] 925.14,15,17. Sic author noster Latine exhibet Saxon. aȝnian; rectius vero Lambardus: uti suum ipsius proprium vindicare. Sic enim vox sonat. Probare igitur hic, ut & 836.12. pro propriare. i. proprium facere vel reddere, sibi uni vindicare, adsciscere. Ita propriatio pro adsciscendi actus.

Processio.] 2089. penult. quandoque additur pentecostalis. A procedendo. Eunt namque tum Clerici cum plebe per vicos & plateas, canentes, & Deum pro frugum suarum ubertate supplicantes. Ambarvalia vocant. Sax. ȝanz-dazaz: vulgò à rogando, ut dixi, Rogation-week: à procedendo, Procession-week.

Proclamare.] 202.14. 483.1. 484.50. Idem quod Clamare, supra. i. vindicare. V. Calumpnia & Hotoman. in voce Proclamator. Hinc autem possessiones proclamatae, 203.9. pro possessiones vindicatae.

Procuraciones.] 327.35. Pecunia, quae à sacerdote quotannis Episcopo, vel Archidiacono ecclesiam visitanti solvitur: unde titulus ille Juris Canonici, de censibus & procurationibus.

Proditoraliter.] 936.4. 937.37. Proditorum more.

Proportionatio.] 2576.50. — secundum suae mensuram proportionationis. Id est, pro rata parte. proportionatio nempe pro proportio.

Propriare.] 836.12. Propriatio. 835.65. Vide Probare.

Providentia.] 2608.24,25. 2676.26. & alibi. Paratum, apparatus: vitae necessaria providentia comparata. Vulgò, Provision.

Provisio.] 1968.48,51. Est Pontificis Romani diploma, quo praecipit beneficium ecclesiasticum cui-libet conferri in diem mortis illius sacerdotis aut alterius, qui ipso fruitur. Alias, Gratia expectativa nuncupatur. De quo vide Duaren. de sacr. eccl. minist. ac benef. li.5. ca.8. & Cowell. Interpr. in voce.

Puer.] 887.29. Vide Minister.

Pullani.] 2088.53. Fortè pro Pullini. Vulgò, Bulletin. Gall. Poulaille.

Pulones.] 2010.53. Idem ac Pullani, quod vide.

Pulsatio.] 1892.7. & alibi saepe. Campanarum scil. in signum honoris atque reverentiae erga aliquem per illum locum transseantem vel illuc adventantem.

Purprestura.] 1936.16,19. 2023.1. A Gallico pourpris, i. invasum, vi occupatum, injustè obtentum. Cetera Watson, in voce.

Putacius.] 1073.31. A Gallico putois. i. iētis, martes.

Putativus.] 909.63. Sic Gallicum putatif Latine fecerunt, id est, existimatum, nobis reputed.

Putura.] 1915.56. Idem (ni fallor) quod Gallis Poutre, al. Poultre, Trabs scil. vel tignum.

Q.

Quarentena.] 897.45. Stadium. Sax. fuplang: (unde nostratum furlong:) Textus enim Rossensis locum hunc sic exhibet Saxonice: Ður feop sceal beon þær cýnzer ȝrið. fram hys burhȝeate þær he is rittende. on feoper healse hys. Ðæt is iii. mila. 7 iii. fuplang. 7 iii. æcepa bræde. 7 ix. fota. 7 ix. rtaftamunda. 7 ix. bepecopna. Legem recensuit Hen. 1. in LL. suar. ca.16. ubi hac: 7 ix. rtaftamunda, à Bromptono praetermissa, sic per eum Latine facta: & novem palmarum: V. Spelm. in Furlongus.

Quarterium.] 2078. ult. Idem quod summa; sic enim infra: 2094.10,11. unam summam five quarterium frumenti, & iiij. quarteria five summas ordeï, &c. Summa vero quid sit, vide infra, in Sagmarius. Hinc autem vernaculum nostrum, a quarter, pro eà granorum quantitate quam alias dicimus a Seame, & ex octo modis constat.

Quartilatus.] 2594.56. De vexillis dicitur, insignibus Angliae & Francia, in eodem scuto in quatuor partes distributo simul depictis, more fecialium insignitis. Vulgò, quartered.

Quassatus.] 2635.7. 2701.60. pro Cassatus: à cassare. i. cassum reddere. vulgò, quashed.

Quieta clamantia.] 656.65. 657.2. al. quieta clamatio. 657.15. Juris sui tituliue in rem aliquam facta renuntiatio; ejusque in alterum, ab eo quiete & securè possidende, translatio. Ita quietum clamare. 613.48. 645.15. 657.11. id est, juri & titulo suo renunciare, omni rei vindicatione in eum abdicatâ. quite claime vulgò dicimus. Huic affine —

Quietatio.] 688.49. i.e. absolutio, relaxatio: à verbo quietare, quod quietum & securum reddere sonat. Unde nostr. to quite, & acquittance.

Quintallus.] 1219.39.40. al. quintale. i. centum pondo. Unde & hic: & pondus quintalli est pondus centum librarum auri. Hoc Gallis quintal. Cotgrav.

Quorespondens.] 2011.11. & alibi. Mendose pro Correspondens.

Quotare.] 2430. penult. Notare, signare. A Gallico quoter.

R

Rachymburgii.] 931.5. Judices erant vel ministri, qui Grafioni sive Comiti ad judicandam, & rem judicatam, sive sententiam, exequendam, adfiderent. Lex Sal. tit.52. §.3. Tunc grafio congreget secum septem rachimburgios. Similiter paulo post: Statim rachimburgii pretium adpretiatum, quantum debitum, quod debet, valuerit, de fortuna illius tollant. Alio nomine Sagibarones dicti; quam vocem Cl. Selden. Minister mulctarum, sive Judex causarum, vel mulctarum vertit: Sagibarone[m] ei similem existimans, qui in L. Burgund. tit.76. vocatur Writscalcus. i.e. (inquit) Minister sive praefectus ad irrogandas mulctas. Huc facit, quod qui hoc in loco Rachimburgii, Saxonice dicuntur ȝytrepar. i. avari, quales plerumque ministri ejusmodi, ad infamiam usque: nominis sui rationis immemores interim, quod (ni fallor) à recht, Sax. rihrt,

^{Tit. Honor.}
edit. 1. pag.
261. 62.

piht, h.e. jus, aquum, rectum, & berghen, Sax. beorgan, servare, tueri, custodire, compositum reor: quasi recti, vel juris aequi conservatores. Hinc forte malit quis recentioris ævi Ministros, Vicecomites dictos, intelligendos, quorum quidem, in partem muneris, est rem judicatam sive sententiam latam, ut executioni demandetur, curare, & in eam rem judiciis interesse; pacem etiam publicam conservare; unde Defensivæ locorum nomen eis olim attributum, ut supra.

Ratis.] 2694.21. Jam, inquit, mihi non deest nisi ratis, equus & funis, ut dignam mortem sustineam, &c. Ubi, ni fallor, ratis pro crates: vulgò, a hurdle. Lase siquidem Majestatis condemnatus apud Anglos, gratibus vimineis stramine coopertis impositus, à carcere ad crucem supinus equo trahitur.

Raton.] 2636.10. Sorex minor, vel mus. Vox Gallica.

Rechaciatus.] 2499.32. Repulsus, retroactus: à Gallico rechasser. i.e. repellere.

Reclamare.] 237. ult. 1006.17. Iterum sibi vendicare. Ita Reclameum alibi, pro actu reclamandi.

Recluforium.] 2736. 51,52. Anachorite cella.

Recognitio.] 658. 6, 9. Eo ævo pro judiciaria cognitione, sive examine forensi; Vulgò, Cognitance.

Recordatio.] 1839.6. Recordum. 1793.43. Actum sive munimentum Curie adeo authenticum, ut probationem contrarii non admittat. Hoc autem talis Curia (sive Tribunalis) actum aut munimentum esse debet, quam curiam de Recordo nominant Forenses: cujusmodi sunt illa tribunalia apud Westmonasterium, & alia quedam à Cowello nostro in Interprete memorata. Videatur etiam equitis Coci Institut. par.1. fo. 117. & 168. Iis adde quæ supra de Husteng dicta sunt. Hinc autem recordari, pro, in acta referri.

Rectatus.] 1386.56. & alibi. Vide Retectus.

Rectitudo.] 218. 23,25. pro Justitia: (Justitiam autem facere quid sit, vide Hotoman, de verb. feudalib.) 830.32,41. (ut alibi Rectum, & Rectitudines) pro Jus, & Jura, eâ sc. quandoque consuetudine debita, Sax. piht, & gepihtar: quo sensu nobis Right, & Rights. Rectum etiam apud Juris nostri peritos causam proprietatis significat; quibus etiam Breve, quod vocant, de recto, est vocatio alicujus in jus super causa proprietatis. De quo Cowellum consule.

Redditus assilus.] 1939.36. Dicitur certus ille & immobilis census qui domino solvitur ex prædiis liberis, unde & liber appellatur: estque mobili & nativo contrarius. Vulgò, Kent of assise.

Refectorarius.] 2294.60. Refectorii custos vel curator. In cœnobiis monachus ille cui refectiois onus incumbit.

Refcoffare.] 2469.33. Iterum fcoffare: in feudum scil. denno concedere vel elocare.

Referendarius.] 1991. 34,45. Medio ævo (inquit Vossius) Referendarii dicebantur, qui nunc magistri libellorum supplicum: nempe qui Regi libellos supplices, & diplomata offerrent, ut subscriberet. Huic (ni fallor) respondet nostratum Master of the Requests, id est, à libellis, vel libellorum supplicum magister, de quo vide Cowell.

Refutancia.] 2193.21. infra, lin.57. Refutatio.

Instrumentum vel munimentum, quo, vel cujus ope, quid falsi arguitur, vel refutatur.

Regalia.] 2694.51. 2695.7.2744.48.2748.36. Substantivè nempe pro regale, vel regalia. h.e. regii dominatus propria: vulgò, regalitas.

Regardum forestæ.] 692.22. Limites vel ambitus Forestæ, cujus cura quibusdam ministris, Regardatores dictis, commissa; quorum erat forestam obambulare, & circumire, ut ex visu & inspectione propria, inquirant de transgressionibus, si quæ sint, easque repertas Judicibus forestæ significant. A Gall. regard, i.e. visus, inspectio, consideratio.

Regitrare.] 1867.41. est in acta vel libellum referre. Ita Registrum. 1835.17. 1867.31. pro actorum sive rerum gestarum indiculo sive catalogo. Vulgò, a Register, al. Registry.

Relevare terram.] 311.2. — non redimat terram suam, sicut faciebat tempore fratris mei, sed legitima & justa relevatione relevabit eam. Quod hic Relevatio, aliis Relevium. i. (definiente Hotomanno) Honorarium quod novus vassallus Patrono introitus causâ largitur: quasi morte alterius vassalli, vel alio quo casu feudum ceciderit, quod jam à nova sublevetur. Veteres (inquit) Introitum appellabant. Vide Cowell. Institut. li.2. tit.3. §§.17,19. Hic infra.506.48.930.5,9. ponitur pro Sax. hepezeate. Sunt autem qui Relevium & Heriotum diversa censent, inter hos Bracton. de acquir. rer. dom. ca.36. Flet. li.3. ca.18. Britton.ca.69. & doctiss. eques in voce Hereotum.

Relevium.] 1878.21. Vide novissima.

Religiositas.] 498.50. Pietas vel devotio erga Deum.

Repausare.] 396.24,48. Pausam facere, quiescere. Unde nost. Repose.

Resayfire.] 1788.22. alibi, Reseifire, i. denno possidere, recipere, recuperare. V. Dissaisire.

Rescussus.] 2066.16. Est tumultuosa & violenta repetitio vel ereptio alicujus capti, è manibus ejus qui licitè eundem cepit. Vulgò, Rescue. Vox Gallica, de qua vide Cowell.

Rescancia.] 2034.3. Idem quod Fleta Rescanti-fa, à Gallico Rescancise, pro Residencia. vulgò, Resfiance.

Respectare.] 903.37. prorogare, prolongare, ampliari, differre. Ita respectuari, 2749.62. passivè sc. Sic etiam Respectus.1115.34. 1873.44. quod alibi Respectatio. i. dilatio, prolongatio, inducia, ampliatio, vulgò Gall. & Angl. Respit. Saxonibus fyppt. unde fuit in LL. Hen.1. ca.46. ubi, ni fallor, inducias sonat alicui concessas, vel deliberandi terminum, an ei sit placitandum necne: id fortasse quod nunc dierum facultatem reo concessam billam indictamenti traversandi, nuncupant Forenses nostri, veteres autem, dilatio cinandi copiam. De quo vide easdem LL. cap.5. 48,49. & Spelman. in verbo dilrationare. Eopse autem sensu Teutonicis frist, virst, vorst.

Respiciatus.] 2558.46. — unde respiciatum est & adjudicatum, &c. Id est, unde (habito ad culpam respectu) decretum est, & adjudicatum. Nempe respiciatum à respicio. i. rationem habeo.

Retectus.] 760. 41. De homine de furto vel recto culpato. Mendose pro, De homine de furto recto vel culpato. Retectus autem hic idem quod alibi rectatus, arrectatus, inrectatus, irrectus. i. suspectus, accusatus, culpatus. à prisco Norm. recte: unde

unde Chauceri nostri aret, & arett, pro criminari, crimen inferre. Hinc etiam retari. Philippus Francia Rex in Charta Rhotomagensi: Volumus etiam, ut nullus eorum possit retari de usura, nec jurea fiat super eum, vel super hæredes ejus. Plura vide apud Cowellum in voce Arretted.

Retenementum.] 1162.37. Retinementum. 699.4. pro retentio: nempe quando quis sibi quippiam retinet ac reservat. Ut sine retinemento: quod valet, nihil retinendo.

Retentio.] 2478.6. Sequela. Vide Monagium. Occurrit iterum, sed mendose, postea, 2621.1. Anno gratiæ 1359. rex fecit retentionem, similiter & ceteri domini regni fecerunt qualem præ valitudine non audivimus factam, &c. Ubi retentionem proculdubio pro recensitionem: vulg. a muster, vel mustering, quod Gallis recensement.

Retornatus.] 1949. penult. Certificatus. Ita Forensibus nostris returnum brevis, est ejusdem certificationis, curiæ unde emanavit factum. Vox Gallica.

Reversatus.] 2546.65. — vestierunt eum uno vestimento cum armis suis reversatis, &c. id est, inversis, vel præposterè exhibitis: vulgò, reversed. Vox Fecialium: a verbo reversare, quod denno versare vel circumagere significat.

Reversio.] 2294.14. 2566.14.17. terrarum, &c. (inquit Cowellus in dictionum obscurarum indice Instituti addito:) si latè sumatur, est proxima successio post obitum ejus qui præsentè possidet. Sed si propriè, tum significat reditionem aut circumductionem ad feoffatorem aut ejus hæredes propter delictum feoffati, aut hæredum defectum. Vulgò, a reversion.

Revestitura.] 238.5. Restitutio in possessionem.

Rewardum.] 703.20. Idem ac Regardum, quod vide.

Ribaldus.] 1260.19. 2156.51. Nebulo, nequam, vilis. à Gall. Ribauld. al. Ribault, unde Ribaldry, item Baldery, pro obscenis & meretriciis confabulationibus. V. Watsum.

Riculus.] 1245.50. Multitudo vero riculorum, & asinorum onerariarum sub numero leviter non cadebant. Ubi riculorum fortean pro curriculorum.

Rimath.] 842.61. Vide Cyreath.

Ripator.] 666.25. Messor: vulg. a Ripper, al. Reaper, Sax. pippepe, quibus messis pip, metere pippan. nisi quis malit raptorem intelligendum, qui Sax. peapepe. Vide Lindenbrog. Glossar. in, Refare messiem.

Robaria.] 762.36,37. Saxon. pearlac raptum vel rapinam signat, quod German. Rooberte, Anglis cum Gallis Robery, unde effectum Robaria, al. Roberia. Hinc —

Robatus.] 899.30. 900.22. pro spoliatus, Sax. bepearod; unde nostratium hodie bereated. Item —

Roborare.] 897.35. rectius robare, al. raubare, pro spoliare, depredari; Sax. bepearian, nobis to bereave, Germ. rauben, al. rooben: vulgò, to robbe.

Roda.] 1949.38,40. Idem quod virgata. Sic enim infra, 2105.7. Roda sive virgata &c. Vulg. a Rod, al. a Rood. V. Virgata.

Rome-peny.] 754.15. Rume-peny. 1235.43. Rome-scot. 912.41. Rome-scoth. 450.19. Vulgò, Peter-pence. i. nummus sive denarius domestica-

tim Romæ pendendus, de quo supra, in Eleemosina Regis. Consulendus etiam doctiss. eques, Concil. pag. 230. 311. 312. ubi denarium istum puram putam eleemosynam; non autem (quod Romanis suggestum) vectigal, sive tributum, rectè dicendum docet.

Rosarius.] 2493.65. Surreptitia illius & illegitime moneta species una, quæ cum ceteris sui similibus (Pollardus sc. & Crocardus) ab Edo. rege ejus nominis primo damnatis, paulatim & latenter loco sterlingorum irrepsit: fortè rosa signo insignita, & inde sic dicta.

Rotulus.] 1928.26,28,32. Vide Inrotulatus. Rotuli de memorandis. 1928.26. Chartophylacii illius fiscalis archiva, quod Forenses nostri Rememoratoris officium vocant: vulg. the Remembrancers office. Rememoratorum autem hujusmodi triplex genus, de quibus omnibus Cowellus nostras imprimis consulendus.

Rotunda tabula.] 2553.55. Mensa à rotundâ figurâ sic dicta. Superioribus autem sæculis, cum virtutis bellicæ exercenda gratiâ, militares decursiones (Torneamenta vocant) frequenter haberentur; hujusmodi mensis usi erant, ne quod discrimen inter nobiles ex ambitione existeret: & veteri sanè, ut videtur, instituto. Gallos enim antiquos circularibus mensis circumfedis, armigerosque eorum scuta ferentes à tergo adstitisse, memorat in libro Deipnosoph 4. Athenæus. Ita Cambdenus in Hantshire, quem sequitur Watfius in Mensa rotunda. Fufius autem de hoc illustriss. Seldenus, Notis in Draconi Polyolb. pa.70.

Ruchæ.] 1268.27. Eodem quasi tempore rex Ricardus per militiam suam stipendiariam, quas^a l. quam. Ruchus vocant, &c. Guilielmus autem Neubrigensis^b sic: Rex per stipendiariam militiam, quam Ruchas vocant, &c. Idem etiam, li.2. ca.27. Rex —^b Rev. Anglicar. li.5. cap.13. stipendiarias Bribantiorum copias, quas Ruchas vocant, accersivit. Intellige Ruptarios, al. Rutarios, quomodo (inquit Cambdenus noster in Porthumb.) vocavit ea ætas externos & prædatorios milites, stipendio scil. conductos. Belg. Ruyter, Gallis Rou-tier: fortè à German. ruyten, al. reuten, prædari, populari, destruere, vastare. atque hinc (ni fallor) Boior. Herireita, de quo Spelm. & nostrat. Reute.

Rume-peny.] Vide Rome-peny.

Rumfeih.] 830.37. Corrige Rome-feoh, & vide Rome-peny.

Ruscubardum.] 2112.48. Quoddam rusci genus; fortè sylvestre.

Russetum.] 2663.41. Ex Gallico Rouffet; uti hoc è Latino Russus, vel Russeus. Vulgò, Russet.

Rusticus.] 38.28. — plures ecclesiæ rusticos interfecerat. &c. Simile habes postea, 198.23. Rusticorum ejusmodi meminit Mat. Parisius in Vitis Abbat. S. Albani, pa.86. lin.42,52. Erant fortè quidam in prædiis ecclesiasticis agricultura deputati, vel ad agros ecclesiæ colendos pretio conducti; coloni sc. conductitii. nisi quis intelligi malit (quod, ni fallor, verisimilius) colonos quadam ecclesiæ prædiola rustica, & servitiis ignobilibus sive plebeis obnoxia, occupantes; quos ætas illa, distinctionis ergò à militibus & aliis, qui feuda nobilia possidentes, servitia militaria præstarent, rusticos & agricultores nuncuparunt: juxta illud Gervaf. Doro-bern. hic, 1311.24. Sibi (Archiepiscopis) etiam reserva-

reservaverunt Comites, Barones, & Milites, monachis verò assignaverunt rusticos & agricultores. Horum autem terra sive fundus, terra rusticorum eo ævo dicta. Charta Amfridi de Dene, in Archivis eccles. Cantuar. de quadam terrâ eidem ecclesie donatâ, sic eam describit: jacet inter terram quæ fuit Lucæ de Rya, & terram hæreditatis rusticorum, &c. Terra autem hac annuo censui, & servitiis, ut dixi, ignobilibus obnoxia: unde Saxonibus olim gafolland dicta: butan ðam ceople þe on gafollande rīt. i. præter rusticum qui terram occupat censualem. Gafolland enim & Folcland iis, ut Thainis Bocland, eo ævo propria. Cætera, Chopinus, de Privileg. Rusticor. præsertim in princip.

Ryparius.] 1993.12. — ipse est de Rypariis, bene novimus eum. Verba Papæ sunt de Roberto Winchelsey, Cantuar. Archiepiscopo, & eum de familiâ de Ripariis extractum, ut ego arbitror, demonstrant.

S.

SAbellina pellis.] 328.37. Sabelum. 1522.35. Vide Marterina pellis, supra.

Saca.] 22.39.957.32. quandoque Sacca; quandoque Saka; quandoque Sacna. Libertatem significat, sive potestatem alicui delegatam à domino rege, causas & querelas tractandi, & judicandi; forisfacturas etiam. i. multas exinde proventus sibi capiendi intra Socam, vel dominium suum. Bromptono nostro, Jurisdictio Curie. Mala interim, me iudice, & à sensu vocis valde aliena, saltem nimis angusta, expositio ipsius, vulgò nunc recepta, quæ in LL. Edo. Confessoris extat, ca.22. Sacha est, quod si quilibet aliquem nominatim de aliquo calumniatus fuerit, & ille negaverit, forisfactura probationis vel negationis (si evenierit) sua erit: cum amerciamenorum. i. multarum commodum species tantum sit una talis privilegii. Multò rectius (ni fallor) Clemens Reinerus in Onomastico Apostolatu Benedictinor. in Angliâ præfixo: Sacca vel Saccha (inquit) est regale privilegium quo quis gaudet in suo manerio circa placita, & correctiones delinquentium. Vox enim est à Sax. race, German. Sach. i. causa^a, lis, dissensio, accusatio. unde 3eracen, accusatores. Hist. Bed. Anglo-Sax. pag.444. item unberacen in LL. Canuti secularib.ca.70. i. sine controversiâ, ut Lambardus: sine querelâ, ut alii vocant, cem Latine reddunt.

^a Quo sensu voce utimur, cum dicimus, for Gods cause, i. Dei intuitu.

Sacramentales.] 91.9.15. A sacramento, id est, juramento, dicebantur ii, qui quamvis rei de quâ ambigebatur, testes non fuissent, tamen ex ejus cuius res agebatur, animi sententiâ in eadem quæ ille verba jurabant: ipsius videlicet probitate & innocentia confisi. Hos hodie in Foro ecclesiastico Compurgatores vocant: alibi olim, Conlacramentales, Conjuratores, Juratores. Vide Hotoman. Lindembrog. & (in voce Lada) doctiss. equitem.

Sacristaria.] 1505. ult. alibi Sacristia. 1799.36.41.42. Officium sive munus Sacristæ; monachi sc. sive Canonici, qui Sacriarii cum prædiis eidem annexis curam haberet. Vulgò, the Sextary: uti fundus eidem usui deputatus alicubi Sextary-land vocatus. Vide Secretarius.

Sæpe Sithman.] 764.6. Mendosè pro Saxon. 3eripman. i. Sithcundus homo, de quo infra, suo loco.

Saga.] 1904.50. Panni genus, quod quibusdam

Levidente dictum. Gallis Sayete, al. Sayette, Anglis Say.

Saginaris.] 750.33. Corrige Sagmaris: equum intellige, à σάγμα, quod est onus jumenti sarcinarii, & quandoque sauma scribitur. unde est quod Galli dicant une somme, h.e. onus, sarcina, ac particulatim vini: item hinc eorum sommier, ut & nostratum summer in edificiis, q. structura sustentaculum. Imò & Latino-barbari pro sauma dixerunt summa. i. Huntindoniense nostro interprete, onus equi. Mat. Parisius etiam sapius dicit summa bladi, vel frumenti, pro mensura 8. modiorum: unde nostratum seame eo sensu. Cumque summa dicerent pro sauma sive σάγμα: nec summarius, ut infra, refugerunt, pro saumarius, vel σάγμας. i. equus clitellarius, sarcinarius, Gallis sommier, nobis a Sumpter. Imò & Summagium extulere pro summa, sive sauma, h.e. pro onere quod à grandiori equo commodè ferri possit. Est etiam ab eodem fonte desagmare, pro exonerare, sagma auferre mulo vel alteri animanti: Plura qui cupit adeat Voss. in voce, & in sauma, & fameria: item Besold. de Natura popul.ca.18. & Cowell. in Sumage.

Sagittamen.] 2678.3. Sagittandi materia.

Sagittarius.] 595.53. 628.62. Navigii genus: à velocitate fortè sic dictum. Idem fortè quod Celox. De quo vide Spinachium.

Salina.] 1183.24. Pro sale. Vide Matt. Paris. Hist. pag.208.26. Hinc autem (ni fallor) Saltcotes, 2116.16. pro tuguriis sali conficiendo deputatis.

Salvagus.] 1411.35. alibi Salvaticus: ferus, agrestis, sylvaticus. vulgò, Savadze, Gallis Sauvage. Hisp. Salváge.

Sanctuarium.] 896.25. pro Sancta, ut infra, 926.51. & in LL. Hen.1.ca.11. de eo dicitur qui inter jurandum sacra tenet vel tangit; sive sint Evangelia, sive sanctorum reliquie, quæ Sax. halig-dome dicta, quam vocem Lambard. in LL. Canuti, par.1.ca.4. sanctimoniam vertit: perperam pro sanctuarium, ut author noster hîc, sanctorum reliquias intelligens, quæ confugientibus ad ea pro asylo sive sanctuario, ut vulgò dicunt, & inde fortè sic dicta. Vide Ludovic. de la Cerda, Adversar. sacr. cap.42.13.

Sanguinis diminutio.] 415.30. Sanguine minutus. 996.59. Vide Minutus.

Sarciuncula.] 2516.23. Mendosè pro sarcinula.

Saxones antiqui.] 796.55. Vide Antiqui Saxones.

Saxogonus.] 1073.17. Sexangulatus.

Sayfire.] 1038.23. Vide Disaifire. Hinc autem Saifitus. 835.13. pro, missus in possessionem; vel, possessionem adeptus.

Scaccarium.] 1101.34. 1567.20. Fiscus regius, vel ararium regium: quod quidam à German. Schatz, thesaurus: alii à Sax. reata, symbolum, impositio, taxatio; alii aliunde venire conjiciunt: potius, ut ipse antumo, à Tenton. Schaecken, rapere; unde Latino-barbaris Scachum, sive Schachum, pro raptu. Fisci enim est rapere: unde decantatum illud: quod non capit Christus, rapit Fiscus: nisi corruptum malis à Latino Saccus, quod, inter alia, Fiscum notat: quâ quidem significatione Scaccarium occurrit, 1158.45. item 1245.59. quomodo etiam apud Roger. Hoveden. & Matt. Paris. ordinem coronationis Ricardi regis primi describentes. Sacci autem

autem suppellectilis genus arario valde necessarium. Vocem cum Normannis, à quibus accepimus, ad tribunal illud extendimus, quo res fisci tractantur, quod nobis vulgò, the Erchequer.

Scaldingi.] 69.43. 70.35,43. Dani: fortè sic dicti à flumine Scald, ubi eorum exercitus navalis uno mansit anno. vide 130.11.

Scapton.] 1762.55. 21,24,27. mendosè pro Sceptum, ut opinor: σκεπτήρ, Gracè, Sceptuchus, qui sceptrum gerit.

Scarlatum.] 1522.35. Vide Escarletum.

Sceatta.] 846.19. Vox Saxonica: est autem (observante Lambardo) ſceatta, ingens argenti summa; quippe quæ argenti quinque millia contineat. Sic ille. Si verum hoc, (nam in LL. Ethelberti regis Cantuarior. in Textu Roffen. ubi crebrè occurrit ſceatta, numus videtur solido multò minor: & sunt qui per ſceatta obolum intelligunt:) xxx. ſceattar, de quibus hoc in loco, ex 150000. lib. constabant. quod quidem verisimile: cum enim regis weregildum (regii sc. capitis aestimatio) apud Mercios, Thanorum sex millium weregilda æquivaleret; (Thani autem weregildum duodecies 1200. solidos, id est, 25. libras, quinque nimirum denariis in solidum computatis, continebat: secundum hanc computationem, xxx. scata, & 6. millium Thanorum weregilda sese mutuò exæquarent, summam 150000. librarum seorsim faciendo: viginti quinque libris toties multiplicatis eatenus extendentibus. de quo nos pluribus alibi.

Sceithmannus.] 900.50. à Sax. ſceiþman, al. ſcæþþman, quandoque ſcæðman, i. e. Pirata; à ſcæða, fur, latro. Vide Scathan ſal, in nostris ad vetera verba German. Lipsiana notis doctiss. Mer. Casauboni, De lingua Anglicâ vetere, commentationi additis.

Scentum.] 2010. 58. De scentis de Braun xvij, precii lxx.s. Fortè scentis hîc pro scutis: nam vulgò dicimus, a shield of bratwne.

Scheavwyng.] 957.24. Author noster sic explicat: i. mercimonii positio sive demonstratio. i. desſpliaunce de marchaundie. Alibi occurrit Escewinga scriptum. Charta Hen. 2. civibus Cantuar. Hoc etiam eis concessi quod omnes cives Cantuar. sint quieti de Thelonio & Lastagio per totam Angliam & per portus maris, & de Escewinga. Alibi autem Ostenſio, ut hîc, 897. extremâ. Forensibus nostris hodie Scavage, al. Shewage, quod vectigal esse dicunt ab urbium & oppidorum præpositis exactum ob merces publicè ostensas, & venditioni expositas. De quo vide Cowell. nostrum in voce Scavage. Est autem à Saxon. ſceapian, ostendere, monstrare, visum exponere.

Schippeshere.] 2140,31. 2141.2. Ovium tonsura. à Sax. ſceap, nobis ſheep, ovis; & ſceapan, nobis to ſheare, tondere.

Schira.] 979.35. Sciria. 261.32,39,50. Scyra. 487.54. Horum primum hîc interpretatur, comitatus; postremum, provincia. Ferunt Aluredum regem Angliam primum in Satrapias sive Comitatus distribuisse, quos (inquiunt) ſcýpar, à ſcýpan, quod partiri significat, nominavit. De quo Lambard. in Centuria, Spelman. in Comes, Hundredus, & alibi. De ſcipmen tamen mentio aliquanto est antiquior, sc. in LL. Ina, cap.8. ut & de ſcipe etiam ca.36,39.

Schirmannus.] 762. 28. à Sax. ſcipman, al.

ſcipþeneſ, quod satrapia, pagi vel regionis præfectus; Lambardo Senator. Componitur à ſcipe, satrapia, regio, pagus; & man, hîc, homo; þeneſ illic, præfectus.

Schoppa.] 1946.18. Scoppa. 677.1. Officina, opificina, artificina: Anglis, a Shoppe, Gall. Eschope. Et ut Officina q. Efficina; sic Shoppe fortè à Sax. ſceapan, formare, fabricare, vulgò, to ſhape, quasi fabricandi locus, unde alias work-house dicitur. i. ergasterium: Belgis werck-huys.

Scifellum.] 1302.51. Scalprum, vel scalpellum: Gallis Ciselet, nobis, a Chifell.

Sclauma.] 2322. 4. Equitantis, peregrinantis, aut alterius cujuscunque viatoris, pallium vel penula, longa & spissa, gestantem à pluviis defendens. A Gallico Esclamme; uti hoc, ni fallor, à Latino, vel potius Græco, Chlamys: E, pro more Gallico præposito.

Sclavus.] 1052.58. Servus, mancipium, Anglis hodie, a slave, Gallis, esclave, Hisp. esclavo, Germ. ſlaef, & ſlate. Censet Vossius, apud Germanos id primitus nomen habuisse eos, quos è forti Slavorum gente captos in servitutem redeſſent: inde latius extensam significationem ad cujuscunque gentis captivos, vel servos.

Scoppa.] Vide Schoppa.

Scot.] 957.42. i. cimbolum (l. symbolum) ad opus ballivorum domini regis, & inde dicitur Scotale. Sic author noster. Majorem autem præ se fert ipsa vocis ratio significationis amplitudinem. Scutum enim, vel shotum dicitur, quando homines faciunt collectam inter se ad aliquod obtinendum, seu evitandum. Ita Cocus noster, Institut. par.4. pag. 306. Privilegio igitur vel diplomate excusari de Schoto, est quietum reddi de tali collecta. Ita author Terminor. jur. nostri: Scot (inquit) hoc est quietum esse, de quadam consuetudine, sicut de comuni tallagio factò ad opus vicecomitum vel ballivorum ejus. i. regis. Scot autem, & (quod alibi scriptum occurrit) eschot, al. escot, idem: posteriore, quod Gallicum, à priore quod Anglicum, orto. nostro enim Scot, Galli (ut aliquibus aliis verbis quibus ab S. literâ initium) E. a præponentes, suumque facientes, de eo fecerunt Escot, & simil. Scot autem hujusmodi ex radice fortè Saxonum ſceat, portio, pars, uti Legum Saxoniarum secundæ editionis erudito adornatori notatum, in suâ ad Lectorem præfatione, quam vide.

Scotagium.] Vide Scutagium.

Scotale.] 957.43. A Scot, ut in novissimis auctorem vides vocem derivantem: quam quidam Scotallam, alii verò Scotallum scribunt, & à Saxon. ſcot, (potius ſceat) symbolum; & ale, cervisia, compositam volunt. nec dubito quin rectè, cum generatim vox cervisiam signet à quibusdam, seipsos exhilarandi gratiâ, collatitiâ stipe comparatam: particulatim verò & presse, cervisiam quam quidam fructuarii sive convassalli, communibus expensis comparant, dominum suum, vel ejus vicarium suscipere obligati. unde illud in quodam vetere Consuetudinario^b manerii de South-malling in agro^b In Archiv. Suffexiano: Memorandum quod prædicti tenentes Archiep. Cantuar. debent de consuetudine inter eos facere Scotallum de xvj. denar. & ob. ita quod de singulis sex denariis detur j. denar. & ob. ad potandum cum Bedello domini

mini Archiepiscopi super prædictum feodum. Vocis sensum habes, & verum & plenum. qui verò tabernam cervisiariam significare volunt, & ipsi decipiuntur, & alios decipiunt: talis enim domus **Alehouse** dicitur, nec alio fuit nomine Saxonibus nota. quod vide, in Ealahus. De Scotallo hujusmodi, aut censu simili, uti à ministris regis nimio rigore exacto, querentem vide Petrum Blesensem, Epist. 95. ubi hæc: quod undredo & alimoto defuerit, (locus doctiss. Busæo obscurus) corrige, quod hundredo & halimoto defuerit: quid autem utraque vox significet vide supra in Hundred, & Halimot.

Scotorum patria.] 626. 56. Hæc autem propriè patria Scotorum est. De Hiberniâ dictum, quæ, ut infra 1072. 13. dicta est etiam aliquando Scotia, à Scotis eam inhabitantibus, priusquam ad aliam Scotiam Britannicam devenerunt, &c. Similiter venerabilis Beda, histor. li. 1. ca. 1. de Hibernia verba faciens: Hæc autem (inquit) propriè patria Scotorum est, quem vide lib. 2. ca. 4. item li. 3. ca. 19. & RR. Armachan. Eccles. Britann. Primord. pa. 579. 587. 593. alibique.

Scottum.] 215. 5. Vide Scot.

Scutagium.] 1381. 3. 1905. 41. 1939. 54, 57. al. Scotagium. Servitium à scuto dictum: unde aliàs à Gallico escu. i. scutum, Escuagium. Hoc autem dominis inferioribus æquè atque regi debetur, vassallum obligans dominum suum in bellum contra Scotos Gallósque ad certum numerum dierum propriis impensis sequi, saltem auxilium pecuniare, eo nomine, pro feudi sui quantitate, conferre. Vulgò, dicimus Escuage, de quo pluribus Cowellus in Institut. & authores ibidem ab eo citati.

Scyra.] Vide Schira.

Scyremotum.] 172. 14. 924. 26. Conventus comitatus: à Sax. rciþe, comitatus, & gemot, conventus; de quo vide Spelm. in Gemotum.

Seapscip.] 900. 2. Corrige ceaprcip. i. navis mercatoria.

Secretarium.] 3. a. 38. 298. 10. 302. 40, 50. 734. 19. Sacrarium, sanctuarium, adytum, cimeliarchium sacrum: locus scil. in templo ubi res sacra reponuntur, quarum custos Sacrarius dictus; item mystagogus; quandoque, ut hîc, 1367. 16. alibique Secretarius; sæpius autem & vulgariùs Sacrista, Teuton. Sacristian, Gall. Sacristain, unde nostratium Saxten, al. Sexton: munus ejus Sacristia, de quo supra: fusius autem in Antiquitat. urb. Cantuar. pa. 172. 201. ut Watsium taceam, cui Secretarii munus in ecclesiâ quale fuerit quadantenus ignotum.

Secta.] 2592. 23. 2597. 50. 51. Vestitus suo cuiusque ordini conveniens; unicuique, scil. pro sectæ (i. professionis) sue qualitate congruus: sive peculiaris cuiusque hominum sectæ vestitus, ejusdem omnino formæ & coloris, sectam à sectâ distinguendi gratiâ institutus. Vulg. a Sute. Ita, pro vasculis quibusdam, parvis & formæ, & quantitatis sc. vocem sæpius usurpatam vide supra, 2038. 20, 21, 22, 24, 26.

Secta Curia.] 957. 33. 1886. 30. Servitus quam vassalli vel feudatarii domino suo debent, de Curia. i. tribunali ejus frequentando: à sequor. unde in eundem sensum sequela: vulgò, Suite of Court. Inde Sektator, pro eo qui tali curia interesse obligatur. A Suito.

Secundarius.] 142. 41. Venerabilis rex Ælfredus,

secundarii tamen tunc ordine fretus, uxorem de Mercia, &c. In eandem sententiam Florent. Wigorn. & ante horum utrunque Asserius qui vitam ipsius Ælfredi descripsit: Secundarius autem hîc, idem (ni fallor) qui secundum obtinuit locum in regno: quomodo Ælfredus iste, qui licet adhuc puer à Leone Papa in regem unctus esset, fratribus tamen ejus natu majoribus adhuc viventibus imperare noluit, secundo post fratrem pro tempore regnantem loco contentus. Audi enim quid de eo iidem Asser. & Wigorn. ad ann. 871. annotarunt: Eodem anno Ælfred supra memoratus, qui usque ad id temporis, viventibus fratribus suis secundarius fuerat; totius regni gubernacula, divino concedente nutu, cum summa omnium illius regni accolarum voluntate confectum, fratre defuncto, suscepit.

Sedes.] 47. 53. Perperam pro Cædes.

Seifire.] 893. 2. Unde Seifitus. Vide Sayfire.

Selda.] Vide Stallage.

Sella.] 1855. 50. Ephippium. Sellatus. 930. 12, 15. Ephippiatus. Vulgò, Saddle, & Sædled; à Sax. sadl, & geradolode. Je hodie eliso.

Senescalatus.] 2347. 26. Senescaria. 2320. 63. Senescatus. 2346. 31. Ut Senescallia, de quo proxime.

Senescallia.] 1842. 25. & alibi: Officium vel munus ejus qui

Senescallus.] 473. 35. 505. 49. 659. extrem. 1045.

4. 1079. 18. al. Senischalcus, & Sinischalcus, Gallicis Seneschal, Teuton. Sene-schalck, al. Sineschalck. Oeconomus, architriclinus, magister domus, administrator rerum familie necessariorum. Dictio composita; cujus pars posterior proculdubio est scale, h. e. servus: prior autem an a senior, q. famulorum omnium senior, id est, primarius, (major enim domus quandoque dicebatur^a) vel Seniori, ^a Spelm. in i. domino, in re domesticâ curandâ, proximus: an a Dapifer.

find, al. ghe-find, id est, familia, ut Kiliano visum: an a neutro, non definiam. Crederem potius à Teuton. sien, al. sehen, Saxon. seon, (unde nostratium to see) videre, inspicere, & eod. scale; quasi servus fuerit, vel minister, cui familia, & reliquorum famulorum cura & inspectio imprimis conceditur. Speculator familie. Firmant hoc Hincmarus verba à Cl. Vossio in voce allata: quæ videlicet cura, quamquam ad Buticularium, vel ad Comitum stabuli, pertineret; maxima tamen cura ad Seneschallum respiciebat; eò quòd omnia cætera, præter potus, vel victus caballorum, ad eundem Seneschallum respicerent. Ubi, pace doctiss. Vossii, præter pro præterquam: potus enim ad Buticularium, victus autem caballorum ad Comitum stabuli respiciunt, & à Senescalli curâ, ni fallor, refecantur. Senescallus itaque, ut dixi, Speculator fuerit familie; quo vel hodie munus ejus maximè consistit, atque ex eo Steward nomen obtinuit, quod loci custodem vel curatorem sonat, ut qui loci custodie invigilaret: constat à voce à Saxon. vel rþede, vel rþop, locus, & peapd, curator, custos, conservator. Et in hoc quasi concinunt hæc vocis notatio ac illa à German. find, al. ghe-find, familia.

Sequentia.] 471. 1. 883. 47. Profam & Jubilationem vocant Liturgici. Cantari solet solennibus diebus; ut festo Pasche, Pentecostes, Corporis Christi. Gallis sequentes. Robertum Francorum regem sequentia de quâ hîc dictum, composuisse, præter authorem nostrum, tradunt & alii. De quo vide

vide Durandi Ration. Divinor. cap. 22.

Sergancius.] 2697.8. Satelles, lictor. Anglis, Gallis, Belgis, Sergeant. Heic autem fortasse talis, quem Servientem ad arma, nostrates; Galli verò, Sergeant d'armes, vocitant.

Serjancius.] 2607.46. Idem ac Serviens, quod vide.

Servicium.] 1113.53,58. Concedimus etiam in servicio. Quid hoc significet vide supra, in Demanium.

Serviens.] 658.41. 673. extrem. 1181.57. &c. Vox his in locis, ut crebrò in similibus, armigerum, sive scutiferum, omnino denotat; quem Galli ab escu. i. scutum, Escuier, unde nostratium Esquire, nominant; & cui, ut nos hodie, majores nostri locum equiti proximum assignarunt. Servientem autem ideo nominarunt, quod stipendii causâ militaret; unde alias Solidarius dicitur. De quo vide Cl. Seldeni Tit. Honor. edit. 1. pa. 335. & Hotoman. in voce Solidarii.

Serviens ad legem.] 2694.39. Ex illo juris nostri professorum classe, sive gradu unus, quos vulgò vocant, Serjeants at Law: supremo scilicet; nec illo apud juris civilis professores, Doctoratus dicto, minus celebri aut solenni^a. His autem, veluti doctissimis & juris peritissimis, peculiariter unum reservatur forum, quo soli, inferioribus exclusis, placitare. i. causas agere solent: illud sc. Communium placitorum vulgò dictum, ubi regni jus quod vocant commune accuratius observatur. Cetera, Cowellus in voce Sergeant.

Servitium militare.] 536.5. Servitus est feudalis, quæ munus aliquod ad militarem disciplinam pertinens, vel alias honorificum domino præstat: & est duplex. Una, quæ soli debetur regi: altera, quæ cuicunque feudi domino, licet & ipse alteri domino superiori sit feudatarius. Vulgò, Knight-service. De quo vide Cowell. nostrum, tum in Institut. tum in Interprete.

Servitorium.] 763.36. Mendosè, pro Servi corium; Saxonice, pealer hyde.

Serura.] 2038.33. pro Sera, vel Serula.

Servus testamentalis.] 845.44. Servus est, ni fallor, pacto conductus; vulgò, a Covenant-servant. Wita servus. 766.31. idem ac forisfactus servus. 841.40. quod vide.

Sexhindus.] 823.24. Vide Sixhinde.

Shavaldres.] 2535.10. ——— insultavit eos dominus Gilbertus de Mydelton miles cum aliis elegantibus shavaldres, &c. Ubi shavaldres, ni fallor, pro Gallico Chevaliers. i. equites; nobis vulgò, Cavaliers: iidem fortè qui Gallis aliàs Sergens à cheval.

Siclades.] 1245.53. Corrigendum fortè Cyclades. Similiter, 2740.52.

Sidercundus homo.] 765.34. Vide Sithcundus homo.

Sigillarius.] 516.55. 609. penult. Sigillarius regis. Sigilli regii custos. Vide Seriem Cancellarior. apud doctiss. equitem, & argumentum ejusdem.

Sigla.] 897.57. A Saxon. rezl, Tenton. Seghel. al. Saeghel, Saxonib. modernis Segel. i. velum: vulgò, a Hatle, g. in y. ut solet, transeunte.

Signettum.] 2698.5. Signum, sigillum, à signando dictum. Gallis & Anglis, a Signet.

Signum pulsare.] 32.10. 414.6. Signorum pulsatio. 1366.2. Signa hîc pro nolis sive campanis ecclesie; olim sic dictis, quia eorum sonoritate (inquit

Walafrid. Strabo) quibusdam pulsibus excitata, significantur horæ, quibus in domo Dei statuta celebrantur officia. Plura vide apud Lindenbrogium, in voce Signa.

Silentiarius.] 556.60. Qui est à secretis; vulgò, Secretarius. De quo vide Watsium, & Vossium.

Silina.) 1183.60. ——— & lx. milia silinas de frumento, & totidem de ordeo, &c. Hovedenus autem: & sexaginta millia salines de frumento, & totidem de hordeo, &c. Quoddam mensura genus, sed quale mihi nondum compertum.

Simenellus.] 937.10. Panis similaceus, vulgò, Stinnell-bread. Cui parum abest nostratium panis ille, Wastellus olim dictus; vulgò, Wastell-bread. Utrinsque meminit Hoveden. nostr. ad ann. 1194. Cum autem (inquit) Rex Scotiæ ad curiam Regis Angliæ venerit, quamdiu ipse in curia regis moram fecerit, habebit quotidie de liberatione triginta solidos, & duodecim wastellos dominicos, & duodecim simenellos dominicos, & quatuor sextaria de dominico vino regis, &c. Vide Statutum panis & cervisiæ (ut vocatur) editum ann. 51. Hen. 3. ubi (ni fallor) wastellus, idem est quod in simili patris ejus edito apud Matt. Paris. hist. pag. 208. albus panis dicitur. Scribitur etiam quandoque wastellus, quomodo apud eund. Paris. in Vitis Abbat. S. Alban. 141.39. ——— solus in refectorio prandebit supremus, habens vastellum. i. e. panem optimum vel primarium, vulgò, Wastell nuncupatum. Lapsus interim & Watsius & Vossius, quorum prior, umbraculum; posterior autem sedem fixam, solum non portatile, vastellum hîc fuisse conjiciunt. De Wastello plura adhuc in Statuto, Judicium collistrigii inscripto, de ann. 51. Hen. 3. Vox autem unde veniat, non liquet. Fortè à Latino Pastillus, al. Pastellus, (P. in V. & W. ut sape, transeunte) de quo vide Martin. in Pasta.

Similari.] 824.4. pro simul ire, aut simile: Saxonice est geromnian, quod congregare, convenire, &c. sonat.

Sinistrare.] 671.42. Vide Dextrare.

Sinofitas.] 875.42. Fortè Sinuofitas: nisi malit quis famositas.

Sira.] 1435.45. pro Scira. Vide Schira.

Sirath.] 898. penult. pro Cyrath, quod vide.

Sisara.] 2088.56. pro Sicera. Vide Cisera.

Sistarchia.] 2666.41. Sacculus vel cistella, quæ panis cibique deferitur: doctiss. Vossio Sistartia, quem omnino consule.

Sithcundus homo.] 765.35,65. 766.4,28. Idem proculdubio qui Saxonibus rîpcund-man, & gerîpcund-man, al. rîdcunda, & rîdcunda cýnner. i. e. genere idem ac is qui eis gerîp dictus: cund enim hîc, ut in godcund, peopuld-cund, & similibus, idem valet ac nobis hodie kind. i. genus. Quis autem aut qualis erat Saxon. gerîp, quadantenus est incertum. Quod è classe nobilium esset, vel hinc planè constet, quod in LL. Anglo-Saxon. Ceorlo. i. rustico, vel plebeio sæpius opponatur, quomodo in LL. In. cap. 52, 55. Ex illâ etiam regis Ethelstani de Weris (i. singulorum capitum æstimatione) lege, Ceorlum Sithcundo gradu inferiorem esse satis liquet, ubi quidem Thano comparatur: eorum enim utriusque eadem est idem capitum æstimatio, viz. 2000. thrimlæ. Vocem Lambardus Custodem paganum vertit; nomen à rîpian, quod est proficisci, vel iter facere, exortum.

tum existimant. Paulo vero postea armiferum esse, & ducem paganum autumat. Talium enim (ita pergit) muneris erat, atque officii, in protectione militari se præbere quàm paratissimos. Saxonicus Beda interpretis vocem Comes, ubique reddit *gerih*, al. *gerih-mon*. Sanè Comitem sive Præpositum pagensem fuisse conjicio: puta centurionem, vulgò centenarium, al. centgravium, nobis hundredarium, centuria sc. vel hundredi dominum, aut similem; qui & suo foro & jurisdictione adornatus est, cui nomen *riper-roca*, al. *riðer-roca*, inditum; quam vocem quidam non intelligentes *sipe-foca*, al. *sipef-focna* quandoque scribunt. Sic in LL. Hen. 1. (viri quidem ornatiss. D. Rogeri Twysdeni, eq. aur. & Baronetti, curâ nuper editis) cap. 6. Sic etiam (ut ab amico meo digniss. Guil. Dugdali, in Warwicensis agri descriptionem, felici utinam successu, modo incumbenti, jam pridem didici) in membranis quibusdam (*Pipe-rolles*, vulgò) de tempore Hen. 2. ubi (inquit) *Sipe-foca* dictum, quod Hundredus, hodie.

Sithercundus.] 765. 65. 846. 13. Sithercundus homo. 766. 28. Vide Sithcundus.

Sixhinde.] 763. 43. Vide Hyndenus homo. Hic autem aliàs dictas *Radcnicht*, de quo vide Cl. Selden. Tit. Honor. 1. ed. pa. 334. & Spelm. in voce Cafati. Nos etiam infra, in voce Waliscus.

Soca.] 1424. 48. Socha, 1084. 50. Socna. 22. 39. 957. 31, 32. Vocabula sono & nomine varia, sensu tamen & ressecus: quorum quodvis simpliciter & generatim acceptum, libertatem, privilegium (franchisiam vocamus, à Gallico franchise) alicui à rege indultum significat. Ita soca placitorum potestatem sonat sive jurisdictionem, & jus tenendi curiam (ut loquuntur Forenses nostri) in aliquo dominio: quâ, ex privilegio regis, gaudet cujuslibet feudi vel manerii dominus in suâ (ut vocant) Baroniâ. Vocis igitur expositionem in LL. Edo. Confess. ca. 23. (Socha est, quod si aliquis querit aliquid in terra sua, etiam furtum, sua est justitia si inventum fuerit an non) ut nimis angustam, ne dicam incongruam, rejiciendam puto. Multo rectius (meo quidem judicio) Fleta. li. 1. ca. 47. Soka (inquit) significat libertatem curiæ tenentium quam Sokam appellamus. Cui convenit codex quidam MS. eccles. Cantuar. Soke. aver fraunche court de ses homes. i. liberam habere Curiam de suis hominibus. Nonne autem hinc confundantur Soca, & consors ejus, Saca? Minimè: cum in hoc, ni fallor, signanter differant, quod territorium, præinctum, in quo soca, & cetera privilegia exercentur, soca præcipuè sonat: saca autem, cum ceteris, sc. Tol, Team, Infangthefe, &c. ipsa sunt privilegia, sive privilegiorum species intra territorium ejusmodi exercendarum. A soca hac, sensu quo privilegium, immunitatem, libertatem, significat, venit terrarum illa apud nos possessionis species, socagium, aliàs socagium dicta; sumpto hinc nomine, quod terra eo modo possessa, (sub certis sc. & nominatis servitiis in pacto inter dominum & ejus vassallum convento contentis) à quibuscunque aliis oneribus immunis sit & libera. Derivatio fortè hac nova, & nostratibus adhuc inaudita: qui à soc, quatenus vel aratrum, vel saltem vomerem signat, vocem derivare satagunt: quàm malè tamen, eorum veniâ, fusiùs à me jam monitum in tractatu de *Calvelkind*, cap. 4.

Soldarius.] 898. 33. 943. 43. Solidarius. 213. 6. 220. 2. 476. 1. Miles alienigena mercede conductus, cujus stipendium solidata dictum; ut hic infra. 1180. 33. vulgò, a *Souldier*. Nomen ex eo, quia solidus ei pro menstruo stipendio olim: unde aliàs soldatus, & solidatus quandoque dictus. Tamen alibi servantem dictum video, ut supra, in voce. Ceterum solduriorum Gallicorum mentio & descriptio apud Cæsarem in Commentariis, qui quamvis alii ab his nostris, non tamen tam diversi, si rem penitus inspicias, quin ab illis ad hos nostros appellationem transisse suspicari quis possit.

Solidata terræ.] 1805. 10. 1806. 15. 23. Tres solidatas terræ, &c. Terra sc. tres solidos annuatim valens, vel pendens.

Solinga. Solinum.] Vide Sulinga.

Somhwilne.] 763. 36. pro Sax. *romhpylcne*. i. quidam, vel aliquis.

Sonare pecuniam.] 89. 852. Et præcipimus ne quis pecuniam puram & rectè appendentem sonet, monetetur in quocunque portu, &c. Sic locus distinguendus. ubi sonare pecuniam, pro pecuniam oblatam, cen reprobam, respuere. a Sax. *rcunian*, al. *aycunian*. i. vitare, unde nostr. *to thunne*.

Sortem dantes.] 842. 30. Decrevimus etiam de sortilegis, & liblacis, & sortem dantibus, &c. Mendocè pro mortem dantibus, potius mortiferis: sic enim Saxon. *moþðædum*; à *moþð*, id est, mors, & *dæd*, factum.

Sottus.] 148. 36. à Gallico Sot. i. stultus, stolidus, fatuus, bardus, insulsus: nobis hodieque, a *Sotte*.

Sotular.] 1922. 6. pro Soccus. Vide Voss.

Sparth.] 1075. 6, 58. Securim Hibernicam sic appellarunt Angli: fortè hasta similem quæ nobis *Speare*: nisi Sparth hic (quod timide addo) pro Swarth. i. *Sword*, gladius. Chaucero nostro *Sparth*, pro hasta. Saxonib. *sppeot*, eodem sensu.

Spera.] 1330. 28. pro Sphæra.

Spinachium.] 2573. 19. — redierunt Normanni cum xij. galeis & viij. spinachiis cum manu bene armatâ, &c. Navigii genus illud Gallis Pinasse, Anglis *Pinnace* dictum: diminut. (ut fertur) à pinus; quasi parva excavata pinus. Poetis enim pinus pro nave: vel *Pinnace*, q. pennata, ob celeritatem: unde Latine celox dictum.

Spindula.] 1684. 11. Spindulas iij. de auro, &c. Pro spinula, ni fallor, vulgò, a *Pinne*: Gallis *espingle*. Ita spindulatus. 1301. 49. pro spinulis firmatus.

Staca.] 856. 10. Et sint mensurati ix. pedes à staca usque ad marcam, &c. quod paulò infra, lin. 29. explicatiùs sic: Novem pedes mensurati distinguantur inter terminos. ubi staca, pro itineris incipiendi; marca vero pro finiendi termino. Per stacam intellige palum vel fustem eo fixe terra defixum (unde nostrat. *Stake*, à Sax. *rcican*, figere:) ut ceterior esset limes: per marcam, quoddam aliud signum, pro ulteriori limite. à Sax. *meapc*, nobis *marke*, signum, limes.

Staffa.] 598. 61. 1130. 28. alibi *stapha*. Subex pedaneus, pedestella, stapes, q. statio pedum. scanfile: vulgò, a *Stirrop*. De quo Vossius, de vitiis sermo. ca. 8. pa. 33.

Stagnum.] 1461. 57. pro Stannum.

Stallage.] 957. 49. ubi vocem satis explicatam habes, his verbis: est exactio pro statione in plateis

[Dd] tempore

tempore nundinarum. a **Stalle**, Gallis & Anglis pro sede vel statione. Cui affinis vox pridem antiquata, **Selda** scil. quam vix alibi legi quam apud **Matthæum Parisum** in **Richardo primo**, arbitratur **Vossius**. Imò, apud **Hundium** in **Metrop. Salisburg.** te. 2. pa. 358. in charta **Ottonis Palatini Comitum Rheni**, data anno 1294. Villam dictam **Sall**, item villam **Damat**, item **Suckhenried** quatuor **Seldas**, item villam **Stoling** cum piscaria & vineto ibidem, &c. Iterum, & aliquantò clariùs in veteri quodam manerii, ut vocatur, de **Charting**, in agro **Cantiano**, **Custumario**^a, circa ann. Dom. 1182. conscripto: **Herebertus** cisor (scissorem intellige, quo nomine eo avo furor vestiarius apud nostrates vulgò notus) tenet **seldas** in foro pro xij. denariis. Vox est omnino Saxonica, ortu tamen Latina, sedile notans, vel scamnum, vulgò bancum, rerum venalium expositioni accommodatum: item illam in foro stationem, quæ vulgò nobis hodieque, a **standing**. Quo quidem nomine olim insignita statio illa regalis apud **Londinenses**, in vico sive foro vulgariter nuncupato **Cheapside**, ecclesie beate **Marie de arcubus** contigua, & ad aquilonem sita, in tabernariorum vel propolarum officinas hodie conversa, quam ideo regalem appello, quòd à rege **Edwardo** ejus appellationis tertio, spectandi gratiâ, hastiludiis præsertim visendis, ut fertur, erecta, & ab eodem rege, & successoribus suis, eorumque consortibus, aliquandiu postea occupata, eoque **Coronæ filda**, vel **selda**, nominata, de qua pluribus **Stous** in urbis illius descriptione, pa. 270. 280. & 281. edit. 1633. quem apud vox illa filda iterum occurrit, pag. 271. ubi, ut in cæteris locis, **fildam**, & **seldam**, per **Shed**, interpretatur, velabrum scil. velarium, attegia. **Vocabular. vetus Anglo-Latin.** **Bothe**, **chapmannys** **schoppe**, & simpliciter, **schoppe**: **Opella**, **propola**, **miropolum**, **Selda**.

Stallarius.] 198.5. Idem **Anglo-Saxonibus** (ait eques doctiss.) ac exteris Comes stabuli, vulgò **Constabularius**, dictus. quem vide, in voce. a **stall** (inquit) quod **Sax.** pro stabulo, quo quidem sensu vox in eorum monumentis mihi nusquam obvia, sed **hopperep**; ut pro equifone, **hopperegen**, & **hopperealh**.

Stallum.] 507. 21. a **Gall.** **stalle**, quo & nos utimur, pro sede.

Standard.] 262.19. 321.59. 322.26. 337.16. **Standart**. 262.4. **Vexillum statarium**, a **stando**: vulgò, **Standard**, **Belgis** **Standaert**, **Gallis**, pro more in ejusmodi vocibus **E.** præponentibus, **Estandart**.

Stapela.] 856.24. Sic enim **Saxonicum**, ut habetur in **Textu Roffen.** **lebbe hit man rypþan uppan ðam stapelum.** i. postea super stipitem reponatur. **stapelay** enim **Saxonicè**, stipites **Latine**. Per **stapelam** autem hîc **stacam**, paulo & infra & supra memoratam, intelligo.

Stapha.] 552.60. 717.1. Idem quod **Staffa**, supra. Iterum occurrit, 856. 24. sed mendosè pro **stapela**, de quo postremo.

Stapula.] 2606.7. 2626.43. **Locus stabulandarum mercium**: pannorum, lanarum, coriorum, plumbi, stanni, & ejusmodi emporium, principis auctoritate & privilegio constitutum. Vulgò, a **Staple**. Vox descendit à **Latino** **Stabulum**: quòd nimirum merces importata eo loco stabulentur, & conqui-

escant, quòd venum prostituuntur. De quo vide **Kilianum Erymologic.** in **Stapel**.

Staurum.] 2610.5. Vide **Instauramentum**.

Storesman.] 900.23. **Navis rector**, vel (ut hîc) gubernator: vulg. **Steeresman.** a **Saxon.** **stecopan**, regere, gubernare, & **man**, homo.

Sterlingus.] 1167. ult. 1169. 38. 1839. 18. 2502. 60. Vide **Esterlingus**.

Stoffatus.] Vide **Instuffare**.

Stoffura.] 2561.57. **Materia, res**: vulg. **stusse**, à **Gallico** **estoffe**.

Stolium.] 1114.28. Idem (ni fallor) ac **Storium** infra, 1177.26. ubi navigium regis interpretatur; quomodo etiam apud **Hovedenum**, fol. 381. b. **Storium** (inquit) idem est quod navigium. Rectior fortè scriptura **Stolium**, quod **Lydio** classis: à **σολ**, inquit, quâ denotatur classis & navis quoque commensus. unde & **σολισται**, quod est proficisci navigatione. Eum adeas.

Storium.] Vide **Stolium**.

Strata.] 397.43. **Via, platea, vicus**; **Anglo-Saxonibus** **streat**, unde nostratum **street**, **Belgæ** habent **straete** & **strate**. It. **strada**. Derivatio placet à **strata via**.

Strepere.] 1914.20. vulg. **to strip**. Corruptum fortè ab extirpare.

Stretgledwali.] 151.64. & alibi. Vide **Wallicus**.

Stuffatus.] Vide **Instuffare**.

Sturgio.] 526.53. alibi **Sturio**. **Porcus marinus**, **suillus**, **Saxon.** **stypiza**, nobis **Sturgeon**, à **styp** pan fortè, unde nostratum **to stirre**, movere, turbare: quia escam quarens, **Isidoro** teste, lutum ac vadum rostro fodit, atque ita aquas commovet, turbidasque reddit.

Subarrans.] 815.1. Corrigendum puto **suberrans**.

Subauditio.] 843.58. pro **Superauditio**. quid autem significet, vide supra, in **Overherneffa**.

Subboscus.] 2294.44. **Sylva cadua**: **viburna**. à **sub**, & **boscus**. i. **sylva**. Vulg. **Underwood**.

Sublegereus.] 830.17. Rectius **Syblegereus**, pro eo qui fædo se pollueret incestu, de quo supra in voce **Pertinens**.

Subtiliare.] 2567.48. **Subtiliter agere**: item **machinari**. à **Gallico** **subtilier**.

Sulinga. **Solinga**. **Solinum**. **Swollinga**.] 1864. 47. 2140. 21, 24, 30. alibique. **Sullyngata**. 1931. 21. Voces **Cantianis** meis ferè peculiare: ubi, libro **Angliæ censuali**, **Domestey** vulgò dicto, teste, sic vocabatur, quod alibi in eodem libro carucata, alibi autem **hida**, pro more loci, dictum. Vulgò, a **Blough-land**. A **Saxon.** **sulh**, aratrum. Quantitatem mitto, utpote incertam, & pro naturâ & qualitate soli, cultura magis vel minus idonei, variam. Hinc autem **Swollyngland**, 2140.16, 19. 2141. 13. pro terrâ **swollyngatim**, sive per **sulingam**, i. quantitatem unius aratri cultura deputatam, fructuariis elocatâ. Item **Swollyngman**, 2140. 47. Cujus officium quale fuerit, discere mecum, ex quadam compositione^b inter loci illius^b **Abbatem** & **Conventum**, ac **Tenentes** eorum de **bus here-** ^{b In mani-} **Menstre** & **Hengrave** in insula **Thaneti**, an- ^{dum Ric.} **no** 19. reg. **Hen.** 6. quæ sic loquitur: **Singuli** ^{Norwood} **tenentes** omnium & singularum prædictarum **Swyl-** ^{armig.} **lingarum**, & 38. acrar. terræ de **Swyllingland** ad curiam dictor. **Abbatis** & **Conventus** de **Menstre** proximè

proximè post festum S. Michaelis Archangeli annuatim tentam seu tenendam, eligent & eligere debent de qualibet *Smyllinga*, unum de seipsis qui nominetur *Smyllingmannus*, qui in officio illo morabitur per unum annum integrum : & eundem *Smyllingmannum* sic electum Senescallo pro tempore existenti in eadem curia presentabunt. Qui quidem *Smyllingmannus* coram eodem Senescallo corporale præstabit sacramentum ad levandum & colligendum ratam portionis tam denariorum quam granorum, porcorum, aucarum, & gallinarum in forma prædicta levandi & ad fidelem compotum Bedello dictor. Abbatis & conventus ibidem pro tempore existenti reddendum, & denarios ibidem per ipsum *Smyllingmannum* sic collectos præfato Bedello singulis annis persolvendum, &c. *Swolingmannus* itaque, *Tenentium erat unus, electus ad redditus intra limites sue Swolingæ colligendos.*

Summa.] 1960.6. Summarius. 572.65. 1084.12. 1111.24. 1171.28 30,32. 1563.56. Summagium. 1999.39. Summarius bosci. 1575.18. Vide Sagenarius.

Superaudire.] 925.4. *Saxonismum sapit: Saxonibus enim opephþan; (unde nostratum to oberheare) pro auribus accipere, vel audire quomodo etiam eis opeþþeon (unde nostr. to oversee) pro videre, inspicere, oculis accipere.*

Superdicere.] 872.8. pro accusare, criminari, postulare, insimulare. Sax. *forþþegan* 7

Superexceptus.] 850.22. Sax. *opeþ-heþene*. i. spretus, contemptus, despectus. ab *opeþ-heþban*, pro spernere, contemnere, despicere, contraire. V.L.L. Edo. senio. ca.8.

Superfodere.] 854.56. pro superfidere, quomodo id quod Saxonice habetur *opeþþupan*. i. nimium vel plus iusto fidere Latino-barbare, hinc exhibitum.

Superhabere.] 837.17. 845.57. Vide Superexceptus.

Superjuramentum.] 850.50. pro Præjuramentum, juxta Saxonicum *forþþ*, de quo supra in Antejuramentum.

Superjurare.] 766.32. Repone jurare, simpliciter, vel jurejurando se purgare. aliter autem infra, 843.10. ubi, ut etiam in L.L. Hen.1.ca.74. superjurare, est juramentum à paucioribus præstitum, juramento plurimum præponderatum, superare, vincere, evertere, atque adversarium falsi convincere. De quo nos pluribus in Glossar. L.L. prædictis addito.

Superlabium.] 926.8. pro superius labium, juxta Sax. *upeþan hþpe* 7

Superpellicium.] 2110.11. *Habitus sacerdotalis; vestis nempe linea, qua superinduitur ceteris. Vulg. a Surplice.*

Superplus.] 852.38. Idem est quod Anglice (ut verbum verbo reddam) *Overplus*, alias *Surplusage*, Gallis *surplus*, Latinis *auctarium*, Saxon. *opeþeacan* 7

Supertenerere.] 830.38. 898.16. est debitum quid ultra tempus sive terminum solutioni præfinitum detinere. Saxon. *opeþþealdan*: ab *opeþ*, ultra, & *þealdan*, tenere.

Supervictus.] 897.27. *Anglo-Saxonismum olet, quibus vincere oþþecuman; victus oþþecymene. unde nostratum to overcome, & oþþercome.*

Supervidere.] 925.3. Vide Superaudire. Hinc autem Supervisor. 2139.21. pro inspector, speculator, vulgò, an *Overseer*. It. Supervisio. 2141.26. pro

inspectio. Vulgò, *Overseeing*.

Supervivere.] 861.61. *A Sax. oþþeþþban. i. altero diutius vivere. Unde nostrum to survive.*

Surcote.] 2479.15. *Vestimentum militare quod supra omnia vestimenta & arma sumitur; unde & nomen: sur enim super, & cote, tunica, q. superior tunica. Vox hodie Fecialium propria.*

Susana terra.] 2202.63. 2203.26, 30, 40. *Est terra, Gallis Sulanné, alias Suranné, dicta; id est, terra defrugata, vel cujus status nimis & diutina cultura prorsus exeditur, cujus etiam recuperandi gratia, necessario, ad tempus aliquid, requiescit. Vox est a Latino super, & annus: unde nostratum superannated.*

Suthdute.] 1292.17. Deinde sub medio longitudinis aule ipsius duæ turres erant, prominentes ultra ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore beati Gregorii papæ altare in medio sui dedicatum habebat, & in latere principale hostium ecclesiæ, quod antiquitus ab Anglis & nunc usque *Suthdure* dicitur. Quod hostium in antiquorum legibus regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni quæ in hundredis, vel comitatibus uno vel pluribus vel certè in curia regis non possent legaliter diffiniri, finem inibi sicut in curia regis summi sortiri debere discernitur. Ad Ordaleum forte respicit, quod & Dei judicium dictum, & in ecclesiâ semper absolutum. Amplius tamen inquirendum: utpote cum, ni fallar, locus sit (ex rei jam olim antiquata vestigiis hodie, quod ego sciam, vix apparentibus) non obscurus modo, sed & Antiquariorum nostrorum omnium instructissimi, ipsius sc. Seldeni illustratione, si quis aliis, haud indignus.

Swollinga. Swollyngland. Swollyngman.] Vide Sulinga.

Symbolum luminis.] 920.33. *Luminarium census, sive pecunia ad lucernas in templis accendendas ter quotannis reddita, quam Anglo-Saxones leohþ-geþceot vocarunt. De quo vide Concil. Enhamen apud Spelman. Concil. pa. 517. ca. 12.*

Syriceat.] 469.37. *Mendose pro Cyricseat. V. Cyricseatum.*

T.

TAbart.] 2479.15. *Ita nominarunt Angli vestimentum illud militare, nobilium olim, hodie fecialium proprium: colobium scil. vel sagum.*

Taillage. Tallagium.] 957.44, 45. *Hidage vel Taillage est Tallagium de hidis terrarum. Danegeld est Tallagium datum Danis, &c. Tributum vel exactionis genus populo inditum, quod alibi, 1452. 47. 1456. 11, 20. tallia dicitur. unde factum talliare, activ. 2006. 25. hoc est tributum imponere, ac taxare: item talliari, passiv. pro taxari. Vox Gallica, & à taille venit, quod vestigal significat. De quo pluribus Petrus Gregor. Tholosan. Syntag. lib. 3. cap. 7. Quod autem hinc tallagium, alibi quandoque collecta, quandoque taxa, dictum.*

Talea.] 1547.20. *Tessera illa quæ nobis vulgò, a Daley, al. Talley, Matt. Parisio talia, aliis tallium, heic infra, 2570. 11. tallia, corulina addito, pro corylina fortasse, quod sit ex corylo: tessera sc. lignea in duas partes scissa aut diffissa, quarum utraque debitum aque continet; & altera per credi-*

torem, altera per debitorem, ad meliorem rei memoriam, custoditur. An autem à talis, quòd ut talis tali corresponsdeant: an ab eà talex vocis significatione quā surculum recisum notet; an denique à Gall. tailler, incidere, cogitent alii.

Tallia.] 2706.51. Terræ tamen & tenementa quæ sub tallia eis provenerant, &c. Simile iterum, 2720. 33. item 2727.45. Ubi, sub tallia provenientes terræ, &c. eadem sunt ac nobis hodie, forensi vocabulo, intalliatæ dictæ; quæ sc. cuiquam & certis nominatim heredibus, non autem heredibus suis simpliciter & absolute (sermone patrio, in seefimple) conceduntur: vulgò, lands entailed: quarum statum & possessionis titulum sive jus, Forenses nostri estate talle, al. fee-talle, vocant. A Gallico tailler, i. scindere, rescindere, amputare. De quo vide Spelmann. in Feodum talliatum.

Tareta.] 2676.31. 2678.46,53. Thoma Walsingham, in Ypodig. Neustr. ad ann. 1386. Tarrita. Utrobique (vel ego fallor) mendosè pro Careca, al. Carrica, quomodo apud eundem Walsingham. in histor. sub eod. anno. Navis sc. oneraria grandior, Belgis karræcke Gallis Carraque, Italis & Hispanis Carraca, Anglis a Carrack. q. carecta, vel carrum marinum.

Tassare.] 1863.60. In acervum extrahere, concervare, accumulare. Belgis tassen; Gallis tasser, & entasser. Origo, ni fallor, à Sax. tap. i. acervus, cumulus, congeries, præsertim frugum & fœni. Non autem hinc Tassale illud apud Mat. Parisum, ut doctiss. Vossio visum, quod corrigendum puto Casale, villam signans cum propugnaculis, ut Walsio exposuit. C. autem, lapsu facili, abit in T. In d. & solebat atas ea in multis S. temerè geminare, ut ab eod. Vossio monitum in Mancusa. ¶ Lapsu planè simili, (t. scil. pro c.) tenferiæ vox apud eundem Parisum, & alibi, pro censeræ, quomodo habetur apud Roger. Hoveden. in Ric. i. fo. 424. a. Præterea (inquit) inquisitio, quā querenda erat de prisis & censeris omnium ballivorum domini Regis &c. Alibi censariæ: De censariis nativorum quod possint exire tenuram domini, ad laborandum & operandum extra, & statim post opera redire. Ita liber quidam vetus MS. ecclesiæ Cantuarien. Quibus in locis & similibus, vox (ni fallor) censum significat, nummos sc. aut aliam rem, census nomine, exactam. Vocem verò corruptam puto à Gallico censier, ut & illud à cens; hoc autem à Latino census.

Taxa.] 1986.3. pro Taxatio. vulgò, a Taxe.

Techa.] 64.50. Scribendum fortè Theca.

Tegnio.] 319.41. Tein. 80.32. 82.35. Idem qui infra, & in LL. Hen. i. pluries, Thainus, Thaynus. Saxonice dicebatur ðegn (à ðenian ductum^b,

^b Hoc autem fortè (ut lingua Saxonica, doctiss. Casaubano, filio, teste, qui rem innum- ris pene probat exemplis, sa- pe græcissat) à Græco δια- νομν, i. servire, inservire, ministrare.

quod alicui ministrare signat: ei qui servitutem servit oppositus: is enim ðeop, à ðeopian, servire vocabatur. Thainorum autem olim apud nos duo genera: ecclesiastici & seculares, Sax. merreþeznar, & pepold ðeznar. hii etiam duplices. i. majores, qui Comitibus gradu proximi, (uti Thainis Vavasores) quos Thainos Regis. (Sax. cýnninger ðeznar) appellabant, nos hodie Barones Regis. 2. minores, vel mediocres, (Sax. ley-ðeznar, al. medmepa ðeznar; quibusdam Under-Thanes;) seu Thaini simpliciter, qui iidem erant ac Barones minores, h. e. maneriorum domini; nobiles minores, vavasores, &

non nunquam liberi Tenentes, nuncupantur. De utrisque justum habes tractatum apud ampliss. Selden. Tit. honor. ed. ult. par. 2. ca. 5. §§. 24. & doct. Spelman. in voce Baro. Opera etiam erit adire Lambard. & Cowellum, in voce. Hinc Saxonibus ðegenryce, pro dignitate, & munere Thaini, quibusdam Liberalitas, ut & Thainus eis Liberalis dictus. ¶ Post Normannorum in Angliam adventum, plures istius ordinis & appellationis viri, militari sive equestri titulo donati, Thainorum nomine deposito, milites sive equites deinceps dicebantur; qui quidem ordo, militaris sc. sive equestris, Anglis illis antiquioribus prorsus ignotus, tunc temporis primum in Angliā invaluisse ferunt. De quo nos pluribus in Tractatu de Gavelkind, ca. 4. ubi è quodam veteri libello MS. ecclesiæ Cantuar. de tempore Hen. 2. epistolam quandam eidem regi à loci monachis inscriptam, præmissa comprobantem, in appendice exhibui, Scripturâ 21. in quâ insuper fit mentio de ejusdem ecclesiæ Threngis, clientibus scil. illius loci sic dictis, parvis, ni fallor, conditionis cum Thainis, de quibus præsens sermo noster, imò & cum Drengis apud Spelman. in voce Drenches.

Telon.] 148. 12. 178. 40. Teloneum. 249. 44. Telonium. 355. 56. Thelonium. 468. 62. Hoc, more Anglo-Saxonum & Teutonicor. modernor. vulgò vocamus Tol: quod à Græco τέλη, i. vectigal. Tol autem alicui concessum, apud nostrates, regale innuit privilegium, idque duplex: alterum sc. immunitatis à gabellis pro rebus in nundinis & emporiis emptis & venditis; unde Forensium Breve illud, sive rescriptum, essendi quietum de telonio: alterum, tributum vel vectigal recipiendi pro mercibus (ut loquuntur) in terrâ suâ. De utroque vide plura per Cowellum & Vossium, in voce.

Telwork.] 2140. 24. Opera quadam ad certum numerum quibusdam fructuariis imposita, dominorum terram, arandi sc. seminandi, & similia, q. Tale-works; à tale, numerus, & work, opus.

Templarii.] 1189. 57. & sepe. Alias fratres militiæ Templi. Ordo fuit militum juxta templum Domini Hierosolymitanum vitam ducentium regularem: quorum erat professio (inter alia) ut vias & itinera, ad salutem peregrinorum, sepulchrum Domini invisentium, contra latronum insidias, pro viribus conservarent. Vulgò Templars. De quibus Cassanens, de Gloria mundi, par. 9. Consid. 4. 5. & Cowellus nostras, in voce.

Tenementum.] 512. 9. 1070. 47. Est possessio cujuscunque generis, maximè domuum & latifundiorum; quam quis ad vitam, vel ad certos annos, vel sine termino, sub solis conditionibus certarum (ut loquuntur) consuetudinum, vel aliis quibusvis modis, tenet ab alio. Quandoque pro universo dominio sive feodo. uti 1827. 32. item 1836. 15. ¶ Eadem utique significatione, (pro pradio sc. aut simili rerum possidendarum specie) contenmentum, in Magnâ quam ita vocant Chartâ Libertat. Angl. ca. 14. Liber homo non amercietur pro parvo delicto nisi secundum modum illius delicti: & pro magno delicto secundum magnitudinem delicti, salvo sibi contemento suo: & mercator eodem modo, salva mercandisa: & villanus, salvo wainagio. Ubi contenmentum, Spelmanno interprete, æstimatio & conditionis forma, quâ quis in Repub. subsistit. His countenance. In eandem sententiam D. Edo. Cocus, & Forenses nostri, temporum saltem posteriorum, ferè univer-

universi: Quorum pace, tenementum, sensu quo supra, potius intelligendum censeo; & de eo heic caveri, ut illasum possessori maneat, & sine omni damno. Alioquin enim, cur hoc de libero homine magis dictum, quam de ceteris, mercatore sc. & villano? nisi per liberum hominem heic mercator & villanus intelligendi; quod non est verisimile, cum nominatum, & per se, aequè ac libero homini, securitati eorum, peculiari formulâ cautum sit. Con autem hîc praponi videtur, (quomodo etiam in Fleta^a continentia, pro continentia) quod tenementum quaecunque sit, qui mulctandus est eo fruatur cum statu suo libero. Vide veterem istius Chartæ versionem, in editione de anno 1587. ubi hæc exceptionis formula sic Anglicè exponitur: **saving to him his contenement or freehold:** Cui convenit vocis explicatio apud terminorum juris nostri municipalis auctorem. Adstipulatur etiam quadamejusdem equitis Coci glossa, in verb. Liber homo. Instit. par. 2. pag. 27. & Cowellus in Interprete, verbo Contenement.

Tenens.] 957. 4. Qui habet tenementum. Inquilinus, Fructuarius, Usufructuarius. Sic etiam

Tenentia.] 2020. 6. item Tenuria. 314. 30. al. Tenura. 1896. 19. pro possessionis titulo, sive modo quo quid possidetur: Prædii lex, quandoque pro feudi vel domini circuitu. Unde nostratium **Tenancy**, & **Tenure**, de quo vide Cowell. Interpr. in voce.

Tenementale.] Vide Decima.

Tenserix.] Vide Tassare.

Terra hæreditaria.] 826. 21. 931. 14. testamentalis. 923. 54. Intellige (ut his in locis aliàs reperitur dicta) Bocland: quæ quâ libera, & ex integro possessa, tum hæreditaria, tum testamentalis; ad hæredes sc. transitura, nisi à possessore testatò alienata. De quo vide Bocland, supra.

Terrarius.] 766. 4. Fundum vel prædium occupans aut possidens: juxta Saxon. land-agend, al. land-hæbbende? Idem, ni fallor, qui Spelmanno nostro Landegande man, in Glossar. ubi viatorem vertit: potius, terra vel fundi proprietarium; cui contrarius unlandagend, à privandi particula, un, præpositâ. Terrarius autem Forensib. nostr. Terretenent.

Textus.] 1584. 24. 1765. 55. 1770. 6. 1864. 14. Idem, ut opinor, ac alibi Registrum; al. Regestum; sic dictum verò, quod purum putum textum, (chartas sc. sive donationum tabulas, & similia) absque ullâ omnino commentatione contineret, secundum eam vocis explicationem apud Martin. Scriptum sc. quod fundamenti loco habetur, ut cum textum & glossam. h. e. interpretationem opponimus. Atque hinc fortè Codicis illius nomen ab antiquitate jure optimo celeberrimi ad ecclesiam Roffensem pertinentis, ab Ernulpho, loci Episcopo, tempore Henrici reg. 1. ut fertur, conscripti, Textus Roffensis vulgò dicti: Tales etiam, ut mihi persuasum, duo textus illi apud Mat. Parisum in Vitis. pa. 51. l. 34.

Thaynus.] 846. 16, 18. Regis. 765. 34. 930. 14. Secularis. 845. 66. Vide Tegnio. Monendum hîc, quod è LL. Canuti de Hereotis, apud Lambard. ca. 67. hîc Latine exhibitis, col. 930. hæc omittuntur: 7 ceninges ðeznes hepezeata inne mid denum ðe hys rocne hæbbe. iii. pund. i. & Thaini regii, qui liberam habuerit jurisdictionem, hereo-

tum apud Danos iiii. libræ. quæ post, & in Estanglia ij. l. inferenda.

Theam.] 957. 35. quod al. Team, quandoque Theme dicitur: Est autem (uti hoc in loco illustratum) laudare auctorem, i. revoucher garant, & quandoque dicitur sequela natorum. Duplicem vides vocis significationem; de quarum priore, satis supra in Advocare, & Cenninga. De posteriore Rejnerus, & Cowellus explicatiùs sic: Regale (inquiunt) privilegium est, quo qui fruitur habet villanorum, i. servorum & mancipiorum intra feudum suum propaginem, & potestatem de illis, ut de cæteris suis, seu liberis seu bonis mobilibus vel immobilibus, pro libito disponendi. Vox utroque sensu à Sax. Team. soboles; propagatio, quod à Týman, propagare, parturire, partum edere; unde nostratium teeming. Per sequelam itaque natorum, supra, intellige mancipiorum sobolem vel propaginem.

Thelonium.] Vide Telon.

Thesauraria.] 1946. 58. & alibi. Officium sive munus thesaurarii vel questoris, item gazophylacium, sive locus ubi reponitur thesaurus. vulgò, a **Treasurie**.

Thor.] 74. 18. Vide Othan.

Thrimsa.] 845. 59, 63, 64, 65. A Sax. ðreo, quod tria sonat, effectum. Est igitur Thrimsa trium solidorum nummus: Sic Lambardus in voce. Cl. autem Seldenus tertiam solidi Germanici partem vult, Tremissi eorum respondentem. Cum autem duo thrimsarum millia, è quibus, jure Anglorum, Thaini capitis æstimatio constat, 1200. solidis respondeant, quibus Mercii Thainum æstimant, eâ saltem computatione quâ (quinque denariis, pro more Saxonum, in solidum computatis) 1200. solidi faciunt 25. libras, Thrimsa, si moneta percussa genus fuerit, mihi videatur esse trium denariorum nummus: in quo tamen planè non acquiesco, eo quòd in Lege Æthelstani regis de Weris, in Textu Roffen. sic legam: Ceopler penzylo 17 cc. 7 vi. 7 lx. ðrimra. þ bþ tpa hund rcýllinga be mýpcna lage. i. Villani wergildum est CCxvj. thrimse. h. e. ducenti solidi Merciorum lege.

Thumelum.] 765. 62. A Sax. ðymel, nobis thumbe, pro pollice. De porco hîc dictum, cujus pinguedo ad pollicis latitudinem excreverit.

Ticimium.] 848. 27. Pecoris ticimium, &c. Hoc Spelmanno, in voce Cennitus, pecoris cinnitum. Male, ni fallor, uterque: potius Pecoris tinnitus, quod quibusdam tintinnum, aliis tintinnabulum. Idem autem id quod aliis Skella, Skilla. voces omnes à sono factæ, & rem signantes, sonitus gratiâ, pecori impositam, campanulam puta. Verisimilius autem istud hinc videtur, ex verbis subsequentibus: & unumquodque reputatur melda: i. manifestatio, cui suffragatur illud Amoinii, à Cl. Lindenbrogio in Tintinnabula jumentis laudati: Mos quippe (inquit) antiquus inoleverat Francis, & maximè Austrasiis, ut pascentibus equis tintinnabula imponderent, quo si fortè longiùs in pascendo aberrassent, eorum sonitu dignosci possent.

Timberlode.] 2140. 31. 2141. 2. Servitutis genus, quo vassallus obligatur materiam sive lignum, de sylvâ ubi prosternitur ad domini sui domum deferre. à Sax. timbpe, nobis timber, i. lignum, tignum; & lade, nobis load, onus.

Tiparium.] 1114. 7. Vide Bulla.

Tofum.] 2142. 31, 39. Est locus ubi aliquando

sterit edificium. Ita Cowellus nostras ex Westi Symbol. Vel aliter, inquit Reynerius, est genus luci parvuli, seu loci consti arboribus minusculis. Sanè eo sensu nobis hodie, a *Tust of trees*, Gallis *Touffe de bois*.

Tolnetum.] 949. 11. Impositio tributum, vectigal: idem, ut conjicio, ac Teloneum, al. Telon.

Tonellus.] 2010. 42. Parvum dolium. A Gall. Tonneau; nobis, a *Tunne*.

Torchia.] 2692. 21. Fax, teda: à torquendo. Ex funibus enim tortis, & cerâ circumdatis constat: unde alias Funale dicitur. Gallis cum Anglis, a *Torch*.

Tornamentum.] 1453. 32. Torneamenta. 1261. 11, 22, 24. Sunt hastiludia, sive ludicra pugnae equestres, Gallis & Anglis vulgò, *Tournaments*. à Gallico *tournoyer*. i. circuire, decurrere: aut ab Ital. *torniare*, quod idem. De voce multis *Watsf.* & *Voss.* quae iterum occurrit col. 2408. l. 64. ubi hac, apud Turonem exercituum, sic esse corrigenda, ad tyronum exercitium, loca heic prius signata planè probant.

Towagium.] 1941. 56. Idem quod Gallis *Touaige*. i. navis ductio per naviculas alligatas; sive ejusdem ad alterius navis puppim alligata. Vulg. *Towage*. Fortè à Sax. *teon*, trahere, ducere; unde eis *toza*, dux; *hepetoza*, exercitus ductor, vel conductor.

Trabs.] 979. 9. — de cujus ecclesiae una trabe v. mille marcas argenti corrofit, unde regis manum impleret & papae occupationes falleret. Ditaverat namque Leofricus locum illum auro & argento, geminis & reliquiis. *Trabsilla* (ut *Watsius* conjicit) quae cristam muri seu antemuralis, (ut quidam vocarunt) altaris faciebat. *Talis* (ni fallor) structura illa prae nobilis, lignea quidem, sed singulari operâ, artificioque sculptili, perfecta, ac à fronte deaurata, quae in majori ecclesia Cantuariensi, retro summum altare, transverso choro erecta, nuper sterit: & quâ de causâ sublata, cum omnibus reliquiis, & id genus offendiculis fuerit olim repurgata, nec ipse video, nec, ut opinor, quisquam alius ad sobrietatem sapiens. *The skreene* vulgò vocabatur, quod reliquiarum scrinia olim ibi reposita. Unde illud *Gervasii* nostri *Dorobern*. 1289. 60. *Scrinia reliquiarum de sublimi trabe deorsum in pavimentum dejecta confracta sunt, & reliquiae dispersae*.

Traditio.] 215. 1. 222. 21. 655. 23. Proditio: vulgò, *Treason*. à Gallico *trahison*. Ita Traditor, 460. 19. 548. 19. pro proditor. vulg. a *Traytoz*, Gall. *Traître*. Hinc nostrum *to betray*, pro prodere, insidiari, Gall. *trahir*. Quid autem Traditor sit sermone ecclesiastico, vide apud *Ludovic. de la Cerda*, *Adversar. sacr.* ca. 35. 3.

Traditiose.] 2601. 54. Traditorum. i. proditorum more.

Transversum.] 912. 53. Traversum. 468. 63. Idem quod alibi Transitorium, quandoque Passagium: vectigal sc. sive census ob veniam transeundi, sive pecudes agendi, quidve portandi per terram alienam; quod nobis cum Gallis *Toll travers* dictum. De quo vide *Cowell. Term. Juris*, & *Cotgrav*.

Traylbaston.] 2494. 49. 2530. 17. 2559. 64. 2606. 43. *Walsinghamo*, in *histor.* ad ann. 1305. *Traylbaston*: quod (inquit) sonat Trabe baculum.

Mat. Westmonasteriensi, ad eundem ann. *Traylbaston*. Institutum ipsum, unâ cum nominis ratione, (siquidem ab eo ceteris omnibus historicis luculentius exhibitum) habe ipsissimis ipsius verbis: Circa eadem verò tempora processit in publicum, novum inquisitionis Breve, quod Anglicè dicitur *Traylbaston*, contra intrusores alienarum terrarum, qui propter timorem conquerentium, ipsas terras, vel praedia, in manus potentum alienarunt. Et contra conductitios hominum vapulatores, qui ab uno viro conducti, volebant, propter unam summam pecuniae, alium vapulare, & iterum à vapulato propter duplum censum vel amplius, revapulare nequius conductorem. Et contra conductitios, promptos ad capiendas seisinâs, contra justitiam, vi & armis, in ecclesiis, terris & aliis tenementis. Contra hujusmodi pacis infractores, raptores, incendiarios, murtheratores, pugnatores, & falsos assisatores, deputantur per Angliam diversi justiciarii per hoc Breve, ad faciendum vindictam in nationibus inopibus, increpationes in populis locupletatis. Per hoc quidem Breve, multi perempti, multi noxii, pauci innoxii sunt inventi. Adeo quidem rigide processit hujus coercionis justitia, quod pater proprio filio non parceret, sed increpans castigaret. Prae timore autem multi exterriti, spontaneè exulabant, & per fugam & redemptionem pecuniae crevit fiscus. Sic ille. *Vix est Gallica, composita (ni fallor) à trailler*. i. venatorum more persequi, investigare, indagare, inquirere: & *baston*. i. baculus, fustis: quasi in percussores & pugnatores ejusmodi praecipue formata inquisitione.

Trepget.] 2672. 2. *Machina bellica, saxa ejaculans ingentia, ad muros diruendos; Chaucero nostro, trepeget; aliis, trebuchettum; Gallis, trebuchet; ab eorum trebucher, quod est ex alto aliquid deturbare. De quo pluribus doctiss. Vossius & Watsius in voce, quos velim adeas. Nec hoc tantum sensu vox ista nostratibus olim nota: nam & machinam signavit, quâ mulieres in vicinorum infestationem rixosas, in fluvium vel puteum praecipitabant, & inde tandem extrahebant. Vetus liber in ecclesia Cantuar. Hadlegh. Et Trebuchettum dicti manerii debet stare juxta stagnum molendini aquatici Dn. Prioris in praedicta villa. Tumberellum aliter nominarunt: de quo alius ejusdem loci codex MS. sic: Middeltune. Tumberellum verò stat ultra quendam puteum ex opposito manerii, versus austrum, in quodam loco vocato Suthmede. Vide Tumberellum.*

Trestella.] 2011. 4. Idem ac Gallis *Tresteau*. i. *Tripus*. a *Trestle* vulgò.

Treugæ.] 522. 39. 941. 40. Inducia ad tempus aliquod, fide dissidentium, firmata. Vulgò, *Truce*, Gallis *Treves*, unde & *Trewia* eopse sensu, quomodo 506. 27. 597. 39, 50, 63. Fortè à German. *truewe*, Sax. *træpe*, fides. Vox omnibus notissima.

Trewia.] De voce jam dictum in *Treugæ*.

Triare.] 2068. 15. Vox juris nostri forensis, causam agere, rem probare, actione experiri, examen litis subire, notans; vulgò, *to try*: à *terere*, inquit *Minshæus*. Malim à Sax. *trîpian*, quod probationibus innocentiam suam ostendere significat: item, fidem suam injustè in dubium vocatam probare, seque dignum cui fides habeatur: fidem sc. vel fidelem; qui Sax. *trîpe* dictus, Angl. *true*: atque hinc & fidem, & probatum amicum, vul-

vulgo dicimus, a true, or a tried friend.

Tributarium terræ.] 2219. 34. Dedi etiam illi xc. tributaria terræ bipartita in duobus locis, &c. Ubi xc. tributaria terræ, pro terris, forte, tot tributariis, hominibus sc. qui censum reddunt annuum; elocatis; vel ubi xc. homines ejusmodi inhabitant. Sed amplius cogitandum.

Tricennalia.] 1879. 28. 1885. 19. Vide Tritenniarum officium.

Triforium.] 1294. 50. & alibi. Supra quem murum via erat quæ triforium appellatur, & fenestræ superiores. 1298. 43, 44, 58. Imò in ipso muro, in modum claustrum, per muri seu parietis interiora, eo fine ducta, ut transitum præbeat locum ambire sive perlostrare & circumire ex alto volentibus. Nobis hodie, a thoroughfare, pro loco pervio. i. viâ publicâ, à Sax. Dufh, per, & papan, ire: Belgis, dcurtaeren. ¶ Eadem, ni fallor, (Parvisium) vocis ratio, de quo Mat. Parisius, histor. pag. 798. 17. Cogebatur (inquit) ille pauperculus multis diebus scholas exercens venditis in Parvisio libellis, vitam famelicam protelare. Quod ecclesiæ partem quandam inferiorem, à parvis pueris ibi edoctis ita dictam, autumat D. Watſius, in Glossario. In eandem sententiam Cl. Vossius, (parvulorum enim scholam, vel gymnasium, vertit:) ut & ante horum utrumque V. Cl. Isaacus Wakus, in Musæ regnantes, alique. Quorum pace, vocem ortam, & Latine factam conjicio à Gallico Parvis, aliàs Pervis, quod (Congravio teste) templi; magis autem propriè, palatii, aut alterius ejusmodi domus atrium exterius, significat. Priori vocis sensu vel notatione, Parvisium accipiendum puto apud Parisium, pro sacrarum adium atrio scil. vel porticu: posteriori verò, Pervisum apud Fortescutum, de laudibus Legg. Angliæ, ca. 51. & Pervise apud Chaucerum, pro palatii nimirum atrio, vel arcu illâ à fronte aula Westmonasteriensis, hodie the Palace yard vulgò nuncupatâ, quem in locum diversorii plenum, hodieque diebus juridicis clientes cum confidicis (quoties opus fuerit) consulturi, forum & aulam strepitu repletam exeuntes, solent se conferre. Et quòd ita etiam se res habuerit tempore Fortescuti, verba ejus satis arguunt: Placitantes (inquit) tunc se divertunt ad Pervisum & alibi, consulentes cum servientibus ad legem, & aliis consiliariis, &c. Quæ de loco eo nomine noto, non autem de quovis exercitio sic dicto (ni fallor) intelligenda. Ad vocem apud Oxonienses quod attinet, eam accipiendam arbitror alterutrâ notatione; quatenus sc. sive porticum signat, sive exterius atrium: quod exercitia ibidem sic vocata, cum quasi prævia sint & preparatoria, ad doctrinæ tantum porticum vel exterius atrium, non ad penetralia vel adytum ejus, pertineant; peracta nimirum à nondum graduatis, talibus sc. qui nullo gradu scholastico vel Academico adhuc insigniti, liberales artes à limine duntaxat, vel ab atrio salutarunt; in domum ipsam transire, aut ades intrare, nondum permitti. Parvisium itaque aliàs Pervisum, à Gall. Parvis, al. Pervis, pro porticu, vel atrio. Unde autem vox illa Gallica? Quòd à Latino parvus veniat, justè dubitandum censeo. Quid enim porticus aut atrium ejusmodi ad parvos, parvulos, aut pueros: aut quâ tandem ratione parvulis censenda magis propria vel peculiaris quàm adultis? Præterea, refragatur vocis interdum scriptura per e, Pervisum scil. uti apud

Parvisium.

Fortescutum, & Chaucerum. Si replicetur, disputationes illas Oxonienses, Parvisias dictas ita esse nominatas, respectu quarundam aliarum, quas magnas vocant: respondeo, disputationibus ejusmodi id nominis (olim penitus incogniti) recens datum, idque ab eis solummodo qui vocem à parvus trahere conantur. A parvus igitur vocem ortam affirmantibus assentire nequeo. Num itaque à prævius; quòd per atrium & porticum in domum recto pede ducitur? Mallem, ut supra monitum, à pervius, quòd ejusmodi loca pervia sint, non clausa, sed quæ liberum omnibus præbent ingressum: eodem planè sensu, ac forum illud divi Nervæ, quòd Elius Lamprid. transitorium; Aurelius Victor autem, pervium vocant. De quo vide Cl. Casaub. & Salmasium.

Trigintale.] 1914. 40. Vide Tritenniarum officium.

Trinovantum.] 2484. 20. — & ædificavit (Brutus) civitatem quam Trinovantum nuncupavit, quæ modo dicitur London. Historiam vident hæc Monemuthensem; quibus credat cui placeat. Mibi quidem, Lelandi & aliorum pace, cum præstantiss. Cambdeno, & aliis, aliter visum. Locus autem unde illud aliud nomen, London, sortitus sit, jam ostensum in voce. Cygea castio. in Trinovantum.

Trista.] 367. 33. In quo Rex cum cæteris superior constitisset, secundum legem venandi quam vulgus tristam vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, ut obfessa undique bestia, ubicunque eligeret exitum, inveniret exitum. Locum integrum exhibui, ut Trista, & hic & apud Matt. Parisium, quid sibi velit, in promptu sit. Servitium vel officium planè sapit, fiduciâ mixtum: & ad immunitatem à tali onere & fiduciâ significandam quandoque extenditur, de quo vide Manwoodum nostrum à Cowello exhibitum in voce; quâ Chaucerus utitur pro metâ, vel limite: nec, ut appareat, incongruè. Origo, ni fallor, à nostratium Trust, i. e. fides, fiducia. unde illud equitis Coci, Institut. par. 4. pa. 306. ¶ De Tristis, anciently written traistis, and is derived of traist, i. trust, and signifieth, ubi alii homines manentes in eadem foresta tempore quo dominus chaceaverit in eadem venire debent, & confisi sunt, Anglicè, are trusted, ad tenendum leporarios certis locis assignatis pro feris ibidem expectandis & capiendis. Quietum esse de hoc servitio.

Tristegum.] 2316. 63. — post prandium cum intraret cameram vidit unum tristegum cum imagine ad similitudinem unius sagittarii, &c. Vocem usurpat etiam Greg. Turonen. hist. li. 8. ca. 42. item Mat. Parisius in histor. minori MS. unde hæc per illustrem illum genere & eruditione virum, Rogerum Twysdenum, equitem aurat. & Baronetum, nuper excerpta, mihi perhumaniter transmissa: Anno Dom. Mclv. natus est Londoniis pridie kalend. Martii Henrico novo Anglorum regi ex Alienora regina sua filius legitimus, & vocatum est nomen ejus Henricus. Fuit autem magnificus rex Henricus filius Matildis, quæ prius fuerat Romanorum imperatrix, & postea comitissa Andegaviæ, quæ, ut prædictum est, clam concepit ab Stephano qui eam duxerat ad comitem Andegaviæ maritandam in nave, sc. in quodam tristego navis ipsis pro thalamo præparato, quæque citò comiti sponso suo copulabatur. Latuit ille conceptus

omnem hominem præter ipsam solam, sicut & ipsa confessa est quando rex Stephanus parabatur ad prælium apud Egelaw planitiem quæ in partibus Angliæ est occidentalibus. *Vox ortu Græca: Græcis enim τρις pro tertiâ contignatione. Act. 20. 11. τρις vertitur tertium cœnaculum, Anglicè, the third loft. Idem fortè quod Latinis solarium: vulgò, a Sollar. Tristega doctiss. Junio, & aliis, proprium contignationum adificio, quia singula sunt recte suis tabulatis. Ita quod, in tristego navis, (uti nobiliss. ille Baronettus, in suâ de voce conjecturâ mihi simul apertâ) idem sonet ac, in quodam tertio navis tabulato.*

Tritenniarum officium.] 403. penult. Officium illud pro defunctis, olim Trigintalia, atque inde Trentals, vulgò dictum, quod scil. ad unius mensis terminum, i. triginta dierum, à missifico pro animâ defuncti, ut dicunt, præstatur. Vulgò aliàs, a Moneths mind.

Trithinga.] 818. 65. Centurias quas Hundredas dicunt, & Decurias quas Trithingas vocant, instituit, &c. Aliàs, & fortè rectius, Tithinga, vel Teothinga: à Sax. Teoð. i. decimus. Significat autem denas familias, pariter inter se obligatas, ac Regi sic obstrictas, ut quod una erga eum peccasset, id necesse haberent præstare universæ. Quique caput harum foret, Teothingus, aliàs Teothung-mon, vulg. Tithingman. i. Decurio, dicebatur. De quo pluribus Spelmannus in voce Friborga, & nos supra in Decima. Non tacendum interim vocem alio sensu quandoque usurpatam, sc. pro tertiâ comitatus vel provincie parte, quo sensu Trithinga rectè scribitur. De hoc autem vide LL. Edo. Confess. ca. 34. & Cowelli Interpr. in voce.

Trivallis.] 2407. 14. — imperator pactâ cum duce Austriæ tertia parte provenientis commodi, regem Ricardum dominicum adhuc characterem portantem in suam traduxit custodiam, & posuit eum in trivallis, ubi dicit Aristoteles, Bonum est occidere patrem. Scribe Trivallis: Castelli nomen est, Mat. Parisio Triballis dicti, Hovedeno verò, qui carcerem vocat, Trevellis.

Truffa.] 1278 63, 64, 67. foci, sive lusi, ac nequitia eorum qui vulgaribus magis placere animis student, quàm viris piis & gravibus. A Græco τρυφή, quod delicias ac luxum notat. De quo pluribus Vossius, quem vide. Gallis truffe, & truffer, eo sensu. atque hinc fortè nostratium trifles, & trifling, ut & Trufesles hîc, 2064. 60.

Truncus.] 547. 32. 1399. 57, 64. Capsa, arca, cista, scrinium: vulg. a trunk, Gallis autem, sensu quo & hîc (nempe pro pauperum cistulâ in templo positâ) tronc; à Latino truncus, eâ significatione quâ stipitem notat, quod ex eo fieri solet.

Trussare.] 2594. 50. Suffarcinare, convasare, vasa colligere. A Gallico trousser, unde nostratium to trusse, & trusse up, illo sensu.

Tumberellum.] 2021. 52. Instrumentum inventum ad pœnam mulierum rixosarum, quo in aquam dejiciuntur, immerguntur, & cum bene madide, & pota tandem extrahuntur. Vulg. a Tumbrell: fortè à Sax. Tumban, unde nostrum to tumble, Gall. tomber, volvere, devolvere, volutare. Bracteo Tymboral, & Tumboral.

Tungravio.] 898. 15. Tungravius. 902. 21. à Saxon. Tun-geper, id est, villa prepositus, à tun,

hodie totone, villa; & geper, prepositus, præfectus.

Turnum (al. Turnus) Vicecomitis.] 2021. 60. 2053. 26. 41. & alibi. Ad verbum significat Vicem vicecomitis, id est, duo tempora in anno, quibus ille universi comitatus sui conventum celebrat. Idem, ni fallor, quod Saxonibus reype-ge mote. De quo vide Cl. Seldeni Not. ad Eadmer. pag. 166. & Cowell. in voce. Vox est à Gall. tour, quod nobis turne, i. e. vicus.

Twelfthindus.] 823. 23. 846. 24, 25. Vide Hyndenus homo. Postea, 854. 17. occurrit Twelfthindus, sed mendosè, nec aliter locus ipse. Utrumque sic restituo: Et si eveniat ut aliqua tribus adeo magna sit & fortis, intra terram sive extra terram, (sive sit de classe) twelfthyndorum, sive twyhyndorum, ut rectum nostrum difforciet, &c. Sic enim Saxonice habetur in Textu Roffensi: And gif ðonne þ gebyrge. þ aniz mæzþ to ðam rþpanz rþ. 7 to ðam mycel. innon lander oððe uton lander. xii. hynde oppe tpyhynde. þ ur upeþ rihter pypnen. &c. Hic autem aliàs Thegen, al. Liberalis homo dictus. LL. Canuti reg. Latine exhibita in Text. Roffensi: Si in domo liberalis, quem supra Thegen nominavimus, & quidam dicunt Twelfthandman hoc fit, &c.

Twyhindus homo.] 767. 30. Præter hunc, sæpius in hoc opere occurrunt Sexhindus, & Twelfthindus: quorum singuli, qui & quales sint, superius dictum in Hyndenus homo. quibus adde Lambard. in voce Æstimatio; item in Itinerar. Cantii, in Mephani: doctiss. etiam Spelmann. in Homo. Dictiones planè sunt compositæ. Quod autem hindus (posteriores compositi partem) à centum deductum volunt, suspectum hoc mihi; utpote cum non hund, sed hind, constanter scriptum occurrit. Ab hyndene potius petendum reor, ut supra fusiùs in Hyndenus homo. Hic autem al. Ceorlman olim dictus. LL. Canuti reg. Latine descript. in Text. Roffensi: Si quis per Hloth occiderit hominem quem quidam Angli vocant Twihande, & alii Ceorlman, qui illum, &c.

Tyhtbysig.] 926. 41. i. accusationibus infamatus. Potius, implicatus. Vox merè Saxonica, composita à tþht, accusat. & byrþ, (unde nostratium burs) implicatus, occupatus, versatus.

Tyhtlan.] 894. 41. Vox omnino Saxonica, accusationem signans.

V.

Vacatura.] 1035. 10. 1388. 8. Beneficium ecclesiasticum nondum vacans, sed vacaturum.

Vadia.] 1209. 20. Stipendium, salarium, præmium, merces. vulgò, Wages, Gallice Gage.

Vadiare.] 821. 62. 844. 24. Pignori supponere. Bellum autem vadiare, 937. 55. quid sit, vide supra, in voce Bellum.

Vadium.] 658. 25. Pignus. Saxonibus ped. Vadium autem mentiri. 762. 46. est pignus depositum deferere; cautionem pignore firmatam negligere. Quod enim hîc mentiri, Saxonice habetur aleoge: hoc autem ab aleogan fluens, mentiri; & per translationem non curare, significat. cui contrarium gelærtan, quod implere, præstare, exequi, sonat. unde illud in LL. Aluredi, ca. 1. ubi de juramentis & pignoribus: þ is þonne rihtpe to aleoganne. ðonne to gelærtanne. i. tunc justius est ut refiliat,

liat, quàm impleat. *Vel*, (ut *Lambardus*) resiliat potius quàm cœpto insistat. *Alibi*, 3e hiom 3e-luzon eoppe pedde 7 eoppe adar. i. Pignus & juramenta eis non præstitistis. *Item*, heo hipe 3e hæt aleah. i. votum ipsa violavit.

Vadium ad remanens.] 1387. 4. *Vadimonium*, forte, vel pignus, penes quem deponitur, tanquam confiscatum, remansurum; conditione, vel re de qua cavetur non præstita.

Valetus.] 2541. 31. 2563. 15. & sepe. *Alibi* occurrit *Valectus*. Vox satis diversæ significatio- nis. Nobilem enim pupillum quandoque sonat, equitis scil. aut alterius viri nobilis defuncti filiam & heredem, nondum maturæ ætatis, eoque alterius patrocínio & custodiæ mancipatum. Interdum in- genuum & generosum juvenem regi, aut magno ali- cui viro à sequela & familiâ, puta à cubiculis, aut ejusmodi. Heic autem ministrum militarem, juvenem bellicosum: talem, ni fallor, qui alibi, quandoque scutifer, quandoque serviens, quandoque armiger nominatur; equiti scil. (militem vulgò vocant) à servitio vel ministerio. Gallis *Valet*, apud quos hodie, ut & apud nostratum posteriores, vel equisonum & similius, nomen factum est, & in *Warlet* tandem transit. De quo pluribus illu- striss. *Seldenus*, *Tit. Honor. par. 2. ca. 5. §. 47.*

Vanga.] 1459. 8. Unde factum est ut rustici im- periti vangis & fossoribus assueti, armis militaribus gloriarentur inviti. Ubi fossoribus pro fossoriis. Fossorium autem, ut & vangam *Vossius* vertit li- gonem. *Vocabular. Anglo-Latin. ann. 1440. con- script. Spade. Vanga. Fossorium. Origo fortè à Saxon. fangan, quod Belgis V. pro F. amantibus, vanghen. i.e. capere, manu prehendere: nobis hodieq; tofang, o2 fong, unde & fangs, & fingers, pro manibus, & digitis: item & unguibus.*

Vassallus.] 1122. 5, 7, 13, 17, &c. *A Vassus*, di- minutivo vocabulo, cliens fiduciarius inferioris or- dinis. Unde *Vassalagium*, h.e. *Vassalli obsequium*; quod, & *Homagium*, pro synonymis. Sunt qui & hoc & *Vassus*, à *Latino vas* deducunt: verum si (ut *Lindembrogio* traditum) vocabulum sit ortu Gal- licum, mihi persuaderem ut veniat à Gall. bas. al. basse. i.e. humilis, submissus, inferior: unde jurisdi- ctio quam bassam vocant, alta è diametro opposita. Talis etiam hominis ejusmodi conditio: siquidem qui *Vassus* factus, domino & patrono suo redditur de- votus, addictus, ejusque potestati & dominio sup- ponitur, servitium & voluntatem suam, tanquam homo ejus (ut loquuntur) subiturus. Huic asti- pulatur vocis (bassus) eopse sensu usurpatio in qui- busdam LL. *Aleman. & Longobard. locis à Lin- denbrog. & Spelmanno in Glossar. suis jam signa- tis. Adde* (quod me docuit *Martinus in Etymo- logico*) *B. in V. consonum in scripturâ Longobard. (quibus ista vox mirè familiaris) mutari solitum. Item B. & V. Gothismo confunduntur. Idem Mar- tin. in voce Ovis. Nec hoc Longobardis peculiare, ut Vossio monitum in voce Scucia. Hinc fortè Bal- livus (i. prepositus) quandoque scribitur Wallivus, quomodo apud *Hundium in Metrop. Salisburg. 10. i. pa. 425. Hinc porro Vandum (vexillum aut fig- num militare notat) pro Bandum. Sanè B. & W. pro unâ literâ apud Germanos ferè haberi Besoldo ob- servatum, in De nat. Pop. cap. 18. pag. 83. Vassal- lus autem quandoque scriptum occurrit Wassallus. Nec plus mirandum hîc, B. in V. mutatum, quàm**

è contra *V. in B. quomodo in voce Baro, quam à Latino. vir, viri quidem doctiores, & judicio præ- stantiores corruptam existimant. Vide Aldi Ma- nutii Schol. in C. Jul. Cesar. Commentar. pag. 121. & Bonavent. Vulcan. not. in Joernand. pag. 180.*

Vastellum.] *Vide Simenellus.*

Vastum.] 1887. 52. Significat terrarum sive domorum devastationem. Vulgò, *Wast. Vide Annus & Vastum.*

Vavassor.] 1399. 40. *Vavassor. 473. 62. Idem (uti censet Cl. Seldenus) ac medmespa degen. i. mediocris Thaimus, Saxonibus. Vide Milites, & Comellum, in voce; imprimis autem eund. Selden. Tit. Honor. par. 2. ca. 5. sect. 4. pag. 625, &c.*

Velvetum.] 2741. 52. *Sericum villosum: pan- nus holosericus. Vulgò, Velbet.*

Venarium.] 931. 32. pro venatione; ferarum scil. sectatione, sive persecutione, quod Gallis ve- nerie, Sax. huntap, al. hunttop.

Venatio.] 803. 54. 1024. 30. *Ferina; sic dicta quòd venatione capiatur: Gallis venaison; unde no- stratum Venison.*

Venella.] 1921. 14. 2143. 18. *Viculus, angipor- tus, vulgò, a Lane. Hinc fortè Gall. venelle du liêt, pro spatium inter lectum & murum. Vocem ha- bes crebrò in Antiquitat. urbis Cantuar.*

Venia.] 1937. 21. — quod fratres nostri ad *Venias* sint domi in capitulo, &c. *Ad veniam sc. pro delictis, regula nimirum monachica violationibus, petendam, & impetrandam.*

Veronica.] 1221. 25. 30. *Gallis Veronique. Chau- cero nostro Uernacle; quod quibusdam ænopolis, ut & aliis domibus urbanis olim pro insigni præ fori- bus appenso. Verbi amplior explicatio ex ipso loco petenda.*

Vestiarium.] 1300. 14. *In ecclesiâ locus sacris vestibus reponendis. Vulgò, a Vestry.*

Vectura terræ.] 767. 14. *Segetes quibus terra vestitur: unde & nomen. Monendum hîc, quòd in lege Saxonica, ubi hæc habentur, quedam sunt quæ hac in versione planè desiderantur, viz. 7e ðe hæp tyn hyda. 7e 7ceal taxan 7yx hyda 7e 7etter lander. i. qui decem occupavit terræ hydas, is dimittat sex hydas segetibus satas.*

Veterum cantuum codicellus.] 1389. 43. *Ita hîc vocatur liber ille, quem Roger. Hovedenus, fol. 283. a. Toper pro Troper, vel Tropar, nuncupat, Matthæo Parisio & aliis Troparium, de quo vide *Watsum, & Vossium in voce: item Cl. Selden. not. in Hengham, pag. 141, 142.**

Uffers.] 1195. 17. *Præterea rex Tancredus dedit regi Angliæ quatuor magnas naves quas Uffers vo- cant, & xv. galeas. Naves has Hovedenus, fol. 391. b. Uffers nominat. Cur ita dicantur, non li- quet. Fortè fuerit vox loci propria. Utcunque, iis similes fuisse conjicio quæ in annalib. monachi S. Pantaleonis apud Coloniam Agrippinam, ad ann. 1203. Uffariæ dicuntur; & postea apud eundem, ad ann. 1224 Ufferiæ: quæ quidem, uti hæc, grandio- res. V. Voss. in Uffaria.*

Viagium.] 2540. 48. 2566. 11. & sepe. *Iter, expeditio, profectio. Vulgò, Viage, Gallis Voy- age: à via.*

Vj. hundus homo.] 767. 31. *Vide Hyndenus homo.*

Villanagium.] 1435. 44. 45. *Proprie & presse sumptum*

sumptum servitutem signat à villano. i. colonaria conditionis viro, vel villa adscriptio, obita; quandoque tamen ponitur pro manerii vel fendi circuitu cui villani adscribuntur; quandoque pro villanorum cœtu; quandoque, ut hîc, pro terrâ sic à dominicâ distinctâ, ut cum hac à domino sibi reservetur, illa colonis, villanis, & id genus fructuarius elocetur: ac eadem, ni fallor, est quæ Saxonibus, al. neat-land, al. utland, quandoque zafolland, dicta. Unde est quod hîc dominia, & villanagia, ut contraria, opponantur. Vulgò, Willenage, Gall. fief roturier, al. heretage en roture.

Villata.] 1409.58. 1410.52. 1411.1. & alibi. Pro villa, vel villula. Gallis villette, item (ut & Anglis) Village.

Villenagium.] 2635.3. Servitutis jugum: servorum ejusmodi status & conditio, quos Willaines, i. mancipia dicimus. Vulgò, Willenage.

Virgata terræ.] 767.18. Saxonice (inquit Lambardus) ȝypolano, nunc vulgò, Pard-land; fundi nempe mensura quantitasque pro ratione loci diversa; nonnullis enim in locis ex 20. aliis ex 24. aliis ex 30. constat acris.

Visibilis.] 147.11. — visibiles hostes, &c. mendose pro risibiles: de quo vide Invisibilis.

Visnetum.] 1387.13. 1917.56. Quandoque vicinetum. Vicinia. Gallis voisinage. Quod apud Mat. Paris. Hist. 100.50. habetur Insuero, corrigendum, ut horum priori locorum, Visneto. Aliam vocis notationem vide apud Voss. pag.637.

Visus franci plegii.] 2015.48. Est inquisitio aut examinatio an omnes duodecim annos nati, ut ultra, liberum plegium habeant, id est sponsores vel vadem capitalem, quod regis pacem conservarent. Hoc apud majores nostros in usu fuit. Sed hodie statuitur juramento cujusque qui annum duodecimum compleverit. Hoc autem præcipuum est, quod in Curia vel confessu quem Letam vocant, fit. Plura vide apud Spelm. in vocib. Francus, & Leta.

Vitulinium.] 2037.19.21. In primis decreta mea in vitulinio scripta in asseribus nigro corio coopertis. Item Decretales in vitulinio in corio ligatas. Pellis vitulina, illa nempe membrana, quam Galli Velin, nos Uelame, al. Uelome, dicimus.

Viva pecunia.] 213.23. Idem quod Vivens capitale. 841.1. quid autem autem hoc, vide supra, in Capitale.

Ulcus.] 897.57. Vide Ceol.

Unceases ath.] 764.28. Sic enim, quod ibi ax, corrigendum. Voces sunt Saxonica, juramenti genus exprimentes, ab utroque interprete, authori nostro sc. & Lambardo, perperam explicati. ȝ ðær deadan mazar him ȝpepian unceayer ap. Text. Roffensis rectius, unceayer ap. i.e. cognati verò (furis) interfecti jusjurandum præstant (cœdum ejus) se non vindicatu-ros. ceayt enim Saxon. lis, jurgium inimicitia; cui un, adversativâ particulâ, præpositâ, contrarium signat. Juramento huic illud affine in ejusdem Ina regis LL. cap.24. apar un-fahpa dictum, juramentum scil. de faidâ illâ dep- nendâ, quâ, pro more veterum Germanorum, (Tacito teste) quis propinqui sui inimicitias suscipere tene- retur. De quo vide doctiss. equitem Spelmann. & Voss. in Faida.

Unfrithmannus.] 900.16. Vide Frithmannus.

Ungebendro.] 898.28. Homo qui hamloenam faciet intra portum sine licentia, & summam in fra-

cturam agat de placito ungebendro, vel qui, &c. Ubi quid sibi velit ungebendro, non est apertum: forte, sine licentia. Locus autem adeo corruptus est, ut vel conjectura vix locus.

Ungeld.] 900.20. Vide Agilde. Borolos. Emen- da. Insolutus. Orgild.

Ungilda akere.] 898.29. — jaceat in un- gilda akere. De eo dictum (si sensum loci teneam) qui quid mali faciendo vitam amiserit, ideoque in- ter sui similes, compensatione & sepulturâ Chri- stianâ multatos, foras projiciendus est. Vide Ungeld.

Unlage.] 924.2. A Saxon. unlaga, quod ini- quam legem significat. ab un, particulâ privitivâ, & laga, lex.

Usuagium.] 2566.59. Usus. Gallis & Anglis, Usage.

Uthesium.] 1917.17. Vide Huthesium.

Utlagaria.] 982.64.66. Quod hîc utlagaria, Tex- tus Roffen. Saxonice exhibet utlaga ðinga, i.e. delictum quid authorem reddens exlegem. Unde Forensium nostror. Datlary, illo sensu. ab ut, ex- tra, & laga, lex. Idem est —

Utlagium.] 923.53. Et qui opus utlagii fecerit, &c. Saxonice utlazer ponce, id est, maleficium, cujus causâ author omni legis patrocinio fuerit ex- clusus.

W

WAlde.] 2140.32. Sylva illa Cantianis pa- riter ac Suffexianis decantatissima, Ethel- wendo olim ob immensitatem & opacitatem immanis dicta, vulgò, the Weald, aliàs the Weald of Kent; de quâ Cl. Cambdenus, semel iterumque. Vox est à Sax. pald, al. peald, i. sylva, saltus, tra- ctus sylvestris. De sylva sic dictâ, multis Lam- bardus in Cantio suo, pag.209, &c.

Waliscus.] 764.17. Regis equi Waliscus, qui nuntiare possit ad eum, weregildum ejus est CC. s. In eundem sensum Lambardus: equito regis Wal- lus, &c. Hæsto. Sanè cýninger hopyr pealh, equisonem regium signat: pealh enim hîc, non Wallum, sed iervum (Aelfrico mancipium) notat. Vide LL. Ethelred. apud Lambard. par.2. cap.7. ubi ipse, ut author noster hîc, col 900. lin.4. Sax. pealh, Latine servum vertit. Ita ut hopyr-pealh idem sit ac Saxonib. aliàs hopyr-ðezn, pro equisone, vel equorum custode; domino scil. à re equariâ. Cui (ni fallor) affine posteriorum Rad-cniht, al. Rod- knight, id est, ut opinor, minister equestris, vel qui domino est à servitio equestri, vel ab equitatu; ut qui, lege prædii sui, cum domino equitare teneretur. De quo vide Bracton. li.2. de acquir. rer. dom. cap. 16. & 35. & Flet. li.3. cap.14.

Walla.] 1930.61.62. Wallia. 1937.26. Wal- lea. 2141.62,63. Murus; vulgò, a Wall: à Sax. peal, Belg. Walle: è cespitibus proprie: ex Latino vallum. Hinc murus ille, agger sc. mari objectus, apud Romneienses in agro Cantiano, vulgò, Dimchurch-wall dictus.

Wallicus.] 725.8. Postquam contigit Britones modo Wallicos, à quodam duce eorum Gwallone sive à Galaes reginula sic vocatos, &c. In eandem sen- tentiam, Galfridus ille Monimurhensis, & ejus se- quaces, non pauci. Quam ut mittam, utpote à do- ctis viris satis jam convulsam, Giraldum illum Cam-

^a In wallie Topograph. cap. 7. Cambrensem, ejusdem ævi scriptorem, audiamus: Wallia (inquit^a) non à Wallone Duce, aut Wendoloena regina, sed à barbaricâ potius nuncupatione nomen accepit. Saxones enim regno occupato Britannico, quoniam linguâ suâ extraneum omnem *Wealh* vocant, gentes has sibi extraneas Wallenses vocabant, & regionem Walliam. In eadem ferè verba Polydorus Vergilius, (hujus, ut apparet, assertionis non primus inventor, etiamsi sic gloriatur, ut D. Powello ad Giraldi marginem & alibi, rectè observatum:) *Histor. Angl. li. 1. quem etiam vide lib. 3. Hos sequuntur Paul. Jovius à Vito Basingstochio exhibitus, Notis ad Hist. Brit. li. 9. cap. 7. Humphr. Lhuyd. Descript. Britann. Fragmen. fol. 46. b. Guil. Lambard. verb. explicat. ante archæonom. in voce Wallus, prædictus etiam D. Powell. Descript. Wallia, loci Historie præfixâ. Guiliel. Cambdenus, in Britannia sua, de Cambro-Britannis & Cornubiensibus verba faciens, & plures alii: quibus ipse potius assentior quàm aut Monimuthensibus illis, aut aliis, qui vocem Wallicus, Walliscus, Wallus, à Gallo ducunt; ut & Wallia à Gallia, quasi gens sic dicta originitus fuerit Gallica, & inter Gallos, Saxonum opinione, censenda, numerandaque. Sic inter nostrates Richardus Verstegannus, Restitut. ca. 5. quem in hunc finem citat Spedus nostras de Wallis agens, & alii quidam. Inter exteros autem, Buchananus, Rerum Scotic. li. 2. (quem citat doctiss. Cambdenus, in Britann. cap. 1. haud procul à fine) sed & Philippus Cluverius, in German. antiqua, lib. 1. ca. 9. necnon Gerard. Vossius, de vitiis sermo. lib. 2. ca. 20. pag. 317. Inter utrumque etymon incertus hîc incedit (inter alios) Spedus nostras, ut supra. Horum autem posteriores (qui scil. Walliam à Gallia, & Wallos à Gallis denominatos asserunt) gentem sic dictam putant à Saxonibus (Teutonice originis, & Teutonicam dialectum sequentis) W. pro G. usurpantibus. Britones autem sic (Gallos scil.) vocasse credunt Saxones, quia insulam hanc ingressi, populum non solum Gallicè loquentem, sed & moribus cultuque Gallis fuisse adsimilem deprehenderunt. Iis autem assentiri non possum; siquidem vox ista *pealh*, pro Britanno, non à primo Saxonum in hanc insulam adventu, (ut assertionis illius authoribus allegatum) nec per aliquod temporis spatium postea, donec sc. Britanni in universum everfi, & in extera loca fugati erant, inolevit, imò nec à Bedâ, (datâ licet opportunitate quàm idoneâ, lib. 5. ca. 10. ^b) qui Historiam scripsit anno Christi 731. vocem *Walli* aut *Wallia*, nec ab Aluredo rege, ejus (ut fertur) interprete Saxonico, qui regnare cepit anno salutis 871. & desit ann 900. vocem *peallar* hoc sensu usurpatam invenio: sed ejus loco Britones, Britanni, Britannia, Latine; Saxonice verò *Bpȳt-tar*, *Bpeotene*, *Bpeoton*, *Bpetene*, *Bpȳtene*, aut simil. Gallia interim regno, non Wallia, sed ut hodie Latine Gallia; Saxonice verò Gallia, *Gallie*, *Gallia* pice: populo Gallico, *Gallear*, *Gallia-cynne*, aut similiter; non *pallear*; per totum librum nuncupatis: uti, devictis tandem Britannis, qui in Gallia tractum Armoricanum transfretarunt *Galpealar* nominarunt Saxones. Hoc autem quàm incongruè, si Gallia & Wallia idem essent sensu; cum in patriam jam, quasi postliminio, reversi, & pristinis sedibus potiti, *Gallear* potius, saltem *Bpȳt-Gallear* (uti, & regionem & linguam illam Armoricanam, Britonantem vocant) Saxonice nomi-*

^b Unde (Angli & Saxones) à vicinâ gente Britonum corruptè Germani nuncupantur.

narentur, non autem *Galpealar*. Quippe si *Wallus Gallum*, *Wallia Galliam*, apud Saxones significarit; cur ab eis mutaretur hîc litera G. in W. retentâ interim ab eisdem eadem litera G. in vocibus *Gallia*, & *Gallus*? Regeret fortè quis *Britwalorum*, ut & *Walorum* mentionem in Chronologiâ Saxonica factum ante Britannorum plenum exterminium, & in partes Wallie profligationem. Respondeo. Nil refert; nam & ante Saxonum in hanc insulam à Britannis invitationem utriusque mentio fit, quemadmodum & *Britwalanorum* in Annalib. Sax. à RR. Armachano citatis, vel Lucii regis ævo. ^c Primord. ca. 3. p. 36. Unde luce videtur clarius Chronologiam illam aliquamdiu post excidium Britannicum fuisse conscriptam, authoremque pro ætatis suæ more loquentem, cujus etiam rei argumentum dat, & Bedâ, & interpretis ejus (ut alios taceam illorum temporum historicos) altum de voce *Wallus*, aut *pealh* pro Britanno (ut jam monitum) silentium: quæ quamvis in LL. Inæ regis, Aluredi præcessoris, non semel occurrat, hæc tamen non nisi longè, per centum scil. ad minus annos, post excidium Britannicum, latæ fuerunt leges. Præterea, nomen *pealh* Cambro-Britannis contumelia vel ignominie causâ datum perhibent Balens, Buchananus; (ideoque fortè Ninio, & Asserio, hominibus Britannis, omissum, quorum posterior Angliam vocat antiquam Britanniam:) quid autem contumelia, vel ignominie in illo nomine à Gallia vel Gallis ducto? Dicitur insuper nomen istud *pealh* Cambro-britannis in hunc usque diem penitus esse ignotum, qui aliud interim nomen haud agnoscunt quàm *Cambrorum*. Estne autem verisimile nomen istud eos adhuc latuisse si (ut ista clamat derivatio) à voce *Gallus*, aut *Gallia* petendum sit? Hac igitur etiam rejectâ, restat ut alteram, à *pealh* scil. pro extero vel peregrino, pro virili corroboremus. Vel hinc autem sat planè liquet *Wallos* inter peregrinos apud Saxones olim habitos, quod in LL. Inæ regis Anglo-Saxonici, cap. 22. ubi agitur de peregrino caso compensando, *Walli*, perinde ac si esset exterus vel peregrinus, expressa mentio fit. Porro, peregrina sive aliena lingua peritus, sive interpretis, Saxonum linguâ erat *pealhȳtod*, al. *palhȳtod*, ut apud Bedam & alios videre licet. *Falconum* etiam apud Cambrenses quoddam genus est, quorum meminit Giraldus in suo loci Itinerario, egregios vocans & generosos; hoc addito, quod apud regem Henricum ejus nominis secundum, maximi fuerant estimii, veluti reliquis omnibus in terrâ suâ nobiliores & præstantiores. Ii autem accipitrariis (Cambdeno teste) peregrini dicti: iidem fortè ac Gallis *Falconis Pelerins*, vulgo, *Pastengets*. Falconi sic dicto responderet, nî fallor, Saxonum *pealhȳfoc*: voci enim simplici *ȳfoc*, quâ usi sunt pro falcone vel accipitre; ut peregrinitatem ejus exprimant, præposuere *peal*, quod & factum in voce supra, *pealhȳtod*. Hinc *peallen* eis pro peregrinari; migrare, iter facere, exulare. Unde illud Canon. Edgari reg. apud doctiss. equitem, Concil. to. 1. pag. 468. cap. 46. oððe of eapde *peallige* pīde ȝ dædbote æfre þa hpile þe he libbe. &c. i. vel à patriâ peregrinetur latè, & pœniteat semper dum vixerit; ut & illud etiam ibid. pag. 470. cap. 10. Deoplic dædbot brð þ læpede man hȳr pepna læge. ȝ *peallige* bæpȳfoc pīde. ȝ &c. i. e. Profunda est pœnitentia (illa) cum laicus arma deponat & latè peregrinetur nudus pedes,

& c. Nec aliunde fortè nominis illius gentilitii fons, apud nostrates satis noti, **Waller**, quo cum eruditiss. Cluverio, peregrinatorem intelligo, vulgò, a **Wanderer**, qz **Wlgrim**; cujusmodi, ut videtur, erat ille qui nomen illud primus obtinuit. Hos inter peregrinatores, qui religiosarum expiationum gratià Hierosolymam, Romam, Compostellam aut alia habita & credita sancta loca, superioribus seculis petierunt, nuncupari voluere **Walbruder**. Hinc itaque, hinc inquam, (à

^a Reiner Reinec. Append. ad Chron. Slavorum. Adde & Walones, exteri scil. conscientia causa huc confugientes, hinc sic dicti, al. **Strangers**.

Saxon. nimirum **pealh**, & **peallen**) ut mihi plenè persuasum, nomen illud, adulterinum, ut Giraldo; odiosum & ignominiosum, ut Balao; contumeliosum, ut Buchananò dictum, **pealh**, & **peallaj**, Britannis ab Anglo-Saxonibus bello superatis, & peregrinari coactis, impositum: quorum pars in Walliam, idest Cambriam; pars altera in Cornubiam; reliqui verò in Britanniam Armoricanam commigrarunt. Primos **pealar**, proximos **Corn-pealar**; ambos autem quandoque **Brit-pealar** nominarunt, ut à tertio Britannorum genere distinguantur, quos in Gallia sitos, inde **Galpealar** nuncuparunt Anglo-Saxones. Præter hos autem quosdam Britones in Scoticam provinciam, **Galloway** hodie dictam, Pictorum olim patriam, ut hîc, 316.33. elapsos, & sedes ibi acquirentes, reperio dictos Galwalenses, de quibus Florilegus ad ann. 907.921, & c. ut & de rege Galwallia, ad ann. 974. **Stræclédwalorum** insuper nomen occurrat in Chronolog. Saxon. ann. 875. & 924. quos **Asferius Meneven**. & **Florent. Wigorn.** ad ann. 875. **Stratdutenfes** vocant. Apud eund. **Wigorn.** ad ann. 901. **Streatgledwalorum**, ut ad ann. 921. **Streatgledwalorum** mentio, quos Florilegus ad ann. 907, 921, 924. **Galwalenses** appellat. Hos **Roger. Hoveden.** ad ann. 899. **Stercglendwalos**; ad ann. autem 917. **Strecglendwalos** nominat. De his etiam sæpe in hoc opere, aliter atque aliter, ut & hîc, scriptis. Hos fuisse Cambros quidam existimant. Cum autem & Cambros & **Streatgledwalos**, ut diversos, sub eodem anno commemoret **Wigorniensis**, ad ann. scil. 901. ut & **Hoveden.** ad ann. 899. mallem Britannos quosdam hîc intelligendos, Gallovidiæ apud Scotos olim incolas; inde autem post annum Christi 870. à Pictis fortè pulsos in Cambriam ad contribules suos migrare coactos, sedemque capeffentes apud Walliæ partes sive pagos illos aquilonares hodie **Flint-shire**, & **Denbigh-shire** vulgò dictos; ubi Clude fluminis ripas coluere, constituto ibi regno, quod (nomine à loco sumpto) **Stratecluyd** nominarunt, de quo ante memoratus **Lhuydus** in **Descript. Brit. Fragmento**, fol. 26. b. sic: Constatque has regiones (Cambrenses) cum Gallovidiâ usque ad Cludam amnem ad annum nostræ salutis 870. à Britannis possideri, quo tempore à Scotis, Danis & Anglis multis bellis lacesfiti, & tandem Constantino eorum rege ad Lochmabam in Anandra occiso, in Cambriam ad contribules suos migrare coacti sunt: regionemque omnem inter Conovium & Devam, pulsos Anglosaxonibus, qui majorem ejus partem occupaverant, sibi vendicare; constitutoque ibi regno, quod à flumine Cluda, cujus ripas coluere, **Stratcluyd** à nostratibus, à Mariano Scoto corruptè **Streadiylcad** Walanorum dicebatur. De hoc idem iterum postea, fol. 56. a. Deinde verò à Britannis ex Scotia venientibus, pulsos Anglis, habitata

cum valle Cluydæ Rhyfoniaca & Rossia regnum constituit, quod Marianus **Strenglead**, nostri verò **Stradcluyd**, id est, Stratum Cluydæ dixere: nam Strat nomine fluvii addito, Cambri terræ tractum fluvio vicinum denominare solent, ut **Strad Alyn**, **Strad Lowy**, & hujusmodi multa. Sed Walliâ relictâ, ad reliqua pergamus.

Wapentakum.] 896. 8, 23. 956. 52. & ult. **Wappentaga.** 1162. 33. 1173. 4. Vocem explicatam invenias col. 957. 2. **Wapentake** Anglici idem est quod arma capere, eo quod in primo adventu novi domini solebant tenentes pro homagio reddere arma sua. Paulo infra: **Wapentake**, & **Hundredus** idem sunt, quia procinctus C. villarum in adventu novi domini solebat reddere arma sua. Hæc ad vocis sensum satis. Etymon autem à Sax. **pæpn**, telum; & **tæcan**, dimittere, seu potius **betæcan**, (unde nostratium **to betake**) tradere, committere. Sermo. Cathol. à doctiss. **Wheloco**, notis ad venerabilis Bedæ Histor. exhibit. pag. 238. Ic. **pæ betæce heofonan picef cæge. i.** Ego tibi regni cœlestis clavem trado. Atque hinc fortè aquilonarium nostrorum **Tacke** pro firmâ, villâ scil. vel pradiò elocato: quod ad censum vel redditum alteri colendum tradatur. Non me latet alios posteriorem vocis partem **take**, vel **tac**, à Sax. ut volunt **tac**, pro tactu, derivasse: sed falluntur; Tac enim tali sensu Saxonibus prorsus incognitum.

Warantis.] 900. 61. alibi **Warantus**, al. **Warrentus**. Qui alteri obstringeretur ad evictionem præstandam. Hinc verbum **warantizare**, 699. 35. pro alteri accommodare suam in tuendo illo authoritatem, nec illud solum sed & obligare se ad rei evictionem præstandam: hoc est, ut aliam ejusmodi æquivalentem ei tribuat. Hoc Forensibus nostris **Warantizatio**, de quo infra, 1879. 1. Atque hinc (ni fallor) ortum nostratium **Grant**, pro concessione, & **charta** ejusdem: quod ut plurimum concessiones (rei præsertim vendita) venditoris obligatione ad evictionem præstandam, firmentur. Fidem his facit Gallorum mos, qui semper **g. utuntur**, pro nostratium **w.** unde quod nobis warrantum, warrantia, warrantizare, ipsi habent garandia, garantia, garantum, garantizare, ut apud **Spelm.** Vocis origo, ut conjicio, à Sax. **pepian**, tueri.

Warantum.] 2624. 32. **Warentum**. 2678. 50. **Ratihabitionis** syngrapha; quâ scil. quid ratum & acceptum habetur. Vulgò, a **Warrant**. Vocis habes originem supra, in **Warantis**.

Warda.] 1864. 24, 31. 2019. 65. 2197. 61. Primo locorum, pro servitute illâ reali feudi militaris, ut vocant, propriâ, quâ dominus tam curam feudi, idque in rem suam sine rationibus reddendis, durante minori ætate feudatarii; quàm etiam tutelam & educationem ipsius hæredis habet. Gallis hoc, nostratium, ut dixi, **w.** in **g.** mutare solitis. **Guardia**, id est, Custodia. Vox est, ni fallor, à Sax. **pepian**, tueri, defendere, Germ. **waeren**, al. **waerden**. Unde **Warda**, locorum hic secundo, & tertio, pro quadam urbis parte unius aut alterius **Aldermannorum** (i. Senatorum) cura & custodiæ commendatâ. Vulgò, a **Ward**.

Wardewithe.] 957. 38. **Wardewithe** est surfise de garde. Rectius **Ward-wite**. i. multa ob custodias neglectas, à **ward**, custodia, & **wite**, multa. Ad immunitatem etiam à tali onere vel servitio vox extenditur, ut apud author. **Term. Jur.**

Jur. in voce. Vide Flet. lib. 1. cap. 47.

Wardpeni.] 1435.42. Nummus sive denarius custodiarum causa exactus: item immunitas à tali onere.

Warennia.] 2134.10.15. Warennia. 2015.33. Gallis garennie. i. vivarium. Hec autem apud nos potestatem significat, vel charta regia, vel prescriptio obtentam, venandi sibi cuniculos, aut lepores, vel etiam aucupandi phasianos & perdices intra limites feudi sui. Vulgo, a Warennie. A Sax. pepian, tneri, defendere, quod talibus in locis, ferre & animalia septi opere custodiantur.

Wastellus.] Vide Simenellus.

Wealh.] 763. 35.42. Wallus. i. Cambro-Britannus. V. Wallicus. Nisi malis Servus, quem Saxones quandoque sic vocantur, unde eorum hoppealh praequisone. V. Waliscus.

Wealceaf.] 897.48. Mortui, maxime casti, sive tumulati sive tumulandi spoliatio: cujusmodi videtur furtum illud, de quo apud equit. Coc. Institut. par. 3. p. 110. quod inauditum vocat, viz. cadaverum effossio, & involucrorum sive lintheaminum direptio. Tales sepulchrorum effractores Græcis τυφάδοροι. Adi Glossar. Lindenbrog. in voce Walaraupa, item Wargus, Noffo. Vocabulum planè est compositum: ductum fortè à Sax. wæl, i. strages, & weap, spoliatio, expilatio: q. d. strati & extincti spoliatio. Fusius autem de hac in Tractatu nostro de Gavelkind, cap. 3.

Weif.] 2015.53. 2016.9. Bona derelicta, cujus dominus non apparet. Forensi latinitate Waivium, à Gallico Gwaive, al. choses gwaives, illo sensu. Item animalia oberrantia, à Gall. Estraires, vulgò, Estrapes, al. Strapes, Latinà formà Extrahuræ; Anglico vocabulo, hodie obsoleto & sopito, Cume-lings, al. Comelings, quod Saxonibus olim pro advenis. Vide Spelm. in voce Albanus. Codex antiquus ecclesie Cantuar. MS. Weif. Aver chatel ke homine weive par defaute de garane, ou kerneling. V. Flet. li. 1. cap. 27.

Wera.] 762.41. 926.23. & alibi saepe. Capitis aestimatio: pretium hominis. Anglo-Saxones enim (à quibus vocem accepimus) statuta capitis aestimatione, quamplurima facinora multa pecuniaria plectere solebant: cujus gratia aestimabantur quique, & à summo ad infimum capite censebantur singuli, de quo supra in Hyndenus homo. Wera autem hic, viz. ἀποκτίνω pro Weregyldum, quod vide.

Weræ fractio.] 765.44. Omni homini liceat firmationem & weræ fractionem negare si possit & velit. Rectius, ni fallor, sic: Omni homini liceat firmationem & weræ fractionem affirmare, si possit, & audeat. Quid autem significet firmatio, vide suo loco. Weræ fractio, est faidæ, inimicitiarum sc. propinqui mei susceptio pro ratione capitis aestimationis: nempe ut eatenus pro eo respondeam, & causam ejus præstem. Hoc etiam ex Sax. onjacan hic colligendum, quod affirmare signat, non, ut hic, & apud Lambardum, negare: unde vocem onjagu in LL. Ethelredi, cap. ult. affirmationem malè vertunt ambo.

Weræ lada.] 927.7. Purgationem signat secundum purgandi natale; cum tot sc. conjuratoribus, quot pro ratione natalis ejus (capitis nimirum aestimationis) qui purgandus est, jure requiruntur. Saxonibus enim, ut cujusque erat capitis aestimatio;

sic ei facta est criminum, sive majorum, sive minorum, purgandorum copia. Veterum enim, ut & modernorum opinione, quo quis erat opibus affluenter, eo fuit fide dignior, & in jurejurando religiosior. Hinc illud in LL. Hen. 1. cap. 64. Thaini jusjurandum contra valet (i. æquivalet) jusjurandum sex villanorum. Dictio est composita à Sax. pepe, proprie, homo; tralatitiè, pretium vel valor hominis: & lade, purgatio, emundatio. Hinc autem secundum Weram negare, 762.58. i. e. secundi capitis sui aestimationem se purgare, tot scil. & talibus adhibitis conjuratoribus, quot & quales gradui, vel conditioni suæ convenient.

Weregildum.] 762.43.57. 764. 18.22. Interdum ipsam Weram significat; interdum autem & sapius (ni fallor) illam partem ejusdem occisi cognatis pendit solitam, (quæ qualis fuerit & quanta, vide LL. Hen. 1. cap. 75.) residuo ejusdem, partim in manbotæ, partim in vitæ compensationem converso. Vide easd. LL. cap. 69. Vocabulum effectum conjicio ex Sax. pepe, Latine wera, de qua supra (non, ut quibusdam visum, à werra, quod pugnam & eadem notat:) & ȝylo, solutio, pretium, valor. Partem hujus dixi cognatis cedere, unde Saxonum mazbote, quibus institutum hoc à Germanis prisceis traductum, de quo Tacitus in libro de German. moribus: Sulcipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quam amicitias, necesse est. Nec implacabiles durant. Luitur enim homicidium certa armentorum, ac pecudum numero; recipitque satisfactionem universa domus. De hoc plura potes apud Cl. Selden. Jan. Angl. li. 1. §. 32. Voss. Gloss. verbo Wirgild. Martin. etiam in ead. voce, & Spelm. in Cenegild.

Weregelthef.] 957.34. Rectius Weregelt-thef. i. (inquit Fleta, lib. 1. cap. 47.) latro qui redimi potest: cujus vita scil. pretio, pro capitis sui aestimati ratione, persoluto, redimatur, puta oculi latrocinii reum; secus autem, si manifesti. Vide Opentheft. Quantum interim erraverit author noster in vocis explicatione, hinc satis est apertum. Est autem à pepe. i. hominis pretium; ȝylo, solutio, & deof, latro, fur. Idem qui—

Werigildus fur.] 767.45. De quo etiam dictum, 762.43. Ubi (quod non tacendum) lex sic emendanda: Si fur capiat, morte afficitur, vel vitam suam werigildo redimat.

Werhades.] 858.57. — sit werhades, sit wifhades, sit alterum, sit alioquin, &c. Lege: sive virilis, sive muliebris generis fuerit, sive alterutrius. De personis utriusque sexus qui sacris iniuntur dictum. Vox illa à Sax. pepe, vir; & had, ordo, sexus, genus, persona: ista à wif, mulier, femina, & eadem had.

Werra.] 82.22. 246.36. 499.44. Idem quod alibi guerra. i. bellum, dissidium, nobis hodie Warre. Vide Guerra.

Westrum.] 2372.10. In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de Cistercio forent omnium monachorum exercitium, studiosorum speculum, desiderium westrum. Fortasse rescribendum rastrum.

Wharfus.] 2293.43. Ripa, crepido litoris, sinus; aream habens contiguam navibus onerandis & exonerandis idoneam. Vulgò, a Wharfe. Unde sic dictum vide in Cambiare.

Whassum maris.] 2587.30.32. Littus, sive terra illa

illa litoralis, plana & plerumque arida, quam tamen interdum mare alluit, lavatque: qualis illa apud Norfolcienses nostros à Cambdeno memorata, vulgò, the *Mashes* dicta. Nomen à lavando vel alluendo ductum, quod nobis *to wash*; à Saxonico *wascan*.

Wichencrest.] 923.9. Saxonum *piccan-craeft*, i. ars venefica. à *picca*, unde nostrum *Witch*, saga, venefica: & *craeft*, nobis hodie *craft*, ars. Vulgò, *Witchcraft*.

Withades.] 858.58. Vide Werhades.

Wincwa.] 896.7. Vide Gewineda.

Wita.] 761.63. 763.50. *Mulcta*. Witarum autem varia olim genera. 1º Wita Regis, (vel regi debita) quæ aliàs capitalis wita, & wita plena, Saxonibus *fullpíte*, & ideo sic dicta quia witarum omnium præfinitarum maxima, viginti valens mancas, vel mancufas. 2º Episcopi & Comitis Wita, quæ Regis dimidio minor, decem scil. mancarum. 3º Thaini, vel Baronis wita, quæ Comitis dimidio minor, quinque sc. mancarum. Vide LL. Hen.1. cap.35, 69, 87. Regiam autem forisfacturam, & plenam witam idem esse, ex collatione cap.64. LL. Guliel.1. & LL. Hen.1. cap.51. facile constabit, quod enim in priori Regis forisfactura; in posteriori plena wita dicitur. ¶ Secundum witam jurare. 763.48. De furti suspecto dictum: & pro multa ratione, talis criminis reo imponenda, se purgare sonat. ¶ Wita servus. 766.31. Sic enim demptâ distinctione intermediâ, verba conjungo: juxta Sax. *píte-deopns*. De quo vide Forisfactus servus. ¶ Winterden apud Ingulphum Sax. fol.491.a. corrigendum Witereden, quomodo per Malmesburien. exhibitum, fol.22.a. Bedæ Interpreti, lib.3. cap.8. *píte-hpædenne*, al. *píte-pædenne*. Sic autem punitiones ibi Saxonice versum. Sanè, *píte* propriè sumptum, pœnam significat: unde *pítnepe* pro tortore: *pædenne* addito, non autem, ut conjicio, compositionis ergò, vel ut vocem reddat compositam; sed, quemadmodum in *zebedpædenne*, *hippædenne*, *zeferpædenne*, *þingpædenne*, i.e. preces, familia, sodalitiū, intercessio, & similibus, vocis explenda sive producenda gratiâ: quem in finem hoc & *rcýpe* (unde productio nostra syllabica *ship*) promiscuè usurparunt Anglo-Saxones. E.G. *hiprcipe*, *zeferrcýpe*, &c.

Witerfatan.] 923.1. Corrige secundum Saxon. Witherfacan. Ita nempe Saxones vocarunt apostatas, transfugas, & omnes qui leges aut divinas aut humanas refugerunt. à *piþen*, i.e. contra, adversus, (unde nostratium *Witthernam*. i. ex adverso captio, in compensationem sc. cujusvis ab altero prius capti) & *reczan*, dicere, loqui. Ita ut generatim quemvis contradictorem, sive oblocutorem comprehendat.

Witword.] 896.20. Vide LL. Presbyteror.

Northumbren. apud Spelmann. Concil. pag.502. ca. 56. ubi doctiss. eques vocem Latine fecit Responsum prudentum: & meo quidem judicio, feliciter; cum vox, ni fallor, sit composita ex *piþ*, al. *piþig*, Sax. sapiens; & *popo*, dictum, verbum.

Wreccum maris.] 2015.55. Wrech. 657.12. Idem ac infra, 2016.15. Wreck, quod significat totum illud quod è naufragio ad littus appellitur, nisi animal aliquod ad navem pertinens, saluum supersit. Nam animal in navi superstes (fortè quod tunc non dicatur derelictum, quo nomine à rege, & jura habentibus regalia vendicatur^a) facit ut naufragium in Wrecki causam non incidat, & ut bona que servari possunt, non fisco cedant, sed navis domino permaneant, si intra tempus limitatum vendicentur. Vulgò, *Wracke*, & *Schip-wracke*. Kocis origo dubia: num sc. à Gall. *varech*, al. *varefque*, unde Normannor. *veriscum*, eo sensu: num à Saxon. *ppecca*, miser, quod ultra modum miser sit qui naufragium passus: num à Sax. *bpece*, al. *bpýce*, unde nostratium *breach*, fractio, ruptio; b. in w. (quæ pro unâ literâ apud Germanos ferè habita, ut in voce Vassallus jam monitum) mutato. Sanè Belgæ naufragium vocant *Schip-breke*, Germ. *Schiffbruch*. Imò & Saxones (si charta regis Edgari monachis Ramesiensibus data, apud Clementem Reinrum, Apostolat. Benedictinor. Append. par. 2. p.48. Scriptura 41. fides sit adhibenda) *rcýpbpech*, potius *rcýpbpece*. q.d. navis fractio. Verum tamen ut dicam, parum refert an vocem eo sensu habuerint Saxones, necne: cum naufragium quandoque sit, quod in Wrecki causam non incidat, ut id quod acciderit longè à litore, puta in vasto mari, vel oceano; quod nihil ad Wreckum nostrum, non naufragium propriè, sed emolumentum ejus aut commodum fisco cedens, ex bonis sc. post naufragium, vi ventorum & fluctuum ad litora devolvuntibus, significans. Unde vocem à Gallico *varech*, ejusmodi res signante, mihi videtur corruptam, ac à Normannis huc adductam.

Wriste.] 856.15. Carpus, quo sensu hodieque voce utimur.

Wykettum.] 2063. penult. 2064.5,12. Idem quod Belgis *Wicket*, Gallis *Guichet*. i. porticula, forula, ostiolum. Vulgò hodieque, a *Wicket*.

X

XII. hyndus.] 762.60. 763.15. 767.31. Vide Hyndenus homo.

Z

Zucara.] 1245. 60. ab Arab. *Zuchar*, unde Grec. *Σάχας*, Latin. *Saccharum*. Angl. *Sugar*, eopse sensu.

A D D E N D A.

Bulch.] 1007. 13. Fortasse legendum bulche, quod Gallis, ligni sive arboris stipes, candex, vel truncus.

Childewite.] 1431. 42. Ancilla (quam alias nativam Forenses vocant) absque domini veniâ, gravidata, vulgò impragnata, mulcta: sive in ancillam ita delinquentem animadversio. à child, puer, proles; & wite mulcta, animadversio. Vide Spelmanni Glossar. in Laitwite.

Emal.] 1038. 17. A Gallico email, quod nobis hodie amell, & enamell, encaustum.

Pater has, amice Lector, si qua hujus farina voces, nostram hic illic observationem omnino

fugientes, tibi occurrant alia; quod in opere tam longo, & quasi ex tempore perlecto, neutiquam mirandum, cum maxime vel oculatissimum Bernardum omnia sciamus non vidisse, & bonus quandoque dicatur dormitasse Homerus: incuriam mihi ne objicias velim, qui ne unam quidem sciens prudensque praterivi. Voces autem phrasæque sic casu & festinatione pratermissas, si colligere, mihiq; transmittere tu digneris; eas omnes, pro virili explicatas, cum gratiarum actione, tibi, nec tardè, me spondeo remissuram: saltem in futuro nostrarum historiaram tomo, brevè (si presens tibi gratus fuerit) emittendo; has à me (si Deo placet) expectes illustrandas. Hosce interim labores nostros, tuâ causâ & commodo susceptos, a qui bonique consule.

Quædam etiam alias ejusmodi voces in hoc opere non repertas, occasione datâ potius quàm petitâ, interdum exposuimus: Has autem, ut à cæteris melius discernantur, (cum locis ubi inseruntur) hic denuo recensendas duximus: viz.

A Ver de pois.] Vide Hustengum.
 Aurifrisium.] Vide Brudatus.
 Contenementum.] Vide Tenementum.
 Culvertagium.] Vide Fridwita.
 Erthmiorum.] Vide Bilage.
 Exguardium.] Vide Consideratio Curia.
 Firmam dealbare.] Vide Firma.
 Forbatudus.] Vide Orgilde.
 Furst.] Vide Respectare.
 Herthamon.] Vide Mundbrece.
 Hustingi pondus.] Vide Hustengum.

Lourgulary.] Vide Burgaria.
 Parvisium.] Vide Triforium.
 Selda.] Vide Stallage.
 Tassale.] Vide Tassare.
 Tenmantale.] Vide Decima.
 Tenleria.] Vide Tassare.
 Troy-weight.] Vide Hustengum.
 Vastellus.] Vide Simenellus.
 Wastellus.] Vide Simenellus.
 Witereden.] Vide Wita.

C O R R I G E N D A.

Arnaldia.] post alopecia, dele quæ ibi, & eorum loco hæc substitue: quæ vox, cum à vulpe (quæ Græcè ἀλώπηξ) sit, fortasse renaldia, & per metathesin arnaldia, à Gallis interpretata est, qui vulpem renard, Angli verò renald, appellant. Hoc si non est, loci fortasse vel regionis nomen fuerit. Medici viderint.

Buccellus.] — mid byte scyllinge, &c. Ita Textus Rossensis quo usus sum exemplar:

codex autem ipse à me nuperrimè consultus: mid bytt scyllinge. i.e. cum doliorum (vel, utrius) impletionem. bytt enim Saxon. uter, dolium: scyllinge, ut nobis hodieque, impletio. Buccellus itaque fortè à Gallico bouteille, quod Anglis a bottle, uter sc. sed & ab eodem bytt, nostrum butt, pro dolio.

Grisia pellis.] post episcopo 34. adde: Fortasse tamen vestis pretiosa, ex animalculo, Gallis gris dicto, intelligenda.

Errata cætera, sive nostra, sive typographica, candidi lectoris correctionem & patientiam expectant.

Scriptura

*Scriptura Saxonica, de Dunelmensis urbis situ, &c. ad fidem codicis MS. Simeonis, loci monachi, col. 76. exhibita, hinc de-
nuò recognita, gravioribus à mendis repurgata, &
(ad verbum) Latine reddita.*

Is ðeor bupcþ breome geond Breotenrice.
rteopa ƷerƷapolad. rtanar ýmbutan pun-
drum Ʒeraxen? peor ýmbeopnað. ea ýðum
rtponze. Ʒ ðer inne punaþ Ʒeola Ʒirca cýnne.
on floda Ʒemonze? Ʒ ðar Ʒeraxen is Ʒuda
ƷarƷenne micel. punað in ðem Ʒýcum Ʒýlða
ðeop monize. in Deopedalum ðeopa unze-
pum? Is in þere býrie eac beapnum Ʒecýþeð
ðe aþƷerƷa eadiz Cutberht. Ʒ ðer clene
cýnizer heafud Orpalder Engle leo. Ʒ
Aidan biƷcop. Eaðberht Ʒ EaðƷriþ. Ʒ eðele
Ʒerepar? Is ðere inne mid heom Æþelpað
biƷcop. Ʒ bƷeoma bocera Beda. Ʒ BoƷil abbot.
ðe clene Cuthbert on ƷeoƷoþe læpde. lurtum.
Ʒ þe Ʒir lapa Ʒel Ʒenom Eaðoþeþ. Ʒ mid ðem
eadize inne þem mýnirtpe unapýmeda Ʒe-
liquia. ðe monia punðrum Ʒepýncap. ðar ðe
ƷƷit ƷecƷap. ðene ðrihtner þer ðomeƷ
býðeþ?

EST hac urbs celebris per Britanniam: ascen-
su arduo stabilita: petras [habens] undique
mirè immensas. **W**eor [fluvius] circumfluit:
amnis [quidem] fluctibus potens: & in eo manet
multorum piscium genus, [vel, piscium copia] inter
fluenta. Et ibi succrevit saltus ingens: manet
in illis receptaculis ferarum multitudo, in Deope-
dale fera innumera. Est in eà urbe etiam filius
[i. for. civibus] cognitus, pius beatus Cuthbertus, &
illius casti regis caput Oswaldi, Anglici leonis: &
Aidanus episcopus, Eadbertus & Eadfridus, & no-
biles [quidam] socii. Est inibi cum eis Æthelwaldus
episcopus & illustris scriptor Beda, & Bosilus abbas,
qui castum Cuthbertum in juventute docuit, libens:
& qui sapientem doctrinam bene imbibit, Eardre-
dus. Et cum iis beatis, in illo monasterio innu-
mera reliquie, (quæ multa miracula operantur, de
quibus scripta loquuntur) Domini ibidem iudicium
præstolantur.

*In eorum gratiam qui Saxonorum lectioni non assueverunt, Alphabetum
Saxonicum hinc adjiciendum duximus.*

A b c d E e f g h i k l M n o p q r s r t u v x y Ʒ Ʒ æ
A b c d E e f g h i k l M n o p q r s s t u v x y Ʒ æ æ

Ð ð þ Ʒ þ Ʒ

Th th th and that .

F I N I S.

INDEX Rerum, Verborum, Personarum locupletissimus, ab A. S. digestus.

A

- A** Aronis virgæ pars inter reliquias Cantuariæ servatur. 1763, 43.
- Aaron, Rex Persarum. V. *Nicolaus*.
- Abbates, Priores, Abbatissæ in Normannia, cum assensu Episcopi eligantur. 658, 3. Monachi S. Augustini electionem sui Abbatis sibi vendicant. 1327, 37. 1767, 1. Abbates de corpore proprio cur noluerit eligi. Henricus II. 587, 14. Abbates multi deponuntur. 228, 8. 482, 60. 499, 11. 1000, 58.
- Abbatissa Rumesiensis nubuit Comiti Bononiæ. 532, 6.
- Abbo Floriacensis Vitam S. Edmundi scribit. 868, 13. Guttur ei eliditur. 868, 21.
- Abel Christi passionem, Seth resurrectionem figurat. 351, 15.
- Abingdoniæ monasteriū. 359, 58. 868, 27. Spoliatur. 2551, 3.
- ¶ Ejus Abbates: *Ethelwoldus*; *Sperafocus*; *Faricius*.
- Abisalonis rebellio, & fatum. 562, 33.
- Acca, Episcopus Hagustaldensis. 78, 33. 286, 26. 774, 66. 1640, 30. 2212, 16. Vocatur Atta. 795, 17. Beda commentarios in Marcum & Lucam ei inscribit. 797, 50. Musica ecclesiasticæ studiosus erat. 296, 25. Ecclesiam suam muneribus, reliquiis, & libris ampliatur. 297, 15. Fugatur. 297, 65. Meritur. 298, 1. Corporis defuncti involucra diu manent incorrupta. 298, 11. Ejus reliquiæ, & miracula eis attributa. 101, &c.
- Accipiter columbam literas portantem in Christianorum exercitum dejecit. 993, 48.
- Accursius, J. C. Franciscanis mansionem concedit. 2421, 60.
- Accusati, & Accusationes, 762—767. 828, 20. 837, 2. 844, 21. 894, 5. 896, 29 & 56. 900, 39. 924, 55. 925, 20 & 54. 1387, 7. De Accusatis qui dominos non habent. 841, 63. Qui falso alterum accusarit, lingua privandus. 924, 17.
- Achamanni Urbs. V. *Bathonia*.
- Acheron Rex. Ejus literæ ad Ducem Cæsareæ. 993, 50.
- Aclea. 120, 17. 138, 50.
- Acon, vel
- Acra, seu Prolemais, obsidetur. 648, 29. Conflictus Christianorum & Paganorum. 1189, 46. Fames in exercitu Christianorum 1190, 6. sublevatur. 1190, 17. Quomodo Christianorum exercitus ante hanc urbem fuerit dispositus. 654, 3. 1165, 50. Paganorum principum nomina urbem defendentium. 654, 61. 1204, 27. Epistola de statu obsidionis. 658, 48. Regibus Angliæ & Franciæ redditur. 661, 56. 1205, 41. 1567, 14. 2405, 41. Quibus conditionibus pax cum Paganis obsessis facta. 1205, 51. Capella ibi construitur in honorem Thomæ Cantuariensis. 654, 35. Ibi in uno cœmeterio cxxxiv millia hominum unius anni spatio tumulantur. 654, 52. Ignoratus quidam intra urbem paganorum consilia per sagittas literis involutas Christianis patefecit. 1202, 63. Quæ post adventum Ricardi I ibi fuerint gesta. 1201—1214. B. Virgo quibusdam apparens, civitatem intra quadriduum ipsis tradendam promissit. 1205, 12. Purgantur templa, muri & ædificia instaurantur, &c. 1206, 51. Spolia & captivi inter Reges Franciæ & Angliæ dividuntur: 1206, 20. quod Comites & Barones moleste ferentes, armis venditis, discedunt. 1207, 1. V. *Crucigeri*.
- Actiones ex intentione agentis æstimandæ. 2327, 63. Eadem actio diverso respectu laudanda & puniendæ. 2328, 6.
- Adam, Abbas de Bello. 264, 61. 328, 60.
- Adam, Abbas Eveshamensis. 534, 4.
- Adam de Cherverna, Henrici junioris Cancellarius. 1115, 41. Ob prodicionem per vicos & civitates flagellis caeditur. 1115, 65. Vincitur in Angliam mittitur. 1116, 9.
- Adam de Orleton, primo Episcopus Herefordensis, 2763, 19. postea Wigornensis, 2057, 39. postremo Wintoniensis. 2764, 2. Reddit rationem cur Robertum de Baldok in custodiam dederit. 2763, 22. Objicientibus quod Edwardum II tyrannum vocaverat, 2763, 62. respondet. 2764, 18. Probat prædicationem suam nec in causa fuisse cur Rex in carcerem fuerit conjectus, 2766, 22. nec cur Regina ejus consortium vitaverit. 2766, 40.
- Adam, Episcopus Asaphensis. 587, 48. 1102, 26. 1432, 19.
- Adda, Rex Northumbriæ. 90, 61.
- Adel, nobilis. 906, 64.
- Adelardus, vel Ethelherdus, Abbas Hludensis. 111, 47. A cathedra Wintoniensi ad Cantuariensem transfertur. 111, 47. 445, 16. 1642, 11. 1774, 23. 2210, 67. 2237. P. R. omnes Angliæ Episcopos ei subjecit. 742, 57. Laudatur, 1642, 21. Concilium celebrat apud Baccanceldam: 2211, 47. ubi statutum, Ne laici bona ecclesiæ invadant, 2211, 57. & Ut monachi disciplinam observent. 2211, 63. *Burnham* Ecclesiæ Christi donat. 2212, 44.
- Adelardus, vel Ethelherdus, Rex Occidentalium Saxonum: 100, 64. 442, 38. 758, 64. Ab Oswaldo vincitur. 768, 14. 773, 62.
- Adelbertus. V. *Ethelbertus*.
- Adelfonsus. V. *Alfonsus*.
- Adelherus, Rex Orientalium Anglorum, occiditur. 748, 38.
- Adeling, unde dicatur. 906, 63.
- Adelredus, Rex Merciæ, 441, 29. fit monachus. 773, 24.
- Adelredus, R. Orientalium Anglorum. 748, 39.
- Adelstanus, vel Ethelstanus, consecratur. 453, 61. 837, 44. 2242. Gudfridum, Regem Dacorum, vincit. 134, 12. 838, 3. Edwinum fratrem marinis fluctibus absq; remige exponit: 134, 15. 154, 54. 838, 8. sed postea fratricidium hoc poenitentia delet. 838, 15. Northumbriam imperio addit. 838, 22. Cumbros & Scotos subjugat, 25, 56. 838, 23. 2484, 61. & totam Walliam. 2321, 18. Tributum ei ex Northwallia quotannis solutum. 2321, 19. Vincit Anlafum Regem Hiberniæ. 839, 30. Paganos in Cantia superat. 120, 33. Scotos iterum prosternit: 25, 64. 134, 18. 358, 4. eos terra marique vincit. 154, 62. Scoti & Northumbrenses ei rebellant. 357, 29. Contra eos proficiscens, ad Johannis Beverlacenensis tumulum cultellum, post victoriam redimendum, relinquit. 357, 54. 838, 33. Johannes Beverlacenensis ei apparet. 357, 61. Ad Dunbarum gladio scopulum mire findit. 838, 40. 2484, 64. Constantini filium de sacro fonte suscipit. 2485, 18. Ad preces Odonis, gladius de cœlo in vaginam ejus illabatur. 839, 41. 863, 49. Ludovicus, Caroli Simplicis F. post patris mortem ad eum fugit. 454, 11. Hugo, Rex Franciæ, ei reliquias & munera pretiosa mittit. 2321, 26. Hildam sororem ei in uxorem dat. 2321, 40. Dani & Norregani eum diu obsident. 2321, 46. Tandem inter eos statutum, duello controversiam dirimendam. 2321, 65. Adelstanus de pugile inveniendū sollicitus, 2322, 11. cœlesti oraculo quid facto sit opus monetur. 2322, 20. Videt Guidonem Warwicensensem peregrini habitu indutum. 2322, 46. Colloquio cum eo habito, eum ad monomachiam hortatur. 2322, 60. V. *Guido Comes Warwicensis*. Vocatur primus totius Britanniæ Monarcha. 24, 49. Ejus eleemolynæ. 841, 29. In Ecclesiam S. Cuthberti multa donaria confert. 25, 30. 75, 10. 134, 20. Ecclesiæ Ebor. *Agmundernes* concedit. 1699, 1. Monasterio S. Augustini quædam ablata restituit. 1778, 12. Charta ejus de *Folcastan* Ecclesiæ Christi Cantuariæ donata. 2220, 7. Ejus leges. 839, 50. Ubi eas condiderit. 845, 3. 848, 53. 852, 27. Ejus mors. 26, 4. 134, 27. 155, 28. 839, 47.
- Adelstanus, R. Orientalium Anglorum. V. *Godwinus*.
- Adelwoldus. V. *Aldulfus*, & *Athelwoldus*, & *Edwaldus*.
- Adelwolfus. V. *Ethelwolfus*.
- Adeodatus, P. R. 439, 50. 2231. Privilegium monasterio S. Augustini concessit. 1769, 64.
- Adgarus, Episcopus Lindisfarorum. 793, 5.
- Adomarus de Valentia, Comes Pembrokiæ. 2137, 53. Vocatur idem (ni fallor) Omerus. 2542, 16. 2546, 45.
- Adrianus I, P. R. 1641, 63. 2235. Jus eligendi Pontificem, & investiendi Episcopos Carolo M. dat. 444, 56. Hæc concessio laudatur. 2328, 10.
- Adrianus II, P. R. 450, 67. 1643, 46. 2239.
- Adrianus III, P. R. 451, 65. 2241.
- Adrianus IV, P. R. 529, 57. 1330, 53. Ejus patria & actus. 1047, 21. 2393, 57. Anglo Hiberniam occupandi licentiam concedit. 529, 59. Ejus literæ: ad Theobaldum Cantuariensem, de professione Abbatis S. Augustini; 1814, 25. ad Silvestrum, S. Augustini Abbatem, de professione Archiepiscopo faciendâ; 1378, 58. de ecclesia Northumbrensi concessa in usus pauperum. 2110, 58.
- Adrianus V, P. R. 2271. 2462, 3.
- Adrianus, S. Augustini Abbas, 1326, 40. 1637, 39. 1695, 38. 1769, 54. 2232. Archiepiscopatum Cantuariensem noluerat suscipere. 1637, 17. 1769, 56. Erat comes & cooperator Theodori. 1637, 24. 1740, 53. 1769, 48. Moritur. 1771, 33. Dunstano apparet. 1780, 13. 1785, 14.
- Adulatores dignas pœnas luentes. 175, 50. 365, 61.

Adulfus, Archiepiscopus Coloniensis, Ricardum R. Angliæ honorifice excipit. 672, 28.
 Adulfus de Warnevilla, Angliæ Cancellarius. 567, 66.
 Adulterium quid. 928, 20. Ejus poena. 859, 9. 878, 30. Crudelissime punitur. 587, 24.
 Ædbrichrus, Ælfwold, Ælla, Æthelbaldus, Æthelbrichtus, &c. vide in E.
 Ægidius, Episcopus Herefordensis. 1681, 28.
 Æoliæ insulæ. 1011, 16.
 Æolus unde habitus ventorum Deus. 1011, 16.
 Ætna. 1010, 58. Ibi animas puniri, creditur. 1010, 63. *Mont-gibel* vocatur. 1179, 14. Flamma ejus S. Agathæ meritis restringitur. 1179, 19.
 Agapetus II, P.R. 455, 33. 2243.
 S. Agathæ pisces. 1179, 30. V. *Ætna*.
 Agatho, P.R. 440, 19. 1691, 25. 1770, 17. 2231.
 Agellius. 431, 26.
 Agelnothus, vel Ailnothus, Abbas Glastoniensis. 197, 18. 482, 5. Deponitur. 1654, 31.
 Agelricus, vel Egielricus, Abbas Middelton. 228, 13. 1660, 7.
 Agelricus, Australium Saxonum Episcopus. 189, 51. Degradatur. 202, 30.
 Agelricus alius, Australium Saxonum Episc. V. *Ethelricus*.
 Agelwinus, Abbas Evelhamensis. 208, 49. 486, 57.
 Agelwinus, Dux. V. *Ailwinus*.
 Agilbertus, vel Ailbertus, Gallus, ex Hibernia in Angliam venit. 1635, 57. Fit Episcopus Gervisorum, vel Dorcestrensis. 293, 36. 756, 27. 788, 67. 1635, 62. In Galliam reversus Parisiensem Episcopatum obtinet. 756, 34. 1636, 1. Vocatur Gilbertus. 1690, 51.
 Agilnothus, vel Ethelnothus, vel Egelnothus, cognomento Bonus, S. Trinitatis Decanus vel Prior, 1650, 54. fit Archiepiscopus Cantuariensis. 177, 36. 467, 31. 908, 64. 932, 52. *Godmestham* Ecclesiæ suæ acquisivit. 2225, 11. Quanti mercatus fuerit brachium S. Augustini. 2318, 42.
 Agnes, Priorissâ S. Sexburgæ in insula Scapeia. 1839, 13.
 Agnis pellibus cur adeo delectatus Wolstanus. 953, 25. 2367, 47.
 Aidanus, primus Episcopus Dunelmensis. 1, 18. 1635, 39. 1739, 5. Ejus concionem Oswaldus R. subditis suis interpretatur. 1, 41. 786, 8. Ejus mors. 2, 27. Animam ejus ad coelos subvectam videt Cuthbertus. 2, 33. 67, 24. 788, 1. Pars officii ejus in Scotiam fertur. 3, 36.
 Ailbertus. V. *Agilbertus*.
 Ailredus, vel Ethelredus, Abbas Rievallensis. 274, 57. 333. Quam benevolus & beneficus illi fuerit David R. Scotiæ. 350, 8. 367, 16. 368, 24 & 58. Cujus hortatu scripserit Vitam S. Edwardi. 369, 61. 370, 51. Cui destinatum illud scriptum. 2338, 42. Waltunense monasterium adit. 420, 48. Vocatur Aluredus. 2338, 40.
 Ailfi. V. *Elffig*.
 Ailwardus. V. *Alwoldus*.
 Ailwardus, vel Aikwardus, Abbas Glastoniensis. 869, 67. Effosso Edgari sepulcro, amens fit, & cervicē frangit. 2313, 29.
 Ailwinus, Abbas Ramesiensis. 475, 50. Vocatur Aldwinus. 184, 11.
 Ailwinus, Dux. V. *Ethelwinus*.
 Ailwinus, Episcopus Lindensis. V. *Ethelwinus*.
 Ailwinus, vel Elfwinus, Episcopus Wintoniensis. 178, 52. Ob suspicionem nimiam cum Regina Emma familiaritatis incarcerationatur. 941, 65. 2329, 32. Eum injuste diffamatum, Regina ferri candentis examine probat. 942, 1. 2329, 60. Restituitur. 942, 25. Novem maneria S. Swithuno dat. 2329, 64. Vocatur Alfwinus. 1909, 23.
 Ainfridus, Rex Berniciorum, apostata, occiditur. 785, 28.
 Alanus, Comes Richemundiæ. 265, 57. 269, 18. Ejus character. 1351, 60.
 Alanus de Nuville excommunicatur. 539, 63. 548, 55.
 Alanus, Episcopus Bangorensis. 1681, 31.
 Alanus, Prior S. Trinitatis. 620, 43. 1456, 59. Ob translationem Dunstani & Elfegi ipse tantum non loco movetur. 1300, 2. Quam sategerit jura Ecclesiæ suæ tueri contra Episc. Rossensem, 1464, 27. contra Regem ipsum & Episc. suffraganeos, 1466—1474. & contra monachos Rossenses. 1475—1477. Fit Abbas Theokesburiensis. 1480, 15.
 Albanactus, Bruti F. 2484, 24. Occiditur. 2484, 31.
 Albania olim vocabatur, quæ nunc Scotia. 2484, 25.
 S. Albanus inventus, 445, 64. translatus. 1773, 63.
 S. Albani monasterium fundatur. 446, 24. 1774, 2. dedicatur. 502, 55. Ecclesia dedicatur, 502, 44. 1005, 61. & doratur. 502, 49. Chrisma & oleum sanctum ibi conficitur. 539, 36.
 Capella S. Cuthberti ibi dedicatur. 559, 30. Abbatia in

pristinum statum restituitur. 490, 7. Discordia inter hoc monasteriū & Ecclesiam Lincolnensem terminatur. 533, 14. S. Amphibali & alterius martyris reliquiæ illuc transferuntur. 1128, 64. 1437, 48. Seditiosi quidam chartam ab Abbate extorquent: 2639, 16. quam Rex statim irritam reddit. 2639, 23. ¶ Hujus Ecclesiæ Abbates: I *Willgodus*; II *Edricus*; III *Wolfigus*; IV *Wolnothus*; V *Elfridus*; VI *Wolfnus*; VII *Elfricus*; VIII *Eldredus*; IX *Edmarus*; X *Eluricus*; XI *Leofricus*; XII *Lestanus*; XIII *Fredericus*; XIV *Paulus*; XV *Ricardus de Alberveio*; XVI *Gaufridus de Gorram*; XVII *Radulfus Gubium*; XVIII *Robertus de Gorram*; XIX *Simon*; XX *Guarinus*; XXI *Johannes*. ¶ E Prioribus tantum memoratur *Godefridus*.
 Albericus, P.R. Legatus. 1664, 64. Ægre suscipitur. 1344, 2. Pacem inter Scotos & Anglos componere nititur. 264, 14 &c. Synodum apud Westmonast. celebrat. 264, 50. 326, 57. 507, 55. 1347, 18. Literæ ejus de eligendo Archiepisc. Cantuariensi. 1346, 43. Laudatur. 304, 24.
 Albericus, vel Albricus, Comes Northumbriæ. 52, 11. 205, 17. A dæmone decipitur. 1255, 17. 2409, 27.
 Albertus, Abbas Ripensis. 110, 30.
 Albertus, Archiepisc. Ebor. 78, 49. 106, 46. 108, 28. 1697, 14.
 Albertus, vel Andebertus, Comes de Marchia, Comitatum suum Henrico II vendit. 599, 61. 1136, 42.
 Albertus, Rex Orientalium Anglorum. 104, 44.
 Albertus, P.R. Legatus, Henrico II fidelitatem præstat. 603, 10. Trium quadragesimarum jejunium quibusdam pro poena injungit. 603, 34. Ejus & Theodini literæ ad clericos & monachos vacantium ecclesiarum in Anglia. 567, 44.
 Albigenes in Angliam veniunt. 2418, 15. V. *Hæresis*.
 Albinus, Abbas S. Augustini. 1326, 41. 1771, 40. 2234. Ejus hortatu Beda historiam conscripsit. 1771, 50. Ejus mors & sepultura. 1772, 5.
 Albinus. V. *Alcuinus*.
 Albion. V. *Britannia*.
 Alboldus, Abbas S. Edmundi. 1660, 67.
 Albricus. V. *Albericus*.
 Alchmundus, Episc. Hagustaldensis. 106, 46. 298, 40. 797, 11. Mira de translatione officii ejus historia. 108, 47.
 Alchmundus, vel Alcherindus, Abbas S. Augustini. 1777, 40. 2242.
 Alclud, urbs a Danis deleta. 807, 53.
 Alcredus, vel Alredus, R. Northumbriæ. 11, 57. 106, 27. 796, 47. 1697, 17. In exilium agitur. 107, 31.
 Alcuinus, vel Albinus, Caroli M. magister. 1743, 32. Studiū literarum Parisiis instituit. 814, 47. 817, 51. 2237. Scripsit vitam Caroli M. 449, 3. librum De S. Trinitate, 447, 66. & librum contra adorationem imaginum. 1111, 61. Ejus literæ ad Adelardum Cantuariensem, de schismate tunc orto. 1743, 34.
 Aldelinus, vel Aldelmus, Sherburnensis seu Westsaxonum Episcopus. 758, 35. 1640, 34. Scribit librum De virginitate. 745, 6. Moritur. 807, 21.
 Aldelmus. V. *Athelmus*.
 Aldelond. 1842, 53.
 Aldermannus, Lat. Comes vel Senior. 826, 9.
 Aldhunus, Abbas S. Augustini. 1772, 42. 2236.
 Aldredus, Abbas Tavistokiensis, fit Episc. Wigornensis. 182, 47. 184, 19. 475, 31. 477, 43. In Hungariam & Alemanniā mittitur. 945, 7. 1701, 14. 2333, 31. Episc. Sarisburiensem per triennium administrat, 946, 58. 1701, 28. & Herefordensem per quadriennium. 189, 2. 190, 21. 1701, 25. Hierosolymam proficiscitur. 950, 18. 1701, 31. 2335, 46. Ad Eboracensem sedem transfertur. 79 40. 190, 19. 198, 48. 478, 9. 482, 33. 952, 19. 1701, 35. Pallium quomodo obtinuerit. 952, 22. 1701, 44. 2336, 37. xii villas ad ecclesiam Wigornensem pertinentes retinet. 1702, 30. Wolstanus ad cathedram Wigornensem cur promoverit. 952, 40. 1702, 27. 2367, 6. Haroldum sacravit, 1702, 42. & Conquæstorem. 1702, 48. Quanto in honore fuerit apud Edwardum Confessorem, 1700, 66. 1702, 7. & W. Conquæstorem. 962, 42. E Vicecomite injuriis & contumeliis affectus, 1703, 21. ad Regem properat, eumque maledictione onerat. 1703, 40. Regem ei ad pedes procidentem, tandem erigit. 1704, 1. Regi benedictionem, Rex ei munera impertit. 1704, 16. Ecclesiam Glavornæ ædificat. 477, 43. 1701, 11. Mores & habitum cleri corrigit. 1704, 63. Præ tristitia ob Danorum adventum moritur. 965, 62. 1703, 9. 2344, 42. Ædificia ejus, & aliæ res gestæ. 1704, 34. vocatur Ælredus. 381, 9. 386, 66.
 Aldredus, Comes Northumbriæ. 81, 22. 204, 30. Interficitur. 81, 39.

Aldredus, Episcopus Lindisfarnensis. 26, 39. 156, 19.
 Aldulphus, Episcopus Lichfeldensis. 768, 28. Vocatur Aldulphus, 2212, 21.
 Aldulphus, Episcopus Roffensis. 98, 55. 742, 40. 774, 55. 1640, 33.
 Aldulphus, vel Adelwoldus, Prior S. Oswaldi Nostliensis, 1717, 38. vel Arnulphus, Prior de S. Botulfo, primus Episcopus Carleolensis. 257, 47. 264, 31. 1019, 66. 1720, 28. Vocatur Adelulfus, 1803, 40.
 Aldulfus, vel Adulfus, Abbas Burgenfis, fit Archiepiscopus Eboracensis. 79, 40. 162, 34. 164, 63. Wigornensem Episcopatum cum Eboracensi tenuit. 1699, 57. Vocatur Eadtilf. 879, 37.
 Aldulfus, vel Ardulfus, vel Eardulfus, Rex Northumbriæ. 13, 11. 113. 60. 797, 18. Wadam Ducem superat. 114, 38. Pacem init cum Rege Merciorum. 117, 43.
 Aldunus, Episc. Dunelmensis. 26, 56. 79, 54. 162, 7. 908, 53. Ecclesiam Dunelmi ædificat. 28, 26. Filiam suam Egfridam Comiti Northumbriæ uxorem dat. 79, 60. Moritur. 30, 25. Vocatur Alfhunus. 467, 43.
 Aldwinus, Abbas Ramefisensis. 228, 11 & 50. 271, 12. 497, 34. 1660, 8.
 Aldwinus, Prior Wincelcombensis; cum sociis, ad Novumcastrum venit. 43, 40. 206, 18. 973, 9. Monasterium Girvense reparat, 44, 13. & Wiramuthense. 45, 47. Fit Prior Dunelmensis. 51, 40. Ejus laus. 44, 34. Mors. 53, 41. 213, 44.
 Aldwinus, qui & Wor dictus, Episc. Lichfeldensis. 98, 55. 100, 53. 742, 47. 768, 29. 774, 57.
 Alexander, Abbas S. Augustini, benedictionem, quam Archiepiscopus denegarat, a P. R. obtinet. 1865, 1. 2260. Cum Archiepiscopo in foro Rom. contendit. 1866, &c. 1870, 44.
 Alexander, Episc. Lincolnensis. 248, 25. 504, 10. 1014, 64. Custodiæ datur. 1027, 42. 2385, 44. Castrum de Newerk fundavit. 1027, 45. Ecclesiam suam flammis vastatam reparat. 1034, 3.
 Alexander I, Angli consensu fit Rex Scotiæ. 251, 14. 1003, 35. Quomodo se gesserit. 368, 2.
 Alexander II, Rex Scotiæ. 2430, 29. Ejus genealogia. 967, 21.
 Alexander III, Rex Scotiæ. 967, 22. Margaretam Angli filiam ducit. 2444, 16. Ejus liberi. 2468, 38. Filiam Comitiss Flandriæ ducit. 2468, 42. Equo lapsus, cervicem confringit. 2468, 32. Post ejus mortem Scoti de Rege creando contendunt. 2468, 45.
 Alexander Nequam, scriptor. 814, 65.
 Alexander Nevill, Archiep. Eboracensis, unus e xiv Regni præfectis. 2685, 58. 2687, 32. Litigat cum civibus suis. 2692, 30. Beverlacenfe collegium male tractat. 2692, 37. Perniciosa consilia Regi dat. 2693, 46. Fugit. 2701, 62. Proscribitur. 2706, 35. Proditionis in Regem & Regnum arguitur. 2714—2726.
 Alexander II. Pont. R. 478, 23. 1652, 10. 1702, 22. 1785, 45. 2247. Cum Cadalo Parmensi de Papatu contendit. 482, 18. Lanfrancum ad eum venientem quomodo exceperit. 483, 55. 1744, 30. Ejus ad Lanfrancum literæ. 1744, 55.
 Alexander III. P. R. 531, 63. 1331, 4. 1380, 60. 2255. Apud Senones in Gallia residet. 1383, 28. Quatuor Antipapas habuit. 1049, 43. Eboracensem Legatum constituere, ita ut Rex petebat, not vult, 1388, 48. nec avitas Angliæ consuetudines confirmare. 512, 15. 536, 42 &c. Romæ recipitur. 539, 33. Principum Germanorum ad eum literæ. 547, 65. Imp. & Archiep. Colonienfis, eo abjurato, Paschalem agnoscunt, 548, 3. 1403, 54. ut & legati Regis Angliæ, & Angli pene universi. 1404, 23. Concilii Lateranensis, ab eo convocati, canones. 1446—1456. Prophetissa ei literas a Deo defert. 1458, 3. Scribit semel & iterum Henrico II. ut Cantuariensem restituat. 549, 1. & 550, 9. Episcopos Angliæ prohibet, ne Regem novum coronent absque Cantuariensis venia. 552, 21. Eboracensem suspendit ab officio Episcopali. 553, 18. Exonensem, & alios, itidem suspendit. 553, 58. 1413, 39. Londinensem & Sarisburiensem excommunicat. 554, 15. 1413, 41. Quanto dolore fuerit affectus ob cædem Cantuariensis. 1419, 10. Terras Angli transmarinas sub interdito ponit. 1066, 18. Ejus literæ: ad capitulum Londinense; 534, 59. ad Ludovicum R. Franciæ, cui aureum florem mittit; 535, 43. ad clerum & populum Anglicanum, de canonizatione Thomæ Cantuariensis; 569, 15. 718, 51. ad Lupum, Regem Valentia, pro liberatione Chri-

stianorum; 580, 32. 662, 58. ad Ricardum Cantuariensem, primatum ei concedentes; 580, 4. ad Episcopos Angliæ, de cessatione schismatis; 598, 39. 1131, 14. 1439, 42. ad Londinensem & Wintoniensem Episcopos; 602, 15. ad Presbyterum Johannem; 608, 55. 1132, 3. quem conatur ab erroribus ad catholicam fidem revocare; 609, 13. 1132, 1133. ad Cantuariensem; de benedictione Rogeri Abbatis. 1446, 4. Privilegia ab eo conventui S. Augustini indulta. 1815, 26. 1829, 65. 1830, 18. Ejus decretum de custodia sigilli eorum communis. 1817, 6. Ejus literæ: de depositione Clarembaldi; 1817, 66. de benedictione Abbatis S. Augustini, sine professione obedientiæ; 1822, 56. ad Rogerum Abbatem; 1822, 4. 1825, 11. ad Episc. Wigornensem; 1823, 30. ad R. Henricum II; 1825, 66. de privilegiis Augustinianorum Archiepiscopo exhibendis; 1831, &c. de obedientia ab Abbate Archiepiscopo præstanda; 1866, 61. 1867, 10. de ecclesiis conventui isti appropriatis. 2091, 27. Dona ab eo huic conventui missa. 1824, 65. Ingentem vim pecuniæ ex Angliâ recipit. 574, 44. Fredericus Imp. eum agnoscit. 598, 40. 1130, 2. 1437, 56. Episcoporum & Principum nomina, qui huic negotio intererant. 1438, 1. Calixtus, Papa schismaticus, ad ejus pedes provolvitur, 601, 46. & degradatur. 1130, 31. 1438, 66. Res aliæ ab eo gestæ. 1049, 56. 1050, 1. 2394, 10.
 Alexander IV, P. R. 1725, 47. 2267. 2436, 28. Ejus literæ: de ecclesiis monasterio Augustinensium appropriatis; 2094, 43. 2095, 25. 2099, 40. de festo S. Augustini observando; 2122, 32. de indulgentiis benefactoribus Augustinensium concedendis; 2122, 50. de ecclesia Littleburnensi monasterio Montis Myrteti concessa. 2190, 21.
 Alexander V, P. R. 2289.
 Alexander, Rex Egypti, parricidii pœnas luit. 564, 10.
 Alexandria fit Christianis tributaria. 503, 54.
 Alexandria, urbs Italiæ, a Longobardis condita. 1049, 54.
 Alexius Angelus Imperium CP. occupat. 674, 65.
 Alexius Comnenus, Imp. CP. uxorem Roberti Wiscardii pro meritis remunerat. 1010, 6. 1218, 67.
 Alexius, Manuelis F. Imp. CP. ab Andronico submersus. 614, 1.
 Alferus. 875, 8. 877, 25.
 Alfhunus, Episc. Dunelmensis. V. *Aldunus*.
 Alfhunus, Episc. Londinensis. 169, 27. 465, 34. 1650, 38.
 Alfinus, Abbas S. Benedicti. 913, 66.
 Alfonso VI, Rex Hispaniæ, paganos reprimit. 982, 30.
 Alfonso, vel Adelfonsus VII, Imperator Hispaniarum appellatur. 528, 33.
 Alfonso VIII. vel Aldefonsus, Rex Castellæ, & Sanchius Rex Navarra, Henricum II litis arbitrum constituunt. 595, 19. 1120, 25. Nuncii ab iis in Angliam missi, 1120, 37. Forma pacti inter ipsos. 1120, 58. Angli filiam ducit. 550, 6. 1120, 28. Ad curiam Angli venit. 561, 9. 1082, 43.
 Altredus, Egelredi Regis F. 179, 26. In Angliam invitatur. 934, 57. Excæcatur. 472, 65. 2326, 44. Occiditur. 374, 56. De ejus morte variæ historiæ. 935 & 936. V. *Godwinus*.
 Alfredus, vel Aluredus, vel Elfredus, R. Occidentalium Saxonum. 127, 1. 451, 2. 2240. Nascitur. 119, 30. Ejus genealogia ab Adam usque. 119, 32. 137, 58. Ejus indoles & educatio. 122, 33. 352, 20. 814, 3. Romam missus; a Papa in Regem ungitur. 120, 53. 139, 18. 352, 29. 371, 64. 450, 22. 809, 31. Primus hic e Regibus Angliæ qui unctus fuerit. 1777, 58. Cum Dacis varia fortuna præliatur. 809, &c. Pacem cum illis init. 809, 42. Eorum obsides suspendit. 809, 50. A paganis victus, in sylvis & paludibus delitescit. 18, 14. 353, 29. 811, 13. Ei S. Cuthbertus apparet, elemosynam petens: 811, 20. Victoriæ, & imperium totius Angliæ ei promittit. 18, 17. 71, 25. 253, 37. 811, 32. Ex eo tempore Dacos sæpe debellat. 811, 48. 812, 59. Londinum & partem Mercia regno suo adjungit. 820, 37. Fit Rex Orientalium Saxonum & Northumbrensiū. 23, 10. 133, 18. Exercitum animat. 354, 29. Paganos sternit. 355, 20. Godrinum Regem Dacorum de sacro fonte levat. 811, 52. Angli universi se illi subdunt. 812, 26. Navali prælio Dacos superat. 813, 32. Quam pie & sapienter se gesserit. 131 & 132. 352, 52. 355, 26. Ab otio semper abhorruit. 355, 31. Quomodo horas suas collocavit. 818, 54. Regnum quam prudenter administravit. 818, 62. *Hundredas* & *Lestas* instituit. 818, 64. 1777, 59. Literis & justitiæ quantum faverit. 814, 21. Scholas publicas Oxonii instituit. 814, 12. Quomodo censum suum distribuerit. 132, 53. 355, 60. 818, 39.
 [Ec 2] Ejus

- Ejus in pauperes liberalitas. 353, 41. Eleemofynam ad D. Thomæ sepulcrum in India mittit. 451, 63. 812, 33. Quam reverentiam sacerdotibus exhibuerit. 352, 57. Monasteria ab eo fundata. 355, 42. 812, 36. Agrum unum Ecclesiæ Christi Cantuariæ donat, alterum Wigornensi. 2218, 46. Ejus patientia cum ea Jobi confertur. 353, 16. Partem Psalterii semper in sinu gestabat. 352, 42. Carnis petulantiam quomodo edomuerit. 818, 16. Fico morbo laborat. 818, 24. Curatur. 818, 30. S. crucis pars ei mittitur. 130, 55. 148, 15. 355, 57. Epistolas & dona a Patriarcha Hierosolymitano accipit. 131, 54. 355, 59. Ejus uxor, & liberi. 130, 57. 818, 33. Leges. 355, 36. 819—831. Mors. 23, 20. 73, 28. 151, 52. Epitaphium. 819, 9.
- Alfricus**, Abbas S. Augustini. 1778, 33. 2244.
- Alfricus**, Archiepisc. Ebor. V. *Elficus*.
- Alfricus**, Episc. Orientalium Anglorum. 473, 12.
- Alfricus**, Rex, vel Consul, vel Comes Merc. 161, 35. 877, 38. Relegatur. 878, 46. In gratiam receptus, Regis exercitum Dacis prodit. 879, 50. Rex filio ejus oculos eruit. 880, 8.
- Alfricus**, vel **Alricus**, vel **Elfricus**, vel **Eluricus**, vel **Wolricus**, Episcopus Wiltoniensis, seu Sarisburiensis, seu Siraburnensis. 461, 6. Fit Archiepisc. Cantuariensis. 163, 30. 446, 8. 880, 52. 885, 58. 1648, 33. 2245. Canonicis pulsus, monachos in Ecclesiam Christi introducit. 1780, 62.
- Alfridam**, vel **Elfritham**, Edgarus Rex sibi uxorem fieri concupiscit. 865, 20. Ethelwulfus eam occupat. 865, 57. Eo occiso, Edgarus eam desponsat. 866, 62. 2313, 20. Ethelredus ejus filius in sacro fonte minxit: quod triste omen. 867, 17. Quo Ethelredus solium ascendat, Edwardus pri-vignum per dolum occidit. 873, 2. 2313, 44. V. *Edwardus*, *Edgari F.* Duo monasteria fundat. 876, 54. 2314, 7. Dunstanus eam absolvit. 874, 49.
- Alfrida**, vel **Althrida**, Offæ Regis filia. 750, 39. Mala matri eventura prædicit. 752, 21. Croilandia monasterium ingreditur. 752, 30.
- Alfridus**, Abbas S. Augustini. 1777, 37. 2242.
- Alfridus**, Rex Northumbriæ. 91, 22. 293, 30. 295, 44. 439, 27. 794, 5.
- Alfwaldus**, Episc. Sherbornensis ultimus. 2332, 49. Ejus abstinentia & pietas. 2332, 52. Godwino Comiti male ominatur. 2332, 59. S. Cuthberti sarcophago recluso, cum eo familiariter colloquitur. 2332, 62.
- Alfwinus**. 973, 19.
- Alfwinus**, Episc. Or. Anglorum. 467, 55.
- Alfwoldus**, vel **Elfwaldus**, Rex Or. Angl. 104, 43. 748, 39.
- Alfwoldus**, vel **Elfwoldus**, Rex Northumbriæ. 11, 62. 13, 13. 108, 20. 793, 3. Interficitur. 110, 62. 298, 61.
- Algarus**, Abbas Feverhamensis. 1678, 54.
- Algarus**, Leofrici F. Comes Cestriæ, relegatur. 945, 28. Erat Comes Merciorum, 189, 51. 2334, 63. & Orientalis Angliæ. 945, 5. Bellum movet contra Edwardum Confessorem. 187, 64. Herefordiam spoliat. 188, 17. 945, 34. 2333, 41. Rex cum eo init gratiam. 188, 43. Iterum relegatur. 952, 1. 2334, 64. De eo lege 2331, 59. 2333, 30.
- Algericus**. V. *Egelricus*.
- Alienora**, Regina Franciæ, repudiata. 1040, 14. 1371, 1. V. *Ludovicus VII.* Nuncios mittit ad Henricum Ducem Normanniæ, 1371, 12. eique nubit. 526, 10. 1040, 23. 1371, 16. Parit Willielmum, 527, 50. 1047, 40. 1371, 22. Henricum, 530, 54. 1047, 38. 1377, 53. Matildem, 531, 22. 1047, 46. Ricardum, 531, 26. 1047, 53. Gaufridum, 531, 36. Alienoram, 533, 5. 1058, 64. Johannam, 539, 31. 1059, 24. Johannem. 544, 48. 1059, 19. Arctæ custodiæ diu commissa, ad preces Cantuariensis parumper liberatur. 1475, 19. V. *Ricardus I.* Ricardum F. peregrinantem sequitur. 654, 57. Redit. 657, 32. In Alemanniam transit. 671, 60.
- Alla**. V. *Elia*.
- Alleluia**. 4369, 17.
- Almaricus**, Baldwini III frater, Rex Hierosolymæ. 503, 49.
- Almarus**, vel **Elmarus**, vel **Elmerus**, Abbas S. Augustini. 168, 52. 1649, 62. 1781, 50. 2246. Fit Sherbornensis Episcopus. 1782, 61. Cæcus effectus ad monasterium redit. 1783, 1. 1909, 4. Mira historia de milvo ei carnes raptas restituent. 1783, 7. Sepultura ejus. 1783, 21.
- Alricus**, Rex Cantia. 2236.
- Alsius**, Abbas Bathoniensis. 213, 51.
- Altæ** numeris genus quale. 1243, 51.
- Althrida**. V. *Alfrida*.
- Aluredus**, Episc. Wigornensis. 631, 31.
- Aluredus**, Rex. V. *Alfredus*.
- Aluricus**, Archiepiscopus Eborac. V. *Elficus*.
- Alwinus**, Anachoreta Malvernæ. 953, 61. 2368, 13.
- Alwoldus**, vel **Ailwardus**, vel **Elwordus**, vel **Elswordus**, Abbas Evelhamensis, postea Episc. Londinensis. 182, 12. 475, 9. 938, 63. Eum volentem ad Abbatia redire monachi non sinunt. 938, 66. 2329, 67.
- Alxis**, Abbas Rameiensis. 404, 52.
- Ambresburia** monasterium. 876, 58. Abbatissa & monialibus nonnullis ejectionis, aliæ ordinis Fontis Ebrardi introducuntur. 1119, 42. 1434, 61. 2397, 14.
- Amen**, infans baptizatus respondet. 438, 46. & mortui e sepulcris. 454, 26. 838, 53.
- Americus** de Valentia, Comes Pembrokia. 1998, 50. Contra Robertum de Brus mittitur. 2530, 26.
- Amgor**, Imp. Marocensis, plures civitates & provincias in Hispania occupat. 1068, 64.
- Amisium**. De eo qui rem amissam deprehenderit. 900, 58.
- Amor** quomodo acquiratur. 1657, 8.
- Amphibalus**, magister S. Albani. 1128, 65. De ejus corpore invento & translato mira historia. 1128, 61. Ubi fuerit inventum. 1437, 50.
- Amyntas**, Rex Macedonum. 563, 32.
- Anacletus II**, Papa schismaticus. V. *Petrus*, *Petri Leonis F.*
- Anastasius III**. P. R. 453, 52. 2241.
- Anastasius IV**. P. R. 282, 48. 527, 47. 1029, 37. 1041, 41. 1330, 47. 1721, 66. 1814, 9. 2253. 2389, 13.
- Andegavensis** urbs describitur. 525, 23.
- Andegavia** Comites: I *Torquatus*; II *Tertullus*; III *Ingelgerius*; IV *Fulco Rufus*; V *Fulco Bonus*; VI *Gaufridus Grifa tunica*; VII *Mauritius*; VIII *Fulco Nerra*; IX *Gaufridus Martellus*; X *Fulco Rechin*; XI *Fulco ejus F.* XII *Gaufridus Plantagenet*. De Andegavia Comitissa mira historia. 1045, 40.
- Andeleium**. V. *Walterus Rothomagensis*.
- S. Andreæ** Episcopus subjectionem debet Eboracensi, 251, 24. & proficitur. 1709, 20. Quidam eum Archiepiscopum fieri volunt. 1719, 31. ¶ Sanct-andreani Episcopi quorum in his libris mentio: *Foderob*; *Turgotus*; *Rogerus*.
- Andreæ** monachi Cantuariensis mira visio. 1481, 56.
- D. Andreas** Apostolus Dunstano apparet. 886, 13. 1647, 18. Eo revelante, lancea qua Christus confossus invenitur. 223, 56. 498, 8. 993, 34.
- Andreas** de Harkley, vel de Harle, 2547, 36. Thomam Lancastrensem & socios bello capit. 2540, 1 & 58. Fit Comes Carleolensis. 2540, 35. 2542, 5. Lancastrensis prædixit eum intra annum turpiter moriturum. 2541, 5. Ob prodictionem degradatur, decollatur, discerpitur. 2542, 59.
- Andronicus Alexio** Imp. CP. fidelitatem jurat. 614, 3. Mox, eo interfecto, imperium & uxorem usurpat. 614, 8. Willielmus, R. Sicilia, ingentem exercitum contra eum mittit. 628, 41. Occiditur. 629, 8.
- Angeli** juxta B. Virginis imaginem canentes. 727, 61.
- Anglesey**, domus in agro Cantabrigienfi, a quo fundata. 1384, 29.
- Anglesey**, seu **Menevia** insula. 223, 34. 994, 19. Ibi urbs & castrum de Bello marisco ædificatur. 2471, 39.
- Anglia**, unde dicta. 728, 59. In VII Regna divisa. 728, 59. Præ cæteris terris gloriatur de Regum sanctitate. 369, 50. Angliæ Reges se nunquam agnoverunt Franciæ Regibus inferiores. 608, 11. ¶ Reges Angliæ: I *Egbertus*; II *Ethelwulfus*; III *Ethelbaldus*; IV *Ethelbrichtus*; V *Ethelredus*; VI *Elfredus*; VII *Edwardus Senior*; VIII *Ethelstanus*; IX *Edmundus*, *Ethelstani fi.* X *Edredus*; XI *Edwinus*; XII *Edgarus*; XIII *Edwardus*, *Edgari F.* XIV *Egelredus*; XV *Edmundus Iron-side*; XVI *Cnutus*; XVII *Haroldus Hare-foot*; XVIII *Hardicanutus*; XIX *Edwardus Confessor*; XX *Haroldus 2*; XXI *Willielmus Conquestor*; XXII *Willielmus Rufus*; XXIII *Henricus 1*; XXIV *Stephanus*; XXV *Henricus 2*; XXVI *Ricardus 1*; XXVII *Johannes*; XXVIII *Henricus 3*; XXIX *Edwardus 1*; XXX *Edwardus 2*; XXXI *Edwardus 3*; XXXII *Ricardus 2*; XXXIII *Henricus 4*; XXXIV *Henricus 5*; XL *Henricus 8*. V. *Egelwoldus*.
- Anglici**, quasi **Anglici**: Gregorii M. allusio. 726, 39. 779, 34.
- Angli** quo anno in Britanniam advenerint. 1, 16. Ad fidem convertuntur. 435, 33. 436, 3. Anglorum nomen quando usurpari cœperit. 449, 32. 2238. Anglorum regnum, regnum Dei. 136, 56. 909, 26. 955, 58. 2318, 41. Eorum nequitia ante Normannorum adventum. 399, 65. 961, 60. A Dacis & Normannis sunt oppressi ob injuriam Britonibus olim illatam. 883, 57. Eos a Francis subdendos, prædictum. 884, 3. 909, 26. A Scotis olim subjugandos, item prædictum. 909, 35. 2476, 45. Eos jure exercere imperium in Scotos, miraculo ostenditur: 838, 40. Idem ex historiis

historiis præsit. 2470, 5. V. *Scoti*. Dacos ob insolentiam è regno pellunt. 934, 40. Quam misera fuerit eorum servitus sub Normannis: 962, 4. 980, 57. 981, 42. Quid de ea Wolstanus senserit. 2366, 30. Eorum conditio post Confessoris obitum parabola arboris a suo trunco decissæ prænotatur. 400, 40. 955, 32. 2338, 30. De Angliæ destructione carmen propheticum. 2417, 56. Angli divitiis & rei bellicæ gloria quam excelluerint. 2739, 31.

Animalia quomodo post diluvium in insulas advenerint. 1078, 59.

Animarum damnatarum locus. 1010, 63. Ubi torqueantur, & quomodo liberentur. 461, 21. Animæ piæ an videant faciem Dei ante diem judicii. 2067, 24.

Anlaf, vel Onlaf, Sithrici F. Rex Northumbriæ. 134, 28. 857, 42. Baptizatur. 155, 57.

Anlafus, R. Norreganorum. 162, 53. 880, 12. Ethelredus R. eum de sacro fonte levat. 880, 33. Ad Regnum suum redit. 880, 40.

Anlafus, vel Aulafus, R. Hiberniensium, & innumeræ ejus copiæ ab Adelstano profligantur. 155, 10. 839, 30.

Anna, R. Orient. Anglorum. 740, 42. 747, 30. Ejus filiæ laudantur. 747, 31 &c. A Penda occiditur. 748, 30.

Annales. V. *Chronicon*.

Anni magni duo a baptismo Christi revoluti. 205, 44. 974, 17. Annorum Dominicalium dissonantia. 430, 6. 1336, 46. 1418, 43. Computum Dionysii ab Evangelico quomodo differat. 970, 11. 1337. 2348, 12. Quoto ætatis anno Dominus sit passus, inter scriptores non convenit. 1336, 64. Annus solaris quando incipiat. 1336, 53. V. *Gervasius*.

Anni hominum à nativitate, non conceptione, computari solent. 1418, 49. Ante xxx ætatis annum, Episcopatus; ante xxv, inferiora ministeria non suscipiantur. 1448, 39. Annus bissextilis. 1727, 22. Annus jubileus. 2195, 40.

Annonæ caritas. 2468, 1. 2502, 57. 2534, 20. 2738, 1. Copia & vilitas. 2467, 65. 2569, 25. 2573, 31. 2692, 25. 2693, 37. 2737, 41. V. *Pretium*.

Annulus sponsalitijs digito statuiæ impositus, mire retinetur. 471, 11. 950, 65. 2335, 9. mire recuperatur. 471, 21. 951, 24. 2335, 25. Annulis aureis uti, sanctimonialibus prohibitum. 328, 38. 1348, 39.

Anselmus, Abbas S. Edmundi. 248, 14. Eligitur Episcopus Londinensis, 506, 6. & admittitur. 506, 44. Turstani de eo judicium. 506, 66. Ejus electio fit irrita. 507, 8. Ægre in suam Abbatiam recipitur. 507, 50.

Anselmus, Archiepiscopus Cantuariensis. 56, 67. 218, 7. 491, 4. 2249. Ejus patria, parentes, educatio. 493, 64. 1656, 22. 2378, 22. Fit primum monachus, 494, 10. 1656, 38. postea Prior, 494, 21. 1656, 44. 2378, 30. dein Abbas Beccensis. 494, 24. 1657, 30. 2378, 42. In Angliam ad visitandas Ecclesias venit. 1656, 18. 1657, 41. 2365, 59. Regem corripit. 1657, 62. Quibus verbis Archiepiscopatum declinare tentavit. 2379, 1. Eligitur Archiepiscopus Cantuar. 494, 30. 987, 59. 1658, 2. 2366, 1. 2378, 66. Consecratur. 219, 38. 491, 25. 1658, 21. 1707, 26. Pallium sumit. 221, 10. 492, 8. 495, 4. 1658, 58. Rex mille libras argenti ab eo pro promotione petit, sed nequaquam accipit. 494, 39. 1658, 27. Quinquaginta libras ei offert. 2379, 12. Petens licentiam adeundi Papam Urbanum, læsæ majestatis reus arguitur. 494, 61. 1658, 41. Episcopi obedientiam ei subtrahunt. 494, 62. 1658, 47. Qualem licentiam visitandi Romam Rex ei indulsit. 495, 10. Saccos ejus & manticas excutit minister Regius. 495, 27. 2369, 30. Mare transit. 223, 17. 995, 59. 1659, 4. Ecclesiæ Cantuariensis bona fisco addicuntur. 495, 31. 1659, 8. Romam adit. 495, 33. P. R. eum vocat alterius orbis Papam. 1327, 57. Cum liberis & auctoritate Pontificis Angliam versus tendit. 997, 31. Mors Willielmi II ei mire revelatur. 997, 38. De processione Spiritus S. differit. 224, 14. 495, 35. 2369, 36. Post triennale exilium ab Henrico I revocatur & restituitur. 226, 10. 495, 49. 997, 62. 1659, 40. 2375, 3. Litigat cum Rege de investituris. 228, 25. 495, 51. 499, 17. 999, 20. 2377, 10. Romam iterum adit. 228, 46. Redeunti Anglia interdicatur, & bona rursus confiscantur. 496, 1. 1659, 53. Tandem Rex, juri investiendi renunciatis, cum eo paciscitur. 496, 12. 500, 33. 1659, 60. Literæ ejus ad Regem, de reditu in Angliam. 496, 23. Aliæ ad eundem, monentes, quod jus puniendi presbyteros non ad Regem sed Episcopos pertineat. 496, 60. Domum revertitur. 230, 1. 496, 13. 499, 54. Quinque Episcopos (vel, ut alii volunt, sex, 1003, 54.) uno die consecrat. 230, 54. 500, 46. 1710, 65. 2377, 54. Gerardus Eboracensis sedem ejus celsiorem quam par erat

videns, pede subvertit. 1710, 42. Thomæ Eboracensi electo anathema minatur, ni Cantuariensi sedi se subijciat. 500, 60. Hugoni Abbati cur in capella Regia benedictionem impetire noluerit. 1328, 1. Quomodo vitam instituerit. 1656, &c. Dicere solebat, se malle esse sine peccato in inferno, quam in cælo cum peccato. 2378, 33. Ejus eruditio & pietas. 1656. Scripta: 1657, 21. 1658, 40. 1659, 30. Qualia fuerint. 2378, 35. Cœnobium S. Sepulcri Cantuariæ fundavit. 1893, 45. Quæ Ecclesiæ suæ dederit. 2226, 17. Laudatur. 1745, 4. Moritur. 232, 20. 501, 18. 1003, 51. 1660, 35. Balsamo Divinitus missio ungitur. 2378, 8.

Anselmus, P. R. Legatus. 236, 60. 238, 8.

Anselmus, R. Scotiæ. 2484, 47.

Anserius de Monte Regali moriturus suam aliorumquæ in terra S. Christianorum prodicionem patefacit. 655, 22.

Antenor, Trojanus. 1016, 62.

Antichristi adventus quibus signis præmonstratur. 2645, 7.

Antiochia, terræ motu subversa. 1049, 62. A Christianis capitur. 223, 54. 498, 5.

Antipapæ: Hildebrandus & Wibertus; 487, 42. Victor & Clemens; 488. 1. Parmensis & Lucensis Episcopi; 197, 1. Urbanus & Clemens; 217, 25. 490, 38. Gelasius & Gregorius; 236, 46 &c. 1007, 12. Gregorius & Calixtus; 239, 62. 503, 65. 1008, 58. Innocentius & Petrus Leo; 263, 62. 505, 1. 1018, 6. 1343, 9. Alexander & Octavianus (qui & Victor, 1049, 36.) 531, 61. 1380, 60. 1439, 7. Alexander & Paschalis; 548, 8. 1439, 8. Alexander & Landon; 1049, 45.

Antonius de Bek, Episc. Dunelmensis. 1727, 30. 1728, 50. 2478, 57. 2492, 9. In Germaniam mittitur. 2500, 54. Pro Rege Edwardo I respondet Legatis P. R. 2506, 3.

Apparitio mira supra Ecclesiam Cantuar. 1534, 67. Alia. 1538, 65.

Appelbyshire. 956, 62.

Appellationes legitimæ quæ. 546, 1. Quomodo debeant procedere. 1387, 25. De appellationum abusu, rectoque usu. 1455, 9. Post appellationem nihil innovandum. 1322, 57. 1538, 22. 1543, 4. Appellationes ante Henricum Wintoniensem in Anglia erant inusitatæ. 1667, 65.

Aquæ frigidæ judicium. 844, 24. 1590, 23. Calidæ. 856, 11.

Aquensis civitas à Saracenis desolatur. 443, 30.

Aquitania unde dicatur. 526, 19. Rerum affluit opulentis. 526, 13. Populi mores. 526, 29.

Aratri usus ubi primum inventus. 1010, 49.

Archidiaconi quinque equis aut septem in visitationibus debent esse contenti. 1456, 5. Cum Prioribus de præsentatione Episcoporum contendunt. 581, 53.

Archiepiscopi Cancellariatu fungentes. 534, 18. Quæ præstare polliceantur cum pallium suscipiunt. 663, 16. Extra provinciam pallio uti iis non licet, absque permissione P. R. 1716, 31. Quanto equitatu illis uti liceat cum parochias visitant. 1456, 1. Archiepiscopalia officia. 1707, 14. 2209, 2. Cur Gregorius M. tres Archiepiscopos in Anglia instituerit. 1632, 28. V. *Gulfridus Monumetensis*.

Arcubalistæ usum Ricardus I revocavit; arcubalista perit. 1278, 12.

Ardulfus, R. V. *Aldulfus*.

Arfastus vel Herfastus, Helmeamensis, seu Orient. Anglorum, Episcopus, 202, 35. 1653, 17. Sedem Thetfordiam transfert. 1652, 5. Ejus insidia & invidia. 2361, 55.

Aristobulus matrem in vincula conjectam famæ perimit. 564, 32.

Arlera, vel Herleva; vel Arlec, Roberti D. Normanniæ lectum ingressura canisiam à summo ad imum lacerat. 910, 44. 2319, 2. Ejus somnium. 910, 52. 2318, 64. Willielmum Conquestorem parit. 468, 28. 910, 50.

Armandus, Archiepisc. Aquinensis. V. *Simon Mepham*.

Arma sibi emere Angli universi, tam pauperes quam divites, jubentur. 1459, 3.

Arnaldia, morbus. 1201, 64.

Arnaldus, quoniam contra divites liberius prædicaverat, suspensus. 1032, 50. 2387, 33.

Arnulfi Imp. exercitu leporem cum clamore Romam versus insequente, cives territantur, & urbs capitur. 452, 34. Phthiriasi perit. 452, 48.

Arnulfus, Abbas Burgensis, fit Episc. Rossensis. 236, 34. 1660, 56. Obir. 1015, 14. V. *Earnulfus*.

Arnulfus Archiepisc. Remensis, degradatur & in vincula conjicitur. 460, 30. Restituitur. 460, 47.

Arnulfus, Comes Flandriæ, Willielmum D. Normanniæ dolose occidit. 454, 49.

Arnulfus, Episc. Carleolensis. V. *Aldulphus*.
 Artaxerxis Regis Persarum filii. 563, 49. Indulgentia nimia. 563, 53. Filios infidias ei parantes interficit. 563, 62.
 Arthurus, Dux Britanniae, haeres Angliae a Ricardo constituitur. 657, 5. Gallus bonis ejus inhiat. 706, 23. Gallo commendatur. 1282, 13. Gallus eum militaribus armis insignit, & ab eo homagium accipit. 2415, 64. Ricardo rebellat. 1590, 62. Comitatum Aquitaniae occupat. 1281, 61. V. *Ricardus I.* & *Johannes, R.*
 Arthurus, Rex Britanniae inclytus, quot vicibus & quibus locis Saxones devicerit. 1153, 10. Scotiam subegit. 2484, 45. Cerdico duos Comitatus concedit. 1153, 34. Occiditur. 1153, 46. Ejus ossa inventa. 1152, 24. 2397, 40. Quanta fuerint. 1152, 66. 2397, 65. Quam fabulosa de eo scripserit Galfridus. 1153, 54. Willielmi Rievallensis de eo testimonium. 1153, 25. Ejus gladium, *Caliburne* vocatum, Ricardus I. Regi Siciliae donat. 1195, 12.
 Arvandus, gemina praefectura exautoratus, in carcerem truditur. 665, 48.
 ¶ S. Asaphenses Episcopi: *Ricardus*; *Gaufridus Artur*; *Adam*; *Johannes*; *Willielmus*; *Reinerus*; *Johannes*.
 Ascalon Saladino deditur. 1146, 43. V. *Crucigeri*.
 Ascelinus, Prior Doverensis. 1349, 5.
 Ascelinus, vel Acelinus, Episc. Roffensis. 1359, 21. 1464, 40.
 Aschetillus, Prior Hagustaldensis. 257, 1.
 Asinus. Homo in alinum a maleficis conversus. 940, 16. In lacu voluratus, pristinae formae restituitur. 940, 26.
 Asketillus, Archiep. Ebor. V. *Oschitellus*.
 Asschedon. V. *Escendum*.
 Affer, historicus. 753, 33. Fuit Episcopus Sherbornensis.
 Affisini, vel Affasini. V. *Vetus de Monte*.
 Astrologi, pseudoprophetae. 1479, 57.
 Asyli jus quae loca olim inter Britannos habuerint. 956, 12. 2355, 55. Ejus violatores quomodo puniendi. 308, 27. 2355, 40. 2356, 4. Henricus II. sceleratos ex asyis ad supplicia traxit. 2400, 31.
 Athelhunus, vel Ethelhunus, Wicciorum Episcopus. 153, 19. 154, 5.
 Athelmus, vel Adelmus, vel Ethelmus, Episc. Bathoniensis. 453, 9. 758, 35. Fit Archiep. Cant. 154, 19. 453, 47. 838, 60. 1644, 22. 2241.
 Athelredus. V. *Egelredus*.
 Athelstanus. V. *Adelstanus*.
 Athelwoldus, Abbas S. Augustini. 1777, 39. 2242.
 Athelwoldus, vel Adelwoldus, R. Orient. Anglorum. 744, 55. 748, 38.
 Athelwolfus, R. Or. Anglorum. 748, 39.
Athenae unde dictae. 815, 24. Quomodo Minerva electa fuerit hujus urbis Patrona. 815, 26. Foeminae olim jus ferendi suffragia illic habuerunt. 815, 34. De urbis nobilitate & situ. 815, 46. Quinam autores de illa scripserint. 815, 30. Philosophiae studiis quam claruerit. 816, 3. Quomodo ibi admittebantur juvenes ad studia literarum. 816, 19. Populi mores. 816, 50. Eorum res gestae fama potius quam re magnae. 1154, 21.
 Atherus, Comes Cantiae. 2240. Hic forsan idem cum Ealchero.
 Avalana insula olim dicebatur locus ubi nunc Glastonia. 1152, 50.
Avalon, pomum significat. 1152, 51.
 Avares a Carolo M. vincuntur. 447, 41 & 62.
 Avaritia monachorum griseorum facere notatur. 1279, 10. Avari invite morientis exemplum. 2361, 6.
 S. Audoeni feretrum ignem ab ecclesia mire propulsat. 1457, 45.
 Audoenus, Episc. Ebroicensis. 265, 47. 329, 42.
 Avenione collocatur cathedra Papalis. 2494, 43.
 Aves visae, rostris carbones ignitos in domos deferentes. 2416, 49. Aves S. Colemanii in Hibernia. 1078, 14.
 Augustinus *oke*. 735, 29.
 D. Augustinus. Ejus libri De civitate Dei. 431, 56. Ejus brachium quanti constitit, & ubi recondatur. 948, 64. 2318, 44.
 Augustinus, Episc. Waterfordiae, primus Episcopus ab Anglo in Hibernia constitutus. 1107, 16.
 Augustinus monachus, monasterii ad clivum Scauri Praepositus, 1629, 43. 1759, 1. A Gregorio M. mittitur ut in Britannia praedicet. 435, 33. 725, 29. 728, 41. 1758, 66. Munus detrectantem adhortatur Gregorius. V. *Gregorius M.* Ad insulam Thanetum cum aliis appellit. 729, 10. 1629, 49. 1759, 6. 2229. Ibi supra petram stans, vestigia pedum ei im-

primit: 1759, 8. quae postea in capella ejus collocata, in magno honore habetur. 1759, 10. Nuntium mittit Ethelberto Regi Cantiae. 729, 13. Rex eos adit, & sub dio audit. 729, 27. Regis responsum. 1759, 26. Datur eis mansio Doroberniae, & licentia concionandi. 729, 50. 1630, 12. 1759, 32. Multos convertunt. 729, 64. 1737, 35. Augustinus ab Etherio Arelateni consecratur Anglorum Archiepiscopus. 100, 18. 436, 22. 730, 11. 1760, 2. Cur Gregorius voluerit eum ab Arelateni consecrari. 1632, 21. Gregorius ei ministros & necessaria mittit: 730, 20. 1630, 34. Duodecim Episcopos ordinare jubet: 436, 38. 730, 38. 1630, 51. 1737, 65. Ipsum primate totius Britanniae constituit: 436, 48. 730, 50. 1631, 14. 1739, 11. monetque, ut caveat ne ob miraculorum donum intumescat, 731, 1. & ut quicquid in qualibet ecclesia pium & religiosum observavit, id Anglos suos edoceat. 1631, 27. Sedem sibi & successoribus Doroberniae figit: 733, 58. 1630, 31. 1737, 50. Cur illic, & non Londini. 1687, 1. Episcopos & sacerdotes Britonum convocat, & de celebratione Paschae cum iis certat. 735, 25. 1739, 49. Caecum curat. 735, 37. 1631, 63. 1739, 57. Decem millia uno die baptizat. 1632, 6. De ejus humilitate quomodo Britones judicium ferebant. 735, 41. Discordes ab eo abeunt. 735, 52. 1739, 59. Divinam vindictam eis praedicat: 735, 53. quae postea super eos cadit. 780, 11. 1631, 66. 1739, 61. Successorem ordinat Laurentium. 437, 12. 735, 63. 1632, 11. 1765, 65. Miraculum ab eo editum in villa quae dicitur *Cumpton*. 736, 20. Mortuum presbyterum suscitatur. 737, 7. Fontem precibus elicit. 807, 18. Eo missam celebrante, diabolus ecclesiam evertere molitur. 1760, 40. Pedes loca obire solebat. 1760, 66. Bulla plumbea utebatur. 1764, 63. Quas reliquias ecclesiae suae dederit, 1763, 39. Quamdiu sederit. 1765, 40. Ejus mors. 736, 2. 1765, 23. Sepultura. 736, 4. 1765, 27. 1767, 21. Epitaphium. 736, 12. aliud. 1793, 63. 1877, 1. aliud. 1977, 19. Translatio. 1793, 57. alia. 1876, 53. Ubi sepeliebatur, fundatur Abbatia. 62, 47. Miles tumultum ejus spoliens mire punitur, 1782, 12. Puer per ejus merita visum recepit. 1878, 4. Canutus R. eo invocato, a naufragio liberatur. 1909, 46. Quam severe suorum injurias ulciscatur. 2003, 3. 2005, 55. Caput ejus auro & gemmis decoratur. 1878, 5. Ejus festum. 1641, 18. 1772, 36. Literae P. R. de duplici festo in ejus honorem celebrando. 2119, 30. Indulgentiae amplae iis concessae qui festum illud observarint. 2119, 55. 2122, 48. Solenniter observatur. 2274. Ethelbertus eum genitorem & Apostolum vocat. 1761, 46. & 60.
 S. Augustini Ecclesia seu monasterium Cantuariæ fundatur. 1760, 48. vocatur ecclesia Petri & Pauli. 733, 61. Ejus situs. 1761, 63. 2123, 44. Dedicatio. 1767, 17. 1780, 5. 2229. 2244. Erat Regum Cantiae & Praesulum sepeliendorum locus, 1760, 55. 1762, 64. 2124, 36. & Cantuariæ unicum coemeterium. 1333, 15. Illo privilegio fraudatur. 1772, 43. V. *Cuthbertus*, Archiep. Monachi illuc introducuntur. 1761, 11. Ethelbertus R. eos terris & donariis locuplerat, 1762, 42. & privilegiis munit. 1761, 53. 1763, 5 & 66. 2124, 3. Charta ejus. 1761, 43. 2123, 19. Reliquiae quas a Gregorio M. acceptas donavit Augustinus. 1703, 39. Amplissimum privilegium ab eo concessum, 1763, 52. & bulla plumbea signatum. 1764, 63. Privilegia a Bonifacio IV. indulta. 1766, 36. Edbaldus ecclesiam B. Virginis fundat, & Northburnam donat. 1768, 2. 2125, 5. Privilegium Johannis XIII. 1778, 48. Unde factum, quod, Cantia & Cantuaria undiq; vastata, hoc monasterium intactum manserit. 1782, 5. Ecclesia B. Virginis diruitur, sed non impune. 1785, 19. Abbati quis locus assignetur in Conciliis. 1784, 61. 2248. Ulus mitrae & sandaliorum ei conceditur. 1785, 47. 1824, 62. 2502, 1. Annulo & chirothecis insuper honoratur. 602, 56. Ab Archiepiscopo Cantuar. in ecclesia sua benedicendus, 1098, 46. sine exactione obedientiae. 600, 4. 1330, 40. 1813, 32. 1814, 25. 1821—1826. 1829, 33. 1834, 52. 1835, 9. 1841, 17 & 45. 1882, 58. 2001, 56. Obedientiam tamen per quingentos annos praestitit, 602, 50. imo per DLXXV, ut exemplis ostenditur. 1326—1331. Quando primum obedientia negata. 1328, &c. V. *Silvester*, & *Rogerus*, Abbates. Potestas conferendi hanc Abbatiam fuit penes Archiepiscopum usq; ad Normannorum adventum. 1326, 1327. Oratio pro Abbate & Monachis, contra Archiepiscopos eorum privilegia imminuentes. 1332, 34. Oratio pro Archiepiscopo, contra Augustinenses ejus jurisdictioni se subtrahere conantes. 1325,

1325,66. Scotlandus Abbas monasterium dilatat. 1789, 62. Lanfrancus ejus privilegia imminuit, sacerdotes Abbatiae ad synodum venire cogens. 1791,12. Campanas pro libitu, ut olim, pulsare non sinit: 1792,13. sinit vero Calixtus II. 17,7,19. A praesulum & Regum jurisdictione olim vivebant exempti. 1790,61. Lanfrancus jus eligendi Abbatem illis praeripere conatur: 1792,52. Rex Willielmus II. omnino praeripit. 1794,46. A vectigali immunes fiunt, 1796,20. Nundinae illis concessae. 1796. Privilegium a Calixto II. indultum. 1797,4. Monachi S. Trinitatis duos arietes, panem & potum quotannis ab iis extorquebant. 1329,20. 1797,29. Ab hac exactione liberantur. 1329,28. 1797,21. 1800,13. Pensio item annua quam iisdem solvere solebant, 1329,16. duobus molendinis iis concessis, remittitur. 1329,27. Officia monasterii distincta: 2294,2295. Iis singulis certae terrae assignantur. 1799,27. Literae Lucii II. istam assignationem confirmantes. 1806,43. Literae Innocentii II. pro iis; 1801,1. ad eos. 1801,42. Controversia inter Theobaldum Archiep. & eos de pane & potu componitur. 1800—1806. Theobaldus eos excommunicat. 1364,16 & 40. 1365,54. 1808,2. Hospitale S. Laurentii in quos fines fundatum. 1810,3. Numerus monachorum hujus coenobii. 1807,6. Juramenta ab eis statim post ingressum praestanda. 1817,36. Clericos eligendi & praesentandi jus illis conceditur. 1815,18. 1830,22. 1836,38. 1899,41. Monasterium comburitur. 1815,40. Abbates olim habuerunt potestatem cudendi monetam. 1816,4. Decretum Papale de custodia & usa sigilli communis. 1817,6. Fit commutatio terrarum inter Augustinenses & monachos S. Trinitatis. 1820,12. 1827,61. 1945,18. 1950,5. 2142,24. Alexander III. plumale, zonam, & sambucam eis mittit. 1824,65. Thanetenses ad eorum curiam venire tenentur. 1827,25. 1842,58. Cervus ex saltu Tunbrigienfi annuatim illis dandus. 1128,26. Abbatia haec Romana capella appellata. 1329,44. 1333,66. Ipsa, & omnia ipsius membra, soli Rom. Pontifici subjiciuntur. 2048,61. 2198,17. 2199,17. Nemo eos excommunicare nisi ex mandato Papae debet. 1829,65. 1835,22. 1840,39. 1900,5. Christma, ordines sacros, &c. Archiepiscopus gratis impertiri illis tenetur. 1830,7. Malefactores excommunicandi licentia illis conceditur, 1830,35. & divina celebrandi tempore generalis interdicitur. 1830,53. 1839,53. Christma a quovis Episcopo accipere iis permittitur. 1835,34. Nemo sine licentia Abbatis ordinariam jurisdictionem in eos exercere debet. 1888,20. *Ego plantavi, Apollos rigavit*, &c. quomodo de hoc monasterio P. R. exposuerit. 1986,50. Abbati datur facultas populo solenniter benedicendi, 2118,33. & ecclesiam vel coemeterium monasterii a pollutionibus purgandi. 2118,65. Privilegia ab Urbano III concessa: 1838,23. a Celestino III: 1139,51. Cum Ricardo Archiep. de privilegiis litigant. 1631, &c. Eorum clerici fidelitatem ipsis jurare tenentur, 1835,43. 1840,3 & 18. 1937,11. & jurant. 1976,8. Forma juramenti. 1966,23. 1976,20. 1981,36. Compositio inter Archiepiscopum & ipsos, qua privilegia ipsorum multum imminuuntur. 1835—1837. Huberto Archiep. scribit Celestinus III, ut eos gravare cesset. 1841,9. Abbas potestatem habet exercendi judicium aquae, ignis, duelli, &c. 1641,60. Vide 1916,33. Catalla damnatorum & fugitivorum per terras suas illis concessa. 1928,15. 1964,47. 2015,44 &c. 2135,15. Homines ad hoc Monasterium pertinentes ad *turnum* Vicecomitis non debent venire. 2022,33. 2053,20. 2120,20. De Senescallia hujus monasterii. 1842,27. Commutatio terrarum inter Cameraarium & Eleemosynarium. 1887,14. De tunicis monachorum. 1904,45. Quantum cere & argenti Abbati & singulis monachis distribuendum. 1937,31. Ordinatio de augmentatione stragularum. 2011,24. Foedus inter hunc conventum & conventum S. Edmundi. 1843,37. Foedus cum capitulo Wintoniensi. 1904,13. Fratres Praedicatorum eos in precum & missarum communionem recipiunt. 2008,13. Eorum controversia cum R. Johanne de donatione ecclesiae Fevershamensis. 1843—1856. V. *Feversham*. Rex eorum possessiones confiscat. 1853,53. Eisdem, motus Archiepiscopi consilio, restituit, 1856,56. Monasterii sit patronus. 1856,66. Conflictus eorum cum Archidiacono Cantuariensi, de ecclesia Fevershamensi: 1857. cum Huberto Archiep. de eadem, 1857,60. & de ecclesia Middeltonensi. 1860, &c. Literae conventus ad Honorium III, res eorum afflictas ei exponentes. 1875,

47. Literae R. Henrici III ad P. R. pro conventu. 1875, 14. Controversia inter Abbatem & Stephanum Archiep. de obedientiae professione. 1865, &c. 1870,41. 1874,64. Compositio inter Edmundum Archiep. & conventum, de Benedictione Abbatis, 1882,52. de Subjectione clericorum & hominum Abbatiae, 1883,3. de Institutionibus, 1883,26. de custodia & fructibus vacantium ecclesiarum, 1883,30. (V. 1936,54. 2002,20) de Procuracionibus Archidiaconi, 1883,43. de Campanarum pulsatione, 1884,29. (V. 2002,41.) de Anachoretarum inclusione, 1884,32. (V. 2002,44.) de Pensionibus annuis, quas olim de ecclesiis suis conventus perceperat. 1884,35. Edmundus Archiep. propriis expensis apud eos hospitatur. 1884,67. Controversia de sepultura inter ipsos & ecclesiam Christi componitur. 1885,30. Alia compositio cum eadem ecclesia, de terris, de consuetudinibus maritimis, de fugitivis, de divinarum celebratione, de terminandis litibus. 1888, &c. Compositio cum eisdem, de *Caya* in Fordwico. 1939,63. V. 1941,38. 2036,39. Magna compositio cum Priore ejusdem ecclesiae, de terris, redditibus, jure sepulturae, &c. 1944, &c. Officia pro utriusque monasterii defunctis mutuo peragenda. 1948,58. Pensiones ab ecclesiis ipsorum ulterius non petendae. 1891,3. Ecclesiae eorum pensionales. 1891,46. De anniversario Bartholomaei de Ferentino. 1896,5. Literae Innocentii IV, alienationes eorum illicitas cassantes; 1898,34. aliae, de procuracionibus non dandis; 1900,20. aliae, de pensionibus. 1899,61. Archiep. Bonifacio illis molestias inferente, 1900,39. idem Papa pro illis scribit. 1900,53. Literae ejusdem ad Abbatem, de statutis Gregorii IX. 1902,1. Privilegium contra provisores. 1902,63. Alia privilegia ab eodem Papa indulta. 1903, 1904. Literae Urbani IV de absolutione excommunicatorum. 1904,56. Indulgentiae monasterio concessae. 2268. Compositio cum civibus Cantuariensibus. 1916,14. Abbas non debet talliari cum civibus, 1917,48. 2006,18. nec ejus coloni in civitate placitare. 1926,49. Aldermania de West-gate ad hoc monasterium pertinet. 1926,66. Compositio cum civibus, de molendinorum reparatione. 2121,33. Translatio S. Mildredae. 1905,66. 1909,16. &c. *Overcogn* de Menstre debet solvi in mensura. 1912,24. De cantaria Hamonis Doge. 1913, &c. Adam de Kingesnoth multa iis largitur. 1915,43. Beneficia a Johanne Pecham collata; 2008,45. a Petro de Denne; 2012,28. 2037,1. a Gervasio Scherreve; 2027,33. a Ricardo de Cantuaria; 2036,13. a Salomone Ripple; 2068,39. a Thoma Icham. 2196,14. Pro temporalibus conventus spiritualia rependit. 1896,37. 1932,38. 1959,6. 2004,42. 2008,3. 2009,17. 2012,30. Institutio Regeri II, ne monasterium debitis gravetur. 1918,20. Jurisdictio & dominium Abbatis in Stonore. 1919. 1933, 1934. Subsidium ab Abbate receptum de colonis, sub nomine palefridi. 1921,41. 1939,60. 2011,13. Concedit conventui Johannes XXI, ne solvant decimas novalium, 1924,1. & ut bona conversorum suorum percipiant. 1924,12. Archiepiscopus non debet sine licentia crucem in hoc monasterio gestare, 1929,42. 1951,36. 2005,63. V. *Johannes Pecham*. Nec in eorum maneriis hospitari. 1932,58. Institutio Nicolai Abbatis, de abbreviatione divini servitii, &c. 1935, &c. Compositio cum Rectore de Rippele; 1942. 19. cum Abbate Fevershamensi. 1959,46. 2006,46. Archiepiscopus a Rege invitatus ad convivium in monasterio habendum, 1951,31. quoniam ei cruce erecta intrare non licuerit, in hospitio suo manet. 1951,1952. Abbati mandat Archiepiscopus ut privilegia sua ostendat, de Ecclesiarum appropriatione, 1953,51. de Pensionibus, 1953,60. de Benedictione, 1953,64. de Pulsatione campanarum, 1951,3. &c. Cur Archiepiscopus Missas celebrare non sinat, 1954,14. nec cruce praevia Abbatiam ingredi. 1954,20. De his articulis Abbatis responsum. 1955,1956. Quot psalteria & missas Abbas Regi concesserit. 1958,47. Controversia cum Rectore de Waldwarfare. 1856, &c. Rex manerium de Menstre aliaque conventui ablaturus, a sacraligio ad pietatem mire convertitur. 1962, &c. Robertus Winchelsey Archiep. controversiam iis movet de ecclesiis appropriatis, &c. 1964,62. 1966, &c. Ejus controversiae processus. 1970,41. Eorum privilegia publice recitantur. 1960,35. Papa & Archiepiscopus mandat, ut in Thomam Custe beneficium ecclesiasticum conferant. 1968,13. 1969,1. Thomas literis provisoris renuntiat. 1969,58. Conventus supplicatio ad Bonifacium VIII. 1971,10. Privilegium amplissimum ab eo indultum. 1971, &c. Abbas tres decanatus ordinat. 1976,26. Ab Archiepiscopo, ob-

jurisdictionis exercitium, gravati. 1977, 28. auxilium Regis implorant. 1978, 27. V. *Robertus de Winchelsey*. Eorum processus adversus Petrum Vicarium de Feversham. 1979—1983. Archiepiscopus presbyteros collocat in eorum ecclesiis. 1983, 30. Solennes processiones ibi fieri in hebdomada Pentecostes, ægre fert. 1985, 16. Procuratores monasterii privilegia in foro Rom. exponunt, 1987, 19. & gravamina ab Archiepiscopo illata. 1988, 38. Privilegium aliud a Bonifacio concessum, priori restrictius. 1995, &c. Procuratorum contra id objectiones. 1993, 36. Graviores ab Archiepiscopo patiuntur. 1997, 29. Johannes Pontoyse, Episc. Wintoniensis, quantum nummorum illis donaverit. 2004, 1. Quæ ab Abbate Thoma Findon fuerint constructa. 2009, 42. Quantum convivium celebratum fuerit cum installaretur ejus successor. 2010, 32. Licentia terras acquirendi a R. Edwardo II concessa. 2011, 52. 2034, 30. Colloquium inter Walterum Archiep. & Radulfum Abbatem. 2013, 30. V. *Walterus Reinold*. Inquisitio de visu franci plegii & aliis libertatibus a Regibus concessis. 2015—2027. Jus accipiendi decimas & pensiones de ecclesiis &c. per Archiepiscopum & ejus Commissarium examinatur, & approbatur. 2017—2030. Charta Edwardi II de custodia Abbatiae vacantis. 2031, 16. Homines de Menstre contra Augustinenses tumultuantur. 2034, 49. Octo cruces & imago B. Mariæ ab Archiepiscopo Armachano inunguntur & sacrantur. 2038, 57. Septem altaria dedicantur ab Episcopo quodam Hungariæ. 2038, 64. Controversia inter Conventum & Archiepiscopum Simonem. 2039—2053. V. *Simon Mephham*. Quantum pecuniæ in illo negotio ab iis fuerit expensum. 2050, 27. De ingressu, fuga, reductione, retentione Petri de Dene. 2054—2066. V. *Petrus de Dene*. Compositio cum Johanne Stratford Archiepiscopo. 2068, 54. Papa conventui Johannem Abbatem præficit. 2082, 1. Extraneum iis præfici privilegia a PP. indulta non sinunt. 2083, 13. V. *Johannes Devenesche*. Conventio cum procuratore Abbatis de Monte Myrtero, super ecclesia Littleburnensi. 2107, 15. 2190, 51. V. *Montis Myrteti Mon.* Charta Edwardi III, prohibens ne Vicecomes jurisdictionem in Augustinensium *hundredis* exerceat. 2120, 20. Edwardus III licentiam terras acquirendi concedit. 2121, 19. Chartæ illis a Regibus concessæ. 2123—2138. Furtum quomodo indagavit. 2146, 8. Literæ Simonis Langham Archiep. de ecclesiis eorum appropriatis. 2146, 30. Duo grangia eorum incenduntur. 2145, 54. 2147, 12. Expensæ factæ inter mortem Thomæ Abbatis & benedictionem Michaelis. 2152, 23. Contentio de Archiepiscopi ingressu in monasterium. 2155, 14. V. *Simon Sudbury*. Forma salutandi Archiepiscopum immutatur. 2157, 47. Willielmus Courtney, Archiepiscopus, monasterium cruce prævia ingreditur, sed facta prius protestatione, id monasterio in præjudicium non cessurum. 2195, 1. Charta Ricardi II de custodia Abbatiae vacantis, &c. 2196, 38. Ricardus per aliquot dies illic hospitatur. 2197, 7. Literæ Thomæ Arundell, Archiep. Cantuar. de privilegiis hujus monasterii. 2199, 11. Forma obligationis de pecunia Pontifici R. solvenda. 2206, 8. Quindena hujus Abbatiae Regi concessa, quanta. 1958, 57. De valore ecclesiarum ejus, deq; vigesima Regi pendenda. 2161. Valor maneriorum, seu temporarium. 2162, 36. Summa totalis omnium reddituum. 2163, 66. Quot acras terræ possederit. 2202, 53. Quantaquanta fuerit, in manus Henrici VIII traditur. 2293, 2294.

¶ Loca præcipua ubi Augustinenses maneria, ecclesias, jurisdictionem habuerint: *Aldelmd*; *Beaufeld*; *Biketreston*; *Berton*; *Blengate*; *Bodesham*; *Bolling*; *Borden*; *Braburn*; *Broklond*; *Burwarmersch*; *Cantuaria*; *Chislelet*; *Coumbe*; *Dene*; *Dodingdale*; *Dodingland*; *Dunhamford*; *Elvington*; *Feversham*; *Fordwich*; *Garwinton*; *Hengestessell*; *Horingbrok*; *Kenerwesham*; *Kenington*; *Kingsdown*; *Kingsmill*; *Langport*; *Lenham*; *Linchesore*; *Littleburn*; *Lukedale*; *Menstre*; *Merton*; *Middleton*; *Mongeham*; *Natingdon*; *Newington*; *Newsole*; *Noribburn*; *Ores*; *Plumsted*; *Preston*; *Ringflo*; *Ripple*; *Royton*; *Salmanston*; *Sandwicum*; *Selling*; *Sibertsweld*; *Snaves*; *Southwerk*; *Stodmersch*; *Stone*; *Stonore*; *Sturvey*; *Sturton*; *Suanes*; *Swalclive*; *Tentiriden*; *werburginland*; *Westlond*; *weterlok*; *wicham*; *Wilington*; *Wiskebeth*; *Wivelesburgh*; *woderingburn*; *woxston*: Quæ singula reperies in suis locis.

¶ S. Augustini Abbates: *Petrus*; *Johannes*; *Ruffianus*; *Gratiosus*; *Petronius*; *Nathanael*; *Benedictus Bissop*;

Adrianus; *Albinus*; *Nothbaldus*; *Aldhunus*; *Jambertus*, vel *Lambertus*; *Ethelnothus*; *Guttardus*; *Cunecus*; *Wernodus*; *Diernodus*; *Winchrus*; *Beadmundus*, vel *Berwundus*; *Kinebertus*; *Etaus*; *Degmundus*; *Alfridus*; *Colbertus*; *Beccanus*; *Ethelwoldus*; *Tilbertus*; *Edredus*; *Alchmundus*, vel *Alcherindus*; *Gutulfus*; *Ededus II*; *Lullingus*; *Beornelmus*; *Sigericus*; *Alfricus*; *Elfnobus*; *Sivicius*; *Wolfricus*; *Elmerus*, vel *Almarus*; *Elstans*; *Wolfricus II*; *Egelsinus*; *Scotlandus*; *Wido*, vel *Guido*; *Hugo Flory*; *Hugo de Trottesclive*; *Silvester*; *Clarembaldus*; *Rogerus*; *Alexander*; *Hugo III*; *Robertus de Beklo*; *Rogerus II*; *Nicolaus de Spina*; *Thomas Finedon*; *Radulfus*; *Thomas Poncy*, vel *Poucin*; *Willielmus Drulege*, vel *Drulegh*; *Willielmus Kenington*; *Johannes Devenesche*, vel *Devenech*, vel *Devenisse*; *Thomas Colwel*; *Michael Pecham*; *Willielmus Welde*; *Thomas Hunden*; *Johannes Essex*, ultimus Abbas.

¶ S. Augustini Priores: *Silvester*; *Johannes de Marisco*; *Petrus de Todindon*; *Stephanus de Hakendon*.

Aurelius Conanus, R. Britonum. 1154, 31.

Aucales Saxones, ultimo conversi. 741, 36. Die illo quo baptizabantur, imbres, post triennalem siccitatem, depluebant. 798, 33. De eorum Regibus, & Regno. 798, 6 &c. ¶ Eorum Episcopi. V. *Cicestrenses*.

B

B Adricefworth. V. *Bury*.

Bidwulfus, Episcopus Candidæ Casæ. 111, 31.

baioe Almiramomeli, Imp. Marroci, castella Regis Portugalliæ capit. 1176, 27. Moritur. 1177, 15.

Baldewinus, Abbas S. Edmundi. 223, 25. Baculum & anulum a P.R. accipit. 967, 51.

Baldewinus, Archiep. Canr. Ejus ortus & educatio. 1675, 43.

Quibus gradibus ad Pontificatum ascenderit. 1255, 57.

1675, 46. 2407, 49. Ex Abbate Fordensi fit Episcopus Wigorniensis. 619, 67. 631, 32. 1457, 51. Eligitur Archiepiscopus ab Episcopis suffraganeis: 619, 48. 1143, 36.

1306, 23. 1472, 6. sed electioni isti renuntians a monachis S. Trinitatis denuo eligitur. 620, 38. 1306, 28.

1474, 28. 1675, 60. Literæ P.R. electionem confirman-

tes. 627, 52. Solenni processione recipitur in ecclesia D.

Pauli, Londini. 634, 38. Vetulæ cujusdam cum eo collo-

quium. 1143, 42. 2398, 20. A carnibus abstinuit. 1143, 39.

In ecclesiis Walliæ, pontificalibus indutus, sacra peragit.

2398, 37. Literæ ejus: ad custodes episcopatus Londi-

nenfis; 634, 44. ad Decanum & capitulum ecclesiæ Lon-

dinensis; 643, 55. ad Episc. Londin. de Coventrensis E-

piscopi suspensione. 652, 49. Conradi ad eum literæ, de

oppressionem terræ S. 642, 61. Crucis signaculum suscipit.

1522, 64. Judæum fide baptizatum, ad Judæum re-

cedere permittit. 1160, 32. Peregre profecturus vices su-

as Londinensi & Rossensi committit. 611, 43. Accepit

baculo & pera, transfretat. 1564, 44. In terram S. ve-

nit. 1175, 19. Ibi moritur. 1188, 55. 1566, 37. 2257.

Testamenti exsecutorem constituit H. Sarisburiensem.

658, 34. Ejus vestimenta Cantuariam allata. 1678, 64.

¶ Quomodo se gesserit erga monachos Cantuar. 1306, 40.

1315, 32. 1488—1564. Jus eligendi Archiepiscopum a

monachis ad clericos transferre conatus, 1255, 43. 2407.

36. culpatur. 1255, 56. Dissensio inter ipsum & monachos.

1143, 49. 1303, &c. 2398, 29. Oratio pro monachis

contra Archiepiscopum. 1305, &c. Oratio pro Archiepisco-

po contra monachos. 1303, &c. Alia oratio pro mona-

chis. 1309, 57. Alia. 1315, 10. Literæ Urbani P. R. ad

eum, licentiam construendi ecclesiam Hakentonensem

concedentes. 631, 36. Quem in finem voluerit eam ædi-

ficare. 1304, 61. 1307, 47. 1481, 11. 1484, 47. 1489,

16. Monachos xenii, ecclesiis & redditibus spoliatur. 1478,

14. 1486, 37. 1676, 17. Adversus eum sedem Rom. ap-

pellant. 1478, 50. Adversus ejus conatus visionibus ani-

mantur & armantur. 1481—1483. Iterum appellant.

1484, 4. 1676, 45. Cum ipso de injuriis expostulant.

1484, 35. Eos suspendit. 1485, 25. Clericos in novam

ecclesiam introducit. 1485, 26. In ejus ecclesia duo Le-

gati mitrati suscipiuntur: 1485, 61. Qui iidem in ejus

præsentia mitras & cruces gestant. 1486, 6. Monachos

egredi monasterio non finit. 1308, 50. 1485, 40. 1488,

36. Alium locum ædificandæ ecclesiæ eligit. 1491, 29.

Urbani P. R. ad eum literæ, constructionem ecclesiæ in-

hibentes. 635, 6. 1315, &c. 1318, 63. 1496, 15. Aliæ,

cano-

canonicorum institutionem cassantes. 1319, 28. Aliæ, quibus monachos munit, quo minus pendente lite Archiepiscopus iis gravamen aliquod inferat. 1319, 54. Aliæ, mandantes ut quod in monachorum præjudicium fecerat, infectum reddat. 1491, 52. Christma Londini consecrat B. 1493, 48. Tres Abbates mandata in favorem conventus à P. R. accipiunt; 1492, 50. atq; ea, sed non plene, exsequuntur. 1494, 10. B. nomina Anselmi & Thomæ causæ suæ præexit. 1494, 44. 1499, 12. 1596, 21. 1611, 2. 1616, 50. Aliæ Urbani literæ, mandantes ut monachis omnia in pristinum statum revocet, 1494, 61. ejusdem literæ ad tres Abbates, mandantes ut, si Archiepiscopus imperata non fecerit, ipsi plene exsequantur. 1495, 33. B. ecclesiam suam primo ex ligno construit, 1494, 37. postea ex lapidibus. 1497, 32. 1676, 62. Disputatio inter advocatos B. & monachorum in curia Rom. 1498, 1499. Præfatus Angliæ mandat nequis Papæ jussa perficiat. 1503, 32. B. cellarium Doveriæ ab officio & fidelitate erga conventum Cantuariensem flectere conatur, 1504, 32. & camerarium. 1505, 3. Rex jurat, se Archiepiscopo hæc omnia machinanti nec consilium nec assensum præbuisse. 1505, 18. Alia B. molitur. 1505, 52. Sacristam, camerarium & cellarium instituit, iisq; restituit quæ conventui abstulerat. 1505, 1506. 1512, 12. Conventus Papam iterum appellant. 1506, 27. Literæ P. R. quibus graviter B. increpat ob contemptum sedis Apostolicæ, 1320, 21. 1507, 30. jubet ut suis expensis ecclesiam demoliat, 1320, 60. 1508, 2. ablata monachis restituat, excommunicatos absolvat, &c. 1321, 9. 1508, 17. Hæc mandata, si B. neglexerit, Episcopos duos totidemq; Abbates jubet Papa ut perficiant. 1508, 44. Literæ Urbani ad Regem, ut Cantuarienses foveat, & Cantuariensem reprimat. 1509, 62. Rex & Archiepiscopus mitescere videntur, & spes magna monachis affulget: 1510, 61. Sed mox, audita Urbani morte, Rex Archiepiscopi partes palam tuetur. 1511, 60. B. per Gilbertum Rossensem iis mandat, ut thesauros ei ostendant, & sigillum tradant, &c. 1514, 27. quæ omnia illi facere recusant. 1515, 9. Ministri Archiepiscopi, ostiis effractis, monachorum bona invadunt. 1516, 17 & 60. 1677, 24. B. monachos à conventu missos ut ipsum salutarent, excommunicat. 1516, 34. Armis & fame eos flectere nititur. 1517, 59. Supporem ei q; ad hærentes excommunicat. 1518, 8. Accepto nuntio de obitu Gregorii VIII, monachis aliquod levamen concedit. 1518, 26. eorum constantia & fortitudo. 1519. 1527, 4. 1534. Cives, aliq; , inter quos & Judæi, porum & panem ipsis afferunt, ringentibus adversariis. 1519, 60. Gravamina a B. ipsis illata, nuntiis Regiis exponunt. 1521, 2. Ob enormitatem eorum quæ fuerant passi, ipsi suam ecclesiam suspendunt. 1517, 2. 1518, 61. 1521, 4. 1523, 21. B. de iis apud Regem queritur. 1523, 1. Pro iis respondet Reginaldus Bathoniensis. 1523, 7. Rex literas & nuntios ad eos mittit. 1523, 55. Iis gravamina fusius explicant. 1525, 1526. Conventus IV monachos ad Regem mittit: 1527, 3. Qui contumeliis & sannis excipiuntur. 1527, 35. Rex monet ut omnia committant ipsius & Episcoporum arbitrio: 1527, 59. Sed hoc nolunt monachi. 1527, 67. Rex ad se mitti jubet tres monachos natu grandiores: 1528, 16. Sed hi infirmitate detinentur. 1528, 26. Literæ Clementis III ad B. ejusdem commatis cum literis Urbani: 1322, 6. 1528, 56. 1537, 39. 1549, 19. B. parum reverentiæ iis exhibet. 1529, 54. Ejusdem literæ, de excommunicandis iis qui monachis vim intulerant. 1321, 39. 1530, 39. Excommunicantur. 1531, 13. Sententia autem illa parvi penditur. 1531, 30. B. Papalium mandatorum exsequutores persequitur. 1532, 17. P. R. legatum ad litteram hanc dirimendam mittere statuit. 1532, 50. Mittit Episc. Ostiensem: 1533, 19, qui morte prævenitur. 1534, 1. Ex hoc, aliisque infaustis eventibus nonnulli de causa judicabant. 1534, 22. Radulfus Cardinalis a P. R. latere missus, 1537, 33. in itinere item obit. 1538, 58. Literæ Regis ad conventum, de mittendis ad ipsum monachis sapientioribus. 1539, 33. Nuntii Regii idem sedulo suadent, sed non persuadent. 1540, 1541. Johannes Anagninus Cardinalis, legatus, cum literis ad B. venit. 1542, 12. Henrici II postremæ ad conventum literæ. 1545, 32. B. monachorum profectionem non admittit, quoniam Supporem, quem excommunicaverat, ejicere noluerint. 1546, 19. De restitutione villarum & privilegiorum cum eis litigat. 1546, 59. Tandem maneria &c. illis restituit. 1547—1549. Pacem cum illis factam violat. 1550, 20. Priorem illis per vim obrudat. 1550, 1551. Ri-

cardus Rex per literas & nuntios eos monet ut de toto negotio compromissum facerent. 1551, 59. Literæ conventus ad Legatum, de suis miseriis ipsiusque negligentia conquerentes. 1552, 25. D. marcarum sponione Regis animum pacant. 1553, 17. XII monachis missis, causa diu disceptatur coram Rege & Episcopis. 1553—1557. Quæ ab Archiepiscopo petebant: 1554, 21. quæ Archiepiscopus ab illis. 1554, 35. Iterum minis & armis urgentur. 1557, 1558. Legatus ad Doveriam applicans, non permittitur ulterius progredi. 1558, 54. 1678, 29. Inhibet Episcopos, quo minus causam istam judicent. 1559, 59. Lis tota dirimitur: 1167, 27. 1559, 1562. Quod Legatus indigne fert. 1168, 58. Legatus Cantuariam venit, & se excusat quod nihil pro monachis fecerat. 1563, 5. B. Rogero deposito, alium ejusdem farinae instituit Priorem. 1564, 28. Appellat sedem Rom. 1564, 35. Præcipit clericis Hakintoniensibus, ut ædes & sedes suas Lambethæ ponerent. 1564, 5. 1678, 39. Celestini P. R. literæ ad R. Bathoniensem & alios, de destruenda capella Baldewini, &c. 1325, 18. 1571, 59. 1592, 25. Bathoniensis & collegarum literæ ad rectores ejus capellæ. 1572, 45. Capella diruitur. 1572, 60. Forma condemnationis ejus capellæ. 1573, 4. Celestini literæ ad conventum, de concordia inter B. & ipsos facta. 1324, 46. 1573, 34. V. 1619, 36. Literæ Johannis Anagnini, testantes eam concordiam vi factam viribus carere; 1324, 13. 1574, 8. citantur ab Innocentio III. 1619, 15. Argumenta pro Archiepiscopo militanti. 1610, 55. 1616, 49. Ei facultas conceditur capellam in locum remotiorem transferendi. 1611, 31. 1617, 48. Pleraque ex prædictis, alibi fuse exposita, succincte narrantur. 1676—1678. V. *Hakintonensem ecclesiam*.

Baldewinus, Comes Anglus. Ejus oratio ante pugnam Lincolnensem. 1030, 61. 1352, 40. 2386, 35. Capitur. 1354, 11.

Baldewinus, Comes Flandrensiū, Archiepiscopum Remensem perimit. 452, 41.

Baldewinus, Arnulfi F. Comes Flandr. 457, 43.

Baldewinus, cum barba cognominatus, Comes Flandr. 468, 44.

Baldewinus de Insula, Comes Flandr. ejus profapia. 468, 45. 485, 35.

Baldewinus alius, Comes Flandr. 502, 17. 1006, 28. Lethaliter vulneratur. 502, 63. 1006, 64. Moritur. 503, 56. 579, 37.

Baldewinus alius, Comes Flandr. puer moritur. 1007, 53.

Baldewinus alius, Comes Flandr. sædus ferit cum Ricardo R. Angliæ. 697, 10. 1273, 40. Obsidet villam S. Audomari: 704, 9. Eam capit. 704, 23. 1614, 43. Caput oppidum de Doway. 1273, 43. Signaculo crucis insignitur. 706, 65. Fit Imp. CP. 2416, 21.

Baldewinus de Redvers Stephano R. rebellat. 1025, 5. Proscribitur. 313, 20. 1025, 14. 1340, 51.

Baldewinus, Episc. Or. Anglorum. 438, 60. 1638, 32.

Baldewinus I, Rex Hierosolymorum. 227, 10. Capitur a Paganis. 247, 8.

Baldewinus II, R. Hierosol. 502, 66.

Baldewinus III, Fulconis F. Rex Hierosol. 503, 59.

Baldewinus IV, Almarici F. Rex Hierosol. 578, 37. Ejus literæ ad Heraclium Patriarcham de gestis Saladini. 622, 64. Lepra percussus, Regno se abdicat. 1474, 51.

Baldredus, R. Cantix ultimus. 743, 7. 2238. Manerium de *Mellinges* ecclesiæ Christi Cantuar. donat. 2218, 10. Quæ donatio ab Egberto & Ethelwolfo confirmatur. 2218, 5.

Baltheri obitus. 11, 1.

Bangorenses monachi pene omnes a Northumbriis interimuntur. 780, 1. 1632, 3. ¶ Bangorens. Abb. *Dinooc*.

Bangoria, sedes Archiepiscopi. 1634, 64. ¶ Bangorenses episcopi: *Herucius*; *Guido*; *David*; *Mamritius*; *Alanus*; *Robertus*; *Johannes*.

Baptismum regans presbyter multandus. 830, 15. V. *Presbyteri*. Infans, baptizandus intra XXX noctes. 761, 57. Decem millia uno die ab Augustino baptizantur. 1632, 6. Hibernis injunctum, ut infantes in ecclesia, & a sacerdotibus, baptizentur. 1071, 34. Quomodo olim baptizantur. 1071, 36. Utrum sacerdotis sponforumve peccatum baptismum infanti reddat irritum. 2670, 8.

¶ *Bareccenses*, vel *Beaurocenses*, Comites seu Duces: *Ethelwolf*; *Suanus*.

Barkshire, vel *Barocshire*, unde dicatur. 801, 5. 956, 33.

Barnaces, avium genus in Hibernia ex putri ligno oriundum. 1072, 65. An jejuniorum tempore eas comedere liceat. 1073, 1.

Baronibus quæ concefferit Henricus I. 310,60 &c. 1021,52.
 Baronum statuta in præjudicium Regis facta abrogantur. 1912,53. De officio Baronum. 2356,52. 2358,41.
 Bartholanus quoto anno post diluvium in Hiberniam advenit. 1073,52.
 S. Bartholomæi de *Smithfeld* cœnobium. 1894,53.
 D. Bartholomæus, Apollolus, ubi sepultus. 1220,56. Ejus brachium Ecclesiæ Christi Cant. donatur. 2225,21.
 Bartholomæus, Episc. Exoniensis. 532,41. 533,24. 559, 11. 1381,38 & 65. Ejus judicium de negotio Thomæ Cantuariensis. 1390, 42. Oratio ejus coram P. R. 1395,42.
 Basingwerk monasterium fundatur. 1048,38. 2394,8.
 Bathonia, urbs Badonis, & Achamanni, dicta. 869, 11. 1647,6. Fit sedes Episcoporum Wellensium. 1654,42.
 ¶ Bathonienses, qui & Wellenses, Episcopi: *Atbelmus*, vel *Aldelmus*; *wolfelmus*; *Brichtelmus*; *Livingus*, qui & *Ethelstanus*; *Duduc*; *Gisa*, vel *Guiso*; *Johannes*; *Godefridus*; *Robertus*; *Reginaldus*; *Savaricus*; *Jocelinus*; *walterus Giffard*; *Robertus Burnell*; *willielmus de Marchia*; *walterus de Skirlow*; *Radulfus Argum.* ¶ Bathonienses Abbates: *Elfegus*; *Alfius*.
 Beadmundus, vel Bewmundus, Abbas S. Augustini. 1777, 35. 2240.
 Beawfeld, vel Bawesfeld, vel Beanfeld. 1775,37. 1878,28. 1941,9. 1966,33. 1967,12.
 Bebbæ civitatis descriptio. 107,36. *Bebban burgh* unde dicta. 221,46.
 Beccanus, vel Bectanus, Abbas S. Augustini. 1777, 38. 2242.
 Beccense monasterium fundatur. 469,53. 2330,44. Dedicatur. 487,21.
 Bechlandæ cœnobium fundatur. 259,45.
 Beda, quando & ubi natus. 4,3. 76,55. 1695,10. Monasterium Girvense ingreditur. 4,6. 76,60. Ejus educatio & eruditio. 4,20. 8,29. 77,2. 1695,15. Erat Johannis Beverlacenensis auditor. 1692,42. Sacros ordines suscipit. 1693,6. 1695,20. Quando scribere cœperit. 7,3. 442,24. De vita ejus, & scriptis: 8,26. 432,31. 442,64. Morbo & morte: 8,29 &c. 77,39. 443,10. 774,24. 1696,47. 2236. Sepultura. 8,67. 1696,56. Ejus & Cuthberti ossa eadem theca condita. 32,62. 77,50. 1696,58. Ejus operum catalogus. 774,27. 1696,1. Ejus carmen de supremo judicio, inferni tormentis, & cœli gaudiis. 96 &c. Nonnulla ex ejus historia excerpta de eminentia Cantuariensis ecclesiæ. 1737—1742. Quædam falso scriptæ de Hibernia. 1073,8. Episcoporum nomina qui ejus tempore in Anglia vixerint. 774,53.
 Bedfordiæ castrum construitur. 153,28. 835,30.
 Beketrestone. 1894,41.
 Bela, Rex Hungariæ, &c. Margaritam Henrici R. junioris viduam ducit. 63,1,6. Literæ Henrici II ad eum. 63,8, 38. Literæ ejus ad Henricum II. 639,1.
 Belgrave. V. *Leicestria*.
 Belinus, R. Britonum. 2484,40.
 Bella Landa, cœnobium. 1028,57.
 Belli Abbacia. De situ & mensura ejus Willielmus Conq. cœlesti oraculo admonetur. 2341,20. V. *willielmus Conq.* Valor spiritualium & temporalium ad eam pertinentium. 2164, 21. ¶ Ejus Abbates: *Adam*; *Odo*. Ecclesia ibi dedicatur. 219,54.
 Bellum. V. *Prelum*.
 Balvacensis Episcopus. V. *Ricardus I.R.*
 S. Benedicti corpus ubi requiescat. 1220,63. Ejus regula quando primum in Anglia observata. 2232. Herdingus, Cisterciensium autor, eam examinat. 2371,1.
 S. Benedicti monasterium in Norfolcia. V. *Conybolm*. ¶ Ejus Abbates: *wolficus*; *Alfius*.
 Benedictus, Abbas Girvensis & Wiramuthensis. 4,8. 75,65. 774,21. Ejus vita. 91,44. Monasteria bina construit. 91, &c. 800,22. 1637,49. 1695,1. Libros & sanctorum reliquias ex locis transmarinis illuc affert. 92,10. 93,63. 1695,33. Moritur. 94,64.
 Benedictus, Abbas Witebiensis. 206,30. 273,36.
 Benedictus I, P.R. 1757,55. Moritur. 1758,45.
 Benedictus II, P.R. 441, 42. 2231.
 Benedictus III, P.R. 2239. Anastasium Antipapam habuit. 450,49.
 Benedictus IV, P.R. 452,66. 2241.
 Benedictus V, P.R. 2243. Contra juramentum Imperatori datum a Romanis electus, 457,34. rejicitur. 457,41.
 Benedictus VI, P.R. 2243.

Benedictus VII, P.R. 2243.
 Benedictus VIII, P.R. Rom. 1650,47. 2245.
 Benedictus, P.R. ob simoniam excommunicatur. 201,61.
 Benedictus IX, P.R. simoniacus & illiteratus. 2245. Silvester sibi adjungit. 475,19. Hic tertius superadditur, Gregorius. 475,23. Quos inter se altercantes Imp. deponit, & Clementem elevat. 475,28. 2320,11.
 Benedictus X, P.R. 1652,2. 2247.
 Benedictus XI, P.R. 2003,51. 2277. 2529,64. Distichon de eo. 2494,23.
 Benedictus XII, P.R. 2085,10. 2281. 2565,38. Constitutiones ejus. 2580,67.
 Benedictus, Prior S. Trinitatis. 1432,44. 1820,15. Fit Abbas Burgenfis. 1120,9.
 Beneverthus, Episcopus. 2219,50.
 Bentonæ castrum destruitur. 770,45. 776,20.
 Beornelmus, Abbas S. Augustini. 1777,55. 2244.
 Beornredus, R. Mercie, ab Offa fugatur. 776,1. Vocatur Bronredus. 446,13.
 Berengarii opinio de Eucharistia. 940,6. 2335,65. Eam coram concilio retractat. 2336,1. Ejus elogium. 2336,18. Lanfranci cum eo congressus. 2360,64. Nicolaum P.R. pene in sententiam suam pertraxerat. 2360,43. Quamvis pœnitentiam egerit, 2336,10. tamen Fulbertus ejus præsentiam abhorruit. 2336, 26. Obitum suum prædicat. 952, 16. 2336, 32. Quinam contra eum scripserint. 2336,6.
 Berengera. V. *Ricardus I.R.*
 Berkingense, vel Berchigense, monasterium sanctimoniale. 412,58. ab Erkenwado constructum. 440,44. ¶ Ejus Abbatissæ: *Edelburga*; *Hildelitha*; *Maria*.
 ¶ Bermundseenses (vel Beremundenfes, 1445,52.) Priores: *Petrus*; *Robertus*; *Guerricus*; *Henricus*.
 Berna, R. Or. Anglorum. 748,39.
 Bernardus de Balliolo, vel de Baiol. 261,52. 320,63. Ejus fortitudo. 1091,58.
 S. Bernardus fit monachus Cisterciensis. 1004, 61. 2251. Abbas Clarevallensis. 257,26. 271,18. De ejus natalibus, victu, studiis, dictis, scriptis, morte. 1042,20. 2389,14. Quanto in honore fuerit apud Papam Eugenium. 275,14. 1361,6. Suadet Regi Franciæ, ut Hierosolymam proficiscatur. 509,8. Ejus prophetia de Henrico II R. Angliæ. 1045,66. 2393,32. Obir. 282,48. 527,48.
 Bernardus, Menevensis Episcopus. 237,9. 502,29. 504,9. 1017,65. 1341,44.
 Bernechus, Episc. Australium Saxonum. 413,10.
 Bernet, domus incendium. 929,18.
 Bernicia, provincia Northumbriæ, 285,11. quando conversata. 286,2. 290,18.
 Bernredus, R. Mercie. V. *Burthredus*.
 Bernulfus, R. Mercie. 778, 33. Ab Edbrichto vincitur. 442,5. Concilio Cloveshoensi præfuit. 2213,26. Terras quas Kenewolfus abstulerat Archiepiscopo Cantuariensi restituit. 2213,2214. *Godmerefham* Ecclesiæ Christi Cantuar. donat. 2216,26.
 Bernus. V. *Siwardus*.
 Bertha, vel Berta, Regina Anglorum. 435, 59. Qua conditione fuerit Ethelberto copulata. 1630, 4. Ejus genealogia; 1767, 28. Capellanus; 1767,37. Sepultura. 1767,24.
 Bertinus, Abbas Beverlacenfis. 794,28. Is est forsan qui vocatur Brichunus. 1693,15.
 Bertou. 2019,59.
 Bertramus Gordon, vel Gurdon, Ricardum I lethaliter vulnerat. 1277,36. V. *Ricardus I.R.*
 Bertulfus, R. Mercie. 120,10. A Dacis fugatur. 778,61.
 Berwicum incenditur. 1089,35. 1091, 29. Muro & fossa munitur. 2480, 35. Castellum datur Regibus Angliæ. 584,57. Restituitur Scoto. 1167,57.
 Beverlacenfe monasterium diratur. 838,46. V. *Eelfricus*, & *Kinsus*. Quibus ædificiis & privilegiis illud ornarit Aldredus. 1704, 41. ¶ Ejus Abbates: *Bertinus*; *wolfbeath*. ¶ Priores: *Thomas*; *Thomas Becket*; *Gaufridus*; *willielmus de Melton*.
 S. Biblia quis in capita diviserit. 2430,66.
 Bilage, quid. 1936,39. 2001,24.
 Bilsintohæ monasterii valor. 2167,17.
 Birinus fit Episcopus. 755,13. A P.R. in Britanniam mittitur. 755,16. 1635,55. Hostiam, quam in littore reliquerat, petiturus, per mare siccis pedibus ambulat. 755,35. Convertuntur omnes qui in navi erant. 755,42. Cunctis, præter Episcopum, dormientibus, navis ad optatum portum

tum pervenit. 755, 50. Birinus vetulam cæcam & surdam sanat. 755, 59. Occidentales Saxones convertit. 756, 7. Dorciæ sedem Episcopalem habuit, 438, 43. 756, 13. 1635, 57. & sepulcrum. 756, 16. Corpus ejus Wentam transfer-
tur. 756, 17.
Birkelanus, R. Daciæ. 2320, 39.
Birstanus. V. *Brinstanus*.
Biscopland, quid. 852, 41.
Bisi, Episc. Or. Anglorum. 1638, 29.
Bispefcote datur ecclesiæ S. Albani. 502, 49.
Bituricensis Archiepiscopus ad Ducatum Aquitanix spectat. 1062, 61.
Blakburne-shire. 956, 65.
Blasius, martyr, magno pretio emtus, Roma Cantuariam trans-
fertur. 1644, 12.
Blederi, Episc. Landavenfis. 461, 6.
Bleduc, Episc. de S. David. 467, 33.
Blengate hundredum. 1935, 26. 1943, 18. 2018, 60. 2120, 31.
Blodwithe, quid. 957, 39.
Boamundus [lege, *Reimundus*,] Comes Tripolitanus, proditi-
onis reus, amens fit, & expirat. 640, 17.
Eocland, quid. 836, 15. 852, 41. 923, 55.
Bodesham. 1784, 16.
Boifilus, Abbas Mailrosensis. 2, 58. 67, 29. 294, 58. 788, 34. erat Cuthberti magister. 2, 2. ejus reliquix Dunelmum
translatæ. 32, 40.
¶ Bokingamiæ Com. *Thomas de Woodstoke*.
Bolling. 1839, 9.
Bonifacius, Archiepisc. Cantuar. 1893, 51. 2263. 2432, 34.
Rogerio Abbati S. Augustini benedictionem denegat. 1899, 33. Moritur. 1919, 2.
Bonifacius, Episc. Or. Anglorum. 1635, 33.
Bonifacius III, P. R. 2229. A Phoca Imp. obtinet, ut Roma-
na caput esset ecclesiarum. 437, 23.
Bonifacius IV, P. R. 437, 29. 2229. Ejus literæ ad Ethelber-
tum R. 1781, 2. ad Mellitum, de privilegiis Augustinen-
sium. 1766, 37.
Bonifacius V, P. R. 437, 51. 1634, 9. 2229. Ejus literæ ad
Justum Cantuar. 739, 64. ad eundem, de dignitate eccle-
siæ Dorobernensis; 1749, 9. ad Edwinum, R. Northumbriæ.
781, 19.
Bonifacius VI, P. R. 452, 46. 2241.
Bonifacius VII, P. R. 2243.
Bonifacius VIII, P. R. 1965, 35. 2275. 2468, 21. 2728, 48. Quomodo Pontificatum obtinuerit. 2003, 9. Disti-
chon de eo propheticum. 2003, 49. Sextum librum Decreta-
tium edit. 2472, 24. Excommunicat Regem Franciæ.
2528, 58. Muneribus inhiabat. 2002, 64. Jubileum cen-
tesimo quoque anno repetendum decernit. 2195, 42. 2528, 37. Hæreseos, homicidii, simoniæ accusatur. 2529, 61. Prædecessoris de eo prophetia impletur. 2472, 28. Obitus
ejus miserrimus. 2003, 26. 2472, 42. Ejus literæ, clericos
a laicorum exactionibus eximentes; 2489, 37. ad Edwar-
dum I, de pace cum Gallo ineunda; 2504, 30. Ejus de-
cretum, de pace inter ipsos duplici matrimonio confirmanda.
2526, 37. Ejus literæ ad Robertum Cantuar. pro Thoma
Custe. 1968, 15. Privilegium ob eo conventui S. Augusti-
ni, sed non gratis, indultum. 1971, &c. Quomodo illud,
Ego plantavi, Apollon rigavit, &c. exposuerit. 1986, 50.
Aliud privilegium, priori restrictius. 1995, &c. Contu-
melias & minas in Archiep. Cantuariensem projicit. 1990,
60. 1993, 10.
Bonifacius IX, P. R. 2285. Usus & fructus jubilei diffun-
dit. 2195, 57.
Bonus, P. R. 2243. Sed potius, *Donus*, legendum.
Borden. 1863, 23.
Bosa, vel Boza, Deirorum, vel Eboracensis, Archiepiscopus. 4,
61. 440, 53. 792, 65. 1638, 47. 1691, 16. 1692, 15.
Boselus, Episc. Wicciorum. 441, 15. 1638, 56.
Boso, ecstasi passus, mira narrat. 55 & 56.
Bostonæ castrum fundatur. 2430, 16.
Botos, sine emendatione. 308, 44.
S. Botulfi corpus quomodo divisum, & quo translatus. 868,
62.
Botuune, Abbas Ripensis. 110, 26.
Boxleensis Abbatix valor. 2165, 37. ¶ Ejus Abbates: *Tho-
mas; Lambertus; walterus; Johannes; Dionysius*.
Brabacenorum, vel Braibancenorum, secta, turba gravis paci,
placidæque inimica quieti, quomodo suppressa. 1461, 14.
Mira historia de Brabaceno lapidem in B. Virginis imagi-
nem jaciente. 1499, 38.
Braburn. 1776, 65.

Brackleienſe hoſpitale. Ibi cor fundatoris ſale conditum ſerva-
tur. 2346, 40.
Bregwinus, Archiep. Cantuar. 106, 32. 444, 20. 1773, 29.
2235. Vocatur Brechwinus, 2210, 44. & Lyzegwinus.
742, 54.
Brennius, Dunwallonis F. R. Scotiæ. 2484, 39.
Bridgenorth, vel Bruggenorth: De capella collegiata ibi in
caſtro ſita. 989, 18.
Bridgunia, ſponſus. 861, 58.
Brigbota, quid. 923, 38. 929, 24.
Brige, vel Brudge, vel Brugge, conditur. 153, 8. 356, 19.
834, 33.
S. Brigidæ ſepulcrum. 1111, 29. 1145, 34.
Brihtegus, vel Brihtegus, Abbas Perſcorenſis, fit Episcopus
Wicciorum. 178, 62. 180, 15. 469, 50.
Brihtelmus, Episc. Wintonienſis. 157, 43.
Brihtwoldi, Episcopi Wintonienſis, viſio de Regibus & Re-
gno Angliæ. 136, 45. 373, 47. 909, 20. 955, 46. V. *Edmar-
dus Confessor*. Vocatur Brihtwaldus, 373, 47. & Brihtwol-
dus, 2318, 31. Dicitur Wiltunenſis. 136, 45. 2318, 33.
Brimesburg conſtruitur. 834, 24. Vocatur *Brunesburgh*, 356,
19.
¶ Brincaburgenſis Prior: *Nicolaus*.
Brinſtanus, vel Biriſtanus, Episc. Wintonienſis. 154, 49.
454, 21. Dicitur Wiltonienſis. 838, 52. V. *Fretheſtanus*.
Britannia, a Bruto dicta. 728, 57. 2483, 18. Olim Albion
vocabatur. 2484, 16. Vocatur Loegria. 1154, 43. Quo-
modo Brutus eam inter filios diſiſerit. 2484, 22. Olim
quinque diverſæ gentes & linguæ in Britannia. 1739, 28.
Britannia minor olim Regibus, poſtea binis Comitibus, dein
uni ſubdita. 548, 58. Quomodo fuerit a Rege Anglorum
adquiſita. 1059, 43. Dux ejus, homo Regis Angliæ. 1196,
10.
Brihtegus. V. *Brihtegus*.
Brithelmus, episc. Wellenſis. 864, 19. Cantuarienſis electus,
ſtatim reprobat. 456, 58. 864, 20. Ad priorem cathedram
revertitur. 157, 57. 864, 23. 1645, 41.
Brithfridus in ſomnis jubetur Ethelbertum ſepelire. 752, 53.
Brithmarus, episc. Lichfeldenſis. 180, 19.
Brithnodi, vel Brithnorhus, Dux Or. Anglorum, ad bellum
contra paganos profeſſurus, terras ſuas per eccleſias dividit.
2223, 60. In prælio cadit. 162, 16. Ejus uxor Elfleda *He-
tlege*, villam Suffolciæ, eccleſiæ Chriſti Cant. dat. 2222, 47.
Brithnotus, primus Abbas Elienſis. 747, 66. 868, 41.
Brithricus, vel Briſtricus, R. Occid. Saxonum. 110, 44. 445,
1. 770, 60. Veneno ab uxore necatur. 118, 28.
Brithunus. V. *Bertinus*.
Brithwoldus, Episc. Wiltonienſis. 182, 35.
Brithwoldus, vel Brihtwaldus, vel Birthwoldus, vel Berthwal-
dus, Abbas Raculſenſis. 1640, 19. 2207, 49. Fit Archiep.
Cantuar. 98, 46. 100, 37. 441, 57. 742, 13. 768, 25.
1771, 8. 2208, 22. 2233. Wilfridum Eboracenſem propter
inobedientiam loco mover. 1741, 61.
Britonum prima converſio ab idolis ad fidem. 725, 10. 1686,
60. Nunquam totaliter a fide defecerunt. 725, 16. 736, 55.
Eorum Regnum quamdiu duraverit. 725, 25. Quando &
quomodo monarchiam amiſerint. 1154, 35. ¶ Eorum Re-
ges: *Brutus; Locrinus; Dunwallo; Belinus; Arthurus;
Modvedus; Conſtantineus; Aurelius Conanus; Careticus;
Vortiporius; Malgo*. V. *Wallenſes*.
Broklondæ eccleſia appropriatur Auguſtinenſibus. 2086, 1.
ordinatio vicariæ. 2087, 64.
Bruern Bocard, unus e Northumbriæ magnatibus. 802, 45.
Osbrithus R. ejus uxori ſuprum per vim infert. 802, 53.
Ipſe vindictæ cupidus Dacos in regnum vocat. 803, 7. Oc-
ciditur. 809, 58.
¶ Brugenſis Abbatiffa: *Edelburga*.
Brunichilda, Regina Franciæ. 436, 66. 1694, 17.
Bruno, autor ordinis Carthuſianorum. 979, 22. 1005, 6.
2352, 64.
Bruti res geſtæ, & filii. 2484, 13.
Bulgarinus, Comes Engoliſmenſis, Pictaviam invadens re-
pellitur. 590, 10. Pedibus Henrici II ſupplex advolvitur.
594, 45.
Bullas plumbeas ciſalpini præſules ſcriptis non apponunt.
1458, 59. Bullis carentia privilegia pro primatu Cantuari-
enſis Archiepiscopi producuntur. 1717, 61. Bulla plumbea
Auguſtinus utebatur: 1764, 63. Uſi ſunt quidam Episco-
pi tranſmarini. 1765, 3.
Burdinus, Antipapa. 238, 56. 1007, 14. Contumelioſe tracta-
tur. 1008, 27. 2381, 13.
Burga quando reparanda. 843, 21.

Burgh abbatia, prope Stanfordiam, nunc *Peterborough*. 868, 27. Vocatur *Burch*, 359, 58. & *Medeshamstede*, 162, 34. 475, 64. 1699, 56. & Abbatia Petri de Burgo. 1108, 1. Seditiosi quidam ei ruinam intentantes profligantur. 2638, 45. ¶ Ejus Abbates: *Saxulfus*; *Aldulfus*; *Godricus*; *Arnulfus*; *Willielmus*; *Benedictus*.
Burmorus ter in anno habendus. 872, 14. 924, 26.
Burgicus, Episcopus (uti puro) Roffensis. 2221, 26.
Burgundia descriptio. 602, 2. Ejus regimen. 601, 56.
Burbota, quid. 923, 28. 929, 24.
Burbbriche, quid. 957, 21.
Burthredus, R. Merciorum. 778, 66. Britones subjugat. 120, 41. 139, 7. 779, 1. A Dacis expellitur. 127, 32. 779, 4. Vocatur Burreddus, & Bernredus. 778, 67. 807, 47. 810, 29.
Burtona ad Trentam. Monasterium ibi fundatur. 885, 14.
Burwarmerch. 1776, 48. 1777, 25.
Bury. 745, 14. 754, 58. Olim dicta *Bedricewrthe*, 467, 37. & *Bedrichesworde*, 806, 44. & *Betricheforde*. 2325, 1. Illuc S. Edmundi corpus transfertur. 806, 43. Privilegia ei concedit Edmundus, R. Angliæ, 856, 6. & Canutus. 892, 33. 914, 8. Primi ejus Abbatia monachi unde venerint. 914, 1. 2325, 4. V. S. *Edmundi*.

C

CAdomwiti capit Henricus V. 2292.
Cadvaladrus, R. Britonum. 439, 41. Moritur. 441, 52.
Cadwallanus, Princeps Southwalliæ, sub Angli conductu securus, interficitur. 607, 13. Henricus II ejus cædem severe ulciscitur. 607, 23.
Cadwallo. V. *Cedwalla*.
Cæcus natus meritis Johannis Beverlacensis visum accipit. 357, 39. Cæci curantur ab Edwardo Conf. V. *Edwardus Conf.*
Cairleil. V. *Carleol*.
Calcei acuti. 2369, 28.
¶ Caldensis Abbas: *Girardus*.
Caletum ab Anglis obsidetur. 2588, 44. Commeatus illuc advehitur. 2592, 36. Cives fame laborantes Regi scribunt ut opem festinet. 2593, 17. Anglus literas interceptas legit & ad Gallum mittit. 2593, 13. Gallus ingentem exercitum adducit; 2594, 1. sed non ausus cum hoste congregi, festinanter reducit. 2594, 39. Cives se & urbem Edwardo Anglo dedunt. 2594, 54. 2284. Modus deditiois. 2594, 63. Rex eis veniam concedit. 2595, 9. Famelici cibos nati, nimia voracitate pereunt. 2595, 11. Veteres custodes in turrim Londinensem conjecti: 2595, 57. novi constituti. 2596, 13. Ibi lanæ *stapula* constituitur. 2626, 42. 2734, 52. Anglorum colonia illuc deducitur. 2626, 44.
Calixtus II, P.R. 1007, 58. 1661, 29. 1715, 19. 2251, 2380, 41. Imperatorem excommunicat. 1007, 62. Remis concilium celebrat. 503, 28. 1715, 27. Turstinum consecrat. V. *Turstinus*. In eo negotio callide & avaro se gessit. 1014, 10. Gregorium Antipapam contumeliose tractat. 244, 50. 1008, 27. 2381, 12. Cantuariensi iratus, Eboracensem Archiepiscopum & S. Augustini Abbatem contra ipsum erigit. 1328, 25. Radulfi Cantuariensis ad eum epistola. 1735—1748. Privilegium Augustinensibus ab eo concessum. 1797, 4.
Calvescentis cujusdam crines mire sistuntur; mire defluunt. 2368, 25.
Calves-croft. V. *Cow-holme*.
Camber, R. Walliæ. 2484, 26.
Cambium non est sine teste. 842, 64.
Cambria, Walliæ antiquum nomen. 2484, 27.
Camelegiat, Episcopus Britonum. 833, 58.
Campanarum libera pulsatio Augustinensibus prohibita. 1792, 10. Concessa. 1797, 17.
Candida Casa in Gallowaia sit Episcopalis sedes. 774, 67. Ad Anglos olim pertinuit, 788, 30. 801, 32. & ad provinciam Eboracensem. 1111, 58. Ejus nominis ratio. 786, 32. Vocatur Herwicernensis ecclesia. 1720, 30. ¶ Ejus Episcopi: *Wethelinus*, vel *Wettelinus*; *Frihwaldus*; *Pheftwinus*; *Ethelbirinus*; *Badwulfus*; *Johannes*; *Christianus*; *Giladanus*.
Canis hominem si momorderit, quæ multa domino irroganda. 824, 31. Canes omnes per forestas occiduntur. 2417, 50.
Canonicorum electio citra assensum Decani irrita. 506, 5. 507, 8. Canonicorum collegia juxta ecclesias cathedrales statuere Rex & Episcopi moluntur. 1222, 42. 1481, 15. 1484,

46. 1564, 11. 1594, 8. 1596, 1. Canonicis suis quomodo providerit Turstinus Eboracensis. 1720, 37.
Cantabrigia, vel Cantebrigia, comburitur. 888, 8. Olim erat in diocesi Lincolnensi. 987, 64. Ecclesia S. Ægidii ibi fundatur. 868, 55. 987, 60. Cantabrigienses fortiter pugnant. 887, 64. ¶ Cantabrigiæ Comes: *Edmundus de Langeley*.
Cantium vestat Cedwalla, R. Occid. Saxonum; 741, 46. subjugat Edbrichtus. 743, 10. Unde factum quod hæc sola ex Angliæ provinciis avitas consuetudines inviolatas retineat. 1786, 12. De Cantia Regno. 728, 64. 800, 50. Ejus Regum genealogia. 85, &c. ¶ Cantia Reges: *Hengistus*; *Osca*; *Oiba*; *Hirmericus*; *Ethelbertus I*; *Ethelbaldus*, vel *Edbaldus*; *Erchembertus*; *Egebertus*, vel *Egbertus*; *Lotharius*; *Edricus*; *Wyched* & *Wedbard*; *Witbredus*; *Egfredus*, vel *Edbertus*; *Edbrichtus*, vel *Ethelbertus II*; *Alricus*; *Ethelbertus III*; *Eathmundus*; *Cuthredus*, vel *Cuddredus*; *Baldredus*; *Eardulfus*, qui quo loco reponatur, nescio. ¶ Cantii Comites: *Atherus*; *Ealchere*; *Godwinus*; *Odo*; *Hubertus de Burgo*; *Edmundus*.
Cantredus, quid. 1074, 3. V. *Hundredus*.
Cantuaria, seu Dorobernia, seu Canterberia. 1752, 39. Fit metropolis totius Britannia. 438, 5 & 24. 1749—1752. Cur hæc urbs sedes Archiepiscopi, non Londinum. 1686, 39. 1737, 9. Ejus fines. 2147, 21. Incenditur. 1100, 47. 1457, 45. Per infidias Almeri a Dacis capta, miserrime vastatur. 168, 40. 888, 55. 1649, 50. 1782, 59. Henricus III concedit ut a duobus Ballivis regatur. 1881, 10. *Stablegate* ibi, unde dicatur: 1559, 46. 2204, 56. Ejus loci immunitas & privilegia. 1759, 48. 2204, 2205. Terræ in *Queengate* Augustinensibus donatæ. 1774, 60. S. Pauli ecclesia iisdem appropriata: 1917, 41. 2095, 23. Vicaria ibidem. 2095, 60. Pancrasii ecclesia, olim fanum idolorum: 1760, 27. Diabolus se inde pulsum dolens, eam evertere voluit, nec potuit. 1760, 40. Ecclesia SS. Petri & Pauli. V. S. *Augustini ecclesia*. Basilica S. Johannis Baptistæ fundatur. 1641, 20. Ecclesia Christi ubi nunc stat, olim sterit palatium Ethelberti. 1760, 19. 2204, 60. Sepultura privilegium a Monasterio S. Augustini ad eam transfertur. 1772, 1773. 2210. V. *Cuthbertus Archiep.* Conflagrat. 581, 34. 1428, 51. Incendii illius graphica descriptio. 1289, 1290. Bis antea conflagravit. 1291, 32. De ejus reparatione. 1290, 52. 1298, 25. Veteris ecclesiæ, cum altaribus & reliquiis, descriptio. 1291, 27. Lanfranci opus, cum altaribus & Archiepiscoporum sepulcris, describitur. 1293, 1. Chorus Conradi. 1294, 22. Architectus Willielmus, 1290, 67. ruptis trabibus, a summo ad imum decidit: 1298, 60. inde operi inutilis factus, in Franciam, patriam suam, redit. 1299, 21. Operis novi & veteris differentia. 1302, 44.
Ecclesiæ Christi origo & incrementa. 1310, 22. Ejus benefactores, & quid quisque ei donaverit. 2207—2226. Priori ejus & conventui quam potestatem concesserit Lanfrancus. 1311, 1. Quæ donavit Anselmus. 1311, 38. 2226, 17. Quam gravis iis fuerit Theobaldus. 1311—1313. 1367—1369. V. *Theobaldus*. Quam saevit Thomas. 1313, 60. Quomodo erga eos se gesserit Ricardus. 1314, 8. Quomodo Baldewinus. 1314, 38. 1488, 41. V. *Baldewinus*. Sententia Clementis III, P.R. in eos qui eorum bona invaserant. 1321, 39. Johannis Anagnini P.R. Legati ad eos literæ. 1323, 1324. Cantuariensis ecclesia id Angliis, quod Romana universis. 1332, 5. 1735, 67. A Willielmo Archiepiscopo solenniter dedicatur & dotatur. 1341, 11. 1664, 15. Londinensis Episcopus olim in hac Ecclesiaungebatur officio Decani; 1382, 63. Wintoniensis, Cantoris; 1382, 60. Roffensis, Capellani. 1383, 58. V. *Roffensis*. Charta Henrici II de libertatibus hujus ecclesiæ. 1435, 24. Charta Richardi I de bosco de *Blen*. 1575, 4. Alia ejusdem, de recognitionibus tenementorum faciendis. 1575, 4. Henrici I dictum de hac ecclesia, ejusque patrono. 1663, 22. Ecclesia S. Martini in Dovera ei in dotem datur. 1341, 21. 1664, 19. Quæ ei dederit Hubertus. 1683, 19. Ejus jura violentibus anathema denuntiatur. 1749, 66. 1751, 1. 1752, 35.
Monachis Ecclesiæ Christi, seu S. Trinitatis, Thomas Cantuariensis conatus Baldewini in visionibus patefacit. 1481, 53. Nunii ad eos a Rege missi: 1487, 25. Monachorum ad eos responsum. 1488, 1489. Rex ipse Cantuariam adiens, monachorum pertinaciam flectere conatur, sed frustra. 1490, 1. Archiepiscopi jurisdictioni subduntur. 1304, 33. Baldewino obliunt. 635, 8. 705, 25. Cum eo pacem ineunt. 649, 47. 707, 64. 1167, 27. V.

V. *Baldewinus*. Contendunt cum Episcopis suffraganeis de jure eligendi Archiepiscopum. 619, 40. 620, 43. 666, 44. 669. 1424, 63. 1468—1474. 1662, 35. Rex eorum privilegia imminuere satagit. 1466, &c. Suffraganeorum literæ ad P.R. de electione Archiepiscopi. 666, 39. Monachi, citra consensum suffraganeorum, electionem peragunt. 667, 9. V. *Baldewinus*. Absq; autoritate Cantuariensis ecclesiæ Episcoporum electiones non debent fieri. 1564, 65. Episcopi electi in hac ecclesia consecrandi. 1567, 1568. 1570, 65. Literæ conventus, inhibentes ne consecratio R. Wigornienfis alibi fiat. 1567, 44. Literæ Episcoporum suffraganeorum, prohibentes ne quis ex Episcopis Galliæ G. Eboracensem consecret. 1571, 5. Ricardi I ad monachos literæ, postulantes ut Willielmum Montis Regalis Archiepiscopum ad Cantuariensem sedem eligant. 1568, 65. Monachorum responsum. 1569, 45. 1578, 25. Aliæ Ricardi literæ, de Archiepiscopo eligendo. 1578, 66. Monachi tres & Osbernus Prior a conventu deponuntur. 1570, 4. Sacerdotes Cantix ab hoc conventu oleum & chrisma soliti accipere. 1530, 14. Maleficos judicandi potestas huic conventui concessa. 1590, 26. Jubente Rege ut eorum thesauri inspiciantur. 1614, 48. 1680, 44. Archiepiscopo humiliter scribunt ut eos indemnes conservet. 1614, 65. Possessiones illis auferuntur. 1615, 26. restituntur. 1615, 36. Eorum responsum in curia Regis, de non ostensis thesauris. 1615, 60. Controversia inter ipsos & Hubertum Archiepiscopum de ecclesia Lambethana. 1593—1623. 1680—1682. V. *Lambetha*. Literæ Innocentii III ad Ricardum I, de injuriis quas iis intulerat. 1623, 61. Literæ ejusdem ad conventum consolatorix. 1625, 19. Literæ eorum ad Regem, cum jam tertio spoliarentur. 1626, 18. Literæ eorundem ad Archiepiscopum, ejus patrocinium implorantes. 1626, 38. Literæ eorum ad P. R. 1627, 9. Rege occiso, omnia eis redduntur, præter pecuniam. 1628, 33. Maneria XXV eis restituntur. 490, 1. Monachi ecclesiæ Christi & S. Augustini se mutuis processionibus visitant. 628, 23. Commutationes terrarum & compositiones faciunt. V. *S. Augustini ecclesia*. ¶ Priores hujus ecclesiæ. V. *S. Trinitatis ecclesia*.

Cantuariensem Archiepiscopum ex ordine monastico eligendi mos mutatur. 247, 50. V. *Monachi*. Odo post electionem fit monachus, ne morem turbare videatur. 454, 34. Archiepiscopus, a quo & ubi ordinandus. 438, 18. 485, 15. 972, 10. 1382, 42. 1747, 21. V. *Eboracensis*. Pontificis R. Legatus nascitur. 2155, 25 & 39. Cantuarienses Archiepiscopi primatum habuerant super Britanniam totam & Hiberniam. 970, 65. 2348, 51. Ad Cantuariensem pertinet, Regem coronare. 1338, 35. 1664, 3. V. *Reges*. Rex Angliæ specialis ejus parochianus, & tota Anglia ejus parochia. 1661, 40. In ejus provincia, nedum in præsentia, non solent Legati P. R. mitrati incedere. 1485, 63. In provincia ejus non licet Eboracensi crucem portare. 1237, 61. 1584, 32. Ejus locus in conciliis. 535, 38. 1784, 58. 2247. Scotix Episcopos ei subjectionem debere. 1739, 11. V. *Scotia*. Ad eum pertinent redditus. Rossensis Episcopatus, quando vacaverit. 1462, 6. V. *Rossensis*. Ejus jurisdictio in loco Cantuariæ vocato *Staplegate*. 2204, &c. Chorepiscopum quamdiu habuerit. 1650, 65. S. Augustini Abbatia ejus ditioni subtrahitur. 1331, 26. V. *S. Augustini ecclesia*. VII Episcoporum subjectionem ei subtrahere conatur Gelardus. 1682, 15. In Eboracensi provincia Archiepiscopalem potestatem exercuit. 1741, 24. Cum Eboracensi de primatu litigat. 250, 50. 1717. 60. Turstinus ei subjectionem negat. 237, 20. & victoriam in foro Romano reportat. 1718, 20. Radulfi epistola ad Calixtum P. R. ubi objectionibus Thurstini fuisse respondet, primatum & privilegia suæ sedis tueretur, & Papæ patrocinium nunc humiliter, nunc audacter postulat. 1735—1748. Utriusque sedis argumenta. 1263, 21. 2348, &c. Gregorius M. constituit, ut iste ex eis prior habeatur qui prius fuerit ordinatus. 436, 51. 730, 53. 1263, 24. Papa interdicit Cantuariensi exigere, & Eboracensi profiteri subjectionem. 266, 65. Cantuariensis prioritas confirmatur a Bonifacio. 438, 6 & 24. 1749, 9. Honorio. 1750, 18. Gregorio III. 443, 4. Leone. 446, 56. Formoso. 453, 14. 1751, 11. Johanne. 458, 29. Alexandro. 546, 53. 580, 4. qui postea contrarium decernit. 589, 40. Ab Eboracensi agnoscitur Primas, sed non Metropolitanus, totius Britannix. 491, 31. V. *Primatis vocabulum*. Quæstio hæc, de cathedrarum primatu, ventilatur & determinatur. 437, 64. 484, 38. 970, &c. 2348, &c. Totius controversiæ historia. 1263—1265. Charta Conqueritoris de Cantuariensis primatu. 1161, 45. Valor Archiepiscopatus Cantuariensis. 2164, 38. Valor totius cleri in Cantuariensi provincia.

2164, 27. Valor Episcopatum in eadem. 2175, 2176. Actus Archiepiscoporum ab Augustino usque ad Hubertum. 1629—1684. Romanæ sedi quam fideles semper fuerint. 1735, 32. ¶ Archiepiscopi Cantuarienses, quorum in his libris mentio: *Augustinus*; *Laurentius*; *Mellitus*; *Justus*; *Honorius*; *Deus-dedit*; *Wihardus*; *Theodorus*; *Brithwaldus*, vel *Berthwaldus*; *Tatwinus*; *Nothelmus*, vel *Nothelinus*; *Cuthbertus*, vel *Culbertus*; *Bregwinus*, vel *Lyegwinus*; *Lambertus*, vel *Jambertus*; *Ethelberdus*, vel *Adelardus*; *Woluredus*; *Theologildus*, vel *Ecologildus*; *Ceolnothus*, vel *Ceonodus*; *Ethelredus*, vel *Etheredus*; *Plegmundus*, vel *Pleiemundus*; *Athelmus*, vel *Ethelmus*, vel *Aldelmus*; *Wolfeinus*, vel *Wolfeinus*; *Odo*; *Elfsinus*; *Brithelmus*; *Dunstanus*; *Ethelgarus*, vel *Stilgarus*; *Siricus*, vel *Siricius*; *Alfricus*, vel *Elfricus*, vel *Eluricus*, vel *Wolricus*; *Elsegus*; *Lifingus*, vel *Ethelstanus*; *Agilnothus*, vel *Ethelnothus*; *Edfsinus*, vel *Edfsus*; *Swardus*; *Robertus Gemeticensis*; *Stigandus*; *Lanfrancus*; *Anselmus*; *Radulfus*; *Willielmus de Curbellio*; *Theobaldus*; *Thomas Becket*; *Rogerus*; *Ricardus*; *Baldewinus*; *Reginaldus*; *Hubertus walteri*; *Stephanus de Langton*; *Ricardus II*; *Edmundus de Abingdon*; *Bonifacius*; *Robertus Kilwarby*; *Johannes Peckam*; *Robertus de Winchelsey*; *Thomas Cobham*; *Walterus Reinold*; *Simon Mepeham*; *Johannes Stratford*; *Johannes Offord*; *Thomas Bradwardin*; *Simon Iseleph*; *Simon Langham*; *Willielmus Wittlesey*; *Simon Sudbury*; *Willielmus Courteney*; *Thomas Arundel*; *Rogerus Waldene*.

Cantuariensis Archidiaconi dignitas. 1057, 58. Vacantium ecclesiarum custodiam sibi vendicat. 1857, 28. 1861, 6. Ecclesiæ ad eum pertinentes, earumque valor. 2165, 11.

Cantuariensis diocesis uno olim Archidiacono contenta, tres accipit. 584, 4. Valor temporalium & spiritualium totius cleri in hac diocesi. 2164, 21. Decanatus in eadem, & beneficia ecclesiastica in singulis contenta, & uniuscujusque pars vigesima. 2169—2175. Domus hospitales & monasteria in eadem, & singulorum valor. 2161—2169.

Cantugernus, primus Glasguensis ecclesiæ Episcopus. 1746, 37.

Cantum ecclesiasticum vix probant Wiclevitæ. 2707, 61.

Cantandi mos in ecclesiis quando coeperit. 1637, 63.

Canutus, Cnut, vel Cnuto, Suani F. 466, 3. vel Haneleci. 2320, 39. Ab Egelredo fugatus, 466, 12. 892, 53. 2315, 55. oblidum manus, aures, nares obruncat. 171, 30. 892, 58. In Daciam revertitur. 892, 61. In Angliam redit. 893, 3. Rex ab Anglis eligitur. 173, 7. 363, 30. 374, 46. 466, 31. 903, 54. 2315, 59. Jus ejus ad Regnum Angliæ. 2320, 30. Londinum obsidet. 173, 27. 904, 10. Ab Edmundo Ferreo-latere sæpius vincitur. 173, 39. 174, 2 & 33. 904, 17 &c. 2316, 6. Apud Assandum eum vincit. 175, 16. Singulari cum eo certamen init. 364, 41. 905, 57. 2316, 46. Pace facta, divisum imperium cum eo habet. 175, 38. 466, 43. 906, 1. Edmundo mortuo, totum obrinet. 176, 37. 466, 56. 906, 47. 2246. 2317, 19. Edvium occidit. 176, 52. 907, 20. 2317, 47. Emmam Egelredi viduam ducit. 374, 55. 906, 59. 2318, 1. cujus consilio, Edmundi filios ad Regem Suavorum occidendos mittit. 176, 56. 374, 50. 466, 62. 907, 29. 2317, 50. Regni optimates adulationis & perfurii dignas ab eo pœnas luunt. 176, 3. 365, 61. 907, 7 & 22. 2317, 25. Edricum proditorem pro meritis remunerat. 365, 46. 908, 15. 2318, 15. V. *Edmundus, Egelredi F*. Regnum Norreganorum adipiscitur. 178, 16. 468, 31. 911, 60. Contra Vandalos exercitum Anglorum & Dacorum ducit. 908, 39. sed Angli soli, Rege infcio, noctu hostes profligant. 908, 42. 2318, 42. 2318, 27. Angliam in IV partes dividit. 176, 39. 466, 58. 906, 50. 2317, 33. Comitem Hæcun in exilium mittit. 178, 22. Dum Romam versus peregrinatur, 178, 37. exactiones per Galliam, data pecunia, ad medietatem diminui facit. 468, 61. 912, 51. Romæ agit pœnitentiam, & dona offert. 469, 18. 912, 40. 2325, 38. Mandat Episcopis suis, ut omnia Deo debita persolvantur. 469, 23. Multa S. Cuthberto donat. 33, 33. Monachos collocat in monasterio de Badriceworthe. 467, 35. Eisdem multa prædia & privilegia largitur. 892, 32. 2324, 61. S. Edmundi terram fossa circumdat. 892, 34. In honorem S. Benedicti duo monasteria construit. 913, 1. Mortem Wolfrico Abbati & monachis intencans, mire placatur. 913, 38. Ecclesiâ Assandun

duni construit. 467, 39. Ecclesiæ Christi Cantuariæ quæ dederit. 2223, 18. 2224, 11. 2225, 21. Augustinenses præcipue coluit. 1782, 47. 1908, 66. Eis dat manerium de Mentre. 1783, 43. 1909, 28. Ejus votum de corpore Mildredæ ad eos transferendo. 1909, 42. Ejus charta de utroque. 2127, 41. Pene naufragus, adjutorio S. Augustini liberatur. 1909, 59. Editha virgo contra eum e tumulo assurgit. 909, 4. Adversus Ulfum & Eilafum præliatur. 911, 54. Malcolmum R. Scotiæ aliosq; subjicit. 912, 60. Ejus potentia. 968, 53. 1651, 19. 2317, 20. Videns mare nequitiam obtemperare ipsius imperio, Dei supremam potentiam agnoscit. 468, 64. 912, 1. 2325, 24. & coronam auream gestare amplius nolens, eam Christi imagini imponit. 469, 10. 912, 15. 2325, 36. Ejus proles. 906, 54. 2325, 41. Filiam Imperatori Rom. maritat. 468, 59. 906, 67. Regna inter filios partitur. 179, 2. 469, 63. 914, 9. 2325, 15. Ejus leges. 914—931. Ejus mors & sepultura. 179, 9. 472, 33. 914, 20. 2325, 43.

Canutus, Suani F. Rex Dacorum, Angliam oppugnatum veniens, consilio mutato redit. 975, 46. Rursus idem cogitans, impeditur. 213, 2. 478, 59. 2353, 42. A suis martyrio coronatur. 213, 48. 482, 34. In Sanctorum numerum adscribitur. 1007, 57. Ejus ossa in scrinio conduntur. 224, 1.

Capa, tunica. 531, 16.

Capillos torquere aut componere, Sanctimonialibus interdictum. 328, 29.

Capucini, vel Caputii, unde dicti. 1461, 54. Eorum ordo ubi & qua occasione incepit. 1461, 4. Eorum instituta. 1461, 47.

Careicus, R. Britonum, a Saxonibus ultra Sabrinam fluvium fugatur. 1154, 35.

S. Carilefi monasterium. 49, 17.

Carl, Comes Domnanix. 138, 35.

Carlemannus, R. Francorum, ab apro occiditur. 149, 42. Ejus prosapia. 149, 44.

Carleol, vel Carleil, Britannice *Luel*, Latine Luguballia, a Paganis diruta, restauratur. 217, 58. 490, 58. Vocatur Kardulia, 1803, 40. & Karreliol. 1720, 29. Dicitur esse in Scotia. 2007, 64. Scoti magnam ejus partem comburunt. 2480, 53. 2674, 38. B. Virgo, ejus patrona. 2675, 43. Castello & turribus munitur. 246, 60. 987, 27. 2384, 61. Ad regimen Episcopi Dunelmensis olim pertinebat. 13, 47. 69, 22. Fit sedes Episcopalis. 257, 48. 1019, 65. ¶ Carleolenses Episcopi: *Aldulphus*, vel *Amulfus*, vel *Adelwoldus*; *Johannes*. ¶ Carleolensis Comes: *Andreas de Harkley*.

Carleyshire. 956, 61. 957, 11.

Carlomannus, Pipini F. fit monachus. 443, 36.

Carlus Aldredum Comitem interficit. 81, 39. 204, 37. Ejus filii & nepotes ab Aldredi nepote occiduntur. 82, 3. 205, 50.

Carmelitarum capæ mutantur. 2463, 10.

Carmen Bedæ. V. *Beda*. Carmen triumphale, de bello Standardii. 331, 332.

Carnotensis Episcopus. V. *Johannes de Sarisburia*, & *Willielmus*.

Caroli Regis signum in Francia quid significet. 1465, 52.

Carolus, Boemi F. Imp. 2596, 37.

Carolus Calvus, R. Francorum. 148, 24. Carlomannum filium excæcat. 451, 18. 566, 29.

Carolus, Canuti Regis Dacorum F. Comes Flandrensis. 503, 57. 1007, 55. Dum Missam audit, a suis occiditur. 254, 66. 1016, 10.

Carolus Comes Provinciæ, Manfredi occiso, Siciliam obtinet. 2435, 47. 2443, 23. Rex Arragoniæ eum inde fugat. 2443, 28.

Carolus Crassus, R. Francorum, regno pellitur. 150, 23.

Carolus de Bloys Ducis Britannix titulum assumit. 2581, 33. Capitur, 2593, 53. In Angliam ducitur. 2596, 57. Ejus perfidia. 2607, 27. Occiditur. 2628, 35.

Carolus M. Rex Franciæ. 107, 9. 444, 42. Papiam, aliasque urbes capit. 444, 53. &c. Wintichindum Saxonum Ducem subjugat. 107, 17 &c. 445, 3. Ticinam, urbem Longobardorum, capit. 107, 50. Aquilgrani basilicam exstruit. 446, 47. Fit Imp. Rom. 117, 9. 447, 19. 565, 11. 770, 38. Persa ei elephantem mittit. 447, 38. Avars & Hunnos vincit. 447, 41. Helviones, Hunnos & Britones superat. 448, 19. Hunnorum spolia ecclesiis & pauperibus dividit. 113, 37. Quis fuerit ejus præceptor. 447, 66. V. *Alcuinus*. Ejus eruditio, & scripta. 446, 38. Mensibus nomina imponit, & ventis. 446, 42 & 44. Studia literarum in Gallia instituit. 817, 13. Concilia celebrari curat. 448, 61. Librum synodi C. P. ad Britannos mittit. 111, 50. Ejus literæ ad Offam R. Merciorum. 608, 16. Jus eligendi Pont. Romanum, investiendiq; Episcopos, Adrianus P. R. illi dat. 444, 56. Inter filios regnum partitur. 447, 52. Pipinus F. in eum conjurans, in monasterium truditur. 565, 22. Coronam imperialem Lu-

dovico F. imponit. 448, 58. Edburga, optione data, filium ei præfert. 118, 35. Quam sapienter liberos instituendos curaverit. 448, 10. Lectiones festis diebus legendas compilari fecit. 448, 5. Pons Moguntinus, ab eo quanto labore constructus, quantillo tempore destruitur. 448, 52. Eleemosynas largissimas distribuit. 445, 48. Quomodo res suas testamento diviserit. 448, 24. Ejus mors. 448, 67. Ejus Vitam scripsit Alcuinus. 449, 3. Archiepiscopales civitates quæ ei suberant. 448, 33. Ejus genealogia & posterit. 1017, 22.

Carolus Martellus Chilpericum fugat. 442, 49. Saracenos e Gallia abigit. 941, 45. Andegavensem urbem Raginfredo dat. 443, 25. Pipinum mittit Papiam, ut capilli more Longobardico ei tondentur. 443, 26. Dæmones eum e sepulcro abripiunt. 941, 50.

Carolus IV, Rex Francorum, moritur. 2553, 39.

Carolus VI, R. Francorum, villas Flandriæ capit. 2672, 13. Scotis auxiliatur. 2674, 66. Ad Angliam invadendam magnum exercitum cogit. 2679, 5. tributum inauditum exigit. 2679, 15. palum miræ structuræ parat; 2679, 18. omnia nullo successu. 2679, 23. Cladem Gandavensium machinatus, ipse cladem accipit. 2680, 21.

Carolus simplex a Francis neglectui habetur. 451, 66. Fit Rex. 452, 6. Robertum Parisiensem Regnum invadentem perimit. 453, 57. Se & Franciam Imperatori submittit. 453, 59. In custodiam truditur. 453, moritur. 454, 9.

Carri ab hominibus tracti. 508, 41.

Cartheleisense castrum fundatur. 2430, 16.

Carthusianorum ordo quando incepit. 979, 21. 1005, 8. 2249. 2352, 62. Quomodo vivat. 1005, 8. 2353, 8. Quando primum in Angliam venerint. 1142, 36.

Casera, neptis Nox, ante diluviū in Hiberniam venit. 1073, 48.

Cassinenfis. V. *Paulus*.

Cassiodorus. 432, 12.

Castellum ligneum & portatile ad turres expugnandas fabricatum. 2404, 40. V. *Turris*. 1019.

Castitatis primum documentum. 1649, 37.

Castra, unde dicta. 1034, 43.

Catana, urbs Siciliæ, terræ motu subruitur. 1049, 64.

S. Catharinæ rota. 1482, 14.

Causici quando primum in Angliam arcessiti. 1665, 30.

Ceadda, vel Cedda, Episcopus Merciorum & Orientalium Saxonum. 2, 67, 58, 39 & 43. 744, 36. 772, 37. Populum utrumq; ad fidem convertit. 241. Vocatur Episcopus Londinensis. 1636, 36. 1638, 35. Seberti R. mortē prædicat. 744, 47.

Cedda, Ceaddæ frater. 1636, 43. Erat Abbas Lastinghamensis. 1636, 44. 1689, 61. Fit Archiep. Eboracensis. 293, 42. 439, 32. 789, 31. Ejus humilitas: 789, 43. Ad Theodorum Cantuariensem mitis responsio. 439, 56. 789, 59. V. *Theodorus*. Archiepiscopatu abdicato, ad cœnobium Lastinghamense se recipit. 293, 42. 1690, 61. Fit Episcopus Merciorum, sive Lichfeldensis. 790, 2. 792, 55. 1638, 2 & 9. 1690, 11. Cum pedibus obire loca solebat. 1636, 51. Theodorus eum equitare jubet. 1638, 11. Vocatur Ceadda. 1740, 12.

Cedwalla, vel Cadwallo, R. Britonum, Edwinum R. Northumbriæ occidit. 784, 20. ut & Osricum & Ainfridum, Edwini successores. 785, 24. Ejus crudelitas. 784, 34. 785, 31. Ab Oswaldo superatur. 785, 59.

Cedwalla, vel

Cedwallus, R. Occid. Saxonum. 440, 2. Cantiam vastat. 741, 46. 756, 67. Vectam insulam subigit. 756, 63. 1691, 39. Romæ baptizatus, moritur. 742, 3. 757, 33. Ejus Epitaphium. 757, 42. Vocatur Rex Suffexiæ. 1770, 38. Charta ejus de donatione Pagahamix &c. 2207, 56. Alia, de Geddinga, &c. 2208, 4.

Celestinus II, P. R. 273, 42. 508, 31. 1032, 62. 2253. 2387, 40.

Celestinus III, P. R. 659, 59. 1197, 21. 1567, 27. Ejus literæ: ad Veronensem Episc. de Duce Austriæ; 675, 20. ad Hubertum Cantuar. eum Legatum constituentes; 679, 11. ad Episcopos, Abbates, &c. mandantes ut Huberto debitum honorem impendant; 679, 55. de divortio quod cum uxore fecerat R. Franciæ; 681, 52. ad Episcopos provinciæ Cantuar. de miseris terræ S. &c. 683, 62. ad Hubertum Cant. de deponendo Abbate Thorneiensis; 696, 35. contra Willielmi Eliensis adversarios. 1228, 65. V. *Willielmus de Longo campo*. Legatos in Normanniam mittit ad litem inter Eliensem & Rothomagensē dirimendam; 1238, 46. Quibus a militibus abactis, unus ex iis senescallum & Normanniam totam sub interdicto ponit: 1239, 5. Celestinus vero eos absolvit. 1240, 41. Monachus Coven-trensis quomodo eum ad causam audiendā impulerit. 1223, 1. Pedibus

Pedibus suis coronam capiti Imperatoris imponit, inpositam deiecit. 2403,40. Literæ ejus, irritam facientes sententiam excommunicationis ab Eboracensi adversus Dunelmensem prolatam. 1238,16. Literæ ejus pro monachis Cantuariensibus cum Archiep. suo contendentibus. 1324—1325. 1571,59. 1573,54. 1592,15. Literæ de ecclesia Lameheienfi. 1593,9. Privilegia Augustinensibus indulta. 1839, &c. Literæ ad Archiepiscopum, mandantes ne eos gravet: 1841,11. ad Rogerum Abbatem, de obedientia Archiepiscopo non præstanda. 1841,45. Moritur. 1274,31.

Celestinus IV, P.R. 2263. 2432,25.

Celestinus V, P.R. 2275. 2468,17. Astutia Cardinalium Pontificatu exiit. 2003,11. 2472,33. Ejus de successore prophetia. 2472,28.

Cenredus. V. *Kenredo*.

Cenwaldus, vel Kenewaldus, vel Kinewalchius, R. Occid. Saxonum, fidem deserens, regno pellitur. 756,20. Restituitur. 756,26. Ecclesiam Wintoniæ construit. 438,64. 1635,69. Winam Episcopatu pellit. 439,33. 1636,2.

Cenwallus, vel Kenwolfus, R. Occid. Saxonum. 437. 54. 755,6.

Ceol, ulcus. 897,57.

Ceolbertus, Abbas S. Augustini. 1777,38. 2242.

Ceolfrius, Abbas Girvenfis & Wiramuthensis. 4,8. 8,50. 92,56. 94,66. 758,47. 774,22. 800,28. 1695,4. Se munere abdicat. 95,25.

Ceohmundus, Episcopus. 2219,48.

Ceolnothus, vel Ceonodus, S. Trinitatis Decanus seu Prior. 1643,12. Fit Archiepiscopus Cantuar. 124,47. 143,14. 449,50. 742,64. 1643,3. 1776,43. 2239. Ecclesiæ suæ quæ donaverit. 2217,2218.

Ceolricus, R. Occid. Saxonum. 755,6.

Ceolwolfus, Episcopus [Sidnacestrensis]. 2219,46.

Ceolwolfus, R. Merciorum. 778,31. Charta ejus de terris Ecclesiæ Christi Cantuar. donatis. 2216,31.

Ceolwolfus, Rex Merciorum alius. V. *Celwolfus*.

Ceolwolfus, R. Northumbriæ. 91,26. 795,10. Ejus profapia. 7,37. Multa ecclesiæ Lindisfarnensi donat. 9,56. 69,46. 139,44. Ei Historiam Anglorum dicat Beda. 7,62. 106,3. 442,41. 795,12. Regno abdicato, fit monachus. 9,50. 69,46. 103,57. 139,47. 795,10. In Ecclesia Lindisfarnensi sepelitur. 9,63. Illinc Northamiam transfertur. 9,66. 13,26. 139,48.

Ceonwaldus. V. *Kinewaldus*.

Ceorlus, R. Merciorum. 771,10.

Ceorlus, rusticus. 764,47. 824,43. 846,11.

Ceræ distributio in monasterio S. Augustini. 1937,31.

Cerdicus. V. *Sardicus*.

¶ Cernellenfis Abbas: *Haimo*.

Certelesienfe monasterium fundatur. 440,45.

Cerva. V. *Eormenburga*.

Cestria, dicta Legecestria, 869,14. V. *Legecestria*. ¶ Cestrenses Abbates: *Ricardus*; *Robertus de Haltinges*. ¶ Cestrenses Comites: *Hugo I*; *Ricardus*; *Ranulfus I*; *Leofricus*; *Ranulfus II*; *Hugo II*; *Ranulfus III*; *Johannes Scotus*. Henricus III. constituit primogenitum suum Comitem Cestriæ, 2435,67. ut & Edwardus III. 1977,26. Cestrensis Episcopatus sedes, olim Lichfeldia & Conventria. 801,20. V. 1654,37.

¶ Cestrenses Episcopi. V. *Coventrenses*.

Cetus ad litus appulsus, a monachis Cantuariensibus dividitur. 1566,48.

Charybdis. 1010,47. 1187,32.

Cheolredus, vel Kelredus, R. Merciorum. 758,55. Cum Ina R. præliatur. 773,40.

¶ Chertofæ Prior: *Hugo*.

Chevilliauc, Episc. Landavenfis. 451,15.

Chichelinus, Rex. V. *Kewelinus*.

Chichelinus, vel Cuikeimus, Episcopus Rossensis. 792,61. 1638,43.

Chisteley, vel Chistelet, vel Sturigay. 1762,42. 1799,56. 1836,59. 1881,53. 1883,48. 1898,62. 1962,35. 2033,33. 2124,20. 2139. Appropriatio ecclesiæ. 2113, &c. De vicaria ejusdem. 2115,22.

Choreæ. V. *Magnus Martyr*.

Chorepiscopi. 1650,65.

Chrisma Londini consecrat Baldewinus Archiep. 1494,2. Quod gravamen maximum reputant monachi Cantuarienses: 1493,48. a quibus Chrisma accipere solebant totius Cantuar. sacerdotes. 1530,16. Quæ pro chrismate ab Augustinensibus extorserint. 1797,29. Pretium pro chrismate pendit solitum Turstinus Eborac. remittit. 1717,24.

Christiani Turcos vincunt. 223,66. 224,50. V. *Crucigeri*. Rex

Tharlis suos peste absumptos videns, Christianismum amplecti statuit: 2598,18. sed mox, audito Christianos similiter absumi, animum mutat. 2598,24.

Christianus, Archiep. Moguntinus, schismati abrenuntiat. 1130,59. 1439,30.

Christianus, Episc. Candidæ Cæs. 1103,36. 1118,33. 1111,54.

Christophorus, P.R. 452,67. 2241.

CHRISTUS, cur in stabulo natus, in cruce mortuus. 2660,22. Quo die baptizatus. 205,40. Ejus natalis quomodo solenniter consecrari solitus. 398,53. 410,60. Passus est pœnas plus quam infernales. 2658,8. Aperto latere, patiebatur. 2660,65. Apparet Patrieio Abbati: 1076,56. 2390,15. Edwardo Confessori, & Leofrico Comiti: 389,7. 549,29. Edmundo Cantuariensi, cum adhuc puer fuerit: 2432,66. quem monet, quomodo frontem signaret. 2433,3. Thomam Beckettum alloquitur. 1401,57. Crucifixus & in aere pendens nonnullis apparet apud Dunstapellam. 2399,32. Sanguis ejus Henrico III. mittitur. 2435,36. Ejus capa, seu tunica, invenitur: 531,16. 1047,47. Quando B. mater eam fecerit. 1047,51. Pars tunicæ in conspectu Cantuariæ servatur. 1763,42. Corona ejus spinea in Galliam affertur. 2432,28. Dux Lancastriæ, pretiosis multis ei a Gallo oblatis, spinam e corona illa eligit. 2605,24. Unum e clavibus, quibus confgebatur, S. Mildredæ e Calunensi monasterio aufert: 1907,45. Alter in manubrio ensis Constantini M. recondebatur. 2321,32. Ejus lancea invenitur. V. *Lancea*. Ejus baculus Dubliniæ servatur: 1076,58. 1078,56. 2390,16. per quem vermes ex Hibernia ejecti. 1078,57. Eam corporaliter in Eucharistia adesse, miraculo ostenditur. 2651,16. Opiniones quædam de corpore Christi hæreticæ judicant. 2467,18. Christi corpus non ultra octo dies servandum: 327,25. 1347,35. A quibus deferendum ad infirmos. 327,26. 1347,36. Ejus imago Veronicæ sudario indita. 1221,26. Passio imaginis ejus. 444,27. Statua ejus lapidea, jactu lapidis vulnerata, sanguinem emittit. 1499,51. De lampade ad ejus sepulcrum ardente Saladinus augurium sumit. 1243,33. Liber a Judæo mire invenitur, prophetiam præclaram de Christo continens. 2435,31. Quidam se Christum esse vendicans, crucifigitur. 2430,34.

Chronici scribendi ratio. 429,1. Ejus definitio. 433,1. Ab Historia quomodo differt. 1336,17.

D. Chrysostomus quando scripserit. 431,59.

Cicada miræ in Sicilia. 1011,3.

Cicestria flammis absumitur. 236,40. A Selesia illuc transfertur cathedra Episcopalis. 975,60. 1654,38. ¶ Cicestrenses, seu Australium Saxonum, Episcopi: *Wilfridus*; *Eadritus*; *Bernechus*; *Ethelgarus*; *Ethelricus*, vel *Agelricus*; *Grimketel*; *Hecc*; *Agelricus*; *Stigandus*; *Godefridus*; *Radulfus*; *Sifridus*; *Hilarius*; *Johannes*; *Gaufridus*; *Seinfridus*; *Simon*; *Radulfus*; *Ricardus*; *Johannes de Langton*; *Thomas Rushook*.

Cippus in unaquaq; villa habendus. 2730,22.

Cirencestria, Britanniæ *Cairceri*. 129,20. Canoniorum cœnobium ibi fundatur. 310,5. 505,40.

Ciresbirith. V. *Cyresbury*.

Cirkamense monasterium a Waltero Espee conditum. 338,13. ¶ Ejus Prior: *Wallefus*.

Cisterciensis cœnobii exordium. 223,26. 498,43. 994,35. 2251,2370,55. Quomodo vitam instituant. 994,41. 2371,40. Immunitas eorum ab oneribus publicis. 1256,28. Quando primum in Angliam advecti. 338,17. Cœnobium Rievallense iis repletur. 257,26. 338,24. 2371,37. Eorum numerus brevi multum adauctus. 338,27. 2372,7. Ricardus I. centum marcas annuas iis assignat. 648,1. Idem eos blandiendo spoliat. 1255,33.

Cithara sonans, nemine pulsante. 878,60.

¶ Clamorgacenses Episcopi. V. *Glamorgacenses*.

Clarebaldus, Abbas Fevershamensis. 1365,31. 1817,53.

Clarembaldus, Abbas S. Augustini. 1384,11. 1815,16. 2256. Archiepiscopo professionem negat. 934,45. 711,21. Interfectores Thomæ cum eo conferunt. 1414,63. Bonæ monasterii prodigit. 1816 &c. Monachi, interpositis appellationibus, benedictionem ejus impediunt. 1816,34. Ob incestum &c. degradatur. 561,35. 1433,34. 1817,51. Alexandri III. P.R. literæ, ejus depositionem confirmantes. 1817,66.

Clarendoniæ statuta. 1386,52.

¶ Clarentes Comites: *Gilbertus*; *Ricardus*.

Claudius natus Johannis Beverlacenfis meritis sanus incedit. 357,40.

Clavus, architectis quid. 1298,33.

Clemens, Abbas S. Mariæ Eboraci. 206,27. 533,32.

S. Clemens, quorundam Papa. 430,1.

Clemens II, P.R. 2247. V. *Benedictus IX*.

Clemens III, P.R. 636,32. 1148,24. 1513,23. Ejus literæ: [F 2] Gaufridi

- Gaufridi Eboracensis electionem confirmantes; 653, 35. ad Willielmum R. Scotiæ, de immunitate ecclesiæ Scotiæ; 1196, 17. de negotio inter Archiep. & monachos Cantuarienses. 1321, 1322, 1528, 56, 1530, 39. Lis inter ipsum & Romanos, di utra urbe Tusculana, sedatur. 1190, 60. Moritur. 1567, 26.
- Clemens IV, P. R. 1726, 64. 2271, 2452, 28. Uxorem & liberos habuerat. 2438, 16. Ejus honores, & res gestæ. 2438, 17.
- Clemens V, P. R. 1729, 65. 2277, Ejus acti. 2494, 26. Ordinem Templariorum funditus subvertit. 1730, 1. Sedem Roma Avenionem transfert. 2494, 42. Ejus literæ de ecclesiis quibusdam conventui S. Augustini appropriandis. 2102, 21.
- Clemens VI, P. R. 2281, 2581, 7. Nuntios mittit ad Edwardum III. 2601, 31. Edwardi ad eum literæ. 2082, 32. Jubileum a centesimo ad quinquagesimum annum reducit. 2195, 47. Ejus literæ de procuracionibus archidiaconi Cantuar. 2084, 59. ad Abbatem & conventum S. Augustini, de appropriatione quarundam ecclesiarum. 2086, 12. Privilegia ab eo Abbati indulta. 2118, 27. Veneno moritur. 2605, 37.
- Clemens VII, Papa schismaticus. 2285, 2632, 61. Quænam nationes ei adhærebant. 2671, 24. Episcopus Norwicensis thesauros & exercitum adversus eum cogit. 2671, 22. V. *Urbanus VI*.
- Clemens, qui & Wibertus, Antipapa, obit. 224, 64. V. *wibertus*.
- Clent*. 777, 28. 778, 4.
- Clerici prisca a superbia & avaritia quam alieni: 1636, 51 & c. quantoque in honore apud populum habiti. 1636, 57. Postiores a priscorum moribus quantum degeneraverint: 2442, 46. Eorum mores taxantur. 1595, 36. 2442. Eorum luxus & negligentia, temporibus Edgari R. 360, 43. 361, 58. Quomodo reformandi. 2442, 58. Vita & vestitu parum a laicis differentes, ab Aldredo Eboracensi reformantur. 1704, 63. Iis interdicitur venatio, usura, & turpe lucrum. 254, 19. 327, 66. 1348, 1. 1430, 60. Iis non licet arma sumere; 328, 19. 1348, 20. 1430, 66. nec tabernas ingredi; 1429, 64. nec comam nutrire; 1430, 11. nec vestimentis indecoris indui; 1430, 12. nec ulli luxui indulgere; 2708, 29. nec de capite hominis vel membris judicare; 1430, 3. V. *Episcopi*. nec seculares jurisdictiones administrare; 1081, 53. 1430, 7. nec matrimonium inire. 205, 60. 231, 42. 327, 61. 1000, 52. 1429, 56. V. *Presbyteri*. Leges de eorum castitate. 858, 55. 919, 49. 1001, 55. 1429, 45. 1455, 44. Sanctimonialium monasteria sine causa non frequentent. 1455, 54. Ob civilem causam, Rege inconsulto, regno non excedant. 548, 49. 1386, 65. Si mundanis negotiis se ingerant, a ministerio deturbandi. 1451, 61. Ad duellum non cogendi. 592, 13. Accusari, quomodo se purgent. 919. Pro forisfacto forisfactæ tantum, aut pro laico feodo, ante secularem judicem trahendi. 587, 58. V. 1386, 56. Ob venationem ferarum ad forum civile pertrahuntur. 587, 41. Non a Regibus, sed ab Episcopis puniendi. 946, 61. V. *Sacerdotes*. Quamvis capitale crimen admittant, solum ab Episcopis suis sunt judicandi. 927, 18 & 32. Vide Statuta Clarendoniæ, 1386, 1387. Ob maleficia exautoratos a manu laicorum protegunt Episcopi. 537, 1. 1058, 50. In Normannia, nisi pro homicidio, furto, &c. non sunt a laico judicandi. 657, 53. Non a laicis, sed ab Episcopis, quando urget necessitas, exactionibus onerandi. 1451, 5. Bonifacii VIII decretum de clericorum immunitate. 2489, 37. Wiclifi opinio de laicorum in eos potestate. 2650, 66. 2657, 62. De clericorum litigationibus. 1431, 25. De injuriis clerico illatis, & earum compensatione. 846, 31. De iis qui clericum verberaverint, vel ligaverint. 927, 26. Qui violentas manus clerico intulerit, a solo Papa absolvi potest. 1032, 60. 1348, 5. Clericorum interfectores quomodo puniendi. 592, 8. 927, 4. Clericorum bona ad quos pertineant. 1447, 32. Clericus unius tantum ecclesiæ curam suscipito. 603, 40. V. *Plures*. Clericorum filii ad Pontificatum summum evecti. 532, 56. V. *Ecclesia*. Clericus cum sorore Imperatoris volutus, dorso ejus extra aulam evehitur, & Episcopatum obtinet. 470, 35. V. *Henricus III*, Imp. Clericus fit Rex Franciæ. 442, 47. Alius fit Rex Angliæ. 450, 18. 802, 7.
- Clerkenwellense cœnobium quantum valeat. 2168, 50. A plebeiis tumultuantibus incenditur. 2636, 1.
- Clodoveus, R. Franciæ, coronam & jus regnandi ab Anastasio CP. Imp. accipit. 608, 37. O. eo cœlitus allato ungitur. 608, 41. Ejus successores. 608, 43. 1767, 28. Ejus genealogia & poster. 1017, 7.
- Clovesho, V. *Concilia*. Illuc semel in anno Episcopi convenire tenentur. 1639, 23.
- Cluniacense cœnobium construitur. 452, 11. 833, 31. 2238.
- Ejus Abbas Archiabbas quidam est. 599, 40.
- Cnut. V. *Canutus*.
- Codrinus, R. Dacorum. 803, 26.
- Coeller, Episc. Merciorum. 772, 29.
- Cœmeteria. V. *Ecclesia*. Quidam quotiescunque per cœmeteria tranfierit, pro defunctis orare solitus, ab ipsis propulsatur. 2368, 57.
- Coenredus. V. *Kenredus*.
- Coenwolfus. V. *Kenulfus*.
- Cognomina Normannorum qui cum Willielmo in Angliam venerunt. 963—965.
- ¶ Coldingamenses, vel Coludimberenses, Abbatiæ: *Ebba*; *Etheldreda Regina*.
- S. Colemanii aves in Hibernia. 1078, 14.
- Colibrondus, immanis gigas, a Guidone Warwicensi interficitur. 2324.
- Colloquium quatuor regum. 611, 54.
- Colmannus, Episc. Lindisfarnensis. 3, 7. 293, 22. 788, 63. 1636, 27. 1689, 43. Errorem circa Paschæ observationem mutare nolens, Episcopatu cedit. 789, 10.
- Colubræ prodigiosum prælium. 478, 1.
- Coludimbere. V. *Coldingamenses*.
- Columba rostro scribens, eadem Kenelmi Pontifici Rom. indicat. 777, 55. Columba tabellaria. 993, 48.
- Columba, vel Columbanus, Abbas, Pictos septentrionales convertit. 786, 23. 1635, 49. 1746, 33. Insulam ab eis accipit. 786, 38. Ubi sepeliatur. 1111, 29. Vocatur Columkillus. 1145, 33.
- Colwolfus, vel Ceolwolfus, Rex Merciæ a Danis constitutus. 810, 30.
- Cometæ. 142, 39. 160, 43. 193, 49. 223, 14. 232, 34 & 47. 263, 2. 479, 3 & 13. 708, 58. 872, 54. 961, 19. 993, 29. 1002, 47. 2338, 2. 2369, 5. 2379, 19. Cometa Northumbrensis cladem prænuntiat. 30, 7. Cometa semper portendit aliquod magnum malum. 961, 29.
- Comitatus Angliæ recensentur. 800, 50. 956 & 957. Quibus legibus olim singuli eorum regebantur. 956, 6.
- Communes leges in Anglia quando ordinatæ. 956, 6. 957. 15.
- Communitatem bonorum inter clericos tenent Wiclivi. 2707, 57.
- Comœdia ubi inventa. 1010, 51.
- Compostella fit sedes Archiepiscopi. 1008, 47.
- Conanus, Comes minoris Britannicæ. V. *Fulco Nerra*.
- Conanus, Comes Richemundiæ. 1049, 12. 1059, 44.
- Concilium apud
- Abbinam in Normannia. 1081, 40.
 - Aclech. 299, 1.
 - Ambresburiam. 870, 44.
 - Aquileiam. 445, 5.
 - Arelatam. 448, 61.
 - Baccanceldam 2208, 20. 2211, 45.
 - Barum. 224, 7. 495, 35.
 - Cabillonum, 448, 61.
 - Calne. 870, 43. Ubi omnes qui convenerant, excepto Dunstano, de solario corruerunt. 160, 51. 1647, 41.
 - Cassiliam in Hibernia. 1071, 24.
 - Catalanniam. 231, 1.
 - Chealchite. 1641, 65.
 - Cirding 160, 50.
 - Clandiam. 1654, 33.
 - Clarendonam. 536, 53. 1385, 61. Ejus statuta. 1386, 52. V. *Henricus II*.
 - Clarum montem. 222, 26. 492, 15. 992, 45. 2359, 43.
 - Clovesho. 1642, 31. 1772, 33. 2209, 32. 2213, 23. V. *Clovesho*.
 - Constantiam. 2289.
 - Constantinopolin. 111, 58. 440, 63. 444, 14 & 38.
 - Digun in Burgundia. 706, 35.
 - Glocestriam. 655, 60. 1654, 33.
 - Hufeld, 741, 33. 756, 56. vel Herthfeld, 441, 27. 1639, 25. vel Herthfere. 1770, 19. Literæ ejus synodales. 799, 28.
 - Heorthord, vel Heortford (nunc *Hereford*) ubi de celebratione Paschæ agebatur. 440, 26. Quot Episcopi illuc convenerint. 1639, 2. Ejus Statuta. 1639, 7.
 - Kerling 870, 32.
 - Kingstoniam. 2217, 65.
 - Lateranum. 2421, 9. 2422, 18.
 - Londinum. 227, 58. 253, 5. 264, 50. 326, 5. 499, 10. 504, 24. 975, 53. 1000, 35. 1015, 24. 1017, 57. 1032, 57. 1282, 19. 1369, 60. 1654, 22 & 31. 1667, 60. 2351, 13. 2377, 1 & 48. 2531, 62. 2582, 30.
 - Luzdunum.

Lugdunum. 1921, 20. 2435, 27. 2438, 51. 2443, 30. 2461, 41.
 Moguntiam. 448, 61.
 Niceam, contra Iconomachos. 445, 37.
 Oxonium. 314, 14. 1050, 11. 2430, 34. 2649, 39. 2742, 32.
 Pedredam. 203, 5. 483, 33.
 Pincahalam. 110, 56. 114, 58. 1697, 48. Ejus fides de Trinitate. 115, 17. 1697, 60.
 Pisas. 508, 8. 2289.
 Puellarum castrum in Scoria. 1111, 52.
 Ravennam. 452, 64.
 Rhemensem civitatem. 240, 7. 448. 61. 475, 49. 503, 28. 504, 14. 509, 55. 1007, 18 & 67. 1363, 5. 1715, 27. 2379, 48. Rex Angliæ non dat Episcopis suis licentiam Rhemenſe Concilium adeundi: 509, 57. Papa non venientes suspendit. 509, 58. 1363, 19.
 Romam. 234, 64. 248, 27. 329, 26. 381, 14. 441, 3. 444, 45. 495, 37. 507. 67. 603, 36. 1139, 12. 1446, 26. 1866, 38.
 Toletum. 435, 43.
 Turonensem civitatem. 448, 61. 535, 31. 1384, 19. 2363, 59.
 Twifordam. 5, 9. 57, 35. 1639, 30.
 Vercellas. 2336, 1.
 Viceliacum. 475, 46.
 Viennam. 1730, 16.
 Westminsterium. 406, 13. 504, 46. 505, 64. 507, 55. 585, 63. 588, 59. 656, 58. 707, 19. 1101, 47. 1347, 18. 1429, 12. 1565, 22. 1660, 1. 1663, 34. 1664, 11 & 67. 1674, 38.
 Wicheburgam. 1403, 52.
 Windesforam. 243, 2. 484, 38.
 Wintoniam. 201, 47. 231, 42. 405, 60. 482, 45. 1001, 5. 1028, 3. 1654, 19 & 30. 1803, 31. 2345, 2.
 V. *Conventus, & Parliamentum.*
 Concilium Generale & Universale quomodo differant. 585, 60.
 Concilia in quem finem cogantur. 1429, 31. Quod fuerit primum concilium in Anglia. 2231.
 Confessio non neganda damnato. 830, 31. 927, 26. Ubi debita contritio, ibi confessio superflua. 2650, 21. 2707, 19.
 Opiniones Wiclifitarum de confessione. 2658, 25.
 Conjugium non fit sine consensu utriusque partis. 1431, 66.
 Conjugatis, nisi utraque pars consenserit, ad religionem transire non licet. 1429, 51. V. *Matrimonium.*
 Conon, P. R. 441, 51. 2231.
 Conradus, Frederici Imp. F. Dux Suevorum. 1164, 23. Ad terram S. cum exercitu venit. 1165, 41. Moritur. 1165, 48. 1189, 27.
 Conradus II, scilicet Saliquus, Imp. Mira de eo ejusque successore historia. 909, 43.
 Conradus III, scilicet Dux Bavarie, fit Imp. 2385, 20. Cruce insignitur, 1034, 25. 2387, 59. Ejus copie ob scelera sua variis cladibus absumuntur. 1034, 37. Hierosolymam venit. 1034, 60. Ibi strenue se gerit. 2385, 25. Moritur. 1034, 64.
 Conradus, Marchio Montis-ferrarii, Christianum Moguntie Archiepiscopum in vincula conjicit. 603, 45. Scribit Balduino Cantuar. de miseriis terre S. 641, 58. Tyrum conservat. 643, 24. Guidonem Regem eam ingredi non finit. 1163, 26. De Guidone & Magistro Templi queritur. 643, 27. Auxilium implorat. 643, 37. Sororem Regine Hierosolymitanæ ducit, 657, 18. divortio prius inter ipsam & conjugem Amfridum facto. 1188, 41. Guido & frater Gaufridus eum perjurii & prodicionis accusant. 1202, 4. Gallus Conradi partes tuetur; Anglus, Guidonis. 1202, 21. 1208, 1. Ignave & perfide se gerit. 1203, 49. Controversia inter ipsum & Guidonem judicio R. R. Angliæ & Franciæ determinatur. 1208, 37. Angli monitis haud obtemperat. 1242, 60. Rex Hierosolymitanus eligitur. 1243, 30. A sicariis confoditur. 667, 29. 1243, 43. Mors ejus Regi Angliæ a quibusdam imputatur. 1243, 54. Cur & quomodo fuerit occisus. 680, 48. 1253, 4. 1268, 52. Henricus, Comes Campaniæ, ejus viduam ducit. 667, 31.
 Conradus, Prior Dorobernensis. 501, 44. 1289, 15.
 Conradus, electus Moguntinus Archiep. mavult eo honore carere quam ab Antipapa consecrari. 1130, 48. 1439, 16.
 Honores ab Alexandro III, P. R. accipit. 1130, 43. 1439, 11.
 Consecrationes Episcoporum in ecclesia Cantuariensi peragenda. 1567, 1568, 1570, 65. In consecrationibus nihil violenter exigendum, 253, 33. 327, 29. 1347, 39.
 Consilia Christi sunt præcepta. 2658, 17.
 Consilium Glawornæ initum de Cantuariensi Archiepiscopo constituendo. 247, 35.

Constantia Henricum F. Regem Francorum, Regno pellerenitur. 473, 16. 566, 36.
 Constantia, Regina Sicilia. 1011, 67. 1167, 11.
 Constantinopolis cum fundaretur, phoenix apparuit. 591, 26. Nova Roma appellatur. 447, 34. Prophetia, de ea a Latinis subjicienda. 642, 27. Alia, eam capi non posse nisi per Angelum, quomodo impleta. 2416, 22. A Gallis capitur. 2416, 19. Constantinopolitana ecclesia sibi primatum arripit. 437, 25. CP. Imperium a Romano divisum. 447, 35. CP. Imperator, sedilia in domo sua non habens, qua occasione sibi fieri jussit. 2319, 43.
 Constantinus, Cadoris F. Rex Britonum. 1154, 27.
 Constantinus *εὐνομούχος*, synodo congregata, imagines deponit. 444, 14.
 Constantinus I, P. R. 442, 20. 2233.
 Constantinus II, Papa schismaticus. 444, 44. 2235.
 Constantinus, Irenæ Imperatricis F. V. *Irene*.
 Constantinus M. quantâ reverentia Episcopos dignabatur. 352, 63. 544, 34. Ejus ensis Adelstano missus. 2321, 30. Colibronum gigantem interficit. 2323, 54.
 Constantinus, R. Scotiæ. 154, 37. 2484, 61. Filium obsidem Ethelstano dat. 154, 65. Una cum Anlaso R. Hiberniensium ab Ethelstano vincitur. 155, 20. 838, 23. Iterum vincitur, 838, 44. atque iterum. 830, 40.
 Contraſtus, Edwardi Confessoris dorso subveſtus, integram sanitatem recipit. 384, 41. Alius, ad ejusdem tumulum sanatur. 403, 13.
 Conventus Episcoporum & procerum; apud
 Cireceſtriam. 908, 51.
 Culintonam. 859, 42.
 Gaithintoniam. 1522, 4.
 Gloceſtriam. 1102, 50.
 Gretleiam. 845, 3.
 Habam. 901, 53.
 Londinum. 230, 26. 500, 30. 858, 47. 1122, 47. 1411, 62. Ad Fontem Clericorum. 626, 7.
 Northamptonam. 588, 40. 1108, 16. 1118, 20. 1378, 46. 1389, 33. 1433, 19.
 Oxonium. 2445, 21. Ejus statuta. 2445, 44.
 Pinindeham. 1655, 15.
 Sarisburiam. 237, 23. 1714, 48.
 Venetingum. 895, 66.
 Wallingfordiam. 1378, 21.
 Wodeſtokiam. 894, 1.
 Wormatiam: ubi tractatum de redemptione Regis Angliæ. 670, 32.
 V. *Concilium, & Parliamentum.*
 Convivii descriptio. 2010, 32.
 Copſius, Comes Northumbriæ. 37, 58.
 Cor dolore clauditur, lætitiâ aperitur. 910, 27.
 1 Cor. xiii. 11. *Cum eſſem parvulus*, &c. exponitur. 2758, 34.
 Corabo vehuntur tres Scoti e Scoria in Cornubiam. 812, 48.
 Corcyrâ insula, *Cunſu dicta*, describitur. 1219, 31.
 Cornicula. V. *Incantatrix*.
 ¶ Cornubiæ seu
 Cornwalliæ Comites: *Godricus; Reginaldus; Edwardus; Edmundus; Ricardus; Petrus de Gaviston; Johannes de Eltham; Edwardus*. Comitatus in Ducatum vertitur. 2568, 53.
 Corona spinea. V. *Christus*.
 Coronationis solennis ordo & ceremoniæ. 1158, 16. 2461, 20. V. *Reges*.
 Corpus an sit idem numero mortuum quod vivum. 2467, 22 &c. Corporis membrum aliquod si quis alteri amputaverit, vel læserit, quomodo mulctandus. 827, 7. Corpus Christi. V. *Christus*.
 Colpaticus. V. *Gospatricus*.
 Cosroes, R. Persarum, patrem interficit. 564, 48. A Siroe filio interficitur. 564, 55.
 Coventrela, vel Conventria, immunitatem ab exactionibus miro modo obtinuit. 940, 10. 2334, 58. Privilegia a Riccardo II huic urbi concessa. 2693, 19. Monasterium ibi fundatur: 477, 37. 2334, 49. Quo, ejectis monachis, seculares introducuntur. 1222, 36. Canonicis pulsus; monachi reducuntur. 1274, 27. 1600, 41. S. Augustini brachium illuc missum. 2318, 44. Ecclesia ibi pro caſtro habetur; 1033, 15. 1360, 42. sanguine interea ex parietibus ebulliente. 1033, 20. 1360, 50.
 ¶ Coventrenſis Abbas: *Leofwinus*. ¶ Priores: *Jobertus; Moyses*.
 Coventrenſis diœceſeos tres olim sedes. 618, 43. 2351, 21.
 ¶ Coventrenſes Episcopi: *Robertus*, qui & Cestrenſis; *Robertus Peccator*; *Rogierius*; *Ricardus*, Roberti Peccatoris F. *Gerardus Puella*; *Hugo*; *Gaufridus*.

Coumbe. 1780, 51.
 Cow-dale, Vaccæ vallis. 777, 52.
 Cow-holme, & Calves-croft. Suneman eremita ab angelo monitus ibi habitat. 913, 6. Capella ibi constructa, 913, 17. destruitur. 913, 31. instauratur. 913, 37. Canuus monasterium ibi fundat, & ditat. 913, 51. Vocatur Holm. 2325, 5. Primus Abbas & monachi Abbatæ S. Edmundi hinc venerunt. 914, 1.
 Cowmbwellense monasterium. 1878, 29. 1966, 32. Ejus valor. 2167, 3. ¶ Ejus Priores: *Johannes*; *Johannes*.
 Coyfi pontificis idololatrici conversio. 782, 8.
 Craumers, V. *Turris*.
 Crece monasterium fundatur. 2384, 28. ¶ ejus Abbas: *Geve*.
 Creduntur de aliis mala facile, bona non item. 415, 9.
 Cridda, R. Merciorum. 771, 9.
 ¶ Cridiatunenses Episcopi: *Leofricus*; *Eadulfus*.
 Cridington, olim Episcopalis sedes. 801, 12.
 Crista ab Edwardo III Willielmo Montagu concessa. 2566, 12.
 Crowlandense monasterium fundatur. 868, 52. ¶ Abbates: *Godefridus*; *Wolfriculus*.
 Croxtoniensis Abbatia conflatur. 2545, 1.
 Crucata concessa ab Urbano VI contra Clementem Antipapam. 2660, 9. Quid de ea senserint Wiclivitæ. 2660, 7. V. *Hemicus le Spenser*.
 Crumenifecæ manus mire contracta, & restituta. 2416, 60.
 Crucifixi imago loquitur. 870, 21. 1647, 23. Crucifixi imago Windeforæ se movet, sudat, &c. 1342, 65. Crucifixi forma in aere apparet. 1163, 17. 2399, 32.
 Crucigeri ad Paganos debellandos missi. 222, 32. 492, 46. 992, 50. Variæ nationes varii coloris cruces gestant. 636, 49. Eorum duces. 222, 37. 492, 56. 993, 11. 2363, 61. 2387, 59. 2455, 50. Absolutio & protectio a P. R. iis concessa. 249, 21. 685, 41. 1522, 11. Capiunt Niceam & Laodiceam. 493, 13. Quanta annonæ copia iis supperebat. 493, 15. Paganorum exercitum fundunt. 493, 27. Complures urbes expugnant. 493, 37. 993, 31. Antiochiam obsident; 493, 42. capiunt. 498, 5. Fame graviter affliguntur. 498, 1. Corpora Saracenorum foetentia comedunt. 498, 16. De Paganis plures triumphos reportant. 498, 10 &c. Nudis pedibus Hierosolymam circumveant: 498, 26. eam capiunt. 498, 31. 993, 55. V. *Hierosolyma*. Quantum sanguinis uno prælio fufum. 498, 32. A XX millibus Christianorum CCC millia Turcorum superantur. 498, 35. 1136, 64. 1444, 5. Ludovicus VII. R. Franciæ, Conradus Imp. &c. terram S. adeunt, sed nullo successu. 1364, 64. Damascus a Ludovico pene ad ditionem redacta, a Templariis liberatur: 1365, 8. qui ob prodicionem aurum expectantes, cuprum accipiunt. 1365, 23. In subsidium terræ S. Henricus II denariorum collectam in Normannia instituit. 1399, 5. LM marcatum promittit. 1474, 64. Ejusdem leges de iis qui crucem sumserint. 1522, 11. Decimæ per Angliam exiguntur. 1529, 64. Decimæ ecclesiasticorum in Anglia per sexennium concessæ. 2274. Castrum de Baragh mire capitur. 1136, 64. 1137, 29. Saladinus prope Hierosolymam vincitur. 600, 50. Magister Hospitalis, captus a Saladino, fame interit. 1137, 41. Patriarcha Hierosol. in Europam ad auxilium petendum mittitur. 625, 51. 1144, 38. V. *Heracius*. Miserima Christianorum clades juxta Tiberiadem. 635, 47. 1144, 25. 1501, 1502. 2400, 43. Ibi Templarii occisi, Rex captus, Crux amissa. 1502, 4. Alia clades. 1018, 17. Alia. 1034, 50. Saladinus Aconem & alia loca capit. 1502, 30. Crucem suscipiunt Reges Angliæ & Franciæ, Comes Flandriæ, &c. 636, 35 &c. 1134, 10. 1136, 57. 1148, 1149. 1520, 38. XXM Christianorum in captivitatem ducuntur. 640, 13. Exercitus Saladini prope Prolemaida profligatur. 648, 57. 1163, 50. V. *Acra*. Saladinus nonnullos ex Christianorum ducibus muneribus corrumpit. 655, 22. Tres vel quatuor eorum machinæ igne Græco combustæ. 656, 18. 1189, 48. Columba literas ferens in eorum exercitum ab accipitre decijicitur. 993, 48. Saladinus promissis non stat: 662, 1. Christianorum captivorum capita amputat: 1212, 59. Ricardus, Paganorum. 1213, 5. Paganorum fel in usum medicorum asservatur. 1213, 12. Aurum in Paganorum visceribus inventum. 1213, 14. Nomina Paganorum quibus parcebatur. 1213, 15. Philippus R. Franciæ redit. 662, 7. V. *Philippus Ludov. VII. F.* Saladinus a quatuor turmis Christianorum fugatur. 662, 35. 1213, 1214. Joppe & Cæsarea a Ricardo instauratæ. 662, 51. 1214, 39 & 53. 1240, 50. Ingens caterva vel carvannia Saracenorum & camelorum variis opibus onustorum capitur. 667, 38. 1245, 39. Ricardus Darum expugnat. 667, 44. 1245, 11.

Joppen a Saracenis captam, 1246, 35. sed difficulter, recipit. 667, 50. 1247, 13. Pugna ad Joppen descriptio. 1247—1249. Aliæ res a Ricardo gestæ in terra S. post Philippi discessum. 1240—1250. Pisani & Januenses confligunt. 1242, 52. Pisani a Conrado obsidentur. 1242, 57. Pax inter Pisanos & Januenses resarcitur. 1242, 59. Induciæ inter Christianos & Saracenos factæ. 667, 59. 668, 7. 1249, 20. Ascalon capitur; 1047, 37. dirigitur. 667, 64. 1214, 42. 1249, 25. Christianis datur potestas Hierosolymam intrandi, sed inermibus. 668, 2. 1249, 34. Exercitus Christianorum dilabitur. 1207, 11. 1212, 27. 1246, 8. Ricardus discedit, intra induciarum tempus se reditum pollicitus. 1250, 9. Hierosolymam visitare sub conductu Saracenorum interdictur. 668, 4. De miseriis terræ S. 684, 1. Celestinus P. R. Christianos incitat ut ei opem ferant. 684, 48. In eum finem quadragesima pars reddituum a clero Anglicano exigitur. 707, 11. Germani & Itali iter parant. 1271, 58. Pastores crucigeri Parisiis seditionem concitant. 2435, 62. Damiatia capitur, 2428, 47. sed mox amittitur. 2428, 54. Rursum capitur. 2435, 59. Reges complures cruce signati, navibus & armis in mari Siculo submersis, redeunt. 2455, 2456. Edwardi I res in terra S. gestæ. V. *Edwardus I*. Nomina nobilium defunctorum in obsidione Acræ. 1191. Defuncti in aliis locis. 1191, 40. Dæmon cuidam peregrinanti apparens dicit se Christianis Regibus obstaculo fuisse. 1262, 48. 2410, 11. Joachimi Abbatis prophetia de hujus negotii successu. 2394, 26. Cur Deus Christianorum conatibus adeo obstiterit. 2406, 34. An unquam terra S. e Paganorum manibus eripienda. 2406, 48.
 Crucis sanctæ pars Alfredo mittitur. 130, 55. 148, 15. 355, 37. Alia pars Adelstano. 2321, 38. Pars alia apud Scotos servatur, quam *nigram* vocant. 349, 21. Crux S. a Turcis capitur. 635, 58. 684, 29. 1502, 22. 2258. Christianis deditur. 2428, 64.
 Crucis signum in Luna; 1047, 43. 2394, 4. in cælo; 223, 15. 2369, 7. 2402, 24. in aere; 268, 54. in vestibus hominum. 445, 33. Crux quinque stellarum, Anglo & Gallo de suscipiendo ad terram S. itinere colloquentibus, interdum apparet. 1520, 35. Crucis signo Reges & magnates olim signabant chartas suas. 2123, 48. 2125, 40 &c. 2127, 34. 2129, 64. 2212, 5. 2219, &c. Crucis signum dæmones fugat, 2433, 4, & morbos. 2434, 19.
 Crux ab Archiepiscopo portari non debet ante susceptionem pallii. 1585, 11. Quomodo suscipiatur. 1585, 38. Crucem Eboracensi portare non licet citra Humbram fluvium: 1584, 32. 1237, 61. nec Cantuariensi, in monasterio S. Augustini. V. *S. Augustini ecclesia*. Cruces inunctæ & sacratæ. 2038, 54.
 Cudredus, R. Occid. Saxonum. 768, 35. Vocatur Gudredus, 442, 67. & Cuthred. 100, 65. 104, 55. 105, 16. Britannos, ope Ethelbaldi, profligat. 768, 44. Kinricus ejus F. occiditur. 768, 56. Consulem Edelhimum prælio vincit. 768, 65. Ejus insigne, Draco aureus. 769, 17. Ethelbaldum R. Merciæ fugat. 769, 6. Britannos iterum superat. 769, 58. Moritur. 769, 62. 795, 60.
 Cumbermeræ monasterium fundatur. 1020, 5. 2383, 46.
 Cumbria a Scotis subjugata. 201, 1.
 Cumbwell. V. *Cowmbwell*.
 Cuncacestre. V. *Hagustaldensis ecclesia*, & *Lindisfarnensis*. Postea Cestre vocata. 34, 31. 300, 52. Illic, dum fundatur ecclesia, grandis thesaurus invenitur. 34, 35. Sedes Episcopalis illinc Dunelmum transfertur. 461, 18. 1648, 34.
 Cunsu, insula. V. *Coreyra*.
 Cunedus, Abbas S. Augustini. 1775, 45. 2238.
 Curfac Angeli, Imp. CP. 629, 10. Ejus literæ ad Henricum II. 638, 10. Conspirat cum Saladino adversus Christianos. 642, 13 &c. Ricardum portu prohibens, ab eo vincitur, & argenteis compedibus ligatur. 660, 26. 1197—1200. 1567, 3. 2404, 60. Excæcatus & ementulatus, incarcerationatur. 675, 3.
 S. Cuthbertus, adhuc puer, a puerilibus ad grandiora mire vocatur. 787, 49. Aidani animam in cælum subvectam videt. 788, 1. Cur & quando Mailrosense monasterium sit ingressus. 244, 67. 14295, 6. Angelum hospitio excipit; 788, 12. qui abiens, tres illi panes relinquit. 788, 30. Monasterii Præpositus fit. 788, 35. Abbas dicitur. 674, 46. Quomodo se gesserit. 2, 60. 3, 32. Prophetiæ spiritu pollet. 788, 38. Ægrotos mire sanat. 3, 37. Ejus laus. 3, 48. 5, 13. Anachoreta fit in Farna insula. 4, 23. Fit Prior Lindisfarnensis. 295, 18. Eligitur Episcopus Hagustaldensis, sed Lindisfarnensi ecclesiæ mavult præfici. 1639, 32. Eligitur episcopus Lindisfarnensis: 5, 13. 792, 19. ad quod munus ægre e larebris pertrahitur. 5, 15. 68, 20. 792, 30. Consecratur. 5, 35. 295, 42. 441, 43. 1639, 38. Egfridus R. multas terras ei donat.

donat. 5, 49. 53, 43. 69, &c. Egfridi mortem prædicit: 5, 1. Suam ipsius prælagit. 792, 36. Moritur. 5, 53. Sepelitur in Lindisfarna. 5, 64 &c. Corpus post mortem incorruptum manet. 6, 35. 229, 11. 1003, 26. 2377, 20. Una cum aliorum SS. reliquiis magna cum religione huc illuc a septem portitoribus transfertur. 14, 63 &c. 17, 65. 299, 64. Nomina portitorum. 19, 64. 27, 56. Quale servitium deinceps a clericis ejus celebratum. 15, 43. Cur suis mulierum confortium interdixerit. 16, 20. Reliquias ejus ad Hiberniam transportare tentantes a tempestate prohibentur. 18, 54. Frænum, & equus vehendis ejus ossibus inserviturus, mire inveniuntur. 20, 36. Corpus ejus Cuncacestriam transfertur: 21, 65. Poltea Ripponam: 27, 14. 301, 18. Mox, cum prope Dunelmum immobile factum sit, ibi in virgea ecclesiola primum collocatur, 27, 49. post in Alba ecclesia, 28, 41. tandem in cathedrali quiescit. 29, 30. 67, 11. 301, 25. Mirum de capillo ejus. 32, 14. Nefas erat fœminis vel cœmeterium ejus adire. 17, 14 & 35. 36, 8. Quidam a complexu serpentis per eum liberatur. 36, 39. Nummos de sepulcro ejus furanti quid acciderit. 37, 5. Corpus ejus ad ecclesiam Lindisfarnensem fertur: sed mox Dunelmum reportatur. 39, 7. 199, 39. 966, 21. Aquæ maris cedentes ei transitum præbuerunt. 39, 23. 199, 44. 966, 25. R. Alfredo apparens, Britanniarum Regnum ipsi suisque pollicetur. 18, 16. 71, 25. 128, 15. 353, 37. Ernano apparens, mira narrat de morte & cruciatibus Gillonis. 40, 15. Quomodo se suosque contra Willielmum Conquerstorem ejusque ministros fuerit tutatus: 38—43. 972, 43. Quomodo contra Scotos in Angliam tempore Edwardi I irrumpentes. 2520, 44. De donis & privilegiis in ecclesiam ejus collatis, a R. Guthredo; 22, 3. 71, 9. 147, 60. Ethelstano; 25, 30. 75, 10. Edmundo; 26, 12. Edredo. 26, 49. Contractam & debilem mulierem sanat. 28, 52. Alfwoldus, recluso sarcophago, amice cum ipso colloquitur. 2332, 62.

Cuthbertus, Comes Lindesfarnensis. 880, 16.

Cuthbertus, Prior Giseburnensis. 271, 14.

Cuthbertus, vel Cuthertus, Abbas S. Mariæ apud Lyminges. 2209, 27. Fit Episcopus Herefordensis. 1640, 66. Ad Cantuariensem sedem transfertur. 104, 18. 443, 38. 742, 52. 1772, 29. 2235. Hic liberam in Ecclesia Christi sepulturam a P.R. obtinuit, 1295, 36. 1641, 1. 2210, 5. & a Rege. 1772, 53. 2210, 23. Eam a P.R. id impetrasse, falsum. 1774, 38. Primus in ecclesia Christi sepeliebatur. 1295, 48. De ejus sepultura. 1641, 23. 1773, 11. 2210, 30.

Cutheardus, Lindisfarnensis, vel Berniciorum, Episcopus. 23, 42. 133, 36. Vocatur Tuthredus. 152, 12.

Cuthertus. V. *Cuthbertus*.

Cuthfridus, Episcopus Lichfeldensis. 106, 30.

Cuthredus R. Cantiar. 742, 36. 2238. Chætræ ejus de terris Ecclesiæ Christi donatis. 2213, 6. 2215, 11. Vocatur Cudredus. 1776, 12.

Cuthredus, R. Occid. Saxonum. V. *Cudredus*.

Cuthwinus, Episcopus Lichfeldensis. 441, 17. 1638, 58.

Cyclus magnus, quantum spatium. 205, 44. 974, 20.

Cymewardus, Abbas Middletoniensis. 158, 45.

Cynebirhtus, Episcopus. 2219, 49.

Cynedomes, censuræ. 845, 60.

Cynewolfus, Episcopus Lindisfarnensis. 10, 56. Incarceratur. 10, 62. Liberatur. 10, 65. Episcopatu se abdicat. 12, 1. Moritur. 12, 4.

Cyprus, insula, describitur. 660, 43. A Rege Angliæ capitur. V. *Ricardus I*.

Cyrebury, vel Ciresbirich (eadem forsitan quæ vocatur Scrobeshbury, & Salopia) conditur. 356, 20. 834, 39.

Cyricsecatra quando danda, & ubi. 761, 67. 766, 63. 841, 16. 858, 64. 871, 26. 920, 22.

D.

Dacorum, seu Danorum jus ad Angliam. 2320, 30. Primus eorum adventus: 2236. Secundus. 2240. Quæ de causa Angliam primo invaserint. 803, 22. Osbritho Rege interfecto, Eboracum capiunt. 803, 40. Mox Ellam, alterum e Regibus Northumbriæ, interficiunt. 803, 65. Alia causa eorum adventus. 804, 1. Orientalem Angliam subjungunt, 804, 54. 807, 32. & Northumbriam. 807, 43. Lindisfarnensem ecclesiam & insulam vastant: 12, 45. cujus sceleris mox poenas luunt. 12, 56. Totam pene Angliam depopulantur. 14, 1. 461, 15. 1643, 50. Eorum duces. 14, 2. 78, 64. 141, 19. 461, 15. Doroberniam depopulantur. 120, 9. 1643, 16. Ab Anglis superantur. 120, 21. 138, 57. In Thaneto victoriam ab Anglis reportant. 120, 60. Iterum su-

perantur. 121, 62. 140, 60. Fœdus cum Cantianis initum violant. 122, 14. 141, 57. 1643, 25. Pax cum illis Notingham facta. 124, 4. 142, 65. 807, 45. Lincolniam capiunt. 807, 59. In Engelfelde vincuntur. 125, 20. 143, 33. 808, 49. Ad Redingam vineunt. 125, 36. 143, 43. 809, 15. Ad Escendunum (nunc *Ashdown*) non tam armis quam precibus prosternuntur. 125 & 126. 144, 30. 108, 50. Ducum nomina qui in eo prælio occubuerunt. 126, 40. 144, 34. Postea sæpe victores existunt. 144, 44. Pax cum iis Londini inita. 106, 25. 809, 42. Excestriam capiunt. 809, 48. Alfredus eorum obsides suspendit. 809, 50. Eum vincunt. 809, 60. Merciam subigunt. 127, 40. 810, 28. Naves tempestate amittunt. 811, 8. Alfredum in solitudinem fugant. 811, 13. Exercitu ipsorum in duas partes diviso, una ad Northumbriam, altera ad Grantabrigiam secedit. 127, 48. 145, 34. 813, 25. Ad Edderandunum ab Alfredo funduntur. 128, 48. 146, 43. Pacem cum eo ineunt. 811, 53. Ad Orientalem Angliam se conferunt. 812, 3. Guthrum ipsorum Rex baptizatus, 129, 6. 146, 54. vocatur Ethelstanus. 133, 7. Britannia relicta, Franciam adeunt. 129, 34. Illinc fugati, in Angliam veniunt. 812, 6. In Franciam reversi, Parisios obsident. 812, 20. Alfredus eos navali prælio superat. 151, 36. 813, 32. Londinenses eorum naves capiunt & comburunt. 813, 18. Ad Teotenhalam insigni prælio vincuntur. 152, 60. 833, 7. Piraticam exercent. 161. Cantianos vincunt. 832, 52. Ad Wilmesfordam vincuntur. 833, 14. Varia loca deprædantur. 161. 833, 44. 877, 30. 879, 23. 882, 41. 885, 19. 886, 48. 1643, 26. Godam & Brichnodum occidunt. 879, 25. Tributum illis datur. 162, 19. 163, 10. 164, 55. 166, 35. 169, 9. 171, 42. 461, 49. 462, 32. 464, 60. 467, 15. 879, 28. 1648, 22 & 25. 1650, 19. 2315, 6. Angli ab eo liberantur. 184, 25. 475, 66. A Londinensibus repelluntur. 162, 58. 167, 34. 170, 5. 173, 30. 174, 30 & 39. 880, 23. In multis præliis superiores evadunt. 163, &c. 177, &c. Classem Ethelredi capiunt. 879, 58. V. *Ethelredus*, Excestrienses eos repellunt. 883, 3. Exoniam vastant. 885, 21. Edricus Anglorum exercitum iis prodiit. 885, 27. Northwicum & Thetfordiam comburunt. 885, 41. Dacos universos una die & hora occidi jubet Egelfredus. 165, 5. 362, 63. 461, 57. 2315, 40. Id indigne ferens Suanus, Rex Daciæ, Angliam invadit. 462, 27. 885, 16. V. *Suanus*. Angli & Dani concordant. 467, 19. Dani Cantuariam vastant, & cives immanissime trucidant. 168, 40. 888, 41. 1649, 48. 1781, 59. quod facinus Deus ulciscitur. 168, 65. 889, 28. 1650, 9. Miraculo territi, Augustiniano monasterio parcunt. 1782, 6. Elfegum Archiep. barbare trucidant. 464, 62. 1650, 21. Sæpius ab Edmundo *Iron-fede* vincuntur. 173 & 174. Eorum erga Anglos superbia & insolentia. 934, 45. 2326, 13. Eorum tyrannidis finis Brichwoldo in visione revelatur. 374, 7. Angli eos regno fugant. 934, 40. 2326, 29. Anglos ebrietatem docuerant. 869, 48. In Angliam navigaturi, seipsos inter pocula trucidant. 356, 56. V. *Edwardus Senior*. Eorum Regem submersum in spiritu videt Edwardus Confessor. 379, 1. Galliam infestant. 458, 45. Vincuntur. 459, 31. Normannos Eboraci vincunt. 565, 55. 2344, 39. Quomodo fuerint ad Christum ab idolis conversi. 458, 5.

Dæmones missam horrent. 1045, 44. Dunstani precibus cedunt. 359, 8. Iter sanctorum ad supera obsident. 401, 66. Monachum comessabundum torquent, 886, 5. & Imperatorem simoniacum. 933, 56. Incantatrici corpus, quamvis catenis & cantilenis munitum, e sarcophago abripiunt. 941, 1. 2334, 28. Nequam hominem in ecclesia sepultum foras efficiunt. 941, 41. 2334, 40. Carolum Martellum e sepulcro abripiunt. 941, 50. Dæmon *sativago* vocatur. 1262, 52. 2409, 63. Christianorum conatus in terra S. se impedisse fateatur, 1262, 65. 2410, 11. & captivitatis & victorum Ricardi causam fuisse. 1262, 67. 2410, 12. In cella vinaria cujusdam monasterii dæmon singulis noctibus cupam unam exhaurit; 1344, 13. sed tubulis chusmate inunctis, vinum fervatur, & latro capitur; 1344, 50. qui habitu monastico indutus, morietur donec solvatur. 1344, 61. Dæmon annulum sponsalium nactus, conjuges ab amplexu prohibet. 471, 11. 950, 65. 2335, 9. Annulus ab eo necromanticis artibus extorquetur. 471, 22. 951, 24. 2335, 26. De nequitia necromantis apud Deum queritur. 471, 40. 951, 55. 2335, 35. Dæmon sanum in ecclesiam versum evertere conatur, sed frustra. 1760, 40. Dæmonem super *Danegild* ludentem videt Edwardus Confessor. 942, 30. Dæmonicum Wolfstano luctatur. 950, 43. 2336, 62. Dæmon corripit quendam a Wolfstano excommunicatum. 953, 54. 2368, 1. Bernardus dæmonem incubum excommunicat. 1004, 66. Dæmon inter Henrici II majores numeratur. 1045, 40.

2393, 7. Exempla quorundam, qui, consulto dæmone, ab ipso fuerint illuli. 1254, 50. 2409, 2410. Mulier de fonte bibens, duos dæmones evomit. 2417, 8. Dæmon quomodo facillime abigatur. 2433, 10. *Deus debet obedire diabolo*, opinio Wiclifi. 2650, 27. Dæmonum apparitiones. 225, 36. 995, 49.

Dagoberti F. V. *Sigisbertus*.

Dalinius. V. *Wilfridus*.

Damascenus. V. *Johannes*.

Damascus terræ motu subvertitur. 1049, 63. A Gallo obfessa, Templariorum proditione liberatur. 1365, 8.

Damasus II, P. R. 2247.

Damianus, Episcopus Roffensis. 790, 27. 1636, 20.

Damiata a Christianis capta. 2428, 47. Amittitur. 2428, 54. Iterum capitur. 2435, 59.

Danegild, quid. 947, 45. 2357, 6.

Danelega, i.e. Lex Danica, in quibus olim provinciis Angliæ obtinuerit. 956, 39.

Dani. V. *Daci*.

Daniel, Episc. Wintoniensis. 98, 54. 742, 46. 758, 51. 774, 61. 1640, 34. 2212, 14.

Daningtoniæ Abbatia quantum valeat. 2168, 58.

Darius, vivo patre, Rex factus, parricidium machinatur. 563, 52.

David Bruiß vel Brus, R. Scotiæ. 2567, 54. 2568, 16. Hostiliter Angliam intrat. 2580, 37. Discordia inter ipsum & proceres suos. 2581, 48. A Gallo instigatus, Angliam invadit. 2589, 48. Ejus exercitus profligatur. 2590, 8. Ipse capitur, 1732, 17. 2591, 13. & in turrim Londinensem conjicitur. 2592, 14. Scoti venientes ut eum redimant, re infecta redeunt. 2597, 16. In Scotiam mittitur, ut gentem istam ad ditionem Angli redigat: 2603, 15. 2606, 21. sed istis Anglorum dominationem abominantibus, ad carcerem redit. 2603, 21. Redimitur, & restituitur. 2617, 37. Ad Anglum accedens, commercia inter utramque gentem concedi humiliter petit. 2619, 2. Ejus genealogia. 967, 41. Uxor. 967, 43.

David de Strabulgy, Comes de Affeles vel Atheles. 2566, 39. Quæ ei concesserit Rex Angliæ. 2566, 42. Occiditur. 2567, 34.

David, Episcopus Bangorensis. 1660, 62.

David, Episcopus Menevensis. 1665, 46.

David, F. Owani, Norwallensium Princeps, ducit Emmam Gaufridi Plantageneti spuriam filiam. 585, 7. 1127, 47.

S. Davidis Episcopi. V. *Menevenses*.

David, Lewlini frater, ob rebellionem suspenditur, & membratim dissecatur. 2463, 24. 2465, 17. Edwardo I a consiliis fuerat, 2463, 30. & ab illo honores plurimos acceperat; 2463, 56. nihilominus fratrem & Wallenses ad rebellandum incitavit, 2464, 8. & post mortem fratris, Walliam contra Regem diu defenderat. 2465, 8.

David, p. imo Comes, 1713, 21. postea Rex Scotiæ. 251, 16. Matildi Imperatrici fidelitatem jurat; 254, 59. 2384, 41. Ejusque nomine aquilonares Angliæ partes occupat: 258, 35. 312, 44. 1024, 42. 2385, 11. Sed itatim ejus filius Stephano homagium faciens, honores ab eo accipit. 258, 48. 312, 59. 1024, 56. 2385, 13. Iterum turbas movet. 259, 30. Inducias cum Anglis paciscitur. 259, 36. 315, 35. Northumbriam filio suo dari postulat. 259, 41. 315, 42. Oppida capit. 259, 52. 312, 44. Ferro & flamma passim sæviens, 316, 1. 1025, 47. Hagustaldensi ecclesiæ parcat. 260, 316, 60. Infidias Stephano struit. 260, 48. 317, 45. Northamiam oppugnat, 318, 19. ad deditionem cogit, 318, 60. destruit. 319, 6. Werk, seu Carrum, obsidet; 319, 8. 323, 32. In agrum Eboracensem ducit exercitum. 319, 35. Anglos ad Clitheroam superat. 261, 10. Turstinus contra eum Eboracenses animat. 320, 29. Apud Baggamorum ejus copiarum fusæ & fugatæ. 262, 45. 322, 32. 1027, 5. 1346, 26. 2385, 39. 2391, 23. Subditi ejus se mutuo concidunt. 323, 33. Carrum oppidum destruit. 261, 30. 326, 49. Pax inter ipsum & Anglum (sed ægre, 326, 3. 329, 5.) componitur. 265, 29. 330, 6. 1027, 34. 2391, 20. Henricus ejus filius Comitatum Northumbriæ obtinet. 330, 8. Ejus fortitudo. 331, 11. 346, 9. Ecclesiis ab exercitu ejus direptis satisfacit. 279, 43. 326, 15. Johannem P. R. Legatum suscipit. 279, 50. Quantum Anglis & Normannis debuerit. 343, 53. Robertus de Brus, cum bellum dissuadere nequit, ab eo recedit. 343, &c. Ejus filius Henricus moritur: 280, 19. Cujus filium Malcolmum hæredem Regni constituit. 280, 29. Imperium suscepit invitus, 348, 18. sed suaviter & mansuete administravit. 348, 25. Episcopos, cum tantum quatuor invenerit, reliquit novem. 348, 37. Cœnobio ab eo constructa. 281, 56. 348, 42. Quam

devote & pie vixerit. 281, 50. Quam libenter causas pauperum audierit. 348, 53. Egrotans, 346, 6. Eucharistiā percipit, 349, 15. & extremam unctionem. 349, 39. Ejus uxor. 975, 8. Genealogia. 350, 26. 627, 13. 967, 7. 975, 10. Moritur. 281, 47. 349, 54. Ejus mors lugetur. 347, 48. Corpus ejus mare tranquillat. 282, 10.

David, Regis Scotiæ frater, Comes Huntingtoniæ. 975, 36. 1158, 4. Dicitur fuisse Rex Scotiæ (sed, ni fallor, falso) 2431, 30. Ejus uxor. 1190, 29. 2431, 29. Genealogia, & posterii. 967. 2468, 66.

Debitorum an in carcerem conjiciendi. 2667 21. 2670, 14.

Decanatus in diocesi Cantuariensi. 2169—2175.

Decani consensus in electione Episcopi necessarius. 506, 5. 507, 8. Fit tamen electio sine Decano. 673, 46. Decani Episcopalem jurisdictionem exercentes condemnantur. 1447, 43. V. *Priores*.

Decimantur a Danis Cantuarienses. 168, 59. 1650, 2.

Decima Regni pars ab Ethelwolfo Deo donatur. 121, 14. 140, 16. Decimas non persolvere, quantum nefas. 736, 23. Decima pars si Deo non solvatur, ipse novem auferet. 841, 12. Lex Edmundi, de Decimis; 858, 63. Edgari; 871, 17. Ethelredi; 902, 38. Alfredi, de iis detentis; 830, 36. Adelstani, de iis solvendis; 840, 63. Willielmi Conqueritoris. 2356, 20. De nolente eas dare. 871, 34. 920, 4. 1431, 15. 1452, 56. Decimas detinendi causa. 2356, 38. Opinio Wiclifitarum de Decimis. 2651, 4. 2667, 6. 2670, 18. 2707, 38. Quarum rerum decimæ sumendæ. 1431, 18. 2356, 10. Decimæ de caseo. 1821, 6. 2356, 15. Decimæ Vicariis pendi solitæ. V. *Vicarii*. Crucigeri a pendendis decimis absoluntur. 1522, 26. Decimas pendendi mos quando in Hiberniam inventus. 1071, 42.

Decretales Epistolas quis confarcinavit. 2430, 55. 2472, 24. 2494, 28. 2533, 67.

Deformis sacerdos mire fit Episcopus. 470, 48.

Degmundus, Abbas S. Augustini. 1777, 36. 2242.

Deira, provincia Northumbriæ. 285, 10. Gregorius M. sic dictam ait, quod *de ira Dei sit eruenda*. 726, 40. 779, 37. Quando ad fidem fuerit conversa. 285, 34.

Denarius Anglicus valet quatuor Andegavenfes. 1183, 36. Denarius Ecclesiæ dandus. 901, 62. Denarii & oboli rotundi fiunt. 2377, 60. Denarius S. Petri. V. *Rome-scot*.

Dene, manerium in insula Thaneto. 2138, 22.

Deneheah, Abbas Raculfensis. 2211, 15.

Denishourn, rivus Dionysii. 785, 61.

Derbischiræ, vel Derbiæ, Comites: *Robertus de Ferrers*; *Willielmus de Ferrariis*; *Robertus de Ferrariis*; *Henricus*; *Henricus*, F. Johannis de Gaunt.

Devonia. V. *Domnania*.

Deus dedit, Archiepiscopus Cantuariensis. 88, 48. 100, 33. 293, 45. 439, 12. 740, 34. 1636, 14. 2231. Obiit. 1636, 21. 1769, 26.

Deus dedit, P. R. 437, 41. 2229.

Dewlehcrossensis Abbatia fundatur. 2430, 17. Edwardus, Princeps Walliæ, quingentas marcas ei dat. 2606, 46.

Diabolus. V. *Dæmones*.

Diaconus Evangelium legere recusans quod pridie fuisset cum meretrice volutatus, in Episcopatum evehitur. 470, 18.

Dierhamensis ecclesia fundatur. 1591, 66.

Diernodus, Abbas S. Augustini. 1776, 42. 2240.

Dies Dominicus quando incipiat, quando desinat. 871, 52. 920, 47. Die Dominico nemo morte afficiendus; 831, 2. 927, 41. Non operandum: 761, 61. Negotiationes non faciendæ. 830, 50. 844, 45. 1274, 9. A servilibus operibus tunc abstinendum, Henricus II in visione monetur. 1045, 44. 2395, 20. Dies Paschæ. V. *Pascha*. Dies Pentecostes, 378, 48. 673, 14. Dies quinam pro festis habendi. 826, 60. A quibus observandi. 826, 60. Presbyter qui falso eos indixerit, mulctandus. 830, 10. In iis non operandum. 920, 37. 927, 45. Operantes quomodo mulctandi. 830, 54. V. *Festa*.

Dies Omnium Animarum quando celebrari cœperit. 4615 28. 738, 30. Dies Omnium Sanctorum. 738, 26. Dies Sabbati, infautus. 651, 14. 663, 63. Tertius Non. Septembris, infautus. 2401, 28. Quibus diebus pax nequitiam violanda. 2355, 17.

Dimmok. V. *Orientalium Anglorum Episcopi*.

Dinooc, Abbas Bangorensis. 780, 1.

Dionysii computum. V. *Anni*.

Dionysius, Abbas Boxleiensis. 1678, 53.

Divisas, castrum, a quo fundatum. 1345, 31. Stephano redditur. 1345, 50.

Divitiæ non adimunt sanctitatē, nec paupertas præstat. 371, 40. Superbiæ fomites sunt, & religionis hostes. 2442, 18.

Divortium non temere faciendum, 682, 28.
Dodingdale, 1810, 45.
Dodingland, 1776, 2.
Dolæ Archiepiscopatus an ad Turonensem pertineat, 1081, 63.
Dolor nimius quomodo causa mortis, 910, 27.
Domesday Willielmi Conquæstoris, 1864, 48.
S. Dominici testamentum, & mors, 2421, 34. V. *Prædicatorum ordo*.
Dominicus dies, V. *Dies*.
Domini mortem machinatus, quomodo puniendus, 928, 57.
Populo licet dominos delinquentes corrigere, juxta Wiclivitatis, 2651, 1. 2657, 66.
Dominum nuptiis extendere, multo felicius, quam cædibus, 501, 59. Dominium omne amittit, qui peccatum mortale committit, juxta Wiclifum, 2650, 62.
¶ *Domnanix*, seu *Devonix*, Comites vel Duces: *Carl*; *Edredus*; *Ordgarus*; *Goda*; *Elfegus*; *Hugo de Courtney*.
Dompnena, V. *Eormenburgha*.
Donus, P. R. 440, 17. 2231.
Dorecestræ, vel Dorcecestræ, vel Dorciæ, constituitur sedes Episcopalis, 438, 43. 756, 13. Quæ postea dividitur: 442, 13. 756, 31. postremo, Lincolniam transfertur, V. *Lincolnia*.
Dorobernia, V. *Cantuaria*. ¶ *Dorobernenses* Priores, V. S. *Trinitatis*.
Dovera a Gallis incenditur, 2503, 41. Castellum ibi a quo & quare conditum, 196, 38. 481, 35. V. *Forragium*. Illud oppugnat Ludovicus, Regis Franciæ F. 2425, 4. Philippus ejus pater, audito quod illud non expugnarat, dixit, *Filius meus ne unum terræ pedem in Angliā habet*, 2427, 51. Cantuariorum querela & petitio contra castellanorum injustas usurpationes, 2153, 34. Edmundus Constabularius ejusdem petit ut solitis privilegiis frui liceat, 2154, 55. S. Martini ecclesia de novo ædificatur, 1341, 23. 1664, 39. Monachi Cantuarienses impediunt, quo minus Canonici illuc introducantur, 1341, 1342. 1664, 44. Monachi illic collocantur, 1343, 51. 1664, 60. Illinc expelluntur, 1343, 43. Iterum illuc mittuntur, 1349, 4. Valor istius cœnobii, 2166, 14. ¶ *Priores*: *willielmus de Longavilla*; *Ascelinus*; *Hugo de Cadamo*; *Ricardus*; *Warinus*; *Johannes*; *willielmus*; *Robertus*; *Felix*.
Draco ardens, 1443, 62. 2706, 60. Draco mirus, 1216, 61.
Dublinia a quo condita, 1075, 2. A Scotis vastata, 883, 27. Ab Anglis capta, 1070, 1.
Duces seculum relinquentes, 113, 25 & 48. 116, 33. 189, 10. V. *Reges*. Duces in Angliā quando & ubi primum, 2602, 31.
Dudleix castrum diruitur, 588, 27.
Duduc, Episcopus Wellensis, 190, 14.
Duellum facere olim & clerici cogebantur, 792, 13. Lex Conquæstoris de purgatione per duellum, 982, 46. Duellum inter Anglum & Navarrum, 2674, 52. Ricardus II homines tyrannice ad duellum cogit, 2753, 4.
Dusenaldus, vel Dunewaldus, Rex Scotiæ eligitur, sed statim Anglorum ope expellitur, 219, 19. 343, 66. 990, 24. 2365, 32. Restituitur, 220, 46. 990, 40. 2366, 10.
Dun, Episcopus Rossensis, 104, 20.
Duna, Ultoniæ metropolis, a Johanne Curcio capitur, 1111, 25. Sanctorum corpora ibi sepulta, 1111, 29.
Dunecanus, vel Duncanus, R. Scotiæ, 219, 28. 990, 30. Perimitur, 220, 44. 990, 42. 2366, 9.
Dunelmum, seu Durem, 792, 53. Ejus situs, 76, 21. Ibi in virgea ecclesia collocantur S. Cuthberti reliquiæ, 27, 49. Quomodo locus factus habitabilis, 28, 22. Lapidea ecclesia erigitur, 28, 26. dedicatur, 29, 28. & donariis ditatur, 29, 46. 33, 33. 35, 64. 36, 1. 37, 44. 39, 52. Nova ecclesia exstruitur, 99, 38. Qui primos ejus lapides posuerint, 489, 41. Fundatur S. Mariæ monasterium, 543, 1. 61, 40. 62, 46. Instauratur, 206, 20. Sedes Episcopalis ibi constituitur, 880, 42. Cur monachi ad eam eligi soliti, 1, 27. 3, 10. 30, 47. Prisci Episcopi quantæ parsimoniæ & continentiæ, 3, 13. Clericis ejectis, introducuntur monachi, 99, 57. 51, 5. 212, 57. Privilegia eorum & possessiones, 51, 45. ecclesia Tinemuthæ iis donata; 52, 5. 243, 29. ablata: 52, 20. 218, 32. de qua injuria graviter conqueruntur, 243, & 244. Ecclesia Dunelmensis ab Odone Baiocensi spoliatur, 48, 62. 966, 30. Reliquiæ ibi asservatæ, 67, 11. 76, 32. Episcopatus fines, 956, 53. Carleolum & Teviettedale, ejus olim appendices, alienantur, 61, 20. Villæ quædam ad ecclesiam pertinentes ab Alduno episcopo cum Egfrida filia Comiti Northumbriæ donantur, 79, 61. Post discessum

Paulini Lindisfarnenses, seu Dunelmenfes, episcopi per XXX annos totius Northumbriæ administrant pontificatum, 1689, 37. Regis Scotiæ Cancellarius, Episcopatum invadens, 63, 14. 270, 13. tyrannum agit: 64, 34. 271, 57 &c. tandem Willielmo secundo, legitimo Episcopo, cedit, 66, 8. 274, 5. Mira res in agro Dunelmensi, V. *Terra*. Mira historia de monachis Dunelmensibus, 55, & 56. V. *Monachi*. Dunelmum a Dunecano Rege Scotorum obsidetur, sed frustra, 33, 57. A Malcolm obsidetur, 79, 53. Dunelmensi Priori Archidiaconatus officium, & prædicandi pertotum Episcopatum munus conceditur, 54, 49. 986, 31. ¶ *Priores*: *Aldwinus*; *Turgotus*; *Rogerus*; *Laurentius*. ¶ *Marchio Dunelmensis*: *Robertus de Vere*. ¶ *Episcopi Lindisfarnenses & Dunelmenfes*: *Aidanus*; *Finanus*; *Colmannus*; *Tuda*; *Eata*; *Cuthbertus*; *Eadbertus*; *Eadfridus*; *Ethelwoldus*; *Cynewolfus*; *Higbaldus*; *Egbertus*; *Heathured*; *Egredus*; *Eanbertus*; *Eardulfus*; *Cutheardus*; *Tilredus*; *Wigredus*; *Uthredus*; *Sexhelmus*; *Aldredus*; *Elfsig*; *Aldunus*; *Edmundus*; *Edredus*; *Egelricus*; *Egelwinus*; *Walcherus*; *Willielmus I*; *Ranulfus*; *Gaufridus Rufus*; *Willielmus II*; *Hugo*; *Philippus*; *Ricardus de Marisco*; *Antonius de Beke*; *Ricardus de Bury*; *Johannes de Fortham*; *Walterus Skirlow*.

Dunewaldus, V. *Dusenaldus*.

Dunewolfus, a bubulco, Episcopus Wintoniæ 811, 63.

Dunhamfordæ hundredum, 1935, 26. 1943, 18. 2018, 60. 2120, 31.

Dunna, Episcopus Merciorum, seu Lichfeldensis, 772, 26.

S. Dunstanus, 25, 12. 135, 23. 2220, 59. Athelmi Archiepiscopi nepos fuit, 1646, 15. Ejus parentes, 1645, 48. Ejus patria; educatio, indoles, virtutes, &c. 837, 49. 1645, 63. Musicam callebat, 1646, 8. Eum Pontificem futurum, prædicit Elfegus Calvus, 839, 10. Idem præsentit Odo Cantuariensis, 863, 32. In Adelstani aula vivit, 1646, 17. Fit Abbas Glastoniensis: 155, 48. 1646, 26. Episcopus Wigorniensis, 157, 30. 456, 41. 863, 31. 1644, 58. 1646, 35. Londinensis ecclesia ei regenda commendatur, 456, 46. 863, 38. 1646, 35. Ad Cantuariensem cathedram evehitur, 157, 63. 456, 61. 864, 24. 1646, 38. 2243. Chorus virginu npsallentiū ei oranti apparet, 1326, 56. 1768, 18. 1780, 11. 1785, 12. Andreas Apostolus ei apparet, 886, 13. Spiritus S. in columbæ specie super eum sedet, 1646, 47. Totam Angliam visitat, & reformat, 1646, 53. Vocem de cœlo audit Edgari nativiratem gratulantium, 155, 55. V. *Edgarus*. Mors Edredi simili voce illi significatur, 156, 67. V. *Edredus*. Rex Edwius ob adulterium ab eo reprehensus, eum proscribit, 157, 11. 358, 62. 456, 37. 863, 2. 1646, 29. Edgarus eum ab exilio revocat, 157, 26. 2313, 25. Quanta apud Edmundum Regem pollebat autoritate, 361, 41. Arguitur ab Edgato ob nimiam erga clericos lenitatem, 361, 38. Monachorum quantus fuerit propugnator, 1647, 17, &c. Cæteris qui ad concilium convenerant corruentibus, solus Dunstanus non cadit, 160, 53. 870, 43. 1647, 41. Mala Egelredo eventura & regni translationem prædicit, 172, 61. 401, 14. 466, 19. 867, 19. 877, 8. 1647, 49. 2314. 29 & 39. Animam Edwini Regis, cum jam a dæmonibus traheretur ad pœnam, precibus liberat, 359, 8. 863, 18. Illo imagines Sanctorum depingente, cithara sua sponte sonat, 878, 57. Dæmonis nasum forcipibus prehendit, 878, 64. Angelos cantantes audit, 879, 5. Quæ ecclesiæ suæ adquisierit, 2222, 59. Moritur, 162, 1. 878, 48. 1647, 62. Lanfranco in somnis sæpe apparuit, 2362, 49. Ejus Vitam scripsit Osbernus, 878, 55.

Dunstanus, Prior S. Gregorii, Cantuariæ, 1497, 19.

Dunwallo Molmucius, primus Britannorum legislator, 956, 8. Ejus filii, 2484, 38.

Dysenteria, V. *Febris*.

E.

E Abba, V. *Eormenburgha*.

Eadanus, R. Scotorum, interficitur, 785, 45.

Eadberht, Episc. Merciorum, 106, 17. Hic forsan est qui vocatur Eadbrith, 2212, 15.

Eadbertus, Eadburga, Eadfridus, Eadgarus, Eadmundus, Eadredus, Eadricus, Eadwardus, Eadwinus, &c. V. *Eadbertus*, *Eadburga*, &c.

Eadesbirig, V. *Edesbury*.

Eadhæc, vel Eatheldus, Episc. Lindensis, 58, 44. 793,

1. Episcopatu relicto, Ripensi ecclesiæ præficitur, 793, 18.

Eadnothus, Episc. Lincolnensis, 169, 27. 465, 10.

Eadrithus,

Eadrithus, Episc. Australium Saxonum. 443, 20.
 Eadtilf. V. *Adulfus*.
 Eadulfus, Comes Northumbriæ. 204, 38.
 Eadulfus Cutel, Comes Northumbriæ. 34, 15. 82, 12. 204, 18.
 Eadulfus, Dux, duas villas Ecclesiæ Christi, Cantuariæ, donat. 2220, 32.
 Eadulfus, Episc. Cridiatunensis. 453, 4.
 Eadulfus, Episc. Siddenfis. 2212, 22.
 Eadulfus quidam post mortem redivivus mira narrat. 46, 55.
 Ealchardus, Episcopus. 2219, 48.
 Ealchere, Comes Cantii. 120, 33. 140, 2.
 Ealhastanus, Episc. Sherbornensis. 121, 23.
 Ealhmundus, R. Cantix, Schildwicum donat Raculfensi monasterio. 2211, 24.
 Ealhmundus, Episc. Wintoniensis. 2212, 27.
 Eanbaldus I, vel Embaldus, vel Eubaldus, Archiepiscopus Eboracensis. 78, 53. 108, 29. 797, 10. Vivente prædecessore ordinatur. 1697, 22.
 Eanbaldus II, Archiep. Eboracensis. 78, 57. 114, 13. 1697, 34. Synodum Pincahalæ celebrat. 1697, 49. V. *Concilia*.
 Eanbertus, Eanbrithus, vel Osbertus, Episc. Hagustaldensis. 116, 37. 299, 38.
 Eanbertus, Episc. Lindisfarnensis. 13, 39. 119, 25.
 Eanredus, R. Northumbriæ. 13, 14. 106, 64.
 Eardulfus, Dux, occidi iussus, postea vivus reperitur. 111, 26.
 Eardulfus, Episc. Lindisfarnensis. 13, 43. 71, 10. 121, 9. 880, 47. Corpus S. Cuthberti de insula fert. 14, 63. 73, 6. 127, 53. 145, 40. Sedem Episcopalem Cuncacestriæ tenet. 21, 63. Moritur. 73, 28.
 Eardulfus, R. Cantix. 2220, 62.
 Eardulfus, R. Northumbriæ. V. *Aldulfus*.
 Earnulfus, Episc. Rossensis. 329, 28. Videtur alius fuisse ab Arnulfo. 1015, 14.
 Earnulfus, R. Francorum. 150, 27.
 East-Angli. V. *Orientalis Angli*.
 Easterwinus, Abbas Girvensis. 92, 57. Laudatur. 92, 68 &c.
 East-Saxones. V. *Orientalis Saxones*.
 Eata, Episc. Orientalium Anglorum. V. *Hecca*.
 Eata, nunc Lindisfarnensis, nunc Hagustaldensis Episc. 3, 48. 4, 62. 58, 41. 68, 38. 286, 24. 294, 51. 440, 53. 441, 37. 789, 12. 792, 66. 1691, 18. Vocatur Abbas Lindisfarnensis, 295, 10. & Mailrossensis; 2, 57. 294, 51. & Berniciorum Episcopus. 1638, 48.
 Eata. V. *Ecla*.
 Eatheldus. V. *Eadhæc*.
 Ebba, Abbatisa Coldinghamensis. 16, 47. 790, 55.
 S. Ebbæ Monasterium. 440, 12.
 Ebere murder, quid. 929, 20.
 Eboracum, nobilis urbs. 1686, 49. Ecclesia cathedralis, primum ex ligno, postea ex lapidibus, ibi fundatur. 285, 39. 782, 32. 1634, 31 & 34. 1635, 1. Duo castra construuntur. 965, 38. Urbs & ecclesia cathedralis conflagent. 198, 57. 965, 67. 1343, 36. 2344, 46. S. Mariæ Abbatisa extruitur. 45, 11. 210, 13. ¶ Ejus Abbates: *Stephanus*; *Ricardus*; *Gaufrius*; *Severinus*; *Clemens*; *Robertus*. Capella S. Sepulcri fundatur, & dotatur. 1723, 15. Ministrorum ejusdem numerus & stipendia augentur. 1725, 54. De hac capella lege 1729. Bancum & Scaccarium Regis Eboraco Londinum transferuntur. 2530, 10. 2541, 9. Eboracensis provincia laus olim porrigebatur quam nunc. 956, 47. ¶ Eboracenses Comites: *Osbertus*; *Willielmus de Albamarla*. ¶ Eboracensis Dux: *Edmundus de Langley*.
 Eboracensis Archiepiscopi jurisdictio ab Humbra fluvio ad extremos usq; Scotiæ fines extenditur. 484, 59. 1719, 29. Sanct-andreanum ipsi subjectionem debere contendit. 207, 54. Sanct-andreanus subjectionem proficitur: 1709, 20. 1713, 3. Idem facit Orcadum Episcopus. 1709, 36. 1710, 59. & Episcopus ecclesiæ de Schid, seu Insularum. 1713, 31. Lincolniam, Cestriam, Wigorniam & Herefordiam ad ejus ditionem pertinere. 1101, 59. Dunelmensis olim ei subiectus non erat: 1742, 56. Cantuariensis concedit, ut ei subiciatur. 1653, 50. De Eboracensi & Cantuariensi Archiep. lex Gregorii M. 237, 36. 1263, 24. 1631, 3. 1737, &c. 2348, 2349. & Honorii. 1688, 41. Quod Gregorius M. eos pares constituerit. 1685, 56. 1705, 18. Cor idem paritatem inter Metropolitanos statuens, Londinensem, non Cantuariensem, nominavit. 1686, 35. Eboracensis, si prius ordinetur, prior habendus. 436, 50. 588, 63. 589, 39. 730, 53. V. *Rogerus, Eboracensis*. Epistolæ Pont. Romanorum pro libertate hujus ecclesiæ. 1718, 12. Professionis exactio nulla ante Normannorum adventum. 1685, 30. 1705, 15. Rationi & Ecclesiarum institutioni adversatur. 1685, 40. Lanfrancus

primus subjectionem exegit: 1706, 24. Quibus argumentis suadebat, eam ab Eboracensi præstandam. 1706, 27. Paschalis II cum a professione liberat. 1716, 42. A Cantuariensi vocatus, ad Concilium non venit. 707, 30. Subjectionem Cantuariensi promittit. 238, 45. V. *Turstinus*. Quam ei debeat. 484, 38. 972, 13. 1634, 54. 2349, 62. Cantuariensem ordinat. 782, 57. 783, 17 & 61. 1634, 49. 1688, 44. 1742, 16. An ei crucem portare liceat intra provinciam Cantuariensem. 1101, 55. Nonnulli Eboracenses pallium nunquam acceperunt. 1653, 55. 1742, 39. Ante Normannorum tempora Eboracensis suffraganeos non habuit. 1742, 52. Episcopos consecrare olim non potuit. 1742, 60. 1744, 63. Privilegia Archiepiscopis Eboracensibus a Ricardo I concessa. 1169, 45. V. *Scotia*, & *Cantuariensem Archiep.* Valor spiritualium & temporalium totius cleri in Eboracensi provincia. 2164, 33. ¶ Archiepiscopi Eboracenses: *Thadiceus*; *Paulinus*; *Cedda*; *Wilfridus I*; *Bosa*; *Johannes*; *Wilfridus II*; *Egbertus*; *Albertus*; *Eanbaldus I*; *Eanbaldus II*; *Wolfsus*; *Wimundus*; *Wolferus*; *Ethelbaldus*; *Lothewardus*; *Wolstanus I*; *Oschitellus*; *Edwaldus*; *Oswaldus*; *Aldulfus*; *Wolstanus II*; *Elsfricus*; *Kinsius*; *Aldredus*; *Thomas I*; *Girardus*; *Thomas II*; *Turstinus*; *Willielmus*; *Hemicus*; *Rogerus*; *Galfrius*; *Walbertus Gray*; *Sewallus*; *Godefridus de Ludham*; *Willielmus de Langton*; *Walterus Giffard*; *Willielmus Wikwane*; *Johannes Romanus*; *Hemicus de Newerk*; *Thomas de Corbridge*; *Willielmus de Grenesfeld*; *Willielmus de Melton*; *Willielmus le Sauche*; *Johannes de Thuresby*; *Alexander Nevill*; *Thomas Annidell*; *Ricardus Scrope*.
 Ebrietatem Angli a Dacis didicerunt. 869, 48. Ebrietas Dacos in Angliam navigaturos domi sternit. 356, 56. 949, 46.
 ¶ Ebroicensis Episcopus: *Andoenus*.
 Ecclesia Romana caput Ecclesiarum constituitur. 437, 24. Ecclesiam statuere absque licentia ab Episcopo impetrata, prohibitum. 328, 15. Ad Ecclesiam fugientes, non puniendi. 762, 4. 822, 12 & 36. 2355, 55. Judicium sanguinis in Ecclesia vel in cœmeterio exercere, nefas. 1430, 31. Ecclesias magnifice extrui, & pietatem interim negligi, lugendum. 953, 32. 2367, 52. Lex de reparandis Ecclesiis. 859, 12. 929, 31. Ecclesiarum possessiones qui invadunt, anathemate feriuntur. 240, 61. Decreta in eos qui vel Ecclesias vel Ecclesiasticas personas lædunt. 266, 7. 328, 3. V. *Sacrilegi*. Ecclesiasticum nihil debet esse venale. 1449, 43. V. *Presbyteri*. Ecclesiastica officia suscipere prohibentur Reip. ministri. 433, 33. Ad Ecclesiarum regimen pueri non admittendi. 1081, 43. Nemo Ecclesiasticum ministerium suscipiat ante xxv ætatis annum. 1448, 57. Ecclesiasticæ dignitates jure hæreditario nemini a clericis relinquendæ. 241, 1. 253, 46. 327, 49. Filii sacerdotum in patrum Ecclesiis non ponantur. 1081, 45. 1429, 60. Ecclesiastica officia vel beneficia nemini tribuenda, nec promittenda, antequam vacent. 1449, 15. Quando vacant, intra quod tempus conferenda. 1449, 24. Ad quos devolvitur jus conferendi quæ patroni ultra præscriptum terminum conferre distulerint. 1449, 28. Lege cautum, Ne cui extra Angliam degenti beneficium Ecclesiasticum a P. R. conferatur: 2583, 40. V. 2584, 62. item, Ne quis absque Regis licentia mare transeat, ad beneficium Ecclesiasticum in Anglia obtinendum. 2734, 39. In Ecclesias se ingerentes quomodo amovendi. 1851, 29. 1852, 26. 1853, 9. Plures Ecclesias habere simul, illicitum. V. *Plures*. Unius Ecclesiæ unus tantum debet esse Rector. 1449, 6. Ecclesiastici qui laicorum homines fiunt, anathematizantur. 224, 26. Ecclesiastici a Laicorum exactionibus immunes esse debent. 1452, 5. 2208, 52. 2209, 59. 2489, &c. Quamvis a cæteris immunes, raro tamen ab expeditione, ac arcis pontisque constructione eximuntur. 2207, 45 & 55. 2208, 10 & 18. 2209, 30 & 62. 2211—2225. Ecclesiæ a Danegeldo exemptæ. 2556, 13. Willielmus Rufus ab Ecclesiasticis tributum primum exigebat. 2356, 18. Avitæ Angliæ consuetudines Ecclesiasticis privilegiis quam sint contrariæ: 1386, 52 &c. Eas abrogare jurat Henricus II. 1422, 50. Ad Ecclesiasticum forum in Normannia quæ causæ pertineant. 657, 40. Ad Ecclesiæ cultum & mysteria quæ necessaria. 1686, 17. Nemo Ecclesiam suam debitis gravet. 1918, 49. Pax Ecclesiæ. V. *Pax*. Ecclesiasticis temporalia possidere non licet, juxta Wiclifum, 2650, 54. ejusque assecclas, 2658, 33. 2659, 31. 2707, 59. Eorundem opiniones de officio Ecclesiasticorum. 2708, 19.
 Ecclesiasticæ leges. 761, 50. 821, 822. 829—831. 841. 858, 859. 871. 901, 902. 918—922. 1081, 43. 1386—1388. 2355, &c.
 Egbertus, Egfrida, Egfridus, &c. V. *Egbertus*, &c.

Ecla, vel Etla, Dorcestrensis Episcopus. 441, 22. 1638, 61.
 Vocatur Eata. 1694, 65.
 Eclipsis Solis, Lunæque, quid, & quando accidunt. 104, 63.
 Eclipsis Lunæ. 100, 12. 104, 60. 105, 30. 113, 50. 630, 32.
 706, 48. 1457, 1. 1479, 54. 1539, 18. Solis. 100, 9. 129, 25.
 147, 2. 257, 55. 263, 29. 602, 14. 628, 39. 630, 34. 1299,
 19. 1349, 9. 1350, 34. 1445, 23. 1475, 1. 1479, 55. 1505,
 36. 1571, 32. 1588, 40.
 Edbaldus, V. *Ethelbaldus*.
 Edberto, Regi Cantix, oculi eruntur, & manus præciduntur.
 114, 50.
 Edbertus, Abbas Raculfensis. 2220, 62.
 Edbertus, R. Cantix, alius. V. *Egfredus*.
 Edbertus, R. Northumbrix, Cynewolfum in carcerem trudit.
 10, 61. 104, 47. Regnum strenue administrat. 11, 26. Fit
 monachus. 11, 29. 106, 54. 596, 20. Vocatur Egbertus
 795, 39.
 Edbertus, vel Ezredus, Episcopus Lindisfarnensis. 6, 14. 69, 57.
 787, 47.
 Edbrichtus, R. Cantix. 742, 26. 768, 63. V. *Ethelbertus, F.*
Withredi.
 Edburga, Abbatissa S. Mariæ in Thaneto. 1907, 58.
 Edburga, Edwardi Senioris filia, jam trima, futuræ pietatis
 præbet specimen. 831, 63.
 Edburga. V. *Offa, & Carolus M.*
 Edelburga, Abbatissa Berkingensis. 440, 47. 745, 4.
 Edelburga, Abbatissa Brugenlis. 747, 35.
 Edelburga, vel Tacce, vel Thate, Edwini R. uxor. 780, 59.
 1634, 15. 1687, 23. 1906, 6.
 Edelfridus, vel Ethelfrith, R. Northumbrix. 91, 8. Monachos
 Bangorenses trucidat, & Britonum copias profligat. 779, 56.
 1631, 67. Occiditur ab Edwino. 781, 65.
 Edelinhey. V. *Ethelinghey*.
 Edelwaldus. V. *Ethelwaldus*.
 Edelwoldus, R. Australium Saxorum. V. *Ethelwaldus*.
 Edelwolfus. V. *Ethelwolfus*.
 Edebury, vel Edebirath, vel Eadesbirig, conditur. 153, 20.
 356, 20. 834, 36.
 Edewinus, Dux. V. *Ailwinus*.
 Edfridus, Episcopus Dunelmensis. 7, 29.
 Edgarus Adeling, vel Atheling, vel Eitling. 197, 17. 198, 42.
 200, 19. 201, 31. 366, 50. 367, 8. 480, 43. 482, 8. 907, 63.
 Eum successorem optat Edwardus Confessor. 2338, 49.
 Nonnulli eum in solium evehere moluntur. 2339, 6. 2343,
 15. In Apuliam proficiscitur. 213, 35. 979, 50. De Nor-
 mannia expellitur. 216, 35. A Malcolm Scoto excipitur.
 216, 53. 965, 24. 2344, 19. Danis advenientibus se dedit.
 2344, 41. Cum Willielmo Conqueratore in gratiam redit.
 2350, 22. Pax inter ipsum & Willielmum Rufum facta.
 216, 61. 973, 1. In Normanniam redit. 217, 24. Cum ex-
 ercitu in Scotiam mittitur. 223, 8.
 Edgarus, R. Angliæ. 26, 52. 135, 27. 157, 51. 456, 40. 457, 7.
 2244. Eo nato, voces in ære psallentium audit Dunstanus.
 155, 55. 359, 34. 857, 63. 2313, 3. A Mercis & Northum-
 briis Rex eligitur. 157, 22. Cœlesti oraculo Rex constituitur.
 2312, 57. Fit Rex totius Angliæ. 157, 56. Quam pie
 & pacate Regnum administravit. 157, 65. 160, 1. 359, 23.
 864, 52. 2313, 10. Ejus uxores, & liberi. 158, 36. 457, 10.
 865, 14. 2313, 17. Alfridam in uxorem petens, ab Ethel-
 wolfo fraudatur. 865, 20. Tandem eam ducit. 866, 62. Sed
 Dunstanus monet ut a consortio ejus absteineat, eo quod
 Ethelwoldi ex ea filium de sacro fonte susceperat; 865, 64.
 866, 65. at frustra. 867, 11. De Wolfrida (quæ vocatur &
 Egelsfleda, 2313, 17.) gignit Editham. 867, 20. Tota insula
 libenter ei manus dat, 359, 43. Inungitur. 159, 30. Octo
 Reges fidelitatem ei jurant, quibus ad remos locatis ipse
 scaphæ clavum tenet. 159, 33. 362, 28. 869, 15. Regum
 istorum nomina. 2485, 24. Mos ejus totam insulam circum-
 navigandi. 160, 1. 360, 1. 869, 33. Dacis nimium favebat.
 869, 44. Quadraginta monasteria fundavit. 359, 55. 868,
 23. Ejus sermo ad Cletum. 360, 16. Luxuriam clericorum
 taxat, 360, 43. & Episcoporum indulgentiam. 360, 40. 361,
 2. Quam floruerit Anglia sub ejus imperio. 362, 12. *Pacifi-*
cus dicitur. 359, 32. Ejus visio admiranda. 135, 136. S. El-
 rucusei apparet, nolam ablatam repetens. 870, 7. Post no-
 vem dies moritur. 159, 64. 869, 66. 870, 14. Ex ejus cor-
 pore, post annos plures incorrupto reperto, sanguis emanat.
 870, 5. 2313, 28. Ejus encomium. 359, 23. 869, 54. Car-
 mina in ejus laudem. 870, 33. Ejus leges. 870, 48.
 Edgarus, R. Scotix. 293, 10. 230, 20. 341, 1. 990, 44. 995, 9.
 Ejus mores. 367, 65. Mors. 1003, 34.
 Edgiva, opilionis filia, somnium. 831, 43. Ab Edwardo Se-

niore compressa, Ethelstanum parit. 831, 54.
 Editha, vel Ediva, uxor Confessoris, virgo permanfit. 378, 18.
 V. *Edwardus Confessor*.
 Editha virgo. 867, 21. 875, 22. Responsum quod dedit Episco-
 po ob lautiores vestes eam increpanti. 867, 33. Dexter ejus
 pollex & venter, cæteris consumtis, manent incorrupti. 867,
 43. Sanctitatem suam in dubium vocatam ipsa e tumultu vin-
 dicat. 909, 4.
 Ediva, Edwardi Senioris uxor. 2220, 55. Tetra Ecclesiæ
 Christi, Cantuariæ, ab ea donata, 2221, 44.
 Edmarus, Abbas S. Albani. 446, 8.
 Edmerus Vitam Anselmi scripsit. 2378, 19. Ejus descriptio
 Ecclesiæ Christi. 1291, 27. Ejus Opuscula. 1659, 24.
 Edmundus, Abbas Perscorensis. 212, 65.
 Edmundus, Adelstani R. frater & successor. 26, 4. 454, 44
 856, 40. 2244. Regnum cum Onlaso dividit. 134, 43. Da-
 cos vincit. 857, 33. Quinq; civitates de eorum manibus ex-
 torquet. 155, 41. 358, 22. 857, 36. Duos eorum Reges de
 sacro fonte levat. 857, 42. Northumbriam imperio adjicit.
 134, 57. 155, 66. 857, 53. Cumbriam deprædatur, 156, 3.
 eamq; Regi Scotorum commendat. 857, 58. Glastoniam
 Dunstano, ut ibi monasterium fundetur, committit. 155,
 47. 358, 30. Charta ejus de agro Augustinensibus donato.
 2125, 64. Terræ ab eo Ecclesiæ Christi donata. 2221, 1. E-
 jus uxor, & liberi. 856, 43. Occiditur. 134, 61. 858, 14.
 1779, 22. Ejus leges. 858, 31.
 Edmundus Botoler, Comes Ormundiæ. 2454, 15.
 Edmundus, Comes Arundeliæ, decollatur. 2545, 29. 2546, 36.
 Edmundus, Comes Cornubiæ. 2136, 28. 2494, 2.
 Edmundus de Abingdon, Archiep. Cantuariensis. 1881, 67.
 2261. 2431, 38. Ejus patria, & parentes. 2432, 35. Nati-
 vitas. 2432, 41. Cur Edmundus dictus. 2432, 46. Ejus e-
 ducatio & devotio. 2432, 50. A dolore capitis quomodo li-
 beratus. 2432, 60. Christus ei apparet. 2432, 67. Diabolum
 quomodo abegerit. 2433, 19. D. Johannes ei ferulam inten-
 tat ob precationem omisam. 2433, 14. Impudicorum ille-
 cebras quomodo propulsavit. 2433, 20. Mater ei apparens ip-
 sum a studio arithmeticæ ad theologiam vocat. 2433, 35. E-
 jus doctrina; 2433, 43. abstinentia; 2433, 47. devotio.
 2433, 28 & 55. 2434, 5. Detractionem & avaritiam abhor-
 ruit; 2433, 59. & munerum corruptelam. 2433, 48. Sibi-
 metipsi durus fuit, aliis benignus. 2434, 30. Ejus miracula.
 2434, 14. Fœminas, sed caste, coluit. 2434, 39. Regem cum
 eo discordantem lenitate placare studet. 2434, 50. sed spes
 suas & conatus inanes videns, sponte exulat. 2435, 2. Com-
 positio inter ipsum & Augustinenses. 1882, &c. Literæ ejus,
 restantes quod in monasterio S. Augustini propriis expensis
 fuerat hospitatus. 1885, 2. Verba ejus paulo ante obitum.
 2435, 15. Mors. 1887, 63. 2440, 20. Translatio. 2431, 42.
 Canonizatio. 2435, 28.
 Edmundus de Langley, Edwardi III F. cum exercitu in Va-
 sconiā transit. 2629, 52. Ejus uxor. 2629, 43. Erat Comes
 Cantabrigiæ, & Dux Eboraci, 2675, 52. Ejus petitio pro
 libertatibus castelli Doverensis. 2154, 55. Fit unus e Regni
 Præfectis. 2685, 59. 2687, 33.
 Edmundus, Edwardi I F. Comes Cantix, nascitur. 2528, 49.
 In Vasconiā mittitur. 2543, 41. Quod Edwardum fra-
 trem restituere conatus fuerit, condemnatur, 2555, 29. &
 decollatur, 2551, 27. 2555, 41.
 Edmundus, Egelredi R. F. & successor, cur *Iron-side*, seu
Ferum-latus, dictus. 903, 64. 2316, 2. Coronatur. 903, 60.
 2246. Quinquies Canutum vincit. 173 & 174. 466, 37.
 904, 17. 2316, 8. Londinum cum triumpho ingreditur.
 904, 36. Ad Essendunum, per prodicionem Edrici, exercitus
 ejus superatur. 175, 16. 905, 11. Ad singulare certamen cum
 Canuto incundum suadetur. 364, 30. 2316, 28. Quam forti-
 ter cum eo pugnavit. 364, 54. 905, 56. Tandem cum eo
 paciscitur. 365, 1. 466, 43. 2316, 50. Regnum cum eo
 dividit, 175, 38. 466, 43. 906, 1. Dum alvum exonerat, in-
 terficitur. 175, 46. 365, 30. 466, 45. Triplex de ejus morte
 historia. 906, 10. 2316, 59. Quos hæredes designaverit. 365,
 60. Ejus filii ad Regem Suavorum mactandi mittuntur. 366,
 3. 466, 62. Quid iis acciderit. 176, 54. 466, 67. 476, 30.
 907, 30. 2317, 50. Ejus interfectores Canutus suspendi ju-
 bet. 2317, 25.
 Edinundus, Episcopus Dunelmensis, 177, 34. mire eligitur.
 30, 53. 467, 46. 908, 56. Moritur. 33, 66.
 Edmundus, Henrici III F. Comes Leicestrensis. 2347, 27.
 Reginam Navarræ ducit. 2439, 60. Regnum Siciliæ &
 Apuliæ a P. R. oblatum non accipit. 2444, 28. Terram S.
 adiit. 2458, 35. Edwardus frater a Gallo in jus vocatus,
 eum in Galliam mittit. 2496, 22. Ejus credulitas fratri
 fraudi

fraudi est. 2496, 40. In Vasconiam cum exercitu proficiscitur. 2507, 58. Ibi aliquot locis captis, moritur. 2508, 52. Suis præceperat ne corpus sepeliatur priusquam debita fuerint soluta. 2508, 55.

Edmundus, quid significet. 2432, 47.

S. Edmundus, R. Orientalium Anglorum, 745, 13. 754, 57. & Orientalium Saxonum. 745, 16. Mori maluit quam pagano subdi. 805, 10. A Dacis vincitur. 805, 40. Ad arborem ligatus, sagittis confoditur. 805, 55. Obtruncatur. 14, 48. 79, 16, 124, 28. 143, 10. 805, 64. 1643, 29. 2240, 23, 24, 66. Caput ejus in sylva abditum, 806, 1. mire invenitur. 806, 17. Una cum corpore sepelitur. 806, 28. Lupus, qui caput custodierat, funus prosequitur. 806, 23. Post multos annos corpus incorruptum & integrum invenitur. 806, 32. A *Christeskyrk* in urbe Londino ad villam dictam *Bury* transfertur. 806, 43. 888, 22. 2324, 64. Mulier quædam capillos & ungues ei præcidit. 806, 48. Per CL annos & amplius laici ei ministrant. 2325, 2. Latrones ejus basilicam ingressi, patibulo affiguntur. 806, 55. Leofstanus, ejus locellum introspectans, in furorem vertitur. 807, 7. Ei injuriarum pœnas dat Rex Suanus. 170, 62. 892, 20. Ejus monasterium fundatur, & privilegiis munitur. 892, 35. V. *Bury*. Ejus ecclesia ædificatur. 467, 56. consecratur. 178, 48. 469, 39. Canutus R. eum magnis honoribus prosequitur. 892, 32. 2324, 60. W. Conquæstor, ei privilegium concedit. 978, 7. Mos Regibus Angliæ ei coronas mittere. 892, 38. Ejus terra fossa circumdatur. 892, 34. S. Edmundi conventus fœdus faciunt cum conventu S. Augustini. 1843, 37. ¶ S. Edmundi Abbates: *Unius*; *Baldwinus*; *Robertus*; *Alboldus*; *Anselmus*; *Ordingus*; *Samson*; *Hugo*. ¶ Prior: *Ordingus*.

Edredus, Abbas S. Augustini. 1777, 40. 2242.

Edredus alius, Abbas S. Augustini. 1777, 42. 2242.

Edredus, Dux Devonix. 832, 12.

Edredus, Episcopus Dunelmensis Simoniacus. 34, 2. 181, 60.

Edredus quidam, extra Ecclesiâ mutus, intra eam canorus. 28, 2.

Edredus, R. Angliæ. 26, 46. 134, 62. 862, 21. 2244. Consecratur. 455, 4. Northumbros & Scotos subdit. 135, 2. 156, 30. 862, 29. Charta ejus de villa Twicam Ecclesiæ Christi Cant. donata. 2220, 44. Alia, de donatione monasterii Raculfensis. 2220, 53. Ejus mors Dunstano cœlitus narratur. 156, 66. 358, 50. 862, 57.

Edricus, Abbas S. Albani. 446, 3.

Edricus, R. Cantix. 741, 45. 757, 11. 1770, 25. 2232.

Edricus Silvaticus Herefordensem provinciam devallat. 157, 29. Cum Rege pacem init. 202, 48.

Edricus Streone, Dux Merciorum, Comes Salopix, Godwini patruus, qualis. 887, 13. Perfidus proditor. 166, 47. 167, 21. 171, 48. 172, 2. 175, 10. 176, 18. 466, 47. 881, 51. 906, 21. 2315, 33. 2316, 7. Ad Danos a Rege suo deficit. 888, 48. Duos proceres occidit. 892, 66. Canuto seipsum mancipat. 172, 7. 892, 13. Ejus stratagema: 404, 25. aliud 905, 12. Pacem cum R. Edmundo Ferreo-latere init. 174, 27. Edmundus ejus prodicione occiditur. 906, 10. Filios Edmundi ad Canutum ducit. 2317, 11. Beneficia in Canutum collata cum exprobratione commemorat. 907, 10. 2318, 4. Canuti jussu occiditur. 177, 4. 467, 7. In Tamefin projicitur. 908, 20. 2318, 21. Quidam cum decolatum tradunt. 908, 31.

Edsius, vel **Edsinus**, Episc. Wintoniensis, ad Cantuariam transfertur. 180, 13. 473, 11. 932, 56. 936, 17. 1651, 25. 1784, 22. 2245, 2329, 16. Ob infirmitatem Archiepiscopatum dimittit. 938, 44. Siwardus erat ejus Chorepiscopus. 1651, 34. Quæ Abbatix S. Augustini dederit. 2247.

Edvius, Egelredi F. *Rex rusticorum* appellatus, proscribitur. 176, 48. 907, 18. Godwinus appellatur. 2317, 47. Occiditur. 176, 52. 907, 21.

Edulfus, Episcopus Wintoniensis. V. *Ethelwulfus*.

Edwaldus, vel **Adelwoldus**, Archiep. Eboracensis. 79, 35. Quietam vitam amans, Pontificatum dimittit. 1699, 22.

Edward-Stow. 844, 66. 2314, 6.

Edwardus Balliolus, Anglorum ope, Scotix Regnum obtinet. 2559, 4. 2560, 37. Coronatur. 2562, 19. Anglo homagium facit. 2559, 30. 2565, 11. Fugatur a Scotis. 2562, 27. Rediens, magnam partem Scotix vastat. 2565, 1. Eum cum exercitu venientem Scoti pro Rege recipiunt. 2592, 47. Jus suum ad coronam Scotix Leonello Angli F. tradit. 2611, 22. Moritur. 2627, 53. De eo lege 2584, 39.

Edwardus, Ducis Eboracensis F. Comes Rutlandix. 2739, 65. Erat Dux Albæ-marix. 2754, 25.

Edwardus I, seu Senior, Alfredi F. R. Angliæ, 23, 22. 73, 28. 133, 30. 151, 54. 2242. A Plegmundo consecratur.

452, 14. 831, 25. Ejus res gestæ. 151, 58. 356, 9. 831, 33. 833, 1. Danos ad pacem ineundam cogit. 152, 36 & 54. Scoti & Danifœdus cum eo pangunt. 153, 62. Merciam sub ditionem redigit. 835, 6. Tres Reges in deditionem recipit. 835, 15. 2484, 57. Impossibile censebat quicquid erat illicitum. 356, 32. Revelatur ei inter missarum solennia, Dacos in Angliam navigaturos per mutua vulnera concidisse. 356, 53. Ejus uxores & liberi. 152, 1. 356, 44. 452, 17. 831, 53. Mors. 154, 14. 835, 26. Leges. 835—837.

Edwardus II, seu Martyr, Edgari F. Rex Angliæ. 135, 30. 458, 35. 872, 44. 2244. Noverta Alfrida ejus necem machinatur. 873, 2. Occiditur. 160, 60. 459, 65. 2313, 44. Corpus ejus vili loco occulitur. 873, 63. Mulier a nativitate cæca ejus meritis visum accipit. 874, 5. In loco palustri sepelitur. 874, 25. Ethelredus frater mortem ejus acerbè lugens, 874, 34. a matre verberatur. 874, 39. Corpus ejus mire inventum Warhamiam transfertur. 874, 49. Fons e loco ubi jacuerat emanat. 874, 66. Dum Seproniam versus corpus ejus deducitur, 875, 37. 877, 27. infirmos sanat. 875, 57. 2313, 57. Alfrida illud sequi volens, Divinitus impeditur. 876, 1. 2313, 61. Matrona debilis ad ejus tumultum sanitati restituitur, 876, 27. Corpus suum transferri mandat. 884, 19. Partes ejus diversis in locis conduntur. 884, 63. 2314, 2. Sancti & Martyris honorem obtinet. 362, 39. 409, 34.

Edwardus III, seu Confessor, Egelredi F. 34, 12. Necdum natus, in Regem Angliæ eligitur. 372, 29. Brichtwaldus per somnium videt eum a D. Petro consecratum, &c. 136, 52. 373, 63. 909, 20. 955, 46. 2318, 31. Cum Alfrede fratre in Normanniam mittitur. 892, 8. Ab Hardecanuto honorifice excipitur. 181, 40. In Hungariam ad Edwardum relegatum proficiscitur. 935, 14. A proceribus in Angliam accersitur. 934, 57. 936, 60. Rex consecratur. 181, 66. 366, 22. 375, 26. 937, 1. 1651, 27. 2246. 2329, 15. Matrem thesauris spoliatur. 182, 4. 938, 34. 2329, 23. Eam in monasterium trudit. 941, 60. 2329, 31. Crimina ipsi objecta. 942, 6. 2329, 45. Novem ignitos vomeres illæsa transit. 942, 1. 2329, 51. Rex ei ablata restituit. 2329, 60. Ab ipsa & Episcopis se verberari finit. 2329, 61. Ejus, in Normannia adhuc exulantis, de Roma adeunda vorum. 375, 14. 387, 29. Illud impleri populus non finit. 380, 41. P. R. ab eo illum absolvi. 381, 40. 388, 12. Godwini filiam Editham ducit, sed cum ea de virginitate servanda paciscitur. 378, 15. 938, 26. 2338, 42. Eam repudiat, 185, 38. 476, 3. 943, 24. in monasterium trudit, 2332, 1. recipit. 186, 61. 476, 26. 944, 4. 2332, 8. Dæmonem Danegeldo insidentem videt: 942, 30, Anglos ab eo pendendo absolvi. 184, 25. 383, 22. 475, 66. 938, 31. 943, 41. 2331, 6. Edwardum Edmundi *Iron-side* F. ex Hungaria revocat. 187, 54. 366, 32. 477, 30. 2333, 31. Willielmum D. Normanniæ honorifice excipit. 476, 9. 543, 32. 2332, 12. Charta ejus de gestatione diadematis apud Westmonasterium vel Wintoniam. 937, 6. De morte fratris Alfredi Godwinum appellat. 937, 34. Concordia inter eos facta. 938, 10. Classem contra Norreganorum Regem parat. 938, 56. 2330, 8. Godwinus contra ipsum exercitum cogit. 184, 42. 476, 16. 942, 48. Eum cum filiis relegat, & eorum bona in fiscum redigit. 943, 14. V. *Godwinus*. Normannos, paucis exceptis, e Regno mittit. 944, 15. 2332, 20. Responsum ejus Haroldo Normanniam adeundi licentiam petenti. 947, 12. Scotos subigit, 946, 23. & Wallenses. 945, 5. Exteri Principes fœdus cum eo ineunt. 375, 47. 379, 50. Anglorum felix conditio, eo regnante. 375, 30. De ejus conversatione & moribus. 375, 66. Generosus simul fuit & sanctus. 371, 27. Quam simpliciter & leniter se gesserit erga turem thesauros ejus, eo inspiciente, furatum. 376, 47. In spiritu Regem Daciæ, in Angliam cum exercitu navigaturum, videt submersum. 378, 45. 945, 55. Videt, inter Missarum solennia, Dacos in Angliam navigaturos a poculis ad pugnam procedere. 949, 42. 2330, 12. Sed hanc visionem alii Edwardo Seniori tribuunt. 356, 53. Christum corporaliter videt. 389, 7. 949, 38. Ejus de Haroldo & Tostino, filiis Godwini, vaticinium. 394, 9. 948, 16. 2333, 56. Ipsi etiam Godwini malitiam Deum ulturum prædicat. 394, 63. Quid ei de Septem dormientibus fuerit revelatum. 395, 31. 950, 4. 2337, 40. Monasterium in D. Petri honorem constructum eum reparare & ædificare jubet P. R. 382, 3. D. Petri cuidam Anachoretæ apparentis oraculo idem jubetur. 382, 27. Contractum (ut D. Petrus etiam in mandatis dederat) portando curat. 383, 41. A glandibus, & veranibus, & sterilitate scœminam tactu liberat. 390, 15. Cæcos sanat: unum, tactu; 392, 29. sex, aqua qua manus abluerat. 391, 4. 392, 7. 393, 27. Morbum regium primus curavit. 950, 9. Edgarum Adeling

Adeling successorem maxime cupit: 2338, 49. sed Willielmo Notho Regnum assignat, 945, 25. 957, 63. & Haroldum hæredem eligit, 193, 35. eumq; regnaturum prædicit. 2339, 2. Annulum D. Johanni Evangelistæ donat; 397, 36. 954, 1. Qui, annulo Regi remisso, ei obitus instare diem significat. 398, 20. 954, 14. Annulum istum Rex Abbati Westmonasteriensi inter reliquias asservandum tradit. 955, 5. Se ad mortem parat. 398, 40. 954, 56. Febre corripitur. 398, 62. 954, 59. Ecclesia ejus dedicatur. 193, 21. 399, 5. Visio quam in extremis agens vidit de miserrimo Angliæ statu post ejus mortem. 137, 16. 399, 27. 955, 18. 2338, 17. Parabola arboris ab radice decidæ: 400, 40. 955, 32. 2338, 30. ejusq; expositio una, 401, 4. & altera, 401, 13. Eam in Willielmo F. Henrici I impletam quidam existimant. 2381, 2. Reginam proceribus, Normannos Anglis, corpus sepulturæ, animam Deo commendans, obit. 38, 4. 193, 31. 402, 26. 479, 5. 955, 61. 2338, 37. Ejus exsequiæ. 402, 48. Post ejus mortem cuncta Regna commota. 396, 57. Ad ejus tumulum sanatur debilis; 403, 13. illuminantur cæci. 401, 21. 404, 1. Per ejus merita Haroldus de Norvegis triumphat. 404, 32. Wolstanus Wigornensis Episcopus baculum deponere iussus, & nemini nisi Edwardo, qui tradiderat, dare volens, in ejus sepulchrale marmor ita fixit ut nemo eum evelere præterquam ipse Wolstanus potuerit. 405, 5. 977, 66. 2368, 36. Corpus ejus per multos annos incorruptum manet. 408, 7. Transfertur. 1059, 1. 2255. 2438, 44. Puella eum blasphemans, paralyti corripitur: 409, 46. ad ejus sepulchrum sanatur: 410, 2. Ibi febres quartanæ pelluntur: 410, 50. 412, 23. 413, 6 &c. Monachus triplici morbo laborans, sanitati redditur. 413, 50. Quæ monasterio S. Augustini donaverit: 1783, 67. 1784. Ejus chartæ de istis donationibus. 2127, 59. 2128, 51. Chartæ de terris & libertatibus Ecclesiæ Christi Cantuariæ concessis. 2224, 20 & 24 & 28. Ejus encomia. 366, 27. 369, 57. 370, 64. 391, 51. 937, 10. In sanctorum numerum adscribitur. 955, 67. Ejus festa. 956, 2. Leges communes antiquatas renovabat: 2338, 6. Quæ ideo leges S. Edwardi vocantur. 2338, 64. V. *Leges.*

Edwardus IV, seu I post conquestum, Rex Angliæ. 1921, 2. 2272. Nascitur. 2432, 18. 2440, 17. Baptizatur. 2432, 19. 2440, 19. Pater ei Walliam, Cestriam, aliosq; honores concedit. 2435, 65. Alienoram Hispani filiam ducit. 2444, 5. Eorum liberi. 2531, 39. Quam strenue pugnavit in prælio Lewensi. 2449, 66. Cur Londinenses odio habuerit. 2450, 10. Se in potestatem Comitum Leicestrensis tradit. 2437, 28. 2451, 6. Ex ejus manibus elabatur. 2437, 33. 2452, 1. Ad Eveshamiam Leicestrensis copias fundit, & patrem liberat. 2453. Cruce insignitus, versus terram S. proficiscitur. 2455, 41. Tunerum venit. 2455, 49. Reges complures, qui idem iter tunc susceperant, naufragium patiuntur, dum solius Edwardi naves incolumes durant. 2455, 2456. Acram venit. 2438, 28. 2457, 3. Nazaretham capit. 2457, 8. Apud Kakehowe Saracenos fundit. 2457, 14. Proceres Cypri, quos Rex Hierosolymitanus frustra vocarat, ad ejus rogatum continuo properant. 2457, 24. Amirandus, seu Dominus, Joppenfis, qui sæpius ei scripserat se velle fieri Christianum, 2457, 40. tandem Assisinum mittit, qui eum cultello venenato vulnerat. 2457, 49. Citharædo irascitur, quod sicarium, quem ipse cultello suo occiderat, tripode percusserit. 2458, 9. Anglus ei, sed ægre, medetur. 2458, 15. Dum chirurgi vulnus tractant, uxor e conspectu amoveretur. 2458, 37. Joppenfis audito eum convaluisse, facinus abjurat. 2458, 46. Inducias decennales cum Paganis pactus, 2458, 56. redit. 2458, 63. Romæ a Papa excipitur. 2459, 2. Comes de Chalons, ei invidens, ad hastiludium eum provocat. 2459, 5. Comitem & suos non tam hastis quam gladiis superat. 2459, 20. Rex Franciæ eum honorifice suscipit. 2460, 3. In Angliam reversus, 2462, 62. coronatur. 2461, 14. Quomodo magnates quidam ejus coronationem ornarint. 2461, 20. Lewlinum, Principem Walliæ, parere nolentem graviter mulctat: 2462, 15. nec finit ut uxorem ducat, ipso inconsulto. 2462, 25. Eum prostratum & veniam orantem erigit. 2462, 44. Statutum de *mortmain* edit. 2462, 65. Lewlinus & David, Walliæ Reguli, ei molestias exhibent. 2463—2465. Lewlini caput ei affertur. 2463, 23. 2464, 62. Davidem suspendi & membratim discerpi jubet. 2463, 25. 2465, 17. Walliæ terras inter proceres suos distribuit: 2463, 17. & leges Angliæ Wallensibus imponit. 2463, 46. Walliæ magnates ei fidelitatem jurant. 2465, 21. Proditores in Vasconia punit. 2465,

32 & 61. Reicius quidam, qui eo absente turbas in Angliā moverat, suspenditur. 2465, 43. Reversus, judices corruptos punit. 2466, 4. Judæos Angliā exigit. 2462, 58. 2466, 18. Quinta a laicis ei conceditur. 2466, 23. Propositum expeditionem Hierosolymitanam suscipiendi ob thesauros exhaustos deponit. 2468, 10. Decima a clericis per aliquot annos concessa. 2468, 20. Filias quibus maritavit. 2468, 26. Ejus uxor moritur. 2468, 29. Scotis post Alexandri III obitum de novo Rege creando disceptantibus, 2468, 59. Edwardus arbiter litis constitutus, 2469, 7. 2470, 58. 2487, 32. Johanni de Balliolo Regnum adjudicat: 2469, 58. 2471, 38. 2487, 64. Qui ei homagium facit. 2469, 64. 2488, 6. Wallenses iterum bellum moventes, 2502, 40. capto eorum Duce Madoco, reprimit: 2471, 35. 2472, 11. Sed prius fuerat ab iis obfessus, & in angustias redactus. 2471, 60. Quindena ei datur. 1958, 55. Monasteria scrutatur, & pecuniis spoliatur. 2471, 47. Scotus & Gallus contra ipsum fœdus ineunt. 2473, &c. 2477, 1. Scotus, literis missis, de injuriis ab eo illatis queritur, & se suosq; in libertatem vendicat. 2477, 30. 2488, 45. Scoti mandatis ejus parere recusant. 2472, 55. 2478, 24. 2488, 26. Multis injuriis laceffit, 2579. 2488, 39. Twedam fluvium cum exercitu transiit: 2480, 9. Bærwicum capit: 2480, 17. Scotos ad Dunbarum fundit: 2480, 30. Edinburgum, aliaq; loca ad deditiōem cogit. 2481, 8. Rex Scotiæ culpam scripto agnoscit, & se & Regnum ei dedit. 2481, 19. 2489, 12. Lapidem cui Reges Scotiæ dum coronarentur insidere solebant, Londinum portari jubet. 2481, 61. Forma juramenti a magnatibus Scotiæ ei præstiti. 2482, 5. Robertus Brus ei homagium facit. 2482, 34. Novo sigillo & Præfatis constitutis, 2483, 5. & dimisso exercitu, 2483, 31. e Scotia redit. 2483, 35. Roberto Brus de injuriis ab eo illatis apud P. R. conquesto, 2494, 15. literas ad P. R. scribit, in quibus jus suum, Scotorum injurias, & belli processum exponit. 2483—2489. Jubet in Chronicis inquisitionem fieri de dominio Anglorum in Scotos. 1962, 20. Rixa inter aliquot ex ejus nautis & aliquot Normannos, 2495, 14. in prælium navale crescit, 2495, 50. ubi Anglis cedit victoria. 2495, 64. Gallo eum ob facta suorum in judicium vocante, 2496, 1. Edmundum fratrem in Galliam mittit. 2496, 22. Gallus Vasconiam dolo occupatam, 2496, 36. vi tenet. 2497, 3. Edwardus, ut eam recuperet, consilium & auxilium a suis proceribus postulat. 2497, 18. Nuntiis missis, fidem Gallo datam revocat. 2497, 31. Nuntii ejus incarcerationantur. 2497, 47. Exercitum in Vasconiam mittit. 2497, 49. Quid ibi gestum. 2498, &c. Ad Regem Alemanniæ nuntium mittit de fœdere contra Gallum ineundo. 2500, 52. Monasteria & æraria publica nummis spoliatur. 2500, 66. Lanam totius Angliæ possessoribus aufert. 2501, 10. Utrunq; factum lepide excusat. 2501, 53. Oratio ejus ad clerum, de ulteriori ope ferenda. 2501, 22. Duas decimas iis offerentibus pene extrema minatur, ni medietatem bonorum dent. 2275. 2502, 2. A plebe quantum acceperit. 1965, 38. 2502, 37. Maneria quædam Augustinensibus ablaturus, a S. Mildreda in somnis corripitur, & ab incepto desistit. 1962, 32. Acerba ejus ad Robertum Cantuariensem oratio. 2005, 20. Clericorum bona in fiscum redigit, ipsosq; legis beneficio privat, quoniam subsidium ei negarant. 1965, 40. 2489, 26. 2491, 2492. Eodem die copiæ ejus in Vasconia fusæ. 2491, 45. Clericorum nonnulli favorem ejus gravi pretio redimunt. 2492, 8 & 48. Plebem etiam exactionibus gravat. 2492, 61. Discordia inter ipsum & quosdam Comites oritur. 2493, 9. Papa literis & legatis missis, ei pacem cum Gallo inire suadet. 2504, 26. Tractatus ejus cum Legatis. 2505, 2506. Edmundum fratrem cum copiis in Vasconiam mittit. 2507, 58. Res ibi gestæ. 2508, &c. In Flandriam profecturus, Archiepiscopum Cantuariensem in gratiam recipit. 2510, 27. Blanditiis & excusationibus populum lenit. 2510, 58. Comites quidam rogant, ut populum gravare cesset, & Magnam chartam confirmet. 2511, 3. Articuli ab iis traditi. 2511, 18. 2523, 22. Quod responsum eis dederit. 2512, 17. In Flandriam venit. 2512, 28. Interim Comites isti Regiæ exactiones impediunt, & plebi suadent ut libertates suas vendicent. 2512, 31. Flandrensis, Gallo deserto, cum eo fœdus init. 2493, 34. Res ab eo in Flandria gestæ. 2512, 50. Scotis rebellantibus, 2513, &c. Comitem Warenæ ad eos reprimentos mittit. 2515, 33. Sed is stulte & ignave se gerens, hostibus facilem victoriam præbet. 2515—2519. Scotis Northumbriam deprædantibus, 2519—2521. Edwardus in angustias

angustias redactus, M. chartam confirmat, aliq; nonnulla Baronibus & populo concedit. 1977, 23. 2523, 2524. 2528, 67. Subsidium ei a populo & clero concessum. 2524, 40. Scribit ad magnates ut cum exercitu in Scotiam properent: 2524, 53. Quo facto, 2525, 16, iterum ad eos scribit, ut ejus adventum præstolentur priusquam aliquod magnum attentent. 2525, 39. Inducias biennales cum Gallo paciscitur. 2526, 11. Papa arbiter inter ipsos constitutus, decernit ut ipse Galli sororem, filius filiam ducat. 2527, 13. Conditiones pacis inter ipsum & R. Franciæ. 2528, 8. Margaretam Galli sororem ducit. 2493, 61. 2528, 23. Eorum filii. 2493, 63. 2528, 47. Scotos magna clade vincit. 2476, 37. 2527, 35. Regem Scotiæ Johannem, bello captum, & Regno exutum, 2476, 25. Papæ rogatu dimittit. 2476, 29. Willielmum Waleys fugat. 2476, 34. Papæ objectiones contra ejus jus ad Regnum Scotiæ. 2529, 4. Gallus ei Vasconiam reddit. 2529, 60. Scotos sæpius rebellantes domat. 2529, 55 & 64. Strivelini castrum ei redditur. 2530, 2. Robertum Brus, qui Regnum Scotiæ usurparat, fugat. 2494, 49. Inquisitores de *Trailbaston* per Angliam mittit. 2494, 46. Petrum de Gaviston Anglia exigit. 2494, 56. Literæ ejus de Abbatia S. Augustini. 1938, 52. 1939, 8. 1941, 14. 1943, 53. 1949, 48. 1950, 50. 1953, 51. 1978, 60. 2004, 24. 2006, 27. Ejus statutum contra Religiosorum acquisitiones. 1961, 35. Moritur. 2007, 63. 2495, 13. 2530, 55. Ejus mors Roberto Cantuariensi in somnis revelatur. 2530, 61.

Edwardus V, seu II post conquestum, R. Angliæ, apud Caernarvan nascitur. 2465, 25. Fit Princeps Walliæ, & Comes Cestriæ. 1977, 26. 2494, 6. Coronatur. 2007, 64. 2278, 2531, 3. Isabellam Galli filiam desponsat. 2527, 21. 2530, 52. 2531, 1. Petrum de Gaviston, quem jussu patris abjuraverat, 2532, 26, de exilio revocat. 2530, 65. Proceres ei fidelitatem jurant. 2531, 46. Ejus character. 2531, 65. Contra Scotos sæpe infelicitè pugnat. 2533, 20 & 44. 2542, 21 & 44. Scotos Hiberniam invadentes ejus copiæ prote-runt. 2534, 29. Pax inter ipsum & Thomam Lancastrensem, Cardinalium interventu, componi videtur. 2534, 53. Spenferios, malorum consiliorum autores, contra votum procerum fovet: 2538, 65, eosque a Baronibus proscriptos 2539, 5. revocat. 2539, 50. Lancastrensem, & plerisque illius factionis principes, bello captos, interfici jubet. 2540, 2541. Gallus cum eo discordat, ob homagium negatum. 2543, 22 & 34. Multos nobiles in Vasconiam mittit. 2543, 39. Edwardo F. Ducatum Vasconiæ concedit. 2543, 26 & 62. Uxorem & filium in Franciam mittit: 2543, 21 & 57. Hos tanquam proditores proscribit. 2543, 31. Regina reversa cum exercitu profectur. 2544, 2545, 12. Capitur, & in custodiam datur. 2545, 31. 2546, 31. Crimina ei objecta. 2765, 50. Corona & scepro privatus, 2549, 55. dolet quod seductoribus fidem adhibuisset, 2550, 30. filium vero post se regnaturum gaudet. 2550, 24. A castro Kenelworthensi ad Berkleiense transfertur; 2551, 5. 2556, 52. ubi veru ignito confossus, moritur. 2551, 8. 2552, 32. An Sanctis accensendus sit, necne, varie inter vulgus disceptatur. 2551, 10. Sepelitur. 2553, 32. Ejus liberi. 2553, 36. Mortimerus Reginam ab eo alienarat. 2557, 58. V. *Isabella*. Chartæ ejus Augustinensibus concessæ. 2011, 56. 2025, 2. 2026, 50. 2031, 16. 2035, 39. 2103, 4.

Edwardus VI, seu III post conquestum, seu Ed. de Windesore nascitur. 2533, 13. In militare ordinem adsciscitur. 2559, 4. Patre superstite, eligitur R. & coronatur. 2039, 27. 2280, 2550, 29 & 48. Scotos cum eo de pace tractare nolentes, 2551, 41. bello aggredi parat: 2551, 61. sed ejus conatus suorum proditio frustratur. 2551, 65. Philippam Ducis Hannonii filiam desponsat: 2552, 47. Laici vicefructum, clerici decimam ei concedunt. 2552, 53. Pacem cum Scotis init. 2552, 59. Homagium Gallo facit: 2555, 6. Ejus insidias evadit. 2555, 9. Reginam matrem mulctat: 2556, 18. Mortimerum autem extremo supplicio afficit. 2558, 37. Scotos magna clade prostrernit. 2559, 9 & 19. 2563, 47. Nomina principalium Scotorum qui in eo prælio cæsi captique. 2563, 2564. Magnam Scotiæ partem devastat. 2559, 36. 2562, 47. Isabella filia ei nascitur. 2560, 17. Iterum Scotiam adit. 2565, 30 & 66. Hannonius ei galeam mittit. 2566, 7. Scotis in ejus verba jurantibus quæ concesserit. 2566, 34. Gallus eum a negotio Scotico distrahere conatur. 2567, 48. Quod responsum ei dederit. 2567, 62. Scoti fidem ei datam violant. 2567, 32. 2568, 13. Eorum terram partim munit, partim vastat. 2568, 27. Tributum ei ab Anglis concessum. 2568, 48. 2569, 21. 2571, 32. 2576, 30. Novos honores creat. 2568, 53. Vasconia a Gallo occupata. 2569,

3. 2570, 3. Regis Franciæ titulum assumens Edwardus, 2078, 12. Franciæ insignia suis immiscet. 2569, 13. Franciam hostiliter ingreditur. 2569, 14. Navali prælio Gal-lum superat. 2569, 28. Lanam per totam Angliam capit. 2570, 10. 2571, 35. 2592, 43. 2595, 30. Dunbarensē castrum frustra ab ejus copiis obsidetur. 2570, 27. Pecuni-am & apparatus bellicum a Gallo ad Scotos missum inter-cipit. 2570, 31. Alienigenas bonis & terris exuit. 2570, 39. Legatis P. Romani respondet. 2570, 53. Frumentum, avenas, lardum, &c. exigit. 2570, 66. 2585, 39. In Flan-driam trajicit. 2571, 18. Ab Imp. solenniter excipitur. 2571, 53. & vicarius Imperii constituitur. 2572, 9. Omnes circa Coloniam in belli societatem adsciscit. 2572, 12. Pacem ab eo oblatam, 2571, 8. Gallus respuit. 2572, 61. Franciam cum exercitu intrat. 2573, 56. Portus & naves Normanno-rum classarii ejus incendunt. 2574, 1. Coronam Franciæ quo jure vendicavit. 2574, 10. Franciam ferro & igne vastat. 2574, 22. Gallus eum ad prælium provocat. 2574, 64. Gallo appropinquat. 2575, 12. Gallo festinanter re-gresso, 2775, 54. Edwardus in Flandriam redit. 2576, 16. Flandrenses ei homagium faciunt. 2576, 23. In Angliam redit. 2576, 27. Gallus magna classe parata, ei reditum in Flandriam intercludere conatur. 2577, 7. Comites cujus custodiæ Flandriam commiserat, a Gallo capti. 2577, 25. Classē Francorum superat. 2577, 40. Tornacum obsidet. 2578, 21. Inducias cum Gallo facit. 2578, 41. In Scotiam transiens, 2580, 51. cum Scotis etiam inducias paciscitur. 2580, 59. Torneamenta ibi exercentur. 2580, 55 & 61. Walterus Moun ab eo contra Gallum missus, fortiter & fe-licitè pugnat. 2581, 8. Comites nonnullos in Franciam mittit: 2581, 55. Eorum successus. 2582, 1. In Britanniam transit. 2582, 25. Oppida capit. 2582, 40. Inducias in tri-ennium concedit. 2583, 2. In mari periclitatur. 2583, 10. Legem statuit, ne proventus Ecclesiarum in Anglia ad Papæ beneficiarios transportentur: 2583, 40. Papa con-trarium jubet. 2584, 60. Henricum Comitem Derbiensem in Vasconiam mittit. 2585, 13. Ipse in Normanniam tra-jicit. 2585, 42. Cadomum aliaque loca capit. 2585, 54. Flandrenses ei auxiliantur. 2586, 36. Ad Cressiacum præ-lío commisso, insignem de Francis victoriam reportat. 2587, 51. Caletum oppugnat. 2588, 44. V. *Caletum*. In-terim Scoti Angliam invadentes profligantur. 2589, 55. Complures Regis Franciæ naves capit. 2593, 4. Ignis ejus castra depopulatur. 2595, 59. Imperatoriæ dignitatem ei oblatam, 2596, 41 & 65. respuit. 2597, 12. Johanna ejus filia Hispani filio nubit. 2596, 55. Quod responsum Scotis dederit Regem suum redimere volentibus. 2597, 16. Tho-mas de Windesora ei nascitur. 2597, 42. Papa rogat ne Romam proficisci cupientibus transitum intercludat: 2601, 31. Regis responsum. 2601, 40. Classē Hispanicam, quæ Anglos infestaverat, devincit. 2602, 7. Arx Guina capi-tur. 2602, 45. 2603, 27. Proceres quosdam in Scotiam, alios in Vasconiam, alios in Franciam mittit. 2606, 52. Ejus Legati cum Legatis Regis Franciæ de pace tractant. 2607, 47. Thomas de Woodstock ei nascitur. 2608, 32. Franciam cum magno apparatu bellico adit. 2608, 62. Gal-lus eo adveniente recedit. 2610, 49. Audito Scotos Ber-wicum cepisse, ad Novum-castrum venit. 2610, 64. Ber-wicum ei redditur. 2611, 17. Scotis perfide se gerentibus, terram eorum vastat. 2611, 25. Tres Cardinales missi ad componendam pacem inter ipsum & Gallum. 2615, 44. Scotis inducias in decennium dat. 2617, 42. Papa tributum ab eo petens, repulsam accipit. 2617, 53. Solennia tornea-menta instituit. 2617, 64. Concordiam cum Gallo init. 2618, 19. 2619, 19. Ipsum perfidiæ reum adhuc in custo-dia detinet. 2619, 24. Quantum terrorem ejus victoriæ Gallis incusserint. 2618, 30. 2619, 34. Anglis apud Fran-cos & Flandrenses male tractatis, ipse alienigenas ex Anglia ejicit. 2620, 50. Franci Angliam invadentes repelluntur. 2622, 61. Inducias triennales ab eo emit Burgundus. 2623, 37. Loca Parisiis vicina vastat. 2623, 43. Suburbia Parisi-orum incendit. 2623, 55. Magna pars exercitus ei tempestate perit. 2624, 13. Impedimenta sua comburit. 2624, 27. Forma pacti inter ipsum & Regem Franciæ. 2624, 61. Re-gi Cypri ad eum venientem munera largitur. 2627, 3. Reges Scotiæ & Franciæ ad eum veniunt, ut de lytris suis cum eo transigant. 2627, 10. Quinquagesimum ætatis annum, jubilei more, celebrat, culpas condonans, &c. 2627, 25. Johannes Rex Franciæ moriturus delicta sua fatetur, & veniam ab eo petit. 2628, 2. V. *Jo-hannes de Valois*. Isabellam filiam nuptum dat. 2628, 46. Quam feliciter ejus copiæ in Francia pugnaverint. 2628, 33 &

58. Edwardum & Johannem filios suos ad opem Hispano ferendam mittit. 2628,64. Ejus literæ & chartæ de Abbatia S. Augustini. 2053,28. 2120,26. 2072,26. 2082,32. 2083,62. 2087,3. 2151,52. Regum chartas Augustinensibus concessas inspicit & confirmat. 2123—2138. Ejus literæ de remissione itineris Justiciariorum in Cantia. 2148,7. Ejus mors. 2152,62. 2629,62. Ejus character. 2630,10.
- Edwardus, R. Edwardi III F. nascitur. 2558,64. Fit Dux Cornubiæ & Comes Cestræ. 2076,29. 2568,53. Franciam deprædatur. 2595,26. Multum pecuniæ in Comitatu Cestræ corrādīt. 2606,37. In Valconiam mittitur. 2608,46. Vascones ei se dedunt. 2608,50. Galliæ oppida capit. 2611,12. In agro Pictonensi inclytam de Gallis victoriam reportat. 2613. Quomodo acies utrinq; fuerint ordinatæ. 2613,8. Prælium commissum. 2613,20. Rex Franciæ, cum filio, & multis magnatibus capti. 2613,46. Nomina Ducum occisorum. 2614,25. Edwardi uxor. 2626,19. In Vasconiam iterum trajicit. 2626,52. Ejus auxilio Petrus, R. Castellonenſis, Regno restituitur. 2628,64. Ejus character. 2630,2. Res præclare gestæ. 2630,14. Mors & sepultura. 2630,37.
- Edwardus *relegatus*, Edmundi *Iron-side* F. in Hungaria educatur. 907,47. Ejus uxor & posterī. 907,55. 2317,55. 2333,39. Cum conjuge & liberis in Angliam venit. 945,12. Moritur. 945,16. 2333,37.
- Edwinus, Adelſtani frater. V. *Adelſtanus*.
- Edwinus, Comes Merciorum. 163,64. 480,42. Rebellat. 469,34. Ab Haraldo Norrageno vincitur. 2339,48. W. Conquæſtori manus dat. 2343,8. A suis in Scotia occiditur. 203,22. 969,39. 2347,35.
- Edwinus, R. Northumbriæ potens & inclytus. 91,10. 780,51. Edelburgam in uxorem petit. 1687,21. Quod responſum tulerit. 1687,26. Eam ducit. 780,59. 1634,14. Chichelinus ſicarium ad eum interficiendum mittit. 780,63. Mire a morte liberatur. 375,9. Ejus votum. 781,8. Pontifex R. ipſi & conjugi literas & munera mittit. 781,17. Oraculum ei revelatum, dum adhuc privatus & profugus in Orientali Anglia delituerit. 72,22. 781,34. Ejus filia baptizatur. 781,10. 1634,25. Chichelinum ſuperat. 1634,28. Ad fidem mire convertitur. 740,24. 782,3. Baptizatur. 77,54. 438,10. 782,29. 1634,31. 2230. Eccleſiam cathedralē Eboraci conſtruit. 782,33. 1634,31. Honorii P.R. ad eum literæ. 783,1. In acie cadit. 438,28. 784,21. 1689,11. Ejus caput in Eccleſia Eboracēſi ſepelitur. 784,39. Paulinus cum ejus uxore & liberis & theſauris in Cantiam fugit. 784,56. 1689,18.
- Edwius, vel Edwinus, R. Angliæ. 26,53. 135,20. 455,34. 2244. Coronatur & fornicatur uno & eodem die. 862,64. Dunſtanus eum ob adulterium reprehendens, 358,62. in exilium mittitur. 863,3. Northumbri & Mercii, eo pulſo, Edgarum fratrem eligunt. 863,8. 2312,44. Maxima Regni parte exiit. 358,2. Reliſcit. 359,4. Dunſtani precibus anima ejus a dæmonibus liberatur. 359,8. 863,18.
- Edwoldus, S. Edmundi frater, eremita. 807,25.
- Eelfricus, vel Alfricus, vel Aluricus, Præpoſitus Wintonienſis, ſit Archiep. Eboracenſis. 79,40. 177,58. 474,42. 936,67. Johannis Beverlacenſis reliquias in pretioſa capſa condit. 1700,24. Beverlacenſe collegium terris locupletat. 1700,31. Moritur. 943,39.
- Egbertus, Archiep. Eboracenſis. 11,44. 78,41. Primus poſt Paulinum pallium ſuſcepit. 1697,1. Moritur. 106,38.
- Egbertus, Episc. Dunelmenſis. 13,6. 119,19. 768,42.
- Egbertus, Episc. Orient. Anglorum. 774,56.
- Egbertus quidam monachos in Hii inſula reformat. 773,49.
- Egbertus, R. Northumbriæ. V. *Edbertus*.
- Egbertus, R. Northumbriæ a Dacis conſtitutus. 14,40. 142,33. 1698,40. Expellitur. 14,50. 79,18. 145,13. 1698,45. Moritur. 145,22. 1698,48.
- Egbertus, R. Northumbriæ, II, vel potius III. 145,53.
- Egbertus, vel Egbrichtus, vel Edbrichtus, vel Ethelbrichtus, F. Ailmundi, Brithrici furorem metuens, in Franciam fugit. 801,54. Revocatus, Rex Occidentalium Saxonum coronatur. 118,8. 445,63. 770,64. 801,62. 2238. Reges Merciorum vincit. 778,34 &c. Univerſam Angliam ſibi ſubjicit. 119,6. 351,46. 802,1. Sepelitur Wintoniæ. 802,5. *Regis Angliæ* titulum ſibi primus aſſumſit, & poſteris reliquit. 449,31. 2238. Poſteri ejus & ſucceſſores. 119,9.
- Egebertus, vel Egbertus, vel Hegbertus, vel Ethbrithus, vel
- Vigebertus, R. Cantia. 293,55. 740,49. 741,22. 2232. Nepotes ſuos occidit. V. *Ethelredus* & *Ethelbertus*. Scelus illud quomodo expiaverit. 1906,45. 2128,19.
- Egelfleda, vel Elfleda, R. Alfredi filia Ethelredi conjux. 812,25. Puerperii dolores ſemel experta, a viri complexu poſtea ſemper abſtinuit. 812,28. Erat Merciorum Domina. 152,65. Rex a pluribus appellatur. 356,24. 834,58. Arces complures & urbes ædificat. 153. 356,18. 833,25. Henrici Huntingdonienſis de ea carmen. 834,64.
- Egelmarus, Episcopus Orient. Anglorum. 201,63. 473,21.
- Egelnothus. V. *Agilnothus*.
- Egelredus, vel Ethelredus, vel Athelredus, Edgari F. Baſtardus vocatus. 2314,27. Dum baptizabatur, in lacrum fontem minxit, quod infaſtum omen. 867,17. 2314,24. Cur candelas cereas oderit. 874,41. 2314,45. Fit Rex Angliæ. 135,32. 160,62. 362,46. 455,66. 2244. Quomodo Regnum adminiſtravit. 2314,21. Urbem Roſſenſem obſidet. 878,34. 1647,53. auro accepto, recedit. 2314,60. Dunſtanus infortunia ei evenitura prædicit. 172,61. 466,19. 877,8. 878,40. 1647,49. 2314,26 & 39 & 62. A Dacis perpetuo vexatur. 161, &c. 877. 893. Magnates quamplurimi ab eo deficiunt. 880,16. Dacos in Cumbria vincit. 882,64. Moniam inſulam vaſtat. 883,2. Tributum Dacis pendit. 461,44. Ducit Emmam Ricardi II Ducis Normanniæ filiam. 461,50. 883,54. 2315,38. Dacos omnes in die S. Bricii clam occidi jubet. 461,57. 885,6. 2315,40. Quam infeliciter omnia ei ceſſerint. 2315,21. Navium ingentem copiam parat. 166,41. 887,19. quarum magnam partem Wolnodus exſul comburit. 887,30. Pacem cum Dacis init. 891,20. Omnibus pene ſe Suano dederibus, ipſe cum ſuis in Normanniam aufugit. 170,24. 465,32. 892,6. Redux a ſuis honorifice excipitur. 171,25. 466,5. 892,42. 2315,49. Canutum fugat. 892,53. 2315,55. Sandwicum & Eſtreiam Eccleſiæ Chriſti Cant. donat. 2221,60. Sacrilogos æternis ſuppliciis devover. 2221,51. Ejus mors. 893,39. 2315,57. Leges. 893—903. Uxores, & liberi. 164,61. 362,60. 877,15. 2314. Ejus F. Alfredus indigniſſime tractatur. 179,36. V. *Alfredus*, *Egfredi* F.
- Egelricus, vel Algericus, Episc. Dunelmenſis. 34,14. 182,8. Theſauros Eccleſiæ aufert. 34,39. Ab Episcopatu ad monaſterium ſecedit. 948,55. Moritur. 34,56.
- Egellinus, Abbas S. Auguſtini. 1785,43. Mitræ & ſandaliorum honorem a P. R. obtinet. 1785,45. ſed mitram geſtare non audet. 2248. Hujus & Stigandi Archiepiscopi opera Conquæſtor circumventus Cantia libertates intactas permittit. 1786. In Daciam fugit. 1785,56. 1787,30. Clavem ſcrinii, ubi corpus Mildredæ repositum, Scotlando remittit. 1911,35.
- Egelwinus, Episc. Dunelmenſis. 34,47. 189,17. 203,24. 484,30. 948,59. Sacrilégii pœnas luit. 41,41. Episcopatu dimiſſo, ſponte exſulat. 200,10. Abingdoniæ ob rebellionem incarceratus, ibi ſpontanea fame moritur. 1706,13. 2347,40.
- Egelwoldus, R. Angliæ. 2320,32. Ejus filia Goldisburga Daco nubit. 2320,38. Inde Canutus, ab ea oriundus, juſ ad Regnum Angliæ vendicat. 2320,30. V. *Ethelwoldus*, *Edwardi Senioris* fr.
- ¶ Egeneshamenſis Abbas. *Robertus*.
- Egelippus, 431,27.
- Egfredus, R. Cantia. 742,36. Vocatur (ni fallor) Eadbertus, 1772,64. 2234. & Eadbrith, cognomento *Eating*. 2209,17. Charta ejus de terris Eccleſiæ Chriſti Cant. conſeſſis. 2209,16. Charta de vectigali donato Abbati Raculſenſi. 2211,11. Moritur. 1773,27.
- Egfrida, filia Alduni Dunelmenſis, nubit Uſthredo, 79,60. poſtea Kilverto. 80,32. Fit ſanctimonialis. 80,45. Ejus poſteri. 80,33. 81,23. 82,24.
- Egfridus, R. Mercia. 752,23. 754,18. 776,43. Vocatur *Ecgferth*. 114,1.
- Egfridus, R. Northumbriæ. 68,27. 91,19. 294,19. 440,49. 441,28. 788,54. 789,22. 790,32. Ejus uxor. V. *Etheldreda*. Hiberniam vaſtat. 793,33. Wilfridum præfulē expellit. 294,35. 792,62. Pictis contra S. Cuthberti monita bellum inferens, occiditur. 295,43. 793,44.
- Eggiva, Abbaſſiſſa Leonentis, a Suano compreſſa. 133,34. 939,36.
- Egnice, R. Orient. Anglorum. 747,6.
- Egredus, Episc. Dunelmenſis. 13,18. 119,22.
- Egwinus, Episc. Wiſciorum. 442,27.
- Egwinus, *Quatienſ* caput, ad Ethelberti tumulum curatur. 753,39.

Egwinus, vel Eswinus, R. Occident. Saxonum. 439, 11. 756, 50.
 Eirenarchæ quomodo eligendi. 2729, 61. Sessiones ab iis quater in anno habendæ. 2732, 55.
 Eiricus, R. Northumbriæ. 204, 1.
 Eldredus, Abbas S. Albani. 446, 7.
 Electio Episcopi. V. *Decani*. Episcopi & Abbates unde & quomodo eligendi. 1639, 47. 1767, 1. Absq; consensu Archiepiscopi, non eligendi. 2208, 60. Scrupulosæ quæstiones de modo electionis, de persona electi, &c. 2185, 20.
 Electores Imperii qui, & quo tempore constituti. 878, 6.
 Eleemosyna cui non danda. 2658, 18 & 31. 2661, 12. Nautis quibusdam eleemosynam pauperi negantibus, quicquid in navi erat manducabile, in lapides vertitur. 437, 16.
 Eleutherius, P.R. 1686, 62.
 Eleutherius, vel Leutherius, Gewisiorum, vel Wintoniensis, Episcopus. 756, 44. 1638, 22.
 Elfegus, Abbas Bathoniensis, postea Episcopus Wintoniensis, postremo Archiepisc. Cantuariensis. 161, 40. 462, 25. 838, 64. 877, 66. 2315, 13. Ejus natales, mores, pietas, liberalitas, res gestæ. 1648, 43. Videt duos dæmones monachum torquentes. 886, 5. Andreæ Apostoli monitis fit Episc. Winton. 886, 13. 1647, 14. 1648, 60. Quam austere corpus suum perdomuerit. 886, 21. Ad Cantuariensem sedem transfertur. 166, 1. 885, 60. 886, 27. 1649, 7. 2245. Ecclesiæ suæ quæ adquisierit. 2223, 7. Quid vico acciderit qui eum Romam tendentem spoliaverat. 886, 33. Romæ existens, Wintoniensis Episcopi mortem sentit & deslet. 886, 38. Daci, Cantuaria capta, eum immaniter tractant: 889, 4. 1649, 61. Ob quod flagitium peste correpti, ipsius precibus liberantur. 889, 28. 1650, 9. Pro vita sua & libertate pretium dari non vult. 889, 45. 1650, 21. A diabolo e carcere eductum Angelus Dei eum revocat. 889, 62. Dunstanus, Sanctorum choro stipatus, ei apparet, spem & animos addens. 890, 20. Lapidibus & bovillis ossibus obrutus, & tandem securi percussus, moritur. 169, 11. 464, 62. 890, 39. 1650, 30. Remus terræ impactus, ad testandam ejus sanctitatem, frondescit: 890, 60. Quo viso, multi e Dacis convertuntur. 891, 7. Ecclesia ædificatur ubi remus fronduit. 891, 6. Ejus corpus Londini, in Ecclesia D. Pauli, sepultum, 891, 12. postea Cantuariam transfertur. 468, 4. 891, 18. 909, 1. 1651, 10. In corruptum reperitur. 2251. Anselmo adscribendum, quod ejus memoria celebratur. 1657, 39.
 Elfegus Calvus, Episcopus Wintoniensis. 155, 5. 2219, 18. Prophetico spiritu erat præditus, 838, 65.
 Elfegus, Comes Domnaniæ. 177, 12.
 Elferus, Dux Merciorum. 160, 24.
 Elfgifa, Edgari mater, filii visionem interpretatur. 136, 20.
 Elfgiva. V. *Emma*.
 Elfhunus, Episcopus. 2219, 49.
 Elfreda, vel Elfrida, Abbatissa Streneshaldensis. 772, 13. 1692, 53.
 Elfreda. V. *Egelfleda*.
 Elfnorhus, Abbas S. Augustini. 1779, 52. 2244.
 Elfredus, presbyter, Sanctorum reliquias colligit, & Dunelmum comportat. 32, 28.
 Elfredus, R. V. *Alfredus*.
 Elfredus, Rex Merciorum ultimus. 779, 4.
 Elfricus, Abbas S. Albani. 446, 6.
 Elfricus, Archiep. V. *Alfricus*.
 Elfricus, Episcopus. 2221, 25.
 Elfrida. V. *Elfreda*.
 Elfridus, Abbas S. Albani. 446, 5.
 Elffigus, vel Ailfi, Episc. Dunelmensis. 26, 50. 156, 20.
 Elfinus, vel Elsinus, cognomento *Lippe*, Episc. Wintoniensis. 156, 49. Fit Archiep. Cantuariensis. 157, 41. 456, 55. 2243. Odoni prædecessori convitiatus, Alpinis frigoribus congelat. 456, 57. 864, 5. 1645, 31.
 Elfstanus, Abbas Glastoniensis. 159, 6.
 Elfwald. V. *Alfwoldus*.
 Elfwinus, Episc. V. *Ailwinus*.
 Elfwoldus, R. Northumbriæ. V. *Alfwoldus*.
 Elias. V. *Enoch*.
 Eli, insula, a Conquæstore obsidetur. 469, 42. Domus belli ibi constructa. 469, 45. Monasterium virginum ibi fundatur. 790, 61. ¶ Abbatissæ: *Etheldrida*; *Etheldreda*, Regina; *Sexburga*, Regina. Virginibus occisis, primo clerici, postea monachi illic collocantur. 868, 34. Ibi se fore sepeliendum mire prælagivit Wolstanus Eboracensis. 467, 60. ¶ Abba-

tes: *Brithnotus*; *Lefwinus*; *Ricardus*. ¶ Prior: *Salomon*.
 Abbatia fit sedes Episcopalis. 232, 32. 501, 51. 1663, 18. 2251. Olim erat pars Lincolniensis dioceseos. 800, 66.
 Episcopi Lincolniensis consensus non gratis obtinetur. 1003, 57. 2377, 66. ¶ Episcopi: *Herveius*; *Nigellus*; *Gaufridus*; *Willielmus de Longo-campo*; *Eustachius*; *Willielmus de Ludo*; *Johannes Hotbam*; *Thomas de Lyle*; *Simon Langham*; *Thomas Arundell*.
 Ella, R. Australium Saxonum. 798, 17.
 Ella, R. Northumbriæ. 14, 12. 123, 21. 798, 9. De venationis successu gloriatus, 803, 52. mox a Dacis in prælio interficitur. 14, 34. 123, 26. 142, 30. 803, 66. 1698, 33.
 Ella, vel Alla, R. Northumbriæ. 779, 21. Gregorii M. ad ejus nomen allusio. 726, 43. 779, 40.
 Elmerus, Prior S. Trinitatis. 1342, 33. 1664, 50.
 Elmerus. V. *Almarus*.
 Elmesfeob, eleemosynæ pecunia. 858, 65.
 Elmham. V. *Orientalium Anglorum Episcopi*.
 Elnodus, Episc. Menevensis. 461, 8.
 Elstanus, Prior S. Augustini, Episcopatum Wintoniensem recusat. 1783, 32. 1909, 7. Fit Abbas S. Augustini. 1783, 38. 2246. A Canuto R. obtinet licentiam corpus S. Mildredæ transferendi. 1909, 1910. Revelatione ad id petendum animatur. 1909, 16. Sepulcrum virginis, quod instrumentis non poterat, votis aperit. 1910, 17.
 Elvington. 1886, 15.
 Eluredus, Episc. Sherbornensis. 2221, 25.
 Eluricus, Abbas S. Albani, 446, 8.
 Elwordus. V. *Alwoldus*.
 Embaldus. V. *Eanbaldus*.
 Emendum nihil absq; testibus. 835, 56. 843, 16. 844, 43. 848, 4. 860, 9. 894, 48. 897, 8. 925, 6.
 Emma, Saxonicæ *Elfgiva*, 461, 50. Egelredi R. uxor. 164, 59. 362, 58. 877, 21. 883, 54. 2315, 39. Vocatur Elfgina Ymma, 2222, 13. & Elnena Ymma. 2224, 66. Coronatur. 885, 1. Canuto nubit. 374, 55. 906, 59. Ignitos vomeres illæsa transit. V. *Edwardus Confessor*. Opes quas Canutus ei reliquerat, Haroldus aufert. 472, 34. Ex Anglia pulsa, a Comite Flandrensi suscipitur. 473, 5. V. *Hardicanutus*. Quæ Ecclesiæ Christi Cant. dederit. 2222, 12. Moritur. 943, 44.
 Engueshamense monasterium fundatur. 2364, 56.
 Enoch & Elias Antichristi præstolantur adventum. 351, 21.
 Eormenburgæ, vel Ermenburgæ, genealogia. 1906, 18. Ei tantum terræ conceditur quantum cerva uno die peragraret. 89, 50. 1906, 45. 2128, 19. Monasterium fundat in insula Thaneto, ejus fit Abbatissa. 90, 13. Vocatur Eabba, 1770, 53. & Dompnena, 1906, 22. & Domneva. 2128, 20.
 Eoveshamenses. V. *Eveshamienses*.
 Epiphaniæ festum, triplici jucunditate solenne. 412, 35.
 Episcopales sedes ad urbes celebriores translata. 975, 58. 1654, 35. 2351, 16.
 Episcopatum valor. V. *Cantuariensem Archiepiscopum*. Episcopatum, Abbatiarum, &c. vacantium redditus ad fiscum pertinent. 1387, 65. Episcopatus quam facete contulerit Henricus III, Imp. 470, 18, &c.
 Episcopi, nisi canonice electi, haud consecrandi. 248, 42. V. *Consecrationes*. Qualiter Episcopus in Britannia constituere debeat, Gregorius M. Augustino insinuat. 436, 33. Ab Episcopatu arcendi qui non sunt nati e legitimo matrimonio. 580, 18. 706, 53. 1448, 49. Episcopus non eligendus qui trigessimum annum nondum egerit. 1448, 39. Episcopi, unde & a quibus eligendi. 1639, 47. Episcopi Angliæ a personis evocatis in alio regno eliguntur. 554, 57. De eligendo Episcopo. 1388, 1. Episcoporum officium est, curare ut justitia & pax floreat; 845, 7. judiciis secularibus interesse, 845, 36. imo, ubi de diminutione membrorum vel capite judicatur; 1387, 57. mensuras & pondera servare, ad quæ reliqua omnia per diocesein exæquantur; 845, 46. verbum prædicare; 2658, 21. doctrina & moribus plebi præluere; 1751, 30. in opere Evangelii perseverare; 1750, 32. curare ne penuria pastorum grex dispergatur. 1752, 1. Gratis debent ecclesias consecrare; 2661, 30. gratis ordinare; V. *Ordines*. Et in sedibus suis presbyteros gratis collocare. 1449, 43. Episcopus qui ordinat quenquam sine titulo, ei necessaria ministrare tenetur. 1449, 35. Ad Episcopos solos pertinet ecclesiasticarum rerum dispensatio. 248, 45. 249, 5. 253, 38. Vide statuta Clarendoniæ. 1385, &c. Absq; Episcopi proprii judicio nemo de ecclesia

clesia sua ejiciendus. 253, 66. Episcopus alterius parochianum nec ordinare nec judicare præsumat. 254, 3. 327, 56. 1430, 25. Absq; præcepto Episcopi ecclesia a nemine construenda. 1348, 17. Episcopi a patria potestate liberantur, 540, 37. & a jurisdictione coepiscopi. 540, 40. Regno exeuntes, se potestate non exuunt. 540, 14. Absq; Regis licentia non licet iis Regno exire. 1385, 65. Novos census, vel majores, Ecclesiis non debent imponere; 1449, 64. nec procurationibus vel exactionibus clericos suos gravare. 1455, 59. Quæ pompa illis permittatur, cum parochias visitant. 1456, 4. Pecuniam pro peccatis non debent accipere; 2660, 5. nec prædicationem verbi impedire. 2661, 6. Utrum liceat diacono vel presbytero prædicare absque licentia Episcopi. 2650, 57. 2661, 4. Secularibus negotiis non debent se immiscere. 652, 40. 2401, 59. Episcopus Coventrensis suspenditur quod Vicecomitatus curam susceperat. 652, 51. Monachi aiunt Episcopos Regis favorem quærere magis quam Dei. 1471, 46. 1658, 53. Templarii & Hospitalarii quam fuerint iis molesti. 1454. Episcopi prisci a fastu & avaritia quam alieni. 789, 13 & 43. 1636, 51. 1638, 11. Posterioris ævi, quales. 2332, 35. Eorum indulgentia taxatur. 360, 40. 361, 2. Episcopalis benedictio & maledictio quam efficax. 489, 52. 877, 56. 953, 46. 985, 3. 1026, 62. 1029, 56. 1722, 20. Quantam reverentiam Episcopis exhibuerit Constantinus M. 352, 63. Episcopis solenne, clausulam istam, *Salvo ordine suo*, sacramento fidelitatis apponere. 569, 1. 580, 15. 1385, 1. Quo ordine confidere debeant Episcopi Angliæ. 1654, 23. 2351, 15. ¶ Episcopi quorum sedes ignoro: *Beneverthus*; *Ceolmundus*; *Cynebirhtus*; *Ealchardus*; *Elfbunus*; *Elfricus*; *Ethelgarus*; *Nothbertus*; *Weohthunus*; *Werubrihtus*; *Woror*. Episcoporum nomina qui Bedæ temporibus vixerint. 98, 60 &c. Episcoporum post degradationem restitutorum catalogus. 528, 40. Episcopi, summi Justiciarii facti. 606, 7. 678, 40. 681, 21. 2414, 29. Episcoporum catalogus qui sedes murrant. 593, 44. Episcopi septem in uno die consecrati. 230, 61. 453, 7. 812, 57. 1711, 11. V. *Anselmus*. Episcopi duo mitrati in aere visi, & tertius absque mitra. 1535, 2.

Equæ inequitare, non equo, pontificibus idololatricis olim permissum. 782, 23.

Equi ultra mare non sunt mittendi. 843, 48.

Ercen, insula cervi. 772, 11.

Ercombertus, vel Erchembertus, R. Cantix. 85, 17. 740, 38. 2230. Idola destruxit. 438, 54. 740, 60. 1769, 22. & quadragesimale jejunium injunxit. 1769, 23. Ejus uxor, & liberi. 740, 42. 1906, 20. Mors. 1769, 24.

Erkenwaldus, vel Erkenwædus, Episc. Londinensis. 440, 41. 745, 3. 774, 17. 792, 57. 1638, 36.

Erkwinus, R. Orientalium Saxonum. 743, 26.

Ermenburga. V. *Eormenburga*.

Ermenilda, Regina Merciorum. 772, 44. Monasterium Eliense ingreditur. 773, 8. Ejus genealogia. 1906, 20. 1908, 20.

Erminigildus, quoniam Arianorum communionem vitaret, securi a patre occiditur. 566, 48.

Ernaldus, Magister militiæ Templi. 625, 40.

Ernani mira visio. 40, 15.

Erneþou, vel *Arneþang*, Mons aquilæ. 291, 50. 1692, 57.

Erpwaldus, R. Orientalium Anglorum, fidem suscipit. 743, 37. Scholas instituit. 745, 59. 814, 52. Occiditur. 745, 47.

Escendun, vel *Affchedon*, vel *Affendun*, sc. Mons fraxini, vel asini. 125, 45. 143, 48. 808, 51. Ibi Ecclesia a Canuco fundata, 467, 39. dedicatur. 1700, 8.

Eswinus, Episcopus Dorcestrensis, terras Ecclesiæ Christi Cant. donat. 2222, 5.

¶ Essexiæ Comites: *Henricus*; *Willielmus de Magna-villa*; *Galfridus F. Petri*; *Hunfridus de Bown*.

Eraus, Abbas S. Augustini. 1777, 36. 2242.

Ethbrichtus. V. *Egebertus*.

Ethelbaldus, R. Mercix. 104, 57. 446, 12. 768, 15. 773, 47. Nunc bellum ei, nunc pax, cum Rege Occid. Saxonum. 768, 37. 715, 14. Tandem ab eo vincitur. 769, 7. 775, 46. Somertonam capit. 774, 5. Northumbriam deprædatur. 775, 7. 795, 45. Britones fundit. 775, 23. Occiditur. 105, 38. 769, 53. 775, 58. 795, 55. Ejus lex de immunitatibus Ecclesiæ. 2209, 49.

Ethelbaldus, vel Adelbaldus, Archiep. Eboracensis. 79, 23. 133, 39. 152, 15. 1698, 54.

Ethelbaldus, vel Adelbaldus, Ethelwoldi F. Rex Angliæ, 450,

48. 808, 28. 2240. Vocatur Theodbaldus. 566, 55. Northumbriam ducit. 121, 40. 140, 40. V. *Ethelwoldus*.

Ethelbaldus, vel Edbaldus, R. Cantix. 437, 45. 784, 60. 1633, 25. 2230. Patris uxorem ducit. 738, 39. 1767, 53. Convertitur. 739, 36. 1633, 44. 1767, 60. 2125, 7. Ecclesiam fundat & dotat. 1768, 3. Charta ejus de donatione Northumbriæ. 2125, 5. Charta, de terris Ecclesiæ Christi donatis. 2207, 34. Moritur. 1769, 4. Emma ejus uxor moritur. 1769, 6.

Ethelbertus, Episcopus Candidæ Cissæ. 108, 8. 299, 23.

Ethelbertus, Episc. Hagustaldensis. 111, 34. 299, 22. Vocatur Adelbertus. 1697, 37.

Ethelbertus I, R. Cantix, alios Angliæ Reges ad Humbram usq; vincit. 729, 5. 735, 19. 1629, 51. Cur sub dio Augustinum & socios audierit. 729, 28. Quæ iis dixerit: 1759, 26. Quæ concesserit. 1630, 9. 1737, 28. 1759, 33. Convertitur. 435, 34. 1759, 60. Baptizatur. 2230. Gregorii M. ad eum literæ. 435, 45. 732, 41. Ecclesiam SS. Petri & Pauli ædificat Dorobornæ; 733, 61. 1631, 39. 1760, 49. S. Andreæ, Roucestriæ; 734, 10. 1631, 47. & S. Pauli Londini. 735, 22. 743, 39. 1631, 49. Judiciorum decreta scribi facit. 738, 36. Saxones contra Britones instigat. 780, 42. Palatium suum Augustino in sedem concedit. 1760, 19. 2204, 59. Ejus charta de fundatione & privilegiis monasterii SS. Petri & Pauli. 1761, 43. 2123, 19. Alia. 1762, 17. 2123, 56. Nomina quorundam ex ejus proceribus. 2123, 53. 2125, 1. Ejus genealogia, & posteri. 85, 10. 1906, 5. Mors & sepultura. 738, 31. 1633, 23. 1767, 42.

Ethelbertus II, Regis Withredi F. 1771, 54. 2234. Regnum Cantix obtinet. 1773, 27. 2236. Vocatur Edbrictus. 742, 36.

Ethelbertus III, Regnum Cantix invadit. 2238.

Ethelbertus, R. Angliæ. V. *Ethelbrichtus*.

Ethelbertus, R. Orient. Anglorum. 748, 42. Vocatur Adelbertus. 445, 18. Ejus humilitas, clementia, &c. 748, 47. Proceres Regni suadent ut uxorem ducat: 748, 65. difficulter persuadent. 749, 3. Ejus mortis prælagia. 749, 49. Ejus somnium. 750, 18. Offic. palatium adit. 750, 37. Offic. Regina, ut cito interimatur, urget. 750, 51. Caput ei amputatur. 751, 60. Ejus sepultura. 752, 38. Transfertur Herefordiam. 752, 47. Deus ejus cædem ulciscitur. 752, 23. Cæcus, ad ejus caput impingens, visum recipit. 753, 12. Egwinus, ejus meritis curatus, Lidburiam ei donat. 753, 39. Officiarius, poenitentia mortis, ei multa largitur. 754, 1. 776, 23. Auditis ejus meritis, Milefridus, R. Merciorum, ecclesiam cathedralem super ejus sepulcrum erigit, 754, 25. 778, 40. eamq; prædiis & ornamentis ditat. 754, 44. 778, 47.

Ethelbrichtus, vel Ethelbertus, vel Ethelbirhtus, R. Angliæ. 121, 51. 140, 51. 450, 55. 807, 48. 1776, 54. 2240.

Ethelbrichtus. V. *Egbertus*, R. Angliæ.

Etheldreda, Regina, Ecclesiæ Hagustaldensis fundatrix. 289, 30. 294, 21. Virginitatem servavit, quanquam Tunberto nupserrat, 747, 46. & postea Egfrido Regi Northumbriæ per xii annos fuerat copulata. 289, 34. 294, 29. 747, 57. 790, 35. 1908, 16. Licentia a Rege difficulter impetrata, monasterium ingreditur. 294, 31. 440, 8. 741, 2. 790, 50. Fit Abbatisa Coldinghamensis; 790, 55. postea, Eliensis. 790, 59. De ejus morbo, & morte. 790, 64. Undecim (quidam aiunt, sedecim) annos post sepultum corpus ejus manet incorruptum. 441, 24. 741, 9. 791, 50. Loculus lapideus, in quo recondatur, mire invenitur. 791, 20.

Etheldrida, Abbatisa Eliensis. 441, 12. 741, 2.

Ethelfrich, R. V. *Edelfridus*.

Ethelgarus, Episcopus. 2221, 27.

Ethelgarus, vel *Stilgarus*, Abbas Novi monasterii. 158, 47. 159, 7. Fit Episcopus Australium Saxonum, vel Seolethgensis. 162, 2. 460, 60. Ad Cantuariam transfertur. 879, 15. 1648, 7. 1780, 32. 2245.

Ethelgisa, vel

Ethelgora, Alfrede filia, Abbatisa Septoniensis. 132, 40. 150, 51. 812, 39.

Ethelhelmus, Comes Wiltunensium. 150, 39.

Ethelherdus, a Duce Clericus. 113, 24.

Ethelherdus, Archiepiscopus Cant. V. *Adelardus*.

Ethelherdus, R. V. *Adelardus*.

Ethelhunus. V. *Athelhunus*.

Ethelinghey, vel *Edelinheie*, vel *Ethelingaige*, i.e. insula nobilium. 811, 46. Monasterium ibi contruitur. 133, 32. 150, 44. 355, 44. 812, 37. ¶ Ejus Abbas: *Johannes*.

Ethelmus, V. *Athelmus*.

Ethelnodus, vel
 Ethelnothus, Abbas S. Augustini. 1775, 35. 2336.
 Ethelnothus, Archiepiscopus Cant. V. *Agilnothus*.
 Ethelredus, Abbas Rievallensis. V. *Ailredus*.
 Ethelredus, Comes Gainorum. 123, 37.
 Ethelredus, de genere Pharamundi, Regnum Franciæ vendicat. 959, 33.
 Ethelredus, Dux, terras Ecclesiæ Christi Cant. donat. 222, 22.
 Ethelredus, & Ethelbertus, Eormenredi filii, laudantur. 85, &c. Egberto patruo educandi traduntur. 86, 40. 1906, 36. Trucidantur. 87, 58. 741, 24. 1770, 32. 1906, 36. Mira historia de eorum sepultura. 89, 1. 1906, 43. Quidam ovem pauperis furatus, secus eorum arcisterium subito moritur. 89, 20. Monasterium in eorum honorem extruitur. 1906, 49.
 Ethelredus I, F. Ethelwodi Moll, R. Northumbriæ, Regno pellitur. 11, 60. 108, 17. 796, 58. Restituitur. 12, 15. 111, 20. Occiditur. 113, 51.
 Ethelredus II, Earnredi scilicet F. R. Northumbriæ, 13, 38.
 Ethelredus, R. Mercie. V. *Adelredus*.
 Ethelredus, vel Athelredus, vel Etheredus, Episcopus Wintoniensis, fit Archiepiscopus Cantuariensis. 143, 15. 451, 14. 742, 65. 1643, 43. 2239.
 Ethelredus, vel Etheredus, Dux Merciorum. 150, 10. 2218. 49. Eo mortuo, uxor Regnum Merciorum gubernat. 152, 65. 834, 18. V. *Egelfleda*.
 Ethelredus, vel Etheredus, Ethelwoldi F. Rex Anglorum. 122, 24. 141, 17. 450, 65. 566, 55. 2240. Paganos non tam armis quam precibus superat. 125, 126. 808, 50. Duos Reges Dacorum interficit. 809, 10. Vulneratus moritur. 126, 63. 809, 23.
 Ethelricus, R. Northumbriæ. 90, 64.
 Ethelricus, vel Agelricus, Episcopus Australium Saxonum. 180, 9. 932, 53.
 Ethelstanus, Archiep. Cant. V. *Lifingus*.
 Ethelstanus, Episc. Cornubiensis. 453, 7.
 Ethelstanus, Episc. Herefordensis. 188, 19.
 Ethelstanus, F. Egelfredi, terras Ecclesiæ Christi Cant. donat. 222, 65.
 Ethelstanus, R. Angliæ. V. *Adelstanus*.
 Ethelwaldus, vel Edelwoldus, vel Eaylwach, Rex Australium Saxonum ultimus, a Wolfero R. Mercie de sacro fonte levatur. 772, 38. 798, 25. Wolferus ei Vectam insulam donat, & Parorum provinciam. 798, 29. A Cedwalla interficitur. 799, 1. 1691, 39. ut & ejus filii. 799, 14.
 Ethelwinus, Dux Orientalium Anglorum. 160, 29. Vocatur hic (nisi fallor) Agelwinus. 475, 61. & Ailwinus. 879, 30. & Edewinus. 1699, 44. & Abbatiam Ramesensem, una cum Oswaldo Eboracensi, fundavit. V. *Oswaldus*.
 Ethelwinus, vel Ailwinus, Episc. Lindensis. 441, 20. 793, 4. Sedem habuit Sedenæ. 1638, 60.
 Ethelwoldus, Edwardi Senioris frater, rebellans, fugatur. 832, 16. A Dacis constituitur R. Northumbriæ. 832, 30. Estfaxiam invadit. 832, 34. & Merciam. 832, 40. In prælio corruit. 832, 57. Hic forsan is erat qui vocatur Egelwoldus. 2320, 33.
 Ethelwoldus Moll, R. Northumbriæ. 11, 57. 105, 50. 796, 42. Oswinum Ducem interficit. 796, 44. Interficatur. 12, 8.
 Ethelwoldus, vel Adilwaldus, Abbas Mailrossensis, fit Episcopus Lindisfarnensis. 7, 7. 101, 33. 774, 65. 795, 14. Crucem lapideam facit. 7, 12.
 Ethelwoldus, vel Athelwoldus, Abbas S. Augustini. 1777, 39. 2242.
 Ethelwoldus, vel Edelwaldus, Abbas Abingdonensis. 877, 4. Fit Episcopus Wintoniensis. 158, 27. 362, 2. 748, 1. 1646, 66. Eum futurum Pontificem, prædixit Elfegus. 839, 10. Canonicis ejectis, monachos introducit. 864, 36. Ejus monitis plurima construuntur monasteria. 868, 25. Ejus patria, educatio, & res gestæ. 877, 42.
 Ethelwulfus, Dux Orientalium Anglorum, Alfridam, quam Edgarus Rex adamabat, per fraudem ducit. 865, 20. Occiditur. 866, 60.
 Ethelwulfus, vel Adelwulfus, vel Athewulfus, vel Athulfus, vel Edulfus, vel Edwulfus, in primæva ætate Episcopus Wintoniensis. 450, 18. 802, 7. postea Rex Angliæ. 449, 33 & 65. 450, 31. 802, 10. 807, 66. 1776, 44. 2240. Dacos vincit. 120, 15. Aluredum F. Romam mittit. V. *Alfredus* R. Totum Regnum decimat. 121, 14. 351, 64. 802, 17. *Peterspence*, seu *Romescol*, Pontifici R. concedit. 450, 18. 802, 22. 806, 11. CCC talenta ad usum Ecclesiæ Romanæ & Ponti-

ficis confert. 802, 27. 808, 16. Dum Romæ moratur, F. Ethelbaldus Regnum adfectat. 450, 34. Thorus ejus a filio incestatur. 121, 40. Ethelbaldus & Ethelredus, filii, eum Roma reversum non admittunt. 450, 34. 566, 53. Partem Regni Ethelbaldo concedit. 450, 37. Ejus charta de villa Lenham. 2126, 51. Charta ejus de terris Ecclesiæ Christi Cant. donatis. 2217, 51. 2218, 23.
 Etheredus. V. *Ethelredus*.
 Ethicus, Cosmographus. 431, 43.
 Etonense monasterium. 2346, 23. 2396, 24.
 Evangelium æternum, Christi Evangelio oppositum. 2645, 2646.
 Eubaldus. V. *Eanbaldus*.
 Eucharistia temere non sumenda. 451, 8. Mira historia de Eucharistia Hugoni de S. Viatore jamjam morituro oblata. 1035, 45. 2388, 31. Panem intinctum cuiquam dari, interdicitur. 1431, 51. Eucharistia consecranda in calice aureo vel argenteo. 1431, 57. Eucharistia inter manus Archiepiscopi Cantuariensis disparer. 1023, 39. 1664, 36. De præsentia Christi in Eucharistia, sententia Wiclifi. 2649, 43. 2650, 8. 2708, 1. Nicolai Herford. 2655, 56. Johannis Aston. 2656, 36. 2659, 50. Miles quidam de corporali Christi præsentia in Eucharistia mire convincitur. 2651, 16. V. *Missæ*, & *Transsubstantiatio*.
 Eucratides, R. Bactrianorum, immanis parricida. 564, 14.
 Everardus, Episcopus Norwicensis. 259, 19. 1017, 64.
 ¶ Eveshamienses, vel Eveshamnenses, Abbates: *Alwoldus*; *wolmarus*; *Agelwinus*; *Walterus*; *Adam*; *Rogerus*; *Willelmus*.
 Eugenius I, P.R. 439, 14. 2231.
 Eugenius II, P.R. 449, 25. 2237.
 Eugenius III, P.R. 274, 47. 508, 40. 1721, 42. 2253. 2387, 42. Bernardi fuit discipulus. 274, 49. 1020, 15. 1032, 51. 1361, 3. Huic Bernardus libros De consideratione inscripsit. 1033, 62. 2387, 49. Roma relicta, Remis sedet. 1666, 3. Regem Franciæ excommunicat. 509, 5. Literæ ejus: ad Abbatem S. Augustini; 1808, 14. 1809, 12. ad Theobaldum Cantuariensem; 1809, 41. 1811, 15. 1812, 61. ad Silvestrum Abbatem S. Augustini; 1813, 16. ad conventum. 1813, 43.
 Evlimerodachus, veritus ne pater resurgens Regnum reciperet, cadaver ejus effossum minutatim discerpit. 563, 23.
 Euridices scelera. 368, 38.
 Eusebius, Historicus. 431, 31.
 Eustachii Comitis Bononiensis uxor & filii. 472, 8.
 Eustachius, Abbas Flaiensis, concionatur & miracula operatur in Anglia. 2417, 4. Episcopis ei invidentibus, in Normanniam cedit. 2417, 16.
 Eustachius de Velcy, Baro nobilis. 2422, 33. Uxoris ejus pudicitie infidiatur R. Johannes. 2422, 34. sed ejus loco meretrix supponitur. 2422, 54. Rex Eustachium deridet. 2422, 57. sed mox, veritate cognita, ei mortem minatur. 2422, 64. Eustachius bellum contra Regem movet. 2422, 66. In conflictu cadit. 2423, 52.
 Eustachius, Episcopus Eliensis, & Regni Cancellarius. 699, 64. 701, 15. 1275, 41. 1597, 53. Literæ Innocentii III ad eum. 1850, 20. Regis Johannis ad eum literæ. 1852, 22. Ejus ad Regem literæ. 1853, 3. Ob sententiæ Papalis executionem Rex eum proscribit. 2415, 49.
 Eustachius, Episcopus Londinensis. 2133, 56.
 Eustachius, F. Eustachii Bononiensis, Doveræ multos interficit. 184, 29. 942, 34. 2331, 12.
 Eustachius F. Johannis cum Scotis contra Stephanum pugnat. 319, 26. Cur a Rege suo defecerit. 343, 8.
 Eustachius, R. Stephani F. 278, 9. Galli sororem ducit. 1027, 56. 1350, 28. Ducatum Normanniæ suscipit. 1350, 32. Hæres Regni a P.R. constituitur. 279, 30. Vehementer commovetur ob pacem a patre cum Henrico initam. 1374, 23. Terras S. Edmundi deprædatur. 1374, 28. Insanus obit. 282, 24. 527, 45. 1037, 26. 1374, 35.
 Eutropius. 431, 35.
 Eurychius, Episcopus CP. hæreticus, a Gregorio M. vincitur. 727, 1.
 Excommunicationem præcedat admonitio. 1455, 9. Excommunicandi formæ. 1982. Excommunicationis sententia quam horrenda. 736, 38. Excommunicati, non defendendi. 929, 38. Eorum consortium quam noxium, miraculo ostenditur. 1360, 22. Ob excommunicationem prædicatio vel auditio verbi non omittenda. 2648, 49. 2661, 16. Opiniones quædam Wiclifi, ejusq; sociorum, de excommunicatione. 2650, 39. 2659, 24. 2670, 28. 2707, 31. Excommunicatio Papalis in Cantia contemnitur. 1531, 30. Archidiaconus Picta-

Pictaviensis ab Archiepiscopo Cantuariensi excommunicatus an sententiæ se submittere debeat. 540, 8. Excommunicandi non sunt Regii ministri, vel de Rege tenentes, Rege inconsulto. 536, 30. 1387, 16. Excommunicati ab uno Episcopo non sunt ab alio in communionem recipiendi. 248, 29. 254, 7. Excommunicatos ad sacramenta & sepulturam Templarii & Hospitalarii admittunt. 1454, 4. In excommunicatorum terris quænam sacra celebrare liceat. 1229, 42. 1230, 24. Quidam post mortem excommunicati, e sepulcris ejiciuntur, 2620, 37. Bernardus dæmonem excommunicat. 1004, 66. Dæmon excommunicatum corripit. 953, 54. 2368, 1. Excommunicatus, dudum post mortem redi-vivus, a presbytero, qui eum excommunicaverat, item redi-vivo, absolvitur. 736, 737.

Exemplis malis ducimur facilius quam bonis. 540, 66. Felix qui alieno exemplo sapit. 2441, 46. Exemplorum usus & efficacia. 1335, 53. Hæc in historiis continentur. 1336, 12.

Exenia, vulgo *presentia*. 1478, 19. Scribendum *xenia*.

Exleges, non fovendi. 929, 38. 2356, 14.

Exonia, vel Excestria, vel Exancestria, Britannice, *Catrwisc*, Latine, *Civitas aquarum*. 128, 6. 155, 64. A Dacis spoliatur. 165, 14. A Willielmo Conquæstore obsessus, quasi ultro decedit. 2344, 11. Ibi collocatur cathedra Episcopi Cornubiensis; 975, 61. diocesis duabus in unam conflatis. 801, 10. ¶ Exonientes Episcopi: *Athelstannus*, qui Cornubiensis vocatur; *Eadulfus*, *Leofricus*, *Cridiatunentes* vocati; *Osburnus*; *Galfridus*; *Willielmus*; *Robertus*; *Robertus*; *Bartholomæus*; *Johannes*; *Henricus*; *Walterus Stapleton*; *Thomas Brentingham*. ¶ Exoniæ Dux: *Johannes Holande*.

Exsta. V. *Fimus*.

Exsules, non pascendi. 923, 56 & 66.

F.

Facetia. 911.

Faganus & Duvianus a P. R. in Britanniam missi. 725, 14. 1686, 64.

Falsarii, seu monetæ corruptores. V. *Moneta*.

Falsus testis qua multa puniendus. 843, 1.

Fama quam crescat eundo. 2641, 20.

Famelici, cibos nacti, nimia voracitate pereunt. 2595, 11.

Fames. 160, 45. 165, 61. 199, 16. 251, 36. 465, 26. 482, 36. 798, 34. 870, 41. 872, 54. 885, 54. 966, 38. 982, 20. 2344, 52. 2435, 42. 2436, 49. 2444, 36. 2502, 57. 2737, 33. V. *Annona*. Fames, pesti prævia. 1271, 28.

Faricius, Abbas Abingdoniensis. 2379, 32.

Farna, insula deserta, Cuthberti precibus fit habitationi accommoda. 4, 46. Lindisfarnensi insula minor. 112, 47.

Faron, locus in Hispania. 1178, 4.

Faversham. V. *Feverham*.

Febtis quartana describitur. 410, 55. 411, 16. & 43, 412, 24.

Febre vel dysenteria mori cur optarit Lanfrancus. 2363, 54.

Fedlimidius, R. Hiberniæ. 1074, 35.

Felix, Episcopus Orientalium Anglorum. 745, 50. 1635, 5. Episcopalem sedem *Felix-stowe* vocat. 747, 14. V. *Dimmok*: Ejus sepultura, & translatio. 747, 16.

Felix, Prior Doverensis. 1597, 22.

Fel paganorum in usum medicorum asservatum. 1213, 12.

Fenestrix lapideæ & vitreæ quando primum Anglis usitatæ. 1694, 43.

Fedogildus. V. *Theologildus*.

Ferires. ¶ Comites de Ferires, vel de Ferrariis: *Robertus*; *Willielmus de la Bruer*; *Robertus*; *Humfridus de Boun*.

Ferrum judiciale, seu ordalii. 846, 67. 848, 32. V. *Ordallium*.

Festum Nativitatis ab Ethelberto R. Cantix celebratur. 1761, 21. Festa majora, Nativitatis, Paschæ, Pentecostes, quibus in locis a Regibus Angliæ celebrari consueta. 979, 57. 996, 7. 998, 35. Festum Corporis Christi. 2269, 44. Festum S. Trinitatis. V. *Trinitatis festum*. Festum Omnium Sanctorum; 2239, 22. SS. Catharinæ & Magaretæ; 2150, 23. S. Johannis ante portam Latinam; 2150, 25. S. Edwardi; 921, 7. S. Dunstani; 921, 9. S. Gregorii, & Augustini, 1641, 18. 1772, 36. Duplex festum in honorem S. Augustini instituitur. 2119, 30. Festum SS. Philippi & Jacobi jejunium prævium non habet. 920, 60. Festis diebus interdictum ordallium, & juramenta. 830, 64. 920, 67. Operari in iis, periculosum. 409, 40. V. *Dies*. Festa Sanctorum celebranda, negant Wiclivitæ. 2708, 9.

Feverham, vel Faverham. 1788, 34. 1828, 4. 1836, 62. 1843—1862. 1883, 40. 1894. 1980. 2019, 34. 2074, 6. 2129, 27. Appropriatio Ecclesiæ. 2091. Portio, & onus vicarii. 2091, 58. De donatione Ecclesiæ Fevershamensis litigant Augustinenses cum Rege, 1843—1856. & cum Archiepiscopo & cum Archidiacono. 1857, &c. Fevershamensium literæ ad P. R. 1848, 15. Abbas & monachi Augustinenses inde per vim ejiciuntur. 1848, 33. Hubertus Cantuariensis excommunicat omnes qui vim i. his intulerant. 1849, 33. Idem facit P. R. 1850, 20. Fevershamense monasterium fundatur. 280, 16. 529, 12. 1366, 6. 2254. ¶ Ejus Abbates: *Clarebaldus*; *Guericus*; *Algarus*. Compositio inter conventum S. Salvatoris de Faverham & Augustinenses. 1959, 51. Alia. 2006, 46. Valor istius Abbatix. 2165, 28.

Fidelitas dominis præstanda. 921, 41.

Fibtwita, quid. 923, 60. 957, 39.

Filiorum in pares insipientium exempla. 562—567. Filios nimia indulgentia corrumpit. 563, 53.

Fimus, exsta, &c. procul a villis projiciuntur. 2733, 52.

Finanus, vel Finianus, Episc. Lindisfarnensis. 2, 22. 787, 44. 1636, 27. Pedam, Principem Merciorum, baptizat, 2, 32. 721, 21. & Sigbertum, Regem Orientalium Saxonum. 2, 37.

Firdfare, quid. 929, 25.

Firthunga. 923, 39 & 51.

Firhwite. 923, 61.

Flamines & Archiflamines Britonum in Episcopos & Archiepiscopos mutati. 725, 17.

Flandria jactatione arenæ desolata, 1003, 21. Flandrenses in Angliam locum habitandi obtinent. 1003, 19. 2377, 15. Inde abiguntur. 1043, 52. 2530, 20. Texendi ars iis quasi propria & familiaris. 1349, 65. Flandrenses milites a R. Stephano ad sciti, 1346, 6. ceu lupi famelici rapinas exercent: 1349, 67. Henrici Ducis mortem machinantur: 1376, 11. Voracitatis dignam mercedem reportant. 1426, 31. Flandrenses pacem cum Anglis capiunt. 2713, 14. Grave lingæ castrum destruere nolunt. 2713, 25. Gravis dissensio inter ipsos & Francos. 2713, 37. Flandrensis Comitatus exordium. 811, 59. ¶ Flandrenses Comites: *Baldewinus*; *Arnulfus*; *Baldewinus*, F. *Arnulfi*; *Baldewinus cum barba*; *Baldewinus de Insula*; *Robertus Friso*; *Baldewinus*; *Baldewinus*; *Carolus*, F. *Canuti*; *Willielmus Longaspata*; *Theodoricus*; *Philippus*; *Baldewinus*.

Flemensfemes, seu *Flemensfede*, quid. 2015, 26. 2031, 6.

Elinæ castrum fundatur. 2462, 17.

Flithwite, quid. 957, 37.

Floreni valor. 2150, 45.

Floriacensis. V. *Hamorius*.

Fluvii aquis deficiunt. 232, 44. 236, 38. 1003, 63. 1005, 35. 2379, 16 & 28. 2383, 39. Si quid erigatur quod iis sit impedimento, destruendum. 2357, 57. Fluvii fimo, exstis, &c. non polluendi. 2733, 52.

Fluxus interaneorum, Anglice *Schitta*, totam Angliam vexat. 161, 55, 878, 44. 2315, 1.

Flyman, quid. 837, 23. 844, 11.

Foderochus, Episcopus S. Andreæ. 1709, 23.

Fœminæ suffragiorum jus Athenis olim habuerunt: 815, 34. Quomodo amiserint. 815, 42. Cur ab Ecclesia S. Cuthberti arceantur. 16, 20. Fœmina, quæ tantum ejus cœmeterium introierat, celeri vindicta punitur: 17, 14. Alia ejuldem temeritatis rea seipsam jugulat: 17, 35. Alia introire conata, statim moritur. 36, 8. Fœminarum consortium clericis interdictum. V. *Clerici*. Fœmina Missam celebrans. 2738, 5.

Fœnus prohibitum Christianis. 1258, 54. Vide 1274, 6. Fœneratores manifesti vivi ab Eucharistia, mortui a Christiana sepultura arcendi. 1447, 19.

Folcmot, i. e. populi placium, armis non turbandum. 825, 61.

Folctonenfe monasterium a Paganis destructum. 2220, 13. Ejus valor. 2168, 1. Terræ ejus Ecclesiæ Christi Cant. donantur. 2220, 7. 2224, 11.

Fons Ebrardi, vel Enbrardi, vel Enbraldi, vel Ebrulsi: Ibi monasterium Virginum. 1151, 18. Ibi Ricardus I sepultus, 1277, 62. 1279, 48. & Henricus II. 1151, 19 & 32. xxiv hujus Abbatix virginis in Abbatia Ambresburiensi collocantur. 116, 44. 1434, 61. Quantum huic monasterio legaverit Henricus II. 1460, 17.

Fons mirus in Sicilia. 1010, 67. Alii duo ibidem. 1011, 11. Alii, in Hibernia. 1077, 36. Fons S. Edwardi. 875, 1.

Fons de Wy, juxta Cantuariam, miraculis claret. 2417, 6.

Fontanense monasterium ad Ripum. 838, 39. 1028, 29. ¶ Abbates: *Ricardus I*; *Ricardus II*; *Henricus Murdac*.

¶ Fordenfis

¶ *Fordeus Abbas: Baldewinus.*
Fordeus. 1770, 24. 1777, 49. 1784, 50. 1788, 14. 1838, 48. 1940, 1941, 42. 2128, 51.
Foresta. 311, 51. 1022, 35. *Forestariorum* rapacitas cohibetur. 647, 34. Canes omnes per forestas occiduntur, 2417, 50. Charta de Foresta conceditur. 2523, 15. 2528, 67. Foresta Nova, Anglice *Ytene*, 225, 8. 981, 28. seu *Ychene*. 996, 10 & 28. *Willielmus* Conquæstor ejus autor dicitur: 2254, 13. Sed rectius tribuitur *Rufo* F. 2354, 55. 2373, 37. qui ibi sagitta periit. V. *Willielmus II.*
Forfang, quid. 847, 7.
Forherus, episc. *Sherbornensis*. 758, 54. Is est forsan qui vocatur *Fortherus*. 2212, 13.
Forisfactura. 311, 43. 1022, 25. Fisco addicuntur. 894, 39. Vide 1388, 16.
Formæ in homine an duæ sint; an tantum unica. 2467, 22 &c.
Formosus, P. R. 1644, 3. 2241. Perjurii erat reus. 452, 29. ejus literæ ad Episcopos Angliæ, de *Cantuariensis* primatu. 453, 13. 1751, 16. Cadaver ejus a successore debonestatur: V. *Stephanus VI.* Ab imaginibus adoratur. 452, 51.
Fornicationis pœna. 823, 23. Fornicationi & adulterii gradus & pœnæ. 928. Clerici fornicantes officio & beneficio privandi. 1429 45.
Foragium pro castro *Doverensi*, olim a *Cantianis* exactum, dimittitur. 1880. 40.
Forstall, quid. 923, 51. 957, 27. 2031, 9.
Fractor burgi Regis, Archiepiscopi, &c. quomodo puniendus. 826, 8. *Fractor* sepis. 826, 13.
Francia quando primum admiserit studia literarum. 816, 21. *Francorum* origo, & Reges a *Pharamundo* ad *Ludovicum Philippi* filium. 1016, 60. Eorum Reges a Regibus Angliæ nunquam superiores habiti. 608, 11. eorum tres classes. 608, 45. *Franciæ* Regi cum *Duce Normanniæ* colloquium inituro nec gladium nec cultellum ferre licuit. 856, 47.
Franciscanorum, seu *Minorum fratrum*, ordo incipit. 1725, 31. 2259. 2418, 23. 2421, 48. Quando primum in Angliam venerint. 2422, 13. 2430, 49. *Franciscani* quidam contra *Papam* locuti, igni adjudicantur. 2609, 61.
S. Franciscus. Ejus patria. 2421, 49. *Habitus*. 2421, 52. *Discipuli* & *disciplina*. 2421, 55. mors. 2422, 3.
Fredbertus. V. *Friothubertus*.
Fredericus, Abbas *S. Albani*. 480, 40.
Fredericus I, Imp. ab *Adriano* P. R. consecratur. 530, 61. 2388, 62. *Alexandrum III*, P. R. abjurat, & *Octaviano* faver. 548, 4 &c. 1381, 20. *Seusam* succendit. 584, 66. *Gallum* oppugnans, ab *Anglo* fugatur. 2388, 66. *Alexandriam* obsidet. 585, 1. *Mediolanum* vastat. 590, 51. 1049, 25. 2389, 3. A *Mediolanensibus* vincitur. 591, 10. 1116, 15. *Alexandrum* P. R. agnoscens, absolvitur. 598, 40. 1049, 56. 1129. 62. 1438, 47. Quem honorem *Papæ* exhibuerit. 598, 50. 1130, 17. 1438, 59. Ejus literæ ad *Cistercienses*, de cessatione schismatis. 1440, 29. Redit in *Germaniam*. 600, 41. Coronatur. 600, 49. *Uxorius* fuit. 601, 64. *Henricum* F. coronari facit. 625, 23. *Henricus* F. ducit filiam *Regis Siculi*. 629, 40. 677, 51. Ipse & *Henricus* F. *Mediolani* coronantur. 629, 44. *Gravis* oritur discordia inter ipsum & P. R. 1479, 25. *Coram Imperii Principibus* conqueritur de injuriis ipsi a *Papa* illatis. 632, 56. Literæ ejus ad *Anglum*, transitum & forum victualium ejus exercitui promittentes. 637, 21. Ejus ad *Saladinum* literæ, bellum minantes. 640, 23. Iter *Hierosolymam* versus arripit. 645, 30. 1164, 20. *Thessalonicam* capit. 1164, 45. *Imperator CP.* transitum ei dare cogitur. 1164, 48. *Soldanum Iconii* vincit. 1164, 64. In fluvio submergitur. 655, 64. 1165, 6. 2389, 8. 2399, 41. *Varia* de ejus morte narrantur. 1165, 16. De ejus corpore quid factum. 1165, 38.
Fredericus II, Imp. 2413, 15. Ejus coronatio, & res gestæ. 2416, 30. 2441, 12. *Uxor*. 2431, 44. Ob injurias Ecclesiæ illatas excommunicatur. 2441, 20. *Papa* eum deponit. 2435, 30. 2441, 34. Ejus literæ ad *Christianos Principes* contra *Rom.* sedis superbiam & tyrannidem. 2441, 44. Clericos sategit a fastu & luxu ad priscam humilitatem & pietatem revocare. 2442, 46. A *Legato* *Papæ* & *Parmensibus* superatur. 2443, 13. Moritur. 2435, 44. 2443, 19.
S. Fredeswidæ translatio. 1142, 32.
Frid-stol, i. e. cathedram pacis, violare, quam sacrilegum. 308, 37.
Friothubertus, vel *Fredbertus*, Episc. *Hagustaldensis*. 10. 63. 100, 39. 298, 33.

Frisones miram victoriam obtinent. 467, 25. Convertuntur. V. *Wilfridus*.
Frithestanus, vel *Frethestanus*, Episc. *Wintoniensis*. 154, 48. 453, 7. Dicitur *Wiltoniensis*. 838, 51. Huic *Missam* pro defunctis cantanti, mortui respondent, *Amen*. 454, 22. Quod miraculum *Biristano* hujus successori *Johannes Brompton* videtur tribuere. 838, 52. Se *Episcopatu* abdicat. 454, 20.
Fritthmannus. 900, 9.
Fritthoken, quid. 957, 28.
Frithwoldus, R. *Northumbriæ*. 91, 1.
Frithwaldus, Episc. *Candidæ Casæ*. 106, 19.
Fruges non exportandæ. 1258, 14.
Fulco Bonus, Comes *Andegavenfis*, *Canonicus S. Martini* existens, festa ejus inter clericos, clericali habitu indutus, celebrat. 455, 40. Ejus devotionem *Rex* & *proceres* derident. 455, 52. Ejus ad *Regem* literæ. 455, 57. *Leprosus* humeris defert ad *Ecclesiam S. Martini*. 456, 10. *S. Martinus* ei apparet. 456, 19. Successorum prosperitatem angelus ei prædicit. 456, 25. Subito moritur. 456, 31.
Fulco, F. *Fulconis* *Rechin*, dotaliis incrementis dominium dilatat. 501, 54. 615, 46. Filiam suam *Angli* filio desponsat: 1012, 21. 2380, 59. Quo submerso, dotem reposcit. 247, 10. Ipse *Regis Hierosolymirani* filiam & *Regnum* accipit: 503, 40. 615, 53. In quo Regno ejus filii ei succedunt: 503, 49. 615, 57. V. *Hierosolyma*. Quam strenue contra *Paganos* se gesserint. 503, 50.
Fulco Nerra, Comes *Andegavenfis*. 615, 43. *Landricum Ambazio* expellit. 462, 40. *Conanum*, *Comitem Britannicæ*, bis vincit. 462, 44. 463, 13. *Hierosolymam* ter adit. 463, 54 & 59. 464, 55. Quomodo in sepulcrum & *Crucem Domini* minxit. 464, 1. *Gaufridus Martellus* F. eum redeuntem excludit. 464, 9. 567, 15. Tandem reconciliantur. 464, 13. *Monasterium* construit. 464, 17. *Odonem Campanensem* bello vincit. 464, 27. *Hugonem*, *Comitem Belvacensem*, coram Rege *Franciæ* trucidari jubet. 464, 49. Aliæ res ab eo gestæ. 464, 50 &c.
Fulco, propheta in *Gallia*. 1274, 3. Monet *Ricardum I*, ut tres filias maritet. 2412, 20. (sed illud *Rothomagensi* tribuitur. 1278, 65.) In vincula conjicitur, sed ligari nequit. 2412, 30.
Fulco *Rechin*, Comes *Andegavenfis*. 615, 44. Ejus uxores, posterius, res gestæ. 481, 49.
Fulco *Ruffus* *Comitatum Andegavensem* adipiscitur. 453, 35. 615, 41.
Fuldenis Abbatis privilegium. 470, 60.
Fulgura. 2444, 20.
Fulmina. 239, 50. Fulmine percutitur monachus; 709, 13. sacerdos. 2397, 35. Fulmen *Ecclesiam Wincelcombensem* perforat, & imagines Christi & B. virginis dejicit. 216, 63, 987, 36. 2364, 18. V. B. *Maria*.
Funera. V. *Vigilie*.
Furceus de *Hibernia* in *Angliam* venit. 745, 60. 1636, 5. Ejus visio de quatuor ignibus. 745, 65.
Fures, cohors, & exercitus, quomodo differant. 762, 49. 828, 36. Qua ætate cavendum sit a furto. 762, 26. Quoto ætatis anno sit furtum abjurandum. 924, 51. Furibus obviantes, eosque sine vociferatione dimittentes, quomodo puniendi. 925, 46. Quomodo puniendi, qui audita vociferatione non exierint. 925, 51. Fur gravius puniendus, si familia ejus fuerit furti conscia, quam si nescia. 762, 21. Qui furatur die festo, vel in quadragesima, dupliciter puniendus. 822, 52. De furatis in Ecclesia. 822, 57. De vaccam, vel equam, furato. 823, 55. De furto celato. 764, 37. 930, 61. De homine furti accusato. 837, 2. Furi non parcendum. 841, 48. De vindictibus fures. 842, 39. 844, 7. 849, 34. 850, 18. 852, 44. De furibus capiendis. 859, 55. De eo qui furem primus dejecerit. 853, 64. De fure incarcerato. 841, 56. De fure occiso. 762, 65. 764, 26. 843, 6. Munus a fure non accipiendum. 843, 45. Fures, morte afficiendi. 849, 16. 852, 33. 854, 24. Cujus ætatis, & pro quo pretio, sint occidendi. 855, 50. Fures & latrones, suspendendi. 231, 5. 1000, 46. 2377, 59. *Henricus II* fures ab Ecclesiis, ad furcas abripuit. 2400, 28. Erga fures quam mitis fuerit *Johannes de Gaunt*. 2642, 40. De fure qui personam vel locum pacis adierit. 849, 16. 2355, 55. De divitibus vel generosis a furto non desistentibus. 858, 63. Furis bona quomodo dividenda. 847, 58. 852, 36. De servo fure. 860, 4. De pecore quod fur abegerit investigando. 848, 10. 853, 22. 854, 27. 860, 13. Furtum indagare per artem necromanticam, illicitum. 2146, 24. Plura de Furto, & Furibus. 765—767. 828. 840. 843. 896. 897, 35. 900, 22. 902, 54. 925, 31. Fur *Edwardo* Confessore inspectante, thesauros ejus compilat.

376, 47. Apud S. Botulfum fures tempore inundationum villam incendunt, quo liberius rapinam exerceant. 2466, 36.

G.

G Aionum Comes: *Ethelredus*.

Gatheli, Hiberniæ populi, unde dicti. 1074, 20.

Galerannus, Comes de Mellant; adversus Henricum I castella munit. 250, 33. Capitur. 251, 29. Liberatur. 256, 10.

Galfridi *de Nime salvo* carmina in obitum Ricardi I. 1280, 21.

Galfridus, Comes de Mandavilla, vel Magna-villa, castella sua Stephano reddit. 1360, 7. Abbatiam Ramesiensem in castrum convertit. 273, 15. 1033, 2. 1360, 15. Gramen cui incubuerat mirum in modum marcescit. 1360, 22. Excommunicatus obit. 1033, 14. 1360, 29.

Galfridus, Episc. Exoniensis. 983, 32.

Galfridus F. Petri. V. *Gaufridus*.

Galfridus, Henrici II F. hæredem Comitis Britanniae ducit. 548, 64. Ejus liberi. 630, 67. 1049, 20. 1145, 61. Miram rationem reddit cur adeo a pace fuerit alienus. 1045, 56. 2393, 22. Moritur. 1145, 60. 1480, 31. Post ejus mortem uxor ei filium Arturum parit. 635, 1.

Galfridus Monemutensis, Historicus. 725, 39. Fabulosæ ejus de R. Arthuro historiæ. 1153, 54. Culpatur, quod tres Archiepiscopos in Britannia esse dixerit. 1634, 61.

Galfridus Plantagenetus, Fulconis Rechin, Comitis Andegavensis, hæres. 503, 45. Ejus genealogia. 473, 38. Matildem Imperatricem ducit. 504, 41. 615, 63. 1016, 26. Eam repudiat. 256, 19. 1018, 41. Turbas movet in Normannia. 258, 51. 312, 37. Castella obtinet. 505, 61. Totam Normanniam subjugat. 1350, 55. 1361, 53. Cum Anglo inducias paciscitur. 506, 25. Dux Normanniæ appellatur. 508, 38. Ducatum reddit Henrico F. 525, 18. Emma, ejus filia illegitima, Wallensium Principi Davidi nubit. 585, 6. Ejus testamentum, quo Comitatum Gaufrido juniore filio relinquit. 1048, 43. Obit. 279, 62. 525, 66. 1370, 1.

Galfridus, vel Gaufridus, Rufus, Cancellarius Regis, fit Episc. Dunelmensis. 62, 49. 257, 45. 505, 11. Mortuus, a suis insepultus servatur. 270, 1.

Galli Vectam insulam, & alia Angliæ loca, depopulantes, 2152, 67. repelluntur. 2153, 11. Angliam invadere conantur. 2181, 30. Villam Stonoram incendunt. 2181, 64. Abbas S. Augustini eos fugat. V. *Francia*.

Gallong. 1258, 25.

Galvensium Scotorum armatura; 340, 18. 573, 20. fiducia; 342, 20. fortitudo. 342, 31. 345, 24.

Gamius, Saracenorum Rex, occisus ab Hispanis. 624, 3.

Gandavenses Regis Franciæ infidias mire evadunt. 2680, 21.

Garwintonæ capella. 1842, 7.

Gavelgilda. 762, 13.

Gaufridus, Abbas S. Mariæ, Eboraci. 206, 26. 1717, 37.

Gaufridus, vel Godefridus, Artur, Episc. Sanct-asaphensis. 527, 9. 533, 27. 1039, 56. 1367, 20. 1432, 8. 1665, 48. Episcopatum deserit, & fit Abbas Abingdoniensis. 1102, 7. 1674, 41.

Gaufridus de Gorram, Abbas S. Albani. 503, 59. 509, 23.

Gaufridus de Rancuna. 603, 57. Anglus ejus terram vastat. 674, 32. 675, 9.

Gaufridus, Episc. Cicestrensis. 1157, 14. Hic forsaville est qui vocatur Seinfrius. 1457, 67.

Gaufridus, Episc. Coventrensis. 703, 50. 1604, 1.

Gaufridus, Episc. Menevensis. 1681, 36.

Gaufridus vel Galfridus F. Petri. 659, 14 & 28. 1194, 45. 1604, 32. Fit Præfectus Angliæ, 1275, 65. 1614, 20. & Comes Essexiæ. 1851, 7. Literæ ejus ad conventum S. Trinitatis, Cant. 1614, 50. 1615, 43.

Gaufridus, *Grisa tunica* vocatus, Comes Andegavensis. 459, 22. Ipse, ejusque posterii, Regum Franciæ Signiferi & Dapiferi constituuntur. 458, 42. Ethewolfum Danum, qui singulari certamine complures Francorum devicerat, prosternit. 459, 7. Danorum exercitum fundit fugatque. 459, 27. Bertoldum Ducis Saxonie fratrem vincit. 459, 50. Moritur. 459, 61.

Gaufridus, Henrici II spurius F. fit primo Archidiaconus, postea Episcopus, Lincolnensis. 568, 30. Castella quædam capit. 1093, 30. Electio ejus confirmatur, sed prius obtenta dispensatione. 582, 7. 586, 64. 1103, 5. Lincolnæ recipitur. 587, 2. Electioni renuntians, 613, 3. fit Regni Cancellarius. 613, 12. 1458, 66. Eligitur Archiep. Eboracensis, 653, 22. 1155, 21. 1156, 55. 1724, 3. refragantibus

tamen nonnullis. 1156, 67. Cantuariensis prohibet ne ab aliquo alio quam ab ipso ordines sacros vel consecrationem suscipiat. 1161, 66. Ordinatur presbyter ab Episcopo Candidæ Casæ. 653, 31. 1162, 61. Episcopi provinciæ Cantuariensis scribunt ad Episcopos Franciæ, prohibentes ne eum consecrent. 1571, 5. Ab Archiepiscopo Turoensi consecratur. 662, 65. 1576, 7. Ejus electio Papæ literis confirmatur. 653, 35. 1169, 17. 1224, 8. Eboraci recipitur. 1166, 27. Ricardus R. laicas omnes possessiones ei adimit. 1166, 36. 1588, 53. Regis gratiam, & terras suas, data pecunia redimit. 1169, 35. Lis oritur inter ipsum & Buchardum Thesaurarium. 1190, 31. Episcopus Dunelmensis ei subjectionem præstare jubetur: 1224, 13. sed non præstat. V. *Hugo, Dunelmensis*. Dunelmensis & Sarisburiensis ei conciliantur. 1169, 55. Rex ei ingressum in Angliam per triennium interdicat. 1171, 10. Eliensi jubente eum capi, 662, 55. 1224, 51. ejus servi ipsum ab altari avulsam per lutum ad carcerem trahunt. 663, 16. 1576, 11. Literæ conventus Cantuariensis ad Eliensem, de hac sacrilega audacia. 1576, 43. Eliensis ad eos literæ responsoriæ. 1577, 8. Godefridi Wintoniensis de atroci isthac contumelia literæ. 1577, 27. Eliensis, Johannis Comitis minis terribus, Gaufridum e carcere liberat. 1225, 1. Liberatus, ab Episcopo Londinensi humanissime excipitur. 663, 47. Anathemate feriuntur omnes qui eum ista injuria affecerant. 664, 10. Londinensis eum acriter increpat, quod crucem portasset in provincia Cantuariensi: 1237, 61. Idem facit & Roffensis. 1584, 37. Exactionibus R. Johannis non consentiens, exulat, & possessionibus privatur. 1724, 20. In exilio moritur. 1724, 39. 2426, 49.

Gaufridus, Magister Templi. 1554, 9.

Gaufridus Martellus, Comes Andegavensis: Ejus fortitudo, & res præclare gestæ. 473, 23, &c. Ejus hæredes. 474, 20. V. *Fulco Nerra*.

Gaufridus Martellus, F. Fulconis Rechin, insidiis novercæ perit. 481, 66.

Gaufridus, Prior Beverlacensis, Henrici junioris Cancellarius. 589, 53. Naufragio perit. 599, 20.

Gaufridus, Prior S. Trinitatis. 667, 9. 669, 43. 1863, 14. Idem qui Honorii tempore Supprior fuerat, & jura libertatesque Ecclesiæ suæ tam strenue tutabatur. 1488, 15. 1506, 21. 1513, 65. 1515, 8. 1516, 9. 1425, 3. 1540, 16. 1544, 14. Quam invitatus ad Prioratum accessit. 1570, 50.

Gaufridus Ridel, ad instantissimam Regis petitionem fit Archidiaconus Cantuariensis. 511, 61. 534, 41. Fit Episcopus Eliensis. 568, 30. 581, 38. 647, 22. Intestatus moritur, & bona fisco addicuntur. 647, 25. 1599, 44. Annulus pontificalis ei post sepulturam furtive subtrahitur. 651, 37. Ejus facinoris rei anathemate feriuntur. 651, 40.

Gebmundus. V. *Gilemundus*.

Gelardus, Archidiaconus Menevensis, Archiepiscopatum Menevensensem ambit, & septem Episcoporum subjectionem Cantuariensi cathedræ subtrahere conatur. 1682, 14.

Gelasius, Archiepiscopus Armachanus. 1070, 65.

Gelasius II, P. R. 238, 46. 502, 65. 1328, 18. 1715, 4. 2251, 2380, 29. Imp. eo fugato, Gregorium in ejus locum sufficit. 238, 51. 1007, 12. 1661, 26. 2380, 35. Missis in Gallias epistolis, de Imp. queritur. 239, 1. Moritur. 2380, 41.

Gelu magnum. 487, 19. 1036, 4. 2365, 13. 2388, 54. 2627, 51. Gelu mense Julio. 447, 11.

Gemulus, quid. 837, 38. 843, 56.

Genealogia Alfredi; 119, 37. Regum Cantæ. 85, &c. Henrici II, & Davidis, Regis Scotiæ. 350, 22. 967, 7. Regum Franciæ. 1017, 1.

Gen. iij. 15. *Inimicitias ponam inter te & mulierem*, &c. mire applicatur. 2765, 15.

Gennadius Chronica ad quorum annum deduxerit. 432, 9.

Gentilitas omnis prohibetur. 923, 5. Quid sit. 923, 6.

Gerardus de Chanvilla, Comes Sarisburiensis. 1230, 37. Castrum Lincolnense adversus Eliensem tueretur. 1223, 29.

Gerardus Puella, vel Pucella, vel Pulcella juris scientia & eloquentia præcellit. 1821, 37. Fit Episc. Coventrensis. 618, 38 & 52. 1464, 32. Moritur, non sine suspitione veneni. 1465, 9.

Gerardus, vel Giraldus, Willielmi utriusque Cancellarius. 1709, 67. Herefordensis Episcopus. 225, 4. postea Archiepiscopus Eboracensis. 79, 41. 226, 25. 228, 31. 231, 17. 499, 5. 999, 4. 1745, 22. Henricus I pro eo ad P. R. scribit. 999, 61. Contra Anselmi sententiam a Rege investitus consecrat. 499, 21. 1000, 20. 2377, 13. Ob quod flagitium Paschalis P. R. eum acerbè corripit. 497, 11. Papa eum jubet subjectionem Anselmo profiteri. 497, 40. 1746, 2. Wintoniensis ab eo consecrari recusat. 228, 36. 499, 24. 999,

999, 27. Obedientiam Cantuariensi promittit. 230, 44.
 500, 40. 2377, 51. Alii vero negant eum promississe. 1710,
 1. Sedem Anselmo paratam sua celsiorem videns, pede
 subvertit. 1210, 42. Quæ Ecclesiæ suæ adquisierit. 1710,
 53. Moritur. 1745, 23. 1746, 16. 2375, 22. Quidam
 aiebant eum libidini & malis artibus deditum : 2375, 20.
 Ideoque sepultura in Ecclesia ei negata. 2375, 25.
 Gerbertus, qui & Gilbertus, 881, 14. magistri codicem astro-
 nomicum furatur. 881, 20. Quomodo magistrum insequen-
 tem fuerit frustratus. 881, 32. Magister fuit Roberti Regis
 Franciæ, 460, 40. & Othonis Imperatoris ; 881, 45. Ar-
 chiepiscopus Remensis ; 460, 38. Archiepiscopus Ravennæ ;
 460, 53. postremo, Pontifex Romanus, vocatus Silvester II.
 460, 57. 881, 12. 2245. Diabolo homagium facit. 881, 40.
 Terra incantationibus patefacta, Ditem & admirandos the-
 sauros videt, sed prohibetur attingere. 881, 50. A diabolo
 quærens quamdiu viveret, deluditur. 882, 19. 1255, 11.
 Peccata confitetur. 882, 28. Unde colligatur, ipsum mise-
 ricordiam consecutum. 882, 34.
 S. Germani Episcopatus in Cornubia. 801, 13.
 Gerondoniæ monasterium. 2346, 21. 2356, 22.
 Gervasius Chronicon cui scripserit. 1337, 40. Cur pro annis
 Christi annos *Gratiæ* dixerit. 1337, 47. Unde anni ini-
 tium sumat. 1337, 63. 1418, 38. Scopus libri De actibus
 Pontificum Cantuariensium. 1629, 15. Cur Thomam
 Cantuariensem adeo fuerit veneratus. 1418, 17. Erat Can-
 tuariensis Sacrista. 1585, 18. Ejus opinio de portanda
 cruce Archiepiscopali. 1585, 21. Ejus oratio cum crucem
 tradiderit Archiepiscopo. 1585, 46.
 Gervasius, Stephani R. F. Abbas Westmonasteriensis. 281, 44.
 Geta, a paganis pro deo habitus. 119, 47. 138, 8. 351, 38.
 Getredus, Episcopus Lindisfarnensis. V. *Urbredus*.
 Geve, Abbas Crecensis. 21, 39.
 Gewis, & Gewisi. 119, 44. 138, 3. 351, 3. V. *Occidentales
 Saxones*.
 Gilaldanus, Episcopus Candidæ Casæ. 1720, 29.
 Gilbertus Becker, civis Londinensis, 1052, 30. Hierosolymam
 voti causa profectus, 1052, 46. in vincula conjicitur. 1052,
 53. Domini filia ipsius amore capitur. 1053, 1. Eam ad fidem
 convertit. 1053, 15. E carcere evadit. 1053, 24. Puella
 eum per terras & maria inseguta, 1053, 33. tandem Lon-
 dinum venit : 1053, 66. ubi baptizata, 1054, 52. ei nu-
 bit. 1054, 66. Prima nocte Thomam F. ex ea gignit. 1055,
 2. Postridie Hierosolymam rursus petit. 1055, 4. Redit.
 1055, 36. Uxor adhuc prægnantis somnium, 1055, 40.
 ejusque interpretatio. 1055, 46. Aliud, paulo ante partum :
 1055, 54. Aliud, post partum. 1055, 58. Gilbertus, ad
 pedes filii procidens, futuram ejus magnitudinem prædicit.
 1056, 19.
 Gilbertus, Comes de Clara. 508, 45.
 Gilbertus de Clara, Comes Glocestriæ. 2446, 43. Militaribus
 armis induitur. 2449, 34. Discordia inter ipsum & Leice-
 strensem orta, 2451, 43. ejus præcipue opera Edwardus I
 ex custodia evadit. 2451, 56. Ad Edwardum se confert.
 2452, 31. Edwardi filiam ducit. 2468, 58. Obit. 2507, 22.
 Gilbertus de Clare, Comes Glocestriæ & Herefordiæ. 2137,
 51. 2533, 45. Ejus poster. 2584, 46.
 Gilbertus de Glanvilla, Episcopus Rossensis. 629, 2. 665, 25.
 678, 36. Consecratio ejus a Priore Cantuariensi impeditur,
 donec professionem ad altare Christi Cantuariæ fecerit.
 1475, 36. Professione facta, consecratur. 1477, 50. Ejus
 ad monachos S. Trinitatis oratio. 1514, 32. Regi adulatur.
 1554, 43. Cum Eliensi de Cantuariensis Ecclesiæ privile-
 giis expostulat. 1564, 64 &c. 1568, 36.
 Gilbertus Foliot, Episc. Herefordensis. 533, 26. 534, 65.
 1365, 51. Rege & Papa rogantibus, ad Londinensem ca-
 thedram transfertur. 535, 59 &c. 595, 10. 1061, 3. 1384,
 3. Quod consilium Thomæ Cantuariensi dederit. 1390, 2.
 Cantuariensis ad eum literæ. 542, 59. Cantuariensis ei man-
 dat, bona Ecclesiæ Cantuariensi ablata restituere. 545, 40.
 Ejus ad Alexandrum, P. R. literæ. 548, 32. Cantuarien-
 sem metuens, Papam appellat. 549, 22. 1391, 58. Cantuarien-
 sem stultitiæ arguit. 1392, 10. Excommunicatus, 549,
 27. 1062, 45. abstinet ab ingressu Ecclesiæ. 550, 5. Ro-
 mam tendenti insidiæ struuntur. 550, 58. 551, 64. Ejus
 coram P. R. adversus Cantuariensem oratio. 1394, 44. Pa-
 pa mandante, 552, 5. 1068, 16. absolvitur. 552, 14. Papa
 eum anathemate ferit. 554, 19. Absolvitur. 557, 38.
 Officio restituitur. 560, 10. Coronationi novæ Re-
 ginæ interesse prohibetur. 560, 60. Cantuariensis pere-
 gre profecti vices supplet, 1126, 20. 1434, 30. Moritur.
 634, 33.

Gilbertus, Galwensium Dux. V. *Ulfredus*.
 Gilbertus, P. R. V. *Gerbertus*, & *Silvester II*.
 Gilbertus, Ulyssipponensis Episcopus, Anglos ad Hispaliæ ex-
 pugnandam sollicitat. 278, 45.
 Gilbertus Universalis, Londinensis Episcopus. 504, 43.
 1016, 30.
 Gildas Britannicus. 432, 25. 956, 18.
 Gilebertus. V. *Gilbertus*.
 Gilemundus, vel Gebmundus, Episc. Rossensis. 792, 62.
 1638, 44.
 Gillonis subita mors, & divi apud inferos cruciatus. 40, 54.
 Gilo de Bruse, Episc. Herefordensis. 707, 42.
Giltwinke, quid. 957, 41.
 Giraldus, Historicus. 1015, 46. 1044, 9. 2391, 44. Erat Ar-
 chidiaconus Landavenis. 1149, 4. Quando Itinerarium,
 & Topographiam scripserit. 1149, 5. 2399, 23. Idem forsitan
 hic cum eo qui vocatur Gelardus. 1682, 15.
 Girardus, Abbas Caldensis. 1720, 30.
 Girvense monasterium. 4, 5. 12, 59. 44, 11. Destructum rez-
 dificat Aldwinus. 44, 13. 473, 16. Ecclesia ibi flammis ab-
 sumitur. 199, 54. 966, 19. 2344, 59. Girvenses monachi
 Walcherum Episcopum occisum sepeliunt. 48, 34. Una cum
 Wiramuthensibus Dunelmum veniunt. 51, 7. ¶ Abbates :
Benedictus ; *Easterwinus* ; *Sigfridus* ; *Ceolfredus* ; *Hwet-
 birthus*. V. *Wiramutha*.
 Gisa, vel Guiso, Episc. Wellensis. 190, 14. 387, 1. 478, 18.
 483, 21. 1653, 18.
 Giseburnensis domus fundatur. 1018, 31. Ejus Chronica.
 1209, 34. ¶ Ejus Prior : *Cuthbertus*.
 ¶ Glamorgacenses, vel Clamorgacenses, Episcopi : *Urbanus* ;
Urbredus ; *Nicolaus*.
 Glappa, R. Northumbriæ. 90, 60.
 Glasguensis Episcopus ab Eboracensi suspenditur. 245, 30.
 Eboracensi subjectionem profertur. 1700, 44. Olim non
 erat ei subiectus, 1742, 56. sed Cantuariensi. 1746, 25.
 ¶ Glasguenses Episcopi : *Cantugernus* ; *Magsuem* ; *Jo-
 hannes* ; *Michael* ; *Johannes* ; *Herbertus*.
 Glastonia. V. *Avalana*. Monasterium ibi fundatum. 155, 47.
 358, 30. 359, 57. 758, 36. 868, 27. Quorumnam San-
 ctorum reliquiæ illuc translatae sint. 758, 47. ¶ Abbates :
Dunstanus ; *Elstanus* ; *Ailwardus* ; *Agelnothus*, vel *Ailno-
 thus* ; *Turstinus* ; *Polochinus* ; *Sifridus*, vel *Seinfridus* ;
Henricus ; *Johannes*.
 Glavorna, vel
 Glaworna, vel
 Glocestria vel
 Glovernia, flammis absumitur. 226, 36. Monasterium S. Of-
 waldi ibi construitur. 833, 42. Ejus clerici se a Cantuarien-
 sis jurisdictione immunes esse contendunt. 583, 57. Mona-
 sterium in honorem D. Petri fundatur. 189, 60. 477, 43.
 ¶ Ejus Abbates : *wolstanus* ; *Seylo*. ¶ Glocestriæ Comi-
 tes : *Suanus* ; *Robertus* ; *willielmus* ; *Gilbertus de Clara* ;
Ricardus de Clara ; *Radulfus de Mountermer* ; *Hugo de An-
 seley* ; *Gilbertus de Clare* ; *Hugo de Audeley* ; *Thomas*.
 ¶ Glocestriæ Dux : *Thomas de woodstoke*.
 Gnotredus, R. insulæ Man. 1111, 14.
 Gocelinus, Historicus. 1633, 6.
 Goda, Comes Domnaniæ. 161, 63.
 Godboldus, R. Orcadum. 784, 49.
 Godefridus, Abbas Crowlandensis. 264, 60. 328, 58.
 Godefridus de Lucy, 1158, 31. Archidiaconus Derbienis.
 1459, 44. Fit Episcopus Wintoniensis. 648, 14. 656, 53.
 1161, 16. 1550, 15. Eliensis eum excommunicat. 1230, 31.
 Ejus literæ de injuriis Gaufrido Eboracensi illatis. 1577,
 27.
 Godefridus de Ludham, Archiepiscopus Eboracensis. 1726, 38.
 Civitatem Eboracensem excommunicat. 1726, 42. Mori-
 tur. 2454, 44. Vocatur Geoffridus. 2444, 35.
 Godefridus, Dux Lothariensis, quam fortiter contra Paganos
 dimicavit. 493, 52. Eligitur Rex Hierosolymorum. 224, 48.
 Moritur. 227, 6. 498, 6.
 Godefridus, Episc. Bathoniensis. 248, 22. 504, 11. 1014, 63.
 Godefridus, Episc. Cicestrensis. 1654, 12.
 Godefridus, Episc. Laneluensis. 1665, 50.
 Godefridus, Episc. Wigornensis. 2467, 10.
 Godefridus, Prior S. Albari. 264, 60.
 Godestownensis Abbacia, pro amore Rosamundæ ibi sepultæ,
 ab Henrico II multum ditatur. 1235, 56. V. *Rosamunda*.
 Godgiva, vel
 Godiva, uxor Leofrici Comitis, nobilis & pia matrona. 389,
 14. 948, 63. Nuda per Coventriam equitat. 949, 17.
 2334, 60.
 Godricus,

Godricus, Abbas Burgenfis. 228, 14. 1660, 6.
 Godricus, Abbas Wincelcumbenfis. 187, 47. Vocatur Bod-
 ricus. 1701, 7.
 Godricus, Dux Cornubiæ. 2320, 38.
 Godrim, vel
 Godrinus, vel Guthrum, Dacus, R. Orientalium Anglorum.
 146, 60. 150. 62. 754, 61. 807, 34. Baptizatus, vocatur
 Healfstan, vel Adelstanus. 150, 61. 811, 50. Ejus leges.
 828—831. Mors. 133, 4. 150, 49. 812, 40. Fuit Rex etiam
 Northumbriæ. 133, 4.
 Godwinus, Abbas Wincelcumbenfis. 187, 46. Vocatur Ed-
 winus. 1701, 6.
 Godwinus, Comes vel Dux Cantix, Suthreæ, & Occidenta-
 lium Saxonum, 179, 35. 180, 61. 377, 54. 2331, 21. Cur
 Alfredum Egelfredi F. odio habuerit. 934, 65. 2326, 30.
 Quibus infidiis & crudelitate ipsum & suos opprefferit.
 179, 39. 472, 54. 2326, 38. In Haroldum Regem culpam
 omnem rejicit. 181, 8. 936, 48. 938, 18. 2326, 47. Pro-
 ceribus Angliæ hoc facinus se ulturos jurantibus, ipse in
 Daciam fugit. 936, 5. Reversum Edwardus Rex proditio-
 nis inculcat. 937, 34. Comitum & Baronum de eare judici-
 um. 937, 48. Terræ illi restituntur. 938, 11. Diversi scri-
 ptores diversa de hac re tradunt. 938, 12. Exercitum adversus
 Regem cogit. 184, 42. 476, 16. 942, 48. 2331, 31. Ipse
 cum filiis in exilium missi, 185, 27. 195, 54. 943, 10.
 2331, 51. hostiliter redeunt. 186, 32. Vectam insulam &
 alia loca deprædantur. 943, 50. 2332, 3. Rex eos in favorem
 recipit. 186, 53. 476, 23. 943, 66. 2332, 6. V. *Edwardus*
Confessor. Prima ejus uxor, Canuti scilicet filia, filias pro-
 stituebat. 2334, 1. Fulmine ea perit. 2333, 66. Aliam du-
 cit, quæ sex filios ei parit. 2334, 2. Terræ ab eo Ecclesiæ
 Christi Cantuariæ donatæ. 2224, 3 & 56. Alswaldus ei ma-
 le ominatur. 2332, 59. Infelix ejus mors. 187, 26. 395, 10.
 476, 45. 944, 49. 2333, 13.
 Godwinus, Episc. Roffenfis. 168, 53. 2223, 50.
 Godwinus, Metropolitanus Walliarum. 441, 58.
 Goffridus, Episc. Herefordenfis. 237, 12.
 Golanus, R. Norwegiæ, in Angliam cum exercitu venit.
 2321, 47.
 Gormundus, R. Daciæ, equo decidens, collum frangit. 2320, 55.
 Gospatricus, vel Cospatricus, Comes Northumbriæ. 40, 28.
 41, 24. 198, 24. 204, 65. Honore privatur. 203, 57.
 Gradus necessitudinis conjugium prohibentes. 919, 56.
 Græciam quomodo possederit Albericus Comes Northum-
 briæ. 1155, 17. 2409, 27.
 Græco nulla fides, etiam si manu juraverit. 642, 18.
 Grando instar ovi columbini. 1355, 18. 1535, 51. Grando
 aves, bestias, homines, arbores prosterbens. 2397, 38.
 2416, 46.
 Grantebricge, vel
 Grantecestre, describitur. 791, 28. Studium literarum ibi in-
 stituitur. 814, 42. A Danis devastatur. 168, 1.
 Gratianus, Decretorum compilator. 1036, 6. 1665, 33. 2388,
 55.
 Gratiolus, Abbas S. Augustini. 1768, 59. 2230.
 Green-chirch. 16, 61.
 Gregoriano cantui cantus Willielmi Fiscamnenfis præfertur.
 212, 27. 978, 24. 2352, 10.
 S. Gregorii monasterii in Cantuaria valor. 2166, 47. ¶ Prio-
 res: *Dunstanus*; *Guido*.
 Gregorius, Abbas Malmesburiensis. 533, 31.
 Gregorius, Antipapa, unus & alter. V. *Benedictus ix*, & *Gela-
 sius II*.
 Gregorius I, seu Magnus, P. R. Ejus patria, & parentes. 726,
 14. Septem monasteria construit. 726, 18. Erat Abbas
 S. Andreæ in urbe Roma. 1629, 43. 1757, 53. Colloqui-
 um ejus cum mercatore de pueris quibusdam Anglis Romæ
 venalibus. 726, 27. 779, 25. 1757, 57. Ad Britanniam
 tendens, revocatur. 726, 47. 779, 45. 1758, 63. fit Car-
 dinalis. 726, 63. Moralia in Job ubi inchoavit. 726, 65.
 Eutychium CP. refutat. 727, 1. Ad summum Pontificatum,
 quamvis renitens, evehitur. 727, 20. 1758, 57. E latebris
 quomodo fuerit extractus. 727, 34. Primus se vocavit
Servum servorum Dei. 731, 8. Spiritus S. in similitudine co-
 lumbæ ejus capiti frequenter infidebat. 734, 61. Quidam
 libros ejus comburunt. 734, 52. Ab eorum exultione
 mire cohibentur. 734, 55. Johannem CP. graviter taxat quod
Universalis Episcopi titulum usurparit. 433, 47. Libros suos
 aboleri aut rescribi vetat. 434, 19. Augustinum mittit in
 Angliam, 435, 33. 728, 32. 1629, 40. 1758, 66. aliosque.
 436, 28. Ejus Epistolæ: ad Mauricium Imp. 433, 40 &c.
 728, 27. ad Phocam; 434, 37. ad Leontiam Aug. 435, 10.

ad Ethelbertum R. 435, 45. 732, 41. ad Bertam Reginam;
 435, 59. ad Augustinum Archiep. Cantuariensem; 436,
 1 & 34. 730, 28. 732, 1. 1630, 48. 1631, 25. ad Theo-
 doricum, R. Francorum; 436, 58. ad Brunichildam Re-
 ginam; 436, 66. ad Mellitum, de fanis & sacrificiis An-
 glorum, 731, 15. Ejus decretum de prioritate Archiepi-
 scoporum in Anglia. 971, 8. 1263, 24. 1685, 56. De tribus
 palliis quæ traditur misisse tribus Archiepiscopis Cantuarien-
 sibus. 1632, 47. Ejus epistolæ ad Augustinum explican-
 tur. 1737, &c. Instituit litaniam septiformem. 435, 36.
 727, 45. Canonis Missæ quædam superaddit. 436, 17. 728,
 12. Imaginibus dæmonum capita & membra cur amputavit.
 728, 8. Angelum cum gladio cruento videt & placat. 727,
 64. Ei dicenti, *Pax Domini*, respondit angelus, *Et cum spiritu*
iuo. 728, 17. Ejus scripta. 734, 15. Mors. 734, 17. Epitaphium.
 734, 21. Ejus detractores. 734, 33. Successori apparens,
 eum corripit. 734, 43. Festum in ejus honorem celebra-
 tur. 1641, 18. 1772, 35. Quotus fuerit Papa. 1686, 65.
 Gregorius II, P. R. 2233. Jejunium quadragesimale in-
 stituit. 442, 43. Gregorius III, P. R. 443. 1. 1640, 54.
 2210, 13. 2235. Missæ quædam addit. 443, 23.
 Gregorius IV, P. R. 1643, 6. 2239. Leo IV. vocabatur. 449,
 35.
 Gregorius V, P. R. 2245.
 Gregorius VI, P. R. 2247. Raptoribus extinctis vel fugatis,
 omnia reformat. 471, 50. 2327, 22. Cardinales cum, tanquam
 sanguinarius, cum prædecessoribus non tumultandum cen-
 sentes. 471, 57. 2327, 50. miraculo docti, aliter sentiunt.
 472, 1. Ejus ad Cardinales oratio. 2327, 54. Exponit
 istud, *Si oculus fuerit simplex*, &c. 2327, 65.
 Gregorius VII, P. R. 486. 6. 2249. V. *Hildebrandus*.
 Gregorius VIII, P. R. 636, 13. 1147, 5. 1510, 54. 2257.
 Pæ ejus literæ quibus Christianos ad bellum S. excitat.
 1147, 36. 2399, 30. Moritur. 1148, 22. 1513, 21.
 Gregorius IX, P. R. 1879, 69. 2261. Ejus literæ de appro-
 priatione ecclesiæ de Plumsted; 2100, 37. de Littleborn.
 2106, 10. Fredericum Imp. excommunicat. 2416, 33. 2430,
 52. Decretales epistolæ compilari facit. 2430, 55. Quo-
 modo se ab obsidione liberavit. 2430, 58. Decimas reddituum
 ecclesiasticorum in Anglia exigit. 2439, 23.
 Gregorius X, P. R. 2271. 2460, 20. Ejus acta. 2438, 48.
 Subsidium petens pro terra sancta, 2461, 43. Decanum
 Lincolnensem omni beneficio privat, quod Angliam jam
 exhaustam excusaram voluerit. 2461, 46. Moritur. 2461, 56.
 Gregorius XI, P. R. 2285. Anonymi cujusdam ad eum literæ.
 2150, 35. Ejus literæ ad Abbatem S. Augustini. 2151, 14.
 Mors. 2632, 11.
 Gregorius XII, P. R. 2289.
 Gregorius Turonensis. 432, 27. 434, 17.
 Griffinus, Princeps Northwalliæ, moritur. 2436, 32.
 Griffinus, R. Wallensium. 185, 50. Hibernicis piratis opicula-
 tur. 2330, 63. Anglorum copias fundit. 188, 16. Anglo recon-
 ciliatur. 188, 37. 1701, 1. Haroldus contra eum mittitur.
 191, 67. 945, 39. 948, 5. 2336, 61. Wallenses eum pro-
 scribunt. 192, 19. 2337, 3. Caput ejus Edwardo offertur.
 192, 25. 948, 9. 2337, 5.
 Griffones in Apulia; 1218, 46. Cypro; 1198, 22. 1199, 45.
 1203, 17. Sicilia. 1187, 39. De eorum templo mira histo-
 ria. 1189, 27.
 Grimbaldus, magister Aluredi R. 152, 21. 814, 17. Obiit.
 832, 37.
 Grimkitellus, Episc. Australium Saxonum. 180, 12. Fit Epi-
 scopus Orient. Anglorum. 473, 14.
 Grimmesby, unde dicatur. 2320, 45.
 Grithbrech, quid. 923, 62. 953, 23. 2031, 4.
 Groby castellum Henrico II traditur. 577, 60. Diruitur. 588,
 26.
 Grouth, vel Gurt, vel Gouth, F. Godwini. 2331, 55. 2334,
 4. Quod consilium Haroldo fratri dederit. 2341, 57.
 Gualerannus, vel Galerannus, Episc. Roffenfis. 614, 61. 1462.
 27. Contra morem consuetum & canones & electus & con-
 secratus erat. 1464, 10. Jurare cogitur se Ecclesiæ Cantua-
 riensi fidelem futurum. 1464, 27. 1674, 62. Moritur.
 1467, 43.
 Gualo, Legatus P. R. 1867, 66. 1869, 62.
 Guarinus, vel Warinus, Abbas S. Albani. 615, 41. 678, 33.
 1589, 49.
 Gudfredus, vel Guthferthus, Dacus, Rex in Northumbria,
 154, 33. 835, 31. Gudredus. V. *Cudredus*.
 Guericus, Prior Beremundensis, fit Abbas Feverhamensis.
 1445, 52. 1674, 31.
 Guido, Comes Warwicensis, Felicia desponsata, ad terram
 S. pro-

S. proficiscitur. 1321, 60. Colibrondum vincit. 2324. V. *Adelstanus*.
 Guido, Comes Warwicensis, alius. 2532, 67.
 Guido, Decanus Walthamensis, Decanatum istum resignat. 1118, 53. Manerium ei donatur. 1119, 26.
 Guido de Crema, Antipapa, Paschalis nominatus. 1130, 40. 1389, 24.
 Guido, Episcopus Bangorensis. 597, 18. 1120, 2. 1674, 27.
 Guido, Prior S. Gregorii, Cantuariæ. 1961, 22.
 Guido, Rex Hierosolymitanus. 634, 16. Capitur. 635, 59. Liberatur. 639, 66. 1163, 24. Tyro excluditur. 1163, 26. Acram obsidet. 648, 29. 1163, 37. Saladinum sæpe vincit. 1163, 50. Ejus uxor moritur. 1188, 39. V. *Conradus*, *Marchio*.
 Guilielmus de Campellis, Episcopus Catalawensis. 243, 13.
 Guiso. V. *Gisa*.
 Gulfus quid. 1215, 61.
 Gundulfus, vel Gumulfus, monachus Cadomensis. 2363, 29. Lanfrancus eum futurum Episcopum unde prædixerit. 2363. 30. Fit Episcopus Roffensis. 2254, 407, 1. 408, 33. 1654, 7.
 Gunhilda, neptis R. Canuti, Anglia expellitur. 182, 28.
 Gunilda, filia R. Canuti, Imperatori nubit. 906, 66. Adulterii accusata, duello purgatur. 933, 32. Fit sanctimonialis. 933, 36.
 Gunna, machina bellica. 2621, 48. 2672, 3. 2677, 45.
 Gurguntius, R. Britonum, Hispanis Hiberniam habitandam concedit. 1074, 27.
 Gurmundus an Hiberniam subjugarit. 1074, 45. 1154, 38. Saxones ejus ope Britones vincunt. 1154, 39.
 Guthferthus. V. *Gudfredus*.
 Guthlacus, anachoreta. 104, 41. Ejus victus. 797, 29. Diaboli tentationes superat. 797, 33. Dæmonium e juvene quodam ejicit. 797, 42. Edburga sarcophagum ei mittit. 797, 55.
 Hæres ipsi quis futurus, prædicit. 797, 60. Moritur. 798, 6.
 Cuthredus puer, jussu S. Cuthberti, a servitute in Regnum Northumbriæ evehitur. 21, 45. 70, 53. 130, 12. 147, 43. Moritur. 798, 6.
 Guthrum. V. *Godwinus*.
 Guttardus, Abbas S. Augustini. 1775, 44.
 Guttulfus, Abbas S. Augustini. 1777, 41.
 Gynes. Abbatæ ibi fundatæ valor. 2168, 10.

H.

HAcun, Comes. 178, 22.
 Hæredi lis non intentanda de re quam proximus possessor quiere possederit. 897, 39. De Hæreditaria terra. 826, 21. Quis post primogeniti mortem hæres avo succedere debeat, primogeniti filius an frater, gladiatorio judicio decernitur. 454, 63. Hæreditario jure Ecclesiasticæ dignitates non relinquendæ. 241, 1. 253, 46. Filius fratris senioris succedat patri, si primogenitus decedat sine filio. 2414, 19.
 Hæretici XXX, Baptismum, Eucharistiam & conjugium detestantes : 1050, 5. Eorum poena. 539, 50. 1050, 24. Hæresis in Narbonensi Gallia multum dispersa, ea scilicet quæ dicitur Albigenium : 1440, 59. Cathari, Publicani, Paterini, &c. vocantur. 1451, 8. Literæ Tolosani Comitis ad Cistercienses, auxilium adversus eos & consilium postulant. 1441, 1. In Concilio Lateranensi damnantur. 1451, 1. Papa Principes aliosque Christianos ad eorum internecionem indulgentiarum promissione excitat. 1451, 38. Hæreticæ opiniones de Christi aliorumque corporibus. 2467, 22.
 Hagustaldensis vel Haugustaldensis ecclesiæ fundatio. 286, 9. 289, 30. Ejus descriptio. 290, 52. Omnes, quæ tunc temporis citra Alpes erant, Ecclesias artificio & pulcritudine superabat. 111, 4. 291, 30. Quantis privilegiis & immunitatibus fruebatur. 292, 33. 301, 45. 330, 35. Quo ordine & quamdiu singuli Episcopi eam tenuerint. 300, 9. ¶ Hagustaldenses Episcopi : *Wilfridus* ; *Eata* ; *Tumbertus* ; *Johannes* ; *Wilfridus* iterum ; *Acca* ; *Fredbertus* ; *Alebmundus* ; *Tilbertus* ; *Ethelbertus* ; *Headredus* ; *Eanbertus* ; *Tilferdus*. Episcopatus ad Cuncacestram instauratur ; 301. 7. Deinde Dunelmum transfertur. 301, 27. De Episcoporum Hagustaldensium reliquiis. 302, 32. Ecclesia datur in præbendam ecclesiæ Eboracensi. 303, 17. Eillanus presbyter sub Canonico Eboracensi eam tenet. 303, 15. Canonici regulares illuc ducuntur : 305, 15. 1713, 41. Quibus Eillanus ecclesiam liberam tradit. 305, 44. Multa illis donat Thomas junior, Archiep. Eboracensis ; 306, 24. 1713. plura Turstinus. 307, 5. Privilegia a Regibus & PP. Rom. iis indulta. 307, 25. Principum & aliorum largitiones.

307, 35. Monasterium & terræ circumjacentes asyli jure nobilitantur. 297, 33. 308, 8. Juris ejus violatoribus quænam mulctæ irrogentur. 308, 27. Pacis metæ quantum a villa distent. 292, 33. 308, 15 &c. Hagustaldensibus Scoti grassabundi parant : 260, 9 &c. 316, 60. postea vero injuriis eos & contumeliis afficiunt. 264, 29. 324, 6. Scotis Ecclesiam diripere tentantibus, mire liberatur. 103, 19. Monasterium & villa a Scotis comburitur. 2479, 50. Willielmus Waleys ad monasterium veniens, quomodo se gesserit. 2521, 6. ¶ Hagustaldenses Priores : *Aschetellus* ; *Robertus Biseth* ; *Ricardus*. Villa unde dicta *Hestoldeham*. 289, 19. Vocatur Exteldefham, 2479, 49. & Exseletham. 2520, 60.
 Haimo, Abbas Cernellenfis. 228, 12. Deponitur. 1660, 7.
 Hakintoniensem, vel Haketunensem, Ecclesiam construendi licentia Archiepiscopo Cantuariensi a P. R. conceditur. 631, 44. 1481, 15. Monachi Ecclesiæ Christi ædificationem interrumpunt. 635, 8. 1315, &c. Tandem opus perficitur, sed non quale proposuerat Archiepiscopus. 649, 51. 1509, 4. 1562, 42. 1563, 16. P. R. prohibet ne ibi fiant divina. 660, 5. 1508, 12. 1529, 25. Historia hujus Ecclesiæ ab ovo repetita. 1594—1596. V. *Baldewinus a Cant*.
 Haldene, R. Danorum. 14, 53. Northumbriam vastat. 300, 32. Sacrilegii & crudelitatis poenas luit. 21, 29. 70, 48.
 Haleldon. V. *Hoxne*.
 Hamfare, quid. 957, 26.
 Hamo Episcopus Leonensis, a nepote occiditur. 557, 24.
 Hamonii Floriacensis Chronica. 432, 35. 449, 67.
 Hamsocna, vel Hamsoken, quid. 898, 26. 923, 50. 957, 26. V. *Homsokne*.
 ¶ Hamtunensium Dux : *Ofic*.
 Hanelec, R. Daciæ & Angliæ. 2320, 39. Ejus filii. 2320, 53. Londini, in Ecclesia D. Pauli sepelitur. 2314, 56.
 Hanlafus, R. Dacorum in Northumbria, baptizatur. 857, 42. Edmundus eum e Northumbria pellit. 857, 53. Restituitur. 862, 39. Iterum fugatur. 862, 45.
 Haraldus. V. *Haroldus*.
 Hardecanutus, vel Hardeknotus, R. Daciæ. 914, 17. 2325, 23. Ad matrem in Flandria exulantem venit. 932, 30. In Angliam vocatur. 932, 64. Australem Regni partem obtinet. 179, 21. 472, 40. Fit Rex totius Angliæ. 180, 33. 474, 38. 2246. Matrem revocat. 933, 19. Haroldi corpus effossum in gronnam projicit. 180, 42. 933, 9. Grave tributum exigit. 180, 48. 181, 13. 933, 17. 2326, 6. Livingo Episcopatum aufert, 180, 59. mox restituit. 180, 61. Wigornensem provinciam & urbem devastat. 181, 19. Ejus largitas. 934, 19. 2326, 9. 2329, 2. Ejus mors subita & miserabilis. 181, 53. 474, 55. 934, 24. 2326, 11. 2328, 65. Dacos in Anglia dominari permisit. 2326, 13.
 Hardingus, ordinis Cisterciensis autor. 994, 35.
 Haroldus & Canutus, Suani II filii, 1703, 1. Eboracensem regionem deprædantur. 198, 38. 2344, 39.
 Haroldus Harfax, R. Norreganorum, Angliam invadere meditatur. 938, 57. 2330, 10. Daciam subjugat. 939, 9. 2330, 24. Moritur. 939, 17. 2330, 29.
 Haroldus Harvager, vel Harfag, vel Harfau, vel Haravaghe, R. Norreganorum. 194, 13. 404, 41. Eboracenses crudeliter occidit. 2340, 7. Ab Haroldo R. Anglorum occiditur. 194, 40. 405, 13. 479, 25. 958, 58. 2339, 57.
 Haroldus, vel Haraldus, F. Godwini, Edwardi Confessoris pincerna. 944, 51. Normanniam petens, a Comite Pontivo captivus detinetur. 196, 10. 481, 10. 947, 22. 2337, 8. Ad Willielmum Ducem Normanniæ mittitur, 196, 24. 947, 34. Quæ Willielmo promiserit. 478, 43. 481, 12. 947, 46. 2337, 13. Edwardi Confessoris de eo vaticinium : 196, 58. 481, 7. 947, 12. Aliud. 394, 9. In Hiberniam fugit. 185, 36. 943, 22. Reversus multa loca deprædatur. 185, 63. Fit Comes Occidentalium Saxonum. 945, 4. 2333, 29. Erat Comes orientalium Anglorum. 942, 54. Contra Griffinum mittitur. 191, 67. 945, 39. 2336, 61. Regnum Angliæ obtinet. 193, 34. 366, 57. 479, 8. 2248. 2339, 4. Tyrannice se gerit. 2339, 18. (Alii contrarium affirmant. 2339, 35.) Haroldum Norreganorum Regem, & Tostinū fratrem, per Confessoris merita, superat. 194, 40. 404, 41. 479, 30. 2339, 52. Milites eum deserunt ob spolia illis negata. 2340, 2. 2341, 40. Quod consilium Grouthus frater ei dederit. 2341, 57. In prælio contra Willielmum concidit. 195, 6. 480, 34. 2342, 45. V. *Willielmus Conquerstor*. Novem menses post pugnam vivit. 2342, 54. Ejus perfidia, belli causa. 195—197. 401, 1. 404, 34. 958, 10. 2340, 11. Variæ de ejus morte sententiæ. 961, 30. Giraldus ait eum Cestriæ anachoretam fuisse. 2342, 60. Ubi sepelitur

atur. 961, 46 & 56. 2342, 56. Quādiu regnarit. 961, 57. 2339, 5. Ejus filii Domniam & Cornubiam deprædantur. 198, 2. Haroldus, vel Haraldus, Harefoot, cur sic cognominatus. 932, 46. 2325, 61. Sutoris fuit, non Regis Canuti filius. 470, 1. 2325, 55. Rex Angliæ a Canuto constituitur. 179, 7. 2246. Rex eligitur. 932, 11. Opes quas Canutus Emma reliquerat, adimit. 472, 34. 932, 24. 2325, 58. Partem Regni amittit; 179, 20. sed postea recuperat. 179, 61. 473, 1. Obiit. 180, 22. 474, 34. 932, 60. Caput ejus primum in gronnam, deinde in Tamesin a successore projectum, 180, 42. 474, 40. 2326, 2. a piscatoribus repertum, apud S. Clementem sepelitur. 474, 49. 933, 12. Hastingsense castellum construitur. 959, 30. Hastingsus, Normannus inclytus. 959, 51. Hathoredus, Episc. Wicciorum. 2219, 47. Hathubertus, Episc. Londinensis. 116, 67. Headredus, Episc. Hagustaldensis. 114, 31. 299, 31. Hic forsitan est qui vocatur Heardryd. 2212, 18. Heathuredus, Episc. Lindisfarnensis. 13, 16. 133, 12. Heberus. V. *Hiberys*. Heca, Episc. Australium Saxonum. 189, 51. Hecca, Episc. Orientalium Anglorum. 438, 59. Vocatur Eata. 1638, 32. Hedde, vel Hedda, Episc. Wentanus. 756, 16. 1638, 45. 2212, 10. Hedhelacus, Episc. Orientalium Anglorum. 774, 56. Helmeanensis Episcopatus. V. *Orientalium Anglorum Episcopi*. Hemeli, Episc. Merciorum. 106, 29. Hengestell. 1777, 9 & 61. Hengistus, Dux Saxonum, Rex Cantix. 718, 66. Henricum, Limpoldi Comitis filium, Conradus Imperator jubet necari. 909, 54. A Duce quodam enutritur. 909, 57. Morti iterum destinatus, Imperatoris filiam mire obtinet. 909, 65. Henricus, Abbas Radingensis. 1571, 61. 1572, 45. 1573, 6. Henricus, Archiepiscopus Remensis, moritur. 588, 1. Henricus Borowalch, vel Borougwas, Episcopus Lincolnensis. 2555, 14. 2556, 7. 2570, 15. 2577, 44. Henricus, Comes Campaniæ, Conradi viduam ducens, fit Rex Hierosolymæ. 667, 31. 1245, 7. Henricus, Comes Derbiæ. 2568, 62. Fit primo Comes, 2588, 33. postea Dux Lancastriæ. 2577, 48. 2602, 30. Hippomachia inter ipsum & Willielmum Douglas. 2580, 55. Contra Paganos fortiter dimicat, 2583, 26. & contra Francos. 2585, 13. 2589, 24. 2591, 66. 2601, 58. 2602, 48. In Angliam redit. 2592, 24. Quantum de suo expenderit in bello Gallico. 2596, 15. Tolosæ suburbia incendit. 2601, 63. Captus in Alemannia, se redimit. 2603, 7. Filiam Duci Selandiæ in uxorem dat. 2584, 42. 2602, 46. 2603, 29. Dux Brunswicensis ei mala machinatur: 2603, 34. De eo publice queritur Lancastrius. 2603, 43. Brunswicensis literæ, eum ad duellum provocantis. 2603, 56. Rex & proceres Franciæ Lancastrium cum honore summo excipiunt. 2604, 15. Die statuto Duces in arenam descendunt: 2604, 36. ubi Brunswicensis animum despondet, nec certamen inire vult. 2604, 44. Rex Franciæ spinam de corona Christi Lancastrio dat. 2605, 24. Quæ in Abbatiam Leicestrensem contulerit. 2605, 57. 2606, 3. In Franciam mittitur ad tractandū de pace. 2606, 57. Quomodo in isthoc negotio se gesserit. 2607, 64. Avenionem missus, a Papa honorifice accipitur. 2608, 5. Ejus magnificentia. 2608, 21. Francorum insidias evadit. 2608, 29. Loca nonnulla in Normannia capit. 2611, 2612. Gallo minanti prælium cum eo conferere, quæ responderit. 2612, 18. Villam dictam Reynes obsidet, 2615, 7. & ad deditionem cogit. 2616, 15. Villas alias Franciæ capit. 2621, 2622. Ejus mors. 2625, 35. Sepultura. 2625, 66. Hæredes. 2625, 58. Domum dictam *The Savoy* fundavit. 2627, 14. Collegium ab eo constructum. 2626, 1. Henricus, Comes Lancastriæ. 2546, 10. 2551, 36. 2552, 57. 2553, 11. Isabella Regina & Mortimerus ipsi & locios bello prosequuntur. 2554, 12. Se Regi subjicit. 2554, 54. Novum Hospitale Leicestriæ construit. 2559, 40. Henricus, Comes Leicestriæ. 1247, 67. Sed hic (ni fallor) idem est cum eo qui vocatur Robertus. 1254, 35. V. *Robertus IV*. Henricus, Comes Warwicensis. 2374, 63. Henricus, Davidis Regis Scotorum F. laudatur. 342, 56. V. *David*, R. *Scotiæ*. Ejus fortitudo. 345, 40. Ab Anglis victus, quam solerter se & suos e. mediis hostibus eripuerit. 346, 15. Erat Comes Huntingdoniæ, 258, 45. 312, 61. 2385, 13. & Northumbriæ. 265, 30. Anglo homagium facit. 2385, 14. Fortitudine Stephani R. ab ingenti periculo liberatur. 1027, 39. Ejus mors. 280, 19. Filii: 369, 6. Eos Henrico II commendat Ethelredus, Abbas Rievallensis. 369, 8.

Henricus, Dux Saxonix, Matildem Henrici II filiam ducit. 539, 40. 547, 38. 1403, 13. Exhæredatus, in exilium agitur. 614, 32. 1466, 40. Ejus mores. 1466, 51. In Angliam venit. 619, 9. 1466, 38. Anglus eum Colonienſi Archiepiscopo reconciliare satagit. 1468, 1. Nascitur ei F. Willielmus. 619, 11. In Saxoniam redit. 629, 15. Ejus F. Henricus Conradi Comitis Palatini filiam ducit; 672, 21. 1251, 41. quæ nuptias Philippi R. Franciæ asperrata fuerat. 1251, 26. Henricus, Episc. Exoniensis. 1681, 30. Henricus, Episc. Landavenſis. 1681, 30. Henricus, Episc. Wigornensis. 1681, 31. Henricus de Essex, 1380, 29. Duello victus, exhæredatur, & in monasterium truditur. 535, 25. Henricus, F. Henrici II, nascitur. 530, 54. 1047, 38. Patre jubente, Coronatur. V. *Henricus II, R. Angliæ*. Vocatur Rex junior, & *transmarinus*; 2258. & *Henricus tertius*. 2470, 42. Episcopi & Abbates ei fidelitatem jurant. 533, 9. Margarita, ejus uxor, Regina Angliæ consecratur. 560, 54. 1080, 40. 1421, 39. Cum uxore Regem Franciæ viſit: 1082, 1. 1424, 18. A quo consilium accipit utriq; Regno perniciosum. 1082, 10. Orta dissensione, a patre ad focerum fugit. 1083, 2. Rex & proceres Franciæ jurant se ei suppetias contra patrem laturos. 1084, 27. 1424, 38. A Comite Flandrenſi & aliis homagium accipit, & illis honores pollicetur. 1084, 44. 1424, 41. Patri rebellat: 561, 63. 1085, 5. ejusq; terras vastat. 1085, 7. Hugonem de Gornai capit, & ejus caltrum succendit. 569, 6. Ricardi Cantuariensis consecrationem interdicat. 570, 43. Ejus literæ ad Priorem Cantuariensem. 1425, 45. Albæ-marlæ castrum expugnat, 571, 21. 1085, 17. & Drivencorti. 571, 28. 1085, 39. Sagienſem urbem invadit. 574, 49. Naves ejus dissipantur. 577, 47. Iter ad S. Jacobum parat. 1110, 5. Uxor ei filium parit. 1128, 57. Rebus in Gallia fortiter gestis gloriam magnam adipiscitur. 602, 32. Regis Franciæ coronationi interest, & diadema ejus capiti impositum sustentat. 608, 5. 1140, 54. Gaufridus frater ei homagium facit. 617, 7. Ricardo idem facere renuente, ad eum domandum arma parat. 617, 30. Castellum Lemovicenſe adversus ipsum & patrem occupat. 1463, 10. Veniam patris exorat. 1143, 14. Ejus mors. 617, 60. 1142, 63. 1463, 39. Sepultura. 618, 17. 1464, 1. Carmina in ejus laudem. 1143, 31. 2398, 12. Moribus & forma erat amabilis. 1463, 32. De eo lege 2396, 38. Henricus, F. Roberti, Rex Galliæ, a Duce Normanniæ vincitur. V. *Willielmus Conquæstor*. Veneno perit. 2338, 1. Henricus, frater Regis Stephani, fit monachus Cluniacensis; 1023, 3. Abbas Glastoniensis; 504, 63. 1023, 9. Episcopus Wintoniensis; 256, 25. 530, 64. 532, 46. 533, 23. 1663, 9. Rom. sedis Legatus. 265, 42. 1800, 63. Cura Ecclesiæ Londinensis ei committitur. 507, 52. Concilium Wintoniæ celebrat. 1028, 3. Ægre fert se cathedram Cantuariensem non obtinuisse. 1348, 56. Simultas inter ipsum & Theobaldum Archiepiscopum sedatur. 275, 37. Ejus ad Theobaldum literæ. 527, 34. Stephano capto, Imperatricis hostibus maledicit: 1354, 48. mox tamen ipse fit ejus hostis. 1355, 1356. Ejus jussu Wintonia incenditur. 1356, 6. Ingentes thesauros ex Novi monasterii cruce aufert. 1356, 59. Sex castella ejus diruuntur. 530, 65. Controversiam inter conventum S. Trinitatis & S. Augustini, P. R. jubente, cognoscit & determinat. 1602, &c. Quod consilium Thomæ Cantuariensi dedit. 1390, 14. Henricum II increpat ob cædem Archiepiscopi, & mala illi ominatur. 557, 46. Henricus, hæreticus, a puella mire refutatur. 527, 12. Henricus de Hastings. Ejus uxor & posteri. 967, 43. 2431, 64. 2469, 1. Henricus I, Imp. 453, 55. Edicit, ut agrariorum militum partes octo in agris laborent, nona in urbe moretur. 452, 2. Henricus II, Imp. 462, 24. Erat Dux Baiariæ. 462, 15. Henricus III, Imp. Canuti filiam ducit. 468, 59. V. *Gumilda*. Diaconum, Evangelium legere recusantem quod pridie cum meretricula concubuisse, in Episcopatum evehit. 470, 17. 2326, 64. Clerico itidem, quem post nocturnos amplexus sororis dorso per nivem extra curiam evectum viderat, Episcopatum dat. 470, 34. 2326, 53. Sacerdoti deformi cur Episcopatum concesserit. 470, 48. Diem bellicosum quomodo gloriosum fecerit. 471, 6. Clerico, a quo adhuc juvenis & privatus fistulam argenteam acceperat, Imp. factus Episcopatum dat: 933, 40. Ob quam simoniam a dæmonibus cruciatus, 933, 57. Episcopum degradat. 933, 55. Joculatores ab aula fugat. 934, 4. 2326, 51. S. Laurentii [H b] erga

erga ipsum gratitudo. 933, 65. Contra Baldwinum Flandriæ Comitem proficiscitur, 939, 64. Edwardo Rege Angliæ ei opem ministrante. 2330, 56.

Henricus IV, Imp. Hildebrando deposito, Wibertum ad Pontificatum evehit. 487, 39. 974, 11. 1009, 33. V. *Hildebrandus*. Henricus F. contra eum insurgit, 229, 56. 499, 46. 500, 5 &c. 565, 59. eumque incarcerat. 2377, 31. Excommunicatur. 974, 4. 2350, 52. Nudis pedibus ad Hildebrandum accedens, ægre absolutionem obtinet. 974, 8. 1009, 23. 2350, 57. In vinculis obit. 2377, 40.

Henricus V, Imp. a Paschali P. R. designatur. 1004, 38. Juri investiendi renuntiat. 1004, 22. 1008, 35. 2377, 44. Matildem, Angli filiam, ducit. 236, 17. V. *Henricus I, R.* Paschalem in carcerem conjicit. 232, 52. 502, 6. 2372, 12. Jure investituræ se exuere recusans, a Calixto & Concilio Remensi excommunicatur. 241, 32. Tandem in concordiam cum Papa redit. 245, 64. Absolvitur. 249, 48. Obit. 251, 41. 505, 27. Ejus vidua ad patrem redit. 251, 59. 1015, 56. 2382, 53. Secundum quosdam, Henrici filia clam dimissa, Cestriæ diu eremitice vixit, Godescallum se nominans. 1015, 47. 2377, 44. 2382, 44. Secundum alios, in Germania obiit. 1015, 41. 2382, 40. Ejus epitaphium. 1015, 45. 2382, 43.

Henricus VI, Imp. consecratur. 659, 61. Quomodo fuerit coronatus. 2403, 40. Exercitum in Apuliam mittit. 1188, 11. Qui redit, re infecta. 1188, 24. Emit Ricardum, R. Angliæ; 668, 57. eumque incarcerat. 668, 62. Pretium pro ejus redemptione exigit. 670, 35. Eum liberat. 672, 6. V. *Ricardus I, R.* Ejus literæ ad Ricardum. 674, 53. Siciliam & Apuliam subigit; 677, 54. 1269, 14. & Regni Siculi diadema suscipit, 678, 14. Literæ ejus ad Archiep. Rothomagensem. 678, 51. Proditores in Sicilia premit. 678, 61. V. *Fredericus I, Imp.* Ut injurias Anglo illatas expiet, iter Hierosolymitanum proponit, sed non suscipit. 1271, 58. Moritur (ut creditur) excommunicatus. 1274, 11. 2399, 51. Post ejus mortem magna de successore dissensio. 1597, 57.

Henricus VII, Imp. electus, cito moritur. 2435, 51. 2443, 7.

Henricus Knighton, vel Knitthon, Canonicus Leicestrensis. 2297. Rationem & scopum operis sui ostendit. 2311, 2312. Librorum capitula nominis sui literis orditur. 2312, 22.

Henricus de Lacy, Comes Lincolnienfis. 2471, 55. Præficitur exercitui Anglorum in Vasconia. 2508, 61. Res ibi ab eo gestæ. 2509, 2510.

Henricus de Lexington, Episc. Lincolnienfis. 2444, 9.

Henricus Murdac, Abbas de Fontibus. 274, 61. 1029, 20. 1363, 30. Eligitur Archiep. Eboracensis. 66, 49. 79, 42. 276, 40. 281, 9. 416, 20. 427, 51. 1363, 47. 1721, 16. Rex & Eboracenses ipsum non admittunt. 277, 14. Gratia cum Rege inita, magnifice excipitur. 279, 16. Privilegia Ecclesiæ suæ a Willielmo vendita redimit. 279, 17. Canonicos reformat. 280, 44. Obit. 282, 50. V. *Wattun*.

Henricus de Newerk, Decanus Eboracensis, 1728, 15. fit Archiepiscopus. 1728, 43. 2492, 8. A Dunelmensi consecratur. 2507, 54. Moritur. 1728, 51. 2528, 34.

Henricus Nothus Regnum Hispaniæ, fratre pulso, invadit. 2628, 67. Anglorum ope fugatur. 2629, 22. Vasconiam vastat. 2629, 31. Fratre occiso, Regnum obtinet. 2629, 35.

Henricus Percy, cognominatus Hot-spurre, 2728, 57. Præfectus maris, 2696, 11. Brestam obsidione liberat. 2696, 18. Fortiter contra Scotos pugnat. 2728, 55. Capitur. 2728, 63. Salopiæ cum Henrico IV, bello contendit. 2288.

Henricus Percy, Comes Northumbriæ. 2743, 22.

Henricus Prior Beremundesciensis. 1547, 54.

Henricus, Prior S. Trinitatis. 1997, 24. 2036, 40.

Henricus, (pro quo forsan legendum, *Kenricus*) Rex Occidentaliū Saxonum. 755, 5.

Henricus I, R. Angliæ, cognomento *Clericus*. 978, 2. Ejus educatio. 2374, 46. Pater ei jam puero Regnum prædicat, 2374, 47. eumque fratribus fore potentiorē. 980, 43. V. *Willielmus Conquestor*. Armis militatibus insignitur. 213, 27. 979, 59. 2374, 50. Montem S. Michaelis invadit. 216, 26. 986, 59. 2359, 55. Fratres illum obsident. V. *Willielmus II*. Ejus fortitudo. 503, 19. Willielmo fratri in Regno succedit. 225, 62. 498, 60. 997, 44. 2252. 2374, 40. Matildem, Scoti filiam, ducit. 226, 17. 498, 67. 998, 7. 1338, 44. 2375, 14. Subditis libertatem, legibus vigorem restituit. 226, 1. 997, 56. 1021, 42. 2374, 64. 2384, 36. Leo justitiæ vocabatur. 998, 16. Ejus prudentia & temperantia. 2375, 5. Tria dona ipsi a Deo data. 998, 18. 1003, 16. Pacem cum Roberto fratre init. 226, 63. 998, 56.

Oppida quædam ei aufert. 229, 28. 1001, 60. Eum bello superat, capit, excæcat, incarcerat. 2374, 24. Quomodo Robertus erga eum se gesserat. 2374, 58. V. *Robertus, Conquestoris F.* Normannorum proceres fere omnes se illi dedunt. 229, 63. 499, 50. 2376, 15. Normanniam totam sibi acquirit. 230, 16. 499, 59. 1002, 21. 2376, 41. Comitē Salopiæ & Wallentes rebellantes subjugat, 2376, 28. ut & Scotos, & Britones transmarinos. 2376, 50. Papam, ægre ferentem quod Robertum in vincula conjecerat, placat. 2376, 52. Jus investiendi Episcopos & Abbates sibi vendicat. 228, 25. 495, 53. 999, 24. Literæ ejus ad Paschalem P. R. de ea re. 999, 37. Aliæ ad eundem, ut pallium Gerardo Eboracensi concedat. 999, 61. Paschalis ei interdicit investituras dare. 499, 7. Juri investiendi renuntiat. 230, 38. 496, 14. 500, 33. 1000, 39. 1659, 66. 2375, 10. 2377, 49. Ejus literæ de professione Thomæ II Eboracensis. 1712, 40. Ejus charta de Slinduno Ecclesiæ Christi Cantuariæ donato. 2226, 6. Filiam Henrico V, Imp. uxorem dat. 232, 38. 1003, 44. 1005, 18. 1338, 53. 2379, 25. Patris de ipso prophetia, 980, 43. impletur. 1002, 57. Ejus fama, & potentia. 1003, 1. Willielmum F. Comitē Andegavenfis filiam desponsat. 2380, 59. Ludovicum, Regem Franciæ, capit, & in Angliam ducit. 2380, 51. Pacem cum eo init. 2380, 61. Ei homagium facere designatur. 2380, 64. Cum Calixto P. R. colloquium init. 241, 53. 504, 15. & cum Lud. R. Franciæ. 242, 13. Normannorum seditionem sedat. 242, 20. Filii ejus & filia naufragio intereunt. 242, 50. 500, 23. 1012, 42. 1339, 2. 2251. 2381, 47. Diu certat cum Rege Franciæ. 502, 57 &c. 1003, &c. 1006, 18. Adelinam, vel Adelizam, ducit. 243, 5. 503, 62. 1013, 34. 1339, 14. 1661, 43. Modeste respondet Archiepiscopo cum eo indignabunde expostulanti quod coronam, ipso inconsulto, induisset. 1661, 60 &c. Sibylla, ejus filia, subito moritur. 245, 61. Metuit ne Willielmus Roberti fratris F. turbas moveat in Normannia. 247, 19. 1006, 30. Ipsum & Regem Francorum prælio vincit. 503, 2. 1007, 22. Pacem cum Gallo componit. 1012, 20. Oppida Comitē Mellanti comburit. 250, 36. 1015, 4. Filiam Eximperatricem Andegavenfis copulat. 255, 24. 1339, 30. 2382, 55. Comitatum Flandriæ obtinet. 256, 13. 2383, 18. Pecuniam a presbyteris uxoris extorquet. 1018, 2. 2382, 59. Tres ejus visiones, a Grimbaldo etiam ipsius medico visæ. 1018, 43. 2383, 22. Ejus vota. 1019, 49. 2383, 36. Monasteria ab eo condita. 258, 9. 310, 3. 505, 39. 2384, 27. Castella ab eo fundata. 505, 31. Prodigia ipsius morti prævia. 263, 11 &c. Ejus mors. 258, 4. 309, 5. 1020, 23. 1339, 40. Fœtore insepulti corporis multos inficit, unum interficit. 1023, 52. 1339, 43. 2383, 66. Ejus sepultura. 258, 8. 1023, 44. 1340, 35. 2384, 7. Carmina de ejus morte. 1020, 55. 2383, 51. Ejus character. 309, 35. Laudes. 258, 14. 309, 310. & 313, 41. Ejus justitia & prudentia. 309, 47. Una cum eo justitia & pax occubuerunt. 309, 10. 310, 37. 313, 50. 358, 10. Leges bonæ ab eo latæ, & consuetudines malæ ablatæ. 310, 60. 1021, 42. Ejus vitia. 310, 30. 1021, 7. 2383, 65. Crudelitas. 1021, 11. Parvum discrimen posuit inter homicidas & fericidas. 1152, 1. Varia de eo vulgi judicia. 1021, 1. 2383, 62. Ejus uxores & liberi. 310, 20.

Henricus II, R. Angliæ, cognominatus *Cowet-mantell*, 1150, 60. 2400, 16. Galfridi Andegavenfis & Matildis Imperatricis F. 258, 34. 277, 47. 1020, 17. 2254. 2383, 47. Robertus Glocestrensis eum in Angliam adducit. 2357, 48. 1358, 11. Bristoviæ per quadriennium literis operam dat. 1358, 45. Anachoreta ei Regnum prædicat. 1361, 51. Pater eum accersit. 1361, 53. In Angliam redit. 277, 47. 1366, 36. Militiæ cingulo a Rege Scotiæ ornatur. 277, 51. 347, 45. 526, 6. 616, 5. 1036, 46. 1366, 52. In Normanniam reversus, 278, 6. fit Dux Normanniæ, & Comes Andegaviæ. 525, 18 &c. 616, 8. 2390, 63. Alienoram a Gallo repudiatam ducit, 1371, 12. & Ducatum Aquitaniæ cum ea accipit. 279, 67. 526, 10. 616, 17. 1040, 23. 2391, 1. Novum-Mercatum a Gallis, Anglis, &c. obsessum liberat. 526, 61. Regi Franciæ & Gaufrido fratri strenue resistit. 1371, 23. Æmulatio inter ipsam & Eustachium Stephanī F. oritur. 279, 9. Iterum in Angliam venit. 278, 61. 1036, 64. 1372, 32. 1391, 6. Castellum Malmesburienſe obsidet. 527, 25. 1037, 1. 1372, 47. Oppida capit. 1374, 53. Plures a Stephano ad ipsū deficiūt. 1037, 11. 1372, 42. Suis Wallingfordiæ obsessis opem fert. 1373, 16. Pax inter Stephanum R. & ipsum concluditur. 228, 27. 527, 52. 1037, 1038. 1374, 5. 1375, 6. Stephanus eum in filium adoptat, & hæredem Regni constituit. 1037, 65. 1375, 12. Proceres ei fidelitatem jurant. 1375, 31. Willielmus Stephani junior

junior F. ei homagium facit. 1037, 55. Ut castella diruantur postulat, sed repulsam patitur. 1375, 41. Flandrenses ejus mortem machinantur. 1376, 11. In Normanniam trajicit. 1376, 19. Eligitur & ungitur Rex Angliæ. 529, 18. 616, 23. 1043, 36. 1376, 63. Castra & redditus Regios detentos recuperat. 1046, 36. Alienigenas expellit, & castella diruit. 1043, 52. 1377, 34. Hiberniam occupandi potestatem illi concedit P.R. 529, 59. Quædam castella in Anglia ei redduntur: 531, 4. Alia capit. 531, 18. Hugonem Mortimerum ad deditionem cogit. 1046, 63. 1378, 6. Scotus ei tria oppida, & Comitatum Lodonensem, reddit. 531, 28. Coronam altari superimponit. 531, 34. Testamento patris cogitur Andegaviam Gaufrido fratri cedere: 1048, 43. Sed postea, cum Papæ venia, castella ei eripit: 1047, 63. Eoq; defuncto, Nannerem recipit. 531, 41. 1049, 7. 1380, 50. Contra Wallenses proficiscitur. 1047, 55. Ægre eos compescit. 1049, 7. 1380, 24. Eisdem iterum bellum moventes premit. 1059, 18. 1398, 59. A Rege Franciæ honorifice excipitur. 531, 48. 1380, 39. Quasi Seneschallus ipsius intrat Britanniam. 1380, 44. Tolosam exercitum ducit. 531, 32. 1051, 8. 1381, 7. Inimicitia inter ipsum & Gallum. 531, 60. 532, 23. Earum origo. 1050, 45. Galli filiam filio suo Henrico jungit. 532, 17. 1380, 41. 1381, 30. Regem Franciæ & Theobaldum Comitem fugat. 532, 29. Pacem cum R. Fr. init. 533, 1. 1052, 2. Ejus liberi. 610, 30. 1045, 1. 2401, 3. V. *Alienora*. Ejus genealogia. 2400, 61. Terras suas inter filios quomodo distribuerit. 616, 42. 1059, 32. 1061, 33. Pacem inter filios firmare studet. 617, 3. Quomodo filias elocarit. 616, 48. 1059, 39. 2401, 7. Britanniam minorem quomodo adquisierit. 548, 64. 1059, 43. E Normannia rediens, pene naufragium patitur. 1060, 25. Henricus, F. primogenitus, ejus jussu ungitur & coronatur. 552, 39. 1060, 64. 1412, 9. Willielmus, R. Scotiæ, & David ejus frater, & Principes Wallensium, ipsi & Regi juniore, ejus filio, homagium faciunt. 536, 8. 1061, 6. 2396, 46. Gallus indigne fert, filiam suam cum Henrico conjuge non fuisse coronatam. 1061, 13. 1421, 37. Henricus senior colloquium & pacem cum eo init. 1061, 23. Henricus ejus F. iterum coronatur. 1080, 38. Cantuariensi succenset. V. *Thomas Becket*. Avitas Regni consuetudines a Papa confirmatas cupit, sed frustra. 512, 15. 536, 42. Ad eas firmandas Episcopos suos cogit. 536, 52. 1384, &c. Clericos ob maleficia post exautorationem a laicis puniendos vult: 536, 61. 1058, 50. sed refragantur Episcopi. 537, 1. 1384, 56. Papam rogat ut Eboracensem Legatum suum constituat. 1388, 48. Denariorum collectam instituit pro terra S. 1399, 5. Nuntios mittit qui causam suam contra Cantuariensem coram P.R. dicant. 537, 57. Radulfum Felgenarum Dominum ad deditionem cogit. 547, 1. Matildem filiam nuptum dat. V. *Henricus, D. Saxoniæ*. Imperator & Principes Alemanniæ, auxilia contra Gallum spondentes, conantur eum in schisma trahere. 1403, 31. Pace cum Gallo redintegrata. 1404, 43. Ricardus ejus F. filiam Galli in uxorem accipit. 547, 60. 1404, 64. Ejus filii Gallo homagium faciunt. 1404, 54. Ejus filia Alienora nubit Alfonso R. Castellæ. 550, 6. Episcopi & Barones minoris Britanniæ ipsi & Gaufrido F. fidelitatem jurant. 551, 59. 1060, 15. Papæ ad eum literæ, de Th. Cantuariensi restituendo. 549, 1. Mandat ne quis literas a P. R. vel a Cantuariensi in Angliam ferat; 1409, 1. ne quis eos appellet; 1409, 24. ne quis absq; licentia mare transeat. 1409, 32 &c. Cogit Anglos Alexandrum III abjurare. 1404, 26. 1409, 61. Inquisitores per singulos Angliæ Comitatus ab eo missi: 1410, 12. Mandata quæ ipsis dedit. 1410, 1411. Cantuariensi stapham tenet. 552, 60. 1412, 48. Literæ ejus ad Henricum F. de Archiepiscopi & suorum receptione. 552, 65. 1413, 1. In morbum delapsus, apud Grandum-montem ut sepeliatur mandat. 1061, 43. Litigat cum R. Franciæ de Archiepiscopatu Bituricensi. 1062, 60. Graviter dolet mortem Cantuariensis, 1419, 12. & Deum testem vocat quod cædi ipsius nullatenus consenserit: 556, 34. 560, 17. 577, 14. 718, 23. 1080, 55. Nuntii tamen ejus a Papa non admittuntur. 556, 48. 1068, 1. 1419, 32. Terræ ejus transmarinæ sub interdicto ponuntur. 1066, 40. Contra ipsum ad P.R. scribunt Rex Franciæ, 1065, 5. Comes Blesensis, 1065, 31. & Archiepiscopus Senonensis. 1066, 44. Agnoscit se causam mortis Thomæ fuisse. 1067, 58. Papæ severitatem timens, prohibet ne quis literas ab eo portans vel Angliam vel Normanniam ingrediatur. 1069, 15. 1419, 52. In Hiberniam cum exercitu trajicit. 1070, 20. 1419, 61. Causæ istius profectionis tres. 1419, 65. Ibi Archiepiscopi & Episcopi ei fidelitatem jurant. 1070, 53. 1420, 36. Omnes excepto Rege Cognactæ, eum ut

Regem accipiunt. 558, 19. 559, 39. 1070, 40. 1420, 43. Concilium cogit apud urbem Castellansem. 1071, 24. 2394, 64. Exercitus ejus profluvio ventris laborat. 559, 28. Per XX hebdomadas, ventis adversantibus, nullus ei nuntius in Hiberniam advenit. 559, 34. 720, 21. Interim quidam novi Regis animum ab eo alienant. 559, 23. Cardinales duo in Normanniam mittuntur, super cæde Cantuariensis. 1068, 10. 1079, 24. 1419, 48. 1421, 6. Ad hos ex Hibernia festinat, 1079, 27. munera illic & curationes prius dispersit. 1079, 32. In Wallia coëlitus moneatur, ut Regnum & vitam reformet: 1079, 47. 2395, 13. Sed Divinas monitiones parvi pendit. 1079, 60. 2395, 26. Anglia salutata, adit Normanniam: 560, 1. 1080, 10. 1421, 32. ubi alius monitor occurrit, septem ei articulos proponens. 1080, 14. 2395, 31. Multa Papæ pollicitus, absolutionem impetrat. 560, 30. 718, 17. 1080, 60. Quænam præstare juravit. 1081, 2. 1422, 3. Filii & proceres ei insurgunt. 1080, 3. 1424, 14. 2395, 34. Uxorem Johanni F. parat, 561, 1. 1082, 37. 2397, 28. & ei tria castella statuit concedere: 1082, 66. Sed refragatur Rex F. 1083, 2. 1424, 28. Ad ejus aulam Rex Aragoniæ & multi Comites conveniunt. 561, 9. 1082, 43. Comes S. Ægidii ipsi & filiis homagium facit. 561, 22. 1082, 47. Consuetudines Clarendoniæ confirmatas abrogat. 560, 37. 1081, 30. 1422, 50. Proceres Regem juniorem contra ipsum instigant. 1083, 9. Gallus filium, non patrem, pro Rege Angliæ agnoscit. 1083, 36. Reliqui filii, a matre animati, ab eo deficiunt. 562, 10. 1083, 60. 1424, 30. Regina Alienora, mutata veste ab aula discedens, apprehenditur, & in custodiam datur. 1424, 31. Henricus cum ea divortium facere molitur. 1432, 54. Comites & Barones nonnulli ab eo ad filium transfugiunt, 570, 11. 1085, 28. Severitate ejus in facinorosos offensus. 570, 29. Quot hostes eum in diversis locis simul impetebant. 1427, 4. Ejus patientia. 571, 53. Servos filii & supellectilem retinere non vult. 1084, 10. Proceres in Anglia ab eo deficientes. 1085, 32. Gallum a Vernolio fugat. 572, 3 &c. 1087, 30. Filii exercitum ad Dolam profligat. 574, 16. Willielmi Regis Siculi ad eum literæ. 1088, 6. Cum Gallo colloquitur. 1088, 51. Filiis magna offert: 1088, 54. Pax autem non componitur. 1089, 7. Fidem suorum explorans, Cenomannos & Andegaveses ad obsequium paratissimos invenit. 575, 1. Ad urbem Santonicam e manu Ricardi F. liberandam festinat. 575, 19. 1094, 53. Castella & urbes custodibus committit. 575, 46. Nuntio de motibus in Anglia accepto, 576, 9. redditum accelerat. 576, 31. 1094, 65. Ejus precatio. 576, 56. Ad Hamonis portum feliciter appellit. 576, 65. 1095, 7. Ad Thomæ Cantuariensis sepulcrum humiliter prostratus, lacrymas & preces fundit. 577, 8. De illius cæde se purgat: 577, 12. Virgis tamen a singulis Episcopis, Abbatibus & monachis tunc præsentibus voluntarie cæditur. 577, 19. 1095, 20. 1427, 39. Muneribus & annuis redditibus Martyrem honorat. 577, 23. Ex illo tempore omnia ei feliciter succedunt. 577, 30. 1427, 36. 1428, 8. Eadem enim hora Angli Scotos profligant. 1092, 22. 1095, 26. 1427, 57. Munitiones quamplurimæ ei redduntur. 577, 54. 1095, 51. Anglia pacata, in Normanniam transit. 578, 28. 1096, 25. Galli commeatum intercipit. 1097, 44. Francos & Flandrenses Rothomagum obsidentes fugat. 579, 8. 1098, 1. Cum Gallo colloquitur. 1098, 24. Quam fuerit a tyrannide alienus, & ad pacem promptus. 582, 40 &c. Ricardus F. supplex veniam orat. 1098, 37. 1428, 54. Pacem cum filiis & Gallo facit. 582, 26 &c. 1098, 50. 1428, 56. Ejus condiciones. 583, 3. 1099, 1100. Hominum ab Henrico F. accipere non vult: 1100, 30. tandem accipit. 1101, 11. Hostes in bello captos, paucis exceptis, sine pretio liberat: 583, 27. Filius non item. 583, 36. Flandrensi mille marcas argenti annuatim solvendas pollicetur. 1101, 33. Castella oppressorum per Angliam & Normanniam evertit. 585, 24. 588, 25. Filii homagium ei faciunt. 585, 32. 1100, 28. Eadem navis, mensa, &c. utrunq; Henricum excipit. 585, 52. Literæ ejus de pace inter ipsum & Gallum redintegrata. 586, 10. Ferarum venatores punit. 587, 34. 1102, 50. 1103, 15. Regem F. & seipsum ære alieno liberat. 588, 32. Conventiones inter ipsum & Scotum. V. *Willielmus, R. Scotiæ*. Liberas electiones fieri concedit. 568, 24. 1102, 31. Justitarios per Regnum constituit. 588, 40. Conventio inter ipsum & Regem Connactæ. 1106, 19. Andegavesibus & Cenomannis fame laborantibus alimenta ministrat. 589, 59. Tractat cum Episcopis & proceribus

de filia Johanna Regi Siciliae desponsanda. 590, 32. Siculi ad eum literæ de accelerandis nuptiis: 593, 65. Johanna ei nuptura transfretat. 594, 52. 1112, 27. 1434, 27. V. *Willielmus, R. Siciliae*. Henrici literæ ad P. R. de quibusdam quæ clericis indulserat. 591, 55. Comes Engolismensis ipsius misericordiam suppliciter implorat. 594, 45. Univerſa Angliæ & Normanniæ castella in suam potestatem sumit. 1116, 22. 1127, 24. Arbitrarius inter R. R. Castellæ & Navarræ. 595, 19. 1120, 25. 1435, 1. Querela utriusque partis. 1123, Sententia Henrici, qua litem composuit. 597, 3. 1124, 1125. Nuntii utriusque Imperatoris, aliorumque Principum, de variis negotiis eum conveniunt. 595, 24. 1118, 22. Ejus legati a Sicilia redeunt a Duce Burgundiæ spoliatur. 598, 64. Comitem Cestriæ ad Hiberniam subjiciendam mittit. 1127, 38. Hiberniæ terras inter suos dividit. 1127, 64. V. *Hibernia*. P. R. ejus terras sub interdicto ponere interminatur, ni Ricardus Galli filiam ducat. 1133, 50. Forma pacti inter ipsum & Ludovicum R. Fr. init, quando Hierosolymam una proficisci statuerant. 599, 3. 1134, 10. 1442, 20. Manuelis Imp. CP. ad eum literæ. 596, 40. Albertus, Comes de Marchia, Comitatum suum ei vendit. 599, 61. 1136, 42. Colloquitur cum Gallo de jure ad Alverniam. 1136, 20. Gaufridum F. cingulo militari ornat. 600, 38. 1138, 24. Galliæ Regem regaliter excipit. 604, 62. 1140, 18. Transmarinas ejus terras se defensurum Gallus promittit. 1137, 61. Quantopere curavit ut justitia per Regnum exerceretur. 605, 28. Tres Episcopos summos Justiciarios constituit. 606, 7. Latrones & homicidas ab ecclesiis ad supplicia abripit. 2400, 28. Lemovicenses graviter mulctat quod Episcopum citra ejus conscientiam elegerant. 610, 3. Defunctus Archiepiscopus eos Henrico conciliat. 610, 12. Litem componit inter Gallum & ejus matrem. 610, 55. 1141, 67. Fœdus init cum Philippo Rege Franciæ. 610, 64. 1142, 27. Pacem inter ipsum & Flandrensem componit. 1459, 16. 1461, 8. Philippus se totum ejus consilio supponit. 611, 60. Normanniam Henrico F. regendam committit. 612, 3. Filii ejus Galli hostes edomant. 612, 41. Ejus charta de libertatibus Ecclesiæ Cantuariensis. 1435, 18. Jubet Anglos universos arma sibi comparare. 1459, 3. Testamentum condit: 1459, 27. Ejus forma. 1459, 33. Ingentem vim pecuniæ, magnatum consensu, in pios usus erogat. 613, 14. Ejus literæ ad Ricardum Wintoniensem. 613, 34. Ejus literæ ad conventum S. Trinitatis. 1523, 59. Aliæ. 1539, 33. Monachus Cantuariensis contumeliose ab eo exceptus, ei imprecatur. 1545, 5. Literæ ejus ultimæ ad conventum Cantuariensem. 1545, 32. Chartæ ejus de monasterio Augustinensium. 2111, 9. 2130, 10 &c. Ejus colloquium cum Episcopis, de tollendis monachorum privilegiis. 1595, 1596. P. R. ad eum scribit, ut liberaliter cum Margarita Henrici F. vidua agat. 624, 40. Quæstio de ejus dote amice componitur. 630, 28. Coloniensem Archiepiscopum & Comitem Flandrensem excipit. 625, 8. Regni Hierosolymitani insignia ad eum deportantur. 625, 63. 2398, 44. Episcopos & proceres consulit utrum Hierosolymitanis in propria persona succurrat. 627, 7. Cur professionem istam non suscepit. 1474, 58. 2398, 51. Colloquium ejus cum Heraclio Patriarcha. 1144, 59. 2398, 53. Decimam ab Anglis exigit in terræ S. subsidium. 1529, 64. Cum Gallo init colloquium. 626, 41. Munitiones Aquitaniæ custodibus committit. 630, 35. Cantuariensi Archiepiscopo magnam venerationem exhibet. 630, 48. Dominatum minoris Britanniæ repetit. 1480, 33. Inimicitia inter ipsum & Gallum, & tantum non prælium. 635, 34. 1147, 9. 1500, 7. Variæ inter eos diffensionum causæ. 1480, 36. 1486, 10. Duorum annorum induciæ inter eos pactæ. 635, 34. 1500, 36 &c. Quibus telis solebat Gallum oppugnare. 1480, 49. Fallax ejus & subdola oratio. 1500, 49. Cruce signatur. 636, 43. 1148, 50. Gallus fœdus violat. 1149, 35. Literæ Henrici ad Imp. R. & C. P. & ad Regem Hungariæ, transitum, &c. exercitui petentes. 636, &c. 1520, 49. Discordat cum Gallo. 639, 43. 1535, 10. Cum eo colloquitur. 641, 12. 644, 17. 1149, 47. 1536, 41. Causa diffensionis inter ipsum & F. Ricardum. 641, 21. 1536, 52. 1537, 3. 2397, 31. Ægrum simulat. 1539, 6. 1542, 10. Conatur Ricardum blanditiis allicere, sed frustra. 1539, 7. Rex Franciæ sororem ab eo exposcit; Ricardus, Regni hæreditatem: 1543, 55. Sed neutri satisfacit. 1544, 5. Hinc ei castella auferunt: 644, 22. Eum a Cenomannia fugant. 644, 29. 1150, 4. Ejus blasphema verba, quæ protulit quando urbem Cenomannensem jam flammis pe-

rituram reliquerit. 1150, 18. 2399, 67. Johannes F. eum deserit. 1150, 24. Pacem cum hostibus componit. 644, 51. 2400, 4. Ingentes pecuniæ summas Regi & Baronibus Franciæ polliceri cogitur. 1544, 50. Arverniam Gallo concedit. 645, 14. Fato concedit. 645, 35. 1150, 40. Quando ægrotare cœperit. 1545, 13. Prodigia ejus morti prævia. 1151, 4. Thomæ Cantuariensis versiculus de ejus filiorumque morte propheticus. 1545, 17. Monacho Gisburnensi de eo quædam revelantur. 1151, 8. Corpus diu nudum jacuit. 1150, 57. 2400, 13. Sanguis e naribus, dum Ricardus affuit, effluebat. 1151, 28. 2400, 20. Locus sepulturæ. 1151, 18. Epitaphium. 645, 45. Ejus corpus, mores, res gestæ describuntur. 1044, 16, 2391, 50. Quot loca in Gallia tenuerit. 1044, 51. 2392, 17. Totum mundum uni potenti viro parum esse dicebat. 1044, 57. 2392, 23. Quantum pondus auri & argenti reliquerit. 1156, 49. Quam callidus & versipellis fuerit. 1473, 52. 1501, 4. 1510, 60. 1511, 60. 1596, 44. Episcopos cur solitus fuerit secum circumducere. 1045, 23. 2392, 55. Ejus virtutes. 1152, 7. Adversa quæ ei contigerint. 1044, 63. &c. 2392, 30. Diabolum inter majores habuisse dicitur. 1045, 40. 2393, 7. Matris culpa. 1045, 63. Alienoram conjugem per sedecim annos in carcerem concluderat. 646, 59. Henrici pater olim cum ipsa concubuerat. 1045, 3. 1046, 7. 2392, 36. Alienoræ pater alterius uxorem rapuerat. 1046, 10. 2393, 41. Rosamunda, ejus concubina. 1151, 42. 2395, 64. Alefiam, Regis Franciæ filiam, devirginavit. 1151, 57. 1195, 65. 2397, 17. Filios ipsi insurrecturos prædixerat. 1046, 15. 2393, 46. Bernardi de eo prophetia. 1046, 1. 2393, 32.

Henricus III, R. Angliæ. 2260. Cur Tertius sit vocatus, cum fuerit quartus. 2429, 1. Oratio Comitum Mareschalli de eo coronando. 2426, 54. Gloverniæ coronatur. 2427, 17. Crucis signo induitur. 2427, 21. Ejus sanctitas eximie laudatur. 2428, 1. Hispanus, nomine Monachus, Regnum ei utpote puero facile eripere sperans, profligatur. 2428, 9. Puerum Jesum orat, ut ipsum puerum Regem defendat. 2428, 43. Castrum Bedfordense capit. 2429, 45. Pupillorum tutela illi conceditur. 2430, 44. Quindenam per totam Angliam accipit. 2429, 55. 2430, 47. Chartas de Foresta & de Libertatibus concedit. 2429, 52. Literæ ejus ad Conventum S. Augustini: 1872, 12. ad Papam, pro Hugone electo Abbate S. Augustini. 1875, 14. Chartæ Augustinensibus concessæ. 2133, 2134. Forragium quod castellani Doverenses a Kentensibus exigebant, remittit. 1880, 40. Elianoram ducit. 2431, 50. 2439, 54. Ejus filii. 2439, 57. Ejus filia, & ipsarum mariti. 2439, 62. 2461, 12. Clericus ejus necem machinatus, capitur. 2432, 12. Affinibus suis & alienigenis nimium favens, Barones ad civile bellum provocat. 2436, 51. 2444, 54. Walliæ Regulos vestigiales reddit. 2436, 36. 2439, 6. Comiti Britannia opem fert. 2439, 31. Ad Hiberniam pacandam transfretat. 2439, 44. Statuta de Merton ordinat. 2439, 51. Victoriæ de Gallis reportat. 2440, 22. Wallenses ei molestiam faciunt: 2443, 37. & castrum Snawdonense, quod ad eos frændos construxerat, diruunt. 2443, 50. Vascones rebelles ad pacem revocat. 2443, 62. Laici vicissimam, clerici decimam ei per triennium concedunt. 2438, 45. Oratio Baronum ad eum. 2445, 7. Fratres ejus Regno exigunt. 2445, 37. Multi ex Baronibus veneno perimuntur. 2446, 1. Henricus jurat se statuta concilii Oxoniensis observaturum: 2445, 23. Sed Papali absolutione obtenta, promissa revocat. 2446, 24. Normanniam & terras transmarinas omnes, Vasconia excepta, Gallo tradit: 2436, 60. 2444, 40. Cujus facti mox eum poenitet. 2444, 48. Proceres ab eo secessionem faciunt, quod decretis suis non steterat. 2437, 10. Rex Franciæ, arbitrarius lites constitutus, pro Rege fert sententiam: 2446, 58. Sed proceres ejus judicio stare nolunt. 2446, 65. Rex Northamptoniam, quo Baronum nonnulli convolarant, expugnat. 2447, 6. Rocestriam obsessam 2448, 43. liberat. 2448, 61. Castellum Kingstonsense capit, 2448, 60. & Tunbrigiense. 2448, 63. Literæ Baronum ad eum. 2449, 9. Ejus responsum. 2449, 17. Aciebus utrinque ordinatis ad Lewisium oppidum, 2449, 23. Regales copiæ vincuntur: 2450. Rex, Ricardus frater, Edwardus F. &c. capiuntur. 2437, 26. 2450, 17. In prælio Eveshamiensi, victo Leicestrensi, Rex liberatur. 2453. Ibi occidioni proximus, se Regem esse clamans, evadit. 2453, 51. Decima per sexennium ei a clero concessa. 2454, 30. Castrum Kenelworthense ei deditur. 2454, 52. Barones a Lincolnia ad Eliam insulam, 2454, 65. inde Londinum fugati, 2455, 7.

tandem pacem & veniam eum rogare coguntur. 2455, 13. Moritur. 1920, 38. 2439, 2. 2460, 32. Quamdiu regnarit. 2460, 37 & 45. Ubi sepelitur. 2461, 7.

Henricus IV, R. Angliæ, erat Johannis Gádavenfis F. & Comes Derbienfis. 2633, 4. 2634, 39. 2676, 56. Duci Hiberniæ reditū ad Regem intercludit: 2702, 45. Ipsum, & quatuor alios seductores Regis, prodicionis accusat. 2713, 50. Mille militibus stipatus in Pruciam proficiscitur. 2737, 26. Maria ejus uxor moritur. 2741, 34. Fit Dux Lancastriæ. 2743, 52. Ducem Norfolciæ ad duellum provocat. 2749, 39. Ad decennium proscribitur. 2749, 19 & 50. Cum eo colloquitur Ricardus, jamjam corona & scepro se abdicaturus. 2743, 52. Ricardus ait, se illum successorem cupere. 2745, 34. Ricardo deposito, Regnum vendicat. 2757, 41. Parliamentaria autoritate in Regali solio collocatur. 2758, 63. Gratias Regni Ordinibus agit. 2759, 17. Parliamentum indicit. 2759, 36. Proceres convivio excipit. 2759, 61. Coronatur. 2288.

Henricus V, R. Angliæ, coronatur. 2290. Manerium Shenæ reparat, & tria monasteria ibi construit. 2290. Ariflorum, seu Harflu, capit. 2290. & Cadomum, aliaque opida. 2292. Insignem victoriam ad Agincortium de Gallis reportat. 2290.

Henricus VIII, R. Angliæ, Charta Augustinensium sua omnia in ejus manus tradentium. 2293, 11.

Henricus le Spenfer, Episcopus Norwicensis, seditionem suorum strenue compescit. 2638, 51. Cruciatam a Papa obtinet. 2660, 9. Quantum thesaurum, & qua astutia, collegerit. 2671, 26. exercitu in Flandriam ducto, villas complures capit. 2671, 54. exercitus ab eo dilabatur. 2672, 1. In Angliam redit. 2672, 46. Ordinationes ejus de Crucia publica. 2673, 2674.

Henricus Woodloke, Episc. Wintoniensis, Edwardum II coronat. 2007, 67. 2531, 4.

Heord-peny. V. Romefcot.

Heraclius Imp. ingentem exercitum contra Saracenos ducit. 437, 35. 737, 49.

Heraclius, Patriarcha Hierosolymitanus, in Angliam venit, 517, 53. 625, 51. 652, 27. 1474, 48. 2398, 44. claves turris David, & alia ejusmodi, in manibus ferens. 625, 63. 1144, 43.

Henrico II gravia interminatur, quod Hierosolymam proficisci noluerit. 1145, 2. 2398, 53.

Herbertus, Abbas Westmonasteriensis. 243, 8.

Herbertus, Episc. Glasguensis. 276, 55.

Herebaldus. V. Johannes Beverlacensis.

Herebertus, Abbas Saropsberia seu Salopia. 1663, 19.

Herebertus, Anglus, Archiepiscopus Consensanus in Sicilia, 628, 28. terræ motu obruitur. 628, 32.

Herebertus, Archidiaconus Cantuariensis, fit Episc. Sarisburiensis. 673, 46. 1588, 43.

Herebertus, Archiepiscopus Colonienfis. 462, 16. 465, 21.

Herefordia, Anglice Fernlegaid est, saltus filicis. 753, 30. Vocatur Heorthord, & Heortford. V. *Concilia.* Ecclesia cathedralis ibi fundatur; 754, 38. & Ecclesia S. Petri. 979, 18. Ecclesia Ethelberti conflagratur. 945, 37. ¶ Herefordenses Episcopi: *Walstoc; Cuthbertus; Ethelstanus; Leofegarius; Aldredus; Walterus Lotharingus; Robertus I; Gerardus; Rogerus; Reinelmus; Goffridus; Ricardus; Robertus II; Gilbertus; Robertus III; Ricardus alius; Willielmus de Ver; Gilo de Bruse; Robertus IV; Agidius; Johannes Gilbert; Johannes alius.* ¶ Herefordenses Comites: *Willielmus F. Osborni; Rogerus; Milo; Rogerius; (V. Rogerius de Clare) Gilbertus de Clare; Humfridus de Boun.*

Hereget. 930, 6.

Herewardus. 203, 30. 484, 34. 969, 4.

Herewardus, Episc. Landavenfis. 983, 48.

Helewinus, Prior S. Trinitatis, Prioratum resignat. 1456, 56.

Herluinus, primus Abbas Beccensis. 469, 53. 2330, 44.

Hermannus, Episcopus Merciorum. 789, 65.

Hermannus Flandrenfis, Edwardi Confessoris Capellanus, fit Episcopus Wiltoniensis, 181, 36. (Dicitur Wintoniensis, 381, 9. 1701, 5.) seu Sarisburiensis, 202, 65. 483, 27. seu Sherburnensis. 483, 27. 1653, 18. Sedem Malmesburie statuere cupiens, sed repulsam ferens, Episcopatum dimittit. 182, 52. 946, 49. & monasterium in Gallia ingreditur. 946, 56. Redit & Episcopatum auctum recipit. 946, 60. 2335, 45. Obit. 2351, 24.

Hermom cum fratre Hiberno, quando in Hiberniam advenerint. 1074, 7. Hernoſtus, Episc. Roffensis. 490, 3. 1654, 3.

Herodes, R. Judæorum, filium vitæ ipsius insidiantem occidit. 564, 37.

Hertfordiæ castrum fundatur. 833, 35.

Herveius, Episcopus Bangorensis, 225, 5. 501, 26. 1707, 21. fit Eliensis. 232, 33. 501, 52. 1017, 64. Obit. 1019, 58.

Hestoldesham. V. Haugstaldensis.

¶ **Hexelhamensis Abbas: Tilredus.**

Hibernia, unde dicta. 627, 7. 1072, 9. 1074, 18. Olim Scotia vocabatur. 1072, 13. 1635, 41. De ejus situ, 1072, 17. magnitudine. 626, 51. 1073, 36. qualitate terræ; 1072, 39. incolis; 626, 51. Incolarum sanitate, 1072, 44. moribus, 1075, 19. victu, 1075, 24. vestitu, 1075, 28. armis, 1075, 31. neglectu agriculturæ & artium mechanicarum, 1075, 39. instrumentis musicis, 1075, 47. infidelitate. 1075, 60. Magicis & maleficis artibus sunt dediti. 1076, 13. Quibus rebus abundet insula. 1072, 57. Caret vineis, 1073, 8. & capreis, 1073, 14. & venenis. 1072, 30. 1073, 31. V. *Christi baculus.* Quibus piscibus, avibus, bestiis careat. 1073, 26. Galli ibi cantant in noctis crepusculo. 1073, 41. Miras insulas habet: Unam, ubi nemo mori potest; 1076, 32. Alteram, ubi scæminæ parere nequeunt; 1076, 36. Alias, ubi cadavera non putrescunt; 1076, 38. 1077, 33. Aliam, ubi purgatorium Patricii. 1076, 39. Ibi etiam fontes miri; 1077, 36. Salices pomiferæ; 1077, 45. Lacus, de cujus origine mira narrantur; 1077, 47. alius lignum in ferrum & lapidem vertens; 1078, 5. alius, corylum in fraxinum vertens, & e contra; 1079, 9. Quolibet septennio duo conjuges in lupos mutantur. 1077, 66. Clerici quomodo ibi vixerint. 1078, 27. Cur nullum inter tot Sanctos martyrem habeant. 1078, 35. Campanas, baculos recurvos, &c. summe venerantur. 1078, 52. Nuptiarum legi olim assueri non erant. 279, 55. 1071, 47. Qualiter olim baptizarent pueros. 1071, 36. Nullus Hibernicus adventum Antichristi expectabit. 1145, 45. Ad Hiberniam pastorem curam extendebat Laurentius Cantuariensis, 1631, 21. ut & ejus successores. 970, 65. 2348, 51. Plures ex Hibernia in Britanniam ad prædicandum verbum Dei veniunt. 1635, 40. Quomodo primum fuerit Anglis subdita. 1069, 36. V. *Ricardus, Comes de Striguil.* Hibernicæ linguæ autor. 1074, 24. Hiberniæ Reges; 1069, 39. 1070, 43. 1420, 41. Archiepiscopi, & Episcopi. 1070, 63. 1420, 48. Quatuor Episcopi ibi constituuntur. 279, 54. 527, 6. Conditiones pacis inter Anglum & Connactensem. V. *Rothericus.* Henricus II Johannem F. Constituit Regem Hiberniæ, 1127, 57. & terras Hiberniæ inter suos distribuit. 1127, 62. Leges Anglicanæ Hibernicis imponuntur. 2420, 55. Decimas ecclesiasticis jubentur pendere, 1071, 42. 2395, 4. rite matrimonia inire, 1071, 45. & infantes baptizare, 1071, 34. & testamenta condere. 1071, 51. 1420, 41. Quidam Hiberniæ Reguli ab Anglo deficiunt. 1128, 37. Hibernici piratæ Angliæ loca deprædantur. 939, 52. Scotus exercitum in Hiberniam mittit. V. *Robertus de Brus.* Motus in Hibernia. 2609, 24. 2742, 6. De incolis prioribus. 1073, 48. Ab Hermone ad Patricii tempora quot Reges habuerint; 1074, 14. Quot ab adventu Patricii ad Turgesium; 1074, 30. Quot ab obitu Turgesii ad Rothericum, 1075, 7.

Hiberus, vel Heberus, Hiberniæ Monarcha. 1074, 13.

Hicmarus, P. R. Legatus, venit in Angliam. 274, 36.

Hidæ monasterium construitur. 2379, 23. ¶ Abbates: *Johannes; wolfriktus.*

Hidage, quid. 957, 44.

Hida, quid. 887, 20.

D. Hieronymus quo tempore scripserit. 431, 46 & 51. Papatu dignus a plerisque habitus, ab aliis Urbe effugatur. 431, 40.

Hierosolymam proficisci, ad Paganos debellandos, Urbanus P. R. Christianos hortatur. 222, 26. Capitur a Christianis. 224, 46. 993, 55. ¶ Ejus Reges: *Godefridus; Baldewinus I; Baldewinus II; Fulco; Baldewinus III; Almaricus; Baldewinus IV; Guido; Conradus; Henricus; Johannes.* Hierosolyma Turcis deditur. 640, 3. 1145, 64. 2258. 2399, 16. Quoties ea urbs fuerit subjugata, 652, 1. Post Christi tempora nunquam capta fuit, nisi Urbano Romæ sedente. 1146, 7. Loca sacra ibi profanantur. 643, 1. 684, 23. Ejus miseria deploratur. 642, 61. 684, 11. Ravennas Patriarcha miseram Hierosolymitanorum conditionem exponit. 624, 33. Ut eis subveniatur quatuor e singulis marcatis denarii per Angliam colliguntur. 547, 31. Henricus II quadraginta duo millia marcarum iis distribuit. 613, 13. Ad auxilium rogandum, Patriarcham & alios in occidentem mittunt; 622, 57. sed frustra. 625, 54. 626, 12. Mobilia per Angliam decimantur. 650, 24. Decima per sexennium in Angliā conceditur.

- 1926, 27. V. 2399, 58. Summa receptorum in dicecesi Cantuariensi. 1926, 44. Christianis sine pretio Hierosolymam intrare non conceditur. 911, 41. 2319, 65. V. *Cru-cigeri*.
- Higbaldus, Episc. Lindisfarnensis. 12, 1.
- Higwaldus. V. *Ingnaldus*.
- Hilarius, Episc. Cicestrensis. 276, 45. 533, 25. Stephanum Regem apud P. R. excusat. 509, 60. Ejus sententia de controversia inter Henricum II & Thomam Cantuariensem. 1390, 25. Cantuariensem perjurii accusat, & Papam appellat. 1392, 43. Oratio ejus coram P. R. 1395, 11. In leges Grammaticæ peccans, deridetur. 1395, 20.
- Hilarius Pictavenfis. 431, 45.
- Hilda, Abbatissa. 76, 43.
- Hildebrandus, vel Gregorius VII, P. R. quomodo Episcopum simoniæ reum fuisse probaverit. 974, 1. 2350, 33. Clericis conjugium interdicit. 205, 60. 2350, 28. & simoniam. 205, 63. Conjugatorum missas audire vetat. 209, 17. 2350, 32. Uxoratos sacerdotes officio movet. 209, 15. 486, 10. 973, 47. quæ res fuit in Ecclesia multorum malorum causa. 486, 21. Henricus Imp. eum deponendum decernit. 212, 3. Roma fugatus, Beneventum adit. 487, 39 &c. Wibertus in ejus sede collocatur. 212, 19. 2350, 59. Imperatorem excommunicatum ægre absolvit. 974, 4. 1009, 23. V. *Henricus IV, Imp.* Cum in extremis erat, se odium & schisma concitasse fatebatur. 978, 50. 2352, 34. Moritur. 212, 60.
- Hildegardis. 1036, 1.
- Hildelitha, Abbatissa Berkingensis. 745, 5.
- Hinderling, quid. 906, 67.
- Hinkley. *Honor de Hinkley*. 2346, 30.
- Hintredus, dæmoniacus, sanatur. 797, 42.
- Hircus, vel
- Hiricius, Comes Northumbriæ. 893, 35. 906, 52. 2317, 36.
- Hermericus, R. Cantix. 729, 3.
- Hispaniæ fines. 1178, 54.
- Historia tripertita. 931, 63.
- Historici illustriores quo tempore scripserint. 431. Historiæ laus. 2311, 22. Historiographus & Chronologus quomodo differant. 1336, 17.
- Hliefnes. V. *Liesnense*.
- Hludenses. V. *Malmesburienses*.
- Hoelus, R. Britonum, ab Adelstano subigitur. 838, 23.
- Holmenfis Abbatia. V. *Corv-holm*.
- Homicida biennali exilio punitur. 537, 9. De præstantibus gladium, vel lanceam, vel equum ad homicidium. 763, 66. 824, 2. De presbytero homicida. 824, 19. 927, 18. V. *Monachi*. De homicida, vel occiso, qui cognatos non habet. 825, 2. Homicida non invento, villa ubi vixerit quomodo mulctanda. 2358, 14. Leges de Homicidio. 762—768. 824, 59 &c. 859, 2. 860, 60. 861, 15. 900, 27. 923, 15. 927, &c.
- Homo in asinum versus. V. *Asinus*. Homines in lupos versi. V. *Hibernia*. Homines a vilibus animalculis interemti. 978, 10. 2351, 61. An in homine sit una tantum forma. 2467, 61.
- Homsokne, quid. 2030, 67. V. *Hamsocna*.
- Honorius, Archiepiscopus Cantuariensis. 100, 30. 438, 14. 740, 29. 782, 57. 1768, 65. 2229. Literas & pallium a P. R. accipit. 783, 27. 1634, 45. 1750, 23. Moritur. 1635, 34.
- Honorius I, P. R. 437, 59. 2229. Cantuariensi Ecclesias totius Britannix subicit. 438, 5. Ejus literæ ad Edwinum R. Northumbriæ; 783, 1. 1634, 47. ad Honorium Cantuariensem. 783, 31. 1750, 23.
- Honorius II, P. R. 251. 33. 504, 21. 1718, 36. 2251. 2382, 38.
- Honorius III, P. R. 1870, 46. 2259. Fredericum Imp. excommunicat. 2416, 33.
- Honorius IV, P. R. 1727, 64. 2273. 2463, 9. Ejus literæ confirmantes Cantariam Hamonis Doge. 1914, 62.
- Honorius, Prior S. Trinitatis. 1480, 27. Romam tendit, de Baldewino Archiepiscopo questurus. 1485, 48. A Romana curia discedit. 1497, 39. Ad eam redit. 1507, 25. A P. R. obtinet, ut Legatus mittatur qui totam controversiam cognoscat & judicet. 1532, 56. Moritur. 1533, 44.
- Horæ B. Virginis. 942, 26. 2249. 2359, 45.
- Horderium, quid. 930, 64.
- Horingbrook. 1886, 35. Decimæ ejus. 1895, 1.
- Hormisda, R. Persarum, a subditis excæcatur, a filio occiditur. 564, 46.
- Horn-castrum destruitur. 985, 59.
- Horfa, Dux Saxonum. 728, 66.
- Hortonensis monasterii valor. 2167, 53.
- Hospitalarii quibus fruuntur privilegiis, & quomodo ea transgredi soleant. 1454. Templariis deletis, eorum possessiones occupant. 1730, 33.
- Hospitale de Hospringe. 1893, 54. Hospitale pauperum sacerdotum Cantuariæ. 1892, 61. Compositio inter illud & Rectorem S. Margaretæ. 1897, 57. Ecclesia S. Margaretæ in Cantuaria ei datur. 1920, 60. Ejus valor. 2168, 54.
- Hostes humani generis tres, Diabolus, Mundus, Caro. 1334, 42. Quis ex istis præcipue cavendus. 1334, 59. Tria istis opposita remedia. 1335, 14.
- Hoxne, olim Eglefdon, sive Halesdon. 805, 1. Ibi S. Edmundus occisus. 2324, 66.
- Hubba, Danus, occiditur. 809, 58. Locus ubi sepelitur, ab eo vocatur *Hubbelowe*. 809, 66. V. *Ingnar*.
- Hubertus de Burgo, Comes Cantix. 2133, 57.
- Hubertus Walteri, 1490, 23. seu Walterus Hubert, 1189, 23. Decanus Eboracensis, Gaufridi Archiepiscopi electionem irritam facere conatur. 1157, 1 &c. Fit Episcopus Sarisburiensis. 648, 15. 670, 12. 1161, 25. Baldewinus Cantuariensis eum testamenti sui exsecutorem constituit. 658, 37. Ejus epistola ad Londinensem de statu obsidionis Ptolemaidis. 658, 48. Opzione data, a Saladino petit ut apud Dominicum sepulcrum divina celebrentur. 1249, 64. 2406, 64. Ricardus R. e carcere ad matrem scribit ut H. ad Archiepiscopatum Cantuariensem promoveatur. 1583, 8. Eligitur. 669, 50. 1583, 63. 2257. 2407, 30. Inthronizatur, & pallium accipit. 671, 33. 1585, 62. Quomodo crucem suscepit. 1585, 40. Ejus character. 1679, 14. Fuit Justitiarius Angliæ, 678, 40. 681, 21. 1259, 64. 1586, 24. 1679, 19. & P. R. Legatus. 1589, 37. V. *Celestinus III*. Ecclesiis conventualibus in Eboracensi provincia scribit, ut Papæ significarent quomodo Legati officium exercuerit. 693, 13. Quod faciunt. 694, 27. Ejus literæ ad Decanum & Capitulum Londin. de eligendo Episcopo. 704, 44. Wallenses rebellantes semel atq; iterum premit. 1596, 65. 1614, 12. Ejus cum monacho Cantuariensi colloquium de ædificanda Ecclesia Canonorum apud Lambetham. 1593, 62. Monachi de eo apud P. R. conqueruntur. 1275, 62. Præfectura se abdicat. 1614, 17. vel potius ab ea deponitur. 1275, 63. Ecclesiam Lambethanam demolitur. 705, 35. 1276, 2. V. *Lamehera*. Johannes R. eum Cancellarium constituit. 2414, 29. Literæ ejus ad Conventum S. Augustini, pro Simone Archidiacono Wellensi. 1846, 16. ad Johannem R. pro Augustinensibus. 1856, 12. Controversia inter ipsum & Augustinenses de Ecclesiis Favershamensi & Middeltoniensi. 1857—1862. Discordat cum Rege. 1681, 48. Quæ suæ Ecclesiæ fuerant ablata recuperat. 1680, 63. 1681, 59. Verba ejus prophetica paulo ante mortem. 1682, 53. Mors ejus, & testamentum. 1683, 1. Quam pie & prudenter se gesserit. 1681, 1682. Ornamenta Ecclesiæ Cantuariensi ab eo donata. 1683, 19. Laudatur. 1613, 29.
- Hugo, Abbas S. Edmundi. 1378, 42.
- Hugo, Abbas S. Radegundæ. 1681, 43.
- Hugo de Anseley, Comes Glocestriæ. 2568, 65.
- Hugo, Archiepiscopus Terraconensis, cultello interficitur. 556, 31.
- Hugo de Audeley, Comes Glocestriæ. 2584, 56. Ejus uxor & poster. 2584, 54.
- Hugo Bigot, vel Bigod, 1024, 66. Comes. Norfolkix, vel Orientalium Anglorum. 573, 50. Jurat, Imperatricem ab Henrico I exheredatam fuisse, & Stephanum hæredem constitutum. 505, 49. Quæ Henricus R. junior ei concessit. 1084, 64. Leicestrensi opem fert adversus Henricum II. 573, 50. 1089, 17. 1426, 24. Exercitus ad eum reprimendum cogitur. 574, 32. Sed, interventu pecuniæ, ipse cum suis evadit. 574, 38. Flandrenses eum secum assumptes, Norwicum capiunt, & deprædantur. 576, 4. 1089, 18. 1093, 20. 1427, 17. Henrico II fidelitatem jurat. 578, 4. 1428, 4.
- Hugo Bonus, R. Franciæ. V. *Adelstanus*.
- Hugo de Cadamo, Prior Doverensis. 1367, 17.
- Hugo Capetus, ope traditoris Ascelini, Carolum R. capit & incarcerat. 460, 16. Fit R. Franciæ. 460, 27. 883, 28. Arnulfum, Caroli fratrem, in carcerem conjicit. 460, 30. Moritur. 461, 10.
- Hugo, Cardinalis. 2435, 24.
- Hugo, Cluniacensis, B. Virgine, D. Petro & Hilario visis, obit. 2378, 3. Ejus somnium de Willielmo Rufo. 2372, 47.
- Hugo, Comes Belvacensis, odium Regis Franciæ Reginæ con-

concilians, 464, 44. in conspectu Regis trucidatur. 464, 49.
Hugo, Comes Scrobbsburienfis. 988, 51. 2365, 12. 2370, 18. Sagitta interficitur, 223, 50. 994, 30. 2370, 30.
Hugo de Courteney, Comes Devonæ. 2569, 1. 2581, 58.
Hugo de Cressingham, clericus, 2519, 12. fit Thesaurarius Scotiæ. 2513, 44. 2517, 66. In prælio cadens, a Scotis excoriatur. 2519, 19.
Hugo le Despenser, Comes Wintoniensis. 2132, 21. 2540, 34. Hunc & Hugonem F. Edwardus II admodum charos habet, 2538, 65. Proceres vero odii eos prosequuntur. 2539, 5. Autoritate procerum proscripti, 2539, 20. piraticam exercent. 2539, 24. Rex eos revocat. 2539, 50. Suspenditur. 2544, 49. 2545, 27. Ejus filius,
Hugo le Despenser, Dominus de Glamorgan, 2132, 22. variis contumeliis afficitur. 2546, 56. Pro tribunali sistitur. 2547, 7. Crimina ab ipso & patre commissa. 2547—2549. Sententia in eum lata. 2549, 36. Ejus avaritia & tyrannis. 2764, 37. Illud de serpente, Gen. iii. 15. ei applicatur. 2765, 15. Suspenditur & membratim diffecatur. 2545, 34. 2549, 51. Ejus filius,
Hugo le Despenser veniam a Rege obtinet. 2550, 66.
Hugo Eboracensis Ecclesiæ Cantor, historiam Pontificum Eboracensium scripsit. 1705, 26.
Hugo Flory, vel de Floriaco, miles, fit monachus S. Augustini. 1794, 54. Regis jussu fit Abbas. 1795, 26. Benedicitur. 1317, 66. 1795, 50. 2250. Beneficia ab eo in Abbatiam collata. 1796, 1. Institutio ejus de commemoratione benefactorum. 1798, 12.
Hugo II, Abbas S. Augustini, vocatus de Trotteselive. 1328, 53. 1798, 26. Ciceritæ ab Archiepiscopo fuit benedictus, 504, 59. 1328, 66. vel (ut alii) a Sitredo Ciceritensi, 1798, 26. Willielmo nepoti imprecatur, quod contra Archiepiscopum ipsum incitasset. 1330, 21. Certis officiis certas terras assignat. 1799, 24. 2116, 57. 2252. Fundat hospitale S. Laurentii. 1810, 3. Literæ PP. ad eum. 1801, 45. 1805, 57. 1806, 50. 1808, 14. 1809, 12. 2117, 18. De eo vide 1362, 31.
Hugo III, Abbas S. Augustini, eligitur. 1873, 22. Installatur. 1874, 6. Literæ pro ipso ad Papam, Pandulphi Legati; 1874, 52. Henrici III; 1875, 14. Conventus. 1875, 47. A Papa benedictionem obtinet. 1876, 33. 2260.
Hugo I, Comes Cestriæ. 491, 7. 994, 18. 2365, 61. Obir. 2376, 64.
Hugo II, Comes Cestriæ. 570, 21. 2389, 61. Henrico II rebellat. 1080, 5. 1085, 31. Capitur. 574, 26. 1088, 1. Moritur. 1142, 60. 2398, 8.
Hugo de Lacio, Mediæ Dominus, occiditur. 626, 47.
Hugo de Montford capitur. 1015, 11.
Hugo de Mortuo mari rebellat. 1046, 63. 1378, 6. Deditionem facit. 1047, 3. 1378, 20.
Hugo Nonant, vel Nunant, Episcopus Coventrensis. 634, 20. 699, 47. 1475, 32. 1520, 53. Suspenditur, quod Vicecomitatus curam susceperat. 632, 52. 1230, 47. Ejus literæ ad Episcopum Londinensem. 653, 7. Erat Rom. sedis Legatus. 1486, 1. Monachos quam exosos habuerit. 1556, 48. 1600, 45. Monachorum Cantuariensium adversus Archiepiscopum pertinaciam conatur emollire. 1487, 32. 1517, 47. De monachis Coventrensis queritur. 1222, 36, & 50. 2403, 7. Eos vi expellit, 1551, 53. & præbendarios eorum loco collocat. 1222, 42. 1566, 40. 2403, 30. V. *Coventria*. Bonis omnibus spoliatur. 671, 14. In extremis agens, ipse se Purgatorii pœnis addicit. 1222, 63. 2403, 32. Moritur. 1601, 44. Ejus character. 1487, 35.
Hugo Perri Leonis, vel Hugesoun, vel Hugurio, Rom. sedis Legatus, solenniter excipitur. 587, 55. 1107, 25. Abbatem Westmonasteriensis ab usu mitræ suspendit. 588, 56. Concilium convocat. 588, 58. Legationis insignia deposita resumit. 589, 29. Privilegia ab Henrico II ad ejus instantiam clero concessa. 491, 52. Ipse Regi concedit licentiam clericos certas ob causas coram iudice seculari trahendi. 1107, 53. 1433, 60. Acriter in eum invehitur Johannes Bromton, 1007, 57. & Gervasius. 1433, 63. Ex Anglia discedit. 1434, 3. 1674, 53.
Hugo, Prior de Chertola, seu Carthusiensis, apud Wicham, 1480, 11. 2416, 63. postea Lincolnensis Episcopus. 631, 12. 707, 35. 708, 43. Ejus patria & educatio. 1282, 27. Electus Episcopus, ægre electioni consentit. 1282, 40. Voce cœlesti ad Episcopatum suscipiendum animatur. 1282, 48. Quæ Eilenfis literæ ad eum. 1229, &c. Rosamundæ corpus ex ecclesia in cœmeterium transferri jubet. 1235, 54. Simoniam quam abhorruerit. 2416, 66. Leprosos osculari solebat. 1282, 53. Aves manui ejus advolabant. 2417, 2. Mo-

ritur. 1282, 21. Reges Angliæ & Scotiæ, multique proceres, ipsius exsequiis intererant. 1282, 63. 2416, 52. Die illo duo sunt miracula. 2416, 59. Mira de ejus capite historia. 2628, 18. Vivus virtutibus, mortuus miraculis claruit. 1282, 22 & 59. Ejus translatio. 1727, 33. In Sanctorum numerum adscribitur. 2428, 67.
Hugo Patheacensis, vel Pufar, Stephani R. nepos, fit Thesaurarius Eboracensis. 276, 33. Excommunicatur. 277, 22. Papa ad Archiepiscopum pro eo scribit. 277, 39. Absolvitur. 279, 5. Fit Episcopus Dunelmensis. 66, 43. 281, 5. 533, 25. 552, 17. 559, 30. 653, 42. 1060, 60. 1127, 28. 1375, 53. Manerium de Seggesfeld emit. 1162, 30. Sedem suam ædificiis ornat. 66, 59. Fit Justiciarius Angliæ. 1162, 42. 1170, 7. 1171, 8. 2401, 57. Data Regi pecunia, de vetusto Episcopo fit novitius Comes. 2402, 7. Eliensis eum capit, & autoritate spoliatur. 2403, 66. Gaufrido Eboracensi subjectionem præstare nolens, ab eo excommunicatur. 1224, 13. 1235, 33. 1237, 21. 1580, 59. Papam appellat. 1224, 22. 1235, 20. Eboracensis Johannem fratrem pro excommunicato habet, quoniam cum eo comederat. 1236, 32. Regina & W. Rothomagensis controversiam inter ipsos componere nituntur, sed nequeunt. 1237, 36. Sententiam ab Eboracensi in eum prolatam Papa irritam reddit. 1238, 16. Ut & clerici sui absolvantur, contendit. 1239, 22. Comitatum Northumbriæ gravi summa comparatum resignare cogitur. 1259, 24. Moritur. 1589, 30. Vocatur Hugo de Pinlac. 1868, 63.
Hugo de S. Victore. 1008, 52. Mira historia de Eucharistia ipsa jam in extremis agenti oblata. 1035, 45. 2388, 31. Quæ ab illo scripta. 1035, 62. 2388, 49. Ad quod tempus Chronica deduxerit. 432, 58. 504, 56.
Humbertus, Comes de Moriana. 561, 3 & 10.
Humbra, fluvius, unde dicatur. 2484, 33.
Humfridus de Boun, Comes de Ferrariis. 2446, 44.
Humfridus de Boun, Comes Herefordiæ. 2429, 32.
Humfridus de Boun, Comes Herefordiæ & Essexiæ, in Vasconiæ ire recusat. 2493, 10. & in Flandriam. 2510, 66. Rex eum officiis privat. 2511, 1. Pro populi libertate obnixè contendit. 2511, 4. Articuli ab eo ad Regem missi. 2511, 18. Edwardus Princeps eum ad Parlamentum vocat. 2522, 60. Armatus accedit. 2523, 1. Confirmationem Magnæ chartæ &c. a Rege impetrat. 2523, 13. Venia ipsi & sociis (inter quos Rogerus Bigor, Comes Norfolciæ, erat præcipuus) conceditur. 2523, 41. Adversus Spenferios arma sumit. 2539, 7. Occiditur. 2540, 2 & 60.
Humilitas, pietatis nota. 735, 45, 1742, 34. Humilitatis nota, aliis assurgere. 735, 48.
Hunbreanna, R. Orientalium Anglorum. 104, 44.
Hundredæ, ab Alfredo instituta. 818, 64. 1777, 59.
Hundredh, quanti valoris. 308, 36.
Hundredum qualiter tenere oporteat. 847, 49. 872, 13. De hundredo requirendo. 924, 22 & 3.
Hundredus, Anglice *Wapentake*, Wallice & Hibernice *Cantredus*, continet centum villas. 957, 1.
Huntingdonia, vel Huntenduna, inter Comites suos habuit Regem Scotiæ. 588, 28. 975, 38. 1024, 58. 1047, 18. Donatur Henrico Scoti F. 258, 49. Ejus castellum Henrico II deditur. 577, 54. diruitur. 588, 25. 975, 32. ¶ Comites: *Tostius*; *Sewardus*; *Henricus*, Davidis F; *Malcolmus*, R. Scotiæ; *Willielmus*, Henrici F; *David Simon de S. Licio*; *Juliana de Leyburne*, Comitissa; *Ranulphus*; *Johannes*; *Willielmus de Clynton*; *Simon de Burle*. ¶ Hurlensis Prior: *Radulfus de Arundel*.
Husbroce, quid. 929, 18.
Huffus, R. Northumbriæ. 91, 3.
Huth, F. Haraldi, R. Northumbriæ. 862, 45.
Huval, R. Occidentalium Britonum. 154, 36.
Hwetbirthus, Abbas Girvensis & Wiramuthensis. 95, 29.
Hwicca, Episc. Lichfeldensis. 150, 54.
Hyems aspera. 525, 13. 599, 23. 1372, 59. 2565, 63.

I.

Jacobus de Avenes, vel Avenois, fortiter contra Paganos dimicans, occumbit. 662, 48. 1213, 64.
D. Jacobus dæmonem increpat, & peregrinum liberat. 1262, 48. In ejus honorem Compostella fit sedes Archiepiscopalis. 1008, 47. Ejus manus Radingam allata. 1047, 44. 2394, 5.
Jacobus Douglas, in Anglos quam sævus. 2559, 53. Occiditur. 2559, 50.
Jacobus, Episcopus Orientalium Anglorum. 1635, 25.
Jambertus. Vide *Lambertus*.

Januensis Episcopus fit Archiepiscopus, & Primas Sardinia.
1019, 21.
Jaruman, Episcopus Merciorum, 772, 37. 1638, 8. & Orienta-
lium Saxonum. 744, 66.
Icherius de Concoreto, Canonicus Sarisburiensis, iudex con-
troverſiæ inter Archiepiscopum & Auguſtinenſes a P. R.
conſtituitur. 2041, 1. Archiepiscopus ab eo citatus excepti-
ones profert. 2042, 47. V. *Simon Mephram*.
Idacius, Chronologus. 432, 5.
Ida, R. Northumbria. 90, 60, 779, 17.
Idola quis primus Regum Anglorum deſtrui præceperit. 85, 18.
Eorum fana cur non dirui, ſed in Eccleſias commutari, vo-
luerit Gregorius M. 731, 25.
Jechonias, R. Judæorum, a Nabuchodonofore interfectus di-
citur, & extra murum projectus. 652, 6. Vide 1 Reg. 24, 6.
2 Paral. 36, 6. Jerem. 22, 19.
Jeiunia ſi falſo indicit, præbyter mulcandus; 830, 10. ut &
ii qui recte indicita non obſervant. 830, 60. 927, 57. Or-
daliū & juſjurandum tempore jejunii interdiciuntur. 830,
64, 920, 67. An jejuniorum tempore barnaces, aves ſcili-
cet e ligno genitas, liceat comedere. 1073, 1. Jejunium
quadageſimale. V. *Quadiageſima*. Quando jejunandum,
quando non. 920, 56. Jejunandum tribus diebus ante feſtum
S. Michaelis. 902, 2. Jejunare ſemel in hebdomade, & ani-
mæ & corpori ſalutare. 1035, 19. 2388, 17.
Jephtham a filiis ejeſtum dicit Radulfus; ſed falſo. 562, 26.
Jeremias, Prior S. Trinitatis. 1341, 60. 1343, 32. 1664, 62.
Deponitur. 1304, 45. 1359, 32. Reſtitutus, ſtatim cedit,
& in monaſterio S. Auguſtini vivit. 1311, 57. 1359, 45.
Quanta apud Theobaldum Archiepiſcopum gratia pollebat.
1359, 24.
Jeruſalem. Ambiguitate huius vocabuli Diabolus Silveſtrum
P.R. decipit. 882, 19. V. *Hieroſolyma*.
Ignis aerius, vulgo *ſylvaticus*. 183, 14. 939, 49. Ignis volans
in Cantia viſus. 1443, 62. Ignis paſſim in Anglia apparens.
2705, 43. Ignis globus pinnaculo templi in Sicilia, ſemper
quando fit tempeſtas, inſidere ſolitus. 1189, 37. Ignis
Græcus. 656, 18. 1189, 48. 2405, 34. Ignes quatuor mun-
dum conſumturi. 746, 7.
Igwoldus. V. *Ingwoldus*.
Ii, inſula Scotica, nobile monaſterium habuit. 786, 15
& 43.
Imago Chriſti lancea tranſoſſa ſanguinem & aquam emittit,
quibus infirmi ſanantur. 444, 27. De imagine Chriſti &
B. Virginis mira hiſtoria. 1499, 38. Imagines Chriſti &
B. Virginis in Eccleſia Wincelcumbenſi fulmine deſectæ.
216, 63. 987, 36. 2364, 18. Imago S. Catharinæ coquen-
dis oleribus inſervit. 2662, 37. S. Trinitas imagine non re-
præſentanda. 2708, 16. Imagines a Conſtantino Imp. de-
ponuntur. 444, 14. Imaginum adorationem, a Concilio
CP. ſancitam, 445, 37. Britanni exſecrantur. 111, 51. E-
rum cultum abominantur Wicliviæ. 2707, 23. Iis falſo at-
tribuuntur miracula. 2707, 27.
Imperatores quidam quid maxime notatione & æmulatione
dignum habuerint. 470, 9. Imperii Romani quanta olim
magnitudo. 640, 48. Dividitur in Occidentale & Orientale.
447, 35. Imperii Teutonici nationes ſuis ſingulæ epithetis
inſignitæ. 640, 62. Imperator CP. parum favit negotio
Hierololymitano. 642, 13 &c. ¶ Imperatores: *Conſtan-*
tinus M. Mauritius; Phocas; Leontias; Hevaclius; Con-
ſtantinus eixovopaxos; Conſtantinus, Irenæ F; Carolus M.
Ludovicus Pius; Lotharius; Arnulfus; Henricus I; Otho M.
Otho junior; Otho III; Henricus II; Conradus; Henri-
cus III; Henricus IV; Henricus V; Lotharius Saxo; Con-
radus III; Fredericus I; Henricus VI; Otho IV; Philip-
p; Fredericus II; Henricus VII, Dux Thuringia; Willi-
elmus, Comes Hollandia; Ricardus Anglus; Ludovicus,
Bavarus; Carolus, Boemi F; Winceſlaus; Sigismundus.
Ina, vel Ine, R. Occidentalium Saxonum. 350, 66. 440, 15.
758, 5. Eum bellum Cantia inferentem Withredus precibus
& pecunia placat. 742, 26. 758, 23. 1770, 46. Monaſteri-
um Glaſtonia conſtruit. 758, 36. Cum Cheolredo Rege
Merciorum præliatur. 758, 55. 773, 40. De Auſtralibus
Saxonibus victoriam reportat. 758, 59. Romam proficiſci-
tur. 351, 41. Fit monachus. 758, 65. Ejus leges. 759, 1.
Genealogia. 758, 6.
Incantationes. 881, 32 & 50. Incantatores & venefici quomodo
puniendi. 831, 12. 922, 65. Incantatrices duæ in Italia
homines in beſtias transformantes. 940, 11. Incantatrix
Berkleia ex corniculæ loquacitate mala ſibi imminere col-
ligit. 940, 35. 2334, 7. Liberis conſilium dat quomodo
ejus corpus a dæmonibus tutarentur. 941, 1. 2334, 18.

Ingens dæmon illud a ſarcophago raptum avehit. 941, 20.
2334, 30. Incantatrices in Hibernia & Wallia leporinam
formam induentes. 1076, 13.
Incendia in diverſis locis. 106, 9. 114, 45. 183, 15. 213, 45.
226, 36. 236, 6. 982, 26. 1289, 1190. 1343, 34.
Inceſtus quomodo puniendus. 928, 24.
Inducia, ſeu treugæ, certis temporibus obſervandæ. 1453, 39.
Induciarum forma inter RR. Anglia & Francia. 2578,
45.
Indulgentiæ conceſſæ S. Auguſtini feſtum rite celebraturis.
2119, 61. 2122, 48. Indulgentiarum pollicitatio. 2671,
33. De Indulgentiis quid ſenſerint Wicliviæ. 2707, 12.
Infangtheof, quid. 957, 29. 1916, 22. 2030, 64.
Ingelgerius. 450, 13. Matrem ſpiritualem duello liberat. 451,
35. Honores & uxorem recipit. 451, 41.
Ingwoldus, vel Igwoldus, vel Higwaldus, Episcopus Londi-
nenſis. 98, 54. 104, 38. 742, 45. 774, 55. 2212, 17.
Inguar & Hubba Angliam vaſtant. 461, 15. 803, 33. V. *Lo-*
thebrocus. Inguar Orientalem Angliam invadit. 804, 54.
Edmundi exercitu proſtigato, ipſum capit, & interfici jubet.
805, 62. Abbatiam Elienſem deſtruit. 807, 36.
Inguinaria peſtis. V. *Peſtis*.
Injuriarum impatientes Athenis arcebantur a ſtudiis philoſo-
phiæ. 816, 19.
Injuſtitia quando, ubi & a quibus præcipue vitanda. 926, 63.
Innocentius II, P.R. 504, 67. 1665, 17. 2253. A Petro Leone
Antipapa pulſus, 1019, 10. a Gallo recipitur, 1019, 14.
2383, 10. a Lothario Saxone reſtituitur. 1019, 23. 1343, 9.
Uſurpationem ſedis Romanæ ſub anathemate interdicit.
264, 2. Legatum in Angliam mittit. 324, 22. Privilegium
Auguſtinenſibus ab eo conceſſum. 1800, 17. Ejus literæ ad
Henricum Wintonienſem, pro monaſterio S. Auguſtini:
1801, 2. ad R. Stephanum, pro eodem: 1801, 18. ad
Abbatem & conventum S. Auguſtini, de obſervantia diſci-
plinæ regularis: 1781, 42. ad H. Wintonienſem & R. Here-
fordenſem, de lite inter Archiepiſcopum & Auguſtinenſes.
1802, 43. Obiit. 273, 42. 1032, 65.
Innocentius III, P.R. 701, 29. 1274, 33. 1600, 47. 2259.
Ejus literæ confirmantes commutationem terrarum quam
fecerant Ricardus R. Anglia & W. Rothomagenſis. 701,
39. Ejus ſcripta. 2412, 66. Dominicanis cum parum fave-
rit vigilans, in ſomnis convertitur. 2421, 13. Ejus literæ
ad Hubertum Cantuarienſem, inhibentes nequid tentet in
monachorum ſuorum præjudicium. 1602, 4. Aliæ ad eun-
dem, cauſæ diſceptationem, ipſuſq; ſententiam continen-
tes. 1616—1621. Literæ ad Huberti Suffraganeos: 1621,
62. ad R. Ricardum, de negotio Lambethano. 1622, 50.
V. *Lambeia*, & *Cantuaria*. Totam Angliam excommuni-
cat. 1724, 24. 2415, 40. Ejus literæ de excommunicandis
quibuſdam qui Abbati S. Auguſtini &c. vim intulerant, &c.
1850, 20. Literæ ad R. Johannem: 1854, 52. ad Episcopos
quosdam de eccleſia Feverſhamenſi. 1858, 1. Literæ con-
ceſſionem R. Johannis confirmantes. 1866, 6. Privilegia ab
eo Auguſtinenſibus indulta. 1868, 17.
Innocentius IV, P. R. 2263. 2432, 27. Ejus res geſtæ.
2435, 23. Fredericum II, Imp. deponit. 2416, 42. 2435, 30.
Ejus literæ de Abbatia S. Auguſtini. 1898, 36. 1899, 12.
1900, 53. 1901, 30. 1902, 1. Privilegia eidem conceſſa.
1899—1904. A Roberto Groſſeteſt Lincolnienſi, & vivo
& mortuo, corripitur. 2436, 9.
Innocentius V, P.R. 2271. 2461, 67.
Innocentius VI, P.R. 2283. 2605, 38. Ejus literæ, de cele-
brando feſto in honorem S. Auguſtini. 2119, 30. Gallis iſte
favit, dum Chriſtus Anglis. 2615, 36.
Innocentius VII, P.R. 2287.
Inquiſitores per Angliam mittit Henricus II. 1410, 12. Quæ
mandata iis dedit. 1410, 27. Inquiſitores de Trailbaſton.
2494, 46.
Inſectorum prælium. 2736, 4.
Inſulæ miræ circa Hiberniam. 1076, 37. Inſulæ maris medi-
terranei. V. *Mare*. Quomodo inſulæ poſt diluvium fuerint
variis animalibus repletæ. 1078, 59.
Interdicto ſuppoſitæ Eccleſiæ. 603, 46. Tota Anglia per
ſexennium & amplius ſub interdicto jacet. 2415, 40.
2418, 1.
Interpretatio S. Scripturæ in linguas vernaculas culpatur.
2644, 49. 2646, 37.
Inveſtituræ Eccleſiarum per baculum & annulum a laicis non
accipiendæ. 224, 22. 2405, 4. 495, 39. 1348, 51. 1745, 25.
Ratio ejus decreti ab Urbano P.R. reddita. 994, 53. Adria-
nus I juſ inveſtendi Carolo M. conceſſit; 444, 56. Papæ
ſequentes illud Regibus abſtulerunt: ſed utriq; & ille &
iſti,

- isti laudantur. 2328, 10. Anselmus de investituris cum Henrico I litigat. 228, 25. 999, 20. Henricus jus investiendi deponit. 230, 38. 1000, 39. Jus illud a Papa Imperatori concessum: 233 & 234. Sed ea concessio, utpote per vim extorta, postea in Concilio irrita judicatur. 235, 23. Jure illo Imperator se abdicat. 246, 21. 1004, 22. 1008, 35. Idem facit Rex Hungariæ. 1004, 57. V. *Anselmus*, *Henricus I*, & *Paschalis II*.
- Inundationes maris. 171, 42. 224, 59. 892, 64. Inundatio magna Parisiis; 690, 58. In Anglia; 710. 9. 1117. 55. 2365, 12. Cantuariæ; 1920, 21. 2460, 8. Ulsæ fluvii. 1732, 24.
- Joachimus, Abbas de Curacio. 1192, 25. Ejus scripta & prædicationes. 1052, 10. 2394, 24.
- Jobertus, Prior Coventrensis. 703, 51. 1604, 5.
- Jocelinus, Episcopus Bathoniensis. 2133, 56.
- Jocelinus, Episcopus Sarisburiensis. 266, 23. 533, 24. 625, 32. Excommunicatur. 1062, 45. Absolvitur. 1068, 17. Vocatur Gocelinus. 1039, 50.
- Johanna, Henrici II filia, Siculo nubit. V. *Willielmus*, *R. Siciliae*. Comes S. Ægidii eam ducit. 1272, 26. Vocatur Comitissa Tolosæ. 2400, 8.
- Johannes, Abbas S. Albani. 678, 37. 1589, 48.
- Johannes, Abbas S. Augustini, eligitur. 1766, 20. 2230. Moritur. 1768, 38.
- Johannes, Abbas Boxleienfis. 1674, 30.
- Johannes, Abbas Cumbwellensis. 1678, 54.
- Johannes, Abbas Echelingiensis. 150, 46.
- Johannes, Abbas Glastoniensis. 2756, 50.
- Johannes, Abbas Hidenfis. 1547, 43. Mittitur ad pacem inter Archiepiscopum & conventum Cantuariensem reformandam. 1547—1549.
- Johannes Anagninensis, Legatus P. R. 649, 41. Ejus literæ de lite & pace inter Archiepiscopum & monachos Cantuariæ. 1323, 1324. V. *Baldewinus Archiep.*
- Johannes, Antipapa, Calixtus III vocatus, degradatur. 1130, 31.
- D. Johannes, Apostolus, ab exilio reversus, quomodo fuerit a plebe exceptus. 1717, 16. Cum Petro conteritur. 397, 12. Stipem ab Edwardo Confessore rogans, annulum accipit: 397, 36. 954, 5, quem postea, duobus Hierosolymam proficiscentibus apparens, Regi remittit; 397, 47. 954, 42. & denuntiat ei diem mortis instare. 398, 23. 954, 35. Edmundo Cantuariensi, ob precationem omissam, ferulam minatur. 2433, 14.
- Johannes, Archicantor Ecclesiæ D. Petri in Roma, Anglos Romano more cantare docet. 800, 29.
- Johannes Aston, Wiclivia, quid de præsentia Christi in Eucharistia senserit. 2656, 36. Quam diligenter & indefesse ubique prædicavit. 2658, 62. Ejus dogmata. 2659, 24.
- Johannes de Baillol, Rex Scotiæ ab Edwardo Anglo constitutus. 2469, 58. Ejus genealogia. 967, 30. 2431, 61. Edwardo homagium facit. 2469, 64. Anglos ab aula sua pellit. 2472, 50. Anglus ab eo contra Gallum subsidium petens, repulsam patitur. 2472, 55. Literæ ejus ad Regem Franciæ. 2473, 7. Literæ Regis Fr. ad eum, de fœdere contra Anglum ineundo. 2773, &c. Literæ ejus ad Edwardum, de injuriis querentes, & deditionem quam coactus fecerat revocantes. 2477, 34. Anglos Scotia exigit. 2478, 12. Saxpius ab Edwardo in jus vocatus, non venit. 2478, 24. Victus se, & Regnum Edwardo dedit. 2481, 27. V. *Edwardus I*, *R. Angliæ*.
- Johannes Balle, clericus seditiosus. 2634, 8. Dux ejus epistolæ Anglicanæ. 2638, 15. Suspenditur, & membratim diffecatur. 2644, 4. Dicitur Wiclifi præcurfor. 2644, 39. 2655, 49.
- Johannes Beverlacenfis, Episcopus primo Hagustaldensis, 286, 24. 794, 21. 1691, 48. 1692, 63. postea Eboracensis. 78, 19. 296, 3. 794, 37. 1691, 51. 1692, 65. Ejus educatio, eruditio, & pietas. 1692, 29. Populos ubique docet. 1692, 35. Eremiticam vitam agit. 1692, 53. Ejus discipuli celebriores. 1693, 1. Mutum & tincosum sanat. 291, 52. Heribaldum pene mortuum suscitatur. 1693, 11. Puellam fere desperatam tactu curat. 415, 29. Ipso orante, Spiritus S. sub columbæ specie apparet: 794, 43. Quam visionem Sigga diaconus intuitus, fulgore utulatur: 1693, 24. Johannes vero eum tactu sanat. 1693, 46. Ad cœnobium Beverlacenfe secedit. 296, 6. 794, 61. 1693, 49. Moritur. 1693, 58. Ejus corpus pretiosa capsula conditur: 1700, 24. Miracula ad ejus sepulcrum facta. 357, 37. Edelstanus R. contra Scotos proficiscens, cultellum suum, post victoriam magno pretio redimendum, ibi relinquit. 357, 50. Johannes Regi apparet. 357, 62. Terræ ejus, reliqua Northumbria vastata, quomodo immunes. 966, 16. 2344, 56.
- Johannes de Bokingham, Episcopus Lincolnienfis. 2627, 48.
- 2736, 21. Ejus literæ de excommunicandis Wicliviis. 2651, 59. Literæ ejus de causa Willielmi de Swinderby. 2668, 26.
- Johannes de Britannia, Comes Richmondiæ. 2137, 54.
- Johannes Brompton rationem & scopum historiæ suæ exponit. 725, 38.
- Johannes, Cardinalis S. Stephani, P. R. Legatus. 1854, 4. Ejus ad Papam literæ de gravaminibus Augustinensium. 1854, 24.
- Johannes, Comes Cestriæ, Huntingdoniæ, & Lincolnæ. 2431, 26. Ejus uxor. 2430, 39. Mors. 2431, 51. Sorores ipsius quibus nupserint. 2431, 59.
- Johannes, Comes de Meyntys, in bello capitur. 2590, 52. Membratim diffecatur. 2592, 30.
- Johannes de Constantiis, Episcopus Wigornensis. 688, 58. 693, 3. 1597, 5. Obit. 1614, 41.
- Johannes, CP. Patriarcha, *Universalis Episcopi* titulum affectat. 433, 50.
- Johannes Cremenfis, presbyter, Legatus P. R. 251, 61. Papæ literæ eum commendantes. 252, 1. Angli ejus adventum indigne ferunt. 1663, 29. Concilium Londini celebrat. 253, 5. 504, 24. 1015, 22. Hic cum contra conjugia clericorum interdiu tractasset, vesperi cum meretrice rem habet. 1015, 26. Dicitur, eum cum meretrice fuisse interemtum: 2382, 35. Sed ibi forsan legendum, *inventus*.
- Johannes Damascenus. Ejus liber Latine vertitur. 1035, 3.
- Johannes, Decanus Sarisburiensis, fit Episcopus Norwicensis. 588, 18. A Rege mittitur ad monachos Cantuarienses. 1487, 33. Ejus iter ad Siciliam. 595, 32. 1112, 53. A profectio- ne Hierosolymitana Papa eum absolvit: 1175, 35. Rex vero mille marcas eam ob causam ab illo extorquet. 1174, 38.
- Johannes Devenisse, vel Devenech, vel Deveniche, eligitur Episcopus Wintoniensis: 2082, 7. Sed, Rege ad Papam pro alio scribente, electio ista cassatur. 2082, 12. P. R. constituit eum Abbatem S. Augustini. 2082, 4. 2284. Rex contra ipsum ad Papam scribit, 2082, 30. ut & proceres Regni: 2083, 49. Papa nihilominus ipsum ad Abbatiam mittit: 2083, 52. Sed Rege verante ne admittatur, 2083, 55. conventus eum excludit. 2084, 39. Ejus literæ de procuratoribus Archidiaconi Cantuariensis. 2085, 20. Moritur. 2118, 11.
- Johannes Devereux, unus e xiv Regni Præfedis. 2687, 38. Vocatur Johannes de Enrose. 2685, 64. 2697, 39.
- Johannes de Eltham, Edwardi II F. Comes Cornubiæ. 2553, 37. 2554, 13. Moritur. 2568, 33.
- Johannes, Episcopus Asaphensis. 1674, 29.
- Johannes Episcopus Asaphensis alius, sententiam in Ricardum II latam recitat. 2756, 28.
- Johannes, Episc. Bangorensis. 2696, 5.
- Johannes Episc. Bathoniensis 57, 12. 217. 42. Hujus prædecessores omnes sedem Wellis habuerunt. 478, 20. Obit. 1014, 39.
- Johannes, Episc. Candidæ Casæ. 653, 31. Consecratur. 1162, 10.
- Johannes, Episc. Carleolenfis. 2136, 26. 2514, 12.
- Johannes, Episc. Cicestrenfis. 568, 34.
- Johannes, Episc. Exoniensis. 631, 58.
- Johannes, Episc. Glasguensis. 1700, 43.
- Johannes, Episc. Glasguensis alius, ab Eboracensi suspensus, Hierosolymam proficiscitur. 245, 31. V. *Turstinus Eborac.* P. R. jubet eum ad Episcopatum redire. 248, 20. 264, 32. 325, 58. Moritur. 276, 52.
- Johannes, Episc. Herefordensis. 2743, 11.
- Johannes, Episc. Roffensis. 259, 23. 504, 23. 1015, 21. 1341, 43. Moritur. 1343, 41.
- Johannes, Episc. Wigornensis. 631, 31. 1039, 54. 1367, 20.
- Johannes Ellex, Abbas S. Augustini ultimus, monasterium suum in manus Henrici VIII tradit. 2293, 11.
- Johannes de Fortham, Episc. Dunelmensis. 2696, 4. Senatu id postulante, 2680, 62. officio Thesaurarii privatur. 2683, 40. Ab aula eliminatur. 2705, 46. Ad Eliensem cathedram transfertur. 2729, 7.
- Johannes de Gaunt, Comes Richmondiæ. 2602, 33. Henrici Lancastrii filiam ducit. 2635, 30. Fit Dux Lancastriæ. 2628, 65. Ejus ope Rex Castellanus in Regno collocatur. 2629, 3. Hispani filiam ducit. 2629, 40. Ejus domus, cum pretiosa suppellectili, a plebeis tumultuantibus incenditur. 2635, 25. Ejus uxor, seditiosorum rabiem fugiens, a suis etiam excluditur. 2640, 36. Ipse interim cum Scotis de Regni negotiis tractat. 2639, 49. 2640, 30. Quibus auribus & animo suæ calamitatis nuntium acceperit. 2640, 56. Servi eum deferunt. 2641, 18. Rumores ad eum vero longe majores alla-
2641,

- 2641, 20. Comes Northumbriæ eum hospitio invitat, 2641, 29. sed auditis quæ acciderant, non audet excipere, 2641, 31. sed persequitur. 2641, 44. A Scotis amice & ample excipitur, 2642, 1. & bona conscientia lætatur. 2642, 19. Catharinam de Swinford e familia sua movere cogitat: 2642, 40. quod & facit. 2642, 49. Rex & fratres eum consolantur. 2642, 51. Comitibus Northumbriæ obsequium respuit. 2643, 1. Ad Regem magno comitatu deducitur. 2643, 15. A vindicta quam fuerit alienus. 2643, 32. 2644, 18. Wiclifum ejusque discipulos tuetur. 2647, 19. 2668, 3. Scotiam vastat. 2774, 40. Licentia a Rege obtenta, 2676, 10. cum exercitu in Hispaniam trajicit, ut Regnum Castellani conjugis jure sibi vendicat. 2676, 35. Nobiles cum eo profecti, 2676, 63. Ejus filia quibus maritatæ. 2677, 6. Concordia cum Hispano facta, redit: 2677, 17. Quantum pecuniæ ab eo acceperit. 2677, 22. Brestam ab obsidione liberat. 2677, 32. Alia feliciter ab eo gesta. 2678, 16. Solennem venationem instituit. 2737, 14. Franciam adit, de pace tractaturus. 2639, 50. 2741, 15 & 21. Honores a Gallo ei exhibiti. 2739, 54. Constantia ejus uxor moritur. 2741, 30. Ducatum Vasconia & Aquitanie Rex ei concedit. 2742, 1.
- Johannes Gilbert, Episc. Herefordensis, fit Regni Thesaurarius. 2683, 42. Munere privatur. 2735, 28.
- Johannes de Grai, Episc. Norwicensis. 707, 43. 1681, 28. Rex Johannes ad sedem Cantuariensem eum transferre conatur, sed frustra. 2414, 61.
- Johannes de Holand, frater R. Ricardi II. 2675, 64. 2676, 63. Ejus uxor. 2677, 15. Erat Comes Huntingdonie, 2737, 21. Præfectus maris, 2735, 38. Dux Exonia. 2754, 25.
- Johannes Hotham, Episc. Eliensis. 2132, 20.
- Johannes, Imp. CP. veneno perit. 613, 62.
- Johannes de Kinwell, Episc. Lincolnensis. 2620, 36.
- Johannes de Langton, Episc. Cicerstrensis. 2007, 67.
- Johannes de Marisco, Prior S. Augustini. 1876, 57. Ejus literæ ad Honorium III, P. R. 1875, 47.
- Johannes de Montford, Dux Britannie. 2585, 3.
- Johannes Offord, Archiepiscopus Cantuariensis. 2283.
- Johannes Oldcastell crematur. 2291.
- Johannes Papirio, Romanæ sedis Legatus, Anglo fidelitatem jurat. 527, 7. Quatuor Episcopos in Hibernia constituit. 279, 54. 527, 6.
- Johannes Pecham, Archiepiscopus Cantuariensis. 2273. 2460, 27. Cruce prævia, intrat monasterium S. Augustini. 1929, 47. Ejus literæ ad Abbatem S. Augustini. 1932, 65. A Rege invitatus ad convivium in monasterio Augustinensium, 1921, 31. quoniam erecta cruce illuc ingredi non licuerit, extra in hospitio suo manet. 1952. V. S. Augustini Ecclesia. Walliam visitat. 2465, 29. Articuli hæretici ab eo damnati. 2467, 5. Moritur. 2471, 34.
- Johannes IV, P. R. 438, 36. 2229.
- Johannes V, P. R. 441, 46. 2231.
- Johannes VI, P. R. 442, 10. 2233.
- Johannes VII, P. R. 442, 12. 2233.
- Johannes, Pontifex Romana. 2139.
- Johannes VIII, P. R. 451, 20. 2239.
- Johannes IX, P. R. 452, 62. 2241.
- Johannes X, P. R. 453, 54. 1644, 22. 2241.
- Johannes XI, P. R. 454, 30. 2241.
- Johannes XII, P. R. 1646, 42. 2243.
- Johannes XIII, P. R. 2243. Ob crimina depositus, recipitur. 457, 21. Synodum a Leone habitam prostibulum vocat. 457, 24. Dum cum alterius uxore se oblectat, a diabolo percussus moritur. 457, 31. Privilegium ab eo Augustinensibus indultum. 1778, 49.
- Johannes XIV, P. R. 2243.
- Johannes XV, P. R. 2243.
- Johannes XVI, P. R. 1648, 8. 2245.
- Johannes XVII, P. R. 1648, 34. 2245.
- Johannes XVIII, P. R. 2245.
- Johannes XIX, P. R. 1649, 12. 2245.
- Johannes XX, P. R. 2245.
- Johannes XXI, P. R. 2271. Privilegia ab eo Augustinensibus concessa. 1924, 1. Ex docto fit indoctus. 2462, 6. Longam sibi vitam pollicitus, 2462, 11. ruina cameræ suæ perit. 2461, 58.
- Johannes XXII, P. R. 1730, 59. 2279. Ejus actus. 2533, 66. 2565, 44. Imperatorem, & Nicolaum Antipapam excommunicat. 2553, 60. Ejus literæ, ad Icherium de Concoreto, eum constituentes judicem controversiæ inter Archiepiscopum & Augustinenses: 2041, 1. ad Ricardum Priorem S. Trinitatis, de Petro Dene. 2060, 25. Negat animas
- piorum frui beatifica visione ante diem judicii: 2067, 24. Sed moriturus istam opinionem retractat. 2067, 63. Franciscani quidam igni adjudicantur, quod ipsum ejusque successores hæreticos vocant. 2609, 61.
- Johannes XXIII, P. R. 2289.
- Johannes Pontoyse, Episc. Wintoniensis, obit. 2003, 56. Monasterium S. Augustini quantum ope & opibus adjuverit. 2003, 2004. Ejus testamentum. 2004, 18.
- Johannes, Prior Combwellensis. 1878, 30.
- Johannes, Prior Combwellensis, alius. 1941, 5.
- Johannes, Prior Doverensis. 1457, 61.
- Johannes Purney, Wiclivita. Ejus mores, 2660, 26. doctrina. 2260, 6.
- Johannes, Rex Angliæ, cognominatus *Sine terra*. 1059, 38. 1281, 31. Comitibus Marianæ filiam ducit. 581, 1. 1082, 36. Willielmus Comes Glocestrie eum sibi hæredem constituit. 594, 57. 1116, 35. Cingulo militari ornatus, in Hiberniam trajicit. 626, 45. 1145, 28. Hibernie Dominus vocatur. 629, 37. Glocestrie filiam ducit: 650, 5. sed Archiepiscopus anathema ei interminatur, si ad eam accedat. 1550, 5. Terra ejus interdicto ligatur: 650, 4. Relaxatur. 650, 8. A patre deficit. 1150, 24. Mortis paternæ erat præcipua causa. 1154, 65. Ricardus frater terras & honores ei concedit. 1155, 12. 1157, 25. 1168, 63. 2401, 51. Episcopi & magnates jurant se illum pro Rege habituros, si quid Ricardus humanitus acciderit. 1228, 20. Ejus literæ ad Episcopum Londinensem. 663, 54. Eliensem Cancellarium & Regno pellit. 664, 665. 1223—1228. 1577, 60. Papa ipsum aliosque Eliensis adversarios excommunicat. 1229. Pro Eliensi intercedit. 1231, 30. Gallus largis pollicitationibus eum ad defectionem sollicitat. 1236, 57. 2407, 8 & 63. Regnum occupare nititur. 668, 45. 1152, 7. 1581, 47. 1586, 36. Possessionibus & honoribus eum orbat Ricardus. 1258, 1. Gallus, cui militat, eum neglectui habet. 1261, 40. 2408, 57. Misericordiam fratris petit, & invenit. 673, 7. 1261, 45. Comitatus Moritonii & Gloverniæ recipit. 1261, 53. Ducatum Normanniæ obtinet, 705, 59. 1281, 40. 2414, 25. & Regnum Angliæ. 705, 64. 1281, 47. 2260. Scelus accersitus ei homagium facit; 1283, 9. 2414, 34. Eique promittit, Alexandrum F. absque ejus consensu uxorem non duciturum: 1284, 2. Sed hoc promissum postea violatum. 1284, 10. Conjugem repudiat: 706, 5. 2416, 1. quod indigne fert curia Romana. 706, 14. Cenomanniam, quod Arthuro adhæserit, subvertit. 2414, 23. Arthurum Ducem Britannie a se dimittit. 706, 19. Pacem cum Gallo init. 706, 58. 2415, 53. Terram Biturigum & Averniæ Gallo concedit. 706, 62. Isabellam Comitissæ Engolismensis filiam ducit. 707, 55. 2416, 2. Ejus liberi. 2416, 5. 2417, 61. Coronatur Westmonasterii, 707, 62. 1281, 50. 2414, 5 & 27. & Cantuariæ. 709, 3. Animum Regis exuens, tyrannidem, & luxuriam exercet. 2414, 54. Decimam-tertiam partem bonorum per Angliam exigit. 1724, 17. Episcoporum nonnulli, exactiones ejus non ferentes, exulant. 1724, 24. Monachos Cantuarienses monasterio ejicit, & clerum pene universum opprimit. 2415, 26. Stephanum de Langton admittere recusat. 1724, 29. Ipse & fautores ipsius excommunicantur, & totum Regnum sub interdicto per sexennium & amplius jacet. 1724, 26. 2415, 40. 2418, 1. Arthurum nepotem dolo captum occidit. 2413, 64. 2417, 26. A Gallo bis cicatus, non compareret. 2420, 27. Scoto iratus ob fœdus cum Flandrensi initum, Berwicum capit: 2420, 40. Obsidibus acceptis, redit. 2420, 49. Leges & consuetudines Anglicanas Hibernis imponit. 2420, 55. Walliam subjugat. 2420, 62. Gallus terras ejus transmarinas occupat. 2417, 30. Ecclesiasticorum possessiones in fiscum redigit. 2418, 10. A clero & populo destitutus, se & successores Papæ beneficiarios facit. 2418, 26. Gallus Normannia exire cogitur. 2418, 40. Johannes absolvitur. 2418, 43. 2420, 23. A Baronibus ob tyrannidem reprehensus, 2418, 46. chartam de libertatibus iis concedit, 2418, 64. quam mox violat. 2418, 67. Charta ejus qua Angliam & Hiberniam Pontifici Romano vestigales reddidit. 2419, 20. Forma juramenti de fidelitate ab eo Papæ præstanda. 2420, 7. Chartæ Augustinensibus concessæ. 2131, 33. 2133, 18. Controversia inter ipsum & Augustinenses de donatione Ecclesiæ Feverhamensis. 1843, &c. Ejus literæ ad Abbatem & conventum; 1845, 24 & 62. 1851, 17. ad vicecomitem Cantie; 1846, 57. ad Episcopum Eliensem, &c. 1852, 22. ad Hubertum Cantuariensem. 1855, 60. Possessiones Augustinensium, quas abstulerat, restituit. 1856, 56. Liberas electiones Episcoporum & Abbatum concedit. 1865, 54. Ejus concessio Papæ literis confirmatur, 1866, 2. Ejus libido

- intoleranda Barones adversus ipsum instigat. 2422, 22. V. *Eustachius de Vescy*. Varia fortuna cum Baronibus pugnat. 2423. Barones Ludovicum Gallum ad Regnum ejus capessendum invitant. 2423, 59. V. *Ludovicus VIII*. Johannes etiam exteros advocat. 2424, 15. Ludovicus ait, cum jus omne ad Regnum amisisse; ob proditorem erga fratrem, 1868, 55. quod Arthurum nepotem interfecerat, 1869, 12. quod Angliam Papæ tributariam reddiderat, jura everterat, Barones &c. oppresserat, fidem datam violarat, &c. 1869, 33. Hubertus eum ratione electionis, non successionis, coronabat. 1869, 4. Cur quinque portus privilegiis dotaverit. 2424, 30. Petri cujusdam de eo prophetia quomodo impleta. 2424, 51. Dysenteria perit, 2425, 15. vel, ut alii aiunt, veneno. 2425, 20. Dum enim Priorissam stuprare parat, 2425, 30. monachus ejus vitæ insidiatus, 2425, 41. venenatis pyris eum de medio tollit. 2425, 61. Quæ Rex paulo ante minatus fuerit. 2425, 22 & 55. Corpus exenteratum Wigornix sepelitur. 2425, 18. 2426, 13. Quid de anima ipsius sentiendum sit, sacerdos quidam in visione jubetur ex Psalmo LII colligere. 2426, 17. Quid filiis & filiabus acciderit. 2426, 32.
- Johannes, Rex Hierosolymitanus, in Angliam venit. 2430, 43.
- Johannes Romanus, Archiepiscopus Eboracensis. 1727, 60. 2502, 11. Ejus parentes. 2507, 32. Doctus erat, sed avarus. 2507, 35. Contentiones inter ipsum & Dunelmensem. 2507, 46. Ecclesiam suam ædificiis auget & ornat. 1727, 66. 1728, 20. Prochodochium S. Petri construit. 1728, 33. Ejus mors & sepultura. 1728, 32. 2507, 40.
- Johannes Salernitanus, P. R. Legatus. 710, 12.
- Johannes de Sarisberia eligitur Episcopus Carnotensis. 592, 20. 1434, 14. Capituli Carnotensis ad eum literæ. 592, 40. Regis Francorum ad eum literæ. 593, 5. Senonensem consecrat. 594, 54.
- Johannes Scotus Dionysium A eopagitam Latine reddidit. 148, 57. Hæreticus a quibusdam putabatur. 148, 66. Graphiis puerorum confoditur. 149, 18. Ejus facietæ aliquot. 148, 30.
- Johannes Stratford, Episcopus Wintoniensis. 2763, 37. Ad Cantuariam transfertur. 2066, 42. Sententiam Icherii in prædecessorem suum latam cogit Augustinenses revocare. 2069, 1. Ejus literæ de vicariis quibusdam ad monasterium S. Augustini pertinentibus. 2104, 28. 2109, 4. 2111, 21. 2115, 22. Ad Gallum mittitur. 2571, 8.
- Johannes Straw, proprio nomine *Watt Tyler* dictus. 2636, 56. Hic, aliq; plebei, tumultum excitant. 2156, 49. 2286. Occasio hujus seditionis. 2633, 33. Omnia rapinis, cædibus, incendiis implent. 2156, 55. 2636, 1. Regni proceres extirpare cogitant. 2634, 1. Captivos e carcere extrahunt. 2634, 6. Regem ad colloquium citant. 2156, 64. Urbem diripiunt. 2157, 5. Rex ad eorum petitionem chartam libertatis toti Angliæ concedit. 2634, 61. Archiepiscopus aliosq; securi plectunt. 2157, 9. 2635, 9. Lancastrii palatium incendunt. 2635, 25. Unum e locis qui argentum illinc surripuerat, una cum argento in incendium projiciunt. 2635, 50. Alios qui cellam vinariam ejus domus intraverant, ostio obturato, comburendos relinquunt. 2635, 55. A Rege petunt ut cuivis liceat feras & pisces ubivis capere. 2636, 64. Strawius Regi minatur. 2637, 5. Occiditur. 2637, 9. Hujus tumultus duces: 2637, 38. Eorum orationes. 2637, 44. Seditio sedatur. 2157, 21. 2637, 15. Hæc tumultuandi rabies late diffusa; 2638, 35. sed terror tumultuantium latius. 2639, 33. Quam severe in quosdam eorum fuerit animadversum. 2643, 52. Rogatu Regiæ & Lancastrii venia reliquis indulgetur. 2644, 15.
- Johannes de Temporibus CCCLXI annos vixit. 1032, 54. 2387, 37.
- Johannes, Thesaurarius Eboracensis, fit Episcopus Pictavenfis. 675, 62. Brebantinos Pictaviam vastantes vincit. 590, 10. Fit Archiepiscopus Lugdunensis. 676, 1.
- Johannes de Thuresby, primo Episcopus Menevensis, postea Wigornensis, postremo Eboracensis. 1732, 46. Erat Regis Cancellarius. 1732, 50. Hic forsan est qui custos rotulorum cancellariæ vocatur. 2078, 13. Litem inter cives Eboracenses & conventum B. Mariæ sedat. 1733, 1. Novi chori fabricam inchoat. 1733, 13. Capellam B. Virginis sculpturis & picturis ornat: 1734, 2. Illuc prædecessorum corpora transfert: 1734, 5. Capellanum pro ipsius anima &c. oraturum ibi constituit. 1734, 8. Moritur. 1734, 17.
- Johannes de Valois. 2588, 67. 2592, 63. Coronatur Rex Franciæ. 2602, 38. Regem Naverniæ ad suas partes allicie: 2609, 9. Eum in carcerem conjicit. 2611, 57. Ab Edwardo Walliæ Principe, prælio victus, capitur, 2613. & in Angliam ducitur. 2615, 14. Windesoriæ custoditur. 2616, 12. Pretium redemptionis. 2618, 19 & 56. Fidem datam violans, cum filio in castello Somertonensi custoditur. 2619, 24. Ad turrin Londinensem transfertur. 2623, 8. Concordia inter ipsum & Anglum facta. 2624, 61. Londinum venit. 2627, 12. Aurum & arma clam colligit. 2627, 59. Moriturus, proditones suas omnes Anglo facitur, & veniam orat. 2628, 2. Moritur. 2627, 56.
- Johannes de Waltham, privati sigilli custos. 2685, 56.
- Johannes Walton, Episcopus Sarisburiensis. 2729, 13.
- Johannes de Warena, Comes Surriæ. 2132, 21.
- Johannes Wiclif Evangelium Anglice vertit. 2644, 44. Ejus doctrina; 2644, 29. 2664, 65. præcurfor; 2644, 39. 2655, 49. fautor præcipuus. 2647, 19. Se vitam citius quam sententiam deserturum ait: 2647, 3. mox tamen eam videtur retractare. 2647, 22. 2649, 47. Ejus sententia de corporis Christi præsentia in Eucharistia. 2647, 43. 2649, 52. Novem ejus articuli hæreseos damnati: 2650, 8. Quindecim alii pro erroneis tantum habiti. 2650, 39. Coram Episcoporum concilio comparet. 2647, 14. 2649, 38. Opiniones ejus damnantur. 2650, 55. Episcoporum literæ de excommunicandis ejus sequacibus. 2651 &c. Ejus socii & discipuli. 2655, 57. 2656, 36. 2657, 3. 2658, 62. 2660, 26. 2661, 37. 2662, 24. 2665, 62. Eorum fautores. 2661, 47. Imaginibus adversabantur. 2662, 41. 2663, 11. Lollardi vocati. 2662, 16. Eorum multitudo; 2663, 29. 2664, 1. 2666, 59. vestitus; 2663, 40. mores; 2653, 60. concordia; 2664, 38. dogmata. 2707, 2708. Invektiva in eos. 2661, &c. Plebs, proceres, clerus, Rex in eos conspirant. 2708, 37. Regis in eos edictum. 2709, 1. Archiepiscopus Cantuariensis eis terrorem incutit. 2736, 17.
- Jordanus, Archiepiscopus Ravennæ. 432, 17.
- Joseph, Episc. Landavenfis. 467, 32.
- Josephus, Historicus. 431, 15. Statuam Romæ meruit. 431, 20.
- Irene, Imperatrix, imaginibus faver. 445, 40. Constantinus E. eam imperio privat: 445, 51. 565, 6. ipsa, Constantinum & imperio & oculis. 447, 4. 565, 7.
- Iricius, R. Scotiæ. 2485, 23.
- Iris, lapis. 1073, 16.
- Isaac, Imp. V. *Cursac*.
- Isabella, Edwardi II uxor, cum filio, exulat. V. *Edwardus II*. Reditum parat. 2544, 10. Cum filio & aliis coexsulibus redit. 2544, 21. Literæ ejus adventus causam exponentes: 2764, 27. aliæ, ostendentes cur mariti consortium fugerit. 2767, 29. Audito ejus adventu, proceres advolant, Rex vero cum suis avolat. 2544, 32. 2545, 12. Ipsa cum Moratimero Regni habenas moderatur. 2552, 67. Scotos a subjectione Anglis præstanda liberat. 2553, 41. 2560, 16. Novos Comites creat. 2554, 12. Populus & proceres de tyrannide ejus conqueruntur. 2555, 47. Sententia in eam lata. 2556, 18. Moritur. 2618, 54.
- Isidorus Hispalensis. 432, 29. 437, 33.
- Iter ab Anglia ad Marsiliam; 1175, 47. a Marsilia ad Salernum; 1174, 14. a Salerno ad Messanam; 1179, 49. ab Anglia ad Siciliam. 595, 32. Iter Philippi a terra S. in Franciam. 1214—1222.
- Ithamarus, Episcopus Rossensis. 439, 6. 1635, 24.
- Jubileus, primo centesimus quisque, 2195, 44. 2528, 37. postea quinquagesimus, 2195, 49. 2602, 28. deniq; trigessimus tertius annus erat. 2195, 51. Indulgentia tunc concessa. 2195, 46. Bonifacii IX decretum de jubileo alibi quam Romæ celebrando. 2195, 57. Jubileus in honorem Thomæ Cantuariensis. 2036, 17. 2145, 44.
- Judæi Christiana mancipia non permittantur habere. 1450, 22. Christianorum testimonium adversus eos admittendum. 1450, 26. Adversus Christianos testibus suis utuntur. 1450, 28. Jurisdictiones iis non committendæ. 1081, 54. Leges de contractibus cum iis faciendis. 1258, 43. Judæi conversi a possessionibus non excludendi. 1450, 32. Mira quorundam conversio. 444, 27. Unus, qui ut mortem evaderet baptizatus fuerat, ad Judaismum relabatur. 1159, 66. 1160, 31. Quidam librum mire inveniens prophetiam præclaram de Christo continentem, convertitur. 2435, 31. Quidam die Sabbati in latrinam decidens, & extrahi nolens, moritur. 2437, 4. Ante Henricum II nullibi in Anglia præterquam Londini mortuos sepelie-

sepeliebant. 1129, 47. Henricus II eos exactionibus fatigat. 1403, 45. In Gallia incarcerati, libertatem pecunia redimunt. 609, 49. Ricardus I suæ coronationi eos interesse vetat. 1159, 48. 2401, 34. In contumeliam Christi arietem crucifigunt. 1005, 52. Norwici puerum crucifigunt; 1043, 26. alium Gloverniæ; 1050, 38. 2394, 17. alium Lincolnæ; 2444, 14. alium apud S. Edmundum, qui post sepulturam miraculis inclarescit. 1458, 22. Eorum strages Londini; 647, 59. 1159, 1160. 2401, 38. Stanfordiæ; 1171, 41. Lincolnæ; 2454, 59. aliis in locis. 651, 50. 1161, 1. Eboraci seipfos occidunt. 651, 56. 1171, 64. 2402, 38. Quidam Christiani fiunt. 1160, 48. Johannes quidam Judæorum spoliis onustus occiditur, & martyris honores obtinet. 2402, 43. Ob monetæ consuram, quibusdam suspensis, reliqui ejiciuntur. 2462, 58. 2466, 14. Anglia ad unum omnes exiguntur. 1728, 17.

Judas Iscariotes ubi natus. 1219, 56.

Judices juste judicanto. 903, 3. Quædam ab iis inter judicandum apprime observanda. 929, 44. V. *Præpositi*. Juices injusti, cruentis hostibus peiores. 903, 24. Quomodo puniendi. 872, 3. 924, 2.

Judicium subire nemo tenetur donec restituantur injuste ablata. 547, 16. 711, 49. 1748, 5. Ecclesiæ negotia primo judicanda. 2355, 47. Actiones ex intentione judicandæ. 2327, 63. Judicium aquæ. V. *Aqua*. Judicium ferri. V. *Ordalium*. Judicium sanguinis. V. *Clerici*, & *Ecclesia*. Judicii extremi signa. 733, 29. 2645, 7.

Juliana de Leyburn, Comitissa Huntingdoniæ, manerium donat Augustinensibus. 2138, 24.

Julius Africanus. 431, 23.

Ivo Carnotensis. 432, 52. 490, 19.

S. Ivonis corpus quomodo repertum. 883, 13. Fons salubris et tumulo ejus scaret. 883, 23. S. Ivonis ecclesia prope Huntingdoniam. 868, 53.

Juramentum illicitum non servandum. 1391, 42. Jurare omnino illicitum, juxta Wiclivitæ. 2707, 64. Personaliter jurare, Regibus Siculis insuetum. 594, 8. *Jurare in animam alterius*, dicendum; non, *in anima*. 594, 7. Juramentum quod vel manu propria fit, vel in animam jubentis juratur, unum ac idem est. 594, 21. Jusjurandum quo tempore prohibeatur. 830, 64. Jusjurandum unius twelfhindi hominis æquale iurijurando sex villanorum: 846, 24. Presbyteri & thayni, æqualia. 846, 28. Leges de juramentis. 821, 56. Juramentum fidelitatis. 859, 46. 2482, 23. Juramenti forma. 580, 63. Forma juramenti a subdito in Regis sui persona præstiti. 1185, 54.

Jura regalia. 923, 48. Jura Regni & Ecclesiæ, non confundenda. 544, 12. 545, 46.

Jus ferri, fossæ, & furcarum. 1511, 4.

Justificatio non admittit gradus. 2658, 23.

Justinianus, Imp. 432, 14.

Justinus, Historicus. 431, 18.

Justitiiarii errantes. 1588, 60. 1590, 20. Justitiiarii super *le Eyre*. 2606, 14. Justitiiarii super *Traylbaston*. V. *Traylbaston*. Sex Justitiiarii capite damnati. 2727, 50.

Justus, Episc. Rossensis. 734, 7. Ejectus, statim revocatur. 437, 9 & 42. 739, 6 & 39. 1633, 34. Fit Archiep. Cantuariensis. 775, 9. 100, 28. 437, 61. 739, 60. 1634, 8. 2229. Literas & pallium a P.R. accipit. 739, 63. V. *Bonifacius V.* Moritur. 1634, 37. 1768, 61.

K.

K Arleon, sive civitas Legionum, in Southwallia, olim bonarum artium domicilium. 814, 35.

Kelredus. V. *Cheolredus*.

Kenelmus, Rex Merciar. 776, 51. Virga ab eo terræ infixæ statim frondescit. 777, 21. Ab Askeberto decollatur. 777, 28. Ejus cædes & sepulturæ locus miris indiciis notescit. 777, 36. Ejus corpus Winchecombam transfertur. 778, 14. E priori sepulcro fons sacer erumpit. 778, 16. Quendredæ sorori, quæ eum interfici fecerat, oculi e capite evolant. 778, 23.

Kenelworthæ castrum obsidetur. 2437, 55. 2454, 52. Capitur. 2437, 60.

Kenewaldus. V. *Cenwaldus*.

Kenewesburn. 1895, 63.

Kenewinus. V. *Kentwinus*.

Kenglis, vel Kynglis, vel Kineglisus, vel Kinegilisus, Rex Occidentalium Saxonum. 755, 7. Cum sua gente convertitur. 438, 40. 1635, 53. Baptizatur. 756, 8.

Kenington. 2027, 50. Appropriatio Ecclesiæ. 2102, 20. Munus & portio vicarii. 2104, 26.

Kenredo loquela reddita est triduo post linguam exsectam. 223, 40. Vocatur Renredus: 944, 25. Pro quo legendum *Kenredus*, ut 2370, 22.

Kenredus, R. Merciar, fit monachus. 442, 21 & 28. 773, 28.

Kenredus, vel Coenredus, R. Northumbriæ. 91, 23. 795, 3.

Kentwinus, vel Kenewinus, R. Occid. Saxonum. 439, 15. 756, 50.

Kenulfus, Episc. Dorcestrensis. 453, 10.

Kenulfus, vel Kenewlfus, vel Coenwlf, R. Merciar. 114, 2. 1642, 16. Eadbertum vincit. 114, 46. 776, 52. Leonis III ad eum literæ. 1743, 47. Ejus ad Leonem literæ de dignitate sedis Dorobernensis. 1775, 53. Chartæ ejus de terris Ecclesiæ Christi, Cantuariæ, donatis. 2211—2216. Se Regem Cantiar vocat. 2215, 26. 2216, 23. Wolfredus Archiepiscopus de eo queritur. 2213, 35. Interficitur. 776, 58.

Kenwolfus, R. Occid. Saxonum. V. *Cenwallus*.

Kenwolfus, vel Kinewolfus, vel Kynwlf, R. Occid. Saxonum. 444, 13. 770, 17. Ab Offa superatur. 770, 42. Occiditur. 1103, 39. 770, 55.

Kewelinus, vel Chichelinus, vel Quichelinus, R. Occid. Saxonum. 755, 16. Sicarium ad occidendum Edwinum R. Northumbriæ mittit. 780, 63. Ab Edwino superatur. 781, 8. 1634, 28.

Kinadius, R. Scotorum, ab Edgardo Anglo vincitur. 2470, 26.

Kinebertus, Abbas S. Augustini. 1777, 35. 2240.

Kinebertus, Lindensis, vel Lincolnensis, Episcopus. 774, 61. 793, 5.

Kinewalchius. V. *Cenwaldus*.

Kinewoldus, Episc. Wicciorum 154, 45. Vocatur Cenewaldus, 2219, 19. & Ceonwaldus. 157, 28.

Kingdown. 1829, 40.

Kingsmelle. 1807, 13. 1827, 2. 1881, 16.

Kingstonæ Reges Angliæ olim consecrari soliti. 452, 16. 453, 63. 455, 5 & 38. 458, 37. 460, 1. 862, 65. 1644, 11 & 26 & 61. 1647, 13 & 48.

Kinsius, Archiep. Eboracensis. 79, 40. 184, 24. 478, 8. 952, 18. 1700, 40. Turrim excelsam Beverlaci exstruit, & Ecclesiæ multa largitur. 1700, 48. De ventre matris cæsus fuit. 1700, 55.

Kirkham. V. *Cirkhamense*.

Kύεε, ἐλίσσον. 436, 17.

Kyrie, *Rex splendens*. 879, 8.

Kyrkby Beller. Cœnobium ibi a quo fundatum. 2544, 54.

¶ Kyrkbienfis Prior: *Ricardus*.

Kyrklade, olim Greghlade, unde dicta. 814, 59.

L.

L Astandi officio matres defungi debent. 472, 16.

Lacus in Ultonia miræ originis. 1077, 47. Lacus alii mirandi. 1078.

Lætitia nimia cur mortem afferat. 910, 29.

Laforðswice, quid. 929, 21.

Laicorum adversus clericos insolentia. 266, 1. 268, 15. 1451, 5. 2489, 62. Ejus occasio. 486, 28. Iis non licet investituræ dare. 224, 21. 327, 41. 495, 39. 1451, 41. V. *Investitura*. In Ecclesias dominium non usurpent, 2208, 38. 2211, 57. nec donationem rerum Ecclesiasticarum sibi vendicent. 249, 1. 1451, 41. Ecclesiasticis laicorum homines fieri non licet. 224, 26. 994, 51. 1451, 49. V. *Clerici* & *Ecclesia*.

Lambertus, Abbas Boxleiensis. 1665, 57.

Lambertus, vel Jambertus, Abbas S. Augustini. 1641, 31. 1773, 38. 1775, 14. 2210, 36. Fit Archiep. Cantuariensis. 406, 33. 444, & c. 74, 55. 1641, 55. 1775, 25. 2235. Cur monachi eum elegerint. 1773, 47. Quam molestus ei fuerit Offa R. Merciorum. 1774, 4. In Ecclesiâ Christi noluit sepeliri. 1642, 2. 1774, 10. 2210, 55.

Lameheia, vel Lambiche, vel Lambetha, vel Lambhetz. 2328, 66. Hæc villa olim pertinuit ad monachos Rossenses. 1564, 8. Pro ea Hubertus Archiepiscopus dat villam vocatam *Rente*. 1597, 13. Ecclesiam ibi a Baldwinino inchoatam Hubertus demoliri cogitur. 705, 28. 1276, 2. De Ecclesia ibi ædificanda valde sollicitus est. 1592, 1. 1680, 4. Literæ Celestini injungentes ne quis in ea ministret. 1593, 9. Archiepiscopus tres Abbates ad conventum Cantuariensem mittit, ad eorum consensum obtinendum. 1598, 5. Articuli in quos jurabunt futuri Canonici Lambethenses. 1598, 28. Monachorum responsum

sum quod nuntiis Huberti dederint. 1599, 25. Duo monachi de eo apud Papam queruntur. 1601, 14. Literæ Innocentii III. constructionem Ecclesiæ & institutionem Canonorum inhibentes. 1602, 4. Hubertus de monachis qui Romam adierant queritur. 1603, 33. Regis literæ, monachos increpantes, & prohibentes ne opus Lambethanum impediunt. 1604, 40. Idem vetat, nequis alius ad Ecclesiam illam demoliendam accingatur. 1605, 27. & ne quis monachis aurum vel argentum commodet. 1680, 40. Monachi mandato Papali mordicus adhærent, Archiepiscopo interea eorum constantiam enervare satagente. 1605, &c. Literæ cuiusdam Cardinalis, Hubertum monentes ut Papæ mandatum adimpleat. 1607, 8. Literæ Papæ ad Regem, ut Cantuariensem Ecclesiam tueatur. 1607, 33. Literæ Cardinalis ad eundem, monentes ne Ecclesiam Lambethanam erigi sinat in præjudicium Ecclesiæ Cantuariensis. 1607, 58. Literæ Regis ad monachos, ut controversiam totam arbitris permittant. 1608, 64. Monachi rescribunt, Non licere a curia Romana ad inferiores iudices descendere. 1609, 43. Literæ Suffraganeorum ad Papam, continentes argumenta pro Archiepiscopo militanti. 1610, 26. Literæ Abbatum pro Archiepiscopo. 1612, 35. Disceptatio hujus controversiæ in foro Romano. 1616, 45 &c. Mandatum P. R. de destruenda Ecclesia, & dissolvenda fraternitate. 1620, 11. V. *Innocentius III.* Ecclesia diruitur. 1622, 50. Tota causa arbitris judicanda relinquitur. 1681, 3. De capella reædificanda inter Archiepiscopum & monachos convenit. 707, 64.

Lana alienigenis non vendenda. 2445, 61. Lanæ alienigenis vendendæ unus locus assignatur. 2563, 34. 2626, 42. *Petra* lanæ quid. 2576, 59. Lanæ saccus quot pondo contineat. 2576, 58. Quod tributum Regi pro singulis saccis pendendum. 2576, 40. Fames in Anglia ob lanam non exportatam. 2737, 47. Lanæ pretium, temporibus Ricardi II. 2737, 63.

Lancaster-shire quinque parvas schiras continet. 556, 63. ¶ *Lancastriæ* Comites: *Thomas*; *Henricus*; *Henricus*. ¶ *Duces*: *Henricus*; *Johannes de Gaunt*.

Lancea, qua Christus confossus, invenitur. 223, 56. 993, 26. 2363, 66. Vere ipsam fuisse, miraculo ostenditur. 993, 41. Vocatur lancea Caroli M. & Adelstano mittitur. 2321, 34.

¶ *Landavenſes* Episcopi: *Chevellianus*; *Libau*; *Blederi*; *Joseph*; *Herewardus*; *Petrus*; *Nicolaus*; *Willielmus*; *Henricus*.

Lando, P. R. 453, 53. 2241.

Lanfrancus, vel *Langfrancus*. 1737, 47. Ejus parentes, patria, educatio, &c. 968, 39. 1652, 32. In latrones incidens, vovet, si ab iis liberetur, monachatum. 1652, 40. Trinitatis mysteria ne curiosius rimeretur, cœlitus per visionem discit. 2360, 21. Beccense monasterium intrat. 2360, 33. Cur illud reliquis prætulit. 968, 47. 1652, 49. Ibi pro fatuo & simplici habitus, 2360, 35. ægre ab Abbate licenti in obtiner Concilium Vercellenſe adeundi; 2360, 48. postquam illuc ventum, difficilius loquendi facultatem obtinet. 2360, 58. Berengarii opinionem refellit, & ipsum ad palinodiam adigit. 2360, 65. Contra ipsum & verbo & scripto contendit. 940, 8. 952, 13. Scholam regit, & dialecticam proficitur. 494, 7. 968, 52. 2360, 48. Harfassi invidia & malitia e Normannia pellitur. 968, 58. 2361, 51. Fit Prior Beccensis, 969, 4. 1652, 58. Abbas Cadomenſis, 969, 5. 1652, 63. 2361, 63. Archiepiscopus Cantuariensis. 50, 23. 202, 50. 215, 53. 405, 67. 483, 12. 968, 39. 1653, 7. 2249. 2345, 34. Augustinensium privilegia imminuit. 1791, &c. Ab Episcopis Angliæ professionem petit: 969, 30. 2345, 63. ab Eboracensi ægre obtinet. 969, 10. 1653, 22. 1744, 23. 2345, 43. V. *Eboracensis*, & *Thomas I.* Ei Papa assurgens, honorem exhibet: 483, 55. 970, 23. 1327, 13. 1653, 32. 2363, 3. & duo pallia ei confert. 1327, 14. 1653, 35. 2347, 22. Cum Thoma Eboracensi de prioritate cathedrarum contendens, victoriam reportat. 970—972. 1653, 37. 2348—2350. Fit Primas totius Britannię. 484, 20. 1327, 18. Ecclesiam Christi, Cantuariæ, ædificat. 484, 25. 1291, 30. 1292, 52. 1654, 57. Opus illud describitur, 1293, 1. Monachorum numerum adauger. 1654, 63. XXV maneria Ecclesiæ Cantuariensi restituit, & Ecclesiam Roffensem instaurat. 490, 1. 1655, 1. 2363, 25. Donationem Abbatie S. Augustini sibi concedi petens, 1327, 26. quod responsum tulerit. 1327, 29. Abbatiam S. Albani in primum statum re-

stituit. 490, 8. 1655, 4. Gundulfum fore Episcopum, Walterum Abbatem, &c. unde præſagierit. 2363, 30. Hernosti mortem prædicit. 490, 6. Quo morbo ipse optarit mori. 2363, 54. Moritur. 986, 35. 1655, 58. 2360, 16. Corpus ejus transfertur. 1300, 47. Ninstanus ei in somnis sæpe apparuit. 2362, 49. Quos Episcopos consecravit. 1653, 64. Quæ Concilia celebravit. 1654, 15. Quas Ecclesias fundavit. 1655, 6. Quam pie & prudenter se gesserit. 1652—1655. 2362, 12. Erga pauperes quam fuerit liberalis, 1655, 45. 2362, 35. quam lenis & affabilis ergi omnes. 2362, 43.

Langdunenſis Abbatie valor. 2165, 44. ¶ *Abbates*: *Willielmus*; *Ricardus*.

Langleix monasterium fundatur. 2533, 9.

Langport. 1963, 52. 2020, 36.

¶ *Lantonienſis* Prior: *Robertus*.

Lapidescit victus quibusdam qui mendico responderant se nihil præter lapides habere. 437, 16.

Latinelade, V. *Lecchelade*.

Laurentius, Abbas Westmonasterienſis. 281, 43. 370, 44. 533, 30. 588, 50.

Laurentius, Archiep. Cantuarienſis. 100, 22. 437, 12. 737, 53. 1633, 14. 2229. V. *Augustinus*. A D. Petro flagellatur. 437, 44. 739, 18. 1633, 38. 1767, 62. Hiberniæ populis pastorem curam impendit. 1633, 21. 1740, 1. 1767, 18. Ejus literæ ad Scotos. 737, 60. Moritur. 739, 46. 1633, 54. 1768, 46.

S. **Laurentius** beneficium acceptum remunerat: 933, 65. Injuriam iisdem rependit. 1091, 32. Quam ei reverentiam exhibuerit Rex Franciæ. 1096, 52.

Laurentius, Prior Dunelmensis. 281, 3.

Laus. Unicuique nationi mos est, aliquem e suis immodice laudare. 1154, 12.

Lazarus, quem Dominus e sepulcro evocavit, per septennium fuit Episcopus Marſiliæ. 1178, 50.

Lecchelade, olim *Latinelade* a studio Latinæ linguæ dicta. 814, 16.

Lectioes pro festis diebus quis compilarit. 448, 5.

Ledbardus, vel *Letardus*, Episc. Silvanectenſis, Bertæ Regi-næ Capellanus. 729, 25. 1767, 37.

Ledes. Ibi Monasterium fundatur. 2253. Valorspirituum & temporalium ad illud pertinentium. 2166, 25.

Leſſus, V. *Leofricus*.

Leſſtanus, Abbas S. Albani. 475, 35.

Leſwinus, Abbas Eliensis. 908, 65.

Legati a P. R. cur mittantur. 679, 62. 693, 3. In Angliam non mittendi nisi cum Rex postularit. 241, 59. 1008, 10. Tres in Anglia simul. 201, 50. 405, 62. 482, 48. Archiepiscopi Cantuarienſes ab eorum ditione olim immunes. 1663, 49. Archi p. Cantuarienſis P. R. Legatus nascitur. 2155, 25 & 39. Henrici II Legati a Duce Burgundiæ spoliuntur. 598, 64.

Legeceſtre, V. *Leiceſtre*.

Legeceſtria, vel *Legaceſtre*, vel *Lieceſtre*; Britannice, *Kair-leir*, & *Karlegium*; Lavine, *Urbs Legionum*, & *Cestria*; capitur a Dacis. 812, 65. Restauratur. 152, 42. 356, 21. 833, 23. Ibi octo Reges Edgari homagium faciunt. 869, 14. V. *Cestria*.

Legem frustra invocant qui legem impugnant. 540, 53. Leges Britannis quis primus tulerit. 956, 8. Anglorum leges variis linguis scribebantur. 956, 18 & 25 & 39. Lege Mercia quæ provinciæ judicabantur; 956, 20. lege Westsaxonum quæ; 956, 25. Danica quæ. 956, 40. Leges Inæ; 759, 1. Alfredi; 819, &c. quæ fuerunt ab ipso collectæ, a sapientibus ejus approbatæ: 820, 3. Godfrini; 828—832. Edwardi Senioris; 835—837. Adelſtani; 839—856. Edmundi; 858—862. Edgari; 870, 48. Egelredi; 893—903. Canuti; 914—931. *Communes*, sive Edwardi Confessoris; 956, 6. 957, 15. 2338, 6. Willielmi I; 2355—2358. Henrici I; 310, 46. 1021, 38. Stephani; 314, 21. Henrici II; 1386, 52. 1409—1411. 1522, 11. Ricardi I, classiariis & militibus ad bellum sacrum proficiſcentibus data; 1173, 16. 1182, 19. ejusdem, de mensuris, pannis, contractibus cum Judæis, fœnore, &c. 1258. Edwardi I, de religioſorum poſſeſſionibus non augendis. 1561, 37. Ricardi II. 2729—2734. 2738, 26. Leges Ecclesiasticæ. V. *Ecclesiasticæ*. Leges quædam de jurisdictione Ecclesiastica & privilegiis clericorum in Normannia. 657, 40. Legum vocabula explicata. 957, 20.

Legeſtoma, poſitionis locus. 858, 60.

Leicestre, vel Legecestre, obsidetur. 572, 67. 1088, 45. Portæ & muri evertuntur. 573, 9. Castellum diruitur. 588, 26. magnos ed vano terrore repletur hæc villa, tempore Kentensis tumultus. 2639, 38. Leicestrensis Episcopus Lincolniensi adjungitur. 457, 4. Abbatia a quo fundata. 1060, 9. 2346, 6. Ejus Ecclesia dedicatur. 2463, 4. Dux Lancastrius Abbati licentiam concedit ut vivarium includat, illudque inclusum feris replet. 2605, 57. Lis inter Abbatem & Belgravenfes. 2616, 61. Lis inter conventum & Johannem de Ardena. 2624, 34. Compositio cum Rege facta de custodia Abbatie vacantis. 2626, 54. 2631, 27. Ecclesie quædam & terræ ad hanc Abbatiam pertinentes. 2631, 20. ¶ Abbas: *willielmus de clown*. Hospitale S. Leonardi. 2346, 46. Hospitale juxta castrum. 2559, 40. 2626, 1. ¶ Comites Leicestrie: *Robertus de Mellent*; *Robertus Boffu*; *Robertus ou les blancs meins*; *Robertus, F. Petrouille*; *Simon de Monte forti*; *Ranulfus*; *Simon de Monte forti II*; *Edmundus*.

Lenham. 1776, 8. 2017, 31. 2126, 51. Appropriatio Ecclesie. 2097, 47. De vicario. 2097, 63. Decanatus de Lenham. 1976, 40.

Leofegarius, Episc. Herefordensis. 188, 62. Occiditur. 1701, 16.

¶ Leofensis, vel Leonensis, Abbatissa: *Eggiva*.

Leofricus, Abbas S. Albani. 446, 10.

Leofricus, Regis Cancellarius, & Episcopus Cridiatunensis. 182, 46.

Leofricus, vel Lefricus, Comes Merciorum, 181, 20. 184, 52. 389, 12. 2318, 46. & Cestrie. 932, 9. Laudatur. 189, 27. Jesum Christum corporeis oculis videt. 389, 7. 949, 29. Quomodo miraculum id publice innotuerit. 389, 45. Ejus de Godwino sententia. 937, 58. Monasterium Coventrense construxit. 948, 62. 2334, 50. Plura monasteria reparavit. 949, 1. 2334, 52. Moritur. 948, 60. 2334, 47.

Leofruna, vel Leofrima, S. Mariæ, vel S. Mildrethæ, Abbatissa. 168, 54. 1649, 64. 1908, 48.

Leoffius, Abbas Thorneiensis, fit Episc. Wicciorum. 178, 56. 467, 13.

Leofwinus, Abbas Coventrensis, fit Episc. Lichfeldensis. 2333, 12.

Leofwinus, Comes vel Dux Merciorum. 2334, 47.

Leofwinus, Episc. Legecestrensis & Lincolniensis. 457, 4.

Leo, Imp. CP. S. Sophiæ corona capiti imposita, carbunculis & febre correptus moritur. 445, 8. 796, 35.

Leonellus, F. Edwardi III, Dux Clarenfis. 2627, 47. Ejus uxor. 2584, 52. Edwardus Balliolus ei jus suum ad Regnum Scotiæ tradit. 2611, 22. Aliam uxorem ducit. 2629, 49. Veneno perit. 2629, 51.

Leontias, Imp. 435, 10.

Leo II, P. R. 441, 41. 2231.

Leo quidam, per Romanorum patrocinium Pontificatum obtinens, in catalogo non recensetur. 2233.

Leo III, P. R. 2237. Ejus literæ ad Ceonwulfum R. Merciorum: 1743, 47. ad Adelardum, Cantuariensem. 446, 55. Ei lingua & oculi effossi mire restituntur. 115, 9. Iterum eruntur. 447, 9. 1642, 17.

Leo IV, P. R. 450, 21. 2239. V. 449, 35.

Leo V, P. R. 2241. Antipapam habet Christophorum. 452, 67.

Leo VI, P. R. 454, 18. 2241.

Leo VII, P. R. 454, 31. 2241.

Leo VIII, P. R. 457, 42. 2243.

Leo IX, P. R. vocatur Leo X, 1784, 52. 2247. Angeli Pontificatum ei gratulantur. 475, 37. Concilium celebrat. 381, 14. 475, 48. Papatu ob conscientiam cedens, denovo eligitur. 940, 1. 2330, 58. Ejus rescriptum ad Edwardum Confessorem. 381, 51. Pauper leprosus ab eo in lecto suo collocatus, mox evanuit. 475, 42.

Leporinam formam vetulæ quædam induere solitæ. 1076, 13.

Leprosi, Canon de Leprosis. 1450, 4.

Lestage, quid. 957, 48.

¶ Lestingamensis Abbas: *Cedda*.

Leists ab Alfredo instituuntur. 1777, 59.

Letherwithe, quid. 957, 40.

Levigildus, R. Wisigottorum, filium occidit. V. *Erminigildus*.

Leutherius, Episc. Gewisiorum. V. *Eleutherius*.

Lewensis Prior quomodo eligendus. 709, 22. Monasterii valor. 2168, 22.

Lewlinus, Princeps Walliæ. 2347, 17. 2430, 40. Johannes Rex filiam ei uxorem dat. 2417, 42. Johanni homagium facit, & obsides dat, mox tamen rebellat. 2420, 63. Henrico III rebellat. 2439, 6. Willielmum de Brews, vel Breans,

suspendit, ob suspicionem adulterii cum uxore sua commissi. 2431, 20. 2439, 15. Cogitur seipsum & hæredes ad tributum Anglo pendendum obligare. 2436, 31. Quinquaginta librarum millibus mulctatur. 2462, 15. V. *Edwardus I*. Lancea occiditur. 2464, 49. Caput ei amputatur. 2463, 22. & argentea corona redimitum per plateam vocatam *Westchreapportatur*. 2464, 63. Quas molestias Anglis facesserat. 2464, 9. Carmina in ejus laudem: 2463, 36. alia in ejus vituperium. 2463, 41.

Leyland-shire. 956, 65.

Libau, Episc. Landavenfis. 451, 15.

Liberalitatis exempla. 910, 16.

Liber Evangeliorum in mare per triduum demersus, S. Cuthberto prædicente, illæsus recipitur. 19, 27. 20, 30. Liber mirus, mire inventus, inter alia præclaram prophetiam de Christo continens. 2435, 31.

Liberos suos quam sapienter educavit Carolus M. 448, 10.

Lichfeldiam sedem Metropolitani fieri desiderat R. Offa. 445, 20. 1641, 60. 1774, 4. Lichfeldensis dioceseos tres sedes. 618, 43. 975, 63. 2351, 21. V. 1654, 37. ¶ Lichfeldenses, vel Merciorum, Episcopi: *Dunna*; *Coelket*; *Trumbere*; *Jaruman*; *Cedda*; *Wifridus*, vel *Wolfridus*; *Saxulfus*; *Cuthwinus*; *Ceadda*; *Aldwinus*; *Hwicca*; *Hemeli*; *Cuthfrid*; *Aldulfus*; *Brithmarus*; *Wolfrus*; *Leofwinus*; *Robertus*; *Walterus*; *Walterus de Langton*; *Walterus de Skirlow*; *Ricardus Scrope*.

Liesnense, seu de Lesnes, monasterium fundatur. 1445, 47. Ejus valor. 2167, 22. Primus Abbas benedicitur. 1456, 43. ¶ Abbas: *Robertus*.

Lifingus. V. *Livingus*.

Ligea fluvius. 151, 13.

Ligulfi cædem ulciscuntur Northumbrenses. 210, 28.

Limericum, urbs Hiberniæ, conditur. 1075, 3.

Limingenfi Abbatie Withredus terras concedit. 2208, 12. Donatio Kenewolfi & Cuthredi, 2213, 6. Ethelstani. 2223, 4. ¶ Abbas: *Cuthbertus*.

Limpoldus, Comes, fit eremita. 909, 48. Mira de ejus filio historia. 909, 50.

Limpoldus, Dux Austriæ. V. *Ricardus I*, R. Angliæ. Dum puerorum ludicris se immiscet, 1588, 64. equo lapsus pedem lethaliter atterit. 678, 15. 1262, 11. 1589, 11. 2409, 48. Dei judiciis, censura Ecclesiæ, & præcipue morte imminente motus, Ricardi obsides gratis dimittit. 1261, 1262. 2409, 40. Quidam eos a filio dimissos aiunt. 1589, 22.

Linchefore. 1777, 23.

Lincolniæ situs. 782, 65. A fluvio Trenta fossa navigabilis illuc ducitur. 243, 17. Castrum fundatur. 965, 36. Paulinus Ecclesiam ibi construit. 782, 55. Sedes Episcopalis a Dorcestria illuc transfertur. 217, 44. 490, 48. 975, 62. 983, 55. 1654, 41. 2249. Ecclesiam cathedralem a se constructam Remigius dedicare cupiens, morte prævenitur. 217, 46. 490, 55. 1708, 20. 2364, 36. V. *Robertus Herefordensis*. Ecclesia cathedralis, flammis labefacta, instauratur. 1034, 3. Eboracensis asserit eam ad jurisdictionem suam pertinere. 217, 48. 490, 50. 983, 50. 1707, 61. Per xvii annos Episcopo caruit. 1060, 1. Quidam pseudo-propheta dixit, eam Episcopum non amplius habituram. 1060, 4. ¶ Lincolnienses, vel Lindenses, vel Lindisfarorum, vel Dorcestrenses, vel Siddenses seu Sidnacestrenses, Episcopi: *Eadhæc*, vel *Eatheld*; *Ethelwinus*, vel *Ailwinus*; *Ecla*, vel *Etila*; *Adgarus*; *Kinebertus*; *Ceolwulfus*; *Unwona*; *Eadulfus*; *Tocca*, vel *Totca*; *Edbertus*; *Kenulfus*; *Leofwinus*, *Esewinus*; *Eadnothus*; *Ulf*; *Wolwinus*; *Remigius*; *Robertus Bloet*; *Alexander*; *Robertus de Chennehai*, vel *de Casnei*; *Gaufridus*; *Walterus de Constantiis*; *Hugo*; *Robertus Grosseteste*; *Henricus de Lexington*; *Olivernus*; *Henricus Borowasch*; *Johannes de Kinwell*; *Johannes de Bokingham*. ¶ Lincolniæ Comites: *Ranulfus*; *Johannes*; *Henricus de Lacy*.

Lindenses Episcopi. V. *Lincolnienses*.

¶ Lindeseiæ Comes: *Cuthbertus*.

Lindisfarne, insula, unde dicta. 12, 38. *Hallingland* appellatur. 461, 19. 880, 45. Lindisfarnensis terræ fines. 68, 44. Ecclesiæ fundatio, 1, 18. 286, 3. dedicatio. 2, 27. Plumbi laminis regitur. 2, 29. 787, 47. Episcopalis sedes ibi statuitur. 786, 7. Pagani eam depopulantur, 12, 45. 112, 60. sed non impune. 113, 13. De terris & possessionibus quibus locupletabatur. 5, 49. 9, 56. 13, 21. 67. &c. 139, 30. Iterum vastatur. 15, 65. Sedes Episcopalis illinc Cuncacestriam transfertur. 21, 63. 73, 27. 130, 13. 147, 54. V. *Cuncacestre*. Scotorum exercitum, qui Lindisfarnense monasterium diripu-

diripuerant, terra debiscens absorbet. 22, 45. Monachis quando fuerit data licentia bibendi vinum vel cervisiam. 139, 51. ¶ Abbas: *Eata*. ¶ Prior: *Cuthbertus*. ¶ Episcopi. V. *Dunelmum*.
 Lindis, fluvius. 112, 24.
 Ling, imago. 906, 65.
 Lisbona capitur a Christianis, & fit sedes Episcopalis. 277, 9. 1035, 36.
 Litanis septiformis. 435, 36.
 Literarum quantus in Anglia neglectus ante Aluredum. 814, 10. V. *Studia*.
 Littleburn. 1771, 17. 1784, 34. 1879, 12. Ecclesia donatur & appropriatur Abbatiæ de Monte Myrreto. 2106, &c. Portio & onus vicarii. 2108, 34.
 Livingus, Episcopus Wigornensis. 180, 16. 182, 43. 474, 61. 2329, 14.
 Livingus, vel Lifingus, vel Ethelstanus, Episc. Wellensis, fit Archiepiscopus Cantuariensis. 169, 35. 465, 12. 891, 19. 903, 62. 1650. 46. 2245. Quæ Ecclesiæ suæ donaverit. 2223, 12.
 Locrinus, Bruti F. 2484, 23. Rex Scotic. 2484, 35.
 Locustæ Galliam depopulantur, 451, 24. & Palæstinam. 2380, 22.
 Lodoneium quomodo adjectum Regno Scotico. 81, 19.
 Lodovicus. V. *Ludovicus*.
 Loegria. V. *Britannia*, & *Saxulfus*.
 Lollardi. 2289. 2662, 16. 2663, 38.
 Lombardus. V. *Petrus*.
 Londinum, vel Lundonia, vel Lundana, olim Trinovantum vocabatur. 2484, 20. 2727, 5. Ejus magna pars igne consumitur. 114, 45. 118. 2. 161, 30. 213, 47. 217, 3. 263, 4. 877, 37. 2353, 37. Instauratur, & fit habitabilis. 131, 31. 150, 9. 812, 23. A Canuto obsidetur: 904, 10. Liberatur. 904, 35. Dacos sæpe repulit. V. *Daci*. Seditio Londini oritur. V. *Seditio*. Cur in Gregorii M. decreto de Metropolitanorum paritate, Londinensis, non Cantuariensis, fiat mentio. 1632, 28. 1686, 35. Londinensis Ecclesiæ Canonici citra consensum Decani Episcopum eligunt. 506, 5. Rex iis succenset. 506, 10. Eorum uxores incarcerantur & dedecore afficiuntur. 506, 19. P. R. Londinensi capitulo scribit de transferendo Herefordensi in sedem Londinensem. 534, 59. Londini stipulæ constituuntur. 2606, 7. Londinenses Edwardus I merito odio habuit. 2450, 10. Ingravescente annona, quomodo famem a suis propulabant. 2738, 6. Otto inter ipsos & Ricardum II dissidio, privilegiis exuuntur. 2740, 7. Prætoris aliisque incarceratis, custos urbi præficitur. 2740, 18. Rex eos in gratiam recipit. 2740, 33. Pompa magnifica & muneribus Regem & Reginam honorant. 2740, 37. Bancus Regius & Cancellaria illuc reducuntur. 2741, 9. Restituuntur privilegia. 2742, 3. Londinensis Episcopi officium, Episcoporum electiones legere. 491, 29. V. 504, 6. 532, 45. 533, 54. 561, 50. 620, 28. 666, 48. 670, 14 & 21. In Ecclesia Cantuariensi olim fungebatur officio Decani. 1382, 63. 1429, 21. 1566, 5. 1586, 2. Ad dexteram Legati sedet; Wintoniensis, ad sinistram. 656, 61. 671, 41. 1429, 19. 1654, 25. V. *Roffensis*. ¶ Londinensis Archiepiscopus: *Theonus*. ¶ Episcopi: *Mellitus*; *Wina*; *Erkenwaldus*, vel *Erkenwodus*; *Ingal-dus*, vel *Igwoldus*; *Nothelinus*; *Hathubertus*; *Osmundus*; *Theodericus*; *Teodredus*; *Dunstanus*; *Alfthannus*; *Alwoldus*, vel *Ailwardus*; *Robertus*; *Sperafocus*; *Willielmus*; *Mauritius*; *Ricardus de Belmeis*; *Gilbertus Universalis*; *Anselmus*; *Robertus de Sigillo*; *Ricardus de Belmeis*; *Gilbertus Foliot*; *Ricardus*; *Willielmus de S. Maria*; *Eustachius*; *Rogerus*; *Radulfus de Baldock*; *Stephanus*; *Willielmus Courtney*; *Robertus Braybrook*.
 Longinus Christi latus aperuit. 2321, 34.
 Lotharius, F. Clodovei, R. Francorum, Crannium filium rebellantem cum uxore & filiabus comburit. 566, 22.
 Lotharius, F. Ludovici IV, R. Francorum. 883, 32.
 Lotharius, F. Ludovici Pii, Imp. 449, 61. Episcoporum consensu, pellicem conjugii superinducit. 450, 58. 683, 3. Ad Papam se excusatum vadit. 451, 6. Moritur. 451, 12.
 Lotharius, R. Cantia. 441, 31. 741, 28. 757, 7. 1770, 13. 1908, 13. 2232. Charta ejus de terra monasterio Raculfensi donata. 2207, 46. Moritur. 741, 44. 1770, 22.
 Lotharius Saxo, Imp. eligitur. 251, 52. 1019, 23. 2382, 58. Pontificem Rom. pulsum in sede collocat. 1019, 26. Coronatur. 1019, 28. 2383, 12. Rogerum R. Siciliæ ex Apulia fugat. 1019, 31. 1343, 12. 2383, 13. Fredericum fugat. 251, 55.

Lothebrotus pater Inguari & Hubbæ. 804, 9. Ab Edmundo Rege Orient. Anglorum amice excipitur. 804, 20. A venatore Regio ei invidente interficitur. 804, 27. Canis ejus cadem prodit. 804, 31. Venator in exilium actus Dacis affirmat, ipsum Edmundi jussu interemum. 804, 43. Hæc invasionis Danicæ origo. 804, 1.
 Lothewardus, vel Lodewardus, Archiepisc. Eboracensis. 79, 27. 1698, 61.
 Lucana Ecclesia fit metropolitana. 1008, 50.
 Lucani schola. 1176, 53.
 Lucerna in sepulcro inventa, quæ nec flatu nec liquore extinguere potuit. 475, 4. 934, 12. Lucernarum usus in aula Regia intermissas restituitur. 2375, 1.
 Lucius, F. Coyli, R. Britannia, Papam rogat ut prædicatores in Britanniam mittat. 1686, 60. Ecclesiam Westmonasteriensem construxit. 725, 12.
 Lucius II, P. R. 273, 57. 508, 35. 1033, 42. 2253. 2387, 41. Ejus literæ de Abbacia S. Augustini. 1805, 57. 1806, 50. 2117, 18.
 Lucius III, P. R. 612, 38. 1142, 35. 1834, 25. 2257. 2398, 6. Ejus literæ de eligendo Archiepiscopo Cantuariensi. 619, 15. Episcoporum literæ ad eum responsoriæ. 619, 50. Monachorum Cantuariensium ad eum literæ. 620, 55. Saladini ad eum literæ, de commutatione captivorum. 621, 14. Literæ ejus ad Henricum II, de dote Margaritæ; 624, 40. aliæ ad eundem; de negotio terræ S. 1144, 44. Literæ ejus ad Baldewinum Cantuariensem. 627, 52. Moritur. 629, 26. 1478, 10.
 Lucius, vel Lucianus, a sponsæ amplexibus mire prohibetur. 471, 10. 950, 54. 2335, 5.
 Ludecanus, R. Mercia. 778, 38.
 Ludovicus Bavarus, Imp. Regem Angliæ magnifice excipit, 2571, 53. eumque Vicarium Imperii constituit. 2572, 9. Cum eo foedus contra Gallum paciscitur. 2572, 15. Petit ab Anglo licentiam ut concordiam cum Gallo ineat. 2580, 27. qua negata, potestatem Anglo concessam revocat. 2580, 32.
 Ludovicus, Carlomanni frater, R. Francorum. 149, 44.
 Ludovicus, Caroli Simplicis F. transit in Angliam. 454, 11. Fit Rex Francorum. 454, 15. A Normannis capitur. 455, 16. Dimittitur. 455, 27.
 Ludovicus Grossus, Philippi F. R. Francorum. 506, 28. 1003, 39. Turbas movet Henrico I. 1006, 18. Moritur. 1343, 49.
 Ludovicus, Ludovici Grossi F. R. Francia. 1343, 51. Ejus uxor & filia. 506, 29.
 Ludovicus Pius, Imp. Episcopi Aurelianensis versibus emollitus eum a vinculis solutum in gratiam recipit. 449, 13. Carolo Calvo maximam Regni partem concedit. 565, 24. Unde reliqui filii ei rebellant. 449, 36. 565, 29. Id facinus quomodo expiatur. 565, 31 &c. Ad agendam poenitentiam monasterio includitur. 449, 40. Restituitur. 449, 42. Filii ejus imperium inter se partiuntur. 449, 53.
 Ludovicus VII, R. Francia, Archiepiscopum Biturigensem admittere recusans, eo quod contra ejus consensum electus fuerat, per triennium sub Papali interdicto manet. 508, 63. Bernardo persuadente, Archiepiscopum recipit, & Hierosolymam proficiscitur. 275, 57. 509, 8. 1034, 20. 1364, 65. 2387, 60. Literæ Manuelis Imp. CP. transitum & annonam ei promittentes. 509, 29. Ejus exercitus multis cladibus consumitur. 1034, 37. Damascum obsidet. 1365, 8. Hierosolymam venit. 1034, 60. Redit. 278, 34. 525, 11. 1035, 1. Puellæ concubitus suadentibus caste respondet. 1035, 6. 2387, 66. A sacrilegio quam fuerit alienus. 1035, 12. 2388, 6. Jejunium sextæ feriæ cur noluerit omittere. 1035, 14. 2388, 11. Alienoram repudiat. 526, 8. 1040, 14. 1370, 62. Eam Normanno nupsisse ægrefert. 1371, 22. Alienora dixit se monacho, non Regi, nupsisse. 1040, 20. V. *Alienora*. Regis Hispaniæ filiam ducit. 528, 30. In Ecclesiis Normanniæ solenni processione recipitur. 531, 43. Regem Angliæ in palatio excipit. 531, 48. Inimicitia inter ipsos oriuntur. 531, 66. 532, 23. 547, 52. V. *Henricus II, R. Angliæ*. Uxor in puerperio moritur. 532, 8. Alam, Theobaldi Comitiss filiam, ducit. 532, 12. 1381, 28. quæ Philippum ei parit. 1398, 65. Filium Ricardo Daci Aquitaniam in uxorem dat. 547, 60. Thomæ Cantuariensi sumtus suppeditat. 547, 24. eumque Regi conciliare studet. 550, 61. V. *Thomas Beckerus*. Ad Normanniæ vastandam

vastandam ingentem exercitum congregat. 570, 55. 1085, 12. Vernolium obsidet. 570, 59. 1085, 54. Totam Galliam taxat. 571, 1. Ob metum Regis Angliæ ad sua se recipit. 572, 52. 1087, 30. A Flandrensibus adjutus Rothomagum obsidet. 578, 40. Anglo adventante, infecto negotio avolat. 579, 7. Ejus filia nubit Alexio Imperatoris CP. F. 603, 49. 1139, 40. Thomas Cantuariensis ei in somnis apparet. 1139, 56. Thomæ sepulcrum visitat & donariis ornat. 604, 42. 1140, 9. 1457, 4. 2255. Thomæ meritis sanitati restituitur Philippus F. 1139, 50. 1140, 45. Philippus F. eo vivente coronatur. 607, 67. 1140, 47. Paralyti corripitur. 1141, 1. Sigilli potestate privatur. 610, 51. Thesauros, gemmas, vestes pauperibus erogat. 611, 31. Ejus mors. 611, 37. 1457, 56. Epitaphium. 1035, 31. 2388, 26. Literæ ad P. R. de morte Thomæ Cantuariensis. 1065, 8. Litem inter Anglum ejusque filium excitavit & fovit. 1082, 10. 1083, 30. 1084, 23.

Ludovicus VIII, Philippi R. Franciæ F. a Baronibus invitatus, 2423, 59. in Angliam cum exercitu venit. 1868, 38. 2423, 64. Ejus literæ ad Alexandrum Abbatem Augustinensem, de jure suo ad Regnum Angliæ. 1868, 47. Gualo Cardinalis ei obsistit, 1870, 6. eumque excommunicat: 2425, 1. quod & ab Abbate Alexandro, 1870, 25. & a Papa factum. 1870, 33. Barones nonnulli fidelitatem ei jurant. 2424, 1 & 62. Primo mansuete, mox superbe & crudeliter se gerit. 2424, 3. Thanetum insulam, 1870, 35. & alia loca deprædatur. 2424, 11. Angli ab eo recedunt. 2424, 13. Wintoniam cæpit. 2425, 4. Comititis Mareschalli de eo ejiciendo oratio. 2426, 54. In prælio Lincolnienfi 2429, 27. capitur. 2427, 39. Juramento dato, se nunquam in Angliam reversurum, dimittitur. 2427, 60. Mille marcæ ei dantur. 2429, 37. Quid ejus nuntiis pater dixerit. 2427, 48.

Ludovicus IX, R. Franciæ, Damiatam capit, & mox ipse capitur. 2435, 58. Iterum versus terram S. proficiscitur. 2460, 53. Ejus preces pro se & populo. 2460, 62. Mors. 2460, 60.

Luitprandus, Historicus. 432, 38. 452, 3.

Luitprandus, vel **Luibrandus**, R. Longobardorum. 443, 27.

Lukedale. 1879, 6.

Lulingus, Abbas S. Augustini. 1777, 42. 2242.

Luna, causa affluxus & refluxus maris. 112, 28. Portentosa ejus facies a quibusdam visa. 1445, 2. Sanguinea apparet. 238, 39. In ea signum crucis visum. 1047, 43. Dux Lunæ visæ. 229, 55. 263, 55. 1002, 48. 2377, 30. Quinque. 2417, 20.

Lunverd, Episc. Menevensis. 451, 16.

Lupus S. Edmundi caput custodit. 806, 23. Hibernis solenne, lupinam formam induere & exuere. 1077, 65. Exlex lupinum caput habet. 2356, 16.

Lupus, piscis, a niso captus. 666, 22.

Lupus, R. Valentia. 580, 33. 602, 59.

Lusus servis prohibiti. 2737, 53. Lusus alearum crucigeris interdicitur. 1522, 32. Lusus pro pecunia quibus & quatenus permittatur. 1182, 47.

Luxuria Anglos quando primum corruperit. 2369, 27. Quanta fuerit, regnante Ricardo II. 2729, 33. Luxuria monachorum nigrorum. 1279, 12. Luxus omnis in victu & vestitu crucigeris interdictus. 1522, 34.

Luye, fluvius, in tria brachia dividitur. 813, 12.

M.

Macbeotha, R. Scotorum. 187, 14.

Macemur, R. Saracenorum, equo decidens moritur. 624, 12.

Machethad, R. Scotorum. 178, 65.

Magdalena. V. *Maria*.

Magica arte compositum caput tria verba profert. 2706, 1.

Magistratus quomodo constituendi. 2729, 61.

Magna charta confirmatur. 2523, 14. Excommunicantur ejus violatores. 2525, 11.

Magnanimitatis exempla. 911.

Magni martyris cœmeterium in Saxonia quidam choreis & cantilenis profanantes, diris acti per annum integrum cantant & saltant. 465, 14. 891, 29.

Magnus, R. Norreganorum, Orcadas & Menavias insulas subigit. 223, 45.

Magnus, S. Olavi F. R. Norreganorum. 182, 39. Danemarchiam subjugat, 182, 52. & Danubiam. 182, 66. Obit. 183, 2.

Magorum trium corpora de Perfide Constantinopolim, inde Mediolanum, inde Coloniam translata. 1049, 26. 2394, 45. Eorum nomina, & loca ubi singuli regnarint. 1215, 20.

Maguem, Episc. Glasguensis. 1700, 41.

Maguntinus. V. *Moguntinus*.

Mahomet, pseudopropheta. 438, 49.

Maidstonæ Hospitale quantum valeat. 2169, 1.

Mailrossense monasterium sub ditione Regis Scotorum. 45, 29. ¶ Abbates: *Eata*; *Boisilus*; *Cuthbertus*; *Ethelwoldus*.

Majores domus in Francia Regnum administrant, dum Reges domi degeneres deficiunt. 439, 17. Eorum catalogus. 443, 43.

Majorica. 1178, 44.

Malachias, Archiepiscopus Hiberniæ. 276, 62.

Malcolmus II, R. Scotiæ, obit. 178, 64.

Malcolmus III, Regis Cumborum F. Macbeotha victo, per Anglum constituitur Rex Scotiæ. 187, 43. 2333, 4. Vocatur Malcholfus. 482, 27. Ad Anglum ducitur. 190, 10. Magnanimitatis ejus & clementiæ rarum specimen. 367, 14. 2365, 35. Aquilonares Angliæ partes cædibus & incendiis replet. 200, 28. 216, 37. 966, 44. 977, 37. 987, 1. 2344, 61. Quinque Northumbriam vastavit. 218, 43. 990, 5. Ab invasione Ecclesiæ Hagustaldensis mire coercetur. 103, 19. Edgarum Adeling cum aliis profugis recipit. 200, 53. Edgari sororem ducit. 201, 36. 367, 11. 482, 27. 966, 63. Eorum liberi. 201, 42. 367, 62. 967, 1. 2344, 28. Homagium Willielmo I. facit. 972, 33. 2347, 55. 2350, 17. Quibus conditionibus pax inter ipsum & Willielmum II. facta. 216, 56. 490, 30. 987, 1. Willielmus eum ad se venientem videre renuit. 218, 21. 989, 43. Una cum Edwardo F. occiditur. 218, 36. 989, 61. 2365, 25. Erat comes Huntingdoniæ. 975, 20.

Malcolmus IV, R. Scotorum, Henrico II. homagium facit. 536, 8. Obit. 1059, 27.

Maleficiæ. V. *Incantatrices*.

Malgerius, Episc. Wigornensis. 706, 51. Angliam sub interdicto ponens Angliæ exigitur. 2415, 50.

Malgo, R. Britonum. 1154, 33.

Mallingense monasterium quantum valeat. 2167, 33.

Malmesburienfis. V. *Willielmus*. ¶ Malmesburienfes, seu Hludenfes, Abbates: *Ethelherdus*; *Gregorius*; *Robertus*.

Malvernæ monasterium. 953, 65.

Mamfridus Regnum Siciliæ invadit, 2435, 45. 2443, 19. Occiditur. 2435, 47. 2443, 25.

Mammecester, vel

Mancestria, instauratur. 153, 55. 835, 22.

¶ **Mandevillæ Comites**: *Willielmus*; *Galfridus*.

Manes, manerium. 1162, 51.

Manni. V. *Wolmarus*.

Manuel, Imp. CP. V. *Ludovicus VII*. Ejus literæ ad Henricum II. 596, 40. Sultanus Iconii Dominus ejus exercitum in præcipitia agit: 596, 45. 1117, 31. Imp. tamen victoria poritur. 1117, 38. Christianos Hierosolymam tendentes prodidit. 1034, 36. 2387, 62.

Marchadeus Episcopum Belvacensem prælio victum capit. 697, 5.

¶ **Marchiæ Comes**: *Rogerus Mortimerus*.

Marcia, uxor Guithelini, Regina Britonum. 956, 14.

Mare exundat. 171, 42. V. *Inundatio*. S. Cuthberti corpus portantibus transitum siccum præbet. 39, 22. Fluxus & refluxus ejus unde. 112, 28. Imperio Regum haud obtemperat. V. *Canutus*. Maris Græci insulæ: 1217, 29. Adriatici portus: 1220, 17. mediterranei insulæ & portus. 1174, 16. 1178, 37.

Margareta, soror Edgari, Regina Scotorum. 201, 36. 965, 33. Ejus genealogia. 349, 30. 350, 56. Posterii. 2344, 28. mors. 219, 10. 990, 16. 2365, 28.

Margareta, vidua Henrici junioris, nubit Regi Hungariæ. 631, 2. 1480, 58. V. *Henricus II*, R. Angliæ.

S. Mariæ, Dunelmi, Priores. V. *Dunelmum*.

S. Mariæ monasterium Eboraci. V. *Eboracum*.

S. Mariæ monasterium in Scepeia insula fundatur. 1908, 10. Augustinenses quasdam decimas ei concedunt. 1839, 9 & 45. ¶ Abbatisa: *Agnes*.

S. Mariæ monasterium in Thaneto. V. *Menstye*.

B. Mariæ tunica. 151, 46. Ejus sepulcrum a Paganis destruitur. 643, 4. Ejus capillos Augustino misit Gregorius M. 1763, 42. Ejus imago a D. Luca depicta, 727, 52.

727, 52. Romanos a peste inguinaria liberat. 727, 57. Ejus statua a Paganis contempta famem, honorata abundantiam efficit. 1178, 8. Braibanceni poenas luunt ob contumeliam ipsi ipsiusque imagini factam. 1499, 38. Ejus statua, filii statua percussa & vulnerata, suis manibus vestimenta lapidea scindit. 1499, 52. Oratorium suum Cantuariæ quam amarit: 1785, 5. Ejus ruinam ulciscitur. 1785, 25. 2248. Clericos, *Ave maris stella*, cantantes a fulgure tuetur. 2368, 47. 2494, 58. Apparet Dunstano; 1780, 11. 1785, 14. Hagoni Cluniacensi; 2378, 5. fabro lignario, quem jubet ut pacem prædicet: unde Caputiorum origo; 1461, 28. Christianis Prolemaidem obsidentibus. 1205, 12.

Maria, filia Regis Stephani, Abbatisa Rumesiensis, nubit Comiti Bononiæ. 532, 6.

Maria Magdalena presbytero apparet. 988, 61. Ejus corpus ubi condatur. 443, 30. 1173, 48. 1178, 50.

Marianus Scorus. 432, 48. 482, 38. Fit monachus. 943, 46. 2247. Apud Fuldam primo includitur, 966, 41. 2247. post Moguntiam. 2249. 2348, 10. Cyclum Dionysii corrigit. 970, 10. 2348, 12. Robertus Herefordensis ejus Chronica contraxit. 970, 16. 2348, 15.

Maria, soror Th. Becketi, fit Abbatisa Berkingensis. 570, 8. 1424, 11.

Marinus, vel Martinus II, P. R. 130, 49. 148, 10. 150, 2. 451, 59. 2241.

Marmæducus de Twange strenue contra Scotos pugnat. 2518, 26.

Martiliæ quorum Sanctorum reliquiæ sint asservatæ. 1178, 48.

S. Martinus Fulconi Bono apparet. 456, 19.

Martinus I, P. R. 439, 1. 2231.

Martinus II, P. R. V. *Marinus*.

Martinus III, P. R. 2243. Vocatur Marinus. 454, 48.

Martinus IV, P. R. 1938, 16. 2273.

Martinus V, P. R. 2291.

Martis dies Thomæ Cantuariensi ominosus. 556, 14.

Martyr nullus in Hibernia. 1078, 35.

Matildis, Conquæstoris uxor. 197, 54. 482, 24. Coronatur. 963, 6. Obit. 487, 46. 977, 61.

Matildis, Henrici I uxor. 368, 15. 998, 7. 2375, 14. Olim inter sanctimoniales vixerat. 2381, 20. Cantores impense fovit. 2381, 36. Pauperum leproforum pedes humiliter lavat & osculatur. 368, 30. 2381, 33. Moritur. 1006, 67. 2381, 19.

Matildis, Henrici II filia, nubit Henrico Duci Saxonie. 539, 40. 547, 38. 1403, 13. Ejus filii. 1059, 63. Mors. 645, 56.

Matildis, Imperatrix. 236, 14. 368, 48. 1005, 19. V. *Henricus V, Imp.* Ei fidelitatem jurant optimates Angliæ, 254, 58. 504, 39. 1016, 18. 2382, 63. & David Rex Scotiæ. 2384, 41. Comiti Andegavensium copulatur. 255, 26. 504, 41. 2382, 55. Repudiatur. 256, 19. 1018, 42. 2383, 20. Redditur. 1019, 54. Filium Henricum parit. 258, 34. 505, 13. Castella obtinet in Normannia. 505, 58. In Angliam venit. 266, 24. 1029, 62. 1349, 15. 2386, 1. Stephanum Regem bello victum in custodiam conjicit. 269, 45. 508, 16. 1031, 30. 1354, 33. 2386, 56. Major Regni pars se ei dedit. 269, 60. 1030, 6. 1354, 41. 2386, 60. Regina aliique eam interpellant pro libertate Stephani, sed frustra. 1355, 22. 2386, 66. Superbia & truculentia suorum odia conciliat. 270, 17. 1031, 38 &c. A Londino fugam corripit. 1355, 41. Turrim Wintoniensem obsidet. 270, 39. 508, 22. 1031, 63. 2387, 10. Ejus copiæ dissipantur. 270, 40, &c. 1032, 3. 1356, 17. Stephanus eam obsidet Oxonii. 508, 29. 1357, 64. Albis induta per nives, noctu fugit. 274, 31. 1032, 30. 1358, 19. 2387, 28. Molestiarum pertæsa, in Normanniam recit. 1363, 1. Eam a patre fuisse exheredatam, jurat Hugo Bigod. 505, 49. Dicitur fuisse Regi Hierosolymorum copulata. 2384, 48. Moritur. 503, 1. 1059, 59.

Matildis, pia matrona artis polymitarie perita. 409, 24.

Matildis, R. Stephani uxor, moritur. 280, 15. 527, 10. 1372, 29. Quæ fuerit ei mater. 368, 50.

Matres debent lactare liberos. 472, 16. Maternæ crudelitatis exemplum. 563, 43.

Matrimonii dignitas; 682, 16. 1113, 22. 1436, 13. incommoda. 749, 8. Ejus jura olim negligebant Hiberni. 279, 55. 1071, 47. 1075, 56. Fœmina ad nuptias non cogenda. 930, 45. Quomodo contrahendum. 861, 43. Presbyter debet interesse. 862, 13. Clandestina matrimonia prohibentur. 1431, 61. Cum quibus non contrahendum. 919, 59. Confanguineis prohibitum. 249, 11. 254, 25. Pueris puellæ

non conjungendæ. 1431, 66. De nuptiarum successu præstigia. 609, 39. 610, 35. V. *Conjugium*.

N. Matthæi corpus invenitur. 2382, 67.

Matthæus de Clera. 671, 19.

Matthæus, Comes Boloniensis, Henrico II molestus. 1402, 34. Henrico Juniori homagium facit, & honores ab eo accipit. 1084, 49. 1424, 46. Divino judicio, lethaliter vulneratur. 571, 35. 1426, 15.

S. Mauricii vexillum Adelstano missum. 2321, 37.

Mauritio cuidam miles, in somnis apparens, destructionem Angliæ prædicat. 2417, 50.

Mauritius, Abbas Rievallensis. 274, 52.

Mauritius, Comes Andegavensis. 461, 35.

Mauritius, Episc. Bangorensis. 1665, 40.

Mauritius, Episc. Londinensis. 59, 12. 213, 15. 225, 65. 487, 50. 491, 29. 979, 5. Ecclesiam D. Pauli inchoat. 979, 53.

Mauritius, Imp. Reipublicæ ministros ab ecclesiasticis officiis & vita monastica arcet: 433, 33. De qua constitutione cum ipso expostulat Gregorius M. 433, 38. Notarius olim fuerat. 433, 41. Christus ei optionem dat utrum hic an in futuro seculo puniri velleret. 434, 23. A Phoca cum uxore & filiis interficitur. 434, 34.

Maynardus mortem aliis injuste machinatus, collum frangit. 913, 39.

Medeshamstede, vel Medeshastide. V. *Burgh*.

Mediolanum de sue lanigero nomen & omen habet. 591, 32. Ibi res miranda accidit. 238, 30. 1006, 48. Vastatur a Frederico Imp. 590, 51. 1383, 26. Instauratur. 1403, 18. Cives gloriosum triumphum de Frederico reportant. 591, 10.

Melchisedech fuisse Sem Judæi dicunt. 351, 25.

Melda, manifestatio. 848, 29.

Mellitus, Episc. Londinensis. 385, 13. 437, 8. 735, 24. 743, 41. Ejicitur. 437, 42. 738, 65. 1633, 33. Galliam adit. 739, 7. Statim revocatur. 437, 46. 739, 39. Londinenses nolunt eum recipere. 739, 40. 744, 19. 1633, 40. S. Petri Ecclesiam Westmonasterii struxit. 456, 52. V. D. *Petrus*. Fit Archiep. Cantuariensis. 100, 24. 437, 53. 739, 47. 1633, 61. 2229. Precibus flammam restinguit. 739, 53. Podagra laborabat. 1633, 65. Ejus mors. 739, 56. 1768, 51.

Membro membrum quid præstet. 827, 7.

Mendacium publicum qui fingit, lingua privandus. 825, 12.

Mendaces juste puniuntur. 176, 3. 365, 61.

Mendicandi nullum præceptum. 2658, 11. Qui laborare valent, mendicare non debent. 2658, 41. 2659, 47. Statutum de Mendicis. 2732, 1. Fratrum Mendicantium diversi ordines. 2438, 64. Quid de istis senserit Wiclifus, 2651, 24. quid ejus loci. 2658, 11 & 37. 2660, 46. 2661, 15.

Menevenses, seu de S. David, Episcopi. V. *Gelardus*. ¶ *Lunverdy*; *Tremery*; *Elnodus*; *Bleduc*; *Wilfridus*; *Bernardus*; *David*; *Petrus*; *Gaufridus*.

Menevia. V. *Anglesey*.

¶ Menroffensis Abbas: *Simon Waltheof*.

Mentire. 1783, 43. 1799, 42. 1828, 16. 1836, 59. 1883, 48. 1889, 16. 1933, 14. 1962, 30. 2127, 2128. Compositio inter Vicarium de Mentire & Vicarium S. Laurentii. 1922, 38. Decanatus de Mentire quot Ecclesias contineat. 1976, 35. Appropriatio Ecclesiæ. 2115, 55. Charta de mercatu ibi habendo, 2130, 66. V. *Thanet*. S. Mariæ monasterium ibi fundatum. 1770, 33. 1907, 16. Ejus benefactores. 1770, 51. 1771, 4 & 26 & 54. A Danis vastatur. 1780, 24. ¶ Abbatisa: *Eormenburgha*, vel *Eabba*; *Mildritha*; *Edburga*; *Sigeburtha*; *Seledritha*; *Leofritha*, vel *Leofritha*.

Mensurarum custodes, olim Episcopi. 845, 46. Wintoniensis mensura, canon reliquarum. 872, 40. Leges de mensuris aridorum & liquidorum. 1258, 18. Mensura terrarum. 2391, 33. de Mercatoribus lex. 825, 22.

Merchenelaga, seu Mercia lex. V. *Legem*.

Mercii unde dicti. 956, 15. Convertuntur. 771, 23. 1908, 22. Quinam comitatus fuerint in Mercia. 801, 14. Mercia in quinque dioceses divisa. 441, 14. 801, 20. Mercii a Dacis subiguntur. 810, 38. De eorum Regno & Regibus. 771, 7. ¶ Merciorum Reges: *Crida*; *Wibba*; *Ceorlus*; *Penda*; *Ofswius*; *Wolferus*; *Merewaldus*; *Adelredus*; *Kenredus*; *Cheolredus*, vel *Kelredus*; *Ethelbaldus*; *Beornredus*; *Offa*; *Egfridus*; *Kenulfus*; *Kenelmus*; *Quendreda*; *Ceolwulfus*; *Bernulfus*; *Ludecanus*; *Milefridus*; *Wilasus*; *Bertulfus*; *Burthredus*, vel *Burredus*, vel *Bernredus*; *Elfredus*; *Colwulfus*, vel *Ceolwulfus*; *Alfricus*. ¶ Merciorum Ducis, seu Comites: *Ethelredus*; *Egelfleda*; *Elferus*; *Alfricus*; *Edricus* *Streone*; *Leofwi-*

Leofwinus; Leofricus; Algarus; Edwinus. ¶ Merciorum Episcopi. V. *Lichfeldenses*, & *Lincolnienses*.
 Meretrices quomodo puniendæ. 831, 12. 922, 65.
 Merewaldi, vel Mearwaldi, R. Merciorum, uxor; 89, 40. Liberi. 440, 20.
 Merlinus. V. *Prophetia*.
 Meroveus, R. Franciæ. 1017, 4.
 Merovingorum familia in Francia extinguitur. 442, 51.
 Merton. 1776, 54.
 ¶ Mertonienfis Prior: *Robertus*. Temporalia & spiritualia hujus cœnobii quantum valeant. 2167, 11.
 Merwinna, Abbatiſſa Rumeſienſis. 158, 50.
Messethernes, presbyteri. 845, 65.
 Meteora ignea. 104, 29. 106, 23. 112, 10. V. *Ignis*.
 Michael archangelus Wilfridi mortem prædicit. 1742, 1.
 Michael, Episc. Glasguensis. 1713, 20.
 Michael Pecham, Abbas S. Augustini, ab Episcopo Wintonienſi benedicitur. 2151, 40. 2286. Gregorii XI. ad eum literæ. 2151, 14. Ejus literæ ad Urbanum VI, P. R. 2156, 10. Archiepiſcopus colligendi tributi officium ei imponit: 2158, 5. Sed Archiepiſcopo parere dedignatus, petit ut per mandatum regium collector conſtituatur. 2159, 11. Ejus literæ ad Decanos de isto negotio, 2160, 5. & Decanorum ad ipsum. 2160, 39. Modus & ratio collectionis. 2160, 2180. Exoneratur officio quodam quod Rex ei demandat. 2180, 55. Gallos Angliam invadentes repellit. 2181, 61.
 Michael de Pole, Regni Cancellarius. 2672, 62. Fit Comes Suffolciæ. 2675, 60. Hostium naves captas, accepta pecunia, dimittit. 2678, 46. Senatu postulante, 2680, 62. Cancellariatu movetur. 2683, 43. Senatus eum carcere & gravi mulcta punit. 2683, 47. Rex eum libertati reddit. 2683, 55. Crimina ei objecta. 2684, 1. Suadet Regi ut contra parliamenti statutum & juramentum suum agat. 2693, 48. Ab aula fugit, & Caletii sub vili habitu latet. 2702, 1. Captus, in Angliam reducitur. 2702, 10. Senatus judicio proſcribitur. 2706, 36. Proditionis in regem & Remp. accusatur. 2714—2726.
 ¶ Middeltonienſes Abbates: *Cymewardus; Agelricus*.
 Middleton. 1788, 38. 1828, 59. 1836, 62. 1839, 15. 1844, 37. 1845, 45. 1860, 17. 1883, 49. 2072, &c. 2129, 27. Appropriatio Ecclesiæ. 2091. Ordinatio Vicariæ. 2093, 46.
Mid thrina, cum ter. 897, 21.
 Milburga. 741, 18.
 Mildenhale. 1162, 54.
 Mildreda, vel
 Mildritha. 90, 17. 741, 18. Ad monasterium Kalanenſe mittitur. 1907, 20. Ibi in ardentem clibanum conſecta, poſt tres horas illæſa exit. 1907, 30. Abbatiſſa eam terræ allidit, crines avellit, &c. 1907, 36. Domum revocatur. 1907, 42. Angelus in columbæ ſpecie dormientis capiti adſtat. 90, 40. Erat Abbatiſſa S. Mariæ in Thaneto inſula. 50, 32. 1770, 54. 1907, 51. Ejus genealogia; 1906, 2. Sepultura; 1907, 64. Epitaphia. 1912, 9. Ejus corpus Auguſtinianis datur. 1783, 43. 1905, 66. Tranſfertur: 1910, 39. 2246. Iterum; 1783, 60. Tertio; 1784, 67. Quarto. 1911, 2. 2272. V. *Elſtanus*. Mauro cuidam apparer. 1911, 10. Edwardo I in ſomnis apparens, eum a ſacrilego incepro abſtinet. 1962, &c. 2274.
 Milefridus, R. Merciorum. 7054, 25. 778, 39. V. *Ethelbertus*, R. *Orient. Anglorum*.
 Mileſii Regis filii in Hiberniam appellant. 1074, 8.
 Miles mire converſus. 736, 24. Militibus immunitates conceduntur. 311, 53. 1022, 37.
 Milo, Stephani R. Conſtabularius, conſilio & auxilio Imperatricem adjuvat. 1349, 46. 1355, 49. Fit Comes Herefordiæ. 1355, 57. De vita periclitatur. 1356, 46. Inter venandum ſagitta tranſfixus moritur. 273, 50. 1359, 13.
 Milvus carnes raptas ſponte reſtituit. 1783, 7.
 Minerva quomodo electa Athenarum tutelaris D. a. 815, 27.
 Miniſtri verbi, ab omnibus audiendi. 733, 13.
 Minorum fratrum ordo. V. *Franciſcani*.
 Miracula. 471, 1. 475, 38 & 42. 610, 13. & paſſim. Miracula ſcire & tegere, ſacrilegum. 415, 1. Miraculorum dono ne elevetur animus, cavendum. 732, 1. Sanctorum miracula in dubium vocata. 1297, 11.
Mire heved. 888, 4.
 Miſericordiæ exceſſus melior quam duritiæ. 461, 2. In judiciis, exercenda. 922, 4.
 Miſſam an Chriſtus ordinavit. 2650, 24. 2660, 63. Quantum

eam horreat diabolus. 1045, 43. 2393, 10. Non niſi a caſtis celebranda. 34, 66. Eſt minoris momenti quam prædicatio verbi. 2661, 1. Fœmina Miſſam celebrat. 2738, 59. Miſſæ celebratæ pro iis qui male vixerint, inanes. 2658, 5. Quot Miſſas Regi conceſſerit Abbas S. Auguſtini. 1958, 47. Canon Miſſæ tribus verbis a Gregorio M. augeatur. 436, 28. Quædam inſuper a Gregorio III adduntur. 443, 23.
 Mitridates, R. Ponti. 564, 3.
 Mitra, annulus, chirothecæ, emancipationis ſigna. 602, 56.
 Modredus, nepos Arthuri, R. Britonum. 1153, 38.
 Moguntiniſis pontis. V. *Pons*.
 Monachi quibus operibus ſe olim exercuerint. 93. 15 & 31. Quod pluribus eorum viſum eſt, id ab omnibus obſervandum. 1448, 50. Iis peculium habere non licet, 1450, 50. nec ſeorſum extra fratrum conſortium vivere. 1450, 42. Sanciuntur ut libere & quiete res ſuas poſſideant & diſponant. 1639, 7. Quicumque ex monacho clericus fit, a priore propoſito deviare prohibetur. 328, 30. 1348, 30. Canon de monaſtica diſciplina obſervanda. 2211, 63. Quid de ea ſenſerint Wicliviæ. 2651, 13. 2658, 2659. Monachi religionem ſuam Chriſti religione perfectiorem aſſerunt. 2659, 43. Contrarium docent Wicliviæ. 2661, 9 & 22. Monachis non comelandum. 886, 1. Monachi luxurioſe viventes ab angelis percutiuntur. 445, 53. Monachi S. Trinitatis, luxu dediti. 1781, 29. 2362, 60. Monachi homicidæ degradantur. 1000, 65. De monachi cujuſdam anima mira hiſtoria. 857, 11. Monachi Dunelmienſes Regini offendunt, eligendo Episcopum, ipſo inconſulto. 681, 35. V. *Dunelmum*. Monachi clericis præferuntur: 1255, 56. 2407, 52. Clerici monachis; 2661, 24. quod abſurdum. 1639, 60. Clericis expulſis, monachi in monaſteriis collocantur: 158, 28 & 61. 458, 26. 460, 64. 701, 8. 864, 38. 867, 63. 1255, 62. 1780, 59. Monachis exactis, clerici cum uxoribus introducuntur: 160, 25. 870, 16. 1643, 31 & 47. 2363, 16. Quod nefas imago Crucifixi voce humana loquens Wintoniæ prohibet. 870, 21. 1647, 23. Papali decreto idem prohibetur. 2363, 24. Quantum inter monachos & clericos odium. 1594, 12. Quam parum dilectionis inter monachos diverſi ordinis. 2598, 36. Henrici II de iis querela. 1595, 23. Rex & Episcopi eorum privilegia imminuere ſtudent. 1556, 49. 1557, 34. 1595, 1596. 1662, 35. 1676, 40. Ex ordine monaſtico olim eligebantur Archiepiſcopi Cantuarienſes. 247, 50. 1662, 36. V. *Cantuarienſem*. Dæmon monachi habitu indutus quomodo ſe geſſerit. 1344, 63.
 Monaculus, R. Limerici. 1128, 38.
 Monasterium ingredi quibus non liceat. V. *Conjugium*. Pueri in monaſteria non recipiendi. 1815, 55. Per cc annos, dum Danica ſcilicet tyrannis hic duravit, monaſteria ubique vel deſtructa vel deſerta. 206, 33. 1643, 50. 1645, 53. 1650, 55. Monasterium ingreſſurus Bernardus quæ dicere contineverit. 1042, 44. 2389, 39. Monasteriorum in Cantuarienſi diœceſi & Roſſenſi catalogus. 2145. ¶ Monasteria, quorum in his libris mentio: *Abingdonenſe; S. Albani; Angleſienſe; S. Auguſtini, Cantuariæ; de Badrichesworth, vel S. Edmundi; Bangorenſe; S. Bartholomæi de Smithfelde; Bathoniense; ad Bellum, vel de Bello; S. Benedicti in Norfolcia; Berkingenſe; Bermundſienſe; Beverlacenſe; Biſingtonenſe; Boxleienſe; Brincaburgenſe; Brugeneſe; de Burch, Burgh, vel de Burgo; Caldenſe; S. Carliſi; Cernackenſe; Ceſtrenſe; Chertoe; Chertſienſe; Cirkamenſe; Clerkenwellenſe; Coldinghamenſe, vel Coludimbercenſe; Coventrenſe; Cowmbwellenſe, vel Cumbwellenſe; Creca; Crowlandenſe; Croxtonenſe; Cumbermerenſe; Dewlencroſſenſe; Doroberniæ; Doveræ; Drulegenſe; Dunelmeneſe; S. Ebbæ; Eboraci; S. Edmundi; Egeſhamenſe; Elienſe; Engueſhamenſe; Ethelingbeienſe; Eviſhamenſe; Fewerſhamenſe; Folctonenſe; Fontanenſe, vel de Fontibus; Fordenſe; de Gynes; Girvenſe; Giſebarnenſe; Glaſtonienſe; Gloceſtrenſe; S. Gregorii, Cantuariæ; Haguſtaldenſe; Hideneſe; Hludonſe; Holmenſe; Hortonenſe; Hurlenſe; de Kyrkby Beller; Langdonenſe; Lantonienſe; de Ledes; de Liof, vel Leonenſe; de Leſnes; de Lewes; de Leſtingaham; de Liminges; Lindiſfarnenſe; Mailroſſenſe; Mallingenſe; Malmesburienſe; S. Maria; S. Martini; de Medeſhamſted; Menroſſenſe; Mertonenſe; de Menſtre; Middletonienſe; de Northpath; Nortonenſe; Noſtlienſe, vel de S. Botulfo, vel S. Ofwaldi; Norwum; S. Oſithæ de Chic; de Parco; Perſcovenſe; Pontis Roberti; Raulſenſe; S. Radegunda; Rameſienſi; Regaliſ vallii; Rievallenſe; Ripenſe, vel de fontibus juxta Ripum, vel Fountney; Rumeſienſi; Sagieneſe; Salopieneſe; Selebieneſe; S. Sepulchri; Cantuariæ; S. Sex-*

S. Sexburgæ, in *Scapeia*; *Shaftesburiense*; *Spaldingense*; *Streneshaldense*; *S. Swithuni*, *Wintoniæ*; *Tavistokiense*; *Theokesburiense*; *S. Trinitatis*, *Cantuariæ*; *S. Vincentii*; *Wardunense*; *Warwellense*; *de Wellam*; *Westmonasterium*; *Westwoodense*; *Winburnense*; *Wincelcombenfe*; *Wiramuthense*; *Witebienne*.

Monetariæ leges. 843,26. 898,899. Moneta una esto per totum Regnum. 843,25. 872,32. 1258,37. Falsam vel facere vel expendere, prohibitum. 249,37. Falsariis manus amputandæ. 898,45. 923,30. Amputatis dexteris, evirandi. 254,37. Oculis & testiculis privandi. 231,6. 504,21. 1000,49. 2377,59. Monetæ corruptores puniuntur. 1457,23. 2678,59. Ob monetam retonsam multi supplicio affecti. 2463,63. Monetarii quot in quibus urbibus esse debeant. 843,31. 899,8. Moneta nova. 531,37. Rotunda. 611,41. Denarii & oboli rotundi cuduntur. 2377,60. 2463,6 & 62. *Pollardi*, *Crocaldi*, *Rosarii*. 2493,65. *Nobile*. 2584,26. 2678,60.

Mongeham parva. 1775,20. 1779,55.

Monia, insula. 883,2.

Mons fidei adminiculo levatur. V. *Sutor*.

Monstrosa mulier, duo capita & quatuor brachia, &c. habens. 136,60. 864,30. 973,28. **Monstrosus** porcus; 1004,1. pullus. 1004,2.

Montgomeriæ castrum a Wallensibus destruitur. 991,57.

Montis Myrteti monasterium. Ejus situs & status. 2189,4. Ecclesiæ *Littleburnensis* ei conceditur. 2107,15. 2190,21. **Conventio** inter Abbatem ejusdem & Abbatem *S. Augustini*. 2192,31.

Montis-forelli castrum. 577,60.

Morbum regium quis primus e Regibus Angliæ curavit. 950,9. **Morbus**, homines latrare faciens. 2580,45. Alius, homines passim ad insaniam adigens, adeo ut in sylvis ferarum more se abiant. 2609,40.

¶ **Moritonii**, *Moritunenses*, seu de *Moretoil*, *Comites*: *Robertus*; *Rogerus*; *Willielmus*; *Johannes*, postea *Rex Angliæ*.

Morkarus, vel *Marcherus*, vel *Malcherus*, *Algari F. Comes Northumbriæ* una cum *Osulfo* & *Copio*. 37,58. 193,17. 203,16. 204,46. 948,37. 2337,37. Ab *Haroldo Harfag* superatur. 2399,48. A bello *Haltingensi* se subtrahit. 480,41. 961,2. 2343,8. *Willielmo Conquæstori* rebellat. 969,33. 2347,32. *Caprus* occiditur. 969,49.

¶ **Morthpathensis** Abbas: *Robertus*.

Mortmain. V. *Statutum*.

Mortuus suscitatus mortuo peccata condonat. 737,23. Ad pristinam vitam reverti recusat. 737,32. V. *Oratio*.

Moyes, *Prior Coventrensis*. 1464,33.

Mulctæ pecuniariæ. 819,57.

Mulier. V. *Femina*.

Multitudo exercitus sæpe impedimento est. 1026,51.

Mulus. V. *wolf*.

Mundbreche, quid. 923,59. 957,20.

Munerum largitor, orator facundissimus. 2376,57. De munerum acceptoribus dictum *Edmundi Cantuariensis*. 2434,48.

Mures hominem quendam potentem devorant. 978,10. 2351,61.

Muscarum prælium. 2736,4.

Muste, *F. Noridini*. 1204,40. *Saladinus Christianorum* opem adversus ipsum implorat. 1206,29. Promittit se suosque Christianismum amplexuros, modo ipsi contra *Saladinum* Christiani opulentur. 1206,44.

Mutus si peccat, mulctandus pater. 823,47.

Miskemung, quid. 957,23.

N.

N Abugodonosoris corpus effosum minutatim discerpitur. 563,28.

Nathanael, Abbas *S. Augustini*. 1769,16. 2232.

Natingdon. 2071,62.

Naufragos quantopere curavit *Henricus II.* 1152,14. **Lex** de eorum bonis. 1187,58. Qui eos spoliant, excommunicandi. 1453,24.

Nauton, *R. Pictorum*. 773,56.

Necromantes. V. *Palumbus*, & *Demon*, & *Magica*.

Negatio semper firmior quam affirmatio. 901,16.

S. Neotus. 814,12. 818,27.

Nero, immanis parricida, ex posteris *Augusti* ultimus. 564,66.

Newark castrum a quo fundatum. 1027,43.

Newburgenfis Ecclesia fundata. 1028,59.

Newington. 1788,52. 1927,14. 2017,41. 2129,4. De variis ejus possessoribus historia. 1931,14. **Advocatio** Ecclesiæ ad quem pertineat. 1930,21.

Nicæa capitur a Christianis. 473,13.

Nicolaus, Abbas *Walthamensis*, unus e *XIV Regni Præfatis*. 2685,62. 2687,37.

Nicolaus, Abbas *Witebientis*. 205,30.

Nicolaus *Brembre*, vel *Brembylle*, vel *Brembulle*, unus e seductoribus *Ricardi II.* 2694,5. Ab aula pellitur. 2705,3. **Capita** accusationis. 2714—2726. Quam charus Regi fuerat: 2726,56. Quam crudelis. 2726,59. Obtruncatur. 2727,1.

Nicolaus, *Episcopus Clamorgacensis*. 1367,11.

Nicolaus, *Episc. Landavenfis*: 1665,44. Idem fortassis cum *Clamorgacensi*.

Nicolaus, *Episc. Sarisburiensis*. 2492,9.

Nicolaus *Herford* de sacramento *Altaris* quid senserit. 2655,56. *Romam* profectus, 2657,3. a *Papa* pro hæterico habitus incarceratur. 2657,21. A Romanis liberatus, domum redit. 2657,57. *Archiep. Cantuariensis* eum in carcerem trudit. 2657,59. Ejus opiniones. 2657,62.

Nicolaus I, *P.R.* 450,54. 2239.

Nicolaus II, *P.R.* 477,48. 1701,45. **Concilium** *Vercellense* celebrat. 2335,66. **Privilegium** ab eo Ecclesiæ *Westmonasteriensi* indultum. 387,46 &c.

Nicolaus III, *P.R.* 1727,13. 2271. 2461,59. 2465,27.

Nicolaus IV, *P.R.* 2273.

Nicolaus V, *Antipapa*. 2553,57.

Nicolaus, *Prior Brincaburgensis*. 281,7.

Nicolaus de *Spina*, Abbas *S. Augustini*, eligitur. 1920,41. **Benedicitur** *Romæ*. 1921,1. 2272. Ejus literæ ad monasteria Angliæ, quærentes quid in singulis locis fiat pro *Abbatibus* &c. illius monasterii defunctis. 1924,24. Fit *Conservator ordinis Præmonstratensis*. 1925,7. Ejus literæ ad *Priorem Westmonasterii*. 1925,14. **Institutiones** ejus. 1935, &c. **Laudatur**. 1937,52. *Abbatia* sponte se abdicat. 1937,65. 2274. & ad *Carthusianos* in monasterio *Selbiensi* se recipit. 1964,41. **Succesor** ejus annuam decem marcarum pensionem ei largitur. 1964,17.

S. Nicolaus ubi fuerat natus; 1217,13. ubi *Episcopus*; 1216,15. ubi sepultus. 1220,46. Ejus translatio. 483,3. 983,36. 2359,38. *Rex Persarum* conatus ejus arcam temerare, classem perdit. 447,55.

Nigellus, *Episc. Eliensis*. 257,52. 505,11. 1019,62. 1027,47. **Regno** exigitur. 508,10. 2385,46.

Nimedes, cum quatuor filiis, e *Scythia* in *Hiberniam* venit. 1073,60.

Ninia, *Episcopus Britonum*, australes *Pictos* convertit. 786,28. 1635,51.

Ninus, *R. Assyriorum*. 562,57.

Ninyas, *Nini F.* 562,66.

Nisus lupum piscem capit. 66,22.

Nix ingens. 105,63. 182,54. 475,3. 799,30. 2330,30.

Nobilitas, magnum ad virtutem calcar. 350,34.

Norbertus, vel *Northbertus*, autor ordinis *Præmonstratensium*. 1043,22. 2381,17.

¶ **Norfolciæ** Comes: *Rogerus Bigot*.

Normannorum virtus & victoriæ deprædicantur. 339,28. 959,45. 1026,17. **Biero** duce, *Franciam* infestant: 450,15. urbes invadunt. 450,41. In patriam reversi, intestino bello pereunt. 451,21. Duce *Rollone*, *Franciam* iterum invadunt. 451,52. *Flandrenses* *Normanniam* invadentes, submersi sunt. 568,17. *Pro Normannis elementa decertant*, *Regis Franciæ* dictum. 568,17. *Normannicæ* Ecclesiæ jura & privilegia. 657,40. *Normanniæ* *Duci* coram *Rege Franciæ* gladio accingi licet; *Regi Franciæ* coram ipso, non item. 856,47. 959,61. *Normanni* totam faciem radere solebant. 2341,53. Eorum imperium in *Anglia* quamdiu duraturum, prædicitur. 960,64. Iis solenne, postquam alios deprefferint, seipsos deprimere. 981,33. 2354,46. Quam dura *Anglorum* sub eos conditio. 962,4. 980,57. 981,42. 2354,43. **Divina** in eos vindicta. 984,7. *Gallus Anglo* *Normanniam* eripit. 2420,33. ¶ **Normannorum** *Duces*: *Rollo*; *Willielmus Longa-spata*; *Ricardus Vetus*; *Ricardus II*; *Ricardus III*; *Robertus*; *Willielmus Bastardus*; *Robertus Curteosa*.

Norregani, *Olavum* regem vilipendentes, *Canutum* admittunt. 468,31.

Northamptonia comburitur. 888,19. Ejus castrum. 975,2. **Monasterium** *S. Andreæ*. 975,1. *Baronibus* illuc convolantibus;

lantibus, 2447, 6. Henricus III eam expugnat. 2447, 31.
 ¶ Comites: *Simon Silvanectensis*; *Simon*, ejus F; *Willielmus de Boun*.
 Northburn. 1768, 7. 1799, 51. 1814, 44. 1828, 16. 1836, 59. 1837, 51. 1883, 48. 1959, 11. Ecclesiæ appropriatio. 2110, 21. Vicaria, 2111, &c.
 Northumbria, seu Northymbria, seu Northanhymbria, longe latior fuit olim quam nunc est. 285, 5 &c. 956, 47. Dividebatur in Deiram & Berniciam. 285, 9. Candidæ casæ Episcopatus Regibus Northumbriæ fuit subiectus. 801, 32. Qui Comitatus in eo Regno contenti. 801, 24. De Northumbriæ Regno & Regibus. 779, 12. Northumbri vocantur Humbrenenses. 799, 29. Convertuntur. 782, 43. Olim leves erant & infideles. 862, 44. Eorum terra flamma & ferro a Dacis vastatur, 300, 32. 315, 65. & a Scotis. 264, 45. V. *Scoti*. Invitant Dacos contra Willielmum I. 482, 31. 1703, 1. Terra per novennium cultore destituitur. 199, 30. 966, 11. 1708, 37. 2344, 51. ¶ Reges: *Occa* frater *Hengisti*; *Ida*; *Ella*; *Glappa*; *Adda*; *Ethelricus*; *Theodericus*; *Frithuwoldus*; *Hussus*; *Ethelfrith*, vel *Edelfridus*; *Edwinus*; *Osricus*; *Ainfridus*; *Oswaldus*; *Oswinus*; *Oswinus*; *Egfridus*; *Alfridus*; *Osredus*; *Kenredus*, vel *Coenredus*; *Osricus*; *Ceolwulfus*; *Egbertus*, vel *Eadbertus*; *Osulfus*; *Ethelwaldus Moll*; *Alcredus*, vel *Alredus*; *Earnredus*; *Ethelredus*; *Elfwaldus*; *Osredus II*; *Ethelredus* iterum; *Osbaldus*, vel *Oswaldus*; *Eardulfus*, vel *Ardulfus*; *Osbrichtus*, vel *Osbertus*; *Alla*, vel *Ella*; *Egbertus II*; *Ricfig*; *Egbertus III*; *Guthredus*; *Guthrum*; *Ethelwoldus*, *Edwardi Senioris* frater; *Sibtricus*, vel *Sidricus*; *Guthferthus*, vel *Gudfredus*; *Reingnoldus*, vel *Reginaldus*; *Anlaf*, vel *Onlaf*, *Sidrici F*; *Huib*, *Haroldi F*; *Eiricus*. ¶ Comites: *Osulfus*, cui socius *Oslacus*; *Waltheovus I*; *Uthredus*; *Hircus*; *Eadulfus Cutel*; *Aldredus*; *Eadulfus II*; *Siwardus*; *Tostius*; *Morkarus*, cui socii *Osulfus* & *Copsius*; *Gospatricus*; *Waltheovus II*; *Walcherus*, Episcopus Dunelmensis; *Albricus*, vel *Albericus*; *Robertus de Mulbreio*, vel *Moubray*; *Henricus*, *Davidis R. Scotiæ F*; *Willielmus*, ejus frater; *Hemicus Percy*.
 Nortonensis Prioratus in agro Cestrensi fundatur. 1020, 3. 2383, 44.
 Norwagensis quidam fortissime pugnat. 959, 12. 2339, 63.
 Norwicum capitur. 576, 4. 1427, 18. Devastatur. 165, 38. Illuc sedes Episcopalis transfertur. 491, 60. ¶ Norwicenses, seu Orientalium Anglorum Episcopi: *Felix*; *Jacobus*; *Bonifacius*; *Bisi*; *Baldewinus*; *Hecca*; *Egbertus*; *Hedhelac*; *Tydfrius*; *Weremundus*; *Theodorus*; *Alfwinnus*; *Alfricus*; *Stigandus*; *Grimkitellus*; *Egelmarus*; *Arfastus*, vel *Herfastus*; *Willielmus Herbertus*; *Herweus*; [vide errata 1707, 20.] *Everardus*; *Willielmus Turbo*; *Johannes*; *Johannes de Gray*; *Pandulfus*; *Walterus*; *Simon de Wanton*; *Willielmus Ayerminus*; *Henricus le Spenser*.
 ¶ Nothliensis, seu de S. Botulfo, seu S. Oswaldi, Prior: *Aldulfus*, vel *Arnulfus*, vel *Adelwoldus*.
 Nothbaldus, vel Nodbaldus, Abbas S. Augustini. 1772, 16. 2236.
 Nothbertus, Episcopus. 2212, 19.
 Nothelinus, Londinensis primo, post Dorobornensis Episcopus. 100, 43. 443, 8. 742, 50. 774, 17. 1640, 57. 1772, 21. 2235.
 Nottinghamia, vel Snotingham, Britannice *Tignoebanc*, i. e. speluncarum domus. 123, 41. 142, 50. 835, 11. Castrum ibi fundatur, 965, 36. natura loci inexpugnabile. 1037, 21. Oppidum comburitur. 1093, 49. 1350, 53. Unus ex oppidanis triginta prædones in domo sua inclusos comburit. 1350, 42. Cancellaria hinc Londinum transfertur. 2741, 10. ¶ Comes: *Thomas*.
 Nova foresta. V. *Foresta*.
 Novum-castrum, olim *Munkeceastre*, vel *Monkeceastre*, i. e. Monachorum civitas, dictum. 206, 7. 973, 12.
 Novum monasterium Wintoniæ incenditur. 1356, 6. ex combusta cruce multum auri & argenti ab Episcopo auferitur. 1356, 59. ¶ Abbas: *Ethelgarus*.
 Nubes sanguinea & ignea. 161, 1. Nubes tenebras pene nocturnas interdiu inducens, 263, 16. Nubes nigra, globum igneum emittens. 1589, 50.
 Numeneus, R. Britonum, ab Episcopo percussus moritur. 450, 56.
 Nuptiæ. V. *Matrimonium*.

O.

Oblationum ecclesiasticarum nullam partem percipiant laici. 1081, 46. Wiclivitatum de oblationibus opinio. 2707, 39 & 54.
 Occa, frater Hengisti, Rex Northumbriæ. 779, 15.
 Occidentalium Saxonum (seu Gewiseorum 755, 3.) conversio. 1635, 53. Eorum provincia quot Comitatus contineat: 801, 3. In duos Episcopatus dividitur. 1640, 35. Eorum lex, seu *westsaxenelega*. V. *Legem*. ¶ Reges: *Sardic*, vel *Cerdic*; *Henricus*; *Kewelinus*, vel *Chichelinus*, vel *Quichelmus*; *Ceolricus*; *Kenwulfus*, vel *Cenwallus*; *Kinegilsus*, vel *Kenglis*; *Kenewaldus*, vel *Cenwaldus*, vel *Kenewalchius*; *Sexburc*; *Eswinus*, vel *Egwinus*; *Kentwinus*, vel *Cenewinus*; *Cedwalla*; *Ine*; *Adelardus*, vel *Ethelberdus*; *Gudredus*; vel *Cudredus*, vel *Cuthredus*; *Sigebertus*; *Kenwulfus*, vel *Kynwlf*; *Britbricus*, vel *Bricticus*; *Egbertus*, vel *Edbrihtus*: Cujus successores vocantur Reges Angliæ. 449, 31. 2238. V. *Anglia*. ¶ Comites, vel Duces, *Godwinus*; *Haroldus*.
 Octavianus, Antipapa, Victor appellatus. 1130, 39. 1380, 64. Phreneticus obit. 1389, 20.
 Oculum suum eruit quidam, præcepto Servatoris ad literam intellecto. 2361, 11. V. *Sutor*.
 Odo de Campania, traditionis reus, in carcerem conjicitur. 222, 22. 492, 43.
 Odo Cluniacensis. 432, 46. 460, 10. 863, 50. Vocatur Odilo. 460, 67. Dixit, *Si damnandus sum, malo damnari de misericordia quam de dinitia*. 961, 2. Memoriam Omnium in Christo quiescentium II Novembris primus celebravit. 461, 28.
 Odo, Episcopus Baiocensis, Comes Cantii. 214, 38. 489, 5. 1788, 7. Custodia Angliæ ei demandatur. 962, 60. Contra Northumbrenses mittitur. 978, 49. Cædem Dunelmensis satis crudeliter ulciscitur. 48, 53. Comites rebelles premit. 208, 53. Lanfranco monente, ut incarceretur, non ut Episcopus, sed ut Comes Cantix, 2359, 21. in custodiam conjicitur. 212, 15. Liberatur. 980, 33. 2353, 62. Roberto contra Willielmum II favet. 984, 32. 2359, 9. Archiepiscopi terras vastat. 2359, 17. Rebellionem movet. 214, 37. 984, 47. Ejus honores. 984, 36. Angliam abjurat. 215, 27. 986, 4. Totius Normanniæ cura illi committitur. 215, 45. 986, 17.
 Odo, Episc. Wiltoniensis, vel Sherbornensis. 454, 33. 1644, 33. 2219, 18. Dicitur Wintoniensis. 838, 40 & 59. Ad Cantuariam transfertur. 134, 41. 157, 33. 838, 57. 2241. Archiepiscopatum ut subeat sanctius, monachi induit vestimenta. 863, 54. 1644, 39. Dunstanum futurum Archiepiscopum, præfagit. 863, 32. Pluvias per triennium, dum tectum Ecclesiæ reparatur, suspendit. 1645, 15. Illo precante, ensis in Adelitani vaginam cœlitus illabatur. 863, 49. Edwinum R. suspendit: 863, 65. & concubinam ejus cauterio notat, & in exilium agit. 1644, 63. Eam postea redeuntem subnervat. 1645, 1. Sanguinem de eucharistia precibus suis elicit. 1645, 2. Moritur. 863, 41. 1645, 18. Elfinus successor ei contumeliæ pœnas dat. 864, 3. 1645, 31.
 Odo, Magister militiæ Templi. 601, 26.
 Odo, Prior S. Trinitatis. 568, 48. Contendit ut conventui suo deret libera potestas Archiepiscopum eligendi. 1422, 59. Cum Episcopis de jure eligendi litigat. 1424, 63. Fit Abbas S. Martini de Bello. 588, 12. 1433, 32.
 Offa ad corpus S. Cuthberti confugiens, inde abstrahitur, & interimitur. 10, 59.
 Offa, Beornredo victo, 770, 32. 776, 4. fit Rex Merciorum. 105, 41. 107, 5. 113, 65. Ethelbertum interficit. 445, 18. 446, 50. 776, 20. V. *Ethelbertus*, R. *Orient. Anglorum*. Vallum facit inter Merciam & Britanniam. 118, 12. Lichfeldensem Præsulem pallio Archiepiscopali insigniri affectat. 445, 20. 1641, 60. 1774, 4. S. Albani monasterium construit. 446, 24. 754, 7. 776, 30. 1773, 66. Pontifici R. concedit redditum domatim solvendum, dictum *Rome-penny* sive *Peters penny*. 446, 25. 754, 15. 776, 35. Literas & dona ei mittit Carolus M. 608, 16. Ejus fortitudo & victoriæ. 446, 20. Northumbrenses, Occid. Saxones, & Kentenses superat. 776, 13. Quæ monasterio S. Augustini donaverit. 1775, 37. Chartæ ejus de donatis Ecclesiæ Christi. 2213, 15. 2219, 21. Ejus genealogia. 446, 16. 776, 6. Edburga ejus filia, venefica, monacha, adultera, mendica. 118, 14 &c.

Offa,

Offi, R. Orientalium Saxonum. 745, 11. Fit monachus. 442, 21.
 Offenser, Episc. Lichfeldensis. 768, 29.
 Officia ecclesiastica a monachis cantari solita. 1935, 62.
 Olavus, R. Daciz, cum exercitu in Angliam venit. 2321, 46.
 Olavus, vel Olaus, R. Norreganorum. 178, 4. Expellitur. 468, 41. 911, 61. Perimitur. 178, 32. 469, 16. 911, 66. 2320, 10.
 Oliverus, Episcopus Lincolnienfis. 2467, 10. 2492. 39. 2502, 4.
 Oliverus, monachus Malmesburiensis, volare conatur. 2338, 9. Ejus de cometa quodam verba. 2338, 3.
 Olyfippo. V. *Lisbona*.
 Onasbald pœnas sacrilegii luit. 24, 8. 74, 10.
 Onlaf, R. Northumbriæ. V. *Anlaf*.
Openthest. 929, 19.
 Operarii rari & cari post pestem. 2599, 51. 2600, 40. V. *Stipendia*.
 Oratio non intermittenda. 2433, 14. Opinio Wiclifi de orationibus. 2651, 8. 2708, 7. Oratio laborum, vana. 2658, 1. Qui bene vivit, semper orat. 2658, 6. Sancti non orandi. 2707, 33. Oratio Dominica, ab omnibus addiscenda. 921, 56. Quendam pro defunctis orare solitum defuncti ab hostibus tuentur. 2368, 57.
 ¶ Orcadensium Episcopi: *Rodulfus*; *Rogerus*; *Radulfus Novellus*.
 Ordalium. 842, 23 &c. 843, 30 & 51. 844, 24. 847, 1. 856, 5. 894. 896, 37. 920, 67. 925, 55. 926, 30. Festis diebus & jejuniorum tempore interdictum. 830, 64.
 Ordines sacros qui subterfugunt, Ecclesiis privandi. 253, 53.
 Ordinandus nemo nisi ad certum titulum. 253, 62. 1449, 35. Filii rusticorum non ordinandi absq; assensu domini. 1388, 22. Pro ordinatione nil exigendum. 1430, 44. Canones de Ordinationibus. 248, 54. 1430, 17.
 Ordingus, primo Prior, post Abbas S. Edmundi. 506, 55.
 Ordo militum enses rubros gestantium confirmatur. 625, 27.
Ores. 2139, 24.
 Orgarus, vel Ordgarus, vel Edgarus, Comes Domnaniæ. 158, 36. 865, 21. 2313, 20.
 de Orientalis Angliæ Regno & Regibus. 745, &c. ¶ Reges: *Uffa*; *Ticulus*; *Redwaldus*; *Eppwaldus*; *Sigebertus*, vel *Sebertus*; *Egnice*; *Anna*; *Adelherus*; *Athelwoldus*; *Athelwulfus*; *Alfwoldus*, vel *Elfwaldus*; *Hunbeanna* & *Albertus* simul; *Berna*; *Adelredus*; *Ethelbertus*; *S. Edmundus*; *Godrim*, vel *Guthrum*, *Dacus*; *Wlfus*; qui quo loco reponendus, nescio. ¶ Duces: *Ethelwulfus*; *Turkillus*; *Haroldus*; *Algarus*; *Radulfus*; *Ethelwinus*; *Brithnodus*; *Ulfketellus*; *Rodulfus*; *Hugo Bigod*. Orientalium Anglorum Episcopatus dividitur. 1638, 31. Episcopi sedem habuerunt primo apud Dimmok vel Domoc, seu Felixstowe; 747, 13. 1635, 10. postea, apud Helmeam vel Elmham; 747, 22. 1638, 34. deinde, Thetfordiæ; 747, 23. postremo, Norwici. 491, 60. 747, 25. 800, 60. 1654, 29. 2249. V. *Norwicum*.
 de Orientalium Saxonum Regno & Regibus. 743, &c. Comitatus ad hoc Regnum pertinentes. 800, 55. Eorum metropolis, Londinum. 735, 15. Convertuntur. 735, 21. 743, 35. Ad idola relapsi, 744, 65. iterum convertuntur. 744, 67. ¶ Episcopi: *Ceadda*; *Faruman*. ¶ Reges: *Erkwinus*; *Sleda*; *Sebertus*; *Sexredus*; *Sewardus*, & *Sigebertus* simul; *Sibertus*; *Swithelinus*; *Sighere*, & *Sebbi* vel *Sebba*; *Sigehardus*, & *Sinefredus*; *Offa*; *Smebriht*; *Edmundus*, qui & Orientalium Anglorum.
 Ornamenta pontificalia. 1673, 39. 1684.
 Oros, R. Parthorum. 564, 19.
 Orosius, Chronographus. 431, 61.
 Osbaldus, vel Oswaldus, R. Northumbriæ. 113, 53. 797, 16. Fit Abbas. 116, 2.
 Osbernus Bulax, Siwardi Comititis F. 946, 17 & 40.
 Osbernus, Danus. V. *Willielmus Conquestor*.
 Osbernus, vel
 Osbertus de Bristol. 1541, 41. 1551, 10. Fit Prior S. Trinitatis. 1564, 30. Consuetudines Ecclesiæ suæ contra Papæ literas uertur. 1567, 1568. Deponitur. 1188, 57. Ejus ad monachos oratio antequam Prioratu cessit. 1570, 21.
 Osbertus, Episc. Hagustaldensis. V. *Eanbertus*.
 Osbertus, monachus, a febre quartana meritis Edwardi Confessoris liberatur. 410, 50.
 Osbertus, vel
 Osbrihtus, R. Northumbriæ. 13, 42. 70, 10. Expellitur. 123,

20. 133, 42. Baronis cujusdam uxorem constuprat. 802, 49. Daci, ad injuriam istam ulciscendam adducti, eum interficiunt. 14, 34. 123, 26. 142, 30. 803, 22.
 Osburnus, vel Osbernus, Episcopus Exoniensis. 228, 9. 1654, 1.
 Osea, R. Cantiz. 729, 2.
 Oshitellus, vel Askerillus, vel Oskitellus, Archiep. Eboracensis. 265, 2. 793, 1. 867, 66. 1699, 16.
 Osculum negat Colonienfi Archiepiscopo Comes Leicestrensis; 539, 43. Cantuariensi, Henricus II. 551, 53.
 Oseg, R. Dacorum, interfectus ab Egfredo R. Angliæ. 809, 10.
 Osherus, Wicciorum subregulus. 976, 57.
 S. Osida. 438, 58.
 S. Osthæ de Chic monasterium quantum valeat. 2167, 29. ¶ Prior: *Willielmus de Curbellio*.
 Oslacus, Comes Northumbriæ. 204, 8.
 Osmundus, Episc. Londinensis. 2212, 23.
 Osmundus, Episc. Sarisburiensis, & Regis Cancellarius. 217, 39. 224, 61. 976, 63. 2351, 25. Ecclesiam novam Sarisburiæ ædificat. 976, 65. 2351, 26. Librum dictum Consuetudinarium composuit, 977, 1. 2351, 30. & Vitam S. Aldelmi. 2351, 33. Vocatur Edmundus. 995, 47. Obiit. 2372, 42.
 Opegus, Rex. 68, 26.
 Oiredus I, F. Altridi, R. Northumbriæ. 91, 23. 794, 67. In bello occiditur. 795, 2.
 Ofredus II, nepos Ethelwoldi Moll, R. Northumbriæ. 111, 12. 797, 13. Regno pellicitur. 12, 12. Contra fidem dæcam occiditur. 111, 67.
 Ofricus, Dux Hamtunensium. 121, 51. 140, 57.
 Ofricus, R. Deirorum, a fide deficit. 785, 17. Occiditur. 785, 24.
 Ofricus, R. Northumbriæ. 91, 25. 795, 5.
 Oforchus, vel Ofisor, Episc. Wicciorum. 441, 49. 1694, 66.
 Ofvingius, Rex. 67, 35.
 Ofulfus, a complexu serpentis mire liberatus. 36, 36.
 Ofulfus, Comes Northumbriæ. 204, 8.
 Ofulfus, Comes Northumbriæ alius. 204, 50.
 Ofulfus, R. Northumbriæ. 11, 55. 105, 45. 796, 39.
 Oswaldus, Episc. Wigornensis. 158, 23. 362, 4. 456, 63. 863, 27. 864, 27. 1646, 66. Fit Archiep. Eboracensis. 79, 36. 159, 21. 456, 65. 868, 1. 1647, 1. 1699, 27. Episcopatum Wigornensem non dimittit. 1699, 33. B. Mariæ Ecclesiam Wigorniz construit, 808, 5. 1699, 48. & Ramehiensem. 475, 60. 879, 32. 1699, 43. Obiit. 878, 34. Ejus ossa e tumulo levat Aldulfus ejus successor. 164, 63. 461, 53. 1699, 59. Ejus insula Beverlaci servatur. 1699, 49.
 S. Oswaldus, R. Northumbriæ. 91, 13. 375, 12. 438, 37. 785, 48. Ejus origo; 1, 27. fides & devotio. 1, 36. 290, 21. Aidanum & Scotia accersit. 785, 66. 1635, 38. Aidani concionem Scoticis ministris suis interpretatur. 1, 41. 786, 11. Ecclesiam Lindistarnensem fundat. 1, 18. 786, 7. Cedwallam vincit. 785, 51. Ejus potentia; 786, 53. in pauperes benignitas. 786, 56. A Penda occiditur. 1, 53. 438, 56. 566, 64. 787, 12. 2229. Dexterum ejus brachium cur manserit incorruptum. 2, 1. 787, 3. V. 1108, 6. Ejus ossa Glocestriam transferuntur. 152, 46. 833, 40. Ejus capella in Glocestria ad jurisdictionem Eboracensis pertinet. 1100, 41. 1101, 65. 1107, 33. Caput ejus reperitur. 2372, 41. 2377, 22. ¶ S. Oswaldi Prior. V. *Nastlensis*.
 Oswaldus, R. Northumbriæ. V. *Osbaldus*.
 Oswinus, R. Deirorum. 787, 26. Oswii jussu occiditur. 787, 36. Monasteria in Cantia dotavit. 1770, 60. Laudatur. 787, 39. Ejus reliquiæ. 52, 7.
 Owius, R. Bernicorum. 787, 24.
 Owius, R. Merciorum. 772, 18.
 Oswius, R. Northumbriæ. 91, 17. 293, 21. 1690. Sibertum R. Orient. Saxonum convertit. 744, 31. Ejus votum, 771, 46. & victoria de Penda Rege Merciorum. 566, 67. 771, 62. 790, 17. Mercii ei rebellant. 772, 32.
 Otha, R. Cantiz. 729, 2.
 Otho, Dux Brunswicensis. V. *Henricus, Comes Derbie*.
 Otho III, Imp. cognominatus *Mirabilia Mundi*. 878, 2. Uxor ejus quendam obtruncari facit, quoniam cum ipsa concumbere noluerit. 878, 14. Ipsa crematur: 878, 30. & Imperator quatuor castra viduæ decollati dat. 878, 31. Crescentem Patricium vincit, membris truncat, tandem suspendit. 461, 62. Romani eum in palacio obsident. 462, 2. Crescentis uxor eum veneno necat. 462, 8.

Otho Junior Imp. coronatur. 458, 22. Apuliam & Calabriam imperio suo adicere conatus, a Græcis superatur. 460, 5.

Othonem, Ducis Saxonie filium, Imperator non finit secum equitare. 674, 58. Aquisgranum obtinet. 703, 55. Fit Rex Alemannie. 703, 59. 1274, 19. 1277, 17. 2413, 9. Apuliam Siculo aufert. 2441, 6. Papa eum excommunicat. 2413, 13. Fredericus, electus Imperator, eum superat. 2441, 10.

Otho, vel Otto, Magnus, Imp. 454, 46. Litem de hæreditate judicio gladiatorio relinquit dirimendam. 454, 63. Luitdulfus F. ei rebellat. 455, 37. 565, 50. Homo fit Papæ, quo sumit dante coronam. 457, 1. Johannem Papam deponit; qui mox restituitur. 457, 15. Romanos fidem ei datam non servantes affligit. 457, 39. Pædagogo, qui dapiferum peremerat, & ipsum pene suffocarat, in honorem Paschæ ignoscit. 839, 29. Adelstani sororem ducit. 839, 20.

Ottobonus, P. R. Legatus, ad sedandos civiles tumultus missus. 2436, 42. 2438, 4. In turri Londinensi detentus. 2455, 16. ab Episcopis armatis educitur. 2438, 38.

Otto, Cardinalis, P. R. Legatus. 1885, 3 & 43. 2106, 11. Vocatur Ottobonus. 2431, 65. Ejus literæ de Ecclesia Littleburnensi. 2106, 38. Conflictus inter ejus famulos & scholares Oxonienses. 2432, 1. 2440, 4. Thesaurus onustus reddit. 2440, 14. Ab Imp. capitur. 2432, 29.

Overbirneffa, subauditio. 843, 57.

Oves Anglicanæ quando scabie primum infectæ. 2461, 64. Lues ovium sævissima. 2599, 38.

Owel, R. Britonum. 135, 9. 156, 50.

Owenus quidam Patricii Purgatorium ingressus, mira vidit, & narravit. 1043, 19. 230, 1.

Owinus, R. Britonum, occiditur. 238, 2.

Oxonetorda, vel

Oxonium, incenditur a Dacis. 167, 40. Scholæ illic institutæ. 814, 13. Hospitale S. Johannis fundatur. 2431, 35. Seditio inter Academicos. 2460, 29. Alia gliscente discordia, pars scholarium discedit ad Stanfordiam. 2565, 60. Alia discordia. 2705, 57. Alia. 2735, 8. Pontificis R. Legatus suspendit Academiam: 2432, 6. ægre absolvit. 2432, 10. Academicos Baronum partes secutos. 2447, 50. Henricus III volens interficere, a suis militibus prohibetur. 2447, 64. ¶ Comites: *Suanus; Thomas de Veer; Robertus Vere.*

P.

Palermo, seu Panormus, urbs Siciliæ. 1011, 8.

Pallantis corpus Romæ repertum. 475, 3. Ejus statura. 934, 8. Epitaphium. 934, 17.

Pallii archiepiscopalis usus. 436, 37. 730, 37. 783, 15 & 64.

Palumbus necromantes diabolo annulum eripit. 471, 22. 951, 24. 2335, 26. Mortem sibi instare unde prælagierit. 471, 45. 951, 62. 2335, 40.

Pandulfus, P. R. Legatus, in Angliam venit. 2418, 26. Fit Episc. Norwicensis. 1871, 35. Custodia Abbatæ S. Augustini ei demandatur. 1871, 55. Ejus literæ ad conventum S. Augustini: 1872, 27 & 64. ad Papam, pro eodem conventu. 1874, 47.

Panis natalitius, & piperatus. 1520, 17.

de Pannis conficiendis vendendisq; leges. 1258, 30. 2734, 26.

Pantheon in Ecclesiam consecratur. 437, 30. 738, 14.

de Papæ electione canones. 1446, 31. Eum consecrare, ad quem pertineat. 324, 43. Ejus judicium in arduis negotiis semper quæsitum, semper quærendum. 682, 41. Johannis XXII opinio de animabus beatorum. 2067, 24. Cur in Dominica, *Letare Hierosolyma*, Papa florem aureum gesser. 535, 44. Ei adulatur Senonensis Archiepiscopus. 1066, 49. Regibus interminatur. 1623, 19. 1624, 64. Quis honor ei ab Imp. fuerit exhibitus. 598, 50. 1130, 17. 1438, 59. Celestinus III Imperatori coronam pedibus suis imponit, impositamque dejicit. 2403, 40. An P. R. habeat potestatem diruendi Ecclesias. 705, 33. Ejus vitia notantur. 1014, 25. 2376, 57. 2379, 58. Fredericus II scribit ad Christianos Principes, ut divitiis superfluis Rom. sedi abstractis, Papam ab ambitione & tyrannide ad præcorum Patrum humilitatem & pietatem revocent. 2441, 2442. Wiclifi ejusque sociorum de Papa opiniones. 2650, 29. 2707,

Catalogus Paparum qui fuerunt clericorum filii. 532, 56. Papæ plures simul. V. *Antipapæ*. Papalium bullarum tituli. 2229—2289. ¶ Papæ quorum in his libris mentio: *Benedictus I; Pelagius II; Gregorius I, seu Magnus; Sabinianus; Bonifacius III; Bonifacius IV; Deus-dedit; Bonifacius V; Honorius I; Severinus; Johannes IV; Theodorus; Martinus I; Eugenius I; Vitalianus; Adeodatus; Conus; Agatho; Leo II; Benedictus II; Johannes V; Conon; Sergius I; Leo III; Johannes VI; Johannes VII; Siffridus; Constantinus I; Gregorius II; Gregorius III, Zacharias; Stephanus II; Paulus I; Constantinus II; Stephanus III; Adrianus I; Leo III; Stephanus IV; Paschalis I; Eugenius II; Valentinus; Gregorius IV; Sergius II; Leo IV; Johannes femina; Benedictus III; Nicolaus I; Adrianus II; Johannes VIII; Martinus II, vel Marinus; Adrianus III; Stephanus V; Formosus; Bonifacius VI; Stephanus VI; Romanus; Johannes IX; Theodorus II; Benedictus IV; Leo V; Christophorus; Sergius IV; Anastasius III; Landos; Johannes X; Leo VI; Stephanus VII; Johannes XI; Leo VII; Stephanus VIII; Martinus III; Agapetus II; Johannes XII; Benedictus V; Leo VIII; Johannes XIII; Benedictus VI; Bonus, seu potius Donus; Bonifacius VII; Benedictus VII; Johannes XIV; Johannes XV; Johannes XVI; Gregorius V; Johannes XVII; Silvester II; Johannes XVIII; Johannes XIX; Sergius IV; Benedictus VIII; Johannes XX; Benedictus IX; Silvester III; Gregorius VI; Clemens II; Damasus II; Leo IX; Victor II; Stephanus IX; Benedictus X; Nicolaus II; Alexander II; Gregorius VII; Victor III; Urbanus II; Paschalis II; Gelasius II; Calixtus II; Honorius II; Anacletus II; Innocentius II; Celestinus II; Lucius II; Eugenius III; Anastasius IV; Adrianus IV; Alexander III; Lucius III; Urbanus III; Gregorius VIII; Clemens III; Celestinus III; Innocentius III; Honorius III; Gregorius IX; Celestinus IV; Innocentius IV; Alexander IV; Urbanus IV; Clemens IV; Gregorius X; Innocentius V; Adrianus V; Johannes XXI; Nicolaus III; Martinus IV; Honorius IV; Nicolaus IV; Celestinus V; Bonifacius VIII; Benedictus XI; Clemens V; Johannes XXII; Benedictus XII; Clemens VI; Innocentius VI; Urbanus V; Gregorius XI; Urbanus VI; Clemens VII; Bonifacius IX; Innocentius VII; Gregorius XII; Alexander V; Johannes XXIII; Martinus V.*

¶ *Parchensis Abbas: Radulfus.*

Parisi, unde dicti. 812, 2. Olim Vocabatur *civitas Julii*. 817, 61. Describitur. 818, 7. Studium literarum ibi instituitur. 814, 47. 817, 13. Rustici cruce signati ibi clericos trucidant. 2435, 62.

Parliamentum quoties & in quem finem sit convocandum. 2681, 53. Rex ab hoc senatu sponte abesse non debet. 2682, 7. Concilium hoc Regem malum deponendi facultatem habet, & substituendi novum. 2683, 3. Quæstiones de autoritate Regiæ & Parliamentariæ, cum responsis Judicum. 2694, 2695. Parliamentum apud Berwicum; 2483, 15. Cantabrigiam; 2729, 21. Dubliniam; 2742, 8. Eboracum; 2524, 65. 2528, 26. 2540, 32. 2552, 58. 2562, 47. 2565, 10. S. Edmundum; 1965, 36. 2491, 6. Lincolniam; 1282, 66. 1977, 23. 2552, 17. Londinum, 1166, 62. 2491, 15. 2522, 64. 2528, 19. 2549, 54. 2560, 10. 2565, 27. 2570, 50. 2573, 10. 2576, 28. 2583, 22. 2584, 13. Merlebergam; 2455, 28. Northamptoniam; 2387, 53. 2396, 63. 2444, 30. 2571, 30. Oxonium; 908, 36. 2318, 24. 2446, 35. Salopiam; 2463, 26. 2747, 9. 2748, 64. Sarisburiam; 866, 50. 1005, 65. 2493, 1. Stanfordiam; 2528, 65. Westmonasterium; 1058, 66. 2674, 62. 2676, 7. 2680, 56. 2706, 6. 2738, 22. 2742, 11. 2743, 1. Wintoniam. 2555, 27. 2741, 11. Parliamentum, excluso clero. 1965, 50. 2493, 1. V. *Concilium*, & *Conventus*.

Parricidii poenas dantium exempla. 562—567. 1906, 30.

Parthis solenne, Reges parridas habere. 564, 22.

Pascha. De ejus observatione dissensio. 3, 9. 293, 33. 788, 64. 1690, 35. Augustinus suam de Pascha opinionem miraculo confirmat. 735, 34. Recta ejus celebratio inter Pictos introducit; 773, 56. & inter Hibernos. 786, 3. Huic festo quantum honorem tribuerit Otho M. Imp. 839, 21. Prophetia de Paschæ & Annuntiationis festis concurrentibus. 641, 60.

Paschalis, Papa schismaticus. V. *Alexander III.*

Paschalis I, P. R. 449, 12. 2237.

Paschalis

Paschalis II, P.R. 224, 55. 499. 7. 994, 65. 1659, 51. 2251. Concedit quæ Urbanus II vetuerat. 230, 33. De eo mentitur Gerardus Eboracensis. 1745, 44. Literæ ejus ad Anselmum contra Regis investituras: 496, 47. 1745, 28. Aliæ, quibus Gerardum corripit, quod Regi, non Anselmo, faverit. 497, 11. Aliæ ad Gerardum. 1710, 36. Literæ Henrici I ad eum. 999, 37 & 63. Excommunicat Comitem de Mellentio & alios, qui Regem ad investituræ flagitium impulerant. 496, 50. 497, 27. Mandat Eboracensi, ut Cantuariensi professionem facere haud negligat. 497, 40. 1659, 55. Tandem Anselmo scribit, ut absolvat & benedicat qui a Rege investiti fuerant. 497, 52. Imp. eum incarcerat. 232, 51. 1004, 42. 2372, 13. Conventiones inter ipsos. 232, &c. 2372, 16. Imp. ei obedientiam jurat. 233, 6. Investimenti potestatem Imperatori concedit: 233, 21. 502, 10. Sed hæc concessio, utpote vi extorta, a Concilio pronunciatur irrita. 235, 23. 2372, 19. Scribit Henrico I, ut Turstanum restituat. 1714, 61. Moritur. 1007, 4.

Patientiam suadentia argumenta. 1625, 21.

Patricius, Abbas, autor Purgatorii, ubi videntur tormenta reproborum, & beatorum gaudia. 1076. 2390. Ibi Ecclesia ædificata. 1076, 66. 2390, 24. Multi conversi. 1077, 7. 2390, 32. Volentes purgatorium illud ingredi, quomodo præparentur. 1077, 15. 2390, 35. V. *Owenus*. Patricio Christus apparet. 1076, 56. 2390, 15. Ubi mortuus fuerit. 1145, 50.

Patricius, primus Hiberniæ Archiepiscopus. 1074. 1145, 31. Ejus miracula. 1145, 41. Sepulcrum. 1111, 29.

D. Pauli caput Romæ servatum, 1221, 25. Papæ obfesso libertatem confert. 2430, 58.

D. Pauli Ecclesia, Londini, a quo fundata. 385, 9. 437, 10. 735, 22. 1631, 49. Eam ædificare incipit Mauritius Episcopus. 979, 54.

Paulinus, a Gregorio M. in Britanniam missus. 1687, 51. Fit Archiepisc. Eboracensis. 77, 54. 437, 61. 740, 21. 780, 61. 1634, 18. 1687, 37. 1688, 8. Ordinatur Honorium Cantuariensem Lincolniam. 740, 29. 782, 57. 1687, 45. 1689, 1. Quomodo Edwinum converterit. 781, 32. Ei pallium mittitur. 783, 15. 1687, 13 & 46. 1688, 31. Northumbrenses convertit. 782, 43. 1634, 26. 1688, 4. & Lincolnenses. 782, 52. 1688, 55. Ecclesiam Lincolniam construit. 1688, 63. Flumina ubi baptizabat. 1688, 22. In Cantiam fugit. 784, 56. 1635, 13. 1689, 18. Fit Episc. Roffensis. 438, 32. 785, 6. 1635, 21. 1689, 24. 1738, 40.

Paulus, Abbas S. Albani. 218, 30. 243, 60. 487, 18. 411, 22. Invadit Ecclesiam Tinemuthensem. 52, 21. V. *Dunelmum*.

Paulus Cassinensis. 432, 23. 443, 35.

Paulus Diaconus. 431, 38. Caroli M. jussu compilabat lectiones festis diebus legendas. 448, 5.

Paulus I. P.R. 444, 21. 1641, 42. 1775, 27. 2235.

Paupertas non præstat sanctitatem, nec divitiæ adiuvant. 371, 41. Paupertatem spontaneam Christus nemini injunxit. 2658, 11. V. *Mendicandi*.

Pax Ecclesiæ non violanda. 918, 24. Pax Regis quatuorplex: 2357, 29. Ad quod spatium extendatur. 897, 43. Leges de Pace. 899, 900. 2355—2358. De temporibus & locis servandæ Pacis. 2355, 17. De Pacis infractione. 896, 2. Qui eam violaverint, non pascendi. 897, 20. Pacis signum Saracenis, sagitta emissa. 668, 12.

Pæda, vel Peda, Princeps Merciorum, baptizatur. 232. 771, 30. Occiditur. 772, 23.

Peccatorum bona recipere, haud tutum. 746, 50. Peccandi occasionem si præbueris aliis, quamvis tuum peccatum deletum sit, te gravabit alienum. 2336, 20. Peccatum noviter commissum prius dimissa revocat. 2658, 35. Anselmus dixit, Se malle sine peccato in inferno esse quam cum peccato in cælo. 2378, 33. V. *Sacerdos*, & *Dominium*.

Pedagiorum novæ exactiones vetantur. 1456, 31.

Pelagius II, P.R. 1758, 49.

Pellium pretiosarum usus monialibus prohibitus. 328; 37. 1348, 37.

¶ Pembroke Comites: Ricardus; Americus de Valentia; Adomarus de Valentia; Wilhelmus Marefchallus.

Penda, R. Merciorum, Sigebertum & Egnice, Reges Or. Anglorum, occidit. 747, 9. 771, 11. & Annam; 748, 30. & Edwinum, 438, 29. 784, 21. & Oswaldum, R.R. Northumbriæ. 438, 56. 771, 15. 787, 12. Munera ab Oswio pro pace oblata respuit. 771, 39. Ingenti ejus exercitu a paucis pro-

figato, ipse interficitur. 566, 67. 748, 37. 772, 1.

Perfidia. V. *Proditio*.

Perjuri poena. 831, 12. 836, 23. 844, 60. 859, 17. 907, 16. 926, 51. 1023, 21. 1027, 51. 2384, 59. Haroldi perjurium quam male ipsi & Angliæ cesserit. 197, 12. 401, 1. 481, 12 &c.

¶ Perforenses Abbates: Britheagus; Edmundus; Tristinus; Wido; Reginaldus.

Persecutiones Ecclesiæ tres. 687, 60.

Personæ. V. *Vicarii*.

Pestis tempore Reges de pace tractant; 2598, 58. Papa & Episcopi indulgentias concedunt; 2599, 25. divitiæ parvi penduntur. 2599, 41. Post magnam pestem in Angliâ quanta fuerit penuria operatorum, 2599, 50. quanta sacerdotum, 2600, 20. quanta ruina & desolatio villarum. 2600, 63. Pestis sæva. 1271, 32. 1732, 21. 2284. 2599, 14. 2626, 26. Pestis per totum orbem grassata. 2598, 11. V. *Christiani*. Pestis inguinaria. 435, 36. 727, 13. Pestis tam brutorum quam hominum. 234, 55. 878, 42. 939, 48. 2353, 34. 2379, 21. 2598—2600. Pestis damarum. 2693, 40.

Peterborough. V. *Burgh*.

Petra, quanta mensura. 2576, 59.

Petronilla, Comitissa Leicestriæ. 2346 27. Ex capillis suis funem in usum Ecclesiæ plicat. 2346, 35.

Petronius, Abbas S. Augustini. 1769, 1. 2230.

D. Petrus, Apostolus, cum D. Johanne confertur. 397, 12. Tibi dabo claves &c. non ei solum, sed & ejus successoribus dictum. 971, 42. 2349, 27. Ejus caput Romæ ostenditur. 1221, 25. Gregorius IX obfessus, illud in manus sumens. liberatur. 2430, 58. Pontificis Rom. auctoritatem stabilit. 382, 36. Laurentium Cantuariensem flagellat. 437, 44. 739, 18. Puellam ecstaticam docet. 727, 19. Apparet Hugoni Cluniacensi; 2378, 5. Brichtwaldo; 136, 45. 373, 47. 909, 21. 955, 54. 2318, 31. & Anachoretæ cuidam. 382, 27. Contractum quendam jubet Confessorem adire, ut ipsius dorso subvectus sanitatem recipiat. 384, 1. Thorneia, ubi ejus jussu instauratur Westmonasterium, quam ei chara. 382, 42. 386, 5. Tamesim piscatoria scapha transvectus, 385, 27. Ecclesiam Westmonasteriensem dedicat. 385, 33. Piscatorem, qui eum transportaverat, captura piscum muneratur. 385, 57. Mellito Episcopo Londinensi piscem mittit, 385, 61. mandatque ut dedicationi Ecclesiæ superseatur. 386, 1. Piscatoris istius posteri decimas piscium D. Petro, eique servientibus, offerunt. 386, 27. D. Petri gladius monacho cuidam in visione apparet. 1482, 53. Petri denarius. V. *Romefcot*.

Petrus, Archiep. Biturigensis. V. *Ludovicus VII*.

Petrus Blesensis causam Baldewini Cantuariensis agit in curia Rom. 1438, 1499. causam item Ricardi Cantuariensis adversus Abbatem S. Augustini. 1821, 39.

Petrus Comestor quando floruerit. 1142, 36. Quæ scripserit. 1059, 5. 2394, 39. Historiam scholasticam scribit. 2253.

Petrus de Dene quot Ecclesiasticas dignitates tenuerit. 2034, 4. 2055, 1. Conventus S. Augustini ei pensionem annuam concedit. 1979, 45. Quæ ipse beneficia in Abbatiam illam contulerit. 2012, 28. Metu coactus, monasterium illud ingreditur. 2036, 64. 2060, 44. Ejus testamentum, per quod multa dat legat Augustinensibus. 2037, 3. Pro temporalibus spiritualia illi promittuntur. 2012, 43. Quibus conditionibus monasterium intraverit. 2055, 23. 2060, 54. Quomodo illic fuerit versatus. 2055, 45. Apostasiam meditat. 2055, 54. Fugit. 2056, 4. Invenitur. 2056, 39. Reducitur. 2056, 53. Archiepiscopus eum abducere conatur. 2057, 1. Norwicensis Episcopus consulit, ut radatur: 2057, 47. Sed id facere non audent Augustinenses. 2058, 10. Petrus culpam humiliter confitetur, & monachatum devotè proficitur. 2058, 47. Abbas eum absolvit. 2059, 41. Iterum ad seculum redire studet. 2059, 63. Abbas cavet ne libros & thesauros conventui legatos aliorum distrahat. 2060, 4. Literæ P. R. ad Ricardum Priorem S. Trinitatis, ut ipsum libertati restituat. 2060, 25. Ricardo mandata Papalia exsequenti Augustinenses obstant, 2062—2065. & Petrus ipse contumeliam pro gratia rependit; 2065, 50. & se vere monachum esse ait, & in isto monasterio velle permanere. 2065, 44.

Petrus de Gaveston, Edwardi II amicus, exsulat. 2494, 56. 2532, 30. Revocatur. 2530, 65. 2532, 58. Fit Dux Cornubiæ. 2530, 66. Magnates Regni eum odio habuerunt.

rint. 2531, 14. Capite plectitur. 2532, 39 & 64. 2533, 1. Rex fundat cœnobium fratrum Prædicatorum, qui pro ipsius anima orent. 2533, 9.

Petrus, Gregorii M. Diaconus. 734, 55. Mira ejus mors. 735, 2.

Petrus Lombardus quæ scripserit. 1036, 8. 2388, 58. Sententias compilat. 2253.

Petrus de Malo lacu Arthurum Ducem Britanniae occidit. 2414, 2. Fit Barode Mulgrey. 2414, 4.

Petrus, Petri Leonis F. Anacletus II vocatus, Pontificatum summum invadit. 505, 1. 1018, 65. 2251. Ecclesias thesauris spoliatur. 1019, 4. De schismate isto. 1343, 9. 2383, 5.

Petrus, Philippi Flandrensis frater, electus Cameracensis Archiepiscopus, ad seculum se recipit. 1085, 44. Vulneratur. 579, 41.

Petrus de Ponte-fracto gaudia beatorum & poenas reproborum videt. 2424, 60. Christus ei apparet. 2424, 50. Regi Johanni mala multa prædicit. 2424, 49. Suspenditur. 2424, 47.

Petrus, primus Abbas S. Augustini. 733, 64. 1631, 47. 1761, 19. 2330. Submergitur. 1766, 4. Ejus sepultura. 1766, 8.

Petrus, primus Prior Bermundeseiensis. 2251.

Petrus, Prior Wenelocensis, fit Episc. de S. David. 595, 6. Subjectionem sedi Cantuariensi profertur. 1126, 15. Vocatur Episcopus Landavenis. 1434, 37. Eligitur Archiepiscopus Cantuariensis. 1675, 56.

Petrus, R. Hispaniae. 2628, 66. Regno pellitur. 2629, 2. Restituitur. 2629, 22. Occiditur. 2629, 36. Ejus filiae quibus maritatae. 2629, 40. 2676, 13.

Petrus de la Roche, Episc. Wintoniensis, Henrici III Protector. 1871, 64.

Petrus Rogerii, Archidiaconus Cantuariensis, & P. R. Notarius. 2984, 51.

Petrus de Todindon, Prior S. Augustini. 1966, 35.

Pevenese castrum, vel

Peveneshyll. 489, 26. 985, 62.

Pharamundi, Regis Francorum, poster. 1017, 1.

Pharaonis exemplum Principibus Christianis proponitur. 1452, 12.

Phectwinus, Candidæ Casæ Episcopus. 106, 20. 108, 5.

Philippus Audax, R. Franciae, versus terram S. proficiscitur: 2455, 52. Sed navibus plerisque prope Siciliam amissis, redit. 2456, 63.

Philippus, Comes Flandriae, Henrico Juniori adversus patrem opiculatur. 571, 14. 1084, 28. 1424, 41. Matheo fratre lethaliter vulnerato, ad propria redit. 571, 35. 1085, 44. 1426, 13. Milites in Angliam mittit: 575, 57. 585, 47. qui revertuntur. 578, 13. Cum Petro fratre graviter vulnerato, trepidus a Rothomago recedit. 579, 41. Ad expiandas injurias Anglis & Normannis illatas, ipse cum suis Hierosolymam proficisci statuit. 585, 40. 1435, 65. Walterum de Fontibus, cum Isabela Comitissa in adulterio deprehensum, crudelissime punit. 587, 24. Hierosolymam proficiscitur. 598, 37. 1127, 8. 1436, 1. Ejus munus in coronationibus Regum Franciae. 608, 1. Contra fidem datam Gallo rebellat. 612, 12. Opera & consilio Angli cum Gallo foedus init. 613, 36. Rursus cum eo discordat. 1465, 45. Filiam Regis Portugalliae ducit. 623, 35. 1465, 62. Sepulcrum Thomæ Cantuariensis visit. 625, 9. 1126, 42. Ob blasphemiam in conventum Cantuariensem poenas luit. 1468, 8. Archiepiscopus Colonienfis & Willielmus de magna-villa opem ei ferunt adversus Comitem Hamaucenium. 625, 34. Castella quædam Gallo resignat. 1475, 25. Rebellionem molitur. 1477, 53. Pax inter ipsum & R. Franciae. 629, 19. 630, 24. Cruce signatur. 636, 47. 1101, 26. Pensione in M. marcarum ex Anglia accipit. 1101, 33. Auxilium & consilium ab Henrico II petit. 1118, 22. Ejus oratio ad Ricardum Comitem Pictavensem. 1500, 11. Moritur. 1191, 53. 1200, 33.

Philippus, Episc. Dunelmensis. 697, 3. 1590, 13. Ad Scotum accersendum mittitur. 1283, 1. 2414, 34.

Philippus, Henrici VI, Imperatoris, frater, a quibusdam Imp. electus, occiditur. 2413, 8.

Philippus I, R. Franciae, pecunia a Willelmo Rufo accepta, partes Normanni deferit. 216, 2. 991, 20. Normanno subsidium contra Rufum fert. 220, 14. A Roberto Frisone superatur. 485, 60. Excommunicatur. 492, 16. Moritur. 1003, 37.

Philippus, Ludovici Crassi F. R. Franciae, equo decidens, fractis cervicibus expirat. 505, 5. 1017, 50. 1343, 51.

Philippus, Ludovici VII F. R. Franciae, vivente patre, coronatur. V. *Ludovicus VII.* Tyrannice se gerit. 1141, 11. Judæos Regno exigit. 516, 51. Uxorem humili familia ortam ducit. 610, 29. 1141, 41. 1457, 31. Discordiam inter ipsum & matrem ortam Rex Anglorum sedat. 610, 55. 1142, 1. Foedus inter ipsum & Henricum II R. Angliae. 610, 64. 1142, 27. Quosdam Ecclesiam persequentes domat. 611, 23. Discordiae inter ipsum & Flandrensem. V. *Philippus, C. Flandriae.* Causae inimicitiarum inter ipsum & Anglum. 1480, 33 &c. Induciae inter ipsos. 635, 34. F. Ludovicus ei nascitur. 635, 43. Crucis signum suscipit. 636, 45. 1520, 38. V. *Henricus II, R. Angliae.* Ejus literæ ad Ricardum I, R. Angliae, de proficiscendo Hierosolymam. 649, 20. 1166, 47. Ante profectionem foedus ineunt. 650, 30. 1170, 30. Ejus uxor moritur. 652, 31. 1564, 51. Ad Messianam appellit. 656, 33. 1179, 43. Aconem venit. 660, 50. 1197, 8. Quæ illic ab eo gesta. 1201—1209. V. *Ricardus I, R. Angliae.* Ejus ignavia & invidia. 1209, 40. 2405, 56. Ab Acra discedit. 1211, 3. Ejus iter a terra S. in Franciam. V. *Iter.* P. R. ipsum & suos a voto peregrinationis absolvit. 1221, 15. palmasque & cruces eis dat. 1221, 24. Ricardo apud Papam obtrectat. 1221, 32. Parisios redit. 667, 24. 1580, 53. 2405, 56. Ricardo Normanniam auferre machinatur. 1236, 40. 1582, 10. Sed id negotium plerique ex militibus ejus tanquam perjurii plenum, abominantur. 1237, 18. 2406, 1. Flandriam adipiscitur. 1202, 33. 1580, 55. Sororem Daci in conjugem petit, 1244, 21. & pro dote sibi tradi cupit Dacorum jus ad Regnum Angliae. 1244, 23. 2406, 13. Eam ducit: 671, 25. Quæ mox repudiata, 2406, 21. monasterium ingreditur. 671, 26. 1244, 51. 1589, 34. Divortium istud sedes Romana confirmat: 1244, 56. Ponr. R. istud irritum facit, 683, 52. & monet Philippum ut uxorem recipiat, 683, 19. & interdicat ei novas nuptias, ea vivente. 683, 57. In hunc finem Concilium cogitur. 706, 35. Ejus terra sub interdicto ponitur. 706, 67. Imperatoris consobrina aliaque nobiles puellæ ejus conjugium spernunt. 1251, 26. Bellum Anglo ad huc captivo indicit. 1254, 5. 2407, 60. Johannem fratrem contra ipsum instigat. 2407, 8 & 63. Urbes & castra in Normannia capit. 1254, 19. A Rothomagensibus repellitur. 1582, 13. Fugatur a Vernolio. 673, 9. 1260, 4. Domos religiosorum exactionibus exhaurit. 1260, 62. Fontes, oppidulum, capit & diripit. 673, 62. Nuntios mittit ad Ricardum de certamine inter quinque Francos & totidem Anglos ineundo. 676, 33. 1268, 17. Ricardo ipsum ad singulare certamen provocat. 676, 48. 1268, 22. Sæpe a Ricardo vincitur. V. *Ricardus I, R. Angliae.* Normanniae clericis redditus restituit. 677, 16 & 27. Ludovicus F. neptem Regis Angliae ducit. 706, 59. A Comite Flandrensi capitur. 1597, 34. Ricardo mortuo, Normanniam invadit. 1281, 56. Eam, aliasque terras Regis Angliae, ob necem Arthuri occupat. 2417, 29. 2420, 28.

Philippus Pulcher, R. Franciae. Literæ ejus ad Scotum de sedere contra Anglum ineundo. 2473, &c. Vasconiam per dolum occupat. V. *Edwardus I.* Angliam invadere conatur. 2503, 15. Milites ejus Doveram incendunt: 2503, 41. Sed mox, multis cæsis, reliqui fugantur. 2503, 49. Excommunicatur. 2528, 52. Prohibet ne quis pecuniam vel merces exporteret. 2528, 60.

Philippus Valesius, R. Franciae, homagium ab Anglo accipit. 2555, 6. Anglum capere conatur. 2555, 9. Eum a bello Scotico divertere tentat, sed frustra. 2565, 54. 2567, 48. Papæ spem fallit. 2567, 56. Angliam invadere cogitans, ab Anglo antevertitur. 2586, 50. V. *Edwardus III.*

Philo Judæus. 431, 12.

Philosophiæ studia. V. *Studia.*

Phocas, Imp. 434, 36.

Phraartes, immanis paricida. 564, 24.

Picti quando & a quibus conversi. 786, 21. 1635, 49. ¶ Eorum Episcopus: *Trumwinus.*

Pilius, monachorum Cantuariensium contra Archiepiscopum advocatus. 1497, 65. Ejus disputatio cum Petro Blefensi in foro Romano. 1498, 1499.

Pipinus, Caroli Martelli F. 443, 26. Fit Rex Francorum. 444, 10. Erat Caroli M. pater. 770, 39. Moritur. 106, 58.

Pipinus, Caroli M. F. V. *Carolus M.*

Pipinus, R. Italiae, Mediolani obit. 448, 17.

Piratae nonnulla loca devastant. 161, 15 &c. Piratae qui Christianos spoliant, excommunicandi. 1453, 20.

Piscandi artem a quo didicerint. Australes Saxones. 798, 44. Piscator D. Petrum trans Tamesin vehit. 385, 27. V. D. *Petrus.*

Piscis, *crassus* vocatus. 676, 52.
 Plagii poena. 823, 21.
 Planetæ duo ita conjuncti ut una esse stella viderentur. 1412, 63.
 de Plegio, & Plegiato. 872, 18. 928, 61.
 Plegmundus, vel
 Pleiemundus, Eremita Cestrensis, fit Archiep. Cantuariensis. 131, 5. 150, 57. 452, 13. 1643, 66. 2241. Una die septem Episcopos consecrat. 812, 55. 1644, 6. Ejus primatus confirmatur. 453, 20. 1752, 16. Quæ Ecclesiæ Christi donaverit. 2218, 40.
 Pluma. Hujus vocabuli ambiguitate dæmon Stephanum quendam decipit. 1254, 50. 2409, 16.
 Plumsted. 1779, 34. 1788, 6. 1789, 12. 1863, 3. 1921, 22. 1942, 56. 2017, 21. 2051, &c. 2129, 48. Charta de mercatu & nundinis ibi habendis. 2134, 1. Appropriatio Ecclesiæ. 2051, 33. 2100, 35. Portio Vicarii. 2101.
 Plures honores Ecclesiastici uni personæ non tribuendi. 254, 10. 1446, 64. 2438, 63. Quod pluribus visum, ab omnibus observandum. 1448, 50.
 Pluvia tridua. 697, 1. Pluit sanguine. 703, 47. V. *Sanguis*.
 Polochinus, Abbas Glastonienfis. 248, 15.
 Pompeius M. Hierosolymam capit. 652, 17.
 Pondera & mensuras olim regulabant Episcopi. 845, 15 & 46.
 Pondus lanæ. 872, 41.
 Pons Moguntinus, decem annorum opus, tribus horis igne absumitur. 448, 52.
 Pontifices Rom. V. *Papæ*.
 Pontificibus idolorum olim non licuit equum conscendere, nec lanceam gladiumve corripere. 782, 27.
 Pontis-fracti honor. 262, 32. 309, 26.
 Pontis-Roberti Abbatia quantum valeat. 2167, 42.
 Pontius, Abbas Cluniacensis, injuste deponitur. 245, 39.
 Popo, clericus, miraculo edito, Dacos ad fidem convertit. 458, 5.
 Porcus hominis faciem habens. 1004, 1. Porci miri in Hibernia. 1076, 17. Porci prodigiosi. 2397, 37.
 Portsmouth a Normannis incenditur. 2570, 58.
 de Possessionibus judicare, ad Regem, non ad Ecclesiam, pertinet. 602, 17.
 Postillarum autor. 448, 5.
 Potandi mensuram statuit R. Edgarus; 869, 51, & Dunstanus Archiep. 1647, 35.
 Præcepta & prohibitiones minus movent quam exempla. 1335, 53. Præceptorum summa, F A C B O N U M. 1335, 56.
 Prædicatorum fratrum, seu Dominicanorum, ordo incipit. 1725, 32. 2259, 2417, 38. 2421, 5. Quomodo Innocentius III ad eum confirmandum fuerit adductus. 2421, 11.
 Ab Honorio III confirmatur. 2421, 31. Dominicus moriens tria illis commendat. 2421, 34. Quando primum in Angliam venerint. 2422, 15. Totius fraternitatis suffragia, preces, &c. Augustinensibus communicant. 2008, 13. Capitulum provinciale Cantuariæ sollemniter celebrant. 2197, 24. Pro honore a conventu S. Trinitatis & S. Augustini ipsis exhibitum quam gratiam retulerint. 2197, 48. Quid de de illis senserint Wiclivi. 2658.
 Præfationes decem. 1431, 34. Nulla insuper adjicienda. 1431, 47.
 Prælium apud Abingdoniam; 810, 12. Agincourt; 2290. Alverton, seu bellum Standardii; V. *Standardii bellum*. Aschedon, ubi Angli precibus magis quam armis triumpharunt; 808, 51. Boorthull; 2559, 22. Brechnoc; 989, 34. 2365, 17. Brendeford; 904, 39. Brunnebury, ubi quinq; Reges & septem Duces occisi; 839, 30. Carleolum; 2728, 67. Chesterfeld; 2437, 51. 2454, 18. Chipenham; 809, 53. Cliderhou; 261, 10. 342, 34. Cresciacum, seu Cresly; 2284. 2587, 48. 2630, 17. Dunbarre; 2480, 31. Dunelmum; 2590, 8. Eboracum; 958, 64. Ellescroft, ubi Ella R. Northumbriæ cecidit; 803, 62. Effendun; 904, 67. Evelham; 2437, 39. 2453. Fowchyrche; 2527, 56. Gillingham, ubi Canutus victus; 904, 16. Gledesmore; 2559, 8. Hadfelde, ubi Edwinus occubuit. 784, 19. Hummel-don hill; 228, 8. Karadigan, ubi magna hominum strages. 1340, 65. Lewes; 2437, 26. 2449, 2450. Lincolniam; 1351, &c. 2427, 39. 2429, 26 & 60. Maxsefelde, ubi Oswaldus occisus; 787, 10. Merton; 809, 17. Otford; 904, 55. Peyteris; 2284. V. *Edwardus, R. Edwardi III F. Radingum*; 809, 15. Ripendon; 810, 40. Salopiam; 2288. Selus, seu Clusas; 2282. Seorstan, ubi biduo inter Edmundum Ironside & Canutum pugnatum; 904, 20. Stanford-bridge; 959, 5, 2339, 57. Strivelyn; 2533, 22 & 44. Thetfordiam; 805,

37. Totenhale; 833, 7. Walton; 809, 34. Wilmesford; 833, 14. Zolston; 2728, 59. inter Henricum R. Franciæ & proceres Normanniæ. 475, 16. V. *Pugna*.
 Præmonstratensium ordo quando inceperit. 1014, 29. 1043, 39. 2381, 17. Eorum privilegia. 1925.
 Præpositi negligentes vel corrupti quomodo puniendi. 836, 64. 844, 50. 849, 50. 850, 34. 855, 38. 894, 60.
 Prærogativa Regia & Parliamentaria. 2693, 2694. V. *Parliamentum, & Reges*.
 Præsentia de nuptiarum successu. V. *Nuptiæ*.
 Præscriptio XL vel XXX annorum, valida. 1326, 26. 1741, 9. 1748, 8.
 Preces. V. *Oratio*.
 Presbyter Johannes, R. Indorum. V. *Alexander III*.
 Presbyterium. 1716, 21.
 Presbyteros Thaynis æquales æstimant leges Angliæ. 846, 28. 919, 53. Si inordinate vivant, quomodo puniendi. 830, 4 &c. 919, 32. Sine pretio baptizare, ungere, sepelire, desponsare, &c. tenentur. 241, 4. 253, 29. 327, 18. 1347, 28. 1430, 40. 1449, 43. Sed si quid sponte detur, id iis licet accipere. 1717, 30. Uxores eis interdicat Albericus Legatus; 327, 64. 1347, 63. Anselmus; 2377, 6. Hildebrandus, 973, 43. qui & conjugatorum Missam audire vetat. 209, 15. V. *Hildebrandus*. Concubinas ipsis interdictas, ægre ferunt. 228, 15. Presbytero Missam celebranti, postquam cum uxore noctu concubuerat, quid acciderit. 352. A presbyteris uxoris pecuniam extorquet Willielmus II, 2369, 43. & Henricus I. 1018, 2. 2382, 59. Quarum mulierum cohabitatio presbyteris permittatur. 248, 64. 254, 12. 973, 44. 1001, 6. Presbyterorum filii nec ab ordinibus sacris nec a dignitatibus ecclesiasticis arcendi. 532, 52. V. *Clerici*.
 Preston. 1863, 35. 1884, 38. 1891, 1892. 1895, 39. Ibi mercatus & nundinæ instituuntur. 2183, 6. Appropriatio Ecclesiæ. 2094, 41. Portio & onus Vicarii. 2109, 2.
 Pretium ovium cum agno suo. 766, 36. Pretium pene omnium quæ sunt ad convivium necessaria. 2010, 40. Stragularum & vestimentorum. 2011, 38. Quam vili omnia æstimentur tempore pestis. 2599, 41. 2600, 34. V. *Ammon*.
 Primatis vocabulum a Metropolitanis Angliæ vanissime usurpatur. 1263, 65. Thomas Eboracensis Anselmum consecrare renuit in Primatem Britanniæ. 1707, 26.
 Principes qui Ecclesiasticos oneribus gravant, Pharaone peiores. 1451, 10.
 Priores olim *Decani* dicti. 1643, 3. 1650, 63. Benedictus *Præpositus monasterii* vocabatur. 54, 60. Cum Archidiaconis contendunt de præsentatione Episcopi. 581, 53. Quibus de causis amovendi. 1450, 60.
 Procuraciones ita mitigent Episcopi, ut clericis graves non sint. 1455, 59.
 Prodigia. 112, 8. 225, 30 &c. 232, 42. 263, 11 &c. 478, 1. 508, 13. 703, 47. 749, 49. 995, 18. 1423, 36. 1443, 62. 1445, 2. & 23 & 56. 1534, 67. 1538, 65. 1589, 50. 2379, 15. 2397, 34. 2416, 45. 2430, 32. 2608, 57. Frequentiora in mundi extremitatibus quam in medio. 1076, 23.
 Proditionis & perfidiæ ultio. 176, 3. 177, 4. 365, 61. 395, 46. 467, 7. 907, 16. 908, 15. 1010, 7. 1154, 60. 1365, 23. Proditor poenam pro mercede a Canuto accipit. 365, 46. Quomodo proditorem sibi conciliavit Malcolmus R. Scotiæ. 367, 17.
 Prohibitionum summa, DECLINA A MALO. 1335, 21. V. *Præcepta*.
 Prophetiæ. 527, 64. 534, 34. 577, 42. 704, 16. 877, 59. 878, 40. 980, 48. 1002, 57. 1046, 2 & 14 & 22. 1052, 11. 2368, 17 &c. 2393, 32 & 45 & 53. 2395, 30. 2426, 45. Prophetiæ tres a capite cereo prolatae. 2706, 1. Prophetiæ Dunstani: V. *Dunstanus*. Ellegi: 839, 1. Merlini: 645, 19. 646, 64. 1083, 64. 1339, 13. 2463, 7. Petri de Ponte-fracto, de Rege Johanne: 2424, 49. Thomæ Cantuariensis: 1545, 17. Willielmi Eboracensis. 1722, 11. De Angliæ destructione versus propheticus. 2417, 56. Prophetia de Angliis a Francis superandis: 884, 3. 909, 29. de misero Angliæ statu post Confessorem: V. *Edwardus Confessor*. de duratione Normanniæ dynastiæ in Angliæ: 960, 64. de Scotorum in Anglos dominio: 909, 36. 2476, 45. de adventu Antichristi, & fine mundi: 2643, 3. de civitate Ascalone: 667, 65. de Christo: 2435, 39. de Latinis Constantinopolin possessuris: 642, 27. de Edwardo Confessore: 909, 20. 955, 46. de Lewlino, Walliæ Regulo: 2465, 1. de terræ S. recuperatione: 641, 59. de Turcis. 642, 40.

Prophetissa mira de Gasconia Romam venit. 1458,3.
 Prosper. 431,65.
 Prospera adversis miscet Deus. 2150,37.
 Protosebastus perimitur. 614,9.
 Psalmus, *Domine, qui multiplicati sunt*, quoties & quomodo cantandus. 902,29. Quinquaginta Psalmi singulis diebus Veneris pro Rege & grege cantandi: 850,53. & pro anima congildonis, totidem. 854,47.
 Psalterium in sinu semper gestabat Alfredus. 352,42.
 Puerperium mirabile. 419,52. Puerperii dolores. V. *El-fleda*.
 Pugnae descriptio. 1353,31 & 52. 2386,54. Militibus pugnantur tria consideranda. 1030,61. 1352,40. 2386,37.
 Pugnare sine wita quando liceat. 826,48. Pugnae in domo Regis, Ecclesia, campo, &c. quomodo puniendi: 762,9. 822,63. 825,57. 826,1. 928,66. quomodo, qui coram Archiepiscopo vel Episcopo pugnarint. 823,51. V. *Praelium*.
 Pullus gallinae quadrupes. 1004,2.
 Punctus, quinta pars horae. 1012,39.
 Pupillorum tutela, Anglice *wards*, Regi committitur. 2430,44.
 Purgantes se de crimine, an puri ab infamia. 580,26.
 Purgatorium Patricii. V. *Patricius*.
 Puta, Episc. Roffensis. 790,29. 1638,6. Fugit. 792,60. 1638,41.

Q.

Quadfordensis Ecclesia a quibus & quare fundata. 988,51. Ejus privilegia. 989,21.
 Quadragesimale jejunium quando primum in Anglia observatum. 85,20. 740,63. 1769,23. Peccatum in Quadragesima commissum duplicatur. 822,55. 826,15. 927,66.
 Quendreda, impiissima fraticida. 776,64. 777,36. Oculi e capite ei evolant. 778,23. Ejus sepultura. 778,27.
 Quichelmus. V. *Chichelinus*.
 Quindena Henrico III concessa. 2429,55. 2430,47. 2431,15.
 Quinque-portubus privilegia cur Johannes R. concesserit. 2424,30.
 Quintallus. 1219,40.

R.

Raculfensis Abbatiae terras donat R. Lotharius. 2207,46. Donatio Edberti R. 2211,11. Ealmundi R. 2211,24. Eardulfi R. 2220,62. ¶ Abbates: *Brithwoldus*; *Denebeah*; *Wetredus*; *Edbertus*. Monasterium & villa de Raçulf donantur Ecclesiae Christi, Cantuariæ. 2220,53.
 S. Radegundis Abbatia quantum valeat. 2165,57. ¶ Abbates: *Hugo*.
 Radingis Henricus I fundat monasterium; 310,3. 505,39. 2252. atque ibi sepelitur. 1024,7. ¶ Abbas: *Henricus*.
 Radulfus, Abbas Parchensis. 331,1.
 Radulfus, Abbas Salopesberiae. 1433,32.
 Radulfus, Archidiaconus Colcestrensis. 656,29.
 Radulfus de Arundel, Prior Hurlensis, fit Abbas Westmonasteriensis. 708,58.
 Radulfus de Baldok, Episc. Londinensis. 1730,10.
 Radulfus de Borne eligitur Abbas S. Augustini. 2009,58. Avenione benedicatur ab Episcopo Ostiensi. 2010,21. 2278. Quam lautum fuerit convivium cum installaretur. 2010,32. Mors ejus & sepultura. 2066,66. Constitutiones quaedam quas martyrologio inseruerat, post ejus mortem igni traduntur. 2054,52.
 Radulfus, Cancellarius Henrici I, inique vixit, infelicitate obiit. 1014,43.
 Radulfus, Comes Orient. Anglorum, conspirat in Willielmum I. 208,29. 486,42. 974,27. Fugit ex Anglia. 208,60. 486,61. 974,35. 975,49. 2351,6.
 Radulfus, Comes Westmorlandiae. 2743,22.
 Radulfus de Diceto, Decanus Londinensis, ad quotum annum Imagines historiarum perduxerit. 432,64. De quibus rebus potissimum scripserit. 433,6. Literas ab Archiepiscopo accipit, 643,55. & ab Henrico II, 644,4.

& a Waltero Rothomagensi, 671,64. 686,19. 689,18 & 50. 691,46. 694,54. 697,49. 700,1. & a Willielmo Eliensi. 680,38. Episcopi vice fungitur in coronatione Ricardi I. 671,64. Ejus literae ad Rothomagensem. 687,51.
 Radulfus de Doloribus. Ejus castellum, 1499,31. ad cujus ditionem pertineat. 599,52. 1134,37. Henrico II redditur. 1136,6. Gallus illud capit. 1149,35. 1535,20.
 Radulfus, Episcopus Cicestrensis. 228,3. 1707,20. Ab adulatione & avaritia quam fuerit alienus. 2369,30.
 Radulfus, Episcopus Cicestrensis, & Regis Cancellarius. 2133,63.
 Radulfus, Episc. Sarisburiensis, ad Bathoniam transfertur. 2729,11.
 Radulfus Gubium, Abbas S. Albani. 509,53. 526,59.
 Radulfus de Moustermer, ducta Edwardi I filia, vidua Gilberti Glocestrensis, 2507,26. fit Comes Glocestriae. 2507,30.
 Radulfus Nouellus, Episc. Orcadum. 262,9. 273,35. 321,43. 345,16. 1713,34. Ejus oratio ad Anglos cum Scotis congressuros apud Alvertonam. 1026,16.
 Radulfus de Stafford, Comes Staffordiae. 2581,59. 2602,35. 2621,40. Aguilonam strenue defendit. 2589,3.
 Radulfus de Turbine, Abbas Sagienfis, fit Episc. Roffensis; 229,11. 501,25. Archiep. Cantuariensis. 502,21. 1004,20. 1660,50. 2251. 2379,35. Missam Romae celebrat. 1328,12. 1661,23. Cur Calixtum Papam non viderit. 1328,25. Cogit Sarisburiensem officium Regem desponsandi Wintoniensi tradere. 1013,38. 2380,4. Regi irascitur quod coronam ipso inconsulto induisset. 1013,46. 1661,60. 2380,9. Joci adeo deditus erat ut *Nugax* diceretur. 1013,55. 2380,18. De Papa temere & audacter loquitur. 1714,40. Literae ejus ad Calixtum de injuriis Cantuariensi Ecclesiae ab Archiepiscopo Eboracensi illatis. 1735, &c. Obiit. 1014,38. 1662,26.
 Radulfus de Vallibus interficitur. 664,38.
 Raimundus, Comes Tripolitanus, cum Saladino foedus percutit. 1501,46. 2400,46. Mox ab eo ad Christianos defecit. 1501,59.
 Raimundus, Princeps Antiochia, auxilios a RR. Angliae & Franciae accipit. 1209,14.
 Rainaldus. V. *Reginaldus*.
 Raino fit Dux Apuliae. 1019,35.
 Ramesiense monasterium. 359,58. 475,59. 879,32. Consecratur. 162,24. Palus ubi situm est describitur. 868,46. In castrum convertitur. 1033,6. 1360,17. ¶ Abbates: *Ailwinus*; *Alxis*; *Willielmus Herbertus Losenga*; *Aldwinus*; *Reginaldus*; *Willielmus*.
 Ranulfus a Conquæstore missus ut Dunelmensis sub tribute redigat, furiosus fit. 42,52.
 Ranulfus, clericus, Normannis omnibus necem machinatur. 508,6.
 Ranulfus de Gernons, Comes Cestriae. 1013,23. 2382,16. Dicitur veneno periisse. 1374,45.
 Ranulfus de Glanvilla, Justitiarius & Praefectus Angliae. 644,7. 1091,48. 1191,30. 1459,45. 1460,2. 1540,38. Literae ejus ad Abbatem de Bello; 1503,36. ad Conventum Ecclesiae Christi, Cantuariæ. 1503,50. Ejus cum Priore Cantuariensi colloquium. 1544,14. Huberti Cantuariensis consilio maxime utebatur. 1697,19.
 Ranulfus II, dictus *de Meschenes*, Comes Cestriae. 1142,62. 2383,15. Lincolniam occupat. 268,22. 1030,11. Oratio ejus ad milites. 1030,29. 1351,21. 2386,11. Homagium facit Regi Scotiae. 277,55. Ejus character. 1031,3. 1352,65. 2386,46. Custodiae traditur. 278,49. 508,43. 1034,10. 1361,14. 2387,53. Solutus, Henricum Duce Normanniae in Angliam invitat. 278,59. Ejus filia Davidi Comiti de Dundee nubit. 967,25. Moritur. 282,47. 1043,14. 2389,59.
 Ranulfus III, Comes Cestriae. 2398,9. Ejus sororem ducit David Regis Scotiae frater. 1190,29. Cum Constantia uxore Comitum Britanniae & Richemundiae accipit: 1149,13. 2399,36. Uxore repudiata, aliam ducit. 2416,9. Lincolniam capit. 2429,67. Erat Comes Lincolniae & Huntingdoniae. 2431,23. Proficiscitur Hierosolymam. 2430,9. Redit. 2430,15. Sine liberis moritur. 2416,14. 2431,24. Ejus sorores quibus nupserint. 2431,28.
 Ranulfus, primo Mauriti Londinensis capellanus, 59,12: postea Willielmi Conquæstoris, 59,10. 2372,13. (Hic enim pro *Waltero* legendum *Ranulfo*) fit totius Regni procurator vel exactor. 59,20. 224,42. 2369,18. Infidias

fidias Geraldii aliorumque ægre evadit. 59 & 60. Mille libras Regi dat. 2369, 26. 2372, 31. Fit Episcopus Dunelmensis. 60, 51. 501, 26. 502, 48. 995, 44. Subjectionem Eboracensi profertur. 1709, 30. Iniquissime se gerit. 225, 43. 2369, 20. In custodiam conjicitur. 226, 8. 499, 2. 997, 66. 2375, 2. Inde elapsus, Normanniam adit. 61, 4. 226, 30. 999, 6. 2375, 34. Restituitur. 61, 13. Monachos ad luxum provocat. 2372, 32. Cuthberti corpus recentibus vestibus induit. 2372, 39. Ejus mores; 61, 27. res gestæ; 61, 39. poenitentia, & mors. 62, 13.

Raptores sceminarum villanarum qua poena coercendi. 824, 42. De raptu virginis immaturæ. 824, 66. Raptores, membris genitalibus orbat. 982, 3. 2354, 16.

Rasura dolori capitis medetur. 2432, 61. Aliter Normanni, aliter Angli faciem radebant. 2341, 53. Quando fratres a secularibus radi inceperint. 1915, 22.

Ratio omnia moderatur. 2371, 9.

Ravelandeye, corvus terroris terreni. 945, 65.

Rebellio. V. *Johannes Straw*, & *Seditio*.

Recti postulatio. 762, 28. 826, 29. 828, 28. De rectum difforciantem lex. 836, 14 & 60. De præpositis rectum facere nolentibus. 836, 65. V. *Præpositi*.

Redford, vadum arundinis. 799, 16.

Reding. V. *Radings*.

Redwaldus, R. Orientalium Anglorum. 745, 35. 781, 35. Altare Christi & dæmonis in eodem fano collocat. 745, 40.

Rees, R. Wallanorum ultimus, occiditur. 989, 34. 2365, 17.

Reformatio debet per gradus procedere. 731, 47.

Regalis vallis monasterium (idem fortasse cum Rievallensi) fundatur. 1028, 47.

Reges gentium & Imperatores Reip. quomodo differant. 435, 6. Eorum officium. 360, 23. 434, 55. 435, 20. 732, 44. Eorum dignitas, sacerdotes revereri. 352, 58. V. *Principes*. Regia dignitas & Ecclesiastica se mutuo conservant. 551, 1. Ad eos non spectat, Episcopos, Abbates, &c. statuere. 2208, 54. Thesauri a quocunque ad mortem reposti ad Regem pertinent. 1142, 55. Alii thesauri ad fiscum pertinentes. 2258, 10. Regi legitimo præjudicium non faciunt chartæ invaloris. 1046, 43. De Regibus scribere, periculosum. 1044, 11. 2391, 45. Regi mortem machinantes, quomodo puniendi. 822, 27. 928, 57. Vel nomen Regis quam olim venerandum. 2359, 64. V. *Parliamentum*. De Regum sanctitate Anglia præ cæteris nationibus gloriatur. 369, 50. Regum Angliæ genealogia. 350, 22. V. *Genealogia*, & *Anglia*. Reges Angliæ coronare ad quem pertineat. 1338, 37. 1412, 23. 1421, 47. 1463, 54. 1661, 60. Eboracensis Henricum juniorem coronat. 1412, 13. Eundem postea cum Regina Rothomagensis in Anglia coronat. 1421, 45. Forma juramenti a Regibus Angliæ, cum coronantur, præstandi. 2746, 41. Coronationis ceremoniæ. 1158, 1159. 1587, 1588. 2461, 20. Reges cur tribus locis uncti. 541, 28. 1159, 8. Tria promittunt, cum consecrantur. 628, 23. 647, 48. 1158, 58. Alfrede Regibus Angliæ primus unctionem obtinuit. 1777, 58. *Regem facere, quam esse, gloriosius*, dictum Adelstani. 838, 29. Puerum pro Rege habere, quantum malum. 2758, 35. Reges ad vitia proniores quam privati. 348, 13. Rex illiteratus, asinus coronatus. 455, 58. Reges quatuor simul pacifice colloquuntur. 611, 54. 2627, 23. ¶ Reges & viri nobiles seculum relinquentes; Adelredus; 773, 26. 795, 31. Carlomannus; 443, 36. Cedwalla; 757, 32. 795, 32. Choered; 442, 21. Constantinus; 455, 10. Edwoldus; 807, 25. Egbertus; 796, 20. Hildericus, R. Franciæ; 444, 8. Ina; 119, 38. 758, 66. 795, 33. Kenredus; 773, 32. 795, 32. Offa; 442, 21. 773, 33. Philippus; 1017, 36. Pipinus; 445, 61. Robertus Boslu; 2346, 15. Sebby; 745, 8. 795, 35. Sigebertus; 795, 33. Stephanus. 455, 10.

¶ Regina, & scemina illustres, monasteria ingressæ: Amicia; 2346, 23. Christiana, vel Christina; 213, 37. 367, 13. 979, 52. 2353, 26. Edburga; 118, 45. 832, 6. Editha; 457, 14. Enflada; 772, 11. Ercongeca; 740, 55. Ermenilda; 773, 8. Etheldreda; 294, 30. 440, 8. 741, 1. 773, 20. Gunnilda; 933, 26. Philippi, Regis Franciæ, uxor; 671, 30. Ricbryth; 110, 35. Sexburga; 773, 10. Werburga. 110, 18. 773, 13.

Reginaldus, Abbas P. scorensis. 553, 32.

Reginaldus, Abbas Rameiensis. 1019, 57.

Reginaldus, Archiepiscopus Colonienfis, Imperatori suadet ut Alexandrum P. R. abjuret. 1403, 54. Ipse primus eum abjurat. 548, 3. 1404, 19. In Angliam venit. 539, 37. Comes

Leicestrensis eum non salutat. 539, 43. Altaria ubi celebraverat, evertuntur. 739, 45.

Reginaldus, Episc. Bathoniensis. 568, 31. 1090, 21. Consecratur. 581, 10. 1096, 37. Solenniter inthronizatur. 585, 14. Monachos Cantuarienses contra Archiepiscopi querelas defendit. 1523, 7 & 37. Romam proficiscitur. 574, 30. Ejus literæ ad Henricum II. 1093, 67. De ejus electione ad Cantuariensem cathedram. 1579, 50. Rothomagensi interroganti an electioni consentiat quid responderit. 1580, 6. Fit Archiepiscopus. 667, 10. 1189, 5. 2404, 20. Moritur. 667, 19. 1189, 20. 1580, 40. Erat Episcopi filius. 1090, 21.

Reginaldus, Princeps Castiliæ, Saladini manu occiditur. 1502, 28.

Reginaldus, Prior Salopiæ. 988, 48.

Reginaldus, vel Rainaldus, Henrici I. F. Comes Cornubiæ. 1039, 60. 1386, 15. Moritur. 586, 60. 1088, 42. 1434, 15.

Reginaldus, vel Reingnoldus, R. Northumbriæ. 155, 59. 835, 30. Baptizatur. 857, 45. E regno pellitur. 857, 53.

Regino, Chronographus. 432, 41. 453, 23.

Regnorum translatio. 434, 39.

Reimundus, Comes S. Ægidii, homagium Henrico II facit. 561, 22.

Reimundus. V. *Raimundus*.

Reinefridus. 973, 19.

Reinelmus, electus Episc. Herefordensis, Episcopatum Regi reddit. 228, 40. 499, 27. Consecratur. 230, 50. 500, 47. 1660, 16. Vocatur Ramelinus. 1711, 5.

Reinerus, Episcopus Sanct-asaphensis. 1678, 50.

Reinerus, sacrilegus, mirando & tristi fato perit. 1033, 26. 1360, 56.

Reingnoldus. V. *Reginaldus*.

Relevationes Comitum & Thaynorum. 936, 10.

Rimenfe monasterium dedicatur. 184, 8. Remensis Archiepiscopi officium est, Reges Franciæ coronare. 1140, 63. 1141, 61.

Remigius, Episc. Lincolnienfis. 217, 43. 483, 53. Ejus statuta & mores. 983, 60. 988, 13. 2364, 48. Papa eum Episcopatu privavit. 484, 2. Precibus Lanfranci restituitur. 484, 10. 970, 33. 2348, 24. Ecclesiam cathedralem Lincolnæ construit. 217, 46. 983, 46. Biduo ante diem dedicationi ejus statutum moritur. 217, 55. 1708, 20. 2364, 44. Ejus mortem Robertus Herefordensis prælagit. 988, 7. 2364, 45.

Remington, villa, unde dicta. 27, 59.

Refus, vel Ris, F. Griffini, R. Britonum, Stuteberiam obsidet. 577, 61. Ad Concilium Glocestrense venit. 1102, 55. Henrico II fidelitatem jurat, & terras ab eo accipit. 1127, 46. Oxoniam venit, sed Anglus non vult eum alloqui. 1166, 40. Ejus mors. 1267, 29. 1597, 23. Encomium. 1267, 30. 2412, 33.

Rbegium, unde dictum. 1010, 41.

Rhodus, civitas, a quo condita. 1217, 48.

Ricardus, Abbas Cestrensis. 2365, 66.

Ricardus, Abbas Eliensis. 228, 14 & 50. 230, 63. Henrici I partes contra Anselmum tuetur. 499, 37. Deponitur. 1660, 8.

Ricardus, Abbas Langdunensis. 1681, 42.

Ricardus, Abbas S. Mariæ, Eboraci. 206, 25.

Ricardus, Abbas Witebiensis. 206, 30.

Ricardus, de Albeneio, Abbas S. Albani. 493, 6. 502, 51. 503, 26.

Richardus, Archidiaconus Pictaviensis, ab Archiepiscopo Cantuariensi excommunicatur. 539, 62. Amicus quidam (scilicet Radulfus de Diceto) ei consulit ut sententiæ se submittat. 540, 8. 715, 1. Fit Episc. Wintonienfis. 568, 28. In Normanniam mittitur, ut Henricum II revocet ad motus Angliæ sedandos. 576, 13. Johannæ, Henrici II filia, in Siciliam transfretanti sumtus & ministros suppeditat. 594, 33. Cura totius Normanniæ ei committitur. 594, 61. 1116, 30. Redit. 599, 44. Legatus ad Gallum mittitur. 609, 63. Moritur. 641, 42. 1538, 66.

Ricardus Barre ab Henrico II ad utrunq; Imperatorem & Regem Hungariæ mittitur. 636, 53.

Ricardus de Belmeis, Episc. Londinenfis. 231, 22. 500, 52. 501, 24. 502, 46.

Ricardus de Belmeis, nepos prioris, adhuc impubes fit Archidiaconus Londinenfis. 507, 13. Hugo, cujus fidei commissus fuerat donec ad maturitatem perveniret, fidem datam violat. 507, 26. Ricardus tandem in integrum restituitur. 507, 48. Fit

Episc. Londinensis. 278,42. 527,28. 533,7. a Wintonienſi laudatur. 527,37.
 Ricardus de Bury, Episc. Dunelmensis, ad Gallum mittitur. 2571,9. 2572,58.
 Ricardus de Clare, Comes Gloverniæ. 2436,55. 2437,7 & 40.
 Ricardus, Comes Arundeliæ. 2119,24. 2132,42. Hic (ni fallor) erat unus e XIV Regni Præfectis. 2685,62. 2687,37. Maris Præfectus factus, fortiter & feliciter se gerit. 2692,43. Armatus Londinum accedit, ut seductores a Regis latere amoveat. 2696,&c. Ducem Hiberniæ illiusq; socios proditionis accusat. 2713,50. Erat Comes Surriæ. 2714,4. Præfectura maris privatur. 2735,35. Capite plectitur. 2747,63.
 Ricardus, Comes Cestriæ. 2376,66. Naufragio perit. 242,52. 1012,46. 2381,50. Quæ monachis minatus fuerat. 1013,19. 2382,4.
 Ricardus, Comes de Clare. 578,24. Ejus uxor. 1116,46.
 Ricardus, Comes Pembrokæ. 1039,63.
 Ricardus, Comes de Striguil. 1155,18. In Hiberniam accersitur. 1069,56. Rege non solum inconsulto sed prohibente, transfretat. 1069,65. V. 1419,66. Dubliniam & alia loca acquirit. 1070,1. 1420,13. Rex iratus & invidus ejus bona fisco addicit; 1070,8. & Dubliniam &c. ab eo extorquet. 1070,17. Moritur. 589,67.
 Ricardus I, Dux Normanniæ, cognomento *Vetus*. 155,37. 362,58. 454,62. 2314,54. *Ricardus sine timore* dicebatur. 856,66. Vigiliis circa funera cur celebrari statuerit. 857,2. Litem inter Angelos & dæmones de anima monachi mire componit. 857,11. Ejus uxores & liberi. 457,45. 856,62. Uxoris ad eum lepida responsio. 857,28. Sarcophagum sibi paratum qualibet septimana implet frumento, quod pauperibus erogat. 857,30. Obir. 880,54.
 Ricardus II, Dux Normanniæ, cognominatus *Bonus*. 163,23. 461,14. 880,56. 2315,36. Hugonem Comitem Cabilonensem vincit. 468,10. Quomodo militem cochlear ejus furatum tractarit. 880,64. Bernardum quendam mire in amicitiam recipit. 881,4. Ejus uxores & proles. 465,38. 468,6. 880,60. Mors. 910,9.
 Ricardus III, Dux Normanniæ. 177,64. 468,25. Veneno extinguitur. 910,10. 2318,54. 2467,11.
 Ricardus, Episcopus S. Asaph. 1665,49.
 Ricardus, Episc. Ciceſtrenſis. 2013,55.
 Ricardus, Episc. Herefordensis. 243,5.
 Ricardus, Episc. Herefordensis, alius. 2467,11.
 Ricardus, Episc. Sarisburiensis. 2133,57.
 Ricardus Fitz-Rauf, Episc. Armachanus. 2625,55.
 Ricardus, F. Regis Johannis, Comes Cornubiæ. 2417,63. In bello capitur. 2437,28. Eligitur Imperator. 2435,52. 2438,35. 2444,24. Ejus filius Henricus, dum Missam audit, occiditur. 2455,59.
 Ricardus Lucy, Angliæ Præfectus. 1423,53. De eo lege 533,29. 539,61. 600,14. 1039,10 & 64. 1088,43. 1402,44. 1930,43. 1931. Ecclesiam Regularium ædificat. 1445,47. In illa sepelitur. 1456,52.
 Ricardus de Marisco, Episc. Dunelmensis. 1871,32. Ejus literæ ad Pandulfum, pro Augustinensibus. 1871,37.
 Ricardus Oxindenne, Prior S. Trinitatis. 2060,14. Pontificis R. ad eum literæ, de Petro Dene. 2060,25. V. *Petrus de Dene*.
 Ricardus, Prior Doveræ, ad Regem in Normanniam mittitur. 1425,22. Eligitur Archiep. Cantuariensis. 568,55. 618,54. 1090,19. 1425,34. 1819,45. 2255. Ejus consecrationem impedit Henricus Rex junior. 570,43. 1425,39. 1674,5. Romam proficiscitur. 574,30. 579,44. 1436,6. Ibi junioris Henrici nuntios & alios adversantes invenit. 579,60. 1093,53. Post longam ventilationem ejus electio tandem confirmatur. 580,24. 1094,7. 1426,54. Fit Legatus P. R. 580,47. 1426,61. De ejus reditu. 581,1. 1426,62. 1428,16. Clericos Gloceſtrenſes suspendit: 1100,40. quod ægrefert Eboracensis. 1101,63. V. *Rogerus Archiep. Ebor.* Johannam Regis filiam Siculo nupturam comitatur. 1434,27. Rogerus S. Augustini Abbas ei professionem negat. 1444,15. 1675,6. 1721,8. Papa mandat, ut sine obedientiæ exactione ei benedictionem impendat: 1821,&c. Sed Papæ mandatis haud obtemperat. 1824,2. Augustinensibus multa gravamina infert. 1830,63. Eorum privilegia falsi arguere conatur. 1831,&c. Compositio inter utroq; fit, qua Augustinensium privilegia non parum imminuuntur. 1835,&c. Conventui Cantuariensi Ecclesias suas &c. reddit. 1675,12. Persona terribilis noctu apparens ei ter-

ribilia interminatur. 1465,15. 1837,66. 2397,2. Moritur. 1465,34.
 Ricardus, Prior Hagustaldensis. 271,22.
 Ricardus, Prior Kyrkbienſis, fit Abbas Whitebienſis. 1120,12.
 Ricardus, Prior S. Mariæ, Eboraci. 257,33. Fit Abbas Fontanenſis. 257,40. 264,12. 265,44. 325,24.
 Ricardus, Prior S. Trinitatis, alius. 2148,56.
 Ricardus I, R. Angliæ. 2258. *Cor leonis* dictus. 1278,6. 2408,10. Fit Dux Aquitaniæ. 675,6. Regis Franciæ filiam accipit. 547,60. A patre deficit. 562,10. 2397,30. Urbem Santonicam occupat. 575,19. Engolismenses & alios edomat. 594,43. 1115,14. Aquensem urbem & alia loca capit. 1118,1. Taileburgenſe castellum obsidet, capit, subvertit. 603,56. 675,11. Aquitaniæ populus eum ob crudelitatem odio habet. 1462,59. Homagium Henrico fratri facere recusat. 617,30. 1462,65. Crucis signum, patre inconsulto, suscipit. 636,35. 1148,29. 1511,36. Gaufridum de Liziniaco, ob cædem amici, male mulctat. 639,23. Apud castellum Radulfi de vita periclitatur. 1536,17. A patre fit alienus. 639,32. 1537,3. V. *Henricus II, R. Angliæ*. Philippus, R. Franciæ, ei offensus. 639,37. Ei homagium facit. 641,36. 1537,9. & cum eo pacem init. 1545,61. Rex factus, servos patris qui ad ipsum defecerant rejicit; qui patri fideles permanserant, retinet. 1154,56. Absolvitur a reatu rebellionis contra patrem. 646,50. Insignia Ducatus Normannici accipit. 646,53. 1155,2. *Henricus Sol*, Ricardus *Solis radius* adulatorie appellatur. 1156,27. Quam varia fortuna usus fuerit. 519,42. Matrem e carcere 1547,44. ad summum honorem evehit; 646,59. 1155,41. & universim omnes per Angliam captivos liberat, 1155,50. & exheredatos omnes restituit. 1156,5. Laudibus evehitur. 1156,24. Solenniter coronatur. 647,36. 1157,43. Judæos coronationi interesse vetat. 1159,48. 2401,34. Ipse & Gallus jurant se Hierosolymam profecturos. 1166,47. Multa in matrem confert. 1168,65. Pecuniam undecunque corradiit. 1162,21. 2402,4. Juri omni ad Regnum Scotiæ, quod pater extorserat, renuntiat, 1167,57. sed non gratis. 2402,6. In Normanniam transfretat. 1170,1. Professionem Hierosolymam versus orditur. 650,13. Cum Gillo solenne fœdus init. 650,30. 1170,30. Regnum quatuor custodibus committit. 1170,7. Classi quatuor Justitios præficit, 1173,3. & leges ab exercitu in itinere observandas statuit. 1173,19. 1189,19. Peram & baculum, uti & Gallus, capit. 1173,50. Gallus *Agni*, Anglus *Leonis* nomen sortitur. 2404,36. Massiliæ navem conscendit. 656,4. 1174,1. Iter ejus per singulos dies describitur. 1174,14. 1179,48. Quæ classi ejus acciderint. 1175,41 &c. Romam, licet a Papa invitatus, visitare non vult. 656,6. Papam simoniæ accusat. 1174,57. Ob accipitrem a se captum de vita periclitatur. 1179,61. In Calabria & Sicilia loca capit. 656,44. 1160,45. Injuriis provocatus, Messanam expugnat. 1180,&c. 2404,40. Gallus odio & invidia erga eum afficitur. 1180,32. 1182,8. Tancredus, R. Siciliæ, XLM unciarum auri ei dat. 656,65. 1184,6. *Wreck* in terris suis quietum clamat. V. *Wreck*. Arthurum nepotem hæredem sibi constituit, 657,5. 1185,2. & ipsum unam ex filiabus Tancredi desponsaturum spondet. 1185,1. Forma pacti inter ipsum & Tancredum. 1184,16. Literæ ejus ad R. R. de conventionibus inter ipsum & Siculum factis. 1187,24. Fossam & castrum in Sicilia facit. 1187,26. Pœnitentia ob libidinem motus, se Episcopis flagellandum objicit. 1190,43. Cum Willielmo de Bares cannis configit: 1192,43. Ægre illi conciliatur. 1193,2. Thesuros profute distribuit. 1193,24. Mater ejus ad eum ducit Berengeram Regis Navarræ filiam. 1193,30. 1197,12. 2404,43. Arthuri R. gladium Tancredo donat. 1195,12. Tancredus ei ostendit Galli literas odii & livoris plenas. 1195,21. Cur Aleham Galli sororem ducere recusat: 1195,62. Gallo XM librarum numerat, ut a nuptiis illius liberetur. 657,12. A Sicilia solvit, Johannam sororem secum ducens. 657,35. 1197,30. Classis tempestate dissipatur. 1197,41. Regni custodes per literas constituit. 659,13 & 26. 1194,37. Vicecancellarius ejus submergitur. 1197,48. Portu prohibitus, Cyprum subjugat, & Regem Cursac, vel Isaac, argenteis compedibus vincit. 660,26. 1197—1200. 1567,3. 2404,60. Hierosolymæ Rex, Antiochiæ Princeps, alique, ei homagium faciunt. 1198,61. Berengeram ducit. 1199,56. Cyprum custodibus committit. 1200,25. V. *Robertus*

bertus de Turnham. Saphadini navem & MCCC Saracenos submergit. 661, 20. 1200, 52. 2405, 3. Ad Tyrum appellens, ingredi non permittitur. 1200, 48. Portum Aconis intrat. 661, 55. Ipse & Gallus araldia laborant. 1201, 63. Gallo devictæ Cypri dimidium, ratione pacti, vendicante, 2405, 19. dimidium Flandriæ &c. ab eo petit. 1202, 27. 1207, 62. Saladinus munera utrique mittit, 1202, 57. 1206, 29. & munera ab utroque recipit: 1202, 60. 1206, 39. Ricardo pretiosa mittit. 1206, 42. Campaniæ Comes, Gallo deserto, ad Anglum se recipit. 2405, 22. Ricardus Guidoni faver, Conrado Philippus. 2405, 29. Oppida a Ricardo capta. 2405, 53. Castrum quod Gallus diu frustra obsederat, fortiter capit. 1209, 1210. Gallus redeundi licentiam ab eo petit; 1207, 30. 1208, 66. eam obtinet. 1209, 3. Ricardo nihil damni se illaturum, jurat. 1209, 4. V. *Philippus Ludovici VII. F.* Ricardus Saladini nuntium dolosum respuit. 1210, 38. Captivos, quos Gallus Conrado tradiderat, 1209, 28. sibi mitti jubet: 1211, 15. sed eos difficulter obtinet. 1211, 32. Eorum capita amputare minatur, ni Saladinus promissa expleat. 1212, 9. Saladini dona respuit. 1212, 46. Paganos captivos, paucis exceptis, obtruncat. 1213, 5. Saladinum lancea prostermit. 1214, 25. A Turcis de improviso circumdatus, Willielmi de Purcellis simulatione evadit. 1241, 1. Saladinus ei verba dare studet. 1241, 45. Mille & ducentos captivos e Turcorum manibus eripit. 1242, 36. Limpoldus, Dux Austriæ, ab eo stipendium accipit. 1212, 39. Superbum Limpoldi responsum, cum a Ricardo rogaretur ut ad Ascalonem instaurandam operam conferret. 1242, 17. Ricardus eum pede percutit: 1242, 28. & vexillum ejus dejicit. 1581, 33. 2405, 44. Nuntius ei ex Anglia allatus reditum festinare cogit. 1243, 10. 1245, 17. Gallum eum interemisse Conradum ait: 1244, 3. 2405, 63. Sed postea sententiam mutat. 1269, 6. Ejus eximia fortitudo. 1247, 1248. In languorem incidit. 1249, 17. Convalescit. 1249, 53. Cyprium Guidoni & Henrico, Hierosolymorum Regibus, dat. 1250, 5. 1581, 7. Sinistri de eorumores sparguntur. 2406, 25. In reditu naufragium patitur. 1250, 36. Conradi Marchionis propinqui eum sedulo investigant. 1250, 40. A Limpoldo, Duce Austriæ, capitur, & in custodiam datur. 668, 35. 1250, 51. 1581, 9. 2407, 3. Imperatori venundatur. 668, 56. 1251, 11. Contumeliose tractatur. 1581, 17. In loco qui Trivallis dicitur incarceration. 668, 62. Quæ ipsi ab Imp. sunt objecta, diluit. 1254, 27. 2407, 16. Gallus ei bellum indicit. 1254, 5. Frater Regnum affectat. 1581, 47. Leonis ad eum devorandum immissi cor evellens, & crudum devorans, cognomentum CQR LEONIS meretur. 2407, 66. Literæ ejus ad Episcopos Angliæ, de eligendo Archiepiscopo Cantuariensi: 669, 16. ad conventum Cantuariensem: 1552, 47. ad eundem, de Willielmo Montis Regalis Archiepiscopo: 1568, 65. ad matrem, de transferendo Huberto Sarisburiensi ad Cantuariam. 1583, 8. Pretium redemptionis ejus. 670, 35. 1256, 11. 1582, 36 & 51. Quam vehementer subditi ejus reditum expetebant: 670, 62. Quantum singuli ipsorum ordines pendebant. 670, 52. Pecunia undecunque corraditur. 1256, 18. 2408, 17. Literæ ejus ad Walterum Rothomagensem. 671, 4. Quatenus nuntiis suis fidem adhiberi voluerit. 671, 6. Liberatur. 672, 6. Qamdiu in vinculis manserit. 1256, 66. 2408, 12. Quædam Imperatori polliceri cogitur contra omne jus & fas. 675, 25. Obsides pro lytro solvendo relinquit. 672, 36. 1256, 61. 1586, 29. Colonia ab Archiepiscopo honorifice excipitur. 672, 48. 1257, 1. Imp. dolens quod eum dimiserit, rursus capere conatur. 1257, 10. 2408, 23. In Angliam venit. 672, 60. 1257, 30. Quanta cum læticia Huberto Cantuariensi occurrebat. 1586, 55. Martyres Angliæ visitat. 1257, 37 & 58. Alemanni cujusdam dictum, cum pompam qua R. exciperetur spectasset. 1257, 47. Nottinghamiæ castrum ad deditionem cogit. 672, 65. 1257, 60. 1586, 66. Johannes frater (qui ab eo ad Gallum turpiter defecerat, 1252, 5.) supplex ei ad pedes procidit. 673, 7. R. eum honoribus privat. 1258, 1. 2408, 32. Iterum coronatur. 1258, 10. 2408, 35. Modus coronationis. 1587, 1588. Leges de mensuris, pannisque statuit. 1258, 18. Ejus charta de mercatu apud Stanores habendo. 2131, 16. Privilegia ab eo Cantuariensi Ecclesiæ indulta. V. *Cantuarvia.* Literæ ejus ad conventum Cantuariensem de Ecclesia Lamberhana. V. *Lameheia.* Regias possessiones e manibus eorum quibus ipse vendiderat extorquet. 1259, 10. 2408, 39. Egentibus Ecclesiis calices argenteos distribui facit. 1258, 65. Grave tributum a clero & populo exigit. 1259,

28. Nuntio ci allato de Gallo in Normanniam ingresso, aula parietem effringi jubet, ut recta adversus illum tendat. 1259, 57. Gallum a Vernolio fugat. 673, 9. 1259, 54. 2408, 45. Luches-castellum capit. 674, 20. 1260, 20. Engolismenses domat. 674, 33. 675, 17. 1588, 52. Regem Franciæ de Turoniæ finibus abigit, & ejus impedimenta capit. 674, 34. 1260, 29. Rebelles omnes subigit. 674, 32. 675, 19. 1260, 36. Inducias cum Gallo in annum paciscitur. 1260, 53. 2408, 54. Dux Austriæ jubetur obfides ei remittere, passionem relaxare, accepta restituere, &c. sub poena anathematis. 675, 22. 2409, 53. V. *Limpoldus.* Torneamenta passim per Regnum instituit. 676, 9. 1261, 9. Quæ ad vitam corrigendam ipsum impulerint. 1262, 45. Gallum iterum fugat. 1268, 1. Eum ad singulare certamen provocat. 676, 47. 1268, 22. Loca quædam capit. 1268, 26. Ipse & Rex Franciæ coram exercitibus suis armati colloquuntur, & in amplexus mutuos ruunt. 1269, 42. Pax inter eos fit, sed haud diu durat. 1270, 8. Clericis Turonensibus redditus suos restituit. 677, 7. Purgatur de cæde Conradi. 680, 44. 1252, 60. 1268, 38. Arthuri nepotis tutelam poscit, Britones negant. 1270, 48. Ejus literæ ad Ricardum Londinensem. 681, 19. Regni administrationem Huberto Cantuariensi committit. 681, 21. 1259, 64. Iterum Gallus & Anglus in arma ruunt. 1271, 5. Colloquuntur. 686, 27. 1597. Belvacensem Episcopum præliantem capit, & in vincula conjicit. 1272, 49. 1597, 24. Hic olim Imperatori persuaserat ut durius Regem tractaret. 1272, 60. Papæ pro eo intercedenti, 1273, 11. quod responsum R. dederit. 1273, 29. Inducias cum Gallo paciscitur. 1274, 44. Arthuro rebellante, Britanniam vastat. 1590, 62. Rothomagensis Archiepiscopum & Capitulum illicitis fidejussionibus involvere conatur. 686, 33. Ejus literæ ad W. Rothomagensis. 688, 37. Quas injurias Rothomagensi Ecclesiæ intulerit. 694, 57. 1597, 45. Summa controversiæ inter ipsum & Rothomagensis. 1274, 61. Forma pacis inter ipsos initæ. 698, 13. 1275, 25. Ejus literæ ad H. Cantuariensem, de eligendo Episcopo Wigornensi. 688, 56. S. Valerici castellum succendit. 696, 62. 1275, 46. Fœdus init cum Baldewino Comite Flandriæ. 697, 10. Castella Regis Franciæ capit. 704, 25. 1276, 28. Ipsum in fugam vertit. 704, 32. 1276, 23 & 40. Quinquennales induciæ inter eos pactæ. 1276, 59. Ejus literæ ad Decanum & Capitulum Londini, de Episcopo eligendo. 705, 1. Vicecomes Lemovicensis thesauri inventi partem ei offert, totum negat. 2413, 19. Vicecomitis castrum obsidet. 1277, 31. 2413, 25. Illic a Bertramo quodam (vel, ut quidam ajunt, a Johanne Sabraz, 1628, 6.) sagitta lethaliter vulneratur. 1277, 35. 2413, 32. Pecora sua humiliter confitetur. 1277, 41. Occisori ignoscit, & pecuniam ei dari jubet. 1277, 48. 1628, 17. 2413, 34. Thesauros quomodo dividi voluerit; 1277, 58. quomodo corpus. 1277, 62. Rothomagensis hortatur, ut mori se parat, agendo pœnitentiam. 1278, 58. Tres suas filias, Superbiam, Avaritiam, Luxuriam, quibus maritarit. 1279, 2. 2412, 26. V. *Fulco, propheta.* In signum pœnitentiæ, se pedibus sublimem tolli jubet, & diu flagellari. 1279, 28. Moritur. 705, 47. 1278, 2. Arcubalistæ usum revocavit, arcubalista perit. 1278, 11. Walteri Giseburnensis de ejus morte historia. 1278, 19. Ejus mortem luget Rex Franciæ, 1279, 58. & interfectorem ejus suspendit. 1280, 2. V. 1277, 56. 2413, 45. Ejus sepultura, 1628, 28. 2413, 61. Cor illi magnum. 1628, 30. Carmina in ejus obitum. 1280, 1281. 2413, 51. Ejus dictum de mutuis sui generis odiis. 1045, 52. 2393, 18.

Ricardus II, R. Angliæ, nascitur. 2142, 15. Tres Reges natopuero sua munera donant. 2142, 16. Coronatur. 2152, 64. 2286, 2630, 39. Ejus uxor. 2630, 44. 2644, 9. Tributum in singula virorum sceminarumque capita impositum. 2632, 66. Aliud. 2633, 9. Quosdam mittit qui de tributi hujus collectione inquirant. 2633, 19. Hinc seditio orta. V. *Johannes Straw.* Regis literæ ad Archiepiscopum Cantuariensem de dimidio decimæ colligendo: 2158, 14. ad Abbatem S. Augustini, de eodem: 2159, 22. ad Vicecomitem Cantæ, de eodem: 2176, 66. 2178, 14. ad Thesaurarium, &c. 2177, 55. 2180, 61. ad Simonem de Burley, de resistendis Francis Angliam invasuris. 2182, 10. Charta ejus de mercatu & nundinis apud Preston Cantæ oppidum habendis. 2183, 6. Scotiam ingressus, villas & Abbatis incendit. 2675, 3. Franciæ naves complures a suis capta. 2676, 21. 2678, 45. 2679, 23. 2692, 17 & 44. 2735, 4. Gallo protectionem in Angliam parante, 2679, 5. An-

glos ad ejus occursum convocat: 2679, 40. qui mox dimissi, patriam, dum redeunt, spoliunt. 2680, 1. Senatu postulante, ut Cancellarium &c. officiis privet, 2680, 62. R. irascitur. 2681, 1. Senatus instat: 2681, 11. Rex infidias ei struit. 2681, 18. 2719, 10. Senatus, nuntiis ad eum missis, privilegia Parliamentaria, Regni gravamina, Regis officium & periculum confidenter exponunt. 2681—2683. R. eorum petitionibus auscultans, Cancellarium, & Thesaurarium, officiis movet. 2683, 35. Quatuordecim (vel, ut 2719, 53. duodecim) Consiliiarii per Senatusconsultum Regni & Regis negotiis in annum præficiuntur: 2685, 43. 2706, 20. Eorum nomina; 2685, 54. postestas. 2685, 65. R. jurat se eorum decretis statutum. 2686, 10. Subsidium ei concessum. 2686, 29. Statutum de istis Consiliiariis, istosq; subsidio, Regia autoritate firmatum. 1686—2692. Pessimi seductores Regi suadere conantur, ut, senatus consulto suoq; juramento violatis, omnia pro libitu agat: 2693, 44. 2697, 53. 2715—2726. Eorum nomina. 2693, 46. 2694, 2. Quæstiones ab eo Justitiariis propositæ de Regis & de Senatus autoritate. 2694, 2695. A civibus Londinensibus solenni more excipitur. 2696, 43. Proceres quidam armati Londinum veniunt, ut proditores istos ab ejus latere amoveant. 2696, 61. Opem a Gallo petit. 2697, 58. 2722, 27. Quæ Gallo promiserit. 2722, 41. Londinenses aliosque contra proceres armari vult; sed frustra. 2698, 15. Sænitiori consilio dato, 2698, 41. iram remittit; 2698, 66. proceres benigne excipit. 2700, 42. Diploma ejus in eorum excusationem. 2701, 12. Parliamentum *sine misericordia* certo die habendum promittit: 2700, 65. Sed proditores ab hoc proposito eum flectunt. 2701, 46. Ab ejus latere in latebras fugiunt. 2701, 60. Eorum absentiam moleste ferens, eos revocare satagit. 2702, 20. V. *Thomas de Woodstoke*. Justitiarii qui ejus tyrannidi assenserant, in carcerem conjiciuntur: 2706, 11. capite damnantur: 2727, 50. sed Regina rogatu, vita illis concessa, in exilium mittuntur. 2727, 61. Quatuor præcipui seductores ejus proferibuntur. 2706, 32. Episcopos monet ut hæreses succrescentes eradicent. 2708, 46. Edictum ejus contra Wiclivitatis. 2709, 1. Petitio *Communium* ei exhibita de reformando statu Regni. 2710—2713. Flandrenses pacem orant, sed conditiones ab Anglis propositas non admittunt. 2713, 14. Dux Gelrix Ricardo homagium facit. 2713, 44. Ejus leges. 2729—2734. Cancellarium, Thesaurarium, &c. officiis privat. 2735, 22. Se ipsum de pupillari gradu in plenam libertatem asserit. 2735, 40. Inducias cum Gallo, Scoto, Hispano paciscitur. 2736, 8. 2741, 24. Ducis Gelrix literæ, eum ad magnanimitatem & actus bellicos incitantes. 2739, 12. Londinenses privilegiis exuit. 2740, 7. V. *Londinum*. Ejus uxor moritur. 2741, 28. In Hiberniam cum exercitu trajicit. 2742, 4. Redit. 2742, 16. Se Regno cessurum promittit. 2743, 40. Habito cum Henrico Lancastrio colloquio, 2743, 51. formam resignationis e scripto recitat, 2744, 22. & subscriptione firmat. 2745, 31. Lancastrium successorem cupit. 2745, 35. Cessionem hanc Senatus ratam habet. 2746, 3. Crimini ei objecta. 2746—2756. Quam perfide cum Cantuariensi egerit. 2755, 2756. Senatus eum deponendum decernit. 2756, 17. 2288. Forma sententiæ in eum latæ. 2756, 49. Senatus procuratores ad eum mittit, qui eum depositum, & populum ab ejus ditione liberum, declarent. 2757, 31. Willielmi Thirning ad eum oratio. 2760, 20. Ejus responsum. 2762, 14.

Ricardus, Roberti Ducis Normanniæ F. in Nova foresta occisus. 996, 46.

Ricardus, Roberti Peccatoris F. primo Archidiaconus, post Episcopus Coventrensis. 532, 50. 533, 26.

Ricardus Scrope, Episc. Lichfeldensis. 2679, 64. 2729, 18. Postea Eboracensis. 2743, 20. Otruncatur. 2289.

Ricardus le Scrope, unus e XIV Regni Præfectis. 2685, 63. 2687, 38.

Ricardus secundus, Archiep. Cantuariensis. 2261. 2431, 2.

Ricardus, Thesaurarius Regis, eligitur Episc. Londinensis. 648, 10. 656, 61. 1161, 17. De illegitimo matrimonio natus, Papalem dispensationem impetrat, 651, 19. & consecratur. 651, 28. De eo lege 666, 47. Literæ ejus ad coepiscopos, de eligendo Archiepiscopo. 1579, 30. Moritur. 704, 12. 1614, 40.

Ricardus de S. Victore. 2253.

Ricardus de Wendover, Episc. Roffensis: Ejus literæ de appropriatione Ecclesiæ Plumstedensis. 2100, 55.

Ricardus, R. Wisigothorum. 435, 42.

Richemont castellum cur a Merlino dicatur *sinus Armoricus*. 577, 43.

¶ Richemunt, seu Richemondia, Comites: *Alanus*; *Johannes de Britannia*; *Johannes de Gaunt*.

Ricfig, vel

Riccius, R. Northumbriæ. 1452, 79, 19. 145, 23. 1698, 47.

Rievallense cœnobium. 257, 28. 338, 24. 2371, 39. Cæteris ejusdem ordinis in Anglia præcellit. 338, 48. V. *Regalis vallis*. ¶ Abbates: *Willielmus*; *Mauritius*; *Ethelredus*, seu *Ailredus*.

Rinflo, vel

Ringflo, hundredum. 1935, 26. 1943, 17. 2018, 60. 2120, 30.

Rippele. 1942, 19.

Ripum, V. *Fontanense monasterium*. ¶ Ripenses Abbates: *Wilfridus*; *Botune*; *Albertus*; *Sigvedus*.

Ris. V. *Refus*.

Robertus, Abbas S. Edmundi. 228, 14. 230, 64. 997, 60. Deponitur. 1660, 8.

Robertus, Abbas Lesnensis. 1930, 30.

Robertus, Abbas Malmesburiensis. 1105, 47.

Robertus, Abbas S. Mariæ, Eboraci. 696, 52.

Robertus, Abbas S. Michaelis de Monte, ad quem annum Chronica deducat. 432, 61. 510, 5.

Robertus, Abbas Mortpathensis. 265, 17.

Robertus, Archiepisc. Cameracensis, qui Flandrensem contra Henricum II instigarat, misere interficitur. 582, 13.

Robertus de Belesmo, vel Bellem, Comes Salopiæ, contra Henricum I arces struit. 227, 15. De Anglia expellitur. 227, 34. 449, 9. 999, 12. Perpetuo carceri addicitur. 1004, 16.

Robertus Belknap, summus Justitiarius, assentatoribus Ricardi I assentiri cogitur. 2694, 15. In carcerem conjicitur. 2706, 14. Capite damnatus, Regina rogatu, in Hiberniam relegatur. 2727, 50.

Robertus de Bello, Abbas S. Augustini. 1879, 41. 2262. Benedictionem Romæ, sed non gratis, obrinet. 1879, 57. Quædam institutiones ejus. 1885, 18.

Robertus Biseth, Prior Hagustaldensis. 257, 11. 260, 29. 271, 17. 305, 44.

Robertus Bloet, vel Bluet, Episc. Lincolnensis. 218, 8. 227, 44. 247, 28. 491, 12. 502, 46. 988, 20. 1014, 58. Ejus consecrationem Cantuariensi interdicit Eboracensis. 1707, 61. Rex mille libris acceptis concordiam inter eos facit. 1708, 10. Regi VM marcas dat. 2365, 4. Monasterium ab eo fundatum. 2364, 55. Post ejus mortem nocturnæ umbræ Ecclesiam Lincolnensem infestant. 2364, 58. Ejus filius. V. *Simon*.

Robertus Braybrook, Episc. Londinensis. 2649, 40. Literæ ejus de excommunicandis Wiclivitis. 2652, 2.

Robertus de Brus laudatur. 343, 32. Ejus oratio ad Regem Scotiæ. 343, 45.

Robertus de Brus, vel Bruz, de jure ad Regnum Scotiæ cum Johanne Balliolo disceptrat. 2468, 67. Ejus genealogia. 967, 39. Ballioli jussis obtemperare nolens, amissione terrarum mulctatur. 2478, 18. Scriptum ejus quo se subditum Regi Angliæ proficitur. 2482, 34. Fidelitatem Regi Angliæ jurat. 2514, 15. Mox tamen ab eo ad ejus hostes deficit. 2514, 29. De Anglo apud P. R. conqueritur. 2494, 15. Regnum Scotiæ usurpat. 2494, 49. 2530, 20. Oratio ejus ad milites. 2514, 34. Anglos sæpe vincit. 2530, 35 & 43 & 46. Fugatur. 2494, 53. 2530, 49. Fratrem aliisq; ad Hiberniam subjugandam mittit, sed infelici successu. 2533, 27. 2534, 29. Excommunicatur. 2535, 23. Ejus filius Angli sororem ducit. 2552, 63. Moritur. 2507, 18. 2555, 19. Quam gravis fuerit Anglis. 2555, 21.

Robertus Burnell, Episc. Bathoniensis, & Cancellarius Angliæ. 1939, 4.

Robertus de Chennehai, vel de Casnei, Episc. Lincolnensis. 278, 31. 509, 66. 747, 37. Moritur. 1059, 66. Vide specimen hominis. 1390, 35.

Robertus I, Comes Leicestrensis, Ecclesiam B. Mariæ de Castro instaurat. 2346, 1.

Robertus II, Comes Leicestrensis, vocatus *Bosliu*. 265, 38. 279, 1. Monasterium B. Mariæ de Pratis fundat. 1060, 10. 2346, 6. Ibi sit Canonicus. 2346, 15. 2396, 24. Alia monasteria ab eo fundata. 2346, 21. 2396, 21.

Robertus III, Comes Leicestrensis, dictus *Quæ les blancs mains*. 2346, 27. Is est forsan qui memoratur 533, 27. 1039, 58. 1391, 8. 1393, 2. A Stephano ad Henricum transit. 1373, 9. Coloniensem Archiepiscopum osculo dedignatur. 539, 43. Erat totius Angliæ Justitiarius. 547, 44. seu

- seu Seneschallus. 2346, 31. Ab Henrico II deficit. 570, 11. Cum copiis suis e Flandria in Angliam hostiliter venit. 573, 40. 1089, 13. 1426, 22. Superatur & capitur. 574, 9. 1089, 57. 1426, 29. In vinculis tenetur. 576, 39. 577, 58. 1090, 2. Ejus milites casum domini ulciscuntur. 1090, 36. 1093, 23. Terræ illi ablata restituntur. 1157, 5. Hierosolymis rediens, moritur in Græcia. 1191, 50. Cantuariensium monachorum causæ favit. 1557, 46. *Honorem* de Hinkley habuit. 2346, 30. Ejus uxor, 2346, 29. & liberi. 2346, 45.
- Robertus IV, Comes Leicestrensis. 1085, 30. 1192, 57. 1254, 35. Rothomagum contra Gallum strenue defendit. 1582, 13. In terra S. Soldanum prosternit. 2346, 52. Vocatur Henricus. 1247, 67.
- Robertus, Comes Moritunensis. 214, 33. 489, 25.
- Robertus Cumin, Comes Northumbriæ, Dunelmi occisus. 38, 18. 198, 14. 965, 39.
- Robertus de Dufford, vel potius de Ufford, Comes Suffolciæ. 2568, 66. 2602, 36.
- Robertus I, Dux Normanniæ. V. *Rollo*.
- Robertus II, Dux Normanniæ. 163, 24. 177, 65. A Janitore percussus, patienter fert. 910, 62. 2319, 34. Constantini Imp. statum pallio induit. 911, 1. Mulæ soleas ex auro fecit. 911, 5. 2319, 41. Magnanimitas ejus, & facietæ. 911, 10. 2319, 43. Lignis negatis, nucibus cibos coquit. 2319, 53. Scamnum non habens, sibi pallium substernit. 911, 12. 2319, 43. Edwardum Angliæ restituere cupiens, ventis adversis impeditur. 912, 22. Ob fratrem veneno extinctum Hierosolymam nudipes proficiscitur. 910, 12. 2318, 55. Ejus liberalitas. 910, 16. Ex Arlera, vel Herleva, vel Arlec, gignit Willielmum Bastardum. 468, 28. 910, 43. 2318, 58. Italos callide & valide debellat. 469, 43. Saracenos dæmones vocat. 2319, 63. Moritur. 472, 41. 910, 15.
- Robertus III, Dux Normanniæ, 213, 66. cognominatus *Curtebosa*. 505, 25. 567, 1. 977, 67. Pater eum adversus Scotos mittit. 977, 43. Pater ei maledixit. 567, 9. V. *Willielmus Conquestor*. Thesaurus patris inter monasteria & ecclesias dividit. 214, 23. 488, 60. 983, 26. Major pars procerum in Anglia illi favet. 214, 33. 984, 11. Parat exercitum illuc mittendum. 215, 19. 984, 32. In Angliam venit. 2358, 56. Willielmus ei III M. marcarum annuatim solvere promittit. 2358, 62. Pacem inter fratrem & Regem Scotiæ facit. 987, 16. In Normanniam redit. 987, 33. 2359, 3. Normannia pro XM libris Willielmo oppignerata, 2364, 1. V. *Willielmus Rufus*. Hierosolymam versus proficiscitur. 222, 63. 992, 58. Quam strenue contra Paganos dimicavit. 493, 23 & 50. 2375, 51. Cereis ejus cœlitus accenso, Rex Hierosolymorum eligitur. 2375, 54. Sed is honorem illum respuit. 994, 1. 2375, 59. Ad Regnum Angliæ capebundum a nonnullis invitatur. 226, 33. 998, 28. 2375, 30. Cum exercitu venit. 226, 54. 998, 47. 2376, 5. Henricus frater IIIM marcas ei annuatim dandas pollicetur. 226, 64. 998, 65. 2376, 8. Oppida sibi a fratre ablata repetit. 229, 39. Ab Henrico capitur. 499, 66. 1002, 32. In Angliam mittitur, 230, 11. & in custodia detinetur. 2376, 27. Condonat fratri IIIM marcas annuas. 499, 15. 1001, 52. 2376, 12. Quidam aiunt quod ab Anglis, tanquam illegitimus, spretus, 2374, 17. bello, apud Lincolniam, Regnum petierit, 2374, 24. quodque ibi victus & captus, vivere quidem permetteretur, sed sine oculis, & in carcere. 2374, 30. Corporis ejus atque animi dotes. 2375, 37. Ejus uxor & soboles. 2375, 64. Obiit apud Cardif in carcere. 257, 60. 505, 25. 1019, 67. 2383, 43.
- Robertus, Episc. S. Andreæ. 251, 22.
- Robertus, Episc. Bangorensis. 1681, 32.
- Robertus, Episc. Bathoniensis. 1039, 49.
- Robertus, Episc. Cestrensis. 213, 16. 228, 2. 487, 52. 532, 51. Sedem transfert Coventriam. 979, 7. 2351, 23. Ecclesiam suam argento spoliatur. 979, 9. 2352, 51. Monachos cur nec deliciis nec literis indulgere permiserit. 979, 13. 2352, 57. Magna ædificia Lichfeldiæ inchoavit. 979, 17. 2352, 61.
- Robertus, Episc. Exoniensis. 265, 25.
- Robertus, Episcopus Exoniensis, alius. 530, 58. 1378, 30.
- Robertus I, Episc. Herefordensis, scilicet Lotharingus. 210, 18. 221, 15. Ejus doctrina, & scripta. 970, 6. 2348, 6. Prædixit, Ecclesiam Lincolnensem tempore Remigii fundatoris non dedicandam. 988, 7. 2364, 45. A Wolstano in visione corripitur. 221, 16. 2366, 23.
- Robertus II, Episc. Herefordensis. 505, 11. Erat Prior Lantonicensis. 257, 15. Moritur. 277, 4.
- Robertus III, Episc. Herefordensis, vocatus *de Melchunno*. 1385, 56.
- Robertus IV, Episc. Herefordensis, cognominatus *Foliot*. 568, 32. 1424, 60. Ibi enim legendum, non *Ricardus*, sed *Robertus Herefordensis*. V. 1428, 66.
- Robertus, Episc. Lichfeldensis. 999, 35.
- Robertus, Episc. Wigornensis. 659, 67. Quæritur Roffensis; Archiepiscopi vicarius, quod eligeretur sine ejus assensu. 1564, 64. A Roffensi præsentatus, consecratur. 1568, 50.
- Robertus de Ferrers, Comes Derbithiriæ. 266, 66. 323, 25. 330, 44. 1085, 30. Vocatur Comes de Ferres. 578, 21. Nottinghamiam comburit. 1093, 47.
- Robertus, de Ferrers seu de Ferrariis Comes, 2437, 52. vel Comes Darbiz, 2438, 8. exheredatur. 2438, 11.
- Robertus Friso Comitum Flandriæ, ad Ernulfum nepotem jure pertinentem, vi occupat. 485, 63. 488, 24.
- Robertus, Gemeticensis, Episc. Londinensis. 938, 40. Fit Archiep. Cantuariensis. 184, 17. 475, 54. 941, 58. 1651, 40. 2247. 2331, 10. Emmam Reginam falso accusat. 941, 60. 2329, 42. ex Anglia fugit. 942, 28. 944, 25. 1651, 47. 2329, 65. Moritur. 944, 35. 2332, 21.
- Robertus de Gorram, Abbas S. Albani. 527, 3. 546, 52.
- Robertus Grosseteste. 2443, 31. Fit Episc. Lincolnienfis. 2439, 42. Comitissæ Leicestrensi mala prædicat. 2426, 43. Ejus doctrina. 2436, 7. Innocentium P. R. literis corripit. 2436, 9. Excommunicatus ab eo ad tribunal Christi provocat. 2436, 18. Moritur. 2436, 5. 2444, 8. Papæ in somnis apparens, eum ad judicium citat. 2436, 20. Hinc, quamvis miraculis clarus, Sanctorum catalogo non adscribitur. 2436, 26.
- Robertus de Hastings, Abbas Cestriæ. 1480, 18.
- Robertus de Holland, Thomæ Lancastrii infidelis. 2540, 38. Capite plectitur. 2553, 62.
- Robertus Kilwarby, Archiepiscopus Cantuariensis a Papa constitutus. 1520, 27. 2271. 2460, 22 & 49. Fit Cardinalis. 2273. 2460, 26. 2462, 55. Ejus scripta. 2460, 51.
- Robertus de Mallyng, Archiepiscopi Cantuariensis Commissarius. Ejus literæ de decimis & pensionibus Augustinensium. 2029, 12.
- Robertus de Moubray, vel Mulbreio, Comes Northumbriæ. 52, 18. 205, 18. 214, 46. 489, 7. 989, 66. Ob prodicionem in custodiam conjicitur. 222, 10. 492, 25. 991, 60. Pœnitet eum injuriæ S. Cuthberto illatæ. 244, 20. Malcolmum R. Scotiæ & ejus primogenitum Edwardum occidit. 218, 36. 989, 61.
- Robertus, nothus Henrici I, Comes Glocestriæ. 63, 59. 266, 29. Contra Stephanum insurgit. 1345, 58. Imperatricem in Angliam invitat. 1028, 14. 2385, 63. Ejus partes sequitur. 269, 4. 1349, &c. Wigorniam expugnat. 1350, 11. Nottinghamiam comburit. 1350, 36. Ejus oratio ante pugnam Lincolnensem. 1030, 32. 1351, 34. 2386, 14. Capitur. 508, 25. 1032, 8. 1356, 39. Liberatur. 508, 28. 1032, 20. 1357, 10. 2387, 18. Iterum turbas movet. 1357, 31. Henricum Imperatricis F, in Angliam adducit. 1358, 11. Warhamense castellum capit. 1358, 15. Stephanum a Wiltonia fugat. 1358, 60. Ejus mors. 276, 59. 1362, 9. character. 1030, 67. 1352, 62. 2386, 43.
- Robertus Peccator, Episc. Coventrensis. 243, 6.
- Robertus, Prior Bermundeseiensis. 1039, 57.
- Robertus, Prior Doverensis, fit Abbas Egeneshamensis. 1597, 20.
- Robertus, Prior Mertonensis. 1056, 20.
- Robertus Pullanus Episcopalem honorem præ studiis philosophiæ fastidit. 275, 49.
- Robertus Quincy, Comes Wintoniensis. 2431, 34.
- Robertus, R. Franciæ. 881, 46. 883, 37. Bō inter monachos sacra peragente, mœnia castri obfessi corrumpunt. 883, 41.
- Robertus de Sigillo fit Episc. Londinensis. 169, 64. 508, 20. 1355, 20. Venenoperit. 278, 37.
- Robertus Tresilian, Justiciarius, 2693, 21. Seditiosos severe plectit. 2643, 52. Regi pessima consilia suggerit. 2693, 48. A Senatu proscritur. 2706, 37. Prodicionis in Regem & Regnum accusatur. 2714—2716. E latebris ad furcas trahitur. 2726, 34.
- Robertus de Turnham. 1199, 42. Fit Justiciarius Cypri. 1200, 26. Monachum quendam, quem incolæ Imperatorem constituerant, patibulo affigit. 1203, 17.
- Robertus Vere, Comes Oxoniensis, fit Marchio Dunelmensis, 2675, 58. & Dux Hiberniæ. 2680, 58. Regem ad Tyrannidem hortatur. 2693, &c. Murato habitu, ab aula fugit. 2701, 65. Rex jubet quosdam ut eum salvum reducant. 2702, 20. 2724, 55. Exercitu coacto versus Regem tendit. 2702, 31. 2725, 8. Proceres nonnulli reditum ei intercludunt. 2702,

2702, 44. Hostibus undique circumdatus, fluvio se committit, & enatando eos evadit. 2703, 29. Proscribitur. 2706, 34. Proditionis accusatur. 2714, &c. Regnum Hiberniæ affectabat. 2717, 50.

Robertus de Winchelsey, Archiep. Cantuariensis. 1964, 12. 2273. 2523, 11. Regi subsidium dare recusat. 1965, 40. 2489, 29. Oratio ejus ad nuntios Regis. 2491, 21. Bona ejus confiscantur, 1965, 58. 2492, 23. ipso interim Dei verbum sedulo prædicante. 1966, 3. 2492, 33. Rex vetat ne quis eum hospitio excipiat. 2492, 26. Bona ei restituntur, & cum Rege in gratiam redit. 2510, 37. Augustinensibus litrem movet de Ecclesiis appropriatis, &c. 1964, 65. 1966, &c. Ejus literæ ad Abbatem S. Augustini, mandantes ut Thomam Custe ad beneficium promoveat. 1669, 1. Ejus literæ ad Abbatem Walthamensem. 1975, 54. Rex ei scribit, ut Augustinenses non gravet: 1978, 60. Ipsos tamen gravare pergit. 1983, 30. Privilegiorum S. Augustini conservatores ei interminantur. 1984, 30. Sedem Romanam appellat. 1984, 1985. Suffraganeorum suffragium & subsidium efflagitat contra Augustinenses. 1985, 65. Controversiæ processus in foro Rom. 1986, &c. Quomodo Augustinensium privilegia violavit. 1987—1990. Papa maledicta & minas in eum projicit. 1990, 60. 1993, 10. Viri quidam nobiles pacem inter ipsum & Augustinenses componere satagunt. 1998, 48. Ejus de illis querela. 1999, 22. Articulis ab Abbate propositis 2000, 34. respondet. 2000, 64. Ejus concessionis. 2001, 54. Læse majestatis accusatus, ad Regis pedes provolvitur, misericordiam implorans. 2004, 54. Quanta fuerit ejus superbia. 2004, 65. 2005, 44. Papa eum citat. 2005, 6. Licentiam transfretandi petens, in exilium agitur. 2005, 15. Papa eum vix aspicere dignatur. 2005, 47. Mors Edwardi I ei Romæ exsulanti in somnis revelatur. 2530, 61. Post quadriennium revocatur, 2531, 50. & restituitur. 2009, 21. Concilium celebrat. 2532, 41. Moritur. 2013, 34. 2533, 16.

Robertus Wiscardus Apuliam & Calabriam subjugat. 1008, 65. 1218, 36. Papam ab Imp. obsessum liberat. 1009, 50. Romam capit. 1009, 54. Cretam, Rhodum, aliasque insulas vincit. 1009, 65. 1218, 55. Uxor ejus, promissis Imperatoris C. P. affecta, eum veneno necat: 1010, 7. 1218, 59. Quæ mox ab Imp. desponsata, & coronata, igni injicitur. 1010, 16. 1218, 67.

Rocestria, 880, 50. V. *Roucestria*, & *Roffa*.

Roda, five virgata terræ. 2105, 7.

Rodolfus, Episc. Orcadensium. 1709, 36.

Roffa, vel Roucestria, 734, 9. vel Rocestria, 880, 50. vocatur Borebrelum. 2218, 33. V. *Roucestria*. Castrum ibi contra Willielmum II firmatur. 984, 50. capitur. 986, 14. Ecclesia S. Andreæ instauratur: 490, 2. dedicatur. 1664, 25. Monachi pro clericis illuc introducuntur. 2363, 25. Valor temporalium & spiritualium Prioris Roffensis. 2166, 2. Ecclesia conflagratur. 1343, 34. 1456, 47. Cum vacat Episcopatus Roffensis, ejus redditus ad Cantuariensem pertinent. 1462, 6. Defuncti Episcopi baculus ad Ecclesiam Cantuariensem deportandus. 1464, 50. Gualeranno mortuo, monachi baculum cum eo sepeliunt. 1467, 54. Contentio inter monachos Cantuarienses & Roffenses de baculo Episcopi Cantuariam deferendo. 1475—1477. De modo eligendi Episcopum. 1362, 28. Regalium possessor ab Archiepiscopo Cantuariensi constituitur. 614, 67. Non tenetur (ut alii Episcopi) Regi obnoxius, sed Cantuariensi soli. 615, 3. 1464, 45. 1467, 48. 1568, 48. Ejus locus in coronationibus Regum. 1587, 16. In ordinationibus & dedicationibus Ecclesiæ Cantuariensis Vicarius est. 533, 51. 651, 46. Mortuo vel absente Cantuariensi, ejus vices gerit. 1362, 55. 1568, 1. Olim Cantuariensis Ecclesiæ proprius erat Capellanus. 1382, 58. 1567, 65. Se Londinensi priorem esse contendit. 1565, 64. 1585, 66.

¶ Episcopi: *Justus*; *Romanus*; *Paulinus*; *Ithamarus*; *Damianus*; *Putta*; *Chichelinus*, vel *Cuikelmus*; *Gilemundus*, vel *Gebmundus*; *Thobias*; *Aldulfus*; *Dun*; *Wermundus*; *Tatnothus*; *Burgricus*; *Godwinus*; *Sewardus*; *Hernostus*; *Gundulfus*, vel *Gumulfus*; *Radulfus de Turbinc*; *Arnulfus*; *Johannes*; *Earnulfus*; *Ascelinus*; *Gualerannus*; *Gilebertus*; *Ricardus de Wendover*; *Thomas*.

Rogierus, Comes Herefordensis. 1359, 16. Henrico II rebellare cupiens, ab Herefordensi Episcopo ad obedientiam & gratiam Regis reducit. 1377, 63.

Rogierus, Episc. Coventrensis. 256, 30.

Rogero, Episcopo Londinensi, Missam celebrante, horrenda caligo & tonitru populum ex Ecclesia fugat. 2431, 9.

Rogerus, Abbas Beccensis, eligitur Archiep. Cantuariensis:

1423, 60. sed honorem recusat. 561, 41. 1423, 65.

Rogerus, Archidiaconus Cantuariensis, fit Archiepiscopus Eboracensis. 79, 42. 529, 6. 533, 22. 537, 26. 613, 1. 1042, 3. 1060, 60. 1376, 29. 1722, 56. Ejus vitia, & virtutes. 1142, 39. Eum futurum Archiepiscopum Eboracensem, fuit prædictum. 1722, 11. Ejus oratio in curia Rom. adversus Cantuariensem. 1395, 32. Henricum juniorem, patre jubente, sed Papa prohibente, coronat. 552, 16 &c. 1722, 60. Papa eum suspendit. 553, 18. Sacramento se purgans, restituitur. 558, 30. 1723, 9. Coronationi Margarete interesse prohibetur. 560, 60. Non interest Concilio Westmonasteriensi, licet a Cantuariensi vocatus. 585, 66. Chorum Ecclesiæ suæ & palatium archiepiscopale ædificat. 1723, 12. & capellam S. Sepulcri; 1723, 15. ubi tredecim ministros instituit & dotat. 1723, 19. Canonicos S. Petri offensos placat. 1723, 37. Juxta Gregorii M. decretum, se Ricardo Cantuariensi superiorem esse contendit. 588, 62. Lis inter ipsum & Cantuariensem de Capella Oswaldi, de cruce gestanda, &c. 1101, 54. componitur. 1107, 30. Cantuariensem ad dexteram Legati sedentem summovere nifus, in ejus gremio se collocat: 1433, 28. Illinc ad terram dejectus, & baculis ac pugnis cæsus, ad Regem querelam defert. 589, 20. 1109, 2. 1433, 44. 1584, 63. 1674, 51. De Episcopo Eliensi conqueritur. 1109, 30. Privilegia a P. R. impetrat, quibus Rex postea in ipsum utitur. 614, 16. 1142, 52.

Rogerus de Belesmo, vel Bellem, Comes Salopix. 214, 40. 218, 29. 222, 23. 984, 62. Willielmo II turbas movet. 2359, 24. Quiescit. 2359, 32. Ecclesiam Quadfordiæ cur ipse & conjux construxerint. 988, 51. Tunica involutus monachali, moritur. 988, 45. 2365, 6. Vocatur Rogerus de Monte-Gomerico. 2359, 15.

Rogerus Bigot, Comes Norfolciæ, Marschallus Angliæ. 2523, 42. In Vasconiam ire jussus, se excusat. 2493, 10. Rege ei minato, iratus discedit. 2493, 19. V. *Hugo de Boun*.

Rogerus, Comes de Andria, debellatur. 1188, 31.

Rogerus, Comes de Clara, homagium pro castello Tunbrigienfi Archiepiscopo Cantuariensi facere recusat. 535, 67. Vocatur hic (ni fallor) Rogerus de Clare, Comes Herefordiæ. 1828, 28. Cervum ex foresta Tunbrigienfi Augustinensibus annuatim concedit. 1828, 31. 2256.

Rogerus, Comes Herefordensis. 208, 28. 486, 41. Ejus suasu Willielmus Conquæstor monasteria compilavit. 974, 23. 2350, 64. Incarceratur. 974, 43.

Rogerus, Comes Moritunensis. 984, 51.

Rogerus, Comes Warwicensis. 315, 8.

Rogerus, Episc. S. Andreæ. 2346, 45.

Rogerus, Episc. Herefordensis. 228, 20. 499, 27.

Rogerus, Episc. Orcadum. 1710, 59.

Rogerus, Episc. Satisburiensis. 227, 61. 500, 47. 502, 47. 1000, 28. Quam invite munus Justiciarii susceperit. 606, 26. 652, 44. Quanto in honore fuerit apud Henricum I. 266, 19. 1014, 66. Perjurii poenas luit. 1023, 23. Stephanus ejus castra & thesauros capit; 1026, 48. 1346, 32. 2385, 47. & ipsum in carcerem conjicit. 1345, 31. Obit. 1027, 53. 2385, 50.

Rogerus, Episc. Wigornensis. 536, 39. 595, 11. 604, 40. 631, 32. Quam caute suam de Thomæ Cantuariensis negotio sententiam protulerit. 1390, 52. Alexandri III ad eum literæ. 1823, 30.

Rogerus de Londonia, primo Prior, post Abbas Selbiensis. 1161, 30. Benedictionem recipit. 1169, 30.

Rogerus, Magister domus Hospitalis Hierusalem. 625, 52. 626, 12.

Rogerus de Mortuo-mari. 2437, 34. 2453, 8. Edwardo I equum velocem mittit, 2452, 3. quo consensu, ex hostium manibus elabatur. 2452, 14.

Rogerus de Mortuo-mari junior, in turrim Londinensem conjectus, 2539, 38. elabatur, 2543, 10. & in Franciam fugit. 2543, 17. Redit. 2544, 27. Nimia ejus cum Regina familiaritas, & in Regno auctoritas, eum exosum reddunt. 2553, 1. Bedfordiæ orbicularem mensam tenet. 2553, 54. Bellum movens contra Henricum Lancastrium, agrum Leicestrensem deprædatur. 2554, 12. 2557, 16. Fit Comes Marchiæ. 2554, 15. 2557, 4. Plebs & procures de ejus insolentia conqueruntur. 2555, 47. Rex eum de improvviso comprehensum in custodiam dat. 2556, 1. Capita accusationis ejus: 2556—2558. Condemnatio: 2558, 37. Supplicium: 2558, 49. Edwardus III ejus terras & honores filio concedit. 2607, 36.

Rogerus de Moubray vel Mulbray, 1028, 58. De pagano tyranno

ranno triumphat. 276, 3. Bello Standardii interfuit. 337, 45. Castellum Kinarferiæ firmat. 1090, 34. Ab Henrico II ad Henricum juniorem deficit. 1090, 46. Castella ejus capiuntur. 1093, 30.

Rogerus de Norreis. 1505, 38. 1506, 46. 1519, 27. Fit Prior S. Trinitatis. 1551, 30. Deponitur. 1559, 38. 1564, 22. Fit Abbas Evelhamensis. 1167, 30. 1564, 23.

Rogerus de Planes interficitur. 664, 38.

Rogerus, primus e genere Normannorum, Rex Siciliae. 505, 2. 677, 44. In sigillo quid habuerit sculptum. 677, 47. Ejus liberi. 677, 49.

Rogerus, Prior Dunelmensis. 271, 65. 272, 24.

Rogerus, Roberti Wiscardi frater, Siciliam subjugat. 1010, 27.

Rogerus, Rogeri F. Dux Apuliae, 1018, 57. & Rex Siciliae. 1011, 38. Ejus posterii. 1011, 52. A Lothario Imp. vincitur. 1343, 19. Ejus lancea & corona Imperatori delatae. 1343, 23.

Rogerus I, seu de Surdinden, S. Augustini Abbas. 602, 53. 628, 21. 1819, 52. 2256. Litigat cum Archiepiscopo, de professione. 1444, 15. 1821—1826. Ab Archiepiscopi jurisdictione eximitur. 1331, 25. 1444, 36. 1821, 49. Mitra, annulo, & sandaliis ornatur. 1331, 37. 1444, 42. 1824, 62. A P. R. benedicitur. 1444, 65. 1824, 51. salvo tamen jure Archiepiscopi. 1445, 64. 1825, 42. Papa mandante ut privilegia sua Archiepiscopo ostendat, profert quædam, sed quæ ficta videntur. 1458, 27. Quas contumelias & injurias Archiepiscopo intulerit. 1462, 31. Dum Baldwinum suscipit, mitram deponit. 1475, 12. Archiepiscopus cum apud Regem diffamat. 1824, 24. Alexandri III ad eum literæ. 1822, 4. 1825, 11. Ejusdem pro eo ad Regem literæ. 1825, 66.

Rogerus, Tancredi F. R. Siciliae, moritur. 672, 44.

Rogerus II, vel de Cicestria, Abbas S. Augustini. 1899, 11. Ab Episcopo Londinensi benedicitur. 1899, 33. 2268.

Rogerus Waldene, Thoma Arundel proscripto, in cathedram Cantuariensem intrudit. 2287.

Rokesburgh castellum datur Regibus Angliæ. 584, 56. Restituitur Scoto. 1167, 57.

Rollo, Dux Normannorum. 145, 55. 152, 38. Angliam invadens, fugatur. 810, 45. Ejus somnium, & de eo conjectura. 810, 50. Ab Episcopo Carnotensi fugatur. 151, 47. 453, 3. Normanniam occupat. 810. 61. 856, 55. Bipizatur cum suis, 453, 27. 811. 1. & vocatur Robertus. 856, 54. Obiit. 152, 38. 834, 15. Uxores ejus & liberi. 453, 31.

Romæ fundamenta dum ponerentur, vultus apparuit, rapacitatis omen. 591, 21. Ibi plurimum valet aura marsupii rubiginosi. 506, 40. V. 1419, 38. 1433, 1. 1462, 51. 1532, 17. 1995, 10. 2184, 64. 2376, 57. 2506, 58. Roma, ob unum Cardinalem vulneratum, supponitur interdicto. 1047, 30. Ibi schola Saxonum ab omni tributo immunis constituitur. 130, 51. 148, 10. 355, 56. 469, 21. Romana Ecclesia ad reliquas, tanquam genus ad individua: 971, 52. 2349, 35. Caput est & magistra reliquarum. 1132, 6.

Romania describitur. 1217, 24.

Romanus, Episcopus Rossensis. 1634, 13. Mergitur. 1635, 16. 1689, 25.

Romanus, Imp. CP. a filiis in monasterium truditur. 455, 10. 566, 3. Ejus filii ab Imp. CP. ad idem monasterium transmittuntur. 455, 28. 566, 10.

Romanus, P. R. 452, 58.

Rome-scot, seu Heo-d-peny, seu Peter-pence, tributum Pontifici Romano domatim solutum. 450, 18. 912, 42. A quibus, & quomodo solvendum. 2356, 61. Qui illud non persolverit, quomodo mulctandus. 871, 42. 920, 15.

Romipetas qui spoliant, excommunicandi. 249, 41.

Rosamundæ, Henrici II amasiæ, labyrinthus, sepulcrum, epitaphium, cista. 1151, 43. 2395, 64. Hugo, Episcopus Lincolnensis, ejus corpus, utpote scorti, ex Ecclesia tolli, & in cœmeterio sepeliri jubet. 1235, 54. V. *Godeffowe*.

Rothericus, ultimus Monarcha Hiberniæ. 1078, 8. Conditiones pacis inter ipsum & Henricum II. 1106, 19.

Rothomagus a Francis & Flandrensibus obsessa, viriliter defenditur. 578, 40. 1096 &c. 1428, 20. Henricus V, R. Angliæ, eam capit. 2292. Rothomagensi Archiepiscopo quatuor Primates superponere conabantur RR. Angliæ & Franciæ. 686, 55. 692, 8. Ejus dioceseos Episcopi, &c. fideiussione pro Rege Angliæ obligantur Regi Franciæ. 686, 32. Rex Franciæ eos absolvit. 690, 34. V. *Walterus Rothomagensis*.

Roucestria, seu *Rocestria*, unde dicta. 734, 9. Ibi Ecclesia S. Andreæ extruitur. 734, 10. 1631, 47. V. *Roffa*.

Royton. 1905, 26.

Ruanus quamdiu in Hibernia vixerit. 1073, 57.

Ruffinianus, Abbas S. Augustini. 1768, 44. 2230.

Ruffini Historia Ecclesiastica. 431, 54.

¶ Rumesienses Abbatissæ: *Merwinna*; *Maria*.

Runconere, seu Rancorna, conditur. 356, 21. 834, 40.

Ruthelan castrum fundatur. 1048, 37. 2394, 8. 2462, 18.

¶ Rutlandiæ Comes: *Edwardus*.

S.

Sabinianus, vel Savinianus, P. R. 437, 15. 1632, 15. 2229.

Sacerdotum officium. 360, 36. 1751, 30. 2708, 19. Monentur ut officio sedulo fungantur. 922, 16. Præcipuum eorum munus est, verbum prædicare. 2660, 67. Hoc eis incumbit etiam si licentiam ab Episcopo non obtinuerint; 2648, 57. 2661, 4. 2707, 43. imo etiam si excommunicentur. 2648, 49. 2661, 18. 2670, 33. Qui mortali peccato tenetur, sacramenta ministrare nequit, juxta Wiclivitæ. 2650, 18. 2667, 26. 2670, 8 & 40. 2708, 4. Sacerdos scemina Missam celebrans. 2738, 59. Sacerdotum verba, aut vera, aut sacrilega. 1494, 22. 1609, 35. Si perjuri sint rei, vel furci, deponantur. 919, 32. De habitu Sacerdotum. 1227, 16. An unquam iis liceat gladio cingi, & sanguinem tundere. 2328, 23. Plures Ecclesias simul habere, iis interdicitur. V. *Plures*. In defuncti Sacerdotis locum alius statim subrogandus. 1752, 1. Sacerdotum dignitas. 918, 57. 994, 53. Iis reverentiam exhibere, Regum dignitas: 352, 57. Quantam exhibuerit Constantinus M. 352, 63. Sacerdotis domus & atrium asyli jus habent. 2355, 59. Sacerdotem a Christo conversum, non legimus. 2658, 44.

Sacramentorum efficacia non dependet a qualitate ministrorum. 486, 14. Aliter sensit Wiclifus. 2650, 18. V. *Sacerdotum*.

Sacrificia Anglis conversis cur non prorsus vetita, sed tantum immutata. 731, 34.

Sacrilegium quam horrendum flagitium. 2208, 38. Sacrilegi anathematizantur. 22, 42. 25, 46. 29, 56. 33, 40. 37, 50. 75, 32. 148, 5. 382, 16. 1761, 57. 1763, 19. 1764. 2123, 39. 2125, 49. 2126, 33. 2127, 26 & 54. 2128, 35. 2129, 33 & 58. 2221, 33 & 56. 2224, 40. Sacrilegii pœnas duntium exempla. 12, 56. 21, 29. 22, 45. 24, 28. 34, 54. 37, 5. 40, 6. 52, 27. 70, 12 & 16 & 48. 74, 10 & 54. 113, 13. 147, 36. 168, 65. 170, 58. 260, 36. 291, 59. 317, 10. 445, 8. 447, 58. 980, 28. 996, 10 &c. 1033, 13. & 17 & 26. 1360, 17 &c. 1374, 27. 1499, 38. 1782, 12. 2003, 3. 2004, 65. 2628, 12.

¶ Sagienfis Abbas: *Radulfus*.

Sagittæ vocantur *muscæ de cavernis pharetrarum ebullientes*. 345, 31. Sagitta emissa, Saracenis signum pacis. 668, 12. Servi jubentur diebus festis sagittando se exercere. 2731, 51.

Saka, quid 957, 33. 2030, 49.

Saladinus a Christianis vincitur. 600, 56. 648, 57. 1144, 14. Ejus literæ ad P. R. de captivis redimendis. 621, 14. Ejus potentia. 622, 20. 1143, 58. Nomina Principum sub eo militantium. 654, 61. Imperator CP. ei favit. 642, 13 &c. 1164, 32. Plures civitates Christianorum destruit. 623, 5. Tiberiadem capit. 1501, 52. Exercitum Christianorum prope eam superat, & regem Hierosolymæ capit. 1502, 1. Aconem capit. 1502, 30. Hierosolymam & omnes Judææ urbes subjugat: 640, 3. 646, 1. Quas nisi restituat, Fredericus Imp. ei bellum minatur. 640, 23. Laodiceam aliasque urbes capit. 1146, 65. Ex successibus suis religionem suam Deo gratam colligit. 1534, 28. Ejus exercitus confectus ante Antiochiam. 641, 46. 642, 25 & 48. Ejus filius ac frater occiduntur. 649, 5. 1163, 64. XM Christianorum occidit. 1174, 6. Quosdam Christianorum Principes muneribus corrumpit. 675, 22. Pyra Damascena &c. Anglo & Gallo mittit. 1202, 57. Conditiones quasdam illis proponit. 1204, 39. 1206, 29. Vineas & debiliores civitates destruit. 1205, 10 & 32. Munera iterum mittit, & recipit. 1206, 29 & 39. V. *Muste*. Promissis non stat. 1212, 2 &c. Captivorum capita amputat. 1212, 59. Ad colloquium cum Anglo venire recusat. 1212, 48. De pace loquitur, sed subdole. 1241, 35. Mortem tibi imminere, unde prælagitur. 1243, 3. Moritur. 668, 54. 1254, 48. Ejus imperium inter

inter filios dividitur. 1272, 52. Plura de eo 641, & 642.
V. Crucigeri.
 Salef, fluvius ubi Fredericus Imp. submersus. 1165, 20. 1191, 50. 1215, 16.
Salford-shire. 956, 64.
 Salices pomiferæ in Hibernia. 1077, 44.
 Salmanston. 1963, 53.
 Sal mirus in Sicilia. 1011, 13. *V. Simon F. Roberti.*
 Salmonum saltus in Hibernia. 1078, 11.
 Salomon, Prior Eliensis. 581, 60.
 Salomon, R. Hungariæ, filios Edmundi *Tron-side* relegatos benigne nutrit. 906, 47.
 Salomon Ripple, monachus S. Augustini. 2056, 41. 2064, 59. Decimæ & quindenæ receptor factus, statera dolosa utens, populum gravat: 2068, 10. Sed ejus fraus in Abbatem suum redundat. 2068, 28. Benefacta ejus. 2068, 41.
 Salopia, vel Salopesberia, vel Cyrebury, vel Scrobbsburia, vel Saropsberia. 1663, 20. Ibi cœnobium construitur. 977, 56. 2351, 60. ¶ Abbates: *Radulfus*; *Herbertus*. ¶ Prior; *Reginaldus*. ¶ Salopiæ Comites: *Edricus Streone*; *Warinus*; *Rogerus de Belcsmo*; *Hugo*; *Robertus de Belcsmo*.
 Salutem vix decimus quisque consequetur. 2658, 61.
 1 Sam. ix. 17. *Vir dominabitur populo*, Henrico IV applicatur. 2758, 18.
 Samson, Abbas S. Edmundi. 1162, 54.
 Samson, Episc. Wigornensis. 222, 47. 303, 32. 493, 9.
 Sanchius, R. Navarræ. *V. Alfonso VIII.*
 Sanchius, R. Portugalliæ. 1176, 29. Angli opem ei ferunt adversus Saracenos. 1176, 35.
 Sanctimoniales electionem Abbatissæ penes seipsas esse volunt. 584, 1. Clerici earum monasteria absque causa necessaria non adeant. 1455, 54. Qui sanctimoniale duxerit, vel construxerit, quomodo puniendus. 823, 2. 859, 7. Sanctimonialibus luxus sub anathemate interdicatur. 328, 26. 1348, 37. Coldingamensium luxuria. 16, 28. De sanctimoniali Wattunensi mira historia. *V. Wattun.*
 Sanctitatem nec præstat paupertas, nec divitiæ adimunt. 371, 40.
 Sanctos blasphemare, haud tutum. 409, 13. Sanctorum catalogo quinam adscribendi. 2551, 13. Wiclivitarum opinio de Sanctis. 2707, 33. 2708, 9.
 Sandwici Prætor quam jurisdictionem exerceat in villa *Stonores*. 2144, 37. portoria & jura totius portus Ecclesiæ Christi in Cantuaria conceduntur. 2225, 21. Ecclesia S. Petri. 1880, 7.
 Sanguis emanat de fonte; 225, 35. 995, 18. 2370, 16. de terra; 228, 56. 445, 34. de imagine Christi vulnerata. 444, 27. 1499, 51. Sanguine pluit. 445, 24. 703, 47. 1128, 52. 2461, 63. 2696, 39.
 Sapientiam duo Scoti in Gallia venum exponunt. 817, 25. Quid pro ea petant. 817, 37.
 Saraceni ex Africa venientes Hispaniam invadunt. 2418, 16. Vastant urbem Aquensem; 443, 30. Galliam & Hispaniam. 768, 21. Christiani in Hispania eos repellunt. 623, 61. Edwardi Confessoris de iis prophetia. 2337, 50. Qui arma &c. iis subministrarint, vel aliqua re eos juverint, quomodo puniendi. 1452, 6. Signum pacis iis, sagitta emissâ. 668, 12.
 Sardic, vel Cerdic, primus Rex occid. Saxonum. 755, 5. 1153, 11. Fidelitate Arthuro Regi jurata, duos Comitatus ab eo accipit. 1153, 34.
 Sarisburia fit sedes Episcopi Sherbornensis. 482, 28. 975, 62. 1654, 40. Nova Ecclesia ibi fundatur. 796, 65. Ejus tectum turbo dejecit. 2364, 30. Liber Sarisburiensis Ecclesiæ consuetudinarius a quo compositus. 2351, 30. ¶ Sarisburienses, Sherbornenses, & Wiltonienses Episcopi: *Alde- linus*; *Forhere*; *Ealbastanus*; *Suithelmus*; *Westanus*; *Elu- redus*; *Wolfinus*; *Odo*; *Syricius*; *Alfricus*; *Elmerus*, vel *Almarus*; *Stigandus*; *Alfwaldus*; *Brithwoldus*; *Herman- nus*; *Aldredus*; *Osmundus*; *Rogerus*; *Joscelinus*; *Huber- tus Walteri*; *Herbertus*; *Ricardus*; *Nicolaus*; *Simon de Gaunt*; *Radulfus Argum*; *Johannes Walton*. ¶ Comites Sarisburienses: *Willielmus*; *Gerardus de Chanvilla*; *Willi- elmus Montagu*.
 Sataliæ sinus. 1215, 1216.
 Saterus R. Scotiæ. 2484, 36.
 Savaricus, Episc. Bathoniensis. 668, 17. 674, 57. 699, 48. 1681, 32.
 Savoy, domus in Londino, a quo fundata. 2627, 14.
 Saxulfus, Episc. Merciorum. 58, 40. 440, 36. 792, 55. 793, 8. 1638, 39. Sedem habuit Loegriæ. 1638, 59.
 Scabies quando primum oves in Angliâ invaserit. 2461, 64.
 Scandalum pusillorum vitandum magis quam aliorum. 1621,

50. Scandali vitandi causa quid faciendum. 1621, 35.
 Scandalum magnatum quomodo puniendum. 2733, 22.
 Scardeburgh castrum fundatur. 1046, 56.
 Sceftebyrig. *V. Shaftesbury.*
 Scepige inlula. 120, 6. 138, 38. Vocatur Scapeia. 1839, 10.
Scheawing, quid. 957, 24.
 Schirarum divisiones. 2358, 7. *V. Comitatus.*
 Schitta. *V. Fluxus.*
 Schola Saxonum. *V. Roma.* De Scholarum magistris canon. 1348, 46. 1454, 54. Licentiam docendi si quis idoneus petat, accipiat, idque gratis. 1454, 66 &c.
 Sciremotus. 872, 14. 924, 26.
 Scissa, R. Australium Saxonum. 798, 17.
 Scolandus. *V. Scotlandus.*
 Scorgate. 153, 6. 356, 19. 834, 33.
 Scorta in Ecclesiis non sepelienda. 1236, 4.
 Scot & Scotale, quid. 957, 42.
 Scotia olim Albania vocata. 2484, 25. Scotorum origo. 626, 58. 627, 48. Hibernia proprie eorum patria. 626, 56. Scotia olim Hiberniæ nomen. 1072, 13. Scotorum instru- menta musica. 1075, 45. Quam effero victu utantur. 332, 1. Seminudis natibus pugnant, 340, 10. & contemptu mortis magis quam viribus animantur. 340, 20. De observatione Palchæ a P. R. literas accipiunt. 784, 15. Eorum Reges ubi & quomodo Angliæ Regibus rectitudinem facere con- sueverint. 218, 24. 989, 53. Eos olim Anglis dominaturos, prædicitur. 909, 35. 2476, 45. Eos Anglis jure subdi de- bere, miraculo ostenditur. 838, 40. Scotica Ecclesia Angli- canæ subiecta. 584, 32. 1104, 16. 1719, 21. 1739, 11. Eboracensis & Cantuariensis contendunt, utri ipsorum Scoti debeant subijci. 1108, 50. Scotiæ Episcopi se Anglis subjectionem debere negant. 1108, 41. Scotica Ecclesia so- li Romanæ subdita. 1196, 18. Scotorum Rex, clerus, po- pulus, fidem Regi Angliæ præstabant in perpetuum. 584, 20 &c. 1103, 18. 1719, 33. 2396, 46. 2486, 20. In sub- jectionis signum Willielmus R. sellam suam & capellum Eboraci relinquit. 2396, 50. Scoti Anglos fugitivos non re- cipient. 584, 44. 1104, 40. Castella Puellarum, Berwicen- se, Rokesburgense, Gedeworthe, & Strivilinæ dantur Re- gibus Angliæ. 584, 22. 1104, 59. Redduntur Scoto, sed non gratis. 1167, 57. 2402, 4. Scoti a subjectionis Anglis præstandæ vinculo redduntur liberi. 1167, 1168. 2553, 42. Edwardus I, R. Angliæ, jubet ut in Chronicis inquiratur quod dominium Anglus habeat in Scotos. 1962, 20. 2470, 9. Scotis post mortem Alexandri III de novo Rege creando dissidentibus, Edwardus I arbiter litis factus Johannem de Balliolo Regem constituit. 2468, 2469. Scotiæ Reges se in Anglorum clientela esse profiteri tenentur. 2469, 15. Id pluribus exemplis ostenditur: 2470, 5. 2484—2487. Id vero Scoti ægre concedunt. 2470, 64. Edwardus I jus suum gladio asserit, & stylo. *V. Edwardus I, R. Angliæ.* Objecti- ones contra jus Anglorum ad coronam Scotiæ. 2529, 5. Officium ab Archiepiscopo Eboracensi Regi Scotiæ præ- stari solitum. 1167, 47. Scotorum immanis & barbara in Anglos sævitie. 30, 11. 201, 10. 260, 18. 316, 1. 318, 30. 341, 1. 966, 44. 1025, 47. 1090, 57. 1091, 30. 2488, 50. 2514, 54. 2734, 57. Anglos captivos abducunt. 260, 25. 318, 35. 341, 9. 966, 59. 2344, 61. Ecclesias cædibus & stupris fœdant. 341, 55. Lindisfarnense monasterium depopulati, vivi a terra absorbentur. 22, 45. Exercitus eo- rum apud Gaskmore vel Gledesmore a paucis Anglis pro- fligatur. 2559, 4. 2560, 61. Ingenti clade funduntur apud Berwicum: 2563. Nomina captivorum. 2564. Fide Anglo data, rebellant. 2566, 34. 2567, 32. Angliam tempore pestis invadentes, pœnas luunt. 2600, 1. Tres eorum na- ves piraticas ventus in portum Yarmuthensem impellit. 2617, 28. Induciæ ad decennium factæ. 2617, 43. Commercia cum Anglis eis concessa. 2619, 8. Angliam de- prædantur. 2728, 39. Angli cum eis confligunt. 2728, 55. Prope Dunelmum exercitu eorum superato, R. David Bruis capitur. 1732, 10. Olim quatuor tantum Episcopos habue- runt. 348, 37. Octo sedes numerantur. 1196, 40. Sanct- andreano Episcopo quidam pallium obtinere satagunt. 1719, 31. ¶ Scotiæ Reges: *Albanactus*; *Saterus*; *Brennius*; *Anselmus*; *Constantinus*; *Iricius*; *Eadanus*; *Kinadius*; *Malcolmus*; *Macbethad*; *Macbeotha*; *Malcolmus*; *Du- fenaldus*, vel *Dunewaldus*; *Dunecchanus*, vel *Duncanus*; *Eadgarus*; *Alexander I*; *David I*; *Malcolmus*, vel *Mal- cholfus*; *Willielmus*; *Alexander II*; *Alexander III*; *Da- vid II*; *Johannes de Bailiol*; *Edwardus I*, Rex Angliæ; *Robertus Bruis*; *David Bruis*; *Edwardus le Baliol*.
 Scotlandus, vel Scoladus, Abbas S. Augustini. 213, 50. 1326, 22. 1787,

1787,56. Res ab eo gestæ. 1788, &c. 2250. Corpus S. Mildredæ transfert. 1911,2. Moritur. 1792,50.
 S. Scripturæ summa, DECLINA A MALO, ET FAC BONUM; ET INHABITA IN SECULUM SECULI. 1335, 29. Scripturæ versio in linguam vernaculam improbat. 2644, 49. Scripturam culpant impii. 2658,53.
 Scrobbsburia. V. *Salopia*, & *Cyrebury*.
 Scula. 23,61.
 Scuta ex ovinis pellibus non conficienda. 843,38.
 Scutagium. 1381,3.
 Scylla. 1010,43. 1187,32.
Seapscip, navis infitor. 900,2.
 Sebba, vel
 Seby, R. Orientalium Saxonum. 744,64. Fit monachus. 440,40. 745,8.
 Sebertus, R. Orient. Anglorum. V. *Sigebertus*.
 Sebertus, R. Orient. Saxonum. 743,28. Ad fidem convertitur. 735,21. V. *Sigebertus*, R. Or. Anglorum. Monasterium S. Petri ad Occidentem fundavit. 1633,30. Moritur. 738,43. Ejus tres filii, Sexredus, Sewardus, & Sigebertus, ei succedentes. 738,45. 743,46. Mellitum e Regno expellunt, quod panem Eucharisticum eis negaverat. 738,65. 743,50. 1633,32. Omnes in prælio cadunt. 739,9. 744,8.
 Secularibus ejectis, introducuntur regulares, 598,21. V. *Monachi*.
 Securis usum Hiberni unde didicerint. 1075,5. Securis acclamatric potius est quam fur. 765,25.
 Sedena, vel Sidnacester, sedes Episcopalis. 1638,61. V. *Lincolnia*.
 Seditio inter Londinenses ob tallagium inæqualiter exactum. 691,4. 1265—1267. Seditio Kentenium. V. *Johannes Stram*. Seditio in Norfolcia. 2638,35.
 Sedulii locus. 119,49. 138,9.
 Seggesfeld, manerium. 1162,32.
 Seinfrius, Episcopus Cicestrensis. 1457,67. V. *Gaufridus*.
 Seirus de Quincy, vel Aquitania, Comes Wintoniensis. 2346,64. 2429,31.
 Seledritha, Abbatissa B. Mariæ in insula Thaneto. 1908,37.
Selesheu, insula vituli marini. 798,52.
 Sellebienne Monasterium. 198,12. 1710,56. 1964,42. ¶ Prior: *Rogerus*. ¶ Abbas: *Rogerus*.
 Selling. 1884,39. 1922,19. 1935,2. Appropriatio Ecclesiæ. 2096,19. Portio assignata Vicario. 2096,48.
 Semiramis, Regina Assyriorum. 562,66.
 Sem, Judæis Melchisedech. 351,25.
 Septem Ephesi dormientes se in sinistrum latus vertentes Edwardus Confessor in spiritu videns, dirum id esse mortalibus omen dicit. 396,31. 950,4. 2337,43. Quamdiu in dextero latere quieverant. 2337,45. Quamdiu in sinistro sint cubituri. 2337,47.
 Septonia. V. *Shaftesbury*.
 S. Sepulcri monialibus Cantuariæ datur Ecclesia S. Edmundi de Redingate. 1838,9. A quo & ubi cœnobium istud fuerit fundatum. 1893,45.
 Sepulcrum Domini. V. *Fulco Nerra*.
 Sergius I, P.R. 441,55. 2231. Ejus literæ ad Episcopos Britannicæ. 1640,60.
 Sergius II, P.R. 450,26. 2239.
 Sergius III, P.R. 453,2. 2241.
 Sergius IV, P.R. 2245.
 Serlo, Abbas Glocestrensis. 225,2. 228,64.
 Serpentes horrendi in Suthsaxia. 796,53.
 Servituti nemo subditus ex conditione naturæ. 580,38. Servus fugitivus quomodo mulctandus. 764,54. 828,47. 2730,25. Statutum de Servis, eorumque stipendiis. 2730,10. Quando iis arma gestare liceat. 2731,44. Qui lusus & exercitia iis permittantur. 2731,52.
 Seth. V. *Abel*.
 Severinus, Abbas S. Mariæ, Eboraci. 206,26. 273,36.
 Severinus, P.R. 438,35. 2229.
 Sewallus, Archiepisc. Eboracensis. 1725,41. 2444,11. Ministrantium in capella S. Sepulcri numerum & stipendia auget. 1725,54. Moritur. 1726,30. 2444,34.
 Sewardus. V. *Sebertus*.
 Sexburg, Regina Occid. Saxonum. 756,49.
 Sexburga, vel
 Sexburgh, Regina Canticæ. 740,42. Ejus genealogia. 1908,14. Monasterium fundat in insula Scapeia: 1908,10. Temporalia ejus ac spiritualia, eorumque valor. 2168,43. Sexburga monasterium ingreditur. 741,1. 775,10. 791,18. Fit Abbatissa Eliensis. 441,13. 741,5.

Sexhelmum, Episcopum Lindisfarnensem simoniacum S. Cuthbertus de terra sua fugat. 26,21.
 Sexredus. V. *Sebertus*.
 Shaftesbury, vel Sheftebyrig, Latine *Septonia*, Britannicè *Bladur*, a Cassibelauno fundata, 875,40. reparatur. 812,9. Monasterium virginum ibi exstruitur, 132,38. 812,38. 355,45. & largis muneribus ditatur. 875,50. ¶ Abbatissa: *Ethelgisa*.
 Sherborna, vel Scireburna, vocatur urbs Maidulfi. 1640,37. Sherbornensis Episcopatus. V. *Sariaburia*.
 Shires. V. *Schirayum*.
 Sibertsweld, vel Sybrythysweald, vel Suydbrithefweolde. 1778,29. 1789,52. 1881,37. 2126,13. 2244.
 Sibertus, vel Sigbertus, R. Orient. Saxonum, convertitur. 744,27. Baptizatur. 237. Cum excommunicato prander. 744,41. Ceadda ejus mortem prædicat. 744,47. Interficatur. 744,50.
 Siccitas mira in Francia. 1019,38. Siccitas magna in Anglia. 2435,67. 2465,31. 2605,40.
 Sigga, Dux, seipsum interimit. 112,14.
 Sicilia describitur. 1010,29. Unde dicta. 596,20. 1010,33. Prima ex omnibus tetrarum aratro scissa. 1010,49. Ibi inventa Comœdia. 1010,51. Quædam in ea miranda. 1010 & 1011. Quinam eam tenuerint ante & post Rogerum. 1011,20. Ejus Regibus personaliter jurare, insolitum. 594,9. Episcopi Norwicensis iter ad Siciliam. 595,32. Mos Siculis Regibus cathedram auream Reginis dare. 1183,52. Episcopi & Proceres Regni Siciliæ. 1114,11. 1437,4.
 Sidricus, vel Sihiricus, vel Sihtricus, R. Northumbriæ. 835,28. 857,50. Fratrem occidit. 133,63. 153,59. 835,38. Ethelstani sororem ducit. 154,25. 838,20.
 Sifridus, Abbas Glæstoniensis, fit Episc. Cicestrensis. 1015,18. 1663,4.
 Sigebertus, Episc. Moguntinus, Episcopatum abdicatum repetere cogitur. 973,3. Vocatur Sigefridus. 2350,18.
 Sigebertus, frater Dagoberti Regis Francorum, dum baptizatur, Amen responder. 438,46.
 Sigebertus, F. Seberti. V. *Sebertus*.
 Sigebertus Gemblacensis, Chronographus. 431,48. 432,55. 498,52.
 Sigebertus, vel Sebertus, R. Or. Anglorum. 745,49. Ad fidem conversus, scholas instituit. 745,59. Fit monachus. 747,5. 1636,10. Occiditur. 747,11. D. Pauli Ecclesiam Londini construit, 385,9. & D. Petri monasterium ad Occidentem: 385,17. Sed hæc potius Seberto Regi Orient. Saxonum sunt tribuenda.
 Sigebertus, vel Sigberht, R. Occid. Saxonum. 105,17. 443,42. 769,66. Ob tyrannidem Regno pellitur. 770,16. 796,9. A subulco interficitur. 770,26. 796,19.
 Sigeburtha, Abbatissa S. Mariæ in Thancto. 1908,32.
 Sigehardus, R. Or. Saxonum. 745,10.
 Sigericus, Abbas S. Augustini. 2244.
 Sigfridus, Abbas Girvensis. 94,4.
 Sigga. V. *Johannes Beverlacensis*.
 Sighere, R. Or. Saxonum. 440,40. 744,64.
 Sigismundus, Imp. in Angliam venit. 2292.
 Sigismundus, R. Burgundicæ, filium suum perimit. 566,40. Eum facti poenitet. 566,43. Post mortem miraculis inclarescit. 566,45.
 Signa, pro campanis. 1700,50 & 53. 1792,15.
 Sigrædus, Abbas Ripensis. 110,59.
 Sihtricus. V. *Sidricus*.
 Silvester II, P.R. 2245. V. *Geibertus*.
 Silvester III, P.R. 2247. V. *Benedictus II*.
 Silvester, Prior S. Augustini. 1807,61. Excommunicatur ob contemptum Archiepiscopi. 1808,1. Tandem absolvitur. 1809. Eligitur Abbas S. Augustini. 1811,5. 2254. Theobaldus ei infamiam objicit. 1811,8. Coram Papa se purgat. 1811,10. Papa pro eo scribit. 1811,15. Prior S. Trinitatis ejus benedictionem impedit. 1811,47. ex Abbatibus S. Augustini hic primus sine professione fuit benedictus. 1330,36. 1370,12. 1811, &c. Postea profiteri cogitur. 1330,47. 1665,65. Adriani IV ad eum literæ, de obedientia Archiepiscopo præstanda. 1378,58. Literæ VII Episcoporum, cum Archiepiscopo obedientiam professum, testantes. 1379,43. Professionis forma. 1380,10. Institutio ejus de reficiendis pauperibus. 1814,61. Moritur. 1815,8.
 Silvia, urbs in Hispania a Silvio Aenea condita. 646,2. Paganis interemtis a Christianis possidetur. 646,27. 1166,14. 1176,12.

Simeon Dunelmensis Historiæ materiam unde collegerit. 1, 52.
 Simon, Abbas S. Albani. 547, 41. 615, 35.
 Simon de Burle, Comes Huntingdonensis. 2675, 59.
 Simon Burley, castri Doverensis & Quinque portuum Custos, Angliam Gallo proderè conatur. 2181, 30. monasteria Cantuariæ spoliare. 2181, 48. Abbatem S. Augustini, inimicis fortiter resistentem, abducere. 2182, 52. & Augustinensium privilegia & commoda quovis modo imminuere. 2183, 1. Castrum Doverense & alia loca Gallo vendit. 2183, 29. Ejus divitiæ, & sumtus fastuosi. 2727, 20. In custodiam conjicitur. 2705, 17. Capite plectitur. 2183, 41. 2727, 14.
 Simon, Episc. Cicerstrensis. 1681, 36.
 Simon, Episc. Wigornensis. 259, 19. 504, 26. 1015, 17.
 Simon, F. Roberti Episcopi Lincolnensis. 1021, 19. Ejus mores & mors. 1021, 21. 2384, 10. Dixit se inter curiales id esse quod sal inter anguillas. 1021, 26. 2384, 17.
 Simon de Gaunt, Episc. Sarisburiensis. 2004, 20. 2007, 67.
 Simonia, prohibita. 205, 64. 240, 40. 248, 32. 253, 26. 486, 9. 973, 39. Simoniaci patroni, jure præsentandi in perpetuum privandi. 1430, 51. Simoniacus Episcopus jussus dicere, *Gloria Patri*, &c. non potuit proferre, *Spiritus Sancto*. 973, 50. 2350, 35. Simonicus Imperator a dæmonibus torquetur. 933, 40.
 Simon Islip, vel de Iscleph, Custos privati sigilli fit Archiep. Cantuariensis. 2118, 14. 2283, 2606, 60. Ejus literæ de quibusdam Ecclesiis Abbatæ S. Augustini appropriatis. 2087—2090. Mors. 2142, 12.
 Simon junior, Comes Northamptonensis. 627, 9.
 Simon de Langdon, vel Langton, Archidiaconus Cantuariensis. 1888, 19. 1891, 14. Hospitale pauperum Sacerdotum Cantuariæ fundavit. 1891, 61.
 Simon Langham, vel Lanham, Episc. Eliensis, Regis Thesaurarius. 2132, 41. Fit Archiep. Cantuariensis. 2142, 14. 2283. Ejus literæ de Ecclesiis conventui S. Augustini appropriatis. 2146, 30. Fit Cardinalis. 2285.
 Simon de S. Licio, Comes Huntingdonensis. 975, 13.
 Simon Mepeham, Archiep. Cantuariensis. 2554, 56. Consecratur. 2039, 33. 2279. Augustinenses citationibus & minis inquietat. 2039, 44. Ejus literæ ad Officialem, de iis citandis. 2039, 59. Conventu sedem Apostolicam appellante, 2040, 56. Icherius quidam judex controversiæ constituitur; 2041, 1. a quo citatus Archiepiscopus rationes reddit eum non comparuerit. 2042, 44. Icherium læsæ majestatis acculat, quia ipsum citaverat dum Parlamento intererit. 2043, 7. Augustinensium procurator de eo apud Papam queritur, 2043, 1. atque ejus objectionibus respondet. 2043, 44. Quosdam ad ipsum citandum missos ejus famuli vulneribus & tormentis excipiunt. 2044, 25. Quod Papa ægrè ferente, juramento se purgat, 2045, 1. omnes facinoris istius reos familia sua exigit; 2045, 39. & literas Episcoporum commendatitias obtinet, 2045, 48. aliorumque testimonia. 2046, 9. Archiepiscopi Aquinensis contra eum literæ ad P. R. 2046, 29. Aquinensis eum excommunicat. 2047, 1. Icherii contra ipsum processus, 2047, 8. & sententia. 2048, 41. Gravis multa ei imponitur: 2051, 23. Alia. 2053, 16. Moritur. 2066, 30. Inhumatus jacet, donec Abbas S. Augustini eum absolvat. 2066, 37.
 Simon de Monte-forti I, Comes Leicestriæ. 2346, 60. Proscribitur. 2347, 2.
 Simon de Monte-forti II, Comes Leicestriæ. 2347, 6. Ejus uxor, & liberi. 2347, 12. 2417, 66. Roberti Lincolnensis de iis prophetia. 2426, 43. Bellum movet contra Henricum III. 2445, 1. 2448, 33. Simon ejus F. Northamptonæ capitur. 2447, 19 & 45. Comitem Glocestriæ militariibus armis induit. 2449, 34. Regis copias superat apud Lewes. 2450. Edwardus Princeps ex ejus custodia elabatur. 2452, 1. Glocestrensis ab eo deficit. 2437, 40. 2451, 43. 2452, 31. In prælio Eveshamensi occiditur. 2453, 32. Caput ejus amputatum 2453, 67. ad Mortimeri uxorem mittitur. 2454, 11.
 Simon Silvanestensis, Comes Northamptonensis. 282, 46. Hic forsan is erat qui vocatur Simon Hamptonensis. 2386, 27. Ejus character. 1030, 46. 2386, 27.
 Simon Sudbury, Archiep. Cantuariensis. 2150, 14. 2285. Monasterium S. Augustini ingredi cupiens, non permittitur. 2155, 14. Literas Pontificis Rom. obtinet, ad recludendas fores. 2155, 23. Abbati minatur, Abbas ipsi. 2156, 37. Johannis Straw bipedum nequissimi jussu securi percussitur. 2157, 9.
 Simon Walchef, Abbas Menroffensis. 975, 5.

Simon de Wanton, Episc. Norwicensis. 1912, 56. Ejus literæ ad Abbatem S. Augustini, de statutis Baronum in præjudicium Regis editis. 1912, 61.
 Simpringamensis ordo. 1020, 6. Ejus autor. 1149, 19.
 Sinefredus, R. Orient. Saxonum. 745, 10.
 Siricus, V. Syriacus.
 Siroses, R. Perlarum, Chosroem patrem occidit. 437, 57. 564, 55.
 Sisidin, R. Ægypti, scribit ad P. R. de captivis liberandis. 621, 54.
 Sifinnius, P. R. 442, 19. 2233.
 Siwardus Barn Comes Northumbriæ. 34, 15. 181, 21. 184, 52. 203, 26. 204, 44. 484, 30. 946, 14. 2331, 30. Pater ejus Bernus aures urinas habuit. 945, 50. Draconem vincit. 945, 56. Alium draconem quærens, a sene quodam Londinum mittitur. 945, 58. Tostio caput aufert. 946, 4. Fit Comes Huntingdoniæ. 477, 23. 946, 10. Scotiam subigit. 187, 43. 946, 23. 2333, 4. Filium in anteriori corporis parte, quamvis lethaliter, vulneratum gaudet. 946, 18. 2333, 8. Ipse profluvio ventris periturus, se armari jubet, ut modo militis moriatur. 477, 23. 946, 25. 2333, 47.
 Siwardus, Edmo Archiepiscopo Cantuariensi infirmo existente, ad supplendum ejus locum consecratur. 938, 44. Erat Episcopus Rossensis. 1653, 16. Abingdoniæ moritur. 941, 57. 1651, 34.
 Slavius, & fratres ejus, de Græcia in Hiberniam quando venerint. 1073, 65.
 Sleda, R. Or. Saxonum. 743, 28.
 Snaves, villa. 1776, 45. Advocatio Ecclesiæ. 1871, 10. De fructibus ejusdem. 1917, 28.
 Societas fortunæ, vel *la grande compaignie*. 2625, 37. Loca nonnulla deprædatur. 2629, 44.
 Socna, quid. 957, 33.
 Sodomitæ excommunicandi, 1000, 57. si laici sint; 1455, 53. si clerici, degradandi, vel in monasteria trudendi. 1455, 48. Lex de iis excommunicandis abrogatur, ne mentio sceleris animos hominum inficiat. 2377, 2. Sodomitæ complures naufragio intereunt. 1012, 67. 2381, 67.
 Soka, quid. 957, 33. 2030, 52.
 Soldani terræ in Cantia. 2029, 26 & 35. 2199, 46 & 55.
 Solis mirum deliquium. 263, 23. Obtenebratur per dies septendecim. 447, 6. Tres circuli Solem ambientes; 1059, 14. 2394, 37. quatuor. 229, 1. 2377, 23. Stellæ circa Solem apparentes. 1349, 10. Soles duo visi. 219, 34. 1270, 63. 2394, 37. In *Solis* vocabulo facete luditur. 1156, 28.
 Solivago dæmon vocatur. 1262, 52. 2409, 63.
 Somniantis puerperium. 419, 52. Somniis fides non penitus deroganda. 391, 18.
 S. Sophiæ corona. V. *Leo Imp. CP.*
 Sortilegium damnatur. 254, 22. Ejus poena. 831, 12. 842, 30.
 Southamptonia, seu Hamonis portus, 576, 65. 1095, 7. 2 Gallis incenditur. 2573, 2.
 Southwellenses Canonici Aldredo terras & refectarium debent; 1704, 38. 1713, 50. Thomæ II, libertates. 1713, 43.
 Southwerk. Ibi hospitium Augustinensis habuerunt. 1878, 59. 1932, 17.
 Spaldingæ Abbatia. 868, 53. Villa Episcopo Lincolnensi conceditur. 2378, 2.
 Sparth, securis. 1075, 6.
 Sperafocus, Abbas Abbingdonensis, fit Episc. Londinensis. 475, 57.
 Spicæ septem e culmo uno prodeuntes. 606, 53.
 Spiritum S. nominare non potuit Episcopus simoniacus. 973, 50. 2350, 35. Græcorum de ejus processione opinio ventilatur. 224, 11. V. *Dunstanus*, & *Johannes Beverlensis*.
 Sponsalia quomodo contrahenda. 861, 43.
 Spurii ad Episcopatus non evehendi. 580, 18.
 Staffordia. 153, 14. 834, 35. Vocatur Sterffordia. 152, 67.
 † Staffordiæ Comes: *Radulfus*.
 Stallage, quid. 957, 49.
 Standard ab Anglis erigitur. 262, 4. 321, 57. Unde dicatur. 321, 62. Standardii bellum, inter Davidem R. Scotiæ & Barones Angliæ: 262, 2. 321, 57. 331, 1. 337, &c. 505, 50. 1026, 1. ubi, ut spes fugæ tolleretur, equi longius amoti. 322, 11. 342, 11. Ordo acierum. 322, 12. 342, 17. 1027, 7. Galvensium fiducia. 342, 27. Turstinus Eboracensis presbyteros cum cruce & Sacerdotum reliquiis in prælium mittit. 320, 59. 337, 18. 343, 28. Conflictus descriptio. 345, 13. Angli absolutione & benedictione Episcopali animantur. 345, 16. 1026, 62. Stratagema. 345, 49. Victoria. 345, 52. Henricus Scotorum Princeps, viribus

viribus victus, prudentia evadit. 346, 15.
Stanford-bridge. 479, 32.
Stanfordia. V. *Oxonium*.
Stapula Londini constituta. 2606, 7.
Statua in campo Martio, cujus digito inscriptum, HIC PERCUTE. 881, 50. Statua arcum tenens, secundum quosdam, Edmundum *Iron-side* interficit. 906, 28. 2316, 63. Mira historia de annulo statuae digito imposito. V. *Annulus*. Alia statua thesaurum ænigmatice indigitans. 2335, 54.
Statuitocensis. V. *Tavistokiensis*.
Statutum de Mortmain. 1941, 26. 2274. 2462, 65. 2738, 26. Statutum vetans ne quo modo Religiosorum possessiones augeantur. 1961, 35. Statuta Oxonii; 2445, 44. de Merton; 2439, 52. de Marleberg; 2455, 30. Westmonasterii. 2461, 39. V. *Legem*.
Stellæ cadentes. 221, 4. 492, 20. 2366, 11. Stella insolita. 229, 47. 2377, 24. Stella interdiu splendens. 1342, 62. Stellæ circa solem visæ. 1349, 10. Stellæ lucernarum splendore obscuratæ. 1113, 1.
Stephani Cantuariensis libellum De Ricardo I deflorat Cisterciensis. 2401, 21.
D. Stephani caput Cadomum affertur. 2369, 8.
Stephanus, Abbas S. Mariæ, Eboraci. 45, 12. 206, 25.
Stephanus, Comes Andegaviæ, & libertate & uxore a Ricardo I privatur. 1154, 50.
Stephanus, Episc. Londinensis: Ejus literæ de fama & moribus Simonis Mepham. 2045, 62.
Stephanus de Hakendon. 2048, 17. Fit Prior S. Augustini. 2063, 24.
Stephanus Herdingus, vel Herdingus Stomps, autor ordinis Cisterciensium. 2370—2372.
Stephanus de Langton, Archiepisc. Cantuariensis. 1624, 29. 1865, 2. 2259. De ejus electione. 2415, 20. 2417, 46. V. *Johannes*, R. In Angliam venit. 2418, 41. Cum Abbate S. Augustini contendit de professione obedientiæ. 1866, 37. Literas Alexandri III, P.R. pro se profert, sed falsi suspectas. 1866, 54. Causa cadit. 1867, 34. Quos sumtus fecerit cum Th. Becketi corpus transferretur. 2430, 20. Ejus scripta. 2430, 67. S. Biblia in capitula divisit. 2430, 66. Moritur. 1881, 30. Erat Cardinalis. 1879, 45.
Stephanus II, P.R. 444, 12. 2235.
Stephanus III, P.R. 444, 44. 2235.
Stephanus IV, P.R. 449, 8. 2237.
Stephanus V, P.R. 452, 9. 2241.
Stephanus VI, P.R. 2241. Formosi ordinationes irritas facit, digitos abscindit, cadaver in Tiberim projicit. 452, 49.
Stephanus VII, P.R. 452, 32. 2241.
Stephanus VIII, P.R. 454, 47. 2243.
Stephanus IX, P.R. 2247.
Stephanus, Procurator Andegaviæ, dæmonem consulens, decipitur. 1254, 50. 2408, 66.
Stephanus, R. Angliæ. 2254. Ejus genealogia. 1022, 57. Ejus jus ad Regnum. 340, 32. 505, 49. 1312, 5. Quamvis fidem suam sacramento obstrinxerat Imperatrici, 504, 40. ejusq; hæredibus, 505, 20. tamen Regnum invadit. 1023, 12. 1340, 7. 2384, 52. Ab Innocentio P.R. confirmatur. 313, 28. Consecratur. 258, 24. 505, 44. 1340, 23. sed privatim. 1023, 17. Quomodo fuerit coronatus. 1588, 20. Omina iram Numinis & infelicitatem Regis significantia. 1023, 21. 1340, 26. 1664, 32. 2384, 62. Ejus pacta & promissiones. 1024, 20. 2385, 4. Excestriam capit. 506, 13. 1025, 4. 1340, 54. 2385, 17. Vectam insulam, 1025, 13. 1340, 57. Bedfordiam, 1025, 36. 1343, 62. 2385, 42. aliaq; castra nonnulla; 2385, 45. civitates insuper complures in Normannia. 1343, 3. Promissa exuit. 1025, 17. Contra Scotos exercitum ducit: 258, 44. 260, 46. 317, 39. 2385, 43. australes Scotiæ partes vastat. 1025, 57. Causa dissensionis inter ipsum & proceres suos. 62, 56. Angli offenduntur honoribus ab eo in Henricum Scotum collatis. 258, 53. 313, 9. Comitatum Northumbriæ scilicet illi promissum 312, 64. concesserat. 265, 32. Pacem cum Scoto init. 265, 29. 2391, 20. Lincolniam coronatur. 508, 46. 2387, 57. Fœdus cum Gallo init. 506, 17. Lincolniam, quamvis fortiter dimicans, capitur. 269, 28. 508, 17. 1031, 21. 1353, 1354. & incarceratur. 63, 31. V. *Matildis*, Imperatrix. Portenta id infortunium significare visa. 508, 13. 1030, 51. 1352, 20. 2386, 31. Liberatur. 63, 61. 1357, 10. Regno restituitur. 271, 7. 2387, 18. Imperatricem Oxonii obsidet. 1032, 28. 2387, 25. A Wiltonia fugatur. 1358, 51. Wallingfordiam obsidet. 1361, 9. & Lincolniam, sed frustra. 1033, 44. Castrum Farendonæ capit. 1033, 64.

Theobaldum Cantuariensem rogat ut Eustachium F. in Regem ungat, sed repulsam patitur. 1371, 45. Cantuariensem bonis omnibus spoliatur. 509, 57. 1364, 13. 1372, 14. 1668, 8. Hilarius Ciceriensi eum Papæ excusat. 509, 60. *Johannis Beverlacen*is minis absterretur, ne castrum Beverlaci construat. 278, 19. Castellum Neuburienſe capit. 1372, 16. *Johanni P.R.* Legato conductum præstare recusat: 279, 57. cujus repulsæ eum postea pœnitet. 280, 12. Legatus ei fidelitatem jurat. 527, 7. Oratio Comitissæ Arundeliani, ipsum ad pacem cum Duce Henrico ineundam hortantis. 1375, 54. Cum Duce paciscitur: 282, 26. 527, 52. 1037, & 1038. 1374, 14. atq; cum in filium adoptat. 527, 60. Moritur. 1043, 1. 1376, 41. 2389, 63. Qualis Angliæ status, eo regnante. 1036, 23. Justitiæ & quieti publicæ studuit. 528, 1. Quantus numerus munitionum ejus temporibus fundatarum. 528, 4. Mos ei erat multa incipere, pauca perficere. 1370, 49. Quam hilari & constanti animo fuerit: 312, 22. in largiendo quam profusus. 505, 66. Ejus mansuetudo. 311, 32. Charta ejus de donatione molendini de *Easibrigge*. 1807, 13. Leges quas Anglis concessit. 314, 21. 528, 1. 2391, 31.
Stephanus de Sacro Cæsaris conspirat cum Flandrensi adversus Gallum. 612, 30. Subjugatur. 612, 41.
Stigandus, Episc. Orient. Anglorum. 473, 12. 475, 14. 938, 50. Dicitur fuisse Sherbornensis Episcopus. 2332, 27. Fit Wintoniensis. 182, 56. 476, 40. 932, 57. 939, 6. Fit Cantuariensis. 191, 48. 195, 37. 400, 51. 466, 38. 476, 42. 480, 58. 944, 31. 2247. Ejus character. 2332, 28. Crucem argenteam monasterio S. Augustini donat. 1785, 64. Ejus astutia W. Conquæstor cogitur Cantuæ sua jura in violata permittere. 1786, 6. Cur Conquæstorem haud consecravit. 962, 9. 1792, 1. Degradatur. 201, 53. 405, 63. 482, 50. 967, 54. 1735, 36. Degradationis causæ. 2345, 5. In vinculis tenetur. 968, 5. 1652, 13. 1787, 45. 2344, 8. Ejus nequitia: 400, 51. 1651, 82. avaritia & parsimonia. 968, 7. 1652, 17. 2345, 16. Dicitur Australium Saxonum fuisse Episcopus; 1651, 60. sed falso. Nam Stigandus Ciceriensi erat ætate paulo posterior, & Conquæstoris Capellanus; hic vero, Confessoris.
Stigandus, primus Episc. Ciceriensi. 202, 35. 473, 20. 483, 9.
Stilgarus. V. *Ethelgarus*.
Stipendia certa operariis & servis statuta. 2600, 37. 2731, 4. Qui majora vel dant vel exigunt, puniuntur. 2600, 45.
Stodmerth. 1770, 13. 1892, 57.
Stone, villæ, Ecclesia appropriatur. 2085, 61. 2089, 13.
Stonore, vel Stanores. 1794, 30. 1889, 38. 1933, 1934. 2130, 5. 2143, 2144. De mercatu ibi habendo. 2131, 16. V. *Sandwici*.
Stowe Ecclesia a quo fundata. 189, 43. 449, 8. Dicitur *Mariæ-stowe*. 477, 40. Ornamentis a Leofrico Comite ditatur. 477, 39.
Stratus-waye. 752, 55.
Streeman, potentes, five fortes. 924, 47.
Streneshald, seu Whiteby, monasterium. 45, 8. 772, 13. 790, 32. 793, 58. 973, 24. ¶ Abbates: *willielmus*; *Nicolans*; *Benedictus*; *Ricardus*; *Ricardus*. ¶ Abbatissa: *Elfreda*.
¶ *Striguill*, vel
Strugoill, vel
Struguill, Comites: *Ricardus*; *willielmus*.
Studia literarum in Anglia quo tempore quibusq; locis floruerint: 814, 13 &c. 1695, 36. quando in Ægypto; 815, 13. in Græciâ; 815, 18. Romæ, & in Italia; 817, 1. Parisiis. 814, 47. 817, 13. *Studia & Arma simul florere solent*. 815, 4.
Sturrey. 1962, 1963. 2027, 50. Decanatu Sturreiensi quot Ecclesiæ subditæ. 1976, 27. Appropriatio Ecclesiæ. 2102, 19. Portio & onus Vicarii. 2103, 58.
Sturton. 1781, 52.
Stutesberie castellum obsidetur. 577, 62. Destruitur. 588, 26. Ejus dominus, Robertus de Feriis. 578, 21.
Suanes. 2021, 50.
Suanum, Daciæ Regem, submersum Edwardus Confessor in visione videt. 378, 45. 949, 55.
Suanus, Comes Barreccensis, Oxoniensis, & Glovrensis. 2331, 33. Eggivam Abbatissam constuprat. 183, 32. 939, 36. 2330, 65. Relegatur. 938, 52. Beornum Comitem occidit. 183, 64. 939, 41. 2331, 2. Istius facti eum pœnitet. 186, 57. 944, 10. 2332, 17. Regi reconciliatur. 941, 54. 1701, 1. Hierosolymam adit. 2332, 18. Ejus uxor. 2331, 56. Mors. 944, 14.
Suanus, F. Canuti, R. Norreganorum. 179, 3. 914, 10. Auxilium ab Edwardo petit, sed frustra. 182, 57. 2330, 26. Presbyteræ filius esse dicebatur. 470, 5. 914, 12. V. 2327, 17.

[L] Suanus,

Suanus, vel Swein, R. Dacorum. 162, 54. 1908, 44. 2315, 42. In Angliam venit. 880, 11. Ejus sociæ tres. 886, 48. Complures civitates vastat. 165, &c. 885, 16. Fames cogit eum in Daciam redire. 885, 54. Multæ provinciæ ei se dedunt. 169 & 170. 891, 58. Rex ab omni pene Anglia appellatur. 170, 16. 465, 30. 892, 10. A S. Edmundo, cui minatus fuerat, confossus interit; 170, 62. 363, 8. 465, 44. 892, 17. uti Wolmarus moribundus mire narrat. 465, 60.

¶ Suffolciæ Comites: *Robertus de Dufforde*; *Michael de Pole*. Superbiæ remedium. 1023, 50. 1339, 60. Superbia Templariorum. 1279, 8.

Surdus si peccat, pater puniatur. 823, 47.

¶ Surriæ, vel Suthriæ, Duces: *Wada*; *Thomas*. ¶ Comites: *Johannes de Waremma*; *Ricardus*.

Suthsaxonæ conversi. 441, 10. 741, 36. 793, 31. V. *Australes Saxones*.

Sutor quidam oculum scandalizantem eruit. 2361, 11. Idem, ad instantiam Regis Saracenorum, montem precibus levat. 2361, 14.

Swaleclive. 1778, 29. 1935, 2.

Swebardus. V. *Wedbardus*.

Swebriht, R. Orient. Saxonum. 100, 61.

Swithelinus, R. Or. Saxonum. 744, 53.

Swithelmus, Episc. Sherbornensis. 451, 61. 812, 33.

Swithunus, Episc. Wintoniensis. 141, 2. Ejus reliquiæ transferuntur. 159, 3. Quam ob causam novem ei maneria dedit Emma Regina, totidemque Ailwinus Episcopus. 942, 26. 2329, 57. Ejus monasterium, Wintoniæ. 1904, 14.

Swolingland quæ servitia præstare teneatur. 2140.

Symbolum Apostolorum, ab omnibus addiscendum. 921, 56.

Synodus. V. *Concilium*.

Syricius, vel Siricus, Abbas S. Augustini. 1780, 9. 2244. Fit Episcopus Wiltoniensis. 460, 63. 1780, 28. Archiepiscopus Cantuariensis. 162, 10. 879, 16. 1648, 15. 2315, 5. Post Alfricum collocatur. 2245.

T

TAcce. V. *Edelburga*.
Taileburgense castellum evertitur. 603, 56.

Taillage, quid. 957, 44.

Tailleferus, fortis Normannus. 480, 5960, 24. 2341, 32.

Tamefis, fluvius, aquis deficit. 236, 41. 1005, 40. 1380, 57.

Tancredus, Roberti Wiscardi F. 1009, 60. 1011, 34.

Tancredus, Rogeri Regis nepos, Regnum Siciliae usurpat. 650, 22. 656, 35. 1012, 8. 1167, 19. Quadraginta millia unciarum auri Anglo dat. 656, 65. 1184, 7. Quæ & quanta ab eo Anglus poposcit. 1083, 43. V. *Ricardus I*, R. *Angliæ*. Moritur. 672. 44. 1269, 15.

Tantunenſe caſtrum a R. Ina conſtructum. 758, 62.

Tartarorum dominatus. 2416, 14. Hungariam & Pannoniam vastant. 2432, 21.

Tarnothus, Episc. Roffensis. 2218, 32.

Tatwinus, presbyter in monasterio Brindunensi, fit Archiepiscopus Cantuariensis. 98, 50. 99, 60. 443, 2. 742, 41. 768, 27. 774, 13. 1640, 48. 1771, 66. 2235.

Tavistokiense, vel Statuitocense, monasterium vastatur. 882, 45. Dicitur Lamstokenſe. 1700, 65. ¶ Abbates: *Aldredus*; *Wimundus*.

Teage, scrinium. 930, 66.

Tegniones, Barones. 319, 41.

Telonium. V. *Vestigal*.

Templariorum ordo quando & quomodo inceperit. 1008, 53. 2382, 20. Eorum multi a Paganis occisi. 635, 60. 1502. Eorum literæ afflictam terræ S. conditionem exponentes. 635, 45. 1502, 42. Eorum superbia; 1279, 8. avaritia, & proditio. 1365, 14. Eorum privilegia: 1454. Illa excedentes, Episcoporum jura invadunt, &c. 1454. Templarii in Anglia incarcerantur: 1730, 1. 2494, 34. 2531, 52. & eorum bona in fiscum rediguntur. 2531, 63. Eorum ordo in Concilio Viennensi damnatus, 1008, 60. funditus subvertitur. 1730, 16. 2277. 2382, 26. Eorum possessiones Hospitalarii occupant. 1730, 33.

Tempus nullum se magis perdere dixit Bernardus quam id in quo dormiebat. 1042, 28.

Tened, vel Thanerus, insula, Britannice *Ruim*. 120, 62. 2234. *Thanatos* vocatur. 728, 67. Edgarus eam deprædatur. 867, 58. Monasterium de Menstre ibi fundatur. 1770, 33. V.

B. Mariæ. Quæ Swebardus R. ei dedit. 1770, 58. S. Mildredæ translationem quam ægre tulerint Thanetenſes. 1910, 47. Eorum seditio contra Abbatem S. Augustini, 2034, 49. compescitur. 2035, 56.

Tentirdenn, vel Tanterden, vel Tentwarden. 1887, 65. 2080, 58. Ecclesiæ appropriatio. 2099, 38. Portio & onus Vicarii. 2100, 15.

Teodredus, Episc. Londinensis. 2219, 17. 2220, 26.

Terræ motus. 159, 52. 183, 10. 215, 55. 232, 43. 238, 24. 240, 4. 263, 48. 268, 67. 628, 37. 709, 6. 939, 51. 1049, 61. 1380, 56. 1398, 23. 2157, 66. 2286. 2379, 15. 2441, 60. 2644, 23. Terræ motus horrendus in Sicilia; 628, 31. Veronæ; 1505, 42. Neapoli; 2598, 52. in Cypro. 2598, 49. Terræ motu grandis villa in Italia de sua sede longe transfertur. 238, 27. 1006, 44. 2380, 25. Terra in agro Dunelmensi in altum elevat; 1138, 64. quæ post aliquot horas absorpta, fit profundus puteus. 1139, 6.

Terricus, Magister Templariorum. 1502, 39.

Terror mali quanto latius diffundatur quam malum ipsum. 2639, 33.

Tertullianus. 431, 29.

Tertullus Ducis Burgundiæ filiam ducit. 450, 10.

Testamentariæ leges. 311, 35. 314, 47. 658. 12. 2395, 5. Testamenta condendi mos quando in Hiberniam invehitur. 1071, 51.

Testis falsus quomodo puniendus. 926, 58. De Testimonio lex. 896, 13.

Teulfus, Episc. Wigornensis. 236, 14. 502, 28. Vocatur Tenulfus, 1015, 14. & Theowoltus. 1660, 59.

Thadioceus, Archiep. Eboracensis. 725, 22.

Thamesis. V. *Tameſis*.

Thameworthe conditur. 153, 13. 356, 19. 834, 34.

Thanerus. V. *Tened*.

Thynus & Presbyter æquales judicantur. 846, 28.

Theam, vel Thean, quid. 957, 35. 2030, 57.

Theobaldi Præfecti & Petri Leonis literæ ad P. R. de pugna ad Prolemaidem. 648, 26.

Theobaldus, Archiep. Cantuariensis. 264, 64. 275, 37. 281, 33. 328, 54. 507, 61. 1028, 1. 1348, 50. 1665, 1. 2253. Consecratur. 1348, 65. Cum Henrico Wintoniensi contendit. 1665, 21. Wintoniensis opera in eas angustias adducitur, ut necesse habeat vel Regem vel Papam offendere. 1666, 7. Proscribitur quod Remense Concilium, Rege invito, adierit. 509, 56. 1330, 3. 1363, 63. Naufragium in eo itinere fecit. 1329, 67. 1363, 11. 1666, 6. Terras Regis interdicto ferit. 1364, 13. 1666, 24. 1807, 57. Pax inter ipsum & Regem componitur. 1364, 38. 1666, 26. Regi Eustachium F. coronari cupienti resistit. 1371, 45. 1668, 1. Prioribus & conventui S. Trinitatis quam molestus fuerit. 1311, 50. 1367—1369. Conventus iste, belli tempore, possessiones suas ejus curæ & custodiæ committunt. 1312. 18. 1368, 35. 1666, 39. Duriter ab eo & inique tractati, res suas repetunt; 1312, 48. 1368, 22. 1667, 5. sed frustra. 1312, 65. 1368. 42. 1667, 24. Monachis Papam appellantes, sævius incandescit. 1313, 5. 1368, 52. 1667, 33. Villas eis restituit, sed Ecclesias retinet. 1313, 23. 1369. 11. 1667, 47. Walterum Priorem deponit. 1313, 28. 1369, 28. 1667, 54. Monachos S. Augustini excommunicat. 1364, 40. 1808, 2. Papa jubente, eos tandem absolvit. 1808, 1809. Controversia inter ipsos componitur. 1800, &c. Paparum ad eum literæ. 1809, 41. 1811, 15. 1812, 61. 1814, 25. Quod Theobaldi etymon Adrianus P. R. dedit. 1814, 36. Ejus literæ de Northburn & de Chistelet; 2113, 39. de Menstre. 2117. 41. Alii ejus actus. 1665—1668. Corpus ejus sepultum diu incorruptum mansit. 1301, 54. 1381, 57. 1668, 34. Ubi fuerit repositum. 1302, 5. Sanctus appellatur. 1301, 65.

Theobaldus, Comes Blefensis, contra Regem Angliæ ad Papam scribit. 1065, 31. Homagium Henrico juniiori facit, & honores ab eo accipit. 1084, 52.

Theobaldus, Comes Palatinus, Stephani R. frater, moritur. 280, 34. Carmina in ejus laudem. 2385, 29.

Theobaldus, R. Angliæ. V. *Ethelbaldus*.

Theodericus, Episc. Londinensis. 450, 30.

Theodericus, R. Northumbriæ. 90, 65.

Theodericus, vel Theodoricus, Comes Flandriæ. 531, 9. Hierosolymam una cum conjuge proficiscitur. 531, 31. 1364, 66. Ejus filii. 579, 28 &c.

Theodorus, Episc. Orient. Anglorum, dolet sententiam mortis in sacrilegos fures a se fuisse prolatam. 806, 57.

Theodorus,

Theodorus, Monachus Romanus, fit Archiep. Cantuariensis. 789, 51. 2231. De eo lege 2, 26. 4, 2. 57, 35. 58, 38. 100, 35. 293, 62. 740, 35. 1769, 37. Ejus patria, doctrina, ordinatio. 439, 42. 1636, 21. Librum poenitentialem scribit. 440, 5. 741, 39. Religione simul & liberalibus disciplinis auditores suos imbuat. 1637, 46. Quam felicia, illo præsule, fuerint tempora. 1637, 57. 1740, 42. Primus erat cui omnes Britanniae Episcopi subijci consenserunt. 237, 50. 439, 51. 1637, 50. 1740, 64. Concilia ab ipso celebrata. 1639. Ceddæ Eboracensem deponit, 1741. 31. & Wilfridum. 1741, 40 &c. Moritur. 742, 10. 758, 13. 1640, 9. 1771, 1. Erat Legatus Apostolicus. 1769, 40.

Theodorus I, P. R. 438, 52. 2229.

Theodorus II, P. R. 2241. Contra Stephanum cum Formoso sentit. 452, 60 & 63.

Theodosius severitatem sententiae contra reos quomodo mitigabat. 666, 15.

Theokesburiensis Abbas: *Alanus*.

Theologildus, vel Feologildus, Abbas. 2212, 29. Fit Archiepiscopus Cantuariensis. 449. 49. 742, 62. 1642, 64. 2239, 2.

Theonus, Archiepiscopus Londinensis. 725, 21.

Theotforda. 491, 60. Incenditur. 165, 45. V. *Orientalium Anglorum Episcopi*.

Thesauri ad Regem qui pertineant. 2358, 10. Thesauri a quocunque ad mortem repositi, Principis bona sunt. 1142, 55. Thesaurum ab alio inventum Ricardus I dum petit, vitam perdit. 2413, 19.

Thilac accusatio. 926, 46.

Thobias, Episc. Roffensis. 742, 18. 1640, 28. 2203, 26.

Thomas, Abbas Boxleiensis. 1372, 27.

Thomas I, Archiep. Eboracensis. 49, 14. 57, 12. 79, 41. 202, 25. 217, 48. 226, 23. 483, 7. 497, 43. 968, 35. 2345, 34. Ejus eruditio: 1705, 53. Honestæ oblectamenta. 1709, 10. Quomodo Cantuariensi fecerit professionem: 1706, 40. 2345, 43. Provinciam misere vastatam invenit. 1708, 32. Quantam curam instaurandæ Ecclesiae suae impenderit. 1708, 57. Romam adit: 970, 20. Ubi, eo quod presbyteri fuerit filius, baculo & annulo deprivatur: 484, 1. sed mox, intercedente apud Papam Lanfranco, eos recipit. 484, 10. 970, 33. 2348, 25. Cum Lanfranco de primatu contendit. 470, 41. 1744, 34. Causa cadit. 972, 11. Lanfrancus ei Lindisfarnensem pro suffraganeo concedit, modo Cantuariensis primatum agnoscat. 1744, 47. V. *Lanfrancus*. Anselmum in Primatem consecrare renuit. 1707, 26. Hagustaldensem Ecclesiam in præbendam dat Ecclesiae Eboracensi. 303, 10. Episcopi Scotiae obedientiam ei profitentur. 1709, 20. Lincolniam ad provinciam suam pertinere asserit, 1707, 61. ut & Lichteldiam, & Wigorniam. 970, 42. 2348, 34. Ubi fuerit defunctus, & sepultus. 1709, 43. Ejus Epitaphium. 1709, 50.

Thomas II, Archiep. Eboracensis. 79, 41. 231, 18. 303, 24. 304, 34. 500, 52. 2377, 63. Erat Episcopi filius: 1712, 2. Beverlaci Præpositus. 1711, 21. Professionem Cantuariensi negat. 969, 10. 1711, 28. Anathema illi minatur Anselmus, ni se subjecerit: 500, 60. Sed hoc dicitur monachorum figmentum. 1711, 54. Consecratur. 501, 29. 1712, 16. Quomodo subjectionem Cantuariensi professus fuerit. 501, 29. 1712, 18. 1746, 18. Quam ægre ad id fuerit adductus. 1711, 57. Proclamatur, eum non sponte sua, sed Regis jussu, id fecisse, &c. 1712, 21. Literæ Henrici I idem testantes. 1712, 40. Eum ob professionem istam in curiam Rom. citat P. R. Legatus. 1713, 10. Canonicis Hagustaldensibus multa donat. 306, 24. Eximiae ejus virtutes. 303, 47. Medicorum consilium iratus rejicit, qui frequentem coitum ei ad sanitatem recuperandam necessarium esse dicebant, 304, 2.

Thomas Arundell, Episc. Eliensis, 2681, 36. fit Regni Cancellarius. 2683, 45. Archiep. Eboracensis. 2729, 5. Cancellariatu movetur. 2735, 26. Ad Cantuariensem cathedram evehitur. 2194, 4. 2287. Protestatio ab eo facta, cum Ecclesiam Augustinensium cruce prævia intraverit. 2198, 10. Rogatus, Missam ibi celebrat, & convivio excipitur. 2198, 59. Ejus literæ de privilegiis & immunitatibus istius monasterii. 2199, 11. Accusatur. 2754, 59. Regis versutia impeditur quo minus causam suam agat. 2754, 65. Proscribitur. 2753, 55. 2755, 18. Rex eum thesauris per fraudem spoliat. 2755, 52. Rex se eum mox revocaturum jurat. 2756, 1. Mala Regi eventura prædicit. 2755, 32. Post biennium restituitur. 2287. Henricum Lancastrium in solio collocat. 2758, 5. Concio ab eo tunc habita. 2758, 18.

Thomas Becketus: De ejus parentibus, 1052—1056. 1668,

43. Matris somnia, ejus famam significantia. 1055, 1056. Ejus nativitas; 2251. indoles. 1056, 15. 1668, 47. In monasterium traditur. 1056, 20. Pater ei ad pedes prociens, de ejus magnitudine varicatur. 1056, 23. Quænam a matre didicerit. 1056, 34. 1668, 54. Quomodo juventutem transegerit. 1056, 40. Accipitrem ex undis liberare cupiens, ipse de vita periclitatur. 1056, 54. Ad curiales occupationes se transfert. 1057, 6. 1668, 59. Ejus providentiæ adscribitur quod Eustachius Stephani F. non fuerit coronatus. 1371, 65. 1668, 10. Theobaldus Archiep. eum inter familiares habet. 1057, 20. 1668, 64. Juri utrique operam dat. 1057, 44. 1669, 2. Fit Archidiaconus. Cantuariensis. 1057, 55. 1377, 18. 1665, 55. 1668, 16. Erat Præpositus Beverlacenensis: 529, 51. Regni Cancellarius. 529, 53. 1046, 32. 1058, 16. 1669, 10. 2253. Cur Theobaldus eum ad Cancellariatum promoverit. 1057, 62. 1377, 5. Ejus character. 1377, 21. Vanæ gloriæ erat cupidus. 1668, 62. Aulicas artes quam calluerit. 1058, 18. Castitatem interea colebat. 1058, 29. 1668, 63. Adit Parisios, accepturus Angli filio Galli filiam in uxorem. 531, 38. 1050, 51. Quanta fuerit ejus potentia. 1382, 2. Eligitur Archiep. Cantuariensis. 533, 41. 712, 19. 1052, 21. 1382, 26. 1669, 11. 2255. Ordinatur presbyter. 533, 50. 1382, 37. A quo consecraretur, contendunt Episcopi. 1382, 40. A Wintoniensi consecratur. 533, 53. 1052, 26. 1383, 3. 1669, 25. Pallium accipit. 534, 2. 1383, 33. Cancellariatu se abdicat. 534, 9. 712, 55. Alios mores & habitum induit. 1383, 47. 1669, 35. Rex eum osculo excipit. 534, 37. 713, 11. Concilio Turonensi interfuit. 1384, 21. Privilegia & jura Ecclesiastica mordicus tener. 1384, 32. 1669, 63. Ad instantissimam Regis petitionem Archidiaconatum Cantuariensem Gaufrido Ridel concedit. 511, 61. 534, 41. Regni consuetudines se observaturum promittit, *salvo ordine suo*, &c. 1383, 65. Tandem, ut Regis animum placer, & amicis satisficeret, istam clausulam omittit. 1385, 50. Mox a promissis refilit. 1385, 65. Nec minis nec blanditiis diu flecti potest: 1386, 3. Denuo autem flectitur: 1386, 33. 1670, 56. sed facti eum serio poeniter. 1388, 39. Comes Clarenfis ei resistit. 535, 65. 711, 24. 1384, 42. Rex eum stomachatur. 534, 16 & 38 & 45. 537, 13. 1058, 60. 1059, 2. Excommunicat Willelmum de Hemesford, Rege inconsulto. 536, 27. 711, 30. 713, 52. Actiones ejus malevoli obrestatores apud Regem depravant. 1670, 29. De jure Ecclesiastico cum Rege sermonem habet. 1670, 46. Mare adit, Rege inconsulto; sed nautæ eum transportare non audent. 537, 11. 1389, 1. Quodam adversus ipsum querelam deferente, contrariam reportat sententiam. 537, 14. Rex, Concilio convocato; de multis eum accusat; 1389, 29. & eorum quæ Cancellarius acceperat, rationem exigit; 1389, 52. Thoma se immunem a reddenda ratione, asserente, 1389, 61. Episcopos consulit, quid facto opus. 1390, 1. Ejus oratio ad Episcopos, ut Regis arbitrio se committat, suadentes. 1391, 40. Crucem coram Rege portat. 1392, 2. Episcopi Papam appellant. 1392, 38. Proceribus & Episcopis de eo judicium laturis, e foro exit. 1392, 62. Ab iis condemnatur. 537, 22. Aliquantisper in Anglia clam moratus, in Galliam trajicit. 537, 50. 1393, 29. 1671, 4. Anglus a Gallo postulat, ne eum, utpote proditorem, recipiat: 1393, 65. Sed Gallus ejus votis nequaquam annuit. 1394, 29. Quid a Legatis Regis contra Thomam fuerit dictum actumque in curia Pontificis R. 1394, &c. Eorum oratio contra ipsum. 537, 60. Thomæ pro seipso oratio: 538, 41. Alia. 1396, 62. Rex Franciæ ei favorem exhibet. 1396, 50. Agnoscit se haud canonice fuisse electum, & Papæ annulum Archiepiscopalem tradit: 1397, 27. Quem Papæ colloquio cum Cardinalibus habito, ei restituit, 1397, 53. atque eum Abbati Pontiniacensi commendat. 1398, 9. Avitarum Angliæ consuetudinum observatores excommunicat. 539, 60. Ejus ad Regem literæ. 541, 3. Literæ suffraganeorum ab eo ad P. R. appellantium. 541, 59. De eorum appellatione. 1400, 37. Ejus responsio ad eam. 544, 50. Ejus ad Londinensem literæ: 542, 59. Alia. 549, 29. Præcipit Londinensi, ut bona Ecclesiae Cantuariensis restituat. 545, 40. Papæ ad eum literæ. 546, 53. Quam benignus Rex olim illi fuerit. 541, 29. Episcopi aiunt, ipsum exilem fuisse priusquam Regius ei favor affluerit: 542, 30. Quod ille nequam admittit. 543, 30. Bona ejus confiscantur. 545, 38. 1398, 25. 1671, 18. Amici proscribuntur. 545, 35. Regis erga eos crudelitas. 1398, 30. Rex verat, ne quis eum donis vel scriptis visiter, vel pro eo oret. 1398, 42. 1671, 25. Judiciū subire recusat donec sibi suisque ablata restituantur. 547, 16. 711, 49.

Pontiniaci humaniter excipitur. 547, 27. Quomodo se ibi gesserit. 1400, 9. Se martyrem futurum, ex nocturna visione colligit. 1401, 34. 1671, 38. Idem interdum ipsi oranti Christus voce sua prædicat. 1401, 55. Anglus Pontiniacensibus minatur, nisi Thomam favere desinant. 1400, 55. 1671, 35. Gallus eum libentissime excipit, 1401, 12. & sumptus per quadriennium suppeditat ei, 547, 29. 715, 54. in cœnobio S. Columbæ moranti. 1402, 3. Londinensem Episcopum excommunicat, 549, 26. 716, 4. & Londinensibus præcipit ut ab ejus communione abstineant. 549, 50. Queritur quod Eboracensis novum Regem coronarat; 1061, 60. 1065, 44. atque ipsum, cum Dunelmensi, suspendit, & duos alios excommunicat. 1062, 44. 1413, 29. 1672, 23. Papa Regem per litteras & Legatos monet ut Thomam recipiat. 549, 1. 550, 9. 1400, 48. 1402, 21 & 46. Somnium ipsius pridie quam Legati eum convenerint. 1403, 1. Coram Rege Galliæ se Henrici pedibus advolvit, ejus se committens arbitrio, *salvo honore Dei*. 1405, 5. Hac clausula Henricus supra modum offensus, 1405, 34. tamen restitutionem & favorem ei offert. 1405, 53. Rex Galliæ & magnates adstantes ei suadent ut *honorem Dei* reticeat; 1406, 3. sed neutiquam persuadent. 1406, 17. Eum igitur, ut arrogantem & obstinatum, deserunt. 1406, 21. Verum Rex Galliæ facti pœnitens, veniam & absolutionem humillime orat, omnia ei offerens: 1406, 40. Thomæ prudentiam & constantiam prædicat. 1407, 2. Quæ Henrico retulerit, miranti cur hospitium Thomæ adhuc præberet. 1407, 13. Legati alii (Gratianus scilicet & Vivianus) a Papa missi, 1407, 46. inter se discordant, & re infecta redeunt. 550, 40. 1407, 63. Rex Franciæ Thomam Henrico reconciliare nritur. 550, 61. 1062, 2. 1408, 11. 1671, 45. Petitio Thomæ 551, 18. 1408, 19. plenum Regis assensum non obtinet. 551, 37. Rex osculum illi abnegat. 551, 54. 552, 48. 711, 54. 1062, 30. 1408, 29. 1672, 13. Rex ei stapham tenet. 552, 60. 1412, 48. Rothomagensis Archiepiscopus pacem inter ipsos componit. 551, 61. 1412, 33. Thomas in Angliam redit. 553, 12. 1062, 37. Episcopi suspensi ei redituro insidiantur. 1413, 22. Eorum satellites cum eo expostulant, 1413, 61. & Regis nomine postulant ut Episcopos suspensos & excommunicatos absolvat: 554, 42. 1414, 3. ipsos tamen absolvere non vult. 554, 50. 555, 26. 1414, 8. Ad Papam scribit. 554, 28. Tendens ad videndum novum Regem, jubetur reverti. 554, 61. 1414, 24. Sermonem habet ad populum. 555, 7. Duos excommunicat. 555, 11. Episcopi suspensi eum apud Regem accusant. 1414, 32. Rege graviter commoto, quatuor aulici de Archiepiscopo interficiendo conjurant. 1414, 40. Ad facinus patrandum in Angliam veniunt: 1414, 52. Eorum cum Thoma colloquium. 555, 23. 1415, 3. Invitus Ecclesiam adit: 1415, 56. 1672, 48. Sed eam ingressus, fores occludi non patitur. 1672, 54. Interficitur. 555, 18. 1064, 1. 1415, 51 &c. 1673. Populus eum quam fuerit veneratus. 1416, 60. Monachali habitu sub pontificali utebatur. 1417, 10. Vestes ejus singillatim recensentur. 1673, 38. Sepelitur. 556, 24. 1296, 41. Quamdiu fuerit Archiepiscopus. 717, 56. Quo anno & die mortuus fuerit. 1418, 38. Dies Martis ei ominosus. 556, 14. 711, 60. Causa mortis ejus. 2400, 38. Carmina de ejus morte. 1064, 30. 2394, 53. Papa interfectores ejus excommunicat. 557, 17. Eorum Nomina disticho comprehensa. 1063, 34. Latens apud Knaresburgh. 557, 21. 1064, 50. Fragmenta ciborum quos comedebant, respuebant canes. 1064, 58. Archiepiscopus Senonensis Papam ad ejus cædem vindicandam incitat. 557, 53. 1066, 44. Idem facit Rex Franciæ, 1065, 5. & Comes Blesensis, 1065, 31. Henricus ejus mortem acerbissime deplorat. 1064, 61. Ejus encomium: 1416, 48. 1418, 15. 1668, &c. Mores, & virtutes. 1669, 37. Ejus versiculus propheticus. 1545, 17. Ejus literæ ad Clarembaldum Abbatem. 1819, 7. Miracula. 557, 29. 569, 19. 1297, 15. 1417, 36. 1723, 7. Sanguis ejus multis loquelam, ægrotis sanitatem, vitam mortuis reddit. 1417, 58. Canonizatur. 569, 49. 712, 8. 718, 50. *Privilegium Martyrum* vocatur. 1296, 50. Cantuariensis Ecclesia, luctu & solitudine diu obruta, 558, 46. 1417, 28. in statum pristinum reformatur. 558, 64. 1421, 8. Thomæ soror fit Abbatissa. V. *Maria*. Honores Archiepiscopo ab Henrico Rege, exhibiti. V. *Henricus II*, R. Gallo apparet. V. *Ludovicus VII*. Anglis Hierosolymam versus navigantibus apparens, fausta ipsis promittit. 1175, 61. Clerico cuidam Cantuariensi apparet. 1297, 63. 1418, 21. Andreæ juveni monacho apparens, ei gladium D. Petri porrigit, quo Bal-

dewini conatibus resistatur. 1481, &c. Alius in somnis videt Baldewinum Thomæ caput amputare conantem. 1483, 35. Ecclesia in honorem ejus extruitur. 600, 14. Sepulcrum ejus visitatur, 600, 24 & 27. 604, 40. 612, 10. 625, 8. 676, 6. 706, 1. 720, 1. 1126, 42. 1136, 14. 1140, 9. & donariis ornatur. 605, 7. 1140, 25. 1457, 12. 2255. Oblationes ibi oblatae quomodo impendendæ. 631, 51. Augustinenses cerebri ipsius & sanguinis partem quomodo nacti. 1819, 63. Ejus translatio: 1881, 28. 2259. 2428, 65. Sumtus ea occasione facti. 2430, 29. Jubileus in ejus honorem observatur. 2036, 17. 2145, 44. Quinam de eo scripserint, 1670, 11. 1673, 45. Thomas de Bello-campo, Comes Warennæ. 2132, 42. Thomas Bewchamp, Comes Warwicensis, traditores a latere Regis avellere conatur. 2696, 61. 2702, 45. Eos prodicionis infimulat. 2713, 31. Ipse perpetuo carceri damnatur. 2748, 2. Thomas Bradwardyn, Archiep. Cantuariensis. 2283. 2600, 15. Thomas Brentingham, Episc. Exoniensis, unus e XIV Regni Præfectis. 2685, 61. 2687, 35. Thomas Chillenden, Prior S. Trinitatis. 2199, 64. Thomas de Cobham, Archiep. Cantuariensis electus, Rege postulante, ad Wigorniam transfertur. 2533, 17. Thomas Colwell, Abbas S. Augustini. 2117, 56. 2284. Ejus literæ ad monasteria in diocesi Cantuariensi & Roffensi. 2148, 55. Moritur. 2150, 17. Thomas, Comes Glocestriæ. 2756, 51. Thomas, Comes Lancastriæ. 2036, 67. 2055, 8. 2532, 51. Adam de Banastre ei bellum movet. 2533, 31. Tractatus inter ipsum & Clerum. 2535—2538. Cum Rege colloquitur. 2538, 62. Pax videtur inter ipsos reintegrata: 2534, 55. Sed Rex statim eum bello prosequitur. 2539, 33. Obtruncatur. 2540, 6. 2541, 14. Quidam eum inter Divos numerant, 2540, 8. eumque peregrinationibus & donariis honorant: 2541, 39. Alii aliter de ejus meritis sentiunt. 2540, 14. Ejus hostes infelicem exitum sortiuntur. 2540, 13. 2542, 8. V. *Andreas de Harkley*. Thomas, Comes Nottinghamiæ. 2702, 46. 2704, 46. Erat Comes Marescallus. 2713, 52. Eum, jam Ducem Norfolciæ, ad duellum provocat Lancastrius. 2749, 39. Thomas de Corbridge, capellæ S. Sepulcri custos. 1729, 1. Fit Archiepiscopus Eboracensis. 1728, 60. 2528, 35. Rex ei tres baronias aufert, quoniam notario suo capellam illam concedere noluerit. 1729, 28. Moritur. 1729, 44. Thomas, Dux Surriæ. 2754, 24. Thomas, Episc. Roffensis. 2102, 13. Ejus literæ ad duos Abbates. 1975, 62. Thomas Findone, Abbas S. Augustini. 1938, 18. 2274. Ejus literæ ad Robertum Archiepiscopum Cantuariensem. 1965, 9. Archiepiscopum excommunicat. 1979, 10. Moritur. 2009, 31. Thomas, F. Regis Edwardi I nascitur. 2528, 46. Thomas Hunden, Abbas S. Augustini, benedicitur. 2290. Thomas de Lyle, Episc. Eliensis, ob injurias Domini Wake illatis graviter mulctatur. 2620, 18. Justitarii, qui contra eum sententiam tulerant, excommunicantur. 2620, 32. Absolvuntur. 2620, 14 & 48. Thomas Poncey, vel Poucy, vel Poucyn. 2052, 51. 2063, 20. Eligitur Abbas S. Augustini. 2067, 6. 2282. Avenione benedicitur. 2067, 10. 2282. Orthodoxam opinionem tueretur de beatifica visione, quamvis Papam & Cardinales adversarios habeat. 2067, 41. Decimæ & quindenæ collector constitutus, 2068, 5. ob servi sui fraudem & *πλεονεξία* mulctatur. 2068, 9. Moritur. 2081, 27. Thomas, Prior S. Trinitatis. 1923, 53. Prioratu cedit. 1944, 45. Thomas, Prior S. Trinitatis alius. 1944, 26. Thomas Rushook, Episc. Cicestrensis, Confessor Regius. 2696, 4. Ab aula pellitur. 2705, 40. Thomas Sprout de Abbatibus S. Augustini scripsit. 1758, 9. Ad quod tetrapus historiam deduxerit. 1881, 32. Thomas Subs, autor libri De Archiepiscopis Eboracensibus. 1685. Quid eum ad scribendum impulerit. 1685, 17. Ex Hugonis historia plurima excerpit. 1705, 43. Thomas de Turbeville captus a Francis, 2500, 19. patriam suam Gallo prodere molitur. 2502, 62. Proditione patefacta, suspendio necatur. 2504, 13. Thomas de Veer, Comes Oxoniensis. 2132, 43. Thomas Waleys de animabus separatis opinionem tueretur, cui Papa & Cardinales contradicunt. 2067, 21.

Thomas de Woodstoke, Edwardi III. F. nascitur. 2608, 32.
 Fit Dux Glocestriæ. 2608, 34. 2675, 54. Ejus uxor. 2608,
 34. Erat Comes Bokinghamiæ. 2633, 2. Fit unus e XIV
 Regni Præfectis. 2685, 60. 2687, 33. Ipse aliique ma-
 gnates, armata multitudine stipati, Londinum veniunt. 2696,
 61. Petunt a Rege ut seductores a latere suo amoveat. 2697,
 36. Rex Londinenses adversus ipsos excitare conatur; sed
 frustra est. 2698, 15. Literæ eorum ad Londinenses,
 causam adventus exponentes, & consilium & auxilium pe-
 tentes. 2699, 24. Archiepiscopus Cantuariensis, Cancel-
 larius, aliique, eorum societati se adjungunt. 2700, 14.
 Rex eos humiliter accedentes, amice excipit, 2700, 42.
 & diplomate suo eos excusat. 2701, 5. Exercitum contra
 Ducem Hiberniæ congregant. 2702, 44. Quantum popu-
 lus iis faverit. 2702, 48. Ducis Hiberniæ exercitu pro-
 fligato, 2703. copias suas ad Urbem ducunt: 2704, 14.
 Regem conveniunt: 2704, 34. Ei copias suas ostendunt.
 2704, 63. Aulicos suspectæ fidei in custodiam conjicien-
 dos curant. 2704, 58. 2705, 12. Adulatores Regis
 partim incarcerant, 2706, 11. partim proscribunt. 2706,
 44. Eos prodicionis accusant. 2713, 48. Forma & ca-
 pita accusationis. 2714—2726. Dux in Galliam mittitur
 semel, 2741, 16. atque iterum. 2741, 22. Parlamen-
 tum Regis nomine celebrat. 2742, 11. Per insidias
 Regis captus, & Calerum missus, suffocatur. 2747, 51.
 Erat Contabularius Angliæ. 2714, 2. 2747, 53. Rex
 ei, tactis sacramentis, veniam commissorum concesserat.
 2754, 42.
 Thorneigenis Abbatia ab Edgardo condita. 359, 58. 868, 29.
 ¶ Abbas: *Leoffius*.
 Thorney, id est, Spinarum insula, ubi Westmonasterium situm,
 1768, 30. D. Petro dilectus locus. 382, 42.
 Thorp. V. *Walterus Gray*.
 Thunerleap, vel *Tunorleap*, in Thaneto insula, unde dicatur.
 90, 6. 1907, 8.
 Thunor Ethelbertum & Ethelredum, Regios pueros, occidit.
 87, 58. 1906, 39. Hiato terræ absorbetur. 89, 67. 1907, 1.
 Ticulus, R. Orient. Anglorum. 745, 33.
 Tilbertus, Abbas S. Augustini. 1777, 39. 2242.
 Tilbertus, Episc. Hagustaldensis. 110, 11. 111, 35. 298. 46.
 797, 12.
 Tilferdus, Episc. Hagustaldensis. 300, 25 & 56.
 Tilredus, Abbas Hexeshamensis. 73, 41.
 Tilredus, Episc. Lindisfarnensis. 24, 48.
 Tina fluvii mira inundatio. 103, 59.
 Tinemurbenis Ecclesia. V. *Dunelmum*.
 Tithingæ. 818, 65.
 Tituli quibus turgent Orientalium literæ. 509, 29. 596, 40.
 621, 55.
 Tocca. V. *Totca*.
 Toll, quid. 2030, 54.
 Tolosæ Comes. V. *Herefis*. Tolosæ suburbia incenduntur.
 2601, 63.
 Tonitrua magna. 559, 18. 708, 42. 716, 41. 1189, 28. 2397,
 34. 2431, 10. 2460, 8. 2467, 65. 2624, 15.
 Topclyve, castellum. 1093, 45.
 Torneamenta per Angliam instituta: 676, 9. 1261, 9. apud Ber-
 wicum: 2597, 27. 2580, 60. inter Vascones & Francos: 2607,
 17. inter quatuor Anglos & totidem Francos. 2706, 53. Hu-
 jusmodi spectaculis quomodo lascivæ femina interfuerint.
 2597, 43. Eorum usus. 1261, 19. Quomodo Deus se ludis his
 offensum ostenderit. 2598, 1. Pontificum Rom. decretis
 prohibentur. 1261, 24. 1453, 29. 2408, 65.
 Torquatus. 450, 13.
 Tostius Danus, Comes Huntingdonensis, a Siwardo occidi-
 tur. 946, 4.
 Tostius, Godwini F. Comes Northumbriæ. 34, 46. 35, 62. 187,
 61. 190, 26. 192, 62. 204, 44. 477, 23. Edwardi Confessoris de
 eo vaticinium. 394, 11. 948, 16. Ejus audax oratio pallium pro
 Aldredo Eboracensi a Papa vel invito extorquet. 952, 22.
 2336, 37. Ministris Haroldi fratris detruncatis, eorum mem-
 bra in vasa vini Regi parati injicit. 948, 23. 2337, 19. Nor-
 thumbrenses eum abigunt. 2337, 26. De Anglia expellitur.
 193, 14. 948, 32. Vectam insulam, aliaque loca, depræda-
 tur. 193, 52. 958, 49. 2339, 40. Edwinum & Morkarum,
 Comites, superat. 2339, 53. Eboracum capit. 194, 20, 958,
 64. A fratre Haroldo vincitur & occiditur. 194, 41. 394,
 37. 959, 5. 2339, 57.
 Totca, vel Tocca, Episc. Merciorum. 100, 55. 106, 17.
 Toucestria condita. 834, 26.
 Trajani Imp. anima ab interis quomodo liberata. 436, 15.
 Traiblbafton. 2494, 49. 2559, 64. 2606, 43. 2626, 36.

Transubstantiatio panis Eucharistici oculis corporeis percipitur.
 389, 7. 949, 29. 2651, 29. Transubstantiationis doctrina.
 2654, 67. An ulla fuisset Transubstantiatio, si in triduo
 mortis Christi fuisset consecratio. 2467, 29.
 Tremerin, Episc. de S. David. 188, 44. 461, 7.
 Trenta, fluvius, per aliquot horas exsiccat. 232, 44. 1003,
 63. 2379, 16.
 Trefc, castellum Rogeri de Molbray, obsidetur. 578, 23. 588, 27.
 Treugæ. V. *Induciæ*.
 Tributum per capita collectum. 2632, 66. 2633, 9.
 S. Trinitas, nulla figura repræsentanda. 2708, 16. Ejus myste-
 ria curiosius non disquirenda. 2360, 21. S. Trinitatis festum
 quando & a quo institutum. 1383, 21.
 S. Trinitatis Ecclesia, Cantuariæ, dedicatur. 504, 65. 1799, 11.
 Monachi primum, 1780, 67. Canonici postea illic vivebant.
 1778, 55. Hi rursus locum cedunt monachis. 1780, 62.
 Archiepiscopus Cantuariensis hujus cœnobii Abbas est.
 1523, 54. Monachorum multitudo. 1520, 15. 1654, 63.
 Pene omnes tempore Ceolnothi mortalitate absumti. 1643,
 6. Monachi, luxui dediti. 1781, 29. 2362, 60. Quæ pro chri-
 smate ab Augustinensibus extorserint. 1797, 29. V. S. *Aug-
 ustini Ecclesia*. Ludovicus VII, R. Franciæ, multa iis donat.
 1140, 26. Valor hujus monasterii. 2164, 52. Henricus II de
 Priore queritur quod vellet in Anglia esse alter Papa. 1468,
 8. Johannes R. repulsam a monachis passus, eos clauistro
 ejicit. 2415, 25. Ob subsidium Edwardo I negatum, ad mên-
 dicitatem rediguntur. 1965, 60. ¶ Priores: *Ceolnothus*;
Agilnothus; *Odo*; *Alanus*; *Honorius*; *Rogerus de Norveis*; *Gau-
 fridus*; *Benedictus*; *Osbertus de Bristol*; *Conradus*; *Elmerus*;
Jeremias; *Walterus Durus-dens*; *Walterius*; *Wibertus*; *Herle-
 winus*; *Thomas*; *Thomas*; *Henricus*; *Ricardus Oxindennc*; *Ri-
 cardus*; *Thomas Chillenden*.
 Tripolis terræ motu subruitur. 1049, 63.
 Trista. 367, 33.
 Trogus Pompeius. 431, 5.
 Trumbertus. V. *Tunbertus*.
 Trumwinus, Episc. Pictorum. 58, 42. 441, 38. 792, 24.
 793, 16. 1638, 64.
 Trunhere, Episc. Merciorum. 772, 36.
 Tuda, vel
 Tudda, Episc. Lindisfarnensis. 3, 40. 293, 26. 789, 11.
 Tunbertus, Episcopus Hagustaldensis. 5, 5. 286, 23. 295, 23.
 441, 37. 1638, 63. Vocatur Trumbertus. 793, 14.
 Tunbertus, Episc. Wintoniensis. 811, 62.
 Tunbrigienfe castrum a Willielmo II confringitur. 215, 10.
 489. 21. 985, 54.
 Tunetunensis, vel Tunnutensis. V. *Victor*.
 Tunica Christi. V. *Christus*.
 Turbo ingens Londini; 217, 8. Welesburnæ. 1355, 9. V. *Ventus*.
 Turci imperium in Asia adipiscuntur. 962, 55. Prophetia de
 iis. 642, 40.
 Turebrandus Uethredum interimit. 81, 10. 172, 50. 204, 16. Ab
 Aldredo Uethredi F. ipse interimitur. 81, 26. 204, 32.
 Turgesius, Norwagehsium Dux, Hiberniam occupat. 1074,
 37. Puellarum dolo occiditur. 1074, 56.
 Turgoti monachi historia. 206, 50. Fit Prior Dunelmensis. 53,
 54. 207, 46. 1713, 1. Ipse & ipsius successoribus Archidiaconus
 officium & prædicandi per totum Episcopatum munus
 imponitur. 54, 48. 986, 31. Fit Episcopus S. Andreæ. 207,
 50. 232, 29. 1713, 2. Moritur. 237, 6.
 Turkillus, Danus. 166, 64. 170, 7. Cantuariam obsidet, capit,
 vastat. 888, 38. Orientali Angliæ præficitur. 176, 40. 466,
 59. 906, 52. 2317, 35. Anglia exigitur. 177, 45.
 Turonensis. V. *Gregorius*.
 Turris Londinensis, muro cincta. 995, 3. Turris lignea ad
 castellum oppugnandum erecta: 250, 46. 2404, 40. voca-
 tur *Traumers*. 1361, 12.
 Turstinus, Abbas Glastoniensis, monachos suos trucidat. 212,
 24. 758, 45. 978, 19. 2352, 6. Abbatia privatus, 212, 47. 978,
 40. 2352, 25. eam argento redimit. 212, 52. 978, 43. 2352, 28.
 Turstinus, Abbas Pericorensis. 213, 1.
 Turstinus, vel Turstanus, vel Thurstinus, Archiepiscopus Ebo-
 racensis. 79, 41. 236, 32. 266, 36. 502, 24. 504, 8. 2379, 36.
 Ejus character. 1714, 1. Encomium. 306, 52. Se Cantuari-
 ensi subjectionem debere, nequaquam concedit: 237, 30. 1005,
 30. 1661, 5. Igitur a Cantuariensi consecrationem obtinere
 nequit. 502, 32. 1006, 8. 1714, 37. Rex illi graviter in-
 terminatur, ni professionem faciat. 1714, 48. Episcopatum
 dimittit: 1661, 15. 1714, 56. 2379, 38. Sed mox eum
 facti pœnitet. 1661, 20. Paschalis P. R. Regi & Can-
 tuariensi scribit, ut Turstinus restituatur & consecre-
 tur. 1714, 61. 2379, 43. A Calixto P. R. consecratur.
 [L 13]

240, 33. 503, 36. 1008, 8. 1661, 35. 1715, 39. 2379, 62. Quapropter Rex ei reditum in Angliam interdicit. 241, 50. 1008, 10. 1661, 39. 1715, 54. Papa & Cardinales eum summo cum amore complectuntur. 1716, 1. P. R. Regem pro eo interpellat, sed frustra: 241, 63 &c. 1008, 18. Jubeat Regem ut eum restituat, 242, 28. 1014, 10. 1716, 54. & sacra per totam Angliam celebrari vetat, donec Turstinus sine professionis exactione in suam Ecclesiam fuerit admissus; 244, 36. Regique ipsi & Cantuariensi interminatur. 2380, 1. Tandem igitur Turstinus admittitur. 244, 46. 1014, 3. 1716, 57. Compositioni pacis inter Anglum & Gallum interfuit. 1716, 60. Glasguensem Episcopum, quoniam subjectionem ipsi nollet profiteri, suspendit. 245, 30. De ipso & reliquis Scotiæ Episcopis coram Papa queritur. 1719, 21. Subjectionem Sancti-andreani & omnium Scotiæ Episcoporum exigit. 251, 24. 1619, 29 & 64. De paritate cum Cantuariensi contendit. 504, 33. 1016, 2. 1664, 1. V. *Willielmus de Curbellio*. Cruciger ejus extra capellam Regiam ejicitur. 504, 37. 1016, 5. 1664, 5. 1719, 57. Quam contumeliam ei factam, Rex & Papa ægre ferunt. 1720, 14. A Cantuariensi ad concilium vocatus, venire recusat. 1720, 9. Ejus literæ de Anselmo Abbate S. Edmundi, 506, 66. Ejus præcipue opera Scoti profligantur. 262, 46. 320, &c. 337, 11. Qualiter Episcopatum gesserit. 267, 10. Quos Episcopos ordinaverit. 1720, 21. Qualiter Canonicis suis providerit. 1720, 37. Canonicis Hagustaldensibus multa largitur. 307, 5. Cœnobita ab ipso vel condita vel ditata. 267, 27. 2385, 57. Fontanense monasterium fundat: 1028, 27. Quod factum ejus Rogerus pro gravi delicto reputat. 1142, 45. Radulphi Cantuariensis contra ipsum epistola. 1735—1748. Nudus corporalem disciplinam suscipit. 267, 47. Monasticum habitum sumit. 267, 56. 1028, 19. 1720, 65. Moritur. 268, 1. 1721, 1. Post obitum Archidiacono suo apparet. 268, 4. Corpus ejus & vestimenta per multos annos incorrupta durant. 268, 11. 1350, 26. 2385, 60.

Tusciæ civitates. 1221, 47.

Tusculana urbs diruitur. 659, 64. V. *Clemens III.*

Tussis totum orbem concutit. 579, 46.

Tuthredus. V. *Cutheardus*.

Twelfthindi juramentum æquale juramento sex villanorum. 846, 24.

Tydfrius, Episcopus Dammocæ. 2212, 24.

Tyhtbyfig, accusationibus infamatus. 894, 7.

Tyrannicæ Regum Angliæ consuetudines. 1021, 49. 1024, 20.

Tyrus a Conrado strenue defenditur. 643, 27. Saladinus ab ea discedit. 1146, 61.

V.

Vacarius, causidicus. 1665, 31.

Vaccæ candidæ indicibus Kenelni cædes innotescit. 777, 42.

Vadimonium. De ejus transgressione lex. 821, 61.

Vagi & mendici. 2732, 1 & 23.

Valentinus, P. R. 449, 34. 2237.

Valerius Maximus. 431, 9.

Valor cleri in provincia Eboracensi, 2164, 33. Cantuariensi. 2164, 27. V. *Cantuar. Archiep.*

Ubertas magna & insperata. 606, 36.

Uthredus. V. *Uthredus*.

Uthredus, Dux Galewensium, cum fratre Gilberto, turbas movet in Scotia. 1092, 29. Gilbertus eum misere trucidat. 1092, 50. Angliæ Rex licentiam ejus necem ulciscendi Scoto concedit. 1105, 58. Gilbertus pacem cum Rege facit. 1116, 56.

Vesta, insula. 138, 28. 1691, 37. Ultima e regionibus Britannix ad Christum accessit. 799, 18. Ad Episcop. Wintoniensem pertinet. 774, 61. Datur Ethelwoldo, Regi Australium Saxonum. 798, 29. Dacorum sæpe fuit receptaculum. 163, 52. 164, 37. 166, 14. 167, 8. 882, 56. 886, 59. 887, 47.

de Vestigalibus leges. 897, 55. 898, 15. 2576, 40.

de Venandi libertate lex. 931, 30.

Vendendi extra patriam non sunt Christiani. 902, 48. 922, 57.

Veneficæ, finibus abigendæ. 922, 65.

Veneri expers Hibernia. 1072, 50. Ejus rei causa. 1073, 31.

Venetiam subigit Pipinus: 448, 15. reddit Carolus M. 448, 17.

Ventus ingens. 115, 43. 187, 16. 217, 8. 228, 58. 245, 29. 599, 28. 987, 44. 1444, 2. 2122, 15. 2364, 25. 2430, 30. 2444, 22. 2605, 44. 2607, 13. 2626, 10. V. 1355, 7.

Venus annulum sponsalium nacta, conjuges ab amplexu prohibet. 471, 11. 950, 65. 2335, 19.

Vermes talpis similes annonam in Hibernia absumunt. 832, 64.

Veronicæ sudarium effigiem Dominici vultus impressam habens. 1221, 26.

Vestes, aut negligentis animi aut vani indices. 1042, 41. 2389, 36. Confusio & luxuria in vestitu, 2729, 33. lege prohibetur. 2729, 42.

Verus, vel Senex, de Monte, cur sic dictus. 1268, 38. Affini ejus subditi, ei quam obediunt: 1243, 52. 1268, 61. Injurias quomodo ulciscantur: 1253, 5. 1268, 49. Vocantur *genus Altiæ nutritis*. 1243, 51. Ejus literæ ad Ducem Austriæ, de cæde Conradi Marchionis; 680, 42. 1252, 66. & ad Principes Europæ, de eadem. 1268, 46.

Vexilla duo, rubeum & cæruleum, concertantia in aere videntur. 2608, 57.

Uffa, R. Orientalium Anglorum. 745, 33.

Via quatuor principales in Anglia. 2357, 34. Lex de iis. 2356, 57.

Vicarii qui contra Personas, seu Rectores, se erigunt, quomodo puniendi. 1431, 6. Decimæ portionesque Vicariis assignantur. 2088, 39. 2089, 34. 2090, 18. 2091, 29. 2093, 51. 2096, 49. 2098, 1. 2101, 7. 2103, 59. 2104, 51. 2108, 48. 2109, 37. 2111, 56. 2115, 59. Onera a Vicariis subeunda. 2089, 1 & 59. 2090, 41. 2093, 22. 2094, 19. 2099, 21. 2105, 38. 2110, 1. 2112, 56. 2116, 23.

Vicecomites officia pecunia coguntur redimere. 1162, 21. De eorum electione. 2729, 61. 2749, 66. 2751, 8.

Vicetus, Imp. CP. 2337, 54.

Victor II, P. R. 477, 20. 2247.

Victor III, P. R. 2249. 2352, 38. Veneno perit. 978, 55.

Victor Tunetunensis, vel Tumnutensis, Historicus. 432, 20.

Vidux intra annum non nubant. 930, 31. Nimis cito non velandæ. 930, 41.

Vigebertus. V. *Egebertus*.

Vigiliis quam deditus fuerit Bernardus. 1042, 27. 2389, 22. Cur in Normannia vigiliæ circa funera celebrentur. 857, 9.

¶ S. Vincentii Abbas: *Willielmus*.

Vindictæ Divinæ exempla. 176, 2. 177, 4. 218, 40. 225, 14 &c. 277, 1. 323, 12. 395, 10. 451, 10. 476, 45. 669, 3. 678, 23. 752, 23. 770, 26. 778, 18. 793, 39. 883, 57. 889, 28. 907, 16. 908, 15. 913, 39—61. 980, 27. 996, 28 & 49. 1002, 40. 1010, 25. 1012, 67. 1014, 43. 1092, 66. 1150, 36 & 47. 1261, 61 &c. 1278, 11. 1588, 64. 2400, 5. 2409, 43. V. *Parricidii*, & *Sacrilegium*.

Vinea juxta Cantuariam plantata. 2036, 25.

Virorum illustrium, qui Historias scripserunt, Catalogus. 431.

Virtutis calcar, nobilitas. 350, 34. Animæ rationali naturaliter inest & virtutis amor, & vitiorum odium. 347, 10.

Virtus in Principe laudanda magis quam in privato. 348, 13.

Visitantibus parochias suas Archiepiscopis, Episcopis, Cardinalibus, Archidiaconis, &c. quæ pompa permittatur. 1456, 1.

Vitalianus, P. R. 439, 16. 1637, 14. 1695, 35. 2231.

Vitam scelerato qui aufert, confert beneficium. 2328, 50.

Vitas illustrium virorum legere, utilissimum. 369, 32.

Vitium. V. *Virtus*.

Vitræ fenestræ. 1694, 43.

Vivianus, P. R. Legatus, sine Regis licentia in Angliam applicat. 1110, 60. 1434, 5. Jurare cogitur, se nihil contra Regem Regnumve tentaturum. 1111, 5. Legatione fungitur in insula *Man*, 1111, 14. in Hibernia; 1111, 17. & in Scotia. 1111, 50.

Ulf, Episc. Lincolnensis. 187, 7. Exsulat. 944, 26.

Ulfketel, Dux Orientalium Anglorum fortissimus. 165, 40. A Dacis vincitur. 885, 42. Occiditur. 905, 21.

Ulfus, Haroldi Regis F. a Roberto Normanno liberatus armis militariibus ornatur. 214, 25. 488, 62.

Ulnas castigat Henricus I. 2375, 5. Ferreas fieri jubet Ricardus I. 1258, 35.

Ulricus, vel Olricus, Cardinalis, P. R. Legatus. 232, 37. 1711, 50.

Unfredus de Boon, Regis Constabularius Comitem Leicesterix capit, ejusque copias sternit. 1089, 43. Berwicum comburit. 1089, 35.

Unfrithland, hostilis terra. 900, 11.
Unfrithmannus, pacem non habens, hostis. 900, 16.
Ungeld, insolutus. 900, 20.
Universalis Episcopi titulus a nemine usurpandus. 433, 48.
Unius, Abbas S. Edmundi primus. 892, 36. 914, 3.
Unust, R. Pistorum. 105, 56.
Unwona, Episc. Merciorum. 2219, 47.
Volare conatur Oliverus quidam monachus. 2338, 10.
Vortiporius, R. Britonum. 1154, 32.
Vota occulta pueri vel puellæ, irrita. 1000, 56.
Urbani nomen Hierosolymis fatale. 1146, 7.
Urbanus, Episc. Glamorgacensis. 230, 51. 500, 48.
Urbanus II, P. R. 978, 59. 2249, 2353, 2. Clementem Antipapam passus. 490, 40. 982, 37. 2353, 31. Ejus literæ ad Thomam Eboracensem. 1707, 1. Ab Anglis non agnoscitur. 219, 57. 494, 54. 1658, 43. Concilia cogit. 222, 26. 224, 7 & 19. 492, 15. 1659, 32. Regem Franciæ excommunicat. 492, 16. Christianos ad bellum sacrum incitat. 222, 26. 992, 47. 2363, 60. Moritur. 224, 49. 994, 63.
Urbanus III, P. R. 629, 30. 1478, 11. 2257, 2398, 42. Gravis inter ipsum & Imp. discordia. 1478, 25. Pax inter eos fit. 1507, 20. Literæ ejus ad B. Cantuariensem & suffraganeos: 628, 52. Aliæ ad Cantuariensem 631, 37. 635, 6. V. *Baldewinus*. Literæ ejus ad Abbates quosdam de injuriis quas Baldewinus monachis suis intulerat: 1492, 54. 1495, 33. 1839, 30. Aliæ ad duos Episcopos & duos Abbates. 1508, 44. Literæ Archiepiscoporum & Episcoporum Germaniæ de quibusdam ab Urbano ad gravamen Imperii factis. 632, 30. Literæ ejus ad clerum Anglicanum, de Ecclesia Hakentoniensi: 1496, 46. ad Henricum II, ut Ecclesiam Cantuariensem foveat, & Baldewinum ab injuriis ei inferendis revocet. 1509, 62. Privilegia ab eo Augustinensibus concessa. 1838, 23. Moritur. 1147, 3. 1510, 49.
Urbanus IV, P. R. 1726, 41. 2279, 2436, 64. Ejus literæ ad Abbatem S. Augustini. 1904, 58. Mors. 2452, 28.
Urbanus V, P. R. 2283.
Urbanus VI, P. R. eligitur. 2631, 59. Epistola Cardinalium de ejus electione ad Imp. missa. 2632, 1. Post hunc neminem pro Papa habendum, dixit Wiclifus. 2650, 34. Antipapam habet Clementem: 2285, 2632, 59. contra quem concedit Cruciatam Episcopo Norwicensi. 2660, 9. Clerus Angliæ & clerus Franciæ disceptant, uter Papa potiori jure cathedram Petri occupet. 2742, 23. Angli Urbano favent. 2657, 31. Obsidetur. 2657, 51. Ejus literæ ad Episc. Wintoniensem. 2155, 33. Willielmo electo Abbati S. Augustini confirmationem impertiri negat nisi comparuerit. 2188, 4. Jubileum cur trigesimo-tertio quoque anno repetendum decreverit. 2195, 49.
Usura, clericis interdicta. 254, 19. 327, 66. V. *Clerici*.
Uthredus, Episc. Glamorgacensis. 1803, 40.
Uthredus, Episc. Lindisfarnensis. 26, 7. Vocatur Getredus. 155, 39.
Uthredus, vel Uthredus, Comes Eboracensis, vel Northumbriæ. 28, 29. 80, 15. 204, 12. 891, 59. Alduni Episcopi filiam terris ecclesiasticis dotatam ducit: 79, 60. Qua dimissa, 80, 16. Ethelredi R. filiam ducit. 80, 26. Scotos, Northumbriam vastantes, vincit. 80, 4. Cnuto adversus Ethelredum auxilium negat. 80, 63. Obtruncatur. 893, 34. V. *Twebrandus*. Ejus posterii & successores. 80, 27. 81, 15. 204, 19.
Vulcaniæ insulæ. 1011, 22. 1175, 18.
Vulcani ollæ, prope Siciliam, damnatorum locus. 461, 21.
Vulnus huic vel illi corporis parti qui inflixerit, qua multa feriendus. 827, 7.
Uxori major in lecto licentia quam concubina. 857, 22. Uxoribus viduari nolunt clerici. 209, 14. Uxoratos sacerdotes ab officio remover Hildebrandus. 486, 10. Quantum inde schisma in Ecclesia. 486, 21. V. *Clerici*.

W.

WAda, Dux Suthrix. 140, 2.
Walchelinus, vel Walkelinus, Episc. Wintoniensis. 57, 13. 202, 26. 223, 30. 483, 8. 491, 18. 968, 33. Monachos extrudere & clericos introducere conatur. 2363, 18.
Walcherus, vel Walkerus, ex clericali ordine electus Episcopus Dunelmensis. 41, 64. 203, 37. 969, 53. Monachos impense fovet. 43—46. Fit Comes Northumbriæ. 46,

34. 205, 15. 209, 50. Servos se insolenter gerentes non coercens, populum irritat. 46, 39. Eum martyrem futurum, prædicitur. 569, 54. 2347, 43. Ejus eadem prædicit quidam de morte reviviscens. 47, 26. Occiditur. 48, 27. 204, 25. 210, 25. 977, 32. Rex ejus eadem ulciscitur. 48, 52. 211, 59. 977, 49.
Walcstoc, Episc. Herefordensis. 774, 59.
Walerannus, Comes de Mellent. 209, 27. 1030, 41. Ejus character. 1030, 42. 1351, 66. 2386, 23.
S. Walerici corpus, veni obdinendi causa, profertur. 2340, 49.
Waletonæ castellum. 573, 48. Destruitur. 588, 26.
Wallefus, Prior Cirkamensis. 271, 14.
Wallia olim Cambria dicta. 2484, 27. Flandrenses e Northumbria illuc transferuntur. 234, 48.
Wallici, seu Wallenses, seu Wallani, unde dicti. 72, 8. Antiquorum Britonum sunt reliquæ. 1047, 65. Post primam conversionem nunquam a fide totaliter defecerunt. 725, 16. Eorum Reges quando defierint. 989, 35. Eorum instrumenta musica. 1075, 46. Vetulæ inter eos leporinam formam induere solitæ. 1076, 13. Athelstanus eos vectigales facit. 2321, 18. Regi Angliæ fidelitatem jurant. 192, 28. Haroldus eos domat. 2336, 61. Prope castellum Matildis ab Anglis vincuntur. 703, 61. Jugum Normanicum excutere conantur. 991, 35. Rebellant Willielmo II; 220, 34. 221, 66. 2366, 6. Henrico I; 1013, 58. Stephano; 1340, 59. Henricus II adversus eos proficiscens, multos e suis amittit. 1380, 24. Nonnulli ex iis misere mutilantur. 223, 38. Cestrensem Comitatum depopulantur. 245, 18. Rebellant Regi Johanni; 2420, 62. Henrico III; 2443, 37. Edwardo I. 2463, 15. V. *Edwardus I*. Angliæ leges iis imponuntur. 2463, 46. Anglorum ritu vivere incipiunt. 2471, 45. Pactum inter Lewlinum eorum Principem & Henricum III. 2436, 36. Primogeniti Regum Angliæ Principes Walliæ constituuntur. 2435, 66. 1977, 26. ¶ Walliæ Reges & Principes: *Camber*; *Cadwallo*; *Cadwaladrus*; *Cadwalanus*; *David*; *Griffinus*; *Owinnus*; *Rees*; *Resus*; *Numeneus*; *Griffinus*; *Lewlinus*. V. *Britones*.
Wallingfordiæ castrum fundatur. 1034, 7. A R. Stephano diu, sed frustra, obsidetur: 1361, 9. Iterum. 1372, 17.
Walo, poeta. 1016, 53.
Walteri Gisbornensis historia de morte Ricardi I. 1278, 19.
Walterius parvus, Prior S. Trinitatis. 1304, 45. 1367, 13. A quo & quare fuerit depositus. 1312, 1313. 1367, 51 &c. Silvestri Abbatis S. Augustini benedictionem impedit. 1811, 44. Incarceratur. 1812, 48.
Walterus, Abbas Boxleienfis. 1665, 60.
Walterus, Abbas Evelhamiensis. 228, 63. Eum futurum Abbatem, ex sortilegio quodam prædictum fuerat. 2363, 33.
Walterus de Constantia, vel Constantiis, Sigillifer. 514, 34. 568, 3. 609, 66. 618, 48. 1060, 3. Fit Episc. Lincolnensis. 615, 21. 1464, 9. Archiep. Rothomagensis. 619, 2. 626, 1. In Angliam venit. 631, 61. Ipsi & collegis quatuor Regni custodia, dum Rex redierit, committitur. 659, 23. 1194, 38. 2404, 19. Eliensis ei mandat, ne Cantuariam, ipso inconsulto, adeat: 660, 56. 1223, 14. vocatque eum *Archipræpitarum*. 1231, 13. In Alemanniam transiit. 671, 54. Ipse cum aliis dantur obsides pro lytro Ricardi I solvendo. 672, 37. 1256, 60. Rediit. 673, 37. 1261, 60. Literæ ejus ad Decanum Londinensem, de redditibus Cleri Normannici restitutis. 677, 13. Ricardus I. eum illicitis fidejussionibus involvere conatur. 686, 30. Angli & Galli versutias ut declinet, Cameracum venit. 687, 38. Ejus literæ ad Decanum Londinensem, de toto negotio. 686, 19. R. Franciæ eum literis revocat. 688, 28. 689, 1. Anglus ei amice scribit. 688, 37. Gallus gratiam & ablatorum restitutionem pollicetur; 689, 1. eumque summo cum favore tractat. 689, 58. Ex adversis quid fructus perceperit. 689, 30. Uterque Rex ipsi & suis plenam injuriarum compensationem promittit. 692, 28. In Ecclesiam suam solenniter recipitur. 692, 43. Queritur de injuria Ecclesiæ Rothomagensi ab Anglo illata. 694, 57. & de superbia & inobedientia Lexoviensis Episcopi. 695, 34. Pro manerio Andeliano &c. Ricardus ei Diepam &c. concedit. 698, 13. 1275, 25. 1597, 45. Pax inter eos redintegratur. 697, 54. Permutatio manerii &c. a P. R. confirmatur. 701, 39. Sanguis depluit super ædificantes turrim apud Andeleium, *Gaillard* vocatam. 703, 47. 1276, 4.
Walterus Durus-dens, Prior S. Trinitatis. 1367, 4. Fit Episc. Cestrensis seu Lichfeldensis. 1039, 55. 1311, 66. 1367, 6. 1665, 46.
Walterus, Episc. Norwicensis. 2454, 42.

Walterus

- Walterus, Episc. Roffensis. 532, 43, 595, 11. 614, 46. 1039, 56. 1362, 27.
- Walterus Espec quæ monasteria condiderit. 338, 13. 1028, 47. 2371, 38. Ejus virtutes, pietas, corporis habitus, &c. 337, 55. Oratio ad milites. 339, 4.
- Walterus de Fontibus. V. *Philippus, C. Flandrensis.*
- Walterus de Gant. 337, 30.
- Walterus Giffard, Episc. Bathoniensis, ad Eboracensem cathedralam evchitur. 1726, 59. Vocatur Willielmus, sed falso. 2454, 48.
- Walterus Gray, Episc. Wigornensis, ad Eboracum transfertur. 1724, 49. 2426, 50. Thorp villam emit, & successoribus relinquit. 1724, 56. Ecclesiæ suæ XXXII capas donat. 1725, 12. Certum numerum animalium successori relinquit, & a Rege obtinet ut posteri lege jubeantur id exemplum sequi. 1725, 17. Cantores & capellanos in diversis locis instituit. 1725, 3. Moritur. 2444, 10.
- Walterus de Lacio. 979, 18.
- Walterus de Langton, Episc. Cestrensis, cur in carcerem conjectus. 2531, 18.
- Walterus Lotharingus, Episc. Herefordensis. 190, 23. 387, 2. 478, 12. 483, 21. 952, 21. Mulierem quandam ardentem amat: 969, 60. 2347, 61. quæ ipsum vim inferentem lethaliter vulnerat. 970, 3. 2348, 4.
- Walterus Map, Archidiaconus Oxoniensis. 695, 62. 1271, 3.
- Walterus, Prior Wintoniensis. 581, 6. Fit Abbas Westmonasteriensis. 588, 47. P.R. Legatus eum ab usu mitræ suspendit. 588, 54.
- Walterus Reinold, Regis Thesaurarius. 2533, 20. A cathedra Wigornensi ad Cantuariensem transfertur. 2013, 35. 2277. 2766, 54. Minatur se jura Archiepiscopalia intra Augustinensium septa exerciturum: 2013, 67. privilegiis vero eorum inspectis, propositum mutat. 2014, 18. Literæ ejus de illa Abbatia: 2028, 26 & 40. de Vicaria Sturreiæ. 2103. Moritur. 2039, 31.
- Walterus Skirlow, Episc. Lichfeldensis, ad Bathoniam transfertur; 2679, 61. inde ad Dunelmum. 2729, 9. In Galliam mittitur, ut de pace tractet. 2739, 64. 2741, 17 & 22.
- Walterus Stapleton, Episc. Exoniensis, sententiam excommunicationis promulgat in eos qui Angliam sine Regis licentia intraverint. 2544, 5. Capite plectitur. 2545, 20 & 41.
- Walterus Tirell Willielmum Rufum sagitta incautus perimit. 225, 10. Evadit. 2372, 58.
- Walthamensis Ecclesiæ secularibus amotis, Regulares XVI introducuntur. 598, 21. 1118, 53. 1434, 50. 1674, 56. 2397, 12. ¶ Abbates: *Willielmus; Nicolaus.*
- Waltheus, vel
- Waltheofus I, Comes Northumbriæ. 204, 11.
- Waltheofus II, Siwardi scilicet F. Comes Northumbriæ. 205, 14 & 50. 208, 35. Contra Willielmum Conquerctorem conspirat. 974, 31. 2351, 1. Peccatum confessus, veniam petit: 974, 38. capite tamen plectitur. 209, 32. 482, 2. 974, 47. 2351, 7. Mors ejus & infernales cruciatus a redivo quodam prædicuntur. 47, 13. Sed Lanfrancus eum sanctum & beatum judicat. 209, 42. 974, 50. 2351, 10. Ejus uxor & posteri. 974, 56.
- Wapentake, quid; & unde dicatur. 956, 67. 957, 2 & 46. In Wapentakis singulis placita habenda. 896, 23.
- Wardg. V. *Pupilli.*
- Wardunense monasterium. 338, 31.
- Wardewithe, quid. 957, 38.
- ¶ Warenniæ Comes: *Willielmus.*
- Warennia libera. 2134, 10.
- Warfridus, Episc. Wicciorum, seu Wigornensis. 131, 8. Vocatur Werethus, 814, 24. & Werethus. 2218, 51. Dialogos Gregorii Saxonice vertit. 131, 8. 145, 11. Agrum ei donat R. Aluredus. 2218, 55.
- Warinus, Abbas S. Albani. V. *Guarinus.*
- Warinus, Comes Salopiæ, duo monasteria fundat. 977, 54. 2351, 59.
- Warinus, Prior Doverensis. 1429, 4.
- Warwellense, vel Werewellense, monasterium. 876, 57. Incenditur. 1356, 51.
- Warwic, oppidum, conditur. 153, 21. 296, 36. 356, 20. Vocatur Wyrengewike. 834, 37. ¶ Comites: *Guido; Rogerus; Henricus; Guido; Thomas Bewcham.*
- Waterfordia, civitas Hiberniæ, conditur. 1075, 3.
- Watte Tyler. V. *Johannes Straw.*
- Wattun, id est, humida villa. 415, 26. Ibi monasterium virginum. 415, 24. Earum devotio, crebra cum bonis spiritibus colloquia, & mutua dilectio. 415, 34 &c. Una ex earum cœtu fornicata, 416, 20. a reliquis spoliatur, flagellatur, ligatur, &c. 417, 47. compellitur stupratoris virilia propriis manibus abscindere. 418, 41. Postea ei in somnis assistens Henricus Archiepiscopus Eboracensis præcipit ut peccata confiteatur, &c. 419, 33. adducitq; duas mulieres, quæ ei obstetricatæ, infantem abducunt. 419, 52. Tandem a catenis, quibus erat vincita, per miraculum liberatur. 420, 28. 421, 10.
- Wecthelinus, vel Wettelinus, Episc. Candidæ Casæ. 99, 13. 774, 66.
- Wedbærdus, vel Swebardus, vel Suabertus, R. Cantix. 758, 17. 2232. Quæ donaverit monasterio de Menstre. 1770, 51.
- Wednesday, vel Wednesday, unde dicatur. 351, 31.
- Wel his the. 135, 63.
- Wellawensis Abbatia fundatur. 2384, 27.
- Wellenses Episcopi quamdiu sedem Wellis habuerint. 478, 20. V. *Bathonienses.*
- Wenceslai Imp. filiam ducit Ricardus II, R. Angliæ. 2630, 44. 2644, 9.
- Wenlocense cœnobium. 977, 57. 2351, 60. ¶ Prior: *Petrus.*
- Wentani Episcopi. V. *Wintonia.*
- Weothunus, Episcopus. 2219, 51.
- Wera, pretium solvendi hominem; 846, 5. 2357, 47. vel, pretium nativitatis. 926, 24.
- Werburcha, Wolferi R. Merciorum filia. 773, 1. Ejus corpus Ripendoniam Cestriam transfertur. 810, 39.
- Werburchinland. 1778, 12.
- Werburch, Regina Merciorum, fit Abbatisa. 110, 18.
- Werethus, vel
- Werethus. V. *Warfridus.*
- Weregildus, quid. 957, 34.
- Weregildus Regis, & subditorum cujusvis status & ordinis. 845, 58.
- Weregildus. 1162, 50.
- Weremunda. V. *Wiramutha.*
- Weremundus, Episc. Orient. Anglorum. 2219, 50.
- Werk, oppidum, Latine *Carum*, a Scotis capitur. 259, 52. 312, 45. Iterum. 2478, 62.
- Wermundus, Episc. Roffensis. 2212, 28.
- Wernardus, presbyter, multas terras Ecclesiæ Christi Cantuariæ dedit. 2216, 57.
- Wernodus, Abbas S. Augustini. 1775, 48. 2238.
- Werubrihtus, Episc. Legorensis. 2212, 26.
- Wettanus, Episc. Sherbornensis. 453, 8.
- Westderbyshire. 956, 64.
- Westlond. 1839, 47.
- Westmonasteriensis aula ædificatur. 995, 3. Quid de magnitudine ejus censuerit Willielmus Rufus. 995, 28. 2370, 50. Parva dicitur. 1259, 57.
- Westmonasteriensis Ecclesia Lucio Rege Britonum constructa. 725, 12. Ab Edwardo Confessore instaurata, dedicatur. 193, 32. 366, 47. Idem ipsam reparare atque ditare jubetur & a Pontifice Rom. 381, 42. & ab ipso D. Petro. 382, 27. A Seberto Rege olim constructa, 385, 18. 1633, 30. ab Apostolo Petro dedicatur. 385, 27. Quidam aiunt hanc Ecclesiam a cive Londinensi, hortatu R. Ethelberti, fuisse fundatam. 1768, 27. Fit Regum consecrandorum locus, & insignium regaliū repositorium. 388, 24. 2427, 31. Cœnobium. 456, 51. Monachorum ampla privilegia. 388, 27. Eo loci Mellitus D. Petro Ecclesiam dicitur fecisse. 456, 52. ¶ Abbates: *Wolfinus; Gilebertus Crispin; Herbertus; Gervasius; Laurentius; Walterus; Willielmus Postard; Radulfus de Arundel.*
- ¶ Westmorlandiæ Comes: *Radulfus.*
- Westfaxenelega,
- Westfaxia, &
- Westfaxones. V. *Occidentales Saxones.*
- Westwood Ecclesia conventualis fundatur. 600, 14.
- Weterlock. 1921, 12.
- Wetlingastre Britanniā in duo Regna dividit. 134, 43. Unde dicatur. 169, 45.
- Wetredus, Abbas Raculfensis. 2211, 25.
- Wettelinus. V. *Wecthelinus.*
- Whitbienne, vel Witebienne, monasterium. 973, 24. V. *Streneshald.*
- Whichamienne, vel Wichamienne, monasterium. 2397, 16. ¶ Prior: *Hugo.*
- Wibba, R. Merciorum. 771, 10.
- Wibertus, Prior S. Trinitatis. 1313, 55. 1381, 62. 1667, 58.
- Wibertus, vel Guyperus, Ravennensis, Antipapa. 484, 39. 1009, 33. V. *Henricus IV, Imp.*

Wicciorum Episcopi. V. *Wigorna*.
 Wicham. 1921, 24. V. *Whithamense*.
 Wiclefus, & Wicleviræ. V. *Johannes wiclefus*.
 Wido, Abbas Percorensis. 228, 11. 1660, 5.
 Wido de Cremona. V. *Guido*.
 Wido, vel Guido, Abbas S. Augustini. 218, 29. 2250. De ejus electione. 1327, 33. 1792, 52. Ecclesiam a Scotlano inchoatam perficit. 1790, 44. 1793, 52. Augustini corpus transfert. 1793, 57. 1877, 17 & 46.
 Wiggemore, oppidum, conditur. 834, 26.
 Wigorna, vel
 Wigornia, crematur. 236, 6. 263, 60. 1005, 13. 1350, 11. Precibus Wolstani defenditur. 985, 3. Ecclesia B. Mariæ ædificatur. 868, 4. Ejus fundatores & patroni. 483, 45. 976, 56. Monasterium ibi fundatur. 442, 29. ¶ Prior: *Wolstanus*. ¶ Wigornenses, seu Wigornienfes, seu Wigoracenses, (qui & Wicciorum dicuntur) Episcopi: *Bosel*; *Ostorch*, vel *Olifor*; *Egwinus*; *Wilfridus*; *Hathoredus*; *Warfridus*, vel *Werefretus*; *Athelhunus*, vel *Ethelhunus*; *Wilferthus*; *Cconwaldus*, vel *Kinewaldus*; *Dunstanus*; *Oswaldus*; *Adulfus*; *Wolstanus*; *Leoffius*; *Brithregus*; *Livingus*; *Alfredus*; *Wolstanus*; *Samson*; *Teulfus*, vel *Tenuulfus*; *Simon*; *Johannes*; *Aluredus*; *Rogerus*; *Baldewinus*; *Willielmus de Norballa*; *Robertus*; *Henricus*; *Johannes*; *Malgervius*; *Walterus Gray*; *Godfridus Giffard*; *Walterus Reinold*; *Thomas de Cobham*; *Adam de Orleton*; *Willielmus Wittlesey*.
 Wigredus, Episc. Lindisfarnensis. 25, 25. 134, 8. 154, 28.
 Wihardus, vel Wighardus, Archiepisc. Cantuariensis electus, ante consecrationem moritur. 1637, 13. 1740, 28.
 Wilafus, R. Merciar, fit Egberto tributarius. 778, 52. Botewellam Ecclesie Christi Cantuariæ donat. 2216, 49.
 Wilferthus, Episcopus Wicciorum. 154, 5.
 Wilthere. V. *Wolferus*.
 Wilfridus I, (Abbas Ripensis, 439, 27. 1636, 28.) Archiep. Eboracensis. 455, 77, 67. 289, 37. 293, 32. 774, 65. Monasterium Lindisfarnense ingreditur. 788, 46. 1690, 21. Romam adiens, literis dat operam. 788, 49. 1690, 24. Per Gallias revertens, apud Dalsinum Archiepiscopum Lugdunensem moratur; 1690, 30. & cum Dalsinus ad mortem duceretur, una cum ipso mori voluit. 1694, 17. Rex Cedwalla Pagaham, cum terris adjacentibus, ei donat. 2207, 56. Benedicti regulam in Anglia observari facit. 2232. Cum Colemanno & Scoris de Paschæ observatione disputat. 1636, 35. 1689, 46. 1690, 35. Monasterium Ripon ei datur. 788, 57. Ab Ailberto presbyter ordinatur. 788, 58. 1690, 34. & Episcopus. 789, 24. 1636, 40. 1690, 50. 1740, 19. Ecclesiam Hagustaldensem fundat. 290, 30. D. Andreæ meritis quantum debuerit. 290, 34. Ecclesias alias ædificat. 291, 41. Quanta autoritate pollebat. 292, 60. Quomodo electus & consecratus Episcopus fuerit. 293, 21. Cedda ejus cathedram per triennium præoccupat. 293, 42. Fit Archiepiscopus Eboracensis. 439, 31. 1690, 65. Quousq; ejus jurisdictio extendebatur. 1638, 18. Archiepiscopatu pellitur. 459, 78, 16. 294, 34. 440, 50. 792, 63. 1691, 5. 1741, 40. Frisios convertit. 440, 58. 1691, 20. Romæ absolvitur. 441, 5. 793, 23. 1691, 22. Papa scribit ut recipiatur. 764, 17. 1691, 59. Ad Hagustaldensem Ecclesiam se recipit. 794, 35. 798, 64. 1691, 63. Australes Saxones convertit. 441, 10. 793, 31. 1691, 28. 1741, 54. Restituitur. 78, 25. 295, 66. 1741, 57. Iterum pellitur. 296, 21. 1691, 54. 1741, 63. Fit Episcopus mediterraneorum Anglorum, seu Cicestrensis. 441, 47. 1741, 53. Austro-saxones docet artem piscandi. 798, 44. Seletheu, insulam, ei donat Ethelwoldus: 798, 52. ubi templum fundat. 798, 56. 1691, 35. Pagaham, villam, Cantuariensi resignat. 1638, 50. Ad primam sedem revertitur. 442, 16. 1640, 38. Mortem ei prædicat Michael Archangelus. 1742, 1. Moritur. 296, 36. 442, 45. 794, 41. 1692, 8. Quoties, & quamdiu exsulaverit; & quamdiu sederit. 1692, 1. Fuit Episcopus Hagustaldensis. 286, 22. 1690, 14 & 60. Iterum. 78, 28. 1691, 50. De ejus reliquiis Eboracenses & Cantuarienses contendunt: 863, 60. Cantuariam transferuntur. 455, 8. 1291, 42. 1645, 7.
 Wilfridus II, Archiep. Eboracensis. 78, 36. 104, 33. 794, 60. 1694, 5. Fuerat Johannis Beverlacenensis discipulus & capellanus. 1693, 19.
 Wilfridus, Episc. de S. David: Omnes ejus prædecessores fuerunt Britones. 236, 64.
 Wilfridus, Episc. Merciorum. 440, 33. 772, 38. 1638, 25. Deponitur. 1638, 36. 1694, 32. Vocatur Wolfridus, 792, 53. & Winfridus. 1639, 5. 1694, 29.

Wilfridus, Episc. Wicciorum. 774, 60. 1694, 39.
 Willegodus, primus Abbas S. Albani. 445, 67.
 Willielmus, Abbas Langdunensis. 1681, 41.
 Willielmus, Abbas Rameiensis. 533, 31. 599, 39.
 Willielmus, Abbas Rievallensis. 257, 30. 261, 25. 274, 49. 305, 62. 326, 41.
 Willielmus, Abbas Streneshaldensis. 206, 30.
 Willielmus, Abbas S. Vincentii, 49, 8. vel Valerici, 977, 35. vel Kareles, 2351, 43. fit Episcopus Dunelmensis. 49, 8. Quantæ scientiæ, probitatis, & gratiæ fuerit. 49, 15. Clericis pulsus, monachos in Ecclesiam Dunelmensem introducit: 49, 57. Qualem se iis præbuerit. 52, 51. Eos per literas officii monet. 53, 4. Willielmo Rufo se opponit. 2351, 46. Exsulat. 54, 4. 986, 19. Revocatur. 54, 27. 986, 21. Fundamenta ponit novi monasterii. 54, 31. 989, 40. Ejus mors prædicatur. 56, 28. Moritur Windlesforæ, 58, 9. vel (ut alii) Glovernæ. 986, 29. 989, 56. 2351, 55. Ejus ambitio. 986, 22. 2351, 49. De eo plura. 211, 66. 216, 45. 977, 35.
 Willielmus, Abbas Walthamensis. 1523, 64. 1527, 11.
 Willielmus de Albamarla, Comes Eboracensis. 262, 66. 313, 24. Ecclesie Dunelmensis possessiones usurpat. 276, 28. Ejus character. 1030, 44. 2386, 25.
 Willielmus Alvernensis, Episc. Parisiensis: Ejus scripta, & mors. 2431, 3.
 Willielmus de S. Amore. 2644, 62. Ejus prophetiæ de adventu Antichristi & consummatione seculi. 2645, 7.
 Willielmus, Archiep. Montis Regalis. V. *Cantuarina*.
 Willielmus, Archiep. Serionensis. 1671, 59. Henrici II terras in Francia interdicto ferit. 1066, 19. Pont. Romanum literis urget ut eadem Cantuariensis ulciscatur. 557, 53. 1066, 46. Fit Archiepiscopus Remensis. 1434, 40. Vota Thomæ Cantuariensi persolvit. 600, 26. Vasa pretiosa ab Henrico II oblata respuit. 600, 32.
 Willielmus de Aubigni, Comes Arundeliæ. 533, 28. 595, 3. 1089, 50. 1349, 20. Ejus oratio ad milites: 1086, 26. ad R. Stephanum. 1375, 54. Ejus modesta & prudens oratio ad P.R. de Thoma Cantuariensi. 1395, 51.
 Willielmus Ayerminus, Episc. Norwicensis. 2057, 39.
 Willielmus de Bares. V. *Ricardus II, R.*
 Willielmus de Berton, Cancellarius Oxoniensis. Ejus literæ contra negantes Transubstantiationem. 2654, 26.
 Willielmus de Bewchamp, Caleræ Præfectus. 2676, 21. 2678, 40. 2692, 17. Literas Regis de villa reddenda ad Glocestrium mittit. 2698, 3. Incarceratur. 2702, 13.
 Willielmus de Boun, Comes Northamptoniensis. 2568, 63. 2571, 15. 2581, 57.
 Willielmus de Braiula Wallenses astu circumventos interficit. 587, 5.
 Willielmus de la Bruer, Comes de Ferrariis. 2133, 48. 2429, 18. Vocatur idem (ni fallor) Comes Darbiæ. 2431, 32.
 Willielmus, Capellanus Radulphi de Diceto, capellani P. olemaide construit. 654, 35.
 Willielmus de Clinton, Comes Huntingdoniensis. 2117, 61. 2568, 67.
 Willielmus de Clown, Abbas Leicestrensis. 2626, 24. Quæ bona in ejus temporibus Abbatæ contigerint. 2631, 10. Lepores cur adeo frequenter fuerit venatus. 2631, 51. Ejus virtutes. 2630, 50. Mors. 2630, 46. 2631, 2.
 Willielmus, Comes Glocestrensis. 578, 24. 650, 5. 1039, 59. Johannem, Henrici II F. hæredem constituit. 594, 57. 1116, 35. Ejus filix. 1116, 44.
 Willielmus, Comes Hollandiæ, Imp. electus, a Frisonibus occiditur. 2435, 51. 2443, 10.
 Willielmus, Comes Moretonii, vel de Moretoil, exhæredatur. 229, 5. 499, 42. 1002, 9. Vindictæ studet. 229, 35. Capit. tur. 230, 12. 499, 66. 1002, 39. Excæcatur. 1021, 12.
 Willielmus, Comes de Owe, a Roberto deficit. 219, 40. Willielmo rebellans, oculis & testiculis privatur. 222, 18. 492, 40. 992, 27.
 Willielmus, Comes Pictaviæ, victus, Gaufrido Martello Sanctonicum Comitatum cedit. 473, 64.
 Willielmus, Comes Sarisburiensis. 1158, 33.
 Willielmus, Comes Warenniæ. 265, 37. 369, 5. 975, 11. In bello Sacro perit. 275, 65.
 Willielmus Courtney a cathedra Londinensi ad Cantuariensem transfertur. 2157, 29. 2285. Wiclefum citat: 2647, 14. 2649, 34. ejus opiniones damnat: 2650, 55. Literæ ejus de illius affectis excommunicandis: 2652, 4. Eos excommunicat. 2736, 26. Lincolnensem diocesin visitat. 2736, 17. Unus est e Quatuordecim-viris qui Regni negotiis præficiuntur.

- ficiuntur. 2685, 58. 2687, 31. Abbatem S. Augustini, ipsum submissiore forma quam in more erat compellare cogit. 2157, 47. Ejus literæ ad Michaellem Abbatem S. Augustini, ipsum pecuniæ collectorem constituentes. 2158, 8. Ejus literæ ad Thesaurarium Regis. 2158, 65. Monasterium S. Augustini nudis pedibus, sed cruce prævia, ingreditur. 2194, 49. Literæ ejus, protestantes, eum ingressum Augustinenfibus præjudicium non allaturum. 2195, 1. Ejus mors & sepultura. 2197, 65.
- Willielmus Crispinus cum Henrico I. configit. 503, 14. 1007, 36.
- Willielmus Cumin, Regis Scotiæ Cancellarius, per triennium cathedram Dunelmensem occupat. 63, 14. 270, 13. 271, 57 &c. Anathemate percutitur. 272, 51. Tyrannice & crudeliter se gerit. 271, 59. 272, 54. 273, 8. Cum Episcopo paciscitur. 274, 5. Absolvitur. 274, 18. 323, 28.
- Willielmus de Curbellio, vel de Curbvill, vel de Turbine. 315, 23. 504, 2. 506, 16. 1014, 60. 1043, 42. Erat Prior S. Osi-
thæ de Chic: 1662, 57. Primus qui e clericali ordine ad cathedram Cantuariensem fuit evectus. 247, 62. 1663, 58. 2251. A Turstino Eboracensi consecrari non vult. 248, 3. 1717, 36. Cum eo de prioritate contendit. 250, 5. 1664, 1. 1717, 60. Privilegia Paparum ostendit, sed bullis carentia. 1717, 61. Causa cadit. 1718, 21. Convenit inter eos, ut Cantuariensis Eboracensi tres Episcopatus, Cantuariensi Eboracensis titulum Primatis concedat: 1718, 48. Sed Willielmus a promissis recedit. 1719, 1. Pallium ægre obtinuit. 249, 57. 1328, 50. 1717, 45. Fit Rom. sedis Legatus. 1328, 41. 1663, 63. Juramentum Imperatrici datum violat; 1023, 17. sed non impune. 1023, 21. Eucharistia, quam Regi traditurus erat, e manibus ejus elapsa dispareret. 1023, 39. 1664, 36. Abbati Augustinenfem in Ecclesia sua benedictionem impendere recusat. 1798, 38. Ecclesiam Doveræ ædificat. 1664, 39. V. *Dovera*. Moritur. 1664, 57.
- Willielmus, Davidis R. Scotiæ nepos, Comes Northumbriæ, 280, 30. 282, 22. & Huntingdoniæ. 627, 11. 975, 22. Rex Scotiæ jam factus, Northumbriam ablata ab Anglo repetit: 573, 14. Sed repulsam inveniens, Angliam depopulatur. 573, 26. Ad sua redire cogitur. 573, 30. Angli totum Lodoneium diripiunt. 573, 35. Induciæ fiunt. 573, 37. 1090, 30. Captus; 1092, 5. 1427, 58. apud Richemont custoditur. 577, 40. Anglus eum secum in Normanniam ducit. 578, 31. Pacem cum eo certis conditionibus paciscitur. 584, 18. 1103, &c. 2396, 46. Obsidibus datis, liberatur. 585, 19. 1105, 2. Henrico juniore homagium facit, & honoribus augetur. 1084, 58. Northumbrenses immanissime trucidat: 1090, 57. castella capit. 1091, 5. Ricardo homagium facit, & XM marcarum numerat. 649, 61. 1167, 63. Ricardus ei castella sua reddit, ipsumq; & Scotos a subjectionis vinculo relaxat. 1167, 1168. P.R. ad eum literæ. 1196, 20. Johanni R. Angliæ homagium facit. V. *Johannes, R.* De subjectione quam Regibus Angliæ fuerit professus. 2486, 2487. Filiam Comiti Flandrensi desponsat. 2420, 41.
- Willielmus, Decanus Londinensis. 506, 55.
- Willielmus, Diabolus cognominatus, autor discordiæ inter Augustinenfes & Archiepiscopum. 1329, 37. Abbas ei imprecatur. 1330, 21. Archiepiscopus eum excommunicat. 1330, 18. 1364, 46. 1808, 34. Horrendus ejus exitus. 1330, 25.
- Willielmus Drulege, vel Drulegh, Abbas S. Augustini. 2081, 25. 2282.
- Willielmus Edindon, Episc. Wintoniensis, 2082, 14. & Regni Cancellarius. 2132, 41.
- Willielmus, Episcopus Asaphensis. 630, 60.
- Willielmus, Episc. Dunelmensis, ejus nominis secundus. 64, 8. 66, 17. 272, 33.
- Willielmus, Episc. Exoniensis. 230, 51. 500, 47. Vocatur Oxoniensis. 2130, 26.
- Willielmus, Episc. Landavenfis. 1678, 48.
- Willielmus, Episc. Lexoviensis. V. *walterus de Constantia*.
- Willielmus, Episc. Londinensis. 187, 6. 476, 13. Exsulat. 944, 26. Revocatur. 944, 37.
- Willielmus, Episc. Londinensis, alius, consecratur. 705, 41.
- Willielmus Facetus, Comes Pictaviæ. 502, 19. 567, 27.
- Willielmus, F. Dunechani, a Rege Scotorum in Northumbriam mittitur. 259, 62. 315, 47. Eboracenses sævissime trucidat. 318, 25. Anglorum copias vincit. 261, 10. Honorem de Sciptun & Crafna obrinet. 279, 40.
- Willielmus, F. Henrici I, cognomento *Longue-espée*, Comitis Andegavenfis filiam ducit. 242, 10. 1012, 21. 2380, 59. Nobiles ei fidelitatem jurant. 237, 25. 2380, 67. Homagio Regi Franciæ præstito, Normanniæ principatum suscipit. 242, 17. 1012, 27. 2380, 62. Normanni proceres ei homagium præstant; 242, 33. 1005, 24. & Angli. 1006, 1. 2251. Naufragio perit. 242, 44. 503, 61. 1012, 42. 2381, 47. Quæ Anglis fuerat minatus. 1013, 2. 2382, 1. Ejus focer filiæ suæ dotem ab Henrico reposcit. 247, 10.
- Willielmus, F. Osberni, vel Osberti, Conquæstoris Dapifer. 479, 39. Qua astutia Normannorum proceres ad invadendam Angliam protraxerit. 479, 40. 958, 34. 2340, 34. Fit Comes Herefordiæ. 197, 23. 482, 8. A Roberto Frisone occiditur. 485, 61.
- Willielmus, F. Osberti. V. *willielmus cum longa barba*.
- Willielmus, F. Radulfi, Seneschallus Normanniæ, P.R. Legatos Normanniam adire non finit. 1238—1240.
- Willielmus, F. Roberti Ducis Normanniæ, turbas Henrico I. movet. 247, 16. 250, 30. Fit Comes Flandriæ. 255, 3. Andegavenfis filiam ducit. 2382, 7. Moritur. 255, 38.
- Willielmus, F. Rogeri, Rex Siciliæ. 528, 35. 531, 11 & 23. 1011, 60. Ejus literæ ad Henricum II, R. Angliæ. 1088, 6. Henrici filiam Johannam in uxorem petit. 590, 35. 1112, 4. Scribit ad Henricum, de maturandis nuptiis. 593, 65. Duæ ejus triremes donis onustæ submerguntur. 1112, 59. Johanna ejus nuntiis traditur. 595, 13. 1112, 27. Celebrantur nuptiæ. 596, 31. 1113, 8. Quæ uxori in dotem concesserit. 1113, 16. 1436, 36. Exercitum ingentem mittit contra Andronicum Imp. CP. 628, 41. Constantiam, Rogeri filiam, hæredem constituit. 1167, 10. & sine prole moritur. 650, 20. 1167, 7. Quæ Regi Angliæ legaverit. 1183, 65.
- Willielmus, F. Stephani Regis, Comes Bononiæ, Henrico Duci Normanniæ homagium facit. 1037, 55. Henrico mortem machinatus, tibiam frangit. 1040, 4. 1376, 13. Obiit. 531, 64.
- Willielmus, F. Tancredi, Rex Siciliæ. 672, 46. In castrum S. Johannis se recipit. 678, 8.
- Willielmus, F. Theobaldi Comitis, fit Episcopus Carnotensis; 593, 25. postea, Archiep. Senonensis; 593, 27. postremo, Remensis. 593, 32.
- Willielmus Giffardus, Episc. Wintoniensis. 227, 65. 228, 33. 499, 2. 500, 46. 501, 24. 997, 51. E Regno eliminatur. 228, 38. 499, 26. 999, 30.
- Willielmus de Greensfeld, vel Grenesfyld, Cancellarius Regis, fit Archiepiscopus Eboracensis. 1729, 54. 2530, 16. Concilio Viennensi interest. 1730, 28. Templariis oppressis subsidium præbet. 1730, 35. Protestatio ejus quam apud Augustinenfes convivaturus fecit. 2005, 63. Moritur. 1730, 39.
- Willielmus Herbertus, cognomento *Lofinga*, id est, adulator, Abbas Ramesiensis, 491, 55. fit Episcopus Thetfordensis. 213, 15. 219, 58. 487, 51. 501, 25. 979, 5. Ad civitatem Norwicensem sedem transfert. 491, 60. 991, 27. Ibi cœnobium fundat. 2370, 39. Simoniacus erat. 991, 28. 2370, 35. Agit poenitentiam. 491, 56. 2370, 37. Baculum Papæ tradit, sed mox recipit. 991, 31. Romam mittitur. 999, 36. Thetfordiæ monachos Cluniacenses instituit. 2370, 41.
- Willielmus de Kenington eligitur Abbas S. Augustini: 2081, 66. 2284. sed P.R. ejus electionem cassat. 2082, 4. Rex ad P.R. pro eo scribit. 2082, 32. Johannes de Deveniche, Abbas S. Augustini, eum Priorem constituit. 2084, 45.
- Willielmus de Langton eligitur Archiep. Eboracensis, sed P.R. ei assensum negat. 1726, 50. 2454, 45.
- Willielmus cum-Longa-barba, F. Osberti, civis Londinensis. 691, 10. 1265, 34. 2410, 30. Ejus patria, & mores. 1265, 42. 2410, 36. Erga fratrem quam fuerit ingratus. 691, 12. 1265, 49. 2410, 44. Divites avaritiæ & insolentiæ accusans, plebem ad seditionem inflammat. 691, 6. 1265, 35. 1591, 12. 2410, 52. Se *Salvatorem pauperum* vocat, S. Scripturis ad id abutens. 1266, 13. 2411, 8. Judices eum accitum mitius tractant, ob metum vulgi. 1266, 29. 2411, 22. Civem trucidat, qui latebras ejus indicaverat. 1266, 33. 2411, 26. In Ecclesiam se recipiens, igne & fumo exire cogitur. 1266, 38. 1591, 26. 2411, 31. Ipse, cum sociis novem, ad furcas trahitur. 691, 27. 1266, 51. 1591, 55. 2411, 44. Populus Archiepiscopum homicidam vocat; Willielmum, martyrem. 1266, 54. 1591, 60. 2411, 46. Catena, & terra ejus sanguine aspersa, pro sacris pharmacis habentur. 1266, 60. 2411, 51. Ad supplicii locum multitudo confluit, ibiq; excubat

excubat, 1267, 1. 2411, 58. donec ab armatis custodibus arceatur. 1267, 25. 1591, 63. 2412, 15. Willielmi blasphemix, quas moriturus confitebatur. 1267, 10. 2412, 3. Fuit Sacerdos. 1267, 24. 2412, 14.

Willielmus Longa-spata, Comes Flandrensis, cum Theodorico de Aufeis configit: 504, 51. 579, 24. ubi victoria potitus, vitam perdit. 1016, 40.

Willielmus Longa-spata, Comes Sarisburiensis, in Ægypto occiditur. 2435, 61.

Willielmus Longa-spata, Dux Normanniæ. 152, 39. 453, 50. Comitibus Flandrensis nequitia occiditur, 454, 49. & Regis Franciæ. 856, 44.

Willielmus de Longa-villa, Prior Doverensis. 1342, 53. Fit Abbas Eveshamensis. 1367, 15.

Willielmus de Longo-campo, Regis Cancellarius, fit Episcopus Eliensis, 648, 17. 1161, 24. Legatus P.R. per Angliam, Walliam & Hiberniam, 655, 32. 1171, 21 & 33. & Angliæ summus Iustitarius. 655, 48. 1170, 13. 1171, 7. Quam superbe & tyrannice duplicem potestatem exercuerit. 1193, 42. 2402, 56. 2403, 54. Qua arte ad continuandam potentiam utebatur. 1194, 15. Ne Legati munus post Clementis P.R. obitum deponere cogatur, successori pecunias dat. 1222, 9. Judæorum mortem ulciscitur: 1172, 28. & Clericos Eboracenses sub interdicto ponit. 1172, 37. Equos a civitatibus, & Abbatibus, &c. exigit. 1171, 27. Turrim Londinensem fossa cingit. 1171, 24. Concilium Westmonasterii celebrat. 1566, 33. 2403, 4. Roffensis cum eo expostulat de privilegiis Cantuariensis Ecclesiæ. 1564, 64 &c. In collegam suum Episcopum Dunelmensem imperium usurpat. 1172, 50. Rex eum officio privat. 659, 13. 1194, 37. Mandat Rothomagensi, ne Cantuariam adeat. 660, 56. 1223, 14. Ejus literæ ad Vicecomitem Suffexiæ. 662, 55. Gaufridi Eboracensis possessiones invadit. 1224, 33. Gaufridus ipse ab ejus servis contumeliosissime tractatur. 663, 10. 1224, 51.

V. *Gaufridus, Henrici II. spurius.* Ab Eboracensi excommunicatur. 1225, 35. Castrum Lincolnense obsidet. 1223, 38. Johannis Comitibus Moretonii minis fugatur. 1223, 50. Pax inter ipsum & Johannem ad tempus facta. 1223, 59. 1571, 40. Johannem fugiens, in turrim Londinensem se recipit. 664, 28. 1225, 50. 1577, 59. 2404, 4. Deponitur, & Rothomagensis in ejus locum sufficitur. 1226, 10. Cum Johanne aliisque colloquitur, 665, 3. & castella reddere promittit. 665, 9. 1226, 51. Fugam cogitans, muliebri habitu se induit. 665, 33. 1227, 1. 1578, 1. 2404, 10. Capitur, & in carcerem conjicitur. 665, 38. 1227, 24. Liberatus, Flandriam adit, 1228, 18. & Normanniam: 665, 42. ubi pro excommunicato habetur. 1228, 45. Regnum & Ecclesias Angliæ quantum exhauserat. 1226, 44 & 63. Literæ ejus ad Episc. Lincolnensem, de adversariis suis excommunicationis fulmine feriendis. 1229, 62. Aliæ ad eundem, contra J. Archidiaconum Oxoniensem. 1231, 4. Aliis similiter scribit; sed nemo mandata ejus exsequitur. 1231, 20. Apud Papam de injuriis conquestus, literas ejus contra adversarios suos obtinet. 1228, 53. Papa, istas literas suas fuisse, hodie negat, 1234, 37. cras affirmat. 1235, 2. Willielmus in Angliam venit. 1231, 40. 2404, 22. Johannes & mater Elianora muneribus ducti pro ipso intercedunt; sed frustra. 1231, 30. Ad Philippum R. Franciæ se recipiens, mala Ricardo & Angliæ machinatur. 1232, 10. Papa ejus causam tuetur. 1232, 51. Papæ de ipso & ipsius adversariis sententia. 1234, 2. V. *Celestinus III.* Ricardum R. ab Imp. detentum adit. 1253, 55. 2467, 21. Ejus patria, & majores. 1228, 51. Mors. 666, 10. 1275, 19. 1597, 12.

Willielmus de Luda, Episc. Eliensis. 2492, 9.

Willielmus de Magna-villa, Comes Effexiæ. 609, 20. 1158, 47. Idem (ni fallor) vocatur Comes de Mandevill. 586, 46. 1086, 22. Hierosolymam proficiscitur: 598, 37. 1435, 65. Redit. 602, 26. Hæredæ Comitibus Albæ-marliæ ducta, fit Comes Albæ-marliæ. 609, 23. Ingramum de Tria capit. 1089, 10. Fit Iustitarius Angliæ. 1162, 47. Moritur. 650, 17.

Willielmus Malmesburiensis citatur. 135 &c. 1780, 65. 1781, 29. Vocatur W. de Mannisbyri. 2470, 13.

Willielmus de Marchia, Episc. Bathoniensis, & Regis Cancellarius. 1962, 10.

Willielmus Mareschallus, fit Comes de Strugoill. 1155, 17. 1158, 3. Fit unus e Regni custodibus. 1194, 45. Erat Comes Pembrokienfis. 2417, 65. Ducit Isabellam R. Johannis filiam. 2417, 64. Ejus oratio de Henrico coronando, ejiciendoque Ludovico. 2426, 54.

Willielmus de S. Maria, Episc. Londinensis. 705, 41. Ob

Papalis decreti executionem Rex eum in exilium agit. 2415, 49.

Willielmus de Melton, Præpositus Beverlacenfis, eligitur Archiepiscopus Eboracensis. 1730, 50. Biennio post consecratur. 1730, 62. Fuerat Regni Cancellarius, & Thesaurarius. 1731, 40. 2132, 19. Ejus vita, res gestæ, mors, sepultura. 1731.

Willielmus Montagu, Comes Sarisburiensis. 2568, 64. Cuius a Rege illi concessa. 2566, 12. Ejus uxor. 2626, 21.

Willielmus de Norhalla, Episc. Wigornensis. 631, 22. 1480, 14. Ejus character. 1487, 40.

Willielmus Peverell de Nottinghamia ejicit omnes qui Imperatrici favent. 271, 43. Exhæredatur. 531, 1. 1157, 31. Fertur veneno eum necasse Ranulphum Comitem Cestriæ. 531, 1. 1374, 45. Fit monachus: 1377, 45. Nec sub cucullo se ab ira Regis satis tutum putans, aufugit. 1377, 50.

Willielmus Postard eligitur Abbas Westmonasteriensis. 664, 56. Inthronizatur. 664, 60. Benedicitur. 665, 27.

Willielmus, Prior Doverensis. 1497, 17.

Willielmus de Purcellis, se Ricardum esse simulans, a Turcis capitur, dum Rex evadit. 1241, 12. Ricardus decem ex nobilioribus Turcis liberos pro eo dimittit. 1250, 17.

Willielmus I, R. Angliæ, Bastardus & Conqueror dictus. 179, 23. Ejus mater, Arleta, 910, 44. vel Arlec, 2318, 60. vel Herleva. 468, 28. Matris jam prægnantis somnium. 910, 52. 2318, 65. Recens natus, futuræ potestatis specimen dat. 910, 54. Pater Hierosolymam tendens eum Regi Francorum commendat. 910, 58. 912, 30. 2319, 8. Proceres Normanniæ eum recipere coguntur. 939, 19. Ab Edwardo Confessore honorifice suscipitur. 185, 44. 476, 9. 2332, 12. Henrici R. Franciæ exercitum fundit fugatque. 477, 2. 2319, 19. 1330, 34. Cur Angliam bello appetierit. 195, 50. 367, 1. 958, 67. 2340, 26. Haroldus multa ipsi pollicitus, nihil præstitit. 196. 481, 31. 957, 58. 2340, 11. Proceres Angliæ eum invitant. 2339, 30. P. R. vexillo missio, eum ad Angliam capeffendam animat. 958, 28. Qua astutia optimates Normanniæ ad expeditionem istam suscipiendam fuerint adducti. 479, 40. 958, 34. 2340, 34. Exercitum parat. 194, 5. 479, 18. 958, 27. Adversis ventis diu protrahitur negotium. 2340, 43. S. Wallerici corpore prolato, ventum obinet. 2340, 49. In Angliam venit. 194, 50. 479, 54. 2341, 7. Quo omine se Regnum Angliæ adepturum conjecerit. 2341, 12. 2342, 30. Voce cœlesti de Regno obtinendo & de Ecclesia ædificanda admonetur. 2341, 20. Ejus somnium de suorum in Anglos dominatione. 960, 62. Londinenses & Eboracenses deditionem faciunt. 2341, 29. Exercitum a præda cur abstinuerit. 2341, 18. Haroldus adversus eum movet exercitum, intestinis diffidiis & bello Norico exhaustum. 479, 59. 959, 30. Quinam ex Anglis se huic certamini subtraxerint. 480, 41. 961, 2. Quomodo Willielmus Haroldi speculatores tractavit. 2341, 49. Cur Angli ejus milites presbyteros fuisse judicarint. 2341, 51. Legato missio, tria Haroldo proponit. 2341, 65. Quomodo Angli noctem ante pugnam transegerint; 2342, 18. quomodo Normanni. 2342, 26. Dies & locus pugnæ. 959, 35. 2342, 14. Willielmi ad milites oratio. 959, 45. Prælium committitur. 479, 67. 2342, 37. Anglorum acie diu impenetrabili manente, 480, 12. 960, 32. 2342, 20. Willielmus jubet suos fugam simulare, 480, 16. 960, 35. 2342, 41. & sagittas sursum emittere. 480, 24. 960, 42. Tandem hostium cuneo perrupto, signum regium obinetur, 480, 29. & mox victoria. 195, 5. 480, 38. 960, 50. 2342, 52. Willielmus militem exautorat, quod Haroldi jacentis femur gladio foderat. 2342, 47. Corpus ejus matri id deposcenti sine pretio concedit. 2342, 53. Ejus vexillum Papæ mittit. 2342, 24. Daco homagium ab eo petenti dona mittit. 2343, 48. Provincias Angliæ hostiliter devastat. 480, 47. A Cantianis miro stratagemate circumventus, patria illis jura & consuetudines permittit. 1786, 6. Proceres Regni se illi dedunt. 195, 27. 480, 41. 961, 9. 2343, 17. Ecclesiam & populum se defensurum pollicitus, consecratur. 195, 42. 480, 49. 962, 26. 1702, 48. 1787, 16. 2248. 2343, 25. Cur Sugandus eum non consecravit. 962, 9. 1792, 1. Aldredum Eboracensem cur & quantum sit veneratus. 962, 42. V. *Aldredus.* Normanniam repetit, 197, 16. 482, 3. optimates Anglorum secum ducens. 962, 58. 2343, 60. Anglis tributum imponit. 197, 41. 482, 14. 963, 1. 2344, 10. Excelsiam capit. 197, 44. 482, 16. 963, 3. 2344, 11. Castella firmat. 197, 65. 482, 10. 2344, 34. Morkarum & socios ad

ad deditionem cogit. 203,22. 484,29. Cenomannos subdit. 205,45. 486,3. 972,62. Comites rebelles premit & punit. 208,28. 486,41. Wallenses subjugat. 487,36. 977,59. Northumbrenses ei rebellant: 38,17. Robertum Cumin eis præficit: 38,19. 198,14. 565,39. quo occiso, exercitum ad ejus mortem ulciscendam mittit; 38,53. qui re infecta redit. 38,63. Northumbriam vastat, 199,2. 966,10. 2344,51. & agrum Eboracensem. 39,3. 965,52. 1708,33. Exploraturus an revera Cuthberti corpus Dunelmi quiesceret, qualiter punitus & fugatus fuerit. 42,21. 972,43. Jura ecclesiastica imminuit. 1327,3. Monasteria pecuniis spoliat. 200,6. 482,21. 967,46. 1787,37. 2344,66. Præsulibus & Abbatibus nonnullis degradatis, 201,53 &c. 482,59. 968,13. Normannos in eorum loca evehit. 202,34. 1787,20. 2345,21. Cur patrum suum Malgerum Episcopatu privavit. 2354,30. Odonem fratrem in custodiam conjicit. 487,37. Terras quas abstulerat Ecclesiæ Dunelmensi restituit. 43,20. Abbatiam de Bello construit. 482,12. 961,37. 982,7. 2354,41. Monasteria ab eo fundata. 2354,37. Augustinensibus quæ donaverit. 1788,1789. Ejus charta de Faverham & Middleton; 2073,64. 2129,17. de Newington; 2128,67. de Plumsted. 2129,41. Terras Anglorum Normannis donat. 463,10. 2343,36. Osberno Daco pecuniam dat, ut ab Anglia recedat. 199,6. 202,46. Malcolmum Scotum rebellantem subjugat, ejusq; homagium capit. 203,57. 486,1. 972,33. 2347,56. Robertus F. ei molestiam facessit: 209,61. 487,10. 977,5. 2351,34. A quo vulneratus, & equo donatus, abire permittitur. 210,10. 487,25. 977,21. 2351,38. In fugam vertitur. 210,18. 487,32. Roberto maledicit. 487,33. 567,9. Pecunias exigit. 212,62. 978,48. Quantum quisque possidet per totam Angliam describi jubet. 213,19. 487,53. 979,33. 2353,18. Pecuniæ semper fuit avidus. 2354,27. Ejus aviditas excusatur. 2362,24. Feras amabat tanquam pater ferarum. 488,24. 981,25. Villas & Ecclesias diruit, quo feræ liberius vagentur. 2354,13. Henricum F. armis militaribus honorat, 213,27. 487,62. 979,59. cogitq; omnes ipsi fidelitatem jurare. 213,30. 487,65. 979,62. Regis Franciæ scomma acerbè ulciscitur. 980,3. 2353,40. Oppidum in Francia, cum Ecclesiis & anachoretis, succendit. 213,54. 488,10. 980,17. 2353,51. Mortem sibi imminere sentiens, omnes quos in custodia tenuerat, laxat. 213,58. 488,15. 980,23. 2353,60. Ejus liberi. 977,65. 2354,48. Henricum Regem futurum, prædicat, 2374,47. & fratribus potentiorē: 980,43. quod postea evenit. 1002,57. Terræ, quas vel hæreditate vel armis possederit. 488,25. 981,58. Roberto Ducatum, Willielmo Regnum, Henrico thesauros legat. 213,65. 488,33. 980,37. 2353,57. Moritur. 53,60. 214,4. 980,60. 2353,63. Lis circa ejus sepulturam. 980,66. 2353,67. Ejus character: 488,20. 981,16. 2354,10. 2362,14. Corporis habitudo. 2354,17. Leges. 982,46. 2355—2358. Pacis quantus autor in Anglia. 488,30. 981,66. De loco ubi cum Haroldo præliabatur, mirum. 982,12. Festa solenniora ubi celebrabat. 2354,24.

Willielmus II, R. Angliæ, Rufus vocatus, inauguratur. 214,12. 488,52. 983,6. 1655,40. 2250. 2358,51. Thesauros patris per Ecclesias & monasteria dividit. 214,13. 488,55. 983,15. Robertum fratrem blandis verbis & promissis flecit: 2358,56. Magnates adversus eum conspirant. 214,33. 489,1. 984,8. Anglos largis pollicitationibus ad opem ferendam allicit; 215,1. 984,20. eorumque subsidio rebelles premit. 215,10. 2359,29. Normanniam fratri adimere tentat. 215,58. 490,11. 986,39. 2359,48. Conventio inter ipsos fit. 216,10. 490,25. 986,47. Henricus ipsum simul & Robertum oppugnat. 2359,55. Willielmus de vita periclitatur. 2359,58. Se Regem esse vociferatus, evadit. 2359,64. Hostem qui eum dejecerat, se inter chariores habiturum jurat. 2359,67. Deridet Robertum, quod Henrico obfesso aquam concesserat: 2360,3. Roberti responsum. 2360,11. Obsidionem solvit. 2360,14. In Scotiam profectiōem parat. 216,43. 987,6. Pax inter ipsum & Scotum certis conditionibus componitur: 216,56. 490,30. 987,19. 2364,11. Sed Anglus fidem fallit. 217,21. 987,26. Morbo laborans, vitæ emendationem pollicetur: 218,1. 490,61. 988,15. at corpore convalescente, mens in vitia relabitur. 494,35. 988,30. Mille libras argenti ab Anselmo pro promotione petit. 494,39. Quinquies mille a Lincolnensi accipit. 988,38. Episcopatus & Abbatias in manu sua diu tenet. 218,5. 225,59. 986,37. 996,38. 1656,3. 2373,2. In una tamen Abbatia conferenda, posthabita pecunia, merita respicit, 2373,12. Urbanum II,

P.R. non agnoscit: 494,54. Pacem cum eo init. 495,5. Anselmo graviter succenset: 223,17. 494,54. eum proscribit. 995,59. Populum exactionibus deglubit. 993,1. 995,5 & 16. 2369,14. Malcolmum R. Scotiæ videre recusat, eumq; per Barones Anglos judicandum vult. 218,19. 989,43. 2365,18. A Roberto fratre perfidus & perjurus vocatur. 219,50. 990,50. Contra eum bellum gerit. 220,1. 991,1. Exercitum in Walliam ducit: 220,49. 223,4. 991,34. 2366,12. Illuc sæpius profectus, semper cum ignominia rediit. 991,48. 992,31. 994,11. Robertum de Mulbreio & alios traditionis reos incarcerat. 221,22. 492,25. 991,60. Ab uxoris Sacerdotibus tributum exigit. 2369,43. Robertus frater, VIM libris acceptis, (vel, ut quidam tradunt, XM. 2364,3. 2369,4.) illi Normanniam oppignerat. 222,64. 492,65. 992,49. Multa castra & palatia exstruit. 2373,26. Aulam Westmonasteriensis ædificat. 995,1. V. *Westmonasteriensis aula*. Edgarum constituit Regem Scotiæ. 990,44. 995,9. Novam forestam, ubi plures villas deleverat, feris replet. 2373,37. V. *Foresta nova*. Ferarum captores quam severe punierit. 2373,46. Quam tyrannice se gesserit. 2378,48. Ejus rapacitas & prodigalitas. 2379,9. Preces pro se fieri prohibuit. 2378,62. Quam profana responsione monita amicorum repulerit. 2379,5. In tempestate navigationem dissuadentibus respondit, *De Rege submerso non audiui*. 497,60. 995,37. 2369,65. Cenomannos subigit. 223,32. 498,54. 995,39. 2370,4. Quam magno animo hostem capum dimiserit. 2370,5. Sagitta percussus, moritur. 225,10. 996,7. 2372,55. Facti ejus circumstantiæ. 2373,49. Prodigia ante ejus obitum varia. 225,30 &c. 2372,43. Ejus somnium pridie quam occideretur. 996,56. 2372,50. Hugonis Cluniacensis de eo somnium. 2372,47. Monachi somnium, Regis & impietatem & infortunium significans. 997,1. Mors ejus Anselmo mire revelatur. 997,31. Ejus sepultura. 2372,61. Charta ejus de Stonore, villa, Augustinensibus donata. 2129,67. Ejus character. 996,19. In operibus levissimus fuit, in verbis stabilis. 2373,9.

Willielmus de Ros in muneribus suscipiendis Regem agnoscit, non Archiepiscopum. 536,15.

Willielmus le Scrop, Comes Wiltoniæ. 2754,26.

Willielmus Smith, Wiclevita: Ejus mores & vita. 2661,37. 2662,25. 2666,55. Poena ei imposita. 2736,57. Libros suos Archiepiscopo tradit. 2736,64.

Willielmus la Souche, Archiep. Eboracensis. 1685,50. 1731,65. Biennio post electionem consecratur. 1732,8. 2582,32. Custos partium Angliæ borealium factus, Scotorum exercitum fundit. 1732,10. 2590,8. Capellæ fabricam inchoat. 1732,30. Moritur. 1732,36.

Willielmus de Swindurby, Wiclifi discipulus. 2665,62. Ejus vita & doctrina. 2666, &c. Prohibitus in Ecclesiis concionari, 2667,37. in plateis prædicat. 2667,43. Citatur ab Episc. Lincolnensi, 2667,57. & ad palinodiam adigitur. 2668,9. Eum de vita periclitantem eripit Lancastrius. 2667,64. Ejus adversarii. 2669,5. Lincolnensis literæ de toto negotio. 2668,26. Coventriam adit. 2671,13. Inde pellitur. 2671,20.

Willielmus de Tancarville, Camerarius, capit Galerannum Comitem de Mellent & Hugonem de Munfort, 504,18. Ab Henrico II deficit. 570,15.

Willielmus, Thesaurarius primum, dein Archiepiscopus Eboracensis. 79,41. 268,51. 508,11. 528,38. 1028,66. 1041,11. 1357,52. Ortus ejus & educatio. 1040,64. Ejus parentes. 1721,25. Post electionem consecratio ejus per quinque annos & amplius impeditur. 1721,29. Simonix accusatur. 271,11. 272,10. Consecratur. 273,38. 1665,37. Pallium ei destinatum in Angliam advehitur; 274,38. sed reportatur. 275,6. Bernardus Abbas Clarevallensis contra eum scribit. 275,13. Eugenius P.R. electionem ejus cassat. 276,4. 1029,15. 1041,19. 1721,42. In Concilio Remensi accusatur & deponitur. 1363,29. 1666,16. Secundo electus, Papalem benedictionem obtinet. 528,39. 1029,40. 1375,63. 1721,61. Ingens hominum multitudo, rupto ponte, in aquas decidens, ejus precibus servatur. 1029,48. 1722,20. Ejus de successore suo prophetia. 1722,11. Diem obitus sui prædicat. 1722,41. Inter Missæ solennia veneno infectus, moritur. 1041,61. 1376,25. Oleum saluterum de ejus corpore fluit. 1722,50. Ejus ossa solenniter transferuntur. 1727,13.

Willielmus Thorne. 1753. Operis sui rationem & scopum ostendit. 1757,1. Ad P.R. mittitur, ut Willielmi Abbatis confirmationem procuraret. 2184,21. Ejus ad Papam oratio; 2184,40. ad Reinoldum Cardinalem, de calamitoso mona-

- monasterii Augustinenſium ſtatu. 2186,33. Ejus literæ ad Willielmum Abbatem. 2188,39.
- Willielmus Truſſell, Juſtitiarius, cum Regina Iſabella in Angliam redit. 2544,29. Hugonem Spenſerium prodicionis reum morti addicit. 2547,8c. Sententiam deſignationis Edwardo II pronunciat. 2549,61. 2550, 6 & 61. Exſulat. 2554,66.
- Willielmus Turbo, Epiſc. Norwicensis. 533, 23. 561, 33. 1361,29. Obit. 1426,48.
- Willielmus de Ver, Epiſc. Herefordenſis. 630,58. 1480,14. Ejus oratio ad monachos Cantuarienſes. 1524,13. Obit. 1614,42.
- Willielmus Waleys, Dux Scotorum. 2476, 35. Edwardo I rebellat. 2513, 54. De Angliis victoriam reportat. 2517, 8c. Northumbriam cædibus & rapinis replet. 2519,66. *Conqueſtoris* ſibi titulum arrogat. 2520,21. Carleolenſes jubet ut urbem ei dedant: 2520, 18. Eorum reſponſum. 2520, 28. Cohibet milites ne Canonicis Hagultaldenſibus injuriam inferant. 2521, 6. Literæ ejus Canonicis conceſſæ. 2521,33. Suspenditur, & membratim diſcerpitur. 2494,8. 2530,19.
- Willielmus de Watervilla, Abbas Burgenſis, deponitur. 587, 52. 1433,46. Cauſa cur deſignatus. 1108,1.
- Willielmus Welde, Abbas S. Auguſtini. 2184,7. Quas moras ſuſtinerit, antequam a P. R. ejus electio fuerit confirmata. 2184,10. Modus electionis, electiq; mores ſcrupuloſe examinantur. 2185,20. Tandem, coram Papa comparens, benedicitur. 2192,11. 2286.
- Willielmus Wickham, Epiſc. Wintonienſis, Abbati S. Auguſtini benedicat. 2151, 41. Urbani VI ad eum literæ, cum judicem conſtituentes inter Archiepiſcopum & Abbatem S. Auguſtini. 2155, 33. Unus eſt e quatuordecim Regni Præſectis. 2685,61. 2687,34. Fit Regni Cancellarius. 2735,28.
- Willielmus Wikwane, Archiep. Eboracenſis. 1727,8. Offa prædeceſſoris ſolemniter transfert. 1727,13. Pontificatu cedit. 1727,46. Apud Pontiniacenſes moritur. 1727,48. Miraculis inclareſcit. 1727,56.
- Willielmus Witteſey, Epiſc. Wigornenſis, fit Archiep. Cantuarienſis. 2145,41. 2285. Ejus literæ de Eccleſia Littleburnenſi. 2108,34. Mors. 2148,5.
- Wiltrington. 1784,18.
- Wiltonia incenditur. 165,33. 1358,60. Monasterium virginum ibi ab Edgardo conditum. 359,59. ¶ Epiſcopi Wiltonienſes. V. *Sarisbury*. ¶ Comites: *Ethelhelmus*; *Willielmus le Scrop*.
- Wiltſhire, quondam provincia *Semerana*. 956,36.
- Wimburnæ, vel Winburnæ, monasterium virginum a S. Cuthbertha conſtruitur. 442,57. 773,61. Ibi ſepelitur R. Etheldredus. 809,24.
- Wimundus, Abbas Taſtlokienſis, deponitur. 1660,5.
- Wimundus, Archiep. Eboracenſis. 78,60. 1698,22.
- Wimundus, vel Winemundus, quædam donat Abbatiæ S. Auguſtini. 1776,44. 1777,28.
- Winceſtria. V. *Wintonia*.
- Winchecombenſis, vel Wincelcumbenſis, Eccleſia fulmine percuffa. 216,63. 987,36. 2364,18. ¶ Abbates: *Godwinus*; *Godricus*. ¶ Prior: *Aldwinus*.
- Wincheſley: Franci illuc appellentes, repelluntur. 2622,61.
- Windichindus, Hiſtoricus. 432,44. 458,39.
- Wine, vel Wino, Epiſc. Wentanus. 293,46. 756,30. 789,39. 1635,64. Epiſcopatu pulſus, Londinenſem cathedram pretio acquirit. 439,33. 756,38. 1636,2.
- Winfridus. V. *Wilfridus*, Epiſc. Merciorum.
- Winherus, Abbas S. Auguſtini. 1777,20. 2240.
- Wintonia, vel Winceſtria, olim Wenta, fit ſedes Epiſcopalis. 756,17. Monasterium ſanctimonialium ab Eaſwitha Regina ibi conſtruitur. 152,30. Eccleſia cathedralis fundatur; 438,64. & duo monasteria. 356,40. Monasterium longius ab Epiſcopali ſede movetur. 864,45. Urbs cum cœnobiiſ Eccleſiaſq; Epiſcopi juſſu incenditur. 1356,6. ¶ Wintonienſis Prior: *Walterus*. Epiſcopus Wintonienſis in Eccleſia Cantuarienſi officio Cantoris olim fungebatur. 1382, 60. 1429,23. Ad ſiniſtram Legati ſedet; Londinenſis, ad dexteram. 656,61. 671,42. 1429,19. 1596,18. ¶ Wintonienſes, ſeu Wentani, vel Occidentalium Saxonum, ſeu Gewiſeorum, Epiſcopi: *Birinus*; *Agilbertus*, vel *Ailbertus*; *Wino*, vel *Wine*; *Eleutherius*, vel *Leutherius*; *Hedde*; *Daniel*; *Adelardus*; *Ealmundus*; *Ethelredus*, vel *Ethelredus*; *Edulfus*, vel *Ethelwolfus*; *Swithunus*; *Tunbertus*; *Dunewolfus*; *Fritheſtanus*; *Brinſtanus*; *Elfegus Calvus*; *Elſinus*; *Brihtelmus*; *Ethelwoldus*, vel *Edelwaldus*; *Elſe-*
- gus* II; *Brihtwaldus*; *Edſinus*; *Elſwinus*, vel *Ailwinus*; *Stigandus*; *Wathelinus*; *Willielmus Giffardus*; *Henricus*; *Ricardus*; *Godefridus de Lucy*; *Petrus de la Roche*; *Johannes Pontoyſe*; *Henricus Woodloke*; *Johannes Stratford*; *Johannes Deveniche*; *Willielmus Edindon*; *Willielmus Wickham*. ¶ Wintonienſes Comites: *Hugo le Deſpenſer*; *Seirus de Quincy*; *Robertus Quincy*.
- Wiramuræ, vel Weremundæ, vel Wiramuthæ, monasterium conſtruitur. 4, 4. 91,28. 92,18. 1695,1. Prædiis locupletatur. 45,57, 92, 16 & 31. A paganis deſtructum, inſtauratur. 45,47. Ibi Beda ab infantia habitabat. 45,45. Eccleſia concrematur. 200,46. 2344,59. V. *Girvenſe*. ¶ Abbates: *Benedictus*; *Eaſterwinus*; *Ceolfridus*; *Hmetbyrthus*.
- Wiſcærdi portus. 1218,35.
- Wiſkebethi. 1896,19.
- Wiſtanus occiditur. 778,56.
- Witæ. 823,16.
- Wichburgæ corpus ad Elienſe monasterium transfertur. 747,63.
- Withertiblan*, injuſta accuſatio. 836,7.
- Withredus, R. Cantæ. 742,22. 758,19. 2234. Regem Occid. Saxonum bellum ipſi inferentem prece & pretio placat. 742,26. 758,23. Terras largitur monasterio in inſula Thaneto; 1771, 4 & 26. & monasterio S. Auguſtini, Cantuariæ; 1771, 19. & Eccleſiæ B. Mariæ apud Liminges. 2208,12. Concilium apud Baccanceldam convocari jubet. 2208,20. Ejus lex de Sacrilegio; 2208,35. de Electione Epiſcoporum & Abbatum; 2208,60. de Immunitate Eccleſiarum. 2209,10.
- Wivelesburgh. 1777, 9 & 61. Appropriatio Eccleſiæ. 2085,61. 2090,6.
- Wlfricus, Wlmarus, &c. V. *wolfricus*, *wolmarus*, &c.
- Woderingborne. 1780,56.
- wodeſtoc*, id eſt, Silvarum locus. 247,20. Henricus I ibi parcum ſeu vivarium facit. 2382,14.
- Wolf, vel Mulo, vel Mulus, Cedwallæ frater, Cantiam deprædatus, comburitur. 741,51. 756,18. 1770,35. 2232.
- Wolfelinus, vel Wolfelmus, Epiſc. Wellenſis, fit Archiep. Cantuarienſis. 453, 64. 838,59. 840,63. 1644,31. 2241.
- Wolferus, R. Merciorum. 744,66. 772,34. 789,64. 1636,4. Ermenildam ducit: 740,53. 772,44. Ejus ſuaſu, idola & paganismum delet. 772,60. Ethelwoldum, R. Auſtraliū Saxonum, de ſacro fonte levat. 772,38. Vocatur Wolfarius, 293,54. & Wilſhere. 439,35.
- Wolfheath, Abbas Beverlacenſis. 107,24.
- Wolferus, vel Wilferus, Archiep. Eboracenſis. 78,62. 121,9. 145,14. Pellitur. 1698,46. Redit. 1698,49.
- Wolfius, Anachoreta. 952,49. 2367,15.
- Wolfredus, vel Wluredus, Archiep. Cantuarienſis. 447, 13. 742,60. 1775,66. 2237. Actus ejus. 1642,41. In Concilio Cloveſhoenſi queritur de injuriis a R. Kenewolfo ipſi illatis. 2213,36. Terras ablatas recuperat. 2214. Terræ ab eo emtæ. 2215,35. Terræ ab eo Eccleſiæ Chriſti donatæ. 2215—2217. Portiones pauperibus assignatæ. 2217,23.
- Wolfretelus, Abbas Crowlandenſis, deponitur. 1654,34.
- Wolfricus I, Abbas S. Auguſtini. 1780,37. 2246.
- Wolfricus II, Abbas S. Auguſtini. 1784,32. 2248. Partem Oratorii B. Virginis demolitur, ſed non impune. 1785,19. 2248.
- Wolfricus, Abbas S. Benedicti in Norfolcia. 913,33. Canutus R. mortem ipſi & ſociis minatus, mire conciliatur. 913,43.
- Wolfricus, Abbas Hidenſis, deponitur. 1654,20.
- Wolfricus, Anachoreta, ferream loricam, ac ſi linea eſſet, forcipe ſecat. 1361,35. Henrico Imperatricis F. adhuc puerulo Regnum prædicit. 1361,51.
- Wolfrida, Edgari Regina, fit ſanctimonialis. 867,22. 875, 16.
- Wolfridus. V. *winfridus*.
- Wolfus, R. Orient. Anglorum. 441,30.
- Wolfwinus, oculis captus, 392,39. viſum recipit. 393, 10.
- Wolmarus, vel Manni, Abbas Eveſhamienſis. 182,25.
- Wolmarus. V. *Suanus*, vel *Swein*.
- Wolnod, exſul, piraticam exercet. 887,30.
- Wolnothus, Abbas S. Albani. 446,4.
- Wolſigus, Abbas S. Albani. 446,4.
- Wolſinus, Abbas S. Albani. 446,6.
- Wolſinus, Abbas Weſtmonaſterienſis, 456,50. poſtea (ni fallor) Epiſcopus Wiltonienſis. 2223,49.

Wolſius, Archiep. Eboracenſis. 78,59. 1698,22.
 Wolſius, Epiſc. Lichfeldenſis. 180,20. 2333,11.
 Wolſtanus I, Archiep. Eboracenſis. 31,31. 79,28. 134,41.
 1698, 65. In carcerem conjicitur. 1699, 8. Moritur.
 1699,11.
 Wolſtanus II, Archiep. Eboracenſis. 79,40. 461,57. 467,41.
 Epiſcopatum Wigornenſem una cum Archiepiſcopatu tenu-
 it. 1700,5. Locum ſepulturæ in Eccleſia Elienſi mire præ-
 dicit. 467,60.
 Wolſtanus, Epiſc. Wigornenſis. 190,34. 478,24. Ejus paren-
 tes; 190,36. patria, & educatio; 950,19. 2366,39. do-
 ctрина; 2367,8. vitæ aſteritas, & ſanctitas; 190,52. 950,
 40. 2366,54. devotio. 2367,34. Horas canonicas quam
 ſtriſte obſervavit. 2368,7. Carnes cur non comederit. 950,
 25. 2366,45. Fit Prior Wigornix; 950,14. 1702,27.
 2335,44. Abbas Wigornix; 1701,13. 1702,28. Abbas
 Gloceſtriæ. 189,63. 477,46. Cum dæmone luctatur. 950,
 43. 2366,62. Eligitur Epiſcopus Wigornenſis. 952,38.
 2367,6. Electioni ægre conſentit. 191,31. 952,47. 2367,
 13. Ab Archiepiſcopo Eboracenſi conſecratur, ſalvo ra-
 men jure Cantuarienſis. 478,25. 952,51. 1702,19. 2336,
 51. 2367,18. Epiſcopatus ſui poſſeſſiones, ab Eboracenſi
 detentas, 1702,34. repetit, 202,9. 482,63. 968,18. 2345,
 26. & recipit. 203,9. 483,32. 976,33. 1709,2. Injuſte
 depoſitus, mire reſtituitur. V. *Edwardus Confefſor*. Mori
 gentis ſe conformans, nunc potatoribus aſſidebat. 953,3.
 2367,26. nunc militibus ſtipatus incedebar. 953,10.
 2367,32. Agniniſ pellibus cur ut plurimum uteretur. 953,25.
 2367,47. A timore quam fuerit alienus. 2367,1. Verba e-
 jus de Anglorum ſub Normanniſ ſervitute. 2366,30. Dolet
 quod pietate neglecta homines Eccleſiarum pompa adeo de-
 lectentur. 953,32. 2367,52. Prædicit, Sewolfum negotia-
 torem monachum futurum; 2468,19. &, calveſcenti cui-

dam crines, eo vivo, manſuros; mortuo, defluxuros. 2368,
 25. Satanæ quendam tradit, quod noluerit fratris interfecto-
 ri ignoſcere. 953,46. 2367,63. Ailwinum monet ne Hie-
 roſolymam proficiſcatur. 953,59. 2368,13. Comitibus in
 Regem rebellibus reſiſtit. 208,47. 214,55. 486,56. 489,
 43. Quam efficax fuerit ejus maledictio. 489,58. Wigor-
 niam precibus tutatur, & hoſtes proſtigat. 489,42. 985,3.
 2359,25. Obiit. 995,52. Moriens, Herefordenſi Epiſcopo
 apparet. 220,60. 492,1. 2366,20. Cum annulo pontificali
 ſepelitur. 220,64. 492,2. 2366,26. Herefordenſi iterum
 apparet, & monet ut vitam corrigat. 221,16. 2366,23. Ec-
 cleſia tota conflagrante, flammæ ſepulcro Wolſtani & mattæ
 parcunt. 2368,33.

Wolwinus, Epiſc. Lincolnienſis. 475,47.

Woror, Epiſcopus. 2212,11.

Woxſtone. 1896,35.

Wzeckſ, id eſt, bona e naufragio ad littus appulſa, ſibi
 non amplius vendicare ſtatuit Ricardus I. 657,11. 1187,54.

Wuer, R. Wentorum. 154,37.

Wyherdus, R. Cantix. 758,17. Is forſan eſt qui vocatur

Wygroduſ. 1908,28.

Y.

Y Se, puella, poſt mortem cum milite coit, & puerum parit,
 de cujus capite mira narrantur. 1216,25.

Z.

Z Acharias, P. R. 443,60. 2235.

FINIS.

INDEX COGNOMINUM.

Amice Lector,

Baronum nomina asteriscis notavimus; nec tamen omnium, cum haud facile fuerit omnes inter noscere: Quin & ex his quos stellatos vides nonnulli forsan honore tantum equestri ornabantur. Reges, Duces, Comites, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, &c. in majori Indice invenies suo quemque loco repositos: Illuc scilicet hæc litera, V. I. R. te mittunt. Vale, & operam nostram equi boni consule.

A. S.

A.

Edmundus de
Willielmus de
Willielmus
Thomas
Radulfus de
Willielmus
Radulfus
Robertus

A Bingdon. V. Ind. Rerum.
Abrancis. 1410, 20.
Abrenyth. 2564, 24.
Ackholte. 1946, 21.
Acre. 2562, 38 & 67.
F. Adelmi. 1575, 35.
Adrian. 2295, 1.
Agnylim. 2134, 41.
Agulis. 963, 47.
Aguloun. 963, 47.
Aguntez. 964, 48.

Bartholomæus de
Willielmus de
Guilliellmus de
Willielmus de
Willielmus de
Willielmus de
Franciscus de
Johannes de
S.
Johannes de
Virgilius de
Girardus de
Lucas
Reicius

Aycheburnham, 2541, 59. vel
Aysheburne. 2547, 61.
Aynelfort. 2131, 1. Idem fortassis cum eo qui vocatur
Aynesford. 2133, 60.
Albamarla. 320, 13. 337, 25.
V. I. R.
Albania. 315, 14.
Albineio. 1789, 26.
F. Aldelmi. 1105, 56. 1128, 10.
Aldham. 2541, 60. 2547, 62.
Aleton. 1245, 19.
Algar. 2071, 66.
Alithewerl. 2584, 7.
Alkham. 2095, 65.
Alspaye. 2543, 15.
Alulph. 1929, 2.
Amaraduke. 2465, 44.
S. Amanns. 964, 47.
Amys. 2295, 3.
Angens. 1060, 43.
Anseley. V. I. R.
Antony. 2294, 67.
Apoldrefeld. 1966, 39. 1998, 52.
Arches. 2129, 9.
Arcy. 965, 10.
Ardena. 2624, 35.
Ardene. 707, 51. Idem forsan cum eo qui vocatur
Arderne. 2452, 46.
Argenten. 963, 57.
Argenteyn. 2133, 61.
Argenteyne. 2533, 50.
Argum. V. I. R.
Arras. 965, 12.
Arseles. 1191, 41.
Arfic. 1796, 62. vel
Arfit. 2130, 34.
Artyngfeld. 2576, 20.
Artois. 965, 10.
Artur. V. I. R.
Arundell. V. I. R.
Assheburne. V. Aychburnham.

Ægidius de
Nicolaus de
Johannes
Guernora
J.
Nicolaus
Henricus
Johannes
Petrus
Valentinus
Johannes
Lucas
Gilbertus
Henricus
Robertus
Johannes
Robertus
Radulfus d'

Ashéleye. 2533, 47.
Asteleye. 2533, 48.
Aston. V. I. R.
Ate baillie. 2093, 4.
Ate chirche. 2071, 67.
Ate crowche. 2147, 29.
Ate furstall. 2142, 36.
Ate halke. 2092, 57.
Ate lese. 2093, 3.
Ate pathe. 2139, 34.
Ate sole. 2092, 52.
Atte berne. 2205, 61.
Atte burgh. 2033, 42.
Atte gate. 2205, 45.
Atte gate. 2205, 45.
Atte lee. 2132, 44.
Atte walle. 2022, 16.
Aubeney. 1191, 55.
Aubevyle. 964, 47.
S. Aubyn. 963, 66.
Auco, vel de Owe. 492, 26.
Audeleye. V. I. R.
Aveneis. 1191, 62. vel
Avennes. V. I. R.
Averanches. 1230, 36.
Ango. 276, 39.
Avynel. 964, 8.
Auris. 963, 57.

B.

Nicolaus de
Bartholomæus

BAa. 2147, 28.
Baddysmere, vel
Badelesmere, Justitiarius. 2035,
27. 2539, 13. 2541, 58.
Badele. 2096, 55.
Baillie. 2093, 4.
Baillolio. 269, 24. 308, 53. V.
Baïol.
Baïlol. 2447, 11. V. I. R.
Baylon. 963, 44.
Bayloun. 963, 44.
Bailul. 599, 62.
Baynard. 1004, 6.
Baïol. V. I. R.
Baker. 2633, 45.
Bakeronn. 2205, 51.
F. Baldemini. 489, 37.
Baldoc, Cancellarius. 2544, 43.
2546, 55. 2763, 18.
Baldok. V. I. R.
Balergge. 2740, 22.
Balfire. 2144, 19.
Balle. V. I. R.
Baïol. V. I. R.
Baïliof. 2454, 5.

[M m 2]

Alex-

Alexander de	Balliolo. 1934, 54.	Walterus de	Belmeis. 507, 17.
Johannes de	Balliolo. 967, 30. V. Baillol.	Johannes	Beltoster. 2187, 52.
David	Banande. 2590, 57.	Baldewinus	Belvot. 1112, 21.
Adam de	Banastre. 2533, 32.	Edwardus	Benet. 2294, 57.
Willielmus	Bangos. 2295, 5.	Adam	Bengekyn. 2144, 17.
J.	Bank. 2156, 53.	Walterus de	Benteleye. 2605, 48.
Stephanus	Barbour. 2121, 29.	Walterus de	Bercheffley. 1105, 13.
Hugo	Bardelfe. 963, 54.	Ricardus de	Bere. 2012, 7. 2278.
	Bardolf, vel	Johannes de	Berewych, Justitiarius. 1962,
	Bardulfus. 659, 13 & 28. 1170,		45. 2017, &c.
	9. 1230, 33. Vocatur	Rogerus de	Berfelde. 2540, 65. 2547, 39.
F. Bardulf.	1604, 32.	Baldewinus	Berford. 2705, 40.
Willielmus de	Bares. 1192, 47.	Simon de	Berforde. 2544, 31. 2556, 14.
Siwardus	Barn. V. I. R.		2558, 34.
J. de	Barnevyle. 1962, 7. V. Bernevyle		Bergos. 964, 16.
Ricardus de	Barome. 2709, 9.	* Thomas de	Berkeley. 2551, 34. 2756, 52.
Galfridus	Barown. 2050, 36.	* Thomas de	Berkeley. 2743, 24.
Ricardus	Barre. 636, 53. 1068, 2. 1084, 6.	Robertus	F. Bernardi. 1079, 35. 1827, 45.
Baldwinus	Bartyn. 2621, 39.	Lucas atte	Berne. 2205, 61.
Petrus	Basilii. 705, 50.		Berners. 964, 32.
	Baskarvyle. 963, 37.	Jacobus	Bernyrers, vel Bernerys. 2705,
	Basset. 964, 18.		26. 2727, 27.
Alanus	Basset. 2131, 48.		Bernevyle. 964, 32.
Gilbertus	Basset. 1158, 13. 1230, 38.	J.	Bernevyle. 1964, 55. V. Barne-
* Philippus	Basset. 2447, 33. 2451, 54.		vyle.
* Radulfus	Basset. 2543, 42.	* Rogerus	Bertham. 2448, 13.
* Radulfus	Basset. 2698, 33.	Nicolaus de la	Berton. 1916, 26.
* Radulfus	Basset de Drayton. 2437, 48.	Willielmus de	Berton. V. I. R.
	2454, 3.		Bertram. 964, 36.
Ricardus de	Basset. 2533, 49.	Jordanus	Bertram. 2499, 12.
Thomas	Basset. 1230, 39. 2131, 48.	Willielmus	Bertram. 319, 47.
Michael de	Basterwyle. 2280.		Besyle. 964, 55.
Johannes	Bate. 1929, 19.	Johannes	Bewchamp. 2705, 24. 2727, 27.
* Henricus de	Bealmont. 2549, 27. 2554, 41	Thomas de	Bewchamp. V. I. R.
	& 64. 2558, 62. 2560, 39.	Willielmus de	Bewchamp. V. I. R.
	2565, 23.		* Bewmont. 2705, 37. 2706, 55.
Dascinus de	Bearne. 2429, 65.	Nicolaus	Bychet. 2578, 14.
	Beauchamp. 964, 11. V. Bew-	Egelricus	Bigge. 1784, 17.
	champ, & Bello campo.		Bygod. 964, 36.
* Johannes de	Beauchamp. 2454, 4.	Hugo	Bigot. 315, 11. V. I. R.
Johannes de	Beauchamp. 2602, 58.	Hugo	Bigot. 2450, 46.
Ricardus de	Beaupo. 505, 24.	Johannes	Bigot. 2622, 57.
Ricardus de	Beaumeis. 502, 46. V. Belmeis.	Rogerus	Bigot. 214, 62. 230, 66. 312,
	Beaumont. 964, 66. V. Beal-		5. 489, 39.
	mont, Bello monte, & Bewmont	Rogerus	Bigot. 1283, 2. 2414, 35.
	Beaupel. 964, 11.	Willielmus	Bigot. 242, 56.
	Beauvys. 964, 66.	Willielmus	Byholt. 1974, 60. 2034, 64.
Reginaldus de la	Beche. 2561, 36.	Oliverus de	Bynham. 2556, 14.
Gilbertus	Becket. V. I. R.	Thomas de	Byrleye. 2545, 60.
Thomas	Becket. V. I. R.		Biset. 964, 18.
Johannes de	Becles. 1977, 58.	Manasse	Biser. 1039, 66.
Antonius de	Beke. V. I. R.	Benedictus	Bissop. V. I. R.
Robertus de	Beketune. 1532, 41.	Walterus de	Biwella. 308, 52.
Rogerus	Belar. 2544, 53.	Thomas de	Blacston. 2669, 7.
Robertus de	Belesmo. 499, 9. 500, 1.	Johannes	Blake. 2696, 7. 2716, 63. 2721,
Johannes	Belham. 1926, 32.		45. 2727, 9.
Robertus	Belkneph, vel Bealeknap. 2141,	Benedictus de	Blakenham. 2134, 42.
	24. 2678, 58. V. I. R.	Robertus ou les	Blancs meins. V. I. R.
		Bernardus de	Bleynes. 2429, 62.
Rogerus de	Bellem. V. I. R.	Petrus	Blesensis, V. I. R.
Robertus de	Bello. V. I. R.	Stephanus	Blike. 2023, 62.
Simon de	Belloc. 315, 12.	Robertus	Bloet. V. I. R.
Hugo de	Bello campo. 1112, 43. 1113, 10.	Humfridus de	Bloys. 2590, 61.
Radulfus de	Bello campo. 664, 40.	Johannes	Bloys. 2725, 52.
Thomas de	Bello campo. V. I. R.	Thomas de	Blount. 2132, 23.
Walterus de	Bello campo. 2136, 30.	Radulfus	Blundus. 1847, 13.
Radulfus de	Bello monte. 1060, 44.	Bruern	Bocard. V. I. R.
Ricardus de	Belmeis. 506, 58. 507, 13.	Thomas	Royde. 2591, 4. Henricus

Index Cognominum.

Henricus de *Boydin.* 2500, 17.
Ricardus de *Boyland, Justitiarius.* 2466, 6.
Boys. 963, 54.
Hunfredus de *Boys.* 2563, 60.
Ricardus de *Boys.* 2498, 40.
Rogerus *Boyt.* 2564, 3.
Robertus *Boyth.* 2564, 15.
Johannes de *Bokingham. V. I. R.*
Bolebeke. 964, 54.
Johannes de *Bolton.* 2677, 60.
Bolvyle. 963, 37.
Robertus de *Bones.* 1191, 27.
Hunfridus de *Boon, vel Buhun, vel Boun.* 315,
11. 1089, 33. 1105, 55.
Bonet. 964, 20.
Bonevyle. 964, 20.
Johannes de *Borne, vel Bourne.* 1938, 63.
1942, 12. 2057, 4.
Bartholomæus de *Borogwas.* 2606, 59. 2622, 29.
V. Burwais.
Henricus *Boromasch. V. I. R.*
Herbertus de *Boseham.* 1513, 49.
J. *Bosinton.* 2144, 16.
Robertus *Bossu. V. I. R.*
Boteler. 964, 3.
Boterell. 964, 17.
Galfridus *Botrell.* 270, 62.
Botes. 963, 54.
Botetour. 963, 58.
Boteveleyn. 963, 58.
Botevyle. 963, 41.
Edmundus *Botoler. V. I. R.*
Johannes *Botsweyn.* 1941, 17. 2280.
Boun. 963, 43. *V. Boon, Boun,*
& Buhun.
Edwardus de *Boun.* 2565, 33.
* Hunfridus de *Boun. V. I. R.*
* Rogerus de *Bourgh.* 2449, 42.
Georgius de *Bourne.* 2056, 27.
Johannes de *Bourne.* 2056, 5. *V. Born.*
Radulfus de *Bourne. V. I. R.*
* Robertus *Boutevylayn.* 2448, 18.
Willielmus de *Boun, vel Boun. V. I. R.*
Bowfers. 2678, 41.
Bra. 964, 17.
Rogerus *Brabazun.* 2136, 32.
Benedictus *Braciator.* 1945, 47.
Henricus de *Bradburn,* 2547, 60. *vel Wrad-*
burn, 2541, 31.
Thomas *Bradwardyn. V. I. R.*
Johannes de *Bradwey.* 2080, 54.
Henricus de *Braceley.* 1191, 44.
Rogerus de *Brai.*
Braybaffe. 964, 53.
Willielmus de *Brainfa.* 587, 5.
Johannes de *Brancestre.* 2131, 49.
Reginaldus de *Brandon.* 1952, 39.
Braunz. 963, 64.
* Willielmus de *Breans.* 2420, 61. *V. Brewes.*
* Philippus de *Breans.* 1004, 5.
Nicolaus de *Brembre, vel*
Brembulle. V. I. R.
Falco de *Brent.* 2429, 47.
Johannes de *Bretayne.* 2438, 30. 2497, 63.
2510, 10.
Willielmus *Breton.* 1944, 35.
Brenis. V. Brus.

* Willielmus de *Brewes.* 464, 50.
Brewes, vel Breans. 2131, 47.
2431, 20. 2439, 9.
* Philippus de *Briby.* 2448, 20.
Johannes de *Brideport.* 1583, 50.
Thomas *Bryghwell.* 2709, 6.
Robertus de *Brys.* 244, 11. 261, 61. 320,
14. 337, 38.
Osbernus de *Bristo. V. I. R.*
* Johannes de *Brittannia. V. I. R.*
Patricius de *Brithine.* 2564, 57.
Ricardus *Brito.* 555, 21. 1063, 35. 1414,
52.
Galfridus la *Briure.* 1191, 26.
* Willielmus *Brimer, vel Bruer, vel Bruner.*
659, 14 & 29. 1170, 9. 1230,
33. *V. I. R.*
Nicolaus *Bryztwell.* 2705, 64.
Philippus de *Broc.* 537, 5.
Ranulfus de *Broc.* 554, 33. 1089, 24. *vel*
Randulfus del *Broch.* 1314, 32. 1398, 46.
1400, 13, 19
Robertus de *Broc.* 555, 13 & 64.
Andreas le *Brode.* 1929, 11.
Johannes *Brode.* 2121, 25.
Johannes *Bromton.* 721, 2.
Willielmus *Broune.* 2147, 30.
Bruer. V. Briwer.
Andreas de *Brugge.* 2280.
Hugo *Brun.* 699, 60. 707, 58. 1181,
44.
Brus. 964, 3. *V. Breuis, Brys,*
Bruse, & Bruz.
Adam de *Brus.* 273, 52. 337, 41.
Alexander de *Brus.* 2561, 28.
David *Brus. V. I. R.*
Gilo de *Bruse.* 707, 42.
Nele de *Brus.* 2561, 28.
Petrus de *Brus.* 2560, 21.
Robertus de *Brus.* 967, 39. 2438, 32.
Robertus de *Brus.* 2561, 27.
Brunner. V. Briwer.
Robertus de *Bruz, vel Breuis.* 2431, 63.
2447, 12. *V. I. R.*
Buhun. V. Boon.
Osbernus *Bulax.* 946, 17.
Willielmus *Bulloc.* 2566, 37.
Johannes *Burbache.* 2743, 27.
Jacobus de *Burbon.* 604, 21.
Hubertus de *Burch.* 707, 51. *vel de Burgo.*
V. I. R.
Burgenon. 964, 66.
Gilbertus atte *Burgh.* 2033, 42.
Willielmus de *Burgh, Justitiarius.* 2694, 38.
2706, 16. 2727, 55.
* Ricardus de *Burle.* 2676, 65.
Simon de *Burle. V. I. R.*
Simon *Burley. V. I. R.*
Burnell. 964, 16.
Hugo le *Burnell.* 2705, 38. 2743, 23.
Burs. 964, 69.
Bartholomæus de *Burwais.* 2545, 61. *V. Borog-*
was.
Johannes *Bush.* 1729, 30.
Jordanus de *Busse.* 259, 56. *V. 1039, 17.*
Baldewinus de *Buttor.* 2622, 30.

C.

- Robertus de **C**Aldecote. 2564, 10.
Calseby. V. Calseby.
Johannes Calward. 2142, 36.
Ricardus de Camavilla. 1039, 66.
Ducanus Cambell. 2564, 21.
Edmundus de Cambio. 1921, 12.
Johannes de Cambio. 1955, 20.
Willielmus de Cambowe. 2564, 44.
Johannes de Cambron. 2564, 48.
Jacobus de Camera. 1921, 23.
Osbernus de Camera. 1828, 41. 1844, &c.
Robertus de Camera. 1921, 29.
* Thomas Cammois. 963, 53.
Willielmus de Camois. 2705, 39.
Gerardus de Camvill. 1191, 61.
* Johannes Camvilla, 1223, 29. vel Cane-
vile, 2423, 35. vel Chanvil-
la. 1230, 37.
Johannes Camwe. 2677, 2.
Johannes de Candyche, Justitiarius. 2638, 40.
Canevile. V. Camvilla.
Cantelon. 964, 52.
Cantemor. 964, 52.
Ricardus Canterbury. 2294, 60.
Ricardus de Cantuaria. 1998, 55. 2036, 14.
2051, 9.
Henricus de Capella. 2133, 62.
Johannes Capell. 1863, 43.
Walterus Capell. 2035, 11.
Willielmus Capell. 1863, 43.
Virgilius Capellanus. 1946, 21.
Johannes Care, Justitiarius. 2706, 15.
2727, 54.
Patricius Careter. 2564, 10.
Willielmus Carlelyll. 2563, 15.
Willielmus de Carleton, Baro scaccarii. 1962,
13.
Johannes de Carlyl. 2564, 9.
Jack Caroun. 963, 51.
Carter. 2637, 40.
Carvyle. 963, 40.
Robertus de Casnei. V. I. R.
Willielmus Calseby. 2199, 3. vel Calseby.
2288.
Hugo de Castello. 574, 14.
W. de Castro. 1977, 59.
Thomas Catour. 2051, 18.
Robertus de Cava. 537, 53.
* Gerardus de Cavervyle. 963, 42.
Petrus Caunvill. 1158, 13.
Johannes de Causton. 2013, 12.
Robertus Caux, Justitiarius. 2466, 10.
Cenet. 2295, 9.
Ceokesfor. V. Cocksfor.
Theobaldus Chabot. 590, 15.
Ricardus de Chalers. 964, 33.
* Johannes Chamvill. 1173, 9. 1191, 55.
1200, 26. 1203, 13.
Willielmus de Chandos. 2621, 56. 2628, 43.
2629, 7.
Johannes Chanvill. 1161, 37.
Chanvilla. V. Camvilla.
Chary. 964, 26.
Johannes de Charleton. 2546, 38.
- Willielmus Charnell. 2547, 60. 2541, 30.
Einerus de Charnelles. 2581, 43.
Galfridus Charnis. 2582, 7.
Robertus Chaudut. 964, 50.
Willielmus Chaumberteyn. 2466, 53.
Chaumburleyn. 963, 48.
Chaumbursoun. 963, 48.
Chaunteler. 2056, 18.
Andreas de Chaward. 964, 26.
Robertus de Cheyne. 964, 33.
Adam de Chenegin. 1248, 2.
Guido de Chenehai. V. I. R.
Willielmus Cherverna. V. I. R.
Andreas de Chestelon. 1191, 32.
Ricardus Chesulden. 2709, 7.
Willielmus de Cheveigni. 1249, 58.
Galfridus de Chyld. 2092, 59.
Thomas de Childecroft. 2205, 60.
Walterus de Chileham. 1944, 49.
Thomas de Chileham. 2080, 49.
Rogerus de Chilindenne. 1944, 41. 1945, 4.
Thomas Chillinden. V. I. R.
Hugo Cicestria. V. I. R.
Olgodus Cicestria. 1943, 9.
Gilbertus de Cymin. 537, 62.
Thomas de Cyret. 2578, 13.
Adam de Clapa. 181, 46. 934, 30.
Gilbertus de Clara. V. I. R.
Thomas de Clara. 278, 54.
Adam de Clara. 2438, 31.
Gilbertus de Clare. 1904, 48.
Ricardus de Clare. V. I. R.
Ricardus de Clare. 1191, 32.
Rogerus de Clare. V. I. R.
Thomas de Clare. V. I. R.
Hugo de Clare. 2134, 40.
Johannes de Clarell. 964, 46.
Bertramus de S. Claro. 315, 15.
Reginaldus S. Claro. 1986, 17.
Matthæus de Clavelle. 2564, 33.
Willielmus Cleykyn. 2628, 42.
Johannes Clene. 2564, 7.
Willielmus S. Cler. 963, 65.
Robertus Clera. 671, 19. 1224, 66.
* Rogerus de Clerfeith. 269, 26.
Johannes Clericus. 1881, 53. 2114, 16.
Robertus Clermont. 2604, 16.
Clermont. 2616, 52.
Clermoun. 964, 65.
Ludovicus Clevyle. 963, 38.
* Robertus Clyfford. 2661, 48.
Clyfford. 2480, 29. 2522, 25.
2533, 46.
* Rogerus de Clyfford. 2438, 41. 2447, 13.
2464, 31.
* Rogerus de Clyfford. 2535, 9. 2541, 24.
Rogerus de Clyfford. 2545, 60.
Willielmus de Clinton. V. I. R.
Lambertus de Clive. 1944, 33.
Adam de Cliveshend. 1894, 44.
Cornelius Clonne. 2651, 17.
Willielmus de Clown. V. I. R.
Robertus Cnolles. 2616, 57. 2618, 25.
2619, 56.
Henricus de Cobeham. 1939, 49.
J. de Cobeham, Justitiarius. 2057,
3. 2140, 8. 2141, 24.
* Johannes

Index Cognominum.

* Johannes Cobham. 2685, 63. 2687, 38. 2697, 38.
 Reginaldus de Cobham. 2577, 57.
 Thomas de Cobham. *V. I. R.*
 Robertus de Cockefelde. 2500, 19.
 Henricus de Cockeryng, vel Kokeryng. 1943, 10. 1944, 40.
 Anfridus Cokesfot, vel Ceokesfot. 187, 2. 944, 22.
 Johannes Cocus. 1946, 17.
 Milo de Cogham. 1128, 1.
 Ricardus Coyn. 1921, 60.
 Rogerus de Coynale. 964, 22.
 Rogerus de Coinariis, vel Conigneriis. 64, 29. 272, 59.
 Thomas Cok. 2597, 38.
 Willielmus Cok. 2036, 44.
 Willielmus Cockfeld.
 Johannes Coleman. 1919, 15.
 Thomas Colevyle. 963, 39.
 Robertus de Colpeir. 2541, 64. 2547, 66.
 Philippus de Colvyl. 2562, 55.
 Thomas Colvilla. 1040, 40. 1105, 10.
 Galfridus de Columber. 963, 54.
 Johannes Colwell. 2052, 53. *V. I. R.*
 Johannes Combroke. 2080, 57.
 Johannes Comyn. 1126, 28.
 Johannes Comyn. 2447, 10. 2478, 21. 2483, 25.
 Johannes Comyn. 2480, 46. 2483, 25.
 Ricardus Comyn. 1092, 11. 1105, 7.
 Walterus Comyne. 2562, 36.
 Ricardus Compton. 2294, 59.
 Icherius de Concoreto, vel Conkereto. *V. I. R.*
 Robertus de Condre. 2564, 55.
 Rogerus de Conigneriis. 280, 61. *V. Coinariis.*
 Thomas Conn. 2139, 22.
 Walterus de Constantiis. *V. I. R.*
 Walterus Cooun. *V. Croun.*
 Robertus Corbet. 964, 22.
 Robertus Corbet. 1105, 7.
 Thomas de Corby, *Iustitiarius.* 2141, 25. 2177, 32.
 Adam de Corbridge. *V. I. R.*
 Gervasius de Cordon. 2564, 13.
 Henricus de Corenelle. 554, 31. vel
 Reginaldus de Cornbell. 1820, 23.
 R. de Cornhella. 665, 26. 1590, 53.
 G. de Cornhelle. 1842, 34. 1878, 13 & 61.
 Willielmus Cornhull filius
 Laurentius de Cornhull. 1904, 54.
 Stephanus de Cornwaille. 2147, 28.
 Johannes Cornwaleis. 2280.
 G. le Cofynton. 2629, 8.
 W. Condree. 964, 64.
 Willielmus Coupeland. 2591, 16. 2626, 39.
 Petrus de Couper. 1945, 55.
 Reginaldus de Couper. 2144, 18.
 Hugo de Courcy. 965, 11.
 Robertus Courteney. *V. I. R.*
 Willielmus Courteney. 2706, 58.
 Petrus de Courteneia. 117, 14.
 Reginaldus de Courteneye. *V. I. R.*
 Hugo de Courthase. 2205, 46.
 Robertus Courtnay. 965, 14.

Johannes Crabbe. 2561, 47.
 Thomas Crabbere. 2143, 51.
 Radulfus Crane. 2197, 60. 2288.
 Johannes de Cranforde. 2590, 67.
 Willielmus Craspeys. 1932, 40.
 Hugo de Crestingham. *V. I. R.*
 Ricardus de Cressevyle. 2080, 53.
 Mauritius de Cressy. 965, 12.
 Willielmus Cren. 575, 52.
 Gilebertus Crevequel. 964, 4.
 Jocelinus Cryel. 963, 51.
 Willielmus Criel. 1921, 58.
 Gilebertus Crispyn. 408, 15.
 Jocelinus Crispin. 570, 23.
 Willielmus Crispinus. 230, 14. 500, 1. 503, 14. 1004, 15. 1007, 36.
 Johannes de Crocforde. 2080, 44.
 Johannes de Crombewell. 2544, 30.
 Mauritius de Crown. 1442, 58. vel Cooun. 1134, 38.
 Nicholaus de Crowche. 2147, 29.
 Bernardus de Crus. 965, 2.
 Robertus Cuclescumbe. 1928, 58.
 Willielmus Cumin. *V. I. R.*
 Johannes de Cumin. 270, 50. *V. I. R.*
 Radulfus de Cundy. 2577, 58.
 Willielmus de Curba-spina. 2129, 9.
 Ricardus de Curbellio, vel de Curbvill. *V. I. R.*
 Willielmus de Curceio. 262, 26. 269, 25. 320, 16.
 Petrus de Curci. 1184, 59.
 Johannes Curtenai. 1443, 59.
 Thomas Cusynge. 2121, 28.
 Eadulfus Custe. 1968, &c.
 Eadulfus Cutel. 204, 18.

D.

Nicholaus Dagworth. 2628, 58. 2705, 18.
 Thomas de Dagworth. 2593, 48. 2596, 57. 2602, 42.
 * Johannes Daynell. 2454, 16.
 Manesier de Dayvyle. 964, 57.
 Rogerus Dammartin. 1410, 20.
 Guido de Dammeroy. 2539, 15. 2541, 66.
 * Hugo Danci. 1191, 42.
 Nicolaus Dandelewe. 3539, 15. 2542, 1. 2554, 41. 2558, 62.
 Gychardus Dandelewe. 2480, 28.
 Johannes Dangill. 2629, 9.
 Thomas Daniel. 2546, 49.
 Thomas Daniel. 2200, 5.
 * Johannes Danvey. 963, 61.
 J. Dapifoun. 964, 40.
 Willielmus Darcy. 2581, 61.
 Willielmus Davy. 2144, 18.
 Willielmus David. 1863, 5.
 Goffridus Danndevyle. 963, 35.
 Gocelinus Daundon. 964, 34.
 Radulfus Daungers. 964, 34.
 Dedingtun. 256, 31.
 Deyncourte. 2590, 19. 2619, 32.
 Deyvile. 2541, 24.
 Dene. 1410, 24.

Petrus de
Almarus

Hugo le
Hugo le
Johannes

Johannes

Rogerus
Willielmus
Radulfus de

Oliverus de
Johannes
Rogerus

Johannes
Willielmus

Hugo le
Johannes

Hamo

Nicolaus
Henricus

Baldewinus de
Johannes de
Archibaldus
Archibaldus
Archibaldus
Henricus
Jacobus
Jacobus
Willielmus

Willielmus
Willielmus

Robertus
Simon de
Elfgarus le

Willielmus

Hugo de
Robertus de
Edmundus le

S. Denis. 963, 65.
Denne. V. I. R.
Derling. 904, 21.
* Derfy. 2678, 52.
Desevyle. 964, 57.
Despenser. V. I. R.
Despenser. 2137, 54. V. I. R.
Devenech, vel
Devenesche, vel
Devenisse. V. I. R.
Devereux. V. I. R.
Deverois. 963, 56.
Deverouge. 964, 5.
Deverous. 963, 42.
Dexter. 2737, 5.
Diabolus. V. I. R.
Diceto, 425. vel Dizeto. 2470,
14. V. I. R.
Dygham. 2570, 8.
Dygun. 2295, 6.
Dik, vel
Dyk. 2092, 67.
Dingley. 2627, 37.
Dipre, 2070, 29. vel Yprensis.
1346, 8. 1353, 41.
Dyspenser. 2693, 15.
Dissere. 1946, 19.
Dyveyn. 963, 61.
Doge. 1913, 30. 1917, 43. 1922,
1. 2095, 64.
Doge. 1927, 1.
Doget. 1847, 13.
Dommonn. 963, 52.
Donington. 1039, 60.
Dovera. 696, 23.
Douglas. 2561, 45. 2563, 66.
Douglas. 2564, 30.
Douglas. 2728, 51.
Douglas. 2674, 52.
Douglas. 2552, 5. V. I. R.
Douglas. 2564, 65.
Douglas. 2480, 21. 2513, 59.
2516, 44.
Douglas. 2563, 8.
Douglas. 2564, 19. 2580, 55.
2590, 16. 2611, 34.
Downfrevyle. 963, 36.
Dragans. 964, 48.
Draylond. 2092, 59.
Draython. 2620, 40.
Dret. 1590, 29.
Drnell. 964, 13.
Drulege, vel
Drulegh. V. I. R.
Dudintonia. 1590, 50.
Dufford, vel de Ufford. V. I. R.
Dumbe. 1945, 30.
Dummer. 963, 52.

E.

Rogerus de
Willielmus
Sinericus de
Stephanus de
Willielmus de
Willielmus de

E Bryzgtonne. 2024, 3.
Edindone. V. I. R.
S. Edmundo. 2500, 15.
Edworth. 2134, 42.
Eleya. 1944, 35.
Elham. 1977, 57.

Johannes
Willielmus
Rogerus de

Thomas
Johannes de
Johannes de
Robertus de
J.
Thomas de
Thomas de

Walterus

Johannes

Johannes
Johannes de
Philippus de
Henricus de

Gaufridus
Petrus
Thomas
Thomas

Nicholaus de

Elys. 2121, 26.
Elman. 2705, 18.
Elmesbrigge. 2541, 61. 2547,
64.
Elmham. 2290.
Eltham. V. I. R.
Engan. 2620, 44.
Englois. 1929, 27.
Ensynges. 2144, 18.
Erdington. 2696, 33.
Erpingham. 2743, 27. 2756,
52.
Espec. 244, 12. 256, 24. 259,
27. 320, 15. 344, 10. 346,
49. V. I. R.
Espelon. 2139, 49.
Esseffia. V. Estsexe.
Essex. V. I. R.
Estre. 1944, 32.
Estrebi. 1080, 15.
Estsexe. 139, 67. vel Esseffia.
1380, 29.
Esturmi. 575, 2.
Everard. 2134, 43.
Everard. 1980, 35.
Everard. 2147, 30.
Evyle. 963, 38.
Exton. 2681, 31. 2704, 26.

F.

Adam
Henricus
Radulphus de
Hamo
Stephanus de
Johannes
Robertus de
Bartholomæus de

Robertus de
Willielmus de

* Guillelmus de

Johannes de
* Willielmus de
* Henricus de

Thomas
David
Walterus
Robertus
Ricardus

Robertus
Ranulfus
Stephanus de
Malcolmus
Johannes de
Hugo de

Johannes de

F Aber. 1929, 10.
Faber. 1916, 24.
Faie. 559, 23.
Fayreport. 1932, 49.
Fanketon. 2464, 49.
Fawconer. 2674, 51.
Fekenham. 1970, 58. 1984, 26.
Ferentino. 1896, 6.
Ferers. 964, 31.
Ferers. 262, 35. 315, 13.
Feryby. 2743, 28.
Fernz. 964, 31.
Ferrariis, Comes Albemarle.
2133, 59.
Ferrariis. 2523, 46.
Ferrariis. 2448, 10.
Ferreris. 2560, 42.
S. Fyens. 963, 67.
S. Fylbert. 963, 67.
Fyndone. V. I. R.
Fyth-Roberd. 2591, 7.
Fitz-Gilbert. 2564, 25.
Fitz-Pain. 2566, 19.
Fitz-Rauf. V. I. R.
* Fitz-Water. 2677, 2.
Fiz de lou. 964, 51.
Fiz-owres. 964, 51.
* Fiz-Walter. 2429, 33.
Flambart. 220, 28.
Flare. 2080, 50.
Fleming. 2590, 56.
Florence. 2074, &c.
Floriaco, vel
Florie. V. I. R.
Folburne. 2500, 18.
Folyot. 964, 39.

Eustachius

Eustachius de
Johannes de
Ricardus de

Willielmus
Willielmus

Johannes
David

Robertus de
Rogerus de
Alexander
Bernardus
Jacobus
Simon
Simon
Willielmus de
Willielmus
Hugo
Benedictus de
Rogerus

Willielmus
Girardus de
Henricus ate

Folvyll. 2544, 61. 2592, 28.
Folvyll. 2617, 11.
Folvyll. 2560, 1.
Forneus. 964, 44.
Fornivans 964, 44.
Fort. 1173, 9.
Fossard. 262, 27. 269, 25. 320, 17.
Foster. 2280.
Franklyn. 2294, 62.
Freyn. 964, 39.
Frenbert. 1105, 11.
Fryfby. 2669, 6.
Fryfell. 2564, 4.
Fryfell. 2564, 38.
Fryfell. 2564, 6.
Fryfell. 2480, 20.
Fryfell. 2464, 7.
Fryfleye. 2564, 38.
Frome. 2205, 3.
F. Fulberti. 1789, 54.
Fulsham.
Fulthorp, Justitiarius. 2694, 37. 2706, 13. 2727, 55.
Furbator. 1820, 24.
Furnyvall. 1248, 3. 2131, 47.
Turftall. 2142, 36.

G.

Willielmus de
Benedictus

Gilbertus de
Johannes de
Robertus de
Walterus de
Thomas de
Willielmus
R.
Kobertus
Henricus atte
Robertus atte
Radulphus de
Petrus de

Ranulfus
Henricus

Hugo
Johannes
* Johannes
Walterus
Walterus
Willielmus
Johannes de

Fulco de
Odo de
Johannes
* Gerardus de
Gilbertus de
Ranulfus de
Willielmus de
Robertus
Alanus de

G *Addesby.* 2581, 63.
Gayton. 2526, 46.
Galeway. V. Glewy.
Gant. 198, 66. 269, 49.
Gant. V. I. R.
Gant. 276, 32.
Gant. 262, 24. 320, 14. 337, 30.
Gardewynton. 2147, 55.
Gareyne. 2564, 12.
Garwenton. 2144, 16.
Garwinton. 2295, 11.
Gate. 2205, 45.
Gate. 2205, 45.
Gatewaych. 1998, 55. 2039, 25.
Gaviston. V. I. R.
Geynevyle. 964, 24.
Gernons. 1043, 14. *V. I. R.*
F. Geroldi. 1394, 15.
Gyffard. 964, 24.
Giffard. 1105, 12.
Giffard. 2450, 55.
Gyffard. 2499, 40. 2524, 19.
Giffard. V. I. R.
Gyffard. 2500, 22.
Gyffard. V. I. R.
Gyffard le Rych. 2539, 11. 2541, 61. 2547, 63.
Gilerval. 1276, 54.
Gines. 1191, 42.
Gyngelot. 1928, 60.
Glanvill. 1158, 12.
Glanvilla. V. I. R.
Glanvilla. V. I. R.
Glanvilla. 1503, 42 & 61.
Glasconbury. 2295, 4.
Glewy. 2431, 60. vel *Galeway.* 967, 29.

Walterus de
Willielmus
Laurentius
Johannes

Bertramus

Radulfus de

Hugo de

Gaufridus de
Johannes de

Johannes de
* Patricius de
Patrik de

Alexander de
Johannes de
Thomas
Walterus
Willielmus de
Jacobus
Johannes
* Hugo

* Otho de

Alanus
Nicolaus
* Reginaldus de
Ricardus

Henricus

Willielmus de
* Hugo de

Johannes de
Johannes de

Johannes
Edwardus
* Otes de
Robertus
Johannes
* Hugo
Hugo de

* Johannes

Glocestria. 2006, 22.
Godwyne. 2121, 20. 2284.
Goleston. 2294, 66.
Gelofre. 2698, 6. 2705, 19.
Gomer. 963, 67.
Gordon, vel Gurdon. V. I. R.
Gorges. 963, 67.
Gorges. 2499, 54.
Gornay. 965, 14.
Gornai, vel Gurnay. 569, 6. 1206, 24.
Gorram. 503, 59.
Gracii. 2073, 45. vel *Tracy.* 2080, 5.
Graham. 2563, 59.
Graham. 2480, 40.
Grahamseneth. 2564, 8.
Gray. 964, 35.
Gray. 2564, 40.
Grai. 707, 43.
Gray. 2743, 28. 2756, 53.
Gray. V. I. R.
Grai. 2033, 41.
Granegranch. 2564, 14.
Grant. 2564, 9.
Grantmenyl. 2346, 30. *V. Gren-*
te Maisnilo.
Grantfono. 2438, 32. *V. Gron-*
sonn.
Graungers. 964, 35.
Graunt. 2564, 15.
Grey. 2543, 44.
Grey. 2510, 49. 2534, 20.
Grey de Codonoure. 2543, 43.
Greyle. 965, 6.
Grene, Justitiarius. 2068, 28. 2620, 24. 2628, 53.
Grenesfeld. V. I. R.
Grente Maisnilo. 489, 38. *V.*
Grantmenyl.
Gretting. 2500, 16.
Grettone. 2564, 26.
Grevyle. 965, 11.
Griel. 2068, 35.
Grym. 1064, 1.
Gronson. 1940, 10. *V. Grantfono.*
Grosseteste. V. I. R.
Grove. 2034, 32. 2052, 55. 2280.
Gubyon. 2448, 17.
Gundevilla. 1394, 14. vel
Gundevillis. 537, 64. 555, 3.
Gurdon. V. Gordon.
Gurdon. 2561, 35.
Gurnay. V. Gornay.

H.

* Radulfus de

Willielmus de
David de la
Johannes de la
Willielmus de la
Johannes
Johannes
Stephanus de
Eustachius de

H *Aia.* 574, 27. 575, 64. 578, 19.
Haia. 1105, 13.
Haye. 2590, 66.
Haye. 2437, 54.
Haye. 2591, 3.
Haylsam. 2296, 2.
Haytfelde. 2199, 4.
Hakendon. V. I. R.
Hakinton. 1946, 45.

Willielmus

Index Cognominum.

Willielmus *Halden, Justitiarius. 2141, 25.*
 Willielmus de *Haleberghe. 1952, 39.*
 Edwardus *Hales. 2296, 5.*
 Johannes *Hales. 2156, 53.*
 Willielmus de *Halyburton. 2591, 9.*
 Robertus de *Halys, Thesaurarius Regis. 2634, 43.*

 Johannes ate *Halke. 2092, 57.*
 Hugo *Halle. 2152, 50.*
 Galfridus *Halselin. 262, 36.*
 I. de *Hammyngherst. 2071, 66.*
 Reginaldus *F. Hamonis. 997, 13.*
 Radulfus de *Hanterne. 1174, 13.*
 Thomas *Haplys. 2296, 4.*
 Christinus de *Harde. 2564, 50.*
 Johannes de *Hardeshill. 2584, 3.*

 Ludovicus de *Harecourt. 964, 28.*
 Robertus de *Harecourt. 2605, 21. 2622, 56.*
 Johannes de *Harecourt. 699, 63.*
 Haroldus *Harefeld. 2092, 53.*
 Philippus de *Harefoot. V. I. R.*
 Andreas de *Haryngton. 2533, 42.*

 * Henricus de *Harkerley, vel*
 * Henricus de *Harle. V. I. R.*

 Johannes de *Hastyng. 963, 53.*
 Johannes de *Hastyng. V. I. R.*
 Laurentius de *Hastyng. 967, 44. 2437, 60.*
 Ricardus de *2446, 47.*
 Robertus de *Hastyng. 967, 45.*
 * Hugo *Hastyng. 2138, 59.*
 Laurentius *Hastyng. 2138, 58.*
 Rogerus le *Hastinges. 1386, 23.*

 * Gilbertus *Hastinges. V. I. R.*
 * Nicolaus de *Hastings. 2586, 44.*

 Willielmus *Haubark. 2617, 12.*
 Willielmus *Haule. 1191, 14.*
 Johannes de *Hauusard. 964, 28.*
 * Thomas de *Hauusard. 2454, 23.*
 Ricardus de *Haurestham. 2448, 23.*
 Stephanus *Hauustlaying. 965, 15.*
 Nicolaus *Hauteyn. 963, 60.*
 Hamo de *Hautevyle. 963, 60.*
 Patonus *Hawkherst. 2296, 1.*
 Robertus de *F. Helt. 1410, 22.*
 Willielmus *Henand. 2544, 31.*
 Willielmus le *Henstelee. 2454, 3.*
 Robertus de *Heo. 2147, 32.*
 Galfridus de *Herdingus. V. I. R.*

 Willielmus de *Herford. V. I. R.*
 Thomas *Herham. 1933, 15.*
 Hasculfus de *Heryng. 2591, 10.*

 Reginaldus de *Herle. 2617, 10.*
 Thomas de *Herle Justitiarius. 2140, 13.*

 Philippus de *Hert. 1590, 35.*
 Johannes de *Hertford. 2136, 31.*

 Willielmus de *Hertilpol. 2022, 31. vel*
 Thomas *Hertpol. 2019, 37.*
 Hasculfus de *Heton. 2525, 63.*

 Reginaldus de *Hicham. 2121, 16.*
 Thomas de *S. Hilario. 550, 24. 574, 27.*

 Philippus de *Hyldebrond. 964, 60.*
 Johannes de *Hylton. 2661, 49.*

 Willielmus de *Hyngylby, Justitiarius. 2624, 55.*
 Thomas de *Hynkbrigge. 1962, 7.*
 Philippus de *Hynkeley. 2669, 6.*
 Johannes de *Hynoy. 964, 59.*

Rogerus de *Hirham, Baro Scaccarii. 2006, 21.*
 Johannes de *Hoghton. 2088, 9.*
 Johannes de *Holande. V. I. R.*
 * Robertus de *Holande. V. I. R.*
 * Thomas de *Holande. 2586, 16. 2626, 23.*
 Willielmus de *Holand. 2533, 41.*
 Thurebrandus *Hold. 204, 17.*
 David *Holiford. 271, 1.*
 Willielmus *Holyngborne. 2294, 63.*
 Johannes *Holyon. 964, 60.*
 Robertus de *Holt, Justitiarius. 2694, 37.*
 Nicolaus de *2706, 15. 2727, 54.*
 Edmundus *Honyton. 2091, 67.*
 Nicolaus *Hopelonde. 1898, 64.*
 Willielmus *Horn. 2147, 32.*
 Radulfus de *Horn. 2143, 35.*
 Willielmus de *Horn, Justitiarius. 2141, 25.*
 Rogerus de *Horsemund. 2295, 2.*

 Ricardus de *Hospitali. 1410, 23.*
 Ricardus *Hotthom. 2505, 56.*
 Willielmus de *Houdeyn. 2470, 13.*
 Thomas *Huldbynse. 964, 53.*
 Henricus de *Humaz. 533, 30. 1039, 65.*
 Petrus de *Humer. 1105, 54.*

 Baldewinus de la *Humer. 699, 59. 1158, 8.*
 Huse. 2622, 58.
 Husee. 965, 16.

I.

J. *Jacob. 2060, 12.*
 Thomas *S. Jay. 965, 5.*
 Thomas *Icham. 2196, 13.*
 Willielmus *S. Jean. 965, 5.*
 Ricardus de *Ilston. 2151, 54.*
 Willielmus de *Inge, Justitiarius. 2025, 3.*
 Philippus de *Inghenenne. 1998, 51.*
 * Johannes de *Insula. 1092, 12.*
 Eustachius *Inteberge. 2278.*
 * Johannes *S. Johanne. 2497, 61. 2509, 52.*
 Paganus *2543, 44.*
 Johannes de *F. Johannis. 261, 36. 319, 26.*
 J. *F. Johannis. 2446, 46. 2449, 45.*

 Willielmus de *F. Johannis. 313, 18. 358, 61.*
 Johannes de *Joye. 2581, 45.*
 J. *Isaac. 2144, 19.*

K.

Willielmus de *Kahames. 1354, 6.*
 Johannes de *Kardyf. 1827, 44.*
 Johannes *Kemel. 2080, 51.*
 Willielmus de *Kemyston. 2590, 55.*
 Thomas *Kempe. 2023, 63. 2139, 35.*
 Willielmus de *Kenington. V. I. R.*
 Edwardus de *Keth. 2564, 56. 2590, 67.*
 Robertus de *Keth. 2564, 56.*
 Willielmus

Willielmus *Keth.* 2564, 64.
 Willielmus de *Killesby.* 1732, 5.
 Robertus *Kilmarby. V. I. R.*
 * Philippus de *Kima.* 1126, 7. 1162, 40.
 Walterus de *Kyme.* 1191, 37.
 Bartholomæus de *Kyngestonde.* 2092, 66.
 J. de *Kyngestonde.* 2092, 61.
 Ricardus de *Kyngestonde.* 2092, 65.
 Walterius de *Kyngestonde.* 2092, 60.
 Adam de *Kyngefnoth.* 1915, 43.
 Kynygham. 2651, 7.
 Johannes de *Kynwelle. V. I. R.*
 Johannes *Kyrkeby.* 1942, 61.
 Walterus de *Kyrkeby.* 2564, 48.
 Reginaldus *Kyrkepatrik.* 2591, 9.
 Rogerus de *Kyrkepatrik.* 2564, 2.
 Johannes de *Kyrketon.* 2563, 65.
 Knevyle. 964, 64.
 Henricus *Knighton, vel*
 Knitthon. V. I. R.
 Robertus *Knollys.* 2637, 30. *V. Cnolles.*
 Henricus de *Kok.* 1943, 11.
 Henricus de *Kokeryng.* 1943, 10.
 R. *Koter.* 2071, 66.

L.

Stephanus de **L** *Aburkin.* 2577, 58.
 Hugo de **L** *Lacio, vel Lacy.* 626, 48.
 1127, 64. 2420, 60.
 Rogerus de *Lacio.* 489, 41. 984, 60.
 Walterus de *Lacio.* 208, 51. 486, 59.
 Lacy. 965, 2. *V. Lacio, &*
 Lescio.
 Johannes de *Lacy.* 1938, 34.
 * Robertus de *Lacy.* 1158, 6.
 Rogerus de *Lacy.* 1248, 3.
 Johannes de *Laiburne.* 1191, 38. *V. Leyburne*
 * Rogerus de *Layburne.* 2447, 13. 2448, 48.
 2500, 15.
 Ricardus *Layton.* 2296, 8.
 Johannes *Lancaster.* 2723, 6.
 Johannes *Lande.* 2637, 24.
 Willielmus de *Land.* 2564, 43.
 Johannes *Langdon.* 2294, 56.
 Radulfus de *Langesford.* 506, 57.
 Robertus *Langham.* 2709, 10.
 Johannes *Langport.* 2295, 7.
 Johannes de *Langtofte.* 2080, 48.
 Simon de *Langton, vel Langdon.*
 Stephanus de *Langton.*
 Willielmus de *Langton.*
 Simon *Lanham.*
 Dionisius *Lapham.* 2743, 29.
 Johannes *Larence.* 2616, 62.
 Laurentius *Larence.* 2616, 63.
 Alexander *Larneys.* 2564, 31.
 Thomas *Latymer.* 2661, 47.
 Willielmus *Latymere.* 2497, 64.
 Johannes atte *Lee.* 2132, 44.
 Willielmus de *Lee.* 2533, 37.
 Johannes *Leg.* 2633, 19.
 S. Leger. 964, 6.
 Willielmus de *Leyborne.* 1923, 64. *V. Laiburne.*
 Juliana de *Leybourne. V. I. R.*
 Petrus de *Leicestre, Baro Scaccarii.* 1962,
 13.

Ilbertus de *Lescio.* 262, 28. 309, 31. 315, 15.
 320, 15. *vel de Laci.* 337, 34.
 Robertus de *Lescio.* 262, 29. 309, 31.
 Petrus ate *Lese.* 2093, 3.
 Willielmus *Leverich.* 1929, 23.
 Johannes de *Lewes.* 1952, 40.
 Ricardus de *Lexeby.* 1191, 33.
 Henricus de *Lexinton. V. I. R.*
 Guido de *Lezinan.* 2134, 39.
 Simon de *S. Licio. V. I. R.*
 Lucia *Lile, alias Sclokekaie.* 2092, 56.
 Thomas de *Lyle. V. I. R.*
 Warinus de *Lyle.* 2539, 16. 2547, 58.
 Johannes de *Lymesbeye.* 2591, 1.
 Henricus *Lincolle.* 2147, 31.
 J. *Lincol.* 2057, 35.
 Johannes *Lincoln.* 2705, 25.
 Willielmus de *Lindeseye.* 1105, 9.
 * Willielmus de *Lindesey.* 2464, 32.
 David de *Lyndeshey.* 2564, 20.
 Alexander *Lyndesleye.* 2564, 39.
 Johannes de *Lyndesleye.* 2564, 37.
 Willielmus de *Lyndesfede.* 2034, 34.
 Willielmus de *Lyngiston.* 2564, 36.
 Willielmus de *Lynliscou.* 2564, 1.
 Jacobus de *Lynsey.* 2728, 66.
 Ricardus *Lyones.* 2636, 27.
 Elffinus *Lippe. V. I. R.*
 Loges. 964, 61.
 Goffridus de *S. Loith,* 2074, 17. *vel S. Loth.*
 2129, 28.
 Johannes de *Lokton.* 2694, 39. 2706, 16.
 2727, 56.
 Rogerus de *Londonia. V. I. R.*
 Willielmus cum *Longa barba. V. I. R.*
 Willielmus *Longa-spata. V. I. R.*
 Willielmus de *Longa villa. V. I. R.*
 Longespay. 965, 18.
 Longevyle. 965, 18.
 Willielmus *Longhmaban.* 2563, 3.
 Willielmus de *Longo campo. V. I. R.*
 Adam de *Lonn.* 1191, 28.
 Johannes *Lord.* 2092, 63.
 Robertus *Lord.* 2092, 63.
 Eustachius de *Loreyne.* 2566, 38.
 Willielmus Her- *Lofenga. V. I. R.*
 bertus *Lofwine.* 1784, 19.
 S. Loth. V. S. Loith.
 Lou. 964, 12.
 S. Lou. 964, 61.
 Loveyn. 965, 9.
 Lovell. 964, 12.
 * Johannes *Lovell.* 2697, 38. 2705, 38.
 Lucy. 965, 9.
 Almericus de *Lucy.* 1927, 15. 2073, 44.
 Antonius *Lucy.* 2563, 2.
 * Galfridus de *Lucy.* 2446, 47.
 Godefridus de *Lucy.* 648, 14. *Hic forsan est*
 qui vocatur
 G. de *Lucy.* 1931, 18.
 Reginaldus de *Lucy.* 1093, 50. 1158, 7.
 * Ricardus de *Luci. vel Luccio. V. I. R.*
 Godefridus de *Ludham. V. I. R.*
 Matildis de *Lukedale.* 1879, 9.
 Robertus de *Lund.* 1085, 33.
 Ricardus *Lundy.* 2516, 11. 2517, 47.
 Ricardus de *Luvetor.* 274, 29.

M.

- Galfridus de **M** *Aap. V. Map.*
Magna villa, vel Mandavilla. 273, 15. 508, 32. 1033, 2.
 Willielmus de *Magna villa. 632, 20. V. I. R.*
 Willielmus *Maydestone. 2121, 26.*
Maydut. V. Manduth.
 Reginaldus de *Maigni. 1191, 42.*
Maynard. 913, 39.
 Robertus *Maldnit. 242, 55.*
 Ricardus *Malebise. 1230, 34.*
Malebouch. 963, 49.
 Johannes *Malemayn. 2022, 35.*
Malemeyn. 963, 49.
Malerbe. 964, 49.
Malet. 964, 19.
 Willielmus *Malet. 198, 64. 1004, 5.*
 Johannes *Maletret. 2677, 47.*
Malevyle. 964, 19.
 Robertus de *Mallyng. V. I. R.*
 Willielmus *Malmesburiensis. V. I. R.*
 Edmundus de *Malo lacu. 2137, 55.*
 * Petrus de *Malo lacu. V. I. R.*
 Radulfus de *Malo leone. 1248, 2.*
 Anketillus *Malore. 1093, 23.*
S. Malou. 964, 62.
Malvesyn. 963, 62.
Malure. 963, 62.
 Thomas *Mancell. 2044, 29.*
Mandavill. V. Magna villa, & Mandevyle.
 Thomas *Manduth, 2541, 28. vel Maydut. 2547, 59.*
 Willielmus *Mangott. 1134, 49. 1442, 59.*
 Johannes *Mankael. 2051, 4.*
 Johannes de *Manlay. 2508, 14.*
 Robertus de *Manlay. 2508, 13.*
 * Henricus de *Manle. 2429, 20.*
 * Thomas *Mannsel. 2448, 17.*
 Robertus *Mansel. 2716, 63.*
 Robertus *Mantalent. 2590, 62.*
 * Johannes *Mantravers. 964, 30.*
Mantravers. 2551, 34. 2566, 18. 2586, 45.
 Walterus *Map, vel Maap. V. I. R.*
 Willielmus de *Marchia. V. I. R.*
 Rogerus de *Marci. 1810, 47.*
Mare. 964, 30.
 Willielmus *Mareschallus. 659, 13 & 28.*
 Albericus de *Marines. 663, 21. 664, 19.*
Maris. 963, 46.
 Ricardus de *Marisco. V. I. R.*
 R. *Marisco. 1942, 61.*
 Johannes *Markhā, Justitiarius. 2743, 26.*
 * Johannes de *Marmyon. 2676, 66.*
 Robertus *Marmion. 1033, 16. 1360, 42.*
 * Philippus *Marmionn. 2447, 13.*
Marmyoun. 963, 46.
 David de *Marre. 2564, 50.*
 Willielmus *Martell. 315, 11. 1032, 45.*
1039, 64. 1359, 8.
 Gaufridus *Martellus. 464, 9. V. I. R.*
 Gaufridus *Martellus. V. I. R.*
 Willielmus *S. Martin. 964, 5.*
F. Martini. 1410, 23.

- R. de *S. Martino. 2071, 67.*
 Radulfus de *S. Martino. 1513, 38.*
 J. *Mafonn. 2039, 26.*
 T. *Mafon. 2088, 6.*
 Ricardus de *Maton. 303, 14.*
Maubank. 964, 62.
Mandut. 964, 49.
 * Willielmus de *Maundeble. 2454, 4.*
Maundevoyle. 963, 35. V. Mandavill.
 Walterus de *Mawnee. 2573, 61. 2582, 37.*
2621, 7.
 Ricardus *Medeforde. 2705, 27.*
 Johannes le *Meyster. 2019, 41.*
 Patricius de *Meldrome. 2564, 11.*
 Robertus de *Meleduno. V. I. R.*
 Petrus de *Melidis. 1831, 36.*
 Willielmus de *Melk sop. 2205, 49.*
 Robertus *Mellent. V. I. R.*
 Thomas *Mellere. 2156, 54.*
 Willielmus de *Melton. V. I. R.*
 Rogerus de *Memires. 1789, 19.*
 Willielmus *Meneter. 2012, 2. 2278.*
 Simon *Mephram. V. I. R.*
 Wulfinus *Mercere. 1816, 8.*
 Johannes de *Meryngham. 2136, 31.*
 Ranulfus de *Merlai. 265, 19. 307, 47. 316, 51.*
Merle. 965, 13.
 Willielmus de *Merlon, vel Merlan. 697, 7.*
1207, 35, 1273, 53.
 Ranulfus de *Meschenes. V. I. R.*
 Johannes *Michel. 2080, 55.*
 Galfridus de *Middelstone. 1847, 14.*
 Willielmus de *Middleton. 2034, 65.*
 Gilbertus de *Mydelton. 2535, 9.*
 Johannes de *Mydelton. 2535, 15.*
 Petrus de *Mildestede. 1979, 61.*
 Philippus de *Mildron. 2590, 61.*
 Jack *Mylner. 2637, 40.*
 Willielmus *Milton. 2294, 61.*
 Alexander de *Miners. 2564, 54.*
 Robertus de *Myners. 2564, 64.*
 Petrus *Minnot. 1212, 66.*
 Willielmus de *Merfeld. 2076, 36.*
 Johannes de *Modewyle. 2500, 18.*
Mohant. 965, 8.
 Willielmus de *Moy. 1191, 41.*
 Adam *Moygrave. 2591, 7.*
 Johannes *Moleynes. 2586, 45.*
Moleron. 964, 55.
 Thomas *Molineux. 2702, 23. 2703, 47.*
Molyns. 964, 54.
 Hugo de *Monford. 1777, 10. V. Mounford*
Monne. 2705, 41.
 Robertus de *Monsele. 2023, 38.*
Montagu. 964, 43.
 Willielmus *Montagu. V. I. R.*
 Adam de *Monte alto. 2453, 55.*
 Guido de *Monte forti. 2449, 41. 2455, 62. V. Monford.*
 * Henricus de *Monte forti. 2449, 40. 2451, 41. 2453, 58. 2454, 1.*
 Henricus de *Monte forti. 2539, 13. 2541, 63. 2547, 65.*
 * Petrus de *Monte forti. 2437, 48. 2447, 45. 2448, 11.*

Simon

Simon de *Monte forti. V. I. R.*
 Rogerus de *Monte-Gomerico. 2359, 15.*
 Hervæus de *Monte Mauricii. 1419, 67.*
 Mattheus de *Monte Moretino. 1276, 53.*
 * Willielmus de *Montensi. 2449, 46.*
 Péurts de *Monte Rabel. 1134, 49. 1442, 59.*
 Simon *Montfort junior. 2437, 65. 2447, 19.*
Mooun. 963, 43.
 S. *Mor. 964, 6.*
 Willielmus *Moresth. 2564, 25.*
 Willielmus *Moresth. 2564, 27.*
Morevyle. 963, 39. V. Morvill.
 Hugo de *Morevilla. 555, 21. 1064, 22. 1414, 52.*
 Hugo de *Morewic. 1459, 46. V. Morwic.*
 Henricus *Morkoc. 1929, 24.*
 Robertus de *Morle, vel Morleya. 2569, 35. 2573, 15. 2574, 1. 2624, 12.*
 Johannes de la *Morre. 2591, 4.*
 Mauritius de *Morref. 2590, 65.*
 Thomas de *Morreus. 2621, 48.*
 Rogerus de *Mortemer. 2564, 43.*
Morten. 963, 63.
Mortimer. 963, 63.
 Edmundus *Mortimer. 2556, 13.*
 Galfridus *Mortimer. 2556, 12.*
 Thomas *Mortimer. 2703, 48.*
 Willielmus de *Mortymmer. 1092, 11. 1105, 14.*
 Brachius de *Mortuo mari. 1248, 1.*
 Hugo de *Mortuo mari. V. I. R.*
 Hugo de *Mortuo mari. 1917, 42. 2095, 7 & 47 & 63.*
 Radulfus de *Mortuo mari. 489, 41. 984, 62.*
 * Rogerus de *Mortuo mari. 2498, 39. 2539, 8. V. I. R.*
 Ricardus de *Morvill. 1091, 19. V. Morevyle.*
 Johannes de *Mormic. 1191, 15. V. Morewic.*
Moubray. 965, 13. V. Mowbray, & Mulbrai.
 Alexander *Moubray. 2566, 36.*
 Galfridus *Moubray. 2566, 36.*
 * Nigillus de *Moubray. 1191, 60. 1158, 6.*
 Philippus de *Moubray. 2534, 31. 2566, 30.*
 Willielmus *Moubray. 2590, 58.*
 Willielmus *Moubray. 2591, 8.*
 Walterus de *Moun. 2581, 9.*
Mounfyche. 964, 23.
Mounford. 964, 43.
Mouns. 964, 67.
Mountabours. 964, 14.
Mountayn. 964, 23.
Mountchampe. 964, 67.
Mountchensy. 965, 8.
 Johannes de *Mountford. 2533, 46. V. Monte forti.*
Mountforell. 964, 14.
 Radulfus de *Moutermmer. V. I. R.*
 * Johannes de *Mowbray. 2539, 10. 2541, 23.*
 Johannes *Mowbray. 2562, 36.*
 Johannes de *Mowbray, Justitiarius. 2624, 54.*
 * Rogerus de *Mulbrai. 262, 25. 269, 24. 320, 15. 588, 36. 1126, 6. V. I. R.*

Robertus de *Mulbreio. 52, 18. 489, 34.*
 Rogerus de *Mulfay. 1092, 17.*
 Robertus de *Mundavilla. 274, 20.*
 Hugo de *Munfort. 504, 19. V. Monte forti.*
 Robertus de *Mountford, vel de Monte forti. 535, 25. 570, 23.*
 Gifardus de *Muntfort. 312, 4.*
 Henricus *Murdac. V. I. R.*
 Hugo *Murdac. 1239, 26.*
Musard. 964, 29.
 Thomas de *Muscamp. 1085, 32.*
Musegrave. 964, 29.

N.

W. *N Aples. 2012, 6.*
 Thomas de *Narbet. 964, 21.*
 Alexander *Natindon. 2040, 49. 2044, &c.*
 Hugo de *Nebors. 964, 58.*
 * Jollanus de *Nequam. 814, 65.*
 * Willielmus de *Nervyle. 964, 21.*
 Thomas de *Nevyle. 964, 58.*
 Willielmus de *Nevilla. 1248, 4.*
 Henricus de *Nevill. 1158, 10.*
 Henricus de *Nevill. 1158, 10.*
 * Adam de *Newenham. 2076, 39.*
 * Robertus de *Newenham. 2076, 42.*
 Cicilia *Newenton. 2035, 6.*
 Willielmus *Newerk. V. I. R.*
Newmerche. 2448, 13.
Newton. 2448, 19.
Niele. 2092, 54.
 Adam de *F. Nigelli. 1191, 57. 1410, 21. 1516, 56.*
 Rogerus de *Nytson. 2591, 1.*
 Rogerus de *Nonant. V. Nunant.*
 Rogerus de *Nordwod. 1917, 62. 1933, 37.*
 Rogerus *Noreis. V. I. R.*
 Willielmus de *Norhalla. V. I. R.*
 Hugo *Norman. 1888, 1.*
 Michael de *Nortborg. 2606, 59.*
 Henricus de *Norwod. 1998, 53.*
 Radulfus *Nouchampe. 965, 1.*
 Alanus de *Nonellus. V. I. R.*
 Bernardus de *Novilla. 539, 63. 548, 55.*
 Hugo de *Novo mercato. 489, 40. 984, 60.*
Nowers. 965, 1.
Neunant, vel Nonant, V. I. R.

O.

Johannes *O Eforde V. I. R.*
 Ogerius *F. Ogeri. 1590, 49.*
 Hugo de *Oiri. 1191, 41.*
 Johannes *Oldcastell. V. I. R.*
 Walterus *Olifard. 1105, 8.*
 Robertus de *Olli. 315, 10. 1354, 61.*
 Edmundus de *Olvestre. 2584, 49.*
 Johannes de *S. Omer. 963, 66.*
 Willielmus *Orgaile. 2581, 50.*
 Willielmus *Ornesby, Justitiarius. 2513, 51.*
 Willielmus *F. Osberni, vel Osberti. 479, 39. V. I. R.*
 Willielmus *F. Osberti. 1175, 64.*
 Willielmus *F. Osberti. 691, 10. V. I. R.*

Johannes de Osprenge. 1945, 50.
 Willielmus de Ounfravyle. 963, 36.
 Johannes Ome. 489, 37. V. Auco.
 Ricardus Oxeneford. 537, 62. 1402, 8.
 Oxindenæ. V. I. R.

P.

Gervasius **P** Aganel, vel Paynel. 588, 34.
 1085, 34. 1158, 8.
 Payn de Tybtoft. 2533, 47.
 Paynell. 964, 8.
 Painellus. 1350, 37.
 Painel. 269, 58. 271, 33.
 Paynel. 2288.
 Pakeman, 2617, 11.
 Palmer. 2288.
 Panely. 965, 7.
 Parcell. V. Purcellis.
 Parmentarius. 1820, 30.
 Passele, Justitiarius. 2205, 44.
 Pathe. 2139, 34.
 Patishul. 1843, 26.
 Patricius. 570, 23. 574, 17.
 Paulym. 1979, 26.
 Peccator vel Peche. V. I. R.
 Peccham. 2461, 47.
 Pecche. 2661, 48.
 Pecham. V. I. R.
 Pecham. 2008, 45.
 Pecham. 2152, 50.
 Pecham. V. I. R.
 Peche. 243, 7.
 Pecok. 2020, 53.
 Peyns. 965, 19.
 Peyvere. 964, 9.
 Penbry. 964, 38.
 Penecestre. 1927, 33. 1933, 36.
 1934, 53. 1938, 33. 1940,
 10. 1941, 39.
 Penrel. 1789, 38.
 Pentecoste. 187, 11. 944, 40.
 S. Per. 964, 7.
 Perceio. 244, 11. 342, 47.
 Perceio. 244, 16.
 Percy. 965, 2.
 Percy. 2044, 59.
 Percy. 2288. 2678, 33. V. I. R.
 Percy. 2447, 15. 2480, 29.
 2515, 50. 2524, 19. 2530, 36.
 Percy. 2676, 67.
 Perci. 262, 26. 320, 16.
 Pertico. 1107, 14.
 F. Petri. V. I. R.
 Peverell. 964, 9.
 Peverell. 220, 22. 262, 35. 269,
 26 & 56. 315, 13. V. I. R.
 Philipote. 1637, 23.
 F. Philippi. 1191, 57.
 Pycard. 1979, 39.
 Pycard. 2051, 67. 2053, 3.
 Piste de Romen. 1926, 58.
 Pigot. 1191, 36.
 Pylholte. 2144, 18.
 Pillius. 1497, 65.
 Pilnesdon. 2449, 52.
 Pymkeny. 1191, 28.

Radulfus
 Willielmus
 Willielmus
 Simon
 Thomas

Philippus
 Edmundus de
 Valentinus ate
 Simon de
 Willielmus
 Robertus
 Robertus
 Ricardus de
 Johannes
 Johannes
 Johannes
 Johannes
 Michael

Willielmus

Stephanus de

Willielmus
 Osbernus

Alanus de
 Harnoldus de

* Henricus de
 * Henricus
 * Henricus de

* Thomas de
 Willielmus de
 Galfridus de
 Gaufridus

Willielmus

Johannes
 * Willielmus
 Thomas
 Walterus
 Hamo
 Henricus
 J.

* Thomas de
 Willielmus de

Gilbertus de
 Gilbertus
 Jacobus de

Rogerus de
 Gaufridus
 Robertus de
 Eimerus de
 Ricardus de
 Johannes de
 Johannes de
 Michael de
 * Rogerus de
 Willielmus de

Thomas
 Elyerdus

* Michael de
 Ricardus de
 Rogerus de
 Petrus de
 Ricardus de
 Willielmus
 Johannes
 Hugo de

Johannes de
 Willielmus

Thomas

* Grimbaldus de

Robertus le
 Eimerus de
 Johannes de
 Willielmus de
 Tovius
 Gerardus

Alexander
 Thomas

Robertus
 Jocelinus de la
 Johannes
 Willielmus de
 Johannes
 Hugo de

Bucardus de

Henricus de

Johannes
 Willielmus

Seirus de

Pynkeny. 965, 7.
 Pinkeny. 1410, 21.
 Pinsac. V. Pufar.
 Pypard. 964, 27.
 Pipard. 1191, 65. 1575, 37.
 Pype. 2618, 24.
 Pypotte. 964, 38.
 Pryton. 964, 27.
 Planes. 664, 38.
 Plantegenest. V. I. R.
 Plesinton. 2178, 33.
 Plontplanttoit. 2581, 44.
 Podeo. 1917, 35.
 Pole. 2685, 9.
 Pole. 2702, 8.
 Pole. V. I. R.
 Pole. 1191, 29.
 Pole. 2573, 58.
 Pomeray. 965, 17.
 Poncy. V. Poucy.
 Poncyn. 2278.
 Porrere. 1816, 11.
 * Ponynge. 2677, 3. 2705, 41.
 Ponynge. 2081, 5.
 Ponte. 2073, 22.
 Ponte Episcopi. 1362, 64.
 Ponte fracto. V. I. R.
 Ponte fracto. 1917, 62.
 Pontesbury. 2034, 32.
 Pontoyse. V. I. R.
 Port. 2074, 18. vel Pott. 2129,
 39.
 Port. 1039, 66.
 Postard. 664, 56.
 Pott. V. Port.
 Poucy, vel Poncy, vel Poncyn.
 V. I. R.
 Pouchardon. 965, 17.
 Pountevolt. 2448, 20.
 Pountlarge. 965, 19.
 Power. 1128, 15.
 Pownte. 2581, 42.
 Pratellis. 2131, 48.
 Prendresoit. 2564, 54.
 Prudan. 181, 48.
 Pucella, vel
 Puella, vel Pulcella. V. I. R.
 Puintel. 663, 21. 664, 19.
 Pukel. 1929, 15.
 Pulcella. V. Puella.
 Pullanus. 275, 49.
 Pumeray. 1128, 7.
 Pund. 2024, 3.
 Purcellis, vel de Parcell. V. I. R.
 Purney. V. I. R.
 Pufat, vel Pinsac, vel Puthea-
 censis. V. I. R.
 Puteaco. 1161, 36. 1163, 6.
 1169, 12 & 56.
 Puteaco. 1158, 11.

Q.

Johannes
 Willielmus

Seirus de

Ueinte. 2076, 35.
 Queinte. 2076, 34.
 Quincy. 965, 3.
 Quinci. V. I. R.

Index Cognominum.

Robertus	<i>Quinci. V. I. R.</i> <i>S. Quinteyn. 964,5.</i>	Petrus de	<i>Ros. 1728,27.</i>
	<i>R.</i>	Ricardus de	<i>Ros. 1942,65.</i>
Radulfus de	R <i>Adecllyffe. 2702,40.</i>	Robertus de	<i>Ros. 2452,18. 2478,62. 2480,5.</i>
Baldewinus de	<i>Radyngton, 2678,46. vel Radynthon. 2676,31.</i>	Walterus de	<i>Ros. 1191,38.</i>
Drago	<i>F. Radulfi. 1191,56.</i>	Willielmus de	<i>Ros. 536,16. 1384,44.</i>
Geroldus	<i>F. Radulfi. 1410,21.</i>	Willielmus de	<i>Ros. 2478,65.</i>
Willielmus de	<i>Rameseye. 2590,55.</i>	Radulfus de	<i>Rosemadek. 2581,44.</i>
Willielmus de	<i>Rameseye. 2591,6.</i>	Thomas	<i>Rosselyne. 2544,28. 2554,42 & 65. 2558,62.</i>
Alexander de	<i>Rameseye. 2564,63.</i>	Willielmus de	<i>Rouceby. V. Ronsby.</i>
Goffelinus	<i>F. Ranfray. 1230,40.</i>	* Rogerus de	<i>Roule. 2454,6.</i>
Rogerus	<i>F. Ranfray, 1230,36. vel Reinfri, 1459,46. vel Reinfri. 1864,17.</i>	Willielmus	<i>Rufus. V. I. R.</i>
		Willielmus	<i>Rufus. 1459,48.</i>
Fulco	<i>Rechin. 474,23. V. I. R.</i>	Eadulfus	<i>Rus. 204,24.</i>
Willielmus	<i>Reculver. 2056,42.</i>	Alanus de	<i>Rusci. 1276,54.</i>
Johannes le	<i>Rede. 1928,56.</i>	Walterus	<i>Russell. 2280.</i>
Baldewinus de	<i>Redvers, vel Riveers. 259,656,15. V. I. R. Hic forsan est qui vocatur B. de Ripariis. 1931,19.</i>	Henricus	<i>Russi. 1921,60.</i>
			S.
Ricardus de	<i>Redvers. 230,66.</i>	Robertus de	S <i>Abloil. 1173,8. 1177,24.</i>
Johannes de	<i>Reygate. 1930,28. 1932,45.</i>	Nigellus de	<i>Sacheville. 555,11.</i>
Osbertus	<i>F. Reimberti. 1847,14.</i>		<i>Say. 964,24.</i>
Ricardus	<i>F. Reineri. 664,38.</i>	G. de	<i>Sai. 699,62.</i>
	<i>F. Reinfrei, vel Reinfri. V. Ranfray.</i>	Gilbertus de	<i>Saye. 2564,49.</i>
Walterus	<i>Reinold. V. I. R.</i>	Willielmus de	<i>Say. 2451,27.</i>
Johannes	<i>Renger. 1930,61.</i>	Hugo de	<i>Saintemore. 559,23.</i>
Willielmus	<i>Renham. 2060,15.</i>	Johannes de	<i>Salisbury. 2705,25. 2723,6. 2727,34.</i>
Gilebertus	<i>F. Ricardi. 489,22.</i>	Robertus	<i>Salle. 2638,41.</i>
	<i>Richford. 964,56.</i>	Robertus	<i>Saltwood. 2295,12.</i>
Willielmus	<i>Rycold. 1820,25.</i>		<i>Sandford. V. Sanford.</i>
Gaufridus	<i>Ridell. 1391,5. V. I. R.</i>	Henricus	<i>Sandre. 2023,62.</i>
Goffridus	<i>Ridell. 242,55.</i>	Johannes	<i>Sandwich. 2294,58.</i>
Hugo	<i>Ridell. 1105,12.</i>	Radulfus de	<i>Sandwico. 1941,40. 2073,39. 2079,64.</i>
Stephanus	<i>Ridell. 1230,40.</i>	Henricus de	<i>Sanford, 1847. vel Sandford, 1877,40. vel Stanford. 1857,44.</i>
Adam de	<i>Rydenne. 1984,27.</i>		<i>Sanzaver. 964,41.</i>
B. de	<i>Ripariis. V. Redvers.</i>	Radulfus	<i>Sanzaver. 2092,50.</i>
Johannes	<i>Rypon. 2696,7. 2721,37.</i>	Humfredus de	<i>Sardyne. 2563,14.</i>
Salomon	<i>Rippele. V. I. R.</i>	* Ricardus de	<i>Savill. 1158,13.</i>
	<i>Rivel. 964,10.</i>		<i>Saunford. 964,41.</i>
Johannes	<i>Rivers. 964,10. V. Redvers.</i>		<i>Sauvage. 965,20.</i>
* Johannes	<i>Ryvers. 2294,65.</i>		<i>Scales. 964,65.</i>
G.	<i>F. Roberd. 2464,32.</i>	Willielmus de	<i>Schardeßull, vel Scharshall, Justitiarius. 2606,21. 2620,25.</i>
Petrus	<i>Roby. 2143,56.</i>		<i>Scheldwyck. 2147,30.</i>
	<i>Rodericus. 1979,12.</i>	Johannes	<i>Scherlyngong. 2564,35.</i>
Petrus	<i>Rodes. 963,56.</i>	Jocus de	<i>Scherlynghowe. 2564,10.</i>
Ricardus	<i>Rogeri. V. I. R.</i>	Johannes de	<i>Scherreve. 2027,34. 2280.</i>
Lora de	<i>F. Rogeri. 258,60. 313,17.</i>	Gervasius	<i>Schypwith, vel Skipwith, Justitiarius. 2628,53. 2678,59. 2694,7. 2696,26. 2706,13. 2728,33.</i>
Aimericus de	<i>Rogers. 1942,51.</i>	Willielmus	<i>Schobesole. 2093,1.</i>
Ricardus F. le	<i>Rogesio. 2044,27.</i>	Johannes de	<i>Schordich. 2052,54.</i>
Ricardus	<i>Rois. 1881,40.</i>	Galfridus	<i>Schorp, Justitiarius. 2571,16. V. Scrope.</i>
Johannes	<i>Rokefle. 1886,21.</i>		<i>Sclokekaie. V. Lile.</i>
Willielmus de	<i>Romanus. V. I. R.</i>	Robertus le	<i>Scot. 1945,54.</i>
Willielmus de	<i>Romar. 269,16.</i>	Willielmus	<i>Scot, Justitiarius. 2072,38.</i>
Ricardus de	<i>Romenal. 1943,9. 1970,58.</i>	Willielmus	<i>Scot. 2564,42.</i>
Willielmus	<i>Ronclif. 2076,36.</i>	Bricius	<i>Scotard. 2022,15.</i>
	<i>Ronsby. 1981,17. Idem forsan cum W. Ronceby. 1977,58.</i>	Ricardus	<i>F. Scrob. 944,21.</i>
Galfridus de	<i>Roos. 2566,36.</i>		[N n 2]
	<i>Ros. 964,13.</i>		Gal-
Johannes de	<i>Ros. 1991,5.</i>		
Johannes de	<i>Ros. 2544,30. 2570,36.</i>		
Petrus de	<i>Ros. 1191,39. 1239,28.</i>		

Index Cognominum.

Galfridus	<i>Scrope, Justitiarius. 2066, 19.</i>	Robertus de	<i>Stanyford. 1158 9.</i>
Ricardus	<i>V. Schorp.</i>	Hervicus de	<i>Stanton, Justitiarius. 2015, 20.</i>
Ricardus le	<i>Scrope. V. I.R.</i>		<i>2025, 47. Vocatur Henricus.</i>
Robertus	<i>Scrope. 1191, 35.</i>		<i>2278.</i>
Walterus	<i>Scrope. 1191, 37.</i>	Ricardus	<i>Star. 1929, 32.</i>
Willielmus le	<i>Scrop. V. I.R.</i>	Radulfus	<i>F. Stephani. 1459, 47.</i>
Degarius de	<i>Sees. 2678, 42.</i>	Robertus	<i>F. Stephani. 1127, 67.</i>
Gilbertus de	<i>Segrave. 1729, 25.</i>	Adam	<i>Stywarde. 2564, 23.</i>
* Johannes de	<i>Segrave. 2525, 8. 2529, 51.</i>	Alanus	<i>Stywarde. 2590, 63.</i>
	<i>2530, 9. 2543, 45.</i>	Jacobus	<i>Stywarde. 2564, 5.</i>
Johannes de	<i>Segrave. 2543, 47.</i>	Jacobus	<i>Stywarde. 2564, 22.</i>
* Nicolaus de	<i>Segrave. 2446, 48. 2449, 48.</i>	Johannes	<i>Stywarde. 2534, 33.</i>
Stephanus de	<i>Segrave. 2543, 16 & 46.</i>	Johannes	<i>Stywarde. 2590, 62.</i>
* Willielmus	<i>Seintclere. 2480, 47.</i>	Walterus	<i>Stywarde. 2563, 59.</i>
Johannes	<i>Seintclere. 2590, 57.</i>	Walterus	<i>Stywarde. 2564, 7.</i>
Oliverus de	<i>Seintclere. 2564, 51.</i>		<i>Stokes. 965, 4.</i>
Johannes	<i>Seinthiller. 2591, 6.</i>	Ricardus de	<i>Stomok. 1928, 53.</i>
Thomas de	<i>Seleby. 2080, 46.</i>	Walterus de	<i>Stonenay. 2446, 12.</i>
Thomas de	<i>Sellyng. 1962, 6. 1964, 45.</i>	Johannes	<i>Story. 2295, 10.</i>
Johannes de	<i>Selwynston. 1958, 36.</i>	Ricardus	<i>Story. 2661, 49.</i>
Johannes	<i>Sepham. 2288.</i>		<i>Stotevyle. 963, 21. V. Stutavilla.</i>
Willielmus	<i>Sepham. 2139, 33.</i>	Thomas	<i>Stow. 2743, 26.</i>
Michael	<i>Sergeur. 2199, 66.</i>	David de	<i>Strabulgy. V. I. R.</i>
Radulfus de	<i>Serris. 1497, 45.</i>	Alexander	<i>Stragy. 2591, 2.</i>
Robertus de	<i>Setun. 307, 40.</i>	Johannes	<i>Stratford. V. I. R.</i>
	<i>Seward. 964, 25.</i>		<i>Straunge. 965, 20.</i>
Johannes	<i>Shroynsbery. 2296, 3.</i>	Johannes	<i>Straw, V. I. R.</i>
Robertus de	<i>Sigillo. 269, 65.</i>	Edricus	<i>Streone. V. I. R.</i>
Simon de	<i>Silvanetti. 315, 14. V. I. R.</i>	Adam de	<i>Stretton, Justitiarius. 2466, 5.</i>
* Simon	<i>F. Simonis. 2448, 14.</i>	Thomas	<i>Strykynbow. 2295, 14.</i>
Stephanus	<i>Syresham. 2668, 23.</i>	Johannes de	<i>Stryveline. 2563, 60.</i>
	<i>Skipwith. V. Schypwith.</i>	Johannes de	<i>Striveline. 2582, 46.</i>
Radulfus de	<i>Skyrlowe. V. I. R.</i>	Thomas	<i>Stubbs. V. I. R.</i>
	<i>Slake. 2705, 21.</i>	Philippus de	<i>Stureye. 1921, 17.</i>
Willielmus	<i>Smith. V. I. R.</i>	Robertus de	<i>Sturrey. 2280.</i>
Henricus de	<i>Sodingtone. 2080, 42.</i>	* Robertus de	<i>Stutavilla, vel Stottevilla. 230,</i>
Thomas de	<i>Sointing. 2080, 47.</i>		<i>13. 262, 27. 320, 17. 499,</i>
	<i>Solvyl. 2619, 32.</i>		<i>67. 1091, 48. 1126, 6.</i>
	<i>Somery. 965, 4.</i>	Osmundus de	<i>Stutteville. 1191, 65.</i>
Henricus	<i>Somerset. 2290.</i>	Willielmus de	<i>Stutteville. 1093, 45. 1230, 60.</i>
Hugo	<i>Sotevagina. 321, 60.</i>	Simon	<i>Sudbury. V. I. R.</i>
Elena de la	<i>Souch. 967, 36.</i>	Reginaldus de	<i>Sufflet. 1191, 58.</i>
Willielmus la	<i>Souche. V. I. R.</i>		<i>Sullee. V. Suthelye.</i>
Johannes de	<i>Soules, vel Sowles. 2473, 14.</i>	Galfridus de	<i>Sunderesse. 1590, 49.</i>
	<i>2534, 32.</i>	Rogerus	<i>Surdingden. V. I. R.</i>
Nicolaus	<i>Southwell. 2722, 29.</i>	Willielmus de	<i>Suthelye, vel Sullee. 2540, 66.</i>
	<i>* Sowche. 2705, 37.</i>		<i>2547, 38.</i>
	<i>Sowles. V. Soules.</i>	Alexander de	<i>Swedlington. 1928, 45.</i>
Willielmus	<i>Spakenot. 1928, 62.</i>	Robertus de	<i>Swynarton. 2677, 58.</i>
	<i>Spenser. 964, 2.</i>	Willielmus de	<i>Swyndarby. V. I. R.</i>
Henricus le	<i>Spenser. V. I. R.</i>	Catherina de	<i>Swynforde. 2642, 41.</i>
* Hugo de	<i>Spenser. 2437, 47. 2446, 49.</i>		T.
	<i>2454, 2. V. I. R.</i>		
Hugo de	<i>Spenser. 2004, 21. 2480, 28.</i>	Robertus	T <i>Aca. 243, 58.</i>
	<i>V. I. R.</i>		<i>Talbote. 964, 40.</i>
Walterus le	<i>Spenser. 2012, 5.</i>	Girardus de	<i>Talbot. 1184, 60.</i>
Radulfus	<i>Spigurnel. 2141, 23.</i>	* Ricardus de	<i>Talbot. 2560, 43. 2565, 21.</i>
Nicolaus de	<i>Spina. V. I. R.</i>	* Willielmus de	<i>Tancarville. 504, 19. 570, 14.</i>
Bartholomæus	<i>Sprynget. 2092, 67.</i>	Radulfus de	<i>Tancarvilla. 699, 61.</i>
Walterus	<i>Springet. 1929, 7.</i>	* Lucas de	<i>Tanneye. 2464, 33.</i>
Thomas	<i>Sprot. V. I. R.</i>	Johannes	<i>Tavy. 1998, 10.</i>
E.	<i>Stablegate. 2071, 66.</i>	Willielmus	<i>Tedy. 2363, 61.</i>
Radulfus de	<i>Stafforde. V. I. R.</i>	J.	<i>Terry. 2029, 54.</i>
Willielmus de	<i>Stagno. 707, 50. 1248, 4.</i>	Radulfus	<i>Tessun. 699, 62.</i>
Radulfus de	<i>Standyche. 2637, 11.</i>	Robertus	<i>Tesun. 1249, 56.</i>
	<i>Stanford. V. Sanford.</i>	Radulfus	<i>Teway. 2500, 13.</i>

Johannes	<i>Thyece</i> . 2147, 31.	Adomarus de	<i>Valentia</i> . <i>V. I. R.</i>
Willielmus	<i>Thyrning, Justitiarius</i> . 2743, 25. 2756, 53.	Americus de	<i>Valentia</i> . <i>V. I. R.</i>
Guillielmus	<i>Thorn</i> . <i>V. I. R.</i>	Willielmus de	<i>Valentia</i> . 2134, 40. 2136, 28. 2447, 16.
Gilbertus de	<i>Thornton</i> . 2136, 30.	Reginaldus de	<i>S. Valerico</i> . 1394, 14.
Johannes de	<i>Thrum</i> . 1650, 32.	Bernardus de	<i>S. Valerio</i> . 1191, 31.
Robertus	<i>Thuresby</i> . <i>V. I. R.</i>	* Robertus de	<i>Vallibus</i> . 1090, 66. 1093, 3. 1126, 6.
Henricus	<i>Tybotot</i> . 2136, 30.	Philippus de	<i>Valions</i> . 1105, 10.
Watte	<i>Tyeys</i> . 2539, 14. 2541, 63. 2547, 62.	Johannes de	<i>Vals</i> . 1105, 8.
Gilebertus de	<i>Tyler</i> . <i>V. I. R.</i>	Aluredus de	<i>Vatorte</i> . 964, 42.
Radulfus de	<i>Tylers</i> . 570, 22. 1087, 50. vel		<i>Vavaci</i> . 575, 2.
Walterus	<i>Tillers</i> , vel <i>Tiveleres</i> . 1191, 22.	* Johannes	<i>Vaus</i> . 964, 45.
Petrus	<i>Tilli</i> . 1190, 1.	Johannes de	<i>Vaus</i> . 2429, 63. 2447, 14.
Willielmus	<i>Tirellus</i> . 488, 56. <i>V. I. R.</i>		<i>Vams</i> . 2546, 3.
Petrus de	<i>Tyrioll</i> . 2728, 43.	Thomas de	<i>Veer</i> . <i>V. Ver.</i>
Thomas	<i>Tiveleres</i> . <i>V. Tylers</i> .	Thomas de	<i>Veer</i> . <i>V. I. R.</i>
Ranulfus de	<i>Tochet</i> . 2541, 28. 2547, 58.	Robertus le	<i>Veys</i> . 2564, 44.
Adam de	<i>Todyndon</i> . <i>V. I. R.</i>	Henricus de	<i>Venour</i> . 1191, 34.
Johannes le	<i>Toker</i> . 2564, 12.		<i>Ver</i> , vel <i>Veer</i> . 632, 23. 664, 3. 1230, 39.
Johannes de	<i>Tonge</i> . 1191, 36.	Hugo de	<i>Ver</i> . 2499, 18. 2500, 27.
Willielmus de	<i>Tornay</i> . 965, 15.	Robertus de	<i>Ver</i> . 315, 9.
	<i>Tornover</i> . 1239, 27.	* Robertus de	<i>Ver</i> . 2449, 35.
	<i>Toute</i> . 2027, 62.	Willielmus de	<i>Ver</i> . 630, 58.
	<i>Tracy</i> . 965, 3.		<i>Verdyers</i> . 963, 50.
	<i>Tracy</i> . <i>V. Gracii</i> .	* Æmilius de	<i>Verdon</i> . 2534, 36.
	<i>Traci</i> . 555, 20. 1105, 56. 1116, 33. 1414, 52.	Bertramus de	<i>Verdon</i> . 1126, 29. 1191, 64. 1575, 36.
	<i>Tragod</i> . 964, 37.	Johannes	<i>Verdonn</i> . 2139, 55.
	<i>Traylliz</i> . 964, 37.	* Johannes de	<i>Verdon</i> . 2438, 33.
Willielmus	<i>Transversus</i> . 262, 30. 309, 25.	Theobaldus de	<i>Verdon</i> . 2584, 47.
Willielmus	<i>Treie</i> . 2034, 43.		<i>Verdoun</i> . 963, 50.
Willielmus	<i>Trencheveil</i> . 557, 27. 1051, 41.		<i>Vere</i> . 963, 49.
Robertus	<i>Treslylon</i> . <i>V. I. R.</i>	Radulfus	<i>Vernon</i> . 2702, 40.
Jacke	<i>Trewman</i> . 2637, 41.		<i>Vernoun</i> . 963, 49.
Ingramus de	<i>Tria</i> . 1089, 10.	* Eustachius de	<i>Vescy</i> . <i>V. I. R.</i>
L. de	<i>Trykynham</i> . 2027, 27.	* Willielmus de	<i>Vescy</i> . 1126, 5.
Hugo de	<i>Tryplyngton</i> . 2534, 38. 2556, 16.	* Willielmus de	<i>Vescy</i> . 2509, 11.
Thomas	<i>Tryvet</i> . 2672, 11. 2705, 24.	Willielmus de	<i>Veson</i> . 2564, 36.
Hugo de	<i>Trottesclive</i> . <i>V. I. R.</i>	* Robertus de	<i>Vespointe</i> . 2446, 49.
	<i>Trusebot</i> . 964, 15.		<i>Vessi</i> . 964, 35.
	<i>Trussell</i> . 964, 15.	* Johannes de	<i>Vessy</i> . 2429, 64. 2438, 31. 2446, 48. 2458, 36.
Johannes	<i>Trussell</i> . 2661, 47.		<i>Vessy</i> . 1091, 49.
Willielmus	<i>Trussell, Justitiarius</i> . <i>V. I. R.</i>	Robertus de	<i>Ufford</i> . <i>V. I. R.</i>
Robertus de	<i>Turbelwill</i> . 1105, 11.	Martilettus de	<i>Vyneles</i> . 2674, 54.
	<i>Turbevyle</i> . 964, 1.		<i>Vinoun</i> . 963, 44.
Thomas de	<i>Turbeville</i> . <i>V. I. R.</i>		<i>Viponn</i> . 963, 44.
Radulfus de	<i>Turbine</i> . 1004, 20.	Ingramus de	<i>Umframvile</i> . 2473, 15.
Willielmus	<i>Turbo</i> . <i>V. I. R.</i>	Willielmus de	<i>Umfranwe</i> . 2564, 40.
Gafridus	<i>Turcople</i> . 268, 5.	Ricardus	<i>Upedonne</i> . 2023, 62.
Thomas de	<i>Turnebu</i> . 555, 3.	Reginaldus	<i>F. Urst</i> . 555, 20. 1414, 51.
Robertus de	<i>Turneham</i> . 674, 57. 1199, 42.	Ricardus	<i>F. Urst</i> . 1354, 14.
Marmeducus de	<i>Twenge</i> . <i>V. I. R.</i>	Thomas	<i>Uske</i> . 2716, 64. 2721, 31. 2727, 8.
Johannes	<i>Twyford</i> . 2580, 64.		
Nicolaus	<i>Twyford</i> . 2637, 24.		

V.

Thomas le	V <i>Ader</i> . 2092, 54.
Robertus de la	<i>Vadu</i> . 964, 42.
Henricus de	<i>Val</i> . 307, 49.
	<i>Valans</i> . 2058, 11. <i>Idem forsan cum eo qui vocatur</i>
Wericus de	<i>Valans</i> . 2057, 3.
	<i>Valens</i> . 964, 45.

W.

* Baldewinus	W <i>Aac</i> . 1158, 8. 1162, 41.
Robertus	<i>Wacelyn</i> . 1191, 59.
	<i>Wade</i> . 1784, 19.
Walterus de	<i>Wahelle</i> . 574, 14.
Ricardus	<i>Waytestathe</i> . 2662, 24.
	<i>Wake</i> . 964, 63.
* Baldewinus de	<i>Wake</i> . 2437, 53. 2448, 12.
	[N n 3]
	* Nicolaus

Index Cognominum.

* Nicolaus de *Wake*. 2448, 18.
 * Thomas *Wake* 2558, 61. 2560, 40.
Wakevyle. 964, 63.
 Stephanus de *Walans*. 2068, 36.
 Rogerus *Waldene*. V. I. R.
 Simon de *Wale*. 1191, 61.
 Thomas *Waleys*. V. I. R.
 Willielmus *Waleys*. V. I. R.
 Johannes *Walyffe*. 2674, 53.
 Robertus atte *Walle*. 2022, 16.
 S. *Walry*. 963, 6.
 Hubertus *Walteri*.
 Johannes de *Waltham*.
 Simon *Walthef*.
 Johannes *Walton*.
 Johannes de *Walworth*. 2637, 7.
 Rogerus de *Wanton*. 2134, 43.
Warbevyle. 963, 40.
 Robertus le *Warde*. 2564, 3.
 Willielmus *Warde*. 2563, 13.
Wardeboys. 963, 55.
 Johannes de *Wareenna*. V. I. R.
 Reginaldus de *Wareenna*. 554, 31. 1039, 65.
 1413, 25.
 Willielmus de *Wareenna*. 2582, 47.
Warenne. 963, 55.
 Aldulfus de *Warnevilla*. 567, 61.
 Willielmus de *Warwast*. 495, 21.
 Baldewinus *Watch*. 672, 38. *Idem forsan*
cum B. Waac.
Watervyle. 964, 57.
 * Hengeramus de *Watervyle*. 2448, 16.
 Willielmus de *Watervilla*. V. I. R.
 Robertus F. *Watsonis*. 2227, 28.
 Willielmus de *Waver*. 2078, 23.
 Thomas de *Weland*, *Justitiarius*. 2466, 5.
 Willielmus *Welde*. V. I. R.
 Walterus de *Wengham*. 1934, 56.
 Johannes *Wesnam*. 2623, 15.
 Elferdus F. *Weston*. 302, 45.
 Johannes de *Weston*. 2078, 22.
 Thomas de *Whacton*. 2024, 31.
 Johannes *Wyarde*. 2556, 42.
 Ricardus *Wyard*. 2480, 47.
 Simon *Wibert*. 1919, 27.
 Johannes *Wyclif*. V. I. R.
 Willielmus *Wykwane*. V. I. R.
 Wolfstanus *Wildepriest*. 2225, 17.

Philippus de *Wyleby*, *Cancellarius Scaccarii*.
 1962, 12.
 Johannes de *Wylinger*. 2539, 12.
 Willielmus F. *Willielmi*. 2541, 29.
 Henricus de *Wyllington*. 2539, 11. 2541,
 62. 2547, 64.
 Matilda de *Wilminton*. 2066, 22.
 Willielmus *Wilminton*. 1926, 31.
 Ricardus de *Wiloughby*, *Justitiarius*. 2559,
 66. 2560, 16. 2606, 20.
 David de *Wymes*. 2564, 42.
 Michael de *Wymes*. 2564, 4.
 Robertus de *Winchelsey*. V. I. R.
 Willielmus *Winchelsey*. 2295, 8.
 Johannes le *Winere*. 1928, 50.
 Walterus *Wynkeburne*. 2627, 35.
 Willielmus de *Wyntreshulle*. 2134, 41.
 Johannes de *Wyrmyngton*. 2534, 37.
 Robertus *Wiscardus*. 222, 45. V. I. R.
 Gilbertus *Wiseman*. 2564, 13.
 Thomas de *Wiskebeg*. 1929, 17.
 Adam de *Wiskebeth*. 1896, 18.
 Willielmus de *Wiskebeth*. 1896, 19.
 R. de *Witefeld*. 1575, 37.
 Robertus le *Wyther*. 2464, 34.
 Thomas *Wyther*. 2554, 10 & 66.
 Willielmus *Wittlesey*. V. I. R.
 Robertus de *Witvila*. 244, 12.
 Thomas de *Wivelesburg*. 2027, 61. 2052, 53.
 Andreas *Wodhell*. 2144, 18.
 Jacobus *Wodhelle*. 2144, 17.
 Robertus de *Wodhulle*. 2024, 2.
 Henricus de *Woghope*. 2205, 66.
 Henricus *Wradburn*. V. Bradburn.
 Petrus de *Wrotenham*. 2051, 14.

Y.

Laurentius de *Y Ford*. 2051, 57. 2052, 55.
 Warinus de *Yle*. 964, 45.
Yle. 2541, 27.
 Patricius de *Ylebon*. 964, 60.
 Willielmus *Yleward*. 2564, 41.
Yriskin. 2564, 24.

Z.

* Willielmus la *Z Onche*. 2560, 41. V.
Souche.

F I N I S.

E R R A T A.

In *Præfatione Rogeri* } *Pag. 1. lin. 12. amicorm, lege amicorum. lin. ead. sollicitationibus, leg. sollicitationibus. p. 2. 126. & ille de*
Twifdeni militis. } Ecclesia, leg. & Simeonis ille de Ecclesia Dunel. p. penul. l. 8. ante finem. Istiusmodi, leg. Huiusmodi.

Col. lin. lege	Col. lin. lege	Col. lin. lege	Col. lin. lege
1, 9. reliq.	716, 58. Munmirail,	1210, 24. ingressus	1707, 20. Herveum Norwi-
5, 19. agenda doc.	726, 43. Elle, quia	1222, 27. — Etam Baldewi-	centem, male illis
7, 20. quinq.	734, 23. lethi	nus Cant.	poni suspitor, cum
43. monast.	44. detractioe f.	1255, 39. — ter elegerunt,	nullibi mihi Her-
14, 29. extrinsecus	736, 15. pro ut lege &	1263, 13. Eboracensis dicitur	veius occurrat, qui
34, 37. Sexhelmi	737, 60. Dominis	mortuus, quem diu	Norwici sederit.
47, 53. cædes	747, 43. laudabilis	post illud tempus	
66, 46. Dunelmense.	749, 15. zelotypias	vixisse constat. V.	1708, 50. immoramur ?
80, 65. & socerum suum	753, 30. filicis	1281, 54.	1711, 44. Cantuariæ
86, 4. multorum	755, 24. armamenta,	57. sit restit.	1713, 9. digrederentur,
128, 56. muniti	26. succutitur.	1267, 18. inficiabantur	1715, 4. papa Johannes Ca-
133, 36. Cutheardus	775, 34. Cudredus	1268, 12. ineundum	jetæ natus,
182, 40. Norreganorum.	787, 26. Oswinus	1273, 20. baculo	58. siquidem
195, 17. Edmundi	789, 6. Jacobo	1281, 50. inung.	1716, 17. Augustoduni,
337, 13. refiltere	792, 51. cœlestis	1301, 30. gesta	21. byzantios
341, 61. altaria	802, 16. postea	1317, 48. vix sola	25. acoluthum,
344, 18. proficiendi	64. mœsta	1332, 37. jurisdictionem,	57. Canonem
367, 7. assensa	808, 3. ut paulo sup.	1333, 6. celebrare,	58. revestiret
377, 10. consuluit	810, 60. apes	1339, 51. gavisus	1728, 48. Bonifacio VIII.
402, 45. auxit	815, 66. cap. xvii.	1356, 51. Warwellense	1741, 13. quadringentorum
404, 3. oculus	816, 55. Actum xvii.	1300, 48. interfectus	1749, 41. noster Greg.
405, 7. aperiri	821, 4. homine quem	1373, 48. aciebus	1751, 25. semina
420, 40. una comp.	10. twihindo	1374, 19. colloqui,	1752, 39. inquietare
421, 9. illam	831, 29. pro Ethelredo l.	1414, 6. quærentes	1757, 45. prodirent
430, 13. satisf.	Plegmundo	1416, 20. pro his l. hic vel is	1759, 16. Ethelberto,
438, 10. Norranhinbr.	30. xxliii.	1420, 6. ante avunculum de-	1762, 56. sellam
456, 57. gelu	835, 4. virago vale.	est post, vel imita-	1768, 58. conjunctus.
471, 11. campum	838, 50 & 58. Wiltoniensis	tus, vel sequutus,	1772, 3 & 4. & Baldwyno
474, 65. Eadfinus	51 & 63. Wintoniensis	vel aliquod simile.	Lichsfeldensi, &
485, 34. insularum	845, 4. Wolfelmus	1424, 60. pro Ric. l. Rob.	Adulfo Rossensi.
489, 56. contumaciter	849, 58. & eos firm.	1447, 1. implere suff.	V. 1640, 51 & 52.
494, 14. sollicitiore	863, 53. amicior ;	1448, 4. Dominici	28. — densis episcopus
495, 23. manticis	895, 43. wealreaf.	1473, 5. Conventus	64. axe quid sit nescio.
506, 26. accipiens	897, 35. robaverit	15. varios sermones,	65. simulatæ
519, 19. Ricardo Comiti	898, 65. monetariis,	1481, 29. nec sui	1773, 36. insperato
526, 16. Historiographis.	908, 14. cepit.	1505, 3. eundem	1779, 9. æstimet
532, 3. Octav.	909, 42. — cus secundus	1510, 4. abundantius	1781, 35 & 36. parsimon.
535, 37. Episcopos	911, 28. ligna	1521, 51. triduum.	1783, 9. paropside
541, 20. ejus	914, 66. De	60. appellationem	1784, 2. monast.
553, 49. Deo, tibi	917, 39. domini fug.	1544, 64. Cantuariensis	1793, 26. archiep.
555, 37. vespas	56. revelationis	1557, 17. cachinno	1795, 65. memoria
559, 20. horribile,	932, 59. Cicestrensem est	1558, 46. gavis	1798, 16. animabus
561, 49. Robertum B.	943, 67. focer suos	1565, 52. Cantuariensem	1802, 10. religios
562, 26. <i>Septe dicitur a filiis</i>	944, 50. focer suos	1570, 64. Francia	1804, 50. assisteremus,
<i>fuisse ejcctus: sed fra-</i>	970, 1. cubiculariis	1588, 9. oblationem.	52. — mationis
<i>tres eum ejecerunt:</i>	978, 27. lenocinando	1589, 61. monasterii	1806, 22. reatum
<i>nec filios habuit.</i>	1007, 36. pro glares suspitor	1595, 12. refarcire	1815, 10. analogium
563, 23. Evilmerodag	legendum gladio res	1602, 29. cognoveris	1824, 16. subornatus, multis
570, 14. impetravit,	1015, 1. declinaverant	42. differas	1825, 24. districte
588, 47. Petor Wint. electus in	36. pro asperima forsan	1617, 57. milliaria	1837, 4. audiat
607, 8. sacrosanctis	legendum apertissima	1621, 8. insufficientes	1840, 7. usi
613, 28. reges Angl.	1016, 30. Londoniensem	1630, 25. Eleutherio	1864, 9. cujusdam
616, 31. felicior,	1026, 41. patria,	1638, 46 & 47. Lundonia,	1895, 38. dimissiones
624, 64. exhortamur	45. exercemini,	mortuo Leutherio.	1906, 57. veniam
636, 44. Rothomag.	1032, 57. Henricus Wint.	Ord.	1907, 46. confixionis
639, 9. diligentia & f.	1045, 40. quædam	1640, 26. papa Sergio, qui	1914, 60. Papa iv.
650, 15. Doveram	1048, 35. facientes.	1651, 26. pro Alexandro l.	1915, 41. vicariæ
652, 3. Joas	1055, 46. — rpret.	Benedicto. Tunc e-	63. dormitorium
659, 58. Octav.	1056, 6. hæc tota	nim Romæ sedit Be-	1919, 19. homicidas
62. regem	1058, 24. auræ	neditus IX.	1924, 41. pro tempore cenfeo
661, 10. inhibentes	1059, 42. Siciliæ	1656, 55. impenderet	tepoze legendum, vel
665, 5. — larius, Arch.	1071, 8. Archifercentis,	1659, 13. legendum forsan,	torpore
666, 25. instrumenti	1074, 22. variis	favebant Anselmo,	1931, 54. optioni
677, 33. monial.	1087, 7. ebriari,	1660, 38. lassescere	1953, 39. sanioris
690, 34. vos, sed	1089, 21. irrupturus. vel	45. Anno	1955, 36. velitis
698, 16. Justitiariis,	irrepturus.	47. — scopi	1972, 52. xenodoch.
59. præbendis	1125, 4. abstulisse,	1671, 42. discessit	1979, 18. juxta
699, 66. M. C. xcvii. xvi.	1132, 43. capere	1672, 52. leno	22. promovendum
704, 64. ratihibitionis	1133, 5. Philippum Med.	1686, 24. metropolitani	48. aditrixit,
705, 63. Dominicæ	14. errore tuam vel tuo-	1697, 1. legendum forsan,	60. quidam cap.
715, 26. prudentiæ	rum salutem	illustris,	1981, 67. præfixione
50. Munmirail,	1194, 34. insolentiam	1704, 32. deest nonnihil.	1987, 32. apostolica
			1990, 10. iidem

Col. lin. lege
 1991, 59. notariis
 2003, 9. — sim. cccxiv
 2010, 37. parilitate
 2012, 44. unanimi
 2013, 12. regis
 2027, 39. perpetualiter
 52. discordiæ
 2037, 50. refectionem
 58. parte
 2050, 52. notariis
 2067, 22. Papam Joh.
 2082, 47. eminentia
 2083, 9. ponderatis,
 29. probrosa,
 2087, 14. contingeret, vel
 contigerit
 2092, 43. hameletto
 2102, 54. impediri
 2113, 34. arbitrum
 2123, 34. omnium
 2124, 23. fluminibus,
 2150, 44. lenitiva,
 51. intercludi,
 2192, 10. Prioris S. Gregorii,
 & Archidiaconi
 Cant.
 2198, 37. ambiguitatem
 43. faciendam
 2199, 38. diocesis; de
 2200, 28. poterant vel potue-
 runt
 2216, 65. præfato
 2218, 8. liberum
 2220, 27. Wilelmus
 2231, 16. Vitalianus i.
 46. pro Conus l. Donus
 2241. Sergius iii.
 2274, 50. reddituum
 2290, 32. redditus
 2293, 26 & 27. abbatiam no-
 stram, ac situm,
 46. cantuariarum
 2313, 23. Edwardum re-
 2320, 8. pro Britannia l. Bi-

Col. lin. lege
 thynia
 2321, 10. pro pater l. frater
 2342, 3. ventilarent, f.
 13. terminandum;
 2347, 46. pro suæ forsan legen-
 dum scyæ
 61. pro Willielmus l.
 Walterus
 2348, 12. solitudinis
 2352, 41. Abbas fuit montis
 Cassini, venenoq;
 2353, 10. duodenarium
 2362, 5. archiepiscopio, sed
 ejus literaturæ
 2366, 10. Dunwaldum
 2369, 13. investituras
 2372, 30. pro Waltero l. Ra-
 nullo
 2373, 50. Xliii.
 2383, 14. Sicilia
 2389, 1. Ricardo videtur
 mendosum.
 27. dormientes
 2391, 44. Giraldus Cambr.
 2393, 7. Andegaviæ
 37. eunuchaverat,
 2395, 42. dele periodum.
 2401, 8. pro Oxoniensis, l.
 Saxonienfis,
 2402, 30. proficiscendum
 2404, 38. inultum
 2412, 10. ista
 38. Tydei
 2424, 65. pro frater l. filius
 2425, 5. pro xlii. l. iii.
 2435, 22. pro secundus l. quar-
 tus
 2439, 24. missis legatis
 2440, 58. pro ii. l. ix.
 2441, 66. præjudicium
 2442, 14. Pharif.
 2443, 30. versus. In dicto
 Conc. Lugdunen-
 si quidam episcopi,

Col. lin. lege
 qu. pr. e. R. Gr.
 L. episcopus, suis
 2458, 66. Sicilia
 2459, 1. legendum forsan, Pa-
 lernam (ut 1011,
 8.) & Messanam,
 & sic per medium
 Scyllæ
 2460, 55. adiit,
 2469, 9. pro Northampto-
 nam l. Norram,
 vel Northam, ut
 2470, 58.
 2472, 48. contra regem
 Ibidem, & in margine, pro
 1220. legendum (ni
 fallor) 1295.
 2482, 49. le roy
 2484, 43. Trojana
 59. & }
 2485, 15. & } Cumbrorum
 48. }
 2487, 29. mortem
 2490, 4. forsan legendum ip-
 sis suorum pr.
 28. pro timore forte leg.
 tenore
 2491, 22. forsan leg. Deo Do-
 mino universali
 duos alios domines
 habeamus, spir.
 31. possumus,
 2497, 34. regem
 2509, 1. strenuitate
 2510, 50. populo
 2513, 37. Mccxvi. & in mar-
 gine, 1296.
 2714, 46. poterant
 2526, 25. pro plenas rex forsan
 leg. plena pax
 2531, 45. Comitem
 2539, 22. Lancastriæ Th.
 2545, 21 & 41. Exoniz
 2547, 42. tres honourable le

Col. lin. lege
 Roy de
 2581, 46. pro Radulfus puto
 legendum Walterus
 2583, 67. pro 1328. l. 1344.
 2586, 31. pro capellano forsan
 leg. capitulo
 2590, 38. Scotos,
 2610, 61. per te
 2628, 28. prodentes
 66. pro Henrici l. Petri
 67. pro Petrum l. Hen-
 ricum
 2632, 12. papa xi.
 60. indictione
 2635, 43. pro fuerunt l. furore
 2646, 7. Apoc. 2 & 3.
 2661, 35. simoniacus
 2666, 2. saltavit,
 2675, 6. Comites,
 2679, 61. pro Radulfus leg.
 Walterus
 2694, 4 & 5. pro Robertus Br.
 l. Nicolaus Br.
 15. pro Johannes leg.
 Robertus
 2697, 58. consuluerunt
 2698, 41. Northumbriæ
 2700, 15. —riensis & Can-
 cellarius Episc.
 16. alii
 27. prodere
 34. consuluerunt
 37. melancholia
 2702, 23. Molineux
 2705, 33. pro Robertus l. Ni-
 colaus
 40. Cleeftrensis
 2706, 5. elevabitur.
 2710, 16. —matione
 2729, 66. Visconts,
 2746, 34. continetur.
 54. Sequuntur objecti-
 ones
 2757, 6. mandato.

FINIS.

